אבגדהוזחטי

כלמנסעפצק

רשת

תשרקצפעסנמל

כיטחזוהדגבא

Α Β Γ Δ Ε ς Ζ Η

Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο

Π Ϙ Ρ C Τ Υ Φ Χ

Ψ Ω

A B C D E F G H

I K L M N O P Q R S

T V X Y Z & ÷

Noverint universi [illegible]

DESIDERII MEI DESIDERATAS ACCEPI EPISTOLAS QUE QUODAM PRESAGIO FUTURORUM CUM DANIELE SORTITI EST NOMEN OBSECRANTIS UT TRANS latum in latinam linguam de hebreo sermone pentatheucum nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe obtrectatorum meorum latratibus patens. qui me asserunt in lxx interpretum suggillationem nova pro veteribus cudere. ita ingenium quasi vinum probantes. cum ego sepissime testatus sim me pro parte in tabernaculo dei offerre que possim. nec opes alterius aliorum paupertate fedari. Quod ut auderem. origenis me studium provocavit, qui editioni antique translationem theodotionis miscuit. asterisco et obelo id est stella et veru opus omne distinguens. dum aut illucescere facit que minus ante fuerant. aut superflua queque iugulat et confodit. maximeque evangelistarum et apostolorum auctoritas promulgavit. in quibus multa de veteri testamento legimus que in nostris codicibus non habentur. ut est illud. Ex egypto vocavi filium meum. et quoniam nazareus vocabitur. et videbunt in quem compunxerunt. et flumina de ventre eius fluent aque vive. et que nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus diligentibus se. et multa alia que proprium CINTAГMA desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hec scripta sint. et cum dicere non potuerint. de libris hebraicis proferamus. Primum testimonium est in osee. secundum in ysaia. tertium in zacharia. quartum in proverbiis. quintum eque in ysaia. Quod multi ignorantes apocryphorum deliramenta sectantur et hiberas nenias libris autenticis preferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudei prudenti factum dicunt esse consilio. ne ptholomeus unius dei cultor etiam apud hebreos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebat quia in platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid scriptura testatur de patre et filio et spiritu sancto. aut aliter interpretati sunt aut omnino tacuerunt ut et regi satisfacerent et archanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor lxx cellulas alexandrie mendacio suo extruxerit. quibus divisi eadem scriptitarint. cum aristeus eiusdem ptholomei YПЄΡΑCΠICTHC et multo post tempore iosephus nichil tale retulerint. sed in una basilica congregatos contulisse scribant non prophetasse. Aliud est enim vatem. aliud est esse interpretem. Ibi spiritus ventura predicit. hic eruditio et verborum copia ea que intelligit transfert. nisi forte putandus est tullius economicum xenofontis et platonis pytagoram et demosthenis prothesiphonte afflatus rethorico spiritu transtulisse. aut aliter de eisdem libris per lxx interpretes aliter per apostolos spiritus sanctus testimonia texuit. ut quod illi tacuerunt hi scriptum esse mentiti sunt. Quid igitur damnamus veteres? Minime. sed post priorum studia in domo domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum christi. et quod nesciebant dubiis protulere sententiis. nos post passionem et resurrectionem eius non tam prophetiam quam hystoriam scribimus. Aliter enim audita. aliter visa narrantur. Quod melius intelligimus. melius et proferimus. Audi igitur emule obtrectator ausculta. Non damno non reprehendo lxx. sed confidenter cunctis illis apostolos prefero. Per istorum os michi christus sonat quos ante prophetas inter spiritualia carismata positos lego. in quibus ultimum pene gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? Quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi tibi in translatione videor errare interroga hebreos diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de christo tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab apostolis usurpata testimonia probaverunt. et emendatiora sunt exemplaria latina quam greca. greca quam hebrea. Verum hec contra invidos. Nunc te deprecor desideri carissime. ut qui tantum opus me subire fecisti. et a genesi exordium capere orationibus iuves. quo possim eodem spiritu quo conscripti sunt libri. in latinum eos transferre sermonem.

[I]NCIPIT LIBER GENESIS QUI DICITUR BRESITH ISTI QUINQUE LIBRI MOYSI APUD HEBREOS DICUNTUR THORA. NOS VERO PENTATHEUCUM

abbas Dinisius (Dionysius) 1360–1366

...do, & repleta est terra iniquitate. Cumq; uidisset deus terram esse corruptam, omnis quippe caro corruperat uiam suam super terram, dixit ad noe: Finis uniuerse carnis uenit coram me. Repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. Fac tibi archam de lignis leuigatis. Mansiunculas in archa facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus. Et sic facies eam. Trecentorum cubitorum erit longitudo arche, L cubitorum latitudo, & XXX cubitorum altitudo illius. Fenestram in archa facies, & in cubito consummabis summitatem illius. Ostium autem arche pones ex latere; deorsum cenacula & tristega facies in ea. Ecce ego adducam diluuii aquas super terram, ut interficiam omnem carnem in qua spiritus uite est subter celum. Uniuersa que in terra sunt consumentur. Ponamq; fedus meum tecum; & ingredieris archam tu & filii tui, uxor tua & uxores filiorum tuorum tecum. Et ex cunctis animantibus uniuerse carnis bina induces in archam, ut uiuant tecum, masculini sexus & feminini. De uolucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terre secundum genus suum. Bina ingredientur de omnibus tecum ut possint uiuere. Tolles igitur tecum ex omnibus escis que mandi possunt, & comportabis apud te; et erunt tibi quam illis in cibum. Fecit igitur noe omnia que preceperat illi deus.

Dixitq; dominus ad eum: Ingredere tu & omnis domus tua in archam. Te enim uidi iustum coram me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & feminam; de animantibus uero inmundis duo & duo, masculum & feminam. Sed & de uolatilibus celi septena & septena, masculum & feminam, ut saluetur semen super faciem uniuerse terre. Adhuc enim & post dies septem ego pluam super terram XL diebus & XL noctibus; & delebo omnem substantiam quam feci de superficie terre. Fecit ergo noe omnia que mandauerat ei dominus. Eratq; noe sescentorum annorum quando diluuii aque inundauerunt super terram. Et ingressus est noe & filii eius, uxor eius & uxores filiorum eius cum eo in archam propter aquas diluuii. De animantibus quoq; mundis & inmundis, & de uolucribus, & ex omni quod mouetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad noe in archam, masculus & femina, sicut preceperat dominus noe. Cumq; transissent septem dies, aque diluuii inundauerunt super terram. Anno sescentesimo uite noe, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magne, & cataracte celi aperte sunt, & facta est pluuia super terram XL diebus & XL noctibus. In articulo diei illius ingressus est noe, & sem, & cham, & iafeth filii eius, uxor illius & tres uxores filiorum eius cum eis in archam; ipsi & omne animal secundum genus suum, uniuersaq; iumenta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumq; uolatile secundum genus suum, uniuerse aues omnesq; uolucres ingresse sunt ad noe in archam, bina & bina ex omni carne in qua erat spiritus uite. Et que ingressa sunt, masculus & femina ex omni carne introierunt, sicut preceperat ei deus. Et inclusit eum dominus deforis. Factumq; est diluuium XL diebus super terram, & multiplicate sunt aque, & eleuauerunt archam in sublime a terra. Uehementer inundauerunt, & omnia repleuerunt in superficie terre. Porro archa ferebatur super aquas. Et aque preualuerunt nimis super terram, opertique sunt omnes montes excelsi sub uniuerso celo. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat. Consumptaq; est omnis caro que mouebatur super terram, uolucrum, animantium, bestiarum, omniumq; reptilium que reptant super terram, uniuersi homines, & cuncta in quibus spiraculum uite est in terra mortua sunt. Et deleuit omnem substantiam que erat super terram, ab homine usq; ad pecus, tam reptile quam uolucres celi; & deleta sunt de terra. Remansit autem solus noe & qui cum eo erant in archa. Obtinueruntq; aque terram centum quinquaginta diebus.

Recordatus autem deus noe, cunctorumq; animantium & omnium iumentorum que erant cum eo in archa, adduxit spiritum super terram, & inminute sunt aque. Et clausi sunt fontes abyssi, & cataracte celi, & prohibite sunt pluuie de celo. Reuerseq; sunt aque de terra euntes & redeuntes; & ceperunt minui post centum L dies. Requieuitq; archa mense septimo, XVII die mensis, super montes armenie. At uero aque ibant & decrescebant usq; ad decimum mensem. Decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium. Cumq; transissent XL dies, aperiens noe fenestram arche quam fecerat, dimisit coruum. Qui egrediebatur & non reuertebatur, donec siccarentur aque super terram. Emisit quoq; columbam post eum, ut uideret si iam cessassent aque super faciem terre. Que cum non inuenisset ubi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in archam. Aque enim erant super uniuersam terram. Extenditq; manum, & apprehensam intulit in archam. Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex archa. At illa uenit ad eum ad uesperam, portans ramum oliue uirentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo noe quod cessassent aque super terram. Expectauitq; nichilominus VII alios dies, & emisit columbam, que non est reuersa ultra ad eum. Igitur sescentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis, inminute sunt aque super terram. Et aperiens noe tectum arche, aspexit uiditq; quod exsiccata esset superficies terre. Mense secundo, septima & XX die mensis, arefacta est terra. Locutus est autem deus ad noe dicens: Egredere de archa tu & uxor tua, filii tui & uxores filiorum tuorum tecum. Cuncta animantia que sunt apud te ex omni carne, tam in uolatilibus quam in bestiis & uniuersis reptilibus que reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram. Crescite & multiplicamini super eam. Egressus est ergo noe & filii eius, uxor illius & uxores filiorum eius cum eo. Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia que reptant super terram secundum genus suum, de archa egressa sunt. Edificauit autem noe altare domino, & tollens de cunctis pecoribus & uolucribus mundis obtulit holocausta super altare. Odoratusq; est dominus odorem suauitatis & ait ad eum: Nequaquam ultra maledicam terre propter homines. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Non igitur ultra percutiam omnem animam uiuentem sicut feci. Cunctis diebus terre, sementis & messis, frigus & estus, estas & hyemps, nox & dies non requiescent.

Benedixitq; deus noe & filiis eius, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini & implete terram. Et terror uester ac tremor sit super cuncta animalia terre & super omnes uolucres celi, cum uniuersis que mouentur in terra. Omnes pisces maris manui uestre traditi sunt. Et omne quod mouetur & uiuit erit uobis in cibum. Quasi olera uirentia tradidi uobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum uestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, & de manu uiri & fratris eius requiram animam hominis. Quicumq; fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe dei factus est homo. Uos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram & implete eam.

Hec quoq; dixit deus ad noe & ad filios eius cum eo: Ecce ego statuam pactum meum uobiscum, & cum semine uestro post uos, & ad omnem animam uiuentem que est uobiscum, tam in uolucribus quam in iumentis & pecudibus terre cunctis que egressa sunt de archa, & uniuersis bestiis terre. Statuam pactum meum uobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluuii, neq; erit deinceps diluuium dissipans terram. Dixitq; deus: Hoc signum federis quod do inter me & uos, & ad omnem animam uiuentem que est uobiscum in generationes sempiternas. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum federis inter me & inter terram. Cumq; obduxero nubibus celum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor federis mei uobiscum & cum omni anima uiuente que carnem uegetat; & non erunt ultra aque diluuii ad delendum uniuersam carnem. Eritq; arcus meus in nubibus, & uidebo illum, & recordabor federis sempiterni quod pactum est inter deum & omnem animam uiuentem uniuerse carnis que est super terram. Dixitq; deus ad noe: Hoc erit signum federis quod constitui inter me & omnem carnem super terram. Erant igitur filii noe qui egressi sunt de archa, sem, cham, & iafeth. Porro cham ipse est pater chanaan. Tres isti filii sunt noe, & ab his disseminatum est omne hominum genus super uniuersam terram. Cepitq; noe uir agricola exercere terram, & plantauit uineam. Bibensq; uinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Quod cum uidisset cham pater chanaan, uerenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratribus suis foras. At uero sem & iafeth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum operuerunt uerenda patris sui, faciesq; eorum auerse erant, & patris uirilia non uiderunt. Euigilans autem noe ex uino, cum didicisset que fecerat ei filius suus minor, ait: Maledictus chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Dixitq;: Benedictus dominus deus sem, sit chanaan seruus eius. Dilatet deus iafeth, & habitet in tabernaculis sem, sitq; chanaan seruus eius. Uixit autem noe post diluuium trecentis L annis. Et impleti sunt omnes dies eius nongentorum L annorum, & mortuus est.

Hee sunt generationes filiorum noe, sem, cham, & iafeth, natiq; sunt eis filii post diluuium. Filii iafeth gomer & magog & madai & iauan & tubal & mosoch & thiras. Porro filii gomer ascenez & rifath & togorma. Filii autem iauan elisa & tharsis, cethim & dodanim. Ab his diuise sunt insule gentium in regionibus suis, unusquisq; secundum linguam suam & familias in nationibus suis. Filii autem cham chus & mesraim & phuth & chanaan. Filii chus saba & euila & sabatha & regma & sabathaca. Filii regma saba & dadan. Porro chus genuit nemrod. Ipse cepit esse potens in terra, & erat robustus uenator coram domino. Ab hoc exiuit prouerbium: Quasi nemrod robustus uenator coram domino. Fuit autem principium regni eius babilon & arach & archad & chalanne in terra sennaar. De terra illa egressus est assur, & edificauit niniuen & plateas ciuitatis & cale, resen quoq; inter niniuen & chale. Hec est ciuitas magna. At uero mesraim genuit ludim & anamim & laabim, nepthuim & phetrusim & cesluim, de quibus egressi sunt philistiim & capthurim. Chanaan autem genuit sydonem primogenitum suum, etheum & iebuseum & amorreum, gergeseum, eueum & aracheum, syneum & aradium, samaritheum & amatheum. Et post hos disseminati sunt populi chananeorum. Factiq; sunt termini chanaan uenientibus a sydone geraram usq; gazam, donec ingrediaris sodomam & gomorram & adamam & seboim usq; lesa. Hii filii cham in cognationibus & linguis & generationibus terrisq; & gentibus suis. De sem quoq; nati sunt, patre omnium filiorum heber, fratre iafeth maiore. Filii sem elam & assur & arfaxad & lud & aram. Filii aram hus & hul & gether & mes. At uero arfaxad genuit sale, de quo ortus est heber. Natiq; sunt heber filii duo, nomen uni faleg, eo quod in diebus eius diuisa sit terra, & nomen fratris eius iectan. Qui iectan genuit helmodad & saleph & asarmoth, iare & aduram & uzal & decla & ebal & abimahel, saba & ophir & euila & iobab. Omnes isti filii iectan. Et facta est habitatio eorum de messa pergentibus usq; sephar montem orientalem. Isti sunt filii sem secundum cognationes & linguas & regiones in gentibus suis. Hee familie noe iuxta populos & nationes suas. Ab his diuise sunt gentes in terra post diluuium.

Erat autem terra labii unius & sermonum eorundem. Cumq; proficiscerentur de oriente, inuenerunt campum in terra sennaar & habitauerunt in eo. Dixitq; alter ad proximum suum: Uenite faciamus lateres & coquamus eos igni. Habueruntq; lateres pro saxis, & bitumen pro cemento. Et dixerunt: Uenite faciamus nobis ciuitatem & turrim cuius culmen pertingat ad celum, & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in uniuersas terras. Descendit autem dominus ut uideret ciuitatem & turrim quam edificabant filii ade, & dixit: Ecce unus est populus & unum labium omnibus, ceperuntq; hoc facere, nec desistent a cogitationibus suis donec eas opere compleant. Uenite igitur, descendamus & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisq; uocem proximi sui. Atq; ita diuisit eos dominus ex illo loco in uniuersas terras, & cessauerunt edificare ciuitatem. Et idcirco uocatum est nomen eius babel, quia ibi confusum est labium uniuerse terre, & inde dispersit eos dominus super faciem cunctarum regionum.

Hee sunt generationes sem. Sem erat centum annorum quando genuit arfaxad, biennio post diluuium. Uixitq; sem postquam genuit arfaxad quingentos annos, & genuit filios & filias. Porro arfaxad uixit XXXV annis & genuit sale. Uixitq; arfaxad postquam genuit sale trecentis tribus annis, & genuit filios & filias. Sale quoq; genuit heber postquam uixit XXX annis. Uixitq; sale postquam genuit heber quadringentis tribus annis, & genuit filios & filias. Uixit autem heber XXXIIII annis & genuit faleg. Et uixit heber postquam genuit faleg quadringentis XXX annis, & genuit filios & filias. Uixit quoq; faleg XXX annis & genuit reu. Uixitq; faleg postquam genuit reu ducentis nouem annis, & genuit filios & filias. Uixit autem reu XXXII annis & genuit sarug. Uixit quoq; reu postquam genuit sarug ducentis VII annis, & genuit filios & filias. Uixit uero sarug XXX annis & genuit nachor. Uixitq; sarug postquam genuit nachor ducentos annos, & genuit filios & filias. Uixit autem nachor XXVIIII annis & genuit thare. Uixitq; nachor postquam genuit thare centum decem & nouem annis, & genuit filios & filias. Uixitq; thare LXX annis & genuit abram & nachor & aran. Hee sunt autem generationes thare. Thare genuit abram, nachor & aran. Porro aran genuit loth. Mortuusq; est aran ante thare patrem suum in terra natiuitatis sue, in ur chaldeorum. Duxerunt autem abram & nachor uxores. Nomen uxoris abram sarai, & nomen uxoris nachor melcha, filia aran patris melche & patris iesche. Erat autem sarai sterilis, nec habebat liberos. Tulit itaq; thare abram filium suum, & loth filium aran filium filii sui, & sarai nurum suam, uxorem abram filii sui, & eduxit eos de ur chaldeorum ut irent in terram chanaan. Ueneruntq; usq; aran, & habitauerunt ibi. Et facti sunt dies thare CCV annorum, & mortuus est in aran.

Dixit autem dominus ad abram: Egredere de terra tua & de cognatione tua & de domo patris tui, & ueni in terram quam monstrauero tibi. Faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi; atq; in te benedicentur uniuerse cognationes terre. Egressus est itaq; abram sicut preceperat ei dominus, & iuit cum eo loth. Septuaginta V annorum erat abram cum egrederetur de aran. Tulitq; sarai uxorem suam & loth filium fratris sui, uniuersamq; substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in aran, & egressi sunt ut irent in terram chanaan. Cumq; uenissent in eam, pertransiuit abram terram usq; ad locum sychem, usq; ad conuallem illustrem.

Chananeus autem tunc erat in terra.

Apparuitque dominus abram et dixit ei. Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificavit altare domino. qui apparuerat ei. et invocavit nomen eius. Et inde transgrediens ad montem qui erat contra orientem bethel. tetendit ibi tabernaculum suum. ab occidente habens bethel. et ab oriente ai. Edificavit quoque ibi altare domino. et invocavit nomen eius. Perrexitque abram vadens et ultra progrediens ad meridiem. Facta est autem fames in terra. descenditque abram in egyptum. ut peregrinaretur ibi. Prevaluerat enim fames in terra. Cumque prope esset ut ingrederetur egyptum. dixit saray uxori sue. Novi quod pulchra sis mulier: et quod cum viderint te egyptii dicturi sunt uxor ipsius est. et interficient me. et te reservabunt. Dic ergo obsecro te quod soror mea sis. ut bene sit mihi propter te. et vivat anima mea ob gratiam tuam. Cum itaque ingressus esset abram in egyptum. viderunt egyptii mulierem quod esset pulchra nimis. et nuntiaverunt principes pharaoni. et laudaverunt illam apud illum. et sublata est mulier in domo pharaonis. Abram vero bene usi sunt propter illam. fueruntque ei oves et boves. et asini. et servi famule. et cameli. Flagellavit autem dominus pharaonem plagis maximis et domum eius. propter uxorem eius. Vocavitque pharao abram et dixit ei. Quidnam est quod fecisti mihi. Quare non indicasti quod uxor tua esset. Quam ob causam dixisti esse sororem tuam. ut tollerem eam mihi in uxorem. Nunc igitur ecce coniunx tua. accipe eam et vade. Precepitque pharao super abram viris. et deduxerunt eum et uxorem eius et omnia que habebat. (c. 13) Ascendit autem abram de egypto ipse et uxor eius. et omnia que habebat. et loth cum eo ad australem plagam. Erat autem dives valde in possessione auri et argenti. Reversusque est per iter quo venerat a meridie in bethel usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter bethel et ai. in loco altaris quod fecerat prius. et invocavit ibi nomen domini. Sed et loth qui erat cum abram fuerunt greges ovium. et armenta. et tabernacula. nec poterat eos capere terra. ut habitarent simul. Unde et facta est rixa inter pastores gregum abram et loth.

Eo autem tempore chananeus et ferezeus habitabant in illa terra. Dixit autem abram ad loth. Ne quaeso sit iurgium inter me et te. et inter pastores meos et pastores tuos. Fratres enim sumus. Ecce enim universa terra coram te est. recede a me obsecro. Si ad sinistram ieris. ego dexteram tenebo. Si tu dexteram elegeris. ego ad sinistram pergam. Elevatis itaque loth oculis. vidit omnem circa regionem iordanis que universa irrigabatur. antequam subverteret dominus sodomam et gomorram sicut paradysus domini. et sicut egyptus venientibus in segor. Elegitque sibi loth regionem circa iordanem et recessit ab oriente. divisique sunt alterutrum a fratre suo. Abram habitavit in terra chanaan. loth vero moratus est in oppidis que erant circa iordanem. et habitavit in sodomis. Homines autem sodomite pessimi erant. et peccatores coram domino nimis. Dixitque dominus ad abram postquam divisus est loth ab eo. Leva oculos tuos et vide a loco in quo nunc es. ad aquilonem et ad meridiem. et ad occidentem. Omnem terram quam conspicis tibi dabo et semini tuo usque in sempiternum. faciamque semen tuum sicut pulverem terre. Si quis potest hominum numerare pulverem. semen tuum quoque numerare poterit. Surge et perambula terram in longitudine et in latitudine sua. quia tibi daturus sum eam.

Movens igitur abram tabernaculum suum. venit et habitavit iuxta convallem mambre quod est in hebron. edificavitque altare domino.

(c. 14) Factum est autem in illo tempore ut amrahel rex sennaar. et arioch rex ponti. et codorlaomor rex elamitarum. et thadal rex gentium. inirent bellum contra bara regem sodomorum. et contra bersa regem gomorre. et contra sennaab regem adame. et contra semeber regem seboim. contraque regem bale ipsa est segor. Omnes hi convenerunt in valle silvestre. que nunc est mare salis. Duodecim enim annis servierant codorlaomor. et tertiodecimo anno recesserunt ab eo. Igitur anno xiiii venit codorlaomor et reges qui cum eo erant. percusseruntque rafaym in astaroth. carnaim et zuzim cum eis. et emim in save. cariathaim et chorreos in montibus seyr usque ad campestria pharan que est in solitudine. Reversique sunt et venerunt ad fontem mesfat. ipse est cades et percusserunt omnem regionem amalechitarum et amorreum qui habitabat in asasonthamar. Et egressi sunt rex sodomorum. et rex gomorre. rex adame. et rex seboim. necnon et rex bale que est segor. et direxerunt contra eos aciem in valle silvestri. scilicet adversum codorlaomor regem elamitarum. et thadal regem gentium. et amrahel regem sennaar. et arioch regem ponti. iiii reges adversus quinque. Vallis autem silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex sodomorum et rex gomorre terga verterunt. cecideruntque ibi. et qui remanserant fugerunt ad montem. Tulerunt autem omnem substantiam sodomorum et gomorre. et universa que ad cibum pertinent. et abierunt. necnon loth et substantiam eius. filium fratris abram qui habitabat in sodomis. Et ecce unus qui evaserat nuntiavit abram hebreo. qui habitabat in convalle mambre fratris eschol. et fratris aner. Hi enim pepigerant fedus cum abram. Quod cum audisset abram captum videlicet fratrem suum. numeravit expeditos vernaculos suos trecentos x. et octo. et persecutus est eos usque dan. Et divisis sociis irruit super eos nocte percussitque eos. et persecutus est eos usque hoba. que est ad levam damasci. usque ad fenicem. reduxitque omnem substantiam. et loth fratrem suum cum substantia illius. mulieres quoque et populum. Egressus est autem rex sodomorum in occursum eius postquam reversus est a cede codorlaomor et regum qui cum eo erant. in valle save. que est vallis regis.

At vero melchisedech rex salem proferens panem et vinum. erat enim sacerdos dei altissimi. benedixit ei et ait. Benedictus abram deo excelso qui creavit celum et terram. et benedictus deus excelsus quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit autem rex sodomorum ad abram. Da mihi animas. cetera tolle tibi. Qui respondit ei. Levo manum meam ad dominum deum excelsum possessorem celi et terre. quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligae non accipiam ex omnibus que tua sunt: ne dicas ego ditavi abram. exceptis his que comederunt iuvenes. et partibus virorum qui venerunt mecum. aner. eschol et mambre. isti accipiant partes suas. (c. 15) His itaque transactis. factus est sermo domini ad abram per visionem dicens. Noli timere abram ego protector tuus sum. et merces tua magna nimis. Dixitque abram. Domine deus. quid dabis mihi? Ego vado absque liberis. et filius procuratoris domus mee iste damascus eliezer. Addiditque abram. Mihi autem non dedisti semen. et ecce vernaculus meus heres meus erit. Statimque sermo domini factus est ad eum dicens. Non erit hic heres tuus. sed qui egredietur de utero tuo. ipsum habebis heredem.

Eduxitque eum foras. et ait illi. Suspice celum. et numera stellas si potes. Et dixit illi. Sic erit semen tuum. Credidit abram deo. et reputatum est ei ad iustitiam. Dixitque ad eum. Ego dominus qui eduxi te de ur chaldeorum: ut darem tibi terram istam et possideres eam. At ille ait. Domine deus, unde scire possum quod possessurus sum eam? Et respondens dominus. Sume inquit mihi vaccam triennem. et capram triennem. et arietem annorum trium. turturem quoque et columbam. Qui tollens universa hec divisit ea per medium. et utrasque partes altrinsecus posuit. aves autem non divisit. Descenderuntque volucres super cadavera. et abigebat eas abram. Cumque sol occumberet sopor irruit super abram et horror magnus et tenebrosus invasit eum. dictumque est ad eum. Scito prenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua. et subicient eos servituti et affligent quadringentis annis. Veruntamen gentem cui servituri sunt ego iudicabo. et post hec egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace. sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc. Necdum enim complete sunt iniquitates amorreorum usque ad presens tempus.

Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa. et apparuit clibanus fumans. et lampas ignis transiens inter divisiones illas. In die illo pepigit dominus cum abram fedus dicens. Semini tuo dabo terram hanc. a fluvio egypti usque ad flumen magnum eufraten. cyneos et cenezeos. et cedmoneos. et etheos. et ferezeos. rafaym quoque et amorreos. et chananeos. et gergeseos et iebuseos. (c. 16) Igitur saray uxor abram non genuerat liberos. Sed habens ancillam egyptiam nomine agar dixit marito suo. Ecce conclusit me dominus ne parerem. ingredere ad ancillam meam. si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti. tulit agar egyptiam ancillam suam post annos x. quam habitare ceperant in terra chanaan. et dedit eam viro suo uxorem. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns. despexit dominam suam. Dixitque saray ad abram. Inique agis contra me. Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum. que videns quod conceperit: despectui me habet. Iudicet dominus inter me et te. Cui respondens abram. Ecce ait ancilla tua in manu tua est. utere ea ut libet. Affligente igitur eam saray fugam iniit. Cumque invenisset illam angelus domini iuxta fontem aque in solitudine. qui est in via sur in deserto. dixit ad illam. Agar ancilla saray unde venis et quo vadis? Que respondit. A facie saray domine mee ego fugio. Dixitque angelus domini. Revertere ad dominam tuam. et humiliare sub manu illius. Et rursum. Multiplicans inquit multiplicabo semen tuum. et non numerabitur pre multitudine. Ac deinceps ecce ait concepisti. et paries filium. vocabisque nomen eius hysmael. eo quod audierit dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes. et manus omnium contra eum. et e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

Vocavit autem nomen domini qui loquebatur ad eam. tu deus qui vidisti me. Dixit enim profecto hic vidi posteriora videntis me. Propterea appellavit puteum illum viventis et videntis me. Ipse est inter cades et barad. Peperitque agar abrae filium. Qui vocavit nomen eius ysmahel. Octoginta et sex annorum erat quando peperit ei agar ysmahelem. (c. 17) Postquam vero nonaginta et novem annorum esse ceperat. apparuit ei dominus dixitque ad eum. Ego dominus omnipotens ambula coram me et esto perfectus. ponamque fedus meum inter me et te. et multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit abram pronus in faciem. Dixitque ei dominus. Ego sum et pactum meum tecum. erisque pater multarum gentium. nec ultra vocabitur nomen tuum abram. sed appellaberis abraham. quia patrem multarum gentium constitui te. faciamque crescere vehementissime. et ponam te in gentibus. regesque ex te egredientur. Et statuam pactum meum inter me et te. et inter semen tuum post te in generationibus suis. federe sempiterno ut sim deus tuus et seminis tui post te. daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tue omnem terram chanaan in possessionem eternam. eroque deus eorum. Dixit iterum dominus ad abraham. Et tu ergo custodies pactum meum. et semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est pactum quod observabitis inter me et vos. et semen tuum post te in generationibus suis.

Circumcidetur ex vobis omne masculinum. et circumcidetis carnem preputii vestri. ut sit in signum federis inter me et vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis. omne masculinum in generationibus vestris. Tam vernaculus quam emptitius circumcidetur. et quicumque non fuerit de stirpe vestra. eritque pactum meum in carne vestra in fedus eternum. Masculus cuius preputii caro circumcisa non fuerit. delebitur anima illa de populo suo. quia pactum meum irritum fecit. Dixit quoque dominus ad abraham. Saray uxorem tuam non vocabis saray sed saram. et benedicam ei. et ex illa dabo tibi filium. cui benedicturus sum. eritque in nationes. regesque populorum orientur ex eo. Cecidit abraham in faciem suam et risit dicens in corde suo. Putasne centenario nascetur filius. et sara nonagenaria pariet? Dixitque ad dominum. Utinam ysmahel vivat coram te. Et ait deus ad abraham. Sara uxor tua pariet tibi filium. vocabisque nomen eius ysaac. et constituam pactum meum illi in fedus eternum. et semini eius post eum. Super ysmahel quoque exaudiam te. Ecce benedicam ei et augebo. et multiplicabo eum valde. Duodecim duces generabit. et faciam illum in gentem magnam. Pactum vero meum statuam ad ysaac quem pariet tibi sara tempore isto in anno altero.

Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo. ascendit deus ab abraham. Tulit autem abraham ysmahelem filium suum et omnes vernaculos domus sue. universosque quos emerat. cunctos mares ex omnibus viris domus sue. et circumcidit carnem preputii eorum. statimque in ipsa die. sicut preceperat ei dominus. Abraham nonaginta novem annorum erat quando circumcidit carnem preputii sui. et ysmahel filius eius xiii annorum impleverat tempore circumcisionis sue. Eadem die circumcisus est abraham. et ysmahel filius eius. et omnes viri domus illius. tam vernaculi quam empticii. et alienigene pariter circumcisi sunt. (c. 18) Apparuit autem ei dominus in convalle mambre sedenti in ostio tabernaculi sui. in ipso fervore diei. Cumque elevasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Quos cum vidisset cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi. et adoravit in terram et dixit. Domine si inveni gratiam in oculis tuis. ne transeas servum tuum. et afferam pauxillum aque ut laventur pedes vestri. et requiescite sub arbore. Ponam buccellam panis et confortate cor vestrum. et postea transibitis. Idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt. Fac ut locutus es. Festinavit abraham ad tabernaculum ad saram. dixitque ei. Accelera tria sata simile commisce. et fac subcinericios panes. Ipse vero ad armentum cucurrit. et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum. deditque puero. Qui festinavit et coxit illum. Tulit quoque butyrum et lac et vitulum quem coxerat. et posuit coram eis. Ipse vero stabat iuxta eos sub arbore.

Cumque comedissent. dixerunt ad eum. Ubi est sara uxor tua? Ille respondit.

xl.

Ecce in tabnaculo est. Cui dixit. Reuertens ueniā ad te tempore isto uita comite. & habebit filium sara uxor tua. Quo audito. sara risit post ostium tabernaculi. Erant aute ambo senes pueciq: etatis. & desierant sare fieri muliebria. Que risit occulte dicens. Postqm consenui & dns m̄s uetul' ē. uoluptati opā dabo. Dixit au dns ad abrahā. Quare risit sara dicens. num ū paritura sum anus. Numqd dō est quicqm difficile. Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodē tempore uita comite. & habebit sara filium. Negauit sara dicens ñ risi. timore pterrita. Dominus aū ñon ē inqt ita. sed risisti.

Cum ḡ surrexissent inde uiri. direxert oculos suos contr̄ sodomam. & abraham simul gradiebat deducens eos. Dixitq: dns. Num celare potero abraham que gesturus sum cum futurus sit in gente magnā ac robustissimā. & benedicende sint in illo omis nationes t̄re. Scio enim qd pcepturus sit filiis suis & domui sue post se. ut custodiant uiam domini. & faciat iudicium & iusticiam. ut adducat dns ppt abrahā omnia q̄ locut' est ad eum. Dixitq: domin. Clamor sodomor & gomorreor multiplicat' est. & peccatum eor aggrauatū est nimis. Descendā & uidebo utrum clamorē qui uenit ad me ope' compleuerint. an ñ est ita ut sciā. Conuertert̄q: se inde. & abiert sodomā. Abrahā ū adhuc stabat corā domino. & adppinquans ait. Numquid pdes iustum cū impio. Si fuerint quinquaginta iusti i ciuitate. pibunt simul. & ñ parces loco illi ppt quinquaginta iustos. si fuerint i eo. Absit a te ut rem hanc facias ut occidas iustum cū impio. fiatq: iustus sic impius. Non ē hoc tuum qui iudicas omnem t̄ram. Nequaqua facias iudicium. Dixitq: ad eū dns. Si inuenero sodomis l. iustos in medio ciuitatis. dimittā omi loco ppt eos.

Respondens abraham ait. Quia semel cepi. loquar ad dominū meū. cum sim puluis & cinis. Quid si minus l. iustis quinq: fuerint. Delebis ppt quadraginta quinq: uniūsam urbē. Et ait. Non delebo. si inuenero ibi xl. quinq: Rursumq: locut' ē ad eum. Sin aū xl. inuenti fuerint quid facies. Ait. Non pcutiā ppt xl. Ne qso inquit indigneris dne si loquar. Quid si inuenti fuerint ibi xxx. Resp. Non faciam si inuenero ibi xxx. Quia semel ait cepi. loquar ad dominum meū. Quid si inuenti fuerint ibi xx. Dix. Non interficiam ppt xx. Obsecro inquit ne irascaris dne. si loquar adhuc semel. Quid si inuenti fuerint ibi x. Dix. Nō delebo ppt x. Abiit dns postquā cessauit loqui abrahā. 7 ille reuersus ē in locum suum. Veneruntq: duo angli sodomā uespe sedente loch in foribus ciuitatis. Qui cum uidisset & uidisset surrexit & iuit obuiā eis. & adorauit pnus in t̄ram. & dix. Obsecro domini. declinate i domum pueri uri. & manete ibi. Lauate pedes uros. & cras pficiscimini in uiā uram. Qui dixert. Minime. sed in platea manebimus. Compulit illos oppido ut diuerterent ad eū. ingressisq: domum illius fecit conuiuium. coxit azima & comederunt.

Prius aū quā irent cubatum. uiri ciuitatis uallauert domū illi' a puero usq: ad senē. omnis ppls simul. Vocauertq: loch & dixert ei. Ubi sunt uiri q introiert ad te nocte. Educ illos huc ut cognoscamus eos. Egressusq: ad eos loch post tgum accludens ostium ait. Nolite qso frs mei. nolite malum hoc facere. Habeo duas filias que nec dū cognouert uirū. educā eas ad uos. & abutamini eis sicut uob placuerit. dum m̄ uiris istis nichil faciatis mali. quia ingressi sunt sub umbra culminis mi. At illi dixerunt. Recede illuc. Et rursum inquiunt. Ingressus es ut aduena. numqd ut iudices. Te ergo ipsum magis quā hos affligemus. Vimq: faciebant loch uehementissime. Iam ppe erat ut effringerent fores. & ecce misert manum uiri & introduxert ad se loch & clausert ostium. & eos qui erant foris pcussert cecitate aminimo usq: ad maximū. ita ut ostiū inuenire ñ possent. Dixerunt aū ad loch. Habes hic quēpiā. generū. aut filios aut filias. Omis q tui sūt. educ de urbe hac. Delebimus enim locum istum. eo qd increuerit clamor eor coram domino. qui misit nos ut pdamus illos.

Egressus itaq: loch locutus ē ad generos suos. q accepti erant filias ei'. & dix. Surgite egdimini de loco isto. quia delebit dominus ciuitatē hanc. Et uisus ē eis qsi ludens loqui. Cūq: esset mane cogebant eum angli dicentes. Surge & tolle uxorem tuā. & duas filias tuas quas habes. ne & tu peas i scelere ciuitatis. Dissimulante aū illo apphendert manum eius. 7 manū uxoris ac duarū filiarum ei'. eo qd parceret dominus illi & eduxerunt eum. posuerūtq: extra ciuitatē. ibiq: locuti sunt ad eum dicentes. Salua animam tuā. Noli respicere post tergum. nec stes in omi circa regione. sed in monte saluum te fac. ne & tu peas simul. Dixitq: loch ad eos. Queso dne mi. qa inuenit seruus tuus grām corā te. & magnificasti misc̄diam tuā quam fecisti mecū. ut saluares animā meam. nec possum in monte saluari. ne forte apphendat me malum & moriar. Est ciuitas hec iuxta ad quam possum fugere parua. & saluabor in ea. Numqd ñ modica est. & uiuet anima mea. Dixitq: ad eū. Ecce etiā in hoc suscepi pces tuas. ut ñ subuertā urbē p qua locutus es. Festina & saluare ibi. quia ñ possum qcqm facere donec ingrediaris illuc. Idcirco uocatum est nom urbis illi' segor. Sol egressus est sup t̄ram. & loch ingressus est segor.

Igit' dominus pluit sup sodomā & gomorrā. sulphur 7 ignē de celo. & subuertit ciuitates has. & omne circa regionem uniūsos habitatores urbium. & cuncta t̄re uirentia. Respiciensq: uxor eius post se. uersa est in statuā salis. Abraham aū consurgens mane ubi steterat prius cum dño. intuit' est sodomā & gomorrā. & uniūsam regione t̄ram illius. uiditq: ascendentē fauillā de t̄ra. qsi fornacis fumū. Cum eni subuerteret dominus ciuitates regionis illius. recordat' ē abrahe & liberauit loch de subuersione urbium in quib: habitauerat. Ascenditq: loch de segor & mansit in monte. due qq: filie ei' cū eo. Timuerat eni manere i segor. & mansit in spelunca ipse & due filie eius cū eo. Dixitq: maior ad minorē. Pat' nr̄ senex ē. & nullus uiror remansit in t̄ra. qui possit ingdi ad nos iuxta morē uniūse terre. Veni inebriemus eum uino. dormiamq: cū eo. ut seruare possimus ex patre nr̄o semē. Dedert̄q: patri suo bibere uinū nocte illa. & ingressa est maior. dormiuitq: cum patre. At ille ñ sensit nec qndo accubuit filia. nec qndo surrexit. Altera qq: die dix maior ad minorē. Ego dormiui heri cū patre. demus ei bibere uinū etiā hac nocte. & dormies cū eo. ut saluemus semē de patre nr̄o. Dedert & illa nocte patri uinum. ingressaq: minor filia. dormiuit cū patre. Conceperūt ḡ due filie loch de patre suo. Peperitq: maior filium. & uocauit nomen ei moab. Ipse est pat' moabitarum usq: in psentē diē. Minor qq: pepit filium uocauitq: nom eius ammon. id ē filius ppli mei. ipse ē pat' ammonitarum usq: hodie.

Profect' inde abrahā in t̄ram australē. habitauit int' cades & sur & pegrinat' ē ibi. Dixitq: de sara uxore sua. Soror mea est. Misit ḡ abimelech rex gerare & tulit eā. Venit aū ds ad abimelech p somnium nocte. & ait illi. En morieris ppt mulierem quā tulisti. Habet enim uirū. Abimelech ū non tetigerat eā. Et ait. Domine. num gentē ignorantē & iustam interficies. Nonne ipse dix m soror mea est. & ipsa ait fr̄ m̄s ē. In simplicitate cordis mei. & mundicia manuum mearū feci hoc. Dixitq: ad eū ds. Et ego scio qd simplici corde feceris. & ideo custodiui te ne peccares in me. & ñ dimisi ut tangeres eā. Nc' ḡ redde uxorē uiro suo quia pphā ē & orabit p te & uiues. Sin aū nolueris reddere. scito quod morte morieris tu & omnia q tua sūt. Statimq: de nocte consurgens abimelech uocauit omis seruos suos & locut' est uniūsa uerba hec in aurib: eor. timuert̄q: omis uiri ualde. Vocauit aū abimelech etiā abrahā & dix ei. Quid fecisti nob. Quid peccauimus in te. quia induxisti sup me 7 sup regnum meū peccatum grande. Que ñ debuisti facere fecisti nobis. Rursumq: expostulans ait. Quid uidisti. ut hoc faceres. Resp abrahā. Cogitaui mecū dicēs. forsitan ñ est timor dī in loco isto. & interficient me ppt uxorē meam. Alias aū & uere soror mea ē. soror patris mei. & ñ filia matris mee. & duxi eam uxorem. Postqm aū eduxit me ds de domo patris mei. dixi ad eam. Hanc misc̄diam facies mecū in omi loco ad quē ingdiem dicens. qd fr̄ tuus sim.

Tulit ḡ abimelech oues & boues & seruos & ancillas dedicq: abraham. reddiditq: illi saram uxorē suā & ait. Terra corā uobis ē. ubicumq: t placuerit habita. Sare aū dix. Ecce mille argenteos dedi fr̄i tuo. Hoc erit t in uelam oculor ad omis q tecum sunt. & quocumq: pexeris. mementoq: te dephensā. Orante aū abrahā sanauit ds abimelech & uxorem suā. ancillasq: eius. & peperunt. Concluserat enim ds omnē uuluam domus abimelech ppt saram uxorem abrahā. Visitauit aū dns saram sic pmiserat. & impleuit que locutus est. concepitq: 7 pepit filium in senectute sua. tempore quo pdixerat ei ds. Vocauitq: abraham nom filii sui quē genuit ei sara ysaac. & circumcidit eū octaua die sicut pcepat ei ds cum centum esset annor. Hac quippe etate patris nat' est ysaac. Dixitq: sara. Risum fecit michi ds. Quicumq: audierit corridebit m. Rursumq: ait. Quis auditurus crederet abrahā qd sara lactaret filium quē pepit ei iā seni. Creuit ḡ puer & ablactat' est. fecitq: abraham grande conuiuium in die ablactationis eius. Cumq: uidisset sara filium agar egyptie ludentē cum ysaac. dix ad abrahā. Eice ancillam hanc & filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio meo ysaac. Dure accepit hoc abrahā p filio suo. Cui dix ds. Non tibi uideat' aspum sup puero & sup ancilla tua. Omnia que dixerit t sara audi uocem ei'. quia in ysaac uocabit' t semen. Sed & filium ancille faciam in gentē magnā. quia semen tuum est.

Surrexit itaq: abrahā mane & tollens panē & utrē aque i posuit scapule eius. tradiditq: puerū. & dimisit eā. Que cum abisset. errabat in solitudine bersabee. Cumq: consumpta esset aqua in utre. abiecit puerū subt unā arborē que ibi erat & abiit sedditq: e regione pcul. quantū potest arcus iacere. Dix enim. Non uidebo morientē puerum. Et sedens contr̄ leuauit uocē suā & fleuit. Exaudiuit aū ds uocē pueri. Vocauitq: angls domini agar de celo dicēs. Quid agis agar. Noli timere. exaudiuit eñ ds uocē pueri de loco in quo nc' ē. Surge tolle puerum & tene manum ei'. quia in gentē magnā faciam eum. Apuitq: oculos eius ds. Que uidens puteum aque abiit & impleuit utrē. deditq: puero bibere. 7 fuit cū eo. Qui creuit & moratus est in solitudine. factusq: ē iuuenis sagittarius. Habitauitq: in deserto pharan. & accepit illi mat' sua uxorem. de t̄ra egypti.

Eodem tempore dix abimelech & phicol princeps exercit' eius ad abraham. Ds tecum ē in uniūsis que agis. Iura ḡ p dominum ne noceas m & posteris meis stirpiq: mee. sed iuxta misc̄diam quā feci t facies m & t̄re in qua uersat' es aduena. Dixitq: abraham. Ego iurabo. Et increpauit abimelech ppt puteū aque. quē ui abstulerant serui illius. Respq: abimelech. Nesciui quis fecerit hanc rem. sed & tu ñ indicasti michi. 7 ego ñ audiui pter hodie. Tulit itaq: abrahā oues & boues 7 dedit abimelech. pcusseruntq: ambo fedus. Et statuit abraham septē agnas gregis seorsum. Cui dix abimelech. Quid sibi uolunt septem agne iste quas stare fecisti seorsum. At ille. Septem inqt agnas accipies de manu mea. ut sint in testimonium m. quia ego fodi puteum istū. Idcirco uocat' est loc' ille bersabee quia ibi utq: iurauit. & inierunt fed' p puteo iuramti. Surrexit aū abimelech & phicol pinceps militie eius. reuersiq: sunt in t̄ram palestinor. Abraham aū plantauit nemus in bersabee & inuocauit ibi nom dī etni. 7 fuit in loco isto colonus t̄re philistinor multis dieb: Que postqm gesta sunt. temptauit ds abrahā & dix ad eū. Abraham abrahā. Ille resp. Adsum. Ait illi. Tolle filium tuū unigenitū quē diligis ysaac. & uade in t̄ram uisionis. atq: offer eum ibi in holocaustum. sup unum montium quē monstrauero tibi.

Igit' abraham de nocte consurgens strauit asinum suū. ducens secū duos iuuenes. & ysaac filium suum. Cumq: concidisset ligna in holocaustum. abiit ad locum quē pceprat ei dns. Die aūt t'cio eleuatis oculis. uidit locum pcul. dixitq: ad pueros suos. Expectate hic cum asino. ego & puer illuc usq: ppantes. pq adorauerim reuertem' ad uos. Tulit qq: ligna holocausti. & imposuit sup ysaac filium suum. ipse ū portabat in manib: ignē & gladium. Cumq: duo pgerent simul. dix ysaac patri suo. Pater mi. At ille resp. Quid uis fili. Ecce inquit ignis & ligna. ubi est uictima holocausti. Dix abraham. Deus puidebit sibi uictimā holocausti fili mi. Pgebant ḡ pariter. ueneruntq: ad locum quē ostenderat ei ds. In quo edificauit altare. 7 desup ligna composuit. Cumq: colligasset ysaac filium suū. posuit eum in altari sup struem lignor. extenditq: manū & arripuit

gladium ut immolaret filium. Et ecce angelus domini de celo clamavit dicens. Abraham abraham. Qui respondit. Adsum. Dixitque ei. Non extendas manum tuam super puerum: neque facias illi quicquam. Nunc cognovi quod timeas dominum. et non pepercisti filio tuo unigenito propter me. Levavit abraham oculos suos viditque post tergum arietem inter vepres herentem cornibus: Quem assumens. obtulit holocaustum pro filio. Appellavitque nomen loci illius dominus videt. Unde usque hodie dicitur in monte dominus videbit.

Vocavit autem angelus domini abraham de celo secundo dicens. Per memet ipsum iuravi dicit dominus. quia fecisti rem hanc et non pepercisti filio tuo. benedicam tibi. et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi. et velut arenam que est in litore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre. quia obedisti voci mee. Reversus est abraham ad pueros suos. abieruntque bersabee simul et habitavit ibi. His ita gestis. nunciatum est abrahe quod melcha quoque genuisset filios nachor fratri suo. hus primogenitum et buz fratrem eius. chamuel quoque patrem syrorum. et chased et azau feldas quoque et iedlaf et batuel de quo nata est rebecca. Octo istos genuit melca nachor fratri abraham. Concubina vero illius nomine roma peperit thabee et gaom. et thaas. et macha. Vixit autem sara .c.xx.vii. annis et mortua est in civitate arbee que est hebron in terra chanaan. Venitque abraham ut plangeret et fleret eam. Cumque surrexisset ab officio funeris. locutus est ad filios heth dicens. Advena sum et peregrinus apud vos. date michi ius sepulchri vobiscum. ut sepeliam mortuum meum. Responderunt filii heth. Audi nos domine princeps dei es. in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum nullusque prohibere poterit quin in monumento eius sepelias mortuum tuum. Surrexit abraham et adoravit populum terre filios videlicet heth dixitque ad eos. Si placet anime vestre ut sepeliam mortuum meum. audite me et intercedite apud effron filium seor ut det michi speluncam duplicem quam habet in extrema parte agri sui. Pecunia digna tradat michi eam coram vobis in possessionem sepulchri.

Habitabat autem effron in medio filiorum heth. Responditque effron ad abraham cunctis audientibus: qui ingrediebantur portam civitatis illius dicens. Nequaquam ita fiet domine mi. sed magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi et speluncam que in eo est. presentibus filiis populi mei. sepeli mortuum tuum. Adoravit abraham coram populo terre. et locutus est ad effron circumstante plebe. Queso ut audias me. Dabo pecuniam pro agro suscipe eam. et sic sepeliam mortuum meum in eo. Respondit effron. Domine mi audi. Terra quam postulas quadringentis siclis valet. Istud est precium inter me et te. Sed quantum est hoc. sepeli mortuum tuum. Quod cum audisset abraham appendit pecuniam quam effron postulaverat audientibus: audientibus filiis heth quadringentos siclos argenti probati monete publice. Confirmatusque est ager quondam effronis in quo erat spelunca duplex respiciens mambre tam ipse quam spelunca et omnes arbores eius in cunctis terminis per circuitum abrahe in possessionem filiis heth videntibus: et cunctis qui intrabant portam civitatis illius. Atque ita sepelivit abraham saram uxorem suam in spelunca agri duplici que respiciebat mambre. hec est in terra chanaan. Et confirmatus est ager et antrum quod erat in eo abrahe in possessionem monumenti a filiis heth.

Erat autem abraham senex dierumque multorum et dominus erat cum eo. et in cunctis benedixerat ei. Dixitque ad servum seniorem domus sue. qui preerat omnibus que habebat. Pone manum tuam subter femur meum ut adiurem te per dominum deum celi et terre ut non accipias uxorem filio meo de filiabus chananeorum inter quos habito. sed ad terram et cognationem meam proficiscaris. et inde accipias uxorem filio meo ysaac. Respondit servus. Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc. numquid reducere debeo filium tuum ad locum de quo tu egressus es? Dixit abraham. Cave nequando reducas illuc filium meum. Dominus deus celi qui tulit me de domo patris mei et de terra nativitatis mee qui locutus est michi et iuravit dicens. semini tuo dabo terram hanc ipse mittet angelum suum coram te. et accipies inde uxorem filio meo. Sin autem noluerit mulier sequi te: non teneberis iuramento. filium meum tantum ne reducas illuc. Posuit ergo servus manum sub femore abraham domini sui. et iuravit illi super sermone hoc. tulitque .x. camelos de grege domini sui. et abiit ex omnibus bonis eius portans secum. profectusque perrexit in mesopotamiam et ad urbem nachor. Cumque fecisset camelos accumbere extra oppidum iuxta puteum aque vespere eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam dixit. Domine deus domini mei abraham occurre hodie obsecro michi. et fac misericordiam cum domino meo abraham. Ecce ego sto prope fontem aque. et filie habitatorum huius civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

Igitur puella cui dixero inclina ydriam tuam ut bibam. et illa responderit bibe. quin et camelis tuis dabo potum. ipsa est quam preparasti servo tuo ysaac ut per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo. Necdum intra se verba compleverat. et ecce rebecca egrediebatur filia batuel filii melce uxoris nachor fratris abraham habens ydriam in scapula puella decora nimis virgoque pulcherrima. et incognita viro. Descenderat autem ad fontem et impleverat ydriam. et revertebatur. Occurritque ei servus et ait. Pauxillum michi ad sorbendum prebe aque de ydria tua. Que respondit. Bibe domine mi. Celeriterque deposuit ydriam super ulnam suam. et dedit ei potum. Cumque ille bibisset adiecit. Quin et camelis tuis hauriam aquam. donec cuncti bibant. Effundensque ydriam in canalibus: recurrit ad puteum ut hauriret aquam. et haustam omnibus camelis dedit. Ille autem contemplabatur eam tacitus. scire volens utrum prosperum fecisset iter suum dominus an non. Postquam ergo biberunt cameli. protulit vir inaures aureas appendentes siclos duos. et armillas totidem pondo siclorum .x. dixitque ad eam. Cuius es filia? Indica michi. Est in domo patris tui locus ad manendum? Que respondit. filia batuelis sum. filii melce quem peperit nachor. Et addidit dicens. Palearum quoque et feni plurimum est apud nos. et locus spaciosus ad manendum. Inclinavit se homo et adoravit dominum dicens. Benedictus dominus deus domini mei abraham qui non abstulit misericordiam suam et veritatem a domino meo. et recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

Cucurrit itaque puella et nunciavit in domum matris sue omnia que audierat. Habebat autem rebecca fratrem nomine laban. Qui festinus egressus est ad hominem ubi erat fons. Cumque vidisset inaures et armillas in manibus sororis sue. et audisset cuncta verba referentis. hec locutus est michi homo. venit ad virum qui stabat iuxta camelos prope aque fontem. dixitque ad eum. Ingredere benedicte domini. Cur foris stas? Preparavi domum. et locum camelis. Et introduxit eum in hospicium ac destravit camelos deditque paleas et fenum. et aquam ad lavandos pedes camelorum et virorum qui venerant cum eo. et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait. Non comedam donec loquar sermones meos. Respondit ei. Loquere. At ille. Servus inquit abraham sum. et dominus benedixit domino meo valde magnificatusque est valde. et dedit ei oves et boves. argentum et aurum. servos et ancillas. camelos et asinos. et peperit sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua. deditque illi omnia que habuerat. Et adiuravit me dominus meus dicens. Non accipias uxorem filio meo de filiabus chananeorum in quorum terra habito. sed ad domum patris mei pergas et de cognatione mea accipias uxorem filio meo. Ego vero respondi domino meo. Quid si noluerit mulier venire mecum? Dominus inquit in cuius conspectu ambulo dominus ait mittet angelum suum tecum. et diriget viam tuam accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea. et de domo patris mei. Innocens eris a maledictione mea. cum veneris ad propinquos meos et non dederint tibi. Veni ergo hodie ad fontem et dixi. Domine deus domini mei abraham si direxisti viam meam in qua nunc ego ambulo. ecce sto iuxta fontem aque. et virgo que egredietur ad hauriendam aquam audierit a me da michi pauxillum aque ad bibendum ex ydria tua et dixerit michi et tu bibe et camelis tuis hauriam. ipsa est mulier quam preparavit dominus filio domini mei. Dum hec tacitus mecum volverem. apparuit rebecca veniens cum ydria quam portabat in scapula. descenditque ad fontem et hausit aquam. Et aio ad eam. Da michi paululum bibere. Que festina deposuit ydriam de humero et dixit michi. Et tu bibe. et camelis tuis potum tribuam. Bibi. et adaquavit camelos. Interrogavique eam et dixi. Cuius es filia? Que respondit. filia batuelis sum filii nachor quem peperit illi melca. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem eius et armillas posui in manibus eius. pronusque adoravi dominum meum. benedicens domino deo domini mei abraham qui perduxit me recto itinere ut sumerem filiam fratris domini mei filio eius. Quam ob rem si facitis misericordiam et veritatem cum domino meo. indicate michi. Sin autem aliud placet et hoc dicite ut vadam ad dexteram sive ad sinistram.

Responditque laban et batuel. A domino egressus est sermo. et non possumus extra placitum eius quicquam aliud tecum loqui. En rebecca coram te est tolle eam et proficiscere. et sit uxor filii domini tui. sicut locutus est dominus. Quod cum audisset puer abraham. adoravit in terra dominum. prolatisque vasis argenteis et aureis ac vestibus: dedit ea rebecce pro munere. fratribus quoque eius et matri dona obtulit. Initoque convivio vescentes pariter et bibentes manserunt ibi. Surgens autem mane locutus est puer. Dimittite me. et vadam ad dominum meum. Responderunt fratres eius et mater. Maneat puella saltem .x. dies apud nos. et postea proficiscetur. Nolite ait me retinere. quia dominus direxit viam meam. Dimittite me ut pergam ad dominum meum. Dixerunt. Vocemus puellam. et queramus ipsius voluntatem. Cumque vocata venisset. sciscitati sunt. Vis ire cum homine isto? Que ait. Vadam. Dimiserunt ergo eam et nutricem illius. servumque abraham et comites eius. imprecantes prospera sorori sue. atque dicentes. Soror nostra es crescas in mille milia. et possideat semen tuum portas inimicorum tuorum. Igitur rebecca et puelle illius ascensis camelis secute sunt virum. Qui festinus revertebatur ad dominum suum. Eo tempore ysaac deambulabat per viam que ducit ad puteum. cuius nomen est viventis et videntis. Habitabat enim in terra australi. et egressus fuerat ad meditandum in agro. inclinata iam die. Cumque levasset oculos. vidit camelos venientes procul. Rebecca quoque conspecto ysaac descendit de camelo et ait ad puerum. Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei. Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium operuit se. Servus autem cuncta que gesserat narravit ysaac. Qui introduxit eam in tabernaculum sare matris sue et accepit eam uxorem et in tantum dilexit eam. ut dolorem qui de morte matris acciderat temperaret.

Abraham vero aliam duxit uxorem nomine cethuram que peperit ei zamram. et iexan. et madan. et madian. et iesboch et sue. Iexan quoque genuit saba et dadan. filii dadan fuerunt assurim et latussim. et loomim. At vero ex madian ortus est effa et ofer et enoch. abida et heldaa. Omnes hi filii cethure. Deditque abraham cuncta que possederat ysaac. filiis autem concubinarum largitus est munera. et separavit eos ab ysaac filio suo dum adhuc viveret ad plagam orientalem. Fuerunt autem dies vite eius .c.lxx. annos quinque et deficiens mortuus est in senectute bona provecteque etatis et plenus dierum. Congregatusque est ad populum suum. et sepelierunt eum ysaac et ysmahel filii sui. in spelunca duplici que sita est in agro effron filii seor ethei. e regione mambre quam emerat a filiis heth. Ibi sepultus est ipse et sara uxor eius. Et post obitum illius benedixit deus ysaac filio eius qui habitabat iuxta puteum nomine viventis et videntis. Hee sunt generationes ysmahel filii abrahe quem peperit ei agar egyptia famula sare. et hec nomina filiorum eius in vocabulis et generationibus suis. Primogenitus ysmahelis nabaioth. deinde cedar et abdeel et mabsam. masma quoque et duma et massa dad. et themaa itur et naphis et cedma. Isti sunt filii ysmahel et hec nomina per castella et oppida eorum .xii. principes tribuum suarum. Anni vite ysmahel .c.xxx. septem anni deficiensque mortuus est: et appositus ad populum suum. Habitavit autem ab evila usque sur: que respicit egyptum introeuntibus assyrios. coram cunctis fratribus obiit.

Hee sunt generationes ysaac filii abraham. Abraham genuit ysaac qui cum .xl. esset annorum duxit uxorem rebeccam filiam batuel syri de mesopotamia sororem laban. Deprecatusque est dominum ysaac pro uxore sua. eo quod esset sterilis. Qui exaudivit eum. et dedit conceptum rebecce. Sed collidebantur in utero eius parvuli. Que ait. Si sic michi futurum erat. quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret dominum. Qui ait. Due gentes in utero tuo sunt. et duo populi ex ventre tuo dividentur populusque populum superabit. et maior minori serviet. Iam tempus pariendi venerat; et ecce gemini in utero eius repperti sunt. Qui primus egressus est. rufus erat et totus in morem pellis ispidus. vocatumque est nomen eius esau. Protinus alter egrediens plantam fratris tenebat manu. et idcirco appellavit nomen eius iacob. Sexagenarius erat ysaac. quando nati sunt ei parvuli. Quibus adultis factus est esau vir gnarus venandi. et homo agricola. iacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis. Ysaac amabat esau. eo quod de venationibus illius vesceretur. et rebecca diligebat iacob. Coxit autem iacob pulmentum. Ad quem cum venisset esau de agro lassus ait. Da michi de coctione hac rufa. quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen eius edom. Cui dixit iacob. Vende michi primogenita tua. Ille respondit. En morior. quid michi proderunt primogenita. Ait iacob. Iura michi. Iuravit esau et vendidit

primogenita. & sic accepto pane & lentis edulio comedit et bibit
& abiit parvipendens qd primogenita vendidisset. Orta aut
fame sup terram post eam sterilitatem que acciderat in dieb: abrahā
abiit ysaac ad abimelech regē palestinoꝝ in gerari. 7

lx. Apparuit q: ei dns & ait. Non descendas in egyptū sed quiesce
in tra qm dixero tibi. & pegrinare in ea. eroq: tecum & benedi
cā tibi. Tibi enim & semini tuo dabo univsas regiones has cōplens
iuramentum qd spopondi abrahā patri tuo. & multiplicabo semē
tuum sic stellas celi. daboq: posteris tuis univsas regiones
has. & benedicentur in semine tuo omēs gēs trē. eo qd obedie
rit abraham voci meę & custodierit precepta mea et man
data mea. & cerimonias legesq: servaverit. Mansit itaq:
ysaac in gerari. Qui cum interrogaretur a viris loci illius
sup uxore sua resp. soror mea ē. Timuerat enim confiteri
qd sibi sociata eēt coniugio. reputans ne forte interficerent eū
ppt illius pulchritudinem. Cumq: ptransissent dies plurimi.
& ibidē moraretur. pspiciens abimelech palestinoꝝ rex p fenes
tram. vidit eum iocantē cum rebecca uxore sua. & accersito eo
ait. Pspicuum ē qd uxor tua sit. Cur mentitus es sororē tuā eē.
Resp. Timui ne morerer ppt eā. Dixitq: abimelech. Qr impo
suisti nobis. Potuit coire quispiā de ppło cum uxore tua. et
induxeras sup nos grande peccatum. Precepitq: omi pplo dicens.
Qui tetigerit hominis huius uxorē morte morietur. Sevit autē
ysaac in terra illa. & invenit in ipso anno centuplū. Benedixitq:
ei dns & locupletatus est homo. & ibat pficiens atq: succrescens. do
nec magnus vehementer effectus est. Habuit qq: possessionē oviū
& armentoꝝ. & familię plurimum. Ob hęc invidentes ei palesti
ni puteos quos foderant servi patris illius abraham illo tempe
obstruxerunt implentes humo. intantum ut ipse abimelech di
ceret ad ysaac. Recede a nob qm potentior nři factus es valde.
Et ille discedens ut veniret ad torrentē gerare habitaretq:
ibi rursum fodit alios puteos qs foderant servi patris illi abrahā
& quos illo mortuo olim obstruxerant philistiim. appellavitq:
eos hisdē nominib: quib: antea pater eius vocaverat. Foderunt
in torrente. & repperunt aquam vivā. Sed & ibi iurgium
fuit pastoꝝ gerare adūsus pastores ysaac dicentiū. Nra ē aq.
Quam obrem nomē putei ex eo qd acciderat calumnia vocavit.
Foderunt & alium. & p illo qq: rixati sunt. Apellavitq: eū ini
micicias. Pfectus inde fodit alium puteū. p quo n contenderunt.
Itaq: vocavit nomē eius latitudo dicens. Nunc dilatavit nos dns
& fecit nos crescere sup tram. 7

Ascendit aū ex illo loco in bersabee. Ubi apparuit ei dns in ipsa
nocte dicēs. Ego sum ds abrahā patris tui. Noli metuere quia
tecū sum. & benedicā te & multiplicabo semē tuum ppt servum
meū abrahā. Itaq: edificavit ibi altare & invocato ibi nomine
dni extendit tabnaculum. pcepitq: servis suis ut foderent puteū.
Ad quē locum cum venissent de gerari abimelech & ochozat
amici illius. & phicol dux militum locut ē eis ysaac. Quid venis
tis ad me hominē quē odistis & expulistis a vobis. Qui respon
derunt. Vidimus tecum eē dnm. & iccirco nc diximus. Sit iuramentum
int nos & ineam' fedus ut n facias nob quicqm mali. sic & nos
nich tuoꝝ attigimus. nec fecimus qd te lederet. sed cum pace dimi
simus auctū benediccione dni. Fecit ergo eis convivium. & post cibū
& potum surgentes mane iuraverunt sibi mutuo. Dimisitq: eos
ysaac pacifice in locum suum. 7

Ecce aū in ipso die servi ysaac annunciantes ei de puteo qm fode
rant atq: dicentes. Invenimus aqm. Unde apellavit eū ha
bundantiā & nomē urbi impositum ē bersabee usq: in psentē diē.
Esau vero quadragenarius duxit uxores iudith filiam beeri hei.
& basemath filiam elom eiusdē loci. quę ambę offenderant
animum ysaac & rebecce. Senuit aū ysaac & caligaverunt
oculi eius. & videre n poterat. Vocavitq: esau filium suū et dixit
ei. Fili mi. Qui resp. Adsum. Cui pater. Vides inquit qd senue
rim. & ignorē diem mortis meę. Sume arma tua pharetrā
& arcum & egredere foras. Cumq: venatu aliqd apprehenderis.
fac mi inde pulmentum sic velle me nosti. & affer ut comedā &
benedicat tibi anima mea. anqm moriar. Quod cum audisset
rebecca & ille abiisset in agrum ut iussionē patris impleret. dixit
filio suo iacob. Audivi patrē tuum loquentē cū esau fre tuo. et
dicentē ei. Affer mi de venatione tua. & fac cibos ut comedā. et
benedicā te coram dno anqm moriar. Nunc ergo fili mi adquiesce con
siliis meis. & pgens ad gregē affer mich duos hedos optimos
ut faciam ex illis escas patri tuo quib: libenter vescitur. quas cū in
tuleris & comederit. benedicat tibi priusqm moriatur. Cui ille
resp. Nosti qd esau fr meus homo pilosus sit. & ego lenis. Si
attrectaverit me pater meus & senserit. timeo ne putet sibi vo
luisse illudere. & inducat sup me maledictionē p benedictione.
Ad quē mater. In me sit ait ista maledictio fili mi. tantū audi
vocē meā. & pgens affer quę dixi. Abiit & attulit. deditq:
matri. Paravit illa cibos sicut noverat velle patrē illius. &
vestib: esau valde bonis quas apud se habebat domi induit eū.
pelliculasq: hedoꝝ circumdedit manib: & colli nuda ptexit.
Dedit pulmentum. & panes qs coxerat tradidit. Quib: illa
tis dixit. Pater mi. At ille resp. Audio. Quis es tu fili mi.
Dixitq: iacob. Ego sum esau primogenitus tuus. Feci sic pcepi
sti michi. Surge & comede de venatione mea. ut benedicat mi
anima tua. Rursumq: ysaac ad filium suum. Quomodo inquit tā
cito invenire potuisti fili mi. Qui resp. Voluntas di fuit.
ut cito mi occurreret qd volebā. Dixitq: ysaac. Accede huc.
ut tangā te fili mi. & pbem utrum tu sis filius meus esau an nō.
Accessit ille ad patrē. Et palpato eo. dixit ysaac. Vox qdē
vox iacob est. s: manus. manus sunt esau. Et non cognovit eū.
quia pilose manus similitudinē maioris expresserant. Benedi
cens ergo illi ait. Tu es filius meus esau. Resp. Ego sum. At ille.
Affer mi inquit cibos de venatione tua fili mi. ut benedicat tibi a
nima mea. Quos cum oblatos comedisset. obtulit ei etiā vinum.
Quo hausto. dixit ad eū. Accede ad me. & da michi osculū fili mi.
Accessit. & osculatus ē eum. Statimq: ut sensit vestimentoꝝ
illius fraglanciā. benedicens ait. Ecce odor filii mei sic odor
agri pleni cui benedixit dns. Det tibi ds de rore celi & de pin
guedine trē habundantiā frumenti vini & olei. & serviant
tibi ppłi. & adorent te trib: Esto dominus fratrum tuoꝝ. & in
curvent ante te filii matris tuę. Qui maledixerit tibi maledic
tus erit. & qui benedixerit tibi benedictionib: repleatur. Vix
ysaac sermonē impleverat. & egresso iacob foras venit esau
coctosq: de venatione cibos intulit patri dicens. Surge pater
mi & comede de venatione filii tui. ut benedicat mi anima tua.
Dixitq: illi ysaac. Quis enim es tu. Qui resp. Ego sum filius
tuus primogenitus esau. Expavit ysaac stupore vehementi. &
ultra qm credi potest ammirans ait. Quis ille est qui dudum
captam venationē attulit mi. Et comedi ex omnib: priusqm
tu venires. benedixiq: ei. & erit benedictus. Auditis esau sermo
nib: patris irrugit clamore vehementi. & consternatus ait. Bene
dic & mi pater mi. Qui ait. Venit germanus tuus fraudulenter.
& accepit benedictionē tuā. At ille subiunxit. Iuste vocatū
ē nomē eius iacob. supplantavit me en altera vice. Primogenita
mea ante tulit. & nunc secūdo subripuit benedictionē meam.
Rursumq: ad patrē. Numqd n reservasti ait & mi benedicti
onē. Resp ysaac. Dominum tuum illū constitui. & omēs fres
servituti illius subiugavi. frumento & vino stabilivi eū. & post
hęc fili mi ultra qd faciā. Cui esau ait. Num unā inqt tan
tum benedictionem habes pater. Michi quoq: obsecro ut
benedicas. Cumq: eiulatu magno fleret. motus ysaac dixit ad
eum. In pinguedine trę & in rore celi desup erit benedictio
tua. Vives gladio & fri tuo servies. tempusq: veniet ut
excutias & solvas iugum eius de cervicib: tuis. 7

Oderat ergo semp esau iacob p benedictione qua benedixerat ei
pater. & dixit in corde suo. Venient dies luctus patris mei ut occi
dam iacob frem meū. Nunciata sunt hęc rebecce. Quę mittens
& vocans iacob filium suum. dixit ad eum. Ecce esau fr tuus mi
natur ut occidat te. Nunc ergo fili audi vocē meā & consurgens
pge ad laban fremm meū. habitabisq: cum eo dies paucos. donec
requiescat furor fris tui. & cesset indignatio eius. obliviscaturq:
eoꝝ quę fecisti ei. Postea mittam & adducā te inde huc.
Cur utroq: filio orbabor una die. Dixitqq: rebecca ad ysaac.
Tedet me vitę meę ppt filias eth. Si acceperit iacob uxorē de
stirpe huius trę nolo vivere. Vocavitq: ysaac iacob. & bene
dixit ei. pcepitq: ei dicens. Noli accipe coniugē de genere cha
naan. sed vade & pficiscere in mesopotamiā syrię ad domum
batuel patris matris tuę. & accipe tibi inde uxorē de filiab:
laban avunculi tui. Ds aū omps benedicat tibi & crescere fa
ciat atq: multiplicet. ut sis in turmas ppłoꝝ. & det tibi benedic
tione abraham & semini tuo post te. ut possideas trām pegrina
tionis tuę. quā pollicitus est avo tuo. Cumq: dimisisset eū ysaac.
pfectus venit in mesopotamiā syrie ad laban filiū batuel syri
frem rebecce matris sue. Videns aū esau qd benedixisset pater
suus iacob. & misisset eum in mesopotamiā syrię. ut inde duceret
uxorē. & qd post benedictionē pcepisset ei dicens. n accipias
coniugē de filiab: chanaan qdq: obediens iacob parentib: isset
in syriam. Probans qq: n libenter aspiceret chanaan filias
pater suus. ivit ad ysmahel & duxit uxorē absq: his quas prius
habebat. melech filiam ysmahel filii abrahā sororē nabaioth.

Igitur egressus iacob de bersabee pgebat aran. Cumq: venisset ad
quendam locum. & vellet in eo requiescere post solis occubitū. tulit
de lapidib: q iacebant & sub ponens capiti suo dormivit in eodē
loco. viditq: in somnis scalā stantē sup trām & cacumen illius tangēs
celum. angelos qq: di ascendentes & descendentes p eā. & dnm in
nixum scale dicentē sibi. Ego sum ds abrahā patris tui. & ds
ysaac. Terram in qua dormis tibi dabo & semini tuo. eritq: ger
men tuum quasi pulvis trę. Dilataberis ad orientē & occidentem
septentrionē & meridie. & benedicentur in te & in semine tuo
cuncte tribus trę. & ero custos tuus qcumq: pfectus fueris. & reduca
cam te in trām hanc. nec dimittā donec implevero universa q dixi.
Cumq: evigilasset iacob de somno ait. Vere dns ē in loco isto
& ego nesciebam. Pavensq: quā terribilis inquit ē locus iste.
n est hic aliud nisi domus di & porta celi. Surgens ergo mane
tulit lapidē quē supposuerat capiti suo. & erexit in titulū fun
dens oleum desup. apellavitq: nomē urbis bethel. que prius luza
vocabatur. Vovit aū votum dicens. Si fuerit ds mecū & custo
dierit me in via p qua ambulo. & dederit mi panē ad vescen
dum & vestimentum ad induendū. reversusq: fuero psperę
ad domū patris mei. erit mi dominus in dm. & lapis iste quem
erexi in titulū vocabitur domus di. cunctoꝝq: quę dederis michi
decimas offeram tibi. 7

Profectus ergo iacob venit in trām orientalem & vidit puteū in agro
tresq: greges oviū accubantes iuxta eum. Nam ex illo adaqua
bant pecora. & os putei grandi lapide claudebatur. morisq:
erat ut cunctis ovib: congregatis devolverent lapidē & refe
ctis gregib: rursum sup os putei ponerent. Dixitq: ad pasto
res. Fres. unde estis. Qui responderunt. De aran. Quos inter
rogans. numqd ait nostis laban filium nachor. Dixerunt.
Novimus. Sanus ne ē inquit. Valet inquiunt. Et ecce rachel
filia eius venit cū grege suo. Dixitq: iacob. Adhuc multum diei sup
est. nec est tempus ut reducantur ad caulas greges. Date ante potū
ovib: & sic ad pastum eas reducite. Qui responderunt. Nō possum.
donec omnia pecora congregentur. & amoveamus lapidem de ore
4. putei. ut adaquemus greges. Adhuc loquebantur & ecce rachel
veniebat cum ovib: patris sui. Nam gregē ipsa pascebat. Quam
cum vidisset iacob. & sciret consobrinam suam. ovesq: laban
avunculi sui. amovit lapidē quo puteus claudebatur. & adaquato
grege osculatus ē eam. Et elevata voce flevit & indicavit ei
qd frater patris eius eet & filius rebecce. At illa festinans nunciavit
patri suo. Qui cum audisset venisse iacob filium sororis sue
cucurrit obviam ei. complexusq: eum & deosculans. duxit in do
mum suā. Auditis aū causis itineris resp. Os meum es et caro mea.
Et postqm expleti sunt dies mensis unius. dixit ei. Num quia frater meus
es. gratis servies mi. Dic quid mercedis accipies. Habebat
vero filias duas. nomē maioris lya. minor apellabatur rachel. Sed lya
lippis erat oculis. rachel decora facie. & venusto aspectu. Quam
diligens iacob ait. Serviam tibi p rachel filia tua minore septē annis.
Resp laban. Melius ē ut tibi eā dem qm alteri viro. Mane
apud me. Servivit ergo iacob p rachel septem annis. & videbantur illi
pauci dies p amoris magnitudine. Dixitq: ad laban. Da mi uxorē
meā. quia iam tempus expletum est. ut ingrediar ad eā. Qui voca
tis multis amicoꝝ turbis ad convivium fecit nuptias. & vespere
filiam suā lyam introduxit ad eum. dansq: ancillā filie zelfam
nomine. Ad quam cum ex more iacob fuisset ingressus. facto mane
vidit lyam. & dixit ad socerum. Quid est qd facere voluisti.
Nonne p rachel servivi tibi. Qr imposuisti michi. Resp la
ban. Non est in loco nro consuetudinis. ut minores ante tradant
ad nuptias. Imple ebdomadā dierum huius copule. & hanc qq:
dabo tibi p opere quo serviturus es mi septē annis aliis. Adquievit

placito, et ebdomada transacta rachel duxit uxorem. cui pater servam balam dederat. Tandemque potitus optatis nuptiis amorem sequentis priori praetulit: serviens apud eum septem annis aliis. Videns autem dominus quod despiceret lyam, aperuit vulvam eius. sorore sterili permanente. Que concepit genuit filium. vocavitque nomen eius ruben dicens. Vidit dominus humilitatem meam. Nunc amabit me vir meus. Rursumque concepit et peperit filium et ait. Quoniam audivit me dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi. Vocavitque nomen eius symeon. Concepit tertio et genuit alium dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus: eo quod pepererim illi tres filios. Et idcirco apellavit nomen eius levi. Quarto concepit et peperit filium et ait. Modo confitebor domino. Et ob hoc vocavit nomen eius iudam. Cessavitque parere. 7

Cernens autem rachel quod infecunda esset. invidit sorori, et ait marito suo. Da mihi liberos. alioquin moriar. Cui iratus respondit iacob. Numquid pro deo ego sum. qui privavit te fructu ventris tui? At illa. Habeo inquit famulam balam ingredere ad illam ut pariat super genua mea, et habeam ex ea liberos. Deditque balam in coniugium. Que ingresso ad se viro concepit et peperit filium. Dixitque rachel. Iudicavit mihi dominus. et exaudivit vocem meam, dans mihi filium. Et idcirco apellavit nomen illius dan. Rursumque bala concipiens peperit alterum. Pro quo ait rachel. Comparavit me deus cum sorore mea. et invalui. Vocavitque eum neptalim. Sentiens lya quod parere desisset, zelfam ancillam suam marito tradidit. Qua post conceptum edente filium dixit. Feliciter. Et idcirco vocavit nomen eius gad. Peperit quoque zelfa alterum. Dixitque lya. Hoc pro beatitudine mea. Beatam quippe me dicent mulieres. Propterea apellavit eum aser. Egressus autem ruben tempore messis triticeae in agrum repperit mandragoras quas matri lye detulit. Dixitque rachel. Da mihi partem de mandragoris filii tui. Illa respondit. Parumne tibi videtur quod praeripueris maritum michi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait rachel. Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. Redeuntique ad vesperam iacob de agro. egressa est in occursum eius lya et ait. Ad me inquit intrabis. quia mercede conduxi pro mandragoris filii tui. Dormivit cum ea nocte illa. et exaudivit deus preces eius. concepitque et peperit filium quintum et ait. Dedit deus mercedem mihi. quia dedi ancillam meam viro meo. Apellavitque nomen eius ysachar. Rursumque lya concipiens. peperit sextum filium et ait. Ditavit me deus dote bona. etiam hac vice. Mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios. Et idcirco apellavit nomen eius zabulon. Post quem peperit filiam nomine dynam. 7

Recordatusque dominus rachelis. et exaudivit eam. et aperuit vulvam eius. Que concepit et peperit filium dicens. Abstulit deus obprobrium meum. Et vocavit nomen eius ioseph dicens. Addat mihi dominus filium alterum. Nato autem ioseph. dixit iacob socero suo. Dimitte me ut revertar in terram ad patriam meam. Da mihi uxores et liberos meos. pro quibus servivi tibi ut abeam. Tu nosti servitutem qua servivi tibi. Ait laban. Inveniam gratiam in conspectu tuo. Experimento didici quod benedixerit mihi deus propter te. constitue mercedem tuam quam dem tibi. At ille respondit. Tu nosti quomodo servierim tibi. et quanta in manibus meis fuerit possessio tua. Modicum habuisti antequam venirem. et nunc dives effectus es. benedixitque tibi dominus ad introitum meum. Iustum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meae. Dixitque laban. Quid dabo tibi? At ille ait. Nichil volo. Sed si feceris quod postulo. iterum pascam et custodiam pecora tua. Gyra omnes oves et greges tuos. et separa cunctas oves varias et sparso vellere, et quodcumque furvum et maculosum variumque fuerit tam in ovibus quam in capris erit merces mea. respondebitque michi cras iusticia mea. quando placiti tempus advenerit coram te. et omnia que non fuerint varia et maculosa et rufa tam in ovibus quam in capris. furti me arguent. Dixitque laban. Gratum habeo quod petis. Separavitque in die illa capras et oves hyrcos. et arietes varios atque maculosos. cunctum autem gregem unicolorem id est albi et nigri coloris tradidit in manu filiorum suorum. et posuit spacium itineris inter se et generum, dierum trium. qui pascebat reliquos greges eius. Tollens ergo iacob virgas populeas virides et amigdalinas et platanis ex parte decorticavit eas. detractisque corticibus in his que spoliata fuerant candor apparuit. illa vero que integra erant viridia permanserunt. atque in hunc modum color effectus est varius. posuitque eas in canalibus ubi effundebatur aqua. ut cum venissent greges ad bibendum ante oculos haberent virgas. et in aspectu earum conciperent.

Factumque est ut in ipso calore coitus oves intuerentur virgas et parerent maculosa et varia. et diverso colore respersa. Divisitque gregem iacob. et posuit virgas ante oculos arietum. Erant autem alba et nigra queque laban. cetera vero iacob separatis inter se gregibus. 7

Igitur quando primo tempore ascendebantur oves ponebat iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ovium. ut in earum contemplatione conciperent: quando vero serotina admissura erant et conceptus extremus non ponebat eas. Factaque sunt ea que erant serotina laban. et que primi temporis iacob. Ditatusque est homo ultra modum. et habuit greges multos, servos et ancillas. camelos et asinos. Postquam autem audivit verba filiorum laban dicentium. Tulit iacob omnia que fuerant patris nostri et de illius facultate ditatus factus est inclitus. animadvertit quoque faciem laban quod non esset erga se sicut heri et nudius tertius. maxime dicente sibi domino revertere in terram patrum tuorum. et ad generationem tuam. eroque tecum. misit et vocavit rachel et lyam in agrum. ubi pascebat greges dixitque eis. Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri et nudius tertius. Deus autem patris mei fuit mecum. et ipse nostis quod totis viribus servierim patri vestro. sed pater vester circumvenit me et mutavit mercedem meam x. vicibus: et tamen non dimisit eum deus ut noceret mihi. Si quando dixit variae erunt mercedes tue. pariebant omnes oves varios fetus. quando vero contrario ait alba queque accipies pro mercede. omnes greges alba pepererunt. Tulitque deus substantiam patris vestri. et dedit mihi. Postquam enim conceptus ovium advenerat tempus. levavi oculos meos et vidi in somnis ascendentes mares super feminas varios et maculosos et diversorum colorum. dixitque ad me angelus domini in somnis. Iacob. Et ego respondi. Adsum. Qui ait. Leva oculos tuos et vide masculos universos ascendentes super feminas varios. respersos atque maculosos. Vidi enim omnia que fecit tibi laban. Ego sum deus bethel ubi unxisti lapidem. et votum vovisti mihi. Nunc ergo surge et egredere

de terra hac revertens in terram nativitatis tue. Responderunt rachel et lya. Numquid habemus residui quicquam in facultatibus et hereditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputavit nos et vendidit comeditque pretium nostrum? Sed deus tulit opes patris nostri. et nobis eas tradidit, ac filiis nostris. Unde omnia que precepit tibi dominus fac. Surrexit itaque iacob et impositis liberis ac coniugibus suis super camelos abiit. Tulitque omnem substantiam et greges et quicquid in mesopotamia acquisierat pergens ad ysaac patrem suum in terram chanaan. 7

lxx.

Eo tempore laban ierat ad tondendas oves. et rachel furata est ydola patris sui. Noluitque iacob confiteri socero suo quod fugeret. Cumque abisset tam ipse quam omnia que iuris eius erant. et amne transmisso pergeret contra montem galaad. nunciatum est laban die tercio quod fugeret iacob. Qui assumptis fratribus suis persecutus est eum diebus septem. et comprehendit eum in monte galaad. Viditque in somnis dicentem sibi deum. Cave ne quicquam aspere loquaris contra iacob. Iamque iacob in monte extenderat tabernaculum. Cum ille consecutus eum esset cum fratribus suis. et in eodem monte galaad fixit tentorium. Et dixit ad iacob. Quare ita egisti ut clam abires. filias meas quasi captivas gladio? Cur ignorante me fugere voluisti. nec indicare mihi. ut prosequerer te cum gaudio et canticis. et tympanis et cytharis? Non es passus ut osacularer filios meos ac filias. Stulte operatus es. Et nunc quidem valet manus mea reddere tibi malum. sed deus patris tui heri dixit mihi. Cave ne loquaris contra iacob quicquam durius. Esto ad tuos ire cupiebas. et desiderio tibi erat domus patris tui. cur furatus es deos meos? Respondit iacob. Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas. Quod autem furti me arguis. apud quemcumque inveneris deos tuos necetur coram fratribus nostris. Scrutare quicquid tuorum apud me inveneris aufer. Hec dicens ignorabat quod rachel furata esset ydola. Ingressus itaque laban tabernacula iacob. et lye et utriusque famule et non invenit. Cumque intrasset tentorium rachelis illa festinans abscondit ydola subter stramenta cameli et sedit desuper scrutantique omne tentorium et nichil invenienti ait. Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo. quia iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo querentis est. Tumensque iacob cum iurgio ait. Quam ob culpam meam et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me. et scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tue? Pone hic coram fratribus meis. et fratribus tuis. et iudicent inter me et te. Idcirco xx annos fui tecum. Oves tue et caprae non fuerunt steriles, arietes gregis tui non comedi. nec captum a bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam. Quicquid furto perierat, a me exigebas. Die noctuque estu urebar. et gelu. fugiebat somnus ab oculis meis. Sicque per xx. annos in domo tua servivi tibi. xiiii. pro filiabus tuis. et sex pro gregibus tuis. Immutasti quoque mercedem meam x. vicibus: Nisi deus patris mei deus abraham et timor ysaac affuisset mihi. forsitan modo nudum me dimisisses. Afflictionem meam et laborem manuum mearum respexit deus. et arguit te heri. 7

Respondit ei laban. Filie mee et filii tui. et greges tui. et omnia que cernis mea sunt. Quid possum facere filiis et nepotibus meis? Veni ergo et ineamus fedus ut sit testimonium inter me et te. Tulit itaque iacob lapidem et erexit illum in titulum. dixitque fratribus suis. Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum comederuntque super eum. Quem vocavit laban tumulus testis. et iacob acervum testimonii. uterque iuxta proprietatem lingue sue. Dixitque laban. Tumulus iste testis erit inter me et te hodie. Et idcirco apellatum est nomen eius galaad id est tumulus testis. Intueatur dominus et iudicet inter nos quando recesserimus a nobis. si afflixeris filias meas. et si introduxeris uxores alias super eas. Nullus sermonis nostri testis est. absque deo qui presens respicit. Dixitque rursus ad iacob. En tumulus hic et lapis quem erexi inter me et te testis erit: tumulus inquam iste et lapis sint in testimonio. si aut ego transiero illum pergens ad te aut tu preterieris malum mihi cogitans. deus abraham et deus nachor iudicet inter nos et deus patrum eorum. Iuravit iacob per timorem patris sui ysaac. Immolatisque victimis in monte: vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi. Laban vero de nocte consurgens. osculatus est filios et filias. et benedixit illis. reversusque est in locum suum. 7

Iacob quoque abiit itinere quo ceperat. fueruntque ei obviam angeli dei. Quos cum vidisset ait. Castra dei sunt hec. Et apellavit nomen loci illius manaim. id est castra. Misit autem et nuncios ante se ad esau fratrem suum in terram seyr, regionis edom. precepitque eis dicens. Sic loquimini domino meo esau. Hec dicit frater tuus iacob. Apud laban peregrinatus sum. et fui usque in presentem diem. Habeo boves et asinos. et servos atque ancillas. mittoque nunc legationem ad dominum meum. ut inveniam gratiam in conspectu suo. Reversique sunt nuncii ad iacob dicentes. Venimus ad esau fratrem tuum. et ecce properat in occursum tibi. cum quadringentis viris. Timuit iacob valde. et perterritus divisit populum qui secum erat. greges quoque et oves et boves et camelos in duas turmas dicens. Si venerit esau ad unam turmam et percusserit eam. alia turma que reliqua est salvabitur. Dixitque iacob. Deus patris mei abraham. et deus patris mei ysaac. domine qui dixisti mihi revertere in terram nativitatis tue. et benefaciam tibi. minor sum cunctis miserationibus tuis. et veritate qua explesti servo tuo. in baculo meo transivi iordanem istum. et nunc cum duabus turmis regredior. erue me de manu fratris mei. de manu esau. quia valde eum timeo. ne forte veniens percutiat matrem cum filiis. Tu locutus es quod mihi benefaceres. et dilatares semen meum sicut arenam maris. que pre multitudine numerari non potest. Cumque dormisset ibi nocte illa. separavit de his que habebat munera esau fratri suo. capras ducentas. hyrcos xx. oves ducentas. arietes xx. camelos fetas cum pullis suis xxx. vaccas xl. et xx tauros. asinas xx. et pullos earum x. Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges dixitque pueris suis. Antecedite me. et sit spacium inter gregem et gregem. Et precepit priori dicens. Si obvium habueris fratrem meum esau. et interrogaverit te cuius es. aut quo vadis et cuius sunt ista, que sequeris respondebis. Servi tui iacob. Misit munera domino meo esau. Ipse quoque post nos venit. Similiter mandata dedit secundo ac tercio. et cunctis qui sequebantur greges dicens. Hisdem verbis loquimini ad esau cum inveneritis eum. et ad

dens. Ipse quoque servus tuus iacob iter nostrum insequitur. Dixit enim. Placabo illum muneribus que precedunt et postea videbo. forsitan propiciabitur mihi. Precesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris. Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas et totidem famulas cum undecim filiis et transivit vadum iaboc. transductisque omnibus que ad se pertinebant remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo usque mane. Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris eius, et statim emarcuit. Dixitque ad eum. Dimitte me. iam enim ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te nisi benedixeris mihi. Ait ergo. Quod nomen est tibi? Respondit. Iacob. At ille. Nequaquam inquit, iacob appellabitur nomen tuum, sed israhel. Quoniam si contra deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prevalebis. Interrogavit eum iacob. Dic mihi quo appellaris nomine? Respondit. Cur queris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocavitque iacob nomen loci illius fanuel dicens. Vidi dominum facie ad faciem. et salva facta est anima mea. Ortusque ei statim sol, postquam transgressus est fanuel. Ipse vero claudicabat pede. Quam ob causam non comedunt filii israhel nervum qui emarcuit in femore iacob usque in presentem diem, eo quod tetigerit nervum femoris eius et obstupuerit.

Levans autem iacob oculos suos. vidit venientem esau et cum eo quadringentos viros. divisitque filios lye et rachel ambarumque famularum. et posuit utramque ancillam et liberos earum in principio. lyam vero et liberos eius in secundo loco. rachel autem et ioseph novissimos. et ipse pregrediens adoravit pronus in terram septies donec appropinquaret frater eius. Currens itaque esau obviam iacob fratri suo, osculatus est eum. amplexatusque eum stringens collum eius. et osculans eum flevit. Levatisque oculis vidit mulieres et parvulos earum et ait. Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit. Parvuli sunt quos donavit deus servo tuo. Et appropinquantes ancille et filii earum incurvati sunt. Accessit lya cum liberis suis et cum similiter adorassent. extremi iacob et rachel adoraverunt. Ait esau. Que nam sunt iste turme quas obviam habui? Respondit. Ut invenirem gratiam coram domino meo. Et ait. Habeo ait plurima frater mi. sint tua tibi. Dixit iacob. Noli ita obsecro, sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. Sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum dei. Esto mihi propicius et suscipe benedictionem quam attuli tibi, et quam donavit michi deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens ait. Gradiamur simul. ero socius itineris tui. Dixitque iacob. Nosti domine mi quod parvulos habeam teneros. et oves ac boves fetas mecum. quas si in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges. Precedat dominus meus ante servum suum. et ego sequar paulatim vestigia eius. sicut videro posse parvulos meos. donec veniam ad dominum meum in seyr. Respondit esau. Oro te ut de populo qui mecum est saltem socii remaneant vie tue. Non est inquit necesse. Hoc uno tantum indigeo ut inveniam gratiam in conspectu domini mei. Reversus est illo die esau itinere quo venerat in seyr. et iacob venerat in sochot. Ubi edificata domo et fixis tentoriis. appellavit nomen loci illius sochot. id est tabernacula. Transivitque in salem urbem sychimorum que erat in terra chanaan postquam reversus est de mesopotamia syrie. et habitavit iuxta oppidum. emitque partem agri in qua fixerat tabernacula a filiis emmor patris sychem centum agnis. et erecto ibi altari invocavit super illud fortissimum deum israhel. Egressa est autem dyna filia lye ut videret mulieres regionis illius. Quam cum vidisset sychem filius emmor evei. princeps terre illius. adamavit et rapuit et dormivit cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea. tristemque blandiciis delinivit. Et pergens ad emmor patrem suum accipe mihi inquit puellam hanc coniugem. Quod cum audisset iacob absentibus filiis et in pastu occupatis pecorum, siluit donec redirent. Egresso autem emmor patre sychem ut loqueretur ad iacob, ecce filii eius veniebant de agro. auditoque quod acciderat. irati sunt valde. eo quod fedam rem operatus esset in israhel. et violata filia iacob rem illicitam perpetrasset. Locutus est itaque emmor ad eos. Sychem filii mei adhesit anima filie vestre. Date eam illi uxorem. et iungamus vicissim connubia. filias vestras tradite nobis et filias nostras accipite. et habitate nobiscum. Terra in potestate vestra est: exercete, negociamini. et possidete eam. Sed et sychem ad patrem et ad fratres eius ait. Inveniam gratiam coram vobis. et quecumque statueritis dabo. Augete dotem. munera postulate. libens tribuam quod petieritis. tantum date mihi hanc puellam uxorem. Responderunt filii iacob sychem et patri eius in dolo sevientes ob stuprum sororis. Non possumus facere quod petitis. nec dare sororem nostram homini incircumciso. quod illicitum et nefarium est apud nos. Sed in hoc valebimus sociari si esse volueritis nostri similes. et circumcidatur in vobis omne masculini sexus. Tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras ac nostras. et habitabimus vobiscum. erimusque unus populus. Si autem circumcidi nolueritis. tollemus filiam nostram et recedemus. Placuit oblatio emmor et sychem filio eius. nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret. Amabat enim puellam valde, et ipse erat inclitus in omni domo patris sui. Ingressique sunt portam urbis. et locuti sunt populo. Viri isti pacifici sunt et volunt habitare nobiscum. Negocientur in terra et exerceant eam. que spaciosa et lata cultoribus indiget. filias eorum accipiemus uxores. et nostras illis dabimus. Unum est quod differtur tantum bonum. Si circumcidamus masculos nostros ritum gentis imitantes. et substantia eorum et pecora et cuncta que possident nostra erunt. Tantum in hoc adquiescamus. et habitantes simul unum efficiamus populum. Assensi sunt omnes circumcisis cunctis maribus.

Et ecce die tercio quando gravissimus vulnerum dolor est. arreptis duo iacob filii symeon et levi fratres dyne gladiis ingressi sunt urbem confidenter. interfectisque omnibus masculis. emmor et sychem pariter necaverunt. tollentes dynam de domo sychem sororem suam. Quibus egressis irruerunt super occisos ceteri filii iacob, et depopulati sunt urbem in ultionem stupri. Oves eorum et armenta. et asinos. cunctaque vastantes que in domibus et que in agris erant parvulos quoque et uxores duxerunt captivas. Quibus patratis audacter, iacob dixit ad symeon et levi. Turbastis me et odiosum fecistis chananeis et ferezeis habitatoribus terre huius. Nos pauci sumus. illi congregati percutient me et delebor ego. et domus mea. Responderunt. Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra? Interea locutus est dominus ad iacob dicens. Surge et ascende bethel et habita ibi. facque altare deo qui apparuit tibi quando fugiebas esau fratrem tuum. Iacob vero convocata omni domo sua ait. Abicite deos alienos qui in medio vestri sunt et mundamini ac mutate vestimenta vestra. Surgite et ascendamus in bethel ut faciamus ibi altare domino qui exaudivit me in die tribulationis mee. et fuit socius itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant et inaures que erant in auribus eorum. At ille suffodit eas subter terebintum que erat post urbem sychem. Cumque profecti essent terror domini invasit omnes per circuitum civitates et non sunt ausi persequi recedentes. Venit ergo iacob luzam que est in terra chanaan. cognomento bethel. ipse et omnis populus cum eo, edificavitque ibi altare. et appellavit nomen loci domus dei. Ibi enim apparuit ei deus cum fugeret fratrem suum.

Eodem tempore mortua est delbora nutrix rebecce. et sepulta ad radices bethel subter quercum vocatumque est nomen loci illius quercus fletus. Apparuit autem iterum deus iacob postquam reversus est de mesopotamia syrie, benedixitque ei dicens. Non vocaberis ultra iacob sed israhel erit nomen tuum. Et appellavit eum israhel. dixitque ei. Ego sum deus omnipotens. Cresce et multiplicare. Gentes et populi nationum erunt ex te. reges de lumbis tuis egredientur. terramque quam dedi abraham et ysaac dabo tibi. et semini tuo post te. Et recessit ab eo. Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei deus. Libans itaque super eum libamina et effundens oleum super eum. vocansque nomen loci illius bethel. Egressus inde venit verno tempore ad terram que ducit effratam. In qua cum parturiret rachel ob difficultatem partus periclitari cepit. Dixitque ei obstetrix. Noli timere quia et hunc habebis filium. Egrediente autem anima pre dolore et imminente iam morte vocavit nomen filii sui benoni. id est filius doloris mei. Pater vero appellavit eum beniamin id est filius dextere. Mortua est ergo rachel et sepulta in via que ducit effratam. hec est bethleem. erexitque iacob titulum super sepulchrum eius. hic est titulus monumenti rachel usque in presentem diem. Egressus inde fixit tabernaculum trans turrem gregis. Cumque habitaret in illa regione, abiit ruben et dormivit cum bala concubina patris sui. Quod illum minime latuit. Erant autem filii iacob xii. Filii lye primogenitus ruben. et symeon et levi. et iudas et ysacar. et zabulon. Filii rachel ioseph et beniamin. Filii autem zelfe ancille lye gad et aser. Hi sunt filii iacob qui nati sunt ei in mesopotamia syrie. Venit etiam ad ysaac patrem suum in mambre civitatem arbee. hec est ebron in qua peregrinatus est abraham et ysaac. Et completi sunt dies ysaac centum octoginta annorum. consumptusque etate mortuus est. et appositus populo suo plenus dierum valde senex. et sepelierunt eum esau et iacob filii sui.

Hee sunt generationes esau. ipse est edom. Esau accepit uxores de filiabus chanaan adam filiam helom ethei. et oolibama filiam ane filie sebeon evei. basemath quoque filiam ysmahel sororem nabaioth. Peperit autem ada elifaz. basemath genuit raguel oolibama edidit heus. et hielom et chore. Hii filii esau qui nati sunt ei in terra chanaan. Tulit autem esau uxores suas. et filios et filias. et omnem animam domus sue, et substantiam et pecora et cuncta que habere poterat in terra chanaan. et abiit in alteram regionem. recessitque a fratre suo iacob. Divites enim erant valde. et simul habitare non poterant. nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum pre multitudine gregum. Habitavitque esau in monte seyr. ipse est edom. He sunt generationes esau patris edom in monte seyr. et hec nomina filiorum eius. Elifaz filius ada uxoris esau raguel quoque filius basemath uxoris eius. Fueruntque filii elifaz theman omar. sepho. et gatham. et cenez. et chore. Erat autem thamna concubina elifaz filii esau. que peperit ei amalech. Hi sunt filii ade uxoris esau. Filii raguel nahat et zara. semma et meza. Hi filii basemath uxoris esau. Isti quoque erant filii oolibama filie ane filie sebeon uxoris esau quos genuit ei heus et hielom et chore. Hi duces filiorum esau filii elifaz primogeniti esau. dux theman. dux omar. dux sepho. dux cenez. dux chore. dux gatham. dux amalech. Hi filii elifaz in terra edom. et hi filii ade. Hi quoque filii raguel filii esau. dux nahat. dux zara. dux semma. dux meza. Hi duces raguel in terra edom. Isti filii basemath uxoris esau. Hi autem filii oolibama uxoris esau. dux heus. dux hielom. dux chore. Hi duces oolibama filie ane uxoris esau. Hi filii esau. et hi duces eorum. Ipse est edom. Isti filii seyr horrei habitatores terre. Lothan et sobal. et sebeon. et anan. et dison et aser. et disan. Hi duces horrei filii seyr in terra edom. Facti sunt autem filii lothan horrei theman. Erat autem soror lothan thamna. Et isti filii sobal alvan. et manaath. et ebal. sephi et onam. Et hi filii sebeon achaia. et anam. Iste est anam qui invenit aquas calidas in solitudine cum pasceret asinos sebeon patris sui. habuitque filium disan. et filiam oolibama. Et isti filii disan amdam et esban. et iethran. et charan. Hii quoque filii aser balaan et zevan et achan. Habuit autem filios disan hus et aran. Isti duces horreorum. dux lothan. dux sobal. dux sebeon. dux ana. dux dison. dux aser. dux disan. Isti duces horreorum qui imperaverunt in terra seyr. Reges autem qui regnaverunt in terra edom antequam haberent regem filii israhel fuerunt hi. Balach filius beor. nomenque urbis eius denaba. Mortuus est autem balach. et regnavit pro eo iobab filius zare de bosra. Cumque mortuus esset iobab regnavit pro eo husan de terra themanorum. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo adad filius badad qui percussit madian in regione moab et nomen urbis eius ahiut. Cumque mortuus esset adad, regnavit pro eo semla de masereca. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo saul de fluvio roboth. Cumque et is obisset successit in regnum balanan filius achobor. Isto quoque mortuo regnavit pro eo adad nomenque urbis eius phou. et appellabatur uxor illius meetabel filia marech. filie mizaab.

Hec ergo nomina ducum esau in cognationibus et locis et vocabulis suis. dux thamna. dux alva. dux ietheth. dux oolibama. dux ela. dux finon. dux cenez. dux theman. dux mabsar. dux magdiel. dux iram. Hi duces edom habitantes in terra imperii sui. Ipse est esau pater ydumeorum. Habitavit autem iacob in terra chanaan in qua peregrinatus est pater suus. et he sunt generationes eius. Ioseph cum sedecim esset annorum pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer. Et erat cum filiis bale et zelfe uxorum patris sui. accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. Israhel autem diligebat ioseph super omnes filios suos. eo quod in senectute genuisset eum. fecitque ei tunicam polimitam. Videntes autem fratres quod a patre plus amaretur. oderant eum nec poterant ei quicquam pacificum loqui. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus: que causa maioris odii seminarium fuit. Dixitque ad eos. Audite somnium meum quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro. et quasi consurgere manipulum meum, et stare. vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius. Numquid rex noster eris aut subiciemur dicioni tue? Hec ergo causa somniorum atque sermonum. invidie et odii fomitem ministravit. Aliud quoque vidit somnium. Quod fratribus narrans

ait. Vidi per somnium quasi solem & lunam & stellas xi. adorare
me. Quod cum patri suo & fratribus retulisset: increpavit eum pater & dixit.
Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? Num ego & mater tua
& fratres tui adorabimus te super terram? Invidebant ergo ei fratres sui.
pater vero rem tacitus considerabat. Cumque fratres illius in pascendis
gregibus morarentur in sychem. dixit ad eum israhel. Fratres tui pascunt
oves in sychimis. veni & mittam te ad eos. Quo respondente presto sum
ait. Vade & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos & pecora. et
renuncia michi quid agatur. Missus de valle hebron. venit in sychem.
Invenitque eum vir errantem in agro. & interrogavit quid quereret.
At ille respondit. Fratres meos quero. Indica michi ubi pascant greges. Dixitque
ei vir. Recesserunt de loco isto. Audivi autem eos dicentes. Eamus in
dothaim. Perrexit ergo ioseph post fratres suos. & invenit eos in do
thaim. Qui cum vidissent eum procul. antequam accederet ad eos. cogi
taverunt eum occidere. & mutuo loquebantur. Ecce somniator venit.
Venite occidamus eum. & mittamus in cysternam veterem. dicemusque.
Fera pessima devoravit eum. Et tunc apparebit quid illi prosint
somnia sua. Audiens autem hoc ruben nitebatur liberare eum de ma
nibus eorum & dicebat. Non interficiamus animam eius. nec effundamus
sanguinem. sed proicite eum in cysternam hanc que est in solitudi
ne. manusque vestras servemus innoxias. Hoc autem dicebat volens
eripere eum de manibus eorum & reddere patri suo. Confestim ergo
ut pervenit ad fratres. nudaverunt eum tunica talari & polimita.
miseruntque in cysternam que non habebat aquam. Et sedentes ut co
mederent panem. viderunt viatores ysmahelitas venire de ga
laad. & camelos portantes aromata. & resinam et stacten.
in egyptum. Dixit ergo iudas fratribus suis. Quid nobis prodest si occide
rimus fratrem nostrum. & celaverimus sanguinem ipsius? Melius est
ut venundetur ysmahelitis. & manus nostre non polluantur. Frater enim
& caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus eius. & pretereuntibus
ysmahelitis negociatoribus: extrahentes eum de cysterna vendi
derunt ysmahelitis xx. argenteis. Qui duxerunt eum in egyp
tum. Reversusque ruben ad cysternam non invenit puerum. &
scissis vestibus pergens ad fratres suos ait. Puer non comparet: &
ego quo ibo? Tulerunt autem tunicam eius. & in sanguine hedi
quem occiderant tinxerunt mittentes qui ferrent ad patrem &
dicerent. Hanc invenimus vide utrum tunica filii tui sit an non.
Quam cum cognovisset pater ait. Tunica filii mei est. Fera pes
sima comedit eum. bestia devoravit ioseph. Scissisque vestibus
indutus est cilicio. lugens filium multo tempore. Congrega
tis autem cunctis liberis eius ut lenirent dolorem patris. noluit
consolationem recipere & ait. Descendam ad filium meum lugens
in infernum. Et illo perseverante in fletu. madianite vendide
runt ioseph in egyptum phutifar eunucho pharaonis magi
stro milicie.

Eo tempore descendens iudas a fratribus suis
divertit ad virum odollamitem nomine hyram. viditque ibi filiam
hominis chananei vocabulo sue. & uxore accepta ingressus
est ad eam. Que concepit & peperit filium vocavitque nomen eius her.
Rursumque concepto fetu. natum filium suum vocavit onan. Ter
tium quoque peperit quem appellavit sela. Quo nato. parere ultra ces
savit. Dedit autem iudas uxorem primogenito suo her nomine thamar.
Fuitque her primogenitus iude nequam in conspectu domini. & ab eo occisus
est. Dixit ergo iudas ad onan filium suum. Ingredere ad uxorem
fratris tui & sociare ei. ut suscites semen fratri tuo. Ille autem
sciens non sibi nasci filios. introiens ad uxorem fratris semen fun
debat in terram ne liberi fratris nomine nascerentur. & idcirco
percussit eum. quod rem detestabilem faceret. Quam ob rem dixit iudas
thamar nurui sue. Esto vidua in domo patris tui. donec cres
cat sela filius meus. Timebat enim ne & ipse moreretur sicut fratres eius.
Que abiit & habitavit in domo patris sui. Evolutis autem multis
diebus: mortua est filia sue uxor iude. Qui post luctum consolatione
accepta. ascendit ad tonsores ovium suarum ipse & hyras opilio
gregis odollamita in thamnas. Nunciatumque est thamar quod socer
illius ascenderet in thamnas ad tondendas oves. Que deposi
tis viduitatis vestibus: assumpsit theristrum & mutato habitu
sedit in bivio itineris. quod ducit thamnam. eo quod crevisset sela
& non accepisset eum maritum. Quam cum vidisset iudas. suspicatus
est eam esse meretricem. Operuerat enim vultum suum ne cognosceretur.
Ingrediensque ad eam ait. Dimitte me ut coeam tecum. Nesciebat enim
quod nurus sua esset. Qua respondente quid michi dabis ut fruaris
concubitu meo? Dixit. Mittam tibi hedum de gregibus. Rursumque
illa dicente patiar quod vis si dederis michi arrabonem. donec mit
tas quod polliceris. Ait iudas. Quid vis tibi pro arrabone dari?
Respondit. Anulum tuum & armillam. & baculum quem manu tenes.
Ad unum ergo coitum concepit mulier: & surgens abiit. De
posito habitu quem assumpserat induta est viduitatis ve
stibus. Misit autem iudas hedum per pastorem suum odollamitem
ut reciperet pignus quod dederat mulieri. Qui cum non invenisset
eam. interrogavit homines loci illius. Ubi est mulier que sedebat
in bivio? Respondentibus cunctis non fuit in loco isto me
retrix. reversus ad iu[dam dixit] ei. Non inveni eam. Sed &
homines loci illius dixerunt michi. numquam ibi sedisse scortum.
Ait iudas. Ha[beat] sibi. Certe mendacii crimine nos
arguere non poterit. Ego misi hedum quem promiseram. & tu non
invenisti eam.

Ecce [autem] post tres menses. nunciaverunt iude dicentes:
Fornicata est thamar nurus tua. & videtur uterus eius intume
scere. Dixit iudas. Producite eam ut comburatur. Que cum educe
retur ad penam. misit ad socerum suum dicens. De viro cuius hec sunt
concepi. Cognosce cuius sit anulus & armilla & baculus.
Qui agnitis muneribus ait. Iustior thamar me est. quia non tradi
di eam sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam. Instante autem
partu apparuerunt gemini in utero. Atque in ipsa effusione in
fantium. unus protulit manum. in qua obstetrix ligavit coccinum
dicens. Iste egredietur prior. Illo vero retrahente manum. egressus est alter.
Dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? Et ob hanc
causam vocavit nomen eius phares. Postea egressus est frater
eius in cuius manu erat coccinum. Quem appellavit zara. Igitur
ioseph ductus est in egyptum. emitque eum phutifar eunuchus phara
onis. princeps exercitus vir egyptius de manu ysmahelitarum
a quibus perductus erat. Fuitque dominus cum eo. & erat vir in cunctis
prospere agens. habitavitque in domo domini sui. Qui optime no
verat esse dominum cum eo. & omnia que gereret ab eo dirigi in
manu illius. Invenitque ioseph gratiam coram domino suo. & ministra
bat ei. A quo prepositus omnibus: gubernabat sibi creditam domum.
& universa que tradita fuerant. Benedixitque dominus domui egyp
tii propter ioseph. & multiplicavit eam tam in edibus quam in cunctis
agris cunctisque substantiis. nec quicquam aliud noverat nisi panem quo
vescebatur. Erat autem ioseph pulchra facie & decorus aspectu. Post
multos dies iniecit domina oculos in ioseph. & ait. Dormi mecum.
Qui nequaquam acquiescens operi nefario. dixit ad eam. Ecce dominus meus
omnibus michi traditis ignorat quid habeat in domo sua. nec quicquam
est quod non in manu mea sit vel non tradiderit michi preter te que uxor eius es.
Quomodo ergo possum malum hoc facere & peccare in dominum meum?
Huiuscemodi verbis per singulos dies loquebatur. & mulier mole
sta erat adolescenti. At ille recusabat stuprum. Accidit autem
quadam die ut intraret ioseph domum. & operis quippiam absque ar
bitris faceret: & illa reprehensa lacinia eius diceret. Dormi
mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit. & egressus est foras.
Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis. & se esse contemptam.
vocavit homines domus sue. & ait ad eos. En introduxit
virum hebreum ut illuderet nobis. Ingressus est ad me. ut coiret mecum.
Cumque ego succlamassem & audisset vocem meam. reliquit pallium
quod tenebam & fugit foras. In argumentum ergo fidei retentum pallium
ostendit marito revertenti domum & ait. Ingressus est ad me
servus hebreus quem adduxisti ut illuderet michi. Cumque audis
set me clamare reliquit pallium & fugit foras. His auditis
dominus. & nimium credulus verbis coniugis. iratus est valde.
tradiditque ioseph in carcerem ubi vincti regis custodiebantur. et erat
ibi clausus. Fuit autem dominus cum ioseph & misertus illius. dedit ei gratiam
in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu ipsius
universos vinctos qui in custodia tenebantur. & quicquid fiebat sub ipso erat.
nec noverat aliquid cunctis ei creditis.

His itaque gestis. accidit ut peccarent duo eunuchi. pincerna regis
egypti. & pistor domino suo. Iratusque est pharao contra eos. nam alter
pincernis preerat alter pistoribus: & misit eos in carcerem principis
militum. in quo erat vinctus & ioseph. At custos carceris
tradidit eos ioseph. qui & ministrabat eis. Aliquantulum tem
poris fluxerat. & illi in custodia tenebantur. videruntque ambo
somnium nocte una. iuxta interpretationem congruam sibi.
Ad quos cum introisset ioseph mane & vidisset eos tristes.
sciscitatus est dicens. Cur tristior est hodie solito facies vestra?
Qui responderunt. Somnium vidimus. & non est qui interpretetur nobis.
Dixitque ad eos ioseph. Numquid non dei est interpretatio?
Referte michi quid videritis. Narravit prior prepositus pincernarum
somnium suum. Videbam coram me vitem in qua erant tres
propagines crescere paulatim gemmas. & post flores uvas
maturescere. calicemque pharaonis in manu mea. Tuli ergo uvas
& expressi in calicem quem tenebam. & tradidi poculum pharaoni.
Respondit ioseph. Hec est interpretatio somnii. Tres propagines. tres
adhuc dies sunt post quos recordabitur pharao ministerii tui. &
restituet te in gradum pristinum. dabisque ei calicem iuxta officium
tuum. sicut antea facere consueveras. Tantum memento mei cum bene
tibi fuerit. & facies mecum misericordiam ut suggeras pharaoni ut
educat me de isto carcere quia furto sublatus sum de terra heb
reorum. & hic innocens in lacum missus sum. Videns pistorum magi
ster quod prudenter somnium dissolvisset ait. Et ego vidi somnium
quod haberem tria canistra farine super caput meum. & in uno canistro
quod erat excelsius portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria
avesque comedere ex eo. Respondit ioseph. Hec est interpretatio som
nii. Tria canistra tres adhuc dies sunt post quos auferet pha
rao caput tuum. ac suspendet te in cruce. & lacerabunt volu
cres carnes tuas. Exinde dies tercius natalis pharaonis erat.
Qui faciens grande convivium pueris suis. recordatus est inter epu
las magistri pincernarum. & pistorum principis. restituitque alterum
in locum suum ut porrigeret regi poculum. alterum suspendit in
patibulo. ut coniectoris veritas probaretur. Et tamen succedentibus
prosperis pincernarum prepositus oblitus est interpretis sui.

Post duos annos vidit pharao somnium. Putabat se stare super
fluvium de quo ascendebant septem boves pulchre & crasse nimis.
& pascebantur in locis palustribus. Alie quoque septem emergebant
de flumine fede confecteque macie & pascebantur in ipsa amnis
ripa in locis virentibus. devoraveruntque eas quarum mira species
& crassitudo corporum erat. Expergefactus pharao rursus dormivit
& vidit alterum somnium. Septem spice pullulabant in culmo
uno. plene atque formose. Alie quoque totidem spice tenues et percusse
uredine oriebantur devorantes omnem priorum pulchritudinem.
Evigilans autem pharao post quietem. & facto mane pavore perter
ritus misit ad coniectores egypti cunctosque sapientes. & accersi
tis narravit somnium nec erat qui interpretaretur. Tunc demum
reminiscens pincernarum magister ait. Confiteor peccatum meum.
Iratus rex servis suis me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcere
principis militum ubi una nocte uterque vidimus somnium presagum
futurorum. Erat ibi puer hebreus eiusdem ducis militum famulus
cui narrantes somnia audivimus quicquid postea rei probavit e
ventus. Ego enim redditus sum officio meo. & ille suspensus est
in cruce. Protinus ad regis imperium eductum de carcere ioseph
totonderunt. ac veste mutata obtulerunt ei. Cui ille ait. Vidi
somnia. nec est qui edisserat que vidi. Audivi te prudentissime
conicere. Respondit ioseph. Absque me deus respondebit prospera pharaoni.
Narravit ergo pharao quod viderat. Putabam me stare super ripam
fluminis & septem boves de amne conscendere pulchras nimis &
obesis carnibus: que in pastu paludis virecta carpebant. Et ecce
alie sequebantur boves deformes & macilente. ut numquam tales
in terra egypti viderim. que devoratis & consumptis prioribus: nul
lum saturitatis dedere vestigium. sed simili macie & squalore
torpebant. Evigilans rursus sopore depressus vidi somnium.
Septem spice pullulabant in culmo uno. plene atque pulcherrime.
Alie quoque tenues & percusse uredine e stipula oriebantur. que priorum
pulchritudinem devoraverunt. Narravi coniectoribus somnium.
& nemo est qui edisserat. Respondit ioseph. Somnium regis unum est.
que facturus est deus ostendit pharaoni. Septem boves pulchre
& septem spice plene atque pulcherrime. septem ubertatis anni sunt.
eandemque vim somnii comprehendunt. Septem quoque boves tenues
atque macilente que ascenderunt post eas. & septem spice tenues
& vento urente percusse. vii anni sunt venture famis. qui hoc ordi
ne complebuntur. Ecce vii anni venient fertilitatis magne in terra
egypti. quos sequentur vii anni alii tante sterilitatis ut oblivioni
tradatur cuncta retro habundantia. Consumptura est enim fames
omnem terram & ubertatis magnitudinem perditura inopie magnitudo.
Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium veritatis indi
cium est. eo quod fiat sermo dei & velocius impleatur.

Nunc ergo rex uirum sapientem et industrium prouideat, et preficiat eum terre Egypti, qui constituat prepositos per singulas regiones, et quintam partem per singulos annos fertilitatis, qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea. Et omne frumentum sub pharaonis imperio condatur, seruetur que in urbibus, et paretur futuris vii annorum fami que pressura est Egyptum, et non consumatur terra inopia. Placuit pharaoni consilium et cunctis ministris eius, locutusque est ad eos: Num inuenire poterimus talem uirum, qui spiritu dei plenus sit? Dixit ergo ad ioseph: Quia ostendit tibi deus omnia que locutus es, numquid sapientiorem et similem tui inuenire potero? Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediat. Uno tantum regni solio te precedam. Dicensque rursum pharao ad ioseph: Ecce constitui te super uniuersam terram Egypti. Tulit anulum de manu sua et dedit in manu eius, uestiuitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumposuit. Fecitque ascendere eum super currum suum secundum, clamante precone ut omnes coram eo genu flecterent, et prepositum esse scirent uniuerse terre Egypti. Uertitque nomen illius, et uocauit eum lingua egyptiaca saluatorem mundi. Deditque uxorem asenech filiam phutifaris sacerdotis helyopoleos. Egressus est itaque ioseph ad terram Egypti. xxx. autem annorum erat quando stetit in conspectu regis pharaonis, et circuiuit omnes regiones Egypti. Uenitque fertilitas vii annorum, et in manipulos redacte segetes congregate sunt in horrea Egypti. Omnis etiam frugum habundantia in singulis urbibus condita est. Tantaque fuit multitudo tritici, ut arene maris coequaretur, et copia mensuram excederet. Nati sunt autem ioseph filii duo antequam ueniret fames, quos ei peperit asenech filia phutifaris sacerdotis heleopoleos. Uocauitque nomen primogeniti manasse dicens: Obliuisci me fecit deus omnium laborum meorum, et domus patris mei. Nomen quoque secundi appellauit effraym dicens: Crescere me fecit deus in terra paupertatis mee.

Igitur transactis vii annis ubertatis qui fuerant in Egypto, ceperunt uenire vii anni inopie quos predixerat ioseph. Et in uniuerso orbe fames preualuerat. In cuncta autem terra Egypti erat fames. Qua esuriente clamauit populus ad pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad ioseph, et quicquid dixerit uobis facite. Crescebat autem cotidie fames in omni terra. Aperuitque ioseph uniuersa horrea, et uendebat egyptiis. Nam et illos oppresserat fames. Omnesque prouincie ueniebant in Egyptum ut emerent escas, et malum inopie temperarent. Audiens autem iacob quod alimenta uenderentur in Egypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? Audiui quod triticum uenundetur in Egypto. Descendite et emite nobis necessaria, et non consumamur inopia. Descenderunt igitur fratres ioseph decem ut emerent frumenta in Egypto, beniamin domi retento a iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne forte in itinere quicquam patiatur mali. Ingressi sunt terram Egypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra chanaan. Et ioseph princeps Egypti, atque ad illius nutum frumenta populis uendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui et agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde estis? Qui responderunt: De terra chanaan, ut emamus uictui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est agnitus ab eis. Recordatusque somniorum que aliquando uiderat, dixit ad eos: Exploratores estis. Ut uideatis infirmiora terre uenistis. Qui dixerunt: Non est ita domine, sed serui tui uenerunt ut emerent cibos. Omnes filii unius uiri sumus. Pacifici uenimus, nec quicquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est. Inmunita terre huius considerare uenistis. At illi: Duodecim inquiunt serui tui fratres sumus, filii uiri unius in terra chanaan. Minimus cum patre est, alius non est super. Hoc est ait quod locutus sum: exploratores estis. Iam nunc experimentum uestri capiam. Per salutem pharaonis non egrediemini hinc, donec ueniat frater uester minimus. Mittite ex uobis unum qui adducat eum. Uos autem eritis in uinculis donec probentur que dixistis utrum uera an falsa sint. Alioquin per salutem pharaonis exploratores estis. Tradidit ergo eos custodie tribus diebus. Die autem tercio eductis de carcere ait: Facite quod dixi, et uiuetis. Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater uester unus ligetur in carcere. Uos autem abite et ferte frumenta que emistis in domos uestras, et fratrem uestrum minimum ad me adducite, ut possim uestros probare sermones, et non moriamini. Fecerunt ut dixerat, et locuti sunt mutuo: Merito hec patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, uidentes angustiam anime eius dum deprecaretur nos, et non audiuimus. Idcirco uenit super nos ista tribulatio. E quibus unus ruben ait: Numquid non dixi uobis: Nolite peccare in puerum, et non audistis me? En sanguis eius exquiritur. Nesciebant autem quod intelligeret ioseph, eo quod per interpretem loquebatur ad eos. Auertitque se parumper et fleuit. Et reuersus locutus est ad eos. Tollensque symeon et ligans illis presentibus, iussit ministris ut implerent saccos eorum frumento, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in uia. Qui fecerunt ita. At illi portantes frumenta in asinis profecti sunt. Apertoque unus sacco ut daret iumento pabulum in diuersorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi, dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia. En habetur in sacculo. Et obstupefacti turbatique dixerunt mutuo: Quidnam est hoc quod fecit nobis deus? Ueneruntque ad iacob patrem suum in terram chanaan, et narrauerunt omnia que accidissent sibi dicentes: Locutus est nobis dominus terre dure, et putauit nos exploratores prouincie. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias. Duodecim fratres uno patre geniti sumus. Unus non est super. Minimus cum patre est, qui uersatur in terra chanaan. Qui ait nobis: Sic probabo quod pacifici estis. Fratrem uestrum unum dimittite apud me, et cibaria domibus uestris necessaria sumite, et abite, fratremque uestrum minimum adducite, ut sciam quod non sitis exploratores. Et istum qui tenetur in uinculis recipere possitis, ac deinceps emendi que uultis habeatis licentiam. His dictis cum frumenta effunderent singuli, reppererunt in ore saccorum pecunias, exterritis simul omnibus. Dixit pater iacob: Absque liberis me esse fecistis. Ioseph non est super, symeon tenetur in uinculis, beniamin auferetis. In me hec omnia mala reciderunt. Cui respondit ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi. Trade eum in manu mea, et ego illum tibi restituam. At ille: Non descendet inquit filius meus uobiscum. Frater eius mortuus est, et ipse solus remansit. Si quid ei aduersi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

Interim fames uehementer omnem terram premebat. Consumptisque cibis quos ex Egypto detulerant, dixit iacob ad filios suos: Reuertimini et emite pauxillum escarum. Respondit iudas: Denunciauit nobis uir ille sub testificatione iurandi dicens: Non uidebitis faciem meam nisi fratrem uestrum minimum adduxeritis uobiscum. Si ergo uis mittere eum nobiscum, pergemus pariter et ememus necessaria. Si autem non uis, non ibimus. Uir enim ut sepe diximus denunciauit nobis dicens: Non uidebitis faciem meam absque fratre uestro minimo. Dixit eis israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium habere uos fratrem. At illi responderunt: Interrogauit nos homo per ordinem nostram progeniem, si pater uiueret, si haberemus fratrem. Et nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus. Numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite uobiscum fratrem uestrum? Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum ut proficiscamur, ut possimus uiuere, ne moriamur nos et paruuli nostri. Ego suscipio puerum, de manu mea require illum. Nisi reduxero et tradidero illum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, iam uice altera uenissemus. Igitur israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod uultis. Sumite de optimis terre fructibus in uasis uestris, et offerte uiro munera, modicum resine et mellis, et storacis et stactis, et therebinti et amigdalarum. Pecuniamque duplicem ferte uobiscum, et illam quam inuenistis in sacculis reportate, ne forte errore factum sit. Sed et fratrem uestrum tollite et ite ad uirum. Deus autem meus omnipotens faciat eum uobis placabilem, et remittat uobiscum fratrem uestrum quem tenet, et hunc beniamin. Ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tulerunt ergo uiri munera, et pecuniam duplicem, et beniamin, descenderuntque in Egyptum, et steterunt coram ioseph. Quos cum uidisset et beniamin simul, precepit dispensatori domus sue dicens: Introduc uiros domum, et occide uictimas, et instrue conuiuium, quia mecum sunt comessuri meridie. Fecit ille sicut fuerat imperatum, et introduxit uiros domum. Ibique exterriti dixerunt mutuo: Propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris introducti sumus, ut deuoluat in nos calumpniam, et uiolenter subiciat seruituti et nos et asinos nostros. Quam ob rem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. Iam ante descendimus ut emeremus escas. Quibus emptis cum uenissemus ad diuersorium, aperuimus saccos nostros, et inuenimus pecuniam in ore saccorum, quam nunc eodem pondere reportauimus. Sed et aliud attulimus argentum ut emamus que necessaria sunt. Non est in nostra conscientia quis eam posuerit in marsupiis nostris. At ille respondit: Pax uobis, nolite timere. Deus uester et deus patris uestri dedit uobis thesauros in sacculis uestris. Nam pecuniam quam dedistis mihi probatam ego habeo. Eduxitque ad eos symeon. Et introductis domum attulit aquam, et lauerunt pedes suos. Deditque pabulum asinis eorum. Illi uero parabant munera donec ingrederetur ioseph meridie. Audierant enim quod ibi comessuri essent panem. Igitur ingressus est ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera tenentes in manibus, et adorauerunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, interrogauit eos dicens: Saluusne est pater uester senex de quo dixeratis mihi? Adhuc uiuit? Qui responderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc uiuit. Et incuruati adorauerunt eum. Attollens autem oculos suos ioseph uidit beniamin fratrem suum uterinum, et ait: Iste est frater uester paruulus de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus inquit misereatur tui fili mi. Festinauitque, quia commota fuerant uiscera eius super fratre suo, et erumpebant lacrime. Et introiens cubiculum fleuit. Rursumque egressus lota facie continuit se et ait: Ponite panes. Quibus appositis seorsum ioseph et seorsum fratribus, egyptiis quoque qui uescebantur simul seorsum. Illicitum est enim egyptiis comedere cum hebreis, et profanum putant huiuscemodi conuiuium. Sederunt ergo coram eo primogenitus iuxta primogenita sua, et minimus iuxta etatem suam. Et mirabantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant. Maiorque pars uenit beniamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque et inebriati sunt cum eo. Precepit autem ioseph dispensatori domus sue dicens: Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere, et pone pecuniam singulorum in summitate sacci. Sciphum autem meum argenteum et pretium quod dedit tritici pone in ore sacci iunioris. Factumque est ita. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. Iamque urbem exierant et processerant paululum. Tunc ioseph accersito dispensatore domus ait: Surge inquit, persequere uiros, et apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? Sciphum quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet. Pessimam rem fecistis. Fecit ille ut iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut serui tui tantum flagitium commiserint? Pecuniam quam inuenimus in ore et in summitate saccorum reportauimus ad te de terra chanaan. Et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum uel argentum? Apud quemcumque inuentum fuerit seruorum tuorum quod queris, moriatur, et nos serui erimus domini nostri. Qui dixit eis: Fiat iuxta sententiam uestram. Apud quemcumque inuentum fuerit, ipse sit seruus meus, uos autem eritis innoxii. Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli. Quos scrutatus incipiens a maiore usque ad minorem, inuenit sciphum in sacco beniamin. At illi scissis uestibus oneratisque rursum asinis, reuersi sunt in oppidum. Primusque iudas cum fratribus ingressus est ad ioseph. Necdum enim de loco abierat, omnesque ante eum in terra pariter corruerunt. Quibus ille ait: Quare sic agere uoluistis? An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? Cui iudas: Quid respondebimus inquit domino meo, uel quid loquemur, aut iuste poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum. En omnes serui sumus domini mei, et nos, et apud quem inuentus est sciphus. Respondit ioseph: Absit a me ut sic agam. Qui furatus est sciphum, ipse sit seruus meus. Uos autem abite liberi ad patrem uestrum. Accedensque propius iudas confidenter ait: Oro domine mi, loquatur seruus tuus uerbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo. Tu es enim post pharaonem dominus meus. Interrogasti prius seruos tuos: Habetis patrem aut fratrem? Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, et puer paruulus qui in senectute illius natus est, cuius uterinus frater est mortuus, et ipsum solum habet mater sua, pater uero tenere diligit eum. Dixistique seruis tuis: Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super eum. Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum. Si enim dimiserit illum, morietur. Et dixisti seruis tuis: Nisi uenerit frater uester minimus, non uidebitis amplius faciem meam. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narrauimus ei omnia que locutus est dominus meus. Et dixit pater noster: Reuertimini et emite nobis parum tritici. Cui diximus: Ire non possumus. Si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul. Alioquin illo absente non audemus uidere faciem uiri. Ad que ille respondit: Uos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. Egressus est unus, et dixistis: Bestia deuorauit eum, et huc usque non comparet.

6.

Si tuleritis & istum. & aliquid ei in uia contigerit. deducetis canos meos cum merore ad inferos.

Igitur si intrauero ad seruum tuum patrem nostrum & puer defuerit, cum anima illius ex huius anima pendeat. uideritque eum non esse nobiscum. morietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos. Ego proprie seruus tuus qui in meam hunc recepi fidem, & spopondi fide dicens. Nisi reduxero eum. peccati reus ero in patrem meum omni tempore. Manebo itaque seruus tuus pro puero in ministerium domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis. Non enim possum redire ad patrem meum absente puero, ne calamitatis que oppressura est patrem meum testis assistam. Non se poterat ultra cohibere ioseph, multis coram astantibus. Unde precepit ut egrederentur cuncti foras. & nullus interesset alienus agnitioni mutue. Eleuauitque uocem cum fletu, quam audierunt egyptii omnisque domus pharaonis. & dixit fratribus suis. Ego sum ioseph. Adhuc pater meus uiuit? Nec poterant respondere fratres. nimio terrore perterriti. Ad quos ille clementer accedite inquit ad me. Et cum accessissent prope. ego sum ait ioseph quem uendidistis in egyptum. Nolite pauere nec uobis durum esse uideatur. quod uendidistis me in his regionibus. Pro salute enim uestra misit me deus ante uos in egyptum. Biennium est enim quod fames esse cepit in terra. & adhuc quinque anni restant. quibus nec arari poterit nec meti. Premisitque me deus ante ut reseruemini super terram. & escas ad uiuendum habere possitis. Non uestro consilio sed dei huc uoluntate missus sum. qui fecit me quasi patrem pharaonis. & dominum uniuerse terre & domus eius. ac principem in omni terra egypti. Festinate & descendite ad patrem meum. & dicite ei. Hec mandat filius tuus ioseph. Descende ad me ne moreris, & habita in terra iessen. erisque iuxta me tu & filii tui. & filii filiorum tuorum. oues tue & armenta tua. & uniuersa que possides. ibique te pascam. adhuc enim quinque anni residui sunt famis. ne & tu pereas & domus tua. & omnia que possides. En oculi uestri & oculi fratris uestri beniamin uident quod os meum loquatur ad uos. Nuntiate patri meo uniuersam gloriam meam & cuncta que uidistis in egypto. Festinate & adducite eum ad me. Cumque amplexus recidisset in collum beniamin fratris sui fleuit. illo quoque flente similiter super collum eius. Osculatusque est omnes fratres suos. & plorauit per singulos. Post que ausi sunt loqui ad eum. Auditumque est & celebri sermone uulgatum in aula regis. Venerunt fratres ioseph. Et gauisus est pharao atque omnis familia eius. Dixitque ad ioseph ut imperaret fratribus dicens. Onerantes iumenta ite in terram chanaan. & tollite inde patrem uestrum & cognatione & uenite ad me. & ego dabo uobis omnia bona terre egypti. ut comedatis medullam terre. Precipe etiam ut tollant plaustra de terra egypti ad subuectionem paruulorum suorum & coniugum. ac dicito. Tollite patrem uestrum. & properate quantocius uenientes. Nec dimittatis quicquam de suppellectili uestra. quia omnes opes egypti uestre erunt. Feceruntque filii israhel ut eis erat mandatum. Quibus dedit ioseph plaustra secundum pharaonis imperium. & cibaria in itinere. singulisque proferri iussit binas stolas. beniamin uero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis. tantundem pecunie & uestium mittens patri suo. addens eis asinos x. qui subueherent ex omnibus diuitiis egypti. & totidem asinas. triticum in itinere panesque portantes. Dimisitque fratres suos. & proficiscentibus ait. Ne irascamini in uia. Qui ascendentes ex egypto. uenerunt ad terram chanaan ad patrem suum iacob. Et nuntiauerunt ei dicentes. Ioseph uiuit. & ipse dominatur in omni terra egypti. Quo audito iacob quasi de graui somno euigilans ait. tamen non credebat eis. Illi contra referebant omnem ordinem rei. Cumque uidisset & plaustra & uniuersa que miserat. reuixit spiritus eius & ait. Sufficit mihi si adhuc filius meus uiuit. uadam & uidebo illum antequam moriar.

Profectusque israhel cum omnibus que habebat. uenit ad puteum iuramenti. Et mactatis ibi uictimis deo patris sui ysaac. audiuit eum per uisionem noctis uocantem se & dicentem. Iacob iacob. Cui respondit. Ecce adsum. Ait illi deus. Ego sum fortissimus deus patris tui. noli timere & descende in egyptum. quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego descendam tecum illuc, & ego adducam te inde reuertentem. Ioseph quoque ponet manum suam super oculos tuos. Surrexit iacob a puteo iuramenti. tuleruntque eum filii cum paruulis & uxoribus suis in plaustris que miserat pharao ad portandum senem. & omnia que possederat in terra chanaan. ueniteque in egyptum cum omni semine suo. filii eius & nepotes. filie & cuncta simul progenies.

Hec sunt autem nomina filiorum israhel qui ingressi sunt in egyptum cum liberis suis. Primogenitus ruben. Filii eius enoch. & phallu. & esrom. & charmi. Filii symeon gemuhel. & iamin. & ahod. iahim & saber. & saul filius chananitidis. Filii leui gerson. caath. & merari. Filii iuda. her onan. & sela. & phares & zara. Mortui sunt autem her & onan in terra chanaan. Natique sunt inde filii phares. esrom. & amul. Filii ysachar thola & phua. & iob. & semron. Filii zabulon sared. & helon & iahel. Hi filii lye quos genuit in mesopotamia syrie cum dyna filia sua. Omnes anime filiorum israhel. & filiarum xxx. iii. Filii gad sephion. & haggi. suni. & esebon. heri. & arodi. & areli. Filii aser iamne & iesua. & iesui. & beria. sara quoque genuit soror eorum. Filii beria heber. & melchiel. Hii filii zelfe quam dedit laban lye filie sue. Et hos genuit iacob. sedecim animas. Filii rachel uxoris iacob. ioseph & beniamin. Natique sunt filii ioseph in terra egypti quos genuit ei aseneth filia phutiphare sacerdotis heliopoleos. manasses & effraim. Filii beniamin bela. & bechor. & asbel. gera. & naaman. (h)echi. (&) ros. mofim. & opphim. & ared. Hi filii rachel quos genuit iacob. omnes anime xiiii. Filii dan usim. Filii neptalim iasihel. & guni. & ieser. & sallem. Hi filii bale quam dedit laban racheli filie sue. & hos genuit iacob. omnes anime vii. Cuncteque anime que ingresse sunt in egyptum cum iacob & egresse de femore illius absque uxoribus filiorum sexaginta sex. Filii autem ioseph qui nati sunt ei in terra egypti anime due. Omnes anime domus que ingresse sunt in egyptum fuerunt lxx.

Misit autem iudam ante se ut nuntiaret ei. & ille occurreret in yessen. Quo cum peruenisset. iunctoque ioseph curru suo ascendit obuiam patri ad eundem locum. Uidensque eum irruit super collum eius. & inter amplexus fleuit. Dixitque pater ad ioseph. Iam letus moriar. quia uidi faciem tuam. & superstitem te relinquo. Et ille locutus est ad fratres. & ad omnem domum patris sui. Ascendam & nuntiabo pharaoni. dicamque ei. Fratres mei & domus patris mei qui erant in terra chanaan uenerunt ad me. & sunt uiri pastores ouium. curamque habent alendorum gregum. Pecora sua. & omnia que habere potuerunt. adduxerunt secum. Cumque uocauerit uos & dixerit quod est opus uestrum respondebitis. Viri pastores sumus serui tui ab adolescentia nostra usque in presens. & nos & patres nostri. & ad peregrinandum in terram tuam uenimus. Hec autem dicetis ut habitare possitis in terra yessen. quia detestantur egyptii omnes pastores ouium. Ingressus ergo ioseph nuntiauit pharaoni dicens. Pater meus & fratres. oues eorum & armenta & cuncta que possident uenerunt de terra chanaan. & ecce consistunt in terra yessen. Extremos quoque fratrum suorum quinque uiros statuit coram rege. Quos ille interrogauit. Quid habetis operis? Responderunt. Pastores ouium sumus serui tui. & nos & patres nostri. Ad peregrinandum in terra tua uenimus. quoniam non est herba gregibus seruorum tuorum ingrauescente fame in terra chanaan. petimusque ut esse iubeas seruos tuos in terra yessen. Dixit itaque ad ioseph. Pater tuus & fratres tui uenerunt ad te. Terra egypti in conspectu tuo est. in optimo loco fac habitare eos. & trade eis terram yessen. Quod si nosti esse in eis uiros industrios. constitue illos magistros pecorum meorum.

Post hec introduxit ioseph patrem suum ad regem. & statuit coram eo. Qui benedicens illi & interrogatus ab eo quot sunt dies annorum uite tue. & uite tue respondit. Dies peregrinationis uite mee c.xxx. annorum sunt parui & mali. & non peruenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt. Et benedicto rege egressus est foras. Ioseph uero patri & fratribus suis dedit possessionem in egypto in optimo terre loco ramesses ut preceperat pharao. & alebat eos omnemque domum patris sui. prebens cibaria singulis. In toto enim orbe panis deerat. & oppresserat fames terram. maxime egypti & chanaan. E quibus omnem pecuniam congregauit pro uenditione frumenti. & intulit eam in erarium regis. Cumque defecisset emptoribus pretium. uenit cuncta egyptus ad ioseph dicens. Da nobis panes. Quare morimur ante te. deficiente pecunia? Quibus ille respondit. Adducite pecora uestra. & dabo uobis pro eis cibos. si pretium non habetis. Que cum adduxissent. dedit eis alimenta pro equis & ouibus & bubus & asinis. sustentauitque eos illo anno pro commutatione pecorum. Veneruntque anno secundo & dixerunt ei. Non celamus dominum nostrum quod deficiente pecunia & pecora simul defecerunt. nec clam te est. quod absque corporibus & terra nichil sumus. Cur ergo morimur te uidente? & nos & nostra terra tui erimus. Eme nos in seruitutem regiam. & prebe semina. ne pereunte cultore terra redigatur in solitudinem.

Emit igitur ioseph omnem terram egypti. uendentibus singulis possessiones suas. pre magnitudine famis. subiecitque eam pharaoni. & cunctos populos eius a nouissimis terminis egypti usque ad extremos fines eius. preter terram sacerdotum que a rege fuerat tradita eis. Quibus & statuta cibaria ex horreis publicis prebebantur. & idcirco non sunt compulsi uendere possessiones suas. Dixit ergo ioseph ad populos. En ut cernitis & uos & terram uestram pharao possidet. Accipite semina & serite agros. ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis. iiii. reliquas permitto uobis in sementem & cibos. familiis & liberis uestris. Qui responderunt. Salus nostra in manu tua est. respiciat nos tantum dominus noster. & leti seruiemus regi. Ex eo tempore usque in presentem diem in uniuersa terra egypti regibus quinta pars soluitur. & factum est quasi in legem absque terra sacerdotali. que libera ab hac conditione fuit.

Habitauit ergo israhel in egypto. id est in terra yessen. & possedit eam. auctusque est & multiplicatus nimis. & uixit in ea decem & septem annis. factique sunt omnes dies uite illius c.xl.vii annorum. Cumque appropinquare cerneret mortis diem. uocauit filium suum ioseph & dixit ad eum. Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo. & facies mihi misericordiam & ueritatem ut non sepelias me in egypto. sed dormiam cum patribus meis. & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro maiorum. Cui respondit ioseph. Ego faciam quod iussisti. Et ille. Iura ergo inquit mihi. Quo iurante adorauit israhel dominum. conuersus ad lectuli caput. His itaque transactis nuntiatum est ioseph quod egrotaret pater eius. Qui assumptis duobus filiis suis manasse & effraim ire perrexit. Dictumque est seni. Ecce filius tuus ioseph uenit ad te. Qui confortatus sedit in lecto. & ingresso ad se ait. Deus omnipotens apparuit mihi in luza. que est in terra chanaan. benedixitque mihi & ait. Ego te augebo & multiplicabo. & faciam in turbas populorum. Daboque tibi terram hanc & semini tuo post te in possessionem sempiternam. Duo ergo filii tui qui nati sunt tibi in terra egypti antequam uenirem ad te mei erunt. effraim & manasse sicut ruben & symeon reputabuntur mihi. reliquos autem quos genueris post eos. tui erunt & nomine fratrum suorum uocabuntur in possessionibus suis. Michi enim quando ueniebam de mesopotamia mortua est rachel in terra chanaan. in ipso itinere. Eratque uernum tempus. & ingrediebar effratham. & sepeliui eam iuxta uiam effrathe. que alio nomine appellatur bethleem. Videns autem filios eius. dixit ad eum. Qui sunt isti? Respondit. Filii mei sunt quos mihi dedit deus in loco isto. Adduc inquit eos ad me ut benedicam illis. Oculi enim eius caligauerant pre nimia senectute & clare uidere non poterat. Applicatosque eos ad se deosculatus & circumamplexus dixit ad filium. Non sum fraudatus aspectu tuo. insuper ostendit mihi deus semen tuum. Cumque tulisset eos ioseph de gremio patris. adorauit pronus in terram & posuit effraim ad dexteram suam. id est ad sinistram israhel. manassen uero in sinistra sua. ad dexteram scilicet patris. applicuitque ambos ad eum. Qui extendens manum dexteram posuit super caput effraim minoris fratris. sinistram autem super caput manasse qui natu maior erat commutans manum. Benedixitque ioseph filio suo & ait. Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei abraham & ysaac. deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in presentem diem. angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis. & inuocetur nomen meum super eos. nomina quoque patrum meorum abraham & ysaac. & crescant in multitudinem super terram. Videns autem ioseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput effraim. grauiter accepit. & apprehensam dexteram manum patris leuare conatus est de capite effraim. & transferre super caput manasse. Dixitque ad patrem. Non ita conuenit pater. quia hic est primogenitus. Pone manum tuam super caput eius. Qui renuens ait. Scio fili mi scio. Et iste quidem erit in populos & multiplicabitur. sed frater eius iunior maior illo erit. & semen illius crescet in gentes. Benedixitque eis in ipso tempore dicens. In te benedicetur israhel atque dicetur. Faciat te deus sicut effraim. & sicut manasse. Constituitque effraim ante manassen. Et ait ad ioseph filium suum. En ego morior & erit deus uobiscum. reducetque uos ad terram patrum uestrorum. Do tibi partem unam extra fratres tuos quam tuli de manu amorrei in gladio & in arcu meo.

lxxxx.

Uocauit autem iacob filios suos. & ait illis. Congregamini. ut annuntiem que uentura sunt uobis diebus nouissimis. Congregamini

et audite filii Iacob, audite Israhel patrem vestrum. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, et principium doloris mei, prior in donis, maior imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum eius. Symeon et Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum ne veniat anima mea, et in coetu eorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia pertinax, et indignatio eorum quia dura. Dividam illos in Iacob, et dispergam illos in Israhel. Iuda, te laudabunt fratres tui, manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda. Ad praedam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, et quasi leaena. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem o fili mi asinam suam. Lavabit vino stolam suam, et in sanguine uvae pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, et dentes eius lacte candidiores. Zabulon in litore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sydonem. Ysachar asinus fortis habitans in terminis. Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens. Dan iudicabit populum suum, sicut et alia tribus Israhel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro. Salutare tuum expectabo Domine. Gad accinctus proeliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum. Aser pinguis panis eius, et praebebit delicias regibus. Neptalim cervus emissarius, et dans eloquia pulchritudinis. Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, et decorus aspectu. Filiae discurrerunt super murum, sed exasperaverunt eum, et iurgati sunt, invideruntque illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum eius per manus potentis Iacob. Inde pastor egressus est lapis Israhel. Deus patris tui erit adiutor tuus, et omnipotens benedicet tibi benedictionibus caeli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulvae. Benedictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrum eius, donec veniret desiderium collium aeternorum. Fiant in capite Ioseph et in vertice nazarei inter fratres suos. Beniamin lupus rapax, mane comedet praedam, et vespere dividet spolia. Omnes hii in tribubus Israhel duodecim. Haec locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis. Et praecepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum, sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quae est in agro Ephron Hetthei, contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hettheo in possessionem sepulchri. Ibi sepelierunt eum et Saram uxorem eius, ibi sepultus est Ysaac cum Rebecca coniuge sua, ibi et Lya condita iacet. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum et obiit, appositusque est ad populum suum.

Quod cernens Ioseph ruit super faciem patris, flens et deosculans eum. Praecepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem. Quibus iussa explentibus transierunt quadraginta dies. Iste quippe mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Aegyptus septuaginta diebus. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis, eo quod pater meus adiuraverit me dicens: En morior, in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaan sepelies me. Ascendam igitur et sepeliam patrem meum ac revertar. Dixitque ei Pharao: Ascende et sepeli patrem tuum sicut adiuratus es. Quo ascendente ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu terrae Aegypti, domus Ioseph cum fratribus suis, absque parvulis et gregibus atque armentis quae dereliquerant in terra Gessen. Habuit quoque in comitatu currus et equites, et facta est turba non modica. Veneruntque ad aream quae sita est trans Iordanem, ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies. Quod cum vidissent habitatores terrae Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptiis. Et idcirco appellaverunt nomen loci illius Planctus Aegypti. Fecerunt ergo filii Iacob sicut praeceperat eis, et portantes eum in terram Chanaan sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hettheo contra faciem Mambre. Reversusque est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis et omni comitatu, sepulto patre.

Quo mortuo timentes fratres eius et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit iniuriae quam passus est, et reddat nobis malum omne quod fecimus, mandaverunt ei dicentes: Pater tuus praecepit nobis antequam moreretur, ut haec tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum et peccati atque malitiae quam exercuerunt in te. Nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Ioseph. Veneruntque ad eum fratres sui, et proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere. Num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, et Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me sicut in praesentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos. Nolite metuere, ego pascam vos et parvulos vestros. Consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus. Et habitavit in Aegypto cum omni domo patris sui, vixitque centum decem annis, et vidit Effraim filios usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Quibus transactis locutus est Ioseph fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere faciet de terra ista ad terram quam iuravit Abraham, Ysaac et Iacob. Cumque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos, asportate ossa mea vobiscum de loco isto, mortuus est expletis centum decem vitae suae annis. Et conditus aromatibus repositus est in loculo in Aegypto.

EXPLICIT GENESIS.

INCIPIT LIBER EXODUS QUI DICITUR HELESMOTH.

HAEC SUNT NOMINA FILIORUM ISRAHEL QUI INGRESSI SUNT in Aegyptum, singuli cum domibus suis introierunt: Ruben, Symeon, Levi, Iuda, Ysachar, Zabulon et Beniamin, Dan et Neptalim, Gad et Aser. Erant igitur omnes animae eorum qui egressi sunt de femore Iacob septuaginta quinque. Ioseph autem in Aegypto erat. Quo mortuo et universis fratribus eius omnique cognatione sua, filii Israhel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleverunt terram. Surrexit autem interea rex novus super terram Aegypti, qui ignorabat Ioseph, et ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israhel multus et fortior nobis est. Venite sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur, et si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur e terra. Praeposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus. Aedificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phiton et Ramesses. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur et crescebant. Oderantque filios Aegyptii et affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti et lateris, omnique famulatu quo in terrae operibus premebantur. Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebraeorum, quarum una vocabatur Sephora, altera Phua, praecipiens eis: Quando obstetricabitis Hebraeas, et partus tempus advenerit, si masculus fuerit interficite illum, si femina reservate. Timuerunt autem obstetrices Deum, et non fecerunt iuxta praeceptum regis Aegypti, sed conservabant mares. Quibus ad se accersitis rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis? Quae responderunt: Non sunt Hebraeae sicut Aegyptiae mulieres. Ipsae enim obstetricandi habent scientiam, et priusquam veniamus ad eas pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus, et crevit populus confortatusque est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum, aedificavit illis Deus domos. Praecepit autem Pharao omni populo suo dicens: Quicquid masculini sexus fuerit natum in flumen proicite, quicquid feminei reservate.

Egressus est post haec vir de domo Levi, et accepit uxorem stirpis suae, quae concepit et peperit filium. Et videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. Cumque iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam et linivit eam bitumine ac pice, posuitque intus infantulum, et exposuit eum in carecto ripae fluminis, stante procul sorore eius et considerante eventum rei. Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine, et puellae eius gradiebantur per crepidinem alvei. Quae cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulis suis, et allatam aperiens cernensque in ea parvulum vagientem, miserta eius ait: De infantibus Hebraeorum est hic. Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam et vocem tibi Hebraeam mulierem quae nutrire possit infantulum? Respondit: Vade. Perrexit puella et vocavit matrem eius. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum et nutri mihi, ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier et nutrivit puerum, adultumque tradidit filiae Pharaonis. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen eius Moysen, dicens: Quia de aqua tuli eum.

In diebus illis postquam creverat Moyses, egressus ad fratres suos vidit afflictionem eorum, et virum Aegyptium percutientem quendam de Hebraeis fratribus suis. Cumque circumspexisset huc atque illuc, et nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscondit sabulo. Et egressus die altero conspexit duos Hebraeos rixantes, dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui respondit: Quis te constituit principem et iudicem super nos? Num occidere me tu vis, sicut occidisti heri Aegyptium? Timuit Moyses et ait: Quomodo palam factum est verbum istud? Audivitque Pharao sermonem hunc, et quaerebat occidere Moysen. Qui fugiens de conspectu eius moratus est in terra Madian, et sedit iuxta puteum. Erant autem sacerdoti Madian septem filiae, quae venerunt ad hauriendas aquas, et impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui. Supervenere pastores et eiecerunt eas. Surrexitque Moyses, et defensis puellis adaquavit oves earum. Quae cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito? Responderunt: Vir Aegyptius liberavit nos de manu pastorum, insuper et hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus. At ille: Ubi est? inquit. Quare dimisistis hominem? Vocate eum ut comedat panem. Iuravit ergo Moyses quod habitaret cum eo, accepitque Sephoram filiam eius uxorem. Quae peperit ei filium, quem vocavit Gersan, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

Post multum vero temporis mortuus est rex Aegypti, et ingemiscentes

filii Israhel propter opera vociferati sunt, ascenditque clamor eorum ad Dominum ab operibus. Et exaudivit gemitum eorum, ac recordatus est foederis quod pepigit cum Abraham et Ysaac et Iacob. Et respexit Dominus filios Israhel. Moyses autem pascebat oves Iethro cognati sui sacerdotis Madian. Cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Oreb. Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, et videbat quod rubus arderet et non combureretur. Dixit ergo Moyses: Vadam et videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi et ait: Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum. At ille: Ne appropies, inquit, huc. Solve calciamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas terra sancta est. Et ait: Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham et Deus Ysaac et Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam, non enim audebat respicere contra Dominum. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, et clamorem eius audivi propter duritiam eorum qui praesunt operibus; et sciens dolorem eorum descendi liberare eum de manibus Aegyptiorum, et educere de terra illa in terram bonam et spatiosam, in terram quae fluit lacte et melle, ad loca Chananei et Ethei et Amorrei et Ferezei et Evei et Iebusei. Clamor ergo filiorum Israhel venit ad me, vidique afflictionem eorum qua ab Aegyptiis opprimuntur. Sed veni, mittam te ad Pharaonem ut educas populum meum filios Israhel de Aegypto. Dixit Moyses ad Dominum: Quis ego sum ut vadam ad Pharaonem et educam filios Israhel de Aegypto? Qui dixit ei: Ego ero tecum, et hoc habebis signum quod miserim te: cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super montem istum. Ait Moyses ad Dominum: Ecce ego vadam ad filios Israhel et dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen eius? quid dicam? Dixit Dominus ad Moysen: Ego sum qui sum. Ait: Sic dices filiis Israhel: Qui est misit me ad vos. Dixitque iterum Dominus ad Moysen: Haec dices filiis Israhel: Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Ysaac, Deus Iacob misit me ad vos. Hoc nomen mihi est in aeternum, et hoc memoriale meum in generatione et generationem. Vade et congrega seniores Israhel et dices ad eos: Deus patrum vestrorum apparuit michi, Deus Abraham, Deus Ysaac et Deus Iacob, dicens: Visitans visitavi vos, et vidi omnia quae acciderunt vobis in Aegypto, et dixi ut educam vos de afflictione Aegypti in terram Chananei et Ethei et Amorrei et Pherezei et Evei et Iebusei, ad terram fluentem lacte et melle. Et audient vocem tuam.

Ingredieris tu et seniores Israhel ad regem Aegypti et dices ad eum: Dominus Deus Hebreorum vocavit nos. Ibimus viam trium dierum per solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro. Sed ego scio quod non dimittet vos rex Aegypti ut eatis, nisi per manum validam. Extendam enim manum meam et percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis quae facturus sum in medio eorum. Post haec dimittet vos. Daboque gratiam populo huic coram Aegyptiis, et cum egrediemini non exibitis vacui, sed postulabit mulier a vicina sua et ab hospita sua vasa argentea et aurea ac vestes, ponetisque ea super filios et filias vestras, et spoliabitis Aegyptum. Respondens Moyses ait: Non credent michi neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Dixitque Dominus: Proice illam in terram. Proiecit et versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses. Dixitque Dominus: Extende manum tuam et apprehende caudam eius. Extendit et tenuit, versaque est in virgam. Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus, Deus patrum tuorum, Deus Abraham et Deus Ysaac et Deus Iacob. Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis. Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit et protulit iterum, et erat similis carni reliquae. Si non crediderint, inquit, tibi neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint neque audierint vocem tuam, sume aquam fluminis et effunde eam super aridam, et quicquid hauseris de fluvio vertetur in sanguinem. Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudius tertius; et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris linguae sum. Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum et surdum, videntem et caecum? Nonne ego? Perge ergo, et ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris. At ille: Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es. Iratus Dominus in Moysen ait: Aaron frater tuus Levites, scio quod eloquens sit. Ecce egreditur in occursum tuum, vidensque te laetabitur corde. Loquere ad eum, et pone verba mea in ore eius; et ego ero in ore tuo et in ore illius, et ostendam vobis quid agere debeatis. Ipse loquetur pro te ad populum, et erit os tuum; tu autem eris ei in his quae ad Deum pertinent. Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

Abiit Moyses et reversus est ad Iethro cognatum suum, dixitque ei: Vadam et revertar ad fratres meos in Aegyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Iethro: Vade in pace. Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian: Vade et revertere in Aegyptum. Mortui sunt enim omnes qui quaerebant animam tuam. Tulit ergo Moyses uxorem suam et filios suos, et inposuit eos super asinum, reversusque est in Aegyptum, portans virgam Dei in manu sua. Dixitque ei Dominus revertenti in Aegyptum: Vide ut omnia ostenta quae posui in manu tua facias coram Pharaone. Ego indurabo cor eius, et non dimittet populum. Dicesque ad eum: Haec dicit Dominus: Filius meus primogenitus est Israhel. Dixi tibi: Dimitte filium meum ut serviat michi, et noluisti dimittere eum. Ecce ego interficiam filium tuum primogenitum. Cumque esset in itinere in diversorio, occurrit ei Dominus et volebat occidere eum. Tulit illico Sephora acutissimam petram et circumcidit praeputium filii sui, tetigitque pedes eius et ait: Sponsus sanguinum tu michi es. Et dimisit eum postquam dixerat: Sponsus sanguinum ob circumcisionem. Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit ei obviam in montem Dei, et osculatus est eum. Narravitque Moyses Aaroni omnia verba Domini, pro quibus miserat eum, et signa quae mandaverat. Veneruntque simul et congregaverunt omnes seniores filiorum Israhel. Locutusque est Aaron omnia verba quae dixerat Dominus ad Moysen, et fecit signa coram populo, et credidit populus. Audieruntque quod visitasset Dominus filios Israhel et quod respexisset afflictionem eorum, et proni adoraverunt. Post haec ingressi sunt Moyses et Aaron et dixerunt Pharaoni: Haec dicit Dominus Deus Israhel: Dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto. At ille respondit: Quis est Dominus ut audiam vocem eius et dimittam Israhel? Nescio Dominum, et Israhel non dimittam. Et dixerunt: Deus Hebreorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem et sacrificemus Domino Deo nostro, ne forte accidat nobis pestis aut gladius. Ait ad eos rex Aegypti: Quare Moyses et Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? Ite ad onera vestra.

Dixitque Pharao: Multus est populus terrae; videtis quod turba succreverit: quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus? Praecepit ergo in die illo praefectis operum et exactoribus populi dicens: Nequaquam ultra dabitis paleas ad conficiendos lateres sicut prius, sed ipsi vadant et colligant stipulas. Et mensuram laterum quam prius faciebant ponetis super eos, nec minuetis quicquam. Vacant enim, et idcirco vociferantur dicentes: Eamus et sacrificemus Deo nostro. Opprimantur operibus et expleant ea, ut non adquiescant verbis mendacibus.

Igitur egressi praefecti operum et exactores ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas. Ite et colligite sicubi invenire poteritis, nec minuetur quicquam de opere vestro. Dispersusque est populus per omnem terram Aegypti ad colligendas paleas. Praefecti quoque operum instabant dicentes: Complete opus vestrum cotidie ut prius facere solebatis, quando dabantur vobis paleae. Flagellatique sunt qui praeerant operibus filiorum Israhel ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis mensuram laterum sicut prius, nec heri nec hodie? Veneruntque praepositi filiorum Israhel et vociferati sunt ad Pharaonem dicentes: Cur ita agis contra servos tuos? Paleae non dantur nobis, et lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis caedimur, et iniuste agitur contra populum tuum. Qui ait: Vacatis otio, et idcirco dicitis: Eamus et sacrificemus Domino. Ite ergo et operamini. Paleae non dabuntur vobis, et reddetis consuetum numerum laterum. Videbantque se praepositi filiorum Israhel in malo, eo quod diceretur eis: Non minuetur quicquam de lateribus per singulos dies. Occurreruntque Moysi et Aaron qui stabant ex adverso egredientes a Pharaone, et dixerunt ad eos: Videat Dominus et iudicet, quoniam fetere fecistis odorem nostrum coram Pharaone et servis eius, et praebuistis ei gladium ut occideret nos. Reversusque Moyses ad Dominum ait: Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me? Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum, et non liberasti eos. Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quae facturus sim Pharaoni. Per manum enim fortem dimittet eos, et in manu robusta eiciet eos de terra sua.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Ego Dominus qui apparui Abraham, Ysaac et Iacob in Deo omnipotente; et nomen meum Adonay non indicavi eis. Pepigique foedus cum eis ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenae. Ego audivi gemitum filiorum Israhel, quo Aegyptii oppresserunt eos, et recordatus sum pacti mei. Ideo dic filiis Israhel: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Aegyptiorum et eruam vos de servitute, ac redimam in brachio excelso et iudiciis magnis. Et assumam vos michi in populum, et ero vester Deus; scietisque quod ego sum Dominus Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Aegyptiorum, et induxerim in terram super quam levavi manum meam ut darem eam Abraham, Ysaac et Iacob; daboque illam vobis possidendam, ego Dominus. Narravit ergo Moyses omnia filiis Israhel. Qui non adquieverunt ei propter angustiam spiritus et opus durissimum.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Ingredere et loquere ad Pharaonem regem Aegypti, ut dimittat filios Israhel de terra sua. Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israhel non me audiunt, et quomodo audiet me Pharao, praesertim cum sim incircumcisus labiis? Locutus est Dominus ad Moysen et Aaron, et dedit mandatum ad filios Israhel et ad Pharaonem regem Aegypti, ut educerent filios Israhel de terra Aegypti. Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii Ruben primogeniti Israhelis: Enoch et Phallu, Esrom et Carmi. Hae cognationes Ruben. Filii Symeon: Iamuhel et Iamin et Aod, Iachim et Soer et Saul filius Chananitidis. Hae progenies Symeon. Et haec nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson et Caath et Merari. Anni autem vitae Levi fuerunt C.XXX.VII. Filii Gerson: Lobeni et Semei per cognationes suas. Filii Caath: Amram et Ysuar et Hebron et Ozihel. Anni vitae Caath C.XXX.III. Filii Merari: Mooli et Musi. Hae cognationes Levi per cognationes suas. Accepit autem Amram uxorem Iochabed patruelem suam, quae peperit ei Aaron et Moysen et Mariam. Fueruntque anni vitae Amram C.XXX.VII. Filii quoque Ysaar: Chore et Napheg et Zechri. Filii quoque Ozihel: Misael et Helisaphan et Sethri. Accepit autem Aaron uxorem Elizabeth filiam Aminadab, sororem Naasson, quae peperit ei Nadab et Abiu et Eleazar et Ithamar. Filii quoque Chore: Aser et Elchana et Abiasaph. Hae sunt cognationes Choritarum. At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutihel, quae peperit ei Finees. Hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas. Iste est Aaron et Moyses quibus praecepit Dominus ut educerent filios Israhel de terra Aegypti per turmas suas. Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti ut educant filios Israhel de Aegypto. Iste Moyses et Aaron in die qua locutus est Dominus ad Moysen in terra Aegypti.

Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: Ego Dominus. Loquere ad Pharaonem regem Aegypti omnia quae ego loquor ad te. Et ait Moyses coram Domino: En incircumcisus labiis sum, quomodo audiet me Pharao? Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis; Aaron frater tuus propheta tuus erit. Tu loqueris omnia quae mando tibi; ille loquetur ad Pharaonem ut dimittat filios Israhel de terra sua. Sed ego indurabo cor eius, et multiplicabo signa et ostenta mea in terra Aegypti, et non audiet vos. Inmittamque manum meam super Aegyptum et educam exercitum et populum meum filios Israhel de terra Aegypti per iudicia maxima. Et scient Aegyptii quod ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Aegyptum et eduxerim filios Israhel de medio eorum. Fecit itaque Moyses et Aaron sicut praeceperat Dominus, ita egerunt. Erat autem Moyses octoginta annorum et Aaron octoginta trium quando locuti sunt ad Pharaonem. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: Cum dixerit vobis Pharao: Ostendite signa, dices ad Aaron: Tolle virgam tuam et proice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. Ingressi itaque Moyses et Aaron ad Pharaonem fecerunt sicut praeceperat Dominus. Tulitque Aaron virgam coram Pharaone et servis eius, quae versa est in colubrum. Vocavit autem Pharao sapientes et maleficos, et fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas et arcana quaedam similiter. Proieceruntque singuli virgas suas, quae versae sunt in dracones. Sed devoravit virga Aaron virgas eorum. Induratumque est cor Pharaonis, et non audivit eos, sicut praeceperat Dominus. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingravatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum mane; ecce egredietur ad aquas, et stabis in occursum eius super ripam fluminis, et virgam quae conversa est in draconem tolles in manu tua. Dicesque ad eum: Dominus Deus Hebreorum misit me ad te dicens: Dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto; et usque ad praesens audire noluisti. Haec igitur dicit Dominus: In hoc scies quod Dominus sim. Ecce percutiam virga quae in manu mea est aquam fluminis, quae vertetur in sanguinem. Pisces quoque qui sunt in flumine morientur, et computrescent aquae, et affligentur Aegyptii bibentes aquam fluminis.

Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam et extende manum tuam super aquas Aegypti, et super fluvios eorum et rivos ac paludes et omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem; et sit cruor in omni terra Aegypti, tam in ligneis vasis quam in saxeis. Feceruntque ita Moyses et Aaron sicut praeceperat Dominus. Et elevans virgam percussit aquam coram Pharaone et servis eius, quae versa est in sanguinem.

Exode 7. v. 1

Exo. c. 7. v. 20

Exod. c. 15. v. 27 / c. 16. v. 1

Venerunt autem in helym ubi erant xii. fontes aquarum & lxx. palme. & castrametati sunt iuxta aquas. Profectique sunt de helym. & uenit omnis multitudo filiorum isrl in desertum syn quod est inter helym & synai. xv. die mensis secundi. postquam egressi sunt de terra egypti. Et murmurauit omnis congregatio filiorum isrl contra moysen & aaron in solitudine. Dixeruntque ad eos filii isrl. Utinam mortui essemus per manum domini in terra egypti. quando sedebamus super ollas carnium. & comedebamus panem in saturitate. Cur eduxistis nos in desertum. ut occideretis omnem multitudinem fame. Dixit autem dominus ad moysen. Ecce ego pluam uobis panes de celo. Egrediatur populus & colligat que sufficiunt per singulos dies. ut temptem eum utrum ambulet in lege mea an non. Die autem sexto parent quod inferant. & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Dixeruntque moyses & aaron ad omnes filios isrl. Vespere scietis quod dominus eduxerit uos de terra egypti. & mane uidebitis gloriam eius. Audiuit enim murmur uestrum contra dominum. Nos uero quid sumus. quia mussitatis contra nos. Et ait moyses. Dabit dns uobis uespere carnes edere. & mane panes in saturitate. eo quod audierit murmurationes uestras. quibus murmurati estis contra eum. Nos enim quid sumus. Nec contra nos est murmur uestrum sed contra dominum.

Dixit moyses ad aaron. Dic uniuerse congregationi filiorum isrl. Accedite coram dno. Audiuit enim murmur uestrum. Cumque loqueretur aaron ad omnem cetum filiorum isrl. respexerunt ad solitudinem & ecce gloria domini apparuit in nube. Locutusque est dns ad moysen dicens. Audiui murmurationes filiorum isrl. Loquere ad eos. Vespere comedetis carnes. & mane saturabimini panibus. scietisque quod ego sum dns ds uester. Factum est ergo uespere. & ascendens coturnix operuit castra. Mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terre apparuit in solitudine minutum & quasi pilo tusum in similitudinem pruine super terram. Quod cum uidissent filii isrl. dixerunt ad inuicem. Manhu. quod significat. Quid est hoc. Ignorabant enim quid esset. Quibus ait moyses. Iste panis quem dedit dns uobis ad uescendum. Hic est sermo quem precepit dns. Colligat ex eo unusquisque quantum sufficiat ad uescendum gomor per singula capita. iuxta numerum animarum uestrarum que habitant in tabernaculo. sic tolletis. Feceruntque ita filii isrl & collegerunt alius plus. alius minus. & mensi sunt ad mensuram gomor. nec qui plus collegerat habuit amplius. nec qui minus parauerat repperit minus. sed singuli iuxta id quod edere poterant congregauerunt. Dixitque moyses ad eos. Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum. sed dimiserunt quidam ex eis usque mane. et scatere cepit uermibus atque computruit. Et iratus est contra eos moyses. Colligebant autem singuli quantum sufficere poterat ad uescendum. Cumque incaluisset sol. liquefiebat. In die uero sexta collegerunt cibos duplices id est duo gomor per singulos homines. Venerunt autem omnes principes multitudinis. & narrauerunt moysi. Qui ait eis. Hoc est quod locutus est dns. Requies sabbati sanctificata est dno. Cras quodcumque operandum est facite. & que coquenda sunt coquite. quicquid autem reliquum fuerit reponite usque mane. Feceruntque ita ut preceperat moyses. & non computruit neque uermis inuentus est in eo. Dixitque moyses. Comedite illud hodie quia sabbatum est domini. non inuenietur hodie in agro. Sex diebus colligite. in die autem septimo sabbatum dni est. idcirco non inuenietur. Venit septima dies. & egressi de populo ut colligerent. non inuenerunt.

Dixit autem dominus ad moysen. Usquequo non uultis custodire mandata mea. & legem meam. Videtis quod dominus dederit uobis sabbatum. et propter hoc tribuerit uobis cibos duplices. Maneat unusquisque apud semet ipsum nullusque egrediatur de loco suo die septimo. Et sabbatizauit populus die septimo. Appellauitque domus isrl nomen eius man. quod erat quasi semen coriandri album. gustusque eius quasi simile cum melle. Dixit autem moyses. Iste est sermo quem precepit dns. Imple gomor ex eo. & custodiatur in futuras retro generationes. ut nouerint panem quo alui uos in solitudine quando educti estis de terra egypti. Dixitque moyses ad aaron. Sume uas unum & mitte ibi man. quantum potest capere gomor. & repone coram dno ad seruandum in generationes uestras. sicut precepit dns moysi. Posuitque illud aaron in tabernaculo reseruandum. Filii autem isrl comederunt man xl. annis. donec uenirent in terram habitabilem. Hoc cibo aliti sunt usque quo tangerent fines terre chanaan. Gomor autem decima pars est ephi. Igitur profecta omnis multitudo filiorum isrl de deserto syn per mansiones suas. iuxta sermonem dni castrametati sunt in rafidim ubi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra moysen ait. Da nobis aquam ut bibamus. Quibus respondit moyses. Quid iurgamini contra me. Cur temptatis dnm. Sitiuit ergo populus ibi pre aque penuria & murmurauit contra moysen dicens. Cur nos fecisti exire de egypto. ut occideres nos & liberos nostros. ac iumenta siti. Clamauit autem moyses ad dnm dicens. Quid faciam populo huic. Adhuc paululum & lapidabit me. Ait dominus ad moysen. Antecede populum & sume tecum de senioribus isrl & uirgam qua percussisti fluuium tolle in manu tua & uade. En ego stabo coram te ibi super petram oreb. percutiesque petram & exibit ex ea aqua ut bibat populus. Fecit moyses coram senioribus isrl. & uocauit nomen illius temptatio propter iurgium filiorum isrl. & quia temptauerunt dnm dicentes. Est ne dominus in nobis an non. Venit autem amalech & pugnauit contra isrl in rafidim. Dixitque moyses ad iosue. Elige uiros. & egressus contra amalech pugna. Cras ego stabo in uertice collis habens uirgam dei in manu mea. Fecit iosue ut locutus ei erat moyses. & pugnauit contra amalech. Moyses autem & aaron & ur ascenderunt super uerticem collis. Cumque leuaret moyses manus uincebat isrl. sin autem paululum remisisset. superabat amalech. Manus autem moysi erant graues. Sumentes ergo lapidem posuerunt subter eum in quo sedit. Aaron autem & ur sustentabant manus eius ex utraque parte. Factumque est ut manus eius non lassarentur usque ad occasum solis. Fugauitque iosue amalech & populum eius in ore gladii.

Dixit autem dominus ad moysen. Scribe hoc ob monimentum in libro. & trade auribus iosue. Delebo enim amalech memoriam sub celo. Edificauitque moyses altare. & uocauit nomen eius dominus exaltatio mea. dicens. quia manus solii domini & bellum dei erit contra amalech a generatione in generationem. Cumque audisset iethro sacerdos madian cognatus moysi omnia que fecerat dominus moysi & isrl populo suo. eo quod eduxisset dns isrl de egypto. tulit sephoram uxorem moysi quam remiserat & duos filios eius. quorum unus uocabatur gersan. dicente patre aduena fui in terra aliena. alter uero eliezer. deus enim ait patris mei adiutor meus. & eruit me de gladio pharaonis. Venit ergo iethro cognatus moysi & filii eius & uxor ad moysen in desertum ubi erat castrametatus iuxta montem dei. & mandauit moysi dicens. Ego cognatus tuus iethro uenio ad te. & uxor tua. & duo filii tui cum ea. Qui egressus in occursum cognati sui. adorauit & osculatus est eum. salutaueruntque se mutuo uerbis pacificis. Cumque intrasset in tabernaculum narrauit moyses cognato suo cuncta que fecerat dominus pharaoni & egyptiis propter isrl. uniuersum laborem que accidisset eis in itinere. et quod liberauerit eos dominus. Letatusque est iethro super omnibus que fecerat dns isrl. eo quod eruisset eum de manu egyptiorum. & ait. Benedictus dns qui liberauit uos de manu egyptiorum & de manu pharaonis. qui eruit populum suum de manu egypti. Nunc cognoui quia magnus dns super omnes deos. eo quod superbe egerint contra illos. Obtulit ergo iethro cognatus moysi holocausta & hostias dno. Veneruntque aaron & omnes seniores isrl ut comederent panem cum eo coram domino.

Altera autem die sedit moyses ut iudicaret populum qui assistebat moysi de mane usque ad uesperam. Quod cum uidisset cognatus eius. omnia scilicet que agebat in populo ait. Quid est hoc quod facis in plebe. Cur solus sedes. & omnis populus prestolatur de mane usque ad uesperam. Cui respondit moyses. Venit ad me populus querens sententiam dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio ueniunt ad me ut iudicem inter eos. & ostendam precepta dei & leges eius. At ille. Non bonam inquit rem facis. Stulto labore consumeris & tu & populus iste qui tecum est. ultra uires tuas est negotium. solus illud non poteris sustinere. Sed audi uerba mea atque consilia. & erit dominus tecum. Esto tu populo in his que ad dnm pertinent. ut referas que dicuntur ad eum. ostendasque populo ceremonias & ritum colendi uiamque per quam ingredi debeant. & opus quod facere debeant. Prouide autem de omni plebe uiros potentes & timentes dnm in quibus sit ueritas & qui oderint auariciam. & constitue ex eis tribunos & centuriones & quinquagenarios & decanos qui iudicent populum omni tempore. quicquid autem maius fuerit referant ad te. & ipsi minora tantummodo iudicent. leuiusque tibi sit partito in alios onere. Si hoc feceris implebis imperium dei. & precepta eius poteris sustentare. & omnis populus reuertetur cum pace ad loca sua. Quibus auditis moyses fecit omnia que ille suggesserat. & electis uiris strenuis de cuncto isrl. constituit eos principes populi. tribunos & centuriones. & quinquagenarios qui iudicabant plebem omni tempore. quicquid autem grauius referebant ad eum. faciliora tantummodo iudicantes. Dimisitque cognatum suum. qui reuersus abiit in terram suam.

Mense tercio egressionis isrl de terra egypti in die hac uenerunt in solitudinem synai. castrametati sunt in eodem loco. ibique isrl fixit tentoria e regione montis. Moyses autem ascendit ad dnm. Vocauitque eum dns de monte & ait. Hec dices domui iacob. & annunciabis filiis isrl. Vos ipsi uidistis que fecerim egyptiis. quomodo portauerim uos super alas aquilarum & assumpserim mihi. Si ergo audieritis uocem meam & custodieritis pactum meum. eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est enim omnis terra. & uos eritis mihi in regnum sacerdotale & gens sancta. Hec sunt uerba que loqueris ad filios isrl. Venit moyses & conuocatis maioribus quos mandauerat dns. Respondit uniuersus populus simul. Cuncta que locutus est dns faciemus. Cumque retulisset moyses uerba populi ad dnm. ait ei dns. Iam nunc ueniam ad te in caligine nubis. ut audiat me populus loquentem ad te. & credat tibi in perpetuum. Nunciauit ergo moyses uerba populi ad dnm. Qui dixit ei. Vade ad populum. & sanctifica illos hodie & cras. lauentque uestimenta sua. & sint parati in diem tercium. In die enim tercio descendet dns coram omni plebe super montem synai. constituesque terminos populo per circuitum & dices. Cauete ne ascendatis in montem. nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur. Manus non tanget eum. sed lapidibus opprimetur. aut confodietur iaculis. Siue iumentum fuerit siue homo non uiuet. Cum ceperit clangere bucina. tunc ascendant in montem. Descenditque moyses de monte ad populum. & sanctificauit illum. Cumque lauissent uestimenta sua ait ad eos. Estote parati in diem tercium. nec appropinquetis uxoribus uestris.

Iamque aduenerat tercius dies. & mane inclaruerat. & ecce ceperunt audiri tonitrua. ac micare fulgura. & nubes densissima operire montem. clangorque bucine uehementius perstrepebat. Timuit populus qui erat in castris. Cumque eduxisset eos moyses in occursum dei de loco castrorum. steterunt ad radices montis. Totus autem mons synai fumabat. eo quod descendisset super eum dns in igne. & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace. Eratque mons omnis terribilis. & sonitus bucine paulatim crescebat in maius. & prolixius tendebatur. Moyses loquebatur & dns respondebat ei. Descenditque dns super montem synai in ipso montis uertice. & uocauit moysen in cacumen eius. Quo cum ascendisset. dixit ad eum. Descende & contestare populum ne forte uelit transcendere terminos ad uidendum dnm. & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque & populus qui ascendunt ad dnm sanctificentur ne percutiat eos. Dixitque moyses ad dnm. Non poterit uulgus ascendere in montem synai. Tu enim testificatus es. & iussisti dicens. Pone terminos circa montem. & sanctifica illum. Cui ait dominus. Vade descende. & ascendes tu & aaron tecum. Sacerdotes autem & populus non transeant terminos nec ascendant ad dnm. ne forte interficiat illos. Descenditque moyses ad populum & omnia narrauit ei. Locutusque est dns cunctos sermones hos. Ego sum dominus ds tuus qui eduxi te de terra egypti. de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem que est in celo desuper. & in terra deorsum. nec eorum que sunt in aquis sub terra. non adorabis ea neque coles. Ego sum dns ds tuus fortis & zelotes. uisitans iniquitatem patrum in filiis in terciam & quartam generationem eorum qui oderunt me. & faciens misericordiam in milia his qui diligunt me. & custodiunt precepta mea. Non assumes nomen domini dei tui in uanum. Non enim habebit insontem dns eum qui assumpserit nomen dni dei sui frustra. Memento ut diem sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua. septimo autem die sabbati non facies omne opus tu. & filius tuus. & filia tua. seruus tuus & ancilla tua. iumentum tuum & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit ds celum & terram & mare. & omnia que in eis sunt. & requieuit in die septimo. Ideo benedixit dns diei sabbati & sanctificauit illum. Honora patrem tuum & matrem. ut sis longeuus super terram quam dns ds tuus dabit tibi. Non occides. Non mechaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces domum proximi tui. nec desiderabis uxorem eius. non seruum. non ancillam. non bouem. non asinum. nec omnia que illius sunt. Cunctus autem populus audiebat uoces. & lampades. & sonitum bucine. & montem fumantem. & perterriti ac pauore concussi steterunt procul. dicentes moysi. Loquere tu nobis. & audiemus. non loquatur nobis ds. ne forte moriamur. Et ait moyses ad populum. Nolite timere. Ut enim probaret uos ds uenit. & ut terror illius esset in uobis. & non peccaretis. Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat deus.

Dixit preterea dns ad moysen. Hec dices filiis isrl. Vos uidistis quod de celo locutus sum uobis. Non facietis deos argenteos. nec deos aureos facietis uobis. Altare de terra facietis mihi. & offeretis super eo holocausta. & pacifica uestra. oues uestras & boues. in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te & benedicam tibi. Quod si altare lapideum feceris mihi. non edificabis illud de sectis lapidibus. Si enim

levaveris cultrum tuum super eo polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

XI. Haec sunt iudicia que propones eis. Si emeris servum hebreum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat. Si habens uxorem, et uxor egredietur simul. Sin autem dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios et filias, mulier et liberi eius erunt domini sui, ipse vero exibit cum vestitu suo. Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum et uxorem ac liberos, non egrediar liber: offeret eum dominus diis, et applicabitur ad ostium et postes, perforabitque aurem eius subula, et erit ei servus in seculum. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancille consueverunt. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerit, dimittet eam. Populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam. Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi. Quod si alteram ei acceperit, providebit puelle nuptias et vestimenta, et pretium pudicitie non negabit. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia. Qui percusserit hominem volens occidere eum, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum quo confugere debeat. Si quis de industria occiderit proximum suum et per insidias, ab altari meo avelles eum ut moriatur. Qui furatus fuerit hominem et vendiderit eum, convictus noxe morte moriatur. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lecto: si surrexerit et ambulaverit foras super baculum suum, innocens erit qui percussit, ita tamen ut operas eius et impensas in medicos restituat. Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, et mortui fuerint in manibus suis, criminis reus erit. Sin autem uno die supervixerit vel duobus, non subiacebit pene, quia pecunia illius est. Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem pregnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subiacebit damno quantum expetierit maritus mulieris, et arbitri iudicaverint. Sin autem mors eius fuerit obsecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancille, et luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque si percusserit servo vel ancille sue, similiter dimittet liberos. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, et mortui fuerint, lapidibus obruetur, et non comedentur carnes eius; dominus quoque bovis innocens erit. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri et nudius tertius, et contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: et bos lapidibus obruetur, et dominum illius occident. Quod si pretium ei fuerit impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus. Filium quoque et filiam si cornu percusserit, simili sententie subiacebit. Si servum ancillamque invaserit, XXX siclos argenti dabit domino, bos vero lapidibus opprimetur. Si quis aperuerit cisternam et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisterne reddet pretium iumentorum; quod autem mortuum est, ipsius erit. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, et ille mortuus fuerit, vendent bovem vivum et divident pretium, cadaver autem mortui inter se dispertient. Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri et nudius tertius, et non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, et cadaver integrum accipiet. Si quis furatus fuerit ovem aut bovem, et occiderit vel vendiderit, quinque boves pro uno bove restituet, et IIII oves pro una ove. Si effringens fur domum aut suffodiens fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est vivens, sive bos sive asinus sive ovis, duplum restituet. Si leserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro suo vel vinea, pro damni estimatione restituet. Si egressus ignis invenerit spinas, et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succendit. Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam, et ab eo qui susceperat furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddat; si latet, dominus domus applicabitur ad deos, et iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam fraudem, tam in bove quam in asino et ove ac vestimento, et quicquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa perveniet, et si illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo. Si quis commendaverit proximo suo bovem, asinum, ovem, et omne iumentum in custodiam, et mortuum fuerit aut debilitatum aut captum ab hostibus, nullusque hoc viderit: iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui, suscipietque dominus iuramentum, et ille reddere non cogetur. Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino. Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, et non restituet. Si a proximo suo quicquam horum mutuum postulaverit, et debilitatum aut mortuum fuerit domino non presente, reddere compelletur. Quod si impresentiarum fuerit dominus, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui. Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam et habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines accipere consueverunt. Maleficos non patieris vivere. Qui coierit cum iumento, morte moriatur. Qui immolat diis, occidatur, preter domino soli. Advenam non contristabis, neque affliges eum: advene enim et ipsi fuistis in terra egypti. Vidue et pupillo non nocebitis. Si leseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum, et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, et erunt uxores vestre vidue, et filii vestri pupilli. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgues eum quasi exactor, neque usuris opprimes. Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Diis non detrahes, et principi populi tui non maledices. Decimas tuas et primitias non tardabis offerre. Primogenitum filiorum tuorum dabis michi. De bubus quoque et ovibus similiter facies. Septem diebus sit cum matre sua, die octavo reddes illum michi. Viri sancti eritis michi. Carnem que a bestiis fuerit pregustata non comedetis, sed proicietis canibus. Non suscipies vocem mendacii, nec iunges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententie, ut a vero devies. Pauperis quoque misereberis in negotio. Si occurreris bovi inimici tui erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo. Non declinabis in iudicio pauperis. Mendacium fugies. Insontem et iustum non occides, quia adversor impium. Nec accipias munera, que excecant etiam prudentes, et subvertunt verba iustorum. Peregrino molestus non eris; scitis enim advenarum animas, quia et ipsi peregrini fuistis in terra egypti. Sex annis seminabis terram tuam, et congregabis fruges eius. Anno autem septimo dimittes eam, et requiescere facias, ut comedant pauperes populi tui; et quicquid reliquum fuerit, edant bestie agri. Ita facies in vinea et in oliveto tuo. Sex diebus operaberis, septima die cessabis, ut requiescat bos et asinus tuus, et refrigeretur filius ancille tue et advena. Omnia que dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. Tribus vicibus per singulos annos michi festa celebrabitis. Sollempnitatem azimorum custodies. Septem diebus comedes azima, sicut precepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de egypto. Non apparebis in conspectu meo vacuus. Et sollempnitatem mensis primitivorum operis tui quecumque severis in agro, sollempnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram domino deo tuo. Non immolabis super fermento sanguinem victime mee, nec remanebit adeps sollempnitatis mee usque mane. Primitias frugum terre tue deferes in domum domini dei tui. Nec coques hedum in lacte matris sue.

Dixit dominus ad moysen: Ecce ego mittam angelum meum qui precedat te et custodiat semper in via, et introducat ad locum quem paravi. Observa eum et audi vocem eius, nec contempnendum putes, quia non dimittet cum peccaveris, et est nomen meum in illo. Quod si audieris vocem eius et feceris omnia que loquor, inimicus ero inimicis tuis, et affligam affligentes te. Precedetque te angelus meus, et introducet te ad amorreum et etheum et ferezeum, chananeum et eveum et iebuseum, quos ego conteram. Non adorabis deos eorum, nec coles eos; nec facies opera eorum, sed destrues et confringes statuas eorum. Servietisque domino deo vestro, ut benedicam panibus tuis et aquis, et auferam omnem infirmitatem de medio tui. Non erit infecunda nec sterilis in terra tua. Numerum dierum tuorum implebo. Terrorem meum mittam in precursum tuum, et occidam omnem populum ad quem ingredieris, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam, emittens crabrones prius, qui fugabunt eveum et chananeum et etheum antequam introeas. Non eiciam eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestie. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis et possideas terram. Ponam autem terminos tuos a mari rubro usque ad mare palestinorum, et a deserto usque ad fluvium. Tradam manibus vestris habitatores terre, et eiciam eos de conspectu vestro. Non inibis cum eis fedus, nec cum diis eorum. Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe erit in scandalum.

Moysi quoque dixit: Ascende ad dominum tu et aaron, nadab et abiu, et LXX senes ex israel, et adorabitis procul. Solusque moyses ascendet ad dominum, et illi non appropinquabunt, nec populus ascendet cum eo. Venit ergo moyses et narravit omnia verba domini plebi atque iudicia. Respondit populus una voce: Omnia verba domini que locutus est dominus faciemus. Scripsit autem moyses universos sermones domini, et mane consurgens edificavit altare ad radices montis, et XII titulos per XII tribus israel. Misitque iuvenes de filiis israel, et obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas domino vitulos XII. Tulit itaque moyses dimidiam partem sanguinis, et misit in crateras; partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen federis, legit audiente populo. Qui dixerunt: Omnia que locutus est dominus faciemus, et erimus obedientes. Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum, et ait: Hic est sanguis federis quod pepigit dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

Ascenderuntque moyses et aaron, nadab et abiu, et LXX de senibus israel, et viderunt deum israel. Sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini, et quasi celum cum serenum est. Nec super eos qui procul recesserant de filiis israel misit manum suam. Videruntque deum, et comederunt ac biberunt. Dixit autem dominus ad moysen: Ascende ad me in montem, et esto ibi, daboque tibi duas tabulas lapideas, et legem ac mandata que scripsi, ut doceas eos. Surrexerunt moyses et iosue minister eius, ascendensque moyses in montem dei, senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis aaron et hur vobiscum; si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos. Cumque ascendisset moyses, operuit nubes montem, et habitavit gloria domini super synai, tegens illum nube sex diebus. Septimo autem die vocavit eum de nube caliginis. Erat autem species glorie domini quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum israel. Ingressusque moyses medium nebule, ascendit in montem, et fuit ibi XL diebus et XL noctibus.

Locutusque est dominus ad moysen, dicens: Loquere filiis israel ut tollant michi primitias. Ab omni homine qui offert ultroneus accipietis eas. Hec sunt autem que accipere debetis: aurum et argentum et es, iacinctum et purpuram, coccumque bis tinctum, et byssum, pilos caprarum, et pelles arietum rubricatas, pelles iacinctinas et ligna sethim, oleum ad luminaria concinnanda, aromata in unguentum, et thymiamata boni odoris, lapides onichinos et gemmas ad ornandum ephod ac rationale. Facientque michi sanctuarium, et habitabo in medio eorum, iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, et omnium vasorum in cultum eius; sicque facietis illud. Archam de ligno sethim compingite, cuius longitudo habeat duos semis cubitos, latitudo cubitum et dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem. Et deaurabis eam auro mundissimo intus et foris; faciesque super coronam auream per circuitum, IIII circulos aureos, quos pones per IIII arche angulos. Duo circuli sint in latere uno, et duo in altero. Facies quoque vectes de lignis sethim, et operies eos auro, inducesque per circulos qui sunt in arche lateribus, ut portetur in eis. Qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ex eis. Ponesque in archa testificationem quam dabo tibi. Facies et propitiatorium de auro mundissimo. Duos cubitos et dimidium tenebit longitudo eius, cubitum ac semissem latitudo. Duos quoque cherubim aureos et productiles facies ex utraque parte oraculi. Cherub unus sit in latere uno, et alter in altero. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, et operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium, quo operienda est archa, in qua pones testimonium quod dabo tibi.

Inde precipiam et loquar ad te supra propitiatorio, scilicet ac de medio duorum cherubim qui erunt super archam testimonii, cuncta que mandabo filiis israel. Facies et mensam de lignis sethim, habentem duos cubitos longitudinis, et in latitudine cubitum, et in altitudine cubitum ac semissem. Et inaurabis eam auro purissimo. Faciesque illi labium aureum per circuitum, et ipsi labio coronam interrasilem altam IIII digitis, et super illam alteram coronam aureolam. Quattuor quoque circulos aureos preparabis, et pones eos in IIII angulis eiusdem mense per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, et possit mensa portari. Ipsos quoque vectes facies de lignis sethim, et circumdabis auro ad subvehendam mensam. Parabis et acetabula ac fialas, thuribula et chiatos in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius et calamos, sciphos et spherulas ac lilia ex ipso procedentia. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere et tres ex altero. Tres sciphi quasi in

nucis modum per calamos singulos, sperulaeque simul et lilium. Et tres similiter scyphi instar nucis calamo alio, sperulaeque simul et lilium. Hoc erit opus sex calamorum qui producendi sunt de hastili. In ipso autem candelabro erunt quattuor scyphi in nucis modum, sperulaeque et lilia per singulos. Sperula sub duobus calamis per tria loca, quae simul sex fiunt procedentes de hastili uno. Sperulae igitur et calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

Facies et lucernas septem, et pones eas super candelabrum, et luceant ex adverso. Emunctoria quoque et ubi quae emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri mundissimi. Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Tabernaculum vero ita fiet. Decem cortinas de bysso retorta et iacincto ac purpura coccoque bis tincto variatas opere plumario facies. Longitudo cortinae unius habebit viginti octo cubitos, latitudo quattuor cubitorum erit. Unius mensurae fiant universa tentoria. Quinque cortinae iungentur sibi mutuo, et aliae quinque nexu simili cohaerebunt. Ansulas iacinctinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas ut ansa contra ansam veniat, et altera alteri possit aptari. Facies et quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat. Facies et saga cilicina undecim ad operiendum tectum tabernaculi. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos, et latitudo quattuor. Aequa erit mensura sagorum omnium. E quibus quinque iunges seorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices. Facies et quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut coniungi cum altero queat, et quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur. Quinquaginta fibulas aeneas quibus iungantur ansae, et unum ex omnibus operimentum fiat. Quod autem superfuerit in sagis quae parantur tecto, id est unum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi, et cubitus ex una parte pendebit, et alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens. Facies et operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis, et super hoc rursum aliud operimentum de iacinctinis pellibus. Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis setthim, quae singulae denos cubitos in longitudine habeant, et in latitudine singulos ac semissem. In lateribus tabulae duae incastraturae fient, quibus tabula alteri tabulae conectatur, atque in hunc modum cunctae tabulae parabuntur. Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binae bases singulis tabulis per duos angulos subiciantur. In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad aquilonem, viginti tabulae erunt, quadraginta habentes bases argenteas. Binae bases singulis tabulis supponentur. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas, et rursum alias duas quae in angulis erigantur post tergum tabernaculi, eruntque coniunctae a deorsum usque sursum, et una omnes compago retinebit. Duabus quoque quae in angulis ponendae sunt, similis iunctura servabitur. Et erunt simul octo tabulae, bases earum argenteae sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis. Facies et vectes de lignis setthim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi, et quinque alios in altero, et eiusdem numeri ad occidentalem plagam, qui mittentur per medias tabulas a summo usque ad summum. Ipsas quoque tabulas deaurabis, et fundes in eis anulos aureos per quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis aureis. Et eriges tabernaculum iuxta exemplum quod tibi in monte monstratum est. Facies et velum de iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere plumario et pulchra varietate contextum, quod appendes ante quattuor columnas de lignis setthim, quae ipsae quidem deauratae erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argenteas. Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo et sanctuarium et sanctuarii sanctuaria dividentur. Pones et propitiatorium super arcam testimonii in sancta sanctorum, mensamque extra velum, et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano. Mensa enim stabit in parte aquilonis. Facies et tentorium in introitu tabernaculi de iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere plumarii, et quinque columnas deaurabis de lignis setthim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, et bases aeneae. Facies et altare de lignis setthim quod habebit quinque cubitos in longitudine et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres cubitos in altitudine. Cornua autem per quattuor angulos ex ipso erunt, et operies illud aere. Faciesque in usus eius lebetas ad suscipiendos cineres, et forcipes atque fuscinulas et ignium receptacula. Omnia vasa ex aere fabricabis, craticulamque in modum retis aeneam, per cuius quattuor angulos erunt quattuor anuli aenei, quos pones subter arulam altaris. Eritque craticula usque ad altaris medium. Facies et vectes altaris de lignis setthim duos, quos operies laminis aeneis, et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. Non solidum sed inane et cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est. Facies et atrium tabernaculi, in cuius plaga australi contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta. Centum cubitos unum latus tenebit in longitudine, et columnas viginti cum basibus totidem aeneis, quae capita cum celaturis suis habebunt argentea. In latitudine vero atrii quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, et columnae decem, basesque totidem. In ea quoque atrii latitudine quae respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnaeque tres et bases totidem. Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnas tres et bases totidem. In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti, ex iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere plumarii. Columnas habebit quattuor, cum basibus totidem. Omnes columnae atrii per circuitum vestitae erunt laminis argenteis, capitibus et basibus aeneis. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit. Fietque de bysso retorta, et habebit bases aeneas. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus et caerimonias tam paxillos eius quam atrii ex aere facies.

Praecipe filiis Israhel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron et filii eius, ut usque mane luceat coram domino. Perpetuus cultus erit per successiones eorum a filiis Israhel. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israhel, ut sacerdotio fungantur mihi, Aaron, Nadab et Abiu, Ithamar et Eleazar. Faciesque vestem sanctam fratri tuo in gloriam et decorem. Et loqueris cunctis sapientibus corde quos replevi spiritu prudentiae, ut faciant vestes Aaron in quibus sanctificatus ministret mihi. Haec autem erunt vestimenta quae facient: rationale et superhumerale, tunicam et lineam strictam, cidarim et balteum. Facient vestimenta sancta Aaron fratri tuo et filiis eius, ut sacerdotio fungantur mihi. Accipientque aurum et iacinctum et purpuram coccumque bis tinctum et byssum. Facient autem superhumera-le de auro et iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere polymito. Duas oras habebit in utroque latere summitatum iunctas, ut in unum redeant. Ipsaque textura et cuncta operis varietas erit ex auro et iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta. Sumesque duos lapides onichinos, et sculpes in eis nomina filiorum Israhel: sex nomina in lapide uno, et sex reliqua in altero, iuxta ordinem nativitatis eorum, opere sculptoris et celatura gemmarii sculpes eos nominibus filiorum Israhel, inclusos auro atque circumdatos. Et pones in utroque latere superhumeralis memoriale filiis Israhel. Portabitque Aaron nomina eorum coram domino super utrumque humerum ob recordationem. Facies et uncinos ex auro, et duas catenulas auri purissimi sibi invicem cohaerentes, quas inseres uncinis. Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis, ex auro, iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta. Quadrangulum erit et duplex, mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine. Ponesque in eo quattuor ordines lapidum. In primo versu erit lapis sardius et topazius et zmaragdus. In secundo carbunculus, saphirus et iaspis. In tertio ligurius, achates et ametistus. In quarto chrysolitus, onichinus et berillus. Inclusi erunt auro per ordines suos, habebuntque nomina filiorum Israhel. Duodecim nominibus celabuntur singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

Facies in rationali catenulas sibi invicem cohaerentes ex auro purissimo, et duos anulos aureos, quos pones in utraque parte rationalis summitate, catenasque aureas iunges anulis qui sunt in marginibus eius, et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit. Facies et duos anulos aureos quos pones in summitatibus rationalis, et oris quae e regione sunt superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iuncturae inferioris, ut aptari possit cum superhumerali. Et stringatur rationale anulis suis cum anulis superhumeralis vitta iacinctina, ut maneat iunctura fabrefacta, et a se invicem rationale et superhumerale nequeant separari. Portabitque Aaron nomina filiorum Israhel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingredietur coram domino sanctuarium, memoriale coram domino in aeternum. Pones autem in rationali iudicii doctrinam et veritatem, quae erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram domino, et gestabit iudicium filiorum Israhel in pectore suo in conspectu domini semper.

Facies et tunicam superhumeralis totam iacinctinam, in cuius medio erit capitium, et ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. Deorsum vero ad pedes eius dem tunicae per circuitum quasi mala punica facies ex iacincto et purpura coccoque bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulum sit aureum et malum punicum. Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur et egreditur sanctuarium in conspectu domini, et non moriatur. Facies et laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere celatoris: Sanctum domino. Ligabisque eam vitta iacinctina, et erit super cidarim imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum quae obtulerint et sanctificaverint filii Israhel in cunctis muneribus et donariis suis. Erit autem lamina in fronte Aaron ut placatus sit eis dominus. Stringesque tunicam bysso, et cidarim byssinam. Facies et balteum opere plumarii. Porro filiis Aaron tunicas lineasque parabis et balteos ac cidaras in gloriam et decorem. Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum et filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque eos ut sacerdotio fungantur mihi.

Facies et feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suae, a renibus usque ad feminalia. Et utentur eis Aaron et filii eius quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron et semini eius post eum. Sed et hoc facies ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, et arietes duos immaculatos, panesque azimos, et crustulam absque fermento quae conspersa sit oleo, lagana quoque azima oleo lita. De simila triticea cuncta facies, et posita in canistro offeres. Vitulum autem et duos arietes et Aaron et filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est linea et tunica et superhumerali et rationali, quod constringes balteo. Et pones tiaram in capite eius, et laminam sanctam super tiaram. Et oleum unctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque illius applicabis, et indues eos tunicis lineis, cingesque balteo, Aaron scilicet et liberos eius, et imponens eis mitras. Eruntque sacerdotes mei religione perpetua.

Postquam initiaveris manus eorum, applicabis et vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron et filii eius manus super caput illius, et mactabis eum in conspectu domini, iuxta ostium tabernaculi testimonii. Sumptumque de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim eius. Sumes et adipem totum qui operit intestina, et reticulum iecoris ac duos renes et adipem qui super eos est, et offeres incensum super altare. Carnes vero vituli et corium et fimum combures foris extra castra, eo quod pro peccato sit. Unum quoque arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron et filii eius manus. Quem cum mactaveris, tolles de sanguine eius et fundes circa altare. Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina eius et pedes pones super concisas carnes et super caput illius. Et offeres totum arietem in incensum super altare. Oblatio est domino, odor suavissimus victimae dei. Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron et filii eius ponent manus. Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ipsius et pones super extremum dextrae auriculae Aaron et filiorum eius, et super pollices manus eorum et pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

Cumque tuleris de sanguine qui est super altare et de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes eius, filios et vestimenta eorum. Consecratisque ipsis et vestibus, tolles adipem de ariete et caudam et arvinam quae operit vitalia, ac reticulum iecoris, et duos renes atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis, tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azimorum quod positum est in conspectu domini. Ponesque omnia super manus Aaron et filiorum eius, et sanctificabis eos elevans coram domino. Suscipiesque universa de manibus eorum, et incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu domini, quia oblatio eius est. Sumes quoque pectusculum de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram domino, et cedet in partem tuam. Sanctificabis et pectusculum consecratum et armum quem de ariete separasti, quo initiatus est Aaron et filii eius. Cedentque in partem Aaron et filiorum eius iure perpetuo a filiis Israhel, quia primitiva sunt et initia de victimis eorum pacificis quae offerunt domino.

Vestem autem sanctam qua utetur Aaron, habebunt filii eius post eum, ut unguantur in ea, et consecrentur manus eorum. Septem diebus utetur illa qui

pontifex fuerit pro eo constituetur de filiis eius, et qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in sanctuario. Arietem autem consecrationis tolles, et coques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron et filii eius. Panes quoque qui sunt in canistro in vestibulo tabernaculi testimonii comedent, ut sit placabile sacrificium, et sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt. Quod si remanserit de carnibus consecratis sive de panibus usque mane, combures reliquias igni. Non comedentur, quia sanctificata sunt.

Omnia que precepi tibi facies super Aaron et filiis eius. Septem diebus consecrabis manus eorum, et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaveris expiationis hostiam, et ungues illud in sanctificationem. Septem diebus expiabis altare et sanctificabis, et erit sanctum sanctorum. Omnis qui tetigerit illud sanctificabitur. Hoc est quod facies in altari: agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, unum agnum mane, et alterum vespere, decimam partem simile conspersę oleo tunso quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum eiusdem mensure in agno uno. Alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutine oblationis, et iuxta ea que diximus in odorem suavitatis sacrificium domino oblatione perpetua in generationibus vestris, ad ostium tabernaculi testimonii coram domino, ubi constituam et loquar ad te. Ibique precipiam filiis Israel, et sanctificabitur altare in gloria mea. Sanctificabo et tabernaculum testimonii cum altari, et Aaron cum filiis eius, ut sacerdotio fungantur michi. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis deus, et scient quia ego dominus deus eorum qui eduxi eos de terra Egypti ut manerem inter illos, ego dominus deus ipsorum.

Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis sethim, habens unum cubitum longitudinis et alterum latitudinis, id est quadrangulum, et duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius quam parietes per circuitum, et cornua. Faciesque ei coronam aureolam per girum, et duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes et altare portetur. Ipsos quoque vectes de lignis sethim et inaurabis. Ponesque altare contra velum quod ante archam pendet testimonii, coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tecum. Et adolebit incensum super eo Aaron suave flagrans. Mane quando componet lucernas incendet illud. Et quando collocat eas ad vesperam uret thymiama sempiternum coram domino in generationes vestras. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem et victimam libabitis. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, et placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit domino.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis domino, et non fuerit plaga in eis cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. Siclus xx habet obulos. Media pars sicli offeretur domino. Qui habetur in numero a xx annis et supra dabit pretium. Dives non addet ad medium sicli, et pauper nichil minuet. Susceptaque pecunia que collata est a filiis Israel trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monimentum eorum coram domino, et propitietur animabus eorum.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Facies et labium eneum cum basi sua ad lavandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonii et altare. Et missa aqua lavabit Aaron et filii eius manus suas ac pedes qui ingressuri sunt tabernaculum testimonii, et quando accessuri sunt ad altare ut offerant in eo thymiama domino, ne forte moriantur. Legitimum sempiternum erit ipsi et semini eius per successiones.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Sume tibi aromata prime mirre et electe quingentos siclos, et cynamomi medium, id est ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta, casie autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, oleum de olivetis mensuram hin. Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii. Et ungues ex eo tabernaculum testimonii, et archam testamenti, et mensam cum vasis suis, candelabrum et utensilia eius, altaria thymiamatis et holocausti, et universam supellectilem que ad cultum eorum pertinent. Sanctificabisque omnia, et erunt sancta sanctorum. Qui tetigerit ea sanctificabitur. Aaron et filios eius ungues, sanctificabisque eos ut sacerdotio fungantur michi. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit michi in generationes vestras. Caro hominis non ungetur ex eo, et iuxta compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, et sanctum erit vobis. Homo quicumque tale composuerit et dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.

lx.

Dixitque dominus ad Moysen: Sume tibi aromata stacten et onicha, chalbanen boni odoris et thus lucidissimum, equalis ponderis erunt omnia. Faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter et purum, et sanctificatione dignissimum. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram testimonio tabernaculi, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est domino. Homo quicumque fecerit simile ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Ecce vocavi ex nomine Beselehel filium Uri filii Ur de tribu Iuda, et implevi eum spiritu dei, sapientia et intelligentia et scientia in omni opere ad excogitandum fabre quicquid fieri potest ex auro et argento et ere, marmore et gemmis et diversitate lignorum. Dedique ei socium Hooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta que precepi tibi: tabernaculum federis, et archam testimonii, et propitiatorium quod super eam est, et cuncta vasa tabernaculi, mensamque et vasa eius, candelabrum purissimum cum vasis suis, et altaria thymiamatis et holocausti, et omnia vasa eorum, labium cum basi sua, vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti et filiis eius, ut fungantur officio suo in sacris, oleum unctionis et thymiama aromatum in sanctuario. Omnia que precepi tibi facient.

Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Videte ut sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me et vos in generationibus vestris, ut sciatis quia ego dominus qui sanctifico vos. Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis. Qui polluerit illud morte morietur. Qui fecerit in illo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus, in die septimo sabbatum est, requies sancta domino. Omnis qui fecerit opus in hac die morietur. Custodiant filii Israel sabbatum, et celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum inter me et filios Israel, signumque perpetuum. Sex enim diebus fecit deus celum et terram, et in septimo die ab opere cessavit.

Dedit quoque dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in monte Synai, duas tabulas lapideas scriptas digito dei. Videns autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron ait: Surge, fac nobis deos qui nos precedant. Moysi enim huic viro qui nos eduxit de terra Egypti ignoramus quid acciderit. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum filiorumque et filiarum vestrarum auribus, et afferte ad me. Fecitque populus quod iusserat, deferens in-

aures ad Aaron. Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, et fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hii sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Egypti. Quod cum audisset Aaron, edificavit altare coram eo, et preconis voce clamavit dicens: Cras sollempnitas domini est. Surgentes mane obtulerunt holocausta et hostias pacificas, et sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.

Locutus est autem dominus ad Moysen dicens: Vade, descende, peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Egypti. Recesserunt cito de via quam ostendisti eis. Fecerunt sibi vitulum conflatilem et adoraverunt, atque immolantes ei hostias dixerunt: Isti sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Egypti. Rursumque ait dominus ad Moysen: Cerno quod populus iste dure cervicis sit. Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyses autem orabat dominum deum dicens: Cur domine irascitur furor tuus contra populum tuum quem eduxisti de terra Egypti in fortitudine magna et in manu robusta? Ne queso dicant Egyptii: Callide eduxit eos ut interficeret in montibus et deleret eos de terra. Quiescat ira tua, et esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Ysaac et Iacob servorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum dicens: Multiplicabo semen tuum sicut stellas celi, et universam terram hanc de qua locutus sum dabo semini vestro, et possidebitis eam semper. Placatus est dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

Et reversus est Moyses de monte portans duas tabulas testimonii manu scriptas ex utraque parte, et factas opere dei. Scriptura quoque dei erat sculpta in tabulis. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis dixit ad Moysen: Ululatus pugne auditur in castris. Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam, sed vocem cantantium ego audio. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum et choros. Iratusque valde proiecit de manu tabulas, et confregit eas ad radices montis. Arripiensque vitulum quem fecerant combussit et contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aqua, et dedit ex eo potum filiis Israel. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum? Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus. Tu enim nosti populum istum quod pronus sit ad malum. Dixerunt michi: Fac nobis deos qui precedant nos. Huic enim Moysi qui nos eduxit de terra Egypti nescimus quid acciderit. Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt et dederunt michi, et proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. Videns ergo Moyses populum quod esset nudatus — spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, et inter hostes nudum constituerat — et stans in porta castrorum ait: Si quis est domini, iungatur michi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi. Quibus ait: Hec dicit dominus deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum suum et proximum. Feceruntque filii Levi iuxta sermonem Moysi, occideruntque in die illo quasi xx tria milia hominum. Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie domino unusquisque in filio et in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

Facto autem die altero locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum. Ascendam ad dominum, si quomodo quivero eum deprecari pro scelere vestro. Reversusque Moyses ad dominum ait: Obsecro domine, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit dominus: Qui peccaverit michi, delebo eum de libro meo. Tu autem vade et duc populum istum quo locutus sum tibi. Angelus meus precedet te. Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum. Percussit ergo dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Vade, descende de loco isto tu et populus tuus quem eduxisti de terra Egypti in terram quam iuravi Abraham, Ysaac et Iacob dicens: Semini tuo dabo eam. Et mittam precursorem tui angelum, ut eiciam Chananeum et Amorreum et Etheum et Ferezeum et Eveum et Iebuseum, et intres in terram fluentem lacte et melle. Non enim ascendam tecum, quia populus dure cervicis es, ne forte disperdam te in via. Audiens populus sermonem hunc pessimum luxit, et nullus ex more indutus est cultu suo.

Dixitque dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel: Populus dure cervicis es. Semel abscondam in medio tui et delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum a monte Oreb. Moyses quoque tollens tabernaculum federis extendit extra castra procul, vocavitque nomen eius tabernaculum federis. Et omnis populus qui habebat aliquam questionem egrediebatur ad tabernaculum federis extra castra. Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi donec ingrederetur tentorium. Ingresso autem illo tabernaculum testimonii atque federis, descendebat columna nubis et stabat ad ostium tabernaculi, ubi loquebatur cum Moyse, cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabantque ipsi adorabantque per fores tabernaculorum suorum. Loquebatur autem dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun non recedebat de tabernaculo.

Dixit autem Moyses ad dominum: Precipis ut educam populum istum, et non indicas michi quem missurus es mecum, presertim cum dixeris: Novi te ex nomine, et invenisti gratiam coram me. Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende michi faciem tuam, ut sciam te et inveniam gratiam ante oculos tuos. Respice populum tuum gentem hanc. Dixitque dominus: Facies mea precedet te, et requiem dabo tibi. Et ait Moyses: Si non tu ipse precedes, ne educas nos de loco isto. In quo enim scire poterimus ego et populus tuus invenisse gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, et glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram? Dixit autem dominus ad Moysen: Et verbum istud quod locutus es faciam. Invenisti enim gratiam coram me, et teipsum novi ex nomine. Qui ait: Ostende michi gloriam tuam. Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, et vocabo in nomine domini coram te, et miserebor cui voluero, et clemens ero in quem michi placuerit. Rursumque ait: Non poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo et vivet. Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me. Stabis super petram, cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petre, et protegam te dextera mea donec transeam. Tollamque manum meam, et videbis posteriora mea. Faciem autem meam videre non poteris. Ac deinceps: Precide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba que habuerunt tabule quas fregisti. Esto paratus mane ut ascendas statim in montem Synai, stabisque mecum super verticem montis. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem. Oves quoque et boves non pascantur e contra.

Excidit ergo Moyses duas tabulas lapideas quales antea fuerant, et de nocte consurgens ascendit in montem Synai, sicut preceperat ei dominus, portans secum tabulas. Cumque descendisset dominus per nubem, stetit

lxx.

... Moyses cum eo, invocans nomen Domini. Quo transeunte coram eo ait: Dominator Domine Deus misericors et clemens, patiens et multe miserationis ac verus, qui custodis misericordiam in milia, qui aufers iniquitatem et scelera atque peccata, nullusque apud te per se innocens est; qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam et quartam generationem. Festinusque Moyses curvatus est pronus in terram, et adorans ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo, Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum, populus enim dure cervicis est, et auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Respondit Dominus: Ego inibo pactum. Videntibus cunctis signa faciam que numquam sunt visa super terram, nec in ullis gentibus, ut cernat iste populus in cuius es medio opus Domini terribile quod facturus sum. Observa cuncta que hodie mando tibi. Ego ipse eiciam ante faciem tuam Amorreum et Chananeum et Etheum et Ferezeum, Eveum quoque et Iebuseum. Cave ne umquam cum habitatoribus terre illius iungas amicicias, que sint in ruinam. Aras eorum confringe, destrue statuas, lucosque succide. Noli adorare deum alienum. Dominus Zelotes nomen eius, Deus emulator. Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cum fornicati fuerint cum diis suis et adoraverint simulachra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis. Nec uxorem de filiabus eorum accipias filiis tuis, ne postquam fuerint ipse fornicate, fornicari faciant et filios tuos. Deos conflatiles non facies tibi. Sollempnitatem azimorum custodies. Septem diebus vesceris azimis, sicut precepi tibi, in tempore mensis novarum; mense enim verni temporis egressus

Omne quod aperit vulvam generis masculini meum erit. ⁊ es de egypto. De cunctis animantibus, tam de bubus quam de ovibus, meum erit. Primogenitum asini redimes ove; sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes, nec apparebis in conspectu meo vacuus. Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare et metere. Sollempnitatem ebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tue triticee, et sollempnitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini omnipotentis Dei Israel. Cum enim tulero gentes a facie tua et dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terre tue, ascendente te et apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno. Non immolabis super fermento sanguinem hostie mee, neque residebit mane de victima sollempnitatis phase. Primitias frugum terre tue offeres in domo Domini Dei tui. Non coques hedum in lacte matris sue. ⁊

Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hec, quibus et tecum et cum Israel pepigi fedus. Fuit ergo ibi cum Domino Moyses xl dies et xl noctes; panem non comedit et aquam non bibit, et scripsit in tabulis verba federis x. Cumque descenderet Moyses de monte Synai, tenebat duas tabulas testimonii, et ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Dei. Videntes autem Aaron et filii Israel faciem Moysi, timuerunt prope accedere. Vocatique ab eo reversi sunt tam Aaron quam principes synagoge. Et postquam locutus est, venerunt ad eum etiam omnes filii Israel, quibus precepit cuncta que audierat in monte Synai. Impletisque sermonibus, posuit velamen super faciem suam. Quo ingressus ad Dominum et loquens cum eo auferebat donec exiret, et tunc loquebatur ad filios Israel omnia que sibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat rursus ille faciem suam, si quando loquebatur ad eos. ⁊

Igitur congregata omni turba filiorum Israel dixit ad eos: Hec sunt que iussit Dominus fieri. Sex diebus facietis opus; septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum et requies Domini. Qui fecerit opus in eo occidetur. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati. Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: Iste est sermo quem precepit Dominus dicens: Separate apud vos primitias Domino. Omnis voluntarius et prono animo offerat eas Domino, aurum, argentum et es, iacinctum et purpuram, coccumque bis tinctum et byssum, pilos caprarum et pelles arietum rubricatas et iacinctinas, ligna sethim, et oleum ad luminaria concinnanda, et ut conficiatur unguentum et tymiama suavissimum, lapides onichinos et gemmas ad ornatum superhumeralis et rationalis. Quisquis vestrum est sapiens, veniat et faciat quod Dominus imperavit: tabernaculum scilicet et tectum eius atque operimentum, anulos et tabulata cum vectibus, paxillos et bases, archam et vectes, propitiatorium, et velum quod ante illud oppanditur, mensam cum vectibus et vasis, et propositionis panibus, candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius et lucernas, et oleum ad nutrimenta ignium. Altare tymiamatis et vectes, oleum unctionis et tymiama ex aromatibus, tentorium ad ostium tabernaculi, altare holocausti et craticulam eius eneam cum vectibus et vasis suis, labrum et basim eius, cortinas atrii cum columnis et basibus, tentorium in foribus vestibuli, paxillos tabernaculi et atrii cum funiculis suis, vestimenta quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum eius, ut sacrificium fungantur michi. ⁊

Egressaque omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moysi, obtulit mente promptissima atque devota primitias Domino ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quicquid in cultum et in vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus prebuerunt armillas et inaures, anulos et dextralia. Si quis habuit iacinctum et purpuram coccumque bis tinctum, byssum et pelles arietum rubricatas, pilos caprarum, argenti et eris metalla obtulerunt Domino, lignaque sethim in varios usus. Sed et mulieres docte dederunt que neverant, iacinctum, purpuram et vermiculum ac byssum et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes. Principes vero obtulerunt lapides onichinos et gemmas ad superhumerale et rationale, aromataque et oleum ad luminaria concinnanda, et preparandum unguentum ac tymiama odoris suavissimi componendum. Omnes viri et mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera que iusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt. Dixitque Moyses ad filios Israel: Ecce vocavit Dominus ex nomine Beselehel filium Uri filii Ur de tribu Iuda, implevitque eum spiritu sapientie et intelligentie et scientie omni doctrina ad excogitandum et faciendum opus in auro et argento, ere, sculpendisque lapidibus, et opere carpentario quicquid fabre adinveniri potest dedit in corde eius, Booliab quoque filium Achisamech de tribu Dan. Ambos erudivit sapientia ut faciant opera argentarii, polimitarii ac plumarii de iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso, et texant omnia ac nova reperiant. ⁊

Fecit ergo Beselehel et Booliab et omnis vir sapiens, quibus dominus dedit sapientiam et intellectum ut scirent fabre operari que in usu sanctuarii necessaria sunt, et que precepit Dominus fieri. Cumque vocasset eos Moyses et omnem eruditum virum cui dederat Dominus sapientiam et intellectum, et qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus, tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi, cotidie mane vota populus offerebat. Unde artifices venire compulsi dixerunt Moysi: Plus offert populus quam necessarium sit. Iussit ergo Moyses preconis voce cantare: Nec vir nec mulier quicquam ultra offerat in opere sanctuarii. Sicque cessatum est a muneribus offerendis, eo quod oblata sufficerent et superabundarent. ⁊

Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi cortinas x de bysso retorta et iacincto et purpura coccoque bis tincto, opere vario et arte polimita, quarum una habebat in longitudine xx octo cubitos et in latitudine iiii. Una mensura erat omnium cortinarum. Coniunxitque cortinas quinque alteram alteri, et alias quinque sibi invicem copulavit. Fecit et ansas iacinctinas in ora cortine unius ex utroque latere, et in ora cortine alterius similiter, ut contra se invicem venirent anse et mutuo iungerentur. Unde et l fudit circulos aureos qui morderent cortinarum ansas, et fieret unum tabernaculum. Fecit et saga xi de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi. Unum sagum habebat in longitudine cubitos xxx et in latitudine cubitos iiii. Unius mensure erant omnia saga, quorum quinque iunxit seorsum et sex alia separatim. Fecit ansas l in ora sagi unius et l in ora sagi alterius, ut sibi invicem iungerentur, et fibulas eneas l quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret. Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis, aliudque desuper velamentum de pellibus iacinctinis. Fecit et tabulas tabernaculi de lignis sethim stantes. Decem cubitorum erat longitudo tabule unius, et unum ac semis cubitum latitudo retinebat. Bine incastrature erant per singulas tabulas, ut altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabulis tabernaculi. E quibus xx ad plagam meridianam erant contra austrum cum xl basibus argenteis. Due bases sub una tabula ponebantur ex utraque angulorum parte, ubi incastrature laterum in angulis terminantur. Ad plagam quoque tabernaculi que respicit ad aquilonem fecit xx tabulas cum xl argenteis basibus, duas bases per singulas tabulas. Contra occidentem vero, id est ad eam partem tabernaculi que mare respicit, fecit sex tabulas, et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro, que iuncte erant deorsum usque sursum et in una compagine pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos, ut octo essent simul tabule et haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub angulis tabulis. Fecit et vectes de lignis sethim quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi, et quinque alias ad alterius lateris tabulas aptandas, et extra hos alios quinque vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare. Fecit quoque vectem alium qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret. Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis, et circulos eorum fecit aureos per quos vectes induci possent, quos et ipsos laminis operuit aureis. ⁊

Fecit et velum de iacincto et purpura, vermiculo ac bysso retorta, opere polimitario varium atque distinctum, et iiii columnas de lignis sethim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis. Fecit et tentorium in introitu tabernaculi ex iacincto, purpura, vermiculo byssoque retorta opere plumarii, et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit eneas. Fecit autem Beselehel et archam de lignis sethim, habentem duos semis cubitos in longitudine, et cubitum ac semissem in latitudine; altitudo quoque unius cubiti fuit et dimidii, vestivitque eam auro purissimo intus et foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum, et conflans iiii anulos aureos per iiii angulos eius, duos anulos in latere uno et duos in altero. Vectes quoque fecit de lignis sethim, quos vestivit auro, et quos misit in anulos qui erant in lateribus arche ad portandum eam. Fecit et propitiatorium, id est oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum et dimidii in longitudine, et cubito ac semisse in latitudine, duos etiam cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii, cherub unum in summitate huius partis, et cherub alterum in summitate partis alterius, duos cherubim in singulis summitatibus propitiatorii, extendentes alas et tegentes propitiatorium, seque mutuo respicientes. Fecit et mensam de lignis sethim in longitudine duorum cubitorum, et in latitudine unius cubiti, que habebat in altitudine cubitum ac semissem. Circumdeditque eam auro mundissimo, et fecit illi labium aureum per gyrum, ipsique labio coronam auream interrasilem iiii digitorum, et super eandem coronam alteram aureolam. Fudit et iiii circulos aureos, quos posuit in iiii angulis per singulos pedes mense contra coronam, misitque in eos vectes, ut possit mensa portari. Ipsos quoque vectes fecit de lignis sethim, et circumdedit eos auro, et vasa ad diversos usus mense, acetabula, fialas, chiatos et thuribula ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina. ⁊

Fecit candelabrum ductile de auro mundissimo, de cuius vecte chalami, sciphi, sperule ac lilia procedebant, sex in utroque latere: tres chalami ex parte una, et tres ex altera; tres sciphi in nucis modum per chalamos singulos, speruleque et lilia; et tres sciphi instar nucis in chalamo altero, speruleque simul et lilia. Equum erat opus sex chalamorum qui procedebant de stipite candelabri. In ipso autem vecte erant iiii sciphi in nucis modum, speruleque per singulos et lilia, et sperule sub duobus chalamis per loca tria, qui simul sex fiunt chalami procedentes de vecte uno. Et sperule igitur et chalami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo. Fecit et lucernas vii cum emunctoriis suis, et vasa ubi ea que emuncta sunt extinguebantur, de auro mundissimo. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis. Fecit et altare tymiamatis de lignis sethim, habens per quadrum singulos cubitos, et in altitudine duos, e cuius angulis procedebant cornua. Vestivitque illud auro purissimo cum craticula et parietibus et cornibus. Fecitque ei coronam auream per gyrum, et duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur vectes in eos et possit altare portari. Ipsos autem vectes fecit de lignis sethim, et operuit laminis aureis. Apposuit et oleum ad sanctificationis unguentum, et tymiama de aromatibus mundissimis opere pigmentarii. Fecit altare holocausti de lignis sethim, quinque cubitorum per quadrum et trium in altitudine, cuius cornua de angulis procedebant, operuitque laminis eneis. Et in usus eius paravit vasa ex ere diversa, lebetas, forcipes, fuscinulas, uncinos et ignium receptacula. Craticulamque eius in modum retis fecit eneam, et subter eam in altaris medio arulam, fusis iiii anulis per totidem retiaculi summitates ad immittendos vectes ad portandum, quos et ipsos fecit de lignis sethim et operuit laminis eneis, induxitque in circulos qui in altaris lateribus eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum sed cavum ex tabulis et intus vacuum. Fecit et labrum eneum cum basi sua de speculis mulierum que excubabant in ostio tabernaculi. Et atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta cubitorum c. Columne enee xx cum basibus suis, capita columnarum et tota operis celatura argentea.

Eque ad septentrionalis plagam tentoria, columne basesque et capita

columnarum eidem mensure et operis ac metalli erant. In ea vero plaga que ad occidentem respicit fuere tentoria cubitorum L. columne X. cum basibus suis ęneę. et capita columnarum celatura argentea. Porro contra orientem L. cubitorum paravit tentoria. e quibus XV cubitos columnarum trium cum basibus suis unum tenebat latus. et in parte altera quia inter utraque introitum tabernaculi facit. Quindecim eque cubitorum erant tentoria columneque tres et bases totidem. Cuncta autem tentoria byssus retorta texuerat. Bases columnarum fuere ęneę. capita autem earum cum celaturis suis argentea. sed et ipsas columnas atrii vestivit argento. et in introitu eius opere plumario. fecit tentorium ex iacincto. purpura vermiculo ac bysso retorta quod habebat XX. cubitos in longitudine. Altitudo quoque quinque cubitorum erat iuxta mensuram quam cuncta atrii habebant tentoria. Columnę autem in ingressu fuere IIII cum basibus ęneis capita earum et celaturę argenteę. Paxillos quoque tabernaculi et atrii per girum fecit eneos.

lxxx. Hec sunt instrumenta tabernaculi testimonii que numerata sunt iuxta preceptum Moysi in cerimonias levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis. que Beselehel filius Uri filii Ur de tribu Iuda domino per Moysen iubente compleverat iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan. qui et ipse artifex lignorum egregius fuit. et polimitarius atque plumarius ex iacincto. purpura. vermiculo ac bysso. Omne aurum quod expensum est in opere sanctuarii. et quod oblatum in donariis XXVIII. talentorum fuit. et septingentorum XXX siclorum ad mensuram sanctuarii. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum a XX annis et supra de sexcentis tribus milibus. et quingentis L. armatorum. Fuerunt preterea C. talenta argenti. e quibus conflate sunt bases sanctuarii et introitus ubi velum pendet. Centum bases facte sunt de talentis C. singulis talentis per bases singulas supputatis. De mille autem septingentis et septuaginta quinque fecit capita columnarum. quas et ipsas vestivit argento. Eris quoque oblata sunt talenta LXX duo milia. et quadringenti supra duo sicli ex quibus fuse sunt bases in introitu tabernaculi testimonii. et altare eneum cum craticula sua. omniaque vasa que ad usum eius pertinent. et bases atrii tam in circuitu quam in ingressu eius. et paxilli tabernaculi atque atrii per girum. De iacincto vero ac purpura vermiculo ac bysso fecit vestes quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis. sicut precepit dominus Moysi.

Fecit igitur superhumerale de auro iacincto et purpura. coccoque bistincto et bysso retorta opere polimitario. Inciditque bratheas aureas et extenuavit in fila ut possint torqueri cum priorum colorum subtemine. duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum. et balteum ex hisdem coloribus: sicut preceperat dominus Moysi. Paravit et duos lapides onichinos astrictos et inclusos auro et sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israhel. sic preceperat dominus Moysi. Fecit et rationale opere polimito iuxta opus superhumeralis ex auro iacincto. purpura. coccoque bistincto et bysso retorta quadrangulum duplex mensure palmi. et posuit in eo gemmarum ordines IIII. In primo versu erat sardius. topazius. smaragdus. In secundo carbunculus. saphirus. iaspis. in tertio ligurius. achates. ametistus. In quarto chrisolitus. onichinus. et berillus. circumdati et inclusi auro per ordines suos. Ipsique lapides sculpti erant XII nominibus XII tribuum Israhel. singuli per nomina singulorum. Fecerunt in rationali catenulas sibi invicem coherentes. de auro purissimo et duos uncinos. totidem anulos aureos. Porro anulos posuerunt in utroque latere rationalis. e quibus duę penderent catene auree quas inseruerunt uncinis qui in superhumeralis angulis eminebant. Hec et ante et retro conveniebant sibi. ut superhumerale et rationale mutuo necterentur stricta ad balteum et anulis fortius copulata. quos iungebat vitta iacinctina ne laxe fluerent et a se invicem moverentur. sicut preceperat dominus Moysi.

Fecit quoque tunicam superhumeralis totam iacinctinam et capitium in superiori parte contra medium. oramque capitii per girum textilem. deorsum autem ad pedes mala punica ex iacincto. purpura. vermiculo. ac bysso retorta. et tintinnabula de auro mundissimo. que posuerunt inter mala granata. in extrema parte tunice per girum. tintinnabulum aureum et malum punicum quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur sic preceperat dominus Moysi. Fecerunt et tunicas byssinas opere textili Aaron et filiis eius. et mitras cum coronulis suis ex bysso. feminalia quoque linea byssina. cingulum vero de bysso retorta. iacincto. purpura. vermiculo. distinctum arte plumaria sic preceperat dominus Moysi. Fecerunt et laminam sacrę venerationis de auro purissimo scripseruntque in ea opere gemmario sanctum domini. et strinxerunt eam cum mitra vitta iacinctina. sic preceperat dominus Moysi. Perfectum est igitur omne opus tabernaculi et tecti testimonii. Feceruntque filii Israhel omnia que preceperat dominus Moysi. et obtulerunt tabernaculum et tectum et universam supellectilem. anulos. tabulas. vectes. columnas et bases opertorium de pellibus arietum rubricatis. et aliud operimentum de iacinctinis pellibus: velum. archam. vectes. propitiatorium. mensam cum vasis et propositionis panibus: candelabrum. lucernas. et utensilia earum cum oleo altare aureum et unguentum. et thimiama ex aromatibus: et tentorium in introitu tabernaculi. altare ęneum. retiaculum. vectes. et vasa eius omnia. labrum cum basi sua. tentoria atrii. et columnas cum basibus suis. tentorium in introitu atrii. funiculosque illius et paxillos. Nichil ex vasis defuit que in ministerium tabernaculi et in tectum federis iussa sunt fieri. Vestes quoque quibus sacerdotes utuntur in sanctuario Aaron scilicet et filii eius obtulerunt filii Israhel sicut preceperat dominus Moysi. Que postquam Moyses cuncta vidit expleta. benedixit eis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Mense primo die mensis prima eriges tabernaculum testimonii. et pones in eo archam dimittesque ante illam velum. et illata mensa pones super ea. que rite precepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis. et altare aureum in quo adoletur incensum coram archa testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones. et ante illud altare holocausti. labrum inter altare et tabernaculum quod implebis aqua. circumdabisque atrium tabernaculi et tentorium et ingressum. et assumpto unctionis oleo ungues tabernaculum cum vasis suis ut sanctificentur. Altare holocausti et omnia eius vasa. labrum cum basi sua. omnia unctionis oleo consecrabis. ut sint sancta sanctorum. Applicabisque Aaron et filios eius ad fores tabernaculi testimonii et lotos aqua indues sanctis vestibus ut ministrent mihi. et unctio eorum in sacerdotium proficiat sempiternum. Fecitque Moyses omnia que preceperat dominus.

Igitur mense primo anni secundi prima die mensis collocatum est tabernaculum. erexitque illud Moyses et posuit tabulas ac bases et vectes. statuitque columnas. et expandit tectum super tabernaculum. inposito desuper operimento. sic dominus imperaverat. Posuit et testimonium in archa subditis infra vectibus: et oraculum desuper. Cumque intulisset archam in tabernaculum appendit ante eam velum ut expleret domini iussionem. Posuit et mensam in tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum ordinatis coram propositionis panibus: sic preceperat dominus Moysi. Posuit et candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mense a parte australi. locatis per ordinem lucernis iuxta preceptum domini. Posuit et altare aureum sub tecto testimonii contra velum. et adolevit super eo incensum aromatum. sic preceperat dominus. Posuit et tentorium in introitu tabernaculi. et altare holocausti in vestibulo testimonii. offerens in eo holocaustum et sacrificia. ut dominus imperaverat. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii et altare. implens illud aqua. lavêruntque Moyses et Aaron ac filii eius manus suas ac pedes cum ingrederentur tectum federis et accederent ad altare sic preceperat dominus. Erexit et atrium per girum tabernaculi et altaris. ducto in introitu eius tentorio. Postquam cuncta perfecta sunt operuit nubes tabernaculum testimonii. et gloria domini implevit illud. nec poterat Moyses ingredi tectum federis nube operiente omnia et maiestate domini coruscante quia cuncta nubes operuerat. Si quando nubes tabernaculum deserebat. proficiscebantur filii Israhel per turmas suas. si pendebat desuper. manebant in eodem loco. Nubes quippe incubabat per diem tabernaculo et ignis in nocte videntibus populis Israhel per cunctas mansiones suas. EXPLICIT EXODUS.

INCIPIT·LIBER· LEVITICVS·Q· DR UAGECRA·

VOCAVIT· AVTEM MOYSEN· ET LOCVTUS· EST EI dominus de tabernaculo testimonii dicens. Loquere filiis Israhel et dices ad eos. Homo qui obtulerit ex vobis hostiam domino de pecoribus: id est de bubus et de ovibus offerens victimas si holocaustum fuerit eius oblatio. ac de armento masculum inmaculatum anniculum offeret ad ostium tabernaculi testimonii ad placandum sibi dominum. ponetque manus super caput hostie et acceptabilis erit. atque in expiationem eius proficiens. immolabitque vitulum coram domino. et offerent filii Aaron sacerdotis sanguinem eius fundentes per altaris circuitum quod est ante ostium tabernaculi. detractaque pelle hostie artus in frusta concident. et subicient in altari ignem. strue lignorum composita. et membra que cesa sunt desuper ordinantes. caput videlicet et cuncta que adherent iecori. intestinis et pedibus lotis aqua. adolebitque ea sacerdos desuper altare in holocaustum et suavem odorem domino. Quod si de pecoribus oblatio est. de ovibus sive de capris holocaustum. anniculum et absque macula offeret. Immolabitque ad latus altaris quod respicit ad aquilonem coram domino. sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum. dividentque membra et omnia que adherent iecori. et inponent super ligna quibus subiciendus est ignis. Intestina vero et pedes lavabunt aqua. et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et odorem suavissimum domino. Si autem de avibus holocausti oblatio fuerit domino. de turturibus et pullis columbe. offeret eam sacerdos ad altare. et retorto ad collum capite ac rupto vulneris loco decurrere faciat sanguinem super altaris crepidinem vesiculam vero gutturis et plumas proiciet coram altare ad orientalem plagam in loco in quo cineres effundi solent. confringetque ascellas eius. et non secabit nec ferro dividet eam. et adolebit super altare lignis igne subposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris domino.

Anima cum obtulerit oblationem sacrificii domino. simila erit eius oblatio. fundetque super eam oleum ac ponet thus. ac deferet ad filios Aaron sacerdotis quorum unus tollet pugillum plenum simile et olei ac totum thus. et ponet memoriale super altare in odorem suavissimum domino. quod autem reliquum fuerit de sacrificio. erit Aaron et filiorum eius. sanctum sanctorum de oblationibus domino. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano de simila panes scilicet absque fermento conspersos oleo et lagana azima oleo lita. Si oblatio tua fuerit de sartagine simile conspersę oleo et absque fermento divides eam minutatim et fundes super oleum. sin autem de craticula sacrificium eque simila oleo conspergetur. quam offerens domino trades manibus sacerdotis. Qui cum obtulerit eam. tollet memoriale de sacrificio. et adolebit super altare in odorem suavissimum domino. Quicquid autem reliquum est erit Aaron et filiorum eius. sanctum sanctorum. de oblationibus domini. Omnis oblatio que offertur domino. absque fermento fiet. nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini. Primitias tantum eorum offeretis et munera. super altare vero non inponentur in odorem suavitatis. Quicquid obtuleris sacrificii sale condies. nec auferas sal federis dei

tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis eas igni et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas Domino, fundens supra oleum et thus imponens, quia oblatio Domini est. De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti et olei ac totum thus.

Quod si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, et de bobus voluerit offerre marem vel feminam, immaculata offeret coram Domino. Ponetque manus super caput victimae suae, quae immolabitur in introitu tabernaculi. Fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino adipem qui operit vitalia, et quicquid pinguedinis intrinsecus est: duos renes cum adipe quo teguntur ilia, et reticulum iecoris cum renunculis. Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito, in oblationem suavissimi odoris Domino. Si vero de ovibus fuerit eius oblatio et pacificorum hostia, sive masculum sive feminam obtulerit, immaculata erunt. Si agnum obtulerit coram Domino, ponet manum super caput victimae suae, quae immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii. Fundentque filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem et caudam totam cum renibus, et pinguedinem quae operit ventrem atque universa vitalia, et utrumque renunculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis. Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis et oblationis Domini. Si capra fuerit eius oblatio et obtulerit eam Domino, ponet manum suam super caput eius, immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. Tollentque ex ea in pastum ignis dominici adipem qui operit ventrem, et qui tegit universa vitalia, et utrumque renunculum cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, et arvinam iecoris cum renunculis. Adolebitque ea sacerdos super altare in alimoniam ignis et suavissimi odoris. Omnis adeps Domini erit iure perpetuo in generationibus et cunctis habitaculis vestris: nec adipem nec sanguinem omnino comedetis. Adipes quibus pecus advolvitur et pinguiculis iecoris offerantur super altare.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel: Anima quae peccaverit per ignorantiam et de universis mandatis Domini quae praecepit ut non fierent quippiam fecerit: si sacerdos qui est unctus peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino. Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super caput eius et immolabit eum Domino. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illud in tabernaculum testimonii. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum sanctuarii. Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii. Omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi. Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit quam omnia quae intrinsecus sunt, duos renunculos et reticulum quod est super eos iuxta ilia, et adipem iecoris cum renunculis, sicut aufertur de vitulo hostiae pacificorum, et adolebit ea super altare holocausti. Pellem vero et omnes carnes cum capite et pedibus et intestinis et fimo et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent, incendetque ea super lignorum struem, quae in loco effusorum cinerum cremabuntur. Quod si omnis turba Israel ignoraverit, et per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi. Et ponent seniores populi manus super caput eius coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini, inferet sacerdos qui unctus est de sanguine eius in tabernaculum testimonii, tincto digito aspergens septies contra velum. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris quod est coram Domino in tabernaculo testimonii. Reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii. Omnemque eius adipem tollet et adolebit super altare, sic faciens et de hoc vitulo quomodo fecit et prius. Et rogante pro eis sacerdote propitius erit eis Dominus. Ipsum autem vitulum efferet extra castra atque comburet sicut et priorem vitulum, quia est pro peccato multitudinis.

Si peccaverit princeps, et fecerit unum e pluribus per ignorantiam quod Domini lege prohibetur, et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino hircum de capris immaculatum. Ponetque manum suam super caput eius. Cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiae pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, et reliquum fundens ad basim eius. Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet, rogabitque pro eo et pro peccato eius, et dimittetur ei. Quod si peccaverit anima per ignorantiam de populo terrae, ut faciat quicquam de his quae Domini lege prohibentur atque delinquat, et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam. Ponetque manum super caput hostiae quae pro peccato est, et immolabit eam in loco holocausti. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo, et tangens cornua altaris holocausti reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino, rogabitque pro eo, et dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam, ponet manum super caput eius et immolabit eam in loco ubi solent caedi holocaustorum hostiae. Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, et tangens cornua altaris holocausti reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoque auferens adipem, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum Domini, rogabitque pro eo et pro peccato eius, et dimittetur ei. Si peccaverit anima et audierit vocem iurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit aut conscius est, nisi indicaverit portabit iniquitatem suam. Anima quae tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum a bestia est aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile, et oblita fuerit immunditiae suae, rea est et deliquit. Et si tetigerit quicquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto. Anima quae iuraverit et protulerit labiis suis ut vel male quid faceret vel bene, et idipsum iuramento et sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat paenitentiam pro peccato et offerat agnam de gregibus sive capram, orabitque pro ea sacerdos et pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato et alterum in holocaustum, dabitque eos sacerdoti. Qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita ut collo haereat et non penitus abrumpatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris. Quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. Alterum vero adolebit in holocaustum ut fieri solet, rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei. Quod si non quiverit manus eius offerre duos turtures vel duos pullos columbae, offeret pro peccato suo similae partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est. Tradetque eam sacerdoti. Qui plenum ex ea pugillum hauriens cremabit super altare in monimentum eius qui obtulit, rogans pro illo et expians. Reliquam vero partem ipse habebit in munere.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Anima si praevaricans caeremonias per errorem in his quae Domino sunt sanctificata peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis iuxta pondus sanctuarii. Ipsumque quod intulit damni restituet, et quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei. Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quae Domini lege prohibentur, et peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti iuxta mensuram aestimationemque peccati. Qui orabit pro eo quod nesciens fecerit, et dimittetur ei quia per errorem deliquit in Dominum.

Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Anima quae peccaverit et contempto Domino negaverit depositum proximo suo quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit aut calumniam fecerit, sive rem perditam invenerit et infitians insuper peieraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus solent peccare homines, convicta delicti reddet omnia quae per fraudem voluit obtinere integra, et quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum sacerdoti iuxta aestimationem mensuramque delicti. Qui rogabit pro eo coram Domino, et dimittetur illi pro singulis quae faciendo peccavit.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Praecipe Aaron et filiis eius: Haec est lex holocausti. Cremabitur in altari tota nocte usque mane; ignis ex eodem altari erit. Vestietur sacerdos tunica et feminalibus lineis, tolletque cineres quos vorans ignis exussit, et ponens iuxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis efferet eos extra castra, et in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiciens ligna mane per singulos dies, et imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Ignis est iste perpetuus qui numquam deficiet in altari. Haec est lex sacrificii et libamentorum, quae offerent filii Aaron coram Domino et coram altari. Tollet sacerdos pugillum similae quae conspersa est oleo, et totum thus quod super similam positum est, adolebitque illud in monimentum odoris suavissimi Domino. Reliquam autem partem similae comedet Aaron cum filiis suis absque fermento, et comedet in loco sancto atrii tabernaculi. Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. Omnis qui tetigerit illa sanctificabitur.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Haec est oblatio Aaron et filiorum eius, quam offerre debent Domino in die unctionis suae. Decimam partem ephi offerent similae in sacrificio sempiterno, medium eius mane et medium eius vespere, quae in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum Domino sacerdos qui iure patri successerit, et tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius: Ista est lex hostiae pro peccato. In loco ubi offertur holocaustum immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto. Vas autem fictile in quo cocta est confringetur. Quod si vas aeneum fuerit, defricabitur et lavabitur aqua. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim quae caeditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni. Haec est lex hostiae pro delicto; sancta sanctorum est. Idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur et victima pro delicto. Sanguis eius per gyrum fundetur altaris. Offerent ex ea caudam et adipem qui operit vitalia, duos renunculos et pinguedinem quae iuxta ilia est, reticulumque iecoris cum renunculis. Et adolebit ea sacerdos super altare; incensum est Domini pro delicto. Omnis masculus de sacerdotali genere in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita et pro delicto. Utriusque hostiae lex una erit. Ad sacerdotem qui eam obtulerit pertinebit. Sacerdos qui offert holocausti victimam habebit pellem eius. Et omne sacrificium similae quod coquitur in clibano, et quicquid in craticula vel in sartagine praeparatur, eius erit sacerdotis a quo offertur, sive oleo conspersa sive arida fuerint. Cunctis filiis Aaron mensura aequa per singulos dividetur. Haec est lex hostiae pacificorum quae offertur Domino. Si pro gratiarum actione fuerit oblatio, offerent panes absque fermento conspersos oleo, et lagana azyma uncta oleo, coctamque similam et collyridas olei admixtione conspersas, panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum quae immolatur pro pacificis, ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, et erit sacerdotis qui fundet hostiae sanguinem. Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam usque mane. Si voto vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die. Sed et si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est. Quicquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet. Si quis de carnibus victimae pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti; quin potius quaecumque anima tali se edulio contaminaverit, praevaricationis rea erit. Caro quae aliquid tetigerit immundum non comedetur, sed comburetur igni. Qui mundus fuerit vescetur ex ea. Anima polluta quae ederit de carnibus hostiae pacificorum quae oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quae tetigerit immunditiam hominis vel iumenti sive omnis rei quae polluere potest, et comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel: Adipem bovis et ovis et caprae non comedetis. Adipem cadaveris morticini et eius animalis quod a bestia captum est habebitis in usus varios. Si quis adipem qui offerri debet in incensum Domini comederit, peribit de populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibum, tam de avibus quam de pecoribus. Omnis anima quae ederit sanguinem peribit de populis suis. Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul et sacrificium, id est libamenta eius. Tenebit in manibus adipem hostiae et pectusculum. Cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti, qui adolebit adipem super altare; pectusculum autem erit Aaron et filiorum eius. Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis. Qui obtulerit sanguinem et adipem filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim elevationis et armum separationis tuli a filiis Israel de hostiis eorum pacificis, et dedi Aaron sacerdoti ac filiis eius lege perpetua ab omni populo suo Israel.

Hec est unctio aaron et filiorum eius in cerimoniis domini die qua obtulit eos moyses ut sacerdotio fungerentur, et que precepit dari eis dominus a filiis israel religione perpetua in generationibus suis. Ista est lex holocausti et sacrificii pro peccato atque delicto, et pro consecratione et pacificorum victimis, quam constituit dominus moysi in monte synai, quando mandavit filiis israel ut offerrent oblationes suas domino in deserto synai.

Locutusque est dominus ad moysen dicens: Tolle aaron cum filiis suis, vestes eorum, et unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azimis, et congregabis omnem cetum ad ostium tabernaculi. Fecit moyses ut dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi, ait: Iste est sermo quem iussit dominus fieri. Statimque obtulit aaron et filios eius. Cumque lavisset eos, vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, et induens eum tunica iacinctina, et desuper humerale imposuit, quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat doctrina et veritas. Cydari quoque texit caput, et super eam contra frontem posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut preceperat ei dominus. Tulit et unctionis oleum, quo levit tabernaculum cum omni supellectili sua. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud et omnia vasa eius, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo. Quod fundens super caput aaron unxit eum et consecravit. Filios quoque eius oblatos vestivit tunicis lineis, et cinxit balteo, imposuitque mitras ut iusserat dominus. Obtulit et vitulum pro peccato. Cumque super caput eius posuissent aaron et filii eius manus suas, immolavit eum, hauriens sanguinem, et tincto digito tetigit cornua altaris per gyrum. Quo expiato et sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius. Adipem autem qui erat super vitalia, et reticulum iecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis adolevit super altare, vitulum cum pelle, carnibus et fimo cremans extra castra, sicut preceperat dominus. Obtulit et arietem in holocaustum, super cuius caput cum imposuissent aaron et filii eius manus suas, immolavit eum, et fudit sanguinem eius per circuitum altaris. Ipsumque arietem in frusta concidens, caput eius et artus et adipem adolevit igni, lotis prius intestinis et pedibus. Totumque simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris domino, sicut preceperat ei. Obtulit et arietem secundum in consecratione sacerdotum, posueruntque super caput illius aaron et filii eius manus suas. Quem cum immolasset moyses, sumens de sanguine eius tetigit extremum auricule dextre aaron, et pollicem manus eius dextre, similiter et pedis. Obtulit et filios aaron. Cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auricule singulorum dextre, et pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum. Adipem vero et caudam, omnemque pinguedinem que operit intestina, reticulumque iecoris, et duos renes cum adipibus suis, et armo dextro separavit. Tollens autem de canistro azimorum quod erat coram domino, panem absque fermento, et collyridam conspersam oleo, laganumque, posuit super adipes et armum dextrum, tradens simul omnia aaron et filiis eius. Qui postquam levaverunt ea coram domino, rursum suscepta de manibus eorum adolevit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis sacrificii domino. Tulit et pectusculum, elevans illud coram domino de ariete consecrationis in partem suam, sicut preceperat ei dominus. Assumensque unguentum et sanguinem qui erat in altari, aspersit super aaron et vestimenta eius, et super filios illius ac vestes eorum. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, precepit eis dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, et ibi comedite eas. Panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut precepit mihi dominus dicens: Aaron et filii eius comedent eos. Quicquid autem reliquum fuerit de carne et panibus, ignis absumet. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestre. Septem enim diebus finitur consecratio, sicut et impresentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias domini, ne moriamini. Sic enim mihi preceptum est. Feceruntque aaron et filii eius cuncta que locutus est dominus per manum moysi.

Facto autem octavo die, vocavit moyses aaron et filios eius ac maiores natu israel, dixitque ad aaron: Tolle de armento vitulum pro peccato, et arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, et offer illos coram domino. Et ad filios israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, et vitulum atque agnum anniculos et sine macula in holocaustum, bovem et arietem pro pacificis, et immolate eos coram domino, in sacrificio singulorum similam oleo conspersam offerentes. Hodie enim dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta que iusserat moyses ad ostium tabernaculi, ubi cum omnis multitudo astaret, ait moyses: Iste est sermo quem precepit dominus; facite, et apparebit vobis gloria domini. Et dixit ad aaron: Accede ad altare, et immola pro peccato tuo; offer holocaustum, et deprecare pro te et pro populo. Cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo sicut precepit dominus. Statimque aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo, cuius sanguinem obtulerunt ei filii sui, in quo tingens digitum tetigit cornua altaris, et fudit residuum ad basim eius. Adipemque et renunculos ac reticulum iecoris que sunt pro peccato adolevit super altare, sicut preceperat dominus moysi. Carnes vero et pellem eius extra castra combussit igni. Immolavit et holocausti victimam, obtuleruntque ei filii sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. Ipsam etiam hostiam in frusta concisam cum capite et membris singulis obtulerunt; que omnia super altare cremavit igni, lotis prius aqua intestinis et pedibus. Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum, expiatoque altari fecit holocaustum, addens in sacrificio libamenta que pariter offeruntur, et adolens ea super altare absque cerimoniis holocausti matutini. Immolavit et bovem atque arietem, hostias pacificas populi, obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitu. Adipes autem bovis et caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, et reticulum iecoris posuerunt super pectora. Cumque cremati essent adipes super altare, pectora eorum et armos dextros separavit aaron, elevans coram domino, sicut preceperat moyses. Et extendens manum ad populum, benedixit eis. Sicque completis hostiis pro peccato et holocaustis et pacificis descendit. Ingressi autem moyses et aaron tabernaculum testimonii, et deinceps egressi benedixerunt populo.

Apparuitque gloria domini omni multitudini, et ecce ignis egressus a domino devoravit holocaustum et adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbe, laudaverunt dominum, ruentes in facies suas.

Arreptisque nadab et abiu filii aaron thuribulis, posuerunt ignem et incensum desuper, offerentes coram domino ignem alienum, quod eis preceptum non erat. Egressusque ignis a domino devoravit eos, et mortui sunt coram domino. Dixitque moyses ad aaron: Hoc est quod locutus est dominus: Sanctificabor in his qui appropinquant mihi, et in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit aaron. Vocatis autem moyses misahel et helsaphan filios oziel patrui aaron, ait ad illos: Ite, tollite fratres vestros de conspectu sanctuarii, et asportate extra castra. Confestimque pergentes tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, et eiecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum. Locutusque est moyses ad aaron et ad eleazar et ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, et vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, et super omnem cetum oriatur indignatio. Fratres vestri et omnis domus israel plangant incendium quod dominus suscitavit. Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Oleum quippe sancte unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta preceptum moysi.

Dixit quoque dominus ad aaron: Vinum et omne quod inebriare potest non bibetis tu et filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii, ne moriamini, quia preceptum sempiternum est in generationes vestras, et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum, doceatisque filios israel omnia legitima mea que locutus est dominus ad eos per manum moysi. Locutusque est moyses ad aaron et ad eleazar et ithamar filios eius qui residui erant: Tollite sacrificium quod remansit de oblatione domini, et comedite illud absque fermento iuxta altare, quia sanctum sanctorum est. Comedetis autem in loco sancto quod datum est tibi et filiis tuis de oblationibus domini, sicut preceptum est mihi. Pectusculum quoque quod oblatum est, et armum qui separatus est, comedetis in loco mundissimo tu et filii tui ac filie tue tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum israel, eo quod armum et pectus et adipes qui cremantur in altari elevaverint coram domino, et pertineant ad te et ad filios tuos lege perpetua, sicut precepit dominus. Inter hec, hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quereret moyses, exustum invenit, iratusque contra eleazar et ithamar filios aaron qui remanserant, ait: Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, que sancta sanctorum est, et data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu domini, presertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et comedere eam debueritis in sanctuario, sicut preceptum est mihi? Respondit aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, et holocaustum coram domino. Mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere domino in cerimoniis mente lugubri? Quod cum audisset moyses, recepit satisfactionem.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens: Dicite filiis israel: Hec sunt animalia que comedere debetis de cunctis animantibus terre. Omne quod habet divisam ungulam et ruminat in pecoribus comedetis. Quicquid autem ruminat quidem et habet ungulam sed non dividit eam, sicut camelus et cetera, non comedetis illud, et inter immunda reputabitis. Cyrogrillus, qui ruminat ungulamque non dividit, immundus est. Lepus quoque, nam et ipse ruminat, sed ungulam non dividit. Et sus, qui cum ungulam dividat non ruminat. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis. Hec sunt que gignuntur in aquis et vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas et squamas tam in mari quam in fluminibus et stagnis comedetis. Quicquid autem pinnulas et squamas non habet eorum que in aquis moventur et vivunt, abhominabile vobis execrandumque erit. Carnes eorum non comedetis, et morticina vitabitis. Cuncta que non habent pinnulas et squamas in aquis polluta erunt. Hec sunt que de avibus comedere non debetis, et vitanda sunt vobis: aquilam et grifen et alieetum, milvum ac vulturem iuxta genus suum, et omne corvini generis in similitudinem suam, strutionem et noctuam et larum et accipitrem iuxta genus suum, bubonem et mergulum et ibin, cignum et onocrotalum et porphirionem, herodionem et caradrion iuxta genus suum, upupam quoque et vespertilionem. Omne de volucribus quod graditur super quattuor pedes abhominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super quattuor pedes, sed habet longiora retro crura, per que salit super terram, comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, et attacus atque ophiomachus ac locusta, singula iuxta genus suum. Quicquid autem ex volucribus quattuor tantum habet pedes execrabile erit vobis, et quicumque morticina eorum tetigerit polluetur, et erit immundus usque ad vesperum. Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad occasum solis. Omne animal quod habet quidem ungulam sed non dividit eam nec ruminat, immundum erit, et qui tetigerit illud contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus que incedunt quadrupedia, immundum erit. Qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum. Et qui portaverit huiuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad vesperum, quia omnia hec immunda sunt vobis. Hec quoque inter polluta reputabuntur de his que moventur in terra: mustela et mus et cocodrillus, singula iuxta genus suum, migale et cameleon et stellio et lacerta et talpa. Omnia hec immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum, et super quod ceciderit quicquam de morticinis eorum polluetur, tam vas ligneum et vestimentum quam pelles et cilicia, et in quocumque fit opus, tinguentur aqua et polluta erunt usque ad vesperum, et sic postea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquam intro ceciderit polluetur, et idcirco frangendum est. Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit, et omne liquens quod bibitur de universo vase immundum erit. Et quicquid de morticinis huiuscemodi ceciderit super illud, immundum erit, sive clibani sive cytropodes destruentur, et immundi erunt. Fontes vero et cisterne et omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit polluetur. Si ceciderit super sementem, non polluet eam. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, et postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadaver eius tetigerit immundus erit usque ad vesperum. Et qui comederit ex eo quippiam sive portaverit, lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad vesperum. Omne quod reptat super terram abhominabile erit, nec assumetur in cibum. Quicquid super pectus quadrupes graditur, et multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abhominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis. Ego enim sum dominus deus vester. Sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram. Ego enim sum dominus qui eduxi vos de terra egypti, ut essem vobis in deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum. Ista est lex animantium et volucrum et omnis anime viventis que movetur in aqua et reptat in terra, ut differentias noveritis mundi et immundi, et sciatis quid comedere et quid respuere debeatis.

Locutus est dominus ad moysen dicens: Loquere filiis israel, et dices ad eos: Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstrue, et die octavo circumcidetur infantulus. Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis sue. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius. Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus ebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrue &

sexaginta ac sex diebus manebit in sanguine purificationis sue. Cumque expleti fuerint dies purificationis eius, pro filio sive pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, et pullum columbe sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti. Qui offeret illam coram domino et rogabit pro ea, et sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. Ista est lex parturientis masculum et feminam. Quod si non invenerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbe, unum in holocaustum et alterum pro peccato; orabitque pro ea sacerdos et sic mundabitur.

Locutus est dominus ad moysen et aaron dicens. Homo in cuius carne et cute ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepre, adducetur ad aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum eius. Qui cum viderit lepram in cute et pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepre humiliorem cute et carne reliqua, plaga lepre est, et ad arbitrium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute nec humilior carne reliqua, et pili coloris pristini, recludet eum sacerdos coloris causa septem diebus; et considerabit die septimo si sit mundus. Et siquidem lepra ultra non creverit nec transierit in cute priores terminos, rursum includet eum septem diebus aliis. Et die septimo contemplabitur. Si obscurior fuerit lepra et non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est; lavabitque homo vestimenta sua et mundus erit. Quod si postquam a sacerdote visus fuerit et redditus est mundicie, iterum lepra creverit, adducetur ad eum et inmundicie condempnabitur.

Plaga lepre si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit et capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit, lepra vetustissima iudicabitur atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos et non recludet, quia perspicue inmundicie est. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute et operuerit omnem carnem a capite usque ad pedes quicquid sub aspectum oculorum cadit, considerabit eum sacerdos et teneri eum lepra mundissima iudicabit, eo quod omnis in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit. Quando vero caro vivens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, et inter inmundos reputabitur. Caro enim viva si lepra aspergitur inmunda est. Quod si rursum versa fuerit in alborem et totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos et mundum eum decernet. Caro et cutis in qua ulcus natum est et sanatum, et in loco ulceris cicatrix apparuerit alba sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem. Qui cum viderit locum lepre humiliorem carne reliqua, et pilos versos in candorem, contaminabit eum. Plaga enim lepre orta est in ulcere. Quod si pilus coloris est pristini, et cicatrix subobscura et vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus; et siquidem creverit, adiudicabit eum lepre. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, et homo mundus erit. Caro et cutis quam ignis exusserit, et sanata albam sive rufam habuerit cicatricem, considerabit eam sacerdos, et ecce versa est in alborem, et locus eius reliqua cute humilior, contaminabit eum, quia plaga lepre in cicatrice orta est. Quod si pilorum color non fuerit inmutatus, nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa lepre species subobscura, recludet eum septem diebus; et die septimo contemplabitur. Si creverit in cute lepra, contaminabit eum. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, et idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusture. Vir sive mulier cuius in capite vel barba germinaverit lepra, videbit eum sacerdos. Et siquidem humilior fuerit locus carne reliqua et capillus flavus solitoque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbe est. Sin autem viderit locum macule equalem vicine carni et capillum nigrum, recludet eum septem diebus; et die septimo intuebitur. Si non creverit macula et capillus sui coloris est, et locus plage carni relique equalis, radetur homo absque loco macule, et includetur septem diebus aliis. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo nec humilior carne reliqua, mundabit eum; lotisque vestibus mundus erit. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute, non querat amplius utrum capillus in flavum colorem sit commutatus, quia aperte inmundus est. Porro si steterit macula et capilli nigri fuerint, noverit hominem esse sanatum, et confidenter eum pronunciet esse mundum. Vir sive mulier in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat esse non lepram sed maculam coloris candidi, et hominem mundum.

Vir de cuius capite capilli fluunt calvus et mundus est. Et si a fronte ceciderint pili, recalvaster et mundus est. Sin autem in calvicio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus, et hoc sacerdos viderit, condempnabit eum haud dubie lepre, que orta est in calvicio. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra et separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum; contaminatum ac sordidum se clamabit. Omni tempore quo leprosus est et inmundus, solus habitabit extra castra.

Vestis lanea sive linea que lepram habuerit in stamine atque subtemine, aut certe pellis vel quicquid ex pelle confectum est, si alba rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti. Qui consideratam recludet septem diebus; et die septimo rursus aspiciens, si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est. Pollutam iudicabit vestimentum, et omne in quo fuerit inventa, et idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non crevisse, precipiet et lavabitur id in quo lepra est; recludetque illud septem diebus aliis. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, inmundum iudicabit, et igni comburet eum, et a solido dividet. Quod si ultra apparuerit in his locis que prius inmaculata erant, lepra volatilis et vaga debet igni comburi. Si cessaverit, lavabit ea que pura sunt secundo, et munda erunt. Ista est lex lepre vestimenti lanei et linei, staminis atque subteminis, omnisque supellectilis pellicee, quomodo mundari debeat aut contaminari.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Hic est ritus leprosi quando mundandus est. Adducetur ad sacerdotem. Qui egressus castris cum invenerit lepram esse mundatam, precipiet ei qui purificatur ut offerat pro se duos passeres vivos quos vesci licitum est, et lignum cedrinum vermiculumque et ysopum. Et unum ex passeribus inmolari iubebit in vase fictili super aquas viventes. Alium autem vivum cum ligno cedrino et cocco et ysopo tinguet in sanguine passeris inmolati, quo asperget illum qui mundandus est septies, ut iure purgetur. Et dimittet passerem vivum ut in agrum avolet. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, et lavabitur aqua, purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus; et die septimo radat capillos capitis, barbamque et supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus et corpore, die octavo assumet duos agnos inmaculatos et

ovem anniculam absque macula, et tres decimas simile in sacrificium que conspersa sit oleo, et seorsum olei sextarium. Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum et hec omnia coram domino in ostio tabernaculi testimonii, tollet agnum et offeret eum pro delicto oleique sextarium. Et oblatis ante dominum omnibus, inmolabit agnum ubi inmolari solet hostia pro peccato et holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia; sancta sanctorum est. Assumensque sacerdos de sanguine hostie que inmolata est pro delicto, ponet super extremum auricule dextre eius qui mundatur, et super pollices manus dextere et pedis. Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram, tinguetque digitum dextrum in eo, et asperget septies coram domino. Quod autem reliquum est olei in leva manu, fundet super extremum auricule dextre eius qui mundatur, et super pollices manus et pedis dextri, et super sanguinem qui fusus est pro delicto, et super caput eius. Rogabitque pro eo coram domino, et faciet sacrificium pro peccato. Tunc inmolabit holocaustum, et ponet illud in altari cum libaminibus suis, et homo rite mundabitur. Quod si pauper est et non potest manus eius invenire que dicta sunt, sumet agnum pro delicto ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem simile conspersae oleo in sacrificium, et olei sextarium, duosque turtures sive duos pullos columbe, quorum unus sit pro peccato et alter in holocaustum; offeretque ea die octavo purificationis sue sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonii coram domino. Qui suscipiens agnum pro delicto et sextarium olei libabit simul. Inmolatoque agno de sanguine eius ponet super extremum auricule dextre illius qui mundatur, et super pollices manus eius ac pedis dextri. Oleum vero partem mittet in manum suam sinistram, in quo tinguens digitum dextre manus asperget septies coram domino. Tangetque extremum auricule eius qui mundatur et pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto. Reliquam autem partem olei que est in sinistra manu mittet super caput purificati, ut pro eo placet dominum. Et turturem sive pullum columbe offeret, unum pro delicto et alterum in holocaustum cum libaminibus suis. Hoc est sacrificium leprosi qui habere omnia non potest in emundationem sui.

Locutus est dominus ad moysen et aaron dicens. Cum ingressi fueritis terram chanaan quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepre in edibus, ibit cuius est domus nuncians sacerdoti et dicet: Quasi plaga videtur mihi esse in domo mea. At ille precipiet ut efferant universa de domo priusquam ingrediatur eam, et videat utrum leprosa sit, ne inmunda fiant omnia que in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret domus lepram. Et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, et humiliores superficie reliqua, egredietur ostium domus et statim claudet eam septem diebus. Reversusque die septimo considerabit eam. Si invenerit crevisse lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra est, et proici eos extra civitatem in locum inmundum. Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasure extra urbem in locum inmundum. Lapidesque alios reponi pro his qui ablati sunt, et luto alio liniri domum. Sin autem postquam eruti sunt lapides et pulvis elatus et alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reversam lepram et parietes aspersos maculis, lepra est perseverans, et inmunda domus. Quam statim destruent, et lapides eius ac ligna atque universum pulverem proicient extra oppidum in locum inmundum. Qui intraverit domum quando clausa est inmundus erit usque ad vesperam, et qui comederit in ea et dormierit quippiam, lavabit vestimenta sua. Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo postquam demolita est, purificabitque reddita sanitate. Et in purificationem eius sumet duos passeres lignumque cedrinum vermiculumque et ysopum. Et inmolato uno passere in vase fictili super aquas vivas, tollet lignum cedrinum et ysopum et coccum et passerem vivum, et intinguet omnia in sanguine passeris inmolati atque in aquis viventibus, et asperget domum septies; purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, et in passere vivo lignoque cedrino et ysopo atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et iure mundabitur. Ista est lex omnis lepre et percussure, lepre vestium et domorum, cicatricis et erumpentium papularum lucentis macule, et in varias species coloribus inmutatis, ut possit sciri quo tempore mundum quid vel inmundum sit.

Locutus est dominus ad moysen et ad aaron dicens. Loquimini filiis israel et dicite eis. Vir qui patitur fluxum seminis inmundus erit. Et tunc iudicabitur huic vicio subiacere cum per momenta singula adheserit carni illius atque concreverit fedus humor. Omne stratum in quo dormierit inmundum erit, et ubicumque sederit. Si quis hominum tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua; et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Si sederit ubi ille sederat, lavabit vestimenta sua; et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Qui tetigerit carnem eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Si salivam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam.

15

Sagma super quod sederit inmundum erit, et quicquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur pollutum erit usque ad vesperam. Qui portaverit horum aliquid lavabit vestem suam, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Omnis quem tetigerit qui talis est non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Vas fictile quod tetigerit confringetur; vas autem ligneum lavabitur aqua. Si sanatus fuerit homo qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, et lotis vestibus ac toto corpore in aquis viventibus erit mundus. Die autem octavo sumet duos turtures aut duos pullos columbe, et veniet in conspectu domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti. Qui faciet unum pro peccato et alterum in holocaustum, rogabitque pro eo coram domino, et emundetur a fluxu seminis sui. Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum, et inmundus erit usque ad vesperam. Vestem et pellem quam habuerit lavabit aqua, et inmunda erit usque ad vesperam. Mulier cum qua coierit lavabitur aqua, et erit inmunda usque ad vesperam.

Mulier que redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. Omnis qui tetigerit eam inmundus erit usque ad vesperam. Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis sue polluetur. Qui tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Omne vas super quod illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua pollutus erit usque ad vesperam. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, inmundus erit septem diebus; et omne stratum in quo dormierit polluetur. Mulier que patitur multis diebus fluxum sanguinis

nis non in tempore menstruali vel quae post menstruum sanguinem fluere non cessat: quamdiu huic subiacebit passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo. Omne stratum in quo dormierit et vas in quo sederit pollutum erit. Quicumque tetigerit ea lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua immundus erit usque ad vesperam. Si steterit sanguis et fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suae, et octavo die offeret pro se sacerdoti duos turtures vel duos pullos columbae ad ostium tabernaculi testimonii. Qui unum faciet pro peccato, alterumque in holocaustum. Rogabitque pro ea coram domino et pro fluxu immunditiae eius. Docebitis ergo filios Israhel ut caveant immunditiam, et non moriantur in sordibus suis cum polluerint tabernaculum meum quod inter eos est. Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis et qui polluitur coitu, et quae menstruis temporibus separatur vel quae iugi fluit sanguine, et hominis qui dormierit cum ea.

Locutus est dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt, et praecepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur archa, ut non moriatur, quia in nube apparebo super oraculum, nisi haec ante fecerit. Vitulum offeret pro peccato et arietem in holocaustum. Tunica linea vestietur. Feminalibus lineis verenda celabit. Accingetur zona linea. Cydarim lineam imponet capiti. Haec enim vestimenta sunt sancta. Quibus cunctis cum lotus fuerit induetur. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israhel duos hircos pro peccato et unum arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum et oraverit pro se et pro domo sua, duosque hircos stare fecerit coram domino in ostio tabernaculi testimonii, mittens super utrumque sortem, unam domino et alteram capro emissario. Cuius sors exierit domino, offeret illum pro peccato. Cuius autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram domino, ut fundat preces super eum, et emittat illum in solitudinem. His rite celebratis offeret vitulum, et rogans pro se et domo sua immolabit eum. Assumptoque turibulo quod de prunis altaris impleverit, et hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in sancta, ut positis super ignem aromatibus nebula eorum et vapor operiat oraculum quod est super testimonium, et non moriatur. Tollet quoque de sanguine vituli et asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem. Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut praeceptum est de sanguine vituli, ut aspergat e regione oraculi et expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israhel et a praevaricationibus eorum cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum. Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex ingreditur sanctuarium, ut roget pro se et pro domo sua et pro universo coetu Israhel, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare quod est coram domino, oret pro se, et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua eius per gyrum, aspergensque digito septies expiet et sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israhel. Postquam emundaverit sanctuarium et tabernaculum et altare, tunc offerat hircum viventem, et posita utraque manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israhel et universa delicta atque peccata eorum. Quae imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum in desertum. Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam et dimissus fuerit in deserto, revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, et depositis vestibus quibus prius indutus erat cum intraret sanctuarium, relictisque ibi, lavabit carnem suam in loco sancto, et induetur vestimentis suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo, et adipem qui oblatus est pro peccatis adolebit super altare. Ille vero qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua et corpus aqua, et sic ingredietur in castra. Vitulum autem et hircum qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est in sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, et comburent igni tam pelles quam carnes eorum et fimum. Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua et carnem aqua, et sic ingredietur in castra. Eritque hoc vobis legitimum sempiternum. Mense septimo decimo die mensis affligetis animas vestras, nullumque facietis opus, sive indigena sive advena qui peregrinatur inter vos. In hac die expiatio erit vestri atque mundatio ab omnibus peccatis vestris; coram domino mundabimini. Sabbatum enim requietionis est, et affligetis animas vestras religione perpetua. Expiabit autem sacerdos qui unctus fuerit, et cuius initiatae sunt manus ut sacerdotio fungatur pro patre suo, indueturque stola linea et vestibus sanctis, et expiabit sanctuarium et tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque et universum populum. Eritque hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israhel et pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur ut praeceperat dominus Moysi.

Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius et cunctis filiis Israhel, et dices ad eos: Iste est sermo quem mandavit dominus dicens: Homo quilibet de domo Israhel, si occiderit bovem aut ovem sive capram in castris vel extra castra, et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de populo suo. Ideo offerre debent sacerdoti filii Israhel hostias suas quas occidunt in agro, ut sanctificentur domino ante ostium tabernaculi testimonii, et immolent eas hostias pacificas domino. Fundetque sacerdos sanguinem super altare domini ad ostium tabernaculi testimonii, et adolebit adipem in odorem suavitatis domino. Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas daemonibus cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis et posteris eorum. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israhel et de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam, et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam ut offeratur domino, interibit homo quilibet de domo Israhel et de advenis de populo suo, qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, et disperdam eam de populo suo, quia anima carnis in sanguine est. Et ego dedi illum vobis ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, et sanguis pro animae piaculo sit. Idcirco dixi filiis Israhel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur inter vos. Homo quicumque de filiis Israhel et de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius et operiat illum terra. Anima enim omnis carnis in sanguine est. Unde dixi filiis Israhel: Sanguinem universae carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est. Et quicumque comederit illum interibit. Anima quae comederit morticinum vel captum a bestia tam de indigenis quam de advenis, lavabit vestimenta sua et semetipsum aqua, et contaminatus erit usque ad vesperam, et hoc ordine mundus fiet.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israhel et dices ad eos: Ego sum dominus deus vester. Iuxta consuetudinem terrae Aegypti in qua habitastis non facietis, et iuxta morem regionis Chanaan ad quam ego introducturus sum vos non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Facietisque iudicia mea et praecepta servabitis, et ambulabitis in eis. Ego sum dominus deus vester. Custodite leges meas atque iudicia, quae faciens homo vivet in eis. Ego dominus. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet ut revelet turpitudinem eius. Ego dominus. Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuae non discoperies. Mater tua est, non revelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris patris tui non discoperies. Turpitudo enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuae ex patre sive ex matre, quae domi vel foris genita est, non revelabis. Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis, quia turpitudo tua est. Turpitudinem uxoris filiae patris tui quam peperit patri tuo, et est soror tua, non revelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discoperies, quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuae non revelabis, eo quod caro sit matris tuae. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedas ad uxorem eius quae tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuae non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discoperies ignominiam eius. Turpitudinem uxoris fratris tui non discoperies nec revelabis ignominiam eius, quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinem uxoris tuae et filiae eius non revelabis. Filiam filii eius et filiam filiae eius non sumes ut reveles ignominiam eius, quia caro illius sunt, et talis coitus incestus est. Sororem uxoris tuae in pellicatum illius non accipies, nec revelabis ignominiam eius adhuc illa vivente. Ad mulierem quae patitur menstrua non accedes, nec revelabis foeditatem eius. Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commixtione maculaberis. De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, neque pollues nomen domini dei tui. Ego dominus. Cum masculo non commisceris coitu femineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumento nec miscebitur ei, quia scelus est. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatae sunt universae gentes quas ego eiciam ante conspectum vestrum, et quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo, et evomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque iudicia, et non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinatur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolae terrae qui fuerunt ante vos, et polluerunt eam. Cavete ergo ne et vos similiter evomat cum paria feceritis, sicut evomuit gentem quae fuit ante vos. Omnis anima quae fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de populo suo. Custodite mandata mea. Nolite facere quae fecerunt hi qui fuerunt ante vos, et ne polluamini in eis. Ego dominus deus vester.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad omnem coetum filiorum Israhel et dices ad eos: Sancti estote, quia ego sanctus sum dominus deus vester. Unusquisque matrem suam et patrem suum timeat. Sabbata mea custodite. Ego dominus deus vester. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego dominus deus vester. Si immolaveritis hostiam pacificorum domino, ut sit placabilis, eo die quo fuerit immolata comedetis eam et die altero. Quicquid autem residuum fuerit in diem tertium, igni comburetis. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit et impietatis reus; portabit iniquitatem suam, quia sanctum domini polluit, et peribit anima illius de populo suo.

Cum messueritis segetes terrae, non tondebis usque ad solum superficiem terrae, nec remanentes spicas colliges, neque in vinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes. Ego dominus deus vester. Non facietis furtum nec mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen dei tui. Ego dominus. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercennarii tui apud te usque mane. Non maledices surdo, nec coram caeco pones offendiculum, sed timebis dominum deum tuum, quia ego sum dominus. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo. Non eris criminosus nec susurro in populis. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non quaeres ultionem, nec memor eris iniuriae civium tuorum. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego dominus. Leges meas custodite. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum non seres diverso semine. Veste quae ex duobus texta est non indueris. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quae sit ancilla etiam nobilis, et tamen pretio non redempta nec libertate donata, vapulabunt ambo, et non morientur, quia non fuit libera. Pro delicto autem suo offeret domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem, orabitque pro eo sacerdos et pro delicto eius coram domino, et repropitiabitur ei, dimitteturque ei peccatum.

Quando ingressi fueritis terram et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis praeputia eorum. Poma quae germinant immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quae proferunt. Ego dominus deus vester. Non comedetis carnem cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia. Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas et stigmata facietis vobis. Ego dominus. Non prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra et impleatur piaculo. Sabbata mea custodite, et sanctuarium meum metuite. Ego dominus. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego dominus deus vester. Coram cano capite consurge, et honora personam senis, et time dominum deum tuum. Ego sum dominus. Si habitaverit advena in terra vestra et moratus fuerit inter vos, ne exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indigena, et diligetis eum quasi vosmetipsos. Fuistis enim et vos advenae in terra Aegypti. Ego dominus deus vester. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta et aequa sint pondera, iustus modius, aequusque sextarius. Ego dominus deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti. Custodite omnia praecepta mea et universa iudicia, et facite ea. Ego dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Haec loqueris filiis Israhel: Homo de filiis Israhel et de advenis qui habitant in Israhel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur. Populus terrae lapidabit eum. Et ego ponam faciem meam contra illum, succidamque illum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo idolo Moloch et contaminaverit sanctuarium meum ac polluerit nomen sanctum meum. Quod si negligens populus terrae et quasi parvipendens imperium meum dimiserit hominem illum qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere, ponam faciem meam super hominem illum et cognationem eius, succidamque et ipsum et omnes qui consenserunt ei ut fornicarentur

cum moloch de medio ppli sui. Anima que declinauerit ad ma
gos & ariolos & fornicata fuerit cum eis. ponam faciem meam contra
eam. & interficiam illam de medio ppli sui. Scificamini & estote
sci. quia ego scs sum dns ds ur. Custodite precepta mea & facite ea.
Ego dominus qui scificabo uos.
Qui maledixerit patri suo & matri morte moriatur. Qui patri matriq:
maledixerit. sanguis eius sit sup eum. Si mechatus fuerit quis cum
uxore alterius. & adulterium perpetrauerit cum uxore proximi sui. morte
moriatur & mechus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua
& reuelauerit ignominiam patris sui. morte moriantur ambo. san
guis eorum sit sup eos. Si quis dormierit cum nuru sua utq: mo
riantur. quia scelus operati sunt. sanguis eorum sit sup illos. Qui dor
mierit cum masculo coitu femineo. utq: operati sunt nefas morte
moriantur. sanguis eorum sit sup eos. Qui supra uxorem filiam duxe
rit matrem eius scelus operatus est. uiuus ardebit cum eis. nec perma
nebit tantum nefas in medio uri. Qui cum iumento & pecore coi
erit morte moriatur. pecus quoq: occidite. Mulier que succubuerit
cuilibet iumento. simul interficietur cum eo. sanguis eorum sit sup eos.
Qui acceperit sororem filiam patris sui. uel filiam matris sue & uiderit
turpitudinem eius. illaq: conspexerit fratris ignominiam. nefariam rem
operati sunt. occidentur in conspectu ppli. eo quod turpitudinem suam
mutuo reuelauerint. & portabunt iniquitatem suam. Qui coierit cum
muliere in fluxu menstruo & reuelauerit turpitudinem eius. ipsaq:
aperuerit fontem sanguinis sui. interficiantur ambo de medio ppli sui.
Turpitudinem matertere & amite tue non discoperies. Qui hoc fe
cerit ignominiam carnis sue nudabit. portabunt ambo iniquitatem suam.
Qui coierit cum uxore patrui sui uel auunculi sui & reuelauerit
ignominiam eius. & cognationis sue. portabunt ambo peccatum
suum. absq: liberis morientur. Qui duxerit uxorem fratris sui. rem
fecit illicitam. turpitudinem fratris sui reuelauit. absq: filiis erunt.
Custodite leges meas atq: iudicia & facite ea. ne & uos euomat
terra quam intraturi estis & habitaturi. Nolite ambulare in legiti
mis nationum. quas ego expulsurus sum ante uos. Omnia enim
hec fecerunt. & abhominatus sum eas. Uobis autem loquor posside
te terram eorum. quam dabo uobis in hereditatem. terram fluentem lacte et melle.
Ego dominus ds ur qui separaui uos a ceteris pplis ut essetis mihi.
Uir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus mor
te moriantur. Lapidibus obruent eos. sanguis eorum sit sup eos.
Dixit quoq: dominus ad moysen. Loquere ad sacerdotes filios aa
ron. & dices ad eos. Ne contaminetur sacerdos in mortibus ciuium
suorum. nisi tantum in consanguineis & propinquis. id est sup pa
tre & matre. uirgine que non est nupta uiro. Sed nec in principe
ppli sui contaminabitur. Non radent caput nec barbam. nec in car
nibus suis facient incisuras. Sci erunt deo suo. & non polluent
nomen sanctum eius. Incensum enim domini. & panes di offerunt. et
ideo sci erunt. Scortum & uile prostibulum non ducent uxorem
nec eam que repudiata est a marito. quia consecratus est deo suo. &
panes propositionis offert. Sit ergo scs quia & ego scs sum dominus
qui scifico uos. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro. &
uiolauerit nomen patris sui. flammis exuretur. Pontifex id est
sacerdos maximus inter fratres suos. sup cuius caput fusum est unc
tionis oleum. & cuius manus in sacerdotio consecrate sunt. uestitus
quoq: est scis uestibus. Caput suum non discoperiet. uestimenta sua non scin
det. & ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Sup patre quoq:
suo & matre non contaminabitur. nec egredietur de scis. ne polluat
scuarium dni. quia oleum sce unctionis di sui sup eum est. Ego
dominus. Uirginem ducet uxorem. Uiduam & repudiatam & sor
didam atq: meretricem non accipiet. sed puellam de pplo suo. Non
commisceat stirpem generis sui uulgo gentis sue. quia ego dns qui scifico uos.
Locutusq: est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron.
Homo qui de semine tuo per familias qui habuerit maculam
non offerat panes deo suo. nec accedat ad ministerium eius. Si cecus
fuerit. si claudus. si uel paruo uel grandi & torto naso. si fracto
pede. si manu. si gybbus. uel lippus. si albuginem habens in oculo
si iugem scabiem. si impetiginem in corpore. uel herniosus. Omnis
qui habuerit maculam de semine aaron non accedet hostias offer
re domino. nec panes deo suo. Uescetur tamen qui offeruntur in domo dni
ita dumtaxat intra uelum non ingrediatur nec accedat ad altare qui
maculam habet. & contaminare non debet scuarium meum. Ego
dominus qui scifico eos. Locutus est ergo moyses ad aaron & ad filios
eius. & ad omnem isrl cuncta que sibi fuerant imperata.
Locutus quoq: est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron &
ad filios eius. ut caueant ab his que consecrata sunt filiorum isrl. et
non contaminent nomen scificatorum mihi que ipsi offerunt. Ego dns.
Dic ad eos. & ad posteros eorum. Omnis homo qui accesserit de
stirpe ura ad ea que consecrata sunt & que obtulerunt filii isrl dno.
in quo est inmunditia. peribit coram dno. Ego sum dominus. Homo
de semine aaron qui fuerit leprosus. aut patiens fluxum seminis non
uescetur de his que scificata sunt mihi donec sanetur. Qui tetigerit in
mundum sup mortuo. & ex quo egreditur semen quasi semen coitus et
qui tangit reptile & quodlibet inmundum. cuius tactus est sordidus
inmundus erit usq: ad uesperam. & non uescetur his que scificata sunt
sed cum lauerit carnem suam aqua. & occubuerit sol. tunc mun
datus uescetur de scificatis. quia cibus illius est.
Morticinum & captum a bestia non comedent. nec polluentur in eis.
Ego sum dominus. Custodiant precepta mea ut non subiaceant pec
cato. & moriantur in scuario cum polluerint illud. Ego dns
qui scifico uos. Omnis alienigena non comedet de scificatis.
Inquilinus sacerdotis & mercennarius non uescetur ex eis. Quem autem
sacerdos emerit. & qui uernaculus domus eius fuerit. hi come
dent ex eis. Si filia sacerdotis cuilibet ex pplo nupta fuerit.
de his que scificata sunt. & de primitiis non uescetur. Si autem uidua
uel repudiata fuerit & absq: liberis reuersa ad domum patris sui. sicut
puella consueuerat aletur cibis patris sui. Omnis alienigena come
dendi ex his non habet potestatem. Qui comederit de scificatis per
ignorantiam. addet quintam partem cum eo quod comedit & dabit sacer
doti in scuarium nec contaminabit scificata filiorum isrl que offerunt
domino. ne forte sustineant iniquitatem delicti sui. cum scificata co
mederint. Ego dominus qui scifico uos. Locutusque est dns ad moyse
dicens. Loquere ad aaron & ad filios eius. & ad omnes filios isrl
dicesq: ad eos. Homo de domo isrl & de aduenis qui habitant ap
ud uos. qui obtulerit oblationem suam uel uota soluens. uel sponte offerens
quicquid illud obtulerit in holocaustum dni ut offeratur per uos. masculus
ex bubus. ex ouibus. ex capris si maculam habuerit. Inmaculatus erit.
erit non offeretis. neq: erit acceptabile. Homo qui obtulerit uictimam
pacificorum domino. uel uota soluens. uel sponte offerens tam de bubus quam

de ouibus inmaculatum offeret. ut acceptabile sit. Omnis macula
non erit in eo. Si cecum fuerit. si fractum. si cicatricem habens. si papulas
aut scabiem. uel impetiginem non offeretis ea domino. nec adolebitis
ex eis sup altare domini. Bouem & ouem aure & cauda amputa
tis. uoluntarie offerre potest. uotum autem ex his solui non potest. Omne
animal quod contritis. uel tunsis. uel sectis. ablatisq: testiculis est. non offere
tis domino. & in terra ura omnino hoc non faciatis.
De manu alienigene non offeretis panes deo uro. & quicquid aliud dare uo
luerit quia corrupta & maculata sunt omnia. non suscipietis ea.
Locutusq: est dominus ad moysen dicens. Bos. ouis. & capra. cum geni
ta fuerint. septem diebus erunt sub ubere matris sue. die autem octauo et
deinceps offerri poterunt domino siue bos. siue ouis non immolabuntur
una die cum fetibus suis. Si immolaueritis hostiam pro gratiarum acti
one domino ut possit esse placabilis. eodem die comedetis eam. Non
remanebit quicquam in mane alterius diei. Ego dns. Custodi
te mandata mea & facite ea. Ego dominus. Non polluatis nomen
scm meum. ut scificer in medio filiorum isrl. Ego dns qui scifico uos.
& eduxi de terra egypti ut essem uobis in deum. Ego dominus.
Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis isrl et
dices ad eos. Hee sunt ferie domini quas uocabitis scas. Sex diebus
facietis opus. Dies septimus quia sabbati requies est. uocabitur scs.
Omne opus non facietis in eo. Sabbatum domini est in cunctis ha
bitationibus uris. Hee sunt ergo ferie domini sce. quas celebrare
debetis temporibus suis. Mense primo xiiii. die mensis ad uesperum
phase domini est. & xv die mensis huius sollempnitas azimorum
domini est. Septem diebus azima comedetis. Dies primus erit uobis
celeberrimus & uocabitur scs. & omne opus seruile non facietis in
eo. sed offeretis sacrificium in igne domino septem diebus. Dies autem
septimus erit celebrior & scior. nullumq: opus seruile facietis in eo.
Locutusq: est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis isrl et dices ad
eos. Cum ingressi fueritis terram quam ego dabo uobis. & messueri
tis segetem eius. feretis manipulos spicarum primitias messis ure ad
sacerdotem. Qui leuabit fasciculum coram dno. ut acceptabile sit
pro uobis. altero die sabbati & scificabit illum. Atq: in eodem die quo
manipulus consecratur. cedetur agnus inmaculatus anniculus in holo
caustum domini & libamenta offerentur cum eo. Due decime si
mile consperse oleo in incensum domini. odoremq: suauissimum.
Liba quoq: uini quarta pars hin. Panem & polentam. & pultes non
comedetis ex segete usq: ad diem qua offeratis ex ea deo uro.
Preceptum est sempiternum in generationibus cunctisq: habitaculis
uris. Numerabitis ergo ab altero die sabbati in quo obtulistis
manipulum primitiarum septem ebdomadas plenas usq: ad alteram
diem expletionis ebdomade septime id est quinquaginta dies.
& sic offeretis sacrificium nouum domino ex omnibus habitacu
lis uris panes primitiarum duos de duabus decimis simile fermenta
te. quos coquetis cum panibus in primitias dni. Offeretisq: cum
panibus septem agnos inmaculatos anniculos. & uitulum de ar
mento unum. & arietes duos. & erunt in holocausto cum libami
nis suis. in odorem suauissimum domino. Facietis & hyrcum pro pec
cato. duosq: agnos anniculos hostias pacificorum. Cumq: ele
uauerit eas sacerdos cum panibus primitiarum coram dno. cedent in
usum eius. Et uocabitis hunc diem celeberrimum atq: scissimum.
Omne opus seruile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit
in cunctis habitaculis & generationibus uris. Postquam autem mes
sueritis segetem terre ure. non secabitis eam usq: ad solum. nec re
manentes spicas colligetis. sed pauperibus & peregrinis dimittetis
eas. Ego dominus ds ur.
Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis isrl. Men
se septimo prima die mensis erit uobis sabbatum memoriale clan
gentibus tubis. & uocabitur scm. Omne opus seruile non facietis in
eo. & offeretis holocaustum domino. Locutusq: est dns ad moy
sen dicens. Decimo die mensis huius septimi. dies expiationis
erit celeberrimus & uocabitur scs. affligetisq: animas uras in
eo. & offeretis holocaustum domino. Omne opus non facietis in
tempore diei huius. quia dies propitiationis est. ut propitietur uobis
dns ds ur. Omnis anima que afflicta non fuerit die hoc. peribit
de pplis suis. & que operis quippiam fecerit. delebo eam de pplis
suis. Nihil enim operis facietis in eo. Legitimum sempiternum erit
in generationibus uris & habitationibus. Sabbatum requietionis
est. affligetis animas uras. Die nono mensis a uespere usq:
ad uesperam. celebrabitis sabbata ura.
Et locutus est dns ad moysen dicens. Loquere filiis isrl. A quin
todecimo die mensis huius septimi erunt ferie tabernaculorum septem
diebus domino. Dies primus uocabitur celeberrimus atq: scissi
mus. & offeretis holocaustum dno. Dies quoq: octauus erit cele
berrimus atq: scissimus. & offeretis holocaustum dno. Est enim
cetus atq: collecte. Omne opus seruile non facietis in eo. Hee sunt
ferie domini quas uocabitis celeberrimas atq: scissimas. Of
feretisq: in eis oblationes domino holocausta & libamenta
14
iuxta ritum uniuscuiusq: diei. exceptis sabbatis dni donisq:
uris & que offeretis ex uoto. uel que de sponte tribuetis dno.
A quintodecimo ergo die mensis septimi. quando congregaueritis omnes
fructus terre. celebrabitis ferias domini septem diebus. Die primo et die
octauo erit sabbatum id est requies. Sumetisq: uobis die primo
fructus arboris pulcherrime spatulasq: palmarum & ramos lig
ni densarum frondium. & salices de torrente. & letabimini co
ram domino deo uro. celebrabitisq: sollempnitatem eius septem diebus
per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus uris.
Mense septimo festa celebrabitis. & habitabitis in umbracu
lis septem diebus. Omnis enim qui de genere est isrl. manebit in
tabernaculis. ut discant posteri uri quod in tabernaculis habitare
fecerim filios isrl. cum educerem eos de terra egypti ego dns ds ur.
Locutusq: est moyses sup sollempnitatibus domini ad filios isrl.
Et locutus est dominus ad moysen dicens. Precipe filiis isrl ut af
ferant tibi oleum de oliuis purissimum ac lucidum ad concinnan
das lucernas iugiter extra uelum testimonii in tabernaculo federis
ponetq: eas aaron a uespere usq: mane coram domino. cultu ri
tuq: perpetuo in generationibus uris. Sup candelabro mundis
simo ponentur semper in conspectu domini.
Accipies quoq: similam & coques ex ea xii panes. qui singuli
habebunt duas decimas. Quorum senos altrinsecus sup mensam
purissimam coram domino statues. & pones sup eos thus luci
dissimum ut sit panis in monimentum oblationis domini.
Per singula sabbata mutabuntur coram dno. suscepta a filiis isrl
sempiterno. eruntq: aaron & filiorum eius. ut comedant eos in lo
co sco. quia scm scorum est. de sacrificiis domini iure perpetuo.

Ecce autem egressus filius mulieris israhelitis quem pepererat de uiro egyptio inter filios isrl. iurgatus est in castris cum uiro israhelita. Cumque blasphemasset nomen domini. & maledixisset ei. adductus est ad moysen. Uocabatur autem mater eius salomith filia dabri de tribu dan. miseruntque eum in carcerem. donec nossent quid iuberet dominus. Qui locutus est ad moysen dicens. Educ blasphemum extra castra. et ponant omnes qui audierunt manus suas super caput eius. & lapidet eum populus uniuersus. Et ad filios isrl loqueris. Homo qui maledixerit deo suo portabit peccatum suum. & qui blasphemauerit nomen domini morte moriatur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi. Siue ille ciuis. seu peregrinus fuerit qui blasphemauerit nomen domini morte moriatur. Qui percusserit & occiderit hominem morte moriatur. Qui percusserit animal reddat uicarium. id est animam pro anima. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum. sicut fecit. sic fiet ei. Fracturam pro fractura. oculum pro oculo. dentem pro dente restituet. Qualem inflixerit maculam. talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum reddet aliud. Qui percusserit hominem. punietur. Equum iudicium sit inter uos. siue peregrinus. siue ciuis peccauerit. quia ego sum dominus deus uester. Locutus est moyses ad filios isrl. Et eduxerunt eum qui blasphemauerat extra castra. ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii isrl sicut preceperat dominus moysi.

L.

Locutusque est dominus ad moysen in monte synai dicens. Loquere filiis isrl & dices ad eos. Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo uobis. sabbatizate sabbatum domini. Sex annis seres agrum tuum. & sex annis plantabis uineam tuam colligesque fructus eius. septimo autem anno sabbatum erit terre requietionis domini. Agrum non seres & uineam non putabis que sponte gignit humus. non metes. & uuas primitiarum tuarum non colliges. quasi uindemiam. annus enim requietionis terre est. sed erunt uobis in cibum. Tibi & seruo tuo ancille & mercennario & aduene qui peregrinatur apud te. iumentis tuis & pecoribus omnia que nascuntur prebebunt cibum. Numerabis quoque tibi septem ebdomadas annorum id est septem septies que simul faciunt annos xl. nouem. et clanges bucina mense septimo decima die mensis propitiationis tempore in uniuersa terra uestra. sanctificabisque annum quadragesimum & uocabis remissionem cunctis habitatoribus terre tue. ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam. & unusquisque redibit ad familiam suam pristinam. quia iubileus est. & quinquagesimus annus. Non seretis neque metetis sponte in agro nascentia. & primitias uindemie non colligetis ob sanctificationem iubilei. sed statim oblata comedetis. In anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

Quando uendes quippiam ciui tuo. uel emes ab eo. ne contristes fratrem tuum. sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo. et iuxta supputationem frugum uendet tibi. Quanto plus anni remanserint post iubileum. tanto & pretium crescet. quanto minus temporis numerauerit. tanto minoris & emptio constabit. Tempus enim frugum uendet tibi. Nolite affligere contribules uestros. sed timeat unusquisque deum suum. quia ego dominus deus uester. Facite precepta mea & iudicia custodite. & implete ea ut habitare possitis in terra absque ullo pauore. & gignat uobis humus fructus suos. quibus uescamini usque ad saturitatem. nullius impetum formidantes. Quod si dixeritis quid comedemus anno septimo si non seminauerimus neque collegerimus fruges nostras. dabo benedictionem meam uobis anno sexto & faciet fructus trium annorum. seretisque anno octauo & comedetis ueteres fruges usque ad nonum annum. Donec noua nascantur edetis uetera. Terra quoque non uendetur in perpetuum quia mea est. & uos aduene & coloni mei estis. Unde cuncta regio possessionis uestre sub redemptionis conditione uendetur. Si attenuatus frater tuus uendiderit possessiunculam suam. & uoluerit propinquus eius. potest redimere quod ille uendiderat. Sin autem non habuerit proximum & ipse pretium ad redimendum potuerit inuenire. computabuntur fructus ex eo tempore quo uendidit & quod reliquum est reddet emptori. sicque recipiet possessionem suam. Quod si non inuenerit manus eius ut reddat pretium. habebit emptor quod emerat. usque ad annum iubileum. In ipso enim omnis uenditio redit ad dominum suum. & ad possessorem pristinum. Qui uendiderit domum intra urbis muros. habebit licentiam redimendi donec unus impleatur annus. Si non redemerit & anni circulus fuerit euolutus. emptor possidebit eam. & posteri eius in perpetuum. & redimi etiam non poterit in iubileo. Sin autem in uilla fuerit domus que muros non habet. agrorum iure uendetur. Si non autem redempta non fuerit. in iubileo reuertetur ad dominum. Edes leuitarum que in urbibus sunt. semper possunt redimi. Si redempte non fuerint in iubileo reuertentur ad dominos quia domus sunt urbium. leuiticarum pro possessionibus inter filios isrl. Suburbana autem eorum non uendentur quia possessio sempiterna est. Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum & uixerit tecum ne accipias usuras ab eo. nec amplius quam dedisti. Time dominum tuum ut uiuere possit frater tuus apud te.

Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram & frugum superhabundantiam non exiges. Ego dominus deus uester qui eduxi uos de terra egypti ut darem uobis terram chanaan. & essem uester deus. Si paupertate compulsus uendiderit se tibi frater tuus non eum opprimes seruitute famulorum. sed quasi mercennarius & colonus erit usque ad annum iubileum. operabitur apud te & postea egredietur cum liberis suis & reuertetur ad cognationem suam. & ad possessionem patrum suorum. Mei enim serui sunt. & ego eduxi eos de terra egypti. Non ueneant in conditione seruorum. nec affligas eos per potentiam sed metuito dominum deum tuum.

Seruus & ancilla sint uobis de nationibus que in circuitu uestro sunt & de aduenis qui peregrinantur apud uos. uel ex his qui nati fuerint in terra uestra. Hos habebitis famulos & hereditario iure transmittetis ad posteros. ac possidebitis in eternum. Fratres autem uestros filios isrl ne opprimatis per potentiam. Si inualuerit apud uos manus aduene atque peregrini & attenuatus frater tuus uendiderit se ei. aut cuiquam de stirpe eius. post uenditionem potest redimi. Qui uoluerit ex fratribus suis redimet eum. & patruus. & patruelis. & consanguineus & affinis. Sin autem & ipse potuerit redimere se supputatis dumtaxat annis a tempore uenditionis sue usque ad annum iubileum. & pecunia qua uenditus fuerat iuxta annorum numerum & rationem mercennarii supputata. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad iubileum. secundum hos reddet & pretium. Si pauci. ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum. & reddet emptori quod reliquum est annorum quibus ante seruiuit mercedibus imputatis. Non affliget eum uiolenter in conspectu tuo. Quod si per hec redimi non potuerit. anno iubileo egredietur cum liberis suis. Mei enim sunt serui filii isrl. quos eduxi de terra egypti. Ego enim dominus deus uester. Non facietis ydolum & sculptile & titulos non erigetis. nec insignem lapidem ponetis in terra uestra ut adoretis eum. Ego enim sum dominus deus uester. Custodite sabbata mea. & pauete ad sanctuarium meum. Ego dominus.

Si in preceptis meis ambulaueritis & mandata mea custodieritis. & feceritis ea. dabo pluuias temporibus suis. & terra gignet fructum suum. & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura uindemiam. & uindemia occupabit sementem. & comedetis panem uestrum in saturitate. & absque pauore habitabitis in terra uestra. Dabo pacem in finibus uestris. dormietis & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias. & gladius non transibit terminos uestros. Persequemini inimicos uestros & corruent coram uobis. Persequentur quinque de uestris centum alienos. & centum de uobis decem milia. Cadent inimici uestri in conspectu uestro gladio. Respiciam uos & crescere faciam. multiplicabimini et firmabo pactum meum uobiscum. Comedetis uetustissima ueterum. & uetera nouis superuenientibus proicietis.

Ponam tabernaculum meum in medio uestri. & non abiciet uos anima mea. Ambulabo inter uos. & ero uester deus. uosque eritis populus meus. Ego dominus deus uester qui eduxi uos de terra egyptiorum ne seruiretis eis. & qui confregi catenas ceruicum uestrarum. ut incederetis erecti. Quod si non audieritis me nec feceritis omnia mandata mea sed spreueritis leges meas & iudicia mea contempseritis ut non faciatis ea que a me constituta sunt. & ad irritum perducatis pactum meum. ego quoque hoc faciam uobis. Uisitabo uos uelociter in egestate & ardore qui conficiat oculos uestros. & consumat animas uestras. Frustra seretis sementem que ab hostibus deuorabitur. Ponam faciem meam contra uos. & corruetis coram hostibus uestris & subiciemini his qui oderunt uos. Fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic obedieritis mihi. addam correptiones uestras septuplum propter peccata uestra. & conteram superbiam duritie uestre daboque uobis celum desuper sicut ferreum. & terram eneam. Consumetur in cassum labor uester. Non proferet terra germen. nec arbores poma prebebunt. Si ambulaueritis ex aduerso mihi. nec uolueritis audire me addam plagas uestras in septuplum propter peccata uestra. emittamque in uos bestias agri que consumant uos & pecora uestra & ad paucitatem cuncta redigant. desertique fiant uie uestre. Quod si nec sic uolueritis recipere disciplinam sed ambulaueritis mihi ex aduerso. & ego quoque contra uos ex aduerso pergam. & percutiam uos septies propter peccata uestra. inducamque super uos gladium ultorem federis mei. Cumque confugeritis in urbes mittam pestilentiam in medio uestri & trademini hostium manibus. postquam confregero baculum panis uestri. ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes. & reddant eos ad pondus. & comedetis & non saturabimini. Sin autem nec per hec audieritis me. sed ambulaueritis contra me. & ego incedam aduersum uos in furore contrario & corripiam uos septem plagis propter peccata uestra. ita ut comedatis carnes filiorum uestrorum & filiarum uestrarum. Destruam excelsa uestra & symulachra confringam. Cadetis inter ruinas ydolorum uestrorum & abhominabitur uos anima mea. in tantum ut urbes uestras redigam in solitudinem. & deserta faciam uestra. nec recipiam ultra odorem suauissimum. disperdamque terram uestram. & stupebunt super eam inimici uestri. cum habitatores illius fuerint. Uos autem dispergam in gentes. & euaginabo post uos gladium. eritque terra uestra deserta. & ciuitates dirute. Tunc placebunt terre sabbata sua cunctis diebus solitudinis sue. quando fueritis in terra hostili sabbatizabit & requiescet in sabbatis solitudinis sue. eo quod non requieuerit in sabbatis uestris quando habitabatis in ea. & qui de uobis remanserint dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium. Terrebit eos sonitus folii uolantis. & ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente. & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes. Nemo uestrum audebit inimicis resistere. Peribitis inter gentes. & hostilis terra uos consumet. Quod si de his aliqui remanserint. tabescent in iniquitatibus suis in terra inimicorum suorum. & propter peccata patrum suorum & sua affligentur donec confiteantur iniquitates suas. & maiorum suorum quibus preuaricati sunt in me. & ambulauerunt ex aduerso mihi. Ambulabo igitur & ego contra eos. & inducam illos in terram hostilem. donec erubescat incircumcisa mens eorum. Tunc orabunt pro impietatibus suis. & recordabor federis mei quod pepigi cum iacob & ysaac & abraham. Terre quoque memor ero. que cum relicta fuerit ab eis sibi complacebit in sabbatis suis patiens solitudinem propter illos. Ipsi uero rogabunt pro peccatis suis. & quod abiecerint iudicia mea. & leges meas despexerint. Attamen etiam cum essent in terra hostili non penitus abieci eos. neque sic despexi ut consumarentur & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum dominus deus eorum & recordabor federis mei pristini quando eduxi eos de terra egypti in conspectu gentium. ut essem deus eorum. Ego dominus deus. Hec sunt precepta atque iudicia & leges quas dedit dominus inter se & inter filios isrl in monte synai per manum moysi.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis isrl & dices ad eos. Homo qui uotum fecerit & uouerit & spoponderit deo animam suam. sub estimatione dabit pretium. Si fuerit masculus a xx anno usque ad sexagesimum annum dabit l. siclos argenti ad mensuram sanctuarii. si mulier xxx. A quinto autem anno usque ad uicesimum masculus dabit xx siclos. femina x. Ab uno mense usque ad annum quintum pro masculo dabuntur quinque sicli. pro femina tres. Sexagenarius & ultra masculus dabit xv. siclos. femina x. Si pauper fuerit & estimationem reddere non ualebit. stabit coram sacerdote & quantum ille estimauerit & uiderit eum posse reddere. tantum dabit. Animal autem quod immolari potest domino si quis uouerit sanctum erit. et mutari non poterit id est nec melius malo. nec peius bono. Quod si mutauerit & ipsum quod mutatum est. & illud pro quo mutatum est consecratum erit domino. Animal immundum quod immolari domino non potest si quis uouerit. adducetur ad sacerdotem. Qui diiudicans utrum bonum an malum sit. statuet pretium. Quod si dare uoluerit is qui offert addet super estimationem quintam partem.

Homo si uouerit domum suam & sanctificauerit eam domino considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit. & iuxta pretium quod ab eo fuerit constitutum uenundabitur. Sin autem ille qui uouerat uoluerit redimere eam. dabit quintam partem estimationis supra & habebit domum. Quod si agrum possessionis sue uouerit & consecrauerit domino. iuxta mensuram sementis estimabitur pretium. Si xxx modiis hordei seritur terra. quinquaginta siclis uendetur argenti. Si statim ab anno iubilei uouerit incipientis agrum quanto ualere potest tanto estimabitur. Sin autem post aliquantum temporis supputabit sacerdos pecuniam iuxta numerum annorum qui reliqui sunt usque ad iubileum & detrahetur ex pretio. Quod si uoluerit agrum ille redimere qui uouerat. addet quintam partem estimate pecunie & possidebit eum. Sin autem noluerit redimere. sed alteri cuilibet fuerit uenundatus. ultra eum qui uouerat redimere non poterit quia cum iubilei uenerit dies sancti

ficat erit dno & possessio consecrata ad ius sacdotum ptinet.
Si ager emptus & n de possessione maior scificat fuerit dno
supputabit sacdos iuxta annor numeru usq: ad iubileu pcium
& dabit ille qui uouerat eu dno. In iubileo au reuertet ad prore
dum qui uendiderat eum & habuerat in sorte possessionis sue.
Omnis estimatio siclo sctuari ponderabit. Siclus xx. obulos ht.
Primogenita que ad dnm ptinent nemo scificare poterit 7 uouere.
Siue bos siue ouis fuerit domini sunt. Qd si inmundu e animal
redimet qui obtulit iuxta estimatione sua. & addet quinta pte
pcii. Si redimere noluerit uendet alteri quantocumq: fuerit
an estimatum. Omne qd domino consecrat siue homo fuerit
siue animal. siue ager non uendet. nec redimi poterit. Qcqd
semel fuerit consecratu scm scor erit domino. & omnis conse
cratio que offert ab homine non redimet s; morte moriat.
Omnis decima tre siue de frugib: siue de pomis arbor dni sunt.
& illi sanctificatur.

Si quis au uoluerit redimere decimas suas. addet quinta ptem
earum omnium decimarum. Boues & oues & capre que sub
pastoris uirga transeunt quicqd decimum uenerit scificabit dno.
Non eliget nec bonum nec malum. nec altero commutabit. Si
quis mutauerit & qd mutatu est. & p quo mutatu e scifica
bit domino & n redimet. Hec sunt pcepta que mandauit
dominus moysi ad filios isrl in monte synai. Explic leuitic.

INCIPIT·LIBER·
NVMERI·Q·DR·
VAGEDABER·
LOCVT·
EST·DNS·AD·
MOYSEN·INDE

serto synai in tabnaculo federis prima die msis scdi. anno altero
egressionis eor ex egypto dicens. Tollite summa uniuse congre
gationis filior isrl. p cognationes & domos suas & nomina sin
gulor & quicqd e sexus e masculini a xx anno & supra. omiu
uiror fortium ex isrl. & numerabitis eos p turmas suas. tu &
aaron eruntq: uobiscum pncipes tribuum. ac domor in cognati
onib: suis. quor ista sunt nomina. De ruben hely sur filius sedeyr.
De symeon salamiel filius surisaday. De iuda naasson fili ami
nadap. De ysachar nathanael filius suar. De zabulon heliab
fili helon. Filior au ioseph de effraim helisama filius amiud.
De manasse gamaliel filius phadassur. De beniamin abidan
filius gedeonis. De dan abiezer filius ammisadday. De aser
fegiel filius ochan. De gad elisaph filius duel. De neptalim
abira filius enan. Hi nobilissimi pncipes multitudinis ptrib: &
cognationes suas. & capita exercit isrl. quos tulerit moyses & a
aron cum omni uulgi multitudine. & congregauerit pmo die msis
scdi. recenserites eos p cognationes suas & domos & familias.
& capita & nomina singulor a xx. anno & supra sicut pcepat
dns moysi. Numeratiq: sunt in deserto synai.

De ruben pmogenito israhelis p cognationes & familias ac domos
suas & nomina capitum singulor omne qd sexus e masculini a
xx anno & supra pcedentium ad bellum xl. sex milia qngenta.
De filiis symeon p generationes & familias ac domos cognationu
suarum recensiti sunt p nomina & capita singulor qd sexus est
masculini a xx anno & supra pcedentium ad bella qnqginta no
uem milia trecenti. De filiis gad p generationes suas & familias
ac domos cognationu suaru recensiti sunt p nomina singulor a xx
annis & supra omis qui poterant ad bellum pcedere xl. quinq: mi
lia sexcenti quinqginta. De filiis iuda p familias & generationes
ac domos cognationum suaru p nomina singlor a xx anno & sup
omnes qui poterant ad bella pcedere recensiti st lxx iiii milia sex
centi. De filiis ysachar p generationes ac familias & domos cog
nationum suarum p nomina singulor a xx anno & supra omis qui
ad bella pcederent recensiti sunt l. iiii milia quadringenti. De filiis
zabulon p generationes suas & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt p nomina singulor. a xx anno & supra omis
qui poterant ad bella pcedere lx duo milia quadringenti. De filiis
ioseph filior effraim p generationes & familias ac domos cognatio
num suarum recensiti sunt p nomina singulor a xx anno & supra
omis qui poterant ad bella pcedere quadringenta milia quingenti.
Porro filior manasse p generationes & familias ac domos cognati
onum suaru recensiti sunt nominib: singulor a xx annis & sup
omis qui poterant ad bella pcedere xxx. duo milia ducenti. De
filiis beniamin p generationes ac familias & domos cognationum
suarum recensiti st nominib: singulor a xx anno & supra omis
qui poterant ad bella pcedere xxx quinq: milia quadringenti.
De filiis dan p generationes & familias ac domos cognationum
suaru recensiti sunt nominib: singulor a xx anno & sup omis
qui poterant ad bella pcedere lx. duo milia septingenti. De filiis
aser p generationes & familias ac domos cognationu suarum re
censiti sunt p nomina singulor a xx anno & sup omis q poterat
ad bella pcedere xl. milia. & mille qngenti. De filiis neptalim p
generationes & familias ac domos cognationu suaru recensiti st
p nomina singulor a xx anno & sup qui poterant ad bella pcedere l.
tria milia qdringenti. Hi sunt qs numerauit moyses & aaron 7 xii
pncipes ex isrl singlos p domos cognationu suaru. Fuerq: omis filior
isrl p domos & familias suas a xx anno 7 sup q poterant ad bella pcede
sexcenta tria milia uiror qngenti l. Leuite au in tribub: familiaru suar

Locutus est dominus ad moysen dicens. Tribum leui noli numerare ... [continues]

noli numerare neq: pones summa eor cum filiis isrl sed constitue
eos sup tabnaculum testimonii cunctaq uasa eius & quicqd ad ceremo
nias ptinet. Ipsi portabunt tabnaculum & omnia utensilia ei.
& erunt in ministerio ac p girum tabnaculi metabunt. Cu pficis
cendum fuerit deponent leuite tabnaculu. cum castra metanda eri
gent. Quisquis externor accesserit occidet. Metabunt au castra
unusquisq: p turmas & cuneos atq: exercitum suum.

Porro leuite p girum tabnaculi figent tentoria ne fiat indignatio
sup multitudinem filior isrl. & excubabunt in custodiis tabna
culi testimonii. Fecerunt g filii isrl iuxta omnia que pceperat dns
moysi. Locutusq: est dominus ad moysen & aaron dicens. Singli
p turmas atq: uexilla & domos cognationu suaru castrame
tabunt filii isrl p girum tabnaculi federis. Ad orientem iudas
figet tentoria p turmas exercit sui. eritq: princeps filior eius naas
son. filius aminadap & omnis de stirpe eius summa pugnantiu
septuaginta iiii milia sexcentor. Iuxta eum castra metati sunt
de tribu ysachar: quor pnceps fuit nathanael filius suar &
omnis numerus pugnator eius. l. iiii milia qdringenti. In tribu
zabulon pnceps fuit eliab filius elon omnis de stirpe eius pug
nator l. vii milia quadringenti. Uniuersi qui in castris iude
adnumerati sunt fuerunt centum octoginta sex milia qdrin
genti p turmas suas pmi egredient. In castris filior ruben ad me
ridianam plagam erit princeps elisur filius sedeyr & cunctus
exercit pugnator eius qui numerati st xl. vi milia qngenti.
Iuxta eum castrametati sunt de tribu symeon quor pnceps
fuit salamihel filius surisadday & cunct exercitus pugnator
eius qui numerati sunt l. noue milia trecenta. In tribu gad pncep
fuit helysaph fili duel. & cunct exercit pugnator eius qui
numerati sunt xl. v milia sexcenti l. Omnes qui recensiti st
i castris ruben c. l. milia. & mille ccc. l p turmas suas in scdo
loco pficiscent. Leuabit au tabnaculu testimonii p officia le
uitarum & turmas eor. Q nom erigit ita & deponetur. Singli
p loca & ordines suos pficiscent. Ad occidentale plagam
erunt castra filior effraim quor pnceps fuit helisama fili ammi
iud cunct exercit pugnator qui numerati st xl milia qnge
ti. & cum eis tb: filior manasse. quor pnceps fuit gamaliel
filius phadassur cunct exercit pugnator eius qui numerati st
xxx. duo milia ducenti. In tribu filior beniamin pnceps fuit
abidan filius gedeonis & cunct exercit pugnator eius qui re
censiti st xxx. v milia quadringenti. Omnes qui numerati st
i castris effraim centu octo milia centu p turmas suas tcii pficis
cunt. Ad aquilonis parte castra metati sunt filii dan. quor pn
ceps fuit abiezer filius ammisadday cunct exercit pugnator
eius. qui numerati sunt lx. duo milia septingenti. Iuxta eum fixe
re tentoria de tribu aser quor princeps fuit fegihel fili okran
cunct exercit pugnator eius. qui numerati st quadraginta mil
& mille qngenti. De tribu filior neptalim pnceps fuit abira
fili enan. cunct exercit pugnator eius q numerati st l. iii mil
quadringenti. Omis q numerati st in castris dan. fuert c. l. vii
milia sexcenti. & nouissimi pficiscent. Hic numerus filior isrl
p domos cognationu suaru & turmas diuisi exercit sexcenta
tria milia quingenti l. Leuite au n sunt numerati int filios isrl
sic enim pcepit dominus moysi. Feceruntq: filii isrl iuxta omnia que
mandauerat domin. Castra metati st p turmas suas & pfecti
p familias ac domos patrum suor. He sunt generationes moy
si & aaron in die qua locutus est dns ad moysen in monte synai
& hec noia filior aaron. Primogenit ei nadab. deinde abiu 7
eleazar & ithamar.

Hec sunt nomina filior aaron sacerdotum qui uncti sunt & quor
replete & consecrate manus ut sacerdotio fungant. Mortui st
nadab & abiu cum offerrent igne alienum in conspectu dni in
deserto synai absq: liberis. functiq: sunt sacdotio eleazar & itha
mar coram aaron patre suo.

Locutusq: est dns ad moysen dicens. Applica tribum leui & facsta
re in conspectu aaron sacerdotis ut ministrent ei & excubent &
obseruent quicqd ad cultum ptinet multitudinis cora tabnaculo
testimonii. & custodiant uasa tabnaculi. seruientes in ministerio
eius. Dabisq: dono leuitas aaron & filiis ei. quib: tradita sunt
a filiis isrl. Aaron au & filios ei constitues sup cultum sacficii.
Externus qui ad ministrandum accesserit morietur.

Locutus est dns ad moysen dicens. Ego tuli leuitas a filiis isrl p oi
pmogenito qui aperit uuluam in filiis isrl. eruntq: leuite mei. Meu
est enim omne pmogenitu. ex quo pcussi pmogenitu in tra egypti.
Scificaui m qdqd pmum nascit in isrl ab homine usq: ad pecus mi
sunt. Ego dominus.

Locutus e domin ad moysen in deserto synai dicens. Numera filios
leui p domos & familias patrum suor omne masculinu ab uno mse
& supra. Numerauit moyses ut pceperat dns & inuenti st filii
leui p nomina sua gerson & caath & merari. Filii gerson lebni
& semei. Filii caath amram. & gessaar. ebron & ozihel. Filii me
rari mooli & musi. De gerson fuere familie due lebnitica & semei
tica. quarum numerat est ppls sexus masculini ab uno mse & sup
vii milia qngentor. Hi post tabnaculum metabunt ad occidente
sub pncipe elisaph filio lahel. & habebunt excubias in tabnaclo
federis. ipsum tabnaculum & opimentum ei. tentoriu qd trahit an
fores tecti federis. & cortinas atrii. Tentoriu qq: qd appenditur
in introitu atrii tabnaculi. & qcqd ad ritum altaris ptinet: funes
tabnaculi. & omnia utensilia eius. Cognatio caath habebit pplos
amramitas & gessaaritas. & ebronitas. & ozihelitas. He sunt
familie caathitarum. recensite p nomina sua omis generis mascu
lini ab uno mse & sup octo milia sexcenti. Habebunt excubias
scuarii. & castra metabunt ad meridianam plaga. pncepsq: eor
erit elysaphan filius ozihel. & custodient archam mensamq: & can
delabrum. & altaria. & uasa scuarii in quib: ministrat & uelum
cunctaq: huiuscemodi suppellectile. Princeps au pncipu leuita
rum eleazar filius aaron sacdotis. erit sup excubitores custodie
scuarii. At u de merari erunt ppli moolite & musite recensiti p
noia sua omnis generis masculini ab uno mse & sup vi mil ducenti.
Princeps eor suriel filius abihahel. In plaga septentrionali castra
metabunt. Erunt sub custodia eor tabule tabnaculi testimonii
& uectes. columne & bases ear. & oia q ad cultu huiuscemodi ptinet:
columneq: atrii p circuitu cu basib: ss. & paxilli cu funib. Castra me
tabunt au tabnaclm federis. id est ad orientale plaga. moyses & a
aron cu filiis suis habentes custodia scuarii i medio filior isrl. Qsqs
alien accesserit morietur. Omnes leuite qs numerauerit moyses &
aaron iuxta pceptu dni p familias suas in genere masculino a mse

Euno et supra fuerunt viginti duo milia.

Et ait dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israhel a bono mense et supra, et habebis summam eorum. Tollesque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israhel. Ego sum dominus. Et pecora eorum pro universis primogenitis pecoribus filiorum Israhel. Recensuit Moyses sicut preceperat dominus primogenitos filiorum Israhel, et fuerunt masculini per nomina sua a mense uno et supra XX duo milia ducenti septuaginta tres.

X. Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israhel, et pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levite mei. Ego sum dominus. In pretio autem ducentorum LXX trium qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israhel accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram sanctuarii. Siclus habet obolos XX. Dabisque pecuniam Aaron et filiis eius pretium eorum qui supra sunt. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius et quos redemerant a Levitis pro primogenitis filiorum Israhel mille trecentorum LXV siclorum iuxta pondus sanctuarii, et dedit eam Aaron et filiis eius iuxta quod preceperat sibi dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens: Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per familias et domos suas a XXX anno et supra usque ad sexagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent et ministrent in tabernaculo federis. Hic est cultus filiorum Caath. Tabernaculum federis et sancta sanctorum ingredientur Aaron et filii eius quando movenda sunt castra, et deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo archam testimonii, et operient rursum velamine ianthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, et inducent vectes. Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, et ponent cum ea thuribula et mortariola, cyathos et crateras ad liba fundenda. Panes semper in ea erunt. Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento ianthinarum pellium, et inducent vectes. Sument et pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis suis et forcipibus et emunctoriis et cunctis vasis olei que ad concinnandas lucernas necessaria sunt, et super omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, extendentque desuper pallium et inducent vectes. Nec non et altare aureum involvent hyacinthino vestimento, et extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, et inducent vectes. Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario involvent hyacinthino pallio, et extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vectes. Sed et altare mundabunt cinere, et involvent illud purpureo vestimento, ponentque cum eo vasa omnia quibus in ministerio eius utuntur, id est ignium receptacula et fuscinulas ac tridentes, uncinos et batilla. Cuncta vasa altaris operient velamine ianthinarum pellium, et inducent vectes. Cumque involverint Aaron et filii eius sanctuarium et omnia vasa eius in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath ut portent involuta, et non tangant vasa sanctuarii, ne moriantur. Ista onera filiorum Caath in tabernaculo federis. Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius pertinet curam oleum ad concinnandas lucernas, et compositionis incensum, et sacrificium quod semper offertur, et oleum unctionis, et quicquid ad cultum tabernaculi pertinet omniumque vasorum que in sanctuario sunt.

Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens: Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum, sed hoc facite eis ut vivant et non moriantur, si tetigerint sancta sanctorum. Aaron et filii eius intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, et divident quid portare quis debeat. Alii nulla curiositate videant que sunt in sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur. Locutus est dominus ad Moysen dicens: Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias et cognationes suas a XXX annis et supra usque ad annos L. Numera omnes qui ingrediuntur et ministrant in tabernaculo federis. Hoc est officium familie Gersonitarum, ut portent cortinas tabernaculi et tectum federis, operimentum aliud et super omnia velamen hyacinthinum, tentoriumque quod pendet in introitu federis, cortinas atrii et velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia que ad altare pertinent, funiculos et vasa ministerii, iubente Aaron et filiis eius portabunt filii Gerson, et scient singuli cui debeant oneri mancipari. Hic est cultus familie Gersonitarum in tabernaculo federis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Filios quoque Merari per familias et domos patrum suorum recensebis a XXX annis et supra usque ad annos L, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui et cultum federis testimonii. Hec sunt onera eorum. Portabunt tabulas tabernaculi et vectes eius, columnas et bases earum, columnas quoque atrii per circuitum cum basibus et paxillis et funibus eius. Omnia vasa et supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt. Hoc est officium familie Meraritarum et ministerium in tabernaculo federis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Recensuerunt igitur Moyses et Aaron principesque synagoge filios Caath per cognationes et domos patrum suorum a XXX annis et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi federis, et inventi sunt duo milia septingenti L. Hic est numerus populi Caath qui intrat tabernaculum federis. Hos numeravit Moyses et Aaron iuxta sermonem domini per manum Moysi.

Numerati sunt et filii Gerson per cognationes et domos patrum suorum a XXX annis et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo federis, et inventi sunt duo milia sexcenti XXX. Hic est populus Gersonitarum quos numeraverunt Moyses et Aaron iuxta verbum domini.

Numerati sunt et filii Merari per cognationes et domos patrum suorum a XXX annis et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi federis, et inventi sunt tria milia ducenti. Hic est numerus filiorum Merari quos recensuerunt Moyses et Aaron iuxta imperium domini per manum Moysi. Omnes qui recensiti sunt de Levitis, et quos fecit ad nomen Moyses et Aaron et principes Israhel per cognationes et domos patrum suorum a XXX annis et supra usque ad annum quinquagesimum ingredientes ad ministerium tabernaculi et onera portanda, fuerunt simul octo milia quingenti octoginta. Iuxta verbum domini recensuit eos Moyses unumquemque iuxta officium et onera sua, sicut preceperat ei dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Precipe filiis Israhel ut eiciant de castris omnem leprosum et qui semine fluit pollutusque est super mortuo; tam masculum quam feminam eicite de castris, ne contaminent ea cum habitaverint vobiscum. Feceruntque ita filii Israhel, et eiecerunt eos extra castra, sicut locutus est dominus Moysi.

XX. Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israhel: Vir sive mulier cum fecerint ex omnibus peccatis que solent hominibus accidere, et per negligentiam transgressi fuerint mandatum domini atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum et reddent ipsum caput quintamque partem desuper ei in quem peccaverint. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt domino et erit sacerdotis, excepto ariete qui offertur pro expiatione ut sit placabilis hostia. Omnes quoque primitie quas offerunt filii Israhel ad sacerdotes pertinent, et quicquid in sanctuarium offertur a singulis et traditur manibus sacerdotum ipsorum erit.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israhel et dices ad eos: Vir cuius uxor erraverit maritumque contempserit, dormieritque cum altero viro, et hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, et testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro, si spiritus zelotypie concitaverit virum contra uxorem suam que vel polluta est vel falsa suspitione appetitur, adducet eam ad sacerdotem et offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farine hordeacee; non fundet super eam oleum nec imponet thus, quia sacrificium zelotypie est et oblatio investigans adulterium. Offeret igitur eam sacerdos et statuet coram domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili, et pauxillum terre de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu domini, discooperiet caput eius, et ponet super manus illius sacrificium recordationis et oblationem zelotypie. Ipse autem tenebit aquas amarissimas in quibus cum execratione maledicta congessit, adiurabitque eam et dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, et si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aque iste amarissime in quas maledicta congessi. Sin autem declinasti a viro tuo atque polluta es, et concubuisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis: Det te dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo; putrescere faciat femur tuum, et tumens uterus tuus disrumpatur. Ingrediantur aque maledicte in ventrem tuum, et utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier: Amen, amen. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis in quas ista maledicta congessit, et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypie, et elevabit illud coram domino, imponetque super altare, ita dumtaxat ut prius pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, et incendat super altare, et sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est et contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aque maledictionis, et inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem et in exemplum omni populo. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia et faciet liberos. Ista est lex zelotypie. Si declinaverit mulier a viro suo et si polluta fuerit, maritusque zelotypie spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu domini, et fecerit ei sacerdos iuxta omnia que scripta sunt, maritus absque culpa erit, et illa recipiet iniquitatem suam.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israhel et dices ad eos: Vir sive mulier cum fecerint votum ut sanctificentur et se voluerint domino consecrare, a vino et omni quod inebriare potest abstinebunt. Acetum ex vino et ex qualibet alia potione et quicquid de uva exprimitur non bibent. Uvas recentes siccasque non comedent cunctis diebus quibus ex voto domino consecrantur. Quicquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum, non comedent omni tempore separationis sue. Novacula non transibit per caput eius usque ad completum diem quo domino consecratur. Sanctus erit crescente cesarie capitis eius. Omni tempore consecrationis sue super mortuum non ingredietur, nec super patris quidem et matris et fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio dei sui super caput eius est. Omnes dies separationis sue sanctus erit domino. Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius. Quod radet ilico in eadem die purgationis sue, et rursum septima. In octava autem die offeret duos turtures vel duos pullos columbe sacerdoti in introitu federis testimonii. Facietque sacerdos unum pro peccato et alterum in holocaustum, et deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo. Sanctificabitque caput eius in die illo, et consecrabit domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato, ita tamen ut dies priores irriti fiant, quia polluta est sanctificatio eius. Ista est lex consecrationis eius. Cum dies quos ex voto decreverat complebuntur, adducet eum ad ostium tabernaculi federis, et offeret oblationem eius domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, et ovem anniculam immaculatam pro peccato, et arietem immaculatum hostiam pacificam, canistrum quoque panum azimorum qui conspersi sunt oleo, et lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum. Que offeret sacerdos coram domino, et faciet tam pro peccato quam in holocaustum. Arietem vero immolabit hostiam pacificam domino, offerens simul canistrum azimorum et libamenta que ex more debentur. Tunc radetur Nazareus ante ostium tabernaculi federis cesarie consecrationis sue, tolletque capillos eius et ponet super ignem qui est suppositus sacrificio pacificorum, et armum coctum arietis tortamque absque fermento unam de canistro et laganum azimum unum, et tradet in manibus Nazarei, postquam rasum fuerit caput eius. Susceptaque rursum ab eo elevabit in conspectu domini, et sanctificata sacerdotis erit, sicut pectusculum quod separari iussum est et femur. Post hec potest bibere Nazareus vinum. Ista est lex Nazarei cum voverit oblationem suam domino tempore consecrationis sue, exceptis his que invenerit manus eius. Iuxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis sue.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius: Sic benedicetis filiis Israhel, et dicetis ad eos: Benedicat tibi dominus et custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi et misereatur tui. Convertat dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem. Invocabuntque nomen meum super filios Israhel, et ego benedicam eis. Factum est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, et erexit illud, unxitque et sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter et omnia vasa eius.

Obtulerunt principes Israhel et capita familiarum qui erant per singulas tribus prefectique eorum qui numerati fuerant, ad munera coram domino sex plaustra tecta cum XII bubus. Unum plaustrum obtulere duo duces, et unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi. Ait autem dominus ad Moysen: Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, et trades ea Levitis iuxta ordinem ministerii sui. Itaque cum suscepisset Moyses plaustra et boves, tradidit eos Levitis. Duo plaustra et IIII boves dedit filiis Gerson, iuxta id quod habebant necessarium. Quattuor alia plaustra et octo boves dedit filiis Merari secundum officia et cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Filiis autem Caath non dedit plaustra et boves, quia in sanctuario serviunt, et onera propriis portant humeris. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris die qua unctum est oblationem suam ante altare. Dixitque dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

Primo die obtulit oblationem suam Naasson filius Aminadab de tribu Iuda. Fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centum XXX siclorum, fiala argentea habens LXX siclos iuxta pondus sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso, bovem et arietem et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos

anniculos quinq;. Hęc est oblatio naasson filii amminadap.
Secundo die obtulit nathanael filius suar dux de tribu ysachar acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx. siclos iuxta pond' scuarii. utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum habens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem. & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in sacrificio pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio nathanael filii suar. Tercio die princeps filiorum zabulon helrab filius helon obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos. ad pondus scuarii. utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum ex decem siclis aureum appendens plenum incenso. bovem de armento & arietem. & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in sacrificio pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc est oblatio helrab filii helon.
Die quarto princeps filiorum ruben helysur filius sedeyr obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus scuarii. utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio helysur filii sedeyr. Die quinto princeps filiorum symeon salamihel filius surisadday obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pond' scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x. siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem. & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes v. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio salamihel filii surisadday. Die sexto princeps filiorum gad helyasaph filius duhel obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pond' scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens siclos x plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio helyasaph filii duhel. Die septimo princeps filiorum effraim helysama filius ammiud obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pond' scuarii. utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens siclos x. plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio helysama filii ammiud. Die octavo princeps filiorum manasse gamaliel filius fadassur obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pond' scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio gamaliel filii fadassur. Die nono princeps filiorum beniamin abidan filius gedeonis obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum argenteum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio abidan filii gedeonis. Die decimo princeps filiorum dan ahiezer filius amisadday obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pond' scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio ahiezer filii amisadday. Die undecimo princeps filiorum aser fagahiel filius okran obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pond' scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes v. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio fagahiel filii okran. Die duodecimo princeps filiorum neptalim ahira filius enan obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus scuarii utrumq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq; pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinq;. hyrcos quinq;. agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio ahira filii enan. Hęc in dedicatione altaris oblata sunt a principibus israel in die qua consecratum est. acetabula argentea xii. fiale argentee xii. mortariola aurea xii. ita ut centum xxx argenti siclos haberet unum acetabulum. & lxx. siclos una fiala. id est in commune vasorum omnium ex argento sicli duo milia quadringenti pondere scuarii. mortariola aurea xii. plena incenso denos siclos appendentia pondere scuarii. id est simul auri sicli c.xx. boves de armento in holocaustum xii. arietes xii. agni anniculi xii. & libamenta eorum. & hyrci xii. pro peccato. hostia pacificorum. boves xxiiii. arietes lx. hyrci lx. agni anniculi lx. Hęc oblata sunt in dedicatione altaris. quando unctum est. Cumq; ingrederetur moyses tabernaculum federis ut consuleret oraculum. audiebat vocem loquentis ad se de propiciatorio quod erat super archam testimonii. inter duos cherubim unde & loquebatur ei.
Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron & dices ad eum. Cum posueris vii lucernas. candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur precipe ut lucerne contra boream e regione respiciant. ad mensam panum propositionis contra eam partem quam candelabrum respicit lucere debebunt. Fecitq; aaron & imposuit lucernas super candelabrum ut preceperat dominus moysi.
Hęc autem erat factura candelabri ex auro ductili tam medius stipes quam cuncta que ex utroq; latere calamorum nascebantur iuxta exemplum quod ostendit dominus moysi. ita operatus est candelabrum. Et locutus est dominus ad moysen dicens. Tolle leuitas de medio filiorum israel. & purificabis eos iuxta hunc ritum. Aspergantur aqua lustrationis. & radant omnes pilos carnis sue. Cumq; laverint vestimenta sua. & mundati fuerint tollent bovem de armento & libamentum eius. simila oleo conspersam. bovem autem alterum accipies de armento pro peccato. & applicabis leuitas coram tabernaculo federis convocata omni multitudine filiorum israel. Cumq; leuite fuerint coram domino. ponent filii israel manus suas super eos. & offeret aaron leuitas munus in conspectu domini a filiis israel ut serviant in ministerio eius. Leuite quoq; ponent manus suas super capita boum. e quibus unum facies pro peccato & alterum in holocaustum domini ut depreceris pro eo. Statuesq; leuitas in conspectu aaron & filiorum eius & consecrabis eos oblatos domino. ac separabis de medio filiorum israel ut sint mei & postea ingrediantur tabernaculum federis ut serviant mihi. sicq; purificabis & consecrabis eos in oblationem domini. quoniam dono donati sunt mihi a filiis israel pro primogenitis que aperiunt omnem vulvam in israel accepi eos. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum israel. tam ex hominibus quam ex iumentis. ex die quo percussi omne primogenitum in terra egypti sanctificavi eos mihi. et tuli leuitas pro cunctis primogenitis filiorum israel. tradidiq; eos dono aaron & filiis eius. de medio populi ut serviant mihi pro israel in tabernaculo federis. et orent pro eis ne sit in populo plaga si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Feceruntq; moyses & aaron & omnis multitudo filiorum israel super leuitas que preceperat dominus moysi. Purificatiq; sunt & laverunt vestimenta sua. Elevavitq; eos aaron in conspectu domini. & oravit pro eis ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum federis coram aaron & filiis eius. sicut preceperat dominus moysi de leuitis ita factum est.
Locutus est dominus ad moysen dicens. Hęc est lex leuitarum. A xxv annis & supra ingredientur in tabernaculum federis ut ministrent. Cumq; quinquagesimum annum etatis impleverint. servire cessabunt. eruntq; ministri fratrum suorum in tabernaculo federis ut custodiant que sibi fuerint commendata. opera autem ipsa non faciant. Sic dispones leuitas in custodiis suis.
Locutus est dominus ad moysen in deserto synai anno secundo postquam egressi sunt de terra egypti. mense primo dicens. Faciant filii israel phase in tempore suo. xiiii die mensis huius ad vesperam. iuxta omnes cerimonias & iustificationes eius. Precepitq; moyses filiis israel ut facerent phase. Qui fecerunt tempore suo. xiiii. die mensis ad vesperam in monte synai iuxta omnia que mandaverat dominus moysi. fecerunt filii israhel.
Ecce autem quidam inmundi super anima hominis qui non poterant facere phase in die illo. accedentes ad moysen & aaron dixerunt eis. Inmundi sumus super anima hominis. quare fraudamur ut non valeamus offerre oblationem domino. in tempore suo inter filios israel. Quibus respondit moyses. State ut consulam quid precipiat dominus de vobis. Locutusq; est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel. Homo qui fuerit inmundus super anima sive peril in via in gente vestra. faciat phase domino in mense secundo. xiiii die mensis ad vesperam cum azimis & lactucis agrestibus comedent illud. Non relinquent ex eo quippiam usq; mane. & os eius non confringent. Omnem ritum phase observabunt. Si quis autem & mundus est & in itinere non fuit & tamen non fecit phase. exterminabitur anima illa de populis suis. quia sacrificium domino non obtulit in tempore suo. peccatum suum ipse portabit. Peregrinus quoq; & advena si fuerint apud vos faciant phase domini iuxta cerimonias & iustificationes eius. Preceptum idem erit apud vos tam advene quam indigene. Igitur die qua erectum est tabernaculum operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usq; mane. sic fiebat iugiter. Per diem quoq; operiebat nubes illud. & per noctem quasi species ignis. Cumq; ablata fuisset nubes que tabernaculum protegebat tunc proficiscebantur filii israel. & in loco ubi stetisset nubes. ibi castrametabantur. Ad imperium domini proficiscebantur. & ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum. manebant in eodem loco. Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud. erant filii israel in excubiis domini & non proficiscebantur quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium domini erigebant tentoria. & ad imperium illius deponebant. Si fuisset nubes a vespere usq; mane & statim tabernaculum reliquisset; proficiscebantur. Et si post diem & noctem recessisset. dissipabant tentoria. Si biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum. manebant filii israel in eodem loco & non proficiscebantur. Statim autem ut recessisset. movebant castra. Per verbum domini figebant tentoria. & per verbum illius proficiscebantur. erantq; in excubiis domini iuxta imperium eius per manum moysi.
Locutus est dominus ad moysen dicens. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra. Cumq; increpueris tubis congregabitur ad te omnis turba ad ostium federis tabernaculi. Si semel clangueris venient ad te principes & capita multitudinis israel. Sin autem prolixior atq; concisus clangor increpuerit. movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. In secundo autem sonitu & pari ululatu tube levabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient. ululantibus tubis in profectione. Quando autem congregandus est populus simplex tubarum clangor erit & non concise ululabunt. Filii aaron sacerdotes clangent tubis. eritq; hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos clangetis ululantibus tubis. & erit recordatio vestri coram domino deo vestro. ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Si quando habebitis epulum & dies festos. & kalendas. canetis tubis super holocaustis & pacificis victimis ut sint vobis in recordationem domini dei vestri. Ego dominus deus vester.
Anno secundo mense secundo. xx die mensis. elevata est nubes de tabernaculo federis. profectiq; sunt filii israel per turmas suas de deserto synai. & recubuit nubes in solitudine pharan. Moveruntq; castra primi iuxta imperium domini in manu moysi. filii iuda per turmas suas quorum princeps erat naasson filius amminadap. In tribu filiorum ysachar fuit princeps nadanael filius suar. In tribu zabulon erat princeps elyab filius helon. Depositumq; est tabernaculum quod portantes egressi sunt filii gerson & merari. Profectiq; sunt & filii ruben per turmas & ordinem suum. quorum princeps erat helysur filius sedeyr. In tribu filiorum symeon princeps fuit salamihel filius surisadday. Porro in tribu gad erat princeps eliasaph filius duhel. Profectiq; sunt & caathite portantes sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur. donec venirent ad erectionis locum. Moverunt castra & filii effraym per turmas suas. in quorum exercitu princeps erat helisama filius ammiud. In tribu autem filiorum manasse princeps fuit ga

16.

maliel filius phadassur. Et in tribu beniamin dux abidan filius
gedeonis. Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filii dan per turmas
suas. in quorum exercitu princeps fuit ahiezer filius ammisaddai.
In tribu autem filiorum aser erat princeps fagaihel filius okran. Et
in tribu filiorum neptalim princeps fuit abira filius enan. Hec sunt
castra et profectiones filiorum israhel per turmas suas. quando egrediebantur.
Dixitque moyses obab filio raguel madianite cognato suo. Proficis
cimur ad locum quem dominus daturus est nobis. Veni nobiscum ut bene
faciamus tibi. quia dominus promisit bona israheli. Cui ille respondit. Non vadam tecum.
sed revertar in terram meam in qua natus sum. Et ille. Noli inquit nos
relinquere. Tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere
debeamus. et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris. quicquid
optimum fuerit ex opibus quas nobis daturus est dominus. dabimus tibi.
Profecti ergo sunt de monte domini via trium dierum. archaque federis
domini precedebat eos. per tres dies providens castrorum locum. Nubes
quoque domini super eos erat per diem cum incederent. Cumque eleva
retur archa. dicebat moyses. Surge domine et dissipentur inimici
tui. et fugiant qui oderunt te a facie tua. Cum autem deponeretur aiebat.
Revertere domine ad multitudinem exercitus israhel.

xxx. Interea ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra dominum.
Quod cum audisset irratus est. et accensus in eos ignis domini. devo
ravit extrema castrorum parte. Cumque clamasset populus ad moy
sen. oravit moyses ad dominum. et absortus est ignis. Vocavitque
nomen loci illius incensio. eo quod succensus fuisset contra eos ig
nis domini. Vulgus quoque promiscuum quod ascenderat cum eis. fla
gravit desiderio carnium sedens. et flens. iunctis sibi pariter
filiis israhel. et ait. Quis dabit nobis ad vescendum carnes.
Recordamur piscium quos comedebamus in egypto gratis. In mentem
nobis veniunt cucumeres. et pepones. porrique et cepe et allia.
Anima nostra arida est. nichil enim aliud respiciunt oculi nostri nisi man.
Erat autem man quasi semen coriandri coloris bdellii. Circuibatque po
pulus et colligebat illud. et frangebat mola sive terebat in
mortario coquens in olla. et faciens ex eo tortulas saporis quasi
panis oleati. Cumque descenderet nocte super castra ros. descen
debat pariter et man. Audivit ergo moyses flentem populum per fami
lias. singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor domini valde.
et moysi intolerabilis res visa est. et ait ad dominum. Cur afflixisti
servum tuum. Quare non invenio gratiam coram te. et cur impo
suisti pondus universi populi huius super me. Numquid ego concepi
omnem hanc multitudinem vel genui eam. ut dicas michi porta eos
in sinu tuo. sicut portare solet nutrix infantulum et defer in
terram pro qua iurasti patribus eorum. Unde michi carnes ut dem
tante multitudini. Flent contra me dicentes. Da nobis car
nes ut comedamus. Non possum solus sustinere hunc populum. quia
gravis est michi. Sin aliter tibi videtur. obsecro ut interficias me et
inveniam gratiam in oculis tuis. ne tantis afficiar malis. Et dixit
dominus ad moysen. Congrega michi lxx viros de senioribus israhel
quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri. et duces eos ad
ostium tabernaculi federis. faciesque ibi stare tecum. ut descendam
et loquar tibi. et auferam de spiritu tuo tradamque eis ut sustentent
tecum onus populi. et non tu solus graveris. Populo quoque dices. Sancti
ficamini. cras comedetis carnes. ego enim audivi vos dicere. Quis
dabit nobis escas carnium. Bene nobis erat in egypto. ut det
vobis dominus carnes et comedatis. non uno die nec duobus. vel quinque
aut decem. nec viginti quidem. sed usque ad mensem dierum donec exeat per
nares vestras. et vertatur in nauseam. eo quod repuleritis dominum qui in me
dio vestri est. et fleveritis coram eo dicentes. Quare egressi sumus de
egypto. Et ait moyses ad dominum. Sexcenta milia peditum
huius populi sunt. et tu dicis dabo eis esum carnium mense integro.
Numquid ovium et boum multitudo cedetur ut possit sufficere ad
cibum. vel omnes pisces maris in unum congregabuntur ut eis
sufficiant. Cui respondit dominus. Numquid manus domini invalida est.
Iam nunc videbis utrum sermo meus opere compleatur.

Venit igitur moyses et narravit populo verba domini congregans lxx
viros ex senioribus israhel. quos stare fecit circa tabernaculum.
Descenditque dominus per nubem et locutus est ad eum. auferens de spiritu
qui erat in moyse. et dans lxx viris. Cumque requievisset spiritus in
eis. prophetaverunt. nec ultra cessaverunt. Remanserant autem in ca
stris duo viri quorum unus vocabatur eldad et alter medad super
quos requievit spiritus. Nam et ipsi descripti fuerant et non exierant
ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris. cucurrit
puer et nuntiavit moysi dicens. Eldad et medad prophetant
in castris. Statim iosue filius nun minister moysi et electus
e pluribus ait. Domine mi moyses. prohibe eos. At ille. Quid
inquit emularis pro me. Quis tribuat ut omnis populus prophetet
et det eis dominus spiritum suum. Reversusque est moyses et omnes
maiores natu in castra. Ventus autem egrediens a domino. arreptas
trans mare coturnices detulit et dimisit in castra itinere quanti
una die confici potest ex omni parte castrorum. per circuitum. vola
bantque in aere duobus cubitis altitudine super terram. Surgens
ergo populus toto die illo et nocte et die altero. congregavit cotur
nicum qui parum decem choros. et siccaverunt eos per girum castrorum.
Adhuc carnes erant in dentibus eorum. nec defecerat huiuscemodi
cibus. et ecce furor domini concitatus in populum. et percussit eum
plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus sepulchra concupi
scentie. Ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egres
si autem de sepulchris concupiscentie venerunt in aseroth et manserunt ibi.

Locutaque est maria et aaron contra moysen propter uxorem eius ethyo
pissam et dixerunt. Num per solum moysen locutus est dominus.
Nonne et nobis similiter locutus est. Quod cum audisset dominus
iratus est. Erat enim moyses vir mitissimus super omnes homines
qui morabantur in terra. Statim locutus est ad eum et ad aaron et
mariam. Egredimini tantum vos tres ad tabernaculum federis.
Cumque fuissent egressi descendit dominus in columna nubis et ste
tit in introitu tabernaculi vocans aaron et mariam. Qui cum
issent. dixit ad eos. Audite sermones meos. Si quis fuerit
inter vos propheta domini. in visione apparebo ei. vel per somnium
loquar ad illum. At non talis servus meus moyses qui in omni domo
mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei. Et palam
non per enigmata et figuras dominum videt. Quare ergo non timuistis detra
here servo meo moysi. Iratusque contra eos abiit. Nubes quoque
recessit que erat super tabernaculum. et ecce maria apparuit can
dens lepra sicut nix. Cumque respexisset eam aaron et vidisset
eam perfusam lepra. ait ad moysen. Obsecro domine mi. ne im
ponas nobis hoc peccatum. quod stulte commisimus. ne fiat hec quasi
mortua et ut abortivum quod proicitur de vulva matris sue. Ecce iam
medium carnis eius devoratum est lepra. Clamavitque moyses ad
dominum dicens. Domine obsecro sana eam. Cui respondit dominus. Si pater eius spu
isset in faciem eius. nonne debuerat saltem septem dierum rubore perfundi.
Septem diebus separetur extra castra. et postea revocabitur. Exclusa est
itaque maria extra castra septem diebus. et populus non est motus de loco illo
donec revocata est maria. Profectusque est populus de aseroth fixis ten
toriis in deserto pharan. ibi locutus est dominus ad moysen dicens. Mit
te viros qui considerent terram chanaan quam daturus sum filiis israhel
singulos de singulis tribubus ex principibus. Fecit moyses quod dominus im
peraverat de deserto pharan mittens principes viros quorum ista sunt nomina.
De tribu ruben sammua filium zacchur. De tribu symeon sa
phat filium uri. De tribu iuda caleph filium iephone. De tribu
ysachar igal filium ioseph. De tribu effraim osee filium nun.
De tribu beniamin falti filium raphu. De tribu zabulon geddi
hel filium sodi. De tribu ioseph sceptri manasse gaddi filium susi.
De tribu dan ammihel filium gamalli. De tribu aser sur filium mi
chael. De tribu neptalim naabi filium vafsi. De tribu gad guhel filium machi.

Hec sunt nomina virorum quos misit moyses ad considerandam terram.
Vocavitque osee filium nun iosue. Misit ergo eos moyses ad con
siderandam terram chanaan et dixit ad eos. Ascendite per meridi
anam plagam. Cumque veneritis ad montes considerate terram
qualis sit. et populum qui habitator est eius. utrum fortis sit an
infirmus. pauci numero an plures. ipsa terra bona an mala. ur
bes quales muri an absque muris. humus pinguis an sterilis.
nemorosa an absque arboribus. Confortamini. et afferte nobis
de fructibus terre. Erat autem tempus quando iam precoque uve vesci possunt.
Cumque ascendissent exploraverunt terram a deserto sin usque ad
rohob intrantibus emath. ascenderuntque ad meridiem et venerunt
in ebron ubi erant ahiman et sisai et tholmai filii enak.
Nam ebron septem annis ante chanaam urbem egypti condita est.
Pergentesque usque ad torrentem botri absciderunt palmitem cum uva
sua quem portaverunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis
et de ficis loci illius tulerunt. Qui appellatus est nehelescol id est
torrens botri. eo quod botrum inde portassent filii israhel. Reversique
exploratores terre post xl dies omni regione circuita venerunt
ad moysen et aaron et omnem cetum filiorum israhel in deserto pharan
quod est in cades. Locutique eis et omni multitudini ostenderunt fructus
terre. et narraverunt dicentes. Venimus ad terram ad quam misisti nos. que
revera fluit lacte et melle ut ex his fructibus cognosci potest. sed cul
tores fortissimos habet. et urbes grandes atque muratas. Stirpem
enak vidimus ibi. Amalech habitat in meridie. etheus. et iebu
seus. et amorreus in montanis. chananeus vero moratur iuxta mare.
et circa fluenta iordanis. Inter hec caleph compescens murmur populi
qui oriebatur contra moysen ait. Ascendamus et possideamus terram.
quoniam poterimus obtinere eam. Alii vero qui fuerant cum eo dicebant. Ne
quaquam ad hunc populum valemus ascendere quia fortior nobis est.
Detraxeruntque terre quam inspexerant apud filios israhel dicentes.
Terra quam lustravimus devorat habitatores suos. et populum quem
aspeximus procere stature est. Ibi vidimus monstra quedam filiorum
enak de genere giganteo. quibus comparati quasi locuste videbamur.

Igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa. et murmurati sunt
contra moysen et aaron cuncti filii israhel dicentes. Utinam mortui es
semus in egypto. et non in hac vasta solitudine. Utinam pereamus et non
inducat nos dominus in terram istam ne cadamus gladio et uxores
ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in egyp
tum. Dixeruntque alter ad alterum. Constituamus nobis du
cem et revertamur in egyptum. Quo audito moyses et aaron
ceciderunt proni in terram. coram omni multitudine filiorum israhel.
At vero iosue filius nun et caleph filius iephone qui et ipsi lustra
verant terram sciderunt vestimenta sua. et ad omnem multitudinem
filiorum israhel locuti sunt. Terra quam circuivimus valde bona est.
Si propitius fuerit dominus inducet nos in eam et tradet nobis humum
lacte et melle manantem. Nolite rebelles esse contra dominum. neque
timeatis populum terre huius. quia sicut panem. ita possumus eos devo
rare. Recessit ab illis omne presidium. Dominus nobiscum est nolite ti
mere. Cumque clamaret omnis multitudo et lapidibus eos vel
let opprimere. apparuit gloria domini super tectum federis cunctis
videntibus filiis israhel. Et dixit dominus ad moysen. Usquequo detrahet
michi populus iste. Quousque non credent michi in omnibus signis que feci coram
eis. Feriam ergo eos pestilentia atque consumam. te autem faciam prin
cipem super gentem magnam et fortiorem quam hec est.

Et ait moyses ad dominum. Ut audiant egyptii de quorum medio edu
xisti populum istum et habitatores terre huius qui audierunt quod tu
domine in populo isto sis. et facie videaris ad faciem. et nubes tua
protegat illos. et in columna nubis precedas eos per diem et in columna
ignis per noctem. quod occideris tantam multitudinem quasi unum hom
inem et dicant. non poterat introducere populum in terram pro qua iura
verat. idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitu
do domini. sicut iurasti dicens. Dominus patiens et multe misericordie auferens
iniquitatem et scelera nullumque innoxium derelinquens. qui visitas
peccata patrum in filios in tertiam et quartam generationem. Dimitte
obsecro peccatum populi huius. secundum magnitudinem misericordie tue sicut
propitius fuisti egredientibus de egypto. usque ad locum istum. Dixitque
dominus. Dimisi iuxta verbum tuum. Vivo ego et implebitur gloria
domini universa terra. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem
meam et signa que feci in egypto et in solitudine et temptaverunt
me iam per decem vices nec obedierunt voci mee non videbunt terram pro qua
iuravi patribus eorum. nec quisquam ex illis qui detraxit michi intuebitur eam.
Servum meum caleph qui plenus alio spiritu secutus est me inducam in terram
hanc quam circuivit et semen eius possidebit eam. quoniam amalechites
et chananeus habitant in vallibus. Cras movete castra et reverti
mini in solitudinem per viam maris rubri.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens. Usquequo hec multitudo
pessima murmurat contra me. Querelas filiorum israhel audivi.
Dic ergo eis. Vivo ego ait dominus. quia sicut locuti estis audiente me.
sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadavera vestra. Omnes qui nu
merati estis a xx annis et supra et murmurastis contra me non intra
bitis terram super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem
preter caleph filium iephone et iosue filium nun. Parvulos autem vestros
de quibus dixistis quod prede hostibus forent introducam ut videant
terram que vobis displicuit. Vestra cadavera iacebunt in solitudine. Filii vestri
erunt vagi in deserto annis xl. et portabunt fornicationem vestram donec
consumantur cadavera patrum in deserto. Iuxta numerum xl dierum quibus
considerastis terram annus pro die imputabitur. et xl annis recipietis
iniquitates vestras. et scietis ultionem meam. quoniam sicut locutus sum sic faciam
omni multitudini huic pessime que consurrexit adversum me in

In solitudine hac deficiet et morietur.

Igitur omnes viri quos miserat moyses ad contemplandam terram et qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem detrahentes terre quod esset mala mortui sunt atque percussi in conspectu domini. Iosue autem filius nun et caleph filius iephone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram. Locutusque est moyses universa verba hec ad omnes filios israhel. et luxit populus nimis. Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis. atque dixerunt. Parati sumus ascendere ad locum de quo dominus locutus est. quia peccavimus. Quibus moyses. Cur inquit transgredimini verbum domini. quod vobis non cedet in prosperum? Nolite ascendere non enim est dominus vobiscum. ne corruatis coram inimicis vestris. Amalechites et chananeus ante vos sunt quorum gladio corruetis eo quod nolueritis adquiescere domino. nec erit dominus vobiscum. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Archa autem testamenti domini et moyses non recesserunt de castris. Descenditque amalechites et chananeus qui habitabant in monte et percutiens eos atque concidens persecutus est usque horma.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere ad filios israhel et dices ad eos. Cum ingressi fueritis terram habitationis vestre quam ego dabo vobis et feceritis oblationem domino in holocaustum aut victimam pacificam vota solventes. vel sponte offerentes munera. aut in sollempnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis domino. de bubus sive de ovibus: offeret quicumque immolaverit victimam sacrificium simile decimam partem ephi. conspersam oleo quod mensuram habebit quartam partem hin. et vinum ad liba fundenda eiusdem mensure dabit in holocaustum sive in victimam per agnos singulos et arietes. Erit sacrificium simile duarum decimarum que conspersa sit oleo tertie partis hin. et vinum ad libamentum tertie partis eiusdem mensure offeret in odorem suavissimum domino. Quando vero de bubus feceris holocaustum domino aut hostias ut impleas votum vel pacificas victimas. dabis per singulos boves simile tres decimas conspersi oleo quod medium mensure habeat hin. et vinum ad libamina fundenda eiusdem mensure in oblationem suavissimi odoris domino. Sic facietis per singulos boves et arietes et agnos et hedos. tam indigene quam peregrini eodem ritu offerent sacrificia. Unum preceptum erit atque iudicium tam vobis quam advenis terre.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israhel et dices ad eos. Cum veneritis in terram quam dabo vobis. et comederitis de panibus regionis illius. separabitis primitias domino de cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis. ita de pulmentis dabitis primitias domino. Quod si per ignorantiam preterieritis quicquam horum que locutus est dominus ad moysen et mandavit per eum ad vos. a die qua cepit iubere et ultra. oblitaque fuerit facere multitudo. offeret vitulum de armento holocaustum in odorem suavissimum domino et sacrificium eius ac liba ut cerimonie postulant. hircumque pro peccato et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum israhel et dimittetur eis quia non sponte peccaverunt nichilominus offerentes incensum domino pro se et pro peccato atque errore suo. et dimittetur universe multitudini filiorum israhel. et advenis qui peregrinantur apud eos. quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam. Quod si anima una nesciens peccaverit. offeret capram anniculam pro peccato suo. et deprecabitur pro ea sacerdos quod inscia peccaverit coram domino. impetrabitque ei veniam et dimittetur ei. tam indigenis quam advenis. una lex erit omnium qui peccaverint ignorantes. Anima vero que per superbiam aliquid commiserit sive civis sit sive peregrinus. quoniam adversum dominum rebellis fuit peribit de populo suo. Verbum enim domini contempsit. et preceptum illius fecit irritum. Idcirco delebitur et portabit iniquitatem suam.

Factum est autem cum essent filii israhel in solitudine et invenissent hominem colligentem ligna in die sabbati. obtulerunt eum moysi et aaron. et universe multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem. nescientes quid super eo facere debuissent. Dixitque dominus ad moysen. Morte moriatur homo iste. Obruat eum omnis turba lapidibus extra castra. Cumque eduxissent eum foras obruerunt eum lapidibus et mortuus est sicut preceperat dominus. Dixit quoque dominus ad moysen. Loquere filiis israhel et dices ad eos. ut faciant fimbrias per singulos angulos palliorum. ponentes in eis vittas iacinctinas. quas cum viderint recordentur omnium mandatorum domini. nec sequantur cogitationes suas. et oculos per res varias fornicantes. sed magis memores preceptorum domini faciant ea. sintque sancti deo suo. Ego dominus deus vester. qui eduxi vos de terra egypti. ut essem vester deus.

Ecce autem chore filius ysaar filii caath filii levi. et dathan atque abiron filii heliab. hon quoque filius pheleth de filiis ruben surrexerunt contra moysen et alii filiorum israhel ducenti quinquaginta viri proceres synagoge. et qui tempore concilii per nomina vocabantur. Cumque stetissent adversum moysen et aaron dixerunt. Sufficiat vobis quia omnis multitudo sanctorum est. et in ipsis est dominus. Cur elevamini super populum domini? Quod cum audisset moyses cecidit pronus in faciem suam. locutusque est ad chore et ad omnem multitudinem. Mane inquit notum faciet dominus qui ad se pertineant et sanctos applicabit sibi. et quos elegerit adpropinquabunt ei. Hoc igitur facite. Tollat unusquisque thuribulum suum. tu chore et omne concilium tuum. et hausto cras igne ponite desuper thymiama coram domino. et quemcumque elegerit ipse erit sanctus. Multum erigimini filii levi. Dixitque rursum ad chore. Audite filii levi. Num parum vobis est quod separavit vos deus israhel ab omni populo et iunxit sibi ut serviretis ei in cultu tabernaculi et staretis coram frequentia populi et ministraretis ei? Idcirco fecit ad se accedere te. et omnes fratres tuos filios levi ut vobis etiam sacerdotium vendicetis et omnis globus tuus stet contra dominum? Quid est enim aaron ut murmuretis contra eum? Misit ergo moyses ut vocaret dathan et abiron filios heliab. Qui responderunt. Non venimus. Numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra que lacte et melle manabat ut occideres in deserto. nisi et dominatus fueris nostri? Revera induxisti nos in terram que fluit rivis lactis et mellis. et dedisti nobis possessiones agrorum et vinearum. An et oculos nostros vis eruere? Non venimus. Iratusque moyses valde ait ad dominum. Ne respicias sacrificia eorum. Tu scis quod nec asellum quidem umquam acceperim ab eis. nec afflixerim quempiam eorum. Dixitque ad chore. Tu et omnis congregatio tua state seorsum coram domino. et aaron die crastino separatim. Tollite singuli thuribula vestra et ponite super ea incensum coram domino. offerentes ducenta quinquaginta thuribula. aaron quoque teneat thuribulum suum. Quod cum fecissent. stantibus moyse et aaron et coacervassent adversus eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi. apparuit cunctis gloria domini. Locutusque est dominus ad moysen et aaron et ait. Separamini de medio congregationis huius. ut eos repente disperdam. Qui ceciderunt proni in faciem atque dixerunt. Fortissime deus spirituum universe carnis. Num uno peccante contra omnes ira tua deseviet? Et ait dominus ad moysen. Precipe universo populo ut separetur a tabernaculis chore et dathan et abiron. Surrexitque et abiit ad dathan et abiron et sequentibus eum senioribus israhel dixit ad turbam. Recedite a tabernaculis hominum impiorum. et nolite tangere que ad eos pertinent. ne involvamini peccatis eorum. Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum. dathan et abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus et liberis omnique frequentia. Et ait moyses. In hoc scietis quod miserit me dominus ut facerem universa que cernitis. et non ex proprio ea corde protulerim. Si consueta morte hominum interierint. et visitaverit eos plaga qua et ceteri visitari solent. non misit me dominus. Sin autem novam rem fecerit dominus ut aperiens terra os suum deglutiat eos. et omnia que ad illos pertinent, descenderintque in infernum viventes. scietis quod blasphemaverint dominum. Confestim igitur ut cessavit loqui. dirrupta est terra sub pedibus eorum. et aperiens os suum devoravit illos. cum tabernaculis suis et universa substantia eorum. descenderuntque vivi in infernum operti humo. et perierunt de medio multitudinis. At vero omnis israhel qui stabat per gyrum fugit ad clamorem pereuntium dicens. Ne forte et nos terra deglutiat. Sed et ignis egressus a domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Precipe eleazaro filio aaron sacerdoti ut tollat thuribula que iacent in incendio. et ignem huc illucque dispergat quoniam sanctificata sunt in mortibus peccatorum. producatque ea in laminas. et affigat altari. eo quod oblatum sit in eis incensum domino. et sanctificata sint ut cernant ea pro signo et monimento filii israhel. Tulit ergo eleazar sacerdos thuribula enea in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit et produxit ea in laminas et affigens altari. ut haberent postea filii israhel quibus commonerentur ne quis accedat alienigena et qui non est de semine aaron ad offerendum incensum domino. ne patiatur sicut passus est chore et omnis congregatio eius. Loquente domino ad moysen murmuravit omnis multitudo filiorum israhel contra moysen et aaron sequenti die dicens. Vos interfecistis populum domini. Cumque oriretur seditio et tumultus cresceret. moyses fugerunt ad tabernaculum federis. Quod postquam ingressi sunt operuit nubes tabernaculum. et apparuit gloria domini. Dixitque dominus ad moysen et aaron. Recedite de medio huius multitudinis. etiam nunc delebo eos.

Cumque iacerent in terra dixit moyses ad aaron. Tolle thuribulum et hausto igne de altari mitte incensum desuper pergens cito ad populum et rogans pro eis. Iam enim egressa est ira a domino. et plaga desevit. Quod cum fecisset aaron et cucurrisset ad mediam multitudinem quam iam vastabat incendium. obtulit thymiama et stans inter mortuos ac viventes pro populo deprecatus est. et plaga cessavit. Fuerunt autem qui percussi sunt xiiii milia hominum et dcc absque his qui perierant in seditione chore. Reversusque est aaron ad moysen ad ostium tabernaculi federis. postquam quievit interitus. Et locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israhel et accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas. A cunctis principibus tribuum virgas xii. et uniuscuiusque nomen superscribes virge sue. nomen autem aaron erit in tribu levi. et una virga cunctas seorsum continebit familias. ponesque eas in tabernaculo federis coram testimonio. ubi loquar ad te. Quem ex his elegero germinabit virga eius. et cohibebo a me querimonias filiorum israhel quibus contra vos murmurant. Locutusque est moyses ad filios israhel et dederunt ei omnes principes filiorum virgas per singulas tribus. fueruntque virge xii. absque virga aaron. Quas cum posuisset moyses coram domino in tabernaculo testimonii. sequenti die invenit germinasse virgam aaron in domo levi. et turgentibus gemmis eruperant flores. qui foliis dilatatis in amigdalas deformati sunt. Protulit ergo moyses omnes virgas de conspectu domini ad cunctos filios israhel. videruntque et receperunt singuli virgas suas. Dixitque dominus ad moysen. Refer virgam aaron in tabernaculum testimonii ut servetur ibi in signum rebellium filiorum israhel. et quiescant querele eorum a me ne moriantur. Fecitque moyses sicut preceperat dominus. Dixerunt autem filii israhel ad moysen. Ecce consumpti sumus omnes perivimus. Quicumque accedit ad tabernaculum domini moritur. Numquid ad internicionem cuncti delendi sumus?

Dixitque dominus ad aaron. Tu et filii tui et domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarii. et tu et filii tui simul. sustinebitis peccata sacerdotii vestri. Sed et fratres tuos de tribu levi. et sceptrum patris tui sume tecum. presto que sint et ministrent tibi. Tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. excubabuntque levite ad precepta tua. et ad cuncta opera tabernaculi. ita dumtaxat ut ad vasa sanctuarii et ad altare non accedant ne et illi moriantur et vos pereatis simul. Sint autem tecum et excubent in custodiis tabernaculi et in omnibus cerimoniis eius. Alienigena non miscebitur vobis. Excubate in custodia tabernaculi et in ministerio altaris. ne oriatur indignatio super filios israhel. Ego dedi vobis fratres vestros levitas de medio filiorum israhel et tradidi donum domino. ut serviant in ministeriis tabernaculi eius. Tu autem et filii tui custodite sacerdotium vestrum. et omnia que ad cultum altaris pertinent et intra velum sunt per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus accesserit occidetur.

17

Locutus est dominus ad aaron. Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia que sanctificantur a filiis israhel tibi tradidi et filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. Hec ergo accipies de his que sanctificantur et oblata sunt domino. Omnis oblatio et sacrificium et quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi. et cedit in sancta sanctorum. tuum erit et filiorum tuorum. In sanctuario comedes illud. Mares tantum edent ex eo. quia consecratum est tibi. Primitias autem quas voverint atque obtulerint filii israhel tibi dedi et filiis tuis ac filiabus iure perpetuo. Qui mundus est in domo tua vescetur eis. Omnem medullam olei et vini ac frumenti et quicquid offerunt primitiarum domino tibi dedi. Universas frugum primitias quas gignit humus et domino deportantur cedent in usus tuos. Qui mundus est in domo tua vescetur eis. Omne quod ex voto reddiderint filii israhel tuum erit. Quicquid primum erumpit de vulva cuncte carnis quam offerunt domino. sive ex hominibus sive de pecoribus fuerit tui iuris erit. ita dumtaxat ut pro hominis primogenito pretium accipias. et omne animal quod inmundum est redimi facias. cuius redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque pondere sanctuarii. Siclus xx obolos habet. Primogenita autem bovis et ovis et capre non facies redimi. quia sanctificata sunt domino. Sanguinem tantum eorum fundes super altare. et adipem adolebis in suavissimum odorem domino. carnes vero in usum tuum cedent. Sicut pectusculum consecratum. et armus dexter tua erunt. Omnes primitias sanctuarii quas offerunt filii israhel domino. tibi dedi et filiis ac filiabus:

iure perpetuo. Pactum salis est coram Domino sempiternum tibi ac filiis tuis. Dixitque Dominus ad Aaron. In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars et hereditas tua in medio filiorum Israhel. Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israhelis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis, ut non accedant ultra filii Israhel ad tabernaculum foederis, nec committant peccatum mortiferum. Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus et portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens. Praecipe Levitis atque denuntia. Cum acceperitis a filiis Israhel decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est decimam partem decimae, ut reputetur vobis in oblationem primitiarum, tam de areis quam de torcularibus, et universis quorum accipitis primitias offerte Domino et date Aaron sacerdoti. Omnia quae offeretis ex decimis et in donaria Domini separabitis, optima et electa erunt. Dicesque ad eos. Si praeclara et meliora quaeque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari dederitis primitias, et comedetis eas in omnibus locis vestris tam vos quam familiae vestrae, quia pretium est pro ministerio quo servitis in tabernaculo testimonii, et non peccabitis super hoc, egregia vobis et pinguia reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israhel et moriamini.

Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens. Ista est religio victimae quam constituit Dominus. Praecipe filiis Israhel ut adducant ad te vaccam rufam aetatis integrae in qua nulla sit macula, nec portaverit iugum, tradetisque eam Eleazaro sacerdoti. Qui eductam extra castra immolabit in conspectu omnium, et tinguens digitum in sanguine eius asperget contra fores tabernaculi septem vicibus, comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle et carnibus eius quam sanguine et fimo flammae traditis. Lignum quoque cedrinum et hysopum coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam quae vaccam vorat. Et tunc demum lotis vestibus et corpore suo ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperam. Sed et ille qui combusserit eam lavabit vestimenta sua et corpus, et immundus erit usque ad vesperam. Colliget autem vir mundus cineres vaccae, et effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israhel in custodiam et in aquam aspersionis, quia pro peccato vacca combusta est. Cumque laverit qui vaccae portaverit cineres vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperam. Habebunt hoc filii Israhel et advenae qui habitant inter eos sanctum iure perpetuo. Qui tetigerit cadaver hominis et propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergetur ex hac aqua die tertio et septimo, et sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. Omnis qui tetigerit humanae animae morticinum et aspersus ex hac commixtione non fuerit, polluit tabernaculum Domini et peribit ex Israhel, quia aqua expiationis non est aspersus. Immundus erit et manebit spurcitia eius super eum. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius et universa vasa quae ibi sunt polluta erunt septem diebus. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper immundum erit. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis aut per se mortuum, sive os illius sive sepulchrum, immundus erit septem diebus. Tollent de cineribus combustionis atque peccati, et mittent aquas vivas super eos in vas. In quibus cum homo mundus tinxerit hysopum, asperget ex eo omne tentorium et cunctam supellectilem, et homines huiuscemodi contagione pollutos. Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio et septimo die, expiatusque septimo lavabit et se et vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperam. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiae, quia sanctuarium Domini polluit, et non est aqua lustrationis aspersus. Erit hoc praeceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis immundus erit usque ad vesperam. Quicquid tetigerit immundus immundum faciet, et anima quae horum quippiam tetigerit immunda erit usque ad vesperam.

Venerunt filii Israhel et omnis multitudo in desertum Syn mense primo, et mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, et sepulta est in eodem loco. Cumque indigeret aqua populus, coierunt adversum Moysen et Aaron, et versi in seditionem dixerunt. Utinam perissemus inter fratres nostros coram Domino. Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinem, ut et nos et nostra iumenta moriantur? Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, et adduxistis in locum istum pessimum qui seri non potest, qui nec ficum gignit nec vineas nec mala granata, insuper et aquam non habet ad bibendum? Ingressusque Moyses et Aaron dimissa multitudine tabernaculum foederis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum atque dixerunt. Domine Deus, audi clamorem populi huius, et aperi eis thesaurum tuum et fontem aquae vivae, ut satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens. Tolle virgam et congrega populum tu et Aaron frater tuus, et loquimini ad petram coram eis, et illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo et iumenta eius. Tulit igitur Moyses virgam quae erat in conspectu Domini, sicut praeceperat ei, congregata omni multitudine ante petram, dixitque eis. Audite rebelles et increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus eicere? Cumque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressae sunt aquae largissimae, ita ut populus biberet et iumenta. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron. Quia non credidistis mihi ut sanctificaretis me coram filiis Israhel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Haec est aqua contradictionis ubi iurgati sunt filii Israhel contra Dominum, et sanctificatus est in eis. Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom qui dicerent. Haec mandat frater tuus Israhel. Nosti omnem laborem qui apprehendit nos, quomodo descenderint patres nostri in Aegyptum, et habitaverimus ibi multo tempore, afflixeruntque nos Aegyptii et patres nostros, et quomodo clamaverimus ad Dominum, et exaudierit nos, miseritque angelum qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce in urbe Cades quae est in extremis finibus tuis positi obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros neque per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos. Respondit Edom. Non transibis per me. Alioquin armatus occurram tibi. Dixeruntque filii Israhel. Per tritam gradiemur viam, et si biberimus aquas tuas nos et pecora nostra, dabimus quod iustum est. Nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus. At ille respondit. Non transibis. Statimque egressus est obvius cum infinita multitudine et manu forti, nec voluit acquiescere deprecanti ut concederet transitum per fines suos. Quam ob rem divertit ab eo Israhel. Cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Or qui est in finibus terrae Edom, ubi locutus est Dominus ad Moysen dicens. Pergat inquit Aaron ad populos suos. Non enim intrabit terram quam dedi filiis Israhel, eo quod incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis. Tolle Aaron et filium eius cum eo, et duces eos in montem Or. Cumque nudaveris patrem veste sua, indues Eleazarum filium eius, et Aaron colligetur et morietur ibi. Fecit Moyses ut praeceperat Dominus, et ascenderunt in montem Or coram omni multitudine. Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron flevit super eo XXX diebus per cunctas familias suas.

Quod cum audisset Chananeus rex Arad qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israhel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, et victor existens duxit ex eo praedam. At Israhel voto se Domino obligans ait. Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes eius. Exaudivitque Dominus preces Israhel, et tradidit Chananeum. Quem ille interfecit subversis urbibus eius, et vocavit nomen loci illius Horma, id est anathema. Profecti sunt autem de monte Or per viam quae ducit ad mare Rubrum, ut circumirent terram Edom. Et taedere coepit populum itineris ac laboris, locutusque contra Dominum et Moysen ait. Cur eduxisti nos de Aegypto ut moreremur in solitudine? Deest panis, et non sunt aquae. Anima nostra iam nauseat super cibo isto levissimo. Quam ob rem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas et mortes plurimorum venerunt ad Moysen atque dixerunt. Peccavimus quia locuti sumus contra Dominum et te. Ora ut tollat a nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo.

Et locutus est Dominus ad eum. Fac serpentem aeneum, et pone eum pro signo. Qui percussus eum aspexerit vivet. Fecit ergo Moyses serpentem aeneum, et posuit pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur. Profectique sunt filii Israhel, et castrametati sunt in Oboth. Unde egressi fixere tentoria in Ieabarim, in solitudine quae respicit Moab contra orientalem plagam. Et inde moventes venerunt ad torrentem Zared. Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon quae est in deserto, et prominet in finibus Amorrei. Siquidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas et Amorreos. Unde dicitur in libro bellorum Domini. Sicut fecit in mari Rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Scopuli torrentium Arnon inclinati sunt ut requiescerent in Arnon, et recumberent in finibus Moabitarum.

Ex eo loco apparuit puteus super quo locutus est Dominus ad Moysen. Congrega populum, et dabo ei aquam. Tunc cecinit Israhel carmen istud. Ascendat puteus. Concinebant. Puteus quem foderunt principes et paraverunt duces multitudinis in datore legis et in baculis suis. Profectique sunt in Moboth(?), de solitudine Mathana, de Mathana in Nahaliel, de Nahaliel in Bamoth. Bamoth vallis est in regione Moab in vertice Phasga, et quae respicit contra desertum. Misit autem Israhel nuntios ad Seon regem Amorreorum dicens. Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam. Non declinabimus in agros et vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. Qui concedere noluit ut transiret Israhel per fines suos, quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum, et venit in Iasa, et pugnavit contra eum. A quo percussus est in ore gladii, et possessa est terra eius ab Arnon usque Iebboc et filios Ammon, quia forti praesidio tenebantur termini Ammonitarum.

Tulit ergo Israhel omnes civitates eius, et habitavit in urbibus Amorrei, in Esebon scilicet et viculis eius. Urbs Esebon fuit regis Seon Amorrei, qui pugnavit contra regem Moab, et tulit omnem terram quae ditionis illius fuerat usque Arnon. Idcirco dicitur in proverbio. Venite in Esebon, aedificetur et construatur civitas Seon. Ignis egressus est de Esebon, flamma de oppido Seon, et devoravit Ar Moabitarum et habitatores excelsorum Arnon. Vae tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios eius in fugam, et filias in captivitatem regi Amorreorum Seon. Iugum ipsorum disperiit ab Esebon usque Dibon, lassi pervenerunt in Nophe et usque Medaba. Habitavit itaque Israhel in terra Amorrei. Misitque Moyses qui explorarent Iazer, cuius ceperunt viculos, et possederunt habitatores. Verteruntque se et ascenderunt per viam Basan, et occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo pugnaturus in Edrai. Dixitque Dominus ad Moysen. Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum et omnem populum ac terram eius, faciesque illi sicut fecisti Seon regi Amorreorum habitatori Esebon. Percusserunt igitur et hunc cum filiis suis universumque populum eius usque ad internecionem, et possederunt terram illius. Profectique castrametati sunt in campestribus Moab, ubi trans Iordanem Hiericho sita est.

Videns autem Balac filius Sephor omnia quae fecerat Israhel Amorreo, et quod pertimuissent eum Moabitae et impetum eius ferre non possent, dixit ad maiores natu Madian. Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab. Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor ariolum qui habitabat super flumen terrae filiorum Ammon, ut vocarent eum et dicerent. Ecce egressus est populus ex Aegypto qui operuit superficiem terrae, sedens contra me. Veni igitur et maledic populo huic, quia fortior me est, si quo modo possim percutere et eicere eum de terra mea. Novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quem maledicta congesseris. Perrexeruntque seniores Moab et maiores natu Madian habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam et narrassent ei omnia verba Balac, respondit. Manete hic nocte, et respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus et ait ad eum. Quid sibi volunt homines isti apud te? Respondit. Balac filius Sephor rex Moabitarum misit eos ad me dicens. Ecce populus qui egressus est ex Aegypto operuit superficiem terrae. Veni et maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum. Dixitque Deus ad Balaam. Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus est. Qui mane consurgens dixit ad principes. Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum. Reversi principes dixerunt ad Balac. Noluit Balaam venire nobiscum. Rursum ille multo plures et nobiliores quam ante miserat misit. Qui cum venissent ad Balaam dixerunt. Sic dicit Balac filius Sephor. Ne cuncteris venire ad me. Paratum habeo honorare te, et quicquid volueris dabo tibi. Veni et maledic populo isti. Respondit Balaam. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti et auri, non potero mutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus vel minus loquar. Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, ut sciam quid mihi rursum respondeat Dominus.

Venit ergo Deus ad Balaam nocte et ait ei. Si vocare te venerunt homines

isti surge & uade cum eis. ita dumtaxat ut qđ tibi p̄cepero facias.
Surrexit balaam mane. & strata asina sua p̄fect͂ ē cū eis. Et
irat͂ ē ds̄. Stetitq; angl̄s dñi in uia cont͂ balaā qui sedebat asine.
& habebat duos pueros secū. Cernens asina angl̄m stante͂ i uia
euaginato gladio. auertit se de itinere & ibat p agrum. Quā cū
uerberaret balaam & uellet ad semita reducere. stetit angl̄s i
angustiis duarū maceriarū quib; uinee cingebant͂. Quē uidens
asina iunxit se parieti & attriuit sedentis pede. At ille iterū
uerberabat. Cumq; uidisset asina stante͂ angl̄m concidit sub pedib;
sedentis. Qui irat͂ uehementi cedebat fuste latera eius. ⁊

Aperuitq; dñs os asine. & locuta ē. Quid feci t̄. Cur percutis me ecce
iam tercio. Resp̄ balaam. Quia commeruisti & illusisti m̄. Utinā
haberē gladium ut te p̄cuterē. Dixq; asina. Nonne animal tuū
sum. cui sedere consueuisti usq; in p̄sentem diē. Dic quid simile
umq̄m t̄ fecerim. At ille ait. Numq̄m. Protinus aperuit dñs
oculos balaā. & uidit angl̄m stante͂ in uia euaginato gladium
in manu tenente͂ adorauitq; pnus in faciem. Cui angl̄s. Cur iq͂t
tercio uerberasti asinā tuā. Ego ueni ut aduersarer t̄ quia p̄uersa
ē uia tua. michiq; contraria. & nisi asina declinasset de uia dans
locum resistenti. te occidissem & illa uiueret. Dixq; balaam.
Peccaui nesciens qđ tu stares cont͂ me. & nc̄ si displicet t̄ ut ua
dam an reuertar. Ait angl̄s. Vade cum istis & caue ne aliud q͂
p̄cepero t̄ loquaris. Iuit ḡ cum p̄ncipib; Quod cum audisset
balac egressus est in occursum ei in oppido moabitarū qđ situ
ē in extremis finib; arnon. dixq; ad balaam. Misi nuncios
ut uocarent te. cur n̄ statim uenisti ad me. An quia mercede
aduentui tuo reddere nequeo. Cui ille resp̄. Ecce adsum.
Numqđ loqui potero aliud n̄ qđ ds̄ posuerit in ore meo.
Perrexerunt ḡ simul & uenerunt in urbē que i extremis finib;
regni eius ē. Cumq; occidisset balac boues & oues misit ad
balaam & p̄ncipes qui cū eo erant munera. Mane aūt facto
duxit eum ad excelsa baal. & intuit͂ ē extrema parte ppl̄i.
Dixq; balaam ad balac. Edifica m̄ hic septē aras. & para to
tidem uitulos. eiusdē numeri arietes. Cumq; fecisset iuxta
sermonē balaam. imposuerit simul uitulū & arietē sup aram.
Dixq; balaam ad balac. Sta paulisp iuxta holocaustum tuū.
donec uadā si forte occurrat m̄ dñs & qđ cumq; imperauerit loq͂r
t̄. Cumq; abisset uelociter occurrit ei ds̄. Locutq; est ad eum
balaā. Septē inq͂t aras erexi. & imposui uitulum & arietē
desup. Dominus aūt posuit uerbum suum in ore ei. & ait. Re
uertere ad balac & hec loqueris. Reuersusq; inuenit balac
stante͂ iuxta holocaustum suū. & om̄s p̄ncipes moabitarū. as
sumptaq; parabola sua dix. De aram adduxit me balac rex
moabitarum de montib; orientis. Veni inquit & maledic iacob
pp̄era & detestare isrl̄. Resp̄ balaam. Quom̄ maledicam
cui benedixit ds̄. Qua ratione detester. que dñs n̄ detestat͂.
De summis silicib; uidebo eum. & de collib; considerabo illū.
Populus solus habitabit. & int͂ gentes n̄ reputabit͂. Quis
dinumerare possit puluerē iacob. & nosse numerū stirpis
isrl̄. Moriat͂ anima mea morte iustoꝝ. & fiant nouissim͂
mea hoꝝ similia. Dixq; balac ad balaam. Quid ē h̄ qđ agis.
Ut maledicere inimicis meis uocaui te. & tu e contrario bene
dicis eis. Cui ille resp̄. Num aliud possum loq̄ n̄ qđ iusse
rit dominꝰ. Dix ḡ balac. Ueni mecum in alterum locum
unde partē israhelis uideas. & totū uidere n̄ possis. Inde ma
ledicito ei. Cūq; duxisset eum in locū sublimem sup uerticem
montis phasga. edificauit balaā septē aras. & imposito sup ara
uitulo atq; ariete. dix ad balac. Sta hic iuxta holocaustū tuū.
donec ego p̄gam obuius. Cui cū dñs occurrisset. posuissetq;
uerbū in ore ei ait. Reuertere ad balac & hec loq̄re. Reūsus
inuenit eum stante͂ iuxta holocaustū suū. & p̄ncipes moabitar͂
cū eo. Ad quē balac. Quid inq͂t locutus ē dñs. At ille assum
pta parabola sua ait. Sta balac ausculta. & audi fili sephor.
Non ē ds̄ quasi homo ut mentiat͂. nec ut filius hominis ut mutet͂.
Dix ḡ & n̄ faciet. Locut͂ est & n̄ implebit. Ad bene
dicendū adduct͂ sum. benedictionē p̄hibere n̄ ualeo. Non est
ydolum in iacob. nec uidet͂ symulachrū in isrl̄. dñs ds̄ ei cū eo
est. & clangor uictorie regis in illo. Ds̄ eduxit eū de egypto.
cuius fortitudo similis ē rinocerotis. Non est augurium in ia
cob. nec diuinatio in isrl̄. Temporib; suis dicet͂ iacob. & isrl̄i
quid opat͂ sit ds̄. Ecce ppl̄s ut leena consurget. & q̄si leo eri
get͂. Non accubabit donec deuoret p̄dā. & occisoꝝ sanguinē
bibat. Dixq; balac ad balaam. Nec maledicas ei nec benedicas.
Et ille ait. Nonne dixi t̄ qđ quicq͂d ds̄ imperauerit m̄ h̄ facerē.
Et ait balac ad eū. Ueni & ducā te ad alium locū. si forte placeat
deo ut inde maledicas eis. Cūq; duxisset eū sup uerticē mon
tis phogor q̄ respicit solitudinem. dix ei balaā. Edifica m̄ h̄
septē aras. & para totidē uitulos. eiusdēq; numeri arietes p sin
gulas aras. Cumq; uidisset balaā qđ placeret dño ut benedi
ceret isrl̄i. nequaq̄m abiit ut an̄ p̄rexerat ut augurū quereret.
sed dirigens contra desertū uultum suū. & eleuans oculos uidit
isrl̄ in tentoriis commorante͂ p tribus suas. & irruente in se sp̄u
dei. assumpta q; parabola ait. Dix balaā filius beor. Dixit
homo cuius obturat͂ ē oculus. dixit auditor sermonum dī. qui
uisionē omnipotentis intuit͂ ē. qui cadit & sic apiunt͂ oculi ei. Quā
pulchra tabernacula tua iacob. & tentoria tua isrl̄. Ut ualles
nemorose ut horti irrigui iuxta fluuios. ut tabnacula que fixit
dñs. q̄si cedri ppe aq̄s. Fluit aqua de situla ei. & semē illi͂ erit i
aq̄s multas. Tollet͂ pp̄t agag rex ei. & auferet͂ regnum illius.
Ds̄ eduxit illum de egypto. cuius fortitudo similis ē rinocerotī.
Deuorabunt gentes hostes illius. ossaq; illoꝝ confringent & p
forabunt sagittis. Accubans dormiuit ut leo. & quasi leena
quā suscitare nemo audebit. Qui benedixerit t̄ erit ipse be
nedictus. qui maledixerit in maledictione reputabit͂. ⁊

Iratusq; balac cont͂ balaam complosis manib; ait. Ad maledi
cendum inimicis meis uocaui te. quib; e contrario tercio benedixi
sti. Reuertere ad locum tuū. Decreuera quidē magnifice ho
norare te. s; dñs priuauit te honore disposito. Resp̄ balaā
ad balac. Nonne nunciis tuis quos misisti ad me dixi. Si de
derit m̄ balac plenā domū suā argenti & auri n̄ potero p̄ter
ire sermonē domini dī mei. uel boni qđ uel mali p̄feram ex cor
de meo. s; quicq͂d dñs dixerit hoc loquar. Uerumtamē p̄
gens ad pplm̄ meū dabo consilium quid ppl̄s tuus huic pplo
faciet extremo tempore. Sumpta ḡ parabola rursum ait.
Dix balaā filius beor. Dix homo cuius obturat͂ ē oculus. dix
auditor sermonū dī. qui nouit doctrinā altissimi. & uisiones
omnipotentis uidet. qui cadens apertos oculos habet. Uidebo
eum sed n̄ modo. intuebor illum sed n̄ ppe. Orietur stella ex
iacob. & consurget uirga de isrl̄. & percutiet duces moab.
uastabitq; om̄s filios seth. & erit ydumea possessio eius.
Hereditas seyr cedet inimicis suis. isrl̄ u° fortit͂ aget. De
iacob erit qui dominet͂. & p̄dat reliquias ciuitatis. Cumq;
uidisset amalech assumens parabolā suā ait. Principium
gentium amalech. cuius extrema p̄derant. Uiditq; q°q; cineum.
& assumpta parabola ait. Robustum ē quidē habitaculū
tuum. sed si in petra posueris nidū tuū. & fueris elect͂ de stir
pe cham. quā diu poteris p̄manere. Assur enī capiet te.
Assumptaq; iterum parabola rursum ait. Heu quis uictur͂
ē quando ista faciet ds̄. Uenient in trierib; de italia. su
perabunt assirios. uastabitq; hebreos. ad extremū etiā ipsi p̄ibt.
Surrexitq; balaā & reuersus ē in locum suū. balac q°q; uia q͂
uenerat abiit.

Morabat͂ aūt eo tempore isrl̄ in sethim. & fornicat͂ ē cum filiab; lx.
moab que uocauerit͂ eos ad sacrificia sua. At illi comederit͂ &
adorauerit͂ deos earū. Initiatusq; ē isrl̄ beelfegor. & irat͂ est
dñs ait ad moysen. Tolle cunctos p̄ncipes ppl̄i & suspende
eos contra solem in patibulis. ut auertat͂ furor m̄s ab isrl̄ahel.
Dixq; moyses ad iudices isrl̄. Occidat unusq̄sq; p̄ximos
suos. qui initiati sunt beelfegor. Et ecce unus de filiis isrl̄
intrauit corā fratib; suis ad scortū madianitem uidente mo
yse & omni turba filioꝝ isrl̄. qui flebant an̄ fores tabnaculi.

Quod cum uidisset finees filius eleazari filii aaron sacerdotis
surrexit de medio multitudinis & arrepto pugione ingressus
ē post uirum israhelite in lupanar & pfodit ambos simul
uirū & mulierē in locis genitalib; cessauitq; plaga a filiis
isrl̄. Et occisi sunt xxiiii milia hominū. Dixq; dñs ad moysē.
Finees filius eleazari filii aaron sacerdotis auertit irā meā a
filiis isrl̄. quia zelo meo commot͂ ē contra eos. ut n̄ ipse dele
rem filios isrl̄ in zelo meo. Idcirco loquere ad eū. Ecce do ei
pacem federis mei. & erit tam ipsi q̄m semini ei pactū sacerdotii
sempiternum. quia zelat͂ est p deo suo. & expiauit scelus filioꝝ
isrl̄. Erat aūt nomē uiri israhelite qui occisus erat cū madiani
tide zambri filii͂ salu dux de cognatione de tribu symeonis.
Porro mulier madianitides que parit͂ interfecta ē uocabat͂
cozbi filia sur principis nobilissimi madianitarum. ⁊

Locutusq; ē dominꝰ ad moysen dicēs. Hostes uos sentiant ma
dianite & percutite eos quia & ipsi hostilit͂ egerit͂ contra uos
& deceperunt insidiis p ydolum beelfegor & cozbi filiā
ducis madian sororē suam. que p̄cussa est in die plage p
sacrilegio beelfegor. ⁊

Postq̄m noxioꝝ sanguis effusus ē. dix dñs ad moysen & ad
eleazarum filium aaron sacerdotem. Numerate omnē summā
filioꝝ isrl̄ a xx annis & sup p domos & cognationes suas
cunctosq; qui ad bella possunt p̄cedere. Locuti sunt itaq; mo
yses & eleazar sacerdos in campestrib; moab sup iordanem
cont͂ iericho ad eos qui erant a xx annis & sup sic dñs im
perauerat quoꝝ iste est numerus. Ruben p̄mogenitꝰ isrl̄is
huiꝰ filius enoch a q° familia enochitar͂. & phallu a q° familia
phalluitar͂. & esrom a q° familia esromitar͂. & charmi a q° fam̄
charmitar͂. He st̄ familie de stirpe ruben quarū numerus ē
xl. tria milia & septingenti xxx. Filius phallu heliab. huiꝰ filii
namuhel & dathan & abiron. Isti sunt dathan & abiron p̄ncipes
ppl̄i qui surrexerunt cont͂ moysen & aaron in seditione chore qn̄
aduersus dñm rebellarunt. & apiens t͂ra os suum deuorauit cho
re morientib; plurimis. q̄ndo combussit ignis ducentos uiros
& factum ē grande miraculum ut chore pereunte filii ei n̄ p̄irent.
Filii symeon p cognationes suas namuhel a q° familia namuhe
litarū. iamin ab hoc fam̄ iaminitar͂. iachin ab hoc familia ia
chinitar͂. zare ab hoc fam̄ zaretitarum. saul ab hoc fam̄ sau
litarū. He sunt familie de stirpe symeon quarū omnis nu
merus fuit xx duo milia ducentoꝝ. Filii gad p cognationē
suas sephon ab h̄ fam̄ sephonitar͂. aggi. ab hoc fam̄ aggitarū.
suni. ab h̄ fam̄ sunitarū. ozni. ab h̄ fam̄ oznitarū. her ab h̄
fam̄ heritarū. arod. ab h̄ familia aroditarū. arihel ab h̄ fam̄
arihelitarū. He sunt familie gad quarū omnis numerus fuit
xl. milia quingentoꝝ. Filii iuda her & onan. q̄ ambo mortui
sunt i t͂ra chanaan. Fueruntq; filii iuda p cognationes suas sela.
a q° fam̄ selanitarū. phares a q° fam̄ pharesitarū. zara. a q° fam̄
zaraitarū. Porro filii phares esrom a q° fam̄ esromitarū. & amul
a q° fam̄ amulitarū. Iste sunt familie iuda quarū omis numerꝰ
fuit lxx milia quingentoꝝ. Filii ysachar p cognationes suas
thola. a q° fam̄ tholaitarū. phua. a q° fam̄ phuaitarū. iasub a q°
fam̄ iasubitarū. semram. a q° fam̄ semramitar͂. He st̄ cognatio
nes ysachar quarū omniū numerus fuit lx. iiii milia trecentoꝝ.
Filii zabulon p cognationes suas sared a q° fam̄ sareditar͂. helon
a q° fam̄ helonitar͂. iahel. a q° fam̄ iahelitar͂. He st̄ cognationes
zabulon. quarū numerus fuit lx. quingentoꝝ. Filii ioseph p cog
nationes suas manassen & effraim. De manasse ort͂ est machir.
a q° fam̄ machiritarū. Machir genuit galaad a q° fam̄ galaadi
tarū. galaad habuit filios ieher a q° fam̄ iehertarū. & elech a
q° fam̄ elechitarū. & asrihel a q° fam̄ asrihelitarū. & sechem a q°
fam̄ sechemitarū. & semida. a q° fam̄ semeditarū. & epher a q°
fam̄ sephertarū. Fuit aūt epher pat͂ salphaad qui filios n̄ habebat
s; tantum filias. quarū ista sunt nomina. Maala. & noa. ⁊ egla.
& melecha. & thersa. He sunt familie manasse & numerꝰ
earū l. duo milia septingentoꝝ. Filii aūt effraim p cognationes
suas fuerunt hi suthala. a q° fam̄ suthalitarū. becher a q° familia
becheritarū. dechen a q° fam̄ dechenitarū. Porro filius suthala
fuit heran. a q° fam̄ heranitarū. He st̄ generationes filioꝝ ef
fraim quarū numerꝰ fuit xxx. duo milia quingentoꝝ. Isti st̄
filii ioseph p familias suas. Filii beniamin in cognationib; suis
bale. a quo fam̄ baleitar͂. azbel. a q° fam̄ azbelitarū. ahiram
a q° fam̄ ahiramitarū. supham a q° fam̄ suphamitarū. upham.
a q° fam̄ uphamitar͂. Filii bale hered & noeman. De hered fa
milia hereditarū. De noeman familia noemanitar͂. Hi st̄ filii
beniamin p cognationes suas quoꝝ numerus xl. quinq; milia
sexcentoꝝ. Filii dan p cognationes suas suham a q° fam̄ suhami
tarum. He cognationes dan p familias suas. Omnes fuere
suhamite quoꝝ numerus erat lx. iiii. milia quadringentoꝝ.
Filii aser p cognationes suas iemna. a q° fam̄ iemnaitarū. ies
sui. a q° fam̄ iessuitarū. brie a q° fam̄ brieitarū. Filii brie haber
a q° fam̄ haberitarū. & melchiel a q° fam̄ melchielitarū. Nom̄

18.

autem filie aser fuit sara. Hec cognationes filiorum aser et numerus eorum l. tria milia quadringentorum. Filii neptalim per cognationes suas iessihel. a quo familia iessihelitarum. guni. a quo familia gunitarum. iesser. a quo familia iesseritarum. sellem. a quo familia sellemitarum. Hee sunt cognationes filiorum neptalim per familias suas quorum numerus erat quadraginta quinque milia quadringentorum. Ista est summa filiorum israel qui recensiti sunt sexcenta milia. et mille septingenti xxx.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Istis dividetur terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis. et paucioribus minorem. Singulis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio ita dumtaxat ut sors terram tribubus dividat et familiis. Quicquid sorte contigerit. hoc vel plures accipiant vel pauciores.

Hic quoque numerus est filiorum levi per familias suas. Gerson a quo familia gersonitarum. caath a quo familia caathitarum. merari a quo familia meraritarum. Hee sunt familie levi. Familia lobni. Familia hebroni. familia mooli. familia musi. familia cori. At vero caath genuit amram qui habuit uxorem iochabed filiam levi. que nata est in egypto. Hec genuit viro suo amram filios aaron et moysen et mariam sororem eorum. De aaron orti sunt nadab et abiu. et eleazar et ithamar. quorum nadab et abiu mortui sunt cum obtulissent ignem alienum coram domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt xx. tria milia generis masculini ab uno mense et supra quia non sunt recensiti inter filios israel. nec eis cum ceteris data possessio est. Hic est numerus filiorum israel qui descripti sunt a moyse et eleazaro sacerdote in campestribus moab. supra iordanem contra iericho. inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a moyse et aaron in deserto synai. Predixerat enim dominus quod omnes morerentur in solitudine nullusque remansit ex eis nisi caleph filius iephone. et iosue filius nun.

Accesserunt autem filie salphaad. filii epher. filii galaad. filii machir. filii manasse qui fuit filius ioseph quarum sunt nomina maala. noa. et melcha. et egla. et thersa. Steteruntque coram moyse et eleazaro sacerdote. et cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi federis atque dixerunt. Pater noster mortuus est in deserto nec fuit in seditione chore que concitata est contra dominum sub chore. sed in peccato suo mortuus est. hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen eius de familia sua. quia non habet filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. Retulitque moyses causam earum ad iudicium domini. Qui dixit ad eum. Iustam rem postulant filie salphaad. Da eis possessionem inter cognatos patris sui. et ei in hereditate succedant. Ad filios autem israel loqueris hec. Homo qui mortuus fuerit absque filio. ad filiam eius transibit hereditas. Si filiam non habuerit habebit successores fratres. Quod si et fratres non fuerint. dabitis hereditatem fratribus patris eius. Sin autem nec patruos habuerit. dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. Eritque hoc filiis israel sanctum lege perpetua. sicut precepit dominus moysi.

Dixit quoque dominus ad moysen. Ascende in montem istum abarim et contemplare inde terram quam daturus sum filiis israhel. Cumque videris eam ibis et tu ad populum tuum sicut ivit aaron frater tuus. quia offendistis me in deserto syn. in contradictione multitudinis. nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. Hee sunt aque contradictionis in cades deserti syn. Cui respondit moyses. Provideat dominus deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. et qui possit exire et intrare ante eos et educere eos. vel introducere ne sit populus domini sicut oves absque pastore.

Dixitque dominus ad eum. Tolle iosue filium nun virum in quo est spiritus dei et pone manum tuam super eum. Qui stabit coram eleazaro sacerdote. et omni multitudine. et dabis ei precepta cunctis videntibus et partem glorie tue ut audiat eum omnis synagoga filiorum israel. pro hoc si quid agendum erit eleazar sacerdos consulet dominum. Ad verbum illius egredietur et ingredietur ipse et omnes filii israel cum eo. et cetera multitudo. Fecit moyses ut preceperat dominus. Cumque tulisset iosue statuit eum coram eleazaro sacerdote et omni frequentia populi. et impositis capiti eius manibus cuncta replicavit que mandaverat dominus.

Dixit quoque dominus ad moysen. Precipe filiis israel et dices ad eos. Oblationem meam et panes et incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua. Hec sunt sacrificia que offerre debetis agnos anniculos inmaculatos duos cotidie in holocaustum sempiternum. unum offeretis mane. et alterum ad vesperam. Decimam partem ephi que conspersa sit oleo purissimo. et habeat quartam partem hin. holocaustum iuge est quod obtulistis in monte synai in odorem suavissimi incensi domini. et libabitis vini quartam partem hin. per agnos singulos in sanctuario domini. alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam. iuxta omnem ritum sacrificii et libamentorum eius oblationem suavissimi odoris domino. Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos inmaculatos. et duas decimas simile oleo conspersę in sacrificio et liba que rite funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

In kalendis autem id est in mensium exordiis offeretis holocaustum domino vitulos de armento duos. arietem unum. agnos inmaculatos septem. et tres decimas simile oleo conspersę in sacrificio per singulos vitulos. et duas decimas simile per singulos arietes. et decimam decime simile ex oleo in sacrificio per agnos singulos. holocaustum suavissimi odoris atque incensi est domino. Libamenta autem vini que per singulas fundenda sunt victimas ista erunt. Media pars hin per vitulos singulos. tertia per arietem. quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses. qui sibi anno vertente succedunt. Hyrcus quoque offeretur domino pro peccatis in holocaustum sempiternum. cum libamentis suis.

Mense autem primo xiiii. die mensis phase erit. et xv. die sollempnitas. Septem diebus vescentur azimis. quarum dies prima venerabilis et sancta erit. Omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque incensum holocaustum domino vitulos de armento duos et arietem unum. agnos anniculos inmaculatos septem. et sacrificia singulorum ex simila que conspersa sit oleo. tres decimas per singulos vitulos. et duas decimas per arietem. et decimam decime per agnos singulos id est per septem agnos. et hyrcum pro peccato unum ut expietur pro vobis. preter holocaustum matutinum quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis et in odorem suavissimum domino qui surget de holocausto et libaminibus singulorum. Dies quoque septimus celeberrimus et sanctus erit vobis. omne opus servile non facietis in eo. Dies etiam primitivorum quando offeretis novas fruges domino expletis ebdomadibus venerabilis et sancta erit. Omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque holocaustum

in odorem suavissimum domino. vitulos de armento duos arietem unum. agnos anniculos inmaculatos septem atque in sacrificiis eorum simile oleo conspersę tres decimas per singulos vitulos. per arietes duas. per agnos decimam decime. qui simul sunt septem agni. Hyrcum quoque qui mactatur pro expiatione preter holocaustum sempiternum et liba eius. inmaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

Mensis etiam septimi prima dies venerabilis et sancta vobis erit. Omne opus servile non facietis in eo. quia dies clangoris est et tubarum. offeretisque holocaustum suavissimum domino. vitulum de armento unum agnos anniculos inmaculatos septem et in sacrificiis eorum simile conspersę tres decimas per singulos vitulos. duas decimas per arietem. unam decimam per agnum qui simul sunt agni septem. et hyrcum pro peccato qui offertur in expiationem preter holocaustum kalendarum cum sacrificiis suis et holocaustum sempiternum cum libationibus solitis hisdem cerimoniis offeretis in odorem suavissimum incensum domino.

Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis et affligetis animas vestras. Omne opus servile non facietis in ea. offeretisque holocaustum domino in odorem suavissimum domino. vitulum de armento unum. arietem unum. agnos anniculos inmaculatos septem. Et in sacrificiis eorum simile oleo conspersę tres decimas per vitulos singulos. duas decimas per arietem. decimam decime per agnos singulos. qui sunt simul septem agni. Et hyrcum pro peccato absque his que offerri pro delicto solent in expiationem et holocaustum sempiternum in sacrificio et libaminibus eorum.

Quinta decima vero die mensis septimi que vobis erit sancta atque venerabilis omne opus servile non facietis in ea. sed celebrabitis sollempnitatem domino septem diebus. offeretisque holocaustum in odorem suavissimum domino. Vitulos de armento xiii. arietes duos. agnos anniculos xiiii. inmaculatos. et in libamentis eorum simile oleo conspersę tres decimas per vitulos singulos qui sunt simul vituli xiii. et duas decimas arieti uno. id est simul arietibus duobus. et decimam decime agnis singulis. qui sunt simul agni xiiii. et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. In die altero offeretis vitulos de armento xii. agnos anniculos inmaculatos xiiii. sacrificia et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hyrcum unum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die tertio offeres vitulos xi. arietes duos. agnos anniculos inmaculatos xiiii. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes agnos rite celebrabis et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno et sacrificia ac eius libamine. Die quarto offeres vitulos x. arietes duos. agnos anniculos inmaculatos xiiii. sacrificiaque eorum et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius atque libamine. Die quinto offeres vitulos novem arietes duos. agnos anniculos inmaculatos xiiii. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius atque libamine. Die sexto offeres vitulos octo et arietes duos. agnos anniculos inmaculatos xiiii. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die septimo offeres vitulos septem et arietes duos. agnos anniculos inmaculatos xiiii. sacrificia et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno. et sacrificio eius atque libamine. Die octavo qui est celeberrimus omne opus non facietis in eo offerentes holocaustum in odorem suavissimum domino. vitulum unum et arietem unum. agnos anniculos inmaculatos vii. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno. sacrificioque eius et libamine. Hec offeretis domino in sollempnitatibus vestris. preter vota et oblationes spontaneas in holocausto et sacrificio. in libamine et hostiis pacificis.

Narrauitque moyses filiis israel omnia que ei dominus imperaverat. et locutus est ad principes tribuum filiorum israel. Iste est sermo quem precepit dominus. Si quis virorum votum voverit domino. aut se constrinxerit iuramento. non faciet irritum verbum suum. sed omne quod promisit implebit. Mulier si quippiam voverit et se constrinxerit iuramento que est in domo patris sui. et in etate adhuc puellari. si cognoverit pater votum et quod pollicita est. et iuramentum quo obligavit animam suam et tacuerit voti rea erit. quicquid pollicita est et iuravit opere complebit. Sin autem statim ut audierit contradixerit pater. vota et iuramenta eius irrita erunt. nec obnoxia tenebitur sponsioni. eo quod contradixerit pater. Si maritum habuerit et voverit aliquid et semel verbum de ore eius egrediens animam illius obligaverit iuramento. quo die audierit vir et non contradixerit. voti rea erit. reddet quodcumque promiserat. Sin autem audiens statim contradixerit et irritas fecerit pollicitationes eius. verbaque quibus obstrinxerat animam suam. propitius ei erit deus. Vidua et repudiata quicquid voverint reddent. Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit et iuramento. si audierit vir et tacuerit nec contradixerit sponsioni. reddet quodcumque promiserat. Sin autem extemplo contradixerit. non tenebitur promissionis rea. quia maritus contradixit. et deus ei propitius erit. Si voverit et iuramento se constrinxerit ut per ieiunium vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam in arbitrio viri erit ut faciat sive non faciat. Quod si audiens vir tacuerit et in alteram diem distulerit sententiam. quicquid voverat atque promiserat reddet. quia statim ut audivit tacuit. Si autem contradixerit postquam rescivit. portabit ipse iniquitatem eius. Iste sunt leges quas constituit dominus moysi inter virum et uxorem inter patrem et filiam que in puellari adhuc etate est. vel que manet in parentis domo.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Ulciscere prius filios israel de madianitis. et sic colligeris ad populum tuum. Statimque moyses armate inquit ex vobis viros ad pugnam. qui possint ultionem domini expetere de madianitis. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex israel qui mittantur ad bellum. Dederuntque millenos de cunctis tribubus. id est xii. milia expeditorum ad pugnam. quos misit moyses cum finees filio eleazari sacerdotis. Vasa quoque sancta et tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnassent contra madianitas atque vicissent omnes mares occiderunt. et reges eorum evi. et recem. et sur. et ur. et rebe quinque principes gentis. Balaam quoque filium beor interfecerunt gladio. Ceperuntque mulieres eorum et parvulos omniaque pecora et cuncta supellectilem quicquid habere potuerant depo

pulaverunt tam urbes quam viculos et castella flamma consumpsit. Et tulerunt praedam et universa quae ceperant tam ex hominibus quam ex iumentis, et adduxerunt ad Moysen et ad Eleazarum sacerdotem et ad omnem multitudinem filiorum Israhel. Reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab iuxta Iordanen contra Hiericho. Egressi sunt autem Moyses et Eleazar sacerdos et omnes principes synagogae in occursum eorum extra castra. Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis et centurionibus qui venerant de bello, ait: Cur feminas reservastis? Nonne istae sunt quae deceperunt filios Israhel ad suggestionem Balaam et praevaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde et percussus est populus? Ergo cunctos interficite quicquid est generis masculini etiam in parvulis, et mulieres quae noverunt viros in coitu iugulate. Puellas autem et omnes feminas virgines reservate vobis, et manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio et septimo. Et de omni praeda sive vestimentum fuerit sive vas et aliquid in utensilia praeparatum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur. Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus qui pugnaverant sic locutus est: Hoc est praeceptum legis quod mandavit Dominus Moysi. Aurum et argentum et aes et ferrum et stagnum et plumbum et omne quod potest transire per flammas igne purgabitur. Quicquid autem ignem non potest sustinere aqua expiationis sanctificabitur. Et lavabitis vestimenta vestra die septimo, et purificati postea castra intrabitis.

Dixit quoque Dominus ad Moysen: Tollite summam eorum quae capta sunt ab homine usque ad pecus, tu et Eleazar sacerdos et principes vulgi, dividesque ex aequo praedam inter eos qui pugnaverunt et egressi sunt ad bellum et inter omnem reliquam multitudinem. Et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt et fuerunt in bello, unam animam de quingentis tam ex hominibus quam ex bubus et asinis et ovibus, et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiae Domini sunt. Ex media quoque parte filiorum Israhel accipies quinquagesimum caput hominum et boum et asinorum et ovium cunctorumque animantium, et dabis ea Levitis qui excubant in custodiis tabernaculi Domini. Feceruntque Moyses et Eleazar sicut praeceperat Dominus. Fuit autem praeda quam exercitus ceperat ovium sescenta septuaginta quinque milia, boum septuaginta duo milia, asinorum sexaginta milia et mille, animae hominum sexus feminei quae non cognoverant viros triginta duo milia. Dataque est media pars his qui in proelio fuerant, ovium trecenta triginta septem milia quingentae, e quibus in partem Domini supputatae sunt oves sescentae septuaginta quinque; et de bubus triginta sex milibus boves septuaginta duo; de asinis triginta milibus quingentis asini sexaginta unus; de animabus hominum sedecim milibus cesserunt in partem Domini triginta duae animae. Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut ei fuerat imperatum, ex media parte filiorum Israhel quam separaverat his qui in proelio fuerant. De media vero parte quae contigerat reliquae multitudini, id est de ovibus trecentis triginta septem milibus quingentis, et de bubus triginta sex milibus, et de asinis triginta milibus quingentis, et de hominibus sedecim milibus, tulit Moyses quinquagesimum caput et dedit Levitis qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut praeceperat Dominus. Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen et tribuni centurionesque, dixerunt: Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum quos habuimus sub manu nostra, et ne unus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in praeda auri potuimus invenire, periscelidas et armillas, anulos et dextralia ac murenulas, ut depreceris pro nobis Dominum. Susceperuntque Moyses et Eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus, pondo sedecim milia septingentos quinquaginta siclos a tribunis et centurionibus. Unusquisque enim quod in praeda rapuerat suum erat. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii in monumentum filiorum Israhel coram Domino.

Filii autem Ruben et Gad habebant pecora multa, et erat illis in iumentis infinita substantia. Cumque vidissent Iazer et Galaad aptas alendis animalibus, venerunt ad Moysen et ad Eleazarum sacerdotem et principes multitudinis atque dixerunt: Atharoth et Dibon et Iazer et Nemra, Esebon et Eleale et Saban et Nebo et Beon, terram quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israhel, regionis uberrimae est ad pastum animalium, et nos servi tui habemus iumenta plurima; precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanen. Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, et vos hic sedebitis? Cur subvertitis mentes filiorum Israhel, ne transire audeant in locum quem eis daturus est Dominus? Nonne ita egerunt patres vestri quando misi de Cadesbarne ad explorandam terram? Cumque venissent usque ad vallem Botri, lustrata omni regione subverterunt cor filiorum Israhel, ut non intrarent fines quos eis Dominus dedit. Qui iratus iuravit dicens: Si videbunt homines isti qui ascenderunt ex Aegypto a viginti annis et supra terram quam sub iuramento pollicitus sum Abraham, Isaac et Iacob, et noluerunt sequi me, praeter Chaleb filium Iephonne Cenezeum et Iosue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam. Iratusque Dominus adversum Israhel circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio quae fecerat malum in conspectu eius. Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa et alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Israhel. Qui si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, et vos causa eritis necis omnium. At illi prope accedentes dixerunt: Caulas ovium fabricabimus et stabula iumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas; nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad proelium ante filios Israhel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri et quicquid habere possumus erunt in urbibus muratis propter habitatorum insidias. Non revertemur in domos nostras usquequo possideant filii Israhel hereditatem suam, nec quicquam quaeremus trans Iordanen, quia iam habemus possessionem nostram in orientali eius plaga. Quibus Moyses ait: Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam, et omnis vir bellator armatus Iordanen transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos et subiciatur ei omnis terra; tunc eritis inculpabiles apud Dominum et apud Israhel, et obtinebitis regiones quas vultis coram Domino. Sin autem quod dicitis non feceritis, nulli dubium quin peccetis in Deum, et scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos. Aedificate ergo urbes parvulis vestris, et caulas et stabula ovibus ac iumentis, et quod polliciti estis implete. Dixeruntque filii Gad et Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod iubet dominus noster. Parvulos nostros et mulieres et pecora ac iumenta relinquemus in urbibus Galaad; nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.

Praecepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti et Iosue filio Nun et principibus familiarum per tribus Israhel, et dixit ad eos: Si transierint filii Gad et filii Ruben vobiscum Iordanen omnes armati ad bellum coram Domino, et vobis fuerit terra subiecta, date eis Galaad in possessionem. Sin autem noluerint transire vobiscum in terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. Responderuntque filii Gad et filii Ruben: Sicut locutus est Dominus servis suis, ita faciemus. Ipsi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, et possessionem iam suscepisse nos confitemur trans Iordanen. Dedit itaque Moyses filiis Gad et Ruben et dimidiae tribui Manasse filii Ioseph regnum Seon regis Amorrei et regnum Og regis Basan, et terram eorum cum urbibus suis per circuitum. Igitur exstruxerunt filii Gad Dibon et Atharoth et Aroer, et Etroth et Sophan et Iazer et Iecbaa, et Bethnemra et Betharan, urbes munitas, et caulas pecoribus suis. Filii vero Ruben aedificaverunt Esebon et Eleale et Cariathaim, et Nabo et Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque, imponentes vocabula urbibus quas exstruxerant. Porro filii Machir filii Manasse perrexerunt in Galaad et vastaverunt eam, interfecto Amorreo habitatore eius. Dedit ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea. Iair autem filius Manasse abiit et occupavit vicos eius, quos appellavit Avothiair, id est villas Iair. Nobe quoque perrexit et apprehendit Canath cum viculis suis, vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

Hae sunt mansiones filiorum Israhel qui egressi sunt de Aegypto per turmas suas in manu Moysi et Aaron, quas descripsit Moyses iuxta castrorum loca quae Domini iussio commutabat.

Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die phase, filii Israhel in manu excelsa, videntibus cunctis Aegyptiis et sepelientibus primogenitos quos percusserat Dominus; nam et in diis eorum exercuerat ultionem. Castrametati sunt in Soccoth. Et de Soccoth venerunt in Etham, quae est in extremis finibus solitudinis. Inde egressi venerunt contra Phiahiroth, quae respicit Beelsephon, et castrametati sunt ante Magdalum. Profectique de Phiahiroth transierunt per medium mare in solitudinem, et ambulantes tribus diebus per desertum Etham castrametati sunt in Mara. Profectique de Mara venerunt in Helim, ubi erant duodecim fontes aquarum et palmae septuaginta, ibique castrametati sunt. Sed et inde egressi fixerunt tentoria super mare Rubrum. Profectique de mari Rubro castrametati sunt in deserto Sin. Unde egressi venerunt in Depheca. Profectique de Depheca castrametati sunt in Alus. Egressique de Alus in Raphidim fixere tentoria, ubi populo defuit aqua ad bibendum. Profectique de Raphidim castrametati sunt in deserto Synai. Sed et de solitudine Synai egressi venerunt ad Sepulchra concupiscentiae. Profectique de Sepulchris concupiscentiae castrametati sunt in Aseroth. Et de Aseroth venerunt in Rethma. Profectique de Rethma castrametati sunt in Remmonphares. Unde egressi venerunt in Lebna. Et de Lebna castrametati sunt in Ressa. Egressi de Ressa venerunt in Ceelatha. Unde profecti castrametati sunt in monte Sepher. Egressi de monte Sepher venerunt in Arada. Inde proficiscentes castrametati sunt in Maceloth. Profectique de Maceloth venerunt in Thaath. De Thaath castrametati sunt in Thare. Unde egressi fixere tentoria in Methca. Et de Methca castrametati sunt in Esmona. Profectique de Esmona venerunt in Moseroth. Et de Moseroth castrametati sunt in Baneiacan. Egressique de Baneiacan venerunt in montem Gadgad. Unde profecti castrametati sunt in Iethebatha. Et de Iethebatha venerunt in Hebrona. Egressique de Hebrona castrametati sunt in Asiongaber. Inde profecti venerunt in desertum Syn, haec est Cades. Egressique de Cades castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus terrae Edom. Ascenditque Aaron sacerdos montem Hor iubente Domino, et ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israhel ex Aegypto, mense quinto, prima die mensis, cum esset annorum centum viginti trium. Audivitque Chananeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem in terra Chanaan, venisse filios Israhel. Et profecti de monte Hor castrametati sunt in Salmona. Unde egressi venerunt in Phinon. Profectique de Phinon castrametati sunt in Oboth. Et de Oboth venerunt in Ieabarim, quae est in finibus Moabitarum. Profectique de Ieabarim fixere tentoria in Dibongad. Unde egressi castrametati sunt in Helmon Deblathaim. Egressique de Helmon Deblathaim venerunt ad montes Abarim contra Nabo. Profectique de montibus Abarim transierunt ad campestria Moab, supra Iordanen contra Hiericho. Ibique castrametati sunt de Bethsimon usque ad Belsattim in planioribus locis Moabitarum.

Ubi locutus est Dominus ad Moysen: Praecipe filiis Israhel et dic ad eos: Quando transieritis Iordanen, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores regionis illius; confringite titulos et statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, mundantes terram et habitantes in ea. Ego enim dedi vobis illam in possessionem, quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, et paucis angustiorem. Singulis ut sors ceciderit, ita tribuetur hereditas; per tribus et familias possessio dividetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores terrae, qui remanserint erunt vobis quasi clavi in oculis et lanceae in lateribus, et adversabuntur vobis in terra habitationis vestrae, et quicquid illis facere cogitaveram, vobis faciam.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Praecipe filiis Israhel et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram Chanaan, et in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur. Pars meridiana incipiet a solitudine Syn, quae est iuxta Edom, et habebit terminos contra orientem mare Salsissimum, qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna et perveniant in meridiem usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Addar, et tendent usque Asemona. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Aegypti, et maris Magni litore finietur. Plaga autem occidentalis a mari Magno incipiet et ipso fine cludetur. Porro ad septentrionalem plagam a mari Magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum, a quo venient in Emath, usque ad terminos Sedada. Ibuntque confinia usque Zephrona et villam Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama. Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim. Inde pervenient contra orientem ad mare Chenereth, et tendent usque ad Iordanen, et ad ultimum Salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

Praecepitque Moyses filiis Israhel dicens: Haec erit terra quam possidebitis sorte, et quam iussit Dominus dari novem tribubus et dimidiae tribui. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, et tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse, id est duae semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanen contra Hiericho ad orientalem plagam.

Et ait Dominus ad Moysen: Haec sunt nomina virorum qui terram vobis divident: Eleazar sacerdos et Iosue filius Nun, et singuli principes de tribubus singulis, quorum ista sunt

uocabula. De tribu iuda caleph filius iephone. De tribu symeon samuhel filius ammiud. De tribu beniamin heliadab filius caselon. De tribu filiorum dan bocci filius iogli. Filiorum ioseph de tribu manasse anihel filius sephot. De tribu effraim camuhel filius sephtam. De tribu zabulon hely saphan filius pharnac. De tribu ysachar dux faltihel filius odan. De tribu aser abiud filius salomi. De tribu neptalim phedahel filius ammiud. Hi sunt quibus precepit dominus ut diuiderent filiis israel terram chanaan.

Haec quoque locutus est dominus ad moysen in campestribus moab super iordanem contra iericho. Precipe filiis israel ut dent leuitis de possessionibus suis urbes ad habitandum et suburbana earum per circuitum ut ipsi in oppidis maneant, et suburbana sint pecoribus ac iumentis; que a muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spacio tenduntur. Contra orientem duo milia erunt cubiti, et contra meridiem similiter erunt duo milia. Ad mare quoque quod respicit ad occidentem eadem mensura erit, et septentrionalis plaga equali numero finietur; eruntque urbes in medio et foris suburbana. De ipsis autem oppidis que leuitis dabitis sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui effuderit sanguinem; et exceptis his alia quadraginta octo cum suburbanis suis. ipseque urbes que dabuntur de possessionibus filiorum israel, ab his qui plus habent plures auferentur, et qui minus pauciores; singuli iuxta mensuram hereditatis sue dabunt oppida leuitis.

Ait dominus ad moysen. Loquere filiis israel et dices ad eos. Quando ingressi fueritis iordanem in terram chanaan, decernite que urbes esse debeant in presidia fugitiuorum, qui nolentes sanguinem fuderint. In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi eum non poterit occidere, donec stet in conspectu multitudinis, et causa illius iudicetur. De ipsis autem urbibus que ad fugitiuorum subsidia separantur tres erunt trans iordanem, et tres in terra chanaan tam filiis israel quam aduenis atque peregrinis ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

Si quis ferro percusserit et mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidii, et ipse morietur. Si lapidem iecerit et ictus occubuerit, similiter punietur. Si ligno percussus interierit, percussoris sanguine uindicabitur. Propinquus occisi homicidam interficiat; statim ut apprehenderit eum perimet. Si per odium hominem quis impulerit, uel iecerit quippiam in eum per insidias, aut cum esset inimicus manu percusserit, et ille mortuus fuerit, percussor homicidii reus erit; cognatus occisi statim ut inuenerit eum iugulabit. Quod si fortuitu et absque odio et inimicitiis quicquam horum fecerit, et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem et propinquum sanguinis questio uentilata, liberabitur innocens de ultoris manu, et reducetur per sententiam in urbem ad quam confugerat, manebitque ibi donec sacerdos magnus qui oleo sancto unctus est moriatur. Si interfector extra fines urbium que exulibus deputate sunt fuerit inuentus, et percussus ab eo qui ultor est sanguinis, absque noxa erit qui eum occiderit. Debuerat enim profugus usque ad mortem pontificis in urbe residere. Postquam autem ille obierit, homicida reuertetur in terram suam. Hec sempiterna erunt et legitima in cunctis habitationibus uestris. Homicida sub testibus punietur. Ad unius testimonium nullus condempnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, et statim ipse morietur. Exules et profugi ante mortem pontificis nullo modo in urbes suas reuerti poterunt, ne polluatis terram habitationis uestre, que insontium cruore maculatur; nec aliter expiari potest nisi per eius sanguinem qui alterius fuderit. atque ita emundabitur uestra possessio, me commorante uobiscum. Ego enim sum dominus qui habito inter filios israel.

Accesserunt autem et principes familiarum galaad filii machir filii manasse de stirpe filiorum ioseph, locutique sunt moysi coram principibus israel atque dixerunt. Tibi domino nostro precepit dominus ut terram sorte diuideres filiis israel et ut filiabus salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri. quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, et translata ad aliam tribum de nostra hereditate minuetur. atque ita fiet ut cum iubileus id est quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, et aliorum possessio ad alios transeat. Respondit moyses filiis israel, et domino precipiente ait. Recte tribus filiorum ioseph locuta est, et hec lex super filiabus salphaad a domino promulgata. Nubant quibus uolunt tantum ut sue tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum israel de tribu in tribum. Omnes enim uiri ducent uxores de tribu et cognatione sua, et cuncte femine maritos de eadem tribu accipiant, ut hereditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant ut a domino separate sunt. Feceruntque filie salphaad ut fuerat imperatum. et nupserunt maala et thersa et egla et melcha et noa filiis patrui sui de familia manasse qui fuit filius ioseph, et possessio que illis fuerat attributa mansit in tribu et familia patris earum. Hec sunt mandata atque iudicia que precepit dominus per manum moysi ad filios israel in campestribus moab supra iordanem contra iericho. EXPLICIT LIBER NUMERI

INCIPIT LIBER DEUTRONOMII · QD HEBR ELLEADDABARI

HEC SUNT VERBA QUE LOCUTUS EST MOYSES AD OMNEM israel trans iordanem in solitudine campestri contra mare rubrum inter pharan et tophel et laban et aseroth, ubi auri est plurimum. Undecim diebus de oreb per uiam montis seyr usque ad cades barne. xl. anno, xi. mense, primo die mensis locutus est moyses ad filios israel omnia que preceperat illi dominus ut diceret eis. postquam percussit seon regem amorreorum qui habitabat in esebon, et og regem basan qui mansit in aseroth et in edrai, trans iordanem in terra moab. cepitque moyses explanare legem et dicere. Dominus deus noster locutus est ad uos in oreb dicens. Sufficit uobis quod in hoc monte mansistis. Reuertimini et uenite ad montem amorreorum et ad cetera que ei proxima sunt campestria atque montana et humiliora loca contra meridiem et iuxta litus maris, terram chananeorum et libani usque ad flumen magnum eufraten. En inquit tradidi uobis. Ingredimini et possidete eam super qua iurauit dominus patribus uestris abraham ysaac et iacob ut daret illam eis et semini eorum post eos. Dixique uobis in illo tempore. Non possum solus sustinere uos, quia dominus deus uester multiplicauit uos, et estis hodie sicut stelle celi plurime. Dominus deus patrum uestrorum addat ad hunc numerum multa milia, et benedicat uobis sicut locutus est. Non ualeo solus uestra negotia sustinere, et pondus ac iurgia. Date ex uobis uiros sapientes et gnaros et quorum conuersatio sit probata in tribubus uestris, ut ponam eos uobis principes. Tunc respondistis michi. Bona res est quam uis facere. Tulique de tribubus uestris uiros sapientes et nobiles et constitui eos principes et tribunos et centuriones et quinquagenarios ac decanos qui uos docerent singula. Precepique eis dicens. Audite illos, et quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum; ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia dei iudicium est. Quod si difficile aliquid uobis uisum fuerit, referte ad me et ego audiam. Precepique omnia que facere deberetis.

Profecti autem de oreb transiuimus per heremum terribilem et maximam solitudinem quam uidistis per uiam montis amorrei, sicut preceperat nobis dominus deus noster. Cumque uenissetis in cades barne dixi uobis. Venistis ad montem amorrei quem dominus deus noster daturus est nobis. Vide terram quam dominus deus tuus dat tibi. Ascende et posside eam, sicut locutus est dominus deus noster patribus tuis. Noli metuere nec quicquam paueas. Et accessistis ad me omnes et dixistis. Mittamus uiros qui considerent terram et renuntient per quod iter debeamus ascendere et ad quas pergere ciuitates. Cumque michi sermo placuisset, misi e uobis xii. uiros singulos de singulis tribubus. Qui cum perrexissent et ascendissent in montana, uenerunt usque ad uallem botri, et considerata terra sumentes de fructibus eius ut ostenderent ubertatem, intulerunt ad nos atque dixerunt. Bona est terra quam dominus deus noster daturus est nobis. Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem domini dei nostri murmurati estis in tabernaculis uestris atque dixistis. Odit nos dominus, et idcirco eduxit nos de terra egypti ut traderet nos in manu amorrei atque deleret. Quo ascendemus? Nuntii terruerunt nos dicentes. Maxima multitudo est et nobis statura procerior; urbes magne et usque ad celum munite; filios enachim uidimus ibi. Et dixi uobis. Nolite metuere nec timeatis eos. Dominus deus qui ductor est uester, pro uobis ipse pugnabit, sicut fecit in egypto uidentibus cunctis. et in solitudine ipsi uidistis. Portauit te dominus deus tuus sicut solet homo gestare paruulum filium suum, in omni uia per quam ambulastis donec ueniretis ad locum istum. Et nec sic quidem credidistis domino deo uestro, qui uos precessit in uia et metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens uobis iter per ignem et die per columnam nubis. Cumque audisset dominus uocem sermonum uestrorum, iratus iurauit et ait. Non uidebit quispiam de hominibus generationis huius pessime terram bonam quam sub iuramento pollicitus sum patribus uestris, preter caleph filium iephone. Ipse enim uidebit eam, et ipsi dabo terram quam calcauit pes eius et filiis eius, quia secutus est dominum. Nec miranda indignatio in populum, cum michi quoque iratus dominus propter uos dixerit. Nec tu ingredieris illuc. sed iosue filius nun minister tuus ipse intrabit pro te. Hunc exhortare et robora, et ipse terram sorte diuidet israheli. Paruuli uestri de quibus dixistis quod captiui ducerentur, et filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur, et ipsis dabo terram, et possidebunt eam. Vos autem reuertimini et abite in solitudinem per uiam maris rubri. Et respondistis michi. Peccauimus domino. Ascendemus et pugnabimus sicut precepit nobis dominus deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem, ait michi dominus. Dic ad eos. Nolite ascendere neque pugnetis; non enim sum uobiscum, ne cadatis coram inimicis uestris. Locutus sum et non audistis, sed aduersantes imperio domini et tumentes superbia ascendistis in montem. Itaque egressus amorreus qui habitabat in montibus et obuiam ueniens persecutus est uos, sicut solent apes persequi, et cecidit de seyr usque horma. Cumque reuersi ploraretis coram domino, non audiuit uos nec uoci uestre uoluit acquiescere. Sedistis ergo in cades barne multo tempore.

Dixitque dominus ad me. Sufficit uobis circuire montem istum. Ite contra aquilonem et populo precipe dicens. Transibitis per terminos fratrum uestrorum filiorum esau qui habitant in seyr, et timebunt uos. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. Neque enim dabo uobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare uestigium, quia in possessionem esau dedi montem seyr. Cibos emetis ab eis pecunia et comedetis; aquam emptam haurietis et bibetis. Dominus deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum. Nouit iter tuum quomodo transieris solitudinem hanc magnam per xl. annos habitans tecum dominus deus tuus, et nichil tibi defuit. Cumque transissemus fratres nostros filios esau qui habitabant in seyr per uiam campestrem de helath et de asiongaber, uenimus ad iter quod ducit in desertum moab. Dixitque dominus ad me. Non pugnes contra moabitas nec ineas aduersum eos prelium. Non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filiis loth tradidi ar in possessionem. Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus et ualidus et tam excelsus ut de enachim stirpe quasi gygantes crederentur, et essent similes filiorum enachim. Denique moabite appellant eos emim. In seyr autem prius habitauerunt horrim. Quibus expulsis atque deletis habitauerunt filii esau, sicut fecit israel in terra possessionis sue quam dedit illi dominus. Surgentes ergo ut transiremus torrentem zareth uenimus ad eum. Tempus autem quo ambulauimus de cades barne usque ad transitum torrentis zareth xxx. octo annorum fuit, donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iurauerat dominus; cuius manus fuit aduersus eos ut interirent de castrorum medio. Postquam autem uniuersi ceciderunt pugnatores, locutus est dominus ad me dicens. Tu transibis hodie terminos moab urbem nomine ar. Et accedens in uicina filiorum ammon, caue ne pugnes contra eos, nec moueris ad prelium. Non enim dabo tibi de terra filiorum ammon, quia filiis loth dedi eam in possessionem. Terra gygantum reputata est, et in ipsa olim

habitaverunt gygantes quos ammonitae vocant zomzommim populus magnus et multus et procerae longitudinis sicut enachim quos delevit dominus a facie eorum et fecit illos habitare pro eis, sicut fecerat filiis esau qui habitant in seir: delens horreos et terram eorum eis tradens, quam possident usque in praesens. Eveos quoque qui habitabant in asarim usque gazam cappadoces expulerunt qui egressi de cappadocia deleverunt eos et habitaverunt pro illis.

Surgite et transite torrentem arnon. Ecce tradidi in manu tua seon regem esebon amorreum et terram eius. Incipe possidere et committe adversum eum proelium. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos qui habitant sub omni caelo, ut audito nomine tuo paveant et in morem parturientium contremescant et dolore teneantur. Misi ergo nuntios de solitudine cademoth ad seon regem esebon verbis pacificis dicens: Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via, non declinabimus neque ad dexteram neque ad sinistram. Alimenta pretio vende nobis ut vescamur, aquam pecunia tribue et sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum, sicut fecerunt filii esau qui in seir habitant et moabitae qui morantur in ar, donec veniam ad iordanem et transeam in terram quam dominus deus noster daturus est nobis. Noluit seon rex esebon dare nobis transitum, quia induraverat dominus deus tuus spiritum eius et obfirmaverat cor eius ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. Dixitque dominus ad me: Ecce coepi tradere seon et terram eius, incipe possidere eam. Egressusque est seon obviam nobis cum omni populo suo ad proelium in iesa, et tradidit eum dominus deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis et omni populo suo. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectisque habitatoribus earum viris ac mulieribus et parvulis. Non reliquimus in eis quicquam absque iumentis quae in partem venere praedantium, et spoliis urbium quas cepimus. Ab aroer quae est super ripam torrentis arnon oppido quod in valle situm est usque galaad non fuit vicus et civitas quae nostras effugeret manus. Omnes tradidit dominus deus noster nobis absque terra filiorum ammon, ad quam non accessimus et cunctis quae adiacent torrenti ieboc et urbibus montanis universisque locis a quibus nos prohibuit dominus deus noster. Itaque conversi ascendimus per iter basan. Egressusque est og rex basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in edrai. Dixitque dominus ad me: Ne timeas eum, quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua, faciesque ei sicut fecisti seon regi amorreorum qui habitavit in esebon. Tradidit ergo dominus deus noster in manibus nostris etiam og regem basan et universum populum eius, percussimusque eos usque ad internitionem, vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit oppidum quod nos effugeret: sexaginta urbes et omnem regionem argob regni og in basan. Cunctae urbes erant munitae muris altissimis, portis et vectibus, absque oppidis innumeris quae non habebant muros. Et delevimus eos sicut feceramus seon regi esebon, disperdentes omnem civitatem virosque eius ac mulieres et parvulos. Iumenta autem et spolia urbium diripuimus. Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum amorreorum qui erant trans iordanem a torrente arnon usque ad montem hermon quem sidonii sarion vocant et amorrei sanir. Omnes civitates quae sitae sunt in planitie et universam terram galaad et basan usque selecha et edrai civitates regni og in basan. Solus quippe og rex basan restiterat de stirpe gygantum. Monstratur lectus eius ferreus qui est in rabbath filiorum ammon, novem cubitos habens longitudinis et quattuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus. Terramque eius possedimus in tempore illo. Ab aroer quae est super ripam torrentis arnon usque ad mediam partem montis galaad et civitates illius dedi ruben et gad. Reliquam autem partem galaad et omnem basan regni og tradidi mediae tribui manasse, omnem regionem argob. Cuncta basan vocatur terra gygantum. Iair filius manasse possedit omnem regionem argob usque ad terminos iessuri et machati. Vocavitque ex nomine suo basan avothiair, id est villas iair, usque in praesentem diem. Machir quoque dedi galaad. Et tribubus ruben et gad dedi terram galaad usque ad torrentem arnon medium torrentis et finium usque ad torrentem ieboc qui est terminus filiorum ammon, et planitiem solitudinis atque iordanem et terminos cenereth usque ad mare deserti quod est salsissimum ad radices montis phasga contra orientem. Praecepique vobis in tempore illo dicens: Dominus deus noster dat vobis terram hanc in hereditatem. Expediti praecedite fratres vestros filios israhel omnes viri robusti, absque uxoribus et parvulis ac iumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, et in urbibus remanere debebunt quas tradidi vobis, donec requiem tribuat dominus fratribus vestris sicut vobis tribuit, et possideant etiam ipsi terram quam daturus est eis trans iordanem. Tunc revertetur unusquisque in possessionem suam quam dedi vobis. Iosue quoque praecepi in tempore illo dicens: Oculi tui viderunt quae fecit dominus deus noster duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis ad quae transiturus es. Ne timeas eos, dominus enim deus noster pugnabit pro vobis.

Precatusque sum dominum in tempore illo dicens: Domine deus, tu coepisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam manumque fortissimam. Neque enim est alius deus vel in caelo vel in terra qui possit facere opera tua et conparari fortitudini tuae. Transibo igitur et videbo terram hanc optimam trans iordanem et montem istum egregium et libanum. Iratusque est dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi, nequaquam ultra loquaris de hac re ad me. Ascende cacumen phasgae et oculos tuos circumfer ad occidentem et ad aquilonem austrumque et orientem et aspice. Non enim transibis iordanem istum. Praecipe iosue et corrobora eum atque conforta, quia ipse praecedet populum istum et dividet eis terram quam visurus es. Mansimusque in valle contra fanum phogor.

Et nunc israhel audi praecepta et iudicia quae ego doceo te, ut faciens ea vivas et ingrediens terram possideas quam dominus deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, neque auferetis ex eo. Custodite mandata domini dei vestri quae ego praecipio vobis. Oculi vestri viderunt omnia quae fecit dominus contra beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores eius de medio vestri. Vos autem qui adheretis domino deo vestro vivitis universi usque in praesentem diem. Scitis quod docuerim vos praecepta atque iustitias sicut mandavit mihi dominus deus meus, sic facietis ea in terra quam possessuri estis, et observabitis et implebitis opere. Haec est enim vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universa praecepta haec dicant: En populus sapiens et intellegens, gens magna. Nec est alia natio tam grandis quae habeat deos adpropinquantes sibi, sicut deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quae est enim alia gens sic inclyta ut habeat caerimonias iustaque iudicia et universam legem quam ego proponam hodie ante oculos vestros.

Custodi igitur temet ipsum et animam tuam sollicite, ne obliviscaris verborum quae viderunt oculi tui, et ne excedant de corde tuo cunctis diebus vitae tuae. Docebis ea filios ac nepotes tuos, die in quo stetisti coram domino deo tuo in horeb, quando locutus est mihi dominus dicens: Congrega ad me populum ut audiant sermones meos et discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat usque ad caelum, erantque in eo tenebrae, nubes et caligo. Locutusque est dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis et formam penitus non vidistis. Et ostendit vobis pactum suum quod praecepit ut faceretis, et decem verba quae scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos caerimonias et iudicia quae facere deberetis in terra quam possessuri estis.

Custodite igitur sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est dominus vobis in horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem aut imaginem masculi vel feminae, similitudinem omnium iumentorum quae sunt super terram aut avium sub caelo volantium atque reptilium quae moventur in terra sive piscium qui sub terra morantur in aquis; ne forte oculis elevatis in caelum videas solem et lunam et omnia astra caeli, et errore deceptus adores ea et colas quae creavit dominus deus tuus in ministerium cunctis gentibus quae sub caelo sunt. Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea aegypti, ut haberet populum hereditarium sicut est in praesenti die. Iratusque est dominus contra me propter sermones vestros et iuravit ut non transirem iordanem nec ingrederer terram optimam quam daturus est nobis. Ecce morior in hac humo, non transibo iordanem. Vos transibitis et possidebitis terram egregiam. Cave ne quando obliviscaris pacti domini dei tui quod pepigit tecum, et facias tibi sculptam similitudinem eorum quae fieri dominus prohibuit, quia dominus deus tuus ignis consumens est, deus aemulator. Si genueritis filios ac nepotes et morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem patrantes malum coram domino deo vestro ut eum ad iracundiam provocetis, testes invoco hodie caelum et terram cito perituros vos esse de terra quam transito iordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos dominus atque disperget in omnes gentes, et remanebitis pauci in nationibus ad quas vos ducturus est dominus. Ibique servietis diis qui hominum fabricati sunt manu, ligno et lapidi, qui non vident, non audiunt, non comedunt, non odorantur. Cumque quaesieris ibi dominum deum tuum, invenies eum, si tamen toto corde quaesieris et tota tribulatione animae tuae. Postquam te invenerint omnia quae praedicta sunt, novissimo autem tempore reverteris ad dominum deum tuum et audies vocem eius, quia deus misericors dominus deus tuus est. Non dimittet te nec omnino delebit nec obliviscetur pacti in quo iuravit patribus tuis.

Interroga de diebus antiquis qui fuerunt ante te, ex die qua creavit deus hominem super terram, a summo caeli usque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res aut umquam cognitum est ut audiret populus vocem domini loquentis de medio ignis sicut tu vidisti et audisti, si fecit deus ut ingrederetur et tolleret sibi gentem de medio nationum per temptationes, signa atque portenta, per pugnam et robustam manum extentumque brachium et horribiles visiones, iuxta omnia quae fecit pro vobis dominus deus vester in aegypto videntibus oculis tuis, ut scires quia ipse est deus et non est alius praeter unum. De caelo te fecit audire vocem suam ut doceret te, et in terra ostendit tibi ignem suum maximum, et audisti verba illius de medio ignis, quia dilexit patres tuos et elegit semen eorum post eos. Eduxitque te praecedens in virtute sua magna ex aegypto, ut deleret nationes maximas et fortiores te in introitu tuo, et introduceret te daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in praesenti die. Scito ergo hodie et cogita in corde tuo quod dominus ipse sit deus in caelo sursum et in terra deorsum, et non sit alius. Custodi praecepta eius atque mandata quae ego praecipio tibi, ut bene sit tibi et filiis tuis post te, et permaneas multo tempore super terram quam dominus deus tuus daturus est tibi.

Tunc separavit moyses tres civitates trans iordanem ad orientalem plagam, ut confugiat ad eas qui occiderit hominem nolens nec fuerit inimicus ante unum et alterum diem, et ad harum aliquam urbium possit evadere: bosor in solitudine quae sita est in terra campestri de tribu ruben, et ramoth in galaad quae est in tribu gad, et golam in basan quae est in tribu manasse. Ista est lex quam proposuit moyses coram filiis israhel, et haec testimonia et caerimoniae atque iudicia quae locutus est ad filios israhel quando egressi sunt de aegypto trans iordanem in valle contra fanum phogor in terra seon regis amorrei qui habitavit in esebon, quem percussit moyses. Filii quoque israhel egressi ex aegypto possederunt terram eius et terram og regis basan, duorum regum amorreorum qui erant trans iordanem ad solis ortum, ab aroer quae sita est super ripam torrentis arnon usque ad montem sion qui est et hermon, omnem planitiem trans iordanem ad orientalem plagam usque ad mare solitudinis et usque ad radices montis phasga. Vocavitque moyses omnem israhelem et dixit ad eum: Audi israhel caerimonias atque iudicia quae ego loquor in auribus vestris hodie. Discite ea et opere complete. Dominus deus noster pepigit nobiscum foedus in horeb. Non cum patribus nostris iniit pactum sed nobiscum qui inpraesentiarum sumus et vivimus. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. Ego sequester et medius fui inter dominum et vos in tempore illo, ut adnuntiarem vobis verba eius. Timuistis enim ignem et non ascendistis in montem. Et ait: Ego dominus deus tuus qui eduxi te de terra aegypti de domo servitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile nec similitudinem omnium quae in caelo sunt desuper et quae in terra deorsum et quae versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea et non coles. Ego enim sum dominus deus tuus, deus aemulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam et quartam generationem his qui oderunt me, et faciens misericordiam in multa milia diligentibus me et custodientibus praecepta mea.

Non usurpabis nomen domini dei tui frustra, quia non erit inpunitus qui super re vana nomen eius adsumpserit. Observa diem sabbati ut sanctifices eum, sicut praecepit tibi dominus deus tuus. Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. Septimus dies sabbati est, id est requies domini dei tui. Non facies in eo quicquam operis tu et filius tuus et filia, servus et ancilla, et bos et asinus, et omne iumentum tuum, et peregrinus qui est intra portas tuas, ut requiescat servus tuus et ancilla tua sicut et tu. Memento quod et ipse servieris in aegypto et eduxerit te inde dominus deus tuus in manu forti et brachio extento. Idcirco praecepit tibi ut observares diem sabbati.

Honora patrem tuum et matrem sicut praecepit tibi dominus deus tuus, ut longo vivas tempore et sic bene sit tibi in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi. Non occides. Neque moechaberis. Furtumque non facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem,

30.

non asinum, et universa quae illius sunt. Haec verba locutus est dominus ad omnem multitudinem vestram de medio ignis et nubis et caliginis voce magna, nihil addens amplius, et scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit mihi. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum et montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum et maiores natu atque dixistis: Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem et magnitudinem suam, vocem eius audivimus de medio ignis et probavimus hodie quod loquente deo cum homine vixerit homo. Cur ergo moriemur et devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem domini dei nostri moriemur. Quid est omnis caro ut audiat vocem dei viventis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audivimus, et possit vivere? Tu magis accede et audi cuncta quae dixerit dominus deus noster tibi, loquerisque ad nos et nos audientes faciemus ea. Quod cum audisset dominus ait ad me: Audivi vocem verborum populi huius quae locuti sunt tibi. Bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem ut timeant me et custodiant omnia mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis et filiis eorum in sempiternum? Vade et dic eis: Revertimini in tentoria vestra. Tu vero hic sta mecum et loquar tibi omnia mandata et caerimonias atque iudicia quae docebo eos, ut faciant ea in terra quam dabo eis in possessionem. Custodite ergo et facite quae praecepit dominus deus vobis. Non declinabitis neque ad dexteram neque ad sinistram, sed per viam quam praecepit dominus deus vester ambulabitis, ut vivatis et bene sit vobis et protelentur dies in terra possessionis vestrae.

Haec sunt praecepta et caerimoniae atque iudicia quae mandavit dominus deus vester ut docerem vos, et faciatis ea in terra ad quam transgredimini possidendam, ut timeas dominum deum tuum et custodias omnia mandata et praecepta eius quae ego praecipio tibi et filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vitae tuae, ut prolongentur dies vitae tuae. Audi Israhel et observa ut facias quae praecepit tibi dominus, et bene sit tibi et multipliceris amplius, sicut pollicitus est dominus deus patrum tuorum tibi terram lacte et melle manantem. Audi Israhel, dominus deus noster deus unus est. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota fortitudine tua. Eruntque verba haec quae ego praecipio tibi hodie in corde tuo, et narrabis ea filiis tuis, et meditaberis sedens in domo tua et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque et movebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine et in ostiis domus tuae. Cumque introduxerit te dominus deus tuus in terram pro qua iuravit patribus tuis Abraham, Ysaac et Iacob, et dederit tibi civitates magnas et optimas quas non aedificasti, domus plenas cunctarum opum quas non extruxisti, cisternas quas non fodisti, vineta et oliveta quae non plantasti, et comederis et saturatus fueris, cave diligenter ne obliviscaris domini qui eduxit te de terra Aegypti, de domo servitutis. Dominum deum tuum timebis et ipsi servies, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium quae in circuitu vestro sunt, quoniam deus aemulator dominus deus tuus in medio tui, ne quando irascatur furor domini dei tui contra te et auferat te de superficie terrae.

Non temptabis dominum deum tuum, sicut temptasti in loco temptationis. Custodi praecepta domini dei tui et testimonia ac caerimonias quas praecepit tibi, et fac quod placitum est et bonum in conspectu domini, ut bene sit tibi, et ingressus possideas terram optimam de qua iuravit dominus patribus tuis, ut deleret omnes inimicos tuos coram te sicut locutus est. Cum interrogaverit te filius tuus cras dicens: Quid sibi volunt testimonia haec et caerimoniae et iudicia quae praecepit dominus deus noster nobis? Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Aegypto, et eduxit nos dominus de Aegypto in manu forti, fecitque signa atque prodigia magna et pessima in Aegypto contra Pharaonem et omnem domum illius in conspectu nostro, et eduxit nos inde ut introductis daret terram super qua iuravit patribus nostris. Praecepitque nobis dominus ut faciamus omnia legitima haec et timeamus dominum deum nostrum, et bene sit nobis cunctis diebus vitae nostrae sicut est hodie. Eritque nostri misericors si fecerimus et custodierimus omnia praecepta eius coram domino deo nostro sicut mandavit nobis.

Cum introduxerit te dominus deus tuus in terram quam possessurus ingredieris, et deleverit multas gentes coram te, Ettheum et Gergeseum et Amorreum, Chananeum et Ferezeum et Eveum et Iebuseum, septem gentes multo maioris numeri quam tu es et robustiores te, tradideritque eas dominus deus tibi, percuties eas usque ad internicionem. Non inibis cum eis foedus nec misereberis earum, neque sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum ne sequatur me et ut magis serviat diis alienis; irasceturque furor domini et delebit te cito. Quin potius haec facietis eis: Aras eorum subvertite, confringite statuas, lucosque succidite, et sculptilia comburite, quia populus sanctus es domino deo tuo. Te elegit dominus deus tuus ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram.

Non quia cunctas gentes numero vincebatis vobis iunctus est dominus et elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores, sed quia dilexit vos dominus et custodivit iuramentum quod iuravit patribus vestris, eduxitque vos in manu forti et redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Aegypti. Et scies quia dominus deus tuus ipse est deus fortis et fidelis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus se et his qui custodiunt praecepta eius in mille generationes, et reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos et ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur.

Custodi ergo praecepta et caerimonias atque iudicia quae ego mando tibi hodie ut facias. Si postquam audieris haec iudicia custodieris ea et feceris, custodiet et dominus tibi pactum et misericordiam quam iuravit patribus tuis, et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui et fructui terrae tuae, frumento tuo atque vindemiae, oleo et armentis, gregibus ovium tuarum super terram pro qua iuravit patribus tuis ut daret eam tibi. Benedictus eris inter omnes populos. Non erit apud te sterilis utriusque sexus tam in hominibus quam in gregibus tuis. Auferet a te dominus omnem languorem et infirmitates Aegypti pessimas quas novisti non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis. Devorabis omnes populos quos dominus deus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec servies diis eorum ne sint in ruinam tui. Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istae quam ego, quomodo potero delere eas? noli metuere, sed recordare quae fecerit dominus deus tuus Pharaoni et cunctis Aegyptiis, plagas maximas quas viderunt oculi tui, et signa atque portenta manumque robustam et extentum brachium ut educeret te dominus deus tuus. Sic faciet cunctis populis quos metuis. Insuper et crabrones mittet dominus deus tuus in eos donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint et latere potuerint. Non timebis eos, quia dominus deus tuus in medio tui est, deus magnus et terribilis. Ipse consumet nationes has in conspectu tuo et [illegible] illos donec penitus deleantur. Dabitque reges eorum in manus tuas, et disperdes nomina eorum sub caelo. Nullus poterit resistere tibi donec conteras eos. Sculptilia eorum igni combures.

Non concupisces argentum et aurum de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quicquam ne offendas propterea, quia abominatio est domini dei tui. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam ne fias anathema sicut et illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, et velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

Omne mandatum quod ego praecipio tibi hodie cave diligenter ut facias, ut possitis vivere et multiplicemini, ingressique possideatis terram pro qua iuravit dominus patribus vestris. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te dominus deus tuus quadraginta annis per desertum ut affligeret te atque temptaret, et nota fierent quae in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius an non. Afflixit te penuria et dedit tibi cibum manna quod ignorabas tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore domini. Vestimentum tuum quo operiebaris nequaquam vetustate defecit, et pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est, ut recogites in corde tuo quia sicut erudit homo filium suum, sic dominus deus tuus erudivit te, ut custodias mandata domini dei tui et ambules in viis eius et timeas eum. Dominus enim deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque et fontium, in cuius campis et montibus erumpunt fluviorum abyssi, terram frumenti, hordei ac vinearum, in qua ficus et malagranata et oliveta nascuntur, terram olei ac mellis, ubi absque ulla penuria comedes panem tuum et rerum omnium abundantia perfrueris, cuius lapides ferrum sunt, et de montibus eius aeris metalla fodiuntur, ut cum comederis et satiatus fueris benedicas domino deo tuo pro terra optima quam dedit tibi. Observa et cave ne quando obliviscaris domini dei tui et neglegas mandata eius atque iudicia et caerimonias quas ego praecipio tibi hodie, ne postquam comederis et satiatus fueris, domos pulchras aedificaveris et habitaveris in eis, habuerisque armenta et ovium greges, argenti et auri cunctarumque rerum copiam, elevetur cor tuum, et non reminiscaris domini dei tui qui eduxit te de terra Aegypti de domo servitutis, et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens et scorpio ac dipsas et nullae omnino aquae, qui eduxit rivos de petra durissima, et cibavit te manna in solitudine quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui, ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea et robur manus meae haec omnia mihi praestiterunt. Sed recorderis domini dei tui quod ipse tibi vires praebuerit, ut impleret pactum suum super quo iuravit patribus tuis, sicut praesens indicat dies. Sin autem oblitus domini dei tui secutus fueris deos alienos coluerisque eos et adoraveris, ecce nunc praedico tibi quod omnino dispereas. Sicut gentes quas delevit dominus in introitu tuo, ita et vos peribitis si inoboedientes fueritis voci domini dei vestri.

XX

Audi Israhel. Tu transgredieris hodie Iordanem ut possideas nationes maximas et fortiores te, civitates ingentes et usque ad caelum muratas, populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti et audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere. Scies ergo hodie quod dominus deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos et deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleverit eos dominus deus tuus in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me dominus ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas deletae sint istae nationes. Neque enim propter iustitias tuas et aequitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras eorum, sed quia illae egerunt impie, introeunte te deletae sunt, et ut impleret verbum suum dominus quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Ysaac et Iacob. Scito ergo quod non propter iustitias tuas dominus deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimae cervicis sis populus. Memento et ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris dominum deum tuum in solitudine. Ex eo die quo egressus es ex Aegypto usque ad locum istum semper adversum dominum contendisti. Nam et in Oreb provocasti eum, et iratus delere te voluit, quando ascendi in montem ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum dominus, et perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, aquam non bibens et panem non comedens. Deditque mihi dominus duas tabulas lapideas scriptas digito dei et continentes omnia verba quae vobis locutus est in monte de medio ignis, quando contio populi congregata est. Cumque transissent quadraginta dies et totidem noctes, dedit mihi dominus duas tabulas foederis dixitque mihi: Surge et descende hinc cito, quia populus tuus quem eduxisti de Aegypto deseruerunt velociter viam quam monstrasti eis, feceruntque sibi conflatile. Rursumque ait dominus ad me: Cerno quod populus iste durae cervicis sit. Dimitte me ut conteram eum et deleam nomen eius sub caelo, et constituam te super gentem quae hac maior et fortior sit. Cumque de monte ardente descenderem et duas tabulas foederis utraque manu tenerem, vidissemque vos peccasse domino deo vestro et fecisse vobis vitulum conflatilem ac deseruisse velociter viam eius quam vobis ostenderat, proieci tabulas de manibus meis confregique eas in conspectu vestro. Et procidi ante dominum sicut prius quadraginta diebus et noctibus panem non comedens et aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quae gessistis contra dominum, et eum ad iracundiam provocastis. Timui enim indignationem et iram illius qua adversum vos concitatus delere vos voluit. Et exaudivit me dominus etiam hac vice. Adversum Aaron quoque vehementer iratus voluit eum conterere, et pro illo similiter deprecatus sum. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens igne combussi et in frusta comminuens omnino in pulverem redegi, proieci in torrentem qui de monte descendit. In Incendio quoque et in Temptatione et in Sepulchris concupiscentiae provocastis dominum. Et quando misit vos de Cadesbarne dicens: Ascendite et possidete terram quam dedi vobis, et contempsistis imperium domini dei vestri et non credidistis ei neque vocem eius audire voluistis, sed semper fuistis rebelles a die qua nosse vos coepi. Et iacui coram domino quadraginta diebus ac noctibus quibus eum suppliciter deprecabar ut non deleret vos quem fuerat comminatus. Et orans dixi: Domine deus, ne disperdas populum tuum et hereditatem tuam quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti. Recordare servorum tuorum Abraham, Ysaac et Iacob. Ne aspicias duritiam populi huius et impietatem atque peccatum, ne forte dicant habitatores terrae de qua eduxisti nos: Non poterat dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis, et oderat illos; idcirco eduxit ut interficeret eos in solitudine. Qui sunt populus tuus et hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna et in brachio tuo extento.

In tempore illo dixit dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas sicut priores fuerunt, et ascende ad me in montem, faciesque arcam ligneam, et scribam in tabulis verba quae fuerunt in his quas ante confregisti, ponesque eas in arca. Feci igitur arcam de lignis setthim. Cumque dolassem

duas tabulas lapideas instar priorum. ascendi in montem habens eas in manibus. Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem quae locutus est dominus ad vos in monte de medio ignis quando populus congregatus est et dedit eas mihi. Reversusque de monte descendi et posui tabulas in archa quam feceram quae hucusque ibi sunt sicut praecepit mihi dominus. Filii autem israhel castra moverunt ex beroth filiorum iacan in mosera ubi aaron mortuus est ac sepultus, pro quo sacerdotio functus est filius eius eleazar. Inde venerunt in gadgad. De quo loco profecti castrametati sunt in ietebatha in terra aquarum atque torrentium. Eo tempore separavit tribum levi ut portaret archam foederis domini et staret coram domino in ministerio ac benediceret in nomine illius usque in praesentem diem. Quam ob rem non habuit levi partem neque possessionem cum fratribus suis quia ipse dominus possessio eius est, sicut promisit ei dominus deus tuus. Ego autem steti in monte sicut prius xl. diebus ac noctibus, exaudivitque me dominus etiam hac vice et te perdere noluit. Dixitque mihi. Vade et praecede populum ut ingrediatur et possideat terram quam iuravi patribus eorum ut traderem eis. Et nunc israhel quid dominus deus tuus petit a te nisi ut timeas dominum deum tuum et ambules in viis eius et diligas eum ac servias domino deo tuo in toto corde tuo et in tota anima tua, custodiasque mandata domini et caerimonias eius quas ego hodie praecipio tibi, et possis introire et possidere terram ut bene sit tibi. En domini dei tui caelum est et caelum caeli, terra et omnia quae in ea sunt. Et tamen patribus tuis conglutinatus est dominus et amavit eos, elegitque semen eorum post eos id est vos de cunctis gentibus sicut hodie comprobatur. Circumcidite igitur praeputium cordis vestri et cervicem vestram ne induretis amplius, quia dominus deus vester ipse est deus deorum et dominus dominantium, deus magnus et potens et terribilis, qui personam non accipit nec munera. Facit iudicium pupillo et viduae, amat peregrinum et dat ei victum atque vestitum. Et vos ergo amate peregrinum quia et ipsi fuistis advenae in terra aegypti.

Dominum deum tuum timebis et ei servies. Ipsi adherebis iurabisque in nomine illius. Ipse est laus tua et deus tuus qui fecit tibi haec magnalia et terribilia quae viderunt oculi tui. In septuaginta animabus descenderunt patres tui in aegyptum, et ecce nunc multiplicavit te dominus deus tuus sicut astra caeli. Ama itaque dominum deum tuum et observa praecepta eius et caerimonias, iudicia atque mandata omni tempore. Cognoscite hodie quae ignorant filii vestri qui non viderunt disciplinam domini dei vestri, magnalia eius et robustam manum extentumque brachium, signa et opera quae fecit in medio aegypti pharaoni regi et universae terrae eius, omnique exercitui aegyptiorum et equis ac curribus, quomodo operuerint eos aquae rubri maris cum vos persequerentur, et deleverit eos usque in praesentem diem, vobisque quae fecerit in solitudine donec veniretis ad hunc locum, et dathan atque abiron filiis heliab qui fuit filius ruben, quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus et tabernaculis et universa substantia eorum quam habebant in medio israhelis. Oculi vestri viderunt omnia opera domini magna quae fecit ut custodiatis universa mandata illius quae ego praecipio vobis, ut possitis introire et possidere terram ad quam ingredimini, multoque in ea vivatis tempore, quam sub iuramento pollicitus est dominus patribus vestris et semini eorum, lacte et melle manantem.

Terra enim ad quam ingrederis possidendam non est sicut terra aegypti de qua existis ubi iacto semine in hortorum morem aquae ducuntur inriguae, sed montuosa est et campestris de caelo expectans pluvias. Quam dominus deus tuus semper invisit et oculi eius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius. Si ergo oboedieritis mandatis meis quae ego hodie praecipio vobis ut diligatis dominum deum vestrum et serviatis ei in toto corde vestro et in tota anima vestra, dabo pluviam terrae vestrae temporaneam et serotinam ut colligatis frumentum et vinum et oleum, fenumque ex agris ad pascenda iumenta et ut ipsi comedatis et saturemini. Cavete ne forte decipiatur cor vestrum et recedatis a domino serviatisque diis alienis et adoretis eos, iratusque dominus claudat caelum et pluviae non descendant nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima quam dominus daturus est vobis. Ponite haec verba in cordibus et animis vestris et suspendite ea pro signo in manibus vestris et inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros ut illa meditentur quando sederis in domo tua et ambulaveris in via et accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes et ianuas domus tuae ut multiplicentur dies tui et filiorum tuorum in terra quam iuravit dominus patribus tuis ut daret eis quamdiu caelum inminet terrae. Si enim custodieritis mandata quae ego praecipio vobis et feceritis ea ut diligatis dominum deum vestrum et ambuletis in omnibus viis eius adherentes ei, disperdet dominus omnes gentes istas ante faciem vestram et possidebitis eas quae maiores et fortiores vobis sunt. Omnis locus quem calcaverit pes vester vester erit. A deserto et libano a flumine magno eufrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri. Nullus stabit contra vos. Terrorem vestrum et formidinem dabit dominus deus vester super omnem terram quam calcaturi estis sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem et maledictionem. Benedictionem si oboedieritis mandatis domini dei vestri quae ego praecipio vobis, maledictionem si non audieritis mandata domini dei vestri. Sed recesseritis de via quam ego nunc ostendo vobis et ambulaveritis post deos alienos quos ignoratis. Cum vero introduxerit te dominus deus tuus in terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem garizim, maledictionem super montem hebal. Qui sunt trans iordanem post viam quae vergit ad solis occubitum in terra chananei qui habitat in campestribus contra galgalam quae est iuxta vallem tendentem et intrantem procul. Vos enim transibitis iordanem ut possideatis terram quam dominus deus vester daturus est vobis, et habeatis ac possideatis illam. Videte ergo ut impleatis caerimonias atque iudicia quae ego hodie ponam in conspectu vestro.

Haec sunt praecepta atque iudicia quae facere debeatis in terra quam dominus deus patrum tuorum daturus est tibi ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris. Subvertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis deos suos super montes excelsos et colles et subter omne lignum frondosum. Dissipate aras eorum et confringite statuas, lucos igni conburite et idola comminuite. Disperdite nomina eorum de locis illis. Non facietis ita domino deo vestro, sed ad locum quem elegerit dominus deus vester de cunctis tribubus vestris ut ponat nomen suum ibi et habitet in eo venietis et offeretis in illo loco holocausta et victimas vestras, decimas et primitias manuum vestrarum et vota atque donaria, primogenita boum et ovium, et comedetis ibi in conspectu domini dei vestri ac laetabimini in cunctis ad quae miseritis manum vos et domus vestrae in quibus benedixerit vobis dominus deus vester. Non facietis ibi quae nos hic facimus hodie singuli quod sibi rectum videtur. Neque enim usque in praesens tempus venistis ad requiem et ad possessionem quam dominus deus daturus est vobis. Transibitis iordanem et habitabitis in terra quam dominus deus vester daturus est vobis ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum, et absque ullo timore habitetis in loco quem elegerit dominus deus vester ut sit nomen eius in eo. Illuc omnia quae praecipio conferetis holocausta et hostias et decimas et primitias manuum vestrarum, et quicquid praecipuum est in muneribus quae vovistis domino. Ibi epulabimini coram domino deo vestro, vos et filii ac filiae vestrae, famuli et famulae atque levitae qui in vestris urbibus commorantur. Neque enim habent aliam partem et possessionem inter vos. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in eo quem elegerit dominus in una tribuum tuarum offeres hostias et facies quaecumque praecipio tibi. Si autem comedere volueris et te esus carnium delectaverit, occide et comede iuxta benedictionem domini dei tui quam dedit tibi in urbibus tuis. Sive inmundum fuerit hoc est maculatum et debile, sive mundum hoc est integrum et sine macula quod offerri licet, sicut capream et cervum comedes absque esu dumtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes. Non poteris in oppidis tuis comedere decimam frumenti et vini et olei tui, primogenita armentorum et pecorum et omnia quae voveris et sponte offerre volueris et primitias manuum tuarum, sed coram domino deo tuo comedes ea in loco quem elegerit dominus deus tuus, tu et filius tuus ac filia, servus et famula atque levites qui manet in urbibus tuis, et laetaberis et reficieris coram domino deo tuo in cunctis ad quae extenderis manum tuam.

Cave ne derelinquas levitem omni tempore quo versaris in terra. Quando dilataverit dominus deus tuus terminos tuos sicut locutus est tibi, et volueris vesci carnibus quas desiderat anima tua, locus autem quem elegerit dominus deus tuus ut sit nomen eius ibi si procul fuerit, occides de armentis et pecoribus quae habueris sicut praecepi tibi, et comedes in oppidis tuis ut tibi placet. Sicut comeditur caprea et cervus ita vesceris eis, et mundus et inmundus in commune vescentur. Hoc solum cave ne sanguinem comedas. Sanguis enim eorum pro anima est, et idcirco non debes animam comedere cum carnibus, sed super terram fundes quasi aquam, ut sit tibi bene et filiis tuis post te cum feceris quod placet in conspectu domini. Quae autem sanctificaveris et voveris domino, tolles et venies ad locum quem elegerit dominus, et offeres oblationes tuas carnem et sanguinem super altare domini dei tui. Sanguinem hostiarum fundes in altari, carnibus autem ipse vesceris. Observa et audi omnia quae ego praecipio tibi ut bene sit tibi et filiis tuis post te in sempiternum cum feceris quod bonum est et placitum in conspectu domini dei tui. Quando disperdiderit dominus deus tuus ante faciem tuam gentes ad quas ingredieris possidendas et possederis eas atque habitaveris in terra earum, cave ne imiteris eas postquam te fuerint introeunte subversae, et requiras caerimonias earum dicens. Sicut coluerunt gentes istae deos suos ita et ego colam. Non facies similiter domino deo tuo. Omnes enim abominationes quas aversatur dominus fecerunt diis suis offerentes filios et filias et conburentes igni. Quod praecipio tibi hoc tantum facito domino nec addas quicquam nec minuas.

Si surrexerit in medio tui propheta aut qui somnium vidisse se dicat, et praedixerit signum atque portentum, et evenerit quod locutus est, et dixerit tibi eamus et sequamur deos alienos quos ignoras et serviamus eis, non audies verba prophetae illius aut somniatoris, quia temptat vos dominus deus vester ut palam fiat utrum diligatis eum an non in toto corde et in tota anima vestra. Dominum deum vestrum sequimini et ipsum timete, mandata illius custodite et audite vocem eius. Ipsi servietis et ipsi adherebitis. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur, quia locutus est ut vos averteret a domino deo vestro qui eduxit vos de terra aegypti et redemit de domo servitutis, ut errare te faceret de via quam tibi praecepit dominus deus tuus, et auferes malum de medio tui. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuae aut filius tuus aut filia sive uxor quae est in sinu tuo aut amicus quem diligis ut animam tuam clam dicens eamus et serviamus diis alienis quos ignoras tu et patres tui, cunctarum in circuitu gentium quae iuxta vel procul sunt ab initio usque ad finem terrae, ne adquiescas ei neque audias neque parcat ei oculus tuus ut miserearis et occultes eum, sed statim interficies. Sit primum manus tua super eum et post te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur quia voluit te abstrahere a domino deo tuo qui eduxit te de terra aegypti de domo servitutis, ut omnis israhel audiens timeat et nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile. Si audieris in una urbium tuarum quas dominus deus tuus dabit tibi ad habitandum dicentes aliquos egressi sunt filii belial de medio tui et averterunt habitatores urbis suae atque dixerunt eamus et serviamus diis alienis quos ignoratis, quaere sollicite et diligenter rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur et abominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii et delebis eam ac omnia quae in illa sunt usque ad pecora. Quicquid etiam supellectilis fuerit congregabis in medio plateae eius et cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas domino deo tuo, et sit tumulus sempiternus. Non aedificabitur amplius, et non adherebit de illo anathemate quicquam in manu tua, ut avertatur dominus ab ira furoris sui, et misereatur tui multiplicetque te sicut iuravit patribus tuis, quando audieris vocem domini dei tui custodiens omnia praecepta eius quae ego praecipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu domini dei tui.

Filii estote domini dei vestri. Non vos incidetis nec facietis calvitium super mortuo, quoniam populus sanctus es domino deo tuo, et te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus quae sunt super terram. Ne comedatis quae inmunda sunt. Hoc est animal quod comedere debetis, bovem et ovem et capram, cervum, capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes ungulam findit et ruminat comedetis. De his autem quae ruminant et ungulam non findunt haec comedere non debetis. Camelum, leporem, chyrogryllium, quia ruminant et non dividunt ungulam, inmunda erunt vobis. Sus quoque quia dividit ungulam et non ruminat inmundus erit. Carnibus eorum non vescemini et cadavera non tangetis. Haec comedetis ex omnibus quae morantur in aquis. Quae habent pinnulas et squamas comedite. Quae absque pinnulis et squamis sunt ne comedatis quia inmunda sunt vobis.

Omnes aves mundas comedite. Inmundas ne comedatis, aquilam scilicet et grifen et alietum, ixon et vulturem ac milvum iuxta genus suum, et omne corvini generis, strutionem ac noctuam et larum atque accipitrem iuxta genus suum, herodium et cygnum et ibin ac mergulum, porfirionem et nycticoracem, onocrotalum et charadrium, singula in genere suo, upupam quoque et vespertilionem. Et omne quod reptat et pinnulas habet inmundum erit et non comedetur. Omne quod mundum est comedite. Quicquid autem morticinum est ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas est

da ut comedat aut vende ei, quia populus sanctus domini dei tui es. Non coques hedum in lacte matris suae. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis quae nascuntur in terra per annos singulos, et comedes in conspectu domini dei tui in loco quem elegerit ut in eo nomen illius invocetur. Decimam frumenti tui et vini et olei, primogenita de armentis et ovibus tuis, ut discas timere dominum deum tuum omni tempore. Cum autem longior fuerit via et locus quem elegerit dominus deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum cuncta haec portare, vendes omnia et in pretium rediges, portabisque manu tua et proficisceris ad locum quem elegerit dominus deus tuus, et emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, sive ex armentis sive ex ovibus, vinum quoque et siceram, et omne quod desiderat anima tua, et comedes coram domino deo tuo, et epulaberis tu et domus tua, et levita qui intra portas tuas est. Cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

xxx. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quae nascuntur tibi eo tempore, et repones intra ianuas tuas. Venietque levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, et peregrinus ac pupillus et vidua qui intra portas tuas sunt, et comedent et saturabuntur, ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quae feceris.

Septimo anno facies remissionem, quae hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est domini. A peregrino et advena exiges. Civem et propinquum non habebis potestatem et omnino indigens et mendicus non erit inter vos, ut benedicat tibi dominus in terra quam traditurus est tibi in possessionem. Si tamen audieris vocem domini dei tui et custodieris universa quae iussit et quae ego hodie praecipio tibi, benedicet tibi ut pollicitus est. Fenerabis gentibus multis, et ipse a nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, et tui nemo dominabitur. Si unus de fratribus tuis qui moratur intra portas tuas in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, et dabis mutuum quo eum indigere perspexeris. Cave ne forte subripiat tibi impia cogitatio, et dicas in corde tuo: Adpropinquat septimus annus remissionis, et avertas oculos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat commodare, ne clamet contra te ad dominum, et fiat tibi in peccatum; sed dabis ei, nec ages quippiam callide in eius necessitatibus sublevandis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni tempore et in cunctis ad quae manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuae. Idcirco ego praecipio tibi ut aperias manum tuam fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versatur in terra.

Cum tibi venditus fuerit frater tuus hebreus aut hebrea, et sex annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum. Et quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris, sed dabis viaticum de gregibus et de area et de torculari tuo, quibus dominus deus tuus benedixerit tibi. Memento quod et ipse servieris in terra Aegypti, et liberaverit te dominus deus tuus, et idcirco nunc ego praecipio tibi. Sin autem dixerit: Nolo egredi, eo quod diligat te et domum tuam, et bene sibi apud te esse sentiat, assumesque subulam et perforabis aurem eius in ianua domus tuae, et serviet tibi usque in aeternum. Ancillae quoque similiter facies. Non avertas ab eis oculos tuos quando dimiseris eos liberos, quoniam iuxta mercedem mercennarii per sex annos servivit tibi, ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus quae agis.

De primogenitis quae nascuntur in armentis et ovibus tuis, quicquid est sexus masculini sanctificabis domino deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, et non tondebis primogenita ovium. In conspectu domini dei comedes ea per annos singulos in loco quem elegerit dominus, tu et domus tua. Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit vel caecum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur domino deo tuo, sed intra portas urbis tuae comedes illud. Tam mundus quam inmundus vescentur eis, quasi caprea et cervo. Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundas in terram quasi aquam.

Observa diligenter mensem novarum frugum et verni primum temporis, et ut facias phase domino deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te dominus deus tuus de Aegypto nocte. Immolabisque phase domino deo tuo de ovibus et de bubus in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Non comedes in eo panem fermentatum. Septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Aegypto, ut memineris diei egressionis tuae de Aegypto omnibus diebus vitae tuae. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, et non remanebit de carnibus eius quod immolatum est vespere in die primo mane. Non poteris immolare phase in qualibet urbium tuarum quas dominus deus tuus daturus est tibi, sed in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Immolabis phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto, et coques et comedes in loco quem elegerit dominus deus tuus, maneque consurgens vades in tabernacula tua. Sex diebus comedes azima, et in die septimo quia collecta est domini dei tui non facies opus.

Septem ebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris, et celebrabis diem festum ebdomadarum domino deo tuo oblationem spontaneam manus tuae, quam offeres iuxta benedictionem domini dei tui, et epulaberis coram domino deo tuo, tu et filius tuus et filia tua, et servus tuus et ancilla tua, et levites qui est intra portas tuas, et advena ac pupillus et vidua qui morantur vobiscum, in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Et recordaberis quoniam servus fueris in Aegypto, custodiesque ac facies quae praecepta sunt. Sollemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies quando collegeris de area et torculari fruges tuas, et epulaberis in festivitate tua, tu et filius tuus et filia, et servus et ancilla, levites quoque et advena et pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt. Septem diebus domino deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit dominus, benedicetque tibi dominus deus tuus in cunctis frugibus tuis et in omni opere manuum tuarum, eritisque in laetitia. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu domini dei tui in loco quem elegerit, in sollemnitate azimorum, et in sollemnitate ebdomadarum, et in sollemnitate tabernaculorum. Non apparebit ante dominum vacuus, sed offeret unusquisque secundum quod habuerit iuxta benedictionem domini dei sui quam dederit ei.

Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis quas dominus deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies personam nec munera, quia munera excaecant oculos sapientium et mutant verba iustorum. Iuste quod iustum est persequeris, ut vivas et possideas terram quam dominus deus tuus daturus est tibi. Non plantabis lucum et omnem arborem iuxta altare domini dei tui, nec facies tibi neque constitues statuam, quae odit dominus deus tuus.

Non immolabis domino deo tuo ovem et bovem in quo est macula aut quippiam vitii, quia abominatio est domino deo tuo. Cum reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum quas dominus deus tuus daturus est tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu domini dei tui et transgrediantur pactum illius, et vadant et serviant diis alienis et adorent eos, solem et lunam et omnem militiam caeli, quae non praecepi, et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter et verum esse repperis, et abominatio facta est in Israhel, educes virum et mulierem qui rem sceleratissimam perpetrarunt ad portam civitatis tuae, et lapidibus obruentur. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. Manus prima testium interficiet eum, et manus reliqui populi extrema mittetur, ut auferas malum de medio tui.

xl. Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram, et iudicum intra portas tuas videris verba variari, surge et ascende ad locum quem elegerit dominus deus tuus, venies ad sacerdotes levitici generis et ad iudicem qui fuerit in illo tempore, quaeresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, et facies quaecumque dixerint qui praesunt loco quem elegerit dominus, et docuerint te iuxta legem eius. Sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit nolens oboedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat domino deo tuo, et decreto iudicis, morietur homo ille, et auferes malum de Israhel, cunctusque populus audiens timebit, et nullus deinceps intumescat superbia.

Cum ingressus fueris terram quam dominus deus tuus dabit tibi, et possederis eam, habitaverisque in illa, et dixeris: Constituam super me regem sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero sublevatus, praesertim cum praeceperit vobis dominus ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini. Non habebit uxores plurimas, quae inliceant animum eius, neque argenti et auri inmensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus leviticae tribus, et habebit secum legetque illud omnibus diebus vitae suae, ut discat timere dominum deum suum et custodire verba et caerimonias eius quae in lege praecepta sunt, nec elevetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse et filius eius super Israhel.

Non habebunt sacerdotes et levitae et omnes qui de eadem tribu sunt partem et hereditatem cum reliquo Israhel, quia sacrificia domini et oblationes eius comedent, et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis. Hoc erit iudicium sacerdotum a populo et ab his qui offerunt victimas, sive bovem sive ovem immolaverint: dabunt sacerdoti armum ac ventriculum, primitias frumenti vini et olei, et lanarum partem ex ovium tonsione. Ipsum enim elegit dominus deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet et ministret nomini domini, ipse et filii eius in sempiternum. Si exierit levites de una urbium tuarum ex omni Israhel in qua habitat, et voluerit venire desiderans locum quem elegerit dominus, ministrabit in nomine domini dei sui, sicut omnes fratres eius levitae qui stabunt eo tempore coram domino. Partem ciborum eandem accipiet quam et ceteri, excepto eo quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

Quando ingressus fueris terram quam dominus deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium, nec inveniatur in te qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur et observet somnia atque auguria, ne sit maleficus nec incantator, nec pythones consulat nec divinos, et quaerat a mortuis veritatem. Omnia enim haec abominatur dominus, et propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris et absque macula cum domino deo tuo. Gentes istae quarum possidebis terram augures et divinos audiunt; tu autem a domino deo tuo aliter institutus es. Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies, ut petisti a domino deo tuo in Horeb quando contio congregata est atque dixisti: Ultra non audiam vocem domini dei mei, et ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, et ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quae praecepero illi. Qui autem verba eius quae loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo quae ego non praecepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intellegere verbum quod non est locutus dominus? hoc habebis signum: quod in nomine domini propheta ille praedixerit et non evenerit, hoc dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, et idcirco non timebis eum.

Cum disperdiderit dominus deus tuus gentes quarum tibi traditurus est terram, et possederis eam, habitaverisque in urbibus eius et in aedibus, tres civitates separabis tibi in medio terrae quam dominus deus tuus dabit tibi in possessionem, sternens diligenter viam, et in tres aequaliter partes totam terrae tuae provinciam divides, ut habeat e vicino qui propter homicidium profugus est quo possit evadere. Haec erit lex homicidae fugientis, cuius vita servanda est. Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudius tertius nullum contra eum habuisse odium conprobatur, sed abisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna caedenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit et occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet et vivet, ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis dolore stimulatus persequatur et adprehendat eum, si longior via fuerit, et percutiat animam eius qui non est reus mortis, quia nullum contra eum qui occisus est odium prius habuisse monstratur. Idcirco praecipio tibi ut tres civitates aequalis inter se spatii dividas. Cum autem dilataverit dominus deus tuus terminos tuos sicut iuravit patribus tuis, et dederit tibi cunctam terram quam eis pollicitus est, si tamen custodieris mandata eius et feceris quae ego hodie praecipio tibi, ut diligas dominum deum tuum et ambules in viis eius omni tempore, et addes tibi tres alias civitates, et supradictarum trium urbium numerum duplicabis, ut non effundatur sanguis innoxius in medio terrae quam dominus deus tuus dabit tibi. Si quis autem odio habens proximum suum insidiatus fuerit vitae eius,

surgensque percusserit illum et mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus: mittent seniores civitatis illius et arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi cuius sanguis effusus est, et morietur. Nec misereberis eius, et auferes noxium sanguinem de Israhel, ut bene sit tibi. Non adsumes et transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam dominus deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidendam. Non stabit unus testis contra aliquem, quicquid illud peccati et facinoris fuerit, sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem accusans eum praevaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante dominum in conspectu sacerdotum et iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumque diligentissime perscrutantes invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei sicut fratri suo cogitavit facere, et auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant et nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

Si exieris ad bellum contra hostes tuos et videris equitatum et currus et maiorem quam tu habes adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos, quia dominus deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra Aegypti. Adpropinquante autem proelio, stabit sacerdos ante aciem et sic loquetur ad populum: Audi Israhel. Vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dominus deus vester in medio vestri est et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo. Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: Quis est homo qui aedificavit domum novam et non dedicavit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius dedicet illam. Quis est homo qui plantavit vineam et necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius homo eius fungatur officio. Quis est homo qui despondit uxorem et non accepit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua et loquentur ad populum: Quis est homo formidolosus et corde pavido? Vadat et revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum sicut ipse timore perterritus est. Cumque siluerint exercitus duces et finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos praeparabit.

Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit et aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est salvabitur et serviet tibi sub tributo. Sin autem foedus inire noluerint et coeperint contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit dominus deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est in ore gladii, absque mulieribus et infantibus, iumentis et ceteris quae in civitate sunt. Omnem praedam exercitui divides et comedes de spoliis hostium tuorum quae dominus deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis civitatibus quae a te procul valde sunt et non sunt de his urbibus quas in possessionem accepturus es. De his autem civitatibus quae dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere, sed interficies in ore gladii, Hettheum videlicet et Amorreum et Chananeum, Ferezeum et Eveum et Iebuseum, sicut praecepit tibi dominus deus tuus, ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt diis suis et peccetis in dominum deum vestrum.

Quando obsederis civitatem multo tempore et munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem, quoniam lignum est et non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera sed agrestia, et in ceteros apta usus, succide et extrue machinas, donec capias civitatem quae contra te dimicat.

Quando inventum fuerit in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi hominis cadaver occisi et ignoratur caedis reus, egredientur maiores natu et iudices tui et metientur a loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum, et quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento quae non traxit iugum neque terram scidit vomere, et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam quae numquam arata est nec sementem recepit, et caedent in ea cervices vitulae. Accedentque sacerdotes filii Levi quos elegerit dominus deus tuus ut ministrent ei et benedicant in nomine eius, et ad verbum eorum omne negotium et quicquid mundum vel inmundum est iudicetur. Et venient maiores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus super vitulam quae in valle percussa est et dicent: Manus nostrae non effuderunt hunc sanguinem nec oculi viderunt. Propitius esto populo tuo Israhel quem redemisti domine, et non reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israhel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est, cum feceris quod praecepit dominus.

Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos et tradiderit eos dominus deus tuus in manu tua captivosque duxeris et videris in numero captivorum mulierem pulchram et adamaveris eam voluerisque habere uxorem, introduces in domum tuam. Quae radet caesariem et circumcidet ungues et deponet vestem in qua capta est, sedensque in domo tua flebit patrem et matrem suam uno mense, et postea intrabis ad eam dormiesque cum illa et erit uxor tua. Sin autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia nec opprimere per potentiam, quia humiliasti eam.

Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos et fuerit filius odiosae primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectae facere primogenitum et praeferre filio odiosae, sed filium odiosae agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quae habuerit cuncta duplicia. Iste est enim principium liberorum eius, et huic debentur primogenita.

Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium et coercitus oboedire contempserit, adprehendent eum et ducent ad seniores civitatis illius et ad portam iudicii, dicentque ad eos: Filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contemnit, comesationibus vacat et luxuriae atque conviviis. Lapidibus eum obruet populus civitatis, et morietur, ut auferatis malum de medio vestri, et universus Israhel audiens pertimescat.

Quando peccaverit homo quod morte plectendum est et adiudicatus morti adpensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus a deo est qui pendet in ligno, et nequaquam contaminabis terram tuam quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionem.

Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem et praeteribis, sed reduces fratri tuo. Etiam si non est propinquus tuus frater nec nosti eum, duces in domum tuam et erunt apud te quamdiu quaerat ea frater tuus et recipiat. Similiter facies de asino et de vestimento et de omni re fratris tui quae perierit; si inveneris eam, ne neglegas quasi alienam. Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea; abominabilis enim apud deum est qui facit haec.

Si ambulaveris per viam et in arbore vel in terra nidum avis inveneris et matrem pullis vel ovis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris captos tenens filios, ut bene sit tibi et longo vivas tempore.

Cum aedificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua et sis reus labente alio et in praeceps ruente. Non seres vineam tuam altero semine, ne et sementis quam sevisti et quae nascuntur ex vinea pariter sanctificentur. Non arabis in bove simul et asino. Non indueris vestimento quod ex lana linoque contextum est. Funiculos in fimbriis facies per quattuor angulos pallii tui quo operieris.

Si duxerit vir uxorem et postea eam odio habuerit quaesieritque occasiones quibus dimittat eam, obiciens ei nomen pessimum, et dixerit: Uxorem hanc accepi et ingressus ad eam non inveni virginem, tollent eam pater et mater eius et ferent secum signa virginitatis eius ad seniores urbis qui in porta sunt, et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit inponit ei nomen pessimum ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem, et ecce haec sunt signa virginitatis filiae meae. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis, adprehendentque senes urbis illius virum et verberabunt, condemnantes insuper centum siclis argenti quos dabit patri puellae, quia diffamavit nomen pessimum super virginem Israhel, habebitque eam uxorem et non poterit dimittere omni tempore vitae suae. Quod si verum est quod obicit et non est in puella inventa virginitas, eicient eam extra fores domus patris sui et lapidibus obruent viri civitatis eius et morietur, quoniam fecit nefas in Israhel ut fornicaretur in domo patris sui, et auferes malum de medio tui.

Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morientur, id est adulter et adultera, et auferes malum de Israhel. Si puellam virginem desponderit vir et invenerit eam aliquis in civitate et concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius et lapidibus obruentur: puella quia non clamavit cum esset in civitate, vir quia humiliavit uxorem proximi sui, et auferes malum de medio tui. Sin autem in agro reppererit vir puellam quae desponsata est et adprehendens concubuerit cum illa, ipse morietur solus; puella nihil patietur nec est rea mortis, quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum et occidit animam eius, ita et puella perpessa est; sola erat in agro, clamavit et nullus adfuit qui liberaret eam.

Si invenerit vir puellam virginem quae non habet sponsum et adprehendens concubuerit cum ea, et res ad iudicium venerit, dabit qui dormivit cum ea patri puellae quinquaginta siclos argenti et habebit eam uxorem, quia humiliavit eam; non poterit dimittere eam cunctis diebus vitae suae.

Non accipiet homo uxorem patris sui nec revelabit operimentum eius.

Non intrabit eunuchus adtritis vel amputatis testiculis et absciso veretro ecclesiam domini. Non ingredietur mamzer, hoc est de scorto natus, in ecclesiam domini usque ad decimam generationem. Ammanites et Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam domini in aeternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via quando egressi estis de Aegypto, et quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriae ut malediceret tibi, et noluit dominus deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem eius in benedictionem tuam, eo quod diligeret te. Non facies cum eis pacem, nec quaeras eis bona cunctis diebus vitae tuae in sempiternum. Non abominaberis Idumeum, quia frater tuus est, nec Aegyptium, quia advena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt ecclesiam domini.

Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra et non revertetur priusquam ad vesperam lavetur aqua, et post solis occasum regredietur in castra. Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita naturae, gerens paxillum in balteo, cumque sederis, fodies per circuitum et operies humo relevata quo relevatus es. Dominus enim deus tuus ambulat in medio castrorum ut eruat te et tradat inimicos tuos tibi, et sint castra tua sancta, et nihil in eis appareat foeditatis, ne derelinquat te.

Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit. Habitabit tecum in loco qui ei placuerit et in una urbium tuarum requiescet, nec contristes eum. Non erit meretrix de filiabus Israhel, neque scortator de filiis Israhel. Non offeres mercedem prostibuli nec pretium canis in domo domini dei tui, quicquid illud est quod voverit, quia abominatio est utrumque apud dominum deum tuum. Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam nec fruges nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id quo indiget commodabis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris possidendam.

Cum voveris votum domino deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud dominus deus tuus, et si moratus fueris, reputabit tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis observabis et facies sicut promisisti domino deo tuo et propria voluntate et ore tuo locutus es. Ingressus vineam proximi tui comede uvas quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum. Si intraveris segetem amici tui, franges spicas et manu conteres, falce autem non metes.

Si acceperit homo uxorem et habuerit eam et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem, scribet libellum repudii et dabit in manu illius et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam dederitque ei libellum repudii et dimiserit de domo sua vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est et abominabilis facta est coram domino, ne peccare facias terram tuam quam dominus deus tuus tibi tradiderit in possessionem.

Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publice, sed vacabit absque culpa domi suae, ut uno anno laetetur cum uxore sua. Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam, quia animam suam adposuit tibi. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israhel et vendito eo accipiens pretium, interficietur, et auferes malum de medio tui.

Observa diligenter ne incurras in plagam leprae. sed facies quaecumque docuerint te sacerdotes levitici generis. iuxta id quod praecepi eis et imple sollicite. Mementote quae fecerit dominus deus vester mariae in via cum egrederemini de aegypto. Cum repetes a proximo tuo rem aliquam. quam debet tibi. non ingredieris domum eius ut pignus auferas. sed stabis foris et ille tibi proferet quod habuerit. Si autem pauper est. non pernoctabit apud te pignus. sed statim reddes ei ante solis occasum. ut dormiens in vestimento suo benedicat tibi. et habeas iustitiam coram domino deo tuo. Non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui. sive advenae qui tecum moratur in terra. et intra portas tuas est. sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum quia pauper est. et ex eo sustentat animam suam. ne clamet contra te ad dominum. et reputetur tibi in peccatum. Non occidentur patres pro filiis. nec filii pro patribus: sed unusquisque pro suo peccato morietur. Non pervertes iudicium advenae et pupilli. nec auferes pignoris loco viduae vestimentum. Memento quod servieris in aegypto. et eruerit te dominus deus tuus inde. Idcirco praecipio tibi. ut facias hanc rem. Quando messueris segetem in agro tuo. et oblitus manipulum reliqueris. non reverteris ut tollas eum. sed advenam et pupillum et viduam auferre patieris ut benedicat tibi dominus deus tuus. in omni tempore et in omni opere manuum tuarum. Si fruges colliges olivarum. quicquid remanserit in arboribus: non reverteris ut colligas. sed relinques advenae pupillo et viduae. Si vindemiaveris vineam tuam. non colliges remanentes racemos. sed cedent in usus advenae. pupilli ac viduae. Memento quod et tu servieris in aegypto. et idcirco praecipio tibi. ut facias hanc rem. Si fuerit causa inter aliquos et interpellaverint iudices. quem iustum esse perspexerint. illi iustitiae palmam dabunt. quem impium condemnabunt impietatis. Sin autem eum qui peccavit dignum viderint plagis. prosternent coram se et facient verberari. pro mensura peccati erit plagarum modus. ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedant. ne foede laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas. Quando fratres habitaverint simul. et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit. uxor defuncti non nubet alteri. sed accipiet eam frater eius. et suscitabit semen fratris sui. et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit. ut non deleatur nomen eius ex israhel. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui quae ei lege debetur. perget mulier ad portam civitatis. et interpellabit maiores natu dicetque: Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in israhel. nec me in coniugium sumere. Statimque accersiri eum facient et interrogabunt. Si responderit nolo eam accipere uxorem. accedet ad eum mulier coram senioribus: et tollet calciamentum de pedibus eius. spuetque in faciem eius et dicet. Sic fit homini qui non aedificat domum fratris sui. Et vocabitur nomen illius in israhel domus discalciati. Si habuerint inter se iurgium viri. et unus contra alterum rixari coeperit. volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris. miserit manum et apprehenderit verenda eius. abscides manum illius. nec flecteris super eam ulla misericordia. Non habebis in sacculo diversa pondera maius et minus. nec erit in domo tua modius maior et minor. Pondus habebis iustum et verum. et modius aequalis et verus erit tibi. ut multo vivas tempore super terram quam dominus deus tuus dederit tibi. Abhominabitur enim eum dominus qui facit haec. et aversatur omnem iniustitiam. Memento quae fecerit tibi amalech in via quando egrediebaris de aegypto. quomodo occurrerit tibi et extremos agminis tui qui lassi residebant ceciderit. quando tu eras fame et labore confectus. et non timuerit deum. Cum ergo dominus deus tuus dederit tibi requiem. et subiecerit cunctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus est. delebis nomen eius sub caelo. Cave ne obliviscaris.

lxx.

Cumque intraveris terram quam dominus deus tuus tibi daturus est possidendam. et obtinueris eam. atque habitaveris in illa. tolles de cunctis frugibus tuis primitias et pones in cartallo. pergesque ad locum quem dominus deus tuus elegerit. ut ibi invocetur nomen eius. accedesque ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis. et dices ad eum. Profiteor hodie coram domino deo tuo. quod ingressus sum terram pro qua iuravit patribus nostris. ut daret eam nobis. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu eius. ponet ante altare domini dei sui. et loqueris in conspectu domini dei tui. Syrus persequebatur patrem meum qui descendit in aegyptum et ibi peregrinatus est in paucissimo numero. crevitque in gentem magnam et robustam. et infinitae multitudinis. Afflixeruntque nos aegyptii. et persecuti sunt imponentes onera gravissima. et clamavimus ad dominum deum patrum nostrorum. qui exaudivit nos de aegypto et respexit humilitatem nostram et laborem atque angustias. et eduxit nos de aegypto in manu forti et brachio extento. in ingenti pavore. in signis atque portentis et introduxit ad locum istum. et tradidit nobis terram lacte et melle manantem. Et idcirco nunc offero primitias frugum terrae. quam dominus deus nobis dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu domini dei tui. adorato domino deo tuo epulaberis in omnibus bonis quae dominus deus tuus dederit tibi. et domui tuae. tu et levites et advena qui tecum est. Quando compleveris decimam frugum tuarum anno decimarum tertio. dabis levitae et advenae. et pupillo et viduae ut comedant intra portas tuas et saturentur. Loquerisque in conspectu domini dei tui. Abstuli quod sanctificatum est de domo mea. et dedi illud levitae et advenae pupillo et viduae sicut iussisti mihi. Non praeterivi mandata tua nec sum oblitus imperii. Non comedi ex eis in luctu meo. nec separavi ea in qualibet inmunditia nec expendi ex his quicquam in re funebri. Oboedivi voci domini. et feci omnia sicut praecepisti mihi. Respice de sanctuario tuo et de excelso caelorum habitaculo. et benedic populo tuo israhel. et terrae quam dedisti nobis sicut iurasti patribus nostris terrae lacte et melle manantis. Hodie dominus deus tuus praecepit tibi ut facias mandata haec et caerimonias atque iudicia ut custodias et impleas ex toto corde tuo. et ex tota anima tua. Dominum elegisti hodie ut sit tibi deus. et ambules in viis eius. et custodias caerimonias illius et mandata atque iudicia. et oboedias eius imperio. Et dominus elegit te hodie ut sis ei populus peculiaris sicut locutus est tibi. et custodias omnia praecepta eius. et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem et nomen et gloriam suam. ut sis populus sanctus domini dei tui sicut locutus est tibi.

Praecepit autem moyses et seniores israhel populo dicentes. Custodite omne mandatum quod praecipio vobis hodie. Cumque transieritis iordanem in terram quam dominus deus tuus dabit tibi. eriges ingentes lapides et calce levigabis eos: ut possis scribere in eis omnia verba legis huius iordane transmisso ut introeas terram quam dominus deus tuus dederit tibi. terram lacte et melle manantem sicut iuravit patribus tuis. Quando ergo transieritis iordanem. erigite lapides quos ego praecipio vobis hodie in monte hebal. et levigabis eos calce. et aedificabis ibi altare domino deo tuo. de lapidibus quos ferrum non tetigit. et de saxis informibus et inpolitis. et offeres super eo holocausta domino deo tuo. et immolabis hostias pacificas. comedesque ibi. et epulaberis coram domino deo tuo. et immolabis hostias pacificas et scribes super lapides omnia verba legis huius plane et lucide. Dixeruntque moyses et sacerdotes levitici generis ad omnem israhel. Attende et audi israhel. Hodie factus es populus domini dei tui. Audies vocem eius et facies mandata atque iustitias quas ego praecipio tibi. Praecepitque moyses populo in die illo dicens. Hi stabunt ad benedicendum dominum in monte garizim iordane transmisso. symeon. levi. iuda. ysachar. ioseph. et beniamin. Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte hebal. ruben. gad. et aser. zabulon. dan. et neptalim. Et pronuntiabunt levitae dicentque ad omnes viros israhel excelsa voce. Maledictus homo qui facit sculptile et conflatile abhominationem domini opus manuum artificum. ponetque illud in abscondito. et respondebit omnis populus et dicet amen. Maledictus qui non honorat patrem suum et matrem. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui transfert terminos proximi sui. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui errare facit caecum in itinere. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui pervertit iudicium advenae. pupilli et viduae. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui et revelat operimentum lectuli eius. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum omni iumento. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui vel matris suae. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum socru sua. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum uxore proximi sui. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui percusserit clam proximum suum. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui accipit munera ut percutiat animam sanguinis innocentis. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius. nec eos opere perficit. et dicet omnis populus amen.

Sin autem audieris vocem domini dei tui. ut facias atque custodias omnia mandata eius quae ego praecipio tibi hodie. faciet te dominus deus tuus excelsiorem cunctis gentibus quae versantur in terra. venientque super te cunctae benedictiones istae. et apprehendent te si tamen praecepta eius audieris. Benedictus tu in civitate. benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui. et fructus terrae tuae. fructusque iumentorum tuorum. greges armentorum. et caulae ovium tuarum. Benedicta horrea tua. et benedictae reliquiae tuae. Benedictus eris ingrediens et egrediens. Dabit dominus inimicos tuos qui consurgunt adversum te corruentes in conspectu tuo. Per unam viam venient contra te. et per septem fugient a facie tua. Emittet dominus benedictionem super cellaria tua. et super omnia opera manuum tuarum. Benedicetque tibi in terra quam acceperis. Suscitabit te dominus sibi in populum sanctum. sicut iuravit tibi. si custodieris mandata domini dei tui. et ambulaveris in viis eius. videbuntque omnes terrarum populi quod nomen domini invocatum sit super te. et timebunt te. Habundare te faciet dominus omnibus bonis fructu uteri tui. et fructu iumentorum tuorum. fructu terrae tuae. quam iuravit dominus patribus tuis ut daret tibi. Aperiet dominus thesaurum suum optimum caelum ut pluviam tribuat terrae tuae in tempore suo. Benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. et fenerabis gentibus multis. et ipse a nullo fenus accipies. Constituet te dominus in caput et non in caudam. et eris semper supra et non subter. si audieris mandata domini dei tui. quae ego praecipio tibi hodie. et custodieris et feceris. et non declinaveris ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram nec secutus fueris deos alienos. neque colueris eos. Quod si audire nolueris vocem domini dei tui. ut custodias et facias omnia mandata eius et caerimonias quas ego praecipio tibi hodie. venient super te omnes maledictiones istae et apprehendent te. Maledictus eris in civitate. maledictus in agro. maledictum horreum tuum. et maledictae reliquiae tuae. maledictus fructus ventris tui. et fructus terrae tuae. armenta boum tuorum et greges ovium tuarum. Maledictus eris ingrediens et egrediens. Mittet dominus super te famem et esuriem. et increpationem in omnia opera tua quae facies donec conterat te et disperdat velociter propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me. Adiungat tibi dominus pestilentiam donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam. Percutiat te dominus egestate febri et frigore. ardore et aestu. et aere corrupto ac robigine. et persequatur donec pereas. Sit caelum quod supra te est aeneum. et terra quam calcas ferrea. Det dominus imbrem terrae tuae pulverem. et de caelo descendat super te cinis donec conteraris. Tradat te dominus corruentem ante hostes tuos. Per unam viam egredieris contra eos. et per septem fugies et dispergaris per omnia regna terrae. Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus caeli. et bestiis terrae et non sit qui abigat. Percutiat te dominus ulcere aegypti partem corporis per quam stercora digeruntur. scabie quoque et prurigine. ita ut curari nequeas. Percutiat te dominus amentia et caecitate ac furore mentis. et palpes in meridie sicut palpare solet caecus in tenebris. et non dirigas vias tuas. Omni quoque tempore sustinebis. et opprimaris violentia. nec habeas qui liberet te. Uxorem accipias et alius dormiat cum ea. Domum aedifices et non habites in ea. Plantes vineam et non vindemies eam. Bos tuus immoletur coram te. et non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo. et non reddatur tibi. Oves tuae dentur inimicis tuis. et non sit qui te adiuvet. Filii tui et filiae tuae tradantur alteri populo videntibus oculis tuis. et deficientibus ad conspectum eorum tota die et non sit fortitudo in manu tua. Fructus terrae tuae et omnes labores tuos comedat populus quem ignoras. et sis semper calumniam sustinens et oppressus cunctis diebus: et stupens ad terrorem eorum quae videbunt oculi tui. Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus et in suris. sanarique non possis a planta pedis usque ad verticem tuum. Ducet te dominus et regem tuum quem constitueris super te in gentem quam ignoras tu et patres tui. et servies ibi diis alienis ligno et lapidi. et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis ad quos te introduxerit dominus. Sementem multam iacies in terram. et modicum congregabis. quia lucustae omnia devorabunt. Vineam plantabis et fodies. et vinum non bibes nec colliges ex ea quippiam. quia vastabitur vermibus. Olivas habebis in omnibus terminis tuis. et non ungueris oleo. quia defluent et peribunt. Filios generabis et filias et non frueris eis. quia ducentur in captivitatem. Omnes arbores tuas et fruges terrae tuae robigo consumet. Advena qui tecum versatur in terra. ascendet super te eritque sublimior. tu autem descendes et eris inferior.

Ipse foenerabit tibi et tu non foenerabis ei. Ipse erit in caput et tu eris in caudam. Et venient super te omnes maledictiones istae, et persequentes apprehendent te donec intereas, quia non audisti vocem domini dei tui, nec servasti mandata eius et caerimonias quas praecepit tibi. Et erunt in te signa atque prodigia, et in semine tuo usque in sempiternum, eo quod non servieris domino deo tuo in gaudio cordisque laetitia, propter rerum omnium abundantiam. Servies inimico tuo quem inmittet tibi dominus in fame et siti et nuditate et omnium penuria. Et ponet iugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat. Adducet super te dominus gentem de longinquo et de extremis finibus terrae, in similitudinem aquilae volantis cum impetu, cuius linguam intellegere non possis, gentem procacissimam, quae non deferat seni nec misereatur parvulo, et devoret fructum iumentorum tuorum ac fruges terrae tuae, donec intereas, et non relinquat tibi triticum, vinum et oleum, armenta boum et greges ovium, donec te disperdat et conterat in cunctis urbibus tuis, et destruantur muri tui firmi atque sublimes in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua quam dabit tibi dominus deus tuus, et comedes fructum uteri tui et carnes filiorum et filiarum tuarum quas dederit tibi dominus deus tuus, in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus. Homo delicatus in te et luxuriosus valde invidebit fratri suo et uxori quae cubat in sinu suo, ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comedet, eo quod nihil habeat aliud in obsidione et penuria qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenera mulier et delicata quae super terram ingredi non valebat nec pedis vestigium figere propter mollitiem et teneritudinem nimiam, invidebit viro suo qui cubat in sinu eius super filii et filiae carnibus, et inluvie secundarum quae egrediuntur de medio feminum eius, et super liberis qui eadem hora nati sunt. Comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione et vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Nisi custodieris et feceris omnia verba legis huius quae scripta sunt in hoc volumine, et timueris nomen eius gloriosum et terribile, hoc est dominum deum tuum, augebit dominus plagas tuas et plagas seminis tui, plagas magnas et perseverantes, infirmitates pessimas et perpetuas, et convertet in te omnes adflictiones Aegypti quas timuisti, et adherebunt tibi. Insuper et universos languores et plagas quae non sunt scriptae in volumine legis huius inducet dominus super te, donec te conterat, et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra caeli prae multitudine, quoniam non audisti vocem domini dei tui. Et sicut ante laetatus est dominus super vos, bene vobis faciens vosque multiplicans, sic laetabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam. Disperget te dominus in omnes populos a summitate terrae usque ad terminos eius, et servies ibi diis alienis quos et tu ignoras et patres tui, lignis et lapidibus. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi dominus ibi cor pavidum et deficientes oculos et animam merore consumptam. Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte et die, et non credes vitae tuae. Mane dices: Quis mihi det vesperum? et vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem qua terreberis, et propter ea quae tuis videbis oculis. Reducet te dominus classibus in Aegyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas, et non erit qui emat.

H

Haec sunt verba foederis quod praecepit dominus Moysi ut feriret cum filiis Israhel in terra Moab, praeter illud foedus quod cum eis pepigit in Horeb. Vocavitque Moyses omnem Israhel et dixit ad eos: Vos vidistis universa quae fecit dominus coram vobis in terra Aegypti, Pharaoni et omnibus servis eius universaeque terrae illius, temptationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia, et non dedit vobis dominus cor intellegens, et oculos videntes, et aures quae possint audire usque in praesentem diem. Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt adtrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Panem non comedistis, vinum et siceram non bibistis, ut sciretis quia ego sum dominus deus vester. Et venistis ad locum hunc. Egressusque est Seon rex Esebon et Og rex Basan occurrentes nobis ad pugnam, et percussimus eos, et tulimus terram eorum ac tradidimus eam possidendam Ruben et Gad et dimidiae tribui Manasse. Custodite ergo verba pacti huius et implete ea, ut intellegatis universa quae facitis. Vos statis hodie cuncti coram domino deo vestro, principes vestri ac tribus et maiores natu atque doctores, omnisque populus Israhel, liberi et uxores vestrae, et advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum caesoribus et his qui conportant aquas, ut transeas in foedere domini dei tui et in iureiurando quod hodie dominus deus tuus percutit tecum, ut suscitet te sibi in populum, et ipse sit deus tuus, sicut locutus est tibi et sicut iuravit patribus tuis Abraham, Isaac et Iacob. Nec vobis solis ego hoc foedus ferio, et haec iuramenta confirmo, sed cunctis praesentibus et absentibus. Vos enim nostis ut habitaverimus in terra Aegypti, et quomodo transierimus per medium nationum quas transeuntes vidistis abominationes et sordes, id est idola eorum, lignum et lapidem, argentum et aurum, quae colebant. Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor aversum est hodie a domino deo nostro, ut vadat et serviat diis illarum gentium, et sit inter vos radix germinans fel et amaritudinem. Cumque audierit verba iuramenti huius, benedicat sibi in corde suo dicens: Pax erit mihi, et ambulabo in pravitate cordis mei, et adsumat ebria sitientem, et dominus non ignoscat ei, sed tunc quam maxime furor eius fumet et zelus contra hominem illum, et sedeant super eum omnes maledictiones quae scriptae sunt in hoc volumine, et deleat nomen eius sub caelo, et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israhel, iuxta maledictiones quae in libro legis huius ac foederis continentur. Dicetque sequens generatio, et filii qui nascentur deinceps, et peregrini qui de longe venerint, videntes plagas terrae illius et infirmitates quibus eam adflixerit dominus, sulphure et salis ardore conburens, ita ut ultra non seratur nec virens quippiam germinet, in exemplum subversionis Sodomae et Gomorrae, Adamae et Seboim, quas subvertit dominus in ira furoris sui, et dicent omnes gentes: Quare sic fecit dominus terrae huic? Quae est haec ira furoris eius inmensa? Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum domini quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de terra Aegypti, et servierunt diis alienis et adoraverunt eos quos nesciebant et quibus non fuerant adtributi. Idcirco iratus est furor domini contra terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta quae in volumine hoc scripta sunt, et eiecit eos de terra sua in ira et in furore suo et in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam sicut hodie conprobatur.

A

Abscondita domino deo nostro, quae manifesta sunt nobis et filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa legis huius mandata.

Cum ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio sive maledictio quam proposui in conspectu tuo, et ductus paenitudine cordis tui in universis gentibus in quas disperserit te dominus deus tuus, et reversus fueris ad eum, et oboedieris eius imperiis sicut ego praecipio tibi hodie, cum filiis tuis in toto corde tuo et in tota anima tua, reducet dominus deus tuus captivitatem tuam ac miserebitur tui, et rursum congregabit te de cunctis populis in quos te ante dispersit. Si ad cardines caeli fueris dissipatus, inde te retrahet dominus deus tuus, et adsumet atque introducet in terram quam possederunt patres tui, et obtinebis eam, et benedicens tibi maioris numeri esse te faciet quam patres tui fuerunt. Circumcidet dominus deus tuus cor tuum et cor seminis tui, ut diligas dominum deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua, ut possis vivere. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos et eos qui oderunt te et persequuntur. Tu autem reverteris et audies vocem domini dei tui, faciesque universa mandata quae ego praecipio tibi hodie, et abundare te faciet dominus deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui et in fructu iumentorum tuorum, in ubertate terrae tuae et in rerum omnium largitate. Revertetur enim dominus deus tuus ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis, si tamen audieris vocem domini dei tui et custodieris praecepta eius et caerimonias quae in hac lege conscripta sunt, et revertaris ad dominum deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua. Mandatum hoc quod ego praecipio tibi hodie non supra te est, neque procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos et audiamus atque opere conpleamus? neque trans mare positum, ut causeris et dicas: Quis e nobis transfretare poterit mare, et illud ad nos deferre, ut possimus audire et facere quod praeceptum est? Sed iuxta te est sermo valde in ore tuo et in corde tuo ut facias illum. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam et bonum, et econtrario mortem et malum, ut diligas dominum deum tuum et ambules in viis eius, et custodias mandata illius et caerimonias atque iudicia, et vivas, ac multiplicet te, benedicatque tibi in terra ad quam ingredieris possidendam. Si autem aversum fuerit cor tuum et audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos et servieris eis, praedico tibi hodie quod pereas et parvo tempore moreris in terra ad quam Iordane transmisso ingredieris possidendam.

T

Testes invoco hodie caelum et terram quod proposuerim vobis vitam et mortem, et bonum et malum, benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam, ut et tu vivas et semen tuum, et diligas dominum deum tuum atque oboedias voci eius et illi adhereas. Ipse est enim vita tua et longitudo dierum tuorum, ut habites in terra pro qua iuravit patribus tuis, Abraham, Isaac et Iacob, ut daret eam illis. Abiit itaque Moyses et locutus est omnia verba haec ad universum Israhel, et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi et ingredi, praesertim cum et dominus dixerit mihi: Non transibis Iordanem istum. Dominus ergo deus tuus transibit ante te. Ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, et possidebis eas, et Iosue iste transibit ante te, sicut locutus est dominus. Faciet dominus eis sicut fecit Seon et Og regibus Amorreorum, et terrae eorum, delebitque eos. Cum ergo et hos tradiderit vobis, similiter facietis eis sicut praecepi vobis. Viriliter agite et confortamini. Nolite timere nec paveatis ad conspectum eorum, quia dominus deus tuus ipse est ductor tuus, et non dimittet nec derelinquet te.

V

Vocavitque Moyses Iosue, et dixit ei coram omni Israhel: Confortare et esto robustus. Tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iuravit dominus, et tu eam sorte divides. Et dominus qui ductor vester est, ipse erit tecum, non dimittet nec derelinquet te. Noli timere nec paveas. Scripsit itaque Moyses legem hanc et tradidit eam sacerdotibus filiis Levi qui portabant arcam foederis domini, et cunctis senioribus Israhel. Praecepitque eis dicens: Post septem annos, anno remissionis, in sollempnitate tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Israhel ut appareant in conspectu domini dei sui in loco quem elegerit dominus, leges verba legis huius coram omni Israhel, audientibus eis, et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis et advenis qui sunt intra portas tuas, ut audientes discant et timeant dominum deum vestrum, et custodiant impleantque omnes sermones legis huius, filii quoque eorum qui nunc ignorant, ut audire possint et timeant dominum deum suum cunctis diebus quibus versantur in terra ad quam vos Iordane transmisso pergitis obtinendam.

E

Et ait dominus ad Moysen: Ecce prope sunt dies mortis tuae. Voca Iosue, et state in tabernaculo testimonii, ut praecipiam ei. Abierunt ergo Moyses et Iosue, et steterunt in tabernaculo testimonii. Apparuitque dominus ibi in columna nubis, quae stetit in introitu tabernaculi. Dixitque dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, et populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra ad quam ingreditur ut habitet in ea. Ibi derelinquet me et irritum faciet foedus quod pepigi cum eo. Et irascetur furor meus contra eum in die illo, et derelinquam eum, et abscondam faciem meam ab eo, et erit in devorationem. Invenient eum omnia mala et adflictiones, ita ut dicant in illo die: Vere quia non est deus mecum, invenerunt me haec mala. Ego autem abscondam et celabo faciem meam propter omnia mala quae fecit, quia secutus est deos alienos. Nunc itaque scribite vobis canticum istud, et docete filios Israhel, ut memoriter teneant et ore decantent, et sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israhel. Introducam enim eum in terram pro qua iuravi patribus eius, lacte et melle manantem. Cumque comederint et saturati crassique fuerint, avertentur ad deos alienos et servient eis, et detrahent mihi, et irritum facient pactum meum. Postquam invenerint eum mala multa et adflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis tui. Scio enim cogitationes eius quae facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram quam ei pollicitus sum. Scripsit ergo Moyses canticum et docuit filios Israhel.

P

Praecepitque dominus Iosue filio Nun et ait: Confortare et esto robustus. Tu enim introduces filios Israhel in terram quam pollicitus sum, et ego ero tecum. Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine atque conplevit, praecepit Levitis qui portabant arcam foederis domini dicens: Tollite librum istum et ponite eum in latere arcae foederis domini dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium. Ego enim scio contentionem tuam et cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me et ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra dominum, quanto magis cum mortuus fuero? Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras atque doctores, &

loquar audientibus eis sermones istos. et invocabo contra eos caelum et terram. Novi enim quod post mortem meam inique agetis. et declinabitis cito de via quam praecepi vobis. et occurrent vobis mala in extremo tempore. quando feceritis malum in conspectu domini. ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

Locutus est ergo Moyses audiente universo coetu filiorum israhel verba carminis huius. et ad finem usque conplevit. Audite caeli quae loquar. audiat terra verba oris mei. Concrescat in pluvia doctrina mea. fluat ut ros eloquium meum. Quasi ymber super herbam. et quasi stillae super gramina. quia nomen domini invocabo. Date magnificentiam deo nostro. dei perfecta sunt opera. et omnes viae eius iudicia. Deus fidelis et absque ulla iniquitate. iustus et rectus. peccaverunt ei. et non filii eius in sordibus. Generatio prava atque perversa. haecine reddis domino popule stulte et insipiens. Numquid non ipse est pater tuus qui possedit te. et fecit et creavit te. Memento dierum antiquorum. cogita generationes singulas. Interroga patrem tuum et annuntiabit tibi. maiores tuos et dicent tibi. Quando dividebat altissimus gentes. quando separabat filios adam. Constituit terminos populorum. iuxta numerum filiorum israhel. pars autem domini populus eius. iacob funiculus hereditatis eius. Invenit eum in terra deserta. in loco horroris et vastae solitudinis. Circumduxit eum et docuit. et custodivit quasi pupillam oculi sui. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos. et super eos volitans. Expandit alas suas et assumpsit eos. atque portavit in humeris suis. Dominus solus dux eius fuit. et non erat cum eo deus alienus. Constituit eum super excelsam terram. ut comederet fructus agrorum. Ut sugeret mel de petra. oleumque de saxo durissimo. Butyrum de armento et lac de ovibus: cum adipe agnorum et arietum filiorum basan. Et hyrcos cum medulla tritici. et sanguinem uvae biberet meracissimum. Incrassatus est dilectus et recalcitravit. incrassatus. inpinguatus. dilatatus. Dereliquit deum factorem suum. et recessit a deo salutari suo. Provocaverunt eum in diis alienis. et in abhominationibus ad iracundiam concitaverunt. Immolaverunt demoniis et non deo. diis quos ignorabant. Novi recentesque venerunt. quos non coluerunt patres eorum. Deum qui te genuit dereliquisti. et oblitus es domini creatoris tui. Vidit dominus et ad iracundiam concitatus est. quia provocaverunt eum filii sui et filiae. Et ait. Abscondam faciem meam ab eis. et considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est. et infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat deus. et irritaverunt in vanitatibus suis. Et ego provocabo eos in eo qui non est populus. et in gente stulta irritabo illos. Ignis succensus est in furore meo. et ardebit usque ad inferni novissima. Devorabitque terram cum germine suo. et montium fundamenta conburet. Congregabo super eos mala. et sagittas meas complebo in eis. Consumentur fame. et devorabunt eos aves morsu amarissimo. Dentes bestiarum inmittam in eos. cum furore trahentium super terram atque serpentium. Foris vastabit eos gladius et intus pavor: iuvenem simul ac virginem. lactentem cum homine sene. Et dixi. Ubinam sunt? Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum. Sed propter iram inimicorum distuli. ne forte superbirent hostes eorum. et dicerent. Manus nostra excelsa. et non dominus fecit haec omnia. Gens absque consilio est et sine prudentia. Utinam saperent et intellegerent ac novissima providerent. quomodo persequebatur unus mille. et duo fugarent decem milia. Nonne ideo quia deus suus vendidit eos. et dominus conclusit illos? Non enim est deus noster ut dii eorum. et inimici nostri sunt iudices. De vinea sodomorum vinea eorum. et de suburbanis gomorrae: Uva eorum uva fellis. et botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum. et venenum aspidum insanabile. Nonne haec condita sunt apud me. et signata in thesauris meis. Mea est ultio et ego retribuam eis in tempore. ut labatur pes eorum. Iuxta est dies perditionis. et adesse festinant tempora. Iudicabit dominus populum suum. et in servis suis miserebitur. Videbit quod infirmata sit manus. et clausi quoque defecerunt. residuique consumpti sunt. Et dicent. Ubi sunt dii eorum in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipes. et bibebant vinum libaminum? Surgant et opitulentur vobis. et in necessitate vos protegant. Videte quod ego sim solus. et non sit alius deus praeter me. Ego occidam et ego vivere faciam. percutiam et ego sanabo. et non est qui de manu mea possit eruere. Levabo ad caelum manum meam et dicam. Vivo ego in aeternum. Si acuero ut fulgur gladium meum. et arripuerit iudicium manus mea. reddam ultionem hostibus meis. et his qui oderunt me retribuam. Inebriabo sagittas meas sanguine. et gladius meus devorabit carnes. de cruore occisorum. et de captivitate nudati inimicorum capitis. Laudate gentes populum eius. quia sanguinem servorum suorum ulciscetur. et vindictam retribuet in hostes eorum. et propitius erit terrae populi sui.

Venit ergo Moyses et locutus est omnia verba cantici huius in auribus populi. ipse et iosue filius nun. conplevitque omnes sermones istos loquens ad universum israhel. et dixit ad eos. Ponite corda vestra in omnia verba quae ego testificor vobis hodie. ut mandetis ea filiis vestris. custodire et facere. et implere universa quae scripta sunt in volumine legis huius. quia non incassum praecepta sunt vobis sed ut singuli in eis viverent: quae facientes longo perseveretis tempore in terra ad quam iordane transmisso ingredimini possidendam. Locutusque est dominus ad moysen in eadem die dicens. Ascende in montem istum abarim id est transituum in montem nebo qui est in terra moab. contra iericho. et vide terram chanaan quam ego tradam filiis israhel obtinendam. et morere in monte quem conscendens iungeris populis tuis: sicut mortuus est aaron frater tuus in monte or et appositus populis suis. quia praevaricati estis contra me in medio filiorum israhel ad aquas contradictionis in cades deserti syn. et non glorificastis me inter filios israhel. E contra videbis eam. et non ingredieris in eam. quam ego dabo filiis israhel.

VERBA MOYSI SERVI DEI

DOMINUS DE SYNA VENIT ET DE SEYR ortus est nobis. Apparuit de monte pharan. et cum eo sanctorum milia. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos. Omnes sancti in manu illius sunt. et qui appropinquant pedibus eius. accipient de doctrina illius. Legem praecepit nobis moyses. hereditatem multitudinis iacob. Erit apud rectissimum rex. congregatis principibus populi cum tribubus israhel. Vivat ruben et non moriatur. et sit parvus in numero. Haec est iudae benedictio. Audi domine vocem iudae. et ad populum suum introduc eum. Manus eius pugnabunt pro eo. et adiutor illius contra adversarios erit. Levi quoque ait. Perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo. quem probasti in temptatione. et iudicasti ad aquas contradictionis. Qui dixit patri suo et matri suae nescio vos: et fratribus suis ignoro illos. et nescierunt filios suos. Hii custodierunt eloquium tuum. et pactum tuum servaverunt. Iudicia tua o iacob. et legem tuam o israhel. Ponent thymiama in furore tuo. et holocaustum super altare tuum. Benedic domine fortitudini eius. et opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius. et qui oderunt eum non consurgant. Et beniamin ait. Amantissimus domini habitabit confidenter. In eo quasi in thalamo tota die morabitur. et inter humeros illius requiescet. De ioseph quoque ait. De benedictione domini terra eius. de pomis caeli et rore. atque abysso subiacente. de pomis fructuum solis ac lunae. de vertice antiquorum montium. de pomis collium aeternorum. et de frugibus terrae. et de plenitudine eius. Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput ioseph. et super verticem nazarei inter fratres suos. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius. cornua rinocerotis cornua illius. In ipsis ventilabit gentes. usque ad terminos terrae. Hae sunt multitudines effraim. et haec milia manasse. Et zabulon ait. Laetare zabulon in exitu tuo. et ysachar in tabernaculis tuis. Populos ad montem vocabunt. Ibi immolabunt victimas iustitiae. qui inundationem maris quasi lac sugent. et thesauros absconditos arenarum. Et gad ait. Benedictus in latitudine gad. Quasi leo requievit cepitque brachium et verticem. Et vidit principatum suum quod in parte sua doctor esset repositus. qui fuit cum principibus populi. et fecit iustitias domini. et iudicium suum cum israhel. Dan quoque ait. Dan catulus leonis. fluet largiter de basan. Et nepthalim dixit. Nepthalim abundantia perfruetur. et plenus erit benedictione domini. Mare et meridiem possidebit. Aser quoque ait. Benedictus in filiis aser. sit placens fratribus suis. et tinguat in oleo pedem suum. Ferrum et aes calciamentum eius. Sicut dies iuventutis tuae. ita et senectus tua. Non est deus alius ut deus rectissimi. Ascensor caeli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes. habitaculum eius sursum. et subter brachia sempiterna. Eiciet a facie tua inimicum. dicetque: Conterere. Habitabit israhel confidenter. et solus. Oculus iacob in terra frumenti vini oleique. caligabuntque caeli rore. Beatus es israhel. Quis similis tui popule qui salvaris in domino? Scutum auxilii tui. et gladius gloriae tuae. Negabunt te inimici tui. et tu eorum colla calcabis.

Ascendit ergo Moyses de campestribus moab super montem nebo. in verticem phasga contra iericho. ostenditque ei dominus omnem terram galaad usque dan. et universum nepthalim. terramque effraim. et manasse. et omnem terram iuda usque ad mare novissimum. et australem partem. et latitudinem campi iericho. civitatis palmarum usque segor. Dixitque dominus ad eum. Haec est terra pro qua iuravi abraham. ysaac. et iacob dicens. Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis. et non transibis ad illam. Mortuusque est ibi moyses servus domini. in terra moab iubente domino. et sepelivit eum in valle terrae moab. contra phogor. et non cognovit homo sepulchrum eius usque in praesentem diem. Moyses centum et viginti annorum erat quando mortuus est. Non caligavit oculus eius. nec dentes illius moti sunt. Fleveruntque eum filii israhel in campestribus moab xxx diebus. et conpleti sunt dies planctus lugentium moysen. Iosue vero filius nun repletus est spiritu sapientiae. quia moyses posuit super eum manus suas. et oboedierunt ei filii israhel. feceruntque sicut praecepit dominus moysi. Et non surrexit propheta ultra in israhel sicut moyses quem nosset dominus facie ad faciem. in omnibus signis atque portentis quae misit per eum ut faceret in terra aegypti pharaoni et omnibus servis eius universaeque terrae illius. et cunctam manum robustam. magnaque mirabilia quae fecit moyses coram universo israhel. EXPLICIT DEUTRONOMIUM

TANDEM FINITO PENTATEUCO MOYSI VELUT grandi fenore liberati. ad iesum filium nave manum mittimus. quem hebrei iosue bennum. id est iosue filium nun vocant. et ad iudicum librum quem sopthim vocant. ad ruth quoque et hester quos hisdem nominibus efferunt. Monemus lectorem ut silvam hebraicorum nominum et distinctiones per membra divisas diligens scriptor conservet: ne et noster labor. et illius studium pereat. Et ut in primis quod saepe testatus sum. sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere. sicut amici mei criminantur sed pro virili parte offerre linguae meae hominibus: quos tamen nostra delectant. ut pro graecis ΕΞΑΠΛΟΙΣ quae et sumptu et labore maximo indigent. editionem nostram habeant. et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitaverint. haec illis conferentes inveniant quod requirunt. maxime cum apud latinos tot sint exemplaria quot codices. et unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est. et utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius. et sanctum opus venenata carpere lingua desistat. vel suscipiens si placet: vel contemnens si displicet: meminerit illorum versuum. Os tuum habundavit malitia. et lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris. et adversus filium matris tuae ponebas scandalum. haec fecisti et tacui. Existimasti inique quod ero tui similis. Arguam te et statuam contra faciem tuam. Quae enim audientis vel legentis utilitas est. nos laborando sudare et alios detrahendo laborare? dolere iudaeos quod calumniandi eis et inridendi christianos sit ablata occasio. et ecclesiae homines id despicere immo lacerare unde adversarii torqueantur? Quod si veteris tantum interpretationis placet: et nichil extra recipiendum putent. cur ea quae sub asteriscis et obelis vel addita sunt vel amputata. legunt et neglegunt? Quare danielem iuxta theodotionis translationem ecclesiae susceperunt? Cur origenem mirantur et eusebium pamphili cunctas editiones disserentes? Aut quae fuit stultitia postquam vera dixerint proferre quae falsa sunt? Unde autem in novo testamento probare potuerunt assumpta testimonia quae in libris veteribus non habentur? Haec diximus ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctae paulae dormitionem cuius vita virtutis exemplum est. et hos libros quos eustochio virgini negare non potui decrevimus domino spiritus regitante pro phario explanatione incumbere. et omissi iam diu operis quadam postliminio repetere. Praesertim cum admirabilis sanctique vir pammachius hisdem litteris flagitet: et nos ad patriam festinantes mortiferos sirenarum cantus surda debemus aure transire.

INCIPIT · LIBER · IESU NAVE · Q DR · BENNUN ·

lib' yosue et iudicu

ETFACTUM·EST
POST·MORTEM·
MOYSI·SERVI
DNI·UT·LOQUE
RET·DNS·AD IO
SUE·FILIU·NUN·
MINISTRU·MO
YSI·ET·DICET
EI·MOYSES·S
WS·MS·MORTU·
E·SURGE·ET·TN
SI·IORDANE·IS
TU·TU·ET·OMIS·
POPULUS·TECU·
IN TRAM·QUAM
EGO·DABO·FILIS·
ISRL·OMNE·LO
CU·QUE·CALCA
VERIT·VESTIGI
U·PEDIS·VRI·VOB·
24. TRADA·SICUT·
LOCUT·SU·MOY
SI·A DESERTO·
ET·LIBANO·USQ
AD FLUM·MAGNU·
EUFRATEN·OIS
TRA·ETHEORU·

usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester. Nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitae tuae. Sicut fui cum moyse, ita ero tecum. Non dimittam nec derelinquam. Confortare et esto robustus. Tu enim sorte divides populo huic terram, pro qua iuravi patribus tuis, ut traderem eam illis. Confortare igitur et esto robustus valde, ut custodias et facias omnem legem quam praecepit tibi servus meus moyses. Ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intellegas omnia quae agis. Non recedat volumen legis huius de ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quae scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam, et intelleges eam. Ecce praecipio tibi. Confortare et esto robustus. Noli metuere et noli timere, quoniam tecum est dominus deus tuus in omnibus ad quaecumque perrexeris locum.

Praecepitque iosue principibus populi dicens: Transite per medium castrorum, et imperate populo ac dicite: Praeparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis iordanem, et intrabitis ad possidendam terram quam dominus deus vester daturus est vobis. Rubenitis quoque et gaditis et dimidiae tribui manasse ait: Mementote sermonis quem praecepit vobis moyses famulus domini dicens: Dominus deus vester dedit vobis requiem et omnem terram. Uxores vestrae ac filii et iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis moyses trans iordanem. Vos autem transite armati ante fratres vestros omnes fortes manu, et pugnate pro eis, donec det requiem dominus fratribus vestris, sicut et vobis dedit, et possideant ipsi quoque terram quam dominus deus vester daturus est eis. Et sic revertemini in terram possessionis vestrae, et habitabitis in ea, quam vobis dedit moyses famulus domini trans iordanem contra solis ortum. Responderuntque ad iosue atque dixerunt: Omnia quae praecepisti nobis faciemus, et quocumque miseris ibimus. Sicut oboedivimus in cunctis moysi, ita oboediemus et tibi. Tantum sit dominus deus tuus tecum, sicut fuit cum moyse. Qui contradixerit ori tuo, et non oboedierit cunctis sermonibus tuis quos praeceperis ei, moriatur. Tu tantum confortare, et viriliter age.

Misit igitur iosue filius nun de setthim duos viros exploratores in abscondito, et dixit eis: Ite et considerate terram, urbemque iericho. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis nomine rahab, et quieverunt apud eam. Nuntiatumque est regi iericho et dictum est ei: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis israel, ut explorarent terram. Misitque rex iericho ad rahab dicens: Educ viros qui venerunt ad te, et ingressi sunt domum tuam. Exploratores quippe sunt, et omnem terram considerare venerunt. Tollensque mulier viros abscondit et ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent. Cumque porta clauderetur in tenebris, et illi pariter exierunt, nescio quo abierunt. Persequimini cito, et conprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suae, operuitque eos lini stipula quae ibi erat. Hi autem qui missi fuerant secuti sunt eos per viam quae ducit ad vadum iordanis. Illisque egressis statim porta clausa est. Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad eos et ait: Novi quod tradiderit dominus vobis terram. Etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores terrae. Audivimus quod siccaverit dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex aegypto, et quae feceritis duobus amorreorum regibus qui erant trans iordanem, seon et og, quos interfecistis. Et haec audientes pertimuimus, et elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim deus vester ipse est in caelo sursum, et in terra deorsum. Nunc ergo iurate mihi per dominum, ut quomodo ego feci vobiscum misericordiam, ita et vos faciatis cum domo patris mei, detisque mihi signum verum, ut salvetis patrem meum et matrem, et fratres et sorores meas, et omnia quae eorum sunt, et eruatis animas nostras de morte. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Cumque tradiderit nobis dominus terram, faciemus in te misericordiam et veritatem. Dimisit ergo eos per funem de fenestra. Domus enim eius haerebat muro. Dixitque ad eos: Descendite ad montana, ne forte occurrant vobis revertentes, ibique latitate tribus diebus, donec redeant, et sic ibitis per viam vestram. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus a iuramento hoc quo adiurasti nos, si ingredientibus nobis terram signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra per quam nos dimisisti, et patrem tuum ac matrem fratresque et omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam. Qui ostium domus tuae egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, et nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis qui tecum fuerint in domo redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quod si nos prodere volueris, et sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiurasti nos. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. Illi vero ambulantes venerunt ad montana, et manserunt ibi per tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti. Quaerentes enim per omnem viam, non reppererunt eos. Quibus urbem ingressis, reversi sunt et descenderunt exploratores de monte, et iordane transmisso venerunt ad iosue filium nun, narraveruntque ei omnia quae acciderant eis, atque dixerunt: Tradidit dominus in manus nostras omnem terram hanc, et timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

Igitur iosue de nocte consurgens movit castra. Egredientesque de setthim venerunt ad iordanem ipse et omnes filii israel, et morati sunt ibi per tres dies. Quibus evolutis transierunt praecones per castrorum medium, et clamare coeperunt: Quando videritis arcam foederis domini dei vestri, et sacerdotes stirpis leviticae portantes eam, vos quoque consurgite et sequimini praecedentes. Sitque inter vos et arcam spatium cubitorum duum milium, ut procul videre possitis, et nosse per quam viam ingrediamini, quia prius non ambulastis per eam. Et cavete ne appropinquetis ad arcam.

Dixitque iosue ad populum: Sanctificamini. Cras enim faciet dominus inter vos mirabilia. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam foederis, et praecedite populum. Qui iussa complentes tulerunt et ambulaverunt ante eos. Dixitque dominus ad iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni israel, ut sciant quod sicut cum moyse fui, ita et tecum sim. Tu autem praecipe sacerdotibus qui portant arcam foederis, et dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquae iordanis, state in ea. Dixitque iosue ad filios israel: Accedite huc, et audite verba domini dei vestri. Et rursum: In hoc, inquit, scietis quod dominus deus vivens in medio vestri est, et disperdet in conspectu vestro chananeum et ettheum, evheum et ferezeum, gergeseum quoque et amorreum et iebuseum. Ecce arca foederis domini omnis terrae antecedet vos per iordanem. Parate duodecim viros de tribubus israel, singulos per singulas tribus. Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes qui portant arcam domini dei universae terrae in aquis iordanis, aquae quae inferiores sunt discurrent atque deficient. Quae autem desuper veniunt in una mole consistent.

Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret iordanem, et sacerdotes qui portabant arcam foederis pergebant ante eum. Ingressisque eis iordanem, et pedibus eorum tinctis in parte aquae (iordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleverat), steterunt aquae descendentes in uno loco, ad instar montis intumescentes apparebant procul ab urbe quae vocatur adom usque ad locum sarthan. Quae autem inferiores erant, usque ad mare solitudinis, quod nunc vocatur mortuum, descenderunt, usquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra iordanem, et sacerdotes qui portabant arcam foederis domini stabant super siccam humum in medio iordanis accincti, omnisque populus per arentem alveum transiebat.

Quibus transgressis, dixit dominus ad iosue: Elige duodecim viros singulos per singulas tribus, et praecipe eis ut tollant de medio iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotum pedes, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria. Vocavitque iosue duodecim viros quos elegerat de filiis israel, singulos de singulis tribubus, et ait ad eos: Ite ante arcam domini dei vestri ad iordanis medium, et portate singuli singulos lapides in umeris vestris iuxta numerum filiorum israel, ut sit signum inter vos. Et quando interrogaverint vos filii vestri cras dicentes: Quid sibi volunt isti lapides? respondebitis eis: Defecerunt aquae iordanis ante arcam foederis domini cum transiret eum, idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum israel usque in aeternum. Fecerunt filii israel sicut praecepit eis iosue, portantes de medio iordanis alveo duodecim lapides, ut ei dominus imperaverat, iuxta numerum filiorum israel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides posuit iosue in medio iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes qui portabant arcam foederis, et sunt ibi usque in praesentem diem. Sacerdotes autem qui portabant arcam stabant in medio iordanis, donec omnia complerentur quae iosue ut loqueretur ad populum praeceperat dominus, et dixerat ei moyses. Festinavitque populus et transiit. Cumque transissent omnes, transivit et arca domini, sacerdotesque pergebant ante populum. Filii quoque ruben et gad et dimidia tribus manasse armati praecedebant filios israel, sicut eis praeceperat moyses, et quadraginta pugnatorum milia per turmas et cuneos incedebant per plana atque campestria urbis iericho.

In illo die magnificavit dominus iosue coram omni israel, ut timerent eum sicut timuerant moysen dum adhuc viveret. Dixitque ad eum: Praecipe sacerdotibus qui portant arcam foederis ut ascendant de iordane. Qui praecepit eis dicens: Ascendite de iordane. Cumque ascendissent portantes arcam foederis domini, et siccam humum calcare coepissent, reversae sunt aquae in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant. Populus autem ascendit de iordane decimo die primi mensis, et castrametati sunt in galgalis contra orientalem plagam urbis iericho. Duodecim quoque lapides quos de iordanis alveo sumpserant posuit iosue in galgalis, et dixit ad filios israel: Quando interrogaverint filii vestri patres suos, et dixerint eis: Quid sibi volunt isti lapides? docebitis eos atque dicetis: Per arentem alveum transivit israel iordanem istum, siccante domino deo vestro aquas eius in conspectu vestro donec transiretis, sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit donec transiremus, ut discant omnes terrarum populi fortissimam domini manum, ut et vos timeatis dominum deum vestrum omni tempore.

Postquam audierunt omnes reges amorreorum qui habitabant trans iordanem ad occidentalem plagam, et cuncti reges chanaan qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset dominus fluenta iordanis coram filiis israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, et non remansit in eis spiritus timentium introitum filiorum israel. Eo tempore ait dominus ad iosue: Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios israel. Fecit quod iusserat dominus, et circumcidit filios israel in colle praeputiorum. Haec autem causa est secundae circumcisionis. Omnis populus qui egressus est ex aegypto generis masculini, universi bellatores viri mortui sunt in deserto per longissimos viae circuitus, qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis incircumcisus fuit, donec consumerentur qui non audierant vocem domini, quibus ante iuraverat ut non ostenderet eis terram lacte et melle manantem. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt ab iosue, quia sicut nati fuerant in praeputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

Dixitque dominus ad iosue: Hodie abstuli opprobrium aegypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius galgala, usque in praesentem diem. Manseruntque filii israel in galgalis, et fecerunt phase quarta decima die mensis ad vesperum in campestribus iericho, et comederunt de frugibus terrae die altero, azymos panes et polentam eiusdem anni. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terrae, nec usi sunt ultra illo cibo filii israel, sed comederunt de frugibus praesentis anni terrae chanaan. Cum autem esset iosue in agro iericho, levavit oculos et vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum et ait: Noster es an adversariorum? Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus domini, et nunc venio. Cecidit iosue pronus in terram, et adorans ait: Quid dominus meus loquitur ad servum suum? Qui respondit: Solve, inquit, calciamentum tuum de pedibus tuis. Locus enim in quo stas sanctus est. Fecitque iosue ut sibi fuerat imperatum. Iericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum israel, et nullus egredi audebat nec ingredi.

Dixitque dominus ad iosue: Ecce dedi in manu tua iericho et regem eius, omnesque fortes viros. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem. Sic facietis sex diebus. Septimo autem die sacerdotes tollant septem bucinas quarum usus est in iubileo, et praecedant arcam foederis. Septiesque circuibitis civitatem, et sacerdotes clangent bucinis. Cumque insonuerit vox tubae longior atque concisior, et in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, et muri funditus corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint. Vocavit ergo iosue filius nun sacerdotes et dixit ad eos: Tollite arcam foederis, et septem alii sacerdotes tollant septem iubileorum bucinas, et incedant ante arcam domini. Ad populum quoque ait: Ite et circuite civitatem armati, praecedentes arcam domini. Cumque iosue verba finisset, et septem sacerdotes septem bucinis clangerent ante arcam foederis domini, omnisque armatus praecederet exercitum, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac bucinis omnia concrepabant. Praeceperat autem iosue populo dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur

donec veniat dies in quo dicam vobis clamate et vociferamini. Circuivit ergo archa domini civitatem semel per diem, et reversa in castra mansit ibi. Igitur iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes archam domini, et septem ex eis septem bucinas quarum in iubileis usus est: et precedebant archam domini, ambulantes atque clangentes: et armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur archam, et bucinis personabat. Circuieruntque civitatem die secundo semel, et reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. Die autem septimo diluculo consurgentes, circuierunt urbem sicut dispositum erat septies. Cumque septimo circuitu clangerent bucinis sacerdotes, dixit iosue ad omnem israhel: Vociferamini: tradidit enim vobis dominus civitatem: sitque civitas hec anathema, et omnia que in ea sunt domino. Sola raab meretrix vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt. Abscondit enim nuntios quos direximus. Vos autem cavete ne de his que precepta sunt quippiam contingatis, et sitis prevaricationis rei, et omnia castra israhel sub peccato sint, atque turbentur. Quicquid autem auri et argenti fuerit, et vasorum eneorum ac ferri, domino consecretur, repositum in thesauris eius. Igitur omni vociferante populo, et clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri illico corruerunt: et ascendit unusquisque per locum qui contra se erat: ceperuntque civitatem, et interfecerunt omnia que in ea erant a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque et oves et asinos in ore gladii percusserunt. Duobus autem viris qui missi fuerant exploratores, dixit iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis, et producite eam, omniaque que illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. Ingressique iuvenes eduxerunt raab, et parentes eius, fratres quoque, et cunctam supellectilem ac cognationem illius, et extra castra israhel manere fecerunt. Urbem autem et omnia que in ea erant incenderunt, absque auro et argento, et vasis eneis ac ferro, que in erarium domini consecrarunt. Raab vero meretricem, et domum patris eius, atque omnia que habebat, fecit iosue vivere, et habitaverunt in medio israhel usque in presentem diem: eo quod absconderit nuntios quos miserat ut explorarent iericho. L.

In tempore illo imprecatus est iosue, dicens: Maledictus vir coram domino, qui suscitaverit et edificaverit civitatem iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, et in novissimo liberorum ponat portas eius. Fuit ergo dominus cum iosue, et nomen eius vulgatum est in omni terra. Filii autem israhel prevaricati sunt mandatum, et usurpaverunt de anathemate. Nam achan filius carmi, filii zabdi, filii zare de tribu iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est dominus contra filios israhel. Cumque mitteret iosue de iericho viros contra hai, que est iuxta bethaven ad orientalem plagam oppidi bethel, dixit eis: Ascendite, et explorate terram. Qui precepta complentes, exploraverunt hai. Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, et deleant civitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes, percussi sunt a viris urbis hai, et corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque sabarim, et ceciderunt per prona fugientes. Pertimuitque cor populi, et instar aque liquefactum est. Iosue vero scidit vestimenta sua, et pronus cecidit in terram coram archa domini usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes israhel: miseruntque pulverem super capita sua. Et dixit iosue: Heu domine deus, quid voluisti traducere populum istum iordanem fluvium, ut traderes nos in manus amorrei, et perderes? utinam ut cepimus mansissemus trans iordanem. Mi domine deus, quid dicam videns israhelem hostibus suis terga vertentem? Audient chananei et omnes habitatores terre, ac pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: et quid facies magno nomini tuo?

Dixitque dominus ad iosue: Surge, cur iaces pronus in terra? Peccavit israhel, et prevaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, et furati sunt atque mentiti, et absconderunt inter vasa sua. Nec poterit israhel stare ante hostes suos, eosque fugiet, quia pollutus est anathemate. Non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, et dic eis: Sanctificamini in crastinum: hec enim dicit dominus deus israhel: Anathema in medio tui est israhel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. Accedetisque mane singuli per tribus vestras: et quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domos, domusque per viros. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua, quoniam prevaricatus est pactum domini, et fecit nefas in israhel.

Surgens itaque iosue mane, applicuit israhel per tribus suas, et inventa est tribus iuda. Que cum iuxta familias suas esset oblata, inventa est familia zare. Illam quoque per viros offerens, repperit zabdi: cuius domum in singulos dividens viros, invenit achan filium carmi, filii zabdi, filii zare de tribu iuda. Et ait iosue ad achan: Fili mi, da gloriam domino deo israhel, et confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. Responditque achan iosue, et dixit ei: Vere ego peccavi domino deo israhel, et sic et sic feci. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, et ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: et concupiscens abstuli, et abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. Misit ergo iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repperierunt cuncta abscondita in eodem loco, et argentum simul: auferentesque de tentorio, tulerunt ea ad iosue, et ad omnes filios israhel, proieceruntque ante dominum. Tollens itaque iosue achan filium zare, argentumque et pallium, et auream regulam, filios quoque et filias eius, boves et asinos et oves, ipsumque tabernaculum, et cunctam supellectilem, et omnis israhel cum eo, duxerunt eos ad vallem achor: ubi dixit iosue: Quia turbasti nos, exturbet te dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis israhel: et cuncta que illius erant, igne consumpta sunt. Congregaverunt quoque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in presentem diem. Et aversus est furor domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius vallis achor usque hodie.

Dixit autem dominus ad iosue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, et consurgens ascende in oppidum hai. Ecce tradidi in manu tua regem eius et populum, urbemque et terram. Faciesque urbi hai, et regi eius, sicut fecisti iericho et regi illius: predam vero et omnia animantia diripietis vobis. Pone insidias urbi post eam. Surrexitque iosue et omnis exercitus

25.

bellatorum cum eo, ut ascenderent in hai. Et electa triginta millia virorum fortium misit nocte, precepitque eis dicens: Ponite insidias post civitatem, nec longius recedatis: et eritis omnes parati. Ego autem et reliqua multitudo que mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus et terga vertemus, donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius. Nobis ergo fugientibus, et illis persequentibus, consurgetis de insidiis, et vastabitis civitatem: tradetque eam dominus deus vester in manus vestras. Cumque ceperitis, succendite eam, et sic omnia facietis ut iussi. Dimisitque eos, et perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter bethel et hai, ad occidentalem plagam urbis hai. Iosue autem nocte illa mansit in medio populi, surgensque diluculo recensuit socios, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. Cumque venissent et ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad septentrionalem urbis plagam, inter quam et eos vallis media erat. Quinque autem millia viros elegerat, et posuerat in insidiis inter bethaven et hai, ex occidentali parte eiusdem civitatis. Omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo iosue nocte illa, et stetit in vallis medio. Quod cum vidisset rex hai, festinavit mane, et egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidie. Iosue vero et omnis israhel cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per solitudinis viam. At illi vociferantes, et se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate, et ne unus quidem in urbe hai et bethel remansisset, qui non persequeretur israhel, sicut eruperant aperta oppida relinquentes, dixit dominus ad iosue: Leva clipeum qui in manu tua est contra urbem hai, quoniam tibi tradam eam. Cumque elevasset clipeum ex adverso civitatis, insidie que latebant surrexerunt confestim: et pergentes ad civitatem, ceperunt et succenderunt eam. Viri autem civitatis qui persequebantur iosue, respicientes et videntes fumum urbis ad celum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere: presertim cum hi qui simulaverant fugam et tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissime restitissent. Videnque iosue et omnis israhel quod capta esset civitas, et fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros hai. Siquidem et illi qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire ceperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii cederentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur, regem quoque urbis hai apprehenderunt viventem, et obtulerunt iosue. Igitur omnibus interfectis qui israhel ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii israhel percusserunt civitatem. Erant autem qui in eodem die conciderant, a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis hai. Iosue vero non contraxit manum quam in sublime porrexerat tenens clipeum, donec interficerentur omnes habitatores hai. Iumenta autem et predam civitatis diviserunt sibi filii israhel, sicut preceperat dominus iosue. Qui succendit urbem, et fecit eam tumulum sempiternum: regem quoque eius suspendit in patibulo usque ad vesperam et solis occasum. Precepitque iosue, et deposuerunt cadaver eius de cruce, proieceruntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in presentem diem. L.

Tunc edificavit iosue altare domino deo israhel in monte hebal, sicut preceperat moyses famulus domini filiis israhel, et scriptum est in volumine legis moysi: altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: et obtulit super eo holocausta domino, immolavitque pacificas victimas. Et scripsit super lapides deuteronomium legis moysi, quod ille digesserat coram filiis israhel. Omnis autem populus, et omnes maiores natu, ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arche, in conspectu sacerdotum qui portabant archam federis domini, ut advena ita et indigena. Media pars iuxta montem garizim, et media pars iuxta montem hebal, sicut preceperat moyses famulus domini. Et primum quidem benedixit populo israhel. Post hec legit omnia verba benedictionis et maledictionis, et cuncta que scripta erant in legis volumine. Nichil ex eis que moyses iusserat reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine israhel, mulieribus ac parvulis et advenis qui inter eos morabantur. Quibus auditis, cuncti reges trans iordanem, qui versabantur in montanis et campestribus, in maritimis ac litore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta libanum, etheus et amorreus, chananeus, ferezeus, et eveus et iebuseus, congregati sunt pariter ut pugnarent contra iosue et israhel uno animo eademque sententia.

At hi qui habitabant in gabaon, audientes cuncta que fecerat iosue iericho et hai, et callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos, calceamentaque perantiqua, que ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque quos portabant ob viaticum duri erant, et in frusta comminuti. Perrexeruntque ad iosue, qui tunc morabatur in castris galgale, et dixerunt ei atque omni simul israheli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri israhel ad eos, atque dixerunt: Ne forte in terra que nobis sorte debetur habitetis, et non possimus fedus inire vobiscum. At illi ad iosue: Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus ait iosue: Quinam estis vos? et unde venistis? Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine domini dei tui. Audivimus enim famam potentie eius, cuncta que fecit in egypto, et duobus amorreorum regibus trans iordanem, seon regi esebon, et og regi basan, qui erat in astaroth. Dixeruntque nobis seniores et omnes habitatores terre nostre: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, et occurrite eis, et dicite: Servi vestri sumus, fedus inite nobiscum. En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, et vetustate nimia comminuti. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt et soluti. Vestes et calceamenta quibus induimur, et que habemus in pedibus, ob longitudinem largioris vie trita sunt, et pene consumpta. L.

Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os domini non interrogaverunt. Fecitque iosue cum eis pacem, et inito federe pollicitus est quod non occiderentur. Principes quoque multitudinis iuraverunt eis. Post dies autem tres initi federis, audierunt quod in vicino habitarent, et inter eos futuri essent. Moveruntque castra filii israhel

& uenerunt inciuitates eorum die tertio. quarum uocabula hec sunt gabaon. caphira & beroth. & cariathiarim. & non percusserunt eos eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine domini dei isrl. Murmurauit itaque omne uulgus contra principes. Qui responderunt eis. Iurauimus illis in nomine domini dei isrl. & idcirco non possumus eos contingere.

Sed hoc faciemus eis. Reseruentur quidem & uiuant ne contra nos ira domini concitetur. sed piurauerimus. Sed sic uiuant. ut in usus uniuerse multitudinis ligna cedant. aquasque comportent. Quibus hec loquentibus; uocauit gabaonitas iosue & dixit eis. Cur nos decipere fraude uoluistis. ut diceretis procul ualde habitamus a uobis. cum in medio nostri sitis. Itaque sub maledictione eritis. & non deficiet de stirpe uestra ligna cedens aquasque comportans in domum domini mei. Qui responderunt. Nunciatum est nobis seruis tuis quod promisisset dominus deus tuus moysi seruo suo. ut traderet uobis omnem terram. & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur ualde & prouidimus animabus nostris uestro terrore compulsi hoc consilium inuimus. Nunc autem in manu tua sumus. quod tibi bonum & rectum uidetur fac nobis. Fecit ergo iosue ut dixerat. & liberauit eos de manibus isrl ut non occiderentur. decreuitque in illo die esse eos in ministerio cuncti populi & altaris domini cedentes ligna & aquas comportantes usque in presens tempus. in loco quem elegisset dominus.

Que cum audisset adonisedech rex hierusalem quod scilicet cepisset iosue ahi & subuertisset eam. sic enim fecerat iericho & regi eius. sic fecit ahi & regi illius. & quod transfugissent gabaonite ad isrl & essent federati eorum. timuit ualde. Vrbs enim magna erat gabaon & una regalium ciuitatum. & maior oppido ahi. omnesque bellatores eius fortissimi. Misit ergo adonisedech rex hierusalem ad oham regem ebron. & ad faran regem ierimoth & iaphie. regem quoque lachis. & ad dabir regem eglon dicens. Ascendite ad me & ferte presidium ut expugnemus gabaon quare transfugerit ad iosue & ad filios isrl. Congregati igitur & ascenderunt quinque amorreorum reges. Rex hierusalem. rex ebron. rex ierimoth. rex lachis. rex eglon simul cum exercitibus suis. & castrametati sunt circa gabaon oppugnantes eam. Habitatores uero gabaon urbis obsesse miserunt ad iosue qui tunc morabatur in castris apud galgalam & dixerunt ei. Non retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum. Ascende cito & libera nos. ferque presidium. Conuenerunt enim aduersus nos omnes reges amorreorum qui habitant in montanis. Ascenditque iosue de galgalis. et omnis exercitus cum eo uiri fortissimi. Dixitque dominus ad iosue. Ne timeas eos. In manus enim tuas tradidi illos. nullus ex eis tibi resistere poterit. Irruit itaque iosue super eos repente tota nocte ascendens de galgalis. & conturbauit eos dominus a facie isrl. contriuitque plaga magna in gabaon. ac persecutus est per uiam ascensus bethoron. & percussit usque ad azecha et maceda. Cumque fugerent filios isrl & essent in descensu bethoron. dominus misit super eos lapides magnos de celo usque ad azecha. & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis. quam quos percusserant gladio filii isrl.

Tunc locutus est iosue domino in die qua tradidit amorreum in conspectu filiorum isrl & dixit ad eos. Sol contra gabaon ne mouearis. & luna contra ahilon. Steteruntque sol & luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est in libro iustorum. Stetit itaque sol in medio celi. & non festinauit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea et postea tam longa dies obediente domino uoci hominis. & pugnante pro isrl. Reuersusque est iosue cum omni isrl in castra galgale. Fugerunt enim quinque reges. & se absconderant in spelunca urbis maceda. Nunciatumque est iosue quod inuenti essent quinque reges latentes in spelunca maceda. qui precepit sociis & ait. Voluite saxa ingentia ad os spelunce. & ponite uiros industrios qui clausos custodiant. uos autem nolite stare sed persequimini hostes & extremos quosque fugientium cedite. nec dimittatis urbium suarum intrare presidia. quos tradidit dominus deus in manus uestras. Cesis ergo aduersariis plaga magna. & usque ad internitionem pene consumptis. hi qui isrl helem effugere non potuerant ingressi sunt ciuitates munitas. Reuersusque est omnis exercitus ad iosue in maceda ubi tunc erant castra. sani & integro numero. nullusque contra filios isrl mutire ausus est.

Precepitque iosue dicens. Aperite os spelunce & producite ad me quinque reges qui in ea latitant. Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum. & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca. regem hierusalem. regem ebron. regem ierimoth. regem lachis. regem eglon. Cumque educti essent ad eum. uocauit omnes uiros isrl. & ait ad principes exercitus qui secum erant. Ite & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent & subiectorum pedibus colla calcarent. rursum ait ad eos. Nolite timere nec paueatis. confortamini & estote robusti. Sic enim faciet dominus cunctis hostibus uestris aduersum quos dimicatis. Percussitque iosue & interfecit eos. atque suspendit super quinque stipites. fueruntque suspensi usque ad uesperum. Cumque occumberet sol precepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latitauerant. & posuerunt super os eius saxa ingentia. que permanent usque in presens.

Eodem die macedam quoque cepit iosue. & percussit in ore gladii. regemque illius interfecit & omnes habitatores eius. Non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque regi maceda sicut fecerat regi iericho. Transiuitque cum omni isrl de maceda in lebna. & pugnauit contra eam. Quam tradidit dominus cum rege suo in manu isrl. Percusseruntque urbem in ore gladii. & omnes habitatores eius. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi lebna sicut fecerat regi iericho. De lebna transiuit cum omni exercitu isrl in lachis. & exercitu per gyrum disposito. oppugnabat eam. Tradiditque dominus lachis in manus isrl. & cepit eam die altero. atque percussit in ore gladii. omnemque animam que fuerat in ea. sicut fecerat lebna.

Eo tempore ascendit hyram rex gazer. ut auxiliaretur lachis. Quem percussit iosue cum omni populo eius. usque ad internitionem. Transiuit de lachis in eglon & circumdedit. atque expugnauit eadem die. percussitque in ore gladii omnes animas que erant in ea. iuxta omnia que fecerat lachis. Ascendit quoque cum omni isrl de eglon in ebron. & pugnauit contra eam cepitque. & percussit in ore gladii. regem quoque eius & omnia oppida regionis illius. uniuersasque animas que in ea fuerant commorate. Non reliquit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat eglon. sic fecit & ebron. cuncta que repperit consumens gladio.

Inde reuersus in dabira cepit eam atque expugnauit. regem quoque eius & omnia oppida percussit in ore gladii. non dimisit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat ebron & lebna & regibus earum. sic fecit dabira & regi illius. Percussit itaque iosue omnem terram montanam & meridianam atque campestrem. & asedoth cum regibus suis. non dimisit in ea ullas reliquias. sed omne quod spirare poterat interfecit. sicut preceperat ei dominus deus isrl. A cades arne usque gazam. omnem terram iessen usque ad gabaon uniuersos reges & regiones eorum uno impetu cepit atque uastauit. Dominus enim deus isrl pugnabat pro eo. reuersusque est cum omni isrl ad locum castrorum in galgala.

Que cum audisset iabin rex asor. misit ad iaboch regem adon. & ad regem semeron. atque ad regem abesach. ad reges quoque aquilonis qui habitabant in montanis & in planicie contra meridiem in campestribus quoque & in regionibus dor iuxta mare. chananeum quoque ab oriente & occidente. & amorreum atque etheum. ac ferezeum & iebuseum in montanis. eueum quoque qui habitabat ad radices hermon in terra masphe. Egressique sunt omnes cum turmis suis populus multus nimis sicut arena que est in litore maris. equi quoque & currus immense multitudinis. Conueneruntque omnes reges isti in unum ad aquas meron. ut pugnarent contra isrl. Dixitque dominus ad iosue. Ne timeas eos. Cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos uulnerandos in conspectu isrl. Equos eorum subneruabis. & currus igne combures.

Venitque iosue & omnis exercitus cum eo aduersum illos ad aquas meron. & irruerunt subito super eos. tradiditque illos dominus in manibus isrl. Qui percusserunt eos & persecuti sunt usque ad sydonem magnam & aquas maserephot. campumque masphe qui est ad orientalem illius partem. Ita percussit omnes ut nullas relinqueret ex eis reliquias. Fecitque sicut preceperat ei dominus. Equos eorum subneruauit. currusque combussit. Reuersusque statim cepit asor & regem eius percussit gladio. asor enim antiquitus inter omnia regna hec principatum tenebat. percussitque omnes animas que ibidem morabantur. Non dimisit in ea ullas reliquias sed usque ad internitionem omnia uastauit. ipsamque urbem permisit incendio. & omnes per circuitum ciuitates. regesque earum cepit. percussit atque deleuit sicut preceperat ei moyses famulus domini. Absque urbibus que erant in collibus site. ceteras succendit isrl. Vnam tantum asor munitissimam flamma consumpsit. Omnemque predam istarum urbium ac iumenta diuiserunt sibi filii isrl. cunctis hominibus interfectis. Sicut preceperat dominus moysi seruo suo. ita precepit moyses iosue. & ille uniuersa compleuit. Non preterit de uniuersis mandatis ne unum quidem uerbum quod iusserat dominus moysi. Cepit itaque iosue omnem terram montanam & meridianam terramque iessen & planiciem & occidentalem plagam montemque isrl. & campestria eius. & partem montis que ascendit seyr usque baalgad per planiciem lybani subter montem hermon. Omnes reges eorum cepit. percussit. occidit. Multo tempore pugnauit contra reges istos.

Non fuit ciuitas que se non traderet filiis isrl. preter eueum qui habitabat in gabaon. In tempore illo uenit iosue & interfecit enachim de montanis ebron. & dabir. & anab. & de omni monte iuda & isrl. urbesque eorum deleuit. Non reliquit ullum de stirpe enachim in terra filiorum isrl absque ciuitatibus gaza. & geth. & azoto. in quibus solis relicti sunt. Cepit ergo iosue omnem terram. sicut locutus est dominus ad moysen. & tradidit eam in possessionem filiis isrl secundum partes suas quieuitque terra a preliis. Hi sunt reges quos percusserunt filii isrl & possederunt terram eorum. trans iordanem ad solis ortum a torrente arnon usque ad montem hermon. & omnem orientalem plagam que respicit solitudinem. Seon rex amorreorum qui habitabat in esebon. dominatus est ab aroer que sita est super ripam torrentis arnon & medie partis in ualle. dimidieque galaad usque ad torrentem iaboc qui est terminus filiorum ammon. & a solitudine usque ad mare ceneroth contra orientem. & usque ad mare deserti. quod est mare salsissimum ad orientalem plagam per uiam que ducit bethsimoth. & ab australi parte que subiacet asedoth. fasga. Terminus og regis basan de reliquiis rapham qui habitabat in astaroth & in edraim & dominatus est in monte hermon & in salacha. atque in uniuersa basan usque ad terminos gessuri & machati. & dimidie partis galaad terminos seon regis esebon.

Moyses famulus domini & filii isrl percusserunt eos. tradiditque terram eorum moyses rubenitis & gaditis & dimidie tribui manasse.

Hi sunt reges terre quos percussit iosue & filii isrl trans iordanem ad occidentalem plagam ab algad in campo lybani usque ad montem lybani cuius pars ascendit in seyr. tradiditque eam iosue in possessionem tribubus isrl singulis partes suas tam in montanis quam in planis atque campestribus. In aseroth & in solitudine ac meridie etheus fuit & amorreus. chananeus. & ferezeus. eueus. & iebuseus. Rex iericho unus. Rex ahi qui est ex latere bethel unus. Rex hierusalem unus. Rex ebron unus. Rex ierimoth unus. Rex lachis unus. Rex eglon unus. Rex gazer unus. Rex dabir unus. Rex gader unus. Rex herma unus. Rex hered unus. Rex lebna unus. Rex adollam unus. Rex maceda unus. Rex bethel unus. Rex tafua unus. Rex afer unus. Rex affech unus. Rex saron unus. Rex sameron unus. Rex madon unus. Rex assor unus. Rex acsaph unus. Rex thenac unus. Rex mageddo unus. Rex cedes unus. Rex iachenem carmeli unus. Rex dor & prouincie dor unus. Rex gentium galgal unus. Rex thersa unus. Omnes reges xxx. & unus.

Iosue senex prouecteque etatis erat. & dixit dominus ad eum. Senuisti & longeuus es. terraque latissima derelicta est. que necdum est sorte diuisa. omnis uidelicet galilea philistum. & uniuersa gessuri a fluuio turbido qui irrigat egyptum usque ad terminos accaron contra aquilonem terra chanaan que in quinque regulos philistum diuiditur. gazeos. azotios. ascalonitas. getheos. & accaronitas. Ad meridiem uero sunt euei omnis terra chanaan & maara sydoniorum usque effeca. & terminos amorrei eiusque confinia. lybani quoque regio contra orientem ab algad sub monte hermon. donec ingrediaris emath omnium qui habitant in monte a lybano usque ad aquas maserephot uniuersique sydonii. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum isrl. Veniat ergo in partem hereditatis filiorum isrl sicut precepi tibi. Et nunc diuide terram in possessionem nouem tribubus et dimidie tribui manasse cum qua ruben possederunt terram quam tradidit eis moyses famulus domini trans fluenta iordanis ad orientalem plagam ab aroer que sita est in ripa torrentis arnon. & in ualle media uniuersaque campestria medaba usque dibon. & cunctas ciuitates seon regis amorrei qui regnauit in esebon usque ad terminos filiorum amon. & galaad ac terminum gessuri. & machati. omnemque montem hermon. & uniuersam basan usque selecha. omne regnum og in

basan qui regnavit in astaroth et edraim. Ipse fuit de reliquiis raphaim. Percussitque eos moyses atque delevit. Nolueruntque disperdere filii israhel gessuri et machati et habitaverunt in medio israhel usque in presentem diem. Tribui autem levi non dedit possessionem, sed sacrificia et victime ipsa est domini dei israhel sicut locutus est illi. Dedit ergo moyses possessionem tribui filiorum ruben iuxta cognationes suas. Fuitque terminus eorum ab aroer que sita est in ripa torrentis arnon. et in valle eiusdem torrentis in medio, universam planitiem que ducit medaba et esebon. cunctosque viculos earum qui sunt in campestribus. dibon quoque et abamoth baal et oppidum baalmon. iessa et cedimoth. et mefeeth. et cariathaim et sabama. et sarathasar in monte convallis. bethfegor et asedoth fasga. et bethiasimoth omnes urbes campestres. universaque regna seon regis amorrei qui regnavit in esebon. quem percussit moyses cum principibus madian evi. et recem. et sur. et ur. et rebee. duces seon habitatores terre. et balaam filium beor ariolum occiderunt filii israhel gladio cum ceteris interfectis. Factusque est terminus filiorum ruben iordanis fluvius. Hec est possessio rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum.

Dedit que moyses tribui gad et filiis eius per cognationes suas possessionem. cuius hec divisio est. Terminus iaher et omnes civitates galaad. dimidiamque partem terre filiorum ammon usque ad aroer que est contra rabba. et ab esebon usque ramoth masphe. et bathanim. et manaim usque ad terminos dabir in valle quoque betharan et bethnemra. et socoth. et saphon. reliquam partem regni seon regis esebon. Huius quoque iordanis finis est. usque ad extremam partem maris cenereth trans iordanem ad orientalem plagam. Hec est possessio filiorum gad per familias suas. civitates et ville earum.

Dedit et dimidie tribui manasse filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem cuius hoc principium est. A manaim universam basan. et cuncta regna og regis basan. Omnesque vicos iair qui sunt in basan sexaginta oppida et dimidiam partem galaad. et astaroth et edrai urbes regni og in basan filiis machir filii manasse dimidie parti filiorum machir iuxta cognationes suas. Hanc possessionem divisit moyses in campestribus moab trans iordanem contra iericho ad orientalem plagam. Tribui autem levi non dedit possessionem quia dominus deus israhel ipse est possessio eius. ut locutus est illi. Hoc est quod possederunt filii israhel in terra chanaan. quam dederunt eis eleazar sacerdos et iosue filius nun et principes familiarum per tribus israhel sorte omnia dividentes. sicut preceperat dominus in manu moysi novem tribubus et dimidie tribui. Duabus enim tribubus et dimidie tribui dederat moyses trans iordanem possessionem absque levitis qui nichil terre acceperunt inter fratres suos. sed in eorum successerant locum. Filii joseph in duas divisi tribus manasse et effraim. nec acceperunt levite aliam in terra partem nisi urbes ad habitandum et suburbana earum ad alenda iumenta et pecora sua. sicut preceperat dominus moysi ita fecerunt filii israhel et diviserunt terram.

Accesserunt itaque filii iuda ad iosue in galgal. Locutusque est ad eum caleph filius iephone cenezeus. Nosti quid locutus sit dominus ad moysen hominem dei de me et te in cades barne. Quadraginta annorum eram quando misit me moyses famulus domini de cades barne ut considerarem terram. nuntiavique ei quod michi verum videbatur. Fratres autem mei qui ascenderant mecum dissolverunt cor populi. et nichilominus ego secutus sum dominum deum meum. Iuravitque moyses in die illo dicens. Terram quam calcavit pes tuus erit possessio tua et filiorum tuorum in eternum. quia secutus es dominum deum tuum. Concessit ergo dominus vitam michi sicut pollicitus est usque in presentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt ex quo locutus est dominus verbum istud ad moysen quando ambulabat israhel per solitudinem. Hodie octoginta quinque annorum sum sic valens ut eo valebam tempore. quando ad explorandum missus sum. Illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat. tam ad bellandum quam ad gradiendum. Da ergo michi montem istum quem pollicitus est dominus te quoque audiente in quo enachim sunt et urbes magne atque munite. si forte sit dominus mecum et potuero delere eos sicut promisit michi.

Benedixitque ei iosue et tradidit ebron in possessionem. Atque ex eo fuit ebron caleph filio iephone cenezeo usque in presentem diem. quia secutus est dominum deum israhel. Nomen ebron ante vocabatur cariatharbe. Adam maximus ibi inter enachim situs est. et terra cessavit a preliis.

Igitur sors filiorum iude per cognationes suas ista fuit. A termino edom desertum syn contra meridiem et usque ad extremam partem australis plage. Initium eius a summitate maris salsissimi et a lingua eius que respicit meridiem egrediturque contra ascensum scorpionis. et pertransit in syna ascenditque in cades barne. et pervenit in esrom ascendens ad addar et circuiens carcaa. atque inde pertransiens in asemona. et perveniens ad torrentem egypti. eruntque termini eius mare magnum. Hic erit finis meridiane plage. Ab oriente vero erit initium mare salsissimum usque ad extrema iordanis et ea que respiciunt aquilonem a lingua maris usque ad eundem iordanem fluvium. Ascenditque terminus in bethagla. et transit ab aquilone in betharaba. ascendens ad lapidem boem filii ruben. et tendens usque ad terminos debera de valle achor contra aquilonem respiciens galgala que est ex adverso ascensionis adomim ab australi parte torrentis. transitque aquas que vocantur fons solis et erunt exitus eius ad fontem rogel. ascenditque per convallem filii ennom ex latere iebusei ad meridiem que est hierusalem. et inde se erigens ad verticem montis qui est contra geennom ad occidentem in summitate vallis raphaim contra aquilonem. pertransitque a vertice montis usque ad fontem aque nephtoa. et pervenit usque ad vicos montis efron. inclinaturque in baala que est cariathiarim id est urbs silvarum et circuit de baala contra occidentem usque ad montem seyr. transitque iuxta latus montis iarim ad aquilonem in ceslon. et descendit in bethsames. transitque in thamna. et pervenit contra aquilonem partis accaron ex latere inclinaturque sechrona. et transit montem baala pervenitque in iebneel. et maris magni contra occidentem fine clauditur. Hi sunt termini filiorum iuda per circuitum in cognationibus suis.

Caleph vero filio iephone dedit partem in medio filiorum iuda sicut preceperat ei dominus cariatharbe patris enach. ipsa est ebron. Delevitque ex ea caleph tres filios enak. sesay. et aiman. et tholmai de stirpe enak. Atque illinc inde conscendens venit ad habitatores dabir. que prius vocabatur cariathsepher. id est civitas litterarum. Dixitque caleph. Qui percusserit cariathsepher et ceperit eam. dabo ei axam filiam meam uxorem. Cepitque eam othoniel filius cenez frater caleph iunior. Deditque ei axam filiam suam uxorem. Cumque pergerent simul. suasit ei vir eius ut peteret a patre suo agrum. Suspiravitque ut sedebat in asino. Cui caleph. quid habes inquit. At illa respondit. Da michi benedictionem. Terram australem et arentem dedisti michi. iunge et irriguam. Dedit itaque caleph irriguum superius et inferius.

Hec est possessio tribus filiorum iuda per cognationes suas. Eruntque civitates ab extremis partibus filiorum iuda iuxta terminos edom a meridie. Cabsehel. et eder. et iagur. et cina. et dimona. adada. et cedes. et asor. iethnan. ciph et thelem. baloth. et asor nova. et carioth esrom. Hec est asor. amam. sama. et molada. et asergadda. et asemon. bethfelet. et asersual. et bersabee et baziothia. abbala. et iim. et esem. et eltholad. et xecil. et harma. sicelec. et medemena. et sensenna. lebaoth. et selim. et hen remmon. omnes civitates viginti novem. et ville earum.

In campestribus vero esthaul et sarea. et asena. et zanoe. et aengannim. thaffua. et enaim. et ierimoth. adollam. socco. et azecha. et sarim. et adithaim. et gedera. et gederothaim. urbes xiiii. et ville earum. sanan. et adhesa. et magdalgad. delean. et mesfa. et iecethel. lachis. bascath. et eglon. chebbon. et lehemas. et cethlis. et gideroth. bethdagon. et naama. et maceda. civitates sedecim et ville earum. labana. et ether. et asan. iephtha. et esna. et nesib. ceila. et achzib. et maresa. civitates novem et ville earum. Accaron cum vicis et villulis suis ab accaron usque ad mare omnia que vergunt ad azotum et viculos eius. Azotus cum viculis suis. gaza cum viculis et villulis suis. usque ad torrentem egypti et mare magnum terminus eius. et in monte samir et iether. et socco. et edenna. cariathsenna. hec est dabir. anab. et isthemo. et anim. gosen. et olon. et gilo. civitates xi et ville earum. Arab. et ruma. et esaan. et ianum. et bethtaffua. et afeca. athmatha. et cariatharbe hec est ebron et sior. civitates novem et ville earum. Maon et chermel. et ziph. et iothe. iezrahel. et iucadam. et zanoe. accaim. gabaa. et thamna. civitates x. et ville earum. Alul. et bethsur. et gedor. mareth. et bethanoth. et elthecen. civitates sex et ville earum. Cariathbaal hec est cariathiarim urbs silvarum. et arebba civitates et ville earum. In deserto betharaba. meddin et sachacha. et nepsan et civitas salis et engaddi civitates sex et ville earum. Iebuseum autem habitatorem hierusalem non potuerunt filii iuda delere. habitavitque iebuseus cum filiis iuda in hierusalem usque in presentem diem.

Cecidit quoque pars filiorum ioseph ab iordane contra iericho. et aquas eius ab oriente solitudo que ascendit iericho ad montana bethel. et egreditur de bethel luzam transitque terminum archi ataroth. et descendit ad occidentem iuxta terminum ieflethi. usque ad terminum bethoron inferioris et gazer finiunturque regiones eius mari magno. Possederuntque filii ioseph manasse et effraim et factus est terminus filiorum effraim per cognationes suas et possessio eorum contra orientem atharoth addar usque bethoron superiorem. egrediunturque confinia in mare. Machmethath vero aquilonem respicit. et circuit terminos contra orientem in thanath selo. et pertransit ab oriente ianoe descenditque de ianoe in ataroth. et naaratha et pervenit in iericho. et egreditur ad iordanem a taffua pertransitque contra mare in valle harundineti. suntque egressus eius in mare salsissimum. Hec est possessio tribus filiorum effraim per familias suas. Urbesque que separate sunt filiis effraim in medio possessionis filiorum manasse et ville earum.

Et non interfecerunt filii effraim chananeum qui habitabat in gazer. habitavitque chananeus in medio effraim usque in hunc diem tributarius. Cecidit autem sors tribui manasse. ipse enim primogenitus ioseph. machir primogenito manasse patri galaad. qui fuit vir pugnator. Habuitque possessionem galaad et basan. et reliquis filiorum manasse iuxta familias suas. filiis abiezer et filiis elech. et filiis esrihel. et filiis sechem. et filiis efer. et filiis semida. Isti sunt filii manasse filii ioseph mares per cognationes suas. Salphaad vero filio epher filii galaad. filii machir filii manasse non erant filii sed sole filie quarum ista sunt nomina. Maala. et noa. egla. et melcha et thersa. Veneruntque in conspectu eleazari sacerdotis et iosue filii nun et principum dicentes. Dominus precepit per manum moysi ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium domini in medio fratrum patris earum. et ceciderunt funiculi manasse decem absque terra galaad et basan trans iordanem. Filie enim manasse possederunt hereditatem in medio filiorum eius.

Terra autem galaad cessit in sortem filiorum manasse qui reliqui erant. Fuitque terminus manasse ab aser machmathath que respicit sichem et egreditur ad dexteram iuxta habitatores fontis thafue. Etenim in sorte manasse ceciderat thafua. que est iuxta terminos manasse. filiorum effraim. descenditque terminus vallis harundineti in meridiem torrentis et exitus eius pergit ad mare. ita ut ab austro sit possessio effraim. et ab aquilone manasse et utramque claudit mare et coniunguntur sibi in tribu aser ab aquilone. et in tribu ysachar ab oriente. Fuitque hereditas manasse in ysachar et in aser bethsan et viculis eius. et iebleam cum villulis suis. et habitatores dor cum oppidis suis. Habitatores quoque endor cum villulis suis. similiterque habitatores thenac cum viculis suis. et habitatores mageddo cum viculis suis. et tertia pars urbis nofeth.

Nec potuerunt filii manasse has subvertere civitates. sed cepit chananeus habitare in terra sua. Postquam autem convaluerunt filii israhel subverterunt chananeos et fecerunt sibi tributarios. nec interfecerunt eos. Locutique sunt filii ioseph ad iosue atque dixerunt. Quare dedisti michi possessionem sortis et funiculi unius. cum sim tante multitudinis. et benedixerit michi dominus. Ad quos iosue ait. Si populus multus es. ascende in silvam et succide tibi spatia in terra pherezei. et raphaim. quia angusta est possessio effraim. Cui responderunt filii ioseph. Non poterimus ad montana conscendere cum ferreis curribus utantur chananei qui habitant in terra campestri in qua site sunt bethsan cum viculis suis. et iezrahel mediam possidens partem. Dixitque iosue ad domum ioseph effraim et manasse. Populus multus es et magne fortitudinis non habebis sortem unam sed transibis ad montem et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia. et poteris ultra procedere cum subverteris chananeum quem dicis ferreos habere currus. et esse fortissimum.

Congregatique sunt omnes filii israhel in sylo ibique fixerunt tabernaculum testimonii. et fuit eis subiecta terra. Remanserant autem filiorum israhel septem tribus que necdum acceperant possessiones suas. Ad quos iosue ait. Usquequo marcetis ignavia et non intratis ad possidendam terram. quam dominus deus patrum vestrorum dedit vobis. Eligite

de singulis tribubus ternos uiros ut mittam eos et pergant atque circueant terram et describant eam iuxta numerum uniuscuiusque multitudinis. referantque ad me quod descripserint. Diuide terram in septem partes. Iudas sit in terminis suis ab australi plaga. et domus ioseph ab aquilone. Mediam inter hos terram in septem partes describite. et huc uenietis ad me ut coram domino deo uestro mittam hic uobis sortem quia non est inter uos pars leuitarum sed sacerdotium domini est eorum hereditas. Gad autem et ruben et dimidia tribus manasse iam acceperant possessiones suas trans iordanem ad orientalem plagam. quas dedit eis moyses famulus domini. Cumque surrexissent uiri ut pergerent ad describendam terram. precepit eis iosue dicens. Circuite terram et describite eam. ac reuertimini ad me. ut hic coram domino deo in sylo mittam uobis sortem. Itaque perrexerunt et lustrantes eam in septem partes diuiserunt scribentes in uolumine. reuersique sunt ad iosue in castra sylo. Qui misit sortes coram domino in sylo.

Diuisitque terram filiis israel in septem partes. Et ascendit sors prima filiorum beniamin per familias suas ut possiderent terram inter filios iuda et filios ioseph. Fuitque terminus eorum contra aquilonem a iordane pergens iuxta latus iericho septentrionalis plage. et inde contra occidentem ad montana conscendens et perueniens in solitudinem beth hauen atque pertransiens iuxta luzam ad meridiem ipsa est bethel. descenditque in atharoth addar in monte qui est ad meridiem beth horon inferioris. et inclinatur circuiens contra mare a meridie montis qui respicit bethoron contra africum. suntque exitus eius in cariath baal que uocatur et cariathiarim urbem filiorum iuda. Hec est plaga contra mare et occidentem. A meridie autem ex parte cariathiarim egreditur terminus contra mare. et peruenit usque ad fontem aquarum nephtoa descenditque in partem montis qui respicit partem filiorum ennon. et est contra septentrionalem plagam in extrema parte uallis raphaim. descenditque gehennon id est uallem ennon iuxta latus iebusei ad austrum. et peruenit ad fontem rogel transiens ad aquilonem et egrediens ad ensemes id est fontem solis et pertransit usque ad tumulos qui sunt e regione ascensus adomim. ad bethboem. id est lapidem boem filii ruben et pertransit ex latere aquilonis ad campestria descenditque in planitiem et pretergreditur contra aquilonem bethagla. suntque exitus eius contra linguam maris salsissimi ab aquilone in fine iordanis ad australem plagam qui est terminus illius ab oriente. Hec est possessio filiorum beniamin per terminos suos in circuitu. et familias singulas.

Fueruntque ciuitates eius iericho et bethagla. et uallis casis beth araba. et semeraim. et bethelauim. et effera. et ofra uilla emona. et ofni. et gabee ciuitates xii. et uille earum. gabaon et rama. et beroth. et mesphe. cafara. et amnosa. et rechel. iarchel. et tharala. sela. et heleph. et iebus que est hierusalem. gabaath et chiriath. ciuitates xiiii. et uille earum. Hec est possessio filiorum beniamin iuxta familias suas.

Et egressa est sors secunda filiorum symeon per cognationes suas.

Fuitque hereditas eorum in medio possessionis filiorum iuda bersabee. et sabee. et molada. et aser sua. bala. et asem. bethmar. gaboth. asersusa. et beth lebaoth. et eltholat. bethorloma. et siceleg. et saroem ciuitates xv et uille earum. Ahin et remmon. et athar. et asan. ciuitates iiii. et uille earum. Omnes uiculi per circuitum urbium istarum usque ad balaath. beerameth contra australem plagam. Hec est hereditas filiorum symeon iuxta cognationes suas in funiculo et possessione filiorum iuda quia maior erat. et idcirco possederunt filii symeon in medio hereditatis eorum.

Cecidit quoque sors tertia filiorum zabulon per cognationes suas. et factus est terminus possessionis eorum usque sarith. Ascenditque de mari et medelaat peruenit in debbaseth usque ad torrentem qui est contra iecconam. et reuertitur de sarith contra orientem in fines ceseleth thabor. et egreditur ad daberith. ascenditque contra iafie. et inde pertransit ad orientalem plagam geth hefer. et thacasin. et egreditur in remmon amthar et noa et circuit ad aquilonem et nathon. suntque egressus eius iepthahel et cathet. et nealal. et semeron. et iedala. et bethleem ciuitates xii. et uille earum. Hec est hereditas tribus filiorum zabulon per cognationes suas urbes et uiculi earum.

Ysachar egressa est sors quarta per cognationes suas. Fuitque ei hereditas iezrahel. et chasaloth. et sunem. et apharaim. seon. et naarath. et rabbith. et cesion. ames. et rameth et enganim. et enadda. et bethfeses. et peruenit terminus eius usque ad thabor. et sesama. et bethsemes. eruntque exitus eius iordanis ciuitates sedecim et uille earum. Hec est possessio filiorum ysachar per cognationes suas urbes et uiculi earum.

Cecidit sors quinta tribui aser per cognationes suas. Fuitque terminus eorum aleath. et ali. et bethen. et axab. elmelech. et amaad et mesal. et peruenit usque ad carmelum maris et sior. labanath. et reuertitur contra orientem beth dagon. et pertransit usque zabulon et uallem iepthahel. et acran. et roob. et amon et chanane usque ad sydonem magnam. reuertiturque in orma usque ad ciuitatem munitissimam tyrum. et usque osa. eruntque exitus eius in mare de funiculo aczib. et amma. et affech. et roob ciuitates xx due et uille earum. Hec est possessio filiorum aser per cognationes suas. urbes et uiculi earum.

Filiorum neptalim sexta pars cecidit per familias suas. et cepit terminus de heleb. et helon. et sananim. et adami que est neceb et iebnahel usque lecum. et egressus eorum usque ad iordanem. reuertiturque terminus contra occidentem in azanoth thabor atque inde egreditur in hucuca et pertransit in zabulon contra meridiem et in aser contra occidentem. et in iuda ad iordanem contra ortum solis. ciuitates munitissime aseddim ser et emmath. et rachat. ceneroth. et edema. et arama. asor. et cedes et edrai. nasor. et ieron. et magdahel. horem. et bethanath et bethsemes ciuitates nouem et x. et uille earum. Hec est possessio tribus filiorum neptalim per cognationes urbes et uille earum.

Tribui filiorum dan per familias suas egressa est sors septima. et fuit terminus possessionis eius sarra. estahul. et hir. semes id est ciuitas solis. selebin. et aialon. iethala. helon. et themna. et acron. helthecen. et gebbethon. et baalath. et iud. et bane et barach. et gethremmon. atque iercon. et arecon cum termino qui respicit ioppen. et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii dan et pugnauerunt contra lesem ceperuntque eam et percusserunt in ore gladii. ac possederunt et habitauerunt in ea. uocantes nomen eius lesem dan ex nomine dan patris sui. Hec est possessio tribus filiorum dan per cognationes suas urbes et uiculi earum.

Cumque complesset terram sorte diuidere singulis per tribus suas. dederunt filii israel possessionem iosue filio nun in medio sui iuxta preceptum domini urbem quam postulauit thamnat sarai in monte effraim. et edificauit ciuitatem habitauitque in ea. Hee sunt possessiones quas sorte diuiserunt eleazar sacerdos et iosue filius nun. et principes familiarum ac tribuum filiorum israel in sylo coram domino ad ostium tabernaculi testimonii. partitique sunt terram.

Et locutus est dominus ad iosue dicens. Loquere filiis israel et dic eis. Separate urbes fugitiuorum de quibus locutus sum ad uos per manum moysi ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nesciens. et possit euadere iram proximi sui. qui ultor est sanguinis. Cum ad unam harum confugerit ciuitatum. stabitque ante portam ciuitatis. et loquetur senioribus urbis illius ea que se comprobent innocentem. sicque suscipient eum. et dabunt ei locum ad habitandum. Cumque ultor sanguinis fuerit persecutus. non tradent in manus eius quia ignorans percussit proximum suum nec ante biduum triduumue eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa donec stet ante iudicium causam reddens facti sui. et moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore. Tunc reuertetur homicida et ingredietur ciuitatem et domum suam de qua fugerat. Decreueruntque cedes in galilea montis neptalim. et sichem in monte effraim. et cariath arbe ipsa est ebron in monte iuda et trans iordanem contra orientalem plagam iericho.

Statuerunt bosor que sita est in campestri solitudine de tribu ruben et ramoth in galaad de tribu gad et zabulon in basan de tribu manasse. He ciuitates constitute sunt cunctis filiis israel et aduenis qui habitant inter eos. ut fugeret ad eas qui animam nesciens percusserit et non moreretur in manu proximi effusum sanguinem uindicare cupientis. donec staret ante populum expositurus causam suam.

Accesseruntque principes familiarum leui ad eleazar sacerdotem magnum et iosue filium nun et ad duces cognationum per singulas tribus filiorum israel. locutique sunt ad eos in sylo terre chanaan atque dixerunt. Dominus precepit per manum moysi ut darentur nobis urbes ad habitandum. et suburbana earum ad alenda iumenta. Dederuntque filii israel de possessionibus suis iuxta imperium domini ciuitates et suburbana earum. Egressaque sors in familia caath filiorum aaron sacerdotum de tribubus iuda et symeon et beniamin ciuitates xiii et uille earum. et reliquis filiorum caath id est leuitis qui superfuerant de tribu effraim. et dan. et dimidie tribu manasse ciuitates decem.

Porro filiis gerson egressa est sors ut acciperent de tribubus ysachar et aser et neptalim. dimidiaque tribu manasse in basan ciuitates xiii. Et filiis merari per cognationes suas de tribubus ruben et gad et zabulon urbes xii. Dederuntque filii israel leuitis ciuitates et suburbana earum sicut precepit dominus per manum moysi singulis sorte tribuentes. De tribu filiorum iuda et symeon dedit iosue ciuitates. quarum ista sunt nomina. filiis aaron per familias suas caath leuitici generis. Prima enim sors egressa est illis cariath arbe patris enak que uocatur ebron. in monte iuda et suburbana eius per circuitum.

Dedit quoque filiis aaron sacerdotis ebron confugii ciuitatem et suburbana eius. et lebnam cum suburbanis suis. et iether et isthemon. et helon. dabir. et ahin. et iethan. et bethsemes cum suburbanis suis ciuitates nouem de tribubus ut dictum est duabus. De tribu autem filiorum beniamin gabaon et gabaa et anathot et almon cum suburbanis suis ciuitates iiii. Omnes simul ciuitates aaron filiorum sacerdotis xiii cum suburbanis suis. Reliquis uero per familias filiorum caath leuitici generis hec est data possessio. De tribu effraim urbes confugii sichem cum suburbanis suis in monte effraim et gaher et cepsam. et bethoron. cum suburbanis suis ciuitates xiiii. De tribu quoque dan helthece. et gebethon. et aialon. et gethremmon. cum suburbanis suis ciuitates iiii. Porro de dimidia tribu manasse thenac et gethremmon cum suburbanis suis ciuitates due. Omnes ciuitates x. et suburbana earum date sunt filiis caath inferioris gradus.

Filiis quoque gerson leuitici generis dedit de dimidia tribu manasse confugii ciuitates gaulon in basan. et bosram cum suburbanis suis ciuitates duas. Porro de tribu ysachar cesion. et dabereth. et iaramoth. et engannim. cum suburbanis suis ciuitates iiii. De tribu quoque neptalim ciuitatem confugii cedes in galilea. et amoth. dor. et charta cum suburbanis suis ciuitates tres. Omnes urbes familiarum gerson xiii cum suburbanis suis.

Filiis autem merari leuitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu zabulon. iechanam. et charta. et damna. et naabal ciuitates iiii. cum suburbanis suis. De tribu autem aser masal. et achon. et abdon. et lachot. et rogob cum suburbanis suis. De tribu quoque ruben ultra iordanem contra iericho ciuitates refugii bosor in solitudine misor. et ieher et masfa. ciuitates iiii. cum suburbanis suis. et de tribu gad confugii ciuitates ramath in galaad. et manaim. et esebon. et gazer ciuitates iiii cum suburbanis suis. Omnes urbes filiorum merari per familias et cognationes suas xii. Itaque uniuerse ciuitates leuitarum in medio possessionis filiorum israel fuerunt xl. octo cum suburbanis suis singule per familias distribute.

Deditque dominus israheli omnem terram quam traditurum se patribus eorum iurauerat. et possederunt illam. atque habitauerunt in ea. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes. nullusque eis resistere hostium ausus est. sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt. ne unum quidem uerbum quod illis prestaturum se esse promiserat irritum fuit. sed rebus omnia expleta sunt.

Eodem tempore uocauit iosue rubenitas et gaditas et dimidiam tribum manasse. dixitque ad eos. Fecistis omnia que precepit uobis moyses famulus domini. mihi quoque in omnibus obedistis. nec reliquistis fratres uestros longo tempore usque in presentem diem. custodientes imperium domini dei uestri. Quia igitur dedit dominus deus uester fratribus uestris quietem ac pacem sicut locutus est. reuertimini et ite in tabernacula uestra. et in terram possessionis uestre. quam tradidit uobis moyses fa

mulus domini trans iordanem. Ita dumtaxat ut custodiatis attente & opere compleatis mandatum & legem quam precepit vobis moyses servus domini. ut diligatis dominum deum vestrum & ambuletis in omnibus viis eius. & observetis mandata illius. adhereatisque ei ac serviatis in omni corde. & in omni anima vestra. Benedixitque eis iosue & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. Tribui autem manasse medie possessionem moyses dederat in basan. & idcirco medie que super fuit dedit iosue sortem inter ceteros fratres suos trans iordanem ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua. & benedixisset illis. dixit ad eos. In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras. cum argento & auro. & ere ac ferro & veste multiplici. Dividite predam hostium cum fratribus vestris. Reversique sunt & abierunt filii ruben. & filii gad. & dimidia tribus manasse a filiis israel de sylo. que sita est in chanaan ut intrarent galaad terram possessionis sue. quam obtinuerant iuxta imperium domini in manu moysi. Cumque venissent ad tumulos iordanis in terra chanaan. edificaverunt iuxta iordanem altare infinite magnitudinis. Quod cum audissent filii israel. & ad eos certi nuntii detulissent edificasse filios ruben & gad & dimidie tribus manasse altare in terra chanaan super iordanis tumulos contra filios israel. convenerunt omnes in sylo ut ascenderent & dimicarent contra eos. Et interim miserunt ad illos in terram galaad. finees filium eleazari sacerdotem. & decem principes cum eo. singulos de tribubus singulis. Qui venerunt ad filios ruben & gad. & dimidie tribus manasse in terra galaad dixeruntque ad eos. Hec mandat omnis populus domini. Que est ista transgressio? Cur reliquistis dominum deum israel. edificantes altare sacrilegum. & a cultu illius recedentes? An parum vobis est quod peccastis in beelfegor & usque in presentem diem macula huius sceleris in nobis permanet. multique de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis dominum. & cras in universum israel ira eius deseviet. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestre. transite ad terram in qua tabernaculum domini est. & habitate inter nos. tantum ut a domino & a consortio nostro non recedatis. edificato altari preter altare domini dei nostri. Nonne achan filius zare preteriit mandatum domini. & super omnem populum israel ira eius incubuit? Et ille erat unus homo. atque utinam solus perisset in scelere suo. Responderuntque filii ruben & gad & dimidie tribus manasse principibus legationis israel. Fortissimus deus dominus ipse novit. & israel simul intelligat. Si prevaricationis animo hoc altare construximus. non custodiat nos. sed puniat in presenti. & si ea mente fecimus ut holocausta & sacrificium & pacificas victimas super eum poneremus. ipse querat & iudicet. & non ea magis cogitatione atque tractatu ut diceremus. cras dicent filii vestri filiis nostris. quid vobis & domino deo israel? terminum posuit dominus inter nos & vos. O filii ruben & filii gad iordanem fluvium. & idcirco partem non habetis in domino. & per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore domini. Putavimus itaque melius & diximus. Extruamus nobis altare non in holocausta neque ad victimas offerendas. sed in testimonium inter nos & vos. & sobolem nostram vestramque progeniem ut serviamus domino & iuris nostri sit offerre holocausta & victimas & pacificas hostias & nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris. non est vobis pars in domino. Quod si voluerint dicere respondebunt eis. Ecce altare domini quod fecerunt patres nostri non in holocausta neque in sacrificium. sed in testimonium nostrum ac vestrum. Absit a nobis hoc scelus ut recedamus a domino. & eius vestigia relinquamus. Extructo altari in holocausta & victimas offerendas preter altare domini dei nostri. quod extructum est ante tabernaculum eius. Quibus auditis finees sacerdos & principes legationis israel qui erant cum eo placati sunt. & verba filiorum ruben & gad & dimidie tribus manasse libentissime susceperunt. Dixitque finees filius eleazari sacerdotis ad eos. Nunc scimus quod nobiscum est dominus. quia alieni estis a prevaricatione hac. & liberastis filios israel de manu domini. Reversusque est cum principibus a filiis ruben & gad de terra galaad finium chanaan ad filios israel & retulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus. & laudaverunt dominum filii israel. & nequaquam ultra dixerunt ut ascenderent contra eos atque pugnarent. & delerent terram possessionis eorum. Vocaveruntque filii ruben & filii gad altare quod extruxerant testimonium nostrum. quod dominus ipse sit deus.

Evoluto autem multo tempore. postquam pacem dominus dederat israeli subiectis in gyro nationibus universis. & iosue iam longevo & persenilis etatis. vocavit iosue omnem israel maioresque natu principes ac duces magistratusque. dixitque ad eos. Ego senui & progressioris etatis sum. vosque cernitis omnia que fecerit dominus deus vester cunctis per circuitum nationibus. quomodo pro vobis ipse pugnaverit. Et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram ab orientali parte iordanis usque ad mare magnum. multeque adhuc supersunt nationes. dominus deus vester disperdet eas. & auferet a facie vestra. & possidebitis terram sicut vobis pollicitus est. Tantum confortamini & estote solliciti ut custodiatis cuncta que scripta sunt in volumine legis moysi. & non declinetis ab eis nec ad dexteram neque ad sinistram. ne postquam intraveritis ad gentes que inter vos future sunt. iuretis in nomine deorum earum & serviatis eis & adoretis illos. sed adhereatis domino deo vestro quod fecistis usque in diem hanc. & tunc auferet dominus in conspectu vestro gentes magnas & robustissimas. & nullus vobis resistere poterit. Unus e vobis persequetur hostium mille viros. quia dominus deus vester pro vobis ipse pugnabit sicut pollicitus est. Hoc tantum diligentissime precavete. ut diligatis dominum deum vestrum. Quod si volueritis gentium harum que inter vos habitant erroribus adherere & cum eis miscere conubia atque amicitias copulare. iam nunc scitote quod dominus deus vester non eas deleat ante faciem vestram. sed sint vobis in foveam ac laqueum & offendiculum ex latere vestro. & sudes in oculis vestris. donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. En ego hodie ingredior viam universe terre. & toto animo cognoscetis quod de omnibus verbis que dominus prestaturum vobis esse pollicitus est. unum non preterierit incassum. Sicut ergo implevit opere quod promisit. & prospera cuncta venerunt. sic adducet super vos quicquid malorum comminatus est. donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. eo quod preterieritis pactum domini dei vestri quod pepigit vobiscum. ut serviretis diis alienis & adoraveritis eos. Cito atque velociter consurget in vos furor domini. & auferemini de terra hac optima quam tradidit vobis.

Congregavitque iosue omnes tribus israel in sichem. & vocavit omnes maiores natu & principes ac iudices atque magistratus. Steteruntque in conspectu domini & ad populum sic locutus est. Hec dicit dominus deus israel. Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio. Thare pater abraham & nachor. servieruntque diis alienis. Tuli ergo patrem vestrum abraham de mesopotamie finibus: & adduxi eum in terram chanaan. multiplicavique semen eius. & dedi ei ysaac. illique rursum dedi iacob & esau. E quibus esau dedi montem seyr ad possidendum. iacob vero & filii eius descenderunt in egyptum. Misique moysen & aaron & percussi egyptum multis signis atque portentis. eduxique vos & patres vestros de egypto & venistis ad mare. persecutique sunt egyptii patres vestros cum curribus & equitatu usque ad mare rubrum. Clamaverunt autem ad dominum filii israel qui posuit tenebras inter vos & egyptios. & adduxit super illos mare & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta que in egypto fecerim. Et habitastis in solitudine multo tempore. & introduxi vos in terram amorrei qui habitabat trans iordanem. Cumque pugnarent contra vos. tradidi eos in manus vestras & possedistis terram eorum atque interfecistis illos. Surrexit autem balac filius sephor rex moab & pugnavit contra israhelem. misitque & vocavit balaam filium beor ut malediceret vobis. & ego nolui audire eum. sed e contrario benedixi vobis per illum. & liberavi vos de manu eius. Transistisque iordanem & venistis ad iericho. pugnaveruntque contra vos viri civitatis illius amorreus. & ferezeus. & chananeus. ectheus. & gergeseus. eveus. & iebuseus. & tradidi illos in manus vestras. Misique ante vos crabrones. & eieci eos de locis suis. duos reges amorreorum. ad possidendum non in gladio & arcu tuo. Dedique vobis terram in qua non laborastis & urbes quas non edificastis ut habitaretis in eis. vineas & oliveta que non plantastis. Nunc ergo timete dominum & servite ei perfecto corde atque verissimo. & auferte deos quibus servierunt patres vestri in mesopotamia syrie & in egypto. ac servite domino. Sin autem malum vobis videtur ut domino serviatis. optio vobis datur. Eligite hodie quod placet. cui servire potissimum debeatis. utrum diis quibus servierunt patres vestri in mesopotamia. an diis amorreorum in quorum terra habitatis. ego autem & domus mea serviemus domino. Responditque populus & ait. Absit a nobis ut derelinquamus dominum. & serviamus diis alienis. Dominus deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de terra egypti de domo servitutis. fecitque videntibus nobis signa ingentia. & custodivit nos in omni via per quam ambulavimus. & in cunctis populis per quos transivimus. & eiecit universas gentes amorreum habitatorem terre quam nos intravimus. Serviemus ergo domino. quia ipse est deus noster. Dixitque iosue ad populum. Non poteritis servire domino. Deus enim sanctus & fortis emulator est. nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis dominum & servieritis diis alienis. convertet se & affliget vos atque subvertet postquam prestiterit vobis bona. Dixitque populus ad iosue. Nequaquam ut loqueris erit. sed serviemus domino. Et iosue ad populum. Testes inquit vos estis. quia ipsi elegeritis dominum ut serviatis ei. Responderuntque. Testes sumus. Nunc ergo ait auferte deos alienos de medio vestri. & inclinate corda vestra ad dominum. Dixitque populus ad iosue. Domino deo nostro serviemus. & obedientes erimus preceptis eius. Percussit ergo iosue in die illo fedus. & proposuit populo precepta atque iudicia in sichem. Scripsitque iosue omnia verba hec in volumine legis domini. & tulit lapidem grandem posuitque subter quercum que erat in sanctuario domini. & dixit ad omnem populum. En lapis iste erit vobis in testimonium. quod audieritis omnia verba domini que locutus est vobis. ne forte postea negare velitis. & mentiri domino deo vestro. Dimisitque populum. singulos in possessionem suam. Et post hec mortuus est iosue filius nun servus domini. c.x. annorum. sepelieruntque eum in finibus possessionis sue. in thamnatsare que sita est in monte effraim. a septentrionali parte montis gaas. Servivitque israel domino cunctis diebus iosue & qui non noverant omnia opera domini que fecerat in israel. Ossa quoque ioseph que tulerant filii israel de egypto sepelierunt in sichem in parte agri quem emerat iacob a filiis emmor patris sichem centum novellis ovibus: & fuit in possessionem filiorum ioseph. Eleazar quoque filius aaron mortuus est. & sepelierunt eum in gaab finees filii eius. que data est ei in monte effraim.

INCIPIT·LIBER· IVDICV·QVI·DR· SOBTHIM·

POST MORTEM IOSVE consuluerunt filii israel dominum dicentes. Quis ascendet ante nos contra chananeum. & erit dux belli? Dixitque dominus. Iudas ascendet. Ecce tradidi terram in manus eius. Et ait iudas symeoni fratri suo. Ascende mecum in sorte mea. & pugna contra chananeum. ut & ego pergam tecum in sorte tua. Et abiit cum eo symeon. Ascenditque iudas & tradidit dominus chananeum ac ferezeum

in manus eorum. & percusserunt in bezech decem milia uirorum. Inuenerunt adonibezech in bezech & pugnauerunt contra eum. & percusserunt chananeum ac ferezeum. Fugit autem adonibezech quem secuti comprehenderunt. cesis summitatibus manuum eius ac pedum. Dixitque adonibezech. Septuaginta amputatis manuum ac pedum summitatibus colligebant sub mensa mea reliquias. Sicut feci ita reddidit mihi dominus. Adduxeruntque eum in hierusalem. & ibi mortuus est. Oppugnantes ergo filii iuda hierusalem ceperunt eam. & percusserunt in ore gladii tradentes cunctam incendio ciuitatem. Et postea descendentes pugnauerunt contra chananeum qui habitabat in montanis. & ad meridiem. & in campestribus. Pergensque iudas contra chananeum qui habitabat in ebron. cuius nomen fuit antiquitus cariatharbe. percussit sesay. & aiman, et tholmai. Atque inde profectus abiit ad habitatores dabir. cuius nomen uetus erat cariathsepher. id est ciuitas litterarum. Dixitque caleph. Qui percusserit cariathsepher & uastauerit eam. dabo ei axam filiam meam uxorem. Cumque cepisset eam othoniel filius cenez frater caleph minor. dedit ei filiam suam coniugem. Quam pergentem in itinere monuit uir suus ut peteret a patre suo agrum. Que cum suspirasset sedens asino. dixit ei caleph. Quid habes? At illa respondit. Da mihi benedictionem. Quia terram arentem dedisti mihi. da & irriguam aquis. Dedit ergo ei caleph irriguum superius. & irriguum inferius.

Filii autem cynei cognati moysi ascenderunt de ciuitate palmarum cum filiis iuda in desertum sortis eius. quod est ad meridiem arad. & habitauerunt cum eo. Abiit autem iudas cum symeone fratre suo. & percusserunt simul chananeum qui habitabat in sephat. & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis horma. id est anathema. Cepitque iudas gazam cum finibus suis & ascalonem atque accaron cum terminis suis. Fuitque dominus cum iuda & montana possedit. nec potuit delere habitatores uallis quia falcatis curribus habundabant. Dederuntque caleph ebron sicut dixerat dominus & moyses. Qui deleuit ex ea tres filios enak. Iebuseum autem habitatorem hierusalem non deleuerunt filii beniamin. habitauitque iebuseus cum filiis beniamin in hierusalem usque in presentem diem. Domus uero ioseph ascendit in bethel. fuitque dominus cum eis. Nam cum obsiderent urbem que prius luza uocabatur. uiderunt hominem egredientem de ciuitate. dixeruntque ad eum. Ostende nobis introitum ciuitatis. & faciemus tecum misericordiam. Qui cum ostendisset eis percusserunt urbem in ore gladii. hominem autem illum. & omnem cognationem eius dimiserunt. Qui dimissus abiit in terram ethim. et edificauit ibi ciuitatem uocauitque eam lusam. que ita appellatur usque in presentem diem.

Manasses quoque non deleuit bethsan & thenac cum uiculis suis & habitatores dor & ieblaam & mageddo cum uiculis suis. cepitque chananeus habitare cum eis. Postquam autem confortatus est israhel. fecit eos tributarios & delere noluit. Effraim etiam non interfecit chananeum qui habitabat in gazer. sed habitauit cum eo. Zabulon non deleuit habitatores cethron. & naalon. sed habitauit chananeus in medio eius. factusque est ei tributarius. Aser quoque non deleuit habitatores accho & sydonis. alab et achazib. & alba. & afek. & rooob. habitauitque in medio chananei habitatores illius terre. nec interfecit eum. Neptalim non deleuit habitatores bethsames. & bethanath. & habitauit inter chananeum habitatorem terre. Fueruntque ei bethsamite & bethanite tributarii. Artauitque amorreus filios dan in monte. nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent. Habitauitque in monte hares quod interpretatur testaceo in ahilon & salim. Et aggrauata est manus ioseph. factusque est ei tributarius. Fuit autem terminus amorrei ab ascensu scorpionis petra & superiora loca.

Ascenditque angelus domini de galgala ad locum flentium & ait. Eduxi uos de egypto & introduxi in terram pro qua iuraui patribus uestris. & pollicitus sum ut non facerem irritum pactum meum uobiscum in sempiternum. ita dumtaxat ut non feriretis pactum cum habitatoribus terre huius. & aras eorum subuerteretis & noluistis audire uocem meam. Cur hoc fecistis? Quam ob rem nolui delere eos a facie uestra ut habeatis hostes. & dii eorum sint uobis in ruinam.

Cumque loqueretur angelus domini omnia uerba hec ad omnes filios israhel. eleuauerunt uocem suam & fleuerunt. & uocatum est nomen loci illius flentium siue lacrimarum. immolaueruntque ibi hostias domino. Dimisit ergo iosue populum & abierunt filii israhel unusquisque in possessionem suam ut obtinerent eam. seruieruntque domino cunctis diebus uite eius. & seniorum qui longo post eum uixerunt tempore & nouerant omnia opera domini que fecerat cum israhel. Mortuus est iosue filius nun famulus domini c. & x annorum erat. & sepelierunt eum in finibus possessionis sue in thamnathsare in monte effraim a septemtrionali plaga montis gaas. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos. Et surrexerunt alii qui non nouerant dominum & opera que fecerat cum israhel. Feceruntque filii israhel malum in conspectu domini & seruierunt baalim ac dimiserunt dominum deum patrum suorum qui eduxerat eos de terra egypti & secuti sunt deos alienos. deos quoque populorum qui habitabant in circuitu eorum & adorauerunt eos. & ad iracundiam concitauerunt dominum dimittentes eum. & seruientes baal et astaroth. Iratusque est dominus contra israhel. & tradidit eos in manus diripientium. Qui ceperunt eos & uendiderunt hostibus qui habitabant per gyrum nec potuerunt resistere aduersariis suis. sed quocumque pergere uoluissent manus domini erat super eos. sicut locutus est & iurauit eis. & uehementer afflicti sunt. Suscitauitque dominus iudices qui liberarent eos de uastantium manibus. sed nec illos audire uoluerunt fornicantes cum diis alienis & adorantes eos. Cito deseruerunt uiam per quam ingressi fuerant patres eorum. & audientes mandata domini omnia fecere contraria. Cumque dominus iudices suscitaret. in diebus eorum flectebatur misericordia. & afflictorum audiebat gemitus. & liberabat eos de cede uastantium. Postquam autem mortuus esset iudex reuertebantur & multo maiora faciebant quam fecerant patres eorum sequentes deos alienos & seruientes eis. & adorantes illos. Non dimiserunt adinuentiones suas. & uiam durissimam per quam ambulare consueuerant. Iratusque est furor domini in israhel & ait. Quia irritum fecit gens ista pactum meum quod pepigeram cum patribus eorum. & uocem meam audire contempsit. & ego non delebo gentes quas dimisit iosue & mortuus est. ut in ipsis experiar israhel utrum custodiant uiam domini & ambulent in ea. sicut custodierunt

patres eorum an non. Dimisit ergo dominus omnes has nationes & cito subuertere noluit. nec tradidit in manus iosue.

He sunt gentes quas dominus dereliquit ut erudiret in eis israhelem & omnes qui non nouerant bella chananeorum. & postea discerent filii eorum certare cum hostibus & habere consuetudinem preliandi. Quinque satrapas philistinorum. omnemque chananeum et sydonium. atque eueum qui habitabat in monte lybano. De monte baal & hermon usque ad introitum emath. Dimisitque eos ut in ipsis experiretur israhelem utrum audiret mandata domini que preceperat patribus eorum per manum moysi an non. Itaque filii israhel habitauerunt in medio chananei. & ethei. & amorrei. & ferezei & euei. & iebusei. & duxerunt filias eorum uxores. ipsique filias suas eorum filiis tradiderunt. & seruierunt diis eorum. Feceruntque malum in conspectu domini: & obliti sunt dei sui seruientes baalim & astaroth. Iratusque dominus contra israhel tradidit eos in manus chusanrasathaim regis mesopotamie seruieruntque octo annis. Et clamauerunt ad dominum qui suscitauit eis saluatorem et liberauit eos othoniel filium cenez fratrem caleph minorem. Fuitque in eo spiritus domini. & iudicauit israhel. Egressusque est ad pugnam & tradidit dominus in manus eius chusanrasathaim regem syrie & oppressit eum. Quieuitque terra xl. annis. et mortuus est othoniel filius cenez. Addiderunt autem filii israhel facere malum in conspectu domini. Qui confortauit aduersum eos eglon regem moab quia fecerunt malum in conspectu domini. & copulauit ei filios ammon et amalech. Abiitque & percussit israhel. atque possedit urbem palmarum. Seruieruntque filii israhel eglon regi decem & octo annis. Et postea clamauerunt ad dominum qui suscitauit eis saluatorem uocabulo aioth in elitum filium gera. filium gemini qui utraque manu utebatur pro dextera. Miseruntque filii israhel per illum munera eglon regi moab. Qui fecit sibi gladium ancipitem habentem in medio capulum longitudinis palme unius. & accinctus est eo subter sagum in dextro femore. obtulitque munera eglon regi moab. Erat autem eglon crassus nimis. Cumque obtulisset ei munera. prosecutus est socios qui cum eo uenerant. & reuersus de galgalis ubi erant ydola. dixitque ad regem. Verbum secretum habeo ad te o rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus qui circa eum erant: ingressus est aioth ad eum. Sedebat autem in estiuo cenaculo solus. Dixitque. Verbum dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno. Extenditque aioth manum sinistram & tulit sicam de dextro femore suo. infixitque eam in uentre eius tam ualide ut capulum ferrum sequeretur in uulnere ac pinguissimo adipe stringeretur. nec eduxit gladium sed ita ut percusserat reliquit in corpore. statimque per secreta nature alui stercora proruperunt. Aioth autem clausis diligentissime ostiis cenaculi & obfirmatis sera per posticum egressus est. Seruique regis ingressi uiderunt clausas fores cenaculi. atque dixerunt. Forsitan purgat aluum in estiuo cubiculo. Expectantesque diu donec erubescerent & uidentes quod nullus aperiret: tulerunt clauem & aperientes inuenerunt dominum suum iacentem in terra mortuum.

Aioth autem dum illi turbarentur effugit & pertransiit locum ydolorum unde reuersus fuerat. uenitque in seirath. & statim insonuit bucina in monte effraim. Descenderuntque cum eo filii israhel ipso in fronte gradiente. Qui dixit ad eos. Sequimini me. Tradidit enim dominus inimicos nostros moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum & occupauerunt uada iordanis que transmittunt in moab. & non dimiserunt transire quemquam. sed percusserunt de moabitis tempore illo x. milia exercitus. omnes robustos & fortes uiros. nullusque eorum euadere potuit. Humiliatusque est moab die illo sub manu israhel. & quieuit terra lxxx. annis. Post hunc fuit sangar filius anath qui percussit de philistiim sexcentos uiros uomere. & ipse quoque defendit israhel. Addideruntque filii israhel facere malum in conspectu domini post mortem aioth. Et tradidit eos dominus in manus iabin regis chanaan qui regnauit in asor. Habuitque ducem exercitus sui nomine sysaram. Ipse quoque habitabat in aseroth gentium. Clamaueruntque filii israhel ad dominum. Nongentos enim habebat falcatos currus. per xx. annos uehementer oppresserat eos. Erat autem debbora prophetes uxor laphidoth que iudicabat populum in illo tempore. & sedebat sub palma que nomine illius uocabatur. inter rama & bethel in monte effraim. Ascendebantque ad eam filii israhel in omne iudicium. Que misit et uocauit barach filium abinoem de cedes neptalim. dixitque ad eum. Precepit tibi dominus deus israhel. Vade & duc exercitum in montem thabor. tollesque tecum x. milia pugnatorum de filiis neptalim. & de filiis zabulon. Ego autem adducam ad te in loco torrentis cyson principem exercitus iabin & currus eius. atque omnem multitudinem. & tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam barach. Si uenis mecum uadam. si nolueris uenire non pergam. Que dixit ad eum. Ibo quidem tecum. sed in hac uice tibi uictoria non reputabitur. quia in manu mulieris tradetur sysara.

Surrexit itaque debbora & perrexit cum barach in cedes. Qui accitis zabulon & neptalim. ascendit cum x. milibus pugnatorum habens debboram in comitatu suo. Aber autem cyneus recesserat quondam a ceteris fratribus suis filiis abab cognati moysi & tetenderat tabernacula usque ad uallem que uocabatur sennim. & erat iuxta cedes. Nunciatumque est sysare quod ascendisset barach filius abinoem in montem thabor. Et congregauit nongentos falcatos currus omnemque exercitum de aseroth gentium ad torrentem cyson. Dixitque debbora ad barach. Surge. hec est dies in qua tradidit dominus sysaram in manus tuas. En ipse est ductor tuus. Descendit itaque barach de monte thabor: et decem milia pugnatorum cum eo. Perterruitque dominus sysaram & omnes currus eius. uniuersamque multitudinem in ore gladii ad conspectum barach in tantum ut sysara de curru exiliens pedibus fugeret. & barach persequeretur fugientes currus & exercitum usque ad aseroth gentium & omnis hostium multitudo usque ad internitionem caderet. Sysara autem fugiens peruenit ad tentorium iahel uxoris aber cynei. Erat enim pax inter iabin regem asor. & domum aber cynei. Egressa igitur iahel in occursum sysare dixit ad eum. Intra ad me domine mi. intra ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius. & opertus ab ea pallio dixit ad eam. Da mihi obsecro paululum aque. quia ualde sitio. Que aperuit utrem lactis. & dedit ei bibere & operuit illum. Dixitque sysara ad eam. Sta ante ostium tabernaculi. & cum uenerit aliquis interrogans te & dicens. Numquid hic est aliquis? Respondebis. Nullus est hic. Tulit itaque iahel uxor aber clauum tabernaculi. assumens pariter malleum. Et ingressa abscondite & cum silentio posuit super tympus capitis eius clauum percussitque

malleo. defixit in cerebrum usque ad terram. Qui sopore morti socians defecit et mortuus est. Et ecce barach sequens sysaram veniebat. Egressaque iahel in occursum eius. dixit ei. Veni et ostendam tibi virum quem queris. Qui cum intrasset ad eam. vidit sysaram iacentem mortuum. et clavum infixum in tympore eius. Humiliavit ergo deus in die illo iabin regem chanaan coram filiis israhel. Qui crescebant cotidie et forti manu opprimebant iabin regem chanaan donec delerent eum.

Cecineruntque debbora et barach filius abinoem in illo die dicentes. Qui sponte obtulistis de israhel animas vestras ad periculum benedicite domino. Audite reges. auribus percipite principes. Ego sum. ego sum que domino canam. psallam domino deo israhel. Domine cum exires de seyr et transires per regiones edom. terra mota est. celi ac nubes distillaverunt aquis. montes fluxerunt a facie domini. et synai a facie domini dei israhel. In diebus samgar filii anath. in diebus iahel quieverunt semite. et qui ingrediebantur per eas. ambulaverunt per calles devios. Cessaverunt fortes in israhel. et quieverunt. donec surgeret debbora mater in israhel. Nova bella elegit dominus. et portas hostium ipse subvertit. Clipeus et hasta apparuerunt in quadraginta milibus israhel. Cor meum diligit principes israhel. qui propria voluntate obtulistis vos discrimini. benedicite domino. Qui ascenditis super nitentes asinos. et sedetis in iudicio et ambulatis in via loquimini. ubi collisi sunt currus. et hostium suffocatus exercitus. Ibi narrentur iusticie domini. et clementia in fortes israhel. Tunc descendit populus domini ad portas. et obtinuit principatum. Surge surge debbora. surge et loquere canticum. Surge barach et apprehende captivos tuos fili abinoem. Salvate sunt reliquie populi. dominus in fortibus dimicavit. Ex effraim delevit eos in amalech et post eum ex beniamin in populos tuos amalech. De machir principes descenderunt. de zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum. Duces ysachar fuere cum debbora et barach vestigia sunt secuti. qui quasi in preceps ac barathrum se discrimini dedit. Divisio contra se ruben magnanimorum reperta contentio est. Quare habitas inter duos terminos. ut audias sibilos gregum? Divisio contra se ruben magnanimorum reperta contentio est. Galaad trans iordanem requiescebat. et dan vacabat navibus. Aser habitabat in litore maris. et in portubus morabatur. Zabulon vero et neptalim obtulerunt animas suas morti in regione merome. Venerunt reges et pugnaverunt reges chanaan in thannac iuxta aquas mageddon. et tamen nichil tulere predantes. De celo dimicatum est contra eos. stelle manentes in ordine et cursu suo. adversum sysaram pugnaverunt. Torrens cyson traxit cadavera eorum. torrens cadumim torrens cyson. Conculca anima mea robustos. Ungule equorum ceciderunt fugientibus impetu et per preceps ruentibus fortissimis hostium. Maledicite terre meroz. Dixit angelus domini. Maledicite habitatoribus eius. quia non venerunt ad auxilium domini. in adiutorium fortissimorum eius. Benedicta inter mulieres iahel uxor aber cynei. et benedicatur in tabernaculo suo. Aquam petenti lac dedit. et in fiala principum obtulit butyrum. Sinistram manum misit ad clavum. et dexteram ad fabrorum malleos. Percussitque sysaram querens in capite locum vulneri. et tympus valide perforans. Inter pedes eius ruit. defecit et mortuus est. Ante pedes eius volvebatur. et iacebat exanimis et miserabilis. Per fenestram prospiciens ululabat mater eius. et de cenaculo loquebatur. Cur moratur regredi currus eius? Quare tardaverunt pedes quadrigarum eius? Una sapientior ceteris uxoribus eius. hec socrui sue verba respondit. Forsitan nunc dividit spolia. et pulcherrima feminarum eligitur ei. Vestes diversorum colorum sysare traduntur in predam. et supellex varia ad ornanda colla congeritur. Sic pereant omnes inimici tui domine. qui autem diligunt te sicut sol in ortu suo splendet. ita rutilent.

Quievitque terra xl. annos. Fecerunt autem filii israhel malum in conspectu domini. Qui tradidit eos in manu madian vii annis. et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus. et munitissima ad repugnandum loca. Cumque sevisset israhel. ascendebat madian et amalech. et ceteri orientalium nationum. et apud eos figentes tentoria sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum gaze. Nichilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in israhel. non oves. non boves. non asinos. Ipsi enim et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis. et instar locustarum omnia complebant. innumera multitudo hominum et camelorum. quicquid tetigerant devastantes. Humiliatusque est israhel valde in conspectu madian.

Et clamavit ad dominum postulans auxilium contra madianitas. Qui misit ad eos virum prophetam et locutus est. Hec dicit dominus deus israhel. Ego vos feci conscendere de egypto. et eduxi de domo servitutis. et liberavi de manu egyptiorum et omnium inimicorum qui affligebant vos. eiecique eos ad introitum vestrum. et tradidi vobis terram eorum. Et dixi. Ego dominus deus vester. ne timeatis deos amorreorum in quorum terra habitatis. et noluistis audire vocem meam.

Venit autem angelus domini et sedit sub quercu que erat in ephra. et pertinebat ad ioas patrem familie ezri.

Cumque gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari ut fugeret madian. apparuit ei angelus domini et ait.

Dominus tecum virorum fortissime. Dixitque ei gedeon. Obsecro domine. si dominus nobiscum est. cur apprehenderunt nos hec omnia?

XX.

Ubi sunt mirabilia eius que narraverunt patres nostri atque dixerunt. De egypto eduxit nos dominus. Nunc autem dereliquit nos. et tradidit in manibus inimici madian. Respexitque ad eum dominus et ait. Vade in hac fortitudine tua et liberabis israhel de manu madian. Scito quod miserim te. Qui respondens ait. Obsecro domine mi. in quo liberabo israhel? Ecce familia mea infima in manasse et ego minimus in domo patris mei. Dixitque ei dominus. Ego ero tecum. et percuties madian quasi unum virum. Et ille. Si inveni inquit gratiam coram te. da michi signum quod tu sis qui loqueris ad me. Ne recedas hinc donec revertar ad te portans sacrificium. et offerens tibi. Qui respondit. Ego prestolabor adventum tuum. Ingressus est itaque gedeon et coxit hedum et de farine modio azimos panes. carnesque ponens in canistro et ius carnium mittens in ollam. tulit omnia sub quercu et obtulit ei. Cui dixit angelus domini. Tolle carnes et panes azimos. et pone supra petram illam. et ius desuper funde. Cumque fecisset ita. extendit angelus domini summitatem virge quam tenebat in manu. et tetigit carnes et azimos panes. Ascenditque ignis de petra. et carnes azimosque consumpsit. Angelus autem domini evanuit ex oculis eius. Vidensque gedeon quod esset angelus domini. ait. Heu michi domine deus. quia vidi angelum domini facie ad faciem. Dixitque ei dominus. Pax tecum. Ne timeas. non morieris. Edificavit ergo ibi gedeon altare domino vocavitque illud domini pax. usque in presentem diem.

Cumque adhuc esset in ephra que est familie ezri. nocte illa dixit dominus ad eum. Tolle taurum patris tui. et alterum taurum annorum vii. destruesque aram baal que est patris tui. et nemus quod circa aram est succide. et edificabis altare domino deo tuo in summitate petre huius. super quam sacrificium ante posuisti. tollesque taurum secundum et offeres holocaustum super lignorum struem que de nemore succideris. Assumptis ergo gedeon decem viris de servis suis. fecit sicut preceperat dominus. Timens autem domum patris sui et homines illius civitatis. per diem facere noluit. sed omnia nocte complevit. Cumque surrexissent viri oppidi eius mane. viderunt destructam aram baal lucumque succisum et taurum alterum impositum super altare quod tunc edificatum erat. dixeruntque ad invicem. Quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti. dictum est. Gedeon filius ioas fecit hec omnia. Et dixerunt ad ioas. Produc filium tuum ut moriatur. quia destruxit aram baal. et succidit nemus. Quibus ille respondit. Numquid ultores estis baal ut pugnetis pro eo? Qui adversarius eius est. moriatur antequam lux crastina veniat. Si deus est. vindicet se ex eo qui suffodit aram eius. Ex illo die vocatus est gedeon ierobaal eo quod dixisset ioas. Ulciscatur se de eo baal qui suffodit altare eius.

Igitur omnes madian et amalech et orientales populi congregati sunt simul. et transeuntes iordanem castrametati sunt in valle iezrahel. Spiritus autem domini induit gedeon. Qui clangens bucina convocavit abiezer. ut se sequeretur. Misitque nuntios in universum manassen. qui et ipse secutus est eum. Et alios nuntios in aser et zabulon. et neptalim. qui occurrerent ei. Dixitque gedeon ad dominum. Si salvum facis per manum meam israhel. sicut locutus es. Ponam vellus hoc lane in area. si ros in solo vellere fuerit et in omni terra siccitas. sciam quod per manum meam sicut locutus es liberabis israhel. Factumque est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere concham rore implevit. Dixitque rursus ad dominum. Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel temptavero signum querens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit. et omnis terra rore madens. Fecitque dominus nocte illa ut postulaverat. et fuit siccitas in solo vellere. et ros in omni terra.

Igitur ierobaal de nocte consurgens et omnis populus cum eo venit ad fontem qui vocatur arath. Erant autem castra madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi. Dixitque dominus ad gedeon. Multus tecum est populus. nec tradetur madian in manus eius. ne glorietur contra me israhel et dicat. Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum et cunctis audientibus predica. Qui formidolosus et timidus est revertatur. Recesseruntque de monte galaad. et reversa sunt ex populo viginti duo milia virorum. et tantum x. milia remanserunt. Dixitque dominus ad gedeon. Adhuc populus multus est. Duc eos ad aquas. et ibi probabo illos. Et de quo dixero tibi ut tecum vadat ipse pergat. quem ire prohibuero revertatur. Cumque descendisset populus ad aquas. dixit dominus ad gedeon. Qui lingua lambuerint aquas. sicut solent canes lambere. separabis eos seorsum. qui autem curvatis genibus biberint. in altera parte erunt. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proicientes aquas lambuerant trecenti viri. omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat. Et ait dominus ad gedeon. In trecentis viris qui lambuerunt aquas liberabo vos. et tradam madian in manu tua. Omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

Igitur sumptis pro numero cibariis et tubis. omnem reliquam multitudinem abire precepit in tabernacula sua. et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem madian erant subter in valle. Eadem nocte dixit dominus ad eum. Surge et descende in castra. quia tradidi eos in manu tua. Omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum. Sin autem solus ire formidas. descendat tecum phara puer tuus. Et cum audieris quid loquantur. tunc confortabuntur manus tue. et securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse et phara puer eius in partem castrorum. ubi erant armatorum vigilie. Madian autem et amalech et omnes orientales populi fusi iacebant in valle ut locustarum multitudo. Cameli quoque innumerabiles erant sicut arena que iacet in litore maris. Cumque venisset gedeon. narrabat aliquis somnium proximo suo. et in hunc modum referebat quod viderat. Vidi somnium. et videbatur michi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi. et in madian castra descendere. Cumque pervenisset ad tabernaculum. percussit illud atque subvertit. et terre funditus coequavit. Respondit is cui loquebatur. Non est hoc aliud nisi gladius gedeonis filii ioas viri israhelite. Tradidit dominus in manus eius madian. et omnia castra eius. Cumque audisset gedeon somnium et interpretationem eius adoravit. et reversus est ad castra israhel. et ait. Surgite. Tradidit enim dominus in manus nostras madian castra. Divisitque trecentos viros in tres partes. et dedit tubas in manibus eorum lagenasque vacuas lampadasque in medio lagenarum. et dixit ad eos. Quod me facere videritis hoc facite. Ingrediar partem castrorum. et quod fecero sectamini. Quando personuerit tuba in manu mea. vos quoque per castrorum circuitum clangite. et conclamate domino et gedeoni.

Ingressusque est gedeon et trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum incipientibus vigiliis noctis medie. et custodibus suscitatis ceperunt tubis clangere. et complodere inter se lagenas. Cumque per girum castrorum in tribus personarent locis. et ydrias confregissent tenuerunt sinistris manibus lampadas et dextris sonantes tubas. clamaveruntque. Gladius domini et gedeonis. Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt. et vociferantes ululantesque fugerunt. Et nichilominus insistebant trecenti viri bucinis personantes. Immisitque dominus gladium in omnibus castris. et mutua se cede truncabant. fugientes usque ad bethsecta. et crepidinem abelmeula in thebbath. Conclamantes autem viri israhel de neptalim et aser. et omni manasse persequebantur madian. Et dedit dominus victoriam populo israhel in die illa. Misitque gedeon nuntios in omnem montem effraim dicens. Descendite in occursum madian et occupate aquas usque ad bethbara usque iordanem. Clamavitque omnis effraim et preoccupavit aquas usque bethbara. apprehensos duos viros madian oreb et zeb interfecit. oreb in petra oreb. zeb vero interfecit in torculari zeb.

Et persecuti sunt madian. capita oreb et zeb portantes ad gedeon

28.

tis fluenta iordanis. Dixeruntq; ad eum uiri effraim. Quid
e hoc qd facere uoluisti. ut non nos uocares cum ad pugna p̄ge
res contra madian iurgantes fortit̄ & ppe uim inferentes. Q̄b:
ille resp. Nonne melior est racemus effraim uindemiis abie
zer.? In manus uras tradidit dns principes madian oreb ⁊
zeb. Quid tale potui facere quale uos fecistis.? Quod cū lo
cutus fuisset. requieuit sp̄c eoꝝ quo tumebant contra eum.
Cumq; uenisset gedeon ad iordanē transiuit eum cū trecen
tis uiris qui secum erant. & p̄ lassitudine fugientes p̄sequi
n̄ poterant. Dixq: ad uiros socoth. Date obsecro panes
pplo qui mecū ē quia ualde defecerunt. ut possim̄ p̄sequi
zebee & salmana reges madian. Responderē principes
socoth. Forsitan palme manuū zebee & salmana ī manu
tua sunt. & iccirco postulas ut demus exercitui tuo panes.
Quib: ille ait. Cū ergo tradiderit zebee & salmana in
manus meas. conteram carnes uras cum spinis tribulisq;
deserti. Et inde conscendens uenit in phanuel. locutq; ē
ad uiros loci illi⁹ similia. Cui & illi responderē sicut respō
derant uiri socoth. Dix̄ itaq; & eis. Cum reuersus fuero
uictor in pace. destruam turrim hanc.
Zebee aū & salmana requiescebant cum omni exercitu suo.
Quindecī enim milia uiri remanserant ex omnib: turmis
orientalium pploꝝ. cesis c.xx̄. milib: bellatoꝝ ⁊ educen
tium gladium. Ascendensq; gedeon p̄ uiam eoꝝ q̄ in tab
naculis morabant. & ad orientalē partē nobe & iecbaa.
p̄cussitq; castra hostium qui securi erant. & nich aduš̄i
suspicabant. Fugeruntq; zebee & salmana. q̄s p̄seq̄ns
gedeon comp̄hendit. turbato omni exercitu eoꝝ. Reuer
tensq; de bello an̄ solis ortum app̄hendit puerū de uiris
socoth interrogauitq; eum nomina p̄ncipum & senioꝝ so
coth. & descripsit lxx̄. septē uiros. Venitq; ad socoth &
dixit eis. En zebee & salmana sup quib: exp̄brastis m̄
dicentes. Forsitan manus zebee & salmana in manib:
tuis sunt. & iccirco postulas ut demus uiris qui lassi sunt
& defecerunt panes. Tulit ḡ seniores ciuitatis & spinas
deserti ac tribulos & contriuit cum eis atq; comminuit ui
ros socoth turrimq; phanuel subuertit. occisis habitatorib;
ei⁹ ciuitatis. Dixq: ad zebee & salmana. Quales fuerunt
uiri quos occidistis in thabor. Qui responderunt. Similes tui.
& unus ex eis quasi filius regis. Quib: ille ait. Fr̄s mei fu
erunt. filii matris meę. Viuit dominus si seruassetis eos. n̄
uos occiderem. Dixitq; iether p̄mogenito suo. Surge in̄fice
eos. Qui non eduxit gladium. timebat enim. quia adhuc pu
er erat. Dixeruntq; zebee & salmana. Tu surge ⁊ irrue
in nos. quia iuxta etatē robur est hominis. Surrex̄ gedeon
& interfecit zebee & salmana & tulit ornamenta ac bullas
quib: colla regalium cameloꝝ decorari solent. Dixerē omnē
uiri isrl̄ ad gedeon. Dominare nr̄i tu & filius tuus. & filii filii
tui. quia liberasti nos de manu madian. Quib: ille ait. Non
dominabor uri. nec dominabit̄ in uos filius m̄s. s: dominabit̄
dns. Dix̄q: ad eos. Vnam petitionē postulo a uob. date m̄ in
aures ex preda urā. Inaures enim aureas madianitę habere
consueuerant. Qui responderē. Libentissime dabimus.
Expandentesq; sup t̄ram pallium. p̄iecerunt in eo inaures de p̄da.
& fuit pondus postulatarū inaurium mille septingenti auri
sicli absq; ornamentis & monilib: & ueste purpurea quib:
madian reges uti soliti erant. & p̄ter torques aureas cameloꝝ.
Fecitq; ex eo gedeon ephod & posuit illud in ciuitate sua ephra.
Fornicatq; est omnis isrl̄ in eo. & factum ē gedeoni & omni
domui eius in ruina. Humiliat̄ ē madian coram filiis isrl̄. nec
potuerunt ultra eleuare ceruices. s: quieuit t̄ra p̄ xl. annos
quib: p̄fuit gedeon.
Abiit itaq; ierobaal filius ioas. & habitauit in domo sua. Habu
itq; lxx̄ filios qui egressi sunt de femore eius. eo qd̄ plures ha
buit uxores. Concubina aū illius q̄m habebat in sichem genuit
ei filium nomine abimelech. Mortuus ē gedeon filius ioas
in senectute bona. & sepultus in sepulchro ioas patris sui in ephra
de familia ezri. Postq̄m aū mortuus est gedeon. auersi sunt
filii isrl̄ & fornicati sunt cum baalim. p̄cusseruntq; cū baal fed⁹
ut eēt eis in dm̄. nec recordati sunt domini di̅ sui q̄ eruit eos de
manib: omnium inimicoꝝ suoꝝ p̄ circuitum. nec fecerē misericordia
cum domo ierobaal id est gedeon iuxta omnia bona q̄ fecerat
Abiit aū abimelech filius ierobaal in sichem ad fr̄s
matris suę. & locutus ē ad eos & ad omnē cognationē domus
matris suę dicens. Loquimini ad om̄s uiros sichem. Quid uob
ē melius ut dominentur uob lxx̄. uiri om̄s filii ierobaal. an
ut dominet̄ uob unus uir.? Simulq; considerate. quia os
urm̄. & caro ura sum. Locutiq; sunt fr̄s matris ei⁹ de eo ad om̄s
uiros sichem uniūsos sermones istos. & inclinauerē cor
post abimelech dicentes. Fr̄ nr̄ est. Dederēq; illi lxx̄ pond
argenti de fano baal berith. qui conduxit sibi uiros ī opes
& uagos. secutiq; sunt eum. Et uenit in domum pat̄s sui
ephra. & occidit fr̄s suos filios ierobaal lxx̄ uiros sup lapidē
unum. Remansitq; ionathan filius ierobaal minim⁹ ⁊ absconditus ē.
Congregati sunt aū om̄s uiri sichem. & uniūse familie urbis mello
abieruntq; & constituerunt regem abimelech. iuxta q̄rcū q̄
stabat in sichem. Quod cum nunciatū eēt ad ionathan. iuit &
stetit in uertice montis garizim. eleuataq; uoce clamauit ⁊ dix.
Audite me uiri sichem. ita ut audiat uos dš. Ierunt ligna
ut unguerent sup se regem. Dixeruntq; oliuę impa nob.
Que resp. Numquid possum deserere pinguedinē meā qua
& dii utuntur & homines. & uenire ut inter ligna p̄moue
ar.? Dixeruntq; ligna ad arborē ficum. Veni & sup nos
regnum accipe. Que resp eis. Numq̄d possum deserere dul
cedinem meam. fructusq; suauissimos. & ire ut int̄ ligna com
mouear.? Locuta suntq̄q; ligna ad uitē. Veni & impa
nob. Que resp. Numq̄d possum deserere uinū meū qd letī
ficat dm̄ & homines. & int̄ cetera ligna commoueri.? Di
xeruntq; omnia ligna ad ramnum. Veni & impa nobis. Que
resp eis. Si uere me regē uob constituitis. uenite & sub umb̄
mea requiescite. Si aū non uultis. egrediat̄ ignis de ramno
meo. & deuoret cedros lybani. Nunc ḡ si recte & absq; pec
cato constituistis sup uos regē abimelech & bene egistis cum
ierobaal & cum domo ei⁹. & reddidistis uicē beneficiis eius.
q̄ pugnauit p uob & animā suā dedit p̄iculis ut erueret uos
de manu madian. q̄ nunc surrexistis contra domū patris mei

& interfecistis lxx̄ filios ei⁹ sup unum lapidē. & constituistis
regē abimelech filium ancillę ei⁹ sup habitatores sichem. eo q̄d
fr̄ ur̄ sit. Si ḡ recte & absq; uitio egistis. cū ierobaal & domo
eius. hodie letamini in abimelech. & ille letabit̄ in uob. Sin
aū p̄uerse. egrediat̄ ignis ex eo ut consumat habitatores siche
& oppidum mello. & deuoret abimelech. Que cū dixisset
fugit. & abiit in bera. Habitauitq; ibi metu abimelech fr̄is sui.
Regnauit itaq; abimelech sup isrl̄ trib: annis. Misitq; dns sp̄m
pessimum int̄ abimelech & habitatores sichem. Qui cepere
eum detestari & scelus interfectionis lxx̄ filioꝝ ierobaal. & ef
fusionē sanguinis eoꝝ conferre in abimelech fr̄em suum. & in
ceteros sichimoꝝ principes qui eum adiuuerant. posuerēq;
insidias aduš̄um eum in uertice montium. Et cum illius p̄sto
larent̄ aduentum exercebant latrocinia agentes p̄das de p̄tereunt.
Nunciatum est abimelech. Venit aū gaal filius obeth cum
frib: suis. & transiuit in sichimā. Ad cuius aduentum erecti
habitatores sichem. egressi sunt in agros uastantes uineas. uuasq;
calcantes. & factis cantantium choris ingressi sunt fanū di̅ sui.
& int̄ epulas & pocula maledicebant abimelech. clamante
gaal filio obeth. Quis est abimelech. & quis ē sichem ut
seruiamus ei.? Numq̄d n̄ est filius ierobaal & constituit p̄n
cipem zebul seruum suū sup uiros emmor patris sichem.?
Cur ḡ seruiemus ei.? Vtinā daret aliquis pplm̄ istū sub
manu mea. ut auferrem de manu abimelech. Dictūq; ē abi
melech. Congrega exercit̄ multitudinē & ueni. Zebul enī
p̄nceps ciuitatis auditis sermonib: gaal filii obeth irat̄ ē
ualde. Et misit clam abimelech nuncios dicens. Ecce gaal
filius obeth uenit in sichimam cum frib: suis. & oppugnat
aduš̄um te ciuitatē. Surge itaq; nocte cū pplo qui tecū est.
& latita in agro & primo mane oriente sole irrue sup ciuita
tē. Illo aū egrediente aduš̄um te cum pplo suo. fac ei qd po
tueris. Surrexit itaq; abimelech cum omni exercitu suo
nocte. & tetendit insidias iuxta sichimā in iiii. locis. Egres
susq; ē gaal filius obeth. & stetit in introitu porte ciuitatis.
Surrexit itaq; abimelech & omnis exercit̄ cum eo de insidi
arum loco. Cumq; uidisset pplm̄ gaal dix̄ ad zebul. Ecce
de montib: multitudo descendit. Cui ille resp. Vmbras mon
tium uides quasi hominum capita. & hoc errore deciperis.
Rursumq; gaal ait. Ecce ppls̄ de umbilico t̄re descendit
& unus cuneus uenit p̄ uiam que respicit quercū. Cui dixit
zebul. Vbi ē nunc os tuum quo loquebaris.? Quis ē abi
melech ut seruiamus ei.? Nonne iste ppls̄ ē q̄m despiciebas.?
Egredere & pugna contra eum.
Abiit ḡ gaal spectante sichimoꝝ pplo. & pugnauit contra abi
melech. Qui p̄secut̄ est fugientē & in urbem compulit. cecī
deruntq; ex parte eius plurimi usq; ad portā ciuitatis. ⁊ abi
melech sedit in ruma. Zebul aū gaal & socios ei⁹ expulit
de urbe. nec in ea passus est demorari. Sequenti aū die egressus
ē ppls̄ in agrum. Quod cum nunciatū eēt abimelech
tulit exercitum suū & diuisit in tres turmas. tendens insidias
in agro. Vidensq; q̄d egrederet̄ ppls̄ de ciuitate surrexit &
irruit in eos. cum cuneo suo. oppugnans & obsidens ciuitatē.
Due aū turme palantes p̄ campos aduš̄arios p̄sequebant̄.
Porro abimelech omni illo die oppugnabat urbē. Quam
cepit interfectis habitatorib: ei⁹. ipsaq; ē destructa. ita ut sal
in ea dispgeret. Quod cum audissent qui habitabant ī turre
sichimoꝝ. ingressi sunt fanum di̅ sui berith ubi fedus cū eo
pepigerant. & ex eo locus nom̄ acceperat. qui erat ualde munit⁹.
Abimelech q̄ audiens uiros turris sichimoꝝ pariṫ conglo
batos ascendit in montē selmon cum omi pplo suo. ⁊ arrep
ta securi p̄cidit ramum arboris impositumq; ferens humero
dix̄ ad socios. Quod me uidetis facere. cito facite. Igit̄ certa
tim ramos de arborib: p̄cidentes. sequebant̄ ducem. Quos
circumdantes p̄sidium succenderē. atq; ita factum ē ut fumo
& igne mille hominum necarent̄. uiri pariter ac mulieres
habitatoꝝ turris sichem. Abimelech aū inde p̄ficiscens
uenit ad oppidum thebes. Quod circumdans obsidebat exercit̄.
Erat enim turris excelsa in media ciuitate ad q̄m confuge
rant uiri ciuitatis simul ac mulieres & omnes p̄ncipes
ciuitatis clausa firmissime ianua & sup t̄rris tectum stan
tes p̄ p̄pugnacula. Accedensq; abimelech iuxta t̄rim pug
nabat fortit̄. & appropinquans ostio ignē subponere nite
bat̄. Et ecce una mulier fragmen mole desup iaciens allisit
capiti abimelech. & confregit cerebrum ei⁹. Qui uocauit
cito armigerum suum. & ait ad eum. Euagina gladiū tuū.
& p̄cute me. ne forte dicat̄ qd̄ a femina interfectus sim.
Qui iussa p̄ficiens eum compleuit. Illoq; mortuo om̄s qui
cum eo erant de isrl̄ reuersi sunt in sedes suas. Et reddidit dš
malum qd̄ fecerat abimelech contra patrē suū interfectis lxx̄
fratrib: suis. Sichimitis q̄q; q̄d operati erant retributum est.
& uenit sup eos maledictio ionathan filii ierobaal.
Post abimelech surrexit dux in isrl̄ thola filius phua patrui
abimelech uir de ysachar qui habitauit in samyr montis ef
fraim. & iudicauit isrl̄ xx̄ & trib: annis. Mortuusq; est
ac sepult⁹ in samyr. Huic successit iahir galaadites. qui
iudicauit isrl̄ p̄ xx̄ & duos annos habens xxx̄ filios seden
tes sup xxx̄. pullos asinarū. & principes xxx̄. ciuitatum.
que ex nomine ei⁹ apellate sunt auoth iahir id est oppida ia
hir usq; in p̄sentē diē. Mortuusq; ē iahir ac sepult⁹ est in
loco cui uocabulum ē camon. Filii aū isrl̄ peccatis ueterib: iun
gentes noua fecerunt malum in conspectu domini. & seruie
runt ydolis baalim & astaroth. & diis syrie ac sydonis.
& moab. & filioꝝ ammon. & philistim. dimiseruntq; dm̄
& n̄ colebant eum. Contra q̄s irat̄ tradidit eos ī man̄ phili
stum. & filioꝝ ammon. Afflictiq; sunt & uehementē oppssi
p̄ annos x. & octo om̄s qui habitabant tr̄ns iordanem in t̄ra
amorrei que ē in galaad in tantum ut filii ammon iordane
transmisso uastarent iudam & beniamin & effraim. Afflic
tusq; ē isrl̄ nimis. clamaueruntq; ad dn̄m & dixerē. Peccauim⁹
t̄. quia dereliquim⁹ & seruiuimus baalim.
Quib: locutus ē dominus. Numquid n̄ egyptii & amorrei. fi
liiq̄q; ammon & philistim sydonii quoq; & amalech &
chanaan oppsserunt uos. & clamastis ad me & erui uos de
manu eoꝝ.? Et tamen reliquistis me & coluistis deos alie
nos. idcirco n̄ addam uos ultra uos liberare. Ite & inuocate
deos quos elegistis. ut uos liberent in tempore angustie. Di

xeruntque filii israhel ad dominum. Peccavimus tibi, redde nobis quicquid tibi placet; tantum nunc libera nos. Quae dicentes, omnia de finibus alienorum deorum ydola proiecerunt et servierunt domino. Qui doluit super miseriis eorum. Itaque filii ammon conclamantes in galaad fixere tentoria. Contra quos congregati filii israhel in maspha castrametati sunt. Dixeruntque principes galaad singuli ad proximos suos. Qui primus e nobis contra filios ammon ceperit dimicare, erit dux populi galaad. Fuit illo tempore iepte galaadites vir fortissimus atque pugnator filius mulieris meretricis qui natus est galaad. Habuit autem galaad uxorem, de qua habebat filios. Qui postquam creverant, eiecerunt iepte dicentes. Heres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre generatus es. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in terra tob.

Congregatique sunt ad eum viri inopes et latrocinantes, et quasi principem sequebantur.

In illis diebus pugnabant filii israhel contra filios ammon. Quibus acriter instantibus perrexerunt maiores natu de galaad ut tollerent in auxilium sui iepte de terra tob. Dixeruntque ad eum. Veni et esto princeps noster, et pugna contra filios ammon. Quibus ille respondit. Nonne vos estis qui odistis me, et eiecistis de domo patris mei? Et nunc venistis ad me necessitate compulsi? Dixeruntque principes galaad ad iepte. Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, et pugnes contra filios ammon, sisque dux omnium qui habitant in galaad. Iepte quoque dixit eis. Si vere venistis ad me ut pugnem pro vobis contra filios ammon, tradideritque eos dominus in manus meas, ego ero princeps vester? Qui responderunt ei. Dominus qui haec audit, ipse mediator est ac testis quod nostra promissa faciamus.

Abiit itaque iepte cum principibus galaad, fecitque eum omnis populus principem sibi. Locutusque est iepte omnes sermones suos coram domino in maspha. Et misit nuntios ad regem filiorum ammon, qui ex persona sua dicerent. Quid mihi et tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam? Quibus ille respondit. Quia tulit israhel terram meam, quando ascendit de egypto, a finibus arnon usque iaboch atque iordanem. Nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rursum mandavit iepte et imperavit eis ut dicerent regi ammon. Haec dicit iepte. Non tulit israhel terram moab nec terram filiorum ammon, sed quando de egypto descendit, ambulavit per solitudinem usque ad mare rubrum, et venit in cades, misitque nuntios ad regem edom dicens. Dimitte ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem moab, qui et ipse transitum praebere contempsit. Mansit itaque in cades, et circuivit ex latere terram edom et terram moab, venitque contra orientalem plagam terrae moab, et castrametatus est trans arnon, nec voluit intrare terminos moab. Arnon quippe confinium est terrae moab. Misit itaque israhel nuntios ad seon regem amorreorum, qui habitabat in esebon, et dixerunt ei. Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium. Qui et ipse verba israhel despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos, sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in iesa, et fortiter resistebat. Tradiditque eum dominus in manus israhel, cum omni exercitu suo. Qui percussit eum, et possedit omnem terram amorrei habitatoris regionis illius, et universos fines eius, de arnon usque ieboch, et de solitudine usque ad iordanem. Dominus ergo deus israhel subvertit amorreum pugnantem illum contra israhel, et tu nunc vis possidere terram eius? Nonne ea quae possedit chamos deus tuus tibi iure debentur? Quae autem dominus deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem. Nisi forte melior es balac filio sephor rege moab, aut docere potes quod iurgatus sit contra israhel, et pugnaverit contra eum, quando habitavit in esebon et in viculis eius, et in aroer et villis eius, vel in cunctis civitatibus iuxta iordanem per trecentos annos? Quare tanto tempore super hac repetitione nichil temptastis? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iusta. Iudicet dominus arbiter huius diei inter israhel et inter filios ammon. Noluitque acquiescere rex filiorum ammon verbis iepte quae per nuntios mandaverat.

Factus est ergo super iepte spiritus domini, et circuiens galaad et manasse, maspha quoque galaad, et inde transiens ad filios ammon, votum vovit domino dicens. Si tradideris filios ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meae, michique occurrerit revertenti cum pace a filiis ammon, eum holocaustum offeram domino. Transivitque iepte ad filios ammon ut pugnaret contra eos. Quos tradidit dominus in manus eius. Percussitque ab aroer usque dum venias in mennith viginti civitates, et usque ad abel quae est vineis consita plaga magna nimis. Humiliatique sunt filii ammon a filiis israhel.

Revertenti autem iepte in maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia cum tympanis et choris. Non enim habebat alios liberos. Qua visa, scidit vestimenta sua et ait. Heu filia mi decepisti me, et ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad dominum, et aliud facere non potero. Cui illa respondit. Pater mi, si aperuisti os tuum ad dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. Dixitque ad patrem. Hoc solum mihi praesta quod deprecor. Dimitte me ut duobus mensibus circueam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Cui ille respondit. Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abisset cum sociis et sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat, quae ignorabat virum. Exinde mos increbuit in israhel, et consuetudo servata est, ut post anni circulum conveniant in unum filiae israhel et plangant filiam iepte galaaditae diebus quattuor.

Ecce autem in effraim orta seditio est. Nam transeuntes contra aquilonem dixerunt ad iepte. Quare vadens ad pugnam contra filios ammon vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. Quibus ille respondit. Disceptatio erat mihi contra filios ammon vehemens, vocavique vos ut michi praeberetis auxilium, et facere noluistis. Quod cernens, in manibus meis posui animam meam, transivique ad filios ammon, quia dixerat. Fugitivus est galaad de effraim, et habitat in medio effraim et manasse. Et tradidit eos dominus in manus meas. Quid commerui ut adversum me surgatis in proelium? Vocatis itaque ad se cunctis viris galaad, pugnabat contra effraim. Percusseruntque viri galaad effraim et manasse, occupaveruntque galaaditae vada iordanis, per quae effraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de effraim numero fugiens, atque dixisset, obsecro ut me transire permittatis, dicebant ei galaaditae. Numquid effrateus es? Quo dicente non sum, interrogabant eum. Dic ergo sebboleth, quod interpretatur spica. Qui respondebat tebboleth, eadem littera spicam exprimere non valens. Statimque apprehensum iugulabant in ipso iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de effraim quadraginta duo milia.

Iudicavitque iepte galaadites israhel sex annis, et mortuus est ac sepultus in civitate sua galaad. Post hunc iudicavit israhel abessan de bethleem, qui habuit triginta filios, et totidem filias, quas emittens foras maritis dedit, et eiusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis iudicavit israhel, mortuusque est ac sepultus in bethleem. Cui successit ahialon zabulonites, decem annis, mortuusque est ac sepultus in zabulon. Post hunc iudicavit israhel abdon filius hellel pharathonites, qui habuit quadraginta filios et triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, et iudicavit israhel octo annis, mortuusque est ac sepultus in pharathon terrae effraim in monte amalech. Rursumque filii israhel fecerunt malum in conspectu domini, qui tradidit eos in manus philistinorum quadraginta annis.

DE SAMSONE

ERAT AUTEM VIR quidam de saraa et de stirpe dan, nomine manue, habens uxorem sterilem. Cui apparuit angelus domini, et dixit ad eam. Sterilis es et absque liberis, sed concipies et paries filium. Cave ergo ne vinum bibas ac siceram, ne immundum quicquam comedas, quia concipies et paries filium, cuius non tanget caput novacula. Erit enim nazareus domini ab infantia sua et ex matris utero, et ipse incipiet liberare israhel de manu philistinorum. Quae cum venisset ad maritum dixit ei. Vir dei venit ad me habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere, sed hoc respondit. Ecce concipies et paries filium, cave ne vinum bibas nec siceram, et ne aliquo vescaris immundo. Erit enim nazareus puer ab infantia sua, et ex utero matris usque ad diem mortis suae. Oravit itaque manue dominum et ait. Obsecro domine, ut vir dei quem misisti veniat iterum, et doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est.

Exaudivitque dominus precantem manue, et apparuit rursum angelus domini uxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quae cum vidisset angelum, festinavit et cucurrit ad virum suum, nuntiavitque ei dicens. Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. Qui surrexit et secutus est uxorem suam, veniensque ad virum dixit ei. Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit. Ego sum. Cui manue. Quando inquit sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? Aut a quo se observare debebit? Dixitque angelus domini ad manue. Ab omnibus quae locutus sum uxori tuae abstineat se, et quicquid ex vinea nascitur non comedat, vinum et siceram non bibat, nullo vescatur immundo, et quod ei praecepi impleat atque custodiat. Dixitque manue ad angelum domini. Obsecro te ut acquiescas precibus meis, ut faciamus tibi hedum de capris. Cui respondit angelus domini. Si me cogis, non comedam panes tuos. Si autem vis holocaustum facere, offer illud domino. Et nesciebat manue quod angelus domini esset. Dixitque ad eum. Quod est nomen tuum, ut si sermo tuus fuerit expletus, honorificemus te? Cui ille respondit. Cur quaeris nomen meum quod est mirabile?

Tulit itaque manue hedum de capris et libamenta, et posuit supra petram offerens domino qui facit mirabilia. Ipse autem et uxor eius intuebantur. Cumque ascenderet flamma altaris in caelum, angelus domini in flamma pariter ascendit. Quod cum vidissent manue et uxor eius, proni ceciderunt in terram, et ultra non eis apparuit angelus domini. Statimque intellexit manue angelum esse domini, et dixit ad uxorem suam. Morte moriemur, quia vidimus deum. Cui respondit mulier. Si dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocausta et libamenta non suscepisset, sed nec ostendisset nobis haec omnia, neque ea quae sunt futura dixisset. Peperit itaque filium, et vocavit nomen eius samson. Crevitque puer et benedixit ei dominus, coepitque spiritus domini esse cum eo in castris dan inter saraa et esthaol.

Descendit ergo samson in thamnatha, vidensque ibi mulierem de filiabus philistiim, ascendit et nuntiavit patri suo et matri dicens. Vidi mulierem in thamnatha de filiabus philistinorum, quam quaeso ut mihi accipiatis uxorem. Cui dixerunt pater et mater sua. Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, et in omni populo meo, quia vis accipere de philistiim qui incircumcisi sunt? Dixitque samson ad patrem suum. Hanc mihi accipe, quia placuit in oculis meis.

39.

Parentes autem eius nesciebant quod res a domino fieret, et quaereret occasionem contra philistiim. Eo enim tempore philistiim dominabantur israheli. Descendit itaque samson cum patre suo et matre in thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis saevus rugiens, et occurrit ei. Irruit autem spiritus domini in samson, et dilaceravit leonem quasi hedum in frusta discerperet, nichil omnino habens in manu, et hoc patri et matri noluit indicare. Descenditque et locutus est mulieri quae placuerat in oculis eius.

Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, et ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis. Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via, veniensque ad patrem suum et matrem dedit eis partem, qui et ipsi comederunt, nec tamen voluit eis indicare quod mel de corpore leonis assumpserat. Descendit itaque pater eius ad mulierem, et fecit filio suo samson convivium, sic enim iuvenes facere consueverant. Cum ergo cives loci vidissent eum, dederunt ei sodales triginta, qui essent cum eo. Quibus locutus est samson. Propono vobis problema, quod si solveritis mihi, dabo vobis triginta syndones, et totidem tunicas. Si autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta syndones, et eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei. Propone problema ut audiamus. Dixitque eis. De comedente exivit cibus, et de forte egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem samson. Blandire viro tuo et suade ei, ut indicet tibi quid significet problema. Quod si dicere nolueris, incendemus te et domum patris tui. An idcirco nos vocastis ad nuptias ut spoliaretis? Quae fundebat

apud Samson lacrimas et querebatur dicens. Odisti me et non diligis. idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille respondit. Patri meo et matri nolui dicere. et tibi indicare potero? Septem igitur diebus convivii flebat apud eum. tandemque die septimo cum ei molesta esset exposuit. Quae statim indicavit civibus suis. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum. Quid dulcius melle? Et quid leone fortius? Qui ait ad eos. Si non arassetis in vitula mea. non invenissetis propositionem meam.

Irruit itaque in eo tempore spiritus domini in Samson descenditque Ascalonem. et percussit ibi XXX viros. quorum ablatas vestes dedit his qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui. uxor autem eius accepit maritum unum de amicis suis et pronubis. Post aliquantum temporis cum dies triticeae messis instarent. venit Samson invisere volens uxorem suam. et attulit ei hedum de capris. Cumque cubiculum eius solito more vellet intrare. prohibuit eum pater illius dicens. Putavi quod odisses eam. et ideo tradidi eam amico tuo. Sed habet sororem quae minor et pulchrior illa est. sit tibi pro ea uxor. Respondit Samson. Ab hac die non erit culpa in me contra Philisteos. faciam enim vobis mala. Perrexitque et cepit trecentas vulpes caudasque earum iunxit ad caudas. et faces ligavit in medio. Quas igne succendit. et dimisit ut huc illucque discurrerent. Quae statim perrexerunt in segetes Philistinorum. Quibus succensis et comportatae iam fruges et adhuc stantes in stipula concrematae sunt. in tantum ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret. Dixeruntque Philistim. Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est. Samson gener Thamnatei. quia tulit uxorem eius et alteri tradidit. iuro haec operatus est. Ascenderuntque Philistim et combusserunt tam mulierem quam patrem eius. Quibus ait Samson. Licet haec feceritis. tamen adhuc ex vobis expetam ultionem. et tunc quiescam. Percussitque eos ingenti plaga. ita ut stupentes suram femori inponerent. Et descendens habitavit in spelunca petrae Etham.

Igitur ascendentes Philistim in terram Iuda castrametati sunt in loco qui postea vocatus est Lehi. id est maxilla. ubi eorum effusus est exercitus. Dixeruntque ad eos de tribu Iuda. Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt. Ut ligemus Samsonem venimus. et reddamus ei quae in nos operatus est. Descenderunt ergo tria milia ad specum silicis Etham. dixeruntque ad Samson. Nescis quod Philistim imperent nobis? Quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait. Sicut fecerunt mihi feci eis. Ligare inquiunt te venimus. et tradere in manus Philistinorum. Quibus respondit Samson. Iurate et spondete mihi quod non me occidatis. Dixerunt. Non te occidemus. sed vinctum tradimus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus et tulerunt eum de petra Etham. Qui cum venisset ad locum maxillae. et Philistim vociferantes occurrissent ei. irruit spiritus domini in Samson. et sicut solent ad odorem ignis lina consumi. ita vincula quibus ligatus erat dissipata sunt et soluta. Inventamque maxillam id est mandibulam asini quae iacebat arripiens interfecit in ea mille viros et ait. In maxilla asini in mandibula pulli asinarum delevi eos. et percussi mille viros. Cumque haec canens verba complesset. proiecit mandibulam de manu. et vocavit nomen eius Ramathlehi. quod interpretatur elevatio maxillae. Sitiensque valde. clamavit ad dominum et ait. Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam. et en siti morior. incidamque in manus incircumcisorum. Aperuitque dominus molarem dentem in maxilla asini et egressae sunt ex ea aquae. quibus haustis refocilavit spiritum. et vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius fons invocantis de maxilla usque in praesentem diem. Iudicavitque Israhel in diebus Philistinorum XX annis. Abiit quoque in Gazam. et vidit ibi meretricem mulierem. ingressusque est ad eam. Quod cum audissent Philistim et percrebruisset apud eos intrasse urbem Samson. circumdederunt eum positis in porta civitatis custodibus et ibi tota nocte cum silentio praestolantes. ut facto mane exeuntem occiderent. Dormivit autem Samson usque ad noctis medium. et inde consurgens apprehendit ambas portas civitatis cum postibus suis et seris. inpositasque humeris suis portavit ad verticem montis qui respicit Ebron.

Post haec amavit mulierem quae habitabat in valle Soreth. et vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam principes Philistinorum atque dixerunt. Decipe eum et disce ab illo in quo tantam habeat fortitudinem. et quomodo eum superare valeamus. et vinctum affligere. Quod si feceris. dabimus tibi singuli mille centum argenteos. Locuta est ergo Dalila ad Samson. Dic mihi obsecro in quo sit tua maxima fortitudo et quid sit quo ligatus erumpere nequeas. Cui respondit Samson. Si septem nerviceis funibus necdum siccis et adhuc humentibus ligatus fuero infirmus ero ut ceteri homines. Attuleruntque ad eam satrapae Philistinorum septem funes ut dixerat. Quibus vinxit eum latentibus apud se insidiis. et in cubiculo finem rei expectantibus. clamavitque ad eum. Philistim super te Samson. Qui rupit vincula quomodo si rumpat quis filum stuppae tortum. vel stamen putamine cum odorem ignis acceperit. et non est cognitum in quo esset fortitudo eius. Dixitque ad eum Dalila. Ecce illusisti mihi. et falsum locutus es. Saltem nunc indica quo ligari debeas. Cui ille respondit. Si ligatus fuero novis funibus qui numquam fuerint in opere. infirmus ero et aliorum hominum similis. Quibus rursum Dalila vinxit eum. et clamavit. Philistim super te Samson. in cubiculo insidiis praeparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum. Dixitque Dalila rursus ad eum. Usquequo decipis me. et falsum loqueris? Ostende quo vinciri debeas. Cui ille. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexueris. et clavum his circumligatum terrae fixeris. infirmus ero. Quod cum fecisset Dalila. dixit ad eum. Philistim super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus et licio. Dixitque ad eum Dalila. Quomodo dicis quod amas me. cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi. et noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua. Cumque molesta ei esset et per multos dies adhaereret. spatium ad quietem non tribuens defecit anima eius. et ad mortem usque lassata est.

Tunc aperiens veritatem rei dixit ad eam. Ferrum numquam ascendit super caput meum. quia nazareus id est consecratus deo sum de utero matris meae. Si rasum fuerit caput meum recedet a me fortitudo mea. et deficiam. eroque sicut ceteri homines. Videns illa quod confessus ei esset omnem animum suum. misit ad principes Philistinorum atque mandavit. Ascendite adhuc semel. quia nunc aperuit mihi cor suum. Qui ascenderunt assumpta pecunia quam promiserant. At illa dormire fecit eum super genua sua. et in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem et rasit septem crines eius. et coepit abicere eum. et a se repellere. Statim enim ab eo fortitudo discessit. Dixitque. Philistim super te Samson. Qui de somno consurgens dixit in animo suo. egrediar sicut ante feci et me excutiam. nesciens quod dominus recessisset ab eo. Quem cum apprehendissent Philistim statim eruerunt oculos eius. et duxerunt in Gazam vinctum catenis. et clausum in carcere molere fecerunt.

Iamque capilli eius renasci coeperant. et principes Philistinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo. et epularentur cottidie dicentes. Tradidit deus noster inimicum nostrum Samsonem in manus nostras. Quod etiam populus videns laudabat deum suum. eademque dicebat. Tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum. qui delevit terram nostram. et occidit plurimos. Laetantesque per convivia sumptis iam epulis praeceperunt ut vocaretur Samson. et ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos. Feceruntque eum stare inter duas columnas. Qui dixit puero regenti gressus eius. Dimitte me ut tangam columnas quibus omnis inminet domus. et recliner super eas. et paululum requiescam. Domus autem plena erat virorum ac mulierum. et erant ibi omnes principes Philistinorum. ac de tecto et solario circiter tria milia utriusque sexus spectabant ludentem Samson. At ille invocato domino ait. Domine deus memento mei. et redde mihi pristinam fortitudinem deus meus. ut ulciscar me de hostibus meis. et pro amissione duum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus. alteram laeva tenens ait. Moriatur anima mea cum Philistim. Concussisque fortiter columnis cecidit domus super omnes principes et ceteram multitudinem quae ibi erat. multoque plures interfecit moriens. quam ante vivus occiderat. Descendentes autem fratres eius et universa cognatio eius. tulerunt corpus eius. et sepelierunt inter Saraa et Esthaul in sepulchro patris sui Manue. Iudicavitque Israhel viginti annis.

Fuit eo tempore vir quidam de monte Effraim. nomine Michas. Qui dixit matri suae. Mille centum argenteos quos separaveras tibi. et super quibus me audiente iuraveras ecce ego habeo et apud me sunt. Cui illa respondit. Benedictus filius meus domino. Reddidit ergo eos matri suae quae dixerat ei. Consecravi et vovi argentum hoc domino ut de manu mea suscipiat filius meus ut faciat sculptile atque conflatile. et nunc trado tibi illud. Reddidit igitur eos matri suae. Quae tulit ducentos argenteos et dedit eos argentario. ut faceret ex eis sculptile atque conflatile. quod fuit in domo Michae. Qui aediculam quoque in ea deo separavit et fecit ephod ac theraphim id est vestem sacerdotalem et ydola. implevitque unius filiorum suorum manum. et factus est ei sacerdos.

In diebus illis non erat rex in Israhel. sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat. Fuit quoque alter adolescens de Bethleem Iuda ex cognatione eius. eratque ipse levites. et habitabat ibi. Egressusque de civitate Bethleem peregrinari voluit ubicumque sibi commodum repperisset. Cumque venisset in montem Effraim iter faciens et declinasset parumper in domo Michae. interrogatus est ab eo unde venis? Qui respondit. Levita sum de Bethleem Iudae. et vado ut habitem ubi potero. et utile mihi esse perspexero. Mane inquit Michas apud me. et esto mihi parens ac sacerdos. daboque tibi per annos singulos X argenteos ac vestem duplicem. et quae ad victum necessaria sunt. Acquievit et mansit apud hominem. fuitque illi quasi unus de filiis. Implevitque Micha manum eius. et habuit apud se puerum sacerdotem. Nunc scio dicens quod bene mihi faciet deus habenti levitici generis sacerdotem.

In diebus illis non erat rex in Israhel. et tribus Dan quaerebat possessionem sibi ut habitaret in ea. Usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat. Miserunt ergo filii Dan stirpis et familiae suae quinque viros fortissimos de Saraa et Esthaul ut explorarent terram et diligenter inspicerent. dixeruntque eis. Ite considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem Effraim et intrassent in domum Michae requieverunt ibi. et agnoscentes vocem adolescentis levitae utentesque illius diversorio dixerunt ad eum. Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam ob causam huc venire voluisti? Qui respondit eis. Haec et haec praestitit mihi Michas. et me mercede conduxit ut sim ei sacerdos. Rogaveruntque eum ut consuleret dominum. et scire possent an prospero itinere pergerent. et res haberet effectum. Qui respondit eis. Ite cum pace. Dominus respicit viam vestram. et iter quo pergitis. Euntes itaque quinque viri Lahis. videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore iuxta Sydoniorum consuetudinem securum et quietum nullo eis penitus resistente magnarumque opum. et procul a Sydone atque a cunctis hominibus separatum. Reversique ad fratres suos in Saraa et Esthaul et quid egissent sciscitantibus responderunt. Surgite et ascendamus ad eos. Vidimus enim terram valde opulentam et uberem. Nolite neglegere. nolite cessare. eamus et possideamus eam. Nullus erit labor. Intrabimus ad securos in regionem latissimam. tradetque nobis dominus locum in quo nullius est rei penuria eorum quae gignuntur in terra.

Profectique sunt de cognatione Dan id est de Saraa et Esthaul sexcenti viri accincti armis bellicis. Ascendentesque manserunt in Cariathiarim Iudae. Qui locus ex eo tempore castrorum Dan nomen accepit et est post tergum Cariathiarim. Inde transierunt in montem Effraim. Cumque venissent ad domum Michae. dixerunt quinque viri qui prius missi fuerant ad considerandam terram Lahis ceteris fratribus suis. Nostis quod in domibus istis sit ephod et theraphim et sculptile. Videte quid vobis placeat. Et cum paululum declinassent. ingressi sunt domum adolescentis levitae qui erat in domo Michae. salutaveruntque eum verbis pacificis. Sexcenti autem viri ita ut erant armati stabant ante ostium. At illi qui ingressi fuerant domum iuvenis sculptile et ephod et theraphim atque conflatile tollere nitebantur. et sacerdos stabat ante ostium sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus. Tulerunt igitur qui intraverant sculptile. ephod et ydola. atque conflatile. Quibus dixit sacerdos. Quid facitis? Responderunt. Tace et pone digitum super os tuum venique nobiscum ut habeamus te patrem et sacerdotem. Quid tibi melius est. ut sis sacerdos in domo unius viri. an in una tribu et familia in Israhel?

Quod cum audisset acquievit sermonibus eorum. et tulit ephod et ydola atque sculptile et cum eis profectus est. Qui cum pergerent et ante se ire fecissent parvulos et iumenta et omne quod erat pretiosum. iamque a domo Michae essent procul. viri qui habitabant in aedibus Michae conclamantes secuti sunt. et post tergum clamare

mare ceperunt. Qui cum respexissent: dixere ad micham. Quid tibi vis? Cur clamas? Qui resp: Deos meos quos feci tulistis m. et sacerdotem et omnia que habui. et dicitis quid tibi est? Dixeruntque ei filii dan. Cave ne ultra loquaris ad nos. et veniant ad te viri animo concitati. et ipse cum domo tua pereas. Et sic cepto itinere pergebant. Videns autem michas quod fortiores se essent. reversus est in domum suam. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem et que supra diximus. venerunt in lahis ad populum quiescentem ac securum. et percusserunt eos in ore gladii. urbemque incendio tradiderunt nullo penitus ferente presidium eo quod procul habitarent a sydone et cum nullo hominum haberent quicquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione roob. Quam rursus extruentes habitaverunt in ea. vocato nomine civitatis dan. iuxta vocabulum patris sui quem genuerat israel. que prius lahis dicebatur. posueruntque sibi sculptile. et ionathan filium gersan filii moysi ac filios eius sacerdotes in tribu dan. usque ad diem captivitatis sue. Mansitque apud eos ydolum miche omni tempore quo fuit domus dei in sylo.

F uit quidam vir levites habitans in latere montis effraim qui accepit uxorem de bethleem iuda. Que reliquit eum et reversa est in domum patris sui bethleem. mansitque apud eum iiii. mensibus. Secutusque est eam vir suus volens ei reconciliare ac blandiri et secum reducere. habens in comitatu puerum. et duos asinos. Que suscepit eum. et introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer eius eumque vidisset. occurrit ei letus. et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus. comedens cum eo et bibens familiariter. Die autem iiii. de nocte consurgens proficisci voluit. quem tenuit socer et ait ad eum. Gusta prius paxillum panis. et conforta stomacho sic proficisceris. Sederuntque simul. et comederunt ac biberunt. Dixitque pater puelle ad generum suum. Queso te ut hodie hic maneas. pariterque letemur. At ille consurgens. cepit velle proficisci. Et nichilominus obnixe eum socer tenuit. et apud se fecit manere. Mane autem facto. parabat levites iter. Cui rursum socer. Oro inquit. ut paululum cibi accipias. et assumptis viribus donec increscat dies. postea proficiscaris. Comederunt ergo simul. Surrexitque adolescens ut pergeret cum uxore sua et puero. Cui rursum locutus est socer. Considera quod dies ad occasum declivior sit. et propinquet ad vesperam. Mane apud me etiam hodie et duc letum diem. et cras proficisceris ut vadas in domum tuam. Noluit gener acquiescere sermonibus eius. sed statim perrexit et venit contra iebus. que altero nomine vocabatur hierusalem ducens secum duos asinos onustos et concubinam. Iamque erant iuxta iebus. et dies mutabatur in noctem. Dixitque puer ad dominum. Veni obsecro declinemus ad urbem iebuseorum. et maneamus in ea. Cui respondit dominus. Non ingrediar oppidum gentis aliene que non est de filiis israel. sed transibo usque gabaa. et cum illuc pervenero manebimus ibi. aut certe in urbe rama. Transierunt igitur iebus. et ceptum carpebant iter. Occubuitque eis sol iuxta gabaa que est in tribu beniamin. diverteruntque ad eam. ut manerent ibi. Quo cum intrassent. sedebant in platea civitatis. et nullus volebat recipere hospicio. Et ecce apparuit homo senex revertens de agro et de opere suo vespere qui et ipse erat de monte effraim. et peregrinus habitabat in gabaa. Homines autem regionis illius erant filii gemini. Elevatisque oculis vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis. et dixit ad eum. Unde venis? et quo vadis? Qui respondit ei. Profecti sumus de bethleem iuda. pergimus ad locum nostrum. qui est in latere montis effraim. unde ieramus in bethleem. et nunc vadimus ad domum dei. Nullusque nos sub tectum suum vult recipere habentes paleas et fenum in asinorum pabulum. et panem ac vinum in meos et ancille mee usus et pueri qui mecum est. nulla re indigemus nisi hospicio. Cui respondit senex. Pax tecum sit. Ego prebebo omnia que necessaria sunt. tantum queso ne in platea maneas. Introduxitque eum in domum suam. et pabulum asinis prebuit. ac postquam laverunt pedes suos. recepit eos in convivium. Illis epulantibus. et post laborem itineris cibo ac potu reficientibus corpora. venerunt viri civitatis illius filii belial id est absque iugo et circumdantes domum senis fores pulsare ceperunt. clamantes ad dominum domus atque dicentes. Educ virum qui ingressus est domum tuam. ut abutamur eo. Egressusque est ad eos senex et ait. Nolite fratres. nolite facere malum hoc. quia ingressus est homo hospicium meum. et cessate ab hac stulticia. Habeo filiam virginem et hic homo habet concubinam. educam eas ad vos ut humilietis eas. et vestram libidinem compleatis. tantum obsecro ne scelus hoc contra naturam operemini in virum. Nolebant acquiescere sermonibus eius. Quod cernens homo duxit ad eos concubinam suam. et eis tradidit illudendam. Qua cum tota nocte abusi essent. dimisere eam mane. At mulier recedentibus tenebris venit ad ostium domus ubi manebat dominus suus. et ibi corruit. Mane facto surrexit homo et aperuit ostium ut ceptam expleret viam. et ecce concubina eius iacebat ante ostium. sparsis in limine manibus. Cui ille putans eam quiescere loquebatur. Surge ut ambulemus. Qua nichil respondente intelligens quod erat mortua. tulit eam et imposuit asino. reversusque est in domum suam. Quam cum esset ingressus arripuit gladium. et cadaver uxoris cum ossibus suis in xii. partes ac frusta concidens. misit in omnes terminos israel. Quod cum vidissent singuli conclamabant. Numquam res talis facta est in israel ex eo die quo ascenderunt de egypto usque ad presens tempus. Ferte sententiam et in commune decernite quid facto opus sit.

I Egressi sunt itaque omnes filii israel et pariter congregati quasi vir unus de dan usque bersabee. et terra galaad ad dominum in maspha. omnesque anguli populorum. et cuncte tribus israel in ecclesiam populi dei. convenerunt xl. milia peditum pugnatorum. Nec latuit filios beniamin quod ascendissent filii israel in maspha. Interrogatique levita maritus mulieris interfecte quomodo tantum scelus perpetratum esset. respondit. Veni in gabaa beniamin cum uxore mea. illucque diverti. et ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum in qua iacebam volentes me occidere et uxorem meam incredibili libidinis furore vexantes. Denique mortua est. Quam arreptam in frusta concidi. misique partes in omnes terminos possessionis vestre. quia numquam tantum nefas. et tam grande piaculum factum est in israel. Adestis omnes filii israel. decernite quid facere debeatis. Stansque omnis populus. et quasi unius hominis sermone respondit. Non recedemus in tabernacula nostra. nec suam quisquam intrabit domum. sed contra gabaa in commune faciemus. Decem viri eligantur centum ex omnibus tribubus israel. et centum de mille. et mille de decem milibus. ut comportent exercitui cibaria et possimus pugnantes contra gabaa beniamin reddere ei pro scelere quod meretur. Convenitque omnis israel ad civitatem quasi unus homo eadem mente unoque consilio. et miserunt nuncios ad omnem tribum beniamin. qui dicerent. Cur tantum nefas in vobis repertum est? Tradite de gabaa qui hoc flagicium perpetrarunt ut moriantur. et auferatur malum de israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum israel audire mandatum. sed ex cunctis urbibus que sue sortis erant convenerunt in gabaa ut illis ferrent auxilium et contra universum israel populum dimicarent. Inventique sunt xxv. quinque milia de beniamin educentium gladium preter habitatores gabaa qui septingenti erant viri fortissimi ita ut sinistra ut dextera preliantes sic fundis ad certum iacientes lapides ut capillum quoque possent percutere. et nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. Virorum quoque israel absque filiis beniamin inventa sunt cccc. milia et quinque educentium gladium et paratorum ad pugnam. Qui surgentes venerunt in domum dei hoc est in sylo. consulueruntque deum atque dixerunt. Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios beniamin? Quibus respondit dominus. Iudas sit dux vester. Statimque filii israel surgentes castrametati sunt iuxta gabaa. et inde procedentes ad pugnam contra beniamin urbem oppugnare ceperunt. Egressique filii beniamin de gabaa occiderunt de filiis israel xx. duo milia virorum. Rursumque filii israel et fortitudine et numero confidentes in eodem loco in quo prius certaverant aciem direxerunt. ita tamen ut prius ascenderent et flerent coram domino usque ad noctem consulerentque eum et dicerent. Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios beniamin fratres meos an non? Quibus ille respondit. Ascendite ad eos et inite certamen. Cumque filii israel altera die contra filios beniamin ad prelium processissent. eruperunt filii beniamin de porta gabaa. et occurrentes eis tanta in eos cede bacchati sunt. ut decem et octo milia virorum educentium gladium prosternerent. Quam ob rem omnes filii israel venerunt in domum dei. et sedentes flebant coram domino. ieiunaveruntque die illo usque ad vesperam. et obtulerunt

E holocausta et pacificas victimas. et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi archa federis domini. et finees filius eleazari filii aaron preposito domus. Consuluerunt ergo dominum atque dixerunt. Exire ultra debemus ad pugnam contra beniamin fratres nostros an quiescere? Quibus ait dominus. Ascendite. Cras enim tradam eos in manus vestras. Posueruntque filii israel insidias per circuitum urbis gabaa et tertia vice sicut semel et bis contra beniamin exercitum produxerunt. Sed et filii beniamin audacter eruperunt de civitate. et fugientes adversarios longius persecuti sunt. ita ut vulnerarent ex eis sicut primo et secundo die et cederent per duas semitas terga vertentes. quarum una ferebatur in bethel. et alia in gabaa. atque prosternerent circiter xxx. viros. Putaverunt enim solito more eos cedere. Qui fugam arte simulantes inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate quasi fugientes. et ad supradictas semitas perducerent. Omnes itaque filii israel surgentes de sedibus suis. tetenderunt aciem in loco qui vocabatur baalthamar. Insidie quoque que circa urbem erant. paulatim se aperire ceperunt et ab occidentali urbis parte procedere. Sed et alia x. milia virorum de universo israel habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios beniamin et non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus. Percussitque eos dominus in conspectu filiorum israel. et interfecerunt ex eis illo die xx. quinque milia et centum viros. omnes bellatores et educentes gladium. Filii autem beniamin cum se inferiores esse vidissent. ceperunt fugere. Quod cernentes filii israel dederunt eis ad fugiendum locum ut ad preparatas devenirent insidias quas iuxta urbem posuerant. Qui cum repente de latibulis surrexissent. et beniamin terga cedentibus daret. ingressi sunt civitatem. et percusserunt eam in ore gladii. Signum autem dederant filii israel his quos in insidiis collocaverant ut postquam urbem cepissent igne accenderent. et ascendente in celum fumo captam urbem demonstrarent. Quod cum cernerent filii israel in ipso certamine positi. putaverunt enim filii beniamin eos fugere et instantius persequebantur cesis de exercitu eorum xxx. viris. et viderent quasi columnam fumi de civitate ascendere beniamin retro aspiciens captam cerneret civitatem et flammas in sublime ferri. qui prius simulaverant fugam versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii beniamin in fugam versi sunt. et ad viam deserti ire ceperunt. illuc quoque eos adversariis persequentibus. Sed et hii qui urbem succenderant occurrerunt eis. atque ita factum est ut ex utraque parte ab hostibus cederentur. nec erat ulla morientium requies. Cecideruntque atque prostrati sunt ad orientalem plagam urbis gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt x. et octo milia virorum. omnes

F robustissimi pugnatores. Quod cum vidissent qui remanserant de beniamin. fugerunt in solitudinem et pergebant ad petram cui vocabulum est remmon. In illa quoque fuga palantes et in diversa tendentes. occiderunt quinque milia viros. Et cum ultra tenderent persecuti sunt eos et interfecerunt etiam alia duo milia virorum. et sic

30.

factum est ut omnes qui ceciderant de beniamin in diversis locis essent xx. quinque milia pugnatores ad bella promptissimi. Remanserunt itaque de omni numero beniamin qui evadere potuerunt et fugere in solitudinem sexcenti viri. Sederuntque in petra remmon. mensibus iiii. Regressi autem omnes filii israel reliquias civitatis a viris usque ad iumenta gladio percusserunt. cunctasque urbes et viculos beniamin vorax flamma consumpsit. Iuraverunt quoque filii israel in maspha et dixerunt. Nullus nostrum dabit filiis beniamin de filiabus suis uxorem. Veneruntque omnes ad domum dei in sylo. et in conspectu eius sedentes usque ad vesperam levaverunt vocem. et magno ululatu flere ceperunt dicentes. Quare domine deus israel factum est hoc malum in populo tuo. ut hodie una tribus auferretur a nobis? Altera autem die diluculo consurgentes extruxerunt altare. et obtulerunt ibi holocausta et pacificas victimas et dixerunt. Quis non ascendit in exercitu domini de universis tribubus israel? Grandi enim iuramento constrinxerant eum esse in maspha interfici eos qui defuissent. Ductique penitencia filii israel super fratre beniamin ceperunt dicere. Ablata est una tribus de israel. Unde uxores accipient? Omnes enim in commune iuravimus non daturos nos his filias nostras. Idcirco dixerunt. Quis est de universis tribubus israel qui non ascendit ad dominum in maspha? Et ecce inventi sunt habitatores iabis galaad in illo exercitu non fuisse. Eo tempore cum essent in sylo. nullus ex eis ibi

repte est. Miserunt itaque x milia viros robustissimos et preceperunt eis. Ite et percutite habitatores Iabis Galaad in ore gladii tam uxores quam parvulos eorum. Et hoc erit quod observare debebitis. Omne generis masculini et mulieres que cognoverunt viros interficite, virgines reservate. Inventeque sunt de Iabis Galaad quadringente virgines que nescierunt viri thorum, et adduxerunt eas ad castra in Sylo in terra Chanaan. Miseruntque nuntios ad filios Beniamin qui erant in petra Remmon, et preceperunt eis ut eas cum pace susciperent. Veneruntque filii Beniamin in illo tempore, et date sunt eis uxores de filiabus Galaad. Alias autem non reppererunt, quas simili modo traderent. Universusque Israhel valde doluit et egit penitudinem super interfectione unius tribus ex Israhel. Dixeruntque maiores natu. Quid faciemus reliquis qui non acceperunt uxores? Omnes in Beniamin femine conciderunt, et magna nobis cura ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israhel. Filias nostras eis dare non possumus constricti iuramento et maledictione qua diximus. Maledictus qui dederit de filiabus suis Beniamin uxorem. Ceperuntque consilium atque dixerunt. Ecce sollempnitas domini est in Sylo anniversaria que sita est ad septentrionalem plagam urbis Bethel, et ad orientalem plagam vie que de Bethel tendit ad Sichimam, et ad meridiem oppidi Lebona. Preceperuntque filiis Beniamin atque dixerunt. Ite et latitate in vineis. Cumque videritis filias Sylo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis et rapite ex eis singuli uxores singulas, et pergite in terram Beniamin. Cumque venerint patres earum ac fratres adversum vos, queri ceperint atque iurgari, dicemus eis. Misereamini eorum, non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent non dedistis, et a vestra parte peccatum est. Feceruntque filii Beniamin ut sibi fuerat imperatum, et iuxta numerum suorum rapuerunt sibi de his que ducebant choros uxores singulas, abieruntque in possessionem suam edificantes urbes, et habitantes in eis. Filii quoque Israhel reversi sunt per tribus et familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israhel, sed unusquisque quod iustum videbatur faciebat.

DE RUTH ·

IN DIEBUS · UNIUS · iudicis quando iudices preerant, facta est fames in terra. Abiitque homo de Bethleem Iuda ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua ac duobus liberis. Ipse vocabatur Elimelech, uxor autem eius Noemi, et duo filii alter Maallon et alter Chelion Effrathei de Bethleem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem morabantur ibi. Et mortuus est Elimelech maritus Noemi, remansitque ipsa cum filiis. Qui acceperunt uxores Moabitidas quarum una vocabatur Orpha, altera Ruth. Manseruntque ibi x annis. Et ambo mortui sunt Maallon videlicet et Chelion, remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. Et surrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione Moabitide. Audierat enim quod respexisset dominus populum suum, et dedisset eis escas. Egressa est itaque de loco peregrinationis sue cum utraque nuru. Et iam in via revertendi in terram Iuda, dixit ad eas. Ite in domum matris vestre. Faciat dominus vobiscum misericordiam sicut fecistis cum mortuis et mecum. Det vobis invenire requiem in domibus virorum quos sortiture estis. Et osculata est eas. Que elevata voce flere ceperunt et dicere. Tecum pergemus ad populum tuum. Quibus illa respondit. Revertimini filie mi. Cur venitis mecum? Num ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis? Revertimini filie Moabitide, iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali. Etiam si possem hac nocte concipere et parere filios, si eos expectare velitis donec crescant et annos impleant pubertatis, ante eritis vetule quam nubatis. Nolite queso filie mi, quia vestra angustia me magis premit, et egressa est manus domini contra me. Elevata ergo voce rursum flere ceperunt. Orpha osculata est socrum suam ac reversa. Ruth adhesit socrui sue. Cui dixit Noemi. En reversa est cognata tua ad populum suum, et ad deos suos. Vade cum ea. Que respondit. Quocumque perrexeris pergam. Ubi morata fueris pariter morabor. Populus tuus populus meus, deus tuus deus meus. Que te morientem terra susceperit, in ea moriar, ibique locum accipiam sepulture. Videns ergo Noemi quod obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ultra ad suos reditum persuadere. Profecteque sunt simul, et venerunt in Bethleem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama increbruit. Dicebantque mulieres. Hec est illa Noemi. Quibus ait. Ne vocetis me Noemi id est pulchra, sed vocate me Mara id est amaram, quia valde me amaritudine replevit omnipotens. Egressa sum plena, et vacuam me reduxit dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam humiliavit dominus et afflixit omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua de terra peregrinationis sue ac reversa est in Bethleem quando primum hordea metebantur. Erat autem vir Elimelech consanguineus homo potens et magnarum opum nomine Booz. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam. Si iubes vadam in agrum et colligam spicas que metentium fugerint manus, ubicumque clementis in me patrisfamilias repperero gratiam. Cui illa respondit. Vade filia mi. Abiit itaque et colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum Booz qui erat de cognatione Elimelech. Et ecce ipse veniebat de Bethleem, dixitque messoribus. Dominus vobiscum. Qui responderunt. Benedicat tibi dominus. Dixitque Booz iuveni qui messoribus preerat. Cuius est hec puella? Qui respondit. Hec est Moabitis que venit cum Noemi de regione Moabitide, et rogavit ut spicas colligeret remanentes sequens messorum vestigia, et de mane usque nunc stat in agro, et ne ad momentum quidem domum reversa est. Et ait Booz ad Ruth. Audi filia. Ne vadas ad colligendum in alterum agrum nec recedas ab hoc loco sed iungere puellis meis, et ubi messuerint sequere. Mandavi enim pueris meis ut nemo tibi molestus sit. Sed etiam si sitieris vade ad sarcinulas et bibe aquas de quibus et pueri bibunt. Que cadens in faciem suam, adoravit super terram, dixitque ad eum. Unde michi hoc ut invenirem gratiam ante oculos tuos, et nosse me dignareris peregrinam mulierem? Cui ille respondit. Nuntiata sunt michi omnia que feceris socrui tue post mortem viri tui, et quod dereliqueris parentes tuos et terram in qua nata es, et veneris ad populum quem antea nesciebas. Reddat tibi deus pro opere tuo, et plenam mercedem recipias a domino deo Israhel ad quem venisti, et sub cuius confugisti alas. Que ait. Inveni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me et locutus ad cor ancille tue, que non sum similis unius puellarum tuarum.

Dixitque ad eam Booz. Quando hora vescendi fuerit veni huc et comede panem, et intingue buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, et congessit polentam sibi, comeditque et saturata est, et tulit reliquias. Atque inde surrexit ut spicas ex more colligeret. Precepit autem Booz pueris suis dicens. Etiam si vobiscum metere voluerit ne prohibeatis eam. Et de vestris quoque manipulis proicite de industria, et remanere permittite ut absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat. Collegit ergo in agro usque ad vesperam, et que collegerat virga cedens atque excutiens invenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios. Quos portans reversa est in civitatem et ostendit socrui sue. Insuper protulit deditque ei de reliquiis cibi sui quo saturata fuerat.

Dixitque ei socrus. Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti opus? Sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem esset operata, et dixit nomen viri quod Booz vocaretur. Cui respondit Noemi. Benedictus sit a domino, quoniam eandem gratiam quam prebuerat vivis servavit et mortuis. Rursumque ait. Propinquus noster est homo. Et Ruth. Hoc quoque, inquit, precepit michi, ut tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes eius meterentur. Cui dixit socrus. Melius est filia mi ut cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. Iuncta est itaque puellis Booz, et tamdiu cum eis messuit, donec hordea et triticum in horreis conderentur. Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea. Filia mi, queram tibi requiem et providebo ut bene sit tibi. Booz iste cuius puellis in agro iuncta es, propinquus est noster, et hac nocte aream hordei ventilat. Lavare igitur et ungere, et induere cultioribus vestimentis, ac descende in aream. Non te videat homo, donec esum potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat, veniesque et discoperies pallium quo operitur a parte pedum, et proicies te, et ibi iacebis. Ipse autem dicet tibi quid agere debeas. Que respondit. Quicquid preceperis faciam.

Descenditque in aream et fecit omnia que sibi socrus imperaverat. Cumque comedisset Booz et bibisset et factus esset hylarior, issetque ad dormiendum iuxta acervum manipulorum, venit abscondite et discooperto a pedibus eius pallio proiecit se. Et ecce nocte iam media expavit homo et conturbatus est, viditque mulierem iacentem ad pedes suos, et ait illi. Que es? Illaque respondit. Ego sum Ruth ancilla tua. Expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es. Et ille. Benedicta, inquit, es domino filia, et priorem misericordiam posteriore superasti, quia non es secuta iuvenes pauperes sive divites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris michi faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas urbis mee mulierem te esse virtutis. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte, et facto mane si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est. Sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit dominus. Dormi usque mane.

Dormivit itaque ad pedes eius usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo. Et dixit Booz. Cave ne quis noverit quod huc veneris. Et rursum. Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, et tene utraque manu. Qua extendente et tenente, mensus est sex modios hordei, et posuit super eam. Que portans ingressa est civitatem, et venit ad socrum suam. Que dixit ei. Quid egisti filia? Narravitque ei omnia que sibi fecisset homo, et ait. Ecce sex modios hordei dedit michi, et ait. Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam. Dixitque Noemi. Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo, nisi compleverit quod locutus est. Ascendit ergo Booz ad portam et sedit ibi. Cumque vidisset propinquum pretereuntem de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum. Declina paulisper et sede hic, vocans eum nomine suo. Qui divertit et sedit. Tollens autem Booz x viros de senioribus civitatis, dixit ad eos. Sedete hic. Quibus residentibus locutus est ad propinquum. Partem agri fratris nostri Elimelech vendidit Noemi que reversa est de regione Moabitide. Quod audire te volui et tibi dicere coram cunctis sedentibus et maioribus natu de populo meo. Si vis iure propinquitatis possidere, eme et posside. Sin autem tibi displicet, hoc ipsum indica michi, ut sciam quid facere debeam. Nullus est enim propinquus excepto te qui prior es, et me qui secundus sum. At ille respondit. Ego agrum emam. Cui dixit Booz. Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem que uxor defuncti fuit debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hereditate sua. Qui respondit. Cedo iure propinquitatis, neque enim posteritatem familie mee delere debeo. Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

Hic autem erat mos antiquitus in Israhel inter propinquos ut si quando alter alteri suo iure cedebat, ut esset firma cessio, solvebat homo calciamentum suum, et dabat proximo suo. Et hoc erat testimonium cessionis in Israhel. Dixit ergo propinquo Booz. Tolle calciamentum. Quod statim solvit de pede suo. At ille maioribus natu et universo populo. Testes vos, inquit, estis hodie quod possederim omnia que fuerunt Elimelech et Chelion et Maallon tradente Noemi, et Ruth Moabitidem uxorem Maallon in coniugium sumpserim ut suscitem nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum eius de familia sua ac fratribus deleatur. Vos inquam huius rei testes estis. Respondit omnis populus qui erat in porta et maiores natu. Nos testes sumus. Faciat dominus hanc mulierem que ingreditur domum tuam sicut Rachel et Lyam que edificaverunt domum Israhel, ut sit exemplum virtutis in Effrata, et habeat celebre nomen in Bethleem. Fiatque domus tua sicut domus Phares quem Thamar peperit Iude, de semine quod dederit tibi dominus ex hac puella.

Tulit itaque Booz Ruth, et accepit uxorem. Ingressusque est ad eam, et dedit illi dominus ut conciperet et pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi. Benedictus dominus qui non est passus ut deficeret successor familie tue, et vocaretur nomen eius in Israhel. Et habeas qui consoletur animam tuam, et enutriat senectutem tuam. De nuru enim tua natus est que te diligit, et multo tibi est melior, quam si septem haberes filios. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, et nutricis ac gerule officio fungebatur. Vicine autem mulieres congratulantes

et dicentes. Natus est filius noemi. vocaveruntque nomen eius obeth. Hic est pater ysai patris david. Hee sunt generationes phares. Phares genuit esrom, esrom genuit aram. aram genuit amminadab. amminadab genuit naason. naason genuit salmon. salmon genuit booz. booz genuit obeth. obeth genuit ysai. Explicit liber ruth.

NEMO CUM PROPHETAS VERSIBUS VIDERIT esse descriptos metro eos estimet apud hebreos ligari, et aliquid simile habere de psalmis vel operibus salomonis. sed quod in demosthene vel tullio solet fieri, per cola scribantur et commata. qui utique prosa et non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de ysaia sciendum est quod in sermone suo disertus sit. quippe ut vir nobilis et urbane eloquentie. nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admixtum. unde accidit ut pre ceteris florem sermonis eius translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adiciendum quod non tam propheta quam evangelista dicendus sit. Ita enim universa Christi ecclesieque misteria ad liquidum prosecutus est. ut non eum putes de futuro vaticinari, sed de preteritis hystoriam texere. Unde conicio noluisse tum temporis lxx interpretes fidei sue sacramenta perspicue ethnicis prodere. ne sanctum canibus et margaritas porcis darent. Que cum hanc editionem legeritis. ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere. nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione nisi intellexerit ante que legerit. nosque patere morsibus plurimorum qui stimulante invidia quod consequi non valent despiciunt. Sciens ergo et prudens in flammam mitto manum. et nichilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor. ut quomodo greci post lxx translatores aquilam et symmachum et theodotionem legunt. vel ob studium doctrine sue vel ut lxx magis ex collatione eorum intelligant. sic et isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius et postea despiciant. ne videantur non ex iudicio sed ex odii presumptione ignorata dampnare. Prophetavit autem ysaias in hierusalem et in iudea necdum x tribubus in captivitatem ductis. ac de utroque regno nunc commixtim nunc separatim texit oraculum. et cum interdum ad presentem respiciat hystoriam et post babilonie captivitatem reditum populi significet in iudeam. tamen ei omnis cura de vocatione gentium et adventu Christi est. Quem quanto plus amatis o paula et eustochium tanto magis ab eo petite ut pro obtrectatione presenti qua me indesinenter emuli laniant. ipse mihi mercedem restituat in futurum qui scit me ob hoc in peregrine lingue eruditione sudasse ne iudei de falsitate scripturarum ecclesiis eius diutius insultarent.

Ysaias in hierusalem nobili genere ortus. ibique prophetavit sub manasse rege sectus in duas partes occubuit. sepultusque est sub quercu rogel iuxta transitum aquarum quas olim ezechias rex iacto obstruxerat pulvere.

INCIPIT LIBER YSAIE PROPHETE

VISIO YSAIE PROPHETE QUAM VIDIT SUPER IUDAM ET HIERUSALEM IN DIEBUS OZIE ioatham achaz ezechie regum iuda. Audite celi. et auribus percipe terra. quia dominus locutus est. Filios enutrivi et exaltavi. ipsi autem contempnentes spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum. et asinus presepe domini sui. israhel autem non cognovit. populus meus non intellexit. Ve genti peccatrici. populo gravi iniquitate. semini nequam. filiis sceleratis. Dereliquerunt dominum. blasphemaverunt sanctum israhel. abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos ultra addentes prevaricationem. Omne caput languidum et omne cor merens. a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Vulnus et livor et plaga tumens non est circumligata. nec curata medicamine. neque fota oleo. Terra vestra deserta. civitates vestre succense igni. Regionem vestram coram vobis alieni devorant. et desolabitur sicut in vastitate hostili. et relinquetur filia syon ut umbraculum in vinea. et sicut tugurium in cucumerario. sic civitas que vastatur. Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen. quasi sodoma fuissemus. et quasi gomorra similes essemus. Audite verbum domini principes sodomorum. auribus percipite legem dei nostri populus gomorre. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus. Plenus sum. Holocausta arietum. et adipem pinguium. et sanguinem vitulorum et agnorum. et hyrcorum nolui. Cum veneritis ante conspectum meum. quis quesivit hec de manibus vestris. ut ambularetis in atriis meis. Ne afferatis ultra sacrificium frustra. Incensum abhominatio est michi. Neomeniam et sabbatum et festivitates alias non feram. Kalendas vestras et sollempnitates vestras odivit anima mea. facta sunt michi molesta. laboravi sustinens. Et cum extenderitis manus vestras. avertam oculos meos a vobis, et cum multiplicaveritis orationem vestram non exaudiam vos. Manus vestre sanguine plene sunt. Lavamini. mundi estote. auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quiescite agere perverse. discite benefacere. querite iudicium. subvenite oppresso. iudicate pupillo. defendite viduam. et venite et arguite me dicit dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum. quasi nix dealbabuntur. et si fuerint rubra quasi vermiculus: velut lana alba erunt. Si volueritis et audieritis me. bona terre comedetis. Quod si nolueritis. et me ad iracundiam provocaveritis. gladius devorabit vos. quia os domini locutum est. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis plena iudicio. Iusticia habitavit in ea. nunc autem homicide. Argentum tuum versum est in scoriam. vinum tuum mixtum est aqua. Principes tui infideles. socii furum. Omnes diligunt munera. secuntur retributiones. Pupillo non iudicant. et causa vidue non ingreditur ad eos. Propter hoc ait dominus exercituum fortis israhel. Heu consolabor super hostibus meis. et vindicabor de inimicis meis. et convertam manum meam ad te. et excoquam ad purum scoriam tuam. et auferam omne stagnum tuum. et restituam iudices tuos ut fuerunt prius. et consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hec vocaberis civitas iusta. urbs fidelis. Syon in iudicio redimetur. et reducent eam in iudicio. et conteret scelestos et peccatores simul. et qui dereliquerunt dominum consumentur. Confundentur enim ab ydolis quibus sacrificaverunt. et erubescetis super hortis quos elegeratis cum fueritis velut quercus defluentibus foliis. et velut hortus absque aqua. Et erit fortitudo vestra ut favilla stuppe. et opus vestrum quasi scintilla. et succendetur utrumque simul. et non erit qui extinguat.

Verbum quod vidit ysaias filius amos super iudam et hierusalem. Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus domini in vertice montium. et elevabitur super colles. et fluent ad eum omnes gentes. et ibunt populi multi et dicent. Venite ascendamus ad montem domini. et ad domum dei iacob. et docebit nos vias suas. et ambulabimus in semitis eius. quia de syon exibit lex. et verbum domini de hierusalem. Et iudicabit gentes. et arguet populos multos. et conflabunt gladios suos in vomeres. et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium. nec exercebuntur ultra ad prelium. Domus iacob. venite ambulemus in lumine domini. Proiecisti enim populum tuum domum iacob quia repleti sunt ut olim. et augures habuerunt ut philistiim. et pueris alienis adheserunt. Et repleta est terra argento et auro. et non est finis thesaurorum eius. Et repleta est terra eius equis. et innumerabiles quadrige eius. Et repleta est terra eius ydolis. Opus manuum suarum adoraverunt quod fecerunt digiti eorum. et incurvavit se homo. et humiliatus est vir. Ne ergo dimittas eis. Ingredere in petram. abscondere in fossa humo a facie timoris domini. et a gloria maiestatis eius. Oculi sublimes hominis humiliati sunt. et incurvabitur altitudo virorum. Exaltabitur autem dominus solus in die illa. quia dies domini exercituum super omnem superbum. et excelsum. et super omnem arrogantem. et humiliabitur. et super omnes cedros lybani sublimes et erectas. et super omnes quercus basan. et super omnes montes excelsos et elevatos. et super omnem turrem excelsam. et super omnem murum munitum. et super omnes naves tharsis. et super omne quod visu pulchrum est. et incurvabitur sublimitas hominum. et humiliabitur altitudo virorum. Et elevabitur dominus solus in die illa. et ydola penitus conterentur. Et introibunt in speluncas petrarum. et in voragines terre. a facie formidinis domini. et a gloria maiestatis eius. cum surrexerit percutere terram.

In die illa proiciet homo ydola argenti sui. et symulachra auri sui que fecerat sibi ut adoraret talpas et vespertiliones. et ingredietur fissuras petrarum et cavernas saxorum a facie formidinis domini. et a gloria maiestatis eius. cum surrexerit percutere terram. Quiescite ab homine cuius spiritus in naribus eius. quia excelsus reputatus est ipse. Ecce enim dominator dominus exercituum auferet de hierusalem et a iuda validum et fortem. et omne robur panis. et omne robur aque. fortem et virum bellatorem. iudicem et prophetam et ariolum et senem. principem super quinquaginta et honorabilem vultu. et consiliarium sapientem de architectis et prudentem eloquii mystici. Et dabo pueros principes eorum. et effeminati dominabuntur eis. Et irruet populus vir ad virum. unusquisque ad proximum suum. Tumultuabitur puer contra senem. et ignobilis contra nobilem. Apprehendet enim vir fratrem suum. domesticum patris sui dicens. Vestimentum tibi est. princeps esto noster. ruina autem hec sub manu tua. Et respondebit in die illa dicens. Non sum medicus. et in domo mea non est panis. neque vestimentum. nolite constituere me principem populi. Ruit enim hierusalem et iudas concidit. quia lingua eorum et adinventiones eorum contra dominum. ut provocarent oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorum respondit eis. et peccatum suum quasi sodoma predicaverunt. nec absconderunt. Ve anime eorum. quoniam reddita sunt eis mala. Dicite iusto quoniam bene. quoniam fructum adinventionum suarum comedet. Ve impio in malum. retributio enim manuum eius fiet ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt. et mulieres dominate sunt eis. Popule mi qui beatum te dicunt. ipsi te decipiunt. et viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum dominus et stat ad iudicandos

31

pplos. Dominus ad iudicium ueniet cum senib; ppli sui, & principib; eius. Vos enim depasti estis uineam meam, rapina pauperis in domo ura. Quare atteritis pplm meu. & facies pauperum commolitis. dicit dominus exercituum. Et dixit dns. Pro eo qd eleuate sunt filie syon. & ambulauerunt extento collo & nutib; oculor ibant & plaudebant ambulabant & i pedib; suis composite incedebant. Decaluabit dominus uerticem filiarum syon. & dominus crine earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calciamentor. & lunulas. 7 torques & monilia. & armillas. & mitras. discriminalia. 7 periscelidas. & murenulas. & olfactoriola. & inaures. & anulos. 7 gemmas in fronte pendentes. & mutatoria. & pallia. & linteamina. & acus. & specula. & syndones. & uittas. & theristra. & erit p suaui odore fetor. & p zona funiculus. & p crispanti crine caluicium. & p fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi qq; uiri in gladio cadent. & fortes tui in prelio. Et merebunt atq; lugebunt porte ei. & desolata in tra sedebit.

Et apprehendent septe mulieres uirum unu dicentes. Panem nrm comedemus. & uestimentis nris operiem. tantummodo inuocetur nomen tuum sup nos. aufer obpbrium nrm. In die illa erit germen domini i magnificentia. & in gla. & fructus tre sublimis. 7 exultatio his qui saluati fuerint de isrl. Et erit omnis qui relictus fuerit in syon. & residuus in hierlm scs uocabitur. omnis qui scriptus fuerit in uita in hierlm. Si abluerit dominus sorde filiarum syon. & sanguine hierlm lauerit de medio ei. spu iudicii. & spu ardoris. Et creabit dns sup omne locu montis syon. & ubi inuocatus est nube p diem. & fumum. & splendorem ignis flammantis in nocte. Sup enim omne glam protectio & tabernaculu erit in umbraculum diei ab estu. & i securitatem. & in absconsione a turbine & a pluuia.

Cantabo dilecto meo canticu. patrueli meo uinee sue. Vinea facta est dilecto meo. in cornu filio olei. & sepiuit ea. & lapides elegit ex illa. & plantauit eam electam. & edificauit turrim in medio ei. & torcular extruxit in ea. & expectauit ut faceret uuas. & fecit labruscas. Nunc g habitatores hierlm & uiri iuda iudicate int me. & int uineam mea. Quid est qd debui ultra facere uinee mee & n feci ei. An qd expectaui ut faceret uuas. fec au labruscas. Et nc ostendo uob. quid ego faciam uinee mee. Auferam sepe ei. & erit in direptione. Diruam maceriam ei. & erit in conculcatione. & ponam ea desertam. Non putabit & n fodietur. & ascendent uepres & spine & nubib; mandabo ne pluant sup ea ymbre. Vinea enim dni exercituum domus isrl e. & uir iuda germen delectabile ei. Expectaui ut faceret iudicium & ecce iniquitas. & iusticia. 7 ecce clamor.

Ve qui coniungitis domu ad domum, & agrum agro copulatis. usq; ad terminum loci. Numqd habitabitis soli uos i medio tre. In aurib; meis sunt hec. dicit dns exercituum. Nisi domus multe deserte fuerint. grandes & pulchre absq; habitatore. Decem enim iugera uinearum facient laguncula una. & xxx modii sementis facient modios tres. Ve qui consurgitis mane ad ebrietate sectanda. & potandum usq; ad uespam. ut uino estuetis. Cythara 7 lira. & tympanu. & tybia. & uinu in conuiuiis uris. & opus domini n respicitis. nec opa manuu ei consideratis. Propterea captiuus ductus est ppls ms quia n habuit scientia & nobiles ei interierunt fame. & multitudo ei siti exaruit. Propterea dilatauit infernus anima sua. & apuit os suum absq; ullo termino. & descendent fortes ei & ppls ei. & sublimes ei. glosiq; ei ad eum. Et incuruabitur homo & humiliabitur uir. & oculi sublimiu depmentur. Et exaltabitur dominus exercituum in iudicio. & ds scs in iudicio & iusticia. Et pascentur agni iuxta ordinem suum. & deserta in ubertate uersa. aduene comedent ea.

Ue qui trahitis iniquitate in funiculis uanitatis. & quasi uinculu plaustri peccatum qui dicitis. Festinet & cito ueniat opus eius. & uideamus. & appropiet & ueniat consilium sci isrl. 7 sciemus illud. Ve qui dicitis malu bonu. & bonu malu. ponentes tenebras luce. & luce tenebras. ponentes amaru in dulce. & dulce i amarum. Ve qui sapientes estis in oculis uris. & cora uobm 7 ipsis prudentes. Ve qui potentes estis ad bibendu uinu. & ad miscenda ebrietate. qui iustificatis impiu p munerib; 7 iusticia iusti aufertis ab eo. Propt hoc sic deuorat stipula lingua ignis. & calor flamme exurit, sic radix eor qsi fauilla erit. & germ eor ut puluis ascendet. Abiecerunt enim lege dni exercituu. & eloquium sci isrl blasphemauerunt. Ideo iratus e furor domini in pplo suo. & extendit manum sua sup eum & pcussit eu. & conturbati sunt montes. & facta sunt morticina eor qsi stercus in medio platearu. In omnib; his n est auersus furor ei. s; adhuc manus ei extenta.

Et leuabit dominus signum in nationib; pcul. & congregabit pfugos isrl. & sibilabit ad eum de finib; tre. Et ecce festinus uelocit ueniet. non est deficiens. neq; laborans in eo. Non dormitabit neq; dormiet. neq; soluetur cingulum renu eius. nec rumpetur corrigia calciamenti eius. Sagitte ei acute. & omnes arcus ei extenti. Vngule equor ei ut silex. & rote ei qsi impetus tempestatis. Rugitus eius ut leonis. rugiet ut catuli leonum. & frendet & tenebit p dam. & amplexabitur & n erit q eruat. & sonabit sup eum in die illa sic sonitus maris. Aspiciemus in tram. & ecce tenebre tribulationis. & lux obtenebrata est in caligine eius.

In anno quo mortuus est rex ozias. uidi dnm sedente sup soliu excelsum & eleuatum. & ea que sub ipso erant replebat templu. Seraphim stabant sup illud. sex ale uni. & sex ale alteri. Duab; uelabant facie ei. & duab; uelabant pedes ei. & duab; uolabat. Et clamabant alt ad alterum & dicebant. Scs. Scs. Scs dns ds exercituum. plena est omnis tra gla ei. & commota s sup liminaria cardinu a uoce clamantis. & domus impleta e fumo. Et dixi. Ve m quia tacui. quia uir pollutus labiis ego sum. & in medio ppli polluta labia habentis ego habito. & rege domini exercituum uidi oculis meis. Et uolauit ad me unus de seraphi & in manu ei calculus que forcipe tulerat de altari. & tetigit os meu & dix. Ecce hoc tetigit labia tua. & auferetur iniquitas tua. & peccatum tuu mundabitur. Et audiui uoce domini dicentis. Que mittam. Et quis ibit nob. Et dixi. Ecce ego sum mitte me. Et dix. Vade & dic pplo huic. Audite audientes. & nolite intelligere. & uidete uisione & nolite cognoscere. Exceca cor ppli huius. & aures ei aggraua. & oculos ei claude. ne forte oculis suis uideat. & aurib; suis audiat. & corde suo intelligat. & conuertatur & sanem eum. Et dixi. Vsq; quo domine. Et dix. Donec desolentur ciuitates absq; habitatore. & domus sine homine. Et tra relinquetur deserta. 7 longe faciet dominus homines. & multiplicabitur que derelicta fuerat i medio tre. Et adhuc in ea decimatio. & conuertetur. & erit i ostensione sic terebintus. & sic quercus que expandit ramos suos. Semen sanctum erit. id qd steterit in ea.

Et factum est in dieb; achaz. ioathe filii ozie regis iuda. ascendit rasin rex syrie & facee filius romelie rex isrl in hierlm ad pliandum contra eam. & n potuerunt debellare ea. Et nunciauerunt domui dauid dicentes. Requieuit syria sup effraim. & commotum e cor eius. & cor ppli eius. sic mouentur ligna siluaru a facie uenti. Et dixit dominus ad ysaiam. Egredere in occursum achaz tu & qui derelictus e iasub filius tuus ad extremum aque ductus piscine superioris in uia agri fullonis. & dices ad eu. Vide ut sileas. Noli timere & cor tuum ne formidet a duab; caudis titionum fumigantiu istor in ira furoris rasin & facee filii romelie eo qd inierit consilium contra te syria malum effraim & filius romelie dicentes. Ascendamus ad iuda & suscitemus eu. & euellamus eum ad nos. & ponamus rege in medio ei filiu tabeel. Hec dicit dominus ds. Non stabit & n erit illud. s; caput syrie erit damascus. & caput damasci rasin. Et adhuc lx & quinq;

Et anni. & desinet effraim ee ppls. & caput effraim samaria. & caput samarie filius romelie. Si n credideritis n pmanebitis.

Et adiecit dominus loqui ad achaz dicens. Pete tibi signu a dno deo tuo in pfundum inferni. siue in excelsum supra. Et dix achaz.

Non petam. & n temptabo dominu. Et dixit. Audite g domus dauid. Numqd parum est uob molestos ee hominib; quia molesti estis & deo meo. Propt hoc dabit dominus ipse uobis signum. Ecce uirgo concipiet & pariet filium. & uocabitur nomen ei emmanuel. Butyrum & mel comedet. ut sciat reprobare malum & eligere bonum. quia an qm sciat puer reprobare malum. & eligere bonu. derelinquetur tra quam tu detestaris a facie duor regum suor. Adducet dominus sup te & sup pplm tuum. & sup domum patris tui dies q n uenerunt a dieb; separationis effraim a iuda cum rege assyrior. Et erit in die illa sibilabit dominus musce que est in extremo fluminu egypti. 7 api que est in tra assur. & uenient & requiescent omnes in torrentib; uallium & in cauernis petrarum. & in omnib; frutectis. & i uniuersis foraminib; In die illa radet dns in nouacula conducta. in his qui trans flumen sunt in rege assyrior caput & pilos pedu. & barbam uniuersam. Et erit in die illa nutriet homo uaccam

Et boum. & duas oues. p ubertate lactis comedet butyru. Butyrum enim & mel manducabit homo. qui relictus fuerit in medio tre.

Et erit in die illa omnis locus ubi fuerint mille uites. mille argenteis. & in spinas. & in uepres erunt. Cum sagittis & arcu

Et ingredientur illuc. Vepres enim & spine erunt in uniuersa tra. & in omnes montes q in sarculo sarientur. n ueniet illuc terror spinarum & ueprium. & erit in pascua bouis. & i conculcatione pecoris. Et dix dns ad me. Sume tibi librum grande. 7 scribe in eo stilo hominis. Velocit spolia detrahe cito predare. Et adhibui m testes fideles. uriam sacerdote & zachariam filiu barachie & accessi ad pphetissam. & concepit. & pepit filiu. Et dix dominus ad me. Voca nomen eius accelera spolia detrahe

Et festina p dari. quia an qm sciat puer uocare patrem suu 7 matre sua. auferetur fortitudo damasci. & spolia samarie cora rege assyrior.

Et adiecit dominus loqui ad me. adhuc dices. Pro eo qd abiecit ppls iste aquas syloe que uadunt cu silentio. & assumpsit magis rasin & filium romelie, ppt hoc ecce dns adducet sup eos aquas fluminis fortes & multas rege assyrior. & omne glam eius. Et ascendet sup omnes riuos eius. & fluet sup uniuersas ripas eius. & ibit p iuda inundans. & transiens usq; ad collu ueniet. & erit extensio alarum ei implens latitudine tre tue o emmanuel. Congregamini & uincimini. & audite uniuerse procul tre. Confortamini & uincimini. accingite uos & uincimini. inite consilium & dissipabitur. loquimini uerbu & n fiet. quia nobiscum ds. Hec enim ait dominus ad me. Sicut in forti manu erudiuit me ne irem in uia ppli huius dicens. Non dicatis coniuratio. omnia enim que loquitur ppls iste coniuratio est. & timorem eor n timeatis. neq; paueatis.

Dominum exercituum. ipsum sanctificate. Ipse pauor ur. & ipse terror ur. & erit uob in scificatione. in lapidem autem offensionis 7 i petram scandali duab; domib; isrl. in laqueu & in ruina habitatorib; hierlm. & offendent ex eis plurimi & cadent 7 conterentur. & irretientur. & capientur. Liga testimoniu. signa legem i discipulis meis. Et expectabo dominu qui abscondit facie sua a domo iacob. & pstolabor eum. Ecce ego & pueri quos dedit m dns in signum & in portentu israhelis a domino exercituum qui habitat in monte syon. Et cum dixerint ad uos querite a pythonib; & a diuinis qui strident in incantationib; suis. numquid n ppls a deo suo requiret pro uiuis & mortuis. Ad legem magis & ad testimonium. Quod si n dixerint iuxta uerbum hoc. non erit eis matutina lux. & transibit p ea. corruet & esuriet. & cum esurierit irascetur. & maledicet regi suo & deo suo. Et suspiciet sursum. & ad tram intuebitur. & ecce tribulatio & tenebre. & dissolutio. angustia 7 caligo psequens. & non poterit auolare de angustia.

Primo tempore alleuiata est tra zabulon & tra neptalim. & nouissimo aggrauata e uia maris trans iordanen galilee. Gentium ppls qui ambulabat in tenebris. uidit lucem magna. Habitantib; in regione umbre mortis. lux orta e eis. Multiplicasti gentem. n magnificasti leticia. Letabuntur cora te sic letantur in messe. sic exultant uictores capta p da. qndo diuidunt spolia. Iugum enim oneris ei. & uirga humeri ei. & sceptrum exactoris eius supasti sic in die madian. quia omnis uiolenta p datio cu tumultu. & uestimentum mixtum sanguine erit in combustione. & cib; ignis. Paruulus enim natus e nob. filius datus e nob. Et factus e principatus sup humeru ei. & uocabitur nomen ei admirabilis. consiliarius. ds. fortis. pat futuri scli. princeps pacis. Multiplicabitur ei imperium. & pacis n erit finis. sup solium dauid & sup regnum ei sedebit. ut confirmet illud & corroboret i iudicio & iusticia. amodo & usq; i sempiternu. Zelus dni exercituu faciet hoc. Verbu misit dns i iacob. 7 cecidit in isrl.

Et sciet omnis ppls effraim & habitantes samaria in supbia & magnitudine urbis dicentes. Lateres ceciderunt. s; quadris lapidib; edificabimus. Sichomoros succiderunt. sed cedros im

mutabimus. Et elevabit dominus hostes Rasin super eum, et inimicos eius in tumultum vertet: Syriam ab oriente, et Philisthiim ab occidente, et devorabunt Israhel toto ore. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Et populus non est reversus ad percutientem se, et dominum exercituum non inquisierunt.

Et disperdet dominus ab Israhel caput et caudam, incurvantem et refrenantem die una. Longevus et honorabilis ipse est caput, et propheta docens mendacium ipse cauda est. Et erunt qui beatificant populum istum seducentes, et qui beatificantur precipitati. Propter hoc super adolescentulis eius non letabitur dominus, et pupillorum eius et viduarum non miserebitur, quia omnis ypocrita est et nequam, et universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Succensa est enim quasi ignis impietas; veprem et spinam vorabit, et succendet in densitate saltus, et convolvetur superbia fumi. In ira domini exercituum conturbata est terra, et erit populus quasi esca ignis. Vir fratri suo non parcet; et declinabit ad dexteram et esuriet, et comedet ad sinistram et non saturabitur. Unusquisque carnem brachii sui vorabit, Manasses Effraim, et Effraim Manassen, simul ipsi contra Iudam. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Ve qui condunt leges iniquas, et scribentes iniustitiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, et vim facerent cause humilium populi mei, ut essent vidue preda eorum, et pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis et calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis consilium, et ubi derelinquetis gloriam vestram, ne incurvemini sub vinculo, et cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Ve Assur, virga furoris mei, et baculus ipse in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia et diripiat predam, et ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur, et cor eius non ita estimabit, sed ad conterendum erit cor eius, et ad internecionem gentium non paucarum. Dicet enim: Numquid non principes mei simul reges sunt? Numquid non ut Carchamis sic Chalanno, et ut Arphat sic Emath? Numquid non ut Damascus sic Samaria? Quomodo invenit manus mea regna ydoli, sic et symulachra eorum de Hierusalem et Samaria. Numquid non sicut feci Samarie et ydolis eius, sic faciam Hierusalem et symulachris eius?

Et erit cum impleverit dominus cuncta opera sua in monte Syon et in Hierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, et super gloriam altitudinis oculorum eius. Dixit enim: In fortitudine manus mee ego feci, et in sapientia mea intellexi, et abstuli terminos populorum, et principes eorum depredatus sum, et detraxi quasi potens in sublime sedentes. Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum. Et sicut colliguntur ova que derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi, et non fuit qui moveret pennam, et aperiret os, et ganniret. Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Quomodo si elevetur virga contra elevantem se, et exaltetur baculus, quod utique lignum est. Propter hoc mittet dominator dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem, et subtus gloriam eius ardebit quasi combustio ignis. Et erit lumen Israhel in igne, et sanctus eius in flamma, et succendet et devorabitur spina eius et vepres in die una, et gloria saltus eius et Carmeli eius ab anima usque ad carnem consumetur. Et erit terrore profugus, et reliquie saltus eius pre paucitate numerabuntur, et puer scribet eos.

Et erit in die illa, non adiciet residuum Israhel, et hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos, sed innitetur super dominum sanctum Israhel in veritate. Reliquie convertentur, reliquie inquam Iacob, ad dominum fortem. Si enim fuerit populus tuus Israhel quasi arena maris, reliquie convertentur ex eo. Consummatio abbreviata inundabit iustitiam. Consummationem enim et abbreviationem dominus exercituum deus faciet in medio omnis terre. Propter hoc hec dicit dominus exercituum: Noli timere, populus meus habitator Syon, ab Assur. In virga percutiet te, et baculum suum levabit super te in via Egypti. Adhuc enim paululum modicumque, et consummabitur indignatio et furor meus super scelus eorum. Et suscitabit dominus exercituum super eum flagellum iuxta plagam Madian in petra Oreb, et virgam suam super mare, et levabit eam in via Egypti. Et erit in die illa, auferetur onus eius de humero tuo, et iugum eius de collo tuo, et computrescet iugum a facie olei.

Veniet in Aiath, transibit in Magron, apud Magmas commendabit vasa sua. Transierunt cursim, Gabaa sedes nostra. Obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit. Hinni voce tua, filia Gallim, attende Laysa, paupercula Anathot. Migravit Medemena; habitatores Gabim confortamini. Adhuc dies est ut in Nobe stetur. Agitabit manum suam super montem filie Syon, collem Hierusalem. Ecce dominator dominus exercituum confringet laguunculam in terrore, et excelsi statura succidentur, et sublimes humiliabuntur, et subvertentur condensa saltus ferro, et Lybanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Yesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum spiritus domini: spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientie et pietatis, et replebit eum spiritus timoris domini. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet, sed iudicabit in iustitia pauperes, et arguet in equitate pro mansuetis terre. Et percutiet terram virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iustitia cingulum lumborum eius, et fides cinctorium renum eius.

Habitabit lupus cum agno, et pardus cum hedo accubabit; vitulus et leo et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. Vitulus et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, et leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, et in caverna reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet. Non nocebunt et non occident in universo monte sancto meo, quia repleta est terra scientia domini, sicut aque maris operientes. In die illa radix Yesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulchrum eius gloriosum. Et erit in die illa, adiciet dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui quod relinquetur ab Assyriis, et ab Egypto, et a Phetros, et ab Ethiopia, et ab Helam, et a Sennaar, et ab Emath, et ab insulis maris. Et levabit signum in nationes, et congregabit profugos Israhel, et dispersos Iuda colliget a quattuor plagis terre. Et auferetur zelus Effraim, et hostes Iuda peribunt. Effraim non emulabitur Iudam, et Iudas non pugnabit contra Effraim.

Et volabunt in humeros Philisthiim per mare, simul predabuntur filios orientis. Ydumea et Moab preceptum manus eorum, et filii Ammon obedientes erunt. Et desolabit dominus linguam maris Egypti, et levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui, et percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calciati. Et erit via residuo populo meo qui relinquetur ab Assyriis, sicut fuit Israheli in die qua ascendit de terra Egypti. Et dices in die illa:

Confitebor tibi domine, quoniam iratus es mihi; conversus est furor tuus, et consolatus es me. Ecce deus salvator meus, fiducialiter agam et non timebo. Quia fortitudo mea et laus mea dominus deus, et factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris, et dicetis in illa die: Confitemini domino et invocate nomen eius. Notas facite in populis adinventiones eius; mementote quoniam excelsum est nomen eius. Cantate domino quoniam magnifice fecit; annuntiate hoc in universa terra. Exulta et lauda habitatio Syon, quia magnus in medio tui sanctus Israhel.

Onus Babylonis, quod vidit Ysaias filius Amos. Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, et ingrediantur portas duces. Ego mandavi sanctificatis meis, et vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea. Vox multitudinis in montibus quasi populorum frequentium, vox sonitus regum gentium congregatarum. Dominus exercituum precepit militie belli venientibus de terra procul. A summitate celi dominus venit, et vasa furoris eius, ut disperdat omnem terram. Ululate, quia prope est dies domini; quasi vastitas a domino veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur, et omne cor hominis tabescet et conteretur. Torsiones et dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupebit; facies combuste vultus eorum.

Ecce dies domini veniet, crudelis et indignatione plenus, et ire furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stelle celi et splendor earum non expandent lumen suum; obtenebratus est sol in ortu suo, et luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, et contra impios iniquitatem eorum, et requiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo. Preciosior erit vir auro, et homo mundo obrizo. Super hoc celum turbabo, et movebitur terra de loco suo, propter indignationem domini exercituum, et propter diem ire furoris eius. Et erit quasi damula fugiens, et quasi ovis, et non erit qui congreget. Unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient. Omnis qui inventus fuerit occidetur, et omnis qui supervenerit cadet in gladio. Infantes eorum allidentur in oculis eorum; diripientur domus eorum, et uxores eorum violabuntur.

Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non querant, nec aurum velint, sed sagittis parvulos interficient, et lactantibus uteri non miserebuntur, et super filios non parcet oculus eorum. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclita in superbia Chaldeorum, sicut subvertit dominus Sodomam et Gomorram. Non habitabitur usque in finem, et non fundabitur usque ad generationem et generationem; nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi. Sed requiescent ibi bestie, et replebuntur domus eorum draconibus, et habitabunt ibi struciones, et pilosi saltabunt ibi, et respondebunt ibi ulule in edibus eius, et sirene in delubris voluptatis. Prope est ut veniat tempus eius, et dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim dominus Iacob, et eliget adhuc de Israhel, et requiescere eos faciet super humum suam. Adiungetur advena ad eos, et adherebit domui Iacob. Et tenebunt eos populi, et adducent eos in locum suum, et possidebit eos domus Israhel super terram domini in servos et ancillas; et erunt capientes eos qui se ceperant, et subicient exactores suos.

Et erit in die illa, cum requiem dederit tibi deus a labore tuo et a concussione tua, et a servitute dura qua ante servisti, sumes parabolam istam contra regem Babylonis, et dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum? Contrivit dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cedentem populos in indignatione plaga insanabili, subicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. Conquievit et siluit omnis terra, gavisa est et exultavit. Abietes quoque letate sunt super te, et cedri Lybani: Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos. Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui; suscitabit tibi gygantes. Omnes principes terre surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum. Universi respondebunt et dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut et nos, nostri similis effectus es. Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum. Subter te sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes.

Quomodo cecidisti de celo, lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In celum conscendam, super astra dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis; ascendam super altitudinem nubium, et similis ero altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir qui conturbavit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, et urbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem? Omnes reges gentium dormierunt in gloria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, pollutus et obvolutus in his qui interfecti sunt gladio, et descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum. Non habebis consortium neque cum eis in sepultura; tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti. Non vocabitur in eternum semen pessimorum. Preparate filios eius occisioni in iniquitate patrum eorum; non consurgent, nec hereditabunt terram, nec implebunt faciem orbis civitatum. Et consurgam super eos, dicit dominus exercituum, et perdam Babylonis nomen, et reliquias, et germen, et progeniem, ait dominus. Et ponam eam in possessionem ericii, et in paludes aquarum, et scopabo eam in scopa terens, dicit dominus exercituum.

Iuravit dominus exercituum dicens: Si non ut putavi ita erit, et quomodo mente tractavi sic eveniet: ut conteram Assyrium in terra mea, et in montibus meis conculcem eum; et auferetur ab eis iugum eius, et onus illius ab humero eorum tolletur. Hoc consilium quod cogitavi super omnem terram, et hec est manus extenta super universas gentes. Dominus enim exercituum decrevit, et quis poterit infirmare? Et manus eius extenta, et quis avertet eam?

In anno quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud: Ne leteris, Philistea omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui. De radice enim colubri egredietur regulus, et semen eius absorbens volucrem. Et pascentur primogeniti pauperum, et pauperes fiducialiter

xxx.

36.

flumina. Glorificabit me bestia agri, dracones et struciones, quia dedi in deserto aquam, et flumina in invio, ut darem potum populo meo electo meo. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit. Non me invocasti Iacob, nec laborasti in me Israel. Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, et victimis tuis non glorificasti me. Non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi praebui in ture. Non emisti mihi argento calamum, et adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, praebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor. Reduc me in memoriam, et iudicemur simul. Narra si quid habes, ut iustificeris. Pater tuus prius peccavit, et interpretes tui praevaricati sunt in me. Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Iacob, et Israel in blasphemiam.

Et nunc audi serve meus Iacob, et Israel quem elegi.

Haec dicit Dominus faciens et formans te, ab utero auxiliator tuus: Noli timere serve meus Iacob, et rectissime quem elegi. Effundam enim aquas super sitientem, et flumina super aridam. Effundam spiritum meum super cor tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta praeterfluentes aquas. Iste dicet: Domini ego sum, et ille vocabit in nomine Iacob, et hic scribet manu sua Domino, et in nomine Israel assimilabitur. Haec dicit Dominus rex Israel, et redemptor eius Dominus exercituum: Ego primus et ego novissimus, et absque me non est deus. Quis similis mei? Vocet et annuntiet, et ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum; ventura et quae futura sunt annuntient eis. Nolite timere neque conturbemini. Ex tunc audire te feci et annuntiavi. Vos estis testes mei. Numquid est deus absque me et formator quem ego non noverim? Plastae idoli omnes nihil sunt, et amantissima eorum non proderunt eis. Ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intellegunt ut confundantur. Quis formavit deum, et sculptile conflavit ad nihil utile? Ecce omnes participes eius confundentur. Fabri enim sunt ex hominibus. Convenient omnes, stabunt et pavebunt et confundentur simul. Faber ferrarius lima operatus est, in prunis et in malleis formavit illud, et operatus est in brachio fortitudinis suae. Esuriet et deficiet, non bibet aquam et lassescet. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina, fecit illud in angularibus, et in circino tornavit illud. Et fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo. Succidit cedros, tulit ilicem et quercum quae steterat inter ligna saltus; plantavit pinum quam pluvia nutrivit. Et facta est hominibus in focum. Sumpsit ex eis et calefactus est, et succendit et coxit panes. De reliquo autem operatus est deum et adoravit. Fecit sculptile et curvatus est ante illud. Medium eius combussit igni, et de medio eius carnes comedit. Coxit pulmentum et saturatus est, et calefactus est et dixit: Va, calefactus sum, vidi focum. Reliquum autem eius deum fecit et sculptile sibi. Curvatur ante illud et adorat illud, et obsecrat dicens: Libera me, quia deus meus es tu. Nescierunt neque intellexerunt. Oblita sunt enim ne videant oculi eorum, et ne intellegant corde suo. Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt neque sentiunt ut dicant: Medietatem eius combussi igni, et coxi super carbones eius panes, coxi carnes et comedi, et de reliquo eius idolum faciam? Ante truncum ligni procidam? Pars eius cinis est. Cor insipiens adoravit illud, et non liberabit animam suam neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea. Memento horum Iacob, et Israel, quoniam servus meus es tu. Formavi te, servus meus es tu, Israel ne obliviscaris mei. Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua. Revertere ad me quoniam redemi te. Laudate caeli quoniam misericordiam fecit Dominus; iubilate extrema terrae, resonate montes laudationem, saltus et omne lignum eius, quoniam redemit Dominus Iacob, et Israel gloriabitur. Haec dicit Dominus redemptor tuus et formator tuus ex utero: Ego sum Dominus faciens omnia, extendens caelos solus, stabiliens terram et nullus mecum; irrita faciens signa divinorum, et ariolos in furorem vertens; convertens sapientes retrorsum, et scientiam eorum stultam faciens; suscitans verbum servi sui, et consilium nuntiorum suorum complens; qui dico Hierusalem: Habitaberis; et civitatibus Iuda: Aedificabimini, et deserta eius suscitabo; qui dico profundo: Desolare, et flumina tua arefaciam; qui dico Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam complebis; qui dico Hierusalem: Aedificaberis, et templo: Fundaberis.

Haec dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subiciam ante faciem eius gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo ianuas, et portae non claudentur. Ego ante te ibo, et gloriosos terrae humiliabo. Portas aereas conteram, et vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos et arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus qui voco nomen tuum, Deus Israel. Propter servum meum Iacob, et Israel electum meum, et vocavi te nomine tuo; assimilavi te, et non cognovisti me. Ego Dominus, et non est amplius; extra me non est deus. Accinxi te et non cognovisti me, ut sciant hi qui ab ortu solis et qui ab occidente, quoniam absque me non est deus. Ego Dominus, et non est alter, formans lucem et creans tenebras, faciens pacem et creans malum. Ego Dominus faciens omnia haec. Rorate caeli desuper, et nubes pluant iustum; aperiatur terra et germinet salvatorem, et iustitia oriatur simul. Ego Dominus creavi eum.

35

Vae qui contradicit fictori suo, testa de samiis terrae. Numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? Vae qui dicit patri: Quid generas? et mulieri: Quid parturis? Haec dicit Dominus sanctus Israel plastes eius: Ventura interrogate me, super filios meos et super opus manuum mearum mandate mihi. Ego feci terram, et hominem super eam creavi ego. Manus meae tetenderunt caelos, et omni militiae eorum mandavi. Ego suscitavi eum ad iustitiam, et omnes vias eius dirigam. Ipse aedificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

Haec dicit Dominus: Labor Aegypti et negotiatio Aethiopiae et Sabaim viri sublimes ad te transibunt et tui erunt. Post te ambulabunt, vincti manicis pergent, et te adorabunt teque deprecabuntur: Tantummodo in te est Deus, et non est absque te deus. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator. Confusi sunt et erubuerunt omnes, simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israel salvatus est in Domino salute aeterna. Non confundemini et non erubescetis usque in saeculum saeculi. Quia haec dicit Dominus creans caelos, ipse Deus formans terram et faciens eam, ipse plastes eius. Non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam. Ego Dominus, et non est alius. Non in abscondito locutus sum, in loco terrae tenebroso. Non dixi semini Iacob: Frustra quaerite me. Ego Dominus loquens iustitiam, annuntians recta. Congregamini et venite, et accedite simul qui salvati estis ex gentibus. Nescierunt qui levant lignum sculpturae suae, et rogant deum non salvantem. Annuntiate et venite, et consiliamini simul. Quis auditum fecit hoc ab initio? Ex tunc praedixi illud. Numquid non ego Dominus? Et non est ultra deus absque me. Deus iustus et salvans non est praeter me. Convertimini ad me et salvi eritis omnes fines terrae, quia ego Dominus et non est alius. In memet ipso iuravi, egredietur de ore meo iustitiae verbum et non revertetur, quia mihi curvabuntur omnia genua, et iurabit omnis lingua. Ergo in Domino dicent: Meae sunt iustitiae et imperium. Ad eum venient, et confundentur omnes qui repugnant ei. In Domino iustificabitur et laudabitur omne semen Israel. Confractus est Bel, contritus est Nabo. Facta sunt simulacra eorum bestiis et iumentis. Onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem. Contabuerunt et contrita sunt simul. Non potuerunt salvare portantem, et anima eorum in captivitatem ibit.

Audite me omnis domus Iacob, et omne residuum Israel, qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulva. Et usque ad senectam ego ipse, et usque ad canos ego portabo. Ego feci, et ego feram, et ego portabo et salvabo. Cui assimilastis me et adaequastis, et comparastis me, et fecistis similem? Qui confertis aurum de sacculo, et argentum statera ponderatis, conducentes aurificem ut faciat deum, et procidunt et adorant. Portant illum in humeris gestantes, et ponentes in loco suo, et stabit ac de loco suo non movebitur. Sed et cum clamaverint ad eum non audiet; de tribulatione non salvabit eos. Mementote istud et confundamini, redite praevaricatores ad cor. Recordamini prioris saeculi, quoniam ego sum Deus, et non est ultra deus, nec similis mei, annuntians ab exordio novissimum, et ab initio quae necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet. Vocans ab oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meae. Et locutus sum, et adducam illud; creavi et faciam illud. Audite me duro corde, qui longe estis a iustitia. Prope feci iustitiam meam, non elongabitur, et salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, et in Hierusalem gloriam meam. Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra. Non est solium filiae Chaldeorum, quia ultra non vocaberis mollis et tenera. Tolle molam et mole farinam, denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina. Revelabitur ignominia tua, et videbitur opprobrium tuum. Ultionem capiam, et non resistet mihi homo.

Redemptor noster Dominus exercituum, sanctus Israel nomen illius. Sede tacens et intra in tenebras filia Chaldeorum, quia non vocaberis ultra domina regnorum. Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, et dedi eos in manu tua. Non posuisti eis misericordias; super senem aggravasti iugum tuum valde. Et dixisti: In sempiternum ero domina. Non posuisti haec super cor tuum, neque recordata es novissimi tui. Et nunc audi haec delicata et habitans confidenter, quae dicis in corde tuo: Ego sum, et non est amplius praeter me. Non sedebo vidua, et ignorabo sterilitatem. Venient tibi haec duo subito in die una, sterilitas et viduitas. Universa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, et propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. Et fiduciam habuisti in malitia tua, et dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua et scientia tua haec decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, et praeter me non est altera. Veniet super te malum, et nescies ortum eius; et irruet super te calamitas quam non poteris expiare. Veniet super te repente miseria quam nescies. Sta cum incantatoribus tuis, et cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum. Stent et salvent te augures caeli, qui contemplabantur sidera et supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi. Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos. Non liberabunt animam suam de manu flammae. Non sunt prunae quibus calefiant, nec focus ut sedeant ad eum. Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras. Negotiatores tui ab adolescentia tua unusquisque in via sua erraverunt; non est qui salvet te. Audite haec domus Iacob, qui vocamini nomine Israel, et de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine Domini et Dei Israel recordamini, non in veritate neque in iustitia. De civitate enim sancta vocati sunt, et super Deum Israel constabiliti sunt. Dominus exercituum nomen eius. Priora ex tunc annuntiavi, et ex ore meo exierunt, et audita feci ea. Repente operatus sum, et venerunt. Scivi enim quia durus es tu, et nervus ferreus cervix tua, et frons tua aerea. Praedixi tibi ex tunc; antequam venirent indicavi tibi, ne forte diceres: Idola mea fecerunt haec, et sculptilia mea et conflatilia mandaverunt ista. Quae audisti vide omnia. Vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, et conservata quae nescis. Nunc creata sunt et non ex tunc, et ante diem et non audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognovi ea. Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua. Scio enim quia praevaricans praevaricaberis, et transgressorem ex utero vocavi te. Propter nomen meum longe faciam furorem meum, et laude mea infrenabo te, ne intereas. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum; elegi te in camino paupertatis. Propter me faciam, ut non blasphemer, et gloriam meam alteri non dabo. Audi me Iacob, et Israel quem ego voco. Ego ipse, ego primus et ego novissimus. Manus quoque mea fundavit terram, et dextera mea mensa est caelos. Ego vocabo eos, et stabunt simul. Congregamini omnes vos et audite: Quis de eis annuntiavit haec? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, et brachium suum in Chaldeis. Ego ego locutus sum et vocavi eum, adduxi eum, et directa est via eius. Accedite ad me et audite hoc. Non a principio in abscondito locutus sum. Ex tempore antequam fieret ibi eram, et nunc Dominus misit me et spiritus eius.

Haec dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas. Utinam attendisses mandata mea; facta fuisset sicut flumen pax tua, et iustitia tua sicut gurgites maris, et fuisset quasi arena semen tuum, et stirps uteri tui ut lapilli eius. Non interisset et non fuisset attritum nomen eius a facie mea. Egredimini de Babylone, fugite de Chaldeis. In voce exultationis annuntiate, auditum facite hoc, et efferte illud usque ad extrema terrae. Dicite: Redemit Dominus servum suum Iacob. Non sitierunt in deserto cum educeret eos. Aquam de petra produxit eis, et scidit petram, et fluxerunt aquae.

Non est pax dicit dominus impiis. Audite insule et adtendite populi de longe. Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris mee recordatus est nominis mei. Et posuit me quasi gladium acutum. In umbra manus sue protexit me, et posuit me sicut sagittam electam. In pharetra sua abscondit me et dixit mihi. Servus meus es tu israhel, quia in te gloriabor. Et ego dixi. In vacuum laboravi, sine causa et vane fortitudinem meam consumpsi. Ergo iudicium meum cum domino, et opus meum cum deo meo. Et nunc dicit dominus formans me ex utero servum sibi, ut reducam iacob ad eum, et israhel congregabitur. Et glorificatus sum in oculis domini, et deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit. Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus iacob et feces israhel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terre. Hec dicit dominus deus israhel redemptor sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abhominatam gentem, ad servum dominorum. Reges videbunt et consurgent principes et adorabunt propter dominum quia fidelis est, et sanctum israhel qui elegit te.

Hec dicit dominus. In tempore placito exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tui. Et servavi te et dedi te in fedus populi, ut suscitares terram, et possideres hereditates dissipatas. Ut diceres his qui vincti sunt exite, et his qui in tenebris revelamini. In viis pascentur, et in omnibus planis pascua eorum. Non esurient neque sitient, et non percutiet eos estus et sol, quia miserator eorum reget eos, et ad fontes aquarum portabit eos. Et ponam omnes montes meos in viam, et semite mee exaltabuntur. Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab aquilone et mari, et isti de terra australi. Laudate celi et exulta terra, iubilate montes laudem, quia consolatus est dominus populum suum, et pauperum suorum miserebitur. Et dixit syon. Reliquit me dominus, et dominus oblitus est mei. Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te, muri tui coram oculis meis semper. Venerunt structores tui, destruentes te et dissipantes a te exibunt. Leva in circuitu oculos tuos et vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Vivo ego dicit dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, et circumdabis eos tibi quasi sponsa. Quia deserta tua et solitudines tue, et terra ruine tue nunc angusta erunt pre habitatoribus, et longe fugabuntur qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tue. Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem. Et dices in corde tuo. Quis genuit michi istos? Ego sterilis et non pariens, transmigrata et captiva, et istos quis enutrivit? Ego destituta et desolata, et isti ubi erant?

Hec dicit dominus deus. Ecce levabo ad gentes manum meam, et ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, et filias tuas super humeros portabunt. Et erunt reges nutricii tui, et regine nutrices tue. Vultu in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego dominus, super quo non confundentur omnes qui expectant eum. Numquid tolletur a forte preda, aut quod captum fuerit a robusto salvum esse poterit? Quia hec dicit dominus. Et quidem et captivitas a forte tolletur, et quod ablatum fuerit a robusto salvabitur. Eos vero qui iudicaverunt te ego iudicabo, et filios tuos ego salvabo. Et cibabo hostes tuos carnibus suis, et quasi musto sanguine suo inebriabuntur. Et sciet omnis caro quia ego dominus salvans te, et redemptor tuus fortis iacob. Hec dicit dominus. Quis est hic liber repudii matris vestre quo dimisi eam? Aut quis est creditor meus cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, et in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Quia veni et non erat vir, vocavi et non erat qui audiret. Numquid abbreviata et parvula facta est manus mea ut non possim redimere, aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce ego in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum. Computrescent pisces sine aqua, et morientur in siti. Induam celos tenebris, et saccum ponam operimentum eorum. Dominus dedit michi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo. Erigit mane, mane erigit michi aurem, ut audiam quasi magistrum.

Dominus deus aperuit michi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii. Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus. Faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me. Dominus deus auxiliator meus, et ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, et scio quia non confundar. Iuxta est qui iustificat me. Quis contradicet michi? Stemus simul. Quis est adversarius meus? Accedat ad me. Ecce dominus deus auxiliator meus, quis est qui condempnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos. Quis ex vobis timens dominum, audiens vocem servi eius? Qui ambulavit in tenebris et non est lumen ei, speret in nomine domini, et innitatur super deum suum. Ecce omnes vos accendentes ignem, accincti flammis. Ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis quas succendistis. De manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis. Audite me qui sequimini quod iustum est, et queritis dominum. Attendite ad petram unde excisi estis, et ad cavernam lacus de qua excisi estis. Attendite ad abraham patrem vestrum, et ad saram que peperit vos, quia unum vocavi eum, et benedixi ei, et multiplicavi eum. Consolabitur ergo dominus syon, et consolabitur omnes ruinas eius. Ponet desertum eius quasi delicias, et solitudinem eius quasi hortum domini. Gaudium et leticia invenietur in ea, gratiarum actio et vox laudis. Attendite ad me populus meus, et tribus mea me audite, quia lex a me exiet, et iudicium meum in lucem populorum requiescet. Prope est iustus meus, egressus est salvator meus, et brachia mea populos iudicabunt. Me insule expectabunt, et brachium meum sustinebunt. Levate in celum oculos vestros, et videte sub terra deorsum, quia celi sicut fumus liquescent, et terra sicut vestimentum atteretur, et habitatores eius sicut hec interibunt. Salus autem mea in sempiternum erit, et iusticia mea non deficiet. Audite me qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum. Nolite timere obprobrium hominum, et blasphemias eorum ne timeatis. Sicut enim vestimentum sic comedet eos vermis, et sicut lanam sic devorabit eos tinea. Salus autem mea in sempiternum erit, et iusticia mea in generationes generationum.

Consurge consurge induere fortitudinem brachium domini, consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem? Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis? Qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati. Et nunc qui redempti sunt a domino revertentur, et venient in syon laudantes, et leticia sempiterna super capita eorum. Gaudium et leticiam tenebunt, fugiet dolor et gemitus. Ego ipse consolabor vos. Quis tu ut timeres ab homine mortali, et a filio hominis qui quasi fenum ita arescet? Et oblitus es domini factoris tui, qui tetendit celos et fundavit terram. Et formidasti iugiter tota die a facie furoris eius qui te tribulabat, et paraverat ad perdendum. Ubi nunc est furor tribulantis? Cito veniet gradiens ad aperiendum, et non interficiet usque ad internitionem, nec deficiet panis eius. Ego autem sum dominus deus tuus qui conturbo mare, et intumescunt fluctus eius. Dominus exercituum nomen meum. Posui verba mea in ore tuo, et in umbra manus mee protexi te, ut plantes celos et fundes terram, et dicas ad syon populus meus es tu. Elevare elevare, consurge hierusalem que bibisti de manu domini calicem ire eius. Usque ad fundum calicis soporis bibisti, et potasti usque ad feces. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis quos genuit, et non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutrivit. Duo sunt que occurrerunt tibi. Quis contristabitur super te? Vastitas et contritio et fames et gladius. Quis consolabitur te? Filii tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum sicut bestia illaqueata, pleni indignatione domini, increpatione dei tui. Ideo audi hoc paupercula, et ebria non a vino. Hec dicit dominator tuus dominus, et deus tuus qui pugnavit pro populo suo. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis mee. Non adicias ut bibas illud ultra. Et ponam illum in manu eorum qui te humiliaverunt, et dixerunt anime tue incurvare ut transeamus. Et posuisti ut terram corpus tuum, et quasi viam transeuntibus.

Consurge consurge induere fortitudine tua syon, induere vestimentis glorie tue hierusalem civitas sancti, quia non adiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus et inmundus. Excutere de pulvere, consurge, sede hierusalem. Solve vincula colli tui captiva filia syon. Quia hec dicit dominus. Gratis venundati estis, et sine argento redimemini. Quia hec dicit dominus deus. In egyptum descendit populus meus in principio ut colonus esset ibi, et assur absque ulla causa calumniatus est eum. Et nunc quid michi hic est dicit dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius inique agunt dicit dominus, et iugiter tota die nomen meum blasphematur. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annunciantis et predicantis pacem, annunciantis bonum, predicantis salutem, dicentis syon regnabit deus tuus. Vox speculatorum tuorum, levaverunt vocem, simul laudabunt, quia oculo ad oculum videbunt cum converterit dominus syon. Gaudete et laudate simul deserta hierusalem, quia consolatus est dominus populum suum, redemit hierusalem. Paravit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, et videbunt omnes fines terre salutare dei nostri. Recedite recedite, exite inde, pollutum nolite tangere. Exite de medio eius. Mundamini qui fertis vasa domini, quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis. Precedet enim vos dominus, et congregabit vos deus israhel. Ecce intelliget servus meus, exaltabitur et elevabitur, et sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, et forma eius inter filios hominum. Iste asperget gentes multas. Super ipsum continebunt reges os suum, quia quibus non est narratum de eo videbunt, et qui non audierunt contemplati sunt.

Domine quis credidit auditui nostro? Et brachium domini cui revelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, et sicut radix de terra sitienti. Non est species ei neque decor, vidimus eum et non erat aspectus. Et desideravimus eum despectum et novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem, et quasi absconditus vultus eius et despectus. Unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a deo et humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostre super eum, et livore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, et dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum. De angustia et de iudicio sublatus est. Generationem eius quis enarrabit? Quia abscisus est de terra viventium. Propter scelus populi mei percussi eum. Et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit, neque inventus est dolus in ore eius. Et dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longevum, et voluntas domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laboravit anima eius, videbit et saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos, et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccatum multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit.

Lauda sterilis que non paris, decanta laudem et hinni que non pariebas, quoniam multi filii deserte magis quam eius que habet virum, dicit dominus. Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et levam penetrabis, et semen tuum gentes hereditabit, et civitates desertas inhabitare faciet. Noli timere quia non confunderis, neque erubesces. Non enim te pudebit, quia confusionis adolescentie tue oblivisceris, et obprobrii viduitatis tue non recordaberis amplius. Quia dominabitur tui qui fecit te, dominus exercituum nomen eius. Et redemptor tuus sanctus israhel, deus omnis terre vocabitur. Quia ut mulierem derelictam et merentem spiritu vocabit te dominus, et uxorem ab adolescentia abiectam. Dixit deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus dominus. Sicut in diebus noe istud michi est, cui iuravi ne inducerem aquas noe ultra super terram, sic iuravi ne irascar tibi et non increpem te. Montes enim commovebuntur, et colles contremescent, misericordia autem mea non recedet a te, et fedus pacis mee non movebitur, dixit miserator tuus dominus. Paupercula tempestate convulsa absque ulla consolatione, ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in saphiris, et ponam iaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Universos filios tuos doctos a domino, et multitudinem pacis filiis tuis. Et in iusticia fundaberis. Recede procul a calumnia quia non timebis, et a pavore quia non appropinquabit tibi. Ecce accola

veniet, qui non erat mecum; advena quondam tuus adiungetur tibi. Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas et proferentem vas in opus suum, et ego creavi interfectorem ad disperdendum. Omne vas quod fictum est contra te non dirigetur, et omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis. Haec est hereditas servorum domini, et iustitia eorum apud me, dicit dominus.

Omnes sitientes venite ad aquas, et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite. Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac. Quare appenditis argentum non in panibus, et laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, et comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima vestra. Inclinate aurem vestram et venite ad me; audite, et vivet anima vestra, et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem gentibus. Ecce gentem quam nesciebas vocabis, et gentes quae te non cognoverunt ad te current propter dominum deum tuum, quia glorificabit te. Quaerite dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est. Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad dominum, et miserebitur eius, et ad deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Non enim cogitationes meae cogitationes vestrae, neque viae meae viae vestrae, dicit dominus. Quia sicut exaltantur caeli a terra, sic exaltatae sunt viae meae a viis vestris, et cogitationes meae a cogitationibus vestris. Et quomodo descendit ymber et nix de caelo, et illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti et panem comedenti, sic erit verbum quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quaecumque volui, et prosperabitur in his ad quae misi illud. Et quia in laetitia egrediemini, et in pace deducemini. Montes et colles cantabunt coram vobis laudem, et omnia ligna regionis plaudent manu. Pro saliunca ascendet abies, et pro urtica crescet mirtus, et erit dominus nominatus in signum aeternum quod non auferetur.

Haec dicit dominus: Custodite iudicium, et facite iustitiam, quia iuxta est salus mea ut veniat, et iustitia mea ut reveletur. Beatus vir qui facit hoc, et filius hominis qui apprehendet istud, custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum. Et non dicat filius advenae qui adheret domino dicens: Separatione dividet me dominus a populo suo. Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia haec dicit dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint quae volui, et tenuerint foedus meum, dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus; nomen sempiternum in domo mea dabo eis, quod non peribit. Et filios advenae qui adherent domino ut colant eum, et diligant nomen eius, ut sint ei in servos, omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, et tenentem foedus meum, adducam eos in montem sanctum meum, et laetificabo eos in domo orationis meae. Holocausta eorum et victimae eorum placebunt mihi super altare meum, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis. Ait dominus deus qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestiae agri ad devorandum, universae bestiae saltus. Speculatores eius caeci omnes, nescierunt universi; canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes et amantes somnia; et canes inpudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam. Omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, a summo usque ad novissimum. Venite, sumam vinum, et impleamur ebrietate; et erit sicut hodie, sic et cras, et multo amplius. Iustus perit, et nemo est qui recogitet in corde suo; et viri misericordiae colliguntur, quia non est qui intelligat. A facie enim malitiae collectus est iustus. Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulat in directione sua. Vos autem accedite huc, filii auguratricis, semen adulteri et fornicariae. Super quem lusistis? Super quem dilatastis os, et eiecistis linguam? Numquid non vos filii scelesti, semen mendax? Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras? In partibus torrentis pars tua; haec est pars tua, haec est sors tua; et ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. Numquid super his non indignabor? Super montem excelsum et sublimem posuisti cubile tuum, et illuc ascendisti ut immolares hostias. Et post ostium et retro postem posuisti memoriale tuum, quia iuxta me discopuisti, et suscepisti adulterum. Dilatasti cubile tuum, et pepigisti cum eis foedus. Dilexisti stratum eorum manu aperta, et ornasti te regio unguento, et multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, et humiliata es usque ad inferos. In multitudine viae tuae laborasti; non dixisti: Quiescam. Vitam manus tuae invenisti; propterea non rogasti. Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? Quia ego tacens et quasi non videns, et mei oblita es. Ego annuntiabo iustitiam tuam, et opera tua non proderunt tibi. Cum clamaveris, liberent te congregati tui; et omnes eos auferet ventus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, et possidebit montem sanctum meum. Et dicam: Viam facite, praebete iter, declinate a semita, auferte offendicula de via populi mei. Quia haec dicit excelsus et sublimis, habitans aeternitatem, et sanctum nomen eius, in excelso et in sancto habitans, et cum contrito et humili spiritu, ut vivificet spiritum humilium, et vivificet cor contritorum. Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar, quia spiritus a facie mea egredietur, et flatus ego faciam. Propter iniquitatem avaritiae eius iratus sum, et percussi eum. Abscondi autem et indignatus sum, et abiit vagus in via cordis sui. Vias eius vidi, et dimisi eum, et reduxi eum, et reddidi consolationes ipsi et lugentibus eius. Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei qui longe est et qui prope, dixit dominus, et sanavi eum. Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus eius in conculcationem et lutum.

Haec dicit dominus: Clama, ne cesses; quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem quaerunt, et scire vias meas volunt, quasi gens quae iustitiam fecerit, et quae iustitiam dei sui non dereliquerit. Rogant me iudicia iustitiae, et appropinquare deo volunt. Quare ieiunavimus, et non aspexisti; humiliavimus animas nostras, et nescisti? Ecce in die ieiunii vestri invenitur voluntas vestra, et omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites et contentiones ieiunatis, et percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut ad hanc diem,

ut audiatur in excelso clamor vester. Numquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere animam suam? Numquid contorquere quasi circulum caput suum, et saccum et cinerem sternere? Numquid istud vocabis ieiunium, et diem acceptabilem domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, et omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam iustitia tua, et gloria domini colliget te. Tunc invocabis, et dominus exaudiet; clamabis, et dicet: Ecce adsum. Si abstuleris de medio tui catenam, et desieris digitum extendere et loqui quod non prodest; cum effuderis esurienti animam tuam, et animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, et tenebrae tuae erunt sicut meridies. Et requiem tibi dabit dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit. Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum cuius non deficient aquae. Et aedificabuntur in te deserta saeculorum; fundamenta generationis et generationis suscitabis. Et vocaberis aedificator sepium, avertens semitas in quietem. Si averteris a sabbato pedem tuum facere voluntatem tuam in die sancto meo, et vocaveris sabbatum delicatum, et sanctum domini gloriosum, et glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, et non invenietur voluntas tua, ut loquaris sermonem, tunc delectaberis super domino, et sustollam te super altitudinem terrae, et cibabo te hereditate Iacob patris tui. Os enim domini locutum est.

Ecce non est abbreviata manus mea, ut salvare nequeat; neque aggravata est auris eius, ut non exaudiat. Sed iniquitates vestrae diviserunt inter vos et deum vestrum, et peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis, ne exaudiret. Manus enim vestrae pollutae sunt sanguine, et digiti vestri iniquitate; labia vestra locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniquitatem fatur. Non est qui invocet iustitiam, nec est qui iudicet vere; sed confidunt in nichilum, et loquuntur vanitates. Conceperunt laborem, et pepererunt iniquitatem. Ova aspidum ruperunt, et telas araneae texuerunt. Qui comederit de ovis eorum morietur, et quod confotum est erumpet in regulum. Telae eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis. Opera enim eorum opera inutilia, et opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum cogitationes inutiles; vastitas et contritio in viis eorum. Viam pacis nescierunt, et non est iudicium in gressibus eorum. Semitae eorum incurvatae sunt eis; omnis qui calcat in eis ignorat pacem. Propter hoc elongatum est iudicium a nobis, et non apprehendet nos iustitia. Expectavimus lucem, et ecce tenebrae; splendorem, et in tenebris ambulavimus. Palpavimus sicut caeci parietem, et quasi absque oculis attrectavimus. Impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. Rugiemus quasi ursi omnes, et quasi columbae meditantes gememus. Expectavimus iudicium, et non est; salutem, et elongata est a nobis. Multiplicatae sunt enim iniquitates nostrae coram te, et peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, et iniquitates nostras cognovimus: peccare et mentiri contra dominum. Et aversi sumus ne iremus post tergum dei nostri, ut loqueremur calumpniam et transgressionem. Concepimus et locuti sumus de corde verba mendacii. Et conversum est retrorsum iudicium, et iustitia longe stetit, quia corruit in platea veritas, et aequitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in oblivionem, et qui recessit a malo praedae patuit. Et vidit dominus, et malum apparuit in oculis eius, quia non est iudicium. Et vidit quia non est vir, et aporiatus est, quia non est qui occurrat. Et salvabit sibi brachium suum, et iustitia eius ipsa confirmavit eum. Indutus est iustitia ut lorica, et galea salutis in capite eius. Indutus est vestimentis ultionis, et opertus est quasi pallio zeli. Sicut ad vindictam, quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, et vicissitudinem inimicis suis; insulis vicem reddet. Et timebunt qui ab occidente sunt nomen domini, et qui ab ortu solis gloriam eius, cum venerit quasi fluvius violentus quem spiritus domini cogit, et venerit Syon redemptor, et eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit dominus. Hoc foedus meum cum eis, dicit dominus: Spiritus meus qui est in te, et verba mea quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, dicit dominus, amodo et usque in sempiternum.

c.

Surge, illuminare, Iherusalem, quia venit lumen tuum, et gloria domini super te orta est. Quia ecce tenebrae operient terram, et caligo populos; super te autem orietur dominus, et gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, et vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi; filii tui de longe venient, et filiae tuae de latere surgent. Tunc videbis et afflues, et mirabitur et dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian et Effa. Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, et laudem domino annuntiantes. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi; offerentur super placabili altari meo, et domum maiestatis meae glorificabo. Qui sunt isti qui ut nubes volant, et quasi columbae ad fenestras suas? Me enim insulae expectant, et naves maris in principio, ut adducant filios tuos de longe; argentum eorum et aurum eorum cum eis, nomini domini dei tui, et sancto Israel, quia glorificabit te. Et aedificabunt filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi. In indignatione enim mea percussi te, et in reconciliatione mea misertus sum tui. Et aperientur portae tuae iugiter; die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, et reges earum adducantur. Gens enim et regnum quod non servierit tibi peribit, et gentes solitudine vastabuntur. Gloria Libani ad te veniet, et abies et buxus et pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meae; et locum pedum meorum glorificabo. Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, et vocabunt te civitatem domini, Syon sancti Israel. Pro eo quod fuisti derelicta et odio habita, et non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam saeculorum, gaudium in generatione et generationem. Et suges lac gentium, et mamillas regum lactaberis; et scies quia ego dominus salvans te, et redemptor tuus fortis Iacob. Pro aere afferam aurum, et pro ferro argentum, et pro lignis aes, et pro lapidibus ferrum. Et ponam visitationem tuam pacem, et praepositos tuos iustitiam. Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas et contritio in terminis tuis; et occupabit salus muros tuos, et portas tuas laudatio. Non erit tibi

36.

amplius sol ad lucendum per diem, neque splendor lune illuminabit te, sed erit tibi dominus in lucem sempiternam, et deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur: quia dominus erit tibi in lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iusti in perpetuum hereditabunt terram. Germen plantationis mee, opus manus mee ad glorificandum. Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam. Ego dominus in tempore eius subito faciam istud. Spiritus domini super me, eo quod unxerit dominus me. Ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et predicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem, ut predicarem annum placabilem domino, et diem ultionis deo nostro, ut consolarer omnes lugentes, ut ponerem fortitudinem lugentibus syon, et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris. Et vocabuntur in ea fortes iustitie, plantatio domini ad glorificandum. Et edificabunt deserta a seculo, et ruinas antiquas erigent, et instaurabunt civitates desertas, et dissipatas in generatione et generationem. Et stabunt alieni et pascent pecora vestra, et filii peregrinorum agricole et vinitores vestri erunt. Vos autem sacerdotes domini vocabimini. Ministri dei nostri, dicetur vobis. Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis. Pro confusione sua duplici et rubore, laudabunt partem suam. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, leticia sempiterna erit eis. Quia ego dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocaustum. Et dabo opus eorum in veritate, et fedus perpetuum feriam eis. Et scietur in gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum. Omnes enim qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit dominus.

Gaudens gaudebo in domino, et exultabit anima mea in deo meo. Quia induit me vestimento salutis, et indumento iustitie circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, et sicut hortus semen suum germinat, sic dominus deus germinabit iustitiam et laudem coram universis gentibus. Propter syon non tacebo, et propter hierusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus eius, et salvator eius ut lampas accendatur. Et videbunt gentes iustum tuum, et cuncti reges inclitum tuum. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os domini nominavit. Et eris corona glorie in manu domini, et diadema regni in manu dei tui. Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, quia complacuit domino in te, et terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam suam, gaudebit super te dominus deus tuus. Super muros tuos constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini domini ne taceatis, et ne detis silentium ei, donec stabiliat et donec ponat hierusalem laudem in terra. Iuravit dominus in dextera sua, et in brachio fortitudinis sue. Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis, et si biberint alieni vinum tuum in quo laborasti, quia qui congregabunt illud comedent et laudabunt dominum, et qui comportant illud bibent in atriis sanctis meis. Transite transite per portas, preparate viam populo, planum facite iter et eligite lapides, et elevate signum ad populos. Ecce dominus auditum fecit in extremis terre. Dicite filie syon, ecce salvator tuus venit, ecce merces eius cum eo, et opus eius coram illo. Et vocabunt eos populus sanctus redempti a domino. Tu autem vocaberis civitas quesita et non derelicta.

Quis est iste qui venit de edom, tinctis vestibus de bosra. Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis sue. Ego qui loquor iustitiam, et propugnator sum ad salvandum. Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum. Calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira mea, et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis mee venit. Circumspexi et non erat auxiliator, quesivi et non fuit qui adiuvaret. Et salvavit michi brachium meum, et indignatio mea ipsa auxiliata est michi. Et conculcavi populos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eorum. Miserationum domini recordabor, laudem domini super omnibus que reddidit nobis dominus, et super multitudinem bonorum domui israel, que largitus est eis secundum indulgentiam suam, et secundum multitudinem misericordiarum suarum. Et dixit, verumtamen populus meus est, filii non negantes. Et factus est eis salvator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus faciei eius salvavit eos. In dilectione sua et indulgentia sua ipse redemit eos, et portavit eos et levavit eos, cunctis diebus seculi. Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, et afflixerunt spiritum sancti eius. Et conversus est eis in inimicum, et ipse debellavit eos. Et recordatus est dierum seculi moysi populi sui. Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Ubi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui, qui eduxit eos ad dexteram moysen brachio maiestatis sue, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos sicut equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens? Spiritus domini ductor eius fuit, sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen glorie.

Attende de celo et vide de habitaculo sancto tuo, et glorie tue. Ubi est zelus tuus et fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, et miserationum tuarum? Super me continuerunt se. Tu enim pater noster es, et abraham nescivit nos, et israel ignoravit nos. Tu domine pater noster, redemptor noster, a seculo nomen tuum. Quare errare fecisti nos domine de viis tuis? Et indurasti cor nostrum ne timeremus te? Convertere propter servos tuos tribus hereditatis tue. Quasi nichilum possederunt populum sanctum tuum, hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam. Facti sumus quasi in principio cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos. Utinam dirrumperes celos et descenderes. A facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aque arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis, a facie tua gentes turbarentur. Cum feceris mirabilia non sustinebimus. Descendisti, et a facie tua fluxerunt montes. A seculo non audierunt neque auribus perceperunt, oculus non vidit deus absque te que preparasti expectantibus te. Occurristi letanti, et facienti iustitiam. In viis tuis recordabuntur tui. Ecce tu iratus es et peccavimus, in ipsis fuimus semper et salvabimur. Et facti sumus ut inmundi omnes nos, quasi pannus menstruate universe iustitie nostre. Et cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostre quasi ventus abstulerunt nos. Non est qui invocet nomen tuum, qui consurgat et teneat te. Abscondisti faciem tuam a nobis, et allisisti nos in manu iniquitatis nostre. Et nunc domine pater noster es tu, nos vero lutum, et fictor noster et opera manuum tuarum omnes nos. Ne irascaris domine satis, et ne ultra memineris iniquitatis nostre. Ecce respice, populus tuus omnes nos. Civitas sancti tui facta est deserta, syon deserta facta est, hierusalem desolata. Domus sanctificationis nostre et glorie nostre, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. Numquid super his continebis te domine, tacebis et affliges nos vehementer?

Quesierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quesierunt me. Dixi, ecce ego, ecce ego ad gentem que non invocabat nomen meum. Expandi manus meas ad populum incredulum qui graditur in via non bona post cogitationes suas. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper, qui immolant in hortis et sacrificant super lateres, qui habitant in sepulchris et in delubris ydolorum dormiunt, qui comedunt carnem suillam et ius profanum in vasis eorum, qui dicunt recede a me, non appropinques michi quia inmundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Ecce scriptum est coram me, non tacebo, sed reddam et retribuam in sinu eorum iniquitates vestras, et iniquitates patrum vestrorum simul, dicit dominus, qui sacrificaverunt super montes et super colles exprobraverunt michi, et remetiar opus eorum primum in sinu eorum. Iniquitates vestras et iniquitates patrum vestrorum, hec dicit dominus. Quomodo si inveniatur granum in botro, et dicatur ne dissipes illud quoniam benedictio est, sic faciam propter servos meos ut non disperdam totum. Et educam de iacob semen, et de iuda possidentem montes meos, et hereditabunt eam electi mei, et servi mei habitabunt ibi. Et erunt campestria in caulas gregum, et vallis achor in cubile armentorum, populo meo qui requisierunt me. Et vos qui dereliquistis dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis fortune mensam et libatis super eam, numerabo vos in gladio et omnes in cede corruetis, pro eo quod vocavi et non respondistis, locutus sum et non audistis, et faciebatis malum in oculis meis, et que nolui elegistis. Propter hoc hec dicit dominus deus. Ecce servi mei comedent et vos esurietis, ecce servi mei bibent et vos sitietis, ecce servi mei letabuntur et vos confundemini, ecce servi mei laudabunt pre exultatione cordis, et vos clamabitis pre dolore cordis, et pre contritione spiritus ululabitis, et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis. Et interficiet te dominus, et servos suos vocabit alio nomine, in quo qui benedictus est super terram, benedicetur in domino amen, et qui iurat in terra iurabit in deo amen, quia oblivioni tradite sunt angustie priores, et quia absconditte sunt ab oculis nostris.

Ecce enim ego creo celos novos et terram novam, et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor, sed gaudebitis et exultabitis usque in sempiternum in his que ego creo, quia ecce ego creo hierusalem exultationem et populum eius gaudium, et exultabo in hierusalem et gaudebo in populo meo, et non audietur in eo ultra vox fletus et vox clamoris. Non erit ibi amplius infans dierum et senex qui non impleat dies suos, quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit. Et edificabunt domos et habitabunt, et plantabunt vineas et comedent fructus earum. Non edificabunt et alius habitabit, non plantabunt et alius comedet. Secundum dies enim ligni erunt dies populi mei, et opera manuum eorum inveterabunt electi mei. Non laborabunt frustra neque generabunt in conturbatione, quia semen domini benedictorum est, et nepotes eorum cum eis. Eritque antequam clament exaudiam, adhuc illis loquentibus, dicam ecce adsum. Lupus et agnus pascentur simul, et leo et bos comedent paleas, et serpenti pulvis panis eius. Non nocebunt neque occident in omni monte sancto meo, dicit dominus.

Hec dicit dominus. Celum sedes mea, et terra scabellum pedum meorum. Que est ista domus quam edificabitis michi, et quis est iste locus quietis mee? Omnia hec manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit dominus. Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos? Qui immolat bovem quasi qui interficiat virum, et qui mactat pecus quasi qui excerebret canem, qui offert oblationem quasi qui sanguinem suillum offerat, qui recordatur thuris quasi qui benedicat ydolo. Hec omnia elegerunt in viis suis, et in abhominationibus suis anima eorum delectata est. Unde et ego eligam illusiones eorum, et que timebant adducam eis, quia vocavi et non erat qui responderet, locutus sum et non audierunt, feceruntque malum in oculis meis, et que nolui elegerunt.

Audite verbum domini qui tremitis ad sermones eius. Dixerunt fratres vestri odientes vos, et abicientes propter nomen meum, glorificetur dominus, et videbimus in leticia vestra. Ipsi autem confundentur. Vox populi de civitate, vox de templo, vox domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret peperit, antequam veniret partus eius peperit masculum. Quis audivit umquam tale, et quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die una, aut parietur gens simul, quia parturivit et peperit syon filios suos? Numquid ego qui alios parere facio ipse non pariam, ait dominus deus tuus. Letamini cum hierusalem et exultate in ea omnes qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam, ut sugatis et repleamini ab ubere consolationis eius, ut mulgeatis et deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius, quia hec dicit dominus. Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis et quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugetis. Ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, et in hierusalem consolabimini. Videbitis et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt. Et cognoscetur manus domini servis eius, et indignabitur inimicis suis. Quia ecce dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrige eius, reddere in indignatione furorem suum et increpationem suam in flamma ignis, quia in igne dominus diiudicabit et in gladio suo ad omnem carnem, et multiplicabuntur interfecti a domino. Qui sanctificabantur et mundos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam et abhominationem et murem, simul consumentur, dicit dominus. Ego autem

opa eorum & cogitationes eorum uenio. ut congregē cū omnib:
gentib: & linguis. Et uenient & uidebunt gloriā meā. &
ponā in eis signum. Et mittam ex eis qui saluati fuerint ad
gentes in mari in affricam. & lydiam. tenentes sagittā in ita
liam & greciam. ad insulas longe ad eos q̄ non audierīt me.
& non uiderunt glām meā. Et annunciabīt glām meā gen
tib: & adducent omīs filios urōs de cunctis gentib: domino.
in equis & quadrigis & in lecticis & in mulis & ī carrucis
ad montē scm̄ meū in hierlm̄ dicit dominus. quomodo si ī ferāt
filii isrł munus in uase mundo in domū domini. Et assumā
ex eis in sacerdotes & in leuitas dicit dominus. sic stabit sem
urm̄ & nom urm̄. & erit mensis ex mense. & sabbatum
ex sabbato. Veniet omnis caro ut adoret coram facie mea
dicit dominus. & egredient & uidebunt cadauera uirorum q̄
p̄uaricati sunt in me. Vermis eorum non morietr̄. & ignis eorum
nō extinguetr̄ & erunt usq: ad satietatē uisionis omī carni.

EXPLICIT LIBER YSAIE PROPHETE.

IEREMIAS PROPHETA CUI HIC PLOGUS
scribitr̄ sermone quidem apud hebreos ysaia & osee
& quib:dā aliis pphis uidetr̄ ēē rusticior. sed sensib:
par est. quippe qui eodē spū pphauerit. Porro simpli
citas eloquii de loco ei in quo natus est accidit. Fuit enī
anathotites qui est usq: hodie uiculus trib: ab hieroso
limis distans milib: sacerdos ex sacerdotib: & in matris
utero sctificatus uirginitate sua euangelicum uirū xpi ecclie
dedicans. Hic uaticinari exorsus est puer. & captiuita
tē urbis atq: uidet n̄ solum spū. sed & oculis carneis intui
tus est. Iam decem trib: isrł assyrii in medos transtule
rant. iam terras eorum colone gentium possidebant. Unde
iuda tantum & beniamin pphauit. & ciuitatis sue
ruinas quadruplici planxit alfabeto. qd̄ nos mensure met
uersib:q: reddimus. Preterea ordinē uisionum qui apud
grecos & latinos omnino confusus est. ad pristinam fidē
correximus. Librum aūt baruch notarii eius qui apud
hebreos nec legitr̄ nec habetr̄ p̄termisimus. Pro his omnib:
maledicta ab emulis p̄stolantes quib: me necesse ē p̄singlā
opuscula respondere. Et hec patior. quia uos cogitis. Ce
terum ad compendium mali rectius fuerat modum furori eorum
silentio meo ponere quā cotidie noui aliqd̄ scriptitantē inui
dorum insaniam puocare. Hieremias anathotites qui est
uiculus trib: ab hierosolimis distans milib: apud taphnas
in egypto lapidib: obrutus a populo occubuit. Iacet aūt ī eo
loco sepultus quo dudum pharao rex habitauerat. & quī
postulatione sua defugatis ab eodē loco serpentib: egyp
tios a tactu aspidum fecit ēē quietos. magna eum ibi reli
gione egyptii uenerantur.

INCIPIT LIBER
HIEREMIĘ PRO
PHETE

VERBA HIEREMIĘ FILII HELCHIĘ DE SACERDOTIBUS QUI FUERUNT IN ANATOTH IN TERRA BENIAMIN

qd̄ factum est uerbum domini ad eum in dieb: iosie filii ammon
regis iuda. in tercio decimo anno regni eius. Et factum est ī dieb:
ioachim filii iosie regis iuda usq: ad consummationē undecimi
anni sedechie filii iosie regis iuda usq: ad transmigrationem
hierlm̄ in mense quinto. Et factum ē uerbum domini ad me dicēs.
Priusquā te formarem in utero noui te. & anteq̄ exires de uulua
sctificaui te. & pphām in gentib: dedi te. Et dixi. A. A. A. do
mine ds̄. ecce nescio loqui quia puer ego sum. Et dixit dns
ad me. Noli dicere quia puer ego sum. qm̄ ad omnia quę
mittā te ibis. & uniūsa quęcumq: mandauero tibi loqueris.
Ne timeas a facie eorum. quia ego tecum sum ut eruā te dic dns.
Et misit dominus manum suam. & tetigit os meū. & dixit dns
ad me. Ecce dedi uerba mea in ore tuo. ecce constitui te hodie
sup gētes & sup regna. ut euellas. & destruas. & disp̄das. &
dissipes. & edifices & plantes. Et factum est uerbū domini
ad me dicens. Quid tu uides hieremia. Et dixi. Uirgā
uigilantē ego uideo. Et dixit dominus ad me. Bene uidisti.
quia ego uigilabo sup uerbo meo ut faciam illud. Et factum
est uerbum domini a me scdo dicens. Quid tu uides. Et
dixi. Ollam succensam ego uideo. & faciē eī a facie aq̄lonis.
Et dixit dominꝰ ad me. Ab aquilone pandetr̄ malum sup omīs
habitatores t̄re. quia ecce ego conuocabo omīs cognationes
regnorum aquilonis ait dominus. & uenient & ponent unusq̄sq:
solium suum in introitu portarū hierlm̄. & sup omīs muros eī
in circuitu. & sup uniuersas urbes iuda. Et loquar iudicia
mea cum eis. sup omni malicia eorum qui dereliquerunt me &
libauerunt diis alienis. & adorauerunt opus manuū suarū.
Tu ergo accinge lumbos tuos. & surge & loquere ad eos omnia
quę ego p̄cipio tibi. Ne formides a facie eorum. nec enī time
re te faciam uultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in ciuita
tem munitā & ī columnā ferreā. & in murū ereum sup omnē
terram regib: iuda & principib: eī. & sacerdotib: & omni po
pulo t̄re. Et bellabunt aduersum te & n̄ p̄ualebunt. qa ego
tecum sum ait dominus & liberem te.
Et factum ē uerbū domini ad me dicens. Vade & clama ī au
rib: hierlm̄ dicens. Hec dicit dominꝰ. Recordatꝰ sum tui mise
rans adolescentiam tuā. & caritatē desponsationis tuę q̄ndo
secuta es me in deserto. in t̄ra quę n̄ seminatr̄. Scs isrł domino
primicię frugum eī. Omīs qui deuorant eum delinquunt.
mala uenerunt sup eos dic dominꝰ. Audite uerbū dni dom̄
iacob. & omnes cognationes dom̄ isrł. Hec dicit dns. Quid
inuenerunt in me patres urī iniquitatis quia elongauerunt a me.
& ambulauerunt post uanitatē. & uani facti sunt. Et n̄
dixerunt ubi est dominus qui ascendere nos fecit de t̄ra egy
pti. qui transduxit nos p desertum. p t̄ram inhabitabilē &
inuiam. p t̄ram sitis & ymagine mortis. p t̄ram in qua n̄ ha
bitauit uir. nec habitauit homo. Et induxi uos in t̄ram carmeli
ut comederetis fructū eī. & optima illius. & ingressi contami
nastis t̄ram meam. & hereditatē meā posuistis in abhomina
tionē. Sacerdotes n̄ dixerunt ubi ē dominꝰ. & tenentes legē
nescierunt me. & pastores p̄uaricati sunt in me. & pphetę
pphetauerunt in baal. & ydola secuti sunt. Propterea adhuc iu
dicio contendā uobiscum. & cum filiis uris disceptabo. Transite
ad insulas cethim. & uidete. & in cedar mittite & considera
te uehementr̄ & uidete si factum ē huiuscemodi. si mutauit
gens deos suos. & certe ipsi n̄ sunt dii. Populus uero meus mu
tauit glām suam in ydolum.
Obstupescite celi sup hoc & porte eius desolamini uehementr̄
dicit dominꝰ. duo enim mala fecit ppls meus. Me dereliquerūt
fontem aquę & foderunt sibi cisternas. cisternas dissipatas.
que continere n̄ ualent aquas. Numqd̄ seruus est isrł aut
uernaculus. Quare ergo factꝰ est in p̄dam. Sup eum rugierūt
leones. & dederunt uocem suā. Posuerunt t̄ram eī in solitudinē.
& ciuitates eī exuste sunt. & non est q̄ habitet ī eis. Filii q̄q:
mempheos & taphnes constuprauerunt te usq: ad uerticem.
Numqd̄ n̄ istud factum est tibi. quia dereliquisti dnm̄ dm̄ tuū. eo
tempore quo ducebat te p uiam. Et nunc quid tibi uis in uia egy
pti. ut bibas aquā turbidam. Et quid tibi cum uia assyriorum
ut bibas aquā fluminis. Arguet te malicia tua. & auersio
tua increpabit te. Scito & uide quia malum & amarum est
dereliquisse te dominū dm̄ tuum. & n̄ ēē timorē eius ap̄ te:
dicit dominus exercituum. A sclo confregisti iugum meū. rupisti
uincula mea & dixisti. Non seruiam. In omni enī colle sublimi
& sub omni ligno frondoso. tu p̄sternebaris meretrix. Ego pla
taui te uineā meam electam. omne semen uerū. Quomodo ergo
conuersa es in prauum. uinea aliena. Si laueris te nitro
& multiplicaueris tibi herbam borith. maculata es in iniq̄tate
tua coram me. dicit dominus ds̄ tuus. Quomodo dicis n̄ sum
polluta. post baalim non ambulaui. Vide uias tuas ī con
ualle. scito quid feceris. Cursor leuis explicans uias tuas. ona
ger assuetꝰ in solitudine desiderio animę suę. attraxit uentum
amoris sui nullus auertet eam. Omnes qui querunt eā non
deficient. in menstruis eius inuenient eam.
Prohibe pedem tuum a nuditate. & guttur tuum a siti. Et di
xisti. Desperaui. nequaq̄m hoc faciam. Adamaui quippe alienos.
& post eos ambulabo. Quomodo confunditr̄ fur quando de
p̄henditr̄. sic confuse sunt dom̄ isrł. ipsi & reges eorum. & sacer
dotes principes & pphe eorum. dicentes ligno pat̄ meus es tu.
& lapidi tu me genuisti. Verterunt ad me tergum & n̄ faciem.
37. & ī tempore afflictionis sue dicent. Surge & libera nos.
Ubi sunt dii tui quos fecisti tibi. Surgant & liberent te in
tempore afflictionis tue. Scdm̄ numerum q̄ppe ciuitatū tuar
erant dii tui iuda. Quid uultis mecū iudicio contendere.
Omīs dereliquistis me dic dominus. Frustra p̄cussi filios urōs
disciplinā non receperunt. Deuorauit gladius urī pphās ue
stros. quasi leo uastatr̄ generatio urā. Videte uerbum dni.
Numqd̄ solitudo factꝰ sum isrli. aut t̄ra serotina. Quare
ergo dixit ppls meus. recessimus & n̄ ueniemꝰ ultra ad te. Numqd̄
obliuiscitr̄ uirgo ornamenti sui. sponsa pectoralis sue fascię.
Populus uero oblitꝰ ē mei. dieb: innumeris. Quid niteris
ostendere uiā bonā tuā. ad querendā dilectionē. Quę
insup & malicias tuas docuisti uias tuas. & in manib: tuis
inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentū. Non
in fossis inueni eos. sed in omnib: quę supra memoraui. Et di
xisti. Absq: peccato sum. & innocens ego. & pp̄terea auertatr̄
furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam uobiscū. eo q̄d di
xeris n̄ peccaui. Quam uilis facta es nimis iterans uias tuas.
Et ab egypto confunderis. sicut confusa es ab assur.
Nam & ab ista egredieris & manus tue erunt sup caput tuum.
qm̄ obtriuit dominus confidentiā tuā. & nichil habebis p̄spi.

Vulgo dicitur. Si dimiserit vir uxorem suam et recedens ab eo duxerit virum alterum numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me dicit dominus, et ego suscipiam te. Leva oculos tuos in directum, et vide ubi non prostrata sis. In viis sedebas expectans eos quasi latro in solitudine, et polluisti terram in fornicationibus tuis et in malitiis tuis. Quam ob rem prohibitae sunt stillae pluviarum, et serotinus imber non fuit. Frons mulieris meretricis facta est tibi; noluisti erubescere. Ergo saltem amodo voca me: Pater meus, dux virginitatis meae tu es. Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es et fecisti mala, et potuisti.

Et dixit dominus ad me in diebus Iosiae regis: Numquid vidisti quae fecerit aversatrix Israhel? Abiit sibimet super omnem montem excelsum et sub omni ligno frondoso, et fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset haec omnia: Ad me convertere; et non est reversa. Et vidit praevaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo quod moechata esset aversatrix Israhel, dimisissem eam, et dedissem ei libellum repudii. Et non timuit praevaricatrix Iuda soror eius, sed abiit et fornicata est etiam ipsa. Et facilitate fornicationis suae contaminavit terram, et moechata est cum lapide et cum ligno. Et in omnibus his non est reversa ad me praevaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mendacio, ait dominus. Et dixit dominus ad me: Iustificavit animam suam aversatrix Israhel comparatione praevaricatricis Iudae. Vade et clama sermones istos contra aquilonem, et dices: Revertere aversatrix Israhel, ait dominus, et non avertam faciem meam a vobis, quia sanctus ego sum, dicit dominus, et non irascar in perpetuum. Tamen scito iniquitatem tuam, quia in dominum deum tuum praevaricata es, et dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, et vocem meam non audisti, ait dominus. Convertimini filii revertentes, dicit dominus, quia ego vir vester; et adsumam vos unum de civitate et duos de cognatione, et introducam vos in Sion. Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina. Cumque multiplicati fueritis et creveritis in terra in diebus illis, ait dominus, non dicent ultra: Archa testamenti domini; neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultra.

In tempore illo vocabunt Hierusalem solium domini, et congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine domini in Hierusalem, et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israhel, et venient simul de terra aquilonis ad terram quam dedi patribus vestris. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, et tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem praeclaram exercituum gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis. Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israhel, dicit dominus. Vox in viis audita est, ploratus et ululatus filiorum Israhel, quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt domini dei sui. Convertimini filii revertentes, et sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te; tu enim es dominus deus noster. Vere mendaces erant colles, multitudo montium; vere in domino deo nostro salus Israhel. Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adulescentia nostra, greges eorum et armenta eorum, filios eorum et filias eorum. Dormiemus in confusione nostra, et operiet nos ignominia nostra, quoniam domino deo nostro peccavimus nos et patres nostri ab adulescentia nostra usque ad hanc diem, et non audivimus vocem domini dei nostri.

Si converteris Israhel, ait dominus, ad me convertere. Si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoveberis. Et iurabis: Vivit dominus in veritate et in iudicio et in iustitia; et benedicent eum omnes gentes, ipsumque laudabunt. Haec enim dicit dominus viro Iuda et habitatoribus Hierusalem: Novate vobis novale, et nolite serere super spinas. Circumcidimini domino, et auferte praeputia cordium vestrorum viri Iuda et habitatores Hierusalem, ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguat propter malitiam cogitationum vestrarum. Adnuntiate in Iuda, et in Hierusalem auditum facite. Loquimini et canite tuba in terra; clamate fortiter et dicite: Congregamini et ingrediamur civitates munitas. Levate signum in Sion; confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab aquilone et contritionem magnam. Ascendit leo de cubili suo, et praedo gentium se levavit. Egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in desolationem. Civitates tuae vastabuntur, remanentes absque habitatore. Super hoc accingite vos ciliciis, plangite et ululate, quia non est aversa ira furoris domini a nobis. Et erit in die illa, dicit dominus, peribit cor regis et cor principum, et obstupescent sacerdotes, et prophetae consternabuntur. Et dixi:

Heu heu heu domine deus, ergone decepisti populum istum et Hierusalem dicens: Pax erit vobis, et ecce pervenit gladius usque ad animam? In tempore illo dicetur populo huic et Hierusalem: Ventus urens in viis quae sunt in deserto viae filiae populi mei, non ad ventilandum et purgandum. Spiritus plenus ex his veniet mihi, et nunc ego loquar iudicia mea cum eis. Ecce quasi nubes ascendet, et quasi tempestas currus eius; velociores aquilis equi illius. Vae nobis, quia vastati sumus. Lava a malitia cor tuum Hierusalem, ut salva fias. Usquequo morabuntur in te cogitationes noxiae? Vox enim adnuntiantis a Dan, et notum facientis idolum de monte Effraim. Commemorate gentes: Ecce auditum est in Hierusalem custodes venire de terra longinqua, et dare super civitates Iuda vocem suam. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro, quia me ad iracundiam provocavit, ait dominus. Viae tuae et cogitationes tuae fecerunt haec tibi; ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

Ventrem meum ventrem meum doleo; sensus cordis mei turbati sunt in me. Non tacebo, quoniam vocem bucinae audivit anima mea, clamorem proelii. Contritio super contritionem vocata est, et vastata est omnis terra. Repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meae. Usquequo videbo fugientem, audiam vocem bucinae? Quia stultus populus meus me non cognovit; filii insipientes sunt et vecordes. Sapientes sunt ut faciant malum, bene autem facere nescierunt. Aspexi terram, et ecce vacua erat et nihili; et caelos, et non erat lux in eis. Vidi montes, et ecce movebantur, et omnes colles conturbati sunt. Intuitus sum, et non erat homo, et omne volatile caeli recessit. Aspexi, et ecce Carmelus desertus, et omnes urbes eius destructae sunt a facie domini et a facie irae furoris eius. Haec enim dicit dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam. Lugebit terra, et maerebunt caeli desuper, eo quod locutus sum. Cogitavi, et non paenituit me, nec aversus sum ab eo. A voce equitis et mittentis sagittam fugit omnis civitas; ingressi sunt ardua, et ascenderunt rupes. Universae urbes derelictae sunt, et non habitat in eis homo. Tu autem vastata quid facies? Cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, et pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris. Contempserunt te amatores tui; animam tuam quaerent. Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperae. Vox filiae Sion intermorientis expandentisque manus suas: Vae mihi, quia defecit anima mea propter interfectos. Circuite vias Hierusalem, et aspicite et considerate, et quaerite in plateis eius an inveniatis virum facientem iudicium et quaerentem fidem, et propitius ero eius. Quod si etiam Vivit dominus dixerint, et hoc falso iurabunt. Domine, oculi tui respiciunt fidem. Percussisti eos, et non doluerunt; attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt et stulti, ignorantes viam domini, iudicium dei sui. Ibo igitur ad optimates, et loquar eis; ipsi enim cognoverunt viam domini, iudicium dei sui. Et ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum. Omnis qui egressus fuerit ex eis capietur, quia multiplicatae sunt praevaricationes eorum, confortatae sunt aversiones eorum. Super quo propitius tibi esse potero?

Filii tui dereliquerunt me, et iurant in his qui non sunt dii. Saturavi eos, et moechati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores in feminas emissarii facti sunt; unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Numquid super his non visitabo, dicit dominus, et in gente tali non ulciscetur anima mea? Ascendite muros eius et dissipate, consummationem autem nolite facere. Auferte propagines eius, quia non sunt domini. Praevaricatione enim praevaricata est in me domus Israhel et domus Iuda, ait dominus. Negaverunt dominum et dixerunt: Non est ipse, neque veniet super nos malum; gladium et famem non videbimus. Prophetae fuerunt in ventum locuti, et responsum non fuit in eis. Haec ergo evenient illis.

Haec dicit dominus deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud, ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, et populum istum in ligna, et vorabit eos. Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus Israhel, ait dominus, gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguam, nec intelleges quid loquatur. Faretra eius quasi sepulchrum patens; universi fortes. Et comedent segetes tuas et panem tuum; devorabunt filios tuos et filias tuas; comedent gregem tuum et armenta tua; comedent vineam tuam et ficum tuam; et conterent urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. Verumtamen et in diebus illis, ait dominus, non faciam vos in consummationem. Quod si dixeritis: Quare fecit nobis dominus deus noster haec omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me et servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra. Adnuntiate hoc domui Iacob, et auditum facite in Iuda, dicentes: Audi popule stulte qui non habes cor, qui habentes oculos non videtis, et aures et non auditis. Me ergo non timebitis, ait dominus, et a facie mea non dolebitis? Qui posui harenam terminum mari, praeceptum sempiternum quod non praeteribit; et commovebuntur, et non poterunt; et intumescent fluctus eius, et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans; recesserunt et abierunt, et non dixerunt in corde suo: Metuamus dominum deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam in tempore suo, plenitudinem annuae messis custodientem nobis. Iniquitates vestrae declinaverunt haec, et peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis, quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes et pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenae dolo. Ideo magnificati sunt et ditati, incrassati sunt et impinguati, et praeterierunt sermones meos pessime. Causam viduae non iudicaverunt, et causam pupilli non direxerunt. Numquid super his non visitabo, dicit dominus, aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea?

Stupor et mirabilia facta sunt in terra. Prophetae prophetabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis, et populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo eius? Confortamini filii Beniamin in medio Hierusalem, et in Thecua clangite bucina, et super Bethacarem levate vexillum, quia malum visum est ab aquilone et contritio magna. Speciosae et delicatae assimilavi filiam Sion. Ad eam venient pastores et greges eorum; fixerunt in ea tentoria in circuitu; pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt. Sanctificate super eam bellum; consurgite et ascendamus in meridie. Vae nobis, quia declinavit dies, quia longiores factae sunt umbrae vesperi. Surgite et ascendamus in nocte, et dissipemus domus eius. Quia haec dicit dominus exercituum: Caedite lignum eius, et fundite circa Hierusalem aggerem. Haec est civitas visitationis; omnis calumnia in medio eius. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam. Iniquitas et vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas et plaga. Erudire Hierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam, terram inhabitabilem.

Haec dicit dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israhel. Converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum. Cui loquar et quem contestabor ut audiat? Ecce incircumcisae aures eorum, et audire non possunt; ecce verbum domini factum est eis in obprobrium, et non suscipient illud. Ideo furore domini plenus sum, laboravi sustinens. Effunde super parvulum foris, et super concilium iuvenum simul; vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri et uxores pariter, quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit dominus. A minore quippe usque ad maiorem omnes avaritiae student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filiae populi mei cum ignominia, dicentes: Pax pax, et non erat pax. Confusi sunt qui abominationem fecerunt; quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Quam ob rem cadent inter ruentes; in tempore visitationis suae corruent, dicit dominus.

Haec dicit dominus: State super vias et videte, et interrogate de semitis antiquis quae sit via bona, et ambulate in ea, et invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus. Et constitui super vos speculatores: Audite vocem tubae. Et dixerunt: Non audiemus. Ideo audite gentes, et cognosce congregatio quanta ego faciam eis. Audi terra: Ecce ego adducam super populum istum mala, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, et legem

meam proiecerunt. Ut quid michi thus de saba affertis et calamum suave olentem de terra longinqua? Holocaustomata vestra non sunt accepta, et victime vestre non placuerunt michi. Propterea hec dicit dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, et ruent in eis patres et filii simul, vicinus et proximus et peribunt.

Hec dicit dominus: Ecce populus venit de terra aquilonis, et gens magna consurget a finibus terre. Sagittam et scutum arripiet; crudelis est et non miserebitur. Vox eius quasi mare sonabit, et super equos ascendent preparati quasi vir ad prelium contra te filia syon. Audivimus famam eius, dissolute sunt manus nostre, tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientis. Nolite exire ad agros, et in via ne ambuletis, quoniam gladius inimici pavor in circuitu. Filia populi mei accingere cilicio, et conspergere cinere. Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente veniet vastator super nos. Probatorem dedi te in populo meo robustum, et scies et probabis viam eorum. Omnes isti principes declinantium, ambulantes fraudulenter; es et ferrum universi corrupti sunt. Defecit sufflatorium in igne, consumptum est plumbum. Frustra conflavit conflator: malicie eorum non sunt consumpte. Argentum reprobum vocate eos, quia dominus proiecit illos.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens: Sta in porta domus domini, et predica ibi verbum istud et dic: Audite verbum domini omnis iuda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis dominum. Hec dicit dominus exercituum deus israhel: Bonas facite vias vestras et studia vestra, et habitabo vobiscum in loco isto. Nolite confidere in verbis mendacii dicentes: templum domini, templum domini, templum domini est. Quia si bene direxeritis vias vestras et studia vestra, si feceritis iudicium inter virum et proximum eius, advene et pupillo et vidue non feceritis calumpniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismet ipsis, habitabo vobiscum in loco isto in terra quam dedi patribus vestris a seculo et usque in seculum. Ecce vos confiditis vobis in verbis mendacii, que non proderunt vobis: furari, occidere, et adulterari, iurare mendaciter, libare baalim, et ire post deos alienos quos ignoratis. Et venistis et stetistis coram me in domo hac in qua invocatum est nomen meum, et dixistis: Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abhominationes istas. Ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego ego sum, ego vidi, dicit dominus. Ite ad locum meum in sylo, ubi habitavit nomen meum a principio, et videte que fecerim ei propter maliciam populi mei israhel. Et nunc quia fecistis omnia opera hec, dicit dominus, et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens, et non audistis, et vocavi vos et non respondistis, faciam domui huic in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam, et loco quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci sylo. Et proiciam vos a facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros, universum semen effraim.

Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem et orationem, et non obsistas michi, quia non exaudiam te. Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus iuda et in plateis hierusalem? Filii colligunt ligna, et patres succendunt ignem, et mulieres conspergunt adipem ut faciant placentas regine celi, et libent diis alienis, et me ad iracundiam provocent. Numquid me ad iracundiam provocant, dicit dominus? Nonne semet ipsos in confusionem vultus sui? Ideo hec dicit dominus deus: Ecce furor meus et indignatio mea conflatur super locum istum, super viros et super iumenta, et super lignum regionis, et super fruges terre, et succendetur et non extinguetur. Hec dicit dominus exercituum deus israhel: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, et comedite carnes. Quia non sum locutus cum patribus vestris, et non precepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti de verbo holocaustomatum et victimarum. Sed hoc verbum precepi eis dicens: Audite vocem meam, et ero vobis deus, et vos eritis michi populus, et ambulate in omni via quam mandavi vobis, ut bene sit vobis. Et non audierunt nec inclinaverunt aurem suam, sed abierunt in voluptatibus et in pravitate cordis sui mali, factique sunt retrorsum et non in ante a die qua egressi sunt patres eorum de terra egypti usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem consurgens diluculo mittens, et non audierunt me nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem suam, et peius operati sunt quam patres eorum.

Et loqueris ad eos omnia verba hec, et non audient te, et vocabis eos, et non respondebunt tibi. Et dices ad eos: Hec est gens que non audivit vocem domini dei sui, nec recepit disciplinam. Periit fides, et ablata est de ore eorum. Tonde capillum tuum et proice, et sume in directum planctum, quia proiecit dominus et reliquit generationem furoris sui, quia fecerunt filii iuda malum in oculis meis, dicit dominus. Posuerunt offendicula sua in domo in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam. Et edificaverunt excelsa topheth, que est in valle filii ennon, ut incenderent filios suos et filias suas igni, que non precepi nec cogitavi in corde meo. Ideo ecce venient dies, dicit dominus, et non dicetur amplius topheth et vallis filii ennon, sed vallis interfectionis, et sepelient in topheth eo quod non sit locus. Et erit morticinum populi huius in cibum volucribus celi et bestiis terre, et non erit qui abigat. Et quiescere faciam de urbibus iuda et de plateis hierusalem vocem gaudii et vocem leticie, vocem sponsi et vocem sponse. In desolationem enim erit terra.

38.

In tempore illo, ait dominus, eicient ossa regis iude et ossa principum eius, et ossa sacerdotum, et ossa prophetarum, et ossa eorum qui habitaverunt hierusalem de sepulchris suis, et expandent ea ad solem et lunam et omnem miliciam celi, quae dilexerunt et quibus servierunt, et post que ambulaverunt, et que quesierunt et adoraverunt. Non colligentur neque sepelientur; in sterquilinium super faciem terre erunt. Et eligent magis mortem quam vitam, omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis que derelicta sunt, ad que eieci eos, dicit dominus exercituum. Et dices ad eos: Hec dicit dominus: Numquid qui cadit non resurget, et qui aversus est non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in hierusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti. Attendi et auscultavi; nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat penitentiam super peccato suo dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum quasi equus impetu vadens ad prelium. Milvus in celo cognovit tempus suum; turtur et hyrundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus autem meus non cognovit iudicium domini. Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, et lex domini nobiscum est? Vere mendacium operatus est stilus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes, et perterriti sunt et capti. Verbum enim domini proiecerunt, et sapientia nulla est in eis.

Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus, quia a minimo usque ad maximum omnes avariciam secuntur; a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. Et sanabant contritionem filie populi mei ad ignominiam dicentes: pax, pax, cum non esset pax. Confusi sunt qui abhominationem fecerunt; quin immo confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Idcirco cadent inter corruentes; in tempore visitationis sue corruent, dicit dominus. Congregans congregabo eos, ait dominus. Non est uva in vitibus, et non sunt ficus in ficulnea; folium defluxit, et dedi eis que pretermissa sunt. Quare sedemus? Convenite, et ingrediamur civitatem munitam, et sileamus ibi, quia dominus noster silere nos fecit, et potum dedit nobis aquam fellis; peccavimus enim domino. Expectavimus pacem, et non erat bonum; tempus medele, et ecce formido. A dan auditus est fremitus equorum eius; a voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra. Et venerunt et devoraverunt terram et plenitudinem eius, urbem et habitatores eius. Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, et mordebunt vos, ait dominus. Dolor meus super dolorem, in me cor meum merens. Ecce vox clamoris filie populi mei de terra longinqua: Numquid dominus non est in syon, aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis et in vanitatibus alienis? Transiit messis, finita est estas, et nos salvati non sumus. Super contritione filie populi mei contritus sum et contristatus; stupor obtinuit me. Numquid resina non est in galaad, aut medicus non est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix filie populi mei? Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum? Et plorabo die et nocte interfectos filie populi mei. Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, et derelinquam populum meum et recedam ab eis? Quia omnes adulteri sunt, cetus prevaricatorum. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii et non veritatis; confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, et me non cognoverunt, dicit dominus. Unusquisque a proximo suo se custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabit, et omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, et veritatem non loquentur. Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium; ut inique agerent laboraverunt. Habitatio tua in medio doli; in dolo renuerunt scire me, dicit dominus.

Propterea hec dicit dominus exercituum: Ecce ego conflabo et probabo eos. Quid enim aliud faciam a facie filie populi mei? Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, et occulte ponit ei insidias. Numquid non super his visitabo, dicit dominus, aut in gente huiuscemodi non ulciscetur anima mea? Super montes assumam fletum ac lamentum, et super speciosa deserti planctum, eo quod incensa sint, eo quod non sit vir pertransiens, et non audierunt vocem possidentis. A volucre celi usque ad pecora transmigraverunt et recesserunt. Et dabo hierusalem in acervos arene et cubilia draconum, et civitates iuda dabo in desolationem eo quod non sit habitator. Quis est vir sapiens qui intelligat hoc, et ad quem verbum oris domini fiat, ut annunciet istud, quare perierit terra, exusta sit quasi desertum eo quod non sit qui pertranseat? Et dixit dominus: Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea, et abierunt post pravitatem cordis sui, et post baalim quos didicerunt a patribus suis. Idcirco hec dicit dominus exercituum deus israhel: Ecce ego cibabo populum istum absinthio, et potum dabo eis aquam fellis, et dispergam eos in gentibus quas non noverunt ipsi et patres eorum, et mittam post eos gladium donec consumantur.

Hec dicit dominus exercituum deus israhel: Contemplamini et vocate lamentatrices et veniant, et ad eas que sapientes sunt mittite, et properent, festinent et assumant super nos lamentum. Deducant oculi nostri lacrimas, et palpebre nostre defluant aquis, quia vox lamentationis audita est de syon: Quomodo vastati sumus et confusi vehementer? Quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra. Audite ergo mulieres verbum domini, et assumant aures vestre sermonem oris eius, et docete filias vestras lamentum, et unaquaque proximam suam planctum. Quia ascendit mors per fenestras vestras, et ingressa est in domos vestras disperdere de foris parvulos vestros, iuvenes de plateis. Loquere: Hec dicit dominus: Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, et quasi fenum post tergum metentis, et non est qui colligat. Hec dicit dominus: Non glorietur sapiens in sapientia sua, et non glorietur fortis in fortitudine sua, et non glorietur dives in diviciis suis, sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire et nosse me, quia ego sum dominus qui facio misericordiam et iudicium et iusticiam in terra. Hec enim placent michi, ait dominus. Ecce dies veniunt, dicit dominus, et visitabo super omnem incircumcisum habentem preputium, super egyptum et super iudam, et super edom, et super filios ammon, et super moab, et super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto, quia omnes gentes habent preputium, omnis autem domus israhel incircumcisi sunt corde.

Audite verbum quod locutus est dominus super vos domus israhel. Hec dicit dominus: Iuxta vias gentium nolite discere, et a signis celi nolite metuere, que timent gentes, quia leges populorum vane sunt. Quia lignum de saltu precidit opus manuum artificis in ascia. Argento et auro decoravit illud; clavis et malleis compegit ut non dissolvatur. In similitudinem palme fabricata sunt, et non loquentur. Portata tollentur, quia incedere non valent. Nolite ergo timere ea, quia nec bene nec male facere possunt. Non est similis tui domine; magnus tu, et magnum nomen tuum in fortitudine. Quis non timebit te o rex gentium? Tuum est enim decus; inter cunctos sapientes gentium et in universis regnis eorum nullus est similis tui. Pariter insipientes et fatui peribunt; doctrina vanitatis eorum lignum est. Argentum involutum de tharsis offertur, et aurum de ofaz; opus artificis et manus erarii. Iacinctus et purpura indumentum eorum; opus artificum universa hec. Dominus autem deus verus est; ipse deus vivens et rex sempiternus. Ab indignatione eius commovebitur terra, et non sustinebunt gentes comminationem eius. Sic ergo dicetis eis: Dii qui celos et terram non fecerunt pereant de terra et de his que sub celo sunt.

Qui facit terram in fortitudine sua, preparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit celos. Ad vocem suam dat multitudinem

aquarum in celo. & elevat nebulas ab extremitatib; terre.
fulgura in pluvia facit. & educit ventum de thesauris suis.
Stultus factus est omnis homo a scientia confusus est omnis
artifex in sculptili quia falsum est quod conflavit. & non est spiritus in eis.
Vana sunt. & opus eorum risu dignum. in tempore visitationis
sue peribunt. Non est his similis pars iacob. Qui enim formavit
ipse est omnia. & virga israhel hereditatis eius. Dominus exer
cituum nomen eius. Congrega de terra confusionem tuam que habi
tas in obsidione. quia hec dicit dominus. Ecce ego longe proiciam
habitatores terre in hac vice. & tribulabo eos quia non invenient.
Ve mihi super contritione mea pessima plaga mea. Ego autem dixi.
Plane hec infirmitas mea est. & portabo illam. Tabernaculum
meum vastatum est. Omnes funiculi mei disrupti sunt. Filii
mei exierunt a me & non subsistunt. Non est qui extendat ultra
tentorium suum. & erigat pelles suas. Quia stulte egerunt
pastores & dominum non quesierunt. propterea non intellexerunt.
& omnis grex eorum dispersus est.

V ox auditionis ecce venit & commotio magna de terra aquilonis
ut ponat civitates iuda in solitudinem & habitaculum draconum.
Scio domine quia non est hominis via eius. nec viri est ut ambu
let. & dirigat gressus suos. Corripe domine verumtamen in iu
dicio & non in furore tuo, ne forte ad nichilum redigas me. Effunde
de indignationem tuam super gentes que non cognoverunt te. & super
provincias que nomen tuum non invocaverunt. quia comederunt iacob
& devoraverunt eum. & consumpserunt illum. & decus eius dissipaverunt.
Verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Audite
verba pacti huius. & loquimini ad viros iuda. & ad habita
tores hierusalem & dices ad eos. Hec dicit dominus deus israhel. Ma
ledictus vir qui non audierit verba pacti huius. quod precepi patrib;
vestris in die qua eduxi eos de terra egypti. de fornace ferrea dicens.
Audite vocem meam & facite omnia que precepi vob. & eritis mihi in
populum. & ego ero vobis in deum. ut suscitem iuramentum quod iura
vi patrib; vestris. daturum me eis terram fluentem lacte & melle
sicut est dies hec. & respondi & dixi. Amen domine. Et dixit
dominus ad me. Inventa est coniuratio in viris iuda. voci fe
rare omnia verba hec in civitatib; iuda & foris hierusalem dicens.
Audite verba pacti huius. & facite illa. quia contestans conte
status sum patres vestros in die qua eduxi eos de terra egypti usq;
ad diem hanc. Mane consurgens contestatus sum & dixi.
Audite vocem meam & non audierunt. nec inclinaverunt aurem suam.
sed abierunt unusquisq; in pravitate cordis sui mali. Et indu
xi super eos omnia verba pacti huius que precepi ut facerent & non
fecerunt. Et dixit dominus ad me. Inventa est coniuratio in viris
iuda. & in habitatorib; hierusalem. Reversi sunt ad iniquitates
patrum priores. qui noluerunt audire verba mea. Et hii ergo
abierunt post deos alienos. ut servirent eis. Irritum fecerunt
domus israhel & domus iuda pactum meum. quod pepigi cum patrib; eorum.
Quamobrem hec dicit dominus.

E cce ego inducam super eos mala de quib; exire non poterunt. & cla
mabunt ad me & non exaudiam eos. & ibunt civitates iuda
& habitatores hierusalem & clamabunt ad deos quib; libant. & non
salvabunt eos in tempore afflictionis eorum. Secundum enim numerum
civitatum tuarum erant dii tui iuda. & secundum numerum viarum
tuarum hierusalem posuisti confusionis aras. ad libandum baalim.
Tu ergo noli orare pro populo hoc & ne assumas pro eis laudem & orati
onem quia non exaudiam in tempore clamoris ad me. in tempore
afflictionis eorum. Quid est quod dilectus meus in domo mea facit
scelera multa? Numquid carnes sancte auferent a te malicias tuas.
in quib; gloriata es? Olivam uberem pulchram fructiferam specio
sam vocavit dominus nomen tuum. Ad vocem loquele grandis
exarsit ignis in ea. & combusta sunt fructeta eius. Et dominus
exercituum qui plantavit te. locutus est super te malum pro malis
domus israhel. & domus iuda. que fecerunt sibi ad irritandum me
libantes baalim. Tu autem domine demonstrasti mihi & cognovi.
tu ostendisti mihi studia eorum. & ego quasi agnus mansuetus qui
portatur ad victimam. & non cognovi quia super me cogitaverunt
consilia dicentes. Venite mittamus lignum in panem eius. & era
damus eum de terra viventium. & nomen eius non memoretur
amplius. Tu autem domine sabaoth qui iudicas iuste & probas
renes & corda. videam ultionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi
causam meam.

P ropterea hec dicit dominus ad viros anathoth qui querunt animam
tuam. & dicunt. Non prophetabis in nomine domini. & non mori
eris in manib; nostris. Propterea hec dicit dominus exercituum.
Ecce ego visitabo super eos. Iuvenes eorum morientur in gladio. filii
eorum & filie morientur in fame. & reliquie non erunt ex eis. In
ducam enim malum super viros anathoth annum visitationis eorum.
Iustus quidem tu es domine. Si disputem tecum. verumtamen
iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur. & bene est omnib;
qui prevaricantur & inique agunt? Plantasti eos. & radicem
miserunt. proficiunt. & faciunt fructum. Prope es tu ori eorum.
& longe a renib; eorum. Et tu domine nosti me. vidisti me. & pro
basti cor meum tecum. Congrega eos quasi gregem ad victimam.
& sanctifica eos in die occisionis. Usq; quo lugebit terra. & herba
omnis regionis siccabitur? propter maliciam habitantium in ea. con
sumptum est animal & volucre. quoniam dixerunt non videbit novissima
nostra. Si cum peditib; currens laborasti. quomodo contendere poteris
cum equis? Cum autem in terra pacis securus fueris. quid facies
in superbia iordanis? Nam & fratres tui & domus patris tui
etiam ipsi pugnaverunt adversum te. & clamaverunt post te
plena voce. Ne credas eis. cum locuti fuerint tibi bona. Re
liqui domum meam. dimisi hereditatem meam. dedi dilectam animam
meam in manu inimicorum eius. Facta est mihi hereditas quasi leo in silva.
dedit contra me vocem. ideo odivi eam. Numquid avis discolor heredi
tas mea mihi? Numquid avis tincta per totum? Venite congre
gamini omnes bestie terre. properate ad devorandum. Pastores mul
ti demoliti sunt vineam meam. conculcaverunt partem meam. dede
runt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. posu
erunt eam in dissipatione luxitq; super me.

XXX.

D esolatione desolata est omnis terra. quia nullus est qui recogitet
corde. Super omnes vias deserti venerunt vastatores. quia gladius
domini devoravit ab extremo terre usq; ad extremum eius. Non
est pax universe carni. Seminaverunt triticum. & spinas
messuerunt. Hereditatem acceperunt & non eis proderit. Confun
demini a fructib; vestris. propter iram furoris domini. Hec dicit dominus
adversum omnes vicinos meos. pessimos qui tangunt hereditatem
quam distribui populo meo israhel. Ecce ego evellam eos de terra eorum &
domum iuda evellam de medio eorum. & cum evulsero eos convertar
& miserebor eorum. & reducam eos virum ad hereditatem suam & virum
ad terram suam. Et erit si eruditi didicerint vias populi mei. ut
iurent in nomine meo vivit dominus. sicut docuerunt populum meum
iurare in baal. edificabuntur in medio populi mei. Quod si non audi
erint evellam gentem illam evulsione & perditione ait dominus.

H ec dicit dominus ad me. Vade & posside tibi lumbare lineum.
& pones illud super lumbos tuos. & in aquam non inferes illud. Et
possedi lumbare iuxta verbum domini. & posui circa lumbos meos. Et fa
ctus est sermo domini ad me secundo dicens. Tolle lumbare quod pos
sedisti. quod est circa lumbos tuos. & surgens vade ad eufraten.
& abscondе illud ibi in foramine petre. Et abii & abscondi
illud in eufraten. sicut preceperat mihi dominus. Et factum est post dies plu
rimos. dixit dominus ad me. Surge & vade ad eufraten & tolle inde
lumbare quod precepi tibi ut absconderes illud ibi. Et abii ad eu
fraten & fodi. & tuli lumbare de loco ubi absconderam illud.
Et ecce computruerat lumbare. ita ut nullo usui aptum esset.
Et factum est verbum domini ad me dicens. Hec dicit dominus.
Sic computrescere faciam superbiam iuda. & superbiam hierusalem
multam. populum istum pessimum qui nolunt audire verba mea. &
ambulant in pravitate cordis sui. abieruntq; post deos alie
nos ut servirent eis. & adorarent eos. & erunt sicut lumbare
istud. quod nullo usui aptum est. Sicut enim adheret lumbare
ad lumbos viri. sic agglutinavi michi omnem domum israhel. &
omnem domum iuda dicit dominus ut esset michi in populum & in nomen.
& in laudem. & in gloriam. & non audierunt. Dices ergo ad eos sermo
nem istum. Hec dicit dominus deus israhel. Omnis laguncula im
plebitur vino. Et dicent ad te. Numquid ignoramus quia omnis
laguncula implebitur vino? Et dices ad eos. Hec dicit dominus.
Ecce ego implebo omnes habitatores terre huius. & reges
qui sedent de stirpe david super thronum eius. & sacerdotes &
prophetas. & omnes habitatores hierusalem ebrietate. & disperga
eos virum a fratre suo. & patres & filios pariter ait dominus.
Non parcam & non concedam neq; miserebor. ut non disperdam eos.

A udite & auribus percipite. nolite elevari quia dominus locutus est.
Date domino deo vestro gloriam antequam contenebrescat. & antequam
offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Expectabitis
lucem & ponet eam in umbram mortis & caliginem. Quod si hoc
non audieritis in abscondito plorabit anima mea a facie superbie.
Plorans plorabit & deducet oculus lacrimas. quia captus est
grex domini. Dic regi & dominatrici. humiliamini. sedete
in terra. quoniam descendit de capite corona glorie vestre. Civitates
austri clause sunt. & non est qui aperiat. Transmigrata est
omnis iuda. transmigratione perfecta. Levate oculos vestros &
videte venientes ab aquilone. Ubi est grex qui datus est tibi pecus
inclitum tuum? Quid dices cum visitaverit te? Tu enim
docuisti eos adversum te. & erudisti in caput tuum. Numquid
non dolores apprehenderunt te. quasi mulierem parturientem?
Quod si dixeris in corde tuo. quare venerunt michi hec. propter
multitudinem iniquitatis tue revelata sunt verecundiora
tua. pollute sunt plante tue. Si mutare potest ethiops
pellem suam: aut pardus varietates suas. & vos poteritis
benefacere cum didiceritis malum. Et disseminabo eos quasi
stipulam que vento rapitur in deserto. hec est sors tua parsq;
mensure tue a me dicit dominus. quia oblita es mei. & confisa
es in mendacio. Unde & ego nudavi femora tua contra faciem
tuam. & apparuit ignominia tua. Adulteria tua & hinnitus
tuus scelus fornicationis tue. super colles in agro vidi abhomi
nationes tuas. Ve tibi hierusalem non mundaberis post me. Usq; quo adhuc?

Q uod factum est verbum domini ad hieremiam de sermonibus
siccitatis. Luxit iudea & porte eius corruerunt & obscurate sunt
in terra. & clamor hierusalem ascendit. Maiores miserunt mino
res suos ad aquam. venerunt ad hauriendum & non invenerunt
aquam. reportaverunt vasa sua vacua. Confusi sunt & afflicti
& operuerunt capita sua propter terre vastitatem quia non venit
pluvia in terram. confusi sunt agricole operuerunt capita sua. Nam
& cerva in agro peperit & reliquit. quia non erat herba. Et
onagri steterunt in rupib; traxerunt ventum quasi dracones.
Defecerunt oculi eorum. quia non erat herba. Si iniquitates
nostre responderint nob. domine fac propter nomen tuum. quoniam
multe sunt aversiones nostre. Tibi peccavimus expectatio israhel.
salvator eius in tempore tribulationis. Quare quasi colonus
futurus es in terra. & quasi viator declinans ad manendum?
Quare futurus es velut vir vagus. ut fortis qui non potest salvare?
Tu autem in nobis es domine. & nomen tuum invocatum est super nos.
ne derelinquas nos.

H ec dicit dominus populo huic qui dilexit movere pedes suos
& non quievit. & domino non placuit. Nunc recordabitur
iniquitatum eorum. & visitabit peccata eorum. Et dixit dominus
ad me. Noli orare pro populo isto in bonum. Cum ieiunaverint
non exaudiam preces eorum. & si obtulerint holocaustomata &
victimas non suscipiam ea. quia gladio & fame & peste ego
consumam eos. Et dixi. A. A. A. domine deus. prophete dicunt
eis. Non videbitis gladium. & fames non erit in vobis. sed
pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit dominus ad me.
Falso prophete vaticinantur in nomine meo. Non misi eos & non
precepi eis. neq; locutus sum ad eos. Visionem mendacem. &
divinationem fraudulentam. & seductionem sui cordis prophe
tant vob. Ideo hec dicit dominus de prophetis qui prophetant in
nomine meo quos ego non misi. dicentes. gladius & fames
non erit in terra hac. In gladio & fame consumentur prophete illi.
& populi quib; prophetant erunt proiecti in viis hierusalem pre
fame & gladio & non erit qui sepeliat eos. ipsi & uxores
eorum. filii & filie eorum. & effundam super eos malum suum.

E t dices ad eos verbum istud. Deducant oculi mei lacri
mas per diem & noctem & non taceant. quia contritione
magna contrita est virgo filia populi mei. plaga pessima
vehementer. Si egressus fuero ad agros ecce occisi gladio. &
si introiero civitatem. ecce attenuati fame. Propheta quoq;
& sacerdos. abierunt in terram quam ignorabant. Numquid
proiciens abiecisti iudam? aut syon abhominata est anima tua?
Quare ergo percussisti nos. ita ut nulla sit sanitas? Expec
tavimus pacem & non est bonum. & tempus curationis & ecce
turbatio. Cognovimus domine impietates nostras & iniquitates
patrum nostrorum. quia peccavimus tibi. Ne nos des in obprobrium

propter nomen tuum. Ne facias nobis contumeliam solii gloriae tuae; recordare, ne irritum facias foedus tuum nobiscum. Numquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant? aut caeli possunt dare imbres? Nonne tu es Domine Deus noster, quem expectavimus? Tu enim fecisti omnia haec. Ne ingratum vasti.

Et dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eice illos a facie mea, et egrediantur. Quod si dixerint ad te: Quo egrediemur? dices ad eos: Haec dicit Dominus: Qui ad mortem, ad mortem; et qui ad gladium, ad gladium; et qui ad famem, ad famem; et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Et visitabo super eos quattuor species, dicit Dominus: gladium ad occisionem, et canes ad lacerandum, et volatilia caeli et bestias terrae ad devorandum et dissipandum. Et dabo eos in fervorem universis regnis terrae propter Manassen filium Ezechiae regis Iuda, super omnibus quae fecit in Ierusalem. Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abisti; et extendam manum meam super te, et interficiam te: laboravi rogans. Et dispergam eos ventilabro in portis terrae; interfeci et disperdidi populum meum, et tamen a viis suis non sunt reversi. Multiplicatae sunt mihi viduae eius super arenam maris; induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie; misi super civitates repente terrorem. Infirmata est quae peperit septem, defecit anima eius; occidit ei sol cum adhuc esset dies; confusa est et erubuit, et residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus. Vae mihi mater mea: quare genuisti me virum rixae, virum discordiae in universa terra? Non feneravi, nec feneravit mihi quisquam; omnes maledicunt mihi, dicit Dominus. Si non reliquiae tuae in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis et in tempore tribulationis adversum inimicum. Numquid foederabitur ferrum ferro ab aquilone et aes? Divitias tuas et thesauros tuos in direptionem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis et in omnibus terminis tuis. Et adducam inimicos tuos de terra quam nescis, quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit. Tu scis Domine, recordare mei et visita me, et tuere me ab his qui persequuntur me; noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium. Inventi sunt sermones tui et comedi eos, et factum est mihi verbum tuum in gaudium et in laetitiam cordis mei, quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum. Non sedi in concilio ludentium et gloriatus sum a facie manus tuae; solus sedebam, quoniam comminatione replesti me. Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium. Propter hoc haec dicit Dominus: Si converteris, convertam te, et ante faciem meam stabis; et si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, et tu non converteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum aereum fortem, et bellabunt adversum te et non praevalebunt, quia ego tecum sum ut salvem te et eruam te, dicit Dominus; et liberabo te de manu pessimorum, et redimam te de manu fortium.

Et factum est verbum Domini ad me dicens: Non accipies uxorem, et non erunt tibi filii et filiae in loco isto. Quia haec dicit Dominus super filios et filias qui generantur in loco isto, et super matres eorum quae genuerunt eos, et super patres eorum de quorum stirpe sunt nati in terra hac: Mortibus aegrotationum morientur; non plangentur, neque sepelientur; in sterquilinium super faciem terrae erunt; et gladio et fame consumentur, et erit cadaver eorum in escam volatilibus caeli et bestiis terrae. Haec enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos, quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam et miserationes. Et morientur grandes et parvi in terra ista; non sepelientur neque plangentur, et non se incident, neque calvitium fiet pro eis. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo, et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo et matre. Et domum convivii non ingredieris, ut sedeas cum eis et comedas et bibas. Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris et in diebus vestris vocem gaudii et vocem laetitiae, vocem sponsi et vocem sponsae. Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba haec, et dixerint tibi: Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quae iniquitas nostra? et quod peccatum nostrum quod peccavimus Domino Deo nostro? dices ad eos: Quia dereliquerunt patres vestri me, ait Dominus, et abierunt post deos alienos, et servierunt eis, et adoraverunt eos; et me dereliquerunt, et legem meam non custodierunt. Sed et vos peius operati estis quam patres vestri; ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali ut non audiat me. Et eiciam vos de terra hac in terram quam ignoratis vos et patres vestri, et servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicetur ultra: Vivit Dominus qui eduxit filios Israel de terra Aegypti; sed: Vivit Dominus qui eduxit filios Israel de terra aquilonis et de universis terris ad quas eieci eos; et reducam eos in terram suam quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos; et post haec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum. Quia oculi mei super omnes vias eorum; non sunt absconditae a facie mea, et non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis. Et reddam primum duplices iniquitates et peccata eorum, quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, et abominationibus suis impleverunt hereditatem meam. Domine fortitudo mea et robur meum, et refugium meum in die tribulationis: ad te gentes venient ab extremis terrae et dicent: Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem quae eis non profuit. Numquid faciet sibi homo deos? et ipsi non sunt dii. Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam et virtutem meam, et scient quia nomen mihi Dominus. Peccatum Iuda scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum et in cornibus ararum eorum. Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum et lucorum lignorumque frondentium in montibus excelsis, sacrificantes in agro; fortitudinem tuam et omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis. Et relinqueris sola ab hereditate tua quam dedi tibi, et servire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras; quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in aeternum ardebit.

Haec dicit Dominus: Maledictus homo qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor eius. Erit enim quasi myricae in deserto, et non videbit cum venerit bonum; sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis et inhabitabili. Benedictus vir qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia eius. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas; et non timebit cum venerit aestus. Et erit folium eius viride, et in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Pravum est cor hominis et inscrutabile; quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor et probans renes, qui do unicuique iuxta viam suam et iuxta fructum adinventionum suarum. Perdix fovit quae non peperit; fecit divitias et non in iudicio; in dimidio dierum suorum derelinquet eas, et in novissimo suo erit insipiens. Solium gloriae altitudinis a principio, locus sanctificationis nostrae, expectatio Israel.

xl.

Domine, omnes qui te derelinquunt confundentur; recedentes a te in terra scribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum. Sana me Domine et sanabor; salvum me fac et salvus ero, quoniam laus mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? veniat. Et ego non sum turbatus te pastorem sequens, et diem hominis non desideravi tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit. Non sis mihi tu formidini, spes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me persequuntur, et non confundar ego; paveant illi, et non paveam ego; induc super eos diem afflictionis, et duplici contritione contere eos. Haec dicit Dominus ad me: Vade et sta in porta filiorum populi mei, per quam ingrediuntur reges Iuda et egrediuntur, et in cunctis portis Ierusalem, et dices ad eos: Audite verbum Domini, reges Iuda et omnis Iudaea, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per portas istas. Haec dicit Dominus: Custodite animas vestras, et nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Ierusalem. Et nolite eicere onera de domibus vestris in die sabbati, et omne opus non facietis; sanctificate diem sabbati sicut praecepi patribus vestris. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem suam ne audirent me et ne acciperent disciplinam. Et erit si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis huius in die sabbati, et si sanctificaveritis diem sabbati ne faciatis in ea omne opus; ingredientur per portas civitatis huius reges et principes sedentes super solium David, et ascendentes in curribus et equis, ipsi et principes eorum, viri Iuda et habitatores Ierusalem; et habitabitur civitas haec in sempiternum. Et venient de civitatibus Iuda et de circuitu Ierusalem et de terra Beniamin et de campestribus et de montuosis et ab austro, portantes holocaustum et victimam et sacrificium et tus, et inferent oblationem in domum Domini. Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, et ne portetis onus et ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati, succendam ignem in portis eius, et devorabit domos Ierusalem, et non extinguetur.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino dicens: Surge et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea. Et descendi in domum figuli, et ecce ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas quod ipse faciebat e luto manibus suis; conversusque fecit illud vas alterum sicut placuerat in oculis suis ut faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Numquid sicut figulus iste non potero vobis facere, domus Israel? ait Dominus. Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. Repente loquar adversum gentem et adversum regnum, ut eradicem et destruam et disperdam illud. Si paenitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum adversum eam, agam et ego paenitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. Et subito loquar de gente et regno, ut aedificem et plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis ut non audiat vocem meam, paenitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. Nunc ergo dic viro Iuda et habitatoribus Ierusalem dicens: Haec dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum et cogito contra vos cogitationem; revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras et studia vestra. Qui dixerunt: Desperavimus; post cogitationes enim nostras ibimus, et unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus. Ideo haec dicit Dominus: Interrogate gentes: quis audivit talia horribilia quae fecit nimis virgo Israel? Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquae erumpentes frigidae et defluentes? Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes et impingentes in viis suis, in semitis saeculi, ut ambularent per eas in itinere non trito, ut fieret terra eorum in desolationem et in sibilum sempiternum; omnis qui praeterierit per eam obstupescet et movebit caput suum. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico; dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

Et dixerunt: Venite et cogitemus contra Hieremiam cogitationes; non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente, neque sermo a propheta; venite et percutiamus eum lingua, et non attendamus ad universos sermones eius. Attende Domine ad me, et audi vocem adversariorum meorum. Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animae meae? Recordare quod steterim in conspectu tuo ut loquerer pro eis bonum et averterem indignationem tuam ab eis. Propterea da filios eorum in famem, et deduc eos in manus gladii; fiant uxores eorum absque liberis et viduae, et viri earum interficiantur morte; iuvenes eorum confodiantur gladio in proelio. Audiatur clamor de domibus eorum; adduces enim super eos latronem repente, quia foderunt foveam ut caperent me, et laqueos absconderunt pedibus meis. Tu autem Domine scis omne consilium eorum adversum me in mortem; ne propitieris iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur; fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

39

Haec dicit Dominus: Vade et accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi et a senioribus sacerdotum, et egredere ad vallem filii Ennom, quae est iuxta introitum portae fictilis, et praedicabis ibi verba quae ego loquar ad te, et dices: Audite verbum Domini, reges Iuda et habitatores Ierusalem. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis qui audierit illam tinniant aures eius, eo quod dereliquerint me et alienum fecerint locum istum, et libaverint in eo diis alienis quos nescierunt ipsi et patres eorum et reges Iuda, et repleverunt locum istum sanguine innocentum, et aedificaverunt excelsa Baal ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baal, quae non praecepi nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non vocabitur amplius locus iste Tofeth et vallis filii Ennom, sed vallis occisionis. Et dissipabo consilium Iuda et Ierusalem in loco isto, et subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum et in manu quaerentium animas eorum, et dabo cadavera eorum escas volatilibus caeli et bestiis

terre. Et ponam civitatem istam in stuporem et in sibilum. Omnis qui preterierit per eam obstupescet, et sibilabit super universa plaga eius. Et cibabo eos carnibus filiarum suarum et filiorum suorum, et unusquisque carnes amici sui comedet in obsidione et in angustia in qua concludent eos inimici eorum, et qui querunt animas eorum. Et conteres lagunculam in oculis virorum qui ibunt tecum, et dices ad eos: Hec dicit dominus exercituum: Sic conteram populum istum et civitatem istam sicut conteritur vas istud figuli quod non potest ultra restaurari. Et in topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. Sic faciam loco huic ait dominus, et habitatoribus eius, ut ponam civitatem istam sicut topheth. Et erunt domus hierusalem et domus regum iuda sicut locus topheth inmunde, omnes domus in quarum domatibus sacrificaverunt omni militie celi, et libamina libaverunt diis alienis.

Venit autem hieremias de topheth quo miserat eum dominus ad prophetandum, et stetit in atrio domus domini, et dixit ad omnem populum: Hec dicit dominus exercituum deus israhel: Ecce ego inducam super civitatem hanc et super omnes urbes eius universa mala que locutus sum adversum eam, quoniam induraverunt cervicem suam, et non audierunt sermones meos. Et audivit phassur filius emmer sacerdos qui constitutus erat princeps in domo domini hieremiam prophetantem sermones istos. Et percussit phassur hieremiam prophetam et misit eum in nervum quod erat in porta beniamin superiori in domo domini. Cumque illuxisset in crastinum, eduxit phassur hieremiam de nervo. Et dixit ad eum hieremias: Non phassur vocavit nomen tuum dominus, sed pavorem undique. Quia hec dicit dominus: Ecce ego dabo te in pavorem et omnes amicos tuos, et corruent gladio inimicorum suorum, et oculi tui videbunt. Et omnem iudam dabo in manu regis babilonis, et traducet eos in babilonem, et percutiet eos gladio. Et dabo universam civitatem et substantiam civitatis huius, omnemque laborem eius, omneque pretium, et cunctos thesauros regum iuda dabo in manu inimicorum eorum, et diripient eos, et tollent et ducent in babilonem. Tu autem phassur et omnes habitatores hierusalem domus tue ibitis in captivitatem, et in babilonem venies, et ibi morieris, ibique sepelieris tu et omnes amici tui quibus prophetasti mendacium.

Seduxisti me domine et seductus sum. Fortior me fuisti et invaluisti. Factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me quia iam olim loquor vociferans iniquitatem et vastitatem clamito. Et factus est mihi sermo domini in obprobrium et in derisum tota die. Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar ultra in nomine illius. Et factus est in corde meo quasi ignis exestuans, claususque in ossibus meis, et defeci ferre non sustinens. Audivi enim contumelias multorum, et terrorem in circuitu. Persequimini et persequamur eum, ab omnibus viris qui erant pacifici mei et custodientes latus meum, si quomodo decipiatur et prevaleamus adversus eum, et consequamur ultionem ex eo. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis, et non timebo. Idcirco qui persecuntur me cadent et infirmi erunt, et confundentur vehementer, quia non intellexerunt obprobrium sempiternum quod numquam delebitur. Et tu domine exercituum probator iusti, qui vides renes et cor, videam queso ultionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi causam meam. Cantate domino, laudate dominum, quia liberavit animam pauperis de manu malorum. Maledicta dies in qua natus sum, dies in qua peperit me mater mea, et non sit benedicta. Maledictus vir qui annuntiavit patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus, et quasi gaudio letificavit eum. Sit homo ille ut sunt civitates quas subvertit dominus et non penituit eum. Audiat clamorem mane, et ululatum in tempore meridiano, qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulchrum, et vulva eius conceptus sempiternus. Quare de vulva egressus sum ut viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei?

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino quando misit ad eum rex sedechias phassur filium melchie et sophoniam filium maasie sacerdotem dicens: Interroga pro nobis dominum, quia nabugodonosor rex babilonis preliatur adversum nos, si forte faciat dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, et recedat a nobis. Et dixit hieremias ad eos: Sic dicetis sedechie: Hec dicit dominus deus israhel: Ecce ego convertam vasa belli que in manibus vestris sunt, et quibus vos pugnatis adversum regem babilonis et chaldeos qui obsident vos in circuitu murorum, et congregabo ea in medio civitatis huius. Et debellabo ego vos in manu extenta et brachio forti, et in furore et in indignatione et ira grandi. Et percutiam habitatores civitatis huius, homines et bestie pestilentia magna morientur. Et post hec ait dominus: Dabo sedechiam regem iuda, et servos eius et populum eius, et qui derelicti sunt in civitate hac a peste et gladio et fame, in manu nabugodonosor regis babilonis, et in manu inimicorum eorum, et in manu querentium animam eorum, et percutiet eos in ore gladii, et non movebitur neque parcet nec miserebitur. Et ad populum hunc dices: Hec dicit dominus: Ecce ego do coram vobis viam vite et viam mortis. Qui habitaverit in hac urbe morietur gladio et fame et peste; qui autem egressus fuerit et transfugerit ad chaldeos qui obsident vos vivet, et erit ei anima sua quasi spolium. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum et non in bonum ait dominus. In manu regis babilonis dabitur et exuret eam igni. Et domui regis iuda:

Audite verbum domini domus david. Hec dicit dominus: Iudicate mane iudicium, et eruite vi oppressum de manu calumpniantis, ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguat, propter maliciam studiorum vestrorum. Ecce ego ad te habitatricem vallis solide atque campestris ait dominus, qui dicitis: Quis percutiet nos? et quis ingredietur domos nostras? Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum dicit dominus. Et succendam ignem in saltu eius, et devorabit omnia in circuitu eius. Hec dicit dominus: Descende in domum regis iuda, et loqueris ibi omnia verba hec, et dices: Audi verbum domini rex iuda qui sedes super solium david, tu et servi tui, et populus tuus qui ingredimini per portas istas. Hec dicit dominus: Facite iudicium et iustitiam, et liberate vi oppressum de manu calumpniantis, et advenam et pupillum et viduam nolite contristare, neque opprimatis inique, et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas istas domus huius reges sedentes de genere david super thronum eius, et ascendentes currus et equos, ipsi et servi et populus eorum. Quod si non audieritis verba hec, in memetipso iuravi dicit dominus, quia in solitudinem erit domus hec. Quia hec dicit dominus super domum regis iuda: Galaad tu mihi caput libani, si non posuero te in solitudinem urbes inhabitabiles. Et sanctificabo super te interficientem virum et arma eius, et succident electas cedros tuas, et precipitabunt in ignem. Et pertransibunt gentes multe per civitatem hanc, et dicet unusquisque proximo suo: Quare fecit dominus sic civitati grandi huic? Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pactum domini dei sui et adoraverunt deos alienos et servierunt eis. Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu. Plangite eum qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatis sue. Quia hec dicit dominus ad sellum filium iosie regem iuda qui regnavit pro iosia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non revertetur huc amplius, sed in loco ad quem transtuli eum ibi morietur, et terram istam non videbit amplius.

Ve qui edificat domum suam in iniusticia, et cenacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimet frustra, et mercedem ei non reddet. Qui dicit: Edificabo mihi domum latam, et cenacula spaciosa; qui aperit sibi fenestras, et facit laquearia cedrina, pingitque sinopide. Numquid regnabis quia confers te cedro? Pater tuus numquid non comedit et bibit, et fecit iudicium et iusticiam tunc cum bene erat ei? Iudicavit causam pauperis et egeni in bonum suum. Numquid non ideo quia cognovit me dicit dominus? Tui vero oculi et cor ad avariciam, et ad sanguinem innocentem fundendum, et ad calumniam, et ad cursum mali operis. Propterea hec dicit dominus ad ioachim filium iosie regem iuda: Non plangent eum: Ve frater, et ve soror; non concrepabunt ei: Ve domine, et ve inclite. Sepultura asini sepelietur putrefactus et proiectus extra portas hierusalem. Ascende libanum et clama, et in basan da vocem tuam, et clama ad transeuntes quia contriti sunt omnes amatores tui. Locutus sum ad te in habundantia tua, dixisti: Non audiam. Hec est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam. Omnes pastores tuos pascet ventus, et amatores tui in captivitatem ibunt, et tunc confunderis et erubesces ab omni malicia tua que sedes in libano, et nidificas in cedris. Quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores quasi dolores parturientis? Vivo ego dicit dominus, quia si fuerit iechonias filius ioachim regis iuda anulus in manu dextera mea, inde evellam eum, et dabo te in manum querentium animam tuam, et in manu quorum tu formidas faciem, et in manu nabugodonosor regis babilonis, et in manu chaldeorum. Et mittam te et matrem tuam que genuit te in terram alienam in qua nati non estis, ibique moriemini; et in terram ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc, non revertentur. Numquid vas fictile atque contritum vir iste iechonias? Numquid vas absque omni voluptate? Quare abiecti sunt ipse et semen eius, et proiecti sunt in terram quam ignoraverunt? Terra, terra, terra, audi sermonem domini. Hec dicit dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius qui sedeat super solium david, et potestatem habeat ultra in iuda.

Ve pastoribus qui disperdunt et dilacerant gregem pascue mee dicit dominus. Ideo hec dicit dominus deus israhel ad pastores qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, et eiecistis eos, et non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos maliciam studiorum vestrorum ait dominus. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas eiecero eos illuc, et convertam eos ad rura sua, et crescent et multiplicabuntur. Et suscitabo super eos pastores et pascent eos. Non formidabunt ultra et non pavebunt, et nullus queretur ex numero dicit dominus. Ecce dies veniunt dicit dominus, et suscitabo david germen iustum, et regnabit rex et sapiens erit, et faciet iudicium et iusticiam in terra. In diebus illis salvabitur iuda, et israhel habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum: Dominus iustus noster. Propter hoc ecce dies veniunt dicit dominus, et non dicent ultra: Vivit dominus qui eduxit filios israhel de terra egypti, sed: Vivit dominus qui eduxit et adduxit semen domus israhel de terra aquilonis, et de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc; et habitabunt in terra sua.

Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea. Factus sum quasi vir ebrius, et quasi homo madidus vino, a facie domini, et a facie verborum sanctorum eius. Quia adulteriis repleta est terra, et a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti. Factus est cursus eorum malus, et fortitudo eorum dissimilis. Propheta namque et sacerdos polluti sunt, et in domo mea inveni malum eorum dicit dominus. Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim et corruent in ea. Afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum dicit dominus. Et in prophetis prophetabant in baal, et decipiebant populum meum israhel. Et in prophetis hierusalem vidi similitudinem adulterantium, et iter mendacii. Et confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malicia sua. Facti sunt mihi omnes ut sodoma, et habitatores eius quasi gomorra. Propterea hec dicit dominus exercituum ad prophetas: Ecce ego cibabo eos absinthio, et potabo eos felle. A prophetis enim hierusalem egressa est pollutio super omnem terram. Hec dicit dominus exercituum: Nolite audire verba prophetarum qui prophetant vobis et decipiunt vos. Visionem cordis sui loquuntur, non de ore domini. Dicunt his qui blasphemant me: Locutus est dominus, pax erit vobis; et omni qui ambulat in pravitate cordis sui dixerunt: Non veniet super vos malum. Quis enim affuit in consilio domini, et vidit et audivit sermonem eius? Quis consideravit verbum illius et audivit?

Ecce turbo dominice indignationis egredietur, et tempestas erumpens super caput impiorum veniet. Non revertetur furor domini usque dum faciat et usque dum compleat cogitationem cordis sui. In novissimis diebus intelligetis consilium eius. Non mittebam prophetas, et ipsi currebant; non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, et nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos a via sua mala, et a cogitationibus suis pessimis. Putasne deus e vicino ego sum dicit dominus, et non deus de longe? Si occultabitur vir in absconditis, et ego non videbo eum dicit dominus? Numquid non celum et terram ego impleo ait dominus? Audivi que dixerunt prophete prophetantes in nomine meo mendacium atque dicentes: Somniavi, somniavi. Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, et prophetantium seductionem cordis sui? Qui volunt facere ut obliviscatur populus nomen meum propter somnia eorum que narrant unusquisque ad proximum suum, sic

oblita sunt patres eorum nominis mei propter baalim. Propheta qui habet somnium narret somnium, et qui habet sermonem meum narret sermonem meum vere. Quid paleis ad triticum dicit dominus. Numquid non verba mea sunt quasi ignis dicit dominus. et quasi malleus conterens petram. Propterea ecce ego ad prophetas ait dominus qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo. Ecce ego ad prophetas ait dominus, qui assumunt linguas suas. et aiunt dicit dominus. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium ait dominus, qui narraverunt ea et seduxerunt populum meum in mendacio suo. et in miraculis suis cum ego non misissem eos. nec mandassem eis qui nichil profuerunt populo huic dicit dominus. Si igitur interrogaverit te populus iste vel propheta aut sacerdos dicens quod est onus domini, dices ad eos. Vos quid vobis onus. Proiciam quippe vos dicit dominus. et propheta et sacerdos et populus qui dicit onus domini, visitabo super virum illum et super domum eius. Hec dicetis unusquisque ad proximum suum et ad fratrem suum. Quid respondit dominus. et locutus est dominus. Et onus domini ultra non memorabitur. quia onus erit unicuique sermo suus. Et pervertistis verba dei viventis, domini exercituum dei nostri. Hec dices ad prophetam. Quid respondit tibi dominus. et quid locutus est dominus. Si autem onus domini dixeritis, propter hoc hec dicit dominus. Quia dixistis sermonem istum onus domini et misi ad vos dicens nolite dicere onus domini, propterea ecce ego tollam vos portans et derelinquam vos et civitatem quam dedi vobis et patribus vestris a facie mea. et dabo vos in obprobrium sempiternum et ignominiam eternam. que numquam oblivione delebitur.

Ostendit michi dominus et ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum domini. postquam transtulit nabugodonosor rex babilonis iechoniam filium ioachim regem iuda et principes eius. et fabrum et inclusorem de hierusalem. et adduxit eos in babilonem. Calathus unus ficus habebat bonas nimis ut solent ficus esse primi temporis. et calathus unus habebat ficus malas nimis que comedi non poterant. eo quod essent male. Et dixit dominus ad me. Quid tu vides hieremia. Et dixi. Ficus. ficus bonas. bonas valde. et malas malas valde que comedi non possunt eo quod sint male. Et factum est verbum domini ad me dicens. Hec dicit dominus deus israel. Sicut ficus he bone sic cognoscam transmigrationem iuda quam emisi de loco isto in terram chaldeorum in bonum. Et ponam oculos meos super eos ad placandum et reducam eos in terram hanc. et edificabo eos et non destruam. et plantabo eos et non evellam. et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum dominus. et erunt michi in populum. et ego ero eis in deum. quia revertentur ad me in toto corde suo. Et sicut ficus pessime que comedi non possunt eo quod sint male hec dicit dominus. sic dabo sedechiam regem iuda. et principes eius et reliquos de hierusalem qui remanserunt in urbe hac. et qui habitant in terra egypti. et dabo eos in vexationem afflictionemque omnibus regnis terre in obprobrium et in parabolam et in proverbium et in maledictionem in universis locis ad que eieci eos. et mittam in eos gladium et famem et pestem donec consumantur de terra quam dedi eis et patribus eorum.

Verbum quod factum est ad hieremiam de omni populo iude in anno quarto ioachim filii iosie regis iuda. ipse est annus primus nabugodonosor regis babilonis quod locutus est hieremias propheta a domino dicens ad omnem populum iuda. et ad universos habitatores hierusalem dicens. A xiii anno iosie filii amon regis iuda usque ad diem hanc. iste est tercius et xx annus. factum est verbum domini ad me. et locutus sum ad vos de nocte consurgens et loquens et non audistis. Et misit dominus ad vos omnes servos suos prophetas. consurgens diluculo mittensque. et non audistis neque inclinastis aures vestras ut audiretis cum diceret. Revertimini unusquisque a via sua mala. et a pessimis cogitationibus vestris. et habitabitis in terra quam dedit dominus patribus vestris a seculo et usque in seculum. et nolite ire post deos alienos ut serviatis eis adoretisque eos. atque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum et non affligam vos. et non audistis me dicit dominus. ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum. Propterea hec dicit dominus deus exercituum. Pro eo quod non audistis verba mea. ecce ego mittam et assumam universas cognationes aquilonis ait dominus. et nabugodonosor regem babilonis servum meum. et adducam eos super terram istam. et super habitatores eius. et super omnes nationes que in circuitu illius sunt et interficiam eos. et ponam eos in stuporem et in sibilum et in solitudines sempiternas. perdamque ex eis vocem gaudii. et vocem leticie. vocem sponsi et vocem sponse. vocem mole et vocem lucerne. Et erit universa terra eius in solitudinem. et in stuporem. et servient omnes gentes iste regi babilonis lxx annis. Cumque impleti fuerint anni lxx. visitabo super regem babilonis et super gentem illam dicit dominus iniquitatem eorum. et super terram chaldeorum. et ponam illam in solitudines sempiternas. Et adducam super terram illam omnia verba que locutus sum contra eam. omne quod scriptum est in libro isto. quecumque prophetavit hieremias adversum omnes gentes quia servierunt eis cum essent gentes multe et reges magni. et reddam eis secundum opera ipsorum. et secundum facta manuum suarum. quia sic dicit dominus exercituum deus israel. Sume calicem vini furoris huius de manu mea. et propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te. et bibent et turbabuntur et insanient a facie gladii quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu domini. et propinavi cunctis gentibus ad quas misit dominus hierusalem et civitatibus iuda et regibus eius. et principibus eius. ut darem eos in solitudinem et in stuporem. et in sibilum. et in maledictionem sicut est dies ista. pharaoni regi egypti et servis eius. et principibus eius et omni populo eius. et universis generaliter cunctis regibus terre ausitidis. et cunctis regibus terre philistiim. et ascaloni. et gaze. et accaron. et reliquiis azoti. ydumee et moab. et filiis ammon. et cunctis regibus tyri. et cunctis regibus sydonis. et regibus terre insularum qui sunt trans mare dydan. et theman. et buz et universis qui attonsi sunt in comam. et cunctis regibus arabie. et cunctis regibus occidentis qui habitant in deserto. et cunctis regibus zambri. et cunctis regibus helam. et cunctis regibus medorum. et cunctis regibus aquilonis de prope et de longe. unicuique contra fratrem suum. et omnibus regnis terre que super faciem eius sunt. et rex sesac bibet post eos. Et dices ad eos. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Bibite et inebriamini et vomite. et cadite neque surgatis a facie gladii. quem ego mittam inter vos. Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant

dices ad eos. Bibentes bibetis. quia ecce in civitate in qua invocatum est nomen meum. ego incipio affligere. et vos quasi innocentes immunes eritis. Non eritis immunes. Gladium enim ego voco super omnes habitatores terre. dicit dominus exercituum. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hec. et dices ad illos. Dominus de excelso rugiet. et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam. Rugiens rugiet super decorem suum. celeuma quasi calcantium concinetur. adversus omnes habitatores terre. Pervenit sonitus usque ad extrema terre. quia iudicium domino cum gentibus. iudicatur ipse cum omni carne. impios tradidi gladio dicit dominus. Hec dicit dominus exercituum. Ecce afflictio egredietur de gente in gentem. et turbo magnus egredietur a summitatibus terre. et erunt interfecti domini in die illa. a summo terre usque ad summum eius. Non plangentur et non colligentur nec sepelientur. in sterquilinio super faciem terre iacebunt. Ululate pastores et clamate. et aspergite vos cinere optimates gregis quia completi sunt dies vestri ut interficiamini. et dissipationes vestre. et cadetis quasi vasa preciosa. Et peribit fuga a pastoribus. et salvatio ab optimatibus gregis. Vox clamoris pastorum et ululatus optimatum gregis. quia vastavit dominus pascua eorum. et conticuerunt arva pacis. a facie ire furoris domini. Dereliquit quasi leo umbraculum suum. facta est terra eorum in desolationem a facie ire columbe. et a facie ire furoris domini.

In principio regni regis ioachim filii iosie regis iuda. factum est verbum istud a domino dicens. Hec dicit dominus. Sta in atrio domus domini. et loqueris ad omnes viros civitatis iuda. de quibus veniunt ut adorent in domo domini universos sermones quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos. Noli subtrahere verbum si forte audiant et convertantur unusquisque a mala via sua. et peniteat me mali quod cogito facere eis propter maliciam studiorum eorum. Et dices ad eos. Hec dicit dominus. Si non audieritis me ut ambuletis in lege mea quam dedi vobis ut audiatis servorum meorum sermones prophetarum quos ego misi ad vos de nocte consurgens et dirigens et non audistis. dabo domum istam sicut sylo et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terre. Et audierunt sacerdotes et prophete et omnis populus hieremiam loquentem verba hec in domo domini. Cumque complesset hieremias loquens omnia verba que preceperat ei dominus ut loqueretur ad universum populum. apprehenderunt eum sacerdotes et prophete et omnis populus dicens. Morte moriatur. Quare prophetavit in nomine domini dicens. sicut sylo erit domus hec. et urbs ista desolabitur eo quod non sit habitator. Et congregatus est omnis populus adversum hieremiam in domum domini. Et audierunt principes iuda verba hec. et ascenderunt de domo regis in domum domini. et sederunt in introitu porte nove domus domini. Et locuti sunt sacerdotes et prophete ad principes et ad omnem populum dicentes. Iudicium mortis est viro huic quia prophetavit adversum civitatem istam. sicut audistis auribus vestris. Et ait hieremias ad omnes principes. et ad universum populum dicens. Dominus misit me ut prophetarem ad domum istam et ad civitatem hanc. omnia verba hec que audistis. Nunc ergo bonas facite vias vestras et studia vestra. et audite vocem domini dei vestri. et penitebit dominum mali quod locutus est adversum vos. Ecce autem ego in manibus vestris sum. facite michi quod bonum et rectum est in oculis vestris. Veruntamen scitote et cognoscite quod si occideritis me sanguinem innocentem tradetis contra vosmet ipsos. et contra civitatem istam et habitatores eius. In veritate enim misit me dominus ad vos. ut loquerer omnia verba hec in auribus vestris. Et dixerunt omnes principes et omnis populus ad sacerdotes et prophetas. Non est viro huic iudicium mortis. quia in nomine domini dei nostri ad nos locutus est. Surrexerunt ergo viri de senioribus terre. et dixerunt ad omnem cetum populi. loquentes. Micheas de morasthi fuit propheta in diebus ezechie regis iude. et ait ad omnem populum iude dicens. Hec dicit dominus exercituum. Syon quasi ager arabitur. et hierusalem in acervum lapidum erit. et mons domus domini in excelsa silvarum. Numquid morte condempnavit eum ezechias rex iude et omnis iuda. Numquid non timuerunt dominum et deprecati sunt faciem domini. et penituit dominum mali quod locutus erat adversus eos. Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras. Fuit quoque vir prophetans in nomine domini urias filius semei de cariathiarim. et prophetavit adversum civitatem istam. et adversum terram hanc iuxta universa verba hieremie. Et audivit rex ioachim et omnes potentes et principes eius verba hec. et quesivit rex interficere eum. Et audivit urias et timuit fugitque. et ingressus est egyptum. Et misit ioachim viros elnathan filium achobor. et viros cum eo in egyptum et eduxerunt uriam de egypto et adduxerunt eum ad regem ioachim. et percussit eum gladio et proiecit cadaver eius in sepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus ahicam filii saphan fuit cum hieremia. ut non traderetur in manus et interficerent eum.

In principio regni ioachim filii iosie regis iuda. factum est verbum istud ad hieremiam a domino dicens. Hec dicit dominus ad me. Fac tibi vincula et catheras. et pones eas in collo tuo. et mittes eas ad regem edom. et ad regem moab. et ad regem filiorum amon. et ad regem tyri. et ad regem sydonis. in manu nunciorum qui venerunt hierusalem ad sedechiam regem iuda et principes eius. ut ad dominos suos loquantur. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Hec dicetis ad dominos vestros. Ego feci terram et hominem et iumenta que sunt super faciem terre in fortitudine mea magna. et in brachio meo extento. et dedi eam cui placuit in oculis meis. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu nabugodonosor regis babilonis servi mei. insuper dedi ei et bestias agri ut serviant illi. et servient ei omnes gentes et filio eius. et filio filii eius, donec veniat tempus terre eius et ipsius. et servient ei gentes multe et reges magni. Gens autem et regnum quod non servierit nabugodonosor regi babilonis. et quicumque non curvaverit collum suum sub iugo regis babilonis. in gladio. et in fame et peste visitabo super gentem illam ait dominus. donec consumam eos in manu eius. Vos ergo nolite audire prophetas vestros. et divinos. et somniatores. et augures et maleficos. qui dicunt vobis non servietis regi babilonis. quia mendacium prophetant vobis ut longe faciant vos de terra vestra. et eiciant vos et pereatis. Porro gens que subiecerit cervicem suam sub iugo regis babilonis et servierit ei, dimittam eam in terra sua dicit dominus. et colet eam et habitabit in ea.

40.

Et ad sedechiam regem iuda locutus sum secundum omnia verba hec dicens. Subicite colla vestra sub iugo regis babilonis et servite ei

et pplus eius et uiuetis. Quare moriemini tu et ppls tuus gladio. fame et peste. sic locutus est dominus ad gentem que seruire noluerit regi babilonis. Nolite audire uerba pphetarum dicentium uob non seruietis regi babiloonis quia mendacium pphant uobis. quia non misi eos ait dns. Et ipsi pphant in nomine meo mendaciter ut eiciant uos et pereatis tam uos quam pphe qui uaticinant uob. et ad sacerdotes et ad pplm istum locutus sum dicens. Hec dicit dominus. Nolite audire uerba pphetarum uror qui pphant uobis dicentes. ecce uasa reuertent de babilone nunc cito. Mendacium enim pphant uob. Nolite ergo audire eos. sed seruite regi babilonis ut uiuatis. Quare datur hec ciuitas in solitudinem. Et si pphe sunt. et est uerbum domini in eis. occurrant domino exercituum ut non ueniant uasa que derelicta fuerant in domo domini et in domo regis iuda et in hierlm in babilone. quia hec dicit dominus exercituum ad columnas et ad mare et ad bases et ad reliqua uasorum que remanserunt in ciuitate hac. que non tulit nabug rex babilonis. cum transferret iechoniam filium ioachim regem iuda de hierlm in babilone. et omnes optimates iuda et hierlm. quia hec dicit dns exercituum ds isrl ad uasa que derelicta sunt in domo dni. et in domo regis iuda et hierlm. In babilone transferentur et ibi erunt usque ad diem uisitationis sue dicit dns. et afferri faciam ea et restitui in locum suum.

E t factum est in anno illo in principio regni sedechie regis iuda in anno iiii. in mense v. dixit ad me annanias filius azur ppha de gabaon in domo domini coram sacerdotibus et omni pplo dicens. Hec dicit dominus exercituum ds isrl. Contriui iugum regis babilonis. Adhuc duo anni dierum et ego referri faciam ad locum istum omnia uasa domini que tulit nabug rex babilonis de loco isto et transtulit ea in babilonem. et iechoniam filium ioachim regem iuda et omnem transmigrationem iude qui ingressi sunt in babilonem ego conuertam ad locum istum ait dns. Conteram enim iugum regis babilonis. Et dixit hieremias ad annaniam ppham in oculis sacerdotum et in oculis omnis ppli qui stabat in domo domini. Amen. Sic faciat dominus. Suscitet dominus uerba tua que pphasti ut referantur uasa in domum dni et omnis transmigratio de babilone in locum suum. Verumtamen audi uerbum hoc quod ego loquor in auribus tuis. et in auribus uniuersi ppli. Pphe qui fuerunt ante me et te ab initio. et pphetauerunt super terras multas. et super regna magna de prelio et de afflictione et de fame. ppha qui uaticinatus est pacem cum uenerit uerbum eius sciet ppha quem misit in ueritate dns. Et tulit annanias ppha cathenam de collo hieremie pphe et confregit eam. Et ait annanias ppha in conspectu omnis populi dicens. Hec dicit dominus. Sic confringam iugum nabug regis babilonis post duos annos dierum de collo omnium gentium. Et abiit hieremias ppha in uiam suam.

E t factum est uerbum domini ad hieremiam postquam confregit annanias ppha cathenam de collo hieremie pphe dicens. Vade et dices annanie. Hec dicit dominus. Cathenas ligneas confregisti. et facies cathenas ferreas. quia hec dicit dominus exercituum ds isrl. Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum ut seruiant nabug regi babilonis. et seruient ei. insuper et bestias terre dedi ei. Et dixit hieremias ad annaniam ppham. Audi annania. Non misit te dominus. et tu confidere fecisti pplm istum in mendacio. Hec dicit dominus. idcirco ecce ego mittam te a facie terre. Hoc anno morieris aduersum enim dominum locutus es. Et mortuus est annanias ppha in anno illo mense septimo.

hc.

E t hec sunt uerba libri quem misit hieremias ppha de hierlm ad reliquias seniorum transmigrationis. et ad sacerdotes et ad pphas et ad omnem pplm quem transduxerat nabug de hierlm in babilonem. postquam egressus est iechonias rex iuda et eunuchi. et principes iuda de hierlm. et faber et inclusor de hierlm in manu elasa filii saphan et gamarie filii elchie quos misit sedechias rex iuda ad nabug regem babilonis in babilonem dicens. Hec dicit dominus exercituum ds isrl. omni transmigrationi quam transtuli de hierlm in babilonem. Edificate domos et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. accipite uxores et generate filios et filias. date filiis uris uxores. et filias uras date uiris. et pariant filios et filias et multiplicamini ibi. et nolite esse pauci numero. et querite pacem ciuitatis ad quam transmigrare uos feci. et orate pro ea ad dominum. quia in pace illius erit pax uobis. Hec enim dicit dominus exercituum ds isrl. Non uos seducant pphe uri qui sunt in medio urm. et diuini uri. et ne attendatis ad somnia urа que uos somniatis quia falso ipsi pphant uobis in nomine meo et non misi eos dicit dominus. quia hec dicit dns. Cum ceperint impleri in babilone lxx anni uisitabo uos. et suscitabo super uos uerbum meum bonum. et reducam uos ad locum istum. Ego enim scio cogitationes pacis quas cogito super uos ait dominus. cogitationes pacis et non afflictionis ut dem uobis finem et patientiam. et reducam captiuitatem urm. et congregabo uos de uniuersis gentibus et de cunctis locis ad que expuli uos. dicit dns. Et inuocabitis me et ibitis. et orabitis et exaudiam uos. queretis me et inuenietis. cum quesieritis me in toto corde uro. et inueniar a uobis dicit dominus. et cum reuerti uos faciam de loco ad quem transmigrare uos feci quia dixistis suscitabit nob dns pphas in babilone. quia dicit dominus ad regem qui sedet super solium dauid. et ad omnem pplm habitatorem urbis huius ad fres uros qui non sunt egressi uobiscum in transmigrationem.

H ec dicit dominus exercituum. Ecce mittam in eos gladium et famem. et pestem. et ponam eos quasi ficus malas que comedi non possunt eo quod pessime sint. Et persequar eos in gladio et in fame. et in pestilentia. et dabo eos in uexationem uniuersis regnis terre. et in maledictionem et in stuporem. et in sibilum. et in obprobrium cunctis gentibus ad quas ego eieci eos. eo quod non audierunt uerba mea dicit dns que misi ad eos per seruos meos pphas de nocte consurgens et mittens et non audistis dicit dominus. Vos ergo audite uerbum domini omnis transmigratio quam emisi de hierlm in babilonem. Hec dicit dominus exercituum ds isrl ad achab filium culie. et ad sedechiam filium maasie qui pphant uob in nomine meo mendaciter. Ecce ego tradam eos in manu nabug regis babilonis et percutiet eos in oculis uris. et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi iuda que est in babilone dicentium. ponat te dominus sicut sedechiam et sicut achab quos frixit rex babilonis in igne. pro eo quod fecerint stultitiam in isrl. et mechati sunt in uxores amicorum suorum. et locuti sunt uerbum in nomine meo mendaciter quod non mandaui eis. Ego sum iudex et testis dicit dominus. Et ad semeiam neelamitem dices. Hec dicit dominus exercituum ds isrl. Pro eo quod misisti in nomine meo libros ad omnem pplm qui est in hierlm et ad sophoniam filium maasie sacerdotem. et ad uniuersos sacerdotes dicens. Dominus dedit te sacerdotem pro ioiada sacerdote ut sis dux in domo domini super omnem uirum arreptitium et pphantem. ut mittas eum in neruum et in carcerem. Et nunc quare non increpasti hieremiam anathotiten qui pphat uob quia super hoc misit me ad uos in babilonem dicens. Longum est edificate domos. et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. Legit ergo sophonias sacerdos librum istum in auribus hieremie pphe. Et factum est uerbum domini ad hieremiam dicens. Mitte ad omnem transmigrationem dicens. Hec dicit dominus ad semeiam neelamitem. Pro eo quod pphetauit uob semeias et ego non misi eum. et fecit uos confidere in mendacio. idcirco hec dicit dns. Ecce ego uisitabo super semeiam neelamitem et super semen eius. Non erit ei uir sedens in medio ppli huius. et non uidebit bonum quod ego faciam pplo meo ait dominus. quia preuaricationem locutus est aduersus dominum.

H oc uerbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Hec dicit dominus ds isrl. Scribe tibi omnia uerba que locutus sum ad te in libro. Ecce enim dies ueniunt dicit dominus et conuertam conuersionem ppli mei isrl et iuda ait dominus. et conuertam eos ad terram quam dedi patribus eorum. et possidebunt eam. Et hec uerba que locutus est dominus ad isrl et ad iudam. quia hec dicit dns. Vocem terroris audiuimus. formido et non est pax. Interrogate et uidete si generat masculus. Quare ergo uidi omnis uiri manum super lumbum suum quasi parientis. et conuerse sunt uniuerse facies in auruginem. Ve quia magna dies illa. nec est similis ei. tempusque tribulationis est iacob. et ex ipso saluabitur. Et erit in die illa ait dominus exercituum. conteram iugum eius de collo tuo et uincula eius dirumpam. et non dominabuntur ei amplius alieni. sed seruient domino deo suo et dauid regi suo quem suscitabo eis. Tu ergo ne timeas serue mi iacob ait dominus neque paueas isrl quia ecce ego saluabo te de terra longinqua. et semen tuum de terra captiuitatis eorum. et reuertetur iacob et quiescet et cunctis affluet bonis et non erit quem formidet. quoniam tecum ego sum ait dns ut saluem te. Faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te. te autem non faciam in consummationem. sed castigabo te in iudicio ut non tibi uidearis innoxius. quia hec dicit dominus. Insanabilis fractura tua. pessima plaga tua. Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum curationum utilitas non est tibi. Omnes amatores tui obliti sunt tui. te non querent. Plaga enim inimici percussi te. castigatione crudeli. Propter multitudinem iniquitatis tue dure facta sunt peccata tua. Quid clamas super contritione tua. Insanabilis est dolor tuus. Propter multitudinem iniquitatis tue et propter dura peccata tua feci hec tibi. Propterea omnes qui comedunt te deuorabuntur. et uniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur. et qui te uastant uastabuntur. cunctosque predatores tuos dabo in predam. Obducam enim cicatricem tibi. et a uulneribus tuis sanabo te dicit dns. quia eiectam uocauerunt te syon. hec est que non habebat requirentem.

H ec dicit dominus. Ecce ego conuertam conuersionem tabernaculorum iacob et tectis eius miserebor. et edificabitur ciuitas in excelso suo. et templum iuxta ordinem suum fundabitur. et egredietur de eis laus uoxque ludentium. Et multiplicabo eos et non minuentur. et glorificabo eos et non attenuabuntur. et erunt filii eius sicut a principio. et cetus eius coram me permanebit. et uisitabo aduersum omnes qui tribulant eum. et erit dux eius ex eo. et princeps de medio eius producetur. et applicabo eum. et accedet ad me. Quis enim iste est qui applicet cor suum. ut appropinquet mihi ait dominus. Et eritis mihi in pplm. et ego ero uobis in deum. Ecce turbo domini furor egrediens. procella ruens in capite impiorum conquiescet. Non auertet iram indignationis dominus. donec faciat et compleat cogitationem cordis sui. In nouissimo dierum intelligetis ea.

I n tempore illo dicit dominus. ero ds uniuersis cognationibus isrl et ipsi erunt mihi in pplm. Hec dicit dominus. Inuenit gratiam in deserto populus qui remanserat a gladio. uadet ad requiem suam isrl. Longe dominus apparuit mihi. et in caritate perpetua dilexi te. Ideo attraxi te miserans. rursumque edificabo te et edificaberis uirgo isrl. Adhuc ornaberis tympanis tuis et egredieris in choro ludentium. adhuc plantabis uineas in montibus samarie. Plantabunt plantantes et donec tempus ueniat non uindemiabunt. quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte effraim. surgite et ascendamus in syon. ad dominum dm nrm. quia hec dicit dominus. Exultate in letitia iacob. et hinnite contra caput gentium. Personate. canite et dicite. Salua dne pplm tuum domine reliquias isrl. Ecce ego adducam eos de terra aquilonis. et congregabo eos ab extremis terre. inter quos erunt cecus et claudus. et pregnans et pariens simul cetus magnus reuertentium huc. In fletu uenient et in precibus deducam eos. et adducam eos per torrentes aquarum in uia recta. et non impingent in ea. quia factus sum isrl in patrem. et effraim primogenitus meus est.

A udite uerbum domini gentes et annuntiate in insulis que procul sunt et dicite. Qui dispersit isrl congregabit eum. et custodiet eum sicut pastor gregem suum. Redemit enim dominus iacob et liberauit eum de manu potentioris. et uenient et laudabunt in monte syon. et confluent ad bona domini super frumento et uino et oleo. et fetu pecorum et armentorum. eritque anima eorum quasi hortus irriguus. et ultra non esurient. Tunc letabitur uirgo in choro. iuuenes et senes simul. Et conuertam luctum eorum in gaudium. et consolabor eos. et letificabo a dolore suo. et inebriabo animam sacerdotum pinguedine. et pplus meus bonis meis adimplebitur ait dns. Hec dicit dns. Vox in excelso audita est. lamentatio. fletus. et luctus. rachel plorantis filios suos. et nolentis consolari super eis. quia non sunt. Hec dicit dns. Quiescat uox tua a ploratu. et oculi tui a lacrimis. quia merces est operi tuo ait dominus. Et reuertentur de terra inimici. et est spes nouissimis tuis ait dns. et reuertentur filii ad terminos suos. Audiens

C audiui effraim transmigrantem. Castigasti me et eruditus sum quasi iuuenculus indomitus.

conuerte me et reuertar. quia tu dominus ds meus. Postquam enim

convertisti me egi penitentiam. et postquam ostendisti michi percussi femur meum. Confusus sum et erubui, quoniam sustinui obprobrium adolescentie mee. Si filius honorabilis michi Effraim, si puer delicatus? quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum. miserans miserebor eius ait dominus. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines. Dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti. Revertere virgo Israhel in civitates tuas. revertere virgo Israhel. Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? Quia creavit dominus novum super terram. femina circumdabit virum. Hec dicit dominus exercituum deus Israhel. Adhuc dicent verbum istud in terra Iuda et in urbibus eius, cum convertero captivitatem eorum. Benedicat tibi dominus pulchritudo iustitie mons sanctus. Et habitabunt in eo Iuda et omnes civitates eius. simul agricole et minantes greges. quia inebriavi animam lassam. et omnem animam esurientem saturavi. Ideo quasi de somno suscitatus sum. et vidi. et somnus meus dulcis michi. Ecce dies veniunt dicit dominus. et seminabo domum Israhel et domum Iuda semine hominum et semine iumentorum. et sicut vigilavi super eos ut evellerem et demolirer et dissiparem et affligerem. sic vigilabo super eos ut edificem et plantem ait dominus. In diebus illis non dicent ultra patres comederunt uvam acerbam. et dentes filiorum obstupuerunt. sed unusquisque in iniquitate sua morietur. Omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes eius. Ecce dies venient dicit dominus. et feriam domui Israhel et domui Iuda fedus novum. non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Egypti pactum quod irritum fecerunt et ego dominatus sum eorum dicit dominus. sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israhel post dies illos dicit dominus. Dabo legem meam in visceribus eorum. et in corde eorum scribam eam. et ero eis in deum. et ipsi erunt michi in populum. Et non docebit ultra proximum suum, et vir fratrem suum dicens cognosce dominum. omnes enim cognoscent me a minimo usque ad maximum ait dominus. quia propitiabor iniquitati eorum. et peccati eorum non ero memor amplius. Hec dicit dominus qui dat solem in lumine diei. ordinem lune et stellarum in lumine noctis. qui turbat mare et sonant fluctus eius. dominus exercituum nomen illi. Si defecerint leges iste coram me dicit dominus tunc et semen Israhel deficiet. ut non sit gens coram me cunctis diebus. Hec dicit dominus. Si mensurari potuerint celi sursum et investigari fundamenta terre deorsum. et ego abiciam universum semen Israhel propter omnia que fecerunt dicit dominus. Ecce dies veniunt dicit dominus. et edificabitur civitas domino a turre Ananehel usque ad portam anguli et exibit ultra norma mensure in conspectu eius super collem Gareb. et circuibit Goatha. et omnem vallem cadaverum et cineris et universam regionem mortis usque ad torrentem Cedron. et usque ad angulum porte equorum orientalis. Sanctum domini non evelletur. et non destruetur ultra in perpetuum.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a domino in anno decimo Sedechie regis Iuda. ipse est annus octavus decimus Nabuchodonosor. Tunc exercitus regis Babilonis obsidebat Hierusalem. et Hieremias propheta erat clausus in atrio carceris qui erat in domo regis Iuda. Clauserat enim eum Sedechias rex Iuda dicens. Quare vaticinaris dicens, hec dicit dominus: ecce ego dabo civitatem istam in manu regis Babilonis et capiet eam. et Sedechias rex Iuda non effugiet de manu Chaldeorum. sed tradetur in manu regis Babilonis. et loquetur os eius cum ore illius. et oculi eius oculos illius videbunt. et in Babilonem ducet Sedechiam et ibi erit donec visitem eum, ait dominus. si autem dimicaveritis adversum Chaldeos. nichil prosperum habebitis. Et dixit Hieremias. Factum est verbum domini ad me dicens. Ecce Ananihel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te dicens. Eme tibi agrum meum qui est in Anathoth. tibi enim competit ex propinquitate ut emas. Et venit ad me Ananihel filius patrui mei secundum verbum domini ad vestibulum carceris et ait ad me. Posside agrum meum qui est in Anathoth in terra Beniamin. quia tibi competit hereditas. et tu propinquus ut possideas. Intellexi autem quod verbum domini esset. et emi agrum ab Ananihel patrui mei qui est in Anathoth et appendi argentum septem stateres et decem argenteos. Et scripsi in libro et signavi. et adhibui testes. et appendi argentum in statera. Et accepi librum possessionis signatum. stipulationes et rata. et signa forinsecus. et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasie in oculis Ananihel patruelis mei. et in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis in oculis omnium Iudeorum qui sedebant in atrio carceris. Et precepi Baruch coram eis dicens. Sume libros istos librum emptionis hunc signatum. et librum hunc qui apertus est. et pones illos in vase fictili. ut permanere possint diebus multis.

Hec enim dicit dominus exercituum deus Israhel. Adhuc possidebuntur domus et agri. et vinee in terra ista. Et oravi ad dominum postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri dicens. Heu. heu. heu domine deus. ecce tu fecisti celum et terram in fortitudine tua magna. et in brachio tuo extento. Non erit tibi difficile omne verbum. qui facis misericordiam in milibus. et reddis iniquitatem patrum in sinu filiorum eorum post eos. Fortissime magne potens. dominus exercituum nomen tibi. magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu. cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam. ut reddas unicuique secundum vias suas. et secundum fructum adinventionum eius. qui posuisti signa et portenta in terra Egypti usque ad diem hanc. et in Israhel et in hominibus. et fecisti tibi nomen sicut est dies hec. et eduxisti populum tuum de terra Egypti in signis et in portentis et in manu robusta. et in brachio extento. et in terrore magno. et dedisti eis terram hanc quam iurasti patribus eorum. terram fluentem lacte et melle. et ingressi sunt et possederunt eam. et non obedierunt voci tue. et in lege tua non ambulaverunt omnia que mandasti eis ut facerent non fecerunt. et evenerunt eis omnia hec. Ecce munitiones extructe sunt adversum civitatem ut capiatur. et urbs data est in manu Chaldeorum qui preliantur adversum eam. a facie gladii et famis et pestilentie. et quecumque locutus es acciderunt ut ipse tu cernis. et tu dicis michi domine deus eme agrum argento et adhibe testes. cum urbs data sit in manu Chaldeorum.

41.

Et factum est verbum domini ad Hieremiam dicens. Ecce ego dominus deus universe carnis. Numquid michi difficile erit omne verbum. Propterea hec dicit dominus. Ecce ego tradam civitatem istam in manu Chaldeorum. et in manu regis Babilonis et capient eam. et venient Chaldei preliantes adversum urbem hanc. et succendent eam igni. et comburent eam et domos in quarum domatibus sacrificabant Baal. et libabant diis alienis libamina ad irritandum me. Erant enim filii Israhel et filii Iuda facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua. filii Israhel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum dicit dominus. quia in furorem et in indignationem mea facta est michi civitas hec a die qua edificaverunt eam usque ad diem istam qua auferetur de conspectu meo propter maliciam filiorum Israhel et filiorum Iuda. quam fecerunt ad iracundiam me provocantes. ipsi et reges eorum viri Iuda et habitatores Hierusalem. et verterunt ad me terga et non facies. cum docerem eos diluculo et erudirem. et nollent audire ut acciperent disciplinam. et posuerunt ydola sua in domo in qua invocatum est nomen meum. ut polluerent eam. Et edificaverunt excelsa Baal que sunt in valle filii Ennon. ut initiarent filios suos et filias suas Moloch quod non mandavi eis. nec ascendit in cor meum ut facerent abhominationem hanc. et in peccatum deducerent Iudam. Et nunc propter ista hec dicit dominus deus Israhel ad civitatem hanc de qua vos dicitis quod tradatur in manus regis Babilonis in gladio et in fame. et in peste. Ecce ego congregabo eos de universis terris ad quas eieci eos in furore meo. et in ira mea. et in indignatione grandi. et reducam eos ad locum istum et habitare eos faciam confidenter. et erunt michi in populum. et ego ero eis in deum. et dabo eis cor unum et viam unam ut timeant me universis diebus. et bene sit eis. et filiis eorum post eos. et feriam eis pactum sempiternum et non desinam benefacere eis. et timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me. et letabor super eos cum benefecero eis. et plantabo eos in terra ista in veritate. in toto corde meo. et in tota anima mea. quia hec dicit dominus. Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande. sic adducam super eos omne bonum quod ego loquor ad eos. et possidebuntur in terra ista agri. de qua vos dicitis quod deserta sit. eo quod non remanserit homo et iumentum. et data sit in manus Chaldeorum. Agri ementur pecunia et scribentur in libro et imprimetur signum. et testis adhibebitur in terra Beniamin et in circuitu Hierusalem in civitatibus Iuda et in civitatibus montanis et in civitatibus campestribus. et in civitatibus que ad austrum sunt. quia convertam captivitatem eorum ait dominus.

Et factum est verbum domini ad Hieremiam secundo cum adhuc clausus esset in atrio carceris dicens. Hec dicit dominus qui facturus est. et formaturus est illud et paraturus. Dominus nomen eius. Clama ad me et exaudiam te. et annuntiabo tibi grandia et firma que nescis. quia hec dicit dominus deus Israhel ad domos huius urbis. et ad domos regum Iuda que destructe sunt. et ad munitiones et ad gladium venientium ut dimicent cum Chaldeis et impleant eas cadaveribus mortuorum quos percussi in furore meo. et in indignatione mea. abscondens faciem meam a civitate hac propter omnem maliciam eorum. Ecce ego obducam ei cicatricem et sanitatem et curabo eos. et revelabo illis deprecationem pacis et veritatis. et convertam conversionem Iuda et conversionem Hierusalem. et edificabo eos sicut a principio. et emundabo eos ab omni iniquitate sua in qua peccaverunt michi. et propitius ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt michi et spreverunt me. et erunt michi in nomen et in gaudium. et in laudem et in exultationem cunctis gentibus terre que audierint omnia bona que ego facturus sum eis. et pavebunt et turbabuntur in universis bonis et in omni pace quam faciam eis. Hec dicit dominus. Adhuc audietur in loco isto quem vos dicitis esse desertum eo quod non sit homo et iumentum in civitatibus Iude et foris Hierusalem que desolate sunt absque homine et absque habitatore et absque pecore. vox gaudii et vox letitie. vox sponsi et vox sponse. vox dicentium confitemini domino exercituum quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. et portantium vota in domum domini. Reducam enim conversionem terre sicut a principio dicit dominus. Hec dicit dominus exercituum deus Israhel. Adhuc erit in loco isto deserto absque homine et absque iumento et in cunctis civitatibus eius habitaculum pastorum. et accubantium gregum. In civitatibus montuosis. et in civitatibus campestribus. et in civitatibus que ad austrum sunt in terra Beniamin et in circuitu Hierusalem. et in civitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis ait dominus. Ecce dies veniunt dicit dominus et suscitabo verbum bonum quod locutus sum ad domum Israhel. et ad domum Iuda. In diebus illis et in tempore illo germinare faciam David germen iustitie. et faciet iudicium et iustitiam in terra. In diebus illis salvabitur Iuda. et Hierusalem habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum. dominus iustus noster. quia hec dicit dominus. Non interibit de David vir qui sedeat super thronum domus Israhel. et de sacerdotibus et levitis non interibit a facie mea qui offerat holocausta. et incendat sacrificium et cedat victimas cunctis diebus.

Et factum est verbum domini ad Hieremiam dicens. Hec dicit dominus. Si irritum fieri potest pactum meum cum die. et pactum meum cum nocte ut non sit dies et nox in tempore suo. et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius. et levite et sacerdotes ministri eius. Sicut numerari non possunt stelle celi et metiri arena maris. sic multiplicabo semen David servi mei et levitas ministros eius. Et factum est verbum domini ad Hieremiam dicens. Numquid non audisti quid populus hic locutus sit dicens. due cognationes quas elegerat dominus abiecte sunt. et populum meum despexerunt. eo quod non sit ultra gens coram eis. Hec dicit dominus. Si pactum meum inter diem et noctem. et leges celo et terre non posui. equidem et semen Iacob et David servi mei proiciam. et non assumam de semine eius principes seminis Abraham. et Ysaac. et Iacob. Reducam enim conversionem eorum. et miserebor eis.

Verbum quod factum est ad Hieremiam quando Nabuchodonosor rex Babilonis et omnis exercitus eius universaque regna terre que erant sub potestate eius. et omnes populi bellabant contra Hierusalem. et contra urbes eius dicens. Vade et loquere ad Sedechiam regem Iuda. et dices ad eum. Hec dicit dominus deus Israhel. Ecce ego tradam civitatem hanc in manu regis Babilonis. et succendet eam igni. et tu non effugies manum eius. sed comprehensione capieris. et in manu eius traderis. et oculi tui regis Babilonis oculos tuos videbunt. et os eius cum ore tuo loquetur. et in Babilonem introibis. Attamen audi verbum domini Sedechia rex Iuda. Hec dicit dominus ad te. Non morieris in gladio sed in pace morieris. et secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te sic comburent te. et ve domine plangent te. quia ego verbum locutus sum ait dominus. Et locutus

Hieremias propheta ad Sedechiam regem Iuda universa verba hec in Hierusalem. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Hierusalem et contra omnes civitates Iuda que reliquę erant contra Lachis et contra Azecha. Hę enim supererant de civitatibus Iuda urbes munitę.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino postquam percussit rex Sedechias fedus cum omni populo in Hierusalem, predicans ut dimitteret unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam hebreum et hebream liberos, et nequaquam dominarentur eis, id est in Iudeo et fratre suo. Audierunt ergo omnes principes et universus populus qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam liberos et ultra non dominarentur eis. Audierunt igitur et dimiserunt. Et conversi sunt deinceps et retraxerunt servos et ancillas suas quos dimiserant liberos et subiugaverunt in famulos et famulas. Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens. Hec dicit Dominus exercituum Deus Israhel. Ego percussi fedus cum patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Egypti de domo servitutis dicens. Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum hebreum qui venditus est ei et serviet tibi sex annis, et dimittes eum a te liberum. Et non audierunt me patres vestri nec inclinaverunt aurem suam. Et conversi estis vos hodie et fecistis quod rectum est in oculis meis ut predicaretis unusquisque libertatem ad amicum suum. Et inistis pactum in conspectu meo in domo in qua invocatum est nomen meum super eam. Et reversi estis et commaculastis nomen meum, et reduxistis unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam quos dimiseratis ut essent liberi et sue potestatis, et subiugastis eos ut sint vobis servi et ancillę. Propterea hec dicit Dominus. Vos non audistis me ut predicaretis libertatem unusquisque fratri suo et unusquisque amico suo. Ecce ego predico libertatem ait Dominus ad gladium et pestem et famem, et dabo vos in commotionem cunctis regnis terrę. Et dabo viros qui prevaricantur fedus meum et non observaverunt verba federis mei quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes et transierunt inter divisiones eius, principes Iuda et principes Hierusalem, eunuchi et sacerdotes et omnis populus terrę, qui transierunt inter divisiones vituli, et dabo eos in manu inimicorum suorum et in manu querentium animam eorum, et erit morticinum eorum in escam volatilibus celi et bestiis terrę. Et Sedechiam regem Iuda et principes eius dabo in manu inimicorum suorum et in manu querentium animam eorum, et in manu exercituum regis Babylonis qui recesserunt a vobis. Ecce ego precipio dicit Dominus, et reducam eos in civitatem hanc, et preliabuntur adversum eam et capient eam et incendent igni, et civitates Iuda dabo in solitudinem eo quod non sit habitator.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino in diebus Ioachim filii Iosie regis Iuda dicens. Vade ad domum Rechabitarum et loquere eis, et introduces eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum. Et assumpsi Iezoniam filium Hieremie filii Absalie et fratres eius et omnes filios eius et universam domum Rechabitarum, et introduxi eos in domum Domini ad gazophilatium filiorum Annan filii Gedelie hominis Dei, quod erat iuxta gazophilatium principum super thesaurum Maasie filii Sellum qui erat custos vestibuli. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino et calices, et dixi ad eos. Bibite vinum. Qui responderunt. Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noster precepit dicens. Non bibetis vos vinum et filii vestri usque in sempiternum, et domos non edificabitis, et sementem non seretis, et vineas non plantabitis nec habebitis, sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis multis diebus super faciem terrę in qua vos peregrinamini. Obedivimus ergo voci Ionadab filii Rechab patris nostri in omnibus que precepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris, nos et mulieres nostrę, filii et filię nostrę, et non edificaremus domos ad habitandum, et vineam et agrum et sementem non habuimus, sed habitavimus in tabernaculis, et obedientes fuimus iuxta omnia que precepit nobis Ionadab pater noster. Cum autem ascendisset Nabugodonosor rex Babylonis ad terram nostram diximus. Venite et ingrediamur Hierusalem a facie exercitus Chaldeorum et a facie exercitus Syrie. Et mansimus in Hierusalem.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens. Hec dicit Dominus exercituum Deus Israhel. Vade et dic viris Iuda et habitatoribus Hierusalem. Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis dicit Dominus? Prevaluerunt sermones Ionadab filii Rechab quos precepit filiis suis ut non biberent vinum, et non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt precepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos de mane consurgens et loquens, et non obedistis mihi. Misique ad vos omnes servos meos prophetas consurgens diluculo mittensque et dicens. Convertimini unusquisque a via sua pessima, et bona facite studia vestra, et nolite sequi deos alienos neque colatis eos, et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris et vobis. Et non inclinastis aurem vestram neque audistis me. Firmaverunt ergo filii Ionadab filii Rechab preceptum patris sui quod preceperat eis. Populus autem iste non obedivit mihi. Idcirco hec dicit Dominus exercituum Deus Israhel. Ecce ego adducam super Iudam et super omnes habitatores Hierusalem universam afflictionem quam locutus sum adversum eam, eo quod locutus sum ad illos et non audierunt, vocavi illos et non responderunt mihi. Domui autem Rechabitarum dixit Hieremias. Hec dicit Dominus exercituum Deus Israhel. Pro eo quod obedistis precepto Ionadab patris vestri et custodistis omnia mandata eius, et fecistis universa que precepit vobis. Propterea hec dicit Dominus exercituum Deus Israhel. Non deficiet de stirpe Ionadab vir stans in conspectu meo cunctis diebus.

Et factum est in anno quarto Ioachim filii Iosię regis Iuda, factum est verbum hoc ad Hieremiam a Domino dicens. Tolle volumen libri et scribe in eo omnia verba que locutus sum tibi adversum Israhel et Iudam et adversum omnes gentes a die qua locutus sum ad te ex diebus Iosie usque ad diem hanc, si forte audiente domo Iuda universa mala que ego cogito eis facere, revertatur unusquisque a via sua pessima, et propitius ero iniquitati et peccato eorum. Vocavit ergo Hieremias Baruch filium Nerie, et scripsit Baruch ex ore Hieremie omnes sermones Domini quos locutus est ad eum in volumine libri. Et precepit Hieremias Baruch dicens. Ego clausus sum nec valeo ingredi in domum Domini. Ingredere ergo tu et lege de volumine in quo scripsisti ex ore meo verba Domini audiente populo in domo Domini in die ieiunii, insuper et audiente universo Iuda qui veniunt de civitatibus suis leges eis, si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via sua pessima, quia magnus furor et indignatio quam locutus est Dominus adversum populum hunc. Et fecit Baruch filius Nerię iuxta omnia que preceperat ei Hieremias propheta legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

Factum est autem in anno quinto Ioachim filii Iosie regis Iuda in mense nono, predicaverunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Hierusalem et universę multitudini que confluxerat de civitatibus Iuda in Hierusalem. Legitque Baruch ex volumine sermones Hieremie in domo Domini in gazophilatio Gamarie filii Saphan scribe in vestibulo superiori in introitu porte nove domus Domini, audiente omni populo. Cumque audisset Micheas filius Gamarie filii Saphan omnes sermones Domini ex libro, descendit in domum regis in gazophilatium scribe, et ecce ibi omnes principes sedebant, Elysama scriba et Dalaias filius Semeię et Elnathan filius Achobor et Gamarias filius Saphan et Sedechias filius Ananie et universi principes, et nuntiavit eis Micheas omnia verba que audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi. Miserunt itaque omnes principes ad Baruch filium Nathanie filii Semeie filii Chusi dicentes. Volumen ex quo legisti audiente populo sume in manu tua et veni. Tulit ergo Baruch filius Nerię volumen in manu sua et venit ad eos. Et dixerunt ad eum. Sede et lege hec in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum. Igitur cum audissent omnia verba obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, et dixerunt ad Baruch. Nuntiare debemus regi omnes sermones istos. Et interrogaverunt eum dicentes. Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius. Dixit autem eis Baruch. Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos, et ego scribebam in volumine atramento. Et dixerunt principes ad Baruch. Vade abscondere tu et Hieremias, ut nemo sciat ubi sitis. Et ingressi sunt ad regem in atrium. Porro volumen commendaverunt in gazophilatium Elysame scribe, et nuntiaverunt audiente rege omnes sermones. Misitque rex Iudi ut sumeret librum. Qui tollens illud de gazophilatio Elysame scribe legit audiente rege et universis principibus qui stabant circa regem. Rex autem sedebat in domo hyemali in mense nono, et posita erat coram eo arula plena prunis. Cumque legisset Iudi tres pagellas aut quattuor, scidit illud scalpello scribe, et proiecit in ignem qui erat super arulam, donec consumeret omne volumen igni qui erat in arula. Et non timuerunt neque sciderunt vestimenta sua rex et omnes servi eius qui audierunt omnes sermones istos. Verumtamen Elnathan et Dalaias et Gamarias contradixerunt regi ne combureret librum, et non audivit eos. Et precepit rex Hieremiel filio Amalech et Saraie filio Ezrihel et Selemie filio Abdeel ut comprehenderent Baruch scribam et Hieremiam prophetam. Abscondit autem eos Dominus.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam postquam combussit rex volumen et sermones quos scripserat Baruch ex ore Hieremie dicens. Rursum tolle volumen aliud et scribe in eo omnes sermones priores qui erant in volumine priori quod combussit Ioachim rex Iuda, et ad Ioachim regem Iuda dices. Hec dicit Dominus. Tu combussisti volumen illud dicens. Quare scripsisti in eo annuntians festinus veniet rex Babylonis et vastabit terram hanc, et cessare faciet ex illa hominem et iumentum? Propterea hec dicit Dominus contra Ioachim regem Iuda. Non erit ex eo qui sedeat super solium David, et cadaver eius proicietur ad estum per diem et ad gelu per noctem. Et visitabo contra eum et contra semen eius et contra servos eius iniquitates suas, et adducam super eos et super habitatores Hierusalem et super muros Iuda omne malum quod locutus sum ad eos et non audierunt. Hieremias autem tulit volumen aliud et dedit illud Baruch filio Nerie scribe. Qui scripsit in eo ex ore Hieremie omnes sermones libri quem combusserat Ioachim rex Iuda igni, et insuper additi sunt sermones multo plures quam ante fuerant. Et regnavit rex Sedechias filius Iosie pro Iechonia filio Ioachim, quem constituit regem Nabugodonosor rex Babylonis in terra Iuda. Et non obedivit ipse et servi eius et populus terre verbis Domini que locutus est in manu Hieremie prophete. Et misit rex Sedechias Iuchal filium Selemie et Sophoniam filium sacerdotem ad Hieremiam prophetam dicens. Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum. Hieremias autem libere ambulabat in medio populi. Non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Egypto, et audientes Chaldei qui obsidebant Hierusalem huiuscemodi nuntium recesserunt

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam prophetam dicens. Hec dicit Dominus Deus Israhel. Sic dicetis regi Iuda qui misit vos ad me interrogandum. Ecce exercitus Pharaonis qui egressus est vobis in auxilium revertetur in terram suam in Egyptum, et redient Chaldei et bellabunt contra civitatem hanc, et capient eam et incendent igni. Hec dicit Dominus. Nolite decipere animas vestras dicentes. Euntes abibunt et recedent a nobis Chaldei, quia non abibunt. Sed et si percusseritis omnem exercitum Chaldeorum qui preliantur adversum vos, et relicti fuerint ex eis aliqui vulnerati, singuli de tentorio suo consurgent et incendent civitatem hanc igni. Et cum recessisset exercitus Chaldeorum ab Hierusalem propter exercitum Pharaonis, egressus est Hieremias de Hierusalem ut iret in terram Beniamin et divideret ibi possessionem in conspectu civium. Cumque pervenisset ad portam Beniamin, erat ibi custos porte per vices nomine Hierias filius Selemie filii Ananie, et apprehendit Hieremiam prophetam dicens. Ad Chaldeos profugis. Et respondit Hieremias. Falsum est, non fugio ad Chaldeos. Et non audivit eum, sed comprehendit Hierias Hieremiam et adduxit eum ad principes. Quam ob rem irati principes contra Hieremiam cesum eum miserunt in carcerem qui erat in domo Ionathan scribe. Ipse enim prepositus erat super carcerem. Itaque ingressus est Hieremias in domum laci et in ergastulum, et sedit ibi Hieremias diebus multis. Mittens autem rex Sedechias tulit eum, et interrogavit eum in domo sua abscondite et dixit. Putasne est sermo a Domino? Et dixit Hieremias. Est. Et ait. In manu regis Babylonis traderis. Et dixit Hieremias ad Sedechiam regem. Quid peccavi tibi et servis tuis et populo tuo, quia misisti me in domum carceris? Ubi sunt prophete vestri qui prophetabant vobis et dicebant. Non veniet rex Babylonis super vos et super terram hanc? Nunc ergo audi obsecro domine mi rex. Valeat deprecatio mea in conspectu tuo, et ne remittas me in domum Ionathan scribe ne moriar ibi. Precepit ergo rex Sedechias ut traderetur Hieremias in vestibulo carceris, et daretur ei torta panis cotidie excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate. Et mansit Hieremias in vestibulo carceris.

Audivit autem Safacias filius Mathan et Godolias filius Phassur et Iuchal filius Selemie sermones quos Hieremias loquebatur ad omnem populum dicens. Hec dicit Dominus. Quicumque transierit in civitate hac morietur gladio et fame et peste. Qui autem profugerit

ad chaldeos uiuet: et erit anima eius sospes et uiuens. Hec dicit dominus. Tradendo tradetur ciuitas hec in manu exercitus chaldeorum, et capiet eam. Et dixerunt principes regi. Rogamus ut occidatur homo iste. De industria enim dissoluit manus uirorum bellantium qui remanserunt in ciuitate hac, et manus uniuersi populi, loquens ad eos iuxta uerba hec. Siquidem homo hic non querit pacem populo huic sed malum. Et dixit rex sedechias. Ecce ipse in manibus uestris est, nec enim fas est regem uobis quicquam negare. Tulerunt ergo hieremiam et proiecerunt eum in lacum helchie filii amalech, qui erat in uestibulo carceris. Et submiserunt hieremiam in funibus; et in lacu non erat aqua sed lutum. Descendit itaque hieremias in ceno. Audiuit autem abdemelech ethyops uir eunuchus qui erat in domo regis quod misissent hieremiam in lacum. Porro rex sedebat in porta beniamin. Et egressus est abdemelech de domo regis, et locutus est ad regem dicens. Domine mi rex male fecerunt uiri isti omnia quecumque perpetrarunt contra hieremiam prophetam mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame. Non sunt enim panes ultra in ciuitate.

Precepit itaque rex abdemelech ethyopi dicens. Tolle tecum hinc triginta uiros. et leua hieremiam prophetam de lacu antequam moriatur. Assumptis ergo abdemelech secum uiris ingressus est domum regis que erat sub cellario et tulit inde ueteres pannos et antiqua que computruerant et submisit ea ad hieremiam in lacum per funiculos. Dixitque abdemelech ethyops ad hieremiam. Pone ueteres pannos et hec scissa et putrida sub cubito manuum tuarum et super funes. Fecit ergo hieremias sic. Et traxerunt hieremiam funibus; et eduxerunt eum de lacu. Mansit autem hieremias in uestibulo carceris. Et misit rex sedechias et tulit ad se hieremiam prophetam ad ostium tertium quod erat in domo domini. Et dixit rex ad hieremiam. Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid. Dixit autem hieremias ad sedechiam. Si annuntiauero tibi, numquid non interficies me? Et si consilium tibi dedero, non me audies. Iurauit ergo rex sedechias hieremie clam dicens. Viuit dominus qui fecit nobis animam hanc si occidero te. et si tradidero te in manu uirorum istorum qui querunt animam tuam. Et dixit hieremias ad sedechiam. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Si profectus exieris ad principes regis babilonis uiuet anima tua et ciuitas hec non succendetur igni. et saluus eris tu et domus tua. Si autem non exieris ad principes regis babilonis. tradetur ciuitas hec in manus chaldeorum. et igni eam succendent et tu non effugies de manu eorum. Et dixit rex sedechias ad hieremiam. Sollicitus sum propter iudeos qui transfugerunt ad chaldeos ne forte tradar in manus eorum. et illudant mihi. Respondit autem hieremias. Non te tradent. Audi queso uocem domini quam ego loquor ad te. quia bene erit tibi. et uiuet anima tua. Quod si nolueris egredi. iste est sermo quem ostendit mihi dominus. Ecce omnes mulieres que remanserunt in domo regis iuda educentur ad principes chaldeorum regis babilonis. et ipse dicent. Seduxerunt te et preualuerunt aduersum te uiri pacifici tui. demerserunt in ceno et lubrico pedes tuos. et recesserunt a te. Et omnes uxores tue et filii tui educentur ad chaldeos. et non effugies manus eorum. sed in manu regis babilonis capieris. et ciuitatem hanc comburent igni. Dixit ergo sedechias ad hieremiam. Nullus sciat uerba hec. et non morieris. Si autem audierint principes quod locutus sum tecum. et uenerint ad te et dixerint tibi. indica nobis quid locutus sis cum rege ne celes nos et non te interficiemus. et quid locutus est tecum rex. dices ad eos. Prostraui preces meas coram rege ne me reduci iuberet in domum ionathan. et ne ibi morerer. Venerunt ergo omnes principes ad hieremiam et interrogauerunt eum. et locutus est eis iuxta omnia uerba que preceperat ei rex. et cessauerunt ab eo. Nichil enim fuerat auditum. Mansit uero hieremias in uestibulo carceris usque ad diem quo capta est hierusalem.

Et factum est ut caperetur hierusalem anno nono sedechie regis iuda mense decimo uenit nabuchodonosor rex babilonis et omnis exercitus eius ad hierusalem et obsidebat eam. Vndecimo autem anno sedechie. mense quarto. quinta mensis aperta est ciuitas. et ingressi sunt omnes principes regis babilonis. et sederunt in porta media. neregel. sereser. semegar. nabusarachim. rabsaces. rebmag. et omnes reliqui principes regis babilonis. Cumque uidisset eos sedechias rex iuda. et omnes uiri bellatores fugerunt et egressi sunt nocte de ciuitate per uiam horti regis. et per portam que erat inter duos muros. et egressi sunt ad uiam deserti. Persecutus est autem eos exercitus chaldeorum et comprehenderunt sedechiam in campo solitudinis iericontine. et captum adduxerunt ad nabuchodonosor regem babilonis in reblatha que est in terra emath. et locutus est ad eum iudicia. Et occidit rex babilonis filios sedechie in reblatha in oculis eius. et omnes nobiles iuda occidit rex babilonis. oculos quoque sedechie eruit. et uinxit eum compedibus ut adduceretur in babilonem. domum quoque regis et domum uulgi igni succenderunt chaldei. et muros hierusalem subuerterunt. et reliquias populi que remanserant in ciuitate. et perfugas qui transfugerant ad eum. et superfluos uulgi qui remanserant transtulit nabuzardan magister militum in babilonem. et de plebe pauperum qui nichil penitus habebant dimisit nabuzardan magister militum in terra iuda. et dedit eis uineas. et cisternas in die illa. Preceperat autem nabuchodonosor rex babilonis de hieremia nabuzardan magistro militum dicens. Tolle illum et pone eum super oculos tuos, nichilque ei male facias. sed ut uoluerit sic facias ei. Misitque nabuzardan princeps milicie sebdan, et repsares. et neregel et sereser. et sespan. et rebmag. et omnes optimates regis babilonis. miserunt et tulerunt hieremiam de uestibulo carceris. et tradiderunt eum godolie filio acham filii saphan ut intraret domum et habitaret in populo. Ad hieremiam autem factus fuerat sermo domini cum clausus esset in uestibulo carceris dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Ecce ego inducam sermones meos super ciuitatem hanc in malum, et non in bonum. et erunt in conspectu tuo in die illa. et liberabo te in die illa ait dominus. et non traderis in manus uirorum quos tu formidas. sed eruens liberabo te. et gladio non cades. sed erit tibi anima tua in salutem. quia in me habuisti fiduciam ait dominus.

Sermo qui factus est ad hieremiam a domino postquam dimissus est a nabuzardan magistro milicie de rama quando tulit eum uinctum cathenis in medio omnium qui migrabant de hierusalem et iuda. et ducebantur in babilonem. Tollens ergo princeps milicie hieremiam dixit ad eum. Dominus deus tuus locutus est malum hoc super locum istum. et adduxit et fecit sicut locutus est quia peccastis domino et non audistis uocem eius. et factus est uobis sermo hic. Nunc ergo ecce solui te hodie de cathenis que sunt in manibus tuis si placet tibi ut uenias mecum in babilonem ueni, et ponam oculos meos super te. si autem displicet tibi uenire mecum in babilonem reside. Ecce omnis terra in conspectu tuo. quod elegeris et quod placuerit tibi ut uadas illuc perge. et mecum noli uenire. sed habita apud godoliam filium acham filii saphan quem preposuit rex babilonis ciuitatibus iude. Habita ergo cum eo in medio populi. uel quocumque placuerit tibi ut uadas. uade. Dedit quoque ei magister milicie cibaria et munuscula. et dimisit eum. Venit autem hieremias ad godoliam filium acham in masphat et habitauit cum eo in medio populi qui relictus fuerat in terra. Cumque audissent omnes principes exercitus qui dispersi fuerant per regiones ipsi et socii eorum quod prefecisset rex babilonis godoliam filium acham terre. et quod commendasset ei uiros et mulieres et paruulos. et de pauperibus terre. qui non fuerant translati in babilonem. uenerunt ad godoliam in masphat; ysmahel filius nathanie. et iohannan. et ionathan, filii caree. et sareas filius thenameth. et filii offi qui erant de netophati. et iezonias filius maachati. ipsi et uiri eorum. Et iurauit eis godolias filius acham filii saphan et comitibus eorum dicens. Nolite timere seruire chaldeis. Habitate in terra et seruite regi babilonis. et bene erit uobis. Ecce ego habito in masphat ut respondeam precepto chaldeorum qui mittuntur ad nos. Vos autem colligite uindemiam et messem. et oleum et condite in uasis uestris. et manete in urbibus uestris quas tenetis. Sed et omnes iudei qui erant in moab. et in filiis ammon. et in ydumea. et in uniuersis regionibus audito quod dedisset rex babilonis reliquias in iudea et quod preposuisset super eos godoliam filium acham filii saphan. reuersi sunt inquam omnes iudei de uniuersis locis ad que perfugerant et uenerunt in terram iuda ad godoliam in masphat et collegerunt uinum et messem multam nimis. Iohannan autem filius caree. et omnes principes exercitus qui dispersi erant in regionibus uenerunt ad godoliam in masphat. et dixerunt ei. Scito quia baalis rex filiorum ammon misit ysmahel filium nathanie percutere animam tuam. Et non credidit eis godolias filius acham. Iohannan uero filius caree dixit ad godoliam seorsum in masphat loquens. Ibo et percutiam ysmahel filium nathanie nullo sciente ne interficiat anima mea et dissipentur omnes iudei qui congregati sunt ad te. et peribunt reliquie iuda. Et ait godolias filius acham ad iohannan filium caree. Noli facere uerbum hoc. falsum enim tu loqueris de ysmahel.

Et factum est in mense septimo uenit ysmahel filius nathanie filii elysama de semine regali. et optimates regis et decem uiri cum eo ad godoliam filium acham in masphat. et comederunt ibi panes simul in masphat. Surrexit autem ysmahel filius nathanie et decem uiri qui erant cum eo. et percusserunt godoliam filium acham filii saphan gladio. et interfecerunt eum. quem prefecerat rex babilonis terre. Omnes quoque iudeos qui erant cum godolia in masphat et chaldeos qui reperti sunt ibi. et uiros bellatores percussit ysmahel. Secundo autem die postquam occiderat godoliam nullo adhuc sciente uenerunt uiri de sychem. et de sylo. et de samaria. octoginta uiri rasi barba. et scissis uestibus et squalentes. munera et thus habebant in manu. ut offerrent in domo domini. Egressus ergo ysmahel filius nathanie in occursum eorum de masphat. incedens et plorans ibat. Cum autem occurrisset eis. dixit ad eos. Venite ad godoliam filium acham. Qui cum uenissent ad medium ciuitatis. interfecit eos ysmahel filius nathanie circa medium laci. ipse et uiri qui erant cum eo. Decem autem uiri reperti sunt inter eos qui dixerunt ad ysmahel. Noli occidere nos. quia habemus in agro thesauros frumenti et hordei. et olei et mellis. Et cessauit et non interfecit eos cum fratribus suis. Lacus autem in quem proiecerat ysmahel omnia cadauera uirorum quos percusserat propter godoliam. ipse est quem fecit rex asa propter baasa regem israel. ipsum repleuit ysmahel filius nathanie occisis. Et captiuas duxit ysmahel omnes reliquias populi qui erant in masphat. filias regis et uniuersum populum qui remanserat in masphat quos commendauerat nabuzardan princeps milicie godolie filio acham. et cepit eos ysmahel filius nathanie. et assumptus abiit ut transiret ad filios ammon.

Audiuit autem iohannan filius caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo omne malum quod fecerat ysmahel filius nathanie. et assumptis uniuersis uiris profecti sunt ut bellarent aduersum ysmahel filium nathanie. et inuenerunt eum ad aquas multas que sunt in gabaon. Cumque uidisset omnis populus qui erat cum ysmahel iohannan filium caree. et uniuersos principes bellatorum qui erant cum eo letati sunt. et reuersus est omnis populus quem ceperat ysmahel in masphat. reuersusque abiit ad iohannan filium caree. Ysmahel autem filius nathanie fugit cum octo uiris a facie iohannan. et abiit ad filios ammon. Tulit ergo iohannan filius caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo uniuersas reliquias uulgi quas reduxerant ab ysmahel filio nathanie de masphat. postquam percussit godoliam filium acham. fortes uiros ad prelium. et mulieres. et paruos. et eunuchos quos reduxerat de gabaon. et abierunt et sederunt peregrinantes in chanaan que est iuxta bethleem ut pergerent et introirent egyptum a facie chaldeorum. Timebant enim eos quia percusserat ysmahel filius nathanie godoliam filium acham. quem preposuerat rex babilonis in terra iuda.

42.

Et accesserunt omnes principes bellatorum et iohannan filius caree. et iezonias filius osie. et reliquum uulgus a paruo usque ad magnum dixerunt ad hieremiam prophetam. Cadat oratio nostra in conspectu tuo. et ora pro nobis ad dominum deum tuum. pro uniuersis reliquiis istis qui derelicti sumus pauci de pluribus sicut oculi tui nos intuentur. et annuntiet nobis dominus deus tuus uiam per quam pergamus. et uerbum quod faciamus. Dixit autem ad eos hieremias propheta. Audiui. Ecce ego oro ad dominum deum uestrum secundum uerba uestra. Omne uerbum quodcumque responderit mihi indicabo uobis. nec celabo uos quicquam. Et illi dixerunt ad hieremiam. Sit dominus inter nos testis ueritatis et fidei. si non iuxta omne uerbum in quo miserit te dominus deus tuus ad nos sic faciemus. siue bonum est. siue malum est. Voci domini dei nostri ad quem mittimus te obediemus. ut bene sit nobis cum audierimus uocem domini dei nostri.

Cum autem completi essent decem dies. factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam. Vocauitque iohannan filium caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo. et uniuersum populum a minimo usque ad maximum. et dixit ad eos. Hec dicit dominus deus israel ad quem misistis me ut prosternerem preces uestras in conspectu eius. Si quiescentes manseritis in terra hac. edificabo uos et non destruam. plantabo et non euellam. iam enim placatus sum super malo

quod feceris. Nolite timere a facie regis babilonis. quem uos pauidi formidastis. Nolite eum metuere dicit dominus. quia uobiscum ego sum ut saluos faciam uos et eruam de manu eius. et dabo uobis misericordiam et miserebor uestri. et habitare uos faciam in terra uestra. Si autem dixeritis uos in corde uestro non habitabimus in terra ista. nec audiemus uocem domini dei uestri dicentes. nequaquam sed ad terram egypti pergemus ubi non uidebimus bellum. et clangorem tube non audiemus. et famem non sustinebimus. et ibi habitabimus. propter hoc nunc audite uerbum domini reliquie iuda. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Si posueritis faciem uestram et ingrediamini egyptum et intraueritis ut ibi habitetis. gladius quem uos formidatis ibi comprehendet uos in terra egypti et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis in egypto. et ibi moriemini omnesque uiri qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur egyptum et habitent ibi morientur gladio. et fame et peste. nullusque de eis remanebit nec effugiet a facie mali quod ego afferam super eos. quia hec dicit dominus exercituum deus israhel. Sicut conflatus est furor meus et indignatio mea super habitatores hierusalem, sic conflabitur indignatio mea super uos cum ingressi fueritis egyptum. et eritis in iusiurandum. et in stuporem. et in maledictum, et in obprobrium, et nequaquam ultra uidebitis locum istum. Verbum domini super uos reliquie iuda. nolite intrare egyptum. Scientes scietis quia obtestatus sum uos hodie. quia decepistis animas uestras. Vos enim misistis me ad dominum dicentes. Ora pro nobis ad dominum deum nostrum. et iuxta omnia que dixerit tibi dominus deus tuus sic annuncia nobis et faciemus. Et annunciaui uobis hodie et non audistis uocem domini dei uestri super uniuersis pro quibus misit me ad uos. Nunc ergo scientes scietis quia gladio et fame et peste moriemini in loco ad quem uoluistis intrare ut habitaretis ibi.

Factum est autem cum complesset hieremias loquens ad populum uniuersos sermones domini dei eorum pro quibus miserat eum dominus deus eorum ad illos omnia uerba hec. dixit azarias filius osie et iohannan filius caree et omnes uiri superbi dicentes ad hieremiam. Mendacium tu loqueris. non misit te dominus deus noster dicens. ne ingrediamini egyptum et habitetis illic. sed baruch filius nerie incitat te aduersum nos ut tradat nos in manibus chaldeorum ut interficiat nos et transduci faciat in babilonem. Et non audiuit iohannan filius caree et omnes principes bellatorum. et uniuersus populus uocem domini ut manerent in terra iuda. sed tollens iohannan filius caree. et uniuersi principes bellatorum uniuersos reliquiarum iuda qui reuersi fuerant de cunctis gentibus ad quas fuerant ante dispersi ut habitarent in terra iuda, uiros et mulieres et paruulos et filias regis et omnem animam quam reliquerat nabuzardan princeps milicie cum godolia filio ahicam filii saphan et hieremiam prophetam et baruch filium nerie. et ingressi sunt terram egypti quia non obedierunt uoci domini. et uenerunt usque ad taphnas. Et factus est sermo domini ad hieremiam in taphnis dicens. Sume in manu tua lapides grandes et abscondes eos in cripta que est sub muro latericio in porta domus pharaonis in taphnis. cernentibus uiris iudeis et dices ad eos. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego mittam et assumam nabuchodonosor regem babilonis seruum meum et ponam thronum eius super lapides istos quos abscondi. et statuet solium suum super eos. Veniensque percutiet terram egypti. quos in mortem in mortem. et quos in captiuitatem in captiuitatem. et quos in gladium in gladium. Et succendet ignem in delubris deorum et comburet ea. et captiuos ducet illos. Et amicietur terra egypti sicut amicitur pastor pallio suo. et egredietur inde in pace. Et conteret statuas domus solis que sunt in terra egypti. et delubra deorum egypti comburet igni.

Verbum quod factum est ad hieremiam et ad omnes iudeos qui habitant in terra egypti. habitantes in magdalo et in taphnis et in memphis. et in terra fatures dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Vos uidistis omne malum istud quod adduxi super hierusalem. et super omnes urbes iuda. et ecce sunt deserte hodie. et non est in eis habitator propter maliciam quam fecerunt ut me ad iracundiam prouocarent et irent et sacrificarent et colerent deos alienos quos nesciebant et illi et uos. et patres uestri. Et misi ad uos omnes seruos meos prophetas de nocte consurgens mittensque et dicens. nolite facere uerbum abhominationis huiuscemodi. et non audierunt nec inclinauerunt aurem suam ut conuerterentur a malis suis. et non sacrificarent diis alienis. Et conflata est indignatio mea et furor meus. et succensa est in ciuitatibus iuda et in plateis hierusalem. et uerse sunt in solitudinem et uastitatem secundum diem hanc et nunc hec dicit dominus exercituum deus israhel. Quare uos facitis malum grande hoc contra animas uestras. ut intereat ex uobis uir et mulier. paruulus et lactens de medio iude. nec relinquatur uobis quicquam residuum, prouocantes me in operibus manuum uestrarum sacrificando diis alienis in terra egypti in quam ingressi estis ut habitetis ibi. et dispereatis et sitis in maledictionem et in obprobrium cunctis gentibus terre. Numquid obliti estis mala patrum uestrorum et mala regum iuda. et mala uxorum eius. et mala uestra. et mala uxorum uestrarum. que fecerunt in terra iuda. et in regionibus hierusalem. Non sunt mundati usque ad diem hanc. et non timuerunt. et non ambulauerunt in lege domini. et in preceptis meis que dedi coram uobis. et coram patribus uestris. Ideo hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego ponam faciem meam in uobis in malum. et disperdam omnem iudam. et assumam reliquias iude qui posuerunt facies suas ut ingrederentur terram egypti et habitarent ibi. et consumentur omnes in terra egypti. cadent in gladio et in fame. et in peste. et non erit qui effugiat et sit residuus de reliquiis iudeorum. qui uadunt ut peregrinentur in terra egypti et reuertantur in terram iuda ad quam ipsi eleuant manus suas ut reuertantur et habitent ibi. Non reuertentur nisi qui effugerint. Responderunt autem hieremie omnes scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis. et uniuerse mulieres quarum stabat multitudo grandis. et omnis populus habitantium in terra egypti in fatures dicens. Sermonem quem locutus es ad nos in nomine domini non audiemus ex te. sed facientes faciemus omne uerbum quod egredietur de ore nostro. ut sacrificemus regine celi. et libemus ei libamina sicut fecimus nos et patres nostri. reges nostri et principes nostri in urbibus iuda. et in plateis hierusalem. et saturati sumus panibus et bene nobis erat. malumque non uidimus. Ex eo autem tempore quo cessauimus sacrificare regine celi. et libare ei libamina indigemus omnibus et gladio et fame consumpti sumus. quod si nos sacrificamus regine celi. et libamus ei libamina, numquid sine uiris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam. et libandum ei libamina. Et dixit hieremias ad omnem populum. Aduersum uiros et aduersum mulieres. et aduersum uniuersam plebem qui responderunt ei dicentes. Numquid non sacrificium quod sacrificastis in ciuitatibus iuda et in plateis hierusalem uos et patres uestri. reges uestri et principes uestri et populus terre. horum recordatus est dominus. et ascendit super cor eius. et non poterat ultra dominus portare propter maliciam studiorum uestrorum. et propter abhominationes quas fecistis. et facta est terra uestra in solitudinem. et in stuporem et in maledictum. eo quod non sit habitator sicut est dies hec. Propterea quod sacrificaueritis ydolis. et peccaueritis domino, et non audieritis uocem domini. et in lege et preceptis et in testimoniis eius non ambulaueritis. idcirco euenerunt uobis mala hec. sicut est in die hac. Dixit autem hieremias ad omnem populum. et uniuersas mulieres. Audite uerbum domini omnis iuda, qui estis in terra egypti. Hec dominus inquit exercituum deus israhel dicens. Vos et uxores uestre locuti estis ore uestro. et manibus uestris implestis dicentes. Faciamus uota nostra que uouimus ut sacrificemus regine celi. et libemus ei libamina. Implestis uota uestra. et opere perpetrastis ea. Ideo audite uerbum domini omnis iuda qui habitatis in terra egypti. Ecce ego iuraui in nomine meo magno ait dominus: quia nequaquam ultra uocabitur nomen meum ex ore omnis uiri iudei dicentis uiuit dominus deus in omni terra egypti. Ecce ego uigilabo super eos in malum et non in bonum. et consumentur omnes uiri iuda qui sunt in terra egypti gladio fame et peste. donec penitus consumantur. Et qui fugerint gladium reuertentur de terra egypti in terram iudam uiri pauci. et scient omnes reliquie iuda ingredientium in terram egypti ut habitent ibi. cuius sermo compleatur meus. an illorum. Et hoc uobis signum ait dominus. quod uisitem ego super uos in loco isto ut sciatis quia uere complebuntur sermones mei contra uos in malum. Hec dicit dominus. Ecce ego tradam pharaonem effree regem egypti in manu inimicorum eius. et in manu querentium animam eius. sicut tradidi sedechiam regem iuda in manu nabuchodonosor regis babilonis inimici sui. et querentis animam eius.

Verbum quod locutus est hieremias propheta ad baruch filium nerie cum scripsisset uerba hec in libro de ore hieremie anno quarto ioachim filii osie regis iuda dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Dixisti. ve misero michi. quoniam addidit dominus dolorem cordi meo. Laboraui in gemitu meo, et requiem non inueni. Hec dices ad eum. Sic dicit dominus. Ecce quos edificaui ego destruo. et quos plantaui ego euello. et uniuersam terram hanc. et tu queres tibi grandia. Noli querere quia ecce ego adducam malum super omnem carnem ait dominus. et dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad quecunque perrexeris.

Quod factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam contra gentes ad egyptum aduersum exercitum pharaonis nechao regis egypti qui erat iuxta flumen eufraten in charcamis quem percussit nabuchodonosor rex babilonis in quarto anno ioachim filii osie regis iuda. Preparate scutum et clipeum. et procedite ad bellum. Iungite currus. et ascendite equites. State in galeis. polite lanceas. induite uos loricis. Quid igitur. Vidi ipsos pauidos. et terga uertentes. fortes eorum cesos. Et fugerunt concite. nec respexerunt. Terror undique ait dominus. Non fugiet uelox. nec saluari se putet fortis. Ad aquilonem iuxta flumen eufraten uicti sunt et ruerunt. Quis est iste qui quasi flumen ascendit et uelut fluuiorum ascendunt gurgites eius. Egyptus fluminis instar ascendit, et uelut flumina mouebuntur fluctus eius. Et dicet. Ascendens operiam terram et perdam ciuitatem et habitatores eius. Ascendite equos. et exultate in curribus; et procedant fortes ethyopia et lybies tenentes scutum. et lydii arripientes. et iacientes sagittas. Dies autem ille domini exercituum dies ultionis. ut sumat uindictam de inimicis suis. Deuorabit gladius et saturabitur. et inebriabitur sanguine eorum. Victima enim domini exercituum in terra aquilonis iuxta flumen eufraten. Ascende in galaad et tolle resinam uirgo filia egypti. Frustra multiplicabis medicamina. sanitas non erit tibi. Audierunt gentes ignominiam tuam. et ululatus tuus repleuit terram. quia fortis impegit in fortem. ambo pariter conciderunt.

Verbum quod locutus est dominus ad hieremiam prophetam super eo quod uenturus esset nabuchodonosor rex babilonis et percussurus terram egypti. Annunciate egypto. et auditum facite magdalo et resonet in memphis, et in taphnis dicite, Sta et prepara te quia deuorabit gladius ea que per circuitum tuum sunt. Quare computruit fortis tuus. Non stetit. quia dominus subuertit eum. Multiplicauit ruentes ceciditque uir ad proximum suum, Et dicent. Surge et reuertamur ad populum nostrum. et ad terram natiuitatis nostre. a facie gladii columbe. Vocate nomen pharao regis egypti. tumultum adduxit tempus. Viuo ego inquit rex dominus exercituum nomen eius. quoniam sicut thabor in montibus; et sicut carmelus in mari ueniet. Vasa transmigrationis fac tibi. filia populi. habitatrix egypti. quia memphis in solitudinem erit. et deseretur inhabitabilis. Vitula elegans atque formosa egyptus. stimulator ab aquilone ueniet ei. Mercennarii quoque eius qui uersabantur in medio eius. quasi uituli saginati. Versi sunt et fugerunt simul. nec stare potuerunt. quia dies interfectionis eorum uenit super eos. tempus uisitationis eorum. Vox eius quasi eris sonabit. quoniam cum exercitu properabunt. et cum securibus uenient ei quasi ligna cedentes. succiderunt saltum eius ait dominus. qui supputari non potest. Multiplicati sunt super locustas. et non est eis numerus. Confusa est filia egypti. et tradita in manu populi aquilonis.

Dixit autem dominus exercituum deus israhel. Ecce ego uisitabo super tumultum alexandrie. et super pharao. et super egyptum. et super deos eius. et super reges eius. et super pharao. et super eos qui confidunt in eo. et dabo eos in manum querentium animam eorum. et in manu nabuchodonosor regis babilonis. et in manu seruorum eius. Et post hec habitabitur sicut diebus pristinis. ait dominus. Et tu ne timeas serue meus iacob. et ne paueas israhel. quia ecce ego saluum te faciam de longinquo. et semen tuum de terra captiuitatis tue. Et reuertetur iacob et requiescet; et prosperabitur. et non erit qui exterreat eum. Et tu noli timere serue meus iacob ait dominus quia ego tecum sum. quia consumam ego cunctas gentes ad quas eieci te. te uero non consumam sed castigabo te in iudicio. nec quasi innocenti parcam tibi.

Quod factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam contra palestinos. antequam percuteret pharao gazam. Hec dicit dominus. Ecce aque ascendunt ab aquilone. et erunt quasi torrens inundans

et operient terram et plenitudinem eius, urbem et habitatores eius. Clamabunt homines et ululabunt omnes habitatores terre a strepitu pompe armorum et bellatorum eius, a commotione quadrigarum eius et multitudine rotarum eius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis, pro adventu diei in quo vastabuntur omnes philistiim, et dissipabitur tyrus et sydon cum omnibus reliquis auxiliis suis. Depopulatus est enim dominus palestinos, et reliquias insule capadocie. Venit calvicium super gazam, conticuit ascalon, et reliquie vallis earum. Usquequo concideris? O mucro domini, usquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare et sile. Quomodo quiesces, cum dominus preceperit ei adversum ascalon et adversum maritimas eius regiones, ibique condixerit illi? Ad moab.

Hec dicit dominus exercituum deus israel: Ve super nabo quia vastata est et confusa. Capta est cariathaim, confusa est fortis et tremuit. Non est ultra exultatio in moab. Contra esebon cogitaverunt malum. Venite et disperdamus eam de gente. Ergo silens conticesces, sequeturque te gladius. Vox clamoris de oronaim: vastitas et contritio magna. Contrita est moab; annunciate clamorem parvulis eius. Per ascensum enim luith plorans ascendit in fletu, quoniam in descensu oronaim hostes ululatum contritionis audierunt. Fugite, salvate animas vestras, et eritis quasi myrice in deserto. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis et in thesauris tuis, tu quoque capieris, et ibit chamos in transmigrationem, sacerdotes eius et principes eius simul. Et veniet predo ad omnem urbem, et urbs nulla salvabitur. Et peribunt valles et dissipabuntur campestria, quoniam dixit dominus. Date florem moab, quia florens egredietur, et civitates eius deserte erunt et inhabitabiles.

Maledictus qui facit opus dei fraudulenter, et maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. Fertilis fuit moab ab adolescentia sua, et requievit in fecibus suis, nec transfusus est de vase in vas, et in transmigrationem non abiit. Idcirco permansit gustus eius in eo, et odor eius non est inmutatus. Propterea ecce dies veniunt, dicit dominus, et mittam ei ordinatores et stratores laguncularum, et sternent eum, et vasa eius exhaurient, et lagenas eorum collident. Et confundetur moab a chamos, sicut confusa est domus israel in quo habebat fiduciam. Quomodo dicitis: Fortes sumus et viri robusti ad preliandum? Vastata est moab et civitates eius ascenderunt, et electi iuvenes eius descenderunt in occisionem, ait rex dominus exercituum nomen eius. Prope est interitus moab ut veniat, et malum eius velociter occurret nimis. Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius, et universi qui scitis nomen eius dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus? Descende de gloria et sede in siti, habitatio filie dibon, quoniam vastator moab ascendet ad te, et dissipabit munitiones tuas. In via sta et prospice, habitatio aroer; interroga fugientem et eum qui evasit. Dic: Quid accidit? Confusus est moab, quoniam victus est. Ululate et clamate, annunciate in arnon quoniam vastata est moab. Et iudicium venit ad terram campestrem, super elon et super iesa et super mephaat, et super dibon et super nabo et super domum deblathaim, et super cariathaim et super bethgamul et super bethmaon, et super carioth et super bosra et super omnes civitates terre moab, que longe et que prope sunt. Abscisum est cornu moab, et brachium eius contritum est, ait dominus. Inebriate eum, quoniam contra dominum erectus est, et allidet manum moab in vomitu suo, et erit in derisum etiam ipse. Fuit enim in derisum tibi israel, quasi inter fures repperisses eum. Propter verba ergo tua que adversum illum locutus es, captivus duceris. Relinquite civitates et habitate in petra, habitatores moab, et estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis. Audivimus superbiam moab, superbus est valde. Sublimitatem eius et arrogantiam et superbiam et altitudinem cordis illius. Ego scio, ait dominus, iactantiam eius, et quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere. Ideo super moab eiulabo, et ad moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes. De planctu iazer plorabo tibi, vinea sabama. Propagines tue transierunt mare, usque ad mare iazer pervenerunt. Super messem tuam et vindemiam tuam predo irruit. Ablata est leticia et exultatio de carmelo et de terra moab, et vinum de torcularibus sustuli. Nequaquam calcator uve solitum celeuma cantabit. De clamore esebon usque eleale et iasa dederunt vocem suam, a segor usque ad oronaim vitulam conternantem. Aque quoque nemrim pessime erunt. Et auferam de moab, ait dominus, offerentem in excelsis et sacrificantem diis eius. Propterea cor meum ad moab quasi tybia resonabit, et cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum, quia plus fecit quam potuit. Idcirco perierunt. Omne enim caput calvicium, et omnis barba rasa erit. In cunctis manibus colligatio, et super omne dorsum cilicium. Et super omnia tecta moab et in plateis eius omnis planctus, quia contrivi moab sicut vas inutile, ait dominus. Quomodo victa est et ululaverunt? Quomodo deiecit cervicem moab et confusus est? Eritque moab in derisum et in exemplum omnibus in circuitu suo. Hec dicit dominus: Ecce sicut aquila volabit, et extendet alas suas ad moab. Capta est carioth, et munitiones comprehense sunt, et erit cor fortium moab in die illa sicut cor mulieris parturientis. Et cessabit moab esse populus, quoniam contra dominum gloriatus est. Pavor et fovea et laqueus super te, o habitator moab. Et qui conscenderit de fovea capietur laqueo. Adducam enim super moab annum visitationis eorum, dicit dominus. In umbra esebon steterunt de laqueo fugientes, quia ignis egressus est de esebon et flamma de medio seon, et devorabit partem moab et verticem filiorum tumultus. Ve tibi moab, periisti popule chamos, quia comprehensi sunt filii tui et filie tue in captivitatem. Et convertam captivitatem moab in novissimis diebus, ait dominus.

Hec dicit dominus: Numquid filii non sunt israel, aut heres non est ei? Cur ergo hereditate possedit melchom gad, et populus eius in urbibus eius habitavit? Ideo ecce dies veniunt, dicit dominus, et auditum faciam super rabbath filiorum ammon fremitum prelii, et erit in tumulum dissipata, filieque eius igne succendentur, et possidebit israel possessores suos, ait dominus. Ulula esebon, quoniam vastata est hai. Clamate filie rabbath, accingite vos ciliciis, plangite et circuite per sepes, quia melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius et principes simul. Quid gloriaris in vallibus? Defluxit vallis tua, filia delicata, que confidebas in thesauris tuis et dicebas: Quis veniet ad me? Ecce ego inducam super te terrorem, ait dominus deus exercituum ab omnibus qui sunt in circuitu tuo. Et dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. Et post hec reverti faciam captivitatem filiorum ammon, ait dominus.

Hec dicit dominus exercituum: Numquid non est sapientia ultra in theman? Periit consilium a filiis, inutilis facta est sapientia eorum. Fugite, terga vertite, descendite in voraginem, habitatores dedan, quoniam perditionem esau adduxi super eum, tempus visitationis eius. Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum. Si fures in nocte rapuissent quod sufficeret sibi. Ego vero discoperui esau, revelavi abscondita eius, et celari non poterit. Vastatum est semen eius et fratres eius et vicini eius, et non erit. Relinque pupillos tuos, ego eos faciam vivere, et vidue tue in me sperabunt. Quia hec dicit dominus: Ecce quibus non erat iudicium ut biberent calicem bibentes bibent, et tu quasi innocens relinqueris? Non eris innocens, sed bibens bibes. Quia per memet ipsum iuravi, dicit dominus, quod in solitudinem et in obprobrium et in desertum et in maledictionem erit bosra, et omnes civitates eius erunt in solitudines sempiternas. Auditum audivi a domino, et legatus ad gentes missus sum: Congregamini et venite adversum eam, et consurgamus in prelium. Ecce enim parvulum dedi te in gentibus, contemptibilem inter homines. Arrogantia tua decepit te et superbia cordis tui, qui habitas in cavernis petre et apprehendere niteris altitudinem collis. Cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit dominus. Et erit ydumea deserta. Omnis qui transibit per eam stupebit et sibilabit super omnes plagas eius. Sicut subversa est sodoma et gomorra et vicine eius, ait dominus, non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis. Ecce quasi leo ascendet de superbia iordanis ad pulchritudinem robustam, quia subito currere eum faciam ad illam. Et quis erit electus quem preponam ei? Quis enim similis mei, et quis sustinebit me? Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo? Propterea audite consilium domini quod iniit de edom, et cogitationes eius quas cogitavit de habitatoribus theman. Si non deiecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum. A voce ruine eorum commota est terra; clamor in mari rubro auditus est vocis eius. Ecce quasi aquila ascendet et avolabit, et expandet alas suas super bosra, et erit cor fortium ydumee in die illa quasi cor mulieris parturientis. Confusa est emath et arphat, quia auditum pessimum audierunt. Turbati sunt in mari; pre sollicitudine quiescere non potuit. Dissoluta est damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam. Angustia et dolores tenuerunt eam quasi parturientem. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem leticie? Ideo cadent iuvenes eius in plateis eius, et omnes viri prelii conticescent in die illa, ait dominus exercituum. Et succendam ignem in muro damasci, et devorabit menia benadab. Ad cedar et ad regna asor que percussit nabugodonosor rex babilonis.

Hec dicit dominus: Surgite, ascendite ad cedar, et vastate filios orientis. Tabernacula eorum et greges eorum capient, pelles eorum et omnia vasa eorum et camelos eorum tollent sibi, et vocabunt super eos formidinem in circuitu. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis asor, ait dominus. Iniit enim contra vos nabugodonosor rex babilonis consilium, et cogitavit adversum vos cogitationes. Consurgite et ascendite ad gentem quietam et habitantem confidenter, ait dominus. Non ostia, non vectes eorum; soli habitant. Et erunt cameli eorum in direptionem, et multitudo iumentorum in predam. Et dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam, et ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait dominus. Et erit asor in habitaculum draconum, deserta usque in eternum. Non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

Quod factum est verbum domini ad hieremiam prophetam adversus helam in principio regni sedechie regis iuda, dicens: Hec dicit dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum helam et summam fortitudinem eorum. Et inducam super helam quattuor ventos a quattuor plagis celi et terre, et ventilabo eos in omnes ventos istos, et non erit gens ad quam non perveniant profugi helam. Et pavere faciam helam coram inimicis suis et in conspectu querentium animam eorum. Et adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit dominus, et mittam post eos gladium, donec consumam eos. Et ponam solium meum in helam, et perdam inde reges et principes, ait dominus. In novissimis autem diebus reverti faciam captivos helam, dicit dominus.

Verbum quod locutus est dominus de babilone et de terra chaldeorum in manu hieremie prophete. Annunciate in gentibus et auditum facite. Levate signum, predicate, nolite celare. Dicite: Capta est babilon, confusus est bel, victus est marodach. Confusa sunt sculptilia eius, superata sunt ydola eorum. Quoniam ascendet contra eam gens ab aquilone, que ponet terram eius in solitudinem, et non erit qui habitet in ea, ab homine usque ad pecus; et mota sunt et abierunt. In diebus illis et in tempore illo, ait dominus, venient filii israel, ipsi et filii iuda simul, ambulantes et flentes properabunt, et dominum deum suum querent. In syon interrogabunt viam; huc facies eorum. Venient et apponentur ad dominum federe sempiterno, quod nulla oblivione delebitur. Grex perditus factus est populus meus; pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus. De monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui. Omnes qui invenerunt comederunt eos, et hostes eorum dixerunt: Non peccavimus, pro eo quod peccaverunt domino decori iusticie et expectationi patrum eorum domino. Recedite de medio babilonis et de terra chaldeorum egredimini, et estote quasi hedi ante gregem. Quoniam ecce ego suscito et adducam in babilonem congregationem gentium magnarum de terra aquilonis, et preparabuntur adversus eam, et inde capietur. Sagitta eius quasi viri fortis interfectoris non revertetur vacua. Et erit chaldea in predam; omnes vastantes eam replebuntur, ait dominus. Quoniam exultatis et magna loquimini, diripientes hereditatem meam, quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, et mugistis sicut tauri. Confusa est mater vestra nimis, et adequata pulveri que genuit vos. Ecce novissima erit in gentibus, deserta invia et arens ira domini. Non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem. Omnis qui transit per babilonem stupebit et sibilabit super universis plagis eius. Preparamini contra babilonem per circuitum omnes qui tenditis arcum; debellate eam, non parcatis iaculis, quia peccavit domino. Clamate adversus eam; ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius.

quoniam ultio domini est. Ultionem accipite de ea. sicut fecit facite ei. Disperdite satorem de babilone. et tenentem falcem in tempore messis. a facie gladii columbe. Unusquisque ad populum suum revertetur. et singuli ad terram suam fugient. Grex dispersus israhel. leones eiecerunt eum. Primus comedit eum rex assur. iste novissimus exossavit eum nabuchodonosor rex babilonis. Propterea hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego visitabo regem babilonis et terram eius sicut visitavi regem assur. et reducam israhel ad habitaculum suum. et pascetur carmelum et basan. et in monte effraim et galaad saturabitur anima eius.

In diebus illis et in tempore illo queretur iniquitas israhel et non erit. et peccatum iuda et non invenietur. quoniam propitius ero eis quos reliquero. Super terram dominantium ascende. et super habitatores eius visita. dissipa et interfice que post eos sunt ait dominus. et fac omnia que precepi tibi. Vox belli in terra et contritio magna. Quomodo confractus est et contritus est malleus universe terre. Quomodo versa est in desertum babilon in gentibus. Illaqueavi te et capta es et nesciebas. inventa es et apprehensa. quoniam dominum provocasti. Aperuit dominus thesaurum suum. et protulit vasa ire sue. quoniam opus est domino deo exercituum in terra chaldeorum. Venite ad eam ab extremis finibus. aperite ut exeant qui conculcent eam. Tollite de via lapides et redigite in acervos. et interficite eam. nec sit quicquam reliquum. Dissipate omnes fortes eius. descendant in occisionem. Ve eis quia venit dies eorum. tempus visitationis eorum.

Vox fugientium et eorum qui evaserunt de terra aquilonis ut annuntient in syon ultionem domini dei nostri. ultionem templi eius. Annuntiate in babilone plurimis. omnibus qui tendunt arcum. Consistite adversus eam per girum. et nullus evadat. Reddite ei secundum opus suum. iuxta omnia que fecit facite illi. quoniam contra dominum erecta est. adversum sanctum israhel. Idcirco cadent iuvenes eius in plateis eius. et omnes viri bellatores eius conticescent in die illa ait dominus. Ecce ego ad te superbe dicit dominus deus exercituum quia venit dies tuus tempus visitationis tue. et cadet superbus et corruet. et non erit qui suscitet eum. Et succendam ignem in urbibus eius. et devorabit omnia in circuitu eius. Hec dicit dominus exercituum. Calumniam sustinent filii israhel. et filii iuda simul. Omnes qui ceperunt eos tenent. nolunt dimittere eos. Redemptor eorum fortis dominus exercituum nomen eius. iudicio defendet causas eorum. ut exterreat terram et commoveat habitatores babilonis. Gladius ad chaldeos ait dominus. et ad habitatores babilonis. et ad principes. et ad sapientes eius. gladius ad divinos eius. qui stulti erunt. gladius ad fortes eius qui timebunt. Gladius ad equos eius et ad currus eius. et ad omne vulgus quod est in medio eius. et erunt quasi mulieres. gladius ad thesauros eius qui diripientur. Siccitas super aquas eius erit et arescent. quia terra sculptilium est. et in portentis gloriantur. Propterea habitabunt dracones cum fatuis ficariis. et habitabunt in ea struthiones. et non inhabitabitur ultra usque in sempiternum. nec exstruetur usque ad generationem et generationem sicut subvertit deus sodomam et gomorram. et vicinas eius ait dominus. Non habitabit ibi vir. nec incolet eam filius hominis.

Ecce populus venit ab aquilone et gens magna. et reges multi consurgent a finibus terre. Arcum et scutum apprehendent crudeles sunt et inmisericordes. Vox eorum quasi mare sonabit. super equos ascendent sicut vir paratus ad prelium. contra te filia babilon. Audivit rex babilonis famam eorum. et dissolute sunt manus eius. angustia apprehendit eum. dolor quasi parturientem. Ecce quasi leo ascendet de superbia iordanis ad pulchritudinem robustam. quia subito eam currere faciam ad illam. Et quis erit electus quem ego preponam ei. Quis enim similis mei. et quis sustinebit me. Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo. Propterea audite consilium domini quod mente concepit adversum babilonem. et cogitationes eius quas cogitavit super terram chaldeorum. Nisi detraxerint eos parvuli gregum. nisi dissipatum fuerit cum ipsis tabernaculum eorum. A voce captivitatis babilonis commota est terra. et clamor inter gentes auditus est.

Hec dicit dominus. Ecce ego suscitabo super babilonem et super habitatores eius qui cor suum levaverunt contra me quasi ventum pestilentem. Et mittam in babilone ventilatores et ventilabunt eam. et demolientur terram eius. quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis eius. Non tendat qui tendit arcum suum. et non ascendat loricatus. Nolite parcere iuvenibus eius. interficite omnem militiam eius. Et cadent interfecti in terra chaldeorum et vulnerati in regionibus eius. quoniam non fuit viduatus israhel et iuda a deo suo domino exercituum. Terra autem eorum repleta est delicto a sancto israhel. Fugite de medio babilonis. et salvet unusquisque animam suam. Nolite tacere super iniquitatem eius. quoniam tempus ultionis est domini. Vicissitudinem ipse retribuet ei. Calix aureus babilon in manu domini. inebrians omnem terram. De vino eius biberunt omnes gentes. et ideo commote sunt. Subito cecidit babilon et contrita est. Ululate super eam. tollite resinam ad dolorem eius. si forte sanetur. Curavimus babilonem. et non est sanata. Derelinquamus eam. et eamus unusquisque in terram suam. quoniam pervenit usque ad celos iudicium eius. et elevatum est usque ad nubes. Protulit dominus iustitias nostras. Venite et narremus in syon opus domini dei nostri. Acuite sagittas. implete pharetras. Suscitavit dominus spiritum regum medorum et contra babilonem mens eius ut perdat eam. quoniam ultio domini est. ultio templi sui. Rex medorum contra babilonem suscitabitur a domino. Super muros babilonis levate signum. augete custodiam. Levate custodes. preparate insidias quia cogitavit dominus et fecit quecumque locutus est contra habitatores babilonis. Que habitas super aquas multas locuples in thesauris venit finis tuus pedalis precisionis tue. Iuravit dominus per animam suam. quoniam replebo te hominibus quasi brucho. et super te celeuma cantabitur. Qui fecit terram in fortitudine sua. et preparavit orbem in sapientia sua. et prudentia sua extendit celos. Dante eo voces multiplicabuntur aque in celo. Qui levat nubes ab extremo terre. fulgura in pluviam fecit. et produxit ventum de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo a scientia sua. confusus est omnis conflator in sculptili. quia mendax est. et non est spiritus in eis. Vana sunt opera et risu digna. in tempore visitationis sue peribunt. Non sicut hec pars iacob. quia qui fecit omnia ipse est et israhel sceptrum hereditatis eius. Dominus exercituum nomen eius. Collidis mihi tu vasa belli. et ego collidam in te gentes. et disperdam in te regna. et collidam in te equum et equitem eius. et collidam in te currum et ascensorem eius. et collidam in te virum et mulierem. et collidam in te senem et puerum. et collidam in te iuvenem et virginem. et collidam in te pastorem et gregem eius. et collidam in te agricolam et iugales eius. et collidam in te duces et magistratus. Et reddam babiloni et cunctis habitatoribus chaldee omne malum suum quod fecerunt in syon in oculis vestris ait dominus.

Ecce ego ad te mons pestifer ait dominus. qui corrumpis universam terram. et extendam manum meam super te. et evolvam te de petris. et dabo te in montem combustionis. et non tollent de te lapidem in angulum. et lapidem in fundamenta. sed perditus in eternum eris ait dominus. Levate signum in terra. clangite buccina in gentibus. Sanctificate super eam gentes. annuntiate contra illam regibus ararath menni. et ascenez. Numerate contra eam thapsar. adducite equum quasi bruchum aculeatum. Sanctificate contra eam gentes reges medie. duces eius. et universos magistratus eius. cunctamque terram potestatis eius. Et commovebitur terra et turbabitur. quia evigilavit contra babilonem cogitatio domini. ut ponat terram babilonis desertam. et inhabitabilem. Cessaverunt fortes babilonis a prelio. habitaverunt in presidiis. Devoratum est robur eorum. et facti sunt quasi mulieres. Incense sunt tabernacula eorum. contriti sunt vectes eius. Currens obviam fugienti currenti veniet. et nuntius obvius nuntianti. ut annuntiet regi babilonis quia capta est civitas eius a summo usque ad summum. et vada occupata et paludes incense sunt igni. et viri bellatores conturbati sunt. quia hec dicit dominus exercituum deus israhel.

Filia babilonis quasi area. tempus triture eius. Adhuc modicum. et veniet tempus messionis eius. Comedit me. devoravit me nabuchodonosor rex babilonis. reddidit me quasi vas inane. Absorbuit me quasi draco. replevit ventrem suum teneritudine mea. et eiecit me. Iniquitas adversum me et caro mea super babilonem dicit habitatio syon. et sanguis meus super habitatores chaldee dicit hierusalem. Propterea hec dicit dominus. Ecce ego iudicabo causam tuam. et ulciscar ultionem tuam. et desertum faciam mare eius. et siccabo venam eius. Et erit babilon in tumulos habitatio draconum. stupor et sibilus. eo quod non sit habitator. Simul ut leones rugient. excutient comas velut catuli leonum. In calore eorum ponam potus eorum. et inebriabo eos ut sopiantur. et dormiant somnum sempiternum. et non consurgant dicit dominus. Deducam eos quasi agnos ad victimam. quasi arietes cum hedis. Quomodo capta est sesach. et comprehensa est inclita universe terre. Quomodo facta est in stuporem. babilon inter gentes. Ascendit super babilonem mare. a multitudine fluctuum eius operta est. Facte sunt civitates eius in stuporem terra inhabitabilis et deserta. terra in qua nullus habitet. nec transeat per eam filius hominis. Et visitabo super bel in babilone. et eiciam quod absorbuerat de ore eius. et non confluent ad eam ultra gentes. Siquidem et murus babilonis corruet. Egredimini de medio eius populus meus. ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris domini. et ne forte mollescat cor vestrum. et timeatis auditum qui audietur in terra. Et veniet in anno auditio. et post hunc annum auditio. et iniquitas in terra et dominator super dominatorem.

Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. et visitabo super sculptilia babilonis. et omnis terra eius confundetur. et universi interfecti cadent in medio eius. Et laudabunt super babilonem celi et terra. et omnia que in eis sunt. quia ab aquilone venient ei predones ait dominus. Et quomodo fecit babilon ut caderent occisi in israhel. sic de babilone cadent occisi in universa terra. Qui fugistis gladium venite nolite stare. Recordamini procul domini. et hierusalem ascendat super cor vestrum. Confusi sumus. quoniam audivimus opprobrium. Operuit ignominia facies nostras. quia venerunt alieni super sanctificationem domus domini. Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. et visitabo super sculptilia eius. et in omni terra eius mugiet vulneratus. Si ascenderit babilon in celum. et firmaverit in excelso robur suum. a me venient vastatores eius ait dominus. Vox clamoris de babilone et contritio magna de terra chaldeorum. quoniam vastavit dominus babilonem. et perdidit ex ea vocem magnam. et sonabunt fluctus eorum quasi aque multe. Dedit sonitum vox eorum. quia venit super eam id est super babilonem predo et apprehensi sunt fortes eius. et emarcuit arcus eorum. quia fortis ultor dominus reddens retribuet. Et inebriabo principes eius et sapientes eius. duces eius et magistratus eius. et fortes eius. et dormient somnum sempiternum. et non expergiscentur ait rex dominus exercituum nomen eius. Hec dicit dominus exercituum. Murus babilonis ille latissimus suffossione suffodietur. et porte eius excelse igni comburentur. et labores populorum ad nichilum et gentium in ignem erunt et disperibunt.

Verbum quod precepit hieremias propheta saraie filio nerie filii maasie cum pergeret cum sedechia rege in babilonem. in anno quarto regni eius. Saraias autem erat princeps prophetie. Et scripsit hieremias omne malum quod venturum erat super babilonem in libro uno. omnia verba hec que scripta sunt contra babilonem. Et dixit hieremias ad saraiam. Cum veneris in babilonem et videris et legeris omnia verba hec dices. Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum ne sit qui in eo habitet. ab homine usque ad pecus. et ut sit perpetua solitudo. Cumque compleveris legere librum istum. ligabis ad eum lapidem. et proicies illum in medio eufraten. et dices. Sic submergetur babilon et non consurget a facie afflictionis quam ego adduco super eam. et dissolvetur. Filius xx et unius anni erat sedechias cum regnare cepisset. et xi annis regnavit in hierusalem. Et nomen matris eius amithal filia hieremie de lobna. Et fecit malum in oculis domini iuxta omnia que fecerat ioachim. quoniam furor domini erat in hierusalem et in iuda. usque quo proiceret eos a facie sua. Et recessit sedechias a rege babilonis.

Factum est autem in anno nono regni eius. in mense x. x die mensis. venit nabuchodonosor rex babilonis ipse et omnis exercitus eius adversus hierusalem. et obsederunt eam. et edificaverunt contra eam munitiones in circuitu. et fuit civitas obsessa usque ad xi. annum regni sedechie. Mense autem iiii. nona mensis obtinuit fames in civitate. et non erant alimenta populo terre. Et disrupta est civitas. et omnes viri bellatores fugerunt. et exierunt de civitate nocte per viam porte que est inter duos muros et ducit ad hortum regis. chaldeis obsidentibus urbem in giro. et abierunt per viam que ad heremum ducit. Persecutus autem

exercitus chaldeorum regem et apprehenderunt sedechiam in deserto quod est iuxta iericho, et omnis comitatus eius diffugit ab eo. Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem babilonis in reblatha, que est in terra emath. et locutus est ad eum iudicia. Et iugulavit rex babilonis filios sedechie in oculis eius. sed et omnes principes iude occidit in reblatha. et oculos sedechie eruit. et vinxit eum compedibus. et adduxit rex babilonis in babilonem. et posuit eum in domum carceris usque ad diem mortis sue.

In mense autem quinto decima mensis, ipse est annus nonus decimus nabuchodonosor regis babilonis, venit nabuzardan princeps milicie qui stabat coram rege babilonis in hierusalem. et incendit domum domini et domum regis. et omnes domos hierusalem. et omnem domum magnam igne combussit. et totum murum hierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus chaldeorum qui erat cum magistro milicie. De pauperibus autem populi et de reliquo vulgo quod remanserat in civitate et de perfugis qui transfugerant ad regem babilonis. et ceteros de multitudine transtulit nabuzardan princeps milicie. de pauperibus vero terre reliquit vinitores et agricolas. Columnas quoque eras que erant in domo domini. et bases. et mare ereum quod erat in domo domini confregerunt chaldei. et tulerunt omne es eorum in babilonem. et lebetes. et creagras. et psalteria. et fialas. et mortariola. et omnia vasa erea que in ministerio fuerant tulerunt. et thyaras. et thymiateria. et urceos. et pelves. et candelabra. et mortariola. et chyatos. et quotquot aurea. et quotquot argentea tulit magister milicie. et columnas duas et mare unum. vitulos XII. ereos qui erant sub basibus quas fecerat rex salomon in domo domini. Non erat pondus eris. omnium vasorum horum. De columnis autem decem et octo cubiti altitudinis erant in columna una. et funiculus x. cubitorum circuibat eam. Porro grossitudo eius iiii. cubitorum digitorum et intrinsecus cava erant. et capitella super utrumque erea. Altitudo capitelli unius quinque cubitorum. et retiacula et mala granata nonaginta et sex dependentia. Omnia mala granata centum retiaculis circumdabantur. Et tulit magister milicie saraiam sacerdotem primum et sophoniam sacerdotem secundum. et tres custodes vestibuli. Et tulit de civitate eunuchum unum qui erat super muros et viros bellatores. et septem viros de his qui videbant faciem regis qui inventi sunt in civitate. et scribam principem militum qui probabat tyrones. et lx. viros de populo terre. qui inventi sunt in medio civitatis. Tulit autem eos nabuzardan magister milicie et duxit eos ad regem babilonis in reblatha. Et percussit eos rex babilonis et interfecit eos in reblatha. et in terra emath. et translatus est iuda de terra sua. Iste est populus quem transtulit nabuchodonosor. In anno septimo tria milia iudeos et xx. tres. In anno xviii. nabuchodonosor de hierusalem animas octingentas xxx. et duas. In anno xxiii. nabuchodonosor transtulit nabuzardan princeps milicie iudeorum animas septingentas. xl. et quinque. Omnes ergo anime iiii. milia sexcente.

Et factum est in xxx. septimo anno transmigrationis ioachin regis iude xii. mense xx. prima, elevavit evilmerodach rex babilonis ipso anno regni sui caput ioachim regis iude. et eduxit eum de domo carceris. et locutus est cum eo bona. et posuit thronum eius super thronos regum. qui erant post se in babilone. et mutavit vestimenta carceris eius. et comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vite sue. et cibaria eius cibaria perpetua dabantur ei a rege babilonis statuta per singulos dies. usque ad diem mortis sue cunctis diebus vite eius.

ET HEC VERBA

libri que scripsit baruch filius nerie filii maasie filii sedechie filii sedei. filii elchie in babilonia in anno quinto. in septima die mensis, in tempore quo ceperunt chaldei hierusalem et succenderunt eam igni. Et legit baruch verba libri huius ad aures iechonie filii ioachim regis iuda. et ad aures universi populi venientis ad librum. et ad aures potentium filiorum regum. et ad aures presbiterorum, et ad aures populi a minimo usque ad maximum eorum habitantium in babilonia ad flumen sudi. Qui audientes plorabant et ieiunabant. et orabant in conspectu domini. et collegerunt pecuniam secundum quod potuit uniuscuiusque manus. et miserunt in hierusalem ad ioachim filium elchie filii salomi sacerdotem. et ad sacerdotes et ad omnem populum qui inventi sunt cum eo in hierusalem. cum acciperet vasa templi domini in terra iudea que ablata fuerant de templo, decima die mensis siuan. vasa argentea que fecit sedechias filius iosie rex iuda. postquam cepisset nabuchodonosor rex babilonis iechoniam et principes. et cunctos potentes et populum terre ab hierusalem et duxisset in babilonia, et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias quibus emite holocaustomata et thus. et facite manna et offerte pro peccato ad aram domini dei nostri et orate pro vita nabuchodonosor regis babilonie. et pro vita baltasar filii eius. ut sint dies eorum sicut dies celi super terram. et det dominus virtutem nobis. et illuminet oculos vestros. ut vivamus sub umbra nabuchodonosor regis babilonis et sub umbra baltasar filii eius. et serviamus eis multis diebus et inveniamus gratiam in conspectu eorum. Et pro nobis ipsis orate ad dominum deum nostrum quia peccavimus domino deo nostro. et non est aversus furor eius a nobis usque in hunc diem. et legite istum librum quem misimus ad vos recitari in templo domini in die sollempni. et in die oportuno et dicetis: Domino deo nostro iusticia, nobis autem confusio faciei nostre sicut est dies hec omni iuda et habitantibus hierusalem regibus nostris et principibus nostris. sacerdotibus nostris. et prophetis nostris et patribus nostris. Peccavimus ante dominum nostrum et non credidimus diffidentes in eum. et non fuimus subiectabiles illi. et non audivimus vocem domini dei nostri ut ambularemus in mandatis eius que dedit nobis a die qua eduxit patres nostros de terra egypti usque in hunc diem. Et eramus increduli ad dominum deum nostrum. et dissipati recessimus ne audiremus vocem eius. et adheserunt nobis multa mala et maledictiones que constituit dominus moysi servo suo. qui eduxit patres nostros de terra egypti. dare nobis terram fluentem lacte et melle sicut hodierna die. Et non audivimus vocem domini dei nostri secundum omnia verba prophetarum quos misit ad nos. et ivimus unusquisque in sensum cordis maligni operari diis alienis. facientes mala ante oculos domini dei. Propter quod statuit dominus verbum suum quod locutus est ad nos et ad iudices nostros qui iudicaverunt israel. et ad reges nostros et ad principes nostros. et ad omnem israel. et iuda, ut adduceret dominus super nos mala magna que non sunt facta sub celo quemadmodum facta sunt in hierusalem secundum que scripta sunt in lege moysi. ut manducaret homo carnes filii sui. et carnes filie sue. Et dedit nos sub manus regum omnium qui sunt in circuitu nostro in improperium et in desolationem in omnibus populis quia nos dispersit dominus. et facti sumus subtus et non supra. quia peccavimus domino deo nostro. non obaudiendo voci ipsius. Domino deo nostro iusticia nobis autem et patribus nostris confusio faciei sicut est dies hec. quia locutus est dominus super nos omnia mala hec. que et venerunt super nos. Et non sumus deprecati faciem domini dei nostri. ut reverteremur unusquisque nostrum a viis suis pessimis. Et vigilavit dominus in malis et adduxit ea super nos. quia iustus est dominus in omnibus operibus suis que mandavit nobis et non audivimus vocem eius ut iremus in preceptis domini que dedit ante faciem nostram.

Et nunc domine deus israel qui eduxisti plebem nostram de terra egypti in manu valida. et in signis. et in prodigiis et in virtute tua magna. et in brachio excelso. et fecisti tibi nomen sicut est dies iste peccavimus impie egimus. inique gessimus domine deus noster in omnibus iusticiis tuis. Avertatur ira tua a nobis quia derelicti sumus pauci inter gentes ubi dispersisti nos. Exaudi domine preces nostras et orationes nostras. et educ nos propter te. et da nobis invenire gratiam in conspectu eorum qui nos abduxerunt ut sciat omnis terra quia tu es dominus deus noster. et quia nomen tuum invocatum est super israel et super genus ipsius. Respice domine de domo sancta tua in nos. et inclina aurem tuam et audi. aperi oculos tuos et vide. quia non mortui qui sunt in inferno quorum spiritus acceptus est a visceribus suis dabunt honorem et iustificationem domino. sed anima que tristis est super magnitudine malicie sue. et incedit curva. et infirma. et oculi deficientes. et anima esuriens. dat tibi gloriam et iusticiam domino. quia non secundum iusticias patrum nostrorum nos fundimus misericordiam ante conspectum tuum domine deus noster. sed quia misisti iram tuam et furorem tuum super nos sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum dicens. sic dicit dominus. Inclinate humerum vestrum. et cervicem vestram et opera facite regis babilonis. et sedebitis in terra quam dedi patribus vestris. Quod si non audieritis vocem domini dei operari regi babilonie. defectionem faciam de civitatibus iuda. et a foris de hierusalem. et auferam a vobis vocem iocunditatis. et vocem gaudii. et vocem sponsi et vocem sponse. et erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam. Et non audierunt vocem tuam ut operarentur regi babilonie et statuisti verba tua que locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum ut transferentur ossa regum nostrorum. et ossa patrum nostrorum de loco isto. Et ecce sunt proiecta in calore solis. et in gelu noctis. et mortui sunt in doloribus pessimis. in fame. et in gladio et in emissione. Et posuisti templum tuum in quo invocatum est nomen tuum in ipso sicut est. et fecisti in nobis domine deus noster secundum omnem benignitatem tuam. et secundum miserationem tuam illam magnam. sic locutus es in manu pueri tui moysi. in die qua precepisti ei scribere legem tuam coram filiis israel dicens. Si non audieritis vocem meam. ambicio hec magna et multa convertetur in minimam inter gentes. quia ego dispergam eos. quia scio quod me non audiet populus. Populus enim est dura cervice et convertetur ad cor suum in terra captivitatis sue. et scient quia ego dominus eorum. et dabo eis cor et audient auribus et laudabunt me in terra captivitatis sue, et memores erunt nominis mei. et avertent se a dorso suo duro et a malignitatibus suis. quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me. et revocabo eos in terram quam iuravi patribus eorum abraham. ysaac. et iacob. et dominabuntur ei. et multiplicabo eos et non minorabuntur. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum. ut sim illis in deum. et ipsi erunt michi in populum et non movebo amplius populum meum filios israel a terra quam dedi illis. Et nunc domine omnipotens deus israel. anima in angustiis. et spiritus anxius clamat ad te. Audi domine et miserere quia deus es misericors. et miserere nostri quia peccavimus ante te. quia tu sedes in sempiternum. et nos peribimus in evum. Domine omnipotens deus israel audi nunc orationem mortuorum israel. et filiorum ipsorum qui peccaverunt tibi ante te. et non audierunt vocem domini dei sui. et agglutinata sunt nobis mala. Noli meminisse iniquitates patrum nostrorum. sed memento manus tue. et nominis tui in tempore isto. quia tu es dominus deus noster. et laudabimus te domine quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris et ut invocemus nomen tuum et laudemus te in captivitate nostra. quia convertemur ab iniquitate patrum nostrorum qui peccaverunt ante te. Et ecce nos hodie in captivitate nostra sumus. qua nos dispersisti in improperium. et in maledictum. et in peccatum. secundum omnes iniquitates patrum nostrorum qui discesserunt a te domine deus noster.

Audi israel mandata vite. auribus percipe ut scias prudentiam. Quid est israel quod in terra inimicorum es. inveterasti in terra aliena. coinquinatus es cum mortuis. deputatus es cum descendentibus in infernum? Dereliquisti fontem sapientie. Si in via dei ambulasses. habitasses utique in pace super terram. Disce ubi sit prudentia. ubi sit virtus. ubi sit lumen oculorum et pax. Quis invenit locum eius. et quis intravit in thesauros eius? Ubi sunt principes gentium. et qui dominantur super bestias que sunt super terram? Qui in avibus celi illudunt. qui argentum thesaurizant et aurum in quo confidunt homines. et non est finis acquisitionis eorum. qui argentum fabricant et solliciti sunt. nec est inventio operum illorum. Exterminati sunt et ad inferos descenderunt. et alii in loco eorum surrexerunt. Iuvenes viderunt lumen. et habitaverunt super terram. viam autem discipline ignoraverunt. neque intellexerunt semitas eius. neque filii eorum susceperunt eam. A facie eorum longe facta est. Non est audita in chanaan. neque visa est in theman. Filii quoque agar qui exquisierunt prudentiam que de terra est. et negociatores terre et theman et fabulatores et exquisitores intelligentie. viam autem sapientie nescierunt neque commemorati sunt semitas eius. O israel quam magna domus dei. et ingens locus possessionis eius. magnus et non habet finem. excelsus et immensus. Ibi fuerunt gygantes nominati. illi qui ab initio fuerunt statura magna. scientes bellum. Non hos elegit dominus. neque viam discipline dedit eis. propterea perierunt. Et quia non habuerunt sapientiam. perierunt propter suam insipientiam. Quis ascendit in celum et accepit eam. et eduxit eam de nubibus? Quis transfretavit mare et invenit eam. et attulit eam super aurum electum? Non est qui possit scire vias eius. neque qui exquirat semitas eius. sed qui scit universa novit eam. et invenit eam prudentia sua. qui preparavit terram in sempiterno tempore. et replevit eam pecudibus et quadrupedibus. qui emittit lumen et vadit. et vocavit illud. et obaudit illi cum tremore. Stelle

44.

autem dederunt lumen in custodiis suis, et letate sunt. Vocate sunt et dixerunt: Ecce assumus, et luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas. Hic deus noster, et non estimabitur alius adversus eum. Hic adinvenit omnem viam discipline, et tradidit illam Iacob puero suo, et Israhel dilecto suo. Post hec in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.

Hic liber mandatorum dei, et lex que est in sempiternum. Omnes qui tenent eam ad vitam, qui autem dereliquerint eam in mortem. Convertere Iacob et apprehende eam. Ambula per viam ad splendorem eius, contra lumen eius. Ne tradas alteri gloriam tuam, et dignitatem tuam genti alienigene. Beati sumus Israhel, quia que deo placent nobis manifesta sunt. Animequior esto populus meus, memorabilis Israhel. Venundati estis gentibus non in perditionem, sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis deum. Traditi estis adversariis. Exacerbastis enim eum qui fecit vos deum eternum, immolantes demoniis et non deo. Obliti autem estis deum qui nutrivit vos, et contristastis nutricem vestram Hierusalem. Vidi enim iracundiam a deo venientem vobis, et dixi: Audite confines Syon, adduxit enim michi dominus deus luctum magnum. Vidi enim captivitatem populi mei filiorum meorum et filiarum, quam superduxit illis eternus. Nutrivi enim illos cum iocunditate, dimisi autem illos cum fletu et luctu. Nemo gaudeat super me viduam et desolatam. A multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege dei. Iusticias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum dei, neque per semitas veritatis eius cum iusticia ingressi sunt. Veniant confines Syon, et memorentur captivitatem filiorum et filiarum quam superduxit illis eternus. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam et alterius lingue, qui non sunt reveriti senem, neque pueros misereti sunt, et abduxerunt dilectos vidue, et a filiis unicam desolaverunt. Ego autem quid possum adiuvare vos? Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. Ambulate filii, ambulate, ego autem derelicta sum sola. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, et clamabo ad altissimum in diebus meis. Animequiores estote filii, clamate ad dominum, et eripiet vos de manu principum inimicorum. Ego autem speravi in eternum salutem vestram, et venit michi gaudium a sancto super misericordiam que veniet vobis ab eterno salutari nostro. Emisi enim vos cum luctu et ploratu, reducet autem vos michi cum gaudio et iocunditate usque in sempiternum. Sicut enim viderunt vicine Syon captivitatem vestram, sic videbunt et in celeritate salutem vestram a deo, que superveniet vobis cum honore magno et splendore sempiterno. Filii patienter sustinete iram que supervenit vobis. Persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius, et super cervices eius ascendes. Delicati mei ambulaverunt vias asperas. Ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis. Animequiores estote filii, et proclamate ad dominum; erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis a deo, decies convertentes requiretis eum. Qui enim induxit super vos mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iocunditatem cum salute vestra. Animequior esto Hierusalem, exhortatur enim te qui te nominavit. Nocentes peribunt qui te vexaverunt, et qui gratulati sunt in tua ruina punientur. Civitates quibus servierunt filii tui punientur, et que accepit filios tuos. Sicut enim gavisa est in ruina tua, et leta est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione, et amputabitur exultatio multitudinis eius, et gaudium eius erit in luctum. Ignis enim superveniet ei ab eterno in longiturnis diebus, et habitabitur a demoniis in multitudine temporis. Circumspice Hierusalem ad orientem, et vide iocunditatem a deo venientem tibi. Ecce enim veniunt filii tui quos dimisisti dispersos, veniunt autem collecti ab oriente usque ad occidentem in verbo sancti, gaudentes in honorem dei. Exue te Hierusalem stola luctus et vexationis tue, et induere decore et honore, que a deo tibi est sempiterne glorie. Circumdabit te deus diploide iusticie, et imponet mitram capiti tuo honoris eterni. Deus enim ostendet splendorem suum in te omni qui sub celo est. Nominabitur enim tibi nomen tuum a deo in sempiternum: pax iusticie et honor pietatis. Exsurge Hierusalem et sta in excelso, et circumspice ad orientem, et vide collectos filios tuos ab oriente solis usque ad occidentem in verbo sancti gaudentes dei memoria. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis; adducet autem illos dominus ad te portatos in honore regni sicut filios. Constituit enim deus humiliare montem excelsum, et rupes perhennes, et convalles replere in equalitatem terre, ut ambulet Israhel diligenter in honore dei. Adducet enim deus Israhel cum iocunditate in lumine maiestatis sue, cum misericordia et iusticia que est ab ipso. Propter peccata que peccastis ante deum, adducemini in Babiloniam captivi a Nabuchodonosor rege Babilonis. Ingressi itaque in Babiloniam eritis illic annis plurimis et temporibus longis usque ad generationes septem. Post hoc autem ducam vos in pace. Sic autem videbitis in Babilonia deos aureos et argenteos, et lapideos et ligneos in humeris portari, ostentantes metum gentibus. Videte ergo ne et vos similes efficiamini factis alienis, et metuatis, et metus vos capiat in ipsis. Visa itaque turba de retro et ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari domine. Angelus autem meus vobiscum est; ipse autem requiram animas vestras. Nam lingua ipsorum polita a fabro, etiam ipsa inaurata et inargentata falsa sunt et non possunt loqui. Et sicut virgini amanti ornamenta, ita accepto auro fabricata sunt. Coronas certe habent aureas super capita sua dii illorum. Unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum et argentum, et erogant illud in semet ipsis. Dant autem et ex ipso prostitutis, et meretrices ornant, et illud iterum cum receperint a meretricibus ornant deos suos. Hi autem non liberantur ab erugine et tinea. Opertis autem illis veste purpurea, extergent faciem illorum propter pulverem domus qui est plurimus inter eos. Sceptrum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. Habet etiam gladium in manu et securim, se autem de bello et a latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

Ne ergo timeatis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt et dii eorum. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introeuntium. Et sicut alicui qui regem offendit circumsepte sunt ianue, aut sicut ad sepulchrum adducto mortuo, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris et seris, ne a latronibus expolientur. Lucernas accendunt illis et quidem multas, ex quibus nullam videre possunt. Sunt autem sicut trabes in domo. Corda vero eorum dicunt elingere serpentes qui de terra sunt, dum comedunt eos et vestimentum eorum, et non sentiunt. Nigre sunt facies eorum a fumo qui in domo fit. Supra corpus eorum et super caput volant noctue et hyrundines et aves etiam similiter et catte. Unde scietis quia non sunt dii.

Ne ergo timeatis eos. Aurum etiam quod habent ad speciem est; nisi aliquis exterserit eruginem, non fulgebunt. Neque enim dum conflarentur sentiebant. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non est in ipsis. Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. Propterea si ceciderint in terram, a semet ipsis non surgent, neque si quis eum statuerit rectum per semet ipsum stabit; sed sicut mortuis eorum munera illis apponentur. Hostias illorum sacerdotes ipsorum vendunt et abutuntur. Similiter et mulieres eorum decerpentes neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt. De sacrificiis eorum fete et menstruate contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis et aureis et ligneis in domibus eorum. Sacerdotes sedent habentes tunicas scissas et capita et barbam rasa, quorum capita nuda sunt. Rugiunt autem clamantes contra deos suos sicut in cena mortui. Et vestimenta eorum auferunt sacerdotes et vestiunt uxores suas et filios suos. Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere. Neque regem constituere possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit et non requirent. Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiore eripiunt. Hominem cecum ad visum non restituent, de necessitate hominem non liberabunt. Vidue non liberabunt, neque orphanis benefacient. Lapidibus de monte similes sunt dii eorum, lignei et lapidei, aurei et argentei. Qui autem colunt ea confundentur. Quomodo ergo estimandum est et dicendum illos deos esse? Adhuc enim ipsis Chaldeis non honorantibus ea, qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illum ad Bel, postulantes ab eo loqui, quasi si possint sentire qui non habent motum. Et ipsi cum intellexerint relinquent ea; sensum enim ipsi dii illorum non habent. Mulieres autem circumdate funibus in viis sedentes succendentes ossa olivarum. Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit, proxime sue exprobrat quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius diruptus est. Omnia autem que illis fiunt falsa sunt. Quomodo ergo estimandum aut dicendum est illos deos esse? A fabris autem et ab aurificibus facta sunt. Nichil aliud erunt nisi id quod volunt esse sacerdotes et aurifices. Ipsi etiam qui ea faciunt non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt que ab ipsis fabricata sunt esse dii? Reliquerunt autem falsa et obprobrium postea futuris. Nam cum supervenerit eis prelium et mala, cogitant post se sacerdotes ubi se abscondant cum illis. Quomodo ergo sentiri debeant quia dii sunt, qui nec de bello se liberant neque de malis se eripiunt? Nam cum sint lignea et inaurata et inargentata, scietur postea quia falsa sunt gentibus universis et regibus, que manifesta sunt quia non sunt dii sed opera manuum hominum, et nullum opus dei in illis. Unde ergo notum est quia non sunt dii, sed opera manuum, et nullum opus dei in ipsis est? Regioni non succurrunt, pluviam hominibus non dabunt. Iudicium quoque non discernunt, neque regionem liberabunt ab iniuria, quia nichil possunt, sicut cornicule inter medium celi et terre. Etenim cum inciderit ignis in domum ligneorum deorum aureorum et argenteorum, sacerdotes quidem eorum fugient et liberabuntur; ipsi vero sicut trabes in medio comburentur. Regi autem et bello non resistunt. Quomodo ergo estimandum est aut dicendum quia dii sunt? Non a furibus neque a latronibus se liberabunt dii lignei et lapidei et inaurati et inargentati, quibus hi fortiores sunt. Aurum et argentum et vestimentum quo operti sunt auferent illis et abibunt, nec sibi auxilium ferunt. Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam, aut vas in domum utile, in quo gloriabitur qui possidet illud, quam falsi dii. Sol quidem et luna et sydera cum sint splendida et emissa ad utilitates, obaudiunt. Similiter et fulgur cum apparuerit perspicuum est. Id ipsum autem et spiritus in omni regione spirat. Et nubes quibus imperatum cum fuerit a deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis. Ignis etiam missus est desuper ut consumat montes omnes et silvas, et facit quod preceptum est ei. Hec autem neque speciebus neque virtutibus uni eorum similia sunt. Unde neque estimandum est neque dicendum esse illos deos, quando non possunt iudicium facere neque iudicare homines. Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos. Neque enim regibus maledicent neque benedicent. Signa etiam in celo gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna. Bestie meliores sunt illis, que possunt fugere sub tectum ac prodesse sibi. Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii. Propter quod ne timeatis eos. Nam sicut in cucumerario formido nichil custodit, ita sunt dii illorum lignei et argentei et inaurati. Eodem modo et in horto spina alba super quam omnis avis sedet. Similiter et mortuo proiecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei et inaurati et inargentati. A purpura quoque et marmore que super illud tenentur, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi enim postremo comeduntur, et erit obprobrium in regione. Melior est homo iustus qui non habet symulachra, nam erit longe obprobrium.

Et factum est postquam in captivitatem ductus est Israhel, et Hierusalem destructa est, sedit Hieremias flens, et planxit lamentatione hac in Hierusalem, et dixit:

QUOMODO SEDET SOLA CIVITAS PLENA populo. Facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo. Plorans ploravit in nocte et lacrime eius, non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius. Omnes amici eius spreverunt eam, et facti sunt ei inimici. Migravit Iuda propter afflictionem et multitudinem servitutis. Habitavit inter gentes nec invenit requiem. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. Vie Syon lugent eo quod non sint qui veniant ad sollempnitatem. Omnes porte eius destructe, sacerdotes eius gementes, virgines eius squalide, et ipsa oppressa amaritudine. Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt, quia dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius. Parvuli eius ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis. Et egressus

sus est a filia syon omnis decor eius. Facti sunt principes eius velut arietes non invenientes pascua. et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. Et recordata est hierusalem dierum afflictionis sue et prevaricationis omnium desiderabilium suorum. que habuerat a diebus antiquis cum caderet populus eius in manu hostili et non esset auxiliator: viderunt eam hostes et deriserunt sabbata eius.

Peccatum peccavit hierusalem. propterea instabilis facta est. omnes qui glorificaverunt eam spreverunt illam. quia viderunt ignominiam eius. ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

Sordes eius in pedibus eius. nec recordata est finis sui. deposita est vehementer non habens consolatorem. vide domine afflictionem meam quoniam erectus est inimicus. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius. quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum de quibus preceperas ne intrarent in ecclesiam tuam. Omnis populus eius gemens et querens panem. dederunt preciosa queque pro cibo ad refocillandam animam. vide domine et considera quia facta sum vilis.

O vos omnes qui transitis per viam attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus. quoniam vindemiavit me ut locutus est dominus in die furoris sui. De excelso misit ignem in ossibus meis. et erudivit me expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum. posuit me desolatam. tota die merore confectam. Vigilavit iugum iniquitatum mearum in manu eius. convolute sunt et imposite collo meo. infirmata est virtus mea. dedit me dominus in manu de qua non potero surgere. Abstulit dominus omnes magnificos meos de medio mei. vocavit adversum me tempus ut contereret electos meos. torcular calcavit dominus virgini filie iuda. Idcirco ego plorans et oculus meus deducens aquas quia longe factus est a me consolator convertens animam meam. facti sunt filii mei perditi. quoniam invaluit inimicus.

Expandit syon manus suas. non est qui consoletur eam. mandavit adversum iacob in circuitu eius hostes eius. facta est hierusalem quasi polluta menstruis inter eos. Iustus est dominus quia os eius ad iracundiam provocavi. audite obsecro universi populi. et videte dolorem meum. virgines mee et iuvenes mei abierunt in captivitatem. vocavi amicos meos et ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei et senes mei in urbe consumpti sunt. quia quesierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam. Vide domine quoniam tribulor. venter meus conturbatus est in me. subversum est cor meum in memet ipsa quoniam plena sum amaritudine. foris interficit gladius et domi mors similis est. Audierunt quia ingemisco ego. et non est qui consoletur me. omnes inimici mei audierunt malum meum. quoniam tu fecisti. adduxisti diem consolationis. et fient similes mei. Ingrediatur omne malum eorum coram te. et devindemia eos sicut devindemiasti me propter omnes iniquitates meas. multi enim gemitus mei. et cor meum merens.

Quomodo obtexit caligine in furore suo dominus filiam syon. proiecit de celo in terram inclitam israhel. et non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui. Precipitavit dominus nec pepercit omnia speciosa iacob. destruxit in furore suo munitiones virginis iuda. deiecit in terram. polluit regnum et principes eius. Confregit in ira furoris sui omne cornu israhel. avertit retrorsum dexteram suam a facie inimici. et succendit in iacob quasi ignem flamme devorantis in gyro.

Tetendit arcum suum quasi inimicus. firmavit dexteram suam quasi hostis. et occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculis filie syon. effudit quasi ignem indignationem suam.

Factus est dominus velut inimicus. precipitavit israhel precipitavit omnia menia eius. dissipavit munitiones eius. et replevit in filia iuda humiliatum et humiliatam. Et dissipavit quasi hortum tentorium suum. demolitus est tabernaculum suum. oblivioni tradidit dominus in syon festivitatem et sabbatum. et in obprobrium in indignatione furoris sui regem et sacerdotem.

Reppulit dominus altare suum maledixit sanctificationi sue. tradidit in manu inimici muros turrium eius. vocem dederunt in domo domini sicut in die sollempni. Cogitavit dominus dissipare murum filie syon. tetendit funiculum suum. et non avertit manum suam a perditione. luxitque antemurale. et murus pariter dissipatus est. Defixe sunt in terra porte eius. perdidit et contrivit vectes eius. regem eius et principes eius in gentibus: non est lex. et prophete eius non invenerunt visionem a domino.

Sederunt in terra conticuerunt senes filie syon. consperserunt cinere capita sua virgines syon. accincte sunt ciliciis. abiecerunt in terram capita sua virgines iuda. Defecerunt pre lacrimis oculi mei. conturbata sunt viscera mea. effusum est in terra iecur meum super contritione populi mei. cum deficeret parvulus et lactens in plateis oppidi. Matribus suis dixerunt ubi est triticum et vinum cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis cum exalarent animas suas in sinu matrum suarum. Cui comparabo te vel cui assimilabo te filia hierusalem. cui adequabo te. et consolabor te filia syon. magna enim velut mare contritio tua. quis medebitur tui. Prophete tui viderunt falsa tibi et stulta. nec aperiebant iniquitatem tuam. ut te ad penitentiam provocarent. viderunt autem tibi assumptiones falsas et eiectiones. Plauserunt super te manibus suis omnes transeuntes per viam. sibilaverunt et moverunt caput suum super filia hierusalem. hec est urbs dicentes perfecti decoris gaudium universe terre.

Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui. sibilaverunt et fremuerunt dentibus: et dixerunt devorabimus eam. en ista est dies quam expectabamus. invenimus, vidimus. Fecit dominus que cogitavit.

Complevit sermonem suum quem preceperat a diebus antiquis. destruxit et non pepercit. et letificavit super te inimicum. et exaltavit cornu hostium tuorum. Clamavit cor eorum ad dominum super muros filie syon. deduc quasi torrentem lacrimas per diem et noctem. et non des requiem tibi. neque taceat pupilla oculi tui. Consurge lauda in nocte in principio vigiliarum. effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini. Leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

Vide domine et considera. quem vindemiaveris ita. Ergone comedent mulieres fructum suum. parvulos ad mensuram palme? si occiditur in sanctuario domini sacerdos et propheta. Iacuerunt foris in terra puer et senex. virgines mee et iuvenes mei ceciderunt in gladio. interfecisti in die furoris tui. percussisti nec misertus es.

45.

Vocasti quasi ad diem sollempnem qui terrerent me de circuitu. et non fuit in die furoris domini qui effugeret et relinqueretur quos educavi et enutrivi. inimicus meus consumpsit eos.

Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

Me minavit et adduxit in tenebras tantum et non in lucem.

Tantum in me vertit et convertit manum suam tota die:

Vetustam fecit pellem meam et carnem meam. contrivit ossa mea.

Edificavit in gyro meo. et circumdedit me felle et labore. in tenebris collocavit me quasi mortuos sempiternos. Circumedificavit adversum me ut non egrediar. aggravavit compedem meum. Sed et cum clamavero et rogavero. exclusit orationem meam. Conclusit vias meas lapidibus quadris. semitas meas subvertit. et confregit. posuit me desolatam.

Tetendit arcum suum. et posuit me quasi signum ad sagittam. Misit in renibus meis filias pharetre sue. Factus sum in derisum omni populo meo. canticum eorum tota die:

Replevit me amaritudinibus: inebriavit me absinthio.

Confregit ad numerum dentes meos. cibavit me cinere.

Et repulsa est anima mea. oblitus sum bonorum. Et dixi periit finis meus. et spes mea a domino. Recordare paupertatis et transgressionis mee. et absinthii et fellis.

Memoria memor ero. et tabescit in me anima mea. Hoc recolens in corde meo. ideo sperabo. Misericordie domini multe quia non sumus consumpti. quia non defecerunt miserationes eius. Renova illas diluculo. multa est fides tua.

Pars mea dominus dixit anima mea. propterea expectabo eum.

Bonus est dominus sperantibus in eum. anime querenti illum.

Bonum est prestolari cum silentio salutare domini. Bonum est viro cum portaverit iugum ab adolescentia sua.

Sedebit solitarius et tacebit. quia levabit se super se.

Ponet in pulvere os suum. si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillam saturabitur obprobriis. Quia non repellet in sempiternum dominus. Quia si abiecit et miserebitur secundum multitudinem miserationum suarum. Non enim humiliavit ex corde suo. et abiecit filios hominum.

Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terre.

Ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus altissimi.

Ut perverteret hominem in iudicio suo dominus ignoravit.

Quis est iste qui dixit ut fieret domino non iubente? ex ore altissimi egredietur nec bona nec mala. Quid murmuravit homo vivens. vir pro peccatis suis? Scrutemur vias nostras. et queramus. et revertamur ad dominum.

Levemus corda nostra cum manibus ad dominum in celos. Nos inique egimus. et ad iracundiam provocavimus. idcirco tu inexorabilis es. Operuisti in furore et percussisti nos. occidisti. nec pepercisti. Opposuisti nubem tibi. ne transeat oratio. Eradicationem et abiectionem posuisti in medio populorum. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici mei. Formido et laqueus facta est nobis vaticinatio et contritio. Divisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filie populi mei. Oculus meus afflictus est. nec tacuit eo quod non esset requies. Donec respiceret et videret dominus de celis. Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filiabus urbis mee. venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis. Lapsa est in lacum vita mea. et posuerunt lapidem super me. Inundaverunt aque super caput meum dixi perii. Invocavi nomen tuum domine de lacu novissimo. Vocem meam audisti. ne avertas aurem tuam a singultu meo et clamoribus:

Appropinquasti michi in die qua invocavi te. dixisti ne timeas. iudicasti domine causam anime mee. redemptor vite mee. Vidisti domine iniquitatem eorum adversum me iudicasti iudicium meum. Vidisti omnem furorem. universas cogitationes eorum adversum me. Audisti obprobrium eorum domine omnes cogitationes eorum adversum me. Labia insurgentium michi. et meditationes eorum adversum me tota die.

Sessionem eorum et resurrectionem eorum vide domine ego sum psalmus eorum. Redde eis vicem domine. iuxta opera manuum suarum. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

Persequeris in furore et conteres eos sub celis domine.

Quomodo obscuratum est aurum. mutatus est color optimus. dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum. Filii syon incliti et amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea. opus manuum figuli.

Sed et lamie nudaverunt mammam. lactaverunt catulos suos. filia populi mei crudelis quasi strutio in deserto.

Adhesit lingua lactantis ad palatum eius in siti. parvuli petierunt panem. et non erat qui frangeret eis. Qui vescebantur voluptuose interierunt in viis. qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora. Et maior effecta est iniquitas filie populi mei peccato sodomorum. que subversa est in momento. et non ceperunt in ea manus. Candidiores nazarei eius nive. nitidiores lacte. rubicundiores ebore antiquo. saphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum. et non sunt cogniti in plateis. adhesit cutis eorum ossibus: aruit et facta est quasi lignum.

Melius fuit occisis gladio quam interfectis fame. quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terre. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos. facti sunt cibus earum in contritione filie populi mei. Complevit dominus furorem suum. effudit iram indignationis sue. et succendit ignem in syon. et devoravit fundamenta eius.

Non crediderunt reges terre. et universi habitatores urbis quoniam ingrederetur hostis et inimicus per portas hierusalem.

Propter peccata prophetarum eius. et iniquitates sacerdotum eius qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.

Erraverunt ceci in plateis polluti in sanguine. cumque ingredi non possent. tenuerunt lacinias suas. Recedite polluti clamaverunt eis. recedite abite nolite tangere. iurgati quippe sunt et commoti dixerunt inter gentes et non addet ultra ut habitet in eis. Facies domini divisit eos. et non addet ut respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt: neque senum miserti sunt. Cum adhuc subsisteremus defecerunt oculi nostri. ad auxilium nostrum vanum cum respiceremus. ad gentem que salvare non poterat.

Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum. appropinquavit finis noster. completi sunt dies nostri. quia venit finis noster.

Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis caeli; super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis. Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus. Gaude et laetare filia Edom, quae habitas in terra Hus; ad te quoque perveniet calix, inebriaberis atque nudaberis. Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra ut transmigret te; visitabit iniquitatem tuam filia Edom, discooperiet peccata tua. Oratio Hieremiae prophetae. Recordare Domine quid acciderit nobis; intuere et respice opprobrium nostrum. Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostrae ad extraneos. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostrae quasi viduae. Aquam nostram pecunia bibimus, ligna nostra pretio comparavimus. Cervicibus minabamur, lassis non dabatur requies. Aegypto dedimus manum et Assyriis, ut saturaremur pane. Patres nostri peccaverunt et non sunt, et nos iniquitates eorum portavimus. Servi dominati sunt nostri; et non fuit qui redimeret de manu eorum. In animabus nostris afferebamus panem nobis, a facie gladii in deserto. Pellis nostra quasi clibanus exusta est a facie tempestatum famis. Mulieres in Sion humiliaverunt, virgines in civitatibus Iuda. Principes manu suspensi sunt, facies senum non erubuerunt. Adolescentibus inpudice abusi sunt, et pueri in ligno corruerunt. Senes de portis defecerunt, iuvenes de choro psallentium. Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster. Cecidit corona capitis nostri; vae nobis quia peccavimus. Propterea maestum factum est in dolore cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri, propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo. Tu autem Domine in aeternum permanebis, et solium tuum in generatione et generationem. Quare in perpetuum oblivisceris nostri, et derelinques nos in longitudine dierum? Converte nos Domine et convertemur; innova dies nostros sicut a principio. 7.

EZECHIEL PROPHETA CUM IOACHIM REGE captivus ductus est in Babilonem, ibique his qui cum eo captivi fuerant prophetavit paenitentibus, quod ad Hieremiae vaticinium se ultro adversariis tradidissent, et viderent adhuc urbem Hierosolimam stare, quam ille casuram esse praedixerat. Tricesimo autem aetatis suae anno, et captivitatis suae primo exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore licet posterior, hic in Chaldea, Hieremias in Iudea prophetaverunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est, sed ex utroque medie temperatus. Sacerdos ipse fuit sicut et Hieremias, principia voluminis et finem in magnis habens obscuritatibus involuta. Sed et vulgata eius editio non multum distat ab hebraico. Unde satis miror quid causae extiterit ut si eosdem in omnibus libris haberemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur et hunc iuxta translationem nostram, quia per cola scripta et commata, manifestiorem sensum legentibus tribuit. Si autem amici mei et hunc subsannaverint, dicite illis quod nemo eos compellat ut scripta mea legant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod per phaxh significantius dicitur, ut vocentur fagolidori, fagolai dorodi, hoc est manducantes senectas.

INCIPIT LIBER EZECHIELIS PROPHETE.

ET FACTUM EST IN TRICESIMO ANNO IN QUARTO IN QUINTA MENSIS CUM ESSEM IN MEDIO captivorum iuxta fluvium Chobar, aperti sunt caeli, et vidi visiones Dei. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim, factum est verbum Domini ad Hezechihel filium Buzi sacerdotem in terra Chaldeorum secus flumen Chobar; et facta est super eum ibi manus Domini. Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna, et ignis involvens, et splendor in circuitu eius; et de medio eius quasi species electri, id est de medio ignis; et ex medio eius similitudo quattuor animalium, et hic aspectus eorum: similitudo hominis in eis. Et quattuor facies uni, et quattuor pennae uni. Et pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintillae quasi aspectus aeris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quattuor partibus; et facies et pennas per quattuor partes habebant. Iunctaeque erant pennae eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. Similitudo autem vultus eorum, facies hominis et facies leonis a dextris ipsorum quattuor; facies autem bovis a sinistris ipsorum quattuor; et facies aquilae desuper ipsorum quattuor. Et facies eorum et pennae eorum extentae desuper. Duae pennae singulorum iungebantur, et duae tegebant corpora eorum; et unumquodque coram facie sua ambulabat. Ubi erat impetus spiritus illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent. Et similitudo animalium et aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Haec erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram iuxta animalia, habens quattuor facies. Et aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris; et una similitudo ipsarum quattuor; et aspectus earum et opera quasi sit rota in medio rotae. Per quattuor partes earum euntes ibant, et non revertebantur cum ambularent. Statura quoque erat rotis, et altitudo et horribilis aspectus; et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsarum quattuor.

Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotae iuxta ea; et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotae. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, et rotae pariter levabantur sequentes eum; spiritus enim vitae erat in rotis. Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant, et cum elevatis a terra pariter elevabantur et rotae sequentes ea, quia spiritus vitae erat in rotis. Et similitudo super caput animalium firmamenti quasi aspectus cristalli horribilis, et extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem pennae eorum rectae alterius ad alterum. Unumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur. Et audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei. Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonus castrorum. Cumque starent, demittebantur pennae eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas. Et super firmamentum quod erat inminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni; et super similitudinem throni similitudo quasi hominis desuper. Et vidi quasi speciem electri velut aspectum ignis eius per circuitum, a lumbis eius desuper; et a lumbis eius usque deorsum vidi quasi speciem ignis ardentis in circuitu, velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviae. Hic erat aspectus splendoris per gyrum. Haec visio similitudinis gloriae Domini. Et vidi, et cecidi in faciem meam.

Et audivi vocem loquentis, et dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos, et loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, et statuit me supra pedes meos. Et audivi loquentem ad me et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israhel, ad gentes apostatrices quae recesserunt a me. Patres eorum praevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc. Et filii dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus, si forte vel ipsi audiant et si forte quiescant, quoniam domus exasperans est; et scient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant et quiescant, quoniam irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quaecumque loquor ad te, et noli esse exasperans sicut domus exasperans est. Aperi os tuum et comede quaecumque ego do tibi.

Et vidi, et ecce manus missa ad me in qua erat involutus liber. Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris; et scriptae erant in eo lamentationes et carmen et vae. Et dixit ad me: Fili hominis, quodcumque inveneris comede; comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israhel. Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo. Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi. Et comedi illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me: Fili hominis, vade et ingredere ad domum Israhel, et loqueris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis et ignotae linguae tu mitteris ad domum Israhel, neque ad populos multos profundi sermonis et ignotae linguae, quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israhel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israhel attrita fronte est et duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum. Ut adamantem et silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te, assume in corde tuo, et auribus tuis audi. Et vade et ingredere ad transmigrationem ad filios populi tui, et loqueris ad eos et dices eis: Haec dicit Dominus Deus, si forte audiant et quiescant. Et assumpsit me spiritus, et audivi post me vocem commotionis magnae: Benedicta gloria Domini de loco sancto suo. Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, et vocem alarum sequentium animalia, et vocem commotionis magnae. Spiritus quoque levavit me et assumpsit me, et abii amarus in indignatione spiritus mei. Manus enim Domini erat mecum confortans me. Et veni ad transmigrationem ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar, et sedi ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus maerens in medio eorum. Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis

speculatorem dedi te domui Israel: et audies de ore meo verbum, et annuntiabis eis ex me. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia, et vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua, et a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Sed et si conversus justus a justitia sua fuerit, et fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, et non erunt in memoria justitiae ejus quas fecit: sanguinem vero ejus de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris justo ut non peccet justus, et ille non peccaverit: vivens vivet, quia annuntiasti ei, et tu animam tuam liberasti.

Et facta est super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et ibi loquar tecum. Et surgens egressus sum in campum: et ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi juxta fluvium Chobar: et cecidi in faciem meam. Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes meos: et locutus est mihi, et dixit ad me: Ingredere, et includere in medio domus tuae. Et tu, fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis: et non egredieris in medio eorum. Et linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans: quia domus exasperans est. Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: et qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te: et describes in eo civitatem Jerusalem. Et ordinabis adversum eam obsidionem, et aedificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te et inter civitatem: et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam: signum est domui Israel.

Et tu dormies super latus tuum sinistrum, et pones iniquitates domus Israel super eo in numero dierum quibus dormies super illud, et assumes iniquitatem eorum. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos et nonaginta dies: et portabis iniquitatem domus Israel. Et cum compleveris haec, dormies super latus tuum dexterum secundo, et assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, et brachium tuum erit extentum: et prophetabis adversus eam. Ecce circumdedi te vinculis: et non te convertes a latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuae. Et tu sume tibi frumentum, et hordeum, et fabam, et lentem, et milium, et viciam: et mittes ea in vas unum, et facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis et nonaginta diebus comedes illud. Cibus autem tuus quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die: a tempore usque ad tempus comedes illud. Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: a tempore usque ad tempus bibes illud. Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud: et stercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorum. Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel panem suum pollutum inter gentes ad quas ejiciam eos. Et dixi: A, a, a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, et morticinum et laceratum a bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, et non est ingressa in os meum omnis caro immunda. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis, et facies panem tuum in eo. Et dixit ad me: Fili hominis, ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem: et comedent panem in pondere et in sollicitudine, et aquam in mensura et in angustia bibent. Ut deficientibus pane et aqua, corruat unusquisque ad fratrem suum, et contabescant in iniquitatibus suis.

Et tu, fili hominis, sume tibi gladium acutum radentem pilos: et assumes eum, et duces per caput tuum et per barbam tuam: et assumes tibi stateram ponderis, et divides eos. Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis: et assumes tertiam partem, et concides gladio in circuitu ejus: tertiam vero aliam disperges in ventum, et gladium nudabo post eos. Et sumes inde parvum numerum, et ligabis eos in summitate pallii tui. Et ex eis rursum tolles, et projicies eos in medio ignis, et combures eos igni: et ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel. Haec dicit Dominus Deus: Ista est Jerusalem, in medio gentium posui eam, et in circuitu ejus terras. Et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quam gentes: et praecepta mea ultra quam terrae quae in circuitu ejus sunt: judicia enim mea projecerunt, et in praeceptis meis non ambulaverunt. Idcirco haec dicit Dominus Deus: Quia superastis gentes quae in circuitu vestro sunt, et in praeceptis meis non ambulastis, et judicia mea non fecistis, et juxta judicia gentium quae in circuitu vestro sunt non estis operati: idcirco haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis gentium: et faciam in te quae non feci, et quibus similia ultra non faciam, propter omnes abominationes tuas. Ideo patres comedent filios in medio tui, et filii comedent patres suos: et faciam in te judicia, et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum. Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus, nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis et in omnibus abominationibus tuis, ego quoque confringam, et non parcet oculus meus, et non miserebor. Tertia pars tui peste morietur, et fame consumetur in medio tui: et tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, et gladium evaginabo post eos. Et complebo furorem meum, et requiescere faciam indignationem meam in eis, et consolabor: et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum complevero indignationem meam in eis. Et dabo te in desertum, et in opprobrium gentibus quae in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis praetereuntis. Et eris opprobrium et blasphemia, exemplum et stupor in gentibus quae in circuitu tuo sunt, cum fecero in te judicia in furore, et in indignatione, et in increpationibus irae. Ego Dominus locutus sum: quando misero sagittas famis pessimas in eos, quae erunt mortiferae, et quas mittam ut disperdam vos: et famem congregabo super vos, et conteram in vobis baculum panis. Et immittam in vos famem et bestias pessimas usque ad internecionem: et pestilentia et sanguis transibunt per te, et gladium inducam super te. Ego Dominus locutus sum.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam ad montes Israel, et prophetabis ad eos, et dices: Montes Israel, audite verbum Domini Dei: haec dicit Dominus Deus montibus et collibus, rupibus et vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, et disperdam excelsa vestra, et demoliar aras vestras, et confringentur simulachra vestra: et dejiciam interfectos vestros ante idola vestra. Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorum: et dispergam ossa vestra circum aras vestras in omnibus habitationibus vestris. Urbes desertae erunt, et excelsa demolientur et dissipabuntur: et interibunt arae vestrae, et confringentur: et cessabunt idola vestra, et conterentur delubra vestra, et delebuntur opera vestra. Et cadet interfectus in medio vestri: et scietis quia ego sum Dominus. Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in gentibus, cum dispersero vos in terris. Et recordabuntur mei liberati vestri in gentibus ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans et recedens a me, et oculos eorum fornicantes post idola sua: et displicebunt sibimet super malis quae fecerunt in universis abominationibus suis. Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum ut facerem eis malum hoc.

Haec dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, et allide pedem tuum, et dic: Heu ad omnes abominationes malorum domus Israel, quia gladio, fame, et peste ruituri sunt. Qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: et qui relictus fuerit et obsessus, fame morietur: et complebo indignationem meam in eis. Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, et in cunctis summitatibus montium, et subtus omne lignum nemorosum, et subtus universam quercum frondosam: locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis. Et extendam manum meam super eos: et faciam terram desolatam, et destitutam a deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: et scient quia ego Dominus.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Et tu, fili hominis, haec dicit Dominus Deus terrae Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terrae. Nunc finis super te, et immittam furorem meum in te, et judicabo te juxta vias tuas: et ponam contra te omnes abominationes tuas. Et non parcet oculus meus super te, et non miserebor: sed vias tuas ponam super te, et abominationes tuae in medio tui erunt: et scietis quia ego Dominus. Haec dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit. Finis venit, venit finis: evigilavit adversum te: ecce venit. Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, prope est dies occisionis, et non gloriae montium. Nunc de propinquo effundam iram meam super te, et complebo furorem meum in te: et judicabo te juxta vias tuas, et imponam tibi omnia scelera tua. Et non parcet oculus meus, neque miserebor: sed vias tuas imponam tibi, et abominationes tuae in medio tui erunt: et scietis quia ego sum Dominus percutiens.

Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia. Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, et non ex populo, neque ex sonitu eorum: et non erit requies in eis. Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non laetetur: et qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum ejus. Quia qui vendit, ad id quod vendidit non revertetur, et adhuc in viventibus vita eorum: visio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur: et vir in iniquitate vitae suae non confortabitur. Canite tuba, praeparentur omnes, et non est qui vadat ad praelium: ira enim mea super universum populum ejus. Gladius foris, pestis et fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: et qui in civitate, pestilentia et fame devorabuntur. Et salvabuntur qui fugerint ex eis: et erunt in montibus quasi columbae convallium, omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua. Omnes manus dissolventur, et omnia genua fluent aquis. Et accingent se ciliciis, et operiet eos formido, et in omni facie confusio, et in universis capitibus eorum calvitium. Argentum eorum foras projicietur, et aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum et aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, et ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est. Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, et imagines abominationum suarum et simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam. Et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, et impiis terrae in praedam, et contaminabunt illud. Et avertam faciem meam ab eis, et violabunt arcanum meum: et introibunt in illud emissarii, et contaminabunt illud. Fac conclusionem: quoniam terra plena est judicio sanguinum, et civitas plena iniquitate. Et adducam pessimos de gentibus, et possidebunt domos eorum: et quiescere faciam superbiam potentium, et possidebunt sanctuaria eorum. Angustia superveniente, requirent pacem, et non erit. Conturbatio super conturbationem veniet, et auditus super auditum: et quaerent visionem de propheta, et lex peribit a sacerdote, et consilium a senioribus. Rex lugebit, et princeps induetur moerore, et manus populi terrae conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, et secundum judicia eorum judicabo eos: et scient quia ego Dominus.

Et factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, et senes Juda sedebant coram me, et cecidit super me ibi manus Domini Dei. Et vidi, et ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, et deorsum, ignis: et a lumbis ejus et sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: et elevavit me spiritus inter terram et caelum, et adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius quod respiciebat ad aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam aemulationem. Et ecce ibi gloria Dei Israel secundum visionem quam videram in campo. Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam aquilonis: et ecce ab aquilone portae altaris idolum zeli in ipso introitu. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas quas domus Israel facit hic, ut procul recedam a sanctuario meo? et adhuc conversus videbis abominationes majores. Et introduxit me ad ostium atrii: et vidi, et ecce foramen unum in pariete. Et dixit ad me: Fili hominis, fode parietem. Et cum perfodissem parietem, apparuit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium et animalium abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, et Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: et unusquisque habebat thuribulum in manu

sua. & uapor nebulae de ture consurgebat. Et dixit ad me. Certe uides fili hominis quae seniores domus israhel faciunt in tenebris. unusquisque in abscondito cubili sui. Dicunt enim. Non uidet dominus nos. dereliquit dominus terram. Et dixit ad me. Adhuc conuersus uidebis abhominationes maiores quas isti faciunt. Et introduxit me per ostium portae domus domini quod respiciebat ad aquilonem. & ecce ibi mulieres sedebant plangentes adonidem. Et dixit ad me. Certe uidisti fili hominis. Adhuc conuersus uidebis abhominationes maiores his. Et introduxit me in atrium domus domini interius. & ecce in ostio templi domini inter uestibulum & altare quasi uiginti quinque uiri dorsa habentes contra templum domini. & facies ad orientem. & adorabant ad ortum solis. Et dixit ad me. Certe uidisti fili hominis. Numquid leue est domui iuda hoc ut facerent abhominationes istas quas fecerunt hic? quia replentes terram iniquitate conuersi sunt ad irritandum me. & ecce applicant ramum ad nares suas. Ergo & ego faciam in furore meo. non parcet oculus meus nec miserebor. & cum clamauerint ad aures meas uoce magna non exaudiam eos.

Et clamauit in auribus meis uoce magna dicens. Appropinquauerunt uisitationes urbis. & unusquisque uas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex uiri ueniebant de uia portae superioris quae respicit ad aquilonem. & uniuscuiusque uas interitus in manu eius. Vir quoque unus in medio eorum uestitus erat lineis. & atramentarium scriptoris ad renes eius. Et ingressi sunt & steterunt iuxta altare aereum. & gloria domini israhel assumpta est de cherub quae erat super eum ad limen domus. & uocauit uirum qui indutus erat lineis. & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. & dixit dominus ad eum. Transi per mediam ciuitatem in medio hierusalem. & signa thau super frontes uirorum gementium & dolentium super cunctis abhominationibus quae fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me. Transite per ciuitatem sequentes eum & percutite. Non parcat oculus uester nec misereamini. Senem. adolescentulum. & uirginem. paruulum & mulieres interficite usque ad internecionem. omnem autem super quem uideritis thau ne occidatis. Et a sanctuario meo incipite. Coeperunt ergo a uiris senioribus qui erant ante faciem domus. Et dixit ad eos. Contaminate domum. & implete atria interfectis. Egredimini. Et egressi sunt & percutiebant eos qui erant in ciuitate. Et caede completa remansi ego. ruique super faciem meam. & clamans aio. Heu heu heu domine deus. ergone disperdes omnes reliquias israhel effundens furorem tuum super hierusalem? Et dixit ad me. Iniquitas domus israhel & iuda magna est nimis ualde. & repleta est terra sanguinibus. & ciuitas repleta est auersione. Dixerunt enim. Dereliquit dominus terram. & dominus non uidet. Igitur & meus non parcet oculus. neque miserebor. Viam eorum super caput eorum reddam. Et ecce uir qui indutus erat lineis qui habebat atramentarium in dorso suo. respondit uerbum dicens. Feci sicut praecepisti mihi.

Et uidi. & ecce in firmamento quod erat super caput cherubim quasi lapis sapphirus. quasi species similitudinis solii apparuit super ea. Et dixit ad uirum qui indutus erat lineis & ait. Ingredere in medio rotarum quae sunt subtus cherubim. & imple manum tuam prunis ignis quae sunt inter cherubim. & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo. Cherubim autem stabant a dextris domus cum ingrederetur uir. & nubes impleuit atrium interius. Et eleuata est gloria domini desuper cherub ad limen domus. & repleta est domus nube. & atrium repletum est splendore gloriae domini. & sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius. quasi uox dei omnipotentis loquentis. Cumque praecepisset uiro qui indutus erat lineis dicens. Sume ignem de medio rotarum quae sunt inter cherubim. ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem qui erat inter cherubim. & sumpsit & dedit in manibus eius qui indutus erat lineis. qui accipiens egressus est. & apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum. Et uidi. & ecce quattuor rotae iuxta cherubim. rota una iuxta cherub unum. & rota alia iuxta cherub unum. Species autem rotarum erat quasi uisio lapidis crisolithi. & aspectus earum similitudo una quattuor. quasi sit rota in medio rotae. Cumque ambularent in quattuor partes gradiebantur.

Non reuertebantur ambulantes. sed ad locum ad quem ire declinabat quae prima erat sequebantur & ceterae nec conuertebantur. Et omne corpus earum & colla & manus & pennae & circuli plena erant oculis in circuitu quattuor rotarum. Et rotas istas uocauit uolubiles audiente me. Quattuor autem facies habebat unum. facies una facies cherub. & facies secunda facies hominis. & in tertio facies leonis. & in quarto facies aquilae. Et eleuata sunt cherubim. Ipsum est animal quod uideram iuxta fluuium chobar. Cumque ambularent cherubim ambulabant pariter & rotae iuxta ea. & cum eleuarent cherubim alas suas ut exaltarentur de terra. non residebant rotae. sed & ipsae iuxta erant. Stantibus illis stabant. & cum eleuatis eleuabantur. Spiritus enim uitae erat in eis. Et egressa est gloria domini a limine templi. & stetit super cherubim. Et eleuantia cherubim alas suas exaltata sunt a terra coram me. Et illis egredientibus rotae quoque subsecutae sunt. Et stetit in introitu portae domus domini orientalis. & gloria dei israhel erat super ea. Ipsum est animal quod uidi subter deum israhel iuxta fluuium chobar. & intellexi quia cherubim essent. Quattuor uultus uni. & quattuor alae uni. & similitudo manus hominis sub alis eorum. Et similitudo uultuum eorum. ipsi uultus quos uideram iuxta fluuium chobar. & intuitus eorum. & impetus singulorum ante faciem suam ingredi. Et eleuauit me spiritus. & introduxit me ad portam domus domini orientalem quae respicit solis ortum. & ecce in introitu portae uiginti quinque uiri. & uidi in medio eorum iezoniam filium azur. & pheltiam filium banaiae principes populi. Dixitque ad me. Fili hominis hi sunt uiri qui cogitant iniquitatem. & tractant consilium pessimum in urbe ista dicentes. Nonne dudum aedificatae sunt domus? Haec est lebes. nos autem carnes. Idcirco uaticinare de eis. uaticinare fili hominis. Et inruit in me spiritus domini. & dixit ad me. Loquere. Haec dicit dominus. Sic locuti estis domus israhel. & cogitationes cordis uestri ego noui. Plurimos occidistis in urbe hac. & implestis uias eius interfectis. Propterea haec dicit dominus deus. Interfecti uestri quos posuistis in medio eius. hi sunt carnes. & haec est lebes. Et educam uos de medio eius. Gladium metuistis. & gladium inducam super uos ait dominus deus. Et eiciam uos de medio eius. daboque uos in manu hostium. & faciam in uobis iudicia. Gladio cadetis. in finibus israhel iudicabo uos. & scietis quia ego dominus. Haec non erit uobis in lebetem. & uos non eritis in medio eius in carnes. In finibus israhel iudicabo uos. & scietis quia ego dominus. quia in praeceptis meis non ambulastis. & iudicia mea non fecistis. sed iuxta iudicia gentium quae in circuitu uestro sunt estis operati.

Et factum est cum prophetarem. Pheltias filius banaiae mortuus est. & cecidi in faciem meam clamans uoce magna. & dixi. Heu heu heu domine deus. consummationem tu facis reliquiarum israhel? Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. fratres tui fratres tui uiri propinqui tui. & omnis domus israhel uniuersi quibus dixerunt habitatores hierusalem. longe recedite a domino. nobis data est terra in possessionem. Propterea haec dicit dominus deus. Quia longe feci eos in gentibus. & quia dispersi eos in terris. ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas uenerunt. Propterea loquere. Haec dicit dominus deus. Congregabo uos de populis. & adunabo de terris in quibus dispersi estis. daboque uobis humum israhel. Et ingredientur illuc. & auferent omnes offensiones cunctasque abhominationes eius de illa. Et dabo eis cor unum. & spiritum nouum tribuam in uisceribus eorum. Et auferam cor lapideum de carne eorum. & dabo eis cor carneum. ut in praeceptis meis ambulent. & iudicia mea custodiant. faciantque ea. & sint mihi in populum. & ego sim eis in deum. Quorum cor post offendicula & abhominationes suas ambulat. horum uiam in capite suo ponam dicit dominus deus. Et eleuauerunt cherubim alas suas. & rotae cum eis. & gloria dei israhel erat super ea. Et ascendit gloria domini de medio ciuitatis. stetitque super montem qui est ad orientem urbis. Et spiritus leuauit me. adduxitque in chaldeam ad transmigrationem in uisione in spiritu dei. & sublata est a me uisio quam uideram. Et locutus sum ad transmigrationem omnia uerba domini quae ostenderat mihi.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas. qui oculos habent ad uidendum & non uident. & aures ad audiendum & non audiunt. quia domus exasperans est. Tu ergo fili hominis fac tibi uasa transmigrationis. & transmigrabis per diem coram eis. Transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum. si forte aspiciant. quia domus exasperans est. Et efferes foras uasa tua quasi uasa transmigrantis per diem in conspectu eorum. Tu autem egredieris uespere coram eis. sicut egreditur migrans. Ante oculos eorum perfode tibi parietem. & egredieris per eum. In conspectu eorum in humeris portaberis. in caligine efferis. Faciem tuam uelabis. & non uidebis terram. quia portentum dedi te domui israhel. Feci ergo sicut praeceperat mihi dominus. Vasa mea protuli quasi uasa transmigrantis per diem. & uespere perfodi mihi parietem manu. In caligine egressus sum. in humeris portatus in conspectu eorum.

Et factus est sermo domini ad me mane dicens. Fili hominis numquid non dixerunt ad te domus israhel domus exasperans. quid tu facis? Dic ad eos. Haec dicit dominus deus. Super ducem onus istud quod est in hierusalem. & super omnem domum israhel quae est in medio eorum. Dic. Ego portentum uestrum. Quomodo feci sic fiet illis. In transmigrationem & in captiuitatem ibunt. Et dux qui est in medio eorum in humeris portabitur. in caligine egredietur. Parietem perfodient ut educant eum. Facies eius operietur ut non uideat oculo terram. Et extendam rete meum super illum. & capietur in sagena mea. Et adducam eum in babilonem in terram chaldeorum. & ipsam non uidebit. ibique morietur. Et omnes qui circa eum sunt praesidium eius & agmina eius dispergam in omnem uentum. & gladium euaginabo post eos. Et scient quia ego dominus. quando dispersero illos in gentibus. & disseminauero eos in terris. Et relinquam ex eis uiros paucos a gladio & fame & pestilentia. ut enarrent omnia scelera eorum in gentibus ad quas ingredientur. & scient quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis panem tuum in conturbatione comede. sed & aquam tuam in festinatione & merore bibe. & dices ad populum terrae. Haec dicit dominus deus ad eos qui habitant in hierusalem in terra israhel. Panem suum in sollicitudine comedent. & aquam suam in desolatione bibent. ut desoletur terra a multitudine sua. propter iniquitatem omnium qui habitant in ea. Et ciuitates quae nunc habitantur desolatae erunt. terraque deserta. & scietis quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis quod est prouerbium istud uobis in terra israhel dicentium. In longum differentur dies. & peribit omnis uisio? Ideo dic ad eos. Haec dicit dominus deus. Quiescere faciam prouerbium istud. neque uulgo dicetur ultra in israhel. Et loquere ad eos quod appropinquauerint dies & sermo omnis uisionis. Non enim erit ultra omnis uisio cassa. neque diuinatio ambigua in medio filiorum israhel. quia ego dominus loquar. & quodcumque locutus fuero uerbum fiet. Non prolongabitur amplius. sed in diebus uestris domus exasperans loquar uerbum & faciam illud dicit dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis ecce domus israhel dicentium. Visio quam hic uidet in dies multos. & in tempora longa iste prophetat. Propterea dic ad eos. Haec dicit dominus deus. Non prolongabitur ultra omnis sermo meus. Verbum quod locutus fuero complebitur dicit dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis uaticinare ad prophetas israhel qui prophetant. & dices prophetantibus de corde suo. Audite uerbum domini. Haec dicit dominus deus. Vae prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum. & nihil uident. Quasi uulpes in desertis prophetae tui israhel erant. Non ascendistis ex aduerso. neque opposuistis murum pro domo israhel. ut staretis in proelio in die domini. Vident uana. & diuinant mendacium dicentes. Ait dominus. cum dominus non miserit eos. & perseuerauerunt confirmare sermonem. Numquid non uisionem cassam uidistis. & diuinationem mendacem locuti estis? Et dicitis. Ait dominus. cum ego non sim locutus. Propterea haec dicit dominus deus. Quia locuti estis uana. & uidistis mendacium. ideo ecce ego ad uos ait dominus deus. Et erit manus mea super prophetas qui uident uana. & diuinant mendacium. In consilio populi mei non erunt. & in scriptura domus israhel non scribentur. nec in terram israhel ingredientur. & scietis quia ego dominus deus. eo quod deceperint populum meum dicentes. Pax. & non est pax. Et ipse aedificabat parietem. illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura quod casurus sit. Erit enim ymber inundans. & dabo lapides praegrandes desuper inruentes. & uentum procellae dissipantem. Siquidem ecce cecidit paries. Numquid non dicetur uobis. Ubi est litura quam linistis? Propterea haec dicit dominus deus. Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea. & ymber inundans i

furore meo erit. et lapides grandes in ira in consummationem.
et destruam parietem quem linistis absque temperamento. et ad-
equabo eum terre. et revelabitur fundamentum eius. et cadet.
et consumetur in medio eius. et scietis quia ego sum dominus.
Et complebo indignationem meam in pariete. et in his qui lini-
unt eum absque temperamento. dicamque vobis. Non est paries. et
non sunt qui liniunt eum, prophete israhel qui prophetant ad hierusalem. et vi-
dent ei visionem pacis et non est pax ait dominus deus. Et tu fili
hominis pone faciem tuam contra filias populi tui. que prophetant de
corde suo. et vaticinare super eas et dic. Hec dicit dominus deus.
Ve que consuunt pulvillos sub omni cubito. et faciunt cervicalia
sub capite universe etatis. ad capiendas animas. Cum caperent animas
populi mei. vivificabant animas eorum. et violabant me ad populum
meum propter pugillum hordei et fragmen panis ut interficerent animas
que non moriuntur. et vivificarent animas que non vivunt. men-
tientes populo credenti mendaciis. Propter hoc hec dicit dominus deus.
Ecce ego ad pulvillos vestros quibus vos capitis animas volantes
et dirumpam eos de brachiis vestris. et dimittam animas quas vos
capitis animas ad volandum. et dirumpam cervicalia vestra. et li-
berabo populum meum de manu vestra. neque erunt ultra in manibus ve-
stris. ad predandum. et scietis quia ego sum dominus. Pro eo quod
merere fecistis cor iusti mendaciter. quem ego non contristavi. et con-
fortastis manus impii ut non reverteretur a via sua mala et viveret:
propterea vana non videbitis. et divinationes non divinabitis amplius.
et eruam populum meum de manu vestra. et scietis quia ego dominus.

Et venerunt ad me viri seniorum israhel. et sederunt coram me.
Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. viri isti po-
suerunt immunditias suas in cordibus suis. et scandalum iniqui-
tatis sue statuerunt contra faciem suam. Numquid interrogatus respon-
debo eis? Propter hoc loquere eis. et dices ad eos. Hec dicit
dominus deus. Homo. homo de domo israhel qui posuerit immundi-
tias suas in corde suo. et scandalum iniquitatis sue statuerit
contra faciem suam. et venerit ad prophetam interrogans eum per me. ego
dominus respondebo in multitudine immunditiarum suarum. ut ca-
piatur domus israhel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis ydo-
lis suis. Propterea dic ad domum israhel. Hec dicit dominus deus israhel.
Convertimini et recedite ab ydolis vestris. et ab universis contamina-
tionibus vestris avertite facies vestras. quia homo homo de domo israhel
et de proselitis quicumque advena fuerit in israhel. si alienatus fuerit
a me. et posuerit ydola sua in corde suo. et scandalum iniquita-
tis sue statuerit contra faciem suam. et venerit ad prophetam ut inter-
roget eum per me. ego dominus respondebo ei per me. et ponam
faciem meam contra hominem illum. et faciam illum in exemplum
et in proverbium et disperdam illum de medio populi mei. et scietis
quia ego dominus. Et propheta cum erraverit et locutus fuerit
verbum. ego dominus decepi prophetam illum. Et extendam manum
meam super illum. et delebo eum de medio populi mei israhel. et por-
tabunt iniquitatem suam. Iuxta iniquitatem interrogantis. sic iniquitas
prophete erit. ut non erret ultra domus israhel a me. neque polluatur in uni-
versis prevaricationibus suis. sed sint mihi in populum. et ego sim eis in
deum. ait dominus exercituum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. terra cum pec-
caverit mihi ut prevaricetur prevaricans. extendam manum meam
super eam. et conteram virgam panis eius. et immittam in eam
famem. et interficiam de ea hominem et iumentum. et si fuerint
tres viri isti in medio eius. noe. daniel. et iob. ipsi iustitia sua
liberabunt animas suas. ait dominus exercituum. Quod si et
bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam. et fuerit
invia eo quod non sit pertransiens propter bestias. tres viri isti si fue-
rint in ea. vivo ego dicit dominus non liberabunt filios neque fi-
lias. sed ipsi soli liberabuntur. terra autem desolabitur. Vel si gladium
induxero super terram illam. et dixero gladio transi per terram. et
interfecero de ea hominem et iumentum. et tres viri isti fuerint
in medio eius. vivo ego dicit dominus. non liberabunt filios neque fi-
lias. sed ipsi soli liberabuntur. Si autem et pestilentiam immisero
super terram illam. et effudero indignationem meam super illam in san-
guine. ut auferam ex ea hominem et iumentum. et noe. et
daniel. et iob fuerint in medio eius. vivo ego dicit dominus quia
filium et filiam non liberabunt. sed ipsi soli iustitia sua libera-
bunt animas suas. quia hec dicit dominus deus. Quod et si quattuor
iudicia mea pessima gladium. et famem. et bestias malas
et pestilentiam misero in hierusalem ut interficiam de ea hominem
et pecus. tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios et fi-
lias. Ecce ipsi egredientur ad vos et videbitis viam eorum. et adin-
ventiones eorum. et consolabimini super malo quod induxi in hierusalem
in omnibus que importavi super eam. et consolabuntur vos
cum videritis viam eorum et adinventiones eorum et cognoscetis quod
non frustra fecerim omnia que feci in ea ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. quid fiet
ligno vitis ex omnibus lignis nemorum que sunt inter ligna
silvarum? Numquid tolletur de ea lignum ut fiat opus?
aut fabricabitur de ea paxillus ut dependeat in eo quodcumque
vas? Ecce igni datum est in escam. Utramque partem eius con-

sumpsit ignis. et medietas redacta est in favillam. Numquid
utile erit ad opus? Etiam cum esset integrum non erat ap-
tum ad opus. quanto magis cum ignis illud devoraverit et con-
sumpserit nichil ex eo fiet operis? Propterea hec dicit dominus deus.
Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum quod dedi igni
ad devorandum. sic tradam habitatores hierusalem et habitatores
eius. et ponam faciem meam in eos. De igne egredientur et ignis
consumet eos. et scietis quia ego dominus cum posuero faciem
meam in eis. et dedero terram meam inviam et desolatam eo quod pre-
varicatores extiterint dicit dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. notas fac
hierusalem abhominationes suas et dices. Hec dicit dominus
hierusalem. Radix tua. et generatio de terra chanaan. Pater
tuus amorreus. et mater tua cethea. Et quando nata es in die
ortus tui non est precisus umbilicus tuus. et in aqua non es lota
in salutem. nec sale salita. nec involuta pannis. Non pepercit
super te oculus meus: ut facerem tibi unum de his miseratus tui. sed
proiecta es super faciem terre in abiectione anime tue in die qua
nata es. Transiens autem per te vidi te conculcari in sanguine tuo.
et dixi tibi cum esses in sanguine tuo vive. Dixi inquam tibi
in sanguine tuo vive. Multiplicatam quasi germen agri dedi te. et
multiplicata es et grandis effecta. et ingressa es. et pervenisti ad
mundum muliebrem. Ubera tua intumuerunt et pilus tuus ger-
minavit. et eras nuda et confusione plena. Et pertransivi
per te et vidi te. et ecce tempus tuum tempus amantium. Et
expandi amictum meum super te. et operui ignominiam tuam. Et
iuravi tibi. et ingressus sum pactum tecum ait dominus. et facta
es mihi. Et lavi te aqua et emundavi sanguinem tuum a te. et
unxi te oleo. et vestivi te discoloribus. et calciavi te iacincto.
et cinxi te bysso. et indui te subtilibus. et ornavi te ornamento
et dedi armillas in manibus tuis. et torquem circa collum tuum.
et dedi inaurem super os tuum. et circulos in auribus tuis. et co-
ronam decoris in capite tuo. et ornata es auro et argento.
et vestita es bysso. et polimito et multis coloribus. Simi-
lam et mel et oleum comedisti. et decora facta es vehementer
nimis. et profecisti in regnum. Et egressum est nomen tuum in gentes
propter speciem tuam quia perfecta eras in decore meo quem posui
super te dicit dominus deus. et habens fiduciam in pulchritudine
tua fornicata es in nomine tuo. et exposuisti fornicationem
tuam omni transeunti. ut eius fieres. Et sumens de vestimentis
tuis fecisti tibi excelsa hinc inde consuta. et fornicata es super
eis. sicut non est factum neque futurum est. Et tulisti vasa deco-
ris tui de auro meo et de argento meo que dedi tibi. et fecisti
tibi ymagines masculinas et fornicata es in eis. Et sumpsi-
sti tibi vestimenta multicoloria et vestita es eis. et oleum meum
et thimiama meum et posuisti coram eis. et panem meum quem
dedi tibi. similam. et oleum. et mel quibus enutrivi te et posuisti
in conspectu eorum in odorem suavitatis. Et factum est ait dominus
deus. et tulisti filios tuos et filias tuas quas generasti mihi. et im-
molasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio
tua immolantis filios meos. et dedisti illos consecrans eis.
et post omnes abhominationes et fornicationes non es recor-
data dierum adolescentie tue quando eras nuda et confusio-
ne plena. et conculcata in sanguine tuo. Et accidit post
omnem maliciam tuam ve ve tibi ait dominus deus. et edificasti tibi
lupanar. et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. Ad omne
caput vie edificasti signum prostitutionis tue: et abhominabilem
fecisti decorem tuum. et divisisti pedes tuos omni transeunti. et
multiplicasti fornicationes tuas. et fornicata es cum filiis egy-
pti vicinis tuis magnarum carnium. et multiplicasti fornicati-
onem tuam ad irritandum me. Ecce ego extendam manum meam
super te. et auferam iustificationem tuam. et dabo in animas o-
dientium te filiarum palestinarum que erubescunt in via tua sce-
lerata. Et fornicata es in filiis assiriorum. eo quod nondum fueris ex-
pleta. et postquam fornicata es. nec sic fueris saciata. Et multipli-
casti fornicationem tuam in terra chanaan cum chaldeis. et nec sic
saciata es. In quo mundabo cor tuum ait dominus deus. cum facias
omnia opera hec mulieris meretricis et procacis? quia fabrica-
sti lupanar tuum in capite omnis vie. et excelsum tuum fecisti in
omni platea. nec facta es quasi meretrix fastidiosa augens pre-
tium. sed quasi mulier adultera que super virum suum inducit alie-
nos. Omnibus meretricibus dantur mercedes. tu autem dedisti merce-
des cunctis amatoribus tuis. et donabas eis ut intrarent ad te
undique ad fornicandum tecum. factumque est in te contra
consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis. et post te non erit
fornicatio. In eo enim quod dedisti mercedes. et mercedes non acce-
pisti. factum est in te contrarium. Propterea meretrix audi verbum domini.
Hec dicit dominus deus. Quia effusum est es tuum. et revelata est
ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos et super
ydola abhominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum quos
dedisti eis. ecce ego congregabo omnes amatores tuos quibus com-
mixta es. et omnes quos dilexisti cum universis quos ode-
ras. et congregabo eos super te undique et nudabo ignominiam
tuam coram eis. et videbunt omnem turpitudinem tuam. Et iudi-
cabo te iudiciis adulterarum et effundentium sanguinem et da-
bo te in sanguinem furoris et zeli. Et dabo te in manus eorum
et destruent lupanar tuum. et demolientur prostibulum tuum.
et denudabunt te vestimentis tuis. et auferent vasa deco-
ris tui. et relinquent te nudam. plenamque ignominia. Et ad-
ducent super te multitudinem. et lapidabunt te lapidibus et truci-
dabunt te gladiis suis. et comburent domos tuas igni. et fa-
cient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum. Et desines
fornicari. et mercedes ultra non dabis. et requiescet indigna-
tio mea in te. et auferetur zelus meus a te. et quiescam nec irascar
amplius eo quod non fueris recordata dierum adolescentie tue. et
provocasti me in omnibus his. Quapropter et ego vias tuas in capite
tuo dedi ait dominus deus. et non feci iuxta scelera tua in omnibus
abhominationibus tuis. Ecce omnis qui dicit vulgo proverbium
in te assumet illud dicens. Sicut mater. ita et filia eius. Filia ma-
tris tue es tu. que proiecit virum suum et filios suos. et soror so-
rorum tuarum que proiecerunt viros suos et filios suos. Mater vestra
cethea. et pater vester amorreus. et soror tua maior samaria ipsa et
filie eius que habitant ad sinistram tuam. Soror autem tua minor
te que habitat a dextris tuis sodoma et filie eius. Sed nec in viis
earum ambulasti neque secundum scelera earum fecisti. Paulolum
minus pene sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis. Vivo ego
dicit dominus deus. quia non fecit sodoma soror tua ipsa et filie
eius sicut fecisti tu. et filie tue. Ecce hec fuit iniquitas sodome
sororis tue superbia saturitas panis. et habundantia. et ocium
ipsius. et filiarum eius. et manum egeno et pauperi non porrigebant
et elevate sunt et fecerunt abhominationes coram me. et abstu-
li eas sicut vidisti. Et samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit.
sed vicisti eas sceleribus tuis. et iustificasti sorores tuas peccatis
tuis. sceleratius agens ab eis. Iustificate sunt enim a te. Ergo
et tu porta confusionem tuam. que vicisti sorores tuas peccatis tuis
sceleratius agens ab eis. Iustificate sunt enim a te. Ergo et tu
confundere et porta ignominiam tuam. que iustificasti sorores tuas.
Et convertam restituens eas conversione sodomorum cum filiabus suis.
et conversione samarie et filiarum eius. et convertam reversionem tuam
in medio earum ut portes ignominiam tuam et confundaris in omnibus
que fecisti consolans eas. Et soror tua sodoma et filie eius rever-
tentur ad antiquitatem suam. et samaria et filie eius revertentur
ad antiquitatem suam. et tu et filie tue revertimini ad antiqui-
tatem tuam. Non fuit autem sodoma soror tua audita in ore tuo.
in die superbie tue. antequam revelaretur malicia tua hoc tempore
in obprobrium filiarum syrie et cunctarum in circuitu tuo filiarum
palestinarum que ambiunt te per girum. Scelus tuum. et igno-
miniam tuam tu portasti ait dominus deus. Et faciam tibi sicut despexisti
iuramentum. ut irritum faceres pactum. et recordabor ego pacti

mei tecum in diebus adolescentiae tuae. et suscitabo tibi pactum sempiternum.
et recordaberis uiarum tuarum et confunderis cum receperis soro
res tuas te maiores cum minoribus tuis. et dabo eas tibi in filias
sed non ex pacto tuo. Et suscitabo ego pactum meum tecum. et scies
quia ego dominus. et recorderis et confundaris. et non sit tibi
ultra aperire os prae confusione tua. cum placatus tibi fuero in omnibus
quae fecisti ait dominus deus.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. propone
enigma et narra parabolam ad domum israhel. et dices. Haec dicit
dominus deus. Aquila grandis magnarum alarum longo mem
brorum ductu plena plumis et uarietate uenit ad libanum et
tulit medullam cedri. Summitatem frondium eius auellit. et trans
portauit eam in terram chanaan. in urbe negociatorum posuit
illam. Et tulit de semine terrae. et posuit illud in terra pro semine
ut firmaret radicem super aquas multas. In superficie posuit illud.
Cumque germinasset creuit in uineam latiorem humili statura
respicientibus ramis eius ad eam. et radices eius sub illa erant.
Facta est ergo uinea et fructificauit in palmites. et emisit propagines.
Et facta est aquila altera grandis magnis alis. multisque plu
mis et ecce uinea ista quasi mittens radices suas ad eam. palmites
suos extendit ad illam. ut irrigaret eam de areolis germinis
sui. In terra bona super aquas multas plantata est ut faciat
frondes et portet fructum. et sit in uineam grandem. Dic.
Haec dicit dominus deus. Ergone prosperabitur? Nonne radices
eius euellet. et fructus eius distringet. et siccabit omnes pal
mites germinis et arescet. et non in brachio grandi. neque in populo
multo. ut euelleret eam radicitus? Ecce plantata est. Ergone
prosperabitur? Nonne cum tetigerit eam uentus urens siccabitur.
et in areis germinis sui arescet?

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Dic ad domum exasperantem.
Nescitis quid ista significent? Dic. Ecce rex babilonis uenit
in hierusalem. et assumet regem et principes eius. et adducet eos ad
semet ipsum in babilonem. Et tollet de semine regni. ferietque
cum eo foedus. et accipiet ab eo ius iurandum. Sed et fortes ter
rae tollet. ut sit regnum humile et non eleuetur. sed custodiat pactum
eius et seruet illud. Qui recedens ab eo misit nuncios ad egyp
tum ut daret sibi equos et populum multum. Numquid prospe
rabitur uel consequetur salutem qui fecit haec? Et qui dissoluit
pactum. numquid effugiet? Viuo ego dicit dominus deus. quoniam in
loco regis qui constituit eum regem cuius fecit irritum iuramentum
et soluit pactum quod habebat cum eo in medio babilonis mo
rietur. et non in exercitu grandi atque in populo multo faciet contra eum
pharao proelium in iactu aggeris et in extructione uallorum ut
interficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum ut
solueret foedus. Et ecce dedit manum suam. et cum haec omnia
fecerit non effugiet. Propterea haec dicit dominus deus. Viuo
ego quoniam iuramentum quod spreuit et foedus quod praeuaricatus est po
nam in caput eius. et expandam super eum rete meum. et comprehen
detur in sagena mea. et adducam eum in babilonem et iudicabo
eum ibi in praeuaricatione qua despexit me. et omnes profugi
eius cum uniuerso agmine gladio cadent. residui autem in omnem
uentum dispergentur. et scietis quia ego dominus locutus sum.
Haec dicit dominus deus. Et sumam ego de medulla cedri sublimis
et ponam de uertice ramorum eius tenerum distringam et plan
tabo super montem excelsum et eminentem. In monte sublimi
israhel plantabo illud. et erumpet in germen et faciet fructum.
et erit in cedrum magnam. et habitabunt sub ea uolucres
omnes. et uniuersum uolatile sub umbra frondium eius nidificabit.
et scient omnia ligna regionis quia ego dominus humiliaui
lignum sublime. et exaltaui lignum humile. et exsiccaui lig
num uiride. et frondere feci lignum aridum. Ego dominus locutus sum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Quid est quod inter uos
parabolam uertitis in prouerbium in terra israhel dicentes. patres
comederunt uuam acerbam. et dentes filiorum obstupescunt?
Viuo ego dicit dominus deus. si erit uobis ultra parabola in prouer
bium in israhel. Ecce omnes animae meae sunt. Vt anima patris.
ita et anima filii mea est. Anima quae peccauerit ipsa morietur.
Et uir si fuerit iustus. et fecerit iudicium et iusticiam in mon
tibus non comederit. et oculos suos non leuauerit ad ydola domus
israhel. et uxorem proximi sui non uiolauerit. et ad mulierem men
struatam non accesserit. et hominem non contristauerit. pignus
debitori reddiderit. per uim nichil rapuerit. et panem suum
esurienti dederit. et nudum operuerit uestimento. et ad usuram
non commodauerit. et amplius non acceperit. ab iniquitate auer
terit manum suam. iudicium uerum fecerit inter uirum et uirum.
in praeceptis meis ambulauerit et iudicia mea custodierit ut
faciat ueritatem hic iustus est. uita uiuet ait dominus deus.
Quod si genuerit filium latronem et effundentem sanguinem. et
fecerit unum de istis et haec quidem omnia non facientem. sed in
montibus comedentem. et uxorem proximi sui polluentem. egenum
et pauperem contristantem. rapinas rapientem. pignus non red
dentem. et ad ydola leuantem oculos. abhominationem faci
entem ad usuram dantem et amplius accipientem. numquid uiuet?
Non uiuet. Cum uniuersa detestanda haec fecerit morte
morietur. sanguis eius in ipso erit. Quod si genuerit filium qui
uidens omnia peccata patris sui quae fecit timuerit et non fe
cerit simile eius. super montes non comederit. et oculos suos non
leuauerit ad ydola domus israhel. et uxorem proximi sui non uio
lauerit. et uirum non contristauerit. pignus non retinuerit. et
rapinam non rapuerit. panem suum esurienti dederit. et nudum
operuerit uestimento. a pauperis iniuria manum suam auerterit.
usuram et superhabundantiam non acceperit. iudicia mea fecerit
et in praeceptis meis ambulauerit. hic non morietur in iniquita
te patris sui. sed uita uiuet. Pater eius quia calumpniatus est
et uim fecit fratri. et malum operatus est in medio populi sui. ecce
mortuus est in iniquitate sua. Et dicitis. Quare non porta
bit filius iniquitatem patris? Videlicet quia filius iudicium
et iusticiam fecerit. omnia praecepta mea custodiuit. et fecit illa.
uita uiuet ait dominus deus.

XXX. Anima quae peccauerit ipsa morietur. Filius non portabit iniqui
tatem patris. et pater non portabit iniquitatem filii. Iusticia
iusti super eum erit. et impietas impii erit super eum. Si autem
impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est
et custodierit uniuersa praecepta mea et fecerit iudicium et iusti
ciam. uita uiuet et non morietur. Omnium iniquitatum eius quas
operatus est non recordabor. in iusticia sua quam operatus est uiuet.

Numquid uoluntatis meae est mors impii dicit dominus deus. et
non ut conuertatur a uiis suis malis et uiuat? Si autem auerterit
se iustus a iusticia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes ab
hominationes quas operari solet iniquus. numquid uiuet?
Omnes iusticiae eius quas fecerat non recordabuntur. In praeuarica
tione sua qua praeuaricatus est. et in peccato suo quod peccauit in ipsis
morietur. Et dixistis. Non est aequa uia domini. Audite domus
israhel. Numquid uia mea non est aequa. et non magis uiae uestrae prauae
sunt? Cum enim auerterit se iustus a iusticia sua et fecerit
iniquitatem. morietur in ipsis. In iniusticia sua quam operatus est mo
rietur. Et cum auerterit se impius ab impietate sua. quam opera
tus est et fecerit iudicium et iusticiam. ipse animam suam uiui
ficabit. Considerans enim se et auertens se ab omnibus iniquita
tibus suis quas operatus est. uita uiuet et non morietur.

Et dicunt filii israhel. Non est aequa uia domini. Numquid uiae meae
non sunt aequae domus israhel. et non magis uiae uestrae prauae sunt? Ideo
unumquemque iuxta uias suas iudicabo domus israhel ait dominus deus.
Conuertimini et agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris
et non erit uobis in ruinam iniquitas. Proicite a uobis omnes praeuari
cationes uestras in quibus praeuaricati estis. et facite uobis cor nouum
et spiritum nouum. Et quare moriemini domus israhel? quia nolo mor
tem morientis dicit dominus deus. reuertimini et uiuite. Et tu fili
hominis assume planctum super principes israhel et dices. Quare mater
tua leena inter leones cubauit. In medio leunculorum enutriuit
catulos suos. et eduxit unum de leunculis suis. Leo factus est et
didicit capere praedam. hominesque comedere. Et audierunt de eo gentes
et non absque uulneribus suis ceperunt eum. et adduxerunt in cathenis
in terram egypti. Quae cum uidisset quoniam infirmata est. et periit expectatio
eius. tulit unum de leunculis suis. leonem constituit eum.
Qui incedebat inter leones. et factus est leo. et didicit praedam capere
et homines comedere. Didicit uiduas facere. et ciuitates earum in de
sertum adducere. et desolata est terra et plenitudo eius. a uoce
rugitus illius. Et conuenerunt aduersum eum omnes gentes undique de
prouinciis. et expanderunt super eum rete suum. In uulneribus eorum
captus est. et miserunt eum in cauea. et in cathenis adduxerunt
eum ad regem babilonis. miseruntque eum in carcerem. ne audiretur uox
eius super montes israhel. Mater tua quasi uinea in sanguine tuo
plantata est super aquas. Fructus eius et frondes eius creuerunt ex aquis
multis. et factae sunt ei uirgae solidae in sceptrum dominantium. et
exaltata est statura eius super frondes. Et uidit altitudinem suam in
multitudine palmitum suorum. et euulsa est in ira in terramque proiecta.
et uentus urens siccauit fructum eius. Marcuerunt et arefactae
sunt uirgae roboris eius. ignis comedit eam. Et nunc transplantata
est in desertum in terra inuia et sitienti. et egressus est ignis de uirga
ramorum eius. qui fructum eius comedit. et non fuit in ea uirga fortis
sceptrum dominantium. Planctus est. et erit in planctum.

Et factum est in anno septimo in quinto mense undecima mensis ue
nerunt uiri de senioribus israhel ut interrogarent dominum. et sederunt
coram me. Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis.
loquere filiis israhel. et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Numquid
ad interrogandum me uos uenistis? Viuo ego quia non respondebo
bo uobis ait dominus deus. Si iudicas eos. si iudicas fili hominis ab
hominationes patrum eorum ostende eis. et dices ad eos. Haec dicit
dominus deus. In die qua elegi israhel. et leuaui manum meam pro stirpe
domus iacob. et apparui eis in terra egypti. et leuaui manum meam
pro eis. dicens ego sum deus uester. in die illa leuaui manum meam pro eis ut e
ducerem eos de terra egypti. in terram quam prouideram eis. fluentem
lacte et melle quae est egregia inter omnes terras. et dixi ad eos. Vnus
quisque offensiones oculorum suorum abiciat. et in ydolis egypti
nolite pollui. Ego dominus deus uester. Et irritauerunt me noluerunt que
me audire. Vnusquisque abhominationes oculorum suorum non proiecit
nec ydola egypti reliquerunt. Et dixi ut effunderem indignatio
nem meam super eos. et implerem iram meam in eis. in medio terrae egypti
et non feci propter nomen meum ut non uiolaretur coram gentibus in quibus erant
et inter quas apparui eis. ut educerem eos de terra egypti. et edu
xi in desertum et dedi praecepta eis. et iudicia mea ostendi eis.
quae faciat homo et uiuat in eis. insuper et sabbata mea dedi eis
ut essent signum inter me et eos. et scirent quia ego dominus
sanctificans eos. Et irritauerunt me domus israhel in deserto in prae
ceptis meis non ambulauerunt. et iudicia mea proiecerunt. quae faciens
homo uiuet in eis. et sabbata mea uiolauerunt uehementer.
Dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto et consume
rem eos. et non feci propter nomen meum ne uiolaretur in gentibus de quibus
eieci eos in conspectu earum. Ego ergo leuaui manum meam super eos
in deserto ne inducerem eos in terram quam dedi eis fluentem lacte et
melle praecipuam terrarum omnium. quia iudicia mea proiecerunt et in
praeceptis meis non ambulauerunt et sabbata mea uiolauerunt. post
ydola enim cor eorum gradiebatur. et pepercit oculus meus super eos ut
non interficerem eos. nec consumpsi eos in deserto. Dixi autem ad fi

Et lios eorum in solitudine. In praeceptis patrum uestrorum nolite incedere.
nec iudicia eorum custodiatis. nec in ydolis eorum polluamini.
Ego dominus deus uester. In praeceptis meis ambulate. et iudicia mea
custodite et facite ea. et sabbata mea sanctificate ut sit signum inter
me et uos. et sciatis quia ego dominus deus uester. Et exacerbaue
runt me filii eorum. et in praeceptis meis non ambulauerunt. et iudicia
mea non custodierunt ut facerent ea. quae cum fecerit homo uiuet in
eis. et sabbata mea uiolauerunt. Et comminatus sum ut effunderem
furorem meum super eos. et implerem iram meam in eis in deserto. Auer
ti autem manum meam. et non feci propter nomen meum ut non uiolaretur coram
gentibus de quibus eieci eos in oculis earum. Iterum leuaui manum
meam in eos in solitudine ut dispergerem eos in nationes et uen
tilarem eos in terras. eo quod iudicia mea non fecissent. et praecepta mea
reprobassent. et sabbata mea uiolassent. et post ydola patrum
suorum fuissent oculi eorum. Ergo et ego dedi eis praecepta non bo
na. et iudicia in quibus non uiuent. et pollui eos in muneribus suis
cum offerrent omne quod aperit uuluam propter delicta sua. et scient
quia ego dominus. Quam obrem loquere ad domum israhel fili hominis
et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Adhuc et in hoc blas
phemauerunt nomen meum patres uestri cum spreuissent me contem
nentes. et induxissem eos in terram super quam leuaui manum meam
ut darem eis. Viderunt omnem collem excelsum. et omne lignum nemo
rosum. et immolauerunt ibi uictimas suas. et dederunt ibi ir
ritationem oblationis suae. et posuerunt ibi odorem suauitatis suae.
et libauerunt oblationes suas. Et dixi ad eos. Quid est excelsum ad
quod uos ingredimini? Et uocatum est nomen eius excelsum usque ad diem hanc.

Propterea dic ad domum israhel. Haec dicit dominus deus. Certe in uia

patrum vestrorum polluimini. et post offendicula eorum vos fornicamini. et in oblatione donorum vestrorum cum transducitis filios vestros per ignem. vos polluimini in omnibus ydolis vestris usque hodie. et ego respondebo vobis domus israhel? Vivo ego dicit dominus deus. quia ego non respondebo vobis. neque cogitatio mentis vestrae fiet dicentium. Erimus sicut gentes. et sicut cognationes terrae. ut colamus ligna et lapides. Vivo ego dicit dominus deus. quoniam in manu forti et in brachio extento. et in furore effuso regnabo super vos. et adducam vos in desertum populorum. et iudicabor vobiscum de populis et congregabo vos de terris in quibus dispersi estis. In manu valida et in brachio extento et in furore effuso regnabo super vos. et adducam vos in desertum populorum. et iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem. Sicut iudicio contendi adversum patres vestros. in deserto terrae egypti. sic iudicabo vos dicit dominus deus. et subiciam vos sceptro meo. et inducam vos in vinculis federis. et eligam de vobis transgressores et impios de terra incolatus eorum educam eos. et terram israhel non ingredientur. et scietis quia ego dominus. Et vos domus israhel haec dicit dominus deus. Singuli post ydola vestra ambulate. et servite eis. Quod si in hoc non audieritis me: et nomen sanctum meum pollueritis ultra in muneribus vestris et in ydolis vestris. in monte sancto meo in monte excelso israhel. ait dominus deus. ibi serviet mihi omnis domus israhel. omnis inquam in terra in qua placebunt mihi. et ibi queram primitias vestras. et initium decimarum in omnibus sanctificationibus vestris in odore suavitatis suscipiam vos. cum eduxero vos de populis. et congregavero vos de terris in quas dispersi estis. et sanctificabor in vobis in oculis nationum. et scietis quia ego dominus cum induxero vos in terram israhel. in terram ad quam levavi manum meam ut darem eam patribus vestris. et recordamini ibi viarum vestrarum. et omnium scelerum vestrorum quibus polluti estis in eis. et displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris quas fecistis. et scietis quia ego dominus cum bene fecero vobis propter nomen meum non secundum vias vestras malas. neque secundum scelera vestra pessima domus israhel. ait dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra viam austri. et stilla ad affricum. et propheta ad saltum agri meridiani. et dices saltui meridiano. Audi verbum domini. Haec dicit dominus deus. Ecce ego succendam in te ignem. et comburam in te omne lignum viride. et omne lignum aridum. Non extinguetur flamma succensionis. et comburetur omnis facies ab austro usque ad aquilonem. et videbit universa caro quia ego dominus succendi eam. nec extinguetur. Et dixi. A. a. a. domine deus. ipsi dicunt de me. Numquid non per parabolas loquitur iste?

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam ad hierusalem. et stilla ad sanctuaria et propheta contra humum israhel. et dices terrae israhel. Haec dicit dominus deus. Ecce ego ad te et eiciam gladium meum de vagina sua. et occidam in te iustum et impium. Pro eo autem quod occidi in te iustum et impium idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab austro usque ad aquilonem. ut sciat omnis caro quia ego dominus eduxi gladium de vagina sua inrevocabilem. Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum et in amaritudinibus ingemisces coram eis. Cumque dixerint ad te quare tu gemis. dices: Pro auditu quia venit. et tabescet omne cor. et dissolventur omnes manus. et infirmabitur omnis spiritus. et per cuncta genua fluent aquae. Ecce venit. et fiet. ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam ad hierusalem. et propheta et dices. Haec dicit dominus deus. Loquere. Gladius. gladius exacutus est. et limatus. ut cedat victimas. exacutus est ut splendeat limatus est. Qui moves sceptrum filii mei. succidisti omne lignum et dedi eum ad levigandum ut teneatur manu. Iste exacutus est gladius. et iste limatus est. ut sit in manu interficientis. Clama et ulula fili hominis. quia hic factus est in populo meo. hic in cunctis ducibus israhel qui fugerant gladio traditi sunt cum populo meo. Idcirco plaude super femur quia probatus est. et hoc cum sceptrum subverterit et non erit dicit dominus deus. Tu ergo fili hominis propheta et percute manu ad manum. et duplicetur ac triplicetur gladius interfectorum. Hic est gladius occisionis magnae. qui obstupescere eos facit. in corde tabescere. et multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti. et limati ad fulgendum et amicti ad cedem. Exacuere vade ad dexteram sive ad sinistram. quocumque faciei tuae est appetitus. Quin et ego plaudam manu ad manum. et implebo indignationem meam. Ego dominus locutus sum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis pone tibi duas vias. ut veniat gladius regis babilonis. De terra una egredientur ambo. et manu capiet coniecturam in capite viae civitatis coniciet. Viam pones ut veniat gladius ad rabbath filiorum ammon. et ad iudam in hierusalem munitissimam. Stetit enim rex babilonis in bivio in capite duarum viarum divinationem querens. commiscens sagittas. Interrogavit ydola. exta consuluit. Ad dexteram eius facta est divinatio super hierusalem ut ponat arietes ut aperiat os in cede et elevet vocem in ululatu ut ponat arietes contra portas ut comportet aggerem. ut edificet munitiones. Et erit quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum. et sabbatorum otium imitans. ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum. Idcirco haec dicit dominus deus. Pro eo quod recordati estis iniquitates vestras. et revelastis prevaricationes vestras. et apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris. pro eo inquam quod recordati estis manu capiemini. Tu autem profane impie dux israhel. cuius venit dies in tempore iniquitatis prefinita. Haec dicit dominus deus. Aufer cydarim. tolle coronam. Nonne haec est quae humilem exaltavit. et sublimem humiliavit? Iniquitatem. iniquitatem. iniquitatem ponam eam. et hoc non factum est donec veniret cuius est iudicium. et tradam ei.

Et tu fili hominis propheta et dic. Haec dicit dominus deus ad filios ammon et ad obprobrium eorum. Et dices. Mucro. mucro. evagina te ad occidendum. Lima te ut interficias. et fulgeas cum tibi viderentur vana. et divinarentur mendacia. ut dareris super colla vulneratorum impiorum quorum venit dies in tempore iniquitatis prefinita. Revertere ad vaginam tuam. In loco in quo creatus es. in terra nativitatis tuae iudicabo te. et effundam super te indignationem meam. In igne furoris mei sufflabo in te. daboque te in manus hominum insipientium et fabricantium interitum. Igni eris cibus. Sanguis tuus erit in medio terrae. oblivioni traderis. quia ego dominus locutus sum.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Et tu fili hominis numquid iudicas. numquid iudicas civitatem sanguinum. et ostendes ei omnes abhominationes suas et dices. Haec dicit dominus deus. Civitas effundens sanguinem in medio sui ut veniat tempus eius. et quae fecit ydola contra semet ipsam ut pollueretur. In sanguine tuo qui a te effusus est deliquisti. et in ydolis tuis quae fecisti polluta es. et appropinquare fecisti dies tuos. et adduxisti tempus annorum tuorum. Propterea dedi te obprobrium gentibus. et irrisionem in universis terris. quae iuxta te sunt. et quae procul a te triumphabunt de te. sordida nobilis grandis interitu. Ecce principes israhel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem. Patrem et matrem contumeliis affecerunt in te. advenam calumniati sunt in medio tui. pupillum et viduam contristaverunt apud te. Sanctuaria mea sprevisti. et sabbata mea polluisti. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem. et super montes comederunt in te. Scelus operati sunt in medio tui. Verecundiora patris discooperuerunt in te. inmunditiam menstruatae humiliaverunt in te. et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abhominationem. et socer nurum suam polluit nefarie. frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem. Usuram et superhabundantiam accepisti et avare proximos tuos calumniabaris. meique oblita es ait dominus deus. Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam quam fecisti et super sanguinem qui effusus est in medio tui. Numquid sustinebit cor tuum aut prevalebunt manus tuae in diebus quos ego faciam tibi? Ego dominus locutus sum. et faciam. et dispergam te in nationes. et ventilabo te in terras. et deficere faciam inmunditiam tuam a te. et possidebo te in conspectu gentium. et scietis quia ego dominus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. versa est mihi domus israhel in scoriam. Omnes isti es. et stannum. et ferrum. et plumbum in medio fornacis. scoria argenti facti sunt. Propterea haec dicit dominus deus. Eo quod versi estis omnes in scoriam idcirco ecce ego congregabo vos in medio hierusalem congregatione argenti et eris et ferri et stanni et plumbi in medium fornacis. et succendam in ea ignem ad conflandum. Sic congregabo in furore meo et in ira mea requiescam. et conflabo vos. et congregabo vos. et succendam vos in igne furoris mei et conflabimini in medio eius. ut conflatur argentum in medio fornacis. sic eritis in medio eius. et scietis quia ego dominus cum effuderim indignationem meam super vos.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis dic ei. Tu es terra inmunda. et non conpluta in die furoris. Coniuratio prophetarum in medio eius. sicut leo rugiens capiensque predam. Animam devoraverunt. opes. et pretium acceperunt. Viduas eius multiplicaverunt in medio eius. Sacerdotes eius contempserunt legem meam. et polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum et prophanum non habuerunt distantiam. et inter pollutum et mundum non intellexerunt. et a sabbatis meis averterunt oculos suos. et coinquinabar in medio eorum. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes predam ad effundendum sanguinem. et ad perdendas animas. et avare sectanda lucra. Prophetae autem eius liniebant eos absque temperamento videntes vana. divinantes eis mendacium. et dicentes. Haec dicit dominus deus. cum dominus non sit locutus. Populi terrae calumniabantur calumniam. et rapiebant violenter. Egenum et pauperem affligebant. et advenam opprimebant calumnia absque iudicio. Et quesivi in eis virum qui interponeret sepem et staret oppositus contra me pro terra ne dissiparem eam. et non inveni. Et effudi super eos indignationem meam. et in igne irae meae consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi ait dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. duae mulieres filiae matris unius fuerunt. et fornicatae sunt. In egypto in adolescentia sua fornicatae sunt. ibi subacta sunt ubera earum. et fractae sunt mammae pubertatis earum. Nomina autem earum oolla maior. et ooliba soror eius minor. Et habui eas. et pepererunt filios et filias. Porro earum nomina samaria oolla. et hierusalem ooliba. Fornicata est igitur oolla super me: et insanivit in amatores suos in assyrios propinquantes vestitos iacincto principes et magistratus. iuvenes cupidinis universos equites. ascensores equorum. et dedit fornicationes suas super eos. electos assyriorum filios universos. et in omnibus in quos insanivit. In inmunditiis eorum polluta est. insuper et fornicationes suas quas habuerat in egypto non reliquit. Nam et illi dormierant cum ea in adolescentia eius. et illi confregerunt ubera pubertatis eius. et effuderant fornicationem suam super eam. Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum. in manus filiorum assur. super quorum insanivit libidine. Ipsi discooperuerunt ignominiam eius. filios et filias eius tulerunt. et ipsam occiderunt gladio. Et factae sunt famosae mulieres. et iudicia perpetrarunt in ea. Quod cum vidisset soror eius ooliba. plus quam illa insanivit in libidine. et fornicationem suam super fornicationem sororis suae ad filios assyriorum prebuit impudenter ducibus et magistratibus ad se venientibus indutis veste varia equitibus qui vectabantur equis. et adolescentibus forma cunctis egregia. Et vidi quod polluta esset via una ambarum. et auxit fornicationes suas. Cumque vidisset viros depictos in pariete ymagines chaldeorum expressas coloribus et accinctos balteis renes. et tyaras tinctas in capitibus eorum. formam ducum omnium similitudinem filiorum babilonis. terraeque chaldeorum in qua orti sunt. et insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum. et misit nuntios ad eos in chaldeam. Cumque venissent ad eam filii babilonis ad cubile mammarum polluerunt eam stupris suis. et polluta est ab eis et saturata est anima eius ab illis. Denudavitque quoque fornicationes suas. et discooperuit ignominiam suam. et recessit anima mea ab ea. sicut recesserat anima mea a sorore eius. Multiplicavit enim fornicationes suas recordans dies adolescentiae suae quibus fornicata est in terra egypti. et insanivit libidine super concubitum eorum. quorum carnes sunt ut carnes asinorum. et sicut fluxus equorum. fluxus eorum. Et visitasti scelus adolescentiae tuae. quando subacta sunt ubera tua in egypto. et confractae sunt mammae pubertatis tuae. Propterea ooliba haec dicit dominus deus. Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te de quibus satiata est anima tua. et congregabo eos adversum te in circuitu filios babilonis. et universos chaldeos nobiles tyrannos. et principes omnes filios assyriorum iuvenes forma egregia. duces et magistratus. universos principes principum. et nominatos ascensores equorum. et venient super te

48.

instructi curru et rota multitudo populorum. Lorica et clypeo et galea armabuntur contra te undique. et dabo coram eis iudicium et iudicabunt te iudiciis suis. et ponam zelum meum in te. quem exercent tecum in furore. Nasum tuum et aures tuas precident. et que remanserint gladio concident. Ipsi filios tuos et filias tuas capient. et novissimum tuum devorabitur igni. Et denudabunt te vestimentis tuis. et tollent vasa glorie tue. et requiescere faciam scelus tuum de te. et fornicationem tuam de terra egypti. nec levabis oculos tuos ad eos. et egypti non recordaberis amplius. quia hec dicit dominus deus. Ecce ego tradam te in manus eorum quos odisti. in manus de quibus saciata est anima tua. et agent tecum in odio et tollent omnes labores tuos. et dimittent te nudam et ignominia plenam. et revelabitur ignominia fornicationum tuarum. Scelus enim et fornicationes tue fecerunt hec tibi. quia fornicata es post gentes. inter quas polluta es in ydolis eorum. In via sororis tue ambulasti. et dabo calicem eius in manu tua.

Hec dicit dominus deus. Calicem sororis tue bibes profundum et latum. Eris in derisum et in subsannationem que es capacissima. Ebrietate et dolore repleberis. calice meroris et tristicie. et calice sororis tue samarie. Et bibes illum. et potabis usque ad feces. et fragmenta eius devorabis. et ubera tua lacerabis. quia ego locutus sum ait dominus deus. Propterea hec dicit dominus deus. quia oblita es mei. et proiecisti me post corpus tuum. tu quoque porta scelus tuum. et fornicationes tuas. Et ait dominus ad me dicens. Fili hominis. numquid iudicas oollam et oolibam et annuncia eis scelera earum. quia adultere sunt et sanguis in manibus earum. et cum ydolis suis fornicate sunt. insuper et filios suos quos genuerunt mihi. obtulerunt eis ad devorandum. Sed et hoc fecerunt mihi. Polluerunt sanctuarium meum in die illa. et sabbata mea profanaverunt. Cumque immolarent filios suos ydolis suis. et ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut pollurent illud. etiam hec fecerunt in medio domus mee. Miserunt ad viros venientes de longe. ad quos nuncios miserant. Itaque ecce venerunt quibus te lavisti et circumdedisti stibio oculos tuos. et ornata es mundo muliebri. Sedisti in lecto pulcherrimo. et mensa ornata est ante te. Tymiama meum et unguentum meum posuisti super eam. et vox multitudinis exultantis erat in ea. et in viris qui de multitudine hominum adducebantur et veniebant de deserto. Posuerunt armillas in manibus eorum. et coronas speciosas in capitibus eorum. Et dixi ei que attrita est in adulteriis. Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hec. et ingressi sunt ad eam. Quasi ad mulierem meretricem sic ingrediebantur ad oollam et ad oolibam mulieres nefarias. Viri ergo iusti hi sunt. Hi iudicabunt eas iudicio adulterarum. et iudicium effundentium sanguinem quia adultere sunt et sanguis in manibus earum. et cum ydolis fornicate sunt. Hec dicit dominus deus. Adduc ad eas multitudinem. et trade eas in tumultum et in rapinam. et lapidentur lapidibus populorum. et confodiantur gladiis eorum. Filios et filias earum interficient. et domus earum igni succendent. Et auferam scelus de terra. et discant omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. Et dabunt scelus vestrum super vos. et peccata ydolorum vestrorum portabitis. et scietis quia ego dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me in anno nono. in mense decimo. decima mensis dicens. Fili hominis. scribe nomen diei huius. in qua confirmatus est rex babilonis adversus hierusalem hodie. et dices per proverbium ad domum irritantem parabolam et loqueris. Hec dicit dominus deus. Pone ollam. pone inquam. et mitte in eam aquam. Congere frusta eius in eam. omnem partem bonam. femur et armum electum. et ossibus plenam. Pinguissimum pecus assume. Compone quoque struem ossium in ea. Efferbuit coctio eius. et discocta sunt ossa illius in medio eius. Propterea hec dicit dominus deus. Ve civitati sanguinum. olle cuius rubigo in ea est. et rubigo non exivit de ea. Per partes et per partes suas eice eam. Non cecidit super eam sors. sanguis enim eius in medio eius est. Super limpidissimam petram effudit illum. non effudit illum super terram ut posset operiri pulvere. ut superinducerem indignationem meam et vindicta ulciscerer. Dedi sanguinem eius super petram limpidissimam. ne operiretur. Propterea hec dicit dominus deus. Ve civitati sanguinum. cuius ego faciam grandem pyram. Congere ossa. que igne succendam. Consumentur carnes. et coquetur universa compositio. et ossa contabescent. Pone quoque eam super prunas vacuam ut incalescat et liquefiat es eius. et confletur in medio eius inquinamentum eius. et consumetur rubigo eius. Multo labore sudatum est. et non exivit de ea nimia rubigo eius. neque per ignem inmundicie eius execrabilis. quia emundare te volui. et non es mundata a sordibus tuis. Sed nec mundaberis prius donec requiescere faciam iram et indignationem meam in te. Ego dominus locutus sum. Veniet et faciam. Non transeam. nec parcam. nec miserebor. iuxta vias tuas. et iuxta adinventiones tuas iudicabo te dicit dominus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga. et non planges neque plorabis. neque fluent lacrime tue. Ingemisce tacens. mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi. et calciamenta tua erunt in pedibus tuis. nec amictu ora velata velabis. nec cibos lugentium comedes. Locutus sum ergo ad populum mane. et mortua est uxor mea vespere. Fecique mane sicut preceperat mihi. Et dixit ad me populus. Quare non indicas nobis quid ista significent que tu facis. Sermo domini factus est ad me dicens. Loquere domui israel. Hec dicit dominus deus. Ecce ego polluam sanctuarium meum superbiam imperii mei. et desiderabile oculorum vestrorum. et super quo pavet anima vestra. et filii vestri et filie vestre quas reliquistis gladio cadent. et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis. et cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris. et calciamenta in pedibus. Non plangetis neque flebitis. sed tabescetis in iniquitatibus vestris. et unusquisque gemet ad fratrem suum. Eritque ezechiel vobis in portentum. Iuxta omnia que fecit facietis. cum venerit istud. et scietis quia ego dominus deus. Et tu fili hominis ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum et gaudium dignitatis. et desiderium oculorum eorum super quo requiescunt anime eorum. et filios et filias eorum in die illa cum venerit fugiens ad te ut annunciet tibi. in die inquam illa aperietur os tuum cum eo qui fugerit et loqueris

et non silebis ultra. erisque eis in portentum. et scietis quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra filios ammon. et prophetabis de eis. et dices filiis ammon. Audite verbum domini dei. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod dixisti euge euge super sanctuarium quia pollutum est. et super terram israel quia desolata est. et super domum iuda quoniam ducti sunt in captivitatem. idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem. et collocabunt caulas suas in te. et ponent in te tentoria sua. Ipsi comedent fruges tuas. et ipsi bibent lac tuum. Daboque rabbath in habitaculum camelorum. et filios ammon in cubile pecorum. et scietis quia ego dominus. quia hec dicit dominus deus. Pro eo quod plausisti manu. et percussisti pede. et gavisa es ex toto affectu super terram israel. idcirco ecce ego extendam manum meam super te. et tradam te in direptionem gentium et interficiam te de populis. et perdam te de terris et conteram. et scietis quia ego dominus.

Hec dicit dominus deus. Pro eo quod dixerunt moab et seyr. ecce sicut omnes gentes domus iuda. idcirco ecce ego aperiam humerum moab de civitatibus. de civitatibus inquam eius. et de finibus eius inclitas terre. bethysimoth. et beelmeon. et cariathaim filiis orientis cum filiis ammon. et dabo eam in hereditatem ut non sit ultra memoria filiorum ammon in gentibus. Et in moab faciam iudicia. et scient quia ego dominus. Et prophetabis de eis. et dices filiis ammon. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod fecit ydumea ultionem. ut se vindicaret de filiis iuda. peccavitque delinquens. et vindictam expetivit de eis. idcirco hec dicit dominus deus. Extendam manum meam super ydumeam. et auferam de ea hominem et iumentum. et faciam eam desertam ab austro. et qui sunt in dedan gladio cadent. et dabo ultionem meam super ydumeam per manum populi mei israel. et facient in edom iuxta iram meam et furorem meum. et scient vindictam meam dicit dominus deus. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod fecerunt palestini vindictam et ulti se sunt in toto corde. et toto animo interficientes et implentes inimicicias veteres. propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego extendam manum meam super palestinos. et interficiam interfectores. et perdam reliquias maritime regionis. faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore. et scient quia ego dominus cum dedero vindictam meam super eos.

Et factum est in xi. anno. prima mensis. factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pro eo quod dixit tyrus de hierusalem euge confracte sunt porte populorum. conversa est ad me. implebor deserta est. propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego super te tyre. et ascendere ad te faciam gentes multas. sicut ascendit mare fluctuans. et dissipabunt muros tyri. et destruent turres eius. et radam pulverem eius de ea. et dabo eam in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum in medio erit maris. quia ego locutus sum ait dominus deus. Ecce ego extendam manum meam. et erit in direptionem gentibus. Filie quoque eius que sunt in agro gladio interficientur. et scient quia ego dominus. quia hec dicit dominus deus. Ecce ego adducam ad tyrum nabugodonosor regem babilonis ab aquilone regem regum cum equis et equitibus et curribus et cetu populoque magno. Filias tuas que sunt in agro gladio interficiet. et circumdabit te munitionibus. et comportabit aggerem in gyro. et elevabit contra te clipeum. et vineas et arietes temperabit in muros tuos. et turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum suorum operiet te pulvis eorum. a sonitu equitum et rotarum et curruum movebuntur muri tui. Dum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipate. ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas. Populum tuum gladio cedet. et statue tue nobiles in terram cadent. Vastabunt opes tuas. diripient negociationes tuas. et destruent muros tuos. et domos tuas preclaras subvertent. et lapides tuos et ligna tua et pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem cantatorum tuorum. et sonitus cytharatum tuarum non audietur amplius. et dabo te in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum eris in medio maris. nec edificaberis ultra. quia ego dominus locutus sum.

Hec dicit dominus deus tyro. Numquid non a sonitu ruine tue. et gemitu interfectorum tuorum cum occisi fuerint in medio tui commovebuntur insule. Et descendent de sedibus suis omnes principes maris. et auferent exuvias suas. et vestimenta sua varia abicient. et induentur stupore. In terra sedebunt et attoniti super repentino casu tuo ammirabuntur. et assumentes super te lamentum dicent tibi. Quomodo peristi que habitas in mari urbs inclita. que fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis. quos formidabant universi. Nunc stupebunt naves in die pavoris tui. et turbabuntur insule in mari. eo quod nullus egrediatur ex te. quia hec dicit dominus deus. cum dedero urbem desolatam sicut civitates que non habitantur. et adduxero super te abyssum. et operuerint te aque multe. et detraxero te cum his qui descendunt in lacum. ad populum sempiternum. et collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur in lacum ut non habiteris. Porro cum dedero gloriam tuam in terra viventium in nichilum. redigam te et non eris. et requisita ultra non invenieris in sempiternum dicit dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Tu ergo fili hominis assume super tyrum lamentum. et dices tyro que habitat in introitu maris negociationi populorum ad insulas multas. Hec dicit dominus deus. O tyre tu dixisti. Perfecti decoris ego sum. et in corde maris sita. Finitimi tui qui te edificaverunt impleverunt decorem tuum. Abietibus de sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris. Cedrum de lybano tulerunt ut facerent tibi malum. quercus de basan dolaverunt in remos tuos. Transtra tua fecerunt tibi ex ebore indico. et pretoriola de insulis italie. Byssus varia de egypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo tuo. iacinctus et purpura de insulis elysa facta sunt operimentum tuum. Habitatores sydonis et aradii fuerunt remiges tui. Sapientes tui tyre facti sunt gubernatores tui. Senes biblii et prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium varie supellectilis tue. Omnes naves maris et naute earum fuerunt in populo negociationis tue. Perses et lidii et libies erant in exercitu tuo. Viri bellatores tui clipeum et galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo. Filii aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu tuo. Sed et pigmei qui erant in turribus tuis. pharetras tuas suspenderunt in muris tuis per gyrum. ipsi compleverunt pulchritudinem tuam. Kartaginenses negociatores tui a multitudine cunctarum diviciarum argento. ferro. stanno. plumboque repleverunt nundinas tuas. Grecia. tubal et mosoch. ipsi institores tui. mancipia et vasa erea adduxerunt populo tuo. De domo thogorma. equos. et equites. et

mulos adduxerunt ad forum tuum. Filii dedan negotiatores tui. insule multe negotiatio manus tue. dentes eburneos et hebeninos commutauerunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus. propter multitudinem operum tuorum. gemmam. purpuram. et scutulata. et byssum. et sericum. et chodchod. proposuerunt in mercatu tuo. Iuda et terra israhel ipsi institores tui in frumento primo. balsamum et mel. et oleum et resinam proposuerunt in nundinis tuis. Damascenus negotiator tuus. in multitudine operum tuorum. in multitudine diuersarum opum. in uino pingui. in lanis coloris optimi. Dan et grecia et mosel. in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum. stacten et calamum in negotiatione tua. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum. Arabia et uniuersi principes cedar. ipsi negotiatores manus tue. cum agnis et arietibus et hedis uenerunt ad te negotiatores tui. Venditores saba et reema. ipsi negotiatores tui cum uniuersis primis aromatibus. et lapide pretioso et auro quod proposuerunt in mercatu tuo. Aran et chenne et eden negotiatores tui. saba. assur. chelmad uenditores tui. ipsi negotiatores tui multifariam. in inuolucris iacincti et polimitorum. gazarumque pretiosarum. que obuolute et astricte erant funibus.

Cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. naues maris principes tui in negotiatione tua. Et repleta es et glorificata nimis in corde maris. In aquis multis adduxerunt te remiges tui. Ventus auster contriuit te in corde maris. Diuitie tue et thesauri tui. et multiplex instrumentum tuum. naute tui. et gubernatores tui qui tenebant supellectilem tuam. et populo tuo presunt. uiri quoque bellatores tui qui erant in te cum uniuersa multitudine tua que est in medio tui. cadent in corde maris in die ruine tue. A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes. et descendent de nauibus suis omnes qui tenebant remum. Naute et uniuersi gubernatores maris in terra stabunt. et eiulabunt super te uoce magna. et clamabunt amare. et superiacient puluerem capitibus suis. et cinere conspergentur. et radent super te caluicium. et accingentur ciliciis. et plorabunt te in amaritudine animi ploratu amarissimo. et assument super te carmen lugubre. et plangent te. Que est ut tyrus que obmutuit in medio maris? Que in exitu negotiationum tuarum de mari impleuisti populos multos. in multitudine diuitiarum tuarum et populorum tuorum ditasti reges terre. Nunc contrita es a mari in profundis aquarum. opes tue. et omnis multitudo tua que erat in medio tui ceciderunt. Vniuersi habitatores insularum obstupuerunt super te. et reges earum omnes tempestate perculsi mutauerunt uultus. negotiatores populorum sibilauerunt super te. Ad nichilum deducta es. et non eris usque in perpetuum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. dic principi tyri. Hec dicit dominus deus. Eo quod eleuatum est cor tuum. et dixisti deus ego sum. et in cathedra dei sedi in corde maris. cum sis homo et non deus. et dedisti cor tuum quasi cor dei. Ecce sapientior es tu danihele. omne secretum non est absconditum a te. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem. et acquisisti aurum et argentum in thesauris tuis. In multitudine sapientie tue. et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem. et eleuatum est cor tuum in robore tuo. Propterea hec dicit dominus. Eo quod eleuatum est cor tuum quasi cor dei. idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium. et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientie tue. et polluent decorem tuum. interficient et detrahent te. et morieris in interitu occisorum in corde maris. Numquid loquens dices deus ego sum. coram interficientibus te. cum sis homo et non deus in manu occidentium te? Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum. quia ego locutus sum ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. leua planctum super regem tyri. et dices ei. Hec dicit dominus deus. Tu signaculum similitudinis plenus sapientia. et perfectus decore. in deliciis paradisi dei fuisti. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Sardius. topazius. et iaspis. et crisolitus et onix. et berillus. saphirus. et carbunculus. et smaragdus. Aurum opus decoris tui. et foramina tua in die qua conditus es preparata sunt. Tu cherub extentus et protegens. et posui te in monte sancto dei. in medio lapidum ignitorum ambulasti. perfectus in uiis tuis a die conditionis tue. donec inuenta est iniquitas in te. In multitudine negotiationis tue repleta sunt interiora tua iniquitate. et peccasti. et eieci te de monte dei. et perdidi te cherub protegens de medio lapidum ignitorum. Et eleuatum est cor tuum in decore tuo. perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci te. ante faciem regum dedi te ut cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum. et in iniquitate negotiationis tue polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui qui comedat te. et dabo te in cinerem super terram. in conspectu omnium uidentium te. Omnes qui uiderint te in gentibus obstupescent super te. Nichil factus es. et non eris in perpetuum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra sydonem. et prophetabis de ea. et dices. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te sydon et glorificabor in medio tui. et scient quia ego dominus. cum fecero in ea iudicia. et sanctificatus fuero in ea. Et immittam ei pestilentiam et sanguinem in plateis eius. et corruent interfecti in medio eius gladio per circuitum. et scient quia ego dominus. Et non erit ultra domui israhel offendiculum amaritudinis. et spina dolorem inferens. undique per circuitum eorum qui aduersantur eis. et scient quia ego dominus deus. Hec dicit dominus deus. Quando congregauero domum israhel de populis in quibus dispersi sunt. sanctificabor in eis coram gentibus. et habitabunt in terra sua quam dedi seruo meo iacob. Et habitabunt in ea securi. et edificabunt domos. plantabuntque uineas. et habitabunt confidenter cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitum. et scient quia ego dominus deus eorum.

In anno decimo. in decimo mense. undecima die mensis. factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra pharaonem regem egypti. et prophetabis de eo. et de egypto uniuersa. loquere et dices. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te pharao rex egypti draco magne qui cubas in medio fluminum tuorum. et dicis. Meus est fluuius. et ego feci memetipsum. Et ponam frenum in maxillis tuis. et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis. et extraham te de medio fluminum tuorum. et uniuersi pisces tui squamis tuis adherebunt. et proiciam te in desertum. et omnes pisces fluminis tui. Super faciem terre cades. et non colligeris neque congregaberis. Bestiis terre. et uolatilibus celi dedi te ad deuorandum. et scient omnes habitatores egypti quia ego dominus. Pro eo quod fuisti baculus harundineus domui israhel quando apprehenderunt te manu. et confractus es. et lacerasti omnem humerum eorum. et innitentibus eis super te comminutus es. et dissoluisti omnes renes eorum. Propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego adducam super te gladium. et interficiam de te hominem et iumentum. et erit terra egypti in desertum et in solitudinem. et scient quia ego dominus. Pro eo quod dixeris fluuius meus. et ego feci eum. Idcirco ecce ego ad te et ad flumina tua. daboque terram egypti in solitudines gladio dissipatam a turre syenes usque ad terminos ethyopie. Non pertransibit eam pes hominis. neque pes iumenti gradietur in ea. et non habitabitur xl. annis. daboque terram egypti desertam in medio terrarum desertarum. et ciuitates eius in medio urbium subuersarum. et erunt desolate xl. annis. Et dispergam egyptios in nationes. et uentilabo eos in terras. Quia hec dicit dominus deus. Post finem xl. annorum congregabo egyptum de populis in quibus dispersi fuerant. et reducam captiuitatem egypti. et collocabo eos in terra phatures in terra natiuitatis sue. et erunt ibi in regnum humile. et inter regna cetera erit humillima. et non eleuabitur ultra super nationes. et imminuam eos ne imperent gentibus. neque erunt ultra domui israhel in confidentia. docentes iniquitatem ut fugiant et sequantur eos. et scient quia ego dominus deus.

Et factum est in uicesimo et septimo primo anno. in primo mense. in una mensis. factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. nabugodonosor rex babilonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersum tyrum. omne caput decaluatum. et omnis humerus depilatus est. et merces non est reddita ei. neque exercitui eius de tyro pro seruitute qua seruiuit mihi aduersum eam. Propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego dabo nabugodonosor regem babilonis in terra egypti. et accipiet multitudinem eius. et predabitur manubias eius. et diripiet spolia eius. et erit merces exercitui illius. et operi pro quo seruiuit aduersum eam. Dedi ei terram egypti. pro eo quod laborauerit mihi ait dominus deus. In die illo pullulabit cornu domui israhel. et tibi dabo apertum os in medio eorum. et scient quia ego dominus.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. propheta et dic. Hec dicit dominus deus. Vlulate. ue. ue. ue. diei. quia iuxta est dies. et appropinquat dies domini. dies nubis. Tempus gentium erit. et ueniet gladius in egyptum. et erit pauor in ethyopia. cum ceciderint uulnerati in egypto. et ablata fuerit multitudo illius. et destructa fundamenta eius. Ethyopia et lybia et lidi. et omne reliquum uulgus. et chub. et filii terre federis cum eis gladio cadent. Hec dicit dominus deus. Et corruent fulcientes egyptum. et destruetur superbia imperii eius. A turre syenes gladio cadent in ea. ait dominus exercituum. Et dissipabuntur in medio terrarum dissipatarum. et urbes eius in medio ciuitatum desertarum erunt. et scient quia ego dominus. cum dedero ignem in egypto. et attriti fuerint omnes auxiliatores eius. In die illa egredientur nuntii a facie mea in trieribus ad conterendam confidentiam ethyopie. et erit pauor in eis in die egypti. quia absque dubio ueniet. Hec dicit dominus deus. Et cessare faciam multitudinem egypti in manu nabugodonosor regis babilonis. Ipse et populus eius cum eo. fortissimi gentium adducentur ad disperdendam terram. et euaginabunt gladios suos super egyptum. et implebunt terram interfectis. Et faciam alueos fluminum aridos. et tradam terram in manus pessimorum. et dissipabo terram et plenitudinem eius in manu alienorum. Ego dominus locutus sum. Hec dicit dominus deus. Et disperdam simulachra. et cessare faciam ydola de memphis. et dux de terra egypti non erit amplius. Et dabo terrorem in terra egypti. et disperdam terram phatures. et dabo ignem in taphnis. et faciam iudicia in alexandria. et effundam indignationem meam super pelusium robur egypti. et interficiam multitudinem alexandrie. et dabo ignem in egypto. Quasi parturiens dolebit pelusium. et alexandria erit dissipata. et in memphis angustie cotidiane. Iuuenes heliopoleos et bubasti gladio cadent. et ipse captiue ducentur. et in taphnis nigrescet dies. cum contriuero ibi sceptra egypti. et defecerit in ea superbia potentie eius. Ipsam nubes operiet. filie autem eius in captiuitatem ducentur. et faciam iudicia in egypto. et scient quia ego dominus.

Et factum est in xi. anno in primo mense in septima mensis. factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. brachium pharaonis regis egypti confregi. et ecce non est obuolutum ut restitueretur ei sanitas. ut ligaretur pannis. et fasciaretur linteolis. et recepto robore posset tenere gladium. Propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego ad pharaonem regem egypti. et comminuam brachium eius forte sed confractum. et deiciam gladium de manu eius. Et dispergam egyptum in gentibus. et uentilabo eos in terris. Et confortabo brachia regis babilonis. daboque gladium meum in manu eius. et confringam brachia pharaonis. et gement gemitibus interfecti coram facie eius. Et confortabo brachia regis babilonis. et brachia pharaonis concident. et scient quia ego dominus cum dedero gladium meum in manu regis babilonis. et extenderit eum super terram egypti. Et dispergam egyptum in nationes. et uentilabo eos in terras. et scient quia ego dominus.

Et factum est in xi. anno. tertio mense una mensis. factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. dic pharaoni regi egypti. et populo eius. Cui similis factus es in magnitudine tua? Ecce assur quasi cedrus in lybano pulcher ramis. et frondibus nemorosus. excelsusque altitudine. et inter condensas frondes eleuatum est cacumen eius. Aque nutrierunt illum. abyssus exaltauit eum. Flumina eius manabant in circuitu radicum eius. et riuos suos emisit ad uniuersa ligna regionis. Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis. et multiplicata sunt arbusta eius. et eleuati sunt rami eius pre aquis multis. Cumque extendisset umbram suam. in ramis eius fecerunt nidos omnia uolatilia celi. et sub frondibus eius genuerunt bestie saltuum. et sub umbraculo illius habitabat cetus gentium plurimarum. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua. et in dilatatione arbustorum suorum. Erat enim radix illius iuxta aquas multas. Cedri non fuerunt altiores illo in paradyso dei. abietes non ad

equaverunt summitatem eius. et platani non fuerunt eque frondibus illius. Omne lignum paradisi dei non est assimilatum illi et pulchritudini eius. quoniam speciosum feci eum. et multis condensisque frondibus. et emulata sunt eum omnia ligna voluptatis que erant in paradiso dei. Propterea hec dicit dominus deus. Pro eo quod sublimatus est in altitudine. et dedit summitatem suam virentem atque condensam. et elevatum est cor eius in altitudine sua. tradidi eum in manu fortissimi gentium. faciens faciet ei. iuxta impietatem eius eieci eum. Et succident eum alieni et crudelissimi nationum. et proicient eum super montes. et in cunctis convallibus corruent rami eius. et confringentur arbusta eius in universis rupibus terre. et recedent de umbraculo eius omnes populi terre. et relinquent eum. In ruina eius habitaverunt omnia volatilia celi. et in ramis eius fuerunt universe bestie regionis. Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum. neque ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa. nec stabunt in sublimitate sua omnia que irrigantur aquis. quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam in medio filiorum hominum. ad eos qui descendunt in lacum. Hec dicit dominus deus. In die quando descendit ad inferos induxi luctum. operui eum abysso. et prohibui flumina eius. et coercui aquas multas. Contristatus est super eum libanus. et omnia ligna agri concussa sunt. A sonitu ruine eius commovi gentes. cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum. et consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque preclara in libano universa que irrigabantur aquis. Nam et ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio. et brachium uniuscuiusque sedebit sub umbraculo eius in medio nationum. Cui assimilatus es o inclite atque sublimis inter ligna voluptatis. Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam. in medio incircumcisorum dormies. cum his qui interfecti sunt gladio. Ipse est pharao et omnis multitudo eius dicit dominus deus.

Et factum est in duodecimo anno in mense duodecimo. in una mensis. factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis assume lamentum super pharaonem regem egypti. et dices ad eum. Leoni gentium assimilatus es. et draconi qui est in mari. Et ventilabas cornu in fluminibus tuis. et conturbabas aquas pedibus tuis. et conculcabas flumina earum. Propterea hec dicit dominus deus. Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum. et extraham te in sagena mea. Et proiciam te in terram. super faciem agri abiciam te. et habitare faciam super te omnia volatilia celi. et saturabo de te bestias universe terre. Et dabo carnes tuas super montes. et implebo colles tuos sanie tua. et irrigabo terram fetore sanguinis tui super montes. et valles implebuntur ex te. Et operiam cum extinctus fueris celum. et nigrescere faciam stellas eius. Solem nube tegam. et luna non dabit lumen suum. Omnia luminaria celi merere faciam super te. et dabo tenebras super terram tuam dicit dominus deus. cum ceciderint vulnerati tui in medio terre. dicit dominus deus. Et irritabo cor populorum multorum. cum induxero contritionem tuam in gentibus super terras quas nescis. Et stupescere faciam super te populos multos. et reges eorum horrore nimio formidabunt super te. cum volare ceperit gladius meus super facies eorum. et obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruine sue. Quia hec dicit dominus deus. Gladius regis babylonis veniet tibi. in gladiis fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes gentes he. et vastabunt superbiam egypti. et dissipabitur multitudo eius. Et perdam omnia iumenta eius que erant super aquas plurimas. et non conturbabit eas pes hominis ultra. neque ungula iumentorum turbabit eas. Tunc purissimas reddam aquas eorum. et flumina eorum quasi oleum adducam ait dominus deus. cum dedero terram egypti desolatam. Deseretur autem terra a plenitudine sua. quando percussero omnes habitatores eius. et scient quia ego dominus. Planctus est. et plangent eum. filie gentium plangent eum. super egyptum et super multitudinem eius plangent eam ait dominus deus.

Et factum est in duodecimo anno in quintadecima mensis. factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. cane carmen lugubre super multitudinem egypti. et detrahe eam ipsam et filias gentium robustarum ad terram ultimam cum his qui descendunt in lacum. Quo pulchrior es. descende et dormi cum incircumcisis. In medio interfectorum gladio cadent. gladius datus est. attraxerunt eam et omnes populos eius. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni. qui cum auxiliatoribus eius descenderunt. et dormierunt incircumcisi interfecti gladio. Ibi assur et omnis multitudo eius. in circuitu illius sepulchra eius. omnes interfecti. et qui ceciderunt gladio. quorum data sunt sepulchra in novissimis laci. et facta est multitudo eius per gyrum sepulchri eius. universi interfecti cadentesque gladio. qui dederant quondam formidinem in terra viventium. Ibi helam et omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui. omnes hi interfecti ruentesque gladio. qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam. qui posuerunt terrorem suum in terra viventium. et portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. In medio interfectorum posuerunt cubile eius in universis populis eius. in circuitu eius sepulchrum illius. omnes hi incircumcisi et interfecti gladio. Dederant enim terrorem in terra viventium. et portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. in medio interfectorum positi sunt. Ibi mosoch et thubal et omnis multitudo eius. in circuitu eius sepulchra illius. Omnes hi incircumcisi. interfectique et cadentes gladio. quia dederunt formidinem suam in terra viventium. et non dormient cum fortibus cadentibusque et incircumcisis. qui descenderunt ad infernum cum armis suis. et posuerunt gladios suos sub capitibus suis. et fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum. quia terror fortium facti sunt in terra viventium. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris. et dormies cum interfectis gladio. Ibi ydumea et reges eius. et omnes duces eius qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio. et qui cum incircumcisis dormierunt. et cum his qui descendunt in lacum. Ibi principes aquilonis omnes. et universi venatores. qui deducti sunt cum interfectis paventes. et in sua fortitudine confusi. qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio. et portaverunt confusionem suam cum his qui descendunt in lacum. Vidit eos pharao et consolatus est super universa multitudine sua que interfecta est gladio. et portaverunt confusionem suam cum his qui descenderunt in lacum. pharao et omnis exercitus eius ait dominus deus. quia dedit terrorem suum in terra viventium. Et dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio pharao et omnis multitudo eius. ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis loquere ad filios populi tui. et dices ad eos. Terra cum induxero super eam gladium. et tulerit populus terre virum unum de novissimis suis. et constituerit eum super se speculatorem. et ille viderit gladium venientem super terram. et cecinerit buccina. et annuntiaverit populo. audiens autem quisquis ille est sonitum buccine. non se observaverit. veneritque gladius et tulerit eum. sanguis ipsius super caput eius erit. Sonum buccine audivit. et non se observavit. sanguis eius in ipso erit. si autem se custodierit. animam suam salvabit. Quod si speculator viderit gladium venientem. et non insonuerit buccina. et populus non se custodierit. veneritque gladius et tulerit de eis animam. ille quidem in iniquitate sua captus est. sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem. annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium. impie morte morieris. non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua. ipse impius in iniquitate sua morietur. sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annuntiante te ad impium ut a viis suis convertatur. non fuerit conversus a via sua. ipse in iniquitate sua morietur. porro tu animam tuam liberasti. Tu ergo fili hominis dic ad domum israel. Sic locuti estis dicentes. Iniquitates nostre et peccata nostra super nos sunt. et in ipsis nos tabescimus. Quomodo ergo vivere poterimus. Dic ad eos. Vivo ego dicit dominus deus. nolo mortem impii. sed ut convertatur impius a via sua et vivat. Convertimini a viis vestris pessimis. Et quare moriemini domus israel. Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui. Iustitia iusti non liberabit eum in quacumque die peccaverit. et impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua. et iustus non poterit vivere in iustitia sua in quacumque die peccaverit. Etiam si dixero iusto quod vita vivat. et confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem. omnes iustitie eius oblivioni tradentur. et in iniquitate sua quam operatus est in ipsa morietur. Si autem dixero impio morte morieris. et egerit penitentiam a peccato suo. feceritque iudicium et iustitiam. pignus restituerit ille impius. rapinamque reddiderit. in mandatis vite ambulaverit. nec fecerit quicquam iniustum. vita vivet et non morietur. Omnia peccata eius que peccavit non imputabuntur ei. iudicium et iustitiam fecit. vita vivet. Et dixerunt filii populi tui. Non est equi ponderis via domini. et ipsorum via iniusta est. Cum enim recesserit iustus a iustitia sua. feceritque iniquitates. morietur in eis. Et cum recesserit impius ab impietate sua. feceritque iudicium et iustitiam. vivet in eis. Et dicitis. Non est recta via domini. Unumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis domus israel.

Et factum est in duodecimo anno in decimo mense in quinta mensis transmigrationis nostre. venit ad me qui fugerat de ierusalem dicens. Vastata est civitas. Manus autem domini facta fuerat ad me vespere. antequam veniret qui fugerat. aperuitque os meum donec veniret ad me mane. et aperto ore meo non silui amplius. Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis qui habitant in ruinosis his super humum israel. loquentes aiunt. Unus erat abraham. et hereditate possedit terram. nos autem multi sumus. nobis data est terra in possessionem. Idcirco dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Qui in sanguine comeditis. et oculos vestros levatis ad immunditias vestras. et sanguinem funditis. numquid terram hereditate possidebitis. Stetistis in gladiis vestris. fecistis abominationes. et unusquisque uxorem proximi sui polluit. et terram hereditate possidebitis. Hec dices ad eos. Sic dicit dominus deus. Vivo ego. quia qui in ruinosis habitant gladio cadent. et qui in agro est bestiis tradetur ad devorandum. qui autem in presidiis et in speluncis sunt peste morientur. Et dabo terram in solitudinem et in desertum. et deficiet superba fortitudo eius. et desolabuntur montes israel. eo quod nullus sit qui per eos transeat. Et scient quia ego dominus. cum dedero terram eorum desolatam et desertam. propter universas abominationes suas quas operati sunt. Et tu fili hominis. filii populi tui qui loquuntur de te iuxta muros et in ostiis domorum. et dicunt unus ad alterum vir ad proximum suum loquentes. Venite et audiamus quis sit sermo egrediens a domino. Et veniunt ad te quasi si ingrediatur populus. et sedent coram te populus meus. et audiunt sermones tuos. et non faciunt eos. quia in canticum oris sui vertunt illos. et avaritiam suam sequitur cor eorum. Et es eis quasi carmen musicum. quod suavi dulcique sono canitur. et audiunt verba tua. et non faciunt ea. Et cum venerit quod predictum est. ecce enim venit. tunc scient quod prophetes fuerit inter eos.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. propheta de pastoribus israel. propheta et dices pastoribus. Hec dicit dominus deus. Ve pastoribus israel. qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascuntur a pastoribus. Lac comedebatis. et lanis operiebamini. et quod crassum erat occidebatis. gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis. et quod egrotum non sanastis. Quod fractum est non alligastis. et quod abiectum est non reduxistis. et quod perierat non quesistis. sed cum austeritate imperabatis eis. et cum potentia. Et disperse sunt oves mee. eo quod non esset pastor. et facte sunt in devorationem omnium bestiarum agri. et disperse sunt. Erraverunt greges mei in cunctis montibus. et in universo colle excelso. et super omnem faciem terre dispersi sunt greges mei. et non erat qui requireret. non erat inquam qui requireret. Propterea pastores audite verbum domini. Vivo ego dicit dominus deus. quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam. et oves mee in devorationem omnium bestiarum agri. eo quod non esset pastor. neque enim quesierunt pastores gregem meum. sed pascebant pastores semetipsos. et greges meos non pascebant. propterea pastores audite verbum domini. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum. et cessare eos faciam ut ultra non pascant gregem. nec pascant amplius pastores semetipsos. et liberabo gregem meum de ore ipsorum. et non erit ultra eis in escam. quia hec dicit dominus deus.

Ecce ego ipse requiram oves meas. et visitabo eas. Sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum. sic visitabo oves meas. et liberabo eas de omnibus locis in quibus disperse fuerant in die nubis et caliginis. Et educam

cam eas de populis et congregabo eas de terris et inducam eas in terram suam. et pascam eas in montibus Israel in rivis et in cunctis sedibus terrae. In pascuis uberrimis pascam eas et in montibus excelsis Israel erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis virentibus et in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel. Ego pascam oves meas et ego eas accubare faciam dicit dominus deus. Quod perierat requiram et quod abiectum erat reducam et quod confractum fuerat alligabo et quod infirmum fuerat consolidabo et quod pingue et forte custodiam et pascam illas in iudicio. Vos autem greges mei haec dicit dominus deus. Ecce ego iudico inter pecus et pecus arietum et hircorum. Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? Insuper et reliquias pascuarum vestrarum conculcabatis pedibus vestris et cum purissimam aquam biberetis reliquam pedibus vestris turbabatis et oves meae his quae conculcata pedibus vestris fuerant pascebantur et quae pedes vestri turbaverant haec bibebant.

N

Propterea haec dicit dominus deus ad vos. Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum. Pro eo quod lateribus et humeris impingebatis et cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora donec dispergerentur foras. salvabo gregem meum et non erit ultra in rapinam et iudicabo inter pecus et pecus. Et suscitabo super eas pastorem unum qui pascat eas servum meum David. Ipse pascet eas et ipse erit eis in pastorem. Ego autem dominus ero eis in deum et servus meus David princeps in medio eorum. Ego autem dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis et faciam cessare bestias pessimas de terra et qui habitant in deserto securi dormient in saltibus. Et ponam eas in circuitu collis mei benedictionem et deducam imbrem in tempore suo. Pluviae benedictionis erunt. Et dabit lignum agri fructum suum et terra dabit germen suum et erunt in terra sua absque timore et scient quia ego dominus cum contrivero catenas iugi eorum et eruero eos de manu imperantium sibi. Et non erunt ultra in rapinam gentibus neque bestiae terrae devorabunt eos sed habitabunt confidenter absque ullo terrore. Et suscitabo eis germen nominatum et non erunt ultra imminuti fame in terra neque portabunt amplius obprobrium gentium. Et scient quia ego dominus deus eorum cum eis et ipsi populus meus domus Israel ait dominus deus. Vos autem greges mei greges pascuae meae homines estis et ego dominus deus vester dicit dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis pone faciem tuam adversum montem Seir et prophetabis de eo et dices illi. Haec dicit dominus deus. Ecce ego ad te mons Seir et extendam manum meam super te et dabo te desolatum atque desertum. Urbes tuas demoliar et tu desertus eris et scies quia ego dominus. Pro eo quod fueris inimicus sempiternus et concluseris filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum in tempore iniquitatis extremae. Propterea vivo ego dicit dominus deus quoniam sanguini tradam te et sanguis te persequetur et cum sanguinem oderis sanguis persequetur te. Et dabo montem Seir desolatum et desertum et auferam ex eo euntem et redeuntem. Et implebo montes eius occisorum suorum. In collibus tuis et in vallibus tuis atque in torrentibus interfecti gladio cadent. In solitudines sempiternas tradam te et civitates tuae non habitabuntur et scietis quia ego dominus deus. Eo quod dixeris duae gentes et duae terrae meae erunt et hereditate possidebo eas cum dominus esset ibi. Propterea vivo ego dicit dominus deus quia faciam iuxta iram tuam et secundum zelum tuum quem fecisti odio habens eos et notus efficiar per eos cum te iudicavero. Et scies quia ego dominus audivi universa obprobria tua quae locutus es de montibus Israel dicens deserti dati sunt nobis ad devorandum. Et insurrexistis super me ore vestro et derogastis adversum me verba vestra ego audivi. Haec dicit dominus deus. Laetante universa terra in solitudinem te redigam. Sicut gavisus es super hereditatem domus Israel eo quod fuerit dissipata sic faciam tibi. Dissipatus eris mons Seir et omnis Idumea et scient quia ego dominus.

Tu autem fili hominis propheta super montes Israel et dices. Montes Israel audite verbum domini. Haec dicit dominus deus. Eo quod dixerit inimicus de vobis euge altitudines sempiternae in hereditatem datae sunt nobis. propterea vaticinare et dic.

hoc

Haec dicit dominus deus. Pro eo quod desolati estis et conculcati per circuitum et facti in hereditatem reliquis gentibus et ascendistis super labium linguae et obprobrium populi. propterea montes Israel audite verbum domini dei. Haec dicit dominus deus montibus et collibus torrentibus vallibusque et desertis parietibus et urbibus derelictis quae depopulatae sunt et subsannatae a reliquis gentibus per circuitum. Propterea haec dicit dominus deus quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis gentibus et de Idumea universa qui dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio et toto corde et ex animo et eiecerunt eam ut vastarent. Ideo vaticinare super humum Israel et dices montibus et collibus iugis et vallibus. Haec dicit dominus deus. Ecce ego in zelo meo et in furore meo locutus sum eo quod confusionem gentium sustinueritis. Ideo haec dicit dominus deus. Ego levavi manum meam ut gentes quae in circuitu vestro sunt ipsae confusionem suam portent. Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis et fructum vestrum afferatis populo meo Israel. Prope est enim ut veniat quia ecce ego ad vos et convertar ad vos et arabimini et accipietis sementem. Et multiplicabo in vobis homines omnemque domum Israel et inhabitabuntur civitates et ruinosa instaurabuntur. Et replebo vos hominibus et iumentis et multiplicabuntur et crescent et habitare vos faciam sicut a principio bonisque donabo maioribus quam habuistis ab initio et scietis quia ego dominus. Et adducam super vos homines populum meum Israel et hereditate possidebunt te et eris eis in hereditatem et non addes ultra ut absque eis sis. Haec dicit dominus deus. Pro eo quod dicunt de vobis devoratrix hominum es et suffocans gentem tuam. propterea homines non comedes amplius et gentem tuam non necabis ultra ait dominus deus. Nec audiri faciam in te amplius confusionem gentium et obprobrium populorum nequaquam portabis et gentem tuam non amittes amplius ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis domus Israel habitaverunt in humo sua et polluerunt eam in viis suis et in studiis suis iuxta inmunditiam menstruatae facta est via illorum coram me. Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram et in idolis suis polluerunt eam. Et dispersi eos in gentes et ventilati sunt in terras iuxta vias eorum et adinventiones iudicavi illos. Et ingressi sunt ad gentes ad quas introierunt et polluerunt nomen sanctum meum cum diceretur de eis populus domini iste et de terra eius egressi sunt. Et peperci nomini sancto meo quod polluerat domus Israel in gentibus ad quas ingressi sunt. Idcirco dices domui Israel. Haec dicit dominus deus. Non propter vos ego faciam domus Israel sed propter nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. Et sanctificabo nomen meum magnum quod pollutum est inter gentes quod polluistis in medio earum ut sciant gentes quia ego dominus ait dominus exercituum cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de gentibus et congregabo vos de universis terris et adducam vos in terram vestram. Et effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris et ab universis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor novum et spiritum novum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra et dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri. Et faciam ut in praeceptis meis ambuletis et iudicia mea custodiatis et operemini. Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris et eritis mihi in populum et ego ero vobis in deum. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris et vocabo frumentum et multiplicabo illud et non ponam in vos famem. Et multiplicabo fructum ligni et genimina agri ut non portetis ultra obprobrium famis in gentibus. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum studiorumque non bonorum et displicebunt vobis iniquitates vestrae et scelera vestra. Non propter vos ego faciam ait dominus deus notum sit vobis. Confundimini et erubescite super viis vestris domus Israel. Haec dicit dominus deus. In die qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris et habitare fecero urbes et instauravero ruinosa et terra deserta fuerit exculta quae quondam erat desolata in oculis omnis viatoris dicent. Terra inculta facta est ut hortus voluptatis et civitates desertae et destitutae atque suffossae munitae sederunt. Et scient gentes quaecumque derelictae fuerint in circuitu vestro quia ego dominus aedificavi dissipata plantavique inculta ego dominus locutus sum et fecerim.

Haec dicit dominus. Adhuc in hoc invenient me domus Israel ut faciam eis. Multiplicabo eos sicut gregem hominum ut gregem sanctum ut gregem Hierusalem in sollemnitatibus eius. Sic erunt civitates desertae plenae gregibus hominum et scient quia ego dominus.

Facta est super me manus domini et eduxit me in spiritu domini et dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus et circumduxit me per ea in gyro. Erant autem multa valde super faciem campi siccaque vehementer. Et dixit ad me. Fili hominis putasne vivent ossa ista? Et dixi. Domine deus tu nosti. Et dixit ad me. Vaticinare de ossibus istis et dices eis. Ossa arida audite verbum domini. Haec dicit dominus deus ossibus his. Ecce ego intromittam in vos spiritum et vivetis et dabo super vos nervos et succrescere faciam super vos carnes et superextendam in vobis cutem et dabo vobis spiritum et vivetis et scietis quia ego dominus. Et prophetavi sicut praeceperat mihi. Factus est autem sonitus prophetante me et ecce commotio et accesserunt ossa ad ossa unumquodque ad iuncturam suam. Et vidi et ecce super ea nervi et carnes ascenderunt et extenta est in eis cutis desuper et spiritum non habebant. Et dixit ad me. Vaticinare ad spiritum vaticinare fili hominis et dices ad spiritum. Haec dicit dominus deus. A quattuor ventis veni spiritus et insuffla super interfectos istos et reviviscant. Et prophetavi sicut praeceperat mihi. Et ingressus est in ea spiritus et vixerunt steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde. Et dixit ad me. Fili hominis ossa haec universa domus Israel est. Ipsi dicunt. Aruerunt ossa nostra et periit spes nostra et abscisi sumus. Propterea vaticinare et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Ecce ego aperiam tumulos vestros et educam vos de sepulchris vestris populus meus et inducam vos in terram Israel. Et scietis quia ego dominus cum aperuero sepulchra vestra et eduxero vos de tumulis vestris populus meus. Et dedero spiritum meum in vobis et vixeritis et requiescere vos faciam super humum vestram et scietis quia ego dominus locutus sum et feci ait dominus deus.

50

Et factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis sume tibi lignum unum et scribe super illud Iudae et filiorum Israel sociorum eius et tolle lignum alterum et scribe super illud Ioseph lignum Efraim et cunctae domus Israel sociorumque eius. Et adiunge illa unum ad alterum tibi in lignum unum et erunt in unionem in manu tua. Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes. Nonne indicas nobis quid in his tibi velis? loqueris ad eos. Haec dicit dominus deus. Ecce ego assumam lignum Ioseph quod est in manu Efraim et tribus Israel quae iunctae sunt ei et dabo eas pariter cum ligno Iuda et faciam eas in lignum unum et erunt unum in manu eius. Erunt autem ligna super quae scripseris in manu tua in oculis eorum et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum ad quas abierunt et congregabo eos undique et adducam eos ad humum suam. Et faciam eos gentem unam in terra Israel et rex unus erit omnibus imperans et non erunt ultra duae gentes nec dividentur amplius in duo regna neque polluentur ultra in idolis suis et abominationibus suis et cunctis iniquitatibus suis. Et salvos eos faciam de universis sedibus suis in quibus peccaverunt et emundabo eos et erunt mihi populus et ego ero eis deus. Et servus meus David rex super eos et pastor erit omnium eorum. In iudiciis meis ambulabunt et mandata mea custodient et facient ea. Et habitabunt super terram quam dedi servo meo Iacob in qua habitaverunt patres vestri et habitabunt super eam ipsi et filii eorum et filii filiorum eorum usque in sempiternum et David servus meus princeps eorum in perpetuum. Et percutiam illis foedus pacis pactum sempiternum erit eis et fundabo eos et multiplicabo et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Et erit tabernaculum meum in eis et ero eis deus et ipsi erunt mihi populus et scient gentes quia ego dominus sanctificator Israel cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis pone faciem tuam contra Gog et terram Magog principem capitis Mosoch et Thubal et vaticinare de eo et dices ad eum. Haec dicit dominus deus. Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch et Thubal et circumagam te et ponam frenum in maxillis tuis et educam te et omnem exercitum tuum equos et equites vestitos loricis universos multitudinem magnam hasta et clypeum arripientium et gladium. Persae Aethiopes et Libyes cum eis omnes

scutata & galeata. gomer & universa agmina eius. domus thogorma. latera aquilonis & totum robur eius populiq; multi tecum. Prepara & instrue te. & omnem multitudinem tuam que coacervata est ad te. & esto eis in preceptum. Post dies autem multos visitaberis in novissimo annorum venies ad terram que reversa est a gladio congregata de populis multis ad montes isrl. qui fuerunt deserti iugiter. Hec de populis educta est. & habitaverunt in ea confidenter universi. Ascendens autem quasi tempestas venies. & quasi nubes ut operias terram tu & omnia agmina tua. & populi multi tecum. Hec dicit dominus deus. In die illa ascendent sermones sup cor tuum. & cogitabis cogitationem pessimam & dices. Ascendam ad terram absq; muro. vectes & porte non sunt eis. ut diripias spolia & invadas predam. ut inferas manum tuam sup eos. qui deserti fuerant & postea restituti & sup populum qui est congregatus ex gentibus qui possidere cepit & esse habitator umbilici terre. saba & dedan. & negociatores tharsis. & omnes leones eius dicent tibi. Numquid ad sumenda spolia tu venis. Ecce ad diripienda predam congregasti multitudinem tuam. ut tollas argentum & aurum auferas suppellectilem atq; substantiam. & diripias manubias infinitas.

Propterea vaticinare fili hominis. & dices ad gog. Hec dicit dominus deus. Numquid non in die illo cum habitaverit populus meus isrl confidenter scies & venies de loco tuo a lateribus aquilonis tu & populi multi tecum ascensores equorum universi cetus & exercitus vehemens. Et ascendens sup populum meum isrl quasi nubes ut operias terram. In novissimis diebus eris. & adducam te sup terram meam. ut sciant gentes me cum sanctificatus fuero in te. in oculis eorum o gog. Hec dicit dominus deus. Tu ergo ille es de quo locutus sum in diebus antiquis. in manu servorum meorum prophetarum isrl qui prophetaverunt in diebus temporum illorum ut adducerem te sup eos. Et erit in die illa in die adventus gog sup terram isrl ait dominus deus. ascendet indignatio mea in furore meo. & in zelo meo. In igne ire mee locutus sum quia in die illa erit commotio magna sup terram isrl. & commovebuntur a facie mea pisces maris. & volucres celi & bestie agri & omne reptile quod movetur sup humum. cunctiq; homines qui sunt sup faciem terre. & subvertentur montes & cadent sepes. & omnis murus in terram corruet. & convocabo adversum eum in cunctis montibus meis gladium ait dominus deus. Gladius uniuscuiusq; in fratrem suum dirigetur. & iudicabo eum peste & sanguine. & ymbre vehementi. & lapidibus immensis. Ignem & sulphur pluam sup eum. & sup exercitum & sup populos multos qui sunt cum eo. & magnificabor & sanctificabor & notus ero in oculis gentium multarum. & scient quia ego dominus. Tu autem fili hominis vaticinare adversum gog & dices. Hec dicit dominus deus. Ecce ego sup te gog principem capitis mosoch & tubal. & circumagam te & reducam te. & ascendere te faciam de lateribus aquilonis. & adducam te sup montes isrl. & percutiam arcum tuum in manu sinistra tua. & sagittas tuas de manu dextera tua deiciam. Sup montes isrl cades tu. & omnia agmina tua. & populi qui tecum sunt feris. avibus omniq; volatili celi & bestiis terre dedi te ad devorandum. Sup faciem agri cades. quia ego locutus sum ait dominus deus. Et immittam ignem in magog. & in his qui habitant in insulis confidenter. & scient quia ego dominus deus. & nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei isrl. & non polluam nomen sanctum meum amplius & scient gentes quia ego dominus sanctus isrl. Ecce venit & factum est ait dominus deus.

Hec est dies de qua locutus sum. Egredientur habitatores de civitatibus isrl. & succendent & comburent arma. clipeum & hastas. arcus & sagittas. & baculos manus & contos. & succendent ea igni septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus neq; succident de saltibus quoniam arma succendent igne. Et depredabuntur eos quibus prede fuerant & diripient vastatores suos ait dominus deus. Et erit in die illa dabo gog locum nominatum sepulchrum in isrl. vallem viatorum ad orientem maris. que obstupescere faciet pretereuntes. Et sepelient ibi gog & omnem multitudinem eius. & vocabitur vallis multitudinis gog. & sepelient eos domus isrl. ut mundent terram septem mensibus. Sepeliet autem omnis populus terre. & erit eis nominata dies. in qua glorificatus sum ait dominus deus. Et viros constituent iugiter lustrantes terram qui sepeliant & requirant eos. qui remanserant sup faciem terre. & emundent eam. Post menses autem septem querere incipient. & circuibunt peragrantes terram. Cumq; viderint os hominis. statuent iuxta illud titulum donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis gog. nomen autem civitatis amona & mundabunt terram.

Tu ergo fili hominis hec dicit dominus deus. dic omni volucri & universis volatilibus cunctisq; bestiis agri. Convenite properate currite undiq; ad victimam meam quam ego immolo vobis. victimam grandem sup montes isrl. ut comedatis carnes. & bibatis sanguinem. Carnes fortium comedetis. & sanguinem principum terre bibetis. arietum agnorum & hircorum taurorumq; altilium & pinguium omnium. & comedetis adipem in saturitate. & bibetis sanguinem in ebrietate de victima quam ego immolabo vobis. & saturabimini sup mensam meam de equo & de equite forti. & de universis viris bellatoribus ait dominus deus. Et ponam gloriam meam in gentibus & videbunt omnes gentes iudicium meum quod fecerim. & manum meam quam posuerim sup eos. & scient domus isrl quia ego dominus deus eorum a die illa & deinceps. & scient gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus isrl. eo quod reliquerint me & absconderim faciem meam ab eis. & tradiderim eos in manus hostium. & ceciderint in gladio universi. Iuxta inmunditiam eorum & scelus fecerint. & absconderim faciem meam ab illis. Propterea hec dicit dominus deus. Nunc reducam captivitatem iacob. & miserebor omnis domus isrl. & assumam zelum pro nomine sancto meo. & portabunt confusionem suam & omnem prevaricationem qua prevaricati sunt in me. cum habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes. & reduxero eos de populis & congregavero de terris inimicorum suorum. & sanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarum. & scient quia ego dominus deus eorum eo quod transtulerim eos in nationes. & congregavero eos sup terram suam. & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. & non abscondam ultra faciem meam ab eis. eo quod effuderim spiritum meum sup domum isrl ait dominus deus.

In XXV. quinto anno transmigrationis nostre in exordio anni decima mensis xiiii. anno. postquam percussa est civitas in ipsa hac die. facta est sup me manus domini. & adduxit me illuc in visione dei. Adduxit me in terram isrl. & dimisit me sup montem excelsum nimis sup quem erat quasi edificium civitatis vergentis ad austrum. & introduxit me illuc. Et ecce vir cuius erat species quasi species eris. & funiculus lineus in manu eius. & calamus mensure in manu eius. stabat autem in porta. Et locutus est ad me idem vir. Fili hominis, vide oculis tuis. & auribus tuis audi. & pone cor tuum in omnia que ostendam tibi. quia ut ostendantur tibi adductus es huc. Annuntia omnia que tu vides domui isrl. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undiq; & in manu viri calamus mensure sex cubitorum & palmo. Et mensus est latitudinem edificii calamo uno. altitudinem quoq; calamo uno. Et venit ad portam que respiciebat viam orientalem. & ascendit per gradus eius. & mensus est limen porte calamo uno latitudinem. id est limen unum calamo uno in latitudine. & thalamum uno calamo in longum. & uno calamo in latum. & inter thalamos quinq; cubitos. & limen porte iuxta vestibulum porte intrinsecus calamo uno. Et mensus est vestibulum porte octo cubitorum & frontem eius duobus cubitis. Vestibulum autem porte intrinsecus erat porro thalami porte ad viam orientalem. tres hinc. & tres inde. Mensura una trium. & mensura una frontium ex utraq; parte. Et mensus est latitudinem liminis porte decem cubitorum. & longitudinem porte xiii. cubitorum. & marginem ante thalamos cubiti unius. & cubitus unus finis utrimq; Thalami autem sex cubitorum erant hinc & inde. Et mensus est portam a tecto thalami usq; ad tectum eius. latitudinem xxv. quinq; cubitorum. ostium contra ostium. Et fecit frontes per lx. cubitos & ad frontem atrii porte undiq; per circuitum. & ante faciem porte que pertingebat usq; ad faciem vestibuli porte interioris. l. cubitos & fenestras obliquas in thalamis & in frontibus eorum que erant intra portam undiq; per circuitum. Similiter autem erant & in vestibulis fenestre per gyrum intrinsecus. & ante frontes pictura palmarum celata. Et eduxit me ad atrium exterius & ecce gazophilatia & pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum. xxx. gazophilatia in circuitu pavimenti. & pavimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem a facie porte inferioris usq; ad frontem atrii interioris extrinsecus centum cubitos ad orientem & ad aquilonem. Portam quoq; que respiciebat viam aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine. & thalamos eius tres hinc & tres inde. & frontem eius. & vestibulum eius secundum mensuram porte prioris l. cubitorum longitudinem eius. & latitudinem xxv. cubitorum. Fenestre autem eius & vestibulum & sculpture secundum mensuram porte que respiciebat ad orientem. Et septem graduum erat ascensus eius. & vestibulum ante eam. & porta atrii interioris contra portam aquilonis & orientalem. Et mensus est a porta usq; ad portam. c. cubitis. Et eduxit me ad viam australem. & ecce porta que respiciebat ad austrum. Et mensus est frontem eius & vestibulum eius iuxta mensuras superiores. & fenestras eius & vestibula in circuitu sicut fenestras ceteras. l. cubitorum longitudine. & latitudine xxv. cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam. Et vestibulum ante fores eius & celate palme erant una hinc. & altera inde in fronte eius. Et porta atrii interioris in via australi & mensus est a porta usq; ad portam in via australi. c. cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem. & mensus est portam iuxta mensuras superiores. thalamum eius & frontem eius. & vestibulum eius eisdem mensuris & fenestras eius. & vestibulum eius in circuitu l. cubitos longitudinis & latitudinis xxv. cubitos & vestibulum per gyrum longitudine xxv. cubitorum. & latitudine quinq; cubitorum. & vestibulum eius ad atrium exterius. & palmas eius in fronte. Et octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem & mensus est portam secundum mensuras. thalamum eius & frontem eius. & vestibulum eius sicut supra. & fenestras eius & vestibula eius in circuitu longitudine l. cubitorum. & latitudine xxv. cubitorum. & vestibulum eius id est atrii exterioris & palme celate in fronte eius hinc & inde. & in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam que respiciebat ad aquilonem & mensus est secundum mensuras superiores thalamum eius. & frontem eius. & vestibulum eius. & fenestras eius per circuitum longitudine l. cubitorum. latitudine xxv. cubitorum. Et vestibulum eius respiciebat in atrium exterius. & celatura palmarum in fronte eius hinc & inde. In octo gradibus ascensus eius. Et per singula gazophilatia ostium in frontibus portarum & ibi lavabant sacerdotes holocaustum. Et in vestibulo porte due mense hinc. & due mense inde. ut immolaretur sup eas holocaustum & pro peccato. & pro delicto. Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium porte que pergit ad aquilonem due mense. & ad latus alterum ante vestibulum porte due mense. iiii. mense hinc. & iiii. mense inde per latera porte. Octo mense erant sup quas immolabant. iiii. autem mense ad holocaustum de lapidibus quadris extructe longitudine cubiti unius & dimidii. & latitudine cubiti unius sup quas ponant vasa in quibus immolatur holocaustum & victima. & labia earum palmi unius reflexa intrinsecus per circuitum. sup mensas autem carnes oblationis. Et extra portam interiorem gazophilatia cantorum in atrio interiori quod erat in latere porte respicientis ad aquilonem & facies eorum contra viam australem una ex latere porte orientalis que respiciebat ad viam aquilonis. Hoc est gazophilatium quod respicit viam meridianam sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi. Porro gazophilatium quod respicit viam aquilonis sacerdotum erit qui excubant in ministerio altaris. Isti sunt filii sadoch qui accedunt de filiis levi ad dominum ut ministrent ei. Et mensus est atrium longitudine c. cubitorum. & latitudine c. cubitorum per quadrum. Et altare ante faciem templi. Et introduxit me in vestibulum templi. & mensus est vestibulum quinq; cubitis. & latitudine porte trium cubitorum hinc. & trium cubitorum inde. longitudinem autem vestibuli xx. cubitorum. & latitudinem xi. cubitorum. Et octo gradibus ascendebatur ad eam. & columne erant in frontibus una hinc. & altera inde.

Et introduxit me in templum. & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc. & sex cubitos latitudinis inde. latitudinem tabernaculi. Et latitudo porte x. cubitorum erat. & latera porte

quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde. Et mensus est longitudinem eius xl cubitorum, et latitudinem xx cubitorum. Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portae duos cubitos, et portam decem cubitorum, et latitudinem portae septem cubitorum. Et mensus est longitudinem eius xx cubitorum, et latitudinem eius xx cubitorum ante faciem templi. Et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum. Et mensus est parietem domus sex cubitorum, et latitudinem lateris iiii cubitorum undique per circuitum domus. Latera autem latus ad latus bis xxx tria, et erant eminentia quae ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, ut continerent et non attingerent parietem templi. Et platea erat in rotundum ascendens sursum per cocleam, et in cenaculum templi deferebat per girum. Ideirco latius erat templum in superioribus, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. Et vidi in domo altitudinem per circuitum fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio. Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum, et erat interior domus in lateribus domus. Et inter gazophilacia latitudinem xx cubitorum in circuitu domus undique. Et ostium lateris ad orientem, ostium unum ad viam aquilonis, et ostium unum ad viam australem. Et latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu. Et aedificium quod erat separatum versumque ad viam respicientem ad mare latitudinis lxx cubitorum. Paries autem aedificii quinque cubitorum latitudinis per circuitum, et longitudo eius xc cubitorum. Et mensus est domus longitudinem c cubitorum, et quod separatum erat aedificium et parietes eius longitudinis c cubitorum. Latitudo autem ante faciem domus et eius quod erat separatum contra orientem c cubitorum. Et mensus est longitudinem aedificii contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum, et ethecas ex utraque parte c cubitorum, et templum interius et vestibula atrii. Limina et fenestras obliquas et ethecas in circuitu per tres partes contra uniuscuiusque limen, stratumque ligno per girum in circuitu. Terra autem usque ad fenestras, et fenestrae clausae super ostia, et usque ad domum interiorem, et forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus et forinsecus ad mensuram. Et fabrefacta cherubim et palmae, et palma inter cherub et cherub. Duasque facies habebat cherub: faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, et faciem leonis iuxta palmam ex altera parte, expressa per omnem domum in circuitu. De terra usque ad superiora portae cherubim et palmae caelatae erant in pariete templi. Limen quadrangulum, et facies sanctuarii aspectus contra aspectum altaris lignei. Trium cubitorum altitudo eius, et longitudo eius duorum cubitorum. Et anguli eius et longitudo eius et parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Haec mensa coram domino. Et duo ostia erant in templo et in sanctuario. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quae in se invicem plicabantur. Bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. Et caelata erant in ipsis ostiis templi cherubin et sculpturae palmarum, sicut in parietibus quoque expressae erant. Quam ob rem erant et grossiora ligna in vestibuli fronte forinsecus, super quae fenestrae erant obliquae, et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus latitudinemque parietum. Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad aquilonem. Et induxit me in gazophilacium quod erat contra separatum aedificium et contra aedem vergentem ad aquilonem in faciem longitudinis c cubitos ostii aquilonis, et latitudinis l cubitos, e contra xx cubitos atrii interioris, et contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici. Et ante gazophilacia deambulatio x cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viae cubiti unius. Et ostia earum ad aquilonem, ubi erant gazophilacia in superioribus humiliora, quia supportabant porticus quae ex illis eminebant de inferioribus et de mediis aedificii. Tristega enim erant, et non habebant columnas sicut erant columnae atriorum. Propterea eminebant de inferioribus et de mediis a terra cubitis l. Et peribolus exterior secundum gazophilacia quae erant in via atrii exterioris ante gazophilacia. Longitudo eius l cubitorum, quia longitudo erat gazophilaciorum atrii exterioris l cubitorum, et longitudo ante faciem templi c cubitorum. Et erat subter gazophilacia haec introitus ab oriente ingredientium in ea de atrio exteriori. In latitudine periboli atrii quod erat contra viam orientalem in facie aedificii separati. Et erant ante aedificium gazophilacia, et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophilaciorum quae erant in via aquilonis. Secundum longitudinem eorum sic et latitudo eorum. Et omnis introitus eorum et similitudines et ostia eorum secundum ostia gazophilaciorum quae erant in via respiciente ad notum. Ostium in capite viae, quae via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus. Et dixit ad me: Gazophilacia aquilonis et gazophilacia austri quae sunt ante aedificium separatum, haec sunt gazophilacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad dominum in sancta sanctorum. Ibi ponent sancta sanctorum, et oblationem pro peccato et pro delicto. Locus enim sanctus est. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius, et ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt, vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum. Cumque complesset mensuras domus interioris, et eduxit me per viam portae quae respiciebat ad viam orientalem, et mensus est eam undique per circuitum. Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensurae quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum. Et mensus est contra ventum aquilonem quingentos calamos in calamo mensurae per girum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum. Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae. Per iiii ventos mensus est illud. Murum eius undique per circuitum, longitudine quingentorum cubitorum et latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium et vulgi locum.

Et duxit me ad portam quae respiciebat ad viam orientalem. Et ecce gloria dei israhel ingrediebatur per viam orientalem, et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a maiestate eius. Et vidi visionem secundum speciem quam videram quando venit ut disperderet civitatem, et species secundum aspectum quem videram iuxta fluvium chobar. Et cecidi super faciem meam, et maiestas domini ingressa est templum per viam portae quae respiciebat ad orientem. Et elevavit me spiritus et introduxit me in atrium interius, et ecce erat repleta gloria domus domini.

Et audivi loquentem ad me de domo, et vir qui stabat iuxta me dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum israhel in aeternum. Et non polluent ultra domus israhel nomen sanctum meum, ipsi et reges eorum in fornicationibus suis et in ruinis regum suorum et in excelsis, qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, et postes suos iuxta postes meos. Et murus erat inter me et eos, et polluerunt nomen sanctum meum in abhominationibus quas fecerunt. Propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam et ruinas regum suorum a me, et habitabo in medio eorum semper. Tu autem fili hominis ostende domui israhel templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam, et erubescant ex omnibus quae fecerunt. Figuram domus et fabricae eius, exitus et introitus, et omnem descriptionem eius, et universa praecepta eius, cunctumque ordinem eius, et omnes leges eius ostende eis, et scribes in oculis eorum, ut custodiant omnes descriptiones eius et praecepta illius, et faciant ea. Ista est lex domus in summitate montis. Omnis finis eius in circuitu sanctum sanctorum est. Haec ergo est lex domus. Istae autem mensurae altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum et palmum. In sinu eius erat cubitus et cubitus in latitudine, et diffinitio usque ad labium eius in circuitu palmus unus. Haec quoque erat fossa altaris. Et de sinu terrae usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo cubiti unius. Ipse autem arihel iiii cubitorum, et ab arihel usque sursum cornua iiii. Et arihel xii cubitorum in longitudine per xii cubitos latitudinis, quadrangulatum aequis lateribus. Et crepido xiiii cubitorum longitudinis per xiiii latitudinis in iiii angulis eius, et corona in circuitu eius dimidii cubiti, et sinus eius unius cubiti per circuitum. Gradus autem eius versi ad orientem. Et dixit ad me: Fili hominis, haec dicit dominus deus: Hi sunt ritus altaris in qua die fuerit fabricatum, ut offeratur super illud holocaustum, et effundatur sanguis. Et dabis sacerdotibus et levitis qui sunt de semine sadoch, qui accedunt ad me, ait dominus deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato. Et assumens de sanguine eius pones super iiii cornua eius et super iiii angulos crepidinis et super coronam in circuitu, et mundabis illud et expiabis. Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato, et combures illum in separato loco domus extra sanctuarium. Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato, et expiabunt altare sicut expiaverunt in vitulo. Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, et arietem de grege immaculatum, et offeres eos in conspectu domini. Et mittent sacerdotes super eos sal, et offerent eos holocaustum domino. Septem diebus facies hircum pro peccato cottidie, et vitulum de armento et arietem de pecoribus immaculatos offerent. Septem diebus expiabunt altare et mundabunt illud, et implebunt manum eius. Expletis autem septem diebus in die octava et ultra facient sacerdotes super altare holocausta vestra, et quae pro pace offerunt, et placatus ero vobis, ait dominus deus.

Et convertit me ad viam portae sanctuarii exterioris quae respiciebat ad orientem, et erat clausa. Et dixit dominus ad me: Porta haec clausa erit et non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam dominus deus israhel ingressus est per eam, eritque clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram domino. Per viam vestibuli portae ingredietur, et per viam eius egredietur. Et adduxit me per viam portae aquilonis in conspectu domus. Et vidi, et ecce implevit gloria domini domum domini. Et cecidi in faciem meam, et dixit dominus ad me: Fili hominis, pone cor tuum, et vide oculis tuis, et auribus tuis audi omnia quae ego loquor ad te de universis caerimoniis domus domini et de cunctis legibus eius. Et pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii. Et dices ad exasperantem me domum israhel: Haec dicit dominus deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra, domus israhel, eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo et polluant domum meam. Et offertis panes meos, adipem et sanguinem, et dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris. Et non servastis praecepta sanctuarii mei, et posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismet ipsis.

Haec dicit dominus deus: Omnis alienigena incircumcisus corde et incircumcisus carne non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum israhel. Sed et levitae qui longe recesserunt a me in errore filiorum israhel, et erraverunt a me post idola sua, et portaverunt iniquitatem suam, erunt in sanctuario meo aeditui et ianitores portarum domus et ministri domus. Ipsi mactabunt holocausta et victimas populi, et ipsi stabunt in conspectu eorum ut ministrent eis. Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, et facti sunt domui israhel in offendiculum iniquitatis. Idcirco levavi manum meam super eos, dicit dominus deus, et portaverunt iniquitatem suam. Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedant ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam et scelera sua quae fecerunt. Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius et in universis quae fiunt in ea.

SI.

Sacerdotes autem levitae filii sadoch, qui custodierunt caerimonias sanctuarii mei cum errarent filii israhel a me, ipsi accedant ad me ut ministrent mihi, et stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem et sanguinem, ait dominus deus. Ipsi ingredientur sanctuarium meum, et ipsi accedant ad mensam meam ut ministrent mihi, et custodiant caerimonias meas. Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur, nec ascendet super eos quicquam laneum quando ministrant in portis atrii interioris et intrinsecus. Vittae lineae erunt in capitibus eorum, et feminalia linea erunt in lumbis eorum, et non accingentur in sudore. Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophilacio sanctuarii, et vestient se vestimentis aliis, et non sanctificabunt populum in vestibus suis. Caput autem suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondent capita sua. Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius. Et viduam et repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus israhel; sed et viduam quae fuerit vidua a sacerdote accipient. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum et pollutum, et inter mundum et inmundum ostendent eis. Et cum fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis et iudicabunt. Leges meas et praecepta mea in omnibus sollempnitatibus meis custodient, et sabbata mea sanctificabunt. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem et matrem, et filium et filiam, et fratrem et sororem quae alterum virum non habuit, in quibus contaminabuntur. Et postquam fuerit emundatus, septem

dies enumerabuntur ei. Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait dominus deus.

Non erit autem eis hereditas; ego hereditas eorum. Et possessionem non dabitis eis in Israhel; ego enim sum possessio eorum. Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent, et omne votum in Israhel ipsorum erit. Et primitiva omnium primogenitorum et omnia libamina ex omnibus que offeruntur sacerdotum erunt. Et primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui sue. Omne morticinum et captum a bestia de avibus et pecoribus non comedent sacerdotes. Cumque ceperitis terram dividere sorte, separate primitias domino, sanctificatum de terra longitudine XX. quinque milia, et latitudine X. milia; sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum, et L. cubitis in suburbana eius per gyrum. Et a mensura ista mensurabitur longitudine XX. quinque milium et latitudine X. milium, et in ipso erit templum sanctumque sanctorum. Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii qui accedunt ad ministerium domini; et erit eis locus in domos et in sanctuarium sanctitatis. XX. autem quinque milia longitudinis et X. milia latitudinis erunt levites qui ministrant domui. Ipsi possidebunt XX. gazophilacia. Et possessionem civitatis dabitis quinque milia latitudinis et longitudinis XX. quinque milia secundum separationem sanctuarii omni domui Israhel. Principi quoque hinc et inde in separationem sanctuarii et in possessionem civitatis contra faciem separationis sanctuarii et contra faciem possessionis urbis a latere maris usque ad mare, et a latere orientis usque ad orientem. Longitudine autem iuxta unamquamque partem a termino occidentali usque ad terminum orientalem. De terra erit possessio in Israhel; et non populabuntur ultra principes populum meum, sed terram dabunt domui Israhel secundum tribus eorum. Hec dicit dominus deus: Sufficiat vobis principes Israhel. Iniquitatem et rapinas intermittite, et iudicium et iustitiam facite. Separate confinia vestra a populo meo, ait dominus deus. Stateram iustam et ephi iustum et bathus iustus erit vobis. Ephi et bathus equalia et unius mensure erunt, ut capiat decimam partem chori bathus, et decimam partem chori ephi; iuxta mensuram chori erit equa libratio eorum. Siclus autem XX. obolos habeat. Porro XX. sicli et XX. quinque sicli et quindecim sicli mnam faciunt. Et hec sunt primitie quas tolletis: sextam partem ephi de choro frumenti, et sextam partem ephi de choro hordei. Mensura quoque olei, bathus olei, decima pars chori est, et decem bathi chorum faciunt, quia decem bathi implent chorum. Et arietem unum de grege ducentorum de his que nutriunt Israhel in sacrificium et in holocaustum et pacifica ad expiandum pro eis, ait dominus deus. Omnis populus terre tenebitur primitiis his. Principi in Israhel et super principem erunt holocausta et sacrificium et libamina in sollempnitatibus et in kalendis et in sabbatis et in universis sollempnitatibus domus Israhel. Ipse faciet sacrificium pro peccato et holocaustum et pacifica ad expiandum pro domo Israhel.

Hec dicit dominus deus Israhel: In primo mense una mensis sumes vitulum de armento immaculatum, et expiabis sanctuarium. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato, et ponet in postibus domus et in IIII. angulis crepidinis altaris et in postibus porte atrii interioris. Et sic facies in septima mensis pro unoquoque qui ignoravit et errore deceptus est, et expiabis pro domo. In primo mense XIIII. mensis erit vobis pasche sollempnitas. Septem diebus azima comedentur. Et faciet princeps in die illa pro se et pro universo populo terre vitulum pro peccato. Et in septem dierum sollempnitate faciet holocaustum domino septem vitulos et septem arietes immaculatos cottidie septem diebus, et pro peccato hyrcum caprarum cottidie. Et sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem faciet, et olei hin per singula ephi. Septimo mense XV. die mensis in sollempnitate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies tam pro peccato quam pro holocausto et in sacrificio et in oleo.

Hec dicit dominus deus: Porta atrii interioris que respicit ad orientem erit clausa sex diebus in quibus opus fit, die autem sabbati aperietur, sed et in die kalendarum aperietur. Et intrabit princeps per viam vestibuli porte deforis, et stabit in limine porte, et facient sacerdotes holocausta eius et pacifica eius, et adorabit super limen porte et egredietur. Porta autem non claudetur usque ad vesperam. Et adorabit populus terre ad ostium porte illius in sabbatis et in kalendis coram domino. Holocaustum autem hoc offeret princeps domino in die sabbati sex agnos immaculatos et arietem immaculatum, et sacrificium ephi per arietem; agnis autem sacrificium quod dederit manus eius, et olei hin per singula ephi. In die autem kalendarum vitulum de armento immaculatum. Et sex agni et arietes immaculati erunt. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium; agnis autem sicut invenerit manus eius, et olei hin per singula ephi. Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli porte ingrediatur, et per eandem viam exeat. Et cum intrabit populus terre in conspectu domini in sollempnitatibus, qui ingreditur per portam aquilonis ut adoret, egrediatur per viam porte meridiane; porro qui ingreditur per viam porte meridiane, egrediatur per viam porte aquilonis. Non revertatur per viam porte per quam ingressus est, sed e regione illius egrediatur. Princeps autem in medio eorum erit. Cum ingredientibus ingredietur, et cum egredientibus egredietur. Et in nundinis et in sollempnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem; agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus eius, et olei per singula ephi. Cum autem fecerit princeps spontaneum sacrificium aut pacifica voluntaria domino, aperietur ei porta que respicit ad orientem, et faciet holocaustum suum et pacifica sua sicut fieri solet in die sabbati, et egredietur, claudeturque porta postquam exierit. Et agnum eiusdem anni immaculatum faciet holocaustum cottidie domino; semper mane faciet illud. Et sacrificium faciet super eo cata mane mane sextam partem ephi, et de oleo tertiam partem hin ut misceatur simile. Sacrificium domino legitimum iuge atque perpetuum. Faciet agnum et sacrificium et oleum cata mane mane holocaustum sempiternum.

Hec dicit dominus deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis, hereditas eius filiorum suorum erit; possidebunt eam hereditarie. Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, et revertetur ad principem; hereditas autem eius filiis eius erit. Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam et de possessione eorum, sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis, ut non dispergatur

populus meus unusquisque a possessione sua.

Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere porte in gazophilacia sanctuarii ad sacerdotes que respiciebant ad aquilonem. Et erat ibi locus vergens ad occidentem. Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacrificium sacerdotes pro peccato et pro delicto, ut non efferant in atrio exteriori, et sanctificetur populus. Et eduxit me in atrium exterius, et circumduxit me per IIII. angulos atrii. Et ecce atriolum erat in angulo atrii, et atriola singula per angulos atrii. In IIII. angulis atrii atriola disposita XL. cubitorum per longum et XXX. per latum. Mensure unius IIII. erant. Et paries per circuitum ambiens IIII. atriola, et culine fabricate erant subter porticus per gyrum. Et dixit ad me: Hec est domus culinarum in qua coquent ministri domus domini victimas populi. Et convertit me ad portam domus, et ecce aque egrediebantur subter limen domus ad orientem. Facies enim domus respiciebat ad orientem; aque autem descendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris. Et eduxit me per viam porte aquilonis, et convertit me ad viam foras portam exteriorem viam que respiciebat ad orientem. Et ecce aque redundantes a latere dextro cum egrederetur vir ad orientem qui habebat funiculum in manu sua. Et mensus est mille cubitos, et transduxit me per aquam usque ad talos. Rursumque mensus est mille cubitos, et transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus est mille, et transduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potui transire, quoniam intumuerant aque profundi torrentis qui non potest transvadari. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me et convertit me ad ripam torrentis. Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna nimis multa ex utraque parte. Et ait ad me: Aque iste que egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis et descendunt ad plana deserti, intrabunt mare et exibunt, et sanabuntur aque. Et omnis anima vivens que serpit quocumque venerit torrens vivet, et erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aque iste; et sanabuntur et vivent omnia ad que venerit torrens. Et stabunt super illa piscatores; ab engaddi usque ad engallim siccatio sagenarum erunt. Plurime species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni multitudinis nimie. In litoribus autem eius et in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. Et super torrentem orietur in ripis eius ex utraque parte omne lignum pomiferum. Non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus eius. Per singulos menses afferet primitiva, quia aque eius de sanctuario egredientur; et erunt fructus eius in cibum et folia eius ad medicinam sanitatemque gentium.

Hec dicit dominus deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in XII. tribubus Israhel, quia Ioseph duplicem funiculum habet. Possidebitis autem eam singuli eque ut frater suus, super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris; et cadet terra hec vobis in possessionem. Hic est autem terminus terre ad plagam septentrionalem: a mari magno via bethalon venientibus sadada, emath, berotha, sabarim que est inter terminum damasci et confinium emath, domus atthicon que est iuxta terminos auran. Et erit terminus a mari usque ad atrium enon terminus damasci, et ab aquilone ad aquilonem terminus emath; plaga autem septentrionalis. Porro plaga orientalis de medio auran et de medio damasci et de medio galaad et de medio terre Israhel Iordanis disterminans ad mare orientale. Metiemini etiam plagam orientalem. Plaga autem australis meridiana a thamar usque ad aquas contradictionis cades, et torrens usque ad mare magnum a confinio per directum donec venias emath. Hec est plaga maris. Et dividetis terram istam vobis per tribus Israhel, et mittetis eam in hereditatem vobis et advenis qui accesserint ad vos qui genuerunt filios in medio vestrum, et erunt vobis sicut indigene inter filios israhel. Vobiscum divident possessionem in medio tribuum Israhel. In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait dominus deus. Et hec nomina tribuum a finibus aquilonis iuxta viam methalon pergentibus emath, atrium enon terminus damasci ad aquilonem iuxta emath. Et erit ei plaga orientalis mare dan una. Et a termino dan a plaga orientali usque ad plagam maris aser una. Et super terminum aser a plaga orientali usque ad plagam maris neptalim una. Et super terminum neptali a plaga orientali usque ad plagam manasse una. Et super terminum manasse a plaga orientali usque ad plagam maris effraim una. Et super terminum effraim a plaga orientali usque ad plagam maris ruben una. Et super terminum ruben a plaga orientali usque ad plagam maris iuda una. Et super terminum iuda a plaga orientali usque ad plagam maris erunt primitie quas separabitis XX. quinque milibus latitudinis et longitudinis sicut singule partes a plaga orientali usque ad plagam maris; et erit sanctuarium in medio eius. Primitie quas separabitis domino longitudo XX. quinque milibus et latitudo decem milibus.

Hee autem erunt primitie sanctuarii sacerdotum: ad aquilonem longitudinis XX. quinque milia, et ad mare latitudinis X. milia, sed et ad orientem latitudinis X. milia, et ad meridiem longitudinis XX. quinque milia; et erit sanctuarium domini in medio eius. Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis sadoch qui custodierunt cerimonias meas et non erraverunt cum errarent filii Israhel sicut erraverunt et levite. Et erunt eis primitie de primitiis terre sanctum sanctorum iuxta terminum levitarum. Sed et levitis similiter iuxta fines sacerdotum XX. quinque milia longitudinis et latitudinis X. milia. Omnis longitudo XX. quinque milium et latitudo X. milium. Et non venundabunt ex eo neque mutabunt, nec transferentur primitie terre, quia sanctificate sunt domino. Quinque milia autem que supersunt in latitudine per XX. quinque milia profana erunt urbis in habitaculum et in suburbana. Et erit civitas in medio eius. Et hee mensure eius: ad plagam septentrionalem l. et IIII. milia, et ad plagam meridianam l. et IIII. milia, ad plagam orientalem l. et IIII. milia, et ad plagam occidentalem l. et IIII. milia. Erunt autem suburbana civitatis ad aquilonem ducenta quinquaginta, et ad meridiem ducenta l., et ad orientem ducenta l., et ad mare ducenta l. Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, X. milia in orientem et X. milia ad occidentem, erunt sicut primitie sanctuarii, et erunt fruges eius in panes his qui serviunt civitati. Servientes autem civitati operabuntur ex omnibus tribubus Israhel. Omnes primitie XXV. milium per XXV. milia in quadrum separabuntur in primitias sanctuarii et possessionem civitatis. Quod autem reliquum fuerit principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii et possessionis civitatis e regione XXV. milium primitiarum usque ad terminum orientalem. Sed et a mari e regione XXV. milium usque ad terminum maris similiter in partibus principis erit. Et erunt primitie sanctuarii et sanctuarium templi in medio

dio eius. De possessione autem levitarum et de possessione civitatis in medio partium principis erit inter terminum Iuda et inter terminum Beniamin, et ad principem pertinebit. Et reliquis tribubus: a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Beniamin una. Et contra terminum Beniamin a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Symeon una. Et super terminum Symeonis a plaga orientali usque ad plagam occidentis Ysachar una. Et super terminum Ysachar a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Zabulon una. Et super terminum Zabulon a plaga orientali usque ad plagam maris Gad una. Et super terminum Gad a plaga austri in meridie: et erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra mare magnum. Haec est terra quam mittetis in sortem tribubus Israhel: et hae partitiones earum, ait Dominus Deus. Et hi egressus civitatis. A plaga septentrionali quingentos et quattuor milia mensurabis. Et portae civitatis in nominibus tribuum Israhel. Portae tres a septentrione, porta Ruben una, porta Iuda una, porta Levi una. Et ad plagam orientalem quingentos et quattuor milia, et portae tres: porta Ioseph una, porta Beniamin una, porta Dan una. Et ad plagam meridianam quingentos et quattuor milia metieris. Et portae tres: porta Symeon una, porta Ysachar una, porta Zabulon una. Et ad plagam occidentalem quingentos et quattuor milia, et portae eorum tres: porta Gad una, porta Aser una, porta Neptalim una. Per circuitum decem et octo milia. Et nomen civitatis ex illa die: Dominus ibidem. Amen.

Explicit Ezechiel

DANIHELEM PROPHETAM iuxta septuaginta interpretes domini salvatoris ecclesiae non legunt, utentes Theodotionis editione. Et hoc cur acciderit nescio. Sive enim quia sermo chaldaicus est, et quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt LXX interpretes easdem lineas in translatione servare; sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis chaldeam linguam sciente editus liber est; sive aliud quid causae extiterit ignorans, hoc unum affirmare possum quod multum a veritate discordet, et recto iudicio repudiatus est. Sciendum quippe est Danielem maxime et Esdram hebraicis quidem litteris, sed chaldaico sermone conscriptos, et unam Hieremiae pericopen; Iob quoque cum arabica lingua plurimam habere societatem. Denique et ego adolescentulus post Quintiliani et Tullii lectionem ac flores rhetoricos cum me in linguae huius pistrinum reclusissem, et multo sudore multoque tempore vix coepissem anhelantia stridentiaque verba resonare, et quasi per cryptam ambulans rarum desuper lumen aspicere, impegi novissime in Danielem, et tanto taedio affectus sum, ut desperatione subita omnem veterem laborem voluerim contempnere. Verum adhortante me quodam hebreo, et illud mihi sua lingua crebrius ingerente, labor omnia vincit improbus, qui mihi videbar sciolus inter hebreos, coepi rursum discipulus esse chaldaicus. Et ut verum fatear, usque ad praesentem diem magis possum sermonem chaldaicum legere et intellegere quam sonare. Haec ideo dixi, ut difficultatem vobis Danihelis ostenderem, qui apud hebreos nec Susannae habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas; quas nos, quia in toto orbe dispersae sunt, veru anteposito easque iugulante subiecimus, ne videremur apud inperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quendam de praeceptoribus Iudeorum, cum Susannae derideret historiam, et a greco nescio quo diceret esse confictam, illud opponere quod Origeni quoque opposuit Africanus, etymologias istas ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι et ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι de greco sermone descendere. Cuius rei nos intellegentiam nostris hanc possumus dare, ut verbi gratia dicamus, continuo ab arbore ilice dixisse eum ilico pereas, et a lentisco in lentem comminuat te angelus, vel non lente pereas, aut lentus, id est flexibilis, ducaris ad mortem, sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum non fuisse otii tribus pueris, ut in camino aestuantis incendii metro luderent, et per ordinem ad laudem Dei elementa omnia provocarent; aut quod miraculum divinaeque aspirationis indicium esset, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas, quae magis prudentia sollertis viri quam prophetali essent spiritu perpetrata. Cum vero Abbacuc veniret, et de Iudea in Chaldeam raptum discoforum lectarii, quaerebat exemplum ubi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorum gravi corpore et in puncto horae tanta terrarum spatia transvolasse. Cui cum quidam e nostris satis promptulus ad loquendum Ezechielem adduxisset in medium, et diceret eum de Chaldea in Iudeam fuisse translatum, derisit hominem, et ex ipso volumine demonstravit in spiritu se vidisse transpositum. Denique et apostolum nostrum, videlicet ut eruditum virum et qui legem ab hebreis didicisset, non fuisse ausum affirmare se in corpore raptum, sed dixisse: Sive in corpore sive extra corpus nescio, Deus scit. His et talibus argumentis apocrifas in libro fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium relinquens, illud admoneo, Danielem non haberi apud hebreos inter prophetas, sed inter eos qui agiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura dividitur: in legem, in prophetas, et agiographa, id est in quinque et octo et XI libros. De quo non est huius temporis disserere. Quae autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum Porphirius obiciat, testes sunt Methodius, Eusebius, Apollinaris, qui multis versuum milibus eius vesaniae respondentes, nescio an curioso lectori satis fecerint. Unde obsecro vos, o Paula et Eustochium, ut fundatis pro me preces ad Dominum, quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile ecclesiae, dignum posteris. Praesentium quippe iudicia non satis moveor, qui in utramque partem aut amore labuntur aut odio.

INCIPIT LIBER DANIELIS PROPHETE

ANNO TRICESIMO REGNI IOACHIM REGIS IUDA VENIT NABUCODONOSOR REX BABILONIS IN HIERUSALEM et obsedit eam. Et tradidit Dominus in manus eius Ioachim regem Iuda, et partem vasorum domus Domini. Et asportavit ea in terram Sennaar in domo dei sui, et vasa intulit in domum thesauri dei sui. Et ait rex Asfanaz praeposito eunuchorum suorum, ut introduceret de filiis Israhel et de semine regio et tyrannorum pueros in quibus nulla esset macula, decoros forma, et eruditos omni sapientia, cautos scientia et doctos disciplina, et qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras et linguam Chaldeorum. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis postea starent in conspectu regis. Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda Daniel, Ananias, Misahel et Azarias. Et inposuit eis praepositus eunuchorum nomina: Danieli Balthasar, et Ananiae Sydrac, Misaheli Misac, et Azariae Abdenago. Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius, et rogavit eunuchorum praepositum ne contaminaretur. Dedit autem Deus Danieli gratiam et misericordiam in conspectu principis eunuchorum. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum et potum; qui si viderit vultus vestros macilentiores prae ceteris adolescentibus coevis vestris, condempnabitis caput meum regi. Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Azariam et Misahel: Tempta nos, obsecro, servos tuos diebus decem, et dentur nobis legumina ad vescendum et aqua ad bibendum, et contemplare vultus nostros et vultus puerorum qui vescuntur cibo regio, et sicut videris facies cum servis tuis. Qui audito sermone huiuscemodi, temptavit eos diebus decem. Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores et corpulentiores prae omnibus pueris qui vescebantur cibo regio. Porro Malasar tollebat cibaria et vinum potus eorum, dabatque eis legumina. Pueris autem his dedit Deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientiam; Danieli autem intellegentiam omnium visionum et somniorum. Completis itaque diebus post quos dixerat rex ut introducerentur, introduxit eos praepositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. Cumque locutus fuisset eis rex, non sunt inventi de universis tales ut Daniel, Ananias, Misahel et Azarias. Et steterunt in conspectu regis. Et omne verbum sapientiae et intellectus quod sciscitatus est ab eis rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos et magos qui erant in universo regno eius. Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, et conterritus est spiritus eius, et somnium eius fugit ab eo. Praecepit ergo rex ut convocarentur arioli et magi et malefici et Chaldei, ut indicarent regi somnia sua. Qui cum venissent, steterunt coram rege. Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, et mente confusus ignoro quid viderim. Responderuntque Chaldei regi syriace: Rex, in sempiternum vive. Dic somnium servis tuis, et interpretationem eius indicabimus. Et respondens rex ait Chaldeis: Sermo recessit a me. Nisi indicaveritis mihi somnium et coniecturam eius, peribitis vos, et domus vestrae publicabuntur. Si autem somnium et coniecturam eius narraveritis, praemia et dona et honorem multum accipietis a me. Somnium ergo et interpretationem eius indicate mihi. Responderunt secundo atque dixerunt: Rex dicat somnium servis suis, et interpretationem illius indicabimus. Respondit rex et ait: Certe novi quia tempus redimitis, scientes quod recesserit a me sermo. Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem et deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec

tempus pertranseat. Somnium itaque dicite michi ut sciam quod interpretationem eius quoque vera loquamini. Respondentes ergo chaldei coram rege dixerunt. Non est homo super terram qui sermonem tuum rex possit implere. sed neque regum quisquam magnus et potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo et mago. et chaldeo. Sermo enim quem tu rex queris gravis est. nec reperietur quisquam qui indicet illum in conspectu regis. exceptis diis quorum non est cum hominibus conversatio. Quo audito rex in furore et in ira magna precepit ut perirent omnes sapientes babilonis. Et egressa sententia sapientes interficiebantur. querebanturque daniel et socii eius ut perirent.

Tunc daniel requisivit de lege atque sententia ab arioch principe milicie regis. qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes babilonis. et interrogavit eum qui a rege acceperat potestatem quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cumque rem indicasset arioch danieli. daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi. Et ingressus est domum suam. ananieque misaheli et azarie sociis suis indicavit negocium. ut quererent misericordiam a facie dei celi super sacramento isto. et non perirent daniel et socii eius cum ceteris sapientibus babilonis. Tunc danieli per visionem nocte misterium revelatum est. Et daniel benedixit deo celi. et locutus est. Sit nomen domini benedictum a seculo et usque in seculum. quia sapientia et fortitudo eius sunt. et ipse mutat tempora et etates. transfert regna atque constituit. dat sapientiam sapientibus et scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profunda et abscondita. et novit in tenebris constituta. et lux cum eo est. Tibi deus patrum meorum confiteor atque laudo. quia sapientiam et fortitudinem dedisti michi. et nunc ostendisti michi que rogavimus te. quia sermonem regis aperuisti nobis. Post hec daniel ingressus ad arioch quem constituerat rex ut perderet sapientes babilonis. et sic ei locutus est. Sapientes babilonis ne perdas. Introduc me in conspectu regis. et solutionem regi enarrabo.

Tunc arioch festinans introduxit danielem ad regem et dixit ei. Inveni hominem de filiis transmigrationis iude. qui solutionem regi annunciet. Respondit rex et dixit danieli cuius nomen erat balthasar. Putasne vere potes indicare michi somnium quod vidi et interpretationem eius. Et respondens daniel coram rege ait. Misterium quod rex interrogat sapientes. magi. et arioli et aruspices non queunt indicare regi. sed est deus in celo revelans misteria qui indicavit tibi rex nabuchodonosor que ventura sunt novissimis temporibus. Somnium tuum. et visiones capitis tui in lectulo tuo huiuscemodi sunt. Tu rex cepisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hec. et qui revelat misteria ostendit tibi que ventura sunt. Michi quoque non in sapientia que est in me plusquam in cunctis viventibus sacramentum hoc revelatum est. sed ut interpretatio regi manifesta fieret. et cogitationes mentis tue scires. Tu rex videbas et ecce quasi statua una grandis. Statua illa magna et statura sublimis stabat contra te. et intuitus illius erat terribilis. Huius statue caput ex auro optimo erat. pectus autem et brachia de argento. Porro venter et femora ex ere. tybie autem ferree. pedum quedam pars erat ferrea quedam autem fictilis. Videbas ita. donec abscisus est lapis sine manibus. et percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus. et comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum. testa. es. et argentum et aurum. et redacta quasi in favillam estive aree. Que rapta sunt vento. nullusque locus inventus est eis. Lapis autem qui percusserat statuam. factus est mons magnus. et implevit universam terram. Hoc est somnium.

Interpretationem quoque eius dicemus coram rege. Tu rex regum es. et deus celi regnum et fortitudinem et imperium. et gloriam dedit tibi. et omnia in quibus habitant filii hominum. et bestie agri volucresque celi dedit in manu tua. et sub dicione tua universa constituit. Tu ergo es caput aureum. et post te consurget regnum aliud minus te argenteum. et regnum tertium aliud ereum quod imperabit universe terre. et regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit et domat omnia. sic comminuet omnia hec et conteret. Porro quia vidisti pedum et digitorum partem teste figuli et partem ferream. regnum divisum erit. quod tamen de plantario ferri orietur. Secundum quod vidisti ferrum mixtum teste ex luto. et digitos pedum ex parte ferreos et ex parte fictiles. ex parte regnum erit solidum. et ex parte contritum. Quia autem vidisti ferrum mixtum teste ex luto. commiscebuntur quidem humano semine sed non adherebunt sibi. sicut ferrum non potest commisceri teste. In diebus autem regnorum illorum. suscitabit deus celi regnum quod in eternum non dissipabitur. et regnum eius populo alteri non dabitur. Comminuet autem et consumet omnia regna hec. et ipsum stabit in eternum secundum quod vidisti quod de monte abscisus est lapis sine manibus. et comminuit testam et ferrum. et es. et argentum et aurum. Deus magnus ostendit regi que futura sunt post hec. et verum est somnium et fidelis interpretatio eius. Tunc nabuchodonosor cecidit in faciem suam. et danielem adoravit. et hostias et incensum precepit ut sacrificarent ei. Loquensque ergo danieli ait. Vere deus vester deus deorum est. et dominus regum et revelans misteria. quoniam potuisti aperire sacramentum hoc. Tunc rex danielem in sublime extulit. et munera magna et multa dedit ei. et constituit eum principem super omnes provincias babilonis. et prefectum magistratuum super omnes sapientes babilonis. Daniel autem postulavit a rege et constituit super opera provincie babilonis sydrac. mysac. et abdenago. Ipse autem daniel erat in foribus regis.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine cubitorum lx. latitudine cubitorum sex. et statuit eam in campo duran provincie regis babilonis. Itaque nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas magistratus et iudices. duces et tyrannos prefectos omnesque principes regionum ut convenirent ad dedicationem statue quam erexerat nabuchodonosor rex. Tunc congregati sunt satrape magistratus et iudices. duces et tyranni. et optimates qui erant in potestatibus constituti. et universi principes regionum ut convenirent ad dedicationem statue quam erexerat nabuchodonosor rex. Stabant autem in conspectu statue quam posuerat nabuchodonosor. et preco clamabat valenter. Vobis dicitur populis. tribubus et linguis. In hora qua audieritis sonitum tube et fistule et cythare sambuce. et psalterii. symphonie et universi generis musicorum. cadentes adorate statuam auream quam constituit nabuchodonosor rex. Si quis autem non prostratus adoraverit. eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Post hec igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tube. fistule et cythare sambuce et psalterii symphonie. et omnis generis musicorum. cadentes omnes populi tribus et lingue adoraverunt statuam auream quam constituerat nabuchodonosor rex. Statimque in ipso tempore accedentes viri chaldei accusaverunt iudeos dixeruntque nabuchodonosor regi. Rex in eternum vive. Tu rex posuisti decretum ut omnis homo qui audierit sonitum tube. fistule et cythare sambuce et psalterii et symphonie et universi generis musicorum prosternat se et adoret statuam auream. si quis autem non procidens adoraverit. mittatur in fornacem ignis ardentis. Sunt ergo viri iudei quos constituisti super opera regionis babilonis. sydrac. mysac et abdenago. viri isti contempserunt rex decretum tuum. Deos tuos non colunt. et statuam auream quam erexisti non adorant.

Tunc nabuchodonosor in furore et ira precepit ut adducerentur sydrac. mysac et abdenago. Qui confestim adducti sunt in conspectu regis. Pronuntiansque nabuchodonosor rex ait. Vere ne sydrac mysac et abdenago deos meos non colitis. et statuam auream quam constitui non adoratis. Nunc ergo si estis parati. quacumque hora audieritis sonitum tube fistule. cythare sambuce et psalterii symphonie omnisque generis musicorum. prosternite vos et adorate statuam auream quam feci. Quod si non adoraveritis. eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis. Et quis est deus qui eripiat vos de manu mea. Respondentes sydrac mysac et abdenago dixerunt regi nabuchodonosor. Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim deus noster quem colimus. potest eripere nos de camino ignis ardentis. et de manibus tuis rex liberare. Quod si noluerit notum tibi sit quia deos tuos non colimus. et statuam auream quam erexisti non adoramus. Tunc nabuchodonosor repletus est furore. et aspectus faciei illius immutatus est super sydrac. mysac et abdenago. et precepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat. et viris fortissimis de exercitu suo iussit ut ligatis manibus et pedibus sydrac. mysac et abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis. Et confestim viri illi vincti cum bracis suis et thyaris. et calciamentis et vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. Nam iussio regis urgebat. Fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos qui miserant sydrac. mysac et abdenago interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres id est sydrac mysac et abdenago ceciderunt in medio camini ignis ardentis colligati.

Que secuntur. in hebraicis voluminibus non reperi.

Et ambulabant in medio flamme laudantes deum. et benedicentes domino. Stans autem azarias oravit sic. aperiensque os suum in medio ignis ait. Benedictus es domine deus patrum nostrorum et laudabilis. et gloriosum nomen tuum in secula. quia iustus es in omnibus que fecisti nobis. et universa opera tua vera. et vie tue recte. et omnia iudicia tua vera. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia que induxisti super nos. et super civitatem sanctam patrum nostrorum hierusalem. quia in veritate et iudicio induxisti omnia hec propter peccata nostra. Peccavimus enim et inique egimus recedentes a te. et deliquimus in omnibus. et precepta tua non audivimus. nec observavimus. nec fecimus sicut preceperas nobis. ut bene nobis esset. Omnia ergo que induxisti super nos. et universa que fecisti nobis vero iudicio fecisti. et tradidisti nos in manibus inimicorum iniquorum et pessimorum prevaricatorumque. et regi iniusto et pessimo ultra omnem terram. Et nunc non possumus aperire os. Confusio et obprobrium facti sumus servis tuis. et his qui colunt te. Ne quesumus tradas nos in perpetuum propter nomen tuum. et ne dissipes testamentum tuum. neque auferas misericordiam tuam a nobis propter abraham dilectum tuum. et ysaac servum tuum. et israel sanctum tuum quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas celi. et sicut arenam que est in litore maris. quia domine imminuti sumus plusquam omnes gentes. sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra. et non est in tempore hoc princeps et propheta. et dux. neque holocaustum. neque sacrificium. neque oblatio. neque incensum. neque locus primitiarum coram te ut possimus invenire misericordiam. sed in animo contrito et spiritu humilitatis suscipiamur. Sicut in holocausto arietum et taurorum. et sicut in milibus agnorum pinguium sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo ut placeat tibi. quia non est confusio confidentibus in te. Et nunc sequimur in toto corde. et timemus te. et querimus faciem tuam. Ne confundas nos. sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam. et secundum multitudinem misericordie tue. et erue nos in mirabilibus tuis. et da gloriam nomini tuo domine. et confundantur omnes qui ostendunt servis tuis mala. Confundantur in omnipotentia tua. et robur eorum conteratur. et sciant quia tu es dominus deus solus et gloriosus super orbem terrarum.

Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem napta et stuppa et pice et malleolis. et effundebatur flamma super fornacem cubitis xl. novem. et erupit et incendit quos repperit iuxta fornacem de chaldeis. Angelus autem domini descendit cum azaria et sociis eius in fornacem. et excussit flammam ignis de fornace. et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. Flamma autem diffusa est super fornacem cubitis xl. novem. et incendit quos repperit iuxta fornacem de chaldeis ministros regis qui eam incendebant. Et non tetigit eos omnino ignis neque contristavit nec quicquam molestie intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant et glorificabant. et benedicebant deo in fornace dicentes.

Benedictus es domine deus patrum nostrorum. et laudabilis et superexaltatus in secula. et benedictum nomen glorie tue sanctum. et laudabile et superexaltatum in omnibus seculis. Benedictus es in templo sancto glorie tue. et superlaudabilis. et superexaltatus in secula. Benedictus es in throno regni tui. et superlaudabilis et superexaltatus in secula. Benedictus es qui intueris abyssos. et sedes super cherubin. et laudabilis et superexaltatus in secula. Benedictus es in firmamento celi. et laudabilis et gloriosus in secula. Benedicite omnia opera domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite angeli domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite celi domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite aque omnes que super celos sunt domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnes virtutes domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite sol et luna domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite stelle celi domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnis ymber et

tos domino. laudate & sup exaltate eum in scla. Benedi
omnis sps di dno. laudate & sup exaltate eu in scla. Benedi
ignis & estus dno. laudate & sup exaltate eu i scla. Benedi
frigus & estas dno. laudate & sup exaltate eu in scla. Benedi
rores & pruina dno. laudate & sup exaltate eu i scla. Benedi
gelu & frigus dno. laudate & sup exaltate eu i scla. Benedi
glacies 7 nives dno. laudate & sup exaltate eu i scla. Benedi
noctes & dies dno. laudate & sup exaltate eum i scla. Benedi
lux & tenebre dno. laudate & sup exaltate eum in secula.
Benedi fulgura & nubes dno. laudate & sup exaltate
eum in scla. Benedicat tra dnm. laudet & sup exaltet
eu in scla. Benedi montes & colles dno. laudate & sup
exaltate eum in scla. Benedi univsa germinantia i tra dno.
laudate & sup exaltate eu in scla. Ben fontes domino.
laudate & sup exaltate eu in scla. Ben maria & flumina dno
laudate & sup exaltate eu in scla. Ben cete & oma que movent
in aquis domino. laudate & sup exaltate eu in scla. Ben
omis volucres celi domino. laudate & sup exaltate eu in s.
Ben omis bestie & pecora domino. laudate & sup exalta
te eu in scla. Ben filii hominu dno. laudate & sup exal
tate eu in scla. Ben sacerdotes dni dno. laudate 7 sup
exaltate eu in scla. Ben servi dni dno. laudate & sup
exaltate eu in scla. Ben sps & anime iustor domino.
laudate & sup exaltate eum in scla. Ben sci 7 humiles
corde dno. laudate & sup exaltate eu in scla. Bened
ananias. azarias misahel domino. laudate & sup exal
tate eum in scla. qui eripuit nos de medio ignis flamme &
de medio ignis eruit nos. Confitemini domino qui bonus.
qm in seculum misericdia eius. Benedicite omnes religiosi dno
deo deor. laudate & confitemini ei. qa i oia scla misericdia ei.

Huc usq: non habet in hebreo & que posuimus de theodo
tionis editione ab eruditis translata sunt.

Tunc nabugodonosor rex obstupuit & surrexit ppe: &
ait optimatib: suis. Nonne tres viros misimus in medio ignis
compeditos? Qui respondentes dixerunt. Vere rex. Resp
& ait. Ecce ego video viros iiii. solutos ambulantes i medio
ignis. & nichil corruptionis in eis est & species quarti si
milis filio dei. Tunc accessit nabug ad ostium fornacis ig
nis ardentis. & ait. Sydrac. mysac. & abdenago servi dei
excelsi egredimini & venite. Statimq: egressi sunt sydrac.
misac. & abdenago de medio ignis. & congregati satrape
& magistrat & iudices & potentes regis contemplabant
viros illos qm nichil potestatis habuisset ignis in corporib:
eor. & capillus capitis eor n est adustus. & sarabralla eor
non fuissent inmutata. & odor ignis non transisset p eos.
Et erumpens nabug ait. Benedictus ds deor sydrac mys
sac & abdenago. qui misit anglm suum & eruit servos suos
quia crediderunt in eum. & verbum regis inmutaverunt. &
tradiderunt corpora sua ne servirent & ne adorarent om
nem dm excepto deo suo. A me g positum e hoc decretu. ut omis
ppls. & trib: & lingua. quecumq: locuta fuerit blasphemia
contra dm sydrac. mysac. & abdenago dispeat: & domus ei
vastet. Neq: enim est alius ds. qui possit ita salvare. Tunc
rex pmovit sydrac mysac & abdenago in pvincia babilonis.

Nabugodonosor rex omnib: pplis. gentib: & linguis qui habi
tant in univsa tra. pax vob multiplicet. Signa & mirabilia
fecit ap me ds excelsus. Placuit g m p dicare signa ei quia
magna sunt. & mirabilia eius quia fortia. & regnum ei regnu
sempiternum. & potestas eius in generatione & generationem.
Ego nabug quietus eram in domo mea. & florens in palacio
meo. Somnium vidi qd pterruit me: & cogitationes mee in
strato meo. & visiones capitis mei conturbaverunt me. p me p
positum est decretum ut introducerent in conspectu meo cun
ctos sapientes babilonis. & ut solutione somnii indicarent m.
Tunc ingrediebant magi. arioli. chaldei & aruspices. & som
nium narravi in conspectu eor. & solutione n indicaverunt m.
donec collega ingressus e in conspectu meo daniel cui nomen
balthasar scdm nom di mei. qui habet spm deor scor in
semet ipso. & somnium cora eo locut sum. Balthasar pn
ceps ariolum que ego scio qd spm deor habeas in te. 7 oe
sacramentum non e impossibile tibi. visiones somnior meor
quas vidi & solutione eor narra. Visio capitis mei i cubi
li meo. Videbam & ecce arbor in medio tre. & altitudo ei
nimia. arbor magna & fortis. & pceritas ei contingens ce
lum. Aspectus illius erat usq: ad tminos univse tre. Folia ei
pulcherrima. & fruct ei nimi. & esca univsor in ea. Subt
ea habitabant animalia & bestie. & in ramis ei conversabant
volucres celi. & ex ea vescebat omnis caro. Videbam in visione
capitis mei sup stratum meu. & ecce vigil & scs de celo descendit
& clamavit fortit & sic ait. Succidite arbore & pci
dite ramos ei. & excutite folia ei. & dispgite fruct ei. Fugi
ant bestie que subt ea sunt & volucres de ramis ei. Veru
tam germen radicum ei in tra sinite. Et alliget vinculo fer
reo & ereo in herbis que foris sunt. & rore celi tinguat.
& cum feris pars eius in herba tre. Cor ei ab humano co
mutet & cor fere det ei. & septe tempora mutent sup eu.
In sententia vigilum decretu est. & sermo scor & peticio. do
nec cognoscant viventes qm dominat excelsus in regno ho
minum & cuicumq: voluerit dabit illud. & humillimum
hominem constituet sup eu.

Hoc somnium vidi ego rex nabug. Tu u balthasar interpreta
tione narra festinus. quia omis sapientes regni mei non que
unt solutionem dicere michi. Tu au potes quia sps deor scor
in te est. Tunc daniel cui nom balthasar cepit intra semet
ipsum tacit cogitare quasi una hora. & cogitationes ei con
turbabant eum. Respondens au rex ait. Balthasar
somnium & interpretatio ei non conturbet te. Resp
balthasar & dixit. Domine mi somnium his qui te oder
& interpretatio ei hostib: tuis sit. Arbore qua vidisti sub
limem atq: robusta. cui altitudo pertingit ad celum. & aspect
illi in omne tram. & rami ei pulcherrimi. & fruct ei nimius.
& esca omnium in ea. subt ea habitantes bestie agri. &
i ramis ei commorantes aves celi. tu es rex q magnificat
es & invaluisti. & magnitudo tua crevit & pvenit usq: ad
celum. & potestas tua in univse tre. Qd au vidit rex vigile
& scm de celo descendere: & dicere succidite arbore & dis

sipate illam. attam germen radicum ei in tra dimittite. & vin
ciat ferro & ere in herbis foris. & rore celi conspgat. & cum
feris sit pabulum eius. donec septe tempora commutent sup
eum. hec est interpretatio sententie altissimi que pvenit sup do
minum meu regem. Eicient te ab hominib: & cum bestiis fe
risq: erit habitatio tua. & fenum ut bos comedes. & rore
celi infunderis. septe quoq: tempora mutabunt sup te. donec
scias qd dominetur excelsus sup regnum hominu. & cuicumq:
voluerit det illud. Qd au pcepit ut relinqueret germen radicu
ei. id est arboris. regnu tuum tibi manebit. postqm cogno
veris potestate ee celestem. Quam obrem rex consiliu meum
placeat t. & peccata tua elemosinis redime. & iniquitates
tuas misericordiis paupum. forsitan ignoscet delictis tuis.

Omnia venerunt sup nabug regem. Post fine mensium xii.
in aula babilonis deambulabat respq: rex & ait. Nonne
hec est babilon magna qua ego edificavi in domu regni i ro
bore fortitudinis mee. & in gloria decoris mei?
Cum adhuc sermo eet in ore regis. vox de celo ruit. Tibi dr
nabug rex. Regnum transit a te. & ab hominib: te eici
ent. & cum bestiis ferisq: erit habitatio tua. fenu quasi
bos comedes. & septe tempora mutabunt sup te. donec
scias qd dominet excelsus in regno hominu. & cuicumq:
voluerit det illud. Eadem hora sermo complet est sup
nabug. Et ex hominib: abiect est. & fenum ut bos come
dit. & rore celi corpus ei infectum est. donec capilli ei in
similitudine aquilarum crescerent. & ungues ei quasi aviu.

Igit post fine dierum ego nabug oculos meos ad celu leva
vi. & sensus ms redditus e m. & altissimo benedixi. &
viventem in sempiternum laudavi & glorificavi. quia potesta
s ei potestas sempitna. & regnum eius in generatione &
generatione: & omnes habitatores tre ap eum in nichi
lum reputati sunt. Iuxta voluntate enim sua facit tam
in virtutib: celi. qm in habitatorib: tre. & n est q resistat
manui eius. & dicat ei. Quare fecisti? In ipso tempore
sensus ms reversus est ad me: & ad honore decoremq:
regni mei pveni. & figura reversa est ad me. & optima
tes mei & magistratus mei requisierunt me. & in reg
no meo constitut sum. & magnificentia amplior addita
e m. Nunc g ego nabug laudo & magnifico & glorifico
regem celi. quia omnia opa eius vera. & vie ei iudicia.
& gradientes in supbia potest humiliare.

Balthasar rex fecit grande convivium optimatib: suis
mille. & unusquisq: scdm sua bibebat etate. Precep
g iam temulentus ut afferrent vasa aurea & argentea
que asportaverat nabug pat ei de templo qd fuerat
in hierlm ut biberent in eis rex & optimates eius. uxo
resq: ei & concubine. Tunc allata sunt vasa aurea que
asportaverat de templo qd fuerat in hierlm & biberunt
i eis rex & optimates ei. & uxores & concubine. Bibe
bant vinum. & laudabant deos suos aureos & argente
os. & ereos. & ferreos. ligneosq: & lapideos. In eadem
hora apparuerunt digiti quasi hominis scribentis contra
candelabru in supficie parietis aule regie: & rex aspicie
bat articulos manus scribentis. Tunc regis facies commu
tata est. & cogitationes ei conturbaverunt eum. & compages
renum ei solvebant. & genua ei ad se invice collidebantur.
Clamavit itaq: rex fortit. ut introducerent magos. chalde
os & aruspices. Et ploquens rex ait sapientib: babilonis.
Quicumq: legerit scripturam hanc. & interpretatione ei
manifestam michi fecerit: purpura vestiet & torque au
ream habebit in collo. & tercius in regno meo erit. Tunc
ingressi omis sapientes regis. non potuerunt nec scripturam
legere. nec interpretationem indicare regi. Unde rex baltha
sar satis conturbatus est. & vult eius inmutat est. Sed
& optimates ei conturbabant. Regina au pro re que
acciderat & optimatib: suis domum convivii ingressa est
& ploquens ait. Rex in etnum vive. Non te contur
bent cogitationes tue: neq: facies tua inmutet. Est vir
in regno tuo qui spm deor scor habet i se. & in dieb: pa
tris tui scientia & sapientia invente sunt in eo. Nam 7 rex
nabug pat tuus pncipem magor. incantator. chaldeor
& aruspicu constituit eum pat inqua tuus o rex quia sps
amplior & prudentia intelligentiaq: & interpretatio som
nior & ostensio secretor & solutio ligator invente sunt
in eo. hoc e in daniele cui rex inposuit nomen balthasar.
Nunc itaq: daniel vocet. & interpretatione ei narrabit.

Igit introductus est daniel coram rege. Ad que pfatus rex ait:
Tu es daniel de filiis captivitatis iude: que adduxit pat
meus de iudea? Audivi de te qd spm deor habeas. & sci
entia intelligentiaq: ac sapientia ampliores invente st i te.
Et nunc ingressi sunt in conspectu meo sapientes magi ut
scripturam hanc legerent. & interpretatione eius indicarent
m. & nequiverunt sensum sermonis huius edicere michi.
Porro ego audivi de te qd possis obscura interpretari. &
ligata dissolvere. Si g vales scriptura legere. & inter
pretatione ei indicare michi. purpura vestieris. & torquem
auream circa collum tuu habebis. & tercius in regno meo eris
princeps. Ad que respondens daniel cora rege ait. Mu
nera tua sint t. & dona domus tue alteri da. Scriptura au
lega t rex. & interpretatione ei ostenda tibi. O rex. ds
altissimus regnum & magnificentia. & gloriam. & honore
dedit nabug patri tuo. & ppt magnificentia quam dederat
ei. universi populi trib: & lingue tremebant & metuebant
eum. Quos volebat inficiebat. & quos volebat pcutiebat.
& quos volebat exaltabat. & quos volebat humiliabat. Quando
au elevatu e cor ei. & sps illius obfirmat est ad supbiam.
deposit est de solio regni sui. & gla ei ablata e. & a filiis
hominu eiect est. sed & cor ei cum bestiis posit est. 7 cu
onagris erat habitatio ei. fenu quoq: ut bos comedebat. &
rore celi corpus ei infectum est. donec cognosceret qd po
testate haberet altissimus in regno hominu. & quecumq:
voluerit suscitabit sup illud.

Tu quoq: filius ei balthasar n humiliasti cor tuu cum scires
hec omnia. sed adusum dominatore celi elevat es. & vasa
domus ei allata sunt cora te. & tu. & optimates tui. & uxo
res tue & concubine vinu bibistis in eis. deos quoq: aureos

53.

& argenteos. & ereos. ferreos ligneosque: & lapideos qui non uident neque audiunt. neque sentiunt laudasti. porro deum qui habet flatum tuum in manu sua sua & omnes uias tuas. non glorificasti. idcirco ab eo missus est articulus manus qui scripsit hoc quod exaratum est. Hec est autem scriptura que digesta est. Mane. Thecel. Phares. Et hec est interpretatio sermonis. Mane. numerauit deus regnum tuum. & compleuit illud. Thecel. appensum est in statera. & inuentus es minus habens. Phares. diuisum est regnum tuum. & datum est medis & persis. Tunc iubente rege indutus est daniel purpura. & circumdata est torques aurea collo eius. & predicatum est de eo quod haberet potestatem tercius in regno eius.

Eadem nocte interfectus est balthasar rex chaldeus. & darius medus successit in regnum. annos natus .lx. duos. Placuit dario & constituit supra regnum satrapas .cxx. ut essent in toto regno. & super eos principes tres. ex quibus daniel unus erat. ut satrape illis redderent rationem. & rex non sustineret molestiam. Igitur daniel superabat omnes principes & satrapas quia spiritus dei amplior erat in eo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum. Unde principes & satrape querebant occasionem ut inuenirent daniel ex latere regis. nullamque causam & suspicionem inuenire potuerunt. eo quod fidelis esset: & omnis culpa & suspicio non inueniretur in eo. Dixerunt ergo uiri illi. Non inueniemus danieli huic aliquam occasionem. nisi forte in lege dei sui. Tunc principes & satrape surripuerunt regi. & sic locuti sunt ei. Dari rex in eternum uiue. Consilium inierunt omnes principes regni. magistratus & satrape. senatores & iudices. ut decretum imperatorium exeat & edictum. & omnis qui petierit aliquam peticionem a quocumque deo & homine usque ad dies .xxx. nisi a te rex. mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma sententiam & scribe decretum ut non immutetur quod statutum est a medis & persis. nec preuaricari cuiquam liceat. Porro rex darius proposuit edictum & statuit.

XX.

Quod cum daniel comperisset. id est constitutam legem ingressus est domum suam. & fenestris apertis in cenaculo suo contra hierusalem. tribus temporibus in die flectebat genua sua & adorabat confitebaturque coram deo suo. sicut & antea facere consueuerat. Uiri ergo illi curiosius inquirentes inuenerunt danielem orantem & obsecrantem deum suum. & accedentes locuti sunt regi super edicto. Rex numquid non constituisti. ut omnis homo qui rogaret quemquam de diis & hominibus usque ad dies .xxx. nisi a te rex mitteretur in lacum leonum? Ad quos rex respondens ait. Uerus sermo iuxta decretum medorum atque persarum quod preuaricari non licet. Tunc respondentes dixerunt coram rege. Daniel de filiis captiuitatis iude non curauit de lege tua. & de edicto quod constituisti. sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua. Quod uerbum cum audisset rex satis contristatus est. & pro daniele posuit cor ut liberaret eum. & usque ad occasum solis laborabat ut erueret eum. Uiri autem illi intelligentes regem. dixerunt ei. Scito rex quia lex medorum est atque persarum ut omne decretum quod constituerit rex non liceat immutari. Tunc rex precepit & adduxerunt danielem. & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex danieli. Deus tuus quem colis semper. ipse liberabit te. Allatusque est lapis unus. & positus est super os lacus. Quem obsignauit rex anulo suo. & anulo optimatum suorum signauit. ne quid fieret contra danielem. Et abiit rex in domum suam. & dormiuit incenatus. cibique non sunt illati coram eo. insuper & somnus recessit ab eo. Tunc rex mane diluculo consurgens festinus perrexit ad lacum leonum. appropinquansque ad lacum uoce lacrimabili inclamauit & affatus est eum. Daniel serue dei uiuentis deus tuus cui tu seruis semper putasne ualuit te liberare a leonibus? Et daniel respondens regi ait. Rex in eternum uiue. Deus meus misit angelum suum & conclusit ora leonum & non nocuerunt mihi. quia coram eo iusticia inuenta est in me. sed & coram te rex delictum non feci. Tunc rex uehementer gauisus est super eo. & danielem precepit educi de lacu. Eductusque est daniel de lacu. & nulla lesio inuenta est in eo. quia credidit deo suo. Iubente autem rege adducti sunt uiri illi qui accusauerant danielem. & in lacum leonum missi sunt ipsi. & filii eorum & uxores eorum. & non peruenerunt usque ad pauimentum lacus. donec arriperent eos leones & omnia ossa eorum comminuerunt. Tunc darius rex scripsit uniuersis populis tribubus & linguis habitantibus in uniuersa terra. pax uobis multiplicetur. A me constitutum est decretum ut in uniuerso imperio & regno meo contremiscant & paueant deum danielis. Ipse est enim deus uiuens & eternus in secula. & regnum eius non dissipabitur: & potestas eius usque in eternum. Ipse liberator atque saluator. faciens signa & prodigia. & mirabilia in celo & in terra qui liberauit danielem de lacu leonum. Porro daniel perseuerauit usque ad regnum darii. regnumque cyri persę.

Anno primo balthasar regis babilonis daniel somnium uidit. Uisio autem capitis eius in cubili suo. & somnium scribens breui sermone comprehendit summatimque perstringens ait. Uidebam in uisione mea nocte. & ecce quatuor uenti celi pugnabant in mari magno. & quatuor bestie grandes ascendebant de mari diuerse inter se. Prima quasi leena & alas aquile habebat. Aspiciebam donec euulse sunt ale eius. & sublata est de terra. & super pedes quasi homo stetit. & cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit. & tres ordines erant in ore eius & in dentibus eius. & dicebant ei. Surge comede carnes plurimas. Post hec aspiciebam & ecce alia quasi pardus. & alas habebat quatuor super se quasi auis. & quatuor capita erant in bestia. & potestas data est ei. Post hoc aspiciebam in uisu noctis. & ecce bestia quarta. terribilis atque mirabilis & fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos. comedens atque comminuens & reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem ceteris bestiis quas uideram antea. & habebat cornua .x. Considerabam cornua. & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum. & tria de cornibus primis euulsa sunt a facie eius. Et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto. & os loquens ingentia.

Aspiciebam donec throni positi sunt. & antiquus dierum sedit. Uestimentum eius quasi nix candidum. & capilli capitis eius quasi lana munda. Thronus eius flamme ignis. rote eius ignis accensus. Fluuius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius. Milia milium ministrabant ei. & decies milies centena milia assistebant ei. Iudicium sedit. & libri aperti sunt. Aspiciebam propter uocem sermonum grandium quos cornu illud loquebatur. & uidi quoniam interfecta esset bestia & perisset corpus eius. & traditum esset ad comburendum igni. aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas. & tempora uite constituta essent eis. usque ad tempus & tempus.

Aspiciebam ergo in uisione noctis. & ecce cum nubibus celi quasi filius hominis ueniebat. & usque ad antiquum dierum peruenit. & in conspectu eius obtulerunt eum. & dedit ei potestatem & honorem & regnum. & omnes populi tribus & lingue ipsi seruient. Potestas eius potestas que non auferetur. & regnum eius quod non corrumpetur. Exhorruit spiritus meus. Ego daniel territus sum in his. & uisiones capitis mei conturbauerunt me. Accessi ad unum de assistentibus. & ueritatem querebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum. & edocuit me. Hę bestię magnę quatuor. quatuor regna consurgent de terra. Suscipient autem de terra regnum sancti dei altissimi. & obtinebunt regnum usque in seculum. & in seculum seculorum. Post hec uolui diligenter discere de bestia quarta. quę erat dissimilis ualde ab omnibus. & terribilis nimis. dentes & ungues eius ferrei. comedebat & comminuebat & reliqua pedibus suis conculcabat. & de cornibus .x. que habebat in capite. & de alio quod ortum fuerat ante quod ceciderant tria cornua. & de cornu illo quod habebat oculos & os loquens grandia. & maius erat ceteris. Aspiciebam & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos. & preualebat eis. donec uenit antiquus dierum. & iudicium dedit sanctis excelsi. & tempus aduenit. & regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait. Bestia quarta. regnum quartum erit in terra quod maius erit omnibus regnis. & deuorabit uniuersam terram. & conculcabit. & comminuet eam. Porro cornua .x. ipsius regni .x. reges erunt. & alius consurget post eos. & ipse potentior erit prioribus. & tres reges humiliabit. & sermones contra excelsum loquetur. & sanctos altissimi conteret. Et putabit quod possit mutare tempora & leges. & tradentur in manu eius usque ad tempus & tempora. & dimidium temporis. Et iudicium sedebit ut auferatur potentia & conteratur & dispereat usque in finem. regnum autem & potestas & magnitudo regni quę est subter omne celum detur populo sanctorum altissimi. cuius regnum sempiternum est. & omnes reges seruient ei. & obedient. Ego daniel multum cogitationibus meis conturbabar. & facies mea inmutata est in me. uerbum autem in corde meo conseruaui.

Anno tercio regni balthasar regis. uisio apparuit mihi. Ego daniel post id quod uideram in principio. uidi in uisione cum essem in susis castro quod est in helam ciuitate. Uidi autem in uisione mea esse me super portam ulay. & leuaui oculos meos & uidi. & ecce aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa. & unum excelsius altero. atque succrescens. Postea uidi arietem cornibus uentilantem contra occidentem. & contra aquilonem. & contra meridiem. & omnes bestie non poterant resistere ei. neque liberari de manu eius. fecitque secundum uoluntatem suam & magnificatus est. Et ego intelligebam. Ecce autem hyrcus caprarum ueniebat ab occidente super faciem terrę totius. & non tangebat terram. Porro hyrcus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et uenit usque ad arietem illum cornutum quem uideram stantem ante portam. & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suę. Cumque appropinquasset prope arietem efferatus est in eum. & percussit arietem. & comminuit duo cornua eius. & non poterat aries resistere ei. Cumque eum misisset in terram conculcauit. & nemo quibat liberare arietem de manu eius. Hyrcus autem caprarum magnus factus est nimis. Cumque creuisset. fractum est cornu magnum. & orta sunt cornua quatuor. subter illud. per quatuor uentos celi. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum. & factum est grande contra meridiem. & contra orientem. & contra fortitudinem. & magnificatum est usque ad fortitudinem celi. & deiecit de fortitudine & de stellis & conculcauit eas. & usque ad principem fortitudinis magnificatum est. & ab eo tulit iuge sacrificium. & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est contra iuge sacrificium propter peccata. & prosternetur ueritas in terra. & faciet & prosperabitur. Et audiui unum de sanctis loquentem. & dixit unus sanctus alteri. nescio cui loquenti. Usquequo uisio & iuge sacrificium & peccatum desolationis que facta est & sanctuarium & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei. Usque ad uesperam. & mane duo milia trecenti. & mundabitur sanctuarium.

Factum est autem cum uiderem ego daniel uisionem & quererem intelligentiam. ecce stetit in conspectu meo quasi species uiri. & audiui uocem uiri inter ulay. & clamauit & ait. Gabriel fac intelligere istum uisionem. Et uenit & stetit iuxta ubi ego stabam. Cumque uenisset. pauens corrui in faciem meam. Et ait ad me. Intellige fili hominis quoniam in tempore finis complebitur uisio. Cumque loqueretur ad me collapsus sum pronus in terram. Et tetigit me & statuit me in gradu meo. dixitque mihi. Ego ostendam tibi que futura sunt in nouissimo maledictionis. quoniam habet tempus finem suum. Aries quem uidisti habentem cornua. rex medorum est atque persarum. Porro hyrcus caprarum rex grecorum est. & cornu grande quod erat inter oculos eius. ipse est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo. quatuor reges de gente eius. consurgent sed non in fortitudine eius. Et post regnum eorum cum creuerint iniquitates. consurget rex impudens facie. & intelligens propositiones. & roborabitur fortitudo eius. sed non in uiribus suis. Et supra quam credi potest uniuersa uastabit. & prosperabitur & faciet. & interficiet robustos & populum sanctorum secundum uoluntatem suam. & dirigetur dolus in manu eius. Et cor suum magnificabit. & in copia rerum omnium occidet plurimos. & contra principem principum consurget. & sine manu conteretur. Et uisio mane & uespere que dicta est uera est. Tu ergo signa uisionem quia post dies multos erit. Et ego daniel langui & egrotaui per dies. Cumque surrexissem faciebam opera regis. & stupebam ad uisionem. & non erat qui interpretaretur.

In anno primo darii filii assueri de semine medorum qui imperauit super regnum chaldeorum. anno uno regni eius. ego daniel intellexi in libris numerum annorum. de quo factus est sermo domini ad hieremiam prophetam ut complerentur dies desolationis hierusalem lxx. anni. & posui faciem meam ad dominum deum meum rogare & deprecari in ieiuniis. sacco & cinere. Et oraui dominum deum meum. & con

fessus sum et dixi. Obsecro domine deus meus magne et terribilis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus te et custodientibus mandata tua. Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus et recessimus, et declinavimus a mandatis tuis ac iudiciis. Non obedivimus servis tuis prophetis qui in nomine tuo locuti sunt regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terrae. Tibi domine iustitia, nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda et habitatoribus Hierusalem et omni Israhel, his qui prope sunt et his qui procul in universis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum in quibus peccaverunt in te domine. Nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris et patribus nostris qui peccaverunt. Tibi autem domino nostro misericordia et propitiatio, quia recessimus a te et non audivimus vocem domini dei nostri ut ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per servos suos prophetas. Et omnis Israhel praevaricati sunt legem tuam, et declinaverunt ne audirent vocem tuam. Et stillavit super nos maledictio et detestatio quae scripta est in libro Mosi servi dei, quia peccavimus ei. Et statuit sermones suos quos locutus est super nos et super principes nostros qui iudicaverunt nos, ut superadduceret in nos malum magnum, quale numquam fuit sub omni caelo, secundum quod factum est in Hierusalem. Sicut scriptum est in lege Mosi, omne malum hoc venit super nos. Et non rogavimus faciem tuam domine deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris et cogitaremus veritatem tuam. Et vigilavit dominus super malitia, et adduxit eam super nos. Iustus dominus deus noster in omnibus operibus suis quae fecit. Non enim audivimus vocem eius. Et nunc domine deus noster qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, et fecisti tibi nomen secundum diem hanc, peccavimus, iniquitatem fecimus. Domine in omnem iustitiam tuam. Avertatur obsecro ira tua et furor tuus a civitate tua Hierusalem et monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra et iniquitates patrum nostrorum, Hierusalem et populus tuus in obprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi domine deus noster orationem servi tui et preces eius, et ostende faciem tuam super sanctuarium tuum quod desertum est. Propter temet ipsum inclina deus meus aurem tuam et audi. Aperi oculos tuos et vide desolationem nostram et civitatem super quam invocatum est nomen tuum. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Exaudi domine, placare domine, attende et fac. Ne moreris propter temet ipsum deus meus, quia nomen tuum invocatum est super civitatem et super populum tuum.

Cumque adhuc loquerer et orarem, et confiterer peccata mea et peccata populi mei Israhel, et prosternerem preces meas in conspectu dei mei pro monte sancto dei mei, adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabrihel quem videram in visione a principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini. Et docuit me et locutus est mihi, dixitque: Daniel, nunc egressus sum ut docerem te, et intellegeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo. Ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es. Tu ergo animadverte sermonem, et intellege visionem. Septuaginta ebdomades abbreviatae sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam, ut consummetur praevaricatio et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur iustitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et unguatur sanctus sanctorum. Scito ergo et animadverte. Ab exitu sermonis ut iterum aedificetur Hierusalem usque ad christum ducem, ebdomades septem et ebdomades sexaginta duae erunt. Et rursum aedificabitur platea et muri in angustia temporum. Et post ebdomades sexaginta duas occidetur christus, et non erit eius populus qui eum negaturus est. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, et finis eius vastitas, et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis ebdomada una, et in dimidio ebdomadis deficiet hostia et sacrificium, et erit in templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

Anno tertio Cyri regis Persarum verbum revelatum est Danihelo cognomento Balthasar, et verum verbum, et fortitudo magna. Intellexitque sermonem, intellegentia enim est opus in visione. In diebus illis ego Danihel lugebam trium ebdomadarum diebus. Panem desiderabilem non comedi, et caro et vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum, donec complerentur trium ebdomadarum dies. Die autem vicesima et quarta mensis primi eram iuxta fluvium magnum qui est Tigris. Et levavi oculos meos et vidi, et ecce vir unus vestitus lineis, et renes eius accincti auro obrizo, et corpus eius quasi chrysolitus, et facies eius velut species fulguris, et oculi eius ut lampas ardens, et brachia eius et quae deorsum usque ad pedes quasi species aeris candentis, et vox sermonum eius ut vox multitudinis. Vidi autem ego Danihel solus visionem. Porro viri qui erant mecum non viderunt, sed terror nimius irruit super eos, et fugerunt in absconditum. Ego autem relictus sum solus, et vidi visionem grandem hanc, et non remansit in me fortitudo, sed et species mea immutata est in me, et emarcui nec habui quicquam virium. Et audivi vocem sermonum eius, et audiens iacebam consternatus super faciem meam, et vultus meus haerebat terrae. Et ecce manus tetigit me, et erexit me super genua mea et super articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Danihel vir desideriorum, intellege verba quae ego loquor ad te, et sta in gradu tuo. Nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. Et ait ad me: Noli metuere Danihel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intellegendum ut te affligeres in conspectu dei tui, exaudita sunt verba tua, et ego veni propter sermones tuos. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus, et ecce Michahel unus de principibus primis venit in adiutorium meum, et ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Veni autem ut docerem te quae ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies. Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum ad terram et tacui. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea. Et aperiens os meum locutus sum, et dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutae sunt compages meae, et nihil in me remansit virium. Et quomodo poterit servus domini mei loqui cum domino meo? Nihil enim in me remansit virium, sed et halitus meus intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, et confortavit me, et dixit: Noli timere vir desideriorum, pax tibi, confortare et esto robustus. Cumque loqueretur mecum, convalui et dixi: Loquere domine mi, quia confortasti me. Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? Et nunc revertar ut proelier adversum principem Persarum. Cum ego egrederer, apparuit princeps Graecorum veniens. Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis, et nemo est adiutor meus in omnibus his nisi Michahel princeps vester. Ego autem ab anno primo Darii Medi stabam ut confortaretur et roboraretur. Et nunc veritatem annuntiabo tibi.

Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, et quartus ditabitur opibus nimiis super omnes. Et cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum Graeciae. Surget vero rex fortis et dominabitur potestate multa, et faciet quod placuerit ei. Et cum steterit, conteretur regnum eius et dividetur in quattuor ventos caeli, sed non in posteros eius, neque secundum potentiam illius qua dominatus est. Lacerabitur enim regnum eius, etiam in externos exceptis his. Et confortabitur rex austri, et de principibus eius praevalebit super eum et dominabitur dicione. Multa enim dominatio eius. Et post finem annorum foederabuntur, filiaque regis austri veniet ad regem aquilonis facere amicitiam, et non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen eius, et tradetur ipsa et qui adduxerunt eam adulescentes eius, et qui confortabant eam in temporibus. Et stabit de germine radicum eius plantatio, et veniet cum exercitu et ingredietur provinciam regis aquilonis, et abutetur eis et obtinebit. Insuper et deos eorum et sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti et auri captiva ducet in Aegyptum. Ipse praevalebit adversum regem aquilonis, et intrabit in regnum rex austri, et revertetur ad terram suam. Filii autem eius provocabuntur et congregabunt multitudinem exercituum plurimorum, et veniet properans et inundans, et revertetur et concitabitur et congredietur cum robore eius. Et provocatus rex austri egredietur et pugnabit adversum regem aquilonis, et praeparabit multitudinem nimiam, et dabitur multitudo in manu eius. Et capiet multitudinem, et exaltabitur cor eius, et deiciet multa milia, sed non praevalebit.

Convertetur enim rex aquilonis et praeparabit multitudinem multo maiorem quam prius, et in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno et opibus nimiis. Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem austri, filii quoque praevaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, et corruent. Et veniet rex aquilonis et comportabit aggerem, et capiet urbes munitissimas, et brachia austri non sustinebunt. Et consurgent electi eius ad resistendum, et non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, et non erit qui stet contra faciem eius. Et stabit in terra inclita, et consumetur in manu eius. Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum eius, et recta faciet cum eo, et filiam feminarum dabit ei ut evertat illud. Et non stabit, nec illius erit. Et convertet faciem suam ad insulas et capiet multas, et cessare faciet principem obprobrii sui, et obprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terrae suae, et impinget et corruet, et non invenietur. Et stabit in loco eius vilissimus, et indignus decore regio, et in paucis diebus conteretur, non in furore nec in proelio. Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur ei honor regius. Et veniet clam et obtinebit regnum in fraudulentia. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, et conterentur, insuper et dux foederis. Et post amicitias cum eo faciet dolum, et ascendet et superabit in modico populo. Et abundantes et uberes urbes ingredietur, et faciet quae non fecerunt patres eius et patres patrum eius. Rapinas et praedam et divitias eorum dissipabit, et contra firmissimas cogitationes inibit, et hoc usque ad tempus.

Et concitabitur fortitudo eius et cor eius adversum regem austri in exercitu magno, et rex austri provocabitur ad bellum multis auxiliis et fortibus nimis, et non stabunt, quia inibunt adversus eum consilia. Et comedentes panem cum eo conterent eum, exercitusque eius opprimetur, et cadent interfecti plurimi. Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, et ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficient, quia adhuc finis in aliud tempus. Et revertetur in terram suam cum opibus multis, et cor eius adversum testamentum sanctum, et faciet et revertetur in terram suam. Statuto tempore revertetur, et veniet ad austrum, et non erit priori simile novissimum. Et venient super eum trieres et Romani, et percutietur et revertetur, et indignabitur contra testamentum sanctuarii, et faciet, reverteturque et cogitabit adversum eos qui dereliquerunt testamentum sanctuarii. Et brachia ex eo stabunt, et polluent sanctuarium fortitudinis, et auferent iuge sacrificium, et dabunt abominationem in desolationem, et impii in testamentum simulabunt fraudulenter.

Populus autem sciens deum suum obtinebit et faciet. Et docti in populo docebunt plurimos, et ruent in gladio et in flamma, et in captivitate et rapina dierum. Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo, et applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditis ruent, ut conflentur et eligantur et dealbentur usque ad tempus praefinitum, quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, et elevabitur et magnificabitur adversum omnem deum, et adversum deum deorum loquetur magnifica, et dirigetur donec compleatur iracundia. Perpetrata est quippe definitio. Et deum patrum suorum non reputabit, et erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit, quia adversum universa consurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, et deum quem ignoraverunt patres eius colet auro et argento et lapide pretioso rebusque pretiosis. Et faciet ut muniat Maozim cum deo alieno quem cognovit, et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis, et terram dividet gratuito. Et in tempore praefinito proeliabitur adversum eum rex austri, et quasi tempestas veniet contra illum rex aquilonis in curribus et in equitibus et in classe magna, et ingredietur terras, et conteret et pertransiet. Et introibit in terram gloriosam, et multae corruent. Hae autem solae salvabuntur de manu eius: Edom et Moab et principium filiorum Ammon. Et mittet manum suam in terras, et terra Aegypti non effugiet. Et dominabitur thesaurorum auri et argenti, et in omnibus pretiosis Aegypti, per Libyas quoque et Aethiopias transibit. Et fama turbabit eum ab oriente et ab aquilone, et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria super montem inclitum et sanctum, et veniet usque ad summitatem eius, et nemo auxiliabitur ei.

In tempore autem illo consurget Michahel princeps magnus qui stat pro filiis populi tui, et veniet tempus quale non fuit ex

eo quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terrae pulvere evigilabunt, alii in vitam aeternam, et alii in obprobrium ut videant semper. Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellae in perpetuas aeternitates. Tu autem Daniel claude sermones et signa librum usque ad tempus statutum. Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. Et vidi ego Daniel et ecce quasi alii duo stabant, unus hinc super ripam fluminis et alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixi viro qui indutus erat lineis qui stabat super aquas fluminis: Usquequo finis horum mirabilium? Et audivi virum qui indutus erat lineis qui stabat super aquas fluminis cum elevasset dexteram et sinistram suam in caelum et iurasset per viventem in aeternum, quia in tempus et tempora et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec. Et ego audivi et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post haec? Et ait: Vade Daniel quia clausi signatique sunt sermones usque ad tempus praefinitum. Eligentur et dealbabuntur et quasi ignis probabuntur multi, et impie agent impii, neque intellegent omnes impii. Porro docti intellegent. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abhominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat et pervenit ad dies mille trecentos XXX quinque. Tu autem Daniel vade ad praefinitum et requiesces et stabis in sorte tua in fine dierum.

Hucusque Danielem in hebraico volumine legimus. Cetera quae sequuntur usque in fine libri de Theodotionis editione translata sunt.

Et erat vir in Babilone, et nomen eius Ioachim. Et accepit uxorem Susannam filiam Elchiae pulchram nimis et timentem Dominum. Parentes autem illius cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. Erat autem Ioachim dives valde, et erat ei pomerium vicinum domui suae. Et ad ipsum confluebant Iudaei eo quod esset honorabilior omnium. Et constituti sunt duo senes iudices in anno illo, de quibus locutus est Dominus: quia egressa est iniquitas de Babilone a senibus iudicibus qui videbantur regere populum. Isti frequentabant domum Ioachim, et veniebant ad eos omnes qui habebant iudicia. Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna et deambulabat in pomerio viri sui. Et videbant eam senes cottidie ingredientem et deambulantem, et exarserunt in concupiscentia eius. Et everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum. Erubescebant enim indicare concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea. Et observabant cottidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum: Eamus domum, quia prandii hora est. Et egressi recesserunt a se. Cumque revertissent, venerunt in unum, et sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam, et tunc in commune statuerunt tempus quando eam possent invenire solam.

Factum est autem cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri et nudius tertius cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomerio. Aestus quippe erat. Et non erat ibi quisquam, praeter duos senes absconditos et contemplantes eam. Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum et smigmata, et ostia pomerii claudite ut laver. Fecerunt sicut praeceperat, clauseruntque ostia pomerii, et egressae sunt per posticum ut afferrent quae iusserat, nesciebantque senes intus esse absconditos. Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes et adcurrerunt ad eam et dixerunt: Ecce ostia pomerii clausa sunt, et nemo nos videt, et in concupiscentia tui sumus. Quam ob rem assentire nobis, et commiscere nobiscum. Quod si nolueris, dicemus testimonium contra te quod fuerit tecum iuvenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te. Ingemuit Susanna et ait: Angustiae mihi sunt undique: Si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. Et exclamavit voce magna Susanna. Exclamaverunt autem et senes adversus eam, et cucurrit unus et aperuit ostia pomerii. Cum ergo audissent clamorem in pomerio famuli domus, inruerunt per posticum ut viderent quidnam esset. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer, quia numquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

Cumque venisset populus ad virum eius Ioachim, venerunt et duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam ut interficerent eam. Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Elchiae, uxorem Ioachim. Et statim miserunt. Et venit cum parentibus et filiis et universis cognatis suis. Porro Susanna erat delicata nimis et pulchra specie. At illi iniqui iusserunt ut discooperiretur, erat enim cooperta, ut vel sic satiarentur decore eius. Flebant igitur sui et omnes qui noverant eam. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi posuerunt manus suas super caput eius. Quae flens suspexit in caelum. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Et dixerunt presbyteri: Cum deambularemus in pomerio soli, ingressa est cum duabus puellis, et clausit ostia pomerii et dimisit puellas. Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, et concubuit cum ea. Porro nos cum essemus in angulo pomerii videntes iniquitatem cucurrimus ad eos, et vidimus eos pariter commisceri. Et illum quidem non quivimus conprehendere quia fortior nobis erat, et apertis ostiis exilivit. Hanc autem cum adprehendissemus interrogavimus quis esset adolescens, et noluit indicare nobis. Huius rei testes sumus. Credidit eis multitudo quasi senibus populi et iudicibus, et condemnaverunt eam ad mortem. Exclamavit autem voce magna Susanna: Deus aeterne qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum contra me tulerunt testimonium. Et ecce morior, cum nihil horum fecerim quae isti malitiose conposuerunt adversum me. Exaudivit autem Dominus vocem eius.

Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Deus spiritum sanctum pueri iunioris cui nomen Daniel. Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine huius. Et conversus omnis populus ad eum dixit: Quis est iste sermo quem tu locutus es? Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non iudicantes neque quod verum est cognoscentes condemnastis filiam Israel. Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam. Reversus est ergo populus cum festinatione. Et dixerunt ei senes: Veni et sede in medio nostrum, et indica nobis, quia tibi dedit Deus honorem senectutis. Et dixit ad eos Daniel: Separate eos ab invicem procul, et diiudicabo eos. Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis et dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quae operabaris prius, iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens et dimittens noxios, dicente Domino: Innocentem et iustum non interficies. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos loquentes sibi. Qui ait: Sub scino. Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum. Ecce enim angelus Domini accepta sententia ab eo, scindet te medium. Et amoto eo, iussit venire alium, et dixit ei: Semen Chanaan et non Iuda, species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum. Sic faciebatis filiabus Israel, et illae timentes loquebantur vobis, sed non filia Iuda sustinuit iniquitatem vestram. Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore conprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino. Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum. Manet enim angelus Domini gladium habens, et secet te medium, et interficiat vos. Exclamavit itaque omnis coetus voce magna, et benedixit Deo qui salvat sperantes in se.

Et consurrexerunt adversus duos presbyteros, convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium. Feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum, ut interficerent secundum legem Moysi, et interfecerunt eos. Et salvatus est sanguis innoxius in die illa. Helcias autem et uxor eius laudaverunt Dominum pro filia sua Susanna cum Ioachim marito eius et cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi in die illa et deinceps.

Et rex Astrages adpositus est ad patres suos, et suscepit Cyrus Perses regnum eius. Erat quoque Daniel conviva regis et honoratus super omnes amicos eius. Erat quoque idolum nomine Bel apud Babylonios, et inpendebantur in eo per dies singulos similae artabae XII, et oves XL, vinique amforae sex. Rex quoque colebat eum, et ibat per singulos dies adorare eum. Porro Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel? Qui respondens ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum qui creavit caelum et terram, et habet potestatem omnis carnis. Et dixit ad eum rex: Non tibi videtur esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat et bibat cottidie? Et ait Daniel arridens: Ne erres rex. Iste enim intrinsecus luteus est, et forinsecus aereus, neque comedit aliquando. Et iratus rex vocavit sacerdotes eius et ait eis: Nisi dixeritis mihi quis est qui comedat inpensas has, moriemini. Si autem ostenderitis quoniam Bel comedit haec, morietur Daniel quia blasphemavit in Bel.

Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum. Erant autem sacerdotes Bel LXX exceptis uxoribus et parvulis et filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Belis. Et dixerunt sacerdotes Belis: Ecce nos egredimur foras, et tu rex pone escas et vinum misce et claude ostium, et signa ostium anulo tuo. Et cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta a Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos. Contemnebant autem quia fecerant sub mensa absconditum introitum, et per illum ingrediebantur semper, et devorabant ea. Factum est igitur postquam ingressi sunt illi, et rex posuit cibos ante Bel, praecepit Daniel pueris suis et adtulerunt cinerem et cribravit per totum templum coram rege. Et egressi clauserunt ostium, et signantes anulo regis abierunt. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam et uxores et filii eorum, et comederunt omnia et biberunt. Surrexit autem primo diluculo rex, et Daniel cum eo. Et ait rex: Salvane sunt signacula Daniel? Qui respondit: Salva rex. Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, et non est apud te dolus quisquam. Et risit Daniel. Et tenuit regem ne ingrederetur intro, et dixit: Ecce pavimentum, animadverte, cuius vestigia sunt haec? Et dixit rex: Video vestigia virorum et mulierum et infantium. Et iratus est rex. Et adprehendit sacerdotes et uxores et filios eorum, et ostenderunt ei abscondita ostiola per quae ingrediebantur et consumebant quae erant super mensam. Occidit ergo illos rex, et tradidit Bel in potestatem Danielis, qui subvertit eum et templum eius. Et erat draco magnus in loco illo, et colebant eum Babylonii. Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia non sit iste deus vivens. Adora ergo eum. Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro, quia ipse est Deus vivens. Tu autem rex da mihi potestatem, et interficiam draconem absque gladio et fuste. Et ait rex: Do tibi. Tulit ergo Daniel picem et adipem et pilos, et coxit pariter, fecitque massas, et dedit in os draconis. Et disruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis. Quod cum audissent Babylonii, indignati sunt vehementer, et congregati adversum regem dixerunt: Iudaeus factus est rex. Bel destruxit, draconem interfecit, et sacerdotes occidit.

Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem. Alioquin interficiemus te et domum tuam. Vidit ergo rex quod inruerent in eum vehementer, et necessitate conpulsus tradidit eis Danielem. Qui miserunt eum in lacum leonum, et erat ibi diebus sex. Porro in lacu erant VII leones, et dabantur eis cottidie duo corpora et duae oves. Et tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem. Erat autem Abbacuc propheta in Iudaea, et ipse coxerat pulmentum, et intriverat panes in alveolo, et ibat in campum ut ferret messoribus. Dixitque angelus Domini ad Abbacuc: Fer prandium quod habes in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. Et dixit Abbacuc: Domine, Babylonem non vidi, et lacum nescio. Et adprehendit eum angelus Domini in vertice eius, et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylonem supra lacum in impetu spiritus sui. Et clamavit Abbacuc dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium quod misit tibi Deus. Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, et non dereliquisti diligentes te. Surgensque Daniel comedit. Porro angelus Domini restituit Abbacuc confestim in loco suo. Venit ergo rex die septima ut lugeret Danielem, et venit ad lacum et introspexit, et ecce Daniel sedens. Et exclamavit voce magna rex dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum. Porro illos qui perditionis eius causa fuerant intromisit, et devorati sunt in momento coram eo.

Explicit liber Danielis.

NON IDEM ORDO EST DUODECIM PROPHE tarum aput hebreos qui & aput nos. unde secundum id quod ibi legitur. hic quoque disposita sunt. Osee commaticus est. & quasi per sententias loquens. iohel planus in principiis. in fine obscurior. & usque ad malachiam habet singuli proprietates suas. quem esdram scribam legisque doctorem hebrei autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere. hoc tantum uos o paula & eustochium admonitas fore uolo. unum librum esse xii. prophetarum. & osee cynxronon ysaie. malachiam uero aggei et zacharie fuisse temporibus. in quibus autem tempus non prefertur in titulo. sub illis eos regibus prophetasse sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetarum.

Duplex aput hebreos de his iiii. uersibus qui a capite pronotati sunt sententia est. Plerique enim dicunt quod ab esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulatum. ut per spiritum cuiusque nomine prophetia cuius sit sequens noscatur. Ipse autem esdras qui ultimus prophetarum scribit malachie nomine. Alii uero dicunt quod ab ipsis prophetis per spiritum sanctum ut cetera sint conscripta.

INCIP. LIB. OSEE.

VERBUM QUOD FACTUM EST AD OSEE

filium beeri. in diebus ozie ioathan. achaz. ezechie regum iuda. & in diebus hieroboam filii ioas regis israhel. Principium loquendi domino in osee. Et dixit dominus ad osee. Vade sume tibi uxorem fornicationum. & fac filios fornicationum. quia fornicans fornicabitur terra a domino. Et abiit & accepit gomer filiam debelaim. Et concepit & peperit filium. Et dixit dominus ad eum. Voca nomen eius iezrahel. quoniam adhuc modicum. & uisitabo sanguinem iezrahel super domum hieu. & quiescere faciam regnum domus israhel. & in die illa conteram arcum israhel in ualle iezrahel. Et concepit adhuc & peperit filiam. Et dixit ei. Voca nomen eius absque misericordia. quia non addam ultra misereri domui israhel. sed obliuione obliuiscar eorum. & domui iuda miserebor. & saluabo eos in domino deo suo. & non saluabo eos in arcu & gladio. et in bello. & in equis. & in equitibus. Et ablactauit eam que erat absque misericordia. Et concepit & peperit filium. Et dixit. Voca nomen eius non populus meus. quia non uos populus meus. & ego non ero uester deus.

Et erit numerus filiorum israhel quasi arena maris. que sine mensura est & non numerabitur. & erit in loco ubi dicetur non populus meus uos. dicetur eis filii dei uiuentis. Et congregabuntur filii iuda & filii israhel pariter. & ponent sibimet caput unum. & ascendent de terra. quia magnus dies iezrahel. Dicite fratribus uestris populus meus. & sorori uestre misericordiam consecuta. Iudicate matrem uestram iudicate. quoniam ipsa non uxor mea. & ego non uir eius. Auferat fornicationes suas a facie sua. & adulteria sua de medio uberum suorum. ne forte expoliem eam nudam. & statuam eam secundum diem natiuitatis sue. & ponam eam quasi solitudinem. & statuam eam quasi terram inuiam. & interficiam eam siti. Et filiorum eius non miserebor. quoniam filii fornicationum sunt. quia fornicata est mater eorum. confusa est que concepit eos. quia dixit. Vadam post amatores meos qui dant mihi panes. & aquas meas. lanam meam. & linum meum. & oleum meum. & potum meum. Propter hoc ecce ego sepiam uiam tuam spinis. et sepiam eam maceria. & semitas suas non inueniet. Et sequetur amatores suos & non apprehendet eos. & queret eos & non inueniet. Et dicet. Vadam & reuertar ad uirum meum priorem. quia michi bene erat tunc. magis quam nunc. Et hec nescivit quia ego dedi ei frumentum. & uinum. & oleum. et argentum multiplicaui ei. & aurum que fecerunt baal.

Idcirco conuertar & sumam frumentum meum in tempore suo. & uinum meum in tempore suo. & liberabo lanam meam & linum meum que operiebant ignominiam eius. Et nunc reuelabo stultitiam eius. in oculis amatorum eius. & uir non eruet eam de manu mea. Et cessare faciam omne gaudium eius. sollempnitates eius. & neomeniam eius. sabbatum eius. & omnia festa tempora eius. Et corrumpam uineam eius. & ficum eius de quibus dixit. mercedes hee mee sunt. quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam in saltum. & comedet illum bestia agri. Et uisitabo super eam dies baalim. quibus accendebat incensum. & ornabatur inaure sua & monili suo. & ibat post amatores suos. & mei obliuiscebatur dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam. & ducam eam in solitudinem. & loquar ad cor eius. & dabo ei uinitores eius ex eodem loco. & uallem achor ad aperiendam spem. & canet ibi iuxta dies iuuentutis sue. & iuxta dies ascensionis sue de terra egypti. Et erit in die illo ait dominus uocabit me uir meus. & non uocabit me ultra baalim. & auferam nomina baalim de ore eius. & non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam eis fedus in die illa cum bestia agri. & cum uolucre celi. & cum reptili terre. & arcum. & gladium. & bellum conteram de terra & dormire eos faciam fiducialiter.

Et sponsabo te mihi in sempiternum. & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio & in misericordia. & miserationibus. sponsabo te mihi in fide. & scies quia ego dominus. Et erit in die illa exaudiam dicit dominus. & exaudiam celos. & illi exaudient terram. & terra exaudiet triticum & uinum & oleum. & hec exaudient iezrahel. Et seminabo eam mihi in terram & miserebor eius. que fuit absque misericordia. & dicam non populo meo populus meus es tu. & ipse dicet deus meus es tu.

Et dixit dominus ad me. Adhuc uade dilige mulierem dilectam amico & adulteram. sic diligit dominus filios israhel. & ipsi respectant ad deos alienos & diligunt uinacia uuarum. Et fodi eam mihi xv. argenteis & choro hordei. et dimidio choro hordei. & dixi ad eam. Dies multos expectabis me. Non fornicaberis. & non eris uiro. sed & ego expectabo te. quia dies multos sedebunt filii israhel sine rege. & sine principe. & sine sacrificio. & sine altari. & sine ephod. & sine teraphim. Et post hec reuertentur filii israhel & querent dominum deum suum. & dauid regem suum. & pauebunt ad dominum. & ad bonum eius in nouissimo dierum. Audite uerbum domini filii israhel. quia iudicium domino cum habitatoribus terre. Non est enim ueritas. & non est misericordia. & non est scientia dei in terra. Maledictum. & mendacium & homicidium. & furtum. & adulterium inundauerunt. et sanguis sanguinem tetigit.

Propter hoc lugebit terra. & infirmabitur omnis qui habitat in ea in bestia agri & in uolucre celi. Sed & pisces maris congregabuntur. Verumtamen unusquisque non iudicet. & non arguatur uir. Populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. Et corrues hodie. & corruet etiam propheta tecum. Nocte tacere feci matrem tuam. Conticuit populus meus. eo quod non habuerit scientiam. Quia tu scientiam repulisti. repellam te. ne sacerdotio fungaris mihi. Et oblita es legis dei tui. obliuiscar filiorum tuorum & ego. Secundum multitudinem eorum. sic peccauerunt michi. Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent. & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. Et erit sic populus sic sacerdos. Et uisitabo super eum uias eius. & cogitationes eius reddam ei. & comedent & non saturabuntur. Fornicati sunt & non cessauerunt. quoniam dominum dereliquerunt in non custodiendo. Fornicatio & uinum & ebrietas aufert cor. Populus meus in ligno suo interrogauit. & baculus eius annuntiauit ei. Spiritus enim fornicationum decepit eos. & fornicati sunt a deo suo. Super capita montium sacrificabant. & super colles accendebant thymiama. subter quercum & populum. & terebintum. quia bona erat umbra eius.

Ideo fornicabuntur filie uestre. & sponse uestre adultere erunt. Non uisitabo super filias uestras cum fuerint fornicate. & super sponsas uestras cum adulterauerint. quoniam ipsi cum meretricibus uersabantur. & cum effeminatis sacrificabant. & populus non intelligens uapulabit. Si fornicaris tu israhel. non delinquat saltem iuda. Et nolite ingredi in galgala. & ne ascenderitis in bethauen. neque iuraueritis uiuit dominus quoniam sicut uacca lasciuiens declinauit israhel. Nunc pascet eos dominus quasi agnum in latitudine. Particeps ydolorum effraim. dimitte eum. separatum est conuiuium eorum. Fornicatione fornicati sunt. dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Ligauit spiritus eum in alis suis. & confundentur a sacrificiis suis. Audite hoc sacerdotes. & attendite domus israhel. & domus regis auscultate. quoniam uobis iudicium est. quoniam laqueum facti estis speculationi & rete expansum super thabor. et uictimas declinastis in profundum. & ego eruditor omnium eorum. Ego scio effraim. & israhel non est absconditus a me. quia nunc fornicatus est effraim. contaminatus est israhel.

Non dabunt cogitationes suas ut reuertantur ad dominum deum suum. quia spiritus fornicationis in medio eorum. & dominum non cognouerunt. Et respondebit arrogantia israhel in facie eius. & israhel & effraim ruent in iniquitate sua. Ruet etiam iudas cum eis. In gregibus suis & in armentis suis uadent ad querendum dominum & non inuenient. Ablatus est ab eis. In domino preuaricati sunt quia filios alienos genuerunt. Nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis. Clangite bucina in gabaa. tuba in rama. ululate in bethauen. post tergum tuum beniamin. Effraim in desolatione erit. In die correptionis in tribubus israhel ostendi fidem. Facti sunt principes iuda quasi assumentes terminum. super eos effundam quasi aquam iram meam. Calumniam patiens effraim. fractus iudicio quoniam cepit abire post sordes. Et ego quasi tinea effraim. & quasi putredo domui iuda. Et uidit effraim languorem suum. & iudas uinculum suum. Et abiit effraim ad assur. & misit ad regem ultorem. & ipse non poterit sanare uos. nec soluere poterit a uobis uinculum. quoniam ego quasi leena effraim & quasi catulus leonis domui iuda. Ego capiam. & uadam. tollam. & non est qui eruat. Vadens reuertar ad locum meum. donec deficiatis & queratis faciem meam.

In tribulatione sua mane consurgent ad me. Venite & reuertamur ad dominum. quoniam ipse cepit & sanabit nos. percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies. in die tertia suscitabit nos. Sciemus sequemurque ut cognoscamus dominum. Quasi diluculum preparatus est egressus eius. & ueniet nobis quasi ymber temporaneus & serotinus terre. Quid faciam tibi effraim. quid faciam tibi iuda. Misericordia uestra quasi nubes matutina. & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolaui in prophetis. occidi eos in uerbis oris mei. & iudicia mea quasi lux egredientur. quia misericordiam uolui & non sacrificium. & scientiam dei plusquam holocausta. Ipsi autem sic adam transgressi sunt pactum. ibi preuaricati sunt in me. Galaad ciuitas operantium ydolum. supplantata sanguine & quasi fauces uirorum latronum. particeps sacerdotum in uia interficientium pergentes de sichem. quia scelus operati sunt. In domo israhel uidi horrendum. ibi fornicationes effraim. contaminatus est israhel. Sed & iuda pone messem tibi. cum conuertero captiuitatem populi mei. Cum sanare uellem israhel. reuelata est iniquitas effraim & malicia samarie quia operati sunt mendacium. nunc circumdederunt eos adinuentiones sue. coram facie mea facte sunt.

In malicia sua letificauerunt regem. & in mendaciis suis principes. Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente. Quieuit paululum ciuitas a commixtione fermenti. donec fermentaretur totum. Dies regis nostri. Ceperunt principes furere a uino. Extendit manum suam cum illusoribus. quia applicuerunt quasi clibanum

cor suum cum insidiaretur eis. Tota nocte dormiuit coquens eos. mane ipse succensus quasi ignis flamme. Omnes calefacti sunt quasi clibanus. et deuorauerunt iudices suos. Omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me. Effraim in populis ipse commiscebatur. effraim factus subcinericius qui non uersatur. Comederunt alieni robur eius. et ipse nesciuit. sed et cani effusi sunt in eo et ipse ignorauit.

Et humiliabitur superbia israhel in faciem eius. Nec reuersi sunt ad dominum deum suum. et non quesierunt eum in omnibus his. Et factus est effraim quasi columba seducta non habens cor. Egyptum inuocabant ad assyrios abierunt. et cum profecti fuerint expandam super eos rete meum. et quasi uolucrem celi detraham eos. Cedam eos secundum auditionem cetus eorum. Ve eis. quoniam recesserunt a me. Vastabuntur quia preuaricati sunt in me. Et ego redemi eos. et ipsi locuti sunt contra me mendacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo. sed ululabant in cubilibus suis. Super triticum et uinum ruminabant. Recesserunt a me et ego erudiui eos. et confortaui brachia eorum. et in me cogitauerunt maliciam. Reuersi sunt ut essent absque iugo. facti sunt quasi arcus dolosus. Cadent in gladio principes eorum. a furore lingue sue. Ista subsannatio eorum in terra egypti. In gutture tuo sit tuba. quasi aquila super domum domini. pro eo quod transgressi sunt fedus meum. et legem meam preuaricati sunt. Me inuocabunt deus meus. cognouimus te israhel. Proiecit israhel bonum. inimicus persequetur eum. Ipsi regnauerunt et non ex me. principes extiterunt et non cognoui. Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi ydola ut interirent. Proiectus est uitulus tuus samaria. iratus est furor meus in eis. Vsque quo non poterunt emundari. Quia ex israhel et ipse est. Artifex fecit illum. et non est deus. quoniam in aranearum telas erit uitulus samarie. quia uentum seminabunt. et turbinem metent. Culmus stans. non est in eis germen. non faciet farinam. Quod et si fecerit. alieni comedent eam. Deuoratus est israhel. Nunc factus est in nationibus quasi uas inmundum. quia ipsi ascenderunt ad assur. Onager solitarius sibi effraim. munera dederunt amatoribus. sed et cum mercede conduxerint nationes. Nunc congregabo eos et quiescent paulisper ab onere regis et principum. quia multiplicauit effraim altaria ad peccandum. facte sunt ei are in delictum. Scribam ei multiplices leges meas. que uelut aliene computate sunt. Hostias afferent. immolabunt carnes. et comedent. Dominus non suscipiet eas. Nunc recordabitur iniquitates eorum. et uisitabit peccata eorum. Ipsi in egyptum reuertentur. Et oblitus est israhel factoris sui. et edificauit delubra. et iudas multiplicauit urbes munitas. Et mittam ignem in ciuitates eius. et deuorabit edes illius. Noli letari israhel. noli exultare sicut populi. quia fornicatus es a deo tuo. Dilexisti mercedem. super omnes areas tritici. Area et torcular non pascet eos. et uinum mentietur eis. Non habitabunt in terra domini.

Reuersus est effraim in egyptum. et in assyriis pollutum comedit. Non libabunt domino uinum. et non placebunt ei. Sacrificia eorum quasi panis lugentium. Omnes qui comedunt eum contaminabuntur. quia panis eorum anime ipsorum. Non intrabit in domum domini. Quid facietis in die sollempni. in die festiuitatis domini. Ecce enim profecti sunt a uastitate. Egyptus congregabit eos. memphis sepeliet eos. Desiderabile argentum eorum urtica hereditabit. lappa in tabernaculis eorum. Venerunt dies uisitationis. uenerunt dies retributionis. Scitote israhel stultum. prophetam insanum uirum spiritualem. Propter multitudinem iniquitatis tue et multitudo amentie. Speculator effraim cum deo meo propheta. Laqueus ruine factus est super omnes uias eius. insania in domo dei eius. Profunde peccauerunt. sicut in diebus gabaa. Recordabitur iniquitatis eorum. et uisitabit peccata eorum. Quasi uuas in deserto inueni israhel. quasi prima poma ficulnee in cacumine eius uidi patres eorum. Ipsi autem intrauerunt ad beelfegor. et abalienati sunt in confusione. et facti sunt abhominabiles sicut ea que dilexerunt. Effraim quasi auis auolauit. gloria eorum a partu. et ab utero a conceptu. Quod si enutrierint filios suos absque liberis eos faciam in hominibus. Sed et ue eis. cum recessero ab eis. Effraim ut uidi tyrus erat fundata in pulchritudine. effraim educet ad interfectionem filios suos. Da eis domine. Quid dabis eis. Da eis uuluam sterilem sine liberis. et ubera arentia.

Omnes nequitie eorum in galgal. quia ibi exosos habui eos. Propter maliciam adinuentionum eorum. de domo mea eiciam eos. non addam ut diligam eos. Omnes principes eorum recedentes. Percussus est effraim radix eorum. et siccata est. fructum nequaquam facient. Quod et si genuerint. interficiam amantissima uteri eorum. Abiciet eos deus meus. quia non audierunt eum. et erunt uagi in nationibus. Vitis frondosa israhel. fructus adequatus est ei. secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria. iuxta ubertatem terre sue exuberauit symulachris. Diuisum est cor eorum. nunc interibunt. Ipse confringet symulachra eorum. depopulabitur aras eorum. quia nunc dicent. Non est rex nobis. non enim timemus dominum. Et rex quid faciet nobis. Loquimini uerba. uisiones inutiles. et ferietis fedus. et germinabit quasi amaritudo. Iudicium super sulcos agri. Vaccas bethauen coluerunt habitatores samarie. quia luxit super eum populus eius. et editui super eum exultauerunt in gloria eius. quia migrauit ab eo. Siquidem et ipse in assur delatus est. munus regi ultori. Confusio effraim capiet. et confundetur israhel in uoluntate sua. Transire fecit samaria regem suum. quasi spumam super faciem aque. et disperdentur excelsa ydoli peccatum israhel. Lappa et tribulus ascendent super aras eorum. Et dicent montibus operite nos. et collibus cadite super nos. Ex diebus gabaa peccauit israhel. ibi steterunt. Non comprehendet eos in gabaa prelium super filios iniquitatis. iuxta desiderium meum corripiam eos.

Congregabuntur super eos populi. cum corripientur propter duas iniquitates suas. Effraim uitula docta diligere trituram. et ego transiui super pulchritudinem colli eius. Ascendam super effraim. Arabit iudas. confringet sibi sulcos iacob. Seminate uobis in iustitia. et metite in ore misericordie. et innouate uobis nouale. Tempus autem requirendi dominum cum uenerit. qui docebit uos iustitiam. Iniquitatem arastis. iniquitatem messuistis. comedistis fructum mendacii. quia confisus es in uiis tuis. in multitudine fortium tuorum. Consurget tumultus in populo tuo. et omnes munitiones tue uastabuntur. sicut uastatus est salmana a domo eius. qui iudicauit baal in die prelii matre super filios allisa. Sic fecit uobis bethel a facie malicie iniquitatum uestrarum. Sicut mane transit pertransiit rex israhel. Quia puer israhel et dilexi eum. et ex egypto uocaui filium meum. Vocauerunt eos. sic abierunt a facie eorum. Baalim immolabant et symulachris sacrificabant. et ego quasi nutricius effraim portabam eos in brachiis meis. et nescierunt quod curarem eos. In funiculis adam traham eos. in uinculis caritatis.

Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum. et declinaui ad eum ut uesceretur. Non reuertetur in terram egypti. et assur ipse rex eius. Quoniam noluerunt conuerti. cepit gladius in ciuitatibus eius. et consumet electos eius. et comedet capita eorum. Et populus meus pendebit ad reditum meum. iugum autem imponetur eis simul quod non auferetur. Quomodo dabo te effraim. expugnabo te. protegam te israhel. Quomodo dabo te. Sicut adama ponam te. ut seboim. Conuersum est in me cor meum. pariter conturbata est penitudo mea. Non faciam furorem ire mee. et non conuertar ut disperdam effraim. quoniam ego deus et non homo in medio tui sanctus. et non ingrediar ciuitatem. Post dominum ambulabunt quasi leo rugiet. quia ipse rugiet. et formidabunt filii maris. Et auolabunt quasi auis ex egypto. et quasi columba de terra assyriorum. et collocabo eos in domibus suis dicit dominus deus. Circumdedit me in negotiatione sua effraim. et in dolo domus israhel. iudas autem testis descendit cum deo. et cum sanctis fidelibus. Effraim pascit uentum. et sequitur estum. Tota die mendacium et uastitatem multiplicat. et fedus cum assyriis iniit. et oleum in egyptum ferebat. Iudicium ergo domini cum iuda. et uisitatio super iacob. Iuxta uias eius. et iuxta adinuentiones eius reddet ei. In utero supplantauit fratrem suum. et in fortitudine sua directus est cum angelo. et inualuit ad angelum et confortatus est. Fleuit et rogauit eum. In bethel inuenit eum. et ibi locutus est nobiscum. Et dominus deus exercituum dominus memoriale eius. Et tu ad dominum deum tuum conuerteris. misericordiam et iudicium custodi. et spera in deo tuo semper. Chanaan in manu eius statera dolosa. calumniam dilexit. Et dixit effraim. Verumtamen diues effectus sum. inueni ydolum michi. Omnes labores mei non inuenient michi. iniquitatem quam peccaui. Et ego dominus deus tuus ex terra egypti. Adhuc sedere te faciam in tabernaculis sicut in diebus festiuitatis. Et locutus sum super prophetas. et ego uisionem multiplicaui. et in manu prophetarum assimilatus sum. Si galaad ydolum. tamen frustra erant in galgal bubus immolantes. Nam et altaria eorum quasi aceruus super sulcos agri. Fugit iacob in regione syrie. et seruiuit israhel in uxore. et in uxore seruauit. In propheta autem eduxit dominus israhel de egypto. et in propheta seruatus est. Ad iracundiam me prouocauit effraim in amaritudinibus suis. et sanguis eius super eum ueniet. et obprobrium eius restituet dominus deus suus.

Loquente effraim horror inuasit israhel. et deliquit in baal et mortuus est. Et nunc addiderunt ad peccandum. feceruntque sibi conflatile de argento suo. quasi similitudinem ydolorum. factura artificum tota in est. His ipsi dicunt immolate homines. uitulos adorantes. Idcirco erunt quasi nubes matutina. et sicut ros matutinus preteriens. Sicut puluis turbine raptus ex area. et sicut fumus de fumario. Ego autem dominus deus tuus qui eduxi te de terra egypti. et deum absque me nescies. et saluator non est preter me. Ego cognoui te in deserto. in terra solitudinis. Iuxta pascua sua adimpleti sunt. et saturati sunt. et leuauerunt cor suum. et obliti sunt mei. Et ero eis quasi lena. et sicut pardus in uia assyriorum. Occurram eis quasi ursa raptis catulis. et dirumpam interiora iecoris eorum. et consumam eos ibi quasi leo. bestia agri scindet eos. Perditio tua israhel. tantummodo in me auxilium tuum. Vbi est rex tuus. Maxime nunc saluet te in omnibus urbibus tuis. et iudices tui de quibus dixisti. Da michi reges et principes. Dabo tibi regem in furore meo. et auferam in indignatione mea. Colligata est iniquitas effraim. absconditum peccatum eius. Dolores parturientis uenient ei. ipse filius non sapiens. Nunc enim non stabit in contritione filiorum. de manu mortis liberabo eos. de morte redimam eos. Ero mors tua o mors. ero morsus tuus inferne. Consolatio abscondita est ab oculis meis. quia ipse inter fratres diuidet. Adducet urentem uentum dominus de deserto ascendentem. et siccabit uenas eius. et desolabit fontem eius. et ipse diripiet thesaurum omnis uasis desiderabilis.

Pereat samaria. quia ad amaritudinem concitauit dominum suum. In gladio pereant. paruuli eorum elidantur. et fete eius discindantur. Conuertere israhel ad dominum deum tuum. quoniam corruisti in iniquitate tua. Tollite uerba et conuertimini ad dominum et dicite ei. Omnem aufer iniquitatem et accipe bonum. et reddemus uitulos labiorum nostrorum. Assur non saluabit nos. super equos non ascendemus. nec dicemus ultra dii opera manuum nostrarum. quia eius qui in te est misereberis pupilli. Sanabo contritiones eorum. diligam eos spontanee. quia auersus est furor meus ab eis. Ero quasi ros. israhel germinabit quasi lilium. et erumpet radix eius ut lybani. Ibunt rami eius. et erit quasi oliua gloria eius. et odor eius ut lybani. Conuertentur sedentes in umbra eius. uiuent tritico. et germinabunt quasi uinea. memoriale eius sicut uinum lybani. Effraim quid michi ultra ydola. Ego exaudiam. et diligam eum. Ego ut abietem uirentem: ex me fructus tuus inuentus est. Quis sapiens et intelliget ista. Intelligens et sciet hec. Quia recte uie domini. et iusti ambulabunt in eis. preuaricatores uero corruent in eis.

IOHEL FILIUS PHATUHEL DESCRIBIT terram duodecim tribuum. eruca. bruco. locusta. rubigine uastantibus consumptam. et post euersionem prioris populi effusuri spiritum sanctum super seruos dei et ancillas. id est centum XX. credentium nomina. et effusuri in cenaculo syon. Qui centum XX. ab uno usque ad quinque paulatim et per incrementa surgentes. XV. graduum numerum efficiunt. qui in psalterio mystice continentur. Ex tribus ergo generibus rethorum hic sumuntur principia. et tres sunt argumentorum partes. ex quibus incipere solet omnis orator. Aut enim docibilis aut beniuolus. aut attentus auditor debet effici. Hic ergo propheta recte a magnitudinis clade sumens principium. eosque qui audituri erant uolens ad penitentiam prouocare reddit intentos annuntians futuri

malum, ut considerantes venturae cladis asperitatem, ad paenitentiam arripiant. In hoc propheta idcirco nec reges, nec tempora sunt praenotata, quia hisdem temporibus ac regibus quibus et Osee prophetavit. Iohel interpretatur incipiens, aut dominus deus. Tropologice hoc est quod qui ostium dei et scientiam dei habuerit, a principio recte incipit prophetare. Iohel, qui interpretatur dominus deus, sive incipiens deo, vel fuit dei. Hoc enim eius vocabulo resonat. Hic ad Iudam tantum et ad Hierusalem vaticinium profert, atque in principio sui voluminis post voluptuosa convivia Hierusalem ad luctum provocat, excidiumque ei pronuntiat. Praedicat quoque vocationem gentium et super congregatos credentes super venturum spiritum sancti. Prophetavit autem sub Ioatham rege Iuda, quando et Micheas. Iohel de tribu Ruben natus in agro Bethoron, ubi etiam in pace mortuus est atque sepultus. Sanctus Iohel apud Hebreos post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Effraim ad decem tribus conferuntur vaticinia, quae vel Samaria, vel Israhel saepe memorantur. Sed in hoc propheta omne quod dicitur ad tribum Iuda et ad Hierusalem pertinere credendum est, et nulla omnino Israhelis, id est decem tribuum in hoc fieri mentione. Tempora quoque quibus prophetavit eadem debemus accipere quae in Osee legimus, videlicet Oziae, Ioatham, Achaz et Ezechiae regum Iuda, et in diebus Hieroboam filii Ioas regis Israhel. Porro factum esse sermonem domini ad meritum eius refertur, ut sic non ad condicionem quae fieri dicitur, ut alibi legimus. Dominus factus est mihi in salutem. Auditus autem in scripturis sanctis non est iste qui aure sonat, sed qui in corde percipitur, iuxta illud quod dominus loquitur in euangelio, Qui habet aures audiendi audiat. Quod autem dicit ΕΝΩΤΙΣΑΣΘΕ, et latine sonat auribus percipite, proprie non aurium, sed cordi percipitur. Qui seniores sunt et caelestes, audiunt spiritaliter; qui autem habitant in terra appellantur terreni, qui auribus percipiunt. Ubicumque autem haec duo verba iuncta ponuntur, non ad simplicem tantum verborum sonitum, sed ad recondita quoque dictorum intelligentiam pertinere. In Genesi Lamech loquitur ad uxores suas Ada et Sella: Audite verba mea uxores Lamech, auribus percipite sermones meos, quia occidi virum in vulnus meum, et iuvenem in livorem meum. Et Isaias: Audite caeli, et auribus percipe terra.

INCIPIT LIBER IOHEL

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD IOHEL filium Phatuel. Audite hoc senes, et auribus percipite omnes habitatores terrae. Si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum. Super hoc filiis vestris narrate, et filii vestri filiis suis, et filii eorum generationi alterae. Residuum erucae comedit locusta, et residuum bruchi comedit rubigo. Expergiscimini ebrii et flete, et ululate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quia periit ab ore vestro. Gens enim ascendit super terram meam, fortis et innumerabilis, dentes eius ut dentes leonis, et molares eius ut catuli leonis. Posuit vineam meam in desertum, et ficum meam decorticavit. Nudans spoliavit eam et proiecit, albi facti sunt rami eius. Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suae. Periit sacrificium et libatio de domo domini. Luxerunt sacerdotes ministri domini. Depopulata est regio, luxit humus, quoniam devastatum est triticum. Confusum est vinum, et elanguit oleum. Confusi sunt agricolae, ululaverunt vinitores super frumento et hordeo, quia periit messis agri. Vinea confusa est, et ficus elanguit, malogranatum et palma, et malum et omnia ligna agri aruerunt, quia confusum est gaudium a filiis hominum. Accingite vos, et plangite sacerdotes, ululate ministri altaris. Ingredimini, cubate in sacco ministri domini mei, quoniam interiit de domo dei vestri sacrificium et libatio.

Sanctificate ieiunium, vocate coetum, congregate senes omnes habitatores terrae in domo domini dei vestri, et clamate ad dominum: A a a, diei, quia prope est dies domini, et quasi vastitas a potente veniet. Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo dei nostri laetitia et exultatio? Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatae sunt apothecae, quoniam confusum est triticum. Quid ingemuit animal? Mugierunt greges armenti, quia non est pascua eis, sed et greges pecorum disperierunt. Ad te domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, et flamma succendit omnia ligna regionis. Sed et bestiae agri quasi area sitiens imbrem suspexerunt ad te, quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, et ignis devoravit speciosa deserti. Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terrae, quia venit dies domini, quia prope est. Dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et turbinis; quasi mane expansum super montes. Populus multus et fortis, similis ei non fuit a principio, et post eum non erit usque in annos generationis et generationis. Ante faciem eius ignis vorans, et post eum exurens flamma. Quasi hortus voluptatis terra coram eo, et post eum solitudo deserti, nec est qui effugiat eum. Quasi aspectus equorum aspectus eorum, et quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammae ignis devorantis stipulam, vel ut populus fortis praeparatus ad proelium. A facie eius cruciabuntur populi, omnes vultus redigentur in ollam. Sicut fortes current, et quasi viri bellatores ascendent murum. Viri in viis suis gradientur, et non declinabunt a semitis suis. Unusquisque fratrem suum non coartabit, singuli in calle suo ambulabunt. Sed et per fenestras cadent, et non demolientur. Urbem ingredientur, in muro current, domos conscendent, et per fenestras intrabunt quasi fur. A facie eius contremuit terra, moti sunt caeli, sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem suum. Et dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia et facientia verbum eius. Magnus enim dies domini et terribilis valde, et quis sustinebit eum?

Nunc ergo dicit dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio et fletu et planctu. Et scindite corda vestra et non vestimenta vestra, et convertimini ad dominum deum vestrum, quia benignus et misericors est, patiens et multae misericordiae, et praestabilis super malitia. Quis scit si convertatur et ignoscat, et relinquat post se benedictionem, sacrificium et libamen domino deo nostro? Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate coetum, congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos et sugentes ubera. Egrediatur sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo. Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri domini, et dicent: Parce domine, parce populo tuo, et ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. Quare dicunt in populis: Ubi est deus eorum? Zelatus est dominus terram suam, et pepercit populo suo. Et respondit dominus et dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum et vinum et oleum, et replebimini eis, et non dabo vos ultra opprobrium in gentibus. Et eum qui ab aquilone est procul faciam a vobis, et expellam eum in terram inviam et desertam. Faciem eius contra mare orientale, et extremum eius ad mare novissimum. Et ascendet fetor eius, et ascendet putredo eius, quia superbe egit. Noli timere terra, exulta et laetare, quoniam magnificavit dominus ut faceret. Nolite timere animalia regionis, quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus et vinea dederunt virtutem suam.

Et filii Sion exultate et laetamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiae, et descendere faciet ad vos imbrem matutinum et serotinum in principio. Et implebuntur areae frumento, et redundabunt torcularia vino et oleo. Et reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et eruca, fortitudo mea magna quam misi in vos. Et comedetis vescentes et saturabimini, et laudabitis nomen domini dei vestri qui fecit vobiscum mirabilia. Et non confundetur populus meus in sempiternum. Et scietis quia in medio Israhel ego sum. Et ego dominus deus vester, et non est amplius. Et non confundetur populus meus in aeternum.

Et erit post haec effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiae vestrae. Senes vestri somnia somniabunt, et iuvenes vestri visiones videbunt. Sed et super servos meos et super ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum. Et dabo prodigia in caelo et in terra, sanguinem et ignem et vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus et horribilis. Et erit, omnis quicumque invocaverit nomen domini salvus erit, quia in monte Sion et in Hierusalem erit salvatio, sicut dixit dominus, et in residuis quos dominus vocaverit. Quia ecce in diebus illis et in tempore illo cum convertero captivitatem Iuda et Hierusalem, congregabo omnes gentes et deducam eas in vallem Iosaphat, et disceptabo cum eis ibi super populo meo et hereditate mea Israhel, quos disperserunt in nationibus, et terram meam diviserunt, et super populum meum miserunt sortem. Et posuerunt puerum in prostibulum, et puellam vendiderunt pro vino ut biberent. Verum quid mihi et vobis Tyrus et Sidon et omnis terminus Palestinorum? Numquid ultionem vos reddetis mihi? Et si ulciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

Argentum enim meum et aurum tulistis, et desiderabilia mea et pulcherrima intulistis in delubra vestra. Et filios Iuda et filios Hierusalem vendidistis filiis Graecorum, ut longe faceretis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo vendidistis eos, et convertam retributionem vestram in caput vestrum. Et vendam filios vestros et filias vestras in manibus filiorum Iuda, et venundabunt eos Sabeis genti longinquae, quia dominus locutus est. Clamate hoc in gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos. Accedant, ascendant omnes viri bellatores. Concidite aratra vestra in gladios, et ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat quia fortis ego sum. Erumpite et venite omnes gentes de circuitu et congregamini. Ibi occumbere faciet dominus robustos tuos. Consurgant et ascendant gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturavit messis. Venite et descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. Populi populi in valle concisionis. Sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt lumen suum. Et dominus de Sion rugiet, et de Hierusalem dabit vocem suam. Et movebuntur caeli et terra, et dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israhel. Et scietis quia ego dominus deus vester habitans in Sion, in monte sancto meo. Et erit Hierusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte. Et per omnes rivos Iuda ibunt aquae, et fons de domo domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum. Egyptus in desolatione erit, et Idumea in desertum perditionis, pro eo quod inique egerint in filios Iuda, et effuderint sanguinem innocentem in terra sua. Et Iudea in aeternum habitabitur, et Hierusalem in generationem et generationem. Et mundabo sanguinem eorum quem non mundaveram, et dominus commorabitur in Sion.

Explicit liber Iohel.

AMOS PASTOR ET RUSTICUS ET RUBOS mora distringens paucis uerbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria et quattuor scelera damasci, gaze, tyri, ydumee, filiorum ammon, et moab, et in septimo gradu iude et israel. Hic loquitur ad uaccas pingues que erant in monte samarie, et ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit factorem locuste, et stantem dominum super murum litum uel adamantinum, et uncinum pomorum, et adtrahentem supplicia peccatoribus, et famem in terra, et non famem panis, neque sitim aque, sed audiendi uerbum dei. Ozias rex cum religionem dei sollicite emularetur, nimio religionis amore prouocatus contra preceptum legis moysi, arrepto thuribulo, ut hystoria libri secundi paralipomenon ostendit, sacerdotale officium presumere conatus est. Ob eam rem terremotum in templo dei exortum constat, cuius etiam zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terremotum amos propheta temporibus predicti regis et temporibus hieroboam filii ioas regis israel, tam gentes que lectione comprehense sunt, ad eas causas quas memorauit, futura denuntiat. Et quia de prophanis sequentibus ait tribus impietatibus et super quattuor non conuertam eum, tertio peccatorum indulgentiam deum dare posse significabat, que quarto eadem peccata admittentibus nec penitentiam nec indulgentiam daturum enuntiat. Nam pignus similitudinem quem in predictas gentes inmittendum predixit, graue quamque inreuocabile dei iram ad subuersionem earundem ciuitatum processuram uoluit demonstrare.

INCIPIT LIBER AMOS

VERBA AMOS QUI FUIT IN PASTORALIBUS de thecue, que uidit super israel in diebus ozie regis iuda, et in diebus hieroboam filii ioas regis israel, ante duos annos terremotus. Et dixit: Dominus de syon rugiet, et de hierusalem dabit uocem suam. Et luxerunt speciosa pastorum, et exsiccatus est uertex carmeli. Hec dicit dominus deus: Super tribus sceleribus damasci et super quattuor non conuertam eum, eo quod triturauerint in plaustris ferreis galaad. Et mittam ignem in domum azahel, et deuorabit domum benadab. Et conteram uectem damasci, et disperdam habitatorem de campo ydoli, et tenentem sceptrum de domo uoluptatis. Et transferetur populus syrie in cyrenen, dicit dominus. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus gaze et super quattuor non conuertam eum, eo quod transtulerit captiuitatem perfectam ut concluderet eam in ydumea. Et mittam ignem in murum gaze, et deuorabit edes eius. Et disperdam habitatorem de azoto, et tenentem sceptrum de ascalone. Et conuertam manum meam super accaron, et peribunt reliquie philistinorum, dicit dominus deus. Hec dicit dominus deus: Super tribus sceleribus tyri et super quattuor non conuertam eum, eo quod concluserint captiuitatem perfectam in ydumea, et non sint recordati federis fratrum. Et mittam ignem in murum tyri, et deuorabit edes eius. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus edom et super quattuor non conuertam eum, eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, et uiolauerit misericordiam eius, et tenuerit ultra furorem suum, et indignationem suam seruauerit usque in finem. Mittam ignem in theman, et deuorabit edes bosre. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus filiorum ammon et super quattuor non conuertam eum, eo quod dissecuerit pregnantes galaad ad dilatandum terminum suum. Et succendam ignem in murum rabbath, et deuorabit edes eius in ululatu in die belli, et in turbine in die commotionis. Et ibit melchom in captiuitatem, ipse et principes eius simul, dicit dominus. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus moab et super quattuor non conuertam eum, eo quod incenderit ossa regis ydumee usque ad cinerem. Et mittam ignem in moab, et deuorabit edes carioth, et morietur in sonitu moab, et in clangore tube. Et disperdam iudicem de medio eius, et omnes principes eius interficiam cum eo, dicit dominus. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus iuda et super quattuor non conuertam eum, eo quod abiecerint legem domini, et mandata eius non custodierint. Deceperunt enim eos ydola sua, post que abierant patres eorum. Et mittam ignem in iudam, et deuorabit edes hierusalem. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus israel et super quattuor non conuertam eum, pro eo quod uendiderit pro argento iustum, et pauperem pro calciamentis. Qui conterunt super puluerem terre capita pauperum, et uiam humilium declinant. Et filius ac pater eius ierunt ad puellam, ut uiolarent nomen sanctum meum. Et super uestimentis pigneratis accubuerunt iuxta omne altare, et uinum dampnatorum bibebant in domo domini.

Ego autem exterminaui amorreum a facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, et fortis ipse quasi quercus. Et contriui fructum eius desuper, et radices eius subter. Ego sum qui ascendere uos feci de terra egypti, et eduxi uos in deserto xl. annis, ut possideretis terram amorrei. Et suscitaui de filiis uestris in prophetas, et de iuuenibus uestris nazareos. Numquid non ita est filii israhel, dicit dominus? Et propinabitis nazareis uinum, et prophetis mandabitis dicentes: ne prophetetis. Ecce ego stridebo super uos sicut stridet plaustrum onustum feno, et peribit fuga a ueloce, et fortis non obtinebit uirtutem suam. Et robustus non saluabit animam suam, et tenens arcum non stabit. Et uelox pedibus non saluabitur, et ascensor equi non saluabit animam suam. Et robustus corde inter fortes nudus effugiet in die illa, dicit dominus.

Audite uerbum quod locutus est dominus super uos filii israel, super omni cognatione quam eduxi de terra egypti, dicens: Tantummodo uos cognoui ex omnibus cognationibus terre, idcirco uisitabo super uos omnes iniquitates uestras. Numquid ambulabunt duo pariter, nisi conuenerit eis? Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit predam? Numquid dabit catulus leonis uocem suam de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? Numquid cadet auis in laqueum terre absque aucupe? Numquid auferetur laqueus de terra, antequam quid ceperit? Si clanget tuba in ciuitate, et populus non expauescet? Si erit malum in ciuitate, quod dominus non fecerit? Quia non faciet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus deus locutus est, quis non prophetabit? Auditum facite in edibus azoti, et in edibus terre egypti, et dicite: Congregamini super montes samarie, et uidete insanias multas in medio eius, et calumniam patientes in penetralibus eius. Et nescierunt facere rectum, dicit dominus deus, thesaurizantes iniquitatem et rapinas in edibus suis. Propterea

Hec dicit dominus deus: Tribulabitur et circuietur terra, et detrahetur ex te fortitudo tua, et diripientur edes tue.

Hec dicit dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auricule, sic eruentur filii israhel qui habitant in samaria in plaga lectuli, et in damasco grabbati. Audite et contestamini domui iacob, dicit dominus deus exercituum, quia in die cum uisitare cepero preuaricationes israel, [illegible] uisitabo et super altaria bethel, et amputabuntur cornua altaris, et cadent in terram. Et percutiam domum hyemalem cum domo estiua, et peribunt domus eburnee, et dissipabuntur edes multe, dicit dominus. Audite uerbum hoc uacce pingues que estis in monte samarie, que calumniam facitis egenis et confringitis pauperes, que dicitis dominis uestris: afferte et bibemus. Iurauit dominus deus in sancto suo, quia ecce dies uenient super uos, et eleuabunt uos in contis, et reliquias uestras in ollis feruentibus. Et per aperturas exibitis altera contra alteram, et proiciemini in armon, dicit dominus. Venite ad bethel et impie agite, ad galgalam et multiplicate preuaricationem. Et afferte mane uictimas uestras, tribus diebus decimas uestras. Et sacrificate de fermentato laudem, et uocate uoluntarias oblationes et annuntiate. Sic enim uoluistis filii israel, dicit dominus. Unde et ego

Ego dedi uobis stuporem dentium in cunctis urbibus uestris, et indigentiam panum in omnibus locis uestris, et non estis reuersi ad me, dicit dominus. Ego quoque prohibui a uobis ymbrem cum adhuc tres menses superessent usque ad messem, et plui super ciuitatem unam, et super ciuitatem alteram non plui. Pars una conpluta est, et pars super quam non plui aruit. Et uenerunt due et tres ciuitates ad ciuitatem unam ut biberent aquam, et non sunt satiate, et non redistis ad me, dicit dominus. Percussi uos in uento urente et in rubigine, multitudinem hortorum uestrorum comedit eruca, et non redistis ad me, dicit dominus. Misi in uos mortem in uia egypti, percussi in gladio iuuenes uestros, usque ad captiuitatem equorum uestrorum, et ascendere feci putredinem castrorum uestrorum in nares uestras, et non redistis ad me, dicit dominus. Subuerti uos sicut subuertit deus sodomam et gomorram, et facti estis quasi torris raptus de incendio, et non redistis ad me, dicit dominus. Quapropter hec faciam tibi israel. Postquam autem hec fecero tibi, preparare in occursum dei tui israel, quia ecce formans montes et creans uentum, et annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, et gradiens super excelsa terre, dominus deus exercituum nomen eius.

Audite uerbum istud quod ego leuo super uos planctum. Domus israel cecidit, et non adiciet ut resurgat. Virgo israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. Quia hec dicit dominus deus: Urbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum, et de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea x. in domo israel. Quia hec dicit dominus domui israel:

Querite me et uiuetis, et nolite querere bethel, et in galgala nolite intrare, et in bersabee non transibitis, quia galgala captiua ducetur, et bethel erit inutilis. Querite dominum et uiuite, ne forte comburatur ut ignis domus ioseph, et deuorabit, et non erit qui extinguat bethel. Qui conuertitis in absinthium iudicium, et iustitiam in terra relinquitis, facientem arcturum et orionem, et conuertentem in mane tenebras, et diem nocte mutantem. Qui uocat aquas maris, et effundit eas super faciem terre, dominus nomen eius. Qui subridet uastitatem super robustum, et depopulationem super potentem affert. Odio habuerunt in porta corripientem, et loquentem perfecte abhominati sunt. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem, et predam electam tollebatis ab eo, domos quadrato lapide edificabitis, et non habitabitis in eis. Vineas amantissimas plantabitis, et non bibetis uinum earum, quia cognoui multa scelera uestra, et fortia peccata uestra. Hostes iusti accipientes munus, et pauperes in porta deprimentes. Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. Querite bonum et non malum ut uiuatis, et erit dominus deus exercituum uobiscum, sicut dixistis. Odite malum, et diligite bonum, et constituite in porta iudicium, si forte misereatur dominus deus exercituum reliquiis israel et ioseph.

Propterea hec dicit dominus exercituum dominator: In omnibus plateis planctus, et in cunctis que foris sunt ue ue. Et uocabunt agricolam ad luctum, et ad planctum eos qui sciunt plangere. Et in omnibus uineis erit planctus, quia pertransibo in medio tui, dicit dominus. Ve desiderantibus diem domini. Ad quid eam uobis? Dies domini ista, tenebre et non lux. Quomodo si fugiat uir a facie leonis, et occurrat ei ursus, et ingrediatur domum, et innitatur manu sua super parietem, et mordeat eum coluber. Numquid non tenebre dies domini et non lux? Et caligo et non splendor in ea. Odi et

pi(ne)ci festiuitates u(est)ras. & no(n) capiam odorem cetuum u(est)ror(um).
Q(uo)d si attuleritis michi holocaustomata. & munera u(est)ra
n(on) suscipiam. & uota pinguium u(est)ror(um) n(on) respiciam. Aufer a me
tumultum carminum tuor(um). & cantica lyre tue n(on) audiam. Et
reuelabit(ur) quasi aqua iudicium. & iusticia q(ua)si torrens fortis.
Numq(ui)d hostias & sacrificium obtulistis m(ichi) in deserto xl. annis
domus isr(ae)l. Et portastis tab(er)naculum moloch ydolo u(est)ro. &
ymagine(m) ydolor(um) u(est)ror(um). & sydus d(e)i u(est)ri que(m) fecistis uob(is). & mig-
rare uos faciam trans damascum dixit dominus d(eu)s exercituum.
nom(en) eius. Ve qui opulenti estis in syon. & confiditis in monte
samarie. O(p)timates capita bellaru(m) ingredientes pompatice
domus isr(ae)l. Transite in chalanne & uidete. & inde i(n) emath
magna(m). & descendite in geth palestinor(um). & ad optima queq(ue)
regna eor(um). Si latior t(er)minus eor(um) t(er)mino u(est)ro e(st). qui separati estis
in die(m) malum. & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormi-
tis in lectis eburneis. & lasciuitis in stratis u(est)ris. Qui comedi-
tis agnum de grege. & uitulos de medio armenti. qui canitis
ad uoce(m) psalterii sic(ut) dauid. putauer(un)t se habere uasa cantici
bibentes in fialis uinu(m). & optimo unguento delibuti. (et) nich(il)
patiebant(ur) sup(er) contritione ioseph.

Q

Vapropt(er) nunc migrabunt in capite transmigrantium. & au-
feretur factio lasciuientium. Iurauit dominus d(eu)s in anima sua.
dicit dominus d(eu)s exercituum. detestor ego sup(er)biam iacob.
& domus ei(us) odi. & tradam ei ciuitate(m) cum habitatorib(us) s(ui)s.
Q(uo)d si reliqui fuerint x. uiri in domo una. & ipsi morient(ur). &
tollet eum p(ro)pinquus suus & comburet eum. ut efferat ossa
de domo. Et dicet ei qui in penetralib(us) domus est. Num-
q(ui)d adhuc est penes te? Et respondebit. Finis est. Et dicet
ei. Tace & n(on) recorderis nominis domini. quia ecce domin(us)
mandauit. & p(er)cutiet domum maiore(m) ruinis. & domum
minore(m) scissionib(us). Numq(ui)d currere queunt in petris equi.
aut arari potest in bubalis? Quia conuertistis in amari-
tudine(m) iudicium. & fructum iusticie in absinthium. qui leta-
mini in nichili. qui dicitis numq(ui)d n(on) in fortitudine n(ost)ra
assumpsimus nob(is) cornua? Ecce ego suscitabo sup(er) uos
domus isr(ae)l dicit dominus d(eu)s exercituum gentem. & con-
teret uos ab introitu emath. usq(ue) ad torrente(m) deserti. H(ec)

A

ostendit michi dominus d(eu)s. Et ecce fictor locuste in princi-
pio germinantium serotini ymbris. & ecce serotinus post
tonsore(m) gregis. Et factum est cum consummasset comede-
re herbam terre. & dixit. Domine d(eu)s. p(ro)picius esto obsec(ro).
Quis suscitabit iacob quia paruulus est? Misert(us) e(st) domin(us) sup(er)
hoc. Non erit dixit dominus d(eu)s.

H

ec ostendit m(ichi) dominus d(eu)s. Et ecce uocabat iudicium ad igne(m)
dominus d(eu)s. & deuorabit abyssum multa(m). & comedet simul
partem. Et dixi. Domine d(eu)s quiesce obsecro. Quis suscita-
bit iacob quia paruulus est? Misert(us) est domin(us) sup(er) h(oc).
Sed & istud non erit dixit dominus d(eu)s. Hec ostendit m(ichi) d(omi)n(u)s.
Et ecce dominus stans sup(er) murum litum. & in manu eius
trulla cementarii. Et dixit dominus ad me. Quid tu uides
amos? Et dixi. Trullam cementarii. Et dix(it) ad me.
Ecce ego ponam trullam in medio p(o)p(u)li mei isr(ae)l. & non adiciam
ultra sup(er)inducere eum. & demolient(ur) excelsa ydoli. & sci-
ficationes isr(ae)l desolabunt(ur). & consurgam sup(er) domum hie-
roboam in gladio. Et misit amasias sacerdos bethel ad hie-
roboam regem isr(ae)l dicens. Rebellauit contra te amos in
medio domus isr(ae)l. non poterat t(er)ra sustinere uniu(er)sos ser-
mones ei(us). Hec enim dicit amos. In gladio morietur hiero-
boa(m). & isr(ae)l captiuus migrabit de t(er)ra sua. Et dix(it) amasias
ad amos. Qui uides gradere fuge in t(er)ram iuda. & comede
ibi panem & ibi p(ro)phetabis. & in bethel non adicies ultra ut p(ro)-
pheteS. quia sc(an)tificatio regis est. & domus regni est. Et resp(ondit)
amos & dix(it) ad amasiam. Non sum p(ro)ph(et)a. non sum filius p(ro)-
ph(et)e. sed armentari(us) ego sum uellicans sychomoros. (et) tulit
me dominus cu(m) sequerer grege(m). Et dixit ad me dominus.
Vade p(ro)ph(et)a ad p(o)p(u)l(u)m meum isr(ae)l. Et nu(n)c audi u(er)bum domini.

P

Tu dicis no(n) p(ro)phetabis sup(er) isr(ae)l. & n(on) stillabis sup(er) domu(m) ydoli.
p(ro)pt(er) hoc hec dicit dominus d(eu)s. Vxor tua in ciuitate fornica-
bitur. & filii tui & filie in gladio cadent. & humus tua i(n) fu-
niculo metiet(ur). & tu in terra polluta morieris. & isr(ae)l captiuus
migrabit de t(er)ra sua. Hec ostendit michi dominus d(eu)s. Et
ecce uncinus pomor(um). Et dixit dominus. Quid tu uides amos?
Et dixi. Vncinum pomor(um). Et dixit dominus ad me. Ve-
nit finis sup(er) p(o)p(u)l(u)m meum isr(ae)l. Non adiciam ultra ut p(er)trans-
eam eum. & stridebunt cardines templi. In die illa dicit
dominus d(eu)s multi morient(ur). in omni loco p(ro)iciet(ur) silentium.
Audite hoc qui conteritis paup(er)em. & deficere facitis ege-
nos dicentes. Quando transibit messis. & uenundabimus
merces? Et sabbatum. & aperiemus frumentum ut immi-
nuamus mensuram. & augeamus siclum. & subponamus sta-
teras dolosas. Et ut possideamus in argento egenos. &
paupe(re)s p(ro) calciamentis. & quisquilias frumenti uendam(us).
Iurauit domin(us) in sup(er)bia iacob. si oblit(us) fuero usq(ue) ad finem
omnia opera eor(um). Numq(ui)d n(on) sup(er) isto n(on) commouebit(ur) terra. &
lugebit omnis habitator ei(us)? Et ascendet quasi fluuius
uniu(er)sus & eicietur. & defluet quasi riuus egypti. Et erit
in die illa dicit dominus. & occidet sol meridie. & tenebrescere
faciam t(er)ram in die luminis. Et conuertam festiuitates u(est)ras i(n) luc-
tum. & omnia cantica u(est)ra in planctum. Et inducam sup(er) omne

E

dorsum u(est)r(u)m saccum. & sup(er) omne caput caluicium. (et) ponam
eam quasi luctum unigeniti. & nouissima ei(us) quasi die(m) amar(um).
Ecce dies ueniunt dicit dominus. & mittam famem in t(er)ram. n(on)
famem panis neq(ue) sitim aque. sed audiendi uerbi domini.
Et commouebunt(ur) a mari usq(ue) ad mare. & ab aquilone usq(ue)
ad orientem. circuibunt querentes uerbum domini & n(on) inue-
nient. In die illa deficient uirgines pulchre & adolescentes
in siti. qui iurant in delicto samarie & dicunt. Viuit domin(us)
d(eu)s tuus dan. & uiuit uia bersabee. & cadent & n(on) resurgent
ultra. Vidi dominum stante(m) sup(er) altare & dix(it). Percute cardi-
nem. & commoueant(ur) sup(er)liminaria. Auaricia enim i(n) capite
omnium. & nouissimum eor(um) gladio interficiam. Non erit fuga
eis. fugiet & n(on) saluabit(ur) ex eis q(ui) fugerit. Si descenderint
usq(ue) ad infernum. inde manus mea educet eos. Et si ascende-
rint usq(ue) ad celum. inde detraham eos. Et si absconsi fuerint
in u(er)tice carmeli. inde scrutans auferam eos. Et si celauerint
se ab oculis meis in p(ro)fundo maris. ibi mandabo serpenti &

P

mordebit eos. Et si abierint in captiuitate(m) cora(m) inimi-
cis suis. ibi mandabo gladio & occidet eos. & ponam
oculos meos sup(er) eos in malum & n(on) in bonum. Et d(omi)n(u)s
d(eu)s exercituum qui tangit t(er)ram & tabescet. & lugebunt
om(ne)s habitantes in ea. Et ascendet sicut riuus omnis.
& effluet sic(ut) fluuius egypti. Qui edificat in celo ascen-
sionem suam. & fasciculum suum sup(er) t(er)ram fundauit.
Qui uocat aquas maris. & effundit eas sup(er) faciem terre
dominus nomen eius. Numq(ui)d n(on) ut filii ethyopum uos estis
m(ichi) filii isr(ae)l ait dominus d(eu)s? Numq(ui)d n(on) isr(ae)l ascendere
feci de t(er)ra egypti. & palestinos de capadocia & syros
de cyrenen? Ecce oculi d(omi)ni d(e)i sup(er) regnum peccans.
& conteram illud a facie t(er)re. Verumtamen conterens n(on) con-
teram iacob dicit dominus.

E

cce enim ego mandabo & concutiam in omnib(us) gentib(us)
domum isr(ae)l. sic(ut) concutit(ur) triticum in cribro. & n(on) cadet
lapillus sup(er) t(er)ram. In gladio morient(ur) om(ne)s peccatores p(o)p(u)li
mei. qui dicunt n(on) ap(pro)pinquabit. & n(on) ueniet sup(er) nos
malum. In die illo suscitabo tab(er)naculum dauid quod ce-
cidit. & reedificabo apturas murorum ei(us). & que corru-
erant instaurabo. & n(on) reedificabo eum sic(ut) in dieb(us) anti-
quis ut possideant reliquias ydumee & om(ne)s nationes
eo q(uo)d inuocatum sit nomen meu(m) sup(er) eos dicit dominus
faciens hec. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & com-
p(re)hendet arator messore(m). & calcator uue mittentem
semen. & stillabunt montes dulcedinem. & om(ne)s colles
culti erunt. Et conuertam captiuitate(m) p(o)p(u)li mei isr(ae)l.
& edificabunt ciuitates desertas. & habitabunt in eis. &
plantabunt uineas. & bibent uinu(m) earum. & facient
hortos. & comedent fructus eor(um). Et plantabo eos sup(er)
humum suam. & n(on) euellam eos ultra de t(er)ra sua quam
dedi eis. dicit dominus d(eu)s tuus. Explicit lib(er) Amos

A

BDIAS QUI INTERPRETAT(UR) SERUUS DNI
p(er)sonat contra edom & sanguineum t(er)renumq(ue). Fr(atr)is q(uo)q(ue)
iacob semp(er) emulum hasta p(er)cutit sp(irit)ali. Iacob patriar-
cha fr(atr)em habuit esau. qui ob rubborem corporis sui
edom hebrea lingua apellat(us) est. q(uo)d latine sanguineus
d(icitu)r. Iste memoratum fr(atr)em suum qui isr(ae)l nom(en) accepit.
gra(ui) odio contumacit(er) interimere conat(us) est. Qua de causa
omnis q(uo)q(ue) p(o)p(u)l(u)m isr(ae)l id est filios patriarche iacob p(re)dicti esau
odium imitati p(er)secuti sunt edom apellant(ur). & quia po-
pulus isr(ae)l de captiuitate chaldeor(um) p(er) cyrum rege(m) p(er)saru(m)
nutu dei reuocatus in hier(usa)l(e)m. ab alio regno grauiter affli-
ctus atq(ue) opp(re)ssus est. ido hoc regnum q(uo)d more esau p(re)-
dictum p(o)p(u)l(u)m p(er)secutus est. p(er) denunciatione(m) abdie pro-
phete increpatur. quia de n(on) dei indignatione s(ed) sua uir-
tute p(o)p(u)l(u)m sup(er)atum gl(ori)abat(ur). De quo regno olim p(er) dauid
in psalmo centesimo xxx. sexto dictum est. Memento
domine filior(um) edom in die hier(usa)l(e)m. Qua reliqua lectio-
ne comprehensa. futurum in gentes iudicium ob causas
lectione comp(re)hensas regnum d(e)i in p(o)p(u)l(u)m isr(ae)l significat.
Hebrei hunc e(ss)e dicunt qui sub rege samarie achab. (et)
impiissima iezabel pauit centum p(ro)ph(et)as in specub(us). qui
n(on) curuauerunt genua an(te) baal. & de septe(m) milib(us) erat
quos helyas arguit(ur) ignorasse. Sepulchrum q(uo)q(ue) ei(us)
usq(ue) hodie cum uas oleo elysei p(ro)ph(et)e. & baptiste iohis
in sebastia ueneratione habetur. que olim samaria dice-
bat(ur). Hanc herodes antipatri filius in honore augusti
cesaris. greco nomine uocauit augustam. Hic q(uo)q(ue) quia c.
p(ro)ph(et)as saluauerat. accepit gr(ati)am p(ro)phetalem. & de duce
exercitus fuit dux ecclie. Tunc in samaria po(p)uli rege(m)
pauerat. nunc in toto orbe xpi pascit eccl(es)iam. Et sic(ut)
stephanus coronam meruit passionis. ita hic seruus
domini est apellat(us) quia abdias seruus i(n) n(ost)ro sonat eloquio.

INCP(IT) LIB(ER) ABDIE.

VISIO
ABDIE.
HEC
DICIT
D(OMI)N(U)S. ad

edom. Auditum audiuimus a domino. & legatu(m) ad
gentes misit. Surgite & consurgamus aduersus eu(m) in
prelium. Ecce paruulum te dedi in gentib(us). contemptibil(is)
tu es ualde. Sup(er)bia cordis tui extulit te. habitante(m) in
scissuris petrarum exaltante(m) soliu(m) suum. Qui dicis i(n) cor-
de tuo. quis detrahet me in t(er)ram? Si exaltatus fueris
ut aquila. & si int(er) sydera posueris nidum tuum. inde de-
traham te dicit dominus. Si fures introissent ad te. si latrones
p(er) noctem q(uomo)do conticuisses? Nonne furati essent suffici-
entia sibi? Si uindemiatores introissent ad te. numq(ui)d
saltem racemos reliquissent tibi? Quomodo scrutati s(un)t
esau. inuestigauerunt abscondita ei(us). usq(ue) ad t(er)minu(m) emise-
runt te. Omnes uiri federis tui illuserunt t(ibi). inualuerunt
aduersum te uiri pacis tue. Qui comedunt tecu(m). ponent
insidias subt(er) te. n(on) est prudentia in eo. Numq(ui)d no(n) in die
illa dicit dominus p(er)dam sapientes de ydumea. & pruden-
tes de monte esau? Et timebunt fortes tui a meri-

die, ut intereat vir de monte Esau. Propter interfectionem et propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob operiet te confusio, et peribis in aeternum. In die cum stares adversus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, et extranei ingrediebantur portas eius, et super Hierusalem mittebant sortem, tu quoque eras quasi unus ex eis. Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius, et non laetaberis super filios Iuda in die perditionis eorum. Et non magnificabis os tuum in die angustiae, neque ingredieris portam populi mei in die ruinae eorum, neque despicias et tu in malis eius in die vastitatis illius. Et non emitteris adversus exercitum eius in die vastitatis illius, neque stabis in exitibus, ut interficias eos qui fugerint, et non concludes reliquos eorum in die tribulationis. Quia iuxta est dies Domini super omnes gentes. Sicut enim fecisti fiet tibi, retributionem tuam convertet in caput tuum. Quando enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes iugiter, et bibent et absorbebunt, et erunt quasi non sint. Et in monte Syon erit salvatio, et erit sanctus. Et possidebit domus Iacob eos qui se possederant. Et erit domus Iacob ignis, et domus Ioseph flamma, et domus Esau stipula, et succendentur in eis et devorabunt eos, et non erunt reliquiae domus Esau, quia Dominus locutus est. Et hereditabunt hii qui ad austrum montem Esau, et qui in campestribus Philisthim, et possidebunt regionem Effraim, et regionem Samariae. Et Beniamin possidebit Galaad, et transmigratio exercitus huius filiorum Israel omnia regna Chananeorum usque ad Sarapham. Et transmigratio Hierusalem quae in Bosforo est possidebit civitates austri. Et ascendent salvatores in montem Syon iudicare montem Esau, et erit Domino regnum. Explicit liber Abdie.

IONAS COLUMBA PULCHERRIMA naufragio suo Domini passionem praefigurans, mundum ad penitentiam revocat, et sub nomine Niniue salutem gentibus nuntiat. Ionam sancti Hebrei affirmant filium mulieris viduae Sareptenae, quem Helyas propheta mortuum suscitavit, matre postea dicente ad eum: Nunc cognovi quia vir Dei es tu, et verbum Dei in ore tuo veritas. Et ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum Amathi. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat. Et ex eo quod verum Helyas locutus est, ille qui suscitatus est filius esse dicitur veritatis. Ideo de veritate columba nascitur, quia Ionas columba sonat. In condempnatione autem Israel Ionas ad gentes mittitur, quod Niniue agente penitentiam illi in malicia perseverent. Temporibus quippe Ieroboe regis Israel, qui Deo derelicto cum populo suo in Samaria ydolis sacrificaverat, Ionam prophetam fuisse historia quarti libri regum indicat. Cum prophetia illuminante peccatores civitatis Niniue divinam misericordiam consecutos videret, ne falsa praedicare videretur, ad denunciandum interitum eiusdem civitatis ire nolebat. Nam sic Deus ad Abraham de impietate Sodomorum locutus est: Clamor Sodomorum et Gomorreorum pervenit ad me. Ita et de Niniue dicitur: eo quod ascenderet clamor maliciae eius ad eum. Et quia sententia Dei de Sodomis facta Niniue revocata est, ita et Ionas adversum Niniuen praelatam revocari nolebat, divinae dispensationis ignarus, qui salutem hominum ad se convertentium magis vult quam interitum. Hoc illi accidit quod sancto Elyseo quando filium Sunamitis mulieris mortuum ignoravit, et ideo a conspectu Dei fugere se Ionas putabat. Humanum aliquid passus, dicente David: Quo ibo a spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam?

INCIPIT LIBER IONE

ET FACTUM EST VERBUM DOMINI AD IONAM filium Amathi dicens: Surge et vade in Niniuen civitatem magnam, et praedica in ea, quia ascendit clamor maliciae eius coram me. Et surrexit Ionas ut fugeret in Tharsis a facie Domini. Et descendit Ioppen, et invenit navem euntem in Tharsis, et dedit naulum eius, et descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini. Dominus autem misit ventum magnum in mare, et facta est tempestas magna in mari, et navis periclitabatur conteri. Et timuerunt nautae, et clamaverunt viri ad deum suum. Et miserunt vasa quae erant in navi in mare, ut alleviaretur ab eis. Et Ionas descendit ad interiora navis, et dormiebat sopore gravi. Et accessit ad eum gubernator et dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, et non pereamus. Et dixit vir ad collegam suum: Venite et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes, et cecidit sors super Ionam. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius causa malum istud sit nobis. Quod est opus tuum? Et quae terra tua? Et quo vadis? Vel ex quo populo es tu? Et dixit ad eos: Hebreus ego sum, et Dominum Deum caeli ego timeo, qui fecit mare et aridam.

Et timuerunt viri timore magno, et dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? Cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis Ionas. Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, et cessabit mare a nobis? Quia mare ibat et intumescebat. Et dixit ad eos: Tollite me et mittite in mare, et cessabit mare a vobis. Scio enim ego quoniam propter me tempestas grandis haec venit super vos. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, et non valebant, quia mare ibat et intumescebat super eos. Et clamaverunt ad Dominum et dixerunt: Quaesumus, Domine, ne pereamus in anima viri istius, et ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu, Domine, sicut voluisti fecisti. Et tulerunt Ionam et miserunt in mare. Et stetit mare a fervore suo. Et timuerunt viri timore magno Dominum, et immolaverunt hostias Domino, et voverunt vota. Et praeparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Ionam. Et erat Ionas in ventre piscis tribus diebus et tribus noctibus.

Et oravit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis, et dixit: Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, et exaudivit me; de ventre inferi clamavi, et exaudisti vocem meam. Et proiecisti me in profundum in corde maris, et flumen circumdedit me. Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt. Et ego dixi: Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum. Verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum. Circumdederunt me aquae ad animam, abyssus vallavit me, et pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi, terrae vectes concluserunt me in aeternum. Et sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus. Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum, ut veniat ad te oratio mea, ad templum sanctum tuum. Qui custodiunt vanitates frustra misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi; quaecumque vovi reddam pro salute Domino. Et dixit Dominus pisci, et evomuit Ionam in aridam.

Et factum est verbum Domini ad Ionam secundo dicens: Surge et vade in Niniuen civitatem magnam, et praedica in ea praedicationem quam ego loquor ad te. Et surrexit Ionas, et abiit in Niniuen iuxta verbum Domini. Et Niniue erat civitas magna itinere dierum trium. Et coepit Ionas introire civitatem itinere diei unius, et clamavit et dixit: Adhuc XL dies, et Niniue subvertetur. Et crediderunt viri Niniuitae Deo, et praedicaverunt ieiunium, et vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad regem Niniue, et surrexit de solio suo, et abiecit vestimentum suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere. Et clamavit et dixit: In Niniue ex ore regis et principum eius dicens: Homines et iumenta et boves et pecora non gustent quicquam, nec pascantur, et aquam non bibant. Et operiantur saccis homines et iumenta, et clament ad Dominum in fortitudine, et convertatur vir a via sua mala, et ab iniquitate quae est in manibus eorum. Quis scit si convertatur et ignoscat Deus, et revertatur a furore irae suae, et non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est Deus super malicia quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.

Et afflictus est Ionas afflictione magna, et iratus est. Et oravit ad Dominum et dixit: Obsecro, Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? Propter hoc praeoccupavi ut fugerem in Tharsis. Scio enim quia tu Deus clemens et misericors es, patiens et multae miserationis, et ignoscens super maliciam. Et nunc, Domine, tolle, quaeso, animam meam a me, quia melior est mihi mors quam vita. Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu? Et egressus est Ionas de civitate, et sedit contra orientem civitatis. Et fecit sibimet ibi umbraculum, et sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

Et praeparavit Dominus Deus ederam, et ascendit super caput Ionae, ut esset umbra super caput eius, et protegeret eum. Laboraverat enim. Et laetatus est Ionas super edera laetitia magna. Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum, et percussit ederam, et exaruit. Et cum ortus fuisset sol, praecepit Dominus vento calido et urenti, et percussit sol super caput Ionae, et aestuabat. Et petivit animae suae ut moreretur, et dixit: Melius est mihi mori quam vivere. Et dixit Dominus ad Ionam: Putasne bene irasceris tu super ederam? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem. Et dixit Dominus: Tu doles super ederam in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quae sub una nocte nata est et sub una nocte periit. Et ego non parcam Niniue civitati magnae, in qua sunt plus quam centum viginti milia hominum qui nesciunt quid sit inter dexteram et sinistram suam, et iumenta multa? Explicit liber Ione.

MICHEAS DE MORASTIM coheres Christi vastationem annuntiat filiae latronis, et obsidionem posuit contra eam, quia maxillam percusserat iudicis Israel. Temporibus Ioatham et Achaz et Ezechiae regum Iuda Micheam ad hanc prophetiam spiritu sancto repletum fuisse lectio ipsa demonstrat. Sed et de supradicto numero regum Ioatham et Ezechiam Deo ob religionem placuisse historia libri IIII regum et sancti Paralipomenon indicat. Achaz vero derelicto Deo ydola Samariae et Syriae quibus et filios suos in sacrificium igni comburendos obtulit consuluisse legitur. Quam ob rem Deus, quia reges Israel et Iuda memoratorum simulachrorum superstitione fefellerat, increpans in indignationem suam in eam percussuram comminatus est populo Israel praevaricatori et principibus eius, qui eundem populum in fallaci suasione ad colenda ydola impulerat, verbis insequentibus captivitatem et interitum Assyriorum denunciat.

INCIPIT LIBER MICHEE

VERBUM QUOD FACTUM EST AD MICHEAM

morasthiten in diebus ioatham, achaz et ezechie regum iuda quod vidit super samariam et hierusalem. Audite populi omnes, et attendat terra et plenitudo eius. et sit dominus deus vobis in testem. Dominus de templo sancto suo. quia ecce dominus egredietur de loco sancto suo. et descendet et calcabit super excelsa terre. et consumentur montes subtus eum. et valles scindentur sicut cera a facie ignis. sicut aque que decurrunt in preceps. In scelere iacob omne istud. et in peccatis domus israhel. Quod scelus iacob, nonne samaria? Que excelsa iude nonne hierusalem? Et ponam samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea. et detraham in vallem lapides eius. et fundamenta eius revelabo. et omnia sculptilia eius concidentur. et omnes mercedes eius comburentur igni. et omnia ydola eius ponam in perditionem. quia de mercedibus meretricis congregata sunt. usque ad mercedem meretricis revertentur. Super hoc plangam et ululabo. vadam spoliatus et nudus. Faciam planctum velut draconum. et luctum quasi strucionum. quia desperata est plaga eius. quia venit usque ad iudam. Tetigit portam populi mei usque ad hierusalem. In geth nolite annuntiare. lacrimis ne ploretis. In domo pulveris pulvere vos conspergite. et transite vobis habitatio pulchra confusa ignominia. non est egressa que habitat in exitu. Planctum domus vicina accipiet ex vobis que stetit sibimet. quia infirmata est in bonum. que habitat in amaritudinibus. quia descendit malum a domino in portam hierusalem. Tumultus quadrige stuporis habitanti lachis. Principium peccati est filie syon. quia in te inventa sunt scelera israhel. Propterea dabit emissarios super hereditatem geth domus mendacii in deceptionem regibus israhel. Adhuc heredem adducam tibi que habitas in maresa. usque ad odollam veniet gloria israhel. Decalvare et tondere super filios deliciarum tuarum. dilata calvitium tuum sicut aquila. quoniam captivi ducti sunt ex te.

Ve qui cogitatis inutile. et operamini malum in cubilibus vestris. In luce matutina faciunt illud. quoniam contra deum est manus eorum. Et concupierunt agros. et violenter tulerunt, domos rapuerunt. et calumniabantur virum et domum eius. et virum et hereditatem eius. Ideo hec dicit dominus deus. Ecce ego cogito super familiam istam malum unde non auferetis colla vestra. et non ambulabitis superbi. quoniam tempus pessimum est. In die illa sumetur super vos parabola. et cantabitur canticum cum suavitate dicentium. Depopulatione devastati sumus. pars populi mei commutata est. Quando recedet a me cum revertatur qui regiones nostras dividat? Propterea non erit tibi mittens funiculum sortis in cetu domini o israhel. Ne loquamini loquentes. non stillabit super istos. et non comprehendet confusio. dicit domus iacob. Numquid abbreviatus est spiritus domini. aut tales cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt, cum eo qui recte graditur? Et econtrario populus meus in adversarium consurrexit. Desuper tunica pallium sustulistis. et eos qui simpliciter transiebant convertistis in bellum. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum. a parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum. Surgite et ite quia non habetis hic requiem. Propter inmunditiam eius corrumpetur putredine pessima. Utinam non essem vir habens spiritum. et mendacium potius loquerer. Stillabo tibi in vinum et in ebrietatem. et erit super quem stillabitur populus iste. Congregatione congregabo iacob, totum te. in unum conducam reliquias israhel. Pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum tumultuabuntur in multitudine hominum. Ascendet enim pandens iter ante eos. Dividentes transibunt portam, et egredientur per eam. Et transibit rex eorum coram eis. et dominus in capite eorum. Et dixi. Audite principes iacob. et duces domus israhel. Numquid non vestrum est scire iudicium? Qui odio habetis bonum. et diligitis malum. qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis. et carnem eorum desuper ossibus eorum. Qui comederunt carnem populi mei. et pellem eorum desuper excoriaverunt. et ossa eorum confregerunt. et conciderunt sicut in lebete. et quasi carnem in medio olle.

Tunc clamabunt ad dominum et non exaudiet eos. et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis. Hec dicit dominus super prophetas qui seducunt populum meum. qui mordent dentibus suis et predicant pacem. et si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prelium. Propterea nox vobis pro visione erit, et tenebre pro divinatione. Et occumbet sol super prophetas et obtenebrabitur super eos dies. et confundentur qui vident visiones. et confundentur divini. et operient vultus suos omnes quia non est responsum dei. Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus domini iudicio et virtute. ut annuntiem iacob scelus suum. et israhel peccatum suum. Audite hoc principes domus iacob. et iudices domus israhel. qui abhominamini iudicium et omnia recta pervertitis. qui edificatis syon in sanguinibus. et hierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant. et sacerdotes eius in mercede docebant. et prophete eius in pecunia divinabant. et super dominum requiescebant dicentes. Numquid non dominus in medio nostrum? Non venient super nos mala. Propter hoc causa vestri syon quasi ager arabitur. et hierusalem quasi acervus lapidum erit

58

et mons templi in excelsa silvarum. Et erit in novissimo dierum mons domus domini preparatus in vertice montium. et sublimis super colles. et fluent ad eum gentes. et properabunt gentes dicentes. Venite ascendamus ad montem domini. et ad domum dei iacob et docebit nos de viis suis. et ibimus in semitis eius. quia de syon exibit lex et verbum domini de hierusalem. Et iudicabit inter populos multos. et corripiet gentes fortes. usque in longinquum. Et concident gladios suos in vomeres. et hastas suas in ligones. Non sumet gens adversus gentem gladium. et non discent ultra belligerare. Et sedebit subter vineam suam. et subter ficum suam. et non erit qui deterreat. quia dominus exercituum locutus est. quia omnis populi ambulabit unusquisque in nomine dei sui. nos autem ambulabimus in nomine domini dei nostri in eternum et ultra.

In die illa dicit dominus congregabo claudicantem. et eam quam eieceram colligam. et eam quam afflixeram consolabor. Et ponam claudicantem in reliquias. et eam que laboraverat in gentem robustam. Et regnabit dominus super eos in monte syon, ex hoc nunc et usque in seculum. Et tu turris gregis nebulosa filie syon usque ad te veniet. et veniet potestas prima regnum filie hierusalem. Nunc quare merore contraheris? Numquid rex non est tibi. aut consiliarius tuus periit quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Dole et satage filia syon quasi parturiens. quia nunc egredieris de civitate et habitabis in regione. et venies usque ad babilonem. Ibi liberaberis. ibi redimet te dominus de manu inimicorum tuorum. Et nunc congregate sunt super te gentes multe que dicunt lapidetur. et aspiciat in syon oculus noster. Ipsi autem non cognoverunt cogitationes domini. et non intellexerunt consilium eius. quia congregavit eos quasi fenum aree. Surge et tritura filia syon. quia cornu tuum ponam ferreum. et ungulas tuas ponam ereas. et comminues populos multos. Et interficiam domino rapinas eorum. et fortitudinem eorum domino universe terre. Nunc vastaberis filia latronis. obsidionem posuerunt super nos. in virga percutient maxillam iudicis israhel. Et tu bethleem effrata. parvula es in milibus iuda. ex te mihi egredietur qui sit dominator israhel. et egressus eius ab initio a diebus eternitatis. Propter hoc dabit dominus eos usque ad tempus in quo parturiens pariet. reliquie fratrum eius convertentur ad filios israhel et stabit. et pascet in fortitudine domini. in sublimitate nominis domini dei sui. Et convertentur quia nunc magnificabitur usque ad terminos terre. et erit iste pax assirius cum venerit in terram nostram. et cum calcaverit in finibus nostris. Et erunt reliquie iacob in medio populorum multorum quasi ros a domino. et quasi stille super herbam que non expectant virum. et non prestolatur filios hominum. Et erunt reliquie iacob in gentibus in medio populorum multorum. quasi leo in iumentis silvarum. et quasi catulus leonis rugiens in gregibus pecorum. qui cum transierit et conculcaverit et ceperit. non est qui eruat. Et exaltabitur manus tua super hostes tuos. et omnes inimici tui interibunt.

Et erit in die illa dicit dominus. auferam equos tuos de medio tui. et disperdam quadrigas tuas. et perdam civitates terre tue. et destruam omnes munitiones tuas. Et auferam maleficia de manu tua. et divinationes et non erunt in te. Et perire faciam sculptilia tua. et statuas tuas de medio tui. et non adorabunt ultra opera manuum tuarum. Et evellam lucos tuos de medio tui. et conteram civitates tuas. et faciam in furore et in indignatione ultionem in omnibus gentibus que non audierunt. Audite que dominus loquitur. Surge contende iudicio adversus montes. et audiant colles vocem tuam. Audiant montes iudicium domini. et fortia fundamenta terre. quia iudicium domini cum populo suo. et cum israhel diiudicabitur. Popule meus quid feci tibi. et quid molestus fui tibi? Responde mihi. Quia eduxi te de terra egypti. et de domo servientium liberavi te. et misi ante faciem tuam moysen et aaron et mariam. Popule mi memento queso quid cogitaverit balac rex moab. et quid responderit ei balaam filius beor de sethim usque ad galgalam ut cognosceres iustitiam domini. Quid dignum offeram domino? Curvabo genua deo excelso? Numquid offeram ei holocaustomata. et vitulos anniculos? Numquid placari potest in milibus arietum. aut in multis milibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo. fructum ventris mei pro peccato anime mee? Indicabo tibi o homo quid sit bonum. et quid dominus requirat a te. Utique facere iudicium et diligere misericordiam. et sollicitum ambulare cum deo tuo. Vox domini ad civitatem clamat. et salus erit timentibus nomen eius. Audite tribus et quis approbabit illud. Adhuc ignis in domo impii. et thesauri iniquitatis et mensura minor ire plena. Numquid iustificabo stateram impiam. et saccelli pondera dolosa. in quibus divites eius repleti sunt iniquitate. et habitantes in ea loquebantur mendacium. et lingua eorum fraudulenta in ore ipsorum. Et ego incipiam percutere perditione super peccatis tuis. Tu comedes et non saturaberis. et humiliatio tua in medio tui. et apprehendes et non salvabis. et quos salvaveris in gladio dabo. Tu seminabis et non metes. tu calcabis olivam et non ungueris oleo. et mustum et non bibes vinum. Et custodisti precepta amri. et omne opus domus achab et ambulasti in voluptatibus eorum. ut darem te in perditionem. et habitantes eam in sibilum. et obprobrium populi mei portabitis. Ve mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemie. Non est botrus ad comedendum precoquas ficus desideravit anima mea. Periit sanctus de terra. et rectus in hominibus non est. Omnes in sanguine insidiantur vir fratrem suum venatur ad mortem. malum manuum suarum dicunt bonum. Princeps postulat et iudex in reddendo est, et magnus locutus est desiderium anime sue. et conturbaverunt eam. Qui optimus in eis est. quasi paliurus. et qui rectus quasi spina de sepe. Dies speculationis tue. visitatio tua venit. nunc erit vastitas eorum. Nolite credere amico. et nolite confidere in duce. Ab ea que dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. quia filius contumeliam facit patri. filia consurgit adversus matrem suam. et nurus contra socrum suam. inimici hominis domestici eius. Ego autem ad dominum aspiciam. et expectabo deum salvatorem meum. Audiet me deus deus meus. Ne leteris inimica mea super me quia cecidi. consurgam cum sedero in tenebris. dominus lux mea est. Iram domini portabo. quia peccavi ei. donec iudicet causam meam. et faciat iudicium meum. Educet me in lucem. videbo iustitiam eius. Et aspiciet inimica mea et operietur confusione que dicit ad me ubi est deus tuus. Oculi mei videbunt in eam. nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Dies ut edificentur macerie tue.

In die illa longe fiet lex. in die illa et usque ad te veniet assur. et usque ad civitates munitas. et a civitatibus munitis usque ad flumen et ad mare de mari. et ad montem de monte. Et erit terra in desolatione propter habitatores suos. et propter fructum cogitationum eorum. Pasce populum tuum in virga tua. gregem hereditatis tue. ha

bitantes solos in saltu in medio carmeli. Pascentur basan & galaad iuxta dies antiquos. Secundum dies egressionis tue de terra egypti ostendam ei mirabilia. Videbunt gentes & confundentur super omni fortitudine sua. Ponent manum super os. aures eorum surde erunt. Lingent pulverem sicut serpens, velut reptilia terre perturbabuntur de edibus suis. Dominum deum nostrum desiderabunt & timebunt te. Quis deus similis tui qui aufers iniquitatem & transis peccatum reliquiarum hereditatis tue? Non immittet ultra furorem suum quia volens misericordiam est. Revertetur & miserebitur nostri. Deponet iniquitates nostras, & proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem iacob. misericordiam abraham que iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

NAUM CONSOLATOR ORBIS INCREPAT civitatem sanguinum. & post eversionem illius loquitur: ecce super pedes evangelizantis. annunciantis pacem. Naum propheta ante adventum regis assyriorum qui populum israel captivum in suam regionem transtulerat fuisse hebreorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis predicti regis adventum ideo propheta annunciare monstratur. Sed cum habitatores niniue iona interitum civitatis predicante ne divina ira denunciatum interitum sustinerent peccatorum & impietatis penitentiam egissent accepta dei misericordia gravioribus se erumnis implicare ceperunt. Qua de causa memoratus propheta spiritu sancto plenus iudicium dei annuncians ita est locutus. Deus zelans & ulciscens dominus. Ita enim x. tribus ab assyrius ducte fuerant in captivitatem sub ezechia rege iuda. sub quo etiam ne in consolatione populi transmigrantis adversum niniuen visio cernitur. Nec erat parva consolatio tam his qui assyriis serviebant quam reliquis qui sub ezechia de tribu iuda & beniamin ab hisdem hostibus insidiabantur ut audirent assyrios quoque a chaldeis esse capiendos. sicut in consequentibus libri huius demonstrabitur. Sciendum autem quod niniue in nostra lingua de hebreo speciosa sonat. Speciosus autem hic mundus dicitur. Unde & apud grecos κοσμος ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc adversum niniue dicitur de mundo figuraliter predicatur. Qua ob causam & assumptio quam septuaginta interpretes ΛΗΜΜΑ apud hebreos massa ponitur, id est grave onus. & quod eam adversus quam prophetat premat nec sinat levare cervicem. simulque hoc attendendum quod hec ipsa assumptio vel onus, vel pondus prophete visio fuit. Non enim loquitur in ecstasi ut montanus & priscilla maximilla quae delirant. sed quod prophetat liber est visionis intelligens. Universa que loquitur & pondus ostium faciens suo populo visionem. De consummatione itaque mundi secundum anagogen in consolatione sanctorum prophetia texitur. ut quecumque in mundo vident quasi preteritura & caduca contemptant. & preparent se ad iudicii diem ubi ultor adversum viros assyrios futurus est dominus.

INCIPIT LIBER NAUM

ONUS NINIVE LIBER VISIONIS naum helcesei. Deus emulator & ulciscens dominus. ulciscens dominus & habens furorem. Ulciscens dominus in hostes suos. & irascens ipse inimicis suis. Dominus patiens & magnus in fortitudine & emundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate & turbine vie eius, & nebule pulvis pedum eius. increpans mare & exsiccans illud. & omnia flumina ad desertum adducens. Infirmatus est basan & carmelus & flos lybani elanguit. Montes commoti sunt ab eo. & colles desolati sunt. Et contremuit terra a facie eius. & orbis. & omnes habitantes in eo. Ante faciem indignationis eius quis stabit. & quis resistet in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est ut ignis. et petre dissolute sunt ab eo. Bonus dominus & confortans in die tribulationis. & sciens sperantes in se. Et in diluvio pretereunte consummationem faciet loci eius. & inimicos eius persequentur tenebre. Quid cogitatis contra dominum? Consummationem ipse faciet. Non consurget duplex tribulatio quia sicut spine se invicem complectuntur. sic convivium eorum pariter potantium. & consumentur quasi stipula ariditate plena. Ex te exibit cogitans contra dominum maliciam. mente pertransiens prevaricationem.

Hec dicit dominus. Si perfecti fuerint & ita plures. sic quoque attondentur & pertransibunt. Afflixi te. & non affligam te ultra. Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo. & vincula tua dirumpam. Et precipiet super te dominus non seminabitur ex nomine tuo amplius de domo dei tui. interficiam sculptile & conflatile ponam sepulchrum tuum quia inhonoratus es. Ecce super montes pedes evangelizantis & annunciantis pacem. Celebra iuda festivitates tuas & redde vota tua quia non adiciet ultra ut pertranseat in te belial universus interiit. Ascendit qui disperdat coram te: qui custodiat obsidionem: Contemplare viam. conforta lumbos. robora virtutem valde. quia reddidit dominus superbiam iacob sicut superbiam israel. quia vastatores dissipaverunt eos. & propagines eorum corruperunt. Clipeus fortium eius ignitus. viri exercitus eius in coccineis. Igneę habene currus. in die preparationis eius. & agitatores consopiti sunt. in itineribus conturbate sunt quadrige eius. collisi sunt in plateis. Aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. Recordabitur fortium suorum. ruent in itineribus suis. Velociter ascendent muros eius. & preparabitur umbraculum. Porte fluviorum aperte sunt, & templum usque ad solum dirutum. Et miles captivus abductus est. & ancille eius minabantur gementes ut columbe murmurantes in cordibus suis. Et niniue quasi piscina aquarum aque eius. ipsi vero fugerunt. State, state. & non est qui revertatur. Diripite argentum, diripite aurum. & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. Dissipata. & scissa. & dilacerata. & cor tabescens. & dissolutio geniculorum & defectio in cunctis renibus & facies omnium sicut nigredo olle. Ubi est habitaculum leonum. & pascua catulorum leonum? Ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc catulus leonis & non est qui exterreat? Leo cepit sufficienter catulis suis. & necavit leenis suis. Et implevit preda speluncas suas. & cubile suum rapina.

Ecce ego ad te dicit dominus exercituum. & succendam usque ad fumum quadrigas tuas. & leunculos tuos comedet gladius. Et exterminabo de terra predam tuam. & non audietur ultra vox nunciorum tuorum. Ve civitas sanguinum universa mendacii dilaceratione plena. non recedet a te rapina. Vox flagelli. & vox impetus rote. & equi frementis. & quadrige ferventis. & equitis ascendentis. & micantis gladii. & fulgurantis haste. & multitudinis interfecte: & gravis ruine. nec est finis cadaverum. Et corruent in corporibus suis propter multitudinem fornicationum meretricis speciose & grate. & habentis maleficia que vendidit gentes in fornicationibus suis. & familias in maleficiis suis. Ecce ego ad te dicit dominus exercituum. & revelabo pudenda tua in facie tua. & ostendam gentibus nuditatem tuam. & regnis ignominiam tuam. Et proiciam super te abhominationes. & contumeliis te afficiam. Et ponam te in exemplum. & erit omnis qui viderit te resiliet a te & dicet. Vastata est niniue: Quis commovebit super te caput? Unde queram consolatorem tibi? Numquid melior es alexandria populorum que habitas in fluminibus? Aqua in circuitu eius. cuius divitie mare? Aque muri eius. ethyopia fortitudo eius. & egyptus & non est finis. Africa & libies fuerunt in auxilio tuo. sed & ipsa in transmigratione ducta est in captivitatem. Parvuli eius elisi sunt in capite omnium viarum. & super inclitos eius miserunt sortem. & omnes optimates eius confixi sunt in compedibus: Et tu ergo inebriaberis & eris despecta. & tu queres auxilium ab inimico. Omnes munitiones tue sicut ficus cum grossis suis si concusse fuerint cadent in os comedentis. Ecce populus tuus mulieres in medio tui inimicis tuis. Adapertione pandentur porte terre tue. devorabit ignis vectes tuos. Aquam propter obsidionem haури tibi. extrue munitiones tuas. Intra in lutum & calca subigens. tene laterem. Ibi comedet te ignis. peribis gladio. devorabit te ut bruchus. congregare ut bruchus. multiplicare ut locusta. Plures fecisti negociationes tuas. quam stelle sint celi. Bruchus expansus est. & avolavit. Custodes tui quasi locuste. & parvuli tui quasi locuste locustarum que considunt in sepibus in die frigoris. Sol ortus est & avolaverunt. & non est cognitus locus earum ubi fuerint. Dormitaverunt pastores tui rex assur: sepelientur principes tui. Latitavit populus tuus in montibus: & non est qui congreget. Non est obscura contritio tua. pessima est plaga tua. Omnes qui audierunt auditionem tuam compresserunt manum super te: quia super quem non transivit malicia tua semper. Explicit liber naum.

ABBACUC LUCTATOR FORTISSIMUS stat super custodiam suam. & gradum figit super munitionem ut christum in cruce contempletur & dicat. Operuit celos gloria eius. & laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius. ibi abscondita est fortitudo eius. Abbacuc propheta amplexans quod vel ex eo quod amabilis domini fuit, vocatur amplexatio. vel quod in certamen cum deo congreditur; amplexantis id est luctantis sortitur vocabulum. Nullus enim tam audaci voce ausus est deum ad disceptationem iustitie provocare cur in rebus humanis & mundi istius tanta rerum versetur iniquitas. Hic in principio voluminis sui describit diabolum cum membris suis. in fine vero pronunciat adventum passionemque domini salvatoris. Nam de quo alio quam de christi adventu qui futurus erat intelligitur dixere? Et respondit dominus ad me & dixit michi. Scribe visum in buxo aperte ita ut assequatur ea qui legit. quia adhuc visio adimpleta ostendetur in fine & non in vacuum. Si tardaverit sustine eam. quia veniens veniet & non morabitur. De passione autem in cantico cum nisi domino dicit? Domine audivi auditionem tuam & timui, domine consideravi opera tua & expavi. Quid enim hoc est nisi precognita nove ac repentine salutis hominum ineffabilis admiratio? In medio duorum animalium cognosceris. quid est nisi aut duorum testamentorum, aut in medio duorum latronum, aut in medio moysi & helye cum illo in monte sermocinantium? Dum appropinquaverint anni nosceris. in adventu temporis ostenderis. Quod autem dixit cornua in manibus eius, quid est nisi trophеum crucis? Vocabulum autem salvatoris hic propheta proprie ponit dicens. Ego autem in deo meo in domino exultabo. gaudebo in deo ihesu meo. quod est nobis amicum & dulce. & annunciare. & predicare.

INCIPIT LIBER ABBACUC

ONUS QUOD VIDIT ABBACUC PROPHETA

Usquequo domine clamabo et non exaudies. Vociferabor ad te vim patiens et non salvabis. Quare ostendisti mihi iniquitatem et laborem videre praedam et iniustitiam contra me. Et factum est iudicium et contradictio potentior. Propter hoc lacerata est lex et non pervenit usque ad finem iudicium. Quia impius praevalet adversus iustum, propterea egredietur iudicium perversum. Aspicite in gentibus et videte et admiramini et obstupescite quia opus factum est in diebus vestris quod nemo credet cum narrabitur. Quia ecce ego suscitabo chaldeos gentem amaram et velocem ambulantem super latitudinem terrae ut possideat tabernacula non sua. Horribilis et terribilis est, ex semetipsa iudicium et onus eius egredietur. Leviores pardis equi eius et velociores lupis vespertinis, et diffundentur equites eius. Equites namque eius de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. Omnes ad praedam venient, facies eorum ventus urens. Et congregabit quasi arenam captivitatem, et ipse de regibus triumphabit et tyranni ridiculi eius erunt. Ipse super omnem munitionem ridebit, et comportabit aggerem et capiet eam. Tunc mutabitur spiritus et pertransibit et corruet. Haec est fortitudo eius dei sui. Numquid non tu a principio domine deus meus sancte meus, et non moriemur. Domine in iudicium posuisti eum et fortem ut corriperes fundasti eum. Mundi sunt oculi tui ne videant malum, et respicere ad iniquitatem non poteris. Quare non respicis super iniqua agentes et taces devorante impio iustiorem se. Et facies homines quasi pisces maris, et quasi reptile non habens principem. Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, et congregavit in rete suum. Super hoc laetabitur et exultabit, propterea immolabit sagenae suae, et sacrificabit reti suo, quia in ipsis incrassata est pars eius, et cibus eius electus. Propter hoc ergo expandit sagenam suam, et semper interficere gentes non cessat.

Super custodiam meam stabo, et figam gradum super munitionem et contemplabor ut videam quid dicatur mihi. Et quid respondeam ad arguentem me. Et respondit mihi dominus et dixit. Scribe visum et explana eum super tabulas ut percurrat qui legerit eum. Quia adhuc visus procul apparet in finem et non mentietur. Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet et non tardabit. Ecce qui incredulus est non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem ex fide vivet. Et quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus et non decorabitur. Quia dilatavit quasi infernus animam suam, et ipse quasi mors et non adimpletur. Et congregabit ad se omnes gentes, et coacervabit ad se omnes populos. Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, et loquelam enigmatum eius. Et dicetur. Ve ei qui multiplicat non sua. Usquequo aggravat contra se densum lutum. Numquid non repente consurgent qui mordeant te, et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis et iniquitatem terrae civitatis et omnium habitantium in ea. Ve qui congregat avaritiam malam domui suae, ut sit in excelso nidus eius, et liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tuae, concidisti populos multos, et peccavit anima tua. Quia lapis de pariete clamabit, et lignum quod inter iuncturas aedificiorum est, respondebit. Ve qui aedificat civitatem in sanguinibus et praeparat urbem in iniquitate. Numquid non haec a domino sunt exercituum. Laborabunt enim populi in multo igni, et gentes in vacuum et deficient. Quia replebitur terra ut cognoscant gloriam domini, quasi aquae operientes mare. Ve qui potum dat amico suo mittens fel suum et inebrians, ut aspiciat nuditatem eius. Repletus es ignominia pro gloria. Bibe tu quoque et consopire, circumdabit te calix dexterae domini, et vomitus ignominiae super gloriam tuam. Quia iniquitas libani operiet te, et vastitas animalium deterrebit te, de sanguinibus hominum et iniquitate terrae et civitatis, et omnium habitantium in ea. Quid prodest sculptile quia sculpsit illud fictor suus, conflatile et imaginem falsam, quia speravit in figmento fictor eius, ut faceret simulachra muta. Ve qui dicit ligno expergiscere, surge lapidi tacenti. Numquid ipse docere poterit. Ecce iste coopertus est auro et argento, et omnis spiritus non est in visceribus eius. Dominus autem in templo sancto suo, sileat a facie eius omnis terra.

59.

Domine audivi auditionem tuam et timui. Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies, cum iratus fueris misericordiae recordaberis. Deus ab austro veniet et sanctus de monte pharan. Operuit caelos gloria eius, et laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors. Egredietur diabolus ante pedes eius, stetit et mensus est terram. Aspexit et dissolvit gentes, et contriti sunt montes saeculi. Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus aeternitatis eius. Pro iniquitate vidi tentoria ethiopiae, turbabuntur pelles terrae madian. Numquid in fluminibus iratus es domine, aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua. Qui ascendes super equos tuos, et quadrigae tuae salvatio. Suscitans suscitabis arcum tuum, iuramenta tribubus quae locutus es. Fluvios scindes terrae, viderunt te et doluerunt montes, gurges aquarum transiit. Dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas levavit. Sol et luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastae tuae. In fremitu conculcabis terram, in furore obstupefacies gentes. Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum christo tuo. Percussisti caput de domo impii, denudasti fundamentum usque ad collum. Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus ut turbo ad dispergendum me. Exultatio eorum sicut eius qui devorat pauperem in abscondito. Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. Audivi et conturbatus est venter meus, a voce contremuerunt labia mea. Ingrediatur putredo in ossibus meis, et subter me scateat. Ut requiescam in die tribulationis, ut ascendam ad populum accinctum nostrum. Ficus enim non florebit, et non erit germen in vineis. Mentietur opus olivae, et arva non afferent cibum. Abscidetur de ovili pecus, et non erit armentum in praesepibus. Ego autem in domino gaudebo, et exultabo in deo ihesu meo. Deus dominus fortitudo mea, et ponet pedes meos quasi cervorum. Et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem. Explicit liber abbacuc.

Sophonias speculator et archanorum dei cognitor, audivit clamorem a porta piscium, et eiulatum a secunda, et contritionem a collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus pilae, quia conticuit omnis populus chanaan, dispersi sunt universi qui involuti sunt argento. Tradunt hebraei cuiuscumque prophetae patris aut avi ponatur in titulo, ipsos quoque prophetas fuisse. Unde et amos unus de xii. prophetis qui dixit non sum propheta nec filius prophetae sed pastor caprarum vellicans sicamina, patris nomen non habere. Hoc sincerum est sophonias propheta quia generatione ut ita dicam prophetica, et gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est, et sub iosia rege iuda praedicavit. Habuit enim patrem chusi, avum godoliam, proavum amasiam, atavum ezechiam. Et talem auriga velut extremus auriga complevit. Nomen sophoniae alii speculam, alii archanum domini transtulerunt. Sive ergo specula, sive absconditum domini interpretetur, utrumque prophetae convenit. Dicitur quoque et ezechieli. Fili hominis, speculatorem te posui domui israel. Iste ergo est propheta qui erat in specula et in sublimibus constitutus, et noverat mysteria domini. Filius erat chusi quod interpretatur humilitas. Habebat avum godoliam qui dicitur magnitudo domini, et proavum amasiam quod et ipse vertitur in sermonem domini, atavum ezechiam quod sonat fortitudinem domini. De fortitudine namque nata est sermo domini, et de sermone domini nata est magnitudo domini, et de magnitudine domini nata est humilitas, ut cum venerit aliquis ad perfectum dicat quia non sum dignus vocari apostolus, et illud in psalmis. Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem iuda cuius temporibus sophoniam prophetasse invenimus, deo prae omnibus regibus iudae placuisse, hystoria quarti libri regum et secundi paralipomenon demonstrat. Is omnia simulachra quae pater suus ammon, et avus suus manasses in templo dei collocaverant deiecta comminuisse demonstratur. In quo etiam serpentem aeneum a moyse factum, cuius errore inductus populus superstitione ydolorum detinebatur, admiserat. Idem pascha etiam in tristissimum temporibus memoratum regum quae praeterita erant ostendens, gentibus quidem lectione comprehensis affuturum iudicium, populo vero israel ad salutem, et civitatibus hierusalem restaurationem de temporibus tribuendam textu lectionis denunciavit.

INCIPIT LIBER SOPHONIE

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD sophoniam filium chusi, filii godoliae, filii amasiae, filii ezechiae in diebus iosiae filii ammon regis iudae. Congregans congregabo omnia a facie terrae, dicit dominus. Congregans hominem et pecus, congregans volatilia caeli, et pisces maris, et ruinae impiorum erunt, et disperdam homines a facie terrae dicit dominus. Et extendam manum meam super iudam, et super omnes habitatores hierusalem. Et disperdam de hoc loco reliquias baal et nomina aedituorum cum sacerdotibus, et eos qui adorant super tecta militiam caeli, et adorant et iurant in domino, et iurant in melchom, et qui avertuntur de post tergum domini, et qui non quaesierunt dominum, nec investigaverunt eum. Silete a facie domini dei, quia iuxta est dies domini, quia praeparavit dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos. Et erit in die hostiae domini, visitabo super principes et super filios regis, et super omnes qui induti sunt veste peregrina. Et visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum domini dei sui iniquitate et dolo. Et erit in die illa dicit dominus vox clamoris a porta piscium, et ululatus a secunda, et contritio magna a collibus. Ululate habitatores pilae, conticuit omnis populus chanaan, disperierunt omnes involuti argento. Et erit in tempore illo scrutabor hierusalem in lucernis, et visitabo super viros defixos in fecibus suis, qui dicunt in cordibus suis non faciet bene dominus, et non faciet male. Et erit fortitudo eorum in direptionem, et domus eorum in desertum. Et aedificabunt domos et non habitabunt in eis, et plantabunt vineas et non bibent vinum earum. Iuxta est dies domini magnus, iuxta et velox nimis.

Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies irae dies illa

dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebule et turbinis, dies tube et clangoris super civitates munitas et super angulos excelsos. Et tribulabo homines et ambulabunt ut ceci, quia domino peccaverunt. Et effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpora eorum sicut stercora. Sed et argentum eorum et aurum eorum non poterit liberare eos in die ire furoris domini. In igne zeli eius devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. Convenite, congregamini gens non amabilis, priusquam pariat iussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris domini, antequam veniat super vos dies indignationis eius. Querite dominum omnes mansueti terre, qui iudicium eius estis operati. Querite iustum, querite mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris domini, quia gaza destructa erit et ascalon in desertum. Azotum in meridie eicient, et accaron eradicabitur.

V e qui habitatis funiculum maris, gens perditorum. Verbum domini super vos chanaan, terra philistinorum, et disperdam te ita ut non sit habitator. Et erit funiculus maris requies pastorum et caule pecorum. Et erit funiculus eius qui remanserit de domo iuda. Ibi pascentur in domibus ascalonis. Ad vesperam requiescent, quia visitabit eos dominus deus ipsorum, et avertet captivitatem eorum. Audivi obprobrium moab, et blasphemias filiorum ammon, que exprobraverunt populo meo, et magnificati sunt super terminos eorum. Propterea vivo ego dicit dominus deus exercituum deus israel, quia moab ut sodoma erit, et filii ammon quasi gomorra, siccitas spinarum et acervi salis, et desertum usque in eternum. Reliquie populi mei diripient illos, et residui gentis mee possidebunt eos. Hoc eis proveniet pro superbia sua, quia blasphemaverunt, et magnificati sunt super populum domini exercituum. Horribilis super eos dominus, et attenuabit omnes deos terre. Et adorabunt eum vir de loco suo, omnes insule gentium. Sed et vos ethyopes interfecti gladio meo eritis. Et extendet manum suam super aquilonem et perdet assur. Et ponet speciosam in solitudinem, et in invium, et quasi desertum, et accubabunt in medio eius greges, omnes bestie gentium, et onocrotalus et ericius in liminibus eius morabuntur. Vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur eius.

H ec est civitas gloriosa habitans in confidentia, que dicebat in corde suo. Ego sum, et extra me non est amplius. Quomodo facta est in desertum cubile bestie? Omnis qui transit per eam sibilabit, et movebit manum suam. Ve provocatrix et redempta civitas, columba. Non audivit vocem, et non suscepit disciplinam. In domino non est confisa, ad deum suum non appropinquavit. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes, iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane. Prophete eius vesani, viri infideles. Sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem. Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem. Mane mane iudicium suum dabit in luce, et non abscondetur. Nescivit autem iniquus confusionem. Disperdi gentes, et dissipati sunt anguli earum. Desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat. Desolate sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore. Dixi. Attamen timebis me, suscipies disciplinam, et non peribit habitaculum eius propter omnia in quibus visitavi eam. Verumtamen diluculo consurgentes, corruperunt omnes cogitationes suas.

Q uapropter expecta me dicit dominus in die resurrectionis mee in futurum, quia iudicium meum ut congregem gentes et colligam regna. Et effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei. In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine domini, et serviant ei humero uno. Ultra flumina ethyopie inde supplices mei filii dispersorum meorum deferent munus mihi. In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus prevaricata es in me, quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbie tue, et non adicies exaltari amplius in monte sancto meo. Et derelinquam in medio tui populum pauperem et egenum, et sperabunt in nomine domini. Reliquie israel non facient iniquitatem nec loquentur mendacium, et non invenietur in ore eorum lingua dolosa. Quoniam ipsi pascentur et accubabunt, et non erit qui exterreat. Lauda filia syon, iubila israel, letare et exulta in omni corde filia hierusalem. Abstulit dominus iudicium tuum, avertit inimicos tuos rex israel. Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicetur hierusalem noli timere, syon non dissolvantur manus tue. Dominus deus tuus in medio tui, fortis, ipse salvabit. Gaudebit super te in letitia, silebit in dilectione tua, et exultabit super te in laude. Nugas qui a lege recesserant congregabo, quia ex te erant, ut non ultra habeas super eis obprobrium. Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo, et salvabo claudicantem, et eam que eiecta fuerat congregabo, et ponam eos in laudem et in nomen in omni terra confusionis eorum. In tempore illo quo adducam vos, et in tempore quo congregabo vos. Dabo enim vos in nomen et in laudem omnibus populis terre, cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris dicit dominus omnipotens.

Explicit liber Sophonie.

A GGEUS FERTUR FESTUS VEL LETUS qui seminavit in lacrimis ut in gaudio meteret, destructum templum reedificat, deumque patrem inducit loquentem: Adhuc modicum, et ego commovebo celum et terram, mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus. Hieremias propheta ob causam periurii sedechie regis ut hystoria libri secundi paralipomenon indicat, qui fidem promissam nabuchodonosor regi chaldeorum non servaverat, populum israel refert cum memorato rege hierusalem expugnata captivum in babilonia fuisse perductum. Sed commemoratus populus multis temporibus ydolis serviendo etiam in effusione sanguinis innocentium se graviter impiasset, volens deus generationem universam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, lxx annorum captivitatem eundem populum in regno chaldeorum statuit sustinere. Hac ratione ut completo numero annorum, novus populus a memoratis peccatis ad renovationem hierusalem perveniret. Sexagesimo itaque anno secundo rege chaldeorum sub iso tunc adhuc octo anni ad regnandum restabant, quod certa sexta visio danielis ostendit propter causam sacrilegii que in eadem visione continetur fuisse extinctum darium qui medis imperabat ut septima visio danielis ostendit, memoratorum regni successor cuius primo anno regni ut decima visio manifestat, daniel supputatis annis videns appropinquare tempus reversionis que per hieremiam fuerat promissa, erat tam pro se quam pro populo, eandem promissionem a deo postulat impleri, cui per gabrielem angelum in eadem visione iuxta preces eiusdem universa completa deus ostendit. Nam moriente dario rege medorum et succedente in regno cyro rege persarum, promissione dei completa per eundem regem populum israel in hierusalem reductum hystoria secundi libri paralipomenon, et initium esdre prophete confirmant. Cumque a populo israel et senioribus templum dei edificari cepisset, mortuo cyro rege ac regnante dario rege persarum qui memorato successerat, inimice gentes civitatis hierusalem ut idem esdras refert restaurationem templi et civitatis resistendo impedire ceperunt. Qua ratione decem populus israel reparatione supradicti templi domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati darii regis persarum aggeus propheta a deo missus, zorobabel qui de tribu erat iuda, qui potestatem regni susceperat vir erat et hierusalem, filiumque iosedech summum sacerdotem admonet, et ut tradunt completo numero annorum tempus restaurationis hierusalem advenisse. Hoc etiam addito ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo deus per eum dixerat populus hic dicit nondum venit tempus ut edificetur domus dei. Omnia autem que textus huius prophetie continentur reversionem populi, edificationem templi, renovationem civitatis, observantiam sacerdotalem, et interitum regnorum et terrarum significant.

INCIPIT LIBER AGGEI

I N ANNO SECUNDO DARII REGIS PERSARUM in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum domini in manu aggei prophete ad zorobabel filium salathiel ducem iuda, et ad ihesum filium iosedech sacerdotem magnum dicens. Hec ait dominus exercituum dicens. Populus iste dicit: nondum venit tempus domus domini edificande. Et factum est verbum domini in manu aggei prophete dicens. Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, et domus ista deserta? Et nunc hec dicit dominus exercituum. Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum, et intulistis parum. Comedistis et non estis satiati, bibistis et non estis inebriati. Operuistis vos et non estis calefacti. Et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum. Hec dicit dominus exercituum. Ponite corda vestra super vias vestras. Ascendite in montem, portate lignum, et edificate domum, et acceptabilis mihi erit, et glorificabor dicit dominus. Respexistis ad amplius, et ecce factum est minus, et intulistis in domum, et exsufflavi illud. Quam ob causam dicit dominus deus exercituum, quia domus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt celi ne darent rorem, et terra prohibita est ne daret germen suum. Et vocavi siccitatem super terram, et super montes, et super triticum, et super vinum, et super oleum, et quecumque profert humus, et super homines, et super iumenta, et super omnem laborem manuum.

E t audivit zorobabel filius salathiel, et ihesus filius iosedech sacerdos magnus, et omnes reliquie populi vocem domini dei sui, et verba aggei prophete sicut misit eum dominus deus eorum ad ipsos. Et timuit populus a facie domini. Et dixit aggeus nuntius domini populo dicens. Ego vobiscum sum dicit dominus. Et suscitavit dominus spiritum ihesu filii iosedech sacerdotis magni, et spiritum reliquorum de omni populo, et ingressi sunt et faciebant opus in domo domini exercituum dei sui. In die xx. quarta mensis in sexto mense, in anno secundo darii regis, et in septimo mense, xx. et prima mensis, factum est verbum domini in manu aggei prophete dicens. Loquere ad zorobabel filium salathiel ducem iuda, et ad ihesum filium iosedech sacerdotem magnum, et ad reliquos populi dicens. Quis in vobis est derelictus qui vidit domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est quasi non sit in oculis vestris? Et nunc confortare zorobabel dicit dominus, et confortare ihesu fili iosedech sacerdos magne, et confortare omnis populus terre dicit dominus exercituum, et facite quoniam ego vobiscum sum dicit dominus exercituum. Verbum quod placui vobiscum cum egrederemini de terra egypti, et spiritus meus erit in medio vestrum. Nolite timere, quia hec dicit dominus exercituum. Adhuc unum modicum est, et ego commovebo celum et terram, mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria dicit dominus exercituum. Meum est argentum et meum est aurum, dicit dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissime plus quam prime dicit dominus exercituum, et in loco isto dabo pacem dicit dominus exercituum.

I n xx. et quarta noni mensis, in anno secundo darii regis, factum est verbum domini ad aggeum prophetam dicens. Hec dicit dominus exercituum. Interroga sacerdotes legem dicens. Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui et tetigerit de summitate eius panem aut pulmentum aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes dixerunt. Non. Et dixit aggeus. Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes et dixerunt. Contaminabitur. Et respondit aggeus et dixit. Sic populus iste, et sic gens ista ante faciem meam dicit dominus, et sic omne opus manuum eorum, et omnia que ibi obtulerunt contaminata erunt. Et nunc ponite corda vestra a die hac et supra. Antequam poneretur lapis super lapidem in domo domini, cum accederetis ad acervum xx. modiorum et fierent x., intraretis ad torcular ut exprimeretis l. lagenas, et fiebant xx. Percussi vos vento urente et rubigine, et grandine omnia opera manuum vestrarum, et non fuit in vobis qui reverteretur ad me dicit dominus. Ponite corda vestra ex die ista et in futurum a die xx. et quarta noni mensis, a die qua fundamenta templi iacta sunt domini, ponite super cor vestrum. Numquid iam semen in germine est, et adhuc vinea et ficus et malogranatum et lignum olive non floruit? Ex die ista benedicam. Et factum est verbum domini

ſcdo ad aggeum in xx. & quarta menſis dicens. Loquere ad
Zorobabel regem iuda dicens. Ego mouebo celos pariter &
terram & ſubuertam ſolium regnorum. & conteram fortitudine
regni gentium. & ſubuertam quadrigā & aſcenſorē eī. & deſ
cendent equi & aſcenſores eorum. uir in gladio fratris ſui. In die illa
dicit dominus exercituum aſſumā te Zorobabel fili ſalathiel
ſerue mis dic dominus. & ponam te quaſi ſignaculum quia te
elegi dicit dominus exercituum. Explicit liber Aggei.

ZACHARIAS MEMOR DOMINI SUI. MUL
tiplex in propheta. ihm in ueſtib; ſordidis. & lapide oculorum vii.
candelabrorum qq; aureorum cum totidē lucernis quot oculis. Duā
qq; oliuas a ſiniſtris lampadis cernit & dextris. Et poſt equos
rufos. uarios. albos. & nigros. & diſſipatas quadrigas ex
Effraim. & equum de hieruſalem. pauperem regē uaticinatur &
predicat ſedentem ſup pullum filium aſine ſubiugalis. Scdo
anno darii regis medorum. aggeum & zacharia pphaſſe lec
tiones eorum deīn declarant. Sed hac de cauſa aggeus Zacha
rie in ordine pphatarum plac uidetur qd cum duob; menſib; ut
predictorum lectiones oſtendunt in pphetia pceſſiſſe inuenitur.
Ad reſtaurationē etiam templi p ceptu di pplm animaſſe
Eſdras refert dicens. In ſcdo anno darii regis perſarum pphā
uerunt aggeus & zacharias filius addo pphetā ſup iudeos
q erant in iudea & in hierlm in nomine iſrahel ſup eos. Tc
ſurrexerunt Zorobabel filius ſalathiel. & ihc filius ioſe
dech & principes eī. & inchoauerunt edificare domum di
que eſt in hierlm. Quib; cum adeent pphē ex hortatione
ſua adiuuerunt eos. Nam & pplm iſrahel ab imitatione
patrum delictorum p ſuam commonitionē idem ppha cupiens
reuocare. uerbis lectione comphenſus eſt. Vidi nocte &
ecce uir aſcenderat ſup equum rubeum & cetera. Vidit ppha
uirum equo rubeo ſedentem & ſtantē in medio myrteti um
broſi. cuius uiſionis hec ſolutio eſt. Vir aſcendens equum ru
beum licet angls intelligatur. tamen quia p dicti coloris equū
aſcendere uiſus eſt. uindictam ſanguinis in eā gentē ſignifi
catur offerendā queq; pplm iſrl in captiuitate redigerunt. Sta
tem uero in medio myrteti umbrantis qd dixit. letitiam po
pulo affuturam p myrteti ſignificationem uoluit deſignare.
Euſdem ligni moyſes in leuitico cum faceret mentionem ait.
Accipietis die pma fruct ligni ſpecioſi ut letitiam ppli de
bene olentis ligni ſpecioſi umbraculum demonſtraret. ſed
hanc uiſionē & liberationē ppli. & uindictam de aduer
ſariis futuram demonſtrat. Ob hoc nocte ſe ppha uidiſſe
memorat. quia pplm iſrl in pma liberatione de tra egypti
nocte diſceſſiſſe conſtabat. Cuius exempli p ſens populus
aliqm partem in ſe retinere uidebatur. Liberatio eiuſdē
ac reditus captiuitatis de tra chaldeorum. pphē eſt reuelata.

INCP. LIB. ZACHARIE

IN MENSE OCTAVO

IN ANNO SECUNDO

darii. factum eſt uerbum domini ad Zachariam filium bara
chie filium addo ppham dicens. Iratus ē dominus ſup patres
uros iracundia magna. Et dices ad eos. Hec dicit dominus
ds exercituum. Conuertimini ad me ait dominus exercituū.
& conuertar ad uos. dicit dominus exercituū. Ne ſitis ſicut
patres uri. ad qs clamabant pphē priores dicentes. Hec
dicit dominus exercituum. Conuertimini de uiis uris malis.
& de cogitationib; peſſimis. Et nō audierunt neq; attende
runt ad me dicit dominus. Patres uri ubi ſt & pphete.
Numqd in ſempiternum uiuent. Verumtamen uerba mea. &
legitima mea que mandaui ſeruis meis pphis. numqd nō com
phenderunt patres uros. Et conuerſi ſunt & dixerunt.
Sic cogitauit dominus exercituum facere nob ſcdm uias
nras. & ſcdm adinuentiones nras. fecit nob. In die xx. & iiii.
undecimi menſis ſabath in anno ſcdo darii regis. factum ē uer
bum domini ad Zachariā filium barachie filium addo ppham
dicens. Vidi p noctē. & ecce uir aſcendens ſup equum rufum.
& ipſe ſtabat int myrteta que erant in pfundo. & poſt
eum eqi rufi & albi. Et dixi. Quid ſunt iſti domine mi.
Et dixit ad me angls q loquebatur in me. Ego oſtendā tibi qd
ſint hec. Et reſp uir qui ſtabat int myrteta & dix. Iſti ſt qs
miſit dominus ut pambularent tram. Et reſponderunt angelo
domini qui ſtabat int myrteta & dixerunt. Perambulauim
tram. & ecce omnis tra habitatur & quieſcit. Et reſp angls dni
& dixit. Domine exercituum uſq; quo tu non miſereris hierlm
& urbium iuda quib; iratus es. Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt.
Et reſp dominus anglō qui loquebatur in me uerba bona conſola
toria. Et dixit ad me angls qui loquebatur in me. Clama dicens.
Hec dicit dominus exercituum. Zelatus ſum hierlm & ſyon
zelo magno. & ira magna. Ego iraſcar ſup gentes opulentas. qa
ego iratus ſum parū. ipſi uō adiuuerunt in malum. Propterea hec
dicit dominus. Reuertar ad hierlm in miſericordiis. domus mea
edificabitur in ea. dicit dominus exercituū. & ppendiculū ex
tendetur ſup hierlm. Adhuc clama dicens. Hec dicit dns exercituū.
Adhuc fluent ciuitates mee bonis. & conſolabitur dns adhuc
ſyon. & eliget adhuc hierlm. Et leuaui oculos meos & uidi. & ecce
iiiior cornua. Et dixi ad anglm qui loquebatur in me. Quid ſt hec
domine mi. Et dix ad me. Hec ſunt cornua que uentilauerunt
iudam & iſrl. & hierlm. Et oſtendit m dominus iiiior. fabros.
Et dixi. Quid iſti ueniunt facere. Qui ait. Hec ſunt q uenti
lauerunt iuda p ſingulos uiros. & nemo eorum leuabit caput ſuum.
Et uenerunt iſti deterrere ea. ut deiciant cornua gentium que
leuauerunt cornu ſup tram iuda ut diſpgerent eam. Et leuaui oculos
meos & uidi. & ecce uir & in manu eius funiculus menſurorum. Et
dixi. Quo tu uadis. Et dix ad me. Ut metiar hierlm. & uideā
quanta ſit latitudo eius. & quanta longitudo eī. Et ecce angls
qui loquebatur in me egrediebatur & alius angls egrediebatur in occurſu
eius. & dix ad eum. Curre & loquere ad puerum iſtum dicens.
Abſq; muro habitabitur hierlm p multitudine hominum & iumentorum

in medio eius. & ego ero ei ait dominus murus ignis in circuitu.
& glā eius in medio eius. O fugite de tra aquilonis dic dominus
qm in iiiior. uentos celi diſpſi uos dicit dominus. Ex iiii. uentis
colligam uos. O ſyon fuge que habitas apud filiam babilonis
quia hec dicit dominus exercituum. Poſt glam miſit me ad
gentes que expoliauerunt uos. Qui enim tetigerit uos. tan
git pupillam oculi mei. quia ecce ego leuo manum meā ſup
eos. & erunt p de his q ſeruiebant ſibi. & cognoſcetis quia
dominus exercituum miſit me.

Lauda & letare filia ſyon. quia ecce ego uenio & habitabo in
medio tui dicit dominus. Et applicabuntur gentes multe ad do
minum in die illa. & erunt m in pplm. Et habitabo in medio
tui. & ſcies quia dominus exercituum miſit me ad te. Et poſ
ſidebit dominus iudā partem ſuam in tra ſcificata. & eliget
adhuc hierlm. Sileat omnis caro a facie domini. quia conſur
rexit de habitaculo ſco ſuo. Et oſtendit m ihm ſacerdotem
magnum ſtantē coram anglō domini. & ſathan ſtabat a dex
tris eius. ut aduſaretur eī. Et dixit dominus ad ſathan. Incre
pet in te dominus ſathan. & increpet dominus in te q elegit
hierlm. Numqd nō iſte torris eſt eruitus de igne. Et ihc
erat indutus ueſtib; ſordidis. & ſtabat an faciem angli. Qui
reſp & ait ad eos qui ſtabant coram ſe dicens. Auferte ueſtimenta
ſordida ab eo. Et dixit ad eum. Ecce abſtuli a te iniquitatē tuā.
& indui te mutatoriis. Et dix. Ponite cydarī mundā ſup
caput eius. Et poſuerunt cydarim mundā ſup caput eī. &
induerunt eum ueſtib;. Et angls domini ſtabat. Et conteſtabatur
angls domini ihm dicens. Hec dicit dominus exercituū. Si in
uiis meis ambulaueris. & cuſtodiā meā cuſtodieris. tu quoq;
iudicabis domum meā. & cuſtodies atria mea. & dabo tibi
ambulantes de his. qui nunc hic adſiſtunt. Audi ihu ſacerdos
magne tu. & amici tui qui habitant coram te. quia uiri por
tendentes ſunt. Ecce enim ego adducam ſeruum meū orientē.
quia ecce lapis quē dedi coram ihū ſup lapidē unū ſeptem
oculi ſunt. Ecce ego celabo ſculpturam eī. ait dominus exerci
tuum. ut auferam iniquitatē terre illius in die una. In die illa
dicit dominus exercituum. uocabit amicum ſuum ſubt uinea
& ſubt ficum. Et reuerſus eſt angls qui loquebatur in me. &
ſuſcitauit me quaſi uirum qui ſuſcitatur de ſomno ſuo. Et dix
ad me. Quid tu uides. Et dixi. Vidi & ecce candelabrum
aureum totum. & lampas eī ſub capite ipſius. & ſeptē lucerne
eī ſup illud. & ſeptē infuſoria lucernis que erant ſup caput illi.
& due oliue ſup illud. una a dextris. & una a ſiniſtris eī. Et
reſpondi & aio ad anglm qui loquebatur in me dicens. Quid ſt hec
domine mi. Et reſpondit angls qui loquebatur in me. & dixit
ad me. Numqd neſcis qd ſt hec. Et dixi. Non domine mi.
Et reſp & ait ad me dicens. Hoc eſt uerbū domini ad Zorobabel
dicens. Non in exercitu. nec in robore. ſed in ſpū meo dic dominus
exercituum. Quid tu mons magne coram Zorobabel i planū.
Et educet lapidem pmarium. & exequabit grām grē eius.

Et factum eſt uerbum domini ad me dicens. Manus Zorobabel
fundauerunt domū iſtam. & manus eī pficient eam. & ſcietis
qa dominus miſit me ad uos. Quis enim deſpexit dies paruos.
Et letabuntur & uidebunt lapidē ſtanneū in manu Zorobabel.
Septē iſti oculi domini q diſcurrunt i uniuſam tram. Et reſpo
di. & dixi ad eum. Quid ſunt due oliue iſte ad dextera candela
bri. & ad ſiniſtram eī. Et reſpondi ſcdo & dixi ad eū. Qd
ſunt due ſpice oliuarū. & que ſunt duo roſtra aurea i quib;
ſunt ſuffuſoria ex auro. Et ait ad me dicens. Numqd neſcis
qd ſunt hec. Et dixi. Non domine mi. Et dix ad me. Iſti
ſunt duo filii olei ſplendoris. qui aſſiſtunt dominatori uniuer
ſe tre. Et conuerſus ſum & leuaui oculos meos & uidi. & ecce
uolumē. Et dix ad me. Quid tu uides. Et dixi. Ecce ego uideo
uolumē uolans. Longitudo eī xx. cubitorum. & latitudo eī x. cubitorum.
Et dix ad me. Hec maledictio que egreditur ſup faciē omis terre.
quia omnis fur ſicut ibi ſcptum eſt iudicabitur. & omis iurās.
& hic ſimiliter iudicabitur. Educam illud dicit dominus exercituū.
& ueniet ad domum furis & ad domum iurantis in nomine meo
mendacitē. & commorabitur in medio domus eī. & conſumet eā
& ligna eī. & lapides eī. Et egreſſus ē angls qui loquebatur in
me. & dix ad me. Leua oculos tuos & uide. Quid eſt hoc qd
egreditur. Et dixi. Quidnā eſt. Et ait. Hec ē amfora
egrediens. Et dix. Hec eſt oculus eorum in uniuſa tra. Et ecce talen
tum plumbi portabatur. & ecce mulier una ſedens in medio amfore.
Et dix. Hec eſt impietas. Et piecit eā in medio amfore. &
miſit maſſam plumbeam in os eius. Et leuaui oculos meos & ui
di. & ecce due mulieres egredientes. & ſpc in alis earum. Et ha
bebant alas quaſi alas miluī. & leuauerunt amforā int tram
& celum. Et dixi ad anglm qui loquebatur in me. Quo iſte deferunt
amforam. Et dix ad me. Ut edificetur ei domus in tra ſennaar.
& ſtabiliatur & ponatur ibi ſup baſim ſuam. Et conuerſus ſum &
leuaui oculos meos & uidi. & ecce iiiior quadrige egredientes de
medio duorum montium. & montes. montes ēri. In quadriga
pma equi rufi. & in quadriga ſcdā equi nigri. & in quadriga
tercia equi albi. & i quadriga iiii. equi uarii fortes. Et reſ
pondi & dixi ad anglm q loquebatur in me. Quid ſunt hec dne mi.
Et reſp angls & ait ad me. Iſti ſunt iiiior uenti celi qui egrediuntur
ut ſtent coram dominatore omis tre. In quo erant equi nigri. eg
rediebantur in tra aquilonis. & albi egreſſi ſunt poſt eos. uarii & rufi
egreſſi ſunt ad tram auſtri. Qui aūt erant robuſtiſſimi exierunt & q
rebant ire & diſcurrere p omne tram. Et dix. Ite & pambulate tra.
Et pambulauerunt eam. Et uocauit me. & locutus ē ad me dicens.
Ecce q egrediuntur in tram aqlonis. requieſcere fecerunt ſpm meū i tra
aqlonis.

Et factum eſt uerbum domini ad me dicens. Sume a tranſmigratione
aboldai. & a tobia. & ab idaia. & uenies tu in die illa. & intrabis
in domum ioſie filii ſophonie qui uenerunt de babilone. & ſumes
argentum & aurum. & facies coronas & pones in capite ihū filii
ioſedech ſacerdotis magni. & loqueris ad eum dicens. Hec ait do
minus exercituum dicens. Ecce uir oriens nomē eius. & ſubtus eum
orietur. Et edificabit templum domino. & ipſe extruet templum
domino. & ipſe portabit glam. & ſedebit & dominabitur ſup ſo
lio ſuo. Et erit ſacerdos ſup ſolio ſuo. & conſilium pacis erit int
duos illos. & corone erunt eis qui ſuſtinent helem. & tobie
& idaie. & hen filio ſophonie memoriale in templo domini. & q
pcul ſunt uenient & edificabunt in templo domini. & ſcietis quia
dominus exercituum miſit me ad uos. Erit aūt hoc ſi auditu audieritis

60.

uocem domini dei uri. Et factum est in anno iiii. darii regis. fac
tum est uerbum domini ad zachariam in iiii. noni mensis qui est
casleu. Et miserunt ad domum dei sarasar. et rogomellech. et
uiri qui erant cum eo ad depcandam faciem domini. ut dicerent
sacerdotib: domus domini exercituum. et pphis loquentes.
Numquid flendum mihi est in mense quinto. uel sanctificari me debeo
sicut feceram annis multis.

Et factum est uerbum domini exercituum ad me dicens. Loquere
ad omnem pplm terre. et ad sacerdotes dicens. Cum ieiunaretis
et plangeretis in quinto et in septimo mense p hos lxx. annos.
numquid ieiunium ieiunastis mihi. Et cum comederetis et bi
beretis. numquid n uob comedistis et bibistis. Numquid
non sunt uerba que locut est dominus in manu pphārū pri
orum cum adhuc hierlm habitaretur et opulenta esset. et ipsa
et urbes in circuitu ei. et ad austrum. et in campestrib: ha
bitaret. Et factum e uerbum domini ad zachariam dicens.
Hec dicit dominus exercituum. Iudicium uerū iudicate. et
misericordiam et miserationes facite. unusquisq: cum fre suo. Vi
duam et pupillum. et aduenā. et pauperem nolite calumni
ari. et malum uir fri suo non cogitet in corde suo. Et no
luerunt attendere et auerterunt scapulam recedentes. et
aures suas aggrauauerunt ne audirent et cor suū posu
erunt ut adamantem ne audirent legē. et uerba que misit dns
exercituum in spū suo p manum pphetarum priorum. Et
facta est indignatio magna a domino exercituum. Et fa
ctum est sicut locutus sum et n audierunt. Sic clamabunt
et n exaudiam dicit dominus exercituum. Et dispersi eos
p omnia regna que nesciunt. et tra desolata e ab eis. eo quod
non esset transiens et reuertens. et posuerunt trām desiderabilē
in desertum. Et factum est ūbum domini exercituū ad me
dicens. Hec dicit dominus exercituum. Zelatus sum syon
zelo magno. et indignatione magna zelatus sum eā. Hec
dicit dominus exerc. Reuersus sum ad syon. et habi
tabo in medio tui hierlm. Et uocabitur hierlm ciuitas ueritā
tis. et mons domini exercituum. mons sanctificatus. Hec dic
dominus exerc. Adhuc habitabūt senes et anus i plateis
hierlm. et uiri baculus in manu ei p multitudine dierum.
Et platee ciuitatis complebuntur infantib: et puellis luden
tib: in plateis ei. Hec dicit dominus exerc. Si difficile uide
bitur in oculis reliquiarum ppli huius in dieb: illis. numquid
i oculis meis difficile erit dicit dominus exercituum.
Hec dicit dominus exerc. Ecce ego saluabo pplm meū de trā
orientis. et de tra occasus solis. et adducam eos. et habita
bunt in medio hierlm. et erunt michi in pplm. et ego ero eis i
dm. in ueritate et iustitia.

Hec dicit dominus exerc. Confortentur manus uře qui auditis i
dieb: his sermones istos p os. pphārum in die qua fundata
est domus domini exercituum. ut templum edificaretur.
Siquidem an dies illos merces hominum n erat. nec merces
iumentorum erat. neq: introeunti et exeunti pax p tribulatio
ne. et dimisi omis homines unumquemq: contra pximū suū.
Nunc autem non iuxta dies priores ego faciā reliquiis ppli h
dicit dominus exerc. sed semen pacis erit. Vinea dabit
fructum. et tra dabit germē suum. et celi dabunt rorē suū.
Et possidere faciam reliquias ppli huius uniūsa hec. Et
erit sic eratis maledictio in gentib: domus iuda et domus isrl.
sic saluabo uos et eritis benedictio. Nolite timere confor
tentur manus uře. quia hec dicit dominus exer. Sicut cogitaui
ut affligerem uos cum ad iracundiā me puocassent patres
uri dicit dominus et n sum misertus. sic conuersus cogitaui
in dieb: illis ut benefaciam hierlm et domui iuda. Noli
te timere. Hec sunt uerba que facietis. Loquimini ueritā
tem unusquisq: cum pximo suo. ueritatē et iudicium pacis iu
dicate in portis uris. et unusquisq: malum contra amicū suū
ne cogitetis in cordib: uris. et iuramentum mendax ne diligatis.
Omnia enim hec sunt que odi dicit dominus. Et factum est
uerbum domini exercituum ad me dicens. Hec dicit domin exer.
Ieiunium quarti. et ieiuniū quinti. et ieiuniū septimi. et ie
iuniū decimi. erit domui iuda in gaudium et leticiā. et in
sollempnitates p̄clarās. Ueritatem tantum et pacē diligite.
Hec dicit dns exerc. Usq: quo ueniant ppli et habitent in ciuita
tib: multis. et uadant habitatores unus ad alterum dicentes. eam
et deprecemur faciē domini. et queramus dnm exercituum. Vadā etiā
ego. et uenient ppli multi et gentes robuste ad querendū dnm
exercituum in hierlm. et deprecandā faciē domini. Hec dic dns
exerc. In dieb: illis in quib: apphendent x. homines ex omib:
linguis gentium. apphendent fimbriam uiri iudei dicentes. Ibim
uobiscum. Audiuimus enim qm ds uobiscum est. Onus uerbi do
mini in trā adrahe et damasci requiei ei. quia domini e oculus
hominis. et omnium tribuum isrl. Emath quoq: in terminis ei. et
tyrus et sydon. Assumpserunt quippe sibi sapientiā ualde. Et
edificauit tyrus munitionē suam. et coaceruauit argentū quasi
humum. et aurum ut lutum platearū. Ecce dominus possidebit
eam. et percutiet in mari fortitudinē ei. et hec igni deuorabitur.
Videbit ascalon et timebit. et gaza dolebit nimis. et accaron qm
confusa est spes ei. Et peribit rex de gaza. et ascalon n habitabit.
et sedebit separator in azoto. Et dispdā supbiā philistinorum. et
auferam sanguinē ei de ore ei. et abhominationes ei de ore ei.
et abhominationes ei de medio dentium ei. Et relinquetur etiā
ipse do nro. et erit quasi dux in iuda. et accaron quasi iebuseus. Et
circumdabo domum meā ex his qui militant mi euntes. et reuerten
tes. n transibit sup eos ultra exactor: quia nc uidi in oculis meis.
Exulta satis filia syon. iubila filia hierlm. ecce rex tuus ueniet tibi.
iustus et saluator. Ipse paup et ascendens sup asinum. et super
pullum filium asine. Et dispdam quadrigā ex effraim. et equū
de hierlm. et dissipabitur arcus belli. Et loquetur pacem gentib: et
potestas ei a mari usq: ad mare. et a fluminib: usq: ad fines terre.
Tu quoq: in sanguine testamenti tui emisisti uinctos tuos de lacu in quo
non erat aqua.

Conuertimini ad munitionē uincti spei. hodie quoq: annuncians du
plicia reddā tibi. qm extendi mi iudā quasi arcum. impleui trām effraī.
Et suscitabo filios tuos syon sup filios tuos grecia. et ponā te qsi
gladium fortium. et dominus ds sup eos uidebitur. Et exibit ut fulg
iaculum ei. et dominus ds in tuba canet. et uadet in turbine austri.
Dominus exercituum proteget eos. et deuorabunt. et subicient la
pidib: fundę. Et bibentes inebriabunt quasi uino. et replebuntur

ut fiale. et quasi cornua altaris. Et saluabit eos dominus ds eorum in die
illa. ut gregem ppli sui. quia lapides sci eleuabuntur sup trām ei. Quid
enim bonum eius est. et quid pulchrum est ei nisi frumentū electorum
et uinum germinans uirgines. Petite a dno pluuiā in tempore
serotino. et dominus faciet niues et pluuiā ymbris dabit eis sin
gulis herbam in agro. quia simul sacra locuta sunt inutile. et diuini
uiderunt mendacium. et somniatores frustra locuti sc. uane conso
labantur. Idcirco adducti sunt quasi grex. affligentur quia n est eis
pastor. Sup pastores iratus est furor ms. et sup hyrcos uisitabo.
quia uisitabit dominus exercituum gregē domum iuda. et posuit
eos quasi equum glie sue in bello. Ex ipso angulus. ex ipso paxillus.
et ex ipso arcus prelii. et ex ipso egredietur omnis exactor simul.
Et erunt quasi fortes conculcantes lutum uiarum in plio. et bella
bunt quia dominus cum eis. Et confundentur ascensores equorum. et
confortabo domum iuda. et domum ioseph saluabo. Et conuertā
eos quia miserebor eorum. et erunt sicut fuerunt quando n pieceram eos.
Ego enim dominus ds eorum. et exaudiam eos. et erunt quasi fortes
effraim. et letabitur cor eorum quasi a uino. Et filii eorum uidebunt et le
tabuntur. et exultabit cor eorum in domino. Sibilabo eis et congre
gabo illos. quia redemi eos. Et multiplicabo eos sic ante fuerant
multiplicati. et seminabo eos in pplis. et de longe recordabuntur
mei. Et uiuent cum filiis suis et reuertentur. et reducam eos de
tra egypti. et de assyriis congregabo eos. et ad trām galaad
et lybani adducam eos. et n inuenietur eis locus. Et transibit
in maris freto. et percutiet in mari fluctus. et confundentur omīa
pfunda fluminis. et humiliabitur supbia assur. et sceptrū egy
pti recedet. Confortabo eos in dno. et in nomine ei ambulabūt
dicit dominus. Aperi lybane portas tuas. et comedat ignis cedros
tuas. Ulula abies quia cecidit cedrus. qm magnifici uastati sc.
Ululate quercus basan. qm succisus est saltus munitus. Vox ulu
latus pastorum. quia uastata est magnificentia eorum. Vox rugitus leo
num. quoniam uastata supbia iordanis.

Hec dicit domin ds. Pasce pecora occisionis que qui possederant
occidebant et n dolebant. et uendebant ea dicentes. Be
nedictus dominus. diuites facti sumus. Et pastores eorum nō
pascebant eis. et ego non parcam ultra habitantes in trā dicit
dominus. Ecce ego tradā homines unumquemq: in manu pximi
sui. et in manu regis sui. et concident trām. et n eruā de manu
eorum. Et pascam pecus occisionis pp hoc o pauperes gregis. Et
assumpsi mi duas uirgas. unā uocaui decorem. et alteram uoca
ui funiculum. et paui gregē. Et succidi tres pastores i mse
uno. et contracta est anima mea i eis. siquidem anima eorum uari
auit in me et dixi. Non pascam uos. Quod moritur moriatur. et quod
succiditur succidatur. et reliqui deuorent unusquisq: carnē pximi
sui. Et tuli uirgā meā que uocabatur decus. et abscidi eam ut ir
ritum facerem fedus meum qd pcussi cū omnib: pplis. et i ir
ritum deductū e in die illa. Et cognouerunt sic paupes gregis
qui custodiunt mi quia uerbū domini est. et dixi ad eos. Si bo
num est in oculis uris afferte mercedē meā et si n quiescite.
Et appenderunt mercedē meā xxx. ar genteos. Et dixit
dominus ad me. Proice illud ad statuariū decorum pretium qd ap
preciatus sum ab eis. Et tuli xxx. argenteos et proieci eos in domo
domini ad statuarium. Et pcidi uirgam meā secundam que apella
batur funiculus ut dissoluerem germanitatē int iudā et isrl.
Et dixit dns ad me. Adhuc sume tibi uasa pastoris stulti. quia ecce
suscitabo pastorē in trā qui derelicta n uisitabit et dispsa n queret.
et contritum n sanabit et id qd stat n enutriet. et carnes
pinguium comedet. et ungulas eorum dissoluet. O pastor et ydolū
derelinquens gregē. gladius sup brachium ei. et sup oculum dex
trum eius. Brachium eius ariditate siccabitur. et oculus ei dexter
tenebrescens obscurabitur. Onus uerbi domini sup isrl. Et dixit
dominus extendens celum et fundans trām. et fingens spm ho
minis in eo. Ecce ego ponā hierlm sup liminare crapule omnib:
pplis in circuitu. sed et iuda erit i obsidione contra hierlm. Et
erit in die illa ponā hierlm lapidē oneris cunctis pplis. Omnes
qui leuabunt eam. concisione lacerabuntur. et colligentur aduersus eā
omīa regna tre. In die illa dicit dominus percutiam omnē equum i
stupore. et ascensorem ei in amentiā. Et sup domū iuda apiam
oculos meos. et omnē equum pplorum pcutiā in cecitate. et dicent du
ces iuda in corde suo. Confortentur michi habitatores hierlm in
dnō exercituum do eorum. In die illa ponā duces iuda sic caminū ignis
i lignis. et sic facē ignis in lignis. in feno. et deuorabit ad dexterā
et ad sinistrā. omis pplos in circuitu. Et habitabit hierlm rursū
i loco suo in hierlm. et saluabit dominus tabnacula iudā sic in pncipio
ut n magnifice gloriet domus dauid. et gla habitantium hierlm contra iudā.
In die illa proteget dominus habitatores hierlm. Et erit qui offen
derit ex eis in die illa quasi dauid. et domus dd quasi di. sic angls
domini in conspectu eius. Et erit in die illa querā conterere oms
gentes que ueniunt contra hierlm. Et effundam sup domū dauid
et sup habitatores hierlm spm gre et precum. Et aspicient ad
me quem confixerunt. et plangent eum planctu quasi sup unigenitū.
et dolebunt sup eum. ut doleri solet in morte primogeniti. In
die illa magnus erit planctus in hierlm. sicut planctus adadremmon
in campo mageddon. et plangent tra. familie: et familie seor
sum. Familie domus dauid seorsum. et mulieres eorum seorsū.
Familie domus nathan seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familie
domus leui seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familie domus
semei seorsum. et mulieres eorum seorsum. Omnes familie relique
familie. et familie seorsum. et mulieres eorum seorsum. In die illa
erit fons patens domui dauid et habitatorib: hierlm in ablutio
ne peccatoris et menstruate. Et erit in die illa dicit dns exercituū
dispdam ydolorum nomina de trā. et n recordabuntur et n memo
rabuntur ultra. et pseudo pphās. et spm inmundum auferam
de tra. Et erit cum pphauerit quispiam ultra. dicent ei pater eius
et mater eius qui genuerunt eum. Non uiues. quia mendacium locut
es in nomine domini. Et configent eū pater eius et mater ei qui ge
nuerunt eum. cū pphauerit. Et erit in die illa confundentur
pphe unusquisq: ex uisione sua cū pphauerit. nec pallio saccineo
ut mentiatur sed dicet. Non sum ppha. homo agricola ego sum
qm adam exemplum meum ab adolescentia mea. Et dicetur ei.
Quid sunt plage iste in medio manuū tuarum. Et dicet: His
plagatus sum in medio eorum qui diligebant me. Framea suscitare sup
pastorem meū. et sup uirum coherentem mi. dicit dominus exerc.
Percute pastorē. et dispgentur oues. Et conuertā manū meā ad par
uulos. et erunt i omi terra dicit dominus. Partes due in ea disp
gentur et deficient. et tertia pars relinquetur i ea. Et ducā tertiā

partem p igne. & uram eos sicut urit argentu. & pbabo eos
sic pbatur aurum. Ipse uocabit nom meum & ego exaudiam
eum. Dicam ppls meus es. & ipse dicet dominus ds ms. Ecce
dies ueniunt dicit dominus. & diuident spolia tua in medio tui.
Et congregabo omnes gtes ad hierlm in plium. & capiet ciuitas
& uastabunt domus. & mulieres uiolabunt. Et egredietur
media pars ciuitatis in captiuitate. & reliquum populi non
auferetur ex urbe. Et egredietur dominus & preliabit contra gtes
illas. sic preliatus est in die certaminis. Et stabunt pedes eius in
die illa sup montem oliuarum qui est contra hierlm ad orientem.
& scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad orientem. &
occidentem prerupto grandi ualle. Et separabitur mediu ad aqlo
nem. & medium eius ad meridie. & fugietis ad ualle montium
eoz. qm coniungetur uallis montium usq; ad pximum. 7 fugie
tis sicut fugistis a facie terremot in dieb; ozie regis iuda.
Et ueniet dominus ds ms. omnesq; sci cum eo. Et erit in die illa
& n erit lux. sed frigus & gelu. & erit in die una que nota e
domino. non dies neq; nox. & in tempore uespe erit lux. Et
erit in die illa exibunt aque uiue de hierlm. medium earu ad
mare orientale. & medium earu ad mare nouissimu. In esta
te & hyeme erunt. & erit dominus rex sup omne terram.
In die illa erit dominus unus. & erit nom eius unum. Et re
uertetur omnis tra usq; ad desertum de colle remon ad austru
hierlm. & exaltabitur hec. habitabit in loco suo a porta beni
amin usq; ad locum porte prioris usq; ad porta angulor. &
a turre ananehel usq; ad torcularia regis. Et habitabit i ea.
& anathema n erit amplius. sed sedebit hierlm secura. Et h
erit plaga qua pcutiet dominus omnes gtes que pugnauerunt
adusus hierlm. Tabescet caro uniuscuiusq; stantis sup
pedes suos. & oculi eius contabescent in foraminib; suis. &
lingue eoz contabescent i ore ipsoz. In die illo erit tumultus do
mini magnus in eis. & apprehendet uir manu pximi sui. & co
seretur manus ei sup manum pximi sui. Sed & iudas pugna
bit contra hierlm. & congregabunt diuitie omniu gentium
in circuitu. auru & argentum. & uestes multe satis. Et sic
erit ruina equi & muli. & cameli & asini. & omniu iumen
toz que fuerint in castris illis. sic ruina hec. Et omnes qui
reliqui fuerint de uniuersis gentib; que uenerunt contra hierlm
ascendent ab anno in annum ut adorent dnm exercituum
rege. & celebrent festiuitate tabnaculor. Et erit q non
ascenderit de familiis tre ad hierlm ut adoret dnm exercituum. n
erit sup eos ymber. Qd si & familia egypti n ascenderit &
n uenerit nec sup eos erit. sed erit ruina qua pcutiet dominus
omnes gtes que non ascenderint ad celebranda festiuitate tab
naculor. Hoc aut erit peccatum egypti. & hoc peccatu omnium
gentium que n ascenderint ad celebranda festiuitate tabnaculor.
In die illa erit qd sup frenum. & q est scm dno. & erunt lebetes
in domo domini quasi fiale coram altari. Et erit omnis lebes in
hierlm & in iuda scificatus domino exercituum. & uenient os
immolantes & sument ex eis. & coquent in eis. & n erit mer
cator ultra in domo domini exercituum in die illo.

MALACHIAS LATINE INTERPRETATUR
angls domini id est nuncius. Quicquid enim loquebatur
qsi a domino eet mandatum. ita credebat. Et inde ita eius
nom lxx. transtulerunt dicentes. Assumptio uerbi dni
sup isrl in manu angli eius. Prophauit aut nouissimus i
hierlm. quando & aggeus. Malachias in fine omniu ppha
rum de abiectione israhel & uocatione gentium. Non est
m uoluntas in uob dicit dominus exercituum. & munus
n suscipia de manu ura. Ab ortu enim solis usq; ad occasum
magnum e nom meu in gentib; & in omni loco scificat. Deus
p moysen pplo isrl pceperat sacdotes tabnaculi sui omni cor
porali uicio liberos hostias omni uicio uacuas sibi offerre q bi
legem suam ad regendum pplm ob hoc dederat. ut p sacficioz
oblatione in eminentu di & hominu facti pplm pceptis celestib;
facerent obedire. Unde sacerdotes anglos dei esse hoc loco scp
tura testat. Sed quia tanti muneris gram contempnentes.
supradict ppls ac sacerdotes sacficia uicio deturpata ipsi
criminib; atq; impietatib; maculati deo offerre cepert. Ido p
malachia ppham ds pplm isrl increpans ait. Dilexi uos dic dns.
Et dixistis. In q dilexisti nos. Nonne fr erat esau iacob dic dns.
& dilexi iacob. esau aut odio habui. Esau itaq; fr iacob n inq;
aut spontanea uoluntate odio habitu a do. t sine meritu gra iacob
dilectu manifestu e. cu scdm pscientia sua esau qde effusione fratris
sanguis concupiscerat. iacob aut sui cognitione obseruanda lege
desiderare cognosceret. Cui rei gra supradicto usus exeplo est
dices ds. Iacob dilexi. esau aut odio habui. Qui uis ex opib; memora
toz quoz lib genesis meminit. i q unqsq; eoz futurus erat ppositu
manifeste gstare ut scptu e creuerunt pueri. 7 erat esau homo agrestis
sciens uenari. iacob aut ho simplex manens in tabnaculo. Na & re
liq q lectione comphensa sc. puaricatione ppli isrl in obseruandis
sacrificiis di increpationeq; in eundem qd deos alienos coluerunt
significant.

INCIP LIB MALACHIE.

ONUS. UBI DOMINI AD ISRAHEL IN MANU malachie pphe. Dilexi uos dicit dns. Et dixistis. In q dile
xisti nos. Nonne fr erat esau iacob. dicit dominus. & di
lexi iacob. esau aute odio habui. Et posui seyr montes ei
in solitudinem. & hereditate ei in dracones deserti. Qd si di
xerit ydumea destructa sumus. sed reuertentes edificabimus q
deserta sunt. Hec dicit dominus exercituu. Isti edificabit &
ego destruam. & uocabunt terminj impietatis. & ppls cui iratus
est dominus usq; in eternum. Et oculi uri uidebunt. & uos dicetis.
Magnificet dominus sup terminum isrl. Filius honorat patre.
& seruus dnm suu timebit. Si q pat ego sum. ubi e honor ms.
Et si dominus ego sum. ubi e timor ms. Dicit dns exerc
ad uos o sacerdotes. q despicitis nom meu. Et dixistis. In quo
despeximus nom tuum. Offertis sup altare meu panem pol
lutum. Et dicitis. In q polluimus te. In eo qd dicitis mensa
domini despecta e. Si offeratis cecum ad immolandu. nonne
malum e. Offer illud duci tuo si placuerit ei. aut si susce
pit faciem tua. dicit dominus exerc. Et nc depcamini uultu
domini ut misereat uri. de manu enim ura factum e hoc. si qm
suscipia facies uras dicit dominus exerc. Quis est ex uob qui
claudat ostia. & incendat ad altare meu gratuito. Non est
m uoluntas in uob dic dns exerc. & munus n suscipiam de
manu ura. Ab ortu enim solis usq; ad occasum magnu e nom
meu in gentib; & in omni loco scificat & offeret nomini meo
oblatio munda. quia magnu e nom meu in gentib; dic dns
exerc. Et uos polluistis illud. in eo qd dicitis. mensa dni conta
minata e. & quod sup ponit contemptibile e. cum igne qui
illud deuorat. Et dixistis. Ecce de labore. Et exsufflastis
illud dic dns exerc. Et intulistis de rapinis claudu 7 langui
dum. & intulistis munus. Numqd suscipia illud de manu ura
dic dns. Maledict dolosus qui habet in grege suo mascu
lum. & uotum faciens immolat debile domino. quia rex magn
ego dicit dominus exerc. & nom meu horribile in gentib;.
Et nc ad uos mandatum hoc o sacerdotes. Si nolueritis audire
& si nolueritis ponere sup cor ut detis glam nomini meo ait
dominus exerc. mittam in uos egestatem & maledica benedicti
onib; uris. & maledicam illis. qm n posuistis sup cor. Ecce
ego piciam uob brachium. & dispgam sup uultum urm stercus
sollempnitatum urarum. Et assumet uos secum. & scietis qa
misi ad uos mandatum istud ut esset pactum meum cu leui
dicit dominus exercituu. Pactum meum fuit cum eo uite &
pacis. & dedi ei timore & timuit me. a facie nominis mei pauebat.
Lex ueritatis fuit in ore ei. & iniquitas n est inuenta in
labiis eius. In pace & in equitate ambulauit mecu. & multos
auertit ab iniquitate. Labia enim sacdotis custodiunt scien
tia. & legem requirent ex ore ei. quia angls dni exercitu est.
Uos aut recessistis de uia. & scandalizastis plurimos in lege.
Irritu fecistis pactu leui dic dns exerc. Propt qd & ego dedi
uos contemptibiles & humiles omnib; pplis. sicut n seruastis uias
meas. & accepistis facie in lege. Numqd n pat unus omniu urm.
Numqd n ds unus creauit uos. Quare ergo despicit unqsq;
urm frem suum uiolans pactum patrum suoz. Transgressus
e iuda. & abhominatio facta e in isrl. & in hierlm. qa conta
minauit iuda scificationem dni. qua dilexit. & habuit filia
di alieni. Dispdat dominus uiru q fecerit hoc. magistrum
& discipulm de tabnaculis iacob. & offerente munus dno exerc.
Et hoc rursum fecistis. Opiebatis lacrimis altare dni. fletu 7
mugitu. ita ut ultra n respicia ad sacficium. nec accipia placabi
le quid de manu ura. Et dixistis. Qua ob causa. Quia dns
testificat est inter te & uxore pubtatis tue. qua tu despexisti. Et h
particeps tua. & uxor federis tui. Nonne unus fecit. & residuu
spc ei est. Et quid unus qsq; querit n sem di. Custodite g spm
urm. & uxore adolescentie tue noli despicere. Cum odio habue
ris dimitte dicit dominus ds isrl. Operiet aut iniquitas uestimtu
eius. dic dominus exercit. Custodite spm urm. & nolite despicere.
Laborare fecistis dnm in sermonib; uris. Et dixistis. In quo
eum laborare. In eo cum diceretis. omnis q facit malum bon
e in conspectu domini. & tales ei placent. Aut certe ubi est ds
iudicii.
Ecce ego mittam anglm meum. & pparabit uia an faciem mea.
Et statim ueniet ad templu suum dominator que uos qri
tis. & angls testamenti que uos uultis. Ecce uenit dic dns
exercituum. Et quis poterit cogitare diem aduentus ei.
Et qs stabit ad uidendu eu. Ipse enim qsi ignis conflans.
& qsi herba fullonum. Et sedebit conflans 7 emundans argen
tu. & purgabit filios leui. Et colabit eos qsi auru 7 qsi argen
tu. & erunt dno offerentes sacficia i iusticia. Et placebit dno
sacficium iuda & hierlm. sic dies sli. & sic anni antiq. Et ac
cedam ad uos i iudicio. 7 ero testis uelox maleficis. & piuris 7 adul
teris. & q calumniant mercede mercennarii. & humiliant uiduas
& pupillos. & opprimunt pegrinu. nec timuert me dic dns exer.
Ego eni domin & n mutor. & uos filii iacob n estis consumpti.
A dieb; eni patru uroz recessistis a legitimis meis. & n custodi
stis. Reuertimini ad me & ego reuertar ad uos. dic dns exerc.
Et dixistis. In q reuertemur. Si affigit homo dm. qa uos con
figitis me. Et dixistis. In q confiximus te. In decimis & i pri
mitiis. & i penuria. Uos maledicti estis. & uos configitis gens
tota. Inferte omne decima in horreu. & sit cibus in domo mea
& pbate me sup hoc dic dns. Si n apuero uob cataractas celi 7
effudero uob benedictione usq; ad habundantia. & i crepauero
p uob deuorante & n corrumpet fructu tre ure. nec erit sterilis
uinea i agro dic dns exerc. Et beatos uos dicent omnes gentes.
eritis eni uos tra desiderabilis. dic dns exercituu. Inualuerunt sr
me uerba dic dns. Et dixistis. Quid locuti sumus contra te.
Dixistis. Uanus e q seruit deo. Et qd e emolumentum q custo
diuim pcepta ei. & quia ambulauim tristes cora dno exercituu.
Ergo nunc beatos dicim arrogantes. Siquide edificati st
facientes iniquitate. & temptauert dm. & salui facti st. Tc locu
ti sunt timentes dnm. unqsq; cu pximo suo. Et attendit dominus
& audiuit. & scptu e liber monimti cora timentib; dnm. & co
gitantib; nom eius. Et erunt m ait dns exerc in die qua ego facio
in peculium. & parcam eis sic parcit uir filio suo seruienti sibi. Et
conuertimini. & uidebitis qd sit int iustu & impiu. & int seru
ientem do & n seruiente. Ecce eni dies ueniet succensa qsi caminus
& erit omis supbi & omis facientes iniqtate stipula. & inflamma
bit eos dies ueniens dic dominus exercituu. que n relinqt eis radice
& germ. Et orietur uob timentib; nom meu sol iusticie. & sanitas i
pennis ei. Et egrediemini 7 salietis sic uituli de armto. 7 calcabitis im
pios cu fuerit cinis sub planta pedis eoz. in die q ego facio dic dns exer.
Mementote legis moysi serui mei. q mandaui ei i oreb ad omne isrl p
cepta & iudicia. Ecce ego mittam uob helya ppham anq ueniat dies dni
magnu 7 horribil. 7 conuertet cor patru ad filios. & cor filior ad patres
eoz. ne forte ueniam & pcutiam terram anathemate. Expl lib malachie.

61.

liber :- Iob

COGOR PER SINGULOS SCRIPTURE divine libros adversariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam reprehensione LXX interpretum criminantur: quasi non et apud grecos Aquila, Symmachus, Theodotio vel verbum e verbo, vel sensum de sensu, vel ex utroque commixtum et medie temperatum genus translationis expresserint. Et omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos vel de Theodotione sumptos translationi antique inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam errasse fateantur, precipue in Iob, cui si ea que sub asteriscis addita sunt subtraxeris, pars maxima voluminis detruncabitur, hoc dumtaxat et apud grecos. Ceterum apud latinos ante eam translationem quam sub asteriscis et obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus sunt, ut decurtatus et laceratus corrosusque liber feditatem sui publice legentibus prebeat. Hec autem translatio nullum veterum sequitur interpretem, sed ex ipso hebraico arabicoque sermone et interdum syro, nunc verba, nunc sensum, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud hebreos liber fertur et lubricus, et quod greci rhetores vocant EXIMATIOMENON, dumque aliud loquitur, aliud agit, ut si velis anguillam aut murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis Lyddeum quendam preceptorem, qui apud hebreos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis, cuius doctrina an aliquid profecerim nescio. Hoc unum scio, non potuisse me interpretari nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis usque ad verba Iob apud hebreos prosa oratio est. Porro a verbis Iob in quibus ait: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: conceptus est homo, usque ad eum locum ubi ante finem voluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in favilla et cinere, exametri versus sunt, dactilo spondeoque currentes, et propter lingue ydioma crebro recipientes et alios pedes, non earundem sillabarum sed eorundem temporum. Interdum quoque rithmus ipse dulcis et tinnulus fertur numeris lege solutis, quod metrici magis quam simplex lector intelligit. A supradicto autem versu usque ad finem libri parvum comma quod remanet prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud hebreos, et in morem nostri Flacci grecique Pindari et Alchei et Saffo vel psalterium vel lamentationes Hieremie vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cesariensem Eusebium, et eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, ut non interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea que in illa sunt aut obscura aut omissa aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent, qui et hebreum sermonem ex parte didicimus, et in latino pene ab ipsis cunabulis inter grammaticos et rhetores et philosophos detriti sumus. Quod si apud grecos post LXX editionem, iam Christi evangelio coruscante, iudeus Aquila et Symmachus ac Theodotion iudaizantes heretici sunt recepti, qui multa mysteria salvatoris subdola interpretatione celarunt, et tamen in exemplo habentur apud ecclesias et explanantur ab ecclesiasticis viris, quanto magis ego christianus de parentibus christianis et vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, et depravata corrigere, et sacramenta ecclesie puro et fideli aperire sermone, vel a fastidiosis vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus ut vulgo aiunt litteris onera magis exarata quam codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas, et non tam pulchros codices quam emendatos. Utraque editio et LXX iuxta grecos, et mea iuxta hebreos in latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult, et studiosum me magis quam malivolum probet.

INCIPIT LIBER IOB

VIR ERAT IN TERRA HUS NOMINE IOB ET ERAT VIR ILLE SIMPLEX ET RECTUS ac timens deum et recedens a malo. Natique sunt ei septem filii et tres filie. Et fuit possessio eius septem milia ovium, et tria milia camelorum, quinquaginta quoque iuga boum, et quingente asine, ac familia multa nimis. Eratque vir ille magnus inter omnes orientales. Et ibant filii eius et faciebant convivium, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas ut comederent et biberent cum eis. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob et sanctificabat illos. Consurgensque diluculo offerebat deo holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei et benedixerint deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die cum venissent filii dei ut assisterent coram domino, affuit inter eos etiam Sathan. Cui dixit dominus: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. Dixitque dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit similis ei in terra, homo simplex et rectus et timens deum et recedens a malo? Cui respondens Sathan ait: Numquid frustra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius universamque substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, et possessio eius crevit in terra. Sed extende paululum manum tuam et tange cuncta que possidet, nisi in facie benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad Sathan: Ecce universa que habet in manu tua sunt; tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Sathan a facie domini. Cum autem quadam die filii et filie eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuntius venit ad Iob qui diceret: Boves arabant et asine pascebantur iuxta eas, et irruerunt Sabei tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio, et evasi ego solus ut nuntiarem tibi. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter et dixit: Ignis dei descendit de celo, et tactas oves puerosque consumpsit, et effugi ego solus ut nuntiarem tibi. Sed et illo adhuc loquente venit alius et dixit: Chaldei fecerunt tres turmas et invaserunt camelos et tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio, et ego fugi solus ut nuntiarem tibi. Ille adhuc loquebatur, et ecce alius intravit et dixit: Filiis tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti et concussit quattuor angulos domus, que corruens oppressit liberos tuos et mortui sunt, et effugi ego solus ut nuntiarem tibi. Tunc surrexit Iob et scidit vestimenta sua, et tonso capite corruens in terram adoravit et dixit: Nudus egressus sum de utero matris mee, nudus revertar illuc. Dominus dedit, dominus abstulit; sicut domino placuit ita factum est; sit nomen domini benedictum. In omnibus his non peccavit Iob labiis suis, neque stultum quid contra deum locutus est.

Factum est autem cum quadam die venissent filii dei et starent coram domino, venisset quoque Sathan inter eos et staret in conspectu eius, ut diceret dominus ad Sathan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. Et dixit dominus ad Sathan: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus ac timens deum et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum ut affligerem eum frustra. Cui respondens Sathan ait: Pellem pro pelle, et cuncta que habet homo dabit pro anima sua. Alioquin mitte manum tuam et tange os eius et carnem, et tunc videbis quod in facie benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad Sathan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva. Egressus igitur Sathan a facie domini percussit Iob ulcere pessimo a planta pedis usque ad verticem eius. Qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic deo et morere. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non sustineamus? In omnibus his non peccavit Iob labiis suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Elyfaz Themanites et Baldad Suites et Sophar Naamatites. Condixerant enim ut pariter venientes visitarent eum et consolarentur. Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, et exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in celum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum; videbant enim dolorem esse vehementem.

Post hec aperuit Iob os suum et maledixit diei suo, et locutus est: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras; non requirat eum deus desuper, et non illustretur lumine. Obscurent eum tenebre et umbra mortis; occupet eum caligo, et involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat; non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria nec laude digna. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare leviathan. Obtenebrentur stelle caligine eius; expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis aurore, quia non conclusit ostia ventris qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem cum regibus et consulibus terre, qui edificant sibi solitudines; aut cum principibus qui possident aurum et replent domos suas argento; aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Ibi impii cessaverunt a tumultu, et ibi requieverunt fessi robore. Et quondam vincti pariter sine molestia non audierunt vocem exactoris. Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo. Quare data est misero lux, et vita his qui in amaritudine animi sunt? Qui expectant mortem et non venit, quasi effodientes thesaurum, gaudentque vehementer cum invenerint sepulchrum; viro cuius abscondita est via, et circumdedit eum deus tenebris. Antequam comedam suspiro, et quasi inundantes aque sic rugitus meus. Quia timor quem timebam evenit mihi, et quod verebar accidit. Nonne dissimulavi? Nonne silui? Nonne quievi? Et venit super me indignatio tua.

Respondens autem Elyfaz Themanites dixit: Si ceperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies. Sed conceptum sermonem tenere quis possit? Ecce docuisti multos, et manus lassas roborasti. Vacillantes confirmaverunt sermones tui, et genua trementia confortasti. Nunc autem venit super te plaga, et defecisti; tetigit te et turbatus es. Timor tuus, fortitudo tua, patientia tua et perfectio viarum tuarum? Recordare obsecro te: quis umquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? Quin po

vidi eos qui operantur iniquitatem et seminant dolores et metunt eos, flante deo perisse et spiritu ire eius esse consumptos. Rugitus leonis et vox leene et dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris periit eo quod non haberet predam, et catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me dictum est verbum absconditum, et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius. In horrore visionis nocturne quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me presente transiret, inhorruerunt pili carnis mee. Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum, ymago coram oculis meis, et vocem quasi aure lenis audivi: Numquid homo dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, et in angelis suis repperit pravitatem; quanto magis hii qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea? De mane usque ad vesperam succidentur, et quia nullus intellegit in eternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint auferentur ex eis; morientur et non in sapientia.

Voca ergo si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere. Virum stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia. Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim. Longe fient filii eius a salute, et conterentur in porta, et non erit qui eruat. Cuius messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bibent sitientes divitias eius. Nichil in terra sine causa fit, et de humo non orietur dolor. Homo ad laborem nascitur, et avis ad volandum. Quam ob rem ego deprecabor dominum, et ad deum ponam eloquium meum; qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero; qui dat pluviam super faciem terre, et irrigat aquis universa; qui ponit humiles in sublime, et merentes erigit sospitate; qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant; qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte sic palpabunt in meridie. Porro salvum faciet egenum a gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo qui corripitur a deo; increpationem ergo domini ne reprobes. Quia ipse vulnerat et medetur, percutit et manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii. A flagello lingue absconderis, et non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate et fame ridebis, et bestias terre non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, et bestie terre pacifice erunt tibi. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, et visitans speciem tuam non peccabis. Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua quasi herba terre. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Ecce hoc ut investigavimus ita est; quod auditum mente pertracta.

Respondens autem iob dixit: Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas quam patior in statera. Quasi arena maris hec gravior appareret; unde et verba mea dolore sunt plena. Quia sagitte domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores domini militant contra me. Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante presepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare quod gustatum affert mortem? Que prius nolebat tangere anima mea, nunc pre angustia cibi mei sunt. Quis det ut veniat petitio mea, et quod expecto tribuat michi deus? Et qui cepit ipse me conterat, solvat manum suam et succidat me? Et hec michi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti. Que est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea enea est. Ecce non est auxilium michi in me, et necessarii quoque mei recesserunt a me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem domini derelinquit. Fratres mei preterierunt me sicut torrens qui raptim transit in convallibus. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Tempore quo fuerint dissipati peribunt, et ut incaluerit solventur de loco suo. Involute sunt semite gressuum eorum, ambulabunt in vacuum et peribunt. Considerate semitas thema, itinera saba, et expectate paulisper. Confusi sunt quia speravi; venerunt quoque usque ad me, et pudore cooperti sunt. Nunc venistis, et modo videntes plagam meam timetis. Numquid dixi: Afferte michi, et de substantia vestra donate michi? vel: Liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? Docete me, et ego tacebo; et si quid forte ignoravi instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et in ventum verba profertis. Super pupillum irruitis, et subvertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod cepistis explete; prebete aurem et videte an mentiar. Respondete obsecro absque contentione, et loquentes id quod iustum est iudicate. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

Militia est vita hominis super terram, et sicut dies mercennarii dies eius. Sicut servus desiderat umbram, et sicut mercennarius prestolatur finem operis sui, sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi michi. Si dormiero dico: Quando consurgam? et rursum expectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras. Induta est caro mea putredine et sordibus pulveris, cutis mea aruit et contracta est. Dies mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur, et consumpti sunt absque ulla spe. Memento quia ventus est vita mea, et non revertetur oculus meus ut videat bona. Nec aspiciet me visus hominis; oculi tui in me, et non subsistam. Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descenderit ad inferos non ascendet. Nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius. Quapropter et ego non parcam ori meo; loquar in tribulatione spiritus mei, fabulabor cum amaritudine anime mee. Numquid mare sum ego aut cetus, quia circumdedisti me carcere? Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, et relevabitur loquens mecum in strato meo; terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea. Desperavi, nequaquam ultra iam vivam; parce michi, nichil enim sunt dies mei. Quid est homo quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, et subito probas illum. Usquequo non parcis michi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam? Peccavi, quid faciam tibi, o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum michimetipsi gravis? Cur non tollis peccatum meum, et quare non aufers iniquitatem meam? ecce nunc in pulvere dormiam, et si mane me quesieris non subsistam.

Respondens autem baldad suites dixit: Usquequo loqueris talia, et spiritus multiplex sermones oris tui? Numquid deus supplantat iudicium, et omnipotens subvertit quod iustum est? Etiam si filii tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manu iniquitatis sue; tu tamen si diluculo consurrexeris ad deum, et omnipotentem fueris deprecatus, si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te, et pacatum reddet habitaculum iustitie tue, in tantum ut si priora tua fuerint parva, et novissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus et ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram. Et ipsi docebunt te, loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia. Numquid vivere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? Cum adhuc sit in flore nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic vie omnium qui obliviscuntur deum, et spes ypocrite peribit. Non ei placebit vecordia sua, et sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suam, et non stabit; fulciet eam, et non consurget. Humectus videtur antequam veniat sol, et in ortu suo germen eius egredietur. Super acervum petrarum radices eius densabuntur, et inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum et dicet: Non novi te. Hec est enim leticia vie eius, ut rursum de terra alii germinentur. Deus non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis; donec impleatur risu os tuum, et labia tua iubilo. Qui oderunt te induentur confusione, et tabernaculum impiorum non subsistet.

Et respondens iob ait: Vere scio quod ita sit, et quod non iustificetur homo compositus deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille. Sapiens corde est et fortis robore; quis restitit ei et pacem habuit? Qui transtulit montes, et nescierunt hii quos subvertit in furore suo. Qui commovet terram de loco suo, et columne eius concutiuntur. Qui precipit soli et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit celos solus, et graditur super fluctus maris. Qui facit arcturum et oriona et hyadas et interiora austri. Qui facit magna et incomprehensibilia et mirabilia quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum; si abierit, non intellegam. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis? Deus cuius ire nemo resistere potest, et sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo? qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod exaudierit vocem meam. In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, et implet me amaritudinibus. Si fortitudo queritur, robustissimus est; si equitas iudicii, nemo pro me audet testimonium dicere. Si iustificare me voluero, os meum condempnabit me; si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, et tedebit me vite mee. Unum est quod locutus sum: et innocentem et impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, et non de penis innocentum rideat. Terra data est in manus impii, vultum iudicum eius operit; quod si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore; fugerunt et non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cum dixero: Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam et dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi? Si lotus fuero quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissime manus mee, tamen sordibus intinges me, et abhominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro qui similis mei est respondebo, nec qui mecum in iudicio ex equo possit audiri. Non est qui utrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus. Auferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat. Loquar et non timebo eum; neque enim possum metuens respondere.

Tedet animam meam vite mee; dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine anime mee. Dicam deo: Noli me condempnare; indica michi cur me ita iudices. Numquid bonum tibi videtur si calumnieris et opprimas me opus manuum tuarum, et consilium impiorum adiuves? Numquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo et tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora, ut queras iniquitatem meam et peccatum meum scruteris? et scias quia nichil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tue plasmaverunt me et fecerunt me totum in circuitu, et sic repente precipitas me? Memento queso quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me, ossibus et nervis compegisti me. Vitam et misericordiam tribuisti michi, et visitatio tua custodivit spiritum meum. Licet hec celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris. Si peccavi et ad horam pepercisti michi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, ve michi est; et si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria. Et propter superbiam quasi leenam capies me, reversusque mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam adversum me, et pene militant in me. Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam et non revertar, ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine, terram miserie et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat.

Respondens autem sophar naamatites dixit: Numquid qui multa loquitur non et audiet? aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, et cum ceteros irriseris a nullo confutaberis? Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo. Atque utinam deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientie, et quod multiplex esset lex eius, et intellegeres quod multo minora exigaris ab eo quam meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia dei comprehendes, et usque ad perfectum omnipotentem repperies? Excelsior celo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognosces? Longior terra mensura eius, et latior mari. Si subverterit omnia vel in unum coartaverit, quis contradicet ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis? Ipse enim novit hominum vanitatem, et videns iniquitatem nonne considerat? Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem que est in manu tua abstuleris a te, et non remanserit in tabernaculo tuo iniustitia,

63

poteris faciem tuam absque macula, et eris stabilis et non timebis. Miseriae quoque oblivisceris, et quasi aquarum quae praeterierunt recordaberis. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam. Et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer, et habebis fiduciam proposita tibi spe, et defossus securus dormies. Requiesces et non erit qui te exterreat, et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis, et spes eorum abhominatio animae.

Respondens autem Iob dixit: Ergo vos estis soli homines, et vobiscum morietur sapientia? Et mihi est cor sicut et vobis, nec inferior vestri sum. Quis enim haec quae nostis ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Dominum et exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum. Habundant tabernacula praedonum, et audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Nimirum interroga iumenta et docebunt te, et volatilia caeli et indicabunt tibi. Loquere terrae et respondebit tibi, et narrabunt pisces maris. Quis ignorat quod omnia haec manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis viventis, et spiritus universae carnis hominis. Nonne auris verba diiudicabit, et fauces comedentis saporem? In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia et fortitudo, ipse habet consilium et intelligentiam. Si destruxerit, nemo est qui aedificet; si incluserit hominem, nemo est qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur; et si emiserit eas, subvertent terram. Apud ipsum est fortitudo et sapientia; novit et decipientem et eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, et iudices in stuporem. Balteum regum dissolvit, et praecingit fune renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat. Commutans labium veracium, et doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, et eos qui oppressi fuerant relevans. Qui revelat profunda de tenebris, et producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes et perdit eas, et subversas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terrae, et decipit eos ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios. Ecce omnia haec vidit oculus meus, et audivit auris mea, et intellexi singula. Secundum scientiam vestram et ego novi, nec inferior vestri sum. Sed tamen ad omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio, prius vos ostendens fabricatores mendacii et cultores perversorum dogmatum. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correptiones meas, et iudicium labiorum meorum attendite. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nichil potest, aut decipietur ut homo vestris fraudulentiis? Ipse vos arguet, quia in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commoverit turbabit vos, et terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices vestrae. Tacete paulisper ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me, in ipso sperabo; verumtamen vias meas in conspectu eius arguam. Et ipse erit salvator meus; non enim veniet in conspectu eius omnis ypocrita. Audite sermonem meum, et enigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quod iustus inveniar. Quis est qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat. Voca me et respondebo tibi, aut certe loquar et tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata? Scelera mea et delicta mea ostende mihi. Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tibi? Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris. Scribis enim contra me amaritudines, et consumere me vis peccatis adolescentiae meae. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum quod comeditur a tinea. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et numquam in eodem statu permanet. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium? Quis potest facere mundum de inmundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Breves dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui praeteriri non poterunt. Recede paululum ab eo ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercennarii dies eius. Lignum habet spem: si praecisum fuerit, rursumque virescit, et rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, et in pulverem mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquae germinabit, et faciet comam quasi cum primum plantatum est. Homo vero cum mortuus fuerit et nudatus atque consumptus, ubi quaeso est? Quomodo si recedant aquae de mari, et fluvius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit non resurget; donec atteratur caelum non evigilabit, nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat ut in inferno protegas me, et abscondas me donec pertranseat furor tuus, et constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum vivet? Cunctis diebus quibus nunc milito, exspecto donec veniat inmutatio mea. Vocabis et ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquae, et alluvione paulatim terra consumitur. Hominem ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret; inmutabis faciem eius, et emittes eum. Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles, non intelliget. Attamen caro eius dum vivit dolebit, anima illius super semetipsum lugebit.

X.

Respondens autem Elyphaz Themanites dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, et implebit ardore stomachum suum? Arguis eum verbis qui non est aequalis tui, et loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te est, evacuasti timorem, et tulisti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum, et imitaris linguam blasphemantium. Condempnabit te os tuum et non ego, et labia tua respondebunt tibi. Numquid tu primus homo natus es, et ante colles formatus? Numquid consilium Dei audisti, et inferior te erit sapientia? Quid nosti quod ignoremus? Quid intelligis quod nesciamus? Et senes et antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quam patres tui. Numquid grande est ut consoletur te Deus? Sed verba tua prava hoc prohibent. Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones? Quid est homo ut inmaculatus sit, et ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo inmutabilis, et caeli non sunt mundi in conspectu eius. Quanto magis abhominabilis et inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me; quod vidi narrabo tibi. Sapientes confitentur et non abscondunt patres suos, quibus solis data est terra, et non transibit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus eius, et cum pax sit, ille insidias suspicatur. Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem, circumspectans undique gladium. Cum se moverit ad quaerendum panem, novit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem qui praeparatur ad bellum. Tetendit enim adversus Deum manum suam, et contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum erecto collo, et pingui cervice armatus est. Operuit faciem eius crassitudo, et de lateribus eius arvina dependet. Habitabit in civitatibus desolatis, et in domibus desertis quae in tumulos sunt redactae. Non ditabitur, nec perseverabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam. Non recedet de tenebris; ramos eius arefaciet flamma, et auferetur spiritu oris sui. Non credat frustra errore deceptus quod aliquo pretio redimendus sit. Antequam dies impleantur peribit, et manus eius arescet. Laedetur quasi vinea in primo flore botrus eius, et quasi oliva proiciens florem suum. Congregatio enim ypocritae sterilis, et ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem et peperit iniquitatem, et uterus eius praeparat dolos.

Respondens Iob dixit: Audivi frequenter talia; consolatores onerosi omnes vos estis. Numquid habebunt finem verba ventosa? Aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Poteram et ego similia vestri loqui, atque utinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer et ego vos sermonibus, et moverem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo, et moverem labia mea quasi parcens vobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus; et si tacuero, non recedet a me. Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nichilum redacti sunt omnes artus mei. Rugae meae testimonium dicunt contra me, et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, et comminans mihi infremuit contra me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt poenis meis. Conclusit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit. Ego ille quondam opulentus repente contritus sum; tenuit cervicem meam, confregit me, et posuit sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, et effudit in terram viscera mea. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gygas. Saccum consui super cutem meam, et operui cinere corpus meum. Facies mea intumuit a fletu, et palpebrae meae caligaverunt. Haec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum preces. Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat locum in te latendi clamor meus. Ecce enim in caelo testis meus, et conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. Atque utinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breves anni transeunt, et semitam per quam non revertar ambulo. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulchrum. Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me. Cor eorum longe fecisti a disciplina, et propterea non exaltabuntur. Praedam pollicetur sociis, et oculi filiorum eius deficient. Posuit me quasi in proverbium vulgi, et exemplum sum coram eis. Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Caligavit ab indignatione oculus meus, et membra mea quasi in nichilum redacta sunt. Stupebunt iusti super hoc, et innocens contra ypocritam suscitabitur. Et tenebit iustus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem. Igitur vos omnes convertimini, et venite, et non inveniam in vobis ullum sapientem. Dies mei transierunt, cogitationes meae dissipatae sunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem, et rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum. Putredini dixi: Pater meus es; mater mea et soror mea, vermibus. Ubi est ergo nunc praestolatio mea? Et patientiam meam quis considerat? In profundissimum infernum descendent omnia mea. Putasne saltem ibi requies erit mihi?

Respondens autem Baldad Suites dixit: Usque ad quem finem verba iactabitis? Intellige prius, et sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta, et sorduimus coram vobis? Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, et transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, et lucerna quae super eum est extinguetur. Artabuntur gressus virtutis eius, et praecipitabit eum consilium suum. Inmisit enim in rete pedes suos, et in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, et exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, et decipula illius super semitam. Undique terrebunt eum formidines, et involvent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, et inedia invadat costas eius. Devoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia illius primogenita mors. Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius, et calcet super eum quasi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius socii eius qui non est; aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, et de orbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ullae reliquiae in regionibus eius. In die eius stupebunt novissimi, et primos invadet horror. Haec sunt ergo tabernacula iniqui, et iste locus eius qui ignorat Deum.

Respondens autem Iob dixit: Usquequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus? En decies confunditis me, et non erubescitis opprimentes me. Nempe et si ignoravi, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, et arguitis me obprobriis meis. Saltem nunc intelligite quia Deus non aequo iudicio afflixerit me, et flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo vim patiens, et nemo exaudiet; vociferabor, et non est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit, et transire non possum, et in calle meo tenebras posuit. Expoliavit me gloria

mea, et abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique et pereo, et quasi evulse arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius et fecerunt sibi viam per me, et obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit a me, et noti mei quasi alieni recesserunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei, et qui me noverant obliti sunt mei. Inquilini domus mee et ancille mee sicut alienum habuerunt me, et quasi peregrinus fui in oculis eorum. Servum meum vocavi et non respondit; ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit uxor mea, et orabam filios uteri mei. Stulti quoque despiciebant me, et cum ab eis recessissem detrahebant michi. Abhominati sunt me quondam consiliarii mei, et quem maxime diligebam aversatus est me. Pelli mee consumptis carnibus adhesit os meum, et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut deus, et carnibus meis saturamini? Quis michi tribuat ut scribantur sermones mei? Quis michi det ut exarentur in libro stilo ferreo, et plumbi lamina, aut celte sculpantur in silice? Scio enim quod redemptor meus vivit, et in novissimo de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo deum. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt et non alius. Reposita est hec spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, et radicem verbi inveniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est; et scitote esse iudicium.

Respondens autem Sophar Naamathites ait: Idcirco cogitationes mee varie succedunt sibi, et mens in diversa rapitur. Doctrinam qua me arguis audiam, et spiritus intelligentie mee respondebit michi. Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis est, et gaudium ypocrite ad instar puncti. Si ascenderit in celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus. Filii eius atterentur egestate, et manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur viciis adolescentie eius, et cum eo in pulvere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi et non derelinquet illud, et celabit in gutture suo. Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias quas devoravit evomet, et de ventre illius extrahet eas deus. Caput aspidum suget, et occidet eum lingua vipere. Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis et butyri. Luet que fecit omnia, nec tamen consumetur; iuxta multitudinem adinventionum suarum sic et sustinebit. Quoniam confringens nudavit pauperes, domum rapuit et non edificavit eam. Nec est satiatus venter eius, et cum habuerit que cupierat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius, et propterea nichil remanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit, artabitur; estuabit, et omnis dolor irruet in eum. Utinam impleatur venter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, et pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum ereum. Eductus et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua vadit. Venient super eum horribiles; omnes tenebre absconditae sunt in occultis eius. Devorabit eum ignis qui non succenditur; affligetur relictus in tabernaculo suo. Revelabunt celi iniquitatem eius, et terra consurget adversus eum. Apertum erit germen domus illius; detrahetur in die furoris domini. Hec est pars hominis impii a deo, et hereditas eius a domino.

Respondens autem Iob dixit: Audite queso sermones meos, et agite penitentiam. Sustinete me ut et ego loquar, et post mea si videbitur verba ridete. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? Attendite me et obstupescite, et superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, et concutit carnem meam tremor. Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba et nepotum in conspectu eorum. Domus eorum secure sunt et pacate, et non est virga dei super illos. Bos eorum concepit et non abortivit; vacca peperit et non est privata fetu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, et infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum et cytharam, et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt deo: Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens ut serviamus ei? Et quid nobis prodest si oraverimus eum? Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit a me. Quotiens lucerna impiorum extinguetur, et superveniet eis inundatio, et dolores dividet furoris sui? Erunt sicut palee ante faciem venti, et sicut favilla quam turbo dispergit. Deus servabit filiis illius dolorem patris, et cum reddiderit tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se, et si numerus mensium eius dimidietur? Numquid deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus et sanus, dives et felix. Viscera eius plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine anime absque ullis opibus, et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos. Certe novi cogitationes vestras, et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Ubi est domus principis, et ubi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, et hec eadem illum intelligere cognoscetis: quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo viam eius, et que fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glareis cociti, et post se omnem hominem trahet, et ante se innumerabiles. Quomodo ergo consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Numquid deo comparari potest homo, etiam cum perfectus fuerit scientie? Numquid prodest deo si iustus fueris? Aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua? Numquid timens arguet te, et veniet tecum in iudicium, et non propter maliciam tuam plurimam et infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, et nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti, et esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachii tui possidebas terram, et potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas, et lacertos pupillorum comminuisti.

Propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido subita. Et putabas te tenebras non visurum, et impetu aquarum inundantium non oppressurum. An cogitas quod deus excelsior celo sit, et super stellarum verticem sublimetur? Et dicis: Quid enim novit deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, et circa cardines celi perambulat. Numquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui? Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamentum eorum. Qui dicebant deo: Recede a nobis; et quasi nichil possit facere omnipotens estimabant eum, cum ille implesset domus eorum bonis; quorum sententia procul sit a me. Videbunt iusti et letabuntur, innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum, et reliquias eorum devorabit ignis? Acquiesce ergo ei et habeto pacem, et per hec habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones eius in corde tuo. Si reversus fueris ad omnipotentem, edificaberis, et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos. Eritque omnipotens contra hostes tuos, et argentum coacervabitur tibi. Tunc super omnipotentem deliciis afflues, et elevabis ad deum faciem tuam. Rogabis eum et exaudiet te, et vota tua reddes. Decernes rem et veniet tibi, et in viis tuis splendebit lumen. Qui enim humiliatus fuerit erit in gloria, et qui inclinaverit oculos suos ipse salvabitur. Salvabitur innocens; salvabitur autem in munditia manuum suarum.

Respondens autem Iob dixit: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plage mee aggravata est super gemitum meum. Quis michi tribuat ut cognoscam et inveniam illum, et veniam usque ad solium eius? Ponam coram eo iudicium, et os meum replebo increpationibus, ut sciam verba que michi respondeat, et intelligam quid loquatur michi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis sue mole me premat. Proponat equitatem contra me, et perveniat ad victoriam iudicium meum. Si ad orientem iero, non apparet; et si ad occidentem, non intelligam eum. Si ad sinistram quid agam? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Ipse vero scit viam meam, et probabit me quasi aurum quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus; viam eius custodivi et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est, et nemo potest avertere cogitationem eius; et anima eius quodcumque voluit hoc fecit. Cum expleverit in me voluntatem suam, et alia multa similia presto sunt ei. Et idcirco a facie eius turbatus sum, et considerans eum timore sollicitor. Deus mollivit cor meum, et omnipotens conturbavit me. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Ab omnipotente non sunt abscondita tempora; qui autem noverunt eum ignorant dies illius. Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges et paverunt eos. Asinum pupillorum abegerunt, et abstulerunt pro pignore bovem vidue. Subverterunt pauperum viam, et oppresserunt pariter mansuetos terre. Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum; vigilantesque ad predam preparant panem liberis. Agrum non suum demetunt, et vineam eius quem vi oppresserint vindemiant. Nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore; quos ymbres montium rigant, et non habentes velamen amplexantur lapides. Vim fecerunt depredantes pupillos, et vulgum pauperem spoliaverunt. Nudis et incedentibus absque vestitu et esurientibus tulerunt spicas. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De civitatibus fecerunt viros gemere, et anima vulneratorum clamabit, et deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini; nescierunt vias eius, nec reversi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum et pauperem; per noctem vero erit quasi fur. Oculus adulteri observat caliginem dicens: Non me videbit oculus, et operiet vultum suum. Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, et ignoraverunt lucem. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Levis est super faciem aque; maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius. Obliviscatur eius misericordia; dulcedo illius vermes. Non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum. Pavit enim sterilem et que non parit, et vidue bene non fecit. Non credet vite sue. Dedit ei deus locum penitentie, et ille abutitur eo in superbia; oculi autem eius sunt in viis illius. Elevati sunt ad modicum et non subsistent, et humiliabuntur sicut omnia et auferentur, et sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, et ponere ante deum verba mea?

Respondens autem Baldad Suites dixit: Potestas et terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? Et super quem non surget lumen illius? Numquid iustificari potest homo comparatus deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ecce etiam luna non splendet, et stelle non sunt munde in conspectu eius; quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis.

Respondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Numquid imbecillis? Et sustentas brachium eius qui non est fortis? Cui dedisti consilium? Forsitan illi qui non habet sapientiam, et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Quem docere voluisti? Nonne eum qui fecit spiramentum? Ecce gygantes gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo, et nullum est operimentum perditioni. Qui extendit aquilonem super vacuum, et appendit terram super nichilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solii sui, et expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux et tenebre. Columne celi contremiscunt, et pavent ad nutum eius. In fortitudine illius repente maria congregata sunt, et prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornavit celos, et obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius; et cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

XX.

Addidit quoque Iob assumens parabolam istam et dixit: Vivit deus qui abstulit iudicium meum, et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam, quia donec est anhelitus in me, et spiritus dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit a me ut iustos vos iudicem. Donec deficiam non recedam

ab innocentia mea. Et iustificationem meam quam cepi non deseram. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Sit ut impius inimicus meus. Et adversarius meus quasi iniquus. Que enim spes est ypocrite, si avare rapiat, et non liberet deus animam eius? Numquid clamorem eius audiet deus, cum venerit super illum angustia? Aut poterit in omnipotente deo delectari, et invocare deum in omni tempore? Docebo vos per manum dei que omnipotens habeat, nec abscondam. Ecce vos omnes nostis. Et quid sine causa vana loquimini? Hec est pars hominis impii apud deum. Et hereditas violentorum quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filii eius in gladio erunt. Et nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu. Et vidue illius non plorabunt. Si comportaverit quasi terram argentum. Et sicut lutum preparaverit vestimenta, preparabit quidem, sed iustus vestietur illis. Et argentum innocens dividet. Edificavit sicut tinea domum suam. Et sicut custos fecit umbraculum. Dives cum dormierit nichil secum afferet. Aperiet oculos suos et nichil inveniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia. Nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus urens. Et auferet. Et velut turbo rapiet eum de loco suo. Et mittet super eum et non parcet. De manu eius fugiens fugiet. Stringet super eum manus suas. Et sibilabit super illum intuens locum eius. Habet argentum venarum suarum principia. Et auro locus est in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur. Et lapis solutus calore in es vertitur. Tempus posuit tenebris. Et universorum finem ipse considerat. Lapidem quoque caliginis et umbram mortis dividet torrens a populo peregrinante eos quos oblitus est pes egentis hominum et invios. Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igne subversa est. Locus saphiri lapides eius. Et glebe illius aurum. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis. Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransibit per eam leena. Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes. In petris rivos excidit. Et omne preciosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluviorum scrutatus est. Et abscondita produxit in lucem. Sapientia vero ubi invenitur? Quis est locus intelligentie? Nescit homo precium eius, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit: Non est in me. Et mare loquitur: Non est mecum. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indie coloribus, nec lapidi sardonico preciosissimo vel saphyro. Non adequabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia. Et non memorabuntur comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis. Et non adequabitur ei topazium de Ethyopia, nec tincture mundissime componetur. Unde ergo sapientia venit? Et quis est locus intelligentie? Abscondita est ab oculis omnium viventium. Volucres quoque celi latet. Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam eius. Deus intelligit viam eius. Et ipse novit locum illius. Ipse enim fines mundi intuetur. Et omnia que sub celo sunt respicit. Qui fecit ventis pondus. Et aquas appendit mensura. Quando ponebat pluviis legem. Et viam procellis sonantibus, tunc vidit illam et enarravit et preparavit et investigavit. Et dixit homini: Ecce timor domini ipsa est sapientia. Et recedere a malo intelligentia.

Addidit quoque Iob assumens parabolam suam et dixit: Quis michi tribuat ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus deus custodiebat me? Quando splendebat lucerna eius super caput meum. Et ad lumen eius ambulabam in tenebris. Sicut fui in diebus adolescentie mee, quando secreto deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotens mecum. Et in circuitu meo pueri mei. Quando lavabam pedes meos butyro. Et petra fundebat michi rivos olei. Quando procedebam ad portam civitatis. Et in platea parabant cathedram michi. Videbant me iuvenes et abscondebantur. Et senes exsurgentes stabant. Principes cessabant loqui. Et digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces. Et lingua eorum gutturi suo adherebat. Auris audiens beatificabat me, oculus videns testimonium reddebat michi, quod liberassem vociferantem et pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri super me veniebat. Et cor vidue consolatus sum. Iustitia indutus sum. Et vestivi me sicut vestimento et diademate iudicio meo. Oculus fui ceco. Et pes claudo. Pater eram pauperum. Et causam quam nesciebam diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui. Et de dentibus illius auferebam predam. Dicebamque: In nidulo meo moriar. Et sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas. Et ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur. Et arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant expectabant sententiam meam. Et intenti tacebant ad consilium meum. Expectabant me sicut pluviam. Et os suum aperiebant quasi ad ymbrem serotinum. Si quando ridebam ad eos non credebant. Et lux vultus mei non cadebat in terram. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus. Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator. Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum virtus manuum suarum erat michi pro nichilo. Et vita ipsa putabantur indigni. Egestate et fame steriles qui rodebant in solitudine squalentes calamitate et miseria. Et mandebant herbas et arborum cortices. Et radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de convallibus ista rapientes cum singula reperissent cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, in cavernis terre vel super glaream. Qui inter huiuscemodi letabantur. Et esse sub sentibus delicias computabant. Filii stultorum et ignobilium. Et in terra penitus non parentes. Nunc in eorum canticum versus sum. Et factus sum eis proverbium. Abhominantur me et longe fugiunt a me. Et faciem meam conspuere non verentur. Pharetram enim suam aperuit et afflixit me. Et frenum posuit in os meum. Ad dexteram orientis calamitatis mee ilico surrexerunt. Pedes meos subverterunt et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis. Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt michi et prevaluerunt. Et non fuit qui ferret auxilium. Quasi rupto muro et aperta ianua irruerunt super me. Et ad meas miserias devoluti sunt. Redactus sum ad nichilum. Abstulit quasi ventus desiderium meum. Et velut nubes pertransiit salus mea. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea. Et possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus. Et qui me comedunt non dormiunt. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum. Et quasi capitio tunice succinxerunt me. Comparatus sum luto. Et assimilatus faville et cineri. Clamo ad te et non exaudis. Sto et non respicis me. Mutatus es michi in crudelem. Et in duritia manus tue adversaris michi. Elevasti me et quasi super ventum ponens elisisti me valde. Scio quia morti tradens me, ubi constituta est domus omni viventi. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam. Et si corruerint ipse salvabis. Flebam quondam super eo qui afflictus erat. Et compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona. Et venerunt michi mala. Prestolabar lucem. Et eruperunt tenebre. Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie. Prevenerunt me dies afflictionis. Merens incedebam sine furore. Consurgens in turba clamabam. Frater fui draconum. Et socius strucionum. Cutis mea denigrata est super me. Et ossa mea aruerunt pre caumate. Versa est in luctum cythara mea. Et organum meum in vocem flentium. Pepigi fedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me deus desuper, et hereditatem omnipotens de excelsis? Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus iniustitiam? Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulavi in vanitate et festinavit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta. Et sciat deus simplicitatem meam. Si declinavit gressus meus de via. Et si secutum est oculos meos cor meum, in manibus meis adhesit macula, seram et alius comedat. Et progenies mea eradicetur. Si deceptum est cor meum super muliere. Et si ad ostium amici mei insidiatus sum, scortum sit alterius uxor mea. Et super illam incurventur alii. Hoc enim nefas est et iniquitas maxima. Ignis est usque ad perfectionem devorans, omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudicium cum servo meo et ancilla mea cum disceptarent adversum me. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum deus, et cum quesierit quid respondebo ei? Numquid non in utero fecit me qui et illum operatus est, et formavit me in vulva unus? Si negavi quod volebant pauperibus, et oculos vidue expectare feci, si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris mee egressa est mecum. Si despexi pereuntem eo quod non haberet indumentum, et absque operimento pauperem. Si non benedixerunt michi latera eius, et de velleribus ovium mearum calefactus est. Si levavi super pupillum manum meam etiam cum viderem me in porta superiorem, humerus meus a iunctura sua cadat, et brachium meum cum ossibus suis confringatur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui deum. Et pondus eius ferre non potui. Si putavi aurum robur meum. Et obrizo dixi: Fiducia mea. Si letatus sum super multis divitiis meis, et quia plurima reperit manus mea. Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incedentem clare, et letatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo, que est iniquitas maxima et negatio contra deum altissimum. Si gavisus sum ad ruinam eius qui me oderat, et exultavi quod invenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum ut expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus eius ut saturemur? Foris non mansit peregrinus. Ostium meum viatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum. Et celavi in sinu meo iniquitatem meam. Si expavi ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me. Et non magis tacui nec egressus sum ostium. Quis michi tribuat auditorem, ut desiderium meum omnipotens audiat, et librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum, et circumdem illum quasi coronam michi? Per singulos gradus meos pronuntiabo illum. Et quasi principi offeram illum. Si adversum me terra mea clamat. Et cum ipsa sulci eius deflent. Si fructus eius comedi absque pecunia. Et animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur michi tribulus et pro hordeo spina. Finita sunt verba Iob.

Omiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quod iustus sibi videretur. Et iratus indignatusque Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram, iratus est autem adversum Iob, eo quod iustum se esse diceret coram deo. Porro adversus amicos eius indignatus est, eo quod non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condempnassent Iob. Igitur Heliu expectavit Iob loquentem, eo quod seniores essent qui loquebantur. Cum autem vidisset quod respondere non potuissent, iratus est vehementer.

Respondensque Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores. Idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meam sententiam. Sperabam enim quod etas prolixior loqueretur. Et annorum multitudo doceret sapientiam. Sed ut video spiritus est in hominibus. Et inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt longevi sapientes, nec senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam scientiam. Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram donec disceptaremini sermonibus. Et donec putabam vos aliquid dicere considerabam. Sed ut video non est qui arguere possit Iob, et respondere ex vobis sermonibus eius. Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam. Deus proiecit eum, non homo. Nichil locutus est michi. Et ego non secundum sermones vestros respondebo ei. Extimuerunt et non responderunt ultra. Abstuleruntque a se eloquia. Quoniam ergo expectavi et non sunt locuti, steterunt nec responderunt ultra. Respondebo et ego partem meam. Et ostendam scientiam meam. Plenus sum enim sermonibus, et coartat me spiritus uteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo quod lagunculas novas dirrumpit. Loquar et respirabo paululum. Aperiam labia mea et respondebo. Non accipiam personam viri. Et deum homini non adequabo. Nescio quamdiu subsistam. Et si post modicum tollat me factor meus. Audi igitur Iob eloquia mea. Et omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici corde meo sermones mei. Et scientiam labia mea pure loquentur. Spiritus dei fecit me. Et spiraculum omnipotentis vivificavit me. Si potes responde michi. Et adversus faciem meam consiste. Ecce et me sicut et te fecit deus. Et de eodem quoque luto ego formatus sum. Verumtamen miraculum meum non te terreat. Et eloquentia mea non sit tibi gravis. Dixisti ergo in auribus meis. Et vocem verborum audivi. Mundus sum absque delicto et immaculatus. Et non est iniquitas in me, quia querelas in me repperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas. Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Respondebo tibi, quia maior sit deus homine. Adversus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur deus. Et secundo idipsum non repetit. Per somnium in visione nocturna quando irruit sopor super homines. Et dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum. Et erudiens eos instruit disciplina, ut avertat hominem ab his que facit. Et liberet

cum de superbia. eruens animam eius de corruptione et vitam illius ut non transeat in gladium. Increpat quoque per dolorem in lectulo. et omnia ossa eius marcescere facit. Abhominabilis ei fit in vita sua panis. et anime illius cibus ante desiderabilis. Tabescit caro eius. et ossa que tecta fuerant nudabuntur. Appropinquavit corruptioni anima eius. et vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens unus de milibus: ut adnunciet hominis equitatem. miserebitur eius et dicet. Libera eum ut non descendat in corruptionem. inveni in quo ei propitier. Consumpta est caro eius a suppliciis. revertatur ad dies adolescentie sue. Deprecabitur deum et placabilis ei erit. et videbit faciem eius in iubilo. et reddet homini iusticiam suam. Respiciet homines et dicet: Peccavi et vere deliqui. et ut eram dignus non recepi. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum. sed vivens lucem videret. Ecce hec omnia operatur deus tribus vicibus per singulos ut revocet animas eorum a corruptione et illuminet luce viventium. Attende iob et audi me. et tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris. responde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quod si non habes audi me. tace et docebo te sapientiam.

Pronuncians itaque heliu. etiam hec locutus est. Audite sapientes verba mea. et eruditi auscultate me. Auris enim verba probat et guttur escas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis. et inter nos videamus quid sit melius quia dixit iob iustus sum. et deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium est. violenta sagitta mea absque ullo peccato. Quis est vir ut est iob. qui bibit subsannationem quasi aquam? Qui graditur cum operantibus iniquitatem. et ambulat cum viris impiis? Dixit enim. non placebit vir deo. etiam si cucurrerit cum eo. Ideo viri cordati audite me. Absit a deo impietas. et ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei. et iuxta vias singulorum restituet. Vere enim deus non condempnabit frustra. nec omnipotens subvertet iudicium. Quem constituit alium super terram. aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suum spiritum illius et flatum ad se trahet. deficiet omnis caro simul. et homo in cinerem revertetur. Si habes ergo intellectum audi quod dicitur et ausculta vocem eloquii mei. Numquid qui non amat iudicium sanari potest? Et quomodo tu eum qui iustus est in tantum condempnas? Qui dicit regi apostata. qui vocat duces impios. qui non accipit personas principum. nec cognovit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. Opus enim manuum eius sunt universi. subito morientur. et in media nocte turbabuntur populi. et pertransibunt. et auferent violentum absque manu. Oculi enim eius super vias hominum. et omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebre et non est umbra mortis. ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim ultra in hominis potestate est. ut veniat ad deum in iudicio. Conteret multos innumerabiles. et stare faciet alios pro eis. Novit enim opera eorum. et idcirco inducet noctem et conterentur. Quasi impios percussit eos. in loco videntium qui quasi de industria recesserunt ab eo. et omnes vias eius intelligere noluerunt: ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni. et audiret vocem pauperum. Ipso enim concedente pacem. quis est qui condempnet? Ex quo absconderit vultum. quis est qui contempletur eum? Et super gentem et super omnes homines. qui regnare facit hominem ypocritam propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad deum. te quoque non prohibeo. Si erravi tu doce me. Si iniquitatem locutus sum. ultra non addam. Numquid a te deus expetet eam quia displicuit tibi? Tu enim cepisti loqui non ego. Quod si quid nosti melius loquere. Viri intelligentes loquantur michi. et vir sapiens audiet me. Iob autem stulte locutus est. et verba illius non sonant disciplinam. Propterea prohibetur usque ad finem ne desinas ab omnibus iniquitatibus. qui addidit super peccata sua blasphemiam inter nos interim constringatur. et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis deum.

Igitur heliu hec rursum locutus est. Numquid equa tibi videtur tua cogitatio ut diceres. iustior deo sum? Dixisti enim non tibi placet quod rectum est. vel quid tibi proderit si ego peccavero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis. et amicis tuis tecum. Suspice celum et intuere. et contemplare ethera quod altior te sit. Si peccaveris quid ei nocebis? Et si multiplicate fuerint iniquitates tue quid facies contra eum? Porro si iuste egeris quid donabis ei. aut quid de manu tua accipiet? Hominem qui similis tui est nocebit impietas tua. et filium hominis adiuvabit iusticia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt et eiulabunt propter vim brachii tyrannorum. Et non dixit. Ubi est deus qui fecit me? Qui dedit carmina in nocte. qui docet nos super iumenta terre. super volucres celi erudit nos. Ibi clamabunt et non exaudiet propter superbiam eorum. Non ergo frustra audiet deus. et omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam si dixeris non considerat. iudicare coram eo. et expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum. nec ulciscitur scelus valde. Ergo frustra iob aperit os suum. et absque scientia verba multiplicat.

Addens quoque heliu hec locutus est. Sustine me paululum et indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro deo loquar. Repetam scientiam meam a principio. et operatorem meum probabo iustum. Vere enim absque mendacio sermones mei. et perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abicit cum et ipse sit potens. sed non salvat impios. et iudicium pauperibus tribuit. Non aufert a iusto oculos suos. et reges in solio collocat in perpetuum. et illi eriguntur. Et si fuerint in cathenis et vinciantur funibus paupertatis. indicabit eis opera eorum et scelera eorum quia violenti fuerunt. Revelabit quoque aurem eorum ut corripiat et loquetur ut revertantur ab iniquitate. Si audierint et observaverint complebunt in bono dies suos. et annos suos in gloria. Si autem non audierint transibunt per gladium. et consumentur in stulticia. Simulatores et callidi provocant iram dei. neque clamabunt cum vincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorum. et vita eorum inter effeminatos. Eripiet pauperem de angustia sua. et revelabit in tribulatione aurem eius. Igitur salvabit te de ore angusto latissime. et non habentis fundamentum subter se. Requies autem mense tue erit plena pinguedine. Causa tua quasi impii iudicata est. Causam iudiciumque recipies. Non te ergo superet ira ut aliquem opprimas. nec multitudo dolorum inclinet te. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione. et omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem. ut ascendant populi pro eis. Cave ne declines ad iniquitatem. Hanc enim cepisti sequi post miseriam. Ecce deus excelsus in fortitudine sua. et nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius? Aut quis ei audet dicere operatus es iniquitatem? Memento quod ignores opus eius. de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum. unusquisque intuetur procul. Ecce deus magnus vincens scientiam nostram. Numerus annorum eius inestimabilis. Qui aufert stillas pluvie et effundit ymbres ad instar gurgitum. qui de nubibus fluunt que pretexunt cuncta desuper. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum. et fulgurare lumine suo desuper cardines quoque maris operiet. Per hec enim iudicat populos. et dat escas multis mortalibus. In manibus abscondit lucem. et precipit ut rursus adveniat. Annunciat de ea amico suo quod possessio eius sit. et ad eam possit ascendere. Super hoc expavit cor meum. et emotum est de loco suo. Audite auditionem in terrore vocis eius. et sonum de ore illius procedentem. Subter omnes celos ipse considerat. et lumen illius super terminos terre. Post eum rugiet sonitus. tonabit voce magnitudinis sue. et investigabitur cum audita fuerit vox eius. Tonabit deus in voce sua mirabiliter. Qui facit magna et inscrutabilia. qui precipit nivi ut descendat super terram. et hyemis pluviis et ymbri fortitudinis sue. Qui in manu omnium hominum signat ut noverint singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulum. et in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas. et ab arcturo frigus. Flante deo concrescit gelu. et rursum latissime funduntur aque. Frumentum desiderat nubes. et nubes spargunt lumen suum que lustrant per circuitum. quocumque eas voluntas gubernantis duxerit: ad omne quod preceperit illis super faciem orbis terrarum. sive in una tribu. sive in terra sua. sive in quocumque loco misericordie sue eas iusserit inveniri. Ausculta hec iob. sta et considera mirabilia dei. Numquid scis quando preceperit deus pluviis ut ostenderent lucem nubium eius? Numquid nosti semitas nubium magnas et perfectas scientias? Nonne vestimenta tua calida sunt. cum perflata fuerit terra austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es celos. qui solidissimi quasi ere fusi sunt. Ostende nobis quid dicamus illi. Nos quippe involvimur tenebris. Quis narrabit ei que loquor? Etiam si locutus fuerit homo devorabitur. At nunc non vident lucem. subito aer cogetur in nubes. et ventus transiens fugabit eas. Ab aquilone aurum venit. et ad deum formidolosa laudatio. Digne eum invenire non possumus. magnus fortitudine et iudicio et iusticia. et enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri. et non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

Respondens autem dominus iob de turbine dixit. Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? Accinge sicut vir lumbos tuos. interrogabo te et responde mihi. Ubi eras quando ponebam fundamenta terre? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius si nosti. vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases eius solidate sunt? Aut quis dimisit lapidem angularem eius cum me laudarent simul astra matutina. et iubilarent omnes filii dei? Quis conclusit ostiis mare quando erumpebat quasi de vulva procedens? Cum ponerem nubem vestimentum eius et caligine illud quasi pannis infantie obvolverem. Circumdedi illud terminis meis. et posui vectem et ostia. Et dixi. Usque huc venies et non procedes amplius. et hic confringes tumentes fluctus tuos. Numquid post ortum tuum precepisti diluculo. et ostendisti aurore locum suum. Et tenuisti concutiens extrema terre. et excussisti impios ex ea? Restituetur ut lutum signaculum. et stabit sicut vestimentum. Auferetur ab impiis lux sua. et brachium excelsum confringetur. Numquid ingressus es profunda maris. et in novissimis abyssi deambulasti? Numquid aperte sunt tibi porte mortis: et ostia tenebrosa vidisti? Numquid considerasti latitudinem terre? Indica mihi si nosti omnia in qua via habitet lux. et tenebrarum quis locus sit. ut ducas unumquodque ad terminos suos. et intelligas semitas domus eius. Sciebas tunc quod nasciturus esses. et numerum dierum tuorum noveras? Numquid ingressus es thesauros nivis. et thesauros grandinis aspexisti? Que preparavi in tempus hostis. in diem pugne et belli. Per quam viam spargitur lux. dividitur estus super terram? Quis dedit vehementissimo ymbri cursum. et viam sonantis tonitrui ut plueret super terram absque homine in deserto ubi nullus mortalium commoratur. ut impleret inviam et desolatam. et produceret herbas virentes? Quis est pluvie pater. vel quis genuit stillas roris? De cuius utero egressa est glacies. et gelu de celo quis genuit? In similitudinem lapidis aque durantur. et superficies abyssi constringitur. Numquid coniungere valebis micantes stellas pliades. aut gyrum arcturi poteris dissipare? Numquid producis luciferum in tempore suo. et vesperum super filios hominum consurgere facis? Numquid nosti ordinem celi. et pones rationem eius in terra? Numquid elevabis in nebula vocem tuam. et impetus aquarum operiet te? Numquid mittes fulgura et ibunt. et revertentia dicent tibi adsumus? Quis posuit in visceribus hominis sapientiam. vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit celorum rationem. et concentum celi quis dormire faciet? Quando fundebatur pulvis in terram. et glebe compingebantur? Numquid capies leene predam. et animam catulorum eius implebis. Quando cubant in antris et in speluncis insidiantur? Quis preparat corvo escam suam. quando pulli eius ad deum clamant. vagientes eo quod non habeant cibos? Numquid nosti tempus partus ibicum in petris. vel parturientes cervas observasti? Dinumerasti menses conceptus earum. et scisti tempus partus earum? Incurvantur ad fetum et pariunt. et rugitus emittunt. Separantur filii earum et pergunt ad pastum. egrediuntur et non revertuntur ad eas. Quis dimisit onagrum liberum. et vincula eius quis solvit? Cui dedi in solitudine domum et tabernacula eius in terra salsuginis. Contempnit multitudinem civitatis. clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascue sue. et virentia queque perquirit. Numquid volet rinocerus servire tibi. aut morabitur ad presepe tuum? Numquid alligabis rinocerota ad arandum loro tuo. aut confringet glebas vallium post te? Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius. et derelinques ei labores tuos? Numquid credes ei quod reddat sementem tibi. et aream tuam congreget? Penna strucionis similis est pennis herodii et accipitris. Quando derelinquit in terra ova sua. tu forsitan

in pulvere calefacies ea. Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestie agri conterant. Duratur ad filios suos quasi non sint sui. frustra laboravit nullo timore cogente. Privavit enim eam deus sapientia, nec dedit ei intelligentiam. Cum tempus fuerit alas suas erigit, deridet equum et ascensorem eius. Numquid prebebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Numquid suscitabis eum quasi locustam? Gloria narium eius terror. Terram ungula fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clipeus. Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tube sonare clangorem. Ubi audierit bucinam dicit vah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, et ululatum exercitus. Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Aut ad preceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum? In petris manet, et in preruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, et de longe oculi eius prospiciunt. Pulli eius lambent sanguinem, et ubicumque cadaver fuerit statim adest.

Et addidit dominus et locutus est ad iob. Numquid qui contendit cum deo tam facile conquiescit? Utique qui arguit deum debet respondere ei. Respondens autem iob domino dixit: Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Unum locutus sum quod utinam non dixissem, et alterum quibus ultra nichil addam.

Respondens autem dominus iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos; interrogabo te et indica mihi. Numquid irritum facies iudicium meum, et condempnabis me ut tu iustificeris? Et si habes brachium sicut deus, et si voce simili tonas? Circumda tibi decorem et in sublime erigere, et esto gloriosus et speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo, et respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos et confunde eos, et contere impios in loco suo. Absconde eos in pulvere simul, et facies eorum demerge in foveam, et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. Ecce behemoth quem feci tecum, fenum quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in umbilico ventris eius. Constringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius velut fistule eris, cartilago illius sicut lamine ferree. Ipse principium est viarum dei, qui fecit eum applicabit gladium eius. Huic montes herbas ferunt, omnes bestie agri ludunt ibi. Sub umbra dormit in secreto calami, et locis humentibus. Protegunt umbre umbram eius, circumdabunt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluvium et non mirabitur, habet fiduciam quod influat iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, et in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris leviathan hamo, et fune ligabis linguam eius? Numquid pones circulum in naribus eius, et armilla perforabis maxillam eius? Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eum amici, divident eum negotiatores? Numquid implebis sagenas pelle eius, et gurgustium piscium capite eius? Pone super eum manum tuam, et memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, et videntibus cunctis precipitabitur. Non quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim potest resistere vultui meo? Quis ante dedit michi ut reddam ei? Omnia que sub celo sunt mea sunt. Non parcam ei, et verbis potentibus et ad deprecandum compositis. Quis revelabit faciem indumenti eius? et in medium oris eius quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido. Corpus illius quasi scuta fusilia, et compactum squamis se prementibus. Una uni coniungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas. Una alteri adherebunt, et tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio illius splendor ignis, et oculi eius ut palpebre diluculi. De ore eius lampades procedunt, sicut tede ignis accense. De naribus eius procedit fumus, sicut olle succense atque fervetis. Halitus eius prunas ardere facit, et flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, et faciem illius precedit egestas. Membra carnium eius coherentia sibi. Mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur quasi lapis, et stringetur quasi malleatoris incus. Cum sublatus fuerit timebunt angeli, et territi purgabuntur. Cum apprehenderit eum gladius subsistere non poterit, neque hasta neque torax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum es. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides funde. Quasi stipulam estimabit malleum, et deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radii solis, sternet sibi aurum quasi lutum. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, ponet quasi cum unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita, estimabit abyssum quasi senescentem. Non est super terram potestas que comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbie.

xxxc. Respondens autem iob domino dixit: Scio quia omnia potes, et nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui celat consilium absque scientia? Ideo insipienter locutus sum, et que ultra modum excederent scientiam meam. Audi, et ego loquar; interrogabo te, et responde mihi. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, et ago penitentiam in favilla et cinere. Postquam autem locutus est dominus verba hec ad iob, dixit ad elyfaz themaniten: Iratus est furor meus in te et in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus iob. Sumite ergo vobis vii. tauros et vii. arietes, et ite ad servum meum iob, et offerte holocaustum pro vobis. Iob autem servus meus orabit pro vobis; faciem eius suscipiam ut non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me recta, sicut servus meus iob. Abierunt ergo elyfaz themanites et baldad suites et sophar naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat ad eos dominus, et suscepit dominus faciem iob. Dominus quoque conversus est ad penitentiam iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit dominus omnia quecumque fuerant iob duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, et universe sorores sue, et cuncti qui noverant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius, et moverunt super eum caput, et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat dominus super eum, et dederunt ei unusquisque ovem unam et inaurem auream unam. Dominus autem benedixit novissimis iob magis quam principio eius, et facta sunt ei xiiii. milia ovium, et sex milia camelorum, et mille iuga boum, et mille asine. Et fuerunt ei vii. filii et tres filie. Et vocavit nomen unius diem, et nomen secunde cassiam, et nomen tercie cornustibii. Non sunt autem invente mulieres tam speciose sicut filie iob in universa terra. Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem iob post hec c.xl. annis, et vidit filios suos et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenus dierum. Explicit liber iob.

VIGINTI DUAS ESSE LITTERAS apud hebreos, syrorum quoque lingua et chaldeorum testatur, que hebree magna ex parte confinis est. Nam et ipsi xxii. elementa habent eodem sono, sed diversis caracteribus. Samaritani etiam pentatheucum moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum et apicibus discrepantes. Certumque est esdram scribam legisque doctorem post captam hierosolimam et instaurationem templi sub zorobabel alias litteras repperisse quibus nunc utimur, cum ad illud usque tempus idem samaritanorum et hebreorum caracteres fuerint. In libro numerorum hec eadem supputatio sub levitarum ac sacerdotum censu mystice ostenditur. Et nomen domini tetragrammaton in quibusdam grecis voluminibus usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed et psalmi xxxvi. et centesimus x. xi. et centesimus octavus decimus et centesimus quadragesimus iiii., quamquam diverso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alfabeto. Et hieremie lamentationes et oratio eius. Salomonis quoque in fine proverbia ab eo loco in quo ait: mulierem fortem quis inveniet, eisdem alfabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque littere duplices apud hebreos sunt: caph, mem, nun, phe, sade. Aliter enim per has scribunt principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde et quinque a plerisque libri duplices estimantur: samuel, malachim, dabreiamin, esdras, hieremias cum cynoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur xxii. elementa sunt per que scribimus hebraice omne quod loquimur, et eorum initiis vox humana comprehenditur, ita xxii. volumina supputantur, quibus quasi litteris et exordiis in dei doctrina tenera adhuc et lactens viri iusti eruditur infantia. Primus apud eos liber vocatur bresith, quem nos genesim dicimus. Secundus elesmoth, qui exodus appellatur. Tercius vagecra, id est leviticus. Quartus vagedaber, quem numeri vocamus. Quintus helleaddabarim, qui deuteronomium prenotatur. Hi sunt quinque libri moysi, quos torath, id est legem appellant. Secundum prophetarum ordinem faciunt, et incipiunt ab iosue filio nave, qui apud eos iosue bennun dicitur. Deinde subtexunt sophtim, id est iudicum librum, et in eundem compingunt ruth, quia in diebus iudicum facta narratur hystoria. Tercius sequitur samuel, quem nos regnorum primum et secundum dicimus. Quartus malachim, id est regum, qui tercio et quarto regnorum volumine continetur. Meliusque est multo malachim, id est regum, quam malachoth, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium regna describit, sed unius israhelitici populi, qui tribubus xii. continetur. Quintus est ysaias, sextus hieremias, septimus ezechiel, octavus liber xii. prophetarum, qui apud illos vocatur thereasra. Tercius ordo agiografa possidet. Et primus liber incipit ab iob. Secundus a david, quem quinque incisionibus et uno psalmorum volumine comprehendunt. Tercius salomon tres libros habens: proverbiorum, que illi parabolas, id est masloth appellant. Quartus ecclesiasten, id est coeleth. Quintus canticum canticorum, quem titulo syrasirim prenotant. Sextus est daniel. Septimus dabreiamin, id est verba dierum, quod significantius chronicon totius divine hystorie possumus appellare, qui liber apud nos paralipomenon primus et secundus inscribitur. Octavus esdras, qui et ipse similiter apud grecos et latinos in duos libros divisus est. Nonus hester. Atque ita fiunt pariter veteris legis libri xxii., id est moysi v., prophetarum viii., agiografarum viiii. Quamquam nonnulli ruth et cynoth inter agiografa scriptitent et libros hos in suo putent numero supputandos, ac per hoc esse prisce legis libros xxiiii., quos sub numero xxiiii. seniorum apokalipsis iohannis inducit adorantes agnum et coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantes coram iiii. animalibus oculatis retro et ante, id est in preteritum et in futurum respicientes, et indefessa voce clamantibus: Sanctus sanctus sanctus dominus deus omnipotens, qui erat et qui est et qui venturus est. Hic prologus scripturarum quasi galeatum principium omnibus libris quos de hebreo vertimus in latinum convenire potest, ut scire valeamus quicquid extra hos est inter apocrifa seponendum. Igitur sapientia que vulgo salomonis inscribitur, et iesu filii syrach liber, et iudith, et tobias, et pastor non sunt in canone. Machabeorum primum librum hebraicum repperi. Secundus grecus est, quod ex ipsa frasi probari potest. Que cum ita se habeant, obsecro te lector, ne laborem meum reprehensionem estimes antiquorum. In tabernaculo dei offert unusquisque quod potest: alii aurum et argentum et lapides preciosos, alii byssum et purpuram et coccum offerunt et iacinctum; nobiscum bene agitur si obtulerimus pelles et caprarum pilos. Et tamen apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Unde et tota illa tabernaculi pulchritudo et per singulas species ecclesie presentis futureque distinctio pellibus tegitur et ciliciis, ardoremque solis et iniuriam ymbrium ea que viliora sunt prohibent. Lege ergo primum samuel et malachim meum; meum inquam meum. Quicquid enim crebrius vertendo et emendando sollicitius et didicimus et tenemus nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me estimato si gratus es, vel ΠΑΡΑΦΡΑCΤΗΝ si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege grecos codices et latinos et confer cum his opusculis, et ubicumque inter se videris discrepare, interroga quemlibet hebreorum cui magis accommodare debeas fidem, et si nostra firmaverit, puto quod eum non estimes coniectorem, ut in eodem loco similiter mecum divinarit. Sed et vos famulas christi rogo, que domini discumbentis pretiosissimo fidei myrro unguitis caput, que nequaquam salvatorem queritis in sepulchro, quibus iam ad patrem christus ascendit, ut contra latrantes canes qui adversus me rabido ore deseviunt orationum vestrarum clipeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius sententie semper recordabor: Dixi custodiam u. m. u. n. d. i. l. m. Posui ori m. c. cu. c. p. a. m. Obmutui et humiliatus sum et silui a bonis.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER REGUM QUI DICITUR MALACHIM MALACOT

F VIT·VIR·VNVS·
DE·RAMATHAI̅
SOPHIM·DE·MO̅
TE·EFFRAI̅·ET
NOM̅·EIVS·ELCH
ANA·FILIVS·HIE
ROBOA̅·FILII·HELV
FILII·THAV·FILII·
SVPH·EFFRATEVS
ET·HABVIT·DVAS
VXORES·NOMEN
VNI·ANNA·ET·N
SCDE·FENENNA
FVERVNTQ·FENE
NE·FILII·ANNE
AVTE̅·N·ERANT
LIBERI·ET·ASCE̅
DEBAT·VIR·ILLE
DE·CIVITATE·
SVA·STATVTIS
DIEBVS·VT·AD
ORARET·ET·SA
CRIFICARET·DO
MINO·EXERCITVVM
I̅·SYLO·ERANT
AVTE̅·IBI·DVO·FI
LII·HELI·OFNI·ET

Quatuor libri reg

Finees sacerdotes domini. Venit ergo dies et immolavit elchana. deditque fenenne uxori suę et cunctis filiis eius et filiabus partes. Annę autem dedit partem unam tristis. quia annam diligebat. Dominus autem concluserat vulvam eius. Affligebat quoque eam emula eius. et vehementer angebat. in tantum ut exprobraret. quod conclusisset dominus vulvam eius. Sicque faciebat per singulos annos. Cumque redeunte tempore ascenderent templum domini. et sic provocabat eam. Porro illa flebat et non capiebat cibum. Dixit ergo elchana vir suus. Anna cur fles. et quare non comedis. et quam ob rem affligitur cor tuum. Numquid non ego melior sum tibi quam decem filii. Surrexit autem anna postquam comederat in sylo et biberat et heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi domini. cum esset anna amaro animo. oravit dominum flens largiter. et votum vovit dicens. Domine exercituum si respiciens videris afflictionem famulę tuę. et recordatus mei fueris. nec oblitus ancillę tuę. dederisque servę tuę sexum virilem. dabo eum domino omnibus diebus vitę eius. et novacula non ascendet super caput eius. Factum est autem cum illa multiplicaret preces coram domino. ut heli observaret os eius. Porro anna loquebatur in corde suo. tantumque labia illius movebantur. et vox penitus non audiebatur. Estimabat ergo eam heli temulentam. dixitque ei. Usquequo ebria eris. Digere paulisper vinum quo mades. Respondens anna dixit. Nequaquam domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum. vinumque et omne quod inebriare potest non bibi. sed effudi animam meam in conspectu domini. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus belial. quia ex multitudine laboris mei et meroris locuta sum usque in presens. Tunc heli ait ei. Vade in pace. et deus israhel det tibi petitionem quam rogasti eum. Et illa dixit. Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam et comedit. vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati. Et surrexerunt mane. et adoraverunt coram domino. reversique sunt et venerunt in domum suam in ramatha. Cognovit autem elchana annam uxorem suam. et recordatus est eius dominus. Et factum est post circulum dierum. concepit anna et peperit filium. vocavitque nomen eius samuel. eo quod a domino postulasset eum. Ascendit autem vir eius elchana et omnis domus eius. ut immolaret domino hostiam sollempnem et votum suum. et anna non ascendit. Dixit enim viro suo. Non vadam donec ablactetur infans. et ducam eum. et appareat in conspectu domini. et maneat ibi iugiter. Et ait ei elchana vir suus. Fac quod bonum tibi videtur. et mane donec ablactes eum. precorque ut impleat dominus verbum suum. Mansit ergo mulier et lactavit filium suum. donec amoveret eum a lacte. Et adduxit eum secum postquam ablactaverat in vitulis tribus. et tribus modiis farine. et amphora vini. et adduxit eum ad domum domini in sylo. Puer autem erat adhuc infantulus. et immolaverunt vitulum. et obtulerunt puerum heli. Et ait anna. Obsecro mi domine. vivit anima tua. ego sum illa mulier que steti coram te hic orans dominum. Pro puero isto oravi. et dedit mihi dominus petitionem meam quam postulavi eum. Idcirco et ego commodavi eum domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus domino. Et adoraverunt ibi dominum. et oravit anna et ait. Exultavit cor meum in domino. et exaltatum est cornu meum in domino. Dilatatum est os meum super inimicos meos. quia letata sum in salutari tuo. Non est sanctus ut est dominus. neque enim est alius extra te. et non est fortis sicut deus noster. Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes. Recedant vetera de ore vestro. quia deus scientiarum dominus est. et ipsi preparantur cogitationes. Arcus fortium superatus est. et infirmi accincti sunt robore. Repleti prius pro panibus se locaverunt. et famelici saturati sunt. Donec sterilis peperit plurimos. et que multos habebat filios infirmata est. Dominus mortificat et vivificat. deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat. humiliat et sublimat. Suscitat de pulvere egenum. et de stercore erigit pauperem. Ut sedeat cum principibus. et solium glorię teneat. Domini enim sunt cardines terrę. et posuit super eos orbem. Pedes sanctorum suorum servabit. et impii in tenebris conticescent. quia non in fortitudine sua roborabitur vir. Dominum formidabunt adversarii eius. et super ipsos in celis tonabit. Dominus iudicabit fines terrę. et dabit imperium regi suo. et sublimabit cornu christi sui. Et abiit elchana ramatha in domum suam. Puer autem erat minister in conspectu domini ante faciem heli sacerdotis. Porro filii heli filii belial nescientes dominum neque officium sacerdotum ad populum. sed quicumque immolasset victimam. veniebat puer sacerdotis cum coqueretur carnes. et habebat fuscinulam tridentem in manu sua. et mittebat eam in lebetem vel in caldariam. aut in ollam sive in cacabum. et omne quod levabat fuscinula tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo israhel venientium in sylo. Etiam antequam adolerent adipem. veniebat puer sacerdotis et dicebat immolanti. Da michi carnem ut coquam sacerdoti. non enim accipiam a te carnem coctam sed crudam. Dicebatque illi immolans. Incendatur primum iuxta morem hodie adeps. et tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei. Nequaquam. Nunc enim dabis. alioquin tollam vi. Erat autem peccatum puerorum grande nimis coram domino. quia detrahebant homines sacrificio domini. Samuel autem ministrabat ante faciem domini. puer accinctus ephod lineo. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua. quam afferebat statutis diebus. ascendens cum viro suo ut immolaret hostiam sollempnem. Et benedixit heli elchane et uxori eius. dixitque illi. Reddat tibi dominus semen de muliere hac pro fenore quod commodasti domino. Et abierunt in locum suum. Visitavit ergo dominus annam. et concepit et peperit tres filios et duas filias. et magnificatus est puer samuel apud dominum. Heli autem erat senex valde. et audivit omnia que faciebant filii sui universo israhel. et quomodo dormiebant cum mulieribus que observabant ad ostium tabernaculi. et dixit eis. Quare facitis huiuscemodi res quas ego audio res pessimas ab omni populo. Nolite filii mei. Non est enim bona fama quam ego audio ut transgredi faciatis populum domini. Si peccaverit vir in virum placari ei potest deus. Si autem in dominum peccaverit vir. quis orabit pro eo. Et non audierunt vocem patris sui. quia voluit dominus occidere eos. Puer autem samuel proficiebat atque crescebat. et placebat tam domino quam hominibus. Venit autem vir dei ad heli et ait ad eum. Hec dicit dominus. Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui. cum esset in egypto in domo pharaonis. et elegi eum ex omnibus tribubus israhel mihi in sacerdotem ut ascenderet ad altare meum. et adoleret mihi incensum. et portaret

ephod coram me. et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum israhel. Quare calce abiecistis victimam meam. et munera mea que precepi ut offerrentur in templo. et honorasti filios tuos magis quam me. ut comederetis primitias omnis sacrificii israhel populi mei. Propterea ait dominus deus israhel. Loquens locutus sum ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit dominus. Absit hoc a me. sed quicumque honorificaverit me glorificabo eum. Qui autem contemnunt me. erunt ignobiles. Ecce dies veniunt. et precidam brachium tuum. et brachium domus patris tui. ut non sit senex in domo tua. et videbis emulum tuum in templo in universis prosperis israhel. et non erit senex in domo tua omnibus diebus. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo. sed ut deficiant oculi tui et tabescat anima tua. et pars magna domus tuę morietur. cum ad virilem ętatem venerit. Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis ofni et finees. in die uno morientur ambo. et suscitabo mihi sacerdotem fidelem. qui iuxta cor meum et animam meam faciat. Et ędificabo ei domum fidelem et ambulabit coram christo meo cunctis diebus. Futurum est autem ut quicumque remanserit in domo tua veniat ut oretur pro eo. et offerat nummum argenteum et tortam panis dicatque. Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem ut comedam buccellam panis. Puer autem samuel ministrabat domino coram heli. et sermo domini erat preciosus. In diebus illis non erat visio manifesta. Factum est ergo in die quadam heli iacebat in loco suo. et oculi eius caligaverant. nec videre poterat lucernam dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo domini. ubi erat archa dei. Et vocavit dominus samuel. Qui respondens ait. Ecce ego. Et cucurrit ad heli. et dixit ei. Ecce ego. vocasti enim me. Qui dixit. Non vocavi te. Revertere et dormi. Et abiit et dormivit. Et adiecit dominus vocare rursum samuel. Consurgensque samuel abiit ad heli. et dixit. Ecce ego. quia vocasti me. Qui respondit. Non vocavi te fili mi. revertere et dormi. Porro samuel necdum sciebat dominum. neque revelatus fuerat ei sermo domini. Et adiecit dominus et vocavit adhuc samuel tertio. Qui consurgens abiit ad heli. et dixit. Ecce ego. quia vocasti me. Intellexit ergo heli quia dominus vocaret puerum. et ait ad samuel. Vade et dormi. Et si deinceps vocaverit te dices. Loquere domine. quia audit servus tuus. Abiit ergo samuel et dormivit in loco suo. Et venit dominus et stetit. et vocavit sicut vocaverat secundo. Samuel samuel. Et ait samuel. Loquere domine quia audit servus tuus. Et dixit dominus ad samuel. Ecce ego facio verbum in israhel. quod quicumque audierit tinnient ambe aures eius. In die illo suscitabo adversum heli omnia que locutus sum super domum eius. incipiam et complebo. Predixi enim ei quod iudicaturus essem domum eius in eternum propter iniquitatem. eo quod noverat indigne agere filios suos et non corripuerit eos. Idcirco iuravi domui heli quod non expietur iniquitas domus eius victimis et muneribus usque in eternum. Dormivit autem samuel usque mane. Aperuitque ostia domus domini. et samuel timebat indicare visionem heli. Vocavit ergo heli samuelem. et dixit. Samuel fili mi. Qui respondens ait. Presto sum. Et interrogavit eum. Quis est sermo quem locutus est dominus ad te. Oro te ne celaveris me. Hec faciat tibi deus et hec addat. si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis que dicta sunt tibi. Indicavit itaque ei samuel universos sermones. et non abscondit ab eo. Et ille respondit. Dominus est. quod bonum est in oculis suis faciat. Crevit autem samuel. et dominus erat cum eo. et non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Et cognovit universus israhel a dan usque bersabee quod fidelis samuel propheta esset domini. Et addidit dominus ut appareret in sylo. quoniam revelatus fuerat dominus samueli in sylo iuxta verbum domini. Et evenit sermo samuelis universo israheli. Et factum est in diebus illis. convenerunt philistiim in pugnam. Egressus quippe est israhel obviam philistiim in prelium. et castrametatus est iuxta lapidem adiutorii. Porro philistiim venerunt in afech. et instruxerunt aciem contra israhel. Inito autem certamine terga vertit israhel philistheis. et cesa sunt in illo certamine passim per agros quasi quatuor milia virorum. Et reversus est populus ad castra. Dixeruntque maiores natu de israhel. Quare percussit nos dominus hodie coram philistiim. Afferamus ad nos de sylo archam federis domini. et veniat in medium nostri. ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum. Misit ergo populus in sylo. et tulerunt inde archam federis domini exercituum sedentis super cherubim. Eruntque duo filii heli cum archa federis dei ofni et finees. Cumque venisset archa federis domini in castra. vociferatus est omnis israhel clamore grandi et personuit terra. Et audierunt philistiim vocem clamoris. dixeruntque. Que est hec vox clamoris magni in castris hebreorum. Et cognoverunt quod archa domini venisset in castra. Timueruntque philistiim dicentes. Venit deus in castra. Et ingemuerunt dicentes. Ve nobis. non enim fuit tanta exultatio heri et nudiustertius. Ve nobis. Quis nos salvabit de manu deorum sublimium istorum. Hii sunt dii qui percusserunt egyptum omni plaga in deserto. Confortamini et estote viri philistiim. ne serviatis hebreis sicut et illi servierunt nobis. Confortamini et bellate. Pugnaverunt ergo philistiim et cesus est israhel. et fugit unusquisque in tabernaculum suum. Et facta est plaga magna nimis. et ceciderunt de israhel xxx milia peditum. et archa dei capta est. duoque filii heli mortui sunt ofni et finees. Currens autem vir de beniamin ex acie venit in sylo in die illo scissa veste. et conspersus pulvere caput. Cumque ille venisset. heli sedebat super sellam contra viam expectans. Erat enim cor eius pavens pro archa domini. Vir autem ille postquam ingressus est nunciavit urbi. et ululavit omnis civitas. Et audivit heli sonitum clamoris. dixitque. Quis est hic sonitus tumultus huius. At ille festinavit et venit. et nunciavit heli. Heli autem erat nonaginta et octo annorum. et oculi eius caligaverant et videre non poterat. Et dixit ad heli. Ego sum qui veni de prelio. et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait. Quid actum est fili mi. Respondens autem qui nunciabat. Fugit inquit israhel coram philistiim. et ruina magna facta est in populo. insuper et duo filii tui mortui sunt ofni et finees. et archa dei capta est. Cumque ille nominasset archam dei cecidit de sella retrorsum iuxta ostium. et fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir et grandevus. et ipse iudicavit israhel xl annis. Nurus autem eius uxor finees pregnans erat vicinaque partui. Et audito nuncio quod capta esset archa dei. et mortuus esset socer eius. et vir suus. incurvavit se et peperit. Irruerant enim in eam dolores

subito. In ipso autem momento mortis eius. dixerunt ei que stabant
circa eam. Ne timeas. quia filium peperisti. Que non respondit eis. neque
animadvertit. Et vocavit puerum hichabod dicens. Translata
est gloria dei de israel. quia capta est archa dei. Et pro socero suo et pro viro
suo ait. Translata est gloria dei ab israel. eo quod capta esset archa dei.
Philistiim autem tulerunt archam dei. et asportaverunt eam a lapide
adiutorii in azotum. Tuleruntque philistiim archam dei. et intule
runt eam in templum dagon. et statuerunt eam iuxta dagon. Cum
que surrexissent diluculo azotii altera die. ecce dagon iacebat pro
nus in terra ante archam dei. Et tulerunt dagon. et restituerunt in locum
suum. Rursumque mane die altero consurgentes invenerunt
dagon iacentem super faciem suam in terra coram archa domini. Caput
autem dagon et due palme manuum eius abscise erant super limen
ei. Porro dagon truncus solus remanserat in loco suo. Propter
hanc causam non calcant sacerdotes dagon et omnes qui ingredi
untur templum eius super limen dagon in azoto usque in hodiernum
diem. Adgravata est autem manus domini super azotios. et demo
liatur eos. Et ebullierunt ville et agri in medio regionum
illius. et nati sunt mures. et facta est confusio mortis magne
in civitate. et percussit eos in secretiori parte natium azotum
et fines eius. Et percussit eos passione quam greci phenicum
vocant. Videntes autem azotii huiuscemodi plagam. dixerunt.
Non maneat archa dei israel apud nos. quia dura est manus eius super
nos. et super dagon deum nostrum. Et mittentes congregaverunt omnes
satrapas philistinorum ad se et dixerunt. Quid faciemus de archa
dei israel. Responderuntque gethei. Circumducatur archa dei israel.
Et circumduxerunt archam dei israel. Illis autem circumducentibus eam.
fiebat manus domini super singulas civitates interfectionis magne
nimis. et percutiebat viros uniuscuiusque urbis a parvo usque ad ma
iorem. et computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque ge
thei consilium. et fecerunt sibi sedes pelliceas. et miserunt archam
dei in accaron. Cumque venisset archa dei in accaron. conclama
verunt accaronite dicentes. Adduxerunt ad nos archam dei israel.
ut interficiat nos et populum nostrum. Miserunt itaque et congregaverunt
omnes satrapas philistinorum. qui dixerunt. Dimittite archam
dei israel et revertatur in locum suum. et non interficiat nos cum populo nostro.
Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus. et gravissima valde
manus dei. Viri quoque qui mortui non fuerant percutiebantur in secreto
ri parte natium. et ascendebat ululatus uniuscuiusque civitatis clamor in
celum. Fuit ergo archa domini in regione philistinorum septem mensibus.
Et vocaverunt philistiim sacerdotes et divinos dicentes. Quid
faciemus de archa dei. Indicate nobis quomodo remittamus
eam in locum suum. Qui dixerunt. Si remittitis archam dei israel
nolite dimittere eam vacuam. sed quod debetis reddite ei pro peccato.
et tunc curabimini. et scietis quare non recedat manus eius a vobis.
Qui dixerunt. Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei.
Responderuntque illi. Iuxta numerum provinciarum philistinorum quinque
anos aureos facietis. et quinque mures aureos. quia plaga una
fuit omnibus vobis et satrapis vestris. Facietisque similitudinem ano
rum. et similitudinem murium qui demoliti sunt terram. et dabi
tis deo israel gloriam. si forte relevet manum suam a vobis. et a diis vestris.
et a terra vestra. Quare gravatis corda vestra sicut gravavit egyptus et
pharao cor suum. Nonne postquam percussus est. tunc dimisit
eos. et abierunt. Nunc ergo arripite et facite plaustrum novum
et duas vaccas fetas quibus non est impositum iugum iungite
plaustro et recludite vitulos earum domi. tolletisque archam
domini et ponetis in plaustro. et vasa aurea que exsolvistis
ei pro delicto ponetis in capsella ad latus eius. et dimittite eam ut
vadat et aspicietis. Et si quidem per viam finium suorum ascen
derit contra bethsames. ipse fecit nobis hoc malum grande.
Sin autem minime: sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos.
sed casu accidit. Fecerunt ergo illi hoc modo. et tollentes duas
vaccas que lactabant vitulos iunxerunt ad plaustrum. vitu
losque earum concluserunt domi. et posuerunt archam dei super
plaustrum novum et capsellam que habebat mures aureos. et
similitudinem anorum. Ibant autem in directum vacce per viam que
ducit bethsames. et iter unum gradiebantur pergentes et
mugientes et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram.
Sed et satrape philistinorum sequebantur usque ad terminos bethsa
mes. Porro bethsamite metebant triticum in valle. Et elevan
tes oculos viderunt archam dei. et gavisi sunt cum vidissent. Et
plaustrum venit in agrum iosue bethsamite et stetit ibi. Erat
autem ibi lapis magnus. et conciderunt ligna plaustri. vaccasque im
posuerunt super eam in holocaustum domino. Levite autem deposu
erunt archam dei. et capsellam que erat iuxta eam in qua erant
vasa aurea. et posuerunt super lapidem grandem. Viri autem beth
samitae obtulerunt holocausta et immolaverunt victimas in die
illa domino. Et quinque satrape philistinorum viderunt et reversi
sunt in accaron in die illa. Hi sunt autem ani aurei quos reddide
runt philistei pro delicto domino. Azotus unum. Gaza unum.
Ascalon unum. Geth unum. Accaron unum. et mures aureos
secundum numerum urbium philistiim quinque provinciarum. Ab urbe
murata usque ad villam que erat absque muro et usque ad abel
magnum super quem posuerunt archam domini que erat usque
in illa die in agro iosue bethsamitis. Percussit autem de viris beth
samitibus dominus eo quod vidissent archam domini. et percussit
de populo LXX viros et L milia plebis. Luxitque populus quod percussis
set dominus plebem plaga magna. Et dixerunt viri bethsa
mitae. Quis poterit stare in conspectu domini dei sancti huius.
Et ad quem ascendet a nobis. Miseruntque nuntios ad habita
tores cariathiarim dicentes. Reduxerunt philistei archam domini.
descendite et reducite eam ad vos. Venerunt ergo viri cariathiarim
et reduxerunt archam domini. et intulerunt eam in domum am
minadab in gabaa. Eleazarum autem filium eius sanctificaverunt
ut custodiret archam domini.

Et factum est ex qua die mansit archa in cariathiarim multiplica
ti sunt dies. Erat quippe iam annus vicesimus. et requievit omnis
domus israel post dominum. Ait autem samuel ad universam domum israel
dicens. Si in toto corde vestro revertimini ad dominum. auferte deos
alienos de medio vestri. et astaroth. et preparate corda vestra
domino et servite illi soli. et eruet vos de manu philistinorum. Abs
tulerunt ergo filii israel baalim et astaroth. et servierunt domino soli.
Dixit autem samuel. Congregate universum israel in masphat ut orem
pro vobis dominum. Et convenerunt in masphat hauseruntque aquam et ef
fuderunt in conspectu domini. et ieiunaverunt in die illa et dixerunt.
Tibi peccavimus domine. Iudicavitque samuel filios israel in masphat.
Et audierunt philistiim quod congregati essent filii israel in masphat.
et ascenderunt satrape philistinorum ad israel. Quod cum audissent
filii israel. timuerunt a facie philistinorum. dixeruntque ad samuel.
Ne cesses pro nobis clamare ad dominum deum nostrum ut salvet nos de manu
philistinorum. Tulit autem samuel agnum unum lactentem. et obtulit ho
locaustum integrum domino. Et clamavit samuel ad dominum pro israel
et exaudivit eum dominus. Factum est ergo cum samuel offerret holo
caustum philisteos inire prelium contra israel. Intonuit autem dominus frago
re magno in die illa super philisteos. et exterruit eos. et cesi sunt a filiis
israel. Egressique viri israel de masphat persecuti sunt philisteos et percus
serunt eos usque ad locum qui erat subter bethchar. Tulit autem samuel lapi
dem unum. et posuit eum inter masphat et inter sen. et vocavit nomen
loci illius. lapis adiutorii. Dixitque. Hucusque auxiliatus est nobis dominus.
Et humiliati sunt philistei nec apposuerunt ultra ut venirent in
terminos israel. Facta est itaque manus domini cunctis diebus samuelis super
philisteos. et reddite sunt urbes quas tulerant philistiim ab israel ab
accaron usque geth et terminos suos. Liberavitque dominus israel de
manu philistinorum. eratque pax inter israel et amorreum. Iudicabat
quoque samuel israel cunctis diebus vite sue. et ibat per singulos annos
circuiens bethel. et galgala. et masphat. et iudicabat israelem
in supradictis locis. revertebaturque in ramatha. ibi enim erat domus
eius. et ibi iudicabat israelem. Edificavit etiam ibi altare domino.

Factum est autem cum senuisset samuel. posuit filios suos iudices israel.
Fuitque nomen filii eius primogeniti iohel. et nomen secundi abia iudicum
in bersabee. Et non ambulaverunt filii illius in viis eius. sed de
clinaverunt post avaritiam. acceperuntque munera et perverte
runt iudicium. Congregati ergo universi maiores natu de israel.
venerunt ad samuel in ramatha. dixeruntque ei. Ecce tu senuisti.
et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue nobis regem ut iudi
cet nos. sicut et universe habent nationes. Displicuitque sermo in
oculis samuelis. eo quod dixissent da nobis regem ut iudicet nos.
Et oravit samuel ad dominum. Dixit autem dominus ad samuelem.
Audi vocem populi in omnibus que loquuntur tibi. Non enim te abiece
runt sed me ne regnem super eos. Iuxta omnia opera sua que fecerunt
a die qua eduxi eos de egypto usque ad diem hanc sicut dereliquerunt me
et servierunt diis alienis. sic faciunt etiam tibi. Nunc ergo audi vocem eorum.
Verumtamen contestare eos. et predic eis ius regis qui regnaturus est
super eos. Dixit itaque samuel omnia verba domini ad populum qui
petierant a se regem.

Et ait. Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros
tollet. et ponet in curribus suis. Facietque sibi equites et precurso
res quadrigarum suarum. et constituet sibi tribunos et centurio
nes. et aratores agrorum suorum. et messores segetum. et fabros armorum
et curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias et foca
rias et panificas. Agros quoque vestros et vineas et oliveta optima
tollet. et dabit servis suis. Sed et segetes vestras et vinearum reditus
addecimabit ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros
et ancillas et iuvenes optimos et asinos auferet. et ponet in
opere suo. Greges quoque vestros addecimabit. vosque eritis ei servi. Et
clamabitis in die illa a facie regis vestri quem elegistis vobis. et non ex
audiet vos dominus in die illa. quia petistis vobis regem. Noluit
audire populus vocem samuelis. sed dixerunt. Nequaquam. Rex enim
erit super nos. et erimus nos quoque sicut omnes gentes. et iudicabit nos rex
noster. et egredietur ante nos. et pugnabit bella pro nobis. Et audivit
samuel omnia verba populi. et locutus est ea in auribus domini. Dixit
autem dominus ad samuelem. Audi vocem eorum. et constitue super eos
regem. Et ait samuel ad viros israel. Vadat unusquisque in civitatem suam.

Et erat vir de beniamin nomine cis filius abiel. filii seor. filii
bechor. et filii aphia. filii viri iemini. fortis robore. Et erat
ei filius vocabulo saul electus et bonus. et non erat vir de filiis
israel melior illo. Ab humero et sursum eminebat super omnem po
pulum. Perierant autem asine cis patris saul. Et dixit cis
ad saul filium suum. Tolle tecum unum de pueris. et exsurgens
vade et quere asinas. Qui cum transissent per montem effraim per
terram salisa et non invenissent. transierunt etiam per terram salim. et
non erant. Sed et per terram iemini. et minime repperrerunt. Cum autem
venissent in terram suph et non invenissent. dixit saul ad puerum qui
erat cum eo. Veni et revertamur. ne forte dimiserit pater meus asinas
et sollicitus sit pro nobis. Qui ait. Ecce est vir dei in civitate hac vir
nobilis. omne quod loquitur absque ambiguitate venit. Nunc
ergo eamus illuc si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus.
Dixitque saul ad puerum suum. Ecce ibimus. quid feremus ad virum.
Panis defecit in sitarciis nostris. et sportulam non habemus ut demus
homini dei. nec quicquam aliud. Rursum puer respondit sauli et ait.
Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti. demus
homini dei ut indicet nobis viam nostram. Olim in israel sic loquebatur
unusquisque vadens consulere deum. Venite et eamus ad videntem. Qui
enim propheta dicitur hodie. vocabatur olim videns. Et dixit saul ad
puerum suum. Optimus sermo tuus. veni eamus. Et ierunt in

66.

civitatem in qua erat vir dei. Cumque ascenderent clivum civitatis
invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam. et dixerunt eis.
Num hic est videns. Que respondentes dixerunt eis. Hic est
ecce ante te. festina nunc. Hodie enim venit in civitatem. quia sacri
ficium est hodie populi in excelso. Ingredientes urbem statim inve
nietis eum. antequam ascendat excelsum ad vescendum. Neque enim
comesturus est populus donec ille veniat. quia ille benedicet hostie.
et deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite. quia hodie
reperietis eum. Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambula
rent in medio urbis. apparuit samuel egrediens obviam eis. ut as
cenderet in excelsum. Dominus autem revelaverat auriculam samuelis
ante unam diem quam veniret saul dicens. Hac ipsa que nunc est hora
cras mittam ad te virum de terra beniamin. et unges eum ducem super
populum meum israel. et salvabit populum meum de manu philistinorum.
quia respexi populum meum. Venit enim clamor eorum ad me. Cumque
aspexisset samuel saulem. dominus ait ei. Ecce vir quem dixe
ram tibi. iste dominabitur populo meo. Accessit autem saul ad samu
elem in medio porte et ait. Indica oro mihi ubi est domus videntis.
Et respondit samuel sauli dicens. Ego sum videns. Ascende ante
me in excelsum ut comedas mecum hodie. et dimittam te mane.
et omnia que sunt in corde tuo indicabo tibi. et de asinis quas
perdidisti nudius tertius ne sollicitus sis quia invente sunt. Et cuius
erunt optima queque israel. nonne tibi et domui patris tui.
Respondens autem saul ait. Numquid non filius iemini ego sum de mi
nima tribu israel. et cognatio mea novissima inter omnes cognatio
nes de tribu beniamin. Quare ergo locutus es mihi sermonem istum.
Assumens itaque samuel saulem et puerum eius. introduxit eos in tri

clinium et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati. Erant autem quasi triginta viri. Dixitque Samuel coco: Da partem quam dedi tibi et praecepi ut reponeres seorsum apud te. Levavit autem cocus armum et posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te et comede, quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa. Et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est cum Saul in solario. Stravitque Saul et dormivit. Cumque mane surrexissent et iam mane illucesceret, vocavit Samuel Saul in solarium dicens: Surge ut dimittam te. Et surrexit Saul, egressique sunt ambo, ipse videlicet et Samuel. Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos et transeat; tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum domini.

Tulit autem Samuel lenticulam olei et effudit super caput eius et deosculatus eum ait: Ecce unxit te dominus super hereditatem suam in principem, et liberabis populum eius de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum quia unxit te deus in principem. Cumque abieris hodie a me, invenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Beniamin in meridie salientes magnas foveas, dicentque tibi: Inventae sunt asinae ad quas ieras perquirendas, et intermissis pater tuus asinis sollicitus est pro vobis et dicit: Quid faciam de filio meo? Cumque abieris inde et ultra transieris et veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad deum in Bethel, unus portans tres hedos et alius tres tortas panis et alius portans lagenam vini. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum. Post haec venies in collem domini, ubi est statio Philistinorum. Et cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, et ante eos psalterium et tympanum et tibiam et citharam, ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium. Quando ergo evenerint signa haec omnia tibi, fac quaecumque invenerit manus tua, quia dominus tecum est. Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te ut offeras oblationem et immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis donec veniam ad te, et ostendam tibi quid facias. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret a Samuele, inmutavit ei deus cor aliud, et venerunt omnia signa haec in die illa. Veneruntque ad praedictum collem, et ecce cuneus prophetarum obvius ei. Et insilivit super eum spiritus dei, et prophetavit in medio eorum. Videntes autem omnes qui noverant eum heri et nudius tertius quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt ad invicem: Quaenam res accidit filio Cis? Numquid et Saul inter prophetas? Responditque alius ad alium dicens: Et quis pater eius? Propterea versum est in proverbium: Num et Saul inter prophetas? Cessavit autem prophetare et venit ad excelsum. Dixit autem patruus Saul ad eum et ad puerum eius: Quo abistis? Qui responderunt: Quaerere asinas. Quas cum non repperissemus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad patruum suum: Indicavit nobis quia inventae essent asinae. De sermone autem regni non indicavit ei quem locutus fuerat ei Samuel. Et convocavit Samuel populum in Maspha et ait ad filios Israhel: Haec dicit dominus deus Israhel: Ego eduxi Israhel de Aegypto et erui vos de manu Aegyptiorum et de manu omnium regum qui affligebant vos. Vos autem hodie proiecistis dominum deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris, et dixistis: Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram domino per tribus vestras et per familias. Et applicuit Samuel omnes tribus Israhel, et cecidit sors tribus Beniamin. Et applicuit tribum Beniamin et cognationes eius, et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad Saul filium Cis. Quaesierunt ergo eum, et non est inventus. Et consuluerunt post haec dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditque dominus: Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaque et tulerunt eum inde. Stetitque in medio populi, et altior fuit universo populo ab humero et sursum. Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit dominus, quia non sit similis ei in omni populo. Et clamavit cunctus populus et ait: Vivat rex. Locutus est autem Samuel ad populum legem regni et scripsit in libro et reposuit coram domino. Et dimisit Samuel omnem populum singulos in domum suam. Sed et Saul abiit in domum suam in Gabaath, et abiit cum eo pars exercitus quorum tetigerat deus corda. Filii vero Belial dixerunt: Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum et non attulerunt ei munera. Ille vero dissimulabat se audire.

Et factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites et pugnare coepit contra Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos foederatos, et serviemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc faciam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos obprobrium in universo Israhel. Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos terminos Israhel; et si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Venerunt ergo nuntii in Gabaath Saulis et locuti sunt verba audiente populo. Et levavit omnis populus vocem suam et flevit. Et ecce Saul veniebat sequens boves de agro et ait: Quid habet populus quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum Iabes. Et insilivit spiritus domini in Saul cum audisset verba haec, et iratus est furor eius nimis. Et assumens utrumque bovem concidit in frusta misitque in omnes terminos Israhel per manus nuntiorum dicens: Quicumque non exierit secutusque fuerit Saul et Samuelem, sic fiet bubus eius. Invasit ergo timor domini populum, et egressi sunt quasi vir unus. Et recensuit eos in Bezech. Fueruntque filiorum Israhel trecenta milia, virorum autem Iuda triginta milia. Et dixerunt nuntiis qui venerant: Sic dicetis viris qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis salus cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii et annuntiaverunt viris Iabes, qui laetati sunt. Et dixerunt: Mane exibimus ad vos, et facietis nobis omne quod placuerit vobis. Et factum est cum venisset dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes. Et ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret dies. Reliqui autem dispersi sunt ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste qui dixit: Saul non regnabit super nos? Date viros, et interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit dominus salutem in Israhel. Dixit autem Samuel ad populum: Venite et eamus in Galgala et innovemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram domino in Galgala, et immolaverunt ibi victimas pacificas coram domino. Et laetatus est Saul et cuncti viri Israhel nimis.

Dixit autem Samuel ad universum Israhel: Ecce audivi vocem vestram iuxta omnia quae locuti estis ad me, et constitui super vos regem. Et nunc rex graditur ante vos. Ego autem senui et incanui; porro filii mei vobiscum sunt. Itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce praesto sum: loquimini de me coram domino et christo eius, utrum bovem cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, et contemnam illud hodie restituamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitque ad eos: Testis dominus adversum vos, et testis christus eius in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. Et ait Samuel ad populum: Dominus qui fecit Moysen et Aaron et eduxit patres nostros de terra Aegypti adest. Nunc ergo state ut iudicio contendam adversum vos coram domino de omnibus misericordiis domini quas fecit vobiscum et cum patribus vestris: quomodo ingressus est Iacob in Aegyptum, et clamaverunt patres nostri ad dominum, et misit dominus Moysen et Aaron et eduxit patres nostros ex Aegypto et collocavit eos in loco hoc. Qui obliti sunt domini dei sui, et tradidit eos in manu Sisarae magistri militiae Asor et in manu Philistinorum et in manu regis Moab, et pugnaverunt adversus eos. Postea autem clamaverunt ad dominum et dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus dominum et servivimus Baalim et Astaroth. Nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, et serviemus tibi. Et misit dominus Hierobaal et Badan et Barach et Iepte et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter. Videntes autem quod Naas rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis, cum dominus deus vester regnaret in vobis. Nunc ergo praesto est rex vester quem elegistis et petistis. Ecce dedit vobis dominus regem. Si timueritis dominum et servieritis ei et audieritis vocem eius et non exasperaveritis os domini, eritis et vos et rex qui imperat vobis sequentes dominum deum vestrum. Si autem non audieritis vocem domini, sed exasperaveritis sermonem domini, erit manus domini super vos et super patres vestros. Sed et nunc state et videte rem istam grandem quam facturus est in conspectu vestro. Numquid non messis tritici est hodie? Invocabo dominum, et dabit voces et pluvias, et scietis et videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu domini petentes super vos regem. Et clamavit Samuel ad dominum, et dedit dominus voces et pluvias in die illa. Et timuit omnis populus nimis dominum et Samuelem. Dixitque universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad dominum deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere. Vos fecistis universum malum hoc; verumtamen nolite recedere a tergo domini, sed servite domino in omni corde vestro. Et nolite declinare post vana quae non proderunt vobis neque eruent vos, quia vana sunt. Et non derelinquet dominus populum suum propter nomen suum magnum, quia iuravit dominus vos facere sibi populum. Absit autem a me hoc peccatum in domino ut cessem orare pro vobis, et docebo vos viam bonam et rectam. Igitur timete dominum et servite ei in veritate ex toto corde vestro. Vidistis enim magnifica quae in vobis gesserit. Quod si perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester pariter peribitis. Filius unius anni erat Saul cum regnare coepisset, duobus autem annis regnavit super Israhel. Et elegit sibi Saul tria milia de Israhel. Et erant cum Saule duo milia in Machmas et in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. Porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

Et percussit Ionathas stationem Philistinorum quae erat in Gabaa. Quod cum audissent Philistiim, Saul cecinit bucina in omni terra dicens: Audiant Hebrei. Et universus Israhel audivit huiuscemodi famam: Percussit Saul stationem Philistinorum, et erexit se Israhel adversus Philistiim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala. Et Philistiim congregati sunt ad proeliandum contra Israhel, triginta milia curruum et sex milia equitum et reliquum vulgus sicut arena quae est in litore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad orientem Bethaven. Quod cum vidissent viri Israhel se in arto positos (afflictus enim erat populus), absconderunt se in speluncis et in abditis, in petris quoque et in antris et in cisternis. Hebrei autem transierunt Iordanem in terram Gad et Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est qui sequebatur eum. Et expectavit septem diebus iuxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocausta et pacifica. Et obtulit holocausta. Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat. Et egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum. Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quod dilaberetur populus a me, et tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philistiim congregati fuerant in Machmas, dixi: Nunc descendent Philistiim ad me in Galgala, et faciem domini non placavi. Necessitate compulsus obtuli holocaustum. Dixitque Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec custodisti mandata domini dei tui quae praecepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc praeparasset dominus regnum tuum super Israhel in sempiternum. Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quaesivit dominus sibi virum iuxta cor suum, et praecepit ei dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris quae praecepit dominus. Surrexit autem Samuel et ascendit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa in colle Beniamin. Et recensuit Saul populum qui inventi fuerant cum eo quasi sescentos viros. Et Saul et Ionathan filius eius populusque qui inventus fuerat cum eis castrametati sunt in Gabaa Beniamin. Porro Philistiim consederant in Machmas. Et egressi sunt ad praedandum de castris Philistiim tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad terram Saul, porro alius ingrediebatur per viam Bethoron, tertius autem verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim contra desertum. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israhel. Caverant enim Philistiim ne forte facerent Hebrei gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israhel ad Philistiim ut exacueret unusquisque vomerem suum et ligonem et securim et sarculum. Retusae itaque erant acies vomerum et ligonum et tridentum et securium usque ad stimulum corrigendum. Cumque venisset dies proelii, non est inventus ensis et lancea in manu totius populi qui erat cum Saul et cum Ionatha, excepto Saul et Ionatha filio eius. Egressa est autem statio Philistiim ut transcenderet in Machmas.

Et accidit quadam die ut diceret Ionathas filius Saul ad adoles

centem armigerum suum. Veni et transeamus ad stationem philistiim, que est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit. Porro saul morabatur in extrema parte gabaa sub malo granato que erat in agro. Et erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum. Et achimaas filius achitob fratris hiccabod filii finees qui ortus fuerat ex heli sacerdote domini in sylo portabat ephod. Sed et populus ignorabat quo isset ionathas. Erant autem inter ascensus per quos nitebatur ionathas transire ad stationem philistinorum eminentes petre ex utraque parte, et quasi in modum dentium scopuli hinc et inde prerupti, nomen uni boses et nomen alteri sene. Unus scopulus prominens ad aquilonem ex adverso machmas, et alter ad meridiem contra gabaa. Dixit autem ionathas ad adolescentem armigerum suum: Veni transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat dominus pro nobis, quia non est domino difficile salvare vel in multis vel in paucis. Dixitque ei armiger suus: Fac omnia que placent animo tuo. Perge quo cupis et ero tecum ubicumque volueris. Et ait ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos dominus in manibus nostris. Hoc erit nobis signum. Apparuit igitur uterque stationi philistinorum. Dixeruntque philistiim: En hebrei egrediuntur de cavernis in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione ad ionathan et ad armigerum suum dixeruntque: Ascendite ad nos et ostendemus vobis rem. Et ait ionathas ad armigerum suum: Ascendamus. Sequere me, tradidit enim eos dominus in manus israel. Ascendit autem ionathas reptans manibus et pedibus et armiger eius post eum. Et cum vidissent faciem ionathe, alii cadebant ante ionathan, alios interficiebat armiger eius sequens eum. Et facta est plaga prima qua percussit ionathas et armiger eius quasi viginti virorum in media parte agri quam par boum in die arare consuevit. Et factum est miraculum in castris per agros. Sed et omnis populus stationis eorum qui ierant ad predandum obstupuit, et conturbata sunt castra. Et accidit quasi miraculum a deo. Et respexerunt speculatores saul qui erant in gabaa beniamin, et ecce multitudo prostrata et huc illucque diffugiens. Et ait saul populo qui erat cum eo: Requirite et videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse ionathan et armigerum eius. Et ait saul ad achiam: Applica archam dei. Erat enim ibi archa dei in die illa cum filiis israel. Cumque loqueretur saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris philistinorum. Crescebatque paulatim et clarius reboabat. Et ait saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam. Conclamavit ergo saul et omnis populus qui erat cum eo, et venerunt usque ad locum certaminis. Et ecce versus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum, et cedes magna nimis. Sed et hebrei qui fuerant cum philistiim heri et nudius tertius ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum israel qui erant cum saul et ionatha. Omnes quoque israelite qui se absconderant in monte effraim, audientes quod fugissent philistiim, sociaverunt se cum suis in prelio. Et erant cum saul quasi decem milia virorum. Et salvavit dominus in die illa israel. Pugna autem pervenit usque ad bethaven. Et viri israel sociati sunt sibi in die illa. Adiuravit autem saul populum dicens: Maledictus vir qui comederit panem usque ad vesperam donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem. Omneque terre vulgus venit in saltum in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, et apparuit fluens mel. Nullusque applicuit manum ad os suum; timebat enim populus iuramentum. Porro ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum. Extenditque summitatem virgule quam habebat in manu, et intinxit in favum mellis, et convertit manum suam ad os suum, et illuminati sunt oculi eius. Respondensque unus de populo ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum dicens: Maledictus qui comederit panem hodie. Defecerat autem populus. Dixitque ionathan: Turbavit pater meus terram. Vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei eo quod gustaverim paululum de melle isto. Quanto magis si comedisset populus de preda inimicorum suorum quam reperit? Nonne maior plaga fuisset in philistiim? Percussit ergo in die illa philisteos a machmas usque in ahilon. Defatigatus est autem populus nimis. Et versus ad predam tulit oves et boves et vitulos et mactaverunt in terra, comeditque populus cum sanguine. Nuntiaverunt autem saul dicentes quod populus peccasset domino comedens cum sanguine. Qui ait: Prevaricati estis. Volvite ad me iam nunc saxum grande. Et dixit saul: Dispergimini in vulgus et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum et arietem, et occidite super istud et vescimini, et non peccabitis domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem, et occiderunt ibi. Edificavit autem saul altare domino; tuncque primum cepit edificare altare domino. Et dixit saul: Irruamus super philistiim nocte et vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad deum. Et consuluit saul dominum dicens: Num persequar philistiim, si tradis eos in manus israel? Et non respondit ei in die illa. Dixitque saul: Applicate huc universos angulos populi, et scitote et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit dominus salvator israel, quia si per ionathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad universum israel: Separamini vos in partem unam, et ego cum ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad saul: Quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et dixit saul ad dominum: Domine deus israel da iudicium. Quid est quod non responderis servo tuo hodie? Si in me aut in ionatha filio meo est hec iniquitas, da ostensionem; aut si ita est in populo tuo hec iniquitas, da sanctitatem. Et deprehensus est ionathas et saul; populus autem exivit. Et ait saul: Mittite sortem inter me et ionathan filium meum. Et captus est ionathas. Dixit autem saul ad ionathan: Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei ionathas et ait: Gustans gustavi in summitate virge que erat in manu mea paululum mellis, et ecce ego morior. Et ait saul: Hec faciat mihi deus et hec addat, quia morte morieris ionatha. Dixitque populus ad saul: Ergone ionathas morietur qui fecit salutem hanc magnam in israel? Hoc nefas est. Vivit dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus ionathan ut non moreretur. Recessitque saul nec persecutus est philistiim. Porro philistiim abierunt in loca sua.

Et saul confirmato in regno super israel pugnabat per circuitum adversus omnes inimicos eius contra moab et filios ammon et edom et reges soba et philisteos; et quocumque se verterat superabat. Congregatoque exercitu percussit amalech et eruit israel de manu vastatorum eius. Fuerunt autem filii saul ionathas et iesui et melchisua. Nomina duarum filiarum eius: nomen primogenite merob, et nomen minoris michol. Et nomen uxoris saul achinoem filia achimaas. Et nomen principis militie eius abner filius ner patruelis saul. Porro cis fuerat pater saul, et ner pater abner filius abiel. Erat autem bellum potens adversum philisteos omnibus diebus vite saul. Nam quemcumque viderat saul virum fortem et aptum ad prelium, sociabat eum sibi. Et dixit samuel ad saul: Me misit dominus ut ungerem te in regem super populum eius israel. Nunc ergo audi vocem domini. Hec dicit dominus exercituum: Recensui quecumque fecit amalech israheli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de egypto. Nunc ergo vade et percute amalech et demolire universa eius. Non parcas ei et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro usque ad mulierem et parvulum usque ad lactentem, bovem et ovem, camelum et asinum. Precepit itaque saul populo et recensuit eos quasi agnos: ducenta milia peditum et decem milia virorum iuda. Cumque venisset saul ad civitatem amalech, tetendit insidias in torrente. Dixitque saul cyneo: Abite, recedite atque discedite ab amalech, ne forte involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis israel cum ascenderent de egypto. Et recessit cyneus de medio amalech. Percussitque saul amalech ab euilach donec venires assur que est e regione egypti. Et apprehendit agag regem amalech vivum; omne autem vulgus interfecit in ore gladii. Et pepercit saul et populus agag et optimis gregibus ovium et armentorum et vestibus et arietibus et universis que pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea; quicquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.

Factum est autem verbum domini ad samuel dicens: Penitet me quod constituerim saul regem, quia dereliquit me et verba mea opere non implevit. Contristatusque est samuel et clamavit ad dominum tota nocte. Cumque de nocte surrexisset samuel ut iret ad saul mane, nuntiatum est samueli quod venisset saul in carmelo et erexisset sibi fornicem triumphalem, et reversus esset descendissetque in galgala. Venit ergo samuel ad saul, et saul offerebat holocaustum domino de initiis predarum quas attulerat ex amalech. Et cum venisset samuel ad saul, dixit ei saul: Benedictus tu domino, implevi verbum domini. Dixitque samuel: Et que est hec vox gregum que resonat in auribus meis et armentorum quam ego audio? Et ait saul: De amalech adduxerunt ea. Pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis ut immolarentur domino; reliqua vero occidimus. Ait autem samuel ad saul: Sine me et indicabo tibi que locutus sit dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. Et ait samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus israel factus es? Unxitque te dominus in regem super israel, et misit te dominus in via et ait: Vade et interfice peccatores amalech, et pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem domini, sed versus es ad predam et fecisti malum in oculis domini? Et ait saul ad samuelem: Immo audivi vocem domini et ambulavi in via per quam misit me dominus, et adduxi agag regem amalech, et amalech interfeci. Tulit autem populus de preda oves et boves primitias eorum que cesa sunt, ut immolaret domino deo suo in galgalis. Et ait samuel: Numquid vult dominus holocausta et victimas, et non potius obediatur voci domini? Melior est enim obedientia quam victime, et auscultare magis quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus ydolatrie nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis rex. Dixitque saul ad samuelem: Peccavi, quia prevaricatus sum sermonem domini et verba tua, timens populum et obediens voci eorum. Sed nunc porta queso peccatum meum et revertere mecum ut adorem dominum. Et ait samuel ad saul: Non revertar tecum, quia proiecisti sermonem domini, et proiecit te dominus ne sis rex super israel. Et conversus est samuel ut abiret. Ille autem apprehendit summitatem pallii eius, que scissa est. Et ait ad eum samuel: Scidit dominus regnum israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in israel non parcet, et penitudine non flectetur; neque enim homo est ut agat penitentiam. At ille ait: Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei et coram israel, et revertere mecum ut adorem dominum deum tuum. Reversus ergo samuel secutus est saulem, et adoravit saul dominum. Dixitque samuel: Adducite ad me agag regem amalech. Et oblatus est ei agag pinguissimus et tremens. Et dixit agag: Siccine separat amara mors? Et ait samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum samuel coram domino in galgalis. Abiit autem samuel in ramatha; saul vero ascendit in domum suam in gabaath. Et non vidit ultra samuel saul usque ad diem mortis sue. Verumtamen lugebat samuel saul, quoniam dominum penitebat quod constituisset eum super israel. Dixitque dominus ad samuel: Usquequo tu luges saul, cum ego proiecerim eum ne regnet super israel? Imple cornu tuum oleo et veni ut mittam te ad ysai bethleemitem; providi enim in filiis eius mihi regem. Et ait samuel: Quomodo vadam? Audiet enim saul et interficiet me. Et ait dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua et dices: Ad immolandum domino veni. Et vocabis ysai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et unges quemcumque monstravero tibi. Fecit ergo samuel sicut locutus est ei dominus. Venitque in bethleem, et admirati sunt seniores civitatis occurrentesque ei dixerunt: Pacificusne est ingressus tuus? Et ait: Pacificus. Ad immolandum domino veni. Sanctificamini et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo ysai et filios eius, et vocavit eos ad sacrificium. Cumque ingressi essent, vidit heliab et ait: Num coram domino est christus eius? Et dixit dominus ad samuel: Ne respicias vultum eius neque altitudinem stature eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico. Homo enim videt ea que parent, dominus autem intuetur cor. Et vocavit ysai aminadab et adduxit eum coram samuel. Qui dixit: Nec hunc elegit dominus. Adduxit autem ysai sammaa, de quo ait: Etiam hunc non elegit dominus. Adduxit itaque ysai septem filios suos coram samuel. Et ait samuel ad ysai: Non elegit dominus ex istis. Dixitque samuel ad ysai: Numquid completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait samuel: Mitte et adduc eum; neque enim discumbemus priusquam ille huc veniat ad immolandum domino. Misit ergo et adduxit eum.

Erat autem rufus et pulcher aspectu decoraque facie. Et ait dominus: Surge et unge eum, ipse est enim. Tulit ergo samuel cornu olei et unxit eum in medio fratrum eius. Et directus est spiritus domini in david in die illa et in reliquum. Surgensque samuel abiit in ramatha. Spiritus autem domini recessit a saul, et exagitabat eum spiritus nequam a domino. Dixeruntque servi saul ad eum: Ecce spiritus dei malus exagitat te. Iubeat dominus noster, et servi tui qui coram te sunt, ut querant hominem scientem psallere cythara, ut quando te arripuerit spiritus domini malus psallat manu sua et levius feras. Et ait saul ad servos suos: Providete ergo mihi aliquem bene psallentem, et adducite eum ad me. Et respondens unus de pueris ait: Ecce vidi filium ysai bethleemitem scientem psallere, et fortissimum robore, et virum bellicosum, et prudentem in verbis, et virum pulchrum, et dominus est cum eo. Misit ergo saul nuntios ad ysai dicens: Mitte ad me david filium tuum qui est in pascuis. Tulitque ysai asinum plenum panibus et lagenam vini et hedum de capris unum, et misit per manum david filii sui sauli. Et venit david ad saul, et stetit coram eo. At ille dilexit eum nimis, et factus est eius armiger. Misitque saul ad ysai dicens: Stet david in conspectu meo, invenit enim gratiam in oculis meis. Igitur quandocumque spiritus dei malignus arripiebat saul, tollebat david cytharam et percutiebat manu sua, et refocillabatur saul et levius habebat; recedebat enim spiritus malus ab eo.

Congregantes vero philistiim agmina in prelium, convenerunt in sochoth iude, et castrametati sunt inter sochoth et azecha in finibus domim. Porro saul et viri israhel congregati venerunt in vallem therebinti, et direxerunt aciem ad pugnandum contra philistiim. Et philistiim stabant super montem ex parte hac, et israhel stabat super montem ex altera parte, vallisque erat inter eos. Et egressus est vir spurius de castris philistinorum nomine goliad de geth, altitudinis sex cubitorum et palmo, et cassis erea super caput eius, et lorica hamata induebatur. Porro pondus lorice eius quinque milia syclorum eris erat, et ocreas ereas habebat in cruribus, et clipeus ereus tegebat humeros eius. Hastile autem haste eius erat quasi liciatorium texentium; ipsum autem ferrum haste eius sexcentos syclos habebat ferri. Et armiger eius antecedebat eum. Stansque clamabat adversus phalangas israhel, et dicebat eis: Quare venistis parati ad prelium? Numquid non ego sum philisteus, et vos servi saul? Eligite ex vobis virum, et descendat ad singulare certamen. Si quiverit pugnare mecum et percusserit me, erimus vobis servi. Si autem ego prevaluero et percussero eum, vos servi eritis et servietis nobis. Et aiebat philisteus: Ego exprobravi agminibus israhel hodie. Date mihi virum, et ineat mecum singulare certamen. Audiens autem saul et omnes viri israhelite sermones philistei huiuscemodi, stupebant et metuebant nimis. David autem filius erat viri effratei de quo supra dictum est de bethleem iuda, cui nomen erat ysai, qui habebat octo filios, et erat vir in diebus saul senex et grandevus inter viros. Abierunt autem tres filii eius maiores post saul in prelium, et nomina trium filiorum eius qui perrexerant ad bellum eliab primogenitus, et secundus amminadap, tercius semmaa. David autem erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis saulem, abiit david et reversus est a saul ut pasceret gregem patris sui in bethleem. Procedebat vero philisteus mane et vespere, et stabat xl diebus. Dixit autem ysai ad david filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polente, et decem panes istos, et curre in castra ad fratres tuos. Et decem formellas casei has deferes ad tribunum, et fratres tuos visitabis si recte agant, et cum quibus ordinati sunt disce. Saul autem et illi et omnes filii israhel in valle therebinti pugnabant adversus philistiim. Surrexit itaque david mane, et commendavit gregem custodi, et onustus abiit sicut preceperat ei ysai. Et venit ad locum magala, et ad exercitum qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine. Direxerat enim aciem israhel. Sed et philistiim ex adverso fuerant preparati. Derelinquens ergo david vasa que attulerat sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, et interrogavit si omnia recte agerent erga fratres suos. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens goliad nomine philisteus de geth ex castris philistinorum. Et loquente eo hec eadem verba audivit david. Omnes autem israhelite cum vidissent virum, fugerunt a facie eius timentes eum valde. Et dixit unus quispiam de israhel: Num vidistis virum hunc qui ascendit? Ad exprobrandum enim israhel ascendit. Virum ergo qui percusserit eum ditabit rex divitiis magnis, et filiam suam dabit ei, et domum patris eius faciet absque tributo in israhel. Et ait david ad viros qui stabant secum dicens: Quid dabitur viro qui percusserit philisteum hunc, et tulerit obprobrium de israhel? Quis est enim hic philisteus incircumcisus qui exprobravit acies dei viventis? Respondit autem ei populus eundem sermonem dicens: Hec dabuntur viro qui percusserit eum. Quod cum audisset eliab frater eius maior loquente eo cum aliis, iratus est contra david et ait: Quare venisti, et quare reliquisti pauculas oves illas in deserto? Ego novi superbiam tuam et nequiciam cordis tui, quia ut videres prelium descendisti. Et dixit david: Quid feci? Numquid non verbum est? Et declinavit paululum ab eo ad alium, dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut et prius. Audita sunt autem verba que locutus est david, et annunciata in conspectu saul. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo; ego servus tuus vadam et pugnabo adversus philisteum. Et ait saul ad david: Non vales resistere philisteo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es; hic autem vir bellator ab adolescentia sua.

Dixitque david ad saul: Pascebat servus tuus patris sui gregem, et veniebat leo vel ursus, tollebatque arietem de medio gregis, et sequebar eos et percutiebam, eruebamque de ore eorum. Et illi consurgebant adversum me, et apprehendebam mentum eorum et suffocabam interficiebamque eos. Nam et leonem et ursum interfeci ego servus tuus. Erit igitur et philisteus iste incircumcisus quasi unus ex eis. Quia ausus est maledicere exercitum dei viventis. Dominus qui eruit me de manu leonis et de manu ursi, ipse liberabit me de manu philistei huius. Dixit autem saul ad david: Vade, et dominus tecum sit. Et induit david saul vestimentis suis, et imposuit galeam eream super caput eius, et vestivit eum lorica. Accinctus ergo david gladio eius super vestem suam, cepit temptare si armatus posset incedere. Non enim habebat consuetudinem. Dixitque david ad saul: Non possum sic incedere, quia nec usum habeo. Et deposuit ea, et tulit baculum suum quem semper habebat in manibus, et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, et misit eos in peram pastoralem quam habebat secum, et fundam manu tulit, et processit adversus philisteum. Ibat autem philisteus incedens et appropinquans adversum david, et armiger eius ante eum. Cumque inspexisset philisteus et vidisset david, despexit eum. Erat enim adolescens rufus et pulcher aspectu. Et dixit philisteus ad david: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit philisteus david in diis suis. Dixitque ad david: Veni ad me, et dabo carnes tuas volatilibus celi et bestiis terre. Dixit autem david ad philisteum: Tu venis ad me cum gladio et hasta et clipeo; ego autem venio ad te in nomine domini exercituum dei agminum israhel, quibus exprobrasti hodie. Et dabit te dominus in manu mea, et percutiam te, et auferam caput tuum a te. Et dabo cadavera philistiim hodie volatilibus celi et bestiis terre, ut sciat omnis terra quia est dominus deus in israhel, et noverit universa ecclesia quia non in gladio nec in hasta salvat dominus. Ipsius est enim bellum, et tradet vos in manus nostras. Cum ergo surrexisset philisteus et veniret et appropinquaret contra david, festinavit david et cucurrit ad pugnam ex adverso philistei. Et misit manum suam ad peram, tulitque unum lapidem, et funda iecit. Et circumducens percussit philisteum in fronte, et infixus est lapis in fronte eius, et cecidit in faciem suam super terram. Prevaluitque david adversus philisteum in funda et lapide, percussumque philisteum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu david, cucurrit et stetit super philisteum, et tulit gladium eius, et eduxit de vagina sua, et interfecit eum, preciditque caput eius. Videntes autem philistiim quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt. Et consurgentes viri israhel et iuda vociferati sunt, et persecuti sunt philisteos usque dum venirent in vallem, et usque dum venirent ad portas accaron. Cecideruntque vulnerati de philistiim in via sarim usque geth, et usque accaron. Et revertentes filii israhel postquam persecuti fuerant philisteos, invaserunt castra eorum. Assumens autem david caput philistei attulit illud in hierusalem; arma vero eius posuit in tabernaculo suo. Eo autem tempore quo videbat saul david egredientem contra philisteum, ait ad abner principem milicie: De qua stirpe descendit hic adolescens, abner? Dixitque abner: Vivit anima tua rex, si novi. Et ait rex: Interroga tu cuius filius sit puer. Cumque regressus esset david percusso philisteo, tulit eum abner et introduxit coram saul, caput philistei habentem in manu. Et ait saul ad eum: De qua progenie es, o adolescens? Dixitque david: Filius servi tui ysai bethleemite ego sum.

Et factum est cum complesset loqui ad saul, anima ionathe colligata est anime david, et dilexit eum ionathas quasi animam suam. Tulitque saul david in die illa, et non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui. Inierunt autem ionathas et david fedus; diligebat enim eum quasi animam suam. Nam expoliavit se ionathas tunica qua erat indutus, et dedit eam david, et reliqua vestimenta sua, usque ad gladium et arcum suum, et usque ad balteum. Egrediebatur quoque david ad omnia quecumque misisset eum saul, et prudenter se agebat. Posuitque eum saul super viros belli, et acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu servorum saul. Porro cum reverteretur percusso philisteo david, et ferret caput eius in hierusalem, egresse sunt mulieres de universis urbibus israhel cantantes chorosque ducentes in occursum saul regis in tympanis leticie et in sistris. Et precinebant mulieres ludentes atque dicentes: Percussit saul mille, et david decem milia. Iratus est autem saul nimis, et displicuit in oculis eius iste sermo. Dixitque: Dederunt david decem milia, et mihi dederunt mille. Quid ei super est nisi solum regnum? Non rectis ergo oculis saul aspiciebat david ex illa die et deinceps. Post diem autem alteram invasit spiritus dei malus saul, et prophetabat in medio domus sue. David autem psallebat manu sua sicut per singulos dies. Tenebatque saul lanceam, et misit eam putans quod configere posset david cum pariete. Et declinavit a facie eius secundo. Et timuit saul david, eo quod esset dominus cum eo, et a se recessisset. Amovit ergo eum saul a se, et fecit eum tribunum super mille viros. Et egrediebatur et intrabat in conspectu populi. In omnibus quoque viis suis david prudenter agebat, et dominus erat cum eo. Vidensque itaque saul quod prudens esset nimis, cepit cavere eum. Omnis autem israhel et iuda diligebat david; ipse enim egrediebatur et ingrediebatur ante eos. Dixit autem saul ad david: Ecce filia mea maior merob, ipsam dabo tibi uxorem. Tantummodo esto vir fortis, et preliare bella domini. Saul autem reputabat dicens: Non sit manus mea in eo, sed sit super eum manus philistinorum. Ait autem david ad saul: Quis ego sum aut que est vita mea, aut cognatio mea in israhel, ut fiam gener regis?

Factum est autem tempus cum deberet dari merob filia saul david, data est hadriel molatite uxor. Dilexit autem michol filia saul altera david, et nunciatum est saul, et placuit ei. Dixitque saul: Dabo eam illi ut fiat ei in scandalum, et sit super eum manus philistinorum. Dixit ergo saul ad david: In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mandavit saul servis suis: Loquimini ad david clam dicentes: Ecce places regi, et omnes servi eius diligunt te; nunc ergo esto gener regis. Et locuti sunt servi saul in auribus david omnia verba hec. Et ait david: Num parum vobis videtur generum esse regis? Ego autem sum vir pauper et tenuis. Et renunciaverunt regi dicentes: Huiuscemodi verba locutus est david. Dixit autem saul: Sic loquimini ad david: Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantum centum preputia philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro saul cogitabat tradere david in manibus philistinorum. Cumque renunciassent servi eius david verba que dixerat saul, placuit sermo in oculis david ut fieret gener regis. Et post dies paucos surgens david abiit cum viris qui cum eo erant, et percussit ex philistiim ducentos viros, et attulit preputia eorum, et annumeravit ea regi, ut esset gener regis. Dedit itaque ei saul michol filiam suam uxorem. Et vidit saul et intellexit quia dominus esset cum david. Michol autem filia saul diligebat eum. Et saul magis cepit timere david. Factusque est saul inimicus david cunctis diebus. Et egressi sunt principes philistinorum. A principio autem egressionis eorum prudentius se agebat david quam omnes servi saul, et celebre factum est nomen eius nimis. Locutus est autem saul ad ionathan filium suum, et ad omnes servos suos ut occiderent david. Porro ionathas filius saul diligebat david valde. Et indicavit ionathas david dicens: Querit pater meus saul occidere te. Quapropter observa te mane, et manebis clam et absconderis. Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum in agro ubicumque fuerit, et ego loquar de te ad patrem meum.

et quodcumque videro nunciabo tibi. Locutus est ergo ionathas de david bona ad saul patrem suum dixitque ad eum. Ne pecces rex in servum tuum david quia non peccavit tibi et opera eius bona sunt tibi valde. Posuit animam suam in manu sua et percussit philisteum et fecit dominus salutem magnam universo israeli. Vidisti et letatus es. Quare ergo peccas in sanguine innocentem interficiens david qui est absque culpa? Quod cum audisset saul placatus voce ionathe iuravit. Vivit dominus quia non occidetur. Vocavit itaque ionathas david et indicavit ei omnia verba hec. Et introduxit ionathas david ad saul et fuit ante eum sicut fuerat heri et nudius tertius.

Motum est autem rursum bellum et egressus david pugnabat adversum philisteum. Percussitque eos plaga magna et fugerunt a facie eius. Et factus est spiritus domini malus in saul. Sedebat autem in domo sua et tenebat lanceam. Porro david psallebat in manu sua. Nisusque est saul configere lancea david in pariete. Et declinavit david a facie saul. Lancea autem casso vulnere perlata est in parietem. Et david fugit et salvatus est nocte illa. Misit ergo saul satellites suos nocte in domum david ut custodirent eum et interficeretur mane. Quod cum annunciasset david michol uxor sua dicens: Nisi salvaveris te nocte hac cras morieris. Deposuit eum per fenestram. Porro ille aufugit atque salvatus est. Tulit autem michol statuam et posuit eam super lectum. Et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius. Et operuit eam vestimentis. Misit autem saul apparitores qui caperent david. Et responsum est quod egrotaret. Rursumque misit saul nuncios ut viderent david dicens. Afferte eum ad me in lecto ut occidatur. Cumque venissent nuncii inventum est simulachrum super lectum. Et pelles caprarum ad caput eius. Dixitque saul ad michol. Quare sic illusisti michi et dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit michol ad saul. Quia ipse locutus est michi. Dimitte me, alioquin interficiam te. David autem fugiens salvatus est, et venit ad samuel in ramatha et nunciavit ei omnia que fecerat sibi saul. Et abierunt ipse et samuel et morati sunt in naioth. Nunciatum est autem saul a dicentibus: Ecce david in naioth in rama. Misit ergo saul lictores ut caperent david. Qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium et samuel stantem super eos, factus est etiam in illis spiritus domini et prophetare ceperunt etiam ipsi. Quod cum nunciatum esset sauli, misit alios nuncios. Prophetaverunt autem et illi. Et rursum saul misit tercios nuncios, qui et ipsi prophetaverunt. Et iratus iracundia saul abiit etiam ipse in ramatha. Et venit usque ad cisternam magnam que est in socoth. Interrogavit et dixit. In quo loco sunt samuel et david? Dictumque est ei. Ecce in naioth sunt in ramatha. Et abiit in naioth in ramatha. Et factus est etiam super eum spiritus domini. Et ambulabat ingrediens et prophetabat usque dum veniret in naioth in rama. Et expoliavit se etiam vestimentis suis et prophetavit cum ceteris coram samuel. Et cecinit nudus tota die illa et nocte. Unde et exivit proverbium. Num et saul inter prophetas?

Fugit autem david de naioth que est in rama, veniensque locutus est coram ionathan. Quid feci? Que est iniquitas mea et quod peccatum meum in patrem tuum quia querit animam meam? Qui dixit ei. Absit a te, non morieris. Neque enim faciet pater meus quicquam grande vel parvum, nisi prius indicaverit michi. Hunc ergo celavit me sermonem pater meus tantummodo? Nequaquam erit istud. Et iuravit rursum david. Et ille ait. Scit procul dubio pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis et dicet. Nesciat hoc ionathas, ne forte tristetur. Quin immo vivit dominus et vivit anima tua. Quia uno tantum ut ita dicam gradu ego morsque dividimur. Et ait ionathas ad david. Quodcumque dixerit michi anima tua faciam tibi. Dixit autem david ad ionathan. Ecce kalende sunt crastino, et ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum. Dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vesperam diei tercie. Si respiciens requisierit me pater tuus respondebis ei. Rogavit me david ut iret celeriter in bethleem civitatem suam, quia victime sollempnes ibi sunt universis contribulibus suis. Si dixerit bene, pax erit servo tuo. Sin autem fuerit iratus, scito quia completa est malicia eius. Fac ergo misericordiam in servum tuum, quia federe domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est in me aliqua iniquitas tu interfice me, et ad patrem tuum ne introducas me. Et ait ionathas. Absit hoc a te. Neque enim fieri potest ut si certe cognovero completam esse patris mei maliciam contra te, non annunciem tibi. Respondique david ad ionathan. Quis renunciabit michi si quid forte responderit tibi pater tuus dure de me? Et ait ionathas ad david. Veni et egrediamur in agrum. Cumque exissent in agrum ambo, ait ionathas ad david. Domine deus israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie et aliquid boni fuerit super david, et non statim misero ad te et notum tibi fecero, hec faciat dominus ionathan et hec augeat. Si autem perseveraverit patris mei malicia adversum te, revelabo aurem tuam et dimittam te ut vadas in pace, et sit dominus tecum sicut fuit cum patre meo. Et si vixero, facies michi misericordiam domini. Si vero mortuus fuero non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum. Quando eradicaverit dominus inimicos david unumquemque de terra, auferat ionathas de domo sua, et requirat dominus de manu inimicorum david.

Pepigit ergo ionathas fedus cum domo david. Et addidit ionathas deierare david eo quod diligeret illum. Sicut animam enim suam, ita diligebat eum. Dixitque ad eum ionathas. Cras kalende sunt et requireris. Requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus et venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, et sedebis iuxta lapidem cui nomen est ezel. Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, et iaciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque et puerum dicens ei. Vade et affer michi sagittas. Si dixero puero: Ecce sagitte intra te sunt, tolle eas, tu veni ad me quia pax tibi est et nichil mali est, vivit dominus. Si autem sic locutus fuero: Ecce sagitte ultra te sunt, vade quia dimisit te dominus. De verbo autem quod locuti sumus ego et tu, sit dominus inter me et te usque in sempiternum. Absconditus est ergo david in agro. Et venerunt kalende, et sedit rex ad comedendum panem. Cumque sedisset rex super cathedram suam secundum consuetudinem que erat iuxta parietem, surrexit ionathas et sedit abner ex latere saul. Vacuusque apparuit locus david. Et non est locutus saul quicquam in die illa. Cogitabat enim quod forte evenisset ei ut non esset mundus nec purificatus. Cumque illuxisset dies secunda post kalendas rursum apparuit vacuus locus david. Dixitque saul ad ionathan filium suum. Cur non venit filius ysai nec heri nec hodie ad vescendum? Et respondit ionathas sauli. Rogavit me obnixe ut iret in bethleem et ait. Dimitte me quoniam sacrificium sollempne est in civitate. Unus de fratribus accersivit me. Nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis vadam cito et videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis. Iratus autem saul adversum ionathan dixit ei. Fili mulieris ultro virum rapientis, numquid ignoro quia diligis filium ysai in confusionem tuam et in confusionem ignominiose matris tue? Omnibus enim diebus quibus filius ysai vixerit super terram non stabilieris tu neque regnum tuum. Itaque iam nunc mitte et adduc eum ad me, quia filius mortis est. Respondens autem ionathas sauli patri suo ait. Quare moritur? Quid fecit? Et arripuit saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit ionathas quod diffinitum esset a patre suo ut interficeret david. Surrexit ergo ionathas a mensa in ira furoris, et non comedit in die kalendarum secunda panem. Contristatus est enim super david, eo quod confudisset eum pater suus. Cumque illuxisset mane, venit ionathas in agrum iuxta placitum david, et puer parvulus cum eo. Et ait ad puerum suum. Vade et affer michi sagittas quas iacio. Cumque puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum. Venit itaque puer ad locum iaculi quod miserat ionathas, et clamavit ionathas post tergum pueri et ait. Ecce ibi sagitta porro ultra te est. Clamavitque iterum ionathas post tergum pueri dicens. Festina velociter ne steteris. Collegit autem puer ionathe sagittas et attulit ad dominum suum, et quid ageretur penitus ignorabat. Tantum enim ionathas et david rem noverant. Dedit ergo ionathas arma sua puero et dixit ei. Vade defer in civitatem. Cumque abisset puer, surrexit david de loco qui vergebat ad austrum, et cadens pronus in terram adoravit tercio. Et osculantes alterutrum fleverunt pariter. David autem amplius. Dixit ergo ionathas ad david. Vade in pace. Quecumque iuravimus ambo in nomine domini dicentes, dominus sit inter me et te, et inter semen meum et semen tuum usque in sempiternum. Et surrexit david et abiit. Sed et ionathas ingressus est civitatem.

Venit autem david in nobe ad achimelech sacerdotem. Et obstupuit achimelech eo quod venisset david. Et dixit ei. Quare tu solus et nullus est tecum? Et ait david ad achimelech sacerdotem. Rex precepit michi sermonem et dixit. Nemo sciat rem propter quam a me missus es, et cuiusmodi tibi precepta dederim. Nam et pueris condixi in illum et illum locum. Nunc ergo si quid habes ad manum vel quinque panes da michi, aut quicquid inveneris. Et respondens sacerdos david ait ei. Non habeo panes laicos ad manum, sed tantum panem sanctum. Si mundi sunt pueri maxime a mulieribus. Et respondit david sacerdoti et dixit ei. Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri et nudiustercius quando egrediebamur, et vasa puerorum fuerunt sancta. Porro via hec polluta est, sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis qui sublati fuerant a facie domini, ut ponerentur panes calidi. Erat autem ibi vir quidam de servis saul in die illa intus in tabernaculo domini, et nomen eius doech ydumeus, potentissimus pastorum saul. Dixit autem david ad achimelech. Si habes hic ad manum hastam aut gladium, quia gladium meum et arma mea non tuli mecum. Sermo enim regis urgebat. Et dixit sacerdos. Gladius goliad philistei quem percussisti in valle therebinti est involutus pallio post ephod. Si istum vis tollere, tolle, neque enim alius hic absque eo. Et ait david. Non est huic alter similis. Da michi eum. Surrexit itaque david et fugit a facie saul, et venit ad achis regem geth. Dixeruntque servi achis cum vidissent david. Numquid non iste est david rex terre? Nonne huic cantabant per choros dicentes. Percussit saul mille, et david decem milia? Posuit autem david sermones istos in corde suo, et extimuit valde a facie achis regis geth. Et inmutavit os suum coram eis. Et collabebatur inter manus eorum. Et impingebat in ostia porte, defluebantque salive eius in barbam. Et ait achis ad servos suos. Vidistis hominem insanum. Quare adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi quod introduxistis istum ut fureret me presente? Dimittite illum hinc, et ne ingrediatur domum meam. Abiit ergo inde david et fugit in speluncam odolla. Quod cum audissent fratres eius et omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti et oppressi ere alieno et amaro animo. Et factus est eorum princeps. Fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. Et profectus est david inde in masphat que est moab. Et dixit ad regem moab. Maneat oro pater meus et mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat michi deus. Et reliquit eos ante faciem regis moab. Manseruntque apud eum cunctis diebus quibus david fuerat in presidio.

xxx.

Dixitque gad propheta ad david. Noli manere in presidio. Proficiscere et vade in terram iuda. Et profectus est david, et venit in saltum areth. Et audivit saul quod apparuisset david et viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in gabaa et esset in nemore quod est in rama, hastam manu tenens, cunctique servi eius circumstarent eum, ait ad servos suos qui assistebant ei. Audite filii iemini. Numquid omnibus vobis dabit filius ysai agros et vineas, et universos vos faciet tribunos et centuriones, quia coniurastis omnes adversum me, et non est qui michi renunciet, maxime cum et filius meus iniverit fedus cum filio ysai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annunciet michi eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me insidiatorem michi usque hodie. Respondens autem doech ydumeus qui assistebat et erat primus inter servos saul. Vidi inquit filium ysai in nobe apud achimelech filium achitob sacerdotem, qui consuluit pro eo dominum, et cibaria dedit ei, sed et gladium goliad philistei dedit ei. Misit ergo rex saul ad accersiendum achimelech filium achitob sacerdotem, et omnem domum patris eius, sacerdotum qui erant in nobe. Qui venerunt universi ad regem. Et ait saul ad achimelech. Audi fili achitob. Qui respondit. Presto sum domine. Dixitque ad eum saul. Quare coniurastis adversum me tu et filius ysai, et dedisti ei panes et gladium, et consuluisti pro eo dominum ut consurgeret adversum me insidiator usque hodie permanens? Respondensque achimelech regi ait. Et quis in omnibus servis tuis sicut david fidelis, et gener regis et pergens ad imperium tuum, et gloriosus in domo tua? Num hodie cepi consulere pro eo dominum? Absit hoc a me. Non suspicetur rex adversum servum suum rem huiuscemodi, in universa domo patris mei. Non enim scivit servus tuus quicquam super hoc negocio vel modicum vel grande. Dixitque rex saul. Morte morieris achimelech, tu et omnis domus patris tui. Et ait rex emissariis qui

68.

circumstabant eum. Convertimini et interficite sacerdotes domini. Nam manus eorum cum David est; scientes quod fugisset et non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes domini. Et ait rex ad doec. Convertere tu, et irrue in sacerdotes domini. Conversusque doec ydumeus irruit in sacerdotes et trucidavit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres, parvulos et lactentes, bovem et asinum, et ovem in ore gladii. Evadens autem unus filius achimelech filii achitob, cuius nomen erat abiathar, fugit ad David, et annuntiavit ei quod occidisset saul sacerdotes domini. Et ait David ad abiathar. Sciebam in die illa quod cum ibi esset doec ydumeus, procul dubio annuntiaret saul. Ego sum reus omnium animarum domus patris tui. Mane mecum, ne timeas. Si quis quesierit animam tuam, querat et animam meam, mecumque servaberis. Et annuntiaverunt David dicentes. Ecce philistiim oppugnant ceila, et diripiunt areas.

Consuluit ergo David dominum dicens. Num vadam et percutiam philisteos istos? Et ait dominus ad David. Vade et percuties philisteos, et salvabis ceila. Et dixerunt viri qui erant cum David ad eum. Ecce nos hic in iudea consistentes timemus, quanto magis si ierimus in ceila adversus agmina philistinorum? Rursum David consuluit dominum. Qui respondens ait. Surge et vade in ceila. Ego enim tradam philisteos in manu tua. Abiit ergo David et viri eius in ceila, et pugnavit adversum philisteos, et abegit iumenta eorum, et percussit eos plaga magna, et salvavit David habitatores ceile. Porro eo tempore quo fugerat abiathar filius achimelech ad David in ceila, ephod secum habens descenderat. Nuntiatum est autem saul quod David venisset in ceila. Et ait saul. Tradidit eum dominus in manus meas. Conclususque est introgressus urbem, in qua porte et sere sunt. Et precepit saul omni populo ad pugnam descendere in ceila, et obsidere David et viros eius. Quod cum rescisset David quia prepararet ei saul insidias, dixit ad abiathar sacerdotem. Applica ephod. Et ait David. Domine deus israel, audivit famam servus tuus quod disponat saul venire ad ceila, ut evertat urbem propter me. Si tradent me viri ceile in manus eius? Et si descendet saul sicut audivit servus tuus? Domine deus israel indica servo tuo. Et ait dominus. Descendet. Dixitque rursum David. Si tradent me viri ceile et viros qui mecum sunt in manus saul? Dixitque dominus. Tradent. Surrexit ergo David et viri eius quasi sexcenti, et egressi de ceila, huc atque illuc vagabantur incerti. Nuntiatumque est saul quod fugisset David et salvatus esset, quam ob rem dissimulavit exire. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis ziph in monte opaco. Querebat tamen eum saul cunctis diebus, et non tradidit eum dominus in manus eius. Et vidit David quod egressus esset saul ut quereret animam eius. Porro David erat in deserto ziph in silva. Et surrexit ionathas filius saul et abiit ad David in silva, et confortavit manus eius in deo. Dixitque ei. Ne timeas. Neque enim inveniet te manus saul patris mei, et tu regnabis super israel, et ego ero tibi secundus. Sed et saul pater meus scit hoc. Percussit ergo uterque fedus coram domino. Mansitque David in silva, ionathas autem reversus est in domum suam. Ascenderunt autem ziphei ad saul in gabaa dicentes. Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis in silva in colle achile, que est ad dexteram deserti? Nunc ergo sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende. Nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis. Dixitque saul. Benedicti vos domino, quia doluistis vicem meam. Abite ergo et diligentius preparate et curiosius agite, et considerate ubi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi. Recogitat enim de me quod callide insidier ei. Considerate et videte omnia latibula eius in quibus absconditur, et revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. Quod si etiam se abstruserit in terram, perscrutabor eum in cunctis milibus iuda. At illi surgentes abierunt in ziph ante saul. David autem et viri eius erant in deserto maon in campestribus ad dexteram hiesimuth. Iuit ergo saul et socii eius ad querendum eum. Et nuntiatum est David. Statimque descendit ad petram, et versabatur in deserto maon. Quod cum audisset saul persecutus est David in deserto maon. Et ibat saul ad latus montis ex parte una. David autem et viri eius erant in latere montis ex parte altera. Porro David desperabat se posse evadere a facie saul. Itaque saul et viri eius in modum corone cingebant David et viros eius ut caperent eos. Et nuntius venit ad saul dicens. Festina et veni, quia infuderunt se philistei super terram. Reversus est ergo saul desistens persequi David, et perrexit in occursum philistinorum. Et fugerunt philistiim. Propter hoc vocaverunt locum illum petram dividentem. Ascendit ergo David inde, et habitavit in locis tutissimis engaddi. Assumens ergo saul tria milia virorum electorum ex omni israel, perrexit ad investigandum David et viros eius, etiam super abruptissimas petras que solis ibicibus pervie sunt. Et venit ad caulas ovium que se offerebant vianti. Eratque ibi spelunca, quam ingressus est saul ut purgaret ventrem. Porro David et viri eius in interiori parte spelunce latebant. Et dixerunt servi David ad eum. Ecce dies de qua locutus est dominus ad te. Ego tradam tibi inimicum tuum ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David et precidit oram clamidis saul silenter. Post hec percussit cor suum David eo quod abscidisset oram clamidis saul. Dixitque ad viros suos. Propitius michi sit dominus ne faciam hanc rem domino meo christo domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus domini est. Vivit dominus quia nisi dominus percusserit eum, aut dies eius venerit ut moriatur, aut descendens in prelium perierit, propitius michi sit dominus ut non mittam manum meam in christum domini. Et confregit David viros suos sermonibus, et non permisit eos ut consurgerent in saul. Porro saul surgens de spelunca pergebat cepto itinere. Surrexit autem et David post eum. Et egressus de spelunca clamavit post tergum saul dicens. Domine mi rex. Et respexit saul post se. Et inclinans se David pronus in terram adoravit, dixitque ad saul. Quare audis verba hominum loquentium, David querit malum adversum te? Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te dominus in manu mea in spelunca, et cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim. Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus domini est. Quin potius pater mi vide et cognosce oram clamidis tue. Nolui extendere manum tuam in te. Animadverte et vide quia non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te. Tu autem insidiaris anime mee, ut auferas eam. Iudicet dominus inter me et te, et ulciscatur me dominus ex te. Manus autem mea non sit in te. Sicut et in proverbio antiquo dicitur. Ab impiis egredietur impietas. Manus ergo mea non sit in te. Quem persequeris rex israel? quem persequeris? Canem mortuum persequeris, et pulicem unum. Sit dominus iudex inter me et te, et videat et iudicet causam meam, et eruat me de manu tua. Cum autem complesset David loquens sermones huiusmodi ad saul, dixit saul. Numquid vox tua hec est fili mi David? Et elevavit saul vocem suam et flevit, dixitque ad David. Iustior tu es quam ego. Tu enim tribuisti michi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti michi hodie que feceris michi bona, quomodo tradiderit me dominus in manum tuam et non occideris me. Quis enim cum invenerit inimicum suum dimittet eum in via bona? Sed dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod operatus es in me. Et nunc scio quia certissime regnaturus sis, et habiturus in manu tua regnum israel. Iura michi in domino ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et iuravit David sauli. Abiit ergo saul in domum suam, et David et viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

Mortuus est autem samuel, et congregatus est universus israel et planxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in ramatha. Consurgensque David descendit in desertum pharan. Erat autem vir quispiam in solitudine maon, et possessio eius in carmelo, et homo ille magnus nimis. Erantque ei oves tria milia, et mille capre. Et accidit ut tonderetur grex eius in carmelo. Nomen autem viri illius nabal, et nomen uxoris eius abigail. Eratque mulier illa prudentissima et speciosa. Porro vir eius durus et pessimus et malitiosus. Erat autem de genere caleph. Cum ergo audisset David in deserto quod tonderet nabal gregem suum, misit decem iuvenes et dixit eis. Ascendite in carmelum, et venietis ad nabal, et salutabitis eum ex nomine meo pacifice, et dicetis. Sit fratribus meis et tibi pax, et domui tue, et omnibus quecumque habes sit pax. Ex multis annis salvos facientes tuos et omnia tua. Audivi quod tonderent pastores tui oves qui erant nobiscum in deserto. Numquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit eis quicquam de grege omni tempore quo fuerunt nobiscum in carmelo. Interroga pueros tuos et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis. In die enim bona venimus. Quodcumque invenerit manus tua da servis tuis et filio tuo David. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad nabal omnia verba hec ex nomine David et siluerunt. Respondens autem nabal pueris David ait. Quis est David, et quis est filius ysai? Hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos et aquas meas et carnes pecorum meorum que occidi tonsoribus meis, et dabo viris quos nescio unde sint? Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, et reversi venerunt et nuntiaverunt ei omnia verba nabal que dixerat. Et ait David pueris suis. Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis. Accinctusque est et David ense suo, et secuti sunt David quasi quadringenti viri. Porro ducenti remanserunt ad sarcinas. Abigail autem uxori nabal nuntiavit unus de pueris dicens. Ecce misit David de deserto ut benediceret domino nostro, et aversatus est eos. Homines isti boni satis fuerunt nobis, et non molesti, nec quicquam aliquando periit omni tempore quo fuimus conversati cum eis in deserto. Pro muro erant nobis tam in nocte quam in die omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges. Quam ob rem considera et recogita quid facias, quoniam completa est malitia adversus virum tuum et adversus domum tuam. Et ipse filius est belial, ita ut nemo possit ei loqui. Festinavit ergo abigail et tulit ducentos panes, et duos utres vini, et quinque arietes coctos, et tulit quinque sata polente, et centum ligaturas uve passe, et ducentas massas caricarum, et imposuit super asinos. Dixitque pueris suis. Precedite me. Ecce ego post tergum sequar vos. Viro autem suo nabal non indicavit. Cum ergo ascendisset asinum et descenderet ad radices montis, David et viri eius descendebant in occursum eius. Quibus et illa occurrit. Et ait David. Vere frustra servavi omnia que huius erant in deserto, et non periit quicquam ex his que ad eum pertinebant, et reddidit michi malum pro bono. Hec faciat deus inimicis David et hec addat, si reliquero de omnibus que ad eum pertinent usque mane mingentem ad parietem. Cum autem vidisset abigail David, festinavit et descendit de asino, et procidit coram David super faciem suam, et adoravit super terram, et cecidit ad pedes eius et dixit. In me sit domine mi hec iniquitas. Loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis, et audi verba famule tue. Ne ponat obsecro dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum nabal, quia secundum nomen suum stultus est, et est stultitia cum eo. Ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos domine mi quos misisti. Nunc ergo domine mi vivit dominus et vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, et salvavit manum tuam tibi. Et nunc fiant sicut nabal inimici tui, et qui querunt domino meo malum. Quapropter suscipe benedictionem hanc quam attulit ancilla tua tibi domino meo, et da pueris tuis qui sequuntur te dominum meum. Aufer iniquitatem famule tue. Faciens enim faciet dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prelia domini domine mi tu preliaris. Malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vite tue. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te et querens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium apud dominum deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur quasi in impetu et circulo funde. Cum ergo fecerit tibi dominus domino meo omnia que locutus est bona de te, et constituerit te ducem super israel, non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis domino meo quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris. Et cum benefecerit dominus domino meo, recordaberis ancille tue, et tu benefacies ei. Et ait David ad abigail. Benedictus dominus deus israel qui misit te hodie in occursum meum, et benedictum eloquium tuum, et benedicta tu que prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem et ulciscerer me manu mea. Alioquin vivit dominus deus israel qui prohibuit me ne malum facerem tibi, nisi cito venisses in occursum michi, non remansisset de nabal usque ad lucem matutinam mingens ad parietem. Suscepit ergo David de manu eius omnia que attulerat ei. Dixitque ei. Vade pacifice in domum tuam. Ecce audivi vocem tuam, et honoravi faciem tuam. Venit autem abigail ad nabal. Et ecce erat ei convivium in domo eius quasi convivium regis, et cor nabal iocundum. Erat enim ebrius nimis. Et non indicavit ei verbum pusillum vel grande usque mane. Diluculo autem cum digessisset vinum nabal, indicavit ei uxor sua verba hec, et emortuum est cor eius intrinsecus, et factum est quasi lapis. Cumque pertransissent decem dies, percussit dominus nabal et mortuus est. Quod cum audisset David mortuum nabal ait. Benedictus dominus qui iudicavit causam

Molobrium mei de manu nabal. & seruum suum custodiuit a malo
& maliciam nabal reddidit dominus in caput eius. Misit
ergo dd & locutus est ad abigail ut sumeret eam sibi in uxorem.
Et uenerunt pueri dd ad abigail in carmelum & locuti sunt ad eam dicen
tes. Dauid misit nos ad te ut accipiat te sibi in uxorem. Que con
surgens adorauit prona in terram & ait. Ecce famula tua sit in an
cillam ut lauet pedes seruorum domini mei. Et festinauit & sur
rexit abigail & ascendit super asinum. & quinque puelle ierunt se
cum pedissequę eius. & secuta est nuncios dd. & facta est illi uxor.
Sed & achinoem accepit dd de iezrahel. & fuit utraque uxor eius.
Saul autem dedit michol filiam suam uxorem dd falti filio lais
qui erat de gallim. Et uenerunt ziphei ad saul in gabaa dicentes.
Ecce dd absconditus est in colle achile. que est ex aduerso solitu
dinis. Et surrexit saul & descendit in desertum ziph. & cum
eo tria milia uirorum de electis israel. ut quereret dd in deserto ziph.
Et castrametatus est saul in gabaa achile que est ex aduerso so
litudinis in uia. Dauid autem habitabat in deserto. Videns autem quod
uenisset saul post se in desertum. misit exploratores & didicit
quod uenisset certissime. Et surrexit dd clam. & uenit ad locum
ubi erat saul. Cumque uidisset locum in quo dormiebat saul. &
abner princeps milicie eius. & saulem dormientem in tentorio. &
reliquum uulgus per circuitum eius. ait dd ad achimelech etheum
& ad abisay filium saruię fratrem ioab dicens. Quis descendet
mecum ad saul in castra. Dixitque abisay. Ego descendam tecum.
Venerunt ergo dd & abisay ad populum nocte & inuenerunt saulem ia
centem & dormientem in tentorio. & hastam fixam in terram
ad caput eius. abner autem & populum dormientes in circuitu eius. Dixitque
abisay ad dd. Conclusit deus hodie inimicum tuum in manus
tuas. Nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel. & secundo opus
non erit. Et dixit dd ad abisay. Ne interficias eum. Quis enim
extendet manum suam in xpm domini & innocens erit.
Et dixit dd. Viuit dominus quia nisi dominus percusserit eum. aut dies
eius uenerit ut moriatur. aut in prelio descendens perierit. propicius mihi
sit dominus ne extendam manum meam in xpm domini. Nunc ergo
tolle hastam que est ad caput eius. & sciphum aque & abeamus.
Tulit ergo dd hastam & sciphum aque qui erat ad caput saulis &
abierunt. Et non erat quisquam qui uideret & intelligeret &
uigilaret sed omnes dormiebant quia sopor domini irruerat
super eos. Cumque transisset dd ex aduerso. & stetisset in uerti
ce montis de longe. & esset grande interuallum inter eos. clama
uit dauid ad populum & ad abner filium ner dicens. Nonne re
spondebis abner. Et respondens abner ait. Quis es tu
qui clamas & inquietas regem. Et ait dd ad abner. Numquid
non uir tu es. Et quis alius similis tui in israel. Quare ergo non
custodisti dominum tuum regem. Ingressus est enim unus de
turba. ut interficeret regem dominum tuum. Non est hoc bonum quod
fecisti. Viuit dominus quia filii mortis estis uos. qui non custo
distis dominum uestrum xpm domini. Nunc ergo uide ubi sit hasta
regis. & ubi sciphus aque qui erat ad caput eius. Cognouit autem
saul uocem dd & dixit. Num uox tua hec est fili mi dauid.
Et ait dd. Vox mea domine mi rex. Et ait. Quam ob causam
persequitur dominus meus seruum suum. Quid feci. Aut quod
est in manu mea malum. Nunc ergo audi oro domine mi rex
uerba serui tui. Si dominus incitat te aduersum me. odoretur
sacrificium. Si autem filii hominum maledicti sunt in conspectu domini
qui eiecerunt me hodie ut non habitem in hereditate domini di
centes uade serui diis alienis. Et nunc non effundatur sanguis meus
in terra coram domino. quia egressus est rex israel ut querat pulicem
unum. sicut persequitur perdix in montibus. Et ait saul. Peccaui. re
uertere fili mi dauid. Nequaquam enim ultra male faciam tibi. eo quod
preciosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie. Apparet quod
stulte egerim. & ignorauerim multa nimis. Et respondens
dd ait. Ecce hasta regis. transeat unus de pueris & tollat
eam. Dominus autem retribuet unicuique secundum iusticiam suam & fidem.
Tradidit enim te dominus in manu mea. & nolui leuare manum
meam in xpm domini. Et sicut magnificata est anima tua hodie in
oculis meis. sic magnificetur anima mea in oculis domini. & libe
ret me de omni angustia. Ait ergo saul ad dd. Benedictus tu
fili mi dd. Et quidem faciens facies. & potens poteris. Abiit
autem dd in uiam suam. & saul reuersus est in locum suum.

Et ait dauid in corde suo. Aliquando incidam uno die in manus
saul. Nonne melius est ut fugiam & saluer in terra philistinorum. ut
desperet saul. cesset que me querere in cunctis finibus israel.
Fugiam ergo manus eius. Et surrexit dd & abiit ipse & sexcen
ti uiri cum eo. ad achis filium maoch regem geth. & habitauit
dd cum achis in geth. & uiri eius & domus eius. & due uxores
eius achinoem iezrahelites. & abigail uxor nabal carmeli.
Et nunciatum est saul quod fugisset dd in geth. & non addi
dit ultra querere eum. Dixit autem dd ad achis. Si inueni
gratiam in oculis tuis. detur michi locus in una urbium regionis hu
ius ut habitem ibi. Cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis
tecum. Dedit itaque ei achis in die illa siceleg. Propter quam
causam facta est siceleg regum iuda usque in diem hanc. Fuit autem
numerus dierum quibus habitauit dd in regione philistinorum. iiii
mensium. Et ascendit dd & uiri eius. & agebant predas de iessuri.
& de gedri. & de amalechitis. Hi enim pagi habitabantur in
terra antiquitus euntibus sur usque ad terram egypti. Et percutiebat
dd omnem terram. nec relinquebat uiuentem uirum ac mulierem. Tol
lensque oues & boues & asinos & camelos reuertebatur & ue
niebat ad achis. Dicebat autem ei achis. In quem irruisti hodie.
Respondebat dd. Contra meridiem iude. & contra meridiem
hieramel. & contra meridiem ceni. Virum & mulierem non uiuifi
cabat dd nec adducebat in geth dicens. ne forte loquantur aduersum
me. Hoc fecit dd & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus
habitauit in regione philistinorum. Credidit ergo ei achis dicens.
Multa mala operatus est contra populum suum israel. erit ergo mihi seruus
sempiternus.

Factum est autem in diebus illis congregauerunt philistiim agmina sua
ut prepararentur ad bellum contra israel. Dixitque achis ad dd.
Sciens nunc scito quia mecum egredieris in castris tu. & uiri tui.
Dixitque dd ad achis. Nunc scies que facturus est seruus tuus.
Et ait achis ad dd. Et ego custodem capitis mei ponam te
cunctis diebus. Samuel autem mortuus est. planxitque eum omnis
israel. & sepelierunt eum in ramatha in urbe sua. & saul abstu
lit magos & ariolos de terra. Congregatique sunt philistiim
& uenerunt & castrametati sunt in sunam. Congregauit
autem & saul uniuersum israel. & uenit in gelboe. Et uidit saul
castra philistiim & timuit. & expauit cor eius nimis. Consulu
itque dominum & non respondit ei. neque per somnia neque per sacerdo
tes. neque per prophetas. Dixitque saul seruis suis. Querite mihi
mulierem habentem phitonem. & uadam ad eam & sciscitabor
per illam. Et dixerunt serui eius ad eum. Est mulier habens phito
nem in endor. Mutauit ergo habitum suum. uestitusque aliis uestimen
tis. & abiit ipse & duo uiri cum eo. Veneruntque ad mulierem nocte &
ait. Diuina michi in phitone. & suscita michi quem dixero tibi. Et ait
mulier ad eum. Ecce tu nosti quanta fecerit saul. & quomodo
eraserit magos & ariolos de terra. Quare insidiaris anime mee
ut occidar. Et iurauit ei saul in domino dicens. Viuit dominus
quia non eueniet tibi quicquam mali propter hanc rem. Dixitque ei mulier.
Quem suscitabo tibi. Qui ait. Samuelem suscita michi. Cum autem
uidisset mulier samuelem. exclamauit uoce magna & dixit ad
saul. Quare imposuisti michi. Tu es enim saul. Dixitque ei rex.
Noli timere. Quid uidisti. Et ait mulier ad saul. Deos
uidi ascendentes de terra. Dixitque ei. Qualis est forma eius.
Que ait. Vir senex ascendit. & ipse amictus est pallio. Et intel
lexit saul quod samuel esset. & inclinauit se super faciem suam in
terra. & adorauit. Dixit autem samuel ad saul. Quare inquietasti
me ut suscitarer. Et ait saul. Coartor nimis. Siquidem
philistiim pugnant aduersum me. & deus recessit a me. & exau
dire me noluit neque in manu prophetarum neque per somnia. Voca
ui ergo te ut ostenderes michi quid faciam. Et ait samuel. Quid inter
rogas me cum dominus recesserit a te. & transierit ad emulum
tuum. Faciet enim tibi dominus sicut locutus est in manu mea. & scindet
regnum de manu tua. & dabit illud proximo tuo dd. quia non
obedisti uoci domini. neque fecisti iram furoris eius in amalech.
Idcirco quod pateris fecit tibi dominus hodie. & dabit dominus
etiam israel tecum in manus philistiim. Cras autem tu & filii tui mecum
eritis. Sed & castra israel tradet dominus in manus philistiim.
Statimque saul cecidit porrectus in terram. Extimuerat enim
uerba samuelis & robur non erat in eo. quia non comederat pa
nem tota die illa. Ingressa est itaque mulier ad saul. Contur
batus enim erat ualde. Dixitque ad eum. Ecce obediuit ancil
la tua uoci tue. & posui animam meam in manu mea. & audi
ui sermones tuos quos locutus es ad me. Nunc ergo & tu
audi uocem ancille tue. ut ponam coram te buccellam panis
& comedens conualescas. & possis iter agere. Qui renuit
& ait. Non comedam. Coegerunt autem eum serui sui & mulier.
& tandem audita uoce eorum surrexit de terra & sedit super le
ctum. Mulier autem illa habebat uitulum pascualem in domo.
& festinauit & occidit eum. Tollensque farinam miscuit eam.
& coxit azimam & posuit ante saul & ante seruos eius.
Qui cum comedissent. surrexerunt & ambulauerunt per
totam noctem illam.

Congregata sunt ergo philistiim uniuersa agmina in afech. sed &
israhel castrametatus est super fontem qui erat in iezrahel. Sed
& satrape quidem philistiim incedebant in centuriis & milibus.
Dauid autem & uiri eius erant in nouissimo agmine cum achis.
Dixeruntque principes philistiim ad achis. Quid sibi uolunt
hebrei isti. Et ait achis ad principes philistiim. Num ig
noratis dd qui fuit seruus saul regis israel. & est apud me
multis diebus uel annis. & non inueni in eo quicquam ex die qua trans
fugit ad me usque ad diem hanc. Irati sunt autem aduersus eum
principes philistiim & dixerunt ei. Reuertatur uir & sede
at in loco suo in quo constituisti eum. & non descendat nobiscum
in prelium. & non sit consiliarius noster. ne fiat nobis aduersarius cum pre
liari ceperimus. Quomodo enim aliter placare poterit dominum
suum nisi in capitibus nostris. Nonne iste est dd cui cantabant
in choris dicentes percussit saul in milibus suis. & dd in decem mi
libus suis. Vocauit ergo achis dd & ait ei. Viuit dominus quia
rectus es tu & bonus in conspectu meo. & exitus tuus & introitus
tuus mecum est in castris & non inueni in te quicquam mali ex
die qua uenisti ad me usque ad diem hanc. sed satrapis non places.
Reuertere ergo & uade in pace. & non offendas oculos satrapa
rum philistiim. Dixitque dd ad achis. Quid enim feci aut quid in
uenisti in me seruo tuo a die qua fui in conspectu tuo usque in diem
hanc ut non ueniam & pugnem contra inimicos domini mei regis.
Respondens autem achis locutus est ad dd. Scio quia bonus es
in oculis meis sicut angelus dei. sed principes philistiim dixerunt. non
ascendet nobiscum in prelium. Igitur consurge mane tu & serui
domini tui qui uenerunt tecum. & cum de nocte surrexeritis &
ceperit dilucescere pergite. Surrexit itaque de nocte dd ipse &
uiri eius ut proficiscerentur mane & reuerterentur ad terram philistiim.
Philistiim autem ascenderunt in iezrahel. Cumque uenisset dd &
uiri eius in siceleg die tercia. amalech impetum fecerat ex parte
australi in siceleg & succenderunt eam igni. & captiuas duxe
rant mulieres ex ea. a minimo usque ad magnum & non interfecerant
quemquam. sed secum duxerant & pergebant itinere suo. Cum ergo
uenisset dd & uiri eius ad ciuitatem & inuenissent eam succen
sam igni. & uxores suas & filios suos & filias ductas esse
captiuas. leuauerunt dd & populus qui erat cum eo uoces suas.
& planxerunt donec deficerent in eis lacrime. Siquidem &
due uxores dd captiue ducte fuerant achinoem iezrahelites &
abigail uxor nabal carmeli. & contristatus est dd ualde. Vo
lebat enim eum populus lapidare. quia amara erat anima uniuscuiusque
uiri super filiis suis & filiabus. Confortatus est dd in domino. & ait
ad abiathar sacerdotem filium achimelech. Applica ad me ephod.
Et applicauit abiathar ephod ad dd. Et consuluit dd dominum dicens.
Persequar an non latrunculos istos. & comprehendam eos. Dixitque
ei. Persequere. absque dubio enim comprehendes eos. & excuties
predam. Abiit ergo dd ipse & sexcenti uiri qui erant cum eo. & uene
runt usque ad torrentem besor. & lassi quidam substiterunt. Perse
cutus est autem dd ipse & quadringenti uiri. Substiterant enim
ducenti qui lassi transire non poterant torrentem besor. Et inue
nerunt uirum egyptium in agro. & adduxerunt eum ad dd. Dede
runtque ei panem ut comederet & biberet aquam. sed & fragmen
massę caricarum. & duas ligaturas uue passe. Que cum come
disset reuersus est spiritus eius. & refocillatus est. Non enim comede
rat panem neque biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus. Dixit
itaque ei dd. Cuius es tu. uel unde. & quo pergis. Qui ait. Puer
egyptius ego sum. seruus uiri amalechite. Dereliquit autem me dominus
meus. quia egrotare cepi nudiustercius. Siquidem nos erupimus ad au
stralem partem cerethi & contra iudam & ad meridiem caleb &

69

siceleg succendimus igni. Dixitq; ei dd. Potes me ducere ad istum cuneum? Qui ait. Iura michi p deum qd non me occidas. & n tradas me in manus domini mei. & ducam te ad cuneum istum. Cumq; duxisset eum. ecce illi discubebant sup faciem univse t're comedentes & bibentes & quasi festum diem celebrantes p cuncta p da & spoliis que ceperant de t'ra philistim & de t'ra iuda. Et pcussit eos dd a vespere usq; ad vespam alterius diei. & n euasit ex eis quisqm nisi quadringenti uiri adolescentes q ascenderant camelos & fugerant. Eruit g dd omnia que tulerant amalechite & duas uxores suas eruit. nec defuit quisqm a paruo usq; ad magnu ta de filiis qua de filiab; & de spoliis & quecumq; rapuerant omnia reduxit dd. & tulit univsos greges & armenta. & minavit ante facie sua. Dixeruntq; Hec est p da dauid. Venit au dauid ad ducentos uiros qui lassi subsisterant nec sequi potuerant dd & residere eos iusserat in torrente besor. Qui egressi obviam dauid. & populo qui erat cu eo. Accedens au dd ad ppłm salutauit eos pacifice. Respondensq; omnis uir pessimus & iniquus q erat cum dauid dixit. Quia non uenerunt nobiscum. non dabimus eis quicqm de p da quam eruim. sed sufficiat unicuiq; uxor sua & filii. quos cum acceperint recedant. Dixit au dauid. Non sic facietis frs mei de his que tradidit nob dominus & custodiuit nos. & dedit latrunculos qui eruperant adusu nos in manus nras. nec audiet uos quisqm sup sermone hoc. Equa enim pars erit descendentis ad pliũ. & remanentis ad sarcinas. & similit diuident. Et factum e hoc ex illa die & deinceps constitutum & pfinitum & quasi lex in isrł usq; in hanc die. Venit g dauid in siceleg & misit dona de p da senioribus iuda p ximis suis dicens. Accipite benedictionem de p da hostium dni. his qui erant in bethel & qui in ramoth ad meridie. & q in iether. & qui in aroer. & qui in sephamoth. & q in esthama. & q in rachala. & qui in urbib; ierameli. & q in urbib; ceni. & qui in arama. & qui in lacu asan. & qui i athac. & q i ebron. & reliquis qui erant in his locis in quib; commoratus fuerat dauid ipse & uiri eius.

Philistim au pugnabant adusus isrł. & fugerunt uiri isrł ante faciem philistim. & ceciderunt interfecti in monte gelboe. Irrueruntq; philistim in saul & filios eius. & pcusserunt ionathan & abinadab & melchisua filios saul. Totumq; pond plii uersum est in saul. & consecuti sunt eum sagittarii. & uulneratus est uehementer a sagittariis. Dixitq; saul ad armigerum suum. Euagina gladium tuum & pcute me. ne forte ueniant incircumcisi isti. & interficiant me illudentes m. Et noluit armiger e. fuerat enim nimio terrore pterritus. Arripuit itaq; saul gladium & irruit sup eum. Qd cum uidisset armiger eius uidelicet qd mortuus esset saul. irruit etia ipse sup gladium suu & mortuus est cu eo. Mortuus e g saul & tres filii ei & armiger eius. & univsi uiri ei in die illa pariter. Videntes au filii isrł qui erant trans uallem & trans iordanem qd fugissent filii israhelite & qd mortuus esset saul & filii ei. reliquerunt ciuitates suas & fugerunt. ueneruntq; philistim & habitauerunt ibi. Facta autem die alta ueneruntt philistim ut expoliarent interfectos. & inuenerunt saul & tres filios eius iacentes in monte gelboe. Et pciderunt caput saul. & expoliauerunt eum armis. & miserunt in t'ra philistinorum p circuitum ut annunciaretur in templo ydolorum & in ppłis. Et posuerunt arma ei in templo astaroth. corpus u ei suspenderunt in muro bethsan. Qd cum audissent habitatores iabes galaad quecumq; fecerant philistim sauli. surrexerunt omnes uiri fortissimi & ambulauerunt tota nocte. & tulerunt cadauer saul. & cadauera filior ei de muro bethsan. ueneruntq; iabes & combusserunt ea ibi. & tulerunt ossa eorum & sepelierunt in nemore iabes. & ieiunauerunt septem dieb;.

EXPLICIT LIBER PRIMVS

INCIPIT LIBER II

FACTVM EST AVTEM POSTQUAM MORTVVS est saul ut dauid reuerteretur a cede amalech & maneret in siceleg duos dies. In die au tercia apparuit homo ueniens de castris saul ueste conscissa. & puluere aspsus caput. Et ut uenit ad dauid. cecidit sup facie sua & adorauit. Dixitq; ad eum dd. Unde uenis? Qui ait ad eum. De castris isrł fugi. Et dixit ad eum dd. Quod est uerbum qd factum est? Indica m. Qui ait. Fugit ppls de plio & multi corruentes e ppło mortui sunt. & saul & ionathas filius eius interierunt. Dixitq; dd ad adolescentem qui nunciabat ei. Unde scis quia mortuus est saul & ionathas filius eius? Et ait adolescens qui narrabat ei. Casu ueni in montem gelboe. & saul incumbebat sup hastam sua. Porro currus & equites appropinquabant ei. Et conuersus post tergum suum. uidensq; me uocauit. Cui cum respondissem assum. dixit m. Quis nam es tu? Et aio ad eum. Amalechites sum. Et locut est m. Sta sup me & interfice me. quoniam tenent me angustie. & adhuc tota anima mea in me e. Stansq; sup eum. occidi illum. Sciebam enim quia uiuere n poterat post ruinam. Et tuli diadema qd erat in capite ei. & armillam de brachio illius. & attuli ad te dominum meum huc. Apprehendens au dd uestimenta sua scidit. omnesq; uiri q erant cu eo. Et planxerunt & fleuerunt & ieiunauerunt usq; ad uesperam sup saul &

sup ionathan filium ei. & sup ppłm domini. & sup domum isrł qd corruissent gladio. Dixitq; dd ad iuuenem qui nunciauerat ei. Unde es tu? Qui resp. Filius hominis aduene amalechite ego sum. Et ait ad eum dd. Quare n timuisti mittere manu tua ut occideres xpm domini? Vocansq; dd unum de pueris suis & ait. Accedens irrue in eum. Qui pcussit illum & mortuus est. Et ait ad eum dd. Sanguis tuus sup caput tuum. os enim tuum locutum est aduersum te dicens. ego interfeci xpm domini.

Planxit au dd planctum huiuscemodi sup saul. & sup ionathan filium eius. & precepit ut docerent filios iuda arcum. sicut scriptum est in libro iustorum. Inclita isrł sup montes tuos interfecti sunt. Quomodo ceciderunt fortes? Nolite annunciare in geth. neq; annuncietis in compitis ascalonis. ne forte letentur filie philistiim. ne exultent filie incircumcisorum. Montes gelboe nec ros nec pluuia ueniant sup uos. nec sint agri primitiarum quia ibi abiectus est clipeus fortium clipeus saul. quasi non esset unctus oleo. a sanguine interfectorum. ab adipe fortium. Sagitta ionathe numqm rediit retrorsum. & gladius saul non est reuersus inanis. Saul & ionathas amabiles & decori in uita sua. in morte qq; n sunt diuisi. Aquilis uelociores. leonibus fortiores. Filie isrł sup saul flete. qui uestiebat uos coccino in deliciis. qui p bebat ornamenta aurea cultui uro. Quomodo ceciderunt fortes in plio? Ionathas in excelsis tuis occisus est. Doleo sup te frater mi ionatha decore nimis. & amabilis sup amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum. ita te diligebam. Quomodo ceciderunt robusti. & perierunt arma bellica.

Igitur post hec consuluit dd dnm dicens. Num ascendam in unam de ciuitatib; iuda? Et ait dominus ad eum. Ascende. Dixitq; dd. Quo ascendam? Et resp ei. In ebron. Ascendit g dd & due uxores ei. achinoem iezrahelites & abigail uxor nabal carmeli. Sed & uiros qui erant cu eo duxit dd singulos cum domo sua. & manserunt in oppidis ebron. Veneruntq; uiri iuda. & unxerunt ibi dd ut regnaret sup domum iuda. Et nunciatum e dd qd uiri iabes galaad sepelissent saul. Misit g dd nuncios ad uiros iabes galaad dixitq; ad eos. Benedicti uos domino qui fecistis misericordiam hanc cum domino uro saul & sepelistis eum. Et nunc retribuet quidem uob dominus misericordiam & ueritatem. sed & ego reddam gratiam eo qd fecistis uerbum istud. Confortentur manus ure. & estote filii fortitudinis. Licet enim mortuus sit dns ur saul. tam me unxit domus iuda in regem sibi.

Abner au filius ner princeps exercitus saul tulit isboseth filium saul. & circumduxit eum p castra. regemq; constituit sup galaad. & sup iessuri. & sup iezrahel. & sup effraim. & sup beniamin. & sup isrł univsum. Quadraginta annorum erat isboseth filius saul cum regnare cepisset sup isrł. & duob; annis regnauit sup isrł. Sola au domus iuda sequebatur dd. Et fuit numerus dierum quos commoratus est dd imperans in ebron sup domum iuda septe annor. & sex mensiu.

Egressusq; est abner filius ner. & pueri isboseth filii saul de castris in gabaon. Porro ioab filius saruie & pueri dd egressi sunt & occurrerunt eis iuxta piscinam in gabaon. Et cum in unum conuenissent. e regione sederunt hi ex una parte piscine. & illi ex altera. Dixitq; abner ad ioab. Surgant pueri & ludant coram nob. Et resp ioab. Surgant. Surrexerunt g & transierunt numero xii de beniamin ex parte isboseth filii saul. & xii de pueris dd. apprehensoq; unusquisq; capite comparis sui defixit gladium in latus contrarii. & ceciderunt simul. Vocatumq; est nomen loci illius ager robustorum in gabaon. Et ortum est bellum durum satis in die illa. fugatusq; e abner & uiri isrł a pueris dd. Erant au ibi tres filii saruie ioab & abisai & asael. Porro asael cursor uelocissimus fuit quasi unus ex capreis que morantur in siluis. Psequebat au asael abner. & n declinauit ad dexteram neq; ad sinistram omittens psequi abner. Respexit itaq; abner post tergum suum. & ait. Tu es asael? Qui resp. Ego sum. Dixitq; ei abner. Vade ad dexteram siue ad sinistram. & apprehende unum de adolescentib; & tolle t' spolia ei. Noluit aute asael omittere qn urgeret eu. Rursumq; locutus est abner ad asael. Recede noli me sequi. ne compellar confodere te in terram. & leuare n potero faciem meam ad ioab fratrem tuum. Qui audire contempsit & noluit declinare. Pcussit g eum abner auersa hasta in inguine & transfodit. & mortuus est in eodem loco. Omnesq; q transibant p locum in quo ceciderat asael & mortuus erat subsistebant. Psequentib; au ioab & abisai fugientem abner. sol occubuit. & uenerunt usq; ad collem aque ductus. qui est ex adusu uallis & itineris deserti in gabaon. Congregatiq; sunt filii beniamin ad abner & conglobati in unum. steterunt in summitate tumuli unius. Et exclamauit abner ad ioab & ait. Num usq; ad internitionem tuus mucro deseuiet? An ignoras qd periculosa sit desperatio? Usq; quo n dicis pplo ut omittat psequi frs suos? Et ait ioab. Viuit dominus si locutus fuisses mane recessisset ppls psequens fratrem suum. Insonuit g ioab bucina. & stetit omnis exercitus nec psecuti sunt ultra isrł. neq; iniere certam. Abner au & uiri ei abierunt p campestria tota nocte illa. & transierunt iordanem. & lustrata omni bethoron uenerunt ad castra. Porro ioab reuersus omisso abner congregauit omne ppłm. & defuerunt de pueris dd decem & nouem uiri excepto asael. Serui au dd pcusserunt de beniamin & de uiris q erant cu abner trecentos sexaginta q & mortui sunt. Tuleruntq; asael & sepelierunt in sepulchro patris sui in bethleem. & ambulauerunt tota nocte ioab & uiri qui erant cu eo. & in ipso crepusculo peruenerunt in ebron.

Facta est g longa concertatio inter domum saul & inter domum dd. Dauid pficiens & semp se ipso robustior. domus au saul decrescens cotidie. Natiq; sunt filii dd in ebron. Fuitq; primogenitus ei amnon de achinoem iezrahelitide. & post eum cheleab de abigail uxore nabal carmeli. Porro tercius absalon filius maacha filie tholomei regis gessur. Quartus au adonias filius aggith. Et quintus saphacias filius abithal. Sextus qq; iethraam de egla uxore dd. Hi nati sunt dauid in ebron.

Cum g esset plium inter domum saul & domum dd abner filius ner regebat domum saul. Fuerat au saul concubina nomine respha filia abra. Dixitq; isboseth ad abner. Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis pp uerba isboseth ait. Numquid caput canis ego sum aduersum iuda hodie? Qui fecerim

qui fecerim misericordiam sup domum saul patris tui. & sup fr̄s
& pximos ei. & n̄ tradidi te in manu dd. & tu requisisti in me q̄d
arguereſ p muliere hodie. Hec faciat ds abner & hec addat
ei, nisi quomodo iurauit dominus dd̄ sic faciam cum eo. ut trans
feratur regnum de domo saul. & eleuet thronus dd sup isrl̄. &
sup iudam. a dan usq; bersabee. Et non potuit ei respondere
quicq̄m. quia timebat illum. Misit ergo abner nuncios ad dd̄
p se dicentes. Cuius est terra. Et ut loquerent. Fac mecū amici
tias. & erit manus mea tecum. & reducam ad te uniuersū isrl̄.
Qui ait. Optime ego tecum amiciciaſ. sed unā rem peto a te
dicens. Non uidebis faciem meā anteq̄m adduxeris michol fi
liam saul. & sic uenies & uidebis me. Misit autē dd nuncios
ad isboseth filium saul dicēs. Redde uxorē meā michol q̄m
desponsaui mihi centum pputiis philistiim. Misit ergo isboseth &
tulit eam a uiro suo falti filio lais. Sequebaturq; eam uir suus
plorans usq; baurim. Dixitq; ad eum abner. Vade reuertere.
Qui & reuersus est.

Sermonem q̄q; intulit abner ad seniores isrl̄ dicēs. Tam heri q̄
nudius tercius querebatis dd ut regnaret sup uos. Nunc ergo fa
cite q̄m dominus locutus est ad dd dicens. In manu serui mei dd
saluabo pplm meū isrl̄ de manu philistiim & omnium inimicorum
ei. Locutus ē autē abner etiam ad beniamin. & abiit ut loque
retur ad dd̄ in hebron, omnia que placuerāt isrl̄. & uniuerso be
niamin. Venitq; ad dd̄ in hebron, cum xx. uiris. Et fecit dd
abner & uiris ei qui uenerant cum eo conuiuium. Et dixit
abner ad dd̄. Surgam ut congregem ad te dnm meū regem omnem
isrl̄. & ineam tecum fedus & impes omnib; sic desiderat aiā
tua. Cum ergo deduxiss& dd abner & ille iss& in pace. statim
pueri dd & ioab uenerunt cesis latronib; cum p̄da magna nimis.
Abner autē non erat cū dd in hebron q̄m dimiserat eū & pfect'
fuerat in pace. & ioab & omnis exercit' qui erat cum eo postea
uenerant.

Nunciatum est itaq; ioab a narrantib; Venit abner filius ner
ad regem. & dimisit eum in pace. Et ingressus est ioab ad re
gem & ait. Quid fecisti. Ecce uenit abner ad te. quare dimi
sisti eum. & abiit & recessit. Ignoras abner filium ner.
q̄m ad hoc uenit ut deciperet te, & sciret exitum tuum & in
troitum tuum. & nosset omnia que agis. Egressus itaq; ioab
a dd misit nuncios post abner & reduxit eum a cisterna syra
ignorante dd̄. Cumq; rediiss& abner in hebron seorsum abduxit
eum ioab ad medium porte ut loqueretur ei in dolo. Et pcussit il
lum ibi in inguine & mortuus est in ultione sanguinis asael fris
eius. Quod cum audiss& dd rem gestam ait. Mundus ego sum &
regnum meum apud dnm usq; in sempiternum a sanguine abner
filii ner. & ueniet sup caput ioab. & sup omne domum patris ei.
Nec deficiet de domo ioab fluxum seminis sustinens & leprosus
tenens fusum & cadens gladio & indigens pane. Igitur ioab & ab
isay fr̄ ei interfecerūt abner eo q̄d occidiss& asael fratrem eorum in
gabaon in prelio.

Dixit autē dd ad ioab & ad omnem pplm qui erat cum eo. Scindite
uestimenta ura & accingimini saccis. & plangite ante exequias abner.
Porro rex dd sequebatur feretrum. Cumq; sepelissent abner in
hebron. leuauit rex dd uocem suam. & fleuit sup tumulū abner.
flebat autē & omnis ppls. Plangensq; rex abner ait. Nequaq̄m
ut mori solent ignaui mortuus est abner. manus tue non sunt
ligate, & pedes tui non sunt compedib; aggrauati. sed sicut
solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansq;
omnis ppls fleuit sup eum. Cumq; uenisset uniūsa multitudo
cibum capere cum dd clara adhuc die. iurauit dd dicens. Hec fa
ciat mihi ds & hec addat, si ante occasum solis gustauero panem
uel aliud q̄cq̄m. Omnisq; ppls audiuit & placuerunt eis cun
cta que fecit rex in conspectu totius ppli. Et cognouit omne
uulgus & uniuersus isrl̄ in die illa quia non actum fuiss& a rege
ut occideretur abner filius ner. Dixit quoq; rex ad seruos suos.
Num ignoratis quia princeps & maximus cecidit hodie in isrl̄.
Ego autem adhuc delicatus & unctus rex. Porro uiri isti
filii saruie duri mihi sunt. retribuat dominus facienti malum
iuxta maliciā suam. Audiuit autē filius saul q̄d cecidiss& ab
ner in hebron. & dissolute sunt manus ei. omnisq; isrl̄ pturbat'
ē. Duo autē uiri principes latronum erant filio saul. nomē uni
banaa. & nomē alteri rechab filii remmon berothite de filiis
beniamin. Siquidē & beroth reputata ē in beniamin. Et fu
gerunt berothite in gethaim. fueruntq; ibi aduene usq; ad temp'
illud. Erat autē ionathe filio saul filius debilis pedib; Quin
quennis enim fuit quando uenit nuncius de saul & ionathan
ex iezrahel. tollensq; eum nutrix sua fugit. Cumq; festinaret
ut fugeret. cecidit & claudus effectus est. Habuitq; uocabulum
misiboseth. Venientes ergo filii remmon berothite rechab &
banaa ingressi sunt feruente die domum isboseth q̄ dormie
bat sup stratum suum meridie. & ostiaria domus purgans tri
ticum obdormiuit. Ingressi sunt autē domū. & assumentes spi
cas tritici latenter ingressi sunt & pcusserunt eum in inguine rechab
& banaa fr̄ ei & fugerunt. Cum autē ingressi fuissent domū
ille dormiebat sup lectum suum in conclaui. & pcutientes
interfecerunt eum. Sublatoq; capite ei abierunt p uiā deser
ti tota nocte. & attulerunt caput isboseth ad dauid in
hebron. Dixeruntq; ad regē. Ecce caput isboseth filii saul.
inimici tui qui querebat animā tuā. & dedit dominus
domino nr̄o regi ultionē hodie de saul & de semine ei.
Respondens autē dd rechab & banaa fr̄i ei filiis remmon
berothite dixit ad eos. Viuit dominus qui eruit animam
meam de omni angustia. quoniam eum q̄ annunciauerat mihi
& dixerat mortuus est saul qui putabat se pspa nunciare.
tenui & occidi eum in siceleg. cui oportebat mercedē me dare
p nuncio. quanto magis nunc cum homines impii interfecerīt uirū
innoxium in domo sua sup lectum suum, n̄ queram sanguinē eius
de manu ura. & auferam uos de terra. Precepit itaq; dd pueris
& interfecerunt eos. Precidentesq; manus & pedes eorum. suspē
derunt eos sup piscinam in hebron. caput autē isboseth tulerunt
& sepelierunt in sepulchro abner in hebron.

Et uenerunt uniuerse trib; isrl̄ ad dd̄ in hebron dicentes. Ecce nos
os tuum. & caro tua sumus. Sed & heri & nudius tercius cū ess&
saul rex sup nos, tu eras educens & reducens isrl̄. Dixit autē dns ad
te. Tu pasces pplm meum isrl̄. & tu eris dux sup isrl̄. Venerunt
q̄q; & senes de isrl̄ ad regem in hebron. & pcussit cum eis rex dd
fedus in hebron corā domino. unxeruntq; dd regem sup isrl̄.

Filius xxx. annorum erat dd quando regnare cepiss&. & xl. annis
regnauit. In hebron regnauit sup iudā septē annis & sex mensib; in
hierlm autē regnauit xxxiii & trib; annis sup omnē isrl̄ & iudam.
Et abiit rex & omnes uiri qui erant cum eo in hierlm ad iebu
seum habitatorem terre. Dictumq; est ad dd̄ ab eis. Non ingre
dieris huc nisi abstuleris claudos & cecos dicentes. Non in
gredietur dd huc. Cepit autē dd̄ arcem syon. hec est ciuitas dd.
Pposuerat enim dd in die illa premium. qui pcussiss& iebuseum
& tetigiss& domatum fistulas & abstuliss& claudos & cecos
odientes animā dd. Idcirco dr̄ in puerbio. cecus & claudus nō
intrabunt in templum. Habitauit autē dd in arce. & uocauit ea
ciuitatē dd. & edificauit p gyrum a mello & intrinsecus. Et i
grediebatur pficiens atq; succrescens. & dns ds exercituū erat cū eo.
Misit q̄q; hyram rex tyri nuncios ad dd̄. & ligna cedrina & artifi
ces lignorum artificesq; lapidum ad parietes. & edificauerunt
domum dd. Et cognouit dd q̄m confirmass& eum dominus regē
sup isrl̄. & q̄m exaltass& regnum eius. sup pplm suum isrl̄. Accep
ergo dauid adhuc concubinas & uxores de hierlm. postq̄m uene
rat de hebron. Nataq; sunt dd & alii filii & filie. Et hec nomi
na eorum qui nati sunt ei in hierlm. Samua & sobab. & nathan. &
salomon. & ibaar. & helysua. & nefeth. & iasia. & helysama.
& helyda. & helyfeleth.

Audierunt ergo philistiim q̄d unxissent dd sup isrl̄. & ascenderunt uni
uersi ut quererent dd. Quod cum audiss& dd descendit in psidium.
philistiim autē diffusi sunt in ualle raphaim. Et consuluit dd dnm
dicens. Si ascendam ad philisteos. & si dabis eos in manu mea.
Et dixit dominus ad dd̄. Ascende. quia tradens tradā philisti
stiim in manus tuas. Venit ergo dd in baalfarasim. & pcussit eos
ibi & dixit. Diuisit dominus inimicos meos coram me sic diui
duntur aque. Propterea uocatum est nomē loci illius baalfarasim.
Et reliquerunt ibi sculptilia sua. que tulit dd & uiri eius.
Et addiderunt adhuc philistiim ut ascenderent. & diffusi
sunt in ualle raphaim. Consuluit autē dd̄ dnm dicens. Si ascen
dam contra philisteos. & si trades eos in manus meas. Qui
resp. Non ascendas obuiā eis. sed gira post tergū eorum. &
uenies ad eos ex aduerso pirorum. Et cum audieris sonitū gra
dientis in cacumine pirorum. tunc inibis prelium quia tunc egredi
etur dominus ante faciem tuā. ut pcutiat castra philistiim.
Fecit itaq; dd sicut preceperat ei dominus. & pcussit philistiim de
gabaa usq; dum uenias iezer. Congregauit autē rursum dd
omnes electos ex isrl̄ xxx milia. Surrexitq; & abiit uniuersus
ppls qui erat cū eo de uiris iuda. ut adducerent archā dī
sup quā inuocatum est nomen domini exercituum sedentis
sup cherubin sup eam. Et imposuerūt archā dī sup plaustrū
nouū. tuleruntq; eam de domo aminadap q̄ erat in ga
baa. Oza autē & aio filii aminadap minabant plaustrū
nouum. Cumq; tulissent eam de domo aminadap qui erat
in gabaa. custodiens archā dī aio precedebat archam. Dauid
autē & omnis isrl̄ ludebant coram domino in omnib; lignis
fabrefactis. & cytharis. & lyris. & tympanis. & sistris.
& cymbalis.

Postquā autē uenerunt ad aream nachor. extendit oza manū
ad archā domini & tenuit eā. quoniam calcitrabant boues & de
clinauerant eam. Iratusq; ē indignatione dominus contra ozā
& pcussit eum sup temeritate qui mortuus est ibi iuxta ar
cham dī. Contristatus est autē dd eo q̄d pcussiss& dominus ozā
& uocatum est nomē loci illius pcussio oze usq; ad diē hanc.
Et extimuit dd̄ dnm in die illa dicens. Quomodo ingredietur ad me ar
cha dei. Et noluit diuertere ad se archā domini in ciuitate dd.
sed diuertit eam in domo obededom gethei. Et habitauit archa
domini in domo obededom gethei trib; mensib; Et benedixit
dominus obededom. & omnē domum ei. Nunciatumq; est
regi dd quia benedixiss& dominus obededom & omnia ei
ppter archā domini. Dixitq; dd. Ibo & reducam archā dī cū
benedictione in domum meam.

Abiit ergo dd & adduxit archam dei de domo obededom gethei
in ciuitate dd cum gaudio. Et erant cum dd septē chori. &
uictima uituli. Cumq; transcendissent q̄ portabant archā
domini sex passus. immolabant bouē & ouē & arietē. Et
dd̄ pcutiebat in organis. & saltabat totis uirib; ante dominum.
Porro dd accinctus erat ephod lineo. & dd & omnis domus isrl̄ de
ducebant archā testamenti domini in iubilo. & in clangore bucine.
Cumq; intrass& archa domini in ciuitatē dd. michol filia saul
pspiciens p fenestram. uidit regē dd subsilientē atq; saltantē
coram domino. & despexit eum in corde suo. Et introduxerunt
archam dei. & posuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi q̄d
tetenderat ei dd. Et obtulit dd holocausta corā domino & paci
fica. Cumq; compleiss& offerens holocausta & pacifica. bene
dixit pplo in nomine domini exercituum. Et partitus ē uniū
se multitudini isrl̄ tam uiro q̄m mulieri singulis collirida panis
una. & assaturam bubale carnis unā. & similā frixā oleo.
Et abiit omnis ppls unusq̄sq; in domum suam.

Reuersus est dd ut benediceret domui sue. & egressa michol
filia saul in occursum dd & dixit ei. Quam gloriosus fuit hodie rex
isrl̄ discoopiens se ante ancillas seruorum suorum. & nudatus est
quasi si nudetur unus de scurris. Dixitq; dd ad michol.
Viuit dominus quia ludā ante dominū qui elegit me potius
q̄m patrem tuum. & q̄m omnē domū eius. & precepit mihi
ut essem rex sup pplm domini isrl̄. & ludam. & uilior
fiam plusq̄m factus sum. & ero humilis in oculis meis. &
cum ancillis de quib; locuta es gloriosior apparebo. Igitur
michol filie saul non est natus filius usq; in die mortis sue.

Factum est autē cum sediss& rex in domo sua. & dominus de
diss& ei requiē undiq; ab uniuersis inimicis suis. dixitq;
ad nathan pphām. Vides ne q̄d ego habitem in domo ce
drina. & archa dī posita sit in medio pellium. Dixitq;
nathan ad regem. Omne q̄d est in corde tuo uade fac. quia
dominus tecum est. Factum est autē in nocte illa & ecce sermo
domini ad nathan dicens. Vade & loquere ad seruum meum
dd. Hec dicit dominus. Numquid tu edificabis mihi domū ad ha
bitandum. Neq; enim habitaui in domo ex die qua eduxi filios
isrl̄ de terra egypti usq; in diē hanc. sed ambulabam in tabernaculo
& in tentorio p cuncta loca que transiui cū omnib; filiis isrl̄.
Numquid loquens locutus sum ad unā de tribub; isrl̄ cui precepi ut
pasceret pplm meum isrl̄ dicens. quare n̄ edificastis mihi domum cedri
nā. Et nunc hec dices seruo meo dd. Hec dic dns exercituum.

70

Ego te tuli de pascuis sequentem greges ut esses dux super populum meum israhel. Et fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, et interfeci universos inimicos tuos a facie tua. Fecique tibi nomen grande iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. Et ponam locum populo meo israhel, et plantabo eum, et habitabo cum eo, et non turbabitur amplius. Nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut prius, ex die qua constitui iudices super populum meum israhel. Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Predicatque tibi dominus, quod domum faciat tibi dominus. Cumque completi fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te quod egredietur ex utero tuo, et firmabo regnum eius. Ipse edificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium. Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a saul quem amovi a facie mea. Et fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in eternum ante faciem meam, et thronus tuus erit firmus iugiter. Secundum omnia verba hec, et iuxta omnem visionem istam, sic locutus est nathan ad david. Ingressus est autem rex david, et sedit coram domino, et dixit. Quis ego sum domine deus, et que domus mea, quia adduxisti me huc usque? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo domine deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum. Ista est lex adam domine deus. Quid ergo addere poterit adhuc david ut loquatur ad te? Tu enim scis servum tuum domine deus. Propter verbum tuum, et secundum cor tuum fecisti omnia magnalia hec, ita ut notum faceres servo tuo. Idcirco magnificatus es domine deus, quia non est similis tui, neque est deus extra te in omnibus que audivimus auribus nostris. Nec est autem ut populus tuus israhel gens in terra, propter quam ivit dominus ut redimeret eam sibi in populum, et poneret sibi nomen, faceretque ei magnalia et horribilia super terram, a facie populi tui quem redemisti tibi ex egypto, gentem et deum eius. Et firmasti tibi populum tuum israhel in populum sempiternum. Et tu domine factus es eis in deum. Nunc ergo domine deus, verbum quod locutus es super servum tuum et super domum eius, suscita in sempiternum, et fac sicut locutus es, ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum atque dicatur. Dominus exercituum deus super israhel. Et domus servi tui david erit stabilita coram domino, quia tu domine exercituum deus israhel revelasti auriculam servi tui dicens, domum edificabo tibi. Propterea invenit servus tuus cor suum ut oraret te oratione hac. Nunc ergo domine deus tu es deus, et verba tua erunt vera. Locutus es enim ad servum tuum bona hec. Incipe ergo et benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te, quia tu domine deus locutus es. Et benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

Factum est autem post hec, percussit david philistiim, et humiliavit eum. Et tulit david frenum tributi de manu philistiim. Et percussit moab, et mensus est funiculo coequans terre. Mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, et unum ad vivificandum. Factusque est moab david serviens sub tributo. Et percussit david adadezer filium roob regem soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen eufraten. Et captis david ex parte eius mille septingentis equitibus, et viginti milibus peditum, subnervavit omnes iugales curruum. Dereliquit autem ex eis centum currus. Venit quoque syria damasci ut presidium ferret adadezer regi soba. Et percussit david de syria viginti duo milia virorum. Et posuit david presidium in syria damasci, factaque est syria david serviens sub tributo. Servavitque dominus david in omnibus ad quecumque profectus est. Et tulit david arma aurea et torques que habebant servi adadezer, et detulit ea in hierusalem. Et de bethe et de beroth civitatibus adadezer tulit rex david es multum nimis, de quo fecit salomon omnia vasa erea in templo.

Audivit autem thou rex emath quod percussisset david omne robur adadezer, et misit thou ioram filium suum ad regem david ut salutaret eum congratulans, et gratias ageret, eo quod expugnasset adadezer et percussisset eum. Hostis quippe erat thou adadezer, et in manu eius erant vasa argentea et vasa aurea et erea. Que et ipsa sanctificavit rex david domino cum argento et auro que sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat, de syria et moab et filiis ammon, et philistiim, et amalech, et de manubiis adadezer filii roob regis soba. Fecit quoque sibi david nomen cum reverteretur capta syria in valle salinarum cesis XII. et in gebelemach XX. IIII. milibus. Et posuit in ydumea custodes, statuitque presidium. Et facta est universa ydumea serviens david. Et servavit dominus david in omnibus ad quecumque profectus est. Et regnavit david super omnem israhel. Faciebat quoque david iudicium et iustitiam omni populo suo. Ioab autem filius sarvie erat super exercitum. Porro iosaphat filius ahilud erat a commentariis. Et sadoch filius achitob, et abimelech filius abiathar sacerdotes, et saraia scriba. Banaias autem filius ioiade super cerethi et felethi.

Filii autem david sacerdotes erant. Et dixit david. Putasne est aliquis qui remanserit de domo saul, ut faciam cum eo misericordiam propter ionathan? Erat autem de domo saul servus nomine siba. Quem cum vocasset ad se, rex dixit ei. Tune es siba? Et ille respondit. Ego sum servus tuus. Et ait rex. Num superest aliquis de domo saul, ut faciam cum eo misericordiam dei? Dixitque siba regi. Superest filius ionathe debilis pedibus. Ubi, inquit, est? Et siba ad regem. Ecce, ait, in domo est machir filii amihel in lodobar. Misit ergo rex david et tulit eum de domo machir filii amihel de lodobar. Cum autem venisset mifiboseth filius ionathan filii saul ad david, corruit in faciem suam et adoravit. Dixitque david. Mifiboseth. Qui respondit. Adsum servus tuus. Et ait david. Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter ionathan patrem tuum, et restituam tibi omnes agros saul patris tui, et tu comedes panem in mensa mea semper. Qui adorans eum ait. Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? Vocavit itaque rex siba puerum saul et dixit ei. Omnia quecumque fuerunt saul et universam domum eius dedi filio domini tui. Operare ergo ei terram tu et filii tui et servi tui, et inferes filio domini tui cibos ut alatur. Mifiboseth autem filius domini tui comedet panem semper super mensam meam. Erant autem siba quindecim filii et viginti servi. Dixitque siba ad regem. Sicut iussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus. Et mifiboseth comedet super mensam tuam quasi unus de filiis regis. Habebat autem mifiboseth filium parvulum nomine micha. Omnis vero cognatio domus siba serviebat mifiboseth. Porro mifiboseth habitabat in hierusalem, quia de mensa regis iugiter vescebatur, et erat claudus utroque pede.

Factum est autem post hec ut moreretur rex filiorum ammon, et regnaret anon filius eius pro eo. Dixitque david. Faciam misericordiam cum anon filio naas, sicut fecit pater eius mecum misericordiam. Misit ergo david consolans eum per servos suos super patris interitu. Cum autem venissent servi david in terram filiorum ammon, dixerunt principes filiorum ammon ad anon dominum suum. Putas quod pro dolore patris david miserit ad te consolatores, et non ideo ut investigaret et exploraret civitatem et everteret eam misit david servos suos ad te? Tulit itaque anon servos david, rasitque dimidiam partem barbe eorum, et precidit vestes eorum medias usque ad nates, et dimisit eos. Quod cum nuntiatum esset david, misit in occursum eorum. Erant enim viri confusi turpiter valde, et mandavit eis david dicens. Manete in hiericho donec crescant barbe vestre, et tunc revertimini. Videntes autem filii ammon quod iniuriam fecissent david, miserunt et conduxerunt mercede syrum roob, et syrum soba viginti milia peditum, et a rege maacha mille viros, et ab istob duodecim milia virorum. Quod cum audisset david, misit ioab et omnem exercitum bellatorum. Egressi sunt ergo filii ammon, et direxerunt aciem ante ipsum introitum porte. Syrus autem soba et roob et istob et maacha seorsum erant in campo. Videns igitur ioab quod preparatum esset adversum se prelium et ex adverso et post tergum, elegit ex omnibus electis israhel, et instruxit aciem contra syrum. Reliquam autem partem populi tradidit abisai fratri suo, qui direxit aciem adversum filios ammon. Et ait ioab. Si prevaluerint adversum me syri, eris mihi in adiutorium. Si autem filii ammon prevaluerint adversum te, auxiliabor tibi. Esto vir fortis, et pugnemus pro populo nostro et civitate dei nostri. Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo. Iniit autem ioab et populus eius qui erat cum eo certamen contra syros, qui statim fugerunt a facie eius. Filii autem ammon videntes quod fugissent syri, fugerunt et ipsi a facie abisai, et ingressi sunt civitatem. Reversusque est ioab a filiis ammon et venit in hierusalem. Videntes igitur syri quod corruissent coram israhel, congregati sunt pariter. Miseruntque adadezer et eduxerunt syros qui erant trans flumen, et adduxit exercitum eorum. Sobach autem magister militie adadezer erat princeps eorum. Quod cum nuntiatum esset david, contraxit omnem israhelem, et transivit iordanem, venitque in helema. Et direxerunt aciem syri ex adverso david, et pugnaverunt contra eum. Fugeruntque syri a facie israhel. Et occidit david de syris septingentos currus, et XL. milia equitum, et sobach principem militie percussit, qui statim mortuus est. Videntes autem universi reges qui erant in presidio adadezer victos se ab israhel, expaverunt et fugerunt L. octo milia coram israhel. Feceruntque pacem cum israhel, et servierunt eis. Timueruntque syri auxilium prebere filiis ammon ultra.

Factum est autem vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit david ioab et servos suos cum eo et universum israhel, et vastaverunt filios ammon, et obsederunt rabbath. David autem remansit in hierusalem. Dum hec agerentur, accidit ut surgeret david de stratu suo post meridiem, et deambularet in solario domus regie. Viditque mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum. Erat autem mulier pulchra valde. Misit ergo rex et requisivit que esset mulier. Nuntiatumque est ei quod ipsa esset bethsabee filia heliam uxor urie ethei. Missis itaque nuntiis david tulit eam. Que cum ingressa esset ad eum, dormivit cum ea. Statimque sanctificata est ab inmunditia sua, et reversa est domum suam concepto fetu. Mittensque nuntiavit david et ait. Concepi. Misit autem david ad ioab dicens. Mitte ad me uriam etheum. Misitque ioab uriam ad david. Et venit urias ad david. Quesivitque david quam recte ageret ioab et populus, et quomodo administraretur bellum. Et dixit david ad uriam. Vade in domum tuam, et lava pedes tuos. Egressusque est urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius. Dormivit autem urias ante portam domus regis cum aliis servis domini sui, et non descendit in domum suam. Et nuntiatum est david a dicentibus. Non ivit urias in domum suam. Et ait david ad uriam. Numquid non de via longinqua venisti? Quare non descendisti in domum tuam? Et ait urias ad david. Archa et israhel et iuda habitant in papilionibus, et dominus meus ioab et servi domini mei super faciem terre manent, et ego ingrediar domum meam ut comedam et bibam et dormiam cum uxore mea? Per salutem tuam et per salutem anime tue, quod non faciam hanc rem. Ait ergo david ad uriam. Mane hic etiam hodie, et cras dimittam te. Mansit itaque urias in hierusalem in die illa et altera. Et vocavit illum david ut comederet coram se et biberet, et inebriavit eum. Qui egressus vespere dormivit in strato suo cum servis domini sui, et in domum suam non descendit. Factum est ergo mane, et scripsit david epistolam ad ioab, misitque per manum urie, scribens in epistola. Ponite uriam ex adverso belli ubi fortissimum prelium est, et derelinquite eum ut percussus intereat. Igitur cum ioab obsideret urbem, posuit uriam in loco ubi sciebat esse viros fortissimos. Egressique viri de civitate bellabant adversum ioab, et ceciderunt de populo servorum david, et mortuus est etiam urias etheus. Misit itaque ioab, et nuntiavit regi omnia verba prelii. Precepitque nuntio dicens. Cum compleveris universos sermones belli ad regem, si eum videris indignari, et dixerit. Quare accessistis ad murum ut prelaremini? an ignorabatis quod multa desuper ex muro tela mittantur? Quis percussit abimelech filium hierobaal? Nonne mulier misit super eum fragmen mole de muro, et interfecit eum in thebes? Dices. Etiam servus tuus urias etheus occubuit. Abiit ergo nuntius, et narravit ad omnia que preceperat ioab. Et dixit nuntius ad david. Prevaluerunt adversum nos viri, et egressi sunt adversum nos in agrum. Nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis. Et direxerunt iacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper, mortuique sunt de servis regis. Quin etiam servus tuus urias etheus mortuus est. Et dixit david ad nuntium. Hec dices ioab. Non te frangat ista res. Varius enim est eventus prelii, et nunc hunc, nunc illum consumit gladius. Conforta bellatores tuos adversum urbem ut destruas eam, et exhortare eos. Audivit autem uxor urie quod mortuus esset urias vir suus, et planxit eum. Transactoque luctu, misit david et introduxit eam in domum suam, et facta est ei uxor, peperitque ei filium. Et displicuit verbum hoc quod fecerat david coram domino.

Misit ergo dominus nathan ad david. Qui cum venisset ad eum, dixit ei. Responde mihi iudicium. Duo viri erant in civitate una, unus dives et alter pauper. Dives habebat oves et boves pluri

nis ualde. paup autem non habebat omnino preter unam ouem paruulam quam emerat & nutrierat. & que creuerat apud eum cum filiis eius. simul de pane illius comedens & de calice illius bibens. & in sinu illius dormiens. eratque illi sicut filia. Cum autem peregrinus quidam uenisset ad diuitem. parcens ille sumere de ouibus & bubus suis ut exhiberet conuiuium peregrino illi qui uenerat ad se. tulit ouem pauperis. & preparauit cibos homini qui uenerat ad se. Iratus autem indignatione dd aduersus hominem illum nimis. dixit ad nathan. Viuit dominus quia filius mortis est uir qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum. eo quod fecerit uerbum istud. & non pepercerit. Dixit autem nathan ad dd. Tu es ille uir qui fecisti hanc rem. Hec dicit dominus deus israhel. Ego unxi te in regem super israhel. & ego erui te de manu saul. & dedi tibi domum domini tui. & uxores domini tui in sinu tuo. dedique tibi domum israhel & iuda. Et si parua sunt ista. adiciam tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti uerbum domini. ut faceres malum in conspectu meo? Vriam etheum percussisti gladio. & uxorem illius accepisti in uxorem. & interfecisti eum gladio filiorum ammon. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum. eo quod despexeris me & tuleris uxorem urie ethei ut esset uxor tua. Itaque hec dicit dominus. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua. & tollam uxores tuas in oculis tuis. & dabo proximo tuo. & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti abscondite. ego autem faciam uerbum istud in conspectu omnis israhel & in conspectu solis. Et dixit dd ad nathan. Peccaui domino. Dixitque nathan ad dd. Dominus quoque transtulit peccatum tuum. non morieris. Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen domini propter uerbum hoc. filius qui natus est tibi morte morietur. Et reuersus est nathan in domum suam. Percussitque dominus paruulum quem pepererat uxor urie dd. & desperatus est. Deprecatusque est dd dominum pro paruulo. & ieiunauit dd ieiunio. & ingressus seorsum iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius. cogentes eum ut surgeret de terra. Qui noluit. neque comedit cum eis cibum. Accidit autem die septima ut moreretur infans. timueruntque serui dd nuntiare ei quod mortuus esset paruulus. Dixerunt enim. Ecce cum paruulus adhuc uiueret. loquebamur ei. & non audiebat uocem nostram. quanto magis si dixerimus mortuus est puer se affliget? Cum ergo audisset dd seruos suos mussitantes. intellexit quod mortuus esset infantulus. dixitque ad seruos suos. Num mortuus est puer? Qui responderunt ei. Mortuus est. Surrexit ergo dd de terra. & lotus unctusque est. Cumque mutasset uestem ingressus est domum domini. & adorauit. & uenit in domum suam. Petiuitque ut ponerent ei panem. & comedit. Dixeruntque ei serui sui. Quis est sermo quem fecisti? Propter infantem cum adhuc uiueret & ieiunabas & flebas. mortuo autem puero surrexisti & comedisti panem? Qui ait. Propter infantem cum adhuc uiueret ieiunaui & fleui. Dicebam enim. Quis scit si forte donet eum mihi dominus ut uiuat infans? Nunc autem quia mortuus est quare ieiunem? Numquid potero reuocare eum amplius? Ego uadam magis ad eum. ille uero non reuertetur ad me. Et consolatus est dd bethsabee uxorem suam. ingressusque ad eam dormiuit cum ea. que genuit filium. & uocauit nomen eius salomon. & dominus dilexit eum. Misitque eum in manu nathan prophete & uocauit nomen eius amabilis domino. eo quod diligeret eum dominus. Igitur pugnabat ioab contra rabath filiorum ammon. & expugnabat urbem regiam. Misitque ioab nuntios ad dd dicens. Dimicaui aduersum rabath & capienda est urbs aquarum. Nunc ergo congrega reliquam partem populi & obside ciuitatem & cape eam. ne cum a me uastata fuerit urbs. nomini meo adscribatur uictoria. Congregauit itaque dd omnem populum. & profectus est aduersus rabath. Cumque dimicasset cepit eam. & tulit diadema regis eorum de capite eius pondo auri talentum habens gemmas preciosissimas. & impositum est super caput dd. Sed & predam ciuitatis asportauit multam ualde. Populum quoque eius adducens serrauit. & circumegit super eos ferrata carpenta. diuisitque cultris & transduxit in typo laterum. Sic fecit uniuersis ciuitatibus filiorum ammon. & reuersus est dd & omnis exercitus in hierusalem.

Factum est autem post hec ut absalon filii dd haberet sororem speciosissimam nomine thamar. & adamaret eam ammon filius dd. & deperiret propter eam ualde. ita ut egrotaret propter amorem eius. quia cum esset uirgo. difficile ei uidebatur ut quippiam inhoneste ageret cum ea. Erat autem ammon amicus nomine ionadab filius semmaa fratris dd uir prudens ualde. Qui dixit ad eum. Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? Cur non indicas mihi? Dixitque ei ammon. Thamar sororem absalon fratris mei amo. Cui respondit ionadab. Cuba super lectum tuum. & languorem simula. Cumque uenerit pater tuus ut uisitet te dic ei. Veniat oro thamar soror mea ut det mihi cibum. & faciat pulmentum. & comedam de manu eius. Accubuit itaque ammon. & quasi egrotare cepit. Cumque uenisset rex ad uisitandum eum. ait ammon ad regem. Veniat obsecro thamar soror mea ut det mihi cibum. & faciat in oculis meis duas sorbitiunculas. & cibum capiam de manu eius. Misit ergo dd ad thamar domum dicens. Veni in domum fratris tui ammon. & fac ei pulmentum. Venitque thamar in domum ammon fratris sui. Ille autem iacebat. Que tollens farinam commiscuit. & liquefaciens in oculis eius. coxit sorbitiunculas. tollensque quod coxerat effudit & posuit coram eo. & noluit comedere. Dixitque ammon. Eicite uniuersos a me. Cumque eiecissent omnes. dixit ammon ad thamar. Infer cibum in conclaue ut uescar de manu tua. Tulit ergo thamar sorbitiunculas quas fecerat & intulit ad ammon fratrem suum in conclaui. Cumque obtulisset cibum apprehendit eam. & ait. Veni cuba mecum soror mea. Que respondit ei. Noli frater mi. noli opprimere me. neque enim hoc fas est in israhel. Noli facere stultitiam hanc. Ego enim ferre non potero opprobrium meum. & tu eris quasi unus de insipientibus in israhel. quin potius loquere ad regem. & non negabit me tibi. Noluit autem acquiescere precibus eius. sed preualens uiribus. oppressit eam. & cubauit cum illa. & exosam eam habuit ammon magno odio nimis. ita ut maius esset odium quo oderat eam. amore quo ante dilexerat. Dixitque ei ammon. Surge & uade. Que respondit ei. Maius est hoc malum quod nunc agis aduersum me. quam quod ante fecisti expellens me. Et noluit audire eam. sed uocato puero qui ministrabat ei dixit. Eice hanc a me foras. & claude ostium post eam. Que induta erat talari tunica. Huiuscemodi enim filie regis uestibus uirgines utebantur. Eiecitque eam minister illius foras. clausitque fores post eam. que aspergens cinerem capiti suo. scissa talari tunica. impositisque manibus super caput suum. ibat ingrediens & clamans. Dixit autem ei absalon frater suus. Numquid ammon frater tuus concubuit tecum? Sed nunc soror tace frater tuus est. neque affligas cor tuum pro re hac. Mansit itaque thamar contabescens in domo absalon fratris sui. Cum autem audisset dd rex uerba hec contristatus est ualde. & noluit contristare spiritum ammon filii sui quoniam diligebat eum. quia primogenitus erat ei. Porro non est locutus absalon ad ammon nec bonum nec malum. Oderat enim absalon ammon. eo quod uiolasset thamar sororem suam.

Factum est autem post tempus biennii ut tonderentur oues absalon in baalasor que est iuxta effraim. & uocauit absalon omnes filios regis. Venitque ad regem. & ait ad eum. Ecce tondentur oues serui tui. ueniat oro rex cum seruis suis ad seruum suum. Dixitque rex ad absalon. Noli fili mi. noli rogare ut ueniamus omnes & grauemus te. Cum autem cogeret eum & noluisset ire. benedixitque ei. Et ait absalon. Si non uis uenire. ueniat obsecro saltem ammon frater meus. Dixitque ad eum rex. Non est necesse ut uadat tecum. Coegit itaque eum absalon. & dimisit cum eo ammon. & uniuersos filios regis. Feceratque absalon conuiuium. quasi conuiuium regis. Preceperat autem absalon pueris suis dicens. Obseruate cum temulentus fuerit ammon uino. & dixero uobis percutite eum & interficite. Nolite timere. Ego enim sum qui precipio uobis. roboramini & estote uiri fortes. Fecerunt ergo pueri absalon aduersum ammon sicut preceperat eis absalon. & percusserunt ammon qui & mortuus est. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas & fugerunt. Cumque adhuc pergerent in itinere. fama peruenit ad dd dicens. Percussit absalon omnes filios regis. & non remansit ex eis saltem unus. Surrexit itaque rex & scidit uestimenta sua. & cecidit super terram. & omnes serui ipsius qui assistebant ei. sciderunt uestimenta sua. Respondens autem ionadab filius semmaa fratris dd dixit. Ne estimet dominus meus rex quod omnes pueri filii regis occisi sint. ammon solus mortuus est. quoniam in ore absalon erat positus ex die qua oppressit thamar sororem eius. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum uerbum istud dicens. omnes filii regis occisi sunt. quoniam ammon solus mortuus est. Fugit autem absalon. Eleuauit puer speculator oculos suos. & aspexit. & ecce populus multus ueniebat per iter deuium ex latere montis. Dixit autem ionadab ad regem. Ecce filii regis assunt. iuxta uerbum serui tui. sic factum est. Cumque cessasset loqui apparuerunt filii regis. & intrantes leuauerunt uocem suam & fleuerunt. Sed & rex & omnes serui eius fleuerunt planctu magno nimis. Porro absalon fugiens abiit ad tholomai filium ammiur regem gessur. Luxit igitur dd filium suum multis diebus. Absalon autem cum fugisset & uenisset in gessur. fuit ibi tribus annis. Cessauitque rex dd persequi absalon. eo quod consolatus esset super ammon interitu. Intelligens autem ioab filius saruie quod cor regis uersum esset ad absalon. misit thecuam. & tulit inde mulierem sapientem. dixitque ad eam. Lugere te simula. & induere ueste lugubri. & ne unguaris oleo ut sis quasi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum. & ingredieris ad regem & loqueris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit autem ioab uerba in ore eius. Itaque cum ingressa fuisset mulier thecuites ad regem. cecidit coram eo super terram. & adorauit & dixit. Salua me rex. Et ait ad eam rex. Quid cause habes? Que respondit. Heu mulier uidua ego sum. Mortuus est uir meus. & ancille tue erant duo filii qui rixati sunt aduersum se in agro. nullusque erat qui eos prohibere posset. & percussit alter alterum. & interfecit eum. Et ecce consurgens uniuersa cognatio aduersum ancillam tuam dicit. Trade eum qui percussit fratrem suum. & occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit. & deleamus heredem. Et querunt extinguere scintillam meam que relicta est. ut non sit super uiro meo nomen & reliquie super terram. Et ait rex ad mulierem. Vade in domum tuam. & ego iubebo pro te. Dixitque mulier thecuites ad regem. In me domine mi rex sit iniquitas. & in domum patris mei. rex autem & thronus eius sit innocens. Et ait rex. Qui contradixerit tibi adduc eum ad me. & ultra non addet ut tangat te. Que ait. Recordetur dominus deus sui. ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum. & nequaquam interficient filium meum. Qui ait. Viuit dominus quia non cadet de capillis filii tui super terram. Dixit ergo mulier. Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem uerbum. Et ait. Loquere. Dixitque mulier. Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum dei? Et locutus est rex uerbum istud ut peccet. & non reducat eiectum suum. Omnes morimur. & quasi aque dilabimur que non reuertuntur. nec uult deus perire animam. sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. Nunc ergo ueni ut loquar ad dominum meum regem uerbum hoc presente populo. Et dixit ancilla tua. Loquar ad regem si quomodo faciat uerbum rex ancille sue. Et audiuit rex uerba ut liberaret ancillam suam de manu omnium qui uolebant simul de hereditate domini delere me & filium meum. Dicat ergo ancilla tua ut fiat uerbum domini mei regis sicut sacrificium. sicut enim angelus domini sic est dominus meus rex. ut nec benedictione nec maledictione moueatur. Vnde & dominus deus tecum est. Et respondens rex dixit ad mulierem. Ne abscondas a me uerbum quod te interrogo. Dixitque mulier. Loquere domine mi rex. Et ait rex. Numquid manus ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier & ait. Per salutem anime tue domine mi rex. nec ad dexteram nec ad sinistram est. ex omnibus his que locutus est dominus meus rex. Seruus enim tuus ioab ipse precepit mihi. & ipse posuit in os ancille tue omnia uerba hec. ut uerterem figuram sermonis huius. Seruus enim tuus ioab precepit istud. Tu autem domine mi rex sapiens es sicut habet sapientiam angelus dei. ut intelligas omnia super terram. Et ait rex ad ioab. Ecce placatus feci uerbum tuum. uade ergo & reuoca puerum absalon. Cadensque ioab super faciem suam in terram. adorauit & benedixit regi. Et dixit ioab. Hodie intellexit seruus tuus quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex. fecisti enim sermonem serui tui. Surrexit ergo ioab & abiit in gessur. & adduxit absalon in hierusalem. Dixit autem rex. Reuertatur in domum suam. & faciem meam non uideat. Reuersus est itaque absalon in domum suam. & faciem regis non uidit.

Porro sicut erat absalon. non erat uir pulchrior in omni israhel. & decorus nimis. A uestigio pedis usque ad uerticem non erat in eo ulla macula. Et quando tondebat capillos. semel autem in anno tondebatur quia grauabat eum cesaries. ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. Nati sunt autem absalon filii tres & filia una nomine thamar eleganti forme. Mansitque absalon in hierusalem duobus annis. & faciem regis non uidit. Misit itaque ad ioab

73.

ut mitteret eum ad regem. qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset, et ille noluisset venire, dixit servis suis. Scitis agrum ioab iuxta agrum meum habentem messem hordei? Ite ergo et succendite eum igni. Succenderunt ergo servi absalon segetem igni. Et venientes servi ioab scissis vestibus suis dixerunt. Succenderunt servi absalon partem agri igni. Surrexitque ioab et venit ad absalon in domum eius et dixit. Quare succenderunt servi tui segetem meam igni? Et respondit absalon ad ioab. Misi ad te obsecrans ut venires ad me ut mitterem te ad regem et diceres ei. Quare veni de gessur? Melius mihi erat ibi esse. Obsecro ergo ut videam faciem regis. Quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me. Ingressus ioab ad regem nuntiavit ei. Vocatusque absalon intravit ad regem. et adoravit super faciem terrae coram eo. Osculatusque est rex absalon.

Igitur post haec fecit sibi absalon currus et equites et .l. viros qui praecederent eum. Et mane surgens absalon stabat iuxta introitum portae in via. et omnem virum qui habebat negotium ut veniret ad regis iudicium, vocabat ad se absalon et dicebat. De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat. Ex una tribu israel ego sum servus tuus. Respondebatque ei absalon. Videntur mihi sermones tui boni et iusti. sed non est qui te audiat constitutus a rege. Dicebatque absalon. Quis me constituat iudicem super terram, ut ad me veniant qui habent negotium et iuste iudicem? Sed et cum accederet homo ut salutaret illum, extendebat manum et apprehendens osculabatur eum. Faciebatque hoc omni israel qui veniebat ad iudicium ut audiretur a rege. et sollicitabat corda virorum israel. Post .iiii. autem annos dixit absalon ad regem david. Vadam et reddam vota mea quae vovi domino in ebron. Vovens enim vovit servus tuus cum esset in gessur syriae dicens. si reduxerit me dominus in hierusalem, sacrificabo domino. Dixitque ei rex david. Vade in pace. Et surrexit et abiit in ebron. Misit autem absalon exploratores in universas tribus israel dicens. Statim ut audieritis clangorem bucinae dicetis. Regnavit absalon in ebron. Porro cum absalon ierunt ducenti viri de hierusalem vocati, euntes simplici corde, causam penitus ignorantes. Accersivit quoque absalon achitofel gilonitem consiliarium david de civitate sua gilon. Cumque immolaret victimas, facta est coniuratio valida. populusque concurrens augebatur cum absalon. Venit igitur nuntius ad david dicens. Toto corde universus israel sequitur absalon. Et ait david servis suis qui erant cum eo in hierusalem. Surgite et fugiamus. neque enim erit nobis effugium a facie absalon. Festinate egredi. ne forte veniens occupet nos, et impellat super nos ruinam, et percutiat civitatem in ore gladii. Dixeruntque servi regis ad eum. Omnia quaecumque praeceperit dominus noster rex libenter exequimur servi tui. Egressus est ergo rex et universa domus eius pedibus suis. Et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum. Egressusque est rex et omnis israel pedibus suis. stetit procul a domo. Et universi servi eius ambulabant iuxta eum, et legiones cerethi et felethi. et omnes gethei pugnatores validi sexcenti viri qui secuti eum fuerant de geth. praecedebant regem. Dixit autem rex ad ethai gethaeum. Cur venis nobiscum? Revertere et habita cum rege quia peregrinus es. et egressus de loco tuo. Heri venisti. et hodie compelleris nobiscum egredi? Ego autem vadam quo iturus sum. Revertere et reduc fratres tuos tecum et dominus faciat tecum misericordiam et veritatem. quia ostendisti enim gratiam et fidem. Et respondit ethai regi dicens. Vivit dominus. et vivit dominus meus rex. quia in quocumque loco fueris domine mi rex sive in morte sive in vita, ibi erit servus tuus. Et ait david ethai. Veni et transi. Et transivit ethai gethaeus et rex. et omnes viri qui cum eo erant. et reliqua multitudo. Omnesque flebant voce magna. et universus populus transibat. Rex quoque transgrediebatur torrentem cedron. et cunctus populus incedebat contra viam olivae quae respicit ad desertum. Venit autem et sadoch et universi levitae cum eo portantes archam foederis domini a bethleem. et deposuerunt archam dei. Et ascendit abiathar donec expletus est omnis populus qui egressus fuerat de civitate. Et dixit rex ad sadoch. Reporta archam dei in urbem. Si invenero gratiam in oculis domini, reducet me et ostendet eam mihi. et tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi non places, praesto sum. faciat quod bonum est coram se. Et dixit rex ad sadoch sacerdotem. O videns revertere in civitatem in pace. et achimaas filius tuus. et ionathas filius abiathar duo filii vestri sint vobiscum. ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo a vobis indicans mihi. Reportaverunt ergo sadoch et abiathar archam dei in hierusalem. et manserunt ibi. Porro david ascendebat clivum olivarum, ascendens et flens operto capite et nudis pedibus incedens. Sed et omnis populus qui erat cum eo, operto capite incedebat plorans. Nuntiatum est autem david quod et achitofel esset in coniuratione cum absalon. Dixitque david. Infatua domine quaeso consilium achitofel. Cumque ascenderet david summitatem montis in quo adoraturus erat dominum, ecce occurrit ei chusai arachites scissa veste et terra pleno capite. et dixit ei david. Si veneris mecum, eris mihi oneri. Si autem in civitatem reverteris et dixeris absalon servus tuus sum rex. sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus. dissipabis consilium achitofel. Habes autem tecum sadoch et abiathar sacerdotes. Et omne verbum quodcumque audieris de domo regis indicabis sadoch et abiathar sacerdotibus. Sunt autem cum eis duo filii eorum achimaas filius sadoch. et ionathas filius abiathar. et mittetis per eos ad me omne verbum quodcumque audieritis. Veniente ergo chusai amico david in civitatem. absalon quoque ingressus est in hierusalem.

Cumque david transisset paululum montis verticem, apparuit siba puer miphiboseth in occursum eius cum duobus asinis qui onerati erant ducentis panibus. et centum alligaturis uvae passae. et centum massis palmarum. et duobus utribus vini. Et dixit rex sibae. Quid sibi volunt haec? Respondit siba. Asini domestici regis ut sedeant et panes ad vescendum pueris tuis. vinum autem ut bibat si quis defecerit in deserto. Et ait rex. Ubi est filius domini tui? Respondit siba regi. Remansit in hierusalem dicens. Hodie restituet mihi domus israhel regnum patris mei. Et ait rex sibae. Tua sint omnia quae fuerunt miphiboseth. Dixitque siba. Oro ut inveniam gratiam coram te domine mi rex. Venit ergo rex david usque bahurim. et ecce egrediebatur inde vir de cognatione saul nomine semei filius gera. Procedebat egrediens et maledicebat. mittebatque lapides contra david. et contra universos servos regis david. Omnis autem populus et universi bellatores a dextro et sinistro latere regis incedebant. Ita autem loquebatur semei cum malediceret regi. Egredere egredere vir sanguinum et vir belial. Reddidit tibi dominus universum sanguinem domus saul. quoniam invasisti regnum pro eo. et dedit dominus regnum in manu absalon filii tui. Et ecce te premunt mala tua. quoniam vir sanguinum es. Dixit autem abisai filius sarviae regi. Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? Vadam et amputabo caput eius. Et ait rex. Quid mihi et vobis est filii sarviae? Dimittite eum ut maledicat. dominus enim praecepit ei ut malediceret david. Et quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? Et ait rex ad abisai et universis servis suis. Ecce filius meus qui egressus est de utero meo quaerit animam meam. quanto magis nunc filius iemini? Dimittite eum ut maledicat iuxta praeceptum domini. si forte respiciat dominus afflictionem meam et reddat mihi benedictionem pro maledictione hac hodierna. Ambulabat itaque david et socii eius per viam cum eo. semei autem per iugum montis ex latere contra illum gradiebatur. maledicens et mittens lapides contra eum, terramque spargens. Venit itaque rex et universus populus cum eo lassus. et refocillati sunt ibi. Absalon autem et omnis populus ingressi sunt hierusalem. sed et achitofel cum eo. Cum autem venisset chusai arachites amicus david ad absalon, locutus est ad eum. Salve rex. salve rex. Ad quem absalon. Haec est inquit gratia tua ad amicum tuum. Quare non isti cum amico tuo? Respondit chusai ad absalon. Nequaquam quia illius ero quem elegit dominus et omnis populus israel. et cum eo manebo. Sed ut et hoc inferam cui ego serviturus sum? Nonne filio regis? Sicut parui patri tuo, sic parebo et tibi.

Dixit autem absalon ad achitofel. Inite consilium quid agere debeamus. Et ait achitofel ad absalon. Ingredere ad concubinas patris tui, ut cum audierit omnis israel quod foedaveris patrem tuum, roborentur manus eorum tecum. Tetenderunt ergo tabernaculum absalon in solario. ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo israel. Consilium autem quod dabat in diebus illis quasi si quis consuleret deum. sic erat omne consilium achitofel. et cum esset cum david. et cum esset cum absalon. Dixit ergo achitofel ad absalon. Eligam mihi xii. milia virorum. et consurgens persequar david hac nocte. et irruens super eum quippe qui lassus est. et solutis manibus percutiam eum. Cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatum. et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet. Unum enim virum tu quaeris. et omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius absalon. et cunctis maioribus natu israel. Ait autem absalon. Vocate chusai arachiten. et audiamus quid etiam ipse dicat. Cumque venisset chusai ad absalon, ait absalon ad eum. Huiuscemodi sermonem locutus est achitofel. facere debemus an non? Quod das consilium? Et dixit chusai ad absalon. Non est bonum consilium quod dedit achitofel hac vice. Et rursum intulit chusai. Tu nosti patrem tuum et viros qui cum eo sunt esse fortissimos et amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in saltu saeviat. Sed et pater tuus vir bellator est. nec morabitur cum populo. Forsitan nunc latitat in foveis aut in uno quo voluerit loco. et cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit et dicet. Facta est plaga in populo qui sequebatur absalon. et fortissimus quoque cuius cor est quasi leonis pavore solvetur. Scit enim omnis populus israel fortem esse patrem tuum. et robustos omnes qui cum eo sunt. Sed hoc mihi rectum videtur esse consilium. Congregetur ad te universus israel a dan usque bersabee quasi arena maris innumerabilis. et tu eris in medio eorum. Et irruemus super eum in quocumque loco fuerit inventus. et operiemus eum sicut cadere solet ros super terram. et non relinquemus de viris qui cum eo sunt ne unum quidem. Quod si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis israel civitati illi funes. et trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur nec calculus quidem ex ea. Dixitque absalon et omnis vir israel. Melius est consilium chusai arachitae consilio achitofel. Domini autem nutu dissipatum est consilium achitofel utile, ut induceret dominus super absalon malum. Et ait chusai sadoch et abiathar sacerdotibus. Hoc et hoc consilium dedit achitofel absalon et senioribus israel. et ego tale et tale dedi consilium. Nunc ergo mittite cito et nuntiate david dicentes. Ne moreris nocte hac in campestribus deserti. sed absque dilatione transgredere ne forte absorbeatur rex. et omnis populus qui cum eo est. Ionathas autem et achimaas stabant iuxta fontem rogel. Abiit ancilla et nuntiavit eis. et illi profecti sunt ut referrent ad regem david nuntium. Non enim poterant videri aut introire civitatem. Vidit autem eos quidam puer. et indicavit absalon. Illi vero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in bahurim qui habebat puteum in vestibulo suo. et descenderunt in eum. Tulit autem mulier et expandit velamen super os putei quasi siccans ptisanas. et sic latuit res. Cumque venissent servi absalon ad mulierem in domum, dixerunt. Ubi est achimaas et ionathas? Respondit eis mulier. Transierunt festinanter gustata paululum aqua. At hi qui quaerebant cum non invenissent, reversi sunt in hierusalem. Cumque abissent, ascenderunt illi de puteo. et pergentes nuntiaverunt regi david et dixerunt. Surgite transite cito fluvium. quoniam huiuscemodi dedit consilium contra vos achitofel.

Surrexit ergo david et omnis populus qui erat cum eo et transierunt iordanem donec dilucesceret. et ne unus quidem residuus fuit qui non transisset fluvium. Porro achitofel videns quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum et surrexit et abiit in domum suam. et in civitatem suam. Et disposita domo sua suspendio interiit. et sepultus est in sepulchro patris sui. David autem venit in castra. et absalon transivit iordanem ipse et omnes viri israel cum eo. Amasam vero constituit absalon pro ioab super exercitum. Amasa autem erat filius viri qui vocabatur iethra de iesrehel. qui ingressus est ad abigail filiam naas sororem sarviae quae fuit mater ioab. Et castra metatus est israel cum absalon in terra galaad. Cumque venisset david in castra madian, sobi filius naas de rabbath filiorum ammon. et machir filius amihel de lodobar. et berzellai galaaditis de rogelim. obtulerunt ei stratoria. et tapetia. et vasa fictilia. frumentum. et hordeum. et farinam. polentam et fabam. lentem et frixum ciceris. et mel. et butyrum. oves et pingues vitulos. dederuntque david et populo qui cum eo erat ad vescendum. Suspicati enim sunt populum fame et siti fatigari in deserto. Igitur considerato david populo suo, constituit super eum tribunos et centuriones et dedit tertiam partem populi sub manu ioab. et tertiam sub manu ethai qui erat de geth. Dixitque rex ad populum. Egrediar et ego vobiscum. Et respondit populus. Non exibis. Sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit. sive media pars ceciderit e nobis non satis curabunt. quia tu unus pro decem milibus computaris. Melius est ergo

ut sis nobis in urbe presidio. Ad quos rex ait: Quod vobis rectum videtur, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam, egrediebaturque populus per turmas suas centeni et milleni. Et precepit rex Ioab et Abisai et Ethai dicens: Servate mihi puerum Absalon. Et omnis populus audiebat precipientem regem cunctis principibus pro Absalon. Itaque egressus est populus in campum contra Israel, et factum est prelium in saltu Effraim. Et cesus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa xx. milium. Fuit autem ibi prelium dispersum super faciem omnis terre, et multo plures erant quos saltus consumpserat de populo quam hi quos voraverat gladius in die illa. Accidit autem ut occurreret Absalon servis David sedens mulo. Cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et magnam, adhesit caput eius quercui, et illo suspenso inter celum et terram, mulus cui sederat pertransivit. Vidit autem hoc quispiam et nuntiavit Ioab dicens: Vidi Absalon pendere in quercu. Et ait Ioab viro qui nuntiaverat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, et ego dedissem tibi decem argenti siclos et unum balteum? Qui dixit ad Ioab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis; audientibus enim nobis precepit rex tibi et Abisai et Ethai dicens: Custodite mihi puerum Absalon. Sed et si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, et tu stares ex adverso. Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo Ioab tres lanceas in manu sua et infixit eas in corde Absalon. Cumque adhuc palpitaret herens in quercu, cucurrerunt decem iuvenes armigeri Ioab, et percutientes interfecerunt eum. Cecinit autem Ioab bucina, et retinuit populum ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini. Et tulerunt Absalon et proiecerunt eum in saltu in foveam grandem, et comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis. Omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. Porro Absalon erexerat sibi cum adhuc viveret titulum qui est in valle regis. Dixerat enim: Non habeo filium, et hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, et appellatur Manus Absalon usque ad hanc diem. Achimaas autem filius Sadoch ait: Curram et nuntiabo regi quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius. Ad quem Ioab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia. Hodie nolo te nuntiare, filius enim regis mortuus est. Et ait Ioab Chusi: Vade et nuntia regi que vidisti. Adoravit Chusi Ioab et cucurrit. Rursus autem Achimaas filius Sadoch dixit ad Ioab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque Ioab: Quid vis currere fili mi? Veni huc, non eris boni nuntii baiulus. Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii transivit Chusi. David autem sedebat inter duas portas. Speculator vero qui erat in fastigio porte super murum, elevans oculos vidit hominem currentem solum, et exclamans indicavit regi. Dixitque rex: Si solus est, bonus est nuntius in ore eius. Properante autem illo et accedente propius, vidit speculator hominem alterum currentem, et vociferans in culmine ait: Apparet mihi homo alter currens solus. Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius. Speculator autem: Contemplor, ait, cursum prioris quasi cursum Achimaas filii Sadoch. Et ait rex: Vir bonus est, et nuntium portans bonum venit. Clamans autem Achimaas dixit ad regem: Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem. Et ait rex: Estne pax puero Absalon? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum cum mitteret Ioab servus tuus, o rex, me servum tuum; nescio aliud. Ad quem rex: Transi, ait, et sta hic. Cumque ille transisset et staret, apparuit Chusi, et veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex. Iudicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te. Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalon? Cui respondens Chusi: Fiant, inquit, sicut puer inimici domini mei regis et universi qui consurgunt adversus eum in malum. Contristatus itaque rex ascendit cenaculum porte et flevit. Et sic loquebatur vadens: Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Absalon fili mi, fili mi Absalon. Nuntiatum est autem Ioab quod rex fleret et lugeret filium suum, et versa est victoria in luctum in die illa omni populo. Audivit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo. Et declinabat populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus et fugiens de prelio. Porro rex operuit caput suum, et clamabat voce magna: Fili mi Absalon, Absalon fili mi, fili mi. Ingressus ergo Ioab ad regem in domum dixit: Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum qui salvam fecerunt animam tuam et animam filiorum tuorum et filiarum tuarum, et animam uxorum tuarum et animam concubinarum tuarum. Diligis odientes te, et odio habes diligentes te, et ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis et de servis tuis. Et vere cognovi modo quia si Absalon viveret et omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi. Nunc igitur surge et procede, et alloquens satisfac servis tuis. Iuro enim tibi per Dominum quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac; et peius erit hoc tibi quam omnia mala que venerunt super te ab adolescentia tua usque in presens.

Surrexit ergo rex et sedit in porta. Et omni populo nuntiatum est quod rex sederet in porta, venitque universa multitudo coram rege. Israel autem fugit in tabernacula sua. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philisthiim, et nunc fugit de terra propter Absalon. Absalon autem quem unximus super nos mortuus est in bello; usquequo siletis et non reducitis regem? Rex vero David misit ad Sadoch et Abiathar sacerdotes dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domum eius. Fratres mei vos, os meum et caro mea vos; quare novissimi reducitis regem? Et Amase dicite: Nonne os meum et caro mea es? Hec faciat mihi Deus et hec addat, si non magister militie fueris coram me omni tempore pro Ioab. Et inclinavit cor omnium virorum Iuda quasi viri unius, miseruntque ad regem dicentes: Revertere tu et omnes servi tui. Et reversus est rex et venit usque ad Iordanem, et omnis Iuda venit usque in Galgala ut occurreret regi et traduceret eum Iordanem. Festinavit autem Semei filius Gera filii Iemini

de Baurim, et descendit cum viris Iuda in occursum regis David cum mille viris de Beniamin. Et Siba puer de domo Saul, et xv. filii eius ac xx. servi erant cum eo. Et irrumpentes Iordanem ante regem transierunt vada ut traducerent domum regis et facerent iuxta iussionem eius. Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum iam transisset Iordanem, dixit ad eum: Ne reputes mihi, domine mi, iniquitatem, neque memineris iniurias servi tui in die qua egressus es, domine mi rex, de Ierusalem, neque ponas, rex, in corde tuo. Agnosco enim servus tuus peccatum meum, et idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descendique in occursum domini mei regis. Respondens vero Abisai filius Sarvie dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei qui maledixit christo Domini? Et ait David: Quid mihi et vobis, filii Sarvie? Cur efficimini mihi hodie in Sathan? Ergone hodie interficietur vir in Israel? An ignoro hodie me factum regem super Israel? Et ait rex Semei: Non morieris. Iuravitque ei. Miphiboseth quoque filius Ionathe filii Saul descendit in occursum regis, non lotis pedibus et intonsa barba, vestesque suas non laverat a die qua egressus fuerat rex usque ad diem reversionis eius in pace. Cumque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum, Miphiboseth? Qui respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me. Dixique ei ego famulus tuus ut sterneret mihi asinum et ascendens abirem cum rege; claudus enim sum servus tuus. Insuper et accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem. Tu autem, domine mi rex, sicut angelus Dei es; fac quod placitum est tibi. Neque enim fuit domus patris mei nisi morti obnoxia domino meo regi. Tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mense tue. Quid ergo habeo iuste querele, aut quid possum ultra vociferari ad regem? Ait ergo ei rex: Quid ultra loqueris? Fixum est quod locutus sum: tu et Siba dividite possessiones. Responditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam. Berzellai quoque Galaadites descendens de Rogelim traduxit regem Iordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum. Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est octogenarius, et ipse prebuit alimenta regi cum moraretur in castris; fuit quippe vir dives nimis. Dixitque rex ad Berzellai: Veni mecum ut requiescas securus mecum in Ierusalem. Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vite mee, ut ascendam cum rege in Ierusalem? Octogenarius sum hodie; numquid vigent sensus mei ad discernendum suave aut amarum, aut delectare potest servum tuum cibus et potus, vel audire ultra possum vocem cantorum atque cantatricum? Quare servus tuus fit oneri domino meo regi? Paululum procedam famulus tuus ab Iordane tecum; nec indigeo hac vicissitudine. Sed obsecro ut revertar servus tuus et moriar in civitate mea, et sepeliar iuxta sepulchrum patris mei et matris mee. Est autem servus tuus Chamaam; ipse vadat tecum, domine mi rex, et fac ei quod tibi bonum videtur. Dixit itaque rex: Mecum transeat Chamaam, et ego faciam ei quicquid tibi placuerit, et omne quod petieris a me impetrabis. Cumque transisset universus populus et rex Iordanem, osculatus est rex Berzellai et benedixit ei, et ille reversus est in locum suum. Transivit ergo rex in Galgala et Chamaam cum eo. Omnis autem populus Iuda traduxerant regem, et media tantum pars affuerat de populo Israel. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, et traduxerunt regem et domum eius Iordanem, omnesque viros David cum eo? Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel: Quia propior mihi est rex; cur irasceris super hac re? Numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt? Et respondit vir Israel ad viros Iuda et ait: Decem partibus maior ego sum apud regem, magisque ad me pertinet David quam ad te. Cur mihi fecisti iniuriam, et non mihi nuntiatum est priori ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.

Accidit quoque ut ibi esset vir Belial nomine Siba filius Bochri, vir Iemineus, et cecinit bucina et ait: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai; revertere in tabernacula tua, Israel. Et separatus est omnis Israel a David, secutusque est Siba filium Bochri. Viri autem Iuda adheserunt regi suo a Iordane usque Ierusalem. Cumque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas quas dereliquerat ad custodiendam domum, et tradidit eas in custodiam, alimenta eis prebens, et non est ingressus ad eas, sed erant clause usque ad diem mortis sue in viduitate viventes. Dixit autem rex Amase: Convoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium, et tu adesto presens. Abiit ergo Amasa ut convocaret Iudam, et moratus est extra placitum quod ei constituerat rex. Ait autem David ad Abisai: Nunc magis afflicturus est nos Siba filius Bochri quam Absalon. Tolle ergo servos domini tui et persequere eum, ne forte inveniat civitates munitas et effugiat nos. Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Cerethi quoque et Phelethi, et omnes robusti exierunt de Ierusalem ad persequendum Siba filium Bochri. Cumque illi essent iuxta lapidem grandem qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, et desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia in vagina, qui fabrefactus levi motu egredi poterat et percutere. Dixit itaque Ioab ad Amasa: Salve mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amase quasi osculans eum. Porro Amasa non observavit gladium quem habebat Ioab, qui percussit eum in latere et effudit intestina eius in terram, nec secundum vulnus apposuit, et mortuus est. Ioab autem et Abisai frater eius persecuti sunt Siba filium Bochri. Interea quidam viri cum stetissent iuxta cadaver Amase de sociis Ioab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Ioab comes David. Amasa autem conspersus sanguine iacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, et amovit Amasam de via in agrum, operuitque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum. Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Siba filium Bochri. Porro ille transierat per omnes tribus Israel in Abela et in Bethmaacha, omnesque electi congregati fuerant ad eum. Venerunt itaque et oppugnabant eum in Abela et in Bethmaacha, et circumdederunt munitionibus civitatem, et obsessa est urbs. Omnis autem turba que erat cum Ioab moliebatur destruere muros. Et exclamavit mulier sapiens de civitate: Audite, audite, dicite Ioab: Appropinqua huc et loquar tecum. Qui cum accessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancille tue. Qui respondit: Audio. Rursumque illa: Sermo, inquit,

dicebatur in ueteri puerbio. Qui interrogant interrogent in abella & sic pficiebat. Nonne ego sum que respondeo ueritatem isrl. & tu queris subuertere ciuitatem & euertere matrem in isrl. Quare precipitas hereditatem domini? Respondensque ioab ait. Absit absit hoc a me. Non precipito neque demolior. Non sic se habet res. Sed homo de monte effraim siba filius bochri cognomine leuauit manum suam contra regem dd. tradite illum solum. & recedemus a ciuitate. Et ait mulier ad ioab. Ecce caput eius mittetur ad te per murum. Ingressa est ergo ad omnem populum & locuta est eis sapienter. Qui abscisum caput siba filii bochri proiecerunt ad ioab. Et ille cecinit tuba & recesserunt ab urbe unusquisque in tabernacula sua. ioab autem reuersus est in hierlm ad regem. Fuit autem ioab super omnem exercitum isrl. banaias autem filius ioiade super cerethios & felethios. aduram uero super tributa. Porro iosaphat filius ahilud a commentariis. Siba autem scriba. sadoch uero & abiathar sacerdotes. Hyra autem hyaarites erat sacerdos dd. Facta est quoque fames in diebus dd tribus annis iugiter. Et consuluit dd oraculum domini. Dixitque dns. Propter saul & domum eius est. & sanguinem. quia occidit gabaonitas. Vocatis autem gabaonitis rex. dixit ad eos. Porro gabaonite non sunt de filiis isrl. sed reliquie amorreorum. Filii quippe isrl iurauerant eis ne perimerent eos. & uoluit saul percutere eos zelo quasi pro filiis isrl & iuda. Dixit ergo dd ad gabaonitas. Quid faciam uobis. & quod erit uestri piaculum. ut benedicatis hereditati domini? Dixeruntque ei gabaonite. Non est nobis super argento & auro questio. sed contra saul & contra domum eius. neque uolumus ut interficiatur homo de isrl. Ad quos rex ait. Quid ergo uultis ut faciam uobis? Qui dixerunt regi. Virum qui attriuit nos & oppressit inique. ita delere debemus. ut ne unus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus isrl. Dentur nobis septem uiri de filiis eius ut crucifigamus eos domino in gabaath saul quondam electi domini. Et ait rex. Ego dabo. Pepercitque rex misiboseth filio ionathe filii saul. propter iusiurandum domini quod fuerat inter dd & inter ionathan filium saul. Tulit itaque rex duos filios respha filie achia quos peperit sauli armoni. & misiboseth. & quinque filios michol filie saul quos genuerat adrieli filio berzellai qui fuit de molathi. et dedit eos in manu gabaonitarum. qui crucifixerunt eos in monte coram domino. Et ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis. & incipiente messione hordei. Tollens autem respha filia achia cilicium substrauit sibi super petram ab initio messis donec stillaret super eos aqua de celo. & non dimisit aues lacerare eos per diem neque bestias per noctem. Et nunciata sunt dd que fecerat respha filia achia concubina saul. Et abiit dd & tulit ossa saul. & ossa ionathan filii eius a uiris iabes galaad qui furati fuerant ea de platea beth-san. in qua suspenderant eos philistei cum interfecissent saul in gelboe. & asportauit inde ossa saul. & ossa ionathan filii eius. Et colligentes ossa eorum qui affixi fuerant. sepelierunt ea cum ossibus saul & ionathan filii eius in terra beniamin in latere in sepulchris patris sui. Feceruntque omnia que preceperat rex. & repropitiatus est dominus terre post hec.

Factum est autem rursum prelium philistinorum aduersum isrl. & descendit dd & serui eius cum eo & pugnabant contra philistiim. Deficiente autem dd. iesbi benob qui fuit de genere arafa. cuius ferrum haste trecentas uncias appendebat & accinctus erat ense nouo. nisus est percutere dd. presidioque ei fuit abisai filius saruie. & percussum philisteum interfecit. Tunc iurauerunt uiri dd dicentes. Iam non egredieris nobiscum in bellum. ne extinguas lucernam in isrl. Secundum quoque fuit bellum in gob contra philisteos. tunc percussit sobochai de usathi seph de stirpe arafa de genere gygantum. Tercium quoque fuit in gob contra philisteos in quo percussit adeodatus filius saltus polimitarius beth-leemites goliad gethcum. cuius hastile haste erat quasi licitorium texentium. Quartum bellum fuit in geth in quo fuit uir excelsus qui senos in manibus pedibusque habebat digitos. id est xxiiii. & erat de origine arafa. & blasphemauit isrl. Percussit autem eum ionathas filius semmaa fratris dd. Hi quatuor nati sunt de arafa in geth. & ceciderunt in manu dd & seruorum eius.

Locutus est autem dd domino uerba carminis huius in die qua liberauit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum. & de manu saul & ait. Dominus petra mea & robur meum et saluator meus. Deus meus fortis meus & sperabo in eum. Scutum meum & cornu salutis mee. eleuator meus & refugium meum. saluator meus de iniquitate liberabis me. Laudabilem inuocabo dnm. & ab inimicis meis saluus ero. Quia circumdederunt me contritiones mortis. torrentes belial terruerunt me. Funes inferi circumdederunt me. preuenerunt me laquei mortis. In tribulatione mea inuocabo dominum. & ad dnm meum clamabo. Et exaudiuit de templo suo uocem meam. & clamor meus ueniet ad aures eius. Commota est & contremuit terra. & fundamenta montium concussa sunt & quassata quoniam iratus est. Ascendit fumus de naribus eius. et ignis de ore eius uorabit. carbones succensi sunt ab eo. Et inclinauit celos & descendit. & caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherubim & uolauit. & lapsus est super pennas uenti. Posuit tenebras in circuitu eius latibulum suum. cribrans aquas de nubibus celorum. Pre fulgore in conspectu eius succensi sunt carbones ignis. Tonabit de celo dominus. & excelsus dabit uocem suam. Misit sagittas suas & dissipauit eos. fulgura & consumpsit eos. Et apparuerunt effusiones maris. & reuelata sunt fundamenta orbis. ab increpatione domini. ab inspiratione spiritus furoris eius. Misit de excelso & assumpsit me. & extraxit me de aquis multis. Liberauit me ab inimico meo potentissimo. & ab his qui oderant me: qui robustiores me erant. Preuenit me in die afflictionis mee. & factus est dominus firmamentum meum. Et eduxit me in latitudinem. liberauit me quia complacui ei. Retribuet mihi dominus secundum iusticiam meam. & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi. Quia custodiui uias domini. & non egi impie a deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo. & precepta eius non amoui a me. Et ero perfectus cum eo. & custodiam me ab iniquitate mea. Et restituet mihi dns secundum iusticiam meam. & secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris. & cum robusto robustus. Cum electo electus eris. & cum peruerso peruerteris. Et populum pauperem saluum facies. oculisque tuis excelsos humiliabis. Quia tu lucerna mea dne. & tu dne illuminabis tenebras meas. In te enim curram accinctus. in domino

meo transiliam murum. Deus meus inmaculata uia eius. eloquium domini igne examinatum. scutum est omnium sperantium in se. Quis est deus preter dominum. aut quis fortis preter deum nostrum. Deus qui accinxit me fortitudine. & complanauit perfectam uiam meam. Coequans pedes meos ceruis. & super excelsa statuens me. Docens manus meas ad prelium. & componens quasi arcum ereum brachia mea. Dedisti michi clipeum salutis mee. & mansuetudo mea multiplicauit me. Dilatabis gressus meos subter me. & non deficient tali mei. Persequar inimicos meos & conteram. & non conuertar donec consumam eos. Consumam eos & confringam ut non consurgant. cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad prelium. incuruasti resistentes mihi subter me. Inimicos meos dedisti mihi dorsum. odientes me & disperdam eos. Clamabunt & non erit qui saluet. ad dnm & non exaudiet eos. Delebo eos ut puluerem terre. quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam. Saluabis me a contradictionibus populi mei custodies in caput gentium. Populus quem ignoro seruiet mihi. filii alieni resistent mihi. auditu auris obedient mihi. Filii alieni defluxerunt & contrahentur in angustiis suis. Viuit dominus & benedictus deus meus & exaltabitur deus fortis salutis mee. Deus qui das uindictas mihi. & deicis populos sub me. Qui educis me ab inimicis meis & a resistentibus mihi eleuas me. a uiro iniquo liberabis me. Propterea confitebor tibi in gentibus & nomini tuo cantabo. Magnificans salutes regis sui & faciens misericordiam xpo suo dd. & semini eius usque in sempiternum. Hec autem sunt uerba nouissima. Dixit dd filius isai. Dixit uir cui constitutum est de xpo dei iacob egregius psaltes isrl. Spiritus domini locutus est per me. & sermo eius per linguam meam. Dixit deus isrl mihi locutus est fortis isrl. Dominator hominum iustus. dominator in timore dei. Sicut lux aurore oriente sole mane absque nubibus rutilat. & sicut pluuiis germinat herba de terra. nec tanta est domus mea apud deum ut pactum eternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea & omnis uoluntas nec est quicquam ex ea quod non germinet. Preuaricatores autem quasi spine euellentur uniuersi. que non tolluntur manibus. Et si quis tangere eas uoluerit armabitur ferro. & ligno lanceato igneque succensa comburentur ad nichilum. Hec nomina fortium.

Sedens dd in cathedra sapientissimus princeps inter tres. ipse est quasi tenerrimus ligni uermiculus qui octingentos interfecit impetu uno. Post hunc eleazar filius patrui eius ahohites inter tres fortes qui erant cum dd quando exprobrauerunt philistiim. & congregati sunt illuc in prelium. Cumque ascendissent uiri isrl. ipse stetit & percussit philisteos donec deficeret manus eius & obrigesceret cum gladio. Fecitque dns salutem magnam in die illa. & populus qui fugerat reuersus est ad cesorum spolia detrahenda. Et post hunc semma filius age de arari. Et congregati sunt philistiim in statione. Erat quippe ager ibi plenus lente. Cumque fugisset populus a facie philistiim. stetit ille in medio agri. & tuitus est eum. percussitque philisteos. & fecit dominus salutem magnam. Necnon ante descenderant tres qui erant principes inter xxx. & uenerunt tempore messis ad dd in speluncam odollam. Castra autem philistiim erant posita in ualle gygantum. & dd erat in presidio. Porro statio philistinorum tunc erat in beth-leem. Desiderauit ergo dd aquam de lacu & ait. Si quis mihi daret potum aque de cisterna que est in beth-leem iuxta portam. Irruperunt ergo tres fortes castra philistinorum & hauserunt aquam de cisterna bethleem que est iuxta portam. & attulerunt ad dd. At ille noluit bibere. sed libauit eam domino dicens. Propicius mihi sit dominus ne faciam hoc. Num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt. & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hec fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater ioab filius saruie princeps erat de tribus. Ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos quos interfecit & nominatus inter tribus & inter tres nobilior. Eratque eorum princeps. sed usque ad primos tres non peruenerat. Et banaias filius ioiade uiri fortissimi magnorum operum de capsahel ipse percussit duos leones moab. & ipse descendit & percussit leonem in media cisterna in diebus niuis. Ipse quoque interfecit uirum egyptium uirum dignum spectaculo habentem in manu hastam. Itaque cum descendisset ad eum in uirga ui extorsit hastam de manu egyptii. & interfecit eum hasta sua. Hec fecit banaias filius ioiade. & ipse nominatus inter tres robustos. qui erant inter xxx. nobiliores ueruntamen usque ad tres primos non peruenerat. Fecitque eum dd sibi auricularium a secreto. Asael frater ioab inter xxx. Eleanan filius patrui eius de bethleem. Semma de arari. Helyca de arodi. Heles de feltdi. Hyra filius achis de thecua. Abieher de anathot. Mannay de usathi. Selmon ahotites. Maharay netophatites. Eled filius abanaa. & ipse netophatites. Hutay filius ribay de gabeth filiorum beniamin. Banay aufratonites. Helday de torrente gaad. Abialbon arachites. Azmaueth de beromi. Eliaba de salboni. Filii asen ionathan & ara. Semma de orodi. Haiam filius sarar arothites. Helifeleth filius aasbai filii machati. Heliam filius achitofel gilonites. Esray de carmelo. Faray de arabi. Ygaal filius nathan de soba. Bonni de gaddi. Selech de ammoni. Naharai berothites. armiger ioab filii saruie. Hyrai hiethrites. Gareb & ipse hiethrites. Vrias etheus. Omnes xxx vii.

Et addidit furor domini irasci contra isrl. commouitque dd in eis dicens. Vade numera isrl & iuda. Dixitque rex ad ioab principem exercitus sui. Perambula omnes tribus a dan usque bersabee & numerate populum ut sciam numerum eius. Dixitque ioab regi. Adaugeat dominus ad populum tuum quantus nunc est. iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis. Sed quid sibi dominus meus rex uult in re huiuscemodi? Obtinuit autem sermo regis uerba ioab & principum exercitus. Egressusque est ioab & principes militum regis ut numerarent populum isrl. Cumque pertransissent iordanem uenerunt in aroer ad dexteram urbis que est in ualle gad. & per iaser transierunt in galaad. & in terram inferiorem hodsi. & uenerunt in dan siluestria. Circumeuntesque iuxta sydonem transierunt prope menia tyri. & omnem terram euei. & chananei. ueneruntque ad meridiem iuda in bersabee. Et lustrata uniuersa terra. affuerunt post nouem menses & xx dies in hierlm. Dedit ergo ioab numerum descriptionis populi regi. & inuenta sunt de isrl octingenta milia uirorum fortium qui educerent gladium

et de iuda quinquaginta milia pugnatorum. Percussit autem cor David eum postquam numeratus est populus. Et dixit David ad dominum. Peccavi valde in hoc facto, sed precor domine ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis. Surrexit itaque David mane, et sermo domini factus est ad gad prophetam et videntem dicens. Vade et loquere ad David. Haec dicit dominus. Trium tibi datur optio; elige unum quod volueris ex his ut faciam tibi. Cumque venisset gad ad David, nuntiavit ei dicens. Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos et illi persequentur; aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera et vide quid respondeam ei qui me misit sermonem. Dixit autem David ad gad. Artor undique nimis. Sed melius est ut incidam in manus domini, multae enim sunt misericordiae eius, quam in manus hominis. Inmisitque dominus pestilentiam in israhel de mane usque ad tempus constitutum, et mortui sunt ex populo a dan usque bersabee septuaginta milia virorum. Cumque extendisset manum angelus domini super hierusalem ut disperderet eam, misertus est dominus super afflictione, et ait angelo percutienti. Sufficit, nunc contine manum tuam. Erat autem angelus domini iuxta aream areuna iebusei. Dixitque David ad dominum cum vidisset angelum caedentem populum. Ego sum qui peccavi, ego inique egi. Isti qui oves sunt quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me et contra domum patris mei. Venit autem gad ad David in die illa et dixit. Ascende et constitue domino altare in area areuna iebusei. Et ascendit David iuxta sermonem gad quem praeceperat ei dominus. Conspiciensque areuna animadvertit regem et servos eius transire ad se. Et egressus adoravit regem prono vultu in terram, et ait. Quid causae est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait. Ut emam a te aream et aedificem altare domino, et cesset interfectio quae grassatur in populo. Et ait areuna ad David. Accipiat et offerat dominus meus rex sicut ei placet. Habes boves in holocaustum, et plaustrum et iuga boum in usum lignorum. Omnia dedit areuna regi. Dixitque areuna ad regem. Dominus deus tuus suscipiat votum tuum. Cui respondens rex ait. Nequaquam ut vis, sed emam pretio a te, et offeram domino deo meo holocausta gratuita. Emit ergo aream et boves argenti siclis quinquaginta, et aedificavit ibi altare domino et obtulit holocausta et pacifica. Et repropitiatus est dominus terrae, et cohibita est plaga ab israhel.

INCIPIT LIBER III

ET REX DAVID SENUERAT habebatque aetatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus non calefiebat. Dixerunt ergo servi sui. Quaeramus domino nostro regi adolescentulam virginem et stet coram rege et foveat eum, dormiatque in sinu suo et calefaciat dominum nostrum regem. Quaesierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus israhel, et invenerunt abisag sunamitem, et adduxerunt eam ad regem. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege et ministrabat ei. Rex vero non cognovit eam. Adonias autem filius aggith elevabatur dicens. Ego regnabo. Fecitque sibi currum et equites, et quinquaginta viros qui ante eum currerent. Nec corripuit eum pater suus aliquando dicens. Quare hoc fecisti? Erat autem pulcher valde secundus natu post absalon. Et sermo ei cum ioab filio sarviae, et cum abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes adoniae. Sadoch vero sacerdos et banaias filius ioiade et nathan propheta et semei et cerethi et robur exercitus David non erat cum adonia. Immolatis ergo adonias arietibus et vitulis et universis pinguibus iuxta lapidem zoelech qui erat vicinus fonti rogel, vocavit universos fratres suos filios regis et viros iuda servos regis. Nathan autem prophetam et banaiam et robustos quosque et salomonem fratrem suum non vocavit. Dixit itaque nathan ad bethsabee matrem salomonis. Num audisti quod regnaverit adonias filius aggith, et dominus noster David hoc ignorat? Nunc ergo veni, accipe a me consilium, et salva animam tuam et filii tui salomonis. Vade et ingredere ad regem David et dic ei. Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancillae tuae dicens. Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo? Quare ergo regnat adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te et complebo sermones tuos. Ingressa est itaque bethsabee ad regem in cubiculum. Rex autem senuerat nimis, et abisag sunamitis ministrabat ei. Inclinavit se bethsabee et adoravit regem. Ad quam rex. Quid tibi inquit vis? Quae respondens ait. Domine mi, tu iurasti per dominum deum tuum ancillae tuae. Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo. Et ecce nunc adonias regnat te domine mi rex ignorante. Mactavit boves et pinguia quaeque et arietes plurimos, et vocavit omnes filios regis, abiathar quoque sacerdotem et ioab principem militiae; salomonem autem servum tuum non vocavit. Verumtamen domine mi rex in te oculi respiciunt totius israhel, ut indices eis qui sedere debeat in solio tuo domine mi rex post te. Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, ego et filius meus salomon peccatores. Adhuc illa loquente cum rege, nathan propheta venit. Et nuntiaverunt regi dicentes. Adest nathan propheta. Cumque introisset ante conspectum regis et adorasset eum pronus in terram, dixit nathan. Domine mi rex, tu dixisti adonias regnet post me, et ipse sedebit super thronum meum? Quia descendit hodie et immolavit boves et pinguia et arietes plurimos, et vocavit universos filios regis et principes exercitus, abiathar quoque sacerdotem. Illisque vescentibus et bibentibus coram eo et dicentibus. Vivat rex adonias, me servum tuum et sadoch sacerdotem et banaiam filium ioiade et salomonem servum tuum non vocavit. Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et non indicasti servo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? Et respondit rex David dicens. Vocate ad me bethsabee. Quae cum fuisset ingressa coram rege et stetisset coram eo, iuravit rex et ait. Vivit dominus qui eruit animam meam de omni angustia, quia sicut iuravi tibi per dominum deum israhel dicens. Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me, sic faciam hodie. Submissoque bethsabee in terram vultu adoravit regem dicens. Vivat dominus meus rex in aeternum. Dixit quoque rex David. Vocate mihi sadoch sacerdotem et nathan prophetam et banaiam filium ioiade. Qui cum ingressi fuissent coram rege, dixit ad eos rex. Tollite vobiscum servos domini vestri, et imponite salomonem filium meum super mulam meam, et ducite eum in gyon, et unguat eum ibi sadoch sacerdos et nathan propheta in regem super israhel, et canetis bucina atque dicetis. Vivat rex salomon. Et ascendetis post eum, et veniet et sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me. Illique praecipiam ut sit dux super israhel et super iudam. Et respondit banaias filius ioiade regi dicens. Amen. Sic loquatur dominus deus domini mei regis. Quomodo fuit dominus cum domino meo rege, sic sit cum salomone, et sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis David. Descendit ergo sadoch sacerdos et nathan propheta et banaias filius ioiade, et cerethi et felethi, et imposuerunt salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in gyon. Sumpsitque sadoch sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit salomonem. Et cecinerunt bucina, et dixit omnis populus. Vivat rex salomon. Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis et laetantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum. Audivit autem adonias et omnes qui invitati fuerant ab eo, iamque convivium finitum erat. Sed et ioab audita voce tubae ait. Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis? Adhuc illo loquente, ionathas filius abiathar sacerdotis venit. Cui dixit adonias. Ingredere, quia vir fortis es et bona nuntians. Responditque ionathas adoniae. Nequaquam. Dominus enim rex noster David regem constituit salomonem. Misitque cum eo sadoch sacerdotem et nathan prophetam et banaiam filium ioiade et cerethi et felethi, et imposuerunt eum super mulam regis. Unxeruntque eum sadoch sacerdos et nathan propheta regem in gyon, et ascenderunt inde laetantes, et insonuit civitas. Haec est vox quam audistis. Sed et salomon sedet super solium regni. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David dicentes. Amplificet deus nomen salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adoravit rex super lectulo suo. Insuper et haec locutus est. Benedictus dominus deus israhel, qui dedit hodie sedentem in solio meo videntibus oculis meis. Territi sunt ergo et surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab adonia, et iit unusquisque in viam suam. Adonias autem timens salomonem surrexit et abiit in tabernaculum domini, tenuitque cornu altaris. Et nuntiaverunt salomoni dicentes. Ecce adonias timens regem salomonem tenet cornu altaris dicens. Iuret mihi hodie rex salomon quod non interficiat servum suum gladio. Dixitque salomon. Si fuerit vir bonus, non cadet nec unus quidem capillus eius in terram. Si autem malum inventum fuerit in eo, morietur. Misit ergo rex salomon et eduxit eum ab altari, et ingressus adoravit regem salomonem. Dixitque ei salomon. Vade in domum tuam.

Appropinquaverunt autem dies David ut moreretur, praecepitque salomoni filio suo dicens. Ego ingredior viam universae terrae. Confortare et esto vir, et observa custodias domini dei tui, ut ambules in viis eius, et custodias caerimonias eius et praecepta eius et iudicia et testimonia eius sicut scriptum est in lege moysi, ut intellegas omnia quae facis et quocumque te verteris, et confirmet dominus sermones suos quos locutus est de me dicens. Si custodierint filii tui vias suas et ambulaverint coram me in veritate, et in omni corde suo et in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio israhel. Tu quoque nosti quae fecerit mihi ioab filius sarviae, quae fecerit duobus principibus exercitus israhel, abner filio ner et amasae filio iether, quos occidit et effudit sanguinem belli in pace, et posuit cruorem proelii in balteo suo qui erat circa lumbos suos, et in calciamento suo quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem eius pacifice ad inferos. Sed et filiis berzellai galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua; occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie absalon fratris tui. Habes quoque apud te semei filium gera filii iemini de bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima quando ibam ad castra. Sed quia descendit mihi in occursum cum transirem iordanem, et iuravi ei per dominum dicens. Non te interficiam gladio, tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, et scies quid facias ei, deducesque canos eius cum sanguine ad infernum. Dormivit igitur David cum patribus suis, et sepultus est in civitate David. Dies autem quibus regnavit David super israhel xl anni sunt. In hebron regnavit vii annis, in hierusalem xxxiii. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis.

Et ingressus est adonias filius aggith ad bethsabee matrem salomonis. Quae dixit ei. Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit. Pacificus. Addiditque. Sermo mihi est ad te. Cui ait. Loquere. Et ille. Tu inquit nosti quia meum erat regnum, et me praeposuerat omnis israhel sibi in regem; sed translatum est regnum et factum est fratris mei, a domino enim constitutum est ei. Nunc ergo petitionem unam deprecor a te; ne confundas faciem meam. Quae dixit ad eum. Loquere. Et ille ait. Precor ut dicas salomoni regi, neque enim negare tibi quicquam potest, ut det mihi abisag sunamitem uxorem. Et ait bethsabee. Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo bethsabee ad regem

73

salomonem ut loqueretur ei pro adonia. Et surrexit rex in occursum eius adoravitque eam. et sedit super thronum suum. Positusque est thronus matri regis. Que sedit ad dexteram eius. dixitque ei. Petitionem unam parvulam ego deprecor a te. ne confundas faciem meam. Dixitque ei rex. Pete mater mi. neque enim fas est ut avertam faciem tuam. Que ait. Detur abisag sunamitis adonie fratri tuo uxor. Responditque rex salomon. et dixit matri sue. Quare postulas abisag sunamitem adonie. Postula ei et regnum. Ipse enim est frater meus maior. et habet abiathar sacerdotem. et ioab filium sarvie. Iuravit itaque rex salomon per dominum dicens. Hec faciat mihi deus et hec addat. quia hodie occidetur adonias. Misitque rex salomon per manum banaie filii ioiade. qui interfecit eum et mortuus est. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex. Vade in anathot ad agrum tuum. Es quidem vir mortis. sed hodie te non interficiam quia portasti archam domini dei coram david patre meo. et sustinuisti laborem in omnibus in quibus laboravit pater meus. Eiecit ergo salomon abiathar ut non esset sacerdos domini ut impleretur sermo domini. quem locutus est super domum hely in sylo. Venit autem nuntius ad salomonem quod ioab declinasset post adoniam. et post salomonem non declinasset. Fugit ergo ioab in tabernaculum domini. et apprehendit cornu altaris. Nuntiatumque est regi salomoni. quod fugisset ioab in tabernaculum domini. et esset iuxta altare. Misitque salomon banaiam filium ioiade dicens. Vade interfice eum. Venit banaias ad tabernaculum domini et dixit ei. Hec dicit rex. Egredere. Qui ait. Non egrediar sed hic moriar. Renuntiavit banaias regi salomoni dicens. Hec locutus est ioab. et hec respondit mihi. Dixitque ei rex. Fac sicut locutus est. et interfice eum et sepeli. et amovebis sanguinem innocentem qui effusus est a ioab a me. et a domo patris mei. Et reddat dominus sanguinem super caput eius. quia interfecit duos viros iustos melioresque se. et occidit eos gladio david patre meo ignorante. abner filium ner principem militie. et amasa filium iether principem exercitus iuda. Et revertetur sanguis illorum in caput ioab. et in caput seminis eius in sempiternum. david autem et semini eius et domui eius. et throno illius sit pax usque in eternum a domino. Ascendit itaque banaias filius ioiade et aggressus eum interfecit. sepultusque est in domo sua in deserto. Et constituit rex banaiam filium ioiade pro eo super exercitum. et sadoch sacerdotem posuit pro abiathar. Misitque rex et vocavit semei dixitque ei. Edifica tibi domum in hierusalem et habita ibi. et non egredieris inde huc atque illuc. Quacumque autem die egressus fueris et transieris torrentem cedron. scito te interficiendum. sanguis tuus erit super caput tuum. Dixitque semei regi. Bonus est sermo regis. Sicut locutus est dominus meus rex. sic faciet servus tuus. Habitavit autem semei in hierusalem diebus multis.

Factum est autem post annos tres ut fugerent servi semei ad achis filium maacha regem geth. Et surrexit semei et stravit asinum suum. ivitque in geth ad achis ad requirendos servos suos. et adduxit eos de geth. Nuntiatum est autem salomoni quod isset semei in geth de hierusalem et redisset. et mittens vocavit eum dixitque illi. Nonne testificatus sum tibi per dominum et predixi tibi quacumque die egressus fueris huc atque illuc. scito te esse moriturum. Et respondisti michi bonus est sermo quem audivi. Quare ergo non custodisti iusiurandum domini et preceptum quod preceperam tibi. Dixitque rex ad semei. Tu nosti omne malum cuius est conscium cor tuum quod fecisti patri meo. Reddidit dominus malitiam tuam in caput tuum. et rex salomon benedictus. et thronus david erit fidelis coram domino usque in sempiternum. Iussit itaque rex banaie filio ioiade qui egressus percussit eum et mortuus est.

Confirmatum est ergo regnum in manu salomonis. et affinitate coniunctus est pharaoni regi egypti. Accepit namque filiam eius et adduxit in civitatem david. donec compleret edificans domum suam et domum domini. et murum hierusalem per circuitum. Attamen populus immolabat in excelsis. non enim edificatum erat templum nomini domini usque in diem illum. Dilexit autem salomon dominum ambulans in preceptis david patris sui. excepto quod in excelsis immolabat. et accendebat thimiama. Abiit itaque in gabaon ut immolaret ibi. illud quippe erat excelsum maximum. Mille hostias in holocaustum obtulit salomon super altare in gabaon. Apparuit autem dominus salomoni per somnium nocte dicens. Postula quod vis ut dem tibi. Et ait salomon. Tu fecisti cum servo tuo david patre meo misericordiam magnam sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate et iustitia. et recto corde tecum. Custodisti ei misericordiam tuam grandem. et dedisti ei filium sedentem super thronum eius. sicut est hodie. Et nunc domine deus tu regnare fecisti servum tuum pro david patre meo. Ego autem sum puer parvulus et ignorans egressum et introitum meum. et servus tuus in medio populi est quem elegisti. populi infiniti qui numerari et supputari non potest pre multitudine. Dabis ergo servo tuo cor docibile ut iudicare possit populum tuum. et discernere inter malum et bonum. Quis enim poterit iudicare populum istum. populum tuum hunc multum. Placuit ergo sermo coram domino quod salomon rem huiuscemodi postulasset. Et dixit dominus salomoni. Quia postulasti verbum hoc. et non petisti tibi dies multos. nec divitias. aut animas inimicorum tuorum. sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium. ecce feci tibi secundum sermones tuos. et dedi tibi cor sapiens et intelligens in tantum ut nullus ante te similis fuerit. nec post te surrecturus sit. Sed et hec que non postulasti dedi tibi. divitias scilicet et gloriam ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaveris in viis meis. et custodieris precepta mea et mandata mea. sicut ambulavit pater tuus. longos faciam dies tuos. Igitur evigilavit salomon. et intellexit quod esset somnium. Cumque venisset hierusalem. stetit coram archa federis domini et obtulit holocausta. et fecit victimas pacificas et grande convivium universis famulis suis. Tunc venerunt due mulieres meretrices ad regem. steteruntque coram eo. Quarum una ait. Obsecro mi domine. Ego et mulier hec habitabam in domo una. et peperi apud eam in cubiculo. Tertia autem die postquam ego peperi. peperit et hec. et eramus simul. nullusque alius in domo nobiscum. exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte. dormiens quippe oppressit eum. Et consurgens intempeste noctis silentio. tulit filium meum de latere meo ancille tue dormientis et collocavit in sinu suo. suum autem qui erat mortuus posuit in sinu meo. Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo. apparuit mortuus. Quem diligentius intuens clara luce deprehendi non esse meum quem genueram. Responditque alia mulier. Non est ita. sed filius tuus mortuus est. meus autem vivit. E contrario illa dicebat. Mentiris. filius quippe meus vivit. et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege. Tunc rex ait. Hec dicit filius meus vivit. et filius tuus mortuus est. et ista respondit non. sed filius tuus mortuus est meus autem vivit. Dixit ergo rex. Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege. dividite inquit infantem vivum in duas partes et date dimidiam partem uni. et dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier cuius filius erat vivus ad regem. commota sunt quippe viscera eius super filio suo. Obsecro domine. date illi infantem vivum. et nolite interficere eum. E contrario illa dicebat. Nec mihi nec tibi sit. sed dividatur. Respondens rex ait. Date huic infantem vivum. et non occidatur. Hec est enim mater eius. Audivit itaque omnis israhel iudicium quod iudicasset rex. et timuerunt regem. videntes sapientiam dei esse in eo ad faciendum iudicium.

Erat autem rex salomon regnans super omnem israhel. et hii principes quos habebat. azarias filius sadoch sacerdotis. helyoreph et achia filius sesa scribe. iosaphat filius ahilud a commentariis. banaias filius ioiade super exercitum. sadoch autem et abiathar sacerdotes. azarias filius nathan super eos qui assistebant regi. zabud filius nathan sacerdos amicus regis. et ahiasar prepositus domus. et adoniram filius abda super tributa. Habebat autem salomon xii. prefectos super omnem israhel. qui prebebant annonam regi et domui eius. Per singulos enim menses in anno. singuli necessaria ministrabant. Et hec nomina eorum. Benhur in monte effraym. bendechar in macces et in salebim. et in bethsames. et helon. et bethanan. benesed in araboth. ipsius erat socco. et omnis terra epher. Benabinadab cuius omnis nephtad. dor thafeth filiam salomonis habebat uxorem. Bena filius ahilud regebat thanac et mageddo. et universam bethsan. que est iuxta sarthana subter iezrahel a bethsan. usque abelmaula e regione iecmaan. Bengaber in ramoth galaad habebat avothiair filii manasse in galaad. ipse preerat in omni regione argob que est in basan. sexaginta civitatibus magnis atque muratis que habebant seras ereas. Achinadab filius addo preerat in manaim. achimaas in neptalim. sed et ipse habebat basmath filiam salomonis in coniugio. Baana filius husi in aser et in baloth. iosaphat filius pharue in ysachar. Semei filius hela in beniamin. gaber filius uri in terra galaad. in terra seon regis amorrei. et og regis basan super omnia que erant in illa terra. Iuda et israhel innumerabiles sicut arena maris in multitudine comedentes et bibentes atque letantes.

Salomon autem erat in ditione sua habens omnia regna a flumine terre philistum usque ad terminum egypti offerentium sibi munera. et servientium cunctis diebus vite eius. Erat autem cibus salomonis per dies singulos xxx. chori simile. et lx. chori farine decem boves pingues. et xx. boves pascuales. et centum arietes. excepta venatione cervorum. caprearum. atque bubalorum et avium altilium. Ipse enim obtinebat omnem regionem que erat trans flumen quasi a thapsa usque gazam. et cunctos reges illarum regionum. et habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque iuda et israhel absque timore ullo. unusquisque sub vite sua. et sub ficu sua a dan usque bersabee cunctis diebus salomonis. Et habebat salomon xl. milia presepia equorum currilium et xii. milia equestrium. nutriebantque eos supradicti regis prefecti. Sed et necessaria mense regis salomonis cum ingenti cura prebebant in tempore suo. Hordeum quoque et paleas equorum et iumentorum deferebant in locum ubi erat rex iuxta tempus constitutum sibi. Dedit quoque deus sapientiam salomoni et prudentiam multam nimis. et latitudinem cordis quasi arenam que est in litore maris. Et precedebat sapientia salomonis sapientiam omnium orientalium et egyptiorum et erat sapientior cunctis hominibus sapientior ethan iezrahelite. et eman. et chalcal. et dorda filiis maol. et erat nominatus in universis gentibus per circuitum. Locutusque est salomon tria milia parabolarum. et fuerunt carmina eius quinque milia. Et disputavit super lignis a cedro que est in libano usque ad ysopum que egreditur de pariete. et disseruit de iumentis et volucribus. et reptilibus et piscibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam salomonis. et ab universis regibus terre. qui audiebant sapientiam eius. Misit quoque hyram rex tyri servos suos ad salomonem. Audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre eius. quia amicus fuerat hyram david omni tempore. Misit autem et salomon ad hyram dicens. Tu scis voluntatem patris mei david. et quia non potuerit edificare domum nomini domini dei sui propter bella imminentia per circuitum. donec daret eos dominus sub vestigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit dominus deus meus mihi per circuitum. et non est sathan neque occursus malus. Quam obrem cogito edificare templum nomini domini dei mei sicut locutus est dominus deus david patri meo dicens. Filius tuus quem dabo pro te super solium tuum. ipse edificabit domum nomini meo. Precipe ergo ut precidant mihi cedros de libano. et servi mei sint cum servis tuis. mercedem autem servorum tuorum dabo quamcumque petieris. Scis enim quia non est in populo meo vir qui noverit ligna cedere sicut sydonii. Cum ergo audisset hyram verba salomonis. letatus est valde et ait. Benedictus dominus deus hodie qui dedit david filium sapientissimum super populum hunc plurimum. Et misit hyram ad salomonem dicens. Audivi quecumque mandasti mihi. ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis et abiegnis. Servi mei deponent ea de libano ad mare. et ego componam ea in ratibus in mari usque ad locum quem significaveris mihi. et applicabo ea ibi. et tu tolles ea. prebebisque necessaria mihi. ut detur cibus domui mee. Itaque hyram dabat salomoni ligna cedrina et ligna abiegna. iuxta omnem voluntatem eius. Salomon autem prebebat hyram xx. milia chororum tritici in cibum domui eius. et xx. choros purissimi olei. Hec tribuebat salomon hyram per singulos annos. Dedit quoque dominus sapientiam salomoni sicut locutus est ei. Et erat pax inter hyram et salomonem. et percusserunt fedus ambo. Elegitque rex salomon operarios de omni israhel. et erat indictio xxx. milia virorum. mittebatque eos in libano

x. milia per menses singulos vicissim. ita ut duobus mensibus essent in domibus suis. Et Adoniram erat super huiuscemodi indictione. Fuerunt itaque Salomoni lxx. milia eorum qui onera portabant et lxxx. milia latomorum in monte absque prepositis qui preerant singulis operibus trium milium numero. et trecentorum precipientium populo. et his qui faciebant opus. Precepitque rex ut tollerent lapides grandes. lapides preciosos in fundamentum templi et quadrarent eos. quos dolaverunt cementarii Salomonis. et cementarii Hyram. Porro Biblii preparaverunt ligna et lapides ad edificandam domum.

Factum est autem quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Egypti, in anno quarto mense Zio, ipse est mensis secundus regis Salomonis super Israel. edificare cepit domum domino. Domus autem quam edificabat rex Salomon domino. habebat lx. cubitos in longitudinem. et xx. cubitos in latitudine. et xxx. cubitos in altitudine. Et porticus erat ante templum xx. cubitorum longitudinis. iuxta mensuram latitudinis templi. et habebat x. cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitque in templo fenestras obliquas. et edificavit super parietem templi tabulata per girum in parietibus domus per circuitum templi et oraculi. et fecit latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat quinque cubitos habebat altitudinis. et medium tabulatum vi. habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus. ut non hererent muris templi. Domus autem cum edificaretur lapidibus dedolatis atque perfectis edificata est. et malleus et securis et omne ferramentum non sunt audita in domo cum edificaretur. Ostium lateris medii in pariete erat domus dextre. et per cocleam ascendebant in medium cenaculum. et a medio in tercium. Et edificavit domum. et consummavit eam. Texit quoque domum laquearibus cedrinis. et edificavit tabulatum super omnem domum. v. cubitis latitudinis. et operuit domum lignis cedrinis.

Et factus est sermo domini ad Salomonem dicens. Domus hec quam edificas. si ambulaveris in preceptis meis. et iudicia mea feceris. et custodieris omnia mandata mea gradiens per ea. firmabo sermonem meum tibi quem locutus sum ad David patrem tuum. et habitabo in medio filiorum Israel. et non derelinquam populum meum Israel. Igitur edificavit Salomon domum et consummavit eam. et edificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis. A pavimento domus usque ad summitatem parietum. et usque ad laquearia operuit lignis intrinsecus. et texit pavimentum domus tabulatis abiegnis. Edificavitque xx. cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina. a pavimento usque ad superiora. et fecit interiorem domum oraculi in sanctum sanctorum. Porro xl. cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur. habens tornaturas suas et iuncturas fabrefactas et celaturas eminentes. Omnia cedrinis tabulis vestiebantur. nec omnino lapis apparere poterat in pariete. Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat. ut poneret ibi archam federis domini. Porro oraculum habebat xx. cubitos longitudinis. et xx. cubitos latitudinis. et xx. cubitos altitudinis. et operuit illud atque vestivit auro purissimo. Sed et altare vestivit cedro. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo. et affixit laminas clavis aureis. Nichil erat in templo quod non auro tegeretur. Sed et totum altare oraculi texit auro. et fecit in oraculo duo cherubim de lignis olivarum x. cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala cherub una. et v. cubitorum ala cherub altera. id est x. cubitos habentes. a summitate ale usque ad ale alterius summitatem. Decem quoque cubitorum erat cherub. secundum mensuram paris. et opus unum erat in duobus cherubim. id est altitudinem habebat unus cherub x. cubitorum. et similiter cherub secundus. Posuitque cherubim in medio templi interioris. Extendebant autem alas suas cherubim. et tangebat ala una parietem. et ala cherubin secundi tangebat parietem alterum. ale autem altere in media parte templi se invicem contingebant. Texit quoque cherubim auro. et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis celaturis et torno. et fecit in eis cherubim et palmas et picturas varias quasi prominentes de pariete et egredientes. Sed et pavimentum domus texit auro intrinsecus. et extrinsecus. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum. postesque angulorum v. et duo ostia de lignis olivarum. et sculpsit in eis picturam cherubim et palmarum species. et anaglifa valde prominentia. et texit ea auro. et operuit tam cherubim quam palmas et cetera auro. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos. et duo ostiola de lignis abiegnis alterinsecus. Et utrumque ostium duplex erat. et se invicem tenens aperiebatur. Et sculpsit cherubim et palmas et celaturas valde eminentes. operuitque omnia laminis opere quadro ad regulam. Et edificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum. et uno ordine lignorum cedri. Anno quarto. fundata est domus domini in mense Zio. in anno xi. mense Ebul. ipse est mensis octavus. perfecta est domus in omni opere suo. et in universis utensilibus. edificavitque eam annis vii. Domum autem suam edificavit Salomon xiii. annis. et ad perfectum usque perduxit. Edificavit quoque domum saltus Libani c. cubitorum longitudinis. et l. cubitorum latitudinis. et xxx. cubitorum altitudinis. et iiii. deambulatoria inter columnas cedrinas. Ligna quippe cedrina exciderat in columnas. et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram. que xl. v. columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas xv. contra se invicem positas. et e regione se respicientes equali spacio inter columnas. et super columnas quadrangulata ligna in cunctis equalia. Et porticum columnarum fecit l. cubitorum longitudinis. et xxx. cubitorum latitudinis. et alteram porticum in facie maioris porticus. et columnas et epistilia super columnas fecit. Porticum quoque solii quo tribunal est fecit. et texit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem. et domuncula in qua sedebatur ad iudicandum. erat in media porticu simili opere. Domum quoque fecit filie Pharaonis quam uxorem duxerat Salomon tali opere quali et hanc porticum. omnia lapidibus preciosis que ad normam quandam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrata erant a fundamento usque ad summitatem parietum. et intrinsecus usque ad atrium maius. Fundamenta autem de lapidibus preciosis. lapidibus magnis x. sive viii. cubitorum. et desuper lapides preciosi equalis mensure secti erant. similiterque de cedro. Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis. et unius ordinis dolata cedro. nec non et in atrio domus domini interiori et in porticu domus.

Misitque rex Salomon et tulit Hyram de Tyro filium mulieris vidue de tribu Neptalim de patre Tyrio artificem erarium plenum sapientia et intelligentia et doctrina ad faciendum omne opus ex ere. Qui cum venisset ad regem Salomonem. fecit omne opus eius. Et finxit duas columnas ereas x. et viii. cubitorum altitudinis columnam unam. et linea xii. cubitorum ambiebat columnam utramque. Duo quoque capitella fecit que ponerentur super capita columnarum fusilia ex ere. Quinque cubitorum altitudinis capitellum unum. et v. cubitorum altitudinis capitellum alterum. et quasi in modum retis et cathenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat. Septena versuum retiacula in capitello uno. et septena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum ut tegerent capitella que erant super summitatem malogranatorum. Eodem modo fecit et capitello secundo. Capitella autem que erant super capita columnarum quasi opere lilii fabrefacta erant in porticu iiii. cubitorum. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columne contra retiacula. Malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. Et statuit duas columnas in porticu templi. Cumque statuisset columnam dexteram vocavit eam nomine Iachim. id est firmitas. Similiter erexit columnam secundam. et vocavit nomen eius Booz id est in robore. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit. perfectumque est opus columnarum. Fecitque quoque mare fusile x. cubitorum a labio usque ad labium rotundum in circuitu v. cubitorum altitudo eius. Et resticula xxx. cubitorum cingebat illud per circuitum. et sculptura subter labium circuibat illud x. cubitos ambiens mare. Duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles. et stabant super xii. boves. E quibus tres respiciebant ad aquilonem. et tres ad occidentem. et tres ad meridiem. et tres ad orientem. et mare desuper eos desuper erat. quorum posteriora universa intrinsecus latitabant. Grossitudo autem luteris trium unciarum erat. labiumque eius quasi labium calicis. et folium repandi lilii duo milia batos capiebat. Et fecit bases x. eneas iiii. cubitorum longitudinis bases singulas. et iiii. cubitorum latitudinis. et trium cubitorum altitudinis. Et ipsum opus basium interrasile erat. et sculpture inter iuncturas et inter coronulas et plectas leones et boves et cherubim. et in iuncturis similiter desuper. et subter leones et boves quasi lora ex ere dependentia. Et iiii. rote per bases singulas. et axes erei. et per iiii. partes quasi humeruli subter luterem fusiles contra se invicem respectantes. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate. et quod forinsecus apparebat unius cubiti erat totum rotundum. pariterque habebat unum cubitum et dimidium. In angulis autem columnarum varie celature erant. et media intercolumnia quadrata non rotunda erant. Quatuor quoque rote que per iiii. angulos basis erant coherebant subter basim. Una rota habebat altitudinis cubitum et semis. Tales autem rote erant quales solent in curru fieri. et axes earum et radii. et canti. et modioli. omnia fusilia. Nam et humeruli illi iiii. per singulos angulos basis uni ex ipsa basi fusiles et coniuncti erant. In summitate basis erat quedam rotunditas unius et dimidii cubiti. ita fabrefacta. ut luter desuper posset imponi. habens celaturas suas. et sculpturas varias ex semet ipsa. Sculpsitque quoque in tabulatis illis que erant ex ere et in angulis cherubim. et leones et palmas quasi in similitudinem stantis hominis. ut non celata sed apposita per circuitum viderentur. In hunc modum fecit x. bases fusura una. et mensura sculpturaque consimili. Fecitque quoque x. luteres eneos. Quadraginta batos capiebat luter unus. eratque iiii. cubitorum. singulosque luteres per singulas. id est x. bases posuit. Et constituit x. bases v. ad dexteram partem. et v. ad sinistram. mare autem posuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem. Fecitque Hyram lebetes et scutras et hamulas et perfecit omne opus regis Salomonis in templo domini columnas duas et funiculos capitellorum super capita columnarum duos. et retiacula duo ut operirent duos funiculos qui erant super capita columnarum. et malogranatorum quadringenta in duobus retiaculis. Duo versus malogranatorum in retiaculis singulis ad operiendos funiculos capitellorum qui erant super capita columnarum. et bases x. et luteres x. super bases. et mare unum. et boves xii. subter mare. et lebetes et scutras et hamulas. Omnia vasa que fecit Hyram regi Salomoni in domo domini de auricalco erant. et in campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Socoth et Sarthan. Et posuit Salomon omnia vasa in templo domini. Propter multitudinem autem nimiam non erat pondus eris. Fecitque Salomon omnia vasa in domo domini. altare aureum et mensam super quam ponerentur panes propositionis auream. et candelabra aurea. quinque ad dexteram. et v. ad sinistram contra oraculum ex auro purissimo et quasi lilii flores. et lucernas desuper aureas. et forcipes aureos. et ydrias. et fuscinulas. et fialas. et mortariola. et thuribula. de auro purissimo. Et cardines ostiorum domus interioris sancti sanctorum. et ostiorum domus templi ex auro erant. Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo domini. et intulit que sanctificaverat David pater suus argentum et aurum. et vasa. reposuitque in thesauris domus domini.

Tunc congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum. et duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Ierusalem ut deferrent archam federis domini de civitate David id est de Syon. Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Bethanim in sollempni die. ipse est mensis septimus. Veneruntque cuncti senes ex Israel. et tulerunt sacerdotes archam. et portaverunt archam domini et tabernaculum federis. et omnia vasa sanctuarii que erant in tabernaculo. et ferebant ea sacerdotes et levite. Rex autem Salomon et omnis multitudo Israel que convenerat ad eum gradiebatur cum illo ante archam. et immolabant oves et boves absque estimatione et numero. Et intulerunt sacerdotes archam federis domini in locum suum in oraculum templi in sanctum sanctorum subter alas cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas suas super locum arche. et protegebant archam. et vectes eius desuper. Cumque eminerent vectes. et apparerent summitates eorum foris sanctuarii ante oraculum non apparebant ultra extrinsecus. qui et fuerunt ibi usque in presentem diem. In archa autem non est aliud nisi due tabule lapidee quas posuerat in ea Moyses in Oreb. quando pepigit fedus dominus cum filiis Israel. cum egrederentur de terra Egypti. Factum est autem cum exissent sacerdotes de sanctuario. nebula implevit domum domini. et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam. impleverat enim gloria domini domum domini. Tunc ait Salomon.

74

dominus dixit ut habitaret in nebula. Aedificans aedificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni ecclesiae Israhel. Omnis enim ecclesia Israhel stabat. Et ait Salomon: Benedictus dominus deus Israhel qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus eius perfecit dicens: A die qua eduxi populum meum Israhel de Aegypto non elegi civitatem de universis tribubus Israhel ut aedificaretur domus, et esset nomen meum ibi; sed elegi David ut esset super populum meum Israhel. Voluitque pater meus aedificare domum nomini domini dei Israhel, et ait dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo aedificare domum nomini meo bene fecisti, hoc ipsum mente pertractans. Verumtamen tu non aedificabis mihi domum, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse aedificabit domum nomini meo. Confirmavit autem dominus sermonem suum quem locutus est; stetique pro David patre meo, et sedi super thronum Israhel sicut locutus est dominus. Et aedificavi domum nomini domini dei Israhel, et constitui ibi locum archae in qua foedus est domini dei Israhel quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt de terra Aegypti.

Stetit autem Salomon ante altare domini in conspectu ecclesiae Israhel, et expandit manus suas ad caelum, et ait: Domine deus Israhel, non est similis tui deus in caelo desuper et super terram deorsum, qui custodis pactum et misericordiam servis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo; qui custodisti David servo tuo patri meo quae locutus es ei; ore locutus es, et manibus perfecisti, ut haec dies probat. Nunc igitur domine deus Israhel, conserva famulo tuo David patri meo quae locutus es ei dicens: Non auferetur de te vir coram me qui sedeat super thronum Israhel, ita tamen si custodierint filii tui viam suam ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. Et nunc domine deus Israhel firmentur verba tua quae locutus es servo tuo David patri meo. Ergone putandum est quod vere deus habitet super terram? Si enim caelum et caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec quam aedificavi tibi? Sed respice ad orationem servi tui et ad preces eius, domine deus meus; audi hymnum et orationem quam servus tuus orat coram te hodie, ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte et die, super domum de qua dixisti: Erit nomen meum ibi; ut exaudias orationem quam orat ad te servus tuus in loco isto, ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israhel quodcumque oraverint in loco isto, et exaudies in loco habitaculi tui in caelo, et cum exaudieris propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod iuramentum quo teneatur astrictus, et venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in caelo, et facies, et iudicabis servos tuos, condemnans impium et reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum et retribuens ei secundum iustitiam suam. Si fugerit populus tuus Israhel inimicos suos, quia peccaturus est tibi, et agentes penitentiam et confitentes nomini tuo venerint et oraverint et deprecati fuerint in hac domo, exaudi eos in caelo, et dimitte peccatum populi tui Israhel, et reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit caelum et non pluerit propter peccata eorum, et orantes in loco isto penitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam, exaudi eos in caelo, et dimitte peccata servorum tuorum et populi tui Israhel, et ostende eis viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut erugo, locusta, rubigo, et afflixerit eum, et inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, cuncta devotatio et inprecatio quae acciderit omni homini de populo tuo Israhel, si quis cognoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies in caelo, in loco habitationis tuae, et repropitiaberis et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius, quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum, ut timeant te cunctis diebus quibus vivunt super faciem terrae quam dedisti patribus nostris. Insuper et alienigena qui non est de populo tuo Israhel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum, audietur enim nomen tuum magnum et manus tua fortis, et brachium tuum extentum ubique, cum venerit ergo et oraverit in loco hoc, tu exaudies in caelo in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena, ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere sicut populus tuus Israhel, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam aedificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos per viam quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, et contra domum quam aedificavi nomini tuo, tu exaudies in caelo orationes eorum et preces, et facies iudicium eorum. Quod si peccaverint tibi, non est enim homo qui non peccet, et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum suorum longe vel prope, et egerint penitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati te fuerint in captivitate sua dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus; et reversi fuerint ad te in universo corde suo et tota anima sua in terra inimicorum suorum ad quam captivi ducti fuerint, et oraverint te contra viam terrae suae quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod aedificavi nomini tuo, exaudies in caelo in firmamento solii tui orationem eorum et preces, et facies iudicium eorum, et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum quibus praevaricati sunt in te, et dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint ut misereantur eis. Populus enim tuus est et hereditas tua quos eduxisti de terra Aegypti de medio fornacis ferreae, ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui et populi tui Israhel, et exaudies eos in universis pro quibus invocaverint te. Tu enim fecisti eos tibi in hereditatem de universis populis terrae, sicut locutus es per Moysen servum tuum quando eduxisti patres nostros de Aegypto domine deus.

Factum est autem cum complesset Salomon orans dominum omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris domini; utrumque genu in terram fixerat, et manus expanderat ad caelum. Stetit ergo et benedixit omni ecclesiae Israhel voce magna dicens: Benedictus dominus deus qui dedit requiem populo suo Israhel iuxta omnia quae locutus est. Non cecidit nec unus quidem sermo de omnibus bonis quae locutus est per Moysen servum suum. Sit dominus deus noster nobiscum sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos neque proiciens; sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in viis eius, et custodiamus mandata eius et cerimonias et iudicia quaecumque mandavit patribus nostris. Et sint sermones mei isti quibus deprecatus sum coram domino appropinquantes domino deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium servo tuo et populo tuo Israhel per singulos dies, et sciant omnes populi terrae quia dominus ipse est deus, et non est ultra absque eo. Sit quoque cor nostrum perfectum cum domino deo nostro, ut ambulemus in decretis eius et custodiamus mandata eius sicut hodie. Igitur rex et omnis Israhel cum eo immolabant victimas coram domino. Mactavitque Salomon hostias pacificas quas immolavit domino, boum viginti duo milia, et ovium centum viginti milia, et dedicaverunt templum domini rex et filii Israhel. In die illa sanctificavit rex medium atrii quod erat ante domum domini. Fecit quippe ibi holocaustum et sacrificium et adipem pacificorum, quia altare aereum quod erat coram domino minus erat, et capere non poterat holocausta et sacrificium et adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israhel cum eo, multitudo magna, ab introitu Emath usque ad rivum Aegypti, coram domino deo nostro septem diebus et septem diebus, id est quattuordecim diebus. Et in die octava dimisit populos. Qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua laetantes et alacri corde super omnibus bonis quae fecerat dominus David servo suo et Israhel populo suo.

Factum est autem cum perfecisset Salomon aedificium domus domini et aedificium regis et omne quod optaverat et voluerat facere, apparuit ei dominus secundo sicut apparuerat ei in Gabaon. Dixitque dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam quam deprecatus es coram me. Sanctificavi domum hanc quam aedificasti ut ponerem ibi nomen meum in sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus in simplicitate cordis et in aequitate, et feceris omnia quae praecepi tibi, et legitima mea et iudicia mea servaveris, ponam thronum regni tui super Israhel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo dicens: Non auferetur de genere tuo vir de solio Israhel. Si autem aversione aversi fueritis vos et filii vestri non sequentes me, nec custodientes mandata mea et cerimonias quas proposui vobis, sed abieritis et colueritis deos alienos et adoraveritis eos, auferam Israhel de superficie terrae quam dedi eis, et templum quod sanctificavi nomini meo proiciam a conspectu meo, eritque Israhel in proverbium et in fabulam cunctis populis. Et domus haec erit in exemplum. Omnis qui transierit per eam stupebit, et sibilabit et dicet: Quare fecit sic dominus terrae huic et domui huic? Et respondebunt: Quia dereliquerunt dominum deum suum qui eduxit patres eorum de terra Aegypti, et secuti sunt deos alienos, et adoraverunt eos et coluerunt; idcirco induxit dominus super eos omne malum hoc. Expletis autem annis viginti, postquam aedificaverat Salomon duas domos, id est domum domini et domum regis, Hiram rege Tyri praebente Salomoni ligna cedrina et abiegna et aurum iuxta omne quod opus habuerat, tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galileae. Et egressus est Hiram de Tyro ut videret oppida quae dederat ei Salomon, et non placuerunt ei, et ait: Haecine sunt civitates quas dedisti mihi frater? Et appellavit eas terram Chabul usque in diem hanc. Misit quoque Hiram ad regem centum viginti talenta auri. Haec est summa expensarum quam obtulit rex Salomon ad aedificandam domum domini et domum suam et Mello et murum Hierusalem, et Eser et Mageddo et Gazer. Pharao rex Aegypti ascendit et cepit Gazer, succenditque eam igni, et Chananeum qui habitabat in civitate interfecit, et dedit eam in dotem filiae suae uxori Salomonis. Aedificavit ergo Salomon Gazer et Bethoron inferiorem, et Baalath et Palmiram in terra solitudinis, et omnes vicos qui ad se pertinebant, et quae erant absque muro munita, civitates curruum et civitates equitum, et quodcumque ei placuit ut aedificaret in Hierusalem et in Libano, et in omni terra potestatis suae. Universum populum qui remanserat de Amorreis et Hettheis et Ferezeis et Eveis et Iebuseis, qui non sunt de filiis Israhel, horum filios qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filii Israhel exterminare, fecit Salomon tributarios usque in diem hanc. De filiis autem Israhel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores et ministri eius et principes eius, duces et praefecti curruum et equorum.

Erant autem principes super omnia opera Salomonis praepositi quingenti quinquaginta qui habebant subiectum populum et statutis operibus imperabant. Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam quam aedificaverat ei Salomon. Tunc aedificavit Mello. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta et pacificas victimas super altare quod aedificaverat domino, et adolebat thymiama coram domino, perfectumque est templum. Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber quae est iuxta Ahilam in litore maris rubri in terra Idumeae. Misitque Hiram in classe illa servos suos nauticos et gnaros maris cum servis Salomonis. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad regem Salomonem.

Sed et regina Saba audita fama Salomonis in nomine domini venit temptare eum in enigmatibus. Et ingressa Hierusalem cum multo comitatu et divitiis, camelis portantibus aromata et aurum infinitum nimis et gemmas pretiosas, venit ad Salomonem, et locuta est ei universa quae habebat in corde suo. Et docuit eam Salomon omnia verba quae proposuerat. Non fuit sermo qui regem posset latere, et non responderet ei. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis et domum quam aedificaverat, et cibos mensae eius et habitacula servorum, et ordinem ministrantium vestesque eorum, et pincernas, et holocausta quae offerebat in domo domini, non habebat ultra spiritum. Dixitque ad regem: Verus est sermo quem audivi in terra mea super sermonibus tuis et super sapientia tua, et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni et vidi oculis meis, et probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit. Maior est sapientia tua quam rumor quem audivi. Beati viri tui, et beati servi tui qui stant coram te semper et audiunt sapientiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus cui complacuisti, et posuit te super thronum Israhel, eo quod dilexerit dominus Israhel in sempiternum, et constituit te regem ut faceres iudicium et iustitiam. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri et aromata multa nimis et gemmas pretiosas. Non sunt allata ultra aromata tam multa quam ea quae dedit regina Saba regi Salomoni. Sed et classis Hiram quae portabat de Ophir aurum, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis et gemmas pretiosas. Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus domini et domus regiae, et citharas lyrasque cantoribus. Non sunt allata huiuscemodi ligna thyina neque visa usque in praesentem diem. Rex autem Salomon dedit reginae Saba omnia quae voluit et expetivit ab eo, exceptis his quae ultro obtulerat ei munere regio. Quae reversa est et abiit in terram suam cum servis suis.

Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per annos singulos sescentorum sexaginta sex talentorum auri, excepto eo quod afferebant viri qui super vectigalia erant, et negotiatores universique scruta vendentes, et omnes reges Arabiae ducesque terrae. Fecitque rex Salomon ducenta scuta de auro puro; sescentos auri siclos dedit in laminas scuti unius, et trecentas peltas ex auro probato.

Trecentę mnę auri unam peltam uestiebant. posuitque eas rex in domo silue libani. Fecit etiam rex salomon thronum de ebore grandem, et uestiuit eum auro fuluo nimis. qui habebat VI. gradus. Et summitas throni rotunda erat in parte posteriori. et due manus hinc atque inde tenentes sedile. et duo leones stabant iuxta manus singulas. et XII. leunculi stantes super VI. gradus hinc atque inde. Non est factum tale opus in uniuersis regnis. Sed et omnia uasa de quibus potabat rex salomon erant aurea. et uniuersa supellex domus saltus libani de auro purissimo. Non erat argentum nec alicuius pretii putabatur in diebus salomonis, quia classis regis per mare cum classe hyram semel per tres annos ibat in tharsis deferens inde aurum et argentum. dentes elefantorum et simias et pauos. Magnificatus est ergo rex salomon super omnes reges terrę diuitiis et sapientia. Et uniuersa terra desiderabat uultum salomonis ut audiret sapientiam eius. quam dederat deus in corde eius. et singuli deferebant ei munera. uasa argentea et aurea. uestes et arma bellica. aromata quoque et equos et mulos per annos singulos. Congregauitque salomon currus. et XII. milia equitum. et disposuit eos per ciuitates munitas et cum rege in hierusalem. Fecitque ut tanta habundantia esset argenti in hierusalem quanta lapidum et cedrorum prebuit multitudinem quasi sicomoros que nascuntur in campestribus et educebantur equi salomonis de egypto. et de choa. Negociatores enim regis emebant de choa. et statuto pretio perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex egypto sexcentis siclis argenti. et equus c.l. atque in hunc modum cuncti reges cetheorum et syrię equos uenundabant.

Rex autem salomon amauit mulieres alienigenas multas. filiam quoque pharaonis et moabitidas. et ammonitidas. ydumeas et sydonias. et ettheas de gentibus super quibus dixit dominus filiis israhel non ingrediemini ad eas. neque de illis ingredientur ad uestras. certissime enim auertent corda uestra ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est salomon ardentissimo amore. fueruntque ei uxores quasi reginę septingente. et concubine trecente. et auerterunt mulieres cor eius. Cumque iam esset senex deprauatum est per mulieres cor eius. ut sequeretur deos alienos. Nec erat cor eius perfectum cum domino deo suo sicut cor dauid patris eius. sed colebat salomon astarthen deam sydoniorum. et chamos deum moabitarum. et moloch ydolum ammonitarum. Fecitque salomon quod non placuerat coram domino. et non adimpleuit ut sequeretur dominum sicut dauid pater eius. Tunc edificauit salomon fanum chamos ydolo moab in monte qui est contra hierusalem. et moloch ydolo filiorum ammon. Atque in hunc modum fecit uniuersis uxoribus suis alienigenis que adolebant thura et immolabant diis suis.

Igitur iratus est dominus salomoni quod auersa esset mens eius a domino deo israhel qui apparuerat ei secundo et preceperat de uerbo hoc ne sequeretur deos alienos. et non custodiuit que mandauerat ei dominus. Dixit itaque dominus salomoni. Quia habuisti hoc apud te. et non custodisti pactum meum et precepta mea que mandaui tibi. disrumpens scindam regnum tuum. et dabo illud seruo tuo. Uerumtamen in diebus tuis non faciam propter dauid patrem tuum. de manu filii tui scindam illud. nec totum regnum auferam. sed unam tribum dabo filio tuo. propter dauid seruum meum et hierusalem quam elegi. Suscitauit autem dominus aduersarium salomoni adad ydumeum de semine regio qui erat in edom. Cum enim esset dauid in ydumea et ascendisset ioab princeps milicie ad spoliandos eos qui fuerant interfecti et occidisset omne masculinum in ydumea. sex enim mensibus ibi moratus est ioab et omnis israhel donec interimeret omne masculinum in ydumea, fugit adad ipse et uiri ydumei de seruis patris eius cum eo, ut ingrederentur egyptum. Erat autem adad puer paruulus. Cumque surrexissent de madian. uenerunt in faran. Tuleruntque secum uiros de faran. et introierunt egyptum ad pharaonem regem egypti. Qui dedit ei domum et cibos constituit et terram delegauit. Et inuenit adad gratiam coram pharaone ualde. in tantum ut daret ei uxorem sororem uxoris sue germanam tafnes regine. Genuitque ei soror tafnes genabath filium. et nutriuit eum tafnes in domo pharaonis. eratque genabath habitans apud pharaonem cum filiis eius. Cumque audisset adad in egypto dormisse dauid cum patribus suis et mortuum esse ioab principem milicię dixit pharaoni. Dimitte me ut uadam in terram meam. Dixitque ei pharao. Qua enim re apud me indiges. ut queras ire ad terram tuam? At ille respondit. Nulla. Sed obsecro te ut dimittas me. Suscitauit quoque ei deus aduersarium razon filium elyada qui fugerat adadezer regem soba dominum suum. et congregauit contra eos uiros. et factus est princeps latronum cum interficeret eos dauid. Abieruntque damascum et habitauerunt ibi. et constituerunt eum regem in damasco. eratque aduersarius israhel cunctis diebus salomonis. Et hoc est malum adad et odium contra israhel regnauitque in syria. Hieroboam quoque filius nabath effrateus de sareda seruus salomonis cuius mater erat nomine sarua mulier uidua. leuauit manum suam contra regem. Et hęc est causa rebellionis aduersum eum, quia salomon edificauit mello. et coequauit uoraginem ciuitatis dauid patris sui. Erat autem hieroboam uir fortis et potens. Uidensque salomon adolescentem bone indolis et industrium. constituerat eum prefectum super tributa uniuerse domus ioseph.

XX.

Factum est igitur in tempore illo ut hieroboam egrederetur de hierusalem et inueniret eum ahias silonites propheta in uia opertus pallio nouo. Erant enim duo tantum in agro. Apprehendensque ahias pallium suum nouum quo opertus erat scidit in XII. partes. et ait ad hieroboam. Tolle tibi X. scissuras. Hęc enim dicit dominus deus israhel. Ecce ego scindam regnum de manu salomonis. et dabo tibi X. tribus. Porro una tribus remanebit ei. propter seruum meum dauid. et hierusalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribubus israhel. eo quod dereliquerit me et adorauerit astarthen deam sydoniorum. et chamos deum moab. et moloch deum filiorum ammon. et non ambulauerit in uiis meis ut faceret iusticiam coram me. et precepta mea. et iudicia mea sicut dauid pater eius. Nec auferam omne regnum de manu eius. sed ducem ponam eum cunctis diebus uite sue propter dauid seruum meum quem elegi qui custodiuit precepta et mandata mea. Auferam enim regnum de manu filii eius. et dabo tibi X. tribus. Filio autem eius dabo tribum unam. ut remaneat lucerna dauid seruo meo. cunctis diebus coram me in hierusalem ciuitate quam elegi ut esset nomen meum ibi. Te autem assumam et regnabis super omnia que desiderat anima tua. erisque rex super israhel. Si igitur audieris omnia que precepero tibi. et ambulaueris in uiis meis. et feceris quod rectum est coram me. custodiens mandata mea et precepta mea sicut fecit dauid seruus meus. ero tecum et edificabo tibi domum fidelem. quomodo edificaui dauid. et tradam tibi

israhel. et affligam semen dauid super hoc. uerumtamen non cunctis diebus.

Uoluit ergo salomon interficere hieroboam. Qui surrexit et aufugit in egyptum ad susac regem egypti. et fuit in egypto usque ad mortem salomonis. Reliqua autem uerborum salomonis et omnia que fecit et sapientia eius. ecce uniuersa scripta sunt in libro uerborum dierum salomonis. Dies autem quos regnauit salomon in hierusalem super omnem israhel XL. anni sunt. Dormiuitque salomon cum patribus suis et sepultus est in ciuitate dauid patris sui. regnauitque roboam filius eius pro eo. Uenit autem roboam in sichem. illuc enim congregatus erat omnis israhel ad constituendum eum regem.

At uero hieroboam filius nabath cum esset profugus in egypto a facie regis salomonis. audita morte eius reuersus est de egypto. miseruntque et uocauerunt eum. Uenit ergo hieroboam et omnis multitudo israhel. et locuti sunt ad roboam dicentes. Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis. tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo et de iugo grauissimo quod imposuit nobis. et seruiemus tibi. Qui ait eis. Ite usque ad diem tercium. et reuertimini ad me. Cumque abisset populus iniit consilium rex roboam cum senibus qui assistebant coram salomone patre eius dum adhuc uiueret et ait. Quod datis consilium ut respondeam populo huic? Qui dixerunt ei. Si hodie obedieris populo huic et seruieris peticionem eorum cesseris. locutusque fueris ad eos uerba lenia. erunt tibi serui cunctis diebus. Qui dereliquit consilium senum quod dederant ei. et adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo. et assistebant ei. dixitque ad eos. Quod mihi datis consilium ut respondeam populo huic qui dixerunt mihi leuius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos? Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo. Sic loquere populo huic qui locuti sunt ad te dicentes. pater tuus aggrauauit iugum nostrum tu releua nos. sic loqueris ad eos. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Et nunc pater meus posuit super uos iugum graue. ego addam super iugum uestrum. Pater meus cecidit uos flagellis. ego autem cedam uos scorpionibus. Uenit ergo hieroboam et omnis populus ad roboam die tercia sicut locutus fuerat rex dicens. reuertimini ad me die tercia. Responditque rex populo dura derelicto consilio seniorum quod dederant ei. et locutus est eis secundum consilium iuuenum dicens. Pater meus aggrauauit iugum uestrum. ego autem addam iugo uestro. Pater meus cecidit uos flagellis. et ego cedam uos scorpionibus. Et non acquieuit rex populo. quia auersatus fuerat eum dominus. ut suscitaret uerbum suum quod locutus fuerat ahie silonite ad hieroboam filium nabath. Uidens itaque populus quod noluisset eos audire rex. respondit ei dicens. Que nobis pars cum dauid. uel que hereditas in filio isai? Reuertere in tabernacula tua israhel. Nunc uide domum tuam dauid. Et abiit israhel in tabernacula sua. Super filios autem israhel quicumque habitabant in ciuitatibus iuda regnauit roboam. Misit ergo rex roboam aduram qui erat super tributa. et lapidauit eum omnis israhel et mortuus est. Porro rex roboam festinus ascendit currum et fugit in hierusalem. recessitque israhel a domo dauid usque in presentem diem.

Factum est autem cum audisset omnis israhel quod reuersus esset hieroboam miserunt et uocauerunt eum congregato cetu. et constituerunt eum regem super omnem israhel. nec secutus est quisquam domum dauid preter tribum iuda solam. Uenit autem roboam hierusalem et congregauit uniuersam domum iuda et tribum beniamin centum octoginta milia electorum uirorum et bellatorum ut pugnaret contra domum israhel et reduceret regnum roboam filio salomonis.

Factus est autem sermo domini ad semeiam uirum dei dicens. Loquere ad roboam filium salomonis regem iuda. et ad omnem iuda et beniamin. et reliquos de populo dicens. Hec dicit dominus. Non ascendetis nec bellabitis contra fratres uestros filios israhel. Reuertatur uir in domum suam, a me enim factum est uerbum hoc. Audierunt sermonem domini. et reuersi sunt de itinere. sicut eis preceperat dominus.

Edificauit autem hieroboam sichem in monte effraim. et habitauit ibi. Et egressus inde. edificauit fanuel. Dixitque hieroboam in corde suo, Nunc reuertetur regnum ad domum dauid si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo domini in hierusalem. et conuertetur cor populi huius ad dominum suum roboam regem iuda. interficientque me et reuertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos uitulos aureos. et dixit eis. Nolite ultra ascendere hierusalem. ecce dii tui israhel qui eduxerunt te de terra egypti. Posuitque unum in bethel. et alterum in dan. Et factum est uerbum hoc in peccatum. Ibat enim populus ad adorandum uitulum usque in dan. Et fecit fana in excelsis. et sacerdotes de extremis populi. qui non erant de filiis leui. Constituitque diem sollempnem quinta decima die mensis. in similitudinem sollempnitatis que celebratur in iuda. Et ascendens altare similiter fecit in bethel ut immolaret uitulis quos fabricatus erat. Constituitque in bethel sacerdotes excelsorum que fecerat et ascendit super altare quod extruxerat in bethel quinta decima die mensis octaui. quem finxerat de corde suo. et fecit sollempnitatem filiis israhel. et ascendit super altare ut adoleret incensum.

75.

Et ecce uir dei uenit de iuda in sermone domini in bethel. et inuenit hieroboam stantem super altare et thus iacientem. et exclamauit contra altare in sermone domini et ait. Altare altare. Hec dicit dominus. Ecce filius nascetur domui dauid iosias nomine. et immolabit super te sacerdotes excelsorum qui nunc in te thura succendunt, et ossa hominum incendet super te. Deditque in die illa signum dicens. Hoc erit signum quod locutus est dominus. Ecce altare scindetur et effundetur cinis qui in eo est.

Cumque audisset rex sermonem hominis dei quem inclamauerat contra altare in bethel. extendit manum suam de altari dicens. Apprehendite eum. Et exaruit manus eius quam extenderat contra eum. nec ualuit contrahere eam ad se. Altare quoque scissum est. et effusus cinis de altari. iuxta signum quod predixerat uir dei in sermone domini. Et ait rex ad uirum dei. Deprecare faciem domini dei tui. et ora pro me ut restituatur manus mea mihi. Orauitque uir dei faciem domini et reuersa est manus eius ad eum. et facta est sicut prius fuerat. Locutus est autem rex ad uirum dei. Ueni mecum domum ut prandeas. et dabo tibi munera. Responditque uir dei ad regem. Si dederis mihi mediam partem domus tue non ueniam tecum nec comedam tecum. neque bibam aquam in loco isto. Sic enim mandatum est mihi in sermone domini precipientis. Non comedes panem neque bibes aquam. neque reuerteris per uiam qua uenisti. Abiit ergo per aliam uiam. et non est reuersus per iter quo uenerat in bethel.

Propheta autem quidam senex habitabat in bethel ad quem uenerunt filii sui et narrauerunt ei omnia opera que fecerat uir dei in die illa in bethel et uerba que locutus fuerat ad regem et narrauerunt patri suo. Et dixit eis pater suus. Per quam uiam abiit? Ostenderunt ei filii sui uiam per quam abierat uir dei qui uenerat de iuda. Et ait filiis suis. Sternite

in asinum. Qui cum stravissent ascendit et abiit post virum dei. et invenit eum sedentem subter therebintum et ait ei. Tu ne es vir dei qui venisti de iuda? Respondit ille. Ego sum. Dixitque ad eum. Veni mecum domum ut comedas panem. Qui ait ei. Non possum reverti neque venire tecum. nec comedam panem nec bibam aquam in loco isto. quia locutus est dominus ad me in sermone domini dicens. Non comedes panem et non bibes aquam ibi. nec reverteris per viam qua ieris. Qui ait illi. Et ego propheta sum similis tui. et angelus locutus est mihi in sermone domini dicens. Reduc eum tecum in domum tuam. et comedat panem et bibat aquam. Fefellit autem eum. et reduxit secum. Comedit ergo panem in domo eius. et bibit aquam. Cumque sederent ad mensam factus est sermo domini ad prophetam qui reduxerat eum. et exclamavit ad virum dei qui venerat de iuda dicens. Haec dicit dominus. Quia inoboediens fuisti ori domini. et non custodisti mandatum quod praecepit tibi dominus deus tuus. et reversus es et comedisti panem et bibisti aquam in loco isto in quo praeceperat tibi ne comederes nec biberes aquam. non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. Cumque comedisset et bibisset. stravit asinum suum prophetae quem reduxerat. Qui cum abisset. invenit eum leo in via. et occidit. Et erat cadaver eius proiectum in itinere. Asinus autem stabat iuxta illum. et leo stabat iuxta cadaver. Et ecce viri transeuntes viderunt cadaver proiectum in via. et leonem stantem iuxta cadaver. et venerunt et divulgaverunt in civitate in qua propheta senex ille habitabat. Quod cum audisset propheta ille. qui reduxerat eum de via ait. Vir dei est qui inoboediens fuit ori domini. et tradidit eum dominus leoni et confregit eum et occidit iuxta verbum domini quod locutus est ei. Dixitque ad filios suos. Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent et ille abisset. invenit cadaver eius proiectum in via. et asinum et leonem stantes iuxta cadaver. Et non comedit leo de cadavere. nec lesit asinum. Tulit ergo propheta cadaver viri dei. et posuit illud super asinum. et reversus intulit in civitatem prophetae senis ut plangeret eum. Et posuit cadaver eius in sepulchro suo. et planxerunt eum. Heu heu frater. Cumque planxissent eum. dixit ad filios suos. Cum mortuus fuero sepelite me in sepulchro in quo vir dei sepultus est. iuxta ossa eius ponite ossa mea. Profecto enim veniet sermo quem praedixit in sermone domini contra altare quod est in bethel. et contra omnia fana excelsorum que sunt in urbibus samariae.

Post haec verba non est reversus hieroboam de via sua pessima sed e contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum. Quicumque volebat implebat manum suam. et fiebat sacerdos excelsorum. Et propter hanc causam peccavit domus hieroboam et eversa est et deleta de superficie terrae. In tempore illo egrotavit abia filius hieroboam. Dixitque hieroboam uxori suae. Surge et commuta habitum ne cognoscaris quod sis uxor hieroboam et vade in sylo ubi est ahia propheta. qui locutus est mihi quod regnaturus essem super populum istum. Tolle quoque in manu tua decem panes. et crustulam et vas mellis. et vade ad illum. ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit huic puero. Fecit ut dixerat uxor hieroboam. et consurgens abiit in sylo. et venit in domum ahie. At ille non poterat videre quia caligaverant oculi eius prae senectute. Dixit autem dominus ad ahiam. Ecce uxor hieroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui egrotat. Haec et haec loqueris ei. Cum ergo illa intraret et dissimularet se esse que erat audivit ahia sonitum pedum introeuntis per ostium et ait. Ingredere uxor hieroboam. Quare aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuncius. Vade et dic hieroboam. Haec dicit dominus deus israhel. Quia exaltavi te de medio populi. et dedi te ducem super populum meum israhel. et scidi regnum domus david. et dedi illud tibi. et non fuisti sicut servus meus david qui custodivit mandata mea et secutus est me in toto corde suo faciens quod placitum esset in conspectu meo. sed operatus es male super omnes qui fuerunt ante te. et fecisti tibi deos alienos et conflatiles ut me ad iracundiam provocares. et me proiecisti post corpus tuum. idcirco ecce ego inducam mala super domum hieroboam. et percutiam de hieroboam mingentem ad parietem. et clausum et novissimum in israhel. et mundabo reliquias domus hieroboam. sicut mundari solet fimus usque ad purum. Qui mortui fuerint de hieroboam in civitate comedent eos canes. qui autem mortui fuerint in agro. vorabunt eos aves celi quia dominus locutus est. Tu igitur surge et vade in domum tuam. et in ipso introitu pedum tuorum in urbem morietur puer. et planget eum omnis israhel et sepeliet. Iste enim solus inferetur de hieroboam in sepulchrum. quia inventus est super eo sermo bonus a domino deo israhel in domo hieroboam. Constituet autem sibi dominus regem super israhel qui percutiat domum hieroboam in hac die et in hoc tempore. Et percutiet dominus deus israhel sicut solet moveri harundo in aqua. et evellet israhel de terra bona hac quam dedit patribus eorum. et ventilabit eos trans flumen quia fecerunt sibi lucos ut irritarent dominum. Et tradet dominus israhel propter peccata hieroboam qui peccavit. et peccare fecit israhel. Surrexit itaque uxor hieroboam. et abiit et venit in thersa. Cumque illa ingrederetur limen domus. puer mortuus est et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis israhel iuxta sermonem domini. quem locutus est in manu ahie prophetae. Reliqua autem verborum hieroboam quomodo pugnaverit. et quomodo regnaverit ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel. Dies autem quibus regnavit hieroboam viginti et duo anni sunt. Et dormivit hieroboam cum patribus suis. regnavitque nabach filius eius pro eo.

Porro roboam filius salomonis regnavit in iuda. Quadraginta et unius anni erat roboam cum regnare cepisset. et decem et septem annis regnavit in hierusalem civitate quam elegit dominus ut poneret nomen suum ibi ex omnibus tribubus israhel. Nomen autem matris eius naama ammanites. Et fecit iuda malum coram domino. et irritaverunt eum in omnibus que fecerant patres eorum. et in peccatis suis que peccaverunt. Edificaverunt enim et ipsi sibi aras et statuas et lucos super omnem collem excelsum. et subter omnem arborem frondosam. Sed et effeminati fuerunt in terra. feceruntque omnes abhominationes gentium. quas attrivit dominus deus ante faciem filiorum israhel. In quinto autem anno regni roboam. ascendit susac rex egypti in hierusalem. et tulit thesauros domus domini. et thesauros regios. et universa diripuit. scuta quoque aurea que fecerat salomon. pro quibus fecit rex roboam scuta erea. et tradidit ea in manu ducum scutariorum et eorum qui excubabant ad ostium domus regis. Cumque ingrederetur rex in domum domini. portabant ea qui praeeundi habebant officium. et postea reportabant ad armamentarium scutariorum. Reliqua autem sermonum roboam et omnia que fecit ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda. Fuitque bellum inter roboam et hieroboam cunctis diebus. Dormivitque roboam cum patribus suis. et sepultus est cum eis in civitate david. Nomen autem matris eius naama ammanites. Et regnavit abia filius eius pro eo.

Igitur in octavo decimo anno regni hieroboam filii nabach regnavit abia super iudam. Tribus annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius maacha filia absalon. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui que fecerat ante eum. nec erat cor eius perfectum coram domino deo suo sicut cor david patris eius. Sed propter david dedit ei dominus deus suus lucernam in hierusalem ut suscitaret filium eius post eum. et statueret hierusalem. eo quod fecisset david rectum in oculis domini. et non declinasset ab omnibus que praeceperat ei cunctis diebus vitae suae. excepto sermone urie ethei. Attamen bellum fuit inter hieroboam et abiam omni tempore vitae eius. Reliqua autem sermonum abia et omnia que fecit. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Fuitque proelium inter abiam et inter hieroboam. Et dormivit abia cum patribus suis. et sepelierunt eum in civitate david. regnavitque asa filius eius pro eo.

In anno igitur vicesimo hieroboam regis israhel. regnavit asa rex iuda. et quadraginta et uno anno regnavit in hierusalem. Nomen matris eius maacha filia absalon. Et fecit asa rectum ante conspectum domini sicut david pater eius. et abstulit effeminatos de terra. purgavitque universas sordes ydolorum que fecerant patres eorum. insuper et maacham matrem suam amovit ne esset princeps in sacris priapi. et in luco eius que consecraverat. Subvertitque specum eius. et confregit symulachrum turpissimum. et combussit in torrente cedron. excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor asa perfectum erat cum domino deo suo cunctis diebus vitae suae. Et intulit ea que sanctificaverat pater suus et voverat in domum domini argentum et aurum et vasa. Bellum autem erat inter asa et baasa regem israhel cunctis diebus vitae eorum. Ascendit quoque baasa rex israhel in iudeam et edificavit rama. ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte asa regis iude. Tollens itaque asa omne argentum et aurum quod remanserat in thesauris domus domini. et in thesauris domus regiae. dedit illud in manus servorum suorum. et misit ad benadab filium tabremmon filii ehion regem syrie qui habitabat in damasco dicens. Fedus est inter me et te. et inter patrem meum et patrem tuum. Ideo misi tibi munera argentum et aurum. et peto ut venias. et irritum facias fedus quod habes cum baasa rege israhel. et recedat a me. Adquiescens benadab regi asa misit principes exercitus sui in civitates israhel. et percusserunt ahion. et dan. et abel domum maacha. et universam cenneroth. omnem scilicet terram neptalim. Quod cum audisset baasa intermisit edificare rama. et reversus est in thersa. Rex autem asa nuncium misit in omnem iudam dicens. Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides rama et ligna eius. quibus edificaverat baasa. et extruxit de eis rex asa gaba beniamin et maspha. Reliqua autem omnium sermonum asa. et universae fortitudines eius. et cuncta que fecit et civitates quas extruxit nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Verumtamen in tempore senectutis suae doluit pedes. et dormivit cum patribus suis. et sepultus est cum eis in civitate david patris sui. regnavitque iosaphat filius eius pro eo.

Nadab vero filius hieroboam regnavit super israhel anno secundo asa regis iuda. Regnavitque super israhel duobus annis. et fecit quod malum est in conspectu domini. et ambulavit in viis patris sui. et in peccatis eius quibus peccare fecit israhel. Insidiatus est autem ei baasa filius ahia de domo ysachar et percussit eum in gebbethon que est urbs philistinorum. Siquidem nadab et omnis israhel obsidebant gebbethon. Interfecit ergo illum baasa in anno tertio asa regis iuda. et regnavit pro eo. Cumque regnasset. percussit omnem domum hieroboam non dimisit ne unam quidem animam de semine eius. donec deleret eum. iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu servi sui ahie silonitis. propter peccata hieroboam que peccaverat et quibus peccare fecerat israhel. et propter delictum quo irritaverat dominum deum israhel. Reliqua autem sermonum nadab et omnia que operatus est. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Fuitque bellum inter asa et baasa regem israhel cunctis diebus vitae eorum.

Anno tertio asa regis iuda. regnavit baasa filius ahia super omnem israhel in thersa. viginti et quattuor annis. et fecit malum coram domino ambulavitque in via hieroboam et in peccatis eius quibus peccare fecit israhel. Factus est autem sermo domini ad hieu filium anani contra baasa dicens. Pro eo quod exaltavi te de pulvere. et posui ducem super populum meum israhel. tu autem ambulasti in via hieroboam. et peccare fecisti populum meum israhel ut me irritares in peccatis eorum. ecce demetam posteriora baasa et posteriora domus eius. et faciam domum tuam sicut domum hieroboam filii nabach. Qui mortuus fuerit de baasa in civitate comedent eum canes. et qui mortuus fuerit in regione comedent eum volucres celi. Reliqua autem sermonum baasa et quecumque fecit et proelia eius. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Dormivit ergo baasa cum patribus suis. sepultusque est in thersa. et regnavit hela filius eius pro eo.

Cum autem in manu hieu filii anani prophetae verbum domini factum esset contra baasa et contra domum eius. et contra omne malum quod fecerat coram domino ad irritandum eum in operibus manuum suarum ut fieret sicut domus hieroboam. ob hanc causam occidit eum hoc est hieu filium anani prophetam. Anno vicesimo sexto asa regis iuda. regnavit hela filius baasa super israhel in thersa duobus annis. Et rebellavit contra eum servus suus zamri dux mediae partis equitum. Erat autem hela in thersa bibens et temulentus in domo arsa praefecti thersa. Irruens ergo zamri percussit et occidit eum. anno vicesimo septimo asa regis iuda et regnavit pro eo. Cumque regnasset et sedisset super solium eius. percussit omnem domum baasa et non dereliquit ex eo mingentem ad parietem propinquos et amicos. Delevitque zamri omnem domum baasa. iuxta verbum domini quod locutus fuerat ad baasa in manu hieu prophetae propter universa peccata baasa et peccata hela filii eius. qui peccaverunt et peccare fecerunt israhel. provocantes dominum deum israhel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum hela. et omnia que fecit. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel?

Anno vicesimo et septimo asa regis iuda regnavit zamri septem diebus in thersa. Porro exercitus obsidebat gebbethon urbem philistinorum. Cumque audisset rebellasse zamri et occidisse regem. fecit sibi regem omnis israhel amri qui erat princeps militiae super israhel in die illa in castris. Ascendit ergo amri et omnis israhel cum eo de gebbethon. et obsidebant thersa. Videns autem zamri quod expugnanda esset civitas. ingressus est palatium et succendit secum domum regiam. et mortuus est in peccatis suis que peccaverat faciens

citus malum coram domino ambulans in via hieroboam et in peccatis eius qui peccare fecit israhel. Reliqua autem sermonum zamri et insidiarum et tyrannidis nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel?

Tunc divisus est populus israhel in duas partes. Media pars populi sequebatur thebni filium geneth ut constitueret eum regem. et media pars amri. Praevaluit autem populus qui erat cum amri populo qui sequebatur thebni filium geneth. mortuusque est thebni. et regnavit amri. Anno tricesimo primo asa regis iuda regnavit amri super israhel duodecim annis. In thersa regnavit sex annis. emitque montem samariae a somer duobus talentis argenti et aedificavit eum. Et vocavit nomen civitatis quam extruxerat nomine somer idest montem domini montis samariae. Fecit autem amri malum in conspectu domini. et operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum. ambulavitque in omni via hieroboam filii nabath et in peccatis eius quibus peccare fecit israhel ut irritaret dominum deum israhel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum amri. et proelia eius quae gessit nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Et dormivit amri cum patribus suis et sepultus est in samaria. regnavitque achab filius eius pro eo.

Achab vero filius amri regnavit super israhel anno tricesimo octavo asa regis iuda. Et regnavit achab filius amri super israhel in samaria viginti et duobus annis. Et fecit achab filius amri malum in conspectu domini super omnes qui fuerunt ante eum. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis hieroboam filii nabath. insuper duxit uxorem iezabel filiam methbaal regis sydoniorum. et abiit et servivit baal et adoravit eum. Et posuit aram baal in templo baal quod aedificaverat in samaria. et plantavit lucum. Et addidit achab in opere suo irritare dominum deum israhel super omnes reges qui fuerunt ante eum. In diebus eius aedificavit ahiel de bethel iericho. In abiram primitivo suo fundavit eam. et in segub novissimo suo posuit portas eius. iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu iosue filii nun.

Et dixit helyas thesbites de habitatoribus galaad ad achab. Vivit dominus deus israhel in cuius conspectu sto. si erit annis his ros et pluvia nisi iuxta oris mei verba. Et factum est verbum domini ad eum dicens. Recede hinc et vade contra orientem. et abscondere in torrente carith qui est contra iordanem. Et ibi de torrente bibes. corvisque praecepi ut pascant te ibi. Abiit ergo et fecit iuxta verbum domini. Cumque abisset sedit in torrente carith qui est contra iordanem. Corvi quoque deferebant ei panem et carnes mane. similiter panem et carnes vesperi. et bibebat de torrente. Post dies autem siccatus est torrens. non enim pluerat super terram.

Factus est ergo sermo domini ad eum dicens. Surge et vade in sarepta sydoniorum et manebis ibi. praecepi enim ibi mulieri viduae ut pascat te. Surrexit et abiit in sarepta. Cumque venisset ad portam civitatis. apparuit ei mulier vidua colligens ligna. Et vocavit eam. dixitque ei. Da mihi paululum aquae in vase ut bibam. Cumque illa pergeret ut afferret. clamavit post tergum eius dicens. Affer michi obsecro et bucellam panis in manu tua. Quae respondit. Vivit dominus deus tuus quia non habeo panem nisi quantum pugillus potest capere farinae in ydria. et paululum olei in lechito. En colligo duo ligna ut ingrediar et faciam illud et filio meo ut comedamus et moriamur. Ad quam helyas ait. Noli timere. sed vade et fac sicut dixisti. Verumtamen michi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum et affer ad me. tibi autem et filio tuo facies postea. Haec enim dicit dominus deus israhel. Ydria farinae non deficiet nec lechitus olei minuetur usque ad diem qua daturus est dominus pluviam super faciem terrae. Quae abiit et fecit iuxta verbum helyae. et comedit ipse et illa et domus eius. Et ex illa die ydria farinae non defecit et lechitus olei non est imminutus. iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu helyae.

xl.

Factum est autem post verba haec. aegrotavit filius mulieris matris familiae. et erat languor fortissimus. ita ut non remaneret in eo halitus. Dixit ergo ad helyam. Quid michi et tibi vir dei? Ingressus es ad me. ut rememorarentur iniquitates meae et interficeres filium meum. Et ait ad eam helyas. Da michi filium tuum. Tulitque eum de sinu illius. et portavit in cenaculum ubi ipse manebat et posuit super lectum suum. et clamavit ad dominum et dixit. Domine deus meus etiam ne viduam apud quam ego utcumque sustentor afflixisti ut interficeres filium eius? Et expandit se atque mensus est super puerum tribus vicibus. clamavitque ad dominum et ait. Domine deus meus. revertatur oro anima pueri huius in viscera eius. Exaudivit dominus vocem helyae. et reversa est anima pueri intra eum. et revixit. Tulitque helyas puerum et deposuit eum de cenaculo in inferiorem domum. et tradidit matri suae et ait illi. En vivit filius tuus. Dixitque mulier ad helyam. Nunc in isto cognovi quoniam vir dei es tu. et verbum domini in ore tuo verum est.

Post dies multos verbum domini factum est ad helyam in anno tertio. dicens. Vade et ostende te achab ut dem pluviam super faciem terrae. Ivit ergo helyas ut ostenderet se achab. Erat autem fames vehemens in samaria. Vocavitque achab abdiam dispensatorem domus suae. Abdias autem timebat dominum valde. Nam cum interficeret iezabel prophetas domini. tulit ille centum prophetas et abscondit eos quinquagenos in speluncis. et pavit eos pane et aqua. Dixit ergo achab ad abdiam. Vade in terram ad universos fontes aquarum. et in cunctas valles si forte invenire possimus herbam et salvare equos et mulos. et non penitus iumenta intereant. Diviseruntque sibi regiones. et circuierunt eas. Achab ibat per viam unam. et abdias per viam alteram seorsum. Cumque esset abdias in via. helyas occurrit ei. Qui cum cognovisset eum. cecidit in faciem suam et ait. Num tu es domine mi helyas? Cui ille respondit. Ego. Vade dic domino tuo. Adest helyas. Et ille. Quid inquit peccavi quia tradis me servum tuum in manu achab ut interficiat me? Vivit dominus deus tuus quia non est gens aut regnum quo non miserit dominus meus te requirens. Et respondentibus cunctis non est hic. adiuravit regna singula et gentes eo quod minime repperireris. Et nunc dicis michi vade et dic domino tuo adest helyas. Cumque recessero a te spiritus domini asportabit te in locum quem ignoro. et ingressus nuntiabo achab et non inveniens te interficiet me. Servus autem tuus timet dominum ab infantia sua. Numquid non indicatum est tibi domino meo quid fecerim cum interficeret iezabel prophetas domini quod absconderim de prophetis domini centum viros quinquagenos et quinquagenos in speluncis. et paverim eos pane et aqua? Et nunc tu dicis vade et dic domino tuo adest helyas ut interficiat me. Et dixit helyas. Vivit dominus exercituum ante cuius vultum sto. quia hodie apparebo ei. Abiit ergo abdias in occursum achab et indicavit ei. Venitque achab in occursum helyae. et cum vidisset eum ait. Tune es ille qui conturbas israhel? Et ille ait. Non ego turbavi israhel sed tu et domus patris tui qui dereliquistis mandata domini et secuti estis baalim. Verumtamen nunc mitte et congrega ad me universum israhel in monte carmeli. et prophetas baal quingentos quinquaginta. prophetasque lucorum quadringentos qui comedunt de mensa iezabel. Misit achab ad omnes filios israhel. et congregavit prophetas in monte carmeli. Accedens autem helyas ad omnem populum ait. Usquequo claudicatis in duas partes? Si dominus est deus. sequimini eum. si autem baal sequimini eum. Et non respondit ei populus verbum. Et ait rursum helyas ad populum. Ego remansi propheta solus. prophetae autem baal quadringenti et quinquaginta viri sunt. Dentur nobis duo boves. et illi eligant bovem unum. et in frusta caedentes ponant super ligna ignem autem non subponant. et ego faciam bovem alterum et inponam super ligna ignemque non subponam. Invocate nomina deorum vestrorum. et ego invocabo nomen domini dei mei et deus qui exaudierit per ignem. ipse sit deus. Respondens omnis populus ait. Optima propositio quam locutus est helyas. Dixit ergo helyas prophetis baal. Eligite bovem unum vobis. et facite primi quia vos plures estis. et invocate nomina deorum vestrorum. ignemque non subponatis. Qui cum tulissent bovem quem dederat eis. fecerunt et invocabant nomen baal de mane usque ad meridiem dicentes. Baal exaudi nos. Et non erat vox neque qui responderet. Transiliebantque altare quod fecerant. Cumque iam esset meridies. illudebat eis helyas dicens. Clamate voce maiore. Deus enim est. et forsitan loquitur aut in diversorio est. aut in itinere. aut certe dormit ut excitetur. Clamabant ergo voce magna. et incidebant se iuxta ritum suum cultris et lanceolis. donec perfunderentur sanguine. Postquam autem transiit meridies et illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet. nec audiebatur vox. neque aliquis respondebat. neque attendebat orantes. dixit helyas omni populo. Venite ad me. Et accedente ad se populo curavit altare domini quod destructum erat. et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum iacob. ad quem factus est sermo domini dicens. Israhel erit nomen tuum. et aedificavit ex lapidibus altare in nomine domini. Fecitque aquaeductum quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris. et composuit ligna divisitque per membra bovem et posuit super ligna et ait. Implete quattuor ydrias aqua. et fundite super holocaustum. et super ligna. Rursumque dixit. Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent et secundo ait. Etiam tertio id ipsum facite. Feceruntque et tertio. et currebant aquae circa altare. et fossa aquaeductus repleta est.

Cumque iam tempus esset ut offerretur holocaustum. accedens helyas propheta ait. Domine deus abraham. ysaac. et israhel. hodie ostende quia tu es deus israhel et ego servus tuus. et iuxta praeceptum tuum feci omnia verba haec. Exaudi me domine exaudi me. ut discat populus iste quia tu es dominus deus. et tu convertisti cor eorum iterum. Cecidit autem ignis a domino de caelo. et devoravit holocaustum et ligna. et lapides. pulverem quoque et aquam quae erat in aquaeductu lambens. Quod cum vidisset omnis populus cecidit in faciem suam et ait. Dominus ipse est deus. dominus ipse est deus. Dixitque helyas ad eos. Apprehendite prophetas baal. et ne unus quidem fugiat ex eis. Quos cum comprehendissent. duxit eos helyas ad torrentem cyson. et interfecit eos ibi. Et ait helyas ad achab. Ascende comede et bibe. quia sonus multae pluviae est. Ascendit achab ut comederet et biberet. Helyas autem ascendit in verticem carmeli. et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua. et dixit ad puerum suum. Ascende et prospice contra mare. Qui cum ascendisset et contemplatus esset ait. Non est quicquam. Et rursum ait illi. Revertere septem vicibus. In septima autem vice ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait. Ascende et dic achab. Iunge currum tuum et descende. ne occupet te pluvia. Cumque se verteret huc atque illuc. ecce caeli contenebrati sunt et nubes et ventus. et facta est pluvia grandis. Ascendens itaque achab abiit in iezrahel. Et manus domini facta est super helyam. accinctisque lumbis currebat ante achab donec veniret in iezrahel. Nuntiavit autem achab iezabel omnia quae fecerat helyas. et quomodo occidisset universos prophetas gladio. Misitque iezabel nuntium ad helyam dicens. Haec faciant michi dii et haec addant. nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis. Timuit ergo helyas et fugiens abiit quocumque eum ferebat voluntas. Venitque in bersabee iuda. et dimisit ibi puerum suum. et perrexit in desertum viam unius diei. Cumque venisset et sederet subter unam iuniperum. petivit animae suae ut moreretur et ait. Sufficit michi domine. tolle quaeso animam meam. Neque enim melior sum quam patres mei. Proiecitque se.

76. et obdormivit in umbra iuniperi. Et ecce angelus domini tetigit eum. et dixit ei. Surge et comede. Respexit et ecce ad caput suum subcinericius panis et vas aquae. Comedit ergo et bibit. et rursum obdormivit. Reversusque est angelus domini secundo. et tetigit eum. dixitque illi. Surge comede. grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset comedit et bibit. et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus usque ad montem dei oreb. Cumque venisset illuc mansit in spelunca.

Et ecce sermo domini ad eum dixitque illi. Quid hic agis helya? At ille respondit. Zelo zelatus sum pro domino deo exercituum. quia dereliquerunt pactum domini filii israhel. Altaria tua destruxerunt et prophetas tuos occiderunt gladio. et derelictus sum ego solus. et quaerunt animam meam ut auferant eam. Et ait ei. Egredere et sta in monte coram domino. Et ecce dominus transit. et spiritus grandis et fortis. subvertens montes et conterens petras ante dominum. non in spiritu dominus. Et post spiritum commotio. non in commotione dominus. Et post commotionem ignis. non in igne dominus. Et post ignem sibilus aurae tenuis. Quod cum audisset helyas operuit vultum suum pallio et egressus stetit in ostio speluncae. Et ecce vox ad eum dicens. Quid hic agis helya? Et ille respondit. Zelo zelatus sum pro domino deo exercituum. quia dereliquerunt pactum tuum filii israhel. Altaria tua destruxerunt et prophetas tuos occiderunt gladio. et derelictus sum ego solus. et quaerunt animam meam ut auferant eam. Et ait dominus ad eum. Vade et revertere in viam tuam per desertum in damascum. Cumque perveneris illuc. ungues azahel regem super syriam et hieu filium namsi ungues regem super israhel. Helyseum autem filium saphat qui est de abelmaula ungues prophetam pro te. Et erit quicumque fugerit gladium azahel occidet eum hieu. et qui fugerit gladium hieu interficiet eum helyseus. Et derelinquam michi in israhel septem milia virorum quorum genua non sunt incurvata ante baal. et omne os quod non adoravit eum osculans manum.

Profectus igitur inde repperit Helyseum filium Saphat arantem in duodecim iugis boum, et ipse in duodecim iugis boum arantibus unus erat. Cumque venisset Helyas ad eum, misit pallium suum super illum. Qui statim relictis bubus cucurrit post Helyam et ait: Osculer oro te patrem meum et matrem meam, et sic sequar te. Dixitque ei: Vade et revertere, quod enim meum erat feci tibi. Reversus autem ab eo tulit par boum et mactavit illud, et in aratro boum coxit carnes, et dedit populo et comederunt. Consurgensque abiit et secutus est Helyam et ministrabat ei.

Porro Benadab rex Syrie congregavit omnem exercitum suum, et triginta duos reges secum, et equos et currus. Et ascendens pugnabat contra Samariam et obsidebat eam. Mittensque nuntios ad Achab regem Israhel in civitatem ait: Hec dicit Benadab: Argentum tuum et aurum tuum meum est, uxores tue et filii tui optimi mei sunt. Responditque rex Israhel: Iuxta verbum tuum domine mi rex, tuus sum ego et omnia mea. Revertentesque nuntii dixerunt: Hec dicit Benadab qui misit nos ad te: Argentum tuum et aurum tuum et uxores tuas et filios tuos dabis mihi. Cras igitur eadem hora mittam servos meos ad te et scrutabuntur domum tuam et domum servorum tuorum, et omne quod eis placuerit ponent in manibus suis et auferent. Vocavit autem rex Israhel omnes seniores terre et ait: Animadvertite et videte quoniam insidietur nobis. Misit enim ad me pro uxoribus meis et filiis et pro argento et auro, et non abnui. Dixeruntque omnes maiores natu et universus populus ad eum: Non audias neque adquiescas illi. Respondit itaque nuntiis Benadab: Dicite domino meo regi: Omnia propter que misisti ad me servum tuum in initio faciam, hanc autem rem facere non possum. Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit et ait: Hec faciant mihi dii et hec addant, si suffecerit pulvis Samarie pugillis omnis populi qui sequitur me. Et respondens rex Israhel ait: Dicite ei: Non glorietur accinctus eque ut discinctus. Factum est autem cum audisset verbum istud, bibebat ipse et reges in umbraculis, et ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israhel ait: Hec dicit dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce ego tradam eam in manu tua hodie, ut scias quia ego sum dominus. Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet preliari? Et ille dixit: Tu. Recensuit igitur pueros principum provinciarum et repperit numerum ducentorum triginta duorum. Et post eos recensuit populum omnes filios Israhel septem milia. Et egressi sunt meridie. Benadab autem bibebat temulentus in umbraculo suo, et reges triginta duo cum eo qui ad auxilium eius venerant. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadab qui nuntiaverunt ei dicentes: Viri egressi sunt de Samaria. At ille: Sive ait pro pace veniunt, apprehendite eos vivos, sive ut prelientur, vivos eos accipite. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur, et percussit unusquisque virum qui contra se veniebat. Fugeruntque Syri, et persecutus est eos Israhel. Fugit quoque Benadab rex Syrie in equo cum equitibus. Necnon et egressus rex Israhel percussit equos et currus, et percussit Syriam plaga magna.

Accedens autem propheta ad regem Israhel ait: Vade et confortare, et scito et vide quid facias; sequenti enim anno rex Syrie ascendet contra te. Servi vero regis Syrie dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, et ideo superaverunt nos. Sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, et obtinebimus eos. Tu ergo hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu suo, et pone principes pro eis, et instaura numerum militum qui ceciderunt de tuis, et equos secundum equos pristinos, et currus secundum currus quos ante habuisti, et pugnabimus contra eos in campestribus, et videbis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum et fecit ita. Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadab Syros, et ascendit in Affech ut pugnaret contra Israhel. Porro filii Israhel recensiti sunt, et accepti cibariis profecti sunt ex adverso, castraque metati contra eos quasi duo parvi greges caprarum; Syri autem repleverunt terram. Et accedens unus vir dei dixit ad regem Israhel: Hec dicit dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est dominus et non est deus vallium, dabo omnem multitudinem grandem hanc in manu tua, et scietis quia ego sum dominus. Dirigebantque septem diebus ex adverso hii atque illi acies. Septima autem die commissum est bellum, percusseruntque filii Israhel de Syris centum milia peditum in die una. Fugerunt autem qui remanserant in Affech in civitatem, et cecidit murus super viginti septem milia hominum qui remanserant. Porro Benadab fugiens ingressus est civitatem in cubiculo quod erat intra cubiculum. Dixeruntque ei servi sui: Ecce audivimus quod reges Israhel clementes sint. Ponamus itaque saccos in lumbis nostris et funiculos in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israhel; forsitan salvabit animas nostras. Accinxerunt saccis lumbos suos, et posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israhel et dixerunt: Servus tuus Benadab dicit: Vivat oro te anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omine, et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius atque dixerunt: Frater tuus Benadab vivit. Et dixit eis: Ite et adducite eum. Egressus est ergo ad eum Benadab, et levavit eum in currum suum. Qui dixit ei: Civitates quas tulit pater meus a patre tuo reddam, et plateas fac tibi in Damasco sicut fecit pater meus in Samaria, et ego foederatus recedam a te. Pepigit ergo foedus et dimisit eum. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone domini: Percute me. At ille noluit percutere. Cui ait: Quia noluisti audire sermonem domini, ecce recedes a me et percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo atque percussit. Sed et alterum inveniens virum dixit ei: Percute me. Qui percussit eum et vulneravit. Abiit ergo propheta et occurrit regi in via, et mutavit aspersione pulveris os et oculos suos. Cumque rex transisset, clamavit ad regem et ait: Servus tuus egressus est ad preliandum comminus. Cumque fugisset vir unus, adduxit eum ad me quidam et ait: Custodi virum istum. Qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israhel ad eum: Hoc est iudicium tuum quod ipse decrevisti. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, et cognovit eum rex Israhel quod esset de prophetis. Qui ait ad eum: Hec dicit dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, et populus tuus pro populo eius. Reversus est igitur rex Israhel in domum suam audire contempnens, et furibundus venit in Samariam.

Post verba autem hec tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelite qui erat in Israhel iuxta palatium regis Samarie. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens: Da mihi vineam tuam ut faciam mihi hortum holerum, quia vicina est et prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut si tibi commodius putas, argenti pretium quanto digna est dabo. Cui respondit Naboth: Propitius mihi sit dominus ne dem hereditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignans et frendens super verbum quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Proiciensque se avertit faciem suam ad parietem et non comedit panem. Ingressa est autem ad eum Iezabel uxor sua dixitque ei: Quid est hoc unde anima tua contristata est, et quare non comedis panem? Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelite et dixi ei: Da mihi vineam tuam accepta pecunia, aut si tibi placet dabo tibi vineam pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: Grandis auctoritatis es, et bene regis regnum Israhel. Surge et comede panem, et equo esto animo; ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelite. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab et signavit eas anulo eius, et misit ad maiores natu et optimates qui erant in civitate eius et habitabant cum Naboth. Litterarum autem erat ista sententia: Predicate ieiunium et sedere facite Naboth inter primates populi, et submittite duos viros Belial contra eum, et falsum testimonium dicant: Benedixit deum et regem. Et educite eum et lapidate, sicque moriatur. Fecerunt ergo cives eius maiores natu et optimates qui habitabant cum eo sicut preceperat eis Iezabel, et sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos. Predicaverunt ieiunium et sedere fecerunt Naboth inter primos populi. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum. At illi scilicet ut viri diabolici dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth deum et regem. Qua obrem eduxerunt eum extra civitatem et lapidibus interfecerunt. Miseruntque ad Iezabel dicentes: Lapidatus est Naboth et mortuus est. Factum est autem cum audisset Iezabel lapidatum Naboth et mortuum, locuta est ad Achab: Surge et posside vineam Naboth Iezrahelite qui noluit tibi adquiescere et dare eam accepta pecunia. Non enim vivit Naboth, sed mortuus est. Quod cum audisset Achab, videlicet mortuum Naboth, surrexit et descendit in vineam Naboth Iezrahelite ut possideret eam.

Factus est igitur sermo domini ad Helyam Thesbiten dicens: Surge et descende in occursum Achab regis Israhel qui est in Samaria. Ecce ad vineam Naboth descendit ut possideret eam. Et loqueris ad eum dicens: Hec dicit dominus: Occidisti, insuper et possedisti. Et post hec addes: Hec dicit dominus: In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem. Et ait Achab ad Helyam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis ut faceres malum in conspectu domini. Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum et ultimum in Israhel. Et dabo domum tuam sicut domum Hieroboam filii Nabath, et sicut domum Baasa filii Ahia, quia egisti ut me ad iracundiam provocares et peccare fecisti Israhel. Sed et de Iezabel locutus est dominus dicens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres celi. Igitur non fuit alter talis ut Achab qui venundatus est ut faceret malum in conspectu domini. Concitavit enim eum Iezabel uxor sua, et abhominabilis factus est in tantum ut sequeretur idola que fecerant Amorrei, quos consumpsit dominus a facie filiorum Israhel. Itaque cum audisset sermones istos, scidit vestem suam et operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque et dormivit in sacco, et ambulavit demisso capite. Factus est autem sermo domini ad Helyam Thesbiten dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam malum domui eius. Transierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam et Israhel. In anno autem tertio descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israhel. Dixitque rex Israhel ad servos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, et negligimus eam tollere de manu regis Syrie? Et ait ad Iosaphat: Venies mecum ad preliandum in Ramoth Galaad? Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Sicut ego sum, ita et tu. Populus meus et populus tuus unum sunt, et equites mei et equites tui. Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Quere oro te hodie sermonem domini. Congregavit ergo rex Israhel prophetas quadringentos circiter viros, et ait ad eos: Ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, et dabit eam dominus in manu regis. Dixit autem Iosaphat: Non est hic propheta domini quispiam, ut interrogemus per eum? Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Remansit vir unus per quem possumus interrogare dominum, sed ego odi eum quia non prophetat mihi bonum sed malum, Micheas filius Hiemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex. Vocavit ergo rex Israhel eunuchum quendam et dixit ei: Festina adducere Micheam filium Hiemla. Rex autem Israhel et Iosaphat rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area iuxta ostium porte Samarie, et universi prophete prophetabant in conspectu eorum. Fecit quoque sibi Sedechias filius Chanaana cornua ferrea et ait: Hec dicit dominus: His ventilabis Syriam donec deleas eam. Omnesque prophete similiter prophetabant dicentes: Ascende in Ramoth Galaad et vade prospere, et tradet dominus in manu regis. Nuntius vero qui ierat ut vocaret Micheam locutus est ad eum dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno bona regi predicant; sit ergo et sermo tuus similis eorum, et loquere bona. Cui Micheas ait: Vivit dominus, quia quodcumque dixerit mihi dominus, hoc loquar. Venit itaque ad regem, et ait illi rex: Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad preliandum an cessare? Cui ille respondit: Ascende et vade prospere, et tradet dominus in manu regis. Dixit autem ad eum rex: Iterum atque iterum adiuro te ut non loquaris mihi nisi quod verum est in nomine domini. Et ille ait: Vidi cunctum Israhel in montibus dispersum quasi oves non habentes pastorem. Et ait dominus: Non habent dominum isti; revertatur unusquisque in domum suam in pace. Dixit ergo rex Israhel ad Iosaphat regem Iuda: Numquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum sed semper malum? Ille vero addens ait: Propterea audi sermonem domini: Vidi dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum celi assistentem ei a dextris et a sinistris. Et ait dominus: Quis decipiet Achab regem Israhel ut ascendat et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba huiuscemodi, et alius aliter.

Egressus est autem spiritus et stetit coram domino et ait. Ego decipiam eum. Cui locutus est dominus. In quo? Et ille ait. Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit dominus. Decipies et prevalebis. Egredere et fac ita. Nunc igitur ecce dedit dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum qui hic sunt, et dominus locutus est contra te malum. Accessit autem sedechias filius chanaana et percussit micheam in maxillam et dixit. Me ergo dimisit spiritus domini et locutus est tibi? Et ait micheas. Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum intra cubiculum ut abscondaris. Et ait rex israhel. Tollite micheam et maneat apud ammon principem civitatis et apud ioas filium amalech et dicite eis. Hec dicit rex. Mittite virum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis et aqua angustie donec revertar in pace. Dixitque micheas. Si reversus fueris in pace, non est dominus locutus in me. Et ait. Audite populi omnes.

Ascendit itaque rex israhel et iosaphat rex iuda in ramoth galaad. Dixitque rex israhel ad iosaphat. Sume arma et ingredere prelium et induere vestibus tuis. Porro rex israhel mutavit habitum suum et ingressus est bellum. Rex autem syrie preceperat principibus curruum xxx. duobus dicens. Non pugnabitis contra minorem et maiorem quempiam nisi contra regem israhel solum. Cum ergo vidissent principes curruum iosaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex israhel. et impetu facto pugnabant contra eum. Et exclamavit iosaphat. Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex israhel. et cessaverunt ab eo. Unus autem quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens. et casu percussit regem israhel inter pulmonem et stomachum. At ille dixit aurige suo. Verte manum tuam, et eice me de exercitu. quia graviter vulneratus sum. Commissum est ergo prelium in die illa. et rex israhel stabat in curru suo contra syros. et mortuus est vespere. Fluebat autem sanguis plage in sinum currus. et preco personuit in universo exercitu. antequam sol occumberet dicens. Unusquisque revertatur in civitatem et in terram suam. Mortuus est autem rex. et perlatus est in samariam. Sepelieruntque eum in samaria. et laverunt currum in piscina samarie. et linxerunt canes sanguinem eius. et habenas laverunt iuxta verbum domini quod locutus fuerat. Reliqua vero sermonum achab et universa que fecit et domus eburnee quam edificavit cunctarumque urbium quas extruxit nonne hec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Dormivit ergo achab cum patribus suis. et regnavit ochozias filius eius pro eo.

Iosaphat filius asa regnare ceperat super iudam anno quarto achab regis israhel. Triginta et v. annorum erat cum regnare cepisset. et xx. v. annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius azuba filia salai. Et ambulavit in omni via asa patris sui. et non declinavit ex ea. et fecit quod rectum erat in conspectu domini. verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis. Pacemque habuit iosaphat cum rege israhel. Reliqua autem verborum iosaphat et opera eius que gessit et prelia. nonne hec scripta sunt in libro dierum verborum regum iuda? Sed et reliquias effeminatorum qui remanserant in diebus asa patris eius. abstulit de terra. Nec erat tunc rex constitutus in edom. Rex vero iosaphat fecerat classes in mari que navigarent in ophir propter aurum. et ire non potuerunt quia confracte sunt in asiongaber. Tunc ait ochozias filius achab ad iosaphat. Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit iosaphat. Dormivitque cum patribus suis et sepultus est cum eis in civitate david patris sui. regnavitque ioram filius eius pro eo. Ochozias autem filius achab regnare ceperat super israhel in samaria anno vii. decimo iosaphat regis iuda. regnavitque super israhel duobus annis. Et fecit malum in conspectu domini. et ambulavit in via patris sui. et matris sue. et in via hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Servivit quoque baal et adoravit eum. et irritavit dominum deum israhel. iuxta omnia que fecerat pater eius.

INCIPIT LIBER IIII

PREVARICATUS EST AUTEM MOAB IN israhel postquam mortuus est achab. Ceciditque ochozias per cancellos cenaculi sui quod habebat in samaria et egrotavit. misitque nuntios dicens ad eos. Ite consulite beelzebub deum accaron utrum vivere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem domini locutus est ad helyam thesbiten dicens. Surge et ascende in occursum nuntiorum regis samarie et dices ad eos. Numquid non est deus in israhel ut eatis ad consulendum beelzebub deum accaron? Quam ob rem hec dicit dominus. De lectulo super quem ascendisti non descendes. sed morte morieris. Et abiit helyas. reversique sunt nuntii ad ochoziam. Qui dixit eis. Quare reversi estis? At illi responderunt ei. Vir occurrit nobis et dixit ad nos. Ite et revertimini ad regem qui misit vos. et dicetis ei. Hec dicit dominus. Numquid quia non erat deus in israhel mittis ut consulatur beelzebub deus accaron? Ideo de lectulo super quem ascendisti non descendes. sed morte morieris. Qui dixit eis. Cuius figure et habitus est vir qui occurrit vobis et locutus est verba hec? At illi dixerunt. Vir pilosus et zona pellicia accinctus renibus. Qui ait. Helyas thesbites est. Misitque ad eum quinquagenarium principem. et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum, sedentique in vertice montis ait. Homo dei. rex precepit ut descendas. Respondensque helyas dixit quinquagenario. Si homo dei sum. descendat ignis de celo et devoret te et quinquagenos tuos. Descendit itaque ignis de celo et devoravit eum et quinquaginta qui erant cum eo. Rursum misit ad eum principem quinquagenarium alterum. et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi. Homo dei. hec dicit rex. Festina descende. Respondens helyas ait. Si homo dei sum. descendat ignis de celo et devoret te. et quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de celo et devoravit eum, et l. eius. Iterum misit principem quinquagenarium tertium. et l. qui erant cum eo. Qui cum venisset curvavit genua contra helyam. et precatus est eum et ait. Homo dei noli despicere animam meam. et animas servorum tuorum qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de celo. et devoravit duos principes quinquagenarios primos. et l. viros qui erant cum eis. Sed nunc obsecro ut miserearis anime mee. Locutus est autem dominus ad helyam dicens. Descende cum eo ne timeas. Surrexit igitur et descendit cum eo ad regem et locutus est ei. Hec dicit dominus. Quia misisti nuntios ad consulendum beelzebub deum accaron. quasi non esset deus in israhel a quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti non descendes. sed morte morieris. Mortuus est autem iuxta sermonem domini quem locutus est helyas. et regnavit ioram frater eius pro eo. anno secundo ioram filii iosaphat regis iuda. Non enim habebat filium. Reliqua autem sermonum ochozie que operatus est nonne hec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel?

Factum est autem cum levare vellet dominus helyam per turbinem in celum. ibant helyas et helyseus de galgalis. Dixitque helyas ad helyseum. Sede hic. quia dominus misit me usque in bethel. Et ait helyseus. Vivit dominus et vivit anima tua. quia non derelinquam te. Cumque descendissent bethel egressi sunt filii prophetarum qui erant in bethel ad helyseum et dixerunt ei. Numquid nosti quia hodie dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit. Et ego novi. Silete. Dixit autem helyas ad helyseum. Sede hic. quia dominus misit me in iericho. Et ille ait. Vivit dominus et vivit anima tua. quia non derelinquam te. Ierunt ergo ambo pariter. et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt. Qui et steterunt contra longe. Illi autem ambo stabant super iordanem. tulitque helyas pallium suum et involvit illud. et percussit aquas. Que divise sunt in utramque partem et transierunt ambo per siccum. Cumque transissent. helyas dixit ad helyseum. Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque helyseus. Obsecro ut fiat duplex spiritus tuus in me. Qui respondit. Rem difficilem postulasti. Attamen si videris me quando tollar a te erit quod petisti. Si autem non videris non erit. Cumque pergerent et incedentes sermocinarentur. ecce currus igneus et equi ignei diviserunt utrumque et ascendit helyas per turbinem in celum. Helyseus autem videbat et clamabat. Pater mi, pater mi currus israhel et auriga eius. Et non vidit eum amplius. Apprehenditque vestimenta sua et scidit illa in duas partes. Et levavit pallium helye quod ceciderat ei. reversusque stetit super ripam iordanis. et pallio helye quod ceciderat ei. percussit aquas et non sunt divise. Et dixit. Ubi est deus helye etiam nunc? Percussitque aquas. et divise sunt huc atque illuc. et transiit helyseus. Videntes autem filii prophetarum qui erant in iericho de contra dixerunt. Requievit spiritus helye super helyseum. Et venientes in occursum eius adoraverunt eum pronit in terram dixeruntque illi. Ecce cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes. qui possunt ire et querere dominum tuum ne forte tulerit eum spiritus domini. et proiecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait. Nolite mittere. Coegeruntque eum donec acquiesceret eis. et diceret. Mittite. Et miserunt quinquaginta viros. Qui cum quesissent tribus diebus non invenerunt. et reversi sunt ad eum. At ille habitabat in iericho. Dixitque eis. Numquid non dixi vobis nolite mittere?

Dixerunt quoque viri civitatis ad helyseum. Ecce habitatio civitatis huius optima est sicut tu ipse domine perspicis. sed aque pessime sunt et terra sterilis. At ille ait. Afferte mihi vas novum. et mittite in illud sal. Qui cum attulissent, egressus est ad fontem aquarum misit in illum sal et ait. Hec dicit dominus. Sanavi aquas has. et non erit in eis ultra mors neque sterilitas. Sanate sunt ergo aque usque ad diem hanc. iuxta verbum helysei quod locutus est.

Ascendit autem inde bethel. Cumque ascenderet per viam. pueri parvi egressi sunt de civitate et illudebant ei dicentes. Ascende calve, ascende calve. Qui cum respexisset vidit eos. et maledixit eis in nomine domini. Egressique sunt duo ursi de silva. et laceraverunt ex eis xl. et duos pueros. Abiit autem inde in montem carmeli. et inde reversus est samariam.

77.

Ioram vero filius achab regnavit super israhel in samaria anno octavo decimo iosaphat regis iude. Regnavitque xii. annis et fecit malum coram domino. sed non sicut pater suus et mater. Tulit enim statuas baal quas fecerat pater eius. verumtamen in peccatis hieroboam filii nabath adhesit qui peccare fecit israhel nec recessit ab eis.

Porro mesa rex moab nutriebat pecora multa et solvebat regi israhel centum milia agnorum. et centum milia arietum cum velleribus suis. Cumque mortuus fuisset achab. prevaricatus est fedus quod habebat cum rege israhel. Egressus est igitur rex ioram in die illa de samaria et recensuit universum israhel. misitque ad iosaphat dicens. Rex moab recessit a me. veni mecum contra moab ad prelium. Qui respondit. Ascendam. Qui meus est tuus est. populus meus populus tuus. et equites mei equites tui. Dixitque. Per quam viam ascendemus? At ille respondit. Per desertum ydumee. Perrexerunt igitur rex israhel. et rex iuda. et rex edom. et circuierunt viam septem dierum. nec erat aqua exercitui et iumentis que sequebantur eos. Dixitque rex israhel. Heu heu heu congregavit nos dominus tres reges ut traderet in manu moab. Et ait iosaphat. Estne hic propheta domini. ut deprecemur dominum per eum? Et respondit unus de servis regis israhel. Est helyseus filius saphat. qui fundebat aquam super manus helye. Et ait iosaphat. Est apud eum sermo domini. Descenditque ad eum rex israhel. et iosaphat rex iuda. et rex edom. Dixit autem helyseus ad regem israhel. Quid michi et tibi est? Vade ad prophetas patris tui et matris tue. Et ait illi rex israhel. Quare congregavit dominus tres reges hos. ut traderet eos in manu moab? Dixit autem helyseus. Vivit dominus exercituum in cuius conspectu sto. quod si non vultum iosaphat regis iude erubescerem, nec attendissem quidem te nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalten. Cumque caneret psaltes. facta est super eum manus domini et ait. Hec dicit dominus. Facite

alveum torrentis huius fossas et fossas. Haec enim dicit dominus: Non videbitis ventum neque pluviam, et alveus iste replebitur aquis, et bibetis vos et familiae vestrae et iumenta vestra. Parumque est hoc in conspectu domini. Insuper etiam tradet et Moab in manus vestras. Et percutietis omnem civitatem munitam, et omnem urbem electam, et universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, et omnem agrum egregium operietis lapidibus. Factum est igitur mane quando sacrificium offerri solet: et ecce aquae veniebant per viam Edom, et repleta est terra aquis. Universi autem Moabitae audientes quod ascendissent reges ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo desuper, et steterunt in terminis. Primoque mane surgentes, et orto iam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitae contra aquas rubras quasi sanguinem, dixeruntque: Sanguis est gladii. Pugnaverunt reges contra se, et caesi sunt mutuo. Nunc perge ad praedam Moab. Perrexeruntque in castra Israhel. Porro consurgens Israhel percussit Moab. At illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, et percusserunt Moab, et civitates destruxerunt, et omnem agrum optimum mittentes singuli lapides repleverunt, et universos fontes aquarum obturaverunt, et omnia ligna fructifera succiderunt: ita ut muri tantum fictiles remanerent; et circumdata est civitas a fundibulariis, et magna ex parte percussa. Quod cum vidisset rex Moab, praevaluisse videlicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom, et non potuerunt. Arripiensque filium suum primogenitum qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum. Et facta est indignatio magna in Israhel, statimque recesserunt ab eo et reversi sunt in terram suam.

Mulier autem quaedam de uxoribus prophetarum clamabat ad Helyseum dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, et tu nosti quia servus tuus fuit timens dominum. Et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi. Cui dixit Helyseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi quid habes in domo tua. At illa respondit: Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parum olei quo ungar. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca. Et ingredere et claude ostium cum intrinsecus fueris tu et filii tui. Et mitte inde in omnia vasa haec, et cum plena fuerint tolles. Ivit itaque mulier, et clausit ostium super se et super filios suos. Illi afferebant vasa, et illa infundebat. Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum. Venit autem illa, et indicavit homini dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, et redde creditori tuo. Tu autem et filii tui vivite de reliquo.

Facta est autem quaedam dies, et transiebat Helyseus per Sunam. Erat autem ibi mulier magna, quae tenuit eum ut comederet panem. Cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem. Quae dixit ad virum suum: Animadverte quod vir dei sanctus est iste qui transit per nos frequenter. Faciamus ergo cenaculum parvum, et ponamus ei in eo lectulum, et mensam, et sellam, et candelabrum, ut cum venerit ad nos maneat ibi. Facta est ergo dies quaedam, et veniens divertit in cenaculum, et requievit ibi. Dixitque ad Iehi puerum suum: Voca Sunamitem istam. Qui cum vocasset illam, et illa stetisset coram eo, dixit ad puerum: Loquere ad eam: Ecce sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? Numquid habes negotium, et vis ut loquar regi sive principi militiae? Quae respondit: In medio populi mei habito. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Iehi: Ne quaeras. Filium enim non habet, et vir eius senex est. Praecepit itaque ut vocaret eam. Quae cum vocata fuisset, et stetisset ad ostium, dixit ad eam: In tempore isto et in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quaeso domine mi vir dei, noli mentiri ancillae tuae. Et concepit mulier et peperit filium in tempore et in hora eadem qua dixerat Helyseus. Crevit autem puer. Et cum esset quaedam dies, et egressus esset ad patrem suum ad messores, ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle et duc eum ad matrem suam. Qui cum tulisset, et duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, et mortuus est. Ascendit autem et collocavit eum super lectum hominis dei, et clausit ostium, et egressa vocavit virum suum et ait: Mitte mecum obsecro unum de pueris et asinam, ut excurram usque ad hominem dei, et revertar. Et ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? Hodie non sunt kalendae neque sabbatum. Quae respondit: Vadam. Stravitque asinam, et praecepit puero: Mina et propera, ne mihi moram facias in eundo. Et hoc age quod praecipio tibi. Profecta est igitur et venit ad virum dei in montem Carmeli. Cumque vidisset eam vir dei de contra, ait ad Iehi puerum suum: Ecce Sunamitis illa. Vade ergo in occursum eius et dic ei: Recte ne agitur circa te, et circa virum tuum, et circa filium tuum? Quae respondit: Recte. Cumque venisset ad virum dei in montem, apprehendit pedes eius. Et accessit Iehi ut amoveret eam. Et ait homo dei: Dimitte eam. Anima enim eius in amaritudine est, et dominus celavit a me et non indicavit mihi. Quae dixit illi: Numquid petivi filium a domino meo? Numquid non dixi tibi ne illudas me? Et ille ait ad Iehi: Accinge lumbos tuos, et tolle baculum meum in manu tua, et vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum. Et si salutaverit te quispiam, non respondebis ei, et pones baculum meum super faciem pueri. Porro mater pueri ait: Vivit dominus et vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo et secutus est eam. Iehi autem praecesserat eos, et posuerat baculum super faciem pueri, et non erat vox neque sensus. Reversusque est in occursum eius, et nuntiavit ei dicens: Non surrexit puer. Ingressus est ergo Helyseus domum, et ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius. Ingressusque clausit ostium super se et super puerum, et oravit ad dominum. Et ascendit et incubuit super puerum. Posuitque os suum super os eius, et oculos suos super oculos eius, et manus suas super manus eius, et incurvavit se super eum, et calefacta est caro pueri. At ille reversus deambulavit in domo semel huc atque illuc. Et ascendit et incubuit super eum. Et oscitavit puer septies, aperuitque oculos. Et ille vocavit Iehi et dixit ei: Voca Sunamitem hanc. Quae vocata ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum. Venit illa et corruit ad pedes eius, et adoravit super terram; tulitque filium suum et egressa

Et Helyseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, et filii prophetarum habitabant coram eo. Dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, et coque pulmentum filiis prophetarum. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes, invenitque quasi vitem silvestrem, et collegit ex ea colocyntidas agri, et implevit pallium suum, et reversus concidit in ollam pulmenti. Nesciebat enim quid esset. Infuderunt ergo sociis ut comederent. Cumque gustassent de coctione, exclamaverunt dicentes: Mors in olla vir dei. Et non potuerunt comedere. At ille: Afferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam et ait: Infunde turbae et comedant. Et non fuit quicquam amplius amaritudinis in olla.

Vir autem quidam venerat de Balsalisa deferens viro dei panes primitiarum, et XX panes hordeaceos, et frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo ut comedat. Responditque ei minister eius: Quantum est hoc ut apponam coram centum viris? Rursum ille: Da populo ut comedat. Haec enim dicit dominus: Comedent et supererit. Posuit itaque coram eis. Qui comederunt, et superfuit iuxta verbum domini.

Naaman princeps militiae regis Syriae erat vir magnus apud dominum suum et honoratus. Per illum enim dedit dominus salutem Syriae. Erat autem vir fortis et dives, sed leprosus. Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, et captivam duxerant de terra Israhel puellam parvulam, quae erat in obsequio uxoris Naaman. Quae ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam qui est in Samaria, profecto curasset eum a lepra quam habet. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, et nuntiavit ei dicens: Sic et sic locuta est puella de terra Israhel. Dixitque ei rex Syriae: Vade, et mittam litteras ad regem Israhel. Qui cum profectus esset, et tulisset secum decem talenta argenti, et sex milia aureos, et decem mutatoria vestimentorum, detulit litteras ad regem Israhel in haec verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum a lepra sua. Cumque legisset rex Israhel litteras, scidit vestimenta sua et ait: Numquid deus sum, ut occidere possim et vivificare, quia iste misit ad me ut curem hominem a lepra sua? Animadvertite et videte quod occasiones quaerat adversum me. Quod cum audisset Helyseus vir dei, scidisse videlicet regem Israhel vestimenta sua, misit ad eum dicens: Quare scidisti vestimenta tua? Veniat ad me, et sciat prophetam esse in Israhel. Venit ergo Naaman cum equis et curribus, et stetit ad ostium domus Helysei. Misitque ad eum Helyseus nuntium dicens: Vade et lavare septies in Iordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis. Iratus Naaman recedebat dicens: Putabam quod egrederetur ad me, et stans invocaret nomen domini dei sui, et tangeret manu sua locum leprae, et curaret me. Numquid non meliores sunt Abana et Farfar fluvii Damasci omnibus aquis Israhel, ut laver in eis et munder? Cum ergo vertisset se et abiret indignans, accesserunt ad eum servi sui, et locuti sunt ei: Pater, et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras; quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare et mundaberis? Descendit et lavit in Iordane septies iuxta sermonem viri dei, et restituta est caro eius sicut caro pueri parvuli, et mundatus est a lepra. Reversusque ad virum dei cum universo comitatu suo, venit et stetit coram eo et ait: Vere scio quod non sit deus in universa terra, nisi tantum in Israhel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem a servo tuo. At ille respondit: Vivit dominus ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit. Dixitque Naaman: Ut vis. Sed obsecro concede mihi servo tuo ut tollam onus duorum burdonum de terra. Non enim faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimas diis alienis nisi domino. Hoc autem solum est de quo depreceris dominum pro servo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon ut adoraret, et illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi dominus servo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terrae tempore. Dixitque Iezi puer viri dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quae attulit. Vivit dominus quia curram post eum, et accipiam ab eo aliquid. Et secutus est Iehi post tergum Naaman. Quem cum vidisset ille currentem ad se, desiluit de curru in occursum eius et ait: Recte ne sunt omnia? Et ille: Recte. Dominus meus misit me ad te dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Effraim ex filiis prophetarum; da eis talentum argenti et vestes mutatorias duplices. Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, et duplicia vestimenta, et imposuit duobus pueris suis, qui et portaverunt coram eo. Cumque venisset iam vespere, tulit de manu eorum et reposuit in domo, dimisitque viros et abierunt. Ipse autem ingressus stetit coram domino suo. Et dixit Helyseus: Unde venis Iehi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in praesenti erat quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum et accepisti vestes ut emas oliveta et vineas et oves et boves et servos et ancillas. Sed et lepra Naaman adhaerebit tibi et semini tuo usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

Dixerunt autem filii prophetarum ad Helyseum: Ecce locus in quo habitamus coram te angustus est nobis. Eamus usque ad Iordanem, et tollant singuli de silva materias singulas, ut aedificemus nobis ibi domum ad habitandum. Qui dixit: Ite. Et ait unus ex illis: Veni ergo et tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam. Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, caedebant ligna. Accidit autem ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam. Exclamavitque ille et ait: Heu heu heu domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Praecidit ergo lignum et misit illuc, natavitque ferrum. Et ait: Tolle. Qui extendit manum et tulit illud.

Rex autem Syriae pugnabat contra Israhel, consiliumque iniit cum servis suis dicens: In loco illo et illo ponamus insidias. Misit itaque vir dei ad regem Israhel dicens: Cave ne transeas in loco illo, quia ibi Syri in insidiis sunt. Misit rex Israhel ad locum quem dixerat ei vir dei, et praeoccupavit eum, et observavit se ibi non semel neque bis. Conturbatumque est cor regis Syriae pro hac re. Et convocatis servis suis ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israhel? Dixitque unus servorum eius: Nequaquam domine mi rex, sed Helyseus propheta qui est in Israhel indicat regi Israhel omnia

uerba que locutus fueris in conclaui tuo. Dixit eis. Ite et uidete ubi sit, ut mittam et capiam eum. Annunciaueruntque ei dicentes. Ecce in dothaim. Misit ergo illuc equos et currus, et robur exercitus. Qui cum uenissent nocte, circumdederunt ciuitatem. Consurgens autem diluculo minister uiri dei egressus est, uiditque exercitum in circuitu ciuitatis, et equos et currus. nunciauitque ei dicens. Heu heu heu domine mi quid faciemus? At ille respondit. Noli timere plures enim nobiscum sunt quam cum illis. Cumque orasset helyseus ait. Domine aperi oculos huius ut uideat. Et aperuit dominus oculos pueri. et uidit, et ecce mons plenus equorum et curruum igneorum in circuitu helysei. Hostes uero descenderunt ad eum. Porro helyseus orauit dominum dicens. Percute obsecro te gentem hanc cecitate. Percussitque eos dominus ne uiderent iuxta uerba helysei. Dixit autem ad eos helyseus. Non est hec uia. nec est ista ciuitas. Sequimini me. et ostendam uobis uirum quem queritis. Duxit ergo eos in samariam. Cumque ingressi fuissent samariam, dixit helyseus. Domine aperi oculos istorum ut uideant. Aperuitque dominus oculos eorum. et uiderunt se esse in medio samarie. Dixitque rex ad helyseum cum uidisset eos. Numquid percutiam eos pater mi? At ille ait. Non percuties. Neque enim cepisti eos in gladio et arcu tuo ut percutias. sed pone panem et aquam coram eis. ut comedant et bibant, et uadant ad dominum suum. Appositaque est eis ciborum magna preparatio. et comederunt et biberunt. et dimisit eos. Abieruntque ad dominum suum. et ultra non uenerunt latrunculi syrie in terram israel.

Factum est autem post hec congregauit benadap rex syrie uniuersum exercitum suum. et ascendit et obsidebat samariam. Factaque est fames magna in samaria. et tamdiu obsessa est donec uenundaretur caput asini octoginta argenteis. et quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. Cumque rex israel transiret per murum. mulier exclamauit ad eum dicens. Salua me domine mi rex. Qui ait. Non te saluet dominus. Unde saluare te possum. de area. an de torculari? Dixitque ad eam rex. Quid tibi uis? Que respondit. Mulier ista dixit michi da filium tuum ut comedamus eum hodie. et filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meum et comedimus. Dixique ei die altera. Da filium tuum ut comedamus eum. Que abscondit filium suum. Quod cum audisset rex israel scidit uestimenta sua et transiebat per murum. uiditque omnis populus cilicium quo uestitus erat ad carnem intrinsecus. Et ait rex. Hec faciat michi deus et hec addat si steterit caput helysei filii saphat super eum hodie. Helyseus autem sedebat in domo sua. et senes israel sedebant cum eo. Premisit itaque uirum. et antequam ueniret nuncius ille dixit ad senes. Numquid scitis quod miserit filius homicide ut precidatur caput meum? Uidete ergo cum uenerit nuncius claudite ostium. et non sinatis eum introire. Ecce enim sonitus pedum domini eius post eum est. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuncius qui ueniebat ad eum et ait. Ecce tantum malum a domino est: quid amplius expectabo a domino? Dixit autem helyseus. Audite uerbum domini. Hec dicit dominus. In tempore hoc cras modius simile uno statere erit. et duo modii hordei statere uno in porta samarie. Respondens unus de ducibus super cuius manum rex incumbebat homini dei ait. Si dominus fecerit etiam cataractas in celo aperiri, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait. Uidebis oculis tuis. et inde non comedes.

Quatuor ergo erant uiri leprosi iuxta introitum porte samarie qui dixerunt ad inuicem. Quid hic esse uolumus donec moriamur? Siue ingredi uoluerimus ciuitatem fame moriemur: siue manserimus hic moriendum nobis est. Uenite ergo et transfugiamus ad castra syrie. Si pepercerint nobis uiuemus. si autem occidere uoluerint, nichilominus moriemur. Surrexerunt ergo uespere ut uenirent ad castra syrie. Cumque uenissent ad principium castrorum syrie, nullum ibidem repperierunt. Siquidem dominus sonitum audire fecerat in castris syrie curruum et equorum et exercitus plurimi. Dixeruntque ad inuicem. Ecce mercede conduxit aduersum nos rex israel reges ethereorum et egyptiorum. et uenerunt super nos. Surrexerunt ergo et fugerunt in tenebris et dereliquerunt tentoria sua et equos. et mulos. et asinos in castris. fugeruntque animas suas tantum saluare cupientes. Igitur cum uenissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum. et comederunt et biberunt. tuleruntque inde aurum et argentum. et uestes. et abierunt et absconderunt. Et rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum. et inde similiter auferentes absconderunt. Dixeruntque ad inuicem. Non recte facimus. Hec enim dies boni nuncii est. Si tacuerimus et noluerimus nunciare usque mane sceleris arguemur. Uenite eamus et nunciemus in aula regis. Cumque uenissent ad portam ciuitatis. narrauerunt eis dicentes. Iuimus ad castra syrie. et nullum ibidem repperimus hominem: nisi equos et asinos alligatos. et fixa tentoria. Ierunt ergo portarii. et nunciauerunt in palatio regis intrinsecus. Qui surrexit nocte. et ait ad seruos suos. Dico uobis quid fecerint nobis syri. Sciunt quia fame laboramus. et idcirco egressi sunt de castris. et latitant in agris dicentes. Cum egressi fuerint de ciuitate capiemus eos uiuos. et tunc ciuitatem ingredi poterimus. Respondens autem unus seruorum eius ait. Tollamus quinque equos qui remanserunt in urbe quia ipsi sunt tantum in uniuersa multitudine israel. alii enim consumpti sunt et mittentes explorare poterimus. Adduxerunt ergo duos equos. misitque rex ad castra syrorum dicens. Ite et uidete. Qui abierunt post eos usque ad iordanem. Ecce autem omnis uia plena erat uestibus et uasis que proiecerant syri cum turbarentur. Reuersique nuncii indicauerunt regi. Et egressus populus diripuit castra syrie. Factusque est modius simile statere uno iuxta uerbum domini. Porro rex ducem illum in cuius manu incumbebat constituit ad portam. quem conculcauit turba in introitu porte et mortuus est iuxta quod locutus fuerat uir dei quando descenderat rex ad eum. Factumque est secundum sermonem uiri dei quem dixerat regi quando ait. duo modii hordei statere uno erunt. et modius simile statere uno. hoc eodem tempore cras in porta samarie. quando responderat dux ille uiro dei et dixerat. Etiam si dominus fecerit cataractas in celo numquid fieri poterit quod loqueris. et dixit ei. uidebis oculis tuis et inde non comedes. Euenit ergo ei sicut predictum fuerat et conculcauit eum populus in porta. et mortuus est.

Helyseus autem locutus est ad mulierem cuius uiuere fecerat filium dicens. Surge et uade tu et domus tua. et peregrinare ubicumque repereris. uocauit enim dominus famem. et ueniet super terram septem annis. Que surrexit et fecit iuxta uerbum hominis dei. Et uadens cum domo sua peregrinata est in terra philistiim diebus multis. Cumque finiti essent septem anni reuersa est mulier de terra philistiim. et egressa est ut interpellaret regem pro domo sua. et agris suis. Rex autem loquebatur cum giezi puero uiri dei dicens. Narra michi omnia magnalia que fecit helyseus. Cumque narraret ille regi quomodo mortuum suscitasset. apparuit mulier cuius uiuificauerat filium. clamans ad regem pro domo sua et pro agris suis. Dixitque giezi. Domine mi rex. hec est mulier: et hic est filius eius quem suscitauit helyseus. Et interrogauit rex mulierem. que narrauit ei uera esse. Deditque ei rex eunuchum unum dicens. Restitue ei omnia que sua sunt. et uniuersos reditus agrorum a die qua dereliquit terram usque in presens.

Uenit quoque helyseus damascum. et benadap rex syrie egrotabat. Nunciaueruntque ei dicentes. Uenit uir dei huc. Et ait rex ad azahel. Tolle tecum munera et uade in occursum uiri dei. et consule dominum per eum dicens si euadere potero de infirmitate mea hac. Dixitque ei helyseus. Uade et dic ei. Sanaberis. Porro ostendit michi dominus quia morte morietur. Stetitque cum eo et conturbatus est usque ad suffusionem uultus. Fleuitque uir dei. Cui azahel ait. Quare dominus meus flet? At ille respondit. Quia scio que facturus sis filiis israel mala. Ciuitates eorum munitas igni succendes. et iuuenes eorum interficies gladio. et paruulos eorum elides ad petram. et pregnantes diuides. Dixitque azahel. Quid enim sum seruus tuus canis. ut faciam rem istam magnam? Et ait helyseus. Ostendit michi dominus te regem syrie fore. Qui cum recessisset ab helyseo. uenit ad dominum suum. Qui ait ei. Quid tibi dixit helyseus? At ille respondit. Dixit michi. Recipies sanitatem. Cumque uenisset dies altera. tulit stragulum et infudit aquam. et expandit super faciem eius. Quo mortuo. regnauit azahel pro eo.

Anno quinto ioram filii achab regis israel. et iosaphat regis iuda. regnauit ioram filius iosaphat rex iuda. Triginta duorum annorum erat cum regnare cepisset. et octo annis regnauit in ierusalem. ambulauitque in uiis regum israel. sicut ambulauit domus achab. Filia enim achab erat uxor eius. et fecit quod malum est coram domino. Noluit autem dominus disperdere iudam propter dauid seruum suum sicut promiserat illi ut daret ei lucernam et filiis eius cunctis diebus. In diebus eius recessit edom ne esset sub iuda. et constituit sibi regem. Uenitque ioram seyra. et omnes currus cum eo. Et surrexit nocte percussitque ydumeos qui eum circumdederant et principes curruum. Populus autem fugit in tabernacula sua. Recessit ergo edom ne esset sub iuda usque ad diem hanc. Tunc recessit et lobna in tempore illo. Reliqua autem sermonum ioram et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Et dormiuit ioram cum patribus suis. sepultusque est cum eis in ciuitate dauid. et regnauit ahozias filius eius pro eo.

Anno duodecimo ioram filii achab regis israel regnauit ahozias filius ioram regis iuda. Uiginti duorum annorum erat ahozias cum regnare cepisset. et anno uno regnauit in ierusalem. Nomen matris eius athalia filia amri regis israel. Et ambulauit in uiis domus achab. et fecit quod malum est coram domino. sicut domus achab. Gener enim domus achab fuit. Abiit quoque cum ioram filio achab ad preliandum contra azahel regem syrie in ramoth galaad. et uulnerauerunt syri ioram. Qui reuersus est ut curaretur in iezrahel. quia uulnerauerunt eum syri in ramoth preliantem contra azahel regem syrie. Porro ahozias filius ioram rex iuda descendit inuisere ioram filium achab in iezrahel quia egrotabat.

Helyseus autem propheta uocauit unum de filiis prophetarum et ait illi. Accinge lumbos tuos. et tolle lenticulam olei hanc in manu tua. et uade in ramoth galaad. Cumque ueneris illuc. uidebis hieu filium iosaphat filii namsi. et ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum. et introduces in interius cubiculum. tenensque lenticulam olei. fundes super caput eius et dices. Hec dicit dominus. Unxi te regem super israel. Aperiesque ostium et fugies. et non ibi subsistes. Abiit ergo adolescens puer prophete in ramoth galaad. et ingressus est illuc. Ecce autem principes exercitus sedebant et ait. Uerbum michi est ad te o princeps. Dixitque hieu. Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit. Ad te o princeps. Et surrexit et ingressus est cubiculum. At ille effudit oleum super caput eius et ait. Hec dicit dominus deus israel. Unxi te regem super populum domini israel. et percuties domum achab domini tui. ut ulciscar sanguinem seruorum meorum prophetarum. et sanguinem omnium seruorum domini de manu iezabel. perdamque omnem domum achab. et interficiam de achab mingentem ad parietem. et clausum et nouissimum in israel. Et dabo domum achab sicut domum hieroboam filii nabath. et sicut domum baasa filii ahia. Iezabel quoque comedent canes in agro iezrahel. nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium et fugit. Hieu autem egressus est ad seruos domini sui. Qui dixerunt ei. Recte ne sunt omnia? Quid uenit insanus iste ad te? Qui ait eis. Nostis hominem et quid locutus sit. At illi responderunt. Falsum est. Sed magis narra nobis. Qui ait eis. Hec et hec locutus est michi. Et ait. Hec dicit dominus. Unxi te regem super israel. Festinauerunt itaque et unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis. et cecinerunt tuba atque dixerunt. Regnabit hieu. Coniurauit ergo hieu filius iosaphat filii namsi contra ioram. Porro ioram obsederat ramoth galaad ipse et omnis israel contra azahel regem syrie. et reuersus fuerat ut curaretur in iezrahel propter uulnera quia percusserant eum syri preliantem contra azahel regem syrie. Dixitque hieu. Si placet uobis nemo egrediatur profugus de ciuitate ne uadat et nunciet in iezrahel. Et ascendit et profectus est in iezrahel. Ioram enim egrotabat ibi. et ahozias rex iuda descenderat ad uisitandum ioram. Igitur speculator qui stabat super turrem iezrahel uidit globum hieu uenientis et ait. Uideo ego globum. Dixitque ioram. Tolle currum et mitte in occursum eorum. et dicat uadens. Recte ne sunt omnia? Abiit igitur qui ascenderat currum in occursum eius et ait. Hec dicit rex. Pacata sunt omnia? Dixitque ei hieu. Quid tibi et paci? Transi et sequere me. Nunciauit quoque speculator dicens. Uenit nuncius ad eos et non reuertitur. Misit etiam currum equorum secundum. uenitque ad eos et ait. Hec dicit rex. Num pax est? Et ait hieu. Quid tibi et paci? Transi et sequere me. Nunciauit autem speculator dicens. Uenit usque ad eos. et non reuertitur. Est autem incessus

78.

quasi incessus hieu filii namsi. Preceps enim graditur. Et ait ioram. Iunge currum. Iunxeruntque currum eius. Et egressus est ioram rex israhel, et ahazias rex iuda singuli in curribus suis. Egressique sunt in occursum hieu, et inuenerunt eum in agro naboth iezrahelitis. Cumque uidisset ioram hieu dixit. Pax est hieu? At ille respondit. Que pax? Adhuc fornicationes iezabel matris tue et ueneficia eius multa uigent. Conuertit autem ioram manum suam, et fugiens ait ad ahaziam. Insidie ahazia. Porro hieu tetendit arcum manu, et percussit ioram inter scapulas, et egressa est sagitta per cor eius. Statimque corruit in curru suo. Dixitque hieu ad adaker ducem. Tolle, proice eum in agro naboth iezrahelite. Memini enim quando ego et tu sedentes in curru sequebamur patrem huius quod dominus hoc onus leuauerit super eum dicens. Si non pro sanguine naboth et pro sanguine filiorum eius quem uidi heri ait dominus. reddam tibi in agro isto dicit dominus. Nunc ergo tolle et proice eum in agro iuxta uerbum domini. Ahazias autem rex iuda uidens hoc fugit per uiam domus horti. Persecutus est eum hieu et ait. Etiam hunc percutite in curru suo in ascensu gaber quod est iuxta ieblaam. Qui fugit in mageddo, et mortuus est ibi. Et imposuerunt eum serui eius super currum suum. et tulerunt in hierusalem. sepelieruntque in sepulchro cum patribus suis in ciuitate dauid.

xx. Anno xi. ioram filii achab regis israhel. achazias super iudam regnauit. Venitque hieu in iezrahel. Porro iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, et ornauit caput suum, et respexit per fenestram ingredientem hieu per portam et ait. Numquid pax esse potest zambri qui interfecit dominum suum? Leuauitque hieu faciem suam ad fenestram et ait. Que est ista? Et inclinauerunt se ad eum duo uel tres eunuchi et dixerunt. Hec est iezabel. At ille dixit. Precipitate eam deorsum. Et precipitauerunt eam. aspersusque est sanguine paries, et equorum ungulae qui conculcauerunt eam. Cumque ingressus esset ut comederet biberetque ait. Ite uidete maledictam illam et sepelite eam. quia filia regis est. Cumque issent ut sepelirent eam, non inuenerunt nisi caluariam et pedes et summam manus. reuersique nuntiauerunt ei. Et ait hieu. Sermo domini est quem locutus est per seruum suum helyam thesbiten dicens. In agro iezrahel comedent canes carnes iezabel. Et erunt carnes iezabel sicut stercus super faciem terre in agro iezrahel. ita ut pretereuntes dicant. Hecine est illa iezabel?

Erant autem achab septuaginta filii in samaria. Scripsit ergo hieu litteras et misit in samariam ad optimates ciuitatis, et ad maiores natu, et ad nutricios achab dicens. Statim ut acceperitis litteras has qui habetis filios domini uestri, et currus et equos, et ciuitates firmas, et arma, eligite meliorem et eum qui uobis placuerit de filiis domini uestri, et ponite eum super solium patris sui, et pugnate pro domo domini uestri. Timuerunt illi uehementer et dixerunt. Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, et quomodo nos ualebimus resistere? Miserunt ergo prepositi domus, et prefecti ciuitatis, et maiores natu, et nutricii ad hieu dicentes. Serui tui sumus. quecumque iusseris faciemus. nec constituemus regem. Quodcumque tibi placet fac. Scripsit autem eis secundo litteras dicens. Si mei estis, et obeditis mihi. Tollite capita filiorum domini uestri, et uenite ad me hac eadem hora in iezrahel. Porro filii regis septuaginta uiri apud optimates ciuitatis nutriebantur. Cumque uenissent littere ad eos, tulerunt omnes filios regis, et occiderunt septuaginta uiros, et posuerunt capita in cophinis, et miserunt ad eum in iezrahel. Venit autem nuntius ad eum, et indicauit ei dicens. Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit. Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitum porte usque mane. Cumque diluxisset, ingressus est et stans dixit ad omnem populum. Iusti estis. Si ego coniuraui contra dominum meum, quis percussit omnes hos? Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus domini in terram, quos locutus est dominus super domum achab. et dominus fecit quod locutus est in manu serui sui helye. Percussit ergo hieu omnes qui reliqui erant de domo achab in iezrahel. et uniuersos optimates eius et notos. et sacerdotes. donec non remanerent ex eo reliquie. Et surrexit. et uenit in samariam. Cumque uenisset ad camaram pastorum in uia, inuenit fratres achazie regis iuda. Dixitque ad eos. Quinam estis uos? At illi responderunt. Fratres achazie sumus. et descendimus ad salutandos filios regis. et filios regine. Qui ait. Comprehendite eos uiuos. Quos cum comprehendissent uiuos, iugulauerunt eos in cisterna iuxta camaram xl. duos uiros. et non reliquit ex eis quemquam. Cumque abisset inde inuenit ionadab filium rechab in occursum sibi et benedixit ei. et ait ad eum. Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait ionadab. Est. Si est inquit da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se in currum. Dixitque ad eum. Veni mecum. et uide zelum meum pro domino. Et impositum curru suo duxit in samariam et percussit omnes qui reliqui fuerant de achab in samaria usque ad unum. iuxta uerbum domini quod locutus est per helyam. Congregauit ergo hieu omnem populum dixitque ad eum. Achab coluit baal parum. ego autem colam eum amplius. Nunc ergo omnes prophetas baal et uniuersos seruos eius. et cunctos sacerdotes eius uocate ad me. nullus sit qui non ueniat. sacrificium enim grande mihi est baal. Quicumque defuerit non uiuet. Porro hieu faciebat hoc insidiose, ut disperderet cultores baal. Dixitque. Sanctificate diem sollemnem baal. Vocauitque et misit in omnes terminos israhel. et uenerunt cuncti serui baal. Non fuit residuus ne unus quidem qui non ueniret. Et ingressi sunt templum baal. et repleta est domus baal a summo usque ad summum. Dixitque his qui erant super uestes. Proferte uestimenta uniuersis seruis baal. Et protulerunt eis uestes. Ingressusque hieu et ionadab filius rechab templum baal. ait cultoribus baal. Perquirite et uidete ne quis forte sit uobiscum de seruis domini, sed ut sint soli serui baal. Ingressi sunt ergo ut facerent uictimas et holocausta. Hieu autem preparauerat sibi foris octoginta uiros. et dixerat eis. Quicumque fugerit de hominibus istis quos ego adduxero in manus uestras. anima eius erit pro anima illius. Factum est autem cum completum esset holocaustum. precepit hieu militibus et ducibus suis. Ingredimini et percutite eos. nullusque euadat.

Percusseruntque eos in ore gladii. et proiecerunt milites et duces. et ierunt in ciuitatem templi baal, et protulerunt statuam de templo baal, et combusserunt et comminuerunt eam. Destruxerunt etiam edem baal, et fecerunt pro ea latrinas usque ad diem hanc. Deleuit itaque hieu baal de israhel. Verumtamen a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel non recessit. nec dereliquit uitulos aureos qui erant in bethel et in dan.

Dixit autem dominus ad hieu. Quia studiose fecisti quod rectum erat et placebat in oculis meis. et omnia que erant in corde meo fecisti contra domum achab. filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum israhel. Porro hieu non custodiuit ut ambularet in lege domini dei israhel in toto corde suo. Non enim recessit a peccatis hieroboam qui peccare fecit israhel. In diebus illis cepit dominus tedere super israhel. Percussitque eos azahel in uniuersis finibus israhel a iordane contra orientalem plagam. omnem terram galaad et gad. et ruben. et manasse. ab aroer que est super torrentem arnon. et galaad et basan. Reliqua autem uerborum hieu. et omnia que fecit et fortitudo eius. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit hieu cum patribus suis. sepelieruntque eum in samaria. et regnauit ioachaz filius eius pro eo. Dies autem quibus regnauit hieu super israhel, xx. et octo anni sunt in samaria.

Athalia uero mater achazie uidens mortuum filium suum. surrexit et interfecit omne semen regium. Tollens autem iosaba filia regis ioram soror achazie ioas filium achazie. furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur et nutricem eius de triclinio. et abscondit eum a facie athalie ut non interficeretur. Eratque cum ea in domo domini clam sex annis. Porro athalia regnauit super terram. Anno autem septimo misit ioiada, et assumens centuriones et milites introduxit ad se in templum domini. Pepigitque cum eis fedus. et adiurans eos in domo domini. ostendit eis filium regis. Et precepit illis dicens. Iste est sermo quem facere debetis. Tercia pars uestrum introeat sabbato. et obseruet excubias domus regis. Tercia autem pars sit ad portam syri. et tercia pars ad portam que est post habitaculum scutariorum. et custodietis excubias domus messa. Due uero partes e uobis omnes egredientes sabbato custodiant excubias domus domini circa regem. et uallabitis eum habentes arma in manibus uestris. Si quis autem ingressus fuerit septum templi interficiatur. eritisque cum rege introeunte et egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia que preceperat eis ioiada sacerdos. Et assumentes singuli uiros suos qui ingrediebantur sabbatum cum his qui egrediebantur e sabbato, uenerunt ad ioiadam sacerdotem. Qui dedit eis hastas et arma regis dauid que erant in domo domini. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua. a parte templi dextra usque ad partem sinistram altaris et edis circa regem. Produxitque filium regis. et posuit super eum diadema et testimonium. Feceruntque eum regem et unxerunt. et plaudentes manu dixerunt. Viuat rex.

Audiuit autem athalia uocem currentis populi. et ingressa ad turbas in domum domini, uidit regem stantem super tribunal iuxta morem. et cantores et tubas prope eum. omnemque populum terre letantem et canentem tubis. et scidit athalia uestimenta sua. clamauitque. Coniuratio, coniuratio. Precepit autem ioiada centurionibus qui erant super exercitum et ait eis. Educite eam extra consepta templi. et quicumque eam secutus fuerit gladio feriatur. Dixerat enim sacerdos. Non occidatur in templo domini. Imposueruntque ei manus et impinxerunt eam per uiam introitus equorum. iuxta palacium. et interfecta est ibi.

Pepigit ergo ioiada fedus inter dominum et inter regem. et inter populum ut esset populus domini. et inter populum et regem. Ingressusque est omnis populus terre templum baal. et destruxerunt aras eius, et ymagines contriuerunt ualide. Mathan quoque sacerdotem baal occiderunt coram altari. et posuit sacerdos custodias in domo domini. Tulitque centuriones. et cerethi et felethi legiones et omnem populum terre. deduxeruntque regem de domo domini. et uenerunt per uiam porte scutariorum in palacium. et sedit super thronum regum. Letatusque est omnis populus terre. et ciuitas conquieuit. Athalia autem occisa est gladio in domo regis. Septem annorum erat ioas cum regnare cepisset. Anno autem septimo hieu regnauit ioas. Quadraginta annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius sebia de bersabee. Fecitque ioas rectum coram domino cunctis diebus quibus docuit eum ioiada sacerdos. uerumtamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus immolabat et adolebat in excelsis incensum. Dixitque ioas ad sacerdotes. Omnem pecuniam sanctorum que illata fuerit in templum domini a pretereuntibus que offertur pro precio anime, et quam sponte et arbitrio cordis sui inferunt in templum domini, accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum. et instaurent sartatecta templi si quid necessarium uiderint instauratione. Igitur usque ad uicesimum tercium annum regis ioas non instaurauerunt sacerdotes sartatecta templi. Vocauitque rex ioas ioiada pontificem et sacerdotes dicens eis. Quare sartatecta non instauratis templi? Nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem uestrum. sed ad instaurationem templi reddite eam. Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo. et instaurare sartatecta domus. Et tulit ioiada pontifex gazophilacium unum. aperuitque foramen desuper. et posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum domini. Mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia omnem pecuniam que deferebatur ad templum domini. Cumque uiderent nimiam pecuniam in gazophilacio, ascendebat scriba regis et pontifex. effundebantque et numerabant pecuniam que inueniebatur in domo domini. et dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manus eorum qui preerant cementariis domus domini. Qui impendebant eam in fabris lignorum et in cementariis his qui operabantur in domo domini et sartatecta faciebant. et in his qui cedebant saxa. et ut emerent ligna et lapides qui excidebantur: ita ut impleretur instauratio domus domini in uniuersis que indigebant expensa ad muniendam domum. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydrie templi domini. et fuscinula. et thuribula. et tube omneque uas aureum et argenteum de pecunia que inferebatur in templum domini. his enim qui faciebant opus dabatur ut instauraretur templum domini. Et non fiebat ratio his hominibus qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus: sed in fide tractabant eam. Pecuniam uero pro delicto et pecuniam pro peccatis non inferebant in templum domini. quia sacerdotum erat.

Tunc ascendit azahel rex syrie et pugnabat contra geth. cepitque eam. et direxit faciem suam ut ascenderet in hierusalem. Quam ob rem tulit ioas rex iuda omnia sanctificata que consecrauerat iosaphat et ioram et achazias patres eius reges iuda. et que ipse obtulerat et uniuersum argentum quod inueniri potuit in thesauris templi domini. et in palatio regis. misitque azaheli regi syrie. et recessit ab hierusalem. Reliqua autem sermonum ioas. et uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Surrexerunt autem serui eius. et coniurauerunt inter se percusseruntque ioas in domo mello in descensu sela. Iozachar namque filius semath et iozabath filius somer serui eius percusserunt eum. et mortuus est. Et sepelierunt eum cum patribus suis in ciuitate dauid. regnauitque amasias filius eius pro eo.

Anno uicesimo tertio ioas filii achazie regis iude regnauit ioachaz filius hieu super israhel in samaria decem et septem annis et fecit malum coram domino. Secutusque est peccata hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. et non declinauit ab eis. Iratusque est furor domini contra israhel. et tradidit eos in manu azahelis regis syrie. et in manu benadab filii azahel cunctis diebus. Deprecatus est autem ioachaz faciem domini. et audiuit eum dominus. Uidit enim angustiam israhel qua attriuerat eos rex syrie. et dedit dominus israhel saluatorem. et liberatus est de manu regis syrie. habitaueruntque filii israhel in tabernaculis suis sicut heri et nudius tertius. Ueruntamen non recesserunt a peccatis hieroboam qui peccare fecit israhel. in ipsis ambulauerunt. Siquidem et lucus permansit in samaria. Et non derelicti sunt de populo ioachaz nisi quinquaginta equites. et decem currus. et decem milia peditum. Interfecerat enim eos rex syrie. et redegerat quasi puluerem in tritura aree. Reliqua autem sermonum ioachaz et uniuersa que fecit. sed et fortitudo eius. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque ioachaz cum patribus suis. et sepelierunt eum in samaria. regnauitque ioas filius eius pro eo.

Anno tricesimo septimo ioas regis iude. regnauit ioas filius ioachaz super israhel in samaria sedecim annis. et fecit quod malum est in conspectu domini. Non declinauit ab omnibus peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. in ipsis ambulauit. Reliqua autem sermonum ioas. et uniuersa que fecit. sed et fortitudo eius quomodo pugnauerit contra amasiam regem iuda. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit ioas cum patribus suis. hieroboam autem sedit super solium eius. Porro ioas sepultus est in samaria cum regibus israhel.

Helyseus autem infirmitate egrotabat qua et mortuus est. Descenditque ad eum ioas rex israhel. ac flebat coram eo. dicebatque: Pater mi. pater mi. currus israhel et auriga eius. Et ait illi helyseus. Affer arcum et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum et sagittas. dixit ad regem israhel. Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam. superposuit helyseus manus suas manibus regis et ait. Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset. dixit helyseus. Iace sagittam. Et iecit. Et ait helyseus. Sagitta salutis domini. et sagitta salutis contra syriam. percutiesque syriam in affech. donec consumas eam. Et ait. Tolle sagittas. Qui cum tulisset. rursum dixit ei. Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus uicibus. et stetisset. iratus est contra eum uir dei et ait. Si percussisses quinquies aut sexies. siue septies. percussisses syriam usque ad consummationem. Nunc autem tribus uicibus percuties eam.

Mortuus est ergo helyseus et sepelierunt eum. Latrunculique de moab uenerunt in terram in ipso anno. Quidam autem sepelientes hominem uiderunt latrunculos. et proiecerunt cadauer in sepulchrum helysei. Quod cum tetigisset ossa helysei reuixit homo. et stetit super pedes suos. Igitur azahel rex syrie afflixit israhel cunctis diebus ioachaz. Et misertus est dominus eorum. et reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum abraham. et ysaac. et iacob. et noluit disperdere eos neque proicere penitus usque in presens tempus. Mortuus est autem azahel rex syrie. et regnauit benadab filius eius pro eo. Porro ioas filius ioachaz tulit urbes de manu benadab filii azahel quas tulerat de manu ioachaz patris sui iure prelii. Tribus uicibus percussit eum ioas. et reddidit ciuitates israheli.

Anno secundo ioas filii ioachaz regis israhel. regnauit amasias filius ioas regis iude. XXV. quinque annorum erat cum regnare cepisset: XXVIIII autem et nouem annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius ioaden de hierusalem. Et fecit rectum coram domino. ueruntamen non ut dauid pater eius. Iuxta omnia que fecit ioas pater suus fecit. nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit. Adhuc enim populus immolabat et adolebat in excelsis. Cumque obtinuisset regnum percussit seruos suos qui interfecerant regem patrem eius. Filios autem eorum qui non occiderant non occidit. iuxta quod scriptum est in libro legis moysi. sicut precepit dominus dicens. Non morientur patres pro filiis. neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur. Ipse percussit edom in ualle salinarum decem milia. et apprehendit petram in prelio uocauitque nomen eius iecehel usque in presentem diem.

Tunc misit amasias nuntios ad ioas filium ioachaz filii hieu regis israhel dicens. Ueni et uideamus nos. Remisitque ioas rex israhel ad amasiam regem iuda dicens. Carduus libani misit ad cedrum que est in libano dicens. Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestie saltus que sunt in libano et conculcauerunt carduum. Percutiens inualuisti super edom. et subleuauit te cor tuum. Contentus esto gloria. et sede in domo tua. Quare prouocas malum ut cadas tu. et iuda tecum? Et non acquieuit amasias. Ascenditque ioas rex israhel et uiderunt se ipse et amasias rex iuda in bethsames oppido iude. Percussusque est iuda coram israhel. et fugerunt unusquisque in tabernacula sua. Amasiam uero regem iuda filium ioas filii ioachaz cepit ioas rex israhel in bethsames. et adduxit eum in hierusalem. Et interrupit murum hierusalem a porta effraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis. tulitque omne aurum et argentum et uniuersa uasa que inuenta sunt in domo domini et in thesauris regis et obsides. et reuersus est in samariam. Reliqua autem uerborum ioas que fecit et fortitudo eius qua pugnauit contra amasiam regem iuda. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque ioas cum patribus suis. et sepultus est in samaria cum regibus israhel. et regnauit hieroboam filius eius pro eo.

Uixit autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est ioas filius ioachaz regis israhel uiginti quinque annis. Reliqua autem sermonum amasie. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Factaque est contra eum coniuratio in hierusalem. At ille fugit in lachis. Miseruntque post eum in lachis et interfecerunt eum ibi. et asportauerunt eum in equis. sepultusque est in hierusalem cum patribus suis in ciuitate dauid. Tulit autem uniuersus populus iude azariam annos natum sedecim. et constituerunt eum regem pro patre eius amasia. Ipse edificauit ahilam et restituit eam iude. postquam dormiuit rex cum patribus suis.

Anno quintodecimo amasie filii ioas regis iuda. regnauit hieroboam filius ioas regis israhel in samaria XL. et uno anno et fecit quod malum est coram domino. et non recessit ab omnibus peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Ipse restituit terminos israhel ab introitu emath usque ad mare solitudinis iuxta sermonem domini dei israhel quem locutus est per seruum suum ionam filium amathi prophetam qui erat de geth que est in opher. Uidit enim dominus afflictionem israhel amaram nimis. et quod consumpti essent usque ad clausos carceris. et extremos. et non esset qui auxiliaretur israhel. Nec locutus est dominus ut deleret nomen israhel sub celo. sed saluauit eos in manu hieroboam filii ioas. Reliqua autem sermonum hieroboam et uniuersa que fecit et fortitudo eius qua preliatus est: et quomodo restituit damascum et emath iude in israhel. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque hieroboam cum patribus suis regibus israhel. et regnauit azarias filius eius pro eo.

Anno uicesimo septimo hieroboam regis israhel regnauit azarias filius amasie regis iude. Sedecim annorum erat cum regnare cepisset. et quinquaginta duobus annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius iecelia de hierusalem. Fecitque quod placitum erat coram domino. iuxta omnia que fecit amasias pater eius. Ueruntamen non est demolitus excelsa. adhuc enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis. Percussit autem dominus regem et fuit leprosus usque in diem mortis sue. et habitabat in domo libera seorsum. Ioatham uero filius regis gubernabat palatium. et iudicabat populum terre. Reliqua autem sermonum azarie et uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Et dormiuit azarias cum patribus suis. sepelieruntque eum cum maioribus suis in ciuitate dauid. et regnauit ioatham filius eius pro eo.

Anno XXX. octauo azarie regis iude regnauit zacharias filius hieroboam super israhel in samaria septem mensibus: et fecit quod malum est coram domino. sicut fecerant patres eius. et non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Coniurauit autem contra eum sellum filius iabes percussitque eum palam et interfecit. regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum zacharie. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Iste est sermo domini quem locutus est ad hieu dicens. Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt de te super thronum israhel. Factumque est ita.

Sellum filius iabes regnauit XXX. nono anno azarie regis iude. regnauit autem uno mense in samaria. Et ascendit manahen filius gaddi de thersa. uenitque in samariam et percussit sellum filium iabes in samaria et interfecit eum. regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum sellum et coniuratio eius per quam tetendit insidias. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Tunc percussit manahen tapsam et omnes qui erant in ea. et terminos eius de thersa. noluerant enim aperire ei. et interfecit omnes pregnantes eius. et scidit eas.

Anno XXX. nono azarie regis iude regnauit manahen filius gaddi super israhel decem annis in samaria. Fecitque quod erat malum coram domino. non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel cunctis diebus eius. Ueniebat phul rex assyriorum in thersa. et dabat manahen phul mille talenta argenti ut esset ei in auxilium. et firmaret regnum eius. Indixitque manahen argentum super israhel cunctis potentibus et diuitibus: ut daret regi assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos. Reuersusque est rex assyriorum et non est moratus in thersa. Reliqua autem sermonum manahem et uniuersa que fecit nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit manahen cum patribus suis. regnauitque faceia filius eius pro eo.

Anno quinquagesimo azarie regis iude regnauit faceia filius manahen super israhel in samaria biennio. Fecitque quod erat malum coram domino. non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Coniurauit autem aduersum eum facee filius romelie dux eius. et percussit eum in samaria in turre domus regie iuxta argob et iuxta arin. et cum eo quinquaginta uiros de filiis galaaditarum. et interfecit eum. regnauitque pro eo. Reliqua autem sermonum facee et uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel?

Anno quinquagesimo secundo azarie regis iude regnauit facee filius romelie super israhel in samaria uiginti annis. et fecit quod malum erat coram domino. et non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. In diebus facee regis israhel uenit teglathfalasar rex assur et cepit aion et abel. et domum maacha et ianoe. et cedes. et asor. et galaad et galileam uniuersam terram neptalim. et transtulit eos in assyrios. Coniurauit autem et tetendit insidias osee filius hela contra facee filium romelie. et percussit eum et interfecit. regnauitque pro eo XX. anno ioatham filii ozie. Reliqua autem sermonum facee et uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel?

Anno secundo facee filii romelie regis israhel. regnauit ioatham filius ozie regis iuda. Uiginti quinque annorum erat cum regnare cepisset: et sedecim annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius hierusa filia sadoch. Fecitque quod erat placitum coram domino. iuxta omnia que fecerat ozias pater suus operatus est. ueruntamen excelsa non abstulit. Adhuc populus immolabat et adolebat incensum in excelsis. Ipse edificauit portam domus domini sublimissimam. Reliqua autem sermonum ioatham et uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? In diebus illis cepit

A dominus mittere in iudam rasin regem syrie. et facee filium romelie. Et dormiuit ioatham cum patribus suis. et sepultus est cum eis in ciuitate dauid. et regnauit achaz filius eius pro eo.

Anno septimodecimo facee filii romelie regnauit achaz filius ioatham super iudam. Uiginti annorum erat achaz cum regnare coepisset. et sedecim annis regnauit in hierusalem. Non fecit quod erat placitum in conspectu domini dei sui. sicut dauid pater eius. sed ambulauit in uia regis israhel. insuper et filium suum consecrauit transferens per ignem secundum ydola gentium. que dissipauit dominus coram filiis israhel. Immolabat quoque uictimas. et adolebat incensum in excelsis. et collibus. et sub omni ligno frondoso. Tunc ascendit rasin rex syrie. et facee filius romelie rex israhel in hierusalem ad preliandum. Cumque obsiderent achaz. non ualuerunt superare eum. In tempore illo restituit rasin rex syrie ahylam syrie. et eiecit iudeos de ahylam. et ydumei et syri uenerunt in ahylam et habitauerunt ibi usque in hanc diem. Misit autem rex achaz nuntios ad teglathfalasar regem assyriorum dicens. Seruus tuus. et filius tuus ego sum. Ascende et saluum me fac de manu regis syrie. et de manu regis israhel qui consurrexerunt aduersum me. Et cum collegisset argentum et aurum quod inueniri potuit in domo domini. et in thesauris regis. misit regi assyriorum munera. Qui et adquieuit uoluntati eius. Ascendit autem rex assyriorum in damascum et uastauit eam. et transtulit habitatores eius cyrenen. rasin autem interfecit. Perrexitque rex achaz in occursum teglathfalasar regi assyriorum in damascum. Cumque uidisset altare damasci rex achaz. misit ad uriam sacerdotem. exemplar eius et similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque urias sacerdos altare iuxta omnia que preceperat rex achaz de damasco ita fecit urias sacerdos donec ueniret rex achaz de damasco. Cumque uenisset rex de damasco. uidit rex altare et ueneratus est illud. Ascenditque et immolauit holocausta et sacrificium suum et libauit libamina. et fudit sanguinem pacificorum que obtulerat super altare. Porro altare ereum quod erat coram domino transtulit de facie templi. et de loco altaris. et de loco templi domini. posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem. Precepit quoque rex achaz urie sacerdoti dicens. Super altare maius offer holocaustum matutinum. et sacrificium uespertinum. et holocaustum regis et sacrificium eius. et holocaustum uniuersi populi terre. et sacrificia eorum. et libamina eorum. et omnem sanguinem holocausti. et uniuersum sanguinem uictime super illum effundes. Altare uero ereum erit paratum ad uoluntatem meam. Fecit igitur urias sacerdos iuxta omnia que preceperat ei achaz. Tulit autem rex achaz celatas bases et luterem qui erat desuper. et mare deposuit de bubus ereis qui sustentabant illud. et posuit super pauimentum stratum lapide. Musach quoque sabbati quod edificauerat in templo. et ingressum regis exterius. conuertit in templum domini propter regem assyriorum. Reliqua autem uerborum achaz. et omnia que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Dormiuitque achaz cum patribus suis. et sepultus est cum eis in ciuitate dauid. et regnauit ezechias filius eius pro eo.

Anno duodecimo achaz regis iuda regnauit osee filius hela in samaria super israhel nouem annis. Fecitque malum coram domino sed non sicut reges israhel qui ante eum fuerant. Contra hunc ascendit salmanasar rex assyriorum. et factus est ei osee seruus. reddebatque ei tributa. Cumque deprehendisset rex assyriorum osee quod rebellare nisus misisset nuntios ad sua regem egypti ut non prestaret tributa regi assyriorum sicut singulis annis solitus erat. obsedit eum. et uinctum misit in carcerem. Peruagatusque est omnem terram. et ascendens samariam obsedit eam tribus annis.

Anno autem nono osee cepit rex assyriorum samariam. et transtulit israhel in assyrios posuitque eos in ala et abor iuxta fluuium gozan in ciuitatibus medorum. Factum est autem cum peccassent filii israhel domino deo suo qui eduxit eos de terra egypti de manu pharaonis regis egypti coluerunt deos alienos et ambulauerunt iuxta ritum gentium quas consumpserat dominus in conspectu filiorum israhel. et regum israhel. quia similiter fecerant. et irritauerunt filii israhel uerbis non rectis dominum deum suum. et edificauerunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis. a turre custodum. usque ad ciuitatem munitam. Feceruntque sibi statuas et lucos in omni colle sublimi. et subter omne lignum nemorosum. et adolebant ibi incensum super aras in morem gentium quas transtulerat dominus a facie eorum. Feceruntque uerba pessima irritantes dominum. et coluerunt inmunditias de quibus preceperat dominus ne facerent uerbum hoc. et testificatus est dominus in israhel et in iuda per manum omnium prophetarum et uidentium dicens. Reuertimini a uiis uestris pessimis et custodite precepta mea et cerimonias iuxta omnem legem quam precepi patribus uestris et sicut misi ad uos in manu seruorum meorum prophetarum. Qui non audierunt sed indurauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorum qui noluerunt obedire domino deo suo. et abiecerunt legitima eius et pactum quod pepigit cum patribus eorum et testificationes quibus contestatus est eos dominus. secutique sunt uanitates et uane egerunt. et secuti sunt gentes que erant per circuitum eorum. super quibus preceperat dominus eis ut non facerent sicut et illi faciebant. Et dereliquerunt omnia precepta domini dei sui. Feceruntque sibi duos conflatiles uitulos et lucos et adorauerunt uniuersam militiam celi. seruieruntque baal. et consecrabant eis filios suos et filias suas per ignem et diuinationibus inseruiebant et auguriis. et tradiderunt se ut facerent malum coram domino et irritauerunt eum. Iratusque est dominus uehementer israheli et abstulit eos de conspectu suo et non remansit nisi tribus iuda tantummodo. Sed nec ipse iuda custodiuit mandata domini dei sui. uerumtamen ambulauit in erroribus israhel quos operatus fuerat. Proiecitque dominus omne semen israhel et afflixit eos. et tradidit in manu diripientium donec proiceret eos a facie sua ex eo iam tempore quo scissus est israhel a domo dauid. et constituerunt sibi regem hieroboam filium nabath. Separauit enim hieroboam israhel a domino. et peccare eos fecit peccatum magnum. Et ambulauerunt filii israhel in uniuersis peccatis hieroboam que fecerat non recesserunt ab eis usque quo auferret dominus israhel a facie sua. sicut locutus fuerat in manu omnium seruorum suorum prophetarum. Translatusque est israhel de terra sua in assyrios usque ad diem hanc.

A Adduxit autem rex assyriorum de babilone et de chuta. et de auar et de emath. et de sepharnaim. et collocauit eos in ciuitatibus samarie pro filiis israhel. Qui possederunt samariam. et habitauerunt in urbibus eius. Cumque ibi habitare cepissent. non timebant dominum. Et inmisit in eos dominus leones qui interficiebant eos. Nuntiatumque est regi assyriorum et dictum. Gentes quas transtulisti et habitare fecisti in ciuitatibus samarie ignorant legitima dei terre. et inmisit dominus in eos leones. et ecce interficiunt eos. eo quod ignorent ritum dei terre. Precepit autem rex assyriorum dicens. Ducite illuc unum de sacerdotibus quos inde captiuos adduxistis. et uadat et habitet cum eis. et doceat eos legitima dei terre. Igitur cum uenisset unus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de samaria habitauit in bethel. et docebat eos quomodo colerent dominum. Et unaqueque gens fabricata est deum suum. Posueruntque eos in fanis excelsis que fecerant samarite. gens et gens in urbibus suis in quibus habitabant. Uiri autem babilonii fecerunt sochotbenoth. Uiri autem chuthei fecerunt nergel. et uiri de emath fecerunt asima. Porro euei fecerunt nebaas et tharthac. Hii autem qui erant de sepharnaim comburebant filios suos igni adramalech et anamalech diis sepharnaim. et nichilominus colebant dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis populi sacerdotes excelsorum. et ponebant eos in fanis sublimibus. Et cum dominum colerent. diis quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem gentium. de quibus translati fuerant samariam. Usque in presentem diem morem sequuntur antiquum non timent dominum. neque custodiunt cerimonias eius et iudicia et legem. et mandatum quod preceperat dominus filiis iacob quem cognominauit israhel. et percusserat cum eis pactum et mandauerat eis dicens. Nolite timere deos alienos. et non adoretis eos neque colatis. et non immoletis eis. sed dominum deum uestrum qui eduxit uos de terra egypti in fortitudine magna et in brachio extento. ipsum timete. illum adorate. et illi immolate. Cerimonias quoque et iudicia. et legem. et mandatum quod scripsit uobis. custodite ut faciatis cunctis diebus. et non timeatis deos alienos. Et pactum quod pepigit uobiscum nolite obliuisci. nec colatis deos alienos sed dominum deum uestrum timete et ipse eruet uos de manu omnium inimicorum uestrorum. Illi uero non audierunt. sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. Fuerunt igitur gentes iste timentes quidem dominum. sed nichilominus ydolis suis seruientes. Nam et filii eorum et nepotes sicut fecerunt parentes sui. ita faciunt usque in presentem diem.

Anno tertio osee filii hela regis israhel regnauit ezechias filius achaz regis iuda. Uiginti quinque annorum erat cum regnare coepisset. et uiginti nouem regnauit in hierusalem. nomen matris eius abra filia zacharie. Fecitque quod erat bonum in conspectu domini iuxta omnia que fecerat dauid pater suus. Ipse dissipauit excelsa et contriuit statuas. et succidit lucos. confregitque serpentem eneum quem fecerat moyses. Siquidem usque ad illud tempus filii israhel adolebant incensum. uocauitque eum noesthan. In domino deo israhel sperauit. Itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus iuda. sed neque in his qui ante eum fuerunt. Et adhesit domino. et non recessit a uestigiis eius. fecitque mandata eius que preceperat dominus moysi. Unde et erat dominus cum eo. et in cunctis ad que procedebat sapienter se agebat. Rebellauit quoque contra regem assyriorum. et non seruiuit ei. Ipse percussit philisteos usque gazam. et omnes terminos eorum a turre custodum usque ad ciuitatem munitam.

Anno quarto regis ezechie qui erat annus septimus osee filii hela regis israhel. ascendit salmanasar rex assyriorum samariam. et oppugnauit eam et cepit. Nam post annos tres. anno sexto ezechie id est nono anno osee regis israhel capta est samaria. Et transtulit rex assyriorum israhel in assyrios. Collocauitque eos in ala et in abor fluuiis gozam in ciuitatibus medorum. quia non audierunt uocem domini dei sui. sed preterg ressi sunt pactum eius. Omnia que preceperat moyses seruus domini non audierunt neque fecerunt.

Anno quartodecimo ezechie ascendit sennacherib rex assyriorum ad uniuersas ciuitates iuda munitas. et cepit eas. Tunc misit ezechias rex iuda nuntios ad regem assyriorum lachis dicens. Peccaui recede a me. et omne quod imposueris mihi feram. Indixit itaque rex assyriorum ezechie regi iuda trecenta talenta argenti. et .xxx. talenta auri. Deditque ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo domini. et in thesauris regis. In tempore illo confregit ezechias ualuas templi domini. et laminas auri quas ipse affixerat. et dedit eas regi assyriorum. Misit autem rex assyriorum tarchan et rabsaris et rabsacen de lachis ad ezechiam regem cum manu ualida in hierusalem. Qui cum ascendissent uenerunt in hierusalem. et steterunt iuxta aqueductum piscine superioris que est in uia agri fullonis uocaueruntque regem. Egressus est autem ad eos eliachim filius helchie prepositus domus et sobna scriba. et ioahe filius asaph a commentariis. Dixitque ad eos rabsaces. Loquimini ezechie. Hec dicit rex magnus rex assyriorum. Que est ista fiducia qua niteris? Forsitan inisti consilium ut prepares te ad prelium. In quo confidis ut audeas rebellare? An speras in baculo harundineo atque confracto egypto? Super quem si incubuerit homo comminutus ingredietur manum eius et perforabit eam. sic est pharao rex egypti omnibus qui confidunt in eum. Quod si dixeritis mihi in domino deo nostro habemus fiduciam. nonne iste est cuius abstulit ezechias excelsa et altaria. et precepit iude et hierusalem. ante altare hoc adorabitis in hierusalem? Nunc igitur transite ad dominum meum regem assyriorum. et dabo uobis duo milia equorum. et uidete an habere ualeatis ascensores eorum. Et quomodo potestis resistere ante unum satrapam de seruis domini mei minimis? An fiduciam habes in egypto propter currus et equites? Numquid sine domini uoluntate ascendi ad locum istum ut demolirer eum? Dominus dixit mihi. Ascende ad terram hanc et demolire eam. Dixerunt autem eliachim filius helchie et sobna et ioahe rabsaci. Precamur ut loquaris nobis seruis tuis syriace. siquidem intelligimus hanc linguam. et non loquaris nobis iudaice audiente populo qui est super murum. Responditque eis rabsaces dicens. Numquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus ut loquerer sermones hos. et non ad uiros qui sedent super murum ut comedant stercora sua et bibant urinam suam uobiscum? Stetit itaque rabsaces et clamauit uoce magna iudaice et ait. Audite uerba regis magni regis assyriorum. Hec dicit rex. Non uos seducat ezechias. non enim poterit uos eruere de manu mea. neque fiduciam uobis tribuat super domino dicens. eruens liberabit nos dominus et non

dabitur ciuitas hec in manu regis assyriorum. Nolite audire ezechiam. Hec enim dicit rex assyriorum. Facite mecum quod uobis est utile & egredimini ad me. & comedat unusquisque de uinea sua. & de ficu sua. & bibetis aquas de cisternis uestris. donec ueniam & transferam uos in terram que similis terre uestre est. in terram fructiferam & fertilem uini. terram panis & uinearum. terram oliuarum & olei & mellis. & uiuetis & non moriemini. Nolite audire ezechiam qui uos decipit dicens. Dominus liberabit nos. Numquid liberauerunt dii gentium terram suam de manu regis assyriorum? Ubi est deus emath & arphath? ubi est deus sepharuaim, ana & aua? Numquid liberauerunt samariam de manu mea? Qui nam illi sunt in uniuersis diis terrarum qui eruerunt regionem suam de manu mea ut possit dominus eruere hierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus. & non respondebat ei quicquam. Siquidem preceptum regis acceperant ut non responderent ei. Uenitque eliachim filius elchie prepositus domus. & sobna scriba & ioahe filius asaph a commentariis ad ezechiam scissis uestibus. & nuntiauerunt ei uerba rabsacis. Que cum audisset rex ezechias scidit uestimenta sua & opertus est sacco. ingressusque est domum domini. & misit eliachim prepositum domus. & sobnam scribam. & senes de sacerdotibus opertos saccis ad ysaiam prophetam filium amos. Qui dixerunt: Hec dicit ezechias. Dies tribulationis & increpationis & blasphemie dies iste. Uenerunt filii usque ad partum. & uires non habet parturiens. si forte audiat dominus deus tuus uniuersa uerba rabsacis quem misit rex assyriorum dominus suus ut exprobraret deo uiuenti & argueret uerbis que audiuit dominus deus tuus. & fac orationem pro reliquiis que reperte sunt. Uenerunt autem serui regis ezechie ad ysaiam dixitque eis ysaias. Hec dicetis domino uestro. Hec dicit dominus. Noli timere a facie sermonum quos audisti quibus blasphemauerunt pueri regis assyriorum me. Ecce ego inmittam ei spiritum & audiet nuntium & reuertetur in terram suam. & deiciam eum gladio in terra sua. Reuersus est ergo rabsaces. & inuenit regem assyriorum expugnantem lobnam. Audierat enim quod recessisset de lachis. Cumque audisset de tharacha rege ethiopie dicentes. ecce egressus est ut pugnet aduersum te & iret contra eum. misit nuntios ad ezechiam dicens: Hec dicite ezechie regi iude. Non te seducat deus tuus in quo habes fiduciam. neque dicas non tradetur hierusalem in manu regis assyriorum. Tu enim ipse audisti que fecerunt reges assyriorum uniuersis terris. quomodo uastauerunt eas. Num ergo solus poteris liberari? Numquid liberauerunt dii gentium singulos quos uastauerunt patres mei gozan uidelicet & aran. & reseph & filios eden qui erant in thalassar? Ubi est rex emath. & rex arphath. & rex ciuitatis sepharuaim. ana & aua? Itaque cum accepisset ezechias litteras de manu nuntiorum & legisset eas ascendit in domum domini & expandit eas coram domino. & orauit in conspectu eius dicens. Domine deus israhel qui sedes super cherubin. tu es deus solus regum omnium terre. tu fecisti celum & terram. inclina aurem tuam & audi. Aperi domine oculos tuos & uide. & audi omnia uerba sennacherib qui misit ut exprobraret nobis deo uiuenti. Uere domine dissipauerunt reges assyriorum gentes & terras omnium. & miserunt deos eorum in ignem. non enim erant dii sed opera manuum hominum. ex ligno & lapide. & perdiderunt eos. Nunc ergo domine deus noster saluos nos fac de manu eius. ut sciant omnia regna terre quia tu es dominus deus solus. Misit itaque ysaias filius amos ad ezechiam dicens. Hec dicit dominus deus israhel. Que deprecatus es me super sennacherib regem assyriorum audiui. Iste est sermo quem locutus est dominus de eo. Spreuit te & subsannauit te uirgo filia syon. post tergum tuum caput mouit filia hierusalem. cui exprobrasti. & quem blasphemasti. contra quem exaltasti uocem & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum israhel. Per manum seruorum tuorum exprobrasti domino & dixisti. In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium. in summitate libani. succidi cedros eius. electas abietes eius. & ingressus sum usque ad terminos eius. Saltum carmeli eius ego succidi. & bibi aquas alienas. & siccaui uestigiis pedum meorum omnes aquas clausas. Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud. & nunc adduxi eruntque in ruinam collium pugnantium ciuitates munite. & qui sedent in eis humiles manu. contremuerunt & confusi sunt. Facti sunt quasi fenum agri & uirens herba tectorum que arefacta est antequam ueniret ad maturitatem. Habitaculum tuum & egressum tuum. & introitum tuum. & uiam tuam ego presciui. & furorem tuum contra me. Insanisti in me. & superbia tua ascendit in aures meas. Ponam itaque circulum in naribus tuis. & chamum in labiis tuis. & reducam te in uiam per quam uenisti. Tibi autem ezechia hoc erit signum. Comede hoc anno quod reppereris. in secundo autem anno que sponte nascuntur. Porro in anno tercio seminate & metite. plantate uineas. & comedite fructum earum. Et quodcumque reliquum fuerit de domo iuda mittet radicem deorsum. & faciet fructum sursum. De hierusalem quippe egredientur reliquie. & quod saluetur de monte syon. Zelus domini exercituum faciet hoc. Quam ob rem hec dicit dominus de rege assyriorum. Non ingredietur urbem hanc. nec mittet in eam sagittam. nec occupabit eam clypeus. nec circumdabit eam munitio. Per uiam qua uenit reuertetur. & ciuitatem hanc non ingredietur dicit dominus. Protegam urbem hanc. & saluabo eam propter me. & propter dauid seruum meum. Factum est igitur in nocte illa uenit angelus domini & percussit castra assyriorum centum octoginta quinque milia. Cumque diluculo surrexisset. uidit omnia corpora mortuorum. & recedens abiit. Et reuersus est sennacherib rex assyriorum & mansit in niniue. Cumque adoraret in templo nesrach deum suum. adramelech & sarasar filii eius percusserunt eum gladio. fugeruntque in terram armeniorum. & regnauit asaraddon filius eius pro eo.

In diebus illis egrotauit ezechias usque ad mortem. & uenit ad eum ysaias filius amos propheta dixitque ei. Hec dicit dominus. Dispone domui tue. morieris enim & non uiues. Qui conuertit faciem suam ad parietem. & orauit dominum dicens. Obsecro domine memento quomodo ambulauerim coram te in ueritate & in corde perfecto. & quod placitum est coram te fecerim. Fleuit itaque ezechias fletu magno. & antequam egrederetur ysaias mediam partem atrii. factus est sermo domini ad eum dicens. Reuertere & dic ezechie duci populi mei. Hec dicit dominus deus dauid patris tui. Audiui orationem tuam. & uidi lacrimam tuam. & ecce sanaui te. Die tercio ascendes templum domini. & addam diebus tuis quindecim annos. Sed & de manu regis assyriorum liberabo te & ciuitatem hanc. & protegam urbem istam propter me & propter dauid seruum meum. Dixitque ysaias. Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent & posuissent super ulcus eius. curatus est. Dixit autem ezechias ad ysaiam. Quod erit signum quia dominus me sanabit. & quia ascensurus sum die tercio templum domini? Cui ait ysaias. Hoc erit signum a domino quod facturus sit dominus sermonem quem locutus est. Uis ut ascendat umbra decem lineis. an ut reuertatur totidem gradibus? Et ait ezechias. Facile est umbram crescere decem lineis. nec hoc uolo ut fiat. sed ut reuertatur retrorsum decem gradibus. Inuocauit itaque ysaias propheta dominum & reduxit umbram per lineas quibus iam descenderat in horologio achaz retrorsum decem gradibus.

In tempore illo misit herodach baladan filius baladan rex babiloniorum litteras & munera ad ezechiam. audierat enim quod egrotasset ezechias. Letatus est autem in aduentu eorum ezechias. & ostendit eis domum aromatum. et aurum. & argentum. & pigmenta uaria. unguenta quoque & domum uasorum suorum. & omnia que habere poterat in thesauris suis. non fuit quod non monstraret eis ezechias in domo sua. & in omni potestate sua. Uenit autem ysaias propheta ad regem ezechiam dixitque ei. Quid dixerunt uiri isti. aut unde uenerunt ad te? Cui ait ezechias. De terra longinqua uenerunt ad me: de babilone. At ille respondit. Quid uiderunt in domo tua? Ait ezechias. Omnia quecumque sunt in domo mea uiderunt. nichil est quod non monstrauerim eis in thesauris meis. Dixit itaque ysaias ezechie. Audi sermonem domini. Ecce dies uenient & auferentur omnia que sunt in domo tua. & que condiderunt patres tui usque in diem hanc in babilonem. non remanebit quicquam ait dominus. Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te quos generabis tollentur. & erunt eunuchi in palacio regis babilonis. Dixit ezechias ad ysaiam. Bonus sermo domini quem locutus est. fiat tantum pax & ueritas in diebus meis. Reliqua autem sermonum ezechie et omnis fortitudo eius. & quomodo fecit piscinam & aqueductum. & introduxit aquas in ciuitatem. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Dormiuitque ezechias cum patribus suis. & regnauit manasses filius eius pro eo.

Duodecim annorum erat manasses quando regnare cepisset: & quinquaginta quinque annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius apsiba. Fecitque malum in conspectu domini iuxta ydola gentium que deleuit dominus a facie filiorum israhel. Conuersusque est & edificauit excelsa que dissipauerat ezechias pater eius. & erexit aras baal. & fecit lucos sicut fecerat achab rex israhel. & adorauit omnem miliciam celi & coluit eam. Extruxitque aras in domo domini de qua dixit dominus in hierusalem ponam nomen meum. & extruxit altaria uniuerse milicie celi. in duobus atriis templi domini. & traduxit filium suum per ignem. & ariolatus est. & obseruauit auguria & fecit phitones. & aruspices multiplicauit ut faceret malum coram domino. & irritaret eum. Posuit quoque ydolum luci quem fecerat in templo domini. super quo locutus est dominus ad dauid. & ad salomonem filium eius dicens. In templo hoc & in hierusalem quam elegi de cunctis tribubus israhel ponam nomen meum in sempiternum & ultra non faciam commoueri pedem israhel de terra quam dedi patribus eorum. sic tamen si custodierint omnia opera que precepi eis. & uniuersam legem quam mandauit eis seruus meus moyses. Illi uero non audierunt sed seducti sunt a manasse ut facerent malum super gentes quas contriuit dominus a facie filiorum israhel. Locutusque est dominus in manu seruorum suorum prophetarum dicens. Quia fecit manasses rex iuda abhominationes istas pessimas super omnia que fecerunt amorrei ante eum. & peccare fecit etiam iudam in inmundiciis suis. Propterea hec dicit dominus deus israhel. Ecce ego inducam mala super hierusalem & iudam. ut quicumque audierit tinniant ambe aures eius. Et extendam super hierusalem funiculum samarie et pondus domus achab. & delebo hierusalem sicut deleri solent tabule. Delens uertam & ducam crebrius stilum super faciem eius. Dimittam uero reliquias hereditatis mee. & tradam eas in manus inimicorum eius. eruntque in uastitatem & in rapinam cunctis aduersariis suis. eo quod fecerint malum coram me. & perseuerauerint irritantes me ex die qua egressi sunt patres eorum ex egypto usque in diem hanc. Insuper & sanguinem innoxium fudit manasses multum nimis. donec impleret hierusalem usque ad os. absque peccatis suis quibus peccare fecit iudam ut faceret malum coram domino. Reliqua autem uerborum manasse & uniuersa que fecit & peccatum eius quod peccauit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Dormiuitque manasses cum patribus suis & sepultus est in horto domus sue. & regnauit amon filius eius pro eo.

Uiginti & duorum annorum erat amon cum regnare cepisset. & duobus annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius mesalemeth filia arus de gethba. Fecitque malum in conspectu domini. sicut fecerat manasses pater eius. & ambulauit in omni uia per quam ambulauerat pater eius. Seruiuitque inmundiciis quibus seruierat pater suus. & adorauit eas. & dereliquit dominum deum patrum suorum & non ambulauit in uia domini. Tetenderuntque ei insidias serui sui. & interfecerunt regem in domo sua. Percussit autem populus terre omnes qui coniurauerant contra regem ammo

80.

et constituerunt sibi regem iosiam filium eius pro eo. Reliqua autem sermonum amon quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in sepulchro suo in horto aza. et regnavit iosias filius eius pro eo. Octo annorum erat iosias cum regnare coepisset, et xxxi uno anno regnavit in hierusalem. nomen matris eius idida filia hadaie de besechat. Fecitque quod placitum erat coram domino, et ambulavit per omnes vias david patris sui. non declinavit ad dexteram sive ad sinistram. Anno autem octavo decimo regis iosiae misit rex saphan filium asba filii messulam scribam templi domini dicens. Vade ad helciam sacerdotem magnum ut confletur pecunia quae illata est in templum domini quam collegerunt ianitores a populo. deturque fabris per praepositos domus domini qui et distribuant eam his qui operantur in templo domini ad instauranda sartatecta templi lignariis videlicet et caementariis et his qui interrupta componunt et ut emantur ligna et lapides de lapidicinis ad instaurandum templum domini. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant et in fide. Dixit autem helcias pontifex ad saphan scribam. Librum legis repperi in domo domini. Deditque helcias volumen saphan, qui et legit illud. Venit quoque saphan scriba ad regem et renuntiavit ei quod praeceperat et ait. Conflaverunt servi tui pecuniam quae reperta est in domo domini, et dederunt ut distribueretur fabris a praefectis operum templi domini. Narravitque saphan scriba regi dicens. Librum dedit mihi helcias sacerdos. Quem cum legisset saphan coram rege, et audisset rex verba legis domini, scidit vestimenta sua, et praecepit helciae sacerdoti et acha filio saphan, et achobor filio micha, et saphan scribae et asiae servo regis. Ite et consulite dominum super me et super populum et super omnem iuda, de verbis voluminis istius quod inventum est. Magna enim ira domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri verba libri huius, ut facerent omne quod scriptum est nobis. Ierunt itaque helcias sacerdos et acha, et achobor et saphan et asia ad oldam prophetin uxorem sellum filii thecue filii araas custodis vestium quae habitabat in hierusalem in secunda loco, locutique sunt ad eam. Et illa respondit eis. Haec dicit dominus deus israel. Dicite viro qui misit vos ad me. Haec dicit dominus. Ecce ego adducam mala super locum hunc et super habitatores eius, omnia verba legis quae legit rex iuda, quia dereliquerunt me et sacrificaverunt diis alienis irritantes me in cunctis operibus manuum suarum, et succendetur indignatio mea in loco hoc, et non extinguetur. Regi autem iuda qui misit vos ut consuleretis dominum sic dicetis. Haec dicit dominus deus israel. Pro eo quod audisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem et in maledictum, et scidisti vestimenta tua et flevisti coram me, et ego audivi, ait dominus. Idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quae inducturus sum super locum istum. Et renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit, et congregati sunt ad eum omnes senes iuda et hierusalem. Ascenditque rex templum domini et omnes viri iuda universique qui habitabant in hierusalem cum eo sacerdotes et prophetae et omnis populus a parvo usque ad magnum. legitque cunctis audientibus omnia verba libri foederis qui inventus est in domo domini. Stetitque rex super gradum et percussit foedus coram domino ut ambularent post dominum, et custodirent praecepta eius et testimonia et caerimonias in omni corde et in tota anima, et suscitarent verba foederis eius quae scripta erant in libro illo. Adquievitque populus pacto. Et praecepit rex helciae pontifici et sacerdotibus secundi ordinis et ianitoribus ut proicerent de templo domini omnia vasa quae facta fuerant baal et in luco et universae militiae caeli, et conbussit ea foris hierusalem in convalle cedron, et tulit pulverem eorum in bethel. Et delevit aruspices quos posuerant reges iuda ad sacrificandum in excelsis per civitates iuda et in circuitu hierusalem, et eos qui adolebant incensum baal, et soli et lunae et xii signis et omni militiae caeli. Et efferri fecit lucum de domo domini foras hierusalem in valle cedron, et conbussit eum ibi, et redegit in pulverem, et proiecit super sepulchra vulgi. Destruxitque aediculas effeminatorum quae erant in domo domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. Congregavitque sacerdotes de civitatibus iuda, et contaminavit excelsa ubi sacrificabant sacerdotes de gabaa usque bersabee. Et destruxit aras portarum in introitu ostii iosue principis civitatis quod erat ad sinistram portae civitatis. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare domini in hierusalem, sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum. Contaminavit quoque tofeth quod est in convalle filii ennon, ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem moloch. Abstulit quoque equos quos dederant reges iudae soli in introitu templi domini iuxta exedram nathanmelech eunuchi qui erat in faru. Currus autem solis conbussit igni. Altaria quoque quae erant super tecta cenaculi achaz quae fecerant reges iuda, et altaria quae fecerat manasses in duobus atriis templi domini destruxit rex, et cucurrit inde, et dispersit cinerem eorum in torrentem cedron. Excelsa quoque quae erant in hierusalem ad dexteram partem montis offensionis quae aedificaverat salomon rex israel astharoth idolo sidoniorum, et chamos offensioni moab, et melcham abhominationi filiorum ammon polluit rex. Et contrivit statuas et succidit lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum. Insuper et altare quod erat in bethel, et excelsum quod fecerat hieroboam filius nabath qui peccare fecit israel, et altare illud et excelsum destruxit atque conbussit et comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum. Et conversus iosias vidit ibi sepulchra quae erant in monte. Misitque et tulit ossa de sepulchris et conbussit ea super altare, et polluit illud iuxta verbum domini quod locutus est vir dei qui praedixerat verba haec. Et ait. Quis est titulus iste quem video? Responderuntque ei cives illius urbis. Sepulchrum est hominis dei qui venit de iuda et praedixit verba haec quae fecisti super altare bethel. Et ait. Dimittite eum, nemo commoveat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetae qui venerat de samaria. Insuper et omnia fana excelsorum quae erant in civitatibus samariae quae fecerant reges israel ad irritandum dominum abstulit iosias, et fecit eis secundum omnia opera quae fecerat in bethel. Et occidit universos sacerdotes excelsorum qui erant ibi super altaria, et conbussit ossa humana super ea. Reversusque est in hierusalem et praecepit omni populo dicens. Facite phase domino deo vestro secundum quod scriptum est in libro foederis huius. Nec enim factum est phase tale a diebus iudicum qui iudicaverunt israel et omnium dierum regum israel et regum iuda, sicut in xviii anno regis iosiae factum est phase istud domino in hierusalem. Sed et pythones et ariolos et figuras idolorum et immunditias abhominationesque quae fuerant in terra iuda et hierusalem abstulit iosias ut statueret verba legis quae scripta sunt in libro quem invenit helcias sacerdos in templo domini. Similis illi non fuit ante eum rex qui reverteretur ad dominum in toto corde suo et in tota anima sua, et in universa virtute sua iuxta omnem legem moysi, neque post eum surrexit similis illi. Verumtamen non est aversus dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra iudam propter irritationes quibus provocaverat eum manasses. Dixit itaque dominus. Etiam iudam auferam a facie mea sicut abstuli israel, et proiciam civitatem hanc quam elegi hierusalem, et domum de qua dixi, erit nomen meum ibi. Reliqua autem verborum iosiae et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? In diebus illis ascendit pharao nechao rex aegypti contra regem assyriorum ad flumen eufraten. et abiit rex iosias in occursum eius, et occisus est in mageddo. Et portaverunt eum servi sui mortuum de mageddo et pertulerunt in hierusalem, et sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terrae ioachaz filium iosiae et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo. Viginti trium annorum erat ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in hierusalem. nomen matris eius amithal filia hieremiae de lobna. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerant patres eius. Vinxitque eum pharao nechao in reblatha quae est in terra emath, ne regnaret in hierusalem, et imposuit mulctam terrae c talentis argenti et talento auri. Regemque constituit pharao nechao eliachim filium iosiae pro iosia patre eius, vertitque nomen eius ioachim. Porro ioachaz tulit et duxit in aegyptum. Argentum autem et aurum dedit ioachim pharaoni cum indixisset terrae per singulos ut conferretur iuxta praeceptum pharaonis, et unumquemque secundum vires suas exegit tam argentum quam aurum de populo terrae ut daret pharaoni nechao. Viginti v annorum erat ioachim cum regnare coepisset, et xi annis regnavit in hierusalem. nomen matris eius zebida filia phadaia de ruma. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerant patres eius.

In diebus illis ascendit nabugodonosor rex babilonis et factus est ei ioachim servus tribus annis, et rursum rebellavit contra eum. Inmisitque ei dominus latrunculos chaldeorum et latrunculos syriae, latrunculos moab, et latrunculos filiorum ammon, et inmisit eos in iudam ut disperderent eum iuxta verbum domini quod locutus fuerat per servos suos prophetas. Factum est hoc per verbum domini contra iudam ut auferret eum coram se propter peccata manasse et universa quae fecit, et propter sanguinem innoxium quem effudit et implevit hierusalem cruore innocentium, et ob hanc rem noluit dominus propitiari. Reliqua autem sermonum ioachim et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Et dormivit ioachim cum patribus suis, regnavitque ioachin filius eius pro eo. Et ultra non addidit rex aegypti ut egrederetur de terra sua. Tulerat enim rex babilonis a rivo aegypti usque ad flumen eufraten omnia quae fuerant regis aegypti.

Decem et viii annorum erat ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in hierusalem. nomen matris eius naestha filia elnathan de hierusalem. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerat pater eius. In tempore illo ascenderunt servi nabugodonosor regis babilonis in hierusalem, et circumdata est urbs munitionibus. Venitque nabugodonosor rex babilonis ad civitatem cum servi eius oppugnarent eam. Egressusque est ioachin rex iuda ad regem babilonis ipse et mater eius et servi eius et principes eius et eunuchi eius, et suscepit eum rex babilonis anno viii regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus domini, et thesauros domus regiae, et concidit omnia vasa aurea quae fecerat salomon rex israel in templo domini iuxta verbum domini, et transtulit omnem hierusalem et universos principes et omnes fortes exercitus x milia in captivitatem, et omnem artificem et clusorem, nihilque relictum est exceptis pauperibus populi terrae. Transtulit quoque ioachin in babilonem, et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos eius et iudices terrae duxit in captivitatem de hierusalem, et omnes viros robustos vii milia, et artifices et clusores mille, omnes viros fortes et bellatores. Duxitque eos rex babilonis captivos in babilonem, et constituit matthaniam patruum eius pro eo, inposuitque nomen ei sedechiam. Vicesimum et primum annum habebat aetatis sedechias cum regnare coepisset, et xi annis regnavit in hierusalem. nomen matris eius amithal filia hieremiae de lobna. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerat ioachim. Irascebatur enim dominus contra hierusalem et contra iudam, donec proiceret eos a facie sua. Recessitque sedechias a rege babilonis. Factum est autem anno nono regni eius mense decimo, x die mensis, venit nabugodonosor rex babilonis ipse et omnis exercitus eius in hierusalem, et circumdederunt eam, et extruxerunt in circuitu eius munitiones. et clausa est civitas atque vallata usque ad xi annum regis sedechiae, nona mensis die. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terrae. Et interrupta est civitas, et omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae quae est inter duplicem murum ad hortum regis. porro chaldei obsidebant in circuitu civitatem. Fugit itaque sedechias per viam quae ducit ad campestria solitudinis, et persecutus est exercitus chaldeorum regem, conprehenditque eum in planitie hiericho. Et omnes bellatores qui erant cum eo dispersi sunt et reliquerunt eum. Adprehensum ergo regem duxerunt ad regem babilonis in reblatha. Qui locutus est cum eo iudicium. Filios autem sedechiae occidit coram eo, et oculos eius effodit. Vinxitque eum catenis et adduxit in babilonem. Mense quinto vii die mensis, ipse est annus nonus x regis babilonis, venit nabuzardan princeps exercitus servus regis babilonis in hierusalem, et succendit domum domini et domum regis et domos hierusalem, omnemque domum conbussit igni. et muros hierusalem per gyrum destruxit omnis exercitus chaldeorum qui erat cum principe militum. Reliquam autem populi partem quae remanserat in civitate et perfugas qui transfugerant ad regem babilonis et reliquum vulgus transtulit nabuzardan princeps militiae. et de pauperibus terrae reliquit vinitores et agricolas. Columnas autem aereas quae erant in templo domini, et bases et mare aereum quod erat in domo domini confregerunt chaldei, et transtulerunt aes omne in babilonem. Ollas quoque aeneas et trullas et tridentes et scyphos et mortariola et omnia vasa aerea in quibus ministrabant tulerunt. necnon et turibula et fialas quae aurea aurea, et quae argentea argentea tulit princeps militiae, id est columnas duas, mare unum et bases quas fecerat salomon in templo domini. Non erat pondus aeris omnium vasorum.

Reliquum require in volumine hieremiae ante verba baruch.

INCIPIT PREFACIO EUSEBII HIERONIMI AD SOFRONIUM DISCIPULUM IN LIBRO PSALMORUM QUI DICITUR NABLUM

SCIO QUOSDAM PUTARE PSALTERIUM in quinque libros esse divisum, ut ubicumque apud septuaginta scriptum est genoito, id est fiat fiat, finis librorum sit, pro quo in hebreo legitur amen amen. Nos autem hebreorum auctoritatem secuti, et maxime apostolorum qui semper in novo testamento psalmorum librum nominant, unum volumen asserimus. Psalmos quoque omnes eorum testamur auctorum qui ponuntur in titulis: David scilicet et asaph et ydithun, filiorum chore, eman ezrahite, moysi et salomonis, et reliquorum quos esdras uno volumine comprehendit. Si enim amen fideliter pro quo aquila transtulit pepistomenos in fine tantum librorum ponitur, et non dum aut in exordio aut in calce sermonis sive sententie. Numquam et salvator in euangelio loqueretur: amen amen dico vobis. Et pauli epistole in medio illud operis continerent. Moyses quoque et hieremias et ceteri in hunc modum multos haberent libros qui in mediis voluminibus suis amen frequenter interserunt. Sed et numerus viginti duorum hebreorum librorum et misteriorum eiusdem numeri commutabitur. Nam et titulus ipse hebraicus sephar thallim quod interpretatur volumen ymnorum, apostolice auctoritati congruens, non plures libros sed unum volumen ostendit. Quia igitur nuper cum hebreo disputans quedam pro domino salvatore de psalmis testimonia protulisti, volensque illud eludere per sermones pene singulos asserebat non ita haberi in hebreo ut tu de septuaginta interpretibus opponebas, studiosissime postulasti ut post aquilam, simachum et theodotionem novam editionem latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari, et amore quo laboras vel translatione vel iudicio meo esse contentum. Unde impulsus a te, cui et que non possum negare, rursum me obtrectatorum latratibus tradidi, malui que te vires potius meas quam voluntatem in amicicia querere. Certe confidenter dicam, et multos huius operis testes suscitabo, me nichil dumtaxat scientem de hebraica veritate mutasse. Sicubi ergo editio mea a veteribus discrepaverit, interroga quemlibet hebreorum et liquido pervidebis me ab emulis frustra lacerari, qui malunt contempnere videri preclara quam discere, perversissimi homines. Nam cum semper novas expectant voluptates et gulis eorum vicina maria non sufficiunt, cur in solo studio scripturarum veteri sapore contenti sunt? Nec hoc dico quo precessores meos mordeam, aut quicquam de his arbitrer detrahendum quorum translationem diligentissime emendatam olim mee lingue hominibus dederim. Sed quod aliud sit in ecclesiis Christo credentium psalmos legere, aliud iudeis singula verba calumpniantibus respondere. Quod opusculum meum si in grecum, ut polliceris, transtuleris ΑΝΤΙ ΓΙΤΟΝΙ ΡΗΤΟ CΑΝ ΤΥ ΡΟΖ ΕΥΗ et imperitie mee. Doctissimos quoque testes facere dicam tibi illud oratianum: in silvam ne ligna feras. Nisi quod habeo solamen si in labore communi intellegam mihi et laude et vituperatione valere in domino et in animis meis. Explicit prefacio.

In hebreo libro psalmorum [illegible] numeri adiectum [illegible] PROLOGUS.

In hebreo libro psalmorum [illegible] descripta sunt omnes et diverse quidem; quidam autem coniuncta sunt, quidam autem divisi. Quippe primus et secundus coniuncti sunt iuxta hebreum. Et iterum septuagesimus septimus coniunctus est apud nos; in hebraico autem parati sunt in duos. In quinque autem libros dividunt hebrei psalmorum libros. Quorum quidem primum a beatus vir usque ad finem quadragesimi. Secundum autem quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum usque ad septuagesimi finem. Tercium vero quam bonus israel usque ad octogesimum octavum. Quartum autem domine refugium factus es usque ad centesimum quintum. Quintum vero confitemini domino usque ad novissimum. Observandum autem quia non secundum hystorias que tempore eorum psalmorum compositus sit ordo. Commixtus est vero minus multum temporibus sicut liber regnorum declarat. Multa enim ydolorum cultura obprimentis videtur gente oblivione infecerat patriarum scripturarum, ut nec pareret liber moysi legis, neque memoria patrum pietatis salva haberetur apud eos. Sic ergo et prophetas misit ferens arguentes illorum impietates, et horum causa primum assyriorum tradita sunt captivitati. Nichil ergo mirabile sub huiusmodi constitutione et que inlata sunt in libro psalmorum deciderunt oblivioni longis tradita temporibus. Post hec autem sive esdram sive quendam virum prophetarum circa congregationem eorum festinasse cum ceteris et librum psalmorum coadunasse, non liquide invenientes omnes, sed per varia tempora. Taxare autem in primis qui priores inventi sunt, propter quod nec ipsi ut david in ordine iacere omnes. Deinde autem et filiorum chore et asaph et salomonis et moysi et ethan et eman et ydithun. Item vero ipsius david invenies mixtim in libro texatos, non secundum quibus dicti sunt temporibus, sed quibus inventi. Hinc etiam pervenit ut qui temporibus erant novissimi, et qui temporibus erant primi, postea inventi secundo ordinarentur loco. Ipsum autem invenies factum et in prophetis. Libri psalmorum hec est divisio, ipsorum sic certa scribentium diligentissima exemplaria priorum, et ipsum hebraicum continent per sonum. Quorum sunt psalmi sine inscriptione .xvii. Supra scripti .c.xxx.iii. Supra scriptorum divisio. Ipsi david .lxxii. Filiis chore .xi. Asaph .xii. Ethan .i. Eman .i. Moysi .i. Salomonis .ii. Sine nomine .xvii. Alleluia .ci. .xvii. Pro torcularibus .iii. Graduum .xv. Sunt autem sine nomine qui tamen superscriptiones quidem habent, non tamen significat cuius sint .xvii. Simul .cl. Non sic accipiat quis, quia omnes sunt psalmi david, sed aliorum prophetarum ad psallendum prophetantium. Propter quod hec omnis scriptura que apud hebreos psalterium nomen est ipsius david suprascribitur, sed individue liber psalmorum nominatur. Sicut dicebat quidam, quia exametro sicut scriptum est canticum deuteronomii, apud hebreos trimetro vero et tetrametro scripti sunt psalmi versu. Ergo qui apud hebreos alii sunt qui apud nos ipsi david .iii. .iiii. .v. .vii. .viii. .viiii. .x. .xi. .xii. .xiii. .xiiii. .xv. .xvi. .xvii. .xviii. .xviiii. .xx. .xxi. .xxii. .xxiii. .xxiiii. .xxv. .xxvi. .xxvii. .xxviii. .xxviiii. .xxx. .xxxi. .xxxii. .xxxiii. .xxxiiii. .xxxv. .xxxvi. .xxxvii. .xxxviii. .xxxviiii. .xl. .xli. .xlii. .xliii. .xliiii. .xlv. .xlvi. .xlvii. .xlviii. .xlviiii. .cii. .cvii. .cviii. .cxxi. .cxxiii. .cxxx. .cxxxii. .cxxxvii. .cxxxviii. .cxxxviiii. .cxl. .cxli. .cxlii. .cxliii. .cxliiii. simul .lxxii. Non supra scripti primus et .xxxii. .xlii. .lxx. .c. .cxii. .cxiii. .cxiiii. .cxv. .cxvi. .cxvii. .cxviii. .ciii. .cxv. .cxxxvi. .cxlvii. simul .xvii. Filiis chore .xli. .xlii. .xliiii. .xlv. .xlvi. .xlvii. .xlviii. .xlviiii. .lxxxiii. .lxxxiiii. .lxxxvi. .lxxxvii. simul .xi. Sine nomine qui tantum superscriptiones habent non tamen significant cuius sint .lxv. .lxvi. .xli. .xcviii. .ci. .cxviii. .cxx. .cxxii. .cxxiiii. .cxxv. .cxxvii. .cxxviii. .cxxxviiii. .cxxxxi. .cxxxxii. simul cum .xvii. Alleluia .ci. .ciiii. .cv. .cvi. .cx. .cxi. .cxii. .cxiii. .cxiiii. .cxvi. .cxvii. .cxxxiiii. .cxxxv. .cxlv. .cxlvi. .cxlvii. .cxlviii. .cl. simul .xvii. Etham .lxxxiii. Salomonis .lxxi. .cxxvi. Asaph .xlviii. .lxxii. .lxxiii. .lxxiiii. .lxxv. .lxxvi. .lxxvii. .lxxviii. .lxxviiii. .lxxx. .lxxxi. .lxxxii. simul .xii. Moysi .lxxxviii. Sunt omnes simul psalmi .cl. Pro torcularibus .iii. et graduum .xv. Pro nominibus positi sunt extra .cl. non sunt. In quibus psalmis vel superscriptionibus eorum obelus iacet, hec pene solos .lxx. inseruntur. Neque vero apud ceteros inveniuntur asteriscis obelus; que vero adiacentia in hebraico et apud ceteros non sunt inventa penes .lxx. et theodotione adiecimus cum asteriscis. Quanta vero apud memoratos .lxx. aut theodotione invenimus, neque ante in hebraico neque apud ceteros obelos supposuimus. De supradictis vero quia secundum quandam dispensationem .lxx. interpretati sunt. De morte filii. Pro occultis filii. Sicut ergo eduxit prius terra quadrupedia et que ex ea generata sunt, et sicut quedam parte locum primum, sic ante salvatoris adventum dispensata est interpretatio scripturarum propter ptholomeum, et cum interpretate sunt sub apostolis, quoniam erat impossibile propter infidelitatem de Christo prophetari nomina. Confitebor tibi in toto corde meo, pro eo quod gratias ago. Narrabo omnia mirabilia tua. Moyses non omnia erat possibilis narrare, sed ex parte ea mirabilia que in egypto. Christus autem et que super celestia. In avertendo inimicum meum retrorsum. Diabolus erat inimicus qui humanum genus obtinebat. Increpasti gentes, periit impius diabolus. Quomodo annunciem laudes tuas in portis filie syon. Civitati dividentes celestis hierusalem filii syon .lxxviii.

Domine refugium factus es nobis in generatione et generationem. Refugium secundum generationem fuit enoch in die abraham et reliqua terra habens apud se absconditos montes, novissime quando sic ea demonstravit aquarum secundum tempora terrarum deundante et demonstrati sunt montes. Et dixisti convertimini filii hominum, de gentium vocatione. Quia mille anni que fecit moysi, mane sicut herba transeat que secundum david et salomonem vespere decidat. De consummationibus desolationum hierusalem hec moyses prophetavit spiritu dei. Principium psalmorum david secundum hystoriam que in libro regnorum continetur .cxliii. Adversus goliath cum steterit .lviii. Cum misit saul et custodivit domum eius ut interficeret eum .lvi. Cum fugeret a facie saul in speluncam .xxxiii. Cum venit ad achimelech sacerdotem et commutavit vultum suum coram abimelech rege et dimisit eum et abiit .cxli. Cum fugit de geth et venit in speluncam odollam .li. Cum venit doheg ydumeus et annunciavit saul et dixit: venit david in domum abimelech .lxii. Cum esset in deserto iudee .liii. Cum venerunt zifei et dixerunt sauli: nonne ecce david absconditus est penes nos .lx. Quando tenuerunt eum allophili in geth .xxvi. Post mortem saul priusquam ungeretur in regem .xlv. Cum domus edificata est post captivitatem et archa domini reducta est .xxviii. In consummatione tabernaculi in quo archa posita est .xxviii. In dedicatione domus .lviii. Cum ioab percussit mesopotamiam syrie et syriam sobe et valle salinarum .xxl. Cum venit ad eum nathan propheta et intravit ad bethsabee .iii. Cum fugeret a facie absalon filii sui .vii. Pro verbis chusi filii gemini .cxlii. Cum eum persequeretur absalon filius suus .xvii. In die qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu saul. Explicit prologus.

INCIPIT LIBER PSALMORUM

BEATUS VIR QUI NON ABIIT

in consilio impiorum. et in via peccatorum non stetit et in cathedra derisorum
non sedit. Sed in lege domini voluntas eius. et in lege eius meditabitur
die ac nocte. Et erit tamquam lignum quod transplantatum est iuxta
rivos aquarum. quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium
eius non defluet. et omne quod fecerit prosperabitur. Non sic impii sed
tamquam pulvis quem proicit ventus. Propterea non resurgent impii in iu-
dicio. neque peccatores in congregatione iustorum. Quoniam novit dominus
viam iustorum. et iter impiorum peribit.

Quare turbabuntur gentes. et tribus meditabuntur inania. Consurgent reges
terre et principes tractabunt pariter adversus dominum. et adversus christum
eius. Disrumpamus vincula eorum. et proiciamus a nobis laqueos eorum.
Habitator celi deridebit dominus subsannabit eos. Tunc loquetur
ad eos in ira sua. et in furore suo conturbabit eos. Ego autem ordinatus
sum rex meus. super Syon montem sanctum meum. Annuntiabo dei preceptum.
dominus dixit ad me filius meus es tu. ego hodie genui te. Postula
a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. et possessionem tuam ter-
minos terre. Pasces eos in virga ferrea. et ut vas figuli confringes eos.
Nunc ergo reges intellegite. erudimini iudices terre. Servite domino in
timore. et exultate in tremore. Adorate pure ne forte irascatur et
pereatis de via. Cum exarserit post paululum furor eius. beati omnes qui sperant in eo.

psalmus david cum fugeret a facie absalon filii sui.

Domine quare multiplicati sunt hostes mei. multi consurgunt ad-
versum me. Multi dicunt anime mee. non est salus huic in deo
semper. Tu domine clipeus circa me. gloria mea et exaltans caput meum.
Voce mea ad dominum clamabo. et exaudivit me de monte sancto suo semper.
Ego dormivi et [ ] sum et evigilavi. quia dominus sustentavit
me. Non timebo milia populi qui circumdederunt me. Surge domine
salvum me fac deus meus quia percussisti omnium inimicorum meorum maxil-
lam dentes impiorum confregisti. Domini est salus. et super populum tuum
benedictio tua semper.

victori in psalmis canticum david.

Invocantem me exaudi me deus iustitie mee in tribulatione dilatasti
me. Miserere mei. et exaudi orationem meam. Filii viri usque quo
inclyti mei ignominiose diligitis vanitatem. querentes mendacium
semper. Et cognoscite quoniam mirabilem reddidit dominus sanctum suum. dominus exau-
diet me cum clamavero ad eum. Irascimini et nolite peccare. loqui-
mini in cordibus vestris super cubilia vestra tacete semper. Sacrificate sacri-
ficium iustitie et fidite in domino. Multi dicunt quis ostendit
nobis bonum. leva super nos lumen vultus tui domine. Dedisti letitiam
in corde meo. in tempore frumenti et vini eorum multiplicati sunt.
In pace simul dormiam et requiescam. quia tu domine specialiter secu-
rum habitare fecisti me.

victor super hereditatibus canticum david.

Verba mea auribus percipe domine intellige murmur meum. adverte
ad vocem clamoris mei. Rex meus et deus meus quia te deprecor. Domine
mane audies vocem meam. mane preparabor ad te. et contemplabor.
Quoniam non es deus volens iniquitatem nec habitabit iuxta te malignus.
Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum. Odisti omnes operan-
tes iniquitatem. perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum et do-
losum abhominabitur dominus. ego autem in multitudine misericordie tue
introibo in domum tuam. adorabo in templo sancto tuo in timore tuo.
Domine deduc me in iustitia tua propter insidiatores meos. dirige
ante faciem tuam viam meam. Non est enim in ore eorum rectum. inte-
riora eorum insidie. Sepulchrum patens guttur eorum. lingua sua leni-
ficant. Condempna eos deus. decidant a consiliis suis. Iuxta multi-
tudinem scelerum eorum expelle eos. quoniam provocaverunt te. Et letentur
omnes qui sperant in te. in perpetuum laudabunt. Et proteges eos et le-
tabuntur in te qui diligunt nomen tuum. quia tu benedices iusto. Domine
ut scuto placabilitatis coronabis eum.

victor in psalmis super octava. canticum david.

Domine ne in furore tuo arguas me. neque in ira tua corripias me.
Miserere mei domine. quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima
mea turbata est valde. et tu domine usque quo. Convertere domine
eruc animam meam. salva me propter misericordiam tuam. Quoniam non est
in morte recordatio tui. in inferno quis confitebitur tibi. Labo-
ravi in gemitu meo. natare faciam tota nocte lectum meum. lacri-
mis meis stratum meum rigabo. Caligavit pre amaritudine oculus
meus. consumptus sum ab universis hostibus meis. Recedite a me omnes
qui operamini iniquitatem. quia exaudivit dominus vocem fletus mei.
Audivit dominus deprecationem meam. dominus orationem meam suscepit.
Confundantur et conturbentur vehementer omnes inimici mei. reverta-
tur et confundantur subito.

pro ignoratione david. quod cecinit domino super verba ethiopis filii gemini.

Domine deus meus in te speravi. salva me ab omnibus persequentibus et libera me.
Ne forte capiat ut leo animam meam. lacerans et non sit qui eruat.
Domine deus meus si feci istud. si est iniquitas in manibus meis. Si
reddidi retribuentibus mihi malum. et dimisi hostes meos vacuos.
Persequatur inimicus animam meam et apprehendat et conculcet in
terra vitam meam. et gloriam meam in pulvere conlocet semper. Surge
domine in furore tuo. elevare in indignationibus super hostes meos. et con-
surge ad me in iudicio quod mandasti. Et congregatio tribuum
circumdet te. et pro ea in altum revertere. Dominus iudicabit
populos. iudica me domine secundum iustitiam meam. et secundum simplicitatem
que est in me. Consumetur malitia iniquorum et confirmetur iustus.
Probator cordis et renum deus iustus. Clipeus meus in deo. qui salvat
rectos corde. Deus iudex iustus et fortis. comminans tota die. Con-
vertenti gladium suum acuet. arcum suum tetendit et paravit illum.
Et in ipso paravit vasa mortis. sagittas suas ad comburendum operatus est.
Ecce parturiit iniquitatem. et concepit dolorem peperit mendacium. Lacum
aperuit et effodit eum. et incidit in interitum quem operatus est. Revertetur
dolor suus in caput eius. et super verticem eius iniquitas sua descendet.
Confitebor domino secundum iustitiam eius. et psallam nomini domini altissimi.

victori pro torcularibus psalmus david.

Domine dominator noster. quam grande est nomen tuum in universa
terra. qui posuisti gloriam tuam super celos. Ex ore infantium et lacten-
tium fundasti laudem propter adversarios tuos. ut quiescat inimicus
et ultor. Videbo enim celos tuos opera digitorum tuorum. lunam et stel-
las que tu fundasti. Quid est homo quia recordaris eius. vel filius
hominis quoniam visitas eum. Minues eum paulo minus a deo. gloria
et decore coronabis eum. Dabis ei potestatem super opera manuum
tuarum. cuncta posuisti sub pedibus eius. Oves et armenta omnia
insuper et animalia agri. Aves celi et pisces maris. qui perambulant
semitas maris. Domine dominator noster. quam grande est
nomen tuum in universa terra.

victori super morte filii canticum david.

Confitebor domino in toto corde meo. narrabo omnia mirabilia
tua. Letabor et exultabo in te. cantabo nomini tuo altissime. Cum
ceciderint inimici mei retrorsum. et corruerint et perierint a
facie tua. Fecisti enim iudicium meum et causam meam. sedisti super solium
iudex iustitie. Increpasti gentes et perdidisti impium. nomen eorum delesti in
sempiternum iugiter. Inimici completi sunt solitudinibus in finem. et civita-
tes subvertisti. periit memoria eorum cum ipsis. Dominus autem in sem-
piternum sedebit. stabilivit ad iudicandum solium suum. Et ipse iu-
dicabit orbem in iustitia. iudicabit populos in equitatibus. Et erit dominus
elevatio oppresso. elevatio oportuna in angustia. Et confidant in te
qui noverunt nomen tuum. quoniam non dereliquisti querentes te domine.
Cantate domino habitatori Syon. annuntiate in populis cogitationes eius.
Quoniam querens sanguinem eorum recordatus est. nec oblitus est clamoris pau-
perum. Miserere mei domine. vide afflictionem meam de inimi-
cis meis. qui exaltat me de portis mortis. Ut narrem omnes laudes
tuas in portis filie Syon. exultabo in salutari tuo. Demersi sunt
gentes in interitum quem fecerunt. in rete quod absconderunt pes eorum.
Agnitus est dominus iudicium faciens. in opere manuum suarum corruit
impius. sonitu sempiterno. Convertantur impii in infernum. omnes gentes
que obliviscuntur deum. Quoniam non in sempiternum oblivioni erit pauper. expectatio
pauperum non peribit in perpetuum. Surge domine non confortetur homo.
iudicentur gentes ante faciem tuam. Pone domine terrorem eis. sciant gentes
homines esse se. Quare domine stas a longe. despicis in temporibus
angustie. In superbia impii ardet pauper. capiantur in sceleribus que
cogitaverunt. Quia laudavit impius in desiderio anime sue. et avarus
applaudens sibi blasphemavit dominum. Impius secundum altitudinem irae sue
non requiret. nec est deus in omnibus cogitationibus eius. Parturiunt vie eius
in omni tempore. longe sunt iudicia tua a facie eius. omnes inimicos
suos despicit. Loquitur in corde suo non movebor in generatio-
ne et generationem ero sine malo. Maledictione os eius plenum est
et dolis et avaritia. sub lingua eius dolor et iniquitas. Sedet
insidians iuxta vestibula in absconditis ut interficiat innocentem. ocu-
li eius robustos tuos circumspiciunt. Insidiatur in abscondito quasi leo
in cubili. Insidiatur ut rapiat pauperem. rapiet pauperem cum attraxerit eum
ad rete suum. Et confractum subicit. et irruet viribus suis valentium.
Dixit in corde suo oblitus est deus. abscondit faciem suam non respiciet in per-
petuum. Surge domine leva manum tuam. noli oblivisci pauperum. Quare
blasphemat impius deum. dicens in corde suo quod non requiratur. Vides quoniam
tu laborem et furorem respicis ut detur in manu tua. Tibi relinquunt
fortes tui. pupillo tu eris factus adiutor. Contere brachium impii et
maligni. queres impietatem eius et non invenies. Dominus rex seculi et
eternitatis. perierunt gentes de terra eius. Desiderium pauperum audivit do-
minus. preparasti cor eorum ut audiat auris tua. Ut iudices pupillum et op-
pressum. et nequaquam ultra superbiat homo de terra.

victori david.

In domino speravi. quomodo dicitis anime mee. transvola in montem sicut passer.
Quia ecce inimici tetenderunt arcum. posuerunt sagittam suam super nervum
ut sagittent in abscondito rectos corde. Quia leges dissipate sunt.
iustus quid operatus est. Dominus in templo sancto suo. dominus in celo thronus eius.
Oculi eius vident. palpebre eius probant filios hominum. Dominus iustum
probat. impium autem et diligentem iniquitatem odit anima eius. Pluet
super peccatores laqueos ignis. sulphur et spiritus tempestatum pars calicis
eorum. Quoniam iustus dominus iustitias dilexit. rectum videbit facies eius.

victori pro octava canticum david.

Salva me domine quoniam defecit sanctus. quoniam inminuti sunt fideles a filiis hominum.
Frustra locuti sunt unusquisque proximo suo. labium dolosum in corde et corde
locuti sunt. Disperdat dominus omnia labia dolosa. linguam magniloquam.
Qui dixerunt linguam nostram roborem. labia nostra nobiscum sunt. quis do-
minus noster est. Propter vastitatem inopum et gemitum pauperum. nunc consurgam
dicit dominus. ponam in salutari auxilium eorum. Eloquia domini eloquia
munda. argentum igne probatum. separatum a terra colatum septuplum.
Tu domine custodies ea. servabis nos a generatione hac in eternum.
In circuitu impii ambulant. cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

victori canticum david.

Usque quo domine oblivisceris me penitus. usque quo abscondes faciem tuam a me.
Usque quo ponam consilium in anima mea. dolorem in corde meo per diem.
Usque quo exaltabitur inimicus meus super me. Convertere et exaudi me domine
deus meus. illumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte. Ne quando
dicat inimicus meus prevalui adversus eum. Ego autem in misericordia tua confido.
exultavit cor meum in salutari tuo. cantabo domino quod reddidit mihi.

victori david.

Dixit stultus in corde suo non est deus. Corrupti sunt et abhominabiles
facti sunt in studiis. non est qui faciat bonum. Dominus de celo prospexit super
filios hominum. ut videat si est intellegens aut requirens deum. Omnes recesserunt
simul. conglutinati sunt. non est qui faciat bonum non est usque ad unum. Non-
ne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem. qui devorant populum meum ut cibum
panis. dominum non invocaverunt. Ibi trepidabunt formidine. quoniam dominus in
generatione iusta est. Consilium pauperis confudistis quoniam dominus spes eius est.
Quis dabit ex Syon salutem Israhel. quando reduxerit dominus captivitatem populi
sui exultabit iacob et letabitur israhel.

canticum david.

Domine quis peregrinabitur in tabernaculo tuo. et quis habitabit in monte sancto tuo.
Qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam. loquitur veritatem in corde
suo. Qui non est facilis in lingua sua. nec fecit amico suo malum. et obprobri-
um non sustinuit super vicino suo. Despicitur oculis eius improbus. timentes autem
dominum glorificat. iurat ut se affligat et non mutat. Pecuniam suam non dedit
ad usuram. et munera adversus innocentem non accepit. qui facit hec non
movebitur in eternum.

humilis et simplicis.

Custodi me domine quoniam speravi in te. dicens domino dominus meus es tu. bene mihi non est sine
te. Sanctis qui in terra sunt et magnificis. omnis voluntas mea in eis. multi-
plicabuntur idola eorum post tergum sequentium. Non libabo libamina
eorum de sanguine. neque assumam nomina eorum in labiis meis. Dominus pars
hereditatis mee et calicis mei. tu possessor sortis mee. Lineae ceciderunt
mihi in pulcherrimis. et hereditas speciosissima mea est. Benedicam domino
qui dedit consilium mihi. insuper et noctibus erudierunt me renes mei. Pro-
ponebam dominum in conspectu meo semper. quoniam a dextris est mihi ne commovear.
Propterea letatum est cor meum et exultavit gloria mea. et mea habitabit confi-
denter. Non enim derelinques animam meam in inferno. nec dabis sanctum tuum
videre corruptionem. Ostendes mihi semitas vite. plenitudinem letitiarum
ante vultum tuum. decores in dextera tua usque in finem.

oratio david.

Audi deus iustum. intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem
meam. absque labiis mendacibus. De vultu tuo iudicium meum prodeat. oculi
tui videant equitates. Probasti cor meum et visitasti nocte. conflasti
me et non invenisti cogitationes meas transire os meum in opera hominum.
Propter verbum labiorum tuorum. ego observavi vias latronis. Sustenta
gressus meos in callibus tuis. et non labantur vestigia mea. Ego invoca-
bo te quoniam exaudisti me deus. inclina aurem tuam. audi eloquium meum.
Mirabilem fac misericordiam tuam. salvator sperantium a resistentibus dex-
tere tue. Custodi me quasi pupillam intus oculi. in umbra alarum tu-
arum protege me a facie impiorum vastantium me. Inimici mei animam
meam circumdederunt adipe suo concluserunt. et ore locuti sunt superbe.
Incedentes adversum me nunc circumdederunt me. oculos suos posue-
runt declinare in terram. Similitudo eius quasi leonis desiderantis

prędam. et quasi catulus leonis sedens in absconditis. Surge domine preveni faciem eius. incurva eum. salva animam meam ab impio qui est gladius tuus. A viris manus tue domine qui mortui sunt in profundo quorum pars in vita. et quorum de absconditis tuis replesti ventrem. qui saturabuntur filiis. et dimittent reliquias suas parvulis eorum. Ego in iusticia videbo faciem tuam. replebor cum evigilavero similitudine tua.

Victori servo David qui locutus est domino verba cantici huius in die qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu Saul. et ait.

Diligam te domine fortitudo mea. dominus petra mea et refugium meum et salvator meus. Deus meus fortis meus. sperabo in eum. scutum meum et cornu salutis mee et susceptor meus. Laudatum invocabo dominum. et ab inimicis meis salvus ero. Circumdederunt me funes mortis. et torrentes diaboli terruerunt me. Funes inferni circumdederunt me. prevenerunt me laquei mortis. In tribulatione invocabo dominum. et ad deum meum clamabo. et exaudiet de templo sancto suo vocem meam. et clamor meus ante faciem eius veniet in aures eius. Commota est et contremuit terra. et fundamenta montium concussa sunt et conquassata sunt quoniam iratus est. Ascendit fumus de furore eius. et ignis de ore eius devorans. carbones succensi sunt ab eo. Inclinavit celos et descendit. et caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherubin et volavit. volavit super pennas ventorum. Posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius. tabernaculum eius. tenebrosas aquas in nubibus aeris. Pre fulgore in conspectu eius nubes transierunt. grando et carbones ignis. Intonuit de celis dominus. et altissimus dedit vocem suam. grando et carbones ignis. Et emisit sagittas suas et dissipavit eos. fulgura multiplicavit et conturbavit eos. Et apparuerunt effusiones aquarum. et revelata sunt fundamenta orbis terre. Ab increpatione tua domine. ab inspiratione spiritus furoris tui. Misit de alto et accepit. et extraxit me de aquis multis. Liberavit me de inimicis meis potentissimis. et de his qui oderunt me. quoniam robustiores me erant. Prevenerunt me in die afflictionis mee. et factus est dominus firmamentum meum. Et eduxit me in latitudinem. liberavit me quoniam placui ei. Retribuet michi dominus secundum iusticiam meam. et secundum munditiam manuum mearum reddet michi. Quia custodivi vias domini. nec impie egi a deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo. et precepta eius non amovi a me. Et fui immaculatus cum eo. et custodivi me ab iniquitate mea. Et retribuet michi dominus secundum iusticiam meam. et secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris. et cum viro innocente innocenter ages. Cum electo electus eris. et cum perverso perverteris. Quia tu populum pauperem salvabis. et oculos excelsos humiliabis. Quia tu illuminas lucernam meam domine. deus meus illuminabis tenebras meas. In te enim curro accinctus. in deo meo transiliam murum. Deus immaculata via eius. eloquium domini igne examinatum. scutum est omnium sperantium in se. Quis enim deus preter te domine. et quis fortis preter deum nostrum. Deus qui accingit me fortitudine. et posuit immaculatam viam meam. Coequans pedes meos cervis. et super excelsa statuens me. Docens manus meas ad prelium. et componens quasi arcum ereum brachia mea. Dedisti michi clypeum salutis tue. et dextera tua confortavit me. et mansuetudo tua multiplicavit me. Dilatasti gressus meos subter me. et non deficient tali mei. Persequar inimicos meos et apprehendam. et non revertar donec consumam eos. Cedam eos et non poterunt surgere. cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad prelium. incurvabis resistentes michi subter me. Inimicorum meorum dedisti michi dorsum. et odientes me disperdidisti. Clamabunt et non erit qui salvet. ad dominum et non exaudiet eos. Delebo eos ut pulverem ante faciem venti. ut lutum platearum conteram eos. Salvabis me a contradictionibus populi. pones me in caput gentium. Populus quem ignoravi serviet michi. auditione auris obaudiet michi. Filii alieni mentientur michi. filii alieni defluent et contrahentur in angustiis suis. Vivit dominus et benedictus deus meus. et exaltabitur deus salutis mee. Deus qui das ultiones michi. et congregans populos subter me. Qui servas me ab inimicis meis. et a resistentibus michi elevas me. a viro iniquo libera me. Propterea confitebor tibi in gentibus domine. et nomini tuo cantabo. Magnificanti salutes regis sui. et facienti misericordiam christo suo David. et semini eius usque in eternum.

Victori canticum David.

Celi enarrant gloriam dei. et opus manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat verbum. et nox nocti indicat scientiam. Non est sermo et non sunt verba. quibus non audiatur vox eorum. In universam terram exivit sonus eorum. et in fines orbis verba eorum. soli posuit tabernaculum in eis. Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo. exultavit ut fortis ad currendam viam. A summitate celi egressus eius. et cursus eius usque ad summitatem illius. nec est qui se abscondat a calore eius. Lex domini immaculata convertens animas. testimonium domini fidele sapientiam prestans parvulis. Precepta domini recta. letificantia corda. Mandatum domini lucidum illuminans oculos. Timor domini mundus perseverans in seculum. iudicia domini vera iustificata in semet ipsis. Desiderabilia super aurum et lapidem preciosum multum. et dulciora super mel et favum redundantem. Unde et servus tuus docebitur eis. in custodiendis eis fructus multus. Errores quis intelligit. ab occultis munda me. A superbis quoque libera servum tuum. si non fuerint dominati mei. tunc immaculatus ero. et mundabor a delicto maximo. Sint placentes sermones oris mei. et meditatio cordis mei in conspectu tuo. domine fortitudo mea et redemptor meus.

8Z.

Victori canticum David.

Exaudiat te dominus in die tribulationis. protegat te nomen dei Iacob. Mittat tibi auxilium de sancto. et de Syon roboret te. Memor sit omnis sacrificii tui. et holocaustum tuum pinguefiat semper. Det tibi secundum cor tuum. et omnem voluntatem tuam impleat. Laudabimus in salutari tuo. et in nomine dei nostri ducemus choros. impleat dominus omnes peticiones tuas. Nunc scio quoniam salvabit dominus christum suum. exaudiet eum de celo sancto suo. in fortitudine salutis dextere eius. Hi in curribus et hi in equis. nos autem in nomine domini dei nostri recordabimur. Ipsi incurvati sunt et ceciderunt. nos autem surreximus et erecti sumus. Domine salva rex. exaudi nos in die qua invocaverimus te.

Victori canticum David.

Domine in fortitudine tua letabitur rex. et in salutari tuo exultabit vehementer. Desiderium cordis eius dedisti ei. et voluntatem labiorum eius non fraudasti semper. Quoniam prevenies eum benedictionibus bonitatis. pones in capite eius coronam de lapide precioso. Vitam petivit et dedisti ei. longitudinem dierum in seculum et in eternum. Magna gloria eius in salutari tuo. gloriam et decorem impones super eum. Pones enim eum in benedictiones sempiternas. et exhilarabis leticia apud vultum tuum. Quia rex confidit in domino. et in misericordia excelsi non movebitur. Inveniet manus tua omnes inimicos tuos. dextera tua inveniet odientes te. Pones eos ut clybanum ignis in tempore vultus tui. Dominus in furore suo precipitabit eos. et devorabit eos ignis. Fructum eorum de terra perdes. et semen eorum a filiis hominum. Quia inclinaverunt super te malum. cogitaverunt scelus quod non potuerunt. Quia pones eos humerum. funes tuos firmabis contra facies eorum. Exaltare domine in fortitudine tua. cantabimus et psallemus fortitudines tuas.

Pro cervo matutino canticum David.

Deus deus meus quare dereliquisti me. longe a salute mea verba rugitus mei. Deus meus clamabo per diem et non exaudies. et nocte et non est silentium michi. Et tu sanctus habitator laus Israhel. In te speraverunt patres nostri. speraverunt et salvasti eos. Ad te clamaverunt et salvi facti sunt. in te confisi sunt et non sunt confusi. Ego autem sum vermis et non homo. obprobrium hominum et despectio plebis. Omnes videntes me subsannabant me. dimittebant labium movebant caput. Confuge ad dominum salvet eum. liberet eum quoniam vult eum. Tu autem propugnator meus ex utero. fiducia mea ab uberibus matris mee. In te proiectus sum ex vulva. de ventre matris mee deus meus es tu. Ne longe facias a me. quoniam tribulatio proxima est. quoniam non est adiutor. Circumdederunt me vituli multi. tauri pingues vallaverunt me. Aperuerunt super me os suum. sicut leo capiens et rugiens. Sicut aqua effusus sum. et separata sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum sicut cera liquescens. in medio ventris mei. Aruit velut testa fortitudo mea. et lingua mea adhesit faucibus meis. et in pulverem mortis deduxisti me. Circumdederunt me venatores. consilium pessimorum vallavit me. Vinxerunt manus meas et pedes meos. dinumeravi omnia ossa mea. que ipsi respicientes viderunt me. Diviserunt vestimenta sibi. et super vestimentum meum miserunt sortem. Tu autem domine ne longe facias. fortitudo mea in auxilium meum festina. Erue a gladio animam meam. et de manu canis solitariam meam. Salva me ex ore leonis. et de cornibus unicornium exaudi me. Narrabo nomen tuum fratribus meis. in medio ecclesie laudabo te. Qui timetis dominum laudate eum. omne semen Iacob glorificate eum. et metuat eum universum semen Israhel. Quoniam non despexit neque contempsit modestiam pauperis. et cum clamaret ad eum exaudivit. Comedent mites et saturabuntur. laudabunt dominum querentes eum. vivet cor vestrum in sempiternum. Recordabuntur et convertentur ad dominum universi fines terre. et adorabunt coram te universe cognationes gentium. Quia domini est regnum. et dominabitur gentium. Comederunt et adoraverunt omnes pingues terre. ante faciem eius curvabunt genu suum. omnes qui descendunt in pulverem. et anima eius non vivet. Et semen serviet ei. narrabitur domino generatio seculi. Venient et annunciabunt iusticiam eius populo qui nascetur quem fecit dominus.

Canticum David.

Dominus pascit me et nichil michi deerit. in loco virenti ibi me collocabit. super aquas refectionis enutrivit me. Animam meam refecit. duxit me per semitas iusticie propter nomen suum. Sed et si ambulavero in valle mortis. non timebo malum quoniam tu mecum es. virga tua et baculus tuus ipsa consolabuntur me. Pones coram me mensam. ex adverso hostium meorum. Impinguasti oleo caput meum. et calix meus inebrians. Sed et benignitas et misericordia subsequetur me omnibus diebus vite mee. Et habitabo in domo domini in longitudine dierum.

Canticum David.

Domini est terra et plenitudo eius. orbis et habitatores eius. Quia ipse super maria fundavit eum. et super flumina stabilivit eum. Quis ascendet in montem domini. et quis stabit in monte sancto eius. Innocens manibus et mundo corde. qui non exaltavit frustra animam suam. et non iuravit dolose. Accipiet benedictionem a domino. et iusticiam a deo salutari suo. Hec est generatio querentium dominum. querentium faciem tuam Iacob semper. Levate porte capita vestra. et erigimini ianue sempiterne. et ingredietur rex glorie. Quis est iste rex glorie. dominus fortis et potens. dominus potens in prelio. Levate porte capita vestra. et erigite ianue sempiterne. et ingrediatur rex glorie. Quis est iste rex glorie. dominus exercituum ipse est rex glorie semper.

Canticum David.

Alef Ad te domine levavi animam meam. Beth Deus meus in te fisus sum non confundar. nec letentur inimici mei. Sed et universi qui sperant in te non confundentur. confundentur qui iniqua gerunt frustra. Gimel Vias tuas domine ostende michi. et semitas tuas doce me. Deleth Deduc me in veritate tua et doce me. quia tu es deus salvator meus. te expectavi tota die. He Recordare miserationum tuarum domine. et misericordiarum tuarum que a seculo sunt. Vau Peccatorum adolescentie mee et scelerum meorum ne memineris. secundum misericordiam tuam recordare mei propter bonitatem tuam domine. Zayn Bonus et rectus dominus. propterea docebit peccatores in via. Heth Deducet mansuetos in iudicio. et docebit modestos vias suas. Thet Omnes semite domini misericordia et veritas. his qui servant pactum eius et testificationem eius. Propter nomen tuum domine propiciare iniquitati mee. quia grandis est. Caph Quis est iste vir timens dominum. quem docebit in via quam elegerit. Aph Anima eius in bonis morabitur. et semen eius hereditabit terram. Lamed Secretum domini timentibus eum. et pactum suum ostendet eis. Mem Oculi mei semper ad dominum. quia ipse educet de rete pedes meos. Mem Respice in me et miserere mei. quia solus et pauper sum ego. Cof Tribulationes cordis mei multiplicate sunt. de angustiis meis erue me. Res Vide afflictionem meam et laborem meum. et porta omnia peccata mea. Sin Vide inimicos meos quia multiplicati sunt. et odio iniquo oderunt me. Tau Custodi animam meam et libera me. non confundar quia speravi in te. Simplicitas et equitas servabunt me. quia expectavi te. Holac Redime deus Israhel ex omnibus angustiis suis.

Canticum David.

Iudica me deus quoniam ego in simplicitate mea ambulavi. et in domino confidens non deficiam. Proba me domine et tempta me. ure renes meos et cor meum. Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum est. et ambulabo in veritate tua. Non sedi cum viris vanitatis. et cum superbis non ingrediar. Odivi ecclesiam pessimorum. et cum impiis non sedebo. Lavabo in innocentia manus meas. et circuibo altare tuum domine. Ut clara voce predicem laudem. et narrem omnia mirabilia tua. Domine dilexi habitaculum domus tue. et locum tabernaculi glorie tue. Non auferas cum peccatoribus animam meam. cum viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt. dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in simplicitate mea gradiar. redime me et miserere mei. Pes meus stetit in recto. in ecclesiis benedicam domino.

Canticum David.

Dominus lux mea et salutare meum. quem timebo. Dominus fortitudo vite mee. quem formidabo. Dum appropinquarent michi maligni. ut comederent carnem meam. Hostes mei et inimici mei. ipsi impegerunt et ceciderunt. Si steterint adversum me castra. non timebit cor meum. Si surrexerit contra me bellum. in hoc ego confidam. Unum petii a domino hoc requiram. ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vite mee. Ut videam pulchritudinem domini. et attendam templum eius. Abscondet enim me in umbra sua. in die pessima. abscondet me in secreto tabernaculi sui. in petra exaltabit me. Tunc quoque exaltabit caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo. Et immolabo in tabernaculo eius hostiam iubili. cantabo et psallam domino. Audi domine vocem meam invocantis. miserere mei et exaudi me. Tibi dixit cor meum quesivit vultus meus. faciem tuam domine requiram. Ne abscondas faciem tuam a me. ne declines a servo tuo in furore tuo. Auxilium meum fuisti ne derelinquas me. et ne dimittas me deus salvator meus. Pater enim meus et mater mea dereliquerunt me. dominus autem collegit me. Ostende michi domine viam tuam. et deduc me in semita recta propter insidiatores meos. Ne tradas me domine anime tribulantium me. quoniam surrexerunt contra me testes falsi et apertum mendacium. Ego autem credo quod videam bona domini in terra viventium. Expecta dominum et confortare. et roboretur cor tuum et sustine dominum.

Canticum David.

Ad te domine fortis meus. ne obsurdescas michi. Ne forte taceas michi et comparer his qui descendunt in lacum. Audi domine deprecationem meam dum clamavero ad te. cum levavero manus meas ad oraculum sanctum tuum. Ne tradas me cum impiis et cum operantibus iniquitatem. qui loquuntur pacem cum amicis suis. et est malum in corde eorum. Da eis secundum opus suum. et secundum malam adinventionem suarum. Iuxta opus manuum suarum da eis. redde retributionem suam illis. Quoniam non intellexerunt in opera domini et op

manuum eius destrues eos & non edificabis. Benedictus deus. quia audiuit uocem deprecationis meę. Dominus fortitudo mea & scutum meum. in ipso confisum est cor meum. & habui adiutorium. Gausum est cor meum. et in cantico meo confitebor illi. Dominus fortitudo mea & robur meum. salutarium xpisti sui est. Salua populum tuum & benedic hereditati tuę. & pasce eos & salua eos usque in sempiternum.

canticum dauid.

A-fferte domino filios arietum. afferte domino gloriam & imperium. Afferte domino gloriam nomini eius. adorate dominum in decore sancto. Vox domini super aquas deus glorie intonuit. dominus super aquas multas. Vox domini in fortitudine. uox domini in decore. Vox domini confringentis cedros. & confringet dominus cedros lybani. Et disperget eos quasi uitulum lybani. & sarion quasi filius rinocerotis. Vox domini diuidens flammam ignis. uox domini parturire faciens desertum. parturire faciet dominus desertum cades. Vox domini obstetricantis ceruis. & reuelans saltus. in templo eius omnis loquetur gloriam. Dominus diluuium inhabitat. & sedebit dominus rex in ęternum. Dominus fortitudinem populo suo dabit. dominus benedicet populum suum in pace.

psalmus cantici pro dedicatione domus dd.

E-xaltabo te domine quia saluasti me. & non delectasti inimicos meos super me. Domine deus meus. clamaui ad te & sanasti me. Domine eduxisti de inferno animam meam. uiuificasti me ne descenderem in lacum. Cantate domino sancti eius. & confitemini memorię sanctitatis eius. Quoniam ad momentum est ira eius. & uita in repropiciatione eius. Ad uesperum commorabitur fletus. & in matutino laus. Ego autem dixi in habundantia mea. non commouebor in ęternum. Domine in uoluntate tua stabilisti. ut tribuerem decori meo fortitudinem. abscondisti faciem tuam. & factus sum conturbatus. Ad te domine clamabo. & ad dominum meum deprecabor. Quę est utilitas in sanguine meo. dum descendo in corruptionem. Numquid confitebitur tibi puluis. aut adnunciabit ueritatem tuam. Audi domine & miserere mei. domine esto adiutor meus. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. soluisti saccum meum et accinxisti me leticia. Vt laudet te gloria mea & non taceat. domine deus meus in sempiternum confitebor tibi.

uictori canticum dauid.

.XXX. I-n te domine speraui non confundar in ęternum. in iusticia tua salua me. Inclina ad me aurem tuam & salua me. Esto mihi in lapidem fortissimum & in domum munitam ut salues me. Quia petra mea & munitio mea tu es. & propter nomen tuum duxisti me eris & enutries me. Et educes me de rete quod absconderunt mihi. quia tu fortitudo mea es. In manu tua commendabo spiritum meum. redemisti me domine deus ueritatis. Odisti custodientes uanitates frustra. ego autem in domino confisus sum. Exultabo & letabor in misericordia tua. quia uidisti afflictionem meam. cognouisti tribulationes animę meę. Miserere mihi domine quoniam tribulor. caligauit in furore oculus meus. anima mea et uenter meus. Quia consumpta est in merore uita mea. & anni mei in gemitu. Infirmata est in iniquitate fortitudo mea. & ossa mea conturbauerunt. Apud omnes hostes meos factus sum obprobrium & uicinis meis nimis. & timor notis meis qui uidebant me in plateis fugiebant a me. Obliuioni traditus sum quasi mortuus a corde. factus sum sicut uas perditum. Audiui enim obprobrium multorum congregationes in circuitu. Vt inirent consilium aduersum me & ut auferrent animam meam cogitauerunt. Ego autem in te speraui domine. dixi deus meus es tu in manibus tuis tempora mea. libera me de manu inimicorum meorum & persequentium me. Illumina faciem tuam super seruum tuum. salua me in misericordia tua. Domine non confundar quoniam inuocaui te. confundantur impii taceant in inferno. Muta fiant labia mendacii. quę locuntur contra iustum iniqua. in superbia & despectione. Quam multa est bonitas tua. quam abscondisti timentibus te. operatus es sperantibus in te in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in protectione uultus tui a duricia uiri. abscondes eos in umbra a contradictione linguarum. Benedictus deus. qui mirabilem fecit misericordiam suam in ciuitate munita. Ego autem dixi in stupore meo. precisus sum de conspectu oculorum eius. Ergo nec exaudisti uocem deprecationis meę. cum clamarem ad te. Diligite dominum omnes sancti eius. fideles seruat dominus & tribuit his qui satis operantur superbiam. Confortamini et roboretur cor uestrum omnes qui expectatis dominum.

canticum dauid.

B-eatus cui dimissa est impietas. & absconditum est peccatum. Beatus homo cui non imputabit dominus iniquitatem nec est in spiritu eius dolus. Quia tacui attrita sunt ossa mea. in rugitu meo tota die. Die enim et nocte grauatur super me manus tua. uersatus sum in miseria mea cum exardesceret estus grauiter. Peccatum meum notum facio tibi. & iniquitatem meam non abscondi. Dixi confitebor scelus meum domino. & tu dimisisti iniquitatem peccati mei semper. Pro hac orabit omnis sanctus ad te. ad tempus quo inueneris. Et cum inundauerint aquę multę. ad illum non accedant. Tu es protectio mea ab hoste custodies me. laus mea saluans circumdans me semper. Docebo te & monstrabo tibi uiam per quam ambules. cogitabo de te oculo meo. Nolite fieri sicut equus & mulus. in quibus non est intellegentia. In chamo & freno maxillas eorum constringe. qui non accedunt ad te. Multi dolores impii. confidentem in domino misericordia circumdabit. L-ętamini in domino & exultate iusti. laudate omnes recti corde.

psalmus dd.

[L]audate iusti dominum. rectos decet laudatio. Confitemini domino in cythara. in psalterio decacordo cantate ei. Cantate ei canticum nouum. bene psallite in iubilo. Quia rectum est uerbum domini. et omne opus eius in fide. Diligit iusticiam & iudicium. misericordia domini plena est terra. Verbo domini cęli firmati sunt. & spiritu oris eius omnis ornatus eorum. Congregans quasi in utre aquas maris. ponens in thesauris abyssos. Timeat dominum omnis terra. ipsum formident uniuersi habitatores orbis. Quia ipse dixit & factus est. ipso precipiente stetit. Dominus soluit consilium gentium. irritas facit cogitationes populorum. Consilium domini in ęternum stetit. cogitationes cordis eius in generatione & generationem. Beata gens cuius dominus deus eius. populus quem elegit in hereditatem sibi. De cęlo prospexit dominus. uidit omnes filios hominum. De firmissimo solio suo. prospexit super omnes habitatores terre. Fingens pariter corda eorum. intelligens omnia opera eorum. Non saluatur rex in multitudine exercitus. nec fortis liberabitur in multiplicatione uirtutis. Fallax equus ad salutem. in multitudine roboris sui non saluabit. Ecce oculi domini super timentes eum. & expectantes misericordiam eius. Vt eruat de morte animas eorum. uiuificet eos in fame. Anima nostra expectabit dominum. auxilium nostrum et clypeus noster est. In ipso enim letabitur cor nostrum. quia in nomine sancto eius sperauimus. Sit misericordia tua domine super nos. sicut expectauimus te.

dauid quando commutauit os suum coram abimelech et eiecit eum & abiit.

B-enedicam dominum in omni tempore. semper laus eius in ore meo. Alef
In domino laudabitur anima mea. audiant mites & letentur. Beth
Magnificate dominum mecum. et exaltemus nomen eius pariter. Gimel
Quesiui dominum & audiuit me. & ex omnibus angustiis liberauit me. Deleth
Respicite ad eum & confluite. & uultus uestri non confundentur. He
Hic pauper clamauit & dominus exaudiuit. & de omnibus tribulationibus Zay
saluabit eum. Circumdat angelus domini in gyro timentes eum. & Het
eruet eos. Gustate & uidete quia bonus dominus. beatus uir qui sperat eo. Tech
Timete dominum sancti eius. quoniam non est inopia timentibus eum. Ioth
Diuites indiguerunt & esurierunt. querentibus autem dominum non deerit omne Caf
Lamech bonum. Venite filii audite me. timorem domini docebo uos. Quis est uir Mem
qui uult uitam. diligens dies uidere bonos. Custodi linguam tuam a malo Num
& labia tua ne loquantur dolum. Recede a malo & fac bonum. quere pacem Samech
& persequere eam. Oculi domini ad iustos. & aures eius ad clamorem eorum. Ain
Vultus autem domini super facientes mala. ut perdat de terra memoriam eorum. Fe
Clamauerunt iusti & dominus exaudiuit. & ex omnibus tribulationibus Sade
eorum liberauit eos. Iuxta est dominus contritis corde. & confractos spiritu Cof
saluabit. Multę tribulationes iusti. & ex omnibus illis liberauit eum Res
dominus. Custodit dominus omnia ossa eius. unum ex his non confringetur. Sun
Interficiet impium malicia. & odientes iustum culpabuntur. Redimet Tau
dominus animas seruorum suorum. & non peccabunt sperantes in eo.

cantic dd.

I-udica domine aduersarios meos. pugna contra impugnantes me. Apprehende scutum & clypeum. & surge in adiutorium mihi. Et euagina gladium & preoccupa ex aduerso sequentes me. dic animę meę salus tua ego sum. Confundantur & reuereantur qui querunt animam meam. conuertantur retrorsum & confundantur qui cogitant malum mihi. Fiant sicut puluis ante faciem uenti. & angelus domini impellat. Fiat uia eorum tenebrę & lubricum. et angelus domini persequatur eos. Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui. sine causa foderunt foueam animę meę. Veniat ei calamitas quam ignorat. & rete suum quod abscondit comprehendat eum. & cadat in laqueum. Anima autem mea exultabit in domino. & letabitur in salute sua. Omnia ossa mea dicent. domine quis similis tui. eripiens inopem a ualidiore & pauperem ac mendicum a uiolento. Surgentes testes iniqui. quę nesciebam interrogabant me. Reddebant mihi mala pro bonis. sterilitatem animę meę. Ego autem cum infirmarer. ab eis induebar cilicio. humiliabam in ieiunio animam meam. & oratio mea in sinu meo reuertebatur. Quasi ad amicum. quasi ad fratrem meum sic ambulabam. quasi lugens matrem tristis sic incuruabar. Et in infirmitate mea letabantur & congregabantur. collecti sunt aduersum me percutientes. & nesciebam scindentes & non tacentes. In simulatione uerborum fictorum. frendebant contra me dentibus suis. Domine quamdiu uidebis. conuerte animam meam a calamitatibus suis. a leonibus solitariam meam. Confitebor tibi in ecclesia grandi. in populo forti laudabo te. Non letentur super me inimici mei mendaces. odientes frustra. et innuentes oculo. Non enim pacem locuntur sed in rapina terrę uerba fraudulenta concinnant. Et dilatauerunt super me os suum. dixerunt uah uah uidit oculus noster. Vidisti domine ne taceas. domine ne elongeris a me. Consurge & uigila in iudicio meo. deus meus & dominus in causa mea. Iudica me secundum iusticiam meam domine deus meus. ne insultent mihi. Ne dicant in corde suo uah uah animę nostrę. ne dicant absorbuimus eum. Confundantur & reuereantur pariter. qui letantur in afflictione mea. Induantur confusione & uerecundia. qui magnificantur super me. Laudent & letentur qui uolunt iusticiam meam. & dicant semper magnificetur dominus qui uolunt pacem serui eius. Et lingua mea meditabitur iusticiam tuam tota die laudem tuam.

uictori seruo domini dauid.

D-ixit scelus impii in medio cordis eius. non est timor dei ante oculos eius. Quoniam dolose egit aduersus eum in oculis eius. ut inueniret iniquitatem suam ad odiendum. Verba oris eius iniquitas & dolus. cessauit cogitare ut bene faceret. Iniquitatem cogitat in cubili suo. stabit in uia non bona. malum non abiecit. Domine in cęlo misericordia tua. fides tua usque ad nubes. Iusticia tua quasi montes. iudicium tuum abyssus multa. homines et iumenta saluos facies domine. Quam preciosa misericordia tua deus. & filii adam in umbra alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuę. & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quoniam apud te est fons uitę et in lumine tuo uidebimus lumen. Protrahe misericordiam tuam scientibus te. & iusticiam tuam rectis corde. Non ueniat mihi pes superbię. & manus impiorum non moueat me. Ibi ceciderunt operantes iniquitatem. expulsi sunt nec poterunt surgere.

canticum dauid.

N-oli contendere cum malignis. Alef
neque emuleris facientes iniquitatem. Quoniam sicut herba uelociter conte- Beth
rentur & sicut holus uiride marcescent. Spera in domino & fac bonum. pe- Gimel
regrinare in terra. & pascere fide. Delectare in domino. & dabit tibi Deleth
petitiones cordis tui. Solue super dominum uiam tuam. & confide in eo. et ipse He
faciet. Et educet sicut lumen iusticiam tuam. & iudicium tuum sicut meridiem. Vau
Tace domino expecta eum noli contendere aduersum eum. qui prosperatur in Zay
uia sua aduersum uirum qui facit quę cogitat. Dimitte iram & derelinque Het
furorem. noli contendere ut malum facias. Quoniam qui malefaciunt Toth
interibunt. expectantes autem dominum ipsi hereditabunt terram. Adhuc enim modi- Caf
cum & non erit impius. & cogitabis de loco eius & non subsistet. Mites Lamech
autem hereditabunt terram. & delectabuntur in multitudine pacis. Cogitat impius Mem
de iusto. & fremet aduersus eum dentibus suis. Dominus deridebit eum. Num
quia uidit quoniam ueniet dies eius. Gladium euaginauerunt impii. tetenderunt Samech
arcum suum ut deiciant egenum & pauperem. & interficiant rectos uia.
Gladius eorum ingredietur in cor eorum. & arcus eorum confringantur. Melius paruum Ain. Fe
iusto. quam diuitię peccatorum multę. Quia brachia impiorum confringentur Sade
sublentat autem iustos dominus. Nouit dominus dies inmaculatorum. et hereditas Cof
eorum ęterna erit. Non confundentur in tempore malo. & in diebus famis saturabuntur. Res
Quia impii peribunt & inimici domini gloriantes ut monocerotes consumentur. sicut fumus consumunt. Fenus accipit impius & non reddet. iustus autem donat & tribuit. Quia qui benedicti fuerint a deo hereditabunt terram & qui maledicti interibunt. A domino gressus uiri firmantur. et uiam eius uolet. Cum ceciderit non allidetur. quia dominus sustentat manum eius. Puer fui & senui. & non uidi iustum derelictum. nec semen eius querens panem. Tota die donat & commodat. & semen eius in benedictione. Recede a malo & fac bonum. & habita in sempiternum. Quia dominus diligit iudicium & non derelinquet sanctos suos in ęternum custodita sunt. & semen impiorum peribit. Iusti hereditabunt terram. & inhabitabunt in seculum super eam. Os iusti meditabitur sapientiam. & lingua eius loquetur iudicium. Lex dei eius in corde ipsius. non deficient gressus eius. Considerat impius iustum. et querit ut occidat eum. Dominus non derelinquet eum in manus eius. & non condempnabit eum cum iudicatur. Expecta dominum & custodi uiam eius & exaltabit te ut possideas terram cum interibunt impii uidebis. Vidi impium robustum & fortissimum sicut indigenam uirentem. Et transiui & ecce non erat. et quesiui eum & non est inuentus. Custodi simplicitatem & uide rectum. quia erit nouissimum uiro pax. Preuaricatores autem interibunt pariter. & nouissimum impiorum peribit. Salus iustorum a domino. fortitudo eorum in tempore tribulationis. Et auxiliabitur eis dominus. & saluabit eos. & eripiet eos ab impiis & saluabit eos. quia sperauerunt in eo.

canticum dd in commemoratione.

D-omine ne in ira tua arguas me. neque in furore tuo corripias me. Quia sagitte tuę infixę sunt mihi. & descendit super me manus tua. Non est sanitas in carne mea a facie indignationis tuę. non est pax ossibus meis. a facie peccati mei. Quia iniquitates meę transierunt super caput meum. quasi onus graue aggrauatę sunt. Computruerunt & tabuerunt cicatrices meę. a facie insipientię meę. Afflictus sum & curuatus sum nimis. tota die merens ambulabam. Quia lumbi mei repleti sunt ignominia. & non est sanitas in carne mea. Et rugiui & afflictus sum nimis. rugiebam a gemitu cordis mei. Domine in conspectu tuo omne desiderium meum. & gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum fluctuans dereliquit me fortitudo mea. & lux oculorum meorum. ipsa non est mecum. Kari mei et amici mei. quasi contra lepram meam steterunt. & uicini mei longe steterunt. Et irruebant querentes animam meam. & inuestigantes mala mihi loquebantur.

insidias et dolos tota die meditabantur. Ego autem quasi surdus non audiebam, et quasi mutus non aperiens os suum. Et eram quasi homo non audiens, nec habens in ore suo redargutiones. Te enim domine expectabam, tu exaudies domine deus meus. Quia dixi ne forte insultent mihi, et cum inclinarentur pedes mei super me magnificati sunt. Quia ego ad plagas paratus sum, et dolor meus contra me est semper. Quia iniquitatem meam annuntio, et contristor pro peccato meo. Inimici autem mei viventes confortati sunt, et multiplicati sunt odientes me mendaciter. Et qui reddunt malum pro bono adversabantur mihi, quia sequebar bonum. Non derelinquas me domine deus meus, ne elongeris a me. Festina in auxilium meum, domine deus salutis meae.

pro victoria ydithun canticum david.

Dixi custodiam vias meas, ne peccem in lingua mea. Custodiam os meum silentio, donec est impius contra me. Obmutui silentio, tacui de bono, et dolor meus conturbatus est. Incaluit cor meum in medio mei, in meditatione mea incensus sum igne; locutus sum in lingua mea. Ostende mihi finem meum, et mensuram dierum meorum quae sit, ut sciam quid mihi desit. Ecce breves posuisti dies meos, et vita mea quasi non sit in conspectu tuo. Omnia enim vanitas omnis homo subsistens. Tantum in ymagine ambulat homo, tantum frustra conturbatur; congregat et ignorat cui dimittat ea. Nunc ergo quid expecto domine? Expectatio mea in te est. Ab omnibus iniquitatibus meis libera me, obprobrium stulto ne ponas me. Obmutui et non aperui os meum, quia tu fecisti. Tolle a me plagas tuas, a contentione manus tuae ego consumptus sum. In increpationibus pro iniquitate corripuisti virum, et posuisti quasi tineam desiderabilia eius. Verumtamen vanitas omnis homo. Audi orationem meam domine, et clamorem meum exaudi, lacrimam ad vertam; ego sum advena et peregrinus sicut omnes patres mei. Parce mihi ut rideam antequam vadam et non subsistam.

Expectans expectavi dominum *pro victoria david canticum.* et inclinavit se ad me et audivit clamorem meum. Et eduxit me de lacu sonitus, de luto caeni, et statuit supra petram pedes meos, stabilivit gressus meos, et dedit in ore meo canticum novum, laudem deo nostro. Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in domino. Beatus vir qui posuit dominum confidentiam suam, et non est aversus ad superbias pompasque mendacii. Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, et cogitationes tuas pro nobis. Non invenitur ordo coram te; si narrare voluero et numerare, plura sunt quam ut narrari queant. Victimam et oblationem non indiguisti, aures fodisti mihi, holocaustum etiam pro peccato non petisti. Tunc dixi ecce venio, in volumine libri scriptum est de me. Ut facerem tibi placitum deus meus volui, et legem tuam in medio ventris mei. Annuntiavi iustitiam tuam in ecclesia multa; ecce labia mea non prohibebo, domine tu nosti. Iustitiam tuam non abscondi in medio cordis mei; fidem tuam et salutare tuum dixi; non abscondi misericordiam tuam et veritatem tuam in ecclesia multa. Tu autem domine non prohibebis misericordias tuas a me; misericordia tua et veritas tua iugiter servabunt me. Circumdederunt enim me mala quorum non est numerus; comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui videre. Plures factae sunt quam capilli capitis mei, et cor meum dereliquit me. Placeat tibi domine ut liberes me; domine ad adiuvandum me festina. Confundantur et revereantur simul quaerentes animam meam ut auferant eam. Convertantur retrorsum et confundantur qui volunt mihi mala. Ferantur post confusionem suam qui dicunt mihi vah vah. Gaudeant et laetentur in te qui quaerunt te. Dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum. Ego autem sum egenus et pauper; dominus sollicitus erit pro me. Auxilium meum et salutare meum tu deus ne moreris.

pro victoria canticum david.

xl

Beatus qui cogitat de paupere, in die mala liberabit eum dominus. Dominus custodiet eum et vivificabit eum, et beatus erit in terra, et non tradet eum animae inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis; totum stratum eius versasti in aegrotatione sua. Ego dixi domine miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi. Inimici loquuntur mala mihi: quando morietur et peribit nomen eius? Et si veniebat ut videret, vana loquebatur; cor eius congregabat iniquitatem sibi, et egrediens foras detrahebat. Simul adversum me murmurabant omnes odientes me, cogitabant contra me malum mihi. Verbum diaboli infundebatur sibi: qui dormit non adiciet ut resurgat. Sed et homo pacificus meus, in quo habui fiduciam, qui manducavit panem meum, levavit contra me plantam. Tu autem domine miserere mei et leva me, et reddam eis. In hoc cognovi quod volueris me, quia non insultabit inimicus meus mihi. Ego autem in simplicitate mea adhuc sum, et statues me ante faciem tuam in perpetuum. Benedictus dominus deus israhel a saeculo et usque in saeculum. Amen amen.

pro victoria doctissimum filiorum chore.

Sicut areola praeparata ad irrigationes aquarum, sic anima mea praeparata est ad te deus. Sitivit anima mea ad deum fortem viventem: quando veniam et apparebo ante faciem dei? Fuerunt mihi lacrimae meae panis per diem et noctem, cum diceretur mihi tota die: ubi est deus tuus? Horum recordatus sum et effudi in me animam meam, quia veniam in umbraculum, tacebo usque ad domum dei, in voce laudis et confessionis multitudinis festa celebrantis. Quare incurvaris anima mea? Expecta dominum, quia adhuc confitebor ei, salutaribus vultus eius. Deus meus, in me ipso anima mea incurvatur; propterea recordabor tui de terra iordanis et hermoniim de monte minimo. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum; omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt. Per diem mandavit dominus misericordiam suam, et in nocte canticum eius; mecum oratio deo vitae meae. Dicam deo: petra mea, quare oblitus es mei? Quare tristis incedo affligente inimico? Dum me interficerent in ossibus meis, exprobraverunt mihi hostes mei, dicentes ad me tota die: ubi est deus tuus? Quare incurvaris anima mea, aut quare conturbas me? Expecta dominum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus vultus mei et deo meo.

canticum david.

Iudica me deus et discerne causam meam de gente non sancta; a viro iniquo et doloso salva me. Tu enim es deus fortitudo mea, quare proiecisti me? Quare tristis incedo affligente me inimico? Mitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa deducent me et introducent ad montem sanctum tuum et ad tabernacula tua. Et introibo ad altare dei, ad deum laetitiae et exultationis meae, et confitebor tibi in cythara deus deus meus. Quare incurvaris anima mea, et quare conturbas me? Expecta dominum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus vultus mei et deo meo.

pro victoria filiorum chore eruditionis.

Deus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis. Tu manu tua gentes delesti, et plantasti eos; afflixisti populos et emisisti eos. Non enim in gladio suo possederunt terram, neque brachium eorum salvabit eos, sed dextera tua et brachium tuum et lux vultus tui, quia placuisti eis. Tu es ipse rex meus deus, praecipe salutes iacob. In te hostes nostros ventilabimus, in nomine tuo conculcabimus adversarios nostros. Non enim in arcu meo confidam, neque gladius meus salvabit me. Quia salvasti nos de hostibus nostris, et eos qui oderunt nos confudisti. In deo laudabimur tota die, et in nomine tuo confitebimur in aeternum semper. Verum tu confudisti et projecisti nos, et non egredieris deus in exercitibus nostris. Vertisti terga nostra hosti, et qui oderunt nos diripiebant sibi. Dedisti nos tamquam gregem ad vorandum, et in gentibus dispersisti nos. Vendidisti populum tuum sine pretio, nec grandis fuit commutatio eorum. Posuisti nos obprobrium vicinis nostris, subsannationem et irrisum his qui sunt in circuitu nostro. Posuisti nos similitudinem gentibus, commotionem capitis in tribubus. Tota die confusio mea contra me, et ignominia faciei meae cooperuit me. A voce exprobrantis et blasphemantis, a facie inimici et ultoris. Omnia

haec venerunt super nos, nec obliti sumus tui, nec mentiti sumus in pacto tuo. Non est retrorsum recessit cor nostrum, nec declinaverunt gressus nostri a semita tua. Quoniam deiecisti nos in loco draconum, et operuisti nos umbra mortis. Si obliti sumus nominis dei nostri, et expandimus manus nostras ad deum alienum, numquid non deus investigabit istud? Ipse enim novit cogitationem cordis. Quoniam propter te mortificati sumus tota die, reputati sumus ut grex occisionis. Consurge quare dormitas domine? Evigila, quare proicis nos in sempiternum? Quare faciem tuam abscondis, oblivisceris afflictionis et tribulationis nostrae? Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra, adhesit terrae venter noster. Surge auxiliare nobis, et redime nos propter misericordiam tuam.

victoria pro liliis filiorum chore eruditionis canticum amantissimum.

Eructavit cor meum verbum bonum. Dico ego opera mea regi; lingua mea stilus scribae velocis. Decore pulchrior es filiis hominum, effusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te deus in aeternum. Accingere gladio tuo super femur potentissime, gloria tua et decore tuo. Decore tuo ascende prospere propter verbum veritatis et mansuetudinem iustitiae, et docebit te terribilia dextera tua. Sagittae tuae acutae; in corde inimicorum regis populi sub te cadent. Thronus tuus in saeculum et in aeternum, sceptrum aequitatis sceptrum regni tui. Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem, propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis prae participibus tuis. Myrra et stacten et cassia in cunctis vestimentis tuis, de domibus eburneis quibus laetificaverunt te. Filiae regum in honore tuo, stetit coniux in dextera tua in diademate aureo. Audi filia et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populi tui et domus patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum, quia ipse est dominus deus tuus, et adora eum. Et filia fortissimi in muneribus faciem tuam deprecabuntur principes populi. Omnis gloria filiae regis intrinsecus; fasceis aureis vestita est. In scutulatis ducetur ad regem; virgines sequentur eam, amicae eius ducentur tibi. Ducentur in laetitiis et exultatione, ingredientur thalamum regis. Pro patribus tuis erunt filii tibi, pones eos principes in universa terra. Propterea populi confitebuntur tibi in saeculum et in aeternum.

victoria filiorum chore pro iuventutibus canticum.

Deus noster spes et fortitudo, auxilium in tribulationibus invenit es validum. Ideo non timebimus cum fuerit translata terra, et concussi montes in corde maris. Sonantibus et intumescentibus gurgitibus eius, et agitatis in montibus in potentia eius semper. Fluminis divisiones eius laetificant civitatem dei, sanctum tabernaculum altissimi. Deus in medio eius non commovebitur; auxiliabitur ei deus in ipso ortu matutino. Conturbatae sunt gentes, concussa sunt regna; dedit vocem suam, prostrata est terra. Dominus exercituum nobiscum, protector noster deus iacob. Venite et videte opera domini, quantas posuerit solitudines in terra. Conpescens bella usque ad extremum terrae; arcum confringet et concidet hastam, plaustra comburet igni. Cessate et cognoscite quoniam ego sum deus; exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra. Dominus exercituum nobiscum, fortitudo nostra deus iacob semper.

victoria filiorum chore canticum.

Omnes populi plaudite manibus, iubilate deo in voce laudis. Quoniam dominus altissimus terribilis, rex magnus super omnem terram. Subiciet populos subter nos, et tribus sub pedibus nostris. Eliget nobis hereditatem suam, gloriam iacob quam dilexit semper. Ascendit deus in iubilatione, dominus in voce bucinae. Canite deo canite, canite regi nostro canite. Quia rex universae terrae deus, canite erudite. Regnavit deus super gentes, deus sedet super thronum sanctum suum. Principes populorum congregati sunt, populus dei abraham, quia dei scuta terrae vehementer elevata sunt.

canticum psalmi filiorum chore.

Magnus dominus et laudabilis nimis in civitate dei nostri, in monte sancto eius. Speciosum germine gaudio universae terrae mons sion, latera aquilonis, civitatis regis magni. Deus in domibus eius agnitus est in auxiliando. Quia ecce reges congregati sunt, venerunt simul. Ipsi videntes sic obstupuerunt, conturbati sunt, admirati sunt. Horror possedit eos ibi, dolor quasi parturientis. In vento urente confringens naves tharsis. Sicut audivimus sic et vidimus in civitate domini exercituum, in civitate dei nostri; deus fundavit eam usque in aeternum semper. Aestimavimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Secundum nomen tuum deus sic et laus tua usque in extremum terrae; iustitia plena est dextera tua. Laetetur mons sion et exultent filiae iudae propter iudicia tua. Circumdate sion et circuite eam, numerate turres eius. Ponite cor vestrum in moenibus eius, separate palatia eius, ut narretis in generatione novissima. Quia iste deus in saeculum et in perpetuum; deus noster ipse erit dux noster in mortem.

victoria filiorum chore canticum.

Audite hoc omnes populi, auribus percipite universi habitatores occidentis. Vel filii adam vel filii singulorum, simul dives et pauper. Os meum loquetur sapientias, et meditatio cordis mei prudentias. Inclinabo ad parabolam aurem meam, aperiam in cythara enigma meum. Quare timebo in diebus malis? Iniquitas calcanei mei circumdabit me. Qui fortitudinem habent in fortitudine sua, et in multitudine divitiarum suarum superbiunt. Fratrem non redimens redimet vir, nec dabit deo propitiationem pro eo. Et pretium redemptionis animae eorum; sed quiescet in saeculum et vivet in aeternum, et non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes. Simul insipiens et indoctus peribunt, et relinquent alienis divitias suas. Interiora sua domus suas in saeculo, tabernacula sua in generatione et generatione; et homo in honore cum non moratur, assimilabitur iumentis et aequiparabitur. Haec est via insipientiae eorum, et post eos in ore suo currentes semper. Quasi greges in inferno positi sunt, mors depascet eos, et subicient eos recti in matutino, et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum. Verumtamen deus liberabit animam meam de manu inferi, cum assumpserit me semper. Noli timere cum ditatus fuerit vir, cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Neque enim moriens tollet omnia, neque descendet post eum gloria eius. Quia animae suae in vita sua benedicet; laudabunt te cum bene feceris tibi. Introibit usque ad generationes patrum suorum, usque in finem non videbunt lucem. Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis et similis factus est.

canticum asaph.

Fortis deus dominus locutus est, et vocavit terram a solis ortu usque ad occasum eius. De sion perfecta decore deus apparuit. Veniet deus noster et non tacebit; ignis ante eum devorabit, et in circuitu eius tempestas valida. Vocabit caelum desursum, et terram ut iudicet populum suum. Congregate mihi sanctos meos, qui feriunt pactum meum in sacrificio. Et annuntiabunt caeli iustitiam eius, quoniam deus iudex est ipse semper. Audi populus meus et loquar, israhel et contestabor te; deus deus tuus ego sum. Non propter victimas tuas arguam te, et holocausta tua coram me sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulum, neque de gregibus tuis hyrcos. Mea sunt enim omnia animalia silvarum, pecudes in montibus milium. Scio omnes aves montium, et universitas agri mecum est. Si esuriero non dicam tibi; meus est enim orbis terrae et plenitudo eius. Numquid comedam carnes taurorum, aut sanguinem hyrcorum bibam? Immola deo laudem, et redde altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis; liberabo te et glorificabis me. Impio autem dixit deus: quid tibi est cum narratione praeceptorum meorum, et assumis pactum meum in ore tuo? Qui odisti disciplinam, et proiecisti verba mea post te. Qui videbas furem, consentiebas ei, et cum adulteris erat pars tua. Os tuum dimisisti ad malitiam, et lingua tua concinnabat dolum. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuae fabricabas obprobrium. Haec fecisti et tacui; existimasti fore me similem tui. Arguam te et proponam ante oculos tuos. Intellegite hoc qui obliviscimini

83

deum. ne forte capiam & non sit qui liberet. Qui immolat confessionem glorificabit me. & qui ordinat viam ostendam ei salutare dei.

canticum david cum venisset ad eum nathan propheta quando ingressus est ad bethsabee.

l. Miserere mei deus secundum misericordiam tuam. iuxta multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates meas. Multum lava me ab iniquitate mea. & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitates meas ego cognosco. & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi & malum coram te feci. ut iustificeris in sermonibus tuis & vincas cum iudicaris. Ecce in iniquitate conceptus sum. & in peccato peperit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti. absconditum & archanum sapientiae tuae manifestasti michi. Asparges me ysopo & mundabor. lavabis me & super nivem dealbabor. Auditum michi facies gaudium & leticiam & exultent ossa quae confregisti. Absconde faciem tuam a peccatis meis. & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea michi deus. & spiritum stabilem renova in visceribus meis. Ne proicias me a facie tua. & spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde michi leticiam salutaris tui. & spiritu potenti confirma me. Docebo iniquos vias tuas. & peccatores ad te revertentur. Libera me de sanguinibus deus deus salutis meae. laudabit lingua mea iustitiam tuam. Domine labia mea aperies. & os meum annuntiabit laudem tuam. Non enim vis victimam ut feram. nec holocaustum tibi placet. Sacrificium dei spiritus contribulatus. cor contritum & humiliatum deus non despicies. Benefac domine in voluntate tua syon. & edificentur muri hierusalem. Tunc suscipies sacrificium iustitiae oblationes & holocausta. tunc imponent super altare tuum vitulos.

victoria eruditio david cum venisset doec ydumeus & annuntiasset sauli dicens ei. venit david in domum achimelech.

Quid gloriaris in malicia potens? misericordia dei tota est die. Insidias cogitat lingua tua. quasi novacula acuta faciens dolum. Dilexisti malitiam magis quam bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad devorandum. lingua dolosa. Sed deus destruet te in sempiternum. terrebit & evellet te de tabernaculo tuo. & eradicabit te de terra viventium semper. Videbunt iusti & timebunt. & super eum ridebunt. Ecce vir qui non posuit deum fortitudinem suam. Sed speravit in multitudine divitiarum suarum. confortatus est in insidiis. Ego autem sicut oliva virens in domo dei. speravi in misericordia dei in seculum & in aeternum. Confitebor tibi domine in seculum quia fecisti. & expectabo nomen tuum quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.

victori per chorum eruditi david.

Dixit stultus in corde suo non est deus. corrupti sunt & abhominabiles facti sunt in iniquitate. non est qui faciat bonum. Dominus de caelo prospexit super filios hominum. ut videret si est intelligens requirens deum. Omnes aversi sunt pariter adheserunt. non est qui faciat bonum non est usque ad unum. Numquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem qui comedunt populum meum ut cibum panis. deum non invocaverunt. Ibi timuerunt timore ubi non erat timor. Quia deus dispersit ossa circumdantium te. confunderis quia deus proiecit eos. Quis dabit ex syon salutare israel. cum reduxerit deus captivitatem populi sui. exultabit iacob & laetabitur israhel.

victori in psalmis eruditi david quando venerunt ziphei & dixerunt saul. nonne david absconditus est apud nos.

Deus in nomine tuo salvum me fac. & in fortitudine tua ulciscere me. Deus exaudi orationem meam. auribus percipe verba oris mei. Quia alieni insurrexerunt adversum me & fortes quaesierunt animam meam & non proposuerunt deum in conspectu suo semper. Ecce deus auxiliatur mihi. dominus sustentans animam meam. Reddet malum insidiatoribus meis. in veritate tua disperde eos. Voluntarie sacrificabo tibi. confitebor nomini tuo domine quoniam bonum est. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me. & inimicos meos vidit oculus meus.

victori in psalmis eruditi david.

Exaudi deus orationem meam & ne despexeris deprecationem meam. intende mihi & exaudi me. Humiliatus sum in meditatione mea. & conturbatus sum a voce inimici a facie persequentis impii. Quoniam proiecerunt super me iniquitatem. & in furore adversabantur mihi. Cor meum doluit in visceribus meis. & terrores mortis ceciderunt super me. Timor & tremor venerunt super me. & cooperuit me caligo. Et dixi. quis dabit mihi pennas sicut columbae. ut volem & requiescam. Ecce procul abeam. & commorer in deserto semper. Festinabo ut salver a spiritu tempestatis & turbinis. Praecipita domine divide linguas eorum. quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in civitate. die & nocte circumeunt eam super muros eius. Scelus & dolor in medio eius. insidiae in visceribus eius. & non recedet de plateis eius damnum & fraudulentia. Non enim inimicus exprobravit mihi ut sustineam. neque is qui me oderat super me magnificatus est. ut absconderer ab eo. Sed tu homo unanimis meus. dux meus & notus meus. Qui simul habuimus dulce secretum. in domo dei ambulavimus cum terrore. Veniat mors super illos & descendant in infernum viventes. quia nequitiae in congregatione eorum & in medio eorum. Ego ad deum clamabo. & dominus salvabit me. Vespere mane & meridie loquar & resonabo & exaudiet vocem meam. Redimet in pace animam meam ab appropinquantibus mihi. multi enim fuerunt adversum me. Exaudiet deus & humiliabit eos. qui iudex est ab initio. non enim mutantur neque timent deum semper. Extendit manum suam ad pacifica sua. contaminavit pactum suum. Nitidius butyro os eius pugnat autem cor illius. molliores sermones eius oleo cum sint lanceae. Proice super dominum caritatem tuam & ipse enutriet te. non dabit in aeternum fluctuationem iusto. Tu autem deus deduces eos in puteum interitus. viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. ego autem fiduciam habeo in te.

victori pro columba muta eo quod procul abierit david humilis & simplex quando tenuerunt eum palestini in geth.

Miserere mei deus quoniam conculcavit me homo. tota die pugnans tribulavit me. Conculcaverunt me inimici mei tota die. quoniam multi pugnant contra me altissime. Quacumque die territus fuero. ego in te confido. In deo laudabo verbum. in deo speravi non timebo quid faciat mihi caro. Tota die sermonibus me affligebant. contra me omnes cogitationes eorum in malum. Congregabantur abscondite plantas meas observabant expectantes animam meam. Quia nullus est salvus in eis. in furore populos detrahe deus. Secreta mea numerasti pone lacrimam meam in conspectu tuo sed non in narratione tua. Tunc convertentur inimici mei retrorsum in quacumque die invocavero te: hoc scio quia deus meus es. In deo laudabo verbum. in domino praedicabo sermonem. In deo speravi non timebo quid faciat mihi homo. In me sunt deus vota tua. ut reddam gratiarum actiones tibi. Quia liberasti animam meam de morte & pedes meos de lapsu. ut ambulem coram deo in lumine viventium.

pro victoria ut non disperdas david humilem & simplicem quando fugit a facie saul in speluncam.

Miserere mei deus miserere mei. quoniam in te speravit anima mea. Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeant insidiae. Invocabo deum altissimum. deum ultorem meum. Mittet de caelo & salvabit me. exprobravit conculcantes me. mittet deus misericordiam suam & veritatem suam semper. Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium. Filii hominum dentes eorum lanceae & sagittae. & lingua eorum gladius acutus. Exaltare super caelos deus. & in omni terra gloria tua. Rete paraverunt gressibus meis. ad incurvandam animam meam. foderunt ante me foveam. & ceciderunt in medio eius. Paratum cor meum deus paratum cor meum. cantabo & psallam. Surge gloria mea surge psalterium & cythara. surgam mane. Confitebor tibi in populis domine. cantabo tibi in gentibus. Quia magna usque ad caelos misericordia tua. & usque ad nubes veritas tua. Exaltare super caelos deus. & in omni terra gloria tua.

victori ut non disperdas david humilem & simplicem.

Si vere utique iustitiam loquimini. recta iudicate filii hominum. Etenim in corde iniquitates operamini in terra. iniquitates manuum vestrarum appenditis. Alienati sunt peccatores a vulva. erraverunt ab utero. loquentes mendacium. Furor eorum sicut similitudo serpentis. sicut reguli surdi obturantis aures suas. Ut non audiat vocem murmurantium nec incantatoris incantationes callidas. Deus excute dentes eorum in ore ipsorum. molas leonum confringe domine. Dissolvantur quasi aquae quae defluunt. intendit arcum suum donec conterantur. Quasi vermis tabefactus pertranseant. quasi abortivum mulieris quod non vidit solem. Antequam crescant spinae vestrae in rhamnum. quasi viventes quasi in ira tempestas rapiet eos. Laetabitur iustus cum viderit ultionem. pedes suos lavabit in sanguine impii. Et dicet homo vere est fructus iusto. vere est deus iudicans in terra.

victori ut non disperdas david humilem & simplicem quando misit saul & custodierunt domum ut occideret eum.

Erue me de inimicis meis deus meus. & a resistentibus mihi protege me. Libera me ab operantibus iniquitatem. & a viris sanguinum salva me. Quia ecce insidiati sunt animae meae. congregantur adversum me fortissimi absque iniquitate mea & absque peccato meo domine. Nonequiq: & illi currunt & praeparantur surge ex adverso mei & respice. Tu domine deus exercituum deus israhel evigila ut visites omnes gentes. Non miserearis universis qui operantur iniquitatem semper. Revertantur ad vesperam & latrent ut canes. & circumeant civitatem. Ecce loquentur in ore suo & gladius in labiis eorum quasi nemo audiat. Tu autem deridebis eos. subsannabis omnes gentes. Fortitudinem meam ad te servabo. quia tu deus elevator meus. Deus misericordia mea praeveniet me. deus ostendet mihi in insidiatoribus meis. Ne occidas eos ne forte obliviscantur populi mei. disperge eos in fortitudine tua. & destrue eos protector meus domine. In peccato oris sui. in sermone labiorum suorum. & capiantur in superbia sua. maledictionem & mendacium narrantes. Consume in furore consume ut non subsistant. & sciant quia deus dominabitur iacob in finibus terrae semper. Et convertantur ad vesperam & latrent ut canes. & circumeant civitatem. Ipsi vagabuntur ut comedant. & cum saturati non fuerint murmurabunt. Ego autem cantabo imperium tuum. & laudabo mane misericordiam tuam. Quia factus es fortitudo mea & refugium meum in die tribulationis meae. Fortitudo mea tibi cantabo quia adiutor meus es. fortitudo mea misericordia mea.

victori pro liliis testimonium humilis & perfecti david ad docendum quando expugnavit syriam mesopotamiae & syriam soba & reversus est ioab & percussit edom in valle salinarum xii milia.

Deus proiecisti nos & scidisti. iratus es convertisti nos. Commovisti terram & dirupisti eam. sana contritiones eius quia commota est. Ostendisti populo tuo duritiam. potasti nos vino meroris. Dedisti metuentibus te signum. ut fugerent a facie arcus. Ut liberentur amici tui. salva dextera tua & exaudi me. Deus locutus est in sancto suo. laetabor & dividam sychimam. & convallem socoth dimetiar. Meus est galaad & meus est manasses & effraym fortitudo capitis mei. Iuda legifer meus. moab olla spei meae. Super ydumeam mittam calciamentum meum. mihi palestina foederata est. Quis deducet me ad civitatem munitam. quis deducet me usque in ydumeam. Nonne tu deus qui proiecisti nos. & non egredieris deus in exercitibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione: vana est salus ab homine. In deo faciemus virtutem. & ipse conculcabit tribulantes nos.

victori in psalmis david.

lx. Exaudi deus laudem meam. intende orationi meae. De novissimo terrae ad te clamabo. cum tristitia fuerit cor meum. Cum fortis elevabitur adversum me. tu eris ductor meus. Fuisti spes mea. turris munitissima a facie inimici. Habitabo in tabernaculo tuo iugiter. sperabo in protectione alarum tuarum semper. Tu enim deus exaudisti orationem meam. dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. Dies super dies regis adicies annos eius. donec est generatio & generatio. Sedebit semper ante faciem dei. misericordia & veritas servabunt eum. Sic cantabo nomini tuo iugiter. reddens vota mea per singulos dies.

victori per ydithun canticum.

Attamen apud deum silebit anima mea. ex eo salus mea. Attamen ipse [illegible] meum. & salus mea. fortitudo mea. non commovebor amplius. Usquequo insidiamini contra virum interficietis omnes sicut parietem inclinatum & maceriam corruentem. Partem eius cogitaverunt repellere. placuit sibi mendacium ore suo singuli benedicunt. & corde suo maledicunt semper. Verumtamen deo tacet anima mea. ab ipso enim praestolatio mea. Ipse est fortitudo mea & salus mea. susceptor meus non timebo. In deo salutare meum & gloria mea. robur fortitudinis meae salus mea in deo. Sperate in eo omni tempore populi effundite coram eo corda vestra. deus spes nostra est semper. Verumtamen vanitas filii adam. mendacium filii viri in stateris dolosis fraudulenter agunt simul. Nolite confidere in calumnia. & in rapina ne frustremini. divitiae si fluxerint ne apponatis cor. Unum locutus est deus duo haec audivi quia imperium dei est. Et tibi domine misericordia. & tu reddes unicuique secundum opus suum.

canticum david cum esset in deserto iuda.

Deus fortitudo mea tu es. de luce consurgam ad te. Sitivit anima mea desideravit te caro mea. in terra invia & conficiente ac sine aqua. Sicut in sancto apparui tibi ut viderem fortitudinem tuam. & gloriam tuam. Melior enim est misericordia tua quam vita. labia mea laudabunt te. Sic benedicam te in vita mea. in nomine tuo levabo manus meas. Quasi adipe & pinguedine implebitur anima mea. & labiis laudantibus canet os meum. Recordans tui in cubili meo. per singulas vigilias meditabor tibi. Quia fuisti auxilium meum. & in umbra alarum tuarum laudabo. Adhesit anima mea post te. me suscepit dextera tua. Ipsi vero interficere quaerunt animam meam. ingrediuntur in extrema terrae. Congregentur in manus gladii. pars vulpium erunt. Rex autem laetabitur in deo. laudabitur omnis qui iurat in eo. Quia obstruetur os loquentium mendacium.

victori canticum david.

Audi deus vocem meam loquentis. a timore inimici serva animam meam. Absconde me a concilio malignantium. a tumultu operantium iniquitatem. Qui exacuerunt quasi gladium linguam suam. intenderunt sagittam suam verbum amarissimum. Ut sagittarent in absconditis simplicem. subito sagittabunt eum & non timebunt. Confortaverunt sibi sermonem pessimum. narraverunt ut absconderent laqueos. dixerunt quis videbit eos. Scrutati sunt iniquitates. defecerunt scrutantes scrutinio. cogitationibus singulorum & corde profundo. Sagittabit ergo deus iaculo repentino. inferentur plagae eorum. Et corruent in semetipsos plagis suis. fugient omnes qui viderint eos. Et timebunt omnes homines. & annuntiabunt opus dei. & opera eius intellegent. Laetabitur iustus in domino & sperabit in eo. & exultabunt omnes recti corde.

victori david canticum.

Tibi silet laus deus in syon. & tibi reddetur votum. Exaudi orationem meam. donec ad te omnis caro veniat. Verba iniquitatum praevaluerunt adversum me. sceleribus nostris tu propitiaberis. Beatus quem elegeris & susceperis. habitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tuae. sanctificatione templi tui. Terribilis in iustitia exaudi nos deus salutaris noster. Confidentia omnium finium terrae & maris longinqua. Praeparans montes in virtute tua accinctus fortitudine. Compescens sonitum maris fremitum fluctuum eius & multitudinem eius. Et timebunt qui habitant in extremis a signis tuis. egressus matutini & vespere laudantes facies. Visita terram & irriga eam. ubertate ditata. Rivus dei plenus aqua. praeparabis frumentum eorum. quia sic fundasti eam. Sulcos eius inebria. multiplica fruges eius. stillicidiis irriga eam. & germini eius benedic. Solvet annus in bonitate tua. & vestigia tua rorabunt pinguedinem. Pinguescent pascua deserti. & exultatione colles accingentur. Vestientur agri

Greges et valles plene erunt frumento clamabunt et cantent. Iubilate deo omnis terra. cantate gloriam nomini eius. victori canticum David.

Date gloriam laudi eius. dicite deo quam terribile opus tuum. In multitudine fortitudinis tuae mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te et cantet tibi. canat nomini tuo semper. Venite et videte opera domini. terribilia consilia super filios hominum. Convertit mare in aridam in flumine pertransibunt pede ibi laetabimur in eo. Qui dominatur in fortitudine sua a seculo. oculi eius gentes aspiciunt. Qui increduli sunt non exaltentur in semet ipsis semper. Benedicite populi deum. et auditam facite vocem laudis eius. Qui posuit animam nostram in vita. et non dedit in commotionem pedes nostros. Probasti enim nos deus. igne nos conflasti sicut conflatur argentum. Induxisti nos in obsidione. posuisti stridorem in dorso nostro. inposuisti homines super caput nostrum. Transivimus per ignem et aquam. et induxisti nos in refrigerium. Ingrediar domum tuam in holocaustis. reddam tibi vota mea. quae promiserunt labia mea. et locutum os meum cum tribularer. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus. faciam boves cum hyrcis semper. Venite audite et narrabo omnes qui timetis deum. quanta fecit animae meae. Ipsum ore meo invocavi. et exaltavi in lingua mea. Iniquitatem si vidi in corde meo. non exaudiet dominus. Ideo exaudivit deus. et attendit vocem deprecationis meae. Benedictus deus. qui non abstulit orationem meam. et misericordiam suam a me. victori in psalmis canticum carminis.

Deus misereatur nostri et benedicat nos. illustret faciem suam super nos semper. Ut noscatur in terra via tua. in universis gentibus salus tua. Confiteantur tibi populi deus. confiteantur tibi populi omnes. Laetentur et laudent gentes. quoniam iudicas populos in aequitate. et gentium quae in terra sunt ductor es semper. Confiteantur tibi populi deus. confiteantur tibi populi omnes. Terra dedit germen suum. benedicat nobis dominus deus noster. Benedicat nobis deus. et metuant eum omnes fines terrae. victori in psalmis David canticum.

Exsurgat deus et dissipentur inimici eius. et fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant. sicut tabescit cera a facie ignis. sic pereant impii a facie dei. Iusti autem laetentur et exultent in conspectu dei et delectentur. Cantate deo canite nomini eius. praeparate viam ascendenti per deserta. In domino nomen eius et exultate coram eo. patri pupillorum et defensori viduarum. Deus in habitaculo sancto suo. deus habitare facit solitarios in domo. Educit vinctos in fortitudine. increduli autem habitaverunt in siccitatibus. Deus cum egredereris ante populum tuum. et ambulares per desertum. Terra commota est et caeli stillaverunt a facie dei. et Synai a facie dei israhel. Pluviam voluntariam elevasti deus hereditatem tuam. laborantem tu confortasti. Animalia tua habitaverunt in ea. praeparasti in bonitate tua pauperi deus. Domine dabis sermonem annuntiantibus fortitudinis plurimae. Reges exercituum foederabuntur et pulchritudo domus dividet spolia. Si dormieritis inter medios terminos. pennae columbae deargentatae et posteriora eius in virore auri. Cum divideret omnipotens reges in ea. nive dealbabuntur in selmon. Mons dei mons pinguis. mons excelsus. mons pinguis. Quare contenditis montes excelsi adversum montem quem dilexit deus ut habitaret in eo. siquidem dominus confidebit. Currus dei innumerabiles milia abundantium. dominus in eis in Synai in sancto. Ascendisti in excelsum. captivam duxisti captivitatem accepisti dona in hominibus. insuper et non credentes habitare dominum deum. Benedictus dominus per singulos dies. portabit nos deus salutis nostrae semper. Deus noster deus salutis. et domini dei mortis egressus. Verumtamen confringet capita inimicorum suorum verticem crinis ambulantis in delictis suis. Dixit dominus ex basan convertam convertam de profundis maris. Ut calcet pes tuus in sanguine lingua canum tuorum ex inimicis a temet ipso. Viderunt itinera tua. itinera dei mei regis in sancto. Praecesserunt cantatores eos qui post tergum psallebant. in medio puellarum tympanistriarum. In ecclesiis benedicite deum. dominum de fontibus israhel. Ibi beniamin parvulus. continens eos. principes iuda in purpura sua. principes zabulon principes neptalim. Praecepit deus tuus de fortitudine tua. conforta deus hoc quod operatus es in nobis. De templo tuo quod est in hierusalem. tibi offerunt reges munera. Increpa bestiam calami. congregatio fortium in vitulis populorum calcantium rotas argenteas. dispergere populos qui bella volunt. Afferant velociter ex egypto. ethiopia festinet manus deo. Regna terrae cantate deo. psallite domino semper. Qui ascendit super caelum caeli ab oriente. ecce dabit voci suae vocem fortitudinis. Date gloriam deo super israhel. magnificentia eius et fortitudo eius in caelis. Terribilis deus de sanctuario suo. deus israhel ipse dabit fortitudinem et robur populo suo benedictus deus. victori pro liliis David.

Salva me deus. quoniam venerunt aquae usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi. et non possum subsistere. Veni in profundum aquarum. et flumen operuit me. Laboravi clamans. exasperatum est guttur meum. defecerunt oculi mei expectantes deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei. qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persequebantur me iniuste. quae non rapueram tunc reddebam. Deus tu scis stultitiam meam. et peccata mea a te non sunt abscondita. Non confundantur in me expectantes te domine deus exercituum. Non revereantur super me qui quaerunt te deus israhel. Quia propter te portavi obprobrium. operuit confusio faciem meam. Alienus factus sum fratribus meis. et peregrinus filiis matris meae. Quia zelus domus tuae comedit me. et obprobrium exprobrantium tibi ceciderunt super me. Et flevi in ieiunio animam meam. et factum est in obprobrium mihi. Et posui vestimentum meum saccum. et factus sum eis in parabolam. Contra me loquebantur qui sedebant in porta. et cantabant bibentes siceram. Mea autem oratio ad te domine. tempus reconciliationis est. Deus in multitudine misericordiae tuae exaudi me in veritate salutis tuae. Erue me de luto ut non infigar. liberer ab his qui oderunt me et de profundis aquarum. Non operiat me fluctus aquae. ne absorbeat me profundum. et non coronet super me puteus os suum. Exaudi me domine quoniam bona est misericordia tua. secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me. Et ne abscondas faciem tuam a servo tuo. quoniam tribulor cito exaudi me. Accede ad animam meam et redime eam. propter inimicos meos redime me. Tu scis obprobrium et confusionem et ignominiam meam. contra te sunt omnes hostes mei. Obprobrio contritum est cor meum et desperatus sum. Et expectavi qui contristaretur et non fuit. et consolaretur et non inveni. Et dederunt in escam meam fel. et in siti mea potaverunt me aceto. Sit mensa eorum coram eis in laqueum. et in retributiones et ad corruendum. Contenebrentur oculi eorum ne videant. et dorsum eorum semper incurva. Effunde super eos indignationem tuam. et ira furoris tui comprehendat eos. Fiat commoratio eorum deserta. et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quia quem tu percussisti persecuti sunt. et ut affligerent vulneratos tuos narrabunt. Da iniquitatem super iniquitatem eorum. et non veniant in iustitia tua. Deleantur de libro viventium. et cum iustis non scribantur. Ego autem pauper et dolens. salus tua deus suscipiet me. Laudabo nomen dei cum cantico. et magnificabo eum in confessione. Et placebit domino super vitulum novellum. cornua producentem et ungulas. Videntes mansueti laetabuntur. qui quaeritis deum vivet anima vestra. Quia exaudivit pauperes dominus. et vinctos suos non despexit. Laudent eum caeli et terra. et omne quod movetur in eis. Quia dominus salvabit syon. et aedificabuntur civitates iuda. et habitabunt ibi et possidebunt eam. Et semen servorum eius possidebit eam. et qui diligunt nomen eius habitabunt in ea. victori David ad recordandum.

Deus ut liberes me. domine in auxilium meum festina. Confundantur et erubescant qui quaerunt animam meam. Convertantur retrorsum et erubescant qui volunt malum mihi. Revertantur confusionis suae ad vestigium. qui dicunt mihi vah vah. Gaudeant et laetentur in te omnes qui quaerunt te. et dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum. Ego autem egenus et pauper. deus festina pro me. Auxilium meum et salvator meus tu. domine ne moreris. psalmus David.

lxx.

In te domine speravi non confundar in aeternum. In iustitia tua erue me et libera me. inclina ad me aurem tuam et salva me. Esto mihi robustum habitaculum ut ingrediar iugiter. praecepisti ut liberes me. quia petra et refugium meum es tu. Deus meus salva me de manu impii. et de manu iniqui et nocentis. Quia tu es expectatio mea domine. deus fiducia mea ab adolescentia mea. A te sustentatus sum ex utero. de ventre matris meae tu es protector meus. in te laus mea semper. Quasi portentum factus sum multis. et tu spes mea fortissima. Impleatur os meum laude tota die magnitudine tua. Ne proicias me in tempore senectutis. cum defecerit fortitudo mea ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi. et qui observabant animam meam inierunt consilium pariter. Dicentes deus dereliquit eum. persequimini et comprehendite eum. quia non est qui eripiat. Deus ne longe fias a me. deus meus ad auxilium meum festina. Confundantur et consumantur adversarii animae meae. Operiantur obprobrio et confusione qui quaerunt mala mihi. Ego autem iugiter expectabo. et adiciam super omnes laudationes tuas. Os meum narrabit iustitiam tuam. tota die salutare tuum. quia non cognovi litteraturas. Ingrediar in fortitudine domini dei. recordabor iustitiae tuae solius. Deus docuisti me ab adolescentia mea. et usque nunc annuntiabo mirabilia tua. Insuper et usque ad senectutem et canos. deus ne derelinquas me. Donec annuntiem brachium tuum. generationi cunctisque venturis fortitudines tuas. Et iustitiam tuam deus usque in excelsum. quanta fecisti magnalia deus quis similis tibi. Quia ostendisti nobis tribulationes plurimas et malas. Et conversus vivificabis nos. et de abyssis terrae rursus educes nos. Multiplicabis magnitudinem meam. et conversus consolaberis me. Ego autem confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam deus meus. cantabo tibi in cythara sancte israhel. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi. et anima mea quam redemisti. Insuper et lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam. quia confusi et dehonestati quaerentes malum mihi. salomonis psalmus.

Deus iudicium tuum regi da. et iustitiam tuam filio regis. Iudicabit populum tuum in iustitia. et pauperes tuos in iudicio. Adsument montes pacem populo tuo. et colles iustitiam. Iudicabit pauperes populi. salvabit filios pauperum. et humiliabit calumniatorem. Et timebunt te quamdiu erit sol. et ultra lunam in generatione generationum. Descendet ut pluvia super vellus. et ut stillae irrorantes terram. Permanebit in diebus eius iustitia et multitudo pacis. donec non sit luna. Et dominabitur a mari usque ad mare. et a flumine usque ad terminos orbis terrae. Ante eum procident ethiopes. et inimici eius pulverem lingent. Reges tharsis et insulae munera offerent. reges arabiae et saba tributum conferent. Et adorabunt eum omnes reges. omnes nationes servient ei. Quia eruet pauperem a potente. et inopem cui non est adiutor. Parcet inopi et pauperi. et animas pauperum salvabit. Ab usura et iniquitate redimet animas eorum. et pretiosus erit sanguis eorum coram oculis eius. Et vivet et dabitur ei de auro saba. et orabit de eo. tota die benedicet ei. Et erit memorabile triticum in terra in capite montium. et elevabitur sicut libanum fructus eius. et florebit de civitate sicut faenum terrae. Et erit nomen eius in aeternum. ultra solem perseverabit nomen eius. Et benedicentur in eo omnes gentes. et beatificabunt eum. Benedictus dominus deus israhel. qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen gloriae eius in sempiternum. et implebitur gloria eius universa terra amen amen. completae sunt orationes David filii Ysai.

Canticum asaph.

Attamen bonus est israhel deus his qui mundo sunt corde. Mei autem paene vacillaverunt pedes. paene effusi sunt gressus mei. Quia aemulatus sum contra iniquos. pacem impiorum videns. Quia non cogitaverunt de morte sua. et firma sunt vestibula eorum. In labore hominum non sunt. et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo nutriti sunt ad superbiam. circumdederunt iniquitatem sibi. Processerunt a pinguedine oculi eorum. transierunt cogitationes cordis. Inriserunt et locuti sunt in malitia. calumniam de excelso loquentes. Posuerunt in caelum os suum. et lingua eorum deambulavit in terra. Propterea convertetur populus eius hic. et qui plenus invenietur in eis. Et dixerunt quomodo novit deus. et si est scientia in excelso. Ecce isti impii et habundantes in saeculo. multiplicaverunt divitias. Ergo ne frustra mundavi cor meum. et lavi in innocentia manus meas. Et fui flagellatus tota die. et increpatio mea in matutinis. Et dixi si narravero sic. ecce generationem filiorum tuorum reliqui. Et cogitavi ut intellegerem. istud labor est in oculis meis. Donec venirem ad sanctuarium dei. et intellegerem in novissimo eorum. Verumtamen in lubrico posuisti eos. deiecisti eos ad interitum. Quomodo vastati sunt subito. defecerunt. consumpti sunt quasi non sint. Quasi somnium evigilantis domine. in civitate imaginem illorum ad nihilum rediges. Quia contractum est cor meum et renes mei resoluti sunt. Et ego insipiens et nescius. quasi iumentum factus sum apud te. Et ego semper tecum. et tenebas manum dexterae meae. In consilio tuo deduces me. et post in gloria suscipies me. Quid mihi est in caelo. et tecum nolui in terra. Consumpta est caro mea et cor meum. robur cordis mei et pars mea deus in aeternum. Quia ecce qui elongant se a te peribunt. perdidisti omnem fornicantem a te. Mihi autem appropinquare deo bonum est. posui in domino deo spem meam. Ut narrem omnes adnuntiationes tuas.

Ut quid deus repulisti in finem. fumavit furor tuus psalmus. in grege pascuae tuae. Recordare congregationis tuae quam possedisti ab initio. Et redemisti virgam hereditatis tuae. montem syon in quo habitasti. Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad finem. omnia maledixit inimicus in sanctuario. Fremuerunt hostes tui in medio pacti tui. posuerunt signa sua. Signa manifesta in introitu. desuper in saltu lignorum secures.

84.

Et nunc sculpturas eius pariter bipenne et dolabris deiecerunt. Miserunt igni sanctuarium tuum. in terra contaminaverunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in cordibus suis posteri eorum simul. incenderunt omnes sollempnitates dei in terra. Signa nostra non vidimus non est ultra propheta. et non est nobiscum qui sciat usque quo. Usque quo deus exprobrabit adversarius. blasphemabit inimicus nomen tuum in finem. Quare convertis manum tuam et dexteram tuam. a medio sinu tuo consumens. Deus autem rex meus ab initio. operatur salutes in medio terrae. Tu dissipasti in fortitudine tua mare. contrivisti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita leviathan. et dedisti eum in escam populo ethiopum. Tu dirupisti fontes et torrentes. tu siccasti flumina fortia. Tuus est dies et tua est nox. tu ordinasti luminaria et solem. Tu statuisti omnes terminos terrae. aestatem et hyemem tu plasmasti. Memor esto huius inimicus exprobravit domino. et populus insipiens blasphemavit nomen tuum. Ne tradas bestiis animam eruditam lege tua. vitae pauperum tuorum ne obliviscaris in perpetuum. Respice ad pactum tuum. quia repleta sunt tenebris terrae habitationes iniquae. Non revertatur confractus confusus. egenus et pauper laudabunt nomen tuum. Surge domine iudica causam tuam. memento obprobrium ab insipiente tota die. Ne obliviscaris vocis hostium tuorum. sonitus adversariorum tuorum ascendit iugiter. victori ne disperdas. psalmus asaph.

Confitebimur tibi deus confitebimur iuxta nomen tuum narrabo mirabilia tua. Cum accepero tempus ego recta iudicabo. Dissoluta est terra cum habitatoribus suis. ego appendi columnas eius semper. Dixi iniquis agentibus. nolite inique agere. et impiis nolite exaltare cornu. Nolite exaltare cornu vestrum in excelso. loquentes in cervice veteri. Qu[ia]

neque ab oriente neque ab occidente, neque a solitudine montium. Sed deus iudex, hunc humiliabit et hunc exaltabit. Quia calix in manu domini est, et uino meraco plenus mixtus, et propinauit ex eo. Verumtamen feces eius epotabunt omnes bibentes impii terrae. Ego autem adnuntiabo in sempiternum, cantabo deo iacob. Et omnia cornua impiorum confringam, et exaltabuntur cornua iusti.

uictori psalmus canticum asaph carminis.

Cognoscetur in iudea deus, et in israhel magnum nomen eius. Et fuit in salem tabernaculum eius, et habitatio eius in syon. Ibi confregit uolatilia arcus, scutum et gladium et bellum semper. Lumen tu es magnificus a montibus captiuitatis. Expoliati sunt superbi corde, dormitauerunt somnum suum, et non inuenerunt omnes uiri exercitus manus suas. Ab increpatione tua deus iacob, consopitus est currus et equus. Tu terribilis es, et quis stabit aduersum te, ex tunc ira tua. De caelo adnuntiabis iudicium, terra timens tacebit. Cum surrexerit ad iudicandum deus, ut saluos faceret omnes mites terrae semper. Quia meror hominis confitebitur tibi, reliquias meroris accingeris. Vouete et reddite domino deo uestro omnes qui in circuitu eius, offerte dona terribili. Qui aufert spiritum principum, terribili regibus terrae.

uictori super ydithun psalmus asaph.

Voce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad deum et exaudiuit me. In die tribulationis meae dominum requisiui, manus mea nocte extenditur et non quiescit. Noluit consolari anima mea, recordans dei et conturbabar. Loquar in memetipso, et deficiebat spiritus meus semper. Prohibebam oculorum meorum suspectum, et stupebam et non loquebar. Recogitabam dies antiquos, et annos saeculi. Recordabar psalmorum meorum in nocte, cum corde meo loquebar, et scrutabar spiritum meum. Ergone in aeternum proiciet deus, et non repropitiabitur ultra? Ergone in finem misericordiam suam, consummabit uerbum de generatione et generatione? Numquid obliuiscitur misereri deus, aut comprehendet in furore misericordias suas semper? Et dixi inbecillitas mea est, haec commutatio dexterae excelsi. Et meditabor in omni opere tuo, et adinuentiones tuas loquar. Deus in sancto uia tua, quis deus magnus ut deus? Tu es deus faciens mirabilia, ostendisti in populis fortitudinem tuam. Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios iacob et ioseph semper. Viderunt te aquae deus, uiderunt te aquae et parturierunt, et conturbatae sunt abyssi. Excusserunt aquas nubila, uocem dederunt nubes, sagittae tuae discurrebant. Vox tonitrui tui in rota, apparuerunt fulgura tua orbi, concussa et commota est terra. In mari uia tua, et semitae tuae in aquis multis, et uestigia tua non sunt agnita. Deduxisti quasi gregem populum tuum in manu moysi et aaron.

eruditio asaph.

Ausculta populus meus legem meam, inclinate aurem uestram ad uerba oris mei. Aperiam in parabola os meum, loquar enigmata antiqua. Quae audiuimus et cognouimus, et patres nostri narrauerunt nobis. Non sunt abscondita a filiis eorum, a generatione sequenti. Narrantes laudes domini et potentiam eius, et mirabilia eius quae fecit. Statuit contestationem iacob, et legem posuit in israhel, quae mandauit patribus nostris ut docerent filios suos. Ut cognosceret generatio subsequens, filii nascituri surgent, et narrabunt filiis suis. Ut ponant in deo spem suam, et non obliuiscantur cogitationum dei, et mandata eius custodiant. Et non sint sicut patres eorum, generatio declinans et prouocans, generatio quae non praeparauit cor suum, et non credidit deo spiritus eius. Filii effrem intendentes et mittentes arcum, terga uerterunt in die belli. Non custodierunt pactum dei sui, et in lege eius noluerunt ingredi. Et obliti sunt cogitationum eius, et mirabilium eius quae ostendit eis. Coram patribus eorum fecit mirabilia, in terra aegypti in regione thaneos. Diuisit mare et transduxit eos, et stare fecit aquas quasi aceruum. Et duxit eos in nube per diem, et tota nocte in lumine ignis. Scidit petram in deserto, et potum dedit quasi de abyssis magnis. Et eduxit riuos de petra, et elicuit quasi flumina aquas. Et addiderunt ultra peccare ei, et prouocauerunt excelsum in inuio. Et temptauerunt in cordibus suis, postulantes animae suae cibum. Et loquentes contra deum dicebant, numquid poterit deus ponere mensam in solitudine? Ecce percussit petram et fluxerunt aquae, et torrentes inundauerunt. Numquid et panem poterit dare, aut parare carnem populo suo? Ideo audiuit dominus et distulit, et ignis accensus est in iacob, et furor ascendit in israhel. Quia non crediderunt deo, nec habuerunt fiduciam in salutari eius. Et praecepit nubibus desuper, et portas caeli aperuit. Et pluit super eos manna ut comederent, et triticum caeli dedit eis. Panem fortium comedit uir, cibaria misit illis in saturitate. Transtulit eurum de caelo, et induxit in fortitudine sua affricum. Et pluit super eos quasi puluerem carnes, et quasi arenam maris uolatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eius, in circuitu tabernaculorum eius. Et comederunt et saturati sunt nimis, et desiderium eorum attulit eis. Non indiguerunt de concupiscentia sua, cum adhuc cibus esset in ore eorum. Furor quoque dei ascendit super eos, et occidit pingues eorum, et electos israhel incuruauit. In omnibus his peccauerunt ultra, et non crediderunt in mirabilibus eius. Et consumpsit in uanitate dies eorum, et annos eorum uelociter. Si occidebat eos, tunc quaerebant eum, et conuertebantur ad eum et diluculo consurgebant. Et recordabantur quia uel deus fortis redemptor eorum, et deus excelsus cornu eorum. Et lactauerunt eum in ore suo, et lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat firmum cum eo, nec permanserunt in pacto eius. Ipse autem misericors propitiabitur iniquitati et non disperdet, multumque auertit iram suam, et non suscitauit furorem suum. Recordatus est quia caro essent, spiritus uadens et non reuertens. Quotiens prouocauerunt eum in deserto, adflixerunt eum in solitudine. Et conuersi sunt et temptauerunt deum, et sanctum israhel concitauerunt. Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de tribulatione. Qui fecit in aegypto signa sua, et ostenta sua in regione thaneos. Qui conuertit in sanguinem fluuios eorum, et riuos eorum ne biberent. Qui immisit eis omne genus muscarum ut comederent eos, et ranas ut disperderent eos. Qui dedit bruco germen eorum, et labores eorum lucustae. Qui occidit grandine uineas eorum, et sicomoros eorum frigore. Qui tradidit grandini pascua eorum, et iumenta eorum uolucribus. Qui misit in eos iram furoris sui, indignationem et comminationem et angustiam, inmissionem angelorum malorum. Praeparauit semitam furori suo, non pepercit morti animae eorum, et animantia eorum morti tradidit. Et percussit omne primogenitum in aegypto, principium partus in tabernaculis cham. Et tulit ut oues populum suum, et minauit eos sicut gregem in deserto. Et duxit eos cum fiducia absque timore, inimicos autem eorum operuit mare. Et adduxit eos ad terminum sanctificationis suae, montem istum quem possedit dextera eius. Et eiecit a facie eorum gentes, et possidere eos fecit funiculo hereditatis, et collocauit in tabernaculis eorum tribus israhel. Et temptauerunt et prouocauerunt deum excelsum, et testimonia eius non custodierunt. Et auersi sunt et praeuaricati sunt ut patres eorum, incuruati sunt quasi arcus inutilis. Et prouocauerunt eum in excelsis suis, et in sculptilibus suis ad aemulationem eum concitauerunt. Audiuit dominus et distulit, et proiecit uehementer israhel. Et reliquit tabernaculum sylo, tentorium suum quod collocauit in hominibus. Et tradidit in captiuitatem fortitudinem eorum, et decorem suum in manu hostis. Et conclusit in gladio populum suum, et in hereditatem suam distulit. Iuuenes eorum deuorauit ignis, et uirgines eorum non sunt nuptae. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, et uiduae eorum non sunt fletae. Et euigilauit quasi dormiens dominus, tamquam fortis post crapulam uini. Et percussit hostes suos retrorsum, obprobrium sempiternum dedit eis. Et proiecit tabernaculum ioseph, et tribum effraim non elegit. Sed elegit tribum iuda, montem syon quem dilexit. Et aedificauit in similitudine monocerotis sanctuarium suum, quasi terram quam fundauit illam in saeculum. Et elegit dauid seruum suum, et sustulit eum de gregibus ouium. Sequentes fetas adduxit eum, ut pasceret iacob populum suum, et israhel hereditatem suam. Qui pauit eos in simplicitate cordis sui, et prudentia manuum suarum deduxit eos.

canticum asaph.

Deus uenerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt hierusalem in aceruum lapidum. Dederunt cadauera seruorum tuorum escas auium caeli, carnes sanctorum tuorum bestiis terrae. Effuderunt sanguinem eorum quasi aquam in circuitu hierusalem, et non erat qui sepeliret. Facti sumus obprobrium uicinis nostris, subsannatio et derisio his qui in circuitu nostro sunt. Usquequo domine irasceris in finem, ardebit quasi ignis zelus tuus? Effunde furorem tuum in gentes quae te non cognouerunt, et super regna quae nomen tuum non inuocauerunt. Quia comederunt iacob, et decorem eius desolauerunt. Ne recorderis iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordiae tuae, quia adtenuati sumus nimis. Auxiliare nobis deus salutaris noster, propter gloriam nominis tui, et libera nos, et propitiare peccatis nostris propter nomen tuum. Quare dicunt gentes ubi est deus eorum? Nota fiat in gentibus ante oculos nostros ultio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est. Ingrediatur coram te gemitus uincti, in magnitudine brachii tui derelinque filios interitus. Et redde uicinis nostris septuplum in sinu eorum, obprobrium suum quod exprobrauerunt tibi domine. Nos autem populus tuus et oues pascuae tuae, confitebimur tibi in saeculum, in generatione et generationem narrabimus laudes tuas.

pro liliis testimonium asaph.

Qui pascis israhel ausculta, qui ducis quasi gregem ioseph, qui sedes super cherubin ostendere. Coram effraim et beniamin et manasse suscita fortitudinem tuam, et ueni ut saluos facias nos. Deus conuerte nos, et ostende faciem tuam et salui erimus. Domine deus exercituum, quousque fumabis ad orationem serui tui? Cibabis nos pane flebili, et potabis nos in lacrimis tripliciter. Posuisti nos contentionem uicinis nostris, et inimici nostri subsannant nos. Deus exercituum conuerte nos, et ostende faciem tuam et salui erimus. Vineam de aegypto tulisti, eiecisti gentes et plantasti eam. Praeparasti ante faciem eius, et stabilisti radices eius, et impleuit terram. Operti sunt montes umbra eius, et rami eius cedri dei. Extendit comas suas usque ad mare, et usque ad flumen germina sua. Quare dissipasti maceriam eius, et uindemiauerunt eam omnes qui transeunt per uiam? Vastauit eam aper de silua, et omnes bestiae agri depastae sunt eam. Deus exercituum conuertere obsecro, respice de caelo et uide, et uisita uineam hanc. Et radicem quam plantauit dextera tua, et filium quem confirmasti tibi. Fiat manus tua super uirum dexterae tuae, et super filium hominis quem confirmasti tibi. Et non recedimus a te, uiuificabis nos, et nomen tuum inuocabimus. Domine deus exercituum conuerte nos, et ostende faciem tuam et salui erimus.

uictori in torcularibus.

lxxx

Laudate deum fortitudinem nostram, iubilate deo iacob. Assumite carmen et date tympanum, cytharam decoram cum psalterio. Clangite in neomenia bucina, in medio mense die sollemnitatis nostrae. Quia legitimum israhel est, et testimonium dei iacob. Testimonium in ioseph posuit eum, cum egrederetur de terra aegypti, labium quod nesciebam audiui. Amoui ab onere humerum eius, manus eius a cophino recesserunt. In tribulatione inuocasti et eripui te, exaudiui te in absconditio tonitrui, probaui te super aquam contradictionis semper. Audi populus meus et contestabor te, israhel si audieris me. Non sit in te deus alienus, et non adorabis deum peregrinum. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra aegypti, dilata os tuum et implebo illud. Et non audiuit populus meus uocem meam, et israhel non credidit mihi. Et dimisi eum in prauitate cordis sui, ambulabunt in consiliis suis. Utinam populus meus audisset me, et israhel in uiis meis ambulasset. Quasi nihilum inimicos eius humiliassem, et super hostes eorum misissem manum meam. Qui oderunt dominum negabunt eum, et erit tempus eorum in saeculum. Et cibauit eos ex adipe frumenti, et de petra melle saturauit eos.

Deus stetit in coetu dei, in medio deos diiudicat. Usquequo iudicatis iniquitatem, et facies impiorum suscipitis semper? Iudicate pauperi et egeno, pupillo et pauperem iustificate. Saluate inopem et pauperem, et de manu impiorum liberate. Non cognoscunt nec intellegunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terrae. Ego dixi dii estis, et filii excelsi omnes. Ergo quasi adam moriemini, et quasi unus de principibus cadetis. Surge deus iudica terram, quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus.

canticum psalmi asaph.

Deus ne taceas tibi, ne sileas et ne quiescas deus. Quia ecce inimici tui tumultuabuntur, et qui oderunt te leuauerunt caput. Contra populum tuum inierunt consilium, et inierunt consilium aduersum archanum tuum. Dixerunt uenite et conteramus eos de gente, et non sit memoria nominis israhel ultra. Quia tractauerunt ex corde pariter, contra te foedus pepigerunt. Tabernacula idumea et ismahelitarum, moab et agareni. Gebal et ammon et amalech, palestina cum habitatoribus tyri. Sed et assur uenit cum eis, factus est in brachium filiorum loth semper. Fac illis sicut madian et sisarae, et sicut iabin in torrente cyson. Contriti sunt in endor, facti sunt quasi sterquilinium terrae. Pone duces eorum sicut oreb et zeb, et zebee et salmana omnes principes eorum. Qui dixerunt possideamus nobis pulchritudinem dei. Deus mi pone eos ut rotam, quasi stipulam ante faciem uenti. Quomodo ignis conburit siluam, et sicut flamma conburit montes, sic persequeris eos in tempestate tua, et in turbine tuo conturbabis eos. Imple facies eorum ignominia, et quaerent nomen tuum domine. Confundantur et conturbentur usque in saeculum, et erubescant et pereant. Et sciant quia tu dominus, tu solus excelsus super omnem terram.

uictori pro torcularibus filiorum chore canticum.

Quam dilecta tabernacula tua domine exercituum. Desiderat et deficit anima mea in atria domini, cor meum et caro mea laudabunt deum uiuentem. Siquidem passer inuenit domum, et hirundo nidum sibi, ubi ponat pullos suos. Altaria tua domine exercituum, rex meus et deus meus. Beati qui habitant in domo tua, adhuc laudabunt te semper. Beatus homo cuius fortitudo est in te, semitae in corde eius. Transeuntes in ualle fletus fontem ponent eam, benedictionibus quoque amicietur doctor. Ibunt de fortitudine in fortitudinem, parebunt apud deum in syon. Domine deus exercituum exaudi orationem meam, auribus percipe deus iacob semper. Clypee noster uide deus, et respice faciem christi tui. Quoniam melior est dies una in atriis tuis super milia, elegi abiectus esse in domo dei mei magis quam habitare in tabernaculis impietatis. Quia sol et scutum dominus deus, gratiam et gloriam dabit dominus. Non prohibebit bonum ab his qui ambulant in perfectione. Domine exercituum, beatus homo qui confidit in te.

uictori filiorum chore canticum.

Placatus es domine terrae tuae, reduxisti captiuitatem iacob. Remisisti iniquitatem populo tuo, operuisti omnia peccata eorum semper. Continuisti omnem indignationem tuam, conuersus es ab ira furoris tui. Conuerte nos deus salutaris noster, et solue iram tuam a nobis. Numquid in aeternum irasceris nobis, extendes iram tuam in generatione et generationem? Nonne tu conuersus uiuificabis nos, et populus tuus laetabitur in te? Ostende nobis domine misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis. Audiam quid loquatur dominus deus, loquetur enim pacem ad populum suum et ad sanctos suos, ut non conuertantur ad stultitiam. Verumtamen prope est his qui timent eum salutare eius, ut habitet gloria in terra nostra. Misericordia et ueritas obuiauerunt, iustitia et pax deosculatae sunt. Veritas de terra orta est, et iustitia de caelo prospexit. Sed et dominus dabit bonum, et terra nostra dabit fructum suum. Iustitia ante eum ambulabit, et ponet in uia gressus suos.

oratio dauid.

Inclina domine aurem tuam et exaudi me, quia egenus et pauper ego sum. Custodi animam meam quia sanctus sum, saluum fac seruum tuum deus mi qui sperat

fortitudinem tuam. Miserere mei domine quoniam ad te clamavi tota die. Letifica animam servi tui, quia ad te domine animam meam levavi. Quoniam tu domine suavis et mitis, et multe misericordie omnibus invocantibus te. Auribus percipe domine orationem meam, et intende voci deprecationis mee. In die tribulationis mee clamavi ad te, quia exaudisti me. Non est similis tui in diis domine, et non est secundum opera tua. Omnes gentes quascumque fecisti, venient et adorabunt coram te domine, et glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es tu et faciens mirabilia, tu es deus solus. Deduc me domine in via tua, et ingrediar in veritate tua, letetur cor meum ut timeat nomen tuum. Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo, et glorificabo nomen tuum in eternum. Quia misericordia tua magna est super me, et eruisti animam meam ex inferno inferiori. Deus iniqui insurrexerunt super me, et synagoga potentium quesierunt animam meam, et non proposuerunt te in conspectu suo. Et tu domine deus miserator et misericors, patiens et multe misericordie et verax. Respice in me et miserere mei, da imperium tuum puero tuo, et salvum fac filium ancille tue. Fac mecum signum in bono, ut videant qui oderunt me et confundantur, quoniam tu domine adiuvisti me, et consolatus es me.

Filiorum chore psalmus cantici.

Fundamenta eius in montibus sanctis. Diligit dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te civitas dei. Memor ero Raab et Babylonis scientium me. Ecce alienigene et Tyrus et populus Ethiopum, hii fuerunt illic. Numquid Syon dicet homo et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam altissimus. Dominus narrabit in scripturis populorum et principum, horum qui fuerunt in ea. Sicut letantium omnium habitatio est in te.

Canticum carminis filiorum chore in finem pro Maeleth ad respondendum intellectus Eman Ezraithe.

Domine deus salutis mee in die clamavi et nocte coram te. Intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad precem meam. Quia repleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquavit. Estimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, et ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis et in umbra mortis. Super me confirmatus est furor tuus, et omnes fluctus tuos induxisti super me. Longe fecisti notos meos a me, posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum et non egrediebar, oculi mei languerunt pre inopia. Clamavi ad te domine tota die, expandi ad te manus meas. Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi. Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, et veritatem tuam in perditione. Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, et iustitia tua in terra oblivionis. Et ego ad te domine clamavi, et mane oratio mea preveniet te. Ut quid domine repellis orationem meam, avertis faciem tuam a me. Pauper sum ego et in laboribus a iuventute mea, exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. In me transierunt ire tue, et terrores tui conturbaverunt me. Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul. Elongasti a me amicum et proximum, et notos meos a miseria.

Intellectus Ethan Ezraithe.

Misericordias domini in eternum cantabo. In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo. Quoniam dixisti in eternum misericordia edificabitur in celis, preparabitur veritas tua in eis. Disposui testamentum electis meis, iuravi David servo meo. Usque in eternum preparabo semen tuum, et edificabo in generationem et generationem sedem tuam. Confitebuntur celi mirabilia tua domine, etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum. Quoniam quis in nubibus equabitur domino, similis erit deo in filiis dei. Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt. Domine deus virtutum quis similis tibi, potens es domine et veritas tua in circuitu tuo. Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos. Tui sunt celi et tua est terra, orbem terre et plenitudinem eius tu fundasti, aquilonem et mare tu creasti. Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt, tuum brachium cum potentia. Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua, iustitia et iudicium preparatio sedis tue. Misericordia et veritas precedent faciem tuam, beatus populus qui scit iubilationem. Domine in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt tota die, et in iustitia tua exaltabuntur. Quoniam gloria virtutis eorum tu es, et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum. Quia domini est assumptio nostra, et sancti Israhel regis nostri. Tunc locutus es in visione sanctis tuis et dixisti, posui adiutorium in potente, et exaltavi electum de plebe mea. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere eum. Et concidam a facie ipsius inimicos eius, et odientes eum in fugam convertam. Et veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponam in mari manum eius, et in fluminibus dexteram eius. Ipse invocabit me pater meus es tu, deus meus et susceptor salutis mee. Et ego primogenitum ponam illum, excelsum pre regibus terre. In eternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculum seculi semen eius, et thronum eius sicut dies celi. Si autem dereliquerint filii eius legem meam, et in iudiciis meis non ambulaverint. Si iustitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea. Neque profanabo testamentum meum, et que procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel iuravi in sancto meo si David mentiar, semen eius in eternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in eternum, et testis in celo fidelis. Tu vero repulisti et despexisti, distulisti christum tuum. Evertisti testamentum servi tui, profanasti in terra sanctuarium eius. Destruxisti omnes sepes eius, posuisti firmamentum eius formidinem. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est opprobrium vicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentium eum, letificasti omnes inimicos eius. Avertisti adiutorium gladii eius, et non es auxiliatus ei in bello. Destruxisti eum ab emundatione, et sedem eius in terram collisisti. Minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Usquequo domine avertis in finem, exardescet sicut ignis ira tua. Memorare que mea substantia, numquid enim vane constituisti omnes filios hominum. Quis est homo qui vivet et non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi. Ubi sunt misericordie tue antique domine, sicut iurasti David in veritate tua. Memor esto domine opprobrii servorum tuorum, quod continui in sinu meo multarum gentium. Quod exprobraverunt inimici tui domine, quod exprobraverunt commutationem christi tui. Benedictus dominus in eternum, fiat fiat.

Oratio Moysi hominis dei.

Domine refugium factus es nobis a generatione in generationem. Priusquam montes fierent aut formaretur terra et orbis, a seculo et usque in seculum tu es deus. Ne avertas hominem in humilitatem, et dixisti convertimini filii hominum. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna que preteriit. Et custodia in nocte, que pro nihilo habentur eorum anni erunt. Mane sicut herba transeat, mane floreat et transeat, vespere decidat induret et arescat. Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo turbati sumus. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus octoginta anni, et amplius eorum labor et dolor. Quoniam supervenit mansuetudo, et corripiemur. Quis novit potestatem ire tue, et pre timore tuo iram tuam dinumerare. Dexteram tuam sic notam fac, et eruditos corde in sapientia. Convertere domine usquequo, et deprecabilis esto super servos tuos. Repleti sumus mane misericordia tua, et exultavimus et delectati sumus omnibus diebus nostris. Letati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice in servos tuos et in opera tua, et dirige filios eorum. Et sit splendor domini dei nostri super nos, et opera manuum nostrarum dirige super nos, et opus manuum nostrarum dirige.

Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei celi commorabitur. Dicet domino susceptor meus es tu et refugium meum, deus meus sperabo in eum. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis eius sperabis. Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis a timore nocturno. A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et demonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, et decem milia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis. Quoniam tu es domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. Quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum quoniam cognovit nomen meum. Clamabit ad me et ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum. Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.

Psalmus cantici in diem sabbati.

Bonum est confiteri domino, et psallere nomini tuo altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. In decachordo psalterio, cum cantico in cithara. Quia delectasti me domine in factura tua, et in operibus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata sunt opera tua domine, nimis profunde facte sunt cogitationes tue. Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum, et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem, ut intereant in seculum seculi. Tu autem altissimus in eternum domine. Quoniam ecce inimici tui domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum, et senectus mea in misericordia uberi. Et despexit oculus meus inimicos meos, et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea. Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Plantati in domo domini, in atriis domus dei nostri florebunt. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt. Ut annuntient quoniam rectus dominus deus noster, et non est iniquitas in eo.

Psalmus David.

Dominus regnavit decorem indutus est, indutus est dominus fortitudinem et precinxit se. Etenim firmavit orbem terre qui non commovebitur. Parata sedes tua ex tunc, a seculo tu es. Elevaverunt flumina domine, elevaverunt flumina vocem suam. Elevaverunt flumina fluctus suos, a vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo domine in longitudinem dierum.

Psalmus David.

Deus ultionum dominus, deus ultionum libere egit. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. Usquequo peccatores domine, usquequo peccatores gloriabuntur. Effabuntur et loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam. Populum tuum domine humiliaverunt, et hereditatem tuam vexaverunt. Viduam et advenam interfecerunt, et pupillos occiderunt. Et dixerunt non videbit dominus, nec intelliget deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, et stulti aliquando sapite. Qui plantavit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat. Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vane sunt. Beatus homo quem tu erudieris domine, et de lege tua docueris eum. Ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea. Quia non repellet dominus plebem suam, et hereditatem suam non derelinquet. Quoadusque iustitia convertatur in iudicium, et qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde. Quis consurget mihi adversus malignantes, aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem. Nisi quia dominus adiuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua domine adiuvabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue letificaverunt animam meam. Numquid adheret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in precepto. Captabunt in animam iusti, et sanguinem innocentem condemnabunt. Et factus est mihi dominus in refugium, et deus meus in adiutorium spei mee. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, et in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos dominus deus noster.

Psalmus David.

Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro. Preoccupemus faciem eius in confessione, et in psalmis iubilemus ei. Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnes deos. Quia in manu eius sunt omnes fines terre, et altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud, et siccam manus eius formaverunt. Venite adoremus et procidamus, et ploremus ante dominum qui fecit nos. Quia ipse est dominus deus noster, et nos populus pascue eius et oves manus eius. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Sicut in irritatione secundum diem temptationis in deserto, ubi temptaverunt me patres vestri, probaverunt et viderunt opera mea. Quadraginta annis offensus fui generationi illi, et dixi semper hii errant corde. Et isti non cognoverunt vias meas, ut iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam.

Psalmus David.

Cantate domino canticum novum, cantate domino omnis terra. Cantate domino et benedicite nomini eius, annuntiate de die in diem salutare eius. Annuntiate inter gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius. Quoniam magnus dominus et laudabilis nimis, terribilis est super omnes deos. Quoniam omnes dii gentium demonia, dominus autem celos fecit. Confessio et pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia et magnificentia in sanctificatione eius. Afferte domino patrie gentium, afferte domino gloriam et honorem, afferte domino gloriam nomini eius. Tollite hostias et introite in atria eius, adorate dominum in atrio sancto eius. Commoveatur a facie eius universa terra, dicite in gentibus quia dominus regnavit. Etenim correxit orbem terre qui non commovebitur, iudicabit populos in equitate. Letentur celi et exultet terra, commoveatur mare et plenitudo eius, gaudebunt campi et omnia que in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna silvarum a facie domini quia venit, quoniam venit iudicare terram. Iudicabit orbem terre in equitate, et populos in veritate sua.

Psalmus David.

Dominus regnavit exultet terra, letentur insule multe. Nubes et caligo in circuitu eius, iustitia et iudicium correctio sedis eius. Ignis ante ipsum precedet, et inflammabit in circuitu inimicos eius. Illuxerunt fulgura eius orbi terre, vidit et commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie domini, a facie domini omnis terra. Annuntiaverunt celi iustitiam eius, et viderunt omnes populi gloriam eius. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis. Adorate eum omnes angeli eius, audivit et letata est Syon. Et exultaverunt filie Iude, propter iudicia tua domine. Quoniam tu dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos. Qui diligitis dominum odite malum, custodit dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos. Lux orta est iusto, et rectis corde letitia. Letamini iusti in domino, et confitemini memorie sanctificationis eius.

Psalmus David.

Cantate domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvavit sibi

dextera eius et brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum. in conspectu gentium revelavit iusticiam suam. Recordatus est misericordie sue et veritatis sue domui Israel. Iubilate deo omnis terra. vociferamini. et laudate et canite. Canite deo in cythara. in cythara carminis. In tubis et clangore bucine. iubilate coram rege domino. Donec mare et plenitudo eius. orbis et habitatores eius. Flumina plaudent manibus: simul laudabunt. Ante dominum quia venit iudicare. iudicabit orbem in iusticia. et populos in equitatibus.

Dominus regnavit commoveantur populi. sessor cherubin concutiatur terra. *psalmus.*

Dominus in Syon magnus. et excelsus super omnes populos. Confiteantur nomini tuo magno et terribili sanctoque. imperium regis iudicium diligit. Tu fundasti equitates. iudicium et iusticiam in Iacob tu fecisti. Exaltate dominum deum nostrum. et adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est. Moyses et Aaron in sacerdotibus eius. et Samuel in his qui invocant nomen eius. Invocabant dominum et ipse exaudiebat eos. in columna nubis loquebatur ad eos. Custodiebant testimonia eius. et preceptum quod dedit illis. Domine deus noster tu exaudisti eos. domine propicius fuisti eis. et ultor in commutationibus eorum. Exaltate dominum deum nostrum et adorate in monte sancto eius. quoniam sanctus dominus deus noster.

Iubilate deo omnis terra. servite domino in leticia. *canticum in gratiarum actione.* Ingredimini coram eo in laude. scitote quoniam dominus ipse est deus. Ipse fecit nos et ipsius sumus. populus eius et grex pascue eius. Ingredimini portas eius in gratiarum actione. atria eius in laude. Confitemini ei benedicite nomini eius. quia bonus dominus. in sempiternum misericordia eius. et usque in generationem et generationem fides eius. *canticum david.*

Misericordiam et iudicium cantabo tibi domine psallam. Erudiar in via perfecta. quando venies ad me. Perambulabam in simplicitate cordis mei in medio domus mee. Non proponebam coram oculis meis verba belial. Facientem declinationes odivi. nec adhesit mihi. Cor pravum recedet a me. malum nesciam. Loquentem in abscondito contra proximum suum hunc interficiebam. Superbum oculis et altum corde. cum hoc esse non poteram. Oculi mei ad fideles terre ut habitent mecum. ambulans in via simplici hic ministrabat mihi. Non habitabit in medio domus mee faciens malum. loquens mendacium non placebit in conspectu oculorum meorum. Mane perdam omnes impios terre. ut interficiam domino universos qui operantur iniquitatem. *oratio pauperis cum sollicitus fuerit et coram domino fuderit precem suam.*

Domine exaudi orationem meam et clamor meus ad te veniat. Ne abscondas faciem tuam a me. In die tribulationis mee inclina ad me aurem tuam. in quacumque die invocavero te velociter exaudi me. Quia consumpti sunt sicut fumus dies mei. et ossa mea quasi frixa contabuerunt. Percussum est quasi fenum et arefactum est cor meum. quia oblitus sum comedere panem meum. A voce gemitus mei. adhesit os meum carni mee. Assimilatus sum pellicano deserti. factus sum quasi bubo solitudinum. Vigilavi. et fui sicut avis solitaria super tectum. Tota die exprobrabant me inimici mei. exultantes per me iurabant. Quia cinerem sicut panem comedi. et poculum meum cum fletu miscui. A facie indignationis et ire tue. quia elevasti et allisisti me. Dies mei quasi umbra inclinati sunt. ego quasi fenum arui. Tu autem domine in eternum permanes. memoriale tuum in generatione et generatione. Tu suscitans misereberis Syon. quia tempus est ut miserearis eius. quoniam venit tempus. quoniam venit pactum. Quoniam placatos fecerunt servi tui lapides eius. et pulverem eius miserabilem. Et timebunt gentes nomen domini. et universi reges terre gloriam tuam. Quia edificavit dominus Syon. apparuit in gloria sua. Respexit ad orationem vacui. et non despexit orationem eorum. Scribantur hec in generatione novissima. et populus qui creabitur laudabit dominum. Quoniam prospexit de excelso sanctuario suo. dominus de celo terram contemplatus est. Ut audiret gemitum vincti. ut solveret filios mortis. Ut narraret in Syon nomen domini. et laudationem eius in Ierusalem. Dum congregati fuerint populi simul. et regna ut serviant domino. Afflixit in via fortitudinem meam. adbreviavit dies meos. Dicam deus meus ne rapias me in dimidio dierum meorum. in generatione generationum anni tui. In principio terram fundasti. et opus manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribunt tu autem stabis. et omnes quasi vestimentum atterentur. et quasi pallium mutabis eos et mutabuntur. Tu autem ipse es. et anni tui non deficient. Filii servorum tuorum habitabunt. et semen eorum ante faciem tuam dirigetur.

Benedic anima mea domino. et omnia viscera mea nomini sancto eius. *psalmus david.*

Benedic anima mea domino. et noli oblivisci omnes retributiones eius. Qui propiciatur cunctis iniquitatibus meis. et sanat omnes infirmitates meas. Qui redimit de corruptione vitam meam. et coronat me in misericordia et miserationibus. Qui replet bonis ornamentum tuum. innovabitur sicut aquile iuventus tua. Faciens iusticias dominus. et iudicium cunctis qui calumpniam sustinent. Notas fecit vias suas Moysi. filiis Israel cogitationes suas. Misericors et clemens dominus. patiens et multe miserationis. Non in sempiternum iudicabit. neque in sempiternum irascetur. Quantum enim excelsius est celum a terra. tantum confortata est misericordia eius super timentes eum. Quantum longe est oriens ab occidente. tantum longe fecit a nobis scelera nostra. Sicut miseretur pater filiorum. misertus est dominus timentibus se. Ipse enim novit plasmationem nostram. recordatus est quia pulvis sumus. Homo quasi herba dies eius. sicut flos agri floret. Quia spiritus pertransibit eum et non subsistet. et non cognoscet eum ultra locus eius. Misericordia autem domini a seculo et usque in seculum super timentes eum. et iusticia eius in filios filiorum. His qui custodiunt pactum eius. et recordantur preceptorum eius. ad faciendum ea. Dominus in celo stabilivit thronum suum. et regnum eius omnium dominabitur. Benedicite domino omnes angeli eius. fortes robore facientes verbum eius. obedientes voci sermonum eius. Benedicite domino omnis exercitus eius. ministri eius qui facitis placitum illius. Benedicite domino universa opera eius. in omnibus locis potestatis eius. benedic anima mea domino. *ps.*

Benedic anima mea domino. domine deus meus magnificatus es nimis. Gloria et decore indutus es. amictus luce quasi vestimento. Extendens celos ut pellem. qui tegis aquis cenacula eius. Qui ponit nubes currum suum. qui ambulat super pennas venti. Qui facit angelos suos spiritus. et ministros suos ignem urentem. Qui fundavit terram super bases suas. non commovebitur in seculum et seculum. Abysso quasi vestimento operuisti eam. super montes stabunt aque. Ab increpatione tua fugient. a voce tonitrui tui formidabunt. Ascendunt montes et descendunt campi. ad locum quem fundasti eis. Terminum posuisti quem non transibunt. nec revertentur ut operiant terram. Qui emittit fontes in convallibus. ut inter medios montes ambulent. Et bibant animalia regionum. et reficiant onagri sitim suam. Super ea volucres celi morabuntur. de medio nemorum dabunt vocem suam. Qui irrigat montes de cenaculis suis. de fructu operum tuorum implebitur terra. Germinans herbam iumentis. et fenum servituti hominum. Ut educat panem de terra. et vinum letificet cor hominis. Ad exhilarandum faciem in oleo. panis autem cor hominis roborat. Saturabuntur ligna domini. et cedri Libani quas plantavit. Ibi aves nidificabunt. milvo abies domus eius. Montes excelsi cervis. petra refugium cuniculis. Fecit lunam in tempora. sol cognovit occubitum suum. Posuit tenebras et facta est nox. in ipsa movebuntur omnes bestie silve. Leones rugientes ad predam. et querentes a deo escam sibi. Oriente sole recedent. et in speluncis suis cubabunt. Egredietur homo ad opus suum. et ad servitutem suam usque ad vesperam. Quam magnificata sunt opera tua domine. omnia in sapientia fecisti. impleta est terra possessione tua. Hoc mare magnum et latum manibus. ibi reptilia innumerabilia. animalia parva cum grandibus. Ibi naves pertranseunt. leviathan istum plasmasti ut illuderet ei. Omnia a te sperant ut des cibum eis in tempore suo. Dante te illis colligent. aperiente te manum tuam implebuntur bono. Abscondes vultum tuum et turbabuntur. auferes spiritum eorum et deficient et in pulverem suum revertentur. Emittes spiritum tuum et creabuntur. et instaurabis faciem terre. Sit gloria domini in sempiternum. letabitur dominus in operibus suis. Qui respicit terram et tremet. tangit montes et fumabunt. Cantabo domino in vita mea. psallam deo quamdiu sum. Placeat ei eloquium meum. ego autem letabor in domino. Deficiant peccatores de terra. et impii ultra non sint. benedic anima mea domino.

Confitemini domino et invocate nomen eius. notas facite populis *Alleluia.* cogitationes eius. Cantate ei et psallite ei. loquimini universa mirabilia eius. Exultate in nomine sancto eius. letetur cor querentium dominum. Querite dominum et virtutem eius. querite faciem eius iugiter. Recordamini mirabilium eius que fecit. signorum et iudiciorum eius. Semen Abraham servi eius. filii Iacob electi eius. Ipse dominus deus noster. in universa terra iudicia eius. Recordatus est in sempiternum pacti sui. verbi quod mandavit in mille generationes. Quod pepigit cum Abraham. et iuramenti sui cum Ysaac. Et firmavit illud cum Iacob in lege cum Israel in pactum sempiternum. Dicens tibi dabo terram Chanaan. funiculum hereditatis vestre. Cum essent viri pauci. et advene in ea. Et transierunt de gente in gentem. et de regno ad populum alterum. Non dimisit hominem nocere eis. et corripuit pro eis reges. Nolite tangere christos meos. et in prophetis meis nolite affligere. Et vocavit famem super terram. et omnem virgam panis contrivit. Misit ante faciem eorum virum. in servum venundatus est Ioseph. Afflixerunt in compede pedes eius. ferrum venit anima eius. Usque ad tempus quo venit verbum eius. eloquium domini probavit eum. Misit rex et solvit eum. princeps populorum et dimisit eum. Posuit eum dominum domus sue. et principem omnis possessionis sue. Ut erudiret principes eius secundum voluntatem suam. et senes eius sapientiam doceret. Et ingressus est Israel in egyptum. et Iacob advena fuit in terra Cham. Et crescere fecit populum suum nimis. et roboravit eum super hostes eius. Convertit cor eorum ut odio haberent populum eius. et dolose agerent contra servos illius. Misit Moysen servum suum. Aaron quem elegit sibi. Posuit in eis verba signorum suorum. et portentorum in terra Cham. Misit tenebras et contenebravit. et non fuerunt increduli verbi eius. Commutavit aquas eorum in sanguinem. et occidit pisces eorum. Ebullivit terra eorum ranas. in cubilibus regum eorum. Dixit et venit musca omnimoda. sciniphes in omnibus terminis eorum. Dedit pluvias eorum in grandinem. ignem flammantem in terra eorum. Percussit vineas eorum et ficum eorum. et confregit lignum finium eorum. Dixit et venit locusta et bruchus. cuius non erat numerus. Et comedit omne fenum terre eorum. et devoravit fructum terre eorum. Et percussit omne primogenitum in terra eorum. et primicias universi partus eorum. Et eduxit eos cum argento et auro. et non erat in tribubus eorum infirmus. Letata est egyptus cum egrederentur. quoniam irruerat timor eorum super eos. Expandit nubem in tentorium. et ignem ut luceret nocte. Petierunt et adduxit ortigometram. et pane celesti saturavit eos. Aperuit petram et fluxerunt aque. cucurrerunt in aridis flumina. Quia recordatus est verbi sancti sui. cum Abraham servo suo. Et eduxit populum suum in leticia. in laude electos suos. Et dedit eis terras gentium. et labores tribuum possederunt. Ut custodiant cerimonias eius. et leges eius servent. *Alleluia.*

Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. Quis loquetur fortitudines domini. audire faciet omnes laudes eius. Beati qui custodiunt iudicium. et faciunt iusticiam in omni tempore. Recordare mei domine in repropiciatione populi tui. Ut videam bona electorum tuorum. et leter in leticia gentis tue. et exultem cum hereditate tua. Peccavimus cum patribus nostris. inique fecimus. impie egimus. Patres nostri non intellexerunt mirabilia tua. non sunt recordati multitudinis misericordie tue. Et ad iracundiam provocaverunt super mare in mari rubro. salvavit autem eos propter nomen suum. ut ostenderet fortitudinem suam. Et comminatus est mari rubro et aruit. et transduxit eos per abyssos quasi in deserto. Et salvavit eos de manu odientium. et redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua hostes eorum. unus de ipsis non remansit. Et crediderunt verbis eius. et cecinerunt laudes eius. Cito obliti sunt operum illius. nec expectaverunt voluntatem illius. Et desideraverunt desiderium in deserto. et temptaverunt deum in solitudine. Dedit quoque eis petitionem ipsorum. et misit tenuitatem in anima eorum. Et zelati sunt Moysen in castris. Aaron sanctum domini. Aperta est terra et devoravit Dathan. et operuit synagogam Abyron. Et succensus est ignis in synagoga eorum. flamma combussit impios. Fecerunt vitulum in Choreb. et adoraverunt conflatile. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem bovis comedentis fenum. Obliti sunt dei salvatoris sui. qui fecit magnalia in egypto. Mirabilia in terra Cham. terribilia super mare rubrum. Dixitque ut contereret eos. nisi Moyses electus eius stetisset medius contra faciem illius. ut converteret indignationem et non interficeret. Et despexerunt terram desiderabilem. nec crediderunt sermonibus eius. Et murmuraverunt in tabernaculis suis. non audierunt vocem domini. Et elevavit manus suas super eos. ut deiceret eos in deserto. Ut deiceret semen eorum in gentibus. et dispergeret eos in terris. Et congregati sunt Beelfegor. et comederunt sacrificia mortuorum. Et concitaverunt eum in studiis eorum. et percussit eos plaga. Stetit autem Finees et exoravit. et est retenta percussio. Et reputatum est ei in iusticiam in generatione et generatione usque in sempiternum. Et provocaverunt super aquam contradictionis. et afflictus est Moyses propter eos. Quia provocaverunt spiritum eius. et precepit labiis suis. Non exterminaverunt populos quos dixit dominus eis. Et commixti sunt in gentibus. et didicerunt opera eorum. Et servierunt sculptilibus eorum. et factum est eis in scandalum. Et immolaverunt filios suos. et filias suas demoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem. sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum. quas immolaverunt sculptilibus Chanaan. Et polluta est terra per sanguinem. et polluerunt eam in operibus suis. et fornicati sunt in studiis ipsorum. Iratusque est furor domini in populum suum. et abhominatus est hereditatem suam. Et dedit eos in manu gentium. et dominati sunt eorum qui oderunt eos. Et afflixerunt eos inimici eorum. et humiliati sunt sub manibus eorum. Multis vicibus liberavit eos. ipsi autem provocabant eum in consiliis suis. et humiliati sunt propter iniquitates suas. Et vidit tribulationem eorum. cum audiret eos rogantes. Et recordatus est pacti sui cum eis. et penituit eum secundum multitudinem misericordie sue. Et dedit eos in misericordias coram omnibus qui ceperant eos. Salva nos domine deus noster. et congrega nos de nationibus. Ut confiteamur nomini tuo sancto. et canamus laudantes. Benedictus dominus deus Israel a seculo usque in seculum. et dicet omnis populus amen.

Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. *Alleluia.* Dicant qui redempti sunt a domino. quos redemit de manu hostis. De terris congregavit eos ab oriente et occidente. ab aquilone et mari. Erraverunt in solitudine in deserto in via. civitatem quam habitarent non repperierunt. Esurientes et sitientes. anima eorum in ipsis deficiebat. Et clamaverunt ad dominum in tribulatione sua. et de angustiis eorum eripuit eos. Et duxit illos per viam rectam. ut venirent ad civitatem habitabilem. Confiteantur domino misericordie eius. et mirabilia eius filiis hominum. Quia saturavit animam vacuam. et animam esurientem implevit bonis. Habitantes

mortis, alligatos in inopia et ferro. Quia provocaverunt sermones domini, et consilium altissimi irritaverunt. Et humiliavit in labore cor eorum, ceciderunt et non erat qui adiuvaret. Et clamaverunt ad dominum in tribulatione sua, et de angustiis eorum liberavit eos. Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum disrupit. Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum. Quia contrivit portas aereas, et vectes ferreos confregit. Stulti propter viam sceleris eorum, et propter iniquitates afflictos. Omnem escam abhominata est anima eorum, et accesserunt ad portas mortis. Et clamaverunt ad dominum in tribulatione sua, et de angustiis eorum salvavit eos. Misit verbum suum et sanavit eos, et salvavit eos de interitu. Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum. Et immolent hostias gratiarum, et narrent opera eius in laude. Qui descendunt in mare in navibus, facientes opus in aquis multis. Ipsi viderunt opera domini, et mirabilia eius in profundo. Dixit et surrexit ventus tempestatis, et elevavit gurgites eius. Ascendunt in caelum et descendunt in abyssos, anima eorum in afflictione consumpta est. Obstupuerunt et intremuerunt quasi ebrius, et universa sapientia eorum devorata est. Clamaverunt autem ad dominum in tribulatione sua, et de angustia eduxit eos. Statuit turbinem in tranquillitatem, et silebunt fluctus eius. Laetabuntur quia quieverunt, et deducet eos ad portum quem voluerunt. Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum. Et exaltent eum in ecclesia populi, et in cathedra seniorum laudent eum. Posuit flumina in desertum, et fontes aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginem, prae malitia habitatorum eius. Ponens desertum in paludes. Et collocabit esurientes, fundabunt urbes ad habitandum. Et serent agros et plantabunt vineas, et facient fruges genimina. Et benedicet eis et multiplicabuntur nimis, et pecora eorum non imminuentur. Imminuti sunt autem et afflicti, propter angustiam mali et doloris. Et effundet despectionem super principes, et errare eos faciet in solitudine. Et sublevabit pauperem de inopia, et ponet quasi gregem familias. Videbunt recti et laetabuntur, et omnis iniquitas contrahet os suum. Quis sapiens et custodiet haec, et intelliget misericordias domini.

canticum psalmi david.

Paratum cor meum deus, cantabo et psallam, sed et gloria mea. Consurge psalterium et cythara, consurgam mane. Confitebor tibi in populis domine, et cantabo te in nationibus. Quam magna super caelos misericordia tua, et usque ad aethera veritas tua. Exaltare super caelos deus, et super omnem terram gloria tua. Ut liberentur dilecti tui, salvum fac dextera tua et exaudi me. Deus locutus est in sanctuario suo, gaudebo, dividam Sicem. Meus est Galaad et meus est Manasses, et Effraim susceptio capitis mei. Iuda rex meus, Moab lebes spei meae. Super Idumeam ponam calciamentum meum, cum Philisthim foederabor. Quis deducet me in civitatem circumstantiae? aut quis deducet me usque in Idumeam? Nonne tu deus qui proieceras nos, et non exieras deus in exercitibus nostris? Da nobis auxilium in tribulatione, vana est enim salus ab homine. In deo erimus fortes, et ipse conculcabit hostes nostros.

pro victoria david canticum.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os impii et dolosi contra me apertum est. Locuti sunt de lingua mendacium, verbis odii circumdederunt me, et expugnaverunt me frustra. Pro eo quod eos diligebam adversabantur mihi, ego autem orabam. Et posuerunt contra me malum pro bono, et odium pro dilectione. Constitue super eum impium, et Satan stet a dextris eius. Cum fuerit iudicatus exeat condempnatus, et oratio eius sit in peccatum. Fiant dies eius pauci, et episcopatum eius accipiat alter. Sint filii eius pupilli, et uxor eius vidua. Instabiles vagentur liberi eius et mendicent, et quaerantur in parietinis suis. Scrutetur exactor quesita, et diripiant alieni laborem eius. Non sit qui ei misereatur, nec qui clemens sit in pupillis eius. Fiat novissimum eius in interitu, in generatione altera deleatur nomen eius. Redeat iniquitas patrum eius in memoriam apud dominum, et iniquitas matris eius non deleatur. Sit contra dominum semper, et intereat de terra memoria eorum. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam, et persecutus est virum inopem et pauperem, et compunctum corde ut interficeret. Dilexit maledictionem quae veniet ei, et noluit benedictionem quae elongabitur ab eo. Et induatur maledictione quasi vestimento suo, et ingrediatur quasi aqua in visceribus eius, et quasi oleum in ossibus eius. Sit ei quasi pallium quo circumdatur, et quasi cingulum quo semper accingitur. Haec est retributio eorum qui adversantur domino, et qui loquuntur mala contra animam meam. Tu autem domine deus fac mecum propter nomen tuum, quoniam bona est misericordia tua. Libera me quia egenus et pauper sum, et cor meum vulneratum est intrinsecus. Quasi umbra cum inclinatur abductus sum, et excussus quasi lucusta. Genua mea vacillaverunt a ieiunio, et caro mea mutata est absque oleo. Et ego opprobrium factus eis, viderunt me et moverunt caput suum. Adiuva me domine deus meus, salva me secundum misericordiam tuam. Et sciant quia manus tua haec, et tu domine fecisti ea. Maledicent illi et tu benedices, resistentes et confundantur, servus autem tuus laetabitur. Induantur adversarii mei confusione, et operiantur quasi pallio confusione sua. Confitebor domino vehementer in ore meo, et in medio populorum laudabo eum. Quoniam stabit a dextris pauperis, ut salvet a iudicibus animam meam.

canticum david.

Dixit dominus domino meo sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam fortitudinis tuae emittet dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum. Populi tui spontanei erunt in die fortitudinis tuae in montibus sanctis, quasi de vulva orietur tibi ros adolescentiae tuae. Iuravit dominus et non paenitebit eum, tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus ad dexteram tuam percussit in die furoris sui reges. Iudicabit in gentibus, implebit valles, percutiet caput in terra multa. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.

Alleluia.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iustorum et congregatione. Magna opera domini, exquirenda cunctis voluntatibus eorum. Gloria et decor opus eius, et iustitia eius perseverans semper. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et clemens dominus. Escam dedit timentibus se, memor erit in sempiternum pacti sui. Fortitudinem operum suorum annuntiavit populo suo, ut daret eis hereditatem gentium. Opus manuum eius veritas et iudicium, fidelia omnia praecepta eius. Firmata in sempiternum iugiter, facta in veritate et aequitate. Redemptionem misit populo suo, mandavit in aeternum pactum suum, sanctum et terribile nomen eius. Principium sapientiae timor domini, doctrina bona omnibus facientibus ea, laus eius perseverans iugiter.

C.I. Beatus vir qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Alleluia.

Potens in terra erit semen eius, generatio iustorum benedicetur. Substantia et divitiae in domo eius, et iustitia eius perseverat semper. Ortum est in tenebris lumen rectis, clemens misericors et iustus. Bonus vir clemens et fenerans, dispensabit verba sua in iudicio. Quia in aeternum non commovebitur, in memoria sempiterna erit iustus. Ab auditu malo non timebit, paratum cor eius confidens in domino. Firmatum cor eius non timebit donec aspiciat in hostibus suis. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius permanet in aeternum, cornu eius exaltabitur in gloria. Impius videbit et irascetur, dentibus suis frendet et tabescet, desiderium impiorum peribit.

Alleluia.

Laudate servi dominum, laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum amodo et usque in sempiternum. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen domini. Excelsus super gentes dominus, et super caelos gloria eius. Quis ut dominus deus noster qui in excelsis habitans. Humilia respicit in caelo et in terra. Suscitans de terra inopem, et de stercore elevat pauperem. Ut eum sedere faciat cum principibus populi sui. Qui collocat sterilem in domo, matrem filiorum laetantem.

Alleluia.

Cum egrederetur Israhel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Factus est Iudas in sanctificatione eius, Israhel potestas eius. Mare vidit et fugit, Iordanis conversus est retrorsum. Montes subsilierunt quasi arietes, et colles quasi filii gregis. Quid tibi est mare quod fugisti, Iordanis conversus es retrorsum. Montes subsaltastis ut arietes, et colles quasi filii gregis. A facie domini contremisce terra, a facie dei Iacob. Qui convertit petram in paludes aquarum, silicem in fontes aquarum. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, et veritati tuae. Ne dicant gentes ubi est deus eorum. Deus autem noster in caelo, universa quae voluit fecit. Idola gentium argentum et aurum, opus manuum hominum. Os habent et non loquentur, oculos habent et non videbunt. Aures habent et non audient, nasum habent et non odorabunt. Manus habent et non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt, non sonabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnis qui confidit in eis. Israhel confide in domino, auxiliator et protector eorum est. Domus Aaron confidite in domino, auxiliator et protector eorum est. Timentes dominum confidite in domino, auxiliator et protector eorum est. Dominus recordatus est nostri et benedicet, benedicet domum Israhel, benedicet domum Aaron. Benedicet timentibus dominum, parvis et magnis. Addat dominus super vos, super vos et super filios vestros. Benedicti vos domino, qui fecit caelum et terram. Caelum caelorum domino, terram autem dedit filiis hominum. Non mortui laudabunt dominum, nec omnes qui descendunt in silentium. Sed nos benedicimus domino amodo et usque in aeternum.

Dilexi quoniam exaudivit dominus vocem deprecationis meae. Alleluia.

Quia inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo. Circumdederunt me funes mortis, et munitiones inferni invenerunt me. Angustiam et dolorem repperi, et nomen domini invocavi. Obsecro domine salva animam meam, clemens dominus et iustus, et deus misericors. Custodit parvulos dominus, attenuatus sum et salvavit me. Revertere anima mea in requiem tuam, quia dominus reddet tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis, pedes meos ab offensa. Deambulabo coram domino in terris viventium.

Alleluia.

Credidi propter quod locutus sum, ego afflictus sum nimis. Ego dixi in stupore meo, omnis homo mendax. Quid reddam domino pro omnibus quae retribuit mihi. Calicem salutaris accipiam, et nomen domini invocabo. Vota mea domino reddam coram omni populo eius. Gloriosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Obsecro domine ego servus tuus, ego servus tuus et filius ancillae tuae, dirupisti vincula mea. Tibi immolabo hostiam laudis, et in nomine domini invocabo. Vota mea reddam in conspectu omnis populi eius. In atriis domus domini, in medio tui Hierusalem.

Alleluia.

Laudate dominum omnes gentes, collaudate eum universi populi. Quia confortata est super nos misericordia eius, et veritas domini manet in aeternum.

Alleluia.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. Dicat nunc Israhel, quoniam in aeternum misericordia eius. Dicat nunc domus Aaron, quoniam in aeternum misericordia eius. Dicant nunc qui timent dominum, quoniam in aeternum misericordia eius. Cum tribularer invocabo dominum, et exaudivit me in latitudine dominus. Dominus meus est, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, et ego despiciam odientes me. Melius est sperare in domino, quam sperare in homine. Melius est sperare in domino, quam sperare in principibus. Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine domini ultus sum eas. Circumdederunt me et obsederunt me, et in nomine domini ultus sum eas. Circumdederunt me quasi apes, et extinctae sunt quasi ignis spinarum, in nomine domini quia ultus sum eas. Impulsus pellebar ut caderem, et dominus sustentavit me. Fortitudo mea et laus mea dominus, factus est mihi in salutem. Vox laudis et salutis in tabernaculis iustorum, dextera domini fecit fortitudinem. Dextera domini excelsa. Non moriar sed vivam, et narrabo opera domini. Corripiens arguit me dominus, et mor[illegible] tradidit me. Aperite mihi portas iustitiae, ingressus [illegible] eas confitebor domino. Haec porta domini, iusti intrabunt in eam. Confitebor tibi domine quia exaudisti me, et factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, et hoc est mirabile in oculis nostris. Haec est dies quam fecit dominus, exultemus et laetemur in ea. Obsecro domine salva obsecro, prosperare obsecro. Benedictus qui venit in nomine domini, benediximus vobis de domo domini. Deus dominus et apparuit nobis, frequentate sollemnitates in frondosis usque ad cornua altaris. Deus meus es tu et confitebor tibi, deus meus et exaltabo te. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius.

Alef. Alef.

Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Beati qui custodiunt testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulaverunt. Tu mandasti praecepta tua custodiri nimis. Utinam dirigantur viae meae, ad custodienda praecepta tua. Tunc non confundar, cum prospexero ad omnia mandata tua. Confitebor tibi in directione cordis mei, cum didicero iudicia iustitiae tuae. Praecepta tua custodiam, non derelinquas me nimis.

Beth.

In quo corriget iunior semitam suam, cum custodierit verba tua. In toto corde meo exquisivi te, ne errare me facias a mandatis tuis. Benedictus es domine, doce me praecepta tua. In labiis meis narravi omnes iustitias oris tui. In via testimoniorum tuorum laetatus sum, quasi in omnibus divitiis. In praeceptis tuis meditabor, et contemplabor semitas tuas. In iustitiis tuis delectabor, non obliviscar verba tua.

Gimel.

Retribue servo tuo, vivam et custodiam verba tua. Revela oculos meos, et videam mirabilia de lege tua. Advena ego sum in terra, ne abscondas a me mandata tua. Desideravit anima mea, desiderare iudicia tua in omni tempore. Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia testimonia tua custodivi. Etenim sederunt principes adversum me loquebantur, servus autem tuus meditabitur praecepta tua. Sed et testimonia tua voluntas mea, quasi viri amicissimi mei.

Deleth.

Adhesit pulveri anima mea, vivifica me iuxta verbum tuum. Vias meas exposui et exaudisti, doce me iustitias tuas. Viam praeceptorum tuorum fac me intellegere, et loquar in mirabilibus tuis. Destillavit anima mea prae tristitia, serva me iuxta eloquium tuum. Viam mendacii aufer a me, et legem tuam dona mihi. Viam fidei elegi, iudicia tua proponebam. Adhesi testimoniis tuis domine, ne confundas me. Viam mandatorum tuorum curri, quoniam dilatasti cor meum.

He.

Ostende mihi domine viam praeceptorum tuorum, et custodiam eam per vestigium. Doce me et observabo legem tuam, et custodiam in toto corde meo. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui. Inclina cor meum ad testimonia tua, et non ad avaritiam. Averte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua vivifica me. Suscita servo tuo eloquium tuum in timore tuo. Averte opprobrium quod reveritus sum, iudicia tua bona. Ecce desideravi praecepta tua, in iustitia tua vivifica me.

Vau.

Et veniant mihi misericordiae tuae domine, salus tua iuxta eloquium tuum. Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem, quia speravi in sermone tuo. Et ne auferas

de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudiciis tuis supersperavi. Et custodiam legem tuam semper, in seculum et in sempiternum et ultra. Et ambulabo in spacioso, quia precepta tua quesivi. Et loquebar in testimoniis tuis coram regibus, et non confundebar. Et meditabar in mandatis tuis que dilexi. Et levabo manus meas ad mandata tua que dilexi, et loquar in preceptis tuis. Zay.

Memento verbi tui servo tuo, quo michi spem dedisti. Hec est consolatio mea in afflictione mea, quia eloquium tuum vivificavit me. Superbi deridebant me nimis, a lege autem tua non declinavi. Recordatus sum iudiciorum tuorum a seculo domine, et delectatus sum. Horror obtenuit me a peccatoribus, qui derelinquerunt legem tuam. Cantabiles erant michi precepta tua, in domo peregrinationis mee. Recordatus sum in nocte nominis tui domine, et custodivi legem tuam. Hec facta est michi, quia iustificationes tuas custodivi. Eth.

Pars mea domine, dixi custodire verbum tuum. Deprecatus sum vultum tuum in corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum. Recogitavi vias meas, et converti pedes meos ad testimonia tua. Festinavi et non neglexi, custodire mandata tua. Funes impiorum implicuerunt me, legem tuam non sum oblitus. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tue. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium precepta tua. Misericordia tua domine completa est terra, precepta tua doce me. Teth.

Bene fecisti servo tuo domine, secundum verbum tuum. Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Antequam humiliarer ego ignoravi, nunc autem eloquium tuum custodivi. Bonus es tu et benefacis, doce me precepta tua. Applicabantur michi mendacium superbi, ego autem in toto corde servabam precepta tua. Incrassatum est velut adeps cor eorum, ego in lege tua delectabor. Bonum michi quia afflictus sum, ut discerem precepta tua. Melior michi lex oris tui, super milia auri et argenti. Ioth.

Manus tue fecerunt me et firmaverunt me, doce me et discam mandata tua. Qui timent te videbunt me et letabuntur, quia sermonem tuum expectavi. Scio domine quia iustum iudicium tuum, et veritate afflixisti me. Sit obsecro misericordia tua in consolatione mea, sicut locutus es servo tuo. Veniant michi miserationes tue et vivam, quia lex tua delectatio mea est. Confundantur superbi quoniam iniuste contriverunt me, ego autem loquar in preceptis tuis. Revertantur michi qui timent te, et qui sciunt testimonium tuum. Fiat cor meum perfectum in preceptis tuis, ut non confundar. Caf.

Defecit in salutari tuo anima mea, verbum tuum expectavi. Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum dicentes, quando consolaberis me. Et cum essem quasi uter in pruina, precepta tua non sum oblitus. Quot sunt dies servi tui, quando facies in persequentibus me iudicium. Foderunt michi superbi foveas, que non erant secundum legem tuam. Omnia mandata tua veritas, falso persecuti sunt me adiuva me. Paulominus consummaverunt me in terra, ego autem non dimisi precepta tua. Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui. Lamech.

In eternum domine, verbum tuum permanet in celo. In generatione et generationem fides tua, fundasti terram et stat. Iudicio tuo stat usque in hodie, quia omnia serviunt tibi. Nisi quod lex tua delectatio mea est, tunc forsitan perissem in pressura mea. In sempiternum non obliviscar precepta tua, quia per ipsum vivificasti me. Tuus sum ego salvum me fac, quoniam precepta tua quesivi. Me expectaverunt impii ut perderent me, testimonium tuum consideravi. Omni consummationi vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Mem.

Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea est. Super inimicos meos instruxisti me mandatum tuum, quia in sempiternum hoc est michi. Super omnes qui docebant me erudire sum, quia testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi, quia precepta tua servavi. Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua. A iudiciis tuis non recessi, quia tu illuminasti me. Quam dulcia gutturi meo eloquia tua, super mel ori meo. Precepta tua conservabam, propterea odivi omnem semitam mendacii. Nun.

Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lux semitis meis. Iuravi et perseveravi, ut custodiam iudicia iustitie tue. Afflictus sum usquequaque nimis domine, vivifica me iuxta verbum tuum. Voluntaria oris mei complaceant tibi domine, et secundum iustitiam tuam doce me. Anima mea in manibus meis semper, et legis tue non sum oblitus. Posuerunt impii laqueum michi, et a preceptis tuis non oberravi. Hereditas mea testimonia tua in eternum, quia gaudium cordis mei sunt. Inclinavi cor meum ut facerem iustificationes tuas, propter eternam retributionem. Samech.

Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi. Protector meus et susceptor meus tu es, verbum tuum expectavi. Recedite a me maligni, et custodiam mandata dei mei. Conserva me secundum verbum tuum et vivam, et noli me confundere ab expectatione mea. Auxiliare michi et salvus ero, et delectabor in preceptis tuis iugiter. Abiecisti omnes qui aversantur precepta tua, quia mendax cogitatio eorum. Quasi scoriam computasti omnes impios terre, propterea dilexi testimonia tua. Horripilavit a timore tuo caro mea, et iudicia tua timui. Ain.

Feci iudicium et iustitiam, ne derelinquas me his qui calumniantur me. Sponde pro servo tuo in bonum, non calumnientur me superbi. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium iustitie tue. Fac cum servo tuo iuxta misericordiam tuam, et precepta tua doce me. Servus tuus sum ego, instrue me, et cognoscam testimonia tua. Tempus est ut facias domine, prevaricati sunt legem tuam. Propterea dilexi mandata tua, super aurum et topazion. Propterea in universa precepta tua dirigebar, omnem semitam mendacii odio habui. Fe.

Mirabilia testimonia tua, ideo custodivit ea anima mea. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat parvulis. Os meum aperui et attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Respice in me et miserere mei, iuxta iudicium diligentium nomen tuum. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis iniustitia. Redime me a calumniis hominum, et custodiam precepta tua. Vultum tuum illumina super servum tuum, et doce me precepta tua. Rivos aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Sade.

Iustus es domine, et rectum iudicium tuum. Mandasti iustitiam testimonia tua, et veritatem tuam nimis. Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud. Adolescentulus sum ego et contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Iustitia tua iustitia in eternum, et lex tua veritas. Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua meditatio mea est. Equitas testimonia tua in eternum, intellectum da michi et vivam. Cof.

Clamavi in toto corde meo exaudi me domine, iustificationes tuas requiram. Clamavi ad te salvum me fac, ut custodiam mandata tua. Preveni in maturitate et clamavi, quia in verba tua supersperavi. Prevenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam domine, et secundum iudicium tuum vivifica me. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati, a lege autem tua longe facti sunt. Prope es tu domine, et omnes vie tue veritas. Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in eternum fundasti ea. Res.

Vide humilitatem meam et eripe me, quia legem tuam non sum oblitus. Iudica iudicium meum et redime me, propter eloquium tuum vivifica me. Longe a peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non exquisierunt. Misericordie tue multe domine, secundum iudicium tuum vivifica me. Multi qui persequuntur me et tribulant me, a testimoniis tuis non declinavi. Vidi prevaricantes et tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt. Vide quoniam mandata tua dilexi domine, in misericordia tua vivifica me. Principium verborum tuorum veritas, in eternum omnia iudicia iustitie tue. Syn.

Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum. Letabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa. Iniquitatem odio habui et abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitie tue. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum domine, et mandata tua dilexi. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer. Servavi mandata tua et testimonia tua, quia omnes vie mee in conspectu tuo. Tau.

Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo domine, iuxta eloquium tuum da michi intellectum. Intret postulatio mea in conspectu tuo, secundum eloquium tuum eripe me. Eructabunt labia mea ymnum, cum docueris me iustificationes tuas. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tua equitas. Fiat manus tua ut salvet me, quoniam mandata tua elegi. Concupivi salutare tuum domine, et lex tua meditatio mea est. Vivet anima mea et laudabit te, et iudicia tua adiuvabunt me. Erravi sicut ovis que periit, quere servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

Ad dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me. Canticum graduum.

Domine libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa. Quid detur tibi aut quid apponatur tibi, ad linguam dolosam. Sagitte potentis acute, cum carbonibus desolatoriis. Heu michi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar. Multum incola fuit anima mea, cum his qui oderunt pacem eram pacificus. Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium michi. Canticum grad.

Auxilium meum a domino, qui fecit celum et terram. Non det in commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Dominus custodit te dominus protectio tua, super manum dexteram tuam. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam dominus. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in seculum.

Letatus sum in his que dicta sunt michi, in domum domini ibimus. Canticum grad.

Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Ierusalem. Ierusalem que edificatur ut civitas, cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini, testimonium Israel ad confitendum nomini domini. Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David. Rogate que ad pacem sunt Ierusalem, et abundantia diligentibus te. Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis. Propter fratres meos et proximos meos, loquebar pacem de te. Propter domum domini dei nostri, quesivi bona tibi. Canticum graduum.

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in celis. Ecce sicut oculi servorum, in manibus dominorum suorum. Sicut oculi ancille in manibus domine sue, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Miserere nostri domine miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra, opprobrium abundantibus et despectio superbis. Cant. g.

Nisi quia dominus erat in nobis dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis. Cum exsurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. Torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est et nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit celum et terram. Canticum grad.

Qui confidunt in domino sicut mons Syon, non commovebitur in eternum qui habitat in Ierusalem. Montes in circuitu eius, et dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in seculum. Quia non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Benefac domine bonis et rectis corde. Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem, pax super Israel. Cant. graduum.

In convertendo dominus captivitatem Syon, facti sumus sicut consolati. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes, magnificavit dominus facere cum eis. Magnificavit dominus facere nobiscum, facti sumus letantes. Converte domine captivitatem nostram, sicut torrens in austro. Qui seminant in lacrimis, in exultatione metent. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Cant. g.

Nisi dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificant eam. Nisi dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas domini filii merces fructus ventris. Sicut sagitte in manu potentis, ita filii excussorum. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta. Canticum graduum.

Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis eius. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit. Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tue. Filii tui sicut novelle olivarum, in circuitu mense tue. Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Benedicat tibi dominus ex Syon, et videas bona Ierusalem omnibus diebus vite tue. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel. Canticum graduum.

Sepe expugnaverunt me a iuventute mea, dicat nunc Israel. Sepe expugnaverunt me a iuventute mea, etenim non potuerunt michi. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam. Dominus iustus concidit cervices peccatorum, confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Syon. Fiant sicut fenum tectorum, quod priusquam evellatur exaruit. De quo non implevit manum suam qui metit, et sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui preteribant benedictio domini super vos, benediximus vobis in nomine domini. Canticum graduum.

De profundis clamavi ad te domine, domine exaudi vocem meam. Fiant aures tue intendentes, in vocem deprecationis mee. Si iniquitates observaveris domine, domine quis sustinebit. Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te domine. Sustinuit anima mea in verbo eius, speravit anima mea in domino. A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in domino. Quia apud dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius. Cant. grad.

Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam. Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea. Speret Israel in domino, ex hoc nunc et usque in seculum. Cant. grad.

Memento domine David, et omnis mansuetudinis eius. Sicut iuravit domino, votum vovit deo Iacob. Si introiero in tabernaculum domus mee, si ascendero in lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem. Et requiem temporibus meis, donec inveniam locum domino, tabernaculum deo Iacob. Ecce audivimus eam in Effrata, invenimus eam in campis silve. Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius. Surge domine in requiem tuam, tu et archa sanctificationis tue. Sacerdotes tui induantur iustitiam, et sancti tui exultent. Propter David servum

tuum ne auertas faciem christi tui. Iurauit dominus David ueritatem et non auertetur ab ea. de fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui legem meam et pactum meum. et testimonia mea que docuero eos. et filii eorum super thronum tuum sedebunt usque in seculum. Quia elegit dominus syon. desiderauit eam in habitaculum sibi. Hec est requies mea in seculum seculi. hic habitabo quoniam desideraui eam. Generationes eius benedicens benedicam. pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutari. et sancti eius laude laudabunt. Ibi oriri faciam cornu David. paraui lucernam christo meo. Inimicos eius induam confusione. super ipsum autem florebit sanctificatio mea. *canticum grad.*

Ecce quam bonum et quam iocundum. habitare fratres in unum. Sicut unguentum optimum in capite. quod descendit in barbam barbam aaron. quod descendit super oram uestimenti eius. Sicut ros hermon qui descendit super montem syon. Quoniam ibi mandauit dominus benedictionem. et uitam usque in seculum. *Cant.*

Ecce nunc benedicite dominum. omnes serui domini. Qui statis in domo domini in noctibus. Leuate manus uestras ad sancta. et benedicite dominum. Benedicat tibi dominus ex syon. factor celi et terre. *Alleluia.*

Laudate nomen domini. laudate serui dominum. Qui statis in domo domini. in atriis domus dei nostri. Laudate dominum quia bonus dominus. cantate nomini eius quoniam decens. Quia iacob elegit sibi dominus israel in possessionem sibi. Quia ego cognoui quod magnus dominus. et dominator noster pre omnibus diis. Omnia quecumque uoluit dominus fecit in celo et in terra in mari et in abyssis. Leuans nubes de ultimo terre. fulgura in pluuiam fecit. educens uentos de thesauris suis. Qui percussit primitiua egypti. ab homine usque ad pecus. Misit signa et portenta in medio tui egypte. et in pharaonem et in cunctos seruos eius. Qui percussit gentes multas. et occidit reges fortes. Seon regem amorreorum et og regem basan. et omnia regna chanaan. Et dedit terram eorum hereditatem. hereditatem israel populo suo. Domine nomen tuum in eternum. domine memoriale tuum in generatione et generationem. Quia iudicabit dominus populum suum. et in seruis suis deprecabitur. Simulacra gentium argentum et aurum. opera manuum hominum. Os habent et non loquentur. oculos habent et non uidebunt. Aures habent et non audient. neque enim est spiritus in ore eorum. Similes illis fiant qui faciunt ea. et omnis qui confidit in eis. Domus israel benedicite domino. domus aaron benedicite domino. Domus leui benedicite domino. qui timetis dominum benedicite domino. Benedictus dominus ex syon. qui habitat in hierusalem. *Alleluia.*

Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. Confitemini deo deorum. quoniam. Confitemini domino dominorum. quoniam. Qui facit mirabilia magna solus. quoniam. Qui fecit celos in intellectu. quoniam. Qui firmauit terram super aquas. quoniam. Qui fecit luminaria magna. quoniam. Solem in potestatem diei. quoniam. Lunam et stellas in potestatem noctis. quoniam. Qui percussit egyptum cum primogenitis eorum. quoniam. Et eduxit israel de medio eorum. quoniam. Et excussit pharaonem et exercitum eius in mari rubro. quoniam. Qui traduxit populum suum per desertum. quoniam. Qui percussit reges magnos. quoniam. Et occidit reges fortes. quoniam. Seon regem amorreorum. quoniam. Et og regem basan. quoniam. Et dedit terram eorum hereditatem. quoniam. Hereditatem israel seruo suo. quoniam. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri. quoniam. Et redemit nos de tribulationibus nostris. quoniam. Qui dat escam omni carni. quoniam. Confitemini deo celorum. quoniam in eternum misericordia eius. *psalmus David.*

Super flumina babilonis illic sedimus et fleuimus. cum recordaremur tui syon. In salicibus in medio eius. suspendimus organa nostra. Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos. uerba cantionum. Et qui abduxerunt nos: hymnum cantate nobis de canticis syon. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena. Si oblitus fuero tui hierusalem. obliuioni detur dextera mea. Adhereat lingua mea faucibus meis. si non meminero tui. Si non proposuero hierusalem in principio letitie mee. Memento domine filiorum edom in die hierusalem. Qui dicunt exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea. Filia babilonis misera. beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit et allidet paruulos tuos ad petram. *psalmus David.*

Confitebor tibi domine in toto corde meo. quoniam audisti uerba oris mei. In conspectu angelorum psallam tibi. adorabo ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo. Super misericordia tua et ueritate tua. quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. In quacumque die inuocauero te exaudi me. multiplicabis in anima mea uirtutem. Confiteantur tibi domine omnes reges terre. quia audierunt omnia uerba oris tui. Et cantent in uiis domini. quoniam magna est gloria domini. Quoniam excelsus dominus et humilia respicit. et alta a longe cognoscit. Si ambulauero in medio tribulationis uiuificabis me. et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam. et saluum me fecit dextera tua. Dominus retribuet pro me. domine misericordia tua in seculum. opera manuum tuarum ne despicias. *In finem psalmus David.*

Domine probasti me et cognouisti me. tu cognouisti sessionem meam et resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe. semitam meam et funiculum meum inuestigasti. Et omnes uias meas preuidisti. quia non est sermo in lingua mea. Ecce domine tu cognouisti omnia nouissima et antiqua. tu formasti me et posuisti super me manum tuam. Mirabilis facta est scientia tua ex me. confortata est et non potero ad eam. Quo ibo a spiritu tuo. et quo a facie tua fugiam. Si ascendero in celum tu illic es. si descendero ad infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo. et habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me. et tenebit me dextera tua. Et dixi forsitan tenebre conculcabunt me. et nox illuminatio mea in deliciis meis. Quia tenebre non obscurabuntur a te. et nox sicut dies illuminabitur. sicut tenebre eius ita et lumen eius. Quia tu possedisti renes meos. suscepisti me de utero matris mee. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es. mirabilia opera tua et anima mea cognoscit nimis. Non est occultatum os meum a te. quod fecisti in occulto. et substantia mea in inferioribus terre. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. et in libro tuo omnes scribentur. dies formabuntur et nemo in eis. Michi autem nimis honorificati sunt amici tui deus. nimis confortatus est principatus eorum. Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur. exsurrexi et adhuc sum tecum. Si occideris deus peccatores. uiri sanguinum declinate a me. Quia dicitis in cogitatione. accipient in uanitate ciuitates tuas. Nonne qui oderunt te domine oderam. et super inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam illos. inimici facti sunt michi. Proba me deus et scito cor meum. interroga me et cognosce semitas meas. Et uide si uia iniquitatis in me est. et deduc me in uia eterna. *In finem psalmus David.*

Eripe me domine ab homine malo. a uiro iniquo eripe me. Qui cogitauerunt iniquitates in corde. tota die constituebant prelia. Acuerunt linguas suas sicut serpentes. uenenum aspidum sub labiis eorum. Custodi me domine de manu peccatoris. et ab hominibus iniquis eripe me. Qui cogitauerunt supplantare gressus meos. Absconderunt superbi laqueum michi. et funes extenderunt in laqueum. iuxta iter scandalum posuerunt michi. Dixi domino deus meus es tu. exaudi domine uocem deprecationis mee. Domine domine uirtus salutis mee. obumbrasti super caput meum in die belli. Ne tradas me domine a desiderio meo peccatori. cogitauerunt contra me. ne derelinquas me ne forte exaltentur. Caput circuitus eorum. labor labiorum ipsorum operiet eos. Cadent super eos carbones in ignem deicies eos. in miseriis non subsistent. Vir linguosus non dirigetur in terra. uirum iniustum mala capient in interitu. Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis. et uindictam pauperum. Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo. et habitabunt recti cum uultu tuo. *psalmus David.*

Domine clamaui ad te exaudi me. intende uoci mee cum clamauero ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Pone domine custodiam ori meo. et ostium circumstantie labiis meis. Non declines cor meum in uerba malitie. ad excusandas excusationes in peccatis. Cum hominibus operantibus iniquitatem. et non communicabo cum electis eorum. Corripiet me iustus in misericordia et increpabit me. oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum. absorpti sunt iuncti petre iudices eorum. Audient uerba mea quoniam potuerunt. sicut crassitudo terre erupta est super terram. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum. quia ad te domine domine oculi mei. in te speraui non auferas animam meam. Custodi me a laqueo quem statuerunt michi. et a scandalis operantium iniquitatem. Cadent in retiaculo eius peccatores. singulariter sum ego donec transeam. *Intellectus David cum esset in spelunca oratio.*

Voce mea ad dominum clamaui. uoce mea ad dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam. et tribulationem meam ante ipsum pronuntio. In deficiendo ex me spiritum meum. et tu cognouisti semitas meas. In uia hac qua ambulabam. absconderunt laqueum michi. Considerabam ad dexteram et uidebam. et non erat qui cognosceret me. Periit fuga a me. et non est qui requirat animam meam. Clamaui ad te domine. dixi tu es spes mea. portio mea in terra uiuentium. Intende ad deprecationem meam. quia humiliatus sum nimis. Libera me a persequentibus me. quia confortati sunt super me. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. me expectant iusti. donec retribuas michi. *Psalmus David.*

Domine exaudi orationem meam. auribus percipe obsecrationem meam in ueritate tua. exaudi me in tua iustitia. Et non intres in iudicium cum seruo tuo. quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Quia persecutus est inimicus animam meam. humiliauit in terra uitam meam. Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi. Et anxiatus est super me spiritus meus. in me turbatum est cor meum. Memor fui dierum antiquorum. meditatus sum in omnibus operibus tuis. in factis manuum tuarum meditabar. Expandi manus meas ad te. anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me domine. defecit spiritus meus. Non auertas faciem tuam a me. et similis ero descendentibus in lacum. Auditam fac michi mane misericordiam tuam. quia in te speraui. Notam fac michi uiam in qua ambulem. quia ad te leuaui animam meam. Eripe me de inimicis meis domine ad te confugi. doce me facere uoluntatem tuam quia deus meus es tu. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Propter nomen tuum domine uiuificabis me in equitate tua. Educes de tribulatione animam meam. Et in misericordia tua disperdes inimicos meos. Et perdes omnes qui tribulant animam meam. quoniam ego seruus tuus sum. *Psalmus David.*

Benedictus dominus deus meus qui docet manus meas ad prelium. et digitos meos ad bellum. Misericordia mea et refugium meum. susceptor meus et liberator meus. Protector meus et in ipso speraui. qui subdit populum meum sub me. Domine quid est homo quia innotuisti ei. aut filius hominis quia reputas eum. Homo uanitati similis factus est. dies eius sicut umbra pretereunt. Domine inclina celos tuos et descende. tange montes et fumigabunt. Fulgura coruscationem et dissipabis eos. emitte sagittas tuas et conturbabis eos. Emitte manum tuam de alto. eripe me et libera me de aquis multis. de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est uanitatem. et dextera eorum dextera iniquitatis. Deus canticum nouum cantabo tibi. in psalterio decacordo psallam tibi. Qui das salutem regibus. qui redemisti David seruum tuum de gladio maligno. Eripe me et erue me de manu filiorum alienorum. quorum os locutum est uanitatem. et dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filii sicut nouelle plantationis in iuuentute sua. Filie eorum composite. circumornate ut similitudo templi. Promptuaria eorum plena. eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fetose abundantes in egressibus suis. boues eorum crasse. Non est ruina maceriae neque transitus. neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hec sunt. beatus populus cuius dominus deus eius. *Hymnus David.*

Exaltabo te deus meus rex. et benedicam nomini tuo in seculum et in seculum seculi. Per singulos dies benedicam tibi. et laudabo nomen tuum in seculum et in seculum seculi. Magnus dominus et laudabilis nimis. et magnitudinis eius non est finis. Generatio et generatio laudabit opera tua. et potentiam tuam pronuntiabunt. Magnificentiam glorie sanctitatis tue loquentur. et mirabilia tua narrabunt. Et uirtutem terribilium tuorum dicent. et magnitudinem tuam narrabunt. Memoriam abundantie suauitatis tue eructabunt. et iustitia tua exultabunt. Miserator et misericors dominus. patiens et multum misericors. Suauis dominus uniuersis. et miserationes eius super omnia opera eius. Confiteantur tibi domine omnia opera tua. et sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent. et potentiam tuam loquentur. Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam. et gloriam magnificentie regni tui. Regnum tuum regnum omnium seculorum. et dominatio tua in omni generatione et generationem. Fidelis dominus in omnibus uerbis suis. et sanctus in omnibus operibus suis. Alleuat dominus omnes qui corruunt. et erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant domine. et tu das escam illorum in tempore oportuno. Aperis tu manum tuam. et imples omne animal benedictione. Iustus dominus in omnibus uiis suis. et sanctus in omnibus operibus suis. Prope est dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate. Voluntatem timentium se faciet. et deprecationem eorum exaudiet et saluos faciet eos. Custodit dominus omnes diligentes se. et omnes peccatores disperdet. Laudationem domini loquetur os meum. et benedicat omnis caro nomini sancto eius. *Alleluia.*

Lauda anima mea dominum. laudabo dominum in uita mea. psallam deo meo quamdiu ero. Nolite confidere in principibus. in filiis hominum in quibus non est salus. Exibit spiritus eius et reuertetur in terram suam. in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cuius deus iacob adiutor eius. spes eius in domino deo ipsius. Qui fecit celum et terram. mare et omnia que in eis sunt. Qui custodit ueritatem in seculum. facit iudicium iniuriam patientibus. dat escam esurientibus. Dominus soluit compeditos. dominus illuminat cecos. Dominus erigit elisos. dominus diligit iustos. Dominus custodit aduenas. pupillum et uiduam suscipiet. et uias peccatorum disperdet. Regnabit dominus in secula. deus tuus syon in generationem et generationem. *Alleluia.*

Laudate dominum quoniam bonus est psalmus. deo nostro sit iocunda decoraque laudatio. Edificans hierusalem dominus. dispersiones israelis congregabit. Qui sanat contritos corde. et alligat contritiones eorum. Qui numerat multitudinem stellarum. et omnibus eis nomina uocat. Magnus dominus noster et magna uirtus eius. et sapientie eius non est numerus. Suscipiens mansuetos dominus. humilians autem peccatores usque ad terram. Precinite domino in confessione. psallite deo nostro in cithara. Qui operit celum nubibus. et parat terre pluuiam. Qui producit in montibus fenum. et herbam seruituti hominum. Qui dat iumentis escam ipsorum. et pullis coruorum inuocantibus eum. Non in fortitudine equi uoluntatem habebit. nec in tibiis uiri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eum. et in eis qui sperant super misericordia eius. *Alleluia.*

Lauda hierusalem dominum. lauda deum tuum syon. Quoniam confortauit seras portarum tuarum. benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem. et adipe frumenti satiat te. Qui emittit eloquium suum terre. uelociter currit sermo eius. Qui dat niuem sicut lanam. nebulam sicut cinerem spargit. Mittit cristallum suum sicut buccellas. ante faciem frigoris eius quis sustinebit. Emittet uerbum suum et liquefaciet ea. flabit spiritus eius et fluent aque. Qui annuntiat uerbum suum iacob. iustitias et iudicia sua israel. Non fecit taliter omni nationi. et iudicia sua non manifestauit eis. *Alleluia.*

Laudate dominum de celis. laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius. laudate eum omnes uirtutes eius. Laudate eum sol et luna. laudate eum omnes stelle et lumen. Laudate eum celi celorum. et aque omnes que super celos sunt. laudent nomen domini. Quia ipse dixit et facta sunt. ipse mandauit et creata sunt. Statuit ea in eternum et in seculum seculi. preceptum posuit et non preteribit. Laudate

libri Sapie

dominum de terra dracones et omnes abyssi. Ignis grando nix et glacies ventus et turbo que faciunt sermonem eius. Montes et omnes colles, lignum fructiferum et universe cedri. Bestie et universa pecora, reptilia et aves volantes. Reges terre et omnes populi, principes et omnes iudices terre. Iuvenes et virgines senes cum iunioribus laudent nomen domini, quia exaltatum est nomen eius solius. Gloria eius in celo et terra. Et exaltavit cornu populi sui. Laus omnibus sanctis eius, filiis Israel populo appropinquanti sibi. Alleluia.

Cantate domino canticum novum, laus eius in ecclesia sanctorum. Letetur Israel in eo qui fecit eum, filii Syon exultent in rege suo. Laudent nomen eius in choro, in tympano et psalterio psallant ei. Quia beneplacitum est domino in populo suo, et exaltabit mansuetos in salutem. Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis. Exultationes dei in gutture eorum, et gladii ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis. Ut faciant in eis iudicium conscriptum, gloria hec est omnibus sanctis eius. Alleluia.

Laudate dominum in sanctis eius, laudate eum in firmamento virtutis eius. Laudate eum in virtutibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Laudate eum in sono tube, laudate eum in psalterio et cythara. Laudate eum in tympano et choro, laudate eum in cordis et organo. Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet dominum.

PROLOGUS IN LIBRO PROVERBIORUM SALOMONIS QUI DICITUR MASLOTH

IUNGAT EPISTOLA QUOS IUNGIT SACERDOTIUM, immo carta non dividat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam quoque, ut poscitis, scripsissem si licuisset pre valitudine. Mittitis solacia sumptuum, notarios nostros et librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium, quasi aut equum sit me vobis esurientibus aliis laborare, aut in ratione dati et accepti cuiquam preter vos obnoxius sim. Itaque longa egrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem et apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi. Interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: Masloth quas Hebrei parabolas, vulgata editio proverbia vocat; Coeleth quod grece Ecclesiasten, latine contionatorem possumus dicere; Syrasyrim quod in nostram linguam vertitur Canticum canticorum. Fertur et panaretos Ihesu filii Syrac liber, et alius pseudographus qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem hebraicum repperi, non Ecclesiasticum ut apud Latinos, sed Parabolas prenotatum. Cui iuncti erant Ecclesiastes et Canticum canticorum, ut similitudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coequaret. Secundus apud Hebreos nusquam est, quia et ipse stilus grecam eloquentiam redolet; et nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudei Filonis affirmant. Sicut ergo Iudith et Tobi et Machabeorum libros legit quidem ecclesia, sed inter canonicas scripturas non recipit, sic et hec duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane LXX interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim sic nova cudimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra intellegi, que non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissime commendata teste suum saporem servaverint. EXPLICIT PROLOGUS.

HIC LIBER HABET CAPITULA LX. I. VERSUS D. CC. XL.

PARABOLE SALOMONIS FILII DAVID REGIS ISRAHEL AD

sciendam sapientiam et disciplinam, ad intellegenda verba prudentie, et suscipiendam eruditionem doctrine, iustitiam et iudicium et equitatem, ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia et intellectus. Audiens sapiens sapientior erit, et intellegens gubernacula possidebit. Animadvertet parabolam et interpretationem, verba sapientium et enigmata eorum. Timor domini principium sapientie. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Audi fili mi disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tue, ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo.

Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne adquiescas eis. Si dixerint, veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra. Deglutiamus eum sicut infernus viventem, et integrum quasi descendentem in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem. Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, et moliuntur fraudes contra animas suas. Sic semite omnis avari animas possidentium rapiunt. Sapientia foris predicat, in plateis dat vocem suam. In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua dicens: Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea que sibi sunt noxia cupiunt, et imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam. En proferam vobis spiritum meum, et ostendam verba mea. Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo cum vobis quod timebatis advenerit. Cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio et angustia. Tunc invocabunt me et non exaudiam, mane consurgent et non invenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem domini non susceperint, nec adquieverint consilio meo, et detraxerint universe correptioni mee. Comedent igitur fructus vie sue, suisque consiliis saturabuntur. Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos. Qui autem audierit me absque terrore requiescet, et habundantia perfruetur malorum timore sublato.

Fili mi, si susceperis sermones meos, et mandata mea absconderis penes te, ut audiat sapientiam auris tua, inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam. Si enim sapientiam invocaveris, et inclinaveris cor tuum prudentie, si quesieris eam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam, tunc intelleges timorem domini, et scientiam dei invenies, quia dominus dat sapientiam, et ex ore eius scientia et prudentia. Custodiet rectorum salutem, et proteget gradientes simpliciter, servans semitas iustitie, et vias sanctorum custodiens. Tunc intelleges iustitiam et iudicium, et equitatem et omnem semitam bonam. Si intraverit sapientia cor tuum, et scientia anime tue placuerit, consilium custodiet te, et prudentia servabit te, ut eruaris de via mala, ab homine qui perversa loquitur, qui relinquunt iter rectum, et ambulant per vias tenebrosas, qui letantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis, quorum vie perverse et infames gressus eorum, ut eruaris a muliere aliena, et ab extranea que mollit sermones suos, et relinquit ducem pubertatis sue, et pacti dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortem domus eius, et ad inferos semite ipsius. Omnes qui ingrediuntur ad eam non revertentur, nec apprehendent semitas vite, ut ambules in via bona, et calles iustorum custodias. Qui enim recti sunt habitabunt in terra, et simplices permanebunt in ea. Impii vero de terra perdentur, et qui inique agunt auferentur ex ea.

Fili mi, ne obliviscaris legis mee, et precepta mea custodiat cor tuum. Longitudinem enim dierum, et annos vite, et pacem apponent tibi. Misericordia et veritas non te deserant. Circumda eas gutturi tuo, et describe in tabulis cordis tui, et invenies gratiam et disciplinam bonam coram deo et hominibus. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentie tue. In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos. Ne sis sapiens apud temet ipsum, time dominum et recede a malo. Sanitas quippe erit umbilico tuo, et inrigatio ossium tuorum. Honora dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum, et implebuntur horrea tua saturitate, et vino torcularia redundabunt.

Disciplinam domini, fili mi, ne abicias, nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit dominus corripit, et quasi pater in filio conplacet sibi. Beatus homo qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia. Melior est adquisitio eius negotiatione argenti, et auri primi et purissimi fructus eius. Pretiosior est cunctis opibus, et omnia que desiderantur huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, et in sinistra illius divitie et gloria. Vie eius vie pulchre, et omnes semite eius pacifice. Lignum vite est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam beatus. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit celos prudentia. Sapientia illius eruperunt abyssi, et nubes rore concrescunt.

Fili mi, ne effluant hec ab oculis tuis. Custodi legem atque consilium, et erit vita anime tue, et gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, et pes tuus non impinget. Si dormieris non timebis, quiesces et suavis erit somnus tuus. Ne paveas repentino terrore, et irruentes tibi potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris. Noli prohibere benefacere eum qui potest; si vales et ipse benefac. Ne dicas amico tuo, vade et revertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Non contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit. Ne emuleris hominem iniustum, nec imiteris vias eius, quia abhominatio domini est omnis inlusor, et cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas a domino in domo impii, habitacula autem iustorum benedicentur. Inlusores ipse deludet, et mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exaltatio ignominia.

Audite filii disciplinam patris, et attendite ut sciatis prudentiam. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis. Nam et ego filius fui patris mei tenellus, et unigenitus coram matre mea, et docebat me atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi precepta mea et vives. Posside sapientiam, posside prudentiam, ne obliviscaris neque declines a verbis oris mei. Ne dimittas eam et custodiet te, dilige eam et servabit te. Principium sapientie, posside sapientiam, et in omni possessione tua adquire prudentiam. Arripe illam et exaltabit te, glorificaberis ab ea cum eam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inclita proteget te.

Audi fili mi et suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vite. Viam sapientie monstrabo tibi, ducam te per semitas equitatis, quas cum ingressus fueris non artabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum. Tene disciplinam, ne dimittas eam, custodi illam quia ipsa est vita tua. Ne delecteris semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec transeas per illam, declina et desere eam. Non enim dormiunt nisi malefecerint, et rapitur somnus ab eis nisi subplantaverint. Comedunt panem impietatis, et vinum iniquitatis bibunt. Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant.

Fili mi, ausculta sermones meos, et ad eloquia mea inclina aurem tuam.

Ne recedant ab oculis tuis; custodi ea in medio cordis tui. Vita enim sunt invenientibus ea, et universe carni sanitas. Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Remove a te os pravum, et detrahentia labia sint procul a te. Oculi tui recta videant, et palpebre tue precedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis, et omnes vie tue stabilientur. Ne declines ad dexteram neque ad sinistram. Averte pedem tuum a malo. Vias enim que a dextris sunt novit dominus, perverse vero sunt que a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

Fili mi, attende ad sapientiam meam, et prudentie mee inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes, et disciplinam labia tua conservent. Favus enim distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius. Novissima autem illius amara quasi absinthium, et acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, et ad inferos gressus illius penetrant. Per semitam vite non ambulant. Vagi sunt gressus eius et investigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, et ne recedas a verbis oris mei. Longe fac ab ea viam tuam, et ne appropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum, et annos tuos crudeli; ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena, et gemas in novissimis quando consumpseris carnes et corpus tuum, et dicas: Cur detestatus sum disciplinam, et increpationibus non adquievit cor meum, nec audivi vocem docentium me, et magistris non inclinavi aurem meam? Pene fui in omni malo, in medio ecclesie et synagoge. Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta, et letare cum muliere adolescentie tue. Cerva carissima et gratissimus hinnulus ei. Ubera eius inebrient te omni tempore, et in amore eius delectare iugiter. Quare seduceris fili mi ab aliena, et foveris in sinu alterius? Respicit dominus vias hominis, et omnes gressus illius considerat. Iniquitates sue capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringetur. Ipse morietur quia non habuit disciplinam, et in multitudine stultitie sue decipietur.

Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico, fili mi, et temet ipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebre tue. Eruere quasi dammula de manu, et quasi avis de insidiis aucupis. Vade ad formicam, o piger, et considera vias eius, et disce sapientiam. Que cum non habeat ducem, nec preceptorem, nec principem, parat in estate cibum sibi, et congregat in messe quod comedat. Usquequo piger dormies? Quando consurges e somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias, et veniet tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, et egestas longe fugiet a te. Homo apostata vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et in omni tempore iurgia seminat. Huic extemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

Sex sunt que odit dominus, et septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia testem fallacem, et eum qui seminat inter fratres discordias.

Conserva fili mi precepta patris tui, et ne dimittas legem matris tue. Liga ea in corde tuo iugiter, et circumda gutturi tuo. Cum ambulaveris, gradiantur tecum; cum dormieris, custodiant te; et evigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna est, et lex lux, et via vite increpatio discipline.

Ut custodiant te a muliere mala, et a blanda lingua extranee. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius. Pretium enim scorti vix unius est panis. Mulier autem viri pretiosam animam capit. Numquid abscondere potest homo ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? Aut ambulare super prunas et non comburentur plante eius? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit; furatur enim ut esurientem impleat animam. Deprehensus quoque reddet septuplum, et omnem substantiam domus sue tradet, et liberabitur. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium eius non delebitur. Quia zelus et furor viri non parcet in die vindicte, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

Fili mi, custodi sermones meos, et precepta mea reconde tibi. Serva mandata mea et vives, et legem meam quasi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientie: soror mea es, et prudentiam voca amicam tuam, ut custodiat te a muliere extranea, et ab aliena que verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus mee per cancellos prospexi, et video parvulos; considero vecordem iuvenem, qui transit per plateam iuxta angulum, et prope viam domus illius graditur, in obscuro advesperascente die, in noctis tenebris et caligine. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio preparata ad capiendas animas, garrula et vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuvenem, et procaci vultu blanditur dicens: Victimas pro salute debui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, et repperi. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Egypto. Aspersi cubile meum mirra, aloe, et cynamomo. Veni, inebriemur uberibus, et fruamur cupitis amplexibus donec illucescat dies. Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima. Sacculum pecunie secum tulit, in die plene lune reversurus est domum suam. Irretivit eum multis sermonibus, et blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, et quasi agnus lasciviens, et ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius; velut si avis festinet ad laqueum, et nescit quia de periculo anime illius agitur. Nunc ergo fili mi audi me, et attende verba oris mei. Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Vie inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis. Numquid non sapientia clamitat, et prudentia dat vocem suam? In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans, iuxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur dicens: O viri, ad vos clamito, et vox mea ad filios hominum. Intelligite parvuli astutiam, et insipientes animadvertite. Audite quia de rebus magnis locutura sum, et aperientur labia mea ut recta predicent. Veritatem meditabitur guttur meum, et labia mea detestabuntur impium. Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid neque perversum. Recti sunt intelligentibus, et equi invenientibus scientiam.

Accipite disciplinam meam et non pecuniam; doctrinam magis quam aurum eligite. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis, et omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus. Timor domini odit malum. Arrogantiam et superbiam, et viam pravam et os bilingue detestor.

Meum est consilium et equitas, mea prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me diligo, et qui mane vigilant ad me invenient me. Mecum sunt divitie et gloria, opes superbe et iustitia. Melior est fructus meus auro, et lapide pretioso, et genimina mea argento electo. In viis iustitie ambulo, in medio semitarum iudicii, ut ditem diligentes me, et thesauros eorum repleam.

Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab eterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, et ego iam concepta eram; necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes gravi mole constiterant; ante colles ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat, et flumina, et cardines orbis terre. Quando preparabat celos, aderam; quando certa lege et gyro vallabat abyssos; quando ethera firmabat sursum, et librabat fontes aquarum; quando circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis ne transirent fines suos; quando appendebat fundamenta terre, cum eo eram cuncta componens, et delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum; et delicie mee esse cum filiis hominum. Nunc ergo filii audite me: Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam et estote sapientes, et nolite abicere eam. Beatus homo qui audit me, et qui vigilat ad fores meas cotidie, et observat ad postes ostii mei. Qui me invenerit inveniet vitam, et hauriet salutem a domino. Qui autem in me peccaverit, ledet animam suam. Omnes qui me oderunt diligunt mortem.

Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem. Immolavit victimas suas, miscuit vinum, et proposuit mensam suam. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, et ad menia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis. Relinquite infantiam et vivite, et ambulate per vias prudentie. Qui erudit derisorem, ipse sibi iniuriam facit; et qui arguit impium, generat maculam sibi. Noli arguere derisorem, ne oderit te; argue sapientem, et diliget te. Da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia. Doce iustum, et festinabit accipere.

Principium sapientie timor domini, et scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, et addentur tibi anni vite. Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris; si autem illusor fueris, solus portabis malum. Mulier stulta et clamosa, plenaque illecebris, et nichil omnino sciens, sedit in foribus domus sue super sellam in excelso urbis loco, ut vocaret transeuntes viam, et pergentes itinere suo: Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est: Aque furtive dulciores sunt, et panis absconditus suavior. Et ignoravit quod gigantes ibi sint, et in profundis inferni convive eius.

Filius sapiens letificat patrem, filius vero stultus mestitia est matris sue. Non proderunt thesauri impietatis; iustitia vero liberabit a morte. Non affliget dominus fame animam iusti, et insidias impiorum subvertet. Egestatem operata est manus remissa; manus autem fortium divitias parat. Qui congregat in messe, filius sapiens est; qui autem stertit estate, filius confusionis. Benedictio domini super caput iusti; os autem impiorum operit iniquitatem. Memoria iusti cum laudibus, et nomen impiorum putrescet. Sapiens corde precepta suscipit; stultus ceditur labiis. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter; qui autem depravat vias suas, manifestus erit. Qui annuit oculo dabit dolorem; stultus labiis verberabitur. Vena vite os iusti, et os impiorum operit iniquitatem. Odium suscitat rixas, et universa delicta operit caritas. In labiis sapientis invenitur sapientia, et virga in dorso eius qui indiget corde. Sapientes abscondunt scientiam; os autem stulti confusioni proximum est. Substantia divitis urbs fortitudinis eius; pavor pauperum egestas eorum. Opus iusti ad vitam; fructus autem impii ad peccatum. Via vite custodienti disciplinam; qui autem increpationes relinquit, errat. Abscondunt odium labia mendacia; qui profert contumeliam insipiens est. In multiloquio peccatum non deerit; qui autem moderatur labia sua prudentissimus est. Argentum electum lingua iusti; cor impiorum pro nichilo. Labia iusti erudiunt plurimos; qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur. Benedictio domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio. Quasi per risum stultus operatur scelus; sapientia autem est viro prudentia. Quod timet impius veniet super eum; desiderium suum iustis dabitur. Quasi tempestas transiens non erit impius; iustus autem quasi fundamentum sempiternum. Sicut acetum dentibus et fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum. Timor domini apponet dies, et anni impiorum breviabuntur. Expectatio iustorum letitia; spes autem impiorum peribit. Fortitudo simplicis via domini, et pavor his qui operantur malum. Iustus in eternum non commovebitur; impii autem non habitabunt super terram. Os iusti parturiet sapientiam; lingua pravorum peribit. Labia iusti considerant placita, et os impiorum perversa.

Statera dolosa abhominatio est apud dominum, et pondus equum voluntas eius. Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia; ubi autem humilitas, ibi et sapientia. Simplicitas iustorum diriget eos, et supplantatio perversorum vastabit illos. Non proderunt divitie in die ultionis; iustitia autem liberabit a morte. Iustitia simplicis diriget viam eius, et in impietate sua corruet impius. Iustitia rectorum liberabit eos, et in insidiis suis capientur iniqui. Mortuo homine impio nulla erit ultra spes, et expectatio sollicitorum peribit. Iustus de angustia liberatus est, et tradetur impius pro eo. Simulator ore decipit amicum suum; iusti autem liberabuntur scientia. In bonis

88.

iustorum exultabit civitas, et in perditione impiorum erit laudatio. Benedictione iustorum exaltabitur civitas, et ore impiorum subvertetur. Qui despicit amicum suum indigens corde est; vir autem prudens tacebit. Qui ambulat fraudulenter revelat arcana; qui autem fidelis est, celat amici commissum. Ubi non est gubernator, populus corruet; salus autem ubi multa consilia. Affligetur malo qui fidem facit pro extraneo; qui autem cavet laqueos securus erit. Mulier gratiosa inveniet gloriam, et robusti habebunt divitias. Benefacit anime sue vir misericors; qui autem crudelis est, et propinquos abicit. Impius facit opus instabile; seminanti autem iustitiam merces fidelis.

Clementia preparat vitam, et sectatio malorum mortem. Abhominabile domino cor pravum, et voluntas eius in his qui simpliciter ambulant. Manus in manu non erit innocens malus; semen autem iustorum salvabitur. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua. Desiderium iustorum omne bonum est; prestolatio impiorum furor.

Alii dividunt propria et ditiores fiunt; alii rapiunt non sua, et semper in egestate sunt. Anima que benedicit impinguabitur, et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. Qui abscondit frumenta maledicetur in populis; benedictio autem super caput vendentium. Bene consurgit diluculo qui querit bona; qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis. Qui confidit in divitiis suis corruet; iusti autem quasi virens folium germinabunt. Qui conturbat domum suam possidebit ventos, et qui stultus est serviet sa

premium vitae. Fructus iusti lignum vitae, et qui suscipit animas sapiens est. Si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator.

Qui diligit disciplinam diligit scientiam; qui autem odit increpationes insipiens est. Qui bonus est hauriet gratiam a Domino; qui autem confidit in cogitationibus suis impie agit. Non roborabitur homo ex impietate, et radix iustorum non commovebitur. Mulier diligens corona est viro suo, et putredo in ossibus eius quae confusione res dignas gerit. Cogitationes iustorum iudicia, et consilia impiorum fraudulenta. Verba impiorum insidiantur sanguini; os iustorum liberabit eos. Verte impios et non erunt; domus autem iustorum permanebit. Doctrina sua noscetur vir; qui autem vanus et excors est patebit contemptui. Melior est pauper et sufficiens sibi quam gloriosus et indigens pane. Novit iustus animas iumentorum suorum; viscera autem impiorum crudelia. Qui operatur terram suam satiabitur panibus; qui autem sectatur otium stultissimus est. Desiderium impii munimentum est pessimorum; radix autem iustorum proficiet.

Propter peccata labiorum ruina proximat malo; effugiet autem iustus de angustia. De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei. Via stulti recta in oculis eius; qui autem sapiens est audit consilia. Fatuus statim indicat iram suam; qui autem dissimulat iniuriam callidus est. Qui quod novit loquitur index iustitiae est; qui autem mentitur testis est fraudulentus. Est qui promittit et quasi gladio pungitur conscientiae; lingua autem sapientium sanitas est. Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem testis est repentinus concinnat linguam mendacii. Dolus in corde cogitantium mala; qui autem ineunt pacis consilia sequitur eos gaudium. Non contristabit iustum quidquid ei acciderit; impii autem replebuntur malo. Abominatio est Domino labia mendacia; qui autem fideliter agunt placent ei. Homo versutus celat scientiam, et cor insipientium provocat stultitiam. Manus fortium dominabitur; quae autem remissa est tributis serviet. Maeror in corde viri humiliabit eum, et sermone bono laetificabitur. Qui neglegit damnum propter amicum iustus est; iter autem impiorum decipiet eos. Non inveniet fraudulentus lucrum, et substantia hominis erit auri pretium. In semita iustitiae vita; iter autem devium ducit ad mortem. Filius sapiens doctrina patris; qui autem inlusor est non audit cum arguitur. De fructu oris sui homo satiabitur bonis; anima autem praevaricatorum iniqua.

Qui custodit os suum custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum sentiet mala. Vult et non vult piger; anima autem operantium impinguabitur. Verbum mendax iustus detestabitur; impius autem confundit et confundetur. Iustitia custodit innocentis viam; impietas autem peccatorem supplantat. Est quasi dives cum nihil habeat, et est quasi pauper cum in multis divitiis sit. Redemptio animae viri divitiae suae; qui autem pauper est increpationem non sustinet. Lux iustorum laetificat; lucerna autem impiorum extinguetur. Inter superbos semper iurgia sunt; qui autem agunt cuncta consilio reguntur sapientia. Substantia festinata minuetur; quae autem paulatim colligitur manu multiplicabitur. Spes quae differtur affligit animam; lignum vitae desiderium veniens. Qui detrahit alicui rei ipse se in futurum obligat; qui autem timet praeceptum in pace versabitur. Lex sapientis fons vitae, ut declinet a ruina mortis. Doctrina bona dabit gratiam; in itinere contemptorum vorago. Astutus omnia agit cum consilio; qui autem fatuus est aperit stultitiam. Nuntius impii cadet in malum; legatus fidelis sanitas. Egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam; qui autem adquiescit arguenti glorificabitur. Desiderium si compleatur delectat animam; detestantur stulti eos qui fugiunt mala. Qui cum sapientibus graditur sapiens erit; amicus stultorum efficietur similis. Peccatores persequitur malum, et iustis retribuentur bona. Bonus relinquit heredes filios et nepotes, et custoditur iusto substantia peccatoris. Multi cibi in novalibus patrum, et aliis congregantur absque iudicio. Qui parcit virgae odit filium suum; qui autem diligit illum instanter erudit. Iustus comedit et replet animam suam; venter autem impiorum insaturabilis.

Sapiens mulier aedificat domum suam; insipiens extructam quoque destruet manibus suis. Ambulans recto itinere et timens Deum despicitur ab eo qui infami graditur via. In ore stulti virga superbiae; labia sapientium custodiunt eos. Ubi non sunt boves praesepe vacuum est; ubi autem plurimae segetes ibi manifesta fortitudo bovis. Testis fidelis non mentietur; profert mendacium dolosus testis. Quaerit derisor sapientiam et non invenit; doctrina prudentium facilis. Vade contra virum stultum et nescit labia prudentiae. Callidi est intellegere viam suam, et imprudentia stultorum errans. Stultus illudet peccatum, inter iustos morabitur gratia.

Cor quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Domus impiorum delebitur; tabernacula vero iustorum germinabunt. Est via quae videtur homini iusta, novissima autem eius deducunt ad mortem. Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat. Viis suis replebitur stultus, et super eum erit vir bonus. Innocens credit omni verbo; astutus considerat gressus suos. Sapiens timet et declinat a malo; stultus transilit et confidit. Inpatiens operabitur stultitiam, et vir versutus odiosus est. Possidebunt parvuli stultitiam, et expectabunt astuti scientiam. Iacebunt mali ante bonos, et impii ante portas iustorum. Etiam proximo suo pauper odiosus erit; amici vero divitum multi. Qui despicit proximum suum peccat; qui autem miseretur pauperis beatus erit. Qui credit in Domino misericordiam diligit. Errant qui operantur malum; misericordia et veritas praeparant bona. In omni opere bono erit abundantia; ubi autem verba sunt plurima ibi frequenter egestas. Corona sapientium divitiae eorum; fatuitas stultorum imprudentia. Liberat animas testis fidelis, et profert mendacia versipellis. In timore Domini fiducia fortitudinis, et filiis eius erit spes. Timor Domini fons vitae, ut declinet a ruina mortis. In multitudine populi dignitas regis, et in paucitate plebis ignominia principis. Qui patiens est multa gubernatur prudentia; qui autem inpatiens est exaltat stultitiam suam. Vita carnium sanitas cordis; putredo ossium invidia. Qui calumniatur egentem exprobrat factori eius; honorat autem eum qui miseretur pauperis. In malitia sua expelletur impius; sperat autem iustus in morte sua. In corde prudentis requiescit sapientia, et indoctos quosque erudiet.

Iustitia elevat gentem; miseros autem facit populos peccatum. Acceptus est regi minister intellegens; iracundiam eius inutilis sustinebit. Responsio mollis frangit iram; sermo durus suscitat furorem. Lingua sapientium ornat scientiam; os fatuorum ebullit stultitiam. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos et malos. Lingua placabilis lignum vitae; quae autem inmoderata est conteret spiritum. Stultus irridet disciplinam patris sui; qui autem custodit increpationes astutior fiet. Domus iusti plurima fortitudo, et in fructibus impii conturbatio. Labia sapientium disseminabunt scientiam; cor stultorum dissimile erit. Victimae impiorum abominabiles Domino; vota iustorum placabilia. Abominatio est Domino via impii; qui sequitur iustitiam diligitur ab eo. Doctrina mala deserenti viam vitae; qui increpationes odit morietur. Infernus et perditio coram Domino; quanto magis corda filiorum hominum. Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Cor gaudens exhilarat faciem; in maerore animi deicitur spiritus. Cor sapientis quaerit doctrinam, et os stultorum pascitur imperitia. Omnes dies pauperis mali; securitas mentis quasi iuge convivium. Melius est parum cum timore Domini quam thesauri magni et insatiabiles.

Melius est vocari ad holera cum caritate quam ad vitulum saginatum cum odio. Vir iracundus provocat rixas; qui patiens est mitigat suscitatas. Iter pigrorum quasi sepis spinarum; via iustorum absque offendiculo. Filius sapiens laetificat patrem, et stultus homo despicit matrem suam. Stultitia gaudium stulto, et vir prudens dirigit gressus suos. Dissipantur cogitationes ubi non est consilium; ubi vero plures sunt consiliarii confirmantur. Laetatur homo in sententia oris sui, et sermo opportunus est optimus. Semita vitae super eruditum, ut declinet de inferno novissimo. Domum superborum demolietur Dominus, et firmos faciet terminos viduae.

Abominatio Domini cogitationes malae, et purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo. Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam; qui autem odit munera vivet. Mens iusti meditabitur oboedientiam; os impiorum redundat malis. Longe est Dominus ab impiis, et orationes iustorum exaudiet. Lux oculorum laetificat animam; fama bona inpinguat ossa. Auris quae audit increpationes vitae in medio sapientium commorabitur. Qui abicit disciplinam despicit animam suam; qui autem adquiescit increpationibus possessor est cordis. Timor Domini disciplina sapientiae, et gloriam praecedit humilitas. Hominis est animum praeparare, et Domini gubernare linguam. Omnes viae hominum patent oculis eius; spirituum ponderator est Dominus. Revela Domino opera tua, et dirigentur cogitationes tuae. Universa propter semet ipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Abominatio Domini est omnis arrogans; etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens. Misericordia et veritate redimitur iniquitas, et in timore Domini declinatur a malo. Cum placuerint Domino viae hominis, inimicos quoque eius convertet ad pacem. Melius est parum cum iustitia quam multi fructus cum iniquitate. Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius. Divinatio in labiis regis; in iudicio non errabit os eius. Pondus et statera iudicia Domini sunt, et opera eius omnes lapides sacculi. Abominabiles regi qui agunt impie, quoniam iustitia firmatur solium. Voluntas regum labia iusta; qui recta loquitur diligetur. Indignatio regis nuntius mortis, et vir sapiens placabit eam. In hilaritate vultus regis vita, et clementia eius quasi imber serotinus. Posside sapientiam, quia auro melior est, et adquire prudentiam, quia pretiosior est argento. Semita iustorum declinat mala; custos animae suae servat viam suam. Contritionem praecedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus. Melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis. Eruditus in verbo reperiet bona, et qui in Domino sperat beatus est. Qui sapiens est corde appellabitur prudens, et qui dulcis eloquio maiora reperiet. Fons vitae eruditio possidentis; doctrina stultorum fatuitas. Cor sapientis erudiet os eius, et labiis illius addet gratiam. Favus mellis verba composita, dulcedo animae et sanitas ossium. Est via quae videtur homini recta, et novissima eius ducunt ad mortem. Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. Vir impius fodit malum, et in labiis eius ignis ardescit.

Homo perversus suscitat lites, et verbosus separat principes. Vir iniquus lactat amicum suum, et ducit eum per viam non bonam. Qui adtonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum. Corona dignitatis senectus, quae in viis iustitiae repperietur. Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur. Melior est buccella sicca cum gaudio quam domus plena victimis cum iurgio. Servus sapiens dominabitur filiis stultis, et inter fratres hereditatem dividet. Sicut igne probatur argentum et aurum camino, ita corda probat Dominus. Malus oboedit linguae iniquae, et fallax obtemperat labiis mendacibus. Qui despicit pauperem exprobrat factori eius, et qui ruina laetatur alterius non erit inpunitus. Corona senum filii filiorum, et gloria filiorum patres eorum. Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens. Gemma gratissima expectatio praestolantis; quocumque se verterit prudenter intellegit. Qui celat delictum quaerit amicitias; qui altero sermone repetit separat foederatos. Plus proficit correptio apud prudentem quam centum plagae apud stultum. Semper iurgia quaerit malus; angelus autem crudelis mittetur contra eum. Expedit magis ursae occurrere raptis fetibus quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua. Qui reddit mala pro bonis non recedet malum de domo eius. Qui dimittit aquam caput est iurgiorum, et antequam patiatur contumeliam iudicium deserit. Et qui iustificat impium et qui condemnat iustum, abominabilis est uterque apud Deum. Quid prodest habere divitias stultum, cum sapientiam emere non possit?

Omni tempore diligit qui amicus est, et frater in angustiis conprobatur. Stultus homo plaudet manibus, cum spoponderit pro amico suo. Qui meditatur discordias diligit rixas, et qui exaltat ostium quaerit ruinam. Qui perversi cordis est non inveniet bonum, et qui vertit linguam incidet in malum. Natus est stultus in ignominiam suam, sed nec pater in fatuo laetabitur. Animus gaudens aetatem floridam facit; spiritus tristis exsiccat ossa. Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii. In facie prudentis lucet sapientia; oculi stultorum in finibus terrae. Ira patris filius stultus, et dolor matris quae genuit eum. Non est bonum damnum inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat. Qui moderatur sermones suos doctus et prudens est, et pretiosi spiritus vir eruditus. Stultus quoque si tacuerit sapiens reputabitur, et si conpresserit labia sua intellegens. Occasiones quaerit qui vult recedere ab amico; omni tempore erit exprobrabilis. Non recipit stultus verba prudentiae, nisi ea dixeris quae versantur in corde eius. Impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit, sed sequitur eum ignominia et obprobrium. Aqua profunda verba ex ore viri, et torrens redundans fons sapientiae. Accipere personam impii non est bonum, ut declines a veritate iudicii. Labia stulti inmiscent se rixis, et os eius iurgia provocat. Os stulti contritio eius, et labia ipsius ruina animae eius. Verba bilinguis quasi simplicia, et ipsa perveniunt usque ad interiora ventris. Qui mollis et dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis. Turris fortissima nomen Domini; ad ipsum currit iustus et exaltabitur. Substantia divitis urbs roboris eius, et quasi murus validus circumdans eum. Antequam conteratur exaltatur cor hominis, et antequam glorificetur humiliatur. Qui prius respondit quam audiat stultum se esse demonstrat et confusione dignum. Spiritus viri sustentat inbecillitatem suam; spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Cor prudens possidebit scientiam, et auris sapientium quaerit doctrinam. Donum hominis dilatat viam eius, et ante principes spatium ei facit. Iustus prior est accusator sui; venit amicus eius et investigabit eum. Contradictiones conprimit sors, et inter potentes quoque diiudicat. Frater qui adiuvatur a fratre quasi civitas firma, et iudicia quasi vectes urbium. De fructu oris viri replebitur venter eius, et genimina labiorum illius saturabunt eum. Mors et vita in manu linguae; qui diligunt eam comedent fructus eius.

Qui invenit mulierem bonam invenit bonum, et hauriet iucunditatem a Domino. Cum obsecrationibus loquitur pauper, et dives effabitur rigide. Vir amicabilis ad societatem magis amicus erit quam frater. Melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua quam dives torquens labia sua insipiens. Ubi non est scientia animae non est bonum, et qui festinus est pedibus offendet.

Stultitia hominis supplantat gressus eius. et contra deum fervet animo suo. Divitiae addunt amicos plurimos. a paupere autem et hii quos habuit separantur. Testis falsus non erit inpunitus. et qui loquitur mendacia non effugiet. Multi colunt personam potentis. et amici sunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum. insuper et amici procul recesserunt ab eo. Qui tantum verba sectatur nichil habebit. qui autem possessor est mentis diligit animam suam. et custos prudentiae inveniet bona. Testis falsus non erit inpunitus. et qui loquitur mendacia peribit. Non decent stultum deliciae. nec servum dominari principibus. Doctrina viri per patientiam noscitur. et gloria eius est iniqua praetergredi. Sicut fremitus leonis. ita et regis ira. et sicut ros super herba. ita et hylaritas eius. Dolor patris filius stultus. et tecta iugiter perstillantia. litigiosa mulier. Domus et divitiae dantur a parentibus. a domino autem proprie uxor prudens. Pigredo inmittit soporem. et anima dissoluta esuriet. Qui custodit mandatum. custodit animam suam. qui autem neglegit vias suas mortificabitur.

Feneratur domino qui miseretur pauperis. et vicissitudinem suam reddet ei. Erudi filium tuum ne desperes. ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam. Qui impatiens est sustinebit dampnum. et cum rapuerit aliud apponet. Audi consilium et suscipe disciplinam. ut sis sapiens in novissimis tuis. Multae autem cogitationes in corde viri. voluntas domini permanebit. Homo indigens misericors est. et melior est pauper quam vir mendax. Timor domini ad vitam. et in plenitudine morabitur absque visitatione pessima. Abscondit piger manum suam sub ascella. nec ad os suum applicat eam. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Si autem corripueris sapientem. intelleget disciplinam. Qui affligit patrem et fugit matrem. ignominiosus est et infelix. Non cesses fili audire doctrinam. nec ignores sermones scientiae. Testis iniquus deridet iudicium. et os impiorum devorat iniquitatem. Parata sunt derisoribus iudicia. et mallei percutientes stultorum corporibus. Luxuriosa res vinum. et tumultuosa ebrietas. quicumque his delectatur non erit sapiens. Sicut rugitus leonis ita et terror regis. qui provocat eum. peccat in animam suam. Honor est homini qui separat se a contentionibus. omnes autem stulti miscentur contumeliis. Propter frigus piger arare noluit. mendicabit ergo aestate et non dabitur ei. Sicut aqua profunda sic consilium in corde viri. sed homo sapiens exhauriet illud. Multi homines misericordes vocantur. virum autem fidelem quis inveniet. Iustus qui ambulat in simplicitate sua. beatos post se filios derelinquet. Rex qui sedet in solio iudicii. dissipat omne malum intuitu suo.

Quis potest dicere mundum est cor meum. purus sum a peccato. Pondus et pondus. mensura et mensura. utrumque abhominabile est ante deum. Ex studiis suis intellegitur puer. si munda et recta sint opera eius. Aurem audientem. et oculum videntem. dominus fecit utrumque. Noli diligere somnum. ne te egestas opprimat. aperi oculos tuos et saturare panibus. Malum est malum est. dicit omnis emptor. et cum recesserit tunc gloriabitur. Aurum et multitudo gemmarum. et vas pretiosum labia scientiae. Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni. et pro extraneis aufer pignus ab eo. Suavis est homini panis mendacii. et postea implebitur os eius calculo. Cogitationes consiliis roborantur. et gubernaculis tractanda sunt bella. Et qui revelat mysteria et ambulat fraudulenter. et dilatat labia sua ne commiscearis. Qui maledicit patri suo et matri. extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. Hereditas ad quam festinatur in principio. in novissimo benedictione carebit. Non dicas reddam malum pro malo. expecta dominum et liberabit te.

Abhominatio est apud dominum pondus et pondus. statera dolosa non est bona. A domino diriguntur gressus viri. Quis autem hominum intellegere potest viam suam. Ruina est homini devotare sanctos. et post vota tractare. Dissipat impios rex sapiens. et incurvat super eos fornicem. Lucerna domini spiraculum hominis. quae investigat omnia secreta ventris. Misericordia et veritas custodiunt regem. et roboratur clementia thronus eius. Exultatio iuvenum fortitudo eorum. et dignitas senum canities. Livor vulneris absterget mala. et plagae in secretioribus ventris. Sicut divisiones aquarum. ita cor regis in manu domini. quocumque voluerit inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur. appendit autem corda dominus.

Facere misericordiam et iudicium. placent magis domino quam victimae. Exultatio oculorum et dilatatio cordis. lucerna impiorum peccatum. Cogitationes robusti semper in habundantia. omnis autem piger semper in egestate est. Qui congregat thesauros lingua mendacii. vanus excors est. et impingetur ad laqueos mortis. Rapinae impiorum detrahent eos. qui noluerunt facere iudicium. Perversa via viri aliena est. qui autem mundus est. rectum opus eius. Melius est sedere in angulo domatis. quam cum muliere litigiosa. et in domo communi. Anima impii desiderat malum. non miserebitur proximo suo. Multato pestilente sapientior erit parvulus. et si sectetur sapientem sumet scientiam. Excogitat iustus de domo impii. et detrahet impios a malo. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis. et ipse clamabit et non exaudietur. Munus absconditum extinguet iras. et donum in sinu indignationem maximam. Gaudium iusto est facere iudicium. et pavor operantibus iniquitatem. Vir qui erraverit a via doctrinae. in coetu gigantum commorabitur. Qui diligit epulas in egestate erit. et qui amat vinum et pinguia non ditabitur. Pro iusto datur impius. et pro rectis iniquus. Melius est habitare in terra deserta. quam cum muliere rixosa et iracunda. Thesaurus desiderabilis et oleum in habitaculo iusti. et inprudens homo dissipat illud. Qui sequitur iustitiam et misericordiam. inveniet vitam et gloriam. Civitatem fortium ascendit sapiens. et destruet robur fiduciae eius. Qui custodit os suum et linguam suam. custodit ab angustiis animam suam.

Superbus et arrogans vocatur indoctus. qui in ira operatur superbiam. Desideria occidunt pigrum. noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit et desiderat. qui autem iustus est tribuet et non cessabit. Hostiae impiorum abhominabiles. quae offeruntur ex scelere. Testis mendax peribit. vir obediens loquetur victoriam. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum. qui autem rectus est corrigit viam suam. Non est sapientia et non est prudentia. non est consilium contra dominum. Equus paratur ad diem belli. dominus autem salutem tribuet. Melius est nomen bonum quam divitiae multae. aurum et argentum gratia bona. Dives et pauper obviaverunt sibi. utriusque operator est dominus. Callidus vidit malum et abscondit se. innocens pertransiit. et afflictus est dampno. Finis modestiae timor domini. divitiae et gloria et vita. Arma et gladii in via perversi. custos autem animae suae longe recedit ab eis. Proverbium est. Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea. Dives pauperibus imperat. et qui accipit mutuum servus est fenerantis. Qui seminat iniquitatem metet mala. et virga irae suae consummabitur. Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. de panibus enim suis dedit pauperibus. Eice derisorem. et exibit cum eo iurgium. cessabuntque causae et contumeliae. Qui diligit cordis munditiam. propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem. Oculi domini custodiunt scientiam. et supplantantur verba iniqui. Dicit piger. Leo est foris. in medio platearum occidendus sum. Fovea profunda os alienae. cui iratus est dominus incidet in eam. Stultitia colligata est in corde pueri. et virga disciplinae fugabit eam. Qui calumniatur pauperem ut augeat divitias suas. dabit ipse ditiori et egebit. Inclina aurem tuam. et audi verba sapientium. appone autem cor ad doctrinam meam. quae pulchra erit tibi cum servaveris eam in ventre tuo. et redundabit in labiis tuis. ut sit in domino fiducia tua. Unde et ostendi tibi eam hodie. Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus et scientia. ut ostenderem tibi firmitatem et eloquia veritatis. respondere ex his illis qui miserunt te. Non facias violentiam pauperi. quia pauper est. neque conteras egenum in porta. quia dominus iudicabit causam eius. et configet eos qui confixerunt animam eius.

Noli esse amicus homini iracundo. neque ambules cum viro furioso. ne forte discas semitas eius. et sumas scandalum animae tuae. Noli esse cum his qui defigunt manus suas. et qui vades se offerunt pro debitis. Si autem non habes unde restituas. quid causae est ut tollat operimentum de cubili tuo. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Vidisti virum velocem in opere suo. ante reges stabit. nec erit ante ignobiles. Quando sederis ut comedas cum principe. diligenter attende quae posita sunt ante faciem tuam. et statue cultrum in gutture tuo. si tamen habes potestatem animae tuae. Ne desideres de cibis eius. in quo est panis mendacii. Noli laborare ut diteris. sed prudentiae tuae pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes. quas habere non potes. quia facient sibi pennas quasi aquilae. et avolabunt in caelum. Ne comedas cum homine invido. et ne desideres cibos eius. quia in similitudinem arioli et coniectoris aestimat quod ignorat. Comede et bibe dicet tibi. et mens eius non est tecum. Cibos quos comederas evomes. et perdes pulchros sermones tuos. In auribus insipientium ne loquaris. quia despicient doctrinam eloquii tui. Ne attingas terminos parvulorum. et agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim eorum fortis est. et ipse iudicabit contra te causam illorum. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum. et aures tuae ad verba scientiae. Noli subtrahere a puero disciplinam. Si enim percusseris eum virga non morietur. Tu virga percuties eum. et animam eius de inferno liberabis.

Fili mi si sapiens fuerit animus tuus. gaudebit tecum cor meum. Et exultabunt renes mei cum locuta fuerint rectum labia tua. Non aemuletur cor tuum peccatores. sed in timore domini esto tota die. quia habebis spem in novissimo. et praestolatio tua non auferetur. Audi fili mi et esto sapiens. et dirige in via animum tuum. Noli esse in conviviis potatorum. nec in comessationibus eorum. qui carnes ad vescendum conferunt. quia vacantes potibus et dantes symbola consumentur. et vestietur pannis dormitatio. Audi patrem tuum qui genuit te. et ne contempnas cum senuerit mater tua. Veritatem eme. et noli vendere sapientiam. et doctrinam. et intelligentiam. Exultat gaudio pater iusti. qui sapientem genuit laetabitur in eo. Gaudeat pater tuus et mater tua. et exultet quae genuit te. Praebe fili mi cor tuum mihi. et oculi tui vias meas custodiant. Fovea enim profunda est meretrix. et puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro. et quos incautos viderit interficiet. Cui vae. cuius patri vae. cui rixae. cui foveae. cui sine causa vulnera. cui suffusio oculorum. Nonne his qui morantur in vino. et student calicibus epotandis. Ne intuearis vinum quando flavescit. cum splenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande sed in novissimo mordebit ut coluber. et sicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas. et cor tuum loquetur perversa. Et eris sicut dormiens in medio mari. et quasi sopitus gubernator amisso clavo. Et dices. Verberaverunt me sed non dolui. traxerunt me. et ego non sensi. Quando evigilabo. et rursus vina repperiam. Ne aemuleris viros malos. nec desideres esse cum eis. quia rapinas meditatur mens eorum. et fraudes labia eorum loquuntur. Sapientia aedificabitur domus. et prudentia roborabitur. In doctrina replebuntur cellaria. universa substantia pretiosa et pulcherrima. Vir sapiens et fortis est. et vir doctus robustus et validus. Quia cum dispositione initur bellum. et erit salus ubi multa consilia sunt. Excelsa stulto sapientia. in porta non aperiet os suum. Qui cogitat mala facere. stultus vocabitur. Cogitatio stulti peccatum est. et abhominatio hominum detractor. Si desperaveris lassus in die angustiae. imminuetur fortitudo tua.

Erue eos qui ducuntur ad mortem. et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. Si dixeris vires non suppetunt. qui inspector est cordis ipse intellegit. et servatorem animae tuae nichil fallit. reddetque homini iuxta opera sua. Comede fili mi mel quia bonum est. et favum dulcissimum gutturi tuo. Sic et doctrina sapientiae animae tuae. Quam cum inveneris habebis in novissimis spem. et spes tua non peribit. Ne insidieris et quaeras impietatem in domo iusti. neque vastes requiem eius.

Septies enim cadet iustus et resurget. impii autem corruent in malum. Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas. et in ruina eius ne exultet cor tuum. ne forte videat dominus et displiceat ei. et auferat ab eo iram suam. Ne contendas cum pessimis nec aemuleris eos. quoniam non habent futurorum spem mali. et lucerna impiorum extinguetur. Time dominum fili mi et regem. et cum detractoribus ne commiscearis. quoniam repente consurget perditio eorum. et ruinam utriusque quis novit. Haec quoque sapientibus. Cognoscere personam in iudicio non est bonum. Qui dicunt impio iustus es. maledicent eis populi. et detestabuntur eum tribus. Qui arguunt laudabuntur. et super ipsos veniet benedictio. Labia deosculabitur. qui recta verba respondet. Praepara foris opus tuum. et diligenter exerce agrum tuum. ut postea aedifices domum tuam. Ne sis testis frustra contra proximum tuum. nec lactes quemquam labiis tuis. Ne dicas. quomodo fecit mihi sic faciam ei. reddam unicuique secundum opus suum.

Per agrum hominis pigri transivi. et per vineam viri stulti. et ecce totum repleverant urticae. operuerant superficiem eius spinae. et maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem posui in corde meo. et exemplo didici disciplinam. Usquequo piger dormis. usquequo de somno consurgis. Paululum dormies. paululum dormitabis. paululum manus conseres ut quiescas. et veniet quasi cursor egestas tua. et mendicitas quasi vir armatus. Hae quoque parabolae salomonis quas transtulerunt viri ezechiae regis iuda.

Gloria dei est celare verbum. et gloria regum investigare sermonem. Caelum sursum. et terra deorsum. et cor regum inscrutabile. Aufer rubiginem de argento. et egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis. et firmabitur iustitia thronus eius. Ne gloriosus appareas coram rege. et in loco magnatorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi ascende huc. quam ut humilieris coram principe. Quae viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito. ne postea emendare non possis. cum dehonestaveris amicum tuum. Causam tuam tracta cum amico tuo. et secretum extraneo ne reveles. ne forte insultet tibi cum audierit. et exprobrare non cesset. Gratia et amicitia liberant quas tibi serva ne

exprobrabilis fias. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Inauris aurea et margaritum fulgens, qui arguit sapientem et aurem obedientem. Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum. animam illius requiescere facit. Nubes et ventus et pluvie non sequentes vir gloriosus et promissa non complens. Patientia lenietur princeps et lingua mollis confringet duritiam. Mel invenisti comede quod sufficit tibi ne forte saciatus evomas illud. ./
Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui ne quando saciatus oderit te. Iaculum et gladius et sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Dens putridus et pes lassus, qui sperat super infideli in die angustie. et amittit pallium in die frigoris. Acetum in nitro qui cantat carmina cordi pessimo. Sicut tinea vestimento et vermis ligno. ita tristicia viri nocet cordi. Si esurierit inimicus tuus ciba illum. si sitit da ei aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput eius. et dominus reddet tibi. Ventus aquilo dissipat pluvias. et facies tristis linguam detrahentem. Melius est sedere in angulo domatis. quam cum muliere litigiosa et in domo communi. Aqua frigida anime sitienti. et nuntius bonus de terra longinqua. Fons turbatus pede et vena corrupta. iustus cadens coram impio. Sicut qui mel multum comedit non est ei bonum. sic qui scrutator est maiestatis. opprimetur a gloria. Sicut urbs patens et absque murorum ambitu. ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Quomodo nix in estate et pluvie in messe: sic indecens est stulto gloria. Nam sicut avis ad alta transvolans. et passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet. Flagellum equo et chamus asino. et virga in dorso imprudentium. Ne respondeas stulto iuxta stulticiam suam, ne efficiaris ei similis. ./ Responde stulto iuxta stulticiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Claudus pedibus et iniquitatem bibens. qui mittit verba per nuntium stultum. Quomodo pulchras frustra habet claudus tybias. sic indecens est in ore stultorum parabola. Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem. Quomodo si spina nascatur in manu temulenti. sic parabola in ore stultorum. Iudicium determinat causas. et qui imponit stulto silentium. iras mitigat. Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum. sic imprudens qui iterat stulticiam suam. Vidisti hominem sapientem sibi videri. magis illo spem habebit stultus. Dicit piger. leo in via, leena in itineribus. Sicut ostium vertitur in cardine suo. ita piger in lectulo suo. Abscondit piger manus sub ascellas suas. et laborat si ad os suum eas converterit. Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias. Sicut qui apprehendit auribus canem: sic qui transit et impatiens commiscetur rixe alterius. Sicut noxius est qui mittit lanceas et sagittas in mortem, sic vir qui fraudulenter nocet amico suo. et cum fuerit deprehensus dicit: ludens feci. Cum defecerint ligna extinguetur ignis. et susurrone subtracto iurgia conquiescunt. Sicut carbones ad prunas. et ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitans rixas. Verba susurronis quasi simplicia. et ipsa perveniunt ad intima ventris. Quomodo si argento sordido ornare velis vas ficile. sic labia tumentia cum pessimo corde sociata. ./ Labiis suis intelligitur inimicus. cum in corde tractaverit dolos. Quando submiserit vocem suam. ne credideris ei, quoniam septem nequitie sunt in corde illius. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malicia eius in concilio. Qui fodit foveam incidet in eam. et qui volvit lapidem revertetur ad eum. Lingua fallax non amat veritatem. et os lubricum operatur ruinas. Ne glorieris in crastinum. ignorans quid superventura pariat dies. Laudet te alienus et non os tuum. extraneus et non labia tua. Grave est saxum et onerosa arena. sed ira stulti utroque gravior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor. et impetum concitati ferre quis poterit. Melior est manifesta correptio. quam amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis. quam fraudulenta odientis oscula. Anima saturata calcabit favum. anima esuriens et amarum pro dulci sumet. Sicut avis transmigrans de nido suo. sic vir qui relinquit locum suum. Unguento et variis odoribus delectatur cor. et bonis amici consiliis anima dulcoratur. Amicum tuum. et amicum patris tui ne dimiseris. et domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tue. Melior est vicinus iuxta. quam frater procul. Stude sapientie fili mi. et letifica cor meum. ut possis exprobranti respondere sermonem. Astutus videns malum absconditus est. parvuli transeuntes sustinuere dispendia. Tolle vestimentum eius qui fidem spopondit pro extraneo. et pro alienis aufer ei pignus. Qui benedicit proximo suo voce grandi. de nocte consurgens maledicenti similis erit. Tecta perstillantia in die frigoris. et litigiosa mulier comparantur. Qui retinet eam. quasi qui ventum teneat. et oleum dextere sue evocabit. Ferrum ferro acuitur. et homo exacuit faciem amici sui. Qui servat ficum comedet fructum eius. et qui custos est domini sui glorificabitur. Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium. sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Infernus et perditio numquam replebuntur. similiter et oculi hominum insaciabiles. Quomodo probatur in conflatorio argentum. et in fornace aurum. sic probatur homo ore laudantis. Cor iniqui inquirit mala. cor autem rectum inquirit scientiam. Si contuderis stultum in pila. quasi tipsanas feriente desuper pilo. non auferetur ab eo stulticia eius. Diligenter agnosce vultum pecoris tui. tuosque greges considera. Non enim habebis iugiter potestatem. sed corona tribuetur in generatione generationum. ./

Aperta sunt prata et apparuerunt herbe virentes. et collecta sunt fena de montibus. Agni ad vestimentum tuum. et hedi agri pretium. Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos. et in necessaria domus tue. et ad victum ancillis tuis. Fugit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit. Propter peccata terre multi principes eius. et propter hominis sapientiam et horum scientiam que dicuntur vita ducis longior erit. Vir pauper calumnians pauperes. similis est ymbri vehementi. in quo paratur fames. Qui derelinquunt legem laudant impium. qui custodiunt succenduntur contra eum. Viri mali non cogitant iudicium. qui autem requirunt dominum animadvertunt omnia. Melior est pauper ambulans in simplicitate sua. quam dives pravis itineribus. Qui custodit legem filius sapiens est. qui autem pascit comessatores, confundit patrem suum. Qui coacervat divitias usuris et fenore liberali. in pauperes congregat eas. Qui declinat aurem suam ne audiat legem. oratio eius erit execrabilis. ./

Qui decipit iustos in via mala. in interitu suo corruet. et simplices possidebunt bona eius. Sapiens sibi videtur vir dives. pauper autem prudens scrutabitur eum. In exultatione iustorum multa gloria est. regnantibus impiis ruine hominum. Qui abscondit scelera sua non dirigetur. qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur. Beatus homo qui semper est pavidus. qui vero mentis est dure, corruet in malum. Leo rugiens. et ursus esuriens. princeps impius super populum pauperem. Dux indigens prudentia. multos opprimet per calumniam. Qui autem odit avariciam, longi fient dies eius. Hominem qui calumniatur anime sanguinem. si usque ad lacum fugerit nemo sustinet. Qui ambulat simpliciter salvus erit. qui perversis ingreditur viis concidet semel.

Qui operatur terram suam saciabitur panibus: qui sectatur ocium. replebitur egestate. Vir fidelis multum laudabitur. qui autem festinat ditari, non erit innocens. Qui cognoscit in iudicio faciem, non facit bene. iste et pro buccella panis deserit veritatem. Vir qui festinat ditari et aliis invidet: ignorat quod egestas superveniat ei. Qui corripit hominem gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille qui per lingue blandimenta decipit. Qui subtrahit aliquid a patre suo, vel a matre et dicit hoc non est peccatum. particeps homicide est. Qui se iactat et dilatat iurgia concitat, qui sperat in domino saciabitur. Qui confidit in corde suo stultus est. qui autem graditur sapienter iste salvabitur. Qui dat pauperi non indigebit. qui despicit deprecantem. sustinebit penuriam. Cum surrexerint impii abscondentur homines, cum illi perierint multiplicabuntur iusti. Viro qui corripientem dura cervice contempnit, repentinus superveniet interitus. et eum sanitas non sequetur. In multiplicatione iustorum letabitur vulgus. cum impii sumpserint principatum, gemet populus. Vir qui amat sapientiam letificat patrem suum. qui autem nutrit scorta perdet substantiam. Rex iustus erigit terram. vir avarus destruet eam. Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo. rete expandit pedibus eius. Peccantem virum iniquum involvet laqueus. et iustus laudabit atque gaudebit. Novit iustus causam pauperum. impius ignorat scientiam. Homines pestilentes dissipant civitatem. sapientes vero avertunt furorem. Vir sapiens si cum stulto contenderit, sive irascatur sive rideat. non inveniet requiem. Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem querunt animam eius. ./

Totum spiritum suum profert stultus. sapiens differt et reservat in posterum. Princeps qui libenter audit verba mendacii. omnes ministros habet impios. Pauper et creditor obviaverunt sibi. utriusque illuminator est dominus. Rex qui iudicat in veritate pauperes. thronus eius in eternum firmabitur. Virga atque correptio tribuet sapientiam. puer autem qui dimittitur voluntati sue: confundet matrem suam. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera. et iusti ruinas eorum videbunt. Erudi filium tuum et refrigerabit te. et dabit delicias anime tue. Cum prophetia defecerit dissipabitur populus. qui custodit legem beatus est. Servus verbis non potest erudiri. quia quod dicis intelligit et respondere contempnit. Vidisti hominem velocem ad loquendum, stulticia magis speranda est. quam illius correptio. Qui delicate a pueritia nutrit servum suum. postea illum sentiet contumacem. Vir iracundus provocat rixas. et qui ad indignationem facilis est. erit ad peccata pronior. Superbum sequitur humilitas. et humilem spiritu suscipiet gloria. Qui cum fure participat odit animam suam, adiurantem audit et non indicat. Qui timet hominem cito corruet: et qui sperat in domino sublevabitur. Multi requirunt faciem principis. et a domino iudicium egreditur singulorum. ./

Abhominantur iusti virum impium. et abhominantur impii eos. qui in recta sunt via. Verba congregantis. filii vomentis. Visio quam locutus est vir cum quo est deus. et qui deo secum morante confortatus ait. Stultissimus sum virorum. et sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam. et novi sanctorum scientiam. Quis ascendit in celum atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligavit aquas quasi in vestimento? Quis suscitavit omnes terminos terre? Quod nomen est eius? et quod nomen filii eius si nosti? ./ Omnis sermo dei. ignitus clypeus est sperantibus in se. Ne addas quicquam verbis illius. et arguaris inveniarisque mendax. Duo rogavi te, ne deneges michi. antequam moriar. Vanitatem et verba mendacia longe fac a me. mendicitatem et divitias ne dederis michi. Tribue tantum victui meo necessaria. ne forte saciatus illiciar ad negandum et dicam quis est dominus? et egestate compulsus furer et periurem nomen dei mei. Ne accuses servum ad dominum suum. ne forte maledicat tibi. et corruas. Generatio que patri suo maledicit. et que matri sue non benedicit. Generatio que mundam se videtur et tamen non est lota a sordibus suis. Generatio cuius excelsi sunt oculi. et palpebre eius in alta subrecte. Generatio que pro dentibus gladios habet. et commandit molaribus suis ut comedat inopes de terra. et pauperes ex hominibus. Sanguisuge due sunt filie dicentes. affer. affer. Tria sunt insaciabilia. et quartum numquam dicit sufficit. Infernus. et os vulve, et terra que non saciatur aqua. ignis vero numquam dicit sufficit. Oculum qui subsannat patrem, et despicit partum matris sue: effodiant eum corvi de torrentibus: et comedant eum filii aquile. ./ Verba lamuelis regis. ./

Tria sunt difficilia michi. et quartum penitus ignoro. Viam aquile in celo. viam colubri super petram. viam navis in medio mari. et viam viri in adolescentia sua. Talis est et via mulieris adultere. que comedit et tergens os suum. dicit. Non sum operata malum. Per tria movetur terra. et quartum non potest sustinere. Per servum cum regnaverit. per stultum cum saciatus fuerit cibo. per odiosam mulierem cum in matrimonio fuerit assumpta. et per ancillam cum heres fuerit domine sue. Quatuor sunt minima terre. et ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formice populus infirmus qui preparat in messe cibum sibi. lepusculus plebs invalida. qui collocat in petra cubile suum. Regem locusta non habet. et egreditur universa per turmas. Stellio manibus nititur. et moratur in edibus regis. Tria sunt que bene gradiuntur. et quartum quod incedit feliciter. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum. Gallus succinctus lumbos. et aries nec est rex qui resistat ei. Et qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butirum. et qui vehementer emungit elicit sanguinem. Et qui provocat iras, producit discordias. Verba lamuelis regis. ./ Visio qua erudivit eum mater sua. Quid dilecte mi. Quid dilecte uteri mei. quid dilecte votorum meorum. Ne dederis mulieribus substantiam tuam. et divitias tuas ad delendos reges. Noli regibus o lamuel. noli regibus dare vinum. quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas. ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum. et mutent causam filiorum pauperis. Date siceram merentibus: et vinum his qui amaro sunt animo. Bibant et obliviscantur egestatis sue: et doloris non recordentur amplius. Aperi os tuum muto. et causis omnium filiorum qui pertranseunt. Aperi os tuum decerne quod iustum est. et iudica inopem et pauperem. ./ Alef. Mulierem fortem quis inveniet? Procul et de ultimis finibus pretium eius. Beth. Confidit in ea cor viri sui. et spoliis non indigebit. Gimel. Reddet ei bonum et non malum, omnibus diebus vite sue. Deleth. Quesivit lanam et linum. et operata est consilio manuum suarum. He. Facta est quasi navis institoris. de longe portans panem suum. Vav. De nocte surrexit, deditque predam domesticis suis. et cibaria ancillis suis. Zay. Consideravit agrum et emit eum. et de fructu manuum suarum plantavit vineam. Heth. Accinxit fortitudine lumbos suos. et roboravit brachium suum. Teth. Gustavit et vidit quia bona est negotiatio eius. non extinguetur in nocte lucerna eius. Ioth. Manum suam misit ad fortia, et digiti

eius apprehenderunt fusum. caph. Manum suam aperuit inopi, et palmas suas extendit ad pauperem. Lamech. Non timebit domui suae a frigore nivis. Omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. mem. Stragulatam vestem fecit sibi. byssus et purpura indumentum eius. nun. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terrae. Samech. Syndonem fecit et vendidit, et cingulum tradidit chananeo. Ayn. Fortitudo et decor indumentum eius, et ridebit in die novissimo. phe. Os suum aperuit sapientiae, et lex clementiae in lingua eius. Sadhy. Consideravit semitas domus suae, et panem otiosa non comedit. cof. Surrexerunt filii eius et beatissimam praedicaverunt, vir eius et laudavit eam. Res. Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. Syn. Fallax gratia et vana est pulchritudo, mulier timens dominum ipsa laudabitur. thau. Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera sua.

EXPLICIT LIBER PROVERBIORUM SALOMONIS.

INCIPIT LIBER ECCLESIASTES QUOD DICIT CELETH

hic liber habet XXX capitula, vers. d. ccc

VERBA ECCLESIASTES FILII DAVID REGIS ISRAHEL.

Vanitas vanitatum, dixit ecclesiastes, vanitas vanitatum, et omnia vanitas. Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole? Generatio praeterit, et generatio advenit; terra autem in aeternum stat.

Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, et flectitur ad aquilonem. Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur. Omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat. Ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Cunctae res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? Ipsum quod faciendum est. Nichil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est. Iam enim praecessit in saeculis, quae fuerunt ante nos. Non est priorum memoria, sed nec eorum quidem quae postea futura sunt erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo. Ego ecclesiastes fui rex Israhel in Hierusalem, et proposui in animo meo quaerere et investigare sapienter de omnibus quae fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit deus filiis hominum, ut occuparentur in ea. Vidi quae fiunt cuncta sub sole, et ecce universa vanitas et afflictio spiritus. Perversi difficile corriguntur, et stultorum infinitus est numerus. Locutus sum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus sum, et praecessi sapientia omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem, et mens mea contemplata est multa sapienter, et didici. Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque et stultitiam. Et agnovi quod in his quoque esset labor et afflictio spiritus.

Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, et qui addit scientiam addit et laborem. Dixi ego in corde meo: Vadam et affluam deliciis et fruar bonis. Et vidi quoque hoc esse vanitatem. Risum reputavi errorem, et gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum, quo facto opus est sub sole numero dierum vitae suae. Magnificavi opera mea, aedificavi michi domos, plantavi vineas, feci hortos et pomeria, et consevi ea cuncti generis arboribus, et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium. Possedi servos et ancillas, multamque familiam habui, armenta quoque et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Coacervavi mihi argentum et aurum, et substantias regum ac provinciarum. Feci mihi cantores et cantatrices, et delicias filiorum hominum, scyphos et urceos in ministerio ad vina fundenda, et supergressus sum opibus meis omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Sapientia quoque perseveravit mecum, et omnia quae desideraverunt oculi mei non negavi eis. Nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, et oblectaret se in his quae paraveram, et hanc ratus sum partem meam si uterer labore meo. Cumque me convertissem ad universa opera quae fecerant manus meae, et ad labores in quibus frustra desudaveram, vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nichil permanere sub sole. Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque et stultitiam. Quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem factorem suum? Et vidi quia tantum praecederet sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris. Sapientis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat. Et didici quod unus utriusque esset interitus, et dixi in corde meo: Si unus et stulti et prudentis occasus erit, quid michi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, et futura tempora oblivione cuncta pariter operient. Moritur doctus similiter ut indoctus, et idcirco taeduit me vitae meae, videntem mala esse universa sub sole, et cuncta vanitatem atque afflictionem spiritus. Rursum detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis quibus desudavi et sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum? Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole. Nam cum alius laboret in sapientia et doctrina et sollicitudine, homini otioso quaesita dimittit. Et hoc ergo vanitas et magnum malum. Quid enim proderit homini de universo labore suo et afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? Cuncti dies eius doloribus et aerumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. Nonne hoc vanitas est? Nonne melius est comedere et bibere, et ostendere animae suae bona de laboribus suis? Et hoc de manu dei est. Quis ita devoravit et deliciis affluet ut ego? Homini bono in conspectu suo dedit deus sapientiam et scientiam et laetitiam. Peccatori autem dedit afflictionem et curam superfluam, ut addat et congreget, et tradat ei qui placuit deo. Sed et hoc vanitas et cassa sollicitudo mentis. Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub caelo. Tempus nascendi, et tempus moriendi. Tempus plantandi, et tempus evellendi quod plantatum est. Tempus occidendi, et tempus sanandi. Tempus destruendi, et tempus aedificandi. Tempus flendi, et tempus ridendi. Tempus plangendi, et tempus saltandi. Tempus spargendi lapides, et tempus colligendi. Tempus amplexandi, et tempus longe fieri ab amplexibus. Tempus acquirendi, et tempus perdendi. Tempus custodiendi, et tempus abiciendi. Tempus scindendi, et tempus consuendi. Tempus tacendi, et tempus loquendi. Tempus dilectionis, et tempus odii. Tempus belli, et tempus pacis. Quid habet homo amplius de labore suo? Vidi afflictionem quam dedit deus filiis hominum ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est deus ab initio usque in finem. Ego cognovi quod non esset melius nisi laetari et bene facere in vita sua. Omnis enim homo qui comedit et bibit et videt bonum de labore suo, hoc donum dei est. Didici quod omnia opera quae fecit deus perseverent in perpetuum. Non possumus eis quicquam addere nec auferre, quae fecit deus ut timeatur. Quod factum est ipsum permanet; quae futura sunt iam fuerunt, et deus instaurat quod abiit. Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, et in loco iustitiae iniquitatem. Et dixi in corde meo: Iustum et impium iudicabit deus, et tempus omni rei tunc erit. Dixi in corde meo de filiis hominum ut probaret eos deus, et ostenderet similes esse bestiis.

Idcirco unus interitus est hominis et iumentorum, et aequa utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic et illa moriuntur. Similiter spirant omnia, et nichil habet homo iumento amplius. Cuncta subiacent vanitati, et omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, et in terram pariter revertentur.

Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus iumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nichil esse melius quam laetari hominem in opere suo, et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet ut post se futura cognoscat? Verti me ad alia, et vidi calumnias quae sub sole geruntur, et lacrimas innocentium, et consolatorem neminem, nec posse resistere eorum violentiae, cunctorum auxilio destitutos. Et laudavi magis mortuos quam viventes, et feliciorem utroque iudicavi qui necdum natus est, nec vidit mala quae sub sole fiunt. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum et industrias, animadverti patere invidiae proximi. Et in hoc ergo vanitas et cura superflua est. Stultus complicat manus suas, et comedit carnes suas dicens: Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore et afflictione animi. Considerans repperi aliam vanitatem sub sole.

Unus est, et secundum non habet, non filium, non fratrem, et tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius divitiis, nec recogitat dicens: Cui laboro et fraudo animam meam bonis? In hoc quoque vanitas est et afflictio pessima. Melius est ergo duos simul esse quam unum, habent enim emolumentum societatis suae. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Vae soli, quia cum ceciderit non habet sublevantem. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo. Unus quomodo calefiet? Et si quispiam praevaluerit contra unum, duo resistunt ei.

Funiculus triplex difficile rumpitur. Melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto, qui nescit providere in posterum. Quod et de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum, et alius natus in regno inopia consumatur. Vidi cunctos viventes qui ambulant sub sole cum adolescente secundo qui consurget pro eo. Infinitus est numerus populi omnium qui fuerunt ante eum, et qui postea futuri sunt non laetabuntur in eo. Sed et hoc vanitas et afflictio spiritus. Custodi pedem tuum ingrediens domum dei, et appropinqua ut audias. Multo enim melior est obedientia quam stultorum victimae, qui nesciunt quid faciunt mali. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram domino. Deus enim in caelo et tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequuntur somnia, et in multis sermonibus invenietur stultitia.

Si quid vovisti domino, ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis et stulta promissio. Sed quodcumque voveris redde. Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam, neque dicas coram angelo: Non est providentia, ne forte iratus deus super sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa sunt somnia, plurimae vanitates et sermones innumeri. Tu vero deum time. Si videris calumnias egenorum, et violenta iudicia, et subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio, quia excelso alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper universae terrae rex imperat servienti.

Avarus non implebitur pecunia, et qui amat divitias fructum non capiet ex eis. Et hoc ergo vanitas. Ubi multae sunt opes, multi et qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis? Dulcis est somnus operanti, sive parum sive multum comedat; saturitas autem divitis non sinit dormire eum. Est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole: divitiae conservatae in malum domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima. Generavit filium qui in summa egestate erit. Sicut egressus est nudus de utero matris suae, sic revertetur, et nichil auferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas. Quomodo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum? Cunctis diebus vitae suae comedit in tenebris, et in curis multis, et in aerumna atque tristitia. Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis et bibat et fruatur laetitia.

et de labore suo quod laboravit ipse sub sole numero dierum vitae suae quos dedit ei Deus: et haec est pars illius. Et omni homini cui dedit Deus divitias atque substantiam potestatemque tribuit ut comedat ex eis et fruatur parte sua et laetetur de labore suo: hoc est donum Dei. Non enim satis recordabitur dierum vitae suae, eo quod Deus occupet deliciis cor eius. Est et aliud malum quod vidi sub sole: et quidem frequens apud homines. Vir cui dedit Deus divitias et substantiam et honorem, et nihil deest animae eius ex omnibus quae desiderat: nec tribuit ei Deus potestatem ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas et magna miseria est. Si genuerit quispiam centum liberos, et vixerit multos annos, et plures dies aetatis habuerit, et anima illius non utatur bonis substantiae suae, sepulturaque careat, de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus. Frustra enim venit et pergit ad tenebras, et oblivione delebitur nomen eius. Non vidit solem neque cognovit distantiam boni et mali. Etiam si duobus milibus annis vixerit et non fuerit perfruitus bonis, nonne ad unum locum properant omnia?

Omnis labor hominis in ore eius, sed anima illius non implebitur. Quid habet amplius sapiens a stulto? Et quid pauper nisi ut pergat illuc ubi est vita? Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias. Sed et hoc vanitas est, et praesumptio spiritus. Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: et scitur quod homo sit, et non possit contra fortiorem se in iudicio contendere. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

Quid necesse est homini maiora se quaerere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suae, et tempore quod velut umbra praeterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sit sub sole? Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa, et dies mortis die nativitatis. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, et vivens cogitat quid futurum sit. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum ubi laetitia. Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Sed et hoc vanitas. Calumnia conturbat sapientem, et perdet robustum cor illius. Melior est finis orationis quam principium. Melior patiens arrogante.

Ne velox sis ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit. Ne dicas: Quid putas causae est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? Stulta est enim huiuscemodi interrogatio. Utilior est sapientia cum divitiis, et magis prodest videntibus solem. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. Hoc autem plus habet eruditio et scientia, quod vitam tribuunt possessori suo. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit. In die bona fruere bonis, et malam diem praecave. Sicut enim hanc, sic et illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias. Haec quoque vidi in diebus vanitatis meae: Iustus perit in iustitia sua, et impius multo vivit tempore in malitia sua. Noli esse iustus multum, neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas. Ne impie agas multum, et noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo. Bonum est te sustentare iustum, sed et ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui Deum timet, nihil negligit. Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis. Non est homo iustus super terram, qui faciat bonum et non peccet. Sed et cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum, ne forte audias servum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia quia et tu crebro maledixisti aliis. Cuncta temptavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: et ipsa longius recessit a me, multo magis quam erat. Et alta profunditas, quis inveniet eam? Lustravi universa animo meo, ut scirem et considerarem sapientiam et rationem, et ut cognoscerem impietatem stulti, et errorem imprudentium. Et inveni amariorem morte mulierem, quae laqueus venatorum est, et sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet eam: qui autem peccator est, capietur ab illa. Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum et alterum, ut invenirem rationem, quam adhuc quaerit anima mea, et non inveni. Virum de mille unum repperi, mulierem ex omnibus non inveni. Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuerit quaestionibus. Quis talis ut sapiens est? Et quis cognovit solutionem verbi?

Sapientia hominis lucet in vultu eius, et potentissimus faciem illius commutabit. Ego os regis observo, et praecepta iuramenti Dei. Ne festines recedere a facie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne quod voluerit faciet. Et sermo eius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis? Qui custodit praeceptum, non experietur quicquam mali. Tempus et responsionem cor sapientis intelligit. Omni negotio tempus est et opportunitas, et multa hominis afflictio: quia ignorat praeterita, et futura nullo scire potest nuntio. Non est in hominis ditione prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium. Omnia haec consideravi, et dedi cor meum in cunctis operibus quae fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum. Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate quasi iustorum operum. Sed et hoc vanitas est.

Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque ullo timore filii hominum perpetrant mala. Attamen ex eo quod peccator centies facit malum, et per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem eius. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini. Est et alia vanitas quae fit super terram.

Sunt iusti quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: et sunt impii qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. Sed et hoc vanissimum iudico. Laudavi igitur laetitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet et biberet atque gauderet: et hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitae suae quos dedit ei Deus sub sole. Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, et intelligerem distentionem. Est homo qui diebus et noctibus somnum oculis non capit. Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quae fiunt sub sole: et quanto plus laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire. Omnia haec tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem.

Sunt iusti atque sapientes, et opera eorum in manu Dei: et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa aeque eveniant iusto et impio, bono et malo, mundo et immundo, immolanti victimas et sacrificia contemnenti. Sicut bonus, sic et peccator: ut periurus, ita et ille qui verum deierat. Hoc est pessimum inter omnia quae sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. Unde et corda filiorum hominum implentur malitia et contemptu in vita sua, et post haec ad inferos deducentur. Nemo est qui semper vivat, et qui huius rei habeat fiduciam. Melior est canis vivus leone mortuo. Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum. Amor quoque et odium et invidia simul perierunt, nec habent partem in hoc saeculo et in opere quod sub sole geritur. Vade ergo, et comede in laetitia panem tuum, et bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua. Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere vita cum uxore quam diligis, cunctis diebus vitae instabilitatis tuae, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuae: haec est enim pars tua in vita et in labore tuo quo laboras sub sole. Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas. Verti me ad aliud, et vidi sub sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, et sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo, cum eis extemplo supervenerit. Hanc quoque vidi sub sole sapientiam, et probavi maximam. Civitas parva et pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, et vallavit eam, exstruxitque munitiones per gyrum, et perfecta est obsidio. Inventusque est in ea vir pauper et sapiens, et liberavit urbem per sapientiam suam: et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis. Et dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine. Quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, et verba eius non sunt audita? Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quam clamor principis inter stultos. Melior est sapientia quam arma bellica: et qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

Muscae morientes perdunt suavitatem unguenti. Pretiosior est sapientia et gloria parva ad tempus stultitia. Cor sapientis in dextera eius, et cor stulti in sinistra illius. Sed et in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos aestimat. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio cessare faciet peccata maxima. Est et malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: positum stultum in dignitate sublimi, et divites sedere deorsum. Vidi servos in equis, et principes ambulantes quasi servos super terram.

Qui fodit foveam, incidet in eam: et qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: et qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. Si retusum fuerit ferrum, et hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur: et post industriam sequetur sapientia.

Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Verba oris sapientis gratia, et labia insipientis praecipitabunt eum. Initium verborum eius stultitia, et novissimum oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit: et quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare? Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere. Vae tibi terra, cuius rex puer est, et cuius principes mane comedunt.

Beata terra, cuius rex nobilis est, et cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, et non ad luxuriam. In pigritiis humiliabitur contignatio, et in infirmitate manuum perstillabit domus. In risum faciunt panem et vinum, ut epulentur bibentes.

Et pecuniae obediunt omnia. In cogitatione tua regi ne detrahas, et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia et aves caeli portabunt vocem tuam, et qui habet pennas annuntiabit sententiam.

Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post multa tempora invenies illum. Da partes septem necnon et octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram. Si repletae fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. Qui observat ventum, non seminat: et qui considerat nubes, numquam metet. Quomodo ignoras quae sit via spiritus, et qua ratione compingantur ossa in ventre praegnantis: sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: et si utrumque simul, melius erit. Dulce lumen, et delectabile est oculis videre solem. Si annis multis vixerit homo, et in his omnibus laetatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, et dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur praeterita. Laetare ergo, iuvenis, in adolescentia tua, et in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuae, et ambula in viis cordis tui, et in intuitu oculorum tuorum: et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

Aufer iram a corde tuo, et amove malitiam a carne tua. Adolescentia enim et voluptas vana sunt.

Memento creatoris tui in diebus iuventutis tuae, antequam veniat tempus afflictionis, et appropinquent anni de quibus dicas: Non mihi placent: antequam tenebrescat sol, et lumen, et luna, et stellae, et revertantur nubes post pluviam. Quando commovebuntur custodes domus, et nutabunt viri fortissimi, et otiosae erunt molentes in minuto numero, et tenebrescent videntes per foramina: et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentis, et consurgent ad vocem volucris, et obsurdescent omnes filiae carminis. Excelsa quoque timebunt, et formidabunt in via: florebit amygdalum, impinguabitur locusta, et dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae, et circuibunt in platea plangentes.

Antequam rumpatur funiculus argenteus, et recurrat vitta aurea, et conteratur hydria super fontem, et confringatur rota super cisternam, et revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, et omnia vanitas. Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, et enarravit quae fecerat: et investigans composuit parabolas multas. Quaesivit verba utilia, et conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

Verba sapientium sicut stimuli, et quasi clavi in altum defixi, quae per magistrorum consilium data sunt a pastore uno. His amplius, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, et mandata eius observa: hoc est enim omnis homo. Et cuncta quae fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum sive malum.

EXPLICIT LIBER ECCLESIASTES.

INCIPIUNT CANTICA CANTICORUM QUOD DICITUR SYRASYRI

OSCVLETVR ME OSCVLO ORIS SVI QVIA MELIORA SVNT VBERA TVA VINO FRAGLANTIA

unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum. ideo adolescentule dilexerunt te. Vox ecclesie ad Christum. Trahe me post te. curremus simul in odorem unguentorum tuorum. Vox sponse ad adolescentulas. Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus et letabimur in te. memores uberum tuorum super uinum. Recti diligunt te. Vox synagoge. Nigra sum sed formosa filie hierusalem sicut tabernacula cedar. sicut pelles salomonis. Vox sponse. Nolite me considerare quod fusca sim. quia decolorauit me sol. Filii matris mee pugnauerunt contra me. posuerunt me custodem in uineis. uineam meam non custodiui. Vox ecclesie ad Christum. Indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas. ubi cubes in meridie. ne uagari incipiam post greges sodalium tuorum. Vox Christi ad ecclesiam. Si ignoras te o pulchra inter mulieres. egredere et abi post uestigia gregum. et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatui meo in curribus pharaonis assimilaui te amica mea. Pulchre sunt gene tue sicut turturis. collum tuum sicut monilia. Vox amicorum. Murenulas aureas faciemus tibi. uermiculatas argento. Vox ecclesie de Christo. Cum esset rex in accubitu suo. nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus mirre dilectus meus mihi. inter ubera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi. in uineis engaddi. Vox Christi. Ecce tu pulchra es amica mea. ecce tu pulchra. oculi tui columbarum. Vox ecclesie. Ecce tu pulcher es dilecte mi. et decorus. Lectulus noster floridus. tigna domorum nostrarum cedrina. laquearia nostra cypressina. Vox Christi. Ego flos campi. et lilium conuallium. Sicut lilium inter spinas. sic amica mea inter filias. Vox ecclesie. Sicut malum inter ligna siluarum. sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desideraueram sedi. et fructus illius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam uinariam. ordinauit in me caritatem. Fulcite me floribus stipate me malis. quia amore langueo. Leua eius sub capite meo. et dextera illius amplexabitur me. Vox Christi. Adiuro uos filie hierusalem per capreas ceruosque camporum. ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa uelit. Vox dilecte. En iste uenit saliens in montibus. transiliens colles. Similis est dilectus meus capree hinuloque ceruorum. En ipse stat post parietem nostrum. respiciens per fenestras. prospiciens per cancellos. En dilectus meus loquitur mihi. Surge propera amica mea. columba mea. formosa mea et ueni. Iam enim hyemps transiit. ymber abiit et recessit. Flores apparuerunt in terra nostra. tempus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra. Ficus protulit grossos suos. uinee florentes dederunt odorem. Vox Christi. Surge amica mea speciosa mea et ueni. columba mea in foraminibus petre. in cauerna macerie. Ostende mihi faciem tuam. sonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis. et facies tua decora. Vox aduersus hereticos. Capite nobis uulpes paruulas. que demoliuntur uineas. nam uinea nostra floruit. Vox ecclesie. Dilectus meus mihi et ego illi qui pascitur inter lilia donec aspiret dies et inclinentur umbre. Reuertere similis esto dilecte mi capree aut hinulo ceruorum super montes bethel. Vox ecclesie de gentibus. In lectulo meo per noctes quesiui quem diligit anima mea. quesiui illum et non inueni. Surgam et circuibo ciuitatem per uicos et plateas. queram quem diligit anima mea. Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. Ecclesia de Christo dicit. Num quem diligit anima mea uidistis? Paululum cum pertransissem eos. inueni quem diligit anima mea. Tenui eum nec dimittam. donec introducam illum in domum matris mee. et in cubiculum genitricis mee. Sponsus ad amicos. Adiuro uos filie hierusalem per capreas ceruosque camporum. ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam. donec ipsa uelit. Synagoga de ecclesia. Que est ista que ascendit per desertum sicut uirgula fumi. ex aromatibus myrre et thuris. et uniuersi pulueris pigmentarii. Vox ecclesie. En lectulum salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis israel omnes tenentes gladios. et ad bella doctissimi. Uniuscuiusque ensis super femur suum. propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi salomon de lignis lybani. De Christo dicit. Columnas eius fecit argenteas. reclinatorium aureum. ascensum purpureum. media caritate constrauit. propter filias hierusalem. Vox ecclesie de Christo. Egredimini et uidete filie syon regem salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius. et in die leticie cordis eius. Christus ecclesie dicit. Quam pulchra es amica mea. quam pulchra es. oculi tui columbarum. absque eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum. que ascenderunt de monte galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum. que ascenderunt de lauachro. Omnes gemellis fetibus. et sterilis non est inter eas. Sicut uitta coccinea labia tua. et eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici. ita gene tue. absque eo quod intrinsecus latet. Sicut turris dauid collum tuum. que edificata est cum propugnaculis. Mille clipei pendent ex ea. omnis armatura fortium. Duo ubera tua sicut duo hinuli capree gemelli. qui pascuntur in liliis. donec aspiret dies et inclinentur umbre. Sponsus de sponsa dicit. Vadam ad montem myrre. et ad collem thuris. Sponsus ad sponsam. Tota pulchra es amica mea. et macula non est in te. Veni de lybano sponsa mea. ueni de lybano ueni. Coronaberis de capite amana. de uertice sanyr et hermon. de cubilibus leonum. de montibus pardorum. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa. uulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum. et in uno crine colli tui. Quam pulchre sunt mamme tue soror mea sponsa. Pulchriora ubera tua uino. et odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua sponsa. mel et lac sub lingua tua et odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa. hortus conclusus fons signatus. Emissiones tue paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo. nardus et crocus. fistula et cinnamomum cum uniuersis lignis lybani. myrra et aloe cum uniuersis primis unguentis. Fons hortorum. puteus aquarum uiuentium. que fluunt impetu de lybano. Christus gentes conuocat. Surge aquilo et ueni auster. perfla hortum meum et fluent aromata illius. Ecclesia de Christo dicit. Veniat dilectus meus in hortum suum. ut comedat fructum pomorum suorum. Christus dicit. Veni in hortum meum soror mea sponsa. messui myrram meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cum melle meo. bibi uinum meum cum lacte meo. Comedite amici mei. bibite et inebriamini karissimi. Ego dormio. et cor meum uigilat. Ecclesia dicit. Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea. amica mea. columba mea. immaculata mea. quia caput meum plenum est rore. et cincinni mei guttis noctium. Sponsa ad semet. Expoliaui me tunica mea. quomodo induar illam? Laui pedes meos. quomodo inquinabo illos? Vox ecclesie ad Christum. Dilectus meus misit manum suam per foramen. et uenter meus intremuit ad tactum eius. Sponsa ad semet ipsa. Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus mee stillauerunt myrram. et digiti mei pleni myrra probatissima. Pessulum ostii mei aperui dilecto meo. at ille declinauerat atque transierat. Anima mea liquefacta est ut dilectus locutus est. Quesiui et non inueni illum. uocaui et non respondit mihi. Inuenerunt me custodes qui circueunt ciuitatem. percusserunt me et uulnerauerunt me. tulerunt pallium meum mihi custodes murorum. Adiuro uos filie hierusalem. si inueneritis dilectum meum. ut annuntietis ei quia amore langueo. Vox synagoge. Qualis est dilectus tuus ex dilecto. o pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto. quia sic adiurasti nos? Vox ecclesie de Christo. Dilectus meus candidus et rubicundus. electus ex milibus. Caput eius aurum optimum. come eius sicut elate palmarum. nigre quasi coruus. Oculi eius sicut columbe super riuos aquarum. que lacte sunt lote. et resident iuxta fluenta plenissima. Gene illius sicut areole aromatum. consite a pigmentariis. Labia eius lilia distillantia myrram primam. Manus illius tornatiles auree plene iacinctis. uenter eius eburneus distinctus saphiris. Crura illius columne marmoree. que fundate sunt super bases aureas. Species eius ut lybani. electus ut cedri. Guttur illius suauissimum. et totus desiderabilis. Talis est dilectus meus. et iste est amicus meus filie hierusalem. Vox synagoge ad ecclesiam. Quo abiit dilectus tuus. o pulcherrima mulierum? Quo declinauit dilectus tuus? et queremus eum tecum. Vox ecclesie. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum. ut pascatur in hortis. et lilia colligat. Ego dilecto meo et dilectus meus mihi. qui pascitur inter lilia. Vox Christi ad ecclesiam. Pulchra es amica mea. suauis et decora sicut hierusalem. terribilis ut castrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos a me. quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut greges caprarum. que apparuerunt de galaad. Dentes tui sicut greges ouium. que ascenderunt de lauachro. Omnes gemellis fetibus. et sterilis non est in eis. Sicut uitta coccinea labia tua. et eloquium tuum dulce. Sicut cortex mali punici. sic gene tue. absque occultis tuis. Sexaginta sunt regine. et octoginta concubine. et adolescentularum non est numerus. Vox Christi ad ecclesiam. Una est columba mea perfecta mea. una est matris sue. electa genitricis sue. Viderunt illam filie. et beatissimam predicauerunt. regine et concubine. et laudauerunt eam. Que est ista que progreditur quasi aurora consurgens. pulchra ut luna electa ut sol. terribilis ut castrorum acies ordinata. Vox ecclesie ad synagogam. Descendi in hortum nucum ut uiderem poma conuallium. et inspicerem si floruissent uinee et germinassent mala punica. Nesciui. anima mea conturbauit me propter quadrigas aminadab. Synagoga dicit. Reuertere reuertere sunamitis. reuertere reuertere ut intueamur te. Vox synagoge. Quid uidetis in sunamite. nisi choros castrorum? Vox Christi ad ecclesiam. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis. Iuncture femorum tuorum sicut monilia. que fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis. numquam indigens poculis. Venter tuus sicut aceruus tritici. uallatus liliis. Duo ubera tua sicut duo hinuli gemelli capree. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscine in esebon que sunt in porta filie multitudinis. Nasus tuus sicut turris lybani. que respicit contra damascum. Caput tuum ut carmelus et come capitis tui sicut purpura regis uincta canalibus. Quam pulchra es et quam decora. carissima in deliciis. Statura tua assimilata est palme. et ubera tua botris. Dixi. Ascendam in palmam. et apprehendam fructus eius. Et erunt ubera tua sicut botri uinee. et odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum sicut uinum optimum. Ecclesia de Christo dicit. Dignum dilecto meo ad potandum. labiisque et dentibus illius ruminandum. Ego dilecto meo et ad me conuersio eius. Veni dilecte mi egrediamur in agrum. commoremur in uillis. Mane surgamus ad uineas. uideamus si floruit uinea. si flores fructus parturiunt. si floruerunt mala punica. ibi dabo tibi ubera mea. Mandragore dederunt odorem in portis nostris. Omnia poma noua et uetera dilecte mi seruaui tibi. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris mee. ut inueniam te foris et deosculer. et iam me nemo despiciat? Apprehendam te et ducam te in domum matris mee. et in cubiculum genitricis mee. ibi me docebis. et dabo tibi poculum ex uino condito. et mustum malorum granatorum meorum. Leua eius sub capite meo. et dextera illius amplexabitur me. Ecclesia ad synagogam. Adiuro uos filie hierusalem. ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam donec ipsa uelit. Respondit synagoga ad ecclesiam. Que est ista que ascendit de deserto deliciis affluens. innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitaui te. ibi corrupta est mater tua. ibi uiolata est genitrix tua. Ecclesia ad Christum. Pone me ut signaculum super cor tuum. ut signaculum super brachium tuum. quia fortis est ut mors dilectio. dura sicut infernus emulatio. Lampades eius. lampades ignis atque flammarum. Aque multe non potuerunt extinguere caritatem. nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione. quasi nichil despiciet eam. Soror nostra paruula. et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostre in die quando alloquenda est? Si murus est edificemus super eum propugnacula argentea. Si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis. Respondit ecclesia. Ego murus et ubera mea sicut turris. ex quo facta sum coram eo quasi pacem repperiens. Synagoga ecclesie dicit. Vinea fuit pacifico in ea que habet populos. tradidit eam custodibus. Vir affert pro fructu eius mille argenteos. Christus dicit. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici. et ducenti his qui custodiunt fructus eius. Ecclesia Christo dicit. Que habitas in hortis amici auscultant. fac me audire uocem tuam. Fuge dilecte mi et assimilare capree hinuloque ceruorum. super montes aromatum.

EXPLICIT SYRASYRIS.

INCIPIT LIBER SAPIENTIE SALOMONIS

VERSUS I DCC — CAPITULA XLVIII

DILIGITE IUSTICIAM QUI IUDICATIS TERRAM. SENTITE DE DOMINO IN bonitate, et in simplicitate cordis querite illum. Quoniam invenitur ab his qui non temptant illum, apparet autem his qui fidem habent in illum. Perverse enim cogitationes separant a deo, probata autem virtus corripit insipientes. Quoniam in malivolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sanctus enim spiritus discipline effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus que sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientie, et non liberabit maledicum a labiis suis. Quoniam renum illius testis est deus, et cordis eius scrutator est verus, et lingue eius auditor. Quoniam spiritus domini replevit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere, nec preteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit, sermonum autem illius auditio ad dominum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur.

Custodite ergo vos a murmuratione que nichil prodest, et a detractione parcite lingue, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. Os autem quod mentitur occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vite vestre, neque adquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam deus mortem non fecit, nec letatur in perditione vivorum. Creavit enim ut essent omnia, et sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra. Iusticia enim perpetua est et inmortalis. Iniusticia autem mortis est acquisitio. Impii autem manibus et verbis accersierunt illam, et estimantes illam amicam defluxerunt, et sponsionem posuerunt ad illam, quoniam digni sunt qui sunt ex parte illius.

Dixerunt enim apud se non recte cogitantes. Exiguum et cum tedio est tempus vite nostre, et non est refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis, quia ex nichilo nati sumus, et post hoc erimus tamquam si non fuerimus. Quoniam fumus flatus est in naribus nostris, et sermo scintille ad commovendum cor nostrum, qua extincta cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tamquam mollis aer, et transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, et sicut nebula dissolvetur que fugata est a radiis solis, et a calore illius aggravata. Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum. Umbre enim transitus est tempus nostrum, et non est reversio finis nostri, quoniam consignata est et nemo revertitur. Venite ergo et fruamur bonis que sunt, et utamur creatura tamquam in iuventute celeriter. Vino precioso et unguentis nos impleamus, et non pretereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum sit exsors luxurie nostre, ubique relinquamus signa leticie, quoniam hec est pars nostra, et hec est sors.

Opprimamus pauperem iustum, et non parcamus vidue, nec veterani revereamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra lex iniusticie. Quod enim infirmum est inutile invenitur. Circumveniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et inproperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata discipline nostre. Promittit se scientiam dei habere, et filium dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et inmutate sunt vie eius. Tamquam nugaces estimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tamquam ab inmundiciis, et prefert novissima iustorum, et gloriatur patrem se habere deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, et temptemus que ventura sunt illi, et sciemus que erunt novissima illius. Si enim est verus dei filius, suscipiet illum, et liberabit eum de manu contrariorum. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam illius, et probemus patientiam eius.

Morte turpissima condempnemus eum. Erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hec cogitaverunt et erraverunt. Excecavit enim illos malicia eorum. Et nescierunt sacramenta dei, neque speraverunt mercedem iusticie, nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum. Quoniam deus creavit hominem inexterminabilem, et ad ymaginem sue similitudinis creavit illum. Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum. Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

Iustorum autem anime in manu dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, et estimata est afflictio exitus illorum, et ab itinere iusto abierunt in exterminium, et quod a nobis est iter exterminii. Illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum inmortalitate plena est. In paucis vexati in multis bene disponentur, quoniam deus temptavit illos, et invenit illos dignos se. Tamquam aurum in fornace probavit eos, et quasi holocausta hostie accepit illos, et in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, et tamquam scintille in harundineto discurrent. Iudicabunt nationes et dominabuntur populis, et regnabit dominus illorum in perpetuum. Qui confidunt in domino intelligent veritatem, et fideles in dilectione acquiescent illi, quoniam donum et pax est electis dei.

Impii autem secundum que cogitaverunt correptionem habebunt, qui neglexerunt iustum, et a domino recesserunt. Sapientiam enim et disciplinam qui abicit infelix est, et vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inhabitabilia opera illorum. Mulieres eorum insensate sunt, et nequissimi filii eorum. Maledicta creatura illorum, quoniam felix sterilis et incoinquinata que nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Et spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus deum nequissima. Dabitur enim illi fidei donum electum, et sors in templo dei acceptissima. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, et que non concidat radix sapientie.

Filii autem adulterorum in consummatione erunt, et ab iniquo thoro semen exterminabitur. Et si quidem longe vite erunt, in nichilum computabuntur, et sine honore erit novissima senectus eorum. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. Nationes enim inique dire sunt consummationis. O quam pulchra est casta generatio cum caritate. Inmortalis est enim memoria illius, quoniam et apud deum nota est et apud homines. Cum presens est imitantur illam, et desiderant eam cum se eduxerit, et in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum premium vincens. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, et spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita a vento commovebuntur, et a nimietate ventorum eradicabuntur. Confringentur enim rami inconsummati, et fructus eorum inutiles et acerbi ad manducandum, et ad nichilum apti. Ex iniquis enim omnes filii qui nascuntur testes sunt nequitie adversus parentes in interrogatione sua.

Iustus autem si morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, et etas senectutis vita inmaculata. Placens deo factus dilectus, et vivens inter peccatores translatus est. Raptus est ne malicia mutaret intellectum illius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentie transvertit sensum sine malicia. Consummatus in brevi, explevit tempora multa. Placita enim erat deo anima eius. Propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatis. Populi autem videntes et non intelligentes nec ponentes in precordiis talia, quoniam gratia dei et misericordia in sanctos eius, et respectus in electos illius. Condempnat autem iustus mortuus vivos impios, et iuventus celerius consummata longam vitam iniusti. Videbunt enim finem sapientis, et non intelligent quid cogitaverit de illo deus, et quare munierit illum dominus. Videbunt enim et contempnent illum, illos autem dominus inridebit. Et erunt post hec decidentes sine honore, et in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, et commovebit illos a fundamentis, et usque ad supremum desolabuntur. Et erunt gementes, et memoria illorum peribit. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperate salutis, gementes pre angustia spiritus, dicentes inter se penitentiam agentes, et pre angustia spiritus gementes: Hii sunt quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem inproperii. Nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei, et inter sanctos sors illorum est. Ergo erravimus a via veritatis, et iusticie lumen non luxit nobis, et sol intelligentie non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, et ambulavimus vias difficiles, viam autem domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? aut quid divitiarum iactantia contulit nobis? Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuncius percurrens, et tamquam navis que pertransit fluctuantem aquam, cuius cum preterierit non est vestigium invenire, neque semitam carine illius in fluctibus. Aut tamquam avis que transvolat in aere, nullum invenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, et scindens per vim itineris aerem, commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius. Aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic et nos nati continuo desivimus esse, et virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hii qui peccaverunt, quoniam spes impii tamquam lanugo est que a vento tollitur, et tamquam spuma gracilis que a procella dispergitur, et tamquam fumus qui a vento diffusus est, et tamquam memoria hospitis unius diei pretereuntis.

Iusti autem in perpetuum vivent, et apud dominum est merces eorum, et cogitatio eorum apud altissimum. Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu domini, quoniam dextera sua teget eos, et brachio sancto suo defendet illos. Et accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace iusticiam, et accipiet pro galea iudicium certum. Sumet scutum inexpugnabile equitatem. Acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directe emissiones fulgurum, et tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient, et a petrosa ira plene mittentur grandines. Excandescet contra illos aqua maris, et flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, et tamquam turbo venti dividet illos, et ad heremum perducet omnem terram iniquitas eorum, et malignitas evertet sedes potentium. Melior est sapientia quam vires, et vir prudens magis quam fortis.

Audite ergo reges et intelligite, discite iudices finium terre. Prebete aures vos qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est a domino potestas vobis, et virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, neque custodistis legem iusticie, neque secundum voluntatem dei am-

bulastis. Horrende et cito apparebit vobis. quoniam iudicium durissimum his qui presunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia. potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam deus. nec verebitur magnitudinem cuiusquam. quoniam pusillum et magnum ipse fecit. et equaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei. ut discatis sapientiam et non excidatis. Qui enim custodierint iusticiam iuste iustificabuntur. et qui didicerint ista. invenient quid respondeant.

Concupiscite ergo sermones meos. diligite illos et habebitis disciplinam. Clara est et que numquam marcescit sapientia. et facile videtur ab his qui diligunt eam. et invenitur ab his qui querunt illam. Preoccupat qui se concupiscunt. ut illis se prior ostendat. Qui de luce vigilaverit ad illam non laborabit. Assidentem autem illam foribus suis inveniet. Cogitare ergo de illa sensus est consummatus. et qui vigilaverit propter illam cito erit securus. quoniam dignos se ipsa circuit querens. et in viis suis ostendit se illis hylariter. et in omni providentia occurrit illis. Initium enim illius verissima est discipline concupiscentia. Cura ergo discipline dilectio est. et dilectio custodia legum illius est. Custoditio autem legum consummatio incorruptionis est.

Incorruptio autem facit esse proximum deo. Concupiscentia itaque sapientie deducet ad regnum perpetuum. Si ergo delectamini sedibus et sceptris. o reges populi. diligite sapientiam ut in perpetuum regnetis. Diligite lumen sapientie. omnes qui preestis populis. Quid est autem sapientia et quemadmodum facta sit referam. et non abscondam a vobis sacramenta dei. sed ab initio nativitatis investigabo. et ponam in lucem scientiam illius. et non preteribo veritatem. neque cum invidia tabescente iter habebo. quoniam talis homo non erit particeps sapientie. Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum. et rex sapiens populi stabilimentum est. Ergo accipite disciplinam per sermones meos. et proderit vobis.

Sum quidem et ego mortalis homo similis omnibus. et ex genere terreno illius qui prior factus est. et in ventre matris figuratus sum caro. Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine. ex semine hominis. et delectamento somni conveniente. Et ego natus accepi communem aerem. et in similiter factam decidi terram. et primam vocem similem omnibus emisi plorans. In involumentis nutritus sum. et curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Unus ergo est introitus omnibus ad vitam. et similis exitus.

Propter hoc optavi. et datus est michi sensus. et invocavi. et venit in me spiritus sapientie. et preposui illam regnis et sedibus. et divitias nichil esse duxi in comparatione illius. nec comparavi illi lapidem preciosum. quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua. et tamquam lutum estimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem et speciem dilexi illam. et proposui pro luce habere illam. quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem michi omnia bona pariter cum illa. et innumerabilis honestas per manus illius. Et letatus sum in omnibus. quoniam antecedebat me ista sapientia. et ignorabam quoniam omnium horum mater est. Quam sine fictione didici. et sine invidia communico. et honestatem illius non abscondo. Infinitus enim thesaurus est hominibus. quo qui usi sunt participes facti sunt amicicie dei. propter discipline dona commendati. Michi autem dedit deus dicere ex sententia et presumere digna horum que michi dantur. quoniam ipse sapientie dux est. et sapientium emendator. In manu enim illius et nos et sermones nostri. et omnis sapientia. et operum scientia et disciplina. Ipse enim michi dedit horum que sunt scientiam veram. ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum. initium et consummationem et medietatem temporum. vicissitudinum permutationes. et consummationes omnium. horarum mutationes et divisiones temporum. anni cursus. et stellarum dispositiones. naturas animalium et iras bestiarum. vim ventorum. et cogitationes hominum. differentias virgultorum. et virtutes radicum. et quecumque sunt absconsa. et improvisa didici. Omnium enim artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intelligentie. sanctus. unicus. multiplex. subtilis. mobilis. disertus. incoinquinatus. certus. suavis. amans bonum. acutus. qui nichil vetat benefacere. humanus. benignus. stabilis. certus. securus. omnem habens virtutem. omnia prospiciens. et qui capiat omnes spiritus intelligibiles. mundus. subtilis. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia.

Attingit autem ubique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis dei. et emanatio quedam est claritatis omnipotentis dei sincera. et ideo nichil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis eterne. et speculum sine macula dei maiestatis. et ymago bonitatis illius. Et cum sit una omnia potest. et in se permanens omnia innovat. et per nationes in animas sanctas se transfert. amicos dei et prophetas constituit. Neminem enim diligit deus. nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Est enim hec speciosior sole. et super omnem stellarum dispositionem luci comparata. invenitur prior. Illi enim succedit nox.

Sapientiam autem non vincit malicia. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Hanc amavi et exquisivi eam a iuventute mea. et quesivi sponsam michi eam assumere et amator factus sum forme illius. Generositatem illius glorificat. contubernium habens dei. Sed et omnium dominus dilexit illam. Doctrix enim est discipline dei. et electrix operum illius. Et si divitie appetuntur in vita. quid sapientia locupletius. que omnia operatur. Si autem sensus operatur. quis horum que sunt magis quam illa est artifex. Et si iusticiam quis diligit. labores huius magnas habent virtutes. Sobrietatem enim et sapientiam docet. et iusticiam. et virtutem. quibus utilius nichil est in vita hominibus. Et si multitudinem scientie desiderat quis. scit preterita. et de futuris estimat. Scit versutias sermonum. et dissolutiones argumentorum. signa et monstra scit antequam fiant. et eventus temporum et seculorum. Proposui ergo hanc adducere michi ad convivendum. sciens quoniam communicabit mecum de bonis. et erit allocutio cogitationis et tedii mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas. et honorem apud seniores iuvenis. et acutus inveniar in iudicio. et in conspectu potentium admirabilis ero. et facies principum mirabuntur me. Tacentem me sustinebunt. et loquentem me respicient. et sermocinante me plura. manus ori suo inponent. Preterea habebo per hanc immortalitatem. et memoriam eternam his qui post me futuri sunt relinquam. Disponam populos. et nationes michi erunt subdite. Timebunt me audientes reges horrendi. In multitudine videbor bonus. et in bello fortis. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. non enim habet amaritudinem conversatio illius. nec tedium convictus ipsius. sed leticiam et gaudium. Hec cogitans apud me. et commemorans in corde meo. quoniam inmortalitas est in cogitatione sapientie. et in amicicia illius delectatio bona. et in operibus manuum illius honestas sine defectione. et in certamine loquele illius sapientia. et preclaritas in communicatione sermonum ipsius. circuibam querens ut michi illam assumerem. Puer autem eram ingeniosus. et sortitus sum animam bonam.

Et cum essem magis bonus. veni ad corpus incoinquinatum. Et ut scivi quoniam aliter non possum esse continens. nisi deus det. et hoc ipsum erat summa sapientie scire cuius esset hoc donum.

Adii dominum et deprecatus sum illum. et dixi ex totis precordiis meis. Deus patrum meorum et domine misericordie qui fecisti omnia verbo tuo. et sapientia tua constituisti hominem ut dominaretur creature que a te facta est. ut disponat orbem terrarum in equitate et iusticia. et in directione cordis iudicium iudicet. da michi sedium tuarum assistricem sapientiam. et noli me reprobare a pueris tuis. quoniam ego servus tuus sum et filius ancille tue. homo infirmus et exigui temporis. et minor ad intellectum iudicii et legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum. si abfuerit ab illo sapientia tua. in nichilum computabitur. Tu autem me elegisti regem populo tuo. et iudicem filiorum tuorum et filiarum tuarum. et dixisti edificare templum in monte sancto tuo. et in civitate habitationis tue altare. similitudinem tabernaculi sancti tui. quod preparasti ab initio. et tecum sapientia que novit opera tua. que et affuit tunc cum orbem terrarum faceres. et sciebat quod placitum esset oculis tuis. et quid directum in preceptis tuis. Mitte illam de celis sanctis tuis. et de sede magnitudinis tue. ut mecum sit et mecum laboret. ut sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia et intelligit. et deducet me in operibus meis sobrie. et custodiet me in sua potentia. et erunt accepta opera mea. et disponam populum tuum iuste. et ero dignus sedium patris mei. Quis enim hominum poterit scire consilium dei. aut quis poterit cogitare quid velit dominus. Cogitationes enim mortalium timide. et incerte providentie nostre. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam. et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. et difficile estimabimus que in terra sunt. et que in prospectu sunt invenimus cum labore. Que in celis sunt autem quis investigabit. Sensum autem tuum quis sciet. nisi tu dederis sapientiam. et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Et sic correcte sunt semite eorum qui in terris sunt. et que tibi placent didicerunt homines.

Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi domine a principio. Hec illum qui primus formatus est a deo. pater orbis terrarum cum solus esset creatus custodivit. et eduxit illum a delicto suo. et dedit illi virtutem continendi omnia. Ab hac ut recessit iniustus in ira sua. per iram homicidii fraternitatis deperiit. Propter quod cum aqua deleret terram. sanavit sapientia. per contemptibile lignum iustum gubernans. Hec et in consensu nequitie cum se nationes contulissent. scivit iustum. et conservavit sine querela deo. et in filii misericordia fortem custodivit. Hec iustum a pereuntibus impiis fugientem liberavit. descendente igne in pentapolim. quibus in testimonium nequitie fumigabunda constat terra. et incerto tempore fructus habentes arbores. et incredibilis anime memoria stans figmentum salis. Sapientiam enim pretereuntes non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona. sed et insipientie sue reliquerunt hominibus memoriam. ut in his que peccaverunt nec latere potuissent. Sapientia autem hos qui se observant a doloribus liberavit. Hec autem profugum ire fratris. iustum deduxit dominus per vias rectas. et ostendit illi regnum dei. et dedit illi scientiam sanctorum. Honestavit illum in laboribus. et complevit labores illius. In fraude circumvenientium illum affuit illi. et honestum fecit illum. Custodivit eum ab inimicis. et a seductoribus tutavit eum. Et certamen forte dedit illi ut vinceret. et sciret quoniam omnium potentior est sapientia. Hec venditum iustum non dereliquit. sed a peccatoribus liberavit eum. Descenditque cum illo in foveam. et in vinculis non dereliquit eum. donec afferret illi sceptrum regni. et potentiam adversus eos qui eum deprimebant. Et mendaces ostendit qui maculaverunt eum. et dedit illi claritatem eternam.

Hec populum iustum et semen sine querela liberavit a nationibus que illum comprimebant. Intravit in animam servi domini. et stetit contra reges horrendos. in portentis et signis. et reddidit iustis mercedem laborum suorum. et deduxit illos in via mirabili. et fuit illis in velamento diei. et in luce stellarum per noctem. Et transtulit illos per mare rubrum. et transvexit eos per aquam nimiam. Inimicos autem illorum demersit in mare. Et ab altitudine inferorum eduxit eos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum. et decantaverunt domine nomen sanctum tuum. et victricem manum tuam laudaverunt pariter. quia sapientia aperuit os mutorum. et linguas infantium fecit disertas.

Direxit opera illorum in manibus prophete sancti. Iter fecerunt per deserta que non habitabantur. et in locis desertis fixerunt casas. Steterunt contra hostes. et de inimicis se vindicaverunt. Sitierunt et invocaverunt te domine. et data est illis de petra altissima aqua. et requies sitis de lapide duro. Per que enim pene passi sunt inimici eorum a defectione potus sui. et cum habundarent filii Israel letati sunt. per hec cum illis deessent. bene cum illis actum est. Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis. humanum sanguinem dedisti iniustis. Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum. dedisti illis habundantem aquam insperate. ostendens per sitim que tunc fuit quemadmodum tuos exaltares. et adversarios illorum necares. Cum enim temptati sunt. et quidem cum misericordia disciplinam accipientes. scierunt quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur. Hos quidem tamquam pater ammonens probasti. illos autem tamquam durus rex interrogans condempnasti. Absentes enim et presentes similiter torquebantur. Duplex enim illos acceperat tedium. et gemitus cum memoria preteritorum. Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi. commemorati sunt dominum. et mirantes in fine exitus. Quem enim in expositione prava proiectum deriserant. in finem eventus mirati sunt. Non similiter iustis sitientes. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum.

Quod quidam errantes colebant mutos serpentes et bestias supervacuas. inmisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam. ut scirent quia per que peccat quis. per hec et torquetur. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua. que creavit orbem terrarum ex materia invisa. inmittere illis multitudinem ursorum. aut audaces leones aut novi generis ira plenas et ignotas bestias. aut vaporem igneum spirantes. aut odorem fumi proferentes. aut horrendas ab oculis scintillas emittentes. quarum non solum lesura poterat illos exterminare. sed et aspectus per timorem occidere. Sed et sine his uno spiritu occidi poterant. persecutionem passi ab ipsis factis suis. et dispersi per spiritum virtutis tue. sed omnia in mensura. et numero. et pondere disposuisti. Multum enim valere tibi soli superat semper. et virtuti brachii tui quis resistet.

Quoniam tamquam momentum statere sic ante te est orbis terrarum. et tamquam gutta roris antelucani. que descendit in terram. Sed misereris omnium quoniam omnia potes. et dissimulas peccata hominum propter penitentiam. Diligis enim omnia que sunt. et nichil odisti eorum que fecisti. Nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses. aut quod a te vocatum non esset conservaretur. Parcis autem omnibus quoniam tua sunt domine qui animas amas.

Quam bonus et suavis est domine spiritus tuus in nobis. Ideoque hos qui exerrant partibus corripis. et de quibus peccant ammones et alloqueris.

ut relicta malitia credant in te domine. Illos enim antiquos inhabitatores terrae sanctae tuae, quos exhorruisti, quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina et sacrificia iniusta, et filiorum suorum necatores sine misericordia, et comestores viscerum hominum, et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo, et auctores parentes animarum inauxiliatarum, perdere voluisti per manus parentum nostrorum, ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quae tibi omnium carior est terra. Sed et his tamquam hominibus pepercisti, et misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras in bello subicere impios iustis, aut bestiis saevis, aut verbo duro simul exterminare: sed parcens iudicans dabas locum poenitentiae, non ignorans quoniam nequam est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum. Et quia non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio, nec timens aliquem, veniam dabas peccatis eorum. Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? Aut quis stabit contra iudicium tuum? Aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? Aut quis tibi imputabit, si perierint nationes quas tu fecisti? Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium. Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis. Ipsum quoque qui non debet puniri condemnare, exterum aestimas a tua virtute. Virtus enim tua iustitiae initium est, et ob hoc quod dominus es omnibus, te parcere facis. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, et hos qui te nesciunt audacia traducis. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos. Subest enim tibi, cum volueris, posse. Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse et humanum. Et bonae spei fecisti filios tuos,

Quoniam iudicans das locum in peccatis poenitentiae. Si enim inimicos servorum tuorum, et debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus et locum per quae possent mutari a malitia: cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta et conventiones dedisti bonarum promissionum? Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas,

Ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes, et cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam. Unde et illis qui in vita sua insensate et iniuste vixerunt, per haec quae coluerunt dedisti summa tormenta. Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos aestimantes haec quae in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes. Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. Qui autem ludibriis et increpationibus non sunt correcti, dignum Dei iudicium experti sunt. In quibus enim patientes indignabantur, per haec quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt. Propter quod et finis condemnationis eorum venit super illos.

Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, et de his quae videntur bona non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex: sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. Quorum si specie delectati deos putaverunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator haec omnia constituit. Aut si virtutem et opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui haec fecit, fortior est illis. A magnitudine enim speciei et creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri. Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quaerentes et volentes invenire. Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt, et persuasum habent quoniam bona sunt quae videntur.

Iterum autem nec his debet ignosci. Si enim tantum potuerunt scire ut possent aestimare saeculum, quomodo huius dominum non facilius invenerunt? Infelices autem sunt, et inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum, artis inventionem, et similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquae. Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, et huius docte eradat omnem corticem, et arte sua usus diligenter fabricet vas utile in conversationem vitae, reliquiis autem eius operis ad praeparationem escae abutatur, et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum et vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, et per scientiam suae artis figuret illud, et assimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, et rubicundum faciens fuco colorem illius, et omnem maculam quae in illo est perliniens, et faciat ei dignam habitationem, et in pariete ponens illud, et confirmans ferro, ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest se adiuvare; imago enim est, et opus est illi adiutorium. Et de substantia sua, et de filiis suis, et de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est, et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, et pro vita rogat mortuum, et in adiutorium inutilem invocat, et pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest, et de acquirendo, et de operando, et de omnium rerum eventu petit ab eo qui in omnibus est inutilis. Iterum alius navigare cogitans, et per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se fragilius lignum invocat. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, et artifex fabricavit sapientia sua. Tua autem, pater, providentia gubernat, quoniam dedisti et in mari viam, et inter fluctus semitam firmissimam, ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare. Sed ut non essent vacua sapientiae tuae opera, propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas suas, et transeuntes mare per ratem liberati sunt. Sed et ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit saeculo semen nativitatis, quae manu tua erat gubernata. Benedictum est enim lignum per quod fit iustitia. Per manus autem quod fit idolum, maledictum est et ipsum, et qui fecit illud; quia ille quidem operatus est, illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est. Similiter autem odio sunt Deo impius et impietas eius. Etenim quod factum est, cum illo qui fecit tormenta patietur. Propter hoc et in idolis nationum non erit respectus, quoniam creaturae Dei in odium factae sunt, et in temptationem animis hominum, et in muscipulam pedibus insipientium. Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum, et adinventio illorum corruptio vitae est. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Supervacuitas enim hominum haec advenit in orbem terrarum, et ideo brevis illorum finis est inventus. Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem, et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc quasi deum colere coepit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos quos in palam honorare non poterant homines, propter quod longe essent, e longinquo figura illorum allata, evidentem imaginem regis quem honorare volebant fecerunt, ut illum qui aberat tamquam praesentem colerent sua sollicitudine. Provexit autem ad horum culturam et hos qui ignorabant artificis eximia

diligentia. Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elaboravit arte sua ut similitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum existimaverunt. Et haec fuit vitae humanae deceptio, quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt. Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed et in magno viventes inscientiae bello, tot et tam magna mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniae plenas vigilias agentes, neque vitam neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat. Et omnia commixta sunt, sanguis, homicidium, furtum et fictio, corruptio, infidelitas, turbatio et periurium, tumultus bonorum, Domini immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio moechiae et impudicitiae. Infandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est, et initium et finis. Aut enim dum laetantur insaniunt, aut certe vaticinantur falsa, aut vivunt iniuste, aut peierant cito. Dum enim confidunt in idolis quae sine anima sunt, male iurantes noceri se non sperant. Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, et iuraverunt iniuste in dolo, contemnentes iustitiam. Non enim iuratorum virtus, sed peccantium poena perambulat semper iniustorum praevaricationem.

Tu autem domine Deus noster suavis et verus es, patiens et in misericordia disponens omnia. Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati. Nosse enim te consummata iustitia est, et scire iustitiam et virtutem tuam radix est immortalitatis.

Non enim in errorem induxit nos hominum malae artis excogitatio, nec umbra picturae labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, cuius aspectus insensato dat concupiscentiam, et diligit mortuae imaginis effigiem sine anima. Malorum amatores digni sunt qui spem habeant in talibus, et qui faciunt illos, et qui diligunt, et qui colunt. Sed et figulus mollem terram premens, laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, et de eodem luto fingit quae munda sunt in usum vasa, et similiter quae his sunt contraria. Horum autem vasorum quis sit usus, iudex est figulus. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulo ante de terra factus fuerat, et post pusillum reducit se unde acceptus est, repetitus animae debitum quam habebat. Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus et argentariis, sed et aerarios imitatur, et gloriam praefert, quoniam res supervacuas fingit. Cinis est enim cor eius, et terra supervacua spes illius, et luto vilior vita eius, quoniam ignoravit qui se finxit, et qui inspiravit illi animam quae operatur, et qui insufflavit ei spiritum vitalem. Sed et aestimaverunt lusum esse vitam nostram, et conversationem vitae compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terrae materia fragilia vasa et sculptilia fingit. Omnes enim insipientes et infelices supra modum animae superbi sunt, inimici populi tui et imperantes illi.

Quoniam omnia idola nationum deos aestimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed et pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, et qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit deum fingere. Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem numquam. Sed et animalia miserrima colunt. Insensata enim comparata his, illis sunt deteriora. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudem et benedictionem eius.

Propter hoc et per his similia passi sunt digne tormenta, et per multitudinem bestiarum exterminati sunt. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum saporem, escam parans eis ortygometram, ut illi quidem concupiscentes escam, propter ea quae illis ostensa et missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti novam gustaverunt escam. Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem, his autem tantum ostendere quemadmodum inimici illorum exterminabantur. Etenim cum illis supervenit saeva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur. Sed non in perpetuum permansit ira tua, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuae. Qui enim conversus est, non per hoc quod videbat sanabatur, sed per te omnium salvatorem. Et in hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es qui liberas ab omni malo. Illos enim locustarum et muscarum occiderunt morsus, et non est inventa sanitas animae illorum, quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filios autem tuos nec draconum venenatorum vicerunt dentes.

Misericordia enim tua adveniens sanabat illos. In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, et salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adiutorio. Etenim neque herba, neque malagma sanavit illos, sed tuus domine sermo qui sanat omnia.

Tu enim domine qui vitae et mortis habes potestatem, et deducis usque ad portas mortis, et reducis. Homo autem occidit quidem per malitiam animam suam, et cum exierit spiritus non revertetur, nec revocabit animam quae recepta est. Sed tuam manum effugere impossibile est.

Negantes enim nosse te impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt. Novis aquis et grandinibus et pluviis persecutionem passi sunt, et per ignem consumpti. Quod enim mirabile erat, in aqua quae omnia extinguit, plus ignis valebat. Vindex est enim orbis iustorum. Quodam enim tempore mansuetabat ignis, ne comburerentur quae ad impios missa erant animalia, sed ut ipsi videntes scirent quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem. Et quodam tempore in aqua super virtutem ignis exardebat undique, ut iniquae terrae nationem exterminaret. Pro quibus angelorum esca nutrivisti populum tuum,

Et paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem. Substantia enim tua dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebat, et deserviens uniuscuiusque voluntati, ad quod quis volebat convertebatur. Nix autem et glacies sustinebant vim ignis et non tabescebant, ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia coruscans. Hic autem iterum ut nutrirentur iusti, etiam suae virtutis oblitus est.

Creatura enim tibi factori deserviens, exardescit in tormentum adversus iniustos, et lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt. Propter hoc et tunc in omnia transfigurata, omnium nutrici gratiae tuae deserviebat, ad voluntatem eorum qui a te desideraverunt.

Ut scirent filii tui quos dilexisti domine, quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderint conservat. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat, ut notum omnibus esset quoniam oportet praevenire solem ad bene-

dictionem tuam et ad orientem lucis adorare. Ingrati enim spes tamquam hibernalis glacies tabescet et disperiet tamquam aqua supervacua.

Magna sunt enim iudicia tua domine et inenarrabilia verba tua. Propterea indisciplinatae animae erraverunt. Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctae: vinculis tenebrarum et longae noctis compediti, inclusi sub tectis fugitivi perpetuae providentiae iacuerunt. Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrende et cum admiratione nimia perturbati. Neque enim quae continebat illos spelunca sine timore custodiebat, quoniam sonitus descendens perturbabat illos, et personae tristes illis apparentes pavorem illis praestabant. Et ignis quidem nulla vi poterat illis lumen praebere, nec siderum limpidae flammae illuminare poterant illam noctem horrendam.

Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus, et timore percussi illius quae non videbatur faciei, aestimabant deteriora esse quae videbantur. Et magicae artis appositi erant derisus, et sapientiae gloriae correptio cum contumelia. Illi enim qui promittebant timores et turbationes expellere se ab anima languente, transitu animalium et serpentium sibilatione commoti tremebundi peribant, et aerem quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre. Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationem. Semper enim praesumit saeva conturbata conscientia. Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum. Et dum ab intro minor est expectatio, maiorem computat scientiam eius causae de qua tormentum praestat. Illi autem qui impotentem vere noctem et ab infimis et ab altissimis inferis supervenientem eundem somnum dormientes, aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animae deficiebant traductione. Subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus. Si enim rusticus quis erat aut pastor aut agricola, horum operarius praeoccupatus esset, ineffugabilem sustinebat necessitatem. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos ramos avium sonus suavis, aut vis aquae decurrentis nimium, aut sonus validus praecipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus echo, deficientes faciebant illos prae timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, et non impeditis operibus continebatur. Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum quae superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

Sanctis autem tuis maxima erat lux, et horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non et ipsi eadem passi erant, magnificabant; et qui ante laesi erant, non laedebantur gratias agebant, et ut esset differentia te domine petebant. Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotae viae, et solem sine laesura boni hospitii praestitisti. Digni quidem illi carere luce et pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen saeculo dari. Cogitarent iustorum occidere infantes, et uno exposito filio et liberato in traductione illorum, multitudinem filiorum abstulisti, et pariter illos perdidisti in aqua valida. Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus iuramentis crediderunt animaequiores essent. Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem iustorum,

iniustorum autem exterminatio. Sicut enim laesisti adversarios, sic et nos provocans magnificasti. Absconse enim sacrificabant iusti pueri bonorum, et iustitiae legem in concordiam disposuerunt, similiter et bona et mala percepturos iustos, patrum iam decantantes laudes. Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, et flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Simili autem poena servus cum domino afflictus, et popularis homo regi est similia passus. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant, quoniam uno momento quae erat praeclarior natio illorum exterminata est. De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum dei se esse. Cum enim quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de caelo a regalibus sedibus durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad caelum attingebat stans in terra. Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos, et timores supervenerunt insperati. Et alius alibi proiectus semivivus, propter quam moriebatur causam demonstrabat mortis. Visiones enim quae illos turbaverunt haec praemonebant, ne inscii quare mala patiebantur perirent. Tetigit autem tunc et iustos temptatio mortis, et commotio in heremo facta est multitudinis. Sed non diu permansit ira tua.

Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suae scutum, orationem, et per incensum deprecationem allegans, restitit irae et finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus esset famulus. Vicit autem turbas non in virtute corporis, nec armaturae potentia, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta parentum et testamentum commemorans.

Cum enim iam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit et amputavit impetum, et divisit illam quae ad vivos ducebat viam. In veste enim poderis quam habebat totus erat orbis terrarum, et parentum magnalia in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta, et magnificentia tua in diademate capitis illius erat scripta. His autem cessit qui exterminabat, et haec extimuit. Erat enim sola temptatio irae sufficiens. Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Praesciebat enim et futura illorum, quoniam ipsi cum permisissent ut se educerent, et cum magna sollicitudine praemisissent illos, consequebantur illos paenitentia acti. Adhuc enim inter manus habentes luctum, et deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiae, et quos rogantes proiecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur. Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas, et horum quae acciderant commemorationem amittebant, ut quae deerant tormentis repleret punitio. Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis praeceptis, ut pueri tui custodirentur illaesi. Nam nubes castra eorum obumbrabat, et ex aqua quae erat ante arida terra apparuit, et in mari rubro via sine impedimento, et campus germinans de profundo nimio, per quem omnis natio transivit quae tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia et monstra. Tamquam equi enim depaverunt, et tamquam agni exultaverunt, magnificantes te domine qui liberasti illos. Memores enim erant adhuc eorum quae in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, et pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum. Novissime autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

In allocutione enim desiderii ascendit illis de mari ortygometra, et vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis quae ante facta erant argumentis per vim fluminum. Iuste enim patiebantur secundum suas nequitias. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt. Alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem accipiebant. Et non solum haec, sed et alius quidam respectus erit illorum, quoniam inviti recipiebant extraneos. Qui autem cum laetitia receperunt hos qui eisdem usi erant iustitiis, saevissimis afflixerunt doloribus. Percussi sunt autem caecitate sicut illi in foribus iusti, cum subitaneis cooperti essent tenebris, unusquisque ostium sui transitum quaerebat. In se enim elementa convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, et omnia sonum suum custodiunt. Unde et aestimari ex ipso certo visu potest. Agrestia enim in aquatica convertebantur, et quaecumque erant natantia in terra transiebant. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, et aqua extinguentis naturae obliviscebatur. Flammae econtrario corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam quae facile dissolvebatur sicut glacies bonam escam. In omnibus enim domine magnificasti populum tuum et honorasti, et non despexisti, in omni tempore et in omni loco assistens ei.

PROLOGUS IN LIBRUM IHESU FILII SYRACH

MULTORUM NOBIS ET MAGNORUM per legem et prophetas aliosque qui secuti sunt illos sapientia demonstrata, in quibus oportet laudare Israhel doctrinae et sapientiae causa, quia non solum ipsos loquentes necesse est peritos, sed etiam extraneos posse et dicentes et scribentes doctissimos fieri. Avus meus Ihesus postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis et prophetarum et aliorum librorum qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit et ipse scribere aliquid horum quae ad doctrinam et sapientiam pertinent, ut desiderantes discere et illorum periti facti magis magisque attendant animo ad legitimam vitam et confirmentur. Hortor itaque venire vos cum benivolentia et attentione et studio lectionem facere, et veniam habere in illis in quibus videmur sequentes imaginem sapientiae et deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba hebraica quando translata fuerint ad alteram linguam. Non solum autem haec, sed et ipsa lex et prophetae ceteraque librorum non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo et tricesimo anno temporibus Ptholomei et Euergetis regis, postquam perveni in Aegyptum, et cum multum temporis ibi fecissem, inveni libros ibi relictos non parvae neque contemnendae doctrinae. Itaque bonum et necessarium putavi et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi. Istum librum et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quae ad finem ducunt librum dare et illis qui volunt animum intendere et discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem domini proposuerunt vitam agere.

HIC LIBER HABET CAPITULA CXX, VERSUS DUO MILIA OCTINGENTOS.

OMNIS SAPIENTIA A DOMINO DEO EST ET CUM ILLO FUIT SEMPER ET EST ANTE AEVUM.

Arenam maris et pluviae guttas et dies saeculi quis dinumeravit? Altitudinem caeli et latitudinem terrae et profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam dei praecedentem omnia quis investigavit? Prior omnium

93.

creata est sapientia. & intellectus prudentiae ab evo. Fons sapientiae verbum dei in excelsis. & ingressus illius mandata eterna. Radix sapientiae cui revelata est. & astutias illius quis agnovit? Disciplina sapientiae cui revelata est & manifestata. & multiplicationem ingressus illius quis intellexit? Unus est creator altissimus omnipotens. rex potens & metuendus nimis. sedens super thronum illius & dominans deus. ipse creavit illam spiritu sancto. & vidit & dinumeravit. & mensus est & effudit illam super omnia opera sua. & super omnem carnem secundum datum suum prebet illam diligentibus se. Timor domini gloria & gloriatio. & leticia. & corona exultationis. Timor domini delectabit cor. & dabit leticiam & gaudium in longitudine dierum. Timenti dominum bene erit in extremis. & in die defunctionis suae benedicetur. Dilectio dei honorabilis sapientia. Quibus autem apparuerit in visu. diligunt eam in visione. & in agnitione magnalium suorum.

Initium sapientiae timor domini. & cum fidelibus in vulva concreatus est. & cum electis feminis graditur. & cum iustis & fidelibus agnoscitur. Timor domini scientiae religiositas. Religiositas custodiet & iustificabit cor. iocunditatem atque gaudium dabit. Timenti deum bene erit. & in diebus consummationis illius benedicetur. Plenitudo sapientiae timere dominum. & plenitudo a fructibus illius. omnem domum illius implebit a generationibus. & receptacula a thesauris illius. Corona sapientiae timor domini replens pacem & salutis fructum. & vidit & dinumeravit eam. Utraque autem sunt dona dei. Scientiam & intellectum prudentiae sapientia compartietur. & gloriam tenentium se exaltat. Radix sapientiae est timere dominum. rami enim illius longevi. In thesauris sapientiae intellectus. & scientiae religiositas. execratio autem peccatoribus sapientia. Timor domini expellit peccatum. nam qui sine timore est non poterit iustificari. Iracundia enim animositatis illius subversio illius est. Usque in tempus sustinebit patiens. & postea redditio iocunditatis. Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius. & labia multorum enarrabunt sensus illius. In thesauris sapientiae significatio disciplinae. execratio autem peccatori cultura dei.

Fili concupiscens sapientiam. conserva iusticiam. & deus prebebit illam tibi. Sapientia enim & disciplina timor domini. & quod beneplacitum est illi fides & mansuetudo. & adimplebit thesauros illius. Ne fueris incredibilis timori domini. & ne accesseris ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum. & non scandalizeris labiis tuis. Attende in illis ne forte cadas. & adducas animae tuae inhonorationem. & revelet deus absconsa tua. & in medio synagogae elidat te. Quoniam accessisti maligne ad dominum. & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

Fili accedens ad servitutem dei sta in iusticia & timore. & prepara animam tuam ad temptationem. Deprime cor tuum & sustine. inclina aurem tuam & excipe verba intellectus. & ne festines in tempore obductionis. Sustine sustentationes dei. coniungere deo & sustine. ut crescat in novissimo vita tua. Omne quod tibi applicatum fuerit accipe. & in dolore sustine. & in humilitate tua patientiam habe. quoniam in igne probatur aurum & argentum. homines vero receptabiles in camino humiliationis. Crede deo & recuperabit te. & dirige viam tuam. Spera in eum & serva timorem illius. & in illo veterasce.

Metuentes dominum sustinete misericordiam eius. & non deflectatis ab illo ne cadatis. Qui timetis dominum credite illi. & non evacuabitur merces vestra. Qui timetis dominum sperate in illum. & in oblectatione veniet vobis misericordia. Qui timetis dominum diligite illum. & illuminabuntur corda vestra. Respicite filii nationes hominum. & scitote quia nullus speravit in domino & confusus est. & permansit in mandatis eius. & derelictus est. Aut quis invocavit illum. & despexit eum? Quoniam pius & misericors est deus. & remittet in tempore tribulationis peccata. & protector est omnibus exquirentibus se in veritate. Ve duplici corde. & labiis scelestis & manibus malefacientibus. & peccatori terram ingredienti duabus viis.

Ve dissolutis corde qui non credunt deo. ideo non protegentur ab eo. Ve his qui perdiderunt substantiam. qui dereliquerunt vias rectas. & diverterunt in vias pravas. Et quid facient cum inspicere ceperit dominus? Qui timent dominum non erunt incredibiles verbo illius. & qui diligunt eum. conservabunt viam illius. Qui timent dominum inquirent quae beneplacita sunt illi. & qui diligunt eum replebuntur lege ipsius. Qui timent dominum preparabunt corda sua. & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum custodiunt mandata illius. & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius dicentes. Si penitentiam non egerimus incidemus in manus dei. & non in manus hominum. Secundum magnitudinem illius. sic & misericordia ipsius cum ipso est. Filii sapientiae ecclesia iustorum. & natio illorum obedientia & dilectio. Iudicium patris audite filii dilecti. & sic facite ut salvi sitis. Deus enim honoravit patrem in filiis. & iudicium matris exquirens firmavit in filios. Qui diligit deum exorabit pro peccatis. & continebit se ab illis. & in oratione dierum exaudietur. & sicut qui thesaurizat ita & qui honorificat matrem suam.

Qui honorat patrem iocundabitur in filiis. & in die orationis suae exaudietur. Qui honorat patrem suum vita vivet longiore. & qui obedit patri. refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorat parentes. & quasi dominis serviet his qui se genuerunt. in opere & sermone & omni patientia. Honora patrem tuum. ut superveniat tibi benedictio a deo. & benedictio illius in novissimo maneat. Benedictio patris firmat domus filiorum. maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui. Non est enim tibi gloria sed confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui. & dedecus filii pater sine honore. Fili suscipe senectam patris tui. & ne contristes eum in vita illius. & si defecerit sensu. veniam da & ne spernas eum in tua virtute. Elemosina enim patris non erit in oblivione. Nam pro beneficio matris restituetur tibi bonum. & in iusticia edificabitur tibi. Et in die tribulationis commemorabitur tui. & sicut in sereno glacies solventur tua peccata. Quam malae famae est qui relinquit patrem. & est maledictus a deo. qui exasperat matrem.

Fili in mansuetudine opera tua perfice. & super hominum gloriam diligeris. Quanto magnus es. humilia te in omnibus. & coram deo invenies gratiam. quoniam magna potentia dei solius. & ab humilibus honoratur. Altiora te ne quesieris. & fortiora te ne scrutatus fueris. sed quae precepit tibi deus illa cogita semper. & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Non est enim tibi necessarium ea quae abscondita sunt videre oculis tuis. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter. & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim suspicio illorum. & in vanitate detinuit sensus illorum. Cor durum male habebit in novissimo. & qui amat periculum in illo peribit. Cor ingrediens duas vias. non habebit requiem. & pravus corde in illis scandalizabitur. Cor nequam gravabitur in doloribus. & peccator adiciet ad peccandum. Synagogae superborum non est sanitas. Frutex enim peccati eradicabitur in illis. & non intelligetur. Cor sapientis intelligitur in sapientia. & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. Sapiens cor & intelligibile abstinebit se a peccatis. & in operibus iusticiae successus habebit. Ignem ardentem extinguit aqua. & elemosina resistit peccatis. & deus prospector eius qui reddit gratiam. meminit in posterum. & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

Fili elemosinam pauperis ne defraudes. & oculos tuos ne transvertas a paupere. Animam esurientem ne despexeris. & non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris. & non protrahas datum angustianti. Rogationem tribulantis ne abicias. & non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos propter iram. & non relinquas querentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animae exaudietur precatio illius. Exaudiet autem illum qui fecit eum. Congregationi pauperum affabilem te facito. & presbitero humilia animam tuam. & magnato humilia caput tuum. Declina pauperi sine tristicia aurem tuam. & redde debitum tuum. & responde pacifice in mansuetudine. Libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi. & non acide feras in anima tua.

In iudicando esto pupillis misericors ut pater. & pro viro matri illorum. & eris tu velut filius altissimi obediens. & miserebitur tui magis quam mater.

Sapientia filiis suis vitam inspirat. & suscipit exquirentes se. & preibit in via iusticiae. Et qui illam diligit. diligit vitam. & qui vigilaverint ad illam. complectentur placorem eius. Qui tenuerint illam vitam hereditabunt. & quo introibit. benedicet deus. Qui serviunt ei obsequentes erunt sancto. & eos qui diligunt illam diligit deus. Qui audit illam iudicabit gentes. & qui intuetur illam permanebit confidens. Si crediderit ei hereditabit illam. & erunt in confirmatione creaturae illorum. quoniam in temptatione ambulat cum eo. & in primis elegit eum. Timorem & metum & probationem inducet super illum. & cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae donec temptet illum in cogitationibus illius. & credat animae illius. & firmabit illum. & iter adducet directum ad illum. & letificabit illum. & denudabit absconsa sua illi. & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum iusticiae. Si autem oberraverit derelinquet eum & tradet eum in manus inimici sui.

Fili conserva tempus. & devita a malo. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum. & est confusio adducens gloriam & gratiam. Ne accipias faciem adversus faciem tuam. nec adversus animam tuam mendacium. Non reverearis proximum tuum in casu suo. nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore eius. in lingua enim agnoscitur sapientia & sensus. & scientia. & doctrina. in verbo sensati. & firmamentum in operibus iusticiae. Non contradicas verbo veritatis ullo modo. & de mendacio ineruditionis tuae noli confundere. Non confundaris confiteri peccata tua. & ne subicias te omni homini pro peccato. Noli resistere contra faciem potentis. nec coneris contra ictum fluvii. Pro iusticia agonizare pro anima tua. & usque ad mortem certa pro iusticia. Et deus expugnabit pro te inimicos tuos. Noli citatus esse in lingua tua. & inutilis & remissus in operibus tuis. Noli esse sicut leo in domo tua. evertens domesticos tuos. & opprimens subiectos tibi. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum. & ad dandum collecta.

Noli attendere ad possessiones iniquas. & ne dixeris est mihi sufficiens vita. Nichil enim proderit in tempore vindictae. & obductionis. Non sequaris concupiscentiam cordis tui. & ne dixeris quomodo potui. aut quis me subiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. Ne dixeris peccavi. & quid accidit mihi triste? Altissimus enim est patiens & redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu. neque adicias peccatum super peccatum. & dicas miseratio domini magna est. multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximat. & in peccatores respicit ira illius.

Non tardes converti ad dominum. & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius. & in tempore vindictae disperdet te. Noli anxius esse in divitiis iniustis. nichil enim proderunt tibi in die obductionis & vindictae. Non ventiles te in omnem ventum. & non eas in omni via. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via domini. & in veritate sensus tui. & scientia. & prosequatur te verbum pacis & iusticiae. Esto mansuetus ad audiendum verbum dei ut intelligas. & cum sapientia proferas responsum verum. Si est tibi intellectus responde proximo tuo. sin autem. sit manus tua super os tuum. ne capiaris in verbo indisciplinato & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati. lingua vero imprudentis subversio est ipsius. Non appelleris susurro & lingua tua capiaris. & confundaris. Super furem enim est confusio & penitentia. & denotatio pessima super bilinguem. Susurratori autem & odium. & inimicicia. & contumelia. Iustifica pusillum & magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo. improperium enim & contumeliam malus hereditabit. & omnis peccator invidus & bilinguis. Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus. ne forte elidatur virtus tua per stulticiam tuam. & folia tua comedat. & fructus tuos perdat. & relinqueris velut lignum aridum in heremo. Anima enim nequam disperdet qui se habet. & in gaudium inimicis dat illum. & deducet in sortem impiorum.

Verbum dulce multiplicat amicos. & mitigat inimicos. & lingua eucharis. graciosa in bono homine habundabit. Multi pacifici sint tibi. & consiliarius tibi sit unus de mille. Si possides amicum in temptatione. posside eum. & non facile credas illi. Est enim amicus secundum tempus suum. & non permanebit in die tribulationis. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam. & est amicus qui odium & rixam. & convicia denudabit.

Est autem amicus socius mensae. & non permanet in die necessitatis. Amicus si permanserit fixus. erit tibi quasi coequalis. & in domesticis tuis fiducialiter aget. Si humiliaverit se contra te. & a facie tua absconderit se. unanimem habebis amicitiam bonam. Ab inimicis tuis separare. & ab amicis tuis attende. Amicus fidelis protectio fortis. Qui autem invenit illum. invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio. & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitae & immortalitatis. & qui metuunt dominum invenient illum. Qui timet dominum eque habebit amicitiam bonam. quoniam secundum eum erit amicus illius.

Fili a iuventute tua excipe doctrinam. & usque ad canos invenies sapientiam. Quasi is qui arat & seminat accede ad illam. & sustine bonos fructus illius. In opere enim ipsius exiguum laborabis. & cito edes de generationibus illius. Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus. & non permanebit in illa excors. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis. & non demorabuntur proicere illam. Sapientia enim doctrinae secundum nomen est eius. & non est multis manifestata. Quibus autem agnita est. permanet usque ad conspectum dei.

Audi fili & accipe consilium intellectus. & ne abicias consilium meum. Inice pedem tuum in compedes illius. & in torques illius collum tuum.

Subice humerum tuum & porta illam, & ne acedieris vinculis illius. In omni animo tuo accede ad illam, in omni virtute tua serva vias eius. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam. In novissimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem. & erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriae. Decor enim vitae est in illa, & vincula illius alligatura salutaris. Stolam gloriae indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi. Fili si attenderis mihi disces ea, & si accommodaveris animum tuum sapiens eris. Si inclinaveris aurem tuam excipies doctrinam, & si dilexeris audire sapiens eris. In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiae illorum ex corde coniungere, & omnem narrationem dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant a te. Et si audieris sensatum, evigila ad illum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum in preceptis habe dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto. & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiae dabitur tibi.

Noli facere mala, & non te apprehendent. Discede ab iniquo, & deficient mala abs te. Non semines mala in sulcis iniustitiae, & non metes ea in septuplum. Noli quaerere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris.

Non te iustifices ante dominum, quoniam agnitor cordis ipse est. & penes regem noli velle videri sapiens. Noli quaerere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Non pecces in multitudine civitatis, nec te inmittas in populum, neque alliges duplicia peccata. Nec enim in uno eris inmunis. Noli esse pusillanimis in animo tuo. Exorare & facere elemosinam non despicias. Ne dicas in multitudine inimicorum meorum respiciet deus, & offerente me deo altissimo suscipiet munera mea. Non irrideas hominem in amaritudine animae: est enim qui humiliat & exaltat circumspector deus.

Noli arare mendacium adversus fratrem tuum, neque in amicum similiter facias. Noli velle mentiri omne mendacium, assiduitas enim illius non est bona. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem ab altissimo creatam. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum. Memento irae quoniam non dabit. Humilia valde spiritum tuum, quoniam vindicta carnis impii ignis & vermis. Noli praevaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem carissimum auro spreveris. Noli discedere a muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore dei. Gratia enim verecundiae illius super aurum.

Non laedas servum in veritate operantem, neque mercennarium dantem animam suam. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum. Pecora tibi sunt, attende illis, & si sunt utilia perseverent apud te.

Filii tibi sunt, erudi illos, & curva illos a pueritia illorum. Filiae tibi sunt, serva corpus illarum, & non ostendas hylarem faciem tuam ad illas. Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam. Mulier si est tibi secundum animam tuam, ne proicias illam, & odibili non credas te in toto corde.

Honora patrem tuum, & gemitus matris tuae ne obliviscaris. Memento quoniam nisi per illos non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi.

In tota anima tua time dominum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui fecit te, & ministros eius non derelinquas. Honora dominum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum & purgationis. & de negligentia tua purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum & sacrificium sanctificationis offeres domino, & initia sanctorum. & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio & benedictio tua. Gratia dati in conspectu omnis viventis.

Et mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.

Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra consistat litem tibi. Multos enim perdidit aurum & argentum, & usque cor regum extendit & convertit. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem eius ligna. Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur. Ne despicias hominem avertentem se a peccato, neque improperes ei. Memento quoniam in correptione omnes sumus. Ne spernas hominem in sua senectute, & enim ex nobis senescunt.

Noli de morte inimici tui gaudere, sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire. Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiis illorum conversare. Ab ipsis enim disces doctrinam intellectus, & servire magnatis sine querela. Non te praetereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incenderis flamma ignis peccatorum illorum.

Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. Noli fenerari homini fortiori te. Quod si feneraveris, quasi perditum habe. Non spondeas super virtutem tuam. Quod si spoponderis, quasi restituens cogita. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod dignum est iudicat. Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te. Ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peribis. Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in desertum, quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adiutorium elidet te. Cum fatuis ne consilium habeas, non enim poterunt diligere nisi quae ipsis placent. Coram extraneo ne facias consilium, nescis enim quid pariat. Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam, & convicietur tibi.

Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinae nequam. Non des mulieri potestatem animae tuae, ne ingrediatur in virtute tua & confundaris. Ne respicias mulierem multivolam, ne forte incidas in laqueos illius. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. Virginem ne concupiscas, ne forte scandalizeris in decore illius. Non des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te & hereditatem tuam. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius. Averte faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem enim mulieris multi perierunt, & hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Omnis mulier quae est fornicaria quasi stercus in via conculcabitur. Speciem mulieris alienae multi admirati reprobi facti sunt. Colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum. Et non altercaris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & in sanguine tuo labaris in perditionem.

Ne derelinquas amicum antiquum, novus enim non erit similis illi. Vinum novum amicus novus, & veterascet & cum suavitate bibes illud. Non zeles gloriam & opes peccatoris, non enim scis quae futura sit illius subversio.

Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius. Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis. & si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam. Communionem mortis scito, quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis. Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.

Viri iusti sint tibi convivae, & in timore dei sit tibi gloriatio. Et in sensu sit tibi cogitatus dei, & omnis narratio tua in praeceptis altissimi. In manibus artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum. Terribilis est in civitate sua homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit.

Iudex sapiens iudicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit. Secundum iudicem populi sic & ministri eius, & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea. Rex insipiens perdet populum suum, & civitates inhabitabuntur per sensum prudentium. In manu dei potestas terrae, & execrabilis omnis iniquitas gentium, & utilem rectorem in tempus suscitabit super illam. In manu dei potestas hominis, & super faciem scribae imponet os suum. Omnis iniuriae proximi ne memineris, & nihil agas in operibus iniuriae. Odibilis coram deo est & hominibus superbia, & execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias & iniurias & contumelias & diversos dolos.

Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis? Nihil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum. Brevem languorem praecidit medicus. Sic & rex hodie est & cras morietur. Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes & bestias & vermes.

Initium superbiae hominis apostatare a deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Quoniam initium peccati est omnis superbia. Qui tenuerit illam adimplebitur maledictis, & subvertet eos in finem. Propterea exhonoravit dominus conventus malorum, & destruxit eos usque in finem. Sedes ducum superborum destruxit dominus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum. Arefecit ex ipsis & disperdidit illos, & cessare fecit memoriam eorum a terra. Perdidit deus memoriam superborum, & reliquit memoriam humilium sensu. Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum. Semen hominum honorabitur hoc quod timet dominum. Semen autem hoc exhonorabitur quod praeterit mandata domini. In medio fratrum rector illorum in honore, & qui timent dominum erunt in oculis suis. Gloria divitum honoratorum & pauperum timor domini est. Ne despicere hominem iustum pauperem, & non magnificare virum peccatorem divitem. Magnus est iudex & potens est in honore, & non est maior illo qui timet dominum. Servo sensato liberi servient, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur. Noli te extollere in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiae. Melior est qui operatur & abundat in omnibus, quam qui gloriatur & eget pane.

Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum. Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam? Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum. Et est homo qui honorificatur propter substantiam suam. Qui autem gloriatur in paupertate quanto magis in substantia? Et qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris, quoniam mirabilia opera altissimi solius & gloriosa, & absconsa & invisa opera illius. Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portavit diadema. Multi potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Priusquam interroges ne vituperes quemquam, & cum interrogaveris corripe iuste. Priusquam audias ne respondeas verbum, & in medio seniorum ne adicias loqui. De ea re quae te non molestat ne certeris, & in iudicio peccantium ne consistas. Fili ne in multis sint actus tui, & si dives fueris non eris inmunis a delicto. Si enim secutus fueris non apprehendes, & non effugies si praecucurreris. Est homo laborans & festinans & dolens impius, & tanto magis non abundat. Est homo marcidus & egens recuperatione, plus deficiens virtute & abundans paupertate. & oculus dei respexit illum in bono, & erexit illum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput eius, & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt deum. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a deo sunt. Datio dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit in aeternum. Est qui locupletatur parce agendo, & haec pars mercedis illius. In eo quod dicit Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus, & nescit quod tempus praeteriet, & relinquet omnia aliis. Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce. Ne manseris in operibus peccatorum, confide autem in deo & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis dei subito honestare pauperem. Benedictio dei in mercedem iusti festinat, & in honore veloci processus illius sanctificat. Ne dicas: Quid est mihi opus? & quae erunt mihi ex hoc bona? Ne dicas: Sufficiens mihi sum, & quid ex hoc pessimabor?

In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. Quoniam facile est coram deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Malitia horae oblivionem facit luxuriae magnae, & in fine hominis denudatio operum illius. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

94.

Non omnem hominem inducas in domum tuam, multae enim insidiae sunt dolosi. Sicut enim eructant praecordia foetentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum, sic & cor superborum, & sic prospector videns casum proximi sui. Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam. A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis. Homo vero peccator sanguini insidiatur. Attende tibi a pestifero, fabricat enim mala, ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit te a tuis propriis.

Si bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia bonis tuis multa. Benefac iusto, & invenies retributionem magnam, & si non ab ipso, certe a domino. Non enim est ei bene qui assiduus est in malis, & elemosinam non danti. Quoniam & altissimus odio habet peccatores, & misertus est paenitentibus. Da misericordi & ne suscipias peccatorem, & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictae. Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio. Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te fiat. Nam duplicia mala invenies in omnibus malis, quoniam & altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus. In bonis viri inimici illius in tristitia, & in malitia illius amicus agnitus est. Non credas inimico tuo in aeternum, sicut enim aeramentum eruginat nequitia illius. Et si humiliatus vadat curvus, abice animum tuum, & custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conversus stet in loco tuo, ne forte conversus in locum tuum inquirat cathedram tuam, & in novissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus qui adpropiant bestiis? Sic et qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis eius. una hora tecum permanebit, si autem declinaveris non subportabit. In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam. In oculis suis lacrimatur inimicus, et si invenerit tempus non satiabitur sanguine: et si occurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem. In oculis suis lacrimatur inimicus, et quasi adiuvans suffodiet plantas tuas. Caput suum movebit et plaudebit manu. Et multa susurrans, commutabit vultum suum.

Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. et qui communicaverit superbo, induet superbiam. Pondus super se tollit, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris. quid communicabit caccabus ad ollam. Quando enim se colliserint confringetur. Dives iniuste egit et fremebit, pauper autem lesus tacebit. Si largitus ei fueris assumet te: et si non habueris derelinquet te. Si habes convivabitur tecum, et evacuabit te: et ipse non dolebit super te: si necessarius illi fueris, subplantabit te: et subridens spem dabit, narrans tibi bona. Et dicet quid opus est tibi? Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis et ter: et in novissimo deridebit te. Postea videns derelinquet te, et caput suum movebit ad te. Humiliare deo et expecta manus eius. attende ne seductus in stultitia humilieris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitia seducaris. Advocatus a potentiore discede. et hoc enim magis te advocabit. Ne improbus sis ne impingaris. et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem. Ne retineas ex equo loqui cum illo, et credas multis verbis illius. Ex multa enim loquela temptabit te: et subridens interrogabit te de absconditis tuis. Inmitis animus illius, et conservabit verba tua, et non parcet de malitia et de vinculis. Cave tibi et attende diligenter auditui tuo, quoniam cum subversione tua ambulas. Audiens vero illa, quasi in somnis vide: et vigilabis. Omni vita tua dilige deum, et voca eum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, et omnis homo simili sibi sociabitur. Si communicabit lupus cum agno aliquando, sic peccator iusto. Que communicatio sancto homini ad canem? aut que pax bona diviti ad pauperem? Venatio leonis onager in heremo, sic pascua sunt divitum pauperes. Et sicut abhominatio est superbo humilitas, sic execratio divitis pauper. Dives commotus confirmatur ab inimicis. humilis autem cum ceciderit, expelletur et a notis. Diviti decepto multi recuperatores, locutus est superbe, et iustificaverunt illum. Humilis deceptus insuper arguitur. locutus est sensate: et non est ei locus datus. Dives locutus est et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducent. Pauper locutus est, et dicunt quis est hic? Et si offenderit subvertent illum. Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. Et nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis inmutat faciem illius, sive bona, sive mala. Vestigium cordis boni, et faciem bonam difficile invenies et cum labore.

Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristitia delicti. Felix qui non habuit animi sui tristitiam, et non excidit a spe sua. Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum? Qui acervat ex animo suo iniuste aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? Et non iocundabitur in bonis suis. qui sibi invidet nichil est illo nequius, et hec redditio est malitie illius. et si bene fecerit ignoranter et non volens facit, et in novissimo manifestat malitiam suam. Nequam est oculus lividi, et avertens faciem et despiciens animam suam. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis. non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam. Oculus malus ad mala, et non saturabitur pane, et indigens in tristitia erit super mensam suam.

Fili si habes benefac tecum, et deo dignas oblationes offer. Memor esto, quoniam mors non tardat. Et testamentum inferorum, quia demonstratum est tibi. Testamentum enim huius mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Non fraudéris a die bono, et particula boni doni non te pretereat. Nonne aliis relinques dolores et labores tuos? In divisione sortis da, et accipe et iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum. Omnis caro sicut fenum veterascet. et sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur et alia deiciuntur. sic et generatio carnis et sanguinis. Alia finitur, et alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet. et qui illud operatur ibit cum ipso. et omne opus electum iustificabitur: et qui operatur illud, honorabitur in illo. Beatus vir qui in sapientia sua morabitur. et qui in iustitia sua meditabitur et in sensu cogitabit circumspectionem dei. Qui excogitat vias illius in suo corde. et in absconsis illius intelligens. vadens post illum quasi vestigator: et in viis illius consistens. Qui respicit per fenestras eius. et in ianuis illius audiens. Qui requiescit iuxta domum illius. et in parietibus illius figens palum. Statuet casulam suam ad manus illius. et requiescent in casula illius bona per evum. Statuet filios suos sub tegmine illius. et sub ramis illius morabitur. Protegetur sub tegmine illius a fervore. et in gloria eius requiescet. Qui timet deum faciet illud. et qui continens est iustitie apprehendet illam. et obviabit illi quasi mater honorificata. et quasi mulier a virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vite et intellectus. et aqua sapientie salutaris potabit illum. Et firmabitur in illo et non flectetur. et continebit illum et non confundetur et exaltabit illum apud proximos suos. Et in medio ecclesie aperiet os eius. et implebit eum spiritu sapientie et intellectus. et stola glorie vestiet eum. Iocunditatem et exultationem thesaurizabit super illum. et nomine eterno hereditabit illum. Homines stulti non apprehendent illam. et homines sensati obviabunt illi. Homines stulti non videbunt illam. longe enim abest a superbia et dolo. Viri mendaces non erunt illius memores. et viri veraces invenientur in illa. et successum habebunt usque ad aspectionem dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris. quoniam a deo profecta est sapientia. Sapientie enim dei astabit laus. et in ore fideli habundabit. et dominator dabit eam illi. Non dixeris per deum abest. que odit enim ne feceris. Non dicas ille me inplanavit. non enim necessarii sunt illi homines impii. Omne execramentum erroris odit dominus. et non erit amabile timentibus illum.

Deus ab initio constituit hominem. et reliquit illum in manu consilii sui. Adiecit mandata et precepta sua. si volueris mandata conservare: conservabunt te. et in perpetuum fidem placitam facient. Apposuit tibi aquam et ignem. ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors. bonum et malum. quod placuerit ei dabitur illi. Quoniam multa sapientia dei et fortis in potentia. videns omnes sine intermissione. Oculi domini ad timentes eum. et ipse agnoscit omnem operam hominis. Nemini mandavit impie agere. et nemini dedit spatium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium.

Ne iocunderis de filiis impiis si multiplicentur. Non oblecteris super ipsis. si non est timor dei cum illis. Non credas vite illorum. et ne respexeris in labores illorum. Melior est enim unus timens deum. quam mille filii impii. Et utile est mori sine filiis. quam relinquere filios impios. Ab uno sensato inhabitabitur patria, et tribus impiis deseretur. Multa alia vidit oculus meus. et fortiora horum audivit auris mea. In synagoga peccantium exardebit ignis, et in gente incredibili exardescet ira. Non exoraverunt pro peccatis suis. antiqui gigantes. qui destructi sunt confidentes sue virtuti. Et non pepercit peregrinationi illorum, et execratus est illos pre superbia verbi illorum. Non misertus est illis gentem totam perdens. et extollentem se in suis peccatis. Et sicut sexcenta milia peditum qui congregati sunt in duritia cordis sui. et si unus fuisset cervicatus. mirum si fuisset inmunis. Misericordia enim et ira est cum illo, potens exoratio et effundens iram. secundum misericordiam suam, sic correptio illius hominis secundum opera sua iudicat. Non effugiet in rapina peccator et non retardabit sufferentia misericordiam facientis. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum. et secundum intellectum peregrinationis ipsius.

Non dicas a deo abscondar: et ex summo quis mei memorabitur? In populo magno non agnoscar: Que est enim anima mea in tam inmensa creatura? Ecce celum et celi celorum, abyssus et universa terra et que in eis sunt in conspectu illius commovebuntur. montes simul et colles. et fundamenta terre, cum conspexerit illa deus tremore concutientur: et in omnibus his insensatum est cor. Et omne cor intelligitur ab illo, et vias illius quis intelligit. et procellam quam nec oculus videbit hominis. Nam plurima opera illius sunt in absconsis. sed opera iustitie eius quis annuntiabit. aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam. et interrogatio hominum in consummatione est. Qui minoratur corde cogitat inania. et vir inprudens et errans cogitat stulta.

Audi me fili et disce disciplinam sensus. et in verbis meis attende in corde tuo. et dicam in equitate disciplinam. et scrutabor enarrare sapientiam. et in verbis meis attende in corde tuo, et dico in equitate et spiritu virtutes quas deus posuit in opera sua ab initio. et in veritate enuntio scientiam eius. In iudicio dei opera ipsius ab initio. et ab institutione ipsorum distinxit partes illorum. et initia ipsorum in gentibus suis. Ornavit in eternum opera illorum, nec esurierunt nec laboraverunt, et non destiterunt ab operibus suis. Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in evum. non sis incredibilis verbo illius. Post hec deus in terram respexit: et implevit illam bonis suis. Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem illius, et in ipsam iterum reversio illorum.

Deus creavit de terra hominem. et secundum ymaginem suam fecit illum. et iterum convertit illum in ipsam. et secundum se vestivit illum virtute. Numerum dierum et tempus dedit illi et potestatem dedit illi eorum que sunt super terram. Posuit timorem illius super omnem carnem. et dominatus est bestiarum et volatilium. Creavit ex ipso adiutorium simile ipsi, consilium et linguam et oculos et aures et cor dedit illis excogitandi. et disciplina intellectus replevit eos. Creavit illis scientiam spiritus sensu implevit corda illorum. et mala et bona ostendit illis. Posuit oculum ipsorum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, et gloriari in mirabilibus ipsius, ut magnalia enarrent operum eius. Addidit illis disciplinam et legem vite hereditavit illos, testamentum eternum constituit cum illis et iustitiam. et iudicia sua ostendit illis. et magnalia honoris eius vidit oculus illorum. et honorem vocis audierunt aures illorum, et dixit illis. Attendite ab omni iniquo. et mandavit illis unicuique de proximo. Vie illorum coram ipso sunt semper. non sunt absconse ab oculis ipsius. In unamquamque gentem preposuit rectorem. et pars dei Israel facta est manifesta. Et omnia opera illorum velut sol in conspectu dei. et oculi eius sine intermissione inspicientes in viis eorum. Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem eorum. et omnes iniquitates eorum in conspectu dei. Elemosina viri quasi signaculum cum ipso et gratiam hominis quasi pupillam conservabit. Et postea resurget et retribuet illis retributionem unicuique in caput ipsorum. et convertet in interiores partes terre. Penitentibus autem dedit viam iustitie: et confirmavit deficientes sustinere. et destinavit illis sortem veritatis.

Convertere ad dominum. et relinque peccata tua. Precare ante faciem domini et minue offendicula. Revertere ad dominum. et avertere ab iniustitia tua. et nimis odito execrationem. et cognosce iustitias et iudicia dei. et sta in sorte propositionis et orationis altissimi dei. In partes vade seculi sancti. cum vivis et dantibus confessionem deo.

Non demoreris in errore impiorum. ante mortem confitere. a mortuo quasi nichil perit. Confiteberis vivens. Vivus et sanus confiteberis et laudabis deum. et gloriaberis in miserationibus illius. Quam magna misericordia dei. et propitiatio illius convertentibus ad se. Nec enim omnia possunt esse in hominibus: quoniam non est inmortalis filius hominis. et in vanitate malitie placuerunt. Quid lucidius sole? et hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro et sanguis? et hoc arguetur. Virtutem autem altitudinis celi ipse conspicit. et omnes homines terra et cinis. Qui vivit in eternum creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur. et manet invictus rex in eternum. Quis sufficiet enarrare opera illius? Quis enim investigabit magnalia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis enuntiabit? Aut quis adiciet enarrare misericordiam eius? Non est minuere neque adicere nec est invenire magnalia dei. Cum consummaverit homo, tunc incipiet: et cum quieverit operabitur. Quid est homo. et que est gratia illius. et quid bonum aut quid nequam illius? Numerus dierum hominum, ut multum centum anni, quasi gutta aque maris deputati sunt, et sicut calculus arene, sic exigui anni in die evi. Propter hoc patiens est deus in illis. et effundit super eos misericordiam suam. Vidit presumptionem cordis illorum, quoniam mala est. et cognovit subversionem illorum quoniam nequam est. Ideo adimplevit propitiationem suam in illis. et ostendit illis viam equitatis. Miseratio hominis circa proximum suum. misericordia autem dei super omnem carnem. Qui misericordiam habet et docet et erudit quasi pastor gregem suum miserator excipiens doctrinam miserationis. et qui festinat in iudiciis eius.

Fili in bonis non des querelam. et in omni datione des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic et verbum melius quam datum. Nonne ecce verbum super datum bonum? et utraque cum homine iustificato. Stultus acriter inproperabit. et datus indisciplinati tabescere facit oculos. Ante iudicium para iustitiam tibi, et antequam loquaris disce. Ante languorem adhibe medicinam. et ante iudicium interroga teipsum. et in conspectu dei invenies propitiationem. Ante languorem humilia te: et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

Non impediaris orare semper. et ne verearis usque ad mortem iustificari. quoniam merces dei manet in eternum. Ante orationem prepara animam tuam. et noli esse quasi homo qui temptat deum. Memento ire in die consummationis. et tempus retributionis in conversatione faciei. Memento paupertatis in die habundantie: et necessitatis paupertatis in die divitiarum. A mane usque ad vesperum inmutabitur tempus. et hec omnia citata in oculis dei. Homo sapiens in omnibus metuet. et in diebus delictorum attendet ab inertia. Omnis astutus agnoscit sapientiam. et invenienti eam dabit confessionem. Sensati in verbis et ipsi sapienter egerunt. et intellexerunt veritatem et iustitiam. et inploraverunt proverbia et iudicia.

Post concupiscentias tuas non eas. et a voluntate tua avertere. Si prestes anime tue concupiscentias eius. faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne oblecteris in turbis nec in modicis. adsidua est enim commissio illorum. Non fueris mediocris in contentione ex fenore: et non est tibi nichil in sacculo. Eris enim invidus vite tue.

Operarius ebriosus non locupletabitur. et qui spernit modica, paulatim decidet:

Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes, et arguunt sensatos. Et qui se iungit fornicariis erit nequam. Putredo et vermes hereditabunt illum, et extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius. Qui credit cito levis corde est, et minorabitur, et qui delinquit in animam suam insuper habebitur. Et qui gaudet iniquitate denotabitur, et qui odit correptionem minuetur vita, et qui odit loquacitatem extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam penitebit, et qui iocundatur malitia denotabitur. Ne iteres verbum nequam et durum, et non minoraberis. Amico et inimico noli narrare sensum tuum, et si est tibi delictum noli denudare. Audiet enim te et custodiet te, et quasi defendens peccatum odiet te, et sic aderit tibi semper. Audisti verbum adversus proximum, commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti. Corripe amicum ne forte non intellexerit et dicat: Non feci; aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum ne forte non dixerit; et si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum; sepe enim fit commissio. Et non omni verbo credas. Est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua?

Corripe proximum antequam commineris, et da locum timori Altissimi. Quia omnis sapientia timor Domini, et in illa timere Deum, et in omni sapientia dispositio legis. Et non est sapientia nequitie disciplina, et non est cogitatus peccatorum prudentia. Est nequitia et in ipsa execratio, et est insipiens qui minuitur sapientia. Melior est homo qui deficit sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui habundat sensu et transgreditur legem Altissimi. Est sollertia certa et ipsa iniqua. Et est qui emittit verbum certum, enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, et interiora eius plena sunt dolo. Et est iustus qui se nimium summittit a multa humilitate. Et est iustus qui inclinat faciem et fingit non videre se, quod ignoratum est. Et si ab inbecillitate virium peccare vetetur, si invenerit tempus malefaciendi malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo. Est correptio mendax in ira contumeliosi, et est iudicium quod non probatur esse bonum, et est tacens, et ipse est prudens.

Quam bonum est arguere quam irasci, et confitentem in oratione non prohibere. Concupiscentia spadonis devirginavit iuvenculam, sic qui facit per vim iudicium iniquum. Quam bonum est correptum manifestare penitentiam; sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens qui invenitur sapiens, et est odibilis qui procax est ad loquendum. Est autem tacens non habens sensum loquele, et est tacens sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit usque ad tempus; lascivus autem et inprudens non servabit tempus. Qui multis utitur verbis ledet animam suam, et qui potestatem sibi assumit iniuste odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, et est inventio in detrimentum. Est datum quod non est bonum, et est datum cuius retributio duplex est. Est propter gloriam minoratio, et est qui ab humilitate levabit caput. Est qui multa redimat modico pretio, et restituens ea in septuplum. Sapiens in verbis se ipsum amabilem facit; gratie autem fatuorum effundentur. Datus insipientis non erit utilis tibi; oculi enim illius septemplices sunt. Exigua dabit et multa inproperabit, et apertio oris illius inflammatio est. Hodie fenerat quis et cras expetit; et odibilis homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, et non erit gratia bonis illius. Qui enim edunt panem illius, false lingue sunt. Quotiens et quanti irridebunt eum; neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit, similiter et quod non erat habendum. Lapsus false lingue quasi in pavimento cadens; sic casus malorum festinanter veniet. Homo gratus a caris quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola; non enim dicit illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare ab inopia, et in requie sua stimulabitur. Est qui perdit animam suam pre confusione, et ab inprudenti persona perdet eam; persone autem acceptione perdet se.

Est qui pre confusione promittit amico, et lucratus est eum inimicum gratis. Obprobrium nequam in homine mendacium, et in ore indisciplinatorum assidue erit. Potior fur est quam assiduitas viri mendacis; perditionem autem ambo hereditabunt. Mores hominum mendacium sine honore, et confusio illius cum ipso sine intermissione.

Sapiens in verbis producet se ipsum, et homo prudens placebit magnatis. Qui operatur terram suam exaltabit acervum frugum, et qui operatur iustitiam ipse exaltabitur; qui vero placet magnatis effugiet iniquitatem. Xenia et dona excecant oculos iudicum, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum. Sapientia absconsa et thesaurus invisus, que utilitas in utrisque? Melior est qui celat insipientiam suam quam homo qui abscondit sapientiam suam.

Fili, peccasti? non adicias iterum, sed et de pristinis deprecare ut tibi dimittantur. Quasi a facie colubri fuge peccata; et si accesseris ad illa, suscipient te. Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi rompheabis acuta omnis iniquitas; plage illius non est sanitas. Obiurgationes et iniurie adnullabunt substantiam, et domus que nimis locuplex est adnullabitur superbia; sic substantia superbi eradicabitur. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures veniet, et iudicium festinato adveniet illi. Qui odit correptionem vestigium est peccatoris, et qui timet Deum convertet ad cor suum. Notus a longe potens lingua audaci, et sensatus scit labi se ab illo. Qui edificat domum suam inpendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.

Stuppa collecta synagoga peccantium, et consummatio illorum flamma ignis. Via peccantium complanata lapidibus, et in fine illorum inferi et tenebre et pene. Qui custodit iustitiam continebit sensum eius. Consummatio timoris Dei sapientia et sensus. Non erudietur qui non est sapiens in bono. Est autem insipientia que habundat in malo, et non est sensus ubi est amaritudo. Sapientia sapientis tamquam inundatio habundabit, et consilium illius sicut fons vite permanet. Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit. Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit et ad se adiciet. Audivit luxuriosus et displicebit ei, et proiciet illud post dorsum suum. Narratio fatui quasi sarcina in via; nam in labiis sensati invenietur gratia. Os prudentis queritur in ecclesia, et verba illius cogitabunt in cordibus suis. Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia; et scientia insensati inenarrabilia verba. Compedes in pedibus stulto doctrina, et quasi vincula manuum super manum dexteram.

Fatuus in risu exaltat vocem suam; vir autem sapiens vix tacite ridebit. Ornamentum aureum prudenti doctrina, et quasi brachiale in brachio dextro. Pes fatui facilis in domum proximi, et homo peritus confundetur a persona potentis. Stultus a fenestra respiciet in domum; vir autem eruditus foris stabit. Stultitia est hominis auscultare per ostium, et prudens gravabitur contumelia. Labia inprudentium stulta narrabunt; verba autem prudentium statera ponderabuntur. In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientium os illorum. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. Susurro coinquinabit animam suam, et in omnibus odietur, et qui manserit odiosus erit; tacitus et sensatus honorabitur.

In lapide luteo lapidatus est piger, et omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidatus est piger, et omnis qui tetigerit eum excutiet manus. Confusio patris est de filio indisciplinato; filia autem in deminoratione fiet. Filia prudens hereditas viro suo; nam que confundit in contumeliam fit genitoris. Patrem et virum confundit audax, et ab impiis non minorabitur; ab utrisque autem inhonorabitur. Musica in luctu inportuna narratio; flagella et doctrina in omni tempore sapientie. Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno. Qui enumerat stulto in fine dicet: Quis est hic? Supra mortuum plora, defecit enim lux eius; et super fatuum plora, defecit enim sensus. Modicum plora super mortuum, quoniam requievit. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui. Luctus mortui septem diebus, fatui autem et impii omnes dies vite illorum. Cum stulto ne multum loquaris, et cum insensato ne abieris. Serva te ab illo ut non molestiam habeas, et non coinquinaberis in peccato illius. Deflecte ab illo et invenies requiem, et non acediaberis in stultitiam illius. Super plumbum quid gravabitur? et quod illi aliud nomen quam fatuus? Arenam et salem et massam ferri facilius est portare quam hominem inprudentem et fatuum et impium. Loramentum ligneum colligatum in fundamento edificii non dissolvetur; sic et cor confirmatum in cogitatione consilii. Cogitatus sensati in omni tempore nec metu depravabitur. Sicut pale in excelsis et cementa sine inpensa posita contra faciem venti non permanebunt, sic et cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet. Sic et cor trepidum in cogitatione fatui omni tempore non metuet; sic et qui in preceptis Dei permanet semper. Pungens oculum deducit lacrimas, et qui pungit cor profert sensum.

Mittens lapidem in volatilia deiciet illa; sic et qui conviciatur amico dissolvit amicitiam. Ad amicum et si produxeris gladium non desperes; est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, non timeas; est enim concordatio excepto convicio et inproperio et superbia et mysterii revelatione et plaga dolosa; in his omnibus effugiet te amicus. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut et in bonis illius leteris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut et in hereditate illius coheres sis. Ante ignem camini vapor et fumus ignis inaltatur; sic et ante sanguinem maledicta et contumelie et mine. Amicum salutare non confundar, et a facie illius non abscondam; et si mala mihi obvenerint per illum, sustinebo. Omnis qui audiet cavebit se ab eo. Quis dabit ori meo custodiam, et super labia mea signaculum certum, ut non cadam in ipsis, et lingua mea perdat me?

Domine pater et dominator vite mee, ne derelinquas me in consilio illorum, nec sinas me cadere in illa exprobratione. Quis superponet in cogitatu meo flagella, et in corde meo doctrinam sapientie, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, et non appareant delicta illorum, ne adincrescant ignorantie mee et multiplicentur delicta mea, et peccata mea habundent, et incidam in conspectu adversariorum, et gaudeat inimicus meus? Domine pater et Deus vite mee, ne derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, et omne desiderium averte a me. Aufer a me ventris concupiscentias, et concubitus concupiscentie ne apprehendant me, et anime inreverenti et infrunite ne tradas me. Doctrinam oris audite, filii, et qui custodierit illam non periet labiis suis nec scandalizabitur in operibus nequissimis. In vanitate sua apprehenditur peccator, et superbus et maledicus scandalizabitur in illis. Iurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa. Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus sanctorum non admiscearis, quoniam non eris inmunis ab eis.

Sicut enim servus interrogatus assidue a livore non minuitur, sic omnis iurans et nominans in toto a peccato non purgabitur. Vir multum iurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga. Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit; et si dissimulaverit, delinquet dupliciter; et si in vacuum iuraverit, non iustificabitur; replebitur enim retributione pessima domus illius. Est et alia loquela contraria morti; non inveniatur in hereditate Iacob. Etenim a misericordibus omnia hec auferentur, et in delictis non volutabuntur. Indisciplinate loquele non assuescat os tuum; est enim in illa verbum peccati. Memento patris et matris tue; in medio enim magnatorum consistis, ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, et assiduitate tua infatuatus inproperium patiaris, et malueris non nasci, et diem nativitatis tue maledicas. Homo mansuetus in verbis inproperii in omnibus diebus suis non erudietur. Duo genera habundant in peccatis, et tertium adducit iram et perditionem. Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid deglutiat; et homo nequam in ore carnis sue non desinet donec incendat ignem. Homini fornicario omnis panis dulcis; non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam et dicens: Quis me videt? Tenebre circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me; quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intellegit quoniam omnia videt oculus eius, quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, et oculi hominum timentes illum. Et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditas partes. Et Domino enim Deo antequam crearentur omnia sunt agnita; sic et post perfectum respicit omnia. Hic in plateis civitatis vindicabitur, et quasi pullus equinus fugabitur, et ubi non speravit apprehendetur, et erit dedecus omnibus eo quod non intellexerit timorem Domini. Sic et mulier omnis relinquens virum suum et statuens hereditatem ex alieno matrimonio. Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit, et secundo virum suum dereliquit, tertio in adulterio fornicata est, et ex alio viro filios statuit sibi. Hec in ecclesiam adducetur, et in filios eius respicietur. Non tradent filii eius radices, et rami eius non dabunt fructum. Derelinquet in maledictum memoriam illius, et dedecus illius non delebitur. Et agnoscent qui derelicti sunt quoniam nichil melius quam timor Domini, et nichil dulcius quam respicere in mandatis Dei. Gloria magna est sequi Dominum; longitudo enim dierum assumetur ab eo.

95

Sapientia laudabit animam suam, et in Deo honorabitur, et in medio populi sui gloriabitur, et in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, et in conspectu virtutis illius gloriabitur, in medio populi sui exaltabitur, et in plenitudine sancta admirabitur, et in multitudine electorum habebit laudem, et inter benedictos benedicetur, dicens: Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in celis ut oriretur lumen indeficiens, et sicut nebula texi omnem terram. Ego in altissimis habitavi, et thronus meus in columna nubis. Gyrum celi circuivi sola, et in profundum abyssi penetravi, et in fluctibus maris ambulavi, et in omni terra steti, et in omni populo et in omni gente primatum habui, et omnium excellentium et humilium corda virtute calcavi. Et in his omnibus requiem quesivi, et in hereditate Domini morabor. Tunc precepit et dixit mihi creator omnium, et qui creavit me requievit in tabernaculo meo, et dixit mihi: In Iacob inhabita et in Israhel hereditare, et in electis meis mitte radices. Ab initio et ante secula creata sum, et usque ad futurum seculum non desinam, et in habitatione sancta coram ipso ministravi.

Et sic in Syon firmata sum. et in civitate sanctificata similiter requievi. et in Hierusalem potestas mea. Et radicavi in populo honorificato. et in partes dei mei hereditas illius. et in plenitudine sanctorum detentio mea. Quasi cedrus exaltata sum in Lybano. et quasi cypressus in monte Syon. et quasi palma exaltata sum in Cades. et quasi plantatio rose in Hiericho. Quasi oliva speciosa in campis. et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis. Sicut cynnamomum et balsamum aromatizans odorem dedi. quasi myrra electa dedi suavitatem odoris. et quasi storax et galbanus. et ungula et gutta. et quasi Lybanus non incisus vaporavi habitationem meam. et quasi balsamum non mixtum odor meus. Ego quasi terebintus extendi ramos meos. et rami mei honoris et gratie. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris. et flores mei fructus honoris et honestatis. Ego mater pulchre dilectionis et timoris et agnitionis et sancte spei. In me gratia omnis vie et veritatis. in me omnis spes vite et virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me. et a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus super mel dulcis. et hereditas mea super mel et favum. Memoria mea in generatione seculorum. Qui edunt me adhuc esurient. et qui bibunt me adhuc sitient. Qui audit me non confundetur. et qui operantur in me non peccabunt. et qui elucidant me vitam eternam habebunt. Hec omnia liber vite et testamentum altissimi. et agnitio veritatis. Legem mandavit Moyses in preceptis iustitiarum. et hereditatem domui Iacob et Israel. Promisionem posuit David puero suo. excitare regem ex ipso fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi Phison sapientiam. et quasi Tygris in diebus novorum. qui adimplet quasi Eufrates sensum. qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis. qui mittit disciplinam sicut lucem et assistens quasi Geon in die vindemie. qui perficit primus scire ipsam. et infirmior non investigabit eam. A mari enim habundabit cogitatio eius. et consilium eius ab abysso magna. Ego sapientia effudi flumina. ego quasi trames aque inmense defluo. Ego quasi fluvii dorix. et sicut aqueductus exivi de paradyso. Dixi. Rigabo hortum meum plantationum. et inebriabo partus mei fructum. Et ecce factus est mihi trames habundans. et fluvius meus appropinquavit ad mare. quoniam doctrinam quasi antelucanum illuminabo omnibus. et enarrabo illam usque in longinquum. Penetrabo inferiores partes terre. et inspiciam omnes dormientes. et illuminabo omnes sperantes in domino. Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam. et relinquam illam querentibus sapientiam. et non desinam in progenies illorum usque in evum sanctum. Videte quoniam non soli mihi laboravi. sed omnibus exquirentibus veritatem.

In tribus placitum est spiritui meo. que sunt probata coram deo et hominibus. concordia fratrum et amor proximorum. et vir et mulier sibi consentientes. Tres species odivit anima mea. et aggravor valde anime illorum. pauperem superbum. et divitem mendacem. et senem fatuum et insensatum. Que in iuventute tua non congregasti. quomodo invenies ea in senectute tua? Quam speciosum canitiei iudicium. et presbiteris cognoscere consilium. Quam speciosa veteranis sapientia. et gloriosis intellectus et consilium. Corona senum multa peritia. et gloria illorum timor dei. Novem insuspicabilia cordis magnificavi. et decimum dicam in lingua hominibus. Homo qui iocundatur in filiis vivens et videns subversionem inimicorum. Beatus qui habitat cum muliere sensata. et qui lingua sua non est lapsus. et qui non servivit indignis se. Beatus qui invenit amicum verum. et qui enarrat iustitiam auri audienti. Quam magnus qui invenit sapientiam et scientiam. sed non est super timentem dominum. Timor dei super omnia se superposuit. Beatus cui donatum est habere timorem dei. qui tenet illum cui assimilabitur? Timor dei initium dilectionis eius. fidei autem initium agglutinandum est ei.

Omnis plaga tristitia cordis est. et omnis malitia nequitia mulieris est. et omnem plagam et non plagam videbit cordis. et omnem nequitiam. et non nequitiam mulieris. et omnem obductum et non obductum odientium. et omnem vindictam et non vindictam inimicorum. Non est caput nequius super caput colubri. et non est ira super iram mulieris. Commorari leoni et draconi placebit. quam habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciem eius. et obcecat vultum suum tamquam ursus. et quasi saccum ostendit se in medio proximorum eius. et audiens suspiravit modicum. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris. sors peccatorum cadet super illam. ascensus arenosus in pedibus veterani. sic mulier linguata homini quieto. Ne respicias in mulieris speciem. et non concupiscas mulierem in specie. Mulieris ira et irreverentia, confusio magna. Mulier si primatum habeat contraria est viro suo. Cor humile et facies tristis. et plaga mortis mulier nequam. Manus debiles et genua dissoluta, mulier que non beatificat virum suum. A muliere initium factum est peccati. et per illam omnes morimur. Non des aque tue exitum nec modicum. nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si non ambulaverit ad manum tuam. confundet te in conspectu inimicorum. A carnibus tuis abscide illam. ne semper te abutatur.

Mulieris bone beatus vir. numerus enim annorum illorum duplex. Mulier fortis oblectat virum suum. et annos vite illius in pace implebit. Pars bona mulier bona. in parte bona timentium deum. dabitur viro pro factis bonis. Divitis autem et pauperis cor bonum in omni tempore. vultus illorum hylaris. A tribus timuit cor meum. et in quarto facies mea metuit. delaturam civitatis. et collectionem populi. et calumniam mendacem. super mortem omnia gravia. dolor cordis et luctus, mulier zelotipa. In muliere zelotipa flagellum lingue, omnibus communicans. Sicut boum iugum quod movetur. ita et mulier nequam. qui tenet illam quasi qui apprehendit scorpionem. Mulier ebriosa ira magna. et contumelia et turpitudo illius non contegetur. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum. et in palpebris illius agnoscetur. In filia non avertente se firma custodiam. ne inventa occasione utatur se. Ab omni irreverentia oculorum eius cave. et ne mireris si te neglexerit. Sicut viator sitiens ad fontem os aperiet. et ab omni aqua proxima bibet. et contra omnem palum sedebit. et contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat. Gratia mulieris sedule delectabit virum suum. et ossa illius impinguabit. Disciplina illius datum dei. Mulier sensata et tacita. non est immutatio erudite anime. Gratia super gratiam mulier sancta et pudorata. Omnis autem ponderatio non est digna continentis anime. Sicut sol oriens mundo in altissimis dei. sic mulieris bone species in ornamentum domus eius. lucerna splendens super candelabrum sanctum. et species faciei super etatem stabilem. Columne auree super bases argenteas. et pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Fundamenta eterna supra petram solidam. et mandata dei in corde mulieris sancte. In duobus contristatum est cor meum. et in tertio iracundia mihi advenit. vir bellator deficiens per inopiam. et vir sensatus contemptus. et qui transgreditur de iustitia ad peccatum. Deus paravit eum ad rompheam. Due species difficiles et periculose mihi apparuerunt. Difficile exuitur negotians a negligentia. et non iustificabitur caupo a peccatis labiorum.

Propter inopiam multi deliquerunt. et qui querit locupletari avertit oculum suum. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur. sic et inter medium venditionis et emptionis angustiabitur peccatum. conteretur cum delinquente delictum. Si non in timore domini tenueris te instanter. cito subvertetur domus tua. Sicut in percussura cribri remanebit pulvis et stercus. sic aporia hominis in cogitatu illius. Vasa figuli probat fornax. et homines iustos temptatio tribulationis. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius. sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Ante sermonem non laudes virum. hec enim temptatio est hominum. Si sequeris iustitiam apprehendes illam. et indues quasi poderem honoris. et inhabitabis cum ea. et proteget te in sempiternum. et in die agnitionis invenies firmamentum. Volatilia ad sibi similia conveniunt. et veritas ad eos qui operantur illam revertetur. Leo venationi insidiatur semper. sic peccata operantibus iniquitates. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol. nam stultus sicut luna mutatur. In medio insensatorum serva verbum tempori. in medio autem cogitantium assiduus esto. Narratio peccantium odiosa. et risus illorum in delictis peccati. Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet. et irreverentia ipsius obturatio aurium. Effusio sanguinis in rixa superborum. et maledictio illorum auditus gravis.

Qui denudat archana amici perdit fidem. et non inveniet amicum ad animum suum. Dilige proximum. et coniungere cum illo fide. Quod si denudaveris absconsa illius. non sequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum. sic qui perdit amicitiam proximi sui. Et sicut qui dimittit avem de manu sua. sic dereliquisti proximum tuum. et non eum capies. Non illum sequeris quoniam longe abest. effugit enim quasi caprea de laqueo. quoniam vulnerata est anima eius. Ultra enim non poteris colligare. Maledicti est concordatio. denudare autem amici mysteria desperatio est anime infelicis. Annuens oculo fabricat iniqua. et nemo eum abiciet. In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum. Super sermones tuos admirabitur. novissime autem pervertet os suum. et in verbis tuis dabit scandalum. Multa audivi et non coequavi ei. et dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem. super caput eius cadet. et plaga dolosa dolosi dividet vulnera. et qui foveam fodit incidet in eam. et qui statuit lapidem proximo. offendet in eo. Qui laqueum alii ponit. peribit in illo. Facienti nequissimum consilium. super ipsum devolvetur. et non agnoscet unde adveniet illi. Illusio et improperium superborum. et vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum. dolor autem consumet illos. antequam moriantur. Ira et furor utraque execrabilia. et vir peccator continens erit illorum.

Qui vindicari vult a deo inveniet vindictam. et peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te. et tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini servat iram. et a deo querit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam. et de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit reservat iram. et propitiationem petit a deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento novissimorum. et desine inimicari. Tabitudo enim et mors imminent in mandatis. Memorare timorem dei. et non irascaris proximo. Memorare testamentum altissimi. et despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite. et minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem. et vir peccator turbabit amicos. et in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Secundum enim ligna silve. sic ignis exardescit. et secundum virtutem hominis. sic iracundia illius erit. et secundum substantiam suam. exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem. et lis festinans effundet sanguinem. et lingua testificans adducit mortem. Si sufflaveris quasi ignis exardebit. et si expueris super illam extinguetur. Utraque ex ore proficiscuntur.

Susurro et bilinguis maledictus. Multos enim turbabit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit. et dispersit illos a gente in gentem. Civitates muratas divitum destruxit. et domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit. et gentes fortes dissolvit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit. et privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam non habebit requiem. nec habebit amicum in quo requiescat. Flagelli plaga livorem facit. plaga autem lingue comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii. sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam. Beatus qui tectus est a lingua nequam. qui in iracundiam illius non transivit. et qui non attraxit iugum eius. et vinculis illius non est ligatus. Iugum enim illius iugum ferreum est. et vinculum illius vinculum ereum est. Mors illius mors nequissima est. et utilis potius infernus quam illa est. Perseverantia illius non permanebit. sed obtinebit vias iniustorum. in flamma sua non comburet iustos. Qui derelinquunt deum incident in illam. et exardebit in illis et non extinguetur. et immittetur in illos quasi leo. et quasi pardus ledet illos. Sepi aures tuas spinis. et noli audire linguam nequam. et ori tuo facito ostia. et seras auribus tuis. Aurum tuum et argentum tuum confla. et verbis tuis facito stateram. et frenos ori tuo rectos. et attende ne forte labaris in lingua. et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi. et sit casus tuus insanabilis in mortem.

Qui facit misericordiam fenerat proximo suo. et qui prevalet manu mandata servat. Fenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius. et iterum redde proximo in tempore suo. Confirma verbum et fideliter age cum illo. et in omni tempore invenies quod tibi necessarium est. Multi quasi inventionem estimaverunt fenus. et prestiterunt molestiam his qui se adiuverunt. Donec accipiant osculantur manus dantis. et in promissionibus humiliant vocem suam. et in tempore redditionis postulabit tempus. et loquetur verba tedii. et murmurationum. et tempus causabitur. Si autem potuerit reddere adversabitur. solidi vix reddet dimidium. et computabit illud quasi inventionem. Sin autem fraudabit illum pecunia sua. et possidebit illum inimicum gratis. Convicia et maledicta reddet illi. et pro honore et beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitie non feneraverunt. sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen super humilem animo fortior esto. et pro elemosina non trahas illum. Propter mandatum assume pauperem. et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem et amicum. et non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in preceptis altissimi. et proderit tibi magis quam aurum.

Conclude elemosinam in corde pauperis. et hec pro te exorabit ab omni malo. Elemosina viri quasi sacculum cum ipso. et gratiam hominis quasi pupillam conservabit. et postea resurget. et retribuet illis retributionem unicuique in caput illorum. Super scutum potentis et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit. Vir bonus fidem facit pro proximo suo. et qui perdiderit confusionem derelinquet sibi. Gratiam fideiussoris ne obliviscaris. dedit enim pro te animam suam. Repromissorem fugit peccator et immundus. Bona repromissoris sibi ascribit peccator. et ingratus sensu derelinquet liberantem se. Vir repromittit de proximo suo. et cum perdiderit reverentiam relinquetur ab eo. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes. et commovit illos quasi fluctus maris. Viros potentes gyrans migrare fecit. et vagati sunt in gentibus alienis. Peccator transgrediens mandatum domini. incidet in promissionem nequam. et qui conatur multa agere incidet in iudicium. Recupera proximum secundum virtutem tuam. et attende tibi ne incidas.

Initium vite hominis aqua et panis et vestimentum et domus protegens turpitudinem. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum quam epule splendide in peregre sine domicilio. Minimum pro magno placeat tibi et improperium peregrinationis non audies. Vita nequam hospitandi de domo in domum et ubi hospitabitur non fiducialiter aget nec aperiet os. Hospitabitur et pascet et potabit ingratos et ad hec amara audiet. Transi hospes et orna mensam et que in manu habes ciba ceteros. Exi a facie honoris amicorum meorum necessitudine domus mee hospitio mihi factus es frater. Gravia hec homini habenti sensum. Correptio domus et improperium feneratoris.

Qui diligit filium suum assiduat illi flagella ut letetur in novissimo suo et non palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum laudabitur in illo et in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum in zelo mittit inimicum et in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater illius et quasi non est mortuus similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit et letatus est in illo in obitu suo non est contristatus nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos et amicis reddendam gratiam. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua et super omnem vocem turbabuntur viscera eius. Equus indomitus evadit durus et filius remissus evadit preceps. Lacta filium et paventem te faciet lude cum eo et contristabit te. Non corrideas illi ne doleas et in novissimo obstupescent dentes tui. Non des illi potestatem in iuventute et ne despicias cogitatus illius. Curva cervicem eius in iuventute et tunde latera illius dum infans est ne forte induret et non credat tibi et erit tibi dolor anime. Doce filium tuum et operare in illo ne in turpitudinem illius offendaris.

Melior est pauper sanus et fortis viribus quam dives inbecillis et flagellatus malitia. Salus anime in sanctitate iustitie et melior omni auro et argento et corpus validum quam census inmensus. Non est census super censum salutis corporis et non est oblectatio super cordis gaudium. Melior est mors quam vita amara et requies eterna quam languor perseverans. Bona abscondita in ore clauso quasi appositiones epularum circumposite sepulchro. Quid proderit libatio ydolo? nec enim manducabit nec odorabit. Sic qui effugatur a Domino portans mercedes iniquitatis. Videns oculis et ingemiscens sicut spado complectens virginem et suspirans. Tristitiam non des anime tue et non affliges temet ipsum in consilio tuo. Iocunditas cordis hec est vita hominis et thesaurus sine defectione sanctitatis et exultatio viri est longevitas. Miserere anime tue placens Deo et contine et congrega cor tuum in sanctitate eius et tristitiam longe expelle a te. Multos enim occidit tristitia et non est utilitas in illa. Zelus et iracundia minuunt dies et ante tempus senectam adducet cogitatus. Splendidum cor bonum in epulis epule enim illius diligenter fiunt.

Vigilia honestatis tabefaciet carnes et cogitatus illius auferet somnum. Cogitatus prescientie avertit sensum et infirmitas gravis sobriam facit animam. Laboravit dives in congregatione substantie et in requie sua replebitur bonis suis. Laboravit pauper in diminutione victus et in fine inops fit. Qui aurum diligit non iustificabitur et qui insequitur consumptionem replebitur ex ea. Multi dati sunt in auri casus et facta est in specie ipsius perditio illorum. Lignum offensionis est aurum sacrificantium. Ve illis qui sectantur illud et omnis imprudens deperiet in illo. Beatus vir dives qui inventus est sine macula et qui post aurum non abiit nec speravit in pecunia thesauris. Quis est hic et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua. Qui probatus est in illo et perfectus est et erit illi gloria eterna. Qui potuit transgredi et non est transgressus et facere mala et non fecit. Ideo stabilita sunt bona illius in Domino et elemosinas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum.

Supra mensam magnam sedisti non aperias super illam faucem tuam prior. Non dicas sic multa sunt que super illam sunt. Memento quoniam malus oculus nequam. Nequius oculo quid creatum est? Ideo ab omni facie sua lacrimabitur cum viderit. Ne extendas manum tuam prior et invidia contaminatus erubescas. Ne comprimaris in convivio. Intellige proximi tui ex te ipso. Utere quasi homo frugi his que tibi apponuntur et ne cum manducas multum odio habearis. Cessa prior causa discipline et noli nimius esse ne forte offendas. Et si in medio multorum sedisti prior illis non extendas manum tuam nec prior poscas bibere. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum et in dormiendo non laborabis in illo et non senties dolorem. Vigilia et colera et tortura viro infrunito somnus sanitatis in homine parco. Dormiet usque mane et anima illius cum ipso delectabitur. Et si coactus fueris in edendo multum surge e medio et vome et refrigerabit te et non adduces corpori tuo infirmitatem. Audi me fili et ne spernas me et in novissimo invenies verba mea. In omnibus operibus tuis esto velox et omnis infirmitas non occurret tibi. Splendidum in panibus benedicent labia multorum et testimonium veritatis illius fidele. In nequissimo pane murmurabit civitas et testimonium nequitie illius verum est. Diligentes in vino noli provocare multos enim exterminavit vinum. Ignis probat ferrum durum sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum. Equa vita hominibus vinum in sobrietate si bibas illud moderate eris sobrius. Que est vita que minuitur vino? Quid defraudat vitam mors?

Vinum in iocunditate creatum est non in ebrietate ab initio. Exultatio anime et cordis vinum moderate potatum. Sanitas est et corpori et anime sobrius potus. Vinum multum potatum irritationem et iram et ruinas multas facit. Amaritudo anime vinum multum potatum. Ebrietatis animositas imprudentis offensio minorans virtutem et faciens vulnera. In convivio vini non arguas proximum et non despicias illum in iocunditate illius. Verbum improperii non dicas illi et non premas illum in repetendo.

Rectorem te posuerunt noli extolli esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe et sic considera et omni cura tua explicata recumbe ut leteris propter eos et ornamentum gratie accipias coronam et dignationem consequaris corrogationis. Loquere maior natu decet enim te primum verbum diligenti scientia et non impedias musicam. Ubi auditus non est non effundas sermonem et importune noli extolli in sapientia tua. Gemmula carbunculi in ornamento auri et comparatio musicorum in convivio vini. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi sic numerus musicorum in iocundo et moderato vino. Audi tacens et pro reverentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius et audi tacens simul et querens. In medio magnatorum non presumas et ubi sunt senes non multum loquaris. Ante grandinem preibit choruscatio et ante verecundiam preibit gratia. Et pro reverentia accedet tibi bona gratia. Et hora surgendi non te trices. Precurre autem in domum tuam et illic avocare et illic lude et age conceptiones tuas et non in delictis et verbo superbo. Super his omnibus benedicito Dominum qui fecit te et inebriantem te ab omnibus bonis suis. Qui timet Dominum excipiet doctrinam eius et qui vigilaverint

ad illum invenient benedictionem. Qui querit legem replebitur ab ea et qui insidiose agit scandalizabitur in ea. Qui timent Dominum invenient iudicium iustum et iustitias quasi lumen accendent. Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet comparationem. Vir consilii non disperdet intelligentiam alienus et superbus non pertimescet timorem. Etiam postquam fecit cum eo sine consilio et suis insectationibus arguetur. Fili sine consilio nichil facias et post factum non peniteberis. In via ruine non eas et non offendas in lapides. Nec credas te vie laboriose non ponas anime tue scandalum. Et a filiis tuis cave et a domesticis tuis attende. In omni opere crede ex fide anime tue hoc est enim conservatio mandatorum. Qui credit Deo attendit in mandatis et qui confidit in illo non minorabitur.

Timenti Dominum non occurrent mala sed in temptatione Deus illum conservabit et liberabit a malis. Sapiens non odit mandata et iustitias et non illidetur quasi in procella navis. Homo sensatus credit legi Dei et lex illi fidelis. Qui interrogationem manifestat parabit verbum et sic deprecatus exaudietur et conservabit disciplinam et tunc respondebit. Precordia fatui quasi rota carri et quasi axis versatilis cogitatus illius. Equus admissarius sic amicus subsannator sub omni supra sedente hinnit. Quare dies diem superat et iterum lux lucem et annus annum a sole? A Domini scientia separati sunt facto sole et preceptum custodiente. Et immutavit tempora et dies festos ipsorum et in illis dies festos celebraverunt ad horam. Ex ipsis exaltavit et magnificavit Deus et ex ipsis posuit in numerum dierum et homines omnes de solo et ex terra unde creatus est Adam. In multitudine discipline Dominus separavit eos et immutavit vias eorum. Ex ipsis benedixit et exaltavit et ex his sanctificavit et ad se applicavit. Ex ipsis maledixit et humiliavit et convertit a separatione ipsorum. Quasi lutum figuli in manu ipsius plasmare illud et disponere omnes vie eius secundum dispositionem eius. Sic homo in manu illius qui se fecit reddet illi secundum iudicium suum. Contra malum bonum est et contra mortem vita sic et contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera altissimi duo duo unum contra unum. Et ego novissimus evigilavi et quasi qui colligit acinos post vindemiatores in benedictione Dei et ipse speravi et quasi qui vindemiat replevi torcular. Respicite quoniam non mihi soli laboravi sed omnibus exquirentibus disciplinam. Audite me magnates et omnes populi et rectores ecclesiarum auribus percipite. Filio et mulieri fratri et amico non des potestatem super te in vita tua et non dederis alii possessionem tuam ne forte peniteat te et depreceris pro illis. Dum adhuc superes et aspiras non immutabit te omnis caro. Melius est enim ut filii tui te rogent quam te respicere in manus filiorum tuorum.

In omnibus operibus tuis precellens esto. Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die consummationis dierum vite tue et in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam. Cibaria et virga et onus asino panis et disciplina et opus servo. Operatur in disciplina et querit requiescere. Laxa manus illi et querit libertatem. Iugum et lorum curvant collum durum et servum inclinant operationes assidue. Servo malivolo tortura et compedes mitte illum in operationem ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas. In opere constitue eum sic enim condecet illi. Quod si non obaudierit curva illum compedibus et non amplifices super omnem carnem verum sine iudicio nichil facias grave. Si est tibi servus bonus sit tibi quasi anima tua quasi fratrem sic eum tracta quoniam in sanguine anime comparasti eum. Si leseris eum iniuste in fugam convertetur et si extollens discesserit quem queras et in qua via illum queras nescis.

Vana spes et mendacium insensato viro et somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram et persequitur ventum sic et qui attendit ad visa mendacia. Hoc secundum hoc visio somniorum. Ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Ab immundo quid mundabitur et a mendace quid verum dicetur? Divinatio erroris et auguria mendacia et somnia malefacientium vanitas est. Et sicut parturientis cor tuum fantasias patitur nisi ab altissimo missa fuerit visitatio ne dederis illis cor tuum. Multos enim errare fecerunt somnia et exciderunt sperantes in illis. Sine mendacio consummabitur verbum et sapientia in ore fidelis complanabitur. Qui non temptatus est quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa et qui multa didicit enarrabit intellectum. Qui non est expertus pauca recognoscit qui autem in multis factus est multiplicabit malitiam. Qui temptatus non est qualia scit? Et qui implanatus est habundabit nequitia. Multa vidi narrando et plurimas consuetudines. Aliquando usque ad mortem periclitatus sum horum causa et liberatus sum gratia Dei. Spiritus timentium Dominum queretur et in respectu illius benedicetur. Spes enim illorum in salvantem eos et oculi Dei in diligentes se. Qui timet Dominum nichil trepidabit et non pavebit quoniam ipse est spes eius. Timentis Dominum beata anima. Ad quem respicit et quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum protector potentie firmamentum virtutis tegimen ardoris et umbraculum meridiani. Deprecatio offensionis et adiutorium casus exaltans animam et illuminans oculos dans sanitatem et vitam in benedictionem.

Immolantis ex iniquo oblatio est maculata et non sunt beneplacite subsannationes iniustorum. Dominus solus sustinentibus se in via veritatis et iustitie. Dona iniquorum non probat altissimus nec respicit in oblationes iniquorum nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

90.

Panis egentium vita pauperis est qui defraudat illum homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem et qui fraudem facit mercede mercennarii fratres sunt. Unus edificans et unus destruens quid prodest illis nisi labor? Unus orans et unus maledicens cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit mortuum quid proficit lavatio illius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis et iterum eadem faciens quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

Qui conservat verbum multiplicat orationem. Sacrificium salutare est attendere mandatis et discedere ab omni iniquitate. Et propitiationem litare sacrificii super iniustitias et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. Retribuet gratiam qui offert similaginem et qui facit misericordiam offert sacrificium. Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. Non apparebis ante conspectum Domini vacuus. Hec enim omnia propter mandatum Dei fiunt. Oblatio iusti impinguat altare et odor suavitatis est in conspectu altissimi. Sacrificium iusti acceptum est et memoriam eius non obliviscetur Dominus. Bono animo gloriam redde Deo et non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hylarem fac vultum tuum et in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum datum eius et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum quoniam Dominus retribuens est et septies tantum reddet tibi. Noli offerre munera prava non enim suscipiet illa et noli inspicere sacrificium iniustum quoniam

dominus iudex ē. & non est apud illum gl̃a psone. Non accipiet dominus psonā pauperum. & p̃cationē lesi exaudiet. Non despiciet p̃ces pupilli nec uiduam. si effundat loquela gemitus. Nonne lacrime uidue ad maxillā descendunt. & exclamatio eius sup deducentē eas. A maxilla enim ascendunt usq; ad celum. & dominus exauditor non delectabit̃ in illis. Qui adorat dm̄ in oblectatione excipiet. & p̃catio illius usq; ad nubes ppinquabit.

Oratio humiliantis se nubes penetrabit. & donec ppinquet n̄ consolabit̃. & donec altissimus aspiciat non discedet. & dominus n̄ elongabit. sed iudicabit iustos. & faciet iudicium. & fortissimus n̄ habebit illi pacientiā. ut contribulet dorsum ipsoꝝ. & gentib; reddet uindictā. donec tollat plenitudinē supboꝝ. & sceptra iniquoꝝ contribulet. donec reddat hominib; sc̃dm actus suos. & sc̃dm opa ade. & sc̃dm psumptionē illius. donec iudicet iudicium plebis sue. & oblectabit iustos mi̇a sua. Speciosa mi̇a di in tempore tribulationis. quasi nubes pluuie in tempore siccitatis. Miserere nr̄i ds̄ omnium & respice nos. & ostende nobis lucem miseracionū tuarū. & immitte timorē tuum sup gentes que n̄ exquisierunt te. ut cognoscant quia n̄ est ds̄ nisi tu. ut enarrent magnalia tua. Eleua manum tuā sup gentes alienas. ut uideant potentiam tuā. Sicut enim in conspectu eoꝝ scificatus es in nobis. sic in conspectu nr̄o magnificaberis in illis. ut cognoscant te sic & nos agnouimus qm̄ n̄ est ds̄ p̃ter te domine. Innoua signa & immuta mirabilia. glorifica manum. & brachium dextrum. excita furorem. & effunde iram. extolle aduersarium. & afflige inimicū. Festina tempus. & memento finis. ut enarrent mirabilia tua. In ira flammę deuoret̃ qui saluat̃. & qui pessimant plebem tuā. inueniant pdicionē. Contere caput principum inimicoꝝ dicentium. non ē alius p̃ter nos. Congrega oms trib; iacob. & cognoscant quia n̄ est ds̄ nisi tu. ut enarrent magnalia tua. & hereditabis eos sicut ab inicio.

Miserere plebi tue sup quam inuocatum est nomē tuum. & israhel quem coequasti p̃mogenito tuo. Miserere ciuitati scificationis tuę hierusalem. ciuitati requiei tue. Reple syon inenarrabilib; uerbis tuis. & glã tua ppl̃m tuum. Da testimonium quia ab inicio creature tue sunt. & suscita p̃dicationes quas locuti sunt in nomine tuo pphē priores. Da mercedem domine sustinentib; te ut pphē tui fideles inueniant̃. & exaudi orationē seruoꝝ tuoꝝ. Scd̃m benedictionē aaron de pplo tuo. & dirige nos in uiam iusticię. & sciant oms qui habitant terrā. quia tu es ds̄ conspector sc̃loꝝ. Omnē escam manducabit uenter. & ē cibus cibo melior. Fauces degustant cibum. & cor insensatum uerba mendacia. Cor prauum dabit tristiciā. & homo peritus resistet illi. Omnem masculum excipiet mulier. & est filia melior filię. Species mulieris exhilarat faciem uiri sui. & sup omnē concupiscenciā hominis supducet desiderium. si est lingua curationis & mitigationis & nequitie: Non est uir illius contra filios hominum. Qui possidet mulierem bonā. inchoat possessionē. Adiutorium sc̃dm illum est. & columna ut requies. Ubi non est sepis diripiet̃ possessio. & ubi n̄ est mulier. gemiscet egens. Cui credit qui non habet nidum. & deflectens ubicumq; obscurauerit. quasi succinct̃ latro exiliens de ciuitate in ciuitatem.

Omnis amicus dicet. & ego amiciciā copulaui. sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristicia inest usq; ad mortē. Sodalis autē & amicus ad inimiciciā conuertent̃. O psumptio nequissima. unde creata es. cooperire aridam maliciā & dolositatem illius. Sodalis amico coniocundat̃ in oblectatione. & in tempore tribulationis aduersarius erit. Sodalis amico condolet causa uentris. & contra hoste accipiet scutum. Non obliuiscaris amici tui in animo tuo. & n̄ immemor sis illius in opib; tuis. Noli consiliari cū socero tuo. & a zelantib; te absconde consilium. Omnis consiliarius p̃dit consilium. sed ē consiliarius in semet ipso. A consiliario serua animā tuā. Prius scito que sit illius necessitas. & ipse enim animo suo cogitabit. ne forte mittat sudē in terram. & dicat tibi bona ē uia tua. & stet e contrario uidere quid tibi eueniat.

Cum uiro religioso tracta de scītate. & cum iusto de iusticia. & cū muliere de his quę emulat̃. cum timido de bello. & cum negociatore de traiectione. cum emptore de uenditione. cum uiro liuido de gratiis agendis. cū impio de pietate. cum honesto de honestate. cum opario agri de omi ope. cum opario annuali de consūptione anni. cū seruo pigro de multa opatione. Non attendas his in omni consilio.

Sed cum uiro scō assiduus esto. Quemcumq; cognoueris obseruantem timorē domini. cuius anima est sc̃dm animā tuam. Quicumq; titubauerit in tenebris non condolebit tibi. & cor boni consilii statue tecū. Non est enim tibi aliud plus illo.

Anima uiri sci enunciat aliquando uera. quam septē circumspectores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnib; deprecare altissimū. ut dirigat in ueritate uiā tuam. Inicium omis opis uerbū & ante omnia opa uerbū uerax p̃cedat te. & ante omne actū consilium stabile. Verbum nequā immutabit cor. Quatuor partes oriunt̃. bonū & malum. uita & mors. & dominatrix est illoꝝ assidua lingua. Vir peritus multos erudiuit. & animę suę suauis est.

Qui sophistice loquit̃ odibilis est. omni re defraudabit̃. Non enim data est illi a domino grã. omni enim sapientia defraudatus ē. Est sapiens animę suę sapiens. & fruct̃ sensus illi laudabilis. Vir sapiens plebem suā erudit. & fructus sensus illius fideles sunt. Sapiens in pplo hereditabit honorem. & nomē illius erit uiuens in eternū. Vir sapiens implebit̃ benedictionib; & uidentes illum laudabūt. Vita uiri in numero dierum. dies autē isrl̃ innumerabiles sunt. Sapiens in pplo hereditabit honorē. & nomē illius erit uiuens in eternum. Fili in uita tua tempta animā tuā. & si fuerit nequā. non des illi potestatē. Non enim omnia omnib; expediunt. & n̄ omni animę omne genus placet. Noli auidus esse in omni epulatione. & n̄ effundas te sup omnē escam. In multis enim escis erit infirmitas. & auiditas appropinquabit usq; ad coleram. Ppt̃ crapulam multi obierunt. q̃ autē abstinens ē adiciet uitā.

Honora medicum ppt̃ necessitatē. & enim illum creauit altissimus. A deo est enim omnis medela. & a rege accipiet donationē. Disciplina medici exaltabit caput illius. & in conspectu magnatoꝝ collaudabit̃. Altissimus creauit de t̃ra medicinas. & uir prudens non abhorrebit illis. Nonne de ligno indulcata est aqua amara. ad agnitionē hominum uirtus illoꝝ. Et dedit hominib; sciencia altissimus. honorari in mirabilib; suis. In his curans mitigabit dolorē. & unguentarius faciet pigmenta suauitatis. & unctiones conficiet sanitatis. & n̄ consummabunt̃ opa eius. Pax enī di sup faciē terre. Fili in tua infirmitate n̄ despicias te ipsum. sed ora dnm̄ & ipse curabit te. Auerte a delicto & dirige manus. & ab omi delicto munda cor tuum. Da suauitatē & memoriā similaginis. & impingua oblationē. & da locum medico. & enī illum dominus creauit. & non discedat a te. quia opa eius sunt necessaria. Est enim tempus qñ in manus eoꝝ incurras. Ipsi u° dnm̄ deprecabunt̃ ut dirigat requiē eoꝝ. & sanitatē ppt̃ conuersationē eoꝝ. Qui delinquit in conspectu eius qui fecit eum. incidet in manus medici.

Fili. in mortuum pduc lacrimas. & quasi dira passus incipe plorare. & sc̃dm iudicium contege corpus illius. & n̄ despicias sepulturā illius. ppt̃ delaturā autē amare fer luctum illi uno die. & consolare ppt̃ tristiciam. & fac luctum sc̃dm meritū eius uno die uel duob; ppt̃ detractionē. A tristicia enim festinat mors. & cooperiet uirtutē. & tristicia cordis flectet ceruicē. In abductione pmanet tristicia. & substantia inopis sc̃dm cor eius. Ne dederis in tristicia cor tuum. sed repelle eā a te. & memento nouissimoꝝ. Noli obliuisci. neq; enim est conuersio. & huic nichil pderis. & te ipsum pessimabis. Memor esto iudicii mei. sic enim erit & tuum. Michi heri. & tibi hodie. In requie mortui requiescere fac memoriā ei. & consolare illum in exitu sp̃s sui. Sapientiā scribe in tempore uacuitatis. & q̃ minorat̃ actu. sapientiā pcipiet. Quasi sapientia replebit̃ qui tenet aratrum. & q̃ gl̃at̃ in iaculo. stimulo boues agitat. Conuersat̃ in opib; eoꝝ. & narratio eius in filiis tauroꝝ. Cor suum dabit ad uersandos sulcos. & uigilia eius in sagina uaccarum.

Sic omnis faber & architectus qui nocte tamqm̃ die transit. qui sculpsit signacula sculptilia. & assiduitas eius uariat picturā. Cor suū dabit in similitudinē picture. & uigilia sua pficit opus. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem. & considerans opus ferri. Vapor ignis uret carnes eius. & in calore fornacis concertat̃. uox mallei innouat aurē ei. & contra similitudinem uasis oculi eius. cor suum dabit in consummationē opum. & uigilia sua ornabit in pfectione. Sic figulus sedens ad opus suum. conuertens pedib; suis rota. qui in sollicitudine positus semp ppt̃ opus suum. & innumera est omnis opatio eius. In brachio suo formabit lutum. & ante pedes ei curuabit uirtutē suā. cor suū dabit ut consūmet linitionē. & uigilia sua mundabit fornacē. Omnes hii in manib; suis sperauerunt. & unusquisq; in arte sua sapiens est. Sine his omnib; non edificat̃ ciuitas. & n̄ inhabitabit nec inambulabunt. & in ecclesiam non transilient. Sup sellam iudicis n̄ sedebūt. & testamentum iudicii n̄ intelligent. neq; palam facient disciplinam & iudicium. & in parabolis non inuenientur. sed creaturā eui confirmabunt. & deprecatio illoꝝ in opatione artis. accommodantes animā suā. & conquirentes in lege altissimi.

Sapientiam omnium antiquoꝝ exquiret sapiens. & in pphis uacabit. Narrationē uiroꝝ nominatoꝝ conseruabit. & in uersutias parabolarum simul introibit. Occulta puerbioꝝ exquiret. & in absconditis parabolarū conuersabit̃. In medio magnatoꝝ ministrabit. & in conspectu psidis apparebit. In terra alienarum gentium ptransiet. Bona enim & mala in hominib; temptabit. Cor suum tradet ad uigilandum diluculo ad dnm̄ qui fecit illum. & in conspectu altissimi deprecabitur. Aperiet os suum in oratione. & p delictis suis deprecabit̃. Si enim dominus magnus uoluerit sp̃u intelligentie replebit illum. & ipse tamqm̃ ymbres mittet eloquia sapientię suę. & in oratione confitebit̃ domino. Et ipse diriget consilium eius & disciplinā. & in absconditis suis consiliabit̃. Ipse palam faciet disciplinā doctrine suę. & in lege testamenti domini gl̃abitur. Collaudabunt multi sapientiā ei. & usq; in sc̃lm n̄ delebitur. Non recedet memoria eius. & nomen eius requiretur a generatione in generationē. Sapientiā eius enarrabunt gentes. & laudem eius enunciabit eccl̃ia. Si pmanserit nomen eius derelinquet plusqm̃ mille. & si requieuerit pderit illi. Adhuc consiliabor ut enarrem. ut furore enim repletus sum. In uoce dicit. obaudite me diuini fructus. & quasi rosa plantata sup riuos aquarū fructificate. & quasi lybanus odorem suauitatis habete. Florete flores quasi lilium. date odorem. & frondete in gratiam. & collaudate canticū. Et benedicite dominum in operib; suis. Date nomini ei magnificentiā. & confitemini illi in uoce labioꝝ uroꝝ. in canticis labioꝝ & cytharis. & sic dicetis in confessione. Opa domini uniusa bona ualde. In uerbo eius stetit aqua sicut congeries. & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarū. qm̄ in precepto illius placor fit. & non est minoratio in salute illius. Opa omnis carnis cora illo. & n̄ est quicqm̃ absconditum ab oculis eius. A seculo usq; in seculum respicit. & nichil est mirabile in conspectu eius. Non est dicere quid est hoc. aut quid ē illud. Omnia enim in tempore suo requirent̃. Benedictio illius quasi flumius inundabit. & quomō cataclismus aridā inebriabit. sic ira ipsius gentes que n̄ exquisierit eū hereditabit. Quomodo conuertit aquas in siccitatē. & siccata ē t̃ra. & uie illi uiis illoꝝ directe sunt. sic peccatorib; offensiones in ira eius. Bona bonis creata sunt ab inicio. sic nequissimis bona & mala.

Inicium necessarię rei uite hominū. aqua. ignis & ferrū. Lac & panis similagineus. & mel. & botrus uuę & oleum & uestimentum. Hec omnia sanctis in bonis. sic & impiis & peccatorib; in mala conuertent̃. Sunt sp̃s qui ad uindictā creati sunt. & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. in tempore consummationis effundent uirtutem. & furorem eius qui fecit illos confundent. Ignis. grando. fames & mors. omnia hec ad uindictam creata sunt. Bestiarum dentes & scorpii. & serpentes & rumphea uindicans in exterminiū impios. In mandatis eius epulabunt̃. & sup t̃ram in necessitate pparabunt̃. & in temporib; suis n̄ preterient uerbum. Ppterea ab inicio confirmatus & consiliat̃ sum & cogitaui. & scripta dimisi. Omnia opa bona. & omne opus hora sua subministrabit. Non est dicere hoc illo nequius est. omnia enim in tempore suo cōpbabunt̃. Et nunc in omni corde & ore collaudate. & benedicite nomē domini.

Occupatio magna creata est omnib; hominib; & iugum graue sup filios adam. A die exitus de uentre matris eoꝝ. usq; in diē sepulture in matrē omnium. Cogitationes eoꝝ & timores cordis adinuentio expectationes. & dies diffinitionis residentes sup sedē gl̃osam usq; ad humiliatum in t̃ra & cinere. ab eo qui utit̃ iacincto & portat coronā. usq; ad eum qui opit̃ lino crudo. Furor zelus tumult̃ fluctuatio & timor mortis. iracundia pseuerans & contentio. & in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiā eius. Modicū tamqm̃ nichil in requie. & ab eo in somnis quasi in die respect̃. conturbat̃ est in uisu cordis sui. tamqm̃ qui euaserit in die belli. In tempore salutis sue exsurrexit. & admirans ad nullū timorē. cum omni carne ab homine usq; ad pecus. & sup peccatores septuplum. Ad hec mors sanguis contentio & rumphea oppssiones fames. & contritio & flagella. Sup iniquos creata sunt hec omnia. Et ppt̃ illos fact̃ ē cataclismus. Omnia enim que de t̃ra sunt in t̃ram conuertent̃. & aque oms in mare conuertent̃. Omne munus & iniquitas delebit̃. & fides in seculum stabit. Substantiae iustoꝝ sic fluuius siccabunt̃. & sic tonitruum magnum in pluuia psonabit. & aperiendo manꝰ suas letabit̃. sic p̃uaricatores in consummatione tabescent. Nepotes impioꝝ n̄ multiplicabūt ramos. & radices inmunde sup cacumen petre sonant. Sup omnem aquam uiriditas & ad horam fluminis ante omne fenum euellentur.

Gratia sic paradisus in benedictionibus & misericordia in seculo permanet.
Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur. & in ea invenies thesaurum. Filii.
Edificatio civitatis confirmabit nomen. & super hec mulier immaculata com
putabitur. Vinum & musica letificant cor. & super utraque dilectio sapien
tie. Tybie & psalterium suavem faciunt melodiam. & super utraque lingua
suavis. Gratiam & speciem desiderabit oculus tuus. & super hec virides sationes.
Amicus & sodalis in tempore convenientes. & super utrosque mulier cum viro.
Fratres in adiutorium in tempore tribulationis. & super eos misericordia liberabit.
Aurum & argentum & constitutio pedum. & super utrumque consilium bene
placitum. Facultates & virtutes exaltant cor. & super hec timor domini. Non
est in timore domini minoratio. & non est in eo querere adiutorium. Timor
domini sic paradysus benedictionis. & super omnem gloriam operuerunt illum.
Fili. in tempore vite tue ne indigeas. melius est enim mori quam indigere.
Vir respiciens in mensam alienam. non est vita eius in cogitatione victus. Alit
animam suam cibis alienis. vir autem disciplinatus & eruditus custodiet se. In ore
inprudentis condulcabitur inopia. & in ventre eius ignis ardebit.

O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis.
Viro quieto & cuius vie directe sunt in omnibus. & adhuc valenti accipe
re cibum. O mors bonum est iudicium tuum homini indigenti & qui minoratur
viribus. defecto etate. & cui de omnibus cura est & incredibili qui perdit sapi
entiam. Noli metuere iudicium mortis. memento que ante te fuerunt. &
que super venient tibi. Hoc iudicium a domino omni carni. & quid super
venient in beneplacito altissimi. sive decem. sive centum. sive mille anni. Non
est enim in inferno accusatio vite. Filii abhominationum fiunt filii pecca
torum. & qui conversantur secus domos impiorum. Filiorum peccatorum periet he
reditas. & cum semine illorum assiduitas obprobrii. De patre impio queruntur
filii. quoniam propter illum sunt in obprobrio. Ve vobis viri impii. qui dereliquistis
legem domini altissimi. & si nati fueritis in maledictione nascemini. &
si mortui fueritis. in maledictione erit pars vestra. Omnia que de terra
sunt in terram convertentur. sic impii a maledicto in perditionem. Luctus ho
minum in corpore ipsorum. nomen autem impiorum delebitur. Curam habe de
bono nomine. hoc enim magis permanebit tibi. quam mille thesauri
magni & preciosi. Bone vite numerus dierum. bonum autem nomen permane
bit in evo. Disciplinam in pace conservate filii. Sapientia enim abscon
dita & thesaurus invisus. que utilitas in utrisque. Melior est homo
qui abscondit stultitiam suam. quam homo qui abscondit sapientiam suam.
Verumtamen revereamini in his que procedunt de ore meo. non est enim
bonum omnem reverentiam observare. & non omnia omnibus bene pla
cent in fide.

Erubescite a matrem & patre de fornicatione. & a preside & potente de
mendacio. a principe & iudice de delicto. a synagoga & plebe de ini
quitate. A socio & amico de iniusticia. de loco in quo habitas de fur
to. De veritate dei & testamento. de discubitu in panibus. de obfuscatio
ne dati & accepti. A salutantibus de silentio. a respectu mulieris for
nicarie. & ab aversione vultus cognati. ne avertas faciem a proximo
tuo. ab auferendo partem. & non restituendo. ne respicias mulierem
alieni viri. & ne scruteris ancillam eius. neque steteris ad lectum ei. Ab
amicis de sermonibus inproperii. & cum dederis ne inproperes.

Non duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi. & eris
vere sine confusione. & invenies gratiam in conspectu omnium hominum.
ne pro his omnibus confundaris. & ne accipias personam ut delinquas. De le
ge altissimi & testamento. & de iudicio iustificare impium. De verbo
sociorum & viatorum. & de datione hereditatis amicorum. de equalitate sta
tere & ponderum. de adquisitione multorum & paucorum. de corruptione
emptionis & negotiatorum. & de multa disciplina filiorum. & servo pes
simo latus sanguinare. Super mulierem nequam bonum est signum. ubi manus
multe sunt claude. & quodcumque trades numera & appende. datum
vero & acceptum omne describe.

De disciplina insensati & fatui. & de senioribus qui iudicantur ab adolescenti
bus. & eris eruditus in omnibus. & probabilis in conspectu omnium virorum.
Filia patris abscondita est vigilia. & sollicitudo eius aufert somnum.
ne forte in adolescentia sua adultera efficiatur. & commorata cum viro
odibilis fiat. ne quando polluatur in virginitate sua. & in paternis suis
gravida inveniatur. ne forte cum viro commorata transgrediatur. aut
certe sterilis efficiatur. Super filiam luxuriosam confirma custodiam. ne quan
do faciat te in obprobrium venire inimicis tuis. A detractione in civi
tate & abiectione plebis. & confundat te in multitudine populi.
Omni homini noli intendere in specie. & in medio mulierum noli
commorari. De vestimentis enim procedit tinea. & a muliere nequitia viri.
Melior est iniquitas viri. quam benefaciens mulier. & mulier
confundens in obprobrium. Memor ero igitur operum domini. & que vidi ad
nunciabo. in sermonibus domini opera eius. Sol illuminans per omnia respe
xit. & gloria domini plenum est opus eius.

Nonne dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia eius. que confirma
bit dominus omnipotens stabiliri in gloria sua. Abyssum & cor hominum
investigabit. & in astutia eorum excogitavit. Cognovit enim dominus
omnem scientiam. & inspexit in signum evi. annuncians que preterie
runt & que superventura sunt. revelans vestigia occultorum. Non preterit
illum omnis cogitatus. & non abscondit se ab eo ullus sermo. Mag
nalia sapientie sue decoravit. qui est ante seculum & usque in seculum.
neque adiectum est neque minuitur. & non eget alicuius consilio. Quam desi
derabilia omnia opera eius. & tamquam scintilla que est considerare.
Omnia hec vivunt & manent in seculum. & in omni necessitate omnia
obaudiunt ei. Omnia duplicia unum contra unum. & non fecit quicquam
deesse. Uniuscuiusque confirmabit bona. & quis saciabitur videns gloriam eius.

Altitudinis firmamentum pulchritudo eius. **Laus creature:**
species celi in visione glorie. Sol in aspectu annuncians in exitu. vas admi
rabile opus excelsi. In meridiano exurit terram. & in conspectu ardo
ris eius quis poterit sustinere. Fornacem custodiens in operibus ardoris.
tripliciter sol exurens montes. radios igneos exsufflans. & refulgens ra
diis suis obcecat oculos. Magnus dominus qui fecit illum. & in sermo
nibus eius festinavit iter. & luna in omnibus in tempore suo. ostensio tem
poris & signum evi. A luna signum diei festi. luminare quod minuitur in
consummatione. mensis secundum nomen eius est. crescens mirabiliter in con
summatione. vas castrorum in excelsis. in firmamento celi resplendens glo
riose. Species celi gloria stellarum. mundum illuminans in excelsis dominus.
In verbis sancti stabunt ad iudicium. & non deficient in vigiliis suis. Vide
arcum & benedic qui fecit illum. valde speciosus est in splendore suo.
Gyravit celum in circuitu glorie sue. manus excelsi aperuerunt illum. Imperio
suo acceleravit nivem. & accelerat coruscationes emittere iudicii sui.
Propterea aperti sunt thesauri. & evolaverunt nebule sicut aves. In magni
tudine sua posuit nubes. & confracti sunt lapides grandinis. In conspe
ctu eius commovebuntur montes. & in voluntate eius aspirabit notus.
Vox tonitrui eius verberabit terram. tempestas aquilonis & congregatio
spiritus. Et sicut avis deponens ad sedendum aspergit nivem. & sicut locusta de
mergens descensus eius. Pulchritudinem coloris eius ammirabitur oculus.

& super ymbrem eius expavescit cor. Gelu sicut salem effundit super terram.
Et dum gelaverit fiet tamquam cacumina tribuli. Frigidus ventus aquilo
flavit. & gelavit cristallum ab aqua. Super omnem congregationem aquarum
requiescit. & sicut lorica induit se aquis. Et devorabit montes & exuret
desertum. & extinguet viride sicut igne. Medicina omnium in festinatio
ne nebule. ros obvians. ab ardore venienti humilem efficiet eum. In sermo
ne eius siluit ventus. cogitatione sua placabit abyssum. & plantavit illum
dominus Ihesus. Qui navigant mare enarrant pericula eius. & audientes auribus
nostris ammirabimur. Illic preclara & mirabilia opera. varia genera bestia
rum. & omnium pecorum & creatura beluarum. Propter ipsum confirmatus
est itineris finis. Et in sermone eius composita sunt omnia. Multa
dicemus & deficiemus verbis. Consummatio autem sermonum ipse est.
In omnibus gloriantes. valebimus aliquid. Ipse enim omnipotens super
omnia opera sua. Terribilis dominus & magnus vehementer & mira
bilis potentia ipsius. Glorificantes dominum quantumcumque potue
ritis supervalebit adhuc. & ammirabilis magnificentia eius. Benedicen
tes dominum exaltate illum quantum potestis. maior est enim omni laude.
Exaltantes eum replemini virtute. Ne laboretis. non enim pervenietis.
Quis videbit eum & enarrabit. quis magnificabit eum sicut est ab ini
tio. Multa abscondita sunt maiora his. Pauca enim vidimus
operum eius. Omnia autem dominus fecit. & pie agentibus dedit sapientiam.

Laudemus viros gloriosos. & parentes nostros in generatione sua. **Laus patrum.**
Multam gloriam fecit dominus magnificentia sua a seculo. dominantes
in potestatibus suis. homines magni virtute & prudentia sua preediti.
nunciantes in prophetis dignitatem prophetarum. & imperantes in presenti
populo. & virtute prudentie populis sanctissima verba. In peritia sua
requirentes modos musicos. & narrantes carmina scripturarum. ho
mines divites in virtute pulchritudinis studium habentes. pacifican
tes in domibus suis. Omnes isti in generationibus gentis sue gloriam ad
epti sunt. & in diebus suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt
reliquerunt nomen narrandi laudes eorum. Et sunt quorum non est memoria.
Perierunt quasi qui non fuerunt. & nati sunt quasi non nati. & filii
ipsorum cum illis. Sed illi viri misericordie sunt. quorum pietates non defuerunt.
& cum semine ipsorum permanent bona hereditas. Nepotes illorum sancti in
testamentis steterunt. & filii eorum ipsorum propter illos. Usque in eternum manet semen
eorum. & gloria eorum non derelinquetur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt.
& nomina eorum vivent in generationes & generationes. Sapientiam ipsorum
narrent populi. & laudem eorum nunciet ecclesia.

Enoch placuit deo. & translatus est in paradysum. ut det gentibus penniten
tiam.

Noe inventus est perfectus & iustus. & in tempore iracundie factus est recon
ciliatio. Ideo dimissum est reliquum terre. cum factum est diluvium.
Testamenta seculi posita sunt apud illum. ne deleri possit diluvio omnis caro.

Abraham magnus pater multitudinis gentium. & non est inventus similis illi.
qui conservavit legem excelsi. & fuit in testamento cum illo. In carne eius
stare fecit testamentum. & in temptatione inventus est fidelis. Ideo iure
iurando dedit illi semen in gente sua. crescere illum quasi terre cumulum.
& ut stellas exaltare semen eius. & hereditari illos a mari usque ad ma
re. & a flumine usque ad terminos terre.

Et in ysaac eodem fecit modo. propter abraham patrem ipsius. Benedic
tionem omnium gentium dedit illi. & testamentum suum confirmavit
super caput iacob. Agnovit eum in benedictionibus suis. & dedit illi
hereditatem. & divisit ei partem in tribubus xii. & conservavit illi ho
mines misericordie invenientes gratiam in omnibus oculis omnis carnis.

Dilectus deo & hominibus moyses. cuius memoria in benedictione est.
Similem illum fecit in gloria sanctorum. & magnificavit eum in timore inimi
corum. & in verbis suis monstra placavit. Glorificavit eum in conspectu
regum. & iussit illi coram populo. & ostendit illi gloriam suam. In fide
& lenitate ipsius sanctum fecit illum. & elegit illum de omni carne. Au
divit enim eum & vocem ipsius. & induxit illum in nube. & dedit illi
coram precepta. & legem vite & discipline. Docere iacob testamentum
& iudicia sua israhel.

Excelsum fecit aaron fratrem eius. & similem sibi de tribu levi. Statuit ei
testamentum eternum. & dedit illi sacerdotium gentis. & beatificavit
illum in gloria. & circumcinxit illum zona iusticie. Induit eum stola
glorie. & coronavit illum in vasis virtutis. Circumpedes & femoralia
& humerale posuit ei. & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis
in giro. dare sonitum in incessu suo. auditum facere sonitum in templo.
in memoria filiis gentis sue. Stolam sanctam auro & iacincto & purpura
opus textile viri sapientis. iudicio & veritate preditum. torto cocco opus
artificis. gemmis preciosis figuratis in ligatura auri. & opere lapidarii
sculptis. in memoria secundum numerum tribuum israhel. Coronam auream
super mitram eius. expressam signo sanctitatis gloria honoris & opus virtutis.
desideria oculorum ornata. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque
ad originem. Non induit est alienigena illis. sed tantum filii ipsius soli
& nepotes eius. per omne tempus sacrificia ipsius consumpta sunt igni
cottidie. complevit moyses manus eius. & unxit illum oleo sancto. Fa
ctum est illi in testamentum eternum. & semini eius sicut dies celi. Fungi
sacerdotio & habere laudem & glorificare populum suum in nomine suo.
Ipsum elegit ab omni vivente offerre sacrificium deo incensum & bonum
odorem in memoria placere pro populo suo. Et dedit illi in preceptis suis
potestatem in testamentis iudiciorum docere iacob testimonia. &
in lege sua lucem dare israhel. Quia contra illum steterunt alieni. &
propter invidiam circumdederunt illum in deserto homines qui erant circa
dathan & abiron. congregatio chore in iracundia. Vidit dominus
deus & non placuit illi. & consumpti sunt in impetu iracundie. Fecit illis
monstra & consumpsit illos in flamma ignis. Et addidit aaron glo
riam. & dedit illi hereditatem & primitias frugum terre divi
sit illi. panem ipsis in primis paravit in saturitatem. nam sacrificia
domini edent que dedit ipsi & semini eius. Ceterum in terra gentis
non hereditabit. & pars non est illi in gente. ipse enim pars eius
est & hereditas.

Phinees filius eleazari tertius in gloria est. Imitando ipsum in timo
re domini. & stare in reverentia gentis. in bonitate & alacritate ani
me sue. placuit deo israhel. Ideo statuit ad illum testamentum pacis. prin
cipem sanctorum & gentis sue. ut illi sit & semini eius sacerdotii digni
tas in eternum. & testamentum david regi filio iesse de tribu iuda.
hereditas ipsi & semini eius. ut daret sapientiam in cor nostrum. iudi
care gentem suam in iusticia. ne abolerentur bona ipsorum & gloriam
ipsorum in gentem eorum eternam fecit.

Fortis in bello ihesus nave successor moysi in prophetis qui fuit magnus se
cundum nomen suum. maximus in salute electorum dei. expugnare in
surgentes hostes. ut consequeretur hereditatem israhel. quam gloriam ad
eptus est in tollendo manus suas. & iactando contra civitates
rumphe as. Quis ante illum sic restitit. Nam hostes dominus ipse perducebat. aut
non iracundia eius impedita est sol. & una dies facta est quasi duo.

97

Inuocauit altissimum potentem in obpugnando inimicos undique: et audiuit illum magnus et sanctus deus. in saxis grandinis uirtutis ualde fortis. Impetum fecit contra gentem hostilem. et in descensu perdidit contrarios. ut cognoscant gentes potentiam eius. quia contra deum pugnare non est facile. et secutus est a tergo potentes. Et in diebus moysi misericordiam fecit ipse et caleb filius iefonne stare contra hoste et prohibere gentem a peccatis. et perfringere murmur malicię. Et ipsi duo constituti a periculo liberati sunt. a numero sexcentorum milium peditum. inducere illos in hereditatem in terram que manat lacte et melle. Et dedit dominus ipsi caleb fortitudinem et usque ad senectutem permansit illi uirtus. ut ascenderet in excelsum terrę locum. et semen ipsius obtinuit hereditatem. ut uiderent omnes filii israel quia bonum est obsequi sancto deo. Et iudices singuli suo nomine quorum non est corruptum cor qui non auersi sunt a domino. ut sit memoria illorum in benedictione. et ossa eorum pullulent de loco suo. et nomen eorum permaneat in eternum. permanens ad filios illorum sanctorum uirorum gloria.

Dilectus a deo samuel propheta domini renouauit imperium. et unxit principes in gente sua. in lege domini iudicauit congregationem. Et uidit dominus iacob. et in fide sua probatus est propheta. et cognitus est in uerbis suis fidelis. quia uidit deum lucis. et inuocauit dominum omnipotentem impugnando hostes circumstantes undique: in oblatione agni inuiolati. Et intonuit de celo dominus in sonitu magno auditam fecit uocem suam. et contriuit principes tyriorum. et omnes duces philistim. et ante tempus finis uitę suę et seculi. testimonium perhibuit in conspectu domini et christi. pecunias et usque ad calciamenta ab omni carne non accepit. et non accusauit illum homo. Et post hoc dormiuit et notum fecit regi. et ostendit illi finem uitę suę. et exaltauit uocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

Post hec surrexit nathan propheta in diebus dauid. Et quasi adeps separatus a carne.

Sic dauid a filiis israhel. Cum leonibus lusit quasi cum agnis. et in ursis similiter fecit sicut cum agnis ouium. in iuuentute sua. Numquid non occidit gygantem. et abstulit obprobrium de gente. In tollendo manum in saxo fundę deiecit exultationem golię. ubi inuocauit dominum omnipotentem. et dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello. et exaltare cornu gentis suę. sic in decem milibus glorificauit eum. et laudauit eum in benedictionibus domini. in offerendo illi coronam glorię. Contriuit enim inimicos undique: et extirpauit philistim contrarios. usque in hodiernum diem. Contriuit cornu ipsorum usque in eternum. In omni opere dedit confessionem sancto. et excelso in uerbo glorię. De omni corde suo laudauit dominum. et dilexit deum qui fecit illum. et dedit illi contra inimicos potentiam. et stare fecit cantores contra altare. et in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus. et ornauit tempora usque ad consummationem uitę. ut laudarent nomen domini sanctum. et amplificarent mane dei sanctitatem. Christus purgauit peccata ipsius. et exaltauit in eternum cornu eius. et dedit illi testamentum regum. et sedem glorię in israhel. Post illum surrexit filius sensatus. et propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.

Salomon imperauit in diebus pacis. cui subiecit deus omnes hostes ut conderet domum in nomine suo. et pararet sanctitatem in sempiternum. Quemadmodum eruditus est in iuuentute sua. et impletus est quasi flumen sapientia. et terram retexit anima sua. et replesti in comparationibus enigmata. Ad insulas longe diuulgatum est nomen tuum. et dilectus es in pace tua. In cantilenis et prouerbiis et comparationibus et interpretationibus mirate sunt terrę. et in nomine domini dei. cui est cognomen deus israel. Collegisti quasi auricalcum aurum. et ut plumbum implesti argentum. et inclinasti femora tua mulieribus: Potestatem habuisti in corpore tuo. et dedisti maculam in gloria tua. et profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos. et incitari stultitiam tuam ut faceres imperium bipertitum. et ex effraim imperare imperium durum. Deus autem non derelinquet misericordiam suam et non corrumpet. neque delebit opera sua. neque perdet a stirpe nepotes electi sui. et semen eius qui diligit dominum non corrumpet. Dedit autem reliquum iacob. et dauid de ipsa stirpe. et finem habuit salomon cum patribus suis. et reliquit post se de semine suo gentis stultitiam.

Et minutum prudentia roboam qui auertit gentem consilio suo.

Et hieroboam filium nabath qui peccare fecit israel. et dedit effraim uiam peccandi. et plurima redundauerunt peccata ipsorum. Valde enim auerterunt eos a terra sua et quesiuit omnes nequitias. usque dum perueniret ad illos defensio. et ab omnibus peccatis liberauit eos.

Et surrexit helyas propheta quasi ignis. et uerbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem. et irritantes illum inuidia sua pauci facti sunt. Non poterant enim sustinere precepta domini. Verbo domini continuit celum. et deiecit a se igne ter. Sic amplificatus est helyas in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriari. qui sustulisti mortuum ab inferis. de sorte mortis in uerbo domini dei tui. Qui deiecisti reges ad perniciem. et confregisti facile potentiam ipsorum. et gloriosos de lecto suo. qui audis in syna iudicium et in oreb iudicia defensionis. qui ungis reges ad penitentiam. et prophetas facis successores post te. qui receptus es in turbine ignis. et in curru equorum igneorum. qui scriptus es in iudiciis temporum. lenire iracundiam domini. conciliare cor patris ad filium. et restituere tribus iacob. Beati sunt qui te uiderunt et in amicitia tua decorati sunt. Nam nos uita uiuimus tantum. post mortem autem non erit tale nomen nostrum. Helyas qui in turbine tectus est. et in helyseo completus est spiritus eius. in diebus suis non pertimuit principem. et in potentia nemo uicit illum. nec superauit illum uerbum aliquod. et mortuum prophetauit corpus eius. In uita sua fecit monstra. et in morte mirabilia operatus est. In omnibus istis non penituit populus. et non recesserunt a peccatis suis usque dum abiecti sunt de terra sua. et dispersi sunt in omnem terram. et relicta est gens perpauca. et principes in domo dauid. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret deo. alii autem multa commiserunt peccata.

Ezechias muniuit ciuitatem suam. et induxit in medium ipsius aquam. et fodit ferro rupem. et edificauit ad aquam puteum. In diebus suis ascendit sennacherib. et misit rabsacen. et abstulit manum suam contra illos. et extulit manum suam in syon. et superbus factus est potentia sua. Tunc mota sunt corda et manus ipsorum. et doluerunt quasi parturientes mulieres. et inuocauerunt dominum misericordem. Et expandentes manus ad celum extulerunt. et sanctus dominus deus audiuit cito uocem ipsorum. non est commemoratus peccatorum illorum. neque dedit illos inimicis suis. sed purgauit illos in manu ysaie sancti prophete. Subiecit castra assyriorum et contriuit illos angelus dei. Nam fecit ezechias quod placuit deo. et fortiter iuit in uia dauid patris sui. quam mandauit illi ysaias propheta magnus et fidelis in conspectu dei. In diebus suis retro rediit sol. et addidit regi uitam. Spiritu magno uidit ultima. et consolatus est lugentes in syon. usque in sempiternum ostendit futura. et abscondita antequam euenirent.

Memoria iosie

In compositione odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria. et ut musica in conuiuio uini.

Ipse est directus diuinitus in penitentiam gentis. et tulit abhominationes impietatis. et gubernauit ad dominum cor ipsius. et in diebus peccatorum corroborauit pietatem.

Preter dauid et ezechiam et iosiam omnes peccatum commiserunt. Nam dereliquerunt legem potentes reges iude. et contempserunt timorem dei. Dereliquerunt enim regnum suum aliis. et gloriam suam alienigene genti. incenderunt electam sanctitatis ciuitatem.

Et desertas fecerunt uias ipsius in manu hieremie. Nam male tractauerunt illum qui a uentre matris consecratus est propheta. euertere et eruere et perdere. et iterum reedificare et renouare. Ezechiel qui uidit conspectum glorię. quam ostendit illi in curru cherubin. Nam commemoratus est inimicorum in imbre. benefacere illis qui ostenderunt rectas uias. Et duodecim prophetarum ossa pullulant de loco suo. Nam corroborauerunt iacob. et redimerunt se in fide uirtutis. Quomodo amplificemus zorobabel. Nam et ipse quasi signum in dextera manu in israhel et ihesum iosedech. qui in diebus suis edificauerunt domum. et exaltauerunt templum sanctum domino paratum in gloriam sempiternam. Et neemias in memoria multi temporis. qui erexit nobis muros euersos. et stare fecit portas et seras. qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis enoch. nam et ipse receptus est a terra. et ioseph qui natus est homo princeps fratrum. firmamentum gentis. rector fratrum. stabilimentum populi. et ossa ipsius uisitata sunt. et post mortem prophetauerunt. Sed et sem apud homines gloriam adepti sunt. et super omnem animam in origine adam.

Symon onie filius sacerdos magnus qui in uita sua suffulsit domum. et in diebus suis corroborauit templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est. duplex edificatio. et excelsi parietes templi. In diebus ipsius emanauerunt putei aquarum. et quasi mare adimpleti sunt supra modum. Qui curauit gentem suam. et liberauit eam a perditione. qui preualuit amplificare ciuitatem. qui adeptus est gloriam in conuersatione gentis. et ingressum domus et atrii amplificauit. Quasi stella matutina in medio nebule. et quasi luna plena in diebus suis lucet. et quasi sol refulgens. sic ille effulsit in templo dei. quasi arcus refulgens inter nebulas glorię. et quasi flos rosarum in diebus ueris. quasi lilia que sunt in transitu aque. et quasi thus redolens in diebus estatis. Quasi ignis effulgens. et thus ardens in igne. quasi uas auri solidum ornatum omni lapide pretioso. quasi oliua pullulans et cypressus in altitudinem se extollens. in accipiendo ipsum stolam glorię et uestiri eum in consummatione uirtutis. In ascensu altaris sancti gloriam dedit sanctitatis amictum. in accipiendo autem partes de manu sacerdotum. et ipse stans iuxta aram. Circa illum corona fratrum quasi plantatio cedri in monte lybano. sic circa illum steterunt quasi rami palmę. et omnes filii aaron in gloria sua. Oblatio autem domini in manibus ipsorum coram omni synagoga israel. et consummatione fungens in ara. amplificare oblationem excelsi regis. Porrexit manum suam in libatione et libauit de sanguine uuę. effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelso principi. Tunc exclamauerunt filii aaron in tubis productilibus sonauerunt. et auditam fecerunt magnam uocem in memoriam coram deo. Tunc omnis populus simul properauerunt et ceciderunt in faciem super terram adorare dominum deum suum. et dare preces deo omnipotenti excelso. et amplificauerunt psallentes in uocibus suis. et in magna domo auctus est sonus suauitatis plenus. Et rogauit populus dominum excelsum in prece usque dum perfectus est honor domini. et munus suum perfecerunt. Tunc descendens extulit manus suas in omnem congregationem filiorum israel. dare gloriam deo a labiis suis. et in nomine ipsius gloriari. Et iterauit orationem suam. uolens ostendere uirtutem dei. Et nunc orate deum omnium. qui magna fecit in omni terra. qui auxit dies nostros a uentre matris nostrę. et fecit nobiscum secundum suam misericordiam. Det nobis iocunditatem cordis. et fieri pacem in diebus nostris in israel per dies sempiternos. credere israel nobiscum esse misericordiam dei. ut liberet eos in diebus suis. Duas gentes odit anima mea. tertia autem non est gens quam oderim. qui sedent in monte seyr. et philistim et stultus populus qui habitabat in sychimis. Doctrinam sapientię et disciplinę scripsit in codice isto ihesus filius syrach hierosolimita. qui renouauit sapientiam de corde suo. Beatus qui in istis uersatur bonis. qui ponit illa in corde suo. sapiens erit semper. Si enim hec fecerit ad omnia ualebit. quia lux dei uestigium est eius.

Oratio ihesu filii syrach.

Confitebor tibi domine rex et collaudabo te deum saluatorem meum. Confitebor nomini tuo magno. quoniam adiutor et protector factus es mihi. et liberasti corpus meum a perditione. a laqueo linguę iniquę. et a labiis operantium mendacium. et in conspectu astantium factus es mihi adiutor. et liberasti me secundum multitudinem misericordię nominis tui. a rugientibus preparatis ad escam. de manibus querentium animam meam. et de portis tribulationum que circumdederunt me. et a pressura flammę que circumdedit me. et in medio ignis non sum estuatus. de altitudine uentris inferi. et a lingua coinquinata. et a uerbo mendacii. a rege iniquo. et a lingua iniusta. Laudabit usque ad mortem anima mea dominum. et uita mea appropinquans erat in inferno deorsum. Circumdederunt me undique: et non erat qui adiuuaret. Respiciens eram ad adiutorium hominum. et non erat. Memoratus sum misericordię tuę domine. et cooperationis que a seculo est. quoniam eruis sustinentes te et liberas eos de manibus gentium. Exaltasti super terram habitationem meam. et pro morte defluente deprecatus sum. Inuocaui dominum patrem domini mei. ut non derelinquat me in die tribulationis meę. et in tempore superborum sine adiutorio. Laudabo nomen tuum assidue. et collaudabo illud in confessione et exaudita est oratio mea. Liberasti me de perditione. et eripuisti me de tempore iniquo. Propterea confitebor et laudem dicam tibi. et benedicam nomini domini. Cum adhuc iunior sum. priusquam oberrarem quesiui sapientiam palam in oratione mea. Ante templum postulabam pro illa. et usque in nouissimis inquiram illam. et florebit tamquam precox uua. Letatum est cor meum in ea. ambulauit pes meus iter rectum. A iuuentute mea inuestigabam eam. inclinaui modice aurem meam et excepi illam. Multam inueni in me et ipso sapientiam. et multum profeci in ea. Danti mihi sapientiam dabo gloriam. consiliatus sum enim ut facerem illam. Zelatus sum bonum. et non confundar. Colluctata est anima mea in illa. et faciendo eam confirmatus sum. Manus meas extendi in altum. et insipientiam eius luxi. Animam meam direxi ad illam. et in agnitione inueni eam. Possedi cum ipsis cor ab initio. propter hoc non derelinquar. Venter meus conturbatus est querendo illam propterea possidebo bonam possessionem. Dedit enim mihi dominus linguam mercedem meam. et in ipsa laudabo eum. Appropiate ad me indocti. et congregate uos in domo disciplinę. Quid adhuc retardatis. et quid dicitis in his. Anime uestrę sitiunt uehementer. Aperui os meum et locutus sum. Comparate uobis sine argento. et collum uestrum subicite iugo. et suscipiat anima uestra disciplinam. In proximo est enim inuenire eam. Videte oculis uestris quia modicum laboraui. et inueni mihi multam requiem. Assumite disciplinam in multo numero argenti. et copiosum aurum possidete in ea. Letetur anima uestra in misericordia eius. et non confundemini in laude ipsius. Operamini opus uestrum ante tempus. et dabit uobis mercedem uestram in tempore suo.

Et inclinavit Salomon genua sua in conspectu totius **Oratio Salomonis regis.** ecclesie Israhel, et expandit ad celum manus suas et dixit: Domine Deus Israhel, non est similis tibi Deus in celo sursum, neque in terra deorsum, qui custodis testamentum tuum et misericordiam pueris tuis euntibus in conspectu tuo in toto corde. Servans puero tuo David que locutus es illi. Locutus es ore tuo, et in manu tua implesti, quasi dies iste. Et nunc Domine Deus Israhel, custodi puero tuo David patri meo que locutus es illi dicens: Non deerit tibi vir a facie mea sedens in throno Israhel, verumtamen si custodierint filii tui legem meam ut in preceptis meis ambulent, sicut ambulaverunt in conspectu meo fideles. Et nunc Domine Deus credatur mihi verbum quod locutus es puero tuo David. Quia si vere habitabit Deus cum hominibus in terra, si celum celi non sufficiunt tibi, quanto magis domus hec quam tibi edificavi? Sed respicias ad orationem servi tui et deprecationem exaudias, Domine, placationem orationis quam puer tuus orat coram te hodie, ut sint oculi tui super domum hanc die ac nocte, in locum quem dixisti invocari nomen tuum, et exaudias orationem quam puer tuus orat in hoc loco, et exaudias deprecationem pueri tui et populi tui Israhel. Si oraverit quis in loco isto, et exaudies in loco habitationis tue de celo, ut exaudias et propitius sis si peccaverit vir in te.

EXPLICIT LIBER IESU FILII SYRAK.

INCIPIT PREFACIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRO PARALIPOMENON IDEST VERBA DIERUM QUOD DICITUR DABREIAMIN.

SI SEPTUAGINTA INTERPRETUM PURA ET ut ab eis in grecum versa est editio permaneret, superflue me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres ut hebrea volumina latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat et nascentis ecclesie roboraverat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, et germana illa antiqua que translatio corrupta sit atque violata, nostri arbitrii putas, aut e pluribus iudicare quod verum sit, aut novum opus in veteri opere condere, illudentibusque Iudeis cornicum ut dicitur oculos configere. Alexandria et Egyptus in Septuaginta suis Esychium laudat auctorem, Constantinopolis usque ad Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat, medie inter has provincie Palestinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius et Pamphilus vulgaverunt, totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exempla composuit quattuor editionum e regione singula verba describens, ut unus dissentiens statim ceteris inter se consentientibus arguatur, sed, quod maioris audacie est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans que minus fuerint, et virgulis que ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant, et post Septuaginta cellulas que vulgo sine auctoritate iactantur singulas cellulas aperire, hocque in ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt, cur me non suscipiant Latini mei, qui inviolata editione veteri ita nova condidi ut laborem meum Hebreis et, quod his maius est, apostolis auctoribus probem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de evangelio: Ex Egypto vocavi filium meum, et: Quoniam Nazareus vocabitur, et: Videbunt in quem compunxerunt, et illud apostoli: Que oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascenderunt que preparavit Deus diligentibus se, ceteraque his similia in Hebreorum libris inveniri. Certe apostoli et evangeliste Septuaginta interpretes noverant, et unde eis hec dicere que in Septuaginta non habentur? Christus Deus noster utriusque testamenti conditor in evangelio secundum Iohannem: Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aque vive. Utique scriptum est quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent, apocrifa nescit ecclesia. Ad Hebreos igitur revertendum est, unde et Dominus loquitur et discipuli exempla presumunt. Hec pace veterum loquor, et obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, legentes in angulis, iidem et accusatores et defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant, quasi virtus et vitium non in rebus sit sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta translatam olim de greco emendatam tribuisse me nostris, nec inimicum debere estimari eorum quos in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc Dabreiamin, id est Verba dierum, interpretatus sum, idcirco feci ut inextricabiles nodos et silvam nominum que scriptorum confusa sunt vitio sensuumque barbariem apertius et per versuum cola digererem, mihimet ipsi et meis iuxta hysmoenium canens, si aures surde sunt ceterorum.

ADAM SETH ENOS CAINAN Malalehel, Iared, Enoch, Matusalam, Lamech, Noe, Sem, Cham et Iafeth. Filii Iafeth: Gomer et Magog, Maday et Iavan, Tubal, Mosoch et Thiras. Porro filii Gomer: Ascenez et Riphat et Togorma. Filii autem Iavan: Helysa et Tharsis, Cethim et Dodanim. Filii Cham: Chus et Mesraym, Phut et Chanaan. Filii autem Chus: Saba et Evila, Sabatha et Regma et Sabathaca. Porro filii Regma: Saba et Dadan. Chus autem genuit Nemroth. Iste cepit esse potens in terra. Mesraym vero genuit Ludym et Anamyn et Laabim et Nepthoym, Phetrusim quoque et Casluym, de quibus egressi sunt Philistiim et Capturim. Chanaan vero genuit Sydonem primogenitum suum, Etheum quoque et Iebuseum et Amorreum et Gergeseum, Eveumque et Araceum et Asineum, Aradium quoque et Samareum et Emattheum. Filii Sem: Elam et Assur et Arfaxat et Lud et Aram, et Hus et Hul et Gether et Mosoch. Arfaxat autem genuit Sala, qui et ipse genuit Heber. Porro Heber nati sunt duo filii: nomen uni Faleg, quia in diebus eius divisa est terra, et nomen fratris eius Iectan. Iectan autem genuit Helmodad et Saleph et Asermoth et Iare, Adoram quoque et Uzal et Decla, et Ebal et Abimahel et Saba, necnon et Ophir et Evila et Iobab. Omnes isti filii Iectan. Sem, Arfaxat, Sale, Heber, Faleg, Ragau, Serug, Nachor, Thare, Abram: iste est Abraham.

Filii autem Abraham: Ysaac et Ysmahel. Et he generationes eorum. Primogenitus Ysmahelis Nabaioth, et Cedar et Abdeel et Mabsam, et Masma et Duma, Massa, Adad et Thema, Iathur, Naphis, Cedma. Hi sunt filii Ysmahelis. Filii autem Cethure concubine Abraham quos genuit: Zamram, Iecsan, Madan, Madian, Iesboch, Sue. Porro filii Iecsan: Saba et Dadan. Filii autem Madian: Epha et Apher et Enoch et Abida et Heldaa. Omnes hi filii Cethure. Genuit autem Abraham Ysaac, cuius fuerunt filii Esau et Israhel. Filii Esau: Eliphaz, Rahuhel, Iehus, Ielam, Chore. Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephu, Gethem, Cenez, Thamna, Amalech. Filii Rahuhel: Naath, Zara, Samma, Meza. Filii Seir: Lothan, Sobal, Sebeon, Ana, Dyson, Eser, Dysan. Filii Lothan: Horri, Humam. Soror autem Lothan fuit Thamna. Filii Sobal: Alian et Manaath et Hebal et Sephi et Onam. Filii Sebeon: Aia et Ana. Filii Ana: Dyson. Filii Dyson: Amaram et Eseban et Iethran et Charan. Filii Eser: Balaan et Zavan et Iethan. Filii Dysan: Us et Aram. Isti sunt reges qui imperaverunt in terra Edom antequam esset rex super filios Israhel: Bale filius Beor, et nomen civitatis eius Denaba. Mortuus est autem Bale, et regnavit pro eo Iobab filius Zare de Bosra. Cumque et Iobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husan de terra Themanorum. Obiit quoque et Husam, et regnavit pro eo Adad filius Badach, qui percussit Madian in terra Moab, et nomen civitatis eius Avith. Cumque et Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca. Sed et Semla mortuus est, et regnavit pro eo Saul de Rooboth que iuxta amnem sita est. Mortuo quoque Saul regnavit pro eo Balaanam filius Achobor. Sed et hic mortuus est, et regnavit pro eo Adad, cuius urbis nomen Phou, et appellata est uxor eius Meetabeel filia Matred filie Mezaab. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse ceperunt:

Dux Thamna, dux Alva, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Hela, dux Phinon, dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, dux Magdihel, dux Hiram. Hi duces Edom. Filii autem Israhel: Ruben, Symeon, Levi, Iuda, Ysachar et Zabulon, Dan, Ioseph, Beniamin, Neptalim, Gad et Aser. Filii Iuda: Her, Onan, Sela; tres nati sunt de filia Sue Chananitidis. Fuit autem Her primogenitus Iuda malus coram Domino, et occidit eum. Thamar autem nurus eius peperit ei Fares et Zara. Omnes ergo filii Iuda quinque. Filii autem Fares: Esrom et Hamul. Filii quoque Zare: Zambri et Ethan et Eman, Chalchal quoque et Dara, simul quinque. Filii Charmi: Achar qui conturbavit Israhel et peccavit in furto anathematis. Filii Ethan: Azarias. Filii autem Esrom qui nati sunt ei: Ieramahel et Ethram et Chalubi. Porro Aram genuit Amminadab. Amminadab autem genuit Naasson principem filiorum Iuda. Naasson quoque genuit Salmon, de quo ortus est Booz. Booz vero genuit Obeth, qui et ipse genuit Ysai. Ysai autem genuit primogenitum Heliab, secundum Amminadab, tertium Semaa, quartum Nathanael, quintum Raddai, sextum Asom, septimum David. Quorum sorores fuerunt Sarvia et Abigail. Abigail autem genuit Amasa, cuius pater fuit Iether Ysmahelites. Chalubi vero filius Esrom accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Ierioth. Fuerunt quoque filii eius Iesar et Sobad et Ardon. Cumque mortua esset Azuba, accepit uxorem Chalubi Efrata, que peperit ei Hur. Porro Hur genuit Uri, et Uri genuit Beseleel.

Post hec ingressus est Esrom ad filiam Machir patris Galaad, et accepit eam cum esset annorum sexaginta, que peperit ei Segub. Sed et Segub genuit Iair, et possedit viginti tres civitates in terra Galaad. Cepitque Iesur et Aram oppida Iair, et Chanath et viculos eius sexaginta civitatum. Omnes isti filii Machir patris Galaad. Cum autem mortuus esset Esrom, ingressus est Chalubi ad Efrata. Habuit quoque Esrom uxorem Abia, que peperit ei Assur patrem Thecue. Nati sunt autem filii Ieramehel primogeniti Esrom: Ram primogenitus eius, et Buna et Aram et Asom et Achia. Duxit quoque uxorem alteram Ieramehel nomine Athara, que fuit mater Onam. Sed et filii Ram primogeniti Ieramehel fuerunt Moos et Iamin et Achar. Onam autem habuit filios Semei et Iuda. Filii autem Semei: Nadab et Abisur. Nomen vero uxoris Abisur Abiail, que peperit ei Ooba et Molid. Filii autem Nadab fuerunt Saled et Apham. Mortuus est autem Saled absque liberis. Filius vero Apham Iesi, qui Iesi genuit Sesan. Porro Sesan genuit Oolai. Filii autem Iuda fratris Semei: Iether et Ionathan. Sed et Iether mortuus est absque liberis. Porro Ionathan genuit Phaleth et Ziza. Isti fuerunt filii Ieramehel. Sesan autem non habuit filios sed filias, et servum Egyptium nomine Iera. Deditque ei filiam suam uxorem, que peperit ei Ethei. Ethei autem genuit Nathan, et Nathan genuit Zabad. Zabad quoque genuit Ophlal, et Ophlal genuit Obed. Et Obed genuit Iehu. Iehu genuit Azariam. Azarias genuit Helles. Helles genuit Elesa. Elesa genuit Sesamoi. Sesamoi genuit Sellum. Sellum genuit Iechamiam. Iechamias genuit Elisama. Filii autem Caleph fratris Ieramehel: Mosa primogenitus eius, ipse est pater Ziph, et filii Maresa patris Ebron. Porro filii Ebron: Chore et Taphu et Recem et Samma. Samma autem genuit Raam patrem Iercaam, et Recem genuit Semei. Filius Semei Maon, et Maon pater Bethsur. Effa autem concubina Caleb peperit Aram et Mosa et Gezez. Porro Aram genuit Gezem. Filii Addai: Regom et Iothan et Iesem et Phalech et Epha et Saaph. Concubina autem Caleb Macha peperit Saber et Tharana. Genuit autem Saaph patrem Madmena, Sue patrem Machbena et patrem Gabaa. Filia vero Caleb fuit Achsa. Hi erant filii Caleb filii Ur primogeniti Ephrata: Sobal pater Cariathiarim, Salma pater Bethlehem, Arib pater Bethgader.

Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim qui videbat dimidium requietionum, et de cognatione Cariathiarim Iethrei et Aphutei et Semathei et Maserei. Ex his egressi sunt Saraite et Esthaolite. Filii Salma: Bethlehem et Netophati, corone domus Ioab, et dimidium requietionis Sarai. Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes, canentes atque resonantes et in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinei qui venerunt de calore patris domus Rechab. David vero hos habuit filios qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Ammon ex Achinoem Iezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide, tertium Absalon filium Maacha filie Tholomei regis Gessuri, quartum Adoniam filium

adgai eth. quintum saphatiam ex abital. sextum iethraam de egla uxore
sua. Sex ergo nati sunt ei in hebron ubi regnauit septem annis & sex mensibus;
Triginta autem & tribus annis regnauit in hierusalem. Porro in hierusalem nati
sunt ei filii samaa & sobab. & nathan & salomon. Quattuor de bethsa
bee filia amihel. iebaar quoque & elisama. & elifaleth & noge & iafeg
& iaphie necnon & elisama & eliade & elifaleth nouem. Omnes hi filii
dauid absque filiis concubinarum; habueruntque sororem thamar. Filius autem
salomonis roboam cuius abia filius genuit asa. De hoc quoque natus est iosafat
pater ioram. Qui ioram genuit ochoziam ex quo ortus est ioas. & huius amasi
as filius genuit azariam. Porro azarie filius ioatham procreauit achaz
patrem ezechie. de quo natus est manasses. Sed & manasses genuit ammon
patrem iosie. Filii autem iosie fuerunt primogenitus iohannan. secundus ioachim.
tertius sedechias. quartus sellum. De ioachim natus est iechonias & sedec
hias. Filii iechonie fuerunt asir. salathiel. malchiram. fadaia. senaser &
iecemia. sama & nadabia. De fadaia orti sunt zorobabel & semei.
Zorobabel genuit mosollam. ananiam. & salomith sororem eorum. asabal
quoque & ochol. & barachia & asadia iosabesed quinque. Filius autem anane
phaltias pater iesaie cuius filius raphaia. huius quoque filius arnan de quo
natus abdia. cuius filius fuit sechenia. Filius sechenie semeia. cuius fi
lius atthus. & iegal. & baria. & naaria & saphat & seza sex numero.
Filii naarie helionai. ezechias ezricham tres. Filii helionai oduia & heli
asub & pheleia. & accub. & iohanna. & dalaia & anani vii. Filii
iuda phares & esrom. & charmi & hur & sobal. Reaia uero filius sobal
genuit geth de quo nati sunt achimai & laath. :-

Hec quoque cognationes sarathi. Ista quoque stirps ethan. iezrahel iesema
& iedebos. nomenque sororis eorum asahel. Fuit phunuel autem pater gedor.
& eser pater osa. Isti sunt filii hur primogeniti effrata patris bethleem.
Assur uero patris thecue erant due uxores alaa & naara. Peperit autem ei
naara oozam & epher & temani & astari. Isti sunt filii naara. Porro filii
alaa sereth & isaar & ethan. Chos autem genuit anob & soboba & cognatio
nem arul filii arum. Fuit autem iabes inclitus pre fratribus suis. & mater eius uoca
uit nomen eius iabes dicens. quia in dolore peperi eum. Inuocauit uero iabes
deum israhel dicens. Si benedicens benedixeris mihi & dilataueris terminos
meos. & fuerit manus tua mecum. & feceris me a malicia non opprimi. &
prestitit deus que precatus est. Caleb autem frater sue genuit machir qui fuit pater esthon.
Porro esthon genuit bethrafa. & phesse. & thema patrem urbis naas.
Hi sunt uiri recha. Filii autem cenez othoniel & saraia. Porro filii
othoniel athat & maon. Athat genuit ephra. Saraias autem genuit ioab
patrem uallis artificum. Hi quippe artifices erant. Filii uero caleb. filii ie
fone hir & hala & nahem. filii hala mereth & cenez. Filii quoque ia
lelehel ziph & zipha. thyria & asrahel. Et filii ephra ieter & mereth
& epher & ialon. Genuitque mariam & sammai & iesba patrem esthamo.
Uxor quoque eius iudaia peperit iared patrem gedor. & heber patrem sochoth &
iechuhel patrem zanon. Hi autem filii bethie filie pharaonis quam
accepit mereth. & filii uxoris adorie sororis nachan patris ceila garmi
& esthamo qui fuit de machati. Filii quoque symeon amnon & rena. Filius
anan & thilon. & filii iesi zoeth. & benzoeth. Filii sela filii iuda
her pater lecha & laada pater maresa & cognationes domuum domus
operantium byssum in domo iuramenti. & qui stare fecit solem uirique
mendacii & securus incedens qui principes fuerunt in moab. & qui
reuersi sunt lehem. Hec autem uetera uerba. :-

Hi sunt figuli habitantes in plantationibus & in sepibus: apud regem in operibus
eius. commoratique sunt sibi. Filii symeon namuhel & iamin. iarib
zara. saul. sellum filius eius mabsam filius eius. massa filius eius. Filii mas
sa. amuhel filius eius. zacchur filius eius. semei filius eius. Filii semei se
decim. & filie sex. Fratres autem eius non habuerunt filios multos & uniuersa
cognatio non potuit adequare summam filiorum iuda. Habitauerunt
autem in bersabee & molada. & asarsuhal & in balaa. & in asom & in
tholad & in bathuel & in horma & in siceleg. & in bethmar cha
both. & in asar & susim & in bethberai. & in saarim. Hec ciuita
tes eorum usque ad regem dauid. Ville quoque eorum etham. ethen & remmon
& thochen. & asan ciuitates quinque. & omnes uiculi eorum per circuitum
ciuitatum istarum usque ad baal. Hec est habitatio eorum & sedium dis
tributio. Masoab quoque & iemlech. & iosa filius amasie & iohel
& iehu filius iosabie filii sarie filii asihel & helioenai & iagoba &
sebaia & asaia & adihel & ysmael & banaia & ziza filius sephei
filii allon. filii daia filii semri. filii samma. Isti sunt nominati principes
in cognationibus suis. & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt
uehementer. & profecti sunt ut ingrederentur in gador usque ad orientem
uallis. & ut quererent pascua gregibus suis. & inuenerunt pascuas uber
res. & ualde bonas. & terram latissimam & quietam & fertilem. in qua
ante habitauerant de stirpe cham. Hi ergo uenerunt quos supra de
scripsimus nominatim in diebus ezechie regis iuda. & percusserunt taber
nacula eorum. & habitatores qui inuenti fuerant ibi. & deleuerunt eos
usque in presentem diem. habitaueruntque pro eis quoniam uberrimas ibidem pas
cuas repperunt. De filiis quoque symeon abierunt in montem seyr
uiri quingenti habentes principes phaltia & naaria & raphaia.
& oziel. filios iesi. & percusserunt reliquias que euadere potuerant
amalechitarum & habitauerunt ibi pro eis usque in diem hanc. :-

Filii quoque ruben primogeniti israhel. ipse quippe fuit primogenitus eius.
Sed cum uiolasset thorum patris sui. data sunt primogenita eius filiis
ioseph filii israhel & non est ille reputatus in primogenitum. Porro iudas qui
erat fortissimus inter fratres suos. de stirpe eius principes germinati sunt.
Primogenita autem reputata sunt ioseph. Filii ergo ruben primogeniti israhel
enoch & phallu. esrom & charmi. Filii iohel samaia. filius eius gog.
filius eius semei. filius eius baal. filius eius beera. quem captiuum duxit the
glathfallasar rex assiriorum. & fuit princeps in tribu ruben. Fratres
autem eius & uniuersa cognatio quando numerabantur per familias suas
habueruntque principes iehiel & zachariam. Porro bala filius azaz
filii samma filii iohel ipse habitauit in aroher usque ad nebo & beel
meon. contra orientalem quoque plagam habitauit usque ad introitum
heremi & flumen eufraten. Multum quippe numerum iumentorum
possidebant in terra galaad. In diebus autem saul preliati sunt contra aga
renos & interfecerunt illos. habitaueruntque pro eis in tabernaculis eorum
in omni plaga que respicit ad orientem galaad. Filii uero gad e regione
eorum habitauerunt in terra basan usque selcha. Iohel in capite & safan
secundus. ianai autem & sapha in basan. Fratres uero eorum secundum domus cog
nationum suarum michael & mosollam. & sebe. & iorai & iachan
& zie. & heber. vii. Hi filii abihahel filii huri. filii iaro. filii galaad
filii michael. filii iesesi. filii iedo. filii buz. Fratres quoque filii abdiel. filii
guni principes domus in familiis suis. & habitauerunt in galaad
& in basan & in uiculis eius. & in cunctis suburbanis usque ad ter
minos saron. Omnes hi numerati sunt in diebus ioatham regis
iuda. & in diebus ieroboam regis israhel. :-

Filii ruben & gad & dimidie tribus manasse uiri bellatores scuta
portantes & gladios & tendentes arcum eruditique ad prelia quadra
ginta quattuor milia. & septingenti lx. procedentes ad pugnam dimicauerunt
contra agarenos. ituri uero & naphis prebuerunt eis auxilium. traditique sunt
in manu eorum agareni & uniuersi qui fuerant cum eis quia dominum inuocauerunt
cum preliarentur & exaudiuit eos eo quod credidissent in eum. ceperuntque omnia
que possederant camelorum quinquaginta milia. asinos duo milia. & animas
hominum centum milia. uulnerati enim multi corruerunt. fuit enim bellum
domini. habitaueruntque pro eis usque ad transmigrationem. Filii quoque dimidie
tribus manasse possederunt terram a finibus basan usque baal hermon sanir
& montem hermon. Ingens quippe eorum numerus erat. & hi fuerunt principes
domus cognationis eorum epher & iesi. & elihel. & ezrihel. & hieremia.
& odoia. & iedihel uiri fortissimi & potentes. & nominati duces in
familiis suis. Reliquerunt autem deum patrum suorum & fornicati sunt post
deos populorum terre quos abstulit dominus coram eis. & suscitauit deus israhel spiritum
ful regis assiriorum & spiritum theglathfallasar regis assur & transtulit ruben
& gad. & dimidium tribus manasse & adduxit eos in hale & abor & ara
& fluuium gozan usque ad diem hanc. :-

Filii leui gerson. caath merari. Filii caath amram. ysaar ebron & oziel.
Filii amram aaron moyses & maria. Filii aaron nadab & abiu. eleazar
& ithamar. Eleazar genuit finees. finees genuit abisue. Abisue uero genuit bocci
& bocci genuit ozi. ozi genuit zaraia. zaraias genuit maraioth. Porro maraioth
genuit amariam. & amarias genuit achitob. achitob genuit sadoch. & sadoch genuit
achimaas. Achimaas genuit azariam. azarias genuit iohannam. Iohannas genuit
azariam. Ipse est qui sacerdotio functus est in domo quam edificauit salomon in
hierusalem. Genuit autem azarias amariam. & amarias genuit achitob. achitob
genuit sadoch. & sadoch genuit sellum. Sellum genuit elchiam. helcias genuit azariam.
Azarias genuit saraiam. & saraias genuit iosedech. Porro iosedech egressus est
quando transtulit dominus iudam & hierusalem per manus nabuchodonosor. Filii ergo
leui gerson. caath. & merari. Et hec nomina filiorum gerson. lobni & semei.
Filii caath amram. & ysaar. & ebron. & ozihel. Filii merari mooli & musi.
He autem cognationes leui secundum familias eorum. Gerson lobni filius eius iaar
filius eius addo. filius eius zara. filius eius iethrai filius eius. Filii caath ammi
nadab filius eius chore filius eius asir. filius eius elchana. filius eius abiasar. filius
eius asir. filius eius thaath. filius eius uriel. filius eius ozias. filius eius saul filius eius.
Filii elchana amasai. & achimoth & helcana. Filii elchana sophai.
filius eius naath. filius eius heliab filius eius. ieroham filius eius. elchana filius eius.
Filii samuel primogenitus nasseni & abia. Filii autem merari mooli & lo
beni filius eius. semei filius eius. Oza filius eius. samaa filius eius. aggia filius eius
asaia filius eius. Isti sunt quos constituit dauid super cantores domus domini
ex quo collocata est archa. & ministrabant coram tabernaculo testimonii canen
tes donec edificaret salomon domum domini in hierusalem. Stabant autem iuxta
ordinem suum in ministerio. Hi uero sunt qui assistebant cum filiis suis de filiis
caath eman cantor filius iohel. filii samuel. filii elchana. filii hieroam. filii
heli. filii thau. filii suph. filii elchana. filii mahath. filii amasai. filii elchana
filii iohel. filii azarie. filii sophonie filii thaath. filii asir. filii abiasaph. filii
chore filii isaar. filii caath. filii leui. filii israhel. & fratres eius. Asaph qui sta
bat a dextris eius. Asaph filius barachie filii samaa. filii michael. filii baa
sie. filii melchie. filii athanai. filii zara. filii adaia. filii ethan. filii zamma.
filii semei. filii geth. filii gerson. filii leui. Filii autem merari fratres eorum ad sini
stram. ethan filius chusi. filii abdi. filii maloch. filii amasie. filii elchie.
filii amasai. filii bonni. filii somer. filii mooli. filii musi. filii merari. filii
leui. Fratres quoque eorum leuite qui ordinati sunt in cunctum ministerium taber
naculi domus domini. Aaron uero & filii eius adolebant incensum super al
tare holocausti. & super altare thymiamatis. in omne opus sancti sanctorum &
ut precarentur pro israhel iuxta omnia que preceperat moyses seruus dei. :-

Hi autem sunt filii aaron eleazar. filius eius finees. filius eius abisue. filii
eius bocci. filius eius ozi. filius eius zaraia. filius eius maraioth. filius eius ama
ria. filius eius achitob. filius eius sadoch. filii eius achimaas. filius eius.
Et hec habitacula eorum per uicos atque confinia filiorum aaron scilicet iuxta
cognationes caathitarum. Ipsi enim sorte contigerant. Dederunt
ergo eis ebron in terra iuda & suburbana eius per circuitum. agros autem ciui
tatis & uillas caleb filio iefone. Porro filiis aaron dederunt ciuita
tes ad confugiendum ebron & lobna. & suburbana eius. iether quoque
& esthamo cum suburbanis suis. sed & helenon & dabir cum suburba
nis suis. asan quoque & bethsames & suburbana eorum. De tribu autem
beniamin gabee & suburbana eius. & almath cum suburbanis suis
anathot quoque cum suburbanis suis. Omnes ciuitates tredecim per
cognationes suas. Filiis autem caath residuis de cognatione sua dederunt
ex media tribu manasse in possessionem urbes x. Porro filiis gerson
per cognationes suas de tribu ysachar & de tribu aser. & de tribu
neptalim. & de tribu manasse in basan dederunt urbes quattuordecim.
Filiis autem merari per cognationes suas de tribu ruben. & de tribu gad.
& de tribu zabulon dederunt sorte ciuitates xii. Dederuntque
filii israhel leuitis ciuitates & suburbana earum. dederuntque per sortem
ex tribu filiorum iuda. & ex tribu filiorum beniamin urbes has quas
uocauerunt nominibus & ex his qui erant ex cognatione filiorum
caath. fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu effraim. Dederunt
ergo eis urbes ad confugiendum sichem cum suburbanis suis in monte
effraim. & gazer cum suburbanis suis. Hiemaam quoque cum suburba
nis suis. & bethoron similiter necnon & elon cum suburbanis suis &
gethremmon in eundem modum. Porro ex dimidia tribu manasse aner
& suburbana eius. balaam & suburbana illius. his uidelicet qui de cog
natione filiorum caath reliqui erant. Filiis autem gerson de cognatione di
midie tribus manasse gaulon in basan. & astaroth cum suburbanis
suis. De tribu ysachar cedes & suburbana eius. & daberet cum sub
urbanis suis. Ramoth quoque & suburbana illius. & anen cum subur
banis suis. De tribu uero aser masal cum suburbanis suis & abdon
similiter. asac quoque & suburbana eius. & roob cum suburbanis suis.
Porro de tribu neptalim cedes in galilea. & suburbana eius. amon
cum suburbanis suis. & cariathaim & suburbana eius. Filiis autem merari
residuis de tribu zabulon remon & suburbana eius. & thabor cum
suburbanis suis. Trans iordanem quoque ex aduerso iericho contra ori
entem iordanis. De tribu ruben bosor in solitudine cum suburbanis suis.
cadmoth quoque & suburbana eius. & miphaat cum suburbanis suis.
Necnon & de tribu gad ramoth in galaad & suburbana eius. manaim
cum suburbanis suis. sed & esebon cum suburbanis suis. iaser cum sub
urbanis suis. Porro filii ysachar thola & phua. iasub & samaron
iiii. Filii thola ozi. & raphaia & ieriel. & iemai & iepsem. & samu
el principes per domos cognationum suarum. De stirpe thola uiri for
tissimi numerati sunt in diebus dauid xxii. duo milia sescenti. Filii ozi
izraia de quo nati sunt michael & obadia. & iohel & ysaia quinque
omnes principes. omnesque per familias & populos suos accincti ad prelium uiri
fortissimi xxxvi. sex milia. Multas enim habuere uxores & filios. fratres quoque
eorum per omnem cognationem ysachar robustissimi ad pugnandum octo
ginta sex milia numerati sunt. Filii beniamin bale & bochor & adiel.
tres. Filii bale esbone & ozi & oziel. & ierimoth & uraia quinque
principes familiarum & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum

uiginti duo milia. & CC. IIII. Porro filii bochor: zamira & ioas & eliezer & elioenai & amri & ierimoth. & abia & anathot & almatha. omnes hii filii bochor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum ad bella fortissimi uiginti milia ducenti. Porro filii ledihel: balan. Filii autem balan: hieus & beniamin & aoth & chanana & iothan & tharsis & ahisaar. Omnes hii filii ahihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem & VII. milia ducenti ad prelium procedentes. Sepham quoque & apham filii hir. & husim filii aser.

Filii autem neptalim iasihel & guni. & iasar & sellum filii bale. Porro filii manasse esrihel. Concubinaque eius syra peperit machir patrem galaad. Machir autem accepit uxores filiis suis apphan & sepham & habuit sororem nomine maacha. Nomen autem secundi salphaad. natequoque sunt salphaad filie. Peperit maacha uxor machir filium. uocauitque nomen eius phares. Porro nomen fratris eius sares & filii eius ulam & recem. Filius autem ulam badam. Hii sunt filii galaad filii machir filii manasse. Soror autem eius regina peperit uirum decorum & abiezer & moolla. Erant autem filii semida ahin & sichem & leci & aniam. Filii autem effraim sutala. bared filius eius. thaath filius eius & huius filius zabath. & huius filius suthala. & huius filius ezer & elad. Occiderunt autem eos uiri geth indigene quia descenderant ut inuaderent possessiones eorum. Luxit igitur effraim pater eorum multis diebus: & uenerunt fratres eius ut consolarentur eum. Ingressusque est ad uxorem suam. Que concepit & peperit filium & uocauit nomen eius beria. eo quod in malis domus eius ortus esset. Filia autem eius fuit sara que edificauit bethoron inferiorem & superiorem. & ozensara. Porro filius eius repha & reseph & thale de quo ortus est thaan qui genuit laadan. Huius quoque filius ammiud genuit elisama de quo ortus est nun qui habuit filium iosue. Possessio autem eorum & habitatio bethel cum filiabus suis contra orientem noram. ad occidentalem plagam gazer & filie eius. sichem quoque cum filiabus suis usque aza & filiabus eius. Iuxta quoque filios manasse bethsan & filias eius. thanach & filias eius. mageddo & filias eius. dor & filias eius. in his habitauerunt filii ioseph filii israhel.

Thamad & filias eius. mageddo & filias eius. Filii aser iomna & iesua & isui. & baria. & sara soror eorum. Filii autem baria heber & melchiel. ipse est pater barzaith. Heber autem genuit iephlath & somer & hotham & suaa sororem eorum. Filii autem iephlat phosech camaal & asoth. Hii filii iephlat. Porro filius somer achi & roaga & iaba & aram. Filii autem helem fratris eius sapha & iemna & selles & amal. Filii sapha sue. arnapher & sual & beri & iamra. bosor & odor. & samma. & salusa. & iethran & bera. Filii iether iephone & faspha & ara. Filii autem olla arech & haniel & resia. Omnes hii filii aser principes cognationum electi atque fortissimi duces ducum. Numerus autem eorum etatis que apta esset ad bellum XX. VI. milia. Beniamin autem genuit bale primogenitum suum. asbaal secundum. & ohora tercium. nahama quartum. & rapha quintum. Fueruntque filii bale addoar & gera. & abiud. Abisue quoque & neman. & ahoe sed & gera & sephuphan & huram. Hii sunt filii ahod principes cognationum habitantium in gabaa qui translati sunt in manath. Noomi autem & achia & gera & ipse transtulit eos. & genuit oza & ahiud. Porro saharaim genuit in regione moab postquam dimisit usim & bara uxores suas. Genuit autem de edes uxore sua iobab & sebia. & mosa & molchom. iehus quoque & sechia & marma. Hii sunt filii eius. principes in familiis eius. Mehusim uero genuit abitob & elfaal. Porro filii elfaal heber & misaam & samad. Hic edificauit ono & loth. & filias eius. Baria autem & samma principes cognationum habitantium in aialon.

Hii fugauerunt habitatores geth. & haio. & sesac & ierimoth. & zabadia. & arod & heder. Michael quoque & iespha & ioha filii baria. & zabadia & mosollam. & hezeci. & heber. & iesamari. & iezlia & iobab. Filii elphaal iacym. & zechri. & zabdi. & elioenai & salathi. & elihel. & adaia. & baraia. & samarath. Filii semei & iesphan. & heber. & elihel. & abdon. & zechri. & canan. & ananias. & helam. & anathothia. & iefdaia. & fanuhel. Filii sesac samarai. & sohoria & otholia. & iersia. & helia. & zechri filii ieroam. Hii patriarche & cognationum principes qui habitauerunt in hierusalem. In gabaon autem habitauerunt abigabaon. & nomen uxoris eius maacha. Filiusque eius primogenitus abdon. & sur. & cis. & baal. & nadab. gedor quoque & ahio. & zacher. & macelloth genuit samaa. Habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum in hierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit cis. & cis genuit saul. Porro saul genuit ionathan. & melchisue & aminadab. & esbaal. Filius autem ionathan mirybbaal. & mirybbaal genuit micha. Filii micha phiton. & melech. & tharaa. & ahaz genuit ioada. & ioada genuit almoth & azmoth & zamri. Porro zamri genuit moosa. & moosa genuit baana. cuius filius fuit rapha. de quo ortus est elasa. qui genuit esel. Porro esel sex filii fuerunt his nominibus: ezricam. bochru. ysmahel. saria & abadia anan. Omnes hii filii esel. Filii autem asech fratris eius ulam primogenitus. & hus secundus. & eliphalet tercius. Fueruntque filii ulam uiri robustissimi. & magno robore tendentes arcum & multos habentes filios ac nepotes usque ad centum quinquaginta milia. Omnes hii filii beniamin. Uniuersus ergo israhel dinumeratus est. & summa eorum scripta est in libro regum israhel & iuda. translatique sunt in babilonem propter delictum suum. Qui autem habitauerunt primi in possessionibus & in urbibus suis israhel & sacerdotes & leuite & nathinnei commorati sunt in hierusalem. de filiis iuda. & de filiis beniamin. De filiis quoque effraim & manasse othei filius amiud filius amri. filii omrai. filii bani. De filiis phares filii iuda & de siloni asaia primogenitus & filii eius. De filiis autem zara iehuel & fratres eorum sexcenti nonaginta. Porro de filiis beniamin salo filius mosollam. filii oduia. filii asana. & iobania filius hieroam. & hela filius ozi. filii mochori & mosollam filius saphatie filii rahuhel filii iebanie & fratres eorum per familias suas nongenti quinquaginta sex. Omnes hii principes cognationum suarum. per domos patrum suorum.

De sacerdotibus autem ioiada ioiarib & iachin. Azarias quoque filius helchie filii mosollam. filii sadoch. filii maraioth. filii achitob. pontifex domus dei. Porro adaias filius ieroam. filii phassur. filii melchia. & maasai filius adihel filii iezra. filii mosollam. filii mosollamoth. filii emmer. Fratres quoque eorum principes per familias suas mille septingenti LX. fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo domini. De leuitis autem semeia filius asub & filii ezricam filii asebia de filiis merari. Bacbacar quoque carpentarius & galal. & mathania filius micha filii zechri. filii asaph & abdias filius semeie filii galaal filii ydithun. & barachia filius asa. filii elchana qui habitauit in atriis netophati. Ianitores autem sellum & accub & telmon. & ahiman. & fratres eorum sellum princeps usque ad illud tempus. in porta regis ad orientem. obseruabant per uices suas de filiis leui. Sellum uero filius chore filii abiasaph cum fratribus suis & domo patris sui. Hii sunt chorite super opera ministerii custodes uestibulorum tabernaculi & familie eorum per uices castrorum domini custodientes introitum. Finees autem filius eleazari erat dux eorum coram domino. Porro zacharias filius mosollam ianitor porte tabernaculi testimonii. Omnes hii electi in ostiarios per portas ducenti XII. & descripti in uillis propriis. quos constituerunt dauid & samuhel uidens in fide sua tam ipsos quam filios eorum in ostiis domus domini. & in tabernaculo

uicibus suis. Per IIII. uentos erant ostiarii. id est ad orientem & ad occidentem & ad aquilonem & ad austrum. Fratres autem eorum in uiculis morabantur & ueniebant in sabbatis suis. de tempore usque ad tempus. His IIII. leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum. & erant super exedras & thesauros domus domini. Per gyrum quoque templi domini morabantur in custodiis suis. ut cum tempus fuisset. ipsi mane aperirent fores. De horum genere erant & super uasa ministerii. Ad numerum enim & inferebantur uasa & efferebantur. De ipsis & qui credita habebant utensilia sanctuarii preerant simile. & uino & oleo & thuri & aromatibus. Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

Et mathathias leuites primogenitus sellum chorite prefectus erat eorum que in sartagine frigebantur. Porro de filiis gaad fratribus eorum super panes erant propositionis. ut semper nouos per singula sabbata prepararent. Hii sunt principes cantorum per familias leuitarum qui in exedris morabantur. ita ut die & nocte iugiter suo ministerio deseruirent. Capita leuitarum per familias suas principes manserunt in hierusalem. In gabaon autem commorati sunt pater gabaon iahiel. & nomen uxoris eius maacha. Filius primogenitus eius abdon. & sur. & cis. & baal. & ner. & nadab. gedor quoque & ahio. & zacharias & macelloth. Porro macelloth genuit samaa. Isti habitauerunt e regione fratrum suorum in hierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit cis. & cis genuit saul. & saul genuit ionathan & melchisue & aminadab & isbaal. Filius autem ionathan mirybbaal. & mirybbaal genuit micha. Porro filii micha phiton. & melech & tharaa. Ahaz autem genuit iara. & iara genuit alamath & azmoth & zamri. Zamri genuit moosa. Moosa uero genuit baana cuius filius raphaia genuit elasa de quo ortus est esel. Porro esel sex filios habuit his nominibus: ezricam. bocru. ysmahel. saria. abadia. anan. hii filii esel.

Philistiim autem pugnabant contra israhel. fugeruntque uiri israhel palestinos & ceciderunt uulnerati in monte gelboe. Cumque appropinquassent philistei philistei persequentes saul & filios eius. percusserunt ionathan & aminadab. & melchisue filios saul. Et adgrauatum est prelium contra saul. inueneruntque eum sagittarii & uulnerauerunt iaculis. & dixit saul ad armigerum suum. Euagina gladium tuum & interfice me. ne forte ueniant incircumcisi isti. & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere. timore perterritus. Arripuit ergo saul ensem & irruit in eum. Quod cum uidisset armiger eius. uidelicet esse mortuum saul. irruit etiam ipse in gladium suum & mortuus est. Interiit ergo saul & tres filii eius. & omnis domus illius pariter concidit. Quod cum uidissent uiri israhel qui habitabant in campestribus: fugerunt & saul ac filii eius mortui. dereliquerunt urbes suas & huc illucque dispersi sunt. Veneruntque philistiim & habitauerunt in eis. Die igitur altero detrahentes philistiim spolia cesorum. inuenerunt saul & filios eius iacentes in monte gelboe. Cumque spoliassent eum & amputassent caput armisque nudassent. miserunt in terram suam ut circumferretur & ostenderetur ydolorum templis & populis. arma autem eius consecrauerunt in fano dei sui. & caput affixerunt in templo dagon. Hoc cum audissent uiri iabes galaad omnia scilicet que philistiim fecerant super saul. consurrexerunt singuli uirorum fortium & tulerunt cadauera saul & filiorum eius. attuleruntque ea in iabes & sepelierunt ossa eorum subter quercum que erat in iabes. & ieiunauerunt VII. diebus. Mortuus est ergo saul propter iniquitates suas. eo quod preuaricatus sit mandatum domini quod preceperat & non custodierit illud. sed insuper etiam phitonissam consuluerit nec sperauerit in domino. propter quod & interfecit eum. & transtulit regnum eius ad dauid filium ysai. Congregatus est igitur omnis israhel ad dauid in hebron dicens. Os tuum sumus & caro tua. Heri quoque & nudius tercius cum adhuc regnaret saul tu eras qui educebas israhel & introducebas. Tibi enim dixit dominus deus tuus. Tu pasces populum meum israhel. & tu eris princeps super eum. Venerunt ergo maiores natu israhel ad regem in hebron. & iniit dauid cum eis fedus coram domino. Vnxeruntque eum regem super israhel iuxta sermonem domini quem locutus est in manu samuhel. Abiit quoque dauid & omnis israhel in hierusalem. hec est iebus ubi erant iebusei habitatores terre. Dixeruntque qui habitabant in iebus ad dauid. Non ingredieris huc. Porro dauid cepit arcem syon. que est ciuitas dauid. Dixitque: Omnis qui percusserit iebuseum in primis erit princeps & dux. Ascendit igitur primus ioab filius saruie & factus est princeps.

Habitauit autem dauid in arce & idcirco appellata est ciuitas dauid. edificauitque urbem in circuitu a mello usque ad gyrum. ioab autem reliqua urbis extruxit. Proficiebatque dauid uadens & crescens. & dominus exercituum erat cum eo. Hii principes uirorum fortium dauid qui adiuuerunt eum ut rex fieret super omnem israhel. iuxta uerbum domini quod locutus est ad israhel. & iste numerus robustorum dauid. Iesbaam filius achamoni princeps inter XXX. Iste leuauit hastam suam super trecentos uulneratos una uice. & post eum eleazar filius patrui eius ahohites qui erat inter tres potentes. Iste fuit cum dauid in afesdomim quando philistiim congregati sunt ad locum illum in prelium. & erat ager regionis illius plenus hordeo. fugeratque populus a facie philistinorum. Hii steterunt in medio agri. & defenderunt eum. Cumque percussissent philisteos. dedit dominus salutem magnam populo suo. Descenderunt autem tres de XXX. principibus ad petram in qua erat dauid. ad speluncam odollam. quando philistiim castra metati sunt in ualle raphaim. Porro dauid erat in presidio. & statio philistinorum in bethlehem. Desiderauit ergo dauid & dixit. O si quis daret mihi aquam de cisterna bethlehem que est in porta. Tres ergo isti per media castra philistinorum perrexerunt & hauserunt aquam de cisterna bethlehem que erat in porta. & attulerunt ad dauid ut biberet. Qui noluit sed magis libauit illam domino dicens. Absit ut in conspectu dei mei hoc faciam ut sanguinem uirorum istorum bibam. quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. & ob hanc causam noluit bibere. Hec fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater ioab ipse erat princeps trium. & iste leuauit hastam suam contra trecentos uulneratos. & ipse erat inter tres nominatissimus. inter tres secundos inclitus & princeps eorum. uerumtamen usque ad tres primos non peruenerat. Banaias filius ioiade uiri robustissimi qui multa opera perpetrarat de capsehel. ipse percussit duos ariel moab. & ipse descendit & interfecit leonem in media cisterna tempore niuis. & ipse percussit uirum egyptium cuius statura erat quinque cubitorum. & habebat lanceam ut liciatorium texentium. Descendit ergo ad eum cum uirga. & rapuit hastam quam tenebat manu. & interfecit eum hasta sua. Hec fecit banaias filius ioiade qui erat inter robustos nominatissimus. & inter XXX. primus. uerumtamen ad tres usque non peruenerat. Posuit autem eum dauid ad auriculam suam. Porro fortissimi uiri exercitus asahel frater ioab. & elchanan filius patrui eius de bethlehem. semmoth arorites. helles fallonites. hiras filius acces thecuites. abiezer anathothites. sobbochai husathites. ilai ahohites. maharai netophathites. heled filius baana netophathites. ethai filius ribai de gabaath filiorum beniamin. banaia pharatonites. urai de torrente gaas. abihel arabathites. azmoth bauramites. heliaba salabonites. filii assem gezonites. ionathan filius sage ararites. ahiam filius sachar ararites. elifal filius hur. epher mecherathites. ahia phellonites. asrai carmelites. noorai filius azbai. iohel frater nathan. mibahal filius agarai. selech ammonites. naorai berothites armiger ioab filius saruie. hiras iethreus. gareb iethreus. urias etheus. zabad filius oholi. adina filius siza rubenites. princeps rubenitarum. & cum eo XXX. hanan filius maacha. & iosaphat mathanites.

99

Ozias Astarothites, Semma et Iahiel filii Othan Aroerites, Iedihel filius Samri et Ioha frater eius Thosaites, Elihel Maumithes, et Ieribai et Iosia filii Elnaem, et Iethma Moabites, Elihel et Obed et Iasihel de Masobia.

Hii quoque venerunt ad David in Siceleg cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi et egregii pugnatores tendentes arcum et utraque manu fundis saxa iacientes et dirigentes sagittas de fratribus Saul ex Beniamin. Princeps Ahiezer et Ioas filii Samaa Gabaathites, et Iaziel et Phalleth filii Azmoth, et Baracha et Hieu Anathothites. Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta et super triginta. Hieremias et Iesihel et Iohannan et Iezabad Gaderothites, et Eluzai et Hierimuth et Baalia et Samaria et Saphatia Araphites, Elchana et Iesia et Azrahel et Ioezer et Iesbaam de Carehim; Ioela quoque et Zabadia filii Hieroam de Gedor. Sed et de Gaddi transfugerunt ad David cum lateret in deserto viri robustissimi et pugnatores optimi tenentes clipeum et hastam; facies eorum quasi facies leonis, et veloces quasi capreae in montibus. Ezer princeps et primus, Obdias secundus, Eliab tertius, Masmana quartus, Hieremias quintus, Ethi sextus, Elihel septimus, Iohannan octavus, Heldai nonus, Hieremias decimus, Bacbanai undecimus. Hii de filiis Gad principes exercitus; novissimus centum militibus praeerat et maximus mille.

Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo quando inundare consuevit super ripas suas, et omnes fugaverunt qui morabantur in convallibus ad orientalem plagam et ad occidentalem. Venerunt autem et de Beniamin et de Iuda ad praesidium in quo morabatur David. Egressusque est David obviam eis et ait: Si pacifice venistis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis; si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum et iudicet. Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta et ait: Tui sumus o David et tecum fili Isai; pax pax tibi et pax adiutoribus tuis, te enim adiuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David et constituit principes turmae. Porro de Manasse transfugerunt ad David quando veniebat cum Philisthim adversum Saul ut pugnaret, et non dimicavit cum eis, quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorum dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul. Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse Ednas et Iozabad et Iedihel et Michahel et Ednas et Iozabad et Elihu et Salathi principes milium in Manasse. Hii praebuerunt auxilium David adversum latrunculos; omnes enim erant viri fortissimi, et facti sunt principes in exercitu. Sed et per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus quasi exercitus Dei. Iste quoque numerus principum exercitus qui venerunt ad David cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum iuxta verbum Domini. Filii Iuda portantes clipeum et hastam sex milia octingenti expediti ad proelium. De filiis Symeon virorum fortissimorum ad pugnandum septem milia centum. De filiis Levi quattuor milia sescenti. Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron, et cum eo tria milia septingenti. Sadoch etiam puer egregiae indolis, et domus patris eius principes viginti duo. De filiis autem Beniamin fratribus Saul tria milia; magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul. Porro de filiis Ephraim viginti milia octingenti fortissimi robore viri nominati in cognationibus suis. Ex dimidia parte tribus Manasse decem et octo milia, singuli per nomina sua, venerunt ut constituerent regem David. De filiis quoque Isachar viri eruditi qui noverant singula tempora ad praecipiendum quid facere deberet Israhel principes ducenti; omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur. Porro de Zabulon qui egrediebantur ad proelium et stabant in acie instructi armis bellicis quinquaginta milia venerunt in auxilium non in corde duplici. Et de Nepthalim principes mille, et cum eis instructi clipeo et hasta triginta et septem milia. De Dan etiam praeparati ad proelium viginti octo milia sescenti. Et de Aser egredientes ad pugnam et in acie provocantes quadraginta milia. Trans Iordanem autem de filiis Ruben et de Gad et dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis centum viginti milia. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum corde perfecto venerunt in Hebron ut constituerent regem David super universum Israhel; sed et omnes reliqui Israhel uno corde erant ut rex fieret David. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes et bibentes, praeparaverant enim eis fratres eorum. Sed et qui iuxta eos erant usque ad Isachar et Zabulon et Nepthalim adferebant panes in asinis et camelis et mulis et bubus ad vescendum, farinam palatas uvam passam oleum et vinum, boves arietes ad omnem copiam; gaudium quippe erat in Israhel.

Iniit autem consilium David cum tribunis et centurionibus et universis principibus, et ait ad omnem coetum Israhel: Si placet vobis et a Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor, mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israhel, et ad sacerdotes et Levitas qui habitant in suburbanis urbium ut congregentur ad nos, et reducamus arcam Dei nostri ad nos; non enim requisivimus eam in diebus Saul. Et respondit universa multitudo ut ita fieret; placuerat enim sermo omni populo. Congregavit ergo David cunctum Israhel a Sior Aegypti usque dum ingrediaris Emath, ut adduceret arcam Domini de Cariathiarim. Et ascendit David et omnis vir Israhel ad collem Cariathiarim quae est in Iuda, ut adferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubin, ubi invocatum est nomen eius. Inposueruntque arcam Dei super plaustrum novum de domo Aminadab; Oza autem et fratres eius minabant plaustrum. Porro David et universus Israhel ludebant coram Domino omni virtute in canticis et in citharis et psalteriis et tympanis et cymbalis et tubis. Cum autem pervenissent ad aream Chidon, tetendit Oza manum suam ut sustentaret arcam; bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam. Iratus est itaque Dominus contra Ozam et percussit eum eo quod contigisset arcam, et mortuus est ibi coram Domino. Contristatusque est David eo quod divisisset Dominus Ozam, et vocavit locum illum Divisio Ozae usque in praesentem diem. Et timuit David Deum tunc temporis dicens: Quomodo possum ad me introducere arcam Dei? Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est in civitatem David, sed avertit in domum Obededom Getthei. Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus, et benedixit Dominus domui eius et omnibus quae habebat.

Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David et ligna cedrina et artifices parietum lignorumque, ut aedificarent ei domum. Cognovitque David quod confirmasset eum Dominus in regem super Israhel, et sublevatum esset regnum suum super populum eius Israhel. Accepit quoque David alias uxores in Hierusalem, genuitque filios et filias. Et haec nomina eorum qui nati sunt ei in Hierusalem: Samua et Sobab, Nathan et Salomon, Ibaar et Elisua et Eliphalet, Noga quoque et Napheg et Iafie, Elisama et Baliada et Eliphalet. Audientes autem Philisthim eo quod unctus esset David in regem super universum Israhel, ascenderunt omnes ut quaererent eum. Quod cum audisset David, egressus est obviam eis. Porro Philisthim venientes diffusi sunt in valle Raphaim. Consuluitque David Deum dicens: Si ascendam ad Philistheos, et si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, et tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi David et ait: Divisit Deus inimicos meos per manum meam sicut dividuntur aquae; et idcirco vocatum est nomen loci illius Baalpharasim. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David iussit igni conburi. Alia etiam vice Philisthim inruerunt et diffusi sunt in valle. Consuluitque rursum David Deum, et dixit ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis et venies contra eos e regione pirorum. Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tunc egredieris ad bellum; egressus est enim Deus ante te ut percutiat castra Philisthinorum. Fecit ergo David sicut praeceperat ei Deus, et percussit castra Philisthinorum de Gabaon usque Gazera. Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Dominus dedit pavorem eius super omnes gentes.

Fecit quoque sibi domos in civitate David, et aedificavit locum arcae Dei, tetenditque ei tabernaculum. Tunc dixit David: Inlicitum est ut a quocumque portetur arca Dei nisi a Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam et ad ministrandum sibi usque in aeternum. Congregavitque universum Israhel in Hierusalem ut adferretur arca Dei in locum suum quem praeparaverat ei. Necnon et filios Aaron et Levitas. De filiis Caath Urihel princeps fuit, et fratres eius centum viginti. De filiis Merari Asaia princeps, et fratres eius ducenti viginti. De filiis Gersom Iohel princeps, et fratres eius centum triginta. De filiis Elisaphan Semeias princeps, et fratres eius ducenti. De filiis Hebron Elihel princeps, et fratres eius octoginta. De filiis Ozihel Aminadab princeps, et fratres eius centum duodecim. Vocavitque David Sadoch et Abiathar sacerdotes et Levitas Urihel, Asaiam, Iohel, Semeiam, Elihel et Aminadab, et dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris et adferte arcam Domini Dei Israhel ad locum qui ei praeparatus est, ne ut a principio quia non eratis praesentes percussit nos Dominus, sic et nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. Sanctificati sunt ergo sacerdotes et Levitae ut portarent arcam Domini Dei Israhel, et tulerunt filii Levi arcam Dei sicut praeceperat Moses iuxta verbum Domini umeris suis in vectibus. Dixitque David principibus Levitarum ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet et lyris et cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus laetitiae. Constitueruntque Levitas Heman filium Iohel, et de fratribus eius Asaph filium Barachiae; de filiis vero Merari fratribus eorum Aethan filium Cusaiae; et cum eis fratres eorum in secundo ordine, Zachariam et Ben et Iazihel et Semiramoth et Iahihel et Ani, Heliab et Banaiam et Maasiam et Matthathiam et Eliphalu et Macheniam et Obededom et Iehihel ianitores. Porro cantores Heman, Asaph et Ethan in cymbalis aeneis concrepantes; Zacharias autem et Ozihel et Semiramoth et Iahihel et Ani et Heliab et Maasias et Banaias in nablis arcana cantabant. Porro Matthathias et Eliphalu et Macenias et Obededom et Iehihel et Ozaziu in citharis pro octava canebant epinicion. Chonenias autem princeps Levitarum prophetiae praeerat ad praecinendam melodiam; erat quippe valde sapiens. Et Barachias et Elcana ianitores arcae. Porro Sebenias et Iosaphat et Nathanahel et Amasai et Zacharias et Banaias et Eliezer sacerdotes clangebant tubis coram arca Dei, et Obededom et Iehia erant ianitores arcae. Igitur David et omnes maiores natu Israhel et tribuni ierunt ad deportandam arcam foederis Domini de domo Obededom cum laetitia. Cumque adiuvisset Deus Levitas qui portabant arcam foederis Domini, immolabantur septem tauri et septem arietes. Porro David erat indutus stola byssina, et universi Levitae qui portabant arcam, cantoresque et Chonenias princeps prophetiae inter cantores; David autem indutus erat etiam ephod lineo. Universusque Israhel deducebant arcam foederis Domini in iubilo et sonitu bucinae et tubis et cymbalis et nablis et citharis concrepantes. Cumque pervenisset arca foederis Domini ad civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram vidit regem David saltantem atque ludentem, et despexit eum in corde suo.

Adtulerunt igitur arcam Dei et constituerunt eam in medio tabernaculi quod tetenderat ei David, et obtulerunt holocausta et pacifica coram Deo. Cumque conplesset David offerens holocausta et pacifica, benedixit populo in nomine Domini, et divisit universis per singulos a viro usque ad mulierem tortam panis et partem assaturae bubali carnis et frixam oleo similam. Constituitque coram arca Domini de Levitis qui ministrarent et recordarentur operum eius et glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israhel, Asaph principem et secundum eius Zachariam. Porro Iahihel et Semiramoth et Iehihel et Matthathiam et Heliab et Banaiam et Obededom et Iehihel super organa psalterii et lyras, Asaph autem ut cymbalis personaret; Banaiam vero et Iaziel sacerdotes canere tuba iugiter coram arca foederis Domini. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph et fratres eius. Confitemini Domino et invocate nomen eius, notas facite in populis adinventiones eius. Cantate ei et psallite ei, et narrate omnia mirabilia eius. Laudate nomen sanctum eius, laetetur cor quaerentium Dominum. Quaerite Dominum et virtutem eius, quaerite faciem eius semper. Recordamini mirabilium eius quae fecit, signorum illius et iudiciorum oris eius. Semen Israhel servi eius, filii Iacob electi eius. Ipse Dominus Deus noster, in universa terra iudicia eius. Recordamini in sempiternum pacti eius, sermonis quem praecepit in mille generationes, quod pepigit cum Abraham, et iuramenti illius cum Isaac. Et constituit illud Iacob in praeceptum, et Israhel in pactum sempiternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hereditatis vestrae. Cum essent pauci numero, parvi et coloni eius. Et transierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum. Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpuit pro eis reges. Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari. Cantate Domino omnis terra, adnuntiate ex die in diem salutare eius. Narrate in gentibus gloriam eius, in cunctis populis mirabilia eius. Quia magnus Dominus et laudabilis nimis, et horribilis super omnes deos. Omnes enim dii populorum idola, Dominus autem caelos fecit. Confessio et magnificentia coram eo, fortitudo et gaudium in loco eius. Adferte Domino familiae populorum, adferte Domino gloriam et imperium. Date Domino gloriam nomini eius; levate sacrificium et venite in conspectu eius, et adorate Dominum in decore sancto. Commoveatur a facie eius omnis terra, ipse enim fundavit orbem inmobilem. Laetentur caeli et exultet terra, et dicant in nationibus: Dominus regnavit. Tonet mare et plenitudo eius, exultent agri et omnia quae in eis sunt. Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino, quia venit iudicare terram. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. Et dicite: Salvos nos fac Deus salvator noster, et congrega nos et erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo et exultemus in carminibus tuis. Benedictus Dominus Deus Israhel ab aeterno usque in aeternum. Et dicat omnis populus Amen et hymnum Domino. Reliquit itaque ibi coram arca foederis Domini Asaph et fratres eius ut ministrarent in conspectu arcae iugiter per singulos dies et vices suas. Porro Obededom et fratres eius sexaginta octo, et Obededom filium Idithun et Osa constituit ianitores. Sadoch autem sacerdotem et fratres eius sacerdotes coram tabernaculo Domini in excelso quod erat in Gabaon, ut offerrent holocausta Domino super altare holocausti iugiter mane et vespere, iuxta omnia quae scripta sunt in lege Domini quam praecepit Israheli. Et post eum Heman et Idithun et reliquos electos unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino, quoniam in aeternum misericordia eius. Heman quoque et Idithun canentes tuba et quatientes cymbala et omnia musicorum organa ad canendum Deo; filios autem Idithun fecit esse portarios. Reversusque est omnis populus in domum suam, et David ut benediceret etiam domui suae.

Cum autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina, arca autem foederis Domini sub pellibus est. Et ait Nathan ad David: Omnia quae in corde tuo sunt fac, Deus enim tecum est. Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan dicens: Vade et loquere David servo meo: Haec dicit Dominus: Non aedificabis tu mihi

domum ad habitandum, neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi Israhel de Egypto usque ad diem hanc. Sed fui semper mutans loca tabernaculi, et in tentorio manens cum omni Israhel. Numquid locutus sum saltem uni iudicum Israhel quibus preceperam ut pascerent populum meum et dixi: Quare non edificastis mihi domum cedrinam? Nunc itaque sic loqueris ad servum meum David. Hec dicit dominus exercituum. Ego tuli te cum in pascuis sequereris gregem ut esses dux populi mei Israhel. Et fui tecum quocumque perrexisti. Et interfeci omnes inimicos tuos coram te. Fecique tibi nomen quasi unius magnorum qui celebrantur in terra. Et dedi locum populo meo Israhel. Plantabitur et habitabit in eo. Et ultra non commovebitur, nec filii iniquitatis atterent eos, sicut a principio ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israhel. Et humiliavi universos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi quod edificaturus sit domum tibi dominus. Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te quod erit de filiis tuis. Et stabiliam regnum eius. Ipse edificabit mihi domum, et firmabo solium eius usque in eternum. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium. Et misericordiam meam non auferam ab eo sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. Et statuam eum in domo mea et in regno meo usque in sempiternum. Et thronus eius erit firmissimus usque in perpetuum. Iuxta omnia verba hec et iuxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David. Cumque venisset rex David et sedisset coram domino dixit: Quis ego sum domine deus, et que domus mea ut prestares mihi talia? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum. Et fecisti me spectabilem super omnes homines. Quid ultra addere potest David, cum ita glorificaveris servum tuum et cognoveris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, et nota esse voluisti universa magnalia hec. Domine non est similis tui, et non est alius absque te ex omnibus quos audivimus auribus nostris. Quis enim est alius ut populus tuus Israhel gens una in terra ad quam perrexit deus ut liberaret et faceret sibi populum, et magnitudine sua atque terroribus eiceret nationes a facie eius quem de Egypto liberarat? Et posuisti populum tuum Israhel tibi in populum usque in eternum, et tu domine factus es deus eius. Nunc ergo domine sermo quem locutus es famulo tuo et super domum eius confirmetur in perpetuum, et fac sicut locutus es. Permaneatque et magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, et dicatur: Dominus exercituum deus Israhel, et domus David servi eius permanens coram eo. Tu enim domine deus noster revelasti auriculam servi tui ut edificares ei domum. Et idcirco invenit servus tuus fiduciam ut oret coram te. Nunc ergo domine tu es deus. Et locutus es ad servum tuum tanta beneficia. Et cepisti benedicere domui servi tui ut sit semper coram te. Te enim domine benedicente benedicta erit in perpetuum.

Factum est autem post hec ut percuteret David Philistiim et humiliaret eos, et tolleret Geth et filias eius de manu Philistiim, percuteretque Moab. Et facti sunt Moabite servi David offerentes ei munera.

Eo tempore percussit David etiam Adadezer regem Soba regionis Emath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Eufraten. Cepit ergo David mille quadrigas eius et septem milia equitum, ac viginti milia virorum peditum. Subnervavitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis quas reservavit sibi. Supervenit autem et Syrus Damascenus ut auxilium preberet Adadezer regi Soba. Sed et huius percussit David viginti duo milia virorum. Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi et offerret munera. Adiuvitque eum dominus in cunctis ad que perrexerat. Tulit quoque David pharetras aureas quas habuerant servi Adadezer, et attulit eas in Hierusalem. Nec non de Thebath et Chun urbibus Adadezer eris plurimum, de quo fecit Salomon mare eneum et columnas et vasa enea. Quod cum audisset Thou rex Emath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adadezer regis Soba, misit Aduram filium suum ad regem David ut postularet ab eo pacem et congratularetur ei, eo quod expugnasset et percussisset Adadezer. Adversarius quippe Thou erat Adadezer. Sed et omnia vasa aurea et argentea et enea consecravit rex David domino, cum argento et auro quod tulerat ex universis gentibus, tam de Ydumea et Moab et filiis Amon, quam de Philistiim et Amalech. Abisai vero filius Sarvie percussit Edom in valle Salinarum decem et octo milia. Et constituit in Edom presidium ut serviret Ydumea David. Salvavitque dominus David in cunctis ad que perrexerat. Regnavit ergo David super universum Israhel et faciebat iudicium atque iustitiam cuncto populo suo. Porro Ioab filius Sarvie erat super exercitum. Et Iosaphat filius Ahilud a commentariis. Sadoch autem filius Achitob et Abimelech filius Abiathar sacerdotes et Susa scriba. Banaias vero filius Ioiade super legiones Cerethi et Phelethi. Porro filii David primi ad manum regis.

Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Amon, et regnaret filius eius pro eo. Dixitque David: Faciam misericordiam cum Amon filio Naas. Prestitit enim pater eius mihi gratiam. Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cum pervenissent in terram filiorum Amon ut consolarentur Amon, dixerunt principes filiorum Amon ad Amon: Tu forsitan putas quod David honoris causa in patrem tuum miserit qui consolentur te. Nec animadvertis quod ut explorarent et investigarent et scrutarentur terram tuam venerint ad te servi eius? Igitur Amon pueros David decalvavit et rasit et precidit tunicas eorum a natibus usque ad pedes et dimisit eos. Qui cum abissent et hoc mandassent David, misit in occursum eorum, grandem enim contumeliam sustinuerant. Et precepit ut manerent in Iericho donec cresceret barba eorum, et tunc reverterentur. Videntes autem filii Amon quod iniuriam fecissent David, tam Anon quam reliquus populus miserunt mille talenta argenti ut conducerent sibi de Mesopotamia et de Syria Macha et de Soba currus et equites. Conduxeruntque triginta duo milia curruum, et regem Macha cum populo eius. Qui cum venissent castrametati sunt e regione Medaba. Filii quoque Amon congregati de urbibus suis venere ad bellum. Quod cum audisset David, misit Ioab et omnem exercitum virorum fortium. Egressique filii Amon direxerunt aciem iuxta portam civitatis. Reges autem qui ad auxilium eius venerant, separatim in agro steterunt. Igitur Ioab intelligens bellum ex adverso et post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israhel et perrexit contra Syrum. Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui. Et perrexerunt contra filios Amon. Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi. Si autem superaverint te filii Amon, ero tibi in presidium. Confortare et agamus viriliter pro populo nostro, et pro urbibus dei nostri. Dominus autem quod in conspectu suo bonum est faciat. Perrexit ergo Ioab et populus qui cum eo erat contra Syrum ad prelium, et fugavit eos. Porro filii Amon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, et ingressi sunt civitatem. Reversusque est etiam Ioab in Hierusalem.

Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israhel, misit nuntios et adduxit Syrum qui erat trans fluvium. Sophach autem princeps militie Adadezer erat dux eorum. Quod cum nuntiatum esset David, congregavit universum Israhel et transivit Iordanem, irruitque in eos et direxit ex adverso aciem illis contra pugnantibus. Fugit autem Syrus Israhel, et interfecit David de Syris septem milia curruum, et quadraginta milia peditum, et Sophach exercitus principem. Videntes autem servi Adadezer se ab Israhel esse superatos, transfugerunt ad David et servierunt ei. Noluitque Syria ultra auxilium prebere filiis Amon.

Factum est autem post anni circulum eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregavit Ioab exercitum et robur militie, et vastavit terram filiorum Amon. Perrexitque et obsedit Rabba. Porro David manebat in Hierusalem quando Ioab percussit Rabba et destruxit eam. Tulit autem David coronam Melchon de capite eius, et invenit in ea auri pondo talentum, et preciosissimas gemmas. Fecitque sibi inde diadema. Manubias quoque urbis plurimas tulit. Populum autem qui erat in ea eduxit et fecit super eos tribulas et trahas et ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur et contererentur. Sic fecit David cunctis urbibus filiorum Amon, et reversus est cum omni populo in Hierusalem.

Post hec initum est bellum in Gazer adversus Philistheos, in quo percussit Sobochai Usathites Saphai de genere Raphaim, et humiliavit eos. Aliud quoque bellum gestum est adversus Philistheos in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethleemites fratrem Goliath Gethei, cuius hastile ligni erat quasi liciatorium texentium. Sed et aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus habens digitos senos, id est simul viginti quattuor, qui et ipse de Arapha fuerat stirpe generatus. Hic blasphemavit Israhel, et percussit eum Ionathan filius Samaa fratris David. Hi sunt filii Rapham in Geth, qui ceciderunt in manu David et servorum eius.

Consurrexit autem Sathan contra Israhel, et incitavit David ut numeraret Israhel. Dixitque David ad Ioab et ad principes populi: Ite et numerate Israhel a Bersabee usque ad Dan, et afferte mihi numerum ut sciam. Dixitque Ioab: Augeat dominus populum suum centuplum quam sunt. Nonne domine mi rex omnes servi tui sunt? Quare hoc querit dominus meus quod in peccatum reputetur Israheli? Sed sermo regis magis prevaluit. Egressusque est Ioab et circuivit universum Israhel, et reversus est in Hierusalem. Deditque David numerum eorum quos circuierat. Et inventus est omnis Israhel numerus mille milia, et centum milia virorum educentium gladium. De Iuda autem quadringenta septuaginta milia bellatorum. Nam Levi et Beniamin non numeravit, eo quod invitus exequeretur regis imperium. Displicuit autem deo quod iussum erat, et percussit Israhel. Dixitque David ad dominum: Peccavi nimis ut hoc facerem. Obsecro aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi. Et locutus est dominus ad Gad videntem David dicens: Vade et loquere ad David et dic ei: Hec dicit dominus: Trium tibi optionem do. Unum elige quod volueris et faciam tibi. Cumque venisset Gad ad David, dixit ei: Hec dicit dominus: Elige quod volueris: aut tribus annis pestilentiam, aut tribus mensibus fugere hostes tuos et gladium eorum non posse evadere, aut tribus diebus gladium domini et mortem versari in terra, et angelum domini interficere in universis finibus Israhel. Nunc ergo vide quid respondeam ei qui me misit. Et ait David ad Gad: Ex omni parte me angustie premunt. Sed melius est mihi ut incidam in manus domini, quia multe sunt miserationes eius, quam in manus hominum. Misitque dominus pestilentiam in Israhel, et ceciderunt ex Israhel septuaginta milia virorum. Misit quoque angelum in Hierusalem ut percuteret eam. Cumque percuteretur, vidit dominus et misertus est super magnitudine mali, et imperavit angelo qui percutiebat: Sufficit iam, cesset manus tua. Porro angelus domini stabat iuxta aream Ornan Iebusei. Levansque David oculos suos vidit angelum domini stantem inter celum et terram, et evaginatum gladium in manu eius, et versum contra Hierusalem. Et ceciderunt tam ipse quam omnes maiores natu vestiti ciliciis proni in terram. Dixitque David ad dominum: Nonne ego sum qui iussi ut numeraretur populus? Ego qui peccavi, ego qui malum feci. Iste grex quid commeruit? Domine deus meus, vertatur obsecro manus tua in me et in domum patris mei. Populus autem tuus non percutiatur. Angelus autem precepit Gad ut diceret David ut ascenderet extrueretque altare domino deo in area Ornan Iebusei. Ascendit ergo David iuxta sermonem Gad quem locutus ei fuerat ex nomine domini. Porro Ornan cum suspexisset et vidisset angelum, quattuorque filii eius cum eo absconderunt se. Nam eo tempore terebat in area triticum. Igitur cum veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan et processit ei obviam de area, et adoravit eum pronus in terram. Dixitque ei David: Da mihi locum aree tue ut edificem in ea altare domino, ita ut quantum valet argenti accipias, et cesset plaga a populo. Dixit autem Ornan ad David: Tolle et faciat dominus meus rex quodcumque ei placet. Sed et boves do in holocaustum et tribulas in ligna et triticum in sacrificium. Omnia libens prebeo. Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet. Neque enim tibi auferre debeo, et sic offerre holocausta gratuita. Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos. Et edificavit ibi altare domino, obtulitque holocausta et pacifica et invocavit dominum, et exaudivit eum in igne de celo super altare holocausti. Precepitque dominus angelo, et convertit gladium suum in vaginam. Protinus ergo David videns quod exaudisset eum dominus in area Ornan Iebusei, immolavit ibi victimas. Tabernaculum autem domini quod fecerat Moyses in deserto et altare holocaustorum ea tempestate erat in excelso Gabaon. Et non prevaluit David ire ad altare ut ibi obsecraret deum. Nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli domini. Dixitque David: Hec est domus domini et hoc altare in holocaustum Israhel. Et precepit ut congregarentur omnes proselyti de terra Israhel. Et constituit ex eis latomos ut edificarent domum domini. Ferrum quoque plurimum ad clavos ianuarum et ad commissuras atque iuncturas preparavit David, et eris pondus innumerabile. Ligna quoque cedrina non poterant estimari, que Sydonii et Tyrii deportaverant ad David. Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est et delicatus. Domus autem quam edificari volo domino talis esse debet ut in cunctis regionibus nominetur. Preparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes preparavit impensas. Vocavitque Salomonem filium suum et precepit ut edificaret domum domino deo Israhel. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis mee fuit ut edificarem domum nomini domini dei mei, sed factus est ad me sermo domini dicens: Multum sanguinem effudisti, et plurima bella bellasti. Non poteris edificare domum nomini meo tanto effuso sanguine coram me. Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus. Faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum. Et ob hanc causam Pacificus vocabitur. Et pacem et otium dabo in Israhel cunctis diebus eius. Ipse edificabit domum nomini meo, et ipse erit mihi in filium, et ego ero ei in patrem. Firmaboque solium regni eius super Israhel in eternum. Nunc ergo fili mi, sit dominus tecum, et prosperare et edifica domum domino deo tuo, sicut locutus est de te. Det quoque tibi dominus prudentiam et sensum, ut regere possis Israhel et custodias legem domini dei tui. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata et iudicia que precepit dominus Moysi ut doceret Israhel. Confortare et viriliter age, ne timeas neque paveas. Ecce ego in paupertatecula mea preparavi impensas domus domini: auri talenta centum milia, et argenti mille milia talentorum. Eris vero et ferri non est pondus. Vincitur enim numerus magnitudine. Ligna et lapides preparavi ad universa impendia. Habes quoque plurimos artifices, latomos et cementarios, artificesque lignorum et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos in auro et argento, ere et ferro, cuius non est numerus. Surge igitur et fac, et erit dominus tecum. Precepitque David cunctis principibus Israhel ut adiuvarent Salomonem filium suum, Cernitis inquiens quod dominus deus noster vobiscum sit et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes inimicos vestros in manu vestra, et subiecta sit terra coram domino et coram populo eius. Prebete ergo corda vestra et animas vestras ut queratis dominum deum vestrum, et consurgite et edificate sanctuarium domino deo, ut introducatur archa federis domini et vasa domino consecrata in domum que edificatur nomini domini.

Igitur David senex et plenus dierum regem constituit Salomonem filium suum super Israhel. Et congregavit omnes principes Israhel et sacerdotes atque levitas. Numeratique sunt levite a triginta annis et supra. Et inventa sunt triginta et octo milia virorum. Ex his electi sunt et distributi in ministerium domus domini viginti quattuor milia. Prepositorum autem et iudicum sex milia. Porro quattuor milia ianitores, et totidem psaltes canentes domino in organis que fecerat ad canendum. Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet et Caath et Merari. Gersonni Leedan et Semei. Filii Leedan: princeps Iehiel, et Zethan et Iohel tres. Isti principes familiarum Leedan. Porro filii Semei: Salomith et Ziza

100.

et iaus et baria. isti filii semei .iiii. Erat autem leeth prior. ziza secundus. Porro iaus et bariam non habuerunt plures filios. et idcirco in una familia unaque domo computati sunt. Filii caath amram. et ysaar ebron et ozihel .iiii. Filii amram aaron et moyses. Separatusque est aaron ut ministraret in sancta sanctorum ipse et filii eius in sempiternum. et adoleret incensum domino secundum ritum suum ac benediceret nomini eius in perpetuum. Moysi quoque hominis dei filii adnumerati sunt in tribu levi. Filii moysi gersom et eliezer. Filii gersom subuhel primus. Fuerunt autem filii eliezer roboia primus. et non erant eliezer filii alii. Filii roboia multiplicati sunt nimis. Filii ysaar salumith primus. Filii ebron ieriau primus. amarias secundus. iaziel tercius. iecmaan quartus. Filii ozihel micha primus. iesia secundus. Filii merari mooli et musi. Filii mooli eleazar et cis. Mortuus est autem eleazar et non habuit filios sed filias. acceperuntque eas filii cis fratres earum. Filii musi mooli et eder et ierimuth tres. Filii levi in cognationibus et familiis principes et numerum capitum singulorum qui faciebant opera ministerii domus domini a .xx. annis et supra.

Dixit enim david. Requiem dedit dominus deus israel populo suo. et habitationem hierusalem usque in sempiternum. nec erat officii levitarum ut ultra portarent tabernaculum. et omnia vasa eius ad ministrandum. Iuxta precepta quoque david novissima supputabitur numerus filiorum levi a .xx. annis et supra. et erunt sub manu filiorum aaron in cultum domus domini in vestibulis et in exedris. et in loco purificationis et sanctuario. et in universis operibus ministerii templi domini. Sacerdotes autem super panes propositionis et ad simile sacrificium ad laganum et azimum et sartaginem. et ad ferventem similam. et super omne pondus atque mensuram. levite vero ut stent mane ad confitendum et canendum domino similiterque ad vesperam tam in oblatione holocaustorum domini. quam in sabbatis et in kalendis et sollempnitatibus reliquis. iuxta numerum et cerimonias uniuscuiusque rei iugiter coram domino. et custodiebant observationes tabernaculi federis. et ritum sanctuarii et observationem filiorum aaron fratrum suorum ut ministrarent in domo domini. Porro filiis aaron he portiones erant. Filii aaron nadab et abiud et eleazar et ithamar.

Mortui sunt autem nadab et abiud ante patrem suum absque liberis. sacerdotioque functus est eleazar et ithamar. et divisit eos david id est sadoch de filiis eleazar et abimelech. De filiis ithamar secundum vices suas et ministerium. inventique sunt multo plures filii eleazar in principibus viris. quam filii ithamar. Divisit autem eis hoc est filiis eleazar principes per familias .xvi. et filiis ithamar per familias et domos suas octo. Porro divisit utrasque inter se familias sortibus. Erant enim principes sanctuarii. et principes dei tam de filiis eleazar. quam de filiis ithamar. Descripsitque eos semeias filius nathanahel scriba levites coram rege et principibus. et sadoch sacerdote et abimelech filio abiathar. principibus quoque familiarum sacerdotalium et leviticarum. unam domum que ceteris preerat eleazar. et alteram domum que sub se habebat ceteros ithamar. Exivit autem sors prima ioiarib. secunda iedeie. tercia arim. quarta seorim. .v. melchia. .vi. maiman. .vii. acchos. .viii. abia. .viiii. iesu. .x. sechenia. .xi. eliasib. .xii. ioachim. .xiii. opha. .xiiii. isbaal. .xv. abelga. .xvi. emer. .xvii. phecera. .xviii. agabses. .xviiii. afecera. .xx. zesel. .xxi. iachim. .xxii. gamul. .xxiii. dalaiau. .xxiiii. maziau.

Hae vices eorum secundum ministeria sua ut ingrediantur domum domini. et iuxta ritum suum sub manu aaron patris eorum sicut preceperat dominus deus israel. Porro filiorum qui reliqui fuerunt de filiis amram erat subahel et filius subahel iadeia. De filiis quoque roboie princeps iesias. iesie vero filius salemoth. filius quoque salemoth iaadiath. filiusque eius ieriau primus. amarias secundus. iaziel tercius. iecmoan quartus. Filius ozihel micha. filius micha samir. frater micha iesiae. filiusque iesiae zacharias. Filii merari mooli et musi. Filius musi oziau et bennon. Filii quoque merari oziau. et soem. et zacchur. et hebri. Porro mooli filius eleazar qui non habebat liberos. Filius vero cis ieramel. Filii musi mooli. eder. et ierimuth. Isti filii secundum domos familiarum suarum. Miseruntque et ipsi sortes contra fratres suos. filios autem aaron coram david rege. et sadoch et abimelech et principibus familiarum sacerdotalium leviticarum tam maiores quam minores. omnes sors equaliter dividebat. Igitur david et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios asaph et eman et ydithun qui prophetarent in psalteriis et cytharis et cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes. De filiis asaph zacchur et ioseph et nathania. et asarela filii asaph sub manu asaph prophetantes iuxta regem. Porro ydithun filii ydithun godolias. sorori. iesaias. et sabias. et mathathias sex sub manu patris sui ydithun qui in cythara prophetabant super confitentes et laudantes dominum. Eman quoque filii eman bocciau. et mathania. ozihel et subahel. et ierimuth. ananias. annani. eliatha. geldelti. et romemthi. eser. et iesbacasa. mellothi. othir. machioth.

Omnes isti filii eman videntes regis in sermonibus dei ut exaltaret cornu. Deditque deus eman filios .xiiii. et filias tres. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo domini distributi erant in cymbalis et psalteriis et cytharis in ministerio domus domini iuxta regem asaph videlicet et ydithun et eman. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis qui erudiebant canticum domini cuncti doctores .cc. et .lxxx. viii. Miseruntque sortes per vices suas ex equo tam maior quam minor. doctus pariter et indoctus. egressaque est sors prima ioseph que erat secunda godolie ipsi et filiis eius. et fratribus eius .xii. Tercia zacchur filiis eius et fratribus eius .xii. Quarta asari. filiis et fratribus eius .xii. Quinta mathanie filiis et fratribus eius .xii. Sexta bocciau filiis et fratribus eius .xii. Septima esiarelech filiis et fratribus eius .xii. Octava ysaie filiis et fratribus eius .xii. Nona mathanie filiis et fratribus eius .xii. Decima semeie filiis et fratribus eius .xii. .xi. azarahel filiis et fratribus eius .xii. .xii. asabie filiis et fratribus eius .xii. .xiii. subahel filiis et fratribus eius .xii. .xiiii. mathathie filiis et fratribus eius .xii. .xv. ierimuth filiis et fratribus eius .xii. .xvi. ananie filiis et fratribus eius .xii. .xvii. iesbocase filiis et fratribus eius .xii. .xviii. anani filiis et fratribus eius .xii. .xviiii. mellothi filiis et fratribus eius .xii. .xx. eliatha filiis et fratribus eius .xii. .xxi. othir filiis et fratribus eius .xii. .xxii. godolliathi filiis et fratribus eius .xii. .xxiii. machiuth filiis et fratribus eius .xii. .xxiiii. romathiezer filiis et fratribus eius .xii.

Divisiones autem ianitorum de chorites mesellemia filius chore de filiis asaph. Filii meselemie zacharias primogenitus. iadihel secundus. zabadias tercius. iathanahel quartus. aelam quintus. iohanan sextus. elioenai septimus. Filii autem obethedom semeias primogenitus. iosabath secundus. ioaa tercius. sachar quartus. nathanael quintus. amihel sextus. ysachar septimus. folthai octavus quia benedixit illi dominus. Semei autem filio eius nati sunt filii prefecti familiarum suarum. Erant enim viri fortissimi. Filii ergo semei othni et rafahel. et obedihel zabad et fratres eius viri fortissimi. heliu quoque et samachias. Omnes hii de filiis obethedom ipsi et filii et fratres eorum fortissimi ad ministrandum .lx. duo de obethedom. Porro meselemie filii et fratres robustissimi .xviii. De oza autem id est de filiis merari semri princeps. Non enim habuerat primogenitum et idcirco posuerat eum pater eius in principem. Helchias secundus. tabelias tercius. zacharias quartus. Omnes hii filii et fratres oza tredecim. Hii divisi sunt ianitores ut semper principes custodiarum sicut et fratres eorum ministrarent in domo domini.

Misse sunt autem sortes ex equo et parvis et magnis per familias suas in unamquamque portarum. Cecidit ergo sors orientalis selemie. Porro zacharie filio eius viro prudentissimo et erudito sorte contigit plaga septemtrionalis. Obethedom vero et filiis eius ad austrum in qua parte domus erat seniorum concilium. Sephima et chosa ad occidentem iuxta portam que ducit ad viam ascensionis custodia contra custodiam. Ad orientem vero levite sex. et ad aquilonem .iiii. per diem. atque ad meridiem similiter in die .iiii. et ubi erat concilium bini et bini. In cellulis quoque ianitorum ad occidentem .iiii. in via bini que per cellulas.

Hec sunt divisiones ianitorum filiorum chore et merari. Porro achias erat super thesauros domus domini ac vasa sanctorum. Filii ledan filii gerson. De ledan principes familiarum ledan et geroni et iehiel. Filii iehiel zathan et iohel fratres eius super thesauros domus domini. Preerant amramitis et isaaritis et ebronitis et ozihelitis. Subahel autem filius gerson filii moysi prepositus thesauris. Fratres quoque eius elyezer cuius filius raabia. et huius filius iesaias et huius filius ioram. et huius filius zechri. sed et huius filius semeloch. Ipse semeloch et fratres eius super thesauros sanctorum erant que sanctificavit david rex. et principes familiarum et tribuni. et centuriones et duces exercitus de bellis et manubiis preliorum. que consecraverant ad instaurationem et supellectilem templi domini.

Hec autem omnia sanctificavit samuel videns. et saul filius cis. et abner filius ner. et ioab filius sarvie. Omnes qui sanctificaverant ea per manum semeloch et fratrum eius. Saarie vero preerant chonenias et filii eius ad opera forinsecus super israel ad docendum et ad iudicandum eos. Porro de ebronitis asabias et fratres eius fortissimi viri mille septingenti preerant israeli trans iordanem contra occidentem in cunctis operibus domini. et in ministerium regis. Hebronitarum autem princeps fuit ierias secundum familias et cognationes eorum. Quadragesimo anno regni david recensiti sunt et inventi viri fortissimi in iazer galaad. fratresque eius robustioris etatis duo milia septingenti principes familiarum. Preposuit autem eos david rex rubenitis et gadditis et dimidie tribui manasse in omne ministerium dei et regis. Filii autem israel secundum numerum suum principes familiarum tribuni. et centuriones et prefecti qui ministrabant regi iuxta turmas suas ingredientes et egredientes per singulos menses in anno .xxiiii. milibus singuli preerant. Prime turme in primo mense isboam preerat filius zabadiel. et sub eo .xxiiii. milia.

De filiis phares princeps cunctorum principum in exercitu mense primo. Secundi mensis habebat turmam dudia chorites et post se alteram nomine macelloth qui regebat partem exercitus .xxiiii. milium. Dux quoque turme tercie in mense tercio erat banaias filius ioiade sacerdos et in divisione sua .xxiiii. milia. Ipse est banaias fortissimus inter .xxx. et super .xxx. Preerat autem turme ipsius amisabath filius eius. Quarto mense asahel frater ioab. et zabadias filius eius post eum. et in turma eius .xxiiii. milia. Quinto mense .v. princeps samoth iezerites. et in turma eius .xxiiii. milia. Sexto mense sexto hira filius acces thecuites. et in turma eius .xxiiii. milia. Septimo mense .vii. helles phallonites de filiis effraim. et in turma eius .xxiiii. milia. Octavo mense octavo sobochai asothites de stirpe zarai. et in turma eius .xxiiii. milia. Nono mense nono abiezer anathothites. de stirpe gemini. et in turma eius .xxiiii. milia. .x. mense decimo marai et ipse netophatites de stirpe zarai. et in turma eius .xxiiii. milia. .xi. mense .xi. banaias pharatonithes de filiis effraim. et in turma eius .xxiiii. milia. .xii. mense .xii. oldai netophatites de stirpe gothoniel et in turma eius .xxiiii. milia.

Porro tribubus preerant israel rubenitis dux eliezer filius zechri. symeonitis dux asaphatias filius macha. Levitis asabias filius camuhel. aaronitis sadoch. iuda heliu frater david. ysachar amri filius michael. zabulonitis iesmaias filius abdie. neptalitibus ierimuth filius ozihel. filiis effraim osee filius ozaziu. et dimidie tribui manasse. iohel filius phadaie. et dimidie tribui manasse in galaad addo filius zacharie. Beniamin autem iasiel filius abner. Dan vero ezriel filius ioram. Hii principes filiorum israel. Noluit autem david numerare eos a .xx. annis inferius. quia dixerat dominus ut multiplicaret israel quasi stellas celi. Ioab filius sarvie ceperat numerare nec compleverat quia super hoc ira irruerat in israel. Et idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti non est relatus in fastos regis david. Super thesauros autem regis fuit azmoth filius abdihel. His autem thesauris qui erant in urbibus et vicis et in turribus presidebat ionathan filius ozie. Operi autem rustico et agricolis qui exercebant terram preerat ezri filius chelub. vinearumque cultoribus semeias ramathites. Cellis autem vinariis zabadias aphonites. Nam super oliveta et ficeta que erant in campestribus balanan gaderites. Super apothecas autem olei ioas. Porro armentis que pascebantur in saron prepositus fuit sethrai saronites. et super boves in vallibus saphat filius addi. Super camelos vero subil ysmahelites. et super asinos iadias meronathites. Super oves quoque iaziz agareus. Omnes hii principes substantie regis david. Ionathan autem patruus david consiliarius vir prudens et litteratus. ipse et iahiel filius achamoni erant cum filiis regis. Achitofel etiam consiliarius regis. et chusi arachites amicus regis. Post achitofel fuit ioiada filius banaie et abiathar. princeps autem exercitus regis erat ioab.

Convocavit igitur david omnes principes israel duces tribuum et prepositos turmarum qui ministrabant regi. tribunos quoque et centuriones qui preerant substantie et possessionibus regis. filiosque suos cum eunuchis et potentes et robustissimos quosque in exercitu hierusalem. Cumque surrexisset rex et stetisset. ait. Audite me fratres mei et populus meus. Cogitavi ut edificarem domum in qua requiesceret archa federis domini. et scabellum pedum dei nostri et ad edificandum omnia preparavi. Deus autem dixit mihi. Non edificabis domum nomini meo eo quod sis vir bellator et sanguinem fuderis. Sed elegit dominus deus israel me in universa domo patris mei ut essem rex super israel in sempiternum. De iuda enim elegit principes. Porro de domo iuda domum patris mei. et de filiis patris mei placuit ei ut me eligeret regem super cunctum israhel. sed et de filiis meis. filios enim multos dedit mihi dominus elegit salomonem filium meum ut sederet in throno regni domini super israel. dixitque mihi. Salomon filius tuus edificabit domum meam. et atria mea. Ipsum enim elegi mihi in filium. et ego ero ei in patrem et firmabo regnum eius usque in eternum. si perseveraverit facere precepta mea et iudicia mea sicut et hodie. Nunc ergo coram universo cetu israel audiente domino custodite et perquirite cuncta mandata domini dei nostri ut possideatis terram bonam et relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum. Tu autem salomon fili mi scito dominum patris tui et servi ei corde perfecto et animo voluntario.

Omnia enim corda scrutatur dominus. et universas mentium cogitationes intelligit. Si quesieris eum invenies. si autem dereliqueris illum proiciet te in eternum. Nunc ergo quia elegit te dominus ut edificares domum sanctuarii confortare et perfice. Dedit autem david salomoni filio suo descriptionem porticus. et templi et cellariorum et cenaculi cubiculorum in adytis. et domus propiciationis necnon et omnium que cogitaverat atriorum et exedrarum per circuitum in thesauros domus domini et in thesauros sanctorum divisionumque sacerdotalium et leviticarum in omnia opera domus domini. et in universa vasa ministerii templi domini. aurum in pondere per singula vasa ministerii. argenti quoque pondus pro vasorum et operum diversitate. sed et ad candelabra aurea et ad lucernas eorum aurum pro mensura uniuscuiusque candelabri et lucernarum. similiter et in candelabris argenteis et lucernis eorum pro diversitate mensure pondus argenti tradidit. Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensure. similiter et argentum in alias mensas argenteas. Ad fuscinulas quoque et fialas et thuribula ex auro purissimo. et leunculos aureos pro qualitate mensure pondus distribuit in leunculum et leunculum.

Similiter et leunes argenteos diversum argenti pondus separavit. Altario

autem in quo adolebatur incensum aurum purissimum dedit ut ex ipso fieret similitudo quadrige cherubin extendentium alas et velantium archam federis domini. Omnia inquit venerunt scripta manu domini ad me ut intelligerem universa opera exemplaris. Dixit quoque david ad salomonem filium suum. Viriliter age et confortare et fac. ne timeas et ne paveas. Dominus enim deus meus tecum erit et non dimittet te nec derelinquet donec perficias omne opus ministerii domus domini. Ecce divisiones sacerdotum et levitarum in omne opus ministerii domus domini assistunt tibi. et parati sunt et noverunt tam principes quam populus facere omnia precepta tua. Locutusque est david rex ad omnem ecclesiam. Salomonem filium meum unum elegit deus adhuc puerum et tenellum. opus siquidem grande est. neque enim homini preparatur habitatio sed deo. Ego autem totis viribus meis preparavi impensas domus dei mei. aurum ad vasa aurea. et argentum in argentea. es in enea. ferrum in ferrea. ligna ad lignea. lapides onichinos et quasi stibinos et diversorum colorum. omnemque preciosum lapidem. et marmor parium habundantissime. et super hec que obtuli in domum dei mei. de peculio meo. aurum et argentum do in templum dei mei. exceptis his que preparavi in ede sancta. tria milia auri de auro ophir. et vii. milia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi. ut ubicumque opus est aurum de auro. et ubicumque opus est argentum argentea opera fiant per manus artificum. Et si quis sponte offert impleat manum suam hodie. et offerat quod voluerit domino. Polliciti sunt itaque principes familiarum et proceres tribuum israel. tribuni quoque et centuriones. et principes possessionum regis. Dederunt autem in opera domus domini auri talenta et solidos x. milia. argenti talenta x. milia. et eris talenta x. et viii. milia. ferri quoque c. milia talentorum. Et apud quemcumque inventi sunt lapides dederunt in thesaurum domus domini per manum iehiel gersonitis. Letatusque est populus cum vota sponte promitterent. quia corde toto offerebant ea domino. Sed et david rex letatus est gaudio magno et benedixit domino coram universa multitudine et ait. Benedictus es domine deus israhel patris nostri ab eterno in eternum. Tua est domine magnificentia et potentia. et gloria atque victoria. et tibi laus. Cuncta enim que in celo sunt et in terra tua sunt. Tuum domine regnum et tu es super omnes principes. Tue divitie et tua est gloria. tu dominaris omnium. in manu tua virtus et potentia. in manu tua magnitudo et imperium omnium. Nunc igitur deus noster confitemur tibi. et laudamus nomen tuum inclitum. Quis ego. et quis populus meus. ut possimus tibi hec universa promittere? Tua sunt omnia. et que de manu tua accepimus dedimus tibi. Peregrini enim sumus coram te et advene. sicut omnes patres nostri. Dies nostri quasi umbra super terram. et nulla est mora. Domine deus noster omnis hec copia quam paravimus ut edificaretur domus nomini sancto tuo de manu tua est. et tua sunt omnia. Scio deus meus quod probes corda. et simplicitatem diligas. Unde et ego in simplicitate cordis mei letus obtuli universa hec. et populum tuum qui hic repertus est vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine deus abraham ysaac et israel patrum nostrorum custodi in eternum hanc voluntatem cordis eorum. et semper in veneratione tui mens ista permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum ut custodiat mandata tua et testimonia tua. et cerimonias tuas. et faciat universa. et edificet edem cuius impensas paravi.

Precepit autem david universe ecclesie. Benedicite domino deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia domino deo patrum suorum. et inclinaverunt se et adoraverunt deum et deinde regem. Immolaveruntque victimas domino. et obtulerunt holocausta die sequenti tauros mille. arietes mille. agnos mille cum libaminibus suis. et universo ritu habundantissime in omnem israel. Et comederunt et biberunt coram domino in die illa cum grandi leticia. et unxerunt secundo salomonem filium david. Unxerunt autem eum domino in principem. et sadoch in pontificem. Seditque salomon super solium domini in regem pro david patre suo. et cunctis placuit. et paruit illi omnis israel. Sed et universi principes et potentes et cuncti filii regis david dederunt manum et subiecti fuerunt salomoni regi. Magnificavit ergo dominus salomonem super omnem israel. et dedit illi gloriam regni qualem nullus habuit ante eum rex israel. Igitur david filius ysai regnavit super universum israel. et dies quibus regnavit super israel fuerunt xl. anni. In ebron regnavit septem annis. et in ierusalem annis xxx. tribus. et mortuus est in senectute bona plenus dierum et divitiis et gloria. Regnavitque salomon filius eius pro eo. Gesta autem regis david priora et novissima scripta sunt in libro samuelis videntis. et in libro nathan prophete. atque in volumine gad videntis. universique regni eius et fortitudinis. et temporum que transierunt sub eo. sive in israel. sive in cunctis regnis terrarum.

INCIPIT LIBER II. PARALIPOMENON

CONFORTATUS EST ergo salomon filius david in regno suo. et dominus erat cum eo. et magnificavit eum in excelsum. Precepitque salomon universo israheli tribunis et centurionibus et ducibus et iudicibus omnis israel. et principibus familiarum. et abiit cum universa multitudine in excelsum gabaon. ubi erat tabernaculum federis domini. quod fecit moyses famulus dei in solitudine. Archam autem dei adduxerat david de cariathiarim in locum quem preparaverat ei. et ubi fixerat illi tabernaculum. hoc est in ierusalem. altare quoque eneum quod fabricatus fuerat beseleel filius uri filii ur. ibi erat coram tabernaculo domini. quod et requisivit salomon et omnis ecclesia. Ascenditque salomon ad altare eneum coram tabernaculo federis domini. et obtulit in eo mille hostias. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei deus dicens. Postula a me quod vis ut dem tibi. Dixitque salomon deo. Tu fecisti cum david patre meo misericordiam magnam. et constituisti me regem pro eo. Nunc ergo domine deus impleatur sermo tuus. quem pollicitus es david patri meo. Tu enim fecisti me regem super populum tuum multum. qui tam innumerabilis est quam pulvis terre. Da mihi sapientiam et intelligentiam ut ingrediar coram populo tuo. et egrediar. Quis enim potest hunc populum tuum digne qui tam grandis est iudicare? Dixit autem deus ad salomonem. Quia hoc magis placuit cordi tuo. et non postulasti divitias et substantias et gloriam. neque animas eorum qui te oderant. sed nec dies vite plurimos. postulasti autem sapientiam et scientiam ut iudicare possis populum meum super quem constitui te regem. sapientia et scientia data sunt tibi. Divitias autem et substantiam et gloriam dabo tibi. ita ut nullus in regibus nec ante te nec post te fuerit similis tui. Venit ergo salomon ab excelso gabaon in ierusalem coram tabernaculo federis. et regnavit super israel. Congregavitque sibi currus et equites. et facti sunt ei mille quadringenti currus et xii. milia equitum. et fecit eos esse in urbibus quadrigarum. et cum rege in ierusalem. Prebuitque rex argentum et aurum in ierusalem quasi lapides. et cedros quasi sycomoros que nascuntur in campestribus multitudine magna. Adducebantur autem ei equi de egypto et de choa a negociatoribus regis. qui ibant et emebant pretio quadrigam equorum sexcentis argenteis. et equum c.l. Similiter de universis regnis ethorum et a regibus syrie emptio celebrabatur. Decrevit autem salomon edificare domum nomini domini et palatium sibi. et numeravit lxx. milia virorum portantium humeris. et lxxx. milia qui cederent lapides in montibus. prepositosque eorum tria milia sexcentos. Misitque ad hyram regem tyri dicens. Sicut egisti cum david patre meo. et misisti ei ligna cedrina ut edificaret sibi domum in qua et habitavit. sic fac mecum ut edificem domum nomini domini dei mei. et consecrem eam ad adolendum incensum coram illo. et fumiganda aromata. et ad propositionem panum sempiternam. et holocaustomata mane et vespere. sabbatis quoque et neomeniis et sollempnitatibus domini nostri in sempiternum. que mandata sunt israeli. Domus enim quam edificare cupio magna est. Magnus enim deus noster super omnes deos. Quis ergo poterit prevalere ut edificet ei dignam domum? Si celum et celi celorum capere eum nequeunt. quantus ego sum ut possim ei edificare domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo. Mitte ergo michi virum eruditum qui noverit operari in auro et argento. et ere et ferro. purpura et coccino et iacincto. et qui sciat sculpere celaturas cum his artificibus quos mecum habeo in iudea et ierusalem. quos preparavit david pater meus. Sed et ligna cedrina mitte mihi et arbutina et pinea de libano. Scio enim quod servi tui noverint cedere ligna de libano. et erunt servi mei cum servis tuis. ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio edificare magna est nimis et inclita. Preterea operariis qui cesuri sunt ligna servis tuis. dabo in cibaria tritici choros xx. milia. et hordei choros totidem. olei quoque sata xx. milia. Dixit autem hyram rex tyri per litteras quas miserat salomoni. Quia dilexit dominus populum suum. idcirco te regnare fecit super eum. Et addidit dicens. Benedictus dominus deus israel qui fecit celum et terram. qui dedit david regi filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem. ut edificaret domum domino. et palatium sibi. Misi ergo tibi virum prudentem et scientissimum hyram patrem meum. filium mulieris de filiabus dan. cuius pater tyrus fuit. qui novit operari in auro et argento et ere et ferro et marmore et lignis. in purpura quoque et iacincto et bisso et coccino. et qui scit celare omnem sculpturam. et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis. et cum artificibus domini mei david patris tui. Triticum autem et hordeum et vinum et oleum quod pollicitus es domine mi. mitte servis tuis. Nos autem cedemus ligna de libano quot necessaria habueris. et applicabimus ea ratibus per mare in ioppe. tuum erit transferre ea in ierusalem. Numeravit igitur salomon omnes viros proselitos qui erant in terra israel. post dinumerationem quam dinumeravit david pater eius. et inventi sunt c.l. milia. et tria milia sexcenti. Fecitque ex eis lxx. milia qui humeris onera portarent. et lxxx. milia qui lapides in montibus cederent. tria autem milia et sexcentos prepositos operum populi. Et cepit salomon edificare domum domini in ierusalem. in monte moria qui demonstratus fuerat david patri eius. in loco quem preparaverat david in area ornan iebusei. Cepit autem edificare mense secundo anno iiii. regni sui. Et hec sunt fundamenta que iecit salomon ut edificaret domum domini. Longitudinis cubitos in mensura prima lx. latitudinis cubitos xx. Porticum vero ante frontem que tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus cubitorum xx. Porro altitudo c. xx. cubitorum erat. et deauravit eam intrinsecus auro purissimo. Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis. et laminas auri obrizi affixit per totum. sculpsitque in ea palmas et quasi catenulas se invicem complectentes. Stravitque pavimentum templi preciosissimo marmore decore multo. Porro aurum erat probatissimum. de cuius laminis texit domum. et trabes eius et postes. et parietes eius et ostia. et celavit cherubin in parietibus. Fecitque domum sancti sanctorum longitudine iuxta latitudinem domus cubitorum xx. et latitudinem similiter xx. cubitorum. et laminis aureis texit eam quasi talentis sexcentis. Sed et clavos fecit aureos. ita ut singuli clavi singulos siclos quinquagenos appenderent. Cenacula quoque texit auro. Fecit etiam in domo sancti sanctorum cherubin duo opere statuario. et texit ea auro. Ale cherubin xx. cubitis extendebantur. ita ut una ala haberet cubitos quinque. et tangeret parietem domus. et altera quinque cubitos habens alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos. et tangebat parietem. et ala eius altera quinque cubitorum alam cherub alterius contingebat. Igitur ale utriusque cherubin expanse erant. et extendebantur per cubitos xx. Ipsi autem stabant erectis pedibus. et facies eorum erant verse ad exteriorem domum. Fecitque velum ex iacincto purpura cocco et bysso. et intexuit ei cherubin. Ante fores etiam templi duas columnas fecit que xxx. et quinque cubitos habebant altitudinis. porro capita earum quinque cubitorum. Necnon et quasi catenulas in oraculo. et superposuit eas capitibus columnarum. mala granata etiam centum que catenulis interposuit. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi. unam a dextris. et alteram a sinistris. Eam que a dextris erat vocavit iachin. hoc est firmitas. et que ad levam booz. hoc est in robore. Fecitque altare eneum xx. cubitorum longitudinis. et xx. cubitorum latitudinis. et x. cubitorum altitudinis. Mare etiam fusile x. cubitis a labio usque ad labium rotundum per circuitum. quinque cubitos habebat altitudinis. et funiculus xxx. cubitorum ambiebat gyrum eius. Similitudo quoque boum erat subter illud. et x. cubitis quedam extrinsecus celature quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles. et ipsum mare super xii

boves imposita erat, quorum tres respiciebant ad aquilonem et alii tres ad occidentem, porro tres alii meridiem et tres qui reliqui erant orientem, mare habentes superpositum. Posteriora autem boum erant interius sub mari. Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, et labium illius erat quasi labium calicis vel repandi lilii, capiebatque mensurae tria milia metretas.

Fecit quoque concas decem, et posuit quinque a dextris et quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia quae in holocaustum oblaturi erant. Porro in mari sacerdotes lavabantur. Fecit autem et candelabra aurea decem secundum speciem qua iussa erant fieri, et posuit ea in templo, quinque a dextris et quinque a sinistris. Necnon et mensas decem, posuitque eas in templo, quinque a dextris et quinque a sinistris; fialas quoque aureas centum. Fecit autem atrium sacerdotum et basilicam grandem, et ostia in basilica, quae texit aere. Porro mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem. Fecit autem Hiram lebetas et creagras et fialas, et complevit omne opus regis in domo Dei, hoc est columnas duas et epistylia et capita, et quasi quaedam retiacula quae capita tegerent super epistylia, mala granata quoque quadraginta, et retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quae protegerent epistylia et capita columnarum. Bases etiam fecit et concas quas superposuit basibus, mare unum, bovesque duodecim sub mari, et lebetas et creagras et fialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex aere mundissimo. In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Socoth et Saredatha. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus aeris. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare aureum, et mensas, et super eas panes propositionis, candelabra quoque cum lucernis suis ut lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro purissimo; et florentia quaedam, et lucernas, et forcipes aureos. Omnia de auro mundissimo facta sunt. Thymiamateria quoque et turibula et fialas et mortariola ex auro purissimo. Et ostia caelavit templi interioris, id est in sancta sanctorum, et ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

Intulit igitur Salomon omnia quae voverat David pater suus, argentum et aurum, et universa vasa posuit in thesauris domus Dei. Post quae congregavit maiores natu Israhel, et cunctos principes tribuum, et capita familiarum de filiis Israhel in Hierusalem, ut adducerent arcam foederis Domini de civitate David, quae est Sion. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israhel in die sollemni mensis septimi. Cumque venissent cuncti seniores Israhel, portaverunt Levitae arcam, et intulerunt eam et omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii quae erant in tabernaculo portaverunt sacerdotes cum Levitis. Rex autem Salomon et universus coetus Israhel et omnes qui fuerant congregati ante arcam immolabant arietes et boves absque ullo numero; tanta enim erat multitudo victimarum. Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi, in sancta sanctorum, subter alas cherubin, ita ut cherubin expanderent alas suas super locum in quo posita erat arca, et ipsam arcam tegerent cum vectibus suis. Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum; si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in praesentem diem. Nihilque aliud erat in arca nisi duae tabulae, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israhel egredientibus ex Aegypto.

Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inveniri sanctificati sunt, nec adhuc in illo tempore vices et ministeriorum ordo inter eos divisus erat), tam Levitae quam cantores, id est et qui sub Asaph erant et qui sub Heman et qui sub Idithun, filii et fratres eorum, vestiti byssinis, cymbalis et psalteriis et citharis concrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, et cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis. Igitur cunctis pariter et tubis et voce et cymbalis et organis et diversi generis musicorum concinentibus, et vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur, ita ut cum Dominum laudare coepissent et dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius, impleretur domus Dei nube, nec possent sacerdotes stare et ministrare propter caliginem; compleverat enim gloria Domini domum Dei.

Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine; ego autem aedificavi domum nomini eius, ut habitaret ibi in perpetuum. Et convertit rex faciem suam et benedixit universae multitudini Israhel (nam omnis turba stabat intenta), et ait: Benedictus Dominus Deus Israhel, qui quod locutus est David patri meo opere complevit, dicens: A die qua eduxi populum meum de terra Aegypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israhel ut aedificaretur in ea domus nomini meo, neque elegi quemquam alium virum ut esset dux in populo meo Israhel, sed elegi Hierusalem ut sit nomen meum in ea, et elegi David ut constituerem eum super populum meum Israhel. Cumque fuisset voluntatis David patris mei ut aedificaret domum nomini Domini Dei Israhel, dixit Dominus ad eum: Quia haec fuit voluntas tua ut aedificares domum nomini meo, bene quidem fecisti habere huiuscemodi voluntatem; sed non tu aedificabis domum, verum filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse aedificabit domum nomini meo. Complevit ergo Dominus sermonem suum quem locutus fuerat, et ego surrexi pro David patre meo, et sedi super thronum Israhel, sicut locutus est Dominus, et aedificavi domum nomini Domini Dei Israhel, et posui in ea arcam in qua est pactum Domini quod pepigit cum filiis Israhel. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universae multitudinis Israhel, et extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomon basim aeneam, et posuerat eam in medio basilicae, habentem quinque cubitos longitudinis et quinque cubitos latitudinis et tres cubitos altitudinis, stetitque super eam, et deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israhel, et palmis in caelum levatis, ait: Domine Deus Israhel, non est similis tui deus in caelo et in terra, qui custodis pactum et misericordiam cum servis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo, qui praestitisti servo tuo David patri meo quaecumque locutus fueras ei, et quae ore promiseras opere complesti, sicut et praesens tempus probat. Nunc ergo, Domine Deus Israhel, imple servo tuo patri meo David quaecumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me qui sedeat super thronum Israhel, ita tamen si custodierint filii tui vias suas, et ambulaverint in lege mea, sicut et tu ambulasti coram me.

Et nunc, Domine Deus Israhel, firmetur sermo tuus quem locutus es servo tuo David. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si caelum et caeli caelorum non te capiunt, quanto magis domus ista quam aedificavi? Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui et obsecrationem eius, Domine Deus meus, et audias preces quas fundit famulus tuus coram te, ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum, et exaudires orationem quam servus tuus orat in eo. Exaudi preces famuli tui et populi tui Israhel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est de caelis, et propitiare. Si peccaverit quispiam in proximum suum, et iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista, tu exaudies de caelo, et facies iudicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, et ulciscaris iustum, retribuens ei secundum iustitiam suam. Si superatus fuerit populus tuus Israhel ab inimicis (peccabunt enim tibi), et conversi egerint paenitentiam, et obsecraverint nomen tuum, et fuerint deprecati in loco isto, tu exaudies de caelo, et propitiare peccato populi tui Israhel, et reduces eos in terram quam dedisti eis et patribus eorum. Si clauso caelo pluvia non fluxerit propter peccata populi, et deprecati te fuerint in loco isto, et confessi nomini tuo, et conversi a peccatis suis cum eos afflixeris, exaudi de caelo, Domine, et dimitte peccata servis tuis et populo tuo Israhel, et doce eos viam bonam per quam ingrediantur, et da pluviam terrae quam dedisti populo tuo ad possidendum. Fames si orta fuerit in terra, et pestilentia, aerugo et aurugo, et lucusta et bruchus, et si hostes vastatis regionibus portas obsederint civitatis, omnisque plaga et infirmitas presserit, si quis de populo tuo Israhel deprecatus fuerit, cognoscens plagam et infirmitatem suam, et expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies de caelo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, et propitiare, et redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo. Tu enim solus nosti corda filiorum hominum, ut timeant te et ambulent in viis tuis cunctis diebus quibus vivunt super faciem terrae quam dedisti patribus nostris. Externum quoque qui non est de populo tuo Israhel, si venerit de terra longinqua propter nomen tuum magnum, et propter manum tuam robustam, et brachium tuum extentum, et adoraverit in loco isto, tu exaudies de caelo firmissimo habitaculo tuo, et facies cuncta pro quibus invocaverit te ille peregrinus, ut sciant omnes populi terrae nomen tuum, et timeant te sicut populus tuus Israhel, et cognoscant quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam aedificavi.

Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua civitas haec est quam elegisti, et domus quam aedificavi nomini tuo, ut exaudias de caelo preces eorum et obsecrationem, et ulciscaris. Si autem peccaverint tibi (neque enim est homo qui non peccet), et iratus fueris eis, et tradideris eos hostibus, et captivos eos duxerint in terram longinquam vel certe quae iuxta est, et conversi in corde suo in terra ad quam captivi ducti fuerant, egerint paenitentiam, et deprecati te fuerint in terra captivitatis suae, dicentes: Peccavimus, inique fecimus, iniuste egimus, et reversi fuerint ad te in toto corde suo et in tota anima sua in terra captivitatis suae ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terrae suae quam dedisti patribus eorum, et urbis quam elegisti, et domus quam aedificavi nomini tuo, ut exaudias de caelo, hoc est de firmo habitaculo tuo, preces eorum, et facias iudicium, et dimittas populo tuo quamvis peccatori. Tu es enim Deus meus. Aperiantur quaeso oculi tui, et aures tuae intentae sint ad orationem quae fit in loco isto. Nunc igitur consurge, Domine Deus, in requiem tuam, tu et arca fortitudinis tuae. Sacerdotes tui, Domine Deus, induantur salute, et sancti tui laetentur in bonis. Domine Deus, ne averteris faciem christi tui; memento misericordiarum David servi tui.

Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de caelo et devoravit holocausta et victimas, et maiestas Domini implevit domum. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset maiestas Domini templum Domini. Sed et omnes filii Israhel videbant descendentem ignem et gloriam Domini super domum, et corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt et laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. Rex autem et omnis populus immolabant victimas coram Domino. Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo milia, arietum centum viginti milia, et dedicavit domum Dei rex et universus populus.

Sacerdotes autem stabant in officiis suis, et Levitae in organis carminum Domini, quae fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in aeternum misericordia eius, hymnos David canentes per manus suas. Porro sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israhel stabat. Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini; obtulerat enim ibi holocausta et adipes pacificorum, quia altare aeneum quod fecerat non poterat sustinere holocausta et sacrificia et adipes. Fecit ergo Salomon sollemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis Israhel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Aegypti. Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, et sollemnitatem celebrasset septem diebus. Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, laetantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus David et Salomoni et Israhel populo suo. Complevitque Salomon domum Domini et domum regis, et omnia quae disposuerat in corde suo ut faceret in domo Domini et in domo sua, et prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte et ait: Audivi orationem tuam, et elegi locum istum mihi in domum sacrificii. Si clausero caelum et pluvia non fluxerit, et mandavero et praecepero lucustae ut devoret terram, et misero pestilentiam in populum meum, conversus autem populus meus super quos invocatum est nomen meum deprecatus me fuerit, et exquisierit faciem meam, et egerit paenitentiam a viis suis pessimis, et ego exaudiam de caelo, et propitius ero peccatis eorum, et sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, et aures meae erectae ad orationem eius qui oraverit in loco isto. Elegi enim et sanctificavi locum istum ut sit nomen meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, et feceris iuxta omnia quae praecepi tibi, et iustitias meas iudiciaque servaveris, suscitabo thronum regni tui sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir qui sit princeps in Israhel. Si autem aversi fueritis, et dereliqueritis iustitias meas et praecepta mea quae proposui vobis, et abeuntes servieritis diis alienis et adoraveritis eos, evellam vos de terra mea quam dedi vobis, et domum hanc quam sanctificavi nomini meo proiciam a facie mea, et tradam eam in parabolam et in exemplum cunctis populis. Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, et dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terrae huic et domui huic? Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum qui eduxit eos de terra Aegypti, et apprehenderunt deos alienos et adoraverunt eos et coluerunt; idcirco venerunt super eos universa mala haec.

Expletis autem viginti annis postquam aedificavit Salomon domum Domini et domum suam, et civitates quas dederat Hiram Salomoni aedificavit, et habitare ibi fecit filios Israhel. Abiit quoque in Emath Soba et obtinuit eam. Et aedificavit Palmyram in deserto, et alias civitates munitissimas aedificavit in Emath. Extruxitque Bethoron superiorem et Bethoron inferiorem, civitates muratas, habentes portas et vectes et seras, Baalath etiam et omnes urbes firmissimas quae fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, et urbes equitum. Omnia quaecumque voluit Salomon atque disposuit aedificavit in Hierusalem et in Libano et in universa terra potestatis suae. Omnem populum qui derelictus fuerat de Hettheis et Amorreis et Ferezeis et Eveis et Iebuseis, qui non erant de stirpe Israhel, de filiis eorum et de posteris quos non interfecerant, subiugavit Salomon in tributarios usque in diem hanc. Porro de filiis Israhel non posuit ut servirent operibus regis. Ipsi enim erant viri bellatores et duces primi et principes quadrigarum et equitum eius. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum. Filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David in domum quam aedificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israhel, eo quod sanctificata sit, quia ingressa est in eam arca Domini. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini quod extruxerat ante porticum, ut per singulos dies offerretur in eo iuxta praeceptum Moysi in sabbatis et in calendis et in festis diebus ter per annum, id est in sollemnitate azymorum, et in sollemnitate ebdomadarum, et in sollemnitate tabernaculorum. Et con-

statuit iuxta dispositionem david patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis, et levitas in ordine suo, ut laudarent et ministrarent coram sacerdotibus iuxta ritum uniuscuiusque diei, et ianitores in divisionibus suis per portam et portam. Sic enim preceperat david homo dei. Nec pretergressi sunt de mandatis regis, tam sacerdotes quam levite ex omnibus que preceperat, et in custodiis thesaurorum. Omnes impensas preparatas habuit salomon, ex eo die quo fundavit domum domini usque in diem quo perfecit eam.

Tunc abiit salomon in asiongaber et in aylath ad oram maris rubri, que est in terra edom. Misit autem ei hyram per manus servorum suorum naves et nautas gnaros maris, et abierunt cum servis salomonis in ophir. Tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, et attulerunt ad regem salomonem.

Regina quoque saba cum audisset famam salomonis, venit ut temptaret eum in enigmatibus in hierusalem cum magnis opibus, et camelis qui portabant aromata, et auri plurimum, gemmasque preciosas. Cumque venisset ad salomonem, locuta est ei quecumque erant in corde suo, et exposuit ei salomon omnia que proposuerat, nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit. Que postquam vidit sapientiam scilicet salomonis, et domum quam edificaverat, necnon et cibaria mense eius, et habitacula servorum, et officia ministrorum eius, et vestimenta eorum, pincernas quoque et vestes eorum, et victimas quas immolabat in domo domini, non erat pre stupore ultra spiritus in ea. Dixitque ad regem: Verus sermo quem audieram in terra mea de virtutibus et sapientia tua. Non credebam narrantibus donec ipsa venissem et vidissent oculi mei, et probassem vix medietatem michi sapientie tue fuisse narratam. Vicisti famam virtutibus tuis. Beati viri tui, et beati servi tui hi qui assistunt coram te omni tempore, et audiunt sapientiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem domini dei tui. Quia diligit deus israhel, et vult servare eum in eternum, idcirco posuit te super eum regem, ut facias iudicium atque iustitiam.

Dedit autem regi centum viginti talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas preciosissimas. Non fuerunt aromata talia ut hec que dedit regina saba regi salomoni. Sed et servi hyram cum servis salomonis attulerunt aurum de ophir, et ligna thina, et gemmas preciosissimas, de quibus fecit rex, de lignis scilicet thinis, gradus in domo domini et in domo regia, citharas quoque et psalteria cantoribus. Numquam vise sunt in terra iuda ligna talia. Rex autem salomon dedit regine saba cuncta que voluit et que postulavit, multo plura quam attulerat ad eum. Que reversa abiit in terram suam cum servis suis.

Erat autem pondus auri quod afferebatur salomoni per annos singulos sescenta sexaginta sex talenta auri, excepta ea summa quam legati diversarum gentium et negociatores afferre consueverant, omnesque reges arabie et satrape terrarum qui comportabant aurum et argentum salomoni. Fecit igitur salomon rex ducentas hastas aureas de summa sescentorum aureorum qui in hastis singulis expendebantur, trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur scuta singula, posuitque ea rex in armamentario quod erat consitum nemore. Fecit quoque rex solium eburneum grande, et vestivit illud auro mundissimo. Sex quoque gradus quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum, et brachiola duo altrinsecus, et duos leones stantes iuxta brachiola, sed et alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte. Non fuit tale solium in universis regnis. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nichilo reputabatur. Siquidem naves regis ibant in tharsis cum servis hyram semel in annis tribus, et deferebant inde aurum et argentum et ebur et simias et pavos. Magnificatus est igitur salomon super reges terre pre divitiis et gloria. Omnesque reges terrarum desiderabant faciem salomonis videre, ut audirent sapientiam quam dederat deus in corde eius. Et deferebant ei munera, vasa argentea et aurea, et vestes et arma et aromata, equos et mulos per singulos annos.

Habuit autem salomon quadraginta milia equorum in stabulis, et curruum equitum duodecim milia, constituitque eos in urbibus quadrigarum et ubi erat rex in hierusalem. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges a flumine eufraten usque ad terram philistinorum, id est usque ad terminos egypti. Tantamque copiam prebuit argenti in hierusalem quasi lapidum, et cedrorum tantam multitudinem velut sychomorum que gignuntur in campestribus. Adducebantur ei equi de egypto et de cunctis regionibus. Reliqua opera salomonis priorum et novissimorum scripta sunt in verbis nathan prophete, et in libro ahie silonitis, in visione quoque addo videntis contra hieroboam filium nabath. Regnavit autem salomon in hierusalem super omnem israhel quadraginta annis. Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate david. Regnavitque roboam filius eius pro eo.

Profectusque est roboam in sichem. Illuc enim cunctus israhel convenerant, ut constituerent eum regem. Quod cum audisset hieroboam filius nabath qui erat in egypto, fugerat quippe illuc ante salomonem, statim reversus est. Vocaveruntque eum, et venit cum universo israhel, et locuti sunt ad roboam dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos compressit. Tu leviora impera patre tuo qui nobis gravem imposuit servitutem, et paululum de onere subleva, ut serviamus tibi. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abisset populus, iniit consilium cum senibus qui steterant coram patre eius salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo? Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, et lenieris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

At ille reliquit consilium senum, et cum iuvenibus tractare cepit qui cum eo nutriti fuerant, et in comitatu illius. Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? Vel quid respondere populo huic debeo, qui dixit michi: Sublevа iugum quod imposuit nobis pater tuus? At illi responderunt ut iuvenes et nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu sublevа. Et sic respondebis eis: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei. Pater meus imposuit vobis iugum grave, et ego maius pondus apponam. Pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cedam vos scorpionibus. Venit ergo hieroboam et universus populus ad roboam die tertio, sicut preceperat eis. Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, locutusque est iuxta iuvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit iugum, quod ego gravius faciam. Pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cedam vos scorpionibus. Et non acquievit populi precibus. Erat enim voluntatis dei ut compleretur sermo eius quem locutus fuerat per manum ahie silonitis ad hieroboam filium nabath. Populus autem universus rege duriora dicente sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in david, neque hereditas in filio ysai. Revertere in tabernacula tua israhel, tu autem pasce domum tuam david. Et abiit israhel in tabernacula sua. Super filios autem israhel qui habitabant in civitatibus iuda regnavit roboam. Misitque rex roboam aduram qui preerat tributis, et lapidaverunt eum filii israhel, et mortuus est. Porro roboam currum festinavit ascendere, et fugit in hierusalem. Recessitque israhel a domo david usque ad diem hanc.

Venit autem roboam in hierusalem, et convocavit universam domum iuda et beniamin, centum octoginta milibus electorum atque bellantium, ut dimicaret contra israhel, et converteret ad se regnum suum. Factumque est verbum domini ad semeiam hominem dei dicens: Loquere ad roboam filium salomonis regem iuda, et ad universum israhel qui est in iuda et beniamin. Hec dicit dominus: Non ascendetis neque pugnabitis contra fratres vestros. Revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem domini reversi sunt, nec perrexerunt contra hieroboam.

Habitavit autem roboam in hierusalem, et edificavit civitates muratas in iuda. Exstruxitque bethleem et etham, et thecue, bethsur quoque et socho, et odollam, necnon et geth et maresa, et ziph, sed et aduram et lachis et azecha, saraa quoque et ailon et ebron que erant in iuda et beniamin, civitates munitissimas. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est olei et vini. Sed et in singulis urbibus fecit armamentaria scutorum et hastarum, firmavitque eas multa diligentia, et imperavit super iuda et beniamin. Sacerdotes autem et levite qui erant in universo israhel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana et possessiones suas, et transeuntes ad iudam et hierusalem, eo quod abiecisset eos hieroboam et posteri eius ne sacerdotio domini fungerentur. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, et demoniorum vitulorumque quos fecerat. Sed et de cunctis tribubus israhel quicumque dederant cor suum ut quererent dominum deum israhel, venerunt in hierusalem ad immolandas victimas suas coram domino deo patrum suorum. Et roboraverunt regnum iuda, et confirmaverunt roboam filium salomonis per tres annos. Ambulaverunt enim in viis david et salomonis annis tantum tribus. Duxit autem roboam uxorem maalath filiam hierimuth filii david, abiahil quoque filiam eliab filii ysai, que peperit ei filios iehus, et somoria, et zoom. Post hanc quoque accepit maacha filiam absalon, que peperit ei abiam, et ethai, et ziza, et salumith. Amavit autem roboam maacha filiam absalon super omnes uxores suas et concubinas. Nam uxores decem et octo duxerat, concubinasque sexaginta, et genuit viginti et octo filios, ac sexaginta filias. Constituit vero in capite abiam filium maacha ducem super omnes fratres suos. Ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit et potentior super omnes filios suos, et in cunctis finibus iuda et beniamin, et in universis civitatibus muratis. Prebuitque eis escas plurimas, et multas petivit uxores.

Cumque roboratum esset regnum roboam et confortatum, dereliquit legem domini, et omnis israhel cum eo. Anno autem quinto regni roboam, ascendit sesach rex egypti in hierusalem, quia peccaverunt domino, cum mille ducentis curribus et sexaginta milibus equitum. Nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex egypto, libies scilicet et trogodite et ethiopes. Cepitque civitates munitissimas in iuda, et venit usque ad hierusalem. Semeias autem propheta ingressus est ad roboam et principes iuda qui congregati fuerant in hierusalem fugientes sesach, dixitque ad eos: Hec dicit dominus: Vos reliquistis me, et ego reliqui vos in manu sesach. Consternatique principes israhel et rex dixerunt: Iustus est dominus. Cumque vidisset dominus quod humiliati essent, factus est sermo domini ad semeiam dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, et non stillabit furor meus super israhel per manum sesach. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis mee et servitutis regni terrarum. Recessit itaque sesach rex egypti ab hierusalem, sublatis thesauris domus domini et domus regis, omniaque secum tulit, et clypeos aureos quos fecerat salomon, pro quibus fecit rex eneos, et tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palacii. Cumque introiret domum domini rex, veniebant scutarii et tollebant eos, iterumque referebant ad armamentarium suum. Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira domini, nec deleti sunt penitus. Siquidem et in iuda inventa sunt opera bona.

Confortatus est igitur rex roboam in hierusalem atque regnavit. Quadraginta autem et unius anni erat cum regnare cepisset, et decem septemque annis regnavit in hierusalem urbe quam elegit dominus ut confirmaret nomen suum ibi de cunctis tribubus israhel. Nomenque matris eius naama amanitis. Fecitque malum, et non preparavit cor suum ut quereret dominum. Opera vero roboam prima et novissima scripta sunt in libro semeie prophete, et addo videntis, et diligenter exposita. Pugnaveruntque adversum se roboam et hieroboam cunctis diebus. Et dormivit roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate david. Et regnavit abia filius eius pro eo.

In anno octavo decimo regis hieroboam regnavit abia super iudam. Tribus annis regnavit in hierusalem. Nomenque matris eius maacha filia huriel de gabaa. Et erat bellum inter abiam et hieroboam. Cumque inisset abia certamen, et haberet bellicosissimos viros, et electorum quadringenta milia, hieroboam instruxit contra aciem octingenta milia virorum, qui et ipsi electi erant et ad bella fortissimi. Stetit igitur abias super montem semeron, qui erat in effraim, et ait: Audi hieroboam et omnis israhel. Num ignoratis quod dominus deus israhel dederit regnum david super israhel in sempiternum, ipsi et filiis eius in pactum salis? Et surrexit hieroboam filius nabath servus salomonis filii david, et rebellavit contra dominum suum. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi et filii belial, et prevaluerunt contra roboam filium salomonis. Porro roboam erat rudis et corde pavido, nec potuit resistere eis. Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno domini, quod possidet per filios david. Habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos quos fecit vobis hieroboam in deos. Et eiecistis sacerdotes domini filios aaron atque levitas, et fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum. Quicumque venerit et initiaverit manum suam in tauro de bubus et in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt dii. Noster autem dominus deus est, quem non relinquimus, sacerdotesque ministrant domino de filiis aaron, et levite sunt in ordine suo. Holocausta quoque offerunt domino per singulos dies mane et vespere, et thimiama iuxta legis precepta conficiuntur, et proponuntur panes in mensa mundissima. Estque apud nos candelabrum aureum et lucerna eius, ut accendatur semper ad vesperam. Nos quippe custodimus precepta domini dei nostri, que vos reliquistis. Ergo in exercitu nostro dux deus est, et sacerdotes eius qui clangunt tubis et resonant contra vos. Filii israhel nolite pugnare contra dominum deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

Hec illo loquente, hieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex adverso hostium staret, ignorantem iudam suo ambiebat exercitu. Respiciensque iuda vidit instare bellum ex adverso et post tergum, et clamavit ad dominum, ac sacerdotes tubis canere ceperunt. Omnesque viri iuda vociferati sunt, et ecce illis clamantibus perterruit deus hieroboam et omnem israhel qui stabat ex adverso abia et iuda. Fugeruntque filii israhel iudam, et tradidit eos deus in manu eorum. Percussit ergo eos abia et populus eius plaga magna, et corruerunt vulnerati ex israhel quingenta milia virorum fortium. Humiliatique sunt filii israhel in tempore illo, et vehementissime confortati filii iuda, eo quod sperassent in domino deo patrum suorum. Persecutus est autem abia fugientem hieroboam, et cepit civitates eius, bethel et filias eius, et iesena cum filiabus suis, efron quoque et filias eius. Nec valuit ultra resistere hieroboam in diebus abia. Quem percussit dominus et mortuus est.

Igitur abia confirmato imperio suo, accepit uxores quattuordecim, procreavitque viginti duos filios et sedecim filias. Reliqua autem sermonum abia viarumque et operum eius scripta sunt diligentissime in libro addo prophete.

102

Dormivit autem Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David. Regnavitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quievit terra annis X. 2

Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu domini dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa, et confregit statuas lucosque succidit. ac precepit Iude ut quereret dominum deum patrum suorum, et faceret legem et universa mandata, et abstulit ex cunctis urbibus Iuda aras et fana, et regnavit in pace. Edificavit quoque urbes munitas in Iuda, quia quietus erat, et nulla temporibus eius bella surrexerant, pace domino largiente. Dixit autem Iude: Edificemus civitates istas, et vallemus muris, et roboremus turribus et portis et seris donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quesierimus dominum deum patrum nostrorum, et dederit nobis pacem per gyrum. Edificaverunt igitur, et nullum in extruendo impedimentum fuit. Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta et hastas de Iuda trecenta milia, de Beniamin vero scutariorum et sagittariorum CC et LXXX milia. Omnes isti viri fortissimi. 2

Egressus est autem contra eos Zara Ethiops cum exercitu suo decies centenis milibus, et curribus trecentis, et venit usque Maresa. Porro Asa perrexit obviam, et instruxit aciem ad bellum in valle Sephata, que est iuxta Maresa, et invocavit dominum deum et ait: Domine non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxilieris an in pluribus; adiuva nos domine deus noster. In te enim et in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine deus noster tu es; non prevaleat contra te homo. Exterruit itaque dominus Ethiopes coram Asa et Iuda, fugeruntque Ethiopes, et persecutus est eos Asa et populus qui cum eo erat usque Gerara, et ruerunt Ethiopes usque ad internitionem, quia domino cedente contriti sunt, et exercitu illius proeliante. Tulerunt ergo spolia multa, et percusserunt omnes civitates per circuitum Gerare, grandis quippe cunctos terror invaserat, et diripuerunt urbes, et predam multam asportaverunt. Sed et caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem et camelorum, reversique sunt Hierusalem. Azarias autem filius Oded facto in se spiritu dei, egressus est in occursum Asa, et dixit ei: Audite me Asa et omnis Iuda et Beniamin. Dominus vobiscum quia fuistis cum eo. Si quesieritis eum invenietis; si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Transibunt autem multi dies in Israhel absque deo vero, et absque sacerdote doctore et absque lege. Cumque reversi fuerint in angustia sua, clamaverintque ad dominum deum Israhel, et quesierint eum, repperient eum. 2

In tempore illo non erit pax egredienti et ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terre. Pugnabit enim gens contra gentem, et civitas contra civitatem, quia dominus conturbabit eos in omni angustia. Vos ergo confortamini et non dissolvantur manus vestre, erit enim merces operi vestro. Quod cum audisset Asa verba scilicet et prophetiam Azarie filii Oded prophete, confortatus est et abstulit ydola de omni terra Iuda, et de Beniamin, et ex urbibus quas ceperat montis Effraim, et dedicavit altare domini, quod erat ante porticum domini, congregavitque universum Iudam et Beniamin et advenas cum eis, de Effraim et de Manasse et de Symeon. Plures enim ad eum confugerant ex Israhel, videntes quod dominus deus illius esset cum eo. Cumque venissent in Hierusalem mense tertio, anno XV regni Asa, immolaverunt domino in die illa de manubiis et preda quam adduxerant, boves septingentos, et arietes VII milia. Et intravit ex more ad corroborandum fedus, ut quererent dominum deum patrum suorum in toto corde et in tota anima sua. Si quis autem inquit non quesierit dominum deum Israhel moriatur, a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem. Iuraveruntque domino voce magna in iubilo, et in clangore tube, et in sonitu bucinarum, omnes qui erant in Iuda cum execratione. In omni enim corde suo iuraverunt, et in tota voluntate quesierunt eum, et invenerunt. Prestititque eis dominus requiem per circuitum. Sed et Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum priapi, quod omne contrivit et in frusta comminuens combussitque in torrente Cedron. Excelsa autem derelicta sunt in Israhel. Attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius. Eaque que voverat pater suus et ipse intulit in domum domini, argentum et aurum, vasorumque diversam supellectilem. Bellum vero non fuit usque ad tricesimum annum regni Asa. 2

Anno autem tricesimo sexto regni eius, ascendit Baasa rex Israhel in Iudam, et muro circumdabat Rama, ut nullus tute posset egredi et ingredi de regno Asa. Protulit ergo Asa argentum et aurum de thesauris domus domini, et de thesauris regis, misitque ad Benadab regem Syrie qui habitabat in Damasco dicens: Fedus inter me et te est, pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam. Quam ob rem misi tibi argentum et aurum, ut rupto federe quod habes cum Baasa rege Israhel, facias eum a me recedere. Quo comperto Benadab misit principes exercituum suorum ad urbes Israhel, qui percusserunt Ahion et Dan, et Abelmaim, et universas urbes muratas Neptalim. Quod cum audisset Baasa, desiit edificare Rama, et intermisit opus suum. Porro Asa rex assumpsit universum Iuda, et tulerunt lapides de Rama et ligna que edificationi preparaverat rex Baasa, edificavitque ex eis Gabaa et Maspha. In tempore illo venit Anani propheta ad Asa regem Iuda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syrie et non in domino deo tuo, idcirco evasit Syrie regis exercitus de manu tua. Nonne Ethiopes et Libies multo plures erant quadrigis et equitibus et multitudine nimia? Quos cum domino credidisses, tradidit in manu tua. Oculi enim eius contemplantur universam terram, et prebent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte ergo egisti, et propter hoc etiam ex presenti tempore contra te bella consurgent. 2

Iratusque Asa adversus videntem, iussit eum mitti in nervum. Valde quippe super hoc erat indignatus, et interfecit de populo in tempore illo plurimos. Opera autem Asa prima et novissima scripta sunt in libro regum Iuda et Israhel. Egrotavit etiam Asa anno XXXIX regni sui, dolore pedum vehementissimo, et nec in infirmitate sua quesivit dominum, sed magis in medicorum arte confisus est. Dormivitque cum patribus suis, et mortuus est anno XLI regni sui, et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in civitate David, posueruntque eum super lectulum suum plenum aromatibus et unguentis meretriciis, que erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eo ambitione nimia. Regnavit autem Iosaphat filius eius pro eo, et invaluit contra Israhel. Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Iuda que erant vallate muris, presidiaque disposuit in terra Iuda, et in civitatibus Effraim quas ceperat Asa pater eius. Et fuit dominus cum Iosaphat, qui ambulavit in viis patris sui David primis, et non speravit in Baalim, sed in deo patris sui, et perrexit in preceptis illius, et non iuxta peccata Israhel. Confirmavitque dominus regnum in manu eius, et dedit omnis Iuda munera Iosaphat, factaeque sunt ei infinite divitie et multa gloria. Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias domini, etiam excelsa et lucos de Iuda abstulit. Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benayl et Obdiam, et Zachariam, et Nathanael, et Micheam, ut docerent in civitatibus Iuda, et cum eis Levitas Semeiam et Nathaniam et Zabadiam, Asahel quoque et Semiramoth et Ionathan, et Adoniam, et Tobiam, et Tobadoniam Levitas, et cum eis Elisama et Ioram sacerdotes. 7

Docebantque populum in Iuda, habentes librum legis domini. Et circuibant cunctas urbes Iuda, atque erudiebant populum. Itaque factus est pavor domini super omnia regna terrarum que erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat. Sed et Philistei Iosaphat munera deferebant, et vectigal argenti. Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem milia septingentos, et hircos totidem. 2

Crevit ergo Iosaphat et magnificatus est usque in sublime, et edificavit in Iuda domos ad instar turrium, urbesque in sublime muratas, et multa opera paravit in urbibus Iuda. Viri quoque bellatores et robusti erant in Hierusalem, quorum iste est numerus per domos atque familias singulorum. In Iuda principes exercitus, Ednas dux, et cum eo robustissimi viri CCC milia. Post hunc Iohannan princeps, et cum eo CC LXXX milia. Post illum quoque Amazias filius Zechri, consecratus domino, et cum eo CC milia virorum fortium. Hunc sequebatur robustus ad prelia Eliada, et cum eo tenentium arcum et clypeum CC milia. Post istum etiam Iozabach, et cum eo C LXXX milia expeditorum militum. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos posuerat in urbibus muratis, et in universo Iuda. Fuit ergo Iosaphat dives et inclitus multum, et affinitate coniunctus est Ahab. Descenditque cum eo post annos in Samariam. Ad cuius adventum mactavit Ahab arietes et boves plurimos, et populo qui venerat cum eo, persuasitque illi ut ascenderet in Ramoth Galaad. Dixitque Ahab rex Israhel ad Iosaphat regem Iuda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego et tu, sicut populus tuus sic et populus meus, tecumque erimus in bello. Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Consule obsecro in presentiarum sermonem domini. Congregavit igitur rex Israhel prophetarum baalim quadringentos viros, et dixit ad eos: Ire debeo ad bellandum in Ramoth Galaad an quiescere? At illi: Ascende inquiunt, et tradet eos dominus in manu regis. Dixitque Iosaphat: Numquid non est hic propheta domini, ut ab illo etiam inquiramus? Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Est vir unus a quo possumus querere domini voluntatem, sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore. Est autem Micheas filius Iemla. Dixitque ei Iosaphat: Ne loquaris rex hoc modo. Vocavit ergo rex Israhel unum de eunuchis et dixit ei: Voca mihi cito Micheam filium Iemla. Porro rex Israhel et Iosaphat rex Iuda, uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio. Sedebant autem in area iuxta portam Samarie, omnesque prophete vaticinabantur coram eis. Sedechias vero filius Chanana fecit sibi cornua ferrea et ait: Hec dicit dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam. Omnesque prophete similiter prophetabant atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad et prosperaberis, et tradet eos dominus in manu regis. Nuntius autem qui ierat ad vocandum Micheam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant. Queso ergo te, ut et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera. Cui respondit Micheas: Vivit dominus quia quodcumque dixerit mihi deus meus hoc loquar. 2

Venit ergo Micheas ad regem. Cui rex ait: Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum an quiescere? Ille respondit: Ascendite, cuncta enim prospera evenient, et tradentur hostes in manus vestras. Dixitque rex: Iterum atque iterum adiuro te, ut non mihi loquaris nisi quod verum est in nomine domini. At ille ait: Vidi universum Israhel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore. Et dixit dominus: Non habent isti dominos; revertatur unusquisque in domum suam in pace. Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Nonne dixi tibi quod non prophetaret iste mihi quicquam boni, sed ea que mala sunt? At ille idcirco ait: Audite verbum domini. Vidi dominum sedentem in solio suo, et omnem exercitum celi assistentem ei a dextris et a sinistris. Et dixit dominus: Quis decipiet Ahab regem Israhel ut ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, et alter alio, processit spiritus et stetit coram domino et ait: Ego decipiam eum. Cui dominus: In quo inquit decipies? At ille respondit: Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque dominus: Decipies et prevalebis. Egredere et fac ita. Nunc igitur ecce dedit dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, et dominus locutus est de te mala. Accessit autem Sedechias filius Chanana, et percussit Michee maxillam et ait: Per quam viam transivit spiritus domini a me ut loqueretur tibi? Dixitque Micheas: Tu ipse videbis in die illo quando ingressus fueris cubiculum in cubiculum ut abscondaris. Precepit autem rex Israhel dicens: Tollite Micheam et ducite eum ad Amon principem civitatis, et ad Ioas filium Amalech, et dicetis: Hec dicit rex: Mittite hunc in carcerem, et date ei panis modicum et aque pauxillum, donec revertar in pace. Dixitque Micheas: Si reversus fueris in pace, non est locutus dominus in me. Et ait: Audite populi omnes. 2

Igitur ascenderunt rex Israhel et Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. Dixitque rex Israhel ad Iosaphat: Mutabo habitum meum, et sic ad pugnandum vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israhel habitu venit ad bellum. Rex autem Syrie preceperat ducibus equitatus sui dicens: Non pugnetis contra minimum aut contra maximum, nisi contra solum regem Israhel. Itaque cum vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Israhel iste est. Et circumdederunt eum dimicantes. At ille clamavit ad dominum, et auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo. Cum enim vidissent duces equitatus quod non esset rex Israhel, reliquerunt eum. Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum iaceret, et percuteret regem Israhel inter cervicem et scapulas. At ille aurige suo ait: Converte manum tuam, et educ me de acie, quia vulneratus sum. Et finita est pugna in die illo. Porro rex Israhel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, et mortuus est occidente sole. Reversus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice in Hierusalem. Cui occurrit Hieu filius Anani videns, et ait ad eum: Impio prebes auxilium, et his qui oderunt dominum amicitia iungeris. Et idcirco iram quidem domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Iuda, et preparaveris cor tuum ut quereres dominum deum patrum tuorum. Habitavit ergo Iosaphat in Hierusalem. Rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Effraim, et revocavit eos ad dominum deum patrum suorum. Constituitque iudices terre in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca, et precipiens iudicibus: Videte ait quid faciatis. Non enim hominis exercetis iudicium sed domini, et quodcumque iudicaveritis in vos redundabit. Sit timor domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud dominum deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum. 2

In Hierusalem quoque constituit Iosaphat Levitas et sacerdotes et principes familiarum ex Israhel, ut iudicium et causam domini iudicarent habitatoribus eius. Precepitque eis dicens: Sic agetis in timore domini fideliter et corde perfecto. Omnem causam que venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in urbibus suis, inter cognationem et cognationem, ubicumque questio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, ut non peccent in dominum, et ne veniat ira super vos et super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem sacerdos et pontifex vester in his que ad dominum pertinent presidebit. Porro Zabadias filius Ismahel qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit que ad regis officium pertinent. Habetisque magistros Levitas coram vobis. Confortamini et agite diligenter, et erit dominus vobiscum. 2

Post hec congregati sunt filii Moab, et filii Amon, et cum eis de Ydumeis, ad Iosaphat ut pugnarent contra eum. Veneruntque nuntii et indicaverunt Iosaphat dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis que trans mare sunt, et de Syria, et ecce consistunt in Asasonthamar.

quae est Engaddi. Iosaphat autem timore perterritus totum se contulit ad rogandum Dominum, et praedicavit ieiunium universo Iuda. Congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum, sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumque stetisset Iosaphat in medio coetu Iudae et Hierusalem in domo Domini ante atrium novum, ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in caelo, et dominaris cunctis regnis gentium. In manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terrae huius coram populo tuo Israhel, et dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum? Habitaveruntque in ea, et extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes: Si irruerint super nos mala, gladius iudicii, pestilentia, et fames, stabimus coram Domino in domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum, et clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies salvosque facies.

Nunc igitur ecce filii Ammon et Moab et mons Seir, per quos non concessisti filiis Israhel ut transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinaverunt ab eis et non interfecerunt illos, et e contrario agunt et nituntur eicere nos de possessione quam tradidisti nobis. Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non tanta est fortitudo ut possimus huic multitudini resistere, quae irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Omnis vero Iuda stabat coram Domino cum parvulis et uxoribus et liberis suis. Erat autem Iaziel filius Zachariae filii Banaiae filii Iehiel filii Mathaniae, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbae, et ait: Attendite omnis Iuda, et qui habitatis Hierusalem, et tu o rex Iosaphat: Haec dicit Dominus vobis: Nolite timere nec paveatis hanc multitudinem; non est enim vestra pugna sed Dei. Cras descendetis contra eos; ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate torrentis qui est contra solitudinem Hieruhel. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos. O Iuda et Hierusalem, nolite timere nec paveatis; cras egrediemini contra eos, et Dominus erit vobiscum. Iosaphat ergo et Iuda et omnes habitatores Hierusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, et adoraverunt eum. Porro Levitae de filiis Caath et de filiis Core laudabant Dominum Deum Israhel voce magna in excelsum. Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue. Profectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum dixit: Audite me viri Iuda et omnes habitatores Hierusalem. Credite in Domino Deo vestro et securi eritis. Credite prophetis eius et cuncta evenient prospera.

Deditque consilium populo, et statuit cantores Domini ut laudarent eum in turmis suis, et antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: Confitemini Domino quoniam in aeternum misericordia eius. Cumque coepissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon et Moab et montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Iudam, et percussi sunt. Namque filii Ammon et Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent et delerent eos. Cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi mutuis concidere vulneribus. Porro Iudas cum venisset ad speluncam quae respicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam qui necem potuisset evadere. Venit ergo Iosaphat et omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum, inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque et vasa pretiosissima, et diripuerunt ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre prae magnitudine. Die autem quarto congregati sunt in Valle Benedictionis; etenim quia ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum Vallis Benedictionis usque in praesentem diem. Reversusque est omnis vir Iuda et habitatores Hierusalem, et Iosaphat ante eos, in Hierusalem cum laetitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. Ingressique sunt in Hierusalem cum psalteriis et citharis et tubis in domum Domini. Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israhel. Quievitque regnum Iosaphat, et praebuit ei Dominus pacem per circuitum.

Regnavit igitur Iosaphat super Iudam, et erat xxxv annorum cum regnare coepisset, xxv autem annis regnavit in Hierusalem. Nomenque matris eius Azuba filia Selahi. Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quae placita erant coram Domino. Verumtamen excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum. Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum et novissimorum scripta sunt in libro Hieu filii Anani, quae digessit in libros regum Israhel. Post haec iniit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israhel, cuius opera fuerunt impiissima. Et particeps fuit ut facerent naves quae irent in Tharsis; feceruntque classem in Asiongaber. Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat dicens: Quia habuisti foedus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaeque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis. Dormivit autem Iosaphat cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David, regnavitque Ioram filius eius pro eo. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam et Iahiel et Zachariam et Azariam et Michahel et Saphatiam. Omnes hi filii Iosaphat regis Iuda. Deditque eis pater suus multa munera argenti et auri et pensitationes cum civitatibus munitissimis in Iuda; regnum autem tradidit Ioram eo quod esset primogenitus. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui; cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, et quosdam de principibus Israhel. Triginta duorum annorum erat Ioram cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Hierusalem. Ambulavitque in viis regum Israhel, sicut egerat domus Ahab; filia quippe Ahab erat uxor eius, et fecit malum in conspectu Domini. Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum quod inierat cum eo, et quia promiserat ut daret illi lucernam et filiis eius omni tempore.

103

In diebus illis rebellavit Edom ne esset subditus Iudae, et constituit sibi regem. Cumque transisset Ioram cum principibus suis et cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte et percussit Edom qui se circumdederat, et omnes duces equitatus eius. Attamen rebellavit Edom ne esset sub dicione Iuda usque ad hanc diem. Eo tempore et Lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum. Insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Iuda, et fornicari fecit habitatores Hierusalem, et praevaricari Iudam. Allatae sunt autem ei litterae ab Helia propheta in quibus scriptum erat: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui et in viis Asa regis Iuda, sed incessisti per iter regum Israhel, et fornicari fecisti Iudam et habitatores Hierusalem, imitatus fornicationem domus Ahab, insuper et fratres tuos domum patris tui meliores te occidisti, ecce Dominus percutiet plaga magna cum populo tuo et filiis et uxoribus tuis universaque substantia tua. Tu autem aegrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies. Suscitavit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum et Arabum qui confines sunt Aethiopibus. Et ascenderunt in terram Iuda, et vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam quae inventa est in domo regis, insuper et filios eius et uxores; nec remansit ei filius nisi Ioachaz qui minimus natu erat. Et super haec omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

Cumque diei succederet dies, et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus, et sic longa consumptus tabe ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter et vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis exequias, sicut fecerat maioribus eius. Triginta duorum annorum fuit cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Hierusalem. Ambulavitque non recte, et sepelierunt eum in civitate David, verumtamen non in sepulchro regum. Constituerunt autem habitatores Hierusalem Ochoziam filium eius minimum pro eo. Omnes enim maiores natu qui ante eum fuerant interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra; regnavitque Ochozias filius Ioram regis Iuda. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset, et uno anno regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Otholia filia Amri. Sed et ipse ingressus est per vias domus Ahab. Mater enim eius impulit eum ut impie ageret. Fecit igitur malum in conspectu Domini sicut domus Ahab. Ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum eius. Ambulavitque in consiliis eorum, et perrexit cum Ioram filio Ahab rege Israhel in bellum contra Azahel regem Syriae in Ramoth Galaad. Vulneraveruntque Syri Ioram. Qui reversus est ut curaretur in Hiezrahel; multas enim plagas acceperat in supradicto certamine.

Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda descendit ut inviseret Ioram filium Ahab in Hiezrahel aegrotantem. Voluntatis quippe fuit Dei adversum Ochoziam ut veniret ad Ioram; et cum venisset, egrederetur cum eo adversum Hieu filium Namsi, quem unxit Dominus ut deleret domum Ahab. Cum ergo subverteret Hieu domum Ahab, invenit principes Iuda et filios fratrum Ochoziae qui ministrabant ei, et interfecit illos. Ipsum quoque perquirens Ochoziam comprehendit latentem in Samaria, adductumque ad se occidit; et sepelierunt eum eo quod esset filius Iosaphat qui quaesierat Dominum in toto corde suo. Nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe regnaret Ochoziae. Siquidem Otholia mater eius videns quod mortuus esset filius suus, surrexit et interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram. Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziae, et furata est eum de medio filiorum regis cum interficerentur, absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iosabeth autem quae absconderat eum, erat filia regis Ioram, uxor Ioiadae pontificis, soror Ochoziae, et idcirco Otholia non interfecit eum. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Otholia super terram. Anno autem septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ioram, et Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, et Maasiam filium Adaiae, et Elisaphat filium Zechri, et iniit cum eis foedus. Qui circumeuntes Iudam congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Iuda, et principes familiarum Israhel, veneruntque in Hierusalem.

Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Domini cum rege. Dixitque ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David. Iste est ergo sermo quem facietis. Tertia pars vestrum qui veniunt ad sabbatum, sacerdotum et Levitarum et ianitorum, erit in portis; tertia vero pars ad domum regis; et tertia ad portam quae appellatur Fundamenti. Omne vero reliquum vulgus sit in atriis domus Domini. Nec quisquam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes et qui ministrant de Levitis. Ipsi tantummodo ingrediantur quia sanctificati sunt; et omne reliquum vulgus observet custodias Domini. Levitae autem circumdent regem, habentes singuli arma sua. Et si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur. Sintque cum rege et intrante et egrediente. Fecerunt ergo Levitae et universus Iuda iuxta omnia quae praeceperat Ioiada pontifex. Et assumpserunt singuli viros qui sub se erant, et veniebant per ordinem sabbati, cum his qui iam impleverant sabbatum et egressuri erant. Siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quae sibi per singulas ebdomadas succedere consueverant. Deditque Ioiada pontifex centurionibus lanceas clypeosque et peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini. Constituitque omnem populum tenentium pugiones a parte templi dextera, usque ad partem templi sinistram, coram altari et templo, per circuitum regis. Et eduxerunt filium regis, et imposuerunt ei diadema et testimonium, dederuntque in manu eius tenendam legem, et constituerunt eum regem.

Unxit quoque illum Ioiada pontifex et filii eius, imprecatique sunt atque dixerunt: Vivat rex. Quod cum audisset Otholia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, et principes turmasque circa eum, omnemque populum terrae gaudentem atque clangentem tubis, et diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua et ait: Insidiae, insidiae. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones et principes exercitus dixit eis: Educite illam extra septa templi, et interficiatur foris gladio. Praecepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini. Et imposuerunt cervicibus eius manus. Cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. Pepigit autem Ioiada foedus inter se universumque populum et regem, ut esset populus Domini. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, et destruxerunt eam, et altaria ac simulacra illius confregerunt. Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras. Constituit autem Ioiada praepositos in domo Domini, sub manibus sacerdotum et Levitarum quos distribuit David in domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Mosi, in gaudio et canticis iuxta dispositionem David. Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re. Assumpsitque centuriones et fortissimos viros ac principes populi et omne vulgus terrae, et fecerunt descendere regem de domo Domini, et introire per medium portae superioris in domum regis, et collocaverunt eum in solio regali. Laetatusque est omnis populus terrae, et urbs quievit. Porro Otholia interfecta est gladio.

Septem annorum erat Ioas cum regnare coepisset, et xl annis regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Sebia de Bersabee. Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadae sacerdotis. Accepit autem ei Ioiada uxores duas, e quibus genuit filios et filias. Post quae placuit Ioas ut instauraret templum Domini. Congregavitque sacerdotes et Levitas et dixit eis: Egredimini ad civitates Iuda, et colligite de universo Israhel pecuniam ad sarta tecta templi Dei vestri per singulos annos, festinatoque hoc facite. Porro Levitae egere neglegentius.

Vocavitque rex Ioiadam principem et dixit ei: Quare tibi non fuit curae ut cogeres Levitas inferre de Iuda et de Hierusalem pecuniam quae constituta est a Mose servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israhel in tabernaculum testimonii? Otholia enim impiissima et filii eius destruxerunt domum Dei, et de universis quae sanctificata erant templo Domini ornaverunt fanum Baalim. Praecepit ergo rex, et fecerunt arcam, posueruntque eam iuxta portam domus Domini forinsecus. Et praedicatum est in Iuda et Hierusalem ut deferrent singuli pretium Domino, quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israhel in deserto. Laetatique sunt cuncti principes et omnis populus, et ingressi contulerunt in arcam Domini atque miserunt ita ut impleretur. Cumque iam tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum, videbant enim multam pecuniam, ingrediebatur scriba regis et quem primus sacerdos constituerat, effundebantque pecuniam quae erat in arca. Porro arcam reportabant ad locum suum. Sicque faciebant per singulos dies, et congregata est infinita pecunia. Quam dederunt rex et Ioiada his qui praeerant operibus domus Domini. At illi conducebant ex ea caesores lapidum et artifices operum singulorum ut instaurarent domum Domini; fabros quoque ferri et aeris, ut quod cadere coeperat fulciretur. Egeruntque hi qui operabantur industrie, et obducebatur parietum

ciarii per manus eorum, ac suscitaverunt domum domini in statum pristinum et firmiter eam stare fecerunt. Cumque omnes complessent omnia opera, detulerunt coram rege et ioiada reliquam partem pecuniae, de qua facta sunt vasa templi in ministerium et ad holocaustum, fialae quoque et cetera vasa aurea et argentea. Et offerebantur holocausta in domo domini iugiter cunctis diebus ioiadae.

Senuit autem ioiada plenus dierum, et mortuus est cum esset centum xxx annorum. Sepelieruntque eum in civitate david cum regibus, eo quod fecisset bonum cum israhel et cum domo eius. Postquam autem obiit ioiada, ingressi sunt principes iuda et adoraverunt regem. Qui delinitus obsequiis eorum acquievit eis. Et dereliquerunt templum domini dei patrum suorum, servieruntque lucis et sculptilibus. Et facta est ira contra iudam et hierusalem propter hoc peccatum. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad dominum, quos protestantes illi audire nolebant. Spiritus itaque domini induit zachariam filium ioiadae sacerdotis, et stetit in conspectu populi et dixit eis: Haec dicit dominus: Quare transgredimini mandatum domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis dominum ut derelinqueret vos? Qui congregati adversus eum miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus domini. Et non est recordatus ioas rex misericordiae quam fecerat ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur ait: Videat dominus et requirat. Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus syriae, venitque in iudam et hierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque universam praedam miserunt regi damascum. Et certe cum permodicus venisset numerus syrorum, tradidit dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum. In ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis.

Surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii ioiadae sacerdotis, et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est. Sepelieruntque illum in civitate david, sed non in sepulchris regum. Insidiati vero sunt ei zabeth filius saamath ammonitidis, et iozabath filius samarith moabitidis. Porro filii eius ac summa pecuniae quae adunata fuerat sub eo, et instauratio domus dei, scripta sunt diligentius in libro regum. Regnavitque amasias filius eius pro eo. Viginti quinque annorum erat amasias cum regnare coepisset, et xx viiii annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius ioaden de hierusalem. Fecitque bonum in conspectu domini, verumtamen non in corde perfecto. Cumque roboratum sibi videret imperium, iugulavit servos qui occiderant regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in libro legis moysi, ubi praecepit dominus dicens: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in peccato suo morietur. Congregavit igitur amasias iudam, et constituit eos per familias tribunosque et centuriones in universo iuda et beniamin, et recensuit a xx annis et supra, invenitque ccc milia iuvenum qui egrederentur ad pugnam et tenerent hastam et clipeum. Mercede quoque conduxit de israhel c milia robustorum, c talentis argenti. Venit autem ad illum homo dei et ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus israhel. Non enim est dominus cum israhel et cunctis filiis effraim. Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet deus ab hostibus: dei quippe est adiuvare et in fugam vertere. Dixitque amasias ad hominem dei: Quid ergo fiet de c talentis quae dedi militibus israhel? Et respondit ei homo dei: Habet dominus unde tibi dare possit multo his plura. Separavit itaque amasias exercitum qui venerat ad eum ex effraim ut reverterentur in locum suum.

At illi contra iudam vehementer irati reversi sunt in regionem suam. Porro amasias confidenter eduxit populum suum et abiit in vallem salinarum, percussitque filios seir decem milia. Et alia decem milia virorum ceperunt filii iuda, et adduxerunt ad praeruptum cuiusdam petrae, praecipitaveruntque eos de summo in praeceps, qui universi crepuerunt. At ille exercitus quem remiserat amasias ne secum iret ad proelium, diffusus est in civitatibus iuda a samaria usque bethoron, et interfectis tribus milibus diripuit praedam magnam. Amasias vero post caedem idumeorum et allatos deos filiorum seir statuit illos in deos sibi, et adorabat eos, et illis adolebat incensum. Quamobrem iratus dominus contra amasiam misit ad illum prophetam qui diceret ei: Cur adorasti deos qui non liberaverunt populum suum de manu tua? Cumque haec loqueretur, respondit ei rex: Num consiliarius regis es? Quiesce, ne forte interficiam te. Discedensque propheta: Scio, inquit, quod cogitaverit dominus occidere te, quia et fecisti hoc malum, et insuper non adquievisti consilio meo. Igitur amasias rex iuda inito pessimo consilio misit ad ioas filium ioachaz filii hieu regem israhel dicens: Veni, videamus nos mutuo. At ille remisit nuntios dicens: Carduus qui est in lybano misit ad cedrum lybani dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Et ecce bestiae quae erant in silva lybani transierunt et conculcaverunt carduum. Dixisti: Percussi edom, et idcirco erigitur cor tuum in superbiam. Sede in domo tua; cur malum adversum te provocas, ut cadas tu et iuda tecum? Noluit audire amasias, eo quod domini esset voluntas ut traderet eum in manibus hostium propter deos edom. Ascendit ergo ioas rex israhel, et mutuos sibi praebuere conspectus. Amasias autem rex iuda erat in bethsames iudae, corruitque iudas coram israhel, et fugit in tabernacula sua. Porro amasiam regem iuda filium ioas filii ioachaz cepit ioas rex israhel in bethsames, et adduxit in hierusalem, destruxitque murum eius a porta effraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

Omne quoque aurum et argentum et universa vasa quae repperat in domo domini et apud obededom in thesauris etiam domus regiae, necnon et filios obsidum reduxit in samariam. Vixit autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est ioas filius ioachaz rex israhel xv annis. Reliqua vero sermonum amasiae priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Qui postquam recessit a domino, tetenderunt ei insidias in hierusalem. Cumque fugisset lachis, miserunt et interfecerunt eum ibi, reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in civitate david. Omnis autem populus iuda filium eius oziam annorum xvi constituit regem pro patre suo amasia. Ipse aedificavit ailath et restituit eam dicioni iudae, postquam dormivit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat ozias cum regnare coepisset, et l duobus annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius iechelia de hierusalem. Fecitque quod erat bonum in oculis domini, iuxta omnia quae fecerat amasias pater eius. Et exquisivit dominum in diebus zachariae intellegentis et videntis deum. Cumque requireret dominum, direxit eum in omnibus. Denique egressus est et pugnavit contra philistim, et destruxit murum geth et murum iamniae, murumque azoti. Aedificavit quoque oppida in azoto et philistim. Et adiuvit eum deus contra philistim et contra arabas qui habitabant in gurbaal, et contra ammanitas. Apprehendebantque ammanitae munera oziae, et divulgatum est nomen eius usque ad introitum aegypti propter crebras victorias. Aedificavitque ozias turres in hierusalem super portam anguli et super portam vallis, et reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas. Extruxit etiam turres in solitudine, et fodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus quam in heremi vastitate. Vineas quoque habuit et vinitores in montibus et in carmelo. Erat quippe homo agriculturae deditus.

Fuit autem exercitus bellatorum eius qui procedebant ad proelia sub manu iehihel scribae maasiaeque doctoris, et sub manu ananiae qui erat de ducibus regis. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium duo milia sescentorum, et sub eis universus exercitus, trecentorum et septem milium quingentorum, qui erant apti ad bella et pro rege contra adversarios dimicabant. Praeparavit quoque eis ozias id est cuncto exercitui clipeos et hastas et galeas et loricas arcusque et fundas ad iaciendos lapides. Et fecit in hierusalem diversi generis machinas quas in turribus collocavit et in angulis murorum, ut mitterent sagittas et saxa grandia. Egressumque est nomen eius procul, eo quod auxiliaretur ei dominus et corroborasset illum. Sed cum roboratus esset, elevatum est cor eius ad interitum suum, et neglexit dominum deum suum. Ingressusque est templum domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. Statimque ingressus post eum azarias sacerdos, et cum eo sacerdotes domini lxxx viri fortissimi, restiterunt regi atque dixerunt: Non est tui officii ozia ut adoleas incensum domino, sed sacerdotum est filiorum aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium. Egredere de sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a domino deo.

Iratusque est ozias, et tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus in domo domini super altare thymiamatis. Cumque respexisset eum azarias pontifex et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, et festinato expulerunt eum. Sed et ipse perterritus acceleravit egredi, eo quod sensisset ilico plagam domini. Fuit igitur ozias rex leprosus usque ad diem mortis suae, et habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam et eiectus fuerat de domo domini. Porro ioatham filius eius rexit domum regis et iudicabat populum terrae. Reliqua autem sermonum oziae priorum et novissimorum scripsit ysaias filius amos propheta.

Dormivitque ozias cum patribus suis, et sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus. Regnavitque ioatham filius eius pro eo. Viginti quinque annorum erat ioatham cum regnare coepisset, et xvi annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius hierusa filia sadoch. Fecitque quod rectum erat coram domino iuxta omnia quae fecerat ozias pater eius, excepto quod ingressus templum domini. Et adhuc populus delinquebat. Ipse aedificavit portam domus domini excelsam, et in muro ophel multa construxit. Urbes quoque aedificavit in montibus iuda, et in saltibus castella et turres. Ipse pugnavit contra regem filiorum ammon et vicit eum. Dederuntque ei filii ammon in tempore illo centum talenta argenti, et decem milia choros tritici ac totidem choros hordei. Haec ei praebuerunt filii ammon in anno secundo et tertio. Corroboratusque est ioatham eo quod direxisset vias suas coram domino deo suo. Reliqua autem sermonum ioatham et omnes pugnae eius et opera scripta sunt in libro regum israhel et iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in hierusalem.

Dormivitque ioatham cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate david. Et regnavit achaz filius eius pro eo. Viginti annorum erat achaz cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in hierusalem. Non fecit rectum in conspectu domini sicut david pater eius, sed ambulavit in viis regum israhel, insuper et statuas fudit baalim. Ipse est qui adolevit incensum in valle bennon, et lustravit filios suos in igne iuxta ritum gentium quas interfecit dominus in adventu filiorum israhel. Sacrificabat quoque et thymiama succendebat in excelsis et in collibus et sub omni ligno frondoso. Tradiditque eum dominus deus eius in manu regis syriae, qui percussit eum magnamque praedam cepit de eius imperio, et adduxit in damascum. Manibus quoque regis israhel traditus est, et percussus plaga grandi. Occiditque facee filius romeliae de iuda centum viginti milia in una die, omnes viros bellatores, eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum.

Eodem tempore occidit zechri vir potens ex effraim masiam filium regis, et ezricham ducem domus eius, helchanam quoque secundum a rege. Ceperuntque filii israhel de fratribus suis ducenta milia mulierum puerorum et puellarum, et infinitam praedam, pertuleruntque eam in samariam. Ea tempestate erat ibi propheta domini nomine oded, qui egressus obviam exercitui venienti in samariam dixit eis: Ecce iratus dominus patrum vestrorum contra iudam tradidit eos in manibus vestris, et occidistis illos atrociter, ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas. Insuper filios iuda et hierusalem vultis vobis subicere in servos et ancillas, quod nequaquam facto opus est. Peccastis enim super hoc domino deo vestro. Sed audite consilium meum, et reducite captivos quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor domini imminet vobis. Steterunt itaque viri de principibus filiorum effraim, azarias filius iohanan, barachias filius mosollamoth, ezechias filius sellum, et amasias filius adali contra eos qui veniebant de proelio, et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus domino. Quare vultis addere super peccata nostra et vetera cumulare delicta? Grande quippe peccatum est, et ira furoris domini imminet super israhel. Dimiseruntque viri bellatores praedam et universa quae ceperant coram principibus et omni multitudine. Steteruntque viri quos supra memoravimus, et apprehendentes captivos omnesque qui nudi erant vestierunt de spoliis. Cumque vestissent eos et calciassent et refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, et adhibuissent eis curam, quicumque ambulare non poterant iumentis, et adduxerunt iericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in samariam. Tempore illo misit rex achaz ad regem assyriorum auxilium postulans. Veneruntque idumei et percusserunt multos ex iuda, et ceperunt praedam magnam. Philisthim quoque diffusi sunt per urbes campestres et ad meridiem iudae, ceperuntque bethsames et ailon et gaderoth, socho quoque et tamnan et gamzo cum viculis suis, et habitaverunt in eis. Humiliaverat enim dominus iudam propter achaz regem iuda, eo quod nudasset eum auxilio et contemptui habuisset dominum. Adduxitque contra eum theglathfallasar regem assyriorum, qui et adflixit eum et nullo resistente vastavit. Igitur achaz spoliata domo domini et domo regum et principum dedit regi assyriorum munera, et tamen nihil ei profuit. Insuper et in tempore angustiae suae auxit contemptum in dominum. Ipse per se rex achaz immolavit diis damasci victimas percussoribus suis, et dixit: Dii regum syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis et aderunt mihi, cum econtrario ipsi fuerint causa ruinae eius et universo israhel.

Direptis itaque achaz omnibus vasis domus dei atque confractis, clausit ianuas templi dei, et fecit sibi altaria in universis angulis hierusalem. In omnibus quoque urbibus iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit dominum patrum suorum. Reliqua autem sermonum eius et omnium operum eius priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Dormivitque achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate hierusalem, neque enim receperunt eum in sepulchris regum israhel. Regnavitque ezechias filius eius pro eo. Igitur ezechias coepit regnare cum xx quinque esset annorum, et xx viiii annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius abia filia zachariae. Fecitque quod erat placitum in conspectu domini iuxta omnia quae fecerat david pater eius. Ipse anno et mense primo regni sui aperuit valvas domus domini et instauravit eas. Adduxitque sacerdotes atque levitas et congregavit eos in plateam orientalem. Dixitque ad eos: Audite me levitae et sanctificamini, mundate domum domini dei patrum vestrorum, auferte omnem inmunditiam de sanctuario. Peccaverunt patres nostri et fecerunt malum in conspectu domini dei nostri derelinquentes eum. Averterunt facies suas a tabernaculo domini et praebuerunt dorsum. Clauseruntque ostia quae erant in porticu et extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, et holocausta non obtulerunt in sanctuario deo israhel. Concitatus est itaque furor domini super iudam et hierusalem

dediteque eos in commotionem et in interitum et in sibilum, sicut cernitis ipsi oculis uestris. En corruerunt patres uestri gladiis, filii uestri et filie uestre et coniuges captiue ducte sunt propter hoc scelus. Nunc ergo placet michi ut ineamus foedus cum domino deo israhel, et auertat a nobis dominus furorem ire sue. Filii mei nolite neglegere; uos elegit dominus ut stetis coram eo et ministretis ei, colatisque eum, et crematis incensum. Surrexerunt ergo leuite mahath filius amasie et iohel filius azarie de filiis caath; porro de filiis merari cis filius abdai et azarias filius ialelehel; de filiis autem gerson ioha filius zemma et eden filius ioaha. At uero de filiis elisaphan samri et iahiel; de filiis quoque asaph zacharias et mathanias; necnon de filiis eman iahiel et semei; sed et de filiis idithun semeias et ozihel.

Congregaueruntque fratres suos et sanctificati sunt, et ingressi iuxta mandatum regis et imperium domini, ut expiarent domum dei. Sacerdotes quoque ingressi templum domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem inmunditiam quam intro repperrerant in uestibulo domus domini, quam tulerunt leuite et asportauerunt ad torrentem cedron foras. Ceperunt autem prima die mensis primi mundare, et in die octauo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi domini. Expiaueruntque templum diebus octo, et in die sexta decima mensis eiusdem quod ceperant impleuerunt. Ingressique sunt ad ezechiam regem et dixerunt ei: Sanctificauimus omnem domum domini et altare holocausti eius, uasaque eius, necnon et mensam propositionis cum omnibus uasis suis, cunctamque templi supellectilem, quam polluerat rex achaz in regno suo postquam preuaricatus est; et ecce exposita sunt omnia coram altari domini. Consurgensque diluculo ezechias rex adunauit omnes principes ciuitatis, et ascendit in domum domini, obtuleruntque simul tauros septem, arietes septem, agnos septem, hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario. Dixitque sacerdotibus filiis aaron ut offerrent super altare domini. Mactauerunt igitur tauros et susceperunt sacerdotes sanguinem et fuderunt illum super altare. Mactauerunt etiam arietes, et illorum sanguinem super altare fuderunt. Immolaueruntque agnos et fuderunt super altare sanguinem. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege et uniuersa multitudine, inposueruntque manus suas super eos, et immolauerunt illos sacerdotes et asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo uniuersi israhelis. Pro omni quippe israhel preceperat rex ut holocaustum fieret et pro peccato.

Constituit quoque leuitas in domo domini cum cymbalis et psalteriis et cytharis secundum dispositionem dauid et gad uidentis regis et nathan prophete. Siquidem domini preceptum fuit per manum prophetarum eius. Steteruntque leuite tenentes organa dauid, et sacerdotes tubas. Et iussit ezechias ut offerrent holocaustum super altare. Cumque offerrentur holocausta, ceperunt laudes canere domino et clangere tubis atque in diuersis organis que dauid rex israhel preparauerat concrepare. Omni autem turba adorante, cantores et hi qui tenebant tubas erant in officio suo, donec compleretur holocaustum. Cumque finita esset oblatio, incuruatus est rex et omnes qui erant cum eo, et adorauerunt. Precepitque ezechias et principes leuitis ut laudarent dominum sermonibus dauid et asaph uidentis. Qui laudauerunt eum magna leticia, et incuruato genu adorauerunt. Ezechias autem etiam hec addidit: Impleuistis manus uestras domino; accedite et offerte uictimas et laudes in domo domini. Obtulit ergo uniuersa multitudo hostias et laudes et holocausta mente deuota. Porro numerus holocaustorum quae obtulit multitudo, hic fuit: Tauros lxx, arietes c, agnos cc. Sanctificaueruntque domino boues sescentos et oues tria milia. Sacerdotes uero pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent. Unde et leuite fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus et sanctificarentur antistites. Leuite quippe faciliori ritu sanctificantur quam sacerdotes. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum et libamina holocaustorum, et completus est cultus domus domini.

Letatusque est ezechias et omnis populus eo quod ministerium domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat. Misit quoque ezechias ad omnem israhel et iudam, scripsitque epistolas ad effraim et manassen ut uenirent ad domum domini in hierusalem et facerent phase domino deo israhel. Inito ergo consilio regis et principum et uniuersi cetus hierusalem, decreuerunt ut facerent phase mense secundo. Non enim occurrerant facere in tempore suo, quia sacerdotes qui possent sufficere sanctificati non fuerant, et populus necdum congregatus fuerat in hierusalem. Placuitque sermo regi et omni multitudini, et decreuerunt ut mitterent nuntios in uniuersum israhel de bersabee usque dan, ut uenirent et facerent phase domino deo israhel in hierusalem. Multi enim non fecerant sicut in lege prescriptum est. Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio et principum eius in uniuersum israhel et iudam, iuxta id quod iusserat predicantes: Filii israhel, reuertimini ad dominum deum abraham et ysaac et israhel, et reuertetur ad reliquias que effugerunt manum assyriorum. Nolite fieri sicut patres uestri et fratres qui recesserunt a domino deo patrum suorum, et tradidit eos in interitum ut ipsi cernitis. Nolite indurare ceruices uestras sicut patres uestri. Tradite manus domino et uenite ad sanctuarium eius quod sanctificauit in eternum. Seruite domino deo patrum uestrorum, et auertetur a uobis ira furoris eius. Si enim uos reuersi fueritis ad dominum, fratres uestri et filii habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos duxere captiuos, et reuertentur in terram hanc. Pius enim et clemens est dominus deus uester, et non auertet faciem suam a uobis, si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant uelociter de ciuitate in ciuitatem per terram effraim et manasse usque ad zabulon, illis irridentibus et subsannantibus eos. Attamen quidam uiri ex aser et manasse et zabulon adquiescentes consilio uenerunt in hierusalem.

In iuda uero facta est manus domini, ut daret eis cor unum et facerent iuxta preceptum regis et principum uerbum domini. Congregatique sunt in hierusalem populi multi ut facerent sollempnitatem azimorum mense secundo. Et surgentes destruxerunt altaria que erant in hierusalem, atque uniuersa in quibus ydolis adolebatur incensum subuertentes, proiecerunt in torrentem cedron. Immolaueruntque phase xiiii die mensis secundi. Sacerdotes autem atque leuite tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo domini. Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem et legem moysi hominis dei. Sacerdotes uero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus leuitarum, eo quod multa turba sanctificata non esset, et idcirco leuite immolarent phase his qui non occurrerant sanctificari domino. Magna etenim pars populi de effraim et manasse et ysachar et zabulon, que sanctificata non fuerat, comedit phase non iuxta quod scriptum est. Et orauit pro eis ezechias dicens: Dominus bonus propitiabitur cunctis qui in toto corde requirunt dominum deum patrum suorum, et non imputabit eis quod minus sanctificati sunt. Quem exaudiuit dominus et placatus est populo. Feceruntque filii israhel qui inuenti sunt in hierusalem sollemnitatem azimorum septem diebus in leticia magna, laudantes dominum per singulos dies; leuite quoque et sacerdotes per organa que suo officio congruebant. Et locutus est ezechias ad cor omnium leuitarum qui habebant intelligentiam bonam super domino, et comederunt azima septem diebus sollempnitatis, immolantes uictimas pacificorum et laudantes dominum deum patrum suorum.

104.

Placuit autem uniuerse multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem, quod et fecerunt cum ingenti gaudio. Ezechias enim rex iuda prebuerat uniuerse multitudini mille tauros et septem milia ouium. Principes uero dederunt populis tauros mille et oues x milia. Sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo, et hylaritate perfusa omnis turba iuda, tam sacerdotum et leuitarum quam uniuerse frequentie que uenerat ex israhel, proselitorum quoque de terra israhel et habitantium in iuda. Factaque est grandis celebritas in hierusalem, qualis a diebus salomonis filii dauid regis israhel in ea urbe non fuerat. Surrexerunt autem sacerdotes et leuite benedicentes populo, et exaudita est uox eorum, peruenitque oratio in habitaculum sanctum celi. Cumque hec fuissent rite celebrata, egressus est omnis israhel qui inuenti fuerant in urbibus iuda, et fregerunt simulachra, succideruntque lucos, demolitique sunt excelsa, et altaria destruxerunt, non solum de uniuerso iuda et beniamin, sed et de effraim quoque et manasse, donec penitus euerterent. Reuersique sunt omnes filii israhel in possessiones et ciuitates suas. Ezechias uero constituit turmas sacerdotales et leuiticas per diuisiones suas, unumquemque in officio proprio, ad holocausta et pacifica, ut ministrarent et confiterentur canerentque in portis castrorum domini. Pars autem regis erat ut de propria eius substantia offerretur holocaustum mane semper et uespere, sabbatis quoque et kalendis et sollemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege moysi.

Precepit etiam populo habitantium hierusalem ut darent partes sacerdotibus et leuitis, et possent uacare legi domini. Quod cum percrebruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii israhel frumenti, uini et olei, mellis quoque et omnium que gignit humus decimas obtulerunt. Sed et filii israhel et iuda qui habitabant in urbibus iuda obtulerunt decimas boum et ouium, decimasque sanctorum que uouerant domino deo suo, atque uniuersa comportantes fecerunt aceruos plurimos. Mense tertio ceperunt aceruorum iacere fundamenta, et mense septimo impleuerunt eos. Cumque ingressi fuissent ezechias et principes eius, uiderunt aceruos et benedixerunt domino ac populo israhel. Interrogauitque ezechias sacerdotes et leuitas cur ita iacerent aceruj. Respondit ei azarias sacerdos primus de stirpe sadoch dicens: Ex quo ceperunt offerri primitie in domo domini, comedimus et saturati sumus, et remanserunt plurima, eo quod benedixerit dominus populo suo. Reliquiarum autem copia est quam cernitis. Precepit autem ezechias ut prepararent horrea in domo domini. Quod cum fecissent, intulerunt tam primitias quam decimas et quecumque uouerant fideliter. Fuit autem prefectus eorum chonenias leuita, et semei frater eius secundus. Post quem iehiel et azarias et nahath et asahel et ierimuth, iozabad quoque et helihel et iesmachias et mahath et banaias, prepositi sub manibus chonenie et semei fratris eius, ex imperio ezechie regis et azarie pontificis domus dei, ad quos omnia pertinebant. Chore uero filius iemna leuites et ianitor orientalis porte prepositus erat his que sponte offerebantur domino, primitiisque et consecratis in sancta sanctorum. Et sub cura eius eden, beniamin, iesue et semeias, amarias quoque et sechenias in ciuitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus, exceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctis qui ingrediebantur templum domini, et quicquid per singulos dies conducebat in ministerio atque obseruationibus iuxta diuisiones suas, sacerdotibus per familias et leuitis.

A uicesimo anno et supra per ordines et turmas suas, uniuerseque multitudini tam uxoribus quam liberis eorum utriusque sexus fideliter cibi de his que sanctificata fuerant prebebantur. Sed et filiorum aaron per agros et suburbana urbium singularum dispositi erant uiri qui partes distribuerent uniuerso sexui masculino de sacerdotibus et leuitis. Fecit ergo ezechias uniuersa que diximus in omni iuda, operatusque est bonum et rectum et uerum coram domino deo suo in uniuersa cultura ministerii domus domini, iuxta legem et cerimonias, uolens requirere deum suum in toto corde suo; fecitque et prosperatus est. Postque huiuscemodi ueritatem uenit sennacherib rex assyriorum, et ingressus iudam obsedit ciuitates munitas, uolens eas capere. Quod cum audisset ezechias, uenisse uidelicet sennacherib et totum belli impetum uerti contra hierusalem, inito cum principibus consilio uirisque fortissimis ut obturarent capita fontium que erant extra urbem, et hoc omnium decernente sententia, congregauit plurimam multitudinem, et obturauerunt cunctos fontes et riuum qui fluebat in medio terre, dicentes: Ne forte ueniant reges assyriorum et inueniant aquarum habundantiam.

Edificauit quoque agens industrie omnem murum qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum. Instaurauitque mello in ciuitate dauid, et fecit uniuersi generis armaturam et clipeos. Constituitque principes bellatorum in exercitu, et conuocauit uniuersos in platea porte ciuitatis, ac locutus est ad cor eorum dicens: Uiriliter agite et confortamini; nolite timere nec paueatis regem assyriorum et uniuersam multitudinem que est cum eo. Multo enim plures nobiscum sunt quam cum illo. Cum illo est brachium carneum, nobiscum dominus deus noster, qui pugnat pro nobis auxiliator noster. Confortatusque est populus huiuscemodi uerbis ezechie regis iuda. Que postquam gesta sunt, misit sennacherib rex assyriorum seruos suos in hierusalem (ipse enim cum uniuerso exercitu obsidebat lachis) ad ezechiam regem iuda et ad omnem populum qui erat in urbe dicens: Hec dicit sennacherib rex assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in ciuitate hierusalem? Num ezechias decipit uos ut tradat morti et fami et siti, affirmans quod dominus deus uester liberet uos de manu regis assyriorum? Numquid non ipse est ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria, et precepit iude et hierusalem dicens: Coram altari uno adorabitis, et in ipso comburetis incensum? An ignoratis que ego fecerim et patres mei cunctis terrarum populis? Numquid preualuerunt dii gentium omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de uniuersis diis gentium quas uastauerunt patres mei qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam deus uester eruere uos de hac manu? Non uos ergo decipiat ezechias, nec uana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea et de manu patrum meorum, consequenter nec deus uester poterit eruere uos de hac manu.

Sed et alia multa locuti sunt serui eius contra dominum deum, et contra ezechiam. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemie in dominum deum israhel, et locutus est aduersus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populos suos de manu mea, sic et deus ezechie non poterit eruere populum suum de manu mea. Insuper et clamore magno lingua iudaica contra populum qui sedebat in muris hierusalem personabat ut terreret eos et caperet ciuitatem. Locutusque est contra deum hierusalem sicut aduersus deos populorum terre, opera manuum hominum. Orauerunt igitur ezechias rex et ysaias filius amos propheta aduersum hanc blasphemiam, ac uociferati sunt usque ad celum. Et misit dominus angelum qui percussit omnem uirum robustum et bellatorem et principem exercitus regis assyriorum, reuersusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerant de utero eius interfecerunt eum gladio. Saluauitque dominus ezechiam et habitatores hierusalem de manu sennacherib regis assyriorum et de manu omnium inimicorum, et posuit eis quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hostias et sacrificia domino in hierusalem et munera ezechie regi iuda, qui exaltatus est post hec coram cunctis gentibus.

In diebus illis egrotauit ezechias usque ad mortem, et orauit dominum; exaudiuitque eum, et dedit ei signum. Sed non iuxta beneficia que acceperat retribuit, quia eleuatum est cor eius; et facta est contra eum ira, et contra iudam ac hierusalem. Humiliatusque est postea eo quod exaltatum fuisset cor eius, tam ipse quam habitatores hierusalem; et idcirco non uenit super eos ira domini in diebus ezechie. Fuit autem ezechias diues et inclitus ualde, et thesauros sibi multos congregauit argenti et auri et lapidis pretiosi, aromatum et armorum uniuersi generis et uasorum magni pretii. Apothecas quoque frumenti, uini et olei, et presepia omnium iumentorum, caulasque pecoribus, et urbes sex edificauit. Habebat quippe greges ouium et armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei dominus substantiam multam nimis. Ipse est ezechias qui obturauit superiorem fontem aquarum geon, et auertit eas subter ad occidentem urbis dauid. In omnibus operibus suis fecit prospere que uoluit.

Attamen in legatione principum Babylonis qui missi fuerant ad eum ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut temptaretur, et nota fierent omnia quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum Ezechiae et misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiae filii Amos prophetae, et in libro regum Iuda et Israel.

Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulchra filiorum David, et celebravit eius exequias universus Iuda et omnes habitatores Hierusalem; regnavitque Manasses filius eius pro eo. Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem. Fecit autem malum coram Domino iuxta abhominationes gentium quas subvertit Dominus coram filiis Israel. Et conversus instauravit excelsa quae demolitus fuerat Ezechias pater eius. Construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam. Aedificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: In Hierusalem erit nomen meum in aeternum. Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atriis domus Domini. Transireque fecit filios suos per ignem in valle Ennon; observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat. Habebat secum magos et incantatores, multaque mala operatus est coram Domino ut irritaret eum. Sculptile quoque et conflatile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David et ad Salomonem filium eius, dicens: In domo hac et in Hierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Et moveri non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum, ita dumtaxat si custodierint ut faciant quae praecepi eis, cunctamque legem et caerimonias atque iudicia per manum Moysi.

Igitur Manasses seduxit Iudam et habitatores Hierusalem, ut facerent malum super omnes gentes quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel. Locutusque est Dominus ad eum et ad populum illius, et attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntque Manassen, et vinctum catenis atque compedibus duxerunt Babylonem. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, et egit paenitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque eum est et obsecravit intente, et exaudivit orationem eius, reduxitque eum in Hierusalem in regnum suum. Et cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus. Post haec aedificavit murum extra civitatem David ad occidentem Gyon in convalle ab introitu portae Piscium per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illum vehementer. Constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis, et abstulit deos alienos et simulacrum de domo Domini, aras quoque quas fecerat in monte domus Domini et in Hierusalem, et proiecit omnia extra urbem. Porro instauravit altare Domini, et immolavit super illud victimas et pacificas hostias et laudem, praecepitque Iudae ut serviret Domino Deo Israel. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo. Reliqua autem gestorum Manasse, et obsecratio eius ad Dominum suum, verba quoque videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

Oratio quoque eius et exauditio, et cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus aedificavit excelsa, et fecit lucos et statuas antequam ageret paenitentiam, scripta sunt in sermonibus Ozai. Dormivit autem Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua. Regnavitque pro eo filius eius Amon. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset, et duobus annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini sicut fecerat Manasses pater eius, et cunctis ydolis quae Manasses fuerat fabricatus immolavit atque servivit. Et non est reveritus faciem Domini sicut reveritus est Manasses pater eius, et multo maiora deliquit. Cumque coniurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua. Porro reliqua populi multitudo caesis his qui Amon percusserant, constituerunt regem Iosiam filium eius pro eo. Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset, et triginta et uno anno regnavit in Hierusalem. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, et ambulavit in viis David patris sui. Non declinavit neque ad dexteram neque ad sinistram. Octavo autem regni sui anno, cum adhuc esset puer, coepit quaerere Deum David patris sui; et duodecimo anno postquam coeperat, mundavit Iudam et Hierusalem ab excelsis et lucis simulacrisque et sculptilibus. Destruxeruntque coram eo aras Baalim, et simulacra quae superposita fuerant demoliti sunt. Lucos etiam et sculptilia succidit atque comminuit, et super tumulos eorum qui eis immolare consueverant fragmenta dispersit. Ossa praeterea sacerdotum combussit in altaribus ydolorum, mundavitque Iudam et Hierusalem.

Sed et in urbibus Manasse et Effraim et Symeon usque Neptalim cuncta subvertit. Cumque altaria dissipasset, et lucos et sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est in Hierusalem. Igitur anno octavo decimo regni sui, mundata iam terra et templo Domini, misit Saphan filium Elchie, et Maasiam principem civitatis, et Ioha filium Ioachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui. Qui venerunt ad Helchiam sacerdotem magnum, acceptamque ab eo pecuniam quae illata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant Levitae et ianitores de Manasse et Effraim et universis reliquiis Israel, ab omni quoque Iuda et Beniamin et habitatoribus Hierusalem, tradiderunt in manibus eorum qui praeerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum et infirma quaeque resarcirent. At illi dederunt eam artificibus et caementariis, ut emerent lapides de lapidicinis, et ligna ad commissuras aedificii, et ad contignationem domorum quas destruxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium Iaath et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam, omnes Levitae scientes organis canere. Super eos vero qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae et magistri de Levitis ianitores. Cumque efferrent pecuniam quae illata fuerat in domum Domini, repperit Helchias sacerdos librum legis Domini per manum Moysi, et ait ad Saphan scribam: Librum legis Domini inveni in domo Domini. Et tradidit eum ei. At ille intulit volumen ad regem, et nuntiavit ei dicens: Omnia quae dedisti in manu servorum tuorum ecce complentur. Argentum quod repertum est in domo Domini conflaverunt, datumque est praefectis artificum et diversa opera fabricantium. Praeterea tradidit mihi Helchias sacerdos hunc librum. Quem cum rege praesente recitasset, audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua, et praecepit Helchiae et Achiam filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribae, et Asiae servo regis, dicens: Ite et orate Dominum pro me et pro reliquiis Israel et Iuda super sermonibus libri istius qui repertus est. Magnus enim furor Domini stillabit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini ut facerent omnia quae scripta sunt in isto volumine. Abiit ergo Helchias et hi qui simul a rege missi fuerant ad Oldam prophetissam uxorem Sellum filii Thecuath filii Asra custodis vestium, quae habitabat in Hierusalem in secunda, et locuti sunt ei verba quae supra narravimus. At illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro qui misit vos ad me: Haec dicit Dominus: Ecce ego adducam mala super locum istum et super habitatores eius, cunctaque maledicta quae scripta sunt in libro hoc quae legerunt coram rege Iuda, quia dereliquerunt me et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum. Idcirco stillabit furor meus super locum istum, et non extinguetur. Ad regem autem Iuda qui misit vos pro Domino deprecando sic loquimini:

Haec dicit Dominus Deus Israel: Quia audisti verba voluminis, atque emollitum est cor tuum, et humiliatus es in conspectu Dei super his quae dicta sunt contra locum hunc et habitatores Hierusalem, reveritusque faciem meam scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, ego quoque exaudiam te, dicit Dominus.

Iam enim colligam te ad patres tuos, et inferris in sepulchrum tuum in pace, nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum et super habitatores eius. Retulerunt itaque regi cuncta quae dixerat. At ille convocatis universis maioribus natu Iuda et Hierusalem, ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Iuda et habitatores Hierusalem, sacerdotes et Levitae et cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini legit rex omnia verba voluminis, et stans in tribunali suo percussit foedus coram Domino, ut ambularet post eum, et custodiret praecepta et testimonia et iustificationes eius in toto corde suo et in tota anima sua, faceretque quae scripta sunt in volumine illo quod legerat. Adiuravit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Hierusalem et Beniamin, et fecit habitatores Hierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. Abstulit ergo Iosias cunctas abhominationes de universis regionibus filiorum Israel, et fecit omnes qui residui erant in Israel servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum. Fecit autem Iosias in Hierusalem phase Domino, quod immolatum est quarta decima die mensis primi. Et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini. Levitis quoque ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi quod aedificavit Salomon filius David rex Israel. Nequaquam enim eam ultra portabitis.

Nunc autem ministrate Domino Deo vestro et populo eius Israel. Et praeparate vos per domos et cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut praecepit David rex Israel, et descripsit Salomon filius eius. Ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas, et sanctificati immolate phase. Fratres etiam vestros ut possint iuxta verba quae locutus est Dominus in manu Moysi facere praeparate. Dedit praeterea Iosias omni populo qui ibi fuerat inventus in sollemnitate phase agnos et hedos de gregibus, et reliqui pecoris triginta milia, boum quoque tria milia. Haec de regis universa substantia. Duces quoque eius sponte quod voverant obtulerunt tam populo quam sacerdotibus et Levitis. Porro Helchias et Zacharias et Iehiel principes domus Domini dederunt sacerdotibus ad faciendum phase pecora commixtim duo milia sescenta, et boves trecentos. Chonenias autem et Semeias, et Nathanael fratres eius, necnon et Asabias et Iahiel et Iosabad principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum phase quinque milia pecorum, et boves quingentos. Praeparatumque est ministerium, et steterunt sacerdotes in officio suo, Levitae quoque in turmis iuxta regis imperium. Et immolatum est phase, asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem, et Levitae detraxerunt pelles holocaustorum, et separaverunt ea ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur Domino sicut scriptum est in libro Moysi.

De bubus quoque fecerunt similiter, et assaverunt phase super ignem iuxta quod in lege praeceptum est. Pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus et caccabis et ollis, et festinato distribuerunt universae plebi. Sibi autem et sacerdotibus postea paraverunt. Nam in oblatione holocaustorum et adipum usque ad noctem sacerdotes fuerant occupati. Unde Levitae et sibi et sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis. Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo iuxta praeceptum David et Asaph et Eman et Idithun prophetarum regis. Ianitores vero per portas singulas observabant, ita ut ne puncto quidem discederent a ministerio. Quam ob rem et fratres eorum Levitae paraverunt eis cibos. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent phase et offerrent holocausta super altare Domini iuxta praeceptum regis Iosiae. Feceruntque filii Israel qui reperti fuerant ibi phase in tempore illo, et sollemnitatem azimorum septem diebus. Non fuit phase simile huic in Israel a diebus Samuelis prophetae, sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit phase sicut Iosias, sacerdotibus et Levitis et omni Iuda et Israel qui repertus fuerat, et habitatoribus Hierusalem. Octavo decimo anno regni Iosiae hoc phase celebratum est. Postquam instauraverat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Eufraten, et processit in occursum eius Iosias. At ille missis ad eum nuntiis ait: Quid michi et tibi est, rex Iuda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire praecepit. Desine adversum Deum facere qui mecum est, ne interficiat te.

Noluit Iosias reverti, sed praeparavit contra eum bellum, nec adquievit sermonibus Nechao ex ore Dei. Verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo. Ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de praelio, quia oppido vulneratus sum. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum ex more regio, et asportaverunt in Hierusalem. Mortuusque est, et sepultus in mausoleo patrum suorum, et universus Iuda et Hierusalem planxerunt eum, Hieremias maxime, cuius omnes cantores et cantatrices usque in praesentem diem lamentationes super Iosiam replicant, et quasi lex obtinuit in Israel. Ecce scriptum fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosiae et misericordiarum eius quae legis praecepta sunt Domini, opera quoque illius prima et novissima, scripta sunt in libro regum Israel et Iuda. Tulit ergo populus terrae Ioachaz filium Iosiae, et constituit eum regem pro patre suo in Hierusalem. Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Hierusalem. Amovit autem eum rex Aegypti cum venisset in Hierusalem, et condempnavit terram centum talentis argenti et talento auri. Constituitque regem pro eo Eliachim fratrem eius super Iudam et Hierusalem, et vertit nomen eius Ioachim. Ipsum vero Ioachaz tulit secum, et adduxit in Aegyptum. Viginti quinque annorum erat Ioachim cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldeorum, et vinctum catenis duxit in Babylonem. Ad quam et vasa Domini transtulit, et posuit ea in templo suo.

Reliqua autem verborum Ioachim, et abhominationum eius quas operatus est, et quae inventa sunt in eo, continentur in libro regum Israel et Iuda.

Regnavit autem Ioachin filius eius pro eo. Octo annorum erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui et adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Regem vero constituit Sedechiam patruum eius super Iudam et Hierusalem. Viginti et unius anni erat Sedechias cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Hieremiae prophetae loquentis ex ore Domini. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum per Deum, et induravit cervicem suam et cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel. Sed et universi principes sacerdotum et populus praevaricati sunt inique iuxta universas abhominationes gentium, et polluerunt domum Domini quam sanctificaverat sibi in Hierusalem. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens et cotidie commonens, eo quod parceret populo et habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, et parvipendebant sermones Dei, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, et esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldeorum, et interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarii

Non est misertus adolescentis et virginis et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus eius. Universaque vasa domus domini tam maiora quam minora, et thesauros templi et regis, et principum transtulit in Babilonem. Incenderunt hostes domum domini, destruxerunt murum Hierusalem, universas turres combusserunt, et quicquid pretiosum fuerat demoliti sunt. Si quis evaserat gladium, ductus in Babilonem, servivit regi et filiis eius, donec imperaret rex Persarum, et compleretur sermo domini ex ore Hieremie, et celebraret terra sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni.

Anno autem primo Cyri regis Persarum ad complendum sermonem domini quem locutus fuerat per os Hieremie, suscitavit dominus spiritum Cyri regis Persarum. Qui iussit predicari in universo regno suo, etiam per scripturam dicens: Hec dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terre dedit mihi dominus deus celi, et ipse precepit mihi ut edificarem ei domum in Hierusalem que est in Iudea. Quis ex vobis est in omni populo eius? Sit dominus suus cum eo, et ascendat.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS PARALIPOMENON.

INCIPIT PREFATIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM ESDRE

Utrum difficilius sit facere quod poscitis an negare, necdum statui. Nam neque vobis imperantibus abnuere sententie est, et magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia, qui omne quod scribimus reprehendendum putant, et interdum contra se conscientia repugnante publice lacerant que occulte legunt, in tantum ut clamare compellar et dicere: Domine libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa. Tercius annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdre librum vobis de hebreo transferam, quasi non habeatis greca et latina volumina. Aut quicquid aliud est quod a vobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti neque aliud fatigando nisi odium querere extreme dementie est. Itaque obsecro vos mi Dominion et Rogatiane karissimi, ut privata lectione contenti librum non efferatis in publicum, nec fastidiosis ingeratis cibos, vitetisque eorum supercilium qui iudicare tantum de aliis, et ipsi facere nichil noverunt. Si qui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar, ammonentes ut hebrea nomina quorum grandis in hoc volumine copia est distincte et per intervalla transscribant. Nichil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conservetur. Nec quemquam moveat quod unus a nobis editus liber est, nec apocriforum tercii et quarti libri sompniis delectetur, quia et apud hebreos Esdre Neemieque sermones in unum volumen coartantur, et que non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senioribus sunt, procul abicienda. Si quis autem septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata et eversa demonstrat, nec potest utique verum asseri quod diversum est, mittite eum ad evangelia in quibus multa ponuntur de veteri testamento, que apud septuaginta interpretes non habentur, velut illud quoniam Nazareus vocabitur, et ex Egipto vocavi filium meum, et videbunt in quem compunxerunt, multaque alia que latiori operi servamus, et querite ab eo ubi scripta sunt. Cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus que nuper a nobis edita maledicorum cotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod in latus sum equissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in greco, vel aliter habetur quam a me versum est. Quid interpretem laniant? Interrogent hebreos, et ipsis auctoribus translationi mee vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est si clausis quod dicitur oculis mihi volunt maledicere, et non imitantur grecorum studium et benivolentiam, qui post septuaginta translatores iam Christi evangelio coruscante Iudeos et Ebionitas legis veteris interpretes Aquilam videlicet et Simmachum et Theodotionem curiose legunt, et per Origenis laborem in exaplois ecclesiis dedicarunt. Quanto magis latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Greciam a se aliquid mutuari. Primum enim magnorum sumptuum est et infinite difficultatis exemplaria posse habere omnia; deinde etiam qui habuerint, et hebrei sermonis ignari sunt, magis errabunt ignorantes quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud grecos accidit, ut interdum scripture sensum relinquens, uniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui hebree lingue saltem parvam habemus scientiam, et latinus nobis utcumque non deest sermo, et de aliis magis possumus iudicare, et ea que ipsi intelligimus in nostra lingua exprimere. Itaque licet excetra sibilet, victorque Synon incendia iactet, numquam meum iuvante Christo silebit eloquium; etiam precisa lingua balbutiet. Legant qui volunt, qui nolunt abiciant; eventilent apices, litteras calumpnientur. Magis vestra caritate provocabor ad studium, quam illorum detractione et odio deterrebor.

105

IN ANNO PRIMO REGIS PERSARUM UT COMPLERETUR VERBUM DOMINI ex ore Hieremie, suscitavit dominus spiritum Cyri regis Persarum, et traduxit vocem in universo regno suo, etiam per scripturam dicens: Hec dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terre dedit mihi dominus deus celi, et ipse precepit mihi ut edificarem ei domum in Hierusalem que est in Iudea. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit deus illius cum ipso. Ascendat in Hierusalem que est in Iudea, et edificet domum domini dei Israel; ipse est deus qui est in Hierusalem. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adiuvent eum viri de loco suo, argento et auro et substantia et pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo dei quod est in Hierusalem. Et surrexerunt principes patrum de Iuda et Beniamin, et sacerdotes et levite, omnis cuius suscitavit deus spiritum ut ascenderet ad edificandum templum domini quod erat in Hierusalem. Universique qui erant in circuitu adiuverunt manus eorum in vasis argenteis et aureis, in substantia et iumentis, in supellectili, exceptis his que sponte obtulerunt. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi domini que tulerat Nabugodonosor de Hierusalem, et posuerat ea in templo dei sui. Protulit autem Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, et annumeravit ea Sasabasar principi Iude. Et hic est numerus eorum: fiale auree xxx, fiale argentee mille, cultri xxviiii, sciphi aurei xxx, sciphi argentei secundi cccc.x, vasa alia mille. Omnia vasa aurea et argentea quinque milia cccc. Universa tulit Sasabasar cum his qui ascendebant de transmigratione Babilonis in Hierusalem.

Hii sunt autem filii provincie qui ascenderunt de captivitate quam transtulerat Nabugodonosor rex Babilonis in Babilonem, et reversi sunt in Hierusalem et Iudam, unusquisque in civitate sua. Qui venerunt cum Zorobabel, Iesua, Neemias, Saraia, Rehelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Reum, Baana. Numerus virorum populi Israel: filii Phares duo milia c. lxx duo. Filii Area septingenti lxx quinque. Filii Iespheta ccc. lxx v. Filii Phaath Moab, filiorum Iosue Ioab duo milia septingenti xii. Filii Helam mille cc. l. iiii. Filii Zethua dccc. xlv. Filii Zachai dcc. lx. Filii Bani dc. xlii. Filii Bebai dc. xxiii. Filii Azgad mille cc. xxii. Filii Adonicam dc. lxvi. Filii Beguai duo milia l. vi. Filii Adin quadringenti liiii. Filii Ather qui erant ex Ezechia dcccc viii. Filii Besai ccc. xxiii. Filii Iora cxii. Filii Asom cc. xxiii. Filii Zebar lxxxx v. Filii Bethleem c. xxiii. Filii Netupha l. vi. Filii Anathoth c. xxviii. Filii Azmaveth xlii. Filii Cariathiarim, Cephira et Beroth septingenti xl iii. Filii Rama et Gaba sexcenti xx i. Viri Magmas c. xxii. Viri Bethel et Gai cc. xxiii. Filii Nebo l ii. Filii Megbis c. l vi. Filii Helam alterius mille cc. l iiii. Filii Arim ccc. xx. Filii Lodadid et Ono septingenti xx v. Filii Iericho ccc. xl v. Filii Senaa sexcenti xxx. Sacerdotes: filii Idaia in domo Iosue nongenti lxx iii. Filii Emmer mille l ii. Filii Phessur mille cc. xl vii. Filii Arim mille x vii. Levite: filii Iosue et Cedmihel filiorum Odovie lxx iiii. Cantores: filii Asaph c. xx viii. Filii ianitorum: filii Sellum, filii Ather, filii Telmon, filii Accub, filii Atita, filii Sobai, universi c. xxx viiii. Nathinei: filii Sisai, filii Asupha, filii Tebbaoth, filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Agaba, filii Accub, filii Agab, filii Selmai, filii Anan, filii Gadel, filii Gaer, filii Raaia, filii Rasin, filii Nechoda, filii Gazem, filii Asa, filii Fasea, filii Besee, filii Asenaa, filii Munim, filii Nesuim, filii Becbuc, filii Acupha, filii Asur, filii Besluth, filii Maida, filii Arsa, filii Bercos, filii Sisara, filii Thema, filii Nasia, filii Atupha, filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Suphereth, filii Faruda, filii Iala, filii Dercon, filii Iedel, filii Saphatia, filii Athil, filii Phochereth qui erant de Asebaim, filii Ami. Omnes Nathinei et filii servorum Salomonis ccc. xc ii. Et hii qui ascenderunt de Thelmela, Thelarsa, Cherub et Don et Emer. Et non potuerunt indicare domum patrum suorum et semen suum, utrum ex Israel essent. Filii Delaia, filii Tobia, filii Necoda dc. l ii. Et de filiis sacerdotum filii Obia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem, et vocatus est nomine eorum. Hii quesierunt scripturam genealogie sue et non invenerunt, et eiecti sunt de sacerdotio. Et dixit Athersatha eis ut non comederent de sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. Omnis multitudo quasi unus xl duo milia ccc lx, exceptis servis eorum et ancillis, qui erant vii milia ccc xxx vii, et in ipsis cantores atque cantatrices ducente. Equi eorum septingenti xxx vi, muli eorum cc xl v, cameli eorum quadringenti xxx quinque, asini eorum nongenti xx.

Et de principibus patrum cum ingrederentur templum domini quod est in Hierusalem, sponte obtulerunt in domo dei ad extruendam eam in loco suo. Secundum vires suas dederunt impensas operis auri solidos xl milia et mille, argenti minas quinque milia, et vestes sacerdotales c. Habitaverunt ergo sacerdotes et levite de populo, et cantores et ianitores et Nathinei in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis. Iamque venerat mensis septimus, et erant filii Israel in civitatibus suis. Congregatus est ergo populus quasi vir unus in Hierusalem, et surrexit Iosue filius Iosedech et fratres eius sacerdotes, et Zorobabel filius Salathiel et fratres eius, et edificaverunt altare dei Israel, ut offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri dei. Collocaverunt autem altare super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, et obtulerunt super illud holocaustomata domino mane et vespere. Feceruntque sollempnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, et holocaustum diebus singulis per ordinem secundum preceptum, opus diei in die suo, et post hec holocaustum iuge tam in kalendis quam in universis sollempnitatibus domini que erant consecrate, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus deo. A prima die mensis septimi ceperunt offerre holocaustum domino. Porro templum domini fundatum necdum erat. Dederunt autem pecunias latomis et cementariis, cibum quoque et potum et oleum Sidoniis Tyriisque, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppe, iuxta quod preceperat Cyrus rex Persarum eis.

Anno autem secundo adventus eorum ad templum dei in Hierusalem mense secundo, ceperunt Zorobabel filius Salathiel et Iosue filius Iosedech et reliqui de fratribus eorum sacerdotes et levite, et omnes qui venerant de captivitate in Hierusalem, et constituerunt levitas a xx annis et supra, ut urgerent opus domini. Stetitque Iosue et filii eius et fratres eius, Cedmihel et filii eius, et filii Iuda quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo dei, filii Enadad, filii eorum et fratres eorum levite. Fundato igitur a cementariis templo domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, et levite filii Asaph in cymbalis, ut laudarent deum per manus David regis Israel. Et concinebant in ymnis et confessionibus domino, quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando dominum, eo quod fundatum esset templum domini. Plurimi autem de sacerdotibus et levitis et principes patrum et seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset et hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna, et multi vociferantes in letitia elevabant vocem. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris letantium et vocem fletus populi. Commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, et vox audiebatur procul. Audierunt autem hostes Iude et Beniamin, quia filii captivitatis edificarent templum domino deo Israel, et accedentes ad Zorobabel et ad principes patrum dixerunt eis: Edificemus vobiscum, quia ut vos querimus deum vestrum. Ecce nos immolavimus victimas a diebus Asor Haddon regis Assur qui adduxit nos huc. Et dixit eis Zorobabel et Iosue

& reliqui principes patrum isrl. Non est uobis & nob ut ędifi
cemus domum domino do nro. sed nos ipsi soli ędificabim domino
do nro sic pcepit nobis cyrus rex psarum.

Factum est ġ ut ppls terre impediret manus ppli iude. ut turba
ret eos in ędificando. Conduxerunt q: aduersum eos consiliatores ut
destruerent consilium eorum omnib: dieb: cyri regis psaru. & usq:
ad regnu darii regis psarum. In regno au assueri ipse e qui & arta
xersis in pncipio regni eius scripserunt accusatione aduersus ha
bitatores iude & hierlm & in dieb: artaxersis scripsit besellam
mitridates & tabel & reliqui qui erant in consilio eor. ad artaxer
sen rege psarum. Epistola au accusationis scpta erat syriace. 7
legebat sermone syro. Reumbeltehem & samsai scriba scpsert
epistola una de hierlm artaxersi regi huiuscemodi. Reumbelteē
& samsai scriba & reliqui consiliatores eor dinei. & pharsarcay
therphalei. apharsei. herchei. babilonii susanne chanei. dauei. helami
& ceteri de gentib: quas transtulit asenaphar magnus & gloriosus
& habitare eas fecit in ciuitatib: samarie. & in reliquis regionib: in
pace. Hoc est exemplar eplę quā miserunt ad eū. Artaxersi regi ser
ui tui uiri qui sunt trans fluuium salute dicunt. Notum sit regi quia
iudei qui ascenderunt a te ad nos uenerunt in hierlm ciuitatem re
bellem & pessimā quā ędificant. & extruentes muros eius. & pari
etes componentes. Nunc ġ notum sit regi quia si ciuitas illa ędifi
cata fuerit & muri eius instaurati. tributum & uectigal & annuos

Nos reddituus n dabunt. & usq: ad reges hec noxa perueniet.
os ġ memores salis qd in palatio comedimus. & quia lesiones regis
nefas ducimus. idcirco misimus & nuntiauimus regi ut recenseas in li
bro hystoriaru patru tuor. & inuenies scptum in commentariis
& scies quia urbs illa rebellis est. & nocens regib: & prouinciis. &
bella concitantur in ea ex dieb: antiquis. qua obrem & ciuitas ipsa de
structa ē. Nuntiamus nos regi. qm si ciuitas illa ędificata fuerit. 7 mu
ri ipsius instaurati. possessione trans fluuium non habebis. Verbum
misit rex ad reumbeltehe & samsai scriba. & ad reliquos q erant i
consilio eor habitatores samarie. & ceteris trans fluuium salutem
dicens & pacem. Accusatio quam misistis ad nos. manifeste lecta ē
coram me. & a me pceptum est. & recensuerunt. inueneruntq: qm
ciuitas illa a dieb: antiquis aduersum reges rebellat. & seditiones
& plia concitantur in ea. Nam & reges fortissimi fuerunt in hierlm
qui & dominati sunt omni regioni quę trans fluuium ē. Tributum
q: & uectigal. & redditus accipiebant. Nunc ġ audite sententiā. ut
phibeatis uiros illos. & urbs illa non ędificetur. donec si forte a me
iussum fuerit. Uidete ne negligenter hoc impleatis. & paulatim
crescat malum contra reges. Itaq: exemplum edicti artaxersis regis
lectum est coram reumbeltehem & samsai scriba. & consiliariis eor
& abierunt festine in hierlm ad iudeos & phibuerunt eos in brachio
& robore. Tunc intermissum ē opus domus di in hierlm. & n fiebat
usq: ad annum secdm darii regis psarum.

Prophetauerunt au aggeus ppha. & zacharias filius addo pphan
tes ad iudeos qui erant in iudea & hierlm in nomine di isrl. Tunc
surrexerunt zorobabel filius salathiel & iosue filius iosedech. &
ceperunt ędificare templum di in hierlm. & cum eis pphe dni adiuuan
tes eos. In ipso tempore uenit ad eos tatannai qui erat dux trans flum
& starbuzannai. & consiliarii eor. sicq: dixerunt eis. Quis dedit
uob consilium ut domū hanc ędificaretis. & muros hos instauraretis.
Ad qd respondimus eis. que essent nomina hominu auctor illius ędi
ficationis. Oculus au dei eor factus est sup senes iudeor. & n po
tuerunt inhibere eos. Placuitq: ut res ad darium referret. 7 tc
satisfacerent aduersus accusatione illam. Exemplar eplę qm misit
tatannai dux regionis trans flumen & starbuzannai & consiliatores
eius afarsacei. qui erant trans flumen ad darium regem. Sermo que
miserant ei. sic scriptus erat. Dario regi pax omnis. Notū sit regi
isse nos ad iudeam prouincia ad domum dei magni q ędificat lapide
impolito. & ligna ponunt in parietib: opusq: illud diligent extruit
& crescit in manib: eor. Interrogauimus ġ senes illos. & ita dixim eis.
Quis dedit uob potestatem ut domum hanc ędificaretis. & muros
instauraretis. Sed & nomina eor quesiuimus ab eis ut nuntiarem
tibi que scripsimus nomina uiror qui sunt principes in eis. Huiu
scemodi au sermone responderūt nobis dicentes. Nos sumus serui di
celi & trę & ędificamus templū qd erat extructum ante hos annos
multos. qd q: rex isrl magnus ędificauerat & extruxerat.

Postq̄m au ad iracundiā puocauerunt patres nri dm celi. & tradidit
eos in manu nabugodonosor regis babilonis & chaldei. domū q: hāc
destruxit & pplm eius transtulit babilone. Anno au pmo cyri regis
babilonis. cyrus rex pposuit edictum ut domus di ędificaretur. Nā
& uasa templi di aurea & argentea que nabugodonosor tulerat
de templo quod erat in hierlm. & asportauerat in templo babilo
nis. ptulit cyrus rex de templo babilonis. & data sunt sasabasar
uocabulo. quē & principe constituit dixitq: ei. Hec uasa tolle
& uade & pone ea in templo qd est in hierlm. & domus di ędificet
in loco suo. Tunc itaq: sasabasar ille uenit. & posuit fundamenta
templi di in hierlm. & ex eo tempore ędificat usq: nunc. & necdu
completum ē. Nunc ġ si uidetur regi bonum recenseat in bibliotheca
regis que ē in babilone. utrum nā a cyro rege iussum sit ut ędifica
retur domus di in hierlm. & uoluntate regis sup hoc remittat ad nos.
Tunc darius rex pcepit & recensuerunt in bibliotheca libror qui
erant repositi in babilone & inuentum est in egbathanis qd est
castrum in madena prouincia uolum unum. talisq: scriptus erat in eo
commentarius. Anno pmo cyri regis. cyrus rex decreuit ut
domus di que est in hierlm ędificaretur in loco ubi immolent ho
stias. & ut imponant fundamenta subportantia. Altitudinē
cubitor lx. & latitudine cubitor lx. ordines de lapidib: impolitis
tres. & sic ordines de lignis nouis. Sumpt au de domo regis dabit.

Sed & uasa templi di aurea & argentea que nabugodonosor de te
plo tulerat hierlm. & adtulerat ea in babilone. reddant & refe
rant in templo hierlm in locum suum. que & posita st in templo di.
Nunc ġ tatannai dux regionis que est trans flum & starbuzannai
& consiliarii uri apharsaci. qui estis trans flum pcul recedite ab illis
& dimittite fieri templum domini illud a duce iudeor & a senio
rib: eor. Domum di illam ędificent in loco suo. sed & a me pcep
tum est. quid oporteat fieri a pbris iudeor illis ut ędificet domus
di. scilicet ut de arca regis id est de tributis que dant de regione trans
flumen studiose sumpt dent uiris illis. ne impediatur opus. Qd si
necesse fuerit. & uitulos & agnos. & hedos in holocaustu do celi.
frumentum. sal. uinū & oleum. secdm ritum sacerdotū q st i hierlm
dent eis p dies singulos ne sit in aliq querimonia. & offerant ob
lationes do celi. orentq: p uita regis & filior eius. A me ġ ppositū
est decretum. ut omnis homo qui hanc mutauerit iussione. tollat

lignum de domo ipsius & erigat & configat in eo. Domus au eius pu
blicet. Ds au qui habitare fecit nom suum ibi dissipet omnia regna
& pplm qui extenderit manum suā ut repugnet & dissipet domū
illam que est in hierlm. Ego darius statui decretū. qd studiose impleri uolo.

Igitur tatannai dux regionis trans flumen & starbuzannai & consiliarii
eius secdm qd pceperat darius rex. sic diligent executi st. Seniores au
iudeor ędificabant & psperabant iuxta pphetiā aggei pphe & za
charie filii addo. & ędificauerunt & construxert iubente do isrl
& iubente cyro & dario & artaxerse regib: psarum. & compleuert
domum di istam usq: ad diē tertium mensis adar qui est annus sext
regni darii regis. Fecerunt au filii isrl sacerdotes & leuite & reliqui
filior transmigrationis dedicatione domus di in gaudio & obtulert
in dedicatione domus di uitulos c. arietes cc. agnos cccc. hyrcos p
ro peccato totius isrl xii. iuxta numerū tribuum isrl. Et sta
tuerunt sacerdotes in ordinib: suis. & leuitas in uicib: suis. sup opa
di in hierlm. sicut scriptum ē in libro moysi. Fecerunt au isrl & filii
transmigrationis pascha. xiiii. die mensis pmi. Purificati eni fuerat
sacerdotes & leuitę quasi unus. omnes mundi ad immolandū pas
cha. uniuersis filiis transmigrationis & frib: suis sacerdotib: 7 sibi.
& comederunt filii isrl. qui reuersi fuerant de transmigratione
& omis qui se separauerant a coinquinatione gentiū terre ad eos ut
quererent dominū dm isrl. Et fecerunt sollempnitate azimor
septe dieb: in letitia. qm letificauerat eos dns & conuerterat cor

Post regis assur ad eos. ut adiuuaret manus eor in opere domus dni di isrl.
Post hec au uerba in regno artaxersis regis psarum esdras filius saraie
filii azarie. filii helchie. filii sellum. filii sadoch. filii achitob. filii ama
rie. filii azarię. filii maraioth. filii zarie. filii ozi. filii bocci.
filii abisue. filii phinees. filii eleazar filii aaron sacerdotis ab initio.
Ipse esdras ascendit de babilone. & ipse scriba uelox in lege moysi
quā dedit dominus ds isrl. Et dedit ei rex secdm manu dni di eius
sup eum omnē petitionē eius. & ascenderunt de filiis isrl & de
filiis sacerdotū & de filiis leuitaru. & de cantorib: & de ianito
rib: & de nathineis in hierlm. Anno septimo artaxersis regis &
uenerunt in hierlm mense qnto. ipse est annus septimus regis. quia
in pmo die mensis pmi cepit ascendere de babilone. & in pma
die mensis quinti uenit in hierlm iuxta manu di sui bona sup se.
Esdras enim pparauit cor suū ut inuestigaret lege domini. &
faceret. & doceret in isrl pceptum & iudicium. Hoc au exeplar
eplę edicti. qd dedit rex artaxersis esdrę sacerdoti scribę erudito
in sermonib: & pceptis domini. & cerimoniis eius in isrl. Artaxer
sis rex regum esdrę sacerdoti scribę legis di celi doctissimo salute.
A me decretū est ut cuicumq: placuerit in regno meo de pplo isrl &
de sacerdotib: eius. & de leuitis ire in hierusalē. tecū uadat. A facie
enim regis & septē consiliator eius missus es ut uisites iudeā &
hierlm in lege dei tui que ē in manu tua. & ut feras argentū &
aurum qd rex & consiliatores eius sponte obtulert do isrl cui
in hierlm tabernaculum est. & omne argentū & auru qdcumq:
inueneris in uniuersa prouincia babilonis & ppls offerre uoluerit
& de sacerdotib: qui sponte obtulerīt domui di sui que ē i hierlm

Sed libere accipe & studiose eme de hac pecunia uitulos. arietes. agnos.
& sacrificia & libamina eor. & offer ea sup altare templi uri qd ē in hierlm.
Sed & si quid tibi & frib: tuis placuerit de reliquo argento 7 auro
ut faciatis iuxta uoluntate di uri facite. Uasa q: que dant tibi
in ministerium domus di tui. trade in conspectu di hierlm. Sed
& cetera quib: opus fuerit in domo di tui quantūcumq: necesse
est ut expendas dabis de thesauro & de fisco regis & a me. Ego
artaxersis rex statui atq: decreui omnib: custodib: arce publice
qui sunt trans flum. ut qdcumq: petierit a uob esdras sacerdos
scriba legis di celi absq: mora detis usq: ad argenti talenta centū.
& usq: ad frumenti choros centum. & usq: ad uini batos c. & usq:
ad batos olei c. sal u absq: mensura. Omne qd ad ritum di celi
ptinet. tribuat diligent in domum di celi. ne forte irascat contra
regnum regis & filior eius. Uobisq: notum facim de uniuersis sac
dotib: & leuitis. cantorib: ianitorib: nathineis & ministris domus
di huius. ut uectigal & tributum & annonas n habeatis potesta
te imponendi sup eos. Tu au esdra secdm sapientiā di tui que est in
manu tua. constitue iudices & psides ut iudicent omni pplo q est
trans flum. his uidelicet qui nouerunt lege di tui.

Sed & impitos docete libere. & omnis qui non fecerit lege di tui
& lege regis diligent. iudicium erit de eo siue in mortem. siue i
exilium. siue in condempnatione substantię ei. uel certe in carcere.
Benedictus dominus ds patrum nror. qui dedit hoc in corde regis
ut glorificaret domū domini que est in hierlm. & in me inclinauit
misericordia sua coram rege & consiliatorib: eius. & uniuersis
principib: regis potentib: Et ego confortatus manu di mei que erat
in me. congregaui de isrl principes qui ascenderent mecū. Hi sunt ġ
principes familiarum & genealogia eor qui ascenderunt mecū in
regno artaxersis regis de babilone. De filiis finees gerson. De
filiis ithamar daniel. De filiis dauid attus. De filiis sechenie &
de filiis pharos zacharias & cum eo numerati st uiri cl. De filiis
phaath moab. & elioenai filius zarie & cum eo cc. uiri. De filiis
sechenie filius iezehel. & cū eo ccc. uiri. De filiis adden abed
filius ionathan. & cū eo l. uiri. De filiis helam ysaias filius athalię
& cū eo lxx. uiri. De filiis saphatię zebedia filius michael. & cū
eo lxxx. uiri. De filiis ioab obedia filius iehiel & cum eo cc. xuiii. uiri.
De filiis sellomith filius iosphię. & cum eo c. lx. uiri. De filiis
bebai zacharias filius bebai. & cum eo xx. uiii. uiri. De filiis
ezead iohannan filius eccetan. & cū eo c. x. uiri. De filiis
adonicam qui erant nouissimi. & hec nomina eor. elipheleth
& iehiel. & samaias. & cum eis lx. uiri. De filiis beguuai. hay 7
zacchur. & cum eo lxx. uiri. Congregaui au eos ad fluuiū qui de
currit ad auua. & mansim ibi dieb: trib: Et quesiui in pplo
& in sacerdotib: de filiis leui. & n inueni ibi. Itaq: misi eliezer &
arihel. & semeam. & elnathan. & iarib. & alterum elnathan &
nathan. & zachariam. & mesollam principes. & ioarib 7 elnathā
sapientes. & misi eos ad eddo qui est primus in casphie loco. & po
sui in ore eor uerba que loquerentur ad eddo. & ad fres eius nathineos
in loco casphie ut adducerent nob ministros domus di nri.

Et adduxerunt nob p manū di nri bonā sup nos uirū doctissimum.
De filiis moli. filii leui. filii isrl. sarabiam & filios ei. & fres ei xuiii.
Et asabiam & cum eo ysaiam de filiis merari fres eius. & filios eius xx.
Et de nathineis qs dederat dd & principes ad ministeria leuitaru
& nathineos cc. xx. Omnes hi suis nominib: uocabant. Et p
dicaui ibi ieiunium iuxta fluuiū hauua ut affligeremur coram do
do nro. & peteremus ab eo uiam rectā nob & filiis nris. uniuersęq:
substantię nrę. Erubui enim petere auxilium a rege. & equites.

judith hest

qui defenderent nos ab inimicis in via. quia dixeramus regi. Manus dei nostri est super omnes qui querunt eum in bonitate. et imperium eius et fortitudo eius et furor super omnes qui derelinquunt eum.

Ieiunavimus autem et rogavimus deum nostrum per hoc. et evenit nobis prospere. Et separavi de principibus sacerdotum XII. sarabiam. et asabiam. et cum eis de fratribus eorum X. appendique eis argentum et aurum. et vasa consecrata domus dei nostri. que obtulerat rex. et consiliatores eius et principes eius universique israhel eorum qui inventi fuerant. et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta L. et vasa argentea C. et auri C talenta. et crateras aureas XX. que habebant solidos millenos. et vasa eris fulgentis optimi duo pulchra ut aurum. et dixi eis. Vos sancti domini et vasa sancta et argentum et aurum quod sponte oblatum est domino deo patrum nostrorum. vigilate et custodite donec appendatis coram principibus sacerdotum et levitarum. et ducibus familiarum israhel in hierusalem in thesaurum domus domini. Susceperunt autem sacerdotes et levite pondus argenti et auri. et vasorum ut deferrent in hierusalem in domum domini dei nostri. Promovimus ergo a flumine haava XII die mensis primi ut pergeremus in hierusalem. et manus dei nostri fuit super nos. et liberavit nos de manu inimici et insidiatoris in via. Et venimus in hierusalem. et mansimus ibi diebus tribus. Die autem quarta appensum est argentum et aurum et vasa in domo dei nostri per manum remoth filii hurie sacerdotis. et cum eo eleazar filius finees. cumque eis iozadech filius iosue. et noadaia filius bennoy levite. iuxta numerum et pondus omnium. descriptumque est omne pondus in tempore illo. Sed et qui venerant de captivitate transmigrationis obtulerunt holocausta deo israhel. vitulos XII pro omni israhel. Arietes XXXXVI. agnos LXXVII. hyrcos pro peccato XII. omnia in holocaustum domino. Dederunt autem edicta regis satrapis qui erant de conspectu regis et ducibus trans flumen. et elevaverunt populum et domum dei.

Postquam autem hec completa sunt. accesserunt ad me principes dicentes. Non est separatus populus israhel et sacerdotes et levite a populis terrarum et de abhominationibus eorum. chananei videlicet et ethei. et pherezei. et iebusei. et ammonitarum. et moabitarum et egyptiorum et amorreorum. Tulerunt enim de filiabus eorum sibi et filiis suis uxores et commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus etiam principum et magistratuum fuit in transgressione hac prima. Cumque audissem sermonem istum. scidi pallium meum et tunicam. et evelli capillos capitis mei et barbe. et sedi merens. Convenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum dei israhel pro transgressione eorum qui venerant de captivitate. et ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea. et scisso pallio et tunica curvavi genua mea. et expandi manus meas ad dominum deum meum et dixi. Deus meus confundor et erubesco levare faciem meam ad te. quoniam iniquitates nostre multiplicate sunt super caput. et delicta nostra creverunt usque ad celum a diebus patrum nostrorum. Sed et nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc. Pro iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi et reges nostri. et sacerdotes nostri in manum regum terrarum et in gladium in captivitatem in rapinam et in confusionem vultus sicut et die hac. Et nunc quasi parum et ad momentum facta est deprecatio nostra apud dominum deum nostrum ut dimitterentur nobis reliquie. et daretur nobis paxillus in loco sancto eius. et illuminaret oculos nostros deus noster. et daret nobis vitam modicam in servitute nostra. quia servi sumus et in servitute nostra non dereliquit nos deus noster. et inclinavit super nos misericordiam coram rege persarum ut daret nobis vitam et sublimaret domum dei nostri et extrueret solitudines eius. et daret nobis sepem in iuda et in hierusalem.

Et nunc quid dicemus deus noster post hec. quia dereliquimus mandata tua. que precepisti in manu servorum tuorum prophetarum dicens. Terram ad quam vos ingredimini ut possideatis eam. terra immunda est iuxta immunditiam populorum ceterarumque terrarum. abhominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua. Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorum. et filias eorum non accipiatis filiis vestris. et non queratis pacem eorum. et prosperitatem eorum usque in eternum. ut confortemini et comedatis que bona sunt terre. et heredes habeatis filios vestros usque in seculum. Et post omnia que venerunt super nos in operibus nostris pessimis. et in delicto nostro magno. quia tu deus noster liberasti nos de iniquitate nostra et dedisti nobis salutem sicut est hodie. ut non converteremur et irrita faceremus mandata tua. neque matrimonia iungeremus cum populis abhominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? Domine deus israhel iustus es tu. quoniam derelicti sumus qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non enim stari potest coram te super hoc. Sic ergo orante esdra. et implorante dominum flente et iacente ante templum dei collectus est ad eum de israhel cetus grandis nimis virorum et mulierum puerorumque et flevit populus multo fletu. Et respondit sechenias filius iehiel de filiis helam et dixit esdre. Nos prevaricati sumus in deum nostrum. et duximus uxores alienigenas de populis terre. et nunc si est penitentia in israhel super hoc percutiamus fedus cum domino deo nostro et proiciamus universas uxores. et eos qui de his nati sunt iuxta voluntatem domini. et eorum qui timent preceptum dei nostri. secundum legem fiat. Surge. tuum est decernere. nosque erimus tecum. confortare et fac.

Surrexit ergo esdras et adiuravit principes sacerdotum et levitarum. et omnem israhel ut facerent secundum verbum hoc. Et iuraverunt. Et surrexit esdras ante domum dei. et abiit ad cubiculum iohannan filii eliasib. et ingressus est illuc. Panem non comedit. et aquam non bibit. lugebat enim transgressionem eorum qui de captivitate venerant. Et missa est vox in iuda et in hierusalem omnibus filiis transmigrationis ut congregarentur in hierusalem. et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum et seniorum auferetur universa substantia eius. et ipse abicietur de cetu transmigrationis. Convenerunt igitur omnes viri iuda et beniamin in hierusalem tribus diebus. ipse est mensis nonus XX die mensis. et sedit omnis populus in platea domus dei trementes pro peccato et pluviis. Et surrexit esdras sacerdos. et dixit ad eos. Vos transgressi estis et duxistis uxores alienigenas. ut adderetis super delictum israhel. Et nunc date confessionem domino deo patrum nostrorum et facite placitum eius. et separamini a populis terre. et ab uxoribus alienigenis. Et respondit universa multitudo dixitque voce magna. Iuxta verbum tuum ad nos sic fiat. Verumtamen quia populus multus est et tempus pluvie et non sustinemus stare foris. et opus non est diei unius vel duorum. vehementer quippe peccavimus in sermone isto. Constituantur principes in universa multitudine et omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus statutis. et cum his seniores per civitatem et civitatem et iudices eius donec avertatur ira dei nostri a nobis super peccato hoc.

Igitur ionathan filius asahel et iaasia filius thecue steterunt super hoc et mosollam et sebethai levites adiuverunt eos. Feceruntque filii transmigrationis. et secreti sunt esdras sacerdos et viri principes familiarum in domibus patrum suorum et omnes per nomina sua et sederunt in die primo mensis decimi ut quererent rem. Et consummati sunt omnes viri qui duxerant uxores alienigenas usque ad diem primam mensis primi. et inventi

106.

sunt de filiis sacerdotum qui duxerunt uxores alienigenas. De filiis iosue filii iosedech. et fratres eius maasia. et eliezer. et iarib. et godolia. et dederunt manus suas ut eicerent uxores suas. et pro delicto suo arietem de ovibus offerrent. Et de filiis emmor anani et zebedia. et de filiis herim masia et helya. et semeia. et iehiel et ozias. Et de filiis phessur helionai masia. ismahel. nathanael. iozabeth. et elasa. Et de filiis levitarum iozabeth. et semei. et celaia. ipse est calita. et phataia iuda. et eliezer. Et de cantoribus eliasib. et de ianitoribus sellum. et thelem. et huri. Et ex israhel de filiis pharos. remia et ezia. et melchia. et miamin. et eliezer. et melchia. et banea. Et de filiis helam mathania. et zacharias et iehiel et abdi. et irimoth. et helia. Et de filiis zethua elionai. eliasib. mathania. et ierimuth. et zabeth et azaria. Et de filiis babai iohannan anania. zabbai. athalai. Et de filiis bani mosollam. et melluc. et adaia. iasub. et saal. et ramoth. Et de filiis phaeth moab. edna. et calal. banaias. maasias. mathanias. beseleel. et bennui et manasse. Et de filiis herem. eliezer. iesue. melchias. semeias. symeon. beniamin. malloch. samarias. De filiis asom. mathanai. mathetha. zabeth. eliphelech. germai. manasse. semei. De filiis bani maaddi. amram. et huhel. baneas. et badadias cheliu. annania. marimuth. et helasib. mathanias. mathanai. et iasi. et bani. et bennui. semei. et salmias. et nathan. et adadias. mechnedebai. sisai. sarai. ezrel. et selemau. semeria. sellum. amaria. ioseph. De filiis nebo iehiel. mathathias. zabeth. zabina. ieddu. et iohel. banaia. Omnes hi acceperunt uxores alienigenas. et fuerunt ex eis mulieres. que pepererant filios.

Verba neemie filii elchie.

Et factum est in mense casleu. anno XX. et ego eram in susis castro. et venit ananias unus de fratribus meis. ipse et viri ex iuda. et interrogavi eos de iudeis qui remanserant. et supererant de captivitate et de hierusalem. Et dixerunt mihi. Qui remanserunt. et relicti sunt de captivitate ibi in provincia. in afflictione magna sunt et in obprobrio. et murus hierusalem dissipatus est. et porte eius combuste sunt igni. Cumque audissem verba huiuscemodi. sedi et flevi. et luxi diebus multis. et ieiunabam. et orabam ante faciem dei celi et dixi. Queso domine deus celi. fortis. magne atque terribilis qui custodis pactum et misericordiam cum his qui te diligunt et custodiunt mandata tua. Fiant aures tue auscultantes et oculi tui aperti ut audias orationem servi tui. quam ego oro coram te hodie nocte et die pro filiis israhel servis tuis. et confiteor pro peccatis filiorum israhel quibus peccaverunt tibi. Et ego et domus patris mei peccavimus. vanitate seducti sumus. et non custodivimus mandatum et ceremonias et iudicia que precepisti moysi servo tuo. Memento verbi quod mandasti moysi famulo tuo dicens. Cum transgressi fueritis. ego dispergam vos in populis. et si revertamini ad me. et custodiatis mandata mea et faciatis ea. etiam si abducti fueritis ad extrema celi. inde congregabo vos et adducam vos in locum quem elegi ut habitaret nomen meum ibi. Et ipsi servi tui. et populus tuus quos redemisti in fortitudine tua magna. et in manu tua valida. Obsecro domine sit auris tua attendens ad orationem servi tui. et ad orationem servorum tuorum qui volunt timere nomen tuum. et dirige servum tuum hodie. et da ei misericordiam ante virum hunc. Ego enim eram pincerna regis.

Factum est autem in mense nisan anno XX artaxersis regis. et vinum erat ante eum. Et levavi vinum et dedi regi. et eram quasi languidus ante faciem eius. Dixitque mihi rex. Quare vultus tuus tristis est. cum te egrotum non videam? Non est hoc frustra. sed malum nescio quid in corde tuo est. Et timui valde ac nimis. et dixi regi. Rex in eternum vive. Quare non meret vultus meus. quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est. et porte eius combuste sunt igni? Et ait michi rex. Pro qua re postulas? Et oravi deum celi. et dixi ad regem. Si videtur regi bonum. et si placet servus tuus ante faciem tuam. ut mittas me in iudeam ad civitatem sepulchri patris mei. et edificabo eam. Dixitque mihi rex et regina que sedebat iuxta eum. Usque ad quod tempus erit iter tuum. et quando reverteris? Et placuit ante vultum regis et misit me. et constitui ei tempus. et dixi regi. Si regi videtur bonum epistolas det mihi ad duces regionis trans flumen. ut traducant me donec veniam in iudeam. et epistolam ad asaph custodem saltus regis ut det mihi ligna et tegere possim portas templi domus. et muri civitatis. et domum quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum dei mei bonam mecum. et veni ad duces regionis trans flumen. dedique eis epistolas regis. Miserat autem mecum rex principes militum et equites. Et audierunt sanaballath horonites et tobias servus ammanites. et contristati sunt afflictione magna quod venisset homo qui quereret prosperitatem filiorum israhel. Et veni in hierusalem. et eram ibi diebus tribus.

Et surrexi nocte ego et viri pauci mecum. et non indicavi cuiquam quid deus dedisset in corde meo. ut facerem in hierusalem. Et iumentum non erat mecum. nisi animal cui ego insedebam. Et egressus sum per portam vallis nocte et ante fontem draconis. et ad portam stercoris. et considerabam murum hierusalem dissipatum. et portas eius consumptas igni. Et transivi ad portam fontis. et ad aqueductum regis. et non erat locus iumento cui sedebam ut transiret. Et ascendi per torrentem nocte. et considerabam murum. et reversus veni ad portam vallis et redii. Magistratus autem nesciebant quo abissem. aut quid ego facerem. Sed et iudeis et sacerdotibus et optimatibus et magistratibus et reliquis qui faciebant opus usque ad id locorum nichil indicaveram. Et dixi eis. Vos nostis afflictionem in qua sumus. quia hierusalem deserta est et porte eius consumpte sunt igni. Venite edificemus muros hierusalem et non simus ultra obprobrium. Et indicavi eis manum dei mei quod esset bona mecum. et verba regis que locutus est mihi. et aio. Surgamus et edificemus. Et confortate sunt manus eorum in bono. Audierunt autem sanaballath horonites et tobias servus ammanites et gosem arabs. et subsannaverunt nos. et despexerunt. Dixeruntque. Que est hec res quam facitis? Numquid contra regem vos rebellatis? Et reddidi eis sermonem. dixique ad eos. Deus celi ipse nos iuvat. et nos servi eius sumus. Surgamus et edificemus. Vobis autem non est pars et iustitia et memoria in hierusalem.

Et surrexit eliasib sacerdos magnus et fratres eius sacerdotes et edificaverunt portam gregis. Ipsi sanctificaverunt eam. et statuerunt valvas eius. et usque ad turrem centum cubitorum sanctificaverunt eam usque ad turrem ananehel. Et iuxta eum edificaverunt viri iericho. et iuxta eum edificavit zacchur filius amri. Portam autem piscium edificaverunt filii asnaa. ipsi texerunt eam. et statuerunt valvas eius. et seras et vectes. Et iuxta eum edificavit marimuth filius hurie filii accus. et iuxta eum edificavit mosollam filius barachie filii meseezebel. Et iuxta eum edificavit sadoch filius baana. et iuxta eos edificaverunt thecueni. optimates autem eorum non subposuerunt colla sua in opere domini sui. Et portam veterem edificaverunt ioiada filius phasea et mosollam filius phasea. Ipsi texerunt eam. et statuerunt valvas eius. et seras et vectes. Et iuxta eos edificavit meltias gabaonites et iadon meronathites. viri de gabaon et maspha pro duce qui erat in regione trans flumen. et iuxta eum edificavit ezihel filius araia aurifex

& iuxta eu edificauit anani filius pigmentarii, & dimiserunt hierlm usq; ad murum porte latioris. Et iuxta eum edificauit rafaia filius hahus princeps uici hierlm. Et iuxta eum edificauit ieiada filius aromaph contra domu sua. & iuxta eu edificauit acchus filius asebonie. mediam partem uici. edificauit melchias filius herim. & asub filius phaat moab & turre furnorum. & iuxta eum edificauit sellum filius aloes princeps medie partis uici hierlm. ipse & filie ei. Et portam uallis edificauit anum & habitatores zanoe. ipsi edificauerunt ea & statuerunt ualuas eius & seras & uectes. & mille cubitos in muro usq; ad portam sterquilinii. Et portam sterquilinii edificauit melchias filius rechab princeps uici bethacharam. ipse edificauit ea. & statuit ualuas eius. & seras & uectes. Et portam fontis edificauit sellum filius colozai princeps pagi maspha. Ipse edificauit eam & texit. & statuit ualuas eius & seras & uectes. & muros piscine syloe. in hortum regis & usq; ad gradus qui descendunt de ciuitate dd. Post eum edificauit neemias filius azboch princeps dimidie partis uici bethsur. usq; contra sepulchru dd & usq; ad piscina que grandi ope constructa est. & usq; ad domu fortiu. Post eum edificauerunt leuite, reum filius benni. post eu edificauerit asebias princeps dimidie partis uici ceile in uico suo. Post eu edificauerunt frs eorum bebui filius enadad. princeps dimidie partis ceile. Et edificauit iuxta eam azer filius iesue princeps maspha mensura secundam contra ascensum firmissimi anguli. Post eum in monte edificauit baruch filius zacchai mensuram secundam ab angulo usq; ad porta domus eliasib sacerdotis magni. Post eum edificauit meremuth filius hurie filii acchus mensuram secundam a porta domus eliasib. donec extenderetur domus eliasib. Et post eum edificauerunt sacerdotes uiri de campestribus iordanis. Post eum edificauit beniamin & asub contra domum sua. Post eu edificauit azarias filius maasie filii ananie iuxta domu sua. Post eu edificauit bennui filius enadad mensura secunda a domo azarie usq; ad flexuram & usq; ad angulu. falel filius ozi contra flexuram & turrem que eminet de domo regis excelsa id est in atrio carceris. Post eum phadaia filius pheros. Nathinei autem habitabant in ophel usq; contra porta aquaru ad orientem & turre que prominebat. Post hec edificauerunt thecuem mensura secunda a regione & a turre magna eminenti usq; ad murum templi. Sursum autem a porta equorum edificauerunt sacerdotes unusquisq; contra domu sua. Post eos edificauit seddo filius emer contra domu suam. & post eu edificauit semeia filius sechenie custos porte orientalis. Post eu edificauerunt anania filius selemie: & anon filius selop. sextus mensuram secundam. Post eum edificauit mosollam filius barachie contra gazofilacium suum. Post eum edificauit melchias filius aurificis usq; ad domu nathineorum & scruta uendentium contra portam iudicialem & usq; ad cenaculum anguli. & inter cenaculu anguli in porta regis. edificauerunt artifices & negociatores.

Factum est autem cu audisset sanaballach quod edificaremus murum, iratus est ualde. & motus nimis subsannauit iudeos. & dixit coram fratribus suis. & frequentia samaritanorum. Quid iudei imbecilles faciunt. Num dimittent eos gentes. Num sacrificabunt & complebunt in una die. Numquid edificare poterunt lapides de aceruis pulueris qui combusti sunt. Sed & thobias ammanites proximus eius ait. Edificent. Si ascenderit uulpes transiliet murum eorum lapideum. Audi ds nr quia facti sumus despectui. Conuerte obprobrium sup caput eorum. & da eos in despectione in terra captiuitatis. Ne operias iniquitatem eorum. & peccatum eorum coram facie tua non deleatur quia irriserunt edificantes. Itaq; edificauimus muru & coniunximus totum usq; ad parte dimidiam. & prouocatum est cor ppli ad operandum.

Factum est autem cum audisset sanaballach & thobias. & arabes. & ammanite. & azotii quod obducta esset cicatrix muri hierlm. & quod cepissent interrupta concludi. irati sunt nimis. & congregati sunt omnes pariter ut uenirent & pugnarent contra hierlm. & molirentur insidias. Et orauimus dnm nrm. & posuimus custodes sup muru die & nocte contra eos. Dixit autem iudas. Debilitata est fortitudo portantis; & humus nimia est. & nos non poterimus edificare muru. Et dixerunt hostes nri. Nesciant & ignorent donec ueniamus in medio eorum. & interficiamus eos. & cessare faciamus opus. Factum est autem uenientibus iudeis qui habitabant iuxta eos & dicentibus nobis per decem uices ex omnibus locis quibus uenerant ad nos statui in loco post muru per circuitu ppli in ordine cum gladiis suis. & lanceis. & arcubus. Et perspexi atq; surrexi. & aio ad optimates & ad magistratus & ad reliquam partem uulgi. Nolite timere a facie eorum. domini magni & terribilis mementote. & pugnate pro fratribus uris. filiis uris & filiabus uris. & uxoribus uris & domibus.

Factum est autem cum audissent inimici nri nunciatum esse nobis. dissipauit ds consilium eorum. & reuersi sumus omnes ad muros. unusquisq; ad opus suum. Et factum est a die illa media pars iuuenum eorum faciebat opus. & media pars parata erat ad bellum. & lancee & scuta & arcus & lorice. & principes post eos in omni domo iuda edificantium in muro & portantium onera. & imponentium. Una manu sua faciebat opus. & altera tenebat gladium. Edificantium enim unusquisq; gladio erat accinctus renes. & edificabant & clangebant bucina iuxta me. Et dixi ad optimates & ad magistratus & ad reliquam partem uulgi. Opus grande est & latum. & nos separati sumus in muro procul alter ab altero. In loco quocumq; audieritis clangorem tube, illuc concurrite ad nos. Ds nr pugnabit pro nobis & nos ipsi faciemus opus. & media pars nrm teneat lanceas ab ascensu aurore. donec egrediantur astra.

In tempore quoq; illo dixi pplo. Unusquisq; cum puero suo maneat in medio hierlm. & sint nobis uices per noctem & diem ad operandu. Ego autem & frs mei. & pueri mei & custodes qui erant post me non deponebamus uestimenta nra. Unusquisq; tantum nudabatur ad baptismu.

Et factus est clamor ppli & uxorum eius magnus aduersus frs suos iudeos. & erant qui dicerent. Filii nri & filie nre multe sunt nimis. accipiamus pro precio eorum frumentum & comedamus & uiuamus. Et erant qui dicerent. Agros nros & uineas & domos nras apponamus & accipiamus frumentum in fame. Et alii dicebant. Mutuo sumamus pecunias in tributa regis. demusq; agros nros & uineas. & nunc sicut carnes fratrum nrorum. sic carnes nre sunt. & sicut filii eorum & filii nri. En nos subiugamus filios nros & filias nras in seruitutem & de filiabus nris sunt famule. nec habemus unde possint redimi. & agros nros & uineas alii possident. Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum uerba hec. cogitauitq; cor meum mecum. & increpaui magistratus & optimates & dixi eis. Usuras singuli a fratribus uris exigitis. Et congregaui aduersus eos contionem magnam & dixi eis. Nos ut scitis redemimus frs nros iudeos qui uenditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nram. & uos igitur uendetis frs uros. & redimemus eos. Et siluerunt nec inuenerunt quid responderent. Dixitq; ad eos. Non est bona res quam uos facitis. Quare non in timore di nri ambulatis ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nris. Et ego & frs mei & pueri mei commendauimus plurimis pecuniam & frumentum. Non repetamus in commune istud es alienum, & condonemus quod debetur nobis. Reddite eis hodie agros suos. & uineas suas. oliueta sua & domos suos. quin potius & centesimam pecunie frumenti uini & olei quam exigere soletis ab eis. date pro illis. Et dixerunt. Reddemus. & ab eis nichil queremus. sicq; faciemus ut loqueris. Et uocaui sacerdotes & adiuraui eos. ut facerent iuxta quod dixeram. Insuper & sinum meum excussi & dixi. Sic excutiat ds omnem uirum qui non compleuerit uerbum istud de domo sua. & de laboribus suis. sic excutiatur & uacuus fiat. Et dixit uniuersa multitudo amen. & laudauerunt dnm. Fecit ergo populus sicut dictum erat. A die autem illa qua preceperat mihi ut essem dux in terra iuda. ab anno xx usq; ad annum xxx secundum preceptum artaxersis regis per annos xii. ego & frs mei annonas que ducibus debebantur non comedimus. Duces autem primi qui fuerunt ante me. grauauerunt pplm. & acceperunt ab eis in pane. uino & pecunia cotidie siclos xl. sed & ministri eorum depresserant pplm. Ego autem non feci ita propter timorem di. quin potius in opere muri edificaui, & agrum non emi. & omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudei quoq; & magistratus. & liberi c l uiri & qui ueniebant ad nos de gentibus que in circuitu nro sunt. in mensa mea erant. Parabatur autem michi per singulos dies bos unus. aries & sex electi. exceptis uolatilibus: & inter dies x uina diuersa. & alia multa tribuebantur. insuper & annonas ducatus mei non quesiui. Valde enim erat attenuatus populus. Memento mei ds meus in bonum. secundum omnia que feci pplo huic.

Factum est autem cum audisset sanaballach & thobias & gosem arabs & ceteri inimici nri quod edificassem ego muru. & non esset in eo residua interruptio. usq; ad tempus autem illud ualuas non posueram in portis. Miserunt autem sanaballach & gosem ad me dicentes. Veni & percutiamus fedus pariter in uiculis in campo ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum. Misi ergo ad eos nuncios dicens. Opus grande ego facio. & non possum descendere. ne forte negligatur cum uenero & descendero ad uos. Miserunt autem ad me secundum uerbum hoc per quattuor uices. & respondi eis iuxta sermonem priorem. Et misit ad me sanaballach iuxta uerbum prius quinta uice puerum suum. & epistolam habebat in manu scriptam hoc modo. In gentibus auditum est & gosem dixit. quod tu & iudei cogitetis rebellare & propterea edifices murum, & leuare te uelis sup eos regem, propter quam causam & prophetas posueris. qui predicent de te in hierlm dicentes. Rex in iudea est. Auditurus est rex uerba hec. Idcirco nunc ueni ut ineamus consilium pariter. Et misi ad eos dicens. Non est factum secundum uerba hec que loqueris. De corde enim tuo componis hec. Omnes autem hi terrebant nos, cogitantes quod cessarent manus nre ab opere & quiescerent. Qua ob causam confortaui magis manus meas. & ingressus sum domu samaie filii dalaie filii meetabehel secreto. Qui ait. Tractemus nobiscum in domu di in medio templi. & claudamus portas edis. quia uenturi sunt ut interficiant te. & nocte uenturi sunt ad occidendum te. Et dixi. Num quisquam similis mei fugit. Et quis ut ego ingredietur templum & uiuet. Non ingrediar. Et intellexi quod ds non misisset eum. sed quasi uaticinans locutus esset ad me. & thobias & sanaballach conduxissent eum. Acceperat enim precium ut territus facerem. & peccarem. & haberent malum quod exprobrarent mi. Memento mei domine pro thobia & sanaballach iuxta opera eorum talia. sed & noadie prophete. & ceterorum prophetarum qui terrebant me.

Completus est autem murus xxv die mensis elul. lii diebus. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nri. ut timerent uniuerse gentes que erant in circuitu nro. & conciderent intra semet ipsos. & scirent quod a deo factum esset opus hoc. Sed & in diebus illis multe optimatum iudeorum epistole mittebantur ad thobia. & a thobia ueniebant ad eos. Multi enim erant in iudea habentes iuramentum eius. quia gener erat sechenie filii orie. & ionam filius eius acceperat filiam mosollam filii barachie. Sed & laudabant eum coram me. & uerba mea nunciabant ei. & thobias mittebat epistolas ut terreret me. Postquam autem edificatus est murus. & posui ualuas & recensui ianitores & cantores. & leuitas. precepi anani fri meo. & ananie principi domus de hierlm ipse enim erat quasi uir uerax & timens dm plus ceteris uidebatur. Et dixi eis. Non aperiantur porte hierlm usq; ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent. clause porte sunt & oppilate. Et posui custodes de habitatoribus hierlm singulos per uices suas. & unumquemq; contra domu sua. Ciuitas autem erat lata nimis. & grandis. & pplus paruus in medio eius. & non erant domus edificate. Dedit autem ds in corde meo. & congregaui optimates & magistratus & uulgum ut recenserem eos. & inueni librum census eorum qui ascenderant primum. & inuentum est scriptum in eo. Isti filii prouincie qui ascenderunt de captiuitate transmigrantium quos transtulerat nabugodonosor rex babilonis. & reuersi sunt in hierlm & in iudeam. unusquisq; in ciuitatem sua. qui uenerunt cum zorobabel. Iesue. neemias. azarias. raamaias. naan. mardocheus. belsan. mesfarath. beggoai. naum. baana. Numerus uirorum ppli isrl.

Filii pharos duo milia. c lxx duo. Filii saphtie ccc lxx duo. Filii area septingenti l duo. Filii phaat moab filiorum iesue & ioab duo milia octingenti x viii. Filii helam mille ducenti l iiii. Filii zethua octingenti xl quinq;. Filii zachai septingenti lx. Filii bennui sexcenti xl viii. Filii bebai sexcenti xx viii. Filii azgad duo milia ccc xx ii. Filii adonicam sexcenti lx vii. Filii baguai duo milia lx vii. Filii adin sexcenti l v. Filii ather filii ezechie lxxxx viii. Filii asem ccc xx viii. Filii besai ccc xx iiii. Filii areph c xii. Filii gabaon lxxxx v. Viri bethleem & nethupha c lxxx viii. Viri anathoth c xx viii. Viri bethamoth xl ii. Viri cariathiarim cephira & beroth septingenti xl iii. Viri rama & geba sexcenti xx i. Viri magmas c xx ii. Viri bethel & hai c xx iii. Viri nebo alterius quinquaginta duo. Viri helam alterius mille cc l iiii. Filii arem ccc xx. Filii iericho ccc xl v. Filii lodadid & ono septingenti xx i. Filii senaa tria milia nongenti xxx.

Sacerdotes filii idaia in domo iosue. nongenti lxx iii. Filii emmer mille l ii. Filii phassur mille cc xl vii. Filii arem mille x vii. Leuite filii iosue & cadmihel filiorum oduia lxx iiii. Cantores filii asaph c xl viii. Ianitores filii sellum. filii ater. filii thelmon. filii accub. filii atita. filii sobai. c xxx viii. Nathinei filii sia. filii asupha. filii thebaoth. filii ceros. filii sia. filii phadon. filii lebana. filii agaba. filii selmon. filii anan. filii geddel. filii gaer. filii raaia. filii rasin. filii necoda. filii gezem. filii aza. filii phasea. filii besai. filii munim. filii nephusim. filii bechuch. filii acupha. filii arur. filii besloth. filii meida. filii arsa. filii bercos. filii sisara. filii thema. filii nesia. filii atipha. filii seruorum salomonis. filii sothai. filii sophereth. filii pherida. filii iahala. filii darcon. filii gedel. filii saphatia. filii athil. filii phocereth qui erat ortus ex sabaim filio amon. Omnes nathinei & filii seruorum salomonis ccc lxxx ii.

Hii sunt autem qui ascenderunt de thelmela. thelarsa. cherub. addon & emmer. & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum

narum ex israhel essent. filii dalaia. filii thobia. filii necoda sescenti quadraginta duo. Et de sacerdotibus: filii abia. filii accos. filii berzellai qui accepit de filiabus berzellai galaaditis uxorem. & uocatus est nomine eorum. Hi quesierunt scripturam suam in censu & non inuenerunt. & eiecti sunt de sacerdotio. Dixitque athersatha eis. ut non manducarent de sanctis sanctorum. donec staret sacerdos doctus & eruditus. Omnis multitudo quasi unus. quadraginta duo milia sexcenti lx. absque seruis & ancillis eorum qui erant. septem milia ccc. xxx vii. & inter eos cantores & cantatrices ducenti xl v. Cameli ccc xxx quinque. Asini sex milia septingenti xx. Historia texitur.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit. Exin neemie hystoria

Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. athersatha dedit in thesaurum auri dragmas mille. fialas l. tunicas sacerdotales quingentas xxx. & de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis auri dragmas xx milia. & argenti mnas duo milia cc. & quod dedit reliquus populus auri dragmas xx milia. & argenti mnas duo milia. & tunicas sacerdotales lx. vii. Habitauerunt autem sacerdotes & leuite & ianitores & cantores. & reliquum uulgus & nathinei & omnis israhel in ciuitatibus suis. & uenerat mensis septimus scenophegie sub esdra & neemia. filii autem israhel erant in ciuitatibus suis.

Congregatusque est omnis populus quasi uir unus ad plateam que est ante portam aquarum. & dixerunt esdre scribe ut afferret librum legis moysi que precepit dominus israheli. Attulit ergo esdras sacerdos legem coram multitudine uirorum & mulierum cunctisque qui poterant intelligere in die prima mensis septimi. & legit in eo aperte in platea que est ante portam aquarum de mane usque ad mediam diem in conspectu uirorum & mulierum & sapientium. Et aures omnis populi erant erecte ad librum. Stetit autem esdras scriba super gradum ligneum quem fecerat ad loquendum. Steteruntque iuxta eum mathathia. & sema. & anania. & huria. & helcia. & maasia ad dexteram eius. & ad sinistram phadaia. misahel. & melchia. & asum. & asephdana. zacharia. & mosollam. Et aperuit esdras librum coram omni populo. super uniuersum quippe populum eminebat. Et cum aperuisset eum. stetit omnis populus. & benedixit esdras domino deo. uoce magna. Et respondit omnis populus amen. amen. Et leuantes manus suas. & incuruati sunt. & adorauerunt deum proni in terram. Porro iesue. & baani. & serebia. iamin. accub. sephatia. odia. maasia. celita. azarias. iozabed. hanan. phalaia. & leuite silentium faciebant in populo ad audiendam legem. populus autem stabat in gradu suo. Et legerunt in libro legis dei distincte. & aperte ad intelligendum. & intellexerunt cum legeretur. Dixit autem neemias ipse est athersatha. & esdras sacerdos scriba. & leuite interpretantes uniuerso populo. Dies sanctificationis est domino deo nostro. nolite lugere & nolite flere. Flebat enim omnis populus cum audiret uerba legis. Et dixit eis. Ite comedite pinguia & bibite mulsum. & mittite partes eis qui non preparauerunt sibi. quia sanctus dies domini est. & nolite contristari. Gaudium enim domini est fortitudo uestra. Leuite autem silentium faciebant in omni populo dicentes. Tacete. quia dies sanctus est. & nolite flere. Abiit itaque omnis populus ut comederet & biberet. & mitteret partes. & faceret leticiam magnam. quia intellexerant uerba que docuerat eos.

Et in die secundo congregati sunt principes familiarum uniuersi populi sacerdotes & leuite ad esdram scribam. ut interpretaretur eis uerba legis. Et inuenerunt scriptum in lege precepisse dominum in manu moysi. ut habitarent filii israhel in tabernaculis suis in die sollempni mense septimo. Et ut predicent & diuulgent uocem in uniuersis urbibus suis. & in hierusalem dicentes. Egredimini in montem & afferte frondes oliue. & frondes ligni pulcherrimi. frondes myrti & ramos palmarum. & frondes ligni nemorosi. ut fiant tabernacula sicut scriptum est. Et egressus est populus & attulerunt. feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo & atriis suis. & in atriis domus dei. & in platea porte aquarum. & in platea porte effraim. Fecit ergo uniuersa ecclesia eorum qui redierant de captiuitate tabernacula. & habitauerunt in tabernaculis. Non enim fecerant a diebus iosue filii nun taliter filii israhel. usque ad diem illum. Et fuit leticia magna nimis. Legit autem in libro legis dei per dies singulos. a die primo. usque ad diem nouissimum. Et fecerunt sollempnitatem septem diebus: & in die octauo collectam iuxta ritum.

In die autem xx iiii. mensis huius. conuenerunt filii israhel in ieiunio & in saccis. & humus super eos. & separatum est semen filiorum israhel ab omni filio alienigena. & steterunt & confitebantur peccata sua. & iniquitates patrum suorum. & consurrexerunt ad standum. Et legerunt in uolumine legis domini dei sui quater in die. & quater confitebantur. & adorabant dominum deum suum. Surrexerunt autem super gradum leuitarum iosue & bani. cedmihel. sebnia. bonni. sarabias. bani. chanani. & clamauerunt uoce magna ad dominum deum suum. Et dixerunt leuite cedmihel. iosue. & bonnia. sebias. serebias. arabias. odaia. sebna. fataia. Surgite benedicite domino deo uestro. ab eterno usque in eternum. Et benedicant nomini glorie tue excelso. in omni benedictione & laude. Tu ipse domine solus. tu fecisti celum & celum celorum & omnem exercitum eorum. terram & uniuersa que in ea sunt. maria & omnia que in eis sunt. & tu uiuificas omnia hec. & exercitus celi te adorat. Tu ipse domine deus qui elegisti abram. & eduxisti eum de igne chaldeorum. & posuisti nomen eius abraham. & inuenisti cor eius fidele coram te. & percussisti cum eo foedus ut dares ei terram chananei. ethei. amorrei & ferezei. & iebusei. & gergesei. ut dares semini eius. & impleuisti uerba tua quoniam iustus es. & uidisti afflictionem patrum nostrorum in egypto. clamoremque eorum audisti super mare rubrum. & dedisti signa & portenta in pharaone & in uniuersis seruis suis. & in omni populo terre illius. cognouisti enim quia superbe egerant contra eos. & fecisti tibi nomen sicut & in hac die. & mare diuisisti ante eos. & transierunt per medium maris in sicco. Persecutores autem eorum proiecisti in profundum quasi lapidem in aquas ualidas. & in columna nubis ductor eorum fuisti per diem. & in columna ignis per noctem. ut appareret eis uia per quam ingrediebantur.

Ad montem quoque synai descendisti. & locutus es cum eis de celo. & dedisti eis iudicia recta & legem ueritatis. cerimonias & precepta bona. & sabbatum sanctificatum ostendisti eis. & mandata & cerimonias & legem precepisti eis in manu moysi serui tui. panem quoque de celo dedisti in fame eorum. & aquam de petra eduxisti eis sitientibus. & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent terram super quam leuasti manum tuam ut traderes eis. Ipsi uero & patres nostri superbe egerunt. & indurauerunt ceruices suas. & non audierunt mandata tua. & noluerunt audire. & non sunt recordati mirabilium tuorum que feceras eis. & indurauerunt ceruices suas. & dederunt caput ut reuerterentur ad seruitutem suam quasi per contentionem. Tu autem deus propicius. clemens. & misericors. longanimis. & multe miserationis non dereliquisti eos. & quidem cum fecissent sibi uitulum conflatilem. & dixissent. iste est deus tuus israhel qui eduxit te de egypto. feceruntque blasphemias magnas. tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto. columna nubis non recessit ab eis per diem ut duceret eos in uiam. & columna ignis per noctem. ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur. & spiritum tuum bonum dedisti. qui doceret eos.

Manna tuum non prohibuisti ab ore eorum. & aquam dedisti eis in siti. xl annis pauisti eos in deserto. nichilque eis defuit. uestimenta eorum non inueterauerunt & pedes eorum non sunt attriti. & dedisti eis regna & populos. & partitus es eis sortes. & possederunt terram seon. & terram regis esebon. & terram og regis basan. & filios eorum multiplicasti sicut stellas celi. & adduxisti eos ad terram de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur & possiderent. Et uenerunt filii & possederunt terram. & humiliasti coram eis habitatores terre chanaan. & dedisti eos in manibus eorum. & reges eorum. & populos terre. ut facerent eis sicut placebat illis. ceperunt itaque urbes munitas & humum pinguem. & possederunt domos plenas cunctis bonis. cisternas ab aliis fabricatas. uineas & oliueta. & ligna pomifera multa. & comederunt & saturati sunt. & inpinguati sunt & habundauerunt deliciis in bonitate tua magna. prouocauerunt autem te ad iracundiam & recesserunt a te & proiecerunt legem tuam post terga sua. & prophetas tuos occiderunt qui contestabantur eos ut reuerterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes. & dedisti eos in manu hostium suorum & afflixerunt eos. & in tempore tribulationis sue clamauerunt ad te. & tu de celo exaudisti eos. & secundum miserationes tuas multas dedisti eis saluatores qui saluauerunt eos de manu hostium suorum. cumque requieuissent reuersi sunt ut facerent malum in conspectu tuo. & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum. & possederunt eos.

Conuersique sunt & clamauerunt ad te. tu autem de celo exaudisti. & liberasti eos in misericordiis tuis multis temporibus. & contestatus es eos. ut reuerterentur ad legem tuam. Ipsi uero superbe egerunt & non audierunt uocem tuam. & in iudiciis tuis peccauerunt que faciet homo. & uiuet in eis. Et dederunt humerum recedentem. & ceruicem suam indurauerunt nec audierunt. & protraxisti super eos annos multos. & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum & non audierunt. & tradidisti eos in manu populorum terrarum. in misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consummationem: nec dereliquisti eos. quoniam deus miserationum & clemens tu es. Nunc itaque deus noster deus magne fortis & terribilis. custodiens pactum & misericordiam. ne auertas a facie tua omnem laborem qui inuenit nos. reges nostros. principes nostros. & sacerdotes nostros. & prophetas nostros. & patres nostros. & omnem populum tuum a diebus regis assur. usque ad diem hanc. Et tu iustus in omnibus que uenerunt super nos. quia ueritatem fecisti. nos autem impie egimus. Reges nostri. principes nostri. sacerdotes nostri. & patres nostri non fecerunt legem tuam. & non attenderunt mandata tua. & testimonia tua que testificatus es in eis. Et ipsi in regnis suis bonis. & in bonitate tua multa quam dederas eis. & in terra latissima & pingui quam tradideras in conspectu eorum. non seruierunt tibi nec reuersi sunt a studiis suis pessimis. Ecce nos ipsi hodie serui sumus. & terra quam dedisti patribus nostris ut comederent panem eius. & que bona sunt eius. & nos ipsi serui sumus in ea. & fruges eius multiplicantur regibus quos posuisti super nos propter peccata nostra. & corporibus nostris dominantur. & iumentis nostris secundum uoluntatem suam. & in tribulatione magna nos sumus.

Super omnibus ergo his. nos ipsi percutimus foedus & scribimus. & signant principes nostri. leuite nostri. & sacerdotes nostri. Signatores autem fuerunt neemias athersatha filius achelai. & sedechias. saraias. azarias. melchia. phessur. amaria. hieremias. atthus. sechenia. melluch. arem. merimuth. obdias. daniel. iecton. baruch. mosollam. abia. miamin. masia. belga. semaia. Hii sacerdotes. Porro leuite iosue filius azanie. bennui de filiis enadad. cedmihel & fratres eorum. sechenia. odeuia. chelita. phalaia. annam. micha. roob. asebia. zacchur. serebia. sabania. odia. bani. bannu. Capita populi feros. phaat moab. helam. zau. bani. azgad. bebai. odonia. beguai. addin. ather. ezechia. azur. odeuia. asum. besai. aref. anathoth. nebai. megphia. mosollam. azir. mesizabel. sadoch. ieddua. pheltia. anan. annania. osee. anania. asub. aloes. phalaim. sobech. reum. asemna. machsia. & gai. & anan. melluch. arem. baana & reliqui de populo. sacerdotes & leuite ianitores & cantores. nathinei & omnis qui se separauerunt de populis terrarum ad legem dei. uxores eorum. filii eorum. & filie eorum. omnis qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis optimates eorum. & qui ueniebant ad pollicendum & iurandum. ut ambularent in lege dei quam dederat in manu moysi serui dei. ut facerent & custodirent uniuersa mandata domini dei nostri. & iudicia eius. & cerimonias eius. & ut non daremus filias nostras populo terre. & filias eorum non acciperemus filiis nostris.

Populi quoque terre qui inportant uenalia. & omnia ad usum per diem sabbati. ut uendant. Non accipiemus ab eis in sabbato. & in die sanctificato. & dimittemus annum septimum. & exactionem uniuerse manus. & statuemus super nos precepta. ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus dei nostri. ad panes propositionis. & ad sacrificium sempiternum. & in holocaustum sempiternum. In sabbatis. in kalendis. in sollempnitatibus: & in sanctificatis & pro peccato ut exoretur pro israhel. & in omnem usum domus dei nostri. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes & leuitas & populos ut inferrentur in domo dei nostri per domos patrum nostrorum. temporibus a temporibus anni usque ad annum ut arderent super altare domini dei nostri. sicut scriptum est in lege moysi. & ut afferremus primogenita terre nostre. & primitiua uniuersi fructus omnis ligni ab anno in annum in domo domini. & primitiua filiorum nostrorum. & pecorum nostrorum sicut scriptum est in lege. & primitiua boum nostrorum. & ouium nostrarum ut offerrentur in domo dei nostri sacerdotibus qui ministrant in domo dei nostri. & primitias ciborum nostrorum & libaminum nostrorum & poma omnis ligni. uindemie quoque & olei afferremus sacerdotibus ad gazophilacium dei nostri. & decimam partem terre nostre leuitis. Ipsi enim leuite decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorum. Erit autem sacerdos filius aaron. cum leuitis in decimis leuitarum. & leuite offerent decimam partem decime sue in domo dei nostri. ad gazophilacium in domo thesauri. Ad gazophilacium enim deportabunt filii israhel & filii leui. primitias frumenti. & uini. & olei. & ibi erunt uasa sanctificata. & sacerdotes. & cantores. & ianitores. & ministri. & non dimittemus domum domini dei nostri.

Habitauerunt autem principes populi in hierusalem. reliqua uero plebs misit sortem ut tollerent unam partem de decem qui habitaturi essent in hierusalem in ciuitate sancta. nouem uero partes in ciuitatibus. Benedixit autem populus omnibus uiris qui sponte obtulerunt ut habitarent in hierusalem. Hii sunt itaque principes prouincie qui habitauerunt in hierusalem. & in ciuitatibus iuda. Habitauit unusquisque in possessione sua. in urbibus suis israhel. sacerdotes. leuite. nathinei. & filii seruorum salomonis. Et in hierusalem habitauerunt de filiis iuda. & de filiis beniamin. De filiis iuda atharas. filius aziam. filii zacharie. filii amarie. filii saphatie. filii malalehel. De filiis phares maasia filius baruch. filius coloza. filius azia. filius adaia. filii ioiarib. filius zacharie. filius philonitis. Omnes filii phares qui habitauerunt in hierusalem quadringenti lx viii. uiri fortes. Hii sunt autem filii beniamin sellum filius mosollam. filius iohel. filius phadaia. filius colaia. filius masia. filius etheel. filius isaia. & post eum gebbai sellai. nongenti xx viii. & iohel filius zechri prepositus eorum. & iudas filius senua. super ciuitatem secundus. Et de sacerdotibus: adaia filius ioiarib. iachim. saraia filius elchio filius mosollam. filius saddo. filius meraioth. filius achitob. principes

domus di. & frs eoz facientes opa templi. nongenti xxii. Et adaya filii hieroam. filius phalciam. filius amsi. filius zacharie. filius phessur. filius melchie & frs eius. principes patrum cc. xlii. & amassay filius azrihel. filius aazi. filius mosollamoth. filius emmer & frs eoz po tentissimi c xxviii. & ppositus eoz zabdihel filius potentium. Et de leuitis sebenia filius asor. filius azarica. filius asabia. filius boni. & sabathai. & iosadech sup opa que erant forinsecus in domo di a principib; leuitarum. Et mathanias filius macha. filius zebedei. filius asaph princips ad laudandum & confitendu in oratione. & becbechias scds de frib; eius. & abida filius sammua. filius galal. filius ydithun.

Omnes leuite in ciuitate sca. cc. lxxxiiii. Et ianitores accub. thelmo & frs eoz. qui custodiebant ostia. c lxxii. Et reliqui ex isrl sacerdo tes & leuite in uniusis ciuitatib; iuda. unusqsq; in possessione sua. Et nathinei qui habitabant in ophel. & siaba. & gapha de nathineis & episcopus leuitaru in hierlm azzy. filius benni. filius asabie. filius mathanie. filius miche. De filius asaph cantores in ministerio domus di. pceptum quippe regis sup eos erat. & ordo in cantorib; p dies singulos. & phataia filius meschebel de filius zara filii iuda in manu regis iuxta omne uerbum ppli. & in domib; p omnes re giones eoz. De filius iuda habitauerunt in cariatharbe & in filiab; eius. & in dibon. & in filiab; eius. & in cabsehel & in uilli eius. & in iesue. & in molada. & in bethfaleth. & in aser sual. & in bersabee. & in filiab; eius. & in siceleg. & in mochana. & in filiab; ei. & in remmon. & in saraa. & in iarimuth. zanoa adolla. & in uillis earum. Lachis in regionib; ei azeca & filiab; ei. & manserunt in bersabee usq; ad uallem ennon. Filii aut beniamin a geba. mechmas & hai. & bethel & filiab; ei. anathot. nob. annania. asor. hyra. mageththaim. ididseboym. neballath. loth. & ono ualle artificum. & de leuitis portiones iuda & beniamin.

Hii aut sacerdotes & leuite qui ascenderunt cu zorobabel filio salathi el & iosue. saraia. hieremia. esdra. amaria. melluch. atthus. seche nia. reum. merimuth. addo. gethon. abia. miamin. madia. belga. semeia. ioiarib. ydaia. sellum. amoch. elchea. adaia. Isti principes sacerdotu & frs eoz in dieb; iosue. Leuite iosua. bennuy. cadmiel. sarabia. iuda. mathanias. sup ymnos ipse & frs eoz & becbechia & banni frs eoz. unusqsq; in officio suo. Iosue aut genuit ioachi. & ioachim gen eliasib. & eliasib gen ioiada. & ioiada gen iona than. & ionathan gen ieddua. In dieb; aut ioachim erant sacerdotes & principes familiarum saraie. amarie. hieremie. ananie. esdre. mo sollam. amarie. iohanna. milico. ionathan. sebenie. ioseph. aremeda. maioroth. helci. edday. zacharia. miamin. & moadie. feltai belge. gethon. mosollam. abie zechri. sammua. sammaie. ionathan. ioiarib. mathania. ioiade. achisellay. & elay. amoch heber. helcie. asebia. ydaie. nathanael. Leuite in dieb; eliasib. & ioiada. & iona. & geddo. scripti principes familiaru. & sacerdotes in regno darii persę. Filii leui principes familiaru scripti in libro uerboz dieru. & usq; ad dies ionathan filii eliasib & principes leuitar. asebia. serebia. & iosue filius cedmihel. & frs eoz p uices suas. ut laudarent & con fiterentur iuxta pceptum dd uiri di. & obseruarent eque p ordinem. Mathania & becbechia. obediam. mosollam. thelmon. accub custo des portaru & uestibuloz ante portas.

Nii in dieb; ioachim filii iosue filii iosedech. & in dieb; neemie ducis & esdre. sacerdotis scribeq; In dedicatione aut muri hierlm requisierunt leuitas de omnib; locis suis ut adducerent eos in hierlm. & facerent dedicationem & leticia in actione gratiarum & in cantico. in cymbalis psal teriis & cytharis. Congregati sunt aut filii cantoz. & de campestrib; circa hierlm. & de uillis netuphati. & de domo galgal & de regionib; gebae & azmaueth. qr uillas edificauerat sibi cantores in circuitu hierlm. & mundati sunt sacerdotes & leuite. & mundauerunt pplm. & portas & muru. Ascendere aut feci principes iuda sup murum. & statui duos choros laudantium magnos. Et exierunt ad dextera sup muru. ad porta sterquilinii. Et iuit post eos osaias & media ps principu iuda. & azarias. esdra. & mosollam iuda. & beniamin & semeia. & hieremia. & de filius sacerdotum in tubis. zacharias filius ionathan. filius semeie. filius mathanie. filius miche. filius zacchur. filius asaph & frs eius. semeia & azahel. malalay. galalay. mahai. nathaneel & iuda & anani in uasis cantici dd uiri di. & esdras scriba ante eos in porta fontis. Et contra eos ascenderunt in gradib; ciuitatis dd. in ascensum muri sup domu dd. & usq; ad porta aque ad orientem. Et chorus scds gras referentium ibat ex aduso. & ego post eum. & media pars populi sup muru. & sup turre furnoz. & usq; ad muru latissimum. & sup portas effraim. & sup portam antiquam. & sup portam piscium. & sup turrem ananehel. & turre emath. & usq; ad portam gregis. & steterunt in porta custodię. Ste teruntq; duo chori laudantium in domo di. & ego. & dimidia ps magistratuum mecu. Et sacerdotes eliachim. & maasia. miamin. michea. elioenai. zacharia & anania. in tubis. & maasia. & semeia. & eleazar. & azy. & ioha nan. & melchia. & helam. & ezer. & clare cecinerunt cantores. & iezraia ppositus. Et immolauerunt in die illa uictimas magnas. & letati sunt. Deus enim letificauerat eos leticia magna. Sed & uxores eoz & liberi gauisi sunt. & audita e leticia hierlm pcul. Recensuerunt quoq; in die illa uiros sup gazofilacia thesauri ad libami na. & ad primitias. & ad decimas. ut introferrent p eos principes ciuitatis in decore gratiarum actionis. sacerdotes & leuitas. quia leti ficatus e iuda in sacerdotib; & leuitis astantib; & custodierunt ob seruationem di sui. & obseruationem expiationis. & cantores & ia nitores iuxta pceptu dd & salomonis filii eius. quia in dieb; dd & asaph & ab exordio erant principes constituti cantoz in carmine laudantium & confitentium dō. & omnis isrl in dieb; zorobabel & in dieb; neemie dabant partes cantorib; & ianitorib; p dies sin gulos. & scificabant leuitas. & leuite scificabant filios aaron. In die aut illa lectum est in uolumine moysi audiente pplo. & inuentum est scriptum in eo qd non debeant ammonite & moabite ingredi in ecclesiam di usq; in eternum. eo qd non occurrerint filiis isrl cum pane & aqua. & conduxerunt aduersus eos balaam ad maledicendum eis. Et conuertit deus nr maledictionem in benedictionem.

Factum est aut cu audissent legem. separauerunt omnem alienigenam ab isrl. & sup hoc erat eliasib sacerdos qui fuerat positus in gazo philacio domus di nri. & pximus tobię. Fecit ergo sibi gazofila cium grande. & ibi erant ante eu reponentes munera & thus. & ua sa. & decimam frumti. uini & olei. partes leuitaru & cantoz. & ianitoz. & primitias sacerdotales. In omnib; aut his non fui in hierlm quia anno xxxii artaxersis regis babilonis ueni ad regem. & in fine dierum rogaui regem & ueni in hierlm. & intellexi malum qd fecerat eliasib tobię ut faceret ei thesaurum in uestibulo domus di. & malum

nimium e ualde. Et piei uasa domus tobię foras de gazofilacio. pcepiq; & mundauerunt gazofilacia. & retuli ibi uasa domus di sacrificiu & thus. Et cognoui qd partes leuitaru non fuissent date. & fugisset unusqsq; in regionem sua. de leuitis & de cantorib; & de his qui ministrabant. & egi causa aduersus magistratus & dixi. Quare dereliquimus domum di. Et congregaui eos. & feci stare in stationib; suis. omnis iuda apor tabat decimam frumti. & uini. & olei in horrea. Et constituimus sup horrea selemiam sacerdote. & sadoch scriba. & phadaia de leuitis & iuxta eos anani filium zacchur. filium mathanie qm fideles co pbati sunt. & ipsis credite sunt partes fratrum suoz. Memento mei ds mi p hoc. & ne deleas miserationes meas quas feci in domo di & in ceremoniis eius.

In dieb; illis uidi in iuda calcantes torcularia in sabbato & portantes aceruos. & onerantes sup asinos uinu & uuas & ficus & omne onus. & inferentes in hierlm in die sabbati. & contestatus sum eos ut in die qua uendere liceret uenderent. & tyrii habitauerunt in ea infe rentes pisces & omnia uenalia & uendebant in sabbatis filiis iuda & hierlm. & obiurgaui optimates iuda & dixi eis. Que est hec res mala quam uos facitis. & pfanatis die sabbati. Numquid non hec fecerunt patres nri. & adduxit ds nr sup nos omne malum hoc. & sup ciuitatem hanc. Et uos additis iracundiam sup isrl uiolando sabbatum. Factum e aut cum quieuissent porte hierlm die sabba ti dixi. & clauserunt ianuas & pcepi ut non aperirent eas usq; p sabbatum. Et de pueris meis constitui sup portas. ut nullus infer ret onus in die sabbati. Et manserunt negotiatores & uendentes uniusa uenalia foris hierlm semel & bis. & contestatus sum eos. & dixi eis. Quare manetis ex aduso muri. Si iterato hoc feceritis. ma num mittam in uos. Itaq; ex tempore illo non uenerunt in sabbato. Dixi quoq; leuitis ut mundarentur & uenirent ad custodiendas portas. & scifi candum die sabbati. Et p hoc ergo memento mei ds mi. & parce mihi scdm multitudinem miserationum tuaz.

Sed & in dieb; illis uidi iudeos ducentes uxores azotidas. ammoni das & moabitidas. & filii eoz ex media parte loquebantur azotice. & nesciebant loqui iudaice. & loquebantur iuxta linguam ppli & ppli. Et obiurgaui eos & maledixi. & cecidi ex ipsis uiros & decaluaui eos. & adiuraui in deo. ut non darent filias suas filiis eoz. & filiis eoz & sibimet ipsis dicens. Numquid non huiuscemodi re peccauit salomon rex isrl. Et certe in gentib; multis non erat rex similis ei. & dilectus deo suo erat. & posuit eum ds regem sup omnem isrl. Et ipsum ergo ad peccatu addu xerunt mulieres alienigene. Numquid & nos inobedientes faciem omne malum grande hoc ut puaricemur in deo nro et ducamus uxo res pegrinas. De filiis aut ioiada filii eliasib sacerdotis magni gener erat sanaballath horonites quem fugaui a me. Recordare dne ds mi aduersum eos. qui polluunt sacerdotium. iusq; sacerdotale & le uiticum. Igitur mundaui eos ab omnib; alienigenis. & constitui ordines sacerdotum & leuitaru uniuscuiusq; in ministerio suo. & in oblatione lignoz in temporib; constitutis & in primitiis. Memento mei ds mi.

EXPLICIT LIBER ESDRĘ.

INCIPIT · PFACIO · HIERONIMI · PSBITERI · IN · LIBR · TOBIĘ ·

CHROMATIO ET HELIODORO EPISCOPIS HIE ronimus prbr in domino salutem. Mirari non desino exactionis ure instantiam. Exigitis enim ut librum chaldeo sermone conscriptum. ad latinum stilum traham. librum utiq; tobię. quem hebrei de cathalogo diuinarum scripturarum secantes. his que agiografa memorant. manciparunt. Feci satis desiderio uro. non tamen meo studio. Arguunt enim nos hebreoz studia. & imputant nob contra suum canonem latinis auribus ista transferre. Sed melius e iudicans phariseoz displicere iudicio & episcopoz iussionib; deseruire. institi ut potui. Et quia ui cina est chaldeoz lingua sermoni hebraico. utriusq; lingue peritissimu loquacem reppiriens. unius diei laborem arripui. & quicquid ille he braicis uerbis expssit. hec ego accito notario. sermonib; latinis ex posui. Orationib; uris mercedem huius opis compensabo. cu gratu uobis didicero me qd iubere estis dignati complexi.

TOBIAS EX TRIBV

et civitate Neptalim que est in superioribus Galileę supra Naason post viam que ducit ad occidentem, in sinistro habens civitatem Sephet. Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, ita ut omnia que habere poterat cotidie concaptivis fratribus qui erant ex genere suo impertiret. Cumque esset iunior omnibus in tribu Neptalim, nichil tamen puerile gessit in opere. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos quos Hieroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium, et pergebat ad Hierusalem in templum Domini, et ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua et decimas suas fideliter offerens, ita ut in tercio anno proselitis et advenis ministraret omnem decimationem. Hec et his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

Cum vero factus fuisset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei. Quem ab infancia timere Deum docuit et abstinere ab omni peccato. Igitur cum per captivitatem devenisset cum uxore sua et filio in civitatem Nineven cum omni tribu sua, et omnes ederent ex cibis gentilium, iste custodivit animam suam, et numquam contaminatus est in escis eorum. Et quia memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Dominus gratiam in conspectu Salmanasar regis, et dedit ei potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quecumque facere voluisset.

Pergebat ergo per omnes qui erant in captivitate, et monita salutis dabat eis. Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, et ex his quibus honoratus fuerat a rege habuisset decem talenta argenti, et cum multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub cirographo dedit illi memoratum pondus argenti. Post multum vero temporis mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, et filios Israel exosos haberet in conspectu suo, Tobias pergebat per omnem cognationem suam, et consolabatur eos, dividebatque unicuique prout poterat de facultatibus suis. Esurientes alebat, nudisque vestimenta prebebat, et mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

Denique cum reversus esset rex Sennacherib fugiens a Iudea plagam quam circa eum Deus fecerat propter blasphemiam suam, et iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum. At ubi nunciatum est regi, iussit eum occidi, et tulit omnem substantiam eius. Tobias vero cum filio suo et cum uxore fugiens nudus latuit, quia multi diligebant eum. Post dies vero xlv occiderunt regem filii ipsius, et reversus est Tobias ad domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei. Post hec vero cum esset dies festus Domini, et factum esset prandium in domo Tobie, dixit filio suo: Vade et adduc aliquos de tribu nostra timentes Deum, et epulentur nobiscum. Cumque abisset, reversus nunciavit unum ex filiis Israel iugulatum iacere in platea.

Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium ieiunus pervenit ad corpus, tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut dum sol occubuisset, caute sepeliret eum. Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu et tremore, memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem et luctum. Cum vero sol occubuisset, abiit et sepelivit eum. Arguebant autem illum omnes proximi sui dicentes: Iam huius rei causa interfici iussus es, et vix effugisti mortis imperium, et iterum sepelis mortuos.

Sed Tobias plus timens Deum quam regem, rapiebat corpora occisorum, et occultabat in domo sua, et mediis noctibus sepeliebat ea. Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura veniens domum iactasset se iuxta parietem et obdormisset, et ex nido hyrundinum dormienti illi calida stercora insiderent super oculos eius, fieretque cecus. Hanc autem temptationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum paciencie eius, sicut et sancti Iob. Nam cum ab infancia sua semper Deum timuerit, et mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum quod plaga cecitatis evenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue.

Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes et cognati eius irridebant vitam eius dicentes: Ubi est spes tua pro qua elemosinas et sepulturas faciebas? Tobias vero increpabat eos dicens: Nolite ita loqui, quoniam filii sanctorum sumus, et vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam numquam mutant ab eo. Anna vero uxor eius ibat ad textrinum opus cotidie, et de labore manuum suarum victum quem consequi poterat deferebat. Unde factum est ut hedum caprarum accipiens detulisset domi. Cuius vocem balantis cum vir eius audisset, dixit: Videte ne furtivus sit. Reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid aut contingere.

Ad hec uxor eius irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, et elemosine tue modo paruerunt. Atque his et aliis huiusmodi verbis exprobrabat ei. Tunc Tobias ingemuit et cepit orare Dominum cum lacrimis dicens: Iustus es Domine, et omnia iudicia tua iusta sunt, et omnes vie tue misericordia et veritas et iudicium. Et nunc Domine memor esto mei, ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea vel parentum meorum. Quoniam non obedivimus preceptis tuis, et traditi sumus in direptionem et captivitatem et mortem, et in fabulam et in improperium omnibus nationibus in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum precepta tua, et non ambulavimus sinceriter coram te. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, et precipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim mihi mori magis quam vivere.

Eadem itaque die contigit ut Sara filia Raguel in civitate Medorum, ut et ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, et demonium nomine Asmodeus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam. Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. Numquid et me occidere vis, sicut occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus sue, et tribus diebus ac tribus noctibus non manducavit neque bibit, sed in oratione persistens cum lacrimis deprecabatur Dominum, ut ab isto improperio liberaret eam.

Factum est autem tercia die cum compleret orationem, benedicens Dominum dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris misericordiam facies, et in tempore tribulationis peccata dimittis his qui invocant te. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos converto. Peto Domine ut de vinculo improperii huius absolvas me, aut certe desuper terram eripias me. Tu scis Domine quia numquam concupivi virum, et mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia. Numquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant participem me prebui. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan mihi digni non fuerunt, quia forsitan viro alio conservasti me. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quia vita eius si in probatione fuerit coronabitur, si autem in tribulatione fuerit liberabitur, et si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, et post lacrimationem et fletum exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in secula. In illo tempore exaudite sunt preces amborum in conspectu glorie summi Dei, et missus est angelus Domini sanctus Raphael ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitate.

Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum, dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, et ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, et honorem habebis matri tue omnibus diebus vite eius. Memor enim esse debes que et quanta pericula passa sit propter te in utero suo. Cum autem et ipsa compleverit tempus vite sue, sepelias eam circa me. Omnibus autem diebus vite tue in mente habeto Deum, et cave ne aliquando peccato consentias, et pretermittas precepta Dei nostri. Ex substantia tua fac elemosinam, et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, habundanter tribue. Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Premium enim tibi bonum thesaurizas in die necessitatis. Quoniam elemosina ab omni peccato et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras.

Fiducia magna erit coram summo Deo elemosina omnibus facientibus eam. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, et preter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. Superbiam numquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Quicumque aliquid tibi operatus fuerit, statim mercedem ei restitue, et merces mercenarii tui apud te omnino non maneat. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne alteri tu aliquando facias. Panem tuum cum esurientibus et egenis comede, et de vestimentis tuis nudos tege. Panem tuum et vinum tuum super sepulturam iusti constitue, et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus. Consilium semper a sapiente perquire.

Omni tempore benedic Deum, et pete ab eo ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant. Indico etiam tibi fili mi dedisse me decem talenta argenti dum infantulus esses Gabelo in Rages civitate Medorum, et cyrographum eius apud me habeo. Et ideo perquire quomodo ad eum pervenias, et recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, et restituas ei cyrographum suum. Noli timere fili mi. Pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bene.

Tunc respondit Tobias patri suo et dixit: Omnia quecumque precepisti mihi faciam pater. Quomodo autem hanc pecuniam inquiram ignoro. Ille me nescit et ego eum ignoro. Quod signum dabo ei? Sed neque viam per quam pergatur illuc aliquando cognovi. Tunc pater suus respondit illi et dixit: Cyrographum quidem illius penes me habeo, quod dum illi ostenderis, statim restituet argentum. Sed perge nunc et inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua, dum adhuc vivo, ut recipias eam.

Tunc egressus Tobias invenit iuvenem splendidum stantem precinctum et quasi paratum ad ambulandum. Et ignorans quod angelus Dei esset, salutavit eum et dixit: Unde te habemus bone iuvenis? At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam que ducit in regionem Medorum? Cui respondit: Novi, et omnia itinera eius frequenter ambulavi, et mansi apud Gabelum fratrem nostrum qui moratur in Rages civitate Medorum, que posita est in monte Egbathanis. Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hec ipsa nunciem patri meo. Tunc ingressus Tobias indicavit universa hec patri suo. Super que admiratus pater rogavit ut introiret ad eum. Ingressus itaque salutavit eum et dixit: Gaudium tibi semper sit. Et Tobias ait: Quale mihi gaudium erit qui in tenebris sedeo, et lumen celi non video? Cui ait iuvenis: Forti animo esto, in proximo est ut a Deo cureris.

Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? Et cum redieris restituam tibi mercedem tuam. Et dixit ei angelus: Ego ducam et reducam eum ad te. Cui Tobias respondit: Rogo te indica michi de qua domo aut de qua tribu es tu? Cui Raphael angelus dixit: Genus queris mercennarii, an ipsum mercennarium qui cum filio tuo eat? Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Ananie magni filius. Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum. Dixit autem illi angelus: Ego sanum ducam et sanum reducam tibi filium tuum.

Respondens autem Tobias dixit: Bene ambuletis, et sit Deus in itinere vestro, et angelus eius comitetur vobiscum. Tunc paratis omnibus que erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo et matri sue, et ambulaverunt ambo simul. Cumque profecti essent, cepit flere mater eius et dicere: Baculum senectutis nostre tulisti, et transmisisti a nobis. Numquam esset ipsa pecunia pro qua misisti eum. Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc quod videbamus filium nostrum. Dixitque Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, et salvus revertetur ad nos, et oculi tui videbunt eum. Credo enim quod angelus Dei bonus comitetur ei, et bene disponat omnia que circa ipsum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

Ad hanc vocem cessavit mater eius flere et tacuit. Profectus est autem Tobias, et canis secutus est eum, et mansit prima mansione iuxta fluvium Tigris. Et exivit ut lavaret pedes suos, et ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum. Quem expavescens Tobias clamavit voce magna dicens: Domine, invadit me. Et dixit ei angelus: Apprehende branciam eius et trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, et palpitare cepit ante pedes eius. Tunc dixit ei angelus: Exentera hunc piscem, et cor eius et fel et iecur repone tibi. Sunt enim hec necessaria ad medicamenta utilia. Quod cum fecisset, assavit carnes eius, et secum tulerunt in via. Cetera salierunt que sufficerent eis quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

Tunc interrogavit Tobias angelum et dixit ei: Obsecro Azaria frater ut dicas michi quod remedium habebunt ista que de pisce servare iussisti. Respondensque dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus demoniorum, sive a viro sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos. Et dixit ei: Ubi vis ut maneamus? Respondensque angelus dixit ei: Est hic Raguel nomine propinquus vir de tribu tua, et hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum neque feminam ullum habet alium preter eam. Tibi debetur omnis substantia eius, et oportet eam te accipere coniugem. Pete ergo eam a patre eius, et dabit tibi eam uxorem.

Tunc respondit Tobias et dixit: Audio quia tradita est viris septem, et mortui sunt. Sed et hoc audivi quia demonium illos occidit. Timeo ergo ne forte et michi hoc eveniat, et cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristicia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit ei: Audi me et ostendam tibi qui sunt quibus prevalere potest demonium. Hi namque qui coniugium ita suscipiunt ut Deum a se et a sua mente excludant, et sue libidini ita vacent sicut equus et mulus quibus non est intellectus, habet potestatem demonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum per tres dies continens esto ab ea, et nichil aliud nisi orationibus vacabis cum ea. Ipsa autem nocte incenso iecore piscis fugabitur demonium. Secunda vero nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris. Tercia autem nocte benedic

tionem consequeris, ut filii ex vobis incolumes procreentur. Transacta autem tertia nocte accipies virginem cum timore domini, amore filiorum magis quam libidinis ductus, ut in semine abrahe benedictionem in filiis consequaris.

Ingressi sunt autem ad raguelem, et suscepit eos raguel cum gaudio. Intuensque tobiam raguel, dixit anne uxori sue: Quam similis est iuvenis iste consobrino meo. Et cum hec dixisset, ait: Unde estis iuvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu neptalim sumus, ex captivitate ninive. Dixitque illis raguel: Nostis tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus. Cumque bona multa loqueretur de eo, dixit angelus ad raguel: Tobias de quo interrogas, pater huius est. Et misit se raguel, et cum lacrimis osculatus est eum, et plorans super collum eius dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni et optimi viri filius es. Et anna uxor eius, et sara filia ipsorum lacrimate sunt. Postquam autem locuti sunt, precepit raguel occidere arietem, et parare convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium, tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, et promittas mihi dare filiam tuam. Quo audito, raguel expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, et timere cepit ne forte huic similiter accideret.

Et cum nutaret, et non daret ullum petenti responsum, dixit ei angelus: Noli timere dare illam isti, quoniam huic timenti deum debetur coniux filia tua. Propterea alius non potuit habere illam. Tunc dixit raguel: Non dubito quod deus preces et lacrimas meas in conspectu suo admiserit. Et credo quoniam ideo vos fecit ad me venire, ut ista coniungeretur cognationi sue, secundum legem moysi. Et nunc noli dubium gerere, quod tibi eam tradam. Et apprehendens dexteram filie sue, dextere tobie tradidit dicens: Deus abraham, et deus ysaac, et deus iacob sit vobiscum, et ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Et accepta carta, fecerunt conscriptionem coniugii.

Et post hec epulati sunt benedicentes deum. Vocavitque ad se raguel annam uxorem suam, et precepit ei ut prepararet alterum cubiculum. Et introduxit in illud saram filiam suam, et lacrimata est. Dixitque ei: Forti animo esto filia mi. Dominus celi det tibi gaudium pro tedio quod perpessa es. Postquam cenaverunt, introduxerunt iuvenem ad eam.

Recordatus itaque tobias sermonum angeli, protulit de capsidi suo partem iecoris, posuitque eam super carbones vivos. Tunc raphael angelus apprehendit demonium, et religavit eum in deserto superioris egypti. Tunc hortatus est virginem tobias, dixitque ei: Sara, surge et deprecemur deum hodie et cras, et secundum cras, quia istis tribus noctibus deo iungimur, tertia autem transacta nocte in nostro erimus coniugio. Filii etenim sanctorum quippe sumus, et non possumus ita coniungi, sicut gentes que ignorant deum. Surgentes autem pariter instanter orabant deum ambo simul, ut sanitas daretur eis. Dixitque tobias: Domine deus patrum nostrorum, benedicant te celi et terra, et mare, et fontes et flumina, et omnis creatura que in eis est. Tu fecisti adam de limo terre, dedistique ei adiutorium evam. Et nunc domine tu scis quia non luxurie causa accipio sororem meam, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum. Dixit itaque sara: Miserere nobis domine, miserere nobis, et consenescamus ambo pariter sani.

Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit raguel servos suos, et abierunt cum eo ut foderent sepulchrum. Dicebat enim: Ne forte simili modo evenerit ei, quo et ceteris illis septem qui sunt ingressi ad eam. Cumque parassent fossam, reversus raguel ad uxorem suam dixit ei: Mitte unam ex ancillis tuis, et videat si mortuus est, ut sepeliamus eum antequam illucescat. At illa unam ex ancillis misit, que ingressa cubiculum, repperit illos salvos et incolumes, secum pariter dormientes. Et reversa nuntiavit bonum nuntium. Et benedixerunt dominum raguel videlicet, et anna uxor eius, et dixerunt: Benedicimus te domine deus israel, quia non contigit nobis quemadmodum putabamus. Fecisti enim misericordiam tuam nobiscum, et exclusisti a nobis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos domine plenius benedicere te, et sacrificium tibi laudis tue, et sue sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es deus solus in universa terra. Statimque precepit servis suis raguel, ut replerent fossam quam fecerant, priusquam lucesceret. Uxori autem sue dixit ut instrueret convivium, et prepararet omnia que in cibos erant iter agentibus necessaria. Duas quoque vaccas pingues, et quattuor arietes occidi fecit, et parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

Et adiuravit raguel tobiam, ut duas ebdomadas moraretur apud eum. De omnibus autem que possidebat raguel, dimidiam partem dedit tobie, et fecit hanc scripturam, ut pars dimidia que supererat post obitum eorum, tobie dominio deveniret. Tunc vocavit ad se tobias angelum, quem quidem hominem estimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea. Si meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentie tue. Tamen obsecro te ut assumas tibi animalia sive servitia, et vadas ad gabelum in rages civitatem medorum, reddasque ei cyrographum suum, et recipias ab eo pecuniam, et roges eum venire ad nuptias meas. Scis enim ipse quoniam numerat dies pater meus, et si tardavero una die plus, contristatur anima eius. Et certe vides quomodo raguel coniuraverit me, cuius adiuramentum spernere non possum. Tunc raphael assumens quattuor ex servis raguelis et duos camelos in rages civitatem medorum perrexit. Et inveniens gabelum dedit ei cyrographum suum, et recepit omnem pecuniam. Indicavitque ei de tobia filio tobie omnia que gesta sunt, fecitque eum secum venire ad nuptias.

Cumque ingressus esset domum raguelis, invenit tobiam discumbentem. Et exiliens, osculati sunt se invicem. Et flevit gabelus benedixitque deum et dixit: Benedicat te dominus deus israel, quia filius es viri optimi et iusti, et timentis deum, et elemosinas facientis. Et dicatur benedictio super uxorem tuam, et super parentes vestros. Et videatis filios vestros, et filios filiorum vestrorum usque in tertiam et quartam generationem. Et sit semen vestrum benedictum a deo israel, qui regnat in secula seculorum. Cumque omnes dixissent amen, accesserunt ad convivium. Sed et cum timore domini nuptiarum convivium exercebant. Cum vero moras faceret tobias causa nuptiarum, sollicitus erat pater eius tobias dicens: Putas quare moratur filius meus? aut quare detentus est ibi? Putasne gabelus mortuus est, et nemo illi reddit pecuniam? Cepit autem contristari nimis et ipse, et uxor eius anna cum eo, et ceperunt ambo simul flere eo quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lacrimis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostre, et solatium vite nostre, spem posteritatis nostre? Omnia simul in te uno habentes, non te debuimus dimittere a nobis. Cui dicebat tobias: Tace et noli turbari, sanus est filius noster. Satis fidelis est vir ille cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo

consolari poterat, sed cotidie exiliens circumspiciebat, et circuibat vias omnes per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

At vero raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, et ego nuntium mittam salutis de te ad tobiam patrem tuum. Cui tobias dixit: Ego novi quia pater meus et mater mea modo dies computant, et cruciatur spiritus eorum in ipsis. Cumque verbis multis rogaret raguel tobiam, et ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit saram ei, et dimidiam partem omnis substantie sue, in pueris et in puellis, in pecudibus in camelis, et in vaccis, et in pecunia multa, et salvum atque gaudentem dimisit eum a se dicens: Angelus domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, et inveniatis omnia recte circa parentes vestros, et videant oculi mei filios vestros priusquam moriar. Et apprehendentes parentes filiam suam osculati sunt eam, et dimiserunt ire, monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, et seipsam irreprehensibilem exhibere.

Cumque reverterentur, pervenerunt ad caram que est in medio itinere contra ninive, undecimo die. Dixitque angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. Si placet itaque tibi, precedamus, et lente gradu sequantur iter nostrum familie simul cum coniuge tua, et cum animalibus. Cumque hoc placuisset ut irent, dixit raphael ad tobiam: Tolle tecum ex felle piscis, erit enim necessarium. Tulit itaque ex felle illo, et abierunt. Anna vero sedebat secus viam cotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur adventum eius, vidit a longe et illico cognovit venientem filium suum, et currens nuntiavit viro suo dicens: Ecce filius tuus venit. Dixitque raphael ad tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora dominum deum tuum, et gratias agens ei accede ad patrem tuum, et osculare eum. Statimque line super oculos eius ex felle isto piscis quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, et videbit pater tuus lumen celi, et in aspectu tuo gaudebit.

Tunc precurrens canis qui simul fuerat in via, et quasi nuntius adveniens blandimento sue caude gaudebat. Et exurgens cecus pater cepit offendens pedibus currere, et data manu puero, occurrit obviam filio suo. Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, et ceperunt flere pre gaudio. Cumque adorassent deum, et gratias egissent, consederunt. Tunc sumens tobias de felle piscis linivit oculos patris sui, et sustinuit quasi dimidiam fere horam, cepitque albugo ex oculis eius quasi membrana ovi egredi. Quam apprehendens tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. Et glorificabant deum, ipse videlicet et uxor eius, et omnes qui sciebant eum. Dicebatque tobias: Benedico te domine deus israel, quia tu castigasti me, et tu salvasti me. Et ecce video tobiam filium meum.

Ingressa est etiam post septem dies sara uxor eius, et omnis familia, et pecora sana, et cameli, et pecunia multa uxoris, sed et pecunia quam receperat a gabelo. Et narravit parentibus suis omnia beneficia dei que fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.

Veneruntque achior et nabath consobrini tobie gaudentes ad tobiam congratulantes ei de omnibus que circa illum ostenderat deus. Et per septem dies epulantes cum gaudio magno gavisi sunt. Tunc vocavit ad se tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto qui venit tecum? Respondens tobias dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit et reduxit sanum, pecuniam a gabelo ipse suscepit, uxorem ipse habere me fecit, et demonium ab ea compescuit, gaudium parentibus eius fecit, me ipsum a devoratione piscis eripuit, te quoque fecit videre lumen celi, et bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hec dignum poterimus dare? Sed peto te pater ut roges eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus que allata sunt sibi assumere. Et vocantes eum pater et filius, tulerunt eum in partem, et rogare ceperunt ut dignaretur dimidiam partem omnium que attulerant acceptam habere. Tunc dixit eis occulte: Benedicite deum celi, et coram omnibus viventibus confitemini ei, quoniam fecit vobiscum misericordiam.

Etenim sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem dei revelare et confiteri honorificum est. Bona est oratio cum ieiunio, et elemosina magis quam thesauros auri condere: quoniam elemosina a morte liberat, et ipsa est que purgat peccata, et facit invenire vitam eternam. Qui autem faciunt peccatum et iniquitatem, hostes sunt anime sue. Manifesto ergo vobis veritatem, et non abscondam a vobis sermonem occultum. Quando orabas cum lacrimis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas, ego obtuli orationem tuam domino. Et quia acceptus eras deo, necesse fuit ut temptatio probaret te. Et nunc misit me dominus ut curarem te, et saram uxorem filii tui a demonio liberarem. Ego enim sum raphael angelus, unus ex septem qui astamus ante dominum. Cumque hec audissent turbati sunt, et trementes ceciderunt super faciem suam. Dixitque eis angelus: Pax vobis, nolite timere. Etenim cum essem vobiscum per voluntatem dei eram, ipsum benedicite et cantate ei. Videbar quidem vobiscum manducare et bibere, sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest utor. Tempus est ergo ut revertar ad eum qui me misit. Vos autem benedicite deum, et narrate omnia mirabilia eius.

Et cum hec dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, et ultra eum videre non potuerunt. Tunc prostrati per horas tres in faciem benedixerunt deum, et exurgentes narraverunt omnia mirabilia eius. Aperiens autem tobias senior os suum, benedixit dominum et dixit: Magnus es domine in eternum, et in omnia secula regnum tuum, quoniam tu flagellas et salvas, deducis ad inferos et reducis, et non est qui effugiat manum tuam. Confitemini domino filii israel, et in conspectu gentium laudate eum, quoniam ideo dispersit vos inter gentes que ignorant eum, ut vos narretis mirabilia eius, et faciatis scire eos, quia non est alius deus omnipotens preter eum. Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras, et ipse salvavit nos propter misericordiam suam. Aspicite ergo que fecit nobiscum, et cum timore et tremore confitemini illi. Ego autem in terra captivitatis mee confitebor illi, quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem. Convertimini itaque peccatores et facite iustitiam coram deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam. Ego autem et anima mea in eo letabimur. Benedicite dominum omnes electi eius, agite dies letitie, et confitemini illi. Hierusalem civitas dei, castigavit te dominus in operibus manuum tuarum. Confitere domino in bonis, et benedic deum seculorum, ut reedificet in te tabernaculum suum, et revocet ad te omnes captivos, et gaudeas in omnia secula seculorum. Luce splendida fulgebis, et omnes fines terre adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, et munera deferentes adorabunt dominum in te, et terram tuam in sanctificatione habebunt. Nomen enim magnum invocabunt in te. Maledicti erunt qui contempserint te, et condempnati erunt qui blasphemaverint te, benedictique erunt qui edificaverint te. Tu autem letaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur et congregabuntur ad dominum. Beati omnes qui diligunt te, et qui gaudent super pace tua.

Anima mea benedic dominum, quoniam liberavit hierusalem civitatem suam. Beatus ero si fuerint reliquie seminis mei ad videndam claritatem hierusalem. Porte hierusalem ex saphiro et smaragdo edificabuntur, et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Ex lapide candido et mundo omnes platee eius sternentur, et per vicos eius alleluia cantabitur. Benedictus dominus qui exaltavit eam, ut sit regnum eius in secula seculorum super eam amen. Et consummati sunt sermones tobie. Et postea quam illuminatus est, vixit annis quadraginta duobus, et vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis centum duodecim, sepultus est ho

noni fecit Ninive. Quinquaginta namque sex annorum lumine amisit, sexagenarius vero recepit. Reliquum vero vitae suae in gaudio fuit, et cum bono profectu timoris dei perrexit in pace. In hora autem mortis suae vocavit ad se Tobiam filium suum et septem iuvenes filios eius nepotes suos, dixitque eis: Prope erit interitus Ninive. Non enim excidit verbum domini, et fratres nostri qui dispersi sunt a terra Israhel revertentur ad eam. Omnis autem deserta terra eius replebitur, et domus dei quae in ea incensa est, iterum reaedificabitur, ibique revertentur omnes timentes deum. Et relinquent gentes idola sua, et venient in Hierusalem, et inhabitabunt in ea, et gaudebunt in ea omnes reges terrae, adorantes regem Israhel. Audite ergo filii mei patrem vestrum. Servite domino in veritate, et inquirite ut faciatis quae placita sunt illi. Et filiis vestris mandate ut faciant iustitias et elemosinas, ut sint memores dei, et benedicant eum in omni tempore in veritate et in tota virtute sua. Nunc ergo filii audite me, et nolite manere hic. Sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc. Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei. Factum est autem post obitum matris suae, Tobias abscessit ex Ninive cum uxore sua et filiis et filiorum filiis, et reversus est ad soceros suos. Invenitque eos incolumes in senectute bona, et curam eorum gessit, et ipse clausit oculos eorum, et omnem hereditatem domus Raguhel ipse percepit, viditque quintam generationem filios filiorum suorum. Et completis annis nonaginta novem in timore domini, cum gaudio sepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius et omnis generatio eius in bona vita et in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam deo quam hominibus, et cunctis habitatoribus terrae.

EXPLICIT LIBER TOBIE. H(abet) VERS(us) NONGENTOS.

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRUM IUDITH

APUD HEBREOS LIBER IUDITH INTER AGIOGRAFA legitur, cuius auctoritas ad roboranda illa quae in contentionem veniunt minus idonea iudicatur. Chaldeo tamen sermone conscriptus inter historias conputatur. Sed quia hunc librum synodus Nicena in numero sanctarum scripturarum legitur conputasse, adquievi postulationi vestrae, immo exactioni, et sepositis occupationibus quibus vehementer artabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi; sola ea quae intellegentia integra in verbis chaldeis invenire potui, latinis expressi. Accipite itaque Iudith viduam, castitatis exemplum, et triumphali laude perpetuis eam praeconiis declarate. Hanc enim non solum feminis sed et viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator virtutem talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, insuperabilem superaret.

ARFAXAT ITAQUE REX MEDORUM subiugaverat multas gentes imperio suo, et ipse aedificavit civitatem potentissimam quam appellavit Ecbathanis, ex lapidibus quadratis et sectis. Fecit muros eius in latitudine cubitorum LXX et in altitudine cubitorum XXX. Turres vero eius posuit in altitudine cubitorum centum. Per quadrum vero earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur. Posuitque portas eius in altitudinem turrium. Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui et in gloria quadrigarum suarum. Anno igitur XII regni sui, Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Nineve civitate magna, pugnavit contra Arfaxat et obtinuit eum in campo magno qui appellatur Ragau, circa Eufraten et Tigrin et Iadason, in campo Erioch regis Elicorum. Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, et cor eius elevatum est. Et misit ad omnes qui habitabant in Cilicia et Damasco et Libano, et ad gentes quae sunt in Carmelo et Cedar, et inhabitantes Galilaeam in campo magno Hesdrelon, et ad omnes qui erant in Samaria et trans flumen Iordanem usque ad Hierusalem, et omnem terram Iesse quousque perveniatur ad montes Aethiopiae. Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui omnes uno animo contradixerunt et remiserunt eos vacuos, et sine honore abiecerunt. Tunc indignatus est Nabuchodonosor rex adversus omnem terram illam, et iuravit per thronum et regnum suum quod defenderet se de omnibus regionibus his.

Anno XIII Nabuchodonosor regis, XXII die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum ut defenderet se. Vocavitque omnes maiores omnesque duces et bellatores suos, et habuit cum eis mysterium consilii sui. Dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subiugaret imperio. Quod dictum cum placuisset omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiae suae, et dixit ei: Egredere adversum omne regnum occidentis, et contra eos praecipue qui contempserunt imperium meum. Non parcet oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subiugabis mihi. Tunc Holofernes vocavit duces et magistratus virtutis Assyriorum, et dinumeravit viros in expeditione sicut praecepit ei rex, C et XX milia peditum pugnatorum, et equites sagittarios XII milia. Omnemque expeditionem suam fecit praeire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quae exercitibus sufficerent copiose, boum quoque armenta gregesque ovium, quorum non erat numerus. Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit. Aurum vero et argentum de domo regis assumpsit multum nimis. Et profectus est ipse et omnis exercitus cum quadrigis et equitibus et sagittariis, qui cooperuerunt superficiem terrae sicut lucustae. Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro Ciliciae, ascenditque omnia castella eorum et obtinuit omnem munitionem. Effregit autem civitatem opinatissimam Melothi, praedavitque omnes filios Tharsis et filios Ismahel qui erant contra faciem deserti et ad austrum terrae Cellon. Et transivit Eufraten et venit in Mesopotamiam, et fregit omnes civitates excelsas quae erant ibi a torrente Mambre usquequo perveniatur ad mare. Et occupavit terminos eius a Cilicia usque ad fines Iafeth qui sunt ad austrum. Adduxitque omnes filios Madian, et praedavit omnem locupletationem eorum, omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii. Et post haec descendit in campos Damasci in diebus messis, et succendit omnia sata, omnesque arbores et vineas fecit incidi. Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

Tunc miserunt legatos suos universarum urbium ac provinciarum reges ac principes, Syriae scilicet Mesopotamiae et Syriae Sobal et Libiae atque Ciliciae, qui venientes ad Holofernem dixerunt: Desinat indignatio tua circa nos. Melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno et subditi simus tibi, quam morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostrae damna patiamur. Omnis civitas nostra omnisque possessio, omnes montes et colles et campi, armenta boum gregesque ovium caprarumque, equorumque camelorumque, et universae facultates nostrae atque familiae in conspectu tuo sunt. Sint omnia sub lege tua. Nos etiam et filii nostri servi tui sumus. Veni nobis pacificus dominus, et utere servitio nostro sicut placuerit tibi.

Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, et obtinuit omnem civitatem et omnem inhabitantem terram. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes et electos ad bellum. Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes et honorati simul cum populis exirent obviam venienti, excipientes eum cum coronis et lampadibus, ducentes choros in tibiis et tympanis et organis. Nec ista tamen facientes ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt. Nam et civitates eorum destruxit et lucos eorum excidit. Praeceperat enim illi Nabuchodonosor rex ut omnes deos terrae exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus quae potuissent Holofernis potentia subiugari. Pertransiens autem Syriam Sobal et omnem Apamiam omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumeos in terram Gabaa, accepitque civitates eorum, et sedit ibi per XXX dies, in quibus diebus adunari praecepit universum exercitum virtutis suae.

Tunc audientes haec filii Israhel qui habitabant in terra Iuda, timuerunt valde a facie eius. Tremor etiam et horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Hierusalem et templo domini quod fecerat ceteris civitatibus et templis earum. Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Iericho, et praeoccupaverunt omnes vertices montium, et muris circumdederunt vicos suos, et congregaverunt frumenta in praeparationem pugnae. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad universos qui erant contra Hesdrelon, quae est contra faciem campi magni iuxta Dothaim, et universos per quos viae transitus esse poterat, ut obtinerent ascensus montium per quos via esse poterat ad Hierusalem, et illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

Et fecerunt filii Israhel secundum quod constituerat eis sacerdos domini Eliachim. Et clamavit omnis populus ad dominum instantia magna, et humiliaverunt animas suas in ieiuniis ipsi et mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, et infantes prostraverunt contra faciem templi domini, et altare domini operuerunt cilicio. Et clamaverunt ad dominum deum Israhel unanimiter, ne darentur in praedam infantes eorum, et uxores eorum in divisionem, et civitates eorum in exterminium, et sancta eorum in pollutionem. Tunc Eliachim sacerdos domini magnus circuivit omnem Israhel, allocutusque est eos dicens: Scitote quoniam exaudiet dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis et orationibus in conspectu domini. Memores estote Mosi servi domini, qui Amalech confidentem in virtute sua et in potentia sua et in exercitu suo et in clypeis suis et in curribus suis et in equitibus suis, non ferro pugnando sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt universi hostes Israhel, si perseveraveritis in hoc opere quo coepistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes dominum permanebant in conspectu domini, ita ut etiam hii qui holocausta domino offerebant praecincti ciliciis offerrent sacrificia domino, et erat cinis super capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant deum ut visitaret populum suum Israhel.

Nuntiatumque est Holoferni principi militiae Assyriorum, quod filii Israhel praepararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent. Et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab et duces Ammon, et dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste qui montana obsidet, aut quae et quales et quantae sint civitates eorum, quae etiam sit virtus eorum, aut quae sit multitudo eorum, vel quis rex militiae illorum, et quare prae omnibus qui habitant in oriente isti contempserunt nos, et non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace.

Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens ait: Si digneris audire, domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto qui in montanis habitat, et non egredietur verbum falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie Chaldeorum est. Hic primum in Mesopotamia habitavit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum qui erant in terra Chaldeorum. Deserentes itaque caerimonias patrum suorum quae in multitudine deorum erant, unum deum caeli coluerunt, qui et praecepit eis ut exirent inde et habitarent in Charran. Cumque operuisset omnem terram fames, descenderunt in Aegyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus. Cumque gravaret eos rex Aegypti, atque in aedificationibus urbium suarum in luto et latere subiugasset eos, clamaverunt ad dominum suum, et percussit totam terram Aegypti plagis variis. Cumque eiecissent eos Aegyptii a se, et cessasset plaga ab eis, et iterum vellent eos capere et ad suum servitium revocare, fugientibus his deus caeli mare aperuit, ita ut hinc inde aquae quasi murus solidarentur, et isti pede sicco fundum maris perambulando transirent. In quo loco dum innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est ut non remaneret vel unus qui factum posteris nuntiaret. Egressi etiam mare rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, et per annos XL annonam de caelo consecuti sunt. Ubicumque ingressi sunt sine arcu et sagitta, et absque scuto et gladio, deus eorum pugnavit pro eis et vicit. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultura domini dei sui. Quotienscumque autem praeter ipsum deum suum alterum coluerunt, dati sunt in praedam et in gladium et in obprobrium. Quotienscumque autem paenituerunt se recessisse a cultura dei sui, dedit eis deus caeli virtutem resistendi. Denique

chananeum regem et iebuseum et ferezeum et ettheum et eveum et amorreum et omnes potentes in esebon prostraverunt et terras eorum et civitates eorum ipsi possederunt. Et usque dum non peccarent in conspectu dei sui erant cum illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam et ante hos annos cum recessissent a via quam dederat illis deus ut ambularent in ea, exterminati sunt proeliis multis a nationibus, et plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam. Nuper autem reversi sunt ad dominum deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant adunati sunt, et ascenderunt montana haec omnia et iterum possident hierusalem ubi sunt sancta eorum.

Nunc ergo mi domine perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu dei eorum. ascendamus ad illos quoniam tradens tradet illos deus eorum tibi et subiugati erunt sub iugo potentiae tuae. Si vero non est offensio populi huius coram deo suo, non poterimus resistere illis quoniam deus illorum defendet illos, et erimus in obprobrium universae terrae. Et factum est cum cessasset loqui achior verba haec, irati sunt omnes magnates holofernis et cogitabant interficere eum dicentes ad alterutrum. Quis iste est qui filios israhel posse dicat resistere regi nabuchodonosor et exercitibus eius homines inermes et sine virtute et sine peritia artis pugnae? Ut ergo agnoscat achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana, et cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur, ut sciat omnis gens quoniam nabuchodonosor deus terrae est, et praeter ipsum alius non est. Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus holofernes vehementer dixit ad achior. Quoniam prophetasti nobis dicens quod gens israhel defendatur a deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est deus nisi nabuchodonosor, cum percusserimus eos omnes sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis assyriorum gladio interibis, et omnis israhel tecum perditione disperiet, et probabis quoniam nabuchodonosor dominus sit universae terrae, tuncque gladius militiae meae transiet per latera tua, et confixus cades inter vulneratos israhel, et non respirabis ultra donec extermineris cum illis. Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, et pallor qui faciem tuam obtinuit abscedat a te, si verba mea haec putas impleri non posse. Ut autem noveris quia simul cum illis haec experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, et dum dignas mei poenas exceperint, ipse simul ultioni subiaceas.

Tunc holofernes praecepit servis suis ut comprehenderent achior et ducerent eum in bethuliam, et traderent eum in manus filiorum israhel. Et accipientes eum servi holofernis profecti sunt per campestria. Et cum appropinquassent ad bethuliam, exierunt contra eos fundibularii. Illi autem divertentes a latere montis ligaverunt achior ad arborem manibus et pedibus, et sic vinctum de restibus dimiserunt eum et reversi sunt ad dominum suum. Porro filii israhel descendentes de bethulia venerunt ad eum. Quem solventes duxerunt ad bethuliam, atque in medio populi illum statuentes percontati sunt quid rerum esset quod illum vincti assyrii reliquissent. In diebus illis erant illic principes ozias filius micha de tribu symeon et charmi qui et gothoniel. In medio itaque seniorum et in conspectu omnium achior dixit omnia quae locutus ipse fuerat ab holoferne interrogatus, et qualiter populus holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum, quemadmodum holofernes ipse iratus iusserit eum israhelitis hac de causa tradi, ut dum vicerit filios israhel tunc et ipsum achior diversis iubeat suppliciis interire, propter hoc quod dixisset deus caeli defensor eorum est. Cumque universa achior exposuisset, omnis populus cecidit in faciem dominum adorantes, et communi lamentatione ac fletu unanimes preces suas deo effuderunt dicentes. Domine deus caeli et terrae, intuere superbiam illorum et respice ad nostram humilitatem, et faciem sanctorum tuorum attende, et ostende quoniam non derelinquis praesumentes de te, et praesumentes de se et de sua virtute gloriantes humilias. Finito itaque fletu et per totum diem populorum oratione completa, consolati sunt achior dicentes. Deus patrum nostrorum cuius tu virtutem praedicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem ut eorum magis tu interitum videas. Cum vero dominus deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit et tecum deus in medio nostri, si placuerit tibi nobiscum cum tuis omnibus converseris.

Tunc ozias finito concilio suscepit eum in domum suam, et fecit cenam magnam, et vocatis omnibus presbiteris simul expleto ieiunio refecerunt. Postea vero convocatus omnis populus per totam noctem intra ecclesiam oraverunt petentes auxilium a deo israhel. Holofernes autem altera die praecepit exercitibus suis ut ascenderent contra bethuliam. Erant autem pedites bellatorum cxx milia et equites xxii milia, praeter praeparationes virorum illorum quos occupaverat captivitas, et adducti fuerant de provinciis et urbibus universae iuventutis. Omnes pariter paraverunt se ad pugnam contra filios israhel, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem qui respicit contra dothaim, a loco qui dicitur belma usque ad chelmon qui est contra hesdrelon. Filii autem israhel ut viderunt multitudinem illorum prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut deus israhel misericordiam suam ostenderet super populum suum israhel. Et assumentes arma sua bellica sederunt per loca quae angusti itineris tramitem dirigunt inter montuosa, et erant custodientes ea tota nocte et die. Porro holofernes dum circuit per girum, repperit quod fons qui influebat aqueductum a parte australi extra civitatem dirigeret, et incidi praecepit aqueductum eorum. Erant tamen non longe a muris fontes ex quibus furtim videbantur haurire aquam, ad refocillandum potius quam ad potandum. Sed filii amon et moab accesserunt ad holofernem dicentes. Filii israhel non in lancea nec in sagittis confidunt, sed montes defendunt illos, et muniunt illos colles in praecipitio constituti. Ut ergo sine congressione pugnae possis superare eos, pone custodes fontium ut non hauriant ex eis, et sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

Et placuerunt verba haec coram holoferne et coram omnibus satellitibus eius, et constituit per girum centenarios per singulos fontes. Cumque ista custodia per xx dies fuisset expleta, defecerunt cisternae et collectiones aquarum omnibus habitantibus in bethulia, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua cotidie. Tunc ad oziam congregati omnes viri ac feminae, iuvenes et senes et parvuli, simul omnes una voce dixerunt. Iudicet deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala nolens loqui pacifice cum assyriis, et propter hoc vendidit nos deus in manibus eorum. Et ideo non est qui adiuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti et perditione magna. Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte nos tradamus omnes populo holofernis. Melius est enim ut captivi benedicamus dominum viventes, quam moriamur et simus obprobrium omni carni, cum videamus uxores nostras et infantes nostros mori ante oculos nostros. Contestamur hodie caelum et terram et deum patrum nostrorum qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut iam tradatis civitatem in manu militiae holofernis, ut sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. Et cum haec dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia magna omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad deum dicentes. Peccavimus cum patribus nostris, iniuste egimus iniquitatem fecimus. Tu quia pius es miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere confidentes in te populo qui ignorat te, ut non dicant inter gentes. Ubi est deus eorum. Et cum fatigati his clamoribus et his fletibus lassati fuissent, exsurgens ozias infusus lacrimis dixit. Aequo animo estote fratres, et hos quinque dies expectemus a domino misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscidet, et dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus haec verba quae locuti estis.

Et factum est cum audisset haec verba iudith vidua, quae erat filia merari filii ydoch filii ioseph filii ozie filii elay filii iamnor filii gedeon filii rafom filii achitob filii melchie filii enam filii nathanie filii salathiel filii symeon filii ruben. Et vir eius fuit manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeariae. Instabat enim super alligantes manipulos in campo, et venit aestus super caput eius, et mortuus est in bethulia civitate sua, et sepultus est illic cum patribus suis. Erat autem iudith relicta eius vidua iam annis tribus et mensibus sex. Et in superioribus domus suae fecit sibi secretum cubiculum in quo cum puellis suis clausa morabatur, et habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitae suae praeter sabbata et neomenias et festa domus israhel. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas et familiam copiosam, ac possessiones armentis boum et gregibus ovium plenas. Et erat haec in omnibus famosissima, quoniam timebat dominum valde, nec erat qui loqueretur de ea verbum malum. Haec itaque cum audisset quoniam ozias promisisset quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbiteros chabri et carmyn. Et venerunt ad illam. Et dixit illis. Quod est verbum in quo consensit ozias ut tradat civitatem assyriis, si intra quinque dies non venerit nobis adiutorium? Et qui estis vos qui temptatis dominum? Non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet et furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, et in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiens dominus est, in hoc ipso paeniteamus et indulgentiam eius lacrimis postulemus. Non enim quasi homo deus sic comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras, et in spiritu constituti humiliato serviamus illi. Dicamus flentes domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam, et sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur, quoniam non secuti sumus peccata patrum nostrorum qui dereliquerunt deum suum et adoraverunt deos alienos, pro quo scelere dati sunt in gladium et in rapinam et in confusionem inimicis suis. Nos autem alterum deum nescimus praeter ipsum. Expectemus humiles consolationem eius, et exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes gentes quaecumque insurgunt contra nos, et faciet illas sine honore dominus deus noster.

Et nunc fratres mei qui vos estis presbiteri in populo dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint quia temptati sunt patres nostri ut probarentur si vere colerent deum suum. Memores esse debent quomodo pater noster abraham temptatus est, et per multas tribulationes probatus dei amicus effectus est. Sic ysaac sic iacob sic moyses et omnes qui placuerunt deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem qui temptationes non susceperunt cum timore domini, et patientiam suam et inproperium murmurationis suae contra dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore et a serpentibus perierunt. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his quae patimur, sed reputantes peccatis nostris haec ipsa minora esse supplicia flagella domini quasi servi qui corripimur ad emendationem et non ad perditionem nostram evenisse credamus. Et dixerunt illi ozias et presbiteri. Omnia quae locuta es vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis quoniam mulier sancta es et timens deum. Et dixit illis iudith. Sicut quod loqui potui dei esse cognoscitis, ita quod facere disposui probate si ex deo est, et orate ut firmum faciat consilium meum deus. Stabitis vos ad portam nocte ista, et ego exeam cum abra mea, et orate ut sicut dixistis in diebus quinque respiciat dominus populum suum israhel. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, et usque dum renuntiem vobis nihil aliud fiat nisi oratio pro me ad dominum deum nostrum. Et dixit ad eam ozias princeps iuda. Vade in pace, et dominus tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt. Quibus abscedentibus ingressa est iudith oratorium suum, et induens se cilicio posuit cinerem super caput suum, et prosternens se domino clamavit ad dominum dicens. Domine deus patris mei symeon qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem, et dedisti mulieres eorum in praedam et filias eorum in captivitatem, et omnem praedam in divisionem servis tuis qui zelaverunt zelum tuum, subveni quaeso te domine deus meus mihi viduae. Tu enim fecisti priora et illa post illa cogitasti, et hoc factum est quod ipse voluisti.

Omnes enim viae tuae paratae sunt, et tua iudicia in tua providentia posuisti. Respice castra assyriorum nunc, sicut tunc castra aegyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis et in equitatu suo et in multitudine bellatorum. Sed aspexisti super castra eorum, et tenebrae fatigaverunt eos. Tenuit pedes eorum abyssus et aquae operuerunt eos. Sic fiant et isti domine, qui confidunt in multitudine sua et in curribus suis et in contis et in sagittis suis et in lanceis gloriantur, et nesciunt quia tu es deus noster qui conteris bella ab initio, et dominus nomen est tibi. Erige brachium tuum sicut ab initio, et allide virtutem eorum in virtute tua. Cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua et polluere tabernaculum nominis tui, et deicere gladio suo cornu altaris tui. Fac domine ut gladio proprio eius superbia amputetur. Capiatur laqueo oculorum suorum in me, et percuties eum ex labiis caritatis meae. Da mihi in animo constantiam ut contemnam illum, et virtutem ut evertam illum. Erit enim memoriale nominis tui cum manus feminae deiecerit eum. Non enim in multitudine est virtus tua domine, neque in equorum viribus voluntas tua, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium et mansuetorum tibi semper placuit deprecatio. Deus caelorum creator aquarum et dominus totius creaturae, exaudi me miseram deprecantem et de tua misericordia praesumentem. Memento domine testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione permaneat, et omnes gentes agnoscant quia tu es deus et non est alius praeter te.

Factum est autem cum cessasset clamare ad dominum, surrexit de loco quo iacuerat prostrata coram domino, vocavitque abram suam, et descendens in domum suam abstulit a se cilicium, et exuit se vestimentis viduitatis suae, et lavit corpus suum, et unxit se myrro optimo, et discriminavit crinem capitis sui, et inposuit mitram super caput suum, et induit se vestimentis iucunditatis suae. Induitque sandalia pedibus suis, adsumpsitque dextraliola et lilia et inaures et anulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se. Cui etiam dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio non ex libidine sed ex virtute pendebat. Et ideo dominus hanc in illa pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. Inposuit itaque abrae suae ascopam vini et vas olei et polentam et lapates et panes et caseum et profecta est. Cumque venisset ad portam civitatis, invenit expectantem

oziam et presbyteros civitatis. Qui cum viderent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem eius. Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, et omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, et glorietur super te Ierusalem, et sit nomen tuum in numero sanctorum et iustorum. Et dixerunt hi qui illic erant omnes una voce: Fiat, fiat.

Iudith vero orans Dominum transiit per portas, ipsa et abra eius. Factum est autem cum descenderet montem circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, et tenuerunt eam dicentes: Unde venis? aut quo vadis? Quae respondit: Filia sum Hebraeorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi quod dentur vobis in depraedationem, pro eo quod contemnentes vos, noluerunt ultro tradere seipsos, ut invenirent misericordiam in conspectu vestro. Hac de causa cogitavi mecum dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat unus vir de exercitu eius. Et cum audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius, et erat in oculis eorum stupor, quoniam mirabantur pulchritudinem eius nimis. Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam, eo quod tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum. Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, et eris gratissima in corde eius. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, nuntiantes eam. Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes. Dixeruntque ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebraeorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus? Videns itaque Iudith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, et auro, et smaragdo, et lapidibus pretiosis intextum, cum in faciem eius intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et levaverunt eam servi Holofernis, iubente domino suo. Tunc Holofernes dixit ei: Aequo animo esto, et noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro qui voluit servire Nabuchodonosor regi. Populus autem tuus si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super illum. Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, et placuit tibi ut venires ad nos? Et dixit illi Iudith:

Sume verba ancillae tuae, quoniam si secuta fueris verba ancillae tuae, perfectam rem faciet Dominus tecum. Vivit enim Nabuchodonosor rex terrae, et vivit virtus eius, quae est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines serviunt illi per te, sed et bestiae agri obtemperant illi. Nuntiatur enim industria animi tui universis gentibus, et indicatum est omni saeculo quoniam tu solus bonus et potens es in omni regno eius, et disciplina tua omnibus provinciis praedicatur. Nec hoc latet quod locutus est Achior, nec illud ignoratur quod ei iusseris evenire. Constat enim Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum quod tradat eum pro peccatis suis. Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israel, tremor tuus super ipsos est. Insuper etiam fames invasit eos, et ab ariditate aquae iam inter mortuos computantur. Denique hoc ordinant ut interficiant pecora sua, et sanguinem eorum bibant. Et sancta Domini Dei sui, quae praecepit Deus non contingi, in frumento, vino, et oleo, haec cogitaverunt impendere, et volunt consumere quae nec manibus deberent contingere: ergo quoniam haec faciunt, certum est quod in perditione dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, et misit me Dominus haec ipsa nuntiare tibi. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te, et exiet ancilla tua, et orabo Deum, et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, et veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Ierusalem, et habebis omnem populum Israel, sicut oves quibus non est pastor, et non latrabit vel unus canis contra te: quoniam haec mihi dicta sunt per providentiam Dei. Et quoniam iratus est illis Deus, haec ipsa missa sum nuntiare tibi. Placuerunt autem omnia verba haec coram Holoferne, et coram pueris eius, et mirabantur sapientiam eius, et dicebant alter ad alterum: Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, et in sensu verborum. Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris: et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit et Deus meus, et tu in domo Nabuchodonosor magna eris, et nomen tuum nominabitur in universa terra.

Tunc iussit eam introire ubi repositi erant thesauri eius, et iussit illic manere eam, et constituit quid daretur illi de convivio suo. Cui respondit Iudith, et dixit: Nunc non potero manducare ex his quae mihi praecipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem quae mihi detuli, manducabo. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista quae tecum detulisti, quid faciemus tibi? Et dixit Iudith: Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendet ancilla tua omnia haec, donec faciat Deus in manu mea haec quae cogitavi. Et induxerunt illam servi eius in tabernaculum quod praeceperat. Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte et ante lucem egrediendi foras ad orationem, et deprecandi Dominum. Et praecepit cubiculariis suis ut sicut placeret illi, exiret et introiret ad adorandum Deum suum per triduum. Et exibat noctibus in vallem Bethuliae, et baptizabat se in fonte aquae. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel ut dirigeret viam eius ad liberationem populi sui. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere. Et factum est in quarto die, Holofernes fecit cenam servis suis, et dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, et suade Hebraeam illam, ut sponte consentiat habitare mecum. Foedum est enim apud Assyrios, si femina irrideat virum, agendo ut immunis transeat ab eo. Tunc introivit Vagao ad Iudith, et dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem eius, ut manducet cum eo et bibat vinum in iucunditate. Cui Iudith respondit: Quae ego sum, ut contradicam domino meo? Omne quod erit ante oculos eius bonum et optimum, faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitae meae. Et surrexit, et ornavit se vestimento suo, et ingressa stetit ante faciem eius. Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, et accumbe in iucunditate, quoniam gratiam invenisti coram me. Et dixit Iudith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie prae omnibus diebus meis. Et accepit et manducavit et bibit coram ipso ea quae paraverat illi ancilla eius. Et iucundus factus est Holofernes ad illam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua. Ut autem sero factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, et conclusit Vagao ostia cubiculi, et abiit. Erant autem omnes fatigati a vino: eratque Iudith sola in cubiculo. Porro Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. Dixitque Iudith puellae suae ut staret foris ante cubiculum, et observaret. Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lacrimis, et labiorum motu in silentio, dicens: Confirma me, Domine Deus Israel, et respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut sicut promisisti, Ierusalem civitatem tuam erigas: et hoc quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam. Et cum haec dixisset, accessit ad columnam quae erat ad caput lectuli eius, et pugionem eius qui in ea

ligatus pendebat, exsolvit. Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, et ait: Confirma me, Domine Deus, in hac hora. Et percussit bis in cervicem eius, et abscidit caput eius, et abstulit conopeum eius a columnis, et evolvit corpus eius truncum. Et post pusillum exivit, et tradidit caput Holofernis ancillae suae, et iussit ut mitteret illud in peram suam. Et exierunt duae, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, et transierunt castra, et gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis. Et dixit Iudith a longe custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem magnam in Israel. Et factum est cum audissent viri vocem eius, vocaverunt presbyteros civitatis. Et concurrerunt ad eam omnes, a minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam iam non esse venturam. Et accendentes luminaria, congyraverunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, iussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent, dixit Iudith:

Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se. Et in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: et interfecit in manu mea hostem populi sui in hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiae Assyriorum, et ecce conopeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum feminae percussit illum Dominus Deus noster. Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me angelus eius et hinc euntem, et ibi commorantem, et inde huc revertentem: et non permisit me ancillam suam Dominus coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea, et in liberatione vestra. Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius. Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros. Porro Ozias princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso, prae omnibus mulieribus super terram. Benedictus Dominus, qui creavit caelum et terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum: quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in aeternum, pro quibus non pepercisti animae tuae propter angustias et tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinae ante conspectum Dei nostri. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. Porro Achior vocatus venit, et dixit ei Iudith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit in hac nocte in manu mea. Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiae suae Deum Israel contempsit, et tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari praecipiam latera tua. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus prae pavore, cecidit in faciem suam super terram, et aestuavit anima eius. Postea vero quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes eius, et adoravit eam, et dixit: Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente, quae audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel. Audite me, fratres: suspendite caput hoc super muros nostros. Et erit, cum exierit sol, accipiat unusquisque arma sua, et exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam. Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, et invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor. Cumque cognoveritis fugere illos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

Tunc Achior videns virtutem quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, et circumcidit carnem praeputii sui, et appositus est ad populum Israel, et omnis successio generis eius usque in hodiernum diem. Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, et egressi sunt cum grandi strepitu et ululatu. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum cucurrerunt. Porro hi qui in tabernaculo erant, venientes, et ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed a sonantibus Holofernes evigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire. Sed cum venissent duces, et tribuni, et universi maiores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis: Intrate, et excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad praelium. Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, et plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Iudith dormire. Sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, et elevans eam, videns cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine madefactum iacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, et scidit vestimenta sua. Et ingressus tabernaculum Iudith, non invenit eam, et exilivit foras ad populum, et dixit: Una mulier Hebraea fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes iacet in terra, et caput eius non est in illo. Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, et intolerabilis timor et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum valde. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

110

Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati, fugae praesidium sumunt, ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebraeos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum et semitas collium. Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis et ululantes post ipsos. Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant praecipites: filii autem Israel uno agmine persequentes, debilitabant omnes quos invenire potuissent. Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates et regiones Israel. Omnis itaque regio omnisque urbs electam iuventutem armatam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum. Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, et praedam quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, et onustati sunt valde. Hi vero qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quaecumque erant illorum, abstulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, et iumentis, et universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad maximum omnes divites fierent de praedationibus eorum. Ioachim autem summus pontifex de Ierusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis ut videret Iudith. Quae cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu laetitia Israel, tu honorificentia populi nostri: quia fecisti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, et post virum tuum alterum nescieris: ideo et manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in aeternum. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. Per dies autem triginta vix collecta sunt spolia Assyriorum a populo Israel. Porro autem universa quae Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro, et argento, et vestibus, et gemmis, et omni supellectili, et tradita sunt illi omnia a populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, et virginibus, et iuvenibus, in organis et citharis. Tunc cantavit canticum hoc Domino Iudith, dicens:

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi

psalmum novum, et exultate et invocate nomen eius. Dominus conterens bella, dominus nomen est illi. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum. Venit assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suae, cuius multitudo obturavit torrentes, et equi eorum cooperuerunt valles. Dixit se incensurum fines meos, et iuvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in predam, et virgines in captivitatem. Dominus autem omnipotens nocuit eum, et tradidit illum in manus feminae, et confudit eum. Non enim cecidit potens eorum a iuvenibus, nec filii titan percusserunt eum, nec excelsi gygantes imposuerunt se illi, sed iudith filia merari in specie faciei suae dissolvit eum. Exuit enim se vestimentum viduitatis et induit se vestimenta leticiae in exultatione filiorum israhel. Unxit faciem suam unguento, colligavit cincinnos suos mitra, ad decipiendum illum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captivam fecit animam eius. Amputavit pugione cervicem eius. Horruerunt persae constantiam eius, et medi audaciam eius. Tunc ululaverunt castra assyriorum, quando apparuerunt humiles mei arescentes in siti. Filii puellarum compunxerunt eos, et sicut pueros fugientes occiderunt eos. Hymnum cantemus domino, hymnum cantemus deo nostro. Adonay domine magnus es tu, et preclarus in virtute; et quem superare nemo potest. Tibi serviat omnis creatura tua, quia dixisti et facta sunt. Misisti spiritum tuum et creata sunt, et non est qui resistat voci tuae. Montes a fundamentis movebuntur cum aquis, petrae sicut cera liquescent ante faciem tuam. Qui autem timent te magni erunt apud te per omnia. Vae genti insurgenti super genus meum. Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicii visitabit illos. Dabit enim ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum.

Et factum est post haec, omnis populus post victoriam venit ad hierusalem adorare dominum. Et mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, et vota, et repromissiones suas. Porro iudith obtulit universa vasa belli holofernis quae dedit illi populus, et conopeum quod ipsa sustulerat in anathema oblivionis. Erat autem populus iocundus secundum faciem sanctorum, et per tres menses gaudium huius victoriae celebratum est cum iudith. Post dies autem illos, unusquisque rediit in sua, et iudith magna facta est in bethulia, et praeclarior erat universae terrae israhel. Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitae suae, ex quo defunctus est manasses vir eius. Erat autem diebus festis procedens cum gloria magna. Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, et dimisit abram suam liberam, et defuncta est ac sepulta cum viro suo in bethulia. Luxitque illam omnis populus diebus septem. In omni autem spatio vitae eius non fuit qui perturbaret israhel, et post mortem eius annis multis. Dies autem victoriae huius festivitatis ab hebreis in numero dierum sanctorum accipitur, et colitur a iudeis ex illo tempore usque in presentem diem.

EXPLICIT LIBER IUDITH.

INCIPIT PREFACIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM HESTER.

LIBRUM HESTER VARIIS TRANSLATORIBUS constat esse vitiatum, quem ego de archivis hebreorum relevans verbum e verbo pressius transtuli. Quem librum editio vulgata laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quae ex tempore dici poterant et audiri, sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto themate excogitare quibus verbis uti potuit, qui iniuriam passus est, vel ille qui iniuriam fecit. Vos autem o paula et eustochium, quoniam et bibliothecas hebreorum studuistis intrare, et interpretum certamina comprobastis, tenentes hester hebraicum librum per singula verba nostram translationem aspicite, ut possitis agnoscere me nichil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in hebreo habetur historiam hebraicam latinae linguae tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus, quoniam deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placere desiderant. Et secundum apostolum, qui huiusmodi sunt, servi christi esse non possunt. Rufini in libro hester alfabetum ex minio usque ad tetam litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet lxx interpretum ordinem per haec insinuare studioso lectori. Non enim iuxta morem hebreorum ordinem prosequi etiam in septuaginta editione maluimus.

IN DIEBUS ASSUERI REGIS QUI REGnavit ab india usque ad ethiopiam super centum viginti septem provincias, quando sedit in solio regni sui, susa civitas regni eius exordium fuit. Tertio igitur anno imperii sui fecit grande convivium cunctis principibus et pueris suis, fortissimis persarum et medorum inclitis et prefectis provinciarum coram se, ut ostenderet divitias gloriae suae ac magnitudinem atque iactantiam potentiae suae multo tempore, centum videlicet et octoginta diebus. Cumque implerentur dies convivii, invitavit omnem populum qui inventus est in susis, a maximo usque ad minimum. Et septem diebus iussit convivium preparari in vestibulo horti, et nemoris quod regio cultu et manu consitum erat. Et pendebant ex omni parte tentoria aerii coloris, et carbasini ac iacintini, sustentacula funibus byssinis atque purpureis, quae eburneis circulis inserta erant, et columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei et argentei super pavimentum smaragdino et pario strato lapide dispositi erant, quod mira varietate pictura decorabat. Bibebant autem qui invitati erant aureis poculis, et aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque ut magnificentia regia dignum erat habundans, et precipuum ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, preponens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet.

Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum in palatio ubi rex assuerus manere consueverat. Itaque die septimo cum rex esset hylarior, et post nimiam potationem incaluisset mero, precepit mauman et bazatha et arbona et bagatha et abgatha et zarath et charchas, septem eunuchis qui in conspectu eius ministrabant, ut introducerent reginam vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, ut ostenderet cunctis populis et principibus illius pulchritudinem. Erat enim pulchra valde. Quae renuit, et ad regis imperium quod per eunuchos mandaverat venire contempsit. Unde iratus rex et nimio furore succensus, interrogavit sapientes qui ex more regio semper ei aderant, et illorum faciebat cuncta consilio scientium leges ac iura maiorum. Erant autem primi et proximi carsena et sethar et admatha et tharsis et mares et marsana et mamucha, septem duces persarum atque medorum qui videbant faciem regis, et primi post eum sedere soliti erant, cui sententiae vasthi regina subiaceret, quae assueri regis imperium quod per eunuchos mandaverat facere noluisset. Responditque mamucha audiente rege atque principibus: Non solum regem lesit regina vasthi, sed et omnes principes et populos qui sunt in cunctis provinciis regis assueri. Egredietur enim sermo reginae ad omnes mulieres, ut contempnant viros suos et dicant: Rex assuerus iussit ut regina vasthi intraret ad eum, et illa noluit. Atque hoc exemplo omnes principum coniuges persarum atque medorum parvipendent imperia maritorum. Unde regis iusta est indignatio. Si tibi placet, egrediatur edictum a facie tua, et scribatur iuxta legem persarum atque medorum quam preteriri illicitum est, ut nequaquam ultra vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius quae melior illa est accipiat. Et hoc in omnem quod latissimum est provinciarum tuarum divulgetur imperium, et cunctae uxores tam maiorum quam minorum deferant maritis suis honorem. Placuit consilium eius regi et principibus. Fecitque rex iuxta consilium mamuchae, et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quaeque gens audire et legere poterat diversis linguis et litteris, ut esse viros principes ac maiores in domibus suis, et hoc per cunctos populos divulgari.

His ita gestis, postquam regis assueri deferbuerat indignatio, recordatus est vasthi et quae fecisset vel quae passa esset. Dixeruntque pueri regis ac ministri eius: Querantur regi puellae ac virgines speciosae, et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas et virgines, et adducant eas ad civitatem susan, et tradant in domum feminarum sub manu egei eunuchi, qui est prepositus et custos mulierum regiarum, et accipiant mundum muliebrem et cetera ad usus necessaria. Et quaecumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro vasthi. Placuit sermo regi, et ita ut suggesserant iussit fieri. Erat vir iudeus in susis civitate vocabulo mardocheus filius iayr filii semei filii cis de stirpe gemini, qui translatus fuerat de hierusalem eo tempore quo iechoniam regem iuda nabuchodonosor rex babilonis transtulerat, qui fuit nutritius filiae fratris sui edissae, quae altero nomine hester vocabatur, et utrumque parentem amiserat, pulchra nimis et decora facie. Mortuoque patre eius ac matre, mardocheus sibi eam adoptavit in filiam. Cumque percrebruisset regis imperium, et iuxta mandata illius multae virgines pulchrae adducerentur susan, et egeo traderentur eunucho, hester quoque inter ceteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero feminarum. Quae placuit ei et invenit gratiam in conspectu eius, ut acceleraret mundum muliebrem, et traderet ei partes suas, et septem puellas speciosissimas de domo regis, et tam ipsam quam pedissequas ornaret atque excoleret. Quae noluit ei indicare populum et patriam suam. Mardocheus enim preceperat ut de hac re omnino taceret. Qui deambulabat cotidie ante vestibulum domus in qua electae virgines servabantur, curam agens salutis hester, et scire volens quid ei accideret. Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum ut intrarent ad regem, expletis omnibus quae ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur; ita dumtaxat ut sex menses oleo ungerentur myrtino, et aliis sex quibusdam pigmentis et aromatibus uterentur. Ingredientesque ad regem quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant, et ut eis placuerat compositae de triclinio feminarum ad regis cubiculum transiebant. Et quae intraverat vespere egrediebatur mane, atque inde in secundas aedes deducebatur, quae sub manu sysagazi eunuchi erant qui concubinis regis presidebat. Nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi voluisset rex et eam venire iussisset ex nomine. Evoluto autem tempore instabat dies quo hester filia abihel fratris mardochei quam sibi adoptaverat in filiam intrare deberet ad regem. Quae non quesivit muliebrem cultum, sed quaecumque voluit egeus eunuchus custos virginum, haec ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde et incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa et amabilis videbatur. Ducta est itaque ad cubiculum regis assueri mense decimo qui vocatur thebeth, septimo anno regni eius. Et amavit eam rex plusquam omnes mulieres. Habuitque gratiam et misericordiam coram eo super omnes mulieres, et posuit diadema regni in capite eius. Fecitque eam regnare in loco vasthi. Et iussit convivium preparari permagnificum cunctis principibus et servis suis pro coniunctione et nuptiis hester. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem. Cumque et secundo quererentur virgines et congregarentur, mardocheus manebat ad regis ianuam, necdumque prodiderat hester patriam et populum suum iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille precipiebat observabat hester, et ita cuncta faciebat ut eo tempore solita erat quo eam parvulam nutriebat. Eo igitur tempore quo mardocheus ad regis ianuam morabatur, irati sunt bagathan et thares duo eunuchi regis qui ianitores erant et in primo palatii limine presidebant, volueruntque insurgere in regem et occidere eum. Quod mardocheum non latuit. Statimque nunciavit reginae hester, et illa regi ex nomine mardochei qui ad se rem detulerat. Quesitum est et inventum, et appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque hystoriis et annalibus traditum coram rege.

Post haec rex assuerus exaltavit aman filium amadathi qui erat de stirpe agag, et posuit solium eius super omnes principes quos habebat. Cunctique servi regis qui in foribus palatii versabantur flectebant genua et adorabant aman. Sic enim eis preceperat imperator. Solus mardocheus non flectebat genua, neque adorabat eum. Cui dixerunt regis pueri qui ad fores palatii presidebant: Cur preter ceteros non observas. Cumque hoc crebrius dicerent, et ille nollet audire, nunciaverunt aman scire cupientes utrum perseveraret in sententia. Dixerat enim eis se esse iudeum. Quod cum aman audisset et experimento probasset quod mardocheus non sibi flecteret genua nec se adoraret, iratus est valde, et pro nichilo duxit in unum mardocheum mittere manus suas. Audierat enim quod esset gentis iudeae, magisque voluit omnem iudeorum qui erant in regno assueri perdere nationem.

Mense primo cuius vocabulum est nisan, anno duodecimo regni assueri, missa est

sors mittitur in urnam quod hebraice dicitur phur coram aman quo die et quo mense gens iudeorum deberet interfici. Et exivit mensis xii qui vocatur adar. Dixitque aman regi assuero. Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, et a se mutuo separatus novis utens legibus et cerimoniis. Insuper et regis scita contempnens. Et optime nosti quod non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam. Si tibi placet decerne ut pereat, et x. milia talentorum appendam archariis gaze tue.

Tulit ergo rex anulum quo utebatur de manu sua, et dedit eum aman filio amadathi de progenie agag hosti iudeorum. Dixitque ad eum. Argentum quod polliceris tuum sit. De populo age quod tibi placet. Vocatique sunt scribe regis mense primo nisan, xiii die eiusdem mensis. et scriptum est ut iusserat aman ad omnes satrapas regis, et iudices provinciarum diversarumque gentium, ut queque gens legere poterat et audire pro varietate linguarum ex nomine assueri regis. et littere signate ipsius anulo, misse sunt per cursores regis ad universas provincias. ut occiderent atque delerent omnes iudeos a puero usque ad senem. parvulos et mulieres uno die. hoc est xiii die mensis xii. qui vocatur adar. et bona eorum diriperent. Summa autem epistolarum hec fuit. ut omnes provincie scirent et pararent se ad predictam diem. Festinabant cursores qui missi erant explere regis imperium. statimque in susis pependit edictum rege et aman celebrante convivium. et cunctis qui in urbe erant iudeis flentibus. Que cum audisset mardocheus scidit vestimenta sua, et indutus est sacco. spargens cinerem capiti. et in platea medie civitatis voce magna clamabat ostendens amaritudinem animi sui. et hoc eiulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad que crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud iudeos ieiunium, ululatus et fletus, et sacco et cinere multis pro strato utentibus. Ingresse sunt autem puelle hester et eunuchi. nuntiaveruntque ei. Quod audiens consternata est, et misit vestem, ut ablato sacco induerent eum. Quam accipere noluit. Accitoque athac eunucho, quem rex ministrum ei dederat, precepit ut iret ad mardocheum. et disceret ab eo cur hoc faceret. Egressusque athac iuit ad mardocheum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii. Qui indicavit ei omnia que acciderant. quomodo aman promisisset ut in thesauros regis pro iudeorum nece inferret argentum. exemplarque edicti quod pendebat in susis dedit ei ut regine ostenderet et moneret eam ut intraret ad regem. et deprecaretur eum pro populo suo. Regressusque athac nuntiavit hester omnia que mardocheus dixerat. Que respondit ei et iussit ut diceret mardocheo. Omnes servi regis. et cuncte que sub dicione eius sunt norunt provincie quod sive vir sive mulier non vocatus interius atrium regis intraverit absque ulla cunctatione statim interficiatur. nisi forte rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementie, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, que xxx. iam diebus non sum vocata ad eum? Quod cum audisset mardocheus rursum mandavit hester dicens. Ne putes quod animam tuam tantum liberes quia in domo regis es pre cunctis iudeis. Si enim nunc silueris per aliam occasionem liberabuntur iudei. et tu et domus patris tui peribitis. Rursumque hester hec mardocheo verba mandavit. Vade et congrega omnes iudeos quos in susis repereris. et orate pro me. Non comedatis et non bibatis tribus diebus ac noctibus. et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo. et tunc ingrediar ad regem contra legem faciens non vocata, tradensque me morti et periculo. Ivit itaque mardocheus et fecit omnia que ei hester preceperat. Die autem tercio induta est hester regalibus vestimentis. et stetit in atrio domus regie, quod erat interius contra basilicam regis. At ille sedebat super solium suum in consistorio palatii, contra ostium domus. Cumque vidisset hester reginam stantem, placuit oculis eius. et extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Que accedens, osculata est summitatem virge eius. Dixitque ad eam rex. Quid vis hester regina? Que est peticio tua? Etiam si dimidiam regni mei partem petieris dabitur tibi. At illa respondit. Si regi placet obsecro ut venias ad me hodie et aman tecum ad convivium quod paravi. Statimque rex. Vocate inquit aman cito. ut hester obediat voluntati. Venerunt itaque rex et aman ad convivium quod eis regina paraverat. Dixitque ei rex postquam vinum biberat habundanter. Quid petis ut detur tibi? et pro qua re postulas? Etiam si dimidiam partem regni mei petieris impetrabis. Cui respondit hester. Peticio mea et preces iste sunt. Si inveni gratiam in conspectu regis, et si regi placet ut det mihi quod postulo, et meam impleat peticionem. veniat rex et aman ad convivium quod paravi eis. et cras regi aperiam voluntatem meam. Egressus est itaque illo die aman letus et alacer. Cumque vidisset mardocheum sedentem ante fores palatii. et non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis sue, iratus est valde. et dissimulata ira. reversus est in domum suam. convocavit ad se amicos et zares uxorem suam. et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum. filiorumque turbam, et quanta eum gloria super omnes principes et servos suos rex elevasset. Et post hec ait. Regina quoque hester nullum alium vocavit cum rege ad convivium preter me. apud quam etiam cras cum rege pransurus sum. Et cum hec omnia habeam. nichil me habere puto. quamdiu video mardocheum iudeum sedentem ante fores regias. Responderuntque zares uxor eius et ceteri amici. Iube parari excelsam trabem habentem altitudinis l. cubitos et dic mane regi ut appendatur super eam mardocheus. et sic ibis cum rege letus ad convivium. Placuit ei consilium. et iussit excelsam parari crucem. Noctem illam rex duxit insomnem. iussitque afferri sibi hystorias. et annales priorum temporum. Que cum illo presente legerentur, ventum est ad eum locum ubi scriptum erat, quomodo nuntiasset mardocheus insidias bagathan et thares eunuchorum, regem assuerum iugulare cupientium. Quod cum audisset rex ait. Quid pro hac fide honoris ac premii mardocheus consecutus est? Dixeruntque servi illius ac ministri. Nichil omnino mercedis accepit. Statimque rex. Quis est inquit in atrio? Aman quippe interius atrium domus regie intraverat, ut suggereret regi ut iuberet mardocheum affigi patibulo. quod ei fuerat preparatum. Responderuntque pueri. Aman stat in atrio. Dixitque rex. Ingrediatur. Cumque esset ingressus ait illi. Quid debet fieri viro quem rex honorare desiderat? Cogitans autem aman in corde suo, et reputans quod nullum alium rex nisi se vellet honorare respondit. Homo quem rex honorare cupit debet indui vestibus regiis, et imponi super equum qui de sella regis est, et accipere regium diadema super caput suum. et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius. et per plateam civitatis incedens clamet et dicat. Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare. Dixitque ei rex. Festina et sumpta stola et equo fac ut locutus es mardocheo iudeo, qui sedet ante fores palatii. Cave ne quicquam de his que locutus es pretermittas. Tulit itaque aman stolam et equum. indutumque mardocheum in platea civitatis. et impositum equo precedebat

atque clamabat. Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare. Reversus est mardocheus ad ianuam palatii. et aman festinavit ire in domum suam. lugens et operto capite. narravitque zares uxori sue, et amicis omnia que evenissent sibi. Cui responderunt sapientes quos habebat in consilio. et uxor eius. Si de semine iudeorum est mardocheus, ante quem cadere cepisti. non poteris ei resistere. sed cades in conspectu eius. Adhuc illis loquentibus venerunt eunuchi regis. et cito eum ad convivium quod regina paraverat pergere compulerunt. Intravit itaque rex et aman ut biberent cum regina. Dixitque ei rex etiam in secunda die postquam vino incaluerat. Que est peticio tua hester ut detur tibi? et quid vis fieri? Etiam si dimidiam regni mei partem petieris impetrabis. Ad quem illa respondit. Si inveni gratiam in oculis tuis o rex. et si tibi placet dona michi animam meam pro qua rogo. et populum meum pro quo obsecro. Traditi enim sumus ego et populus meus ut conteramur, iugulemur, et pereamus. Atque utinam in servos et in famulas venderemur, esset tolerabile malum, et gemens tacerem. Nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem. Respondensque rex assuerus ait. Quis est iste et cuius potentie, ut hec audeat facere? Dixit hester. Hostis et inimicus noster pessimus iste est aman. Quod ille audiens ilico obstupuit, vultum regis ac regine ferre non sustinens. Rex autem surrexit iratus et de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret hester reginam pro anima sua. intellexit enim a rege paratum sibi malum. Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, et intrasset convivii locum, repperit aman super lectulum corruisse, in quo iacebat hester et ait. Etiam reginam vult opprimere me presente in domo mea. Necdum verbum ex ore regis exierat, et statim operuerunt faciem eius. Dixitque arbona unus de eunuchis qui stabant in ministerio regis. En lignum quod paraverat mardocheo qui locutus est pro rege, stat in domo aman, habens altitudinis l. cubitos. Cui dixit rex. Appendite eum in eo. Suspensus itaque est aman in patibulo quod paraverat mardocheo. et regis ira quievit. Die illo dedit rex assuerus hester regine domum aman, adversarii iudeorum. et mardocheus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim hester quod esset patruus eius. Tulitque rex anulum quem ab aman recipi iusserat. et tradidit mardocheo. Hester autem constituit mardocheum super domum suam. Nec his contenta procidit ad pedes regis. flevitque et locuta ad eum, oravit ut maliciam aman agagite et machinationes eius pessimas quas excogitaverat contra iudeos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum protendit manu. quo signum clementie monstrabatur. Illaque consurgens, stetit ante eum et ait. Si placet regi et si inveni gratiam coram oculis eius, et deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro ut novis epistolis veteres aman littere insidiatoris et hostis iudeorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire preceperat corrigantur. Quomodo enim potero sustinere necem et interfectionem populi mei? Responditque rex assuerus hester regine, et mardocheo iudeo. Domum aman concessi hester, et ipsum iussi affigi cruci. qui ausus est manum in iudeos mittere. Scribite ergo iudeis sicut vobis placet ex regis nomine. signantes litteras anulo meo. Hec enim consuetudo erat. ut epistolis que ex regis nomine mittebantur. et illius anulo signate erant, nemo auderet contradicere. Accitisque scribis, et librariis regis. erat autem tempus tercii mensis qui appellatur siban xx. et tercia illius die scripte sunt epistole ut mardocheus voluerat ad iudeos et ad principes procuratoresque, et iudices qui c. xxvii. provinciis ab india usque ethiopiam presidebant. provincie atque provincie populo et populo iuxta linguas et litteras suas, iudeis ut legere poterant et audire. Ipseque epistole que ex regis nomine mittebantur anulo illius obsignate sunt. et misse per veredarios qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis prevenirent. Quibus imperavit rex ut convenirent iudeos per singulas civitates, et in unum preciperent congregari, ut starent pro animabus suis. et omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis et universis domibus interficerent atque delerent. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies. id est xiii die mensis xii. adar. Summaque epistole fuit, ut in omnibus terris ac populis qui regis assueri imperio subiacebant notum fieret paratos esse iudeos ad capiendam vindictam de hostibus suis. Egressique sunt veredarii celeres nuntium perferentes. et edictum regis pependit in susis. Mardocheus autem de palatio et de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis. iacinctinis videlicet et aeriis. coronam auream portans capite, et amictus pallio serico atque purpureo. omnisque civitas exultavit atque letata est. Iudeis autem nova lux oriri visa est. gaudium, honor, et tripudium. apud omnes populos atque provincias, quocumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epule atque convivia, et festus dies. in tantum ut plures alterius gentis et secte eorum religioni et cerimoniis iungerentur. Grandis enim cunctos iudaici nominis terror invaserat. Igitur duodecimi mensis quem adar vocari ante iam diximus, xiii die, quando cunctis iudeis interfectio parabatur, et hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice iudei superiores esse ceperunt. et se de adversariis vindicarent. Congregatique sunt per singulas civitates, oppida et loca, ut extenderent manum contra inimicos, et persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetraret. Nam et provinciarum iudices, duces et procuratores omnisque dignitas que singulis locis et operibus preerat extollebant iudeos timore mardochei. quem principem esse palatii, et plurimum posse cognoverant. Fama quoque nominis eius crescebat cotidie. et per cunctorum ora volitabat. Itaque percusserunt iudei inimicos suos plaga magna et occiderunt eos reddentes eis quod sibi paraverant facere. in tantum ut etiam in susis quingentos viros interficerent, et extra decem filios aman agagite hostis iudeorum. quorum ista sunt nomina. Farsandatha. et delfon. et esfata. et phorata. et adalya. et aridatha. et ephermestha. et arisay. et ariday. et vaizatha. Quos cum occidissent, predas eorum de substantiis tangere noluerunt. Statimque numerus eorum qui occisi erant in susis, ad regem delatus est. Qui dixit regine. In urbe susis interfecere iudei quingentos viros, et alios decem filios aman. Quantam putas eos exercere cedem in universis provinciis? Quid ultra postulas, et quid vis ut fieri iubeam? Cui illa respondit. Si regi placet ut detur potestas iudeis, ut sicut hodie fecerunt in susis, sic et cras faciant, et x. filii aman in patibulis suspendantur. Precepitque rex ut ita fieret. Statimque in susis pependit edictum. et decem aman filii suspensi sunt. Congregatis itaque iudeis xiiii. adar mensis die, interfecti sunt in susis ccc. viri. nec eorum ab illis direpta substantia est. Sed et per omnes provincias que dicioni regis subiacebant. Pro animabus suis stetere iudei, interfectis hostibus ac persecutoribus suis. in tantum ut lxx quinque milia occisorum implerentur. et nullus de substantiis eorum quicquam contingeret. Dies autem xiii mensis adar, unus apud omnes interfectionis fuit. et xiiii die cedere desierunt.

Quem constituerunt esse sollempnem, ut in eo omni deinceps tempore vacarent epulis, gaudio atque conviviis. At hii qui in urbe Susis caedem exercuerant, xiii et xiiii eiusdem mensis die in caede versati sunt. Quinto decimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituere sollempnem epularum atque laetitiae.

Hii vero Iudaei qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, xiiii diem mensis Adar conviviorum et gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, et mittant sibi mutuo partes epularum et ciborum. Scripsit autem Mardocheus omnia haec, et litteris comprehensa misit ad Iudaeos qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis quam procul, ut xiiii et xv diem mensis Adar pro festis susciperent, et revertente semper anno sollempni honore celebrarent, quia in ipsis diebus se ulti sunt Iudaei de inimicis suis, et luctus atque tristitia in hylaritatem atque gaudium conversa sunt, essentque isti dies epularum atque laetitiae, et mitterent sibi invicem ciborum partes, et pauperibus munuscula largirentur. Susceperuntque Iudaei in sollempnem ritum cuncta quae eo tempore facere coeperant, et quae Mardocheus litteris facienda mandaverat. Aman vero filius Amadathi stirpis Agag hostis et adversarius Iudaeorum cogitavit contra eos malum ut occideret illos atque deleret, et misit phur quod nostra lingua vertitur in sortem. Et postea ingressa est Hester ad regem obsecrans ut conatus eius litteris regis irriti fierent, et malum quod contra Iudaeos cogitaverat reverteretur in caput eius. Denique et ipsum et filios eius affixere cruci. Itaque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium, eo quod phur id est sors in urnam missa fuerat. Et cuncta quae gesta sunt epistolis et libri huius volumine continentur, quaeque sustinuerunt, et quae deinceps inmutata sunt. Suscepere Iudaei super se et semen suum, et super cunctos qui religioni eorum voluerant copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque sollempnitate transigere, quos scriptura testatur et certa expetunt tempora, annis sibi iugiter succedentibus. Isti sunt dies quos nulla umquam delebit oblivio, et per singulas generationes cunctae in toto orbe provinciae celebrabunt. Nec est ulla civitas in qua dies phurim id est sortium non observentur a Iudaeis, et ab eorum progenie quae his caerimoniis obligata est. Scripseruntque Hester regina filia Abihel et Mardocheus Iudaeus etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista sollempnis sanciretur in posterum. Et miserunt ad omnes Iudaeos qui in c. xx vii regis Assueri provinciis versabantur, ut haberent pacem et susciperent veritatem, observantes dies sortium, et suo tempore cum gaudio celebrarent. Sic constituerant Mardocheus et Hester, et illi observanda susceperant a se et a semine suo ieiunia atque clamores et sortium dies, et omnia quae libri huius qui vocatur Hester hystoria continentur. Rex vero Assuerus omnem terram et cunctas maris insulas fecit tributarias. Cuius fortitudo et imperium et dignitas atque sublimitas qua exaltavit Mardocheum scripta sunt in libris Medorum atque Persarum. Et quomodo Mardocheus Iudaici generis secundus a rege Assuero fuerit, et magnus apud Iudaeos et acceptabilis plebi fratrum suorum, quaerens bona populo suo et loquens ea quae ad pacem sui seminis pertinerent.

Hier. Quae habentur in hebreo plena fide expressi. Haec autem quae secuntur scripta repperi in editione vulgata, quae Graecorum lingua et litteris continetur, et interim post finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta consuetudinem nostram obelo id est veru praenotavimus.

Dixitque Mardocheus: A Deo facta sunt ista. Recordatus sum somnii quod videram haec eadem significantis, nec eorum quicquam irritum fuit. Parvus fons qui crevit in fluvium, et in lucem solemque conversus est, et in aquas plurimas redundavit, Hester est quam rex accepit uxorem et voluit esse reginam. Duo autem dracones ego sum et Aman. Gentes autem quae convenerant, hii sunt qui delere nomen conati sunt Iudaeorum. Gens autem mea Israhel est, quae clamavit ad Dominum, et salvum fecit Dominus populum suum, liberavitque nos de omnibus malis, et fecit signa magna atque portenta inter gentes. Et duas sortes esse praecepit, unam populi Domini et alteram cunctarum gentium. Venitque utraque sors in statutum diem ex illo iam tempore coram Deo universis gentibus, et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus hereditatis suae. Et observabuntur dies isti mense Adar xiiii et xv die eiusdem mensis cum omni studio et gaudio in unum coetum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israhel. Anno quarto regnantibus Ptholomeo et Cleopatra attulerunt Dositheus qui se sacerdotem et levitici generis ferebat, et Ptholomeus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptholomei filium in Hierusalem.

Hiero. Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in hebreo nec apud ullum fertur interpretum.

Anno secundo regnante Artaxerse maximo prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardocheus filius Iairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Beniamin, homo Iudaeus qui habitabat in urbe Susis, magnus et inter primos aulae regiae. Erat autem de eo numero captivorum quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Hierusalem cum Iechonia rege Iudaeae. Et hoc eius somnium fuit. Apparuerunt voces et tumultus et tonitrua et terraemotus et conturbatio super terram. Et ecce dracones duo magni paratique contra se in proelium. Ad quorum clamorem cunctae concitatae sunt nationes, ut pugnarent contra gentem iustorum. Fuitque dies illa tenebrarum et discriminis, tribulationis et angustiae, et ingens formido super terram. Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, et praeparata ad mortem. Clamaveruntque ad Dominum. Et illis vociferantibus fons parvus crevit in fluvium maximum, et in aquas plurimas redundavit. Lux et sol ortus est, et humiles exaltati sunt, et devoraverunt inclitos. Quod cum vidisset Mardocheus et surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet, et fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium. Morabatur autem eo tempore in aula regis cum Gabatha et Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. Cumque intellexisset cogitationes eorum, et curas diligentius pervidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxersem manus mittere, et nuntiavit super eo regi. Qui de utroque habita quaestione, confessos iussit duci ad mortem. Rex autem quod gestum erat scripsit in commentariis, sed et Mardocheus rei memoriam litteris tradidit. Praecepitque ei rex ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus. Aman vero filius Amadathi Bugeus erat gloriosissimus coram rege, et voluit nocere Mardocheo et populo eius pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

Hier. Hucusque prohemium. Quae secuntur in eo loco posita erant ubi scriptum est in volumine ut diriperent bona vel substantias eorum, quae in sola vulgata editione repperimus. Epistolae autem hoc exemplar fuit.

Rex maximus Artaxerses ab India usque Aethiopiam c. xx vii provinciarum principibus et ducibus qui eius imperio subiecti sunt salutem dicit. Cum plurimis gentibus imperarem, et universum orbem meae dicioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quaerente autem me a consiliariis meis quomodo hoc posset impleri, unus qui sapientia et fide ceteros praecellebat, et erat post regem secundus, Aman nomine, indicavit michi in toto orbe terrarum populum esse dispersum qui novis uteretur legibus, et contra omnium gentium faciens consuetudinem, regum iussa contempneret, et universarum concordiam nationum sua dissensione violaret. Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne hominum genus perversis uti legibus, nostrisque iussionibus contraire, et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam, iussimus ut quoscumque Aman qui omnibus provinciis praepositus est et secundus a rege, et quem patris loco colimus, monstraverit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, xiiii die xii mensis Adar anni praesentis, ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem quam turbaverant.

Hier. Hucusque exemplar epistolae. Quae secuntur post eum locum scripta reperi ubi legitur: pergensque Mardocheus fecit omnia quae ei mandaverat Hester. Nec tamen habentur in hebraico, et apud nullum penitus feruntur interpretum.

Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in dicione enim tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreveris salvare nos, continuo liberabimur. Tu fecisti caelum et terram, et quicquid caeli ambitu continetur. Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuae. Cuncta nosti et scis quia non pro superbia et contumelia et aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc ut non adorarem Aman superbissimum. Libenter enim pro salute Israhel etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem, sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, et ne quemquam adorarem excepto Deo meo. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populo tuo, quia volunt nos inimici perdere et hereditatem tuam delere. Ne despicias partem tuam quam redemisti de Aegypto. Exaudi deprecationem meam, et propitius esto sorti et funiculo tuo, et converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, et ne claudas ora canentium te.

Omnis quoque Israhel pari mente et obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet. Hester quoque regina confugit ad Dominum pavens periculum quod inminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletibus et luctui apta indumenta suscepit, et pro unguentis variis cinere et stercore implevit caput, et corpus suum humiliavit ieiuniis, omniaque loca in quibus ante laetari consueverat crinium laceratione complevit, et deprecabatur Dominum Deum Israhel dicens: Domine mi qui rex noster es solus, adiuva me solitariam, et cuius praeter te nullus auxiliator est alius. Periculum meum in manibus meis est. Audivi a patre meo quod tu Domine tulisses Israhel de cunctis gentibus, et patres nostros ex omnibus retro maioribus suis ut possideres hereditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es. Peccavimus in conspectu tuo, et idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum. Coluimus enim deos eorum. Iustus es Domine. Et nunc non eis sufficit quod durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum ydolorum potentiae deputantes, volunt tua mutare promissa, et delere hereditatem tuam, et claudere ora te laudantium, atque extinguere gloriam templi et altaris tui, ut aperiant ora gentium et laudent ydolorum fortitudinem, et praedicent carnalem regem in sempiternum. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram, sed converte consilium eorum super eos, et eum qui in nos coepit saevire disperde. Memento Domine et ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae, et michi da fiduciam Domine rex deorum et universae potestatis. Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, et transfer cor illius in odium hostis nostri, ut et ipse pereat et ceteri qui ei consentiunt. Nos autem libera in manu tua, et adiuva me nullum alium habentem auxiliatorem nisi te Domine, qui habes omnium scientiam, et nosti quia oderim gloriam iniquorum, et detester cubile incircumcisorum et omnis alienigenae. Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiae et gloriae meae quod est super caput meum in diebus ostentationis meae, et detester illud quasi pannum menstruatae, et non portem in diebus silentii mei, et quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, et non biberim vinum libaminum, et numquam laetata sit ancilla tua ex quo huc translata sum usque in praesentem diem nisi in te Domine Deus Abraham. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, et libera nos de manu iniquorum, et erue me a timore meo.

Haec quoque addita repperi in editione vulgata.

Et mandavit ei haud dubium quin Hester Mardocheus ut ingrederetur ad regem et rogaret pro populo suo et pro patria sua. Memor inquit dierum humilitatis tuae, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus a rege locutus est contra nos in mortem. Et tu invoca Dominum et loquere regi pro nobis, et libera nos de morte. *Nec non et ista quae subdita sunt.*

Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, et circumdata est gloria sua. Cumque regio fulgeret habitu, et invocasset omnium rectorem et salvatorem Deum, assumpsit duas famulas, et super unam quidem innitebatur quasi prae deliciis et nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens. Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans. Ipsa autem roseo vultum colore perfusa, et gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum, et nimio timore contractum. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens et pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu. Cumque elevasset faciem et ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, et in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput. Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, et festinus ac metuens exilivit de solio, et sustentans eam ulnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur: Quid habes Hester? Ego sum frater tuus. Noli metuere, non morieris. Non enim pro te sed pro omnibus haec lex constituta est. Accede igitur et tange sceptrum. Cumque illa taceret, tulit auream virgam et posuit super collum eius, et osculatus est eam et ait: Cur michi non loqueris? Quae respondit: Vidi te domine quasi angelum Dei, et conturbatum est cor meum prae timore gloriae tuae. Valde enim mirabilis es domine, et facies tua plena est gratiarum. Cumque loqueretur rursus corruit et paene exanimata est. Rex autem turbabatur et omnes ministri eius consolabantur eam.

[inset: ...tum coram / Amadathi / [illegible] / [illegible]]

Exemplar epistolae regis Artaxersis quam pro Iudaeis ad totas regni sui provincias misit, quod et ipsum in hebraico volumine non habetur.

Rex magnus Artaxerses ab India usque Aethiopiam c. xx vii provinciarum ducibus ac principibus qui nostrae iussioni oboediunt salutem dicit. Multi bonitate principum et honore qui in eos collatus est abusi sunt in superbiam, et non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed et datam sibi gloriam non ferentes in ipsos qui dederunt moliuntur insidias. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis et humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se fugere posse sententiam. Et in tantum vesaniae proruperunt, ut eos qui credita sibi officia diligenter observant et ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere, dum aures principum simplices et ex sua natura alios aestimantes callida fraude decipiunt.

Que res et exemplis probatur hystoriis, et ex his que geruntur cottidie: quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur. Unde providendum est paci omnium provinciarum. Nec putare debeatis si diversa iubeamus ex animi nostri venire levitate: sed pro qualitate et necessitate temporum ut rei publice poscit utilitas ferre sententiam. Et ut manifestius quod dicimus intelligatis: Aman filius Amadathi et animo et gente macedo, alienusque a persarum sanguine, et pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus est a nobis susceptus. Et tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, et adoraretur ab omnibus post regem secundus. Qui in tantum arrogantie tumorem sublatus est, ut regno nos privare niteretur et spiritu. Nam Mardocheum cuius fide et beneficiis vivimus, et consortem regni nostri Hester cum omni gente sua novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem. Hoc cogitans ut illis interfectis insidiaretur nostre solitudini, et regnum persarum transferret in macedonas. Nos autem a pessimo mortalium iudeos neci destinatos, in nulla penitus culpa repperimus, sed econtrario iustis utentes legibus, et filios altissimi et maximi semperque viventis dei, cuius beneficio et patribus nostris et nobis regnum est traditum, et usque hodie custoditur. Unde eas litteras quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas. Pro quo scelere ante portas huius urbis id est Susis, et ipse qui machinatus est, et omnis cognatio eius pendet in patibulis, non nobis sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat iudeis uti legibus suis. Quibus debetis esse adminiculo, ut eos qui se ad necem eorum paraverant, possint interficere, xiii die mensis duodecimi qui vocatur adar. Hunc enim diem omnipotens deus meroris et luctus vertit in gaudium. Unde et vos inter ceteros dies festos hanc habetote diem, et celebrate eam cum omni letitia, ut et in posterum agnoscatur omnes qui fideliter persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem. Qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere. Omnis autem provincia et civitas que noluerit sollempnitatis huius esse particeps, gladio et igne pereat, et sic deleatur, ut non solum hominibus, sed etiam bestiis invia fiat in sempiternum, pro exemplo contemptus et inobedientie.

EXPLICIT LIBER HESTER.

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRUM MACHABEORUM

MACHABEORUM LIBRI PRENOTANT prelia inter prelia hebreorum duces gentesque persarum, pugnamque quoque sabbatorum, et nobiles Machabei ducis triumphos. Ex cuius nomine et libri idem sunt nuncupati. Hec quoque hystoria continet, etiam inclita illa gesta Machabeorum fratrum, qui sub Antiocho rege pro sacris legibus dira tormenta perpessi sunt, quas mater pia cum diversis suppliciis urgerentur, non solum non flevit, sed et gaudens hortabatur ad gloriam passionis.

ET FACTUM EST POSTQUAM PERCUSSIT ALEXANDER PHILIPPI macedo qui primus regnavit in grecia, egressus de terra cethim, darium regem persarum et medorum, constituit prelia multa, et omnium obtinuit munitiones, et interfecit reges terre, et pertransiit usque ad fines terre, et accepit spolia multitudinis gentium, et siluit terra in conspectu eius. Et congregavit virtutem et exercitum fortem nimis, et exaltatum est et elevatum cor eius. Et obtinuit regiones gentium, et tyrannos, et facti sunt illi in tributum. Et post hec decidit in lectum, et cognovit quia moreretur.

Et vocavit pueros suos nobiles qui secum erant nutriti a iuventute sua, et divisit illis regnum suum cum adhuc viveret. Et regnavit Alexander annis xii, et mortuus est. Et obtinuerunt pueri eius regnum unusquisque in loco suo, et imposuerunt sibi omnes diademata post mortem eius, et filii eorum post eos annis multis, et multiplicata sunt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccati, Antiochus illustris filius Antiochi regis qui fuerat rome obses, et regnavit in anno centesimo xxx et vii regni grecorum. In diebus illis exierunt ex Israhel filii iniqui, et suaserunt multis dicentes: Eamus et disponamus testamentum cum gentibus que circa nos sunt, quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinaverunt aliqui de populo, et abierunt ad regem, et dedit illis potestatem ut facerent iustitias gentium. Et edificaverunt in Hierosolimis gymnasium secundum leges nationum, et fecerunt sibi preputia, et recesserunt a testamento sancto, et iuncti sunt nationibus, et venundati sunt ut facerent malum. Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, et cepit regnare in terra Egypti, ut regnaret super duo regna. Et intravit in Egyptum in multitudine gravi, in curribus et elefantis et equitibus et copiosa navium multitudine, et constituit bellum adversus Ptholomeum regem, et veritus est Ptholomeus a facie eius, et fugit, et ceciderunt vulnerati multi. Et comprehendit civitates munitas in terra Egypti, et accepit spolia terre Egypti. Et convertit Antiochus postquam percussit Egyptum in centesimo et xl et iii anno, et ascendit ad Israhel. Et ascendit Hierosolimis in multitudine gravi, et intravit in sanctificationem cum superbia, et accepit altare aureum, et candelabrum luminis, et universa vasa eius, mensam propositionis et libatoria, et fialas, et mortariola aurea, et velum, et coronas, et ornamentum aureum quod in facie templi erat, et comminuit omnia. Et accepit argentum et aurum et vasa concupiscibilia, et accepit thesauros occultos quos invenit, et sublatis omnibus abiit in terram suam, et fecit cedem hominum, et locutus est superbia magna. Et factus est planctus magnus in Israhel, et in omni loco eorum, et ingemuerunt principes et seniores, virgines et iuvenes infirmati sunt, et speciositas mulierum inmutata est. Omnis maritus sumpsit lamentum, et que sedebant in thoro maritali lugebant. Et commota est terra super inhabitantes in ea, et universa domus Iacob induit confusionem.

Et post duos annos dierum misit rex principem tributorum in civitates Iuda, et venit Hierusalem cum turba magna, et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, et crediderunt ei. Et irruit super civitatem repente, et percussit eam plaga magna, et perdidit populum multum ex Israhel, et accepit spolia civitatis, et succendit eam igni, et destruxit domos eius, et muros eius in circuitu, et captivas duxerunt mulieres et natos, et pecora possederunt. Et edificaverunt civitatem David muro magno et firmo, et turribus firmis, et facta est illis in arcem. Et posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, et convaluerunt in ea. Et posuerunt arma et escas, et congregaverunt spolia Hierusalem, et reposuerunt illic. Et facti sunt in laqueum magnum. Et factum est hoc ad insidias sanctificationis, et in diabolum magnum in Israhel. Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, et contaminaverunt sanctificationem. Et fugerunt habitatores Hierusalem propter eos, et facta est habitatio exterorum, et facta est extera semini suo, et nati eius reliquerunt eam. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, dies festi eius conversi sunt in luctum, sabbata eius in obprobrium, honores eius in nichilum. Secundum gloriam eius, multiplicata est ignominia eius, et sublimitas eius conversa est in luctum.

Et scripsit Antiochus rex omni regno suo, ut esset omnis populus unus, et relinqueret unusquisque legem suam. Et consenserunt omnes gentes secundum verbum regis Antiochi, et multi ex Israhel consenserunt ei, et sacrificaverunt ydolis, et coinquinaverunt sabbatum. Et misit rex Antiochus libros per manus nunciorum in Hierusalem, et in omnes civitates Iude, ut sequerentur leges gentium terre, et prohiberent holocausta et sacrificia et placationes fieri in templo dei, et prohiberent [illegible] celebrari sabbatum et dies sollempnes, et coinquinari sancta, et sanctum populum Israhel. Et iussit edificari aras et templa et ydola, et immolari carnes suillas, et pecora communia, et relinquere filios suos incircumcisos, et coinquinari animas eorum in omnibus inmunditiis et abhominationibus, ita ut obliviscerentur legem, et inmutarent omnes iustificationes dei, et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi morerentur. Secundum omnia verba hec scripsit omni regno suo, et preposuit principes populo, qui hec fieri cogerent. Et iusserunt civitatibus Iude sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem domini, et fecerunt mala super terram, et effugaverunt populum Israhel in abditis et in absconditis fugitivorum locis.

Die quintadecima mensis casleu quinto et xl anno edificavit rex Antiochus abhominandum ydolum desolationis super altare dei, et per universas civitates Iude in circuitu edificaverunt aras, et ante ianuas domorum et in plateis incendebant thura, et sacrificabant, et libros legis dei combusserunt igni scindentes eos, et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti dei, et quicumque observabant legem domini, secundum edictum regis trucidabant eos. In virtute sua faciebant hoc populo Israhel qui inveniebantur in omni mense in civitatibus, et quinta et xx die mensis sacrificabant super aram que erat contra altare, et mulieres que circumcidebant filios suos trucidabantur secundum iussum regis Antiochi, et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum, et eos qui circumciderant eos trucidabant. Et multi de populo Israhel definierunt apud se ut non manducarent inmunda, et elegerunt magis mori quam cibis coinquinari inmundis, et noluerunt infringere legem dei sanctam, et trucidati sunt, et facta est ira magna super populum valde.

In diebus illis surrexit Matathias filius Iohannis filii Symeonis sacerdos ex filiis Ioarim ab Hierusalem, et consedit in monte Modin, et habebat filios quinque: Iohannan qui cognominabatur Gaddis, et Symeon qui cognominabatur Thasi, et Iudas qui cognominabatur Machabeus, et Eleazarus qui cognominabatur Abaron, et Ionathas qui cognominabatur Apphus. Hi viderunt mala que fiebant in populo Iuda et in Hierusalem. Et dixit Matathias: Ve mihi ut quid natus sum, videre contritionem populi mei, et contritionem civitatis sancte, et sedere illic cum datur in manibus inimicorum. Sancta in manu extraneorum facta sunt, templum eius sicut homo ignobilis, vasa glorie eius captiva abducta sunt, trucidati sunt senes eius in plateis, et iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. Que gens non hereditavit regnum eius, et non obtinuit spolia eius? Omnis compositio eius ablata est. Que erat libera, facta est ancilla. Et ecce sancta nostra et pulchritudo nostra et claritas nostra desolata est, et coinquinaverunt eam gentes. Quo ergo nobis adhuc vivere? Et scidit Matathias et filii eius vestimenta sua, et operuerunt se ciliciis, et planxerunt valde.

Et venerunt illuc qui missi erant a rege Antiocho ut cogerent eos qui confugerant in civitatem Modin immolare et thura accendere, et a lege dei discedere. Et multi de populo Israhel consentientes accesserunt ad eos, sed Matathias et filii eius constanter steterunt. Et respondentes qui missi erant ab

antiocho dixerunt mathathie: Princeps et clarissimus et magnus es in hac civitate: et ornatus filiis et fratribus. Ergo accede prior et fac iussum regis antiochi. sicut fecerunt omnes gentes et viri iuda et qui remanserunt in hierusalem. et eris tu et filii tui inter amicos regis. et amplificatus argento et auro. et muneribus multis. Et respondit mathathias et dixit magna voce. Et si omnes gentes regi antiocho obediunt ut discedat unusquisque a servitute patrum suorum. et consentiat mandatis eius. ego et filii mei et parentes mei. obediemus legi patrum nostrorum. propitius sit nobis deus. Non est nobis utile relinquere legem et iustitias dei. Non audiemus verba antiochi regis. nec sacrificabimus transgredientes legis nostre mandata. ut eamus altera via. Et ut cessavit loqui verba hec accessit quidam iudeus in omnium oculis sacrificare ydolis super aram in civitate modin. secundum iussum regis. Et vidit mathathias et doluit et contremuerunt renes eius. et accensus est furor eius secundum iudicium legis. et insiliens trucidavit eum super aram. Sed et virum quem miserat rex antiochus qui cogebat immolari in ipso tempore. et aram destruxit. Et zelatus est legem sicut fecit finees zambri filio salomi. Et exclamavit mathathias voce magna dicens. Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum exeat post me. Et fugit ipse et filii eius in montes et reliquerunt quecumque habebant in civitate.

Tunc descenderunt multi querentes iudicium et iustitiam in desertum. et sederunt ibi ipsi et filii eorum. et mulieres eorum. et pecora eorum quia induraverunt super eos mala. Et renuntiatum est viris regis. et exercitui regis qui erant in hierusalem civitate david. quoniam discessissent viri quidam qui dissipaverunt mandatum regis in loca occulta in deserto. et abissent post illos multi. Et statim perrexerunt adversus eos. et constituerunt adversus eos prelium in die sabbatorum. et dixerunt ad eos. Resistitis et nunc adhuc? Exite. et facite secundum verbum regis et vivetis. Et dixerunt. Non exibimus. neque faciemus verbum regis. ut polluamus diem sabbatorum. Et concitaverunt adversus eos prelium. Et non responderunt eis. nec lapidem miserunt. nec oppilaverunt loca occulta dicentes. Moriamur omnes in simplicitate nostra. et testes erunt super nos celum et terra. quod iniuste perditis nos. Et intulerunt eis bellum. et mortui sunt ipsi et uxores eorum. et filii eorum et pecora eorum usque ad mille animas hominum. Et cognovit mathathias et amici eius. et luctum habuerunt super eos valde.

Et dixit vir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt. et non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris et iustificationibus nostris. citius disperdent nos a terra. Et cogitaverunt die illa dicentes. Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello in die sabbatorum. pugnemus adversus eum. et non moriemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri in occultis. Tunc congregata est ad eos synagoga iudeorum fortis viribus ex israhel omnis voluntarius in lege. et omnes qui fugiebant a malis additi sunt ad eos. et facti sunt illis ad firmamentum. Et collegerunt exercitum. et percusserunt peccatores in ira sua. et viros iniquos in indignatione sua. et ceteri fugerunt ad nationes ut evaderent. Et circuivit mathathias et amici eius. et destruxerunt aras. et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus israhel in fortitudine. et persecuti sunt filios superbie. Et prosperatum est opus in manibus eorum. et obtinuerunt legem de manibus gentium. et de manibus regum. et non dederunt cornu peccatori.

Et appropinquaverunt dies mathathie moriendi. et dixit filiis suis. Nunc confortata est superbia. et castigatio. et tempus eversionis. et ira indignationis. Nunc ergo filii emulatores estote legis. et date animas vestras pro testamento patrum. et mementote operum patrum. que fecerunt in generationibus suis. et accipietis gloriam magnam. et nomen eternum. Abraham nonne in temptatione fidelis inventus est. et reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustie sue custodivit mandatum. et factus est dux egypti. Finees pater noster zelando zelum dei. accepit testamentum sacerdotii eterni. Ihesus dum implevit verbum. factus est dux israhel. Caleb dum testificatur in ecclesia. accepit hereditatem. David in sua misericordia consecutus est sedem regni in secula. Helyas dum zelat zelum legis. receptus est in celum. Ananias. azarias. misahel credentes liberati sunt de flamma ignis. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem et generationem. quia omnes qui sperant in eum non infirmantur. et a verbis viri peccatoris ne timueritis. quia gloria eius stercus. et vermis est. Hodie extollitur. et cras non invenietur. quia conversus est in terram suam. et cogitatio eius periit. Vos ergo filii confortamini et viriliter agite in lege. quia in ipsa gloriosi eritis. Et ecce symeon frater vester scio quia vir consilii est. ipsum audite semper. et ipse erit vobis pater. Et iudas machabeus fortis viribus a iuventute sua. sit vobis princeps militie. et ipse aget bellum populi. Et vos adducetis omnes factores legis. et vindicate vindictam populi vestri. Et retribuite retributionem gentibus: et intendite in preceptum legis. Et benedixit eos. et appositus est ad patres suos. et defunctus est centesimo et quadragesimo sexto anno. et sepultus est a filiis suis in sepulchro patrum suorum in modin. et planxerunt eum omnis israhel planctu magno.

Et surrexit iudas qui vocabatur machabeus filius eius pro eo. et adiuvabant eum omnes fratres eius. et universi qui se coniunxerant patri eius. et preliabantur prelium israhel cum letitia. Et dilatavit gloriam populo suo. et induit se loricam sicut gigas. et succinxit se arma bellica sua in preliis. et protegebat gladio suo castra. Similis factus est leoni in operibus suis. et sicut catulus leonis rugiens in venatione. et persecutus est iniquos perscrutans eos. et qui conturbabant populum suum eos succendit flammis. Et repulsi sunt inimici pre timore eius. et omnes operarii iniquitatis conturbati sunt. Et directa est salus in manu eius. et exacerbabat reges multos. et letificabat iacob in operibus suis. et in seculum memoria eius in benedictione. Et perambulavit civitates iuda. et perdidit impios ex eis. et avertit iram ab israhel. Et nominatus est usque ad novissimum terre. et congregavit pereuntes.

Et congregavit apollonius gentes. et a samaria virtutem multam et magnam ad bellandum contra israhel. Et cognovit iudas et exiit obviam illi. et percussit et occidit illum. Et ceciderunt vulnerati multi. et reliqui fugerunt. et accepit spolia eorum. et gladium apollonii abstulit iudas. et erat pugnans in eo omnibus diebus. Et audivit seron princeps exercitus syrie quod congregavit iudas congregationem. et ecclesiam fidelium secum. et ait. Faciam mihi nomen et glorificabor in regno. et debellabo iudam et omnes qui cum ipso sunt. qui spernebant verbum regis. Et preparavit se et ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarii. ut facerent vindictam in filios israhel. Et appropinquaverunt usque bethoron. et exiit iudas obviam illi cum paucis. Ut viderunt autem exercitum venientem sibi obviam. dixerunt iude: Quomodo poterimus pauci pugnare ad multitudinem tantam tam fortem? Et nos fatigati sumus ieiunio hodie. Et ait iudas. Facile est concludi multos in manus paucorum. et non est differentia in conspectu dei celi. liberare in multis et in paucis. Quia non in multitudine exercitus victoria belli. sed de celo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci. et superbia. ut disperdant nos et uxores nostras et filios nostros. et ut spolient nos. Nos vero pugnabimus pro animabus nostris et legibus nostris. et ipse dominus conteret eos ante faciem nostram. Vos autem ne timueritis eos. Ut cessavit autem loqui. insiluit in eos subito. et contritus est seron et exercitus eius in conspectu ipsius. et persequebatur eum in descensu bethoron usque in campum. Et ceciderunt ex eis octingenti viri. reliqui autem fugerunt in terram philistiim. Et cecidit timor iude ac fratrum eius. et formido super gentes in circuitu eorum. et pervenit ad regem nomen eius. et de preliis iude narrabant omnes gentes.

Ut audivit autem antiochus rex sermones istos. iratus est animo. et misit et congregavit exercitum universi regni sui castra fortia valde. et aperuit erarium suum. et dedit stipendia exercitui in annum. et mandavit illis ut essent parati ad omnia. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris et tributa regionis modica propter dissensionem et plagam quam fecit in terra ut tolleret legitima que erant a primis diebus. et timuit ne non haberet et semel et bis in sumptus et donativa que dederat ante larga manu. et habundaverat super reges qui ante eum fuerant. Consternatus erat animo valde. et cogitavit ire in persidem et accipere tributa regionum. et congregare argentum multum. Et reliquit lysiam hominem nobilem de genere regali super negotia regia. a flumine eufraten usque ad flumen egypti. et ut nutriret antiochum filium suum. donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum. et elefantos. et mandavit ei de omnibus que volebat. et de inhabitantibus iudeam et hierusalem. ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam. et extirpandam virtutem israhel. et reliquias hierusalem. et auferendam memoriam eorum de loco. et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum. et sorte distribueret terram eorum. Et rex assumpsit partem exercitus residui et exiit ab antiochia civitate regni sui. anno centesimo et quadragesimo et septimo. et transfretavit eufraten flumen. et perambulabat superiores regiones. Et elegit lysias ptholomeum filium dorimini. et nicanorem. et gorgiam viros potentes ex amicis regis. et misit cum eis xl milia virorum. et vii milia equitum. ut venirent in terram iuda. et disperderent eam secundum verbum regis. Et processerunt cum universa virtute sua. et venerunt et applicuerunt ammaum in terra campestri. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum. et acceperunt argentum et aurum multum valde. et pueros. et venerunt in castra. ut acciperent filios israhel in servos. Et addita sunt ad eos exercitus syrie. et terre alienigenarum. et vidit iudas et fratres eius quia multiplicata sunt mala. et exercitus applicabat ad fines eorum. et cognoverunt verba regis que mandavit populo facere in interitum et consummationem. Et dixerunt unusquisque ad proximum suum. Erigamus deiectionem populi nostri. et pugnemus pro populo nostro et sanctis nostris. Et congregatus est conventus ut essent parati in prelium. et ut orarent et peterent misericordiam et miserationes. Et hierusalem non habitabatur sed erat sicut desertum. Non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius. et sanctum conculcabatur et filii alienigenarum erant in arce; ubi erat habitatio gentium. Et ablata est voluptas a iacob. et defecit ibi tybia et cythara. Et congregati sunt et venerunt in masephat contra hierusalem quia locus orationis erat in masephat ante israhel. Et ieiunaverunt illa die. et induerunt se ciliciis. et cinere in capite suo. et disciderunt vestimenta sua. Et expanderunt librum legis de quibus scrutabantur gentes similitudinem symulacrorum suorum. et attulerunt ornamenta sacerdotalia. et primitias et decimas. et suscitaverunt nazareos qui impleverant dies. et clamaverunt voce magna in celum dicentes. Quid faciemus istis. et quo eos ducemus? Et sancta tua conculcata sunt et contaminata sunt et sacerdotes facti sunt in luctum. et humilitatem. et ecce nationes convenerunt adversum nos. ut nos disperdant. Tu scis que cogitant in nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem illorum. nisi tu deus adiuves nos? Et tubis exclamaverunt voce magna. Et post hoc constituit iudas duces populi et tribunos. et centuriones. et pentacontarchos. et decuriones. et dixit his qui edificabant domos. et sponsabant uxores. et plantabant vineas. et formidolosis. ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem. Et moverunt castra. et collocaverunt ad austrum ammaum. Et ait iudas. Accingimini. et estote filii potentes. et estote parati in mane. ut pugnetis adversus nationes has. que convenerunt disperdere nos. et sancta nostra. quoniam melius est nos mori in bello. quam videre mala gentis nostre et sanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in celo. sic fiat. Et assumpsit gorgias quinque milia virorum. et mille equites electos. et moverunt castra nocte. ut applicarent ad castra iudeorum. et percuterent eos subito. Et filii qui erant ex arce. erant illis duces. Et audivit iudas et surrexit ipse et potentes percutere virtutem exercituum qui aderant in ammaum. Adhuc enim dispersus erat exercitus a castris. Et venit gorgias in castra iude nocte. et neminem invenit. Et querebant eos in montibus: quia dixit fugiunt hii a nobis. Et cum dies factus esset. apparuit iudas in campo cum tribus milibus virorum tantum. qui tegumenta et gladios non habebant. Et viderunt castra gentium valida. et loricatos. et equitatus in circuitu eorum. et hii docti ad prelium. Et ait iudas viris qui secum erant. Ne timueritis multitudinem eorum. et impetum eorum ne formidetis. Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro. cum sequeretur eos pharao. cum exercitu multo. Et nunc clamemus in celum. et miserebitur nobis dominus et memor erit testamenti patrum nostrorum. et conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie. et scient omnes gentes quia est qui redimat et liberet israhel. Et elevaverunt alienigene oculos suos. et viderunt eos venientes ex adverso. et exierunt de castris in prelium. Et tuba cecinerunt hii qui erant cum iuda. et congressi sunt. et contrite sunt gentes et fugerunt in campum. novissimi autem ceciderunt in gladio. Et persecuti sunt eos usque gazeron. et usque in campos ydumee; et azoti et iamnie; et ceciderunt ex illis tria milia virorum. Et reversus est iudas et exercitus eius sequens eum. et dixit ad populum. Non concupiscatis spolia. quia bellum contra nos est. et gorgias et exercitus eius in monte prope nos. sed state nunc contra inimicos nostros. et expugnate eos. et post hec sumetis spolia. Et adhuc loquente iuda verba hec. ecce apparuit pars quedam prospiciens de monte. Et vidit gorgias quod in fugam conversi sunt sui. et succensa sunt castra. fumus enim qui videbatur declarabat quod factum est. Quibus illi conspectis. timuerunt valde. aspicientes simul et iudam et exercitum in campo paratum ad prelium. Et fugerunt omnes in campo alienigenarum. et iudas reversus est ad spolia castrorum. Et acceperunt aurum multum et argentum. et iacinctum et purpuram marinam. et opes magnas. et conversi hymnum canebant. et benedicebant in celum deum quoniam bonus est. quoniam in seculum misericordia eius. Et facta est salus magna in israhel in die illa. Quicumque autem alienigenarum evaserunt venerunt et nuntiaverunt lysie universa que acciderant. Quibus ille auditis consternatus animo deficiebat quod non qualia voluit talia contigerunt in israhel et qualia mandaverat rex.

Et sequenti anno congregavit lysias electorum virorum lx milia. et equitum quinque milia. ut debellaret eos. Et venerunt in iudeam. et castra posuerunt in bethoron. Et occurrit illis iudas cum decem milibus viris.

Et uiderunt exercitum fortem. et orauit et dixit. Benedictus es saluator israhel qui contriuisti impetum potentis. in manu serui tui david. et tradidisti castra alienigenarum in manus ionathe filii saul. et armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui israhel. et confundantur in exercitu suo. et in equitibus. Da illis formidinem et tabefac audaciam uirtutis eorum. et commoueantur contritione sua. Deice eos gladio diligentium te. et collaudent te omnes qui nouerunt nomen tuum in ymnis. Et commiserunt et ceciderunt de exercitu lysie v. milia uirorum. Videns autem lysias suorum fugam. et iudeorum audaciam. et quod parati sunt aut uiuere aut mori fortiter. abiit ad antiochum et elegit milites ut multiplicati rursus uenirent in iudeam. Dixit autem iudas et fratres eius. Ecce contriti sunt inimici nostri. ascendamus nunc mundare sancta et renouare. Et congregatus est omnis exercitus. et ascenderunt in montem syon. Et uiderunt sanctificationem desertam. et altare prophanatum. et portas exustas. et in atriis uirgulta nata sicut in saltu uel in montibus. et pastoforia diruta. Et sciderunt uestimenta sua. et planxerunt planctu magno. et imposuerunt cinerem super caput suum. et ceciderunt in faciem super terram. et exclamauerunt tubis signorum. et clamauerunt in celum. Tunc ordinauit iudas uiros ut pugnarent aduersus eos qui erant in arce. donec emundarent sancta. Et elegit sacerdotes sine macula uoluntatem habentes in lege domini. et emundauerunt sancta. et tulerunt lapides contaminationis in locum inmundum. Et cogitauit de altari holocaustorum quod prophanatum erat quid de eo faceret. et incidit illis consilium ut destruerent illud. ne forte esset illis in obprobrium quia contaminauerunt illud gentes. Et demoliti sunt illud. et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto. quoadusque ueniret propheta et responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secundum legem. et edificauerunt altare nouum secundum illud quod fuit prius. Et edificauerunt sancta et que intra domum erant intrinsecus. et edem et atria sanctificauerunt. et fecerunt uasa sancta noua. Et intulerunt candelabrum et altare incensorum. et mensam in templum. et incensum posuerunt super altare. et accenderunt lucernas que super candelabrum erant. et lucebant in templo. Et posuerunt super mensam panes. et appenderunt uela. et consummauerunt omnia opera que fecerant. Et ante matutinum surrexerunt quinta et uicesima die mensis noni. hic est mensis casleu centesimi quadragesimi octaui anni. et obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum nouum. quod fecerunt. Secundum tempus et secundum diem in qua contaminauerunt illud gentes in ipsa renouatum est. cum canticis et cytharis et organis et cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem suam. et adorauerunt et benedixerunt in celum eum qui prosperauit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo. et obtulerunt holocausta cum leticia. et salutaria laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis aureis. et scutulis. et dedicauerunt portas et pastoforia. et imposuerunt eis ianuas. et facta est leticia magna in populo ualde. et auersum est obprobrium gentium. Et statuit iudas et fratres eius et uniuersa ecclesia israhel. ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis. ab anno in annum per dies octo. a quinta et uicesima mensis casleu cum leticia et gaudio. Et edificauerunt in tempore illo montem syon. et per circuitum muros altos. et turres firmas. ne quando uenirent gentes. et conculcarent eum sicut antea fecerunt. Et collocauit illic exercitum ut seruarent eum. et muniuit eum ad custodiendam bethsuram. ut haberet populus munitionem contra faciem ydumee.

Et factum est ut audierunt gentes in circuitu quia edificatum est altare et sanctuarium sicut prius. irate sunt ualde. Et cogitabant tollere genus iacob. qui erant inter eos. et ceperunt occidere de populo et persequi. Et debellabat iudas filios esau in ydumea. et eos qui erant in acrabathane. quia circumsedebant israhelitas. et percussit eos plaga magna. Et recordatus est malitiam filiorum bean. qui erant populo in laqueum. et in scandalum. et insidiantes ei in uia. et conclusi sunt ab eo in turribus. et applicuit ad eos. et anathematizauit eos. et incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant. Et transiit ad filios amon. et inuenit manum fortem. et populum copiosum. et tymotheum ducem ipsorum. Et commisit cum eis prelia multa. et contriti sunt in conspectu eorum. et percussit eos. et cepit iazer ciuitatem et filias eius. et reuersus est in iudeam. Et congregate sunt gentes que sunt in galaad. aduersus israhelitas qui erant in finibus eorum ut tollerent eos. Et fugerunt in datheman munitionem. et miserunt litteras ad iudam et ad fratres eius dicentes. Congregate sunt aduersum nos gentes per circuitum ut auferant nos. et parant uenire et occupare munitionem in quam confugimus. et tymotheus dux est exercitus eorum. Nunc ergo ueni et eripe nos de manibus eorum. quia cecidit multitudo de nobis. et omnes fratres nostri qui erant in locis tubin interfecti sunt. Et captiuas duxerunt uxores eorum. et natos. et spolia. et peremerunt illic ferme mille uiros. Et adhuc epistole legebantur. et ecce alii nuntii uenerunt de galilea conscissis tunicis nunciantes secundum uerba hec dicentes. conuenisse aduersum se a ptholomaida. et tyro. et sydone. Et repleta est omnis galilea alienigenis ut nos consummarent. Vt audiuit autem iudas et populus sermones istos. conuenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis qui in tribulatione erant. et expugnabantur ab eis.

Dixitque iudas symoni fratri suo. Elige tibi uiros. et uade libera fratres tuos in galileam. Ego autem et frater meus ionathas ibimus in galaaditim. Et reliquit iosephum filium zacharie. et azariam duces populi cum residuo exercitu in iudea ad custodiendam. et precepit illis dicens. Prestote populo huic. et nolite bellum committere aduersus gentes donec reuertamur. Et data sunt symoni tria milia uirorum ut iret in galileam. iude autem octo milia in galaaditim. Et abiit symon in galileam. et commisit prelia multa cum gentibus. et contrite sunt gentes a facie eius. et persecutus est eos usque ad portam ptholomaidis. Et ceciderunt de gentibus fere tria milia uirorum. et accepit spolia eorum. Et assumpsit eos qui erant in galilea et in arbatis cum uxoribus et natis et omnibus que erant illis. et adduxit in iudeam cum leticia magna.

113

Et iudas machabeus et ionathas frater eius transierunt iordanem et abierunt uiam trium dierum per desertum. Et occurrerunt eis nabutheI. et susceperunt eos pacifice. et narrauerunt eis omnia que acciderant fratribus eorum in galaaditide. et quia multi ex eis comprehensi sunt in barasa et bosor. et in alimis. et in casphor. et mageth. et carnaym. Hee omnes ciuitates munite et magne. Sed et in ceteris ciuitatibus galaaditidis tenentur comprehensi. Et in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his. et comprehendere et tollere eos in una die. Et conuertit iudas et exercitus eius uiam in desertum bosor repente. et occupauit ciuitatem. et occidit omne masculum in ore gladii. Et accepit omnia spolia eorum. et succendit eam igni. Et surrexerunt inde nocte. et ibant usque ad munitionem. Et factum est diluculo cum eleuassent oculos suos. ecce populus multus cuius non erat numerus. portantes scalas et machinas ut comprehenderent munitionem. et expugnarent eos. Et uidit iudas quia cepit bellum. et clamor belli ascendit in celum sicut tuba. et clamor magnus de ciuitate. et dixit exercitui suo. Pugnate hodie pro fratribus uestris.

Et uenit tribus ordinibus post eos. et clamauerunt tubis. et clamauerunt in oratione. Et cognouerunt castra tymothei quia machabeus est. et refugerunt a facie eius. et percusserunt eos plaga magna. et ceciderunt ex eis in illa die fere octo milia uirorum. Et diuertit iudas in maspha. et expugnauit et cepit eam. et occidit omne masculum eius. et sumpsit spolia eius. et succendit eam igni. Inde perrexit et cepit casbon. et mageth. et bosor. et reliquas ciuitates galaaditidis. Post hec autem uerba congregauit tymotheus exercitum alium. et castra posuit contra rafon trans torrentem. Et misit iudas speculari exercitum et renunciauerunt ei dicentes. Quia conuenerunt ad eum omnes gentes que in circuitu nostro sunt. exercitus multus nimis. et arabas conduxerunt in auxilium sibi. et castra posuerunt trans torrentem parati ad te uenire in prelium. Et abiit iudas obuiam illis. Et ait tymotheus principibus exercitus sui. Cum appropinquauerit iudas et exercitus eius ad torrentem aque si transierit ad nos prior non poterimus sustinere eum. quia potens poterit aduersum nos. Si uero timuerit transire. et posuerit castra extra flumen transfretemus ad eos. et poterimus aduersum illum.

Vt autem appropinquauit iudas ad torrentem aque. statuit scribas populi secus torrentem. et mandauit eis dicens. Neminem hominum reliqueritis. sed ueniant omnes in prelium. Et transfretauit ad illos prior. et omnis populus post eum. Et contrite sunt ante faciem eorum omnes gentes. et proiecerunt arma sua. et fugerunt ad fanum quod est in carnaym. Et occupauit ipsam ciuitatem et fanum succendit igni. cum omnibus qui erant in ipso. Et oppressa est carnaym. et non potuit sustinere contra faciem iude. Et congregauit iudas uniuersos israhelitas qui erant in galaaditide a minimo usque ad maximum. et uxores eorum et natos. et exercitum magnum ualde. ut uenirent in terram iude. Et uenerunt usque efron. Et hec ciuitas magna in ingressu posita. munita ualde. et non erat declinare ab ea dextera uel sinistra. sed per mediam iter erat. Et incluserunt se qui erant in ciuitate. et obstruxerunt portas lapidibus. Et misit ad eos iudas uerbis pacificis dicens. Transeamus per terram uestram. ut eamus in terram nostram. et nemo nocebit uobis. tantum pedibus transibimus. et nolebant eis aperire. Et precepit iudas predicari in castris. ut applicarent unusquisque in quo erant loco. Et applicuerunt se uiri uirtutis. et oppugnauit ciuitatem illam. tota die et tota nocte. Et tradita est ciuitas in manus eius. et peremerunt omne masculum in ore gladii. Et eradicauit eam. et accepit spolia eius. et transiit per totam ciuitatem super interfectos. Et transgressi sunt iordanem in campo magno contra faciem bethsam. et erat iudas congregans extremos. et exhortabatur populum per totam uiam. donec uenirent in terram iuda. Et ascenderunt in montem syon cum leticia et gaudio et obtulerunt holocausta quod nemo ex eis cecidisset donec reuerterentur in pace.

Et in diebus quibus erat iudas et ionathas in terra galaad. et symon frater eius in galilea contra faciem ptholomaidis. audiuit iosephus zacharie filius et azarias princeps uirtutis. res bene gestas. et prelia que facta sunt et dixit. Faciamus et ipsi nobis nomen. et eamus pugnare aduersum gentes que in circuitu nostro sunt. Et precepit his qui erant in exercitu suo. et abierunt iamniam. Et exiuit gorgias de ciuitate et uiri eius obuiam illis in pugnam. et fugati sunt iosephus et azarias usque ad fines iudee. Et ceciderunt illa die de populo israhel ad duo milia uiri. et facta est fuga magna in populo. quia non audierunt iudam et fratres eius. existimantes se fortiter facturos. Ipsi autem non erant de semine uirorum illorum. per quos salus facta est in israhel. Et uiri iuda magnificati sunt ualde in conspectu omnium israhel. et gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum. et conuenerunt ad eos fausta clamantes. Et exiuit iudas et fratres eius. et expugnabant filios esau in terra que ad austrum est. et percussit chebron et filias eius. et muros eius. et turres eius succendit in circuitu. Et mouit castra ut iret in terram alienigenarum. et perambulabat samariam. In illa die ceciderunt sacerdotes in bello. dum uolunt fortiter facere dum sine consilio exeunt in prelium. Et declinauit iudas in azotum in terram alienigenarum. et diruit aras eorum. et sculptilia deorum ipsorum succendit igni. et cepit spolia ciuitatum. et reuersus est in terram iuda.

Et rex antiochus perambulabat superiores regiones. et audiuit esse ciuitatem elymaidem in perside nobilissimam. et copiosam in argento et auro. templumque in ea locuplex ualde. et illic uelamina aurea. et lorice et scuta que reliquit alexander philippi macedo qui regnauit primus in grecia. Et uenit. et querebat ciuitatem capere et predari eam. et non potuit quoniam innotuit sermo his qui erant in ciuitate. et insurrexerunt in prelium. Et fugit inde. et abiit cum tristicia magna. et reuersus est babiloniam. Et uenit qui nunciaret ei in perside. quia fugata sunt castra que erant in terra iuda. et quia abiit lysias cum uirtute forti in primis. et fugatus est a facie iudeorum. et inualuerunt armis et uiribus et spoliis multis quas ceperunt. et quia diruerunt abhominationem quam edificauerat super altare quod erat in ierusalem. et sanctificationem sicut prius circumdederunt muris excelsis. sed et bethsuram ciuitatem suam. Et factum est ut audiuit rex sermones istos. expauit et commotus est ualde. et decidit in lectum. et incidit in languorem pre tristicia. quia non est factum sicut cogitabat. Et erat illic dies multos. quia renouata est in eo tristicia magna. et arbitratus est se mori. et uocauit omnes amicos suos et dixit illis. Recessit sompnus ab oculis meis. et concidi et corrui corde pre sollicitudine et dixi in corde meo. In quantam tribulationem deueni. et in quos fluctus tristicie in qua nunc sum. qui iocundus eram et dilectus in potestate mea. Nunc uero reminiscor malorum que feci in ierusalem unde abstuli spolia omnia argentea et aurea que erant in ea. et misi auferri habitantes iudeam sine causa. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala ista. et ecce pereo tristicia magna in terra aliena. Et uocauit philippum unum de amicis suis. et preposuit eum super uniuersum regnum suum. et dedit ei diadema. et stolam suam. et anulum ut adduceret antiochum filium suum. et nutriret eum et regnaret. Et mortuus est illic antiochus rex. anno centesimo quadragesimo et nono.

Et cognouit lysias quia mortuus est rex. et constituit regnare antiochum filium eius. quem nutriuit adolescentem. et uocauit nomen eius eupatorem. Et hii qui erant in arce concluserant israhel in circuitu sanctorum et querebant eis mala semper ad firmamentum gentium. Et cogitauit iudas disperdere eos. et conuocauit uniuersum populum ut obsiderent eos. Et conuenerunt simul et obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo. et fecerunt balistas et machinas. et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur et adiunxerunt se illis aliqui ex impiis israhel et abierunt ad regem. et dixerunt. Quousque non facies iudicium. et uindicas fratres nostros. Nos decreuimus seruire patri tuo. et ambulare in preceptis eius. et obsequi edictis eius. Et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis. Et quicumque inueniebantur ex nobis interficiebantur. et hereditates nostre diripiebantur. Et non ad nos tantum extenderunt manum. sed in omnes fines nostros. Et ecce applicuerunt hodie ad arcem in ierusalem occupare eam. et munitionem in bethsuram muniuerunt. Et nisi pre-

ueneris eos uelocius. maiora quam hec facient. nec poteris obtinere eos.

Et iratus est rex ut audiuit. et conuocauit omnes amicos suos et principes exercitus sui. et eos qui super equites erant. Sed et de regnis aliis. et de insulis. et de maritimis. uenerunt ad eum exercitus conducticii. et erat numerus exercitus eius centum milia peditum. et xx. milia equitum. et elefanti xxx duo docti ad prelium. Et uenerunt per ydumeam et applicuerunt ad bethsura et pugnauerunt dies multos. et fecerunt machinas. et exierunt et succenderunt eas igni. et pugnauerunt uiriliter. Et recessit iudas ab arce et mouit castra ad bethzacara contra castra regis. Et surrexit autem rex ante lucem et concitauit exercitus in impetum contra uiam bethzacara. Et comparauerunt se exercitus in prelium. et tubis cecinerunt. et elefantis ostenderunt sanguinem uue et mori ad acuendos eos in prelium. et diuiserunt bestias per legiones et astiterunt singulis elefantis mille uiri in loricis concatenatis et galee eree in capitibus eorum. et quingenti ordinati equites unicuique bestie electi erant. Hi ante tempus ubicumque erat bestia ibi erant. et quocumque ibat ibant. et non discedebant ab ea. Sed et turres lignee super eos firme protegentes super singulas bestias. et super eas machine. et super singulas uiri uirtutis xxx duo. qui pugnabant desuper et intus magister bestie. Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere. et perurgere constipatos in legionibus eius.

Et ut refulsit sol in clipeos aureos et ereos. resplenduerunt montes ab eis. et resplenduerunt sicut lampades ignis. Et distincta pars exercitus regis per montes excelsos. et alii per loca humilia. et ibant caute et ordinate. et commouebantur omnes inhabitantes terram. a uoce multitudinis eorum. et incessu turbe. et collisione armorum. Erat enim exercitus magnus ualde et fortis. Et appropinquauit iudas et exercitus eius in prelium. et ceciderunt de exercitu eius sexcenti uiri. Et uidit eleazar filius saura unam de bestiis loricatam loricis regis. et erat eminentior super ceteras bestias. et uisum est ei quod in ea esset rex. et dedit se ut liberaret populum suum. et adquireret sibi nomen eternum. et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dextris et a sinistris. et cadebant ab eo huc et illuc. et iuit sub pedes elefanti. et supposuit se ei. et occidit eum. et cecidit terra super ipsum. et mortuus est illic. Et uidentes uirtutem regis et impetum exercitus eius. diuerterunt ab eo. Castra autem regis ascenderunt contra eos in hierusalem. Et applicuerunt castra regis ad iudeam et montem syon. et fecit pacem cum his qui erant in bethsura. Et exierunt de ciuitate quia non erant eis ibi alimenta conclusis. quia sabbata erant terre. Et comprehendit rex bethsuram. et constituit illic custodiam seruare eam. Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos. et statuit illic balistas et machinas. et ignes iacula. et tormenta ad lapides iactandos. et spicula. et scorpios ad mittendas sagittas et fundibula. Fecerunt autem et ipsi machinas aduersus machinas eorum. et pugnauerunt dies multos. Esce autem non erant in ciuitate eo quod septimus annus esset. et qui remanserant in iudea de gentibus consumpserant reliquias eorum. que reposita fuerant. Et remanserunt in sanctis uiri pauci. quoniam obtinuerat eos fames. et dispersi sunt unusquisque in locum suum. Et audiuit lysias quod philippus quem constituerat rex antiochus cum adhuc uiueret. ut nutriret antiochum filium suum ut regnaret. et reuersus esset a perside et media. et exercitus qui abierat cum ipso. et quia querit suscipere regni negotia. festinauit ire et dicere ad regem et duces exercitus. Deficimus cotidie. et esca nobis modica est. et locus quem obsidemus est munitus. et incumbit nobis ordinare de regno. Nunc itaque demus dextras hominibus istis. et faciamus cum illis pacem. et cum omni gente eorum. et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis. sicut et prius. Propter legitima enim ipsorum que despeximus irati sunt. et fecerunt omnia hec. Et placuit sermo in conspectu regis et principum. et misit ad eos pacem facere. et receperunt illam. Et iurauit illis rex et principes. et exierunt de munitione. et intrauit rex in montem syon. et uidit munitionem loci. et rupit citius iuramentum quod iurauit. et mandauit murum destruere in gyro. et discessit festinanter. Et reuersus est antiochiam. et inuenit philippum dominantem ciuitati. et pugnauit aduersus eos. et ui occupauit ciuitatem.

Anno centesimo quadragesimo et primo exiit demetrius seleuci filius ab urbe roma. et ascendit cum paucis uiris in ciuitatem maritimam. et regnauit illic. Et factum est ut ingressus est domum regni patrum suorum comprehendit exercitus antiochum et lysiam. ut adducerent eos ad eum. Et res ei innotuit et ait. Nolite ostendere michi faciem eorum. Et occidit eos exercitus. Et sedit demetrius super sedem regni sui. et uenerunt ad eum uiri impii. et iniqui ex israel. et alchimus dux eorum. qui uolebat fieri sacerdos. et accusauerunt populum apud regem dicentes. Perdidit iudas et fratres eius amicos tuos. et nos dispersit de terra nostra. Nunc ergo mitte uirum cui credis. ut eat et uideat exterminium omne quod fecit nobis et regionibus nostris. et puniat omnes amicos eius. et omnes adiutores eorum. Et elegit rex ex amicis suis bacchidem qui dominabatur trans flumen magnum in regno. et fidelem regi. et misit eum et alchimum impium constituit in sacerdotium. et mandauit ei facere ultionem in filios israel. Et surrexerunt et uenerunt cum exercitu magno in terram iuda. Et miserunt nuntios et locuti sunt ad iudam et ad fratres eius uerbis pacificis in dolo. et non intenderunt sermonibus eorum. Uiderunt enim quia uenerant cum exercitu magno. Et conuenerunt ad alchimum et bacchidem congregatio scribarum requirere que iusta sunt et primi assidei qui erant ex filiis israel. et exquirebant ab eis pacem. Dixerunt enim. Homo sacerdos de semine aaron uenit non decipiet nos. Et locutus est cum eis uerba pacifica. et iurauit illis dicens. Non inferimus uobis malum. neque amicis uestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis lx. uiros. et occidit eos in una die. secundum uerbum quod scriptum est. Carnes sanctorum tuorum et sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu hierusalem. et non erat qui sepeliret. Et incubuit timor et tremor in omnem populum. quia dixerunt non est in eis ueritas et iudicium. Transgressi enim sunt constitutum. et ius iurandum quod iurauerunt. Et mouit bacchides castra ab hierusalem. et applicuit in bethzeca. et misit et comprehendit multos ex eis qui a se refugerant. Et quosdam ex populo mactauit. et in puteum magnum proiecit. Et commisit regionem alchimo. et reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit bacchides ad regem. et satis agebat alchimus pro principatu sacerdotii sui. et conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum. et obtinuerunt terram iuda. et fecerunt plagam magnam in israel. Et uidit iudas omnia mala que fecit alchimus. et qui cum eo erant filii israel. plus multo quam gentes. et exiit in omnes fines iudee in circuitu. et fecit uindictam in uiros desertores. et cessauerunt exire ultra in regionem. Uidit autem alchimus quod preualuit iudas et qui cum eo sunt. et cognouit quia non potest sustinere eos. et regressus est ad regem. et accusauit eos multis criminibus.

Et misit rex nichanorem unum de principibus suis nobilioribus qui erat inimicitias exercens contra iudeos. et mandauit ei euertere populum. Et uenit nichanor in hierusalem cum exercitu magno. et misit ad iudam et ad fratres eius. uerbis pacificis cum dolo dicens. Non sit pugna inter me et uos. ueniam cum uiris paucis ut uideam facies uestras cum pace. Et uenit ad iudam. et salutauerunt se inuicem pacifice. et hostes parati erant rapere iudam. Et innotuit sermo iude quoniam cum dolo uenerat ad eum. et conterritus est ab eo. et amplius noluit uidere faciem eius. Et cognouit nichanor quoniam denudatum est consilium eius. et exiit obuiam iude in pugnam. contra capharsalama. Et ceciderunt de nichanoris exercitu fere quinque milia uiri. et fugerunt in ciuitatem dauid. Et post hec uerba ascendit nichanor in montem syon. et exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace. et demonstrare ei holocaustomata que offerebantur pro rege. Et irridens spreuit eos. et polluit. et locutus est superbe. et iurauit cum ira dicens. Nisi traditus fuerit iudas et exercitus eius in manus meas continuo cum regressus fuero in pace. succendam domum istam. Et exiit cum ira magna. Et intrauerunt sacerdotes et steterunt ante faciem altaris et templi et flentes dixerunt. Tu elegisti domum istam domine ad inuocandum nomen tuum in ea. ut esset domus orationis et obsecrationis populo tuo. Fac uindictam in homine isto. et in exercitu eius. et cadant gladio. Memento blasphemias eorum. et ne dederis eis ut permaneant. Et exiit nichanor ab hierusalem. et castra applicuit ad bethoron. et occurrit illi exercitus syrie. Et iudas applicuit in adarsa cum tribus milibus uiris. et orauit iudas et dixit. Qui missi erant a rege sennacherib. domine quia blasphemauerunt te. exiit angelus et percussit ex eis c. lxxx quinque milia. Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie. et sciant ceteri quia male locutus est super sancta tua. et iudica illum secundum malitiam illius. Et commiserunt exercitus prelium tertiadecima die mensis adar. et contrita sunt castra nichanoris. et cecidit ipse primus in prelio. Ut uidit autem exercitus eius quia cecidit nichanor. proiecerunt arma sua et fugerunt. Et persecuti sunt eos uia diei unius ab adasor usque quo ueniatur gazara. et tubis cecinerunt post eos. cum significationibus. Et exierunt de omnibus castellis iudee in circuitu. et uentilabant eos cornibus. et conuertebantur iterum ad eos. Et ceciderunt omnes gladio. et non est relictus ex eis nec unus. Et acceperunt spolia eorum et predam. et caput nichanoris amputauerunt et dexteram suam quam extenderat superbe. et attulerunt et suspenderunt contra hierusalem. Et letatus est omnis populus ualde. et egerunt diem illam in letitia magna. Et constituit agi omnibus annis diem istum. tertiadecima die mensis adar. Et siluit terra iuda dies paucos.

Et audiuit iudas nomen romanorum quia sunt potentes uiribus. et adquiescunt ad omnia que postulantur ab eis. et quicumque accesserunt ad eos. statuerunt cum eis amicitias. et quia sunt potentes uiribus. Et audierunt prelia eorum et uirtutes bonas quas faciunt in galathia. et quia obtinuerunt eos. et duxerunt eos sub tributum. et quanta fecerunt in regione hyspanie. et quod in potestatem redegerunt metalla argenti et auri. que illic sunt. et possederunt omnem locum consilio suo et potentia. loca que longe erant ualde ab eis. et reges qui superuenerant illis ab extremis terre contriuerunt. et percusserunt eos plaga magna. ceteri autem dant eis tributum singulis annis. et philippum et persen ceteorum regem. et ceteros qui aduersus eos arma tulerunt contriuerunt in bello. et obtinuerunt eos. et antiochum magnum regem asie qui eis pugnam intulerat habens c. xx elefantos et exercitum magnum ualde contritum ab eis. et quia ceperunt eum uiuum. et statuerunt ei ut daret ipse et qui regnauerint post eum tributum magnum. et daret obsides. et constitutum. et regionem medorum. et lidios et medos. de optimis regionibus eorum. et acceptas eas ab illis dederunt eumeni regi. et quia qui erant apud elladam. uoluerunt ire et tollere eos. et innotuit sermo his. et miserunt ad eos ducem unum. et pugnauerunt contra illos. et ceciderunt ex eis multi. et captiuas duxerunt uxores eorum et filios. et diripuerunt eos. et terram eorum possederunt. et destruxerunt muros eorum. et in seruitutem illos redegerunt usque ad hunc diem. Et residua regna et insulas que aliquando restiterant illis exterminauerunt. et in potestatem redegerunt. cum amicis autem suis. et qui in ipsis requiem habebant conseruauerunt amicitiam. et obtinuerunt regna que erant proxima. et que longe. quia quicumque audiebant nomen eorum. timebant eos. Quibus uero uellent auxilio esse ut regnarent regnabant. et exaltati sunt ualde. et in omnibus istis nemo portabat. quos autem uellent regno deturbabant diadema. nec induebatur purpura ut magnificaretur in ea. et quia curiam fecerunt sibi. et cottidie consulebant ccc. xx. consilium agentes semper de multitudine. ut que digna sunt gerant. et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari uniuerse terre sue. et omnes obediunt uni. et non est inuidia neque zelus inter eos.

Et elegit iudas eupolemum filium iohannis. filii iacob. et iasonem filium eleazari. et misit eos romam constituere cum illis amicitiam et societatem. et ut auferrent ab eis iugum grecorum. quia uiderunt quod in seruitute premerent regnum israhel. Et abierunt romam uiam multam ualde. Et introierunt in curiam et dixerunt. Iudas machabeus et fratres eius. et populus iudeorum miserunt nos ad uos. statuere uobiscum societatem et pacem. et conscribere nos socios et amicos uestros. Et placuit sermo in conspectu eorum. Et hoc rescriptum quod rescripserunt in tabulis ereis. et miserunt in hierusalem. ut esset apud eos ibi memoriale pacis et societatis.

Bene sit romanis et genti iudeorum in mari et in terra in eternum. gladiusque et hostis procul sit ab eis. Quod si institerit bellum romanis prius aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum. auxilium feret gens iudeorum prout tempus dictauerit corde pleno. et preliantibus non dabunt neque subministrabunt triticum. arma. pecuniam. naues. sicut placuit romanis. et custodient mandata eorum. nichil ab eis accipientes. Similiter autem et si genti iudeorum prius acciderit bellum. adiuuabunt romani ex animo prout eis tempus permiserit. Et adiuuantibus non dabitur triticum. arma. pecunia. naues. sicut placuit romanis. et custodiant mandata eorum absque dolo. Secundum hec uerba constituerunt romani populo iudeorum. Quod si post hec hi aut illi addere ad hec uoluerint. facient ex proposito suo. Et quecumque addiderint uel dempserint rata erunt. Sed et de malis que fecit demetrius rex in eos. scripsimus ei dicentes. Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros. et socios iudeos. Si ergo iterum adierint nos. aduersum te faciemus illis iudicium. et pugnabimus tecum mari terraque.

Interea ubi audiuit demetrius quia cecidit nichanor et exercitus eius in prelio. apposuit bacchidem et alchimum rursum mittere in iudeam. et dextrum cornu cum illis. Et abierunt uiam que ducit in galgala. et castra posuerunt in mesaloth que est in arbellis. et occupauerunt eam. et peremerunt animas hominum multas. Et mense primo anni centesimi et quinquagesimi et secundi. applicuerunt exercitum ad hierusalem. Et surrexerunt et abierunt in berea xx milia uirorum. et duo milia equitum. et iudas castra posuerat in laysa. et tria milia uiri cum eo electi. Et uiderunt multitudinem exercitus quia multi sunt. et timuerunt ualde. et multi subtraxerunt se de castris. et non remanserunt ex eis nisi octingenti uiri. Et uidit iudas quod defluxit exercitus suus. et bellum perurgebat eum. et confractus est corde. quia non habebat tempus congregandi eos. et dissolutus est. et dixit his qui residui erant. Surgamus et eamus ad aduersarios nostros. si poterimus pugnare aduersus eos. Et auertebant eum dicentes. Non poterimus

sed liberemus animas nostras modo & reuertamur ad fratres nostros. & tunc pugnabimus aduersus eos. Nos autem pauci sumus. & ait iudas. Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis. & si adppropinquauit tempus nostrum moriamur in uirtute propter fratres nostros. & non inferamus crimen glorie nostre. ꝛ

Et mouit exercitus de castris. & steterunt illis obuiam. Et diuisi sunt equites in duas partes. & fundibularii. & sagittarii preibant exercitum. & primi certaminis omnes potentes. Bacchides autem erat in dextro cornu. Et proximauit legio ex duabus partibus: & clamabant tubis. Exclamauerunt autem & hi qui erant ex parte iude etiam ipsi. Et commota est terra a uoce exercituum. & commissum est prelium a mane usque ad uesperam. Et uidit iudas quia firmior est pars exercitus bacchidis in dextris. & conuenerunt cum ipso omnes constantes corde. Et contrita est dextera pars ab eis. & persecutus est eos usque ad montem azoti. Et qui in sinistro cornu erant uiderunt quod contritum esset dextrum cornu. & secuti sunt post iudam. & qui cum ipso erant a tergo. Et ingrauatum est bellum. & ceciderunt uulnerati multi ex his & illis. & iudas cecidit. & ceteri fugerunt. Et ionathas & symon tulerunt fratrem suum. & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in ciuitate modin. Et fleuerunt eum omnis populus israel planctu magno. & lugebant dies multos & dixerunt. Quomodo cecidit potens. qui saluum faciebat israel. Et cetera uerba iude bellorum & uirtutum quas fecit non sunt descripta. multa enim erant ualde. ꝛ

Et factum est post obitum iude. emerserunt uiri iniqui in omnibus finibus israhel. & exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem. In diebus illis facta est fames magna ualde. & tradidit se bacchidi omnis regio eorum cum ipsis. Et elegit bacchides impios uiros. & constituit eos dominos regionis. & exquirebant & perscrutabantur amicos iude. & adducebant eos ad bacchidem. & uindicabat in illos & illudebat. Et facta est tribulatio magna in israel. qualis non fuit ex qua die non est uisus propheta in israel. Et congregati sunt omnes amici iude. & dixerunt ionathe: Ex quo frater tuus iudas defunctus est. uir similis ei non est. qui exeat contra inimicos bacchidem. & eos qui sunt inimici gentis nostre: Nunc itaque te eligimus hodie pro eo esse nobis principem & ducem ad bellandum bellum nostrum. & suscepit ionathas tempore illo principatum. & surrexit loco iude fratris sui. Et cognouit bacchides. & querebat eum occidere. Et cognouit ionathas & symon frater eius. & omnes qui cum eo erant. & fugerunt in desertum thecue. & consederunt ad aquam lacus asphar. Et cognouit bacchides. & in die sabbatorum uenit. ipse & omnis exercitus eius trans iordanem. Et misit fratrem suum ducem populi. & rogauit nabutheos amicos suos. ut commodarent illis apparatum suum qui erat copiosus. Et exierunt filii iambri ex madaba. & comprehenderunt iohannem & omnia que habebat & abierunt habentes ea. Post hec uerba renunciatum est ionathe. & symoni fratri eius quia filii iambri faciunt nuptias magnas. & ducunt sponsam ex madaba filiam unius de magnis principibus chanaan cum ambitione magna. Et recordati sunt sanguinis iohannis fratris sui. & ascenderunt & absconderunt se sub tegumento montis. & leuauerunt oculos suos & uiderunt. & ecce tumultus. & apparatus multus. Et sponsus processit & amici eius & fratres eius obuiam illis cum tympanis & musicis. & armis multis. Et surrexerunt aduersus eos ex insidiis. & occiderunt eos. & ceciderunt multi uulnerati. & residui fugerunt in montem: & acceperunt omnia spolia eorum. & conuerse sunt nuptie in luctum. & uox musicorum ipsorum in lamentum. & uindicauerunt uindictam fratris sui. & reuersi sunt ad ripam iordanis. Et audiuit bacchides & uenit die sabbatorum usque ad oram iordanis in uirtute multa. Et dixit ad suos ionathas. Surgamus & pugnemus contra inimicos nostros. non est enim hodie sicut heri & nudius tercius. Ecce enim bellum ex aduerso. Aqua enim iordanis hinc & inde. & ripe. & paludes. & saltus. & non est locus diuertendi. Nunc ergo clamate in celum. ut liberemini de manu inimicorum uestrorum. & commissum est bellum. Et extendit ionathas manum suam percutere bacchidem. & diuertit ab eo retro. Et desiliuit ionathan & qui cum eo erant in iordanem. & transnatauerunt ad eos iordanem. & ceciderunt de parte bacchidis die illa mille uiri. Et reuersi sunt hierusalem. Et edificauerunt ciuitates munitas in iudea. munitionem que erat in hiericho. & in ammaum. & in bethoron. & bethel. & thamnathan. & phara. & thopo. muris excelsis & portis & seris. & posuit custodias in eis. ut inimicitias exercerent in israel. Et muniuit ciuitatem bethsuram. & gazaram & arcem. & posuit in eis auxilia. & apparatum escarum. Et accepit filios principum regionis obsides. & posuit eos in arce in hierusalem in custodia.

Et anno centesimo quinquagesimo tercio. mense secundo. precepit alchimus destrui muros domus sancte interioris. & destrui opera prophetarum. & cepit destruere. In illo tempore percussus est alchimus. & impedita sunt opera illius. & occlusum est os eius. & dissolutus est paralysi. nec ultra loqui potuit uerbum. & mandare de domo sua. Et mortuus est alchimus in illo tempore. cum tormento magno. Et uidit bacchides quia mortuus est alchimus. & reuersus est ad regem. & siluit terra duobus annis. Et cogitauerunt omnes iniqui dicentes. Ecce ionathas & qui cum eo sunt in silentio habitant confidenter. Nunc ergo adducamus bacchidem. & comprehendet eos omnes una nocte. Et abierunt & consilium ei dederunt. Et surrexit ut ueniret cum exercitu magno. & misit occulte epistolas sociis suis qui erant in iudea. ut comprehenderent ionathan & eos qui cum eo erant. sed non potuerunt quia innotuit eis consilium eorum. Et apprehendit de uiris regionis qui principes erant militie l. uiros & occidit eos. Et secessit ionathas & symon & qui cum eo erant in bethbesi. que est in deserto. & extruxit diruta eius. & firmauerunt eam. Et cognouit bacchides & congregauit uniuersam multitudinem suam. & his qui de iuda erant denunciauit. & uenit & posuit castra desuper bethbese. & obpugnauit eam dies multos. & fecit machinas.

Et reliquit ionathas symonem fratrem suum in ciuitate: & exiuit in regionem. & uenit cum numero. Et percussit odaren & fratres eius & filios phaseron in tabernaculis ipsorum. & cepit cedere & crescere in uirtutibus. Symon uero & qui cum ipso erant exierunt de ciuitate & succenderunt machinas. & pugnauerunt contra bacchidem. & contritus est ab eis. & afflixerunt eum ualde. quia consilium eius & congressus eius erat inanis. Et iratus contra uiros iniquos qui ei consilium dederunt ut ueniret in regionem ipsorum. multos ex eis occidit. Ipse autem cogitauit cum reliquis abire in regionem suam. Et cognouit ionathas & misit ad eum legatos componere cum ipso pacem. & reddere ei captiuitatem. Et libenter accepit & fecit secundum uerba eius. & iurauit nichil se ei facturum mali omnibus diebus uite sue. & reddidit ei captiuitatem quam prius erat predatus de terra iuda. Et conuersus abiit in terram suam. & non apposuit amplius uenire in fines eius. & cessauit gladius ex israel. Et habitauit ionathas in machmas. & cepit ionathas ibi iudicare populum. & exterminauit impios ex israel. ꝛ

Et anno centesimo lx. ascendit alexander antiochi filius qui cognominatus est nobilis. & occupauit ptholomaidam. & receperunt eum. & regnauit illic. Et audiuit demetrius rex. & congregauit exercitum ualde copiosum. & exiuit obuiam illi in prelium. Et misit demetrius ad ionathan epistolam uerbis pacificis ut magnificaret eum. Dixit enim. Anticipemus facere pacem cum eo. priusquam faciat cum alexandro aduersum nos. Recordabitur enim omnium malorum que fecimus in eum. & in fratrem eius. & in gentem eius. Et dedit ei potestatem congregandi exercitum & fabricare arma. & esse ipsum socium eius. & obsides qui erant in arce iussit tradi ei. ꝛ

Et uenit ionathas in hierusalem. & legit epistolas in auditu omnis populi. & eorum qui in arce erant. & timuerunt timore magno. quia audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. Et traditi sunt ionathe obsides. & reddidit eos parentibus suis. Et habitauit ionathas in hierusalem. & cepit edificare & innouare ciuitatem. & dixit facientibus opera ut extruerent muros & montem syon in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem. Et ita fecerunt. Et fugerunt alienigene qui erant in munitionibus quas edificauerat bacchides. & reliquit unusquisque locum suum. & abiit in terram suam. Tantum in bethsura remanserunt aliqui ex his qui reliquerant legem & precepta dei. Erat enim hec eis ad refugium. ꝛ

Et audiuit alexander rex promissa que promisit demetrius ionathe. & narrauerunt ei prelia & uirtutes quas ipse fecit & fratres eius. & labores quos laborauerunt. & ait. Numquid inueniemus aliquem uirum talem. Et nunc faciemus eum amicum & socium nostrum. Et scripsit epistolam & misit ei secundum hec uerba dicens. Rex alexander fratri ionathe salutem. Audiuimus de te quod uir potens uiribus: & aptus es. ut sis amicus noster. Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tue: & ut amicus regis uoceris. Et misimus tibi purpuram & coronam auream. ut que nostra sunt sentias. & conserues amicicias ad nos. Et induit se ionathas stolam sanctam septimo mense anno centesimo lx. in die sollempni scenophegie: & congregauit exercitum & fecit arma copiosa. ꝛ

Et audiuit demetrius uerba ista. & contristatus est nimis & ait. Quid hoc fecimus quia preoccupauit nos alexander apprehendere amicicias iudeorum ad munimen sui. Scribam & ego illis uerba deprecatoria. & dignitates & dona. ut sint mecum in adiutorium. Et scripsit in hec uerba. Rex demetrius genti iudeorum salutem. Quoniam seruastis ad nos pactum & mansistis in amicicia nostra. & non accessistis ad inimicos nostros. audiuimus. & gauisi sumus. Et nunc perseuerate adhuc conseruare ad nos fidem. & retribuemus uobis bona pro his que fecistis nobiscum. & remittemus uobis prestationes multas. & dabimus uobis donationes. Et nunc absoluo uos & omnes iudeos a tributis & precia salis indulgeo. & coronas remitto. & tercias seminis. & dimidiam partem fructus ligni quod est portionis mee. & relinquo uobis ex hodierno & deinceps. ne accipiatur a terra iuda & a tribus ciuitatibus: que additę sunt illi. & samaria. & galilea ex hodierna die & in totum tempus. Et hierusalem sit sancta & libera cum finibus suis. & decime. & tributa ipsius sint. Remitto etiam potestatem arcis que est in hierusalem. & do eam summo sacerdoti ut constituat in ea uiros. quoscumque ipse elegerit ut custodiant eam. & omnem animam iudeorum que captiua est a terra iuda in omni regno meo relinquo liberam gratis. & omnes a tributis soluantur. etiam pecorum suorum. Et omnes dies sollempnes & sabbata. & neomenie. & dies decreti. & tres dies ante diem sollempnem: & tres dies post diem sollempnem sint omnes immunitatis & remissionis. omnibus iudeis qui sunt in regno meo. Et nemo habebit potestatem agere aliquid & mouere negocia aduersus aliquem eorum in omni causa. & ut ascribantur ex iudeis in exercitu regis ad xxx. milia uirorum. & dabuntur illis copie ut oportet omnibus exercitibus regis. & ex ipsis ordinabuntur qui sint in munitionibus magni regis. & ex his constituentur super negocia regni que aguntur ex fide. & principes sint ex eis. & ambulent legibus suis sicut precepit rex in terra iuda. & tres ciuitates que addite sunt iudee ex regione samarię cum iudea reputentur ut sint sub uno & non obediant alię potestati. nisi summi sacerdotis. Ptholomaida & confines eius quas dedi donum sanctis qui sunt in hierusalem ad necessarios sumptus sanctorum. & ego singulis annis dabo xv. milia syclorum argenti de rationibus regis que me contingunt. & omne quod reliquum fuit quod non reddiderant qui super negocia erant annis prioribus: ex hoc dabunt in opera domus. & super hec quinque milia syclorum argenti que accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos. & hec ad sacerdotes pertineat qui ministerio funguntur. & quicumque fugerint in templum quod est hierosolimis. & in omnibus finibus eius obnoxii regi in omni negocio dimittantur. & uniuersa que sunt eis in regno meo libera habeant. & ad edificanda uel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione regis. & ad extruendos muros hierusalem & communiendos in circuitu in iudea. Ut audiuit autem ionathas & populus sermones istos. non crediderunt eis nec receperunt eos quia recordati sunt malicie magnę quam fecerat in israel. & tribulauerat eos ualde. Et complacuit eis in alexandrum. quia ipse fuerat eis princeps pacis. & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus. ꝛ

Et congregauit alexander rex exercitum magnum. & admouit castra contra demetrium. Et commiserunt prelium duo reges. Et fugit exercitus alexandri. & secutus est eum demetrius. & incubuit super eos. Et ualuit prelium nimis. donec occidit sol. Et cecidit demetrius in illa die. Et misit alexander ad ptholomeum regem egypti secundum legatos hec uerba dicens. Quoniam regressus sum in regnum meum. & sedi in sede patrum meorum. & obtinui principatum. & contriui demetrium. & possedi regionem nostram. & commisi cum eo pugnam. & contritus est ipse & castra eius a nobis. & sedimus in sede regni eius. & nunc statuamus ad inuicem amicicias. & da mihi filiam tuam uxorem. & ero gener tuus. & dabo tibi dona & dignitatem. Et respondit ptholomeus rex dicens. Felix dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorum. & sedisti in sede regni eorum. Et nunc faciam tibi que scripsisti. Sed occurre ptholomaide ut uideamus nos ad inuicem. & spondeam tibi sicut dixisti. Et exiit ptholomeus de egypto ipse & cleopatra filia eius. & uenit ptholomaide anno centesimo lx. ii. & occurrit ei alexander rex. & dedit ei cleopatram filiam suam. & fecit nuptias eius ptholomaide sicut reges in magna gloria. Et scripsit rex alexander ionathe. ut ueniret obuiam sibi. Et abiit cum gloria ptholomaide. & occurrit ibi duobus regibus & dedit illis argentum multum & aurum. & dona. & inuenit gratiam in conspectu eorum. Et conuenerunt aduersus eum uiri pestilentes ex israel. uiri iniqui interpellantes aduersus eum. & non attendit ad eos rex. Et iussit ionathan spoliari uestimentis suis. & indui eum purpura. & ita fecerunt. Et collocauit eum rex sedere secum. dixitque principibus: Exite cum eo in medio ciuitatis. & predicate ut nemo interpellet aduersus eum de ullo negocio. nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione. Et factum est ut uiderunt qui interpellabant gloriam eius que predicabatur. & opertum eum purpura. fugerunt omnes. Et magnificauit eum rex & scripsit eum rex inter primos amicos. & posuit eum ducem. & participem principatus. Et reuersus est ionathas in hierusalem in pace & leticia.

In anno centesimo & lx. quinto uenit demetrius filius demetrii a creta in terram patrum suorum. Et audiuit alexander rex & contristatus est ualde. & reuersus est antiochiam. Et constituit demetrius apollonium qui preerat celessyrie. & congregauit exercitum magnum. & accessit ad

iamniam. et misit ad ionathan summum sacerdotem dicens. Tu solus resistis nobis. Ego autem factus sum in derisum et in obprobrium propterea quia potestatem exerces adversum nos in montibus. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis. descende ad nos in campum. et comparemus illic invicem. quia mecum est virtus bellorum. Interroga et disce quis sim ego. et ceteri qui auxilio sunt michi. qui et dicunt. quia non potest stare pes vester ante faciem nostram. quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terram suam. et nunc quomodo poteris sustinere equitatum et exercitum tantum in campo. ubi non est lapis neque saxum nec locus fugiendi. Ut audivit autem ionathas sermones apollonii. motus est animo. et elegit x. milia virorum. et exiit ab hierusalem. et occurrit ei symon frater eius in adiutorium. et applicuerunt castra in ioppen. et exclusit eum a civitate quia custodia apollonii ioppe erat et obpugnavit eam. Et exterriti sunt qui erant intra civitatem. et aperuerunt ei. et obtinuit ionathas ioppen. Et audivit apollonius et admovit tria milia equitum. et exercitum multum. et abiit azotum tamquam iter faciens. Et statim exiit in campum eo quod haberet multitudinem equitum. et confideret in eis. Et insecutus est eum ionathas in azotum. et prelium commiserunt. Et reliquit apollonius mille equites in castris post eos occulte. Et cognovit ionathas quoniam sunt insidie post se. et circuierunt castra eius. et iaciebant iacula in populum a mane usque ad vesperam. Populus autem stabat sicut preceperat ionathas. et laboraverunt equi eorum. Et eiecit symon exercitum suum. et commisit contra legionem. equites enim fatigati erant. et contriti sunt ab eo et fugerunt. Et qui dispersi sunt in campum. fugerunt in azotum. et intraverunt bethdagon ydolum suum ut se liberarent. Et succendit ionathas azotum. et civitates que erant in circuitu eius. et accepit spolia eorum. et templum dagon et eos omnes qui fugerunt in illud succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succensi sunt fere viii. milia virorum.

Et movit inde ionathas castra. et applicuit ea ascalonam. et exierunt de civitate obviam illi in magna gloria. Et reversus est ionathas in hierusalem. cum suis. habentibus spolia multa. Et factum est ut audivit alexander rex sermones istos. addidit adhuc magnificare ionathan. Et misit ei fibulam auream sicut est consuetudo dari cognatis regis. et dedit ei accaron et omnes fines eius in possessionem.

Et rex egypti congregavit exercitum sicut arenam que est circa oram maris et naves multas. et querebat obtinere regnum alexandri dolo. et addere illud regno suo. Et exiit in syriam verbis pacificis. et aperiebant ei civitates et occurrebant ei. quia mandaverat alexander rex exire ei obviam. eo quod socer suus esset. Cum autem introiret civitatem ptholomeus ponebat custodias militum in singulis civitatibus. Et ut appropiavit azoto. ostenderunt ei templum dagon succensum. et azotum. et cetera eius demolita. et corpora proiecta eorum qui cesi erant in bello. tumulos quos fecerant secus viam. Et narraverunt regi quia hec fecit ionathas. ut invidiam facerent ei. Et tacuit rex. Et occurrit ionathas regi in ioppen cum gloria. et invicem se salutaverunt. Et dormierunt illic. Et abiit ionathas cum rege usque ad flumium qui vocatur eleutherus. et reversus est in hierusalem. Rex autem ptholomeus obtinuit dominium civitatum usque seleuciam maritimam. et cogitabat in alexandrum consilia mala. Et misit legatos ad demetrium dicens. Veni componamus inter nos pactum. et dabo tibi filiam meam quam habuit alexander. et regnabis in regno patris tui. Penituit enim me quod dederim illi filiam meam. Quesivit enim me occidere. Et vituperavit eum propterea quod concupierat regnum eius. Et abstulit filiam suam. et dedit eam demetrio. et abalienavit se ab alexandro. et manifeste facte sunt inimicicie eius. Et intravit ptholomeus antiochiam. et imposuit duo diademata capiti suo. egypti et asye. Ptholomeus autem rex erat in cilicia illis temporibus. quia rebellabant qui erant in locis illis. Et audivit alexander rex et venit ad eum in bello. Et produxit ptholomeus rex exercitum. et occurrit ei in manu valida. et fugavit eum. Et fugit alexander in arabiam ut ibi protegeretur. Rex autem ptholomeus exaltatus est. Et abstulit gabdiel arabs caput alexandri. et misit ptholomeo. et rex ptholomeus mortuus est in die tercia. et qui erant in munitionibus perierunt ab his qui erant in castris. et regnavit demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

In diebus illis congregavit ionathas eos qui erant in iudea. ut expugnarent arcem que est in hierusalem. et fecerunt contra eam machinas multas. Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem. et renunciaverunt ei quod ionathas obsideret arcem. Et ut audivit rex iratus est. et statim venit ptholomaidam. et scripsit ionathe ne obsideret. sed occurreret sibi ad colloquium festinato. Ut audivit autem ionathas iussit obsidere. et elegit de senioribus israel. et de sacerdotibus et dedit se periculo. et accepit aurum et argentum. et vestem. et alia xenia multa. et abiit ad regem ptholomaidam. et invenit gratiam in conspectu eius. Et interpellabant quidam adversus eum iniqui ex gente sua. et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante ipsum fuerant. et exaltavit eum ante conspectum omnium amicorum eius. Et statuit ei principatum sacerdocii. et quecumque alia habuit prius preciosa. et fecit eum principem amicorum suorum. Et postulavit ionathas a rege ut immunem faceret iudeam et tres toparchias id est et samariam. et promisit ei talenta ccc. Et consensit rex. et scripsit ionathe epistolas de his omnibus hunc modum continentes. Rex demetrius ionathe fratri salutem et genti iudeorum. Exemplum epistole quam scripsimus lasthenii parenti nostro de vobis misimus ad vos. ut sciretis. Rex demetrius lasthenio parenti salutem. Genti iudeorum amicis nostris. et conservantibus que iusta sunt apud nos decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum quam erga nos habent. Statuimus ergo illis omnes fines iudee. et tres civitates liddam et thiramathe que addite sunt iudee ex samaria et omnes confines earum sequestrare omnibus sacrificantibus in hierosolimis. Pro his que ab eis rex accipiebat per singulos annos. et pro fructibus terre et pomorum. Et alia que ad nos pertinebant decimarum et tributorum ex hoc tempore remittimus eis. et areas salinarum et coronas quas nobis deferebant. omnia ipsis concedimus. et nichil horum irritum erit ex hoc et in omne tempus. Nunc ergo curate facere horum exemplum. et detur ionathe. et ponatur in monte sancto in loco celebri. Et videns demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo. et nichil ei resistit. dimisit ergo totum exercitum suum. unumquemque in locum suum. excepto peregrino exercitu quem contraxit ab insulis gentium. Et inimici erant ei omnis exercitus patrum eius.

Tryphon autem quidam erat partium alexandri prius. et vidit quoniam omnis exercitus murmurat contra demetrium. et ivit ad emachuel arabem qui nutriebat antiochum filium alexandri et assidebat ei ut traderet eum ipsi. ut regnaret loco patris sui. et nunciavit ei quanta fecisset demetrius. et inimicicias exercituum eius adversum illum. et mansit ibi diebus multis. Et misit ionathas ad demetrium regem ut eiceret eos qui in arce erant in hierusalem. et qui in presidiis erant. quia impugnabant israel. Et misit demetrius ad ionathan dicens. Non hec tantum faciam tibi et genti tue. sed gloria illustrabo te et gentem tuam. cum fuerit oportunum.

Nunc ergo recte feceris si miseris michi viros in auxilium. quia discessit omnis exercitus meus. et misit ei ionathas tria milia virorum antiochiam. et venerunt ad regem. et delectatus est rex in adventu eorum. Et convenerunt qui erant de civitate centum xx milia virorum. et volebant interficere regem. Et fugit rex in aulam. Et occupaverunt qui erant de civitate itinera civitatis et ceperunt pugnare. Et vocavit rex iudeos in auxilium. et convenerunt omnes simul ad eum. Et dispersi sunt omnes per civitatem. et occiderunt in illa die centum xx. milia hominum. et succenderunt civitatem. et ceperunt spolia multa in illa die. et liberaverunt regem. Et viderunt qui erant de civitate quod obtinuissent iudei civitatem sicut volebant. et infirmati sunt mente sua. et clamaverunt ad regem cum precibus dicentes. Da nobis dextras et cessent iudei obpugnare nos et civitatem. Et proiecerunt arma sua et fecerunt pacem. Et glorificati sunt iudei in conspectu regis. et in conspectu omnium qui erant in regno eius. et nominati sunt in regno et regressi sunt in hierusalem habentes spolia multa. Et sedit demetrius rex in sede regni sui. et siluit terra in conspectu eius. Et mentitus est omnia quecumque dixit. et alienavit se ab ionatha. et non retribuit ei secundum beneficia que sibi tribuerat. et vexabat eum valde.

Post hec autem reversus est tryphon et antiochus cum eo puer adolescens. et regnavit. et imposuit sibi diadema. Et congregatus est ad eum omnis exercitus quos disperserat demetrius. et pugnaverunt contra eum. et fugit et terga vertit. Et accepit tryphon bestias. et obtinuit antiochiam. Et scripsit antiochus adolescens ionathe dicens. Constituo tibi sacerdocium et constituo te super iiii. civitates. ut sis de amicis regis. Et misit illi vasa aurea et ministerium et dedit ei potestatem bibendi in auro. et esse in purpura. et habere fibulam auream. et symonem fratrem eius constituit ducem a terminis tyri. usque ad fines egypti. Et exiit ionathas et perambulabat trans flumen civitates. et congregatus est ad eum omnis exercitus syrie in auxilium. Et venit ad ascalonem. et occurrerunt ei de civitate honorifice. et abiit inde gazam. Et concluserunt se qui erant in gaza et obsedit eam. et succendit que in circuitu erant civitatis. et predatus est eas. Et rogaverunt gazenses ionathan. et dedit illis dextras. Et accepit filios eorum obsides. et misit eos in hierusalem. et perambulavit regionem usque damascum.

Et audivit ionathas quia prevaricati sunt principes demetrii in cades que est in galilea cum exercitu magno. volentes eum removere a negocio regni. et occurrit illis. fratrem autem suum symonem reliquit intra provinciam. Et applicuit symon ad bethsuram. et expugnabat eam diebus multis. et conclusit eos. Et postulaverunt ab eo dextras accipere. et dedit illis. Et eiecit eos inde. et cepit civitatem. et apposuit in ea presidium. Et ionathas. et castra eius applicuerunt ad aquam gennesar. et ante lucem vigilaverunt in campum asor. Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo. et tendebant ei insidias in montibus. Ipse autem occurrit ex adverso. Insidie vero exsurrexerunt de locis suis. et commiserunt prelium. Et fugerunt qui erant ex parte ionathe omnes. et nemo relictus est ex eis nisi mathathias filius absalomi. et iudas filius calphi. princeps milicie exercitus. Et scidit ionathas vestimenta sua. et posuit terram in capite suo. et oravit. Et reversus est ad eos in prelium. et convertit illos et pugnaverunt. Et videbant qui fugiebant partis illius. et reversi sunt ad eum. et insequebantur cum eo usque cades ad castra sua. et pervenerunt usque illuc. Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum. et regressus est ionathas in hierusalem.

Et vidit ionathas quia tempus eum iuvat. et elegit viros et misit romam statuere et renovare cum eis amiciciam. Et ad spartiatas et ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam. Et abierunt romam et intraverunt curiam. et dixerunt. Ionathas summus sacerdos et gens iudeorum miserunt nos ut renovaretis amiciciam et societatem secundum pristinum. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca ut deducerent eos in terram iuda cum pace. Et hoc exemplum epistolarum quas scripsit ionathas spartiatis. Ionathas summus sacerdos et seniores gentis. et sacerdotes et reliquus populus iudeorum spartiatis fratribus salutem. Iam pridem missae erant epistole ad oniam summum sacerdotem a dario qui regnabat apud vos. quia estis fratres nostri. sicut rescriptum continet quod subiectum est. Et suscepit onias virum qui missus fuerat cum honore et accepit epistolas in quibus significabatur de societate et amicicia. Nos cum nullo horum indigeremus habentes solacio sanctos libros qui sunt in manibus nostris. maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem et amiciciam. ne forte alieni efficiamur a vobis. Multa enim tempora transierunt ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tempore sine intermissione et in diebus sollemnibus et ceteris quibus oportet memores sumus vestri in sacrificiis que offerimus et observationibus. sicut fas est. et decet meminisse fratrum. Letamur itaque de gloria vestra. Nos autem circumdederunt multe tribulationes. et multa prelia. et inpugnaverunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse. neque ceteris sociis et amicis nostris in his preliis. habuimus enim de celo auxilium. et liberati sumus nos. et humiliati sunt inimici nostri. Elegimus itaque numenium antiochi. et antipatrum iasonis filium. et misimus ad romanos renovare cum eis amiciciam et societatem pristinam. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos. et salutent vos. et reddant vobis epistolas nostras de renovatione fraternitatis nostre. Et nunc benefacietis nobis respondentes ad hec. Et hoc rescriptum epistolarum quod miserat oniae rex spartiatarum. Onias ionathe sacerdoti magno salutem. Inventum est in scriptura de spartiatis et iudeis. qui sunt fratres. et quia sunt de genere abraham. Et nunc ex quo hec cognovimus. benefacitis scribentes nobis de pace vestra. Sed et nos rescripsimus vobis. Pecora nostra et possessiones nostre vestre sunt. et vestre nostre. Mandavimus itaque hec nunciari vobis.

Et audivit ionathas quoniam egressi sunt principes demetrii cum exercitu magno. supra quam prius pugnare adversus eum. et exiit ab hierusalem. et occurrit eis in amathite regione. Non enim dederat eis spacium ut ingrederentur regionem eius. Et misit speculatores in castra eorum. et reversi renunciaverunt quia constituunt supervenire illis nocte. Cum occidisset autem sol. precepit ionathas suis vigilare et esse in armis paratos ad pugnam tota nocte. et posuit custodes per circuitum castrorum. Et audierunt adversarii quia paratus est ionathas cum suis in bello. et timuerunt et formidaverunt corde suo. et accenderunt focos in castris suis. Ionathas autem et qui cum eo erant non cognoverunt usque mane. Videbant enim luminaria ardentia et secutus est ionathas et non comprehendit eos. Transierant enim flumen eleutherum. Et divertit ionathas ad arabas qui vocantur zabbadei. et percussit eos. et accepit spolia eorum. Et iunxit et venit damascum. et perambulavit omnem regionem illam. Symon autem exiit et venit usque ad ascalonam. et ad proxima presidia. et declinavit in ioppen et occupavit eam. Audierat enim quod vellent presidium tradere partibus demetrii. et posuit ibi custodes ut custodirent eam. Et reversus est ionathas et convocavit seniores populi. et cogitavit cum eis edificare presidia in iudea. et edificare muros in hierusalem. et exaltare magnam altitudinem inter medium arcis. et civitatis ut separaret eam a civitate ut esset ipsa singulariter et neque vendant neque emant. Et convenerunt ut edi

ficarent civitatem. Et cecidit murus qui erat super torrentem qui erat ab ortu solis, et reparavit eum Caphetetta. Et Symon edificavit Adiada in Sephela, et munivit eam, et imposuit portas et seras.

Et cum cogitasset Triphon regnare Asie, et assumere diadema, et extendere manum in Antiochum regem, timens ne forte non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret adversus eum, querebat comprehendere eum et occidere. Et exsurgens abiit in Bethsan. Et exivit Ionathas obviam illi cum quadraginta milibus virorum electorum in prelium, et venit Bethsan. Et vidit Triphon quia venit Ionathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, et timuit. Et excepit eum cum honore, et commendavit eum omnibus amicis suis, et dedit ei munera, et precepit exercitibus suis ut obedirent ei sicut sibi. Et dixit Ionathe: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit? Et nunc remitte eos in domos suas. Elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, et veni mecum Ptholomaidam, et tradam illam tibi, et reliqua presidia, et exercitum, et universos prepositos negotii, et conversus abibo. Propterea enim veni. Et credidit ei, et fecit sicut dixit. Et dimisit exercitum, et abierunt in terram Iuda. Retinuit autem secum tria milia virorum, ex quibus remisit in Galileam duo milia, mille autem cum eo venerunt. Ut intravit autem Ionathas Ptholomaidam, clauserunt portas Ptholomenses, et comprehenderunt eum, et omnes qui cum eo venerunt gladio interfecerunt. Et misit Triphon exercitum et equites in Galileam, et in campum magnum, ut perderent omnes socios Ionathe. At illi cum cognovissent quia comprehensus est et periit, et omnes qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, et exierunt parati in prelium. Et videntes hi qui insecuti fuerant quia pro anima res est illis, regressi sunt. Illi autem venerunt cum pace in terram Iuda, et planxerunt Ionathan et eos qui cum eo fuerant valde, et luxit Israhel luctu magno. Et quesierunt omnes gentes que erant in circuitu eorum perdere eos. Dixerunt enim: Non habent principem et adiuvantem. Nunc ergo expugnemus eos, et tollamus de hominibus memoriam eorum.

Et audivit Symon quod congregavit Triphon exercitum copiosum ut veniret in terram Iuda et attereret eam. Et videns quia in tremore populus est et in timore, ascendit Ierusalem, et congregavit populum, et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego et fratres mei et domus patris mei fecimus pro legibus et pro sanctis prelia, et angustias quales vidimus. Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israhel, et relictus sum ego solus. Et nunc non mihi contingat parcere anime mee in omni tempore tribulationis; non enim melior sum fratribus meis. Vindicabo itaque gentem meam et sancta, natos quoque nostros et uxores, quia congregate sunt universe gentes conterere nos inimicitie gratia. Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos, et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Iude et Ionathe fratris tui. Pugna prelium nostrum, et omnia quecumque dixeris nobis faciemus. Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare omnes muros Ierusalem, et munivit eam in gyro. Et misit Ionathan filium Absalomi, et cum eo exercitum novum in Ioppen, et eiectis his qui erant in ea, remansit illic ipse. Et movit Triphon a Ptholomaida cum exercitu multo ut veniret in terram Iuda, et Ionathan cum eo in custodia. Symon autem applicuit in Addus contra faciem campi. Et ut cognovit Triphon quia surrexit Symon loco fratris sui Ionathe, et quia commissurus esset cum eo prelium, misit ad eum legatos dicens: Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis propter negotia que habuit, detinuimus eum. Et nunc mitte argenti talenta centum, et duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, et remittemus eum. Et cognovit Symon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum et pueros, ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israhel dicentem: Quia non misit ei argentum et pueros, propterea periit. Et misit pueros et centum talenta, et mentitus est, et non dimisit Ionathan. Et post hec venit Triphon intra regionem ut contereret eam, et gyraverunt per viam que ducit Ador, et Symon et castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant. Qui autem in arce erant miserunt ad Triphonem legatos ut festinaret venire per desertum, et mitteret illis alimonias. Et paravit Triphon omnem equitatum ut veniret illa nocte; erat autem nix multa valde, et non venit in Galaaditin. Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan et filios eius illic. Et convertit Triphon, et abiit in terram suam. Et misit Symon, et accepit ossa Ionathe fratris sui, et sepelivit ea in Modin civitate patrum eius. Et planxerunt eum omnis Israhel planctu magno, et luxerunt eum dies multos. Et edificavit Symon super sepulchrum patris sui et fratrum suorum edificium altum visu, lapide polito retro et ante. Et statuit septem pyramidas, unam contra unam, patri et matri et quattuor fratribus. Et his circumposuit columnas magnas, et super columnas arma ad memoriam eternam, et iuxta arma naves sculptas, que viderentur ab omnibus navigantibus mare. Hoc est sepulchrum quod fecit in Modin usque in hunc diem. Triphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum, et regnavit loco eius, et imposuit sibi diadema Asie, et fecit plagam magnam in terra. Et edificavit Symon presidia Iudee, muniens ea turribus excelsis et muris magnis et portis et seris, et posuit alimenta in munitionibus. Et elegit Symon viros, et misit ad Demetrium regem ut faceret remissionem regioni, quia actus omnes Triphonis per direptionem fuerant gesti. Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, et scripsit epistolam talem:

Rex Demetrius Symoni summo sacerdoti et amico regum, et senioribus, et genti Iudeorum, salutem. Coronam auream et bahem quam misistis suscepimus, et parati sumus facere vobiscum pacem magnam, et scribere prepositis regis remittere vobis que indulsimus. Quecumque enim constituimus vobis constant. Munitiones quas edificastis vobis sint. Remittimus quoque ignorantias et peccata usque in hodiernum diem, et coronam quam debebatis. Et si quid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributarium. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, et sit inter nos pax. Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum gentium ab Israhel. Et cepit populus Israhel scribere in tabulis et gestis publicis, anno primo sub Symone summo sacerdote, magno duce et principe Iudeorum.

In diebus illis Symon applicuit ad Gazam, et circumdedit eam castris, et fecit machinas, et applicuit ad civitatem, et percussit turrim unam, et comprehendit eam. Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem, et factus est motus magnus in civitate. Et ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus et filiis supra murum, scissis tunicis suis, et clamaverunt voce magna, postulantes a Symone dextras sibi dari, et dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas. Et flexus Symon non debellavit eos; eiecit tamen eos de civitate, et mundavit edes in quibus fuerant simulacra, et tunc intravit in eam cum ymnis benedicens Dominum. Et eiecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros qui legem facerent, et munivit eam, et fecit sibi habitationem. Qui autem erant in arce Ierusalem prohibebantur egredi et ingredi regionem, et emere ac vendere; et esurierunt valde, et multi ex eis fame perierunt. Et clamaverunt ad Symonem ut dextras acciperent, et dedit illis. Et eiecit eos inde, et emundavit arcem a contaminationibus. Et intraverunt in eam tertia et vicesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude et ramis palmarum et cytharis et cymbalis et nablis et ymnis et canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israhel. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum leticia. Et munivit montem templi qui erat secus arcem, et habitavit ibi ipse et qui cum eo erant. Et vidit Symon Iohannem filium suum quod vir esset, et posuit eum ducem virtutum universarum, et habitavit in Gazaris.

Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, et abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Triphonem. Et audivit Arsaces rex Persidis et Medie quia intravit Demetrius confines suos, et misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, et adduceret eum ad se. Et abiit et percussit castra Demetrii, et comprehendit eum, et duxit eum ad Arsacem, et posuit eum in custodiam.

Et siluit terra Iuda omnibus diebus Symonis, et quesivit bona genti sue, et placuit illis potestas eius et gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum, et fecit introitum in insulis maris. Et dilatavit fines gentis sue, et obtinuit regionem, et congregavit captivitatem multam. Et dominatus est Gazare et Bethsure et arci, et abstulit immunditias ex ea, et non erat qui resisteret ei. Et unusquisque colebat terram suam cum pace, et terra Iuda dabat fructus suos, et ligna camporum fructum suum. Seniores in plateis sedebant omnes, et de bonis terre tractabant, et iuvenes induebant se gloriam et stolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias, et constituebat eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen glorie eius usque ad extremum terre. Fecit pacem super terram, et letatus est Israhel leticia magna. Et sedit unusquisque sub vite sua et sub ficulnea sua, nec erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terram. Reges contriti sunt in diebus illis, et confirmavit omnes humiles populi sui, et legem exquisivit, et abstulit omnem iniquum et malum. Sancta glorificavit, et multiplicavit vasa sanctorum.

Et auditum est Rome quia defunctus esset Ionathas, et usque in Spartiatas, et contristati sunt valde. Ut audierunt autem quod Symon frater eius factus esset summus sacerdos loco eius, et ipse obtineret omnem regionem et civitates in ea, scripserunt ad eum in tabulis ereis, ut renovarent amicitias et societatem quam fecerant cum Iuda et Ionatha fratribus eius. Et lecte sunt in conspectu ecclesie in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas Spartiate miserunt: Spartianorum principes et civitates Symoni sacerdoti magno, et senioribus, et sacerdotibus, et reliquo populo Iudeorum, fratribus, salutem. Legati qui missi sunt ad populum nostrum nuntiaverunt nobis de vestra gloria et honore ac leticia, et gavisi sumus in introitu eorum. Et scripsimus que ab eis erant dicta in conciliis populi sic: Numenius Antiochi et Antipater Iasonis filius, legati Iudeorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam. Et placuit populo excipere viros gloriose, et ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Symoni magno sacerdoti.

Post hec autem misit Symon Numenium Romam, habentem clipeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Symoni et filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos, et expugnavit inimicos Israhel ab eis, et statuerunt ei libertatem, et descripserunt in tabulis ereis, et posuerunt in titulis in monte Syon. Octava decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Symone sacerdote magno in Asaramel, in conventu magno sacerdotum et populi et principum gentis et seniorum regionis, nota facta sunt hec: quoniam frequenter facta sunt prelia in regione nostra. Symon autem Mathathie filius, ex filiis Iarib, et fratres eius dederunt se periculo, et restiterunt adversariis gentis sue, ut starent sancta ipsorum et lex, et gloria magna glorificaverunt gentem suam. Et congregavit Ionathas gentem suam, et factus est illis sacerdos magnus, et appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorum calcare et atterere regionem ipsorum, et extendere manus in sancta eorum. Tunc restitit Symon, et pugnavit pro gente sua, et erogavit multas pecunias, et armavit viros virtutis gentis sue, et dedit illis stipendia. Et munivit civitates Iudee, et Bethsuram, que erat in finibus Iudee, ubi erant arma hostium antea, et posuit illic presidium viros Iudeos. Et Ioppen munivit, que erat ad mare, et Gazaram, que est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, et collocavit illic Iudeos, et quecumque apta erant ad correptionem eorum posuit in eis. Et vidit populus actum Symonis et gloriam quam cogitabat facere genti sue, et posuerunt eum ducem suum et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hec omnia, et iustitiam et fidem quam conservavit genti sue, et exquisivit omni modo exaltare populum suum. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius ut tollerentur gentes de regione ipsorum, et qui in civitate David erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant et contaminabant omnia que in circuitu sanctorum sunt, et inferebant plagam magnam castitati. Et collocavit in ea viros Iudeos ad tutamentum regionis et civitatis, et exaltavit muros Ierusalem. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hec fecit eum amicum suum, et glorificavit eum gloria magna. Audivit enim quod appellati sunt Iudei a Romanis amici et socii et fratres, et quia susceperunt legatos Symonis gloriose, et quia Iudei et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum et summum sacerdotem in eternum, donec surgat propheta fidelis, et ut sit super eos dux, et ut cura esset illi pro sanctis, et ut constitueret prepositos super opera eorum, et super regionem, et super arma, et super presidia, et cura sit illi de sanctis, et ut audiatur ab omnibus, et scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione, et ut operiatur purpura et auro, et ne liceat ulli ex populo et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, et contradicere his que ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso, et vestiri purpura, et uti fibula aurea. Qui autem fecerit extra hec, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Et complacuit omni populo statuere Symonem et facere secundum verba ista. Et suscepit Symon, et placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, et esset dux et princeps gentis Iudeorum et sacerdotum, et preesset omnibus. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis ereis, et ponere eas in peribolo sanctorum in loco celebri, exemplum autem eorum ponere in erario, ut habeat Symon et filii eius.

Et misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Symoni sacerdoti et principi gentis Iudeorum et universe genti, et erant continentes hunc modum: Rex Antiochus Symoni sacerdoti magno et genti Iudeorum salutem. Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum et restituere illud sicut erat antea, et electam feci multitudinem exercitus, et feci naves bellicas. Volo autem procedere per regiones, ut ulciscar in eos qui corruperunt regionem nostram, et qui desolaverunt civitates multas in reg

no meo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me reges, et quecumque alia dona remiserunt tibi. et permitto tibi facere percussuram proprii nummismatis in regione tua. hierusalem autem sanctam esse et liberam. et omnia arma que fabricata sunt, et presidia que exstruxisti, et que tenes maneant tibi. et omne debitum regum, et que futura sunt regia ex hoc et in totum tempus remittantur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te et gentem tuam. et templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra. Anno centesimo lxxiiii. exiit antiochus in terram patrum suorum. et convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum triphone. et insecutus est eum antiochus rex. et venit doram fugiens per maritimam. Sciebat enim quod congregata sunt in eum mala. et reliquit eum exercitus. Et applicuit antiochus super doram cum centum xx milibus virorum belligeratorum et octo milibus equitum. et circuivit civitatem. Et naves a mari accesserunt et vexabant civitatem a terra et a mari. et neminem sinebant egredi.

Venit autem numenius et qui cum eo fuerant ab urbe roma habentes epistolas regibus et regionibus scriptas, in quibus continebantur hec. Lucius consul romanorum ptholomeo regi salutem. Legati iudeorum venerunt ad nos amici nostri renovantes pristinam amicitiam et societatem missi a symone principe sacerdotum et populo iudeorum. Attulerunt autem et clipeum aureum mnarum mille. Placuit itaque nobis scribere regibus et regionibus ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, et civitates eorum, et regiones eorum, et ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos. Visum est autem nobis accipere ab eis clipeum. Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos symoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam. Hec eadem scripta sunt demetrio regi, et attalo, et arabe, et arsaci, et in omnes regiones, et lampsaco, et spartanis, et delo, et myndo, et sicione, et carie, et samum, et pamphiliam, et lyciam, et alicarnasum, et rhodum, et faselida, et choo, et syden, et arado, et gortinam, et gnydum, et cyprum, et cyrenen. Exemplum autem horum scripserunt symoni principi sacerdotum, et populo iudeorum.

Antiochus autem rex applicuit castra in doram secundo admovens ei semper manus et machinas faciens. et conclusit triphonem ne procederet. et misit ei symon duo milia virorum electorum in auxilium, et argentum, et aurum, et vasa copiosa. et noluit ea accipere sed rupit omnia que pactus est cum eo antea. et alienavit se ab eo. Et misit ad eum athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso dicens. Vos tenetis ioppen et gazaram et arcem que est in hierusalem civitates regni mei. Fines earum desolastis. et fecistis plagam magnam super terram. et dominati estis per loca multa in regno meo. Nunc ergo tradite civitates quas occupastis. et tributa locorum quibus dominati estis extra fines iudee. Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti. et exterminii quod exterminastis. et tributorum civitatum alia talenta quingenta. Sin autem, veniemus et expugnabimus vos. Et venit athenobius amicus regis in hierusalem. et vidit gloriam symonis, et claritatem in auro et argento, et apparatum copiosum. et obstupuit. et retulit ei verba regis. Et respondit symon et dixit ei. Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus, sed hereditatem patrum nostrorum, que ab inimicis nostris iniuste aliquo tempore possessa est. Nos vero tempus habentes vindicamus hereditatem patrum nostrorum. Nam de ioppen et gazaram que expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, et in regione nostra. horum damus talenta c. Et non respondit ei verbum. Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista. et gloriam symonis, et universa que vidit. Et iratus est rex ira magna. Triphon autem fugit navi in orthosyada. et constituit rex cendebeum ducem maritimum. et exercitum equitum et peditum dedit illi. et mandavit illi movere castra contra faciem iudee. Et mandavit ei edificare cedronem. et obstruere portas civitatis. et debellare populum. Rex autem persequebatur triphonem. Et pervenit cendebeus iamniam. et cepit irritare plebem, et conculcare iudeam, et captivare populum, et interficere, et edificare cedronem. Et collocavit illic equites et exercitum, ut egressi perambularent viam iudee, sicut constituit ei rex.

Et ascendit iohannes de gazaris et nuntiavit symoni patri suo que fecit cendebeus in populo ipsorum. Et vocavit symon duos filios suos seniores iudam et iohannem, et ait illis. Ego et fratres mei, et domus patris mei expugnavimus hostes israel ab adolescentia usque in hunc diem. et prosperatum est in manibus nostris liberare israel ab inimicis suis aliquotiens. Nunc autem senui sed estote loco meo et fratris mei. et egressi pugnate pro gente nostra. Auxilium vero de celo vobiscum sit. Et elegit de regione xx milia virorum belligeratorum et equites et profecti sunt ad cendebeum. et dormierunt in modin. Et surrexerunt mane, et abierunt in campum. Et ecce exercitus copiosus in obviam illis, peditum et equitum. et flumen torrens erat inter medium ipsorum.

Et admovit castra contra faciem eorum, et ipse et populus eius. Et vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem. et transfretavit primus. Et viderunt eum viri. et transfretaverunt post eum. Et divisit populum, et equites in medio peditum. Erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis. Et exclamaverunt sacris tubis. et in fugam conversus est cendebeus et castra eius. Et ceciderunt ex eis multi vulnerati. residui autem fugerunt in munitionem. Tunc vulneratus est iudas frater iohannis. Iohannes autem insecutus est eos donec venit cedronem quam edificavit. Et fugerunt usque ad turres que erant in agris azoti. et succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo milia virorum, et reversus est in iudeam cum pace.

Et ptholomeus filius abobi constitutus erat dux in campo iericho. et habebat argentum et aurum multum. Erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatum est cor eius. et volebat obtinere regionem. et cogitabat dolum adversus symonem et filios eius, ut tolleret eos. Symon autem perambulans civitates que erant in regione iudee, et sollicitudinem gerens earum, descendit iericho ipse et mathathias filius eius et iudas. Anno centesimo lxxvii mense xi. hic est mensis sabath. Et suscepit eos filius abobi in munitiunculam que vocatur doch, cum dolo, quam edificavit. et fecit eis convivium magnum, et abscondit illic viros. Et cum inebriatus esset symon et filii eius, surrexit ptholomeus cum suis. et sumpserunt arma sua, et intraverunt in convivium magnum, et occiderunt eum et duos filios eius, et quosdam pueros eius. Et fecit deceptionem magnam in israel. et reddidit mala pro bonis. Et scripsit hec ptholomeus et misit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet regionem et civitates eorum et tributa. Et misit alios in gazaram tollere iohannem. et tribunis misit epistolas ut venirent ad se et daret eis argentum, et aurum, et dona multa. Et alios misit occupare civitatem hierusalem, et montem templi. Et precurrens quidam nuntiavit iohanni in gazara quia periit pater eius et fratres eius, et quia misit te quoque interfici. Ut audivit autem vehementer expavit. et comprehendit viros qui venerant perdere eum, et occidit eos. Cognovit enim quia querebant eum perdere. Et cetera sermonum iohannis et bellorum eius et bonarum virtutum quibus fortiter gessit, et edificii murorum quos extruxit, et rerum gestarum eius, ecce hec scripta sunt in libro dierum sacerdotii eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

EXPLICIT LIBER PRIMUS MACHABEORUM.

INCIPIT LIBER SECUNDUS MACHABEORUM

FRATRIBUS QUI SUNT PER EGYPTUM IUDEIS SALUTEM DICUNT fratres qui sunt in hierosolimis iudei, et qui in iudea regione, et pacem bonam. Benefaciat vobis deus, et meminerit testamenti sui, quod ad abraham et ysaac et iacob locutus est servorum suorum fidelium. Et det vobis cor omnibus ut colatis eum, et faciatis eius voluntatem corde magno et animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua, et in preceptis suis, et faciat pacem. Exaudiat dominus orationes vestras, et reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo. Et nunc hic sumus orantes pro vobis. regnante demetrio anno centesimo sexagesimo nono. Nos iudei scripsimus vobis in tribulatione et impetu qui supervenit nobis in istis annis ex quo recessit iason a sancta terra et a regno. Portam succenderunt, et effuderunt sanguinem innocentem. Et oravimus ad dominum et exauditi sumus, et obtulimus sacrificium et similaginem, et accendimus lucernas, et proposuimus panes. Et nunc frequentate dies scenophegie mensis casleu.

Anno centesimo lxxxviii. populus qui est in hierosolimis, et in iudea, senatusque, et iudas aristobolo magistro ptholomei regis qui est de genere christorum sacerdotum et his qui in egypto sunt iudei salutem et sanitatem. De magnis periculis a deo liberati, magnifice gratias ipsi agimus, utpote qui adversus talem regem dimicavimus. Ipse enim ebullire fecit de persida eos qui pugnaverunt contra nos, et sanctam civitatem. Nam cum in persida esset dux ipse, et cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo naneę consilio deceptus sacerdotum naneę. Etenim cum ea habitaturus venit antiochus ad locum et amici eius ut acciperent pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas sacerdotes naneę, et ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum phani, clauserunt templum cum intrasset antiochus. apertoque occulto aditu templi mittentes lapides percusserunt ducem et qui cum eo erant, et diviserunt membratim. et capitibus amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedictus deus qui tradidit impios.

Facturi igitur quinta et xx die mensis casleu purificationem templi necessarium duximus significare vobis, ut et vos quoque agatis diem scenophegie et diem ignis qui datus est quando neemias edificato templo et altari obtulit sacrificia. Nam cum in persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc dei cultores erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle ubi erat puteus altus et siccus, et in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum autem preterissent anni multi, et placuit deo ut mitteretur neemias a rege persidis, nepotes sacerdotum illorum qui absconderant misit ad requirendum ignem et sicut narraverunt nobis non invenerunt ignem sed aquam crassam. Et iussit haurire eos et afferre sibi et sacrificia que imposita erant iussit sacerdos neemias aspergi aqua ipsa, et ligna que erant superposita. Atque hoc factum est. Et tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo. accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes dum consummaretur sacrificium ionatha inchoante ceteris autem respondentibus. et neemie erat oratio hunc habens modum.

Domine domine deus omnium creator terribilis et fortis iustus et misericors qui solus bonus es, rex solus prestans, solus iustus omnipotens et eternus qui liberas israel de omni malo, qui fecisti patres nostros electos, et sanctificasti eos. accipe sacrificium pro universo populo tuo israel, et custodi partem tuam et sanctifica. Congrega dispersionem nostram, et libera eos qui serviunt gentibus. contemptos et abhominatos respice, ut sciant gentes quod tu es deus noster. Afflige opprimentes et contumeliam facientes in superbiam. constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit moyses. Sacerdotes autem psallebant ymnos usque quo consumptum esset sacrificium. ex residua aqua neemias iussit lapides maiores perfundi. Quod ut factum est, flamma ex eis accensa est sed ex lumine quod refulsit ab altari consumpta est. Ut vero manifestata res est, renuntiatum est regi persarum quod in loco in quo ignem absconderant hii qui translati fuerant sacerdotes aqua apparuit. de qua neemias et qui cum eo erant purificaverunt sacrificia. Considerans autem rex et rem diligenter examinans, fecit ei templum. Et si quibus donaverat rex multa bona accipiebat ex hoc et tribuebat. Appellavit autem neemias hunc locum nepthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures nepthi.

Invenitur autem in descriptionibus hieremie prophete quod iussit accipere ignem eos qui transmigrabant, ut significatum est. Et ut mandavit transmigratis, et dedit illis legem ne obliviscerentur precepta domini, et ut non exerrarent mentibus videntes symulachra aurea et argentea et ornamenta eorum, et alia huiusmodi dicens. Hortabatur ne legem amoverent a corde suo. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum et archam iussit propheta divino responso ad se facto comitari secum usque quo exiit in montem in quo moyses ascendit, et vidit dei hereditatem. Et veniens ibi hieremias invenit locum speluncę, et tabernaculum, et archam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul qui sequebantur ut notarent sibi locum et non potuerunt invenire. Ut autem cognovit hieremias, culpans illos dixit quod

ignotus erit locus donec congreget Deus congregationem populi et propitius fiat. Et tunc dominus ostendet hec. et apparebit maiestas domini et nubes erit sicut Moysi manifestabatur. et sicut cum Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno deo manifestabat hec. Et ut sapientiam habens obtulit sacrificium dedicationis et consummationis templi. Sic et Moyses orabat ad dominum. et descendit ignis de celo. et consumpsit holocaustum. Dixit Moyses eo quod non sit manducatum quod erat pro peccato. et consumptum est. Similiter et Salomon octo diebus celebravit dedicationem. Inferebantur autem in descriptionibus et commentariis Neemie hec eadem. Et ut construens bibliothecam. et congregavit de regionibus libros et prophetarum. et David. et epistolas regum. et de donariis. Similiter autem et Iudas ea que didicerat per bellum quod nobis acciderat congregavit omnia. et sunt apud nos. Si ergo desideratis hec. mittite qui perferant vobis. Acturi itaque purificationem scripsimus vobis. Bene igitur facietis. si egeritis hos dies. Deus autem qui liberavit populum suum et reddidit hereditatem omnibus. et regnum et sacerdotium et sanctificationem sicut promisit in lege: speramus quod cito nostri miserebitur. et congregabit de sub celo in locum sanctum. Eripuit enim nos de magnis periculis. et locum purgavit. De Iuda autem Machabeo et fratribus eius et de templi magni purificatione et are dedicatione. sed et de preliis que pertinent ad Antiochum nobilem et filium eius Eupatorem. et de illuminationibus que de celo facte sunt ad eos qui pro Iudeis fortiter fecerunt. ita ut universam regionem cum pauci essent vindicarent. et barbaram multitudinem fugarent. et famosissimum toto orbe templum reciperarent. et civitatem liberarent. ut leges que abolende erant restituerentur domino cum omni tranquillitate propitio facto illis. item que ab Iasone Cyreneo quinque libris comprehensa. temptavimus nos uno volumine breviare. Considerantes enim multitudinem librorum et difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum curavimus volentibus quidem legere ut esset animi oblectatio. studiosis vero ut facile possint memorie commendare. omnibus autem legentibus utilitas conferatur. Et nobis quidem ipsis qui opus breviandi causa suscepimus non facilem laborem immo vero negotium plenum vigiliarum et sudoris assumpsimus. Sicut hi qui preparant convivium et querunt aliorum voluntati parere. propter multorum gratiam libenter laborem sustinemus. veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes. ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes. Sicut enim nove domus architecto de universa structura curandum est. ei vero qui pingere curat que apta sunt ad ornatum exquirenda sunt. ita estimandum est et in nobis. Etenim intellectum colligere. et ordinare sermonem et curiosius per partes singulas queque inquirere. historie congruit auctori. Brevitatem vero dictionis sectari. et executiones rerum vitare. brevianti concedendum est. Hinc ergo narrationem incipiemus de prefatione tantum dixisse sufficiat. Stultum etenim est ante historiam effluere. in ipsa autem historia succingi.

Igitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace. leges etiam adhuc optime custodirentur. propter Onie pontificis dispositionem et pietatem et animos odio habentes mala. agebantur ut ipsi reges et principes locum summo honore dignum ducerent. et templum maximis muneribus illustrarent. ita ut Seleucus Assyrie rex de redditibus suis prestaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Symon autem de tribu Beniamin prepositus templi constitutus contendebat obsistente sibi principe sacerdotum iniquum aliquid in civitate moliri. Sed cum vincere Oniam non posset: venit ad Apollonium Tharsee filium qui illo tempore erat dux Celesyrie et Fenicis. et nuntiavit ei pecuniis innumerabilibus plenum esse erarium Hierosolimis. et communes copias immensas esse que non pertinent ad rationem sacrificiorum. Esse autem possibile sub potestate regis cadere universa. Cumque retulisset Apollonius ad regem de pecuniis que delate erant. ille accitum Heliodorum qui erat super negotia eius. misit cum mandatis ut predictam pecuniam transportaret. Statimque Heliodorus iter aggressus est. specie quidem quasi per Celesyriam et Feniciam civitates esset peragraturus. re autem vera regis propositum perfecturus. Sed cum venisset Hierosolimam et benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus. narravit de dato indicio pecuniarum. et cuius rei gratia adesset aperuit. Interrogabat autem si vere hec ita essent. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hec et victualia viduarum et pupillorum. quedam vero esse Hircani Tobie viri valde eminentis in his que detulerat impius Symon. Universa autem argenti talenta quadringenta esse et auri ducenta. decipi vero eos qui credidissent loco et templo quod per universum mundum honoratur pro sui veneratione et sanctitate impossibile omnino esse. At ille pro his que habebat in mandatis a rege dicebat omni genere regi ea deferenda. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica vero per universam civitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum sacerdotalibus stolis iactaverunt se. et invocabant de celo eum qui de depositis legem posuit ut his qui deposuerant ea salva custodiret. Iam vero qui videret summi sacerdotis vultum mente vulnerabatur. facies enim et color immutatus declarabat internum animi dolorem. Circumfusa enim erat viro mesticia quedam. et horror corporis. per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. Alii etiam congregati de domibus confluebant. publica supplicatione obsecrantes. pro eo quod in contemptum locus esset venturus. Accincteque mulieres ciliciis pectore per plateas confluebant: sed et virgines que concluse erant procurrebant ad Oniam. Alie autem ad muros. quedam vero per fenestras aspiciebant. Universe autem protendentes manus in celum deprecabantur. Erat enim misera commixte multitudinis. et magni sacerdotis in agone constituti expectatio. Et hi quidem invocabant omnipotentem dominum. ut credita sibi his qui crediderant cum omni integritate conservarentur.

Heliodorus autem quod decreverat perficiebat. Eodem loco ipse cum satellitibus circa erarium presens. Sed spiritus omnipotentis dei magnam fecit sue ostensionis evidentiam. ita ut omnes qui ausi fuerant parere ei. ruentes dei virtute in dissolutionem et formidinem converterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem. optimis operimentis adornatus. isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit. qui autem ei sedebat videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo iuvenes virtute decori optimi gloria. speciosique amictu. Qui circumsteterunt eum. et ex utraque parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram. eumque multa caligine circumfusum rapuerunt. atque in sella gestatoria impositum eiecerunt. Et his qui cum multis cursoribus et satellitibus predictum ingressus est erarium. portabatur nullo sibi auxilium ferente. manifeste cognita dei virtute. Et ille quidem per divinam virtutem iacebat mutus. atque omni spe et salute privatus. Hi autem dominum benedicebant quia magnificabat locum suum. et templum quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum. apparente omnipotente domino gaudio et letitia plenum est.

Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam ut invocaret altissimum et vitam donaret ei. qui in supremo spiritu erat constitutus. Considerans autem summus sacerdos. ne forte rex suspicaretur maliciam aliquam ex Iudeis circa Heliodorum consummatam. obtulit pro salute viri hostiam salutarem. Cumque summus sacerdos exoraret. iidem iuvenes eisdem vestibus amicti astantes Heliodoro dixerunt. Onie sacerdoti gratias age. Nam propter eum tibi dominus vitam donavit. Tu autem a deo flagellatus nuntia omnibus magnalia dei et potestatem. Et his dictis non comparuerunt. Heliodorus autem hostia deo oblata. et votis magnis promissis ei qui vivere illi concessit. et Onie gratias agens. recepto exercitu repedabat ad regem. Testabatur autem omnibus ea que sub oculis suis viderat opera magni dei. Cum autem rex interrogasset Heliodorum quis esset aptus adhuc semel Hierosolimam mitti. ait. Si quem habes hostem. aut regni tui insidiatorem mitte illuc. et flagellatum eum recipies. si tamen evaserit. eo quod in loco vere sit dei quedam virtus. Nam ipse qui habet in celis habitationem visitator et adiutor est loci illius. et venientes ad malefaciendum percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro et de erarii custodia ita res habet.

Symon autem predictus pecuniarum et patrie delator male loquebatur de Onia. tamquam ipse Heliodorum instigasset ad hec. et ipse fuisset incentor malorum. provisoremque civitatis. ac defensorem gentis sue et emulatorem legis dei. audebat insidiatorem regni dicere. Sed cum inimicitie in tantum procederent. ut etiam per quosdam Symonis necessarios homicidia fierent. Considerans Onias periculum contentionis et Apollonium insanire ut pote ducem Celesyrie et Fenicis. ad augendam maliciam Symonis ad regem se contulit. Non ut civium accusator. sed communem utilitatem apud semet ipsum universe multitudinis considerans. Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari. nec Symonem posse cessare a stultitia sua.

Sed post Seleuci vite excessum cum suscepisset regnum Antiochus qui nobilis appellabatur. ambiebat Iason frater Onie summum sacerdotium. adito rege. promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta. et ex reditibus aliis talenta octingenta. Super hoc promittebat et alia centum quinquaginta si potestati eius concederetur gymnasium. et ephebiam sibi constituere. et eos qui in Hierosolimis erant Antiochenos scribere. Quod cum rex annuisset. et obtinuisset principatum. statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cepit. et amotis his que humanitatis causa Iudeis a regibus fuerant constituta per Iohannem patrem Eupolemi. qui apud Romanos de amicitia et societate functus est legatione. legitima civium iura destituens prava instituta sanciebat. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere. et optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere. Erat autem hoc non initium sed incrementum quoddam et profectus gentilis et alienigene conversationis propter impii et non sacerdotis Iasonis nefarium et inauditum scelus. ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent. sed contempto templo et sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palestre. et prebitionis eius iniuste. et in exercitiis disci. Et patrios quidem honores nichil habentes grecas glorias optimas arbitrabantur. quarum gratia periculosa eos contentio habebat. et eorum instituta emulabantur. ac per omnia his consimiles esse cupiebant. quos hostes et peremptores habuerant. In leges enim divinas impie agere impune non cedit. sed hec sequens tempus declarabit.

Cum autem quinquennalis agon Tyro celebraretur. et rex presens esset. misit Iason facinorosus ab Hierosolimis viros peccatores portantes argenti didragmas trecentas in sacrificium Herculis. quas etiam postulaverunt hii qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur. quia non oporteret. sed in aliis sumptibus eas deputari. Sed hec oblata sunt quidem ab eo qui misit in sacrificium Herculis. propter presentes autem date sunt in fabricam navium triremium. Misso autem in Egyptum Apollonio Nesthei filio propter primates Ptholomei Filometoris regis. Cum cognovisset Antiochus alienum se a negotiis regni effectum. propriis utilitatibus consulens. profectus inde venit Ioppen. et inde Hierosolimam. et magnifice ab Iasone et civitate susceptus. cum facularum luminibus et laudibus ingressus est. et inde in Feniciam exercitum convertit.

Et post triennii tempus. misit Iason Menelaum supradicti Symonis fratrem portantem pecunias regi. et de negotiis necessariis responsa perlaturum. At ille commendatus regi cum magnificasset faciem potestatis eius. in semet ipsum retorsit summum sacerdotium. Superponens Iasoni talenta argenti trecenta. Acceptisque a rege mandatis venit nichil quidem dignum habens sacerdotio. animos vero crudelis tyranni et fere belue iram gerens. Et Iason quidem qui proprium fratrem captivaverat. ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem. Menelaus autem principatum quidem obtinuit. De pecuniis vero regi promissis nichil agebat cum exactionem faceret Sostratus qui arci erat prepositus. Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat. Qua de causa utrique ad regem sunt vocati. Menelaus amotus est sacerdotio. succedente Lysimacho fratre suo. Sostratus autem prelatus est Cypriis.

Et cum hec agerentur contigit Tharsenses et Mallotas seditionem movere. eo quod Antiochi concubine regis dono essent dati. Festinanter itaque rex venit sedare illos. relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico. Ratus autem Menelaus accepisse se tempus oportunum. aurea vasa quedam e templo furatus donavit Andronico. et alia vendiderat Tyro et per vicinas civitates. Quod cum certissime cognovisset Onias. arguebat eum ipse in loco tuto se continens Antiochie secus Daphnen. Unde Menelaus accedens ad Andronicum. rogabat eum ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam et datis dextris cum iureiurando quamvis esset ei suspectus suasisset de asilo procedere. statim eum peremit non veritus iustitiam. Ob quam causam non solum Iudei. sed et alie quoque nationes indignabantur et moleste ferebant de nece tanti viri iniusta.

116

Sed regressum regem de Cilicie locis adierunt Iudei apud Antiochiam simul et Greci conquerentes de iniqua nece Onie. Contristatus itaque animo Antiochus. et flexus ad misericordiam lacrimas fudit. Recordatus defuncti sobrietatem et modestiam. accensisque animis Andronicum purpura exutum. circumduci per totam civitatem iubet: et in eodem loco quo in Oniam impietatem commiserat. sacrilegum vita privari. domino illi dignam penam tribuente.

Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho commissis Menelai consilio. et divulgata fama congregata est multitudo adversus Lysimachum multo iam auro exportato. Turbis autem insurgentibus et animis ira repletis Lysimachus armatis fere tribus milibus iniquis manibus uti cepit. duce quodam tyranno etate pariter et dementia provecto. Sed ut intellexerunt conatum Lysimachi. alii lapides. alii fustes validos arripere: quidam vero cinerem in Lysimachum iacere festinabant. et multi quidem vulnerati. quidam autem prostrati. Omnes vero in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus erarium interfecerunt. De his ergo cepit iudicium adversus Menelaum agitari. Et cum venisset rex Tyrum ad ipsum negotium detulerunt missi viri tres a senioribus. Et cum superaretur Menelaus promisit Ptholomeo multas pecunias dare ad suadendum regi. Itaque

Itaque Ptholomeus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia regem adiit, et a sententia deduxit: et Menelaum quidem universe malitie reum criminibus absolvit: miseros autem qui etiam si apud Scitas causam dixissent innocentes iudicarentur, morte dampnavit. Cito ergo iniustam penam dederunt, qui pro civitate et populo et sacris vasis causam prosecuti sunt. Quam obrem Tyrii quoque indignati erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia et ad insidias civium.

Eodem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Egyptum. Contigit autem per universam Hierosolimorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, et hastas quasi cohortes armatas, et cursus equorum per ordines digestos, et congressiones fieri comminus, et scutorum motus, et galeatorum multitudinem, gladiis districtis, et telorum iactus, et aureorum armorum splendorem omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti. Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: et civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem. Iason vero non parcebat in cede civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversus cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium et non civium se trophea capturum. Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit, et profugus iterum abiit in Ammanitem. Ad ultimum in exitum sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus ut refuga legum et execrabilis ut patrie et civium hostis, in Egyptum extrusus est. Et qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, Lacedemonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus. Et qui insepultos abiecerat multos, ipse et inlamentatus et insepultus abicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Iudeos: et ob hoc profectus ex Egypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit. Iussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, et per domos ascendentes trucidare. Fiebant ergo cedes iuvenum ac seniorum, et mulierum et natorum exterminia, virginumque et parvulorum neces. Erant autem toto triduo octoginta milia interfecti, quadraginta milia vincti, non minus autem venundati. Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum et patrie fuit proditor: et scelestis manibus sumens sancta vasa, que ab aliis regibus et civitatibus erant posita ad ornatum loci et gloriam, contrectabat indigne et contaminabat. Ita alienatus mente Antiochus non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Dominus fuerat iratus: propter quod et accidit circa locum despectio. Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad expoliandum erarium, etiam hic statim adveniens flagellatus et repulsus utique fuisset ab audacia. Verum non propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit. Ideoque et ipse locus particeps factus est populi malorum: postea autem fiet socius bonorum: et qui derelictus est in ira Dei omnipotentis, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

Igitur Antiochus mille et octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se pre superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. Reliquit autem et prepositos ad affligendam gentem: Hierosolimis quidem Philippum, genere Frigem, moribus crudeliorem eo ipso a quo constitutus est: in Garizim autem Andronicum et Menelaum, qui gravius quam ceteri imminebant civibus. Cumque appositus esset contra Iudeos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti et duobus milibus, precipiens ei omnes perfecte etatis interficere, mulieres ac iuvenes vendere. Qui cum venisset Hierosolimam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: et tunc feriatis Iudeis arma capere suis precepit. Omnesque qui ad spectaculum processerant trucidavit: et civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

Iudas autem Machabeus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: et feni cibo vescentes demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

Sed non post multum temporis misit rex senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Iudeos ut se transferrent a patriis et Dei legibus: contaminare etiam quod in Hierosolimis erat templum, et cognominare Iovis Olimpii: et in Garizim, prout erant hi qui locum inhabitabant, Iovis hospitalis. Pessima autem et universis gravis erat malorum incursio. Nam templum luxuria et comessationibus gentium erat plenum, et scortantium cum meretricibus: sacratisque edibus mulieres se ultro ingerebant, intro ferentes ea que non licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, que legibus prohibebantur. Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies sollempnes patrii servabantur, nec simpliciter Iudeum se esse quisquam confitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: et cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentilium civitates, suggerentibus Ptholomeis, ut pari modo et ipsi adversus Iudeos agerent ut sacrificarent: eos autem qui nollent transire ad instituta gentium, interficerent. Erat ergo videre miseriam. Due enim mulieres delate sunt natos suos circumcidisse: quas infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros precipitaverunt. Alii vero ad proximas coeuntes speluncas, et latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur propter religionem et observantiam manu sibimet auxilium ferre. Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea que acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter expectat, ut eas cum iudicii dies advenerit in plenitudine peccatorum puniat: ita et in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet: corripiens vero in adversis plebem suam non derelinquit. Sed hec nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam enim veniendum est ad narrationem.

Itaque Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir etate provectus et vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam amplectens, voluntarie preibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vite amorem. Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferri carnes quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat de sacrificii carnibus, ut hoc facto a morte liberaretur: et propter veterem viri amicitiam hanc in eo faciebant humanitatem. At ille cogitare cepit etatis ac senectutis sue eminentiam dignam, et ingenite nobilitatis canitiem, atque a puero optime conversationis actus: et secundum sancte et a Deo condite legis constituta. Respondit cito dicens, premitti se velle in infernum. Non enim etati nostre dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, et ipsi propter meam simulationem et propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, et per hoc maculam atque execrationem mee senectuti conquiram. Nam etsi in presenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manus Omnipotentis neque vivus neque defunctus effugiam. Quam obrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo. Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur. Hi autem qui eum ducebant, et paulo ante fuerant mitiores, in iram versi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur. Sed cum plagis perimeretur, ingemuit et dixit: Domine qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia cum a morte possim liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter hec patior. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum iuvenibus, sed et universe genti memoriam mortis sue ad exemplum virtutis et fortitudinis derelinquens.

Contigit autem et septem fratres cum matre apprehensos compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, flagris et taureis cruciatos. Unus autem ex illis qui erat primus sic ait: Quid queris, et quid vis discere a nobis? Parati sumus mori, magis quam patrias Dei leges prevaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagines et ollas eneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus amputari linguam, et cute capitis abstracta, summas quoque ei manus et pedes precidi, ceteris eius fratribus et matre inspicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ei ignem admoveri, et adhuc spirantem torreri in sartagine. In qua cum diu cruciaretur, ceteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter, dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, et consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur. Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: et cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant si manducaret, priusquam toto corpore per singula puniretur. At ille respondens patria voce dixit: Non faciam. Propter quod et iste sequenti loco primi tormenta suscepit: et in ultimo spiritu constitutus sic ait: Tu quidem scelestissime in presenti vita nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in eterne vite resurrectione suscitabit. Post hunc tertius illuditur, et linguam postulatus cito protulit, et manus constanter extendit, et cum fiducia ait: E celo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hec ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Ita ut rex et qui cum ipso erant mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nichilum duceret cruciatus. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes. Et cum iam esset ad mortem sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum dixit: Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis. Noli autem putare genus nostrum a Deo esse derelictum. Tu autem patienter sustine, et videbis magnam potestatem ipsius, qualiter et te et semen tuum torquebit. Post hunc ducebant sextum, et is mori incipiens sic ait: Noli frustra errare. Nos enim propter nosmetipsos hec patimur, peccantes in Deum nostrum, et digna admiratione facta sunt in nobis. Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare temptaveris. Supra modum autem mater mirabilis, et bonorum memoria digna, que pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem quam in Deum habebat. Singulos illorum hortabatur patria voce fortiter, repleta sapientia: et femineę cogitationi masculinum animum inserens, dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum et animam donavi vobis et vitam, et singulorum membra non ego ipsa compegi, sed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. Antiochus autem contempni se arbitratus, simul et exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed et cum iuramento affirmabat se divitem et beatum facturum, et translatum a patriis legibus amicum habiturum, et res necessarias ei prebiturum. Sed ad ista cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, et suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, que te in utero novem mensibus portavi, et lac triennio dedi, et alui, et in etatem istam perduxi. Peto, nate, ut aspicias ad celum et terram, et ad omnia que in eis sunt, et intelligas quia ex nichilo fecit illa Deus, et hominum genus. Ita fiet ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Cum hec illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? Non obedio precepto regis, sed precepto legis, que data est nobis per Moysen. Tu vero qui inventor omnis malitie factus es in Hebreos, non effugies manum Dei. Nos enim pro peccatis nostris hec patimur. Et si nobis propter increpationem et correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est, sed iterum reconciliabitur servis suis. Tu autem, o scelestę et omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos eius inflammatus: nondum enim omnipotentis Dei et omnia inspicientis iudicium effugisti. Nam fratres mei modico nunc dolore sustentato, sub testamento eterne vite effecti sunt: tu vero iudicio Dei iustas superbie tue penas exsolves. Ego autem, sicut et fratres mei, animam et corpus meum trado pro patriis legibus, invocans Deum maturius genti nostre propitium fieri, teque cum tormentis et verberibus confiteri quod ipse est Deus solus. In me vero et in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, que super omne genus nostrum iuste superducta est. Tunc rex accensus ira in hunc super omnes crudelius desevit, indigne ferens se derisum. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens. Novissime autem post filios et mater consumpta est. Igitur de sacrificiis et de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

Iudas vero Machabeus et qui cum illo erant, introibant latenter in castella: et convocantes cognatos et amicos, et eos qui permanserant in Iudaismo assumentes, eduxerunt ad sex milia virorum. Et invocabant Dominum ut respiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, et misereretur templo quod contaminabatur ab impiis: misereretur etiam exterminio civitatis, que illico complananda esset, et vocem sanguinis ad se clamantis audiret: memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentium, et blasphemias nomini suo illatas, et indignaretur super his. At Machabeus congregata multitudine intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est. Et superveniens castellis et civitatibus improvisus, succendebat eas: et oportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat: maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, et fama virtutis eius ubique diffundebatur. Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei prospere cedere, ad Ptholomeum ducem Celesyrie et Fenicis scripsit

ut auxilium ferret regis negociis. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei permixtis gentibus armatis non minus viginti milibus, ut universum Iudeorum genus deleret: adiuncto ei Gorgia viro militari et in bellicis rebus experientissimo. Constituit autem Nicanor regi ut tributum Romanis quod erat dandum duo milia talentorum de captivitate Iudeorum suppleret. Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam que eum ab omnipotente esset consecutura. Iudas autem ubi comperit indicavit his qui secum erant Iudeis Nicanoris adventum, ex quibus quidam formidantes et non credentes Dei iusticie, in fugam vertebantur. Alii vero si qui de his superaverant vendebant, simulque dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos priusquam comminus veniret vendiderat. Et si non propter eos, sed propter testamentum quod erat ad patres eorum, et propter invocationem sancti et magnifici nominis eius super ipsos. Convocatis autem Machabeus septem milibus qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent ante oculos habentes contumeliam que in locum sanctum ab his iniuste esset illata. Itemque et ludibrio habite civitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa. Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul et audacia. Nos autem in omnipotente domino qui potest et venientes adversum nos et universum mundum uno nutu delere confidimus. Admonuit autem eos et de auxiliis Dei que facta sunt erga parentes, ut sub Sennacherib centum octoginta quinque milia perierunt. Et de prelio quod eis adversus Galathas fuit in Babilonia, ita ut omnes ubi ad rem ventum est Macedonibus sociis hesitantibus, ipsi sex milia propter auxilium illis datum de celo et beneficia plurima consecuti sunt. His verbis constantes effecti sunt et pro legibus et patria mori parati. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Symonem et Iosephum et Ionathan, subiectis unicuique milleni et quingenteni. Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, et dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. Et facto sibi adiutore omnipotente, interfecerunt super novem milia hominum, maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt. Pecuniis vero eorum qui ad emptionem ipsorum venerant sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt. Sed reversi sunt hora conclusi. Nam erat ante sabbatum. Quam ob causam non perseveraverunt insequentes. Arma autem ipsorum et spolia congregantes, sabbatum agebant, benedicentes dominum qui liberavit eos in isto die, misericordie initium stillans in eos. Post sabbatum vero debilibus et orphanis et viduis diviserunt spolia, et residua ipsi cum suis habuere. 2.

His itaque gestis et communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem dominum postulabant ut in finem servis suis reconciliaretur. Et ex his qui cum Tymotheo et Bacchide erant contra se contendentes super viginti milia interfecerunt, et munitiones excelsas obtinuerunt, et plures predas diviserunt equa portio[illegible]nem debilibus pupillis et viduis sed et senioribus facientes. Et cum arma eorum collegissent, diligenter omnia composuerunt in locis oportunis, residua vero spolia Hierosolimam detulerunt. Et Philarcem qui cum Tymotheo erat interfecerunt, virum scelestum qui multis Iudeos afflixerat. Et cum epinicia agerent in Hierosolimis, eos qui sacras ianuas incenderant, id est Calistenen, cum in quodam domicilio refugisset incenderunt, digna eis mercede pro impietatibus suis reddita. Facinorosissimus autem Nicanor qui mille negociatores ad Iudeorum venditionem adduxerat, humiliatus auxilio domini ab his quos nullus existimaverat, deposita veste glorie per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Hierosolimorum, predicabat nunc protectorem dominum habere Iudeos, et ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

Eodem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside. Intraverat enim eam que dicitur Persipolis, et temptavit spoliare templa et civitatem opprimere. Sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt. Et ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret. Et cum venisset circa Ecbathanam, recognovit que erga Nicanorem et Tymotheum gesta sunt. Elatus autem in ira arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugaverant posse in Iudeos retorquere. Ideoque iussit agitari currum sine intermissione agens iter, celesti eum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est, venturum se Hierosolimam et congeriem sepulchri Iudeorum facturum eam. Sed qui universa conspicit dominus Deus Israhel percussit eum insanabili et invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum et amara interiorum tormenta. Et quidem satis iuste, quippe qui multis et novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malicia cessaret. Super hec autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, et precipiens accelerari negocium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, et gravi corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans, ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius et fetore exercitus gravaretur. Et qui paulo ante sydera celi contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare. 2.

117

Hinc igitur cepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. Et cum nec ipse iam fetorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus. Et civitatem ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere. Et Iudeos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos daturum, et cum parvulis exterminaturum dixerat, equales nunc Atheniensibus facturum pollicetur. Templum etiam sanctum quod prius expoliaverat optimis donis ornaturum, et sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis prestaturum. Super hec et Iudeum futurum, et omnem locum terre perambulaturum, et predicaturum Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus, supervenerat enim in eum iustum iudicium Dei, desperans scripsit ad Iudeos in modum deprecationis epistolam hec continentem: Optimis civibus Iudeis plurimam salutem et bene valere et esse felices rex et princeps Antiochus. Si bene valetis et filii vestri, et ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitatibus constitutus, vestri autem benigne memor, reversus de Persidis locis, et infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere, non desperans memet ipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem. Respiciens autem quod et pater meus quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum, ut si quid contrarium accideret aut difficile nunciaretur, scirent hi qui in regionibus erant cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. Ad hec considerans de proximo potentes quosque et vicinos temporibus insidiantes et eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sepe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam. Et scripsi ad eum que subiecta sunt. Oro itaque vos et peto memores beneficiorum publice et privatim, ut unusquisque conservetis fidem ad me et ad filium meum. Confido enim eum modeste et humane acturum, et sequentem propositum meum communem vobis fore. 2.

Igitur homicida et blasphemus pessime percussus, et ut ipse alios tractaverat peregre in montibus miserabili obitu vita defunctus est. Transferebat autem corpus Philippus collacteneus eius, qui metuens filium Antiochi ad Ptholomeum Philometorem in Egyptum abiit. 2.

Machabeus autem et qui cum illo erant domino se protegente templum quidem et civitatem recepit. Aras autem quas alienigene per plateas struxerant, itemque delubra demolitus est. Et purgato templo, aliud altare fecerunt. Et de ignitis lapidibus igne concepto obtulerunt sacrificia post biennium, et incensum, et lucernas, et panes propositionis posuerunt. Quibus gestis rogabant dominum prostrati in terram, ne amplius malis talibus inciderent. Sed et si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperentur, et non blasphemis ac barbaris hominibus traderentur. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purgationem fieri, vicesima et quinta mensis qui fuit casleu. Et cum leticia egerunt diebus octo in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem sollempnem tabernaculorum in montibus et in speluncis more bestiarum egerant. Propter quod tyrsos et ramos virides et palmas preferebant ei qui prosperavit mundari locum suum. Et decreverunt communi precepto et decreto universe genti Iudeorum omnibus annis agere dies istos. Et Antiochi quidem qui appellatus est Nobilis vite excessus ita se habuit.

Nunc autem de Eupatore Antiochi filio impii que gesta sunt narrabimus, breviantes mala que in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto regno constituit super negocia regni Lysiam quendam Fenicis et Syrie militie principem. Nam Ptholomeus qui dicebatur Macer iusti tenax erga Iudeos esse instituit, et precipue propter iniquitatem que facta erat in eos, et pacifice agere cum eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret eo quod Cyprum creditam a Filometore nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit. 2.

Gorgias autem cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Iudeos debellabat. Iudei vero qui tenebant oportunas munitiones fugatos ab Hierosolimis suscipiebant et debellare temptabant. Hi vero qui erant cum Machabeo per orationes dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Ydumeorum, multaque insistentes loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, et omnes simul non minus a viginti milibus trucidaverunt. Quidam autem cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes, Machabeus ad eorum expugnationem relicto Symone ac Iosepho itemque Macheo, eisque qui cum ipso erant satis multis, ipse ad eas que amplius perurgebant pugnas conversus est. Hi vero qui cum Symone erant cupiditate ducti a quibusdam qui in turribus erant suasi sunt pecunia, et septuaginta milibus didragmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. Cum autem Machabeo nunciatum esset quod factum est, congregatis principibus populi accusavit quod accepta pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis. Hos igitur proditores factos interfecit, et confestim duas turres occupavit. Armis autem ac manibus omnia prospere agendo in duabus munitionibus plusquam viginti milia peremit. At Tymotheus qui prius a Iudeis fuerat superatus, convocato exercitu peregrine multitudinis, et congregato exercitu Asiano, advenit quasi Iudeam armis capturus. Machabeus autem et qui cum ipso erant appropinquante illo deprecabantur dominum, caput terra aspergentes lumbosque ciliciis precincti, ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propicius, inimicis autem eorum esset inimicus, et adversariis adversaretur, sicut lex dicit. Et ita post orationem sumptis armis longius de civitate procedentes, et proximi hostibus effecti resederunt. Primo autem solis ortu utrique commiserunt, isti quidem victorie et prosperitatis sponsorem cum virtute dominum habentes, illi autem ducem belli animum habebant. Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de celo viri quinque in equis frenis aureis decori, ducatum Iudeis prestantes. Ex quibus duo Machabeum medium habentes armis suis circumseptum incolumem conservabant. In adversarios autem tela et fulmina iaciebant, ex quo et cecitate confusi et repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autem viginti milia quingenti, et equites sexcenti. Tymotheus vero confugit in Gazara presidium munitum, cui preerat Cereas. Machabeus autem et qui cum eo erant letantes obsederunt presidium diebus quattuor. At hi qui intus erant loci firmitate confisi supra modum maledicebant et sermones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuvenes ex his qui cum Machabeo erant accensi animis propter blasphemiam viriliter accesserunt ad murum, et feroci animo incedentes ascendebant. Sed et alii similiter ascendentes turres portasque succendere aggressi sunt atque ipsos maledicos vivos concremare. Per continuum autem biduum presidio vastato, Tymotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt, et fratrem illius Ceream, et Apollofanen occiderunt. Quibus gestis in hymnis et confessionibus benedicebant dominum qui magna fecit cum Israhel et victoriam illi dedit. Sed parvo post tempore Lysias procurator regis et propinquus ac negociorum prepositus, graviter ferens de his que acciderant, congregatis octoginta milibus et equitatu universo veniebat adversus Iudeos, existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, templum vero in pecunie questu sicut cetera delubra gentium habiturum, et per singulos annos venale sacerdotium. Nunquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum, et in milibus equitum, et in octoginta elefantis confidebat. Ingressus autem Iudeam et appropians Bethsure quod erat in angusto loco ab Hierosolima intervallo quinque stadiorum, illud presidium expugnabat. Ut autem Machabeus et qui cum eo erant cognoverunt expugnari presidia, cum fletu et lacrimis rogabant dominum et omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israhel. Et cum ipse primus Machabeus sumptis armis ceteros adhortatus est simul secum periculum subire et ferre auxilium fratribus suis. Cumque pariter prompto animo procederent de Hierosolimis, apparuit precedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem dominum, et convaluerunt animis, non solum homines sed et bestias ferocissimas et muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de celo habentes adiutorem et miserante eos domino. Leonum autem more impetu irruentes in hostibus prostraverunt ex eis sex milia peditum, et equites mille sexcentos. Universos autem in fugam verterunt, plures vero ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiens evasit. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem et intelligens invictos esse Hebreos Dei omnipotentis auxilio innitentes, misit ad eos, promisitque se consensurum omnibus que iusta sunt, et regem compulsurum amicum fieri. Annuit autem Machabeus precibus Lysie in omnibus utilitati consulens. Et quecumque

machabeus scripsit lysie de iudeis, ea rex concessit. Nam erant iudeis scripte epistole a lysia quidem hunc modum continentes. Lysias populo iudeorum salutem. Johannes et abessalon qui missi sunt a vobis, tradentes scripta postulabant, ut ea que per illos significabantur implerem. Quecumque igitur regi potuerunt perferri exposui, et que res permittebat concessi. Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, etiam deinceps bonorum vobis causa esse temptabo. De ceteris autem per singula verba mandavi et istis qui a me missi sunt colloqui vobiscum. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo dioscoridis mensis xx et iiii. Regis autem epistola ista continebat. Rex antiochus lysie fratri salutem. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, et rebus suis adhibere diligentiam, audivimus iudeos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum grecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare concedi sibi legitima sua. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicavimus templum restitui illis, ut agerent secundum maiorum suorum consuetudinem. Bene igitur feceris si miseris ad eos, et dextram dederis, ut cognita nostra voluntate bono animo sint, et utilitatibus propriis deserviant. Ad iudeos autem regis epistola talis erat. Rex antiochus senatui iudeorum et ceteris iudeis salutem. Si valetis, sic estis ut volumus, sed et ipsi bene valemus. Adiit nos menelaus dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. His igitur qui commeant usque ad diem tricesimum mensis xandici, damus dextras securitatis, ut iudei utantur cibis et legibus suis sicut et prius, et nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his que per ignorantiam gesta sunt. Misimus autem et menelaum qui vos alloquatur. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo xandici mensis xv. Miserunt autem etiam romani epistolam ita se habentem. Quintus memmius et titus manilius legati romanorum, populo iudeorum salutem. De his que lysias cognatus regis concessit vobis, et nos concessimus. De quibus autem ad regem iudicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus sicut congruit vobis. Nos enim antiochiam accedimus. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cuius estis voluntatis. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo viii, xv die mensis xandici. His factis pactionibus lysias pergebat ad regem. Iudei autem agriculture operam dabant. Sed hi qui resederant, tymotheus et apollonius gennei filius, sed et hieronimus et demofon super hos, non sinebant eos in silentio agere et quiete.

Ioppite vero tale quoddam flagitium perpetrarunt. Rogaverunt iudeos cum quibus habitabant ascendere scaphas quas paraverant cum uxoribus et filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus. Secundum commune itaque decretum civitatis, et ipsis acquiescentibus, pacisque causa nichil suspectum habentibus, cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos. Quam crudelitatem iudas in sue gentis homines factam ut cognovit, precepit viris qui erant cum ipso, et invocato iusto iudice deo, venit adversus interfectores fratrum, et portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant gladio peremit. Et cum hec ita egisset, discessit quasi iterum reversurus et universos ioppitas eradicaturus. Sed cum cognovisset et eos qui erant iamnie velle pari modo facere habitantibus secum iudeis, iamnitis quoque nocte supervenit, et portum cum navibus succendit, ita ut lumen ignis appareret hierosolimis a stadiis ducentis quadraginta.

Inde cum iam abissent novem stadiis, et iter facerent ad tymotheum, commiserunt cum eo arabes, quinque milia viri et equites quingenti. Cumque pugna valida fieret, et auxilio dei prospere cessisset, residui victi arabes petebant a iuda dextram sibi dari, promittentes pascua dare, et in ceteris prodesse. Iudas autem arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem, dextrisque acceptis discesserunt ad tabernacula sua. Aggressus est autem et civitatem quandam firmam pontibus murisque circumseptam, que a turbis habitabatur gentium promiscuarum, cui nomen casphin. Hi vero qui intus erant confidentes in stabilitate murorum et apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes iudam, ac blasphemantes et loquentes que fas non est. Machabeus autem invocato magno mundi principe, qui sine arietibus et machinis temporibus ihesu precipitavit iericho, irruit ferociter muris, et capta civitate per domini voluntatem innumerabiles cedes fecit, ita ut adiacens stagnum stadiorum duorum latitudine sanguine interfectorum fluere videretur. Inde discesserunt stadia septingenta l, et venerunt in characa, ad eos qui dicuntur tubianei iudeos. Et tymotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo presidio. Dositheus autem et sosipater qui erant duces cum machabeo, peremerunt a tymotheo relictos in presidio decem milia viros.

Et machabeus ordinatis circum se sex milibus, et constitutis per cohortes, adversus tymotheum processit, habentem secum centum xx milia peditum, equitumque duo milia quingentos. Cognito autem iude adventu, tymotheus premisit mulieres et filios et reliquum apparatum in presidium quod carnion dicitur. Erat enim inexpugnabile, et accessu difficile propter locorum angustias. Cumque cohors iude prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex presentia dei qui universa conspicit, et in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis a suis deicerentur, et gladiorum suorum ictibus debilitarentur. Iudas autem vehementer instabat puniens profanos, et prostravit ex eis xxx milia virorum. Ipse vero tymotheus incidit in partes dosithei et sosipatris, et multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex iudeis parentes haberet ac fratres, quos morte eius decipi eveniret. Et cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illesum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

Iudas autem egressus est ad carnion interfectis xx quinque milibus. Post horum fugam et necem, movit exercitum ad efron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat, et robusti iuvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant. In hac autem machine multe et telorum erat apparatus. Sed cum omnipotentem invocassent qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem, et ex eis qui intus erant xx quinque milia prostraverunt. Inde ad civitatem scitharum abierunt, que ab hierosolimis sexcentis stadiis aberat. Contestantibus autem his qui apud scitopolim erant iudeis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint, gratias agentes eis, et exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt hierosolimam die sollempni septimanarum instante.

Et post pentecosten abierunt contra gorgiam prepositum ydumee. Exivit autem cum peditibus tribus milibus et equitibus quadringentis. Quibus congressis contigit paucos ruere iudeorum. Dositheus vero quidam de bachenoris eques vir fortis gorgiam tenebat, et cum vellet illum capere vivum, eques quidam de tracibus irruit in eum, humerumque eius amputavit, atque ita gorgias effugit in maresa. At illis qui cum esdrin erant diutius pugnantibus et fatigatis, invocavit iudas dominum adiutorem et ducem belli fieri, incipiens voce patria, et cum ymnis clamorem extollens, fugam gorgie militibus incussit. Iudas autem collecto exercitu venit in civitatem odollam, et cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt. Et sequenti die venit cum suis iudas ut corpora prostratorum tolleret, et cum parentibus poneret in sepulchris paternis. Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis ydolorum que apud iamniam fuerunt, a quibus lex prohibet iudeos. Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse. Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium domini, qui occulta fecerat manifesta. Atque ita ad preces conversi, rogaverunt ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At vero fortissimus iudas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes que facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione, xii milia dragmas argenti misit hierosolimam offerri pro peccato sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur et vanum orare pro mortuis. Et quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

Anno centesimo xl nono cognovit iudas antiochum eupatorem venire cum multitudine adversus iudeam, et cum eo lysiam procuratorem et prepositum negotiorum, secum habentem peditum centum x milia, equitum quinque milia, elephantos xx duos, currus cum falcibus trecentos. Commiscuit autem se illis et menelaus, et cum multa fallacia deprecabatur antiochum, non pro patrie salute, sed sperans se constitui in principatum. Sed rex regum suscitavit animos antiochi in peccatorem, et suggerente lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit ut eis est consuetudo apprehensum in eodem loco necari. Erat autem in eodem loco turris l cubitorum, aggestum undique habens cineris. Hec prospectum habebat in preceps. Inde in cinerem deici iussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. Et tali lege prevaricatorem legis contigit mori, nec terre dari menelaum. Et quidem satis iuste. Nam quia multa erga aram dei delicta commisit, cuius ignis et cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.

Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiorem se patre suo iudeis ostensurus. Quibus iudas cognitis, precepit populo ut die ac nocte dominum invocarent, quo sicut semper et nunc adiuvaret eos, quippe qui lege et patria sanctoque templo privari vererentur, ac populum qui nuper paululum respirasset, non sineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus itaque simul id facientibus, et petentibus a domino misericordiam cum fletu et ieiuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos iudas ut se prepararent. Ipse vero cum senioribus cogitavit, priusquam rex admoveret exercitum ad iudeam et obtineret civitatem, exire, et domini iudicio committere exitum rei. Dans itaque potestatem omnium deo mundi creatori, et exhortatus suos ut fortiter dimicarent, et usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria et civibus starent, circa modin exercitum constituit. Et dato signo suis dei victorie, iuvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quattuor milia, et maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant, summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis abierunt. Hoc autem factum est die illucescente, adiuvante eum domini protectione. Sed rex accepto gustu audacie iudeorum, arte difficultatem locorum temptabat, et bethsure que erat iudeorum presidium munitum castra admovebat, sed fugabatur, impingebat, minorabatur. His autem qui intus erant, iudas necessaria mittebat. Enuntiavit autem misteria hostibus rhodocus quidam de iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est et conclusus.

Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in bethsuris, dextram dedit, accepit, abiit, commisit cum iuda, superatus est. Ut autem cognovit rebellasse philippum antiochie, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, iudeos deprecans subditusque eis, iurat de omnibus quibus iustum visum est, et reconciliatus obtulit sacrificium, honorificavit templum et munera posuit. Machabeum amplexatus est, et fecit eum a ptolomaide usque ad gerrenos ducem et principem. Ut autem venit ptolomaidam, graviter ferebant ptolomenses amicitie conventionem, indignantes ne forte fedus irrumperent. Tunc ascendit lysias tribunal, et exposuit rationem, et populum sedavit, regressusque est antiochiam. Et hoc modo regis profectio et reditus processit.

Sed post triennii tempus cognovit iudas et qui cum eo erant, demetrium seleuci cum multitudine valida et navibus per portum tripolis ascendisse ad loca opportuna, et tenuisse regiones adversus antiochum et ducem eius lysiam. Alchimus autem quidam qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commixtionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare, venit ad regem demetrium centesimo l anno, offerens ei coronam auream et palmam, super hec et tallos qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus autem opportunum dementie sue nactus, convocatus a demetrio ad consilium, et interrogatus quibus rebus et consiliis iudei niterentur, respondit. Ipsi qui dicuntur assidei iudeorum, quibus preest iudas machabeus, bella nutriunt et seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum. Nam et ego defraudatus parentum gloria, dico autem summo sacerdotio, huc veni, primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens. Nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur. Sed oro his singulis o rex cognitis, et regioni et generi secundum humanitatem tuam pervulgatam omnibus prospice. Nam quamdiu superest iudas, impossibile est pacem esse negotiis. Talibus autem ab hoc dictis, et ceteri amici hostiliter se habentes adversus iudam, inflammaverunt demetrium. Qui statim nicanorem prepositum elephantorum ducem misit in iudeam, datis mandatis ut ipsum quidem iudam caperet, eos vero qui cum illo erant dispergeret, et constitueret alchimum maximi templi summum sacerdotem. Tunc gentes que de iudea fugerant iudam, gregatim se nicanori miscebant, miserias et clades iudeorum prosperitates rerum suarum existimantes. Audito itaque iudei nicanoris adventu et conventu nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit ut in eternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit. Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum dessau. Symon vero frater iude commiserat cum nicanore, sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

Nichanor tamen audiens virtutem comitum iude et animi magnitudinem quam pro patrie certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. Quam ob rem premisit possidonium et theodotium et mathiam, ut darent dextras atque acciperent. Et cum diu de his consilium ageretur, et ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere. Itaque diem constituerunt qua secreto inter se agerent, et singulis selle prolate sunt et posite. Precepit autem iudas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur, et congruum colloquium fecerunt. Morabatur autem nichanor hierosolimis, et nichil inique agebat, gregesque turbarum que congregate fuerant dimisit. Habebat autem iudam semper carum ex animo, et erat viro inclinatus. Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit, quiete egit, communiterque vivebant.

Alchimus autem videns caritatem illorum ad invicem et conventiones, venit ad demetrium, et dicebat nichanorem rebus alienis assentiri, iudamque

insidias contra se destinasse. Itaque rex exasperatus et pessimi huius criminationibus irritatus, scripsit Nichanori dicens: Graviter quidem se ferre de amicitie conventione: iubere tamen Machabeum vinctum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nichanor consternabatur et graviter ferebat, si ea que convenerant irrita faceret, nichil lesus a viro. Sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat qua preceptum perficeret.

At Machabeus videns austerius secum agere Nichanorem, et consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nichanore. Quod cum ille cognovit fortiter se a viro preventum, venit ad maximum et sanctissimum templum, et sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum. Quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui querebatur, extendens manum ad templum iuravit: Nisi michi Iudam vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, et altare effodiam, et templum hoc Libero patri consecrabo. Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in celum, invocabant eum qui semper esset propugnator gentis ipsorum, hec dicentes: Tu domine universitatis, qui nullius indigens, voluisti templum habitationis tue fieri in nobis. Et nunc sancte sanctorum omnium domine, conserva in eternum impollutam domum istam que nuper mundata est.

Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolimis delatus est Nichanori, vir amator civitatis et bene audiens, qui pro affectu pater Iudeorum appellabatur. Hic multis temporibus continentie propositum tenuit in iudaismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia. Volens autem Nichanor manifestare odium quod habebat in Iudeos, misit milites quingentos ut eum comprehenderent. Putabat enim si illum decepisset, se cladem maximam Iudeis illaturum. Turbis autem irruere in domum eius et ianuam dirrumpere atque ignem admovere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit, eligens nobiliter mori potius quam subditus fieri peccatoribus et contra natales suos indignis iniuriis agi. Sed cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbe intra hostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, precipitavit semet ipsum viriliter in turbas. Quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam cervicem. Et cum adhuc spiraret, accensus animis surrexit, cum et sanguis eius magno fluxu deflueret, et gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit. Et stans supra petram quandam preruptam, et iam exsanguis effectus, complexus intestina sua utrisque manibus, proiecit super turbas, invocans dominatorem vite ac spiritus, ut hec illi iterum redderet. Atque ita vita defunctus est.

Nichanor autem ut comperit Iudam esse in locis Samarie, cogitavit die sabbati cum omni impetu committere. Iudeis vero qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus: Ne ita ferociter ac barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum qui universa conspicit. Ad ille infelix interrogavit si est potens in celo qui imperavit agi diem sabbatorum. Et respondentibus illis: Est dominus vivus ipse in celo potens, qui iussit agi septimam diem. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma et negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

Et Nichanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune tropheum statuere de Iuda. Machabeus autem confidebat semper cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum. Et hortabatur suos ne formidarent adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de celo, et nunc sperarent ab omnipotente affuturam sibi victoriam. Et allocutus illos de lege et prophetis, admonens etiam certamina que fecerant prius, promptiores eos constituit. Et ita animis eorum erectis, simul ostendens gentium fallaciam et iuramentorum prevaricationem. Singulos autem illorum armavit, non clipei et haste munitione, sed sermonibus optimis et exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos letificavit. Erat autem huiusmodi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem orare pro omni populo Iudeorum. Post hoc et alium virum apparuisse etate et gloria mirabilem, et magni decoris habitudine circa illum. Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator et populi Israel. Hic est qui multum orat pro populo et universa sancta civitate, Hieremias propheta Dei. Extendisse autem prophetam Hieremiam dexteram, et dedisse Iude gladium aureum dicentem: Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo deicies adversarios populi mei Israel.

Exhortati itaque Iude sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus et animi iuvenum confortari, statuerunt dimicare et confligere fortiter, ut virtus de negotiis iudicaret, eo quod civitas sancta et templum periclitaretur. Erat enim pro uxoribus et filiis, itemque pro fratribus et cognatis minor sollicitudo, maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi. Sed et eos qui in civitate erant non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant.

Et cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostisque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestie equitesque in oportuno loco composita, considerans Machabeus adventum multitudinis et apparatum varium armorum, ac ferocitatem bestiarum, extendens manus in celum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem invocans hoc modo: Tu domine qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, et interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque milia, et nunc dominator celorum, mitte angelum tuum bonum ante nos in timore et tremore magnitudinis brachii tui, ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

Nichanor autem et qui cum ipso erant, cum tubis et canticis admovebantur. Iudas vero et qui cum ipso erant, invocato Deo per orationes congressi sunt. Et manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque milia, presentia Dei magnifice delectati. Cumque cessassent et cum gaudio redirent, cognoverunt Nichanorem ruisse cum armis suis. Facto itaque clamore et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

Precepit autem Iudas, qui per omnia corpore et animo mori pro civibus paratus erat, caput Nichanoris et manum cum humero abscisam Ierosolimam perferri. Quo cum venisset, convocatis contribulibus et sacerdotibus ad altare, accersivit et eos qui in arce erant, et ostenso capite Nichanoris et manu nefaria quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei magnifice gloriatus est, manum autem detectam contra templum iussit suspendi. Omnes igitur celi Dominum benedixerunt dicentes: Benedictus dominus qui locum suum incontaminatum conservavit. Suspendit autem Nichanoris caput in summa arce, ut evidens esset et manifestum signum auxilii Dei. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istam absque celebritate preterire, habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce syriaca pridie Mardochei diei. Igitur his erga Nichanorem gestis, ex illis temporibus ab Hebreis civitas est possessa.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS MACHABEORUM.

HYSTORIAM SCRIBERE DISPONENTIBUS

non unam nec eandem video eius dem studii causam, sed multas existere, et ab alterutro plurimum differentes. Nam quidam eorum sui sermonis pandere volentes ornatum, ex hoc gloriam aucupantes, ad partem huius disciplinae accedunt. Alii vero illis gratiam referentes de quibus ipsam descriptionem esse contigerit, in eodem opere ultra virtutem coacti sunt laborare. Quidam autem ipsa rerum necessitate vim passi sunt, ut ea quibus interfuerunt cum agerentur, scripture declaratione colligerent. Multos autem magnitudo rerum utilium in occulto iacentium invitavit, ut hystoriam ex his ad utilitatem debere proferre communem. Harum itaque quas predixi causarum due novissime mihi etiam provenerunt. Bellum namque quod inter Romanos et nos Iudeos fuit, et qui actus eius, quique finis fuerit ex principio ipse cognoscens, narrare coactus sum propter eos qui veritatem in ipsa conscriptione corrumpunt. Presens autem opus assumpsi, credens etiam dignum studium Grecis omnibus apparere. Continebit itaque omnem antiquitatem nostram, et conversationis ordinem ex Hebraicis litteris interpretatum. Dudum siquidem cum bella conscribere, proposueram declarare qui fuerint in initio Iudei, et quibus usi sint fortunis, et per quem legis latorem sint eruditi, hoc quod ad pietatem aliamque virtutis continentiam noscitur attingere, et quam longis pugnantes temporibus, invita novissime venerint ad certamina Romanorum. Sed quia ingens erat operis eius ordo, et valde perplexus, in ipso libro dividens, disponensque principia atque finem, conscriptionem ipsam abbreviare temptavi. Tempore namque procedente, secundum illud quod solet accidere, grandia cogitantibus mihi quoque segnities tarditasque cessit tantam arripiendi materiam, insita quippe extranee lingue, et aliena consuetudine peregrine. Erant autem qui me hystorie desiderio probabilibus talibus invitarent, et precipue omnium Epafroditus vir qui universas quidem diligeret disciplinas, maxime autem rerum gestarum cognitione gauderet, utique cum et ipse magnis rebus et multimodis causis interfuisset, et in omnibus mirabilem nature fortitudinem et immutabilem voluntate sue virtutis ostenderet. Huic enim viro semper obediens, qui utiliter et bene agentium cooperator existeret, ne viderer desidia potius quam optimo labore gaudere, ad limen prius animum, illud quoque preterea quod iam dictum sit non inspiciens cogitans, si apud nos et demum progenitores nostri aliquid tradere nostris voluerint, et de Grecis qui eorum scire que sunt nostra voluerint. Comperi siquidem quia Ptholomeus secundus rex maxime circa disciplinam et librorum collectionem studium habens, interpretationem nostre legis opus suae largitatis ostendit, et constituta ei festinavit Greca voce transferri. Pontifex vero noster Eleazarus, nulli virtute secundus, non invidit, ut predicto rege hac utilitate privaret, eam omnino forsitan restrinxisset, nisi patrio more congrueret, ut nichil honorum remaneret occultum. Ideoque mihi saltem ipse convenire putavi, ut magnitudinem quidem pontificis imitarer, et ut regis largitati similiter responderet, abesset, quod doctrinae amatores cognoscetur. Neque enim ille omnem descriptionem a transitoribus accepit, qui ea tantum que legis sunt, hi qui ad explanationem missi fuerant Alexandria tradiderunt. Cum sint alia innumera que per sacras litteras indicantur, ut potest quinque milium annorum hystoria in his exposita, et diverse quidem in his continentie sunt, multe vero civitates, fortune et fortia facta ducum, et mutabilitates conversationum. Quod totum ex ipsa hystoria precipue poterit quilibet agnoscere, si ea voluerit lectitare, in qua repperiet quia eis qui voluntatem propriam non sequuntur et ea que bene sancita sunt transcendere non presumunt, omnia ad terminum fidei tendentia prospere peraguntur, et honoris felicitas prebetur a Deo. Quando vero recesserint aliqui ab huius diligentie veritate, fiunt eis omnia sub inopia, que videbantur in habundantia constituta, et in calamitatem importabilem eis convertitur, quicquid quasi bonum agere festinabunt. Iam itaque vos qui lecturi sunt hos libros exoro, ut voluntatem suam Deo summittant, et legis latorem nostrum probent, si naturam eius digne consideravit, et semper decentes actus virtuti eius exposuit, puram rationem de illo custodiens ab omni que refertur ab aliis turpitudine fabularum, licet ex longitudine temporis et etate vetustiore potuisset multam figmentorum fallacium habere licentiam. Fuit enim ante annos duo milia, in qua longitudine seculi neque ipsorum deorum generationes poete nisi fortes hominum actus aut leges dicere presumpserunt. Integritatem videlicet eorum que ante conscripta sunt procedens sermo ordine proprio declarabit. Hoc facturum me in negocio isto proposui, ut nichil adiciam, nec iterum pretermittam.

Quia vero pene omnia ex Moysei legis latoris sapientia apud nos pendere noscuntur, necesse michi est pauca de illo predicere, ne qui legentium querant, cur noster sermo studium descriptionis habens de dictis et factis in tantam nature rationem processerit. Sciendum itaque quia legis lator ille omnium rerum necessarium iudicavit, ut quisquis suam vitam bene gubernaturus et legem aliis positurus esset, Dei primitus naturam operaque eius mente contemplaretur, et eius exemplum imitaretur, et quantum virtus esset, hunc sequi temptaret. Neque enim vel ipsi legis latori fuit sufficiens mens, dum ipsius itaque contemplatione deficeret, nec eis qui conscripturi sunt pro causa virtutis aliquid prosper eventus erit, nisi per omnibus doceantur quia pater omnium et dominus Deus existens, et universa respiciens

sequentibus se vitam felicissimam probet, a virtute vero digredientes maximis calamitatibus subdit. Hoc ergo docere desiderans Moyses suos cives populus legis constitutionem non ab usu communi nec a propriis placitis inchoavit, sed ad deum et mundi fabricam eorum mentes erigens, et persuadens quia creaturarum terrenarum opus dei precipuum homines sumus. Dum habuisset eos iam ad pietatem obedientes, de reliquis eis facillime persuasit. Alii namque legislatores fabulas sequentes humanorum delictorum confusionem potius in deos suos sacrilego sermone verterunt, et multam malignis peccandi licentiam prebuerunt. Noster vero legislator summam virtutem deum pronuntians, studuit ea hominibus participari, et eos qui taliter non saperent nec crederent, iussit inevitabiliter castigari. Secundum hoc igitur argumentum facere examinationem lectores exoro. Sic enim considerantibus nichil irrationabile dictum, nichil ad maiestatem dei atque clementiam videtur incongruum. Cuncta namque circa naturam rerum affectionem consonam habere noscuntur; alia quidem apte vel simplici modo legislatore tangente, alia vero cum sua honestate allegorice proferente, quia que clare dici poterant, hec manifesto declaravit. Volentibus autem etiam causas rerum singulas considerare, contemplatio multa nimis et valde philosophica invenitur. Quod ego quidem nunc dicere sperno, sed deo nobis tempus prebente, post hoc opus temptabo conscribere. Convertar autem ad rerum narrationem, reminiscens primitus eorum que de mundi fabrica Moyses dixit. Hec autem in sacris libris comperi ita conscripta.

IN PRINCIPIO

creavit deus celum et terram. Sed dum terra ad aspectum nondum veniret, et profunditate tenebris celaretur, et spiritus dei desuper portaretur, deus lumen fieri iussit. Quo facto, considerans omnem materiam, separavit lumen a tenebris. Et alii quidem rei nomen imposuit noctem, alteram vero vocavit diem, vesperum et mane appellans et requiem. Et hic quidem est primus dies; Moyses autem eum unum dixit. Et licet sufficiam causam huius rei et nunc dicere, tamen quia pollicitus sum narrationem causarum singulariter seorsum tradere, et illud tempus ad huius rei interpretationem necessarium est differre. Post hec secundo die celum super omnia collocavit, ipsumque ab aliis distinguens in semet ipso constitutum esse precepit, et ei cristallum circumfigens, humidum eum et pluviale ad utilitatem que fit ex ymbribus terris congrue fabricatus est. Tercio vero die statuit terram, circa eam mare diffundens. Ipsaque die repente virens herba et semen de terra exorta. Quarto autem die ornavit celum sole et luna aliisque syderibus, motus eis tribuens atque cursus, quibus horarum distinctiones manifesto designarentur. Quinto die animalia natatilia et volatilia, alia quidem in profundo, alia vero in aere constituit, copulans ea ad communionem atque permixtionem causa pluris procreationis, et ut eorum natura multiplicari potuisset et crescere. Sexto vero die creavit quadrupedes, genus masculinum faciens atque femininum. In qua et hominem finxit. Ita ergo mundum cunctis sex diebus et omnia que in eo sunt facta Moyses ait. Septimo die deum ab operibus manuum suarum requievisse dicens, unde et nos eo die laboribus propriis vacare dinoscimur, eum sabbatum appellantes, quod nomen hebraica lingua requiem significat. Post septimum vero diem cepit de hominis natura Moyses reddere rationem ita dicens. Finxit deus hominem pulverem de terra sumens, et in eum spiritum inspiravit et animam. Hic autem homo Adam vocatus est, quod nomen hebraica lingua significat rubeus, quia conspersa rubea terra factus est. Talis est enim virgo tellus et vera. Presentavit autem deus Ade animalia secundum genus femininum masculinumque demonstrans, et his nomina imposuit quibus etiam nunc vocantur. Videns autem deus Adam non habentem societatem ad feminam neque cohabitationem, cum utique non esset delectatus in aliis animalibus que copulata videbantur, una die eo dormiente auferens costam eius, finxit ex ea mulierem. Et Adam sibi iunctam cognovit de se fuisse plasmatam. Issa autem hebraica lingua mulier appellatur. Nomen vero mulieris illius erat Eva, quod significat omnium viventium matrem. Dicit autem deum ad orientem plantasse paradysum omni germinatione florentem. In hoc enim esse et vite plantationem, et aliam prudentie qua cognosceretur quid esset bonum quidve malum, et in hunc hortum introduxisse Adam et eius uxorem, precipiens plantationum eos habere sollicitudinem. Rigatur autem hic hortus ab uno flumine circa omnem terram undique profluente. Hic in quattuor partes dividitur. Et Fison quidem nomen est uni, quod inundationem significat, educitur in Indiam, in pelago late diffunditur, quod Ganges nuncupatur a grecis. Eufrates autem et Tygris in mare rubrum feruntur. Vocatur autem Eufrates Foras, quod significat dispersiones sive flos. Tygris autem Diglath vocatur, quod indicat acutum aliquid et angustum. Geon autem per Egyptum fluens ostendit eum qui nobis ab oriente redditur, quem greci appellant Nilum. Cum ergo Adam et mulierem ex aliis quidem plantationibus gustare precepit, de prudentie vero plantatione voluit eos abstinere, predicens contingentibus ex ea perditionem esse venturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordarent, serpens cohabitans cum Adam atque muliere invidiam habuit in quibus eos arbitrabatur esse felices, obedientes utique preceptis dei. Quos putans per inobedientiam calamitati succumbere, persuasit maligna voluntate mulieri ut de prudentie plantatione gustaret, dicens inesse boni malique cognitionem. Quo facto, beata eis vita et nichil divine cognitionis deesse dicebat accedere. Et seduxit quidem mulierem, ut dei mandata contempneret. Que cum ex illa plantatione gustasset et epulatione gauderet, et ad eum ut vesceretur persuasit. Quo facto, cognoverunt semet ipsos esse nudos, confusionemque manifestam habentes, tegumentum sibimet requirebant. Illa namque plantatio causa acuminis erat et intellectus. Foliis ergo ficus semet ipsos operuerunt, et hec genitalibus opponentes, videbantur sibi his magis esse felices quam prius reputabant se difficili invenire. Deo autem in hortum veniente, Adam qui de prius ad eius veniret colloquium, conscientia iniquitatis discessit. Deus autem intendens quod egerat, causam requirebat, propter quam ei prius alloquio delectaret, postea vero refugeret atque confunderetur. Illo vero nichil loquente eo quod se cognoverat dei transgressum esse mandatum, deus ait: Michi quidem de vobis notum est, quemadmodum felicem vitam extra omnium malorum passionem habueritis, nulla sollicitudine animum vestrum contristante, cum vobis sponte ad fruendum et ad voluptates habundantia oriretur, iuvante mea providentia, unde sine vestro labore et miseria, sed nec malis perceptis senectus velox vobis adveniret, et non longa vita fuerit, qui michi contumeliam tali voluntate fecistis, mea mandata prevaricando. Neque enim virtutis causa taciturnitate constringeris, sed mala conscientia retineris. Adam vero peccati veniam postulabat, rogabatque deum ne eum nimis affligeret, et de facto coniugem accusabat, dicens se ab ea seductum fuisse. Et illa rursus de serpente quod eam seduxerit querebatur. Deus autem Adam victum consilio mulieris pene subiecit, precipiens terram ne umquam ei sponte proferret, sed la-

borantibus et operatione conterentes alia quidem fruges redderet, alia denegaret. Evam vero fructu et conceptionum doloribus castigavit, quia Adam in quibus ipsa fuerat a serpente decepta, seducens calamitatibus implicavit. Abstulit autem et serpenti vocem, iratus ei malignitatis quam gesserat in Adam. Et venenum eius sub lingua ponens, quod esset hominibus inimicum, precepitque ut mulier eius capiti plagas inferret. Ille vero iacens hominibus esset adversus, et interim [illegible] eius pro vindicta portaret. Quem etiam pedibus privavit, ut volutatus in pulvere traheretur. Et deus quidem eos hec pati percipiens, transmigravit Adam et Evam ex horto paradysi in aliam regionem. Nati sunt autem eis filii duo masculi, quorum unus quidem prior appellabatur Cayn, quod nomen interpretatum significat possessionem. Abel autem secundus, quod significat nichil habet. Quibus nate sunt et filie. Germani quidem diversis studiis letabantur. Abel quidem iunior iustitiam colebat, et in omnibus quecumque gerebat deum putabat esse presentem, virtutemque prospiciebat; cui erat conversatio pastoralis. Cayn autem erat circa alia malignissimus et ad lucra solummodo semper intentus. Terram arare primus cepit, et fratrem huiusmodi causa perimit. Nam cum eis placuisset sacrificare deo, Cayn obtulit fructum de culture germinationibus; Abel autem lac et primogenita gregum agnum obtulit. Deus autem potius hoc sacrificio delectatus est, quod sponte nascentibus et naturaliter ortis frugibus fuerat honoratus, et non illis que ex inventione hominis avari nata videbantur. Quapropter Cayn indignatus eo quod sibi Abel fuisset prepositus, eumque statim interemit. Quem cum necasset et mortuum occultaret, credidit latere commissum. Deus autem sciens quod erat factum, veniens ad Cayn perquirens de fratre ubi esset, tamquam si ignoraret factum, dicens quod eum diebus pluribus non videret, dum prius tempore illum cum eo conversari respiceret. Cum autem Cayn hesitaret, non habens quod deo potuisset dicere, et cogitans ad hoc respondere quod et ipse miraretur quod fratrem suum non videret, et cum deus perquirendo vehementer ei instaret, demum indignatus ille dixit non se pedagogum esse fratris sui, nec custodem eius neque actuum eius. Deus autem Cayn repente increpavit et interfectorem fratris factum dixit ad eum: Admiror si de fratre nescias dicere quid factum sit, quem ipse peremisti. Cum tamen sacrificium celebrasset atque posceret ne ob homicidium penam ei sustineret, seniorem penam homicidii relaxavit, maledictumque esse constituit, et ei sobolem usque ad generationem septimam minatus est esse puniendam, et ex illa terra eum cum uxore proiecit. Quo formidante ne a bestiis capiendo interiret, et eum taliter periret, iussit ut nichil triste de tali cogitatione metueret, nec aliquid propterea mali quicquam eveniret per bestias, ac per omnem terram eum sine formidine signo ei imposito, quo notus esset omnibus, eum abire precepit. Multam vero peragrans terram Cayn cum uxore sua, collocatur in loco qui Naida nuncupatur. Ibi commoratus est, quo etiam ei filii nati sunt. At vero pena illa quam sibi deus imposuit, non habuit pro emundatione, sed ad crementum mali. Libidinem ergo potius in suo corpore nutrivit, licet cum iniuria sociorum commorantium hic victum haberet, augens domum multitudine pecuniarum ex rapinis et violentia congestarum. Ad luxuriam quoque et latrocinia suos familiares invitans, quorum doctor in scelestis studiis erat. Et simplicitatem cum qua vivebant homines, et adinventiones mensurarum et ponderum permutavit. Integritatemque eorum vite ex earum ignorantia atque unanimitate ad calliditatem corruptionemque perduxit. Et terminos terre primus posuit, civitatesque construxit, murisque munivit, illicque coegit suos convenire domesticos. Hanc vero civitatem ab Enoch filio suo seniore Enocham appellavit. Enoch vero fuit filius Irach, ex quo ortus est Maviael, cuius fuit filius Mathusahel, qui habuit filium Lamech, cui fuerunt filii et filie ex duabus uxoribus Sela et Ada LXXVII. De quibus filius Iobal, qui fuit de Ada natus, tabernacula fecit et greges amavit. Tubal consanguineus eius existens musicam coluit, et psalterium cytharamque laudavit. Tubalcayn qui ex Sela ortus est, fortitudine ceteros excellens, res bellicas decenter exercuit. Ex his et que ad libidinem pertinent sui corporis enutrivit, et ferraria arte primum invenit. Habuit et sororem nomine Noema. Et quia Lamech divinas res sapienter sciens videbat se subiacere pene Cayn ob necem fratris, hoc suis uxoribus indicavit. Adhuc autem vivente Adam contigit sobolem eius per successiones tempore fieri nequissimam, et alium alio peiorem existere, ita ut ad bella incontinenter et latrocinia exercebant. Siquis autem eorum segnis esset ad effundendum sanguinem, alius vivens ita pessimis imminebat, avarus existens et contumeliosus. Adam vero qui primus de terra factus est, et de quo nos exigit ratio adhuc habere sermonem, Abel filio suo extincto et Cayn propter necem eius effugato, de filiorum procreatione cogitabat, et vehementer eum generationis amor habebat. Ad genus ergo annos ducentos et XXX super quos adhuc annis DCC vivens, defunctus est. Fuerunt autem ei et alii plurimi filii et filie, inter quos et Seth ei natus est. Et de aliis quidem longum est dicere, conabor tamen de Seth dicere tantum. Iste enim Seth nutritus et perveniens ad eam etatem in qua iam posset et ea que sunt bona discernere, virtuti insistebat. Et cum esset factus vir egregius, imitatores sui filios dereliquit. Illi autem cum boni fuissent omnes, in eadem terra sine vexatione viventes feliciter commorati sunt, nichil eis usque ad vite terminum crudele proveniente. Disciplinam vero rerum celestium et ornamentum earum primitus invenerunt. Et ne dilaberentur hominibus a memoria que ab eis inventa fuerant, aut antequam venirent ad cognitionem futurorum hominum deperirent, hanc artem excogitaverunt. Cum predixisset Adam exterminationem omnium rerum futuram, unam exiguis virtute, alteram vero in aquarum multitudine fore venturam, duas facientes columnas, unam ex lateribus, aliam vero ex lapidibus, in ambabus que invenerant conscripserunt, ut si constructa ex lateribus diluvio exterminaretur, lapidea permanens preberet hominibus scripta recognoscere, simul et quia lateralem aliam posuissent. Que tamen lapidea permanet hactenus in terra Syrida. Et in istis quidem VII generationibus homines iusti permanserunt, deum iudicantes esse dominum omnium, et virtute semper erant exercitati. Deinde tempore procedente de patriis exercitationibus ad mala progressi sunt, neque legitimos honores ulterius deo prebentes, neque circa homines verba iusticie facientes. Sed zelum quem prius habuere pro virtute, in duplum per ea in malicia permutaverunt, per ea que gerebant. Obhinc itaque contra se deum irritaverunt. Nam multi filii dei mulieribus coeuntes iniuriosos filios genuerunt, qui omne bonum despicientes propter confidentiam fortitudinis, similia his que facta sunt a grecis gygantes perpetrasse traduntur. Noe autem graviter ferens eorum acta et habens eorum consilia nimis ingrata, agebat ut ad meliora mentem eorum actaque transferret. Cum autem videret non eos converti ad sua monita, sed vehementer eos malorum libidine detineri, metuensque ne ipsum quoque cum uxore et filiis et suis omnibus interficerent, discessit ab ea terra. Deus itaque Noe iusticiam dilexit, condempnavit autem non solum illorum maliciam, sed omne genus humanum. Quod cum deo disperdere placuisset, et aliud genus hominum constituere malignitate privatum, et minuere hominum vitam, annisque non quantis eo tempore vivebant, sed deinceps usque ad CXX annos esse mansuram, terram videns hominum malicia deus et duritia, aridam convertit in maria, et sic universi inundatione perierunt. Noe vero liberatus est solus, dicente ei domino ut sibi fabricam ad salutem huiusmodi faceret, id est archam IIII cameras habentem, longitudine trecentorum cubitorum, latitudine vero quinquaginta cubitorum, et altitudine XXX cubitorum, in qua cum uxore sua et filiis et uxoribus eorum introivit. Et alia quidem secum assumpsit que sibi pro solatio vite et secum commorantium forent necessaria, cunctorumque animalium ad servationem generis

na masculos simul ac feminas pariter introduxit. aliorum uero animalium numerum septuplum. Erat autem archa parietibus atque camera firmis. ut gemella parte fluctuaret. nec aquiuolentia urgeretur. Et noe quidem cum suis ita saluatus est. Erat autem ipse noe ab adam decimus. Lamech uero filius eius. pater fuit matusala. hic autem enoch qui fuit iared. hic iared autem malaleel qui de caynan natus est. qui fuit enos cum sororibus pluribus. Enos seth filius fuit qui natus est ex adam. Contigit autem hec passio sexcentesimo anno uite noe. mense secundo. qui mensis a macedonibus dyos uocatur. Ab hebreis autem marachae nuncupatur. nam etiam et marsuane primum in egypto annum constituerunt. Moyses autem nysan mensem qui est xanticus. primum in festiuitatibus diffiniuit. in quo mense ex egypto hebreos eduxit. Hic autem apud eum et in cunctis muneribus diuinis ualde pollebat. In uenditionibus autem et emptionibus et alia gubernatione prioris seculi decreta seruauit. Pluuiam uero idem moyses inchoasse dicit vii. et xx. die presentis mensis. Ab illo namque tempore quo adam creatus est usque ad hoc tempus anni fuerunt duo milia sexcenta. l. vi. Adam siquidem cum esset ducentorum et xxx. annorum seth natus est. Qui adam nongentos et xxx. annos agens defunctus est. Seth autem centesimo et v. anno genuit enos. Seth autem cum nongentis v. annis uixisset mortuus est. Enos autem nonagesimo anno genuit caynan. Uiuens autem enos annis nongentis et xii. mortuus est. caynan filio suo diligentiam rerum tradens. Caynan cum uixisset annis nongentis et x. malaleel filium derelinquens quem genuerat lxx. anno etatis sue. Iste malaleel cum uixisset lxxx. octingentis et v. annis mortuus est. iared hunc filium derelinquens quem genuit cum lx. et c. esset annorum. Iared hic autem cum uixisset nongentis lx. et vii. annis. defunctus est. enoch filium relinquens quem genuerat cum esset annorum c. lx. et duorum. Qui enoch uiuens trecentis lx. quinque annis discessit ad dominum. unde nec finis eius inuenitur descriptus. filium relinquens matusalam. qui ei centesimo et v. anno natus est. Is autem matusala lamech filium habuit cum esset annorum c. lxxx. vii. cui etiam principatum suum tradidit quem ipse tenuit annis nongentis lx. et xi. Lamech autem cum habuisset principatum annis septingentis et vii. noe filium suum receptorem rerum designauit. quem genuit cum esset lxxx. duorum annorum. Iste autem noe nongentis l. annis rerum extitit presul. Istos uero annos quo collectum sit tempus quod superius scriptum est ita plenitudo colligitur. Nullus itaque perscrutetur priscorum fines. quando cum suis filiis eorumque annis. aut etatis suam quis extendebat etate. sed tamen ordinem generationis intendat.

Igitur decernente deo et incipiente pluere aqua cunctis diebus xl. ferebatur tantum usque ad xv. cubitos transcenderet montes. quod propterea factum est. ne plurimos fuge occasio liberaret. Quiescente autem pluuia aque uix c. et l. diebus defecere. quasi mense septimo. quo mense instante paulatim inchoauit latens herba apparere. Deinde cum archa circa summitatem cuiusdam montis in armenia constituta requiesceret. aperuit noe fenestram. et respiciens modicam terram apparere in spe meliore constitit. et quidem silentio. Post paucos uero dies respiciens terram undique tectam nudari aquis et cessasse. et emisit coruum uolens agnoscere si quid et aliud terre fuisset ab aqua derelictum et suam ei adeo dicendo tutum eo uideretur. Qui cum terram reperiens inundantem. regressus est ad noe. Post vii. uero dies columbam quam emiserat ut aliquid de terra cognosceret. lutulenta remeante simul et ramum oliue portante. cognoscens terram diluuio liberatam. manensque adhuc alios vii. diebus animalia ex archa dimisit. et ipse cum generatione sua egressus. sacrificansque deo cum suis epulabatur. Hunc autem locum armenii egressionis uocant. illic enim reliquie arche saluate nunc usque prouinciales ostendunt. Huius uero diluuii et arche memoriam faciunt omnes qui hystorias barbaricas conscripserunt. quorum unus est berosus chaldeus. Narrans enim de diluuio taliter scribit. Dicitur autem et nauis eius que in armeniam uenit circa montem chordicum aliqua pars esse. et quosdam bitumen exinde tollere. quo maxime homines ad expiationes utuntur. Meminit autem horum et hieronimus egyptius qui antiquitatem phenicum noscitur descripsisse. Sed et manaseas damascenus in xvi. hystoriarum libro ita dicens dicit. Est et super minyadam excelsus mons in armenia qui paris appellatur in quo multos confugientes sermo est diluuii tempore liberatos. et quendam simul in archa deuectum in montis sede summitate. lignorumque reliquias multo tempore conseruatas. Fuit autem iste quem et moyses legislator iudeorum scripsit. Noe uero metuens ne per annos singulos diluuium deus induceret terre. et decerneret genus humanum omnino delere. omnia sacra incendens supplicabat deo pro priore statu ut nulla huiusmodi exterminatione amplius super terram induceret. quo periret omne genus animalium. sed parcens malis parceret hominibus; qui pro bonitate fuerant derelicti. et qui iam decreuerint mala uitare. Nam infeliciores essent ab illis qui fuerant diluuio dampnati. et peiori afflictione dampnarentur si non saluarentur ad integrum. sed magis alteri diluuio seruarentur. cum priore terrore experimentoque uidissent. ipsi uero posteri perditione nouissima sustinerent. Rogabat ergo noe dominum ut suas hostias propicius suscipere dignaretur. et nullam iracundiam similem ulterius terra susciperet. ut de bonis eius impinguati. et ciuitates construentes uitam possent habere feliciorem. et nullo bonorum quibus ante diluuium usi fuerant fraudarentur. et similiter ad longam senectutem. et uite longitudinem peruenirent. Deo uero has effundente preces deus pro iusticia uiri diligens. annuit precibus et uitam eius notam ad finem usque perduceret. neque defunctos diluuio se perdidisse dicens. sed penam pro malicia propria eos pertulisse. neque tales a se fuisse factos homines ut ita perderentur. alioquin ipse nosset eis casum fuisse principium. neque donasse uitam quam corruptioni deleret. sed per quem contumelia in iniquitate pietatem et iusticiam fecerint. pro eaque compulerint me ut hanc penam eis inferrem. Cessabo itaque decetero per hanc iram meam eis plurimis unquam tantis inducere. et multo potius te rogante. Et si aliquo amplius pluuia uenerit. iam non operietur ymbrium magnitudo. neque enim ulterius terra mundanda rigabitur. Moneo tamen ut ab humana nece omnes abstineant. et sint ab homicidio puri. facientes quippe tale aliquid punientur. Utamini uero cunctis animalibus aliis ut uultis. et ut desiderium quisque habuerit. dominos enim uos omnium feci esse terrenorum. et omnium natatilium. et quecumque uolandi habent modum. et quecumque in aere uegetantur. Hoc tamen animo custodite. ut abstineatis a sanguine in quo est anima. Designabo autem et posteris tuis futuram requiem cum arcu meo. Arcus enim dei apud illos yris nuncupatur. Et deus quidem hec omnia noe promittens deum sibi ... Noe uero cum uixisset post diluuium ccc. et l. annis. omne tempus feliciter agens. mortuus est anno uite sue nongentesimo quinquagesimo. Nullus autem ad uitam modernam et annorum breuitatem quibus nunc uiuimus uitam comparans antiquorum putet falsa esse que de illis sunt dicta. ex eo quod nec uita nostra et etas tam longo spacio ducitur. et ideo non credat illos ad uite illius longitudinem peruenisse. Antiqui namque enim cum essent religiosi. et ab ipso deo facti. cum eis existerent pabula preparata. et opportuna ad longum tempus. ideo poterant tantorum annorum circulis recte uiuere. Deinde et propter uirtutes et gloriosas uirtutis utilitates. quas iugiter perscrutabantur. id est astrologia et geometria. deus eis ampliora uiuendi spatia condonauit que numquam potuissent nisi sexcentis uiuerent annis. Post totidem enim annorum circulum magnus annus impletur. Testes autem istorum uerborum sunt omnes qui antiquitatem apud grecos et barbaros conscribere maluere. manethon qui descriptione fuit egyptiorum. berosus qui chaldaica defloruit. et mochus et estius conscriptores. ad hec hieronimus

119.

egyptius qui phenica disposuit. et hiram cum dictis meis concordant. Hesiodus quoque et egatheus. et hellanicus. et acusilaus. et in his ephorus et nicolaus in hystoriis suis memoriam faciunt antiquorum mille annis peruenisse uitam. De his itaque omnibus sicut singulis complacuerit. ita considerent.

Filii autem noe tres erant. sem. cham. et iafeth. qui ante c. annos diluuium fuerant generati. Hi primum de montibus ad campestria descenderunt. ubi habitaculum illic haberent. et alios ualde metuentes propter diluuium ad campos descendere. et sequenter habitantes ab excelsis locis ad inferiora descendere coegerunt eos. ut sue fiducie imitatores existerent. et campus est quem primum habitauerunt sennaar appellatur. Deo autem iubente ad incrementum hominum eos peruenire dispersit ut ne inuicem habitantes dissensiones facerent. sed ut multa terre spacia inhabitantes. habundantia fructuum potirentur. Cum autem essent ineruditi. et ideo inobedientes existerent. in calamitatibus incidentes flagitium peccati senserunt. Et quia iuuentutis multitudine feruebant. rursus eos deus a sententia sua migrare fecit. quam non illi prouidentia putabant se bona temporalia habere. et ideo propria fortitudine putabant causam esse diuitiarum. Uerum et iniuriae superimmittentes flauerunt ut uoluntati dei inobedientes existerent putantes quod per inuidiam dei ab alterutris disiungerentur. ut diuisi facilius possent subiugari ei. Fecit autem eos esse elatos. et incitauit ad iniuriam dei atque contemptum. nemroth filius cham. filii noe. qui cum esset audacior omnibus et manu fortissimus. suadebat eis ut non deo ascriberent. quia hominibus per illum felicitas eueniret. sed hoc eis propria uirtus afferret. et cognatos quidem generis sui ad causam tyrannidis adduxit. Ergo solus ipse presumpsit homines a dei amore reuocare. et spem suam in propria uirtute ponere. et omnino deum ulcisci se putabant in dominum. si iterum eis minaretur diluuium inferre. Ob quam causam turrim altiorem edificandam suadebat. ubi aquarum ... ascendere. Multitudo autem prona erat ut nemroch preceptionibus obediret. graue putantes seruitium obsequi deo. et turrim edificabant in nullo sua studia deserentes. Sumebat ergo altitudo facultatem et plusquam sperare quis posset. et multis manibus fabricata crescebat turris. Latitudo tamen ita erat fortissima. ut propter ea stantibus et sursum aspicientibus longitudo eius uideretur minima. Construebatur autem ex latere cocto. colligato bitumine. ne forte penetraret ac dissolueret aqua.

Sic illos insanientes intendens deus. exterminare omnes non decreuit. quia nec aliis dudum perditis formidabant. sed discordiam illis immisit diuersarum linguarum. ut post multas absonas uoces intellectu carere possent. Locus autem in quo turrim edificabant. nunc babilon uocatur. dictus propter confusionem quam circa locutionem suam ibi habuerint. Hebrei namque babel confusionem appellant. De hac uero turri et diuersis linguis meminit et sibilla dicens. Cum omnes homines unius uocis existerent. quidam turrim edificauerunt excelsam. tamquam ascensuri per eam in celum. dii uero immittentes uentos euerterunt turrim. et uocem propriam unicuique partiti sunt. et propterea uocari contigit ciuitatem babiloniam. Hec quidem sibilla scribit. De campo uero qui uocatur sennaar in regione babilonis. meminit estius ita dicens. Qui uero de sacerdotibus sunt erepti. iouis sacra sumentes. in sennaar babilonis uenerunt. Hec autem figurata pretermittentes. ad recte narrationem redeamus.

Diuisi sunt itaque post hoc diuersitate linguarum migrationes agentes ubique et terram apprehendentes unusquisque feliciter. et ad quam eos deus educeret. ut terra omnis per eos compleretur. mediterranea simul atque maritima. Quidam autem et nauibus transeuntes insulas habitauerunt. unde et alique gentes ab institutoribus positas appellationes seruant. Quidam uero placita sibi nomina mutauerunt. alii autem a uicinis habitatoribus clariores esse usum est. in uariatione nominum fecere. Greci sunt tamen rei huius auctores. qui posterioribus temporibus confortati. etiam antiquorum gloriam propriam effecere. et gentes nominibus aliis exornarunt. ut eis sapientiam esse uidebatur. ordinationemque ponentes rei publice uelut a se constitute.

Uerumtamen filii noe filii. quorum nomina propter honorem gentibus imposuerunt homines. quas quacumque terram apprehendere potuerunt. Iafeth autem noe filius habuit filios vii. Isti habitauerunt regionem a tauro et amano montibus incipientes et pergentes in asiam usque ad flumen tanaym. In europa autem terra gadirorum nullus eorum qui super dicta sunt ibidem habitator extiterit. gentes ei diuisis sermonibus appellabant. quos nunc a grecis galathe nuncupantur. olim uero dicti sunt gamarite. quos gomer instituit. Magog uero magogas a se nominatas instituit. et isti a grecis scythe sunt appellati. Iam de filiis iafeth hi madei et ianus fuerunt. ex madeo sunt gentes orte que a grecis medi uocantur. de iano uero omnes iones. helladique descendunt. Condidit autem iobel iobelos. qui in istis temporibus hiberes synagoga primum dicebatur. qui nunc cesarea est. Capadocia a romanis hoc sortita est uocabulo. id est a cesare. et greci appellant. Moschum uero a moroco plantatam sunt. qui nunc capadoces nuncupantur. quorum antique appellationis signum ostenditur. Nam ciuitas est apud eos que hactenus modicha dicitur. ostendens intelligere ualentibus quod aliquando eos gentes regionis ipsi terra uocatos sunt. Phiras autem thyrenses appellauit suos. quorum princeps fuit quibus greci tamen nomen commutauerunt. Tante siquidem gentes prefati iafeth filios institute sunt. Gomer autem habente tres filios. asthenegas quidem asthnegos instituit. qui nunc regini uocantur a grecis. Riphath autem ripheos. qui nunc dicuntur paflagones. Tygran uero tygrameros. qui a grecis friges sunt nuncupati. Iauan autem iafeth filio. et ipso tres filios habente. helysas autem helyseos uocauit eos. quorum princeps fuit qui nunc sunt eoli. Thasis uero tharsas. sic enim antiquitus cilicia uocabatur. Tharsis enim apud eos maxima ciuitatum metropolis appellatur. thau littera per theta mutata. Cethim autem cethima insulam habuit. que nunc dicitur cyprus. et ab ea omnes insule et maritima loca cethim hebraice appellantur. Testis enim est sermonis mei una in cypro ciuitatum que appellationem ualuit retinere. Cytius enim ab his qui ei grecum nomen imposuerunt uocatur. neque sic fugiens cythim nomen. Iafeth itaque filii seu nepotes has habuerunt gentes. que fortasse ignorantur a grecis. Hoc ergo predicens. ad narrationem reuertar unde digressus sum. Nomina siquidem greci propter scripture decorem. et ad delectationem legentium mutauerunt. Neque enim patrium nostrum est. huiusmodi formis uti. sed illorum unum quidem scema. et finis nominum sicut ultimas tamen nominum sillabas aliter preas declinant. Noe namque nochus. et abram abramos. et sic hanc formam in omni scemate custodit. Filii autem cham a prouincia syria. et amano et libano montes cunctas terras obtinuerunt. quecumque ad mare sunt posite apprehendentes. et ea usque ad oceanum sunt. et proprias facientes appellationes. tamen aliorum quidem omnino perierunt. in alias uero aliorum transmutate et transformate uix cognoscuntur. Quattuor enim filiis existentibus cham. chuso quidem nichil nocuit tempus. Nam ethyopes quorum princeps fuit hactenus et a semetipsis et ab omnibus in asia chusei uocitantur. Sermata uero est et merseus sub appellatione perscripta memoria. Egypti namque mersin. et merseos omnes uocamus egyptios. Instituit autem ... lybia phutheos uocans prouinciales. Est autem et fluuius in mauritania ... qui isto nomine uocatur. unde et plurimos grecorum hystoriographorum ... huius fluminis memoriam facientes. et ex adiacenti prouincia que phut uocatur et nomen impositum. Mutatum est autem ei nomen. quod nunc uocatur ... sam. qui lybius dicitur est. Post paululum uero dicemus et causam propter quam ... affrica nominari. Chananeus uero quartus existens filius cham. que nunc iudea uocatur inhabitans regionem a se chananea nominauit. Fuerunt autem filii existentes chuso quidem sabas. ex quo sabei. Euilas autem a quo euilei. qui nunc getuli appellantur. Sabath uero ex quo sabatheni. qui nominantur a grecis ustabarri. Condidit et sabach sabacheos. Ramius uero rameos instituit. et duos filios habuit quorum

iudas qui de egyptiaca gente hesperum habitauit. iudeis cognomini suum reliquit. Menroch autem filius chusi permanens in babilonios tyrannidem exercuit sicut iam et prius declaratum est. Porro menroch cum essent octo filii omnium terram a gaza usque egyptum tenuerunt. Solius autem philistim cognomen patria custodiuit. cuius partem greci palestinam appellant. Ex aliis autem id est lomo et anamia et alabim. solus labim assumpta prouincia libiam nominauit. Nedim autem et patrosim et cesluim et cephtorim ultra nomina nichil scimus. Bello enim ethyopico de quo postea declarabimus eorum ciuitates euerse sunt. Cananei autem et chananei filii sydon. qui et ciuitatem sui nominis edificauit in phenice. Sydon autem a grecis appellata est. Amath amatheos instituit qui et nunc est. et a prouincia amathia uocatur. macedones uero epiphaniam ab uno posterorum nomine uocauerunt. Aradeus autem aradum insulam habuit. Criceus autem et irtem que in libano posita est. De aliis uero vii. id est eueo. cytheo. iebuseo. amorreo. gerseo. eudeo. sineo. samareo. preter nomina in sacris libris nichil habuimus. Hebrei namque eorum destruxere ciuitates. hi autem causa calamitatibus apprehensi sunt.

Noe namque post inundationem terra ad propria redeunte natura. ipse quoque uenit ad opera. et cum uineam plantasset. et iudicans eam fructum perfectum uindemiauit. et ad usum uino deducto. sacrificans epulatus est. Inebriatus autem in sopore resolutus est. nudatusque inhoneste iacebat. Quem cum uidisset iunior filiorum eius. fratribus irridendum ostendit. Illi uero operuere patrem. Quod dum noe sensisset. aliis quidem filiis felicitatem optauit. cham uero propter cognationem suam quidem maledixit. sed eius posteris. et aliis effugientibus maledictum deus chananei filios emigrauit. Et de his quidem dicemus in reliquis. Sem uero tercio noe filio quinque nati fuerunt qui usque oceanum seorsum habitabant asiam. ab eufrate facientes initium. Helam siquidem helamites. quorum persarum principes dereliquit. Assur autem niniuen construit ciuitatem. Arfaxat autem quos nunc chaldeos uocant arfaxateos appellauit. cum princeps eorum esset. Aram uero aramenos instituit quos greci syros appellant. Quos autem nunc lydos uocant ludi esse ludos nominauit. Aram uero filii iiii. extiterunt: ex quibus quidem instituit traconitidem et damascum. que media palestine syrieque coniuncta est. Armeniam uero otrus. gether bactrianos. mes autem mesaneos qui nunc uocantur ab omnibus. Arfaxat autem filius fuit sela de quo natus est heber a quo iudeos hebreos initio uocauerunt. Heber autem iectan genuit et falec. Dictus est autem falek. quia secundum diuisionem habitationum natus est. Falec autem diuisionem hebrei uocant. Iectan autem qui filius fuit heber habuit filios helmodach. saleph. asor. mahiare. adora. ligal. debela. sebal. abimabel. sapha. ophir. eila. iubal. Isti a flumine cophino indie et posite circa syrie loca quedam inhabitant. Hec itaque de filiis sem dicta sufficiant.

Faciam uero de hebreis quoque sermonem. Falek enim filio heber fuit filius seruius. Huius autem [illegible] monem et nachor filius generatus est. Cui filius fuit chares qui fuit pater abraham. Hic autem dicimus decimum esse a noe. anno enim ducentesimo et nonagesimo secundo post diluuium iste abraham natus est. Chares autem septuagesimo anno genuit abraham. Nachor autem cum esset xx. et c. annorum genuit chare. De saruc autem nachor nascitur circa annum centesimum et tricesimum. Reu uero saruc habuit cum esset annorum c.xxx. Hic itidem uero annis habuit falek reu. Heber autem iiii. et xxx. et centesimo anno genuit falek. natus ipse de sala centesimum et tricesimum annum habente. quem arfaxat genuit centesimum et tricesimum et quintum annum natus. Sem autem natus est filius arfaxat post annos xii. facti diluuii. Abraham autem habuit fratres nachor et aram. quorum aram quidem derelicto filio loch. et sara. et melcha filiabus. inter chaldeos mortuus est in ciuitate chaldeorum que dicitur ur. et hactenus sepultura eius ostenditur. Duxerunt autem uxores fratris sui filias. melcam quidem nachor. saram uero abraham. Porro chares dum odio habuisset terram chaldeorum propter luctum aram. migrauerunt omnes in carran mesopotamie ciuitatem. ubi etiam charen morientem sepelierunt. cum uixisset annis ducentis quinque. Recitabatur enim iam uita hominum. fiebatque paulatim breuior usque ad generationem moysi. postquam annus uite centum et xx. positus est annorum. hos annos statuente deo. quantos et moyses peruenit uixisse. Nachor uero de melca octo fuerunt filii. uxem. bauh. chamuel. zachania. hauy. hadesaus. batuel. Isti uero nachor fuerunt legitimi. Thabeus autem et gadam. et thaue. et mauhas. de concubina eius nati sunt. Batuel autem filio nachor nata est rebecca filia et filius laban. Abraham uero loch filium fratris sui aran uxoris sue sare germanum adoptauit filium legitimum non habens. dimisitque chaldeam cum lxx. et v. esset annorum deo iubente commigrare in chananeam in qua et habitauit. eamque posteris suis reliquit. prudens existens et nimis intelligens in omnibus rebus. et sapiens in his que audierat. et de quibus libet aliquid cogitaret. Propterea et in uite sapientia maior aliis fuit. et opinionem quam cuncti de deo habebant et innouare et inmutare preualuit. Primus itaque presumpsit pronunciare deum creatorem unum esse cunctorum. Reliqua uero licet ad felicitatem tenderent. per preceptum prebentis singula queque dare. et non propria subsistere uirtute confessus est. Hec uero conicebat per terre passionem et maris. et ea que contingunt circa solem et lunam. et ex omnibus que circa celum semper eueniunt. Virtute enim eis presente et prudentia ordinationis eorum. cuncta disponi dicebat. quibus cum priuarentur manifesti fierent. quod neque ea que ad utilitatem nobis necessaria sunt sua potestate potuerunt possidere. que secundum uirtutem et fortitudinem ministrantur. cum hominum est solummodo honorem et gratiarum actionem tribuere. Propter ista sapientie uerba chaldeis et aliis mesopotamitis in abraham consurgentibus migrationem eligens. sicque per uoluntatem dei et adiutorium terram chananeorum late possedit. ubi collocatus altare edificauit et immolauit deo. Meminit autem patris nostri abraham berosus non quidem nominans eum sed ita dicens. Post diluuium decima generatione apud chaldeos fuit quidam uir iustus et magnus in celestibus rebus expertus. Hecateus etiam memoria eius plus aliquid fecit. Librum enim de eo conficiens dereliquit. Nicolaus et damascenus iiii. hystoriarum libro sic ait. Abraham regnauit in damasco ueniens aduena cum exercitu de terra que super babilonem dicitur chaldeorum. Igitur post non multum tempus exsurgens et de hac regione cum populo suo terram que nunc chananea nunc uero iudea dicitur habitauit. et hi qui multiplicati de illo sunt per genitura. de quibus in alio libro que dicenda sunt explanabo. Abraham uero usque nunc in damascena ciuitate nomen habetur inclitum. et uicus ostenditur qui habitatio dicitur abraham.

Fame uero posterioribus temporibus apprehendente chananeam. abraham egyptios uiuere feliciter audiens ad eos proficisci tendebat. ut eorum habundantia participaretur. et sacerdotum eorum auditor esset. et audiret quid de singulis rebus exponerent. et aut meliores eos inueniens sequeretur. aut eos sua prudentia ad cognitionem meliorem poneret. deducens pariter et saram uxorem suam. Metuens autem insaniam egyptiorum circa mulieres. ne rex eam propter mulieris speciem trucidaret. hanc excogitauit artem ut fratrem se eius assimularet. sed et illam hoc respondere docuit. eo quod sibi hoc prodesse confideret. Qui cum uenisset egyptum. dixit sara de abraham quod ipse preuiderat. Tunc enim pulchritudo uxoris innotuit. unde et pharao non sufficiebat de his que de ipsa dicebantur. etiam ipsam inspicere festinauit. arbitratus se sare iungere posse. Sed deus impediuit desiderium eius immittens egritudine scilicet. et tumultu causarum. Cumque pro libertate sacrificaret. pura dei peste sacerdotes aduenisse significabant. et quod uxori peregrini iniuriam uoluisset inferre. Ille uero pertimescens interrogauit saram ut diceret ipsa quis esset. et ille qui eam adduxerat. Qui cum ueritatem audisset. excusabat se apud abraham dicens putasse sororem eius esse et non uxorem. et se festinasse cognationem sibi circa eam facere. et non iniurie causa suum desiderium perpetrare. Cum multa quoque munera condonauit

et uerbis est inter sapientissimos egyptiorum institutus. unde et eius gloriam contigit hinc magis clariorem esse. Nam cum essent egyptii diuersis moribus complacentes. et admittere leges proprias reprobantes. et a se propterea dissidentes. sibimet inuicem comparans et unumquemque despiciens. uerba eorum inania nichilque habentia demonstrabat. Erat quoque in annuntiatione cunctorum quasi uir sapiens atque paratus non solum ad intelligendum. sed et ad suasiones faciendum et ad loquendum quecumque diceret uideretur. Arithmeticam quoque egyptiis contulit. et que de astrologia sunt ipse quoque eis contradidit. Nam ante aduentum abraham hec egyptii penitus ignorabant. A chaldeis enim hec plantata noscuntur in egypto. unde et peruenisse noscuntur ad grecos. Et cum redisset in chananeam. partitus est terram cum loch. Quorum pastores cum iurgia inter se facerent propter loca pasture. electione terre atque conditione concessit loch. Sumens itaque ipse abraham partem ab eo relictam. habitauit in ciuitate hebron. que est antiquior annis vii. ciuitate egyptiaca phanide. Loch uero quam que est posita in campo circa iordanem fluuium habitauit non longe a ciuitate sodomorum. que terra tamen erat bona. nunc autem probatur exterminata uoluntate dei. quod loco proprio designabo. Illo namque tempore assyriis asiam obtinentibus: rex sodomitarum ualde florebat diuitiis et iuuentute multa. Quibus erant quinque reges eorum prouinciam gubernantes. ballas. baleas. sumabarus. synoborus. et ballinorum rex. Singuli namque eorum habebant proprium principatum. Aduersum quos assyrii congregati. et iiii. partes sui exercitus facientes. obsidebant eos. Dux enim erat unicuique sibi donatus ordinans. Commisso quoque prelio. uincentes assyrii tributum imposuerunt regibus sodomorum. Duodecim siquidem annis isti seruientes. tributum sibimet impositum soluere passi sunt. et tercio decimo anno abstinuerunt. Quapropter exercitus assyriorum super eos aduenit ducentibus simul eorum exercitum rabsido. ariocho. chordolaomor. thadallo. Illi namque et uniuersam diripuere asiam. et gigantum subolem subuerterunt. Qui cum uenissent ad sodomis. castra posuerunt in ualle que dicitur bituminis. Illo namque tempore putei erant in eo loco. Nunc enim exterminata ciuitate sodomorum uallis illa palus effecta est. que nunc dicitur asfaltidis. id est bituminalis. de qua in ulterioribus referemus. Sodomitis quoque cum assyriis obsessis. et prelio commisso multi quidem mortui. reliqui uero captiui sunt ducti. cum quibus et loch ductus captiuus. qui sodomitis ad auxilium uenerat. Abraham quoque cum audisset calamitatem eius. timor simul de loch cognato suo et misericordia mentem ingressa est propter sodomitas atque uicinos. Et cum festinaret eis ferre solacium. non tardauit sed accessit. et quinta nocte irruens super assyrios circa dan. sic enim alter iordanis fons appellatur. et inueniens eos antequam armarentur. alios quidem in lectulis constitutos occidit. qui nec suspectionem cladis haberent. Alii uero non dum in sopore constituti pre ebrietate pugnare non ualentes effugerunt. Abraham autem persequens eos expoliauit ad terram damascenorum fugientes. ostendens uictoriam non in multitudine nec in plurimis manibus esse. confidentia pugnatorum et fortitudine preualere contra totius numeri quantitatem. Cum trecentis namque decem et viii. et tribus amicis tantum exercitum superauit. Quicumque uero effugerunt hostium. inglorii sunt reuersi. Abraham autem captiuos eripiens sodomitarum qui capti fuerant ab assyriis. cum pace reuersus est. Occurrit autem ei rex sodomorum ad uallem quendam iuxta solimam. que uocatur uallis regia. Suscepitque eum melchisedech quod significat rex iustus. et ipse erat utique talis. et sine dubio ita ut et propter hanc causam solus eorum iusticia sacerdos dei esset. Solimam uero ciuitatem postea hierusolima uocauerunt. Ministrauit autem iste melchisedech exercitui abraham xenia. et multa habundantia rerum oportunarum simul exhibuit. et inter epulas collaudare cepit ac benedicere deum. qui ei subdiderat inimicos. Abraham uero dante ei decimas spoliorum munus accepit. Rex autem sodomorum predam quidem de abraham non poscebat. homines uero qui eius erant recipere precabatur. quos ab assyriis eripuerat. Abraham uero ait non hoc solum se facere. sed nec alia utilitate se ex illa habiturum preda testatus est. nisi quecumque pro alimento seruorum eius impensa uidebantur. Partem uero quandam amicis suis fore prebendam. qui cum eo ad pugnam ierant. quorum primus escol uocabatur. ner alius. mambretus. Laudans quoque uirtutem eius deus ait. Non perdes mercedes tuas. dignus es pro talibus actibus recipere gratiam. Et que putas fuit hec retributio mercedis. cum non dum haberet qui ei succederet. Erat enim adhuc sine filio. Deus autem et filium ei promisit generandum esse. et multam ex illo subolem et similem numero stellarum profuturam. Et ille quidem hec audiens deo sacrificium obtulit. ab eo iussus hec facere. Erat enim huius modi sacrificium. uitula trima. et capra triennis. et turtur et columba. et animalia diuidi iusserat. aues uero nichil diuisum est. Et antequam construeret aram. aliter super stantibus pro concupiscentia sanguinis uox affuit diuina. significans malignos plurimos infestos fore annis quadringentis in egypto. in quibus annis afflicti fortiores essent inimicis. et uincentes bello chananeos. habituri essent eorum terras et ciuitates. Abraham quoque habitauit quidem circa ilicem que uocatur ogygi. Est autem regio chananeorum non longe ab hebron ciuitate. Et cum grauiter haberet super non pariente uxore. deprecatus est deum. ut ei subolem masculinam donaret. Deo quoque iubente ut confideret pro aliis omnibus bonis in quibus a mesopotamia ductus fuisset. sed et filius ei esset futurus. et sara precipiente deo unam ancillarum cui nomen erat agar egyptiam genere in toro abrahe collocauit. ut tamquam ex ea filios habituri. Et cum concepisset ancilla. iniuriam facere sare presumpsit. quasi rex fore filius qui ex ea fuerat procreatus. Hanc dum abraham affligendam pro iniuria sare tradidisset. fugam meditata est. et afflictiones non sustinens deprecata est deum ut eius misereretur. Occurritque per desertum eunti diuinus angelus. iubens eam ad dominos remeare. et uitam habituram potiorem caste uiuentem. Nunc namque ei dixit eo quod in dominam superba et ingrata fuerat mala talia pertulisse. Que si inobediens esset deo et longius abscedere uellet. ita perire dicebat. si uero rediret. fieret mater pueri in illa terra postea regnaturi. His obediens illa uenia a dominis reuersa impetrauit. et post non multa peperit ysmahel. quod significat deo nobilitate. eo quod exaudierit preces abraham. Itaque cum lxxx. sex annorum esset abraham. natus est ei ysmahel quem prediximus. In nonagesimo autem nono anno eodem abraham constituto apparuit deus promittens quod filius ei de sara nasceretur. iussitque eum uocari ysaac. significans magnas gentes ex eo futuras. et reges. et qua pugnantes omnem chananeam a sydone usque ad egypti terminos obtinerent. Precepit et ut genus quod ei nasceretur et sua genitalia circumciderent. et hoc octaua die post partum. Causa uero circumcisionis in aliis locis indicabo. Consuluerat autem abraham utrum ysmahel uiueret longeuus. significauit ei deus. et patre genitum fore magnarum. Et abraham quidem gratias agens deo repente circumcisus est. et omnes qui apud illum erant. et puer pariter ysmahel qui die illa xiii. annorum erat. ipse uero nonaginta et noue annos habebat etatis.

Eo scilicet tempore sodomite diuitiis et habundantia plurimarum elati. hominibus contumeliam faciebant. et erant impii circa deum. ut nequaquam recordarentur beneficiorum eius. atque oderant in susceptione peregrinorum. et circa eos affectum habere destiterunt. Grauiter quoque in his deus disposuit eorum punire superbiam. et ciuitatem eorum subuertere. regionemque eorum ita simul exterminare. ut neque plantationem neque fructum aliquem ex ea consurgeret. Cum hec de sodomis deus decreuisset explere. abraham

respiciens tres angelos dum sederet ad ilicem mambre circa ianuas domus sue. putaret quia essent peregrini. consurgens amplexatus est. et ibidem eos retinens. rogabat quatinus xenia eius perciperentur. Quibus annuentibus: panem repente de simila precepit fieri. et occidens vitulum et assans. eis obtulit sub quercu iacentibus. At illi ei gloriam prebuere. Et cum adhuc comederent de sara uxore eius requirebant ubi esset. Qua dicente intus esse. futurum esse dixerunt se iterum venturos esse et inventuros saram iam matrem filii extitisse. Illa vero subridente muliere et impossibile fore filium habere cum ipsa quidem nonaginta esset annorum. vir autem eius centum. tunc illi iam non se celare potuere. sed pronunciaverunt semet ipsos angelos dei esse. et quod unus sit missus ut eis significaret de filio nascituro. duo vero sodomitas deberent evertere. Hec audiens abraham doluit super sodomitas. et surgensque dominum deprecatus est. rogans ne iustos et bonos perderet cum malignis. Quo vero dicente nullum sodomitarum esse bonum. Nam si inveniret decem bonos. iustis omnibus peccatum remitteret et supplicium. Et abraham quidem cessavit interrogare. angeli vero in civitatem sodomam pervenere. quos loth pro suscipiendo rogabat. cum esset circa peregrinos valde humanus. et quasi discipulus abrahe in benignitate. Sodomite vero respicientes iuvenculos nimio vultu decore precipuos. et apud loth eos hospicio successisse cognoscentes. ad vim et iniuriam eorum pulchritudinis se gessere. Loth autem monente ut castitati essent. et nequaquam ad peregrinorum confusionem accederent. sed reverentiam in eorum ingressu haberent. quod si tam intemperantes esse vellent: filias suas pollicitus concupiscentie eorum se prebiturum dicebat. Sicque illi sequuntur. Deus autem eorum presumptionibus indignatus ita quidem eos excecavit. ut non possent ingressum domus invenire. et omne sodomitarum populum pestifere morti dampnavit. Loth autem deo dicente et futuram perditionem sodomorum ipse exiit cum uxore. filias duas assumens. que adhuc virgines erant. Sponsi autem filiarum et egressionem prevenientes. consuetudine habuerunt loth esse ... Deus autem immisit globum in civitatem. eamque cum habitatoribus concremavit. Uxor autem loth cum descenderet respiciens semper civitatem. et eius curam haberet. nec obediens ne post se respiceret: in statuam salis conversa est. Vidi siquidem eam. nam adhuc manet. Fugit autem loth cum duabus filiabus in parvo quodam agro se continens adhuc liberatus. Qui locus segor hactenus appellatur. sicut hebrei modicum vocant. Illic igitur desolatione hominum affluens habitabat. Filie autem eius virgines omne genus humanum extinctum existimantes. cum eo miscere volentes sibi licere credebant. Hoc autem faciebant ne deficeret genus humanum. Fueruntque filii de seniore filia quidem moab. ac si quis dicat ex patris concubitu. minor autem filia genuit ammon. quod nomen significat filius generis. et instituere alter quidem moabitas. quorum hactenus magna gens est. alter vero ammonitas. utraque enim gens est in valle syrie. Et loth quidem huiusmodi exitus contigit de sodomis egressum. Abraham vero migravit in gerara palestine terram simulando habens saram in loco sororis. similia prioribus simulans pre timore ut in egypto fecerat. Metuebat enim abimelech locorum regem. qui et ipse cum adamasset saram. credens eam se posse corrumpere: pre concupiscentia. et statim in egritudinem incidit ex dei voluntate. Et medicis eum desperantibus: soporatus per somnium iubetur illi. ne uxori peregrini contumeliam faceret. Et aliquantulum levigatus ex egritudine amicis exposuit quod deus hanc egritudinem ei intulerat pro tuitione peregrini. ut ei uxorem sine iniuria conservasset. eo quod non sororem eam haberet idem peregrinus sed lege iunctam uxorem. et promisisset prebiturum se ei deo sedato sospitatem: si per uxorem ille sine timore consisteret. Et cum hec dixisset amicis suadentibus: abraham vocavit. nichilque illum de coniuge quasi aliquid turpe passa formidare precepit. dominum ei habere curam dicens. cum angelo uxorem suam permanentem sine iniuria reputaret. Deo enim sibi attestante et conscientia mulieris dicebat. neque se eam abducturum apprehensurum si scisset uxorem et eam tamquam sororem eius estimasse. et rogabat ut mitis circa eum esset. et deum sibi propicium faceret. Sed et si apud eum manere vellet. omnem ubertatem ei ferret. volenti vero discedere promisit danda munera rerum omnium quibus a deo indigens advenisset. Hec abimelech dicente abraham non se de cognatione mulieris mentitum esse dicebat. fratris sui filiam eam referens. et preter hoc figmentum adventum suum illuc non fuisse quorum arbitraretur. nec esse sua culpa illi egritudinem predicabat. et deberet rege habere de salute fiduciam. paratumque se manere apud eum dicebat. Abimelech autem et terram ei distribuit et pecunias. consenseruntque ut se sine dolo conversarent. facientes federis iuxta quendam puteum quem bersabee vocant. quod federis puteum poterit dici. sic enim hactenus a provincialibus nominatur.

Post non multum vero temporis natus est filius abraham de sara. sic fuerat ei a deo predictum. quem nominavit ysaac. quod significat risum. Nam eo quod sara risisset. dicente ei domino quod pareret. et ipsa iam per senectutem non speraret partum. ideo filius ysaac vocatur. Nam ipsa iam tunc habebat annos fere nonaginta. abraham vero centum. Natus est quidem utroque sine spe. et repente post dies octo circumcisus est. Et ex illo tempore usque nunc post totidem dies mos est iudeorum circumcisiones efficere. Arabes autem post annos xiii. solent pueros suos circumcidere. eo quod ysmahel qui gentem eorum instituit de concubina natus abrahe. hoc tempore etatis circumcisus est. De quo ysmahel certissime omne tempus exponam. Sara namque de ancilla agar ysmahel primitus diligebat. nichil in eo favoris imminuens. que itaque quasi proprii filii et heredem principatus abrahe nutriebat. Ysaac autem filio procreato. dedignabatur iam eum cum proprio filio nutrire. cum ysmahel senior esset. et metuens et ne ysaac ei opprimeret abraham moriente. Suadebat ergo abrahe ut ysmahel cum matre in aliam regionem transmitteret. Ille vero initio voluntate sua non apposuit ad ea que sara fieri postulabat. crudelissimus arbitratus parvulum suum cum matre et necessariis indigentes abicere. Postea vero precipiente sibi domino ut ad ea que sara percipiebat consentiret. tradidit ysmahelem matri. quia non dum a se ipso poterat gubernari. et aquam in utre et panes conferens eis iussit eos abire quocumque necessitas itineris imperaret. Qui vero cum ab eo in solitudine necessaria deficerent. cum in malis posita cum vidisset aquam in solitudine. et proiciens puerum sub arbore quadam iam animam producentem. procul abscessit ne eam presente deficeret. Ad quam veniens divinus angelus ostendens ei adesse fontem et monuit ut curreret et puerum recrearet. predicens ei grandia esse conferenda. de pueri sospitate. Illa vero confidens de promissionibus et studens alere puerum. adhibendo ei curam declinavit erumnas. Cum vero puer adultus pervenisset etate: uxor illi iuncta est egyptia gente unde etiam mater ipsius antique oriunda. de qua filii nati sunt ysmaheli xii. quorum ista sunt nomina. Nabaioth. darius. abdeelus. marsam. masmarus. ydumas. masmisus. quodam. chemasus. iecturus. namflesus. cadomas. Isti namque omnem etiam ab eufrate usque ad mare rubrum positam tenuere. nabathea nominantes provinciam. Sunt autem qui gentem arabicam secundum tribum abes nocantes ... virtute eorum. et propter dignitatem abrahe.

120.

Abraham autem diligebat ysaac filium suum. cum esset unigenitus. eique pro munere a deo in senectute esset donatus. Provocabat enim ipse puer ysaac ad favorem amoremque suum parentes suos. eo quod omni virtute studebat et parentum habere sollicitudinem et affectum circa religionem dei. Abraham autem gaudebat quod felicitate sua legitimo filio relicturus esset mortem iam metuens. et hoc benignitate dei promeruisset. Deus itaque temptare volens religionem eius apparuit ei. et cuncta que sibi prestitisset enumerans. quomodo hostium victor fuisset effectus. et ysaac filium habuisset. eundemque filium sacram immolationem se precepit offerri in monte nomine morium. et terra arabie collocari. Sic enim appareret ira religione eius si et mortem filii preponeret. quam hoc magis deo placeret. Abraham autem recogitans in omnibus iustum esse obedire deo. et cunctis illi ministrare debere. tamquam eius providentia regantur omnis quibus ipse quoque preerat. celabat coniugem saram dei preceptum. et quam ipse habebat de nece filii voluntatem. Sed neque servorum suorum aliquem hoc palam faciens. ne forte deo parere prohiberet. Sumens ergo ysaac cum duobus servis et que erant ad sacrificium necessaria imponens asino ibat ad montem. Et duobus quidem diebus iter cum eo servi fecerunt. tertia vero die cum iam circa locum montes cerneret. relinquens in campo servos qui cum eo erant cum solo filio venit ad montem. In quo monte postea rex david templum collocavit. Portabat autem secum omnia sacrificio necessaria preter victimam. Ysaac autem cum esset viginti et quinque annorum et presentem felicitatem patris eius studio prospexisset. altare construens interrogabat patrem quid esset sacrificaturus cum victima deesset. Ille autem dicebat dominum ydoneum esse ad prebendum sacrificium. qui et necessaria habundanter hominibus largiretur. et ea et quidem vult ab hominibus aufert. dum putant quod hec omnia a semetipsis habeant. Deum vero quem illi victimam spondeo. si ipse propicius dignabitur ad meum sacrificium aspicere. Cum ergo altare fuisset constructum. et ligna super imposita. et omnia preparata. dixit ad filium. O puer. quem innumeris votis a deo optatum mihi donari. et dum pervenisses ad vitam. nichil fuit quod ad tuam curam non preposuerim. neque me feliciorem preteriti temporis arbitratus sum. non quidem te videre adultum etate pervenisse. et gauderem te successorem mei honoris et principatus relinquere cogitabam. quoniam ex dei voluntate tuus pater sum factus. Nunc denuo te secundum eius preceptum ipsi victimam offerre curabo. et ideo iam nunc moneo forti animo sufferre hanc dicationem. Deo namque te offero. qui hanc victimam a nobis dignatur accipere. eo quod usque in hanc horam mihi placatus extitit ac per omnia suffragator. Existimo enim fili quod a ipse dignum iudicaverit nec egritudine nec bello. nec aliquibus passionibus que solent hominibus accidere te taliter ex hac vita liberare. sed cum orationibus et sacrificiis vult animam tuam suscipere. Deo ergo autem tu ipse deus mei curam habens. senectutemque regens. sicut et antea quam nascereris. quia et tu gratia te maxime nutriebam. hoc mihi deo felicius prebituro. Ysaac autem videns patrem valde fortissimum et sapientissimum. sapientiaque eius delectatus. et sermones eius libentissime accipiens ait: Quia iustum non erat ut esset a deo donatus si deo et patri ne videretur refutare. aut me non monstrare preparatum amborum voluntatibus. scilicet dei et patris. licet refutare si hoc ex propria voluntate faceres. sed et hoc nimis esset iniustum. Hoc dicens. accessit pater ad altare. Sed obedientia amborum impedita est. faciente deo impedimentum. Clamavit enim nominatim deus vocans abraham suspendens eum a nece filii. et dicebat non se imperasse necem filii quasi sanguinem desiderasset humanum. neque hunc auferret cum tanta impietate voluisset. cuius patrem eum fecerat. sed tantummodo se mentem eius probare voluisse: si et talia iussis eius obediret. Cognoscens ergo deus obedientiam abrahe. et excellentiam religionis eius intendens. promisit ei genus eius fore honorandum. filiumque eius longevum futurum. feliciterque futurum. omnibus bonis habundaturum. et se prebiturum magnum principatum soboli eius. atque genus eius multis gentibus et divitiis construendum. et memoriam sempiternam generis eius principibus affuturam. et terram chananeorum armis possessuros. et exemplum boni futuros cunctis hominibus. Hec cum dixisset deus. arietem ad sacrificium produxit ex improviso. Illi vero preter spem semetipsos amplexantes. quippe qui talium bonorum promissiones audierant. in gaudio se invicem osculabantur. Altero vero die sacrificio celebrato. reversi sunt ad saram feliciterque vivebant. cuncta eis prestante deo que vellent. Et non multum post tempore sara defuncta est cum vixisset annis c. xx. et vii. sepultaque est in civitate hebron prime tenentibus chananeis. Sepulchrum autem eius publice factum est. emente abraham agrum siclis quadringentis a quodam effron de hebron. ibique sepulchra sibi et sue soboli abraham

Post hec autem abraham duxit uxorem nomine cethuram. consistente. ex qua ei filii sex nati sunt. in laboribus validi et sapientia cauti. Zambri. iexar. madan. magdan. iesue. et iesue. Nati sunt autem et his filii. Et ex iesue quidem sabachim ortus est et dadam. et opher. et enoch. et abida. et helda. His omnibus filiis et filiorum natis abraham extraneus peccuniis dona prebuit. qui omnes et trogoditen provinciam apprehenderunt. et felicem arabiam inquantum ad mare rubrum pertingit possederunt. Dicitur autem quia opher filius abrahe castra fixisset in libia. et filiorum eius filii ea habitassent. et etiam illa ex illi nomine affrica vocaverunt. Testatur et hoc meo de sermone alexander qui dicitur polyhistor id est multarum hystoriarum sciens. Cleodemus et propheta qui et malchus scribens hystoriam iudeorum. sicut et moyses legislator iudeorum retulit. quia de cethura abrahe fuere filii multi. Dicit autem de his tres aphram. surim. et iafan. et de surim assyriam nuncupatam. ex duobus autem reliquis iafan et apheran civitatem abran. et provinciam affricam nuncupatam. Dicit et his auxilium prebuisse in lybia. et eundem herculem duxisse uxorem filiam apherani nomine echea. et genuisse ex ea dodorum filium. cuius filius fuit phoron. ex quo barbari phorofaci nominantur. Ysaac autem iam circa xl. annos constituto a patre abraham ut uxorem duceret destinabatur rebecca filia bathuel que fuit neptis fratris eius nachor. misitque servum suum seniorem ad sponsandam eam. magnis fidei factam suis obstrictum. quod hoc more antiqui faciebant sub femore manum mittentes. et deum invocantes dominum in testimonium futurorum. Misit et abraham munera per servum ibidem commorantibus. que apud illos rariora essent. aut omnino neque repperirentur in illa regione. Quo tempore multo isdem servus iter peragens. eo quod sit eadem provincia mesopotamia iter agentibus durus. hyeme quidem propter luti profunditatem. estate vero propter aque defectionem. insuper et latronibus ibidem commorantibus. quos effugere non est facile nisi providentia viatoribus adhereat. Pervenit ergo servus abrahe in civitatem carrenorum. et cum esset in suburbanis vidit plures virgines euntes ad aquam. oravitque ut rebecca ob quam desponsanda ysaac eum misit abraham esset secundum voluntatem eius inter nuptias celebrandas inter alias virgines hoc signo cognosceret. ut se aquam ab illis poscentibus et illis dare nolentibus: illa sola preberet. Et ille servus hanc orationem ad dominum fundens venit ad puteum. rogavitque virgines ut potum ei preberent. Illis autem avertentibus: se potius indigentibus aquam domum portare debere quam illi prebere. que utique difficile possent haurire. una ex illis omnibus increpans eas pro peregrino quasi numquam prefuisset eis aliquando cum hominibus aliqua communio. que neque aquam vellent participare egeno. et tunc ipsa sola ei prebuit aquam ad potum habundanter. Ille autem in spe omnium rerum veniens. et volens cognoscere veritatem: lauda

bat eius nobilitate atque benignitate; quia et cum suo labore egenti atque sitienti sufficientiam nimime denegasset. Interrogabatque eam de quibus parentibus esset, optans atque quod illi gratissimum foret, ut in domum boni viri veniret. Illa vero neque hec indicare volenti cognoscere sed statum generis sui ex ordine indicavit. Rebecca inquit ego dicor; pater autem meus Bathuel fuit qui iam defunctus est; Laban vero frater meus est, qui et domum simul regit et matri, et mee virginitatis sollicitudinem gerit. Ille autem magis gaudebat de his que facta fuerant atque dicta, dum videns suo itineri clare prospicere. Proferens igitur redimicula et alia parte ornamenta quibus virgines decet uti, dedit ei dicens ut hec ornamenta ei retributio forent et honoris causa poculi quod prebuerat iustum esse dicens, ut talia mereretur que sibi fuissent bona pre ceteris virginibus universis. Poscebat autem ut manere potuisset apud eos quando ad eam integri alterius pervenire nequiret; cum iam nox adesset. Portabat namque isdem servus et alia ornamenta muliebria valde preciosissima, estimans erga nullos sibi esse cautum manere quam cum illis quibus iam videbatur expertus et convicere ex eam acceptis fructusque clementia erga se, et quod nichil eorum iturum esset difficile neque se in nullo gravaturum, sed mercedem peregrinationis eis se prebiturum, et propriis expensis usurum se esse dicebat. Rebecca vero cum de parentum suorum clementia recte asseruit arbitrium, culpavit autem eum de mercedis verbo, cum ibi ipse omnia sine mercede esset habiturus. Dicebat tamen prius esse nunciandum Laban, et ipso permittente sic tandem eum ibi mansurum. Quod cum factum fuisset, peregrinus adductus est. Et camelos sumentes hi qui erant famuli Laban, diligentiam eis exhibebant. Ipse vero cenaturus cum eo ingrediebatur. Et post cenam ad Laban matremque puelle locutus est dicens. Abraham qui est filius Thare, vester vero cognatus; Nachor enim horum puerorum avus fuit ex eodem patre et matre: is igitur misit me ad vos petens ut hanc puellam filio suo Ysaac uxorem detis iungendam, qui solus est ei legitimus, et in omnibus bonis enutritus. Cum quidem possibile fuit cum illa terra felicissima muliere eum copulare, sed noluit. Honorans autem genus suum et cognatos nuptias a vobis postulat. Cuius studium et voluntatem nolite contempnere. Dei enim voluntate talia numquam preter prospera contigerunt: nam puellam et urbem inveni domum. Dum enim proximus essem civitati, virgines videns plurimas venientes ad puteum, oravi ut in istam inciderem, quod et factum est. Nuptias igitur divina providentia dispositas vos quoque firmate. Illi autem precanti que fuerant prospere facta, dispositione divine voluntatis intellexerunt, miseruntque sicut petebat virginem Rebeccam. Quam duxit Ysaac potitus omnium rerum Abrahe. Hii autem qui fuerunt de Cethura nati, exinde in Albam terram migraverunt.

Post paululum vero tempus mortuus est Abraham vir omni virtute summus, et digne a deo pro studio quod circa eum habuerat honoratus. Vixit autem omne tempus suum annis c. lxx. v. et in Hebron cum Sara coniuge a suis filiis Ysaac et Ysmahele sepultus est. Post mortem autem Abrahe concepit Rebecca uxor Ysaac. Cuius ventre nimis intumescente hesitans Ysaac consuluit deum. Qui respondit geminos parituram fore Rebeccam, et ipsos in gentibus esse nominandos, maioris autem primatum esse minuendum. Peperit igitur Rebecca paulatim secundum divinum eloquium geminos filios, quorum senior ut credimus a capite usque ad pedes erat vehementer hyrsutus, quem etiam iunior precedentem tenebat a planta. Diligebat autem pater seniorem qui et vocabatur Esau secundum ethymologiam pilorum. Hebrei namque capillaturam seyron vocant. Iacob autem iunior carus erat genitrici. Fame vero superveniente dum placuisset Ysaac ut iret in Egyptum ubi terra tota valde pinguis, precipiente deo pergebat in Geraris. Hunc suscepit rex Abimelech pro muneribus et amicitiis patris eius Abrahe, et cum multo favore circa eum usus fuisset in initio, in hac amicitia permanere invidia faciente est prohibitus. Videns namque deum in Ysaac esse presentem et tanto eum studio foventem, expulit eum de Geraris. Ille vero huiusmodi invidia contemplatus per Abimelech discessit in agrum qui dicitur Phara, id est vallis non longe a Geraris. Ubi cum foderet puteum, irruentes pastores in lite congressi sunt, prohibentes illud opus impleri. Quia nolente eum eis contendere, prevaluisse videbantur. Discedens autem in alium puteum fodiebat, quem et aliis quibusdam pastoribus Abimelech facientibus rixam relinquens abscessit expectans bone voluntatis rationem et licentiam. Quod dum ei fuisset sponte concessum, ut puteum sine prohibitione foderet, puteum Roboch appellavit, quod nomen significat spaciosum. Priorum vero puteorum alius quidem Escon appellatur, quod potest dici litigium, alius vero Fuennan (?), quod nomen designat inimicitias. Ysaac itaque rerum magnitudine pullulabat. Abimelech autem contra crescere putans Ysaac metuensque ne priorum amicitia qua cum eo habuerat nichil sibi prodesset propter hoc quod cum eo litigans ex incertis inimicus fecerat, sibi per modum converteret Ysaac ad ultionem eorum que videbatur perpessus ab eo, rursus cum eo amicitias firmavit, et ad eum unum amicorum suorum et ducem Philochum nomine destinavit. Cuncta vero que poposcerat Abimelech promeruisse propter benignitatem Ysaac, qui iracundia pristina quam habebat ad Abimelech obliviscebatur propter gratiam quam patri suo exhibuerat. Et Abimelech reduxit eum in propria. Esau vero filius Ysaac circa quem pater maximum habebat affectum, cum esset annorum xl. duxit uxorem Agamida filiam Echonis, et Alibamin Eusebonis (?) virorum inter Chananeos valde potentium, faciens seipsum dominum in potestate nuptiarum. Denique nec patris sui consilium in hoc acquisierat, quia nec permisisset has nuptias fieri, si in eius voluntate iaceret. Non enim volebat ad compunctuales (?) sua copulare cognatione. Nolens autem molestus esse filio ut iuberet eum a mulieribus abstinere, tacere decrevit. Cum autem esset senex Ysaac et aspectum oculorum penitus non haberet, vocans ad se Esau et ei senectutem suam indicans, et quod pro cecitate et passione visus iam esset impeditum deo servire, iussit eum exire ad venandum ut caperet quodcumque potuisset, et ei prepararet cenam, et postea deo supplicaret pro ipso, ut ei auxiliator existeret et cooperator in omni vita sua, incertum esse dicens quando moreretur, ut per mortem suam deum propicium habere mereretur. Esau namque ad venationem egressus est. Rebecca vero deum pro honore Iacob filii sui rogabat, et preter Ysaac voluntatem iussit hedos occidere cenamque preparare. Iacob igitur ministrabat matri sue in omnibus obediens. Cum vero fuisset cena parata, hedi pelle brachia Iacob circumvoluit, ut pater eius propter pilos eum crederet Esau. Nam a ceteris omnibus alius faciem simularent, eo quod essent gemini, in voce tantum vero differebant. Trepidus igitur Iacob ne ante reperiretur in hac calliditate quam fierent orationes, patrem ut convivia faceret invitavit, et proferebat patri cenam. Ysaac vero sentiens vocem Iacob, propter eum nomine vociferabat. Illo autem brachio porrigente quod pelle circumdederat, contingens eum Ysaac ait. Vocem quidem Iacob proximam, secundum pellis vero profunditatem Esau videris esse. Nichilque suspicans mali cum cenasset, conversus est ad orationes et dei preces: Domine inquit omnium seculorum et creator universe substantie: tu patri meo concessisti magnam fortitudinem bonorum, et me dignum rebus presentibus effecisti, et ex me procedentibus promisisti te adiutorem esse et propicium datorem semper esse meliorum. Hec igitur confirma et noli me despicere propter presentem senectutem propter quam pre ceteris despicior ut hunc filium meum propicius serves, et ab omni malo sine passione custodi, dans ei felicem vitam possessionemque bonorum quorumcumque tibi potestas est prebere. Facito eum metuendum quidem inimicis, amicis vero honorandum atque gratissimum. Ysaac igitur ita rogabat deum arbitrans se pro Esau orationes effundere. Mox autem ut cessavit ab oratione, affuit et Esau de venatione cibos inferens patri. Ysaac autem sentiens quod egerat Iacob, tacuit. Esau vero petebat similia impetrari, qualia iam fratri fuerant collata. Patre vero negante eo quod omnes in Iacob fuissent orationes expresse, luctum habebat Esau, eo quod esset oratione frustratus. Cuius vero lacrimis afflictus pater eo quod esset circa venationem et fortitudinem corporis aptus et armis et omnibus operibus probabilis, dixit eum fructum (?) et omnium regionum gloriam sempiternam, et genus quod ab eo descenderet habiturum, fratri vero serviturum. Esau igitur se volente ulcisci in fratre suo Iacob, mater eum eripuit, maritoque persuasit ut Iacob daret uxorem de Mesopotamia cognatam suam, eo quod Esau iam Ismaelis patrui sui filiam Basamin coniugem accepisset ob odium patris. Non enim erant devoti Chananei circa Ysaac in prioribus eius bellis valde gravati cum Barenmachim cepisset, circa quam propter laborabat. Iacob igitur in Mesopotamiam missus a matre propter nuptias filie Laban eius germani, permittente Ysaac eum nuptias celebrare, eo quod fuisset ei hoc matris consilio persuasum. Per Chananeam igitur Iacob pergebat, et propter odium provincialium apud nullum quidem succedere voluit, sed sub divo iacebat caput suum lapidibus suppositis supponens. Ubi namque per somnium vidit huiuscemodi visionem: astitisse sibi scalam a terra pertingentem ad celum, et per eam descendentes et ascendentes figuras honestiorem naturam habentes quam homines, et ad ultimum super eam deum manifeste sibimet apparentem, nominatimque vocantem, et huiusmodi verba facientem: Iacob cum sis boni patris filius, et avi qui gloriam magne virtutis invenit, fatigari te in presentibus non oportet, sed sperare meliora. Et enim opulentissima et maximorum bonorum meo solatio erunt ubique presentia. Abraham enim ex Mesopotamia huc deduxi, a cognatis expulsum, et patrem tuum tam felicem ostendi, quorum bonorum non minore parte te quoque reponam. Confidens igitur ex his iter tuum (?) proficiscere me protegente securus. Impetrabis enim nuptias ad quas valde festinas, eruntque tibi filii boni quorum multitudo numero maior erit, et potiores filios derelinquet, quibus ego hanc terram dominationi condonabo, eorumque filiis quibus replebitur omnem terram quam sol aspicit simul et maria. Sed neque ullum periculum timeas, nec laborum magnitudine metuas, me providente omnia que tibi conferenda sunt, et in presentibus et multo magis in posteris. Hec itaque deus Iacob oravit (?). Ille vero letificatus in his que viderat, et que fuerant promissa, clarificavit ipsos lapides quippe cum tantorum bonorum ibi factum eis fuisset alloquium, votumque se immolaturum super eos si acquirens vitam impassibilem remearet, deoque exsolvit promissum denuo remeans. Nam et ipsum agrum honorandum esse decrevit, eique Bethel nomen imposuit, quod divinas divitias latina lingua significat. Procedens igitur ad Mesopotamiam longo tempore venit in Carram, pastoresque in suburbanis inveniens, et pueros adolescentulos ad puteum, et virgines aquam haurientes, morabatur cum eis potum querens, et verba cum eis faciens percunctabaturque ab eis si nossent quendam Laban, et si adhuc superesset. Illi vero omnia se nosse dixerunt: talemque virum illum esse dixerunt qui ignorari non possit, eiusque filiam Rachel unam cum eis pascere, quam mirarentur non esse presentem dicentes ei: ab ipsa interius agnoscere omnia poteris, quecumque de tali viro audire desideras. Hec itaque illis dicentibus, advenit puella cum pastoribus qui una descenderant, eique Iacob ostenderunt dicentes: peregrinus iste venit de patre tuo consulens. Illa vero leta puerilitate (?) propter Iacob presentiam requirebat quis esset et unde venisset ad eos, et qua causa adductus fuisset, orabatque simul ut sibi esset possibile prestandi omnia quibus ipse venisset egens. Iacob autem non propter cognationis causam, neque propter presentem favorem, sed amore puelle victus obstupescebat, pulchritudine eius talem esse conspiciens, ut pauce mulierum ita florerent. Ait igitur ad eam: Michi ad te et ad patrem tuum si tamen tu filia es Laban familiaritas magna est, et antiqua mea namque generatio consistens. De Thare enim Abraham et Aran et Nachor filii sunt procreati. Bathuel autem tuus avus filius fuit Nachor. De Abraham autem et Sara qui nata est de Aran, Ysaac pater meus ortus est. Verum nunc autem et novum cognationis pignus invicem possidemus. Rebecca autem mater mea soror est Laban patris tui, ex eodem patre simul et matre progeniti. Consobrini siquidem sumus ergo vestri. Nunc autem veniens amplector vos, antiquam nobilitatem renovaturus assisto. Illa vero recordata sicut iuvenibus accidere solet que post audisset a patre de Rebecca et parentes sciens nomen eius desideransque audire propter patrium favorem ad lacrimas adducta est, et amplexata est Iacob. Quem cum osculata fuisset, pro nimia maxima delectatione optabat ad patrem omnibusque domesticis se dicebat eum commendare ob memoriam matris eius impendique ei totum boni retributionem. Itaque iam ad patrem venire poscebat, et sequi se precedentem, nec iam eius delectatione fraudari amplius illo tardante poterat. Hec dicens ducebat eum ad Laban. Cognitus igitur Iacob ab avunculo, et ipse sine formidine inter amicos conversabatur; et illis delectatione materna conferebat inopinabilem eis ostensus. Post non paucos itaque dies dicebat Laban ad eum, gaudere se quod esset maxime eius presentia, et ultra quam indicare posset sermone. Causam vero pro qua venisset patrem matremque senes derelinquens, et eius presentia solatiis indigentes ab eo querebat, prebiturumque ei se omnia quibus opus haberet, si manere apud eum vellet. Iacob autem omnem causam enarrabat dicens Ysaac fuisse geminos filios se et Esau, quem propter patris orationibus matris sapientia supplantasset, et ob hoc se ille interficere voluisse, tamquam ablato sibi a deo regno et bonis que pater optasset; et hanc fuisse causam sui adventus et presentie, ex matris mandato facti. Omnibus enim nobis est fratres, sed matris amplius ille cognationem metuens iam in prospexit, quod utique solum mee pueritie munimen indicavit. Unde deum solum respiciens in presentibus sum securus. Laban autem et propter parentes eius promisit omnem se ei participare clementiam, et propter matrem eius favorem hoc absentis studium suum circa eum se dicebat ostendere. Gregis igitur sui curam eum habiturum constituere se dicebat, et preponendum his ex optabat, volentemque ad proprios remeare parentes, cum talibus donis et honoribus dimittendum, qualibus talis cognatus iuste promeruisset. Iacob autem libenter hec audiens, donec esset apud eos, hunc laborem ferre gratissime se respondit. Mercede vero pro tali labore Rachel nuptias postulavit, cum et propter alia honore digno haberet, et maxime quod ipsa ministra fuisset adventus eius. Amor namque puelle eum huiusmodi verba facere compellebat. Laban vero gavisus in his, annuit ei puelle nuptias, nec alium generum meliorem sibi optare, si tamen apud eum aliquantum tempus maneret. Ad Chananeos enim non se missuram dixit filiam suam, quando etiam de sorore sua Rebecca penitentiam se agere dicebat, quod eam illuc duxisset. Cum vero Iacob hoc fieri consentiret, septem annos promisit secum mansurum. Tantum enim tempus socero indicavit ministrandum, virtutis sue prebens experimentum, ut quis esset magis agnosceret. Laban vero suscipiens eius sermones, instaurato tempore construit epulas nuptiarum. Nocte vero superveniente ignorante Iacob collocavit ei alteram filiarum sororem Rachel et non decoram aspectu

16.

Ille vero pro ebrietate conuictus. die facto apud laban de iniusticia sibi facta querebatur dans ueniam necessitati, poscebat ob quam talia gesserat. Ille non iniquitate eum lyam dedisse. sed alia maiore causa, seruatum hoc fecit. se tamen impedire non posse. sed amatam daturum se ei eam post vii. annos promittebat. Consensit ergo iacob. nam nichil illud ei amor preter permittebat. et peractis aliis septem annis, rachel accepit uxorem. ancillas autem ambabus ministras quas dederat pater, zelpham quidem lye, balam uero rachel, non quidem ancille sed subditas. Et lye magna erat sollicitudo amore uiri, que habebat circa sororem suam. sperabatque se mariti amandam existentibus filiis. exorabatque continue deum. natoque filio in pretio conuerso ad eam uiro ruben filium nominauit. eo quia deus misertus ei concessit. hoc enim significat istud nomen. Habuit et post aliquos tres filios symeon quod nomen significat exaudibilem eum, deinde leui quasi firmator societatis, post hunc iudas quod gratiarum significat actionem. Rachel autem metuens ne propter copiam prolis minorem apud uirum partem haberet. collocauit cum iacob famulam balam. ex qua natus est dan. quod a deo iudicatum lingua significat. Et post hec neptalim tamquam ex machinis: eo quod copia parere sororis arte fuerat usa. Hoc autem erat contra opus sororis demonstrando machinata. Collocauit autem et lya suam famulam cum iacob. et natus est de zelpha filius gad. quod est appellare fortuitum. et post hunc aser quod beatificantem potest. lye gloriam cumulauit. Cum autem ruben senior filiorum lye mandragore mala portaret. rachel aspiciens dari sibi postulat. cupierat enim. Illa uero non consentiente. sed sufficere ei dixit quod eam uiri honore priuasset. rachel mitigans sororis iram, sua se ei dicebat uicem cum uiro cessura ut illa dormiret. Qua hoc permittente, iacob cum lya dormiuit. Rursus ergo nati sunt ei filii ysachar quidem, quod significat mercede factum, et zabulon quod significatoris pignus a deo. Nata est autem et filia dina. Post hec uero natus est et rachel filius ioseph. quod significat augmentum alicuius futurum. Hoc ergo omne tempus quod fuit anni xx. pascebat soceri greges.

Post hec rogabat iacob labanum suum, ut sumptis uxoribus ab eo discederet. Socero autem non sinente hoc latenter hoc facere cogitabat. uxoresque requirebat quid super eiectione tractarent. Illis autem discedere uolentibus: rachel sumpta deorum quos colere patria lex fuerat, pariter furtiua cum lya refugiebat, et utrarumque filii. et pueri et puelle, et quecumque preterea eis erat. Ducebat autem et gregum medietatem, non respiciente laban. rachel autem deorum symulachra portabat licet docuisset iacob huiusmodi deorum honorem spernendum. ut si comprehenderentur sequente parente. illi ad hec confugiens impetraret. Laban autem post primum cognoscens discessum iacob simul et filiarum. multum malo animo ferebat. maxima uirtute currebat. et septima die in quodam colle positos collocantes inuenit. et tunc quidem quia erat uespera requieuit. Visio apparuit monens quatenus inueniens generum atque filias cum eis, et nichil in eo pro furore presumeret. sed ut pacem faceret cum eo. Quod si contempnens eius paucitatem aggrederetur eum. oppugnaret eos se auxilium dicebat illa uisio prebiturum. Laban autem post huiusmodi ei factum ad eorum colloquium. orto die conuocans iacob et manifestans ei uisionem. credens ad talia declinasse. cepit culpare eum. quod eum pauperem uenientem ad se et omnium indigentem suscepisset atque cuncta possessionis sue prebuerit ubertate. Nam et filias meas tibi fauore tuo circa nos prebere agendum esse confidens. tu uero neque tue aut communionis quam circa me procognatione habes. neque et quas duxisti pudore gerens. neque filiorum quorum sum auus. lege apposuisti belli. possessione quidem mea auferens. filiabus autem gente sua fugere persuadens. sacraque patria diripiens domini mei tauriusque que et a meis parentibus honorata sunt, et a me ipsa relegi coluntur. Et hec quidem omnia que nec expugnantes inimici inire tu perpetrasti cognatus, et sororis mee quidem filius. filiarum uero mearum, peregrinus et copulator meus. domui mee talia ingerere non dubitasti. Cum hec dixisset laban satisfaciebat iacob dicens. Ego solum deum patrie desideraui. sed et omnis uita cognatos meos desiderare; et post tantum tempus dignum est me ad patriam remeare. ego pro deo uero quia dicis alio iudicante inuenieris iniustus. tum te deos gratias nobis soluere pro his que a me custodita sunt. et factam maiorem portionem ergo in hoc iuste non priuaris. cum in ingratis extitisti. Cur permutatam patriam sumentes absces simus. Filias uero meas non male aliquid aut seductas esse. sed iusta deuotione qua sumus uxoribus lectis uiros posse competere. Sequuntur itaque non tantum me. quam filios. Et hec itaque ipse iacob dicebat. ne aliquid gereret in cognatum. Querebat autem tum accusatione quam faciebat aduersus laban deus. quia cum matris eius uideret esse germanam. et filias suas sibi iunxisse inutiliter eum uulnerasse asperius. xx. annis eum detinens. et alia que imperatarum occasione fecisse que licet crudelia fuerint leuiter sustinuisse. peiora tamen facta post nuptias que quibuslibet et minutis effugere. Re uera enim ualde crudeliter laban usus est iacob. Videns enim ei deum quodcumque uoluisset esse prestabilem. promittebat ut quecumque nascerentur ei proberet. modo uero que ex eo procederet album. aliquando uero que uaria nascerentur. Crescentem autem sub nomine iacob gregum partem. aliquando quidem laban fide depressum non custodiebat. aliquando autem in alterum annum prebiturum se esse dicebat. eo quod multitudine gregum uideret eum habundare. eum in futuro anno tantum fore potius desperet. fallebatque rursus eum in his que nata conspiceret. De sacris autem furtis. iussit iacob inquisitionem fieri. Cum accepisset autem perscrutandi potestatem: rachel hoc audiens. posuit ydola in stratorio cameli quod portabat. et sedens naturale sibi mense purgatione dicebat imminere. Et laban quidem cessauit amplius perscrutari. non credens filiam quod cum tali passione ad ydola accederet. Fecit ergo cum iacob fedus. in nullo eorum que gesta fuerant memoria habiturus. sed et iacob promisit filias eius se dilecturum. Et has pollicitationes fecerunt super montem quendam. in quibus columnam statuerunt sub dimate are. unde collis ipse dicitur galaad. ex quo hactenus etiam galadicen appellant. Et tunc facta pace omnibus inmobilis ferent. laban quidem reuersus est. Jacob autem in chananeam procedente. sub nocte uisiones ei apparebant. de futuro eius spe optima pollicentes. Et locum quidem illo appellauit dei castra. Volens autem nosse quid cogitaret frater suus esau. et singula cogniturus cum integritate promisit propter priscam suspicionem; precepitque his quos mittebat ut dicerent esau. Quia iacob putans iniustum esse uictum cum eo. iram eius te uidisse; de prouincia sponte discessisse. et nunc sufficiens tempus esse reconciliationis putans. reuersus est. ducens uxores et filios cum diuitiis acquisitis. et cum preciosis rebus. semetipsum etiam cum his traditurus. quod maximum bonum fore iudicat. uos si re fratris uestri his que ei sunt a diuinitate collata. Et nuncii quidem hoc indicauerunt esau. Esau uero letatus est. fratri cum quadringentis occurrit. Jacob ergo audiens uenire eum in occursum sibi cum tantis armatis. expauit. deo tamen spem salutis sue commisit. et prudentia rerum presentium in eo posuit: quatenus et se ipsum sine passione seruaret. inimicisque suis preualeret. si aliquid iniusti facere uoluissent. Distribuens ergo eos qui secum uenerant, alios quidem premittebat. alios autem post eum. proxime sequi iubebat. ut si in preceuntes qui premissi fuerant insisteret frater. refugium sequentes haberent et omnes qui cum eo erant. hoc modo disponens. misit quosdam fratri munera deportantes. Erant autem iumenta que mittebantur et quadrupedum uariorum multitudo que grata susceptoribus forent. eo quod illi rarius hec haberent. Mittebantur autem diuisis uicibus: ut frequenter aduenientes. multi esse putarentur. Placabat autem per dona iram eius. uel si adhuc aliqua indignatio remansisset: illos blandis sermonibus iubebat uti. quos mittebat ad eum. Hec disponens per totum diem. nocte ueniente amouebat suos. Cumque transissent fluuium quendam. nomine iabos, remanente ibi iacob uisio quedam apparuit ei. cum qua luctabatur. Illamque uisionem mentis certaminis facientem que etiam uoce usa est simul et uerbis. letarique monentem eum in his que faciam uidebant: nec modico se preualuisse crederet. sed grande esse eum angelum dei uicisse. sed et hoc signum arbitraretur magnorum sibi fore bonorum. et quia numquam deficeret eius genus nec fortitudine hominum quequam illi esse uirtutis. Precepitque eum uocari israhel. quod hebraica lingua significat reluctantem angelo sacro. Hec ergo uisio postulante iacob procedebat. Qui sentiens angelum dei esse. rogabat ut inquiria partem abiturus esset ei significaret. Et uisio quidem cum ei ista dixisset, disparuit. Letatus autem iacob in his. phanuel locum denominauit. Cumque ei propter certamen dolor fuisset factus circa neruum lateris. et ipse abstinuit eo cibo. et propter illum neque nobis est comestibilis. Proximum uero iam audiens esse fratrem. iussit procedere utrasque coniuges seorsum cum suis ancillis ut de longe conspicerent opera uirorum pugnantium. si hoc uoluisset esau. fratre autem sibi proxime ueniente ipse salutauit nichil de eo dolose cogitante. Et esau amplexus eum, requirebat de multitudine filiorum et mulierum. Et cum cognouisset: ipse quidem uenire cum sero rogabat ad patrem. Jacob autem excusante eos de iumentorum labore. esau discessit in seyr; illic enim commorabatur. appellauerat enim illa de sua saliceos. hyr sua capillatura. Jacob autem uenit ad scenas. id est ad tabernacula. que hactenus sic uocant. Vnde in sycima quoque profectus est que ciuitas est chananeorum. Sycimitis autem sollempnitate agentibus: dina que fuit filia iacob sola uanasiuit ad ciuitatem, emptura ornamenta prouincialium mulierum. Videns autem sychem filius regis emor. eam corruptam abrepta. et amore corrupit et confecit. deprecatur patrem ut eam puellam acciperet in uxorem. Ille uero consentiens uenit ad iacob. supplicans ut filio suo sychem dinam lege iungeret. Jacob autem neque contradicere ualens propter dignitatem supplicantis. neque legitimum iudicans alienigene filiam copulare. petit concedendum sibi ut deliberaret de quibus poscebat. Abscessit ergo rex sperans iacob nuptias filio suo concessurum. Jacob autem indicans filiis corruptionem sororis et supplicationem emor: petebat cogitandum esse quid fieri deberet. Et plurimi quidem tacebant. consilium non inuenientes. Symeon autem et leui fratres puelle ex eadem matre nati. huiusmodi sunt consilium coniuratione adinuicem. ut cum esset festiuitas. et sycimite reges et epulis uacarent. incipiant primis custodiis assistentes occiderent. et uenientes in ciuitatem interfecerunt omnem masculum et regem cum eis et filium eius. solisque pepercerunt mulieribus. Hec autem facientes preter consciencia patris. reuocauere dinam. Jacob autem factorum magnitudinem ammirantem. et filiis irascenti. deus assistens iussit eum confidere. et tabernacula purificare. et sibi sacrificia celebrare que prius cum iret in mesopotamiam per somnium apparitione deo uouerat. Cum ergo iacob suos purgaret deos laban inuenit. neque enim sciebat eos rachel furatam esse. et quia eos celasset in terra sub arbore quadam. Hos ergo inde tollens sacrificabat deinde in bethel ubi somnium uiderat cum in mesopotamiam iret. Hinc autem proficiscens uenit in effrata. ubi rachel ex partu mortuam sepeliuit; que sola inter cognatos in hebron honorem sepulture non meruit habere. Et ualde fleuit filium ex ea natum beniamin appellauit. propter dolorem quem a ben matri peruenerat. Isti sunt ergo filii iacob omnes masculi quidem xii. femina uero una. Horum octo legitimi. de lya quidem sex. duo uero de rachel. iiii autem de famulabus: bini ex utraque: quorum nomina dixi superius. Venit ergo hinc in ciuitatem hebron positam inter chananeos. Illic autem ysaac commorabatur. et paululum quidem tempus pariter uixerunt. Rebecca autem matrem suam iacob uiuam non inuenit. Mortuus autem ysaac non post multum tempus quam filius eius aduenit. et sepultus est a filiis cum uxore sua rebecca in hebron. ubi erat sepultura eius parentum. Fuit autem ysaac uir deo carus. et multa eius prudentia dignus. post abraham patrem suum ualde longeuus. Cumque uixisset c.lxxx. duobus annis. cum uirtute defunctus est.

Explicit liber primus iosephi antiquitatis iudaice.

121.

INCIPIT·LIBER·II·

POST·MORtem ysaac filii eius inuicem diuiserunt tabernacula non ea que acceperunt; et tenuerant. sed esau hebron ciuitatem fratri dans. ipse habitabat in seyr. et in ydumea regnabat. quam et regionem a semetipso ita uocauit. Edom enim nominatus est. quam nuncupationem hinc uenationis causa sortitus est. Aliquando labore uenationis esuriens. rediebat. dum adhuc puer esset etate; inueniensque fratrem lente sibi preparante ad prandium rubeum colorem nimis habentem. et propterea potius incitatus, rogabat fratrem ut sibi preberet cibum. Qui uendere sibi primatum et primogenita precibus pueri esurientem compulit. Ille fame compulsus. cessit cum iuramento primatum. Quamobrem propter ruborem cibi coetanei sui eum infantie tempore edom uocauerunt. Hebrei namque edom rubeum dicunt. Et ipse ideo regionem sic appellauit. quam greci honestius ydumeam denominauerunt. Fuit autem pater filiorum numero v. Quorum iehus quidem. et ielon. et chore. ex una muliere nomine oolibama. Reliqui uero elifaz quidem ex ada. raubel autem de basemath sunt nati. Iehus autem filii non fuerunt. elifaz uero fuerunt legitimi quinque: omach. sephu. gatham. cenez. amalech. Amalech autem naturalis non erat. sed de concubina nomine tamna peruenerat. Isti siquidem habitauerunt in ydumea que gopolitis est dicta. et ab amalech amalechitis est appellata. Cum enim aliquando magna fuisset ydumea et in tota regione nomen integrum retineret; in partibus appellatione ab habitationibus conseruabat. Jacob autem constituit ut ad tanta felicitatis magnitudinem perueniret; que facile ab aliis apprehendi non posset. Diuitiis enim cunctis prouincialibus eminebat. et filiorum uirtutibus inuitabilis et conspicuus erat. nec ulli rei penitus indigebat quando illi ad opus manuum et laborum tolerantia erant prompti. et ad intelligentiam preparati. In tantum uero eius felicitatis curam habuit diuinitas. ut

terram exhibit que terra uidebantur esse bonorum ei preberet sublimitas. Secutumque eum et qui ex eo procreati sunt auctores reuersionis ex egypto. Quo patres nostri huiusmodi causa morati sunt. Iacob filium ex rachel suscepit nomine ioseph. propter honestatem corporis et animi uirtutem cunctis aliis sapientia precellentem. eum amplius aliis filiis diligebat. Hinc quoque ioseph patris dilectio. odium generauit sibi fratrum. Unde et somnia que uiderat patri et fratribus propriis indicauit. cognoscendo prouentum ei annunciarent. cum sepius [illegible] homines et filiorum felicitatis. Visiones autem que apparuere ioseph huiusmodi erant. Missus a patre cum fratribus ut colligeret messes et maturas fruges. uidit multo perspicua uisione. et ultra ea que solent per somnia prouenire. Quam uisionem dum surgens fratribus suis tamquam sibi somnium [illegible] enarrauit. dicens se uidisse eum acta nocte manipulum suum de tritico constantem in loco quo eum posuerat. illorum uero concurrentes adorare eum sic [illegible]. Illi uero intelligentes eius uirtutem et rerum magnitudinem predicere uisionem. et cum se potestate eius futuram. ipsi quidem tamquam ignorantes somniantis inde explanauere. Consilium uero fecere ne ad profectum [illegible] que arbitrabantur accederet. et circa eum graues amplius extiterunt. Diuinitas autem impugnantes eorum inuidiam. secundam ioseph ostendit uisionem. multo mirabiliorem quam prima. Videbat enim solem sumentem lunam et ceteras stellas [illegible] descendere. et se adorare. Qua uisione pater nichil de fratribus mali formidans. et eam his presentibus indicauit. et ut [illegible] sibi quid hoc significare uellet poscebat. Ille uero gaudens de somnio. cum expositione mente conspiceret. et cum sapientia non sine coniectatione coniecturare letabatur. magnisque significationibus felicitatem filio suo ioseph iacob nunciabat. temporisque largiente deo futurum que a parentibus et fratribus esset honorandus. et adorari dignus. lunam quidem et solem patri et matri comparans. [illegible] illa augeat et nutriat uniuersa [illegible] formas. et aliis fortitudinem prestet. Stellas uero fratribus. cum ipsi xi. essent sic et stelle uigore a sole et luna percipientes. Et iacob quidem ioseph filio non insipienter discretione [illegible] uisionis. fratres uero eius uehementer ea que sibi predicebat contristauere. et [illegible] aduersus eum uelut [illegible] bona que significata fuerant illis somniis habitura. et non quasi de fratre gaudentes. dum et cum eo potuissent his adipisci bonis. nempe que cognatione communicarent. et felicitatis socii forent. interimere adolescentulum se aggressi. Cumque hoc consilium statuissent. ad perficiendum illud tendebant in syemis abeuntes. Hec autem prouincia est optima pastoribus ouium. et gregum alimentis ualde copiosa. Quo dum gregum curam haberent. patrem scire non fecerunt quare ibidem remansisset. Ille autem ignorans hec cogitando nullus ad eum de gregibus aduenire. qui quod uerum esset de filiis nunciaret. triste pro illis animum gerens. et in formidine constitutus. misit ioseph ad greges ut de fratribus suis agnosceret. et quod agerent indicaret. Illi autem fratrem uidentes ad se uenire gauisi sunt quidem. sed non quasi familiaris sui presentia. et a patre ad eos missi. sed quasi super inimico gaudebant. et manibus eorum diuina uoluntate commisso. Ad interitionem quoque eius presens tempus nolentes differre. parati accessere. Quos dum ruben senior eorum inspiceret ita conspirare. et ad accu[illegible] et necem fratris iam uideret unanimes. eos retinere [illegible] temptabat. magnitudinem presumptionis et sceleris eis ostendens. quam malignum quidem esset apud deum et hominibus abhominabile. et non consanguineum hominem perimere. multo magis autem scelestum cedem in fratrem tam perficere. quo scilicet iniuste pater una perimeret. et mater in luctu de filii perditione consumeret. Sed et his ruben eis dicebat ne uno animo perpetrarent. quid ipsi paterent interitu sibi bene filio et iuuenculo. et recederet a tali presumptione. deum timentes. qui inspector simul et testis esset. et ut ab huiusmodi actione recedentes penitentiam diligerent. [illegible] temptantes deserimerent. Nam accedentes ad hoc opus omnem penam pro fratris nece persoluerent. uiolantes namque dei prudentiam ubique presentem neque quod in deserto. neque quod in ciuitatibus agitur est absconsum. Ubicumque enim homo est. oportet eum scire illic esse deum. sed et conscientiam suam eos habituros inimicam in his presumptionibus edicebat. quam nemo per bona habentes aliquando. neque talem qualis in eis te habitaturo. pro morte fratris effugeret. Adiciebat autem dictis suis et hoc ruben. quia fratrem neque iniustum aliquid facientem sensurus est occidere. bonum uero esse et iam eius obliuisci. si quid forte peccauerunt. Ioseph autem dicebat in nullo malignum circa eos extitisse ut eum occiderent. cum et etatis infirmitatem misericordiam [illegible] deberent. quod non se eorum [illegible] potius expectaret. Causam autem eius interitus multo peiorem eorum facere actione. eo quod propter inuidiam futurorum bonorum eum uita priuare niterentur. cum possent simul cum eo illis bonis uti. et communionem partem participantes. cum non extraneus sed domesticus et frater eorum existeret. unde et [illegible] sua putare que ioseph diuina largitas offerret. sed et [illegible] superna [illegible] sibimet et seuitie [illegible] fieri [illegible] a deo indicatus fuerat futurorum bonorum dignus [illegible] et auferrent deo eum cui esset talia bona donaturus. Et ruben quidem hec dicens. et super hec potiora supplicans. eos a fratricidio conabatur auertere. Cum uero in nullo eos mitiores uideret. sed festinantes ad necem suadebat ut mali sceleris aliquantum leuigarent. nam illos ei se uolentes prius credebat sermonibus flectere. Cum uero preualuisset ut fratrem occiderent. dicebat eis non esse eos ualde futuros malos. si ei obedirent saltem in his que nunc hortaretur. in his enim consilio esse et opus quod festinarent facere. non tam hominem. sed aliquid leuius in comparatione mali. Precabatur autem eos manu quidem suas in fratrem non mittere ad interficiendum eum. sed proicere eum in lacum uicinum. et illic eum fame sinerent emori. et sibi [illegible] ita uitarent. Illis autem eum his consentientibus. sumens ruben adolescentulum ioseph. et caute ligans eum in lacum leuiter deposuit. Erat enim sine aqua. Et ille quidem cum hoc fecisset abscessit. querens loca oportuna pasture. Iudas autem qui et ipse erat filius iacob. uidens negotiatores arabes ex ysmaelitarum genere. aromata et cetera syrica portantes egyptus de galaad. post discessum fratribus persuasit ut extrahentes ioseph uenderent arabibus. ut longius ab eis constitutus moreretur apud peregrinos. ipsi forent a scelere liberi. Hoc dum placuisset. extrahentes eum uendiderunt negotiatoribus pretio uiginti minarum. xx. erat enim et vii. esse annorum. Ruben autem nocte ad lacum ueniens. ut liberaret ioseph latenter. dum clamante eo non respondente metuens neque [illegible] abscessum interemptum esse a fratribus. et ob hoc culpabat eos. Illis autem quod gestum fuerat edicentibus. cessauit a luctu ruben. Cumque hec circa ioseph gesta uiderentur a fratribus. postea quod agerent ut extra suspicionem patris fierent inter se excogitabant. tunicamque qua ueniebat indutus ad eos ioseph. et quam ei abstulerant. dum eum in lacum deponerent. placuit eis discerpere. et hyrci sanguine maculatam portare. patrique monstrare. ut ei uideretur quasi a bestiis deuoratus. Quod facientes. uenerunt ad patrem. Et cum aberat de filii cognitione requireret. dicebant se quidem ioseph neque uidisse. neque si qua ei calamitas accidisset nouisse. illam uero tunicam se inuenisse sanguine maculatam atque dirruptam. et arbitrari se quod incidens in bestias interisset. si tamen ex tunica agnosceret. si hac indutus fuisset de domo proficiscens. Iacob autem cum prius in leuiori spe fuisset tamquam [illegible] tunc hanc spe deseruit. tunicam eius mortis indicium ei fecisse [illegible]. Cognouerat enim eum ipsa tunica uestitum cum properaret. et uelut super mortuum decetero uidebatur affligi. adolescentem [illegible] tamquam si unius filii pater esset et aliorum consolatione priuaretur. sic erat [illegible] ipsum male se habens. priusquam estimans eum a fratribus comparari [illegible] credebat consumptum.

Sedebat autem saccum uestitus. et [illegible] consolatione sumens leuior fuisset [illegible] mando doloribus [illegible]. Ioseph autem uendidit a negotiatoribus [illegible] purpurarius in egypto qui erat super cocos pharaonis regis [illegible] cum in omni honore. et doctrina liberalium edocebat eum. commisit [illegible] curam. Ille uero cum his fruerentur [illegible] hac mutatione dereliquit. sed ostendit prudentiam suam cum fine posse et preualere [illegible] difficillimis. nec solum temporalibus [illegible] inherere. Itaque dum uxor eius domini propter pulchritudinem [illegible] actionum eius illi amore esset confecta. et putaret quod [illegible] confestim faceret. facile ei suadere. et ad suum uenire concubitum. quem [illegible] iudicaret magnam hanc esse felicitatem. quod ei domina supplicaret [illegible] figura illi seruientem. et admodum respiceret et castitatis desideria [illegible] protulit. et uerba de prauitatione cum confiteretur. Cuius preces ioseph [illegible] dicens non esse iustum huiusmodi sibi imponi negocium. ne dominum [illegible] tanta dignitate honoratum iniquitatis [illegible] iniuriaret. Rogabat quoque eam supprimere desperationem huius desiderii [illegible] non esset spes hoc scelus eis facile persuaderi. se uero omnia potius [illegible] qua in [illegible] quidam scelus consentiret. Nam si seruum inquit eomina sua michi facile oportet aduersus [illegible] hec precepta magis [illegible] resultare. Contra hec igitur uerba domine illius amor [illegible] cum [illegible] non speraret omnino declinare ioseph. Et dum uehementius [illegible] a passione. secundum [illegible] fecit experimentum. Nam cum dies [illegible] publice celebrationis instaret. in qua ad cerimonias et mulieres [illegible] egritudine marito simulauit captans ob hoc solitudinem [illegible] uictoriam exorare ioseph. Ad quem cum accessisset. uberioribus obtulit ei sermones. quod [illegible] quidem fuisset ut precibus [illegible] negaret aliquid [illegible] domine poscentis. et [illegible] passionis qua urgeret domina de sua benignitate descenderit [illegible] ageret si queque [illegible] emendaret. Nam si [illegible] preces [illegible] studio maiore sese fecisse referebat. et [illegible] mariti [illegible] ueritati et cerimoniis [illegible]. Sibi autem [illegible] sermonibus [illegible] sed signum [illegible] presentiam. [illegible] uoluntate persisteret. que [illegible] quasi [illegible] amore [illegible] maioribus bonis frueretur et obediendo [illegible] suscepturam. [illegible] si [illegible] ire uideret. neque enim hoc [illegible] posse [illegible] ad accusationem illius accederet. et [illegible] a [illegible] marito [illegible] magisque marito creditura fore [illegible] uxoris [illegible]. Hec dicente muliere et flente. ioseph in nullo [illegible] neque [illegible] misericordia eum ad castitatem [illegible] suasit. [illegible] preces [illegible] et minas non cessit [illegible] sustinere [illegible] magis pati quelibet seuiuis [illegible] temporalibus [illegible] conscientiis [illegible] sue. Commemorabat nuptias et [illegible] societate [illegible] potius [illegible] esset. quam temporali doris libidini succumberet. [illegible] talibus [illegible] quod penitentia [illegible] dolore sumeret et [illegible] quod deliquerat emendaret. et [illegible] habitura. quando [illegible] huius mali nullatenus posse abscondi. Sed autem [illegible] magnam [illegible] sue societatis [illegible] habitura esse [illegible] magna [illegible] fiducia apud [illegible] tamquam [illegible] munda manens. et apud eum [illegible] et [illegible] habitura esse confusione multoque [illegible] esse habere fiduciam in bonis que cognoscuntur quam in malis que [illegible] celantur. Hec dicens ioseph et his multo maiora addens. ardorem [illegible] retinere ei [illegible] [illegible]. Illa uero studio suo uehementius [illegible] his desperasset [illegible] suadere eum [illegible]. Cumque ioseph fugisset [illegible] illa ei tenente ueste qua se exuerat [illegible] potius exiuit. Illa uero dum [illegible] formidine constituta. ne ioseph [illegible] [illegible] quatenus aduersus ioseph [illegible] excogitauit. ut sic ulcisceretur iniuriam. que ab ipso fuerat [illegible]. [illegible] sapientissimum iudicauit fore. sedebatque deiecta atque confusa [illegible]. et quia fuerat sua cupiditate [illegible] temptamentum corruptionis sue cum [illegible] fingebat. Veniente autem uiro [illegible] maritoque causam consulenti. fecit de ioseph accusationem iniquam. et uelut morte [illegible] marito. Seruum inquit [illegible] ioseph cubile tuum [illegible] uolentem castiga. qui neque [illegible] in domum nostram uenerit recordatus est. neque quantum ex tua bonitate promeruit [illegible]. sed [illegible] rebus omnia bona nobis reddere debuisset. insidiatus est nobis. ut lectum tuum [illegible] assisteret. Et hoc festinanter facere uoluit captans absentiam tuam. quia hoc humilis prius uideretur [illegible] [illegible] nescebat [illegible] non quia esset natura benignus. Hoc autem factum est. eo quod indignus [illegible] honore accessit. Quidem opes tuas possessionis tue et dispensatione omnis obtinere preualuisset. et senioribus famulis prepositus esset. tuam quoque uxorem temptauit uxorem. Quia uero in his quiesisset uerbis ostendebat et [illegible] eum [illegible] fateretur inductus reliquisse eam. Prosaris autem uxoris ex lacrimis et ex his que dicebat illa. et ex ueste quam ostenderat in nullo erat incredulus. et ei amori cuncta distribuens. non [illegible] examinatione fieri. de uxoris castitate confidens. ioseph uero [illegible] esse decernens. illum quidem misit in carcere malignorum. uxori autem castitatis ornamentum esse testatus est. Ioseph itaque sua omnia deo committens. neque ad satisfactionem neque ad integram factorum manifestationem [illegible] est. sed uinculis et necessitatibus tacite mansuetusque sustinuit. confidens deum ueritate scientem maiorem causam esse calamitatis quam illos qui eum iniuste pene contraderent. cuius prudentie experimentum repente suscepit. Custos namque carceris diligentiam eius fideque considerans. et uidens dignitatem eius forme subtraxit ei uincula. et quod erat pessimum aliis uinculatis in cibo. ipsi ei leuius fecit. ciboque eum meliore quam uinctis conueniebat percepit. Alii uero qui eisdem calamitatibus erant dum aerumnarum onere cessarent. ad colloquium ut assolet communionis et similis calamitatibus ueniebant et adinuicem causas per quibus uincti fuerant referebant. pincerna regis et ab eo uehementer honoratus eique affectu deuinctus. et cum ioseph habens prius compedes et familiarior ei ob hoc factus. exposuit ei somnium suum petens ut ei insinuaret quod significaret. dicens quod adhuc ei diuinitas sollicitudinem apponere uellet somniorum supra mala que a rege tolerarent. Dicebat quoque se uidisse trium palmitum [illegible] racemos ex una quaque uite pendere grandes iam et ad uindemiandum speciosos. eosque se comprimente in poculum[illegible] mustumque se offerre bibiturum et illum grate suscepisse. Quod quoque uideratur hoc esse dicebat. poscebatque ut quicumque ioseph in his sortiretur intellectum ei suo manifestaret dono. Ille uero exhortabatur eum confidere et sperare in diebus tribus se a uinculo hoc absoluendum. rege desiderante ministerium eius. et rursum in eo esse constituendum

Frumentum uinee significatione in bonum deum hominibus prebuisse. quod et ipsi libat. et fide hominibus amicitiamque pacis. Salubritates et passiones. et ebrietatem auferat ab his quibus offertur ad bibendum. et ad delectationes sepe conuertit. Hoc ergo quod dicis ex tribus botris compositum. suscepisse regem ex manibus tuis poma uisionem factam tibi futuram. et pristinas necessitates in dulcedinem intra tres dies pronunciante. de quibus palmitibus fructum usus est pro omnium ... Sed memor esto mei cum fueris hinc exceptus. quod ego pronuntiaui bona. et in potestate restitutus non obliuiscaris in quibus nos derelinquis angustiis. Nos enim peccantes ad uincula uenimus. sed pro causa ueritatis. et castitatis et quietis nos sustinere dampnati sumus. quando nec in propria uoluntate eum in nobis hec uincula et iniuriam sustinere uolumus. Et pincerne quidem gaudium erat necessario huiusmodi expositionem somnii audienti. expectabatque interpretationis finem. Seruus autem quidam super pistores regis constitutus cum pincerna uinctus erat in carcere. cum tale ioseph protulisset de pincerne uisione sententiam. in spe bona constituit eum et ipse somnium uidisse. petiit ioseph ut et illi que preterita nocte uiderat somnia quod uellent significare proferret. Erat enim inquit huiusmodi. Canistra tria me super caput ferre uidi. duo quidem panibus plena. tertium uero obsoniorum uariisque cibis. et qualia solent regibus ministrari. superuolantes autem alites omnia consumpsisse. Et hic et credebat ioseph dicturum similem expositionem futuram. qualem pincerne dixerat. Ioseph autem concipiens animo somnium. dixit ad eum. Uelle se quidem interpretem ei fore bonorum. et non talium qualium uisio ei demonstraret. Duas sibi quidem uite superesse dies hec canistra significare dicens. tertium uero signare eum crucifigendum. cibumque uolatilium esse futurum. nichilque fore, quod ei auxilium posset ferre. Hec ergo in ambobus similiter euenerunt ut ioseph exposuerat. Tertia enim die predicto natalis erat regis. et sic rex optimus agens, pistorem suum crucifixit. pincernam uero uinculis absoluens. in proprium ministerium reuocauit.

Ioseph uero cum duobus annis uinculorum mala sustineret. nichilque ei a pincerna proditorum memoria iuuaret. deus eripere eum uolens de carcere. huiusmodi ei machinatus est libertatem. Rex pharao eadem nocte uisiones somniorum duas uidens. et cum his utrasque expositiones et interpretationes obliuiscens. uisiones tamen retinuit. afflictusque in his que uiderat ... tempore ... uiderentur. die festo conuocauit sapientes egyptiorum uolens cognoscere somniorum discretionem. Hesitantibus autem illis. rex potius turbabatur. Pincerna uero uidens confusionem regis. in memoriam reduxit ei ioseph. et eius sapientiam in interpretatione somnia. Et accedens ad regem indicauit ei de ioseph. et de uisione quam ipse uiderat in carcere. pariter et euentum. et quia ipse dixerit crucifigendum pistorem eadem die. et sibi omnia bona secundum interpretationem somnii euenisse. predicente eodem ioseph. unicuique eum asserens a principe pistorum ... ut seruum eum diceret sed et ipsum hebreorum non humilis generis. nec gloria patris. Hunc inquit euocans rex. nec pro preterita moderna culpa eum calumnies. et que significent tua somnia agnosces. Iubente ergo rege ioseph ad suum uultum adducitur. obedientia famuli. diligentia et precepto regis adhibita. Rex ergo ioseph dextera apprehendens. o iuuenis inquit. eum enim mei ne optimum. et prudentia dignissimus. testimonio mei famuli nunciatus es. His ergo bonis quibus iste pincerna participatus est. fac me esse consortem. pandens michi quecumque somniorum pronunciant uisiones. Nolo autem te ullo amore constrictum fallaci sermone blandire. nec delectationem facere. sed ut uera sic est ergo quod uidi. Putabam enim circa flumen ambulans. uidere me boues pinguissimas simul et magnitudine precipuas numero VII. gradere de pascuis ad paludem. alias uero tantas numero prospexi maximas de palude occurrere ualde tenuissimas. et ad uidendum deformes. Que deuorasse pingues et magnas nichil adiute sunt. crudeli fame ... Et post hanc uisionem de somnis surgens et turbatus quod esset hec uisio apud me considerans. rursus in sopore solutus sum. et uidi secundum somnium multo mirabilius priori. quod somnia et me potius terruit atque contristauit. Spicas VII uidi ex una radice natas. capite iam grauatas. et inclinatas a fructu. et aptas ad messe. et post has alias VII spicas inanes et infirmas nimia siccitate quas ... ut consumerent et comederent spicas speciosas. stupore me fecit. Ioseph autem respondens ait. Uisio quidem ista rex. licet duabus formis apparuerit. unum tamen eundemque significat futurorum euentum. Quod enim boues uidisti animalia laborare in aratro fortissima. a peioribus et macilentis deuoratas. et spicas a minoribus consumptas. famem et sterilitatem in egypto eodem annis futuram pronunciat. septem annis ubertatem et felicitatem ferentibus quorum ubertas eodem annorum sterilitate consumitur. Erit enim magna difficultas rerum necessariarum. que ... uehementer existat. Signum autem hoc est. quod exhauste boues meliores consumpserint. satiarique minime ualuerint. Deus tamen non ut res ista tantum cognoscatur futura predicere hominibus: sed ut prescientibus leniora faciat experimenta pronunciatarum rerum. Tu ergo o pharao congregari facias futura bona in septem annis fertilitatis. ut calamitatem futuram egyptiorum ... Mirante ergo rege prudentiam sapientiamque ioseph. et consulente quemadmodum ubertatis tempora dispensaret. ut posterior sterilitas leuior esse uideretur. huiusmodi consilium dedit ut fruges parcitas haberet et non affluenter egyptios his uti permitteret. sed quantum sufficeret ad pabulum erogaret eis. que uero superessent in tempore sterilitatis seruari recondique monebat tritici ab agricolis perceptum. ut ad satias tantummodo ministrarentur expensa alimentorum.

Pharao itaque utrique in ioseph miratur et interpretatione somnii pariter et consilium. Dispensationem ergo que erat pharao ioseph commisit. quam ageret quod prodesse egyptiorum et regi facere esse utilia. inuentorem scilicet huiusmodi bonitatis et dispensatorem optimum esse confidens. Ille uero potestate a rege collata ita ut eius frueretur signaculo. et purpura uestiretur. per uniuersam terram ducebatur in curru. frumentumque agricolis sufficiens ad sementem et ad pabulum singulis mittens. nulli significabat causam pro qua talia peragebat. Triginta siquidem ioseph etatis annos tunc ferebat. et omni honore fruebatur sibi a rege collato. quem et rex appellauit psonthonphanech. uidens eius intellectum inopinabilem. Significat autem nomen hoc inuentorem absconditorum. Duxit autem ioseph uxorem ualde dignissimam filiam putifare qui fuit unus heliopolitanorum sacerdos. adhuc uirginem nomine aseneth. cooperante sibi rege. Ex hac ergo fuerunt ei filii duo ante sterilitatis tempus. manasses quidem senior: quod nomen significat obliuionem. eo quod pro felicitate obliuio infelicitatis accesserit. Iunior uero effraim. quod restitutionem significat. eo quod esset reddita libertati maiorum in egypto. Siquidem secundum somniorum expositionem ioseph VII annis beatissime transeuntibus, fames annum iam tangebat octauum. et ex eo quod iam presens esset fames. super malum laborantes ideo crudeliter omnes populi ad regias ianuas confluebant. Ille uero ioseph uocabatur. qui eis frumentum uendidit factus saluator multitudinis sine dubitatione. et mercedem omnium ... cum principalibus tantummodo faciens. sed et parat uendere peregrinis. unusquisque homines secundum cogitationes suas solacium inueniebant ioseph felicitate eius utentes.

Hiis ita gestis. dum chananea fame crudeliter uexaretur. omnem denique terram hec pestis inuaserat. misit iacob undecim filios suos in egyptum comparaturos frumentum. confidens licere peregrinis commercium tritici facere. beniamin tantummodo secum retinens. qui ei ex rachel generatus fuerat. et consanguineus ioseph. Illi siquidem in egyptum uenientes. adierunt ioseph.

frumentum se emere supplicantes. Necesse enim erat quod non illius consilio sibi ioseph amministraret. ita esse ministratio regia utilis erat hominibus: quando ioseph honor exhibebatur. Qui dum cognouisset fratres suos nichil de se cogitantes eo quod adolescens esset quando ab eis discesserat. ad hanc autem etatem a puero ... ut ex figura sua eis ignotus esse uideretur. et magnitudine quoque dignitatis ... suspectus aliquid de eo perueniret. Temptabat ergo fratres suos. ut ei dicerent quid uolu... haberent de rebus omnibus: et frumenta quidem eis non ministrabat. sed exploratores rerum et principium eos esse dicebat. et ex multis locis congregatos. et excusationis causa se fratres inuicem esse asserere. impossibile esse dicens uiro priuato tales filios. et forma ita clarissimos enutrire. cum regibus horum filiorum esset copia ualde difficilis. ut per hec uerba et que prouenisset de patre latent et callide agnosceret. et simul et de fratre suo beniamin audiret. Metuebat enim. ne forsitan et illum uti se peccauerint aliquid maliciose delegissent. Illi uero erant in tumultu parte et timore constituti maximo. periculum sibimet putantes imminere: nichil de fratre meo perquirentes. astabant de singulis causis rationem reddentes. ruben tamen sermonante primitus pro eis. qui eorum senior existebat. Nos inquit non pro lesione uenimus. neque regis negociis aliqua mala facturi. sed egentes salute et negocio. et malorum refugio que nostram regionem obtinere nos faciunt. et uestram uiuamque scientes clementiam. quod non solum uos subuenire ciuibus propriis sed et peregrinis audiuimus mercimonium frumenti proposuisse. et omnibus indigentibus salutem maximam prestitisse. Quia uero sumus fratres. et communis est nobis sanguis. clarum quidem hic et manifestum facit forme familiaritas non ualde mutata. Pater autem nobis est iacob. uir hebreus. cui sunt XII filii ex mulieribus IIII quibus omnibus uiuentibus felices eramus. et uno fratre nostro ioseph moriente res nostre ad peiora conuerse sunt. Nam et pater ... deo ... et nos ex calamitate defuncti fratris. et ex erumna patris nostri senis affligimur. Uenimus ergo ad comparationem frumenti. curamque patris et nostrorum prouidentia. beniamin autem iuniorem fratrem domi reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere. si quod nunc diximus mentientes. Et ruben quidem huiusmodi uerbis temptabat persuadere ioseph. ut de eis meliora decerneret. Ioseph uero iacob uiuere cognoscens. fratremque beniamin nunc deprehendisse. tunc omnes in carcere inicit quasi de uacantia discutiendos.

Tertia uero die deducens eos de carcere. dixit ad eos. Quoniam asseritis uos neque pro malignitate rerum. nec principum huc uenisse. et esse uos fratres et unius patris filios de quo dixistis. et hec ita esse uera manifestabitis. si relinquentes quidem unum apud me nichil iniuriabile passurum. portantesque pabula genitori. denuo reuertimini ad me: et fratrem quem reliquisse uos apud patrem dicitis. uobiscum pariter adducentes ueniatis. et hoc erit signum ueritatis eorum que dixistis. Illi uero in maioribus malis adducti flebant inter alterutros. de calamitate ioseph frequenter ingemiscentes. tamquam propter id quod in illum perpetrauerant: deo hoc in eis ulciscente talia sustinerent. Ruben autem eos ... penitentie uerbis increpabat. ex qua nulla iam generaretur penitentie utilitas de ioseph. sed autem omnes quecumque mali sustinerent faciente deo pro uindicta illius fortiter tolerare poscebat. Hec autem dicebant adinuicem. non credentes ioseph linguam suam intelligere. Eos autem ruben increpante. omnes detinebat defectio et penitentia rerum gestarum. cum ... non cognouissent in illo tempore pro quibus eum te punirent. iudicabant deum esse iustissimum. Uidens autem eos ioseph sic estuantes pro compassione cessit in lacrimis. nolensque fratribus apparere discessit. Et postquam reliquit eos. iterum uenit ad eos. Et retinens obsidem symeon precisione frumenti illos abire precepit suis mercibus ... mercimonium tritici. iubens ministro ut pecuniam quam pro emptione tritici detulerant. oneribus eorum latenter inmittens dimitteret eos. illam pecuniam patri reportaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Filii iacob uenientes in chananeam nunciauerunt patri que eis in egypto contigerant. et quia quasi exploratores regis illuc uenisse essent crediti. dicentibus quoque se fratres esse. et undecimum apud patrem domi reliquisse. creditum eis non sit. et quomodo symeon reliquerunt apud principem milicie donec beniamin ueniret. et fidem de his que apud eum de se dicta fuerant perficeret: rogabantque patrem nichil metuentem. ut cum eis iuuenculum destinaret. Iacob autem nichil placebat ex his que a filiis suis gesta fuerant. Et dum de symeon detentione grauiter fleret. stultissimum iudicabat beniamin quoque his malis adicere. et neque ruben sermonibus supplicantis flexus est. qui duos filios suos tradere uolebat ut si quid beniamin in itinere pateretur. illos ipse occideret. Iacob autem hesitabat in his malis. sed et filios potius conturbabat argentum quod in saccis missum inuenerant. Triticum uero quod delatum fuerat deficiente. et fame magis inualescente. cogente necessitate iacob. beniamin deliberauit cum fratribus destinare. Non enim poterant in egyptum nisi cum sua missione pergerent. et non sine beniamin uenire. Cumque iacob fame cotidie augeretur conpuneret, filiis supplicantibus: quid aliud de presenti faceret non habebat. Iudas autem cum esset in aliis uir audax. erga patrem fiducialiter usus est dicens. non debere eum de filio metuere. nec aliquid suspiciosum et aduersum cogitare quem nichil mali circa eum agendum fore. ubi deus adesset. et hic crederet quia quecumque ei ibi mali immineret: et apud eum manenti omnia contingere: uos autem sic palam in suspicione pueri sibi mala adicere non debere. nec alimentorum exuberantiam pharaonis permissu propter pueri irrationabiliter auferendum. Cogitandum et esse de salute symeonis ne dum parceret pro fectu beniamin. symeon periret. Deo totum credendum. hoc ergo cum esset exhortabatur dicebatque patrem aut se saluum reuocare filium beniamin. aut ibi remansurum cum eo atque uicturum. Credens ergo iacob tradidit eis beniamin. et duplex tritici precium. et simul que apud chananeos nascuntur. scilicet unguenta balsami et stacten. et terebinthi et mel munera ioseph mittens a filiis portanda. Multo uero a patre in egressione filiorum effundebantur lacrime. pariter et ab illis. Ille namque optabat ut filios saluos de itinere reciperet. illi autem optabant ut fratrem symeon incolomem reperirent. nichil pro eorum tristicia mali perpessum. et cotidie eis meror augebatur. Et senior quidem iacob hec fessus tolerabat. illi uero ibant in egyptum spe meliori rebus presentibus ultra cursuros. Cum uero in egyptum peruenissent. successerunt quidem apud ioseph. Timor autem eos non fortiter perturbabat ne propter triticum precium crimini subiacerent. et uelut ipsi furti sub calliditate egissent. et apud prepositum domus ioseph multis satisfactionibus uterentur. dicentes se domi in saccis inuenisse pecuniam. eamque nunc reuocasse. Illo itaque respondente se ignorare quod dicerent. releuati sunt a timore. Soluensque repente symeon. cum fratribus esse permisit. Ueniente autem ioseph a ministerio regis. ei fratres munera proferebant. Sciscitantique de patre. dicebant quod eum incolumem reliquissent. Ille uero cognoscens superesse beniamin. interrogabat si is esset iunior frater suus quem in presentia uidebat. Quibus respondentibus: eum esse. ait deum omnium bonorum semper ei suffragatorem esse. Ipse uero passione motus ad lacrimas discedebat. nolens se fratribus demonstrare. sumptosque eos ad cibum fecit discumbere sicut erant soliti apud patrem. Qui dum circa cunctos tribuere benignus existeret. beniamin duplicibus partibus honorabat. Dum uero post cenam fuissent in sopore constituti. iussit preposito domus sue. ut eis tritici

mensuratum in saccis traderet. pecuniamque rursum eorum in saccis abscondere-
ret: in sacculo uero beniamin poculum argenteum quo ipse bibere gau-
debat mitteret. Hec itaque faciebat ioseph experimentum fratrum sumere
uolens, utrum aliquod auxilium ferrent beniamin pro furto detento.
et patienti periculum, an certe relinquentes eum tamquam ipsi nichil gerentes
mali, ad paterna limina remearent. Cum uero famulus mandata perfecis-
set. die facto filii iacob nichil horum scientes discedebant recepto et sy-
meon. et duplici gaudio congaudentes cum propter frumentum quam et beniamin secum
reuocantes. sic properabant patri. Qui dum abirent, insequebantur eos equites
secum ducentes famulum a quo in sacco beniamin poculum uidebatur inmissum.
Illos ergo inopinabili equestrium inuasione turbatos. causamque sciscitantes propter quam
contra se post eos uenissent, illi maliuolos eos appellabant. quia dum honore et
muneribus potiti a domino suo fuissent, neque munerum neque hospitalitatis
eius ioseph memoriam retinentes. presumpserunt in eum iniqua committere. et
saphum quo ille in conuiuio congauderet auferentes. iniusta secum lucra portarent:
suumque periculum secundo loco ponentes, si inuenirentur in fraude: Minabanturque
eis supplicium uenturum. quia nec dominum latuerunt, nec cum furto fugientes [illegible]
licet ministerium famulum latuissent. Cognoscere ergo dicebant quid ignoran-
tes de poculo passi fuerunt. scirent tamen repente et uos esse puniendos. Hec
et his maiora in eos dicens famulus increpabat. Illi uero nescientes factum
eius uerba deridebant. [illegible] uerborum illius famuli mirabantur quod talem
causam presumeret uiris inferre. Qui dum penitus in suis saccis inuenirent
neque recuperassent. si quod gestum fuerat nullo sciente potest [illegible]
seruum reuocassent. multo potius ab huius maleficii uoluntate discede-
rent. et quia rei perscrutatione negatione iudicabant esse fideliorem
[illegible] famulum imperabant. et si quisquam rapuisset cui reperiretur omnes
esse puniendos. Nichil enim sibi conscii fiducia habebant. ne putabant
omnino periculo [illegible]. et inquisitione fieri exigebant. unum fore suppli-
cium qui in furto fuisset inuentus. Et dum quererent omnes qui [illegible]
ros perscrutassent secundum inquisitionis modum. ad beniamin nouissime per-
uenerunt. non ignorantes quia in illius sacculo poculum abscondissent [illegible]
lem inquisitionem se facere simulantes. Alii siquidem de suo timore libe-
rati. de beniamin uidebantur esse solliciti. Confidebant tamen quia nec in illo
possent maleficium inuenire. increpabantque eos qui fuerant persecuti. Cum uero
[illegible] impedimentum [illegible] fecissent.
scrutantes omnes de sacculo beniamin inuentum poculum protulissent. illuc
[illegible] et gemitu omnes repente confusi sunt. et indumenta rumpentes. fle-
bant patrem suum pro furti crimine puniendum. [illegible] patris salute
beniamin. Crescebat autem eis hoc malum. eo quod credentes iam se cetera
deuitasse. rursus in fratris sui manum inciderent. et patrem [illegible] in illo
cause se fore dicentes. qui [illegible] fecissent. [illegible] dirigeret.
Equites uero sumentes beniamin. ad ioseph adducebant. et [illegible] seque-
bantur. Ille autem dum illum teneret in custodia positum. illos autem luctuoso se-
[illegible] laceratos. quid [illegible] aut de mea dementia. aut de prudentia
[illegible] cogitantes talia in peregrinum et benefactorem facere presumpsistis.
Illis autem in supplicium se tradentibus pro salute beniamin. et rursus recor-
dantibus. dicentibusque: beatiorem esse ioseph. qui siquidem mortuus esset: et
a uita et tristitia liber existeret si uiueret. quia pro illo super eos deus uindictam
inferret: asserentibus autem se fecisse [illegible] patri. quia tristitiam quam pro
ioseph hactenus habebat. et de beniamin ipsi rursus [illegible].
ruben uero in his omnibus increpante. Ioseph ergo dicente illos quidem esse absolu-
tos a quibus in nullo fuerat lesus. solamque eis sufficere penam [illegible]. neque enim
iustum esse. illum propter eos dimittere qui in nullo deliquerat. neque illos cum fure
puniendos. sed et abeuntibus se prebere securitatem. Omnes quidem tenuit
stupor. et dolore huiusmodi passionis obmutuere. Iudas autem qui et patri
persuaserat ut adolescentulum dirigeret. et in malis erat efficax. pro fratris
salute decreuit opponere dicens ad ioseph. Uere crudelia commise-
rimus inter et supplicio digna. iustumque est omnes nos subiacere tormen-
to. licet non sit iniquitas omnium sed unius iunioris. tamen nobis desperan-
tibus: de tua salute spes relicta est nobis de tua benignitate pollicentium nobis
euadendi periculum. Et nunc non ad nos respiciens. neque malefacta consi-
derans. sed ad tuam naturam conuersus misericordiam propriam exerceas. quam
[illegible] in fortitudine [illegible] non maximis solum sed et in
[illegible] rebus sumentes [illegible]. [illegible] magnanimis. neque [illegible]
[illegible] quas neque potuerunt sua opinione salutem. sed a te sumere [illegible]
potuerunt. Non enim ea nunc primum nobis donas salutem. sed et dum frumentum
uenissemus emptione uelocitate et opulentia donasti ciborum et nostris famula-
ribus ubertim [illegible] a prohibuisti. et periculum famis sustinentes [illegible]
[illegible]. Et nunc ne despicias [illegible] egestate rerum necessariarum.
nec uideantur deliquisse [illegible] beneficium quod a te nobis splendidissime colla-
tum est. [illegible] calamitate dampnentur. Saluabis enim quos [illegible] et nu-
[illegible] animasque nostras quas fame laborare non passus es. et a morte [illegible]
muneribus liberabis. quam hoc mirabile sit et magnum. ut et animas
nobis dones. probeasque unde possint indigentibus permanere. Reor enim
dominum [illegible] hanc causam preparasse. ut uirtutem tuam circa nos cunctis
uelit ostendere. nosque in hac erumna constituisse. ut iniquitatibus
peccantium [illegible] ignoscere. et non ob aliam causam indigentibus
[illegible] clementie [illegible] condonares. quia hoc magnum bonum esse si bene
[illegible] inopibus [illegible] bonum existere. saluare eos qui pro delicto re-
debeant penas exsoluere. Nam si paruas lesiones dimittere delinquentibus
laude accollitur et augetur. multas iracundia cohibere pro hominibus [illegible]
[illegible] diuine cognoscitur esse nature. Et si scires quemad-
modum pater noster [illegible] filiorum affligitur propter mortem ioseph. non [illegible]
[illegible] ad nos attendi uerba salutis proferre. quia non solum nos [illegible]
[illegible] subdidissemus. cum donatum est a deo nos saluare sed et pre-
bemus nos passuros quecumque uelles. Nunc autem licet non nostri miserearis.
[illegible] iuuenes simus. [illegible] dum fruentes [illegible] bonis moriamur. tamen
de patre nostro cogitantes. et senectute illius miserantes. has tibi preces offe-
rimus. et commendamus tibi animas nostras. quas tua malignitas nostra tra-
dit. ad supplicia perferenda. Nam neque pater noster malignus est. neque nos
tales futuros genuit. sed cum sit benignus. non est iustum ut talia mala [illegible]
[illegible]. cum et ne nobis absentibus suspectus affligitur. Cum autem nos audierit per-
ditos. et causa mortis amarissime sustinebit. et ob hoc multo citius uitam
suam derelinquet. ut [illegible] nostre [illegible] corrumpat pessimumque
faciat ei exitum de presenti luce. In hac ergo ratione constitutus. licet te mala
nostra commoueant, [illegible] pater nostro. ut propter illius miseria ma-
iora facias. quam propter malicia [illegible] facere. ut senectuti eius in [illegible] consolatione
consistat. aut [illegible] perditione deficiat. In hoc itaque facto in honorabis gen-
[illegible] honorem prestabis. cum et hac appellatione [illegible]. et [illegible]
sine passione seruaueris a deo patre cunctorum in quo per communionem in hoc
nomine [illegible] nostri patris habendo misericordiam. ne fraudatur
filius aliquid patiatur. Ita ergo sint omnia que nobis prebuit deus. habentem itaque
potestatem et auferre et dare. nichil ab eius gratia differentes. Nam dum
quibusdam in utrumque habuerit potestatem. optimum est ut si in bonis uitatur
potestate quam in malo est. tamquam sint sic obliuiscatur quod hoc solum concessum sit
ut de salute sit cogitandum. Tu uero omnes nos saluabis ignoscendo fratri in quibus

infelicitate egit. quia neque uita nobis est hoc punito. et hoc defuncto. non licet nobis
ad patrem remeare. Supplicamus ergo domine. ut si decreueris fratrem nostrum occidi.
cum eo nos pariter punias. tamquam delicti participes. non enim patimur nos ipsos quasi
propter mortem tribulatione afficere. sed tamquam similes eius malicie existentes. ita
omnes habemus interitum. Et quamuis iuuenis deliquit. et non deprecemur tamen bonam
humanitatem talibus uenia [illegible]. Omnia ergo [illegible] et [illegible]
uerba proferre cessabo. et si pro ipso [illegible] condempnare uolueris. ea que tibi dicta
non uideantur nos a [illegible] deducere. Sin uero absolueris illa et [illegible] benigni-
tatis conscientia reuoluens. non solum nos saluabis. sed et uita donabis [illegible]
quod potius iustiores appareant [illegible] plus a nobis ipsis probans [illegible] salute sol-
licite. Si autem culpa castiga [illegible] me magis pro illo castigans. hic pater [illegible]
Sin uero aliquem esse tenendum iudicas seruum. ego utilitatibus tuis potior ero
minister. qui aptior ad utrasque passiones existo. Iudas itaque omnia sus-
tinere pro fratris salute libenter habens. prostrauit se ante pedes ioseph. si quo modo
eius iram flectere potuisset. Prostrati sunt etiam fratres uniuersi flentes genua.
se tenentes. ipsos pro anima beniamin tradentes neci. Ioseph autem animi sui
passionibus uictus. et nequaquam ualens ire tolerare figmentum iussit abi-
re presentes. ut fratribus tantummodo demonstraret. Discedentibus autem
se tenens ipsum fratribus demonstrauit dicens. Ego sum ioseph. Uirtutem quidem
uitam atque fauorem circa fratrem uestrum collaudo. et meliores quam sperabam
ex his que in me cogitastis inuenio. Hec autem omnia feci ex proposito [illegible]
amore uestre fraternitatis. Naturaliter autem neque circa me malignos uos arbi-
tror extitisse. sed ex dei uoluntate factum [illegible] ad opera et in
presenti nobis conferenda sit. et in futuro si [illegible] nobis fuerit dos [illegible]
quoque inopinata salute cognoscens. et tales uos erga fratrem beniamin
inueniens. neque illorum que in me commisisse putamini [illegible]
Cessabo autem et ab odio malignitatis quod super uos habebam. et tamquam
omnia in me fuerint dei uoluntate complecteam in rebus presentibus: quia uos
in fustis occasio [illegible]. et hoc [illegible] uos [illegible] socios [illegible]
uolo obliuione sumere illorum factorum que in me. in confidentia [illegible] dum
adhuc animi qualitate causa non peruenerit. quam confusione [illegible]
non debeatis propter hoc quod putamini deliquisse. Non ergo uideatur uos contristari quod
ad usum me maligna protulistis sententiam. nec penitentia eius uos affli-
ciat. quando impleri non potuerit [illegible] de me cogitauit. Exultan-
tes ergo in his que a deo facta sunt. [illegible] et nunciate hoc patri nostro iacob. ne penitus
consumptus sollicitudine. splendorem mee felicitatis obscuret si ante
[illegible] uenerit. et presentium rerum bonis potiatur antequam habere
[illegible]. Ipsum ergo patrem nostrum. uxoresque coniuges et liberos. et cuncta
cognatione uestram sumentes huc ad me migrate. Non enim oportet
carissimos michi absentes esse bonorum meorum. insuper et fame adhuc
quinque annis manente. Hec cum dixisset ioseph. amplexus est
fratres suos. Illi uero in lacrimis et tristitia constituti super hoc quod olim cogi-
tauerant contra illum. et uidebatur eis [illegible] esse supplicium bona uolun-
tas fratris. Igitur cum ioseph fratres suos erant in epulis et gaudio. Rex autem
audiens uenisse fratres ioseph letatus est eximie. tamquam in propriis bonis
exultauit. et prebenda eis uehicula tritico plena. aurumque simul
[illegible] portandum patri eorum dirigit. Sumentes ergo fratres ioseph
dona regis. alia quidem patri ferenda. alia uero sibi singulis donata
gaudebant maioribus muneribus donato beniamin [illegible]
ibant. Cum uero uenientibus filiis iacob de ioseph agnouisset. quia non
solum euasisset mortem. pro qua ipse degebat in luctu. sed et uiueret
clara felicitate. et cum rege totam egyptum sua prudentia gubernaret.
nichil quidem horum que ei nunciata fuerant incredibile iudicabat cogi-
tans de maximis operibus dei. et ipsius equitate. Et licet multo tem-
pore afflictione defecisset. repente tamen surgens properabat ad ioseph.
Et cum uenisset ad puteum iuramenti. sacrificauit ibi deo. et ex timore
metuebat. ne propter felicitatem egypti et habundantiam filii sui
amantibus habitatione permanerent. neque ad chananea soboles eorum
reuerterentur. et nolebat in egyptum preter uoluntatem dei uenire. et [illegible]
pater formidabat ne prius a uita recederet quam ad faciem ioseph perue-
niret. Deumque cum has haberet cogitationes in sopore resolutus est. [illegible]
[illegible] deus [illegible]. eum nomine proprio uocans. Interrogauitque iacob quis esset.
et ait deus. Non est iustum te ignorare deum. qui semper presidio fuit tuis
parentibus: et post eos et tibi. Nam cum te [illegible] pater tuus ysaac primatum priuare
uellet: hunc ego restitui. et meo fauore in mesopotamiam missus es sol-
et bonas nuptias adeptus es. et filiorum multitudine pecuniarumque plenus
ad propria remeasti. permansitque tibi omne [illegible] prudentie mee salubriter.
insuper filium tuum quem te perdidisse putabas ad maiorem bonorum adoptio-
ne cuiusque perduxi. et in egypto [illegible] constitui. [illegible] paululum uidetur
a rege differre. Assum igitur nunc tibi dux futurus in hac uia. itaque
etiam in manibus ioseph funerandum nunciaturus. longum secundum uitam sobole-
in principatu et gloriam fore pronuncians. eamque etiam qui primus constituenda.
In hac ergo uisione confidens. prior in egyptum cum filiis et [illegible] properabat.
Erant ergo omnes hoc. Nomina autem eorum significare non uideretur innecessarium.
et precipue propter difficultatem eorum. Ut tamen ostendam eis quod non arbitrantur
nos de mesopotamia esse sed ex egypto. necessarium iudicaui nomina
quoque ferre memoriam.

Iacob quidem filii erant xii. quorum ioseph iam prius abierat in egyptum.
Eos autem qui post eum profecti sunt eorum sobolem demonstrabo. Rubenque
fuerunt filii iiii. enoch. falech. esrom. carmi. Symeon autem habuit sex fi-
lios. iamuhel. iamin. aoth. iachim. saliel et h. saul. Leui uero fuerunt filii
tres. gerson. cahat. et merari. Iude autem fuerunt filii tres. sylom. phares.
zare. Duo autem nati sunt de phares. esrom. et amin. Ysachar autem ha-
buit iiii filios. cholas. furas. iob. semrom. Tres zabulon habuit
filios. sarad. ylon. iachili. Hoc ergo genus de lya descendit. cum quo et
ascenderat filia eius dina. Sunt ergo isti omnes xxxiii. Rachel autem
fuerunt filii duo. quorum ioseph quidem fuerunt filii duo. manasses
et effraim. Beniamin autem x fuerunt filii. bela. bechor. asbelus.
iera. naaman. ysar. mobim. osim. arad. ros. Isti ex sapientibus ada-
[illegible] fuerunt numero xl. vii. Legitimi quidem iacob genus hoc fuit.
De bala uero famula rachel fuerunt filii duo. dan. et neptalim.
Neptalim sequebantur filii iiii. eiol. guni. sar. et silim. Dan
autem unigenitum habuit usi. His itaque adiunctis supra illos quos pro-
ximus. quinquaginta iiii adimpletur numerus. Gad autem et aser
nati sunt de helfa. que fuit famula lye. Fuerunt autem filii gad vii.
goforon. iasim. unim. habron. aurum. rochim. ariel. Aser autem
filia fuit ara. et masculi numero sex. quorum nomina sunt iomnis. ysus.
iose. ubbares. abar. et melchel. Isti autem sunt xvi. adiectis aliis pro-
dictis. memoratur numerus compleri tenentium omnes iacob. Cogno-
scens autem ioseph aduenire patrem suum iacob iam iudas precedens eius
nunciauerat aduentum. occursurus eius processit. et eius [illegible] que
[illegible] uocatur apparuit. Iacob autem ex inopinata magna [illegible]
letitia pene ad defectum mortis peruenit. sed ioseph eum recreauit. [illegible]
ipse sustinere potuerit. ut propter nimiam letitiam talia nimime sustineret
non tamen illa quia pater passione detentus est. Et quidem deinceps patrem suum presen-
tem uenire cum quiete iubens. ipseque cum fratribus suis sumens [illegible]

regem, dicturus ei aduenisse genitorem suum iacob. Rex uero nimium letus hoc audiuit, iussitque ut diceret ei qua uita et quas artes operarentur, et ut sibi ipsi placeret, in quacumque parte egypti eos uellet manere, eos habitare decerneret. Ille uero optimos eos pastores esse respondit, nichilque eos aliud opus preter hoc solummodo uelle exercere: ut a separatim sint, ut omnis pariter habitarent, atque prouidentia facerent pariter quam et egyptiis gratius esset, et nichil quod illis recte sit imponeretur. Egyptiis enim erat abhominabilis conuersatio pastoralis. Veniente uero iacob ad regem, et salutante pariter et prognosticante, pharao sciscitabatur quanto tempore iam uixisset. Ille uero se CXXX annorum esse dicebat, et quia pauciores annos uixerit quam eius maiores. Pharao itaque longinquitatem uite iacob miratus est, concessitque ei ut cum filiis suis in heliopolitana urbe conuersaretur. Illic enim pascua multa erant pastores regis habere. Fames enim egyptiis augebatur, et pestis magna eos inopes faciebat, cum neque fluuius terram irrigaret, non enim ut mos erat crescebat, neque enim pluuias deus tribuit, itaque pro ignorantia futuri prouidere nequiuerunt. Populi autem a ioseph cum pecuniis emptis frumenta, cum eis et pecunia defecisset, de suis mancipiis et iumentis triticum comparabant, et postea quibus cumque erat pars aliqua terre, hanc pretio alimentorum uendebant. Sic itaque rege pro ioseph omnium possessionum in egypto domino facto, alii alibi migrauerunt, ut eius regiones eorum fierent firma possessio, preter terram sacerdotum solummodo. Hiis enim regio sua seruata est. Non solum autem egyptiorum corpora ad seruitutem pestis illa adduxit, sed et mentes, ita ut deinceps ad turpe egestate alimentorum uenire cogerentur. Deficiente uero fame, fluuius secundum morem terram inundabat, fructuque terra habundante, fecit ioseph adunari quamque ueniens ciuitatem eique multitudinem congregata, eandem terram quam ipsius uendentibus rex habere poterat, solusque fruitui [illegible] redonabat; et ut possessionis proprie labore amare poscebat, et quintam partem frugum soluturi regi, soluturos propterea quod illis dabat. Illos igitur inopinata terre dominos factos letitia comprehendit. Ob quam rem et preceptum [illegible] constituta. Hoc igitur modo dignitas ioseph apud egyptios potior habebatur, maiorque fauor ab egyptiis regi collatus est. Et ut quintam partem frugum persoluere deberent, et apud reges posteros lex ista permansit. Iacob autem X et VII annis in egypto commoratus, et languore confectus presentibus ibi filiis, cum optasset aliis possessionem bonorum, predixit post prophetiam quemadmodum ex eorum generatione posteri possessuri et habituri essent terram chananeorum, quod et post multis temporibus est completum. Cumque ioseph magnis preconiis pertulisset et laudasset, quia malorum memoriam circa fratres non habuerit, sed potius in eos benignus fuerit et donauerit donis innumeris, que nec benefactoribus solent repensari, precepitque filiis suis iacob, ut filios ioseph effraim et manasse in suum numerum reciperent, diuisuri cum eis chananeam, de quibus post hec loquemur, poposcitque simul ut sibi sepultura fieret in hebron. Mortuus est igitur iacob cum uixisset annis C XL et VII, in nullo maiorum suorum [illegible] diuinitate pietatis inferior, retributionemque promeruit quam uirtutis erat tanta benignum accipere. Ioseph autem concedente sibi hoc rege patris corpus in hebron reducens, multa largitate sepeliuit. Fratribus autem eius contra nolentibus cum eos timor haberet, ne iam patre mortuo eos castigaret propter nequitiam quam ei fecerant, nec ulterius circa eos misericors existeret, factus peteret ut ioseph ut nichil metuerent, neque talium habere deberent suspicionem. Multa igitur bona que secum detulerat donauit eis, nichilque quod circa eos benigne debuisset impendere dereliquit. Mortuus est autem et ipse cum uixisset annis C et X, uir uirtute mirabilis et omnia ratione disponens, potestatemque humiliter agens, quod utique huiusmodi felicitatis causa ei fuit apud egyptios, et aliunde [illegible] in illa terram uenienti, et tale [illegible] diximus passum calumniam. Mortui sunt et fratres eius in egypto feliciter conuiuentes, quorum corpora in hebron posteri eorum reportantes sepelierunt. Ossa uero ioseph nouissime quando hebrei egressi sunt ex egypto in chananeam reportauerunt, sic enim coniurauerat eos ioseph. Horum igitur unusquisque qualiter se habuerit, quibusque laboribus obtinuerit chananeam significabo, causasque primitus narrabo, propter quas egyptum deseruisse uideantur. Egyptiis siquidem delicatis et desidiosis in labore existentibus et aliis libidinibus subiectis, ualde propter amorem lucri coegit eos ut pessime circa hebreos inuidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes igitur israhelitici generis augeri, et propter uirtutem et laboris ingenium diuitiarum affluentia ualde nobilitatos, contra se eos augeri suspicabantur, obliti sunt honorum que meruerant pro ioseph propter longinquitatem temporis. Regno igitur in egypto translato ad aliam domum, crudeliter opprimentes israhelitas studebant eis uarias inferre miserias. Fluuium namque per multas deriuationes eos diuidere faciebant, murosque ciuitatibus edificare precipiebant, et fossata circumducere, ut eas fluuius inundare non ualuisset; sed et pyramidas edificare eos precipiebant, ut per tantum hii nostrum genus delerent. Omnes igitur artes efficientes, et in laboribus assueti, quadringentorum annorum tempus in his miseriis exercere; certatumque inter eos hoc pugna, ut egyptii quidem laboribus uellent israhelitas expendere, illi uero se meliores semper eorum preceptionibus exhiberent. Dum uero itaque in his essent rebus, que potius studerent in extinctione generis nostri, causa nostre respirationis ab egyptiis deo opitulante huiusmodi fuit.

123

Quidam sacrorum scriba, cum sint expertissimi de futuris predicere ueritatem, enunciauit regi pariendum quendam illo tempore in israhelitas, qui humiliaret quidem egyptiorum principatum, augeret autem suo incremento israhelitarum genus, uirtuteque transcenderet uniuersos, et gloriam memorabilem in perpetuum possideret. Cuius consilio taliter scribe rex iussit ut omne masculinum quod ex israhelitis nasceretur, iactantes in fluuio consumerent; custodirentque conceptus mulierum hebrearum, et partus earum obseruare precipiens egyptias obstetrices; et ab his hoc officium iubebat rex expleri, que propter cognationem regis non credebat transcendere iussionem; eos autem qui contempnerent hoc preceptum et partum eorum occulte seruarent, perimi cum sua generatione precepit. Hebrei igitur hanc sustinebant crudelem passionem, ut non tantum dolerent quod filiis priuarentur, aut quia dum parentes erant ad perditionem filiorum sibi nascentium ministrarent, sed et ex illa cogitatione quod eorum deleretur et genus, quando natos quidem eorum necabant, ipsi uero paulatim facilius egyptii redigebantur ad nichilum. Et contractantes et machinantes omnia in malum contra genus nostrum, contra uoluntatem uero dei nemo poterat preualere, etsi innumeris artibus hec exercerent. Puer itaque quem predixerat facere ille scriba, latenter regia cautela nutritus est, et uerax in eis que per eum facta sunt ille qui predixit inuentus est. Quod hoc modo gestum est. Amramus unus hebreorum nobilis, cum metueret ne penitus sua progenie defecto in [illegible] iuuentute periret, et ex alta preter grauiter timebat, ne uxor eius pareret, dumque in hac desperatione consisteret, ad dei supplicationem conuersus est, rogans ut aliquam miserationem hominum haberet, qui in nullo eius religione preuaricasse uiderentur, dansque eis liberationem rerum per quibus in tempore illo affligebantur. Deus autem misericordiam eius habens, et ad supplicationem eius aures inclinans, astitit ei per somnium, et [illegible] eum de futuris desperare ex

hortabatur, pietatisque eorum se habere memoriam dicebat, et propterea [illegible] retributionem esse prebiturum. Et dudum quidem eorum donasse maioribus, ut ex [illegible] magna fieret multitudo. Et abraham quidem solum de mesopotamia in chananeam uenisse, factumque locupletem, et eius uxori eidem aliquando ad generandum primitus fuisse sterilis, deinde eius uoluntate ad hoc habilis facta genuisse filium. Et reliquisse ysmaheli quidem et eius posteris [illegible] fuerant arabiam regionem, cethure autem filiis troglodytem, ysaac uero chananeam. Quantasque fuerunt pugnas sed auxilio semper uicerunt. Iacob et contribulibus fuit ignotum que deinceps magnitudine felicitatis cum qua uixit, et suis posteris dereliquit, qui cum LXX hominibus solummodo in egyptum uenerit, et ultra sexcenta milia iam esse consisteret. Nunc autem me facto utilitatis uestre et mee glorie prouidentiam communiter habitam. Iste enim puer generatione metuentes egyptii [illegible] tenuerunt, qui ex israhelitico semine generatus tuus erit filius, et dispendia quidem eos qui eius interitum intendunt uitauerit, [illegible] hebreorum genus ab egyptiorum necessitate liberabit, eritque eius memoria quamdiu temporibus uixerit uniuersa, non solum apud omnes hebreos sed et apud alienigenas egyptios, mea utique omnia hoc prebente, et his quidem qui nascituri sunt. Erit autem et frater huius qui meum habeat sacerdotium, et ipse, et qui de eo fuerint omni tempore perfecti. Dum uero amramo hec uisio fuisset ostensa, surgens statim indicauit hoc totum uxori sue iocabel, maiorque timor eis allocutionis huius uisionis instabat. Non enim solum de filio eius timebant [illegible] formidantes, sed et pro magnitudine future felicitatis. Huius tamen uerbis que prenunciata fuerat a deo fidem partus prebuit, mulieresque custodes latuit propter presentem suum silentium, ex eo quod non uehementer eam insisterent dolores partus. Et tribus quidem mensibus apud semet ipsos occulte nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens amramus ne captus regie ire succumberet, et ipse cum puero periret, et dei prouidentiam irritaret, deliberauit potius hominis consulere pueri salutem, prouidentiaque latendi hanc esse iudicauit. Nam illud tacite exercitium cum periculum imminerent, non solum puero qui nutriebatur occulte, sed et patri qui nutriebat, [illegible] indicauit omnium habitantium cautela [illegible] nullo que promiserat deus esset mendax. Hec cogitantes, uas rotundum ex uimine complicatum uelut alueoli magnitudine preparauerunt, quod sufficeret ut infans spaciose ibi iaceret; et deinde unxerunt illud bitumine. Natura enim est bituminis ut in uimnalibus uasculis accessum possit aque coercere. Illic igitur infantem mittentes, et circa fluuium ponentes, eius salutem deo commiserunt. Et fluuius quidem suscipiens eum deportabat. Maria uero soror pueri iussione matris custodiebat, intendens quo illud uasculum deportaretur. Tunc itaque deus ostendit non humanam prudentiam, sed omnia [illegible] ut ipse fieri effectum optimum percipiunt adipiscantur, nec preualere quod eos qui pro sua cautela alios condempnare nituntur interitu, multoque studio hoc implere conantur, cum inopinabili illi saluentur et pene in medio malorum inueniantur periculorum ereptione dei solius uoluntate. Tale igitur aliquid circa hunc infantem gestum est, aperta dei uirtute probatum. Thermuth igitur filia regis dum luderet circa litus fluminis, portari a flumine illud uas conspiciens, precepit ut ad se ille alueus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant destinati cum alueo, uidens infantem thermuth ualde gauisa est propter magnitudinem et pulchritudinem speciei eius. Tanto enim studio deus circa moysen usus est, ut ab his qui propter natiuitatem eius decreuerant interimere genus hebreorum, alimento et cura hic dignus iudicaretur. Iussitque mulierem egyptiam adduci thermuth filia regis, que daret infanti mamillam. Quo non accedente ad ubera eius sed cauente, et hoc multis mulieribus egyptiacis faciente, Maria soror pueri assistens, his que fiebant quasi insciens, et quasi ex operibus cum et alios astare, dixit: Frustra igitur o regina has mulieres ad nutrimenta infantis uocas, que nullam cognationem ad eum habent. Si autem quandam hebraicam mulierem adduci preceperis, forsitan ut cognatam contribulis sue poterit ubera excipere. Cumque bene putaretur dixisse, iussit ipsam matrem ut aliquam que lactare posset infantem adduceret. Maria igitur soror pueri huius potestate accepta, reuersa est adducens matrem pueri nulli cognitam. Statimque infans gratanter quodammodo accessit ad eius ubera, et supplicante regina commissus est ei cum omni diligentia nutrimentum pueri. Cui secundum euentum rei nomen impositum est, eo quod de flumine sit saluatus. Aquam enim egyptii moy uocant, ses uero saluatum. Componentes itaque hec duo uerba ex ambobus ei nomen moysen imposuerunt, id est ex aqua saluatum. Erat igitur indubitanter secundum dei promissum prudentie magnitudine et laborum et sapientia hebreorum nimium industrius. Huic igitur abraham pater septimus erat. Erat enim moyses filius amrami, qui natus est de patre caath, qui natus est de leui, leui uero de iacob, qui fuit ex ysaac filio abraham. Erat autem eius sapientia non pro etate concessa, sed sua mensura multo superior, et seniorem huius rei facultatem in infantia demonstrabat, maioreque spe actionis eius iam tunc animum perfecti gerebat. Et cum extremus fuisset effectus, deus mirabiliter eius statture eleuauit spatium. Ita quantum ad speciem nullus erat seuerus, et uidens moysen pulchritudine non horreret, multosque contingebat dum eum cernerent per plateas ferri, ut conuerterent quidem ad aspectum pueri, et ea in quibus uidebantur studium habere deseruerint, delectati potius eius uisione. Erat enim in eo multa infantilis gratia, et excellenter decentiaque circa se retinebat inspicientes. Hunc igitur cum talis esset, thermuth filia regis in filium adoptauit, dum sobole legitima non haberet. Et dum aliquando eum portasset ad regem patrem suum, ostendit ei ipsum, ut de successione regni non cogitaret, si ex uoluntate dei proprium filium non haberet, dicebatque: Nutriui infantem forma diuinum et prudentia ualde fortissimum, mirabiliterque de fluminis gratia condonatum, quem meum quidem esse filium decreui, tui uero imperii successorem. Hec dicens, posuit in manibus patris infantem. Ille uero sumens eum et ad pectus applicans pro amore, propter filie gratiam imposuit ei diadema. Moyses autem conuoluens illud proiecit in terram, conculcauitque suis pedibus, quod regi augurium fore uidebatur. Contemplatus autem ille sacer scriba qui eius natiuitatem predixerat et futurum ad humiliandum principatum egyptiorum, impetum fecit ut eum occideret, et terribiliter clamans ait: Hic est puer ille o rex, quem deus nobis occidendum ostendit, ut de cetero timore careamus. Testimonium eum ostendit, quam insurrexit principatui. Isto namque perempto egyptiis quidem eius timor tollitur, hebreis autem spes confidentie quam per eum habere credunt aufertur. Quod cum dixisset, thermuth preualebat eum abripere [illegible] et rex segnior esset ad eius necem, deo hoc faciente propter prouidentiam salutis moysi. Alebatur itaque multa sollicitudine, et hebrei quidem erant in eo spe sospitatis circa cuncta, suspicionis uero tenebant in generaliter egyptii. Et cum nullus esset certus ut uel si occideret eum rex [illegible] et cognatum propter adoptionem quam filia eius fecerat, aut aliud quodlibet, quod amplius ad egypti utilitatem perdidisset, quia iam non metuerent egyptii [illegible], ideo se abstinebant ab eius nece. Moyses itaque [illegible] natus et [illegible] ueniens ad etatem perfectam, egyptiis formam sue uirtutis ostendit, et [illegible] humiliatione quidem egyptiorum, augmento uero hebreorum tale hoc factum est, ut huius occasio proueniret. Ethyopes autem sunt proximi egyptiis, negotia sua in eorum regionem portabant, et non empta negotia egyptiorum referebant. Egyptii uero ira castra contra ethyopes mouentes sunt, uindicaturi contemptum suum. Prelio igitur commisso deuicti sunt egyptii, et alii ceciderunt, alii uero turpiter domum fugientes euadere potuerunt. Secuti sunt autem ethyopes, et arbitrantes illos defecisse, presumptione sua omnem egypti prouinciam obtinere [illegible]

exarserunt. gustantesque eorum bona, ab eis se non abstinebant. Cumque medianas partes adeuntibus non presumerent repugnare egyptii, accesserunt usque ad memphim et mare, nulla civitate resistere prevalente. His quoque malis obstricti, ad responsa et divinationes egyptii confusi, et deo prebente eis consilium, ut auxiliatorem et ducem sumerent secum hebreum. Iussit rex filie sue ut daret moysen ducem a se constituendum. Illa vero iuramentis sibi prebitis ut nichil omnino ei fieret mali, tradidit moysen, pro magno quidem beneficio eum iudicans auxilium, et adnichilans sacerdotes qui eum velut morte dignum prius dixerant occidendum, quasi nescientes quod aliquando utile foret ei auxilium. Moyses vero a thermuth exoratus et a rege, diligenter suscepit hoc opus. Gaudebant autem sacerdotes utriusque gentis, egyptiorum quidem tamquam eius virtute hostes devincerent, et moysen hoc modo cum dolo opprimerent, hebreorum autem plebs gaudebat tamquam eis hec occasio fieret egyptios omnino diffugere, quo moyses eorum dux esset. Moyses vero antequam hostes cognoscerent eius invasionem, sumens exercitum ducebat contra ethyopes. et ducebat eos non per flumium sed per terram, ubi quoque sapientie sue mirabile fecit indicium. Nam cum terra ethyopum valde sit fera iter agentibus propter reptilium multitudinem, quoniam illic hec omnia nascuntur ita ut et quedam preter alios non sint, illa terra nutrit virtute atque malitia, et aspectu solito differentia, quorum sunt aliqua et volatilia, ita ut etiam de terra nocere nequeant, supervolando non providentes occidant. Moyses itaque pro cautela exercitus et de providentia itineris eorum, tale mirabile factum excogitavit. Plectas ex papyro fecit in modum archarum, easque de hybibus complens, secum portabat. Hoc enim serpentibus est inimicum. Fugiunt enim serpentes eis advenientibus, et cum se celare voluerint, velut flatu cervorum abrepte devorantur. Hybes autem valde sunt mansuete, et generi tantum serpentino feroces. Et de his quidem pretereo nunc scribere, non ignorantibus grecis quale sit genus hybis. Dum vero moyses ad terram nutricem bestiarum cum exercitu venisset, cum hybibus ut predyximus naturam serpentium expugnabat, eisque velut adiutoribus hostes utebatur. Hoc ergo modo iter agens, antequam ethyopes agnoscerent supervenit, et congressus cum eis pugna devicit eos, et spem quam habebant contra egyptios, et eorum civitates abstulit, ibique subvertens omnia, et terram ethyopum maxima virtute vastabat. Tunc pro felicitate moysi cum post laborem gustasset egyptiorum exercitus, fatigationem pugne minime sentiebant, tamquam ipse moysen servitute, et novissimum subversionis periculum potuissent egypti evadere. Post hec autem insequentibus egyptiis, cuncti ethyopes obsidebantur in saba civitate regia ethyopie, quam postea cambyses meroyde nominavit a sororis sue nomine. Erat enim valde inexpugnabilis locus ille. Cumque nylus circumdaret civitatem, et circumcluderent et alia flumina astabus et astabusas, fluenta difficiles obviant eis qui illuc temptant accedere. Civitas enim interior existens habitatur ut insula, muro circumdata valde firmissimo, et contra hostes quidem habens propositos fluvios, et fossata grandia inter terminos et flumina sunt, quatinus inundari non possit civitas, aque illic violentia deportate. Hec ergo res et illa flumina transeuntibus difficilem faciebant civitatis invasionem. Cum ergo graviter ferret moyses segnitie exercitus, quando hostis neque presumeret venire ad manum, tunc aliquid tale provenit. Tharbis filia regis ethyopum fuit, que dum videret moysen circa muros exercitum applicantem, fortiterque cerneret pugnantem, eius efficacia experientiaque mirata est, et desperantibus iam egyptiis moysen libertatis sue auctorem existere, bona sue felicitatis existimans, et ethyopibus iam exultantibus in his que prius contra eos gesserant, moysenque illa tunc videns periculis inherere, in amorem eius lapsa est crudeliter. Et cum amoris passio prevaleret, misit ad eum fidelissimos servorum suorum, ut cum eo de nuptiis loquerentur. Moyse vero suscipiente sermonem eius, et ut ipsa ei traderet civitatem, prebitisque federibus ut uxorem eam duceret, et civitatem obtinens neque pacta transcenderet. Effecta autem verba provenit, et post necem ethyopum gratias deo agens moyses cum filia regis nuptias celebravit, et post hec egyptios in terram propriam reduxit. Egyptii ergo ex his operibus quibus salvati erant a moyse, ex his odium adversus eum habebant, et ferventioribus consiliis adversus eum utebantur, arbitrantes non propter bonos actus eum in egypto redisse.

Innotuerunt et regi cedem quam fecerat in egyptio quodam qui rixatus fuerat cum hebreo, et quem ille occiderat et absconderat sub sabulo. Rex vero a prius se industria viri continuit, invidiaque ducatus moysi oppressionisque sue fortitudinem iactans, compulsusque a sacris scribis intendebat immo viri nece grassari. Qui dum cognovisset eius insidias, latenter aufugit, et itineribus obsessis per desertum fuga lapsus est. Cumque ei in deserto ciborum esset inopia, viribus tolerantie prevalebat. Veniensque ad civitatem madian circa mare rubrum positam, cognomen habentem ab uno filiorum abraham de cethura progenito, sedens super quendam puteum ex labore atque miseria quiescebat existente meridie non procul a civitate, quo ei actus provenit huiusmodi ex usu provincialium, cumulum ei virtutis ostendens, et occasionem ad meliora prebens. Nam cum sint loca inaquosa, precedebant pastores ne forte a puteis aqua ab aliis exhauriretur, et oves potu necessario privarentur. Astiterunt itaque ad puteum septem virgines sorores, filie raguelis sacerdotis, quem multo honore apud provinciales habebant, et filie eius gregum patris curam agentes, eo quod ministerium et mulieribus regionum sit trogoditarum, sufficientem aquam de puteo hauserunt, expectantes ut greges suos habundanti irrigatione satiarent. Supervenientibus vero pastoribus et virgines expellentibus, ut aquam ipsi occuparent, moyses crudele iudicans puellas despicere iniustitiam patientes, violentiam virorum inanem facere virginibus, et quidem pastores prohibuit violentos esse virginibus, aliis autem opportunum prebuit adiutorium. Que beneficio impetrato, venerunt ad patrem raguel, iniuriamque pastorum narrantes, et solatium sibi prebitum peregrini, rogabantque patrem ne ei beneficium esset vacuum, et ne retributione debita privaretur. Ille autem et filias laudavit circa benefactorem ita studentes, et moysen adduci sibi iussit, adduci iustissime gratie premia meriturum. Cumque moyses advenisset ad raguel, et filiarum testimonium et de suo solatio declarabat, eiusque virtutem admiratus, non fore ei auxilium bona sine repensatione dicebat, sed ydoneum se ad reddendam gratiam, ut magnitudine repensationis mensuram possit transcendere beneficii. Fecitque eum filium, et unam filiarum suarum dedit ei uxorem, gregumque suorum in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio, eum voluit habere curam et dominium. Et moyses quidem dum hec impetrasset a gethegle, hoc enim cognomen erat raguelis, degebat ibi eius pascendo greges.

Post hec autem tempora dum pasceret in monte synai, ducebat oves, qui mons est excelsus, et ad pasturas egregius, optimas herbas habens. Hic scilicet in monte dum esset opinio habitare deum, prius nemo ibi pascebat, quia pastores illic minime ambulare presumebant. Quo tamen in loco prodigium ei mirabile nimis apparuit. Ignis namque depascens rubi viriditatem, eiusque florem transivit innoxius, fructiferosque ramos nullo incendio dissipavit. Cumque flamma vehemens esset et velocissima, ille et ipsa visione inopinabili formidavit obstupuit, et divina voce ignis emitteret, et nomine eum vocaret, verbaque faceret inde ret, quibus ei fiduciam redarguit presumentis ad illa loca accedere, ubi nullus hominum prius ambulasset, eo quod illa divina loca erant, eique suasit ut ab igne procul recederet, et ut sufficerent ei que vidisset, nichilque amplius indagaret. Predicebat quoque ei deus moysi cum esset vir bonus, et magnorum virorum proles, futuram ei gloriam et honorem apud homines, iussitque ut cum fiducia abiret in egyptum dux et princeps futurus multitudinis hebreorum, et cognatos proprios ab egyptiorum iniuria liberaret. Nam et habitabitis hanc terram felicem quam habitaverat pater vester abraham, cum omnibus bonis adepturi sint, et ad hec utique bona eos tua sapientia deduces. Iussit et moysi deus ut educens hebreos ex egypto, et ad ipsum locum veniens, sacrificium gratiarum actionum ibi sacrificaret. Hec verba ex rubo et igne quod viderat moyses divina voce prebata sunt. Moyses vero obstupescens in his que viderat, et multo potius in his que audierat, ait: Vera virtute inquit quam et ipse colo, me omnia credere oportet que audivi, et a patre maioribus meis te apparuisse non dubito, et qui hoc non credunt, vesanissimos secundum meam insipientiam puto. Verumtamen hesito domine quemadmodum ego vir ignarus et nulli virtutis ydoneus, ut suadeam verbis contemptus cognatis derelinquentes terram quam nunc habitant, me sequentes ad aliam terram ad quam eos deducam. Aut si ipsis hoc satisfiat, quomodo tamen potero exigere a pharaone ut dimittat hebreos, quorum laboribus et operibus virtutis facultatis eorum augetur. Deus autem eum in omnibus confidere iussit, seque ei adesse promittens, et ubi opus esset verba suasoria preberet, ubi autem operibus opus esset, virtutes et signa ministraret. Iussitque ergo ut baculum quem teneret in terram mitteret, et fieret serpens, et hoc signo viso crederet se promissa percepturum. Hoc dum fecisset moyses, virga conversa in draconem convolvebatur in spiris ingentibus, et tamquam contra se persequentes suum caput sensim erigebat, et deinceps statim facta est virga. Post hec vero mittere eam dextera manu in sinum precepit. Videns igitur eam candidam factam, et inducto colore nivis protulit. Postquam tamen ad solitum est reversa. Iussusque tamen aquam de proximo sumere, eamque in terram fundere, viditque colore sanguineo mutatam. Mirantique moysen in his factis, confidere eum precepit deus, et adiutorem secum nosse maximum, et his signis credibilibus apud omnes usurum. dicebatque ei: A me missus secundum mea mandata facies universa. Iubeo ergo te in nullo tardante ad egyptum festinare, die noctuque laborare, ne tua tarditas maius tempus faciat hebreos in servitute consistere. Moyses autem non diffidens in his que divinitas promittebat, inspector utique talium iudiciorum factus, orabat ut hanc virtutem eodem modo exprimeret in egypto. Supplicabat et deo moyses ne nominis sui notitiam ei celaret, ut dum vocis eius participatus fuisset, pariter et aspectum et vocabulum ipsius agnosceret, quatinus ei sacrificans nominatim eum adesse hostiis supplicaret. Deus igitur ei suam significavit appellationem, quam primitus homines nequaquam modo audisse, de qua appellatione non est michi fas dicere. Moyses itaque illa signa non solum fecit tunc, sed semper et ubique ubi opus erat faciebat. Ex quibus omnibus plus maiore credulitate concipiens, deumque proprium et suffragatorem se habiturum credens, et domesticos se salvare sperabat, et egyptios malis afficere. Audiens ergo moyses regem egyptiorum pharaonem fuisse defunctum, sub quo ipse diffugerat, petiit raguel ut eius permissu pro utilitate cognatorum iret in egyptum. Sumensque sephoram uxorem suam filiam raguelis, et filios quos habebat ex ea gersan et elyezer, tetendit ad egyptum. Nomina vero filiorum hebrea lingua significant: gersan in terra peregrina interpretatur, elyezer autem significat quia adiutore paterno deo usus egyptios effugisset. Cum vero venisset iuxta montem, frater aaron deo iubente occurrit illi. Cui moyses significavit omnia que sibi in monte contigerunt, pariter et divina mandata. Procedentibus autem eis occurrebant nobiles hebreorum, et presentia agnoscentes. Quibus moyses quando verbis suadere non poterat, signa sibi precepta monstrabat. Illi vero stupore eorum que inopinabiliter inspiciebant omnino credebant, et ex omnibus erant in spe maxima constituti, de salute eorum prudente securitate. Dum vero iam obedientes haberet hebreos moyses, promittentes secuturos se quocumque iuberet, libertatemque libenter aspicere, venit ad regem illum qui nuper fuerat in principatum constitutus, et declaravit ei quemadmodum obtinuerat egyptios ab ethyopibus oppressos, cum fuisset eorum princeps, dicens ab eis, et quanta malicia et laboribus magnis pro eis usus est tamquam proprius, et post diversa pericula non digna retributione acceptionem intimavit. Indicavit et pariter regi que sibi in monte synai contigerant, deique voces et signa singula ab eo monstrata, propter fidem exercendam(?) docenter exposuit, rogavitque ne discredens in his impedimentum faceret dei voluntati. Deridente vero rege, moyses opere fecit ut conspiceret signa que fuerant in monte synai monstrata. Rex vero dedignatus illum quidem malignissimum appellavit, et prius egyptiorum fugisse servitium, et nunc per seditionem remeasse, et in amore factum prodigiorum operum et magicarum artium appetisse remedia. Cumque hoc dixisset rex, iussit sacerdotes easdem visiones facere quas moyses fecerat, tamquam et egyptii in hac disciplina sapientes existerent, et non quasi solus moyses peritus esset rerum, quasi ipse per deum possit explere, ut quod erat valde mirabile et ab aliis ostenderet quam et hoc et humana doctrina nosset. Ponentibus quoque sacerdotibus virgas suas, dracones facti sunt. Moyses autem non expavit sed ait: Non ego quidem o rex egyptiorum despicio sapientiam, sed tamen hec que a me sunt facta meliora fieri quam horum artes et magica, quantum humanis divina esse constat meliora. Ostendam vero non artibus magicis nec errore, sed veritate subsistere que a me facta sunt dei providentia et virtute patefacta. Cumque hoc dixisset moyses, proiecit in terram virgam suam, iussitque ut in colubrum verteretur. Illaque obediens et egyptiorum virgas que videbantur dracones esse devoravit, circuiens et insidians donec consumeret universas. Qua in suo schemate revertente resumpsit eam moyses. Rex autem nichil magnum in his actum iudicavit, sed iratus et in nullo eum proferri se dicens egyptiorum sapientie et ingenio. Rex ergo iussit ei qui super hebreos videbatur constitutus, ut nullam hebreis preberet requiem, sed maioribus eos malis affligeret quam prius. Ille vero cum prius eis paleas preberet ad lateres, nichil ulterius eis dedit, sed die quidem operibus eos faciebat affligi, nocte vero paleas congregare. Cum duplex eis hoc malum existeret, et erumna crudele periculum instruxisse. Moyses vero neque minis regis fatigatus est, neque increpationibus hebreorum cessit, sed animam suam constituit ad utraque, ut et laboraret et libertatem cognatis acquireret. Veniensque rursus ad regem, suadebat ei ut dimitteret hebreos ad montem synai sacrificaturos deo. Hoc enim dominum precepisse dicebat, et in nullo contradicendo iussioni illi exorabat, dicensque propicium fore cunctis si eos dimitteret egredi, et ne prohibendo illos sibimet reportaret iudicium, quod patiuntur qui preceptionibus dei contradicunt, quia ei quecumque mala se commoverint divinam, ex omnibus oboriuntur adversa, nec ei utique nec terra neque aer suavis existit, nec soboles eorum naturali modo progreditur. Hec coram et alia multa adversa futura egyptios edicebat moyses, et hebreorum plurimum ex illorum provincia abire et illis nolentibus affirmabat. Rege vero moysi sermones

desipiente. nullamque reverentiam ad talia verba exhibente, passiones pessime egyptios invaserunt. quas singulas explanabo. quia nec prius hę acciderunt quam earum passionum experimenta pertulerunt. et quia simul volo deum in nullo eorum quod predixerat monstrari mendacem. et quia prodest hominibus ut discerent observare et facere ea in quibus non possit offendi divinitas. ne ad iracundiam conversus in eorum iniquitatibus se ulciscatur. Fluvius enim sanguineus egyptiis dei voluntate et moysi iussione factus est. Et non poterant egyptii bibere aquam cum alibi nusquam fontem haberent. Non solum enim fluvius colore mutatus erat, sed et se gustantibus doloris amari gemitum inferebat. erat quidem talis egyptiis. hebreis autem dulcis et potabilis existebat. hoc naturaliter videretur esse mutatum. In hoc miraculo rex timens atque hesitans propter egyptios abire permisit hebreos. Cumque malum fuisset aliquo modo re[…]latum. rursus sententiam permutavit. nec eos abire permisit. Deus autem illum contempnentem post calamitatis ablationem: et nolentem a sua malicia temperare. aliam egyptiis intulit plagam. Ranarum namque infinita multitudo eorum terram late depasta est. plenusque his erat et fluvius. et polluebatur eorum potus. Ranis enim putrescentibus: fetor cunctis noxius exhalabat ex aqua. erat quidem cuncta regio huiusmodi malo plena. ebullientibus ranis et morientibus: que et domestica eorum habitacula valde vexabant. dum in cibis reperirentur et poculis invenirentur et in cubiculis eorum ambulantes: fetorque crudelis erat et abhominabilis. morientibus ranis et putrescentibus. Dumque in his malis perirent egyptii. iussit rex moysi ut tollens hebreos abscederet. Cumque rex hoc dixisset. repente ranarum consummata est multitudo. et terra simul et fluvius in suam reversa sunt naturam. Pharao vero mox ut passionibus terra privata est. oblitus tali mutationis illius, retinuit hebreos. et tamquam si plurimas passiones experiri vellet: neque dimisit moysen cum plebe discedere. quam prius timore potius quam prudentia animo abire permiserat. Rursus ergo alterius mali passione eius fallaciam divinitas vulneravit. Pediculorum namque innumera eorum infinita multitudo in egypto pullulavit. et interioribus ebullientibus quibus mali male consumebantur. et neque lavacris neque medicamentorum unguentis genus eorum exterminare prevalentes. Ob hanc ergo pestem egypti rex turbatus metuensque simul pestem populi sui. licet patientie fatue iracundie animum haberet. cogebatur tamen se a malo temperare. hebreisque concessit egressionem. Cumque hoc tantum levigaretur filios et uxores obsides reversionis sue eos relinquere sanciebat. unde et irritavit potius deum credens se eum quoque fallere prudentiam sicut moysen. Sed deum hoc latere non potuit. puniente egyptios propter hebreos. Bestiis namque multigenis et multimodis quorum aspectibus nullus occurrere poterat: eorum implevit regionem. a quibus et ipsi consumebantur. et terra agricolarum cultura nudabatur. Si quis enim primarum passionum perditionem evasisset: hoc langore et inertia cetera sustinentium succumbebat. Cumque pharao neque sic dei iussionibus obediret. uxores quidem cum viris abire precepit. et filios in egypto obsides relinquendos. Unde non defuit deo cum quo calamitate et calliditate eius diversis malis et maioribus denuo supervenientibus castigaret. Crudeliter namque eorum corpora a predictis bestiis vulnerabantur. interius et corrupta. et ita passim egyptiorum multitudo consumebatur. Rege vero neque ex hac plaga sequestrante. statim grando vehemens. qualis neque prius in egypto aer tale aliquid protulerit. neque similis apud eos hyemis tempore descenderet. maiorque quam apud habitatores boree partis et septemtrionis aeris rigore differtur. grando effluxit. et fructus egyptiorum usque quaque confregit. Deinde genus locustarum germen quod non fuerat vexatum a grandine totum devoravit. ita ut in eis generaliter spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebat namque quibuslibet sine calliditate et ea que predicta mala ad intellectum et cogitationem utilitatis adducere. Pharao namque imprudens. quantum mali sciens causam. deo iterum contradicebat. iussitque moysi cum uxoribus et filiis hebreos adducere. facultates [...] eos vero relinquere in egypto. ne egyptiorum depopularentur domus. Moyse vero non acquiescente [...] eos dimitti. quos oporteret deo sacrificium de propriis rebus offerre. cum ergo propter hanc causam multo tempore moraretur. tenebre profundissime et partem luminis non habentes. per egyptum sunt diffuse. per quas visus aeris crassitudine clausi sunt. eosque mirabiliter undique impellebant. metuebant enim ne caligine absorberentur. Deinde his excussis. post tres dies totidemque noctes. dum nullatenus penitentiam ageret pharao propter egressum hebreorum. accedens ad eum moyses ait. Quousque inobediens eris voluntati dei? Ipse enim iubet dimitti hebreos. non enim poteris ab his malis eripi. nisi hoc volueris implere. Rex autem iratus in his que fuerant dicta minatus est ei se caput eius auferre. si ad eum ob hanc oportunitatem denuo remearet. Tunc moyses neque se de his ultra verba facturum dixit. neque illum ulterius cum principibus egyptiorum deprecaturum fore ut hebrei discederent. Et moyses quidem cum hec dixisset abscessit. Deus autem ostendit moysi adhuc una plaga feriendos egyptios ut dimitterent hebreos. Iussit ergo moysi ut preciperet populo ut sacrificium paratum haberent. et ut pristruerent decima die xantici mensis qui apud egyptios farmuthi vocatur. apud hebreos autem nisan. macedones vero xanticum eum appellant. et egressuros hebreos universaque parantes asserunt. Et ita quidem iam paratos habens ad egressionem hebreos et constitutos per tribus: ibidem expectabant. Cum autem instaret xiiii. dies. omnes ad egressionem tendentes. et immolantes agnum. eiusque sanguine domus purgabant cum ysopi frondibus: emundabant. Cumque cenassent reliquias carnium tamquam egressuri cremaverunt. quod significat transcensionem. eo quod illa nocte deus transcendere hebreos voluit cum illa plaga. cum qua egyptios visitavit. Mors enim primogenitorum tam magna egyptiis facta est. ut multi procerum congregati circa regalia pharaoni persuaderent. quatinus hebreos sub velocitate dimitteret. Tunc pharao vocatum moysen abire precepit. arbitratus ut si de provincia recederent. statim imminens egyptiis plaga cessaret. Muneribus ergo egyptii hebreos honoraverunt. alii quidem ut citius egrederentur. alii vero propter vicinitatis eorum consuetudinem. Et ita ergo videre egrediebantur flentibus egyptiis. et penitentiam agentibus: eo quod eis sic permanent crudeles. Tendebant ergo hebrei ad civitatem nomine litus. que tunc erat deserta. ubi babilon quedam civitas postea fabricata est. dum cambyses rex egyptum devastaret. Celeriter ergo facientes iter beelsephon. tertia die ad mare rubrum devenerunt. Et cum per desertum nichil possent habere ciborum. farina fermentata absimus panibus: modico calici tempore coagulatis vescebantur. et hoc cibo sunt usi xxx. diebus: Longiori enim tempore eis non sufficeret azima quam tulerant ex egypto. cum et iis cibis sub necessitate custodirent. nec ad satietatem eo de uterentur. Unde et ad memoriam illius inopie festivitatem octo dierum agunt. que dicitur azimorum. Omnibus ergo considerantibus multitudinem hebreorum innumerabilis exercitus videbatur virorum. et mulierum. et infantum. Qui vero etatem habebant aptam ad bellum procedentium. sexcenta milia fuerunt. reliqueruntque egyptum mense xanthico. luna xv. post annos quadringentos et xxx. quam pater noster abraham venisset in chananeam. post iacob autem adventum in egypto anno ducentesimo et v. Moyses autem annorum erat lxxx. frater autem eius aaron tribus annis maior extabat. Portabat et secum ossa ioseph. dum hec ille suos filios facere mandasset. Porro cum egyptios hebreorum peniteret egressus. rexque graviter ferret. tamquam ex veneficiis moysi signa facta fuissent. deliberaveruntque super eos irruere. Sumentes ergo arma persequebantur eos. tamquam reducere eos possent. nec ulterius dimitterent eos sequi moysen. dicebantque se facillime prevalere posse contra eos. cum illi tunc inermes et fatigati ex

itinere. et a singulis viatoribus sibi occurrentibus requirebant per quam viam abissent hebrei. persequentes eos cum summo studio festinabant. hec molesta sed illa tamen agentibus: non solum in expeditas sed et singulariter ambulantibus. Moyses autem per ea loca prudenter ducebat hebreos. ut si quidem peniteret egyptios et persequi vellent hebreos. supplicium malicie sue et transgressionis indubitanter exsolverent. Per palestinam namque gravatum ferebat transire propter antiquam molestiam. volebatque quod libere nemo preter [...] sciret. Confinis est enim hec provincia egyptiorum. et propterea non eduxit populum per viam ad palestinos. Per desertum vero multam terram agens. mala perpessus innumera. ad chananeam studuit pervenire. insuper et propter mandata dei iubentis adduci populum ad montem syna. sacrificium oblaturos. Persequentes ergo egyptii hebreos ad prelium parabantur. et multitudine persecuti. concluserant eos in parvulo quodam loco. Sexcenti enim currus persequebantur hebreos. et equites quinquaginta milia. et ducenta milia peditum armatorum. et itinera quidem perstruxerunt quibus hebreos fugere iudicabant. inter rupes inaccessibiles et mare eos claudentes. ubi terminatur mons ex asperitate marinis immensus. et fugam eis penitus amputantes a mari et montibus congressione hebreos inermibus obsederunt. os ipsum fuge claudentes. egressum eis ad campestria denegaverunt. Hebrei ergo non tolerantes talem obsidionis modum. propter egestatem necessariorum. et neque fuge facultatem habentes. armisque privati. quia licet et si pugnare vellent. eis spes omnium rerum amissa videretur. non sine ipsos traderent voluntati egyptiorum. His irascentes moysen in omnibus culpabant: oblitique signorum que eis fuerant a deo pro sua libertate monstrata. usque ad hoc venerunt ut et prophetam qui eis salutis dona promiserat. pro incredulitate lapidibus niterentur obruere: seque tradere cogitarent egyptiis. Erat quidem luctus et gemitus mulierum. et infantium. ante oculos habentium mortem. montibus quoque se et mari claudentibus: simul et hostibus: et fugam nullatenus existentis malis invenientibus. Moyses autem licet contra eum exasperata multitudo. ipse tamen non cessabat circa prudentiam eorum. et hec omnia committit deo. qui eis et alia que predixerat pro sua libertate contribuisset: et neque nunc relinquendos eos esse inimicis dicebat. neque perituros. nec servituros egyptiis. Stansque moyses in medio eorum ait. Hominibus quidem bene circa nos conversantibus: iustum non erat credere. Dei autem prudentiam vos desperare opus non est. a quo vobis omnia bona pervenere quecumque promisit ad salutem et libertatem servitutis vestre: cum potius in hesitatione venientes oporteret nos dei adiutorium sustinere. cui operte erit et nunc in tali difficultate conclusos. ex desperatione habituros salutem: et ex hostibus libertatem: et fortitudinem suam circa nos est ostensurus. et prudentiam facturus. Non enim in parvis solet divinitas auxilium sui favoris accommodare. sed potius in his in quibus humanam spem non videt accedere. Unde tali auxiliatori [...] est et parva grandia facere. et tantam rerum infirmitatem suo numini [illegible] maris [illegible] roborare. nolite timere egyptiorum arma. et quia [illegible] montes viam fuge prohibent. ideo salutis spatium desperare. fient enim vobis montes quasi campus ex dei prudentia. et pelagus convertetur in terram. Cumque hoc dixisset moyses. ducebat eos ad mare egyptiis intuentibus. Ipsi enim e diverso exercitum posita. et labore persecutionis affecti. in crastinum differre prelium utile fore iudicabant. Dum vero moyses pervenisset ad litus maris. sumens virgam rogabat dominum. et auxiliatorem atque adiutorem eum invocabat dicens. Neque tu deus quidem ignoras quia effugere nobis mala presentia. nec fortitudine. nec auxilio humano. sed ut prebeas aliquid salutare exercitui tua voluntate egyptum relinquenti. Tuum est nos eripere. quia nec omni spe et consilio desolati. ad tua solius subsidia confugimus. et quicquid ex tua prudentia nobis accesserit. quod nos ab egyptiorum ira liberare nunc possit inspiciam. velociterque tuam nobis ostende virtutem. et populum desperatione ruentem in periculum ad securitatem dignare. et ad fiduciam precatus perducere. Non enim in extraneis sumus. sed tuum est mare. tuus et mons est. qui nos ita circumdat. ita ut et mons amoveri te precipiente et mare converti possit in arida. Valebimus et effugere per deserta. si tibi placeat virtute hac et nos parte salvare. Talia siquidem cum orasset moyses. percussit virga mare. Quod repente divisum percussione. et in se metipsum terram relinquit nudam. ut hebreis viam et fugam. Moyses autem ad destinationem dei pelagus cessisse eis. primus ipse intravit. et hebreos sequi precepit divino itinere facto. et declinare periculum sequentium hostium. Qui delectabantur in hoc. agebantque deo gratias propter salutem quam preter ullum modum rationis acceperat. Quos iam neque tardantes. sed cum festinatione pergentes velut se prebente deo vesanos eos egyptii primitus iudicabant. et tamquam ad interitum manifeste mortis intentos. Cum vero vidissent eos illesos abire. nullumque impedimentum eis. nec difficultatem aliquam obviare: persequi eos aggressi sunt tamquam et illis pelagus quietum existeret. Preordinantes ergo equites ingrediebantur toto exercitu pharaonis in mare. Hebrei vero se illis armantibus atque tardantibus: ad terram contra positam pervenerunt sine aliqua passione egyptios effugientes. Quapropter illi audaciores effecti. persequebantur hebreos. tamquam nec ipsi aliquid essent passuri. cum nescirent hebreis hanc viam proprie a deo factam. et non esse communem hanc viam. que utique pro salute periculum patientium fuisset ostensa. et non propter eos qui ad perditionem eorum accedere festinabant. Dum ergo egyptiorum exercitus omnis in mare intrasset: rursus effusum est. et descendens ventorum procella omnes egyptios comprehendit. ymbresque simul et tonitrua valde gravissima de celo descenderunt. chorusstationesque labentes concluserunt eos in mari. Hec quoque vindicta ultima fuit egyptiis rerum nequientium per iram dei advenientium ad perditionem hominum. quia eis nunc tunc accessit noxia mors. et caliginose et fluctuose eos apprehendit. Et egyptii quidem ita sunt perditi. ita ut nullus ex eis omnino relinqueretur. hebrei vero neque retinere poterant de gaudio inopinabili sue salutis et hostium perditione. et firmissime sue libertatis quando defecerunt qui eos servire cogebant. deumque sic aperte suum adiutorem inspiciebant. Et hebrei quidem ita periculum effugientes. insuper et inimicos suos punitos sic respicientes. nulli umquam priorum hominum tale aliquid miraculum potuisse [...] reminisci. ymnum deo tota nocte cecinerunt. Moyses autem [...] deo canticum et laudem gratiarumque actionem pro protectionis eius exametro composuit.

Ego si quidem ut inveni in sacris libris ita hec singula quoque tradidi. Nullus vero dubitet [...] ubi miraculo si antiquis hominibus et malicia pravis iter salutis per mare sit facta. sive voluntate dei sive voluntate revelata. dum et eis qui cum magno alexandro rege macedonie erant olim antiquitus resistentibus persis pamphylicum mare divisum sit. et cum aliud non esset iter. viam per illud prebuerit. volente deo per alexandrum destruere principatum persarum. et hoc confitentur omnes qui actus alexandri conscripserunt. De his itaque sicut cuilibet placuerit estimet. Postea vero arma egyptiorum ex fluctibus maris violentia ventorum appulsa ad litus. moyses arbitratus est hoc divinitus factum. ut hebrei neque armis egerent valde letatus est. Deinde exercitui eius colligens egyptiorum arma. dedensque eis ad muniendum corpora eorum. duxit eos per desertum illuc immolaturos deo. et pro salute multitudinis hebreorum ut dictum fuerat munera redditurus in pace.

Explicit liber secundus iosephi antiquitatis iudaice.

124.

Nota

INCIPIT LIBER III.

Cum tam inopinabiliter hebreos talis salutis donatos, grauiter iterum contristauit, dum in montem Syna ducerentur, quod esset regio ualde deserta, et necessariis alimentis egena, et aqua difficilis, que non solum ut preberet aliquid hominibus indigebat, sed et nec aliqua animalia ut aleret erat ydonea. Erat enim terra sterilis, nullusque nouus fructus ex ea natus est oriri. Per hanc siquidem regionem necessarie hebrei pergebant, quando non habebant unde ad aliam uiam diuertere possent. Portabant autem ab ipsis aquam ex locis iam transactis moyse iubente, et ea hausta ad effodiendos puteos iuuenes ex multitudine cum labore propter terre duritiam accedebant. Et cum inuenirent aquam, non erat potabilis, sed amara simul et parua. Hoc itaque iter facientes circa meridianam uespere uenerunt ad locum, quem propter aque amaritudinem mar nominauerunt. Amaritudo enim hebraica lingua sic dicitur. Ibique fatigati itineris uiolentia, indigentiaque ciborum qui eis defecerant, omnino desperauerunt. Erat enim illic puteus ualde dirus, qui nec sufficere quidem tanto exercitui poterat, et tamen aliquantum eis consolationem prebebat, quod in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus quia ambulantes per desertum nichil ulterius inuenirent. Illa siquidem aqua amara grauiter existebat non solum hominibus sed et animalibus. Videns itaque moyses populum in angustia constitutum, et simul causam cui resultare non poterat; neque enim inimicus erat hostis, quem uim inferre de necessitate potuisset, et fortitudo resisteret; sed dum istorum deficeret uirtus, infantiumque et mulierum multitudo debilior foret, nichilque prodesset doctrina uerborum, calamitatem omnium suam moyses propriam faciebat. Ad nullum autem alium concurrebant nisi ad moysen, eumque cuncti postulabant, mulieres quidem pro paruulis, uiri autem pro feminis et pro se, ne eorum utilitatem sperneret, sed eorum saluti quomodocumque prouideret. Moyses uero ad hoc conuersus est, ut solummodo deo supplicaret, ut aquam ex malicia presenti commutaret, eamque illis potabilem condonaret. Concedente ergo deo tantam gratiam, sumens moyses summitatem uirge quam in presenti gerebat, diuisit aquas amaras per medium, et in longitudine ipsa incisionem faciens, deinde iactauit ipsum lignum in puteum, satisfaciens hebreis, eo quod deus orationes eius exaudisset, et promisisset aquam se eis qualem concupiscerent prebiturum, si tamen iussis eius non segniter sed promptissime obedirent. Illis uero dicentibus quod uellent cuncta que iuberet facere, si aqua conuerteretur in melius, iussit eos qui iuuentute ualebant aquam superhaurire, dicens quia primo effusa plurima aqua, que remaneret ultima, posset esse eis potabilis. Illi quidem labora[illegible]uerunt dictum, et aqua frequenti contusione exercitata et purgata itaque facta est potabilis. Hinc itaque castrametati uenerunt in helym, qui procul locus quidem bonus uidebatur aspicientibus, eo quod palmarum haberet arbores. De proximo autem aspicientibus locus malignus comprobatur. Nam palme ille non amplius quam lxx erant, increscibiles nec multum eminentes propter inopiam aque, quia dum esset omnis locus ibi arenosus, ipsis arboribus palmarum ex xii fontibus ad[illegible] nec humectatio quedam nec adhauriendum spes ualis habebatur. Et quia germinare non poterant, steriles erant indubitanter et pauce. Cumque hebrei per uniuersam et immissam arenam discurrerent, nichil inueniebant uel si paululum aque manibus sumerent, sed et illa quam inueniebant inutilis erat atque cenosa. Fructum uero ferre ille arbores nimis erant inualide, propter aque ut dixi sterilitatem. Pro hac ergo causa culpabant moysen, clamabantque suam esse miseriam, experimentumque malorum peius se pati dicebant, iam xxx dierum ambulantes uiam. Quecumque enim secum portabant iam consumpserant, et nichil penitus inuenientes, erant in desperatione rerum cunctarum positi. In presenti et malo animum habentes, et non recordantes quanta eis fuissent a deo et a moysi uirtute sapientiaque collata, irascebantur aduersus eum, et lapidare eum omnes simul aggressi sunt, quasi ipse causa tante calamitatis existeret. Moyses uero a tanta multitudine prouocata, et contra se amare commota, de deo confidens et conscientiam puram habens, contra conturbules suos semet ipsum dedit in medium eorum, et illis conclamantibus atque lapides iam in manibus habentibus; cum esset moyses aspectu gratissimus et ad loquendum suadibilis, mitigare cepit iras eorum, et neque priorum benefactorum obliuionem eos habere poscebat propter retributionem malorum presentium, et quia nunc laborarent, ideo non deberent propterea dei munera donaque proicere, que iam magna et inopinabilia meruissent. Promittebat et eis dei prudentia eos de presenti anxietate liberandos, qui eorum uirtutem probare uoluisset, si haberent tolerantiam, et animo bono se continerent in aduersis, et non quasi ad priora bona respicerent, cum nec exercerentur in malis, et arguerentur a deo non esse grati, neque beniuoli existerent circa priscorum bonorum memoriam, cum iam dominum eiusque uoluntatem contempnerent, per quam ab egypto liberati essent, et iam circa ministerium eius maligni esse uiderentur; cum eis in nullo fuisset mentitus in his de quibus faciendum aliquid aut dicendum dei mandato iussus esset. Enumerabat ergo eis omnia moyses, quemadmodum afflicti fuissent egyptii, qui eos contra uoluntatem dei oppresserant, et quomodo fluuius isdem egyptiis sanguineus esset, ipsis uero potabilis atque dulcis, et quomodo per rubrum mare fugientes ipsi per medium mare transissent, et nouam uiam aggressi essent, inimici autem eorum penitus absorpti, et quia dum arma non haberent, hec et deus eis habunde prebuerit, et alia quecumque ad perdendos inimicos ipsosque saluandos necessaria fuissent, ultra spem uirtutis sue more contulerit. Nunc ergo debetis inquit et in presenti dei eius prudentiam desperare, sed sine iracundia sustinere eius auxilium, et dominum non quidem tardum esse, sed idoneum differre uestros hac difficultate probare, credentes dominum non per defectum esse segnem, sed per experimentum uirtutis uestre, ut desiderium libertatis uestre cognoscat, utrum ciborum inopiam et sterilitatem aque pro eo fortiter ferre possitis, an seruire potius eligatis sicut mancipia, et eis qui propter ministerium suum hec pro [?] sumere nutrire consueuere. Super hec autem omnia adiciens dicebat, non se tantum de sua salute metuere, quando utique nichil pateretur si moreretur iniuste, sed potius pro illis cogitare, ne per lapides quos super eum mitterent dominum uiderentur contempnare. Sic itaque moyses uerbis illos mitigauit, et ab impetu lapidationis abstinere fecit, et ad penitentiam sceleris conuertit, dicens eos in hoc rationabiliter sed pro necessitate fecisse. Monuitque omnes ut ad diuinam supplicationem precesque uenirent. Et ascendens ipse quendam scopulum exorabat dominum, ut querelam a populo auferret, et eos ab inopia liberaret. In ipso enim esse salutem suam et in nullo alio, atque ut condonaret ueniam his que in presenti fuerunt necessitate populi gesta, cum humano generi res oportune prudenter et difficile placeant, et eis accusatio sit amica. Deus autem et indulsurum se culpam promisit, et occasiones eorum desideriis prebiturum. Moyses uero hec audiens a deo, descendit ad plebem. Illi uero cum uiderent eum promissionibus letum, a tristitia ad hylaritatem conuersi sunt. Stansque moyses in medio eorum dicens se uenisse a deo, et portare eis de presentibus hesitationibus libertatem. Et post paululum multitudo ortigometrarum, quas precipue nutrit sinus arabicus, transcenso medio mari superuolauit, et post laborem uolatus quasi ad requiem descendit inter hebreos. Illi uero tamquam alimentum sibi a deo collatum esset comprehenderunt eas. Et moyses ad orationem repente conuersus est, qui eis promissionis sue impleuit auxilium. Mox autem post comessationem ciborum istorum et secundum cibum eis deus emisit. Extendente namque moyse manus ad orationem, ros descendit ex aere. Cumque fuisset in manibus illorum, moyses arbitratus est et hunc ad cibum eorum a deo fuisse collatum. Gustauit ergo ipse primum, et letus effectus; ignorantes ymbremque esse credentes et tempus esse pluuiarum quod agebatur credebant. Ille uero docebat eos non quod secundum opinionem illorum ros de celo descenderet, sed ad salutem eorum cibus fuerit missus a deo. Et cum gustarent, fidem credendi prebebat eis. Tunc imitantes ducem, delectabantur in cibo. Habebat enim mellis dulcedinem, et delectatione ualde suaue. Simile autem erat aromatibus piperis, et magnitudo eius similis semini coriandri. Festinabantque singuli colligere uehementer, et precipiebatur eis a moyse ut omnes equaliter per dies singulos assarum mensuram colligerent, propter hoc ne debilibus fieret colligendi difficultas ex uirtute ualentium, et ne forte propter hoc ad necem et lites accederent. Qui uero plus a precepta mensura collegissent, nichil amplius quam labores habebant, cum per modum illi nichil amplius quam assarum inuenirent, et quod remaneret in crastinum nullius utilitati proficeret, quando uermes illud et amaritudo consumerent. Sic ergo erat ille cibus diuinus et inopinabilis, et huiusmodi erat ut ad conditionem ipsius perfectiones seruantibus. Post hoc autem sic irrigabatur ymbribus locus ille, sicut et moysi prestando diuinitas hunc cibum misit. Manna itaque in nostra lingua hec interrogatio dicitur: Quid est hoc? Hebrei quidem temporibus gaudium celebrabant que eis fuerant celitus missa. Hoc ergo cibo xl annis usi sunt, quo tempore in deserto fuerunt. Cum autem de helym migrassent, uenerunt in rafidim, passi ibi nouissimas per intolerabilitatem miserias. Nam cum precedentibus diebus parua aque difficultate sustinuissent, tunc omnino complectentes terram utique iam in talis erant posita, et rursus irascebantur in moysen. Ille uero paululum multitudinis impetum declinans, ad deum conuertebat preces, rogans ut sicut cibum eis indigentibus prebuit, sic et potum daret, cum prius ab eo cibi gratiam percepissent, et non existente potu. Deus ergo non diu sustulit preces moysi, sed promisit se prebiturum eis tantam aque multitudinem, qualem non possent sperare. Iussitque ei ut uirga percuteret petram que ibidem erat apposita, et ex ea sumerent habundantiam aque qua egerent. Curabat namque deus ut neque sine labore potus eis adesset. Hanc ergo moyses a deo consolationem sumens, ueniebat ad populum sustinentem, et in eum iam respicientem; uiderant namque eum de monte descendere. Cum uero uenisset ad eos, dicebat dominum liberaturum et eos de hac necessitate, et promisisse de petra eis fluuium manare. Quibus obstupescentibus et dicentibus eos siti et itinere fatigatos non posse hac tribulatione sustinere, ut tam diu per petram inciderent quoad aqua exiret, cum moyses uirga percussit petram, illaque scissa aqua manauit copiosa, et ualde perspicua. Illi uero inopinabile factum mirati sunt, et uidendo aquam et ipsa cupiditas sitis ablata est. Bibentibusque dulcis et suauissimus erat potus, et qualem donum esset deo donante uideretur. Tunc omnes moysen laudauerunt, quasi sic a deo fuisset honoratus, et ipse moyses sacrificium obtulit pro dei prudentia sibi copiose collata. Declarat et hoc scriptura in templo reposita, eo quod deus predixerit moysi aquam manaturam hoc modo.

Cum uero hebreorum nomen iam ualde ubique diuulgaretur, et de eis sermo cresceret, timorem non paruum prouinciales erant, et mittentes legatos ad inuicem solatia deposcebant, ut simul niterentur illos interimere uiderunt. Erant autem hi qui inhabitabant per gobolitidem et petram, qui uocantur amalechite, et pugnatores ualidissimi illarum gentium existebant. Ex quibus quoque reges circumhabitantes inuicem semet ipsos ad bella rogabant, et inuicem mandauerunt, dicentes alienum exercitum aduenire, et egyptiorum seruitutem fugientem, sibi inuasiones imminentes, nec bonum sibi fore si tales iam despicerent; ideoque antequam eorum fortitudo ad maiorem tenderet potestatem, ipsi magis pugnare inciperent, dicentes quod illis nullus resisteret, sed immature conuenientes cautissime atque sapientissime se communirent, et penam eis de actibus quos in deserto gesserant inferrent, antequam ipsi ciuitatibus eorum et bonis manum inicerent. Alii uero inchoantem uirtutem inimicorum mollire et detercere oportunum esse magis quam iam proficiscentem prohibere credebant; alii uero hoc superfluum putabant; alii nullam occasionem eis aduersus se fieri credebant. Hii autem et his similia per multas prouincias ad inuicem legationibus agitantes, deliberauerunt unanimes aduersus hebreos bella suscipere. Moyses itaque cum nichil de bello speraret, tumultum et turbam magnam prouincialium repente audiuit congregatam, et ad congressionem et instructa pugna hebreorum multitudine putabant, quia cum ipsi omnium rerum haberent inopiam, maxima necessitate putabant cum illis hominibus pugnare qui habundarent omnibus bonis, et bene armis essent muniti. Moyses autem consolari eos cepit, et confidere deposcebat, et decernendi credere quod sepe fuissent liberati, et quia et nunc debellaret eos qui eorum hostes existerent. Apud dominum autem nichil preualere posse exercitum multum et omnibus armis instructum pecuniisque habundantem et aliis aliisque rebus in quibus solent homines confisi pugnare, sed in auxilio diuino constare euentum belli, et sibi per dominum illa omnia satis adesse; inimicos uero in manu parua uirtute debilem, et tamquam non fruantur bonis quibus habundant, deo uolente eos facile a uobis superari. Sic autem eos oportere dicebat, qualis eorum auxiliator deus fuisset in multis iam experimentis et grauioribus periculis, et cur de presenti quidem bello haberent timorem aduersus homines, cum prius eis fuisset inopia magna sitis et famis, et in montibus atque in mari periculum ubi fugam inuenire non potuissent, nisi hos diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos esse promptiores, et tamquam omnium rerum facultas eis esset, et iam hostibus preualerent. Et moyses quidem populum huiusmodi uerbis exacuens ad prelium, conuocauit tribuum principes, et postea singulos inuicem iuuenes exhortabatur senioribus suis obedire, seniores autem ut uerba ducis audirent. Erant autem eorum animi in periculo constantes, et ad presentia bella preparati, sperabantque in deo ut ab his malis liberarent. Rogabant ergo moysen ut ad bella perduceret, neque tardaret, ne dilatio eorum fiduciam impediret. Moyses uero pugnacem iuuentutem eligens ex multitudine, constituit super eos ihesum naue filium de tribu effraym, ualde robustum, et ad labores tolerandos ualde fortissimum, et ad cogitandum simul et loquendum ydoneum, et qui nouisset decenter colere dominum, et obedire in omnibus moysi, et qui erat hebreis in omnibus placens. Paucos autem iuuenes et fortes circa aquam constituit, que de petra profluxerat, pluribus autem de exercitu curam infantium mulierumque custodiam adhibuit. Reliquum autem exercitum qui tota nocte erant preparati iussit arma sumere, et ducem

pprios intendere. ut statim plurimum inciperet. quando eis pareret. Iugulabatur autem et moyses iterum docendo. quemadmodum exercitum collocaret. Incipiente vero die illucescere. rursus moyses monebat iosue ne tardius inveniretur in labore. quia circa eum spes esset universorum. et tamquam presentis milicie in futuris nationibus possessurus esset. Hebreorum vero nobilissimos seorsum rogabat et monebat. ne omnem partem multitudine armata exhortabatur. Et cum omnino exercitum ammonuisset sermonibus et armorum preparationibus. discessit in montem deoque commendabat iosue. cum omni simul exercitu. Miscebantur itaque hostes. et in manibus erat bellum. fiduciaque simul et viribus utebantur invicem. Denique donec moyses manus extendebat in celum. hebrei comprimebant amalechitas. Cumque labore et defectu manuum moyses ferre non posset. quia quotiens manus deponebat. totiens hebreos contingebat premi. iussit fratrem suum aaron. et virum sororis sue nomine ur sibi assistere. eique manus utroque latere sustentare. et ita adiuvantes eum non permitterent laborare. eo quod manus illius essent graves. Quo facto. hebrei fortiter amalechitas devicere. et omnes utique interemissent nisi nocte superveniente populus recessisset a cede. victoriamque optimam atque perfectam nostri habuere maiores. Colligentesque sibi que bellaverunt. habundantia potiti sunt magnorum bonorum que suis laboribus obtinuere. et insuper circumhabitantes nationes deterruerunt. Devincentes itaque exercitum hostium. maximas divitias publice et privatim possederunt omnes. cum primitus et alimentis necessariis indigerent. Fuit autem eis non solum in presenti. sed et in futuro bonorum causa huius quam prediximus pugne profectio. Non tantummodo enim corpora hostium servitio subdiderunt sed et mentes. et cunctis circumhabitantibus post illorum devictionem fuere terribiles. eisque divitiarum maximum cumulum adiectum est. Nam fugientes inimici magnam copiam argenti simul et auri reliquerunt in castris. et vasa erea quibus ad vescendum utebantur multaque insigne habundantia utrarumque rerum id est ornamentorum textilium pariter et armorum. et aliorum que parata erant ad prelium. diversaque iumenta. et quecumque moris est sequi exercitum iter agentem. Hebrei vero prudentia repleti sunt. et spe fortitudinis. et multum desiderium virtutis erat in eis. Semper enim volebant laboribus insistere. omnia se capere posse iudicantes. Huius vero belli hic exitus fuit. Postea moyses exuebat hostium corpora. et arma fugientium colligebat. et hec viris pugnatoribus tradebat. duceque milicie iosue preconiis attollebat. exercitu testificante cuncta que gesserat. Nemo vero hebreorum mortuus est. hostium vero tanti. quantos neque numero comprehendi possibile sit.

Pro gratiarum vero actione moyses sacrificans altare construxit. quod dei victoria nominavit. prophetavit statim omnes amalechitas fore perituros futuro tempore. nichilque ex eis omnino relinquendum. eo quod contra hebreos primi dimicassent. et nequaquam postea in calamitatibus repressissent. Tunc exercitum hebreorum valde fessum. conviviorum opulentia reparavit. Hoc vero bello hebrei contra hostes suos post egressum ex egypto primitus ita pugnavere. Cum vero pacificas post victoriam moyses hostias obtulisset. fecissetque paucis diebus hebreos requiescere post pugnam. postea produxit ordinatum exercitum. Multa namque armorum copia iam erat hebreis. Paulisper vero moyses procedens cum exercitu hebreorum post tres menses postquam egressus est ex egypto venit ad montem syna. ubi ei sicut supra diximus circa rubum multe visiones ostense sunt.

CUi raguel socer eius statim occurrit. audierat enim de felicitate eius et prosperitate. adducens secum et sephoram uxorem eius et duos filios. Et moyses excipiens eum cum gaudio. et simul uxorem suam ac filios proprios delectatus est in adventu eorum. et facto sacrificio iuxta rubum qui quondam flammas evaserat. epulas copiosissimas populo ministravit. et multitudo quidem per cognationes epulis vescebatur. Aaron autem sumens raguel et qui cum eo erant ymnos canebant deo. qui ei salutis et libertatis. et egressionis ex egypto auctor extiterat. simulque ducem suum moysen. quod si eius virtute cuncta ei prospera contigissent. Et raguel indicavit moysi. quod tota plebs de eius fortitudine sibi narrasset. et quia fortiter ubique laborasset. pro ipsorum salute.

DEinde videns raguel moysen in rerum multitudine quotidie occupatum. cunctis ad eum euntibus propter iudicia. et ut lites decideret iurgantium. tunc equidem tacuit ad presens nolens impedire volentes moysi uti iudicis. Eis namque qui vincebantur videbatur levius esse perdere per iusticiam moysi. quam per aliorum iudicii sententiam cuilibet avaritiam sustineret. Cum vero moyses quievisset a turba. sumens eum raguel solum seorsum docebat eum que oporteret facere. consiliumque dabat ei. quod cetera minora iudicia aliis iudicanda committeret. de maioribus autem negotiis et salute plebis ipse tantummodo provideret. Ita ad iudicandum et alios ex hebreis dignos viros eum congregare monebat. cogitare vero pro tantorum virorum salute. non posse quemquam alium nisi moysen solummodo. Sciens inquit ego virtutem tuam. et qualis fueris in ministerio dei ad salvandum populum. rerum negotia committe senioribus populi examinanda. et tunc ad solum dei ministerium vacare in cogitando et requirendo a deo quemadmodum populum ab hac possis inopia liberare. Meis autem consiliis utere in rebus humanis. et exercitum perfecte dispone. scilicet per decem milia viros. dein per mille. ita post hec dividens eos per quingentos. et rursus in centum. dein in quinquagenos. et iudices constitues super eos. qui per XXX. rursum divisi per vicenos et denos ipsos habebit iudices. eorum negotia examinantes. Sit autem super istos unus ex unaquaque tribu. et hi iudices sint ex omni plebe. approbati. et electi et iusti. et boni. et qui de diversis rebus iudicent eos. et si quid est maius ad maiores et potentiores referatur dignitates. Quod si vero et apud eos diffiniri non potuerit. hoc deducatur ad te. Si enim sic fiet utrique. quatenus et hebrei iusticiam impetrare mereantur. et tu soli deo ministrando facias eum propitium exercitui.

HEc autem omnia monente et docente raguel. moyses cum hebreorum omnia libenter audivit. et secundum eius dictum omnia perfecit. preterea tamen non celavit eius consilium populo. sed manifestavit eis illius suasionem. et inventorem eum esse huius rei pronunciavit. Nam et in libris suis moyses conscripsit raguel esse primum inventorem horum iudiciorum in plebe hebreorum. oportunum esse credens ut omnibus nota faceret veritate. licet sibi soli potuisset prebere gloriam. cum hoc consilium ab alio sit inventum. Factum est autem hoc quoniam virtutem moysi potuisset et in hac voluntate cognosci. Sed de his quidem oportune in scriptura altera declarabimus. Moyses vero convocata multitudine. dicebat se esse iturum in montem syna. tamquam cum deo mansurus. et aliquid ab eo utile percepturus. et ita ad eos post hec remeaturus. precepitque illos iuxta montem tabernacula sua constituere. et vicinitatem dei tenere.

AScendit vero moyses in montem syna qui excelsissimus est in illis regionibus. et propter altitudinis magnitudinis sue. et scopulorum preruptae non soli erat hominibus inaccessibilis. sed et in visu ab aspicientibus sine labore non poterat. Sermo et tunc erat apud cunctos in hoc monte dominum habitare. et ideo omnibus erat terribilis. et inadibilis et invisus hebreis. Siquidem secundum moysi mandata tabernacula mutavere et radice montis apprehendere. et elevabant manus suas ad deum. postulantes ut ipse moyses cum promissione bonorum que eis promiserat reverteretur a deo. Post hec festivitate celebrantes expectabant ducem. purgantes et semet ipsos alia purgatione. scilicet a commixtione mulierum tribus diebus abstinentes sicut eis moyses preceperat. rogabantque dominum ut moysen placide susciperet. et ei ostenderet bona cum quibus ipsi decenter vivere possent. utebanturque conviviis opulentis. et ab decenti ornamento abstinebant cum coniugibus et filiis. et duobus quidem diebus erant in propulsis constituti. Tertia vero die antequam sol oriretur. nubes operuit cunctum exercitum hebreorum et locum ubi tabernacula fixerant omnem circumdedit. et fulgura facta sunt ventique vehementes in itaque ferebantur. pluviamque nimiam concitantes. et choruscationes erant valde terribiles. et fulgura crebro dimissa dei presentiam omnibus indicabant. Et de his quidem unusquisque legentium sapiat ut voluerit. mihi necessitas est hec referre sicut in sacris libris invenitur. Hebreos itaque ea que visa fuerant et clangor bucine auribus auditus crescebat quod deus habitaret in monte concludebantque semet ipsos in tabernaculis suis afflicti. et moysen putabant ab ira dei perisse. et de se ipsis similia timebant. Cum vero ita timerent. apparuit eis moyses letus et nimis exultans. et formidinem ab eis abstulit. et de futuro meliora promisit. et repente aer factus est purus. et serenus. qui antea fuerat conturbatus. et moyse adveniente mutatus est. Igitur moyses convocavit populum in ecclesiam. ut audirent que dixisset deus. Quibus collectis. stans in excelsiori loco. unde eum omnes audire poterant. ait ad hebreos. Deus propitius benigne me audivit. vitaque vobis promisit felicem. et conversationis modum et ornatum. Iam et nunc ipse deus apparebit in vestro exercitu. et vos eum considerantes et opera bona que per illum vobis sunt ostensa. ne despiciatis ea que ab ipso vobis dicuntur. nec in me respicientes quod hec verba vobis dico. nec quia per me lingua humana deus vobis loquitur attendatis. sed virtutem dei consideratis. et cognoscatis quoque magnitudinem eius excellentie. et quia pro utilitate vestra ad me loqui dignatus est. Neque me respicientes moysen filium amrami. et iochabel. sed eum intendite qui nilum pro vobis converti fecit in sanguinem. variisque plagis domuit egyptiorum astutiam. et qui per mare vobis iter prebuit. quique cibum vobis hesitantibus dimitti fecit de celo. qui potum de petra estuantibus manare fecit. quem primus homo scilicet adam de fructibus terre et maris comedere percepit. per quem et noe ex temporibus diluvii ereptus est. per quem abraham progenitor noster obtinuit terram chananeorum. per quem ysaac de senioribus parentibus est editus. per quem iacob xii. filiorum virtutibus ornatur. per quem ioseph terre egyptiorum dominus est factus. Deus ergo me ut preceptorem vobis dignatus hec verba proferre. Fratres itaque nobis hec dei verba amabiliora. quam uxores vestre et filii. Felicem namque habebitis vitam eius verba servantes. terramque potiemini terras fructiferam. sine fluctibus maris. et naturaliter crescendo prole filiorum. eritis et hostibus valde terribiles. Ad deum itaque veniens ego incorrupte vocis auditor sum effectus. ita ille pro vestra salute est sollicitus. Cumque hec dixisset moyses. eduxit populum cum mulieribus et infantibus ut ipsum deum loquentem sibi audirent de rebus agendis. ne vilior videretur dictorum virtus ex humana lingua ad eorum aures veniens. Omnes vero audiebant vocem ex alto venientem ad universos. ita ut nullus effugeret sonum verborum. Et verba que moyses in duabus tabulis scripta dereliquit. fas nobis non est secundum unumquemque sermonem aperte depromere. Virtutes autem eorum insinuabimus.

DOcet itaque primus sermo quia deus est unus. et hic solummodo sit colendus. Secundus autem iubet. nulli animalis factam ymaginem adorandam. Tertius vero iubet. ut per deum in nulla re debeat aliquis frustra iurare. Quartus quoque iubet servandum esse septimane; et ab omni opere cessandum. Quintus autem iubet. parentes honorandos. Sextus vero iubet abstinendum a nece. Septimus quoque iubet non adulterandum. Octavus autem iubet. furtum non faciendum. Nonus vero iubet falsum testimonium non dicendum. Decimus quoque iubet non habendam esse concupiscentiam ullius aliene rei. Et plebs quidem cum hec dixisset deus. et audisset eum ista precipientem. de rebus quibus moyses fuerat locutus. gaudens in his plebs discessit ut propria domicilia. Succedentibus autem diebus advenientes ad tabernaculum poscebant a moyse leges sibi datas a deo. vera debere recitari. Ille vero eis statim exposuit. et de omnibus quocumque modo gerenda forent reliquis temporibus singula designavit. quarum memoriam tempore oportuno ero facturus. Plurimas autem leges in alia scriptura disponam. postea de ipsis expositurus. Igitur cum circa eos tales agerentur. moyses iterum in montem syna conscendit predicens primum hoc hebreis. eisque videntibus ascendebat. Cumque ille in monte tardaret. qui xl. diebus ibi mansit. timor invasit hebreos. ne moyses aliquid pertulisset mali. et inter mala diversa nichil eos sic affligebat. quam quod putabant se perdidisse ducem. Erat enim immutatio inter eos. aliis quidem dicentibus eum perisse in bestias incidentem. et maxime illi hec dicebant qui circa eum odium habebant. alii vero eum ad deum recessisse dicebant. Prudentes autem nichil horum que dicebantur approbato pro sua delectatione suscipientes. sed et bestias incidentem et rapuisse humanum putantes. aut certe adeo translatum propter virtutem propriam veri simile iudicantes. invicem hec ferre populum ratione suadebant. Sed illi arbitrantes se presule desolatos atque tutore qualem alium habere non possent. vehementer affligebantur. et neque opinari poterant in tanta mora quod tam viro bono aliquid accidisset. neque sine tristicia aut deiectione degere prevalebant. Exercitum vero promovere nequaquam audebant. cum moyses eos precepisset sustinere. Cumque ita xl. transissent dies. totidemque noctes. astitit eis nullo consueto cibo hominum in ita his dies participatus. et gaudio totum implevit exercitum. providentiaque dei quam circa eos habere exposuit. et ordinem legis secundum quem viventes essent habituri felicitatem. Dixit et sibi ostensum per illos dies a deo tabernaculum. quale se deus vellet fieri. ubi quando descendens ad eos. cuncti in hoc tabernaculo maneret. et ut de loco ad locum migrantes illud secum portarent. et nequaquam ad montem syna ulterius ascenderent. quando ad eos ipse descenderet deus. ut eorum adesset orationibus. Faciamusque tabernaculum deo mensuris et operibus sicut ipse eam monstravit. vobis itaque ad hoc opus insigniter accedentibus et donaria offerentibus. Et cum hoc dixisset. ostendit eis duas tabulas habentes in se scripta illa x. precepta. in utraque tabula quina. et erant scripta digito dei. Illi vero gaudentes in his que videbant et audiebant a principe. non cessabant quantum possent laudare ducem studium suum munificentia. Deferebant vero ei aurum et argentum. es. et ligna. et valde magnam materiam. que nequaquam potuisset putredine violari. caprarumque pilos et ovium pelles. alias quidem iacincto. alias vero coccino. alias purpureo flore tinctas. alias alium colorem prebentes. lanas quoque predictis coloribus fucatas. et linum byssinum lapidesque insertos auro. quibus homines ornamenta gratia solent uti. pecuniamque multitudine offerebant propterea. Ex tali namque materia tabernaculum factum est. Quod postea mensuram et ordine diviso constructum. nichil differebat a templo. Oblatis itaque a singulis

125

cum magno studio donaria super modum, et iuvante unumquemque ex mandato dei eliguntur architecti ad facienda opera, quibus propriis eligi potestatem fuisse collatam, quorum nomina haec sunt, quae et in sacris libris inscripta inveniuntur: Beselehel uri filius et marie sororis moysi de tribu iuda, et eliasaf filius samach de tribu dan. Coeptis populus quidem tanta constantia donariis obediebat, ut et moyses eos suspenderet dicens sufficere ea que oblata fuissent. Hoc et artifices dicebant iam abundare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum, et moyses eos edocebat unumquemque mensuram secundum ostensionem dei, et simul magnitudinem, et quanta oporteret eum fieri vasa sacrificiis ministratura divinis. Mulieres autem [illegible] circa sacra velamina ostendebant, et circa alia quaecumque huiusmodi operibus erant necessaria, [illegible] in ornamento et preciosis vestibus [illegible]. Omnibus itaque preparatione [illegible] aureis argenteis et [illegible] festivitate moyses et sacrificiis [illegible] instituendum opus tabernaculi aggressus. Mensus est ergo primum atrium in latitudine l. cubitorum, in longitudine vero c. cubitorum, tabulasque statuit ad instar columnarum aereas quinque cubitorum habentes altitudinem: et in utroque vero latere tabernaculi in longum xx. cubitorum, per latum vero x. cubitorum. Anuli autem tabulis singulis inerant, et capita tabularum argentea, bases autem deauratae et aeratae per circuitum, et in terra confixae. Protendebantque funes ab anulis ducti usque ad capita clavorum aeneorum qui erant magnitudine unius cubiti, et per singulas tabulas in terram valde infossi, ita ut ex violentia ventorum tabernaculum immobile custodirent. Cortina vero mollissima ex bysso per omnia undique pendebat a capite tabularum descendens ad basem usque conclusa et diffusa, et concludens omnino per circuitum locum, ita ut a pariete nihil differre videretur. Habuit ergo atrium tria latera per circuitum. Quartum vero latus fuit l. cubitorum, quod frons et caput erat totius operis, ubi xx. quidem cubiti erant aperti, iiii. habentes tabulas in modum portarum, omnesque ex opere argenti factae preter bases que erant eneae. Ex utroque enim latere ternae erant tabulae constitutae, et per portarum fortitudinem in terram defixae, et eas cortina byssina circuibat. Erat enim et porta xx. cubitorum in longitudine, in latitudine vero v. cubitorum. Velum in eis pendebat ex purpura et cocco, iacincto et bysso factum, multis floribus et variis exceptis animalium figuris ornatum. Intra ianuas autem ex opposito vas pendebat eneum simile habens basem, ex quo sacerdotibus manus diluere pedesque perfundere moris erat. Hoc ergo modo ornatus et ambitus atrii erat constitutus. Tabernaculum autem statuit in medio eius loco scilicet aspiciens ad orientem, ut cum sol oriretur mox in tabernaculum radios suos emitteret. Cuius longitudo xxx. cubitorum erat, latitudo vero x. cubitorum habebat spatium. Et unus paries erat australis, alter vero conversus ad aquilonem, post tergum vero eius relinquebatur occidens, cuius altitudinem tantam oportebat esse quanta latitudine eius constabat. Erantque tabulae ex ligno ex utroque latere xx. formatae quadrangulo factae, latitudine quidem unius et dimidium cubiti, grossitudine vero iiii. digitorum. Laminae autem factae erant ex auro per interiorem et exteriorem partem. Quibus singulis tabulis erant cardines bini inmissi per duas bases que erant argenteae, et suis foraminibus tabularum cardines suscipiebant. Parietis vero occidentalis sex tabulae erant ad alterutrum unius perfectissime copulatae, et ita aptissime compaginatae ut unus paries esse videretur, et intrinsecus et extrinsecus eodem tabulae deauratae. Ex lateribus autem erant tabulae numero xx. quarum latitudo habebat mensuram unius et dimidium cubiti, altitudo tertiam partem palmi, et ita xxx. cubitos adimplebat. Posteriores vero parietes novem cubitos sex tabulae faciebant, quibus coniunctae sunt aliae duae tabulae ex medio cubito factae, quas angulares posuerunt ad instar maiorum tabularum. Singulae vero tabulae anulos habebant aureos per exteriores partes eminentes velut quibusdam radicibus confixos per ordinem ad invicem per circuitum respicientes, et per eos deaurati vectes inmissi, uno quoque habente magnitudinem cubitorum quinque: erantque ad iunctionem tabularum, intrabatque caput vectis uniuscuiusque in alio vectis capite, velut in modum choclei, et post tergum parietum in longitudine positorum. Unus erat ordo per tabulas omnes vadens, quo per transversum utriusque parietis latera coniungebantur in castrationibus factis et inmissis ad invicem. Quod propterea sic ex constructione, ut neque a ventis moveretur neque alia causa tabernaculum conturbaretur, sed immobile secura quiete servaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripartite divisit, id est x. cubitos ad interiorem partem per quatuor distribuit. Quibus diversis in medio iiii. tabulas similiter operatas statuit, paululum ad invicem disiunctas, alterutrisque separavit x. cubitos a reliquis xx. et quod interius erat sancta sanctorum vocabatur, reliquum vero tabernaculi sacerdotum erat. Hanc itaque tabernaculi divisionem ad instar rerum naturae constituit. Tertia siquidem pars tabernaculi quae erat intra iiii. tabulas sacerdotibus inaccessibilis erat, et velut caelum dei erat. Reliqui vero xx. cubiti sicut terra et mare accessibiles sunt hominibus; ita solis sacerdotibus [illegible]. Per frontem vero ubi ingressus erat facti columnae stabant ex auro factae et eneis basibus suppositae numero v. Tegebatur autem tabernaculum cortinis factis ex colore byssino et purpureo, iacinctino et coccineo. Et cortina prima cubitorum erat x. et undique tabulas obtegebat quae dividentes templum interiorem habebant, et hoc erat quod faciebat ut a nullo videretur. Et hoc quidem templum sanctum vocabatur, quod vero erat interius et inaccessibile ultra iiii. tabulas sancta sanctorum. Cortina autem erat speciosa quasi ex floribus universis de terra germinantibus variata, aliisque omnibus intexta, quaecumque preter animalium formas poterant exornare picturis. Alia vero huic et magnitudine et textu et colore consimilis quinque columnas in ingressu positas obtegebat ab angulo summitatis uniuscuiusque columnae, cortina anulis continentibus usque ad medietatem columnae dispositam. Per reliquum vero ingressus erat sacerdotibus accedentibus; super quam linea erat cortina eiusque magnitudinis, funibus eam per anulos ducentibus ac reducentibus, ut tegeret omnia et impediret aspectum populi intuendi sacrificia, et maxime in diebus sollempnibus. Nam in reliquis diebus et precipue quando veniebat nubes super tabernaculum, retractus tegminis foris erat, et labores facile sustinebat. Unde et permansit ista consuetudo et edificantibus nobis templum, quatenus velum huiusmodi in ingressu appendatur. Decem vero aliae cortinae singulae erant latitudine cubitorum iiii., longitudine vero viii. cubitorum, et xx. aureos habebant uncinos ad copulandum alterutrum uncinis et anulis, ut coniunctae simul una viderentur efficere cortinam, et quae extensae totum templum et quod erat desuper obtegebant, et parietes a lateribus et a tergo stantes a terra uno pede suspensae erant. Eiusdem vero latitudinis et aliae cortinae xi. erant, longitudine tamen erant excellentiores. Erant enim istae xxx. pedum. Textae vero erant de pellibus sicut illae de lana, et similiter mira et sigillata varietate contextae, erantque usque ad terram tegmine suo diffusae, ad instar thalami culmen velaminis exhibentes. Una cortina autem frontem pendente. Undecima namque cortina ad hoc erat assumpta. Aliae vero super has ex pellibus sunt factae pro tegmine et adiutorio desuper erant po-

sitae propter estum et ymbrium diffusionem. Multos itaque stupor habebat inspicientes a longe. Nam colore eius in nullo differre putabant a caelo. Cum cortinae ex pilis et pellibus factae penderent, sicut illud velum portarum, estui partim et ymbrium incursibus repugnantes. Hoc ergo modo tabernaculum constructum est.

Facta est autem et archa deo ex lignis natura fortissimis et quae nequaquam putredinem sustinerent, quae hebraica lingua vocatur heron. Constructio autem archae erat huiusmodi. Longitudo eius erat v. palmarum, latitudo et altitudo palmarum trium, ex auro purissimo. Intrinsecus autem et extrinsecus sic tegebatur auro, ut eius ligna celarentur; et aureis cardinibus tegmen compaginatum valde mirabile habebat, et undique simul aequale, nullaque pars eius compaginationem poterat violare. Ex utroque vero latere longitudinis archae erant anuli aurei bini totum lignum penetrantes, et per eos vectes deaurati immissi per utrumque latus, ut quotiens opus esset per eos archa portaretur; non enim in vehiculo, sed a sacerdotibus portabatur. Super tegmen vero eius erant figurationes duae, quas hebrei cherubin appellant. Sunt enim animalia volantia, et habentia figuram quae a nullo hominum est inspecta, exceptis prophetis. Hanc dixit moyses se vidisse in dei sede figuratam. In hac ergo archa duas tabulas moyses recondidit, in quibus fuerant x. verba legis conscripta digito dei, quina quidem per singulas tabulas, bina semis autem per unamquamque paginulam. Et has in adyto collocavit. In templo vero mensam posuit proximo velut delficam, habentem in longitudine duos cubitos, in latitudine vero unum, et altitudine palmarum trium. Erant autem pedes eius de mensae medietate inferioris partis facti perfecti rotundi et tornatiles. Quod vero ad superiora tendebat quadrangulo opere erat, habebatque per circuitum uniuscuiusque lateris labium ex ornatu iiii. digitis alto limo circumeunte superiorem et inferiorem partem corporis. Et per singulos eius pedes supra labio erant anuli, per quos vectes deaurati mittebantur in ligno quod inerat. Summum habebant ubi anuli erant inmissi, et his portabatur. Ponebatur enim haec mensa in templo ad aquilonem contra sancta non longe ab adyto. Et xii. panes azimos in ea ponebant, senos per partes, mundos valde, et farina duorum assariorum quae mensura est hebraica, habet vii. cotylas atticas. Super panes autem ponebantur duae fialae aureae thure plenae. Post dies autem vii. item panes alii ponebantur in die quam nos sabbatum appellamus, septimam siquidem nostri sabbata vocant. Causam vero huius rei in aliis edicemus. Contra faciem vero mensae respiciens ad parietem meridianum constitutum erat candelabrum fusile ex auro factum, pondus habens hoc emnas c., quod hebraei dicunt cinchares, graeca autem lingua interpretatum talentum nuncupatur. Fecit autem et sperulas et lilia cum calamis et scyphis, eratque haec omnia simul numero lxx. ex quibus in una base compositum erat unum candelabrum in altitudinem, et imitatas variarum partes, in quibus partes dimetiuntur planetas et solem. Consummatur quoque idem candelabrum in vii. capita, et unumquodque caput per ordinem constitutum, in quibus lucernae ponebantur vii. imitantes singulas planetarum, respiciuntque ad orientem et meridiem in candelabro oblique positae. Inter quod candelabrum et mensam superiorem de qua supra diximus thuribulum erat, et altare de ligno imputribili et forti. Ex uno quoque autem latere habens in latitudine cubitum, in altitudine vero duos cubitos, eratque craticula aurea in eo facta, habebatque per angulos singulos coronas aureas purissimas sex, et in eis erant anuli et vectes quibus per itinera a sacerdotibus portabatur. Erat autem et aliud altare ante tabernaculum constitutum de ligno imputribili factum, habens mensuram cubitorum v. et in uno quoque latere in altitudine vero cubitorum trium, similiter exornatum et laminis aereis adopertum, cui suberat craticula in modum retiaculi facta. Suscipiebat enim terra ignem qui de craticula ferebatur, quia bases ei non erant subiectae. Ex adverso autem ponebantur fuscinulae et fialae, forcipes et scyphi, et quaecumque alia vasa ad sacrificium fuerant facta, omnia erea erant. Tabernaculum quidem et omnia eius vasa huiusmodi erant.

Factae sunt autem et sacerdotibus omnibus vestes pariter et principi sacerdotum, quem hebraei arabarchin appellant, quod significat principem sacerdotum. Quotiens autem sacerdos sacrificia adibat prius purificabatur, quia lex purificationem fieri iussit. Minorum quidem sacerdotum vestes erant huiusmodi. Primum quidem induebatur manachasin, quod constrictorium dicebatur. Constrictorium latini dicunt femoralia. Est enim cinctorium circa femora subtile ex bysso et cocco contextum, ingredientibus per eum pedibus velut de vastrapis. Scinditur autem ultra medietatem deorsum, et usque ad lumbos astringitur. Super hoc autem lineo induuntur duplicis syndonis byssinae veste, quod cethomone vocatur hebraica lingua, et significat lineum; nos enim lineum cethon appellamus. Est autem haec vestis tunica usque ad talos corpus omne complectens, et manicis brachia valde astringens, et accingitur circa pectus modice super mamillam zona circumducens lata quasi digitis iiii. et ita varie contexta, ut videatur pellis esse vipera, in qua flores intexti coccinei, purpurei cum iacincto et bysso commixti. Stamen autem eius zonae est solum byssus, et sumit initium cingendi a pectore, et circumducitur iterum ante pectus, et usque ad crura dimittitur, donec sacerdos totum operatur. Pro decore namque videtur esse ita composita. Cum vero ad studia sacrificiorum et ministerium praeparatur, ne impediatur in sacrificio, in levo humero eam portat. Quam vestem quidem moyses arrabaneth appellavit, nos autem a babiloniis discentes heinsamea vocamus, sicut enim apud eos haec tunica vocatur. Simul vero numquam habet haec vestis, sed larga est ad collum eius aptata, et vestalis ex utraque parte astringuntur ora eiusdem vestimenti a parte pectoris et scapularum. Hoc et vestimentum massabazan nuncupatur. Super caput autem gestat pilleum in modum parvulae tiarae aut cassidis, quod extendit super summitatem capitis, et modico verticis medietatem excedit, vocaturque masnaephthes, et tale est ut videatur ex lini factum textura, habens vittas quae involutae saepius connectuntur, ut pilleum facile dilabatur. Deinde aliud unum velamen desuper circumdatur, descendens usque ad inferiora barbae, celans pillei ligaturas et totam capitis superficiem, aptaturque perfecte ad caput, ne laborante sacerdote circa sacrificia de capite corruat. Nunc declaravimus quales sunt minorum sacerdotum vestes, nunc de vestitu principis sacerdotum disseramus. Princeps namque sacerdotum ornatur cum praedictis vestibus, nihil eorum omnino derelinquens. Superinduit autem tunicam de iacincto factam, quae et ipsa talaris est, id est usque ad talos descendens, vocaturque meeir secundum hebraicam linguam, quae zona constringitur coloribus praedictis et floribus exornata et auro contexto variata. Ornatque in fimbris eius inest velut malagranatorum et tintinnabulorum aureorum multo decore factorum, ita ut inter duo tintinnabula malogranatum haberet, et inter duo malagranata tintinnabulum. Est autem haec tunica ex duobus locis incisa, ita ut consuta sit super humeros et per latera, et uncuelo in longum circa contexta, unde et ad collum tantum haec scis-

one non e latere sed in longum fissa a pectore usque ad medias scapulas. Vitta autem consuta est, ne possit eius apertio turpiter apparere. Similiter et unde manus egrediuntur apertum est. Super hanc autem tertio induitur uestimentum quod dicitur ephod. Simile est autem ephod superhumerali grecorum. Fit autem hoc in ueste textus et magnitudine cubiti, de cunctis coloribus auroque uariatum, amplectens omnem pectoris locum, et ad manus extendas aptum est, et omni schemate tunice simile est. Huic uestimento locus uacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, ubi inseritur essin, quod greca lingua logion et latina rationale significat, et complet textum ephod. Hoc est illum locum quem texentes propterea reliquerunt uacuum in medio pectore. Unitur autem ephod cum rationale anulis aureis per singulos angulos sub equalitate compositis per uittam iacinctinam, et connectuntur cum ligaturis et sertionibus alterutris anulorum. Ne autem uacua essent media spatia anulorum et rationalis, filis iacinctinis [illegible], ut ea loca supplerentur. Super humerali uero id est ephod duo sardonici lapides infibulati sunt per utrosque humeros in auro clausi, habentes per extremitates torulos aureos in quibus suscipiunt ligaturas rationalis. His lapidibus inscripta sunt nomina filiorum iacob litteris punctalibus lingua nostra, senis in utroque lapide, seniores autem in humero dextro. Nolo autem malignitati detrahentium legi nostre relinquere occasionem, nec propter detractiones eorum ueritatem reticere. Si qui autem tales sunt ut contempta dignitate dei cognoscere, omnipotentem dominum delinquunt, siue ad sacra deueniant siue a deo nolunt. Hoc autem de quo sermonem facio [illegible] uolui esse manifestum, sed et peregrinis ista ingerentibus. Lapides enim quos ferre super humeros pontificem prediximus erant sardonices. Horum lapidum naturam puto omnibus lapidibus prefulgere, que ad humanam notitiam peruenire. Quamquam sacrificiis deus adesset, ille lapis qui in dextro humero portabatur et in quo nomina seniorum filiorum iacob scripta erant mutabatur, et ex eo tantus splendor exiliebat ut etiam procul positis appareret, cum prius hoc lapidis nature non inesset. Et hoc itaque mirabile est his tamen qui sapientiam non per abiectionem diuinorum operum iactitant. Inserti et erant in essin, id est in rationali, XII lapides magnitudine et decore precipui. Isti siquidem lapides per IIII ordines compositi erant, tres per singulos ordines, habentes aureas coronas per circuitum, in quibus clusi erant ne possent quoquo tempore ex textura defluere. In primo quidem ordine trium lapidum inchoat sardonyx, topazius, smaragdus. In secundo autem ordine est carbunculus, iaspis, saphirus. In tertio autem ordine inchoat ligurius, deinde amethistus, tertius est achates, qui post alios est nonus. In quarto autem ordine decimum principatum crisolitus, post quem onyx, deinde berillus qui est ultimus omnium. In istis autem lapidibus sculpta erant nomina XII filiorum iacob, quos tribuum principes arbitramur, singulis lapidibus eorum nomina seruientibus secundum ordinem quo nati esse noscuntur. Quod est uero mirabilius dicam. Per istos XII lapides et quos super pectus pontifex consuetos in essin, id est in rationali portabat, uictoriam pugnantibus ubique hebreis ita prenuntiare consueuerat. Tantus enim splendor ex illis lapidibus fulgebat cum deberent mouere exercitum, ut omni multitudini [illegible] fieret manifestum eorum auxilio adesse deum. Unde et greci qui nostras sollempnitates honorant, eo quod in his contradicere ualent [illegible] nunc id est essin rationale uocant. Cessauit autem et essin id est [illegible] est rationale, et sardonyx quem in dextro humero portabat pontifex splendescere annis ducentis antequam ego hunc librum scribere inciperem, eo quod deus moleste ferret transgressiones legum, de quibus sub oportunitate prodicemus. Nunc autem ad consequentia uerba reuertar. Cum ergo in rationali illo sicut supra narrauimus anuli non possent sustentare pondus lapidum, alii duo maiores facti sunt anuli qui susciperent cathenas aureas opere plectili, uenientes per fistulas quasdam ab extremitatibus humerorum et in extremitate rationalis que respicit ad collum, et eminentem ipsam texturam faciunt. Quarum et cathenarum summitas ascendens producitur post tergum, et in circulo qui est ad dorsum in superhumerali [illegible] feret. Et hoc est rationalis munimen eximium, ne possit aliqua parte dirrumpi. Hoc ornamentum propter eminentiam honoris ab aliis hominibus portari non potest, nisi a solo principe sacerdotum. Zona autem rationalis consuitur de coloribus predictis auro conserta, que ex utroque latere circumdata, et iterum reuoluta ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur, et habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore compositas, et in utraque zone summitate pendentes. Pilleum autem [illegible] opere similiter operatum habet pontifex sicut reliqui sacerdotes, et aliud singulariter consutum et ex iacincto uariatum. Circumdatur autem et caput eius corona aurea tribus uersibus facta, supra quam surgit in media fronte quasi caliculus quidem aureus similis herbe que apud nos [illegible] dicitur, quam greci hyosciamos uocant. Ne quis autem cum non uideret hanc herbam per ignorantiam naturam eius ignoret, aut uocabulum eiusdem herbe sciens ipsam ignoret, significabo hominibus huius eius modum. Hec enim herba frequenter ultra tres palmos oritur, radicem uero rotundam habet, et quasi rape similem, folia uero ei mente propinqua sunt. Oriuntur autem eius caliculi rotundi, et in circuitu habet oculos unde fructus egreditur. Calice uero quem diximus super coronam auream positum habet magnitudinem digiti minoris, cuius tactio rotunda est quasi crateris, quem tamen latius discipulis meis explanabo. Est enim quasi spera diuisa, et circa fundum alia habet incisione a radice rotundata. Deinde paulatim curuata colligitur, et ad superiora denuo decenter aperitur, et in labio eius tota colligitur, ut [illegible] uideatur cuiuspiam mira rotunditate tornati. Super hanc autem oriuntur incisiones quasi extremitates malagranatorum spinose et in acutissimum desinentes cacumen, sicut illa herba que seruat fructum. Sic hic super posito facta est similem semini eiusdem herbe. Habet et herba florem similem plantagini, et ideo tota corona per circuitum his floribus est celata ab occipitio usque ad utrumque timpus. A fronte uero hoc non habet quidem, sed lamina aurea sacrisque litteris nomen dei habet inscriptum. Hoc est quoque pontificis ornamentum.

Mirari siquidem quilibet hominum poterit quod odium circa nos alii homines habere non desinunt, dicentes quod nos hanc diuinitatem derideamus, cum ipsi non quiescant suo modo diuinitatem colere. Si quis enim tabernaculi nostri positionem considerat et sacerdotale inspiciat uestem, et uasa quibus utimur ad sacrificia celebranda, legis nostre latorem moysen uirum sacrum agnoscet, et frustra nos ab aliis blasphemari perspiciet. Nam singula queque horum ad similitudinem et formam rerum facta reperiet, si absque inuidia rite scribentem hec sapienter uelit considerare.

Tabernaculum namque erat XXX cubitorum, et in tria erat diuisum, in quo due partes cunctis sacerdotibus erant distribute, et hec significat quasi profanum quidem communemque locum, scilicet terram et mare, quia cunctis commune est ad gradiendum terra et mare. Tertia uero parte soli deo tantummodo, quod significat celum, eo quod celum inaccessibile hominibus. Super mensam uero XII panes positi significant annum mensium quantitate diuisum. Per candelabrum de partibus LXX compositum septem planetarum [illegible] designat. Super candelabrum autem VII lucerne ipsarum planetarum cursum ostendit.

126.

Tapeta namque que sunt numero quattuor ex IIII coloribus texta, et hec elementorum designant naturam. Byssus enim terram declarat, eo quod linum oritur ex ea. Purpura uero mare, eo quod piscium sanguine colorata. Aer autem significat iacinctum. Coccus uero ignis indicat. Significat autem et pontificis linea tunica totam terram, uestis uero iacinctina polum. Per malagranata uocantur choruscationes, per tintinabulum sonitus tonitruorum indicari dinoscitur. Superhumeralis et ad similitudinem totius nature factum est, quod ideo placuit deo ex IIII coloribus fieri et auro decorari, propter splendorem rerum quibus mundo diffunditur. Rationale uero in medio superhumeralis in modum terre constituitur. Zona autem que undique tenet medium locum circulo significat oceanum, qui utique cuncta suo limbo circumdat. Indicat autem solem et lunam utique sardonyx quos pontifex in humeris portat. Duodecim uero lapides XII quis intelligere poterit seu numerum stellarum, quem zodiacum circulum greci uocant. Pilleum uero uidetur mihi celum significari, cum sit ex iacincto, nec enim aliter poterat super ponere nomen dei, et in corona [illegible], et in lamina aurea propter splendorem quo diuinitas precipue gaudet.

Et hec quidem tantum mihi declarata significant, cum sepius et in multis legislatoris moysi possit oportune exponi.

Igitur cum predictarum rerum terminus completus esset, necdum ministris sacris et muneribus dedicatis, assistit deus moysi et sacerdotium aaron fratri suo eum dare precepit, quia propter opus uirtutis omnibus honore iustior haberetur. Tunc ille colligens in ecclesiam multitudinem, uirtutem eorum et studium laudabat, et propter eos se passum esse pericula, et tantum perfecisse opus. Cumque in omnibus cum ipsis testaretur et eorum studium ualde laudaret, moyses ait: Uiri israhelite, fabrica quidem ita perfecta est sicut ipsi deo gratum fuit nobisque possibile. Quia uero oportet et ipsum tabernaculum dedicari, decet prius constitui sacerdotem sacrificiis ministraturum, et pro nobis orationes facturum. Et ego quidem hac deliberatione michi concessa me ipsum dignum hoc honore iudicabam, eo quod natura omnes sui potius amatores existant quam aliorum, et quia non multum conscius sum pro uestra salute laborasse. Nunc autem ipse deus aaron dignum hoc honore decreuit et hunc iustiorem me credidit sacerdotem, quia dignum induit stola deo deuota, et curam habebit altaris et ad hostias offerendas et orationes faciendas pro uobis a deo libenter audietur, quia curam habebit generis nostri, quia hunc eum deus elegisse dinoscitur. Hebreis itaque placuere que dicta sunt, et ordinationi dei prebuere consensum. Erat enim aaron propter genus et prophetiam et uirtutem fratris hoc honore dignior uniuersis. Habebatque filios illo tempore IIII: nadab, abiuth, eleazar, ithamar. Quecumque uero de fabrica tabernaculi preparata superauerant, hec moyses ad tegmen cortine ipsius tabernaculi et lucerne et thuribuli aliorumque uasorum expendi, quatenus hac parte neque pluuia neque puluere uexarentur. Deinde populum denuo colligens, singulos ad oblationem iussit offerre dimidium sicli. Siclus autem et hebreorum numismata IIII dragmas atticas habet. Illi uero libenter implebant que iusserat moyses. Eratque offerentium multitudo dinumerata sexcenta V milia et quingenti uiri. Offerebantque argenti libras [illegible] qui erant etate usque ad annos L constituti, oblatumque munus circa tabernaculi opus expendebatur. Purificatum est autem tabernaculum et sacerdotes hoc modo. Sumpsit moyses myrrhe electe siclos quingentos et totidem [illegible] cynamomi et calami. Sit autem hec suauis odoris, et hec cum mistura et medietate sumpta iussit contundi, oleique oliuarum pondus miscere illi. Pro uncie parte assumpsit duas coas atticas capientes. Quibus permixtis et coctis facta est arte unguentariorum unctio suauissima. Deinde sumens ipsos sacerdotes et omne tabernaculum unguentis purificauit, offerens hostias multas et uarias in tabernaculo. Deinde in aureo thuribulo quod magni erat honoris, et reliqua quorum preteriens narrare naturam, ne multa loqui fiat legentibus. Sed bis die, id est ante solis ortum et occasum, incensum fieri oportebat omnino in predicto thuribulo. Oleum et pigmenta ad luminaria conseruabant, quarum tres ex eisdem lucerne super sacrum candelabrum deo tota nocte lucebant, relique uero accendebantur ad uesperum. Omnium uero operum que facta sunt optimi opifices beseleel et ooliab fuerunt. Nam et prioribus artificibus ipsi prepositi fuerant ad meliorem operationem uigilanter exercendam et intelligentiam [illegible] quam instrumentorum priores ignorabant. Horum et opum contigit beseleel magis eum deinceps uocari.

Igitur omne tempus ad opus faciendum transiit in mensibus VII, et postquam ex egyptum reliquerant primus eis annus impletus est. Inchoante uero anno secundo mense xanthico secundum macedones, nisan uero secundum hebreos, [illegible] tabernaculum constituerunt, et omnia uasa que iam declarata sunt. Ostendit autem deus se gauisum in operibus hebreorum, et non frustra eos laborasse in pulchritudine edificii, sed accessit et habitauit in tabernaculo. Presentiam autem monstrauit hoc modo. Celum siquidem totum serenum erat. Super tabernaculum uero soli non caligo facta est, non alta nube sicut aut densa circumdans illud ut putaretur esse tempestas, neque rursus tam subtilis sicut uideretur per eam aspectu aliquid conueniri, gratiusque ros inde defluebat, et pandebat dei presentiam his que et uolebant et credebant hec. Moyses autem cum artifices qui talia fecerant opere dignis muneribus honorasset, sacrificauit in tabernaculi uestibulo secundum mandatum dei taurum, arietem, et hedum pro peccatis. Dicturus autem de his que ad sacrificia pertinent, et de his que circa sacrificia celebrantur monstraturus sum, et simul et de quibus iusserit deus holocausta fieri, et que lex iusserit comedi in cibos. Mactatis uero ariete et tauro et hedo pro peccatis sicut prediximus, et eorum sanguine ueste aaron ipsumque cum filiis aspersit, purgans eos fontanis aquis et unguento, ut dei fierent sacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipsos et eorum uestes sanctificauit, tabernaculum et simul et uasa eius ex oleo prelibato sicut iam dixi, et sanguine hircorum et taurorum immolatione per singulos dies, id est unoquoque die secundum genus. Octaua uero festiuitatem denuntiauit populo, et unumquemque secundum uirtutem immolare precepit. Illi uero alterutros emulantur, et sacrificans superare semetipsos [illegible] certantes festinantes dictis obediebant. Impositis autem hostiis super altare repente ex eis spontaneus ignis accensus est, et flamma similis fulgori choruscationis emicuit, et omnia que erant super altare consumpsit. Contigit autem post hec et aaron calamitas quedam, quam tamen ipse fortiter tolerauit, qui circa casus animo fortis erat, et hec uoluntate dei peruenisse iudicabat, ut tamquam hec simul et pater de hoc facto cogitaret. Ex IIII namque filiis eius quos iam diximus, seniores nadab et abiuth portantes super aram hostias non quas preceperat moyses, sed quibus prius utebantur, subito concremati sunt, et super eos igne magno impetu uehemente pectora et facies eorum inflammauit, ut nullus ualeret extinguere. Et illi quidem ita defuncti sunt. Moyses autem iussit patri eorum et fratribus ut portantes extra corpora extra castra honore congruo sepelirent. Luxerunt eos nimis amare plebs propter mortem que sic eis inopinabiliter accesserat. Moyses uero fratrem eorum et patrem exorauit non contristari ex hac tribulatione, cum deberent ponere dei

honore sue tribulationi. Cum g aaron stola sacerdotii uideret indutus.
tc moyses omnem hominem respuens. & que sibi uidebat omnem uul
titudinem offerre. soli deo ministerium celebrabat. & aliquando ad
montem syna ibat. aliquando autem tabernaculum ingrediens responsa acci
piebat. de quibus seorsum poposcisset dnm. & scola quae aliis se
in publico demonstrabat. & in nullo ab aliis differre studebat. n
ut eorum gubernatione preuidere uideret. Insuper & scribebat leges. sed in
quas uiuentes deo grati essent. & in nullo a ceteris accusare possent.
quas tamen di precepto statuit. Nunc ergo de conuersione hebreorum & legibus
exponere uolo. Tabernaculo siquidem ita dicato. & bene exornatis
sacerdotum uestibus. populus apud se dnm esse in tabernaculo iudicans. ad sacrifi
cia simul & requiem est conuersus. qui iam omnem molestiam respuissent.
& de futuris meliora desiderarent. offerebant deo munera. alia
quidem communiter. alia uero seorsum de singulis tribubus offerebantur.
Principes enim tribuum bini & bini conuenientes. uehiculum & duos
boues offerebant. erantque uehicula vi. & in his tabernaculum in itine
ribus deuehebant. Ad hec autem unusquisque eorum fialam thuribulumque
offerebat. & capsam capientem daricos x. plenam thimiamatis.
Thuribula uero & fiale argentee erant habentia utraque siclos du
centos. in fiala tamen lxx sicli solummodo erant expensi. Hec & uasa
plena erant farina oleo conspersa quibus utebantur ad sacrificia. Super has
autem oblationes offerebant singuli principum uitulum unum & arietes
v. cum agno anniculo ad holocaustum id est totum incendium. & cum
his hyrcum pro oblatione peccatorum. & alia sacrificia que salutares
appellantur. per singulos dies boues duos. & arietes v. cum agnis an
niculis & hedis. Hec autem omnia sacrificabant per xii. dies. unusquisque
per singulos dies. Moyses autem ascendebat in montem syna aliquando.
sepius tamen ingrediebatur tabernaculum & consulebat dnm de actu legumque
dispositione. quas humana sapientia precellentes oporteret & per
missime omni tempore custodire. & donum di cunctis ostendi. ta
lesque ab eo debere dari leges. ut eas hebrei nec in pace preuaricarent nec
in bellica necessitate transcendere possent. De his ergo nec suppono
aliqua scribere. aliam scriptionem facturus. de purgatione & sacri
ficiis legum positarum. De aliis autem legibus cum ad manum uenerit ser
mone faciam. quia nunc mihi sermo de sacrificiis faciendus est. Duo sunt
sacrificia. quorum aliud ab uno quoque uiro. aliud uero celebratur a plebe. Cer
te quidem sacrificia duobus modis celebrantur. primum quando totum quod im
molatur incenditur. & propterea hoc sacrificium nomen habet holocaustum. id est totum
incensum. secundum uero sacrificium quod pro gratiarum actione immolatur cum epulari
immolatione consummatur. De priori autem quod holocaustum dicitur narra
bo. Vir priuatus holocaustum faciens. immolat bouem & agnum &
hedum. & hec quidem annicula. Boues autem permittitur immolare &
maiores quam anniculos. sed omnia masculini generis sint animalia que
immolantur ad holocaustum. His autem cesis. limbum altaris sanguine
perfundunt sacerdotes. Deinde purgantes ea membratim incidunt.
& omnia super altare imponunt. & lignis undique instructum subiec
to igne concremantur. Pedes autem cum interiore purgantes interim pingue
dinem una cum aliis offerent. pelles autem sacerdotes accipiunt. Et
holocaustum quidem est iste modus. Pro gratiarum uero actione hostia
celebrantes sacrificant. animalia natura quidem & anniculis grandio
ra. & masculina tamen feminis coniuncta. immolantesque hec fundunt
quidem sanguinem super aram. renes autem & adipes. & omnem pingue
dinem cum reticulis iecoris. & cum his caudam agni supponunt are.
Pectora autem & crura dextra sacerdotibus prebent. & duobus diebus de re
liquis carnibus epulantur. Quecumque uero remanserint super illos dies.
igni concremantur. Similiter autem predicto modo hostie sacrificium pro peccatis
celebrantur. Qui uero maiora sacrificia non habent. offerunt columbas aut
turtures duos. quorum alia quidem fit holocaustum deo. alia sacerdotibus
datur in cibum. Certius autem de sacrificiis horum animalium in sacrificiorum ser
mone diceremus. Qui uero per ignorantiam in peccatum inciderit. agnam
& hedam feminas eorumdem annorum offert. & sanguinem quidem
fundit sacerdos in aram. non sicut prius. sed angulorum tangit extremitatem.
& renes aliaque adipem cum reticulo iecoris super altare imponit. & sa
cerdotes tollunt pelles & adipes & carnes ea die consumendas in tem
plo. quia lex eas in crastinum relinqui non sinit. Qui enim peccat sibique con
scius est. & nullum habet qui possit eum arguere. arietem immolet lege
precipiente. cuius carnes in templo sacerdotes similiter comedunt ea die.
Principes autem quando peccant. & sacrificantes offerant ea que & alii pri
uati offerunt. Placant autem dnm offerendo ad sacrificia taurum et hedum
masculos. Lex & precipit in priuatis publicisque sacrificiis & farinam mun
dissimam adici. in agno quidem assaron mensuram. in ariete uero duas assaron
mensuras. in tauro uero tres mensuras. & hec sacrificant sacerdotes super altare
oleo mixtam. Oleum autem & offertur ab immolantibus: in boue quidem medi
etatem hin. in ariete huius mensure tertiam partem. & in agno quartam partem
mensure. Hin autem mensura est antiqua hebreorum. fere duas atticos duos ha
bens. Secundum mensuram quoque olei offerebant & uinum. & uinum circa aram
libant. Si quis autem sacrificium non celebrans. sed pro uoto simile primicias offerat.
& unam dragmam super altare ponat. reliqua uero simila ad uescendum
sacerdotes accipiant. aut ad coquendum. nam & oleo fermentatur.
aut certe ad faciendos panes sacerdoti tollenti extra quod tamen ad holo
caustum necessarium est. Prohibet & lex immolari una die natum
cum genitrice. & omnino immolari non permittit nisi cum octaua dies pre
transierit. Fiunt & alia sacrificia pro languoribus curandis. aut pro
aliis causis. & equalia libamina cum aliis hostiis expenduntur.
de quibus in crastinum aliquid remanere lex prohibet. sacerdotibus propria
sumentibus parte. Ex publico autem sumptu lex iubet agnum annicu
lum occidi. inchoante die & terminante. Septimo autem qui sabbatum uoca
tur. duo agni occiduntur. & eodem sacrificantur modo. Initio autem mensis
cottidiana sacrificia & duos boues cum agnis anniculis vii. & arietem
unum mactant. & hedum pro declinatione peccatorum. si forte per casum ob
liuionis euenerit. Septimo uero mense quem macedones hyperbereteum
uocant. adicientes his que predicta sunt. taurum & arietem & agnos vii.
immolant. & hedum pro peccatis. Offerunt autem super hec duos hedos quorum
unus quidem uiuus ultra terminos deserti dimittitur. futurus pro populo
expiatio & declinatio peccatorum. alterum uero hedum in suburbanis
deducentes in locum purissimum. cum ipsa pelle totum incendunt. nichil
omnino purgantes. Concrematur autem simul taurus non oblatus a populo.
sed ex proprio sumptu pontificis preparatur. Quo interfecto & oblato
in templum eius sanguine simul & hyrci aspergit tabernaculum digito
uniuerso septies. Eodem autem numero & pauimentum & templum
totiens & auream aram. & reliquum quod est circa maius uestibulum portans
super hec extremitates. & renes. & adipem cum reticulo iecoris. et im
ponit super altare. Prebet autem & arietem deo pontifex ad holocaustum.
Quinta uero die & decima eiusdem mensis tempore ad hyemem uergente
tabernacula fieri iussit singulos per familias metuentes frigus pruinis
custodita. Lex & precipit ut deum in patria tamen peruenissent. in illa ciui
tate qua propter templum incorporatum haberent eodem tempore festiuitatem
eos septem diebus agere & holocausta facere & sacrificare deo. & paci
ficas offerre precepit. & ut in manibus portarent ramos myrre et salicis
summitatesque palmarum & uirgulas mali persici. Prima itaque hac dierum
fit holocaustum hostiarum ex sedecim bobus & agnorum. aut pluribus &
arietibus duobus. adiecto hyrco pro declinatione peccatorum. Sexta autem diebus
ipse numerus agnorum & arietum cum hyrco sacrificatur. & subtrahitur singu
lis diebus unus bos. donec ad septimum diem ueniatur. & ab omni opere die
octaua requiescunt. & deo sicut predixi uitulum immolant et arietem et agnos
vii. & hyrcum pro declinatione peccatorum. Hec quidem hebrei in festiuita
te tabernaculorum celebrare patria moris est. Mense uero xanthico qui apud nos
nisan appellatur. id est anni principium xiiii. luna sole apposito in ariete
quo mense liberati sumus a seruitute egyptiorum. sacrificium quod tunc egredientes
ex egypto fecere immolare nos precepit lex annis singulis quod pascha
dicitur. celebrare sanciuit. & usque celebrant illud per tribus. nichil immola
torum in crastinum seruantes. Quinta decima autem successit festiuitas azimorum
que septem diebus celebratur. in qua azimis uescuntur. & singulis diebus tau
ri occiduntur duo. & aries unus. agni uero vii. & ex his holocausta fiunt.
Hyrcus uero pro peccato adicitur per dies singulos ad epulas sacerdotum. Secunda
uero azimorum die que est sexta & decima frugum primicias quas metunt antequam
ex eis uescantur deum uenerantes iustum esse primum honorari. ex cuius bo
nitate hac ubertate sunt completi. Offerunt autem isto modo sic
cantes spicarum manipulum & grandentes. & munda ad coquen
dum hordea facientes. ad deum assaron offerunt. & unam dragmam
ex eo mittentes. reliquum sacerdotum usui derelinquunt. Exterum
licebit omnibus pro sua metere uoluntate. Immolant autem in primi
tiis frugum agnum ad holocaustum deo. Septima uero septimana
transacta. post hoc sacrificium quorum vii. ebdomade dies sunt xl et nouem.
pentecosten celebratur quam hebrei asarcha uocant. quod significat
pentecosten. id est quinquagesima in qua offerunt deo panes de
alphita sicata factos. & cum fermento assariorum duorum. & ad ma
ctandum agnas duas. Hec quidem deo offeruntur. solum uero ceno
sacerdotibus preparantur. nichilque ex his in crastinum relinqui permittitur.
Immolant autem ad holocaustum uitulos tres. & arietes duos. & ag
nas xiiii. duosque pro peccato hyrcos. Nulla uero festiuitas in
qua holocaustum non fiat. aut cum qua ex laborum operibus requie non ha
beant. sed in omnibus & legitima immolationis species. & ore
uacationis est modus. & eorum que ad epulandum immolantur.
& ex communi simila cocta fermento carens. dantur mensure
assariorum xxiiii. & ad panes faciendos expenduntur. Co
quuntur enim duo panes diuisim ante sabbatum. & sabbato mane
oblatio ponitur super sacram mensam. & ponuntur sibi ab alterutris con
uersi. duabus pateris aureis superpositis & thure plenis. que perma
nent usque ad aliud sabbatum. & tunc pro illis panibus alii deportantur.
illi uero priores sacerdotibus exhibentur. & in illo thure uriore in
ignem sacrum precto & incenso. & ex quo igne uitia holocausta
fiunt. aliud thus nouum [illegible] super nouos adicitur. Immolat
autem sacerdos de proprius ex[illegible] pensis per secundum diem farinam
oleo mixtam. & modica co[illegible] ctione duratam. cuius frictura
unius assaron. cuius medi[illegible] etate quidem mane. alia uero
medietate meridie igne solent offerre. De his itaque integri
ore denuo declarabo sermone. nam sufficienter nunc & de his
uideor enarrasse.

Moyses itaque tribum leui a communione populi segregauit. & sanc
tam a plebe utique futuram sanctificauit fontanis aquis ualde puris
simis. & sacrificia legitima pro eis deo obtulit. & tabernacula eis
& sacrata uasa. & reliqua quecumque ad tegumen tabernaculi uidebantur
facta tradidit. quatenus presidentibus & dicatis ita deo sacerdotibus mini
strarent. De animalibus & discreuit singula que comederent.
& a quibus semper abstinerent. De quibus cum nobis occasio huius scripture
peruenerit dicemus. adicientes & causas per quibus moralia quidem
nobis ad cibum esse precepit usitata. ab aliis autem abstinere imperauit.
Sanguinis autem totius usum ad uescendum nobis omnibus interdixit.
animam illud & spiritum esse putans. Carnes & sponte morientis
animalis ab esu omnino prohibuit. & ab adipe & reticulo caprino
& ouino. & bubalino abstinendum esse precepit. Expulit autem a ciui
tate lepro corpore maculatos. & semine defluentes. sed & mu
lieres quibus fit purgatio naturalis remoueri iussit ad septimam diem.
Postquam dicit quasi purgatas remeare precepit. Similiter autem & mor
tuo exequias facientes post totidem dies legitimum est redire.
Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt sacri
ficare legitimum est duas agnas. quarum unam sacrificari conuenit.
alteram uero sacerdotes accipiunt. Similiter autem immolant et pro
eo cui defluit semen. quotiens per somnum hoc patitur. descendente eo
prius in aquam frigidam. Id est facit qui cum legitima uxore concumbit.
Leprosos autem omnino expulit de ciuitate cum nullo penitus conuiuentes.
& nichil a mortuis differentes. Si uero quilibet supplicando hac
egritudine a deo liberatur. & sani hominis colorem aliquando recepit.
diuersa deo sacrificia recompensabit. de quibus post hoc dicemus. Unde & quis
libet sanum sapiens irridebit eos qui dicunt moysen hac lepra
fatigatum. & propter hanc causam similiter hominum priore relicto se
ducem factum in chananea uenisse cum eis. Si enim hoc fuisset uerum.
neque moyses hanc legem ad iniuriam suam sanxisset. cum magis tamen
nabiliter & aliis hoc introducentibus contradicere posset. quando & apud
gentiles leprosi multi sunt. & fruantur honore precipuo. & non solum
iniuria & expulsione puniuntur. sed & militias merentur insignes.
& multa eis cingula committantur. & in sacris & in templis ingrediendi
habeant potestatem. Quippe in nullo prohibebat moyses si aliquam
passionem haberet in corpore. unde multitudo que cum eo tractu exiuit.
de leprosis meliorem legem sanxisse posset. nullusque dementia huiusmodi
passionibus cogebatur inferre. Palam igitur est quoniam hec de moyse inuidia
concitati locuntur. Moyses enim ab his mundus existens. et cum mun
dis contribulibus conuersatus. de leprosis talem legem sanciuit. & pro dei honore
hoc decreuit. Sed de his equidem unusquisque ut uoluerit cogitet. Mu
lieres autem quando pariunt intrare templum prohibuit. sacrificia tangere
non permisit usque ad quadragesimum diem si masculus fuerit quod peperit.
& duplicibus diebus si femina generare contigerit. Ingredientes
autem post predictum dilationis tempus sacrificia celebrabunt. que sacerdotes
sollempniter deo distribuunt. Si quis uero adulteram suam suspicatur uxorem.
offerat farine hordeacee assaron. & unum pugillum ex eo mittat in al
tare. reliquam partem dat sacerdotibus ad edendum. Uxorem uero constituat
aliquis sacerdotum ad ianuas que sunt contra templum. & uelamen capitis
ei detrahens in membrano super scribat di uocabulum iubet ipsamque iube
bit iurare nichil se uiro nocuisse. nec pudicitie uinculum uiolasse.
Quod si commisit. femore dextro disiuncto utroque putrefacto moriatur.
Si uero amore nimio & huius rei zelo cupiditate petulantior maritus hac suspi

tione moriet. mense decimo et puer generat. perfectoque iure iurando de nomine diluens e membrana in fila exprimit. sumensque terram de templo iuxta parietem iacentem; et super aspergens mulieri dat ad bibendum. Illa autem si iuste accusata est conpressa: et pariter mutato ei nutritur. Si autem de thoro maritali mentitur hominibus et deo, cum confusione uitam reliquam sustinebit. Nam et femur ei putrescet. et uenter uertetur in ydropem. Et de sacrificiis et purgationibus moyses contribulibus suis ita perfregit. et eis tales leges exposuit. Adulterium omnino prohibuit. felicissimum esse credens. uiros circa thorum suum esse sanos. et ciuitatibus simul et domibus expedire. filios esse ueraces. Matribus et commisceri tamquam malum maximum lex interdixit. similiter uxori patris et nutricibus et uxoribus et sororibus. contra quamque filiorum. tamquam praua iniustitia lex inimicus odiuit. Prohibet et lex mulieri naturaliter pollute misceri. et iumentis. et masculis. coitu hanc libido nequissima uideatur. et aduersus eos qui haec facere presumunt. mortis supplicium puniri decreuit. Sacerdotum quoque moyses duplicem fecit purgationem. Nam et a prioribus commissis eos similiter abstinere iussit. et super haec neque meretrices neque concubinas eos habere permisit. et neque ancillam neque captiuam eis nubere uoluit. Sed et eas que de cauponibus et pandocibus uitam agunt. et que prius maritos habuere. et per causas quaslibet eos dimisere. ab sacerdotum coniunctione prohibuit. Summum uero pontificem neque mortuum uiri prohibuit uxorem habere: licet hoc aliis sacerdotibus concessisset. sed huic soli dedit nubere uirginem eamque seruare. Unde neque ad mortuum summus sacerdos aliquando accedit. cum reliqui sacerdotes non prohibeantur sollempnes exequias fratribus suis et parentibus et omnibus suis mortuis exhibere. Qui uero non est integer inter sacerdotes in quacumque parte corporis. hunc moyses prohibuit pasci de sacerdotalibus oblationibus; neque ascendere ad altare. neque in templum introire. Hos itaque sacerdotes precepit non solum ad sacrificia esse mundos. sed et ad quotidianam uitam suam studiosos. et inculpabiles esse precepit. Stola et sacerdotali uestitos esse precepit inmaculatos: et circa omnia mundos. et sapientes existere. bibere eos et uinum prohibuit, donec stola uestiti erant. et insuper oues integras immolare; et in nullo pollutas. Hanc ergo legem tradidit moyses hebreis in tempore uite sue: quam adhuc in deserto degens a deo accepit obseruandam. quatenus dum chananeam peruenerent in septimo anno semper requiem terre preberent ab arando et plantatione. sic et ipsos septima die ab operibus cessare sanciuit. et ut ipsi anno quod sponte oriretur de terra esset communia in unum. et contribulibus et extraneis. nichilque ex eis reseruarent. Hoc autem fieri iussit post septima annorum septimana quod sunt anni quinquaginta. uocaturque hic annus ab hebreis quinquagesimus iubeleus. in quo et debitores a creditore laxantur. et serui liberi dimittuntur. eos quos de contribulibus suis pro quadam transgressione legum seruitii sententia castigata. morteque eius sustinere prohibentur. Instante siquidem iubeleo quod nomen significat libertatem. restituunt et agros antiquis dominis istorum. Conueniunt uenditor agri simul et emptor: et reputantes fructus et expensas in agro factas. si numerum non transcendunt expense. uenditor recipit agrum suum. Si autem expense transcendunt numerum. hic quod deest recipiens emptor: a uenditore descendit a possessione connumeratis scilicet ex equo fructibus et expensis. et ita possessoribus redditur ager. Eandem legem uoluit et in domibus obseruari. que per uicos quisque uendunt. Nam de his domibus que in ciuitatibus uenundantur: aliam legem constituit. Nam si antequam impleatur annus ei displicuerit uenundatio domus sue quam fecit. et similiter recepta pecunia reddere sibi cogit emptorem. Si uero completus fuerit annus: et non potest mutari uenundatio sed certa lege confirmabit domum emptori. Hanc ergo legum constitutionem exercitus hebreorum agnouit per moysen. dum sub monte syna morarentur. et adscriptam illis scriptam contradidit. Cum uero circa legis lationem iam putaret ista sufficere. ad curam militaris exercitus conuersus est: habens in animo bellicas causas ordinare. Precepit ergo principibus tribuum. ut numerum pugnare ualentium perfecte cognoscerent: preter numerum et tribum leui. Leuite enim sacrati erant. et ministerio alio fungi non poterant. Examinatione itaque facta. inuenta sunt milia sexcenta et tria. et sexcenti et l. qui potuissent arma proferre: a xx. anno usque ad quinquagesimum. Preuit autem elegit inter principes tribum manasse filii ioseph. et effraim pro ipso ioseph. Sic enim petiit iacob a ioseph. dum fecisset filios eius sibi preberi sicut predixi. Figentes autem castra hebrei. tabernaculum dimittunt in medio statuere et tres tribus per singula latera tabernaculi commanebant. et plateas per medium sui dimittebant. eratque ornatus fori rerumque uenalium singulis in ordine constitutis. et opifices artium singularum in stationibus erant. nullusque alio loco similis erat. quam ciuitati competenter edificare et collocare. Et siquidem loca que circa tabernaculum erant sacerdotes tenebant. deinde cuncti leuite. Ex quibus sunt leuite masculi qui ultra xxx. annorum erant, inuentique sunt xx. duo milia octingenti octoginta. Quotiens enim contingebat ut nebula super tabernaculum staret. tamquam deo ibidem commorante: quiescebant. cum uero conuerteret procedebant.

Adinuenit et moyses modum tube ex argento facte: que in longitudine quidem pene cubitum habuit. Est angusta fistula cantatoria calamo capacior. prebens latitudinem que conuenit ad susceptionem spiritus. et est classice sono intenta. que hebraica lingua uocatur asosra. Facte sunt autem tales due. et una tuba utebantur ad iussionem et collectionem populi in cetibus celebranda. altera uero cum oporteret ad tractandum de rebus necessariis principes conuenire; ambabus autem multitudo colligebatur. Cum uero tabernaculum moueri debuisset: sonante priore tuba hi qui ad orientalem tabernaculi parte habitabant statim surgebant. Cum uero secunda sonuisset. hi qui ad austrum residebant parabantur. et ita integra et inuoluta tabernaculi medietas precedentibus vi. tribubus portabatur. et alia media pars sequentibus aliis vi. tribubus. Leuite uero omnes circa tabernaculum uersabantur. Tercia uero tuba sonante pars que conuersa erat ad occidentem mouebatur. et simul iiii. que morabatur ad septentrionem. Utebantur et tribus tubis in sacrificiis hostias offerentes in sabbatis. et in ceteris diebus festis. Sacrificauit tunc ibi moyses primum post discessum ex egypto quod pascha dicitur in deserto syna. Post hec procedens cum exercitu hebreorum a monte syna. et itinera quedam commutans de quibus dicemus. ad locum qui dicitur esenoch (?) uenit. ubi multitudo rursus seditionem fecit accusando moysen. et necessitatis peregrinationis sue inculpando. et dicendo quia de terra bona eis suasisset exire; et illa felicitate perdidissent quam eis promiserat se prebiturum. et diuersis malis tenerentur astricti. et aqua priuarentur. et si contingeret ut eis manna deficeret. et omnino essent sine consolatione perituri. Cumque multa seuiora contra moysen dicerent, illo quidem monebat eos ut neque laborum suorum peractorum salutem exhibitorum inmemores esse deberent. neque de dei adiutorio desperare. Plebs autem adhuc potius commota. contra moysen uehementior turba consurgebat. Moyses itaque iterum confortabat eos. tali desperatione deiectos. licet ab eis opprobrium et contumelia passus. et promisit se eis prebiturum carnium multitudinem non una die sed pluribus. Illis autem non credentibus; et quodam maligno uiro pro omnibus respondente et dicente; un

posset carnium multitudo tantis similibus in deserto ministrari. respondit moyses. Deus licet audiat uos in desperatione mala loquentes. tamen non recedet a uobis sed miserebitur uestri. sed et illud quod uobis promisi de carnibus non tarde uobis proueniet. Cumque haec dixisset moyses. coturnicibus repletus est omnis exercitus. colligebantque eas circumastantes. Deus autem iniuriam et maledictum quod hebrei contra se et moysen commiserant, non tarde eis retribuit. Non parua siquidem multitudo eorum mortua est. et hactenus locus ipse cognominatur cabrothaba. quod interpretari potest desiderii sepulcra. Deducens autem eos exinde moyses in terram que uocatur contra (?) uallis. iuxta chananeorum terminos existentem. et ad habitandum difficilem. congregauit populum in ecclesiam. eisque in contione locutus est dicens. Cum deus nobis duo bona promiserit. scilicet libertatem et felicis terre possessionem. et unum donum iam possideatis. aliud estis percepturi celeriter. In finibus namque sedemus chananeorum. et non arcebit nos de cetero perdentes. neque rex neque ciuitas. sed neque omnis gens. Exercitum ergo preparemus ad bellum. quia non sine labore nobis haec terra cedet. sed maximis eam pluris obtinebimus. Mittamus ergo exploratores qui bona queque huius terre considerent. et quo uirtus sit hominum in ea habitantium. Ante omnia autem unanimes simus et deum per omnibus honorem quoniam omnibus nobis est adiutor. et pugnandi indiuiduus socius aderit. Haec cum dixisset moyses. multitudo ei honorem exhibuit. elegitque exploratores xii. notissimos uiros. unum de unaquaque tribu. qui circumeuntes omnem terram chananeorum a partibus circa egyptum iacentibus usque ad ciuitatem emathin. et ad montem lybanum peruenere. naturaque terre et cultorum hominum considerantes ualida. et reuersi sunt xl. diebus omne opus hoc explentes. insuper et fructus quos proferebat illa terra portantes. eorumque habundantiam et multitudinem bonorum quam terra illam habere narrabant. A uoluntate et bellandi populum suspendebant. metuentes sue paupertatis inopiam. et dicentes uos flumina inaccessibilia esse transituros. et esse montes insuperabiles iter agentibus. et ciuitates muris ualde firmissimis munitas. et ambitus earum grandi munimine roboratas. in hebron autem et gygantum plenum se inuenisse dicebant. quos cunctis chananeis maiores esse quos uiderant narrabant. et ipsis egyptiis a quibus egressi fuerant. et multitudinem hoc credere compulerunt. Hebrei autem ex his que audierant possessionem terre illius difficilem iudicabant. solutoque concilio cum uxoribus et filiis lugentes dicebant. tamquam eis deus nichil opere. sed tantum uerbo promitteret. Rursumque moysen increpabant. et culpabant eum. eiusque fratrem aaron pontificem. et pessimam quidem cum blasphemiis illa habuerunt noctem. Mane uero concurrere ad ecclesiam. deliberatione habentes. ut interfecto moyse et aaron ad egyptum denuo remearent. Iesus autem exploratorum. the filius naue. de tribu effrem. et caleph de tribu iuda metuentes seditionem in medium processerunt. et suadebant multitudini. et confidenter eos supplicabant et neque deum falsitatis arguere debere. neque credere his que ab exploratoribus dicebantur per terrore non uere de chananeis. sed se potius ad felicitatem et possessionem bonorum debere. dicentes incitare; quando nec montium altitudo. nec fluuiorum magnitudo eorum uirtute et expedire preualeret. maxime cum deus eis feruitatem (?) promisisset et eorum propugnator in omnibus existeret. Pergamus ergo inquiunt simul ad hostes. nulla suspicione timoris gerentes in animo. sed deo duce credulitate: et sequimini moysen seruum eius. in terram quam nobis pollicitus est. Et iosue quidem et caleph haec dicentes. mitigabant iram populi mitigare. Moyses autem et aaron in terram prostrati rogabant deum non pro salute sua tantum. sed ut quiescere faceret ignorantem plebem a tumultu suo. eorumque sedaret animos per se mansuete (?) constitutionis passione turbatos. Statim igitur affuit et nubes et instans super tabernaculum. significauit illis presentiam dei adesse. Moyses autem iam deo confidens. et eius responsa percipiens. in medium astitit multitudine. et indicauit eis deum commotum pro eorum iniuria et blasphemia. pepercitque eis fore supplicium ab ipso. non quidem delicto dignum. sed quale patres pro correctione inferunt filiis. Post haec moyses et aaron ascenderunt in tabernaculum et deflebant coram deo pro futura hebreorum perditione. commemorantque populo que bona percepissent a deo. et quantis beneficiis participati ingrati circa eum extiterint. quando et exploratorum timore essent decepti. sermonesque illorum potius quam promissiones dei iudicauerunt esse ueriores. et ob hanc causam ipse deus non quidem pro derelictione omnis neque eorum exterminare genus quod pre omnibus hominibus elegisset. et honorare decreuisset: non tamen eos terram chananeam esse possessuros. neque in terra fluente lac et mel felicitate esse fructuros. sed omnes in deserto esse morituros preter ihesum filium naue. et caleph filium iephone. et filios eorum sine domibus et ciuitatibus in deserto xl. annis conuersaturos et uicturos. et hanc penam esse quam eis deus imponere uellet. et hac eos propinquitate sua quam gesserant soluturos esse. Filiis itaque eius promisit deus se daturum terram profluentem lacte et melle. illosque esse participaturos illis bonis. et dominos eorum futuros fore: quemuos ipsi nobis inuidistis accipere et possidere. Cum haec itaque uerba moyses ex dei uoluntate et iussione dixisset. in tristitiam et erumnam constituta est multitudo. planxeruntque uniuersi. et rogabant moysen ut propicium eis faceret deum. et a deserto eos liberans preberet urbes et terram quam promiserat. Moyses autem dicebat deum hanc furiam non habere instabilem. neque secundum qualitatem et leuitatem humanam deum esse commotum circa indignationem et iniquitate eorum. sed habita deliberatione firmam in eo sententiam protulisse. Non itaque credendum est moysen habuisse a se ipso hanc mensuram discretionis. cum ipse uir unus esset ut tanta milia hominum irascentium et insanientium potuisset mitigare. et ad mansuetudinem eorum uitam reducere. Deus enim assistebat ei. et sermonibus eius uincens multitudinis animositate faciebat sua potestate; quippe cum sepius essent inobedientes et inutilem sibi esse inobedientiam commouerent. et in calamitates uarias ob hoc itaque sepius inciderent. Mirabilis itaque in hac uirtute et fortitudine fuit moyses. ut facile posset suadere populum ad credendum sibi de quibus cumque necesse erat siue ad operandum siue ad loquendum. et hoc non solummodo fecit tempore quo hic inter homines uixit. sed et nunc est. Nullus enim est cum inter hebreos et qui leges mosaicas obseruare uidetur. qui non tamquam presente eo et castigante si forte sit moribus incompositus. obediat sanctionibus eius. licet hoc aliis latere possit. Sed et alia quidem multa indicia uirtutis eius et ultra humana uirtute existunt. de quibus unum hic subinferre me non pigebit. Olim enim quidam transeufraten fluuium habitantes. et per iiii. menses iter facientes. uenerunt ad sollempnitatem nostram propter honorem nostri sacrificii. cum multis periculis simul et sumptibus. sacrificantesque apud nos non ualuere immolationi participari interdicente hoc moyse. ut quibusdam que non est nostris legibus eruditi. neque nobis ex patria traditione coniuncti. immolationibus non participent sacrificiis. Igitur alii quidem nec sacrificauerunt pre timore. cum eis ista lex indicata fuisset. alii uero cum iam incepissent sacrificare. semiplene illud reliquerunt.

127.

alii namq; neq; intenti ingrediendi in templu p pauore ualentes face discesserunt obedientes moysi eos precepis. & illius lege pponentes sue uoluntati. cum & phibentes se de talib; n possent metuere. & solam conscientia formidantes. ne transgrederent leges moysi. Sic lex legislatio que p dnm uidebat demonstrata. fecit moysen meliorem & terribilem ui sua nature putari. Sed & an tempus modicu hiero solimitani belli claudio romanis imperante. & ysmahele ap nos existente pontifice. cu fames intam regione talis obtinuisset. ut uni. drag mis uenderet assarium allata farina ad festiuitate azimorum in choris lxx. qui fiunt modii quide singuli. uni & xxx attici autem xl. & unus. & h quide nullus sacerdotu psumpsit comedere cu scilicet tantam magna detineret inopia. & metuerent lege moysi & iram dei. qua & sup iniquitates hominu occulte solet diuinitas inferre. Igit n oportet nos ammirari de his q tunc gesta sunt. quido & nunc littere legis a moyse derelicte tanta uirtutem habeant. ut & inimici nri fateantur quia is q constituere publicam nram & lege p moysen legisq; uirtute & obseruatione ipse ds est. Sed de his quide ut placuerit unicuiq; consideret.

Explicit liber tercius iosephi antiquitatis iudaice. 7 9

INCIPIT·LIBER·IIII·

HEBREOS·ITAQ;

molestia deserti atq; difficultas & phibente deo cogebat ad chananeos accedere. quia nolebant moysi obedire. estimantes se posse supare hostes sine auxilio eius. ipsumq; moysen culpabant eo q d eorum paupertate libent uideret. ut ipsi eius semp uiderent egere solatio. dicentes dnm n ppt moysen eis auxiliari. s; coniuncter gentu sue ferre solatium ppt abraha & alios patres. idoq; se posse solos pualere hostib; licet nollet moyses dm abeis alienare. omnib; q; iam h expediret. ut ipsi sui rectores eent. nec moysi tyrannide ia sustinerent. s; dō credentes ia irent & obtinerent tram qm eis ds pmiserat. Igit cogitantes hebrei copia atq; deserti. ad chananeorum bella suntp fecti. dm duce existimantes. & n ad moysen legis latore respicientes. putantes se melio ra decernere posse. Statim g chananeos aggssi sunt. s; illi n expauescentes eorum inuasione seu tumultu forte eos suscepere. & interfecta e hebreorum multitudo. Reliqua u militia cohortis eorum soluta e. & fugerunt q; ppt in tabnaculu. & omnino pter spem deiecti st. & nich utile de ceto spabant. cogitantes q d pptea iram di incidissent. eo q d ad bellum sine uoluntate ei accessissent. Moyses au uidens eos i p dicione compssos. & metuens ne uictorie inimici exaltarent. deo monente duxit exercitu hebreorum p ul a chananeis in desertum. Cumq; tc ei multitudo in omnib; obedire. que utiq; cognouerat q d absq; preceptionib; ei nich pualere posset. tc in heremo eos requiescere fecit. nolens eos ad chananeos ducere. donec responsum de h a dno acciperet.

Non multo post iterū seditio int eos orta e. & talis qualem nec ap grecos nec ap barbaros factam audiuim. & ppt q m omis n dedi erant a deo. & p dicionis piculum suscepturi. n eos itum moyses eripuisset. obliti malorum licet ab eis paulominus i ista sedicione fuisset occisus. & ppt ei pter s nich mali de eos sustinere p misit. licet eum & moysen [illegible] affecissent. & despexissent mandata q ipse p moysen dederat. Seditione u ista. 7 q m admodum p ea moyses uersat e narrabo. p dicens causa ppt q m talia sunt commissa. 7

Chore nobilis ex hebreorum genere & habundans diuitiis. 7 lingua facilis & ydoneus ad psuadendu plurimis. uidens moysen i honore maximo constitutu. p inuidia grauit h ferebat. Nam cum eet ex tribu moysi. ei & cognatus eet. mordebat inuidia q si iustius eet ut eius glam & honorem ipse obtineret q eet ditior illo. & genere aptitates n uideret eē dectior. Clamabat g dicens. crudele esse moysen. & glam sibi uiuere usurpasse & honore ab hebreis sub ea calliditate quesisse. quasi ipse solus uidisset dm. & contra leges aaron fri sacdotium dedit. n communi placito plebis. s; sua uoluntate. & insup in tyrannico honores q b; uellet impenderet.

Peius au h inco ee dicebat. q d cum uiolentia lesione inimicis suis inferret latent & dolose. & maxime his q ei negligunt honores. quia cu sciret se cu uiolentia n posse aperte nocere. dolosa arte machinat e. q m desideratum pueniret ad effectu. His & similib; subsuadebat plebi. ut simul conuenientes tractarent de re publica. nec sinerent moysen & aaron ad maiore accedere cumulu. ne manifeste fierent inimici. adiciebatq; dicens. Qua ratione reddere poterit moyses. ut aaron fri suo & filiis ei iuste daret sacdotiu? Si enim ex tribu leui honore aliqui pbendum ee decreuit. nullus me iustior fuit a cap. genere ipso ortus quo & moyses. & diuitiis & forma & aū eos pcellens. Si uero de tribu questio agit. dignu est ut tribus ruben que maior est potius honoret. & h c honore accipiant dathan & abiron. & falas qui seniores st in illa tribu. & potentes facultate pecuniar. Hec quide chore dicens. uolebat ut publicum honore in se ppli suffragatione transferret. & h ora maliuole plebi suo ex ingenio colloquebat. Pcedente u h sermone paulatim ad multos. & crescentib; auditorib; cont derogatione aaron omnis pene exercit e agitat. Erant enī conspirantes chore ducenti & l. priores uiri. studentes q m fr m moysi sacdotio puarent. & p h moysen exhonorarent. Itaq; ppls in editam inordinate & turbulent conueniebant & ut moysen lapidarent aggssi st. & an tabnaculu di clamabant. Exeat tyrannus moyses. & ppls ab ei seruitio liberet. q sub occasione dei mandata uiolenta nob pcepit. Dicebant enī q d si ipse ds sacdotum elegisset. dignissimu & ad h c honore n phiberet. & n cunctis inferiore & uiliore. aut si decreuisset h c honore aaron dari. cora pplo h fecisset. & n infri ei moysi potestate reliquisset. Moyses au cum tale derogatione chore ia pcepisset. & ab eo irritati pplm. n expauit. s; confidens in dno p q m cuncta fideli deuotione tractauerat. & sciens fr m suu di uoluntate sacerdotium & n suo munere meruisse. ad concilium uenit. & multitudini omnino nich locutus e. Ad chore au loqui cepit. & facto silentio dixit. O chore & uos ducenti & l uiri. michi uidemini multo honore eē digni. sed & totum exercitum huius honore n puo. licet n habeant q uob ex diuitiis & culmine alie dignitatis existit. Igit tu chore n ppt h contubi sacdotium aaron fri meo q d diuitiis precellat. cu ut ambos nos pecuniar magnitudine uidearis supare. neq; ppt genus cu ds h fecerit unu p genitore dans nob. neq; ppt

fraternum amore q d iustius alter habere potuisset. Nam si tc cogitare de di legib; hunc honore n potui p buissem. quido plus me ipso fam iam amans qua alt. & n magis q m alteri familiaris existo. Nam neq; sapiens consiliu eet. me ipsum piculis subdere. & alio causa felicitatis dona cumulare. sed mihi omib; a malicia fuit remota. Dns eni se contemptui n despexit. neq; uos ignorare uoluit. q d ipse sibi elegerit sacdote. idoq; ab huiusmodi querela parui gessete. Nam n aaron gratia ea sacdotium. sed diuino iudicio sortit e. Vn & ponatur ds h in medio q st ad disceptandu. ut si alius dignius inueniat ad h sacdotium huc accedat. Qd eni dedit d s n relinquam. s; pri uolentes accepisse iudicam. cum sit impu n honore quē p h ec ds n adire. & nimis irrationabile eo securitate pmittente omi tempore contempnere. Nunc g probem & queram alium q p uob hostias deo immolet. & p sul pietatis existat. Ingrauit aq; e o chore ut q libet appetens honore do auferret potestate h c honore pbendi cui uoluerit. Igit a seditione & ab huius tumultu q escite. & summo mane cu chore & omis q sacdotiu querunt thuribulu cu thimiamate & igne singuli portantes a domib; uris uenite; ad tabnaculu. Sed & tibi chore suadeo ut reddas do iudiciu & uibis ei expectes sententia. & n te ipsum uelis facere iustiorē; s; potius p sens adesto q h iurgium incepisti. Sed & abiron papio ut ce iudicandum cum ei d e generis sit. & in nullo possideret h; sacdotu iuste culpari. Conuenientes g pariter cora omi pplo ineffi facite; & cuicuq; uri sacrificium suaue iudicauerit ds. h c uob ordinabit sacdos. & ita derogatione fr a tua. tamq m ei honore sacdotii q do nauerim liberabor. Hec moyse dicente. a tumultu suo multitudo cessauit. & laudauer t cuncti que dicta st. Erat eni moyses uir optimus. & loqui utilia uidebat. Te siquide consilium solumdt.

Altera au die cuncti congregati st in ecclesia ut ad sacrificia & electionem de sacdotio certantium. eratq; ppls diuisus & suspensus ppe futurorum. & alii delectabant uidere si moyses malignus ostenderet. sapientes uch seditio sedaret. M & uelanteni ne pueniret. ordinatio eorum discipline potius depiret. Omne siquide uulgus cu naturalit consueti gaudeat de eis q in potestate sunt constituti. adeo tam que sibi forte placuerint summouere sententia. 7 tumult facere solet. Moyses g misit nuncios ad dathan & abiron. eos p sedem constitui uenire iussit. & sacerdotium eos expectare dicebat. Cum u nuncii redisset nec obedire eos uelle nec sustinere malignitati moysi cont omne crescente ppli. tc moyses seniores natu pcepit. & ibat ad dathan & abiron. nec indignum iudicauit p se ipsum ad supbos accedere. Maiores au natu nich dicentes secuti sunt eum. Dathan au & abiron & q u eis erant cognoscentes moysen cu nobilib; ppli ad se uenire. pcedunt cum uxorib; & filiis an tabnacula sua respiciebant que moyses eet acturus. erantq; circa eos famuli constituti. ut si uellet aliqua uiolentia facere moyses ipsi uindicarent. Moyses u conuenisset i pximo. manus ad celu extendens. altaq; clamans ita ut ppls cunctis audiret. ait. Domine ds celi & tre & maris. tu omnium actuum meorum fidelissimus testis existis. q m omnia tua uoluntate feci. & maliuolis hebreis pbuisti obuia misericordiam i omnib; necessitatib; eorum. esto mis in his uerbis auditor. Tibi enim neq; q d agitur neq; q d cogitat abscondi. & ideo neq; coprimis ueritate. ut thoro contra me uelis defensare ingratitudinē. Antiquitate mee generationis tu nosti certissime. non audita cognoscens. s; uisu his q tc factast assistens. In his que de me isti licet ueritate aperte scientes suspicant testem te n pcor existere. Nam ego primo tempore uita simplice agens. mea quidem uirtute & tua u uoluntate. cu socero meo raguel ex tuo pcepto deserens mea ora tradidi me ipsum pistorum criminis. primo quidem pro eorum libertate. nc u p salute maximos labores tolerau. omniq; piculo me pers subieci. Nunc g qm malignus in suspicione sum uiris istis quorum uita meo labore consistit. tunc o ds qui locut es m in monte syna. & omnia signa & portenta p me pharaoni & egyptiis ostendisti. & bona innumerabilia & i audita prebuisti ex nullis eorum meritis. s; sola gra tua. ueni dne iudex omnium & testis mis. & que suffragia ulla n redimunt. tu nosti q d nullu munus contra iusticia ab hebreis accepi. nec contempsi ppt diuitias paupertatem. nec in multorum lesione confisus sum. qui numq i extraneas suspiciones incurri tamq te n iubente. sed mea potius uoluntate sacerdotium aaron dederim. ostende ne qa omnia tua prudentia gubernantur & nich fortuite s; tue uoluntatis impositione pueniunt ad effectu.

Et qm geris sollicitudine generis hebreorum. uindica in abiron & dathan qui me de insensibilitate contempnunt. q si uideantur a te mea corrupissi. Facitaq; sup eos aptum iudicium puenire; ita ut glam tuam sentientes. n eos communi m facias transire de uita. nec humana lege morientes de p senti s clo facias recedere. s; degluttiat eos tra q m calcant. simul & generatione & substantia eorum. Hec enim erit tue uirtutis ostensio. atq; doctrina cunctorum. & sic eos castigabis q a talia de te n bene suspicant. & ego minister pceptorum tuorum fidelib; omnib; apparebo. Si a u ueracit cont me derogasse uidentur. illos quide innoxios ab omni lesione seruato. meo u q d illis optaui m inducito. s; tua uolu turbare plebe. ut de ceto pax 7 concordia succedat. & hanc multitudine tuis pceptis obedientem illesa custodi. & q u insontes sunt in hoc peccato. Tu siquide nosti q m iustum n est supplicium communit sustinere hebreos p paucorum malicia. Hec moyse dicente. simul & flente. repente i ra commota e. & uelutim o lenta uentu turbatis fluctib; agitata. Populus au timore expauit. grauiq; & durissimo strepitu p eorum tabnaculu confracto. uis saffa[illegible] & omnia q e erant dathan & abiron grauissima & ipsos pariter p s absorbuit. Quib; sic exterminatis. mox aptio tre sup eos reducta e. & ita redintegrata. quasi nich horum que p dicta s t factu ee uideret. P batione u diuine uirtutis facta. cognati illorum dolebant n solum calamitate que digna gentium uideret. s; & derogationis affectu. Sapientes au q erant inter hebreos. euentus iudicii certos fore di centes q d uelut erratici uite depissent. Ig moyses euocauit eos q de sacerdotio contendebant ad similem pbatione. ut sciret cui sacrificium ds suscepisset. & illum ordinarent sacdotem. Conuenert au illi ducenti. & l. uiri q ppt patru uirtute honorabant a pplo. & ppt diuitias cunctos transcendebant. Processerit qq; aaron & chore. & ante tabnaculum omis sacrificauit cu thuribulis q ferebant. Ignis u repente emicuit. & tantus q lem nullus ipsi ex uidit. nec talis umqua de tra est platus uel commutione fluctuum. ant uiolentia spirituum. materia ad ministe pcussa sponte aliquando uisus e excitare. s; qualis p iratu de potestate [illegible] clarus & flammeus. Quo ueniente sup eos uniuersi ducenti & l uiri extincti. & chore simul. [illegible] uidere. Solus au liberat e aaron nich ex ignie lesus. [illegible] Moyses au his peremptis uolens h signu reseruare memorie

et futuros homines agnoscere, iussit Eleazaro filio Aaron thuribula eorum collocare iuxta altare eneum, ut posteri scirent quod isti passi sunt qui volebant virtutem dei illudere. Aaron autem tamen in munere Moysi sacerdotium se habere credidit, sed dei iudicio perfecto. Et iam cum filiis firme ipso honore fruebatur. Seditio tamen non ita quiescebat, sed multo magis augebatur et crescebat, eratque tumultus valde deterior. Multi namque hec minime absque dei gratia circa Moysen facta iudicantes, culpabant Moysen quod tanta ira dei super homines iustos propter favorem Moysi pervenerit. Illos enim perisse dicebant nichil delinquentes, nisi quod circa dei religionem studium haberent, et Moysen propter eos delevisse. Insuper et fratri sacerdotium dedisse, quod deinceps ab eo auferri nequiret. Et nullum iam querere sacerdotium, cum priores viderunt ita perisse. Super hec et cognati extinctorum supplicatio multa fiebat ad populum, ut gloria Moysi minueretur. Hi enim ad eorum cautelam accedere iudicabant. Moyses vero diu tumultui populum constitutum patienter audiebat, metuens ne quod iterum seditionis emergeret, et mali aliquid postveniret. Congregavit in ecclesiam multitudinem et sustinens audiebat, nec ad satisfactionem veniebat, ne magis vulgus exacuaretur audita. Principibus autem tribuum precepit ut singuli nomina tribuum XII in virgis singulis scripta ad se portarent. Portaverunt ergo singuli virgas suas. Et Aaron scribens in virga sua tribum Levi, easque Moyses in tabernaculo collocavit. Altera vero die protulit eas. Erant enim notate. Cum vero singuli suas recepissent, et ante multitudinem deportassent, alie quidem ita permanere ut adhuc erant, sicut eas Moyses prius acceperat. De Aaron autem virga germina et ramos ortos et fructum speciosum amigdale ex eo ligno processisse mirabantur. Tunc obstupescentes huiusmodi visione, et odium quod habebant contra Moysen et Aaron deserentes, cum timore mirari ceperunt in illis iudicium dei. Et de cetero placito divino faventes, sinebant Aaron pontificatum tenere. Ita Aaron iam tertio deo ordinante hunc honorem firmissime possidebat, et hebreorum seditio licet multo viguerit, hoc tamen modo quievit. 7

Itaque Moyses tribum levitarum deo servitura a plebe et militia segregavit, ne propter inopiam aut questum necessarium ad vitam presentem essent circa sacrificia negligentes. Precepit et hebreis ut dum secundum dei voluntatem Chananeam obtinerent, levitis unam et XL civitates bonas et precipuas distribuerent. Sed et terram ante muros civitatis duorum milium cubitorum ad unamquamque civitatem ponere descripsit. Super hec et constituit ut populus decimas levitis et sacerdotibus preberet, de fructibus que per singulos annos nascuntur. Et hec levite a plebe acciperent. Necessarium autem iudicavi declarare, que sint propria sacerdotum. Ex quadraginta et novem civitatibus que levitis segregate sunt tredecim sacerdotibus dare precepit. Et decimarum decimas quas levite a populo sumunt eis dividi. Insuper et primitias omnium frugum de terra nascentium eis tradi iussit. Quadrupedum vero que sacrificiis offeruntur, et que primum nascuntur, si masculus sit ad immolandum dari iussit sacerdotibus, ut ipsi cum tota domo epularentur in civitate. Satiatorum vero que comedi non possunt ab eis secundum patrias leges, domini siclum et dimidium eis preberi iussit, pro homine vero primogenito quinque siclos. Sunt et apud nos primitie tonsiones ovium et messium, unde panes facti eis sollempniter ministrantur. Si qui vero eorum se voverint quos nazareos appellant, comam nutrire debent, et vinum non [illegible], et ita dum capillos suos dicant propter sacrificia venientes ad sacerdotes eorum offerunt deo. Quod significat munus. Mulier quidem XXX siclos, vir autem L. De his vero qui cum sacerdote sunt egeni in pecuniis, sacerdotibus ut voluerint iudicare. Et hii qui in domibus immolant epulationis causa non religionis, debent sacerdotibus offerre pectus et brachium dextrum pecoris. Sacerdotibus et Moyses ex his que pro peccatis populus sacrificat dari constituit. Ex omnibus vero que sacerdotibus offeruntur participari constituit servos eorum et filios eorum et mulieres, absque hostiis que offeruntur pro peccatis. Illa enim in templo soli masculi sacerdotes eadem die consumunt. Cum hec Moyses constituisset, surgens cum omni exercitu venit ad terminos ydumeos, et misit legatos ad regem ydumeorum poscens sibi viam concedi, cum ipse nichil inde lederetur, et hanc licentiam ab eo sperare adipisci. Necessaria enim exercitum habere dicebat, et aque precium eos iubebat accipere. Rex vero ydumeorum his que Moyses petebat non consentiens, neque viam concedens, sed castrametatus ei occurrit, prohibiturus eos. Moyses autem cum pugnam videret concitari, recedebat per desertum iter facturus. Tunc et soror Moysi Maria defuncta est, cum quadragesimum explesset annum, ex quo Egyptum dereliquit, decimo Xantici mensis initio secundum lunam. Sepelieruntque eam publice et nimis splendide super quendam montem qui vocatur Syn. Et post XXX dies purgavit Moyses populum a fletu isto modo. Accepit namque vitulam feminam aratro et cultura inexpertam, totamque rubeam, et duxit parum ab exercitu, et hanc pontifex immolavit in loco mundissimo. Et eius sanguine aspersit tabernaculum dei septies digito. Deinde incendit vitulam totam cum pelle et visceribus, et lignum cedrinum in medium igne iniecit, et ysopum et lanam coccineam. Colligensque omnem cinerem vitule vir mundus posuit in loco purissimo. Hi ergo qui morte Marie polluti erant, paululum in fontem de ipsis cineribus mittentes, et ysopum baptizantes, et hoc cinere se spargentes tertia et septima die, in reliquum erant mundi. Hac et lege cum venirent ad promissam terram eos observare precepit. Postquam ergo propter luctum sororis in exercitu huiusmodi purgatio facta est, duxit populum per desertum per Arabiam, venitque ad locum quem arabes metropolim suam vocant, et prius quidem Arcem nominatum, que nunc Petra vocitatur. Hic itaque cum esset excelsus mons nomine Or, ascendit in eo Aaron, Moyse sibi precipiente et manifestante quod esset moriturus coram populo. Erat enim e diverso montis planities quedam, ubi populus constitutus erat. Exuit ergo Aaron pontificali stola, et tradidit eam Eleazaro filio suo, ad quem propter etatem pontificatus veniebat. Mortuus est ergo Aaron vidente populo, ipso quidem anno quo soror eius videbatur defuncta, cum vixisset annis C et XXX et III. Defunctus est autem sexta luna in initio mensis qui vocatur apud athenienses ecatonbeon, apud macedones autem lochis, apud hebreos vero sedebath, apud romanos autem nuncupatur augustus. Luxitque eum populus XXX diebus. 7

Post hec Moyses sumens exercitum venit ad fluvium Harnon, qui de montibus Arabie descendens, et per totum desertum fluens, in stagnum Asfaltiden descendit, dividensque Moabitidem et Amorreum. Hec terra est fructifera, et ubera de bonis ibi ad alendam hominum multitudinem. Ad Seon itaque regem regionis illius Moyses nuntios misit petens populo viam federibus factis ad invicem, quibus ille crederet quod in nullo lederetur, neque terra eius, neque populus eius, sed venalia populo sub precio forent vendenda, sic illorum parare utilitas, et aquam peregrinus ut vellent eos venundare deposcens. Seon autem rex hec negans, premunit armavit exercitum, ut hebreos Harnon fluvium transire prohiberet. Tunc Moyses videns hostiliter amorreum insistere, non passus ut hebrei post inertiam pervenire in inopia, protinus accessit ad eos, et cum non speraret prevalere adversus Seon, consuluit dominum, si eum pugnare permitteret. Cumque deus victoriam promitteret, et fiducialiter ipse ad certamen venit, et exercitum totum exacuit, dicens eos bellandi desiderio obtinere quod divinitas iubebat. Hebrei vero ita desiderabant potestate percepta, sumentes arma ad prelia

128.

repente profecti sunt. Amorreus itaque insistentibus hebreis cum non esset equalis in viribus, impetum et audaciam eorum expavit, nec pugnare ausus est cum eis. Nam primam congressionem non tolerantes hebreorum in fugam conversi sunt, hoc sibi potius utile iudicantes quam cum eis pugnare. Confidebant enim in civitatibus valde munitis, in quibus cum confugissent nichil profecerunt. Hebrei namque dum eos fugere conspicerent, insistebant, et irrumpentes eorum acies eos insecutione perterruerunt. Illi autem dirupta fugiebant ad civitates. Hebrei vero persequentes nequaquam fatigabantur, quando ad labores erant promptiores, et viri fundibularii et armati, et in omnibus iaculis propter facilitatem armorum ad persequendum erant aptissimi, ita ut dum hostes longius essent, fundibulis et iaculis sternerent ut proximos. Multa ergo cedes facta est, quando et fugientes vulnerabantur, laborabantque plus propter sitim quam propter pugnam. Erat enim tempus estatis, et illi (?) in angustionis (?). Et cum multi propter sitim ad fluvium concurrentes fugerent, circumdantes eos hebrei percutiebant, omnesque illos iaculatos sagittis peremerunt, et regem eorum Seon simul extinxerunt. Hebrei vero postea mortuos spoliabant, predamque sumebant, multamque copiam habuerunt ex illa terra, qua adhuc fructibus illi omnia erant plena. Et hebreorum exercitus sine terrore iam captis hostibus consederunt ad epulas. Nullus enim amor pugne in eis erat, cum hostes pariter depississent. Amorreos ergo talis perceptio apprehendit, quod nec prudentiam videbant astutam, nec inopes necessarie largi, quorum terram hebrei late possederunt. Est autem hec terra inter tria flumina sita, quasi quedam insula, quam Harnon fluvius a meridiana parte circumdat, orientem autem a septentrione, quod et fluvius in Iordanem descendens, ei quoque nomen tradidit. Occidentalem autem partem huius regionis Iordanis ripa concludit. Cum ergo hi iam ista possedissent, statim Og rex Galadine et Galanitidis regionis, produxit contra eos exercitum copiosum. Festinaverat enim ut amico suo Seon regi solacium contra hebreos preberet. Cum vero cognovisset eum extinctum cum suo exercitu, deliberavit pugnare cum hebreis ut amici vindicaret, et eorum virtutem experimento cognosceret. Cum incepisset bellare cum eis, spe sua deceptus est, et in bello mortuus est, et omnis exercitus eius peremptus est. Moyses autem Iaboch fluvium transiens cum exercitu, regnum Og regis perambulabat, civitates destruens, et habitatores occidens, qui divitiis magnis in illa terra, et virtutibus et opulentia precellebant. Og autem regis magnitudo et pulchritudo vehemens erat, qualis nunc est paucorum. Erat enim manu fortis, in opere virtutis magnanimus, et pulchritudo corporis eius videbatur equalis. Fortitudinem vero eius et magnitudinem eius noverunt qui lectum eius tulerunt in civitate Rabbatha regni ammanitidum. Factum quidem ex ferro, IIII vero cubitos in latitudine habentem, in longitudine vero novem cubitos habebat. Hoc ergo tam magno rege cadente, hebreis rerum fiducia est concessa, et causa magnorum bonorum eis collata est. Nam XL urbes clare nimis munitas bellando obtinuerunt, predamque copiosam et seorsum singuli et communiter omnes adepti sunt. Moyses autem post hec castrametatus duxit exercitum ad Iordanem circa campestria contra Iericho civitatem opulentissimam, palmas atque balsamum ferre copiosam. Ceperunt autem [illegible] et desiderium habere bellandi. Porro Moyses cum pacificas hostias deo immolasset, et populum epulari fecisset, partem quandam armatorum misit, que terram madianitarum exploraret, et eorum patrias obsideret. Causa enim bellandi adversus eos huiusmodi fuit. Balach rex moabitarum cum amicicias et societatem haberet cum madianitis, et videret hebreos tantum proficere, et de suo regno in formidine erat constitutus. Denique credebat hebreos nullam aliam terram querere nisi suam, velociterque studuit animos de hac re suis temperare sermonibus. Et pugnare quidem ipse fortitudine constitutus contra hebreos noluit, sed prohibere eos magis ne ingrederentur terram suam. Deliberavitque legationem pretiis ad madianitas primus destinare. At madianite, dum esset iuxta fluvium Eufraten quidam illo tempore propheta preclarus, eisque nimis amicus nomine Balaam, miserunt ad eum legatos fide dignissimos, rogantes ut veniret ad eos ille propheta, quatenus pro perditione hebreorum maledictiones efficeret. Venientes ergo legati ad Balaam, benigne sunt ab eo recepti, quibus et largitate hospitalitatis exhibuit. Cumque cenasset, dei voluntatem consuluit de quibus madianite rogabant. Cumque deus impedimentum voluntati eorum fecisset, ipse ad legatos rediit, desiderium quidem suum et studium eis ostendens circa ea que ab eo requirebant, sed deum resistere sue voluntati dicebat, et se monuisse quod eum ad tantam gloriam propter veritatis eloquium perduxisset; precepitque non ut suum exercitum sibi amabile non maledicerem sed benedicerem. Ideo hortor vos et moneo, ut inimicitias iras ab israhelitarum gente suspendatis. Cumque hec dixisset, legatos dimisit. Madianite vero Balach vehementer insistente, et preces maximas offerente, miserunt iterum ad Balaam. Tunc ille volens aliquid viris prestare, denuo consuluit dominum. Qui volens eius virtutem experimento probare, iussit ne legatis aliquid contradiceret, sed cum eis abiret. Arbitratus autem Balaam hec verba dominum ei non per deceptionem iussisse, mox cum legatis ibat. Angelus vero occurrit ei per viam in quodam loco angustissimo, et erat accinctus gladio bis acuto. Asinus autem in quo Balaam sedebat intelligens spiritum esse divinum, declinavit ad unam maceriam, non sentiens plagas quas ei Balaam inferebat, et percussus in maceria vexabatur. Cumque angelus insisteret, et Balaam asinam cum gladio vellet occidere, tunc asina dei voluntate vocem loquentem emisit, accusans Balaam velut iniustum, quia dum prioribus ministeriis nichil quod de ea quereretur haberet, nunc plagas inferret, non intelligens quoniam voluntate dei prohiberetur ab his que festinaret implere. Cumque Balaam expavesceret quod audiret asinam humana voce loquentem, tunc et ei angelus apparuit, cumque increpare cepit de plagis asine, tamquam non esset hec culpa iumenti, sed quod ei iter contra dei voluntatem fieri prohiberet. Metuens autem Balaam voluit remeare. Sed deus eum confortavit ut iret, precipiens ut quicquid in mente ei poneret, hoc ille manifestaret. Et ille quidem cum hec deus iussisset, venit ad Balach regem. Ille vero eum valde decenter suscepit, et petebat ut duceret ad quendam montium considerare, qualiter hebreorum exercitus esset constitutus. Balach ergo perspicue (?) deduxit prophetam cum regio ministerio in montem qui super eorum caput videbatur existere, et aberat ab exercitu stadiis LX. Videns ergo Balaam exercitum hebreorum, precepit regi ut VII aras sibi construi faceret, et totidem tauros et arietes adduci iuberet. Cumque rex celerrime ministraret, Balaam immolavit hec holocausta. Quo facto, cepit e diverso benedicere dicens: Hic populus est felix, cui deus dabit multorum bonorum possessionem, eritque eius auxiliator in omnibus, et prefulgens (?) ei sua prudentia, ita ut nullum sit genus humanum quod non virtutem eius et studia videat optima, et ab omni malicia segregata. Hec itaque et vos in genere habebitis, et melioribus filiis relinquetis. Deo vos quasi solos homines intendente et ubicumque fueritis in omni terra sub sole posita felices eritis. Terram vero in quam vos deus misit obtinebitis, et servitura semper filiis vestris quorum

gta complebitur omnis terra simul et mare: et sic habundabitis
in orbe terrarum, ut omni terre prebeatis habitatores ex uestro genere. O
re admirandum atque beatum exercitum. qui tantus ex uno patre esse cre-
uistis. Sed nunc quidem uos adhuc paucos sola chananeorum terra suscipiet.
sed totus orbis terrarum uester erit habitaculum in eternum. si obsequi uolue-
ritis deo. Nam multitudo uestra in insulas dilatabitur. et in omnes terras.
sicut in celo est numerus stellarum. Et cum tanti fueritis sic. deus uobis non
negabit deus. in pace omnia bona ministrando. et uictoriam atque poten-
tiam in bello largietur. Et filios inimicorum qui contra uos aliqua presumptione con-
tenderint uobis subiugabit. Non enim ultra aduersarius fit incitor rei
erit qui filios suos letari faciat aut uxores. Tanta siquidem uobis for-
titudo prestabitur ex prudentia dei. cui grandia minuere est. et taci
augeri que parua sunt. Talia siquidem balaam non sua satiatione profere-
bat cum non esset in semetipso. sed diuino potius spiritu uincebatur. Balach
autem rege contristato. et proclamante eo quod pacta transcenderet. quibus fuisset
a suis amicis magnis muneribus inuitatus. et qui cum debuisset maledi-
cere hebreis eos potius ditasset: et beatiores omnibus hominibus osten-
disset: respondit ei balaam. O balach. putas nos de cunctis rebus co-
gitare. et dicere posse sicut nobis placet. et non potius consideras. quando
nos spiritus dei inuaserit. quod uoces et uerba que ipse uult nobis tacentibus
ex nobis emittit? Ego uero recordor quam tu et madianite mihi sup-
plicantes huc me desiderabiliter adduxistis. sed et ego cum tali uoluntate
ueni. ut uobis satisfacerem. et in nullo uestrum desiderium uiolarem. Sed
deus hebreorum meliora eis per me uerba prestitit. quam que ego eis prestare cre-
debam. Nimis enim insanum est quod prescientiam humanarum rerum ita a semet-
ipsos suscipiunt. quam non ea que diuinitas dictat edicant. et magno
uoluntati dei uiolentiam faciant. Ego siquidem hunc exercitum neque laudare
proposui. nec in quibus bonis genus eorum deus habiturus esset uolui monstra-
re: sed ipse propitius eis existens. et festinans eis felicem uitam et gloriam da-
re perpetuam. hec mihi uerba pronuntiationis per suum spiritum ministrauit. Nunc
autem quoniam tuorum uotum preuisi. et madianitarum preces repellere minime
decens est. ueniam adhuc semel et alias erigam aras. et sacrificia similia
prioribus celebrem. si forte flectere potuero deum ut me permittat hebreos
maledictionibus obligare. Cumque hec balach fieri permisisset: et balaam
secundo sacrificante nequaquam diuinitas annuisset. ut hebreis malediceret:
tunc cadens in faciem dicebat. chananeis regibus futuras clades adesse. et
que quique possiderent. et alia multa de generationibus predixit que ego ma-
lui reticere. ne aliquibus de elatione generis mei reprehenderer. sed tamen
in sacris codicibus inscripta sunt. que et posterioribus temporibus completa sunt
usque ad memoriam meam. Et cum hec omnia que ille licet gentilis predixit.
talem finem susceperit. quale ille designauit. quilibet conicere potest
quoniam que adhuc non sunt completa. taliter euenient. quemadmodum prefatus est.
Balach autem indignatus eo quod non maledixisset hebreis. dimisit balaam
nullo honore remuneratum. Ille uero iam descendens. et circa transitum
eufratem ueniens. et balach principibusque madianitarum ualedicens ait.
O balach et madianite presentes. oportet me preter dei uoluntatem iam
obeare uestre uoluntati. Hebreorum quidem genus nulla pestis penitus ap-
prehendit. nec bella. nec aliqua necessitas. nec sterilitas fructuum terrenorum.
nec aliqua eos uesania corrumpit. Est enim cura deo liberare eos ab
omni malo. nullamque permittit super eos uenire huiusmodi passionem. qua ualeant
omnes perire. Eueniunt autem eis pauca mala ad modicum tempus ex quibus
humiliari uidebuntur. sed deinde intelligent quod pro amore eis accesserit
illa uexatio. Uos autem o madianite et tu balach desideratis quasdam
uictorias ad breue tempus aduersus hebreos. quas et impetrabitis si
hec que moneo feceritis. Ex filiabus uestris eligite speciosas uirgines. quibus
subdi et dominari castitas inspicientium possit propter pulchritudinis ho-
nestatem. circa exercitum eorum destinate: et supplicantibus hebreorum iuue-
nibus ut earum amplexibus misceantur. precipite eis. quatinus dum eos concupiscen-
tia obligatos uiderint deserant. rogantibusque remanere eas non prius
audiant. quam eos patrias leges relinquere cogant. et simul honorem dei
qui eas posuit et constituit. et madianitarum atque moabitarum ritum
colere rogent. Sic enim illis indignabitur deus. Cumque hec dixisset balaam.
ualedicens balach abscessit. Madianite uero dum misissent filias suas
ad hebreos sicut balaam monuerat. hebreorum iuuenes decepti sunt pulchri-
tudine puellarum. et ad earum colloquia uenientes rogabant. quatinus earum
pulchritudine frui mererentur. nec consuetudine copulationes eorum
respuerent. Uirgines autem ille hec uerba libenter accipientes consenserunt
eis. obligantes iuuenes amore suo. quibus dum concupiscentia creuisset:
eos ille ceperunt deserere. Dumque illos angustia de mulierum dis-
cessione crudeliter inuasisset. uberrimis fletibus exorabant ne se de-
sererent. sed futuras fore uxores. et dominas omnium possessionum
uel substantiarum suarum manere poscebant. et hec cum iurisiurandi reli-
gione firmabant. deumque mediatorem in permissione faciebant. flentes
et undique semetipsos misericordia dignos ostendebant mulieribus.
Ille uero dum eos seruitute iam captos esse cognoscerent. et dei uinculo
fidei consuetudinis obligatos. ceperunt eis talia dicere. Nobis quidem
o fortissimi iuuenes domus paterne sunt. et bonorum magna posses-
sio. parentum atque domesticorum fauor et dilectio. nichilque horum egen-
tes uenimus ad uestrum colloquium. nec questum speciosi corporis relin-
quentes. uestram nobilitatem audiuimus? sed iustos et bonos uos existi-
mantes. honorare uos xeniis quibus indigetis uenimus? Nunc quoniam
dicitis uos circa nos habere dilectionem. et nostro contristari discessu.
nos preces uestras non abicimus? sed tantum fidem uolumus uestri fauoris ex-
periri. per quam nos credere dignissimum iudicamus. ut uobiscum conuersatio-
ne uidentes. uxores esse possimus. Formidamus enim ne dum fue-
ritis satietate nostre dilectionis adimpleti. deinceps nos contumeliis
affectas ad parentes proprios remittatis. Rogantibus autem illis
obnixe. et ut ipse uellent fidem dare pollicentibus: et ob amorem
in nullo contradicentibus: dixerunt eis ille. Quoniam hec quidem nobis placent.
debetis aliis moribus et alia uita uti. quam uestri socii quibus nostrum coniugium
non placet. et alios cibos proprios habeatis. et pocula cum nullo co-
munia. Necesse est enim uobis deos colere nostros. quia nec aliter fauo-
rem uestrum circa nos firmum experimur: nisi deos nostros adoraueritis.
cum diuini communes sint. uester autem deus in nullo sit talis. Iuuenes ergo
illi amore earum deuicti. et optimum iudicantes illas ducere uxores
et semetipsos tradere uoluptatibus earum. transgressi sunt patria iura. et
deos plurimos eligentes. immolabant eis secundum legem prouincie. ciuibus
et extraneis congaudebant. et omnes ad libidinem mulierum contra leges proprias
insurgebant. et ut in exercitu fieret seditio multo peior priore. cum omnino
sollempnitates proprie deperirent. Nam dum iuuenes istos mores attigis-
sent. multi cum eis qui propter patrum uirtutes nobiles et potentes erant
eodem uicio subiacebant. Denique zambrias princeps tribus symeon dum
duxisset uxorem madianitidem nomine choram dicti cuiusdam filiam uiri inter
illos potentis. eadem uxore rogante: non immolauit secundum leges mosaycas
ad quandam sollempnitatem. sed magis eius pulchritudine delectatus mansit
cum illa. Et cum hec ita gererentur. moyses metuens nequid peius accideret.

congregauit populum in ecclesiam. et sermonem ad eos faciens. nullum nomi-
natim culpauit. nolens quemquam in desperatione deicere: quia latenter possent
penitere si uellent. Dicebat autem quod non bene agerent contra se et leges
patrias. quod libidinem deo preponerent. et ideo dum adhuc in securitate
peccarent. reuerterentur ad leges patrias. scientes non ad uim inferendam
leges esse positas. sed ad concupiscentiam restringendam. Super hec addi-
ciebat non esse rationabile. ut qui casti fuissent in heremo. nunc in bona
cautela constituti peccarent. et rerum quas adquisierant pro indigentia
tempore ubertatis amitterent. Et moyses quidem hec dicens. conabatur
corrigere iuuenculos. et ad penitentiam eorum que gesserant reuocare:
Tunc surgens zambrias ait. Tu quidem moyses utere legibus quas posui-
sti. ex ipsa consuetudine eis firmitatem attribuens. et quoniam frequenter
castigasti hebreos qui a te seducti sunt. me in his que tyrannice imperas
non habebis obedientem. Neque enim aliud quicquam hactenus subsequenter
quam et dicis. quoniam iugum seruitutis nobis inferre conaris. et tibimet de-
fendere principatum. auferendo nobis desiderium. et proprium arbitrium
uiuendi. quod est eorum qui sunt liberi. et dominum non habentium. et more quondam
egyptiorum nos castigare uis. et secundum leges tibi placitas. singulorum uo-
luntates restringere. Multo potius iustum est ut tu puniaris quando
ea que indubitanter bene constare uidentur. solus exterminare contendis:
et contra omnium placita tuam uis preualere sententiam. Mulierem namque
madianitidem duxisse me fateor. a me enim debes meos audire actus?
non enim propositi latere sicut alii. nec pro me alius tibi delator erit quam ego.
Sacrifico etiam diis quibus non sacrificandum iudicas. iustum existimans me
per multos acquirere ueritatem: et non uelut sub tyranno uiuere: et omnem
spem sub unius semper constitutione pendere. Cum hec zambrias de his
que ipse et alii male gesserant edixisset. populus eidem quiescebat for-
midine futurorum. legis latorem intendentes. uolentem superbiam zama-
rie ex aduerso litigio prouocare: Metuebat enim moyses. ne multi
propter luxuriam uerborum eius imitatores facti multitudinem perturbarent.
et statim dimisit conuentum. sed malicia libido potius augebatur. Cumque
zambrias in malicia perseueraret. et perseuerare se in tali malo posse
crederet: finees eleazari sacerdotis. et aliis quidem bonis actibus me-
lior existens. multos iuuenibus et dignitate et fortitudine transcen-
dens coetaneos uniuersos. et nepos moysi existens. ualde dolebat
in his que gesserat zambrias. Uolens quoque ei ultionem inferre antequam
per licentiam fortior efficeretur in mali libidine: simul et uolens au-
daciam eorum comprimere. qui cum his ope communicabant. et dum adhuc
a domino minime punirentur. ipse zelo iustitie accensus. animo si-
mul et corpore sic confortatus est. ut non prius quiesceret quam omnes qui hoc scelus
egerunt interficeret. Tunc congregans ad se multos iuuenes. et sibi
similes in zelo iustitie: descendit ad tabernaculum zambrie. ipsumque
etiam gladio medium diuisit simul cum uxore choram. et per
discurrens cum iuuenibus sociis suis perimebat omnes qui in culpa zambrie
similes existebant. similiter et cognatos eorum qui prohibuisse eos debu-
erant a tali flagitio. simul interfecerunt cunctos. Inmisit et illis deus
pestilentiam languoris ualde magnam et horribilem. et multa turba ex
hoc languore interiit. Fuit itaque numerus eorum qui a finee et eius sociis
interfecti sunt. et qui a pestilentia languoris quam eis deus inmisit corrupti
sunt. non minus quam xiiii milia uirorum. Hac itaque de causa exasperatus moyses
ad interitum madianitarum misit exercitum. de quo prolixius paulo post
narrantes prius quod reliquimus. Iustum namque est legis latoris uolun-
tatem nequaquam in hoc sine laude transire. Balaam enim qui petitus fuerat
a madianitis ut malediceret hebreis. hic quidem complere diuinam proui-
dentiam non preualens. consilium dedit. quod hostes iuuenes hebreorum populum pe-
ne consumpserunt. Moyses enim magnifice nimis honorauit eius diui-
nationis uerba. dum mendacium arguere testis existeret. alienamque
testimonium reddidit. et eum dignum memoria fecit. Et hec quidem
sicut uoluerint quique considerent. Moyses itaque ut prius predixi propter
que acciderant. ad terram madianitarum misit exercitum ex omni tribu he-
breorum xii milia eligens uiros. quorum ducem statuit finees. cuius memoriam
paulo ante fecimus. qui leges hebraicas custodiuit. et zambriam eas transgre-
dientem ipse percussit. Madianite uero uidentes exercitum contra se uenire.
quantus numquam aduersus eos accesserat. congregantes et ipsi plurima
multitudine expectabant eos. et undique minime excipiebant eos.
Superuenientibus autem hebreis. et congressione facta madianitarum cecidit
multitudo tanta quod computari non posset. numerumque transcenderet. et
reges eorum quinque pariter perempti sunt. quorum nomina erant. ochi. sur.
obech. et hur. Quintus uero rege de cuius cognomine ciuitas in terra
arabum est constructa. et hactenus ab omnibus de nomine regis edificantis
arachen uocatur. simul occiderunt.

Hostibus ergo madianitis effugatis. hebrei eorum tenuere prouinciam. multaque
sumentes predam. et possessores cum mulieribus perimentes. solas
uirgines reliquerunt. Hoc enim moyses preceperat duci finees.
Qui etiam rursus incolumem reduxit exercitum. et predam ualde copi-
osam. id est boues quinquaginta duo milia. et lxx. uii. asinos autem lx. milia
aurumque et argenti innumera multitudine. quibus utebantur madianite:
Nam propter longam felicitatem quam habuerant erant ualde locupletes. De-
ducte sunt autem et uirgines. quasi xxx duo milia. Moyses itaque hec omnia
diuisit in duas partes. et unius partis quinquagesimam partem dedit ele-
azaro et sacerdotibus: alterius autem partis quinquagesimam partem dedit leuitis.
reliquam uero partem uniuerso populo distribuit: uiuebantque deinceps ualde feli-
citer. erantque eis per uirtutem omnium bonorum copia. nullaque causa eorum fe-
licitates impediebat. Moyses ergo cum esset senex. iosue sibi successorem
constituit. precepitque ei ut ad prophetias et ad milicie principatum sicut neces-
sarium foret adiuuante deo firmissime teneret imperium. Iosue autem
omni doctrina legum. diuinisque ministeriis moyse docente erat instru-
ctus. Iam tunc hee due tribus gad. et ruben et manasse dimidia. quadrupe-
dum multitudine et aliis omnibus bonis ualde diuites. habentes commune
consilium rogabant moysen ut eis concederet amorream terram. que pascuis
optima uidebatur. Moyses uero existimans eos timere pugnam chananeorum
et idcirco occasione honesta quasi pro pascuarum diligentia restitisse. et
malignos eos appellabat. et turpe occasione amoris adinuenisse propositumque
uelle sine labore uiuere. dum omnes adhuc in erumna consisterent. et
terram a domino quam petierant obtinere ne decertarent cum fratribus laborarent quibus terram
madianitarum sed deus promiserat trans iordanem et aduersus gentes prius inuentam.
Illi uero conspicientes iratum moysen. et contra se iustissime prouocatum. respon-
dentes satisfaciebant non pro timore periculorum. neque propter defectum laboris
hec petere. sed ut predam in opportunis continentes locis. ante fratres expeditio ad
certamen et bella uenire possent. dicebantque se paratos. ut dum possiderent
ciuitates ad custodias filiorum et uxorum et facultatis sue. ubique ante fratres
cum suo exercitu properarent. Porro moysi dum placuisset iste sermo.
uocans eleazarum sacerdotem. et iosue. et adulantium uniuersos. ante omnem
populum concessit illis terram amorreorum. ita ut auxilia ferrent cognatis suis. do-
nec omnia complerentur. Accipientes itaque illi hac conditione prouinciam. et ciui-
tates firmissimas possidentes. filios et coniuges et alia quecumque poterant

habere in ciuitatibus: cum ille recipit, et ceteris omnibus facere possit impedimentum. Constituit et moyses tres ciuitates ex xl octo ciuitatibus; que istis duabus tribubus in fore essent uicine: ut ad eas confugerent qui nolentes fecerant homicidium. et tempus fuge constituit habentium potestatem scilicet proximi cognati, occidere homicidam. si eum extra terminos ciuitatis ad quam fugerat inuenerit; quod in nullo alio loco permissum est peccari. Hee siquidem ciuitates fugacibus distribute sunt in decem tribubus et dimidia. Bosor in arabie finibus: arimmam autem intra galaditidem, galaluni uero in batanide regione; Precepit et ut cum terram chananeorum obtinerent, tres alias ciuitates inter urbes leuitarum delegarent ad fugacium salutem. Post hec uenere ad moysen maiores natu de tribu manasse et dixerunt uirum insigne in tribu sua fuisse defunctum nomine celophaam. et filios quidem masculos non reliquisse sed filias. et ob hoc consuluerunt moysen, si deberent hereditatem possidere. Quibus moyses respondit: si aliquos de sua tribu ducerent uiros. eas posse hereditatem obtinere. si uero ex alia tribu alicui nuberent, tunc hereditatem in patria tribu relinquerent. et manere unicuique hereditatem in sua tribu constituit.

Post hec congregans moyses omnem populum ad iordanem: ubi nunc est ciuitas abilal. locusque palmarum: uniuerso populo ita locutus est dicens. O mei commilitones. et sic deo placuit calamitatis longe participes. iam cum c. xx. annis senectute confectum oportet me ab hac uita discedere. et in his que agenda sunt trans iordanem. iam non ero uester adiutor. neque pugnabo uobiscum a deo prohibitus. Ius tamen credidi neque uitam meam deponere pro uestra felicitate curam. sed propria iudicare uestre libertatis adoptione. et memoriam meam in habundantia bonorum uestrorum referre. Nunc ergo explanans quemadmodum uos felices eritis. uestrisque filiis bonorum uestrorum relinquetis possessionem. et quia ab hac uita iam discedo, dignum est ut uerbis meis fides adhibeatur. et propter pristinas uirtutes et eo quia cum homines ad mortem (?) … cum omni integritate locuntur. Nunc ergo o filii israhel cunctis hominibus causa bone possessionis deus propitius est. Ipse enim solus potest hec dignis distribuere. et auferre in se delinquentibus; potest enim uos exhibentes in bonis operibus: sicut uos ipse per legem docuit. sed et ego uoluntate eius sciens apud uos moneo. Non enim eritis beatissimi et omnibus mirabiles et feliciores. si aliquando ex illius mandatis declinaueritis. Si enim mandata illius seruaueritis. possessio illa quam adepturi eritis firma uobis manebit: et per secula uestra dominantes eritis. sed solummodo hec quod deus uult sapientiam. et neque legum alienarum … uobis proponatis. neque pietatem quam nunc circa deum geritis, sinceritates ad alium deum conuertamini. et hec custodientes fortissimi eritis ad bella. et inimicorum nulli subiacebitis. Deo enim uobis auxiliatore magnas uirtutes possidebitis. ita bonarum causarum premium paratum est uirtutis. deinde ipsa uirtus aliarum rerum placatum … Quibus inimicis: si iusti fueritis. faciet uos deus gloriosos inter alienigenas. et apud posteros eminentes ostendet. Nunc ergo leges a deo prime placatas custodite et obseruate. et eius sapientiam meditamini. Ego autem discedo a uobis in uestris bonis commendans uos castitati legis. et ornatui bone conuersationis uirtutibus: que ducunt uos prudentiam uestre utilitati exhibebunt. Dei autem auxilium tanto tempore experietis: quanto ipsi uolueritis mandata eius sequi. Ex ipsius enim precepto uobis hucusque consiliator assum. post mortem quoque meam consilia uobis prebebunt optima. quos sequentes felices eritis. Pontifex namque eleazar et iosue nec non et seniores et principes tribuum obaudire uos conuenit. scientes quia unusquisque quilibet. et subiecti sub potestate constituunt. per modum preparatum tenere. et libertati prope esse possunt. Non enim in … amare sed debetis nihil quod uos agere duces uestri poposcerint. et bene uobis facientibus iniuria non faciatis. nec huiusmodi uanitas aliquam faciatis. quali circa me iam sepius presumpsistis. Nostis enim quod frequenter peiora a uobis quam ab hostibus mortis pericula sustinui. Et hec quidem non propter improperium uobis dico. quia nolui uos merentes relinquere in exitu uite mee. sed et eo tempore quando hec patiebar non multum erga uos commouebar. Videte ergo ne in nullo uestris presulibus iniuriam faciatis propter diuitias. que uobis chananea obtinentibus affluenter aduenient. Nam si priores fueritis et contemptores et uirtute deo … perdideritis. qua circa dominum geritis, cum et primum habebitis inimicum. et terram quam armis obtinuistis cum magnis obprobriis amittetis. et per totum dispersi orbem complebitis terram et mare uestro seruitio. eritque uobis inutilis iam penitentia. ex memoria legum non seruatarum. Vnde similiter ex his eritis malis. dum hostibus preualueritis. nullum de habitatoribus relinquatis. sed omnes interficite: ne illorum studia degustantes. a conuersatione patria recedatis. Sed et aras et lucos et templa quecumque habuerint destruite. et gentis et memoriam eorum igne consumite: Sic enim erit uobis bonorum uestrorum firma securitas. Ne uero per ignorantiam possitis ad peiora declinare, leges uobis deo dictante composui. et ordinem bone conuersationis institui. et eas seruantes ornatu felicissimi eritis omnibus hominibus:

Hec dicens moyses dedit eis in libro scriptas leges. et conuersationis modum ibi conscriptum. Illi uero flebant et multum querebant adhuc habere moysen, memoriam periculorum eius recordantes. et quanta pro eorum salute gessisset: et desperabant iam de futuro. quasi nullus ei princeps similis foret. minusque iam dominum de illis curare. eo quod sepius ipsum moysen iniuriassent. Sed et plures que in deserto fuerant cum eo … locuti. penitentiam agebant. et amare ingemiscebant: ita ut omnis populus in lacrimas prorumperet: Moyses autem consolabatur eos. et licet ipse multas lacrimas dignus uideretur; tamen amouebat eos a fletu. et ut post mortem eius optima conuersatione uterentur deposcebat. Tunc quod conuenerant uniuersi dimisit. Volo autem primitus dicere conuersatione nostri. eiusque dignitatis uirtutes exponere. ut quicumque hec legerit agnoscat qualia initia nostri habuere maiores. et sic ad aliarum rerum ueniam narrationem. Scripta sunt namque hec omnia sic ille reliquit nobis adicientibus ad ornatum que ille reliquit. Hoc tamen nobis placuit ut secundum genus singula disponantur. et ideo necessarium iudicaui hec predicere. ne aliquando nobis … hanc scripturam legentibus quasi ego genere … Hic autem ordo est legum nostra conuersatione compertum. quas autem communiter nobis … dereliquit: has cum de moribus et causis explanare referre distuli. quod adiuuante deo post nobis insinuare propositum est. Est autem lex. Dum chananeorum terram possideritis. et ad fruendum bonorum perueneritis. et ciuitates edificare ceperitis. et facientes ea que deo sunt placita. fortissimum pignus felicitatis habebitis. sit uobis omnibus una ciuitas sacra in media chananeorum in loco optimo et uirtute preclaro. quamcumque deus sibi per prophetam elegerit. et templum unum inueniatur ipsa sit. et altare unum ex lapidibus non manu dolatis. sed passim iacentibus: quod dealbatum erit. et ad decorem ualde pulcherrimum. Accessus autem ad ipsum altare non fiat per gradus. In aliis autem ciuitatibus nec altare nec templum sit. Deus enim unus est et genus hebreorum est unum. Qui uero blasphemauerit deum lapidatus suspendatur per diem. et sine honore turpiter sepeliatur. Conueniant autem omnes israhelite ter in anno a finibus suis … in qua templum est. quatenus deo et pro illis que possident gratias referant.

et pro futuris preces offerant. Conuenientes autem ad inuicem; epulentur simul sicut amici non sicut extranei. Bonum est enim ut simul conuenientes mutuo se inuicem agnoscant. et maxime qui procul sunt positi. et negocia singulorum ordinent. Hoc autem eis bonum ex hac societate proueniet, ut aspectum. et memoriam et loquelam inuicem sibi … obtineant. Si enim inter annos non conuenirent, ne ita ignoti et extranei sibi inuicem permanerent. Sit autem et decima exceptio frugum quam uobis precepit dominus sacerdotibus et leuitis dare, congregentur per prouincias et … ministretur et hostias. que in sacra urbe sunt celebrande. Iustum est enim ex his que de terra nascuntur. et que nos deus possidere fecerit. ut ad honorem eius qui hec tribuit ministrentur. Ex mercede mulieris fornicarie non sunt sacrificia celebranda. Numquam enim ex his que de contumelia acquiruntur corporis. diuinitas delectatur. Nichil enim confusione corporum peius est. Similiter autem si quis pro coitu carnis aut uenatu. aut ex custodia gregum mercedem accipit. numquam ex inde deo sacrificandum est. Nullus blasphemet homines. qui de alia ciuitate uenerint. et sacra peregrina non sunt furanda. nec alicui deo absumenda. Nullus uirum tunicam contextam ex lana et lino uestiatur. quia hec uestis solummodo sacerdotibus est concessa. Conueniente multitudine in urbe sacra ad immolandum post vii. annos instante festiuitate que uocatur scenophegia. idest tabernaculorum defixio. summus sacerdos stans in excelso tribunali unde possit audiri. legat coram omnibus legem moysi. et neque uxores neque filii audire prohibeantur. sed neque serui. Bonum est enim ut animabus inscripte leges et in memoria conseruentur quo numquam deleri possint. Leges enim multa habet audacia … peccantes. unde predicentes eis que sunt passuri cum peccauerint. et animabus eorum inscribentes quod perceperint. quam … corporis omnino minutioribus: eorum consistat uoluntas legum. in qua lege cum deliquerint: ipsi sue lesionis auctores extabunt. Debent et pueri primum discere leges. que est doctrina optima et eximia. secundo autem per singulos dies mane et uespere testificanda sunt eis dona dei. quo eis ex egypto liberatis concessit. Iustum est enim ut gratiarum actio referatur. et pro compensatione iam facta. et pro inuitatione futurorum. Inscribenda sunt et manibus et … deus bona fecit. et digito pueris singula suntque declaranda, ut uirtutem dei postea ualeant honorare. et fauorem eius predicare; quia ubique circa eos sit … dei fauor. Principes sint in unaquaque ciuitate uiri vii. qui uirtute et iustitie studio sint probati, unicuique autem principi duo uiri ministri perhibeantur ex tribu leuitarum. Optime autem in iudicibus ipsis honore custodiantur. quia in ciuitatibus iudices constituti fuerint. ita ut illis presentibus nullus audeat blasphemare. neque aspere agere licitum alicui. nec despicere aliquis audeat pudore dignorum … quia dominus in illis contempnere uidebitur. Iudices autem ipsi habeant potestatem pronunciandi quodcumque eis uidetur. nisi forte aliquis conuincat eos pecuniam accepisse, prauitate dampnatum. aut aliam causam proferat; per quam eos non bene iudicasse conuincat. Non enim iudices conuenit attendere personas aut pecunias, sed iustitiam omnibus rebus preponere. Nam hic quilibet non agens, deum contempnere putatur. eumque infirmiorem credere. quam illos quibus contra iustitiam quod deus ipse est. pecunias pro iniusto iudicio largitus est. Si uero iudices non possunt de rebus sibi preditis iudicare. aut discernere. quando multa talia solent hominibus peruenire, tunc integram causam annuncient in sacram urbem cum nuncio fideli. Et conuenientes pontifex et propheta et seniores quod eis iustum uidebitur de hac causa pronuncient. Vni testi non credatur; sed tribus sin possibile haberi ad ultimum duobus credatur. quorum testimonium uerum faciat uita prior. Mulierum testimonia neque recipienda sunt propter leuitatem et … generis earum. sed neque serui testimonium perhibeant propter ignobilitatem animi. quia aut propter lucrum. aut propter timorem … eos non uere testari posse. Si quis autem falso testatur est conuictus ea patiatur que passurus erat contra quem testimonium dixit. Si homicidium factum fuerit in aliquo loco … et non inueniatur hic qui fecit ita ut nec in suspicionem sit aliquis quod propter odium perpetrauerit, queratur equidem homicida cum multo studio. et de enunciando proponatur edictum. Cum uero nullus enunciauerit. principes ciuitatum uicinarum regionis illi in qua cedes facta est. et seniores conuenientes. mensurantur a loco ubi iacet mortuus regionem. et per quem fuerit uicinior ciuitati. populi eius seniores uitulam … deferentes ad uallem et in locum … aratro et plantationibus et incidant neruos bouis. et sumentes aquam lauent manus suas super caput bouis sacerdotes et leuite simul. et seniores illius ciuitatis. exclamentque ab homicidio mundas se manus habere. et neque gessisse: neque factori communicasse: et inuocantes dominum sibi propitium fore. et numquam talia mala passione nulla … contingere. Optima est ergo huiusmodi dispositio et conuersatio talis. Neque aliter erit uobis sic a patre. sed has leges diligite. et secundum eas facite. satis enim est ut deus sit uester princeps. Si autem placuerit uobis in animo ut rege uos constituatis. postea si deus … fuerit. sit equidem consiliis sibi subditus. sitque et iustitie prudentia semper et uirtutis alteri magnitudo. Sciat autem iste rex his legibus atque deo plurima in se sapientia. nichilque gerat preter pontificis seniorumque sententiam. nec multas nuptias usurpet. neque habundantia pecuniarum … nec ornatu equorum. et de rebus sibi collatis non ultra leges superbiat. Prohibeatur et quod hunc honore accipit fieri ultra modum … potentior. Terminos et terre commouere non liceat. nec aliene nec proprie; per quos uobis seruabitur pax. et habeant firmum imperium. sicut ex diuina sententia unicuique sunt positi. quia … plus et seditionibus … dum possidere singuli nituntur aliena per odia. et terminos agrorum. Si quis autem in uobis uult terminos permutare. procul dubio contemptor est legis. Qui uero noua plantauerit arbores. uel uindemiam. si autem quarto anno fructum attulerit. neque ex hec deo primitias offerat. nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hoc natum est. dum natura preter tempus … fecisse uideatur. unde nec deo. nec proprio domino competit ad utendum. Quarto uero anno uindemia et omne quod nascitur tunc enim maturum est colligatur ad sacratam … urbem. et cum decimis aliarum frugum expendatur … epulando. et cum pupillis et uiduis. Quinto autem anno … sint que fuerint nata. Qui terram uineis plantat: non seminet tamen aliis generibus: satis enim est hanc hic nutrire germen. ideoque laboribus aratur de bobus esse parata. Cum bubus terra aranda est. et nulla cum eis altera animalia iungenda sunt. sed per … genus sic adarandum. Semina uero sint munda et impermixta. et non de duobus aut tribus generibus seminentur. Non enim coniunctione diffunditur terra et natura letatur; Sed neque iumenta permisceant que cognata non sunt. Meminerat enim legis lator: ne per hanc iniuria transiret ad homines. ideoque in minoribus animalibus et turpibus primo sumens initium. huiusmodi licitum esse noluit. ex quo per negligentiam de rebus uilibus legem ascendere non audeant. uolens omnibus prouidere. ne aliquando uiderentur esse culpabiles. Metentes et manipulos colligentes. non debetis omnem messem excutere: sed relinquere aliquos manipulos. qui sint egentibus alimenta. Similiter

[illegible] pauperibus relinquere debet. et oliuarum fructum reseruandum est egentibus: et esca propria non habentibus. Nec uinearum habitantia et extrema colligenda diligentia dominus uidelicet relinquat. ipsa enim exinde egentium satietate perueniet. Et et enumeratis ... ad illationem fructuum prouentus faciet. exiguitatem autem uidelicet nos proficiunt. sic et palea et bouem triturantium. Sed et boum ora non sunt liganda. dum fruges terunt in area. Non enim iustum est eos qui simul laborauerunt in fructu et circa natiuitatem eius fatigati sunt participare de fructu prohibeantur. Poma et matura contingere iter agentes non prohibeantur. sed tantum de ipsius fructibus debent permittere satiari. siue patriales sint siue peregrini. et caueant ne in domum eius ad comedendum. Porta re uero nihil liceat. neque uindemiatores eos qui ad eos ueniant portantes gustare prohibeant. et sinant occurrentes. Iniustum est enim bona quae deus uoluntate abundanti data sunt. inuidere desiderantibus ea comedere. dum poma in maturitate sint uindemiae. Sed et aliqui qui uerecundia contingere non praesumunt. cum sint quidem et fruitte. et socii in cognatione. si tamen ex alio loco uenientes sunt. Hi tales deprecandi sunt ut inuicem suscipiant. et qui sitientes quod deus eos uidere concessit. Dampna siquidem iudicanda sunt. quaecumque per beniuolentiam consentientibus conferuntur. non de solo libidine homo praestet hominibus: ut in ipsis solummodo sit. et aliis largiatur et uoles prohibere. Istum uero facere felicitatis suae per alios administrare. et prope eius habundantia frugum suarum aliis et ignotis participare hominibus. Qui uero hoc perpetrauerit custodierit. xl. minus una plaga cum habena publica debet accipere. Praecepit et lex liberum hanc poenam perpessuram sustinere quod lucro inseruiuit. et facit iniuria dignitati. Benefactum uobis erit: si uiuentes tuentur et miseriae quas in aegypto et in deserto sustinuistis. et diuitias postea adepti miserorum et indigentium curam habeatis. De duabus autem decimis quas annis singulis praecipit celebrandas. alia quidem debet dari leuitis. alia uero ad epulationes. tertia uero partium tertium dari debet ad distributionem inopum. mulierumque uiduarum et infantium pupillorum. Germinatum quodcumque prius nasci contigerit. ad templum deferant et portam hoc deferentes quam eis deus praestitit possidere ipsum benedicentes. et sacrificia quae leges iubent offerre celebrantes. horum primitias sacerdotibus templi distribuunt. Cum uero haec quilibet impleuit et omnes decimas una cum primitiis quas leuitis et ad epulandum dari mos est obtulerit discessurus domum. stans e diuerso templi gratias agit deo. qui eos ab aegyptiorum iniuria liberauit. terramque eis magnam fructu multamque concesserit. testimoniumque perhibeat. quod et decimas secundum legem moysi obtulerit. et exoret deum sibi propitium. et placidum semper esse. et communiter cum hebreis omnibus permanere. atque seruet bona quae patria dedit eis. et addat quaeque donare potest. Nobiles qui in uobis sunt. uxores ducant nobilium tempore constituto. uirgines liberas bonis parentibus procreatas. Qui uero uirginem nolunt ducere. cum iungatur qui discedere suasit ab alio uiro. neque concessit priorem maritum ei. Liberi non ducant uxores ancillas. nec per amorem hoc facere aliquem compellant. Concupiscentia namque decorum est continere. et congruum dignitati. Nuptae fornicarie non sunt sequendae. per quas corporis iniuriis nuptias non computat summa diuinitas. Decretis enim nuptiis prudentia filiorum erit libera. et ad uirtutem uerecundiae praeparata. et non fuerint de turpibus nuptiis. neque de concupiscentia non legitime conuenientium procreati. Si quis uult uirginem sibi desponsare et postea putauerit eam uiolatam. dicturus ipsam causam. accedat et accuset illam. utens ad probationem documentis suis. et respondeat pater puellae aut frater aut quicumque post eos genere uicinior esse monstrat. Et cum iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem cum accusatore permaneat: nullam habente uiro ulterius potestatem dimittendi eam nisi magnae causae processerint. et contra quas respondere non possit. Si quis autem audacter aut petulanter puellam uitiauerit. et per haec derogationes intulerit multas. condempnetur xl minus una plaga. et l. siclos patri puellae dare cogatur. Si autem puella conuicta fuerit corrupta fuisse. si de populo sit. et quae castitatem uirginitatis usque ad legitimas nuptias non seruauit statim lapidetur. Si uero de sacerdote sit nata. uiua penitus concrementur. Si quis duas uxores habuerit. et una quidem in honore magno et fauore apud eum fuerit aut propter amorem aut pulchritudinem aut ob aliam causam. altera autem apud eum in minore honore consistat: si ex dilecta natus fuerit filius quamuis iunior sit illo qui ex non dilecta natus est. et petierit patrem propter fauorem quem habet erga matrem suam. ut eum sibi det duplicem partem substantiae suae. et exheredet illum qui de non dilecta natus est. sic in legibus diffinitum est non concedatur ei. Iniustum namque est. ut qui natiuitate senior est. quia eius minus mater eius a patre diligatur. debita parte fraudetur. Qui puellam corrupit alii desponsatam. suadens ei ut ad corruptionem consentiat. et illa consenserit. cum ea moriatur. Maligni enim sunt utrique: ille quidem eo quod spontanee suaserit sustinere uoluntarie puellam. et nuptias legitimas haec mala proferre cogerit. illa uero quae sciens ipsa propter libidinem spontanea aut lucrum ad talem contumeliam prebuerit. Si uero aliubi solam eam inuenerit nullo adiutorio praesente compresserit eam. solus ipse moriatur. Qui uirginem corrupit non dum alicui desponsatam. ipse eam ducat uxorem. Si uero puellae non placuerit ut habeat eam soluat pater ei l. siclos pro petulantia. Si quis uult ab uxore copulata disiungi propter causas quaslibet: quae multimode hominibus proueniunt noscuntur. conscripto propria manu promittat quod nunquam postea cum ea conueniat. et hoc scriptum liber repudii uocatur. Nam sic ille uir habebit potestatem alii uxori copulari. cum prius haec ei non licuerit: et illa et tunc se ad alterum conferre ualeat uirum. Quod si illo moriente noluerit eam recipere. tunc non licebit. quia cum scripto hoc prius abiurauit. Mulier quae sine filiis fuerit a marito derelicta. frater defuncti eam accipiat. et natum filium mortui nomine uocans. successorem hereditatis nutriat. Hoc enim et publicis utilitatibus proderit. domibus minime destitutis. sed et cognatis per hunc substantias conseruari. et mulieribus relatio calamitatis auferri. quando priorum maritorum proximis coniungentur. Si uero noluerit eam ducere frater. ueniens mulier ad seniores ciuitatis testimonium huius rei perhibeat quod uoluerit et domi manere. et filium ex ea habere eum nollet ducere. iniuria faciens memoriae defuncti fratris. Requirentibus uero senioribus: propter quam causam nuptiis eius abstineat. siue parua siue maxima causa dixerit. ad hoc ueniendum est. ut uxor defuncti soluat calciamenta illius uiri. et expuat in faciem eius. et dicat hoc obprobrium eum dignum esse ab ea pati faciens iniuriam defuncti memoriae. Et ille a conspectu seniorum abscedat. sustinens hoc obprobrium omni tempore uitae suae. Illa uero si uoluerit alio cuilibet se petentium nubat. Si quis cepit uirginem in bello. siue iam nuptam uolens ei copulari. non prius ei liceat

ei cubile communionemque contingere. antequam radat capud suum. et lugubre secum induens parentes defleat et amicos quos in bello perdidit. quatinus de eorum tristitia satiata. sic deinceps ad epulas conuertatur et nuptias. Bonum est enim ut accepturus eam. de qua et filios uult habere. uti moribus satis faciat uoluntati. et non tantum libidine propria contemptus quin quod uxori futurum carum esse possit sequens. Triginta uero diebus in luctu expletis. sufficiunt enim isti dies ad lacrimas amatorum. tunc procedat ad nuptias. Si uero postea cupiditate plenus eam contempserit habere uxorem. tamen non habeat eam ad seruitium: sed in continuere potestate: sed ubicumque uoluerit mulier ire. discedat habens hac libertate. Quicumque de iuuenibus contempnunt parentes suos. et eis honorem non praebent. aut propter uerecundiam aut propter insipientiam iniuriam facientes eis. primum quidem oculte sermonibus moneant eos parentes ipsi. scilicet pater et mater. Si uero non tacuerint excesserint. adducant eos ante iudices. et ita ante eos plangant. O filii nequissimi: non pro delectatione libidinis sumus nos in uestri parentes permixti. neque pro augmento pecuniarum. dum essent et nostri parentes facultate ditati. sed propter hoc iniuste commixti sumus ut uos filios haberemus. et nos in senectute gubernaretis. et quibus cogeremur prius habere possemus. quod quidem recuperabit si uelletis facere. et fortasse deo carum esset. Audiant et haec uerba parentes et dicant. Ipsi nisi scire poteritis si uultis. qualiter nos fouentes uos cum magno studio nutriuimus. nullique rei pepercimus quae ad salutem uestram proueniret. et quae utilitatem uobis optime eruditionis afferret. Nunc autem quia deceptiua est haec iuuentutis delectatio. monemus uos corrigere uiamque in honore minores et sequentes iuuentutis. et studete seruire mente uestra. scientes deum ea quae contra parentes praesumuntur minus ingrate ferre: quia ipse totius humani generis pater est. et una cum illis exhonorari uidetur. qui eandem appellatione habere noscuntur. et iniustum est patres iniuria a filiis suis sustinere: cum lex calumniam malorum uiderit. sic sine ulla misericordia. quam ultione uos a filiis sustinere non oportet. Et si ex his uerbis parentum iuuentus postea correctus fuerit iniustitia. liberantur et a poena legis quae talibus debet inferri. Sic enim legislator bonus inuenietur. et patres felices erunt. non uidentes nec filios puniri. nec filias secundum legem. Cum uero parentum sermones atque doctrinam propter intemperantiam suam pro nihilo esse uidebuntur. inimicas sibi faciet leges sine federe pacis. et ducentur extra urbem sequente multitudine. in ligno quoque suspensus. et permanens tota die in ligno. et nocte sepeliatur. sic et alii qui quicumque in priuilegiis legibus decernuntur. Sepeliantur autem et hostes. et nullus mortuus inexpers sepulturae iaceat. soluens poenam ultra iustitiam. Nulli hebreorum ad usuras liceat fenerare neque cibum nec potum. Non enim iustum est a contribulibus reditus sustinere. sed solacium utilitatis eorum lucrum esse decernere. et gratiarum actione a deo reddita probenignitate sufficere. Qui uero mutuo accepit. siue pecuniam. siue quaecumque fructus. siccos uel humidos. reminiscens legis dei. haec cum dilectione restituant. tamquam reponentes in propriis loculis. et cum opus fuerit hoc tollentes. Qui uero circa redditionem impudentes extiterint. non domos eorum incumbendum est. et tamen pignus tollendum. antequam ex hoc iudicatum dicatur. Pignus enim a foris petendum est. et debitor per se portare debet. nichil resistens ei qui cum iustitia legis aduenit. Si quidem ydoneus sit et diues. cum pignus ablatum est. teneat illud creditor quousque restituat quod debet. Si autem pauper est restituat pignus antequam sol occidat. et maxime si sit uestis in pignore constituta. ut eam habeat ad soporem. quia naturaliter deus pauperi miseretur. Mola uero et uasa congrua non sunt accipienda pro pignore. ne instrumentis necessariis ad ciborum alimenta priuentur. et pro egestate aliquod pessimum patiantur. In furto hominis poena sit mortis. qui uero aurum aut argentum abstulerit. condempnetur in duplum. Qui iumentum rapuerit. dampnoque duplici condempnetur. propter bouem parum hoc enim quintuplum soluat. Qui uero ad soluendam multam erit inops. sit seruus eorum quibus est condempnatus. Si quis fuerit uicino suo uenditus. sex annis seruiat. septimo autem liber abscedat. Si uero filio ei nato ex ancilla apud emptorem propter affectum ei ex familiaritatis dilectione seruire uoluerit. instante anno iubeleo quem quinquagesimum uocamus liber efficiatur simul cum uxore et filiis. Si quis aurum uel argentum per uiam inuenerit. quaerat cum qui perdidit. per praeconemque inuentum. cum eum inuenerit restituat. et existimans dampno sua utilitate non quaerat. Similiter autem et de pecudibus quaecumque in deserto errare conperit. non inuento repente domino apud se reseruet: teste in his habens deum. quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat praeterire cum iumentum alicuius tempestate fatigatum in luto uiderit cecidisse. sed alleuet illud. et cum proprio labore adiuuando adiutor existat. Vias ignorantibus demonstrandum est. et non in risum aucupantes de eorum errore alienis utilitatibus liceat impedire. Nemo quemquam blasphemet absentem. Percussus et mortuus quis in lite ubi non est ferrum. repente occidatur iste qui eum percussit. Si uero portatus fuerit ad propria qui percussus est. et egrotet diebus multis. deinde moriatur. sit innocens qui percussit. Sanato autem illo et multas expensas in egritudine faciente. restituat uniuersa percussor: quaecumque in uulneris sanandi tempus expendit. et quaecumque medicis erogauit. Qui mulierem pregnantem calce percusserit. siquidem et abortiuum fecerit mulier: ille a iudicibus pecuniis condempnetur. tamquam per corruptionem uentris plebis faciens detrimentum. Detur autem et uiro mulieris ab eo pecunia. Moriente autem muliere et ipse moriatur. animamque pro anima reddat. Ueneni neque mortiferum neque aliud quod uitiosi sit lesionis. nullus hebreorum habeat. Si uero inuenietur hoc quisque habere moriatur patiens hoc quod ille tolerauit cum ueneni fuerat factum. Qui excaecauerit similiter excaecabitur. nisi forte pecuniam accipere uoluerit qui excaecatus est. habens ex lege licentiam estimare sue cecitatis casum. et quicquid placuerit sibi hoc ille debet dare. Boue cornu percutiente: dominus suus interficiatur. Si uero aliquem interfecerit. ille quidem lapidatur moriatur. et neque ad cibum utilis habeatur. Si uero dominus prescius fuit eius natiuitate necantem. ipse et moriatur tamquam ipse eius qui a boue perempta est. auctor mortis extiterit. Si uero seruum aut ancillam bos perimat. ipse lapidetur. xxx. uero siclos et domino dominus bouis dare debet. Bos si a boue percussus fuerit. uendatur et qui mortuus est et qui percussit. et pretium amborum domini diuidant. Qui puteum siue lacum effodiunt. tabulare illic faciant tegumentum. ut eum haurire prohibeant. sed ut nullum ibi sit periculum. Et si in huiusmodi lacum uel puteum iumentum alicuius incidens moriatur. ei pretium domino persoluat. Circumdanda est quoque maceria in puteis et lacis quae pro muro sit quatinus non sinat aliquis illic deuolutos extingui. Mutuum siquis accepit tamquam rem sacram atque diuinam ita custodiat. nullus fraudare creditorem audeat. neque uir neque mulier. nec in mensura aliquod grande lucratus sit: quam iacere illa sperat. quasi nullus sit qui eum possit arguere. Generaliter namque commoneat unumquemque sua conscientia in omnibus bene

agere. et testimonio sufficienti uniuersa agere, que ab aliis pos
sint laudis premia promereri. et in gemine unusquisque respiciat ad deum.
quem nullus malignorum latere potest. Si uero ut supra dictum est nichil dolose
agens mutuum perdiderit, uti creditum est, ueniens autem septem iudices iuret
in domino quod neque eius consilio nec malicia periit mutuum nec aliqua pars
eius per diuersitatem in suos cesserit usus. et sic inculpabilis abscedat. Si uero in aliqua
parte usus fuerit rem sibi creditam perdet uniuersa que habet. et quecumque
mutuo accepit reddere compellet. Sicut autem de rebus mutuo acceptis
talis lex sancita est, ita et si quis mercede defraudet operantium, inter ho
mines habebitur odibilis. Ideo non est fraudanda merces uiri pauperis. sed
cum uniuersis quod etiam aliis possidentibus eis deus hoc precium eis dariuus
[illegible] ideoque non est differenda merces pauperis. sed sub die eodem praebenda.
tamquam nolenti deo fraudari quemquam usu laboris sui. Pro iniusticia patris
non debet filius puniri. sed propter suam potius uirtutem eius misericordia praebenda
est, non lesio. quia filii pessimorum fuere patrum. neque odio habendi sunt
ab iniquis nati. Sed neque patribus filiorum sunt repensanda peccata. cum
multa ut pote iuuenes extra naturam doctrinam sibi arrogent per superbiam
uolentes ea que sunt utilia doceri. et alumnum nostre religionis non bene ob
seruant. propter quod una secum et masculi uirtutem et fructum filiorum pro
creationis amittunt. quem nobis deus praebuit ad augmentum hominibus ge
neris eorum quando hi uelut innecte filiorum agitur furorem. et pro hoc eorum
exterminatur initium. Nam sic animę illorum debilitantur. ita et que sunt
corporis permutantur. Quicquid et inmundo putatur esse uidentibus
monstruosum, non liceat uobis fieri. neque de hominibus neque de ceteris
animalibus. Hec siquidem sit uobis legum pacifica constitutio uestre rei pu
blice, et deus propicius erit uobis. si huius legis decorem inuiolabilem conser
uaueritis. In nullo itaque tempore sit aliquis qui audeat hec precep
ta innouare. et in contrarium mutare. quod uero necesse est humanum genus
in considerata pericula, aut inuoluntarias turbas incidere. et de
his breuiter alloquamur. quatenus presentes que oportet fieri
ad populi salutem satis ydonei. et non tunc requirentes que
uos conueniat facere. et minus instructi temporalibus et p
lus succumbatis in ira. quam uobis deus sine labore uestro praebuit. et sine
uirtutis exercitatione concessit. Prestitit quidem uobis deus ut
ea sine bello fruamini, neque alius inea contra uos praeualeat. neque
intestina seditione concussi, per quam contraria uestris patribus ge
rentes, que ab aliis sunt custodita perdatis. sed utentes legibus bo
nis, quas uobis deus praebuit persistatis. Si uero casus belli aut ne uobis
aut uestris filiis postea forte peruenerit, extra terminos hoc agatur.
Bello uero tempore imminente, legationis praecones mittite ad uolun
tarios hostes. Ante arma namque bonum est uti sermonibus decla
rantibus. quoniam et multitudinem copiosam habentes illi et equos et arma,
nos autem propicium habentes deum. et nobiscum pariter dimicantem. et
sine cuius auxilio nequaquam pugnare cum hostibus debetis.

Explicit liber quartus iosephi antiquitatum iudaicae.

INCIPIT LIBER V.

MOYSE ISTO modo ab hominibus abeunte. et uita quiescente. et omnibus hebreis spem quam habebant in
iosue collocantibus. precepit idem iosue ut esset
populus preparatus ad expeditionem. misitque explo
ratores ad iericho. qui et uirtutem eorum et quam
uoluntatem haberent agnoscerent. Ipse uero
disponebat exercitum tamquam iordanem oppor
tuno tempore transiturus. et conuocans prin
cipes tribuum ruben et gad. et dimidie tribus
manasse. quibus moyses hereditatem iam
dederat in terra amorreorum. commemorabat eis quecumque moysi
promisissent. atque monebat eos ut secundum promissionem suam ante
fratres suos armati pergerent. atque pariter pugnarent. Illi autem obtem
perantes iussionibus eius. pariter castra sua mouerunt. equites l. milia
armati. a loco qui dicitur abela ad iordanem. et post eos iosue cum omni
israhel castra posuerunt in stadiis lx. Cumque ibi maneret cum exercitu
repente exploratores uenerunt. nichil horum que agebantur apud chana
neos ignorantes. Nam latenter omnem urbem iericho et licenter con
siderauerant simul et muros qua parte essent fortes. et ubi non
tuta esse uiderentur. sed et portas considerauerant que dum essent agi
les. oportunum introitum preberent in castris. Nam amantes non cura
uerant quoniam uidebant eos ista considerare. et putantes eos pe
regrinos esse in ambulare sicut mendici solent. estimabant eos
[illegible] gratia aptissima sibi loca ad habitandum perscrutari non uicine
hostili. Sed quidam suspiciosi non credentes eis cum ipsi exploratores
quandam domum intrassent que sita erat iuxta muros. eratque eis cura discedendi. nun
tiauerunt regi cenanti. eo quod exploratores quidam ab exercitu
hebreorum uenientes. essentque in raab habitaculo cum multa latendi
prudentia constituti. Rex uero repente precepit eos comprehensos
adduci. ut eos puniens agnosceret quid agere uellent. Cumque
inuasionem eorum raab agnouisset. supra murum stipulam lini siccari
exploratores illic abscondit. His autem qui fuerant missi a rege di
cebat raab. quod peregrini quidam et ignoti fuissent apud eam. antequam
sol occumberet. et apud se cenantes abscessissent. quos putarent
timore ciuitatis et periculum ferentes uenisse. ita ut eos persequen
tes sine labore possent eos comprehendere. Nuncii uero hec
audientes. nullumque dolum raab sentientes. abierunt post eos. neque per
scrutantes habitaculum eius. Cumque processissent per uias per quas eos putabant
[illegible]. et qui ducerent ad uada iordanis. et nullum signum agnosce
rent. a labore quieuerunt. Tumultu autem cessante. raab deducens uiros. et
periculum suum pro eorum salute faciens. quod si capta fuisset in eorum occultatione
nequaquam supplicium regis caruisset. et [illegible] domo sua periisset. rogauit eos
ut haberent sui memoriam. et dum chananeorum terram obtinerent. huius salu
tis recompensationem eos sibi conferre poscebat. Qui fatentes eo dimisit eos
abire ad propria iurantes [illegible] liberarent dum uenientes in ciuitatem
[illegible] habitatores ei. Hec enim sciuit a patribus fore dice
bat. siquidem ex diuinitate monstratum. At illi et de presentibus gratias
referentes. et de futuris iurabant se operam pensaturos fuisse. et
suadebant ei. ut dum senserit capiendam esse ciuitatem. omnem possessi
onem suam atque domesticos in illo habitaculo recondere. et ante ianuam
coccineam funem appenderet. quatenus sciret domum eius princeps nostri
ne quid ei mali sit custodiat. Nunciabimus enim [illegible] fuerimus
solatio liberati. Si quis uero eorum nobiscum pugnando ceciderit. non nobis
hoc ascribas. quapropter deum [illegible] iuramus. ut in nullo
debeas quasi de uiris iurandi transgressione dubitare. Et illi quidem

hi permittentes. abibant dimissi per murum. et ad suos peruenientes
nunciauerunt que in urbe gesserant. Iosue autem pontifici eleazaro et se
nioribus dixit. quecumque ab exploratoribus iurata fuerant raab. qui
iusiurandum suaque sententia firmauerunt. Metuens uero iosue transitum
fluminis cum esset grandis. et neque pontibus [illegible]. nam prius non erat
iunctus. quia et si uellent ei pontem facere. nequaquam arbitrabantur se propter ho
stes habere permissionem. Iubente hoc deo et transibilem flumen fieri et permisit
magnitudinem eius imminuens. et duobus transactis diebus iosue transpo
suit cunctum exercitum. totaque multitudine hoc modo. Precedebant
enim sacerdotes portantes archam. deinde leuite portantes tabernaculum
et uasa que ad sacrificiorum ministeria pertinent. Sequebantur autem leuitas
per tribus suas omnis exercitus. deducentes in medio infantes et mulieres.
metuentes ne uim in flumine paterentur. Cumque sacerdotibus primis
intrantibus meabilis iam fluuius uideretur. altitudine enim inminuta.
alueo uero quod multum non esset fluxit. sed quasi ad sicci pauimenti instar exposi
tio. Omnes ergo iam confidenter fluuium transmeabant. et qualem eis deus
iosue futurum esse predixerat. talem esse conspiciebant. Steterunt autem
in medio sacerdotes. donec turba transiret. et securitate [illegible] attin
geret. Omnibus itaque transeuntibus egressi sunt sacerdotes liberum iam
fluuium relinquentes. ut more suo decurreret. et fluuius statim creuit
et magnitudinem suam recepit. Illis uero l. stadiis precedentibus arma
tis sicut superius diximus. reliquus exercitus usque ad decem stadia iericho ciuitatis
accessit. Iosue autem altare de lapidibus quos singuli principes tribuum tulerant
de profundo iordanis iubente domino construens pro futuro signo in
rupta fluminis. et super eum sacrificauit domino. et festiuitatem pasche in
illo loco cunctus populus celebrauit. et omnium que eis prius deerant co
piose tunc habundabant. Nam et messe iam matura chananeorum
metebant. et etiam opulentissima possidebant. Tunc et eis cibus manna
defecit. ex quo aliti sunt xl. annis. Cum hoc uero israhelite facerent. et chana
nei nequaquam contra eos exirent. sed clausi muro quiescerent. iosue eos obsidere
deliberauit. Prima ergo die festiuitatis ferebant archam sacerdotes. et pre
cedebant vii. bucinis clangentes. rogabatque iosue cunctum exercitum
ut uiriliter circuirent murum. senioribus sequentibus. Quo gesto. ea die
nichil amplius facientes ad castra sunt reuersi. Cumque hoc sex diebus fecis
sent. septima die omnem populum colligens armatorum iosue destructio
nem annunciabat urbis. et quia die illa deus eam sine eorum labore tra
deret. muris eius sponte prostratis. et omnia occidenda quecumque eis deuota
sunt praecepit. et nullo labore ab hostium nece quiescendum. neque ulla ira
mouendos. neque circa predam uacantes inimicos contemnerent fugi
entes. et animantia cuncta perimerent. et nichil ad usum proprie uolup
tatis auferrent. argentum uero et aurum quodcumque inueniretur iussit
auferri. ut deo precipue gestorum primitias seruarent. eo quod in prima ciuita
te sibi subacta inueniretur. Solam raab liberandam esse decreuit. et gene
rationem eius. eo quod ei exploratores praebuerant iusiurandum. Hoc dicens
iosue et disponens exercitum. deduxit ad ciuitatem. Circuibant autem
iterum urbem archa precedente. et sacerdotibus ad pugnam populum commonentibus.
Cumque septies circuissent. et paulatim quieuissent. repente cecidit
murus. neque machinis. neque alia uiolentia muro ab hebreis illata.
Illi uero ingredientes urbem iericho. omnia interemerunt. ciuibus inopina
bili murorum ruina obstupefactis. et ad eorum defensionem inutilibus
subito constitutis. Necabantur autem per plateas et compita. et in domibus ap
prehensi nullique parcebatur. sed omnes pariter occidebantur mulieres
et infantes. eratque ciuitas plena mortuorum cadaueribus. et nullus effu
gerat necis incursum. Ciuitatem uero cunctam incenderunt. simul et regionem.
Raab autem cum suis ad tabernaculum confugientem exploratores eripuerunt.
Quam dum iosue ad se uenire fecisset. gratias pro exploratorum salute et pro ali
beneficio dixit. non se retributione fore minorem. donauitque ea repente
multis agris. et rebus maximis honorabat. Tunc omnem locum ciuita
tis [illegible]. et super omnes habitatores descendebat. Tunc
maledixit maledictione iosue illum qui iericho destructa a se iterum edi
ficaret. quatenus qui fundamenta murorum iaceret. primogenito careret. qui uero per
ficeret nouissimum filium amitteret. Hoc ergo maledictum non neglexit di
uinitas. sed in posterius dicturus sum passionem que propter tale effectum
euenit. Congregata est ergo innumera multitudo argenti simul et auri.
necnon et eris. cum nullus auderet ex ea tollere. nec ad utilitatem propria
ex illo diripere. Hec autem omnia iosue sacerdotibus thesaurorum reseruanda
tradidit. Hec ergo in parte iericho. Achar uero filius carmi [illegible] ex tribu iuda
[illegible] et clamidem regiam [illegible] auro contextam. habentem auri
[illegible] massam [illegible] pondus siclorum ducentorum. iniustum crudele iudicans
sibi deo offerre et negare talibus rebus. et non magis sibi retineret. quod pericu
lum belli sustinuisset. faciensque foueam ualde profundam in suo tabernacu
lo et infodiens ibi latere putabat deum. [illegible]. Vo
catus est autem locus in quo castrametatus est iosue galgala. quod nomen significat
libertatem. quia ab egypti pressuris et erumnis deserti uidebantur se liberatos.
Post paucos uero dies destructionis iericho. misit [illegible] milia armi
torum in ciuitatem hai positam super iericho. quam exploratores [illegible] ciuitatem
et caperent. Sed congressi [illegible] hostes. ceciderunt ex hebreorum exercitu
uiri xxxvi. Cumque hi nunciatum esset israhelitis. magna tristicia et [illegible]
[illegible] habuerunt [illegible]
[illegible] exercitati. [illegible] desperatione sua
[illegible]
[illegible] et non inopinabile uidere hostes [illegible]
[illegible] et lacrimis erant constituti.
nichil [illegible] uidebant affli
cti. Videns autem iosue exercitum [illegible] perculsum. et [illegible] rebus pessima
desperatione detentum. audacter accessit ad deum et ait. Non nimia petu
lantia uenimus. ut hanc terram armis subiceremus. sed moyse famulo
tuo ad hoc nos hortante processimus. dum multis signis possessionem
huius terre praebiturum te nobis esse promiseras. exercitum nostrum armis ho
stium facere meliorem. Que sunt ergo que nobis repente peruenerunt?
Nunc autem propter spem decepti uidemur. et tamquam non firma sint tua promis
sa que moyses predixit. efficimur et deteriores nunc. et de futuris
metuis nos desperabilis tenet primum ex primo talia sustinentes. Nec
[illegible] uestre his malis adhibere medicinam. et presentem tristiciam
praebere uictoriam. pietate tua et de futura desperatione tuo fauore nos liba.
Sic equidem iosue in terra pronus iacens. deprecabatur deum. Cui responsio a deo
data est ut surgeret. et exercitum a sua pollutione purgaret. quia propter [illegible]
res sibi dicatas hanc molestiam super eos uenisse dicebat. [illegible] uero
[illegible] et punitae. ac uictoriam semper de hostibus perueniret. Hoc ergo
iosue populo enarrante. et uocans eleazarum pontificem et principes tri
buum. sorte per eos mittebat. Cumque hi delictum in tribu iuda factum esse declararet.
[illegible] progenie sorte misit. et ueritas hoc iniquitatis circa cognationem achar illius.
Tunc demum per unumquemque uiro inquisitione facta. apprehensus achar. Cumque non
potuisset negare deo. dum eum ita inuenisse putabat. furtum confessus est. et
prolatum in medium inueste. Et ille quidem repente perempt. et ora que ad illum
pertinebant. propter peccata sustinuere. et in ciuitatem ingratia sue presumptionis

promeruit sepulturam. Iosue autem partem exercitus deduxit ad hai urbem, et nocte insidias construens, diluculo cum hostibus est congressus. Illis autem confidentia propter priorem victoriam super eos euntibus; simulabat se fugere populus hebreorum, ut hoc modo longius eos quasi persequentes traxit a civitate, et tamquam de victoria confidentes. Quando vero resilisset hebreorum exercitus contra faciem eorum fortiter dedisset que signum quod constituerat eis qui in insidiis collocaverat, eosque incitasset ad pugnam, tunc illi ingressi civitatem, dum cives circa muros invenirent, et aliqui circa aspectum eorum qui egressi fuerant ad prelium mentibus occupati, illi statim civitatem ceperunt: et omnes occurrentes sibimet extinxerunt. Iosue autem precedentibus sociis post tergum hostium ad prelium, ipse occurrens medios hostium ferire ceperunt. et omnes convertit in fugam. Cumque declinare vellent quasi ad integram adhuc urbem, et ipsam captam inspicerent, et incensam cum mulieribus et filiis agnovissent, pagros dispersi sunt, defendere se ipsos in solitudine non valentes. Cum talis siquidem calamitas hostes apprehendisset; infantium turba quoque capta est et mulierum, et aliarum rerum vasorumque innumera multitudo. necnon et greges pecudum hebrei ceperunt multasque pecunias. Ceterum loci ydonei sunt. et honora iosue in galgalis posita militibus est partita. Gabaonite vero habitantes iuxta hierosolimam audientes passiones que provenerunt in iericho et hai, et ad semet ipsos transire hanc vastationem existimantes iosue quidem aperte rogare noluerunt. Neque enim hoc impetrare se quasi aliquod mediocre putabant dum in interitum potius chananeorum gentis eum pugnare cognoscerent. Chefertas quoque et chaterimitas qui vicini eis erant ad consilium poposcerunt, dicentes neque illos periculum declinare si istos victrice devincerent, nec adunati possent magnitudine eorum virtutis evadere. Et cum hoc ubi placuisset, miserunt legatos ad iosue amicicias postulantes, viros prudentes in lingua, et quos precipue iudicabant ydoneos, ut agerent que illis omnibus expedirent. Illi vero abeuntes confiteri se chananeos vitandum esse existimantes, effugere se huiusmodi periculum crediderunt, si dicerent nichil sibi cum chananeis esse commune, sed longissime ab his habitare; et venisse pro fide virtutis eorum. ambulantes itinere multo et per concordia sermonis huius vestimenta sua monstrabant. Vestes enim cum nove fuissent quando egrediebantur longo itineris tempore attritas se asserebant. Ciliciis enim vestibus utebantur, ut eorum verbis crederetur. Stantes quoque in medio populi dicebant se missos a gabaonitis et vicinis civitatibus multum ab ea distantibus, facturos cum eis pacem more federis patrum sue. Agnoscentes dei gratia atque dono chananeorum terram eos possessuros, eisque tributarios fore gratulantur et cives eorum poscebant. Hec itaque illi dicentes, et indicia itineris ostendentes, rogabant hebreos ad pacta amicitias descendere. Iosue autem dictis eorum credens quod non essent de gente chananeorum, amicitias cum eis fecit. et eleazar pontifex cum senioribus prebuit eis iusiurandum habituros eos amicos et socios, nichilque cogitare adversus eos iniuste, populo sua consentiente in iusiurando. Et gabaonite ita que voluerant callido consilio promerentes, ad suos redibant. Iosue autem castrametatus contra chananeos in confinio gabaonitarum et agnoscens gabaonitas non procul ab hierosolimis inhabitare, et ex genere chananeorum esse, vocans priores eorum de falsitate culpabat. Illis autem dicentibus non aliam preter hanc salutis occasionem se habuisse, convocavit eleazarum pontificem et seniores. eisque iudicantibus publicos eos famulos constituit, ne iusiurandum transcenderent. Et illi quidem per calamitatem que eos comprehenderat hanc sibi cautelam atque custodiam invenerunt. Cumque rex hierosolimorum graviter ferret, eo quod gabaonite cum iosue pacta fecissent, vicinarum gentium reges ut contra eos pugnarent ad solacia rogabat. Quibus auxilium prebentibus; quattuor enim erant reges contra gabaonitas castrametati sunt non procul a civitate; et cum iam pararent obsidionem gabaonite auxiliatorem advocaverunt iosue. Adhuc enim venturus erat, ut a suis quidem se perimi putarent, et ab eis quos ad interitum chananeorum castrametabantur salvari se propter amicicias existimabant. Iosue autem cum omni exercitu ad eorum solacia properare festinavit. die noctuque perambulans diluculo venit ad hostes. et fugientes persequebatur in descensu bethoron. ubi dei quoque operationem cognovit significante sibi tonitruis et fulminibus grandinis quoque demissione maiore quam solitum est, insuper et die crescente, ne nox succedens hebreorum impetum refrenaret. Iosue autem reges in quadam spelunca celatos circa maceda invenit, omnesque in patibulis suspendit. Quod vero longitudo tunc diei extensa sit, et plus solito creverit, palam est per scripturas que sunt in templo reposite. Sic ergo extinctis regibus qui duxerant contra gabaonitas exercitum, reversus est rursus iosue ad chananeam montana. et multa cede facta, sumens predam venit ad reliquum exercitum galgalis constitutum. Tunc de hebreorum virtute per circuitum habitantes fama discurreret, stupor habebat omnes audientes multitudinem peremptorum. Convenere autem contra hebreos reges chananei qui circa libanum montem habitabant: et chananei qui in campestribus erant, palestinos secum ducentes, veneruntque ad civitatem berothi galilee superioris et desese, qui locus procul a galileis est. Tocius autem exercitus armatorum erant trecenta milia, et duo milia curruum. Turbabat ergo hec multitudo et ipsum iosue et israhelitas, et propter timoris excellentiam dubitabant. Deus autem arguens eorum timorem promisit eis victoriam, ita tamen ut cum vicissent inimicos equos eorum subnervarent, et currus incenderent. Iosue autem promissionibus dei confortatus, processit ad inimicos. et quinta die veniens circa eos congressus est cum eis. pugnaque fortis effecta est. et cedes tam magna, ut nec dici nec credi possit. Persequens autem eos multum perficiebat omnem exercitum hostium, et preter paucos omnes extinxit, regesque ceciderunt universi. Deficientibus autem hominibus ad interficiendos equos, iosue eos occidit, et currus incendit. Quo facto, provinciam licenter possidebat nullo presumente ei bellum inferre; et civitates obsidione capiebat. et quicquid sumere potuisset devastabat. Quintus iam annus transierat, et nullus remanserat chananeorum, nisi qui in munitione murorum effugerat. Iosue autem de galgalis denuo castrametatus sacrum tabernaculum constituit circa civitatem sylo. locus enim oportunus videbatur pulchritudine, donec edificare templum que eis causa permitteret. Et inde procedens cum omni populo venit in sycima, et altare ibi construxit, sicut moyses predixit. et distribuens exercitum in monte garizin constituit medium, et in gebal dimidium, in quo et altare edificavit. Levitas et sacerdotes divisit sacrificantes et maledicta facientes. et eas in ara conscriptas relinquentes, ad sylo denuo sunt reversi. Iosue autem cum esset senex, et chananeorum civitates non facile capi posse cerneret; tam propter locorum munitionem in quibus erant, quam propter fortitudinem murorum quos preter naturalem civitatum custodiam circumdederant, et credebat hostes cum confusione ab obsidione recedere sine suo merito. Nam chananei cognoscentes israhelitas egressuros ab egypto, omni illo tempore erant occupati ad faciendas civitates fortissimas. Congregari ergo iosue totum universum populum in concilium in sylo precepit. Quibus cum summo studio concurrentibus commemorans eis bona que eis provenerant potenti, et acta que gesserant quam essent optima et deo digna. et quod virtute legum quas sequebantur XXX et unum reges presumentes cum eis bellare devicissent cum omni exercitu, ita ut neque generationem eorum linquerent. Nam civitates quidem aliquas capte sunt, ad alias autem adhuc pertinet magna obsidionis difficultas propter murorum munitionem. et habitantium in eis audaciam, petebatque

eos qui trans iordanem sortem acceperant, ut laborantes cum fratribus et in periculo eos adiuvantes, postea sorte propria fruerentur, gratias ab eis accipientes. Et precepit dirigendos de singulis tribubus viros quibus testimonium daretur eo quod virtute precellerent, quos iussit ut terram metientes fideliter et in nullo malignantes eius magnitudinem sine dolo renunciarent. Et iosue quidem hec verba faciens, populum sibi habuit faventem. et viros qui terram eorum deberent metiri direxit. dans eis aliquos terre mensores doctos, quos propter artem veritas non lateret. mandans eis ut terre mensurarentur fertile terra et bona, et que minus bona esset. Natura namque terre chananeorum huiusmodi est, ut et planiciem magnam habeat, et fructifera sit copiosa. Que comparata quidem aliis terris, creditur esse felix. cum autem nullis locus iericho et hierosolimorum terra aliis comparata terra aliis comparata vilissima putatur. licet omnino hec spacia terrarum sint parva. et eorum multa montana sint, magnitudine vero fructuum et ad altos apta, et pulchritudine alie terre similis non est. Propterea iosue iussit metiri terram bona simul et mala, dum sepe unum iugerum comparatum mille denariis sit dignum. Viri ergo qui missi fuerant cum essent numero decem, circueuntes et mensurantes terram, septimo mense ad eum sunt reversi in civitatem sylo, ubi tabernaculum erat constitutum. Et iosue eleazarum et seniores cum principibus tribuum sumens, divisit terram novem tribubus et dimidie manasse, secundum magnitudinem tribuum singulorum mensura efficiens. Cumque misisset sortem tribui iude, sorte cadente tribui iuda elegit superiorem ydumeam, que in longum quidem extenditur usque ad hierosolimam, et latitudine usque ad paludem que sodomitica est, et in hac et sorte civitates erant ascalon et gaza et alie multe. Symeonis vero secunda sorte provenit ydumea que circa egyptum est et arabie monte. Beniamite vero sortiti sunt terram a iordane flumine in longitudine usque ad mare; in latitudine vero usque hierosolima et bethelem. Hec autem sors angustissima fuit propter terre felicitatem. et in hac sorte civitates fuerunt [hole] hierosolima et iericho. et alie multe. Effrem autem tribus [hole] habuit in longitudine sorte a iordane flumine usque gaba[one]; in latitudine vero quoque habuit belys, que usque ad campum maximum terminatur. Manasse vero medietas a iordane usque dein ad civitatem doron hec in longitudine; in latitudine vero bethanum usque, que nunc scitopolis appellatur. Post hos autem ysachar carmelon montem et flumen in longitudine habuit, taurum vero montem in latitudine. Zabulonite vero usque genesar tendentem circa carmelum et mare sortiti sunt, et convallem que a carmelo nuncupatur. Asser vero omnem terram que ad sydonem conversa est habuerunt; civitas autem arce in hac sorte fuit, que et nunc actipos nuncupatur. Partem vero ad orientem conversam usque damascum civitatem; et galileam superiorem neptalite sumpserunt, usque ad montem libanum. fontesque iordanis qui de montibus est collecta. Danite autem loca convallis ad occasum solis posita tenuerunt. azotum et doris determinatione iamniam simul et geth, a bethoron usque ad montem ex quo tribui iuda pendebat. Sic itaque iosue divisit terram novem tribubus et dimidie. et tradidit eam illis possidendam. Nam amorream moyses dudum capiens, duabus tribubus dimidieque distribuit, sicut prius indicavi. Loca vero circa sydonem et archeos, et amatheos, et aritheos inculta tunc erant. Iosue autem cum eum iam senectus impediret, ut possit ea que cogitabat perficere, et cum timeret ut hii qui post eum principatum sumpturi erant, negligerent in communi utilitate populi conservare, precepit singulis principibus tribuum, ut nullum de chananeorum gente in terram quam sunt sortiti relinquerent. Hanc enim civitatis atque custodiam patriarum sollempnitatum fore. hoc et moysen precepisse memorans, ut levitas XXX et octo civitates traderent; ex quibus X in amorrea iam accepissent. Fugacibus et tres civitates distribuit habitandas. id est in tribu iuda hebron. sychem vero in effrem, et cades de neptalim. et hic locus est super galileam. Divisit et populo cunctas predas reliquas. Erant namque terram ampla, et magnas divitias obtinebant. Habundabant enim communiter omnes eorum singuli auro et vestibus et aliis vasis, et quadrupedum copia, quorum numerus comprehendi non poterat. Post hec iosue convocavit in ecclesiam duas tribus et dimidiam, que iam trans iordanem sortem acceperant, quorum exercitus L milia armatorum esse videbatur et ita eis locutus est. Quoniam deus pater et dominus generis hebreorum hanc terram nos possidere fecit, et possessam semper se nobis servare promisit, precum mandatis cognatis nostris promptissime omnibus obedistis, ideoque de voluntate vestra bona confidimus, quod nulla difficultate impediente si vos oportuerit fuerit vos ad labores fratrum vestrorum insignito cessaturos, neque post hos labores tertius aliquando tardiores. Gratias ergo agimus vobis pro periculis in quibus nobiscum fuistis. non solum nunc, sed et semper acturi erimus, et memoriam habebimus omnium et vestre retribuemus quecumque per vos nobis provenere bona. quia usum bonorum vestrorum propter nos distulistis, et laborantes pro nobis tamen, donec nos forte terram sortiti obtineremus, postea sorte vestra frui videre iudicastis. Accesserunt autem super bona nostra ex laboribus quos nobiscum habuistis multe divitie preda namque plurima augentes, auri et argenti super hec omnia quod maius est nostrum favorem obsequium et ipsi nos ad quodcumque volueritis in recompensatione paratos habebitis. eo quod neque horum que moyses vobis precepit obliti et illo mortuo, neque est quicquam in quo vobis gratitudinem debitam non solvamus. Gaudentes ergo vos ad sortes vestras dimittimus. et rogamus ut nullum esse terminum vestre cognationis existimetis; neque quod inter nos iste fluvius est alienos et non hebreos vos esse credatis. Omnes enim sumus ex abraham qui hic et illic habitamus, unus et deus et nostros maiores et vestros ad illorum perduxit vitam. Cuius religionis habere curam et conservationis quam per moysen instituit. Perdurantes enim in his, fautorem et solacium semper habebitis. conversis vero vobis ad imitationem gentium exterarum aversabitur vestrum genus. Hec cum dixisset iosue singulos maiorum et communiter eorum multitudinem salutans, ipse quidem mansit in eo loco. Deduxit autem eos populus non tamen sine lacrimis; et vix tandem ipsos ad invicem dimiserunt. Transiens autem tribus ruben et gad et dimidia flumen iordanem, altare super ripam iordanis collocare decreverunt, ut memorabile signum generationis future cognationi eorum qui extra iordanem habitare videntur existant. Audientes autem qui iuxta iordanem erant quod dimissi ab eis altare construxissent, et nescientes qua voluntate hoc fecissent, sed pro novitate cultum deorum exterorum hoc celebrari credentes, contra religionem armabantur unanimiter ad ultionem eorum transituri flumen et punituri eos quasi pro patriarum destructione sollempnitatum. Non enim eis iustum videbatur ut cognatione aut dignitate eorum respicerent, qui auctores fuerant harum rerum, sed dei potius amplecterentur mandata et arma sumerent adversus eos. Retinuit autem eos iosue et pontifex eleazar et seniores, suadentes ut prius experimento eorum voluntatem agnoscerent, et si mala eorum esset voluntas, tunc armis super eos irruerent. Miserunt autem legatos ad eos finees filium eleazari, et X alios viros apud hebreos honoratos, agnituros sapienter propter quid construxissent altare super ripam fluminis. Cumque ad eos venissent congregata multitudine, stans finees hec dicebat. Maius quidem delictum quam possit corripi

de futurorum sermonibus emendare. Veruntamen non secundum magnitudinem iniquitatis nos uobis redditum ad arma repente nolaoneque defendimus. uolentes prius ex uerbis uestris agnoscere, pro qua causa accessistis uel altare fabricatis, ne petulanter uideremini armis uos adire. quia nescimus utrum bona animi uoluntate hoc feceritis. Non enim credimus uos dei uoluntatem semper agnoscentes, et adiutores legum quas ipse nobis contulit existentes, diuisos a nobis et in propria sorte uiuentes, quam ex dei gratia meruistis, obliuione eius habere, et tabernaculum archamque deserentes, et altare quod nobis est proprium, peregrinos introducere deos chananeorum. sed potius optamus inculpabiles uos esse, et neque uetamini legum patiamur pudorem memoriamque transgressos inspiramus. Si uero deliquistis hoc peccatis, neque pro legibus laborem recusamus, sed transeuntes iordanem defendimus eas et deum. nichil uos a chananeis differre credentes, sed sic ipsos uos interimentes. Non enim putare debetis quod quia transistis flumen, a dei uoluntate sitis extranei. Vbique enim in his que sunt ipsius estis, et fugere potestatem eius atque iudicium nullomodo poteritis. Si uero creditis hunc locum, ubi nunc estis positi, impedimentum esse correptionis, nichil prohibet denuo terram diuidere, eamque ad pecudum pascua deputare, sed agite temperanter et a nouo delicto recedite. Rogamus ergo per filios et uxores, ne nobis faciatis necessitatem huius defensionis, quod nec saluti ipsorum aut causis expedit. et sic cogitate ueluti his pacem uiuentes quam experimentum uelitis sumere piliorum. Hec fine dicente, presules illius gentis et omnis multitudo ceperunt de querimoniis satisfacere et profiteri neque a beorum se cognatione recessisse, neque pro nouitate altare construxisse, sed et deum unum nosse quia hebreis omnibus est communis, et illud altare uenerantur quod est positum ante tabernaculum ad sacrificia facienda. Hoc autem altare propter quod suspecti facti estis non pro alia causa factum, quam ut signum fieret et iudicium in futuro nostre familiaritatis, et necesse nobis esset in patriis legibus perseuerare. Non autem ad transgressionis initium est factum sicut suspicamini. Testis autem nobis sit deus, quia istud altare non pro alia causa construximus. Vos uero meliore de his habentes opinionem nichil culpetis ulterius. neque nos extra sortem tantam iudicetis. sed eorum similes, quicumque generis sunt abraha. Hec illos dicentes laudans finees eorum uerba reuersus est ad iosue, et eorum uerba populo nunciabat. Iosue uero gaudens quod neque ulla foret pugnandi necessitas, nec ad sanguinem belliumque ducerentur contra cognatos, pacificas domino libauit hostias, et dimisit populi multitudinem in proprias sortes. ipse in sychem commoratus est. Post hec anno XX. senior tamen effectus, conuocauit honoratos ciuitatum, et principes, et seniores, et multitudinem quantacumque congregari potuit. Quibus in unum conuenientibus cuncta dei beneficia commemorabat, per que ab humili forma ad hanc gloriam et substantiam peruenissent, et orabat eos obseruare dei uoluntatem, et poscebat eos pie agere, ut eis grata diuinitas permaneret. Hoc enim amicabile esse dicebat ut transiturus a uita huiusmodi eis monita derelinqueret, et poscebat ut que ille diceret, in memoria retinerent. Et ille quidem talia presentibus loquens defunctus est. cum uixisset annis C. et X. quarum cum moyse pro doctrina utilium rerum commoratus est annis XL. Dux autem populi post illius mortem XX. et VI. annis fuit uir nec sapientia indigus, nec earum que cogitabat ut multa sapienter diceret inexpertus. sed ubique summus. et ad opera periculaque magnanimus, audaxque bella disponere, et in pace dexter. et in omni tempore propria uirtute conueniens. Sepultus est autem in ciuitate thamna in tribu effraim. Eodem uero tempore mortuus est et eleazarus pontifex filio finee sacerdotium derelinquens, cuius sepultura facta est in ciuitate gabatha.

Post hec itaque transitum fuit prophane secundum dei uoluntatem ad delendum genus chananeorum tribum iude principatum esse prebendum. Erat enim adhuc studium populo cognoscere quid et placeret deo. Tunc tribus iuda assumpsit secum tribum symeon ad pugnandum, quatinus extinctis hostibus sub ditione sua eos qui in ipsa sorte consistebant subicerent. Conuenientibus autem chananeis illo tempore cum magno exercitu, expectabant hebreos cum rege bezecheorum nomine adonibezech quod nomen significat dominus bezecheorum. adom enim hebrea lingua merpecat. et sperabant se uincere posse israhelitas. Cumque his congressi due tribus quas predixi, magnifice pugnauerunt, et occiderunt ex eis decem milia. fugantes autem reliquos et insequentes adonibezech uiuum ceperunt. Cuius dum manuum ac pedum summitates preciderent, dixit. Non potest deum latere que contra uos et LXX reges facere non erubui. qui precisis manibus et pedibus colligebant sub mensa mea reliquias fragmentorum. et quod illis ingessi hoc ipse nunc sustineo. Et uiuum eum tulerunt ad hierosolima. morientem uero sepelierunt. et egrediebantur instantes et plurimas ciuitates capiantes. Inter hec obsederunt hierosolima. sed hanc longo tempore capientes, omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim ualde grauis munitio murorum, et loci natura firma ad resistendum. Inde castra metati sunt in hebron, et hanc capientes omnes interfecerunt. Relictum autem adhuc erat genus gygantum, qui propter magnitudines atque formas in nullo aliis hominibus proximabant. ultra modum mirabiles, ut hactenus eorum ossa monstrantur. in nullo his de quibus fides habetur equalia. Dederunt autem caleph ex mandato moysi hebron. et etiam ducorum milium cubitorum. Hic enim fuerunt exploratorum quos moyses misit in chananea. Dederunt autem et filiis ietro madianite qui fuit gener moysi terram ad possidendum. Nam patriam relinquentes secuti sunt eos. et fuerunt in deserto cum eis. Itaque tribus iuda et symeon ciuitates multas in montanis ceperunt. in campestribus autem et ad mare positas, ascalonem et azotum ceperunt. Euasit autem eos gazar et accaron. quia dum starent in campestribus et copiam haberent curruum et habundantiam, irruentibus summe fortiter resistebant. Que ergo iste tribus multum bellando locupletati, ad ciuitates proprias redierunt, et arma deposuerunt. Beniamite uero quorum erat hierosolima, habitatores suos concesserunt sibi tributa persoluere. et hoc facere nolentes omnes interfecerunt et ad culturam terre se perituros contulerunt. Hoc autem factum reliquie tribus imitantes ita faciebant. et chananeorum tributa percipientes dimittebant eos sine plus esse. Tribus autem effraim cum obsideret bethela, post magnam laborum obsidione capere non ualuit. cum illi obdurato animo persequerentur in ciuitate. Deinde effraimite sapiente quendam in ciuitate commorante, et necessaria eis deferente tenuerunt. et fidem ei dederunt ut si ciuitatem traderet, saluarent eum et cognationem eius. Et ille et in hac fide tradidit se ciuitatem traditurum. Quo facto, ipse cum suis omnibus saluatus est. Illi autem interimentes cunctos habitatores, deinceps tenuerunt ciuitatem. Igitur post hec israhelite ceperunt molliores esse circa hostes. et circa terre laborem non erant occupati. sed ad diuitias se tradentes per epulas et libidinem in ea uirtute deficiebant. et in custodia legum non erant integri. In his quidem indignata diuinitas suscitauit contra eos chananeos, qui multa crudelitate contra eos usi sunt. Hebrei namque circa ea que dei erant negligentes facti circa bella erant imbecilles. et multa bona eis chananei auferebant. cum illi essent inepulis constituti, et ita agebantur uictorum opima gustaciores depriuati: cum senioribus non obedirent, nec priorum sollempnia obseruarent. Erant autem magis libidine lucrorum intenti. et propter multa regem sedition eos crudelis apprehendit. et ad hoc usque perducti sunt ut admirantur pugnantes pene unam tribum delerent. Causam autem narrabo per quam hec contigit.

Vir leuita de populo qui erat sortis effrem. et inde habitabat de bethleem duxit uxorem. et hic locus est in tribu iuda. Cumque uehementer amaret, et ei pulchritudine uinceretur, uehementer affligebatur quod ab illa non similiter amabatur. et tum propter passionis amorem uinceret, lites inter eos frequenter inter eos fiebant. Ad ultimum mulier his grauata, relinquens uirum abiit ad parentes suos. mense IIII. Vir autem eius uehementer hoc ferens, pro amore uenit ad soceros. solutisque fletibus placata est circa eam. Et ibidem IIII. diebus commoratus est, perbenignitate et hospitalitate puelle parentibus. Quinta autem die ceperunt proficisci. et circa meridiem secessi. Tardi enim dimittebant parentes filiam, et diei iam tarditas accedebat. Vnus autem famulus sequebatur eos. et asinus erat eis in quo mulier uehebatur. Cumque uenissent circa hierosolima. et iam ambulassent XXX. stadia. persuasit eis famulus ut ibi manerent. ne propter noctem ambulantes difficultas aliqua comprehenderet, dum nec procul hostes existerent. et tempus frequenter in cautum facit suspectum. Illis autem non placuit apud alienigenas uiros succedere, nec in ciuitatem chananeorum intrare. sed abscederent adhuc XX. stadiis. et ad propria descenderent ciuitate. Cumque hoc non potuisset fieri, diuerterunt in gabaa beniamini tam uespere. Et cum nullus ciuium eos in mansione susciperet, senior quidam ex agro descendens qui de tribu erat effrem, in gabaa uero beniamini commorabatur, interrogauit eos qui essent. et cur cum iam tenebre essent necessaria cene non requirerent. Ille uero leuita se esse dixit et mulierem a parentibus reductam ad propria remeare. habitationem uero se habere dixit in sorte effraim. Quem senex et pro cognatione, et quod ex eadem tribu esset, ad suum duxit hospicium. Quidam uero iuuenculi gabaonitarum mulierem in platea uidentes, et pulchritudine eius obstupescentes, dum apud illum secessisse eam cognoscerent, contempnentes eorum infirmitatem et paucitatem, uenerunt ad ianuas eius. Et cum eis senior supplicaret, ut abscederent, et non inferrent uiolentiam hospiti nec iniuriam, illi petebant ut data sibi muliere, a rerum eius inuasione recederent. Seniore uero dicente quod sua cognata esset, et uxor leuite, et pro libidine in legem eius delinquerent, deridentes illi iusticiam eius minabantur se eum interficere eo quod concupiscentiam eorum impediret. Cumque in necessitate uenisset senior, nolens hospites in contumelia magna relinquere, suam eis filiam concessit dicens minus esse peccatum si concupiscentiam suam in ea complerent quam si iniuriam peregrinis inferrent. quos ipse susceperat. Cum uero illi nequaquam a suo feruore recederent, sed immanerent ut mulierem acciperent, ille eis supplicabat ut talia non facerent. At illi rapientes et adicientes per libidinem uiolentiam ad se mulierem ipsos muliere deduxerunt, et per totam noctem usque ad principium diei in eius corpore ludibria sunt operati. Illa uero defecta in his que peruenerant ad hospitem rediit. et contestata in his que pertulerat, pre uerecundia ad faciem mariti minime presumebat accedere. eumque pro his que circa se gesserant incurabile reputabat. lectuloque decumbens animam exalauit. Vir autem eius arbitratus sopore eam graui detineri, nichil mali metuens, excitare eam temptabat et consolari, quia raptoribus non uoluntarie se prebuisset iniuriis. Cum uero certe defunctam cognouisset a malorum turpitudine, imponens iumento mortuam portabat uxorem. et diuidens eam per membra in partes XII. per singulas tribus misit. mandatum dans portantibus ut predicerent auctores mortis eius. et eius iniuriam crudelitate cunctis tribubus indicarunt.

Israhelite autem et aspectu et auditu grauium horum malorum effecti, nullum primitus huiusmodi sumentes exemplum, congregati sunt et in armatorum parte procedere temptabant. et punire gabaonitas ut hostes. Retinuerunt autem eos seniores, suadentes non oportere sic cito contribulibus inferre bellum. antequam uerbis agerent de criminibus: quando lex nec circa extraneos permittere, nisi prius legatione israhelitas bella tractare. si forte penitentiam agerent qui iniuste aliquid presumpsissent. Bonum est ergo ut legi obedientes ad gabaonitas mittamus. et mali auctores expetamus. et pro ipsis eos puniamus. contempnentes autem armis adeamus. Miserunt autem ad gabaonitas accusantes iuuenes de muliere, et eos dari ad supplicia deposcentes. qui legitime non egissent quod iniustum esset ut pro omnibus illi punirentur. Gabaonite uero neque iuuenes tradiderunt, et crudele iudicauerunt pre timore belli alienis obedire preceptis. ut nullo se putantes minores armis, nec multitudine nec bellandi presumptione. Erant etiam beniamite nimis instructi ad bellum, et super alias tribus industrii, et ideo despexerunt precepta eorum. Cumque talia fuissent israhelitis nunciata, iusiurandum fecerunt quod nulla de filiabus suis ulterius beniamitis daretur in uxorem, et arma super eos acciperent quasi contra chananeos. Repente ergo eduxerunt contra eos exercitum, XL. milia uirorum. Beniamite uero habuerunt XX. V. milia uirorum electorum, et alios sexcentos uiros qui sinistra manu utebantur ut dextera, et arte sagittandi uidebantur experti. Et cum congressi fuissent circa gabaa, fugauerunt beniamite israhelitas, cecideruntque ex eis XX. duo milia, fuissentque plurimi forte necati nisi nox eos retinuisset, et pugnam soluisset. Beniamite ergo gaudentes abibant in ciuitatem, israhelite uero obstupescentes se ita uictos ad exercitum remeabant. Altera uero die rursum congressi, uicerunt iterum beniamite. et mortui sunt ex israhelitis X. et VIII. milia, fugeruntque alii ad exercitum. Conuenientes autem omnes israhelite in ciuitatem bethleem proxime ibi sita illa die ieiunantes, altera die deprecabantur deum per finees sacerdotem ut certa ira ipsis quiesceret. et satis eis esset quod duabus uictibus: se iam uindicasset. dareturque eis iam in tertia uice uictoria contra hostes. Deus autem hec fieri finees prophante promisit. Duabus ergo partibus diuidentes exercitum, mediam quidem in insidiis circa urbem nocte collocauerant. Medium uero beniamitis congressi, paulatim eis inuenientibus recedebant, et beniamite persequebantur hebreos fugam simulantibus: ut eos ab urbe protraherent. ita ut et minores in ciuitate propter infirmitatem relicti, discurrerent uolentes adire hostes. Cum uero a ciuitate multum recessissent, fugere quidem hebrei cessauerunt, et reuertentes steterunt ad pugnam, et illis qui in insidiis erant dederunt signum. Qui surgentes cum clamore hostes a tergo aggressi sunt. Beniamite uero ut senserunt se esse deceptos, in angustia constituti, et in ualle quadam coacti et concauo loco collecti sunt, et ibi iaculis sauciati, ita ut omnis interirent preter illos sexcentos uiros, qui unique admixti conuisi et constipati et dextra et leua manu se defendentes, per medios hostes cum ui transeuntes, et aliquos eorum occidentes effugerunt ad medianos montes. et ibidem commorati sunt. alii uero circa XX. V. milia sunt extincti. Igitur post hec israhelite gabaa ciuitatem igne concremauerunt, et mulieres et infantulos masculos peremerunt. Alijs et ciuitatibus similia facientes. sic erant contra eos commoti, ut et iabitas qui erant ciues galaaditis regionis. eo quod non uenissent secum ad prelium. mittentes XII. milia armatos de suis, iuberent eos interimi. Occiderunt ergo hi qui missi fuerant omnes uiros pugnatores ciuitatis cum filiis et uxoribus preter quadringentas uirgines. et tantam ira succensi sunt propter passionem corrupte mulieris, et uirorum qui ab eis occisi fuerant. Post hec autem israhelite per calamitate beniamitarum penitentia ducti sunt. et super hoc ieiunare proposuerunt. licet illi iniusta passi essent, eo quod in lege peccauerunt. Tunc sexcentos uiros qui fugerant uocauerunt. erant enim supra quandam petram que sitas appellatur. Legati uero cum uenissent ad eos, dicebant non tantum illi calamitatem peruenisse: sed et sibi cognatis per eantibus:

et ingravescentes suadebant eis ut pacienter ferrent et ad illorum cetum concurrerent, nec omnino tribum beniamitarum sinerent exterminari, et permittebant etiam eis reddendam esse de preda quecumque tollere vellent. Illi vero hiis contenti se dei iudicio gestis et iniquitate sua cognoscentes, obedientes legatis cum eis ascenderunt. Israhelite vero uxores eis quadringentas illas virgines iabitidas dederunt, et convenientes tractabant de reliquis qui non acceperant uxores, cum utique iurassent ante bellum ut filias suas nulli beniamite coniungerent. Aliqui ergo dicebant illud iusiurandum non debere servari quod per iram non voluntate nec iudicio protulissent, nichilque fore deo molestum si tribum periturum salvare possent, adicientes et hoc quod periurium quando non fit ex necessitate pessimum esse, et quando fuerit ex malignitate commissum. Cumque seniores periurii nomen valde timerent, quidam extitit dicens: Si consilium meum volueritis sequi, isti uxores acquirent, et religio iurisiurandi servabitur. Ter enim in anno in Sylo virtus sexus ad mercimonium fit conventus, et diversi quique ibi mulieres et virgines. Sinantur ergo beniamite ut rapiant sibi ex eis quas voluerint et ducant uxores, nobis neque invitantibus neque prohibentibus. Et cum parentes earum questi fuerint, iudiciaque poposcerint, dicemus eos potius esse culpabiles qui custodiam non habuerint filiarum. Oportet enim beniamitas ira cedere, quia ira circa eos usi sumus immensa. Hii itaque consencientes decreverunt beniamitas rapta nuptias celebrare. Instante vero festivitate illi ducenti viri qui non acceperant uxores, ante civitatem pervenerant et loca in quibus se latere credebant positi, insidiabantur virginibus venientibus. Cumque sine custodia apparerent, illique surgentes tenuerunt eas, et abducentes duxerunt eas uxores, et ad opera se terre dederunt, studentes ut ad pristinam felicitatem denuo remearent. Hoc itaque modo tribus beniamin cum pene tota deperisset, israhelitarum sapientia reparata est. Hoc ergo bellum ita sedatum esse dinoscitur. Horum vero similia et tribum dan ex huiusmodi causa contigit sustinere. Cum israhelite bellorum studium reliquissent, et ad opera mala se convertissent, chananei contempnentes eos, nec aliquid preter eos facientes, collegerunt suum exercitum firmam habentes spem quod hebreos affligerent. Et de certo civitates licenter inhabitabant, currusque faciebant et exercebant tremisse, et undique ad invicem conveniebant. Et de tribu quidem iuda civitates ascalon et accaron abstulerunt, et multas alias in campestribus constitutas. Et ipsos danitas in montana fugere compulerunt, nec paululum eis locum in campestribus relinquentes. Et cum danite ad bellandum non essent ydonei, nec etiam sufficientem haberent terram, miserunt de suis quinque viros ad loca mediterranea, qui etiam considerarent in qua habitare de certo potuissent. Illi autem non procul a monte libano et minoris iordanis fontes circa maximum campum sydonis civitatis, iter unius diei perambulantes, contemplantesque terram bonam nimis et uberrimam, significaverunt eis. Qui cum exercitu procedentes, edificaverunt illic urbem cognominatam dan, sic ipsa appellabatur tribus. Israhelite ergo cum essent in labore difficiles, et quod in legis cultu defecerant, et quod a sua conversatione transgressi ferebantur ad libidinem et pro sua voluntate viverent, chananeis imminentibus omnibus malis implebantur. Irate est eis ergo deus et felicitatem quam innumeris laboribus acquisierant per epulas amiserunt. Castra siquidem movente contra eos cusartho rege assyriorum, multi hebreorum pugnantes perierunt, et oppressi fortiter capti sunt. Quidam vero propter timorem sponte se illi contradiderunt, et maiora quam possent tributa imposita sibi exsolvebant, et diversas iniurias perferebant per annos octo. Post quos hiis modis liberati sunt. Ceneth quidam de tribu iuda vir industrie prudentiaque fortissimus, responso sibi dato ne despiceret hebreos in necessitate huiusmodi constitutos, sed ut potius reduceret eos ad usus libertatis audere. Tunc ille adhibens sibi quibus tunc in illis rebus potius aut pudor esset aut timor, et cum ipsis castra assyriorum diripuit. Tunc plurimi hebreorum ad certamen accesserunt. Et cum assyriis congressi sunt fiducia habentes in deo, eosque valde perfecte coegerunt eufraten magnum flumen transmeare. Ceneth autem cum per se ipsum fortitudinis sue probavisset effectum, principatus accepit honorem, ut populum iudicaret, in quo feliciter annis xl. versatus est. Hoc autem moriente, denuo res israhelitarum sine principe vexabantur, et dum honorem deo non ferrent nec legibus obedirent, magis ac magis afflictionibus subiciebantur, ita ut eglon rex moabitarum despiciens eos, bellum eis inferre presumeret, et multis eos preliis obtineret, et subderet, et omnem potestatem eorum prorsus humiliaret, eosque iuberet tributa persolvere. Construens autem sibi regium in iericho nichil mali reliquit quod populo non imposuit, eosque ad inopiam perduxit annis x et octo. Misertus autem est deus in hiis que patiebantur, et eorum supplicationibus inclinatus, ab iniuria moabitarum hoc modo eos eripuit.

Quidam iuvenculus nomine aoth de tribu beniamin ex patre gera, audaciaque fortissimus, et corpore ad opera exercenda robustus, in leva manu maxima fortitudine habens, cum in iericho habitaret, eglon regi factus est notus muneribus, eum placans, ita ut per hoc et ceteris qui erant circa regem carus existeret. Aliquando autem cum duobus famulis munera regi ferens, latente gladio in dextro femore ligato introivit ad eum. Erat autem estatis tempus cum iam media dies esset, et regie quiescerent custodie, et propter estum et cunctis ad prandium recedentibus. Cum ergo iuvenculus regi eglon munera protulisset, commoranti in quodam loco temporibus caloris oportuno, eius secretum petiit. Abierant autem soli famuli regis. Cum rex famulos abire iussisset ut cum aoth loqueretur, et sederet super solium suum, et aoth terror ingressus fuisset, ne eum fortissime inficere non valeret, relaturum se ei ex dei precepto somnium dixit. Cumque ille letus pro somnii recitatione de solio surrexisset, aoth eum in ventre percussit, et gladium in cadavere relinquens egressus est, clausa ianua derelinquens. Ministri vero quiescebant, credentes regem in sopore conversum. Aoth vero iericho nuncians latenter profectus exhortabatur socios ut sua defenderent libertate. At illi gravissime hoc audientes tubis utebantur. Mos enim est patrie hiis populum convocari. Ministri quidem eglon diu quod contigerat ignorantes, cum advesperasceret, metuentes ne quid ei inopinabiliter accidisset, in eius cubiculum sunt ingressi, eumque mortuum reperientes in stupore conversi sunt. Et antequam sua castra colligerent, israhelitarum irruit super eos multitudo. Et alii quidem repente perempti sunt, alii in fugam versi tamquam in terram moabitidam liberandi. Erant autem perempti ultra decem milia. Viri autem israhelite preoccupantes transitum iordanis eorum multos interfecerunt, et nullus eorum manus evasit, et hebrei hoc modo ab eorum servitute liberati sunt. Aoth vero ob hanc causam principatum honore a plebe, defunctus est, dum tenuisset hac potestate annis lxxx. vir utique et preter hanc causam maxima laude dignus existens. Post hunc extitit sangar filius anach, electus ad principatum, et primo anno vitam explevit. Igitur israhelite calamitates quas passi fuerant non colendo dominum nec legibus eius obediendo, non assignantes correptioni dei, antequam a moabitarum servitio respirarent, a rege chananeorum rabin nomine subiugati sunt. Hic autem iabin ortus quidem videbatur de civitate asorte que posita est super paludem samachonitide, habebatque armatorum

trecenta milia, equitum decem milia, et curruum tria milia possidebat. Super hanc miliciam dux erat sysara, apud regem honore primus. Qui veniens ad israhelitas vehementer eos afflixit, ita ut tributa eis imponeret, que xx annis ei dederunt, eo quod deus eos maiore tempore domare vellet propter eorum iniurias et iniquitates maximas. De certo autem consumpti a malis suis, et agnoscentes has calamitates sibi pro legum contemptu venisse, quandam prophetissam nomine debbora, quod nomen significat hebraica lingua apem, rogaverunt ut deprecaretur dominum quatenus misereretur eorum, nec despiceret a chananeis oppressos. Deus autem annuit saluti eorum, et precepit duce eligi de tribu neptalim barach, quod nomen significat hebraica lingua choruscatione. Evocans ergo debbora barach iussit eum eligere x milia virorum, et ad hostes procedere, promittente deo victoriam. Cumque barach dixisset non se exercitum ducturum nisi et illa quoque una secum procederet, tunc illa irata dixit: Tu quidem tradis mulieri hanc dignitatem quam tibi deus tradidit, ego autem non refutabo. Et congregantes x milia viros, castra metati sunt apud montem thabor. Quibus sysara rege precipiente obviam venit, et non procul ab eis castra fixit. Barach autem et israhelite obstupescentes multitudine hostium, cum de fuga cogitarent, debbora retinebat eos, et ipsa die dimicare precipiebat, et victoriam deo auxiliante pollicebatur. Congressis ergo eis atque preliantibus, ymber magnus profluxit et grando contra faciem chananeorum versa, et ventus pluviam aspectibus eorum immittebat, ita ut arcus eorum et fundibula inutiles fierent, et armati propter frigus utique gladiis non valebant. Israhelitas vero tempestas immissa post tergum minus nocebat. Qui maxime auxilio dei sumebant fiduciam, et hostes in medium accedentes multos eorum interfecerunt, et alii quidem ab israhelitis extincti sunt, alii vero equis excussi prius ceciderunt, ita ut et multi eorum conculcantibus morerentur. Sysara vero exiliens de curru, cum videret fugientes suos, fugiens et ipse venit ad quandam mulierem cenedaram nomine ialis. Que cum rogaret ut se celaret suscepit eum, et petenti dedit lactis poculum. Erat enim fatigatus, et cum minimum bibisset, conversus est in somnum. Illa vero dormienti ferreum clavum ad tympus posuit, et cum malleo percussum ad terram usque defixit, et venienti barach post paululum ostendit eum terra confossum et mortuum. Sic ergo victoria contigit secundum ea que a debbora dicta sunt, ut per mulierem hic triumphus accideret. Barach autem ducens exercitum super assur, et obviam venientem sibi interemit iabin, et cadente principe civitatem usque ad fundamenta deiciens, princeps fuit hebreorum per xl annos. Eodem autem tempore moriente barach et debbora, madianite rogantes amalechitas et arabas castrametati sunt super israhelitas, et congressis sibi et viros pugnaces interemerunt, eosque in manibus alligantes, cuncta depredabantur. Hoc autem facientibus illis per vii annos israhelitarum populus per montana collectus est et campestria derelinquens foveas sibi quasdam et speluncas ut fugientes ab illis potuissent quedam inde liberari. Hi a madianite estatis tempore ducentes exercitum per hyeme israhelitas terram colere permittebant, ut laborantes comprimere facillime possent. Erat ergo fames et ciborum maxima difficultas. Tuncque conversi ad dominum precibus exorabant ut eos eriperet. Gedeon autem iasi filius de tribu manasse paucos manipulos spicarum ferens, latenter eos terebat in torculari, cum metueret hoc publice in area facere propter hostem. Tunc visio apparuit ei in forma iuvenculi, dixitque eum felicem et carum deo esse, monebatque eum ut fiduciam haberet in domino, et festinaret quatenus hebreorum defenderet libertatem. Ille autem hoc impossibile esse dicebat, quidem et tribus ex qua esset multitudine privaretur, sed et ipse puer esset et ad tantum opus infirmus. Deus autem quod dixerat se impleturum esse dicebat, et ducibus israhelitis se victoriam prebiturum. Et cum hoc gedeon quibusdam iuvenibus enarrasset, credidissentque ei, repente convenientes congregati sunt quasi x milia virorum. Astitit autem deus gedeoni per somnium et indicavit ei imbecillem esse naturam hominum, et quia cum esset fortitudine perspicua, victoriam deo non sibi reputarent, tamquam simul tot digno gereret exercitu, precepitque ut circa medium diem exercitum ad flumen faceret venire, et eos qui inclinati biberent sine formidine magnanimos estimaret; quicumque vero cum festinatione manibus aquam biberent, eos crederet hostium formidine detineri. Et cum gedeon secundum dei iussionem hoc adimplesset, trecenti viri reperti sunt qui aquam manibus cum timore et turba lamberent, et istos secum ducens, ceteros abire iussit. Posuerunt itaque castra super iordanem, die altera transituri. Et cum gedeon cum timore consisteret, quoniam ei preceptum fuerat ut nocte hostes invaderet, volensque eum deus a formidine revocare, precepit ut sumens unum militem ascenderet ad tabernacula madianitarum, sumpturus ex verbis eorum confidentiam belli. Obediens autem gedeon sumpsit secum proprium famulum nomine phara, et accedens ad quoddam tabernaculum hostium invenit in eo vigilantes, et iuvenculum alicui suo commilitoni somnium recitantem, ita ut gedeon audiret. Erat enim huiusmodi visio quam dicebat, quasi vidisset hordeaceum panem qui pro vilitate non comestibilis esset hominibus per exercitum revolutum, regis apprehendisse tabernaculum, et terra omnia deiecisse. Ille vero cui narrabat visionem interitum exercitus eorum significare pronunciavit dicens, unde et videretur ei omne semen quod vocatur hordeaceum constare esse vilissimum, et in omni genere populum israhelite videntur abiectum velut genus hordei, et apud israhelitas nunc gedeon exultat et eius exercitus. Quod autem panem te videre dixisti, qui tabernacula nostra vastavit, metuo ne deus contra nos gedeoni victoriam donet. Gedeon autem somnium audiens, spem magnam habuit, pariter et fiduciam, reversusque est ad suos, iussitque eos armari, narrans eis hostium sermonem. Illi vero in hiis que dicta fuerant preparati sunt, et circa primam vigiliam suam gedeon ducebat exercitum in tres partes divisum. Portabantque cuncti vacuas pharetras et lampades ardentes, quatinus graves hostibus viderentur invasis, et in dextra manu habebant cornua quibus pro tubis utebantur. Multum itaque locum hostium occupaverat exercitus, habebatque multitudinem camelorum et secundum gentium morem pascentes in uno circuitu erant omnes. Gedeon autem hebreis precepit ut cum venissent circa hostium castra, signo dato tubis canerent, pharetrasque confringentes cum lampadibus impetum facerent, vociferantes quod victoriam deus gedeoni conferret. Quod cum fecissent, timor comprehendit hostes adhuc dormientes. Erat enim nox, et hoc deus fieri preceperat. Igitur pauci perempti sunt hostium ab hebreis, plurimi vero a semetipsis occidebantur, eo quod linguis propriis discordarent. Nam dum fuissent in fugam redacti, unusquisque perimebat proximum, dum eum crederet inimicum, et facta est magna cedes. Fama vero victorie gedeonis ad israhelitas perveniente, cuncti simul armati sunt persequentes hostes, et comprehenderunt eos in quadam convalle scopulis valde circumdata, quam transire non possent, et circumstantes occiderunt omnes, duosque simul reges oreb et zeph. Nam reliqui duces colligentes relictos milites qui erant quasi viii et x milia, castrametati fuerant longe ab israhelitis. Gedeon autem laborem fessus sed persequens cum omni exercitu eisque congrediens omnes interemit, et reliquos duces zebin et arnon apprehendens captivos duxit. Mortui sunt in ea pugna madianitarum et arabum qui eis solacia prebuerunt quasi cxx milia, multaque preda auri et argenti et vestium et camelorum et subiugalium

a hebraicis collata uictoriae. Gedeon autem uadens insequi per propriam regionem, accidit ibi interfici madianitarum reges. Tribus autem effrem ex qua erat gedeon cum grauiter ferret quod cum eo minime dimicasset, exercitum super eum festinabat inducere, cur eis non indicasset quando hostes inuasissent. Gedeon autem cum esset humilis animo, et omni uirtute summus, dicebat non se auctoritatis suae consilio praeter eos pugnasse contra hostes, sed deo iubente; uictoriam uero non minus eorum quam sui laboris esse fatebatur. His ergo sermonibus mitigans eorum iram eos a praecipitatione intestinae seditionis eripuit. Iniuriae tamen huius penam illa tribus postea accepit, quam oportuno tempore declarabimus. Gedeon itaque principatum deponere uolens, coactus a populo retinuit illum annis xl. populi iura disponens. Et cunctis ad eius iudicia concurrentibus quaecumque dixisset firmissime omnia seruabantur. Qui cum senex defunctus fuisset, in regione effrem sepultus est. Iste habuit filios liberos lxx. plures enim habebat uxores naturales. unum [illegible] autem filium habuit ex concubina dromia nomine abimelech [?] portas. Qui post mortem patris pergens in sychem ad cognatos suae matris unde fuerat orta, et sumens ab eis pecunias, iniquitatum multitudine erat insignis. Reuersus ergo ad patriam propriam, occidit omnes fratres suos super unum lapidem lxx. uiros absque solo ionatha, hic enim fugit bene fiducia liberatus. Abimelech autem assumpta tyrannide, cum primi hi non auderent usurpare quod et precibus iustitiae erat acerbum. Igitur dum quodam tempore publica festiuitas esset in sychem, cunctaque illic multitudo consisteret, frater eius ionathan quem fugisse prediximus, ascendens in montem garizin qui sycimorum supereminet ciuitati, exclamauit. Multitudine ergo praebente silentium precatur, ut quod diceret libenter audiret. Factoque silentio dixit, quod arbores facto concilio humana uoce precessissent ficui ut super eos regnaret. Qua negante eo quod proprio honore fruens frueretur nec alium honorem extraneum quaerere deberet, arbores tamen in suam cogitationem regni non reliquerunt. uisumque est eis ut hunc honorem uiti praeberent. Sed et uitis electa, hisdem uerbis usa quibus ficus, respuit regnum. Hoc facientibus et oliuis, ramnum arbores petierunt ut regnum super eas sumeret. hoc enim genus inter ligna habet natura ignem proferendi. Qui promisit se regnum suscipere et insignia imperare, ita tamen ut sub eius umbra requiescerent. Sin uero sibi contrarii fierent, eis igne concremaret. Hoc autem non risu dico, quia multa bona ex patre percepistis gedeon, abimelech filium concubinae eius uexistis in principem, et filios gedeonis interfecistis. Cumque talia dixisset abscessit, et habitabat latenter in montibus annis tribus timens abimelech. Hinc non post multum tempus sycimitae penitentiam agentes pro nece filiorum gedeon, expulerunt abimelech ab urbe pariter et a tribu. Ille uero cogitabat affligere ciuitatem. Tempore autem superueniente uindemiae metuebant colligere fructum, ne quid eis abimelech faceret mali. Venientem autem ad eos quendam principem gaal nomine cum armatis cognatis suis, sycimitae rogabant eum ut eos defenderet donec uindemias congregarent. Quo eorum faciente petitionem procedebant ad opus uindemiae, et cum eis gaal suos ducebat armatos. Cumque fructus fuisset cum securitate collectus, iam aperte blasphemabant abimelech, et loca insidiarum facientes circa ciuitatem, multos principes abimelech latenter occiderunt. Zebul autem quidam princeps sycimitarum misit nuntios ad abimelech, et indicauit ei quibus uerbis populus gaal contra eum exacueret, monuitque eum ut insidias poneret ante urbem, seque suasurum gaal ut egrederetur de ciuitate. Quo facto irrueret in eum, et se uindicaret, et deinceps semet populi amicitias collocaret. Cumque abimelech in insidiis resedisset, et gaal incaute commoraretur in suburbio, et cum eo zebul, uidens gaal pauitare quasi uiros uarios ordinatos ad urbem accedere, ait ad zebul. Ordinatos uideo uenire uiros armatos. Quo respondente umbraculum esse petrarum, cum magis appropinquarent uerius haec aspectu considerans, non umbras sed uirorum dixit esse insidias. Tunc dixit ad eum zebul. Nonne tu accusabis malitiam abimelech? Cur itaque tuae uirtutis magnitudinem non ostendis, ut cum eo pugnam congrediaris? Gaal uero turbatus congressus est cum abimelech, et ceciderunt aliqui de eius armatis. ipse uero fugiens in ciuitatem ut alios euocaret. Et deinde zebul egit ut expelleret gaal ex urbe accusans eius ultionem quod non bene pugnasset contra abimelech. Abimelech uero cognoscens egressuros sycimitas ad uindemiam, loca circa insidiis occupauit, et illis procedentibus ad bellum, una pars exercitus abimelech apprehendit portas ut eis ingressum auferret, alii dispersos inuenerunt et ubique caedes effecta est. Et ciuitatem ad fundamentum usque subuertens, sal super eius ruinas spargens, uictor abscessit. Omnes itaque sycimitae hoc modo perempti sunt. Quicumque uero per prouinciam dispersi fugerunt, super quandam petram munitissimam congregati morabantur. Cumque hoc abimelech agnouisset, uenit super eos cum exercitu, et colligens de silua ligna iussit ut hoc idem uniuersus faceret exercitus. Velociter autem saxo circumdato lignis, subiectus est ignis, et flamma surgente nullus ex eo saxo fugit, sed una cum uxoribus et filiis sunt extincti uiri quidem circa mille et quingentos, et qui effugerant huiusmodi calamitas occupauit. Quibus haec afflictio nata est secundum maledictionem ionathae, eo quod iniqua gesserunt contra domum gedeon. Abimelech autem nolens ultra tantas malum ferre per uiros sychem, neque malitiae suae uolens imponere modum, donec perderet uniuersos, ueniebat ergo ad thebes ciuitatem, et facto discursu cepit eam. Cumque esset in ea maxima turris in qua uniuersi confugerant, obsidere hanc uolens dum proxime uenisset ad murum, sumens mulier quaedam fragmentum molae caput eius repente percussit. Qui dum cecidisset saucius, armigerum rogauit ut eum occideret, ne mors eius opus mulieris esse uideretur. Ille autem preceptum perfecit. Abimelech autem huiusmodi penam pro fratrum morte et his quae in sycimitas presumpsit exsoluit. Haec et calamitas secundum diuinationem ionathae uidetur completa. Exercitus uero qui cum abimelech fuit, eo moriente dispersus discessit ad propria. Israhelitarum uero principatum post eum percepit iamer galatinus ex tribu manasse, uir maxime felix, et filios bonos habens numero xxx. maiestate praeclaros, et principatum ciuitatum galaaditarum habentes. Hic duobus et xx. annis obtinens principatum senex defunctus est, et sepulturam in gamon galaaditarum ciuitate promeruit. Igitur israhelitae ex inhonesta sua uita ad iniuriam dei legumque transgressiones ferebantur. Quos statim ammanitae et palestini cum magno exercitu deuastabant, omnemque regionem transiordanem detinentes, reliqua comprimere festinabant. Hebrei uero malis afflicti ad supplicationes dei conuersi sunt, et sacrificia celebrabant, rogantes eum ut placatus eorum precibus ab ira quiesceret. Deus uero placatus eorum precibus eis misit auxiliatorem. Itaque ammanitis castra metantibus in terra galaaditarum, prouinciales uero terrentes habentes ducem poscebantque galaaditae ut sub mercede duce eis daretur iepte. Erat autem iepte uir uirtute patiens sapiens ad dispensandum exercitum. Ad hunc ergo galaaditae uenientes rogabant ut esset eorum dux promittentes ei si uictor ab hostibus rediret, ei cuncto tempore principatus exercitus sui concederent. Ille uero neque precibus obediuit, culpans eos quod eum prohibuissent auxilium, dum iniusticia fuisset aperte oppressus a fratribus. Non enim

132.

consanguineus eis erat, sed de aliena matre generatus, et hic pater super omnes amabat. Ob hoc ergo expulerunt eum fratres despicientes eius animi probitatem, et ob hoc in prouincia galaaditica morabatur, et omnes de longe ad se uenientes sub mercede propria retinebat. Illis uero supplicantibus uimine se principatum eidem fore praebituros, tandem aliquando consensit, et uelociter diligentia rerum adhibita, in urbe masphat exercitu constituto, legationem misit ad regem ammanitarum, causas eius inuasionis accusans. Ille uero remisit et israhelitarum culpabat egressum ex egypto, petebatque ut ab amorrea terra recederet, quia patrum eius quondam fuisset. Cui respondens iepte ait, quod irrationabiliter culparet israhelitas de amorrea, sed potius eis grates agere deberet pro amonitide terra sibi concessa, et dum possent secundum moysi iussionem ut eam tollerent, illos eam eligere permisisset, quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant, ob quam rem pugnaturum se fore dixit. Et haec quidem iepte effatus, legatos abire permisit. Ipse uero deum pro uictoria deprecatus et sacrificium promittens ut si saluus reuerteretur, quicquid ei primum de domo sua occurreret immolaret, congressus cum hostibus copiose uicit, et occidens eos persecutus est eos usque ad ammanitidam ciuitatem, et inde digressus in ammanitida regione, multas uastauit urbes, praedamque collegit, et a seruitute domesticos liberauit, quam xviii annis sustinuerant. Reuersus autem calamitate incurrit nullo modo prosperitati equatam. Nam ei unigenita filia tunc ei primum cum rediret occurrit. Qui grauiter ingemiscens magnitudine tanti doloris eo quod filia se obuiasset, indicauit ei quod deuouisset eam sacrificare deo. Quae tunc in illo casu non doluit pro patris uictoria cum libertate moritura. Petebat autem duos menses sibi concedi, ut iuuentutem suam cum ciuibus lamentaret, et post haec uota perferret. Quo tempore transeunte filiam pater immolauit, nec legitimum faciens holocaustum, nec deo carum, nec premeditans apud semet ipsum qualiter apud posteros huiusmodi facta notaret. Igitur tribus effrem super iepte uolens exercitum ducere, eo quod bellum ammanitarum eis non indicasset, sed uoluisset solus praedam habere et gloriam, huiusmodi iepte satisfactiones faciebat eis dicens, eo quod eos non latuisset cognatorum oppressio, sed et uocati ad auxilium non uenissent, cum oporteret eos ante preces occurrisse. Deinde culpabat eos quod hostibus iniuste pugnantibus non ausi fuissent resistere, postea uero cognatis inferrent bella, et minatus est eis si non temperarent se a talibus, deo auxiliante contra eos pugnare. Quibus dum satisfieri non potuisset, sed contra eum exercitum a galaaditana terra duxissent, amplum eis dilatauit interitum, et persequens fugientes et praeoccupans exercitu praemisso uadorum iordanis, xl. duo milia uirorum ex effraim occidit. Ipse uero cum principatum tenuisset sex annis defunctus est et sepultus in sebechi patria sua in terra galaaditana. Moriente uero iepte tenuit principatum absanis de tribu iuda ciuitatis bethleem. Hic filios habuit lx. xxx masculos et reliquas uirgines, quos omnes dimisit uiuos, filias uiris tradens, et filiis dans uxores. Qui dum nihil bellorum gessisset in septem annis, sermone et memoria dignus in senectute defunctus est, et sepulturam in patria sua promeruit. Igitur absani mortuo te chilon de tribu zabulon post eum tenuit principatum x. annis, et nec ipso aliquam uirtutem egit precipuam. Post hunc abdon ylonis filius de tribu effraim de ciuitate pharatonitorum principatum habuit, qui pro sola eruditione possedit memoriam, nullumque bellum propter pacem quam habuit exercuit. Hic filios habuit xl. et alios ex eorum semine descendentes xxx. qui simul omnes lxx. exercitati equites erant, quos omnes superstites dereliquens defunctus est, et in pharatum sepulturam promeruit. Hoc autem mortuo israhelitis palestini preualuerunt, tantum ab his per xl. annos tributa perceperunt, a qua seruitute hoc modo liberati sunt. Quidam manue de tribu dan. inter principes egregius patriae suae habuit uxorem pulcherrimam, quae inter compruinciales feminas electa erat. Et cum filios non haberet, contristatus hoc ferebat, et deum pro filio rogare cepit, et in suburbano suo in campo maximo frequenter morabatur cum uxore. Erat autem ei nimius amor in uxoris pulchritudine, et inde sine temptatione erat zelus ipsius. Et dum quodam die mulier esset sola, apparuit ei angelus dei, similis pulchro iuueni, eique nuntiauit filium masculum generandum dei prudentia, qui foret optimus et fortitudine precipua clarus, a quo palestinos comprimendos asseruit, precepitque ut eius comam minime tonderent, nullumque potum nisi aquam deo precipiente biberet. Et cum haec dixisset abscessit. Illa marito ueniente indicauit angeli uisionem, et pulchritudinem et proceritatem, ita ut ille obstupesceret, et ex uerbis eius amore zelo caperet. At illa uolens insaniam eius mitigare rogauit deum ut angelum dei denuo destinaret, quatenus maritus eius eum inspiceret. Iterum ergo uenit angelus dei in suburbano illorum, et apparuit mulieri uiro remoto, illaque rogabat ut sustineret donec maritum adduceret. Quo annuente, uocauit maritum. Qui cum uidisset angelum, rogauit eum ut quaecumque uxori eius dixisset, illi pariter declararet. Cui dixit angelus omnia quae mulieri preceperat, custodiret si masculus nasceretur. Et rogante eum manue ut expectaret donec ei aliquid offerret, occidens autem manue hedum, eumque coquendum uxori praebens, tollensque carnem et panes posuit super saxum absque uasis. Quo facto angelus uirga quam in manu tenebat tetigit carnes, et igne primus emicante, carnes cum panibus sunt absumptae. Tunc angelus super fumum quasi in curru eius caelum ascendere uidebatur. Cumque manue metueret ne quid ei propter uisionem dei proueniret aduersi, eum uxor ut confideret hortabatur, et pro sua utilitate deum uidisse fatebatur. Cumque genuisset filium custodiam habuit mandatorum, natumque puerum uocauerunt samson, quod nomen significat robustum. Crescebat ergo puer uelociter, et tam per abstinentiam ciborum quam capillorum remissione propheta iam futurus agnoscebatur. Veniens ergo cum parentibus in tamna ciuitatem palestinorum dum celebraretur ibi festiuitas, uirginem ibi conspiciens concupiuit, rogauitque parentes ut ei puellam peterent uxorem. Quibus negantibus eo quod esset de aliena gente progenita, dicentibusque quod ei nuptias praeberent hebreas congruas, uicit eius petitio ut ei uirgo desponsaretur. Dumque samson frequenter ad eam iret parentibus, occurrit leoni, et cum esset inermis tenens eum manibus suffocauit, et in silua interiore extra uiam proiecit. Rursumque dum iret ad puellam, inuenit agmen apum fauum mellis in leonis ore comportasse, et tollens ex eo tres fauos mellis cum aliis donis quae portabat puelle dedit. Cumque tamnitae omnes essent in epulis nuptiarum, metuentes fortitudinem iuuenis, xxx. iuuenes pubertate perfectos constituerunt circa eum, uelut socios eius futuros, ipse uero custodes, ne quid forte committere posset mali, conuiuiorum facetiate crescente. Cumque in ludo consisteret, quales solent in nuptiis fieri, tunc samson ait. Proponam uobis parabolam, et si solueritis vii. diebus propositam quaestionem, lineas singulas et totidem stolas propter honorem uestrae sapientiae percipietis, et his damnis gloriam quoque et lucrum. Est autem ista parabola. Cibum genuit de seipso ipse suauem, licet ipse nimis sit insuauis. Illis autem per tres dies quaestionem non ualentibus inuenire, dixerunt puellae ut a uiro suo hoc inuestigaret, cum et minati sunt incendium, nisi hoc studeret implere. Samson autem puella rogante ut diceret, primum quidem negauit. Cumque illa nimis

instaret et ad lacrimas provenisset, et diceret quod eam non amaret, tunc Samson indicavit ei quemadmodum leonem interemisset, et quomodo apes in ore eius inveniens tres favos mellis inde tulisset. Et ille quidem dolosum metuens, omnia declaravit. Illa vero rursus sermone requirentibus exposuit. Septima vero die cum tempus esset ut propositam solverent questionem, antequam sol occumberet, convenientes dixerunt ad Samson. Leone comprehensis nichil insuavius est, neque nichil dulcius est utentibus melle. Quibus Samson respondit. Nichil est quod in hoc mundo muliere dolosius et peius, que vobis hoc verbum exposuit. Dedit igitur illis que promiserat, facta cede de ascalonitis, nam et isti palestini sunt. Post hec nuptias refutavit. Et puella que eum ad iracundiam provocavit, duxit eius amicus. Pro qua iniuria exasperatus Samson, deliberavit ipse et omnes cum ea palestinos affligeret. Cumque tempus estatis esset et fructus messium adpropinquasset, comprehendens trecentas vulpes, et caudis earum ligans ardentes faces, dimisit in messes palestinorum, et omnes eorum incendit fructus. Palestini vero scientes hoc opus esse Samson, propter iniuriam quam eis fecerant, miserunt statim in Tamnata, uxoremque eius cum parentibus interemerunt, tamquam qui malis huius auctores extiterant. Samson autem multos palestinorum in campestribus occidit, et descendens habitabat in Etham secessum valde munitam, in tribu Dan. Et palestini contra contribulum Dan castrametati sunt. Illis vero dicentibus se iniuste inferri supplicium propter delicta Samson, dum itaque tributa imposita persolverent, dixerunt eis palestini, ut si nollent hoc pati, Samson traderent ligatum. Qui volentes tradere, venerunt ad secessum ubi habitabat Samson cum tribus milibus armatorum, et culpantes eum pro his que contra palestinos viros egerat, qui dominarentur omni generi hebreorum, rogabant eum ut descenderet quatinus eum potestati illorum traderent, poscebantque ut hoc voluntarie perferret. Qui cum iusiurandum accepisset, quod nichil ei plus fieret quam ut hostibus traderetur, descendens de secessu semet ipsum eorum potestati tradidit. Et illi cum duobus funibus alligantes ducebant ut traderent palestinis. Et cum in quendam locum venissent, qui non longe erat a palestinis, et illis occurrentibus cum gaudio et clamore, tamquam ea que cupiebant desiderabiliter adimplessent, dirrumpens vincula Samson, et arripiens asini maxillam que ipsi sentiacebat, in hostes irruens, percussit ex eis quasi mille viros, et alios turbatos in fugam vertit. Samson igitur plusquam oportebat exultans, non dei cooperationi reddebat, sed suis virtutibus asscribebat, quod per maxillam asini hostes cecidere, alii in fugam sunt versi. Quem dum ob hoc sitis validissima invasisset, considerans quod nichil est virtus humana, rogabat deum ne propter hoc irascens eum traderet palestinis, sed ut potius illi auxilium in necessitate conferret, et a malis eriperet. Cuius precibus misertus deus, fontem circa quandam petram de asine maxilla suavem copiosumque produxit. Inde Samson bibens, ipsum locum vocavit maxilla, et hactenus hoc nomine nuncupatur. Post hanc pugnam Samson despiciens palestinos, venit in Gazam, et in quodam diversorio morabatur. Agnoscentes vero Gaze principes eius introitum, statuerunt insidias ante portam, ut egrediens comprehenderetur. Samson autem dum hoc cognovisset, circa mediam noctem surgens arripuit portas, ipsasque simul clausuras et vectes, et alia eorum ligna super humerum tollens, super montem Hebron deferens collocavit. His itaque gestis transcendebat et leges patrias, et dicta propria relinquebat, imitando mores peregrinorum. Concupiscens enim mulierem meretricem nomine Dalila apud palestinos habitantem, cum ea degebat. Ad quam principes palestinorum venientes, pecuniarum promissionibus astrinxerunt, ut a Samson disceret que causa fortitudinis eius esset, per quam vinci non posset. Illa vero dum circa potum et huiusmodi consuetudinem esset constituta, et miraretur eius actus, arcius agebat ut agnosceret quemadmodum tanta virtute precelleret. Samson autem dum adhuc sapientia fortis esset, fallebat eam dicens. Si septem vinearum palmitibus qui adhuc flecti possunt fuero vinctus, cunctis infirmior ero. Illa vero tacuit, postea vero indicans hoc principibus palestinorum, celabat aliquos militum intra domum, et dormientem Samson artissime palmitibus alligavit. Deinde excitans eum, dixit insistere aliquos super eum. Ille autem ruptis palmitibus tamquam contra inimicos videbatur insurgere. Tunc mulier graviter se ferre dicebat, si propter incredulitatem favoris sui et tamquam non celaret quod ei proderet, nollet edicere veritatem. Qua rursus rogante delusit dicens, quod si vii. funibus alligaretur, perderet fortitudinem. Cumque et hoc illa faciens nichil veri habere inveniret, iterum ei supplicabat. Ille autem tertio seduxit, dicens alligari debere comas suas, et in terra clavo defigi. Cumque nec in hoc facto verax inveniretur, ad ultimum nimium supplicanti, cum etiam calamitas immineret, volens prestare Dalile ait. Mei deus curam habet, et eius providentia nutritur. Hanc nutrio comam iubente domino ne tondeatur, et hoc argumentum est fortitudinis mee. Hoc illa cognoscens, abrasis eius vii. crinibus eum tradidit philisteis, cum iam non valeret ab eorum se invasione defendere. Qui eruentes ei oculos ligatum eum duci fecerunt, et molere fecerunt. Procedente vero tempore coma Samson crevit. Et dum esset festivitas publica, et principes palestinorum atque nobiles epulabantur simul in fano, cuius edificium due columne portabant, miserunt ad duci Samson ad convivium, ut eum omnes illuderent, eo quod diadema se non valeret defendere ab iniuriis eorum. Puero vero qui se ducebat supplicabat, ut diceret principibus ut dimitterent eum exire, et paululum requiesceret. Cumque exisset petit a puero ut eum duceret ad columnas duas supra quas domus stabat, ut se ibi reclinaret. Quo dum advenisset et ambas columnas complexisset, invocans deum commovet eas. Simul subversis cum fano columnis tria milia hominum sunt extincta, inter quos et Samson vita defunctus est, cum tenuisset principatum israhelitarum annis xx. Dignum est igitur laudare virtutem et fortitudinem et magnitudinem huius viri et circa mortem, et iram quam usque in fine contra hostes exercuit. Nam quod a muliere deceptus est, humane nature oportet asscribi, que est ad vitia facilis. Virtutis vero eius coronam necesse est habere memorabilia eius preconia. Cuius cognati sumentes corpus sepelierunt in Sara regione cum cognatis eius.

Post mortem vero Samson prefuit israhelitis Heli sacerdos dei. Sub huius tempore fame hebreorum provincias apprehendente, Elimelech quidam de Bethleem civitate tribus Iude famem ferre non valens, uxorem suam Noemi et filios ex ea natos Chelion et Mallion sumens migravit in terram Moabitarum. Dumque ei cuncta bene procederent, filii sui moabiticas duxere uxores, Chelion quidem Orpham, Mallion autem Ruth. Transactis autem x. et octo annis, Elimelech et eius filii pariter defuncti sunt. Noemi autem amare ferens quod ei provenerat, et desolationem carorum non sustinens filiorum propter quos et de patria migrabat egressa, rursum revertebatur ad patriam suam. Audierat enim prospera de ipsa regione nunciari. Cuius ambe nurus deseri ab ea nolebant, sed nec ipsa resistendo eas secum proficisci poterat evitare. Et cum insisterent, optans eis Noemi feliciores nuptias quam quibus iam fuerant private, et filios bonos, et alia bona eas remeare ad patriam poscebat, nec secum debere proficisci ad rem incertam. Nam ipsa deserendo. Igitur Orpha quidem remansit. Ruth autem cum nollet recedere, hanc Noemi sociam secum duxit, volentem cum ea omnia pati. Venientes siquidem Noemi cum Ruth socru sua in Bethleem, Booz cognatus Elimelech suscepit eas. Et cum vicini Noemi nomine suo vocarent, illa dicebat. Nolite me vocare Noemi, quod significat felicitatem, sed Mara me vocate, quia amaritudine replevit me dominus. Ruth itaque tempore messis egressa est colligere spicas post messores Booz, ut alimentum posset habere. Veniens autem post paululum Booz, et videns puellam interrogabat messores que esset. Illa autem accedens declaravit ei quod ipsa esset que cum Noemi venisset. Booz autem de favore socrus atque memoria mariti sibi copulati gratias agens, et ei experimentum rerum bonarum exoptans, et spicas eam colligere noluit, sed iussit eam metere quantum portare posset, precipiens villico ne michi eam tollere prohiberet, prandiumque ei et cibum iussit dari dum messores hora competenti comederent. Ruth autem tollens ab eo prandium alphita, id est reliquias ciborum, socrui conservavit, et vespere cum spicis ad eam venit, portans partes ciborum quas ei vicini prebuerant, narravitque omnia que sibi dixisset Booz. Cumque indicasset illa quod cognatus esset, et propter hoc ei pietatis sue providentiam exhibuisset, rursus sequentibus diebus egressa est ad colligendas spicas cum ancillis Booz. Veniens autem non post multos dies Booz, cum iam esset messis hordearia maturata, in area propria dormiebat. Hoc cum audisset Noemi, cogitabat quemadmodum cum eo Ruth collocaret. Iudicabat enim utile, si Booz duceret Ruth uxorem. Iussit igitur puelle, ut circa pedes eius dormiret. Illa vero dum hoc nefas esse iudicaret, ut socrus iussionibus resisteret, festinans ad aream, proiecit se ad pedes Booz profundissime dormientis. Excitatus vero circa mediam noctem, requirebat que esset. Illa vero nomen suum dicente, et petente ut tamquam dominus eam secum copulare permitteret, tunc ille quidem quievit. Diluculo vero antequam ad opus famuli moverentur, excitans eam iussit ut tolleret hordeum quantum posset, et pergeret ad socrum, antequam ibi dormisse videretur ab aliquibus, dicens. Castitas in talibus rebus a derogatione est servanda, et maxime quando nichil perpetratum est adversi. De cognatis vero meis est unus proximior genere, qui te debet ducere uxorem, et si te repudiaverit, ego te secundum legem ducam uxorem. Hec illa socrui referente, securitatem eas tenuit, quod pro eorum salute Booz cogitaret. Veniens igitur Booz iam media die in civitate et seniores colligens, misit et vocavit Ruth atque cognatum. Qui cum venissent, dixit Booz filiorum Elimelech hereditatem sibi iure propinquitatis obvenisse ad possidendum. Cumque ille annuisset, dixit Booz, Ergo legem non ex media parte observare debes, et ex alia parte destruere, sed universam legem oportet servari. Mallionis enim hic uxor venit, cuius dum partem agri eius possederis, et uxorem eius secundum leges debes accipere. At ille statim cessit hereditate et uxore Booz, tradens ut uxorem ducens nomen defuncti suscitaret. Booz itaque testificans hoc cum senioribus, iussit mulieri ut ei calciamenta solveret secundum legem, et in faciem eius exspueret. Quo facto, Booz Ruth duxit uxorem, eisque post annum natus est filius masculus, quem Noemi sumens consilio mulierum vocavit Obeth, eo quod in eius senectute nutriretur. Obeth enim hebraica lingua significat serviens. Porro Obeth habuit filium Iesse, ex quo natus est David, qui regnavit et principatum filiis suis per xx. et unam virorum generationes longo tempore dereliquit. Hec quidem necessaria que de Ruth gesta sunt explanavi, ostendere volens dei potentiam, quod ei possibile est ad dignitatis culmen evehere quoscumque voluerit, ad qualem deus perduxit ex humili mysteria orti. Inimicus siquidem hebrei iebuseorum afflictione pergravati, rursum bellum cum palestinis habuerunt ob hanc causam. Heli sacerdoti qui post Samson rexit populum erant duo filii Ofni et Finees, circa homines iniuriosi, et circa divinitatem impii, et nulli quietem parcebant. Et alia quidem munera ab oblaturis propter honorem sibi et sequestrabant, alia vero rapinis tollebant, et mulieribus causa religionis venientibus contumelias inferebant, et aliis quidem violentias ingerebant, alias donis mulcebant, nichilque eorum vita a tyrannide differebat. Quorum pater Heli hoc graviter ferebat, non tamen eos increpabat. Populus autem quanto sperabat venturum super eos iudicium dei, tanto vehementius ingemiscebant. Cumque futuram cladem filiorum Heli deus prophetasset et per Samuelem qui illo tempore erat puer, et Heli super filios habuit luctum. Volo siquidem primum de ortu Samuel loqui, et postea de Heli narrare, necnon et infelicitatis casum quem habuit populus hebreorum.

Helchana vir levita inter medios cives Effrem sortis existens, et Ramatha civitate inhabitans, duas duxit uxores, Annam et Fenennam. Ex Fenenna igitur sunt filii progeniti, ipse tamen Annam diligebat cum esset sterilis. Veniente igitur Helcana cum suis coniugibus in civitatem Sylo ubi erat tabernaculum dei, ad immolandum, dum per epulas uxoribus et filiis distribueret partes, respiciens Anna Fenenne filios circa eam currentes et ludentes, pre dolore descendit ad lacrimas, et quod non haberet filios ingemiscebat. Dumque consolatione viri contraria prohiberetur, venit ad tabernaculum dei, rogans ut ei sobolem concederet deus, filiumque faceret esse matrem, votum vovens ut primogenitum suum domino ministraturum dicaret, nec eum similem cum privatis hominibus victum habere permitteret. Et dum orationibus multo tempore moraretur, Heli sacerdos sedens ante tabernaculum velut ebriam abire precepit. At illa dum nusquam se bibisse fateretur, nec ebriam se esse, sed propter sterilitatem filiorum rogare deum, tunc ille eam fiduciam habere hortabatur, et deum ei filium donaturum esse promisit. Igitur Anna cum bona spe veniens domum ad maritum, cibum lassa percepit. Postea concepit filium, quem appellavit Samuel, quasi a deo postulatum. Venientes igitur ad Sylo ut pro nativitate filii hostias immolarent, et decimas offerrent, recordata Anna orationis sue et promissionis quam de filio voverat deo, obtulit puerum et futurum dei prophetam. Crescebatque ei coma, et potus ei tantum erat aqua. Et Samuel quidem nutriebatur in templo, Helcane autem alii filii ex Anna et tres filie progeniti sunt. Porro Samuel plene iam anno xii. prophetavit. Quem quodam tempore dormientem nominatim deus vocavit. Ille vero putans se a sacerdote vocatum, venit ad eum. Heli vero dicente se eum non vocasse, rursus est. Deus autem eum usque tertio vocavit. Quod dum Heli cognovisset, dixit ad Samuel. Primo quidem o fili fili, nunc autem dico tibi dominum esse qui te vocat, universa que dicit tibi. Cumque deus iterum locutus fuisset, audiens [illegible] peciit ut que vellet preciperet, in nullo ei ministerium defuturus. Cui deus dixit. Quandoquidem ades, agnosce cladem futuram hebreis omni narratione et crudelitate maiorem, et Heli filios una die morituros, et sacerdotium a domo Heli esse migrandum. Heli itaque plus filios suos elegit diligere et contra voluntatem, quam mihi placere. Cumque iureiurando Heli cogeret Samuel, ut hec ei indicaret, ille nolebat eum contristare de tali sermone. Et cum negare non posset, indicavit ei omnia. Heli autem magis ac magis certior fiebat, dum ea quecumque prophetabat Samuel, probarentur esse vera.

Eodem tempore palestini movent castra super hebreos circa civitatem Anfeleuram. Hoc israhelite cognoscentes congressi sunt cum eis, vinceruntque palestini hebreos, et occiderunt usque ad iiii milia. Reliquam vero multitudinem usque ad

propria castra persecuti sunt. De summa uero perditione formidantes hebrei miserunt ad seniores et pontifices ut archam dei deferrent, ignorantes quia maior esset ab archa quae sibi calamitatem inferre decreuerat. Venit ergo archa pariter et filii pontificis, quibus praeceperat pater ut si archam captam uiuere uoluissent, ad eius aspectum non uenissent ulterius. Finees enim sacerdotii fungebatur officio, patre hoc permittente propter senectutem suam. Securitas ergo facta est hebreis tamquam per aduentum archae possent hostibus praeualere. Inimici autem uidentes archam timebant, sed non sic putabant ut uenit. Facta autem congressione uictoriam quam hebrei sperabant palestinis collata est, et perditione quam illi metuebant sustinentes hebrei, cognouerunt se frustra habuisse in archa fiduciam. Repente namque in manibus hostium ceciderunt, et amiserunt usque ad XXX milia uirorum, inter quos ceciderunt et filii heli sacerdotis, et archa ab hostibus capta est. Nuntiata uero perditione hebreorum et archae captiuitate per quendam iuuenculum beniamitem qui bello interfuit, cuncta ciuitas luctu repleta est. Porro heli sacerdos sedebat ad portas in altiore sede, et audiens ciuitatis luctum, euocauit ad se iuuenem et requirebat causam. Et dum audisset ea quae in bello fuerant gesta, et de filiis lamentabilem dolorem tamquam per samuelem praescius futurorum, quae ualde eum mala confundunt, quae praeter spem repente peruenerunt. Cum audisset archam ab hostibus captam, dolore turbatus eo quod praeter spem tantum omen accidisset, ruens de sede defunctus est, dum octo et nonaginta impleuisset annos, quorum XL annos tenuerat principatum. Eadem die defuncta est uxor finees et eius filii, cui cum nuntiata est mors uiri sui, neque uiuere ualens, in ipsa morte peperit filium, quem iechabod appellauit, quod significat ingloriam, eo quod illo tempore hebreis huiusmodi deformitas contigit. Habuit autem principatum primus heli ex domo ithamar, qui fuit filius aaron. Nam primitus de domo eleazari sacerdotes extiterunt, ex quo hunc honorem filius eius finees possedit, et finees filio suo heli sacerdotium tradidit, post quem abiezer hunc honorem accepit, quem obi filio suo reliquit, cui rursum ozi filius eius successit, et post hunc heli tenuit sacerdotium de quo nunc nobis sermo est habitus, cuius genus usque ad tempora imperii salomonis hunc honorem habuit. Iterum enim sacerdotium ad domum eleazari reductum est.

Explicit liber quintus iosephi antiquitatis iudaicae.

INCIPIT LIBER VI. IGITUR PALESTINI

archam in ciuitatem suam azotum portauerunt, et apud deum suum qui uocatur dagon quasi trophea aliqua posuerunt. Sequenti uero die ingressi templum, ut deum suum sollempniter adorarent, inuenerunt deum suum circa archam prostratum. Iacebat enim euulsus de base sua, in qua stare consueuerat. Quem eleuantes statuerunt, grauiter de eius casu dolentes. Cumque frequenter uenientes dagon inuenirent iacentem et quasi archam adorantem, in angustia et confusione grauissima constituti sunt. Nouissime uero azotiorum ciuitatem atque prouinciam diuinitus pestis inuasit. Moriebantur enim crudeli passione dysinteriae, et antequam uelox eis interitus perueniret, antequam bona morte resoluerentur a corpore, intestina eorum corrupta corporis putredine egerebant. Prouinciam uero consurgens multitudo murium deuastabat, ita ut neque arboribus neque fructibus parceret. Dumque in his malis azotii essent et resistere calamitati non possent, intellexerunt hanc cladem sibi propter archam domini peruenisse, uictoriamque eius non sibi pro bono fuisse. Miserunt ergo ad ascalonitas petentes ut archam ad se transferrent. Ascalonitis uero haec supplicatio non erat ingrata, sed eis gratias retulerunt. Archa uero suscepta, in mala in quibus azotii fuerant ipsi per archam incurrerunt. Ascalonitae ergo archam ad uicinas ciuitates miserunt, sed neque apud illos mansit; quia cum ipsi hisdem passionibus torquerentur, eam aliis ciuitatibus miserunt. Isto modo quinque ciuitates palestinorum circuiuit, quasi per eam quaedam exigens et passionibus singulas ciuitates constrinxit. Desperantes uero ex his malis, nam omnibus audientibus nota fierent, nec archam ulterius aliqui suscipere uellent, conuenientes cogitabant quemadmodum ea carere possent. Quinque principes urbium geth et accaron et ascalon et gaze et azoti tractabant quid fieri conueniret. Sacerdotes ergo dicebant hoc fieri non debere, et cladem harum passionum leuiter tolerandam esse, nec archae eas passiones ascriberent, cum potestas aut fortitudo huiusmodi non sit, quia si habuisset eius curam deus, nequaquam nobis tradita fuisset, sed hanc cladem solummodo reputari naturae, quae corporibus et terrae et arboribus et omnibus quae ex ea consistunt, per tempora casus huiusmodi passiones generant. Hoc autem dicentes, nec retinendam esse archam, neque retinendam apud nos suadeant. Ita iustum nobis uidetur ut principes singularum urbium conuenientes faciant symulachra aurea pro una quaque ciuitate, pro soluenda gratiarum actione deo quod nos uiuere fecit, et passionibus quibus praeualere non potuistis liberauit. Faciant quoque totidem anulos aureos et mures quae regionem uestram depasti sunt, et currum nouum, et haec omnia in loculum mittentes super archam ponenda, et in uehiculum nouum iungentes uaccas quae nuper genuerunt, et earum uitulos domi retinebitis ne sequentes matres impediant, et ut eorum desiderio celerrimum iter perficiat. Committentes itaque uaccas et portantes in triuio constituentes dimittite eas ut quemadmodum uelint pergant uia. Et siquidem ad hebreorum uiam diuerterint, tunc archa nobis causa fuit passionum; si uero aliam uiam perambulauerint, reuertatur ea, scientes quod nullam uirtutem habeat archa. Haec itaque principes recte se habere iudicantes, repente fieri decreuerunt. Perficientes autem omnia quae praedicta sunt, uehiculum cum bubus deduxere in triuium, eamque relinquentes ibidem secesserunt. Bubus autem recta ita incedunt quasi quodam ductore praecedente pergentes, sequentibus palestinorum principibus, uolentes quo uenirent agnoscere. Est autem quidam uicus tribus iuda nomine bethsamis, in quo uenerunt boues. Cumque in campum maximum uenissent, ulterius non processere principes; statuerunt illic uehiculum, et gratum miraculum habitatoribus uici illius praebuere. Estatis namque tempus erat, et omnes in agris percolligendis fructibus erant. Cum autem uidissent archam, prae amore opus manuum relinquentes, repente cucurrerunt ad eam, et deponentes archam et uas in quo erant symulachra reposita, simul et mures, posuerunt super quandam petram quae erat in campo, et mox immolantes de uehiculo simul et boues holocaustum offerentes, pariter epulati sunt. Haec uidentes palestinorum principes ad propria sunt reuersi. Ira uero dei atque indignatio LXX uiros bethsamitas et L milia plebis occidit, eo quod non fuissent digni archam tangere, et quod nec sacerdotes erant qui ad eam accesserant. Quos talia patientes fleuerunt sui contribules, et luctum magnum super eos habuerunt, unusquisque mortuum suum lugebat. Indignum ergo iudicantes ut apud se archa consisteret, mittentes ad omnes hebreos indicauerunt a palestinis archam fuisse reductam. Qui cognoscentes hoc reportauerunt eam in cariathiarim proximam ciuitati bethsamitarum, ubi in domo cuiusdam leuitae aminadab nomine qui iustus uidebatur et uita religiosus archam introduxerunt, uelut in loco deo digno in quo habitaret iustus. Ministrabant enim archae filii eius, et huic curae annis XX praefuerunt. Tantis enim temporibus fuit in cariathiarim, dum apud palestinos

133.

septem mensibus habitasset. Cumque omnis populus hebreorum illo tempore quo in cariathiarim erat archa orationibus et sacrificiis intentus esset, et maximum circa eam religionis exhiberet officium, samuel propheta fiduciam eorum collaudans, et opportunum iudicans ut loqueretur eis de libertate et donis dei, fecit alloquium, sciens quod credebat eorum mentibus esse gratum, et ait: O uiri israhelitae, quibus adhuc palestini hostes grauissimi sunt, et deo iam incipiente esse propitio, non solum concupiscenda est libertas, sed et facienda sunt opera per quae ei maior distillet. Nolite iam peccare neutra gentibus seruiatis, sed estote iusti et maliciam depellite ab animabus uestris, easque purgantes totis mentibus inuitate dominum, eumque bonis operibus honorate. Haec enim uobis facientibus bona peruenient, seruitusque fugabitur, et de hostibus repente triumphus afferetur, quem praemereri non poteritis armis nec robore corporum nec multitudine populorum. Non enim in talibus deus promittit se talia praebiturum, sed bonis et iustis. Sed et ego uobis digna gerentibus horum promissorum astipulator adero. Cum haec dixisset samuel, uniuersus ei populus fauit, et de eius exhortatione gauisus est, et omnes annuerunt se uelle obedire deo. Quo facto, congregauit eos samuel in quandam ciuitatem quae uocatur masphat, quod nomen significat hebraica lingua deorsum respicere. Hic haurientes aquam immolauerunt deo, et tota die ieiunantes in orationibus constituti sunt. Qui tamen ibidem congregati palestinos minime latuerunt. Nam cum magno exercitu atque uirtute aggressi sunt eos, ueluti non suspicantibus neque praeparatis inferrent bellum. Hebreos autem ualde hoc terruit, et ad tumultum formidineque perduxit, et currentes ad samuel animas suas corruisse et mortem proximam iam esse dicebant. Propterea quiescendum nobis est nec uirtutes hostium prouocandae, cum nos ad orationes et sacrificia et inimica uenientibus super nudos et inermes castra moti sunt. Nulla ergo nobis alia spes est salutis, nisi prece exoretur deus, ut euadere possimus palestinos. At ille et fiduciam dixit habendam, et dominum eis adiutorio futurum promisit. Sumens ergo lactentem agnum sacrificauit pro populo, rogauitque dominum ut eos in bello palestinorum sua dextera tueretur, nec eos praeteritos despiceret, quos secundo iam uidebant affligi. Exaudiuit ergo deus orationes et hostias placitas, et auxiliatrici mente promisit eis uictoriam et potentiam conferendam. Dumque adhuc esset sacrificium super altare positum, et dum non diuina flamma fuisset consumptum, processit de castris hostium multitudo, et aciem direxit ad pugnandum cum multa spe uictoriae, cum uideret hebreos in angustia conclusos et arma non habentes, cum nec ad bellandum ibi concurrissent. Inopinate de talibus probati esse. Deus ergo terram mouit sub palestinis, eamque tremere fecit, et eos timore incussit, ita ut eis loricae subtrahi uiderentur, et scinderentur in diuersis aperitionibus. Deinde tonitruis concrepantibus et igneis choruscationibus longe micantibus, uelut incendens eorum uultus nimis eos affecit, et ex eorum manibus arma diripiens, nudos in fugam uertit. Quo facto, samuel eos cum multitudine persecutus est, et plurimos interfecit, persequens usque ad locum quendam qui uocatur correon. Ibique lapidem fixit uelut terminum uictoriae hostis, eumque lapidem fortitudinis appellauit, eo quod diuinum solacium contra hostes habuerunt. Palestini uero nequaquam post istam plagam super eos egressi sunt, sed timore et merore rerum quae super eos acciderant quiescebant. Cum fiducia quam dudum habuerant palestini contra hebreos, post hanc uictoriam facta est hebreorum. Nam samuel super eos castra ducens superbiam eorum ad nichilum deduxit, et abstulit eis illam regionem quam ipsi primitus uictis hebreis rapuerunt.

Igitur illo tempore inter hebreos et reliquos chananeos pax erat. Samuel uero disposito populo, eos in unum conuenire praecepit, et de diuersitate legum disceptare. Ipse uero semel in anno circuiens ciuitates iudicabat plebem, et multo tempore sub equitate multa expleuit. Deinde senectute grauatus et agere sollempnia praepeditus, filiis suis tradidit populi principatum, quorum senior dicebatur iohel, iunior autem abia. Praeposuit autem unum in bethle ciuitate ut illic sederet et iudicaret, alium autem in bersabee, diuidens populum qui eorum iudiciis obediret. Sed sicut saepe contingit ut boni et iusti ex malis oriantur parentibus, et praui et impii ex bonis patribus, filii samuel patris studium non imitantes, sed uiam contrariam ambulantes, et muneribus turpibusque lucris iustitiam comprimebant, et iudicia secundum personas et praemia proferebant, et ad epulas percipiendas conuiuia festinabant, et primum quae erant inimica deo gerebant, secundo quae patri uidebantur ingrata, qui multo studio reuocauerat plebem ut scirent seruare iustitiam. Populus itaque dum uideret quod iniuste filii samuel uiuerent, grauiter hoc ferens ad samuel reuersus est in ramatha ciuitate, eique iniusticias filiorum exposuit. Supplicabat autem ei omnis populus et rogabat eum ut aliquem ex eis regem eligeret, qui principatum gentis eorum teneret, et palestinos affligeret, qui eis erant patris iniusticiae debitores, quia ipse iam senex esset, et eorum rebus praeesse non posset. Haec ergo uerba grauiter contristauerunt samuelem propter insertam ei iustitiam, et circa odium regis. Optima enim illius conuersationis electione ualde diligebat, quae dum sit sancta, beatos et ciues uiuentes se facit. Nimia ergo cogitatione ex his uerbis samuel afflictus, neque cibi memoriam habuit neque somni, et facta nocte rerum cogitationes euoluens, sine sopore permansit. Cumque talia cogitaret, apparuit ei deus, eumque consolatus est dicens, quod pro petitione populi non deberet affligi, quia non contra eum fuerint superbi, sed magis contra se, ne solus ipse super eos regnaret; et haec talia opera eorum fuerunt, ex quo egressi sunt ex egypto; tamen post multum tempus eos esse grauissimam penitentiam habituros, quod talem petitionem praesumpserunt initiare, et tamquam contemptores arguerentur, qui me contempserunt ne super eos regnarem, et tuam prophetiam spreuerunt. Praecipio autem tibi ut eis ordines quemcumque monstrauero regem, praedices tamen eis quales erunt reges, et quae sub lege mala patientur, ut experiantur qualem commutationem habere festinant. Haec samuel cum audisset, mox die facta conuocatis hebreis asserit daturum se eis regem, sed primitus eis narrare deberet quae illis essent futura per reges, et quibus forent afflictionibus atterendi. Primum quidem filios uestros auferent et curruum agitatores esse iubent, alios uero equites et armigeros et precursores et millenarios, alios quoque facient armorum artifices et opifices curruum et fabros instrumentorum et agrorum suorum cultores et uinearum fossores, et nichil erit in quo non obediant eis, seruientes ad similitudinem eorum qui pretio comparantur in plebe. Sed et filias uestras unguentarias facient et coquistrias et molarias, efficientque omne opus sub necessitate quasi famulae plagas metuentes et uerbera. Sed et possessiones uestras auferent, et eunuchis suis armigeris condonabunt, et iumentorum greges eis distribuent. Et ut breuiter sit dicendum, similes eritis seruis, seruientes cum omnibus bonis uestris regibus. Et horum sermonum memoriam tunc recordabimini, quando haec passi fueritis, et penitentia ducti rogabitis dominum ut uestri misereatur, et ut a regali honore uelocissima libertate uos liberet, et non suscipiet preces uestras, et contempnens uos sinet ut malorum consiliorum tormenta sustineatis. Erat autem populus hebreorum futurorum ualde fatuus et difficilis sensu, ita ut consilium quod semel intrauit collo cassetur non expelleret. Nam sermonem samuelis audientes non se conuersi, nec a uoto suo cessauerunt, sed magis uehementer instabant, et regem sibi ordinari postulabant, nec cogitandum de futuro censebant, sed necessarium existimabant habere regem pugnaturum contra inimicos, cum nulla uicina gens sine rege consisteret. Videns autem samuel nec in his quae fuerant praedicta conuersos, sed potius

inminentes ait. Nunc ergo de propria singuli recedite, oportune uos uocabo dum quod uobis daturus sum regem a deo cognouero. Erat ergo quidam uir de tribu beniamin. nobilis moribus; nomine cis. Huius erat filius iam iuuenculus. formaque pulcherrimus. et corpore ualde procerus. qui multos mente ac prudentia precellebat; uocabaturque saul. Dum ergo patris eius asini pecu(?) de grege errassent, in quibus plusquam in alio iumento delectabatur. filium suum ad requirendos eos cum uno famulo destinauit. Qui dum patriam requirendo asinos circuisset; uenit ad alias tribus; et dum neque in his inuenisset; discedere cogitabat. ne pater de se molestiam cogitationis inferret. Cumque in ramathi ciuitatem uenisset; et puer qui cum eo erat dixisset ei esse in hac ciuitate prophetam uerum et irent ad eum. et fortasse de asinis quos querebant agnoscerent. respondit saul nichil se habere de muneribus quod offerre deberent prophete illi. quoniam in uia pecunia tota fuisset expensa. Tunc famulus dixit esse sibi quandam partem sycli. et hoc ei datum posse sufficere. Errabant enim ignorantes eum quod non accipit propheta mercedem. Cumque uenissent ante portas. uirgines inuenientes ad aquam euntes. interrogauerunt eas de domo prophete. Que cum indicassent. admonebant ut festinarent antequam ad comedendum accederet. Multos enim ea die samuel ad conuiuium inuitauerat. et in his quemcumque sibi deus regem futurum ostendisset; uolebat in his conuiuis primum discumbere. Nam dum precedenti die deprecaretur dominum ut ei prediceret quem uellet constituere regem. indicauit ei deus ea hora altera die missurum se aliquem iuuenem de tribu beniamin. Idcirco samuel in domo sedens. tempus quod ei promissum fuerat expectabat. Cumque predicta hora adimpleretur. descendens ibat ad mensas. occurritque ei saul. Cum quo indicauit deus hunc regnaturum esse hebreis. Saul autem accessit ad samuel. eumque salutans supplicauit ut ei domum prophete monstraret. quem scilicet ut peregrinum se ignorare dicebat. Cumque samuel prophetam se esse dixisset. duxit eum ad conuiuium et indicauit ei inuentas esse asinas pro quibus querendis missus fuisset; et omnia bona regni hebreorum ei conferenda esse predixit. Cui saul minimum inquit sum. et de ultima tribu que regibus apta non est. et inferiore patria urbium ceterarum. sed hoc loquendo me de hac spe magis illudis. et pro periculo me fatigare contendis. quali magis tribubus maioribus conuenit quam mihi. Quem samuel deducens ad conuiuium recumbere fecit super omnes qui inuitati fuerant. et puerum qui cum eo uenerat. Erant autem uiri inuitati numero lxx. Precepit ergo samuel ut ante saul regalis partes poneret. Cumque comedissent saul cum famulo suo apud samuel illa nocte dormiuit. Die uero facto, samuel excitans eum duxit foras. Et cum extra ciuitatem uenissent. samuel famulum precedere iussit. illum uero remanere. quasi aliquid nullo alio presente dicturus. Cumque saul puerum premisisset; sumens propheta uas olei effudit super caput iuuenis. eumque complexus est et ait. Esto rex a deo constitutus. et de palestinis uindicaturus hebreos. Hoc autem tibi signum erit. Cum a me profectus fueris. inuenies tres uiros in uia euntes in bethel adorare dominum. quorum unum tres panes portare uidebis. secundum uero hedum. et tertium ferre utrem uini. Isti te libenter suscipient. et dabunt tibi duos panes. Tu autem accipiens. inde ueniens ad sepulchrum rachel. ibi cognosces quod inuenti sunt asini patris tui. Post hoc uenies in gabatha. et inuenies ecclesiam prophetarum et diuinitus inspiratus prophetabis cum eis. ita ut omnis qui uiderint obstupescant. atque mirentur dicentes. unde ad tantam felicitatem peruenerit filius cis. ut possit et prophetare. Cumque hec omnia fuerint facta. scito dominum esse tecum. et post hec salutabis patrem tuum et cognatos. Venies post hoc uocatus a me in galgala. ut pro his deo hostias offeramus pacificas. Hec autem predicens samuel sauli. dimisit eum. Porro saul euenerunt omnia secundum prophetiam samuel. Cumque uenisset domum. cognato suo abner quem pre omnibus parentibus diligebat interroganti de profectione eius et quid accidisset. aliarum quidem rerum nichil abscondit. neque quod apud samuelem prophetam fuisset. et quod ei asinos inuentos esse dixisset. de regno autem et ceteris que et si audirent inuidia et incredulitate paterent. tacendum esse decreuit. quia hec nec amico. nec sanguinis ueritate coniuncto tutum aut sapiens credidit indicare. quia ut puto humane nature non plene credebat. Nemo quippe est tam perfecte deuotus. neque tantum amicus. neque cognatus qui non et in his que plerumque hominibus ex dei dono conferuntur. purum ac beniuolum seruet affectum. sed circa profectus sublimium et honorum maliuoli et inuidiosi esse noscuntur. Samuel autem conuocauit populum ad ciuitatem masphat. et coram eis diuino mandato uerba protulit dicens. Quoniam cum deus uobis prestiterit libertatem. et subdiderit uobis hostes. beneficiorum eius fuistis immemores. et regem uobis ordinari poposcistis. nescientes quia nulli minimum est ab omnium rerum domino iuuari. cum ipse super omnes sit excelsus et elegistis uobis hominem mortalem in regem. qui uobis uelut iumentis subditis consilio et desiderio suo. aliisque uoluntatibus sit usurus. et potestate sua sine aliqua parcitate minus collaturus. quamquam non ita sic deus proprium opus atque facturam tueri festinat. quod dominum solum constat facere. Igitur quem uobis placet rex. et hec iniuria preualuit consilio domini ordinamini omnes per tribus et sceptra. et mittite sortes super nos. Quod dum hebrei fecissent. sors cecidit tribu beniamin. Et dum factum fuisset denuo sors missa per genus. exiuit per genus metri. Cumque per uiros ipsius generis sors missa fuisset. ad saul filium cis sors regni producta est. Quod dum iuuenis agnouisset. statim semet ipsum abscondit uolens ut arbitror uideri sponte suscipere principatum sed quasi coactus. et tantam sui abstinentiam et temperantiam demonstrauit. Multi sunt enim qui nec in parua felicitate ualent gaudium cordis retinere. sed omnino conspicui esse desiderant. Ille autem non solum semetipsum pro tali honore. et tantarum gentium dominus futurus non ostendit. sed et se a conspectu eorum quibus erat regnaturus abscondit. ita ut et querendo eum fatigatione sustinerent. Quibus difficultate patientibus eo quod non adesset. rogauit samuel deum ut ei ubi esset ostenderet et manifestaret. Dumque cognouisset a deo locum in quo erat celatus. iussit eum adduci. Et dum uenisset; in medio populi eum collocauit. Eminebat autem omnibus ab humero et sursum. et ex ipsa proceritate dignus tali honore ab omnibus clamabatur. Tunc dixit samuel. Cernitis quod deus uobis hunc regem dederit. qui melior in cunctis sit. et imperio dignus. Cumque optasset populus regi salutem. ea que illis futura erant conscribens samuel audiente rege legit. et librum in tabernaculo dei posuit. ob testimonium eorum que predixerat uenturis generationibus sciendum. Dum uero hec samuel complesset. dimisit omnem populum. et ipsi cum rege suo in armathin ciuitatem uenientes. ei regium honorem exhibuerunt. Plurimi uero maligni illum contempnebant et deridebant et neque munera ei offerebant. neque studio aut sermone eum sibi placare demonstrabant.

Postea uero contigit eius honorem augeri causa belli contra naas regem ammanitarum. Hic enim naas multa mala iudeis habitantibus trans iordanem intulit. et cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit. urbesque eorum seruituti subegit. et eorum fortitudine ui propria sue subdidit ditioni. et eos quos lege bellica cepisset. aut qui ad eum fide data uenissent. dextros oculos eruebat. Quod ideo faciebat ut sinistre partis oculum scutis celantes. cum dextrum oculum non haberent. ad bellandum minime essent utiles. Et hec quidem rex ammanitarum cum fecisset habitantibus trans iordanem. super galaaditanos exercitum perduxit circa iabes ciuitatem. et misit ad eos legatos precipiens eis ut se ei traderent. quatenus eorum oculos dextros erueret. Quod si nollent. obsidione eorum ciuitatem se interminabatur euertere. electionem uero eis concessit utrum uellent oculum dextrum amittere. an certe interire. Galaaditi uero merentes in talibus. neutrum horum promittere presumpserunt. neque semet ipsos tradere. nec repugnare. Septem uero dierum inducias poposcerunt. ut ad contribules mittentes legationes. solacium ab eis poposcerent. et si quidem auxilium eis ueniret pugnarent. sin non ueniretur. tradere semet ipsos dixerunt passuri quodcumque placeret hosti. Naas autem spernens multitudinem galaaditarum. eorumque responsum. dedit eis inducias et solatia a quibus uellent postularent. Illi uero repente per ciuitates israelitarum miserunt indicantes que eis minatus esset naas. et in qua essent angustia. Qui statim ad lacrimas magnamque tristitiam hec audientes uenerunt. et dolorem super his habuerunt. Cumque legati in ciuitatem saul regis uenissent. et in quibus periculis iabite essent nuntiassent. populus flebat super eorum calamitates. Saul autem ab opere agriculture reuersus in oppidum uenit. et ciues populos flentes inuenit. Et dum causam eorum tristitie et confusionis inquireret. agnouit causam luctus. Diuinitus ergo inspiratus legatos remisit ad iabitas. promittens se auxilium eorum uenturum die tertia. et ante solis ascensum portas eorum uenientem. ita ut uictores eos oriens solis inspiceret. Constituitque principes ut conuocarent populum ad bellum ammanitarum. et timorem eis faciens incidit(?) boum suorum neruos. et hec cunctis comminatus est. si non armati alia die occurrerent ad iordanem. eumque sequerentur et samuelem ubicumque eos ducerent. Hebrei autem propter timorem imminentis dampni diffinito tempore conuenerunt in ciuitate balam. dinumerata multitudine inuenit eorum numerum preter tribum iuda lxx. milia fuisse collectos. de iuda autem lxx. milia uirorum fuerunt. Transiens ergo iordanem. et x. fines. tota die iter faciens oriente sole. exercitu in tribus partibus distributo. repente et inopinabiliter ruit super hostes. factaque pugna multos ammanitarum perimit saul. simul et regem eorum. et non solum iabessenos eripuit. sed et cunctam studuit pugnando ammanitarum subuertere regionem. et predam grandem copiosam sumens. clarus ad propria remeauit. Hoc ergo opus clarum fecit ualde saul et apud omnes hebreos eum laudabilem demonstrauit. magnamque fecit gloriam fortitudinis adipisci. Nam si primitus spreuerant eum. tunc conuersi sicut honorarent eum. tamquam cunctorum principem. Populus autem prebitis quod gesta fuerant a saul. magna delectatione gaudebat. et quod regem talem ordinauerit exultabant. et contra illos qui eum prius irriserant exclamabant. et decreuerunt eos omnes puniri. Saul autem populi fauore circa se laudabatur. et iurabat nullum se nocere uelle contribulorum. nec illa die necari quemquam quia hoc nimis incongruum esset. si data a deo uictoria proprii generis sanguine fedaretur. sed potius ad inuicem conuenientes festiuitatem celebrent. Cumque samuel dixisset secundam ordinationem in confirmatione regni saul fieri oportere. omnes congregati sunt in galgala ciuitate. illic enim eos conuenire preceperat. Et congregatis eis. rursus samuel uidente populo unxit saul oleo sancto secundo. et confirmauit eum regem. Postea uero sumens exordium loquendi a moyse et iosue qui eorum duces fuerunt. et commemorans bona que eis fecissent et quomodo post eorum mortem iudicibus seducti fuissent usque ad illud tempus. exsurgens coram eis ait. Coniuro uos o hebrei per maximum dominum. qui fratres illos optimos moysen et aaron deduxit ad uitam. et patres nostros per eos ex egypto de domo seruitutis eripuit. ut neque per uerecundiam. neque timore alicuius perterriti. neque alia qualibet passione detenti reticeatis. si quod a me prauum. aut iniustum. aut lucri gratia. aut auaritie causa gestum sit. hic in presentia regis me arguite. si enim uirum aliquid accepi. aut uitulum. aut ouem. aut cibum recepi. aut si cum iumentum ad utilitatem meam tollens aliquem contristaui. ex his quoque omnibus si quid abstuli dicite coram rege. Illi uero clamabant nichil horum ab eo factum esse. sed iuste eum conuersatum cum populo hebreorum. Samuel autem cum audisset cunctorum huiusmodi testimonium fuisse prolatum de se. ait. Quoniam indicastis mihi quod nichil iniquum de me dicere ualeatis coram rege. nunc audite me cum fiducia loquentem quam impie egistis nimis contra dominum petentes uobis regem. et uos oportuisset meminere quod cum lxx. animabus nostri generis auus iacob propter famem uenit in egyptum. et illic multis milibus procreatus que ad pessimum seruitium egyptiorum comprimebantur. et secundum prophetiam patrum tantam multitudinem ex hoc seruitio deus eripuit mittens eis moysen et aaron fratres qui eos eduxerunt in terram hanc quam nunc utique possidetis. Et hec bona adepti per dominum didicistis pietate atque religione dei. qui uos ab hostibus liberauit. primum quidem fortitudini assyriorum uos potiores effecit. deinde prebuit uictoriam de ammanitis. nouissime uero de palestinis. Hec ergo uobis concessa sunt habentibus rege. sed cum iepte et gedeon et samson duces nostri exstiterunt. Que uos ergo tenuit stultitia ut fugientes a deo. uelitis esse sub regno hominis. Ego autem hunc uobis regem constitui quem deus elegit. Verum uobis manifestum sit secundum irasci. et ingratitudine ferre petitionem uestram apertis indiciis hic uobis demonstrabit. Deprecor enim dominum ymbrem effundere in hoc tempore messis. quod nullus uirorum aliquando uidit factum in tempore messis. Cumque hec samuel dixisset ad populum. subito tonitrua et choruscationes et grandinis impetus ex iussione diuinitatis prorupit. ueritatem prophete apud cunctos ostendens. ita ut obstupescentes et in timore constituti. cuncti profiterentur hec per ignorantiam fecisse. et ut ipse uelut optimus pater et propheta rogaret deum quatenus eis propitius esset quod hec peccata que per iniuriam et ignorantiam commiserant dimitteret. exorabant. Ad ille promisit se dominum rogaturum ut eis ueniam concederet. et monuit eos ut iusti forent et boni. et haberent semper memoriam eorum in quibus preuaricatione uirtutis inciderant. et signorum dei et legis moysi. et ut felicitatem regi optarent. et essent ei subditi. si uero hec neglegerent. uentura eis et eorum regi plaga maxima prophetauit. Igitur samuel dum hec dixisset hebreis. confirmato regno saul secundo. populum dimisit remeare ad propria. Saul ergo eligens tria milia uirorum ex omni plebe. et secum duo milia habens morabatur in ciuitate bethleem. ionathe autem filio suo mille dedit equites. eumque misit in gabaa. ille autem destruebat castra palestinorum non procul a galgalis.

Palestini ergo qui habitabant in gabaa. arma omnia iudeis abstulerant et munitissima loca suisque castris oportuna detinebant. interdicentes hebreis non uti ferro. Ob quam causam agricole si quod instrumentum eis esset necessarium ad culturam. uenientes ad palestinos fabricabant illud. Cum ergo palestini cognouissent castra sua ab hebreis obsessa. indignati et contemptui hebreorum magnam iniuriam iudicantes. hebreis plurimum inferre(?) ducentes in exercitu suo pedestrium quidem trecenta milia. curruum uero xxx. milia et equitum lx. milia. castraque sua posuerunt circa quandam ciuitatem magnam(?). Quod cum audisset saul rex hebreorum. descendit in galgala. et in omnem regionem misit nuntios. inuitans eos ad bellum contra palestinos. eorumque potentiam uilissimam et indignam declarans esse si uiriliter pericula sustinerent. Dumque turba que erat cum saul multitudinem palestinorum inspicerent. ualde sunt territi. et alii quidem in speluncis et cauernis. et cloacis semet ipsos celauerunt.

plurimi uero trans iordanem ingulati sunt, reliqui fugerunt, maxime qui erant de tribu gad et ruben. Misit ergo saul ad samuelem uocans eum ut cum eo de bello et rebus presentibus tractaret. Ille autem mandauit ei se ibi expectare debere, et ut hostias prepararet, septima uero die dixit se uenturum ad eum, ut eo sacrificante ita congrederentur ad bellum. Saul uero expectauit quidem ut propheta mandauerat, mandatum uero nequaquam cum perfectione seruauit, quia cum uideret samuelem tamdiu morari, se autem a militibus derelinqui, ipse immolauit hostias. Cumque immolasset, statim audiens samuel uenire, in eius occursum festinanter egressus est. Ille uero non recte eum fecisse dixit, eo quod orationes et sacrificia que uoluntate dei erant facienda pro populo, ipse petulanter offerre presumpserit. Saul uero satisfaciente et dicente expectasse se quidem plurimos dies, sed pro necessitate et discessu militum, et propter aduentum inimicorum in magno fuisse metu, eo quod audisset hostes ascendisse in galgala, et ad offerendum se fuisse compulsum. Respondens samuel ait: Si iustus esses, et precepto dei obedisses, ipsius auxilio numquam deficeres, atque quos in hostibus talem iudicasses, ut et neque soboli regnum longo tempore parasses. Et samuel grauiter ferens ea que facta fuerant, discessit ad propria. Saul autem cum filio suo ionatha uenit in galgala ciuitate, habens secum solummodo sexcentos uiros, quorum plurimi armaturam habebant, dum ferrum in prouincia minus inuenirent, et fabri qui arma facere scirent. Non enim sinebant eos palestini hec habere, sicut iam dudum declarauimus. Igitur palestini diuidentes se tribus agminibus exercitum suum, et per tres uias itinera diuersa, hebreorum prouinciam uastabant. Videntes hec saul et ionathas filius eius, et sexcenti qui cum eis erant, et sacerdos achias qui erat de prole heli sacerdotis, cum residerent omnes super colle excelsum, et terram depopulari respicerent, et defendere eam non auderent, in maxima angustia constituti, tunc ionathas consilium iniit cum armigero suo, ut latenter ad hostium tabernacula pergerent, et turbas eis modumque commotionis inferrent. Dumque armiger eius secum se tutum asserret, et si mors immineret, sumens solacium iuuenis de colle descendit ad hostes peruenire. Erant ergo castra hostium super scopulum habentem subtilissima longitudine, et tribus uerticibus acutissimis prominentem, scopulis per circuitum euntibus: et quasi propugnaculis inuasione pugnantium prohibentibus: unde contingebat ut custodes minorem haberent sollicitudinem castrorum, quod natura locus ille omnibus uidebatur esse munitus, et ad capiendum ualde difficilis, eo quod non solum ascendere illuc sed et accedere difficile uideretur. Cum ergo uenissent ad castra ionathas armigerum confortabat et exhortabatur ut uiriliter ad hostes accederent: signumque hoc inter se posuere. Si nos uocauerint hostes ad se, uiriliter ad eos accedamus. Si uero nichil eloquuntur tamquam non uocantibus reuerti debemus. Accedentes ergo ad exercitum hostium apparente iam die, uidentes eos hostes palestini alterutrum dicebant: Ecce de cauernis et speluncis procedunt hebrei. Et dicebant ad ionathan, eiusque armigerum: Venite ascendite ad nos, ut uos digne pro uestris presumptionibus puniam. Qua uoce grate suscipiens ionathas tamquam eius uictorie signum designaret, et ab illo loco in quo hostibus fuerunt uisi recessere, mutantes locum uenere ad petram que erat preter munitionis loci desolata custodibus: et exinde quasi repando trahentes semet ipsos manibus cum multo labore naturam loci uicere, ut ad inimicorum castra conscenderent. Irruentes ergo eis dormientibus occiderunt quasi xx homines. Hostes uero uehementer turbati, ita ut alii quidem effugerent arma omnia relinquentes, alii uero semet ipsos non agnoscentes eo quod ex multis gentibus erant congregati, credentes inimicos suos insistere super se irruisse et non hoc duorum hominum presumptione commissum, et ideo ad alterna bella conuersi sunt. Quorum alii quidem perempti moriebantur, alii uero fugientes per saxa precipites collabebantur. Dumque exploratores dicerent saul regi castra palestinorum ualde turbari, requirens saul ne quis forte suorum deesset, audiuit filium suum deesse et armigerum eius, iussitque ut pontifex sumpta sacerdotali ueste, de futuris rebus ei prophetaret. Cumque ille dixisset se posse uincere et hostibus preualere, tunc saul hostes inuasit et turbatos aggressus est cum et illi se inuicem perimerent. Hebrei autem qui in petris et cauernis se celauerant, audientes saul esse uictorem, congregati sunt quasi ad x milia, et persecuti sunt inimicos tota regione dispersos. Igitur siue ex opinione uictorie gaudio, dum sepe felices contingat extolli, siue ignorantia, decus illius uictorie pessima lamentatione fedatum est. Nam cum uoluisset saul funditus interimere palestinos et penitus eos exsoluere, maledixit hebreis ut si quis se a cede inimicorum teneret antequam nox superueniret, aut aliquid comederet maledictus esset. Cumque uenissent ad quandam quercum in forte effrem constitutam, ionathas filius saul dum apium cubilia eum contigisset inuenire, et maledictum patris ignorans, nec ipsi super eo professionem agnoscens, ex ipso mellis fauo comedit. Inter hec autem cognoscens quod cum nimio maledicto eius pater interdixisset aliquem gustare cibum ante solis occasum, et comedere cessauit. Non autem recte patrem prohibuisse dixit, quando potius cibo sumpto maiori fortitudine atque fiducia persequentes plurimos inimicorum capere et interficere potuissent. Multa ergo milia palestinorum interficientes, circa uesperam ad spolia hostium se conuersi, magnam predam et pecora sumentes occidebant. Hoc autem a scriba nunciatum est regi, quod populus in domino peccaret, et dum uis pecudibus antequam sanguis bene diluerent per angustia famisque non dum purgatis carnibus uescerentur. Iussitque saul uolui lapidem magnum in medio et per preconem populo ut super eum interficerent, et carnem cum sanguine non comederent, quoniam hoc nequaquam deo placeret. Cunctis autem iuxta regis preceptum facientibus, statuit illic altare saul et holocaustum super illud domino celebrauit. Hoc autem altare construxit saul primum. Postea saul uolens ad hostium castra procedere ante diem, ut que in eis uidebantur diriperet, et cum fiducia multa militibus eius obedientibus, uocauit rex achitob sacerdotem, et iussit ut consuleret si deus annueret, ut euntes ad inimicorum castra hostibus denuo preualerent. Dicente uero sacerdote dominum responsum non dare, saul dixit non sine causa esse, quod deus consultus non responderet. Quod primum antequam interrogaret omnia nunciauit. Scio autem quia hec taciturnitas cum alicuius peccati latentis est. Unde iuro per eundem ipsum dominum, licet filius meus ionathas peccasse reperiatur interficio eum, et dominum ita placabo. Quanto magis extraneo et nichil mihi coniuncto persone supplicium inferre conabor. Cumque hoc populus fieri exclamasset, repente cunctos in uno loco constituit. Stetit ipse in alia parte cum filio, et cum quis deliquerat forte requirebat. Et inuentus est ionathas peccasse: et interrogatus est a patre quid fecisset, et quid in uita sua peccasset. Ille respondit: Pater nichil aliud scio, nisi quod ignorans hesterno die maledictum ac iusiurandum tuum te placui (?), persequens inimicos fauum gustaui mellis. Quem saul occidere se repente iurauit, quoniam et generi et nature simul et amori preponeret iusiurandum. Qui ionathas nequaquam mortis comminatione perterritus, sed animam inuicte ingenue magnanimiterque componens, ait ad patrem: Non supplico mihi parcendum, quia illa mors mihi suauis est, que pro tua gerit et populi magna uictoria. Maxima siquidem mihi consolatio est hebreos de palestinis esse uictores. Ex his uerbis omnis populus ingemuit et doluit, iurauitque non se permittere mori ionathan uictorie huius auctorem. Et abripuit eum a maledicto patris omnis populus, facientes pro eo orationes, ut ei hoc peccatum dimitteret deus. Saul autem cum interfecisset de hostibus lx milia, ad propriam ciuitatem reuersus est, regnauitque feliciter, et in

134.

cunctas ciuitates iure belli subiecit, id est ammonitas, moabitas, palestinos, et ydumeos, et reges eorum tributarios fecit. Fuerunt autem ei filii masculi tres, ionathas, et ibe, et melchis, filie uero due merob et michol. Habuit et principem militie abner filium ner patrui sui. Nam eius pater saul, et ner fratres fuerunt filii abiel. Habebat autem curruum multitudinem, et equitum, et cum quibuscumque pugnaret, cum uictoria remeabat, et hebreos ad magnam felicitatem euexerat, et aliarum gentium potentiores demonstrabat. Quoscumque autem uidebat saul pulchritudine et proceritate et fortitudine pollentes, eos armigeros suos faciebat.

Igitur ueniens samuel propheta ad saul, dixit se missum a deo ad eum, ut moneret obedientem se esse, quoniam ab ipso haberet principatum regni, deus uero et ipsius et omnium rerum esse dominator. Aiebat ergo dominum ei mandasse, quia multa mala amalechite hebreis in deserto fecerint, cum egrederentur ex egypto. Ideo deus decreuit per te bello perimi das amalechitarum gentes, et subditis eis nullum eorum debere uiuum penitus relinquere, sed omnem etatem necandam, mulierum partem et infantium. Et hec supplicium eos ideo sustinere quod maiores nostros afflixerunt, et iumentis nec pecoribus parcendum esse decreuit, ob utilitatem propriamque possessionem, sed cuncta domino dicanda, et nomen amalech secundum moysi mandata delendum. Saul uero promisit se precepta complere, et obedientiam non solum in hoc ut contra amalechitas pugnaret, sed ut et uelociter preparatum esse monstraret. Congregans ergo cunctum exercitum cumque dinumerans in galgala, inuenit israhelitarum absque tribu iuda circa quadringenta milia uirorum. Illa namque tribus sola xxx milia habebat armatos. Tunc amalechitarum regionem ingressus, insidias occultas circa torrentem fecit, ut non solum ab arte pugnans eos affligeret, sed et inopinate super eos per incertas uias irrueret, et circumdatos trucidaret. Igitur congressus in pugna fugauit hostes, multosque perimit, et reliquos persecutus est fugientes. Cumque illud opus prophetia diuinitate complesset, amalechitarum urbes obsedit: et alias quidem molitionibus cepit, alias uero suffossionibus, et ex contrario murus (?) extrinsecus edificatas; alias autem fame et siti, alias uero modis aliis obsidens, et fortiter capiens, ad necem cunctorum infantium et mulierum armatur. Et nichil crudele nec ultra humanam naturam se facere credens, primo quod in hostes hoc agebat, deinde precepto diuino, cui si non obedisset grande periculum iudicaret. Cepit et regem amalechitarum nomine agag uiuum, cuius corporis pulchritudinem miratus decreuit esse saluandum, non hoc diuina uoluntate sed proprium iudicium sequens, et sine causa constituta quasi misericordie, unde illi potestas sine suo periculo miserendi non erat. Deus enim sic odiuit amalechitarum genus ut neque infantibus parceretur quibus misereri natura est. Saul autem auctorem eorum malorum que contra hebreos gesta uidebantur a morte seruauit, et hostis pulchritudinem precepto dei preposuit. Peccauit quoque cum eo populus. Nam et illi iumentis et pecoribus pepercerunt, eaque sibi diripuerunt, et iubente deo non esse seruanda, et alias res diuitiasque collegerunt, si quid uero non erat dignum possidere consumpserunt. Cumque uicisset saul uniuersos a pelusio egypti usque ad rubrum mare resistentes hostes, sycimarum gentem solummodo dereliquit. Isti namque in regione madian in medio habitabant, quibus ante pugnam denunciauit ut absederent, ne forte amalechitarum calamitati subiacerent, quia erant cognati raguel soceri moysi, et idcirco credidit eos esse saluandos. Saul ergo tamquam in nullo prophete mandata preuaricasset que acceperat, et uelut omnibus integre conseruatis, deuictis hostibus cum letitia reuertebatur ad propria. Deus autem rapina pecudum quam populus gesserat contristatus est, quoniam hec fuerant eo prohibente commissa, et dirum iudicabat ut eam fortitudine adepta esset uictoria, cum spernerent, et humani regis preceptionibus magis obedirent. Dixit itaque deus ad samuel penitere se eo quod saul ordinasset regem, quoniam ei iussa non faceret, sed uteretur propria uoluntate. Hec audiens samuel ualde doluit, et deinde cepit tota nocte rogare ut esset propicius saul, seque ab indignatione suspenderet. Deus ergo noluit ueniam dare saul propheta poscente, indignum esse dicens, se tantis peccatis indulgentiam condonare non ob aliam causam asserens mala generari, nisi cum aliqui iniusticia passi a uindicta negligentiores existerent. Putant enim hii se tam benignitatis mee esse et pacientie. Dum ergo deus samueli precibus denegasset, nec uellet parcere saul, die facta uenit samuel ad saul in galgala. Vidensque eum rex cucurrit et osculatus est eum dicens: Gratias ago deo qui dedit mihi uictoriam, et quia omnia per eius uoluntatem sunt gesta. Cui respondens samuel ait: Unde ergo audio clamorem uitulorum et ouium in exercitu? Cui dixit saul populum hec ad sacrificia reseruasse: genus autem amalechitarum precepto dei totum deleuisse, nullumque relictum nisi solum regem, de quo quid oporteat fieri tractandum est. Cui propheta dixit dominum non per sacrificia delectari, sed illos bonos et iustos esse qui eius mandata complent, et nichil aliud bene se agere iudicant, nisi quod pro dei fecerint uoluntate. Deus enim hoc sacrificium contempnit, ubi inobedientie spiritum adhibetur. Ab his enim qui eius uoluntatem non faciunt, neque cum uera religione colunt, hii dum multas hostias obtulerint, et ornamenta ex auro argentoque facta deo dicauerint, non suscipit eorum munera, sed potius auersatur, et studium eorum nequitie non iudicat esse pietatis. Ad illos enim conuertitur deus, qui quod ipse preceperit recordantur, et mori potius eligunt quam preuaricari, et neque sacrificium ab eis exquirit deus. Sed et si sacrificauerint, siue simplex aliquid siue uilissimum, gratius suscipiet eorum parua munera, quam ditissimorum maxima opulentiam. Tu ergo o saul scito te dominum irritasti. Spreuisti namque et neglexisti ea que tibi mandauit. Quomodo ergo arbitraris sacrificia respicere ex his rebus que ille iusserat perire? Scito ergo tuum regnum auferendum, et potentiam quam adeo neglexisti esse fuisse collatam. Porro saul fatebatur se iniuste fecisse, et peccatum negare non posse, transgressumque mandata dicebat, et non potuisse retinere exercitum predam diripientem. Sed nunc quaeso ignosce mihi et esto mitis, de cetero obseruabo ne peccem. Rogabat ergo samuelem ut cum eo hostias deo pacificas immolaret. Propheta ergo cum dominum illi placari non uideret, remeauit ad propria. Saul autem uolens retinere samuel apprehendit eius pallium uiolenterque traxit, cum samuel impetu facto discedere uellet, uestem eius dirupit. Tunc samuel dixit: Sic tuum scindetur imperium, et accipiet uir bonus et iustus imperium tuum, quia deus permanet in suo decreto, nec mutatur neque conuertitur. Nam mutabile esse in singulis rebus passionis humane est, non fortitudinis diuine. Saul impie se egisse fatebatur: mutare uero ea que fecerat non poterat. Rogauit ergo samuelem ut se coram multitudine honoraret, et cum eo ueniens adoraret. Quod dum fecisset samuel, deducitur ante eum agag rex amalechitarum. Et dum diceret agag, ut quam amara est mors, ait samuel: Sicut tu multas hebreorum matres pro filiis ingemiscere fecisti et lugere, sic ingemiscet in tua morte genitrix tua. Iussitque ergo eum incidi medium, et mortuus est ibi in galgalis. Et samuel abiit in patriam suam in ramatha. Saul autem sentiens dominum iratum, eo quod non obedisset eius iussioni, ascendit in gabaa, quod nomen interpretatum significat collem. Et post diem illam non uidit ultra saul samuelem. Veruntamen samuel dolebat super eo, et cogitationibus (...) habatur.

Precepit ergo deus samueli ut sumens uas olei in ciuitatem bethleem iret ad iesse filium obeth filii booz, et eius unguere natum in regem quem ipse

sibi demonstraret. Cumque metueret et diceret ne forte cognoscens Saul aut palam audiens eum occideret, deo dante securitate predicta uenit ad ciuitatem. Quem cuncti salutauerunt inquirentes causam eius aduentus. Quibus dicebat se uenisse ut deo sacrificaret. Et sacrificio celebrato, uocauit ad se Yesse cum filiis ad altare prius sacrificatos. Et inspiciens filium seniorem procerum statura, credidit propter pulchritudinem hunc regem futurum esse; sed prudentia diuina eum reprobauit. Dum enim consuleret dominum Samuel si hunc ungere deberet quem ipse admiratus fuerat et imperio dignum iudicauerat, respondit deus: Non ego ea intendo que hominibus placent. Sicut tu respiciens pulchritudinem iuuenis arbitraris eum mihi placere, cum ego non corporis pulchritudine ac specie facio esse regalem apicem, sed animi sine dubio uirtute. Ille enim perfecte pulcher est qui pietate et iustitia et fortitudine necnon et obedientia est splendidus, et omnibus actibus ex quibus anime pulchritudo consistit. Cumque deus hec dixisset ad Samuel, iussit Samuel Yesse ut eos et suos filios adduceret. At ille alios quinque uenire fecit, quorum senior Heliab uocabatur, secundus Aminadab, tertius Semmaa, quartus Nathan, quintus Rageel, sextus Asam. Videns autem istos Samuel in nullo minores pulchritudine seniori filio, consuluit dominum quem horum eligeret fore regem. Quo respondente nullum, denuo requirebat a Yesse si alios haberet filios. Qui dixit esse alium nomine Dauid pastorem, ouium curam habentem. Iussitque eum Samuel uelociter uocari, impossibile esse dicens eos aliquid comessuros antequam ille ueniret. Cumque uenisset Dauid uocatus a patre, puer colore rubens et pulcher aspectu, tunc tacite dixit Samuel ad Yesse: Hic est quem deo placet ad regnandum. Et ipse discubuit, fecitque puerum Dauid sub se discumbere, et Yesse cum reliquis filiis. Deinde uidente Dauid sumens oleum unxit eum, eique adhuc tacite dixit atque significauit quod eum regnare deus eligeret, monuitque eum iustum esse debere et ei obedire preceptis. Sic enim regnum multo tempore ei fore mansurum, domumque claram ac famosissimam habiturum, uastaturumque palestinos; et cum quibuscumque gentibus congrederetur in bello uinceret, et in gente gloriam possideret, et hanc posteris relinquere permittebat. Et Samuel dum hec dixisset, abscessit ad propria. Diuinitas autem ad Dauid Saul relicto migrauit, cepitque Dauid prophetare sancto super se spiritu ueniente. Saul uero quedam passiones et demonia repente comprehenderunt, suffocationes ei et angustias inferentes, ita ut medici ei nullum salutis remedium inuenire potuissent. Si quis tamen esset cantare peritus et in cythara psallere doctus, hunc adduci iussit, ut cum eum demonia inuaderent et turbarent, super caput eius astans psalleret et ymnos diceret. Ille uero hoc non dissimulabat, et queri hominem huiusmodi iussit. Cumque ei quidam suorum dixisset se uidisse in ciuitate Bethleem quendam filium Yesse adhuc iuuenculum etate, pulchrum atque decorum, et aliis studiis ualde dignum, necnon psallere et ymnos cantare doctum, insuper eximium pugnatorem, mittens Saul ad Yesse sublatum Dauid a gregibus ad se uenire precepit, mandans ei se uelle iuuenculum uidere, de cuius pulchritudine et fortitudine certi ei narrarunt. Yesse uero misit filium, dans ei munera Saul deportanda. Quo ueniente gauisus est Saul, fecitque eum armigerum suum et bonis omnibus honorauit. Delectabatur enim in eo maxime in inuasione demoniorum, que cum ad eum accederent, Dauid ymnos psallendo et canendo in cythara, rursus Saul a mentis oppressione reuocabat. Misitque Saul ad Yesse petens ut apud eum Dauid maneret, eo quod eius presentia delectaretur. Cui Yesse nihil contradicendo consensit.

Post non multa igitur tempora palestini denuo congregati et magnum super hebreos colligentes exercitum inter Sochot et Azecha castra metati sunt. Contra quos Saul perduxit exercitum, et super quendam montem castra ponens, coegit palestinos priora castra relinquere, ex aduerso montis quem Saul apprehenderat aduenientes. Diuisitque exercitum eorum mons qui erat positus inter eos. Igitur surgens quidam de exercitu palestinorum nomine Goliad de ciuitate Geth, uir ualde procerus, cuius altitudo erat quattuor cubitorum et palmi unius, accinctus armis que magnitudine sua natura eius corporis exigebat, induit loricam cuius erat pondus quinque milium siclorum eris; galeam uero habebat eream, que talis uiri et magnitudinem et inopinabilia membra potuisset protegere; et hasta eius non leuis erat in dextera portanda, sed gestabat eam in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit, sequebanturque eum multi arma portantes. Hic ergo Goliad stans inter medias acies uocem emisit nimis grandem et terribilem contra Saul et hebreos dicens: A pugnatione et periculo uos absoluo. Que enim necessitas est utrumque exercitum periclitari? Date aliquem ex uobis contra me pugnaturum, et totum bellum unius uictoria terminetur; seruiatque pars altera illis quorum fuerit ille qui uicerit. Est enim multo melius et temperantius unius periculo perimere quod potestate adest multorum. Hec cum dixisset, ad suos remeauit. Altera uero die rursum uenit ad eadem uerba, et ita usque ad diem quadragesimum hostes ad predictas conditiones prouocabat. Itaque contristati Saul et exercitus constituebant quidem acies quasi pugnaturi, sed ad congressionem minime ueniebant. Bello siquidem consistente inter hebreos et palestinos, Saul remisit Dauid ad patrem suum, quia ei tres alii filii eius ad solatium et periculum pugne sufficerent. Dauid igitur ad ouilia et pasturas pecudum remeauit. Non multo post ad castra rursus hebreorum missus est a patre ut necessaria fratribus deportaret, et quid agerent agnosceret. Cumque Goliad denuo ueniens et exprobrans prouocaret, quasi nullus inter eos uir esset qui contra eum pugnare presumeret, interim Dauid cum fratribus loquebatur ea que illis mandauerat pater. Audiens autem illum exercitum prouocantem, indignatus fratribus ait paratum se esse solum cum hoste pugnare. Cui senior fratrum suorum Aminadab increpauit eum, presumptionem eum habere preter etatem non debere, ideoque remearet ad patrem et oues pasceret. Qui timens fratrem abscessit, et apud quosdam militum locutus est quod uellet cum palestino prouocante pugnare. Illis autem repente indicantibus uoluntatem Dauid regi Saul, uocauit rex Dauid ut ante quod uellet ediceret. Qui ait: Non deficiat mens tua o rex nec metuas. Ego superbiam huius hostis pugnando subdam, et sic iste sublimis et procerus irridebitur, cum is uero exercitus gloriosus inuenietur, ut non a uiro bellatore deiciatur, sed prouocatus a pueri etate moriatur. Saul autem eius presumptionem atque magnanimitatem ualde mirante, non tamen habens in confidentia propter etatem infirmam ut contra peritum hostem dimicaret, ait Dauid: Polliceor hec confidens in deo qui mecum est, cuius et adiutorio hoc fungor experimento. Nam dum aliquando leo ouiculas meas inuasisset et arripuisset agnum, ego sequens apprehendi eum, et agnum ex ore eius eripui. Ipsum uero dum contra me impetum fecisset, a cauda comprehensum et percussum interemi. Et idem urso mihi faciente meo ultus sum. Sic fiet et hic hostis similis illis bestiis, diu exprobrans exercitum nostrum et blasphemans deum, qui et eum mihi subiciet. Saul igitur uoluntate iuuenis et presumptioni orans dominum, [illegible] dixit: Deo adiuuante uade ad pugnam. Accinxitque eum Saul sua lorica et gladio, et imposuit ei galeam. Dauid uero oneratus his armis,

cum non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidem o rex tua sint ornamenta, qui habes uires hec portandi; michi uero tamquam seruo tuo concede sicut michi placet pugnare. Igitur depositis armis sumens baculum et quinque lapides de torrente, et fundam in dextera manu portans, ibat ad Goliad. Videns autem eum Goliad sic uenientem spreuit eum, quasi non arma portaret hominum, sed quibus canes repelli solent, dicens: Numquid canem me existimasti? Dauid autem respondit: Non te canem reputaui esse, sed aliquid deterius cane. Commouitque Dauid Goliad ad iracundiam, et ille maledixit ei ex uocabulo dei, et minatus est daturum se carnes eius bestiis et uolatilibus deuorandas. Cui respondit Dauid: Tu quidem uenis contra me cum gladio et hasta et lorica, ego autem aduenio deo armatus, qui et te et omnem uirum exercitum nostris manibus traditurus est. Hodie enim caput tibi abscidam, et reliquum corpus canibus tradam, scientque cuncti quod deus presul est hebreorum, et armatura ipse est semper et fortitudo, et omnis exercitus et apparatus inutilis est sine deo. Goliad autem armorum pondere grauatus currere non ualeret, paulatim incedebat ad Dauid, confidens se nudum puerum simplici adhuc etate sine labore perimere. Occurrit autem ei Dauid ex aduerso cum deo auxiliatore, circuiens quasi ludendo, et sumens de pera unum lapidem quos de torrente collegerat, et mittens unum de fundibulo, et quasi alio mittere uellet, repente percussit Goliad in fronte, et usque ad cerebrum penetrauit, ita ut mox confracto capite Goliad caderet pronus in terram. Tunc Dauid currens super eum abstulit gladium eius et caput eius abscidit. Cadente igitur Goliad facta est palestinis occasio maxime fuge. Nam dum fortissimum suorum cecidisse conspexerunt, et de rebus omnibus desperantes fugierunt, ut per fugam seipsos liberarent. Saul autem et cunctus exercitus hebreorum clamore facto super eos exilierunt, et multos interemerunt, et persecuti sunt eos usque ad terminos Geth et portas Ascalonis. Mortui sunt igitur ex palestinis xxx milia, et totidem uulnerati. Porro Saul reuersus a cede hostium castra eorum diripuit et incendit. Dauid autem caput Golie ad tabernaculum proprium deportauit, et arma eius deo dicauit. Post hec uirgines et mulieres prouocauerunt odium ac inuidiam Saul regis circa Dauid hac ex causa. Occurrentes enim uictoribus cum cymbalis et tympanis, delectationem maximam multis faciebant, dicentes quod multa milia Saul interemisset ex palestinis, Dauid autem multa dena milia exterminans interfecisset. Audiens autem hec Saul quod ipse millenarium numerum perceperit, et multa dena milia iuuenculo Dauid uouerent, cogitans apud se quod post hunc fauorem nichil minus haberet Dauid preter regnum, cepit eum timere et nimis habere suspectum cepit. Amouit igitur eum a priori officio quo eum armigerum suum fecerat, ne dum nimis proximus esset posset eum occidere. Igitur constituit eum esse millenarium, locum ei meliorem dans, sibi autem cautiorem, mittebatque eum ad hostes et prelia, ut in his periculis subsistendo periret. Dauid autem deum habens ducem, quocumque se uertisset preualebat, et optime agere uidebatur, ita ut propter excellentiam fortitudinis et populus eum amaret, et filia regis uirgo concupisceret, amore eius nimis detenta, ita ut et patri eius hoc manifestaret. Saul uero quasi per captam occasionem in morte eius libenter hec audiuit, daturumque se filiam eius nuptiis spopondit, tali pacto ut ducenta ei capita hostium necatorum apportaret, ut hoc proposito ex opere periculoso periret, et sic decenter uota sua compleret, si per alios et non eo faciente moreretur. Iussitque suis famulis ut uoluntatem Dauid experirentur qualiter circa puelle nuptias esset. Illi uero ceperunt cum eo loqui quod diligeret eum rex Saul una cum populo, et ideo uellet ei filiam suam copulare. Qui dixit eis: Num modicum putatis esse me generum regis fieri? Michi uero talis honor non decet, precipue cum sim abiectus, et gloria et honore segregatus. Saul autem dum famuli Dauid responsa dixissent, ait: Dicite ei non me pecuniis egere, nec honoribus quibus uellet nuptias collocare, sed eligere uelle generum habentem fortitudinem aliasque uirtutes quas te habere manifestum est; et neque auri et argenti me desiderare, sed pro spoliis duplicium hostium deferat mihi sexcenta capita palestinorum. Nullum enim munus magis quam hoc exopto; sed et filie mee hoc honore michi est sollemnius tali uiro et tanto testimonio de hostium triumphis decorato posse coniungi. Dauid autem his auditis ad se delatis gauisus est quod Saul studeret eum sibi cognatione coniungere, et neque consilium expectauit, neque si possibile aut difficile esset in animo cogitauit, sed repente cum sociis ad hostes pro nuptiarum pollicitatione properauit. Deus enim cuncta solatia Dauid et possibilia faciebat. Cumque multos palestinorum interemisset, abscidens sexcenta capita uenit ad regem et nuptias exigebat. Saul autem cum non posset promissa refugere, et mentiri pessimum iudicaret, cum neque per insidias eum occidere suo consilio posset, dedit ei suam filiam nomine Michol. Dumque Saul non recte uoluntatis esset circa Dauid, uidens eum apud dominum et homines prosperari, expauit eum, et metum celare non ualens amore magnarum rerum, id est regni simul ac uite, et cogitauit eum perimere crudeli calamitate, et mortem eius filio suo Ionathe et aliis familiaribus intimauit. Ionathas autem miratus est mutationem patris erga Dauid, quod post multam ei deuotionem non mediocrem ineum, sed ad mortem usque seuiret; et cum nimis diligeret Dauid, et eius animi uirtutem, indicauit ei secreto uoluntatem patris sui, et ut in crastinum se custodiret; ipse uero iret ad patrem, et ei tempore oportuno loqueretur, et exprobraret ei quod occidere uellet uirum iniuste qui tanta bona fuerat operatus, quia etsi ualde peccasset, debere ueniam promereri; et post hec patris indicaret sententiam. Dauid autem consilio benigno obediens egressus est a domo regis. Altera autem die Ionathas uenit ad Saul, et dum uideret eum letum et exultantem, cepit de Dauid proferre sermonem dicens: O dilecte pater, ualde peccasti si inueniens Dauid culpabilem aliqua minori uel maiori iniquitate precepisti eum patri interimi, uirum qui tibi causa magne salutis fuisse probatur, et eripiens populum hebreorum ab iniuriis et illusione palestinorum, quas diebus xl sustinuit, nullo ex nobis presumente prouocationis contumelia sustinere; et qui post hec iussione tua complens attulit de hostibus sexcenta capita, et sororem meam premio accepit uxorem; cuius mors ipsi sorori mee nimis grauior foret, non propter solam eius uirtutem, sed et propter ipsam cognationem, cum filia tua eius morte uexaretur, et pene ante gaudium coniugii ueniret ad uiduitatis obprobrium. Hec ergo cogitans pater a dementia conuertere, nichil mali faciens uiro, primum quidem quod tibi magnum beneficium prestitit tue salutis, quando malo spiritu et demonibus in te seuientibus ille eos expulit et pacem tue anime condonauit; secundo autem quod de hostibus ultionem fecit. Hec et enim obliuisci turpissimum est. His igitur sermonibus Saul mitigatus iurauit filio nichil Dauid iniuste fore passurum, atque ita Ionathas sermone iusto et iracundiam regis mitigauit, et Dauid metum ademit. Ionathas autem uocauit ad se Dauid, et indicauit ei de salute quam impetrauerat a patre, deduxitque eum ad regem, et erat in conspectu eius sicut fuerat prius.

Eodem tempore palestinis bella gerentibus super hebreos, Saul contra hostes destinauit Dauid cum exercitu. Qui congressus cum eis multos eorum prostrauit, et uictor reuersus est ad regem. Quem Saul non sicut sperabat post bella

suscepit: sed potius de eius felicitate contristatus est, tamquam illius bonis actibus inde recipisse deceptum. Cumque rege pueris astantibus demon ageret, et malo spiritu turbaret: vocavit ad se David et eum psallere et ymnos cantare precepit. Quo iussa faciente, insurgens in eum Saul iaculatus est cum lancea quam tenebat in manu. Sed David eam previdens declinavit fugitque in domum suam, et ibi ea tota die permansit. Nocte vero misit Saul nuntios clanculo ad Michol uxorem eius, precipiens ut eum tutusque diluculo custodiret, ne David latenter effugeret: quatenus mane deductus ad publicum traheretur ad mortem. Michol autem cognita voluntate patris, statim hoc indicavit David, dubiam eius vitam conspiciens, et de anima sua diffidens. Neque enim se credebat pro amore illius habere posse vitam, si fuisset ei morte viduata. Dixit quoque ad David: Non te hic mane solis ortus inveniat. Nam te conterri non videbo, sed fuge contentus dum est per hanc noctem fugam per presidium. Det quoque tibi deus adhuc vitam longiorem. Scio enim te a patre meo si invenerit fugisse occidendum. Quo dicto, eum per fenestram deposuit et dimisit. Deinde ipsa composuit lectulum quasi egrotantis. Et sub saga pelle capre aridam supposuit. Die autem facto misit Saul ut David deduceretur ad eum. Illa vero dixit quod nocte fuisset factus infirmus. Et ostendit eis lectulum coopertum. Et dum manibus intendentibus palparent, et truncum qui pelle erat coopertum palpitantem volui putarent in lectulo huc et illuc egrotantem David vere esse credentes, et pre sopore quasi truncum in lecto volui, reversi nuntii ad Saul dixerunt David infirmum fuisse nocte. Iussitque eum adduci in lectulo ut occideretur. Qui redeuntes ad lectulum et discoperientes et deceptionem ab eius uxore factam invenientes, renuntiaverunt regi. Qua dum culparet pater, eo quod eius inimicum liberaverit, et se deceperit, sagaciter se illa dolose loquens, quasi eam David occidere voluisset si non eum dimisisset, et ideo hoc pro salute sua timore fecisse. Ideoque ei deberet ignoscere, quia hoc necessitatis causa non voluntarie fecisset, adiciens hoc atque dicens: Arbitror enim quod eam libenter interimeret si non me liberares. His verbis dictis pater puelle veniam dedit. David autem periculum devitans venit ad Samuel prophetam in ramatha, eique indicavit insidias Saul, et quod iaculo eius pene fuisset extinctus, dum neque circa eum extiterit infidelis, neque circa hostium certamina infirmus, sed in omnibus prius et obediens: que sunt magis causa invidie generavit. Audiens itaque propheta regis iniustitiam, ramatha civitate reliquit, et deducens secum David venit ad quendam locum nomine galboa, commorabaturque illic cum eo. Et cum nuntiatum fuisset quod David esset apud prophetam Samuel, misit armatos, eique comprehendendum ad se iussit adduci. Qui cum venissent ad Samuel, invenientes ecclesiam prophetarum, participati sancto spiritu ceperunt. Saul autem hoc audiens, super David alios destinavit. Illis autem idem facientibus, denuo misit alios. Prophetantibus autem et illis sicut qui ante fuerant missi, ad ultimum iratus Saul ipse perrexit. Cumque iam esset in proximo antequam videret eum Samuel propheta, cepit et amens factus est. Et exutus veste tota die iacebat et nocte, David et Samuele inspicientibus. Ionathas vero filius Saul occurrentem sibi David et ingemiscentem atque dicentem, quia dum nichil iniquum egisset neque peccasset, eum pater eius occidere festinaret, rogabatque eum ionathas ut nichil tale suspicaretur. Neque talia derogantibus crederet, sed ut securus esset nichil quoque tale de eo patre suo cogitante. Nam si cogitasset, ei sine dubio pandisset, dum ei nullum consilium celaret. Porro David mirabatur ita esse. Et rogabat ionathan ut potius ei prudentiam haberet, et non eum spueret[?], et veraciter ei renuntiaret quecumque a patre cognosceret vel audiret, et nichil faceret eum erga se certum habere amicitie affectum. Contristatus quoque ionathas eo quod patris sui animus talis esset circa David, interrogavit eum quid vellet ut sibi faceret. David autem inquit: Scio te omnia que volo libenter animo michi prestare velle. Crastina quoque die neomenia[?] est. Et ut ipse nostre consuetudine habeo ut cum rege sedeam ad comedendum. Si tibi videtur a civitate egredior et maneo in campo latenter. Si vero quesierit me pater tuus dicens quid a me petierim te prius feriis in patria mea. Et si quidem ut assolet dici de amicis proficiscentibus: cum bono vadat, aut aliquid simile dixerit, scito nichil circa me fore dolosum aut inimicum. Si vero aliter responderit, hoc certum indicium quod adversum me mala cogitat. Et renuntiabis voluntatem patris, misericordiam et fidem in hac re ostendens, quam fidem a me accepisti, hanc et tu domine famulo tuo dare dignatus es. Si vero inveneris in me aliquid iniquitatis, ipse me perime, et non ducas me ad patrem tuum. Que verba novissima ionathas David suscipiens, prius itaque spopondit se omnia facturum, et renuntiaret ei omnia que a patre suo audiret, et eum securum redderet. Celeste inquit huius promissionis deum habebo qui nos in commune videt, quoniam non cessabo frequenter temptans patris mei animum, donec mihi eius animi secreta pandantur. Et cum cognovero non celabo, sed tibi prius nuntiabo sive mitis circa te sit, sive valde crudelis. Novit autem hoc deus quale eum circa te semper esse exoro. Faciatque te deus inimicorum tuorum potentiorem. Tu tamen malorum que tibi facit pater meus esto immemor. Et si hec me vita contingat finire, tu filios meos tibi commendatos serva, et presentis amicitie retribue illis tua benignitate. Cumque hec iurassent ad invicem ionathas dimisit David, et ad quendam campi locum abire precepit, in quo erat solitus se exercere ad militiam, quatenus cum cognovisset a patre nuntiaturum se ei promisit hoc signo, scilicet ut educeret puerum, iaceretque sagittas tres, et si iuberet puero sagittas afferre que ante eum iacerent, sciret nichil mali esse apud patrem eius. Si vero aliter puero preciperet, presagiret et sciret iniquum esse patris eius animum, te et cum inde loco conspectaret, pro bono se ei securitate nec quod sustineret iniquum. Et ut presentis amicitie memor bona filiis eius retribueret. David autem a ionatha hac fide accipiens, ad locum predictum secessit. Altera vero die cum esset mensis initium purificatus rex sollempnitate ad convivium venit. Et sedentibus circa eum ionatha filio eius a dextris, et abner principe militie a sinistris, videns Saul locum David vacuum esse tacuit, suspicatus eum non esse a coitu mundum. Cumque et secunda die non venisset neque adesset, requisivit a filio ionatha ubi fuerit quod tam sacro et presenti convivio ysai filius non affuisset. Ille vero ait se eum promisisse ut iret in propria regione ad sollempnitatem quam tribus eius festive celebraret, et me ex parte rogavit ut irem eum illuc ad sacrificia celebranda concederem. Et si precipis inquit pater, ego persuado, nosti enim quoniam illi sum devotus. Tunc ionathas iniquitatem patris circa David agnovit, et aperte voluntatem eius aspexit. Nam statim iratus Saul blasphemavit ionathan, eumque natum de muliere dixit virum ultro appetentem, et hostem proprium patris, et socium David et cooperatorem eius, et nec ipsum nec matrem eius talia erubescere. Nec vellet intelligere quod quo tempore viveret David, regnum eorum non esset in tuto. Precepitque ionathe ut adduceret David, quatinus penas exsolveret. Respondit ionathas: Et quid iniquum fecit ut puniatur? Statim non iam adumbrata blasphemia, atque Saul accessit, sed arrepta lancea insiluit super eum ut talia sibi respondere audentem interficeret. Et hoc implere non potuit ab amicis prohibitus. Manifestum autem apparuit Saul esse inimicum David, et quod eum vellet occidere, ita ut propter illum pene manu propria filium interfecisset. Tunc ionathas declinato periculo, et nichil aliud pro tristitia facere valens, deflens quod ipse pene

135.

fuisset mortuus, et necem David definitam esse cognoverat. Matutino facto quasi se exercitaturus exivit in campum, ut amico David sic primum ferret regis prodere voluntatem. Fecit quoque ionathas cum sagittis fedum signum quod inter se condixerant, et puerum qui secum venerat remisit in civitatem, et perrexit ad David in desertum, ut cum eo facie ad faciem loqueretur. Quo viso David cecidit ad pedes ionathe, eumque adorans salvatorem anime sue vocabat. Quem ionathas elevavit a terra, et alterutros amplexantes semet ipsos osculabantur et flebant vehementissime. Et iuvenilem etatem suam invidie malignitate consumi deflebant, et separationem eorum ab invicem: que nichil omnino differret a morte. Cumque diu flentes cessassent a gemitu, memoriam iurandi apud alterutros statuerunt. Tunc surgentes osculati sunt invicem, et cum multis lacrimis dimissi sunt ab invicem. David quoque fugit Saulem, et inimicitie ab eo mortem declinare volens, venit in civitatem nobe ad achimelech sacerdotem. Qui dum eum solum venisse videret, et nec amicum nec servum cum eo esse, mirabatur valde quesivitque cur nullus cum eo convenisset. Ille vero ait causam sibi secretam iussu regis iniunctam, ad quam eum non multos comitatos habere oporteret: et constituisse ad quendam locum famulos occursuros. Petebatque ut ei itineris necessaria non negaret, per que opus amici faceret, et ei in tali necessitate subveniret. Accepit igitur panibus sanctis, arma sibi dari si qua essent ad manus postulabat. Aderat autem illic servus Saul genere syrus nomine doech, qui pascebat mulas regis. Tunc sacerdos ait ad David: Nichil tale hic habetur nisi lancea golie quam tu ipso perempto deo dicasti. Hanc quoque sumens David fugit extra regionem hebreorum in geth que est in terra palestinorum, ubi regnabat achis. Cumque cognitus esset a famulis regis, indicatum est achis quoniam hic esset David qui multa milia palestinorum peremisset. Metuens quoque David ne ab achis necaretur, et periculum quod declinaverat a Saul ab illo susciperet, subito simulavit se esse furiosum et rabidum, ita ut spumas ab ore in barbam fluere sineret, et alia signa furiosi faciens fide regi vere furiosi ostendebat. Tunc achis famulis indignatus, eo quod vesanum hominem ad se introduxissent, velociter iussit eum expelli. Ita liberatus David de terra geth venit in tribum iuda, et habitavit in spelunca iuxta civitatem modolla. Misitque David ad fratres suos, eisque ubi maneret indicavit. Illi vero ad eum cum omni cognatione venerunt. Sed et multi alii quibus odium aut timor erat regis Saul, ad eum pariter convenerunt dicentes se facturos quecumque illi placerent. Fuerunt autem omnes simul quasi quadringenti viri. Surgens quoque David venit cum eis ad regem moabitarum, rogavitque eum ut parentes suos in sua regione susceptos haberet, donec ipse de suo fine aliquid cognosceret. Quo annuente, parentes eius omni tempore quo apud eum fuerunt, dignis muneribus honorati sunt. Precepitque Samuel propheta David ut desertum relinquens pergeret in tribum iuda, et ibi habitaret. Reversus quoque David de moab venit in civitatem sanarich, et ibi commoratus est. Saul autem audiens David apparuisse cum multitudine, velut in maiore merore positus, metuebat viri prudentiam, simul cum atque presumptione. Et quod non parva fama de eo ubique exsurgeret, et ne sibi ruinam inferret. Convocans quoque amicos et principes tribuum ex qua ipse erat in colle ubi regnum acceperat, et consedit in segete, sic enim locus vocabatur. Et dum circa eum starent, ordo eius paritur et armigerorum, tunc cunctis ait: Viri contribules, novi quidem quod meorum beneficiorum non estis immemores, quoniam et agrorum vos dominos feci, et honores prestiti et officia vobis prebui. Interrogo quoque vos si maiora horum dona et ampliora filium ysai vobis dare confiditis. Novi enim quoniam illi omnes potius consentiatis, quando et filius meus ionathas ita sapiat, et vos ad talia persuasit. Non enim ignoro quod ionathas iusiurandum cum David et federa celebravit, et ei in omnibus favet, et hoc nulli vestrum cure est, sed tacentes rei exitum sustinetis. Cumque rex tacuisset, nullus ei astantium respondit nisi doech syrus pastor mularum Saul, qui dixit se vidisse David in nobe civitate ad achimelech sacerdotem, ut futura sibi eo prophetante cognosceret, et percepisse ab eo panibus et hasta golie quo volebat descendisse. Tunc Saul vocans achimelech sacerdotem et cunctam generationem eius ait: Quid a me mali passus es, ut servum inutilem filium ysai susciperes, eique dares sumptus et arma, cum mei regni grandis inimicus existat? Cur et futurorum responsa prebuisti? Non enim te latuit quod a me fugeret et odio meam domum haberet. Sacerdos autem que facta fuerant non negavit, et hoc cum fiducia prebuisse confessus est non David sed regi. Non enim inquit novum David inimicum regis esse, sed fidelem socium et precipuum servum, et millenarium, et quod horum maius est generum patris et cognatum, et ideo hoc non inimico prebui, sed ei qui circa te opus sue devotionis exhibuit. Prophetavi autem ei non solum nunc sed sepe. Ipse namque David ad me dicente quod a te cum magna festinatione fuisset directus, si ea quibus egebat non prebuisse, caput meum forsitan ubi condempnasses. Quapropter nichil dolosum adversum me cogitare debes. Neque in his que nunc primum audivi a te o rex, meam te fuisse voluntatem. Amico namque et regis genero et millenario hoc impendi non hosti. Hec dicens sacerdos nequaquam satisfecit Saul, et erat in magno terrore cum Saul eius verba non crederet. Iussitque rex armatis ut eum cum sua cognatione perimerent. Cumque illi non presumerent contingere sacerdotem, divinitatem potius formidantes quam vellent regi parere, tunc doech syro rex sacerdotes imperavit necandum. Qui sumens sue malitie milites, occidit achimelech eiusque progeniem. Erant autem omnes simul quadringenti quinque. Quo facto misit Saul in civitatem sacerdotum nobam, et omnes eius habitatores occidit, non mulieri, non infanti, non alie etati parcens, et civitatem igne succendit. Unus autem filius achimelech nomine abiathar fuga liberatus est. Hec omnia sicut deus congerit[?] sic deus heli sacerdoti prophetavit, propter iniquitates duorum filiorum eius, dicens plebem eius radicitus evellendam. Porro Saul rex nimis crudeliter operatus est, totam generationem sacerdotalem interimens, et neque infantibus misericordiam, nec senibus reverentiam prebens, sed et civitatem disperdens quam in habitare videbatur. Hunc quoque Saul multi imitantur in humana vita, dum nulla potestate in mundo habentes, hominibus videntur simplices et humiles, nec abutuntur natura, nec voluntatem suam implere presumunt in malo, sed sunt mansueti et mites, sectanturque solam iustitiam, et circa omnes homines student habere devotionem: divinitati et confidunt que omnibus que in hac vita fiunt presens est, et non solum opera sed et mentem unde cogitationes oriuntur. Hec ora antequam fiant divinitatem prospicere credunt, et considerare videntur ab hominibus. Cum vero multi talium ad potestatem veniunt, statim superbie cumulo dilatantur, et omnibus virtutibus prioribus que ad speciem hominum exercere videbantur abiectis, velut in scena vultus et mores et moderationes actuum mutantes suscipiunt audaciam et superbiam et contemptum rerum humanarum et divinarum, et postponentes pietatem et iustitiam spernunt, et in omnibus que cogitant aut agunt arrogantiam congerunt, et quasi non videat

eos deus. aut certe potestatem eorum non habeat: pessimis incrassantur
actibus: et quecumque aut audire metuunt, aut odio habent, respuunt.
que autem irrationabiliter diligunt, hec rata. firma. uera. et hominibus
placita. simul et deo credunt. De futuris uero rebus: nullus eis fit sermo
sed et eos qui sermonem inde protulerint: multis laborum miseriis exho
norant, et odio eos habentes inuidiam eis conflant, deducentesque
eos ad medium. non solum adeptos honores eis auferunt. sed et preter
uitam eos priuare nituntur. puniuntque eos non propter opera digna suppli
cio. sed propter derogationes et accusationes nequiter examinatas
extinguunt, non quod oporteat eos hec pati. sed quod inter iniuste uideantur
ulcisci. Sic saul filius cis. qui primus rem publicam hebreorum rexit.
prius existens laudabilis. post ad regnum euectus contra deum rebellauit.
et occidit et sacerdotes et prophetas pro suspicione quam habuit achi
melech. et deiciens eorum ciuitatem. studebat quodammodo deum sacerdotibus
prophetisque priuare. dum tantos simul occideret. et neque patriam eorum
manere permitteret. ut post illos possent alii generari. Abiathar
itaque filius achimelech fugiens uenit ad dauid. et erumnam suorum
omnium. et patris interitum declarauit. Qui ait non se hoc ignorasse
futurum. cum uidisset ibi doech. qui profecto hoc saul annuntiauit. se autem
dolere debere dicebat. quia sui ipse huius auctor calamitatis esset. poste-
batque eum ut secum de cetero maneret. tamquam qui in alio loco latere non
posset. Quo igitur tempore audiens dauid palestinos ceilanorum prouinciam
deuastare. consuluit deum per sacerdotem. si eum pugnare preciperet. Quo
dicente quod diuinitas uictoriam promisisset: statim cum sociis inuasit
palestinos. et cede multam in eis fecit. et predam tulit. Cumque apud
ceilanos esset donec areas suas fructusque sine timore colligerent.
nuntiatum est regi saul quod dauid apud ceilanos habitaret. Cedes enim
magna quam dauid et uiri eius fecerant non potuit celari. sed fama ad ex
traneorum aures perueniens: ad regem usque delata est. Gauisusque est saul
cum audisset dauid in ceila commorari. dicens deum illum eius manibus tra
didisse. cum uenisset in ciuitatem murum et portas et seras haben
tem. Iussitque omni populo ut ad ceilam unanimiter conuenirent. et obsiden
tes eam capientesque dauid interimerent. Hoc itaque sentiens dauid et agnos
cens a deo. quoniam si ibi maneret ceilite eum traderent in manu saul.
sumens quadringentos uiros qui secum erant de ciuitate profectus est in
desertum ziph. Saul autem cum audisset eum fugisse de ceila. ab eius
persecutione cessabat. Dauid autem manens in deserto ziph quod uocatur
noua. ionathas filius saul ueniens ad eum osculatus est eum. et secum
esse monuit. et spem bonam habere futurorum. nec in presenti malo eum
debere deficere. quoniam regnaturus foret. et habiturus sub se omnem
hebreorum potestatem. et se primum post eum in toto eius regno principatum.
Rursus quoque iusiurandum inter alterutros confirmauerunt pro deuotione uite
et totius fidei. et testem deum inuocans ionathas maledixit sibi si umquam
transcenderet iusiurandum et in contrarium mutaret. Tunc ionathas
dauid ibidem relinquens paululum a timore et a sollicitudine releuatum.
ad saul ipse reuersus est. At ziphei uolentes gratiam saul habere.
indicauerunt ei apud se commorari dauid. promiseruntque ut si ueniret illum
ei contraderent. eo quod eum angustia loci teneret. et non posset eos effu
gere. Quos laudauit rex et gratias egit indicantibus inimicum eius.
eisque pollicitus est non tarde se remunerare eorum deuotionem. misitque
qui quererent dauid et omne desertum scrutarentur. dicens se continuo se
cuturum. Et illi quidem qui directi fuerant per inuestigando et capiendo
dauid precedebant regem. studentes inimicum regis tradere in regia po
testate. Igitur iniusta et maligna uoluntate frustrati sunt. quia
cum nichil mali sustinere potuissent si dauid non indicassent. propter blan
ditias regias uirum religiosum et iustum qui latere apud eos poterat
prodiderunt. et manibus regis tradere promiserunt. Cognoscens autem dauid
malitiam zipheorum. et regis inuasionem. angustias loci illius dereliquit.
et fugit ad petram maximam in deserto. maon constitutam. Et cum
saul ibi eum persequeretur. audiuit a quibusdam discessisse dauid. abiit
angustius. ad aliam petre partem. Et cum saul eum statim cum exer
citu cinxisset: ut eum pene iam capere potuisset. subito nuntius
adueniens indicauit palestinos hebreorum regionem totam uastare.
Tunc saul a persecutione dauid cessauit. et contra eos qui naturaliter erant
hostes dimicandum magis necessarium iudicauit. quam inimicum proprium
persequendum. et uastationem sue terre despicere. Sic ergo dauid inopinabi
liter declinato periculo uenit in angustias engaddi. Cum uero saul
expulisset alienigenas. uenerunt qui nuntiarent ei dauid in engaddi
montibus latitare. Qui sumens tria milia armatorum persecutus
est eum. et cum non esset procul uidit circa iter speluncam profundam atque ro
tundam. multa longitudine et latitudine nimis aptam. in qua dauid cum
suis uiris erat absconsus. Et dum saul naturali necessitate cogeretur
uentrem purgare. ingressus est speluncam solus. Quem dum uidisset
quidam de sociis dauid. et dixisset ei suum inimicum sibi a deo datum. et sua
deret ei ut ultionis causa caput saul abscideret. quam grauem persecuti
onem et miseriam pateretur. respondit dauid. Non est iustum ut dominum meum
occidam. quia a deo est regnare preceptus. nam licet ipse circa nos ma
lignus existat. me erga eum non decet esse iniquum. quia hanc potestatem
a deo accepit. Surgens ergo dauid latenter abscidit summitatem uestis
solummodo qua saul erat indutus. et statim rediit ad suos. Cumque saul
de spelunca fuisset egressus. surgens dauid exclamauit a longe petens
ut saul audiret. Conuerso autem rege. adorauit eum secundum morem pa
trie. inter alia ait. O rex non te oportet malignas et falsas deroga
tiones ab inuidorum auribus audire. nec eos uerum dicere in suspicione
te ducentes. sed magis ex operibus cunctorum considerare affectum. Dero
gatio namque est multorum. deuotio uero clara in actuum ueritate consistit. Ita
sermo cuius libet potest utrumque habitu ostendere similitudinem
falsitatis et ueritatis. opera uero nudum habebunt ueritatis intuitum.
Considera ergo opera que circa salutem feci. qualem circa te itaque domum
fieri. et tunc perpendes quod non magis oportet credi quam accusantibus et
demere te referentibus. ea que numquam animo concepi. nec facere potui.
Cur ergo apposuisti persequi animam meam. et michi die noctuque cogitare
non animi mee interitum iniuste persequendo. Et quomodo falsam opinio
nem quasi te occidere uoluerim. Aut quomodo non impie agis contra me dum
occidere uolens hominem qui potestatem habuit hodie te punire et
penas a te exigere sed noluit tempus ad hoc habere oportunum.
Quando enim tue uestis incidi partem. potui et caput tuum auferre.
Quod si contra me tale tempus tibi deus dedisset. neque memor preterisses.
Et ostendens pannum quem inciderat. huic rei fidem exhibuit. Ego
inquit iustam ultionem contra te habui. tu autem iniustum odium contra me ha
bere uoluisti. sed hoc iudicet deus inter nos. et in eos qui mea inter argumentum uolun
tate. Saul ergo inopinabiliter admirans sua fuisse uitam seruare
obstupescens humilitatem iuuenis. et naturam ingemuit. Cumque
econtra dauid ingemuisset. accedens saul ad dauid dixit. Tu hodie mei
causa bonorum fuisti. ego uero tui calamitatum. et ostendisti te hodie habere
priscorum iustitiam. et me multo meliorem te esse. Qui enim inimicos suos
in deserto comprehensos saluandos esse decernat? Scio namque quia
deus tibi regnum parauit. et omnium hebreorum te potestas expectat.
Da ergo michi iusiurandi fidem. ne meum genus extinguas. et quod habes
malorum memoriam germen meum studeas eradicare. et reuertere in do
mum tuam cum seruis tuis. Iurauit ergo dauid ut saul poposcerat. saul ad propri
um reuersus est imperium. et dauid cum suis abscessit in angustias masphat. non
credens ad plenum uerbis saul. Hoc itaque tempore et samuel propheta
defunctus est. uir qui non fortuito honorem apud hebreos habuerat. Cuius
et uirtus in illis apparuit. quod per deuotionem populus multo tempore luxit
et circa sepulturam eius sollempnie largitatis studium et magnum cultum
competentem exhibuit. Sepelierunt autem eum in patria sua in ramatha. multique
fleuere diebus non in commune hoc facientes uelut in morte extranei. sed
tamquam proprium patrem singuli quique lugentes. Fuit enim uir bonus et natura
benignus. et propterea magis amicus deo. Hic ergo samuel prefuit populo hebreorum
solus. post mortem quidem heli sacerdotis annis xii. cum saul uero rexit
populum annis x. et octo. samuel ergo huiusmodi habuit finem.

Erat ergo quidam zipheorum de ciuitate maon diues ualde et multa pecora
possidens. trium namque milium ouium gregem habuit in pascuis. et mille capras.
Has ergo dauid cum maneret apud eundem uirum in deserto. illesas et sine
uexatione suos uiros custodire precepit. ut neque desiderio neque necessi
tate famis de eius grege aliquid usurparent. neque latenter aliquis de pa
storibus uexarent. ne forte in hoc deum offenderent. Hoc autem putabat dauid
se homini bono prestare. credens illum esse dignum huiusmodi beneficium prome
reri. Erat autem nomen illi nabal uir durus. et studiis malignissimis
habens uitam detestabilem. cui erat uxor bona simul et casta. et specie
nimis eximia. Ad hunc nabal tempore quo tondebat oues misit dauid uiros
x. ut eum salutarent. et optabat ut hoc multis annis sanus efficeret. Annis.
et ut necessaria sibi mitteret rogauit. cognoscens a suis pastoribus
quod nichil eos aliquid nocuerit. sed etiam custodes eorum gregumque fuerint
dum in deserto multo tempore pariter habitarent. et quod non eum peni
tere deberet. sed ei aliquid ciborum de sua largitate preberet. Nabal ergo
his qui missi fuerant contumeliam inferens et dure respondit. Qui enim cum inter
rogasset eos quis esset dauid. et respondissent filius iesse. ait. Nunc modo
quia ualde insaniunt ipsis superbiunt fugitiui. et gaudent suos dominos
relinquentes. Quod dum fuisset dauid renuntiatum. iratus ualde iussit
quadringentos uiros arma sua sumere. et se sequi precedentem. et ducen
tis uiris ad rerum custodiam derelictis. ibat ipse primus in fronte armatus,
et post eum socii incedebant. qui si more leonum frementium. parati erant
dauid omnem laborem sustinere. et domum nabal et omnem possessionem eius
exterminare. Non solum enim oblitus est dauid quod nichil dedisset eis
qui multa benignitate circa eum habuerant. sed et quod blasphemasset
et maledixisset eis a quibus in nullo fuerat contristatus. Interea quidam
seruus et custos ouium nabal domine sue indicauit. quod misisset
dauid ad uirum eius. et non solum nec aliquid uile transmisit. sed et iniurias et
pessimas insuper dixit blasphemias. dum omni prudentia et custodia ca
nos usus fuerit in gregibus: affirmans hoc in malo domini sui et ipsi profun
dum sit quia ipse dauid et uiri eius animo leonibus fortiores. Quo dicto, abigail
uxor nabal perducens x. asinos et onerans eos cunctis uite necessariis
nichilque marito dicens. cum ipse pre ebrietate sensu careret. profecta est
ad dauid. Cum ascenderet montis angustias. dauid occurrit armatus cum quadri
gentis uiris ueniens super nabal. Quem cum uidisset abigail de
asina exiluit. et prostrata in faciem adorauit supplicans ut nequaquam
uerba nabal attenderet. cum ebrietate prolata. quia utique nabal recte uo
caretur quod nomen significat dementem lingua hebraica. Se autem dicebat
non uidisse eos qui ab ipso missi fuerant. et ideo se debere ueniam promereri.
utque magis ipse ageret deo gratias ex quibus eum a sanguinis huma
ni pollutione prohibuit. Nam utique esto patiens et benignus. et
deus te uindicabit in malignis. que enim inique nabal mala sustinebit
hec eueniant super capita omnium inimicorum tuorum. Esto ergo mihi propitius.
et iudica me dignam per quam hec dona suscipias. ira uero atque furore quem
super maritum meum habuisti. et ei domum remitte. Hec enim te
decent. cui sic placet atque dignus. et quod maius est regnaturus. Sus
ceptis autem muneribus dauid ait. O mulier. propitius deus te ad nos hodie ad
duxit. cum utique iurasse domum nabal hac nocte tota disperdere. ut nullus
ex eis penitus remaneret. cum uir ille ingratus et callidus esset circa me et
socios meos. nunc autem tu preuenisti. et meum curauit deus mitigasti furorem.
Nabal ergo licet nunc propter te relinquatur inultus. sed tamen ut spero non effugiet penas.
et alia causa qui illi competit eueniet. Hec dicens dauid dimisit mulierem.
Illa autem domum reuersa. et inueniens uirum cum multis in ebrietate ia
centem. tunc quidem nichil horum que fuerant gesta indicauit. Cum altera
die cuncta significauit. et sic eum tristem reddidit. ut penitus ad solutio
nem membrorum et mortem deduceret. et non amplius quam x. dies per
uiuens nabal defunctus est. Dauid autem audiens mortem eius. ultra se
quidem gaudebat. et nabal ex propria malignitate defunctum dicebat ille
dante penas. et se ab eius sanguine custodisse. deo eum sua potestate
ulciscente. qui dat quidem bonis bona. malis uero refert digna suppli
cia. Mittens post hec dauid ad uxorem nabal petiit. quod eam sibi in coniugio copularet.
Illa uero his qui missi fuerant dixit. non se fore dignam uel illius pedes tangere.
Tamen surgens cum omni apparatu uenit ad dauid. eique coniuncta est. et ad
hunc honorem uenire promeruit. tam pro uite et uirtute castitatis: quam pro
speciositate sue forme. Habuit et dauid et aliam uxorem quam primum
duxerat de ciuitate ezlisar. Michol autem filia saul regis que fuit
uxor dauid coniunxit pater eius falti filio lais. qui erat de ciuitate gallim.
Et cum hec fuissent gesta. quidam zipheorum uenientes indicauerunt saul
quod dauid esset in eorum regione. et quod possent eum comprehendere si uellet
eis sua solatia prebere. At saul statim cum tribus milibus armatorum super
eum egressus est. Cumque nox superuenisset. castra posuit in quodam loco.
qui dicitur ceila. Audiens uero dauid contra se uenisse saul. missis exploratoribus
iussit scrutari ueritatem et sibi renuntiari ubi castra posuisset.
Quibus exploratoribus et renuntiantibus eum in ceila esse: surgens nocte
ita ut suos lateret uenit ad castra saul. ducens secum abysai filium
sororis sue saruie et abimelech gethem qui erant ambo inter suos for
tissimi robore. Saul itaque dormiente: et circa eum per exercitum ar
matis. et abner principe militie. dauid ingressus castra saul. nec ipse per
emit eum. inueniens ad stratum eius lanceam que erat fixa in terra ad cap
ut eius. nec alios permisit eum uolentes occidere. et in hoc uehementer instan
tes. dicens ordinatum a deo regem occidere nimis esse iniquum. licet ille
sit malus. et ira que ei tempore oportuno parata est expectare debere
ab eo qui ei prebuit regnum. Rediit ergo eos uolentes eum occidere et
pro signo quod potuisset eum occidere. et se abstinuerit. sumpsit inde
lanceam. et urceolum aque appositum. dormiente saul et nullo sentiente
in exercitu ipse latenter egressus est. cum omnia facere potuisset que uellet
et ipsum tempus obediret. et contra regem digna presumptione fraudaret. Trans
iens ergo dauid torrentem et in uertice montis ascendens. unde potuisset
audiri. clamans uoce magna militibus saul. et abner principi militie
excitauit eos a somno. Audiens ergo abner. et requirens quis eum uocaret.

et respondit David. Ego sum quidem filius Iesse: servus tuus fugitivus. Et tu quare o Abner cum sis magnus et apud regem honore precipuus, corpus eius ita custodis, ut somnus te sic tradiderit quin saluti illius affectus? Hoc itaque dignum est morte atque supplicio. Ingressus sum enim quidam in medium exercitum super regem et super alios universos, et non sensistis. Quere ergo lanceam regis, et urceum aque, et cogitans quantum malum vos latuit interiectum constitutum. Saul autem cognoscens vocem David, et videns se prima eum sopore constrictis custodibus negligentem non occidit, sed magis pepercit. et quem iuste punire potuisset, gratias egit illi pro sua salute. et rogavit ut confidens mecum que mali meruerit, iret ad propria. affirmans quod nec ceteris ipsum aliquis ita diligeret. sicut David Saul amaret. accusans seipsum quod eum quidem qui eum custodire posset, et multa indicia circa eum sui favoris ostenderet: persequeretur iniuste, et tanto tempore dubitantem de anima sua degere in fuga compelleret: ab amicis et cognatis propriis desolatum. et ipse ab eo sepius liberatus non quiesceret, cuius animam desideraret auferre. Igitur David clamavit, ut aliquis audiens tolleret lanceam et urceum aque dicens. Ostendi vobis utrisque meum et actum inde sic, quod noluit quod et presenti die eum occidere potuissem, sed ei misertus abstinui. Saul ergo iam secto mali David effugiens, ad regnum proprium remeavit. Metuens autem David sibi permanens aliquando in manus Saul incideret: decrevit in Palestina descendere. et illic habitare. Tunc cum sexcentis viris qui cum eo erant, venit ad Achis regem Geth. Erat autem hec una urbium Palestinorum. Cumque eum rex suscepisset cum viris eius. et habitaculum prebuisset: habens simul secum duas uxores Achinoem et Abigail morabatur in Geth. Postea David non placuit ut in civitate Geth habitaret. et idcirco rogavit regem quod eum clementer exciperet. ut ei aliquem locum in provincia donaret ubi cum suis degere potuisset. pudori sibi esse dicens ut in civitate maneret. et ei onerosus existeret. Dedit ergo ei rex quandam vicum Siceleg nuncupatum. Quem intantum dilexit David. ut eum regnasset postea. eum ipse et eius pueri quasi possessionem propriam honorarent. De his ergo in alio loco dicemus. Tempus itaque quo commoratus est David in Siceleg Palestinorum fuit in suum IIII. et XX. dierum. Insurgebat et latenter contra Palestinos in vicina regione constitutos. Serritas et Amalechitas et eorum provincia devastabat, multaque predam iumentorum et camelorum sumens. revertebatur ad propria. Ab hominum autem cede se abstinebat, metuens ne eum regi indicarent. et semper partem prede regi mittebat. Cum vero Achis requireret quos vastasset et predavisset, dicebat quod Iudeos qui ad austrum conversabantur et in campestribus habitabant se esse depopulatum. Sic ergo David saus faciebat regi. sperabat enim quod David odio haberet propriam gentem. et ideo rogabat eum. ut apud eum omni tempore maneret.

Eo tempore Palestinis contra Israelitas pugnare volentibus et mittentibus ad omnes amicos suos ut eis adessent in bello. et congregati pararent venire in Sela. exierunt super Hebreos. Tunc et Achis rogavit David ut cum suis armatis solatium contra Hebreos preberet. David autem gratissime promittente: et dicente se invenisse tempus quo beneficia que sibi suisque prestitisset, rependeret. et remuneraturum Achis. promisit se eum custodem sui capitis omni tempore habiturum. honore et fidei promissione volens eius voluntatem augere. Saul autem rex Hebreorum omnes divinos et ventriloquos. et omnem huiusmodi artem de sua expulerat regione absque prophetis. Audiens autem Palestinos iam esse presentes. et iuxta Sunnam civitatem in campo posita castra inimicos fixisse. ad eos cum omni exercitu perfectus est. Cumque venisset ad quendam montem nomine Gelboe. et vidisset eduxisse hostium multitudinem timoris fortitudine conturbatus est. quod esset eorum exercitus potior et multo melior. deumque consuluit per prophetas ut ei de prelio et eius fine predicerent. Deo autem non respondente, Saul magis expavit. et animo corruit. malum sibi aperte imminere perspiciens cum videret dominum sibi non esse propitium. Iussit ergo sibi queri mulierem ventriloquam habentem spiritum. et evocantem animas. que per eas solet posteritatibus futura predicere. Cumque a quodam famulo fuisset nuntiatum esse huiusmodi mulierem in civitate Endor: latenter divitiens exercitum. et exuta veste regali sumpsit duos famulos quos noverat esse fidelissimos. venit in Endor ad mulierem. rogavitque eam ut divinaret. et sibi animam suscitaret. Et illa respondens dixit. quod ipse hac arte exterminatam a Saul audisset. et ideo non possent hec que petebat fieri. Ignorabat enim mulier quod esset Saul qui cum ea loquebatur. Repugnabat ergo mulier et dicebat non se audere in medio [illegible] usurpare a rege Saul usurpare. qui genus divinantium expulisset. sed nec illum bene facere qui dum nec peccatum fuisset lesus ei parare insidias ut prohibita faciente: pene et tormentis contraderet. Sed autem a cepto desistere nollet: iuravit illi ne cuiquam eius divinationem proderet: nec periculum sibi ullum faceret. Cumque Saul iureiurando ei satisfecisset non eam debere metuere: rogavit eam ut animam Samuel ei suscitaret. Illa vero nesciens quis esset Samuel, animam ex inferno evocabat. Cumque apparuisset: videns mulier virum senem et deo docibilem conturbata est et nimis obstupescens. dixit ad Saul. Nonne tu es Saul? Hoc enim ei Samuel indicaverat. Quo confitente et probatione eius querente: illa ait se vidisse virum senem formosum et gloriosum. et sacerdotali pallio circumamictum. Cognoscens autem Saul hunc talem virum Samuelem esse, procidens in terra salutavit eum et adoravit. Anima autem Samuel inquirente cur eum evocasset. Saul ingemiscebat se necessitate incumbere. et hostes graviter imminere, et se esse in hesitatione rerum presentium constitutum. et a deo derelictum. et neque responsum a deo promereri posse. neque per prophetas neque per somnia. et propterea ad te confugi. qui in prius semper excitasti. Samuel autem videns eum sine vitae a proximi ait ad eum. Superfluo aliquid a me vis cognoscere. cum a deo sis derelictus. Regnum ergo cum tuis filiis ad David. et bello vincendum a Palestinis esse vero cumque principatu cum vita esse finiendum. quoniam inobediens fuisti deo in Amalechitarum bello. et eius mandata nequaquam servasti. sicut cum viveres prophetavi. Igitur scito populum Hebreorum inimicis suis subdendum. et te cum filiis tuis die crastina in bello cadentes mecum esse mansuros. Hec audiens Saul et silentia faciente amisit eloquentie officium. et cecidit exanimis in terram magis propter dolorem que ei futura indicata sunt potius quam propter abstinentiam. non enim precedenti die aut nocte cibum sumpserat cum facere volebat. Igitur mulier accurrens relevavit eum. et ut ex spiritu recipiente coegit ut gustaret. hoc sibi munus ab eo petens recompensare pro divinatione quam ei sub periculo fecisset. cum ei ipse interdictum ei non licuisset: et tamen voluntati eius paruisset. Probis ergo omnibus rogavit eum ut cibum appositum sumeret: quatinus recepta virtute ad castra propria remearet. Cumque ille refutaret: et nec adversaret cibum in angustia constitutus, tandem mulier compulit eum. et persuasit eum gustaret. et habens vitulum unum mansuetum domi nutritum. et in quo totam spem habebat occidit eum, et carnibus preparatis apposuit ei eiusque servis ut comederent. Quo facto, Saul cum illis qui secum venerant noctante ad castra reversus est. Iustum est ergo laudare huius mulieris largitatem circa regem: que ei arte prius exterminata

batur quod inter talem exercuit humanitatem: que disciplinae eius artem prohibebat ac persequebatur. Nam et cum vidisset eum exanime non despexit sed condoluit: et consolata est eum dum agnovisset esse regem. et tanta quantum potuerat animo integrata consistere. eum potius invitabat. et quod solum in paupertate possidebat. hoc libenter et hylariter conferebat. non spectans ab eo aliquid retributionis. quem sciebat in proximo moriturum. cum plerumque natura hominum soleat hominibus in necessitate constitutis. et ubi nullam retributionem sperant: nec saltem illa que sibi habundant impertiri. non tantum vero sibi illud rependi noverint tribuunt. Bonum est ergo illam imitari mulierem. et hylariter tribuere. et benefacere cunctis egentibus: et michi melius arbitror esse quam necessitate patientibus in omnibus adiuvare. ut ex hoc deum propitium. et semper nobis bona largiturum habeamus. Igitur de illa muliere dixisse sufficiat. Sermonem nunc faciamus civitatibus: et populis et gentibus profuturum. et bonis omnibus congruum. ex quo sermone provocentur universi habere studium in universe gloriae: et de quo sapientes et reges gentium. et principes populorum multum desiderium et studium bonarum rerum concipiant. et pro salute patrie ad pericula se libenter exhibeant. Huius ergo rei habeant auctorem et sumant exemplum a Saul rege Hebreorum. Hic enim Saul licet iam futura nosset. et mortem sibi imminere prophetia predicente cognosceret. nec amore vite suum exercitum prodidit inimicis. nec regie dignitati intulit contumeliam. sed potius semetipsum cum caris filiis et cum omni domo tradidit et optimum iudicavit. una cum filiis pugnando perire pro subiecto populo. Nam licet ei cari fuissent filii. et post eum putaret eum regni successionem habere. et genus proprium dilatare: tamen eos Saul volebat post se relinquere quasi in incerto. Igitur iste Saul iustus et castus et fortissimus. omnium solus mihi esse videtur. et si quis alius talis fuit vel fuerit. ille per certa cunctorum testimonio et virtutis adoptione est dignissimus. Nam illi qui sub spe victorie proficiscuntur ad bellum. et incolumes se redire confidunt. si aliquid gesserint clarum. non videntur mihi illi benefacere. qui eos fortes voluerint appellare. quod alibi in hystoriis et aliis conscriptionibus invenitur. Illi autem dicendi sunt magnanimes. et grandia presumentes. et terribilium rerum contemptores omnes qui Saul in sua fortitudine imitantur. Illi namque qui nescientes quid in bello futurum est: nequaquam animo deficiunt: et in incertum semet ipsos emittunt. et licet aliquid grande faciant, non exinde valde laudandi sunt. Cum vero nichil inecorie in bello pervenire sciat. sed et mors sua provisa. et solummodo se mortem gustaturos sciunt. et neque exinde terrentur in animo, neque propter presens periculum mortis obstupescunt. huiusmodi homines perfecte fortitudinis esse decerno. Hoc ergo fecit Saul. ostendens cunctis exemplum sue fortitudinis qui desiderant habere glorie palmam post mortem. et talem fortitudinem animi convenit habere maxime reges. quos propter cumulum principatus non solum non licet esse malos circa subiectos. sed neque mediocriter esse bonos. Plurima quidem possem de magnitudine Saul dicere, maximam materiam michi hoc argumentum prebente, sed ne diu videar inherere: denuo ad ea revertor. unde digressus esse videor.

Palestinis ergo castra metantibus per singulas generationes. et tribus et satrapas exercitum disponentibus: ibat cum suo exercitu Achis rex et post eum David cum suis armatis sequebatur. Et cum vidissent duces Palestinorum Hebreos inter esse exercitum Achis. evocantes Palestini Achis percunctabantur eum unde Hebrei illi advenissent. Qui dixit hunc esse David quod fugisset Saul dominum suum. et ad se venientem eum suscepisset: et nunc ei se velle beneficia rependere. et Saul in se fixisse: et propterea eum in solatium ipsius advenisse. Cumque hoc Achis dixisset. culpatus est a ducibus Palestinorum eo quod virum inimicum ad solatium adduxerit, eumque redire suadebant, ne forte latenter aliquid mali circa eos faceret: habens tempus et causam per quam dominum suum placare posset: et suadebant eis prospicere remitteret eum cum suis ad locum quem dederat eis ad habitandum. Adiciebant et dicentes. Nonne hic est David de quo cantabant virgines Hebreorum quod multa dena milia peremisset? Et cum hec audisset rex Achis. valide dicta cognoscens. vocavit ad se David et ait. Ego quidem de eum sim testis studii tui circa me atque devotionis propterea te ad solatium meum adduxi. sed principibus non places. Facto ergo mane perge ad locum quem dedi tibi. et ibi mea custodi provinciam. neque hostium ad eam accedat, es enim in animo meo pars magna solatii. David ergo iubente Achis. rediit ad Siceleg. Eo autem tempore quo egressus fuerat David cum suis ad solatium Palestinorum gens Amalechitarum Siceleg ceperat et vastaverat. et incenso oppido multaque preda ex Palestinorum regionibus sumpta discesserat. Inveniens ergo David vastatam omnem provinciam. et omnia sua fuisse direpta, et duas uxores suas. et eorum qui cum eo erant una cum filiis in captivitate ductas. continuo vestem scindens flens et gemens cum sociis tamdiu adhuc usque pervenit plorando. ut lacrime eis deficerent. Ipse enim David pene periculum sustinuit a populo, nam unusquisque eum auctorem malorum suorum esse dicebat. Igitur David consternatus et mente sua ad dominum convertens rogavit Abiathar pontificem ut indueret veste sacerdotali consuleret dominum et prophetaret: si persequens Amalechitas comprehenderet. et liberaret uxores ac filios. et ulcisceretur in hostibus: Sacerdote vero iubente ut eos persequeretur. surgens cum sociis persecutus est hostes armatos. Cumque venisset ad torrentem Besor: invenit virum Egyptium errantem Ethyope genere et fame defectum quartis diebus in deserto sine cibo permanserat. Primo ergo eum cibo confortans et refici faciens. inquirebat quis esset. aut unde venisset. Tunc ille se Egyptium genere dixit. et propter infirmitatem a suo domino derelictum. eo quod non valuerit sequi. et preterea indicavit se ex eis esse. qui incendissent et vastassent Iudeam simul et Siceleg. Hunc sumens David ducem super Amalechitas. invenit eos iacentes in terra. alios quidem prandentes. alios autem ebrios et vino solutos. et utentes preda quam ceperant. Ingressus statim irruens cum sociis. dolentibus de captivitate uxorum et filiorum repente leto eos frustravit. Nudi namque et nichil huiusmodi suspicantes. ad potum et epulum conversi omnes remissiores erant. Alii quidem mensis adhuc suppositi, super mensa occisi sunt. et sanguis eorum cibo permixtus est, alios vero invite ad pocula in tantes occidit, multos et in sopore conversos extinxit. Quicumque vero vestiebantur armati. et ex adverso resistere volebant. hos facilius quam illi qui nudi iacebant peremptus est. Qui ab hora prima incipientes usque ad vesperam permanserunt. ita ut Amalechitarum non remanerent amplius quam quadringenti viri qui non longe ab exercitu iacebant. et in camelis currentibus ascendentes. inde evadere potuerunt. Eripuit ergo David omnia que tulerant hostes de Siceleg: sed et uxores suas et sociorum. Cumque revertentes venissent ad locum ubi ducentos viros reliquerant ad castra custodienda. et qui sequi eos non poterant illi quadringenti viri qui de bello venerant

parentum pro deo eos accipere non censebant, sed magis uxores suas et filios recipientes abierunt ad propria. Dauid autem hoc audiens, malignos et iniustos dixit hanc esse sententiam. Posuitque dauid hanc legem, ut cum deo adiuuante ulciscerentur in hostibus, omnem predam quam caperent ex equo diuiderent, cum his qui ad diuisorum custodiam remansissent. Ex illo quoque die a dauid lex ista permansit, ut tantum accipiant qui custodiunt castra, quantum illi qui pugnant. Reuertens autem dauid in siceleg, senioribus iude et necessariis amicis ex hac preda munera direxit. Et ita statio siceleg et amalechitarum interitus huiusmodi fuit.

Palestinis quoque cum hebreis dimicantibus et pugna graui commissa, palestini quidem se ulciscebantur et multos hebreorum occidebant. Saul autem rex israhelitarum et eius filii fortiter decertantes, et uidentes omnem fiduciam glorie sue in bello consistere, et in hostium dimicatione nichil preciosius quam pro patria mori iudicantes, omnem cohortem minime consenserunt, et undique hostibus circumdati multos palestinorum forti animo ac feroci dimicatione trucidantes, ad ultimum ui hostium super eos ingruente extincti sunt. Erant autem filii saul qui ibi ceciderunt ionathas et mechiris et aminadab. His ergo cadentibus populus hebreorum in fugam conuersus est, et interitus et confusio magna facta est grauissimis hostibus post eos insequentibus. Saul autem dum adhuc cum armigero suo pugnans palestinis crebro super eum iacula dirigentibus, et omnibus pene prostratis qui secum erant, paucis exinde fugientibus, cum uideret filios suos ante se uiriliter pugnando extinctos, et nullam uite spem habens, clarissime contra hostes decertatus est, et multa uulnera in corpore suo gerens, ita ut neque posset tolerare nec ferre mortales plagas, cecidit semiuiuus in terram. Armiger quoque multis uulneribus confossus et pene exanimis iuxta eum corruit, et ita hostes eos mortuos putantes, ad reliquos persequendos conuersi sunt. Cumque saul adhuc spiraret, resumpto spiritu iussit armigero ut se educto gladio perimeret, ut neque eum uiuum inuenirent hostes. Armiger autem eius non ualens hoc pro nimiis uulneribus facere, nec saltem se ei erigere ualens, tunc saul resumptis paululum uiribus gladium suum sumens et in terram configens uolebat in mucronem irruere, et sibi ipsi ultimo mortem inferre, sed pro nimia inualitudine corporis hoc non potuit perficere. Conuersus ergo et uidens quendam iuuenem, requisiuit quis esset. Quem cum cognouisset amalechitam esse, rogauit ut educto gladio eum mortem qualiter uellet occideret. Quo facto amalechita ille percussit sublato auro excelsi [?] brachiis et corona a capite fugit. Videns autem armiger dominum suum saul extinctum, surgere non ualens, gladium iuxta se positum sumens et ut in iugulo sui infigens semetipsum occidit, nullusque de custodibus corporis est relictus, sed omnes ceciderunt in monte qui uocatur gelboe. Audientes autem hebrei qui habitabant in conuallibus contra iordanem et qui in campestribus ciuitates habebant quod saul cecidisset et eius filii, et omnis cum eo populus et exercitus, relinquentes proprias ciuitates ad loca occultissima fugerunt. Palestini uero cum uenissent hostes exuere, inuenerunt corpus saul et filiorum eius. Quos expoliantes eorum capita truncauerunt, et in omni prouincia uulgauerunt hostes suos cecidisse. Quorum arma quidem consecrata sunt in templo astaroth, corpora uero eorum suspenderunt super murum ciuitatis bethsan, que nunc sythopolis appellatur. Cum autem audissent habitatores ciuitatis iabes galaad die tercio quod palestini occidissent saul et eius filios, crudele iudicantes eum insepultum permanere, egressi sunt de ciuitate uiri fortissimi, et presumptione precipui, cum ipsa ciuitas haberet uiros in corpore et animo ualde robustos, et tota nocte iter agentes uenerunt ad ciuitatem bethsan, et uiriliter ad muros accedentes, deposuerunt corpus saul et filiorum eius, et detulerunt in iabes, palestinis eos neque prohibere ualentibus aut presumentibus. Viri autem iabes cum omni populo flentes sepelierunt corpora eorum in optimo loco prouincie, quem segere [?] appellant, et ieiunium septem dierum cum mulieribus et infantibus suis eos celebrauerunt, tundentes pectora ac lugentes regem et filios eius, non gustantes cibum aut potum. Talem ergo finem habuit saul prophetante samuel, quia non obediuit deo in mandatis que contra amalechitas acceperat, et quod achimelech sacerdotis generationem et ipsum achimelech et ciuitatem sacerdotum una deleuit. Regnauit autem saul uiuente quidem samuel annis x et octo, moriente autem samuel alios duos, et huiusmodi conuersatione habita defunctus est.

Explicit liber sextus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER VII

PREDICTV ITAQ(VE) prelium ea die gestum est, qua dauid uictis amalechitis reuersus est in siceleg. Et cum iam duos dies habitasset, tercia die uenit quidam liberatus a pugna que contra palestinos fuerat gesta, et qui saul interemerat, scissa ueste et capite asperso cinere. Qui cum adorasset dauid, interrogatus unde taliter ueniret, ait. Ab israhelitarum pugna uenio, quibus infelicem terminum prouenisse narro, et multa milia hebreorum fuisse necata, et regem eorum saul cum filiis pariter interemptum. Significabatque se uidisse et hebreorum fugam, et cadenti regi fuisse presentem, quem et ne ab hostibus uiuus caperetur, ipse se rogatum ab eo iugulasse fatebatur, quia dum gladium suum in manu habuisset, propter uulnerum magnitudinem non ualebat se ipsum occidere. Cumque hec dixisset, signa mortis eius ostendit, scilicet aureum brachiale regis, et coronam quam detulerat secum. Dauid itaque cum iam non dubitaret, sed aperta signa mortis saul inspiceret, uestem quidem repente dirrupit, deflens et lugens cum suis, et totam diem in luctu et lamentatione protraxit. Maior autem tristicia inuasit eius mentem pro morte ionathe qui fidelissimus ei fuerat amicus, et eius causa salutis extiterat, et pene exanimis effectus est. Tanta autem uirtutis deuotione dauid circa saul ostenditur, non solum sine eius lacrimosa [?] habuerit, licet sepius pro eo mortis pericula passus esset, sed et eius interfectorem puniuit. Nam iussus [?] cum dixisset ei quod ipse sui accusator esset, quod regem occidisset, cum esset alienigena, id est amalechita, repente iussit eum dauid interfici. Conscripsit autem dauid epitaphia [?] sic hierosolimis in sepulchris quod lamentationes continebat, et laudes saul et ionathe, quod et usque ad meum permansit tempus. Cum uero dauid hec perfecisset, facto luctu consuluit deum per prophetam, quam ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu iuda. Cumque dixisset daturum se ei hebron, derelicta siceleg uenit in hebron, deducens secum duabus uxoribus suis et qui cum eo erant uiros armatos, atque tota conuenientes omnis populus iuda constituerunt ibi dauid regem. Dauid autem cum audisset quod habitatores iabes galaad sepelissent saul et filios eius, misit ad eos laudans et approbans eorum uirtutem, et agens gratias pro studio quod circa defunctos habuerant, mandans et eis quod tribus iuda eum constituisset regem.

Abner autem princeps milicie saul filius ner, uir efficax et optimus ualde in sua natura, cum uidisset cecidisse saul regem et ionathan et alios duos filios eius, ueniens ad castra filium saul qui relictus fuerat nomine isboseth arripiens regem ordinauit super eos qui trans iordanem erant, et super cunctum populum preter tribum iuda. Statuitque regnum eius intra que secundum patriam linguam uocatur manaim, secundum grecos autem dicitur castra. Statimque post hec abner congregauit exercitum magnum ut congrederetur cum tribu iuda, irascebatur enim aduersus eos quod ordinassent dauid in regem. Occurrit autem ei ioab filius saruie sororis dauid, uarius [?] de patre sar [?]. Hic autem ioab constitutus erat princeps milicie ad usus abner [?], et cum eo ueniebant ad prelium fratres sui abysai et asael et omnes armati dauid uiri animo leonum more frementes. Itaque ueniens ioab ad quendam fontem in ciuitate galaad, prius aciem instituit ad pugnandum contra abner. Dicente uero abner ad eum se uelle probare quis eorum robustiorem haberet exercitum, conuenientes ad inuicem et sedentes utrique cum suo exercitu, consilium fecerunt ut ex utraque parte xii uiros in uirtute pugnatores eligerent. Cumque hoc factum fuisset, procedentes ex utraque parte xii uiri, steterunt in medio. Viri ergo partis dauid uicerunt prius gladiis, ut accedentes abriperent uiris abner gladios suos, et per capillos eorum capita fortiter tenentes, eorum latera et lumbos cum propriis eorum gladiis perforarunt, donec omnes quasi ex uno constitutu perierunt. His autem cadentibus reliquus exercitus congressus est, et dimicatione fortissima procedente populus abner uictus fugit. Ioab autem fugientes persequi non cessabat, precipiens armatis ut post eorum uestigia festinarent, et neque occidendo cessarent. Fratres quoque ioab ibi pugnauerunt uiriliter, ut quis clarior [?] peruenisset iunior asael qui tantam gloriam habuit in pedum uelocitate, ut non solum homines sed et equos ad currendi certamina superaret. Iste uero asael persequebatur principem abner recto cursu in nullam partem declinans. Cumque respexisset abner post tergum et considerasset impetum sequentis et dixisset ad asael ut unius militis arma sumens ab eius persecutione quiesceret, et ille neque a suo conamine penitus abstinuisset, et abner deinde eum monente ut recederet ne coactus eum occideret, [illegible] frater eius ioab [illegible] non haberet, et illo despiciente fugiens post tergum lancea coactus eum misit, eumque repente mortali uulnere penetrauit. Hi ergo qui cum asael persequebantur abner cum uenissent ad locum ubi acciderat mortuus asael circumstantes neque persecuti sunt hostes. Ioab autem et abysai fratres eius persequentes uiderunt cadauer illius, maiorem [illegible] contra abner habentes promptiores fuerunt, magna usi uelocitate usque ad locum quendam nomine gabaon persecuti sunt abner. Et cum sol occumberet, ascendens in quendam collem cum tribu beniamin clamauit ad ioab et dixit. Non oportet uiros contribules tanto certamine plus inuicem exacuere, sed et frater tuus asael deliquit dum eum monerem ut a persecutione cessaret, et quia non acquieuit ideo percussus occubuit. Sapienter autem faciens ioab, et hec uerba [illegible] uictoria [illegible] clangens tuba reuocauit exercitum, et a uehementi persecutione recessit. Ioab autem in illo loco moratus est, abner autem tota nocte iter faciens et transiens flumen iordanem uenit in castra ad isboseth filium saul.

Altera uero die ioab dinumerans corpora defunctorum sepeliuit uniuersos. Ceciderunt autem de exercitu abner milites trecenti sexaginta, de dauid uero x et nouem et asael. Cuius corpus reportantes ioab et abysai, et in bethleem in monumento patrum sepelientes regressi sunt ad dauid in hebron. Cepit ergo ex illo tempore bellum intestinum inter hebreos fieri, et multo tempore permansit, proficientibus eis semper qui cum dauid erant, et amplius ad bella crescentibus, filii saul uero exercitus pene cotidie defluxit. Eo tempore nati sunt dauid filii numero sex ex totidem mulieribus, quorum senior quem de achinoe matre progenuisset ammon uocabatur, secundus autem de uxore abigail nomine cheliab, tercius absalon natus de maacha filia tholomai regis gessur, quartum uero habuit de muliere aggith quem uocauit adoniam, quintum saphatiam de muliere abithal, sextum iethraam de muliere egla natum. Cumque intestina bella consurgerent, et semper ad opera belli uenisset uterque exercitus, abner princeps milicie filii saul cum esset sapiens et ualde aptus [illegible], regebat deuote dominum saul et populus israhel cum eo magna deuotione constrictus multo tempore permansere. Post hec autem abner in quodam crimine comprehensus cum eo fuit quod cum concubina saul concumberet, nomine ressa filia achia, et ob hoc increpatus est a rege suo. Ex qua re dolens et grauiter indignatus quod non iusta retributione meretur recipere ab eo, pro quo tanta instantia laborasset, ut regnum patrium possideret, Iam minatur quod est regnum se translaturum ad dominum dauid, et ostensurum se filio saul quod non sua fortitudine sapientiaque regnaret super israhel, sed illius potius opibus ac fide. Tunc mittens nuncios in hebron ad dauid petiit ut fidem iusiurandum ab eo acciperet, et eum socium et amicum haberet, promittens ei se persuasurum populo ut a filio saul recederent, et ipsum regem totius prouincie constituerent. Dauid autem que abner poscebat impleuit. Letus enim erat in his que ab eo postulabantur, et primum inicium fecerit hoc peciit, ut eius uxorem suam michol reduceret, quam magnis bellorum periculis comparasset sescenta capita palestinorum offerens patri eius saul. Abner ergo michol dauid uxorem sublatam a faltia cui tunc erat copulata remisit ad dauid, ut uxorem suam iuste reciperet. Conuocatis post hec abner senioribus plebis et tribunis et milenariis, hec [illegible] ad eos dixit. Sepius quidem paratus fui ut ab isboseth recederem, et pergere ad dauid, quod nunc opere complere uolo. Nunc autem simul mecum implere dignemini, scientes quod deus per samuel prophetam dauid regnare super omne regnum hebreorum, et quod hostes eorum palestinos ipse uastaret et subiectos faceret. Hec audientes seniores et principes quod abner princeps milicie uoluntatem haberet ad dauid congregare populum, et diuersarum rerum euentum tractantes unanimiter consenserunt ut regno dauid cum abner se subderent. Conuocatis abner tribum beniamin, nam hi erant custodes corporis isboseth, et eis similia uerba locutus est. Cumque nullum uideret sibi resistere, sed magis ad omnia que uellet paratos haberet, sumens exercitus xx uiros uenit ad dauid, ut promissa iusiurandi religione firmaret, nam fideliora speramus ea que per nos ipsos gerimus, quam que per alios prouidentur [?]. Itaque et abner nullum fideliorem nuncium reputabat quam se ipsum, qui pacti quod cum dauid facere uolebat, per nullum alium quam per se referre uolebat ad populum. Quem cum dauid splendide suscepisset et per multos dies opulentis et preciosis conuiuiis refecisset, poposcit ab

eum ut conuocaret ad se omnem populum. et ipso presente ei traderet
principatum. Cumque dauid dimisisset abner. et eo non procul ab hebron
abeunte, uenit ioab princeps militie. et agnoscens quia abner uenisset
ad dauid. et benigne dimissus esset. federibusque celebratis, pertimescens dauid.
metuens ne eum dauid in honore primi ordinis constitueret. aut regni fauto-
rem participem. cum esset uir sagax et prudens. et ille certus proficeret
temporibus: ipse uero decresceret. et forsitan militia priuaretur. et hoc omnia
metuens ioab. uiam pessimam et magnissimam excogitauit. Primum
quidem temptans ut eum apud regem detraheret. adiciensque: statim dauid monuit
ut se custodiret. et abner promissiones non respiceret quia magis filio saul
faueret et quia in fallaciis et dolo uenisset ad eum. et uellet spe
et dispensationem regni eius agnoscere. et sic ad propria remeasset.
Cum uero his uerbis ioab non ualuisset persuadere regi. nec uellet eum
audire, deteriorem uiam [illegible] ioab excogitauit. Nam deliberasset
ioab ut abner interimeret, misit nuncios qui eum sequerentur.
et ex dauid nomine per ceptionem reuocarent. tamquam aliqua esset ei
dicturus que ipso presente uidebatur oblitus. Abner autem dum hec audisset
a nunciis apprehendit mox eum cum in quodam loco nomine sira. qui ab
erat ab hebron stadiis xx. reuersus est nichil metuens futurorum. Cui
occurrens ioab ante portam. suscepit eum quasi maxime deuotus. et quasi
fidus amicus. Sepe enim illi homines se fingunt uere esse bonos.
et maligne suspitionis excutiant eos. qui iniquum aliquid temptare
presumunt. Ioab quoque et abysai segregauerunt abner ab aliis hominibus:
tamquam ipse ioab ei esset aliquid in secreto locuturus. et in secretiore
porte locum duxerunt illum. Cumque ioab cum solo abner quasi susur-
rando loqueretur, abysai frater eius euaginato gladio uno ictu latus eius ef-
fodit. et abner hoc modo dolo ioab peremptus est. Populi autem dicebant
sic et ipse ioab referebat. quod ultione fratris sui asael quem se perse-
quentem interemerat abner in fuga facta in gabaon. sed ut clarius
ueritas patet, pro sui principatu et honoris quem habere poterat apud
regem. Ex his itaque operibus considerare quilibet et sapiens potest
quanta et qualia presumunt homines propter auaritiam, heu, et princi-
patus honorem cum aliis inuidentes habere. Nam cupientes honoris
et principatus gradum adipisci, per multa mala ad ea perueniunt. Ad-
epti autem honoris cumulum. et metuentes illud amittere multo
deterioribus criminibus uetant et mentem implicant. tamquam non sic ma-
lum adipisci uelle magnitudinem potestatis. et metuant ne aliquo
eos de hac potestate deponat, et talis potestate [illegible]
excelsiori consistunt crimina. et cotidie crudeliora moliuntur. et
grauiora facinora presumunt ne amittant que adepti sunt. Sed de
his breuiter indicasse sufficiat. Igitur dauid audiens interitum abner:
in animo grauissime doluit. et coram omnibus testificatus est, exten-
dens ad deum dexteram suam. et clamans quod non fuisset consentiens
interitu abner, nec eius mandato aut consilio fuisset extinctus.
Maledictio et imprecatio est ualde grauissima contra eum qui occiderat
abner et domum eius iniustam, et eos qui hec egerant subiectos esse
penis omni tempore uite sue. Erat enim sollicitus dauid ne contra fidem
et iusiurandum ageret quod exhibuerat abner. Precepit autem conscribi
lamentationes super abner. et eius corpus sollempnibus honorare ob-
sequiis. Ipse autem super morte ingemiscens. scidit uestem et sacco
indutus est. et similiter facere precepit precedentes loculum. Ipse autem
flens et lugens sequebatur cum senioribus atque proceribus ostendens
deuotionem circa uiuos. et circa defunctum. et quod non eius
consilio fuisset extinctus. Stans autem ipse dauid primus super monumentum
fleuit et cum eo cuncti seniores. et ita sepelierunt eum in hebron. et
iussit conscribi lamentationes super eius sepulchrum. Sic autem mors ab-
ner afflixit, ut neque cibum uel potum cogentibus amicis sumeret.
sed iurauit nichil se gustaturum usque ad solis occasum. Ex hoc facto.
deuotio populi eius crescebat. Nam amici et cognati abner honorem
ab eo mortuo impensum libenti animo laudauerunt. et dauid fidelita-
ti eius crediderunt. eo quod abner cum omni dignitate et rebus sollemp-
nibus tamquam parentem et amicum sepelisset. nec eum ut inimicum con-
tumeliam fecisset, ut eum corpus et neglecta sepultura tradiderit.
Omnis quoque populus et mitissima regis natura letabantur unus-
quisque credente talem in se futuram regis prudentiam. qualem eum in
morte abner uidebant. Dauid ergo ex his gestis precipuam
gloriam habere uidebatur. ita ut nullus suspicaretur abner eius uo-
luntate occisum. Conuocans itaque omnem populum loquebatur et
conquerebatur quod ipsis et illi non fortuna peruenisset ex morte
optimi uiri. nec parua detrimenta fore hebreis illius uirtute
priuatis. qui eos consiliis optimis et uirtute manuque [illegible]
hostium fortitudinem defendere potuisset. Deus quoque cui omnis
rerum causa nota est, non dimittat sanguinem abner esse inultum.
Illis uero sarbie ioab et abysai nichil ualeo facere cum sint me
ipso potentiores et fortiores. sed uice eis diuinitas reddat
pro tanta presumptione. Igitur abner hoc modo defunctus est.

Audiens autem isboseth filius saul mortem abner: uehementer est
afflictus. cum fuisset cognatus patris. et quia ei causam regnandi
prebuerat. et multum contristatus est ex morte eius. Sed nec ipse isbo-
seth multo tempore super eum uixit. sed a filiis remmon bana et
rechab passus insidias interemptus est. Isti enim erant genere
beniamite. et in priore ordine constituti. cogitauerunt quod si perimerent
isboseth maxima dona a dauid uel principatum militie aut aliud
quodlibet munus accipere mererentur. Reperientes quoque eum solum meri-
die dormientem. et neque presentes esse custodes. neque puellam que
solum erat ianuas obseruare uigilantem. sed ex labore et opere con-
sueto simul et estu in sopore fuisse conuersam, ingressi domum in qua
filius saul dormiebat. occiderunt eum. eiusque caput abscidentes
tota die iter egerunt uelut fugientes eos quos leserunt, et festinantes
ad dauid quasi ei sua beneficia prebituri. et regni securitatem. Venien-
tes quoque in hebron ostendentesque dauid caput isboseth commendabant
semet ipsos quasi deuotos et interfectores inimici eius impii. Dauid
autem non sic sperabant ex scelere delectatus ait ad eos. O pessimi uiri
et ultionem repente suscepturi, nescitis quod ego interfectorem saul
peremi qui eius coronam auream deportauit. licet ille rogatus hoc fecisset:
ne eum uiuum comprehenderent hostes. An certe mutatum me
et nequam me eius de animo esse credidistis. Aut quasi letarer
cum malignis hominibus et munus darem interfectoribus proprii domini
et necantium eum in suo lectulo uirum iustum qui nichil operatus est mali
sed et nos multa prudentia et honore glorificauit. Quapropter
ante debetis dignas excipere supplicia, qui putastis me libenter eius
morte auditurum. Non enim gloriam meam aliter fedare potuistis
quam ut me talia credidistis uelle. Cumque hec dixisset, omni tormento
eos punire iussit. caput uero isboseth in tumulo abner honore
maximo sepeliuit. His quoque finitis. uenerunt omnes maiores natu he-
breorum ad dauid in hebron. et millenarii et duces eorum tradideruntque se

regi. deuotionem quam circa eum adhuc uiuente saul habuerant
recordantes. et honorem quem exhibuerant eum esse millenarium recor-
dantes. et quia per samuelem prophetam a deo fuerat rex ordinatus, et quia
hebreorum populum eius dimicatione contra palestinos habita deus libe-
rari concesserit. Dauid autem hec fauore grate suscipiens. rogauit
ut in hac uoluntate persisterent. nec eos huius rei peniteret. Se-
nioribus quoque hebreorum conuiuiis opulentissimis saginatis. misit eos
dauid ut omnem populum undique conuocarent. Congregantur quoque ex tribu iuda
quasi sex milia octingenta. ferentes arma et scuta et lanceas. et isti
domum saul prius sequebantur. Nam reliqui ex eadem tribu regem dauid
olim ordinauerant. Ex tribu autem symeon septem milia et c. et ex
tribu leui iiii. milia septingenta habentes principes cum quibus et
erat princeps sacerdotum sadoch cum xx. et duobus cognatis et ducibus.
De tribu autem beniamin armati iiii. milia. nam hec tribus adhuc susti-
nebat credens aliquem de genere saul regnaturum. De tribu autem
effraim xx. milia et octingenti potentissimi et summo labore pre-
cellentes. De dimidia uero tribu manasse xx. iiii. milia. De tribu autem
ysachar ducenti uiri futura prenoscentes. armatorum uero xx. milia.
De tribu zabulon armati et electi l. milia. Hec enim tribus sola
tota conuenit ad dauid. nam isti siquidem eadem arma habuerant et tribus gad.
De tribu autem neptalim uiri insignes et principes mille armis utentes
scutis simul et lanceis quos sequebatur tribus sua que numero compre-
hendi non poterat. De tribu autem dan electi xx. milia sexcenta. De
tribu aser xl. milia. De duabus autem tribubus et dimidia manasse que
trans iordanem habitabat. armati scutis et lanceis. et cassidibus et
loricis et gladiis c. xx. milia. et reliqui tribus gladiis utebantur.
Hec itaque omnis multitudo congregata est ad dauid in hebron cum multo
apparatu et uini. et omnium que ad cibum pertinere noscuntur. et
uno decreto confirmauerunt dauid in regno. communiter eum laudan-
tes. Cumque tribus diebus festiuitatem populus celebrasset et in hebron
epulas habuisset: exinde surgens dauid cum omni exercitu uenit
ad hierusolimam ciuitatem.

Iebusei autem qui habitabant hierusalem. et erant de genere chanane-
orum. cum uidissent tantum exercitum. clauserunt portas ciuitatis.
et cecos et claudos et leprosos ad derisionem dauid constituerunt ad por-
tas et super murum. et clamauerunt ad dauid et ad cunctum exercitum
quod prohiberent eos ceci et claudi et leprosi ingredi ciuitatem.
Despiciebantque dauid et fidentes de firmitate munitionis murorum. et
dicebant quod non ingrederetur ciuitatem nisi prius auferret cecos et
claudos et leprosos qui eum irriderent stantes super murum.
Iratus quoque rex hierosolimam obsidere cepit. et multo studio et labore
conatus ut eam caperet. quatinus in ipso principatus initio sua forti-
tudinem demonstraret: uolens his resistere qui haberent aduersus
eum resistendi conatum. Inferiorem autem ciuitatem dauid cum magna uirtute
cepit. Cumque adhuc arcem obtinere non posset: cepit honores
et munera promittendo ad opera bellica commilitones prouocare, ut
quicumque per subiectos colles arcem conscenderet. eamque caperet: ei principa-
tum militie totius populi traderet. Cunctis itaque in arcem conscendere
festinantibus et nullo labore tardantibus: pre cupiscentia promissi
muneris. ioab filius saruie preuenit uniuersos. et ascendens in im-
petu fortitudinis sue in arcem clamauit ad regem dauid. exigens mi-
litie principatum. Expellens itaque dauid de summa arce iebuseos.
et reedificans ciuitatem eam hierosolimam nuncupauit. et omni
tempore sui imperii in ea habitauit. Tempus autem quo regnauit dauid
in hebron super iudam fuere septem anni et menses sex. Cumque regnum
suum constituisset in hierosolimis. in ipsa [illegible] omnibus utebatur:
deo semper meliora prudentie et gloriam eius late amplianti. Inte-
rea autem misit ad eum hyram rex tyri. et amicitias cum eo societatemque
firmauit. misitque ei dona dauid. artifices uiros fabros lignarios
et instructores qui ei regiam domum in hierosolimis construxerunt.
Dauid autem superiorem muniens ciuitatem. eique copulans arcem, unum
undique corpus effecit. et cuncta muro uno circumdedit. et super
opus murorum constituit ioab. Primus itaque dauid iebuseis ex-
pulsis hanc ciuitatem hierosolimam nuncupauit. nam sub abraham
parente nostro solima nuncupabatur. Quidam et uolunt quod et
homerus poeta eam hierosolimam uocauerit. nam hieron hebra-
ica lingua munitionem sonat. Dauid namque inimicitias [illegible]
pugnans magna uictoria usus est: easque imperio suo subiecit.

Audiens autem rex damasci et syrie eo quod dauid expugnasset
adrazarum. cum magno exercitu uenit contra dauid tamquam ami-
co solacia prebiturus. et eum sic sperabat ab oppressione quam a dauid
sustinebat liberaturus. et congressus contra dauid apud eufraten bello
deuictus est. Ceciderunt enim de exercitu a dauid ferientibus eos he-
breis quasi xx. milia. reliqui uero in fuga omnes sunt. Meminit et
huius regis et belli nicolaus in quinto hystoriarum libro sic dicens.
Transacto post hec multo tempore quidam prouincialis nomine adad
ualde fortissimus imperauit in damasco. et alia syria preter
feniceen. et habuit bellum contra dauid iudee regem. Cumque mul-
tis preliis cum eo dimicasset. nouissime circa eufraten uictus est
a dauid. cum esset idem adad tunc temporis potentissimus regum ro-
bore et fortitudine. Idem et adad liber uocabatur et eius nepo-
tes. qui post illius mortem eius filii regnum et nomen ab alterutris susce-
piebant. Siquidem illo moriente eius nepotes usque ad decimam ge-
nerationem regnauerunt singuli in ipso principio nomen a patre
accipientes. sic in egypto omnes reges ptolomei uocantur. Quorum
nepotum tercius ualde potens fuit. qui et uolens reparare aui
sui deuictionem quam a dauid sustinuerat. sic supradiximus bello illa-
to iudeis uastauit prouinciam que nunc samaria nuncupatur. Iste autem
hystoriographus quod hic narrauit non est ueritate priuatus. Hic autem
adad est qui pugnauit in samaria aduersus hebreos regnan-
te achab. quod post hec suo loco narrabimus. et [illegible]
quam dauid castra metatus est in damascum. et omne reliquum syrie regi-
one sue dicioni subiecit. et munitiones in uniuersa prouincia
constituit. et tributa eos sibi ferre decreuit. Reuertens ergo hie-
rosolimam aureas pharetras et arma diuersa que milites adadezeri ge-
stauerant deo dicauit. que postea rex egyptiorum sesach dum pug-
nasset contra roboam cepit. et multas alias diuitias ut post nar-
rabimus secum ad propria reportabat. Rex autem dauid deo sibi cooperan-
te. et omnes hostes subdente mouit castra contra alias adrazari re-
gis ciuitates. id est bacham. et machoneas. capiensque eas magna
uirtute uastauit. Inuenit et ibi aurum multum et argentum. et
es preciosum. quod auro melius esse dicebant. ex quo et postea salomon
illud mare magnum fusile fecit. et optimos cantharos cum templum
deo edificaret. Audiens autem thou rex amathei [illegible] fuisse
exercitum adrazar. metuens ne dauid super eum duceret exercitum. uolens
eum amicitiis et fide obligare misit adoram ad eum filium suum. egitque ei

137.

gratias quod expugnasset eius inimicum adrazar, ut quoque societatem
cum eo et amicitias faceret exorauit. Cui etiam magna munera
direxit, id est uasa antiqua operatione facta, aurea et argentea
simul et aerea. Dauid autem facto foedere cum theou rege amathe
no, eiusque dona suscipiens, filium ipsius cum honore competenti dimi
sit. Cuncta autem quae ab illo fuerant transmissa, et aliud aurum et argentum quod
de ciuitatibus diuersis et gentibus collegerat subiugatis, sacrificauit
deo. Non solum autem ipsi dauid dimicanti et exercitui prodi
certam uictoriam contulit deus, sed et abysai cum pugnasset contra ydume
os, et octo milia uiros ex eis pugnando peremit. Ex eo tempore
dauid omnem ydumeam in suam dicionem perducens, tributa eis imposuit,
[illegible] capta. Erat enim dauid naturaliter et iustus, et
in iudiciorum contemplatione uerissimus. Habuitque dauid ioab principem
totius exercitus, a commentariis autem ipsius iosaphat filium
abilud, et constituit principem sacerdotum abiathar qui erat amicus
eius, sacerdotem [illegible] fecit. banaiam uero filium ioiade custodem sui
corporis fecit, et eum et filios suos seniores circa regis custo
diam instituit, et etiam legiones celethi et phelethi sub manu eius
esse iussit, ut cum eo regis caput custodirent. Recordatusque
est dauid fidei et iusiurandi quod habuerat cum ionatha filio saul,
amicitiarum quoque et studii non est oblitus. nam inter cetera bona haec
uirtute habebat dauid, ut esset memor eorum qui ei tempore necessitatis
aliquod beneficium praebuissent. Praecepitque requiri si aliquis
de genere saul superesset, cui debitum retributionis pro ionathae
amicitiis repensaret. Et cum quidam fuisset adductus de domo
saul qui potuisset scire si aliquis ex genere saul superesset, interrogauit
eum dauid si aliquem nosset uiuere de cognatione ionathae, ut pro bene
ficiis illius ei gratiam repensaret. Qui respondit ei filium relictum
memfibos uestigiis claudicantem. Is enim dum pater eius ionathas
et auus nuntiati fuissent in bello cecidisse, a nutrice sua raptus
et ea fugiente lapsus ex humeris pedes ualde contriuit. Cumque
dauid cognouisset ubi et apud quem nutriebatur, misit repente in ciuita
tem lodoban ad machir apud quem idem filius ionathae manebat.
Quo facto, ueniens memfibos ad regem et prostratus in faciem adorauit eum.
Dauid autem statim erigens eum, iussit habere fiduciam
et sperare meliora. Deditque ei domum patrum, et omnem substan
tiam quam saul auus eius habuerat, fecitque eum conuiuam suum, ut nullo
die ab eius mensa recederet. Cumque puer adorasset regem et
recessisset gratias pro uerbis parentis et donis, uocauit dauid syba dicens
patrimonium se domum et omnem substantiam saul filio ionathae dona
sse. Illum uero praecepit ut pararet terram, et collectos redditus uniuersos in
hierosolima deportaret, ac cotidie ad mensam regis deduceret
puerum, ipsumque syba et filios eius numero xv et famulos xx
memfibos filio ionathae donauit. Haec itaque constituente rege
syba eum adorauit, et cuncta se facturum esse promittens discessit.
Igitur ionathae filius habitauit in hierosolima habens cum rege con
uiuium, et ei omnis diligentia uelut filio regis exhibebatur. Ha
buit et filium quem appellauit micha. Ergo qui relicti fuerant de
genere saul et ionathae, hunc honorem apud dauid habuisse noscuntur.

Illo siquidem tempore naas rege ammanitarum defuncto qui fuit
amicus dauid, eiusque filio in regnum succedente, misit dauid ut eum consolaretur
et mortem patris leuius ferret, ac ut amicitia quam cum patre eius habu
erat permaneret. Quod principes ammanitarum mala uoluntate suscepe
runt, et odientes dauid suggesserunt regi suo dicentes exploratores
misisse dauid qui eorum prouinciam et exercitum occasione clementiae cognos
cerent, et de eorum colloquio suaserunt ne incaute praeuenti alicui calami
tati mererentur. Ammanitarum itaque rex credens bene tractasse
suos iudices, legatos qui a dauid missi fuerant grauissimis affecit in
iuriis. Rasit enim medietatem barbae eorum, et uestium medietatem
abscidit, et monstraturus ex operibus et non uerbis dura responsa dimi
sit eos. Dauid autem hoc cognoscens indignatus est, et iniuriam factam neque
despiciens, contra ammanitas parauit bellum, ut contumelias quae fuerunt
legatis suis impositae uindicaret. Porro necessarii regis amma
nitarum et principes uidentes quia foedera dirrupissent, et poenam pro
tali praesumptione meruissent, se ad bella quoque praeparabant. Nam
mittentes syro regi mesopotamiae mille talenta, socium eum ad bellan
dum sub hac mercede fieri poposcerunt. Adduxit autem eis iste rex pe
destrium xx milia. Conduxerunt autem et regem prouinciae maacha
et quartum nomine abistob. Sed et isti habebant xii milia arma
torum. Dauid autem non expauit horum solatium neque ammanitarum exer
citum, securus de deo quia iuste contra eos erat pro iniuria pugna
turus. Et cum dedisset ioab principi militiae florem totius exercitus
misit eum contra illos ad pugnam. Qui circa metropolim ammanitarum
ueniens charan hachan, castra posuit contra hostes. Igitur hostes
egredientes, et aciem non simul sed in duas partes disponentes, auxi
liatorum manus in campo contra eos constituta erat, ammanitarum autem
exercitus circa portas erat aduersus hebreos. Videns autem hoc ioab con
trariam molitionem eorum tractauit, et fortissimos quidem uiros e
ligens se opposuit syro et regibus qui cum eo erant, reliquam uero partem
tradidit fratri suo abysai, ut contra ammanitarum aciem dimicaret,
petens ut si uideret syros esse praeualere et fortiores esse, acie conuersa
ferret ei solacia, si autem illum ammanitae comprimerent, ipse eum
similiter adiuuaret. Cumque taliter monuisset fratrem atque rogas
set, ut magnanimiter et fiducialiter ageret uniuersa, et grandem
uerecundiam metuens fortiter decertaret, illum quidem cum amma
nitis pugnaturum dimisit, ipse autem syros aggressus est. Qui primo
quidem fortiter restiterunt, ad ultimum autem multos eorum occidit ioab et
omnes in fugam conuertit. Quod uidentes ammanitae metuentesque
abysai et eius exercitum non restiterunt, ac socios imitati timi
ditate repente fugerunt. Hostibus ergo ita deuictis, ioab ad regem cum
claro triumpho in hierosolima remeauit. Nec ergo deuictio per
suasit ammanitas ut a bello quiescerent, neque deinceps plus abstinu
erunt, sed mittentes ad regem syrorum adadiezer trans eufraten eum ad
solacium conduxerunt, qui habebat quidem principem militiae sobach, pe
destrium uero habebat octoginta milia, et equites mille. Cognoscens
autem dauid rex ammonitas tantum super se congregasse exercitum, non decre
uit aduersus eos per duces suos pugnare, sed cum omni robore exercitus
transiens iordanem fluuium eis occurrit. Congressusque cum eis in pug
na uicit egregie, et interfecit xl milia pedestrium, et equites septin
gentos, et prostrauit in acie principem militiae sobach, qui uulnere mor
tuus esse dinoscitur. Mesopotamiae uero dum pugna fuisset hoc modo termi
nata, tradiderunt se dauid, et dona miserunt ei. Dauid autem cum exercitu reuersus
est hierosolimam. Cum autem tempus ueris inchoasset, misit dauid principem
militiae ioab, ut cum ammanitarum gente pugnaret. Ioab autem sump
to exercitu proficiscens, et omnem eorum depopulatus regionem, ipsos in
metropoli ciuitate rabath clausos obsedit. Contigitque ea tempestate

te dauid pessimum uitium incurrere, cum esset natura et iustus et religi
osus, et patrias leges magno studio conseruaret. Nam dum hora
meridiana iam ad uesperam declinaret, et dauid in superiora regalia
solito more deambularet, uidit mulierculam specie ualde pulcherri
mam, et cunctis feminis praeponendam in domo propria nomine bethsabee
aqua frigida se lauantem. Cuius mulieris pulchritudine inspiratam
concupiscentiam retinere non potuit. Quam dum uocari fecisset, concubuit
cum ea. Quae concipiens misit ad regem mandans ut cogitaret quomodo
ipsum scelus posset abscondi, ne secundum leges patrias moreretur adultera.
Dauid autem uirum eius nomine uriam qui erat armiger ioab de bello fecit re
uocari. Cumque uenisset, requirebat de exercitu ac de obsessione. Illo
autem referente omnia ei prospera prouenire, tollens epulas dauid de suo conuiuio
dedit uriae, et iussit ut pergeret ad suam coniugem, et ei recubaret complexibus.
Vrias autem hoc non fecit, sed dormiuit inter alios armigeros regis.
Quod dum cognouisset rex, requisiuit eum cur post tantum tempus ad
propriam domum non uenisset, nec ad uxorem, dum omnes de peregrinatione
uenientes hanc habeant uoluntatem. Cui urias respondit non esse iustum
ut dum commilitones eius et dux in castra et in hostium regione
dormitarent, ipse cum uxore propria requiesceret et epulis indul
geret. Et cum haec dixisset urias, praecepit ei rex ut illo die ibi mane
ret, et alio die pergeret ad dominum. Vocatusque rursus a rege ad cenam,
et ad ebrietatem usque perductus, monente eum frequenter rege ut iret ad am
plexus uxoris, nihilominus tamen dormiuit ad ianuam regis, nullo
desiderio uxoris stimulatus. Quo facto, rex tristis constitutus scripsit
litteras ad ioab praecipiens ei uriam puniri, quasi contra eum deliquisset.
Significauit etiam ei ultionis modum ne fieret ipse in suo scelere mani
festus, iubens eum ut in parte qua esset hostium manus grauior, et posset
pugnando periculum sustinere, ibi uriam poneret, et commisso proelio iu
beret cunctos ab eo recedere, ut solus in mortis periculo remaneret.
Et cum haec scripsisset et suo signaculo muniisset epistulam, dedit eam uriae
deferendam ioab. Suscipiens autem litteras ioab et uoluntatem regis
agnoscens, ad locum ubi nouerat hostes fortiter imminere uriam statuit.
Adiunxitque ei quosdam milites optimos, et promisit se cum omni uirtu
te solatia praebiturum, si forte possent partem muri deicere, et ad intima
ciuitatis intrare. Quem etiam monuit ut cum esset miles fortissimus et ha
beret gloriam apud regem et omnem exercitum ad hoc non dedignaretur accedere,
sed potius fortes res agere congauderet. Cumque urias fiducialiter ac
cessisset ad murum, ioab seorsum cum eo pugnantibus praecepit ut eum soli
tum hostium incursione desererent. Hebreis ergo ad ciuitatem acceden
tibus ammanitae metuentes ne illo loco ubi urias constitutus erat
uenientes muros ciuitatis ascenderent, eligentes fortissimos
uiros, et repente portas ciuitatis aperientes, magno cursu et im
petu inimicos aggressi sunt. Quod dum audissent omnes qui erant cum
uria, sicut eis praeceperat ioab, reliquerunt eum solum, et mortuus est
ibi. Ioab ergo misit nuntios ad regem praecipiens eis ut dicerent quia
studuissent quidem capere ciuitatem, sed cum accessissent ad murum
multis ibi cadentibus abscessissent. et si quidem irasceretur, statim
mortem uriae pariter indicarent. Venientes ergo nuntii, nuntiauerunt
uerba ioab regi. Audiens autem haec dauid, grauiter ferens dixit eos incaute
fecisse quod ad murum urbis accessissent, cum magis deberent per cuni
culos et alias machinationes capere ciuitatem, dum utique in exemplum
haberent abimelech filium gedeon qui dum turrim thebes expug
nare uellet, a molente muliere uecula percussus, probaretur mortuus
cum esset uir fortissimus, et propter difficultatem turpiter est peremptus.
Quo exemplo non oportuit uos muros hostium adire, cum scripta
sint apud omnes ut ea quae in praecedentibus plus gesta sunt seu bene seu male
in memoria teneantur, quatenus alia quidem imitanda sint, alia fugi
enda. Cumque haesitaret rex, et de casu bellico cogitaret, uriae
morte a nuntiis indicata, repente ab indignatione cessauit,
iussitque ut reuertentes dicerent ioab humanum esse quod contigit, et
bella semper habere naturam mutabilem, ut aliquando inimici supra
res sint, aliquando subiecti sint. Decreuit uero in obsidione persistendum(?),
ne deuicti in aliqua parte delinquerent, sed uallis et diuersis mo
litionibus obsiderent, et praeualentes ciuitatem quidem subuerte
rent, et habitatores omnes trucidarent. Nuntii ergo ioab ea quae
fuerant a rege dicta reportabant. Vxor autem uriae bethsabee
mortem uiri sui cognoscens, multis eum diebus fleuit. Quiescen
te uero tristitia et lacrimis, mox eam dauid accepit uxorem, et filius ex ea
masculus processit. Quas nuptias deus non libenter inspexit, sed iratus con
tra dauid apparuit in somnis prophetae nathan, culpans regem ex his quae commi
serat. Nathan autem cum esset uir urbanus et sapiens, et cogitaret quia
dum reges in iram mouentur, amplius iram quam iustitiae uiam despiciunt,
comminationes dicit esse quidem tacere decreuit, et alia uerba [illegible] lo
qui disposuit. Veniensque ad regem rogabat eum, ut audiret quod sibi
proferret quod deo sentiret et ei manifestaret. Duo inquit uiri in
una ciuitate degebant, quorum unus ydoneus erat, et multos
greges iumentorum boum et ouium possidebat, alter erat pauperculus
qui unam tantum agnam habebat quam cum suis filiis nutriebat, et cum
qua cibis propriis uescebatur, et uelut filiam diligebat. Cui quidam ho
spes uenisset ad diuitem, nihil de suis pecoribus uoluit occidere,
ut epulas hospiti praeberet, sed misit et agnam pauperis illius accepit et
eam peregrino ad conuiuium parauit. Hic itaque sermo uehementer com
mouit regem, malignumque pronuntiauit illum hominem contra na
than qui talia perpetrasset, et quadruplum dixit pro agna iustum reddi
turum, et super haec morte mulctandum. Nathan autem respondens ait
ipsum esse uirum quem pati talia diceret, quia opus ualde malum commiserit,
reuelauitque ei statim apertam iram dei, qui eum regem fecerat cunctorum he
breorum, et omnium in circuitu gentium multarum et magnarum, et consti
tuit dominum, et a manibus saul liberauerat, dederatque ei coniuges quibus
iuste et legaliter fuerat copulatus. Et quia deum spreuisset et impie con
tempsisset, dum uxorem uriae tulisset, et eius uirum necandum hostibus
dedisset, deum oblitum poenas uelle exsoluere, et uxores eius ab uno filiorum
suorum dicebat uiolentias sustinere, seipsum uero fore ei insidiis a regno
expellendum, et quia ipse occulte peccasset, illud cunctis uidentibus
ageret, moriturumque fore puerum qui de ea esset procreatus. In his ergo uerbis
rex turbatus est, et ualde confusus, et cum lacrimis et tristitia impie
se gessisse confessus est. Erat enim uir deicola, qui nil omnino in sua
uita praeter in casu uxoris uriae deliquerat. Miseretur ergo ei deus, et re
conciliatur ei seruaturum se eius uitam regnumque pollicitus est, agente
paenitentiam de his quae male gesserat. Cumque haec nathan regi pro
phetasset, domum reuersus est. Puerum uero quem de uxore uriae fuerat ge
nerat, grauis diuinitus languor inuasit. Pro quo rex nimis afflictus,
cum a cibo vii diebus abstinuisset, et adhortantibus saepe famulis non
comedit, sed uestibus atris indutus atque prostratus in cilicio iacebat in pauimento, et deo pro salute pueri supplicabat, quia ualde eius amabat matrem.
Septima uero die puero mortuo non praesumebant hoc regi famuli nuntiare

cogitantes, quasi cognosceret. Et a cibo et ab alia sua indigentia potius abstineret, tamquam iam luctum mortui filii constituit cum colloquentes talia perhibuisse [?]. Sentiens autem rex famulos [?] et ea que pre pavore solent aliquid celare volentibus provenire, intelligens puerum mortuum, vocavit unum de famulis et veritate audiens repente surrexit, et sumens candida veste venit ad tabernaculum dei. iussitque sibi cibos apponi. Quo facto, magnus stupor eius cognatos et famulos apprehendit, quia nichil horum puero languente fecisset, et eo mortuo simul hec omnia celebraret. Cumque ab eo huius facti causam inquirerent, asserens eos minus indoctos dicebat quia adhuc vivente puero dum spem salutis eius haberet omnia faciebat credens in hoc placare divinitatem. eo autem mortuo nichil esse tristicia profuit. Quod cum dixisset, regis sententiam laudaverunt. Post hec autem ingressus est ad mulierem bethsabee, que concipiens masculum filium peperit, quem iubente nathan propheta salomon appellavit. Porro ioab ammanitas obsessione fortiter affligebat, aquis eos auferens, et ceterarum ubertate, multumque eos cogebat cibi et potus inopia laborare. Ex modico namque puteo habebant omnes et hoc [?] parum haberent solatium ne tamen deficeret ex puteo aqua, non ea ad satietatem utebantur. Scripsit itaque ioab litteras regi de hoc significans et rogans ut veniret ad civitatem, quatinus eius nomini victoria designaret. Quod cum audisset, deo laudans voluntatem eius et devotionis fidem, cum sumptuoso exercitu venit, ut rabath urbem depopularet. Quam dum bellica lege cepisset, milites eam vastare iussit. ipse vero tulit coronam regis ammanitarum habentem pondus auri talentum, et lapides preciosos, et in medio corone erat lapis sardonix, quam semper david gestabat in capite. Multa siquidem et preciosa spolia in ea comperit civitate, viros autem eius tormentis affecit. Hoc itaque modo et alias ammanitarum urbes quas cepit evertit, revertensque david in hierosolimam, domus eius turpi vicio maculata est.

Erat enim illi filia nomine thamar virgo pulchritudine valde precipua, ita ut omnes feminas speciosas vinceret. Huius autem et [?] absalon una genitrice procreati. Hanc amnon senior filiorum david concupivit, et cum neque propter virginitatem eius, neque propter custodiam suo desiderio potiri posset, crudeli percussus vulnere languebat. Dumque eius corpus interiore languore tabesceret, et colorem faciei permutaret, innotuit hoc ionadhe qui et nathan dicebatur cognato suo patri [?] et amico [?]. Erat enim iste ionathan qui et nathan vir sapiens et intellectu nimis acutus. Is ergo videns aman cotidie non naturale corpus habentem, interrogavit ut eius causam huius proderet, dicebatque arbitrari se hoc illum amoris occasione celare. Cumque confessus fuisset aman passionem [illegible] quia sororem consanguineam concupisset, filium [illegible] desiderium hoc [illegible] dedit monens ut egritudinem simularet, et [illegible] venienti ad se patri peteret ut ei sororem exhiberet, et repetens egrotanti ministerium faceret, et sic fieret [illegible]. Aman ergo ponens semetipsum in lectulo [illegible] simulabat infirmitatem. Et dum ad visitandum eum pater venisset, postulavit ab eo ut ei sororem suam thamar faceret ministrare. Quam pater statim iussit [illegible] venire. Veniente ergo thamar rogavit eam aman ut eius manu sua faceret panes frixos, ut suaviter de manu eius comederet. Illa vero vidente fratre conspersam farinam faciens collirides eas in frixorio [?] obtulit fratri. Ille autem noluit gustare, et iussit ut omnes a domo illa recederent, ut quasi quiete facta dormiret. Cumque famuli quod iusserat implevissent, iussit sororem ut cibum ad interiorem locum domus afferret. Quod dum illa fecisset, apprehendens eam ut cum eo concumberet suadere temptabat. Puella autem dicebat ad eum, Noli frater violentiam michi facere, nec impietatem inferre, noli leges transcendere [?], et te in magnam confusionem mittere. Sed quiesce a tam iniusto et scelerato desiderio, ex quo obprobrium et turpitudo perpetua sit domui conferatur, adiciens si de hac re loqueretur patri, coniugium ei non denegaret. Et illa quidem hec dicebat, volens ad presens eius impetum declinare. Ille autem non acquievit, sed nimietate amoris illius valde inflammatus surgens statim vim intulit ei. Quem repente post stuprum sororis odium invasit, et iniuria perpetrata eam surgere et abire precepit. Cumque illa in hoc eum deteriorem proclamaret, iniuriam sibi irrogatam, rogavitque eum ut usque ad noctem eam ibi manere permitteret. Ille autem repente eam discedere inde iussit, ut et in testimonium sue confusionis incurreret. Resistente autem ea, iussit famulo ut eam expelleret. Illa vero iniuria simul et violentia pressa, dirrupto conobio [?] quo antique virgines utebantur habente manicas et ad talos usque profusas ne facile viderentur, et cinere asperso capite ibat per mediam civitatem clamans et ingemiscens de violentia sibi irrogata. Quam cum vidisset frater eius absalon, requisivit propter quid eam hoc faceret. Et dum sibi factam dixisset iniuriam, monuit germanam quiescere et mediocriter ferre, et iniuriam non putare quod corrupta fuisset a fratre. Cui dum satisfactum fuisset, cessavit clamare, et iniuriam suam multis indicare, et multo tempore apud fratrem vidua permansit. Quod dum cognovisset david doluit quidem, sed cum aman seniorem filium suum valde diligeret, noluit eum contristare. Quem absalon valde abhorrebat, et latenter oportunum tempus ultionis delicti illius expectabat. Igitur secundus iam annus corruptionis sororis eius excesserat, et cum greges suos consurus ascenderet in civitate baalsor que est in sorte tribus effraim, rogavit patrem ut cum fratribus ad eius convivium veniret. Quo recusante ne illi gravis videretur existere, tunc ille saltem vel fratres suos secum venire postulavit. Quibus destinatis precepit absalon famulis suis ut cum viderent aman ebrietate dissolutum, illo eis oculis innuente surgerent et interficerent eum nullumque metuerent. Hoc ergo consilio mox perducto, et aman occiso, fratres eius tantus gravis terror et tumultus invasit, et de se singuli formidantes ascendentesque in equis revertebantur ad patrem. Quidam vero precedens nunciavit regi, quod absalon cunctos eius filios interfecisset. Tunc david quasi omnes vere extincti essent a fratre, tristicia que eius usque ad mortem tremebat invasit, et lamentationibus amara, et [illegible] dolore neque causam requisivit nec aliud quicquam post hoc factum cognoscere voluit. nec expectavit sed repente veste dirupta et prostratus in terram lugebat filios universos quos mortuos nunciati fuerant, et eum qui illos occiderat. Ionathan vero filius semmaa fratris david consolabatur eum ut a tanta tristicia recederet: nec crederet filios alios interemptos nec taliter eam evenisse putaret. sed esse credibile quia hoc absalon fecisset in solum aman propter thamar sororis sue iniuriam. Inter hec verba sonus equorum et tumultus quorundam venientium eos attentos fecit. Erant autem filii regis qui a convivio fugiebant. His lugentibus tristis pater occurrit, et preter spem videns filios quos ante paululum perisse crediderat, amplexatus est eos. Erat autem cunctis luctus et gemitus, illis quidem super mortuum fratrem, regi vero super filium interemptum. Absalon autem fugiens venit

138.

ad avum maternum virum preminentem per unciale [?] petens ibi auxilium. apud quem trium annorum tempore commoratus est. Post hec ioab princeps militie rogavit regem david, ut ad revocandum absalon nuncios mitteret, et iram quam contra eum habebat remitteret. Et tali modo circumvenit regem. Preparavit enim quandam mulierem etate provectam, ut regem sub specie lugentis interpellaret, posuitque verba in ore eius. Que ingressa ad regem ait, Duo michi filii o rex erant, qui in agro in contentione quadam [?] nullo presente qui eos placare potuisset: ab alterutro alter percussus interiit. Cognati autem interfectorem volentes eum occidere, unde supplico ut michi per te salutem unius filii qui remansit conservari, nec reliquias spei vite mee et senectutis sue auferri, prohibeas eos qui filium meum interficere voluerint. Non enim ullus aliquid aliud faciet, nisi quod tu domine michi impartieris. Rege ergo david mulieris precibus annuente, respondens denuo mulier regi, gratias inquit ago tue benignitati que michi misere senectutis et penitus filiis desolata, filium habere fecisti. Sed ut firma michi sint tue domine clementie, precor esto tuo filio absalon propicius, eique remittere debitum. Quomodo enim credendum sum tecum securitatis michi prebuisse beneficium, cum te videam o rex in similitudine cum tuo filio manere semper iratum. Quid namque necesse est ut cum unus contra voluntatem patris mortuus sit, hac ex causa occidatur et alius, et sic utroque orbetis filio. Intellexit itaque rex hec verba studio ioab composita, et interrogavit de hoc mulierem. Et dum cognovisset hoc esse verum, vocans ioab rex ait. Ecce hoc et feci votum tuum, eumque absalon revocare precepit. Non enim ultra circa eum sum crudelis, et iram et indignationem remisi. Ioab vero cum adorasset regem, et eius sermonibus gratias retulisset, repente profectus est in gessur, et assumpto absalon in hierosolimam remeavit. Rex autem david dum venire filium cognovisset, transmisit nuncios et precepit ut absalon ad domum propriam remearet; non enim iustum credidit ut eum rex venientem susciperet aut videret. Ille vero patre iubente eius declinavit aspectum, et tamen circa familiares regis debitum exhibebat officium. Huius itaque absalonis pulchritudo licet in tristicia positi et non habentis diligentiam competentem filio regis, nequaquam immutata est. sed erat speciosus et splendebat omni decore, et corpus eius magne proceritatis erat, ita ut eos qui erant in epulis constituti transcenderet. Cuius capitis tanta erat cesaries, ut vix octo diebus tondi potuisset, cum semel in anno tonderet cesariem: eratque tonsure eius pondus siclorum ducentorum qui faciunt quinque mnas. Habitavit ergo in hierosolimis annis duobus post reversionem. habuitque tres filios masculos et filiam unam nimis speciosam. quam postea rex roboam filius salomonis accepit uxorem. ex qua natus est puer nomine abdias. Igitur interim hoc mittens absalon ad ioab poposcit ab eo ut proficisceretur sibi placare patrem, et peteret quatinus eum ad suum aspectum et colloquium revocaret. Negligente autem hec ioab. mittens absalon aliquos de famulis suis. incendit eius confine segetem. Quod dum ioab cognovisset, venit ad absalon culpans eum, et causam huius rei inquirens. Cui absalon respondit. Hoc consilium compleui ut te ad nos perducerem, negligentem verba mea. que tibi pro paterna reconciliatione mandabam, Quam ipse nunc presente deprecor: ut mitiges genitorem meum. Ego namque a fuga reversus peius me hic video esse, patre michi hactenus irascente. Ioab autem necessitatem eius cognoscens et misertus, mediator extitit apud regem eique locutus de filio egit ut libenter eum susciperet: Quo veniente, et in terram prostrato, ac supplicante ut peccatum relaxaret, porrexit rex dexteram et allevavit eum, et gestorum eius oblivionem se habere pollicitus est. Absalon autem dum a patre benigne fuisset dimissus: in parvo tempore multos equos et currus sibi instituit, et armigeros l. et diebus singulis surgens diluculo veniebat ad regalia, et quibus a patre eius [illegible] erant cum eis delectabiliter loquebatur. quasi non haberet bonos consiliarios rex sed iniustos in iudiciis existentes. eorum iudicio ipsi gravarentur: Per quos sermone favorem sibi eorum collocabat, adiciebatque dicens. quasi si haberet hanc potestatem: ipse cuncta sub legum equitate disponeret. Hec itaque eo agente, et populo sibi placato. cum iam devotione cunctorum se habere confideret, post reconciliationem patris annis iiii. transactis, veniens ad patrem rogavit ut eum ire permitteret in hebron, quatinus promissa deo sacrificia celebraret, que fugiens devovisset. David autem concedente profectus est. et cum eo multis populis [?] convenientibus confluxit. Aderat autem et consiliarius david achitofel gelmoneus. et ducenti viri ex hierosolimis. nescientes quidem conatum huius. sed velut ad sacrificium evocati. Hoc itaque consilio rex ab omnibus est ordinatus. Quod dum fuisset david nunciatum, et inopinabiliter hoc filium fecisse cognovisset, metuens impietatem eius. ac presumptione miratus. quia nec venia prioris peccati recordatus est. sed insuper scelera priora et maiora committere vellet: primum quidem ut regnum patri a deo datum vellet auferre: secundo ut patrem vita privaret deliberavit ut fugeret trans iordanem. Convocatis ergo amicis necessariis. et de filii superbia cum eis sermonem faciens. cunctaque deo committens. et decem concubinas custodes regalium derelinquens: discessit ex hierosolimis. Itaque omnis multitudo cum eo simul fiducialiter egressa est: sexcenti quoque viri cum eo armati. qui saul vivente fuerant ei participes in fuga priore. abiathar etiam et sadoch sacerdotes: et omnis levitica simul volebant egredi cum archa dei. quibus david suasit ut magis in civitate consisterent. cum eum posset deus et sine archa liberare. precepitque ut ea latenter quecumque gesta nunciarent per pueros sibi fideles ad omnia achimaas filium sadoch et ionathan filium abiathar. Et chusai etiam retheus cum david profectus est. licet david eum manere in civitate voluisset. Cui ille non acquievit. sed eius potius puritatem sue devotionis ostendit. Ascendente autem david per montem oliveti nudis pedibus et cunctis cum eo flentibus; nunciatum est david achitofel esse cum absalon. et eius parti favere. Quod dum audivit tristicia eius magis accrevit. deumque rogabat et suppliciter orabat ut alienaret mentem absalon a consiliis achitofel. Formidabat enim ne contra se ei dando consilia prevaleret. Erat enim achitofel astutus et ad perspicienda utilitatem nimis argutus. Cumque in montis verticem pervenisset: civitatem respiciens cum multis lacrimis quasi amisso regno domino supplicabat. Occurrit et ei vir quidam fidelis et amicus nomine chusi. Quem cum vidisset david scissa veste et asperso capite cinere flentem ac lugentem consolatus est eum. et a tristicia cessare poscebat. David autem rogavit eum ut iret ad absalon quasi ei consentiens: et eius secreta consideraret. consiliisque achitofel resisteret. et hoc sibi magis prodesset. quam si secum pergeret. Obediens ergo chusi precepto david. eo relicto venit hierosolimam. quo et non post multum tempus venit absalon. Paululum itaque eum procedente david. occurrit ei siba famulus miphibosetis qui procurator institutus erat possessionum quas donaverat filio ionathe cum duobus asinis oneratis rebus: in itinere necessariis.

ex quibus ipse et qui cum eo erant refici debuissent. Rogatus
quoque de domino ubi memphiboseth reliquisset: et ille respondit. In hierosolimis
est putat se ordinari regem in tali seditione: propter memoriam bene
ficiorum saul. David vero indignatus omnia quecumque donaverat
memfiboseth hec sybe donavit. multo iustius esse credens ut hec ea
haberet quam ille. Semei vero vir de cognatione saul nomine semei
preteriens blasphemavit david. et lapides iaciebat ac pessimis ser
monibus accusabat. Circumstantibus autem eum prohibentibus: ille amplius
blasphemabat. et sanguinarium multorumque malorum dicebat au
ctorem. et super terram pollutus et immundus incederet. deo gratias re
ferens quod eum regno privasset. et per proprium filium iuste ab eo pe
nas exigeret pro eo quod peccasset in dominum suum. Omnibus autem super
modum iracundia [illegible] et precipue abysai volente interficere
semei. david eos [illegible] ne malis presentibus opus novum acce
ssionis augerent. Non enim mihi est respectus ad hunc rabidum canem. ait
pudor mihi est. si autem deo mihi est in certo, propter que iste super nos [illegible]
minetur. nec est animum [illegible] ab isto me talia sustinere. cum et filius
meus expetit summum [illegible]. Sed forsan nobis aderit misericordia dei. et per
valebimus inimicis. quoque et desudente securo itinere pergemus.
Semei autem per aliam montis partem currebat. et verbis ei faci
ebat iniurias. Cumque venisset david ad iordanem refecit ibidem
suos itinere fatigatos. Igitur absalon et achitofel cum omni po
pulo venere in hierosolimam. venitque ad absalon chusi amicus david.
Et cum adorasset eum. optabat permanere regnum ei in multo
tempore. Absalon autem dicente. cur cum proprius amicus esset pa
tris a domino afidelis videretur. nec cum eo esset. si cor eius ad eum misisset:
ille respondit. Omnium populo eum manente recte et eum te sequi. regnum
enim tibi a deo collatum est. et ideo eandem fidem et devotionem tibi probabo
quam et patri. Non enim presentibus quicquam indignari fas est.
quando non extraneam domum translatum est regnum. sed in ea permanet
sic filio patri succedente. Hec dicens chusi satisfecit absalon,
nam prius eum videbatur suspectus. Absalon quoque vocato achitofel. quid ope
teret agere tractabat. Qui dedit consilium ut ad concubinas patris
sui ingrederetur. quia per hoc faciem populi sciret quod nulla eius reconci
liatio circa patrem super esset. et cum eo adversus patrem cum multa fidu
cia omnis multitudo pugnaret. Nam non credunt te aperta ini
micicia cum patre habere. putantes posse patrem cum filio quandoque
reconciliari. Hoc consilio fretus absalon, precepit famulis suis
tentoria in solario regio figerent, et vidente cuncto populo accessit
ad concubinas patris sui. et violavit eas. Hoc autem factum est secundum
prophetiam nathan, quam olim david de filii invasione predixerat. Cum
absalon consilium quod dederat achitofel ope complesset, rursus ro
gando consilium de prelio contra patrem eum proferre poscebat. Et ille
x. milia electorum sibi dari petiit. ut et patrem eius interimeret. et
eos qui cum eo pergerent incolumes revocaret. quia tunc firmum haberet
imperium. cum pater eius extinctus fuisset. Cum hec sententia ab
salon placuisset: vocari iussit chusi, antiquum amicum david. sic enim
vocabatur. Cui dum sententiam achitofel indicasset: requirebat
quod et ipse de eadem re sentiret. Ille autem cognoscens quia si fieret
que suadebat achitofel, pro certo mortis periculum david venire:
videbat contrariam sententiam proferre. Non ignoras inquit o rex
absalon fortitudinem patris tui. et eorum qui cum eo sunt. quia pa
ter tuus multa prelia commisit. et semper victor extitit. Nam in
die credo illum in exercitu consistere. est enim sicut nosti bellicosus
et ydoneus omnia providere. et astutissime scit declinare dolos
supervenientium hostium. Circa vesperam autem solet suos relinquere.
et in aliqua valle se celat aut circa petras insidias facit. Cumque
contigerit tuum congredi exercitum ad prelium. illi vero paulo diu se
subduxerint. et dum securi fuerint deterreri sua audacia resistunt.
Inter hec illis pugnantibus repente cum aliis exercitibus pater tuus
apparebit. et prebebit illis fortitudinem ad bellum, tuos in
copia belli perterrebit. Fac ergo comparationem mei consilii. et cogno
scens eius utilitatem. achitofel consilium [illegible] repelle. Mitte
in omnem provinciam hebreorum et precipe [illegible] contra
congreget exercitum. et sume ipse militiam [illegible] universam, et esto
dux et nulli alio committas hoc bellum. facillime eum [illegible]
victurum, nam cum paucis eum apprehendes. cum tu multa milia pug
nantium habeas. devotionem sue [illegible]. Et si pater tuus
fuerit obsidione circumdatus. et machinationibus collocatis, civita
tem illam facillime capiemus. Hoc cum dixisset chusi, probabilior
fuit eius ratio quam achitofel. Nam absalon magis huius consilium
elegit quam achitofel. Deus enim mentis eius consilium chusi melius fa
ciebat. Festinavit ergo chusi venit ad sadoch et abiathar sacerdotes.
et consilium achitofel necnon et suum eis indicavit. et quia sui con
silium magis absalon placuerit quam achitofel. Precepit ergo chusi
ut repente nuntios mitterent hec nuntiantes david, et quia ab ad
versariis structa videbant. et ut studeret velociter transire ior
danem. quia [illegible] filius suus persequi studeret. et festinaret antequam
illi se de civitate commoverent. ne possit a filio comprehendi. Sa
cerdotes ergo oportune filios suos ad hoc officium extra urbem celatos
habebant. Quibus per fidelem ancillam mandantes que tractasset
absalon precepit ut hec david cum festinatione nuntiarent. Illi
vero nulla festinatione tardantes. sed mandata servantes. stude
bant pii fidelisque ministerii et officii velocitate, et necessita
tis instantiam eius perficere. festinabantque ad david. Cumque duobus
stadiis a civitate processissent, videntes quidam de militibus de
tulerunt ad absalon. Ille autem misit ut eos comprehenderent. Quod
cognoscentes filii sacerdotum, abstinere declinaverunt [illegible]
quidam. et rogaverunt mulierem quandam ut eos celaret, et munimen
sui metuentibus exhiberet. Illa vero eos repente in puteum depo
suit. et expansis desuper pellibus os putei operuit. Cumque persecutores
eos venissent. et de eis mulierem requisissent, illa quidem eos se vi
disse non negavit. et apud se sumpsisse potum. et continuo discessis
se. et cum velocitate sequerentur facile eos comprehenderent.
Cumque diu secuti non comprehendissent, reversi sunt. Mulier autem
videns eos remeantes. et nullum iam periculum inveniendi imminere
conspiciens. abstractos de lacu dimisit ad propositum itineris op[us].
Qui multo studio festinantes venere ad david. et cuncta que me
ditabatur absalon subtiliter indicaverunt. Tunc david licet iam nox esset
precepit omnibus suis iordanem cum festinatione transire. Achi
tofel autem videns sua sententia fuisse reprobatam, ascendens iumen
tum suum venit in regionem gilon, et convocatis amicis suis. exposuit
eis consilium quod dederat absalon. et quia eo quod audierit ipse non fuerat
absalon adeo ex initio iudicavit. Aiebat enim quod futurum david
post victoriam in regnum rediturum, et melius sibi fore ut libere et
magnanime abrumperet vitam. quam se david reservare ad penam.

eo quod absalon contra david talia consilia prebuisset. Et cum hec dixisset:
accedens in locum secretiorem domus sue. laqueo se suspendit:
Atque [illegible] cadaverem traderet sepulture. David vero sicut predixim[us]
transiens iordanem venit in civitatem optimam et munitissimam que
vocatur castra. susceperuntque eum liberalissime cuncti potentes prin
cipes et [illegible] illius temporis non requirentes honorem et pristine
felicitatis conferebant. Erant autem berzelleus galaadites et si
phar potentissimus. et amendias et machir princeps regionis galaa
ditis. Hi namque ei omnium copia [illegible] et qui cum eo erant opule
ntissime tribuerunt. ita ut neque lectistrina deessent. nec panes ac
vinum. sed et ubertatem pecorum ministrarent. quam laborantibus
ciborum utilium copiam exhiberent et habunde eis servirent.
Absalon itaque congregato magno exercitu hebreorum super patrem
et transiens flumen iordanem non longe a castris venit in ga
laaditidem regionem. constituitque principem militie amasiam
in loco ioab consobrinum suum qui erat getheo et matre abigea pro
genitus, nam abigea mater amasie et sarvia mater ioab sorores fu
ere. David vero eos qui secum erant cum recensuisset invenit ad
iiii. milia armatorum. et noluit expectare quando super eum absalon
veniret. sed constituit super suos millenarios et centenarios cum
se exercitum in tres partes divisit et unam partem ioab principi militie dedit.
aliam vero fratri eius abysai. tertiam vero partem commisit ethei qui erat
de geth, et ei erat amicus. Cumque et ipse vellet ad bellum
cum eis exire, amici non permiserunt consilio eum sapientissimo re
tinentes. Dicebant enim quod si ille vinceret, magnam spem victo
ris amitterent. Si vero una parte victa, relique partes ad eum cur
rerent, possent denuo prelium reparare: quando hostes arbitra
rent alium exercitum adhuc manere cum rege. Hoc ergo consilium
david libenter accepit. Ipse ergo in castris manere decrevit. et duces et
amicos ad prelium destinavit. et monuit ut fortiter dimicantes
fidem et memoriam exhiberent. et ut puero absalon iuveni
parcerent. ne illo moriente aliquid in se mali committerent. [illegible]
quoque eis victoriam, dimisit exercitum. Ioab vero aciem construens contra
hostes in campo, habens silvam post tergum. Contra eum autem [illegible] et
amasa dux militie absalon suum exercitum. et facta congressione
belli opera precipue manuum. et maxime [illegible]
partes gerebant. Hi qui ex parte david erant elaborabant omni
studio ut regnum david reciperet, et summa magnanimitate consu
dabant. alii vero ne absalon regno privaretur. et ut timerent [illegible]
supplicium in nullo sequi erant aut facere vel pati. [illegible]
reo casus belli. et insuper verebantur ne ab ioab et abisai pauci
militibus tanta multitudo subiugaretur. Igitur exercitus david virtute
et fortitudinibus et exercitatione bellorum vicit exercitum absalon
fugieruntque per silvas et colles. Quorum autem david persecuti sunt quos
quidem ceperunt. alios autem interfecerunt, ita ut plus [illegible] con
gredientes quam in acie repugnantes. In illa siquidem die ceciderunt
quasi xx. milia. Exercitus autem david persequebatur absalon qui erat
eminens proceritate et pulchritudine manifestus. Qui metuens
ne eum apprehenderent hostes. velociter in mula regia fugiebat.
Cumque nimis velociter veheretur. et ipse nimis levis [illegible]:
arbori maxime et ramis extensis eius inflexis capillis coma
bilis est appensus. et sursum raptus. et mulus cum in se velocita
te sua quasi dominum adhuc portaret abscessit. ille autem [illegible]
comarum alligatione retinebatur astrictus. Quem cum vidisset
quidam nuntiavit david. indicavit hoc ioab. Qui dixit quod si fidus
ei dedisset: si permisisset eum. et ille respondit. Nec si mille siclos mi
dares vellem occidere eum. dum omnibus audientibus precepit pater [illegible]
Ioab autem metuens si vivere permitteret [illegible] adhuc eos inquietaret
et multo peiora faceret quam fecisset. iussit sibi ostendi ubi penderet.
Veniens ergo ad locum et videns eum palpitantem. tertia valide
sagitta interfecit eum. Armigeri autem circumstantes occiderunt eum. et
cadaver eius deposuerunt. et in fovea proiecerunt. et acervum
lapidum super eum posuerunt. Nam in effigiem sepulchri fieret. igitur
tantummodo locus ille servavit. Ioab autem post tuba signo dato a
persecutione revocavit exercitum, parcens contribulibus suis. Igitur
absalon dum adhuc viveret constituerat sibi statuam marmoream
in valle regia que duobus stadiis ab hierosolimis aberat. quam appel
lavit [illegible] manum dicens, quia et filii morerentur nomen eius in sta
tua permaneret. Erant autem ei filii masculi tres et una filia tha
mar que conubio roboam filio salomonis peperit filium abia qui
post successit in regnum, de quibus posterius narrabimus. Post mor
tem absalon populus ad propria loca dispersus est. Achimaas autem filius
sadoch sacerdotis rogabat ioab ut permitteret nuntiare david vic
toriam factam. et quia dei solatium et adiutorium habuisset. Cu
i non concessit ioab dicens. quia semper bonorum nuntius fuisset:
et non deberet regi mortem filii nuntiare. Vocans ergo ioab chusi
iniunxit ei hoc opus. ut quod ipse vidisset hec regi nuntiaret. Cum
iterum achimaas rogaret. ut eum nuntiare permitteret dicens
quia de sola victoria regi nuntiaret. et nequaquam de absalon
mortem narraret: tunc concessit ei ioab ut pergeret. Ille autem currens
compendiosa via quam ipse solus noverat. precurrit chusi. Cumque
sederet david inter portas expectans quando ei aliquis gesta belli nun
ciaret: quidam explorator videns achimaas currentem, et non ag
noscens quis esset. dixit ad david se videre quendam currentem. Cumque
david respondisset bonum esse nuntium. post paululum explorator ait se
et alium videre currentem. Cumque et ipsum bonum nuntium esse
optaret. videns explorator primum occurrere. indicavit
david hunc esse achimaas sadoch sacerdotis filium. Quem ait
eum bonorum nuntium esse dixit. et aliquid optabile de prelio nar
raturum. Cum hec dicerentur a rege: veniens achimaas [illegible]
et interrogat de pugna. regi victoriam nuntiavit. Quo rege interrogante
de filio [illegible] respondit. Nihil aliud scio nisi
quia cum vidissem ad ioab rogans ut ad te festinarem, audivi
magnas voces persequentium absalon. et nihil amplius potui
cognoscere eo quod cogeret me iussus ab ioab victoriam nuntiare.
Veniente autem chusi. et adorante regem et victoriam nuntiante.
david eum de filio continuo requisivit. Et chusi hec inquit proveniant ini
micis tuis. que recepit absalon. Et quia verbo david continuo contristatus
nec ibi sedere nec expectare exercitum voluit. sed ascendens in loca
civitatis eminentissima. flebat filium tundens crebro pectus
et capillos capitis sui dilacerans. et omni se afflictione castigans
clamabat dicens. Utinam mi fili et non tu advenisset mors mea.
Nam eum per naturam diligebat. et de moribus eius et merito dolebat.
Exercitus autem et ioab audientes quia rex ita filium lugeret. reversi sunt
non triumphali se more agentes ingredi civitatem. sed dolentes et flentes
et quasi devicti potius intraverunt. Cumque rex velato capite resideret.

& de filii interitu ingemisceret. intrauit ad eum ioab. & con
solatus est eum dicens. O domine rex aperte demonstras ex his que agis
quia diligentes te. & pro te pericula sustinentes. & te ipsum. itaque ge
neratione abhorres. & diligis inimicos. & illos potius cupiscis
qui iuste penas soluentes obierunt. Nam si absalon uicisset. &
imperium firmissime teneret. & nullus nostrum caput remansisset
& omnes a tuo filio fuissemus occisi. nullus hostium super nos fleret.
sed potius gauderent. insuper punientes si qui forte remansissent.
Tu uero hec agere super maximo tuo desinis inimico. quia cum tuus
filius esset. neque formidauit iniqua committere. Ergo
recede recede ab hac iniusta tristicia. & procedens militibus te ipsum
ostende. eisque pro uictoria & labore certaminis gratias age. Ego
namque optime noui quia si in hoc actu permanseris. hodie uniuersus
populus a te abscedet. & alio regnum tradet. & tunc amariorem ha
bebis luctum. Hec dicens ioab regem a tristicia reuocauit. & ad cau
sas rei publice utilitatis perduxit. Transformatus enim a fletu est.
& oportune compositus. per aspectum populi sedit ad portas. ita ut audiens
uniuersus populus concurreret. & eum libentissime salutarent. Hec
itaque taliter peruenerunt. Porro qui cum absalon fuerant. & de
prelio fugerant. reuertentes ad semet ipsos singuli. mittebant ad
inuicem nuncios per ciuitates commemorantes beneficia dauid. & lib
ertatem quam cunctis hebreis prebuerat hostibus resistendo. culpantes
semet ipsos. quia eum expulissent a regno. & alium ordinassent.
Eo autem defuncto rogare deberent dauid ut ab indignatione quiesceret.
eisque faueret. & recepto regno. eis sua prouidentia non negaret.
Hec ubi nunciabantur crebro dauid. Precepit ergo dauid sadoch et abi
athar sacerdotibus ut principibus tribus iude loquerentur. quia turpe
foret ut alie tribus ante illam reducerent regem. cum illi cognati &
sanguinis coparticipatione propinquiores essent. Hec eadem & uiba
dauid precepit sacerdotibus ut dicerent amase. eo quod male faceret quod
non suaderet populo. cum filius sororis sue esset ut rediret in imperium.
per quem beneficio non solum reconciliari posset ei dauid, sed et totius milicie
principatum obtineret, sicut prebuerat ei absalon. Igitur sadoch &
abiathar sacerdotes hec uerba locuti sunt ad principes tribus iuda. &
amasam deflexerunt edicentes promissiones regias. ut in dauid
parte faueret. Hoc ergo facto. tribus iuda misit ad regem legatos
rogantes ut ad proprium remearet imperium. Hoc autem & israelite fe
cerunt. adhortante eos amasa. Cumque legati peruenirent ad dauid.
rogantes ut rediret hierosolimis. tribus iuda preuenit alias tribus
ut occurrerent regi ad flumen iordanis. & semei filius gera cum
mille uiris quos de tribu beniamin ducebat & syba libertus saul
cum xv. filiis. & xx. seruis. Isti omnes cum tribu iuda pontem super
iordanem effecerunt. ut eum rex facile cum suo transiret exercitu.
Cumque rex uenisset ad iordanem. tribus iuda eum honorifice
suscepit. Cumque iordanem transisset. semei autem eum prostratus tenuit
pedes eius. & ueniam postulabat de his que peccauerat. rogans ut
non esset acerbus circa eum. nec potestate recepta eum iuberet dari sup
plicio. sed potius consideraret quia gesta penitentia in his que deliquisset
primus ei occurrere festinasset. Cumque semei ita regi supplicaret.
tunc abysai frater ioab ait, Numquid propter hanc migrationem non morietur
qui constitutum a deo regem blasphemare non metuisti? Tunc dauid conuersus
ad abysai dixit. Vos mihi filii saruie & priori tempore ad
uersum me pene tumultum commoueratis. cum tu & frater tuus in
fecistis uirum iustum abner. & hic non recordantes iterum uultis
mouere seditionem. An ignoratis quia hodie incipio regnare
super israel? Quapropter omnibus in me peccantibus hodie iuro eis
dimittere supplicia. & nulli sua delicta seruari. Et conuersus
rex ad semei. tu igitur securus esto. & nullum metum habe mortis.
Qui mox adorans regem. cum ceteris preibat. Inter hec autem occurrit &
menfiboseth regi de domo saul. sordida ueste indutus. comam
capitis gerens perfusam. & barba hispida. Nam post fugam dauid neque
tonsus fuerat pre tristicia. nec uestem deposuerat. sed in hac afflic
tione deuouerat permanere donec calamitatem dauid uideret conuersam
in bonum. Hunc autem accusauerat syba seruus apud dauid iniuste;
Qui cum adorasset regem & salutasset. interrogauit eum dauid cur secum
non fuisset egressus. & ei fuge particeps. Iste autem dicebat scelere
syba fuisse contemptum. & dum eum rogaret ut ei necessaria itineris
prepararet. ille eum neglexit & uelut quendam iniuste seruum blas
phemauit. cum scirent me gressus non habere incolumes; nec posse
pedibus uti fuga. Et non solum domine rex in his nocuit mihi.
sed et apud tuam pietatem me accusauit. & de me mentiri maligna
uoluntate presumpsit. Ego autem noui quia mihi hoc tua mens
recipit. cum sit iusta. & ueritatem diligat. quam uult semper ubique
ualere diuinitas. Nam cum a meo auo saul passus fuisses
magna pericula, & omnis mea generatio debuisset pro illius sce
leribus deperire. tu humilis & benignus existens. & quod precipuum
est, illorum malorum obliuionem que in te pater meus gesserat habens.
cum primum potestatem sumpsisses iudicare te debueras. amicum
tuum me esse iudicasti. & cotidie in mensa regia posuisti, michique
nil defuit, quod honorato parenti debuit exhiberi. Cumque hec
menfiboseth dixisset; rex dauid noluit eum plus castigare; neque
syba tamquam fallacem abicere. sed cum prius omnia iam donasset sybe
cum menfiboseth secum de hierosolimis non isset; & tunc precepit ut
diuiderent ambo substantiam. Tunc menfiboseth & omnia inquit
accipiat. nam mihi sufficit te iam recepisse imperium. Beregelleum
autem uirum galaaditem uirum precipuum atque bonum. & qui in ca
stris exercitui dauid multa bona fecerat. & regem usque ad ior
danem deduxerat rogauit rex dauid ut cum eo ueniret in hieroso
limam. promittens ei quod eius senectutem omnino decoraret
& ei diligentiam quasi proprio patri adhiberet. Qui pre desiderio
proprie patrie se posse cum eo manere refutabat. dicens se sic senec
tutem imminere. ut iam rebus suauibus iam delectari non posset.
cum esset iam lxxx. annorum. & de sepulchri termino cogitaret. Ro
gauit ergo regem. ut si aliquid ei prestare uellet. concederet ei ad propria
remeare. quia iam pre temporis longeuitate nec conuiuiorum epu
las discerneret. & auditus eius obtunsus esset. nec sonum cala
morum aut modulationum. aut talium instrumentorum que reges
solent conuiuiis audire sentiret. Quo nimirum supplicante; tunc
ait rex. Te quidem dimitto, tuum uero filium chanimaam mecum
uolo habere. ut omnium rerum bonarum debeam munus impendere.
Tunc beregel dimisso filio adorans regem. & optans ei utilia
peruenire. sicut desiderabat domum reuersus est. Dauid autem uenit in
galgala habens secum iam mediam partem populi. & tribum iuda pariter
ueneruntque ad eum in galgala priores nationis exercitus cum grandi mul
titudine & culpabant tribum iuda eo quod latenter ei occurrissent
cum omnes debuissent una uoluntate concurrisse; Principes autem

139.

tribus iude hoc non sic accipiebant dicentes; ne grauiter ferrent eo quod
illi preuenissent quia ipsi erant cognati & propterea eos preuenissent in redu
cendo. Non autem hoc fecimus ut munera a rege acciperemus. nec eos qui
postea uenirent moueremus. Hec dicentibus principibus tribus iude;
neque aliarum tribuum principes cessauerunt. sed cum ita dixerunt.
Summus quidem nos esse fratres. sed admiramur qua super hoc nos solum re
gem dicitis esse uestrum cognatum. Nam quem omnium nostrorum potestatem
accepit a deo, omnium nostrorum uideatur esse cognatus. Quapropter populus noster
undecim partes habet. & seniores nos sumus. uos autem unam partem
habentes inferiores natiuitate estis. Non ergo bene fecistis qui nocte &
latenter reduxistis regem; Cum hec ergo inter se tribuum principes loquerentur,
uir quidam iniquus. & in seditione precipuus. cui nomen erat seba filius
bochri. de tribu beniamin stans in medio populi cum magno clamore
dixit. Non habet aliquis nostrum partem apud dauid, nec sortem in filio yesse.
Et post hec uerba clangens buccina. significauit se contrarium esse
regi. omnesque secuti sunt eum. relinquentes dauid. Sola tantum tribus iuda
sequebatur dauid. eumque in hierosolimis constituerunt regem; Dauid ergo
concubinas suas ad quas filius eius absalon ingressus fuerat. in domum
aliam transmigrauit. eisque omnia necessaria precepit ministrari,
ipse uero neque ulterius copulatus est illis. Constituit quoque dauid amasam
principem milicie in loco ioab. eique iussit ut congregaret exerci
tum ex tribu iuda. & post tres dies ueniret. quatenus daret
uniuersam miliciam. eumque pugnaturum contra seba filium bochri
destinaret. Egrediente uero amasa. & circa congregationem
exercitus remorante. dum die tertia non rediret. dixit rex ad ioab.
Non est utile dilationem dare seba. ne in longo tempore pos
sit exercitum congregare. & decioris cladis auctor existat. quam
absalon. Noli ergo tardare. sed presentem sumens exercitum et sexcen
tos uiros pariter cum abysai germano tuo hostes persequi fe
stina. & ubicumque repereris cum eo congredere. & festina eum com
prehendere. ne capiens munitissimas ciuitates; certamina nobis
possit inferre. & multos sudores. Igitur ioab nullam moratus
sed sumens fratrem & sexcentos uiros pariter. & omnem exercitum
qui erat in hierosolimis. persecutus est seba cum omni festinatione. Cumque
uenisset ad lucabao uicum distantem ab hierosolimis xl. sta
diis. occurrit ei amasa cum non multo exercitu congregato. Ioab autem
accinctus gladio paruulo. & lorica uestitus uenientem ad se amasam.
ut salutaret eum. arte quadam finxit quasi ei nolenti gladium de
uagina sequi inclinans quasi eum dextera leuare uellet. & altera
manu proxime amasam a barba comprehendens quasi ei osculum
daturus. & repente amasam nil mali suspicantem in uentre gla
dio fecit interire. eumque peremit. impiissimum & scelestissimum
opus faciens in domino. iuuenculo parente & cognato. & qui nichil eum
nocuerat. habens inuidiam pro principatu milicie & equalita
te honoris. Nam & pro hac causa abner interfecerat. In hi autem
scelere quod abner necauerat, potuit occasiones habere. quasi pro
uindicta fratris asael eum occiderit. pro interitu autem amase nullam
formam excusationis potuit inuenire; Ioab autem post interitum amase
triduo persequebatur seba. derelinquens unum uirum ad corpus
amase. qui pretereunti exercitui indicaret. quia amasa iuste per
emptus esset. quod eum absalon regno pepulisset & regem dauid. qui uero partibus
dauid fauerent sequerentur ducem ioab. & abysai fratrem eius. Cumque
cadauer amase iaceret in uia. & omnis populus super eum confluerent. et
quadam compassione defuncti mouerentur; & ioab sequi tardarent,
tollens custos qui ibi relictus fuerat illius cadauer portauit in quendam
locum ab itinere segregatum. & illic eum positum ueste cooperuit.
Quo facto. uniuersus populus secutus est ioab. Cumque persequeretur
seba per omnem prouinciam israeliticarum. quidam iuuenis indicauit
eum in ciuitate munitissima abelmacha nomine residere; Quo
dum uenisset ioab obsidebat urbem uallis undique circumductis.
suis militibus iussit ut muros ciuitatis omni uirtute deponerent.
Et dum ciues urbis ioab intromittere noluissent; & ipse contra
crudeliter insisteret. tunc mulier quedam in ciuitate casta simul et sapi
ens. uidens patriam in nouissimo periculo constitutam. ascendens in
murum. uocauit inter armatos ioab. Quo ueniente; cepit ad eum
huiusmodi uerba proferre. Quia reges & principes construere urbem ut hebreorum
hostibus resisterent. & israelitis pacis iura preberent. tu quare festi
nas metropolim israelitarum que nichil deliquit euertere atque uastare?
Tunc ioab rogauit se dominum propicium fore quia non haberet huiusmodi
uoluntatem. nec ullum de populo uellet occidere, quanto magis tantam
perdere ciuitatem; Si ergo acciperet a ciuibus rebellem regis ad penam
id est seba filium bochri ab obsessione exercitum continuo reuoca
ret; Quod dum audisset mulier; postulauit a ioab paruulas in
ducias. ut ei caput seba de ciuitate repente proiceret. Quo facto,
descendit ad ciues eisque locuta est dicens, cur uellent pessime cum filiis
& uxoribus deperire propter malignum hominem. nec cognitum uobis esset.
quem uellent regem habere pro dauid qui eis tanta beneficia contulisset; &
in una ciuitate studerent tanto exercitui resultare; Hec dicens
suasit eis ut caput seba abscisum in exercitum ioab proicerent. Quo
facto. ioab clangens tuba obsessionem repente soluit. & reuersus hie
rosolimam princeps milicie totius populi est constitutus. Ordinauit autem rex ba
naiam super custodes sui corporis. & super sexcentos uiros fortes. &
adoram super tributa. & sibacha & bachilla super gesta conscriptores;
susamque scribam. sadoch autem & abiathar sacerdotes constituit. et

Igitur post hec cum fames prouinciam inuaderet; rogauit dominum dauid ut populi mi
sereretur. & ei causam pariter & medelam illius pestis indicaret. Cum
prophete dicebant. ut gabaonite uindicarentur quos rex saul impie inter
fecerat. & conculcauerat iusiurandum quod eis iosue princeps milicie pre
buerat. senioresque israel firmauerant. & ut uocarent gabaonitas;
& quecumque peterent a rege pro defunctis exhiberet eis. & ita posset
propiciari deus. & populum a peste liberare. Dauid autem audiens a prophetis
hec uelle dominum. euocauit gabaonitas eosque quid uellent fieri requisiuit.
Illi autem postulauerunt sibi dari septem uiros de filiis saul ut eos cruci
affigerent. Rex uero requirens eos. tradidit gabaonitis parcens tamen
menfiboseth filio ionathe. Sumentes ergo gabaonite uiros
quos uoluerunt. puniuerunt eos. Quo facto. cepit deus repente pluere.
& terram germinare ad fructum reuocare. liberauitque terram a priori pe
ste. & ad ubertatem terram restituit. Igitur non multo post tempore rex
dauid castra metatus est contra palestinos. & commisso prelio cum hostes for
titer resisterent. dauid a suis omnibus derelictus in tali necessitate; solus
uiriliter a dextris & a sinistris feriendo hostes immobiliter stetit.
Cumque iam fatigari cepisset. quidam hostium nomine achimon
filius arafach qui erat de prole gygantum. & habebat hastam cuius
pondus erat trecentorum siclorum & loricam concathenatam & gladium fecit
impetum quasi regem dauid perempturus. Erat enim iam labore dissolutus.
Tunc abysai respiciens. uidensque regem solum cum illo gygante uiriliter

pugnare. Metuens ne David fatigato accideret, resumpta audacia accurrens, regem a morte repentina liberavit, et eum ex parte hostem trucidavit. Quo facto, periculum regis omnis exercitus graviter tulit, et principes coniuravere, ut nequaquam cum eis ultra in exercitu ad bellum, ne propter fortitudinem suam atque fiduciam aliquid mali passus, et bonis quae per eum fuerant, saepius plebem privarent, et quae eo vivente adhuc poterant percipi. Convenientibus itaque palestinis in gazham civitate; audiens hoc rex David, misit contra eos exercitum. In quo tunc debellator optimus emicuit, nomine sabochi etheus, qui erat unus fortissimorum David. Hic multos hostium et ex prole gygantum in quodam loco inclusos, et nimis in audacia suae fortitudinis gloriantes interemit, fuitque auctor huius victoriae apud hebreos. Post hanc vero comprehensionem palestini denuo pugnare venerunt, contra quos David exercitum misit. In quo bello ephan cognatus David virtutem suam ostendit. Nam contra singulos palestinorum fortissimos solus pugnans eos peremit, alios convertit in fugam, quorum et multi in proelio ceciderunt. Parvo post tempore palestini quiescentes, denuo castra posuerunt circa civitatem quae non longe erat a finibus hebreorum, et erat inter eos quidam vir proceritate sex cubitorum habens et digitos in utraque manu necnon et in pedibus uno plusquam solet natura concedere. Hic est senos. Contra quem de exercitu David ionathas filius sennaa fratris David pugnans, eo devicto ipsius belli victoriae auctor effectus, maximae gloriae culmen accepit. Nam et ille palestinus gloriabatur se de prole gygantum consistere. Post quam pugnam neque ultra palestini contra israhelitas habuere certamina. Expeditus itaque David a pluribus et periculis cum pace iam altissima frueretur, cantica in deum ymnosque vario metro composuit, alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros. Et diversa fecit organa, docuitque in eis levitas ut secundum ea deo ymnos edicerent, per sabbatorum diem aliisque festivitatibus. Organorum autem species est canora, nam cynira ex decem chordis est coaptata, et cum plectro percutitur, nabla vero XII sonos habens digitis tangitur. Fecit autem et cymbala aerea grandia et lata. Haec ergo de his dicta sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Igitur circa regem David erant viri valde fortissimi, ex quibus insigniores et actionibus clari octo et XXX fuerunt. Horum quinque tantum opera narrabo, per quos virtutes aliorum possint confirmari. Primus itaque eusebius fuit filius achimec, qui in bello contra palestinos facto, aciem hostium frequenter irrumpens, neque pugnando cessavit, donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat eleazar filius dodi, qui aliquando israhelitis formidantibus exercitum solus restitit, et irruens super hostes multos eorum occidit, ita ut sanguine occisorum gladius eius haereret dexterae. Et cum hebrei vidissent palestinos fugientes, descendentes de montibus persecuti sunt eos. Mirabilis ac famosissima victoria tunc provenit, cum eleazar tantos interficeret hostes, eosque hebrei persecuti sunt et sumpserunt spolia eorum. Tertius fuit semeas filius heli. Hic dum palestini castra proposuissent in loco qui dicitur maxilla, et rursum hebrei metuentes eorum exercitum refugerent, solus castra eorum exercitumque conturbavit, et alios quidem prostravit, alios eius impetum et fortitudinem non ferentes, persecutus est eos conversos in fugam. Haec et alia tres praenominati viri opera ac proelia singillatim monstraverunt; de quibus adhuc una fortitudine quam communiter fecerunt narrabimus. Quodam tempore cum rex David esset in hierosolimis, supervenit exercitus palestinorum ad bellandum. Tunc David descendit in arcem civitatis, ut de bello consuleret deum. Castra vero inimicorum erant in valle fixa usque ad civitatem bethleem, quae distat ab hierosolimis stadiis XX. David ergo dixit ad eos qui secum erant: Bonam aquam habemus in regione mea bethleem, et maxime eam aquam laudabat quae erat in puteo iuxta portam. Dicebat autem quod magis optaret unum ex illo puteo poculum sumere, quam si quis ei magnam pecuniam ad tempus offerret. Hoc cum audissent isti tres viri praenominati, mox currentes et per medium hostium iter facientes venerunt ad bethleem, et haurientes aquam de puteo, denuo ad regem per hostium castra reversi sunt. Palestini vero eorum audaciam et magnanimitatem obstupescentes, dicebant ad invicem: Si isti tres viri nos ita contempserunt, quanto magis plurimi. Et inito consilio fugerunt. Oblata autem aqua noluit eam bibere rex, quasi de periculo et sanguine hominum esset adducta, et propterea non bibit eam, sed libavit deo, et de salute virorum qui eam apportaverant gratias egit. Post istos fuit abysai frater ioab, qui etiam una die hostium sexcentos occidit. Quintus fuit banaias genere sacerdos, qui provocatus a quibusdam viris insignibus in moabitide regione, viriliter occurrens interfecit eos. Rursus cum quidam vir aegypti genere et proceritate mirabilis eum provocasset, occurrens et iaculum ex manu auferens, percussit ipsum in terram subter se, et vivum adhuc pugnantemque spolians armis eum proprio interfecit. Annumeretur autem et haec praedictis eius actionibus et magnanimis eius operibus, aut tamquam primum aut quasi non dispar. Quadam tempestate cum nix multa cecidisset, leo magnus non videns puteum prae nive, cecidit lapsus in puteum quendam. Et cum os putei esset angustum, non valebat facile egredi. Erat enim ipse puteus nive dampnatus, et nullum egressum leo videns, nec salutis exitum, saeviens rugiebat. Banaias autem audiens bestiam crudeliter rugientem, dum iter ageret descendit in puteum ad leonem, et ipse cum violenter insurgeret, baculo quem portabat manu leonem repente prostravit. Tales ergo in virtute fuerunt et reliqui XXX tres.

David ergo volens agnoscere quot essent milia totius populi, et oblitus mandati mosaici quod deus praeceperat, ut si dinumeraretur populus, pro unoquoque capite deo siclus offerretur, praecepit ioab principi militiae ut pergens universum dinumeraret populum. Quo dicente non est necesse, rex non acquievit, sed iussit numerum hebreorum sibi assignari. Ioab ergo sumens tribunos et scribas, et peragrans israhelitarum provinciam, consideratque multitudine quanta esset, hierosolimam remeavit ad regem post menses novem et XX dies, obtulitque numerum regi absque tribu beniamin et levi, quas dinumerare non poterat. Fuit ergo aliorum israhelitarum numerus nongenta milia virorum arma ferentium et militiam exercere valentium. Iudae vero tribus per se solam habuit XL milia. Paenituit ergo David quod dinumerasset populum, eo quod deliquisset in deum. Prophetis et declarantibus deo quia ei deus irasceretur, supplicare coepit deumque rogare ut sibi propitius esset et veniam peccato concederet. Deus ergo misit ad eum gad prophetam, tres ei supplicii conditiones portantem, ut earum quam probaret eligeret: utrum vellet famem in provincia generari annis VII, an tribus mensibus pugnando vinceretur ab hostibus, an certe mors et languor accideret tribus diebus inter hebreos. David ergo in anxietate huius electionis maerens, omnium rerum pessimarum tribulabatur, et vehementer in animo videbatur confusus. Cumque propheta immineret et omnimodis responsum velociter exigeret, ut electam ab eo conditionem deo renuntiaret, tunc rex ait: Si famem elegero, contra alios hoc facere videor, quando ipse quidem multa habens frumenta non patior inopiam, aliis vero maxima adveniat angustia. Iterum si elegero trium mensium victoriam adversariorum meorum, ipse quidem habens circa me viros fortissimos et custodes mei capitis nihil timeo, nocet vero nostris exercitus subiacebit. Interim hanc omnium nec eligo communem passionem et regum et subiectorum, in qua timor est omnibus aequalis, quia multo melius est in manus dei incidere quam in hostium furorem. Haec audiens gad renuntiavit domino sermones eius. Deus ergo immisit morbum et interitum in exercitum hebreorum. Moriebantur ergo populi non uno modo, ne facile posset languor agnosci, et mors sine dilatione aderat. Multi ergo ex diversis languorum occasionibus et quae non poterant discerni facile peribant. Alius enim super alium moriebatur, et latenter imminens malum velociter ferebat interitum, et alii repente cum vehementibus doloribus et amaro gemitu animam exalabant. Alii vero ipsis passionibus diminutis cedebant, ita ut neque curam exhibere corporibus praevalerent, et ita per laborem deficiebant. Alii autem repentinis tenebris abripientibus suffocati, protinus exspirabant. Alii vero super mortuos quos sepeliebant ipsi quoque moriebantur, imperfectas relinquentes sepulturas. Incipiente itaque pestifero languore ab hora matutina primitus usque ad horam prandii, consumata est de populo milia LXX. Extendit et angelus domini manum ad hierusalem, ut illic quoque peste languorem inferret. Rex autem David sedebat sacco amictus rogans deumque supplicans, ut morientium languor cessaret interitus. Respiciens autem et videns angelum evaginato gladio in hierosolima properantem, clamavit ad dominum dicens, iustum esse ut ipse qui pastor esset puniretur, et greges qui nihil deliquerant servarentur, et poscebat iram dei converti in se et in generationem propriam convertere supplicium, ut innoxio populo parceretur. Exaudiens deus eius preces, cessare fecit interitum, et mittens gad prophetam ad eum, praecepit ut ad aream ornan iebusei conscendens, repente ibi altare aedificaret, et hostias immolaret. Audiens haec David, mox in locum ubi praeceptum fuerat properavit. Ornan vero terebat frumentum in area. Cumque vidisset regem et pueros eius adesse venientes, cucurrit in occursum et adoravit. Erat enim genere de iebuseis, David autem praecipuus amicus, et propterea nihil ei mali fecit quando civitatem hierosolima prius devastavit. Cumque ornan interrogaret cur dominus venisset ad famulum suum, respondens David dixit: Ut emam aream hanc a te, quatenus in ea altare construens, domino hostias immolem. Qui dixit et aream et aratra boves se ad holocausta praebiturum, et deum oraturum ut eius sacrificium grate susciperet. Rex autem simplicitatem et magnanimitatem laudans, postulabat suscipere pretium omnium rerum, dicens non esse iustum gratis sacrificia celebrare. Dicente autem ornan ad regem ut sic vellet facere, L siclis ab eo rex omnia comparavit, et aedificato altari sacrificia fecit, et holocausta celebravit, et hostias pacificas immolans placavit deum, et denuo propitius est effectus. Videns autem David orationem suam exauditam a deo, et sacrificium grate susceptum, decrevit ut ille locus non amplius area ornan vocaretur, sed ara totius populi nuncuparetur. In hoc et loco aliquando abraham pater noster cum filium suum ysaac in holocaustum offerre vellet, altare statuerat, ubi ex impulso aries apparuit, quem abraham pro filio sicut in anterioribus praediximus immolavit. Deus ergo post haec statim misit prophetam ad David, praecipiens ut in eodem loco filio suo ostenderet, qui ei esset futurus in regno, ut illic templum domino aedificare deberet. Post hanc prophetiam iussit rex numerare colonos, et inventa sunt C. LXXX milia. Aliam vero multitudinem ut lapides veherent deputavit, ex quibus tria milia quingentos laborantibus praeposuit. Praeparavit et ferrum et aes ad aedificium templi, et ligna cedrina valde procera mittentibus tyriis et sydoniis, quibus mandaverat ut hanc materiam ei ministrarent. Amicis vero eius dicebat cur faceret: quod regnaturo post se filio praeparata materia ad opus fabricandum relinqueret, quia filius eius salomon adhuc puerulus esset inexpertus circa talia laborare, sed habens haec omnia praeparata, citius opus impleret. Vocans autem David salomonem praecepit ei ut succedens in regnum templum deo aedificaret, quia hoc eum volentem facere prohibuisset deus, bellis et humano sanguine sordidatum, et praedixit quia salomon filius minimus iunior aedificaret sibi templum. Et quia ante hoc nomine vocareris, non ego tamquam pater perspexi deus, et praedixit provinciam hebreorum tempore tuo fore felicem in omnibus bonis, et in pace quod est aliis bonis valde praecipuum, et bellorum ac seditionum intestinarum futura maxima libertate. Tu ergo, fili salomon, qui et ante diem nativitatis a deo rex fore monstratus es, stude bonis divinae providentiae dignus esse, et esto pius simul et iustus et fortis. Mandata quoque dei et leges quas nobis per moysen tradidit et tu conserva, et alios neque praevaricare permittas. Templum autem quod te regnante deus sibi praecepit fabricari, perficere festinato, nec pavescas magnitudine operis, nec labore terrearis. Cuncta namque tibi ante obitum meum praeparabo. Scito autem iam collecta esse auri talenta X milia, argenti vero talenta C milia, ferri quoque et aeris pondus numerum excedens praeparavi, lignorum vero et lapidum maximam copiam. Habes autem super haec qui lapides possint caedere, et fabricas instruere multa milia virorum, et si quid his defuerit, adicere tu memoreris. Esto ergo optimus gubernator, deum habendo patronum. Praecepit et David principibus quos fabricare praeceperat ut filium adiuvarent, et ut bonis omnibus habundantes vacarent circa dei religionem, dicens eos pro his fruituros pace simul et aequitate, quae deus iustis et piis hominibus consuevit est repensare. Aedificato autem templo praecepit illic recondi archam et sancta vasa, dicens eo quod iam multum tempus haec habere debuerant, nisi quod patres nostri deo inobedientes fuissent, ideoque deus haec templum non aedificari praecepit. Haec itaque David ad filium et ad principes locutus est, et eos abire domum permisit.

David ergo cum esset iam senex et corpore frigidus, ita ut propter aetatem sic algeret ut multis palliis adopertus calefieri non posset, congregati medici consilium facientes tractaverunt ut ex omni regione speciosa virgo eligeretur, quae cum rege dormiret. Hoc enim ei esse contra frigus remedium, ut eum virgo puella foveret. Ad hanc ergo rem una adolescentula in civitate reperta est, quae mulieres cunctas pulchritudine praecelleret, abisag nomine; quae cum rege solummodo dormiens calefaciebat eum. Rex autem iam non valebat ad causas venerias, quia iam senectute defecerat ad coitum mulieris. Quartus ergo filius David nomine adonias fuit iuvenis speciosus ac procerus, et post absalon natus. Hic habens in mente regnandi superbiam, et amicis suis dicebat ipsum debere patri in regno succedere. Fecitque ergo sibi currus multos et equites, et L viros praecurrentes instituit. Quod cum videret pater eius, non corripuit eum, neque imperii voluntatis eius impedivit, donec agnosceret per quam causam talia cogitaret. Habuit autem adonias huius rei cooperatores principem militiae ioab et abiathar sacerdotem

& ei non consentiebant sadoch sacerdos & nathan propheta. & banaias custos corporis regis. & semeias amicus david. & omnes viri fortissimi. Cumque preparasset adonias cenam extra civitatem circa fontem qui erat in horto regali. omnes fratres suos preter salomonem illuc vocavit & ioab principem milicie. & abiathar. & principes tribus iuda. sadoch autem & nathan & omnes adverse voluntatis ad convivium non vocavit. Hec autem nathan propheta matri salomonis bethsabee nunciavit dicens. Adonias vult regnare. & david hoc ignorat. Dedit quoque ei consilium ut salvaret se & filium suum salomonem. ut ingressa sola ad regem david diceret ei. quia ipse iurasset. post se regnaturum salomonem. & quia adonias iam teneret imperium. Qua ad regem loquente propheta se asseruit ingressurum postea. & eius verba suo testimonio firmaturum. Credens ergo bethsabee verbis nathan prophete intravit ad regem. & cum sollempniter adorasset. silentio peracto. omnia que ei monuerat propheta explicavit. & convivium adonie. & vocatos ab eo ioab ducem. & abiathar. & omnes fratres absque salomone. & necessarios amicos eius adhuc sustinere quem ipse vellet ordinare regem. rogans ut haberet in animo. quia post mortem eius adonias regnans. eam & eius filium interimeret. Cumque adhuc mulier cum rege loqueretur. nunciaverunt quia nathan ingredi vellet ad regem. Rege ergo iubente ut ingrederetur. ingressus interrogavit regem si adoniam fecisset regem & principatum tradidisset. dicens eum splendidum valde fecisse convivium. & omnes filios regis preter salomonem illuc vocasse. & ioab & abiathar. & cum nimio plausu epularentur & ludo. optantes imperium adonie in eternum firmari. & neque me neque sadoch. neque banaiam. neque alios amicos vocavit. Iustum est ergo ut omnes agnoscant si tua hoc sit voluntate gestum. Hec dicente nathan. precepit rex revocari bethsabee. paululum namque e cubiculo discesserat ingrediente propheta. Cumque venisset presente nathan. dixit rex ad eam. Iuro tibi per dominum excelsum. filium tuum salomonem post me regnaturum. sicut & primitus hoc iuravi eum sessurum fore super solium meum. & hoc hodie perficiam. Cumque mulier eum adorasset. & longevam vitam ei optasset. precepit rex sibi vocari sadoch & banaiam. Quibus venientibus iussit ut sumpto nathan propheta & armatis qui circa regiam aulam erant imponerent eius filium salomonem in regio animali & foras civitatem educerent. ad fontem geon. & unguerent eum oleo sancto & constituerent regem. & hoc sacerdotem sadoch & nathan prophetam celebrare iussit. & ut armati eos sequerentur per mediam civitatem. & tuba canerent clamantes in eternum vivere salomonem. & in solio regni sedere. & ut agnosceret omnis populus ei traditum a patre esse imperium. Vocantes ergo salomonem adduxerunt & statuerunt ante patrem. eum & pater ait. Video filium te iuste & pie circa hebream gentem conversaturum. & maxime circa tribum iuda. Cumque banaias optasset ut esset deus propicius salomoni. repente nulla mora facientes imposuerunt salomonem in mula regia. & eduxerunt eum extra urbem ad fontem geon. & oleo eum unxit sadoch sacerdos. & reduxerunt eum rursus in civitatem clamantes & regnum eius longevum fieri deprecantes. Deinde venientes ad domum regiam. sedere eum fecerunt in solio regis. Omnis itaque populus mox conversus est ad epulas & festivitatem. & in chalamis aliisque musicis organis delectabatur. tanta diversitate organorum & melodia musicarum omnis terra personaret. Cumque adonias audisset clamorem & qui in convivio eius presentes erant. turbati sunt. Ioab autem dicebat non placere sibi sonum tube quem audiebat. Dumque cuncti in convivio constituti nullum gustarent cibum. sed omnes diversis cogitationibus inhererent. cucurrit ad eos puer sacerdotis abiathar nomine ionathas. Cumque adonias vidisset iuvenem. & dixisset eum boni nuncii fore portitorem. ille accedens narravit omnia de salomone & voluntatem regis aperuit. Exsiliens mox adonias de convivio. & omnes qui vocati fuerant singuli fugierunt. Metuens autem adonias regem pro his que gesserat. supplex factus est. Et cornu altaris teneret. nunciatum est hoc salomoni. & quia rogaret ut ab eo acciperet iusiurandum quod non haberet circa eum huius facti memoriam. ne aliquid mali inde sustineret. Salomon vero misit mansuete agens. quatinus exiret nichil mali metuens. & hoc precepto sanctus. si inciperet aliquid denuo novitatis proferre. ipse sue punitionis auctor existeret. Iusiurando ergo prebito. vocavit eum. Qui dum venisset. & adorasset regem salomonem. iussit eum ad domum propriam redire nichil metuentem. & ut bono studeret pro sua maxime utilitate. Volens autem david ostendere se filium toti populo regem fecisse. convocavit principes universos in hierosolimam. & dinumerans sacerdotes & levitas ab anno xxx. usque in quinquagesimum. invenit xxx. & viii. milia. Ex quibus instituit curatores fabrice templi xx. & iiii. milia. iudices autem populi & scribas eorum vi. milia. Constituit & ianitores domus dei. iiii. milia. & totidem qui ymnos canerent deo. cantantes in organis. que david sic per dixi instituit. Divisit & david sacerdotes per generationes. & segregans eos ex tribu. invenit eorum generationes xx. iiii. idest ex domo eleazari sedecim & de domo ithamar octo. Precepit ergo david ut unaquaque generatio ministraret deo per dies octo. a sabbato usque ad sabbatum. & ita omnium generationes sortem acceperunt presente david. & sadoch & abiathar sacerdotibus & principibus universis. Ex prima generatione ascendens scripta est prima. & secunda pariter & tercia & ita per ordinem usque ad xx. & iiii. & hec divisio permansit usque ad presentem diem. Fecit & david & de tribu levitarum partes xx. & [illegible] iiii. & sortita eodem modo conscenderet ut secundum sacerdotium [illegible] ac octo diebus ipsi quoque ministrarent. Eos autem qui erant ex [illegible] ut ex [illegible] germine moysi eminentiori honoravit. Fecit enim eos [illegible] custodes thesaurorum atque vasorum. que reges deo dicaverunt [illegible] rant. Monuit ergo omnes de tribu levi & sacerdotes [illegible] constitutos ut die noctuque deo servirent. sicut eis preceptum [illegible] moyses. Post hec divisit david exercitum in [illegible] cohortes xii. cum ducibus suis. & centenariis [illegible] que eius & tribunos. Habebat autem unaquaque cohors xx. & [illegible] iiii. milia virorum qui observare precepit salomonem longissimis rogo per certos dies. a prima hora usque ad novissimam [illegible] cum millenariis & centurionibus. Constituit [illegible] & iudicem unicuique cohorti quem eius iudicavit bonum [illegible] & iustum. & alios constituit curatores thesaurorum & [illegible] & agrorum & iumentorum. quorum non credidi necessarium conscribi. Cumque david hec singula per dicta modo distribuisset. convocans in ecclesiam iudices hebreorum & principes tribuum. & duces cohortium. & qui in unoquoque actu aut qui per possessione regia fuerant constituti. stansque ipse david in excelso solio ait ad omnes. Fratres conservi vos esse volo quia templum deo edificare deliberans. aurum multum preparavi & argenti c. milia talentorum. sed deus prohibuit me per nathan prophetam

140.

propter bella que pro vobis gessi & inimicorum cedibus habens pollutam dexteram. ne ei templum edificarem. sed filium meum successurum in regno hoc implere precepit. Nostis itaque cum pater noster iacob xii. filios habuisset. nostis ex tribu iuda vobis me ordinatum regem. Nostis & me sex fratres habentem. eis fore in regno prepositum. & nullum eorum hoc graviter tulisse. Ita & ego rogo filios meos ut non excitent malivolas seditiones. sed agnoscentes quod deus salomonem elegerit in regem. obediant ei ut domino. Non enim filius meus gravis est deo & dei voluntas. & maxime quando non extraneo serviunt. sed magis letentur in fratris imperii honore per deum. eique in omnibus participent. Oro igitur deum & postulo ut promissiones suas perducant ad finem. & felicitas & pax crescat in cunctis viris. per cunctis in omni tempore sub filio meo salomone sic pollicitus est se prebiturum. Erunt autem hec firma & in eternum bonum habitura. si tu o fili prebueris pium & iustum & custodem patriarum legum. Si vero hec non feceris. scito te mala passurum. Rex autem david cum hec verba complesset cessavit. Descriptionem vero templi & constitutionem & formam omnibus sua dentibus tradidit. quemadmodum fundamenta domus & superiora eius. & quanta & qualis altitudo fieret. nec non & quanta vasa aurea & argentea. quorum pondus ipse disposuit. Monuit itaque salomonem sermonibus ut omni instantia imminueret in opere. & ut principes & tribus levitarum cum eo pariter laborarent. propter etatem. quia cum deus illum elegisset in fabrica templi. & preterea se in regno non valde laboriosum edificium fore dicebat. & maxime cum omnia a se preparata essent. plurima talenta auri & argenti. & ligna. & fabrorum multitudinem & lapides cedentium. & lapides smaragdinos. & alios lapides preciosos. Sed & nunc oblationis primicias volo facere. & offero deo alia tria milia talenta auri purissimi. ad adytum & currum dei faciendum. ex quo & cherubin faceret. sub quo constituerent archam. Cumque hec david dixisset. & oblationem suam obtulisset. principes & sacerdotes & levite similiter oblationes magnificas obtulerunt. quinque milia talenta auri. & stateras x. milia. argenti x. milia talenta. & ferri multa milia. Sed & quicumque lapides preciosos habuit obtulit. & in thesauros dei dedit. que omnia observabat prepositus moysi nomine ialus. In his ergo omnis populus exultabat. sed & david videns studium & munificentiam procerum ac sacerdotum & aliorum benedicebat dominum voce magna patrem eum & genitorem omnium esse proclamans. & opificem rerum humanarum & divinarum quibus eum ipse preposuisset presulem. & curatorem fecisset generis hebreorum & felicitatis eorum quorum ei prebuerat principatum. Inter hec autem orans & omni populo bona optans. & salomoni filio mentem sanam & iustam. & omni tempore incolumem. precepit ut & populus benediceret dominum. Illi vero prostrati adoraverunt. & gratias egerunt david pro omnibus bonis que eo regnante percepti sunt. Altera vero die deo hostias immolavit. vitulos mille. arietes mille. agnos mille. & hostias pacificas obtulerunt multa milia virorum occidentes. Expleto autem sacrificio. tota die rex david festivitatem & leticiam cum omni populo habuit. Sed & salomonem rogante david secundo unxerunt oleo sancto. regemque fecerunt. & sadoch constituerunt pontificem universe plebis. deducentesque ad regalia salomonem sedere eum fecerunt in solio patris. Ab illo itaque die salomoni cunctus populus obtemperabat. Post paululum vero tempus david egritudinem & senectutem confectus. & sciens se moriturum. vocavit salomonem filium suum. & hec locutus est. Ego quidem o fili pergo ad universorum debitum. ad patres meos gradiens commune iter omnium. quo illuc necesse est ut qui futuri sunt. & unde non licet ulterius remeare. nec cognoscere que in hac vita geruntur. Nunc ergo adhuc vivens & iuxta mortem constitutus. ea te nunc moneo que dudum per dixi. & suadeo tibi ut sis quidem iustus circa subditos. pius autem circa deum. qui tibi dedit imperium. Mandata quoque dei observa & leges. quas ad nos per moysen ipse transmisit. & neque gratia. neque inimiciciis. neque concupiscentia. neque alia passione deiecte has forte contempnas. ne forte exhi dei favorem amittas. si leges eius prevaricatus fueris. Custodito autem dei prudentiam integritas. si talis fueris qualem esse decet rectorem imperii. Exoro ergo deum ut genus nostrum universo tempore regnum possideat. nec in alteram tribum mutetur principatus imperii. sed genus nostrum per cuncta secula regnet. Esto ergo memor iniusticiis ioab qui per zelum occidit duos milicie principes. iustos & bonos. & meliores se. abner filium ner. & amasa filium iethra. Quorum mortem tu tibi videtur vindica. quoniam ioab potior atque potentior super me semper fuit. & ideo penam hactenus declinavit. Commendo & tibi & filios berzelai galaaditis. quos in omni honore & prudentia conservabis. prestando michi hoc munus. Non enim eis initium benefaciendi conferimus. sed potius repensamus. quia patrem eorum in opia me ministravit. quando fugiebam a facie absalon. Sed & semei filius gera de tribu beniamin qui multum michi in fuga posito blasphemavit proficiscenti. & postea michi remeanti occurrit ad flumen iordanis. veniam postulans. & fidem meam accepit. quod nichil mali tunc pateretur. tunc ex ea causa rationabile requirens decrevit ulcisci.

Cum hec david omnia filio suo salomoni predixisset. de omnibus amicis. & de his quos noverat pena dignos. defunctus est cum vixisset annis lxx. Ex quibus in hierosolimis regnavit super universam provinciam annis xxx. & tribus. & prius in hebron regnaverat super iudam annis vii. Hic autem david fuit vir optimus & omni virtute plenus. quas oportet esse in regibus quibus tantarum gentium committitur cura. Fuit & tam fortis qualis non illo tempore aliquis fuit. namque in certaminibus quando pro subiectum populum sustinebat semper primus in acie ante alios percurrebat. laborare & pugnare milites invitans. & ipse non sic dominando vacabat. sed quasi fratres & amicos in periculis eis adherebat. Ad intelligenda autem & consideranda futura. & dispensatione presentium nimis ydoneus erat. mansuetus quoque & castus. & benignus circa eos qui in calamitatibus constituti erant. iustus quoque & nimis humanus erat. que regibus maxime conveniunt. In nullo autem peccavit deliquit nisi circa uxorem urie. & in hoc a deo castigatus est. Reliquit autem & innumeras divicias. quantas nullus alius regum. neque hebreorum. neque aliarum gentium. Sepelivit autem eum filius suus salomon in hierosolimis decenter & cum omni honore. & universis rebus que solent circa regias inmisceri. & multas divicias auri & argenti cum eo recondidit. Nam magnitudinem diviciarum que cum eo recondidit. patet cuilibet ex his verbis que dicturus sum cognoscere. Post tempus enim annorum circiter mille trecentorum. hyrcanus qui & iohannes. filius symonis fratris iude machabei pontifex. dum civitas obsideretur ab antiocho rege qui pius cognominatus est filio demetrii. volens ei dare pecunias ut ab obsessione recederet. & exercitum ab urbe reduceret. non prevalens civitas pecunias congregare;

locum sepulchri est. Ille ergo inde tria milia talenta rursus sepulchrum cum omni diligentia claudens, dimidia parte dedit antiocho ut ab urbe recederet, et tota ciuitate obsessionis amouit. sicut postea in consequentibus declarabimus. Postea uero multo annorum tempore iam transacto, rursus herodes rex aperto eodem sepulchri alium loculum aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem querentium regum corpora inuenit. Erat enim alte sub terra sepultus. et cum aromatibus conditus. ita ut ingredientibus monumentum aromata oderentur, sed nullatenus corporis locus possit inueniri. De his quidem hec nobis indicasse sufficiat.

Explicit liber septimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIB. VIII.

DAVID ITAQUE QUOT uirtutum quantorumue bonorum auctor extiterit tribulibus suis, quantaque mala pugnans gesserit, et quam longeuus sit mortuus, in precedenti declarauimus libro. Salomone uero eius filio adhuc iuuenculo suscipiente regnum a patre, et sedente in solio, omnis ei populus sollempniter fauit; ita ut solet in initio regni, quatenus res ei optime regerentur, et usque ad senectutem feliciter permaneret in regno. Adonias autem qui et patre uiuente temptauerat regni culmen inuadere, ingressus ad bethsabee matrem salomonis, requisitus est ab ea si pro aliqua petitione uenisset, adiciens si aliquid peteret se hoc tota uoluntate facere. Adonias autem dixit. Nosti bene quia pro etate et ipsi populi uoluntate regnum fuisse meum. sed decreto dei ad salomonem filium tuum peruenisse. me autem profiteor ei gratis seruire, et libenter agere que iussa sunt. His dictis postulauit eam, ut apud filium suum intercederet, eique suaderet dari sibi abisag uxorem que cum patre dormierat, dicens quia propter senectutem eam non agnouisset; sed adhuc uirgo consisteret. Bethsabee uero promisit se studiose laborare uelle pro hoc negotio, et regem precari pro eius uoluntate. Adonias autem spe nuptiarum letus abscessit. Bethsabee autem perrexit ad filium, locutura ei que adonie supplicanti promiserat. Et occurrit ei filius salomon rex, eamque complexus, duxit eam ad locum ubi solium regni erat constitutum, iussitque matri aliud solium ad dextris poni. Cumque sedisset bethsabee dixit ad filium. Fili, munus quoddam impetranti concede, et ne uelis quasi difficile denegare, et tristemque deserere. Cum salomon autem se implere uelle quod peteret, eo quod decet semper matri cuncta prebere, et maxime in initio petitionis; et eum quoniam sibi negare metueret. Et illa rogabat ut uirginem abisag adonie fratri daret uxorem. Hoc uerbum rex indignanter suscipiens, dimisit matrem dicens, quod adonias res eminentes appeteret; et mirari se quomodo non posceret ei et regnum quemadmodum senior, abisag danda posceret uxorem, qui potentes haberet amicos ioab principem milicie, et abiathar sacerdotem. Mittens ergo salomon banaia qui erat super custodes regis, adoniam iussit occidi. Vocans post hec salomon rex abiathar sacerdotem dixit ei. Mori quidem debueras. sed quia cum patre meo semper laborasti, et archam cum eo in hanc regionem uexisti, hoc tibi pono supplicium, eo quod fueris cum adonia in coniuratione aduersum me. ut hic non moreris nec ad faciem meam ulterius ingrediaris. sed pergens ad patriam ad agros tuos hanc conuersationem donec uiuas exerceto. quia peccasti et non est iustum te habere sacerdotium. Sicque domus ithamar filii aaron sacerdotis, honore sacerdotii priuata est. propter predictam causam sicut samuel propheta heli predixerat. transiuitque ad domum finees, de qua erat sadoch. Tempore autem quo ad domum ithamar sacerdotium de genere fuit eius transmigrauit heli primo pontificatum accipiente: isti descendisse noscuntur quia sacerdotio priuati sunt. Vochar enim filius ioseph summus sacerdos fuit. huius filius ioatham. ioatham autem marooch. marooch asophi. asophi uero achitob. achitob autem sadoch. qui primum a rege salomone sacerdos est factus. Ioab autem audiens adoniam peremptum, ualde perterritus est. Erat enim plus fauens partibus adonie quam salomonis. et hoc periculum propter illius non irrationabiliter suspicatus, fugit ad altare. credens sibi cautelam religionis pro fauore regia prestare. Quod dum fuisset regi nuntiatum, mittens banaia iussit eum adduci, ut ueniens iudicio satisfaceret. Ioab autem iurauit non se relicturum esse sacrarium. sed ibi potius quam in alio loco esse moriturum. Quod dum banaias renuntiasset regi, iussit salomon ibi caput eius abscidi. et recipere eum penam pro duobus milicie principibus quos indecenter occidit, et iussit eius cadauer sepeliri, et ut peccata eius que gessit numquam genus eius desererent, et ipse a morte ioab et pater eius esset innoxius. Quod dum banaias fecisset; ipse princeps milicie totius exercitus constitutus est. Sadoch uero solum fecit sacerdotem in loco abiathar quem remouit. Semei quoque precepit rex salomon ut domum sibi edificaret in hierosolimis, ibique maneret. et torrentem cedron transgredi non auderet. Quod si transcenderet, ultionem mortis incurreret. et super hoc iusiurandi eum religione constrinxit. Semei autem in precepto salomonis gauisus est. faciens iusiurandum, quod relicta patria in hierosolimis habitaret. Transactis autem tribus annis audiens duos seruos quos fugerant in geth commorari, perrexit ut quereret eos. Quod cum eo reuertente cognouisset rex. et quia mandatum eius et iusiurandum respuisset, grauiter hoc tulit. Et uocato eo. nonne iurasti non te me esse relicturum. neque ab hac ciuitate ad aliam aliquatenus egressurum. Non ergo iusiurandi effugies ultionem. sed et pro uerbis quibus patrem meum fugientem iniuriis affecisti, solues nunc penas. Agnosce ergo quia hi homines nichil lucrantur qui non repente pro sua iniusticia puniuntur. sed omni tempore quo securi nichil putant pauendos pro sceleribus, crescit eorum pena, et tamen maiorem perficit, quam peccasse noscuntur. Tunc banaia iussu regis semei occidit. Cumque salomon iam regnum haberet firmum, punitis omnibus inimicis, duxit uxorem filiam pharaonis regis egyptiorum. et edificatis muris hierosolimorum multum potiores atque munitiores quam primitus erant construxit. De cetero maxima pace gubernauit imperium, in nullo per iuuentutem circa iusticiam legumque custodiam aut patriorum mandatorum memoriam minor existens. sed cuncta que etate prouecti, sapientiaque perfecti faciunt cum integritate perpetua celebrabat. Placuit et ei ut ueniens in hebron in altare ereo quod fecerat moyses sacrificaret deo. et mille oues obtulit in holocaustum. Quod dum fecisset. perpendit diuinitus se honorare. Apparuitque illi eadem nocte deus per somnium. precipiens ut quecumque uellet sibi peteret, pro altitudine pietatis dona conferret. Salomon autem optima et eximia postulabat, que et deus gratanter preberet. et utiliter homo perciperet. et non aurum, non argentum, nec alias diuitias ut homo sibi iuuenis dari deprecatus est. que apud multos putantur magna, et dei esse dona precipua. Petiuit enim dicens. redde mihi domine et concede mentem sanam et prudentiam bonam, ut circa populum istum possim uerum proferre iudicium. His petitionibus placata est diuinitas. et promisit ei gloriam et uictoriam de inimicis suis. et intellectum ac sapientiam qualem nullus hominum habuit, nec regum, nec priuatorum. seruaturumque se promisit et nepotibus eius imperium multo tempore si iustus permaneret et ei obediret. et patris sui esset in optimis actionibus consecutor. Hec audiens salomon repente exiliuit de somno. adoransque deum ad hierosolimam remeauit, et ante tabernaculum sacrificia celebrauit, et epulas uniuersis exhibuit. His itaque diebus iudicium ad eum deductum est. cui terminum inuenire erat difficile. Causam uero in qua hoc iudicium peruenerit, necessarium iudicaui referre, ut ingentibus negotiis cognita sit huius difficultas, et si quidem contingerent talia, quasi ex ymagine egregii decreti, cito possent huiusmodi proferre sententiam. Due ad eum mulieres socia conuersatione conuenerunt, quarum que lesa uidebatur, prima cepit uerba proferre. Habitabamus inquit o rex ego et hec mulier in una domo, et contigit nobis ut quadam die una hora ambe pareremus. Transacta autem tercia die dormiens hec supra filium suum incubuit et eum uiolenter oppressit. tollensque eum a se conuertit et in ulnas meas dormientis apposuit. Mane autem facto dum ubera porrigere filio, meum quidem non repperi. huius autem mortuum adiacere cognoui, et misera certius turbataque considerans, factum scelus inspexi. Vnde repetens filium meum ablatum et non recipiens, ad tuum domine remedium conuolaui. Nam dum sole maneamus et nullum testem qui nos arguat, contempnens hec denegare persistit. His dictis, requisiuit rex quid allegare uellet et altera. Qua negante quod hoc fecisset, et dicente uiuere suum filium, et aduersarie sue fuisse defunctum. et cum nullus posset huic rei iudicium inuenire, et in hac re omnium mens hereret, solus rex huiusmodi questionem inopinabiliter exsoluit. iussitque deferri et mortuum et uiuum infantem; uocauitque quendam armigerum precipiens ut euaginato gladio ambo diuideret infantes, utraque earum acciperet medietatem, et qui mortuus erat et qui uiuebat. In hoc autem iudicio omnis populus ignorans sententiam deridebat quasi ab adolescente rege prolatam. Inter hec autem uera mater proclamante ne hoc fieret. sed potius ut infantulus eius socie traderetur. sibi sufficere dicens ut eum uiueret, cumque uideret. licet alterius esse putaret. Econuerso altera preparata erat ut diuisum uideret infantem. et insuper ueram matrem tormentis affici postulabat. Cognoscens ergo utriusque uoces de uero cordis fonte prolatas. et reclamanti quidem ne perimeret infantulus, iussit filium redonari, ueram matrem eam esse cognoscens. alterius uero maliciam accusauit, que necato proprio filio, et sue amice natum uidere cupiebat extinctum. Hoc itaque magnum exemplum et capitale sapientie ei inicium populus laudauit uniuersus. et ex illo die tamquam diuinum habentem sensum omnes honorabant.

Isti siquidem principes milicie, et duces erant totius prouincie. In tribu effraim erat urias, in regione autem bethlee erat duchis. Dorensem autem et maritimorum regionem abian adab habuit sub potestate sua. ducens filiam salomonis uxorem. Campus autem maximus erat sub banania filio bachi, cum adiacente terra ad iordanem usque precisa. galaditen uero et gauladitem usque ad montem libanum et sexaginta ciuitates maximas atque munitas sub se habens. Gabiar gubernabat tafachima. et autem totam galileam usque ad sydonem cura habebat. habens et ipse uxorem filiam salomonis nomine basima. Maritima uero que circa arche ciuitatem sunt posita habuit banach. Sabach autem montem thaburi, et carmelum, et inferiorem galileam. regionem autem usque ad iordanem flumen constitutam basan disponebat. Semei autem sortis beniamitice erat iunctam. gabar autem habuit regionem positam trans iordanem. et super hos unus propositus erat princeps. Mirabile siquidem incrementum habuit et populus hebreorum et tribus iuda conuersi ad terre culturam. Nam pace potiti, et ad bella atque tumultus ulterius non intenti, insuper et desideratam libertatem adepti, intemperantes erant circa substantias congregandas; et eas semper extendentes. Erant autem regi et alii duces. qui syrorum terras et alienigenarum a flumine eufraten distentas usque ad egyptum gubernabant. tributa colligentes ex gentibus. Inferebant etiam cibi eius mense cotidie ad regale conuiuium simile chori xxx. farine expense ad salomonis mensam chori lx. boues saginatos x. et de pascuis xx. agnos saginatos c. Hec omnia dabant preter illa que de uenationibus capiebant, id est ceruos et bubalos et uolatilia sed et pisces cotidie ab alienigenis portabant. Tantam uero multitudinem curruum habuit, ut xl milia presepia equorum subiugalium essent, et preter illa erant xii milia equestrium, quorum medietas quidem regem in hierosolimis obseruabat, reliqui uero per uicos regios dispersi manebant. Ille uero dux cui commisse erant expense regalis mense et equis ministrabat necessaria, deuehens hec ad locum ubi rex ipse morabatur. Tantam itaque deus prebuit salomoni prudentiam ac sapientiam, ut et homines antiquos excelleret. et ne egyptiis qui sapientia omnes precellere dicuntur comparatione modica minus esset. nam cunctos multa nimis sapientia precellebat. Transcendit enim sapientia sua et eos qui apud hebreos tunc sapientia clarere uidebantur quos non pretereo. Erant autem [illegible] ethan et heman et chalgal et dardan filii mardanis. [illegible] qui tunc temporis sapientia clarebant. Composuit et libros [illegible] de canticis et modulationibus quinque et mille. et parabolarum similitudinum fecit libros tria milia [illegible] ris genus parabolam dixit. ab ysopo usque ad [illegible] cedrum. Eodem modo et de iumentis et reliquis terrenis necnon [illegible] et de aquatilibus et aeris animalibus disputauit [illegible] nulla namque natura ignorabat in examinatione [illegible] sed de omnibus philosophatus est, et disciplinas [illegible] que eorum ne ipse etate eorum eminent exposuit. Prestitit autem ei deus ut et contra demones ad utilitatem hominum [illegible] eorum curas edisceret, et incantationes instituit quibus [illegible] eedem egritudines soleant mitigari. Modum et coniurationum quibus obstricti demones ne denuo redeant effugantur inuenit. et hec cura hactenus apud nos multum preualere dinoscitur. Vidi enim oculis meis quendam eleazarum de gente mea presente uespasiano et eius filiis et tribunis, aliisque simul exercitu curantem eos qui a demonibus uexabantur. Modus autem medicine huiusmodi. Inmittebat naribus eius qui a demonio uexabatur anulum habentem sub sigillo radicem quandam a salomone monstratam. Deinde demonium

prestares odorantis abstraxit. et repente cecidit homo. Postea coniurauit eum. obiciens et nomen salomonis. ne ad eum denuo remearet. id est cantica que ille composuit super eum dicenda. Volens autem idem eleazarus satisfacere atque probare presentibus: hanc eum habere uirtutem, ponebat ante eos aut calicem aqua plenum. aut peluem et demoni imperabat. ut hec ab homine egressus euerteret. et uidentibus preberet indicium quod hominem reliquisset. Quo facto, sapientia salomonis cunctis innotuit. et ut omnis magnitudinis eius naturam cognoscerent atque religionem. et ut nullum regis uirtus de omni genere sub sole lateret. Hec dicere sum compulsus.

Audiens autem hyram rex tyri quod salomon patri successisset in regno. ualde letatus est. quoniam fuerat amicus dauid. misitque ad eum salutans. et propter presentia bona gaudens. Destinauit ergo ad eum salomon literas hec habentes. Rex salomon hyram regi. Scito patrem meum uoluisse deo edificare templum. et bellis frequentibus sursum se prohibitum. non enim prius desiit inimicos extinguere. donec eos tributarios sibi met subiugaret. Ego uero gratias ago deo pro pace presenti. propter cuius donationem non dubito edificare templum. ipso uero patri meo dixit a me hoc opus faciendum. Quapropter rogo ut aliquos uiros cum seruis meis mittere digneris ad montem libanum. qui ligna secare possint. Ad sectionem namque siluarum sydonii sunt doctiores nostris. mercedem uero quam decreueris ego incidentibus ligna prebebo. Legens autem hyram hanc epistolam. et his que scripta fuerant delectatus. salomoni ita rescripsit. Rex hyram regi salomoni. Dignum est quidem ut benedicatur deus. quod tibi patrium prebuit principatum. sapienti uiro et omni uirtute pollenti. ego autem in his omnibus delectatus. quecumque mandasti libentissime ministrabo. Incidens enim ligna plurima et multa. cedrina et cypressina per meos seruos ad mare destinabo. precipiens eis ut factis ratibus nauigantes ad locum quemcumque uolueris ea deponant. ut tu hec ad hierosolima deferas. et tu pro his prebe nobis frumenta. eo quod horum nobis esse uideatur inopia. et ob hoc supplicans pro his te esse sollicitum. Harum epistolarum hactenus rescripta seruantur. non in nostris solum libris sed et apud tyros. et siquis hec uoluerit integre cognoscere. rogans custodem monimentorum publicorum tyri ciuitatis inueniet ea consonantia his que a nobis edita sunt. Hec itaque dixi uolens lectores agnoscere quod nichil extra proferimus. neque ex ueri similibus quibus damnant fallacibus aut delectabilibus rebus hanc hystoriam ponentes examinationem quidem fieri declinamus. et ut nobis credatur exigimus. immo in nullo potius hoc recipi deprecamur. nisi adhibita probatione, et manifestis indiciis uirtute ipsius ueritatis habeamus. Rex itaque salomon dum ei fuissent littere tyri regis allate. ueritatem et fauorem ualde laudabat. et ei que poposcerat repensauit. Misit ergo salomon hyram regi singulis annis tritici xx. milia choros. et totidem olei batos. Batus autem capit sextarios lxx duos. Eandem quoque mensuram uini prebebat. Amicicie siquidem hyram et salomonis hac potius largitate creuere. et iurauerunt has esse in perpetuum permansuras. Rex igitur salomon indixit omni populo tributa xxx. milium operariorum. quorum opus pre multitudine sine labore constaret. diuisitque eos ualde prudenter. Decem enim milia fecit incidere ligna uno mense in libano monte. ut duobus mensibus remeantes ad propria requiescerent. donec tertium xx. milia definito tempore sui opus implerent. Ita coniungebant iiii. mense. ut priores denuo ad laborem remearent. Super hos autem laboratores seruator institutus est adoram. Erant autem ex his quos reliquerat dauid ad portandos lapides aliamque materiam lxx. milia uiri. et eorum qui lapides incidebant lxxx. milia. et eorum prepositi tria milia ccc. uelociterque secabant lapides eximios ad fundamenta templi. quos primitus poliebant et sopolabant in montibus. et ad ciuitatem deferebant. fiebantque hec non solum a prouincialibus structoribus sed et ab artificibus quos miserat rex hyram.

Cepit autem salomon edificare templum anno iiii. regni sui. mense secundo quem macedones artemesia uocant. hebrei autem hiaro. anno quingentesimo secundo post profectionis filiorum israel ex egypto. post mille autem et xx. annos aduentus abraham ad chananeam de mesopotamia. a tempore uero diluuii. anno millesimo quadringentesimo. Ab adam autem prothoplasto usque ad edificationem templi salomonis preterierunt anni simul tria milia c. et duo. qua tempestate cepit edificare templum. Eo tempore hyram rex undecimum iam annum in regno tyri habebat. A tyri uero conditione usque ad edificium templi fuit tempus annorum xl. et ducentorum. Deposuit ergo rex salomon in minima terre profunditate de lapidibus ualde fortissimis. et qui possent longo tempore permanere. qui et eque constipati sibi forent. et uniti conferruati quasi pauimentum. ut fortitudo super edificati templi esset. et propter inferiorem sui fortitudinem sine defectu imposita magnitudine et preciosa una pulcritudine sustinerent. Que itaque fundamenta non minus ponderis erat habitura. quoniam alia que erant tanta celsitudine et fastigia quasi ad instar mundi. et ad magnificentiam fabricanda. Eleuauit itaque templum usque ad cameram. ex lapide albo constructum. Altitudo fuit xxx. cubitorum. et longitudo lx. tantum. latitudo autem xx. cubitorum. Super hoc aliud edificium erat edificatum equa mensura. ita ut esset omnis altitudo templi cubitorum c. xx. et erat contra uersum ad orientem. cuius uestibulum habebat longitudinem cubitorum x. in altitudine uero surgens cubitis c. xx. Edificauit autem in circuitu templi paruulas domos xx. que sui frequentatione totum templi spatium extrinsecus ambiebant. Nam et ingressus earum ita fecit ad inuicem, ut ex alia intraretur in aliam. Harum namque singule domus latitudinem quidem habebant v. cubitorum. et tantidem longitudinis. altitudinis uero xx. cubitorum erant. Item autem supra edificauit his alias domos. et rursus alias super eas equales et mensuris et numero. ita ut omnem altitudinem haberent proxime sic domus inferior. nam superior circum edificata non erat. operiebatque eas camera. et hec singulis domibus erat proprium et imputribile tegumentum. Aliter uero erat tectum communi longissimis tabulis adopertum. et cuncta tegentibus: ita ut eo modo parietes ab eis trabibus constipati firmiores existerent. Cameris uero que sub trabibus erant de lignis eisdem fecit celatis opere laquearis auro uestitis. Parietes autem cedrinis tabulis exornauit. easque pariter deaurauit. ut omne templum intus effulgeret. et uisus ingredientium faceret auri lumine resplendere. Fabrica uero tota domus multa arte confecta est de lapidibus politis arteque compositis. et nimis limpide constructis. ita ut neque mallei neque alterius instrumenti fabrilis aliquod constructionibus appareret indicium. sed preter hec usum omnis materia congruenter explicata uideretur. ut naturali armonia potius quam ferramentorum

crederet necessitate consecuta. Excogitauit autem rex ascensum superioris domus per latitudinem parietis efficere. non enim habuit grandem ad orientem sicut domus inferior. sed a lateribus erant ingressus ianuarum grande paruarum. Uestiuit autem templum intrinsecus de lignis cedrinis uinctis fortibus colligatis. quatinus hec per munimine et fortitudine magna constaret. Diuisit et templum in duas partes, ut interior quidem domus xx. cubitorum longitudinis esset. alta uero xl. cubitis mensurata constabat. In pariete uero qui diuidebat inferiorem domum a reliquo templo ianuas edificauit ex auro multo. et in eis diuersarum hystoriarum celaturas ornatas. suspenditque ante ianuas uela ex magnis colorum floribus: id est iacincto et purpura. et cocco et bysso mollissimo splendidissimoque contexta. Recondidit autem in adito quod erat in latitudine cubitorum xx. et totidem in longitudine duas cherubin totas ex auro purissimo. habebatque utrumque cherub altitudinem cubitorum v. et due ale in cherubin quinis cubitis erant extense. et ideo non procul a se inuicem ipsi aberant. ita ut alis suis unus tangeret parietem australem. alius uero posita ad aquilonem. alie uero ale semet ipsas contingentes archam que in medio earum posita erat operiebant. Has ergo cherubin nullus quales fuerint dicere. neque conicere potest. Strauit autem pauimentum templi petalis aureis. posuitque in porta templi ianuas secundum altitudinem parietis habentes latitudinem cubitorum xx. easque pulcherrime deaurauit, et ut breuiter dicam nulla parte templi relicta extrinsecus et intrinsecus que non esset aurata. Operuit et similiter has ianuas sicut interiores uelis uarie decoratis. Porta uero uestibuli nichil horum habuit. Misit quoque rex salomon ad hyram regem tyri. et accepit ab eo artificem nomine chiram habentem matrem ex genere neptalim et patrem uriam generis israelitici. qui totius operis erat edoctus. precipue tamen erat artifex in operando auro et argento et ere. per quem sunt uniuersa pro uoluntate regis in templo diuersis machinationibus adimpleta. Fecit et is artifex chiram duas columnas ereas cum canalibus: cantione iiii. digitorum quarum erat proceritas x. et octo cubitorum. et ambitus in circuitu xii. cubitorum. et super posuit utreque columne capitella fusilia liliata altitudine cubitorum v. super quas erant erea recia facta que operiebant lilia capitum columnarum. de quibus recte pendebant malagranata ducenta. Harum siquidem columnarum una stabat in parte dextera ante portam in uestibulo templi. uocauitque chalamum tachim. alteram uero in parte sinistra. quam nominauit booz. Fudit et mare eneum in formate semispherii. quod opus ereum propter sui magnitudinem mare uocatum est. Erat enim uelut cantharus ingens. habebatque diametrum. id est ab angulo usque ad alium angulum cubitorum x. et grossitudo eius erat fusilis digitorum iiii. habebatque fundum in medio aluei sui loco operis rotundum x. coronis explicatum. Huius diametrum erat cubiti unius. Circumstabant et circa mare uituli xii. per unamquamque regionem. quorum terga intra respiciebant et super eos semispherium incumbebat. et huius semispherii rotunditas ad interiora tendebat. Capiebat hoc mare tria milia batos. Fecit quoque x. bases cantharis ereas quadrangulas. et uniuscuiusque latitudo fuit cubitorum v. altitudo iiii. longitudo vi. cubitorum. conclusum est opus particulariter et columnelli ita ornati erant quadrangule stantes per angulos ut latera basis ex utraque parte inse haberent inserta. eratque trine diuisa. et singula eorum loca habebant celaturas suas. id est alibi erat leo insculptus. alibi taurus. alibi aquila. et in columnellis similiter per latera erant huiusmodi celature. quasi crispantibus plectulis facte. quarum altitudo fuit cubiti unius. et dimidii. eratque mirum uidere orbes rotarum quemadmodum erant celate et basium iuncte lateribus. Angulos uero superiores concludebant humeris. expansis undique manibus animalium. super quos sedebat fundus canthari ordinate id est incumbens super manus aquile et leonis. quod erat sibi met ita coaptatum. ut naturaliter insertum quodammodo putaretur. Inter hec quoque ibi inserte erant et arbores celate palmarum. Huiusmodi ergo operis erant x. bases effecte. Fecit et x. cantharos rotundos ereos. quorum singuli ferebant quadraginos choros. eratque altitudo eorum iiii. cubitorum. et tantidem ab alterutris eorum labia recedebant. Posuit ergo hos cantharos super x. bases qui uocabantur melchonoticum. et statuit quinque in sinistra parte templi que erat ad aquilonem. et totidem in latere dextro ad austri partem. respicientes ad orientem. et constituit ut mare eneum plenum esset aqua. ut ingredientes sacerdotes templum in eo lauarent manus et pedes ascensuri ad altare. et cantharos similiter impleuit aqua ad intestina aliorum intestina diluenda simul et pedes eorum que erant holocaustis imponenda. Fecit autem et altare ereum cubitorum xx. in longitudine. et totidem in latitudine. altitudine uero x. ad holocausta celebranda. Fecitque uasa erea. id est et ollas et chaldarias. et trullas. et arpagiones. et omnia opera ex ere. cuius splendor et pulchritudo similis erat auro. Fecit et rex multitudinem mensarum. et unam quidem ualde precipuam auream. super quam ponebantur panes dei. et huic proximas paruulas numero x. milia. aliorum modo factas super quas uasa iacebant. id est fiale et patere. aurea quidem uasa x. milia. argentea uero xl. milia. Fecit et candelabra x. milia secundum precepta moysi. ex quibus unum in templo condidit. ut per diem luceret secundum legem. et mensam unam super quam posita erant panes ad templi partem respicientem ad aquilonem e diuerso positum candelabrum quod ad australem partem constituit. Aureum uero altare medium hoc medium erat. Hec omnia domus illa habuit que xl. erat cubitorum. et iuxta inferiorem domum erat post uelum. ubi erat archa recondita. Fecit itaque rex uini fusilia lxxx. milia. et fialas aureas x. milia. argenteas uero duplici numero. Patenas et aureas ad offerendas in eis similam conspersam ad altare lxxx. milia. et argenteas duplici numero. Crateras autem in quibus simila cum oleo fermentabantur aureas quidem l. milia. argenteas uero duplices. mensuras autem similes secundum mosaicam legem offerri statuit. Fecitque assarones aureas in quibus offerretur incensum xx. similiter et alia thuribula in quibus portabant a maiori altari ignem ad minus altare quod erat in templo l. milia. Stolas autem sacerdotales pontificibus cum his que pendebant ad pedes. et super humerales et rationales cum gemmis mille. Corona uero in qua deum moyses inscripserat una fuit. que ad hunc diem usque permansit. Sacerdotales autem stolas ex bysso contextas et zonas purpureas singulis x. milia. et tubas secundum preceptum moysi ducenta milia. Item stolas leuitarum ymnos dicentium fecit ex bysso ducenta milia. et instrumenta musica ad ymnos dicendos et nabla et cynera ex electro constituit xl. milia. Hec omnia que dixi ad honorem dei salomon copiose et magnifice fabricauit, in nullo parcus existens. sed circa ornamenta templi usus est precipua

largitate, que et in thesauris dei recondidit. Circumdedit autem templum per ambitum universum quodam edificio quod patrie quidem gison, latine autem maceria seu cancellus nuncupatur, tribus cubitis eius erigens altitudinem, ut ab ingressu templi ceteros prohiberet, et solis sacerdotibus hoc significaret licere. Extrinsecus autem a templo aliam edificavit aulam quadranguli formate factam, erigens maximas porticus atque latas, et portas excelsas et amplas per universum mundi partes in eo construens. quarum singule ad unamquamque ventorum celi .IIII. angulis prospiciebant. ubi et ianuas aureas collocavit. In hoc sacrario omnis populus qui purgatione et observatione legitima mundi erant intrabant. Siquidem hec aula mirabilis operis erat et omnino precipua fuit, ita ut nec ratio possit contemplationem visionis ipsius excedere. Aliam etiam aulam foris fabricatione magnas et effodiens profunditates quas propter infinitam altitudinem non poterat aliquis sine terrore conspicere, erexit fabrica quadringentorum cubitorum. et huius aule staturam effecit equalem vertici montis in quo templum edificatum erat. et propterea aula illa que erat extrinsecus sub divo facta erat equalis cum templo. Circumdedit autem porticibus exteriorem aulam et duplicibus columnis ex lapide naturali eas portantibus; quarum camere erant de cedro et laquearia erant exsculpta. Bases autem valvis omnibus fecit argenteas. Cum ergo Salomon rex hec opera et magnitudine et decore edificiorum atque sacrorum templi ministeriorum .VII. annis explesset: magnam opulentiam divitiarum ostendens et magni operis velocitatem, ita ut quilibet omnia hec inspiciens putaret longo tempore ista vix potuisse explere, quod sic breviter visus est terminasse. Tunc scripsit rex Salomon principibus et senioribus hebreorum, iubens omnem populum ad Hierosolimam convenire visurum templum quod fecerat, et ut illuc archam dei apportarent. Cumque nuntiatum fuisset omnibus ut ad Hierosolimam convenirent, vix tandem congregati sunt septimo mense, qui lingua hebrea vocatur theseri, a macedonibus autem yperbercheus appellatur. Eodem namque tempore occurrit etiam festivitas scenophegie id est positionis tabernaculorum, que satis apud hebreos excelsa est atque precipua. Portantes ergo levite archam et tabernaculum quod fixerat Moyses et omnia vasa ad ministerium sacrificiorum deo constructa, introduxerunt in templum. et ipse rex Salomon precedebat, et populus universus cum hostiis et levite libaminibus et multo sacrificiorum sanguine totum implentes; et incensum infinitum et hostiarum multitudinem portantes, ita ut omnis undique aer repleretur. et et longe consistentibus odor suavitatis occurreret; et ut agnoscerent adventum dei. et templum hoc habitaculum dei esse crederent secundum humanam opinionem nuper ei dicandum. Nam non quieverunt ymnos dicentes et choros agentes donec pervenirent ad templum. Hoc ergo modo archa portata est in templum. Cumque eam in interiore aditum deberent inducere, tunc vulgaris plebs recessit. Soli ergo sacerdotes qui eam prius portaverant collocaverunt eam inter duos cherubin quam et alis suis amplexati sunt. Sic enim erant facti ab artifice, ut archam velut quoddam tabernaculum aut cameratione protegerent. Habuit autem archa nichil aliud quam duas tabulas lapideas que .X. verba a deo Moysi dicta in monte Synai retinebant inscripta. Candelabrum autem et mensam et altare aureum statuerunt in templo ante aditum in hisdem locis in quibus et olim in tabernaculo posita erant. et cottidiana sacrificia ministrabant. Altare vero ereum statuit ante templum contra ianuas, ita ut ianuis apertis intueri liceret videntibus sacrificia et hostiarum maximas opulentias. Reliqua autem vasa congregans intus in templo recondidit. Cumque sacerdotes omnia circa archam constituissent, egressi sunt. Repente ergo advenit nubes non quidem tenuis nec qualis hyemali tempore solet imbribus plena, sed diffusa est et temperate effluxit, et templum omne complevit, et facies sacerdotum ita obumbravit, ut se invicem videre non possent. Mentibus autem omnium quedam phantasia et opinionem prebuit quasi deus descendisset in templum et libenter in eo habitaret. Talem opinionem omnes habuerunt.

Rex autem Salomon surgens de loco ubi sedebat fecit ad dominum verba que divine nature credidit esse dicenda. Tibi inquit domine propriam domum quam ipse fabricatus es novimus esse celum et terram simul et mare. et cum etiam hec universa neque sufficiant, hanc tuo nomini construxi domum, ut in ea hostias sacrificantes et immolantes intimamus in aera. Confidimus enim quia tu nobis presens sis, nequaquam a tuis sedibus procul absis. Ut enim omnia videas et audias universa a loco ubi nunc habitas non recedis. sed omnibus vicinus unicuique cogitationi noctu et die semper assistis. Cumque hec verba Salomon ad dominum dixisset: convertit se ad populum manifestans eis dei prudentiam et potentiam eius. quod david patri eius predixisset omnia ventura. sicut iam multa pervenissent. et adhuc reliqua forent futura. et quod ipsi quoque nomen dum natus non esset imposuisset. et quod ipse templum edificaturus esset. et primus post obitum patris regnaturus. Et cum hec omnia secundum illius prophetiam completa sint, rogo ut deum universi benedicatis. et in nullo de eius promissionibus desperetis. qui pro vestra felicitate predixit. sed credite hec adhuc implenda, que nondum sunt infacta. Cumque hec dixisset ad populum, expansis manibus oravit ad dominum dicens. Impossibile est quidem ut valeant homines pro his que meruerunt deo debita munera recompensare. Divinitas enim nullius eget, et omnium rerum compensatione superior est. In quo enim ab aliis animalibus per te domine meliores sumus effecti, in eo tuam benedicimus maiestatem. et pro his bonis que stirpi hebreorum prius prebuisti. necessarium est nos gratias agere: nullum enim magis optamus habere propitium quam te dominum. et laudamus tuam devotionem circa nos providentiam qua ex aere habemus. et quam in aures tue maiestatis mittere novimus. pro hanc gratias tibi referimus primitus de hoc templo quod ex invisibili ad tantam gloriam perduxisti. Deinde patri ipso te laudo cui omnia usque ad presentem diem sicut a te predicta sunt condonasti. Supplico ergo decetero ut mihi ministres quecumque a te hominibus honoratis prebere soles, et nostram domum omnibus bonis adaugeas sicut david patri meo viventi et circa obitum promisisti. ut apud nos maneat regnum et genus nostrum infinitis regum successionibus polleat in honore tuo. Hec ergo nobis domine largire sufficient. meisque filiis virtutem que est sic grata concede. Supplicans autem oro ut aliqua pars tui spiritus hoc templum inhabitet: quatenus et in terra circa nos esse videaris. Tibi siquidem habitatio parvula est et omne celum, et alveus qui sub celo est. et ideo precor ut omnium inimicorum consistentium hoc parvissimum templum custodias ab omni vastatione bellorum. et tamquam possessioni proprie feras auxilium. Supplico pariter ut si peccaverit populus aliquando et eis deinde plaga quedam pessima peccatis eorum a te domine terris eorum illata, aut sterilitas, aut corruptio, aut fames, aut huiusmodi passio quam transgressoribus soles inferre pervenerit, et populus congregatus ad hoc templum confugerit te rogando ut a peste salvetur, fias ei exaudibilis. et velut intus in hoc templo habitans misericordiam prebeas. et eos a malo sue calamitatis evellas. Hoc autem non solum hebreis a te rogo conferri, et aliis peccantibus: in totis terre finibus qui ad hoc templum venerint, aut de quolibet loco, aut pro aliquo bono preces effuderint. exaudi clemens et postulata concede, ut sic omnes cognoscant quod tu a nobis domum fieri voluisti. Nos autem non sic inhumani naturaliter sumus, ut eos qui tribules nostri non sunt extraneos iudicemus. sed communiter omnibus tuum adiutorium et bonorum effectum a te esse suppliciter exoramus. Hec dicens, prostratus in terra, et devotius adorans dominum, postea surrexit et obtulit in templo hostias. et replens illud sacrificiis, manifeste vidit dominum suum sacrificium grate suscipere. ignis enim ex aere descendens omnibus videntibus ab altari hostias totas abripuit et absumpsit. Hac ergo apparitione monstrata, populus hanc manifestationem esse divine habitationis in templo conitiens, procidens adoravit in terra. Rex autem Salomon cepit populum benedicere et cunctos adhortari ut dominum laudarent, habentes circa se divini favoris indicium. et ut orarent semper sic a deo talia pervenire, et ut de cetero sua mente pura ab omni malitia conservarent ad iustitiam divinamque culturam. et ut servarent mandata que per Moysen eis clementia divina contulerat. et ita foret beatior gens hebreorum et toto genere humano felicior. monebatque pariter ut memoriam haberent quemadmodum bona presentia conquisissent eaque firmiter obtinerent, et maiora et ampliora bona decetero expectarent. Non enim hec precepta solummodo curarent observare propter pietatem et iustitiam. sed ut et pre ceteris gentibus precipui haberentur. et ita legem studerent observare ut nichil in ea delinquerent vel negligerent.

Hec verba Salomon ad populum locutus, dimisit ecclesiam cum sacrificia celebrasset ipse et universis hebreis id est vitulos .XXII. duo milia, oves .C.XX. milia. Tunc enim primum in templo sacrificia celebrata sunt. et in eo epulati sunt omnes hebrei cum uxoribus suis et filiis. et insuper et festivitatem que vocatur scenophegia fecit rex cum omni populo ante templum clare nimis et magnifice diebus .XIIII. et pariter epulati sunt. Cumque hec fuissent sufficienter exhibita, nichilque deesset circa pietatem divine culture, dimittente rege singuli ad propria remearunt; agentes gratias regi propter prudentiam quam eis exhibuisset et opera que fecisset. et orantes dominum poscebant ut eis longevo tempore preberet regem Salomonem. Revertentes ergo cum gaudio sublimiter et cum delectatione ymnos decantabant, ita ut viam iocunditate sine labore ad propria remearent. Ergo dum archam duxissent in templum. et cum dei honore vidissent, maximis sacrificiis et festivitatibus expletis ad suas civitates singuli sunt reversi. Apparuit ergo ei deus per somnium, significans quod eius orationem exaudisset, et quia conservaret templum, et in eo semper habitaret. Nepotibus autem eius et omni multitudini facienti iustitiam, et ipsum primum si in patris sui monitis permaneret: ad excellentiam infinite felicitatis cum plurima securitate vehendum. et regnaturos semper in ea provincia ex eius genere principes, et de tribu iuda. Si vero mandata eius contemptui haberet, oblivionique mandaret, et peregrinos coleret deos: esse radicitus abscidendos. et neque reliquias ex eius genere mansuras, sed deinceps afflictionibus esse mutandum, multisque bellis et malis exterminandum, et terram quam eorum patribus prebuit tradendos, et incolas aliene terre faceret. templum quoque edificatum incendendum diripiendumque traderet inimicis. et civitatem hostium manibus subvertendam. sed et erumnas eorum faceret fabularum relatione dignissimas, propter multitudinem nimie infelicitatis et incredulitatis. ita ut vicini eorum audientes mirentur calamitates et causas inquirant per quas tantum hebrei odio habeantur a deo. qui primitus ab eo fuerunt ad tantam gloriam atque divitiarum culmen erecti. et audient ab his quos interrogant, quia pro peccatis et prevaricationibus legum patriarum talia patiantur. Hec talia dominum dixisse per somnium Salomoni conscriptum est. Post templi vero fabricam, quam a Salomone .VII. annis perdiximus fuisse perfectam, cepit construere edificium domuum regalium. quod .XIII. annis implevit. Non enim in hoc opere tam habens studium erat sicut in templo. nam illud quidem licet esset grande et operatione mirabile, et tamen simul inopinabile, cooperante deo cui fiebat, consummationem in .VII. annis accepit. Structure vero domuum regalium multum a templi dignitate minores erant. eo quod neque materia aut largitatis opulentia fuisset tanto tempore preparata, et eo quod regum esset habitatio et non dei. tardius est effecta. Hec ergo opera secundum proprietatem hebraice religionis ac meritum regis edificata sunt. quorum totam positionem et ordinem dicere necessarium est; ut ex hoc omnes conitiant magnitudinem cum legentes viderint huius rei descriptionem. Erat magna basilica et nimis pulchra, et hec innumera columnarum multitudine portabatur. quam ad iudicia rerumque cognitiones distribuit, ut possit capere populi multitudinem ad iudicia venientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorum .C., latitudinis .L., altitudinis .XXX. columnasque omnes quadrangulatas habebat. texitque eam cedro opere corinthio, fialis equalibus et fenestris arte mira celatis. eratque domus robusta, et variis decoribus exornata. Item erat alia basilica in medio porticus basilice amplitudine constructa, habens latitudine cubitorum .XXX., et contra templum validis columnis extensum. eratque intus solium valde decorum in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic basilice iuncta erat alia basilica que erat regine et reliqua habitacula et sedilia. ubi post causas et iudicia ordinata residebant. strata omnia tabulis cedrinis. et aliaque de edificiis ex marmoribus .X. cubitorum. alia vero tabulis vestita sectilibus et preciosissimis exornavit secundum decus mirabile. fecit habitationes regalium. quarum pulchritudo ordinibus intexta erat opere aurifico. et alia pars celatura ornata, miraculum subtilitate videntibus offerebat. Erant enim illic sculpte arbores et universa poma que in ramis excelsis pendentibus foliis obumbrata, ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarentur. alia vero pars dealbata erat et variis picta coloribus. Edificavit super alias domos, et fecit eas omnino preclaras et necessarias ad regum convivia undique decoratas. nec non et alia vasa quecunque erant epulis oportuna, omnia fecit ex auro. Difficile namque est enumerare magnitudinem et varietatem domuum et aulas regalium. quanti decentes fabricate erant, et quanta hos inferiora, et quanta edificia erant subterranea que videri non poterant. nec non et pulchritudine solariorum et viridariorum que erant facta delectabiliter ad aspectum, ut exusta corpora ibi possent ab estus ardore refrigerari. et ut breviter dicam totam regiam domum ex albo lapide et cedro, et auro, et argento splendidissimis et opulentissime construxit. et cameras et parietes vestivit auro, velud in templo resplendentes exhibuit. Fecit et ex ebore solium magnitudine nimis eximium, atque celatum forma tribunalis.

habebatque sex gradus. et in singulis gradibus ex utraque parte duo leones stabant. et in superioribus gradibus alii eodem. In declinatione autem manus erant facte sustentationes sedente rege. Cumque ipsa reclinatio facta in vitulo respiciens post tergum. et tribunal ex omni parte auro circumdatum erat. Hec omnia salomon xx. annis edificavit. Cum multum aurum et argentum hyram rex tyri ad edificium contulit. insuper ligna cedrina et cypressina. Que salomon quoque magnis dispensationibus redonavit. mittens ei per annos singulos triticum. et vinum et oleum. quibus rebus maxime indigebat. eo quod habitaret in insula sicut predixi(mus). Super hec autem et civitates xx. in galilea regione non procul a tyro positas ei donavit. Quas dum hyram circuisset atque considerasset displicuissentque ei. mittens ad salomonem dixit se civitatibus non egere. et exinde hec civitates appellate sunt terra gabalon. quod interpretatum lingua phenica displicere significat. Misit post hec predicte rex hyram ad regem salomonem rogans eum ut quedam sophismata et verba parabolarum que ei direxerat aperiret. et questionum difficultates absolveret. Salomon autem cum esset altus et intelligens. nichil horum ignorans. et omnibus ratione prevalens. et eorum causas agnoscens. omnes obscuritates eorum perduxit ad lumen.

Meminit horum duorum regum et hyram etiam ander scriptor antiquorum. qui ex phenica lingua sydoniorum hystoriam in lingua helladica transtulit dicens. Moriente abibalo rege tyrorum et sydoniorum. successit in regnum filius eius hyram qui vixit annis l. tribus. et regnavit xxx. iiii. Hic hyram effodit amplum terre spacium. et auream columnam que est in iovis templo edificavit. insuper et lignorum materiam a monte libano incidit ad tecta templorum. et destruens antiqua sacraria templum edificavit herculi et astarthe. et primus templum herculis erexit in mense peritio. Hic et hyram contra eticos tributa sibi non reddentes duxit exercitum. eisque subditis denuo remeavit. Huius hyram regis temporibus floruit abdemonis filius iuvenculus qui maxime sapientia pollebat. sed cum salomon rex hierosolimorum evincebat. Meminit et huius regis hyram dion hystoriographus ita dicens. Abibalo rege moriente filius eius hyram regnavit. Hic partem civitatis ad orientem positam diruit. et urbem maiorem effecit. et olimpii iovis templum construens medium loci templi in civitate statuit. et aureis anethimatibus exornavit. ascendensque in monte libanum silvam maximam ad sacrorum secuit edificia. Idem autem dion scriptor antiquorum hec in libris suis scripsit dicens. Rex hierosolimorum salomon misit ad hyram tyri figuras quasdam. et petivit ut has solveret. et si posset eas solvere ei multas pecunias daret. et si non posset eas solvere. ipse sibi econtra multas pecunias mitteret. Cumque hyram diceret se illa non posse solvere. et existimeret quod multa detrimenta pecuniarum esset passurus si non solveret. conducens quendam nomine abdemone tyrium genere. proposuit ei questionem. Quam ille statim solvit. et aliam questionem adinvenit. quam rursum hyram salomoni remisit. mandans ut si non solveret. condictas ei pecunias transmitteret. Salomon autem statim questionem solvit. et sic uterque rex a pecuniarum datione solutus est. Hec dion in libris suis scripsit. Cumque rex salomon videret muros pro munimine urbibus indigere. aliaque cautione. nam hierusalem civitatis custodiam oportebat magna firmitate esse murorum. Turribus quoque valde precipuis circumdedit. construxitque civitates inter precipuas urbes annumerandas. asor et magedon. Terciam quoque condidit que vocatur lazarum. que cum sita esset in regione palestinorum. priori tempore pharao rex egypti castrametatus et obsidens eam cepit et omnes habitatores occidit. eamque subvertit. deditque eam postea dono filie sue quam habuit salomon. et postea eam reedificavit salomon cum esset natura munita. et ad bella temporumque motus valide oportuna. Non procul ab has alias duas edificavit urbes. quarum unam bitcora vocavit. alteram baleth. Ultra has autem et alias civitates fecit ad voluptatem et epulas oportunas. et temperiem (?) pomorumque fertilitate. nam aquarum frigidissimarum poculis habundabant. Pergens et in desertum superioris syrie eamque capiens construxit ibi maximam civitatem distantem a syria inferiore itinere duorum dierum. ab eufrate vero itinere diei unius. a maxima vero babilonia sex mansionibus distabat. Quare autem hec civitas a partibus habitabilibus syrie tam distaret. hec causa est. eo quod in inferiori terra aqua nusquam invenitur. in illo autem loco solummodo fontes et putei nimis habundarent. Hanc itaque civitatem edificans. et muris eminentibus eam circumtegens thadamur appellavit. et hactenus apud syros ita dicitur. quam greci palmiram vocant. Hec autem rex salomon illo tempore omnia operabatur. Necessarium autem iudicavi explanare quare reges egyptiorum pharaones vocentur. ut et caliginem ignorationis auferam. et causam huius nominis declarare contendam. Minneus enim qui memphis edificavit. et ante multos annos fuit quam progenitor noster abraham. dum vixit hec usque ad salomonem mille et ccc anni transierunt. omnes reges egyptiorum pharaones vocati sunt. a rege quodam pharaone qui post priores his temporibus imperavit. pharaonis vocabulum habentes. Pharao nomen secundum egyptios significat regem. Reor autem eos ab infantia aliis nominibus appellari. venientes autem ad regnum hoc quod lingua patria significat imperium. eos fuisse participatos. Nam alexandrie reges cum prius aliis nominibus vocarentur. venientes ad regnum nuncupati sunt ptholomei. et romanorum imperatores a nativitate aliis vocati nominibus. cesares appellantur. cum potestas et principatus eis nomen imponat. et non maneat de permanentibus appellationibus quas a genitoribus susceperunt. Ideo certe et herodotus carnaseus. dixit post mineum qui memphi edificavit trecentos xxx. fuisse reges egyptiorum. quorum nomina neque declaravit quia omnes pharaones vocabantur. Et post horum obitum posuit vocabulum regnantis mulieris nomine nicaulam. declarans quia masculi quidem reges pharaonis nomen habere poterant. femine vero neque. et propterea naturale huius nomen edixit. Ego autem in libris nostre provincie repperi scriptum. quia post pharao socerum salomonis nullus rex egyptiorum hoc vocabulo nuncupatus est. et quia postea venit ad salomonem mulier nomine nicaula quam predixi egyptia ethyopieque regina. de qua non multum denuo referemus. Horum vero memini. ut ostenderem quia nostri libri et egyptiorum de multis rebus concordare noscuntur.

Rex itaque salomon chananeos qui in monte libano morabantur usque ad civitatem amathi non obedientes subdidit. et tributa eis imposuit ut sibi et ministrarent. ac servile opus efficerent. et agriculturam exercerent. et ex eis quosdam elegit singulis annis ad serviendum. quia tamen nullus hebreorum serviebat. Non enim erat iustum ut cum deus eis multa milia gentium subdidisset. et ex his oporteret eos habere servitia. ipsi in servili scemate permanerent. sed omnes erant armati equis et curribus et militabant potius quam servirent. Chananeos autem quos ad sua ministeria tulerat. constituit principes quingentos et l. qui super eos omnem potestatem exercerent et opera docerent seu negotia que necessaria esse viderent. Fecit et rex multas naves in sinu egyptiaco maris rubri in quodam loco qui asiongaber appellatur. non procul a civitate hellana. que nunc beronice vocatur. Hec enim regio fuit primitus hebreorum. Habuit autem ad edificandas naves beneficia regis hyram. Ipse enim multos viros gubernatores et in marinis rebus edoctos misit. quos iussit navigare cum dispensatoribus salomonis ad locum qui olim quidem ophira. nunc autem terra aurea nuncupatur. et est in india. ut aurum inde deferrent. Et colligentes quadringenta talenta auri. ad regem salomonem sunt reversi.

Igitur regina egypti et ethyopie nicaula nomine. sapientie plena et aliis valde miranda audiens crebro salomonis virtutem atque prudentiam. et habens multum desiderium eum videndi ex his que illi cotidie de eo dicebantur in semetipsa cogitavit. quia hec sit experimento et non potuit auditu satisfacere potuisset. quia opinio sepius in dubio invenitur. et in verum proferentis narratione suscipitur. Cum ergo ad eum venire voluisset. ut in presentia sapientie eius experimentum perciperet. studuit et questiones adinvenire. ut earum solutiones ab eo exigeret. Venit ergo hierosolima cum magna gloria et apparatu multo diviciarum. cum auro et argento et aromatibus et lapidibus preciosis. eamque rex grate suscepit. et circa eam in omnibus extitit valde largissimus. et propositiones sophismatum eius intellectu suo cito concipiens. velocius quam sperari poterat exsolvebat. Cuius sapientiam tam illa se transcendentem et potiorem quam audierat agnoscens. vehementer obstupescebat. et maxime culmina regalium domuum mirabatur. earumque pulcritudine et magnitudine egregia. nichilominus et de dispositione varia fabricarum in qua regis multam prudentiam astutiamque cernebat. plus tamen eam obstupescere faciebat domus que silva libani vocabatur. et cotidianarum cenarum opulentiam et apparatus eius. et ministerium. vestesque ministrantium. et decentem disciplinam circa suum officium. et precipua sacrificia que cotidie offerebantur. et sacerdotum cura circa hec. et maxima diligentia levitarum. Hec omnia videns diebus singulis nimis mirabatur. et cum non posset tacere miracula que videbat. verbis voluntatem sui cordis aperuit. dicens ad regem. et sua mente victam esse monstrabat. Cuncta inquit o rex que per auditum veniunt ad noticiam. cum quadam incredulitate suscipiuntur. tuorum vero bonorum que et ipse intus possides hoc est sapientiam et prudentiam et que tibi prestant ex regno. non est in dubio fama sed vera. licet multo minor fuerit quam in presentia conspicio. Nam opinio auribus quidem suadere nititur aliquid. dignitas vero rerum nullo modo nota fieri potest sic aspectu. et ipsa presentia comprobatur. Ego si quidem neque his que nunciabant propter multitudinem et magnitudinem credens multa potiora conspexi. et beatum dico populum hebreorum. servosque tuos pariter et amicos. qui cotidie tuo vultu fruuntur. et sapientiam audire merentur. Quis et non benedicat deo sic hanc diligentem provinciam et eius habitatores. ut te ad regni culmen eveheret. Ut ostenderet autem post verba quantum affectum habuisset eum videndi. et muneribus aperuit sue mentis iudicium. Centum xx. namque auri talenta regi dedit. et aromatum innumeram multitudinem. et lapides preciosos. Dicunt autem quia et radicem balsami quam hactenus fert nostra provincia ipsa dederit regi. Cui et e diverso salomon multa bona donavit. et maxime que ipsa desiderans eligeret. nichilque fuit quod postulanti non preberet. priusque dabat que illa petebat quam quod ipse magis offerret. eamque munere sue largitatis percurrebat. Regina vero egyptiorum et ethyopie donans regi munera. et multo maiora ab eo recipiens. ad propria remeavit. Eodem tempore allata sunt regi a terra que vocatur aurea lapides preciosi et ligna pinea quibus usus est ad fortitudinem templi domuumque regalium. et ad instrumenta musicorum. fecitque ex eis cytharas et nablas. in quibus dicerent ymnos levite. Omnium vero rerum que fuerant regi salomoni priori tempore a quacumque terra delata. ea que illo die delata sunt magnitudine et pulchritudine omnia precellebat. Nullus ergo arbitretur quod ligna pinea que nunc propter precia vendentium sic appellantur vero pineo similia fuit. cum sint similitudine in fissione rotunda. Nam verum pineum lignum multum candidum est. et valde fulgens. Hoc autem dixi. ut nullus natura vero pinus ignoret. nec decipiatur in emendo. Quia vero propter utilitatem regis eius memoriam fecimus. oportunum etiam iudicamus indicare quantitatem auri illo tempore regi allati. quod fuit pondere talentorum sexcentorum lx. vi. absque his que negociatores emerant et absque donis que reges arabie et toparche mittebant. Conflavit ergo rex aurum. ut ducentas lanceas faceret que siclos sexcentos haberent. Fecit et scuta trecenta. unoquoque habente minas tres. posuitque ea in domum que silva libani vocatur. nec non et coopercula ex auro et lapidibus preciosis ad convivia necessaria preparavit. Cumque hec omnia cum uno precipuo artifice fecisset. et alia vasorum opera ex habundantia auri ut faceret excogitavit. Non enim argentum et aurum vendebatur aut emebatur. sed multe fuere naves quas rex in mare tharsico construxerat. ut interiora gentium penetrantes omnia compararent. et comparatum aurum argentumque regi deferrent. nec non et elefantos et pavos et simias. Navigium vero euntes et redeuntes tribus annis implebant. Tunc etiam illustris regis opinio omnes in circuitu provincias circuibat. virtutem sapientiamque eius divulgans. ita ut omnes undique reges eius aspectum desiderarent. propter magnitudinem rerum que de eo referebantur. magnisque muneribus suum affectum circa eum demonstrabant. Mittebant ergo ei vasa aurea et argentea. vestesque purpureas. et aromatum genera multa. et currus. et equos. et onagros. mulasque que virtute et pulcritudine regi placerent. ita ut curribus et equis plurimis ex his qui dirigebantur accresceret curruum numerus quadringentorum. Erant enim primitus mille. Item equorum numerus crevit ad duo milia. cum primitus fuissent ad x. milia. Nitebantur quoque regi salomoni equi pulchri pariter et curraces. et comparatione facta nec decentiores nec velociores in universo orbe inveniebantur. Exornabant quoque ascensores eorum primum decora iuventute.

florentes habentes magna proceritate corporis et pulchritudine alios excedentes, longasque diffundentes in equorum sessione caesariem, et purpurea et tyria ueste circumamicti, aurique tinctura cotidie insuper comis adicientes, ita ut eorum capita orto sole auro radiante fulgerent. Hi circa eum armati existebant, arcusque in manu ferentibus; ipse rex uectus in curru et preciosa ueste circumamictus solitus erat egredi ut ad quendam locum qui ab hierosolimis duobus stadiis aberat, qui hortis et irrigationibus aquarum gratus erat et locuplex. Hic quoque rex causa delectationis egrediebatur, maxima semper prudentia et studio circa res omnes utens et ubique cultum et decorum exigens. Desidiam quoque itinerum non habuit, sed regias uias que ad hierosolima ducebant lapide nigro strauit, ut et ambulantibus non possent esse difficiles, et ostenderet diuitiarum et imperii dignitatem. Diuidens autem currus et disponens ut in singulis ciuitatibus certus eorum numerus esset, et paucos circa se retinuit. Urbes autem in quibus dispositi erant, ciuitates curruum nominauit. Argenti uero tanta multitudine fecit in hierosolimis habundare, quanti erant et lapides, sed et lignis cedrinis que prius ibi non fuerant, sic arboribus mori campos iudee ita compleuit. Iussit autem et negociatoribus commercia ex egypto deferentibus ut uenderent ei currum cum duobus equis sexcentis dragmis argenti, quos ipse regibus syrie et eis qui trans eufraten habitabant destinabat.

Salomon quoque cum fuisset omnium rerum gloriosissimus atque religiosissimus et prudentia et diuitiis excelleret cunctos qui ante eum hebreorum tenuerunt principatum, non in his usque ad ultimum uite sue permansit, sed relinquens custodiam legum patriarum non tali fine sicut dictum est consummatus est. Nam circa mulieres et circa uenerea intemperantia cepit exardescens, non solum prouincialium feminarum delectatione habuit, sed et multas ex alienigenis gentibus duxit uxores, sydonias et amanitidas et syrias et ydumeas, et leges mosaicas preuaricatus est, quibus precipit alienigenis mulieribus hebreos non debere misceri. Deos et illarum cepit colere ut mulieribus earumque amori placeret, cum hoc legislator predixisset, si earum sollempnitatibus miscerentur, cito deos illarum colerent et a ueneratione proprii dei recederent. Sed hec uerba despexit salomon irrationabili amori consentiens, et ducens uxores principum et insignium uirorum filias numero lxx, et trecentas concubinas, super has autem et filiam regis egyptiorum, et repente est captus ab eis, ita ut earum quoque cultus sectaretur, et cogebatur eis prebere indicia sui fauoris et delectationis, ut more patrio earum uiuerent, et que illis essent grata compleret. Etate quoque procedente et corpore pariter propter senectutem infirmante, cum iam non posset studia patria retinere, deos uxorum inquirens adorabat. Sed et antea hoc peccauerat salomon et circa custodia legum erat deceptus, quando bouum eneorum similitudines fecit quos in mare subiecit, et leonum quos in suo solio regali circa disposuit. Non enim hoc facere fas erat, dum optimum et familiare patris gloriae et uirtutis habuisset exemplum quod ei propter dei pietatem fuerat relictum. Hoc quoque non imitatus, cum secundo cum deus per somnium monuisset sequi patrem suum dictum est, sed ille expers huius rei effectus est. Venit quoque ad eum propheta missus a deo dicens, quia neque iniquitas eius lateret eum, neque diu in his esset letaturus. Minitabatur simul quia ei quidem non auferret imperium quod dauid patri fuerat promissum, moriente uero eo, eicit hoc filium eius amissurum, non tamen omnem populum ab eo recessurum, quem x tribus eius traderet seruo, duas autem eius filio propter dauid reseruaret qui dilexit dominum, et propter hierusalem urbem in qua templum habere decreuit. Hec audiens salomon contremuit et ualde turbatus est, et ex malis in quibus consistebat repente mutatus est. Et cum multo tempore transeunte ex quo hoc ei prouenire predicta fuerant per prophetam, suscitauit super eum deus inimicum adach nomine. Quarum inimicitiarum causa fuit huiusmodi. Hic adach puer genere erat ydumeus, de semine regio natus. Qui dum ioab princeps militie dauid ydumeam uastaret, fugiens uenit ad pharaonem regem egypti. Qui eum magna largitate suscipiens dedit ei domum et prouinciam ad habitandum. Et cum creuisset dilexit eum, ita ut ei uxoris sue sororem nomine talphin daret uxorem, ex qua natus est ei filius, qui inter filios regis est nutritus. Audiens autem in egypto mortem dauid et ioab, accedens ad pharaonem rogabat ut eum ad patriam remeare permitteret. Cumque rex inquireret cur hoc peteret, aut quid mali passus eum relinquere festinaret, cum autem sepius nimis importune instaret atque rogaret, dimissus non est. Tempore autem quo iam salomon in malis erat propter preuaricationes predictas et dei pertulit iram, dimissus adach a pharaone uenit in ydumeam. Et cum non potuisset exercitum colligere, eo quod salomon presidium haberet in ydumea, surgens inde uenit in syriam. Coniunctus autem cuidam raath nomine qui regem sophene raazaru dominum suum fugerat, prouinciam latrunculis deuastabat, eique amicitia copulatus, cum haberet ille circa se latronum maxima multitudine, ascendens et tenens syriam, rex eius est effectus. Tunc statim discurrens israhelitarum prouinciam sub salomone affligebat et uastabat. Et hec mala hebreis prouenerunt per adach. Interea hoc autem et hieroboam filius nabath surrexit contra salomonem secundum prophetiam olim dictam. Is autem hieroboam cum esset puer a patre derelictus est, cum erudiret eum mater. Uidens eum salomon robustum nimis et strenuum, constituit eum super edificium murorum, quando munitione propugnaculorum in hierosolimis fecit, qui tam his operibus laborauit ut rex eum laudaret, eique principatum militie super tribum ioseph conferret. Illo siquidem tempore cum hierosolimam uenisset hieroboam, occurrit ei propheta de ciuitate sylo nomine achias. Qui eum dum salutasset, deflexit eum paululum ex itinere ad quendam locum ubi nullus alius inter esset, et diuidens suum pallium quo erat indutus in xii partes, iussit ut hieroboam x partes ex his sumeret, predicens pariter quod deus uellet scisso principatu salomonis filio eius propter dauid duas relinquere tribus, et illi x dare, quia salomon in deum peccasset, et mulieribus earumque diis se impudice subdidisset. Et hec est causa per quam deus suam dilectionem a salomone subtraxit. Esto igitur iustus et ei custodi precepta, propositam habens palmam de pietate et honore dei, et talis eris futurus qualem nosti fuisse dauid. Elatus itaque hieroboam prophete sermonibus, cum esset natura iuuenis feruentissimus, et rerum grandium appetitor, in mente non quiescebat, sed cum uenisset ad exercitum habens memoria eorum que ei dixerat achias, repente uisus est populo suadere ut a salomone recederet et regnum sibi contraderet. Cognoscens autem salomon eius uoluntatem et dolum, querebat ut eum comprehendens uelociter interimeret. Quod dum cognouisset hieroboam, fugit ad sesach egyptiorum regem, et usque ad salomonis obitum ibi moratus est, postea tempore futuro seruandus imperio. Mortuus est itaque salomon ualde longeuus, qui regnauit annis lxxx, uixit autem lxxxxiiii, et sepultus est in hierosolimis, cunctos felicitate et prudentia et diuitiis reges excellens, preter illa in quibus circa senectutem deceptus amore mulierum preuaricatus est; de quibus malis que prouenerunt propter hoc hebreis oportunius explanabo.

Post mortem salomonis succedente filio eius roboam in regnum, ex muliere ammanitide nomine naama procreato, repente miserunt principes populi in egyptum et euocauerunt hieroboam. Qui dum uenisset ad eos in ciuitatem sicimorum, statim et roboam uenit in eam. Placuerat enim ut illic uenientes israhelite eum in loco patris ordinarent regem. Adeuntes quoque roboam principes populi cum hieroboam rogabant dicentes ut aliquid eis de seruicio relaxaret et melior esset patre suo, cui fuerant per grauia seruitia iugo, ut ipsi deuotiores essent, et propter mansuetudinem potius quam propter timorem ei seruire diligerent. Qui dum post tres dies responsurum se petitionibus eorum dixisset, suspectos eos reddidit, quia non repente quod petebatur annuit. Cum rem bona et humana iudicaret in tali iuuenio, qui meo [illegible] quod cogitare se dixerat [illegible] et non repente negauerat, spem aliquam eis dedit. Qui conuocatis patris amicis tractabat cum eis quale deberet populo prebere responsum. Illi uero scientes facere natura uulgi deuotam, monebant ut mansuete loqueretur ad populum et communius quam regius exigeret fastus, et ita fauore populi sibimet obligaret, dum subiecti naturaliter diligant mansuetudine regum quam comminatione. Tunc ille optimo consilio seniorum relicto, a iuuenibus quid oporteret fieri exquisiuit. Illi uero cum neque iuuentus neque deus meliora eos tractare permitteret, suaserunt ei ut populo asperius responderet, et minimum suum digitum lumbis patris diceret uastiorem, et seueritatem quam fuissent in salomone experti, in se multo potiore agnoscerent. In his uerbis delectatus roboam, et credens hoc responsum dignitati regie conuenire, dum die tercia plebs audita conuenisset, et omnis populus uideretur suspensus esse, ut uerba regis audiret credens forsitan quod clementia, tunc ille consilio seniorum relicto, respondit sermone adolescentium. Hec autem dei uoluntate gerebantur, ut que predixerat achias perducerentur ad terminum. Tunc cuncti eius sermonibus uelut ope percussi, et dolentes de sua iniuria ualde indignati sunt, et omnes pariter uoce magna clamauerunt, nichil se preterea illi diuiti esse commune ad genus dauid, uel quod ex illo essent progeniti, sed soli templi ei sufficere quod pater eius edificasset, cumque relicturi minati sunt. Ita enim amari iracundia seruauerunt ut dum misisset rex roboam quendam nomine adoram super tributa constitutum, qui eos aliquo modo mitigaret, et sermones quos petulanter absque animi placati fuerant, ad concordiam reuocari passi non sunt, sed lapidantes eum interemerunt. Quod cum audisset roboam, credens se quoque lapidandum, et metuens ne aliquid mali sustineret, ascendens in currum fugiens mox uenit in hierosolimam. Et tribus iuda simul et beniamin eum constituere regem. Reliqua uero plebs ab illa die recedens a domo dauid regem constituit hieroboam. Roboam autem filius salomonis faciens conuentum duarum tribuum super quos regnabat, elegit ex eis electos milites c. lxxx milia uirorum contra hieroboam, ut cum eius populo dimicaret, quatenus eos sub bello subderet seruituros. Prohibitus est autem a deo per prophetam tamen ut bellum eis inferret, dicens non esse iustum ut aduersus contribules dimicaret, cum ab eo populus dei uoluntate recessisset. Quo audito roboam neque est egressus ad prelium. Diuisos quoque in regno primum narrabo quecumque hieroboam israhelitarum rex egit, deinde que ad roboam duarum tribuum regem gesta sunt explanabo, et sic totius hystorie ordo seruabitur.

Igitur hieroboam construens in sycimorum ciuitate, non post multum dum scenophegie festiuitas immineret, metuens quia si permitteret populum pergere ut dominum in hierosolimis adoraret et festiuitate illic sollempniter agens, penitentia duceret, et propter templum et religionem dei, eum forsitan relinquerent, et ad roboam remearent, et ob hoc mortis pericula sibimet imminerent, opus quoddam malignum in sua cogitatione molitus est. Fecit duas uitulas aureas, et totidem templa construxit, unum quidem in ciuitate bethel, aliud uero circa dan, que ad fontes iordanis minoris uidetur existere, posuitque has uitulas in templis ciuitatum quas prediximus. Deinde uocans x tribus quibus ipse regnabat his uerbis ammonitionem fecit ad populum. Vere contribules nosse uos puto quod in omni loco habitet deus, et non ostendatur locus in quo ipse presens sit, sed ubique semper exaudit, et cultores suos intendit. Unde non mihi uidetur necessitatem uos pati ad hierosolimam properandi ad hostium uirorum ciuitatem, ut adoretis dominum longo itinere fatigati. Homo enim mei similis illud templum edificauit, et ego feci duas uitulas aureas domini eque inuocantis, quarum unam quidem in bethel ciuitate dedicaui, aliam in urbe dan constitui, quatenus quicumque uestrum his urbibus uicini sunt, adorent ibi eas domini. Constituam et ex uobis ipsis sacerdotes atque leuitas, ut neque egeatis tribu leui, neque filiorum aaron, sed qui uoluerit uir esse sacerdos offerat uitulum deo et arietem unum, quod et primum pontificem aaron fecisse dicunt. Quod cum dixisset, seduxit populum, ut a patria religione recedens preuaricaretur leges. Hoc ergo hebreis initium malorum fuit, et qui prius cuncta uicerant plus in alienam ditionem sunt coacti, sed hoc oportune post narrabimus. Igitur dum instaret septimo mense festiuitas scenophegie, uolens hieroboam ita eam celebrare sicut due tribus in hierosolimis celebrant, edificauit altare ante uitulum, et ipse pontifex factus cum sacerdotibus ad altare conscendit. Cumque esset hostias et holocausta coram omni populo oblaturus, uenit ad eum ex hierosolimis propheta nomine iadan missus a deo, qui stans in media multitudine, stante et rege, fecit sermonem ad altare predicens quendam esse futurum ex genere dauid nomine iosia, qui tempore illo super te falsos perimat sacerdotes et ossa horum populorum seductorum et impiorum super te exurat simul te. Ut tamen credant isti hoc esse futurum signum eis predico in presenti complendum. Subito enim rumpetur hoc altare, et omnis pinguedo sacrificiorum super eum posita fundetur in terram. Hoc dicente propheta indignatus hieroboam extendit manum precipiens eum comprehendi. Cuius mox manus arefacta est, nec ualuit eam ad se reuocare, sed habuit eam marcidam et solutam. Ruptumque est repente sacrarium, et sicut propheta predixerat cuncta diffusa sunt. Cumque hieroboam uideret ueracem hominem, et prescientiam diuinam habentem, rogauit ut supplicaret deo, quatenus dexteram ei curaret.

Quo vidente hic, manum suam naturaliter restitutam gaudebat, prophetamque rogabat ut cum eo, ut ei conviva, maneret. Iadan autem dixit non se velle ad eum ingredi, nec panem aut aquam in civitate gustare. Hoc sibi a deo preceptum dicens, ut et aliam viam quam illuc venisset remearet. Cuius quidem abstinentiam rex miserit, erat enim timore positus et permutatione rerum que predicta fuerant ei per prophetam semetipsum immittere credebat. Erat autem in civitate quidam senior malignus falsusque propheta, quem Hieroboam magnis studiis honorabat, eo dicente que illi grata forent crebro eum decipere. Iste quoque tunc erat in lectulo, propter senectutis infirmitatem. Filiis autem ei indicantibus prophetam venisse de Hierosolimis, et de signi effectu, et quomodo arefacta manus dextera Hieroboam illo orante fuerit restituta, metuens ne peregrinus fieret honoratior apud regem et potior, precepit filiis ut ei repente ad iter asinum prepararent. Quibus preceptum festinanter implentibus ascendens prosecutus est prophetam et inveniens eum sub alta et umbrosa ilicis arbore quiescentem salutavit primum, deinde culpavit cur ad eum non intrasset, et eius hospitalitati particeps esset. Quo dicente se a deo prohibitum ne apud quemquam in civitate illa gustaret, ille respondit: Non prohibuit te divinitas, ut mea mensula devitares. Nam et ego propheta sum, et mea religione tecum communis, et assum nunc missus a deo, quatinus te comestiturum ad me reducam. Ille vero credens mentienti reversus est. Quibus adhuc prandentibus et pariter epulantibus deus apparuit Iadan, eique mandata prevaricanti predixit supplicia sustinere, et qualitatem pene statim indicavit dicens leonem ei occursurum in itinere quo laceraretur, et quod paterna sepultura privaretur. Hec autem facta reor divina voluntate ut Hieroboam nequaquam verba mentientis quasi fallacis que iam male moreretur. Remeante igitur Iadan propheta in Hierosolimam, occurrit ei leo, et deiciens eum de asino peremit, et asinum in nullo nocuit, sed ibi sedens, et asinum et corpus prophete magna tuitione servabat, donec aliqui iter agentium hoc videntes et venientes in civitate falso prophete denuntiarent. Qui mittens filius filiis eius corpus deduxit in civitate, ac splendida pompa ei celebravit exequias, precipiens filiis ut ipsum mortuum cum illo sepelirent, dicens quod omnia vera essent quecumque ille prophetasset adversus illam urbem et altare et sacerdotes, nec non et falsos prophetas. Adiecit et hoc dicens, quod ipse post mortem non pateretur iniuriam (?) cum fuisset sepultus, et eius ossibus copulatus propter societatem ossium prophete. Sepeliens igitur prophetam et filiis ista precipiens, cum esset malignus et impius, accessit ad Hieroboam eique dixit: Quare turbaris in verbis viri fatui? Cumque ille rex de sacrario et manu sua narraret, senem eum et prophetam egregium vocans, tunc ille cepit blasphemare eius opinionem, et verbis verisimilibus utens, nitebatur minuere veritatem. Dicebat enim quia pre labore portandi sacrificia multa ei manum obstupuisset, et deinde cum requievisset, ad naturam propriam denuo remeasset; altare vero cum prius fuisset novum, susceptis multis hostiis et ingentibus, propter onus impositum fuisse ruptum et cecidisse dicebat. Indicavit quoque mortem eius qui hec signa predixerat, eo quod fuisset a leone decerptus, et nichil esse quod prophetasset. Hec ergo dicens, regi satis fecit, et ei mentem penitus avertit a deo, et a sanctis operibus et ad actus impios evocavit, in tantum ut divinitati contumeliam faceret, et contra leges atrociter insaniret, et nichil aliud cottidie quereret quam ut aliquid novi super ea que iam preparaverat scelera cumularet. Igitur de Hieroboam hec in presenti dixisse sufficiant.

Filius autem Salomonis Roboam, qui sicut prediximus super duas regnavit tribus, edificavit munitissimas civitates et magnas, Bethleem et Ethan, et Thecos, et Bethsura, et Socho, et Odollam, et Zyppam, et Maresa, et Zipha, et Adoram, et Lachis, et Zecheram, et Helum et Hebron. Has quidem in sorte Iude primas edificavit. Fecitque et alias precipuas in sorte Beniamin, murisque circumdans custodes instituit universis, et principes multamque frumenti simul et vini et oleum et alia que singulis civitatibus probarius (?) essent necessaria largissima ubertate recondidit. Insuper autem et scuta et iaculamina innumera. Convenerunt autem ex omnibus Israhelitis ad eum sacerdotes et levite in Hierosolimam, et quicumque alii erant de populo iusti et boni, relinquentes proprias civitates, ut cultum dei in Hierosolimis colerent, quia non libenter videbant quod compellerentur vitulas adorare quas fecit Hieroboam. Auxerunt igitur imperium Roboam per tres annos. Roboam igitur dum cognatam quandam duxisset uxorem, et tres ex ea filios suscepisset, postea quoque duxit uxorem quandam nomine Machan natam de Thamar filia Absalon, que et ipsa videbatur cognata, de qua natus est ei filius masculus quem Abiam appellavit. Habuit et alios filios ex aliis coniugibus, sed super omnes uxores diligebat Machan. Habuit enim lege sibi coniunctas uxores decem et octo, concubinas xxx.ta, ex quibus ei filii nati sunt xx.ti vii., et filie lx.ta. Successorem vero regni sui constituit Abiam ex Machan procreatum, cui et thesaurum et munitissimas tradidit civitates. Videns autem Roboam regnum suum his crementis augeri, ad iniustas et impias conversus est actiones, et sprevit dei religionem, ita ut populus cum maioribus sequeretur eius iniquitatem. Rector enim quia sepius causa malorum iniquitatis magnitudo existat hominibus et maxime earum rerum in quibus ad peiora converti possunt. Nam cum principium corrumpitur, conversatio leditur devotio subiectorum. Et cum subiecti viderint illorum luxurias, sue castitatis merita respuentes, quasi quandam virtutem illorum illecebras imitari nituntur. Non enim possunt aliter suos laudare principes, nisi eis similia videantur agere. Hoc igitur accidit subiectis Roboam. Nam cum ille impie ageret et inique, studebant et illi non esse iusti, ne rex videretur offendi. Quapropter deus vindicem super Hebreos misit regem Egyptiorum nomine Sesach. Cuius actus narrans Herodotus, postremo sic narrans de eo dicit: Hic Sesach quinto anno regni Roboam cum multis milibus exercituum venit super eum. Sequebantur autem illum currus mille ducenti, et equitum lx.a milia, et xl.a milia peditum, quorum plurimos habebat Lybias et Ethyopes. Invadens itaque regionem Hebreorum munitissimas civitates, Roboam sine dimicatione cepit et novissime armatus ad Hierosolimam venit, ubi Roboam et eius exercitus propter militiam Sesach tenebantur inclusi, dominumque rogabant ut conferret eis victoriam et salutem. Quos tamen non exaudivit deus, nec eis pugnaturis spem victorie promisit. Propheta enim Semeia prophetavit eis dominum esse relicturum, sicut ipsi eum videbantur sprevisse cultura. Hec audientes animo sunt soluti, et dum nullam viderent se habere salutem, confitebantur omnes quod eos iuste affligeret, cum ipsi circa eum impie crudeliterque gessissent et eius legi contempsissent. Quod videns deus ita deiectos et ad penitentiam summisso perductos, promisit eis per prophetam ne se eos perditurum, Egyptiis tamen eos fore subdendos, ut agnoscerent utrum hominibus servire esset infatigabilius an deo. Capiens igitur Sesach non lege bellica civitatem, sed pacto inito cum Roboam, eum per se tamen suscepisset, ingressus federa non servavit, sed templum expoliavit, et thesauros dominicos et regis exhauriunt, auri et argenti multa et innumerabilia milia secum devehens ornamenta, et nichil omnino illic derelinquens. Abstulit autem et aureas lanceas et scuta que fecerat Salomon, sed neque pharetras aureas dimisit quas David ad sumptum dedicaverat. Quod cum Sesach fecisset, ad propria remeavit. Meminit autem et huius Halicarnaseus Herodotus scriptor antiquarum. Dicens quod idem Sesach alias multas gentes invaserit, et Palestinam et Syriam sibi subiugaverit, capiens sine prelio cunctas civitates, et et maximam civitatem Hierosolimam subiugatam ab ipso narrat. Statuas quoque eorum qui sine prelio ei subdiderunt reliquit, et mulierum genitalia in eis celaverit. Dicit et Ethyopes ab Egyptiis didicisse circumcisionem. Nam Phenices et Syri in Palestina habitantes hoc fatentur ab Egyptiis didicisse. Et palam est quoniam nulli alii circumcidunt Syrorum in Palestina habitantium preter nos. De his igitur sentiat quis quod voluerit. Igitur discedente Sesach, Roboam rex pro aureis lanceis et clipeis erea eiusdem numeri fecit, et custodibus regalium servanda tradidit. Et enim quem cum splendentia principatu et honore et claritate rerum debuerat imperare, sub multo silentio et timore regnavit, fuitque inimicus Hieroboam omni tempore. Mortuus est autem cum vixisset l. et vii. annis, ex quibus regnavit x. et vii., vir superbus et fatuus, qui nolens amicis paternis credere perdiderat principatum. Sepultus est autem in Hierosolimis in tumulis regum. Roboam itaque successit in regnum filius suus Abia, cum Hieroboam octavum decimum annum haberet in regno. Roboam igitur hic finem sumpsit. Consequens est nunc ut de Hieroboam dicamus, quemadmodum et ipse fuerit conversatus.

Is enim Hieroboam non quievit iniquitates facere coram deo, sed cottidie in excelsis montibus erigebat aras, et sacerdotes de populo eligebat. Contra quas impietates non post longum tempus supplicia in eius caput et toti generationis ipsius erat relatura divinitas. Illa siquidem tempestate cum filius eius nomine Abimen egrotaret, dixit uxori sue ut mutata veste privatam formam induens iret ad Achiam prophetam, asserens eum virum bonum et futura prescientem, qui sibi de regno predixerat, et ab eo quasi peregrina requireret si puer languoris posset evadere. Que mutata veste sicut maritus ei preceperat venit in Sylo civitatem ubi morabatur Achias. Cumque domum illius foret ingressura, cum esset iam propheta visus senectute gravatus, apparuit ei deus et utrumque denunciavit, quod uxor Hieroboam ad eum veniret, et quod deberet ei pro quibus adveniret respondere, et quia mei domum velut privata et peregrina veniret. Et Achias exclamavit: Ingredere uxor Hieroboam. Quare celas? Deum enim latere non potes, qui michi et te venturam esse prenunciavit, et imperavit que tibi dicam. Revertere ad maritum tuum, et narra ei hec dixisse dominum: Quoniam te magnum ex parvulo et ex servo constitui regem, et scindens regnum a genere David tibi contradidi, sed tu horum non recordatus meaque religione deserens, fusibilesque deos faciens illos potius honorasti. Deiciamque te de regno, et omne tuum genus exterminabo, et canum voracitati et volatilium prebebo. Et quendam etiam suscitabit rex toti populo qui de genere Hieroboam nullum penitus remanere permittat. Participabit autem isto supplicio et populus, et hac copiosa terra privabitur, et trans Eufraten ulterius dispergetur, quia cuncta reges impietate secuti, deos ab eo factos adoraverunt, et mea religione venerabile reliquerunt. Tu vero hinc marito festina renunciare. Filium autem tuum invenies esse defunctum. Te namque ingrediente civitatem, spiritum mox amittet. Sepelietque planctu populi communiter honoratus. Hic namque solus ex genere Hieroboam bonus esse dinoscitur. Hec propheta dicente, exiliens turbata mulier de morte filii lamentans prima festinanter ibat, lugens et ingemiscens filium utique quem in spe reliquerat cum ulterius non visura, quem continuo moriturum esse sciebat. Que dum venisset in civitatem, filium quidem sicut propheta predixerat invenit extinctum, regi vero cuncta narravit. Hieroboam itaque nichil horum cogitans, multo exercitu congregato contra Abiam filium Roboam venit. Quod cum audisset Abia, obstupefactus est, sed tamen ultra prudentiam iuventutis in spe bellandi roboratus, electo ex duabus tribubus exercitu, occurrit Hieroboam in quodam loco qui vocatur mons Amorreorum, et castra circumfigens bello necessaria preparabat. Erant autem in exercitu eius xl. milia virorum, manus autem Hieroboam duplex erat. Et cum utrique exercitus ad opus bellicum et certamina committenda essent iam in acie constituti, stans in loco excelso rex Abias manu silentium imperavit, et petivit a Hieroboam ut eum quiete prius audiret. Et facto silentio cepit hec dicere: Numquid ignoratis quod deus principatum David et eius soboli in tempore universo concesserit? Miror autem quomodo recedentes a meo patre, servo Salomonis avi mei indecenter adheretis, et cum eo ne pugnaturi venistis contra eos quos deus regnare decrevit. An idcirco advenistis ut regnum a domo David his plus auferatis? Hactenus autem Hieroboam regnum iniuste detinuit, quod ipso eum non longo tempore possessurum, qui neque ab iniquitatibus iniuriisque cessavit, quas deo hactenus inferre presumpsit, sed et vos talia perpetrare coegit, qui nullam a meo patre passus contumeliam, qui malignis hominibus credens, ea in cetu vestro locutus est que vobis non placuerit, et vos putantes quod hic pro propria malicia fecisset ita facientem eum reliquistis, sed quod verius est, a deo vos et ab eius legibus abstraxistis. Quippe cum ignoscendum fuisset viro iuvenculo et contionis ignaro, quod in duris verbis solummodo peccasset, qui neque ad aliquam difficultatem laboris adhuc per iuventute venerat, et maxime cum pro patre illius Salomone multa vobis beneficia collata essent, quia pro beneficiis et affectu parentum danda est venia peccatis filiorum. Vos autem nichil horum cogitantes, neque tunc neque nunc, venistis super nos cum tanto exercitu. In quo igitur confiditis? An spem habetis in vitulis aureis et aris innumeris constitutis, quas servus meus Hieroboam fecit, que indicia sunt vestre impietatis et non religionis? An vero spem vobis tribuit multitudo que castra excedit? Sed nulla ibi virtus est, ubi licet cum multis milibus aliquis pugnet iniuste. Nam solum nostra spes victorie in iusticia et divina pietate consistit, cum insuper nos patrias leges a principio custodiamus, et dominum propicium habeamus, qui est finis cunctorum. Unde suadeo ne vobis in tanto penitentia preteritorum

habeatis et meliora cogitantes dimicare cesseatis, patriasque leges recolatis, et quod vos ad magnitudinem tante felicitatis evexit. Hec ergo abias locutus est ad populum. Adhuc autem eo loquente hieroboam quosdam militum latenter inmisit, ut abiam ex aliqua parte circumdarent, ubi exercitus non videret. Qui cum inter hostes apparuissent, exercitus eius conturbatus expavit. Abias autem confortavit eos, et in domino spem habere poscebat. Tunc illi pariter invocantes deum solatium, sacerdotibus tubis clangentibus cum clamore hostem aggressi sunt. Et exercitus hieroboam confidentie inaudacia ac iuventute dissolutus est, exercitus autem abie factus excelsior. Nam quanta in nullo bello referuntur cedis fuisse commissum, neque grecorum nec barbarorum inceperunt de exercitu hieroboam, et mirabilem ac famosissimam pepererunt deo eis conferente victoriam. Quinquaginta enim milia hostium bello prostrati sunt, eorumque munitissimas civitates diripuerunt, et insuper bethaliam eiusque regionem fortiter in dimicatione tenuerunt. Hieroboam ergo hac proditione fatigatus, nequaquam ulla virtute ultra habuit resistendi. quantocius tempore preter abia vixit. Qui tamen post hanc victoriam parvo tempore supervivens obiit, cum regnasset annis tribus, et sepultus est in hierosolimis in paternis monumentis. Reliquit autem filios xx. duos, filias autem septem et x. quos omnes de uxoribus xx. vii. procreavit. Huic successit in regno filius eius asa, cuius mater vocabatur maacha. Quo regnante, omnis provincia israhelitarum pace potita est annis x. Hieroboam ergo rex decem tribuum cum xx. et duobus annis tenuisset imperium, successitque ei filius eius nadab, secundo iam anno regis asa transacto. Regnavit ergo nadab filius hieroboam annis duobus patris impietati maliciaeque concordans. In his duobus annis castrametatus est contra gebeton civitatem palestinorum. Cumque eam capturus obsidione circumfoderet, dolo passus a quodam amico nomine baasa filio nichili mortuus est. Qui post eius obitum potitus imperio, decem tribuum omne genus hieroboam interemit, ita ut secundum prophetiam dei aliqui de cognatorum eius in civitate lacerarentur a canibus atque consumerentur. alii vero in agris a volatilibus devorarentur. Domus ergo hieroboam pro eius impietate et iniquitate hac morte deleta est. Rex autem hierosolimorum asa dum moribus esset egregius, semper ad divinitatem respexit, nichilque gessit nec cogitavit quod non esset pietati conveniens. atque ad legum custodiam pertineret. et suum bene composuit regnum, ab eo cuncta nequicia abscidens, et ab omni macula emundans. Habuit autem in exercitu suo electorum virorum arma gerentium, scuta et lanceas de tribu iuda trecenta milia, de beniamin vero scuta arcusque portantium ducenta l. milia. Cumque iam x. annis regnasset, movit contra eum castra cum magno nimis exercitu zara rex ethyopie, ducens pedestrium dccccc. milia, equestrium vero x. milia, et currus ccc. Qui dum usque ad civitatem que est in tribu iuda cum suo exercitu advenisset, occurrit ei asa, et castris contra eum positis in quadam convalle nomine sabacha, non procul a civitate, cum vidisset ethyopum multitudinem, poscebat a deo cum clamore victoriam, et ut multa milia hostium ipse prosterneret, nec in alio confidendum esse dicebat quam in eo qui posset et paucos fortiores ostendere et facere infirmos fortissimis prevalere. Hec orante asa signum victorie ostendit, et cum gaudio divinitatisque auxilio bello congressus, multos ethyopum peremit, et confusos in fugam persecutus est eos usque ad gerariticam regionem. Relinquentes autem occisione hostium, ad direptionem gentium civitatis gerariticae conversi sunt. Qua capientes, ad eorum castra pariter accesserunt, ita ut tollerent aurum multum et argentum et predam deveherent valde magnam, camelos et subiugalia et pecudum greges innumeros. Asa igitur et eius exercitus sumpta a deo huiusmodi victoria atque preda hierosolimis remeavit. Quibus venientibus occurrit azarias propheta in via, et precipiens ut paulolum agressu itineris abstinerent, cepit ad eos dicere quod illa victoria fuisset eis a deo concessa eo quod iustos se seque servassent, et omnia dei voluntate fecissent. Quos in eius mandatis permanentes dixit semper hostibus prevalere, et habituros divina virtute felicitatem; relinquentes autem eius religionem in contraria devenire. Futurum enim esse tempus in quo inveniatur nullus verax propheta in eo populo, neque sacerdos qui iuste aliquid respondeat, ubi quoniam etiam civitates esse subvertendas, et gentem in omnem terram disseminandam, et vitam miserabilem et inopem habituros. suasitque eis ut dum hic bonum haberent bene agerent, et nequaquam a divina devotione recederent. Hec audiens rex et populus gavisi sunt, multumque studium omnis in commune singuli circa iustitiam exhibebant. Misit et rex in omnem provinciam, perspiciens ut legitima ubique observarent diligenter. Sic ergo asa regis duarum tribuum actio ferebatur. Revertar nunc ad regem baasa qui occidit nadab filium hieroboam, qui x. tribubus preerat. Hic enim in tharsa civitate degens, et habitaculum ibi constituens, regnavit super israhel annis xx. iiii. et factus malignus vicit hieroboam et filium eius, et populum multis malis afflixit et deo fecit iniuriam. Qui mittens ad eum gymon prophetam dixit, et eum et omne genus eius exterminandum, et hisdem malis quibus domum hieroboam perdiderat perditurum, eo quod rex ab eo constitutus est beneficium non rependit, ut iuste et pie populo presideret; cum hec primitus ipsi prodessent, deinde deo gratissima forent. sed magis imitatus est pessimum hieroboam, qui dum deperisset, eius malignitatis esset successor; dicebatque supplicium malorum illius hunc habiturum, qui eis similis esse videretur. Baasa autem quamvis per prophetam audisset futuram sui suoque generis pro commissis sceleribus ultionem, tamen derelinquere noluit neque respexit quod male agendo deperiret, et quod possent pro malis presertim a deo veniam mereri. sed tamquam illi quibus premium promittitur laborare non cessant donec ad proposita dona veniant. sic et baasa propheta sibi dicente futura pernicie sui generis, et totius domus interitum, tamquam si ad magna bona concurreret, peior fieri cottidie non cessabat. Namque in malicia velut bonus athleta exercebatur, novissime vero exercitu sumpto, ramam civitatem obsedit, que xl. stadiis ab hierosolimis aberat, eamque capiens cogitavit ibi tamen exercitum relinquere quatenus inde procedens etiam asa regis invaderet. Metuens autem asa conatum hostis, et cogitans quia exercitus quem ramam cepit, possit eius violare provinciam, misit ad regem damascenorum legatos et aurum et argentum petens ab eo solacium, et commemorans quia amicitiam eius antiquitus habuisset. Rex vero damasci et pecuniarum opulentiam grate suscepit, et solacia prebuit, amicitiam solvens quam habuerat cum baasa. Misit enim statim ad civitates que sub baasa imperio videbantur esse milites suos, ut eas subverterent. Qui alias incenderunt, alias depopulati sunt, id est eleon, et abela, et alias multas. Hec

audiens baasa rex israhelitarum edificare ramam atque munire cessavit, vero cum studio festinavit, ut suis fieret auxilium. Igitur asa ex apparatu edificiorum quem baasa congregaverat construxit in eo loco duas munitissimas civitates, quarum una gabaa, altera vero masfa vocabatur. Post hoc ergo tempus non habuit baasa pugnandi audaciam adversus asa. Preventus est enim a morte, et sepultus est in civitate thersa, cui successit filius eius helan. Hic et cum regnasset duobus annis interfectus est, quem occidit zamarias equitum tertiam partem dimidiam princeps. Nam dum epularetur apud dispensatorem suum nomine osa, suasit quibusdam equitibus ut subito descendentibus ab armigeris et principibus desolatum repperientes occiderent. Nam milites eius cuncti circa obsidionem gabathene civitatis in palestina posite occupati videbantur. Perimens itaque regem zamarias princeps equitum, ipse in eius loco regnavit. et omne genus baasa secundum prophetiam gymonis interemit. Eodem namque modo domus baasa propter impietatem radicitus est evulsa, sicut domus hieroboam. Exercitus qui gabathon obsidebat, audiens quid de rege contigerat, et quod zamarias occidens eum invasisset imperium, tunc ipsi principem suum amarim constituere regem. Qui de gabathena urbe movens exercitum venit in thersa, et accedens ad civitatem manu bellica eam cepit. Zamarias autem videns civitatem suffocatam, fugit in locum secretiorem aule regie, et succendens eam semet ipsum pariter concremavit, cum regnasset diebus vii. Mox israhelitarum populus est divisus, et alii quidem thebnan regnare volebant, alii autem amarim. Cumque vicisset pars amarim, interemptus est thebnan, et totum exercitum regnavit amarim. Tricesimo autem anno regis asa suscepit amarin imperium, et tenuit annis xii. quorum vi. annos in thersa fecit, reliquos autem in ea que semaron appellatur a grecis samaria. Hic autem nominavit eam somareon a somaro qui dam quod ei montem venundaverat, in quo construxerat civitatem. In nullo autem differebat a prioribus regibus nisi quod peior erat. Omnes enim israhelitarum reges querebant cotidie suis impietatibus contradicere populum facerent a deo recedere, et ideo deus nullum permisit ex eorum genere superesse. Amarin ergo defunctus est in civitate samaria, successitque ei filius suus achab. Ex his namque cognoscitur quantam providentiam humanarum rerum divinitas probatur habere, quoniam bonos quidem diligat, malos autem abhorreat, et radicitus disperdat. Israhelitarum enim reges propter suam iniquitatem et iniusticiam alter super alterum irruentes multi parvo tempore perierunt, et eorum genus exterminatum est. Asa autem rex hierosolimorum, qui duabus tribubus presidebat, propter pietatem ac iusticiam ad longam feliceque a deo perductus est senectutem, et cum regnasset xl. duobus annis, bona morte defunctus est. Quo moriente successit ei filius suus iosaphat de abida matre procreatus. Hic autem imitator proavi sui david pietate atque fortitudine cunctis operibus decreverunt. De hoc rege non est nunc referendi necessitas.

Igitur achab rex israhelitarum habitavit in samaria, tenuitque principatum annis xx. et duobus; nisibus nichil amplius innovans quam priores fecerant reges, nisi quod mali magnitudine plus omnibus tenderet ad peiora, et omnem eorum nequitiam, et quod ad divinam pertinet iniuriam, vivaciter imitatus, et pariter construxit ab hieroboam adoravit aras, et super hec multa alia peiora molitus est. Duxit autem uxorem filiam iothabal regis tyri et sydonis nomine iezabel, per quam eius didicit adorare deum. Erat autem mulier nimis acerrima simul et audax, que ad tantam venit luxuriam atque insaniam ut et deo tyri quem baal appellabant templum edificaret, et plantaret omnium arborum lucos, constituitque sacerdotes et falsos prophetas tali deo servituros. Ipse autem rex achab multos huiusmodi circa se fovebat stulticia atque nequicia omnes priores suos excellens. Quidam ergo propheta summi dei de civitate thesbites galaaditas regionis nomine helyas veniens ad achab dixit ei, quia deus iuraverit neque ymbrem neque ros illis annis in eam provinciam esse missurum, nisi ipse rursus apparuisset. Et cum hoc dixisset, accessit ad partes australes, et habitavit circa torrentem quendam unde poculi habebat auxilium, nam corvi ei cibum cotidie deferebant. Cumque fluvius siccitate nimia defecisset, in civitatem sarreptenam non procul a sydone tyroque devenit, que civitas in harum medio constituta est. Deus enim preceperat illic cuidam mulieri vidue, ut cibum ei preberet. Et cum non procul esset a porta, vidit mulierem viduam suis manibus colligentem ligna. Cumque deus significasset hanc esse que ei cibum ministratura foret, accedens salutavit eam, et ad bibendum aquam sibi tribui postulabat. Quam cum iret, denuo vocans eam et panem sibi proposuit afferri. Illa cum iurasset nichil se intus in domo habere nisi modicum farine et paululum olei, et propterea processisse ad colligenda ligna, ut conspersa farina sibi filioque suo panes faceret, cum aliud nichil superesset, et fame morerentur; ait helyas propheta: Confidens progredere, et in spe meliori consiste, faciens mihi primitus parumper. Predico namque quod non deficiet ydria farine nec vas olei, donec deus gratia ymbrem fundat in terras. Hec ei dicente propheta veniens illa ministravit, et sibi et helye nichil horum defuit, donec siccitas desiit. Meminit huius siccitatis et menander in gestis regis vathiorum ita dicens. Et siccitas super eos facta est a mense yperiteon usque ad alium annum yperitheiusque dum quidam deo supplicaret et multa flumina sunt emissa, siccitatem factam significans sub rege achab. Mulier itaque quam paulo ante diximus pabulum prebuisse prophete, cum decidisset filius eius in languore ita ut anima eum relinqueret et mortuus esse videretur, deflens et manibus semet ipsam valde decerpens, vocesque luctuosas emittens, accusabat apud se factam iniuriam helye prophete, et quasi ipse peccata eius arguens, ideo puer fuisset extinctus. Ille vero tamen eque animo esse precipiens et sibi filium dare iubens, se cum illi restituere promisit. Quem tradentem portans eum helyas ad locum in quo ipse degebat, et in lectulo collocans clamabat ad dominum dicens, quod non fuisset bene repensatum mulieri que eum susceperat et nutrierat, eo quod filius eius fuisset mortuus. rogabatque ut denuo animam puer reciperet atque viventi copiam preberet. Cumque deus et matris pueri habuisset misericordiam, et velle prorsus prophete rogantis annueret, nec videretur a dea per lesionem venisse, convivio ultra omnem opinionem revixit puer. Illa vero gratias prophete referens, tunc aperte se cognovisse dicebat, quod loqueretur ei vere divinitas. Transacto autem parvo tempore helyas propheta revolutionem temporis dei pergebat ad regem, futurum ei denuncians ymbrem. Etenim eum et necessariorum inopia provinciam nimis invaserat, ita ut non solum homines propter siccitatem, sed et cetera animalia fames afficeret. Igitur rex achab evocans quendam abdiam qui erat super eius munita, precepit ei ut ad fontes aquarum et torrentes pergeret, quatinus pascua animalibus inveniret. Indicavit et ei quia iam in cunctis

arbem tiarum misisset ad perquirendum helyam nec invenisset,
perpetuo ei ut eum ipse quoque requireret. Quod dum fieri placuisset, rex
achab et abdias per singula rura perrexerunt. Invenit autem abdias
tempore quo iezabel regina prophetas domini occideret, ipse centum prophetas
in spelunca abscondit, et eos pane et aqua nutrivit. Cumque ergo
abdias recessisset a rege, helyas propheta ei occurrit. At ille requi
sivit quis esset, et agnoscens esse helyam strata adoravit. Cui
helyas: Perge inquit ad achab, et dic quia assum. Cui ille respondit:
Quid mali passus a me ille memineras, qui possim indubitanter
occidi? An ignoras quia rex nullum locum reliquit quo non di
rexerit ut te reperiat ad casum necis adducat? Timebat enim
ne dum regi nuntiaret, helyas alibi discederet, ipse ergo mentiri vi
deretur ac morte subiret. Commemorabat ergo helyae quemadmo
dum cum iezabel prophetas occideret, ipse centum absconsos in spelun
ca habuisset. Cui helyas nihil inquit metuens ad regem festinus as
cende. Perhibuitque ei iusiurandi religione quod illa die ipse quoque ve
niret ad achab. Cumque abdias regi nuntiasset, quod invenisset
helyam, achab mox venit ad eum, requirens cum ira grandi si
ipse esset qui in populo hebreorum impietatis auctor foret. Tunc
helyas in nullo formidans ait eum potius omnia mala perpetrasse
eiusque genus qui in illam provinciam deos alienos introduxisset, ac
deum verum reliquisset. Nunc inquit precipe omnem populum congregari
in monte carmelo et omnes prophetas tuos, et uxoris tuae prophetasque
lucorum quadringentos. Qui dum omnes ad predictum montem
achab evocante venissent, stans in medio eorum helyas ait: Quo
usque diversam mentem habetis, et in prava conversatione consistitis?
Si ergo putatis nostre provincie deum esse verum, solum eum sequimini,
eiusque mandata servate. Si vero hunc non creditis, sed peregrinos deos ex
hibenda esse putatis veneratione, eis nihilominus obedite.
Cumque populus ad talia non responderet, petivit helyas ad pro
bandam fortitudinem dei sui et aliorum deorum sumeret ipse bo
vem unum, et occisum super altare poneret, neque igne sub
posito, et illi similiter facientes proprios deos invocarent, quatenus
eorum hostias concremarent. Hoc autem facto cognosceremus veri dei
provalere naturam. Quod cum omnibus placuisset, precepit helyas
ut illi prius eligentes bovem occiderent, et deos proprios invocarent.
Quorum dum non audiretur oratio, deridens helyas monebat eos
maiori voce ad deos suos clamare, dicens eos fortasse in itine
re esse, aut in aliquo loco dormire. Illis autem a mane usque ad
mediam diem hec facientibus, et semet ipsos more patrio cultris et
gladiis incidentibus, et nihil agentibus vel proficientibus, cum ipse
esset iam hostias oblaturus, illos quidem abire precepit, populum vero
in proximo iussit accedere ut viderent et custodirent eum ne lig
nis ignem latenter immitterent. Cumque populus accessisset, sumens
xii. lapides secundum tribus hebraici populi, construxit ex eis altare, et
circa illud fecit foveam valde profundam, et imposuit ligna super
altare, et eis superposuit hostias. Precepitque ut iiii. ydrie
de fonte complete deferrentur super altare, donec fovea illa que
aquam ipsam ex altari suscipiebat impleta manaret. Quo
facto, cepit orare dominum, ut erranti populo suam potestatem manife
stam faceret. Cumque hec dixisset, repente ignis de celo vi
dente populo cecidit super aram, et consumpsit hostias universas
ita ut et ipsa aqua concremaretur, et locus hactenus ita usque
nunc perduraret. Hoc videntes israelite ceciderunt in faciem, et ado
raverunt unum deum, solum maximum et verum, dicentes se
alienos deos prava opinione coluisse. Et comprehendentes
falsos prophetas, cunctos helya precipiente peremerunt. Dixitque
helyas ad achab: Perge ad convivium nihil de reliquo cogitans,
nam post paululum videbis a deo ymbrem largissimum effundi.
Achab vero post hec verba discessit, helyas autem ascendens in
vertice carmeli montis positis intra genibus et capite oravit.
Quo facto, iussit ministro ut pergens in quendam scopulum ad
mare respiceret, si alicunde nubem suscitari videret. Nam
aer erat valde purissimus, et serenitate perspicuus. Quo as
cendente nihilque se videre dicente, dum septies hoc fecisset,
ait se videre nubem non tam amplius quam unius hominis vestigio
crescentem. Quod cum audisset helyas, misit ad achab iubens
ut ad civitatem citius iret, antequam ymber prorumperet. Qui mox
in urbem iezrahel festinus ibat. Repente namque aere obdu
cto caligine et nubibus adoperto, spiritus vehemens ortus est, et
uberrimus ymber effusus. Helyas autem divina inspiratione
ante currum regis in civitatem iezrahel usque precessit. Audiens
autem iezabel signa que fuerant ab helya patrata, et quod prophetas
suos interemisset, indignata misit ad eum nuntios, et per eos
minavit se ita eum interfecturam, sicut ille peremerat eius prophetas.

Tunc helyas formidans fugit in civitatem bersabee que est in ulti
mo sortis iude, in terra ydumeorum, et ibi relinquens suum mini
strum abscessit in heremum et oravit ut moreretur. Non enim
se meliorem patribus esse dicebat ut illis morientibus ipse vivere
aliquatenus exoptaret. Quo dicto, circa quandam arborem ob
dormivit. Et cum aliquis eum excitasset, surrexit inveniens cibum
et aquam. Comedens autem et percipiens ex illo cibo virtutem,
ambulavit xl. diebus et totidem noctibus ad montem syna ubi
moyses leges a deo dicitur percepisse, et inveniens in eo speluncam
quandam ingressus in eam ibi morabatur. Cumque eum vox quedam ex
incerto requireret, quid illic adesset, et cur reliquisset civitatem,
respondit eo quod occidisset falsorum deorum, et populo ostendisset quia unum
solum deum quem ab initio coluissent, et ob hoc ad supplicium quere
retur a iezabel. Rursus autem audiens ut in speluncam rediret,
ut quid oporteret fieri, altera die cognosceret. Altera die de spe
lunca egressus est, et facto subito terre motu, splendorem ful
gentis ignis inspexit, factoque silentio vox divina nequaquam eum
timere precepit, quia nullus eum inimicus nocere posset, iussitque
ut domum revertens ungeret regem populi hieu filium namsi,
in damasco vero syrie azael, pro se autem constitueret prophetam helyseum
de civitate abela, et universos impios perimeret, alios aza
el, alios autem hieu. Hec audiens helyas ad regionem reversus
est hebreorum, et inveniens helyseum filium saphat arantem
et cum eo alios usque ad iuga xii. accedens proiecit super eum
pallium suum. Helyseus autem cepit statim prophetare, et relictis bubus
secutus est eum, rogans ut eum permitteret suos parentes pri
us salutaret. Quo iubente ut faceret, valedicens eis
secutus est helyam, fuitque cuncto tempore eius vite discipulus et
minister. De hoc igitur propheta hec dicta sufficiant. Quidam igitur
naboth de azari civitate regio agro vicinum rogante rege
achab, ut ei vineam agro illius precio venderet, quatenus

eo coniuncto potiorem faceret possessionem, et si vellet pecu
nias acciperet, ex regiis agris quem vellet eligeret. Naboth
autem dicente se hoc facere nolle, sed patriam sortem se possidere
gratissime, rex vero alienum agrum non posset [illegible] neque lavacro
usus est neque cibo. Iezabel autem uxor sua requisivit eum [illegible]
laretur quare neque [illegible] neque prandium appeteret, [illegible]
narravitque ei achab [illegible] naboth, quia cum mansueto ser
mone [illegible] pro agro [illegible] [illegible] et [illegible]
iniuria. Illa vero rogabat [illegible] [illegible] tristiciaque
recederet, et suo corpori sollemniter provideret, se dicens
de naboth supplicio cogitare. [illegible] repente [illegible]
iudices israelitarum nomine achab iubens ut ieiunarent omnes
et habito conventu naboth facerent presidere cum [illegible] insignis
genere, et instruerent quosdam tres viros audaces, qui contra
eum testimonium dicerent quasi deum blasphemasset et regem
et hunc ita perimerent. Naboth igitur secundum scripta regine testi
monio contra se prohibito quasi deum blasphemasset et regem,
lapidatus et mortuus est. Audiens autem hec iezabel mox in
gressa est ad regem, eique dixit ut vineam naboth iam gratis possi
deret. Achab autem in his letatus que acta sunt, exiliens e lecto
pergebat vineam naboth inspecturus. In hoc indignatus deus,
misit prophetam helyam ad agrum naboth quatenus ad achab loque
retur de his que fuerant gesta, eo quod occidisset verum dominum
agri, et ipse eum iniuste possideret. Helyas autem cum venisset
ad regem dixit ei quod peccato magno se polluisset, et in illo lo
co quo naboth mortuus a canibus videbatur fuisse devoratus, ibi eius
sanguinem et uxoris eius fundendum, et omne genus eius esse periturum,
eo quod huiusmodi impietates effecerit, et contra leges patrias civem
iniuste perimeret. Contristatus autem achab et penitentiam agens in
dutus est sacco, et nudis pedibus ambulabat, non sumens pocula cibi,
peccata sua plangebat, dominum hoc modo placare contendens. Deus autem per dixit
helye quod achab quidem vivente eius generis supplicium esset differen
dum, sed eius filii temporibus inferendum. Hec secundum dixit helyas regi.
His itaque temporibus adadus filius adadi regis syrie et damasci
collecto provincie totius exercitu, et solacia xxx. duorum regum ha
bitantium trans eufraten contra achab castra metatus est. Ille vero
cum par non esset in exercitu ad dimicandum non presumpsit acce
dere, sed omnia necessaria in civitatibus munitis includens,
ipse mansit in samaria. Habebat enim hec muros valde
fortissimos, et erat inexpugnabilis obsidentibus. Rex igitur
syrorum sumpto exercitu venit ad samariam, et obsidens eam
misit pro dono ad achab petens ut eius legatos susciperet, et quod
vellent agnosceret. Quod dum achab fieri permisisset, veni
entes legati ad eum dixerunt: Mandavit rex adad divitias,
filios et uxores tuas esse dandas, et si permitteres hec ita facien
da, ut tolleret ex his quecumque vellet, castra solveret, et ab ob
sidione cessaret. Achab autem legatis dixit ut euntes suo dice
rent regi, quia ipse et sua omnia eius possessio forent. Iterum
rex syrorum alios nuntios misit ad eum. Achab autem de secunda
legatione permotus collecto populo in contionem, dixit quia ipse quidem pa
ratus fuerit pro [illegible] et pace cunctorum uxores suas et filios et
omnem possessionem dare, quia hec prima legatio regis syrie
fuit, et nunc denuo missa legatione petit perscrutari domus ve
stras, ut quicquid in eis optimum invenire possit auferat, volens
occasionem facere pugne, et sciens quia meis rebus non pepercit, ad vestras
accessit. Ego autem quod vobis placuerit exhibeo. Populus autem
respondit non esse obediendum, sed potius contempnendum, et ad pugnandum
se paratos existere. Legatis ergo respondit ut abeuntes dicerent regi
quia prime quidem petitioni esset paratus obedire, secundam autem peti
tionem non posset implere quia manere cupiunt [illegible] securitate sol
licite. Adad autem rex audiens hec indignatus est et tertia legatione
misit ad achab minando dicens quod cumulum terre altiorem erige
ret muris de quibus ille sperabat, et faceret quod pulvis sama
rie non sufficeret suo exercitui ad portandum in manibus, et his
minis volebat eum terrere. Achab autem remandavit ei, quia
non deberet eque gloriari discinctus ut accinctus, id est non solum ita dis
cinctus vel auxilio nudatus quam tecum qui es accinctus id est multo
exercitu vallatus, ubi cuius locorum tam bene attingat in nullo
recusem tecum pugnare. Legati autem venientes ad regem suum
iam inebriatum convivio, nuntiaverunt ei responsum. At ille repen
te precepit circumdari civitatem, et aggeres circa eam extolli, et
nullo modo obsidionem relinqui. Achab autem his gestis cum omni populo
erat in angustia constitutus. Accedente autem ad eum quodam propheta
et dicente dominum promisisse ut tanta milia ei ditioni subderet,
et securior esse factus, et a formidine relevatus. Requirebat
autem prophetam, per quos hec victoria provenire deberet. Per filios
inquit principum, te eorum imperitiam precedente. Convocans autem
achab filios principum, invenit quasi cc.xxx. duos viros. Ag
noscens autem syrum ad convivia conversum, aperiens portas filios prin
cipum mox emisit. Exploratoribus autem renuntiantibus regi sy
rie quid ageret, destinavit qui eis occurrerent, et ad se ligatos
deducerent, sive pro bello sive pro pace venirent. Achab autem
alium exercitum habuit infra murum in subsidiis. Porro fi
lii principum congressi cum syrorum custodibus multos eorum inter
emerunt, et alios usque ad castra persecuti sunt. Videns ergo achab
eos vincentes, et alium exercitum dimisit exire. Qui
repente in syros irruentes prevaluerunt eis. Non enim syri spe
rabant eos super se sic inopinabiliter fuisse venturos. Quos
invenientes nudos et ebrios ita persecuti sunt ut et arma re
linquerent fugientes, et vix in equo rex potuisset evadere.
Achab autem multos interimere persecutus interfecit syrorum et eorum
castra diripuit, et inveniens in eis divitias non parvas auri
et argenti, et currium et equorum, in civitatem denuo reme
avit. Propheta autem monuit eum ut prepararet exercitum, quia
futuro anno denuo super eum syri reverterentur. Adad autem rex
syrie cum parvo exercitu de prelio liberatus, cum amicis propriis
cogitabat quemadmodum denuo cum israelitis dimicaret, et non plus
in montanis, quia dii eorum in montibus prevalerent, et propterea ab
illis esset victus, et si in campo cum eis pugnaret vincendos fu
turos. Super hec autem consilium habuit, ut reges qui venerant ad
solacium ad propria redire permitteret, et eorum exercitui ad plu
rimos satrapas ordinaret, et in loco occisorum exercitum
de provincia eligeret, et equos et currus suppleret. Rex autem
syrorum credens se hec bene fuisse dicta, congregavit exercitum
verisque tempore castra movens, venit ad civitatem afeka, et
in campo magno castra composuit. Achab autem occurrit ei cum sua

uirtute. et educto catervatim suo fixit. et erat ei exercitus ualde
paruus. Tunc rursus accessit ad eum propheta. et uictoriam ei pro
fitetur domini uirtute. quia non solum in montibus sed et in campis eum
exilium contra syros ferret. Igitur vii. diebus castris positis quies
cebant. septima uero die diluculo procedentibus hostibus aciem construi
entibus ad bellum. eductus et achab suum mouit exercitum. Et con
gressi robustissima dimicatione commissa. hostes conuerti in fu
gam. et ad eorum interitum persequens imminebat. Illi uero curribus
suis impediti. ab inimicis sunt extincti. et pauci fugere in
urbem afeka. Sed et ipsi sunt mortui. muris enim cadentibus
super eos xx. et vii. milia defecerunt. In prelio autem c. milia sunt occisa.
Rex autem adad fugiens cum quibusdam fidelissimis seruis suis
in loco subterraneo celabatur. Cui cum dixissent serui quia israelite
clementes essent et misericordes et possent consueto more roganti
salutem ei conferre: si eum ires rogaret achab. Ille autem permisit eos
abire. Tunc illi induti saccis et restibus sua capita alligantes. sic
enim olim captiui rogabant. uenerunt ad achab petentes eum. ut
adad rex mereretur salutem. quia ei esset perpetuus seruus. Ille
uero dixit se libenter uidere si uiueret. nec in bello defecisset. hono
rem se ei ac deuotionem exhibiturum. ut fratri hec debita dimissu
rum. Et illi accipientes iusiurandum. ut nichil pateretur aduersi.
eduxerunt eum de loco in quo uidebatur esse celatus. et ad achab
duxerunt. Quem cum adorasset dans ei dexteram leuauit eum in currum
et osculatus eum iussit esse securum. dicens ut nichil mali deberet
de cetero formidare. Adad autem gratias egit. et nullo se tempore
obliuisci hec beneficia promisit. et etiam ciuitates israelitarum
quas abstulerant reges antea eum redditurum se dixit et damasci.
ut iret rex hebreorum egrederetur ad suam ciuitatem. sic maiores eorum
in samaria. Celebratis itaque federibus inter eos. achab multis
muneribus donatum adadum. ad proprium dimisit regnum. Igitur bel
lum adadi regis syrorum quod habuit aduersus israelitas hoc modo
terminatum est. Interea quidam propheta nomine micheas accedens
ad unum israelitarum. petiuit ut eum in capite pro uoluntate dei per
cuteret. Quo nolente. dixit ei quod quia inobediens esset deo. eum
per quendam leonem esset occurrente periturum. Quod dum contigisset: ac
cessit propheta rursus ad alium. et illi itidem facere imperauit.
Qui dum percussisset eum. et ei uerticem cruentasset. alligato
capite accessit ad regem dicens. quia dum esset in exercitu constitutus
accepisset a quodam tribuno seruandum captiuum sub ea conditio
ne ut si captiuus fugeret. ipse moreretur. Quo fugiente. is qui
eum tradiderat mortem ei minabatur inferre. Respondente autem
achab mortem eum mereri iustissimam. soluens caput agnitus est
esse micheas propheta. Hac enim parabola utebatur propter sermones
quos ei erat dicturus. Ait namque quia cum deus ei concessisset:
ut supplicium hostis euaderet. ipse inimicum ei adadum qui deum
blasphemauerat dimisisset: et propterea deus decreuisset ipsum
quidem ab illo perimi. populum uero ab eius exercitu inuasione consumi.
Iratus uero achab prophete. clausum seruari iussit. et confusus michee
sermonibus: ad propriam domum remeauit. Igitur de achab hec
dixisse sufficiat. et reuertar ad regem duarum tribuum.
Igitur iosaphat rex hierosolimorum tenens imperium et exercitum
in ciuitatibus non minore per eam habuit in regno quam pater eius
et dit. et munitiones in ciuitatibus collocauit. Habuit etiam pro
picia et cooperante diuinitate. cum esset iustus et pius. et quid
bonum coram deo fieret inquireret. Honorabant eum reges in
circuitu constituti conferentes pecunias. ita ut diuitias haberet
amplissimas. et gloriam magnam. Anno quoque tertio regni sui conuocans
prouincie principes et sacerdotes iussit ut peragrantes ubique om
ne populum sub eo constitutum. docerent per singulas ciuitates mo
saicas leges. ut eas sine preuaricatione seruarent. et circa
eius religionem deuoti semper existerent. In his cuncta multi
tudo leta facta est. ut nichil amplius amplecteretur neque diligeret.
nisi seruare leges. Confines et omnes nimis amabant iosaphat.
Cumque in summa pace regnaret. palestini ei soluta tributa red
debant. et arabes singulis annis dabant ei agnos ccclx. et
totidem arietes. Muniuit et ciuitates maximas atque fortis
simas. et exercitum eius contra hostes: et arma disposuit. Erat
enim ex iuda armatorum exercitus ccc. milia uirorum quorum principa
tum edrous tenebat. Iohanes uero ducentorum milium princeps erat.
De tribu beniamin cc. milia regebat archari. Alius uero princeps
milicie nomine gozonath armatorum sub se habebat centum uiginti milia
qui regi famulabantur: quos direxit ad munitissimas ciuitates. Ac
cepit et filio suo ioram filiam achab regis nomine athaliam. Et cum
die quadam iosaphat uenisset in samariam. suscepit eum achab. et
ipsi et populo eius magnam largitatem hospitalitatis exhibuit.
in cibo et potu. et rogauit eum ut contra regem syrorum adadum
ei solacia non negaret: quatenus ramoth urbem in galaad sitam
auferret. que ei patris primo fuisset. et ei a rege syrorum fuisset
ablata. Iosaphat ergo promisit se ei solacia daturum. et statim
suum exercitum uocauit ab hierosolimis. Egressi autem fo
ris ciuitatem ambo reges. et in soliis propriis utrique residen
tes. suum exercitum ordinabant. Iosaphat uero iussit ut si
aliqui prophetarum adessent consideret. si esset eo tempore prelium
contra syrum agendum. Nam pax permanserat inter achab et
adadum regem syrie tribus annis. ex quo eum per captiuitatem
dimiserat ad propria remeare usque ad illum diem. Vocauit ergo
achab prophetas suos numero quadringentos. iussit consulere
si deberet pugnare contra adadum et ciuitatem posset recipere.
Prophete autem dixerunt. quia pugnaret et uinceret. et syrum
captiuaret sicut et prius. Iosaphat autem intellexit in eorum ser
monibus quia falsi prophete erant. et requirebat si ibi esset aliquis
propheta dei ut certius futura cognoscerent. Achab autem dixit ibi
esse quendam nomine micheam inuisum sibimet hominem. qui sibi
prophetasset quod a rege syrorum in bello uincendus esset. et ob hoc
ipse propheta in custodia teneretur. Cumque petisset iosaphat
eum uocari. misit quendam eunuchum ut educeret illum. Et
cum uenisset ad micheam indicauit ei. quia omnes prophete uic
toriam regi predixissent. Ille autem dixit se nichil aliud fore
dicturum. nisi quod deus in ore eius posuisset. Cumque uenisset
ad achab. coniurauit eum. ut secundum ueritatem diceret. Tunc respondit
micheas ostendisse sibi deum fugientes israelitas. et esse in persecu
tione syrorum. et abeis cunctos dispergi in montibus sicut gre
ges sine pastore. et ad extremum se uidisse dixit quod
omnes reuerterentur ad propria. ipsum uero solum in prelio occu
buisse. Cumque micheas hec dixisset. ait achab ad iosa
phat. Nonne dixi tibi qualis sit erga me huius hominis affectus

qui semper michi mala prophetat. Micheas autem respondit quia oportet
uerum deum sprevisse: et quod falsis prophetis crederet qui ei dixissent
ut cum spe uictorie egrederetur ad bellum. ideo imminere eas
ei in prelio. Achab tamen ex eius uerbis contristatus conticuit. Sede
chias autem quidam falsus propheta accedens ad regem ait. non esse audiendum
micheam. quia nichil uerum diceret. nam et helyas quidam propheta
prophetauit. in iezrahel ciuitate sanguinem tuum a canibus esse lam
bendum. sicut et sanguinem naboth. quia propter te rex fuisset occisus.
Quibus ab helya sic prophetatis. apparuit esse micheam mendacem
esse. qui maiori propheta contraria dicit. ea quod tertia die debeas mo
ri rex in ramoth et non in iezrahel. Cognoscens ergo tu rex si
uera sunt que iste dicit. aut si hic spiritu dei missus loquitur. Ecce
a me palmis in facie sic nocebit manum meam. sicut iadan propheta
dexteram regis hieroboam arida fecit dum eum capere uoluisset: hec
omnibus notum est. Cumque sedechias percussisset micheam in facie
et nichil fuisset passus. confortatus achab misit et ipse mouit
exercitum contra regem syrie. Plus enim uincebant uerba falsi prophete
quam michee. ut ex occasione periret ad finem. Et sedechias
faciens cornua ferrea. dixit ad achab quod ei manifestasset
deus. uniuersam syriam subiciendam. Michea uero dicente quia sede
chias post paucos dies in cubiculo se celaret. pre timore fugiendo
eum. iussit rex micheam duci in custodiam ad amon et ioas principem
ciuitatis. et nichil aliud preter panem et aquam cibi dari. Igitur achab
et iosaphat reges sumentes exercitum uenerunt ad ramoth ciui
tatem. Rex autem syrorum audiens eorum aduentum. suum eis obiecit
exercitum. et non procul a ramoth fixit castra. Constituerunt autem
inter se achab et iosaphat. ut achab regium schema deponeret:
et iosaphat suis armis indutus astaret in acie. Achab ergo quasi
michee dicta uoluit declinare. priuato regio habitu. et tamen
quod predictum fuerat euenit. Rex namque syrie exercitui precepit
uniuerso. ut nullum alium perimeret nisi regem israel. Syri igitur
facta congressione uidentes in acie autem iosaphat regem astantem.
putantes esse regem achab. impetum fecerunt. eumque circuiderunt.
Et dum cognouissent ipsum non esse: recessere post tergum. Ab
ortu namque diei usque ad uesperam pugnantes. preualente man
dato regis neminem perimere: occidere. querentes achab solum inter
ficere. et inuenire nequiuerunt. Quidam uero miles de syris nomine
adan cum sagittasset inter hostes. achab per loricam in pulmo
ne percussit. Achab autem suum casum exercitui manifestare
noluit. ne timore solueretur. sed aurige precepit ut conuersum
a prelio declinaret. quia mortaliter fuisset sagittatus. et usque
ad occasum solis ex sanguinis fluxu mortuus est. Igitur exercitus
syrorum nocte superueniente per preconem signum dante a castris mor
tuum esse scientes achab. ad propria sunt reuersi. Corpus ergo achab
sui referentes ad samariam sepelierunt. et currum eius abluerunt
in iezrahel fonte samarie achab sanguine cruentatum. et tunc
cognouerunt helye prophetiam fuisse ueram. Canes namque eius linxe
runt sanguinem: et meretrices ad fontem quod erat reliquum di
lauerunt. Mortuus est ergo achab in ramoth. ut michea propheta hec predi
cerat. Cum ergo hec achab regi a duobus prophetis predicta uideantur
oportet semper diuinitatem coli et honorari. et predicari quia
uera sunt semper credere plusquam ea que per unamquamque libitum dicuntur
completa. et arbitrandum quod nichil sit utilius quam bonorum
uirorum prescientia. deo nos per eos docente. quid unusquisque debeat
obseruare. Cogitandum est ergo ex his que ad achab regem peruenerunt
quod debet hominum peruenire quamquam prescitum non potest euitari. sed
ipsa passio mundi spe seducit homines blandiendo. donec a
deo debita passio compleatur. Hoc ergo in uidetur achab deceptus
ut predicentibus per dicione sua non crederet. prophetantibus autem ea
quo delectabantur illa plus credendo moreretur. Mortuo autem
achab. ochozias eius filius ei successit in regno.

Explicit liber octauus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIB. VIIII

IOSAPHAT ITAQUE

ad hierosolimam remeante post bellum quo solacium prebue
rat achab contra regem syrie sicut predicximus. occurrit ei
hieu propheta et culpauit eum cur achab solacia prebuisset
homini impio et maligno. deum dicens hec moleste pertulisse.
sed tamen licet ualde peccasset: propter naturam eius optimam eum
ab incursu hostium in bello liberasset. Et rex iosaphat ad
gratiarum actionem. et ad sacrificia dei conuersus est. et post hec
cepit omnem suam prouinciam circuire et populum edocere ut
leges mosaicas omnino seruarent. et pietatis opus circa
deum exhiberent. Constituit et iudices in unaquaque ci
uitate sui imperii. et precepit eis ut per nulla re ita cogitarent
quam ut iusticiam populis exhiberent. et neque munera. nec
cuiusquam dignitatem in iudiciali facto. aut diuitias. aut genus con
siderarent. sed omnibus equa iura tribuerent. scientes quia et
que occulte geruntur. a deo non ignorantur. Hec cum docuisset
in una quaque ciuitate duarum tribuum. in hierosolimam de
nuo remeauit. Constituit et iudices a sacerdotibus et leuitis
atque primatibus: monens ut diligenter iusta iudicia dispone
rent. sin autem de rebus maioribus quidam consilium ex aliis
ciuitatibus eos consulerent. cum maximo studio et iustissi
me responderent. quia rectum iudicium deberet esse in ea ci
uitate ubi templum dei esset et habitaculum regis. Hec
autem principes constituit amasiam sacerdotem et sabadiam qui
erat de tribu iuda. et hec modo in regno suo cuncta disposuit.
Eo tempore castra metati sunt aduersus eum ammanite et
moabite. sumentes secum arabum maximam legionem. et
castra posuerunt apud gaddi ciuitatem que est circa paludem
asfaltidem trecentis stadiis ab hierosolimis. in qua na
scitur palma simul et opobalsamum. Audiens autem iosaphat
quod hostes transeuntes paludem in eius prouinciam uenissent. metuens
conuocauit populum in templum hierosolimis in atrio sacrario. et stans
contra faciem templi orabat. et inuocabat deum ut ei auxilium preberet
et robur quatinus hostibus preualeret. quia hec ipse promisisset salo
moni cum templum edificasset: ut ipse contra hostes dimica
ret. et presumentes contra eos manus inferre opprimeret. et ho
stes qui in terram eorum uenissent. sua uirtute prosterneret. Hec autem
iosaphat orante. et in hunc modum populus uniuersus cum uxoribus et
filiis supplicaret. Quidam ergo propheta ehaziel progressus in me-

dnum cecum clamauit ad ppl'm dicens. quia ds' eoru preces
audisset. & cont' hostes sine dubio uellet dimicare; pre
pitq; ut altera die electo exercitu occurrerent hostib; eosq;
inuenirent in ascensu gaddi. q' lucis d'r culmen. & contra
eos n' dimicarent. s; tantum in stare uiderent qm' diuinita
p eis pugnaret. H' ec dicente ppha. rex & ppl's iniu pro
strati st. do gras reddere. & leuite organis sollempnib;
incessant' dicebant hymnos. Die siquide facto. pcedens rex
in desertum sub ciuitate thecua. dixit ad ppl'm quia oporteret
obedire uerbis pphe. & ad bella n' ggredi. s; sacerdotes debe
rent stare cum tubis. & leuitas ut ymnu' do dicentes sic
do gras agerent. qd hebreor' puinciam ab hostib; liberaret.
Placuit sententia regis. & que pcepat agebant'. Ds' igit'
t'rorem maximu' & tumultum sup ammanitas inmisit; &
putantes int' se stare hostes. mutuis se uulnerib; occiderunt.
ita ut ex tantis milib; nullus pene supeet. Iosaphat aute'
respiciens in ualle'. ubi hostium erat exercitus. & uidens ea
plena corporib; mortuor'. letat' est in dei solatio inopinabi
lit' allato. qd eis n' laborantib; ipse uictoria' gulisset. &
iussit exercitui ut hostium castra diripent. & mortuos expo
liarent. Tanta au' erat multitudo p'emptor'. ut trib; dieb;
exuentes corpora mortuor' pene uirib; defecissent. Quar
ta u' die congregat' e omnis ppl's in quada' ualle. de uirtu
te & solatiis benedicens deu'. Pro qua re ipse loc' uocat'
e' ualles benedictionis. Deinde ducens exercitum ad hie
rosolimam. multis dieb; ad hostias & epulas guersus est.
Igit' postqm' hanc ei hostium uastationem. alienigene gtes
audierunt. omis ualde st' t'riti. dm' ei' auxiliatorem apte
uidentes. Iosaphat itaq; ex illo tempore cum magna g'la
& iusticia. & amore diuine pietatis florebat. Fuerat
au' amicus achab regis. & priori tempore communione
cu' eo facta naues fecerat que irent in ophir tracturu' p
auro. S; ambo usum suum implere n' ualuere. qa naues
p magnitudine gfracte sunt. & ppterea alias naues n' fecere.
Igitur circa iosaphat h' sunt gesta. Ochozias g' filius
achab regnauit sup isr'l in samaria. homo malignus &
p omnia similis pat' achab & mat' iezabel. & adhuc
peior qm' hieroboa'. qui peccare ppl'm docuit. Cumq; iam
in regno sedm' haberet annum. rex moabitar' rebellauit
ei. & tributa que achab eius pat' dare debebat ministrare
cessabat. Contigit au' ut quada' die ido' ochozias cu' desce'
deret de superiorib; domus sue minus caderet. Et cum in egro
taret. misit ad consulendu' dm' accaron musca'. hoc eni' nomen
erat illi do de salute sua. Apparuit g' ds' helye pphe pcipiens
ut missis a rege nunciis occurreret. & eos requireret si ppls isr'l
ppicium dm' non haberet. eo q'd rex misisset ad consulendu' alie
num dm'. Fac g' reuerti eos ad regem. & dic ei a bore meo qd n' eua
dat hunc languore. Helyas uero fecit sedm' pceptum domini.
& obuians nunciis narrauit eis uerbu' domini. Nuncii g' reuersi
st' uno ad regem. ammirante rege reuersionis uelocitatem. &
requirente causam. dixerunt illi occurrisse s' quenda' hominem. &
phibuisse eos ultra pcedere. & pcepisse nos t' dicere ex manda
to di' isr'litarum qd n' possis ab hac egritudine liberari. Rex u'
quesiuit de forma illius pphe. & dixerunt ee' uiru' hyrsutu'.
& pellicia zona circumdatum. Ille au' statim cognouit ee' helya'.
& misit ad eu' tribunum & l. armatos ut eum adducerent. Tri
bunus au' qui missus fuerat. inueniens helya' in montis u'tice
residente'. precebat ut descendens ueniret ad rege'. qm' ille iussis
set. qui si nollet. duceret inuit'. Cui helyas ait. Ut agnos
cas me pphetam uerum existere. descendens ignis de celo gsumat
te & milites tuos. Continuo ueniens flamma ignis gsumpsit
tribunum & q' cum illo erant. Hac pditione regi nunciata.
nimis irat' ad helyam alium tribunum misit cum totide' ar
matis. Qui ueniens ad ppham uoluit eum uiolent' adducere.
si noluisset sponte uenire. Orans u'o u' helyas. h' c sic poro
fec' igne gsumi. Agnoscens h' rex. & t'cium quinquagenarium
destinauit. Hic aute' cu' eet sapientia & morib; ualde mitis
simus. ueniens ad locum ubi erat helyas. nimis blande locut'
e' dicens. qd inuit' regis iussioni parens ueniret ad eum. & qd
pores quinquagenarii n' uoluntarie s; coacti uenissent ad eum.
rogabatq; ut haberet misediam in armatis q' cum eo uenerat
& descendens ueniret ad rege. Helyas g' suscipiens eius
mansuetudine. & uerbor' eius urbanitatem. descendens secut'
e' eum. Cumq; uenisset ad rege' ppham ei dics. h' s' indicasse
dm'. quia qd' eum spreuisset qsi n' eet ds' ac misisset ad dm'
accaron consulere de languore suo. ob qm' rem inq' te agnosce
moriturum. Ochozias ergo tempore transacto. sic pdixerat
helyas mortuus e'. Cui successit in regno fr' ioram. nam sine
filio mortuus e'. Hic u' ioram par fuit achab malignitate; &
regnauit annis xii. homo circa dm' iniquitate & impietate
plenus. Na' relinquen' cult' uitam sui di'. excitatos uenerabat'
deos & erat malus reb; nimis acerb; & pessimus. Illo & te'
pore helyas ab hominib; e' ablat' & usq; ad hodiernu' diem
nullus fine ei' cognouit. discipulu' u' sic pdixim' reliquit helyseu'.
De h' helya & enoch qui fuit an' diluuium in libris sacris scriptu'
e. quia sublati st' de t'ra. & eor' morte' nemo cognouit. Sus
cipiens itaq; regnu' ioram. contra rege moabitar' mouit exerci
tum. q' a fr'e suo ochozia recesserat. na' pat' eor' achab idem
rex moabitar' dabat dabat omni anno c. milia arietu' cum
lanis suis. Congregans g' iora' exercitum. misit ad iosaphat
monens qd pat's sui achab antiquus amic' eet. ut ei solatium
cont' moabitas pugnat' & ammanitas pberet. q' ab ei' regno
recessissent. Et iosaphat n' solum se adiutore ei ee' compmisit.
s; & rege ydumee qui sub se eet copulsuru. ut eiqq; ad pugna
dum subuenirent. Ioram au' rex talib; pmissionib; a iosaphat
preceptis. sumpto exercitu uenit in hierosolima. & nimis clare
a rege iosaphat susceptus e'. Placuit g' eis ut iter ad hostes p de
serta ydumee facerent. inimicis n' credentib; quia ex ill' eis fieri
posset inuasio. Tres g' reges ab hierosolimis pperabant. h' est
rex hierosolimor'. & rex isr'l. & rex ydumee. Et cu' vii dieb; it'
fecissent; exercit' & iumta ad inopiam uenere. na' duces ignora
ti a itineris oberrauerant. Omis g' in angustia erant constituti.
pc'pue tam ioram. Tristicia g' faciente. clamauit iora' ad dnm
dics. Quid mali facientes dedixisti tres reges. ut sine bello tra
dant' regi moabitar'. Quem iosaphat confortabat ut eet iust'.
& mittens in omne exercitum requirebat si q's i eo eet di' ppha. ut p

145.

eum uoluntate' di' cognosceret. & quid faciendu' eet audiret. Quida'
au' de famulis ioram dixit ibi ee' helyseum filium saphat discipulm'
helye. Reges au' surgentes uenere ad eum. in tabernaculum eius.
& gsuluerunt eum de futura milicia. pcipue tam iora. Hely
seus au' dicebat ut illi molest' n' eet. s; poctius iret ad pphas pa
tris sui matrisq; quos uenerarat. Ioram g' rogabat & supplica
bat ut ei pphetaret. & in certo laboraret. Illo u' uitante p dnm
quia ei n' responderet. n' p pt' iosaphat scm' & iustu'. deducto ad
medium quoda' homine faciente psallere diuinit' inspirat' ppha
in regib; ut in torrente multos lacus effoderent. & neq; nube.
neq; spu aliq' flante. neq; ymbre diffuso uidebitis fluuium
aqua plenum. ita ut homines & iumenta a piculo sitis faciet'.
& n' solum id uob' donabit. s; & hostes supabitis. & urbes
moabitar' munitissimas capietis. & arbores pomiferas in
cidetis. & uastabitis puinciam. & fontes & fluuios obtura
bitis. Hec ppha dicente. altera die priusq' sol oriret'. torrens
uehement' influxit. Contigit au' ut i ydumea t'b; diebus
uehemens ymber effunderetur. ita ut exercit' & iumenta in
mia habundantia rigarent'. Cumq; moabite audissent re
ges p desertum contra se uenientes. collecto exercitu rex
eor' iussit ut montana exercit' eius aggrederet. ne latent'
reges puincia inuaderent. Et cum hebreor' exercit' n' eet
p'cul a moabitide regione. respicientes moabite orto sole
aqm' in torrente similem sanguine. suspicati st' q'd tres
reges se inuice pemissent. & fluuius eor' sanguine red
undaret. Quod cum uiderent. pecierc' a rege suo. ut eos ad
spolia hostium destinaret. Et impetu facto q'si ad diuitias
pparatas adinimicor' castra uenere. & spe sua decepti st'.
Na' subito surgentes isr'lite circumdedere' eos. & aliq' de
pempti st'. alii p uniuersa' puincia dispsi. Tres g' reges
ingredientes moabitar' ciuitates subuertere' eas. & agros
populati st'. & uehement' exterminauer'. replentes eos la
pidib; torrentium. & arbores optimas absciderc'. & fontes
aquaru obstruxere. & muros urbium usq; ad fundam'ta
deposuere. Rex au' moabitar' dum pseccutione & obsidio
nem nimie' pateret'. & uideret ciuitate capi posse. impe
tum fec' cum septingentis uiris. ut int' hostium castra q' eiq;
m' posset effugeret. qd' tam implere n' potuit. Na' ad q'n
dam locum ueniens ualde munitum. dum fugere no' ualuis
set. reuersus in ciuitate opus desperationis & crudelis neces
sitatis impleuit. Filium enim suum seniore' qui erat ei succes
surus in regno eleuans sup murum ut a cunctis hostib; uideret'.
deo immolauit holocaustum. Reges au' uidentes h' factu' eius
necessitatis. ab urbe & humana compassione & misedia in
tentione' presumptionis soluerunt & ad ppria remeauerunt. &
Iosaphat g' reuersus hierosolimam in pace degebat. & cu' pau
cu' temp's post illud p'lium uixisset. defunct' est. Qui uixit
annis lx. regnauit au' xxv. magnificaq; meruit in hierosolimi
habere sepulturam. cum similis fuisset opib; dd. Reliquit au'
filios multos. successorem u' habuit seniore' filium noie ioram.
is enim nom' habebat frat's mat's sue regis isr'l. Reuersus au'
de regione moabitide ioram rex isr'litarum in samaria'. hono
rabat' helyseum sic' ppham. Huius helysei act' uolo narra
re. Sunt enim ualde pcipui. & hystoria digni. sic' ex sacris
libris dat' agnosci. Ad hunc enim helyseum cum accessisset
uxor abdie qui fuerat quida' dispensator domus achab regis
eiq; dixisset. quia si meminere dignaret' n' ignorare q'd uir
suus liberasset a morte pphas dum uellet eos iezabel uxor
achab occidere. & absconsos c. dieb; pauisset. & p morte
ei' urgeret' a creditorib; ut filii ei' ad seruicium ducerentur.
ob qm' re' rogabat ut ei' mertus misereret' s' & filiis suis. &
aliqd solacium necessitatis pberet. Et dum helyseus rogasset
se quid haberet in domo sua. illa resp' se nich' aliud habe'
nisi paruu' uas olei. Et ppha pcepit ut multa uasa uacua s'
mox amicis accommodaret. & clausis ianuis domus sue ex
illo paruo oleo in omnia uasa diffunderet. Que cu' impleta fu
issent omnia. & nullu' uacuu' remansisset. ueniens ad helyseu'
nunciauit ei. Ille u' ei gsilium dedit. ut oleum uenderet. & pciu'
creditorib; daret. ut ex ipso olei pcio q'd remaneret alimta
sui filii seruaret. Hoc modo helyseus mulierem a debito &
creditor' iniuria liberauit. Misit quoq; helyseus nuncios
ad ioram rege isr'l ammonens ut uitaret quenda' locu' i q'
eet multitudo syror' in insidiis. ut eum exisset ad uenan
du' occiderent eum. Et ioram rex ad uenatione' pparatam
n' est egressus. obediens pphe. Adad' au' rex syror' dum se
uidisset deceptum q'si aliquis suor' regi iora' sua gsilia pdi
disset. indignat' si inuenti fuissent minabat' uelut pditore'
secretor' regis eos occidere. cum uidq; h' gsilium eis' solum
credidisset. Quida' au' p seruum dix' ad rege. ne falsa
opinione seduceret'. nec crederet q'd aliqs ei' gsilium pdidisset
s; helyseum ppham omnes insidias regi indicasse. Et rex
syrie misit inquirens in qua ciuitate helyseus habitaret.
Illi u' q' missi fuerant reuersi indicauerunt eum in dochaym
ciuitate morari. Et rex syrie adad' qui & adiezer misit
ad ciuitate magnum exercitum eq'strium & curruu'. ut ca
peret helyseum. Qui tota nocte circumeuntes urbe' nichil
egerunt. Orte au' facta. cognoscens h' minister helysei quia
hostes eu' comphendere uellent. helyseo q'd agebat' indicau'.
Ille u' securus de auxilio dei. gtempnebat hostes; ministrumq;
metuente' crebro fiducia' habere pcipiebat. sperans qm' osten
deret ds' uirtutis & potestatis sue p'sentia. Et ds' pphete
orationes exaudiens quib; rogabat. ut minister u' uideret
multitudine' curruu' & armator'. ut remoto timore gfortatus
assisteret. Post h' helyseus rogabat dm'. ut aspect' hostiu'
obcecaret. & nebula eis inferret. p quam eu' respicere n' ua
lerent. Quo facto. ueniens ad hostes requisiuit qm' quererent.
Illis au' ppham helyseum se querere respondentib; pmisit
se eis illum traditurum si ad ciuitate' in qua eet illu' seqrent'.
Qui p' dicente ppha' deo scilicet mentes eor' obcecante. cu' fe
stinatione sequebant'. Et helyseus duxit eos in samariam
ad rege' ioram. & pcepit ut porte clauderent'. & exercitum
ioram circa syros astare. Quo facto. rursus orauit ut hostium
oculos aperiret. & caliginem ab eis auferret. Et repente ab illa
cecitate reuocati. uider' se stare int' medios inimicos. & ob
stupescentes syri i' nimia angustia st' gstituti. & cogitabant
qualit' possent ab h' piculo liberari. Et rege iora' consulente

hos occidi preciperet. sed heliseus prohibuit dicens. iustum non est eos occidi qui lege bellica non capiuntur. Illos autem nichil mali in se fecisse per uincula. sed descendendo ad eum uenisse uirtute diuina. Oportet autem eos continuo ut hospitalitate eis preberet. et mensa eius sine lesione fruerentur. Ioram uero obediens prophete. dum conuiuia opulentissima prebuisset syris. dimisit eos ad proprium remeare regem. Reuertentes ergo et indicantes que peruenerant ammiratur adadrieher inopinabilem dei presentiam atque uirtutem. et quod aperte diuinitas adesset helyseo. neque iam latenter uoluit aliquid attemptare contra regem israhelitarum metuens helyseum. et palam iam pugnare contra ioram disposuit. credens eum se preualere etiam multitudine militie exercitus sui. Castra ergo mouit cum magna uirtute contra ioram. Ille autem credens non se posse ei resistere. semet ipsum in samaria clausit. de muro et munitione confidens. Adadrieher autem [illegible] cogitans quia si non possent machinationibus capere ciuitatem. tamen inopia ciborum eos obstringerent. statim ad obsidionem ciuitatis accessit. Tanta ergo fuit apud ioram necessariorum inopia. ut pre magnitudine famis in samaria lxxx argenteis numismatibus caput asini uenderetur. quingentis uero argenteis numismatibus fimum columbarum pro sale comparabatur. Hebreos autem timebat iora. ne propter famem traderet ciuitas inimicis. et muros cottidie circuibat atque custodes. ne quis ab eis hostium intro occultaretur. et actus ciuitatis hostibus indicaret. Quod dum faceret. quadam die clamante ad eum aliqua muliere domine miserere mei putans eam aliquid cibi uel petere irascens maledixit ei. iurans per deum nec aream se esse nec torcular unde aliquid ei preberet posset. Cumque illa nichil horum se dicere postularet. nec panem poscere. sed ut eius causam dignaretur audire. iussit ut loqueretur atque diceret quecumque uellet. Tunc illa fecisse se dixit cum altera muliere uicina et amica sua hanc pactionem. ut quoniam famis inopia talis esset interficerent filios suos utreque masculos. et diebus singulis comederent eos. Ego autem primum meum occidi filium. et preterito die ambo eum comedimus. et illa hodie pactum transcendit. et filium suum ne comedatur abscondit. Hec cum audisset ioram uehementer afflictus. scissa ueste crudeli uoce plorauit. Deinde iratus helyseum prophetam interficere uoluit quia non supplicaret deo. cum potuisset precibus suis omne malum auferre. Repente ergo misit qui eius caput auferret. Nuntius itaque pergebat ut occideret prophetam. sed helyseum minime latebat. Sedebat autem in domo sua cum discipulis suis. et indicauit eis quia ioram filius homicide misisset qui caput eius auferret. sed uos inquit dum uenerit qui missus est et intrauerit obseruantes ianuas claudite. eumque paululum retinete. secuturus est namque rex ioram ueniens ad me eo quod eum penituerit quia me iussit occidi. Tunc discipuli eius dicta compleuerunt. Iora enim penitentia ductus obuiam fuit circa prophetam. et metuens ne eum is qui missus fuerat occideret. festinauit ut necem prohiberet. et prophetam a morte reduceret. Veniens ergo ad helyseum culpabat eum. cur a deo absolutionem malorum presentium minime postularet. sed sic eos fame perire despiceret. Helyseus autem statim prophetauit dicens ea hora qua ad eum uenerat rex altera die multam copiam ciborum affuturam. ita ut uenderetur in publico duobus siclis satum hordei. et uno siclo satum simile. Satum autem fere modium unum et semis italicum. Hoc dictum et ioram et qui cum eo erant conuertit in gaudium. nam helyseo omnibus credebat propter rerum precedentium confirmationem. et inopiam illius diei. spes future habundantie leuigauit. Princeps autem partis tertie cum regis amicus esset. supra quem et tunc incumbebat respondit. Incredibile est o propheta quod dicis. et sic impossibile est ut de cataractis celi hordeum pluat deus aut simila. ita non potest credi quod a te nunc dicitur adimplere. Ad quem propheta. Hec inquit uidebis hoc modo fieri. sed non gustabis ex eis. Que taliter sic ab helyseo predicta sunt. omnia completa sunt. Lex ergo talis erat in samaria. ut habentes lepram et a tali passione non essent mundi corpore extra ciuitatem manerent. Quattuor ergo uiri propter hanc causam manentes ante portam. cum nullus eis aliquid cibi pre famis nimietate daret. et in ciuitatem ingredi propter legis mandata non auderent. nam si ingressi fuissent per famis magnitudinem ibi necarentur. cogitauerunt inter se dicentes. quia si ibi manerent propter inopiam deperirent. et ideo se tradere hostibus magis eligerent. qui aut parcendo. aut necando liberarent eos a fame. Hoc ergo consilium tractantes. nocte ad castra hostium deuenerunt. Incipiebat autem iam terrere et conturbare syros. et sonum curruum et armorum eis inferre tamquam grandis exercitus super eos accederet. et paulatim turbarum fragor eorum auribus ingerebatur. Qui ita repente turbati sunt. ut relinquerent castra propria. et concurrentes ad regem dicerent. quia iora ex conducto solatio regis egypti et insularum super eos ascenderet. et eis uenientibus sonum tam uehementis audirent. Hec eis dicentibus et adadrieher cum ad eius aures similis sonus aduenirent. cum multa turba et confusione relinquentes in castris equos ac iumenta. innumerasque diuitias repente omnes fugierunt. Leprosi ergo qui discesserant a samaria ad castra syrorum uenientes. et in eorum tabernaculis multum silentium taciturnitatemque repperientes. in unum tabernaculum ingressi. dum nullum prorsus inspicerent. comedentes et bibentes portaueruntque multas uestes et aurum. et extra castra celantes. deinde in aliud tabernaculum accedentes. et similiter ex eo res superlatas tollentes. dum hec quater fecissent et nullus eos omnino uideret. arbitrati hostes abscessisse culpabant se ipsos cur hec ioram regi et ciuibus minime nuntiarent. Tunc uenientes ante ciuitatis murum et custodes uocantes. indicauerunt eis quod confugissent. Illi autem hec regis custodibus indicauerunt. A quibus hec audiens iora uocauit amicos suos et principes. quibus ait regem syrorum insidiis arte callidissima discessisse. eo quod desperaret fame capi posse ciuitatem. ut quasi fugientibus illis. et nobis ad castrorum direptionem digressis. latenter in nos irruant. et interficiant. et ciuitatem pariter deuastarent. Unde uos moneo ut custodiatis urbem. et nusquam abire temptetis. hostes abisse credentes. Tunc dicente quodam optimatum regi. et consilium dante ut duos equites usque ad iordanem fluuium mitterent. qui cuncta perquirerent. et si illi capti ab hostibus non reuerterentur. securitas exercitui fieret ne egrederentur de ciuitate. et illos captos annumeraret his quos uastauerat fames. Hoc dictum dum regi placuisset. misit duos exploratores. Qui iter quidem inuenerunt ab hostibus uacuum. plenum uero cibis et armis que syri reliquerant. ut leues essent ad fugam. Hec cum audisset rex. ad direptionem castrorum misit exercitum.

Qui nichil tulerunt uile uel paruulum. sed aurum multum et argentum greges diuersos iumentorum. et hordei multa milia. quanta nec in somno se uidere credebant. cum prius esurirent. Quo facto. a malis pristinis liberati maximam copiam habuerunt. ita ut emerent duo sata hordei siclo uno. et satum simile duobus siclis. secundum prophetiam helysei. Horum itaque bonorum solus ille princeps potitus non est. Nam a cunctis iussus est ut staret ad portam. quatenus turbam moderaretur ab egressu ciuitatis emitteret. ne alterutros comprimentes ad pericula peruenirent. et ille ibi oppressus est. ne gustaret ex illis que fuerant prophetata. quia ille solus hec non credidit. Adadrieher autem rex syrie cum peruenisset ad damascum. et agnouisset quia diuinitas ei et eius exercitui timorem incussisset. et fugam. et hec non ex inuasione hostium contigisset. nimis afflictus ex hoc corruit in languorem. Illo siquidem tempore uenit helyseus in damascum. Hoc cognoscens adadrieher misit ad eum suum fidelissimum seruum azahel nomine. ut ei dona portaret. et requireret si posset euadere languorem. Azahel itaque cum xl camelis quecumque erant optima ac pretiosa in damascena prouincia. et in domo regia dona portabat. et ueniens ad helyseum decenter salutauit. et dixit se missum a rege adadrieher domino suo. ut ei dona portaret. et de languore consuleret. si posset euadere. Helyseus ergo precepit azahel ut sileret. et nichil mali nuntiare domino suo. quia pro certo moreretur. Azahel autem hec audiens contristabatur. Helyseus autem flebat et multas lacrimas effundebat. preuidens mala que passurus esset israhel ab azahel. Et dum causam lacrimarum helysei azahel inquireret. defleo inquit populum israhel. sciens mala que passurus est a te. Interficies enim optimates eorum. et munitissimas ciuitates incendes. et paruulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis. et parturientes mulieres seua morte dirrumpes. Azahel autem dicente quem in uirtute est. ut per me possint talia peruenire. helyseus ait deum sibi indicasse. quia esset regnaturus in samaria. Azahel itaque ueniens ad regem illi quidem omnia bona renuntiauit. altera uero die iniecto lagone madentem eum strangulauit illico. et ipse apicem regie potestatis obtinuit. Erat enim uir efficax. et multa deuotione syrorum et damascenorum florebat. ita ut hactenus ipse adadrieher et azahel qui post eum regnabat quasi deos assyrii colerent propter beneficia et templorum edificia. quibus damascenorum exornauere ciuitatem. Isti namque soli in pompa cottidie quasi pro honore regio deferuntur. et syri de eorum antiquitate gloriantur. et ut deos adorant. Ioram ergo rex israhelitarum audiens regem syrie adadrieher esse defunctum. a timore et formidine quam habebat aliquomodo respirauit. et pacem gratanter accepit.

Igitur ioram rex hierosolimorum filius iosaphat equiuocus regis israhel suscepto regno. mox continuo ad necem fratrum suorum. et paternorum amicorum et principum. et malicie sue hec fecit initium. differens a regibus qui ante eum fuerant. et primis in sollempnitatibus hebreorum. et in religione diuina docuit uulgus extraneos adorare deos per athaliam coniugem suam filiam achab. Deus ergo propter promissionem regis dauid genus eorum noluit exterminare. sed tamen ioram nichil pretermittebat quominus aliquid noue impietatis efficeret. non imitans patrem suum iosaphat. Illo tempore recedentibus ab eo ydumeis. et interficientibus regem. qui eis patri iosaphat fuit subiectus. et alium qui eis placebat constituentibus. ioram cum suis equitibus noctanter in ydumea uenit. et eos quidem qui uicini eius regno uidebantur occidit. Longius autem non abiit. nam nichil deus hec fecisset utilitatis exhibuit. Nam omnes ab eo recesserunt simul et qui prouinciam labonnan habitabant. Erat autem ioram ita uesanus. ut et populum doceret in excellentissimos montes ascendere. et ibi deos alienos adorare. Cumque hec ageret. et omnino leges patrias preuaricaretur. delata est ei ab helyseo propheta epistola. in qua pandebatur magnam penam eum fore passurum. quoniam patrum suorum non esset imitator. sed israhelitarum regum impietatem sequeretur. insuper et tribum iuda cogeret et ciues hierosolimitas relinquere sanctam dei culturam. et ad ydola conuenire. que achab rex israhelitarum in suo regno fecisset. et quia fratres interemisset. et bonos uiros et iustos pariter occidisset. supplicium quoque quod pro his suscepturus erat propheta in litteris declarabat. id est cladem populi et corruptionem uxorum regis et filiorum. et quia ipse quoque moreretur egritudine longa nimis afflictus. uisceribus pre nimietate interne corruptionis effusis. ita ut uideret suam calamitatem. nec sibi posset ullatenus subuenire. Hec scripta continebat epistola helysei. Post breue tempus exercitus arabum iuxta ethyopiam habitantium. et alienigene quidam ioram regnum ingressi. prouinciam uastauerunt. et regis domum. insuper et filios eius occiderunt. et uxores. et unus solummodo filiorum eius nomine achazias hostes effugiens derelictus est. Qui post hanc calamitatem predictam sibi a propheta languorem incurrens multo tempore fatigatus diuino iniectu ei uisceribus imminente miserabiliter supra indignatione defunctus est. cum uiscera sua diffusa uidisset. Quem mortuum populus multis contumeliis affecit. credentes eum ita a deo mortuum. ut nec exequiis regalibus dignus esset. et ideo non sepelierunt eum in patriis monumentis. nec ullum exhibuerunt honorem. sed uelut priuatum in tumulum proiecerunt. Vixit autem idem ioram xl annis. ex quibus regnauit octo. tradiditque populus eius principatum filio eius achazie. Iora autem rex israhelitarum post mortem adadrieher regis syrie. sperans se posse capere ramoth ciuitatem. et eam assyriis auferre. cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsidione ab uno [illegible] syrorum uiro sagittatus est. et delatus est in ciuitatem hiezrael. ut ibi eam maneret usque dum curaretur. relicto omni exercitu in ramoth. et duce simul nomine hieu filio namsi. quia prius eam rex est factus. et post curam uulneris denuo reuerteretur ad pugnam. Interea helyseus propheta misit unum discipulorum suorum dato ei oleo sancto in ramoth ciuitatem. ut ungueret hieu in regem. eique diceret quoniam eum diuinitas in regem elegisset. et cetera pariter indicaret. precepitque ei ut in modum fuge faceret iter. quatenus ille cunctos fugiendo lateret. Qui dum uenisset in ciuitatem ramoth. inuenit hieu cum principibus militum obsidentes ramoth. et accedens ad hieu dixit se ei aliquid dicturum. Qui dum surrexisset. et cum in cubiculum secutus fuisset. sumens eum seorsum iuuenis oleo caput eius infudit. dicens eum unctum a deo regem. ad perditionem generis achab. et ad uindicandum sanguinem prophetarum quem a iezabel regina fuisset effusus. ut domus achab sic domus hieroboam et baasa radicitus deperat. et nullum semen de genere eius remaneat. Et ille quidem cum hec dixisset. de cubiculo pergens exiuit. ne ab aliquo in exercitu uideretur. Hieu autem uenit ad locum unde surrexerat. et cum aliis principibus residebat. Quibus petentibus ut eis diceret cur ad eum iuuenculus aduenisset. et insuper uesanum eum

appellantibus respondit hieu: Recte eum vesanum iudicastis. nam verba vesani locutus est. Quibus imminentibus ut ea audirent, atque rogantibus, ait: Dixit mihi quia sum a deo electus rex. Haec eo dicente, unusquisque principum exuens se vestes proprias substernebant, et mittentes tubas hieu regem esse clamabant. Hieu autem colligens proprium exercitum, et obsidione ramoth relinquens, pergebat ad ioram in civitate hiezrael, in qua sicut praediximus pro vulnere curandus iacebat. Contigit autem eodem tempore hierosolimorum regem achaziam venisse ad ioram. erat enim filius sororis eius, ut visitaret eum propter vulnus quod in obsidione acceperat. Hieu autem subito volens super ioram irruere, rogavit ut nullus militum discedens regi ioram quae gesta fuerant nuntiaret, dicens hanc esse maximam eorum circa se devotionem, si eum hoc ordine regem demonstrarent. Illi vero in his quae fuerant dicta gratanter itinera observabant, ne quis latenter pergens quod gestum fuerat indicaret. Hieu ergo sumptis equitibus electis sedens in curru ibat in hiezrahel. Et cum proximus fuisset civitati, explorator quem rex constituerat ut ad civitatem venientes inspiceret, videns cum multitudine venientem hieu, nuntiavit ioram regi videre se equites venientes. Ioram vero repente nuntium misit qui eis occurreret, et quis esset agnosceret. Qui dum venisset, requisivit ab hieu si pacifica essent, dicens se missum a rege. Hieu autem nihil respondens requirenti sequi se iussit. Quod dum explorator vidisset, indicavit ioram quod qui missus fuisset equestri mixtus multitudini veniret cum eis. Igitur rege mittente alium, et hieu et hunc se sequi imperavit. Quod cum explorator ioram indicasset, ipse in curru conscendens cum achazia rege hierosolimorum in eius occursum egressus est. Hieu autem cum multa moderatione et disciplina agebat iter. Cumque ioram venisset in agrum naboth, requirebat ab hieu si in exercitu recte omnia gererentur. Et cum hieu amarissime maledicens matrem eius veneficam meretricemque clamaret, metuens ioram et credens eum nihil cogitare quod esset salubre, converso curru ut poterat fugiebat, dicens ad achaziam quod insidiis et dolo fuisset captus. Hieu autem post eum sagittam mittens, cor eius suo iaculo penetravit, et ioram repente cadens flexo poplite animam exalavit. Hieu autem continuo iussit vadacro principi tertiae partis ut corpus ioram proiceret in agro naboth, recordans prophetiam helye quam patri eius achab praedixerat, quod ipse et genus eius in illo perirent. Haec enim se audisse dicebat cum quodam tempore sederet in curru cum achab prophetante helya, quod et secundum dictum illius evenit. Igitur cadente ioram metuens achazias de sua salute, convertit currum in aliam itineris partem, cogitans qualiter effugeret hieu. Ille vero persecutus eum ad quendam ascensum, et comprehendens eum sagitta emissa percussit. Qui relicto curru ascendens in equum fugit in macedon. ibique curandus post paucum tempus illius vulneris et ipse defunctus est. portatusque in hierosolimam illic sepultus est, cum regnasset uno anno. fuitque malignus plus valde quam pater eius. Cum autem intrasset hieu in urbem hiezrael, iezabel ornata stans super turrim: bonus inquit servus qui occidit dominum suum. Hieu vero respiciens ad eam interrogavit quae esset, et descendentem ad se venire praecepit. Novissime vero eunuchis imperavit ut eam de turre deicerent. Quae dum praecipitata fuisset, murum suo sanguine aspersit, et conculcata equorum pedibus exspiravit. His itaque gestis hieu ingressus palatium cum suis amicis convivabatur. praecepitque famulis qui iezabel occiderant ut eam propter decus generis sepelirent. erat enim ex regibus. Illi vero quibus hoc praeceptum fuerat nihil de eius corpore invenere nisi tantum summitates manuum. Aliud enim corpus a canibus est absumptum. Haec audiens hieu helye prophetiam nimis obstupuit, quia eam praedixerat hoc perituram (?). Interea dum filii achab lxx in samaria nutrirentur, misit hieu duas epistolas, unam pedagogis eorum, aliam principibus samaritanorum, iubens ut fortissimum filiorum achab constituerent regem, cum et currus haberent multos et equos et arma ad militiam et civitates munitas, et bona repensarent domino suo achab. Haec autem scribebat volens samaritanorum mentes agnoscere. Relegentes vero litteras principes ac pedagogi timuerunt, cogitantes quod nihil possent contra eum facere, qui magnis duobus regibus praevaluisset. Rescripserunt ergo ei profitentes se eum habere velle regem, et facere quaecumque praeciperet. Hieu vero ad haec rescripsit praecipiens ut si ei obedirent, capita filiorum achab abscidentes ei destinarent. Tunc principes vocantes nutritores infantium, iusserunt ut abscidentes capita eorum mitterent ad hieu. Illi autem resistere non valentes egerunt, et componentes in quibusdam vasculis de vimine factis eorum capita destinaverunt hieu. His autem allatis cum hieu cum amicis cenaret, nuntiatum est quod capita filiorum achab delata essent. Qui iussit autem ante portam ex utraque parte ex eis capitibus aggeres fieri. factoque die ad ea videnda processit, et inspiciens coepit dicere ad populum quia ipse coniurasset contra dominum suum et illum peremisset, sed hos ipse non occidisset. eosque cognoscere poscebat de generatione achab, quia omnia secundum prophetiam fuerant gesta, et domus eius sicut helyas praedixerat decidisset. Cumque necasset eos qui apud hiezraelitas ex achab genere sunt inventi, cum equis ad samariam properabat. et in parte inveniens fratres achaziae hierosolimitarum regis, interrogabat eos qui essent aut quo irent. Illi vero dixerunt quia irent ut ioram salutarent, et regem suum achaziam, nescientes quod ambo interfecti essent ab eo. Hieu autem comprehensos eos praecepit occidi. Erant enim numero xl duo. Post hoc occurrit ei vir quidam bonus et iustus nomine ionadab, olim amicus eius. Qui cum salutasset eum, coepit laudare eo quod omnia cum voluntate dei fecisset, et genus achab exterminasset. Hieu autem rogabat ut ascendens in currum ad samariam cum eo veniret, ut sibi demonstraturum diceret quod nulli parceret malignantium, sed falsos prophetas et sacerdotes qui suasissent plebi ut magni dei religionem deserentes extraneos adorarent, vellet punire. et ipse cum esset bonus et iustus gratissimum foret cum videret malos tormentis affligi. His consentiens ionadab ascendens in currum venit in samariam pariter, ubi hieu requirens omnes cognatos achab interfecit. Volens autem nullum de falsis prophetis et sacerdotibus ydolorum achab supplicium declinare, deceptione quadam et dolo comprehendit universos. Congregans autem populum dixit se velle dupliciter deos quam achab adorare, rogans ut eorum sacerdotes et prophetae et servi pariter advenirent, quatenus copiosa sacrificia et praecipua diis achab immolaret. et esse moriturum sacerdotem qui non adesset ipsis. Deus autem achab baal appellabatur. Baal autem tyriorum deus erat. et achab volens parere iobal regi tyriorum cuius filiam acceperat in coniugium, fecerat templum in samaria, sacerdotesque instituit, et omni cultura religionis baal honorabat. Constituens

146

itaque diem hieu quo vellet sacrificia celebrare, misit nuntios in omnem regionem israel qui adducerent ei sacerdotes baal. Quibus pariter congregatis, iussit hieu pontificibus ut darent omnibus vestes. Quibus vestitis ingressus cum ionadab amico suo templum, praecepit ut cum diligentia quaererent ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inveniretur, et nullus inter esset deum colentium. Illis vero dicentibus nullum peregrinum inter esse, et inchoantibus sacrificia celebrare, constituit a foris lxxx milites armatos quos noverat fidelissimos. iussitque eis ut falsos prophetas occiderent, et ipsi in patria sollempnitate permanerent, quam multo iam tempore reliquissent, minitatus simul ut si quis effugeret pro illius animas eorum auferret. Illi ergo omnes interfecerunt, et domum baal igne cremaverunt, et hoc modo a peregrinis sollempnitatibus per hieu samaria liberata est. Tamen cum hos deos exterminasset, aureos vitulos israelitas adorare permittebat. Cum autem omnia supra dicta hieu complesset, deus ei per prophetam praedixit quod filii eius in iiii generationibus super israel essent regnaturi. Igitur circa hieu talia geruntur. Athalia vero filia achab audiens ioram fratrem suum mortuum, et achaziae filium, totum generis una perditione studuit ut nullum de domo david relinqueret, et omne genus exterminaret, ut nullus ex eis ad regnum ulterius perveniret. et hoc quidem sic putavit fieri. Evasit autem unus filius achaziae mortem hoc modo effugiens. Achazia ex uno patre habuit sororem nomine iosabeth, cui copulatus erat pontifex ioiada. Haec ingressa domum regiam, domum ubi erat interfectum regium semen ab athalia, et inveniens ibi infantulum nomine ioas anniculum celatum cum nutrice, et portans in cubiculum clausit. et latenter aluit ipsa et vir eius ioiada pontifex in templo sex annis, quibus in hierosolimis super duas tribus athalia regnavit. Septimo vero anno ioiada pontifex habens sermonem pariter cum quinque viris centurionibus, eisque suasit ut ei consentirent contra ea quae ab athalia fuerant perpetrata, et regnum infanti traderent. praecepturus ab eis iusiurandum quod securitatem talia gerentibus prepararet. praedixitque eis quae gerenda forent atque complenda. Tunc viri quibus ioiada sacerdos suum consilium commiserat, circumeuntes omnem provinciam sacerdotes et levitas congregantes simul et principes tribuum omnes hierosolimis ad pontificem deduxerunt. Qui mox fidem ab eis cum iusiurando petiit, ut quod ab eo audirent in corde servarent, donec visus eius intentionis potuisset impleri. Quibus iurantibus securus effectus deduxit ioas in medium. iste inquit nobis rex ex domo david erit. cuius iuravit semen ei omni tempore super vos regnaturum. Moneo ergo ut tertiam partem ex vobis eum custodire faciatis in templo. quarta vero in omnibus ianuis templi statuatis. reliqua vero pars teneat portam quae ducit ad tecta regalia. alia multitudo in armis consistat in templo. nullumque armatum permittatis intrare nisi tantum sacerdotes. Praecepitque eis ut aliqua pars ex eis sacerdotum et levitarum circa ipsum regem assisteret, cum evaginatis gladiis circumdantes, ut si quis armatus templum intrare praesumeret repente perimeretur, et nihil metuentes regem custodirent. Illi vero consilio pontificis obedientes sua voluntate opere declararunt. Interea ioiada aperiens armamentarium quod erat in templo a david constitutum, divisit centurionibus et sacerdotibus et levitis arma quaecumque illic invenit, lanceas et pharetras et quodcumque aliud apprehendit genus armorum. et armatos circa templum statuit, ut manu sua totum conspirare viderentur ingressum, et quasi murum habita testudine munirent. Statuentes ergo puerum in medio, regium ei diadema imposuerunt, et unguens eum ioiada regem sollempniter ordinavit. populusque clamabat vivat rex. Porro athalia tumultum et laudes inopinabiles audiens, vehementer conturbata cum suo exercitu de regalibus prosiliit. et cum venisset ad templum sacerdotes eam primus intro receperunt (?), armatos vero qui sequebantur intro ire prohibuerunt. Erant enim milites constituti, qui templi atrium observarent. Athalia vero videns puerum stantem super tribunal regium, eique diadema regale impositum, scissa veste fortiter exclamans iubebat eum occidi qui has fecerat insidias, et principatum sibi auferre temptaverat. Ioiada vero vocans centuriones iussit ut educentes athaliam in valle cedron, eam ibi perimerent, nec templum in venefica violarent, et hoc praecipiens ut si quis ei ferret auxilium, similiter occideretur. Tunc hii quibus fuerat iniuncta eius peremptio, sumentes athaliam deduxerunt eam ad portam mulorum regis et illic interfecerunt. Et cum fuisset perempta, convocans ioiada populum et armatos in templum coniuravit omnes ut regi faverent et eius saluti prospicerent, cum in devotione regia deum potius honorarent, et ut leges moysaicas custodirent, iusiurandum eos compulit exhibere. Post hoc currentes ad domum baal quam athalia et vir eius ioram construxerant ad iniuriam patrii dei, et honorem achab, eam funditus subverterunt, et sacerdotem eius mathan nomine peremerunt. Templi quoque diligentiam sacerdotes et levitas ioiada habere permisit, et secundum david praeceptum iussit eos solito in die holocausta et sacrificia sollempniter immolare, et ut secundum legem incensum offerrent. Fecit et quosdam levitas portarios ad templi munimen, ne illic aliquid sordidum intraret. Haec itaque universa disponens ioiada cum centurionibus et omni populo, sumens puerum de templo cum universis ad regalia perduxit, et in regio solio ioas residente, cunctus populus cum favore sollempniter acclamavit. et ad epulas conversi festivitatem multis diebus egerunt. Civitas ergo habebat pacem mortua athalia. Ioas itaque adeptus regnum, erat annorum vii. cuius mater fuit nomine iosabeth ex regione bersabee. multamque custodiam habuit legum, et colebat deum omni tempore quo vixit ioiada pontifex. Et cum autem coniugia duxit uxores duas dante sibi ioiada, ex quibus ei filii et filiae nati sunt. Haec de rege ioas dicta sufficiant.

Azael autem rex syriae dum pugnaret contra israelitas, et contra regem eorum hieu, vastavit provinciam trans iordanem quae erat ad orientem tribu ruben et gad et manasse et galaad, et bathanea percurrens. ubique cuncta diripiebat, et in resistentes crudeliter ulciscebatur. Hieu autem dum videret suam provinciam vastari, et circa divinitatem superbus et contemptor existeret, et legitima dei contemneret, mortuus est cum regnasset super israel xx et vii annis. et sepultus est in samaria, filium successorem relinquens nomine ioachaz. Rex vero hierosolimorum ioas quoddam desiderium apprehendit, ut templum renovaret. Quadam vero die convocans pontificem ioiada, ut in omnem regionem mitteret et levitas et sacerdotes, exigeret per unumquemque caput dimidium sicli argenti ad fabricam et renovationem templi, quod ioram et athalia et eorum filii videbantur destruxisse. Ioiada vero hoc dictum non laudavit. sed

enses quod nullus conferret argentum. Tertio igitur et xx. anno regni sui conuocans ioas rex ioiadam pontificem et leuitas et quasi inobedientes precepti sui culpauit, et iussit ut in futuro ammodo pro reparatione templi cogitarent. Pontifex igitur ioiada laborauit pro congregatione pecuniarum. Populus quoque grauatum hoc adimpleuit. Fecit igitur ioiada ligneam archam, et undique muniens eam, unum foramen aperuit. Quam ponens in templo iuxta sacrarium, iussit singulos quantum uellent in eam mittere per foramen pro templi reparatione. Ad hoc igitur opus omnis populus libenter obtulit, et multum auri et argenti largitus est. Quo facto, euacuantes archam gazophilacii presente rege, scriba et sacerdos dinumerauerunt quod fuerat congregatum. Deinde archam reposuerunt, et hoc singulis diebus faciebant. Cumque iam populus multa obtulisset, misit ioiada et rex ioas ut incisores lapidum instructoresque conducerent, et ligna maxima de optima silua inciderent. Templo igitur reparato aurum quod remanserat et argentum non paruum ad pateras et uini fusoria et coopercula, et uasa reliqua deputauerunt, sacrificiisque cotidie adolendis degebant. Et hec quidem tempore quo aduixit ioiada competenti studio gerebantur. Cum uero uixisset annis c.xxx. defunctus est uir iustus et per omnia uenerandus. Cumque sepultus fuisset in monumentis regum, eo quod templum domus dei reparasset: statim rex ioas curam reliquit diuine religionis. Et cum eo primates populi consenserunt ut circa sollempnitates et legitima iura errarent. Deus autem dure ferens transgressionem eorum, misit prophetas qui contestarentur eos ut ab hac iniquitate recederent. Illi uero in tali more permanserunt, ut neque per te illos quia ante se prophete legum transgressiones fuerant castigati, neque prophetas qui eis dicebant ut penitentiam agerent conuerterentur ad dominum. Ita et zachariam filium ioiade pontificis iussit rex ioas inter templum et aram lapidibus occidi, beneficiorum patris eius oblitus. Quem cum deus prophetam constituisset: stans in media multitudine suadebat regi et populo ut iustitiam facerent, et quam magna sustinerent supplicia si nollent dei preceptionibus obedire. Qui cum pluribus uerbis lapidaretur, testem inuocauit dominum qui sua passione uideret: quia ioas rex pro bono consilio, et pluribus que pater suus ioiadas illi prestitisset, amare et uiolenter moreretur. Rex autem ioas non post multum temporis spatium iustissimas penas pro morte zacharie exsoluit. Veniens namque azahel rex syrie in eius prouinciam, deuastabat geth. Et cum iam esset ad hierosolimam ducturus exercitum, metuens rex ioas obsessionem, euacuatis omnibus dei thesauris et regie domus, misit regi syrorum munera ne eum obsideret et exinde periculum sustineret. Rex autem syrorum cum ei satisfactum fuisset ingenti multitudine pecuniarum, neque castra mouit ad hierusalem. Ioas autem rex cum pessimum languorem incurrisset: amici qui mortem zacharie ioiade filii defendebant insidias ei facientes interfecerunt eum. Et sepultus est in hierosolimis et non in monumentis regum, quia fuit inimicus diuine religionis, qui uixit annis xl. vii. cui successit amasias filius eius. Ioachaz autem filius hieu xx. et primo anno regni ioas principatum accepit in samaria, quem tenuit x. et vii. annis, impie uiuens sicut et primi reges, qui deum spreuisse uidebantur. Hunc autem humiliauit azael rex syrie. nam cum multo exercitu super eum ueniens: abstulit ei plurimas ciuitates et munitas, et milites eius trucidauit. Hec omnia passus est populus israelitarum secundum prophetiam helysei cum azahel prodixit regnaturum super syros et damascenos. Cumque ioachaz in his anxietatibus teneretur, ad preces et supplicationes dei conuersus est, rogans ut eum de manu azahel liberaret, nec pateretur ut sub illius ditione ueniret. Deus autem eius penitentiam suscipiens, et corripere magis quam perdere uolens homines, concessit ei quatenus belli pericula declinaret. Pace itaque potita prouincia, rursus ad statum pristinum copiamque reuersa est. Post mortem uero ioachaz filius eius suscepit regnum nomine ioas, qui idem habebat nomen quod rex hierosolimorum. Hic igitur ioas qui regnauit super israel tenuit principatum annis xvi. fuitque bonus in nullo malignum patrem secutus. Illo tempore dum helyseus propheta per senectutem in egritudinem decidisset: uenit ad eum ioas rex israelitarum uisitaturus eum. Et dum eum ad mortem infirmari uidisset: flere cepit eo uidente et ingemiscere patrem eum uocans, et quod regnum semper sine armis defendisset: quia si moreretur, hebreos syris relinqueret captiuandos et aliis inimicis. Quapropter nec sibi uitam post illum securam esse dicebat, sed gratum sibi esse ut cum eo moreretur. Hec dicente rege simul et flente, helyseus consolabatur eum, iussitque allatum sibi mox arcum extendere. Et cum extendisset arcum, coniungens manus eius propheta iussit ut sagittaret. Cumque ioas tres sagittas dimisisset, atque cessasset: ait helyseus. Si plures dimisisses, eradicasses syrorum regnum. Quoniam uero in tribus solummodo quieuisti, totiens congressus syris pugnando preualebis, et regionem quam abstulerunt a patre tuo rursus obtinebis. Et cum hec ioas audisset abscessit. Post non multum uero tempus helyseus propheta defunctus est, uir iustitia famosissimus, et in dei studiis ualde preclarus. Miracula namque et inopinabilia opera prodens ostendit, et ideo apud hebreos claram memoriam et magnificam sepulturam habere meruit, et qualem tali uiro religioso decebat impendi. Illo namque tempore contigit ut quidam latrones in helysei sepulchrum effossa terra puerum quendam quem ipsi interfecerant proicerent. Cuius cadauer dum eius fuisset corpori sociatum, continuo puer reuixit. Hec de helyseo propheta quecumque prodixit, et quam post mortem uirtutem diuinam habuit, hec declarata sufficiant. Defuncto itaque rege syrorum azahel, ad filium eius adadum peruenit regnum. Contra quem cum ioas rex israel dimicaret, tribus congressionibus eum uincens, omnem prouinciam ab eo retraxit, et quascumque ciuitates et uicos pater eius azael israelitarum regno subtraxerat, liberauit, secundum prophetiam helysei. Moriens autem ioas rex israel, sepultus est in samaria, et regnum filio suo hieroboam nomine dereliquit.

Anno secundo ioas regis israelitarum regnauit super tribum iuda in hierosolimis amasias filius ioas, cuius mater erat nomine ioadan, uir ingenuus et iustitie prouisione mirabilis. Qui cum uenisset ad regnum, cogitauit ut illos qui patrem suum occiderant puniret; quos et omnes comprehensos occidit. Filiis autem eorum pepercit secundum legem moysi que non sancit propter peccata parentum filios occidendos. Deinde eligens exercitum de tribu iuda et beniamin qui in flore iuuentutis circa xxx. annos existerent, quasi ccc. milia constituit super eos centuriones; mittensque ad regem conduxit c. talentis argenti, c. milia armatorum, ut amalechitis et ydumeis et gabaonitis inferret bellum. Cumque prepararet ad bellum, et iam uideretur in procinctu positus, suasit ei propheta ut dimitteret israelitarum exercitum quia esset impius, et suorum solatio uteretur cum quibus preualeret hostibus deo pro eis pugnante. Cumque rex grauiter ferret quod mercedes israelitis ingentes prebuisset, monebat eum propheta ut quod deo placeret ageret, qui posset ei has pecunias reddere. Tunc dimisit exercitum cum mercede quam in bello sumpte dederat, et ipse cum suo exercitu ad predictas gentes accessit. Et prelio gesto uincens x. milia occidit, et totidem uiuos cepit, eosque deducens ad magnam petram que est in arabia constituta, uniuersos ex ea precipitauit, predamque et diuitias ex his gentibus abstulit infinitas. Et dum ex hac uictoria amasias letaretur, isti te illi quos cum mercede dimiserat indignati, quod quasi eum inutiles fuissent remissi, regnum amasie ingressi sunt, et usque ad bethoron procedentes diripuere prouinciam, et multa abstulere iumenta, et tria milia hominum occidere. Amasias igitur elatus, dominum qui omnium bonorum auctor extiterat, cepit spernere, ac deos illos quos de amalech prouincia uexerat adorare. Tunc accedens propheta mirari se dixit quod eos deos arbitraretur adorandos, qui suos a quibus honorabantur iuuare non potuissent, et ab inimicorum manibus liberare contempsissent, et insuper more captiuorum uicti deducti fuissent. Hec uerba prouocauerunt regem ad iram, et comminatus est se eum puniturum, si amplius loqueretur. Propheta uero se quidem dixit uelle tacere, scire tamen deum non preteriturum ea que ipse facere moliretur. Amasias uero abstinere non posset in rebus facilibus, confisus quasi a deo prosperaretur, eique faciebat iniurias. Scripsit igitur ad regem israelitarum ut ob audirent et populus uniuersus sicut prius obaudiebant parentibus eius dauid et salomoni. Quod si ei parere nollent, scirent quod bello eos appeteret. Cui rex ioas ita rescripsit. Rex ioas regi amasie. Erat in monte libano cypressus omnino potens, et carduus misit ad cypressum petens ut filiam eius filio suo daret uxorem. Et dum hec agerentur, bestia quedam transiens carduum conculcauit. Hoc igitur tenete exemplum, ut maiora non appetas, nec quia amalechitas uicisti, in hoc exultans et tuo regno uidearis inferre pericula. Hec relegens amasias ad bellum incitatus est, deo ut arbitror ad hoc eum impellente, ut pro his que ab eo fuerant commissa, penas exsolueret. Cumque produxisset exercitum contra ioas, et eque iam prelium commissuri, militibus amasie repentinus terror et stupor immissus a deo, et antequam uenirent in comminus, in fugam pre pauore conuersi sunt. Militibus igitur terrore dispersis, contigit ut amasias desolatus ab hostibus caperetur, eique ioas morte interminatus est, si hierosolimitas non suaderet ut aperientes portas eum cum exercitu suo in ciuitatem susciperent. Amasias igitur mortis terrore compulsus precepit eum suscipi in ciuitatem. Qui destruens partem muri quasi quadringentis cubitis, cum curru ingressus est hierosolimam, amasiam captiuum ducens, et hoc modo dominus ciuitatis hierusalem effectus, thesauros dei abstulit, et aurum et argentum quod in amasie regalibus erat exhausit, et ita eum a captiuitate soluens, regressus est samariam. Hec gesta sunt circa hierosolimitas anno xiiii. regis amasie. Qui post hec passus insidias ab amicis fugit in ciuitatem lachis, sed illi quosdam post eum miserunt qui eum ibi occiderent, et corpus eius referentes in hierusalem regaliter tumulauerunt. Amasias igitur hoc modo finiuit uitam propter superbiam et contemptum quem habuit circa deum, cum uixisset annis l.iiii. ex quibus regnauit xxviiii. Huic successit filius eius nomine ozias.

Anno xv. regni amasie regnantis regnauit hieroboam filius ioas super israel in samaria annis xl. et circa deum extitit iniuriosus et magis ydola colendo, et multa incongrua opera faciendo, et populo israel multorum malorum occasio fuit. Huic ionas propheta predixit quod oporteret eum syros uincere, et regnum proprium dilatare in partibus aquilonis, usque ad emath ciuitatem, a meridie usque ad asphaltiden. Antiquitus enim termini chananeorum isti fuerunt, sicut iosue princeps ea locauit. Hieroboam igitur rex israel castrametatus contra syros, et omnem eorum prouinciam sicut ionas prophetauerat deuastauit. Necessarium autem iudicaui integritatem rerum contradere, studens quecumque de isto propheta in sacris libris inueni omnia scribere. Hic enim propheta iussus a deo ut iret in niniue ciuitatem, et ibidem predicaret quod esset amissura ciuitas principatum, metuens non perrexit illuc, sed fugiebat deum in ioppe, et inuenta naue ingressus tharsum cilicie ciuitatem nauigabat. Cumque tempestas asperrima immineret, et nauis pericula submersionis sustineret, naute et gubernator et ipse nauclerus fundebant orationes, quatenus periculum maris euaderent. Ionas autem operiens semetipsum iacebat, et nichil intuebatur horum que fiebant. Cumque tempestas magis augeretur, et uiolentia uentorum immanitate mare attolleretur in cumulum, cogitantes quia aliquis nauigantium huius tempestatis auctor existeret, constituerunt ut sortes mitterent. Quibus hoc facientibus: sors cecidit in prophetam. Interrogantibus autem illis unde esset, et quid ageret, dixit se esse quidem hebreum, prophetam uero summi dei. eisque suasit ut si uellent presens periculum declinare: eum in pelagus proicerent, eo quod huius tempestatis auctor existeret. Et illi quidem non hoc facere presumpserunt, impium iudicantes si peregrinum hominem et qui eis commiserat suam salutem mortificarent. Et cum tempestas cresceret, a propheta compulsi, et timore sue salutis abstracti, eum in pelagus proiecerunt, et tempestas sedata est. Uirum quidam dicunt quod a ceto deuoratus post tres dies totidemque noctes in portum uiuus euomitus sit, et in nulla corporis parte maculatus. Qui supplicans deo ut ueniam concederet pro delicto, ad niniue ciuitatem profectus est, et astans in medio predicauit quod post xl. dies niniue ab hostibus subuerteretur. Hec cum dixisset, illis in penitentia conuersis egressus abiit inde. Igitur hieroboam cum xl. annis regnasset super israel, defunctus et sepultus est in samaria. cui successit in regnum filius eius zacharias. Eodem modo et ozias amasie filius xiiii. anno regni hieroboam duabus tribubus in hierosolimis imperauit. cuius mater fuit achelamas nomine genere ciuis. Erat autem idem ozias bonus et naturaliter iustus atque magnanimus, et ad rerum prudentiam nimis industrius. Castra uero metatus contra palestinos, eosque bello deuincens, ciuitates eorum cepit geth et iamniam, et muros eorum destruxit. Post hec militiam aggressus est arabas uicinos egyptiis, et edificans ciuitatem iuxta mare rubrum constituit in ea custodiam. Deinde ammanitas subdens et tributa eis imponens, et omnia usque ad terminos egyptiorum sue ditioni subiciens, cepit de reliquo hierosolimorum habere curam. Nam muros qui erant longo tempore et regum priorum desidia destructi, rursus edificauit et reparauit, necnon et illam muri partem quam destruxerat ioas rex israel, quando patrem suum amasiam captiuum tenens

ingressus fuerat civitatem. Edificavitque turres multas habentes in altitudine cubitos c. et l. et in desertis fecit magnas valde munitiones. et multos aque ductus instituens. Habebat autem iumentorum et aliorum animalium innumeram multitudinem. quia provincia eius erat fertilis ad pascua. et erat preparans terre cultor. et curam habebat circa plantationes et seminationes diversorum fructuum. Exercitum vero habebat circa se electorum virorum trecenta et lxx. milia. quorum duces et tribuni et millenarii erant valde fortissimi. et qui suo robore possent regere duo milia. Constituit autem per cohortes totum exercitum et omnes armavit. dans unicuique iacula curva et scutum. et loricam ereas. et arcus et splendonas. Super hec autem et multa machinamenta et oppressiones instituit quibus petre dimitterentur et iacula et arpagiones. et multa his similia preparavit. Et dum hec ita instituisset. mentis elatione corruptus. et substantia mortali deceptus. contra inmortalem substantiam omni tempore agere nitebatur. Est autem inmortalis substantia pietas circa deum. et custodia mandatorum eius. Circa quem ozias rex lapsus est. felicitatis eventu. et ad patrum peccata descendit. quos et illum postquam claritatem bonorum et rerum magnitudinem dereliquit apprehenderunt. Nam instante insigni die. et generali festivitate. indutus stola sacerdotali intravit templum oblaturus deo incensum in altari aureo. Pontifice vero azaria cum aliis lxxx. sacerdotibus eum prohibente ne hoc faceret. quoniam hoc soli modo filiis aaron liceret. et precipientibus ut de templo exiret et non ageret contra dei leges. iratus rex minabatur eis mortem nisi tacerent. Interim hoc terremotus factus est magnus. et stupescente populo claritas solis nimis effulsit. et splendor in faciem regis cecidit. et continuo illi lepra adhesit. Ante civitatem vero in loco qui dicitur eroge scissa est media pars montis ad occidentem. et sua volubilitate per iiii. stadia procedens ad orientalem restitit montem. ita ut et vias clauderet. et regios hortos opprimeret. Cumque sacerdotes conspicerent lepram faciem regis maculasse. pandebant ei calamitatem suam. insuper precipientes ut tamquam pollutus exiret a civitate. Ille vero confusione huius lepre nimis afflictus. dum nullam iam haberet fiduciam. quod videbatur implevit. Qui cum fuisset prius ultra humanas mentes elatus. et impie nimis vixisset. miserabilem hanc et minime a deo pertulit passionem. et tempore aliquo extra civitatem vitam privatam degit. filio suo ioatham regente regnum. Deinde tristitia faciente defunctus est. cum vixisset annis lx. viii. ex quibus regnavit l. duobus annis. et sepultus est solus in hortis.

Zacharias autem filius hieroboam dum vi. mensibus regnasset super israel in samaria. dolum passus occisus est a quodam amico suo nomine sellum filio iotavis. qui post eum regno suscepto non amplius quam diebus xxx. tenuit regnum israel. Princeps autem militie manahen cum esset illo tempore in civitate tharso cum audisset quod de zacharia fuerat gestum. surgens inde cum omni militia venit in samariam. et commisso prelio sellum occidit. et seipsum constituit regem. Quem samarite suscipere noluerunt. Ille vero ulciscens iniurias que foris civitatem erant depopulatus. civitatem samariam obsessione fortissima cepit. et graviter ferens quod eum prius non suscepissent cunctos omnis civitatis occidit. neque parvulis parcens. et quicquid ad culmen ferocitatis pertinebat non reliquit. et tanta mala civibus suis fecit. que nec alienigene fecissent. si civitatem cepissent. Iste itaque manahen regnavit annis x. in samaria. fuitque perversus. et in cunctis rebus valde crudelissimus. Et dum contra eum castra movisset foralus assyriorum rex ad certamina pugne contra assyrios non accessit. sed mittens ei mille argenti talenta egit ut a bello discederet. Ad hanc itaque causam persolvit populus regi manahen. nam unusquisque de populo pro capite suo l. persolvit dragmas. Post hec manahen defunctus sepultus est in samaria. et faceiam filium dereliquit successorem regni. Qui secutus patris crudelitatem. duobus tantum regnavit annis. et per eam iniquitatem dolo cuiusdam amici sui peremptus est. Facee enim millenarius filius romelie ei fecit insidias. Postea ipse facee tenuit principatum annis xx. fuitque impius et iniquus. Rex autem assyriorum theglatfalassar movens castra metatus est adversus israel. vastabat cunctam regionem galaad trans iordanem. et cunctam galileam. et cades. et arasan. quorum habitatores captivos ducens. in regnum suum migravit. Ioatham autem filius ozie regnavit in hierosolimis super tribum iuda cuius mater erat ierusa genere civis. Iste autem rex virtute divina fuit pius. et apud homines fuit rectus. habuitque curam civitatis. et quecumque indigebant reparatione et ornatu. hec largissime perornabat. fecitque porticus in templo et ingressum earum ornavit. muros quoque qui ceciderant erexit. turresque [...] et [...] in eis edificavit. et omnibus que in regno neglecta videbantur opus fabricationis exhibuit. Qui dum ammanitas intulisset bellum atque vicisset. precepit eos singulis annis tributa solvere auri talenta c. et tritici x. milia choros. et totidem hordei. Sic autem populum auxit regnum ut hostibus quidem esset valde terribilis. amicis autem familiaris esset. Eodem tempore fuit propheta quidam nomine naum. qui de assyriorum et ninive urbis subversione prophetans hec dicebat. Ninive quasi piscina aque commota. sic et populus omnis turbatur et fluctuans commovebitur fugiens. cunctis dicentibus ad alterutros state et manete. aurumque vobis et argentum diripite. et nullus hanc voluntatem habebit. cum animas suas omnes magis quam facultates salvare festinent. Crudelis enim alterutros decertatio habebit et luctus. et solutio magna membrorum. et vultus eorum terrore pallescunt. ubi certe erit habitaculum leonum. Dicit autem deus ninive. quoniam exterminabo te ut nequaquam leones progredientes ex te imperent mundo. Super hec autem et alia multa predixit iste propheta de ninive que dicere necessarium non putavi. Hec autem omnia provenerunt ninive post annos c.xv. Ioatham ergo defunctus est cum vixisset annis xl. et uno. ex quibus regnavit xvi. et sepultus est in hierosolimis. venitque regnum ad eius filium achaz. Qui impius circa deum existens. et paternas prevaricatus leges et reges israel imitatus in hierosolimis ydolorum aras instruxit. et super eas sacrificavit. et obtulit filium suum in holocaustum more chananeorum. et super hec alia multa scelera perpetravit. Et dum ita vesanus existeret. castra metatus est adversus eum rasin rex syrorum et damascenorum et facee rex israel. Recludentes ergo eum in hierosolimis multis eam temporibus obsidebant. propter murorum munitionem eam capere non valentes. Rasin ergo rex syrorum capiens civitatem aylach ad mare rubrum positam et habitatores eius occidens alios viros ibi statuit. et alios in circuitu civitatibus. ita faciens permansit ubique hebreos. et multam ducens predam in damascum cum suo remeavit exercitu. Achaz autem rex hierosolimorum cognoscens syros ad patriam remeasse. et credens se prevalere contra regem israel. exercitum suum adversus eum armavit. et congressus in bello sevientem iram dei devictus est propter impietates suas multas. nam ea die c. et xx. milia eius militum ab israelitis occisa sunt. Amasias quoque princeps militie israel zachariam filium regis achaz in bello peremit. et tutorem totius regni hericam. et principem militum eius tribunum nomine helyam captivum duxit. et ex tribu beniamin mulieres et infantes multaque diripientes predam in samariam [...]. Quidam vero odidas propheta cum esset in samaria. exercitui ante muros occurrens. magna voce clamavit dicens victoriam eis non propria virtute collatam. sed propter iram quam deus habuit super achaz regem. culpavitque eos cur eis non sufficeret sua felicitas. sed et presumpserint ex tribu iuda et beniamin cognatos suos abducere. suasitque illis ut eos continuo sinerent ad patriam remeare. Qui si nollent. subderentur et ipsi aliene. Populus ergo israhelitarum in cetu conveniens. quod de his faceret tractabat. Et quidam barachias nomine cum esset in re publica probatissimus. surgens in medio. et cum eo tres alii dicentes. Non est permittendum ut captivi in urbe introducantur. ne omnes pariter a deo pereamus. Sufficiant nobis prima peccata. et non novas impietates adiciamus. Hec milites audientes. permiserunt eis ut facerent quodcumque scirent expedire. Sumentes ergo predictos captivos lavantesque et diligentiam exhibentes. et itineris expensas dantes incolumes ad patriam remiserunt. et iiii. viri venerunt cum eis usque ad iericho deducentes eos. qui non procul ab hierosolimis reversi sunt in samariam. Rex autem achaz dum hec passus fuisset ab israelitis. mittens ad regem assyriorum theglatfalassar. poposcit ab eo belli solacium adversus israelitas. et syros. et damascenos. multasque ei pecunias se daturum promittens. misitque ei munera valde preclara. Ille vero legatis ad se venientibus venit in auxilium regis achaz. et castra metatus est adversus syros et regionem eorum depopulatus est. et damascum bellico iure cepit. insuper et regem rasin occidit. et damascenos in superiorem mediam destinavit. et quosdam assyriorum in damasco constituit. et israelitarum etiam nimis affligens. multos ex eis captivos abduxit. Dum ergo rex assyriorum ita iuvisset achaz. tollens ille aurum quod erat in regalibus thesauris pariter et argentum quod erat in templo dei. et quod fuit optimi ornamentum. et devehens hec venit in damascum. et dedit hec assyriorum regi. et gratias ei omnibus referens. in hierosolima remeavit. Hic autem rex fuit stultus. et circa modum sue utilitatis alienus a ratione. quia neque cum bello comprimeretur ab assyriis. deos eorum adorare cessabat. sed in eorum veneratione permansit. quasi ei possent conferre victoriam. et deos eorum videbatur potius honorare quam patrium verumque deum. Qui et ad tantam insaniam contemptumque dei pervenit. ut omnino clauderet templum. et offerre sollempnes hostias prohiberet. et ornamenta eius auferret. His ergo rebus iniuria faciens deo. mortuus est cum vixisset annis xxx. vi. ex quibus regnavit xvi. Cui filius eius ezechias successit in regno. Eodem et tempore mortuus est facee rex israelitarum dolo cuiusdam amici sui nomine osie. qui postea eum regnavit annis novem. fuitque malignus dei contemptor. Contra hunc castra metatus est rex assyriorum salmanasar. et cum deum non haberet propitium. nec adiutorem. sic eum bello subdidit. et tributa definita precepit solvere.

Anno quarto osie regis israel. regnavit in hierosolimis ezechias filius achaz et abiel que fuit genere civis. Erat autem huic natura benigna. et iusta. et valde religiosa. Hic cum ad regnum veniens nihil utilius sive necessarium putavit. quam ut deum coleret. Convocans itaque omnem populum et sacerdotes et levitas. contione habita ad eos dicens. Non ignoratis quoniam patris mei peccata imitantes quando transgressus est sanctam dei culturam. maxima mala estis experti. et a deo mens vestra corrupta est. cum suasit vos deos alienos adorare. Hortor itaque vos. postquam opere cognovistis quam pessimum est impie agere. ut illorum operum oblivionem habentes. purgetis vos a priori pollutione. et cum sacerdotibus ac levitis convenientes aperiatis templum. et purgantes illud. sollempnibus sacrificiis ad morem antiquum revocetis. Sic enim deus propitius erit nobis. et ira sua super peccata nostra cessabit. Hec dicente rege ezechia. sacerdotes aperuerunt templum. et vasa immunda et pollutiones eicientes. sacrificia dei super altare imposuerunt. Mittens autem rex ezechias in provincia sibi subiectam. populum ad hierosolima convocavit. ut festivitatem azimorum celebraret. Multum namque preterierat tempus. propter iniquitatem predictorum regum. quod non fuerat celebratum. Misit et nuntios in universum israel monens ut relinquentes mala conversatione et consuetudine reverterentur ad pristinam dei culturam dicens. Concedo vobis quamvis sub alio rege degatis. ut hierosolima conveniatis. et azimorum festivitatem agatis. et nobiscum pariter epulas exerceatis. Hec autem dicebat non tam eos sibi subiectos facere studens. si tamen nollent. nam si voluissent. utique beati fuissent. Israelite vero venientibus legatis et eis proprii regis mandata nuntiantibus non solum non acquieverunt. sed etiam legatos tamquam fatuos deriserunt. Prophetas et spreverunt qui eos monebant et predicabant que passuri erant. si ad pietatem dei converti nollent. et ad novissimum comprehendentes interemerunt. et non solum in his peccatis perstiterunt. sed peiora faciebant. nec prius quieverunt donec deus vindicans in eis hostium eos subderet ditioni. quod postea narrabimus. Multi tamen de tribu manasse. et zabulon. et ysachar obedientes monitis prophetarum ad pietatis viam conversi sunt. et ad ezechiam in hierusalem concurrerunt. ut adorarent dominum. His autem venientibus rex ezechias ascendens in templum cum principibus et omni populo. sacrificavit pro se tauros vii. et totidem arietes. et agnas vii. et totidem hyrcos. et imponentes manus super capita pecudum rex et principes. sacerdotibus sollempnia sacrificare iusserunt. Sacerdotes ergo sacrificabant. et holocausta faciebant. levite vero circumstantes cum musicis et organis cantabant. et ymnos in deum psallebant. sic docti fuerant a david. Reliqui vero sacerdotes tubis cum ymnis dicentibus concrepabant. His ergo factis prostrati in faciem ipse rex et populus universus adoraverunt deum. Deinde sacrificaverunt boves lxx. tauros c. agnas cc.

populis ad epulas condonavit boves sexcentos, reliqua vero pecora [tria] milia. Et sacerdotes omnia secundum consuetudinem legis conpleverunt. Iulius quoque delectatus rex epulabatur cum populo gratias agens deo. Postea vero instante die azimorum festivitatem celebrantes quod dicitur pascha, alia sacrificia diebus VII immolaverunt. Populo vero preter illa que oblata sunt donavit rex [duo] milia tauros, pecudum vero diversorum VII milia. Idem autem fecerunt et principes. Mille namque tauros dederunt et pecora mille et XL. Et quia a Salomonis tempore non fuerat haec festivitas celebrata, tunc primum splendide et largissime probatur exhibita. Cumque festivitas fuisset expleta, excessit in provinciam purgaverunt eam, et civitates ab omni ydolorum pollutione mundaverunt. Constituit rex Ezechias cotidiana sacrificia, ut ex eius propriis celebrarentur inpensis secundum legem. Et sacerdotibus et levitis decimas et primicias frugum dari a plebe decrevit, ut semper circa religionem observarent, et a divina cultura separari nequirent. Populus quoque offerebat omnis fructus ut moris erat. Domus etiam et cubilia rex edificans, singulis sacerdotibus et levitis distribuit et filiis et uxoribus, et ita ad antiquam culturam eos reduxit. Post haec rex Ezechias pugnans cum Palestinis devicit eos, et obtinuit omnes civitates eorum a Gaza usque in Geth. Rex autem Assyriorum mittens ad eum, comminatus est omnem se ei subvertere provinciam, nisi tributa que pater eius prius dabat exsolveret. Ezechias autem haec verba non timebat securus de pietate et de prophetia Ysaie, a quo futura omnia cognoscebat. Haec de Ezechia dicta sufficiant.

Salmanasar quoque rex Assyriorum cum ei nuntiatum fuisset quia Osias rex Israhel latenter misisset ad Susam regem Egypti petens contra eum solacia, iratus nimis castra metatus est in Samaria. Et cum Osias eum suscipere noluisset, annis tribus obsidens Samariam cepit eam anno nono regni Osie. Et Israhelitarum gentem vehementer exterminavit, et omnem populum transmigravit ad Mediam et Persidam. Et regem Osiam vivum capiens secum duxit. Aliasque gentes ex loco quodam nomine Authi, quod ex flumine Persico vocatur, in Samaria et in Israhelitica regione constituit. Migraverunt quoque X tribus de Iudea post annos nongentos XLVIII ex quo egressi ex Egypto maiores eorum hanc tenuere provinciam sub Iosue. Ex quo autem recesserunt a Roboam et regnum Hieroboam tradiderunt, anni transierunt CCXL, et menses VII et dies VII. Hic ergo finis apprehendit Israhelitas transgredientes leges, et prophetis non obedientes, qui eis hanc calamitatem predicebant, et a tempore quo servum Salomonis fecerunt regem semper ad peiora tendentes, ultionem qua digni erant perceperunt. Rex autem Assyriorum Salmanasar invasit pugnando cunctam Syriam, et Feniciam universam. Pugnavit et adversus Tyrum cum in ea regnaret Helyseus. De quibus rebus loquitur et Menander scriptor antiquorum, qui Tyriorum linguam in grecam convertens fecerat.

Nota

Helyseus quidam regnavit in Tyro annis XXXVII. Hic Helyseus rex recedentibus ab eo Ethiis navigans cum exercitu suo reduxit eos, et sue iterum subdidit potestati. Contra hunc autem ascendit Salmanasar rex Assyriorum, et omnem provinciam Tyriorum et Feniciis invasit, et statuens ibi presidia sua, reversus est cum victoria. Eo tempore recessit a rege Tyri Sydon et multe alie civitates. Salmanasar autem cum audisset regem Tyri se velle repugnare, castra metatus est contra eos. Fenices ei exhibentibus naves LX et remiges LXXX. Contra quos rex Tyri Helyseus navigans in XII navibus dispersit hostium naves, et cepit de militibus Salmanasar viros quingentos, ceteros fugavit, et ex hoc honor Tyriorum crevit eximie. Revertens autem rex Assyriorum disposuit custodias super fluvium et aqueductum, ut Tyros haurire aquam prohiberent. Et dum hoc quinque annis fecisset, Tyriorum populus necessitate compulsus fodit puteos in insula, et aquam bonam invenit. Haec Menander de rege Salmanasar scribit. Igitur dum fuissent in Samariam transmigrati Guthei, singuli eorum secundum gentem propriam deos in Samaria portaverunt. Erant autem gentes quinque. Et cum deos proprios colerent, et ad iracundiam maximum deum provocarent, venit pestilentia super eos magna. Per quam corrupti cum nulla malorum medicinam invenire possent, deum maximum pro salute colere ceperunt. Mittentes itaque ad regem Assyriorum legatos supplicaverunt ut eis sacerdotes ex captivis Israhelitarum quos pugnando tenuerat destinaret. Quo mittente sacerdotes, leges et culturam dei eos edocuerunt. Et cum cepissent deum summa devotione venerari, pestilentia repente cessavit, et hactenus illas sollempnitates celebrare dinoscuntur. Hee siquidem gentes secundum eloquium hebreorum Guthei vocantur, a terra qua prius inhabitabant, grece autem Samaritae vocantur. Hanc autem habent consuetudinem, ut quando viderint Iudeos esse felices et in eorum rebus habere prosperitatem, cognatos suos eos appellant, et si de Ioseph nati videantur, habent cum hebreis proximitatem magnam. Quando vero eos deiectos viderint et belli habere necessitatem, neque eis devotione aut genere communicare volunt, sed transmigratos et alienigenas semet ipsos dicunt. De his quoque oportunius dicemus.

Continet hic liber tempus annorum C et LXXXII, mensium VI, dierum X.

Explicit liber nonus Iosephi Antiquitatis Iudaice.

INCIPIT LIBER X.

CUM EZECHIAS duarum tribuum rex quartumdecimum haberet in regno, Assyriorum rex nomine Sennacherib, cum maxima manu adversus eum castra metatus, forti brachio omnes civitates Iuda et Beniamin tenuit. Cumque Hierosolimam obsideret, prevenit eum missis legatis Ezechias, promittens se ei obedire, et tributa que imperaret exsolvere. Sennacherib vero audiens que legati dicebant, dignum iudicavit a bello cessare, et precantium suscipere dignitatem. Proposuit autem sibi dari argenti CCC talenta, et auri XXX talenta, ut non obsideret urbem, dans legatis iusiurandi fidem, quia nichil discedendo noceret. Ezechias autem evacuans thesauros, misit ei pecunias, sperans se a proelio belli et regni amissione liberari. Sennacherib vero haec accipiens, ex his que promiserat nichil cogitavit, sed ipse perfecit ad Egyptios et Ethyopes, principem militie sue Rabsacen cum multo exercitus robore, et duobus aliis viris, quorum nomina erant Taratha et Arachiris, ad vastanda Hierosolima reliquit. Convenientes autem muros castra fixerunt, miseruntque ad Ezechiam petentes ut cum eo possent habere colloquium. Ille autem propter metum noluit cum eis habere colloquium, et misit ad eos suos amicos Heliachim curatorem regni et Sobnam et Ioan qui supra scribas erat. Isti procedentes e diverso principum militie Assyriorum steterunt. Quos dum vidisset Rabsaces, precepit ut euntes dicerent Ezechie: Rex magnus Sennacherib requirit ab eo de quo presumens atque confidens refugit dominum suum, et non vult obedire nec suscipere eius exercitum. An certe propter Egyptios sperat suum exercitum sublevari? Si autem hoc expectat fatuus est. Et similis hominis incumbenti in calamo fracto, qui cum ceciderit super manum vexata sentit plagam. Sciat autem quod cum voluntate dei contra eum castra metatus sum, qui concessit mihi regnum Israhel vastare, et hoc modo subiectum dispicere regnum. Dum haec Rabsaces hebraica lingua diceret, sciebat enim optime hanc linguam, metuens Eliachim ne populus haec verba audiens metu corrueret, poscebat Rabsacen ut magis syro loqueretur eloquio. Ille vero intelligens suspicionem eius et metum, maiore amplius voce clamans respondit hebraice dicens: Audiant omnes precepta regis et quod vale est eligant et se nobis tradant. Palam enim est quia vos et rex populum spe vana decipitis, et pugnare suadetis. Si vero presumitis et exercitum nostrum vos repellere dicitis, ecce ego statuo de exercitu mihi commisso duo milia equorum, et vos totidem ascensores prebentes vestrum exercitum nobis ostendite. Sed scio quia totidem viros non habetis. Quid ergo tardatis tradere vosmet ipsos nobis, qui vos capturi sumus invitos. Dum spontanea traditio securior vobis fiat, invita vero periculosa existat. Haec verba audientes populus et legati renuntiaverunt Ezechie. Ille vero haec audiens exuit veste regali, et induit sacco miserando habitu lege patria prostratus in faciem rogabat dominum ut se adiuvaret, nullam aliam spem salutis habentem. Mittens quoque quosdam amicos ad Ysaiam prophetam, poposcit ut oraret, et factis sacrificiis pro communi salute rogaret dominum quatenus spem hostium frangeret, et populo suam misericordiam donaret. Ysaias vero haec faciens, monitus a deo confortavit regem et eius amicos predicens, quod sine manuali bello devicti hostes cum contumelia ab urbe recederent, et cum fortitudine quam se habere credebant fugarentur, et ipsum Sennacherib non posse prevalere contra Egyptios ad quos isset expoliandos, sed inhoneste reversurum, et in proprio regno a filiis occidendum predixit. Illo tempore misit Ezechie rex Assyrius epistolas in quibus eum fatuum esse dicebat, credentem quod eius servitutem posset evadere, qui multas gentes maximas subdidisset; et minatus est se eum dispendere dum caperet urbem, nisi portas aperiens sponte in Hierosolimis eius exciperet exercitum. Quod cum legisset Ezechias, sprevit propter spem quam habebat in deo. Epistolam vero plicans in templo reposuit. Et cum deo vota et orationes effunderet pro civitate et salute cunctorum, Ysaias propheta eum dixit exauditum, et quod non obsideretur ab Assyriis, et in futuro anno omnes qui ab Assyriis capti fuerant reversuros, et in tertio anno cum pace opus suum facturos, et proprias possessiones sine timore habituros. Interea haec rex Assyriorum in bello quod Egyptiis intulerat frustratus, ab hiis in causa sine effectu revertebatur. Nam cum multo exercitu obsideret Pelusium civitatem Egypti, et dum aggeres contra muros elevasset, quibus civitatem volebat capere, audivit Tarachen regem Ethyopie cum multo exercitu ad Egyptiorum venire solacium, et per desertum iter facere, ut subito in eius castra irrueret. Orante namque rege Egyptiorum ad dominum qui in Pelusio obsessus erat, deus eius preces exaudiens, plagam quandam misit in exercitum Sennacherib, ita ut turbatus ab obsessione Pelusium statim recederet, cum multa de populo perirent. Herodotus autem scribit quod in castra regis Assyriorum, dum Pelusium obsideret, una nocte cunctis dormientibus multitudo soricum venerit, et cuncta arma et arcus comederit Assyriorum, et propterea rex cum non haberet eius exercitus arma et arcus, exercitum a Pelusio revocasset; quod fabulosum est. Haec Herodotus scribit. Reversus autem Sennacherib a preliis Egyptiis, cum venisset ad Hierosolima, exercitum quem Rabsaci dimiserat in periculo invenit. Ipsa autem nocte cum incrastino vellet civitatem obsidere Hierusalem, inmisit deus maximum morbum in populum, ut ipsa nocte perirent LXXXV milia cum ducibus et tribunis. Rex autem Sennacherib mane surgens propter hanc calamitatem in nimio timore positus, fugiens parva manu ad proprium regnum [illegible] Ninive. Post haec a filiis suis Adramelech et Seleusaro est peremptus in templo quod dicitur Arasci, et fugerunt in Armeniam, et suscepit regnum eius Asaraddo. Ezechias autem inopinabiliter [illegible] timore liberatus gratificas hostias cum omni populo celebravit deo, et cognoscens quia nullis suis viribus hostes fugasset, omni studio et largitate usus est circa dei cultum. Non post multum gravi languore detentus et a medicis desperatus est, et iam nulla spe [illegible] amici in eo habebant. Obiciebant autem ei amici sui, eo quod filios non haberet, et moriturus desolatam relinqueret domum, cum successorem nullum haberet. Et dum ex his verbis valde fatigaretur, rogavit dominum ut ei parvo tempore concederet, donec filios habere posset, et non prius animam privaret, antequam fieret pater. Cum misertus deus petitionemque eius suscepit, quia non dolebat eo quod privandus esset bonis imperii, sed quod filios non haberet, qui in eius principatu succederent. Mittens quoque deus Ysaiam prophetam ei iussit dicere quia post tertia die languorem evaderet, et post haec XV annis super viveret, et filios generaret. Et dum haec propheta Ezechie ex mandato dixisset, propter nimietatem languoris ea que sibi promittebantur non credidit, et signum aliquod petiit ut faceret Ysaias, quatinus haec sibi crederet et a deo eum missum vere cognosceret. Nam ea opera que ultra rationem sunt et supra fortiora videntur huiusmodi promissis probant hominibus incredulis esse vera. Et dum Ysaias propheta interrogaret eum quod signum vellet fieri, petivit ut umbra solis X gradibus ab eo loco unde descenderat reverteretur. Et dum Ysaias rogasset dominum ut fieret, videns rex quod factum fuisset quod voluit, repente dissolutus a languore ascendit in templum, et adorans dominum vota et ymnos celebravit. Eo tempore contigit Assyriorum regnum a Medis solui, quod postea referemus. Rex itaque Babiloniorum Baladas misit legatos ad Ezechiam portantes munera, et ab eo poposcit ut ei esset socius et amicus. Ille vero legatos suscipiens, et thesauros eis ostendens et armorum instructionem, et aliam copiam quam in auro et gemmis habebat, et prebens eis munera regi Balado deferenda, dimisit eos. Ysaias autem propheta venit ad regem, et requisivit unde essent qui ad eum venissent. Qui dixit de Babilonia eos a suo rege venisse, et ostendisse se eis universa, ut videntes divitias et virtutem regni cognoscerent, et suo regi nuntiarent. Cui Ysaias respondens: Scito inquit non post multum tempus ad Babiloniam filios tuos et domum

tas transmigrandos. Filiis quoque et nepotes tuos eunuchos esse
faciendos. et amissuros uirilitatem. et regis babilonis seruituros.
Haec propheta dixit ysaias ezechie. Ille autem contristatus est in his que dicta
fuerant. ait non se quidem uelle sua gentem interire. Et tamen quia uidere
sed quia impossibile est que apud deum deliberata sunt posse mutari.
rogabat ut multa ipsius pax permaneret. Cumque propheta ysaias
indubitanter et mirabiliter de ueritate confideret. et nichil falsi
penitus loqueretur omnia que erant propheta ueniente scribens dereliquit in
libris. ut postea uolentibus legere appareret. Et non solum iste
propheta. sed et alii numero xii. idem fecerunt. et omne siue bo
num. siue contrarium secundum prophetias. secundum illorum dictum peruenire di
noscitur. Sed hec singula deinceps declarabimus. Ezechias autem
rex dum sub uixisset tempus quod praediximus. et illud spatium
in pace degisset. mortuus est anno uite sue l. et iiii. ex quibus
regnauit xx viiii. Cui successit in regno filius eius prius nomine
manasses. natus de matre nomine apsiba. Qui a patrius uolu
tatibus abscisus. et ad diuersa conuersus. omne genus mali
tiatis ostendit. et nichil impium dereliquit. sed iniquitates
israhelitarum imitatus est. quibus iudei deliquerunt. Presumpsit
et templum polluere. simul et ciuitatem. omnemque partem regio
nis. Nam spernendo deum ad hoc usque peruenit. ut omnes hebreorum
iustos occideret. et neque prophetis parcebat. quorum cotidie sin
gulos perimebat. et eorum sanguine plateas irrigabat. Iubi
autem iratus deus. misit prophetas ad regem et populum. minantes easdem
et futuras calamitates. in quas incurrerant fratres eorum israhelite
cum sic iniuria fecissent. Illi uero eorum non credidere uerbis. ut et
nichil mali paterentur. a quibus autem postea cognouerunt fuisse uera que a
prophetis dicta sunt. Igitur dum manasses in his malis perseue
raret. bellum contra eum mouit rex babilonis et chaldeorum.
Is enim misso exercitu in iudeam regione eorum depopulatus est.
et regem manassen dolo capiens et ad se deductum tormentis et
uinculis quibus uoluit subdidit. Manasses autem intelligens
in quibus malis esset. et horum malorum se arbitratus auctorem sup
plicabat deo. ut ei hostem suum clementem faceret. ac misericordem.
Cuius orationes deus exaudiens hoc ei concessit. et remissus a re
ge babilonis ad sua regna reuersus est. Cumque uenisset
ad hierosolimam. priorum delictorum que contra deum gesserat stude
bat ab animo repellere. et ad seruicium et cultura diuine re
ligionis accendere. templumque et ciuitatem purgauit. et ad hoc
solum erat deditus constituit. ut gratias deo pro dono suae salutis
exsolueret. quem in omni uita ei propitius foret. Hec autem omnia populum
agere docuit. recolens in quas calamitates incidisset. propter recti
quia se conuersationem contrarius erat. et edificans altare sollemp
ne hostias immolabat sicut constituit moyses. diuinam custodiens
culturam. Edificauit et castella per circuitum hierusalem. et muros
antiquos cum multo studio reparauit. ita ut aliis ultra eos erigeret.
et turres eminentissimas exaltaret. custodias uero que ante ciuita
tem erant multa munitione firmauit. et sic in omnibus a pore
conuersatione mutatus est. et egit uitam beatissimam. ita ut multa
imitatores ei essent. ex quo cepit colere deum pietate. Qui cum uixis
set annis lxvii. et regnasset l. et v. defunctus est. et sep
ultus in suis hortis. Cuius regnum peruenit ad eius filium am
mon. cuius mater fuit masselmis. de ciuitate iechabat. Qui
dum imitaret opera priora patris sui. dolum passus a suis in domo
sua peremptus est. cum uixisset annos iiii. et xx. ex quibus regnauit
tres. Populus autem eius peremit interfectores. eumque cum patre
sepelierunt. et regnum eius filio iosie tradiderunt. qui erat octo
annorum cuius mater erat nomine chi de ciuitate nophet i. Hic
erat natura benignus. et ad uirtutem uidelicet preparatus. et imita
dus deo regis et intentione. et regula cuius dispensationis
eius secutus. cum ad duodecimum etatis uenisset annum. pietatem
et iustitiam iste esse monstrauit. Cunctum namque populum correxit.
et monuit ut derelicta ydolorum secta patrium colerent deum.
et opera priorum regum in quibus deliquerant non imitarent. Ipse
autem se moribus bene obseruabat. et per sapientiam et intellec
tum naturalem opera bona celebrabat. consilius bonis et traditio
nibus tradens sensum. et sequens leges et pietatem circa deum gerens
omnia prospere gubernabat. Omnem et ciuitatem et prouinciam
purgabat. et lucos uniuersos abstulit. et ornamenta que eis a
regibus ad iniuriam dei fuerant oblata depulit. et tali modo po
pulum ab humana secta retractum. ad religionis diuine iura conuer
tit. et legitima holocaustorum sacrificia in altari sollempniter uis
exhibuit. et in aliaque causa iustitiam in [illegible] que anime sue
uoluit medicinam. Misit ergo in totam prouinciam iubens ut aurum

148.

et argentum offerrent ad reparationem templi. pro sua uoluntate
et uirtute. Quod ergo pecunie allate fuissent ad reparationem
templi. et eius expensas. et preposuit ad opus templi amasiam qui
erat super ciuitatem. et scriptorem saphan. et scribam monumentorum
ionacham. et pontificem eliachim. qui dilatione nulla in opere fe
cerunt. sed instructores omnia necessaria prepararent. Hoc igitur
in reparatione templi celebrata pietas regis ostensa est. Qui
dum octauum decimum imperii haberet annum. misit ad eliachim
sacerdotem iubens ut pecunie que remanserant conflarent. ut
fierent inde crateres. et libatoria. et fiale ad ministerium
dei. insuper et ad uasa sacrificiorum dei. Proferens autem eliachim
pontifex aurum. inuenit librum sacrum moysi in templo po
situm. quem accipiens dedit saphan scribe. Qui dum relegisset
uenit ad regem. et legit ante illum. Tunc iosias cum audisset ubi
libri huius. scissa ueste sua uocauit pontificem eliachim. et
necessarios amicos. et ipsum scriba. et misit eos ad quandam
mulierem prophetissam nomine holda uxorem salomi cuiusdam
insignis uiri. et nobilitate clari. iussitque ut eam consulerent
eam. si propitius fieret deus quia metuerent non preuaricando lege
moysi et mandata ne periculum transmigrationis incurrerent. et
ad extraneas terras deuenientes. uitam agerent miserabilem.
Audiens autem prophetissa que fuerant a rege mandata. iussit ut
remeantes dicerent regi. quia diuinitas quod decreuit infirma
ri non potest. id est ut populus non pereat. aut de prouincia non pelleretur.
aut bonis presentibus minime priuarent. dum transgressi fuissent
leges. et penitentiam non egissent. prophetis monentibus ut sobrie
uiuerent. et impietatis supplicia deuitarent. Deus ergo neque
mentitur in uerbis prophetarum. sed faciet que pronuntiauit. Vos ergo rede
untes dicite regi. propter eius iustitias istas erumnas retinendas.
et post eius obitum definita supplicia populis inferenda. Illi ergo qui
missi fuerant mulierem prophetantem. remeantes nuntiauerunt regi.
Tunc rex iosias mittens iussit populum ad hierosolimam conuenire.

et sacerdotes et leuitas. et omnem etatem simul adesse precepit.
Quibus congregatis. primum quidem eis sacros libros legit. et stans
in tribunali in medio multitudine. coegit cunctos fide et iura
menta prebere. ut moysi leges custodirent. Illi uero promptissime et
iurauerunt. et precepta legis implere promiserunt. et sacrificia
celebrantes deum sibi poscebant esse propitium. Rex autem sacerdoti
precepit ut si aliquid uas apparentibus eius oblatum ydolis. aut diis
extraneis inuictis in templo proferrent. Et dum multa fuis
sent collecta. comburens eam cinere dispersit in flumini. et sa
cerdotes qui non erant de genere aaron. interfecit. Qui cum hec fecisset
hierosolimis. processit in uniuersam prouinciam. et lucos. et deos qui
a hieroboam rege in excelsis facti fuerant exterminauit. et ossa
falsorum prophetarum super altare quod idem hieroboam fecerat concre
mauit. et impleta est prophetia que est ad hieroboam facta fuerat
et hoc modo uniuersum precepit. cum eam iosias ex domo dauid nasciturum
cum ante ccc. annos. et lx et iiii annis dictum fuisset.
Post hec iosias rex perfectus est ad ceteros israhelitas. qui captiuitatem
et seruitutem assyriorum effugerant. et suasit eis ut impios actus
et honores extraneorum deorum relinquerent. et patrium deum cole
rent. eique dicarent domos et lucos. Perscrutatus autem ciuitates ne
quis forte ydolum haberet intra domum. nec non et currus qui edi
ficati fuerant a prioribus regibus. et quecumque alia erant que uelut
deos adorabant. cuncta pariter amputauit. et hoc modo purgata
omni prouincia. ad hierosolimam omnem populum conuocauit. et ad
azimorum festiuitatem que pascha dicitur adduxit. Donauit ergo
rex populo in pascha nouellos hedos et agnos xxx. milia. et
ad holocaustum tria milia. Prebuerunt et primi iudeorum propter
pascha sacerdotibus agnos v. milia. et leuitis agnos duo mi
lia sexcentos. et eorum presules obtulerunt boues quingentos. Et
dum esset hoc habundantia quadrupedum. sacrificia faciebant
secundum legem moysi. cum multo gaudio. nec fuit alia similis festi
uitas apud hebreos a samuelis prophete temporibus. Causa uero
eius festiuitatis hec erat. ut omnia secundum legis antiquam traditio
nem patrie sollempnitates efficerent. Iosias autem post hec in pace
uiuens. diuitiis et gloria omnes precellebat. Nechao autem rex egyp
ti castra posuit ad eufraten fluuium. ut contra medos et babi
lonios dimicaret. qui assyriorum soluerunt principatum. Habebat
autem desiderium ut regnaret in asia. Et cum uenisset cum exer
citu suo ad ciuitatem medin que erat in regno iosie. prohibebat
eum rex iosias ne per suam prouinciam contra medos et babilonios
iter faceret. Tunc mittens legatos ad eum nechao dixit non se
contra eum exercitum duxisse. sed ad eufraten fluuium properare.
monebatque ne prouocaret eum ut secum pugnaret. dum ad
aliena bella uenisset. Iosias autem non acquiescebat uerbis nechao.
sed instabat ne iter faceret per regionem eius. Sors urgebat eum. ut
accideret quod ei imminebat. Nam dum aciem sui exercitus compo
neret. et in curru uectus ad populum uenisset. quidam egyptiorum
iaculatus eum. a belli impetu suspendit. Ex quo uulnere nimis
afflictus. iussit exercitum redire in hierosolimam. et mox defunc
tus sepultus est in patriis monumentis. qui uixit annis xxx.
et viii. et regnauit ex eis xx. et uno. Omnis itaque populus eum
multis diebus magno luctu gemituque defleuit. et hieremias pro
pheta mortis eius carmen lamentabili modulatione composuit.
quod hactenus apud nos manere dinoscitur. Hic et hieremias
propheta futuram cladem ciuitatis predixit. et respectu captiuitatem
nunc apud nos habita. et babiloniorum migratione. Nec solum
iste propheta hieremias predixit populo esse uentura. sed et precipuus
propheta ezechiel de his duos libros conscribens nobis reliquit.
Erant autem ambo isti prophete genere sacerdotes. et hieremias in
hierosolimis est commoratus. a xiii. anno regis iosie usque dum ci
uitas uastaretur et templum. de quo propheta proprio loco narrabimus.
Mortuo siquidem iosia. successit ei in regnum filius ioachaz cir
citer xx. esse annorum. habens matrem nomine habital.
de ciuitate abana. et fuit sceleratus et impius. Rex ergo egypti
nechao. dum a pugna fuisset reuersus. uocauit ad se ioachaz
de ciuitate syrie que dicitur amach. Qui dum uenisset. repente
eum uinxit. et fratri eius eliachim tradidit regnum. et prouincie
tributa imposuit. c. talenta argenti. et unum auri. Has autem
pecunias eliachim dabat singulis annis. Ioachaz autem ductus
est in egyptum. cum regnasset in hierusalem tres menses et dies x.
et mortuus est in egypto. Mater autem eius uocabatur zabud. de
ciuitate abuma. Hic eliachim autem erat natura iniustus et ualde
nequissimus. neque circa deum bonus. neque circa homines mansuetus.
Cum ergo iiii. annis regnasset. regnum babilonie quidam nomine
nabugodonosor accepit. Qui statim in initio regni sui cum
maximo exercitu ad carchamin ciuitatem uenit. que est iuxta
eufraten pugnaturus contra regem egypti nechao. Nam rex
egypti subiugauerat sibi syriam uniuersam. Nechao autem rex
egypti cum hoc audisset. penitus non expauit. sed cum magno
brachio contra nabugodonosor ad eufraten uenit. Facta autem congressi
one rex egypti deuictus est. et multa milia uariis rebus belli
amisit. Transiens autem nabugodonosor eufraten. omnem syriam usque
pelusium cepit preter iudeam. Post hec iiii. anno ueniens na
bugodonosor rex babilonie contra iudeos. et cum magno exercitu super
eos castra metatus est. tributa exacturus ab eliachim. aut certe
dimicaturus. Eliachim uero metuens eius minas. et pacem habere
desiderans. prebuit ei tributa que preceperat tribus annis. et statim
reuersus est. Tercio uero anno audiens eliachim egyptios uelle contra
babilonios pugnare. tributa non reddidit spe egyptiaci belli
deceptus. Nam egyptii minime presumpserunt pugnare contra nabugodonosor.
Nam hieremias cotidie predicebat. quia frustra egyptiorum spe
tenerent. quia futurum esset ut a rege babilonie ciuitas uasta
retur. et rex eliachim subderetur ei. Hec autem nulla utilitate dice
bat. quia nullus erat qui crederet. Nam populus et principes hoc
audientes negligebant. et indignantes quasi augurium aduersus
regem diceret propheta accusabant eum. et multi decreuerunt
aduersus eum dari sententiam. ut ad supplicium traderetur. Senio
res autem hieremiam eripere a malis cupientes. suadebant aliis ne
quid mali fieret hieremie dicentes quod non solum iste ciuitati
futura predixerit. sed et micheas ante eum olim talia predixisset.
sed quasi propheta dei fuisset honoratus. His uerbis seniores mitigan
tes turbas. eripuerunt hieremiam a definito supplicio. Hieremias
autem scribens omnes prophetias suas tenuatas populo nono mense et
in ecclesiam congregato quinto anno regis eliachim. relegit librum quem
ac futuris rebus ciuitati et populo conscripsisse uidebatur. Audi
entes itaque principes auferunt ab eo librum. iusseruntque hieremie et

baruch ut se absconderent. et ipsi librum portantes regi dederunt. Rex autem presentibus amicis iussit scribam suum relegere. et audiens que scripta erant in libro irate dirupit librum. et igne concremavit. et iussit hieremiam et baruch ad se puniendos adduci. Illi autem iram eius declinaverunt. Non post multum tempus. venit contra eum nabug(odonosor) cum magno exercitu. et federe facto suscepit eum eliachim propter metum eorum que a propheta fuerant ei dicta. credens se multa passurum. si non eum susciperet. Et dum nabug intrasset civitatem. fidem neque servavit. sed iuvenes fortissimos et pulchritudine decoros occidit. una cum rege eliachim. quem et ante muros insepultum proici iussit. et filium eius ioachim constituit regem. Eos autem qui erant in dignitatibus: constitutos numero tria milia captivos duxerunt in babiloniam. inter quos erat propheta ezechiel cum esset adhuc puer. Hunc finem habuit eliachim rex. qui vixit annis xxxvi. regnavit autem xii. Successor vero eius habuit matrem nomine honos(?). et regnavit mensibus tribus et diebus x. Nam regem nabug qui ei concesserat principatum repente timor invasit. et formidans ne ipse memoriam haberet pro nece patris. et provinciam ei invaderet: mittens exercitum ad hierosolimam iussit regem ioachim comprehendi. Ioachim ergo cum esset natura benignus et iustus: et nolens civitatem propter se videre pericula sustinere. sumens matrem et cognatos tradidit obsides ducibus qui fuerant a babilonio rege directi. et accipiens ab eis iusiurandum quod nichil paterentur mali. nec ipse nec civitas. aperuit eis urbem. Ipsi autem fidem violaverunt. et omnes iuvenes qui erant in civitate. et cunctos artifices quorum numerus fuit x. milia et octingenta xxx. et duo. ligatos captivos secum duxerunt cum ioachim et matre eius et amicis ad regem babilonis. quos ille reclusit in custodia. Patruum vero ioachim nomine sedechiam constituit regem. accipiens ab eo iusiurandum ut ei provinciam custodiret. et nichil hostile ageret. nec faveret egyptiis. Hic ergo sedechias erat annorum xxi. quando accepit regnum. [illegible] matris eius [illegible]. Fuit autem contemptor iustitie simul [illegible] circa quem impii maximum locum habere videbantur. Unde hieremias propheta ad eum crebro veniens contestabatur dicens. ut iniquitates et impietates desereret: et iustitie studeret. nec attenderet malignos duces. nec falsis prophetis crederet eum seducentibus: quasi neque contra eum rex babilonie dimicaret. eo quod egyptii contra eum bellare vellent et vincerent. quoniam hec verba nichil essent. nec hec ita ventura forent. Sedechias autem dum audiret hieremiam hec dicentem consentiebat ei promittens tamquam vera loquenti. et ei credebat verbis. sed rursus amici subvertebant eius mentem a verbis prophete: et ad ea que volebant emolliebant. Prophetavit autem et ezechiel in captivitate de futura calamitate populi. et hec misit in hierosolimam. sed sedechias eius verbis non credidit. eo quod non concordarent verbis hieremie. Dicebat enim ezechiel quia sedechias babiloniam non videret. hieremias autem dicebat quia vinctum duceretur in babilonem. Licet autem omnia secundum eorum dictum evenerint: tamen has prophetias in sequentibus oportunius explanabimus cum in manus venerit.

Interea dum cognovisset nabug quia sedechias quem regem statuerat in hierusalem amicitias misisset cum rege egypti. contra eum castra et afflicta provincia munitiones diripiens: ad ipsam hierusalem obsidendam cum magno veniebat exercitu. Rex autem egyptiorum audiens quia sedechias amicus eius esset obsessus. sumpta maxima virtute bellatorum venit in iudeam quasi obsessionem soluturus. Nabug abscessit ab hierosolimis. et occurrit egyptiis eisque congressis prelio eos superavit. et in fuga versos de syria coegit exire. Interea falsi prophete seducebant sedechiam dicentes. quia nabug ad civitatem denuo non reverteretur. sed in proprium regnum rediret. et illi qui captivi ducti fuerant de babilone cum de vasis ad hoc templum reverterentur. Hieremias autem in medium transiens hiis contraria prophetavit dicens. quia male facerent hi qui regi talia suaderent. quando per egyptios nichil iuvari posset. quos devinceret nabug. et in hierosolimam denuo remearet. eamque fortiter obsideret. et populum fame corrumperet. et reliquos captivos duceret. et templi divitias exhauriret: et insuper concremaret. civitatemque subverteret. et esset servitus regi babilonico. eiusque nepotibus annis lxx. A quorum servitio nos tunc liberabunt persi et medi destruentes babiloniorum imperium. et reversi denuo hierosolimam edificabimus. Hec dicente hieremia plurimi crediderunt. sed principes et impii excessisse eum a sua mente dicebant. eumque deridebant. Hieremias autem cum voluisset in patriam suam ire que dicitur anathoth. xx. stadiis ab hierosolima distans. inveniens eum in itinere quidam principum comprehensum detinuit. calumniam ei faciebat. quasi ad babilonios iret. Ille autem dicebat falsum eum dicere. sed in patriam suam properare velle. Princeps autem ad hec verba non flexus. vinctum deduxit ad iudices magistratuum. a quibus verbera et tormenta passus: ad necis supplicium servabatur. quamvis iniuste hec sustineret.

Anno igitur nono sedechie regis. x. die mensis decimi, xxii. nabug rex reversus a pugna quam ab egyptiis iure intulerat. denuo hierosolimam obsedit cum magno studio x. et novem menses. Hierosolimitas vero duo per id tempus mala et alia maxima deprimebant. scilicet languor morbi pessimus. et fames vehementer insistens. Hieremias vero cum esset in custodia. monebat attente populum. ut regem babiloniorum exciperent portas aperientes. Hoc enim facto dicebat eos posse salvari. alioquin radicitus disperderentur si manerent in civitate: aut fame consumpti. aut gladiis hostium. si vero ad chaldeos exirent. inimicos et mortem quodammodo declinarent. Principes autem hec audientes. et inter ipsa mala consistentes. non ferentes eius verba. sed cum ira venientes poscebant eum quasi vesanum occidendum non tamquam prophetam eo quod animos eorum frangeret: et malis promissionibus audaciam populi valde molliret: cum omnes parati essent pro patrie salute pugnare. ille autem moneret ut ad hostes fugerent. quia civitas capienda foret. et omnes in ea perituri. Rex vero per hieremie verbis non erat iratus. sed ne principibus in tali tempore videretur esse contrarius. permisit eis ut facerent de propheta quod vellent. Qui mox ingredientes in carcere. et sumentes hieremiam proiecerunt eum in quendam lacum ceno plenum. ut morte propria suffocatus moreretur. Hieremias vero usque ad guttur et labia in ceno dimersus. in magnis degebat angustiis. Quidam ergo servorum regis honoribus decoratus. genere ethyops erumnas prophete regi nuntiavit: dicens non recte amicos eius et principes fecisse. quod prophetam in ceno dimersissent. quod supplicium omni morte et vinculis esset amarius. Hec cum audisset rex penitentia ductus quod eum principibus tradidisset. iussit ethyopi ut sumptis xxx. servis et funibus et quicquid [illegible] esset ad salutis eius utilitatem: hieremiam cum festinatione extraheret. Ethyops autem sumens quod preceperat rex. prophetam extraxit de lacu. et sine custodia esse permisit. Evocans ergo rex latenter requirebat si aliquid divinum in rebus presentibus ei indicare posset. Ille vero se habere quod diceret asserebat. sed sciret non sibi esse credendum. et nec se aliquid velle indicare. quem eum inhumano supplicio pene mortificasset. Ubi sunt inquit nunc qui regem babilonis neque ad hierusalem reversurum esse dicebant. et his verbis vos fallebant. Si autem veritatem nunc tibi dixero. mortem me condempnas. Cumque ei rex iusiurandum prebuisset: ne eum puniret. nec principibus traderet. data fide suasit ei ut chaldeis aperiret civitatem si liberari vellet a presenti periculo. neque civitatem ad fundamenta dirui, nec templum ab hostibus concremari. et ipse huius mali auctor existeret. Hec audiens rex dicebat se quidem libenter facere que moneret et sibi expediret. sed timeret contribules qui ad regem babilonie profugissent. ne accusantibus eum periculo subiaceret. Quem propheta confortabat. et frustra supplicium suspicari dicebat. et nil mali passurum. si babiloniis traderet civitatem. et ipsum et filios et uxores. insuper et templum maneret illesum. Hieremiam ergo cum hec dixisset dimisit rex. precipiens ut nulli civium que locuti fuerant proderet. et si a principibus interrogatus fuisset quid cum eo locutus esset. diceret quia postulasset ne in vincula autem in carcere denuo traderet. Principibus ergo interrogantibus quid locutus fuisset cum rege. iuxta preceptum regis eis respondit. Babilonii ergo obsessionem hierosolimitis graviter inferebant. Et facientes turres cum magnis edificiis. et aggeres ingentes excitabant. in quibus resistebant de muris pugnare volentibus: multasque machinationes erigebant equantes eas muris per circuitum civitatis. Illi autem qui erant intra urbem fortiter et impigerrime resistebant. quamvis fame et labore fatigarentur. Licet autem inter his passionibus multarentur. animo tamen fortes videbantur ad prelium. in nullo expavescentes adinventiones et machinamenta babiloniorum. sed contrarias machinationes moventibus que hostes fecerant. illi alia apponere excogitabant. ita ut magnum esset certamen babiloniis et hierosolimitis. babiloniis arbitrantibus nichil esse validius quam capere civitatem. hierosolimitis autem suam salutem non in alia causa ponentibus: nisi ut magno studio laborarent. et non desperarent excogitare quibus modis hostium machinamenta destruerent. Multa igitur mala perpessi sunt hierosolimite mensibus x. et viii. dum fame vastarentur: et lapidibus quos de turribus iactabant adversus eos hostes. Capta est ergo civitas xi. anno sedechie regis. iiii. mense die nono. ceperuntque eam principes babiloniorum quibus obsessio a rege nabug erat commissa. ipse autem in reblata civitate morabatur. Nomina vero principum qui civitatem ceperunt hec sunt: ergelasar. rerem. macusseum. egarus. nabuzardan et sarus. Capta siquidem civitate circa mediam noctem a principibus et ingressis in templum. agnoscens hoc sedechias. sumptis uxoribus et filiis. et principibus et amicis fugit de civitate per desertum valde tutissimum. Quod dum principibus babiloniorum indicatum fuisset: egressi diluculo persecuti sunt eos. Quos dum circa iericontem apprehendissent: vinctos dederunt eos. Amici vero et principes qui cum sedechia fugiebant. dum hostes proximos esse conspicerent. dispersi sunt in diversa loca fugiendo. et unusquisque se liberare contendebat. Hostes autem comprehensum sedechiam cum paucis et uxoribus et filiis. duxerunt ad nabug regem in reblata. Quem nabug cepit vocare impium. et infelicem. et iurisiurandi immemorem quod prebuerat ut ei provinciam custodiret. Super hoc autem eum obiurgavit ingratum, quia dum ab eo percepisset imperium. quod a filio fratris eius tulerat. et sibi tribuerat. contra eum egisset hostiliter. Magnus ergo deus qui nequitiam tuam habuit odio. meo te subiugavit imperio. Hec dicens ad sedechiam. iussit statim filios eius et amicos occidi. ipso et captivis inspicientibus: Deinde oculos sedechie eruens. eumque vinciens secum duxit in babiloniam. Hec sibi ergo que hieremias et ezechiel prophetaverunt. quia comprehensus duceretur ad babilonium regem. et loqueretur ei ex suo ore. et videret suis oculis eius oculos, sicut hieremias dixit. cecatus autem et ductus ad babiloniam eam non vidit. sicut ezechiel predixit. Hec autem sufficienter possunt dei manifestare potentiam que est multimoda et universa conspiciens et que congruant agi providens. ignorantiam et infidelitatem hominum redarguit. per quas curari nequiverunt ab hiis que erant passuri. Nam cum ea que predicebant custodire noluissent calamitatibus noscuntur esse contraditi. ita ut impossibile esset ut ab hiis declinarent. Omnes ergo qui de genere david regnaverunt. huiusmodi consummationem habuerunt. et fuerunt xx. et unusquisque ad ultimum regem a saul qui primus regnavit. non tamen ex eadem tribu consistens. Regnaverunt autem annis nongentis et xiiii. mensibus vi. diesque x. Nabug autem misit principem militie sue nabuzardan in hierusalem ut expoliaret templum et incenderet. et regalia pariter. et civitatem usque ad pavimentum subverteret: et populum in babiloniam transferret. Qui dum venisset in hierusalem. xi. anno sedechie regis templum subvertit. et vasa dei aurea et argentea. et maximum cantharum quem fecerat salomon. et columnas ereas et capitella earum aureasque mensas et candelabra. Hec auferens templum incendit quarto mense initio mensis. xviii. anno regis nabug. et regalia civitatemque subvertit. Templum ergo concrematum est post ccccl(?). et lxx. annos et menses sex diesque x. ex quo factum est a salomone. Ab egressu autem populi ex egypto tunc erant anni mille lx. duo. et menses sex. et dies x. A diluvio vero usque ad vastationem templi fuit tempus annorum mille nongentorum lvii. mensium vi. dierum x. A prothoplasto autem adam usque ad vastationem templi fuerunt anni tria milia quingenta xiii. menses sex. dies x. Tantus ergo numerus erat annorum et quecumque gesta sunt ut pervenerit manifestavimus. Nabuzardan ergo postquam hierusalem subvertit et templum. sumens captivos migravit eos. et pontificem zardan et iosedech sacerdotem secundarium eius. et custodes templi. et tres eunuchos qui erant super armatos. et vii. amicos sedechie et scribam eius. et alios principes lx. quos omnes cum vasis que depredatus est deduxit ad regem in reblata civitate. Rex autem iussit pontificis caput et omnium principum capita abscidi. et regem sedechiam posuit in carcere in babilone.

Igitur quia genus regum explanavimus. necessarium iudicavi referre nomina pontificum. qui pontificatum regum temporibus habuerunt. Primus fuit sadoch pontifex templi quod salomon edificavit. post eum achimaas. post achimaa azarias. cui successit ioram. post ioram axiora. post eum fideas. post hunc sudeas. post eum hilo. cui successit

ioacham, et post eum urias. inde nerias. post eum odeas. et post eum sallom. deinde helchias. post hunc azaroch. deinde iosedech qui captiuus ductus est. et occisus. Isti omnes in pontificatu per ordinem id est filius patri successere. Veniens autem rex in babilonia. uasa que in templo hierusalem fuerant depredatus. diis suis dicauit. et populum in babilonio regione constituit. Nabuzardan autem dum captiuasset populum hebreorum. pauperes qui fenitores tradiderant dereliquit. constituens eis principem nomine godolia filium acham de nobilibus natum. mansuetum et iustum. iussitque ut opus in ponentes terra facientes regi desertam tributa persoluerent. Hieremiam uero prophetam soluit a carcere. eique suasit ut in babilonem cum eo ueniret. nam rex sibi iusserat illum per omnia placide ministraret. et si nollet sequi, iure indicaret tamen ei ubi manere uellet. quem hoc regi mandaret. Hieremias uero nec eum sequi noluit nec alibi commorari, sed libenter se dixit habitare in deserta patria cum miserrimis reliquiis. Audiens hoc nabuzardan precepit godolie. ut ei prudentia in omnibus haberet. eique ministraret in quibus egeret. Dans et nabuzardan hieremie multa et preciosa munera. dimisit ad propria. Hieremias quoque mansit apud godoliam in ciuitate masphat. rogauitque nabuzardan ut dimitteret discipulum suum nomine baruch filium neri ex magna ualde familia. et qui in lingua patria precipue erat eruditus. Hoc cum fecisset nabuzardan. in babilonia profectus est. Hi illi quoque obsessa hierosolimorum urbe diffugerant dispersi per certa loca. dum babilonios cognouissent recessisse. et quasdam reliquias in hierosolimorum terra reliquisse. qui ea incolerent. undique collecti uenere ad godoliam in masphat. Erant principes eorum ioad filius carree. et zareas. et iohonias simul et alii. Porro de genere regio erat quidam ysmahel uir magnus et callidus. qui dum obsideretur hierosolima. euasit ad regem ammanitarum nomine bachalim. et illo tempore ibi morabatur. Hii quoque dum ad hierosolima reuersi sunt. godolias eos fecit ibi manere. neque babilonios metuentes. colentesque terram. nichil mali passuros esse dicebat. et hoc iuramento firmauit. adiciens quod solacium eincus preberet. et siquis ab aliquo grauaretur. illius foueret auxilium. suasitque ut singuli in qua uellent ciuitate morarentur. et habitacula repararent et ut tempore tritici. et uinum. et oleum reconderent. quatinus hyemis tempore pabulo non egerent. Hec cum dixisset. dimisit eos in prouinciam ire. quo unusquisque uolebat. Fama quoque discurrente quod godolias ad se uenientes de fuga clementissime susceperit. et terram ad colendum dedisset. ut regi babylonis tributa persoluerent. cucurrere omnes ad godoliam. et in prouincia degebant. Considerantes quoque prouinciam. et godolie benignitatem atque clementiam, iohannes et principes qui cum eo erant ualde dilexerunt eum. dicebantque mittendum esse ad regem ammanitarum bachalim. ut ysmahel latenter occideret. quatenus ipse posset esse securus. quia dum solus ille remansisset de semine regio. eius dolum timerent. ne ipsum occideret. et reliquie israelitarum funditus deperirent. Godolias autem acquiescere noluit uerbis eorum dicens, Non est rectum contumeliam qui nichil adhuc gessit malignantis insidias exercere. qui neque in tali desolatione huiusmodi malicia exerceret. et que in tanta necessitate fouerat. et ab aliis inimicis eripuerat. ipse nec punire nollet. sed et si ille insidelitate agere uellet. carius sibi esset. ut ipse periret ab illo. quam nequaquam ipse uellet uiolare fidem suam in illo homine qui ad se saluatus gratia confugisset. ut dolo eum occideret. Principes autem cum non potuissent godolie persuadere ut ysmahel occideret, protinus recessere. Transactis autem xxx. diebus uenit ysmahel cum x. uiris ad godoliam in masphat. quos ille splendidis epulis muneribusque susceptos recepit. Godolias uero inter conuiuia uino inebriatus est. Quem ysmahel uidens uino repletum. et uelut insensatum per ebrietatem. surgens cum x. amicis occidit eum. et qui cum eo recumbebant. Et post hanc peremptionem ysmahel egressus per noctem. cunctos pariter in ciuitate iudeos et milites trucidauit. qui a babilonis fuerant relicti. Altera uero die ueniebant cum muneribus ad godoliam lxxx. uiri. nichil scientes de morte godolie. Quos cum uidisset ysmahel quasi ad godoliam accessuros interius euocauit, Quibus ingressis. aula clausa cunctos occidit, eorumque corpora in lacum profundissimum uidere ut perirent. Ex his lxxx. uiris inuenti sunt. qui rogauerunt non se prius occidi. quam occultas in agris diuitias. et pallia simul et uestes reconditas. et frumenta monstrarent. Hec audiens ysmahel pepercit eis. Post hec populum qui erat in masphat. cum uxoribus et filiis captiuum duxit. et filias sedechie regis quas nabuzardan godolie conseruandas reliquerat. captiuas duxit fugiens ad regem ammanitarum. Audiens hoc iohannes et principes qui cum eo erant nimis exasperati sunt. et assumentes singuli arma sua. egressi sunt ut ysmahel uiriliter expugnarent. Quem cum apprehendissent circa fontem chebron. illi qui ab ysmahel captiui ducebantur. uidentes iohannem et principes ad solacium suum uenisse. relinquentes ysmahel. contulerunt se ad iohannem. Ysmahel autem cum uiris viii. fugit ad regem ammanitarum. Iohannes autem sumens captiuos uenit ad quendam locum quem caulas appellant. et illo die ibi mansit. Deliberauerunt autem ut inde surgentes abirent in egyptum. metuentes ne eos babilonii perimerent propter mortem godolie. qui ab eis dux fuerat constitutus. Et dum in tali consilio permanerent, petierunt hieremiam prophetam ut dominum consuleret quatenus eis in angustia constitutis. quid facere deberent monstraret. Cumque propheta orationi se per x. dies apud dominum permisisset. post x. dies apparuit ei deus precipiens ut indicaret iohanni. et principibus. et uniuerso populo. quod remanentibus eis in illa prouincia. solacium eis ferret diuina prudentia. et a babiloniis quos timerent seruaret illesos. proficiscentes autem in egyptum peribitis. et illa passuri estis ab egyptiis. que olim fratres uestros constat esse passos. Hec cum hieremias populo dixisset. non ei credebant dicentes quia magis secundum uoluntatem baruch discipuli sui eis loqueretur quam secundum diuinum mandatum. scientes quia sibi remanerent. omnino a babiloniis interirent. Principes quoque et populus non obedientes consilio dei. quod eos monuerat per prophetam. surgentes abiere in egyptum. ducentes secum hieremiam et baruch. Et dum in egypto essent. indicauit deus hieremie uenturum esse regem babiloniorum ad egyptum. iussitque eum predicere populo egypti uenturam captiuitatem. et quod alios occideret; alios captiuos in babilonia duceret. Et hec ita completa sunt. Quinto enim anno captiuitatis hierosolimorum. qui erat xiii. et xx. regni nabugodonosor. castrametatus est idem nabugodonosor in inferiore syria. eamque de

149

N

tineas expugnauit. et simul ammanitas et moabitas. Cumque subdidisset has gentes. prexit ad egyptum. eamque subiuit. et regem. et populum et hebreos qui illuc fugerant tunc captiuos in babilonia duxit. Igitur primo per salmanasar regem assyriorum populus x. tribuum de samaria captiuus ductus est; et in eorum regione aliene gentes sunt posite. qui gentes samaritas uocant. Babiloniorum uero rex cum duas tribus captiuasset. nulla gente in eorum regione constituit. et propterea desolata est omnis iudea. et hierosolima lxx. annis. Tempus autem a captiuitate israelitarum usque ad duarum tribuum migratione fuit annorum c.xxx. mensium sex. dierum x.

Nabugodonosor quoque rex babilonis sumens omnes iudeorum nobiliores. et cognatos sedechie. et qui per etate corporum. et aspectus pulchritudine resplendebant. tradidit eos pedagogis per exhibenda diligentia. eosque castrauit. quod et aliis quos ex gentibus captiuauerat fecisse dinoscitur. iussitque eis ministrari de mensa sua cibos. et erudiri prouincialibus litteris. patrie et chaldeis. Erant autem isti sapientia ydonei. habentes exercitium splendidum. Inter quos erant aliqui de genere sedechie iiii. optimi natura. et benigni. daniel, ananias. azarias. misahel. Horum nomina rex babilonis commutauit. et aliis nominibus uocauit. danielem balthasar. ananiam sydrach. misahel misac. azariam abdenago. Hos et rex cum essent nimis ingeniosi. et circa litterarum doctrinas assidui. habebat in honore et dilectione perpetua. Cogitauit quoque daniel cum cognatis suis. ut se a cibo regio abstinerent. et ab omnibus animatis generaliter abstinerent. Et accedentes ad aschan eunuchum cui eorum diligentia fuerat a rege commissa. rogauerunt eum ut ea que rex iusserat eis expendi ipse comederet. et eis leguminia comedenda daret. et quod erat in animatum esset. dicentes se ad istos cibos esse deditos. et alios sibi ualde contrarios. Ille uero paratum se esse dicebat. eorum uoluntati obedire. sed metuere regem. ne per corporis eorum maciem uultusque mutationem proderent regi. eo quod ab epulis abstinerent. dicens esse consequens ut per qualitatem ciborum eorum corpora mutarentur. et dum alii pueri bene refecti a rege uiderentur. ipsi sibi supplicii auctores existerent. Et dum aschanis proposito eorum hec dixisset; persuaserunt ei ut per experimento x. diebus hec ministraret illis. et si habitus corporis eorum non mutaretur in peius. in his sine dubio permanerent. si ex his cibis non lederentur. Si uero mutatos uideret in aliquo. ad priora conuiuia reuocaret. Quibus dum inanimatos cibos daret. eorum corpora pinguiora ac decentiora erant magis quam aliorum. ita ut illi quibus regalia conuiuia parabantur inferiores essent, ita ut tali putarent daniel in magna copia epularum conuiuare. Ex illo tempore audacter aschanis ea que de mensa regis illis pueris mittebantur ipse sumebat. et illis que dicta sunt ministrabat. Daniel autem et socii eius dum eorum anime essent limpide. et ad doctrinas euecte. et corpora eorum ad laborem apta consisterent. nam animas hebetes non habebant per ciborum uarietate. aut corpora per easdem epulas molliora. omnes uelociter didicere doctrinas que erant apud barbaros et chaldeos. Daniel autem erat sapientia ydoneus. et ad somniorum interpretationes expertus. que ei reuelabat dominus. Igitur post annum secundum egyptiace uastationis rex nabugodonosor uidit somnium ualde mirabile, cuius explanationem ipse ei deus per somnium aperuit. Euigilans autem et oblitus somnii, mox chaldeos uocauit et magos atque diuinos sequens dixit uidisse somnium et expositionem eius. et hec simul oblitum. iussitque ut dicerent ei somnium. et quid significaret. Illis uero dicentibus hoc impossibile esse hominibus inuenire, nam si ipse somnium diceret. explanationem ei audiret. rex comminatus est eis mortem nisi somnium dicerent. Et dum faterentur non posse fieri quod iubebat. iratus iussit omnes occidi. Daniel autem audiens quia omnes sapientes rex iussisset interimi. inter quos et ipse cum suis sociis numeratus erat, accessit ad arioch qui erat princeps super armigeros regis. et rogabat ut ei causam ediceret per quam rex iussisset omnes sapientes babilonis occidi. Et cum cognouisset quare factum esset. rogauit arioch ut ingressus ad regem peteret inducias una nocte. et ut a sapientum nece se cohiberet. dicens se sperare quod ea nocte supplicans deo. somnium regis agnosceret. Arioch quoque nunciauit regi sermonem danielis. et concessit ei rex. Ingressus autem daniel cum sociis ad habitaculum proprium rogauit dominum tota nocte. ut ei somnium indicaret. ut et ipsi inter sapientes perirent. sed ut eos potius ab ira regis eriperet. et ostenderet uisionem, quam rex esset oblitus. Deus autem misericordiam habens illorum. qui periculo subiacebant. danieli simul et somnium et explanationem innotuit regis. Daniel autem a deo sibi reuelata cognoscens. gauisus surrexit. et hec fratribus indicans. illos quidem de uita desperauerant. et parati uidebantur ad mortem. ad securitatem et spem uite reduxit. Daniel autem deo gratias agens quod eorum misertus esset. facto die uenit ad arioch petens ut eum introduceret ad regem narraturus ei somnium. quod transacta nocte uiderat. Daniel quoque ingressus ad regem. hoc primum poposcit ne sapientior putaretur ab aliis chaldeis et magis quia dum illi somnium neque inuenire potuissent. ipse indicaturus accederet. et hoc non experimento humano. nec quia maiori studio in cogitando laborasset. uel hoc sciret. sed deus magnus misertus omnium qui in mortis periculo uidebantur constituti. et mei simul. explanationem tui somnii mihi aperuit. Non enim minus pro illis quam pro me ipso in morte deputatus sollicitus eram, dummodo iniuste uiros bonos et optimos mori preceperas. quibus nichil humanum facere precepisti. sed quod dei solius est. ab eis exegisti. Tibi igitur de te o rex cogitanti. qui posses toti mundo tenere principatum. uolens deus regnatores ostendere. huiusmodi somnium reuelauit. Vidisti enim statuam ualde preceram. cuius caput erat aureum. humeri et brachia argentea. uenter autem et femora erea, crura pedesque ferrei. Deinde uidisti lapidem de monte sponte abruptum cecidisse super statuam. eam prostratam contriuisse tota. et nulla ei parte integra reliquisse. Post hec uidisti aurum et argentum et es in modum farine contritum. et spiritu uehementi flante direptum. atque dispersum. lapidem uero creuisse tantum. ut omnis terra ab eo uideretur impleta. Somnium itaque quod uidisti hoc est. cuius interpretatio hunc habet modum. Caput quidem aureum te significat. et qui ante te in babilonia regnauerunt. Due autem manus et humeri indicant quod a duobus regibus babiloniorum destruatur principatus. eorum demum alter qui ab occidente erit destructus imperii similis eramento. cuius regnum cessare faciet qui ferro uidebitur equatus domabitque omnia. quia ferri natura robustior est auro. et argento. et ere. Significauit et regi daniel de lapide qui abruptus est

de mortuis quod omnino placuit indicare, sed que iam facta de se sciebat, non de futuris tractare. Si quis autem desiderans eorum integritatem perscrutari, et de ceteris rerum fiantibus studiis agnoscere, legat librum danielis qui inter divinas computatur litteras. Rex ergo nabuchodonosor hec audiens, et somnium suum agnoscens, obstupuit ingenium danielis. et procidens in faciem adoravit eum. et quasi deo sacrificari iussit. et tutorem totius regni constituit, cum cognatis suis. Et hi ergo honore invidia et dolum. et pericula sustinuerunt. et apud regem ex huiusmodi causa accusati sunt.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine lx. cubitorum. latitudine vi. et statuit eam in maximo campo babilonie. Dedicaturus ergo eam, quo vocavit ex omni provincia principes universos et omnem populum. eisque precepit dum audirent sonum tube, prostrati statuam eius adorarent. qui vero hoc non facerent, eos in caminum mitterent. Omnibus ergo post sonum tube adorantibus simulachrum, tres illi iuvenes non adoraverunt. nolentes prevaricari leges patrias. Qui repente vincti et ex precepto regis in igne missi. inopinabiliter divina providentia liberati. mortis pericula evaserunt. nam eos omnino non tetigit ignis. Reor enim ideo quod nichil iniuste fecissent. in caminum missi. ab igne non sunt tacti. et facte flamme natura debilior habens istos preterea ministros. qui eos custodivit ne consumerentur ab igne. Hoc enim miraculum probavit eos apud regem iustos et religiosos. et habebant apud eum honore precipuo. Post paululum autem tempus denuo rex vidit somnium. per quod significabatur ei quia casurus esset de regno. et cum bestiis in deserto habitaturus vii. annis. et iterum recepturus principatum. Hoc somnium cum vidisset, magos denuo vocavit. eisque referens quod viderat interpretationem congruam exigebat. et nullus potuit invenire somnium comprehendere nec manifestare. Daniel ergo solus hoc ei exposuit. et sicut ei predixit omnia in eo completa sunt. Nam cum habitasset per dictum tempus in heremo. nullusque presumpsisset vii. annis regnum invadere. supplicans deo ut regnum reciperet: denuo est reversus ad imperium. Nullus ergo me culpet quod ita singula narraverim. cum in ipso hystorie mee principio promiserim me translaturum libros hebraicos in eloquium grecum. et hos volentibus aperire. neque adicere ipse aliquid sensui suo. neque subtrahere me promittens. Nunc autem parum ad presentia tempora stilum vertam. Post mortem enim baladan sub quo ezechias regnaverat in hierosolimis. non post multum tempus regnavit in babilonia quidam nabuchodonosor. qui erat pater huius nabuchodonosor. de quo supra diximus. Hic subiugans sibi egyptum. et syriam. et feniceni. constituit super has provincias satrapam qui eas regeret. Et post multum tempus cum audisset hunc satrapam sibi velle resistere, cum ipse iam his fatigari nollet. committens filio suo equivoco nabuchodonosor quandam partem exercitus. misit eum contra satrapam qui a se recesserat. Cum quo congressus facta dimicatione vicit eum. et provinciam ex illo principio belli subiugavit imperio. Et dum in itinere hic moraretur, contigit ut pater eius nabuchodonosor egrotaret in babilone et vitam recederet. cum regnasset annis xxi. et uno. Nabuchodonosor autem filius eius. mortem patris agnoscens. disponens causas egypti. et reliquas provincias. et captivos tunctarum gentium quos ducebat. et thesauros multos committens quibusdam amicis suis. ut eos cum omni fidelitate ad babilonem deferrent. ipse cum paucis per desertum venit ad babiloniam. et adeptus principatum a patre sibi relictum. et a quodam potenti viro sibi reservatum. totius patrii regni dominus est effectus. Captivis autem venientibus et thesauris quos in itinere reliquerat. captivos constituit in locis oportunissimis babilonie civitatis. Hic est ille magnus nabuchodonosor qui hierosolima destruxit. et duas tribus captivavit. et illa omnia gessit que supra diximus. Idem ipse nabuchodonosor construxit templum beli. et largissime muneribus ornavit. et in antiqua civitate nova edificia fecit. et prisca reparavit. ita ut civitate obsidentes nequaquam valerent aquam civibus auferre. nec civitati aliquando prevalere. Erexit quoque tres portas intrinsecus et extrinsecus de latere cocto. et decenter munivit eas. et ornavit magnifice. Pariter quoque palatia alta prout regalia fabricata est. quorum spatia et reliquam pulchritudinem dicere credo superuacuum. Verumtamen hoc sciendum est. quia dum tenet hoc opera magna. et nimis eximia. diebus tamen xv. consummata sunt. In istis autem regalibus lapides posuit. quorum similitudo erat ad instar montis. et plantavit diversas arbores. fecitque hortum quod suspensibilem dicebat. eo quod uxor eius possessione regionis proprie videre desideraret. que nutrita erat in locis medie. In istis autem regalibus post apparitionem supradicti somnii quod ei daniel explanaverat. quia cum bestiis mansurus esset vii. annis in heremo. quadam die deambulans. et opus suarum manuum laudans et quod prioribus cuncta fecisset: vox quedam a superioribus delata. eum dixit ab hominibus eiciendum. et cum feris vii. annis mansurum. et post hoc principatum recepturum. Et hec omnia in eo completa sunt. Reversus ergo in regnum denuo. deum in omnibus operibus suis laudabat. et cum regnasset annis xl. iiii. defunctus est vir industrius. et omnium regum felicior. Huius nabuchodonosor meminit megasthenes in quarto libro hystoriarum suarum. dicens hunc regem fortitudine et actuum magnitudine herculem transcendisse.

Igitur post mortem nabuchodonosor amilmadapatus qui et evilmerodach filius eius suscepit regnum. et regem sedechiam solvit a vinculis. et inter amicos suos constituit. et in babilone inter reges morari fecit in multo honore. Moriente vero amilmadapato post annos x. et viii. regni sui. egressari filius eius tenuit regnum xl. annis. Eo quoque mortuo ad filium eius labosordachum puerum imperium. Qui dum nove mensibus regnasset: mortuus est. et post eum regnavit balthasar qui nabonarch nuncupatur. Contra hunc regem castra metati sunt cyrus rex persarum. et darius rex medorum. Qui dum obsiderent eum in babilonia. mirabile quoddam prodigium contigisse dinoscitur. Iacebat namque cenans in domo maxima et conviviis regalibus cum concubinis suis et amicis. precepitque ut de ipso templo deportarentur vasa dei que nabuchodonosor de hierosolimis auferens diis suis dedicaverat. et bibens in eis hiis blasphemavit deum. Statim vidit de muro venientem manum. et in pariete quasdam sillabas scribentem. Qua visione turbatus convocavit magos et chaldeos. et illos qui inter barbaros somnia. et huiusmodi signa discernere valebant. ut ea que fuerant scripta manifestarent. Et cum omnes nichil possent se intelligere dicerent. in angustia rex et tristitia positus propter hanc causam. in omni provincia predicari iussit. ut qui litteras illas legeret et interpretaretur: daret ei torquem auream et vestem purpuream sicut chaldeorum regibus mos erat. et insuper etiam partem regni ei offerret. Quo facto. dum multi sapientes concurrerent. ut predictum honorem consequerentur. nequaquam invenire valuerunt significationem harum litterarum. Et dum regem videret tam taciturnum in anxietate positum. cepit eum confortare. dicens quia esset quidam de iudea captivus de eorum genere quos nabuchodonosor de hierusalem tulerat. nomine daniel vir sapiens et argutus. qui inveniret res difficiles. et que soli deo videntur nota. qui et nabuchodonosor regi cum nemo illius potuisset dicere quod requirebat ad agnitionis eius lumen quod querebat adduxit. Hunc ergo vocans potens ut hanc scripturam et legat et interpretetur. Hec audiens balthasar iussit danielem ad se vocari. rogavitque eum ut que scripta fuerant legeret et interpretaretur ei. quia ipse divino spiritu plenus esset. et solus ista invenire possit. Quod si faceret: purpura vestitum. et torquem auream circa collum eius dandam esse promisit. et etiam partem regni conferendam. ut ex his insignis appareret. Daniel autem dixit. hec dona sibi ipsi conservare. sapientiam namque et divinitatem nullius suffragio egere. sed gratis prodesse querentibus: tamen que scripta erant significaturum ei promisit dicens. Hec omnia adducunt ei in te subversionem. quia ex his in quibus nabuchodonosor propter iniurias dei fuerat castigatus. tu non didicisti esse pius. cum et nabuchodonosor in bestiam mutatus. post multas preces et supplicationes misericordiam potuit promereri. et ad humana redire consuetudinem. et post hec deum solum omnia habere virtute donec advixit asseruit. Tu autem horum oblivione habens. multumque divinitate blasphemans in eis vasis una cum tuis concubinis ministrari fecisti. et hoc deus videns et irascens per ea que scripta sunt pronuntiavit quem esset finis futurus. Hee autem littere significant hec. Mane quod latina lingua significat numerum. quia vite tue tempus et regni diminutum est. et parum est super quod decrevit. Thechel. hoc significat pondus. quia deus appenderans vite tue tempus. iam illud declinare pronuntiat. Phares hoc romana lingua fragmentum significat. quia frangendum est regnum tuum. et medis illud persisque distribuitur. Cumque hoc daniel ita interpretasset: balthasar gravius sibi mala prophetata fuissent. tamen dona que promiserat statim iussit danieli conferri. et cum virum bonum et iustum esse dicebat. In ipsa nocte cyro rege persarum. et dario rege medorum. adversus civitatem fortiter dimicantibus: capta civitate balthasar rex interfectus est. cum regnasset x. et vii. annis. et erat nepos nabuchodonosor regis. Darius ergo astiagis filius. qui babiloniorum principatum cum auxilio cyri regis cognati sui destruxit. annos etatis habebat sexagesimum et secundum. Hic sumens danielem prophetam ad se in mediam duxit. et omnino eum honorabat. Erat enim daniel inter tres satrapas. quos darius sub centum et x. satrapas instituerat. Cum ergo daniel esset apud darium in honore precipuo. et cuncta ei essent commissa. invidia apud ceteros ex hoc habuit. Mordens enim invidia quodam mortalium. cum quosdam apud principes plusquam se valere conspiciunt. Principes autem illi dum quererent occasione invenire accusationis de daniele circa pecore regis nullam probabilem causam invenire potuerunt. quia ut prediximus castus erat. Multas etiam pecunias regi offerebant. sed ille has non recipiebat. et ideo accusatores nullam criminis causa invenire faciebat. Nam et quesivere modum. quo eum invidiore apud gratiam regis facerent. Videntes namque eum ter in die orante deum suum. invenerunt consilium per quod perderent eum. Et cum intentes ad darium nuntiaverunt ei. quia satrapis et principibus placuisset. ut xxx. diebus populus requiesceret. et nullum ex diis adiret nec exoraret: et si quis hanc sententiam transcenderet. in lacum leonum mitteretur. Rex autem eorum nequitiam non intuendens. neque hoc contra danielem arbitratus facta molimina. dixit placere sibi que ab eis decreta videbantur. et eorum sententiam confirmavit. et precepit a populo custodiri decretum. Ceteri ergo custodientes iussa regis quiescebant. danieli vero nulla iniustis cura fuit: sed ut solitus erat stans deum cunctis inspicientibus adorabat. Satrape ergo occasione sumpta qua contra danielem invenire querebant. mox venerunt ad regem accusantes danielem. qui solus eius precepta transcenderet: quia cum nullus apud eos orare presumeret. quod non quidem propter impietatem: sed propter custodiam fieret preceptorum. ille contempnens precepta suum orare deum. credentes quia propter magnum favorem quo eum darius diligebat. illorum decreta contempnens danieli venia daret. et multa habentes invidia nimis instabant. et ad nulla mansuetudine flectebant. sed eum secundum datam legem in lacum leonum proiciendum esse dicebant. Sperans autem darius quia deus eum eriperet. ut nichil a bestiis sustineret adversi. consolabatur danielem ut forti et fortiter ferret eventum. Rex ergo dum daniel missus fuisset in lacum leonum. signato lapide qui pro ianuis more laci positus erat discessit. et inenarrabilem totam noctem duxit insomniem inedius. et pro daniele nimis afflictus. Die vero facto surgens. clamavit voce magna requirens si salvus esset. Quo respondente quia nichil mali passus fuisset: iussit eum repente protrahi de lacu leonum. Inimici vero videntes nichil mali pertulisse daniel. dicebant regi non eum divina providentia custoditum. sed saciatos leones eum tangere noluisse. Rex autem eorum nequitiam videns. iussit leonibus multas carnes apponi. eisque saciatis inimicos danielis in lacum precipit inmitti. et si ipsa sacietate ad eos minime leones accederent. ut apte veritatem cognosceret. Quo facto. et satrapis in lacum depositis: dario manifestatum est quia divinitas salvaverit danielem. Leones ergo nullis pepercerunt. penitus sed omni parte discerpserunt. quasi rabida fame pleni. et nulla cibi copia referti. Arbitror enim quia leones non fuerunt ab hoc fame provocati. qui utique paulo ante videbantur carnium habundantia saciati. ut hominum nequitia irrationabilibus animalibus esset manifesta. sed quia dei voluntate incitabantur ad penam. Perempti ergo inimici daniel hoc modo. rex darius quod actum fuerat divulgavit in omni provincia. laudans deum quem daniel colebat. eumque verum esse deum et omnipotentem asserebat. Habuit autem post hoc danielem in honore precelso. faciens eum principem amicorum.

Daniel ergo cum esset insignis et clarus. et religiosus crederetur. edificavit in ecbathanis medie mausoleum valde preclarum. et nimis mirabiliter instructum quod hactenus manet. et videntibus credimus nuper edificatum. ita ut ea die qua conspicitur putetur esse constructum. sic ei pulchritudo nova videtur et solida. nullaque senectute nec longevitate magni temporis conficitur. cum edificia que homines

faciunt ad uetustatem uenerant et sua fortitudine longeuitate careant, et propter decoris amissione careant. Hactenus autem in eodem mausoleo sepeliuntur reges medorum atque persarum et parthorum. et cui haec cura committitur, sacerdos est iudeorum. et hoc fit usque ad presens tempus. Dignum est ergo de daniele dicere. quod quilibet audiens debet ammirari. Nam dum mirabiliter in uno maximo loco post eum omnia prophetasset, omne tempus uite sue mansit in multo honore, apud reges et populos. et gloriam et memoriam possedit sempiternam. Omnes namque libri quos conscribens reliquit, leguntur hactenus apud nos. et ex his credimus quia deus ei loquebatur. Non solum enim futura sicut alii prophete predixit. sed et tempus definiuit, quo haec necesse sit adimplere. Prophete namque priores mala futura predicentes. et propterea a regibus et populo non sunt honorati. daniel autem bona et mala predicens. cunctorum fauore habere uidebatur. et preteritarum causarum ueraci acquirebat fide dictorum. et opinione diuinitatis habebat in populo. Reliquit enim nobis ex his que conscripsit, unde manifestas eius prophetie et nulla mutatio possit agnosci. Ait enim quia cum esset in susis metropoli persidis cum suis sodalibus: exiuit in campum. et repente terremotu facto relictus sit solus. amicis eius per diuersa diffugientibus: et ipse conturbatus in faciem super ambas cecidit manus. Interim eum quendam tangentem et ut surgeret imperantem. quatenus ea que erant post multas generationes ciuibus suis uentura conspiceret. Et dum surrexisset. ostensum sibi dixit arietem magnum et multa habentem cornua nouissimum uero eorum percelsum. Deinde respexisse se ad occidentem. et uidisse hyrcum exinde ferri per aerem. congressumque arieti et cum secundo cornuum impetu prostrauisse in terra, et undique conculcasse. Deinde se uidisse dixit hyrcum de fronte cornu maximum produxisse. et illo fracto orta ex eo loco cornua iiii. et ad singulos uentos conuersa. inter que aliud paruulum ortum fuisse conscripsit. quod dum cresceret: dicebat ille quia hoc monstrabat hi expugnaturum fore eius gentem et ciuitatem fortiter capturum. templumque concrematurum. et sacrificia fieri prohibiturum. diebus mille et lx. vi. Hec omnia in campo qui est in susis daniel se uidisse conscripsit. et tali in angelum sibi hanc aperuisse uisionem expositum. Arietem quidem regnum persarum et medorum significare dixit. cornua uero eius reges in illa gente regnaturos. Nouissimum uero cornu significare dixit ultimum regem. et hunc diuitiis et gloria priorum esse precipuum. Hyrcum autem significare narrabat aliquem de grecis regnaturum esse qui secundo congressus aduersus regem persarum eum bello deuinceret: et omnem gloriam eius principatus auferret. et maximum cornu quod erat in fronte hyrci. primum significare regem. et illo cadente ortum iiii. cornuum. quia ad iiii. partes terre uidebantur aspicere. successionem uniuscuiusque post obitum primi regis dixit annunciare. et diuisione inter eos esse facienda. dum ille prior nec filios. nec cognatos habiturus esset. multisque annis intactum orbe esse regnaturum. et ex eis quendam oriturum regem expugnaturum gentem eius. et leges atque conuersatione eius pariter ablaturum, et templum depredaturum. et sacrificia celebrari tribus annis esse prohibiturum. Et haec utique gens nostra sustinuit per antiochum qui appellatur epiphanes. hoc est preclarus. sicut uidit daniel et ante multos conscripsit annos. que omnia danieli deo sibi monstrante conscribens reliquit. Haec quique legentes. et prouentus considerantes. credant in honore diuino fuisse daniele. et per haec que sunt uerissima cognoscat quilibet errare epicureos. qui prudentiam uitae negant. et deum res humanas curare non estimant. neque a beata incorruptibilique substantia gubernari uniuersa. sed hunc mundum sine rectore. et sine cura aliqua ferri sponte confirmant. Que si ita esset. sicut naues gubernatoribus desolatas uentorum uiolentia conspicimus. uel currum sine agitatore constringi. ita et mundus sine regimine dei olim potuisset deici. et penitus quassatus. Ego namque danielis dicta respiciens. ualde puto a uera opinione eos recedere. qui nullam prudentiam humanarum rerum dicunt habere deum. Non enim si haec sponte gererentur. secundum illius prophetiam omnia peruenire conspiceremus. Ego siquidem de his ut inueni et legi. ita conscripsi. siquis autem uult opinione alia sequi. sine crimine per diuersa sententia habebit.

Explicit liber x. iosephi antiquitatis iud.

INCIPIT · LIBER · XI ·

PRIMO · IMPERII · anno cyri regis persarum lxx. annus concurrebat ex die quo populum iudeorum contigit a propriis finibus ad babiloniam migrare. et misertus deus captiuitatis et calamitatis infelicium iudeorum. sicut per hieremiam ante predixerat quam ciuitas euerteretur. postquam seruierunt nabug. et nepotibus eius per annos lxx. rursus eos ad propriam restituit terram. templum reedificare. et pristina frui felicitate decreuit. Concitans ergo deus animum cyri regis. fecit eum per omnem asiam ita scribere. Cyrus rex haec dicit. Quoniam me maximus deus orbis terrarum regem constituit. credo hunc esse quem gens israhel adorat. Is enim et meum predixit nomen per prophetas quod templum eius edificaturus essem in hierosolimis in terra iudea. Hec autem cognouerat cyrus legens librum ysaie. quem ille scripserat ante annos c. et xl. Sic enim predicauerat dixisse dominum. quia uolo cyrum quem multarum et magnarum gentium regem constitui, remittere populum meum ad propriam terram. et templum reedificare. Conuocans ergo cyrus clarissimos iudeorum qui in babilonia habitabant. dixit se eis concedere ad propriam remeare prouinciam. et ciuitatem hierosolimam. et templum dei reconstruere. se eos adiuuante. Scripsit et ducibus suis illis terre manentis, ut aurum et argentum conferrent ad templi renouationem. et ad holocausta. Hec cum cyrus dixisset. egressi duarum tribuum principes iude ac beniamin. una cum leuitis et sacerdotibus ad hierosolimam peruenerunt. Multi et residere in babilonia. minime passi possessiones suas relinquere. Et dum in hierusalem uenissent. omnes amici regis adiuuabant eos. et conferebant ad reedificationem. alii aurum. alii argentum. quidam equos et iumentorum multitudine et uictui deferebant. et secundum antiquam legem hostias celebrabant. et immolabant. Transmisit et cyrus uasa dei que nabug illuc captiuauerat. que reuehenda commisit mitridati custodi suorum thesaurorum. precipiens ea dari seruanda abassaro donec templum reedificaretur. Perfecto autem templo traderet ea sacerdotibus et leuitis reponenda in templo. Direxit et cyrus epistolam satrapis syrie hec continentem. Rex cyrus sisinno et syrabasne salutem. Iudeos terram meam inhabitantes qui uoluerint ad suam patriam redire permisi. et ciuitatem renouare. et templum dei edificare in eo loco in quo prius fuerat constitutum. Ad hec misi mitridatem pecuniarum mearum custodem. et zorobabel principem iudeorum ut fundamenta restituant. templumque reconstituant, cuius altitudo sit cubitorum lx. et latitudo eorumdem. et faciant tres parietes lapideos. ex lapide polito. et unum parietem ligneum ex materie ipsius prouincie. Similiter faciant et altare super quod immolent deo. sumptus uero de meis omnibus uolo fieri. Transmisi et uasa que de templo dei nabug abstulerat tradens ea mitridati custodi pecuniarum. et zorobabel principi iudeorum ut ea ad hierusalem reportarent. et templo dei restituant. quorum numerus est iste. Refrigeratoria aurea l. argentea lx. fiale aurea l. argentea quingenta. libatoria aurea xxx. argentea duo milia. pateras aureas xl. argenteas quadringentas. et uasa alia maxima mille. Concedo et iudeis honorem quo potiebantur patres eorum. Do et pinguium et uenditionem olei dragmas v. milia quingentas. et ad similam tritici xx. v. milia et quingentas dragmas. satrapasque iubeo prebere de tributis samarie. ut sacerdotes possint hostias offerre in hierosolimis secundum legem moysi. et ut supplicent deo pro salute regis et generis eius. ut regnum persarum permaneat. Eos uero qui haec contempserint et irritauerint iubeo crucifigi. et substantias eorum esse regales. Epistola uero cyri regis haec continebat. Hi autem qui ex captiuitate ad hierosolimam conuenerunt. fuerunt xl. et duo milia. et quadringenti lx. Et cum mitterent fundamenta templi. et nimis in edificando festinarent. gentes uicinarum positae petebant satrapas qui edificia curabant. et pecunias promittebant. ut impedirent iudeos. ne templum et ciuitatem restaurarent. Illi uero pecuniis corrupti. negligentiam operis habuerunt. Hoc autem cyrus rex ad bella occupatus ignorabat. nam exercitum ducens contra massagetas. bellando uita priuatus est. Cambyse autem filio cyri suscipiente principatum regni. gentes que in syria et fenice. et ammanitide. et moabitide ac samaria morabantur. miserunt epistolam ad regem cambysem haec continentem. Domine. serui tui rachim et semelius scriba. et satrape syrie et fenicis. Cognoscere te rex oportet iudeos qui in babilonia ducti fuerant ad nos redisse et ciuitatem rebellem ac maliuola. et muros et templum reconstruere. Scito autem his perfectis. neque tributa eos reddere. nec obaudire. et eos resistere regibus et magis imperare quam obsequi festinare. Et dum studeant in opere uideo. oportunum nobis uisum est tibi rescribere. quatenus monumenta patrum tuorum inquiras. in quibus inuenies rebelles iudeos semper fuisse regibus: et ideo ciuitatem eorum fuisse destructam. Visum est ergo nobis haec uobis certum fore quod forsitan nescitis. quia si ciuitas renouata muris undique munita fuerit. uia nobis claudetur ad inferiorem syriam et fenicem. Postquam rex cambyses hanc legit epistolam. natura maliuolus existens mouetur. et haec rescripsit dicens. Rex cambyses rachimo. et bellesemo, et semelio scribe. et reliquis satrapis. Legens missos a uobis apices. iussi parentum meorum inquiri uolumina. et inuenta est hec ciuitas regibus inimica fuisse. et seditiones ac bella commouisse. et reges eorum cognouimus potentes tributa inferioris syrie et fenicis exegisse. Precipio ergo minime concedi iudeos ciuitatem edificare. ne plus eorum crescat malicia qua semper sunt usi contra reges. Cum has litteras legissent rachimus et semelius et satrape: statim equis deuecti properabant ad hierosolimam cum multitudine. et ciuitatem. et templum edificari uetabant: et ita haec opera per annos nouem impedita sunt usque ad secundum annum darii regis persarum. Nam cambyses cum vi. annis regnasset. subiectis egyptiis reuersus defunctus est in damasco.

Post mortem cambysis magi tenuerunt principatum regni persarum tribus annis. Postea hi principes qui vii. domini nuncupabantur. apud persas filium astupastis nomine darium regem ordinauerunt. Hic autem darius cum prius sine honore regali degeret: promisit deo ut si fieret rex. omnia uasa dei que in babilone remansissent ad templum hierosolimorum remitteret. Et cum rex factus esset. contigit eo tempore perfectum ab hierosolimis zorobabel ducem captiuorum ad eum. eo quod ei amicus existeret. Unus et iste darius cum fecit cum aliis duobus uiris custodes sui corporis. et hoc honore apud eum potitus est. Primo uero imperii sui anno darius rex summo apparatu cenam exhibuit suis amicis. et uernaculis. et satrapis persarum. et prefectis in die. ethyopie et magistratibus c. xx vii. prouinciarum. Completis autem dapibus: cum ad dormiendum unusquisque isset. rex darius ad cubiculum ueniens. et paucum noctis requiescens. expergefacto quod noctis restabat reliquum insomne duxit. fecitque sermonem ad tres sui corporis custodes. quorum princeps erat zorobabel. promisitque summo honore fulciendum. qui ei interrogationi sapienter et uere respondisset. et uestem purpuream indui. et in poculis aureis bibere. et super aurum dormire. et currum frenis aureis ornatum uehi. et cydarim byssinam ac torque aureo uti. et post regem primum residere: affinemque sui uocari propter sapientiam. Cumque rex haec dona promisisset. primum eos consuluit utrum fortius esset uinum. secundum utrum rex. tertium utrum mulieres. an his omnibus fortior esset ueritas. Has autem questiones cum illis proposuisset: requieuit. Lucescente autem die conuocauit rex omnes magistratus. et satrapas. et prefectos persarum et medorum. sedens in throno uniuscuiusque custodem sui corporis coram omnibus iussit pronunciare quid ei de propositis uideretur questionibus: uideretur. Tunc primus excellentem uini fortitudinem uolens ostendere ait. Cum fortitudinem uini conicio. omnia eam uincentem inuenio. Nam mutat et decipit bibentium mentes et animos. Reges et pupillo et infanti similes facit. seruosque ut

150.

libero audaciam concitat. pauperes similes diuitibus facit. contristatos
& informatos animas. calamitatibus oppressos reficit. infelicia ex-
tinguit. alieno debitores pecunie ad obliuionem perducit. et ita
eos immutat ut se omnino ditiores putent. & nichil uile noti
loquuntur. sed memores diuitiarum felicibus utuntur uocabulis. & reges
magistratusque contempnit. amicorum quoque solita expellit me-
moria. & armat homines contra amicissimas societates. et cum
ad sobrietatem processerint uino relinquente peruenerint. excitati nichil
penitus de his que per inebrietatem commiserant cogitantes. Hec ergo
considerans omnibus fortitudine uini comprobo preualere. & uio-
lenter omnia uincentem. Postquam hec primus de fortitudine
uini disseruit. secundus dicere cepit de regis fortitudine. osten-
dens eum his potentiorem que in mundo ualida dicuntur. &
modum probationis hinc assumpsit & dixit. Dum omnia
sub hominum potestate cohercentur. & dum maria ac terras
sibi cogunt competenter seruire; & ipsi homines sub manu
regum ac potestate degunt. Qui ergo super tam potens & ua-
lidum animal sicut est homo dominantur. cur non illi insuperabiles
uirtute ac fortitudine iudicentur. Reges enim bella
& pericula subiectis imponentes audiuntur. & eos contra ini-
micos suos dirigunt. & ipse sua fortitudine eos habent
obedientes. montes quoque diruit. & muros ac turres deponi
iubent. preterea occidi ac interfici faciunt. & ita in omnibus
regum precepta seruantur. Subiecti autem regis uincentes ho-
stem. predam quam abstulerint in bello regi reportant. Hi
quoque qui non militant. sed arando terram colunt. cum per labora-
uerint & omnem opum miseriam tolerauerint messem faci-
entes. ac fructus colligentes tributa regibus offerunt. & quod
dixerint uel iusserint. sine dilatione complentur. Et cum
omni luxuria uel libidine saturati dormierint. aliis ui-
gilantibus custodiuntur. ipso enim amore neminem minime eum
audent dormientem relinquere; uel descendere ac sua
prouidere. sed unum hoc opus existimant necessarium. ut
permanentes custodiant regem. Cur itaque non uidetur rex
cunctos fortitudine superare. cui tot populi obediunt.
Isto quoque tacente. tercius Zorobabel cepit disputare de mu-
lieribus; & ueritate dicens. O quidem sic uos diuersis. for-
te est uinum. fortis est & rex cui omnes obediunt. sed his
omnibus potentior est pulchritudo mulieris. Regem enim
concipit mulier. & eos qui uites plantant unde uinum pro-
fluit. mulieres genuerunt & aluerunt. Nichil est autem quod a
mulieribus non habeamus. Nam uestes nobis ab his texuntur.
& domus nostre per has curantur. atque seruantur. & ideo non pos-
sumus a mulieribus segregari. Nos & si possideamus aurum
multum & argentum. & quicquid aliud sit preciosum. et tamen
cum uidemus decorem mulierum. omnia bona obliuioni
tradentes. specie earum obstupescimus. & parati omnia relin-
quere que possidemus. tantum ut desiderata mulieris
pulchritudine perfruamur. Sepe & patres & altrices
terram & amicos obliuiscuntur propter uxores. & animas
una cum ipsis perdere non timent. Sic perspicue considerate mu-
lierum pulchritudinem. Nonne nos ipsi laborantes. & omne
tolerantes miseriam. cum aliquid per multos sudores acquirimus.
totum afferentes uxoribus; tamquam dominis tradimus.
Vidi enim aliquando regem potentissimum a concubina sua nomine
Apama alapis percuti. & diadema a capite eius tollentem. &
sibi met imponentem. & illum hec omnia tolerantem. & cum
illa risisset. ille ridebat. & cum irata fuisset. ille mestitia
confusus. blandiciis placabat mulierem rogans eam. et se
nimis humilians. si quando illa contemnendum dixisset. Post hec
inuicem respicientibus satrapis & ducibus. idem Zorobabel
cepit disputare de ueritate. euidenter quidem ostendens
quoniam mulieres fortes existant. debiles tamen uinum et rex
& mulieres ad comparationem ueritatis apparent. Nam si
terra maxima est. & celum altum & uelox. tamen hec omnia uolun-
tate dei qui est ueritas reguntur. Verus autem deus & iustus est.
& ex eadem causa oportet ueritatem fortissimam iudicari. et quia
nichil contra ueritatem iniquitas ualet. nec cetera mortalia
que fortia uidentur nichil contra ueritatem ualent. Veritas
autem immortalis est & sempiterna. non pulchritudine nec tem-
pore tabescens. neque substantiam accommodat casibus auferen-
dam. sed discernit iusta & regalia. ab his que iniusta uel
iniqua monstrantur. Et cum finisset Zorobabel de ueritate
te sermonem. laudante multitudine eum optime dixisse quia
ueritas sola possideret fortitudinem immutabilem & non senec-
tutem. imperauit ei rex dari petere preter promissa quod uellet.
& se ei omnia prestaturum dixit. eo quod sapientior & pruden-
tior apparuisset. & iussit eum secum sedere. & affinem
uocari. Tunc Zorobabel ammonuit eum. ut uotum quod deuo-
uerat si regnum acciperet adimpleret. Votum autem quod promi-
serat hoc erat. reedificare hierosolimam & templum. & uasa
remittere que nabuchodonosor ad babiloniam portauerat. Hec ergo
mea petitio quam me iubes poscere. quia iudicatus sum a te
sapiens & prudens. Rex autem dari in hoc letatus surrexit.
& osculatus eum scripsit toparchis & satrapis precipiens ut
deducerent Zorobabel & eos qui cum eo ad renouationem
templi proficiscerentur. & mandauit magistratibus syrie et
fenicis ligna cedrina a libano decisa hierosolime transmit-
tere. & cum eis edificare ciuitatem. Scripsit & omnes
iudeos liberos esse. qui a captiuitate redierunt in iudeam.
& prohibuit satrapas & curatores suos intrare in do-
mus opera regalia. & ut omnem terram quam colere ualuissent iudei
sine tributo possiderent. Iussit & ydumeos & samaritas
& eos qui in humile syria habitabant reddere uicos iudeorum
quos tenebant. & insuper ad templi edificationem dari l. talen-
ta mandauit. & sacrificare eos legitimas immolationes
permisit. Omnem autem impensam. & sacram uestem in qua serui-
unt in templo principes sacerdotum & reliqui sacerdotes. & le-
uitis instrumenta in quibus domino canerent. de suo sumptu
fieri precepit. & custodibus ciuitatis & templi iugera terre per
singulos annos. & pecunias constitutas ad necessaria impen-
dari precepit. Transmisit & uasa omnia. que cyrus ante
ipsum non plene restituit. & hec omnia darius definiuit im-
plere. His omnibus a rege donatus. Zorobabel exiens de
domo regia. sursum respexit ad celum. & cepit deo gratias agere
pro sapientia per qua uictoria dario presente peperat dicens.

Nequaquam domine his dignus fuissem. nisi te preceptore. Itaque deo
gratias agens de presentibus. petebat ut ei in istis adiutor exi-
steret. Veniens autem ad contribules suos. eis mandata regis
patefecit. Audientes autem deo gratias referebant. & iugiter
per vii. dies leticia fruebantur. & ex confessione patris festiua gra-
tulatione celebrabant. Postea omnes principes tribuum pete-
runt sibi monstratores uie dari ad hierosolimam. Quos cum
eis rex statim destinauit. & cum leticia ac iocunditate cum
canticis tympanisque ac cymbalis ibant. & reliqua multitudo
iudeorum post ibat cum ludis & ascendebant ad hierusalem. ab una-
quaque tribu certus numerus. sed et cantores & cantatrices
ducente xl.v. & cameli quadringenti xxx. Summa autem mul-
titudinis euntium. qui duodecim annorum etatis habebant
ex tribu iuda & beniamin fuerunt sexcenta milia & xxx
duo milia. Leuitarum fuerunt iiii. milia lxx. Mulierum
autem & infantium commixti fuerunt xl. milia & septingenta
xl. duo. Leuite cantores fuerunt c. xxviii. Ianitores
lxxx. serui templi quadringenti lxxx duo. insuper quingen-
ti duo. dicentes se israhelitas. & tamen non ualentes genus suum
ostendere. Repulsi uero sunt quidam a sacerdotali honore quia
uxores sibi copulauerant alienigenas. qui genus suum dicere
non ualebant. nec in generatione leuitarum uel sacerdotum. &
horum numerus fuit vii. milia. ccc. xxx. Subiugalia eorum fu-
erunt v. milia. quingenti xcv. Horum omnium fuit dux Zo-
robabel filius salathiel ex stirpe dauid. & iohannes filius iosedech
pontifex. & mardocheus. & isrebeus principes. qui dederunt
ad renouationem templi auri minas c. argenti uero v. milia.
Sacerdotes ergo & leuite resederunt in hierosolimis. reliqua uero
multitudo ad suas discessit patrias. Cumque uenisset septimus
mensis. ex quo uenerunt de babilone. iesus pontifex et dux
Zorobabel congregauit populum in hierusalem. Qui statim sine dila-
tione construxerunt altare in loco quo prius edificatum fuerat. et
legitimas hostias obtulerunt secundum legem moysi. Hec autem in-
uidebant uicine gentes. Celebrauerunt & illo tempore diem
tabernaculorum legalium. & oblationes quas dicunt endechelemi.
& hostias sabbatorum & omnium dierum festorum uota reddebant.
& a primo die septimi mensis ceperunt renouare templum
multas pecunias dantes cesoribus lapidum & edificatoribus.
& alimenta eis ministrabant. Sydonii quoque ligna cedrina
de monte libano cedentes. & in modum ratium ligantes ad
portum ioppe transmittebant. secundum preceptum darii. Opifices autem
preerant leuite. xx. annorum etatis habentes. & iesus & filii
& fratres eius. & obdodas frater iude ex aminadab & fratres eius.
Edificatio ergo templi studio edificantium prospere quam sperabatur
consummabatur. Perfecto autem templo. sacerdotes cum tubis
sollempni habitu ornati. & leuite. & filii asaph surgentes
laudauerunt dominum laudibus dauid regis. Sacerdotes enim & senio-
res recordantes pulchritudinem prioris templi. & noui
templi paruitatem uidentes. & tristicia minime retinere
ualentes. ad lacrimas prorupere. Populus autem de presenti edi-
ficatione templi letabatur. nec memorabat priorum pulchri-
tudinem. Vincebatur ergo tubarum sonus leticia populi. & sacerdo-
tum. & seniorum lamentationes. Cumque clangores tubarum samari-
te audissent. odium in populum habentes. currere causa
tabe uolentes agnoscere. Videntes autem quod captiui iudei tem-
plum edificassent. pecierunt Zorobabel. & iesum. & principes
tribuum. ut ipsis quoque permitteret una cum eis templum reno-
uare. & in commune deum adorare. Nam non minus a uobis
colimus dominum. ab illo tempore ex quo nos hic salmanasar rex
assyriorum a guthia & media migrauit. Zorobabel autem &
iesus & principes tribuum responderunt impossibile eos eis secum
communicare. quia illis esset commissa templi renouatio primo
quidem a cyro. nunc autem a dario. Adorare autem dominum nobiscum non
solum uobis licet. sed & omnibus hominibus uenientibus in hoc
templum. Postquam hec audierunt samarite. indignati
persuaserunt gentibus syrie. ut eodem modo quo prius templi reno-
uationem prohiberent. Iudei autem nullam moram habebant in
operando. Per idem tempus ascenderunt ad hierosolimam
sisinnius syrie & fenicis prefectus. & sarabazanes cum aliis.
& interrogabant iudeos quis eis concessisset templum edifi-
care quod magis castrum uideretur esse quam templum. uel cur porti-
cus & ciuitatem tam munito circumdedissent muro. Zorobabel
autem & iesus responderunt eis. Hoc templum prius constructum
est a quodam nostro potentissimo rege. multisque temporibus per-
mansit. & cum patres nostri deo peccassent. nabuchodonosor rex chaldeorum
superans ciuitatem euertit templum. & incendit. et populum
captiuum in babiloniam migrauit. Post hec cyrus suo impe-
rio. iussit ut templum reedificaret. & remisit omnia ornamen-
ta. que nabuchodonosor inde tulerat. cum Zorobabel & mitridate
precipiens ut edificato templo omnia reponerent. Et cum
secundum iussionem cyri regis cepissemus edificare. ex maliuolorum inui-
dia sub rege cambyse opus hoc impeditum est. Et si uultis
scribite dario ut inquirat regum monumenta. & probetis nos
nichil fuisse mentitos. Hec dicente Zorobabel & iesu ponti-
fice. sisinnius & qui cum eo erant interdixerunt eis edificationem
templi donec dario regi de his scriberent. Satrape quoque iudeos ter-
rere timebant ne a rege prohiberentur operari. sed tamen fiducia
a deo habentes prophetis aggeo & zacharia assistentibus. dicentibus nichil
mali eos passuros a persis in renouatione templi. Quorum
uerbis credentes. nullum diem pretermittebant in edificando.
Samarite uero accusantes per epistolam iudeos. quia ciuitatem mu-
nirent. & quod magis castellum quam templum construerent. dicebant
hoc in malum posse uenire. & ostenderunt insuper epistolas per quas cam-
byses idem opus fieri uetuisset. timentes eos sibi rebellare.
Darius autem cum legisset litteras a samaritis directas. iussit
inueniri in eis regalibus magistri. & inuentus est codex in quo hec scripta
erant in echabatanis in mausoleo quod fecerat daniel. Rele-
gens autem darius rex inuenit omnia quomodo cyrus rex remisit
iudeos ut templum edificarent secundum missiuas sibi data. & ut
eos adiuuarent uicine gentes offerendo cuncta necessaria
tam ad opus quam ad hostias immolandas. tauros & arietes. ag-
nos & hedos. similam & oleum & uinum. & quecumque peterent
sacerdotes. & ut orarent pro salute regis persarum. & eos qui hec
mandata contempnerent crucifigi precepit. & eorum substantias
regi asscribi. Inuenit quoque in eodem codice rex darius quam cyrus
rex deprecatus sit dominum. ut si quis auderet edificationi templi ue-

tare. hunc talem p̄ eciceret. & a sua in p̄tate suspenderet.
Cu̅ h̄ darius in monimentis cyri legisset. rescripsit sisinnio &
collegis ei dicens. Rex darius sisinnio p̄fecto equitu̅. &
collegis ei salutē. Exemplar ep̄le quā in monimentis cyri in
uenimus. transmisimus uob. & iubeo omnia fieri que mea ↄ tinet.
Valete. Igit̄ sisinnius & q̄ cu̅ eo erant. cognoscentes regis uo
luntatē p̄ ep̄lam. de reliq̄ adiuuabant & ditabant seniores
iudeo᷑. & p̄cedebat summo studio templi ↄ structio. & cu̅
auxilio darii regis templum edificatum est vii. annis. Nono
au̅ anno regni darii. xxiii. die m̄sis xii. que hebrei uocant
adar. macedones au̅ distrios. ↄ uenerunt sacerdotes & leuite.
& reliqua multitudo. p̄ renouatione ueteru̅ bono᷑ in dedica
tione obtulert̄ hostias. tauros c. arietes cc. agnos q̄dringentos.
& hyrcos xii. p̄ xii. tribub: p̄ peccato. Et cum edificassent
porticus templi in circuitu interioris sacrariu. ordinauerē s̄cdm
legē ianitores p̄ singulas ianuas. Veniente au̅ die festo a͛ʒimo᷑
primo m̄se quē macedones xanticu̅. nos au̅ nisan appellamus.
omnis p̄p̄ls ab agris in ciuitatē ↄ fluxit. ut dies festos scifica
ti cum uxorib: & filiis s̄cdm legē celebrarent. Sacrificium au̅
q̄d pascha dr̄ xiiii. die m̄sis eiusdē immolauerunt. & p̄ octo
dies nullis abstinuere deliciis. & sacrificabant d̄o grās agen
tes. q̄d eos iterum ī p̄ patre legib: q̄ restituisset. & ut eis
mentem regis p̄sarum omni tempore mite faceret. d̄o muni
fice immolabant. Iudei ḡ post captiuitatē optimagutina
tione regebant. & sacerdotes eo᷑ tractabant negotia. usq:
q̄ ↄ tigit regnare nepotes asamonei. Samarite igit̄ in iudi
multa mala iudeis fecerunt. diuitiis confidentes. & cog
natione p̄sarum. ex quib: fuerant p̄gressi. Nam que iussi
fuerant prebere iudeis de uectigalib: ad immolandu̅ nulla
ten̄ dabant. & ad h̄ cooperatores habebant p̄fectos eq̄tum.
& quecumq: eis facere poterant mala. n̄ eos pigebat effi
cere. Placuit ḡ iudeis mittere legatione ad darium regē.
ut accusarent samaritas. Legatus itaq: missus ē ʒorobā
bel. & alii iiii. de magistratib: mardocheus & ananias &
alii duo. Et cum rex darius ab eis audisset. que mala eis
samarite facerent. dedit eis ep̄lam reportanda ad p̄fectos
eq̄tu. & satrapis samarie. hec uerba ↄ tinente. Rex dari
tanganę & sambale p̄fectis equitu̅. & sadrace. & uelueni
& reliquis in samaria ↄ stitutis. Legati iudeo᷑ uos accusant.
tamq̄m molestos & impedientes templi ↄ structione. 7 nulla
tenus sumptū uelle dare ad hostias quas p̄cepim. Volo ḡ
ut legentes hanc ep̄lam p̄beatis eis ex regalib: thesauris
& tributis samarię omnia que s̄t necessaria ad immolati
one. quādmodu̅ uob indixerint sacerdotes ut n̄ pretermit
tant diurnis sacrificiis supplicare deo p̄ regno meo. Ep̄la
ḡ darii h̄ ↄ tinebat. Dario ḡ defuncto filius ei xerses reg
num suscipiens uoluntatis patris colendi d̄m & honoran
di heres apparuit. & implebat omnia que erant religionis
patrisq: secut. iudeis erat p̄ priusq̄. Per idem tempus fuit in
hierl̄m princeps sacerdotum filius ihu nomine ioachim. Fu
it au̅ tunc in babilone uir iust̄ & gl̄a magna potit̄ ap̄
multitudine. & summus p̄p̄li sacerdos nomine esdras. Qui
cum legum moysi integram haberet experientia. xersi regi
fact̄ est amicus. Volens au̅ in hierl̄m ascendere. & secu̅
quosdā iudeos ducere de babilone. poposcit a rege s̄ ep̄i
stola dari ad satrapas syrię. p̄ q̄m noticię eo᷑ quis eēt
intimaret. Rex ḡ ad satrapas syrię huiusmodi direxit
ep̄lam. Rex regu̅ xerses esdrę sacerdoti & lectori legis di
salutē. Opus esse mee putans pietatis ut q̄ uolunt ex gente
iudea. t̄ sacerdotes. t̄ leuitas sub n̄ro regno ↄ stitutos p̄ ge
re ad hierosolima. p̄cipio si desiderant ut eant. q̄d michi
boni uisum ē. & vii. meis consiliariis ut uisitent iudeam.
& portent dona deo isrl̄ que ego deuoui & mei amici.
Aurum & & argentu̅ quantum inuentu̅ fuerit ī babilone
deo dicatu̅ omē ad hierl̄m referat̄ p̄ sacrificiis di. ut n̄ & q̄d
cumq: uolueris ex auro & argento ↄ struere liceat t̄ facere
cu̅ fratrib: tuis. Vasa & trado. & q̄ eq̄d mite cogitaueris ut
fiat. impendi tibi iussimus ex regalib: thesauris. Scripsi
& custodib: pecuniaru̅ syrię & fenicis. ut diligentiam
habeant circa ea que p̄ esdrā geruntē sacerdotē. & ut neq̄q̄
ego uel mei nepotes iram di incurram. uinum p̄cipio dari
a uob. tritici modios c. d̄o & ei ministris. & ut sacerdotib:
& leuitis & cantorib: & ianitorib: & sacris scribis nullo m̄
tributu̅ imponatis. aut aliq̄d captiosum. aut onerosu̅. Sed
tu esdra s̄cdm di sapientiā ordina. qui omi syrię 7 fenici
tuam legem scientib: indicent. eaq: discendam ignorantib:
trade. Si quis au̅ ex gente tua dei sui legē t̄ regis uis ̄gr̄
fuerit puniat̄. ut non tamq̄m ignorans iudex cur trans
gredi. s: cognoscens audacter negligere c̄ p̄bet̄. Ergo
hii ii contemptores aut morte. aut pecuniis ↄ dep̄nient.
Valete. Tunc esdras letat̄. accepit ep̄lam & adorauit d̄m
& regie beniuolentię ipsum confitebat̄ auctore. & ipsi grās
referebat. Ep̄lam ḡ iudeis in babilone ↄ stitutis transmisit.
& exemplar ep̄le ad om̄s isrl̄itas quos salmanasar captiuos
in media posuit p̄ nuncios misit. Hii au̅ cognoscentes pietā
te regis circa d̄m. & fauorē q̄m in esdra habebat. om̄s ei
dilexerunt. Multi & eo᷑ facultates suas deportantes
ad babiloniā uenere. uolentes ad herosolima ascendere.
Dece ḡ trib: hactenu̅ trans eufraten remanserunt. due au̅
trib: constitute pasiam & ethyopiam p̄mu̅ p̄sis subdite
erant. p̄ ea au̅ romanis. Ex dece au̅ tribub: quo᷑ multi
tudo comp̄hendi n̄ poterat ut sup̄ diximus multi uener̄
ad esdram sacerdotem. quos congregans iuxtu̅ trib: dieb: ei
ieiunium imposuit. & ut deo uota p̄ soluerent ne q̄d i uia
aduersi p̄ hostes paterent̄. uel aliqua̅ difficultate. Nam esdras
in d̄o confisus. noluit regē petere p̄cedentes eq̄tes. Post q̄
ḡ uota p̄fecerū. surgentes cu̅ esdra die xii. primi m̄sis. vii.
anno regni xersis. uenere ad hierusalima v. m̄se eidē
anni. Tunc esdras custodib: pecuniar̄ de sacerdotali genere
existentib: restituit sacras pecunias argenti talenta sexcenta.
l. uasa argentea talento᷑ c. uasa aurea talento᷑ xx. 7 uasa
erea auro meliora talento᷑ xii. Hec dona rex xerses &
ↄ siliarii eius. & om̄s isrl̄ite in babilonia habitantes donauert.
Et cu̅ esdras tradidisset eas sacerdotib: obtulit deo legitimas
hostias in holocaustu̅. tauros xii. & p̄ communi salute po
puli. arietes lxxxx. agnos lxx. duos. hedos p̄ delicto xii.

Prefectis q̄q: syrię & fenicis regias obtulit litteras. in quib:
iubebantur iudeos honorare. & omni ope cum eis laborare.
Omnia ḡ esdre sacerdoti ut uolebat p̄ sp̄e p̄ uenerant d̄o ī
omnib: eum adiuuante p̄p̄t iusticiā & benignitatē ei. Pauco
au̅ tempore transeunte. adierunt eu̅ quidā accusantes. quod
quidā sacerdotum & leuitaru̅ transgressi erant patrias legē
ducendo alienigenas uxores. & genus sacerdotale confunden
tes. petebantq: esdram ut legib: subueniret. ne sup̄ omnes
ueniret ira dei. & eos p̄deret. Que cum audisset esdras.
mox p̄ merore uestē dirrupit. & caput & barbā ↄ tume
liose dilacerans. p̄strat̄ in terra tale factu̅ deflebat. Cogi
tabat enim quia si p̄cepit eis uxores illicitas eiusdem abi
cere. nemo eo᷑ obediret. & in h̄ ualde dolebat. Concurrebat̄
au̅ ad eum quidā seniores. & cum eo de his que facta erant
dolebant. Cum au̅ esdras a t̄ra surrexisset. extendens
manus ad celum dicebat. Confundor quidē a d̄o p̄p̄t p̄p̄li
delicta ueniā supplicare. qui & a sua memoria remisit ini
quitatē parentum n̄ro᷑. Rogabat ḡ d̄m esdras. q̄ reliq̄as
isrl̄ a captiuitate in p̄p̄am t̄ram reduxerat. & reges p̄sarū
eis p̄p̄icios fecisset. ut solita pietate eis uenia ↄ cederet.
& in se omnia hec mala retorqueret. & illos a malis suis
erueret. Hec cum orando dixisset. cuncti q̄ peccauerant ī
luctū ↄ uersi s̄t. Quidā au̅ ex eis achanonus nomine p̄nceps
un̄ ex eis q̄ peccauerant. accedens ad esdrā confessus ē pec
casse cu̅ alienigenis uxorib: p̄ suasitq: om̄s iurare. q̄ tenus
illicitas uxores cum earu̅ filiis amouerent. & hos punirent
q̄ ei obedire contempnerent. Flexus ḡ esdras fecit eos iu
rare q̄ peccauerant. q̄d uxores suas & filios s̄cdm achanon
consilium ineuntes abdicarent. Suscipiens u̅ sacramēta
statim egressus ē templum. & ingressus habitaculū iohis
filii heliab. nich̄ penitꝰ illo die p̄p̄t merorē comedit. Fac
ta au̅ p̄dicatione iussit om̄s q̄ ex captiuitate redierant. in
hierl̄m colligi. & q̄ an̄ biduum aut tres dies n̄ occurissent
eos decreuit alienari a multitudine. & substantias eo᷑
auferri. s̄cdm iudicia senio᷑. Conuenerunt ḡ om̄s intra
t̄ciam diē ex tribu iuda & beniamin in xx. die noni m̄sis
q̄ ap̄ nos casleu. s̄cdm macedones appelleos uocat̄. Et
cum conuenissent in superiori loco templi. p̄sentib: seniorib:
surgens esdras culpabat illos qui illicitas duxerant uxo
res. & nunc eos iam d̄o grata facturos. si easdē uxores
relinquerent. Cumq: om̄s id se facturos clamarent. dicebāt
seniores magnā eē eo᷑ multitudinē & tempus hyemale
& h̄ opus non eē unius diei. aut duo᷑. s̄ oportet ex se
niorib: q̄sdā circuire & querere eo᷑ domos qui peccaue
runt. & eos ab illicitis uxorib: segregare. Cum h̄ dec̄e
uissent. inceperunt querere a p̄mo die m̄sis decimi. usq:
ad p̄mum diem s̄cdi mensis. Inuenere au̅ multos ex ne
potib: summi sacerdotis qui peccauerant. qui statim omnē
abicientes illicitas uxores penitentiā agebant. quo᷑
nomina n̄ est necesse scribere. Post hec immolantes ari
etes in holocaustum. placauerunt d̄m. Esdras ḡ sacerdo
tia p̄dictaru̅ nuptiaru̅ peccatu̅ p̄gauit. ut de cetero h̄
ↄ suetudo n̄ p̄maneret. Septimo u̅ mense scenophegia
celebrantes. congregato p̄p̄lo ascendentes ad superiora
templi ad orientalem portam. rogabant esdrā ut eis le
gē moysi legeret. Qui stans in medio p̄p̄li. a solis ortu
usq: ad medium diē legebat. Et cum audirent recensitā
leges. iusticiā ad p̄sentia docebant̄. de p̄teritis au̅ geme
bant. lacrimasq: fundebant. dicentes q̄a si legē custodis
sent. nich̄ de p̄dictis malis p̄pessi eēnt. Cumq: uide
ret eos esdras nimis afflictos. cepit eos consolari dicēs.
quia in festis dieb: minime liceret affligi. s: mag̃ ad
epulationes conuiui. & facere conuenientia p̄senti festo.
& ut obseruarent ne de cetero talia p̄sumerent. Et p̄q̄
eos consolat̄ ē. ceperūt habere leticiā. & cu̅ p̄ octo dies
ī tabernaculis degissent. ad p̄p̄ria discesserūt laudantes d̄m.
& esdrę sacerdoti grās referebant. Esdras au̅ post gl̄am
quā ap̄ d̄m habuit in senectute uenerabili finiuit uitam.
& ī hierl̄m cum multa liberalitate sepult̄ ē. Defuncto &
ioachim p̄ncipe sacerdotum fili̅ ei eliasib ei successit ī p̄ncipatu.
Quidam igit̄ ex captiuis iudeis pincerna regis p̄sarum.
xersis nomine neemias occurrens quib:dā p̄ egrinis
an̄ metropolim p̄sarum susi. ex longo itinere uenientib:
& audiens eos ad inuicē hebraice loquentes. consulebat
unde eēnt. Illis au̅ respondentib: se a iudea uenisse. rursus
interrogauit qualit̄ se haberent iudei. & ciuitas hierosolima.
Illi au̅ dixerūt male se habere ciuitatē. & destru
ctis muris. gentes uicinas multa mala iudeis inferre.
& multos ex eis captiuos ducere. & uias ita singulis di
eb: plene cadaueribus iudeo᷑ inueniuntur. Neemias h̄
audiens fleuit. & extendens palmas ad celum dixit.
Usq: q̄o domine despicis que n̄ra patit̄ generatio. q̄a ra
pina omnib: sumus effecti. Remoratus au̅ neemię ī
porta & flens. quidā nunciauit regē sedere iā ad mēsā.
Qui statim sicut erat illotus intrans regi p̄p̄inauit. Ut au̅
rex cenauit. respiciens ad iuuenē uidit eum mestu̅. & q̄
rebat̄ cur t̄ristis eēt. Tunc neemias respiciens mestu̅ dix̄ ad
regē. Quomodo n̄ possum o rex cordis mei merorē osten
dere. dum audierim hierosolimo᷑ muros in t̄ra iacere.
& portas incensas. & patriā uastari. in qua sepulchra
s̄t parentum meo᷑. Presta ḡ m̄ p̄ficiscenti muros hie
rusalē renouare. & templi partem reconstruere. Tunc
rex annuit se ei dare donatione q̄m uellet. & ad satrapas
litteras missurum. q̄ tenus eum honorarent. & om̄a que
op̄ haberet ei p̄berent dicēs. Repelle t̄ristitiā & gaudens
nob ministra. Neemias ḡ d̄m adorans. & regi grās agens.
mesticiā uult̄ p̄ iussione regis mutauit. Postera die uo
cans eum. p̄buit ei ep̄lam deferenda ad addo p̄fectū syrię:
in qua ep̄la de honore iuuenis. & de impendiis edificationis
exhibendis mandauerat. Exiens ḡ in babiloniā. 7 multis
cum iudeis sponte sequentib:. peruenit ad hierl̄m xx v. anno
regni xersis. & porrexit addo p̄fecto syrię litteras regis.
Congregans au̅ iudeos in hierl̄m. stans in medio templi.
talem ad eos effundens oratione. Vos scitis o iudei d̄m
quidē in memoria patrum abrahā. & ysaac & iacob per
manere. & p̄ illo᷑ iusticiā n̄ derelinquere p̄uidentiā suā.

151.

Vnde et aduenit me ut acciperem a rege potestatem muros nostros refabricare. et templi partem perficere. Vos autem scitis circumstantium gentium inimicitias. quia si cognouerint nos edificia uelle reparare, multa molientur ut nos impediant. Confidamus ergo in domino qui illorum inimicitias potest dissoluere, et die et nocte studium edificandi non relinquamus, dum tempus oportunum existit. Cumque hec dixisset, iussit magistratibus muros metiri, et opera populo diuidere. per uicos et ciuitates secundum uniuscuiusque possibilitatem. Pollicitus est et se ipsum cum suis seruis adiuuare. Soluta ergo contione, multa statim opera aggressi sunt. Vicine autem gentes audientes accelerare murorum edificationem: moleste ferebant et moliebantur insidias. quatenus uoluntate eorum impedirent. multosque interficiebant iudeos. Ipsum et neemiam dilacerare querebant. conducentes quosdam alienigenas. qui eum perimerent. In timore et eos sepe mittebant, tamquam super eos multe gentes armate irruerent. ita ut his rumoribus territi. opus pene relinquerent. Neemias autem nullo horum his turbatus. studium operis non relinquebat. sed custodie causa armis satellitum circumseptus sine uulnere permanebat. operis desiderio tribulationem non sentiens. Cogitans autem post suum obitum minime ciuibus concedi muros edificare. precepit ut ex illa die armati fabricarent. et edificatores et importitores gladiis accincti essent. et clipeos iuxta se ponerent. Bucinatores autem quingentis pedibus ab eis statuit. precipiens ut si hostes apparerent. significarent populo quatenus armati resisterent. ne eos nudos et inermes oppugnarent. Ipse autem noctu circuiens ciuitatem. minime operibus aut somno fatigabatur. Nichil autem cibi suauitatis sub necessitate sumebat. et hos labores sustinuit per annos .xii. et menses .iiii. In tanto namque tempore muri hierusalem sunt perfecti. .xxviii. anno regis xersis in mense nono. Et postquam murum perfecerit. neemias cum omni populo sacrificauerit deo pro murorum edificatione: ac per octo dies epulati sunt. uicinis gentibus nimis indignantibus;

Neemias autem uidens in ciuitate paucos homines habitare. rogauit sacerdotes et leuitas ut uicos relinquentes in ciuitate manerent. Et fabricans eis domos ex propriis impensis. iussit populo terram colenti decimas fructuum ad hierosolimam afferre: ut sacerdotes et leuite alimenta habentes legem integre seruarent. et ex hac occasione contigit ciuitatem hominum multitudine compleri. Neemias ergo cum multa bona opera et laude digna fecisset. ad senectutem ueniens defunctus est. uir benignus natura. et iustus. et deuotus erga propriam gentem; qui in memoriam sui eternam. muros hierosolimitanos reliquit. Hec acta sunt .xxviii. anno regni xersis mense nono.

Odefuncto xerse contigit regnum transferri ad filium eius assuerum. quem artaxersen uocant. Quo regnante periclitata est tota gens iudeorum et pene deleta est cum uxoribus et filiis sicut hic declarabitur. Nam cum artaxerses regnum accepisset. et ordinasset ab india usque ethyopiam .c.xxvii. satrapas tercio anno regni sui. amicos et gentes sibi subditas cum ducibus earum. pauit magnifice sicut regem decebat potentissimum per .c. et .lxxx. dies. Postea omnem populum susis per .vii. dies deliciis saginauit. que conuiuia talia erant facta. Tabernaculum enim fuerat ex aureis et argenteis columpnis. et uela purpurea super eas extenderat. ut multa milia discumbentium operirent. Ministrabatur et in uasis aureis. et lapidibus preciosis. ad delectationem simul et spectaculum preparatis. Preceperat et rex ministris ne cogerent eos bibere. offerentes eis potum. quia consuetudo est persarum ut inuitatos a conuiuio plus cogant bibere quam rogent. sed concedere cuique discumbentium ut quemadmodum uellet epularetur. Precepit et ut per omnem prouinciam opera relinquerent. et multis diebus pro imperio letarentur. Regina quoque uasthen similiter fecit conuiuium feminarum in palatio. Quam rex uolens ostendere prandentibus: iussit eam uocare conuiuium. que pulchritudine cunctas mulieres uincebat. Que respondit nunciis. Num ignoratis legem persarum que prohibet uxores regum ab extraneis uideri. Et noluit uenire. Cumque sepius ad eam eunuchi mitterentur. nichilominus nolebat uenire.

Vnde rex tali permotus soluit conuiuium. et uocans ad se .vii. persas qui cum eo regebant accusabat uxorem quod sepe eam uocasset. et nec semel paruisset. et precepit ut pronunciarent contra eam legis diffinitionem. Tunc unus ex eis nomine mochemeus dixit. Non tibi soli o rex facta est iniuria. sed omnibus persis contumelia facta est: quia reginam sequentes suos maritos cuncte uxores spernent. Nullo enim iam pudore tenebitur regina. quam contra te senatus. et ideo hortamur ut eam que te sic inuitauit maximis dampnis afficias. et honorem eius alteri tradas. et hoc decretum cunctis gentibus mittas tibi subditis. Rex autem amore uasthi detentus. grauiter dissensionem eius ferebat. sed reconciliari propter legem placatam non poterat. et ideo nimis tristis apparebat. Quem uidentes amici nimio merore confectum. persuadebant ut memoriam uasthi ab animo pelleret. tamen nichil proficientes. et quereret per uniuersam terram uirgines decoras. ex quibus pulchriorem haberet uxorem. quia alia accepta uxore cupidinem prioris extingueret. Hoc consilio rex flexus. iussit statim querere per regnum suum uirgines pulchritudine precellentes. et ad palacium adduci. Cumque multe uirgines congregate fuissent. inuenta est quedam puella in babilonia bonis orbata parentibus: que apud auunculum suum nomine mardocheum nutriebatur. et erat ex tribu beniamin. Vocabatur autem hester. et pulchritudine omnes superabat. et gratia multum sui respicientes delectabat. Omnes autem uirgines tradite sunt cuidam eunucho et pro diligentia affluebant cunctis rebus: aromatum odore et largitate unguentorum. corpora earum irrigabantur per .vi. menses. Virgines autem erant numero .cd. Cumque eunuchus autem cum purificasset uirginibus: illis satisfactum est incorporali diligentia. et tam dignas esse regio cubiculo. per singulos dies unam regi ad cubiculum mittebat. Rex autem post concubitum statim eam ad eunuchum remittebat. Veniente autem ad regem hester delectatus in amore eius incedit. et legitimam dixit uxorem. et nuptias celebrauit .xii. anno regni sui. et precepit in omni regno persis nuptiis festa celebrare. Ipse autem primos persarum pauit per totum mensem pro nuptiis suis. Post hec introduxit hester in aulam. et coronam super caput eius posuit. Hester autem non indicauit ex qua natione esset. Auunculus autem eius mardocheus uenit in babilonem in persidam. et habitans illic in palatio morabatur, requirens qualiter puella conuersaretur: quia eam tamquam filiam diligebat. Rex autem in illo tempore talem legem posuit ut nemo familiarium ad eum non uocatus accederet. cum super solium suum sederet. et uirgam auream teneret in manu. Quando autem non uocati uenirent. si rex eos liberare uellet. porrigebat contra eos sceptrum. et illi statim accedentes osculabantur illud. et ita mortem euitabant. Quibus autem rex sceptrum non porrigebat. moriebantur occisi. In tertio ergo tempore insidiantibus regi bagatha et theodesto. barganus quidam eunuchus seruus alterius eunuchi genere hebreus cum audisset eorum insidias indicauit mardocheo. et mardocheus per hester insidias regi prodit. Rex autem exquirens ueritatem, iussit eos crucifigi. Mardocheo autem nichil boni ex hoc largitus est. nomen tamen eius annalibus monimentis inscribi precepit, et in palacio eum ut amicos suos morari iussit. Eo tempore uenit ad regem aman filius amadri genere amalechita. et precepit eum rex ab omnibus uenerari. et adorari. Mardocheus autem non adorauit eum propter patrias leges. Aman ergo interrogauit ex quo genere esset. Audiens autem eum iudeum esse, indignatus dixit. Omnes persarum nobiles me adorant. hic autem seruus existens. hoc facere dedignatur. Punire autem mardocheum uolens. uile putabat ipsum solum perimere. sed et totam gentem decreuit delere. Nam iudeos odio habebat. quoniam genus amalechitarum deleuerunt. de quibus ipse erat natus. Adiens ergo regem, dicebat quandam gentem per eius regnum dispersam. nec inuicem imperatam, nec aliis gentibus coadunatam. nec eorum religionem colentem. sed inimica persis atque populo existit. Si uis ergo aliquod beneficium subiectis impendere. uel pacem in regno habere: iube eam radicitus delere; Et ut nullum inde patiaris dampnum, tributa que ipsi debent dare. hoc est .xl. milia talenta. de mea substantia ipse me dare polliceor. tantum ut regnum tuum ab eis liberetur. Postquam aman hec dixit, rex ei et pecunias et iudeos donauit. ut de eis que uellet faceret. Scriptum ergo aman scripsit a rege ad omnes gentes precepta hunc modum habentia. Rex maximus artaxerses ab india usque ethyopiam principibus .c.xxvii. prouinciarum sibi subiectis dicit. Cum pluribus gentibus imperassem. et uniuersum orbem meo dicioni subiugassem. nolui nequaquam abuti potentie magnitudine. sed clementia et lenitate gubernare subiectos: ut ita absque ullo timore uitam ducentes. optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Querente autem me a consiliariis meis quomodo hoc posset impleri. unus qui sapientia et fide cunctos precellebat. et erat secundus post regem indicauit in toto orbe terrarum populum esse dispersum. qui nouis uteretur legibus. et regum iussa contemneret. et concordiam uniuersarum nationum sua dissensione uiolaret. Quod cum didicissemus scilicet illam gentem peruersis uti legibus: et turbare subiectarum nobis prouinciarum pacem. iussimus sicut aman qui omnibus prouinciis est prepositus. et secundus mihi est pater precepit, ut cum coniugibus et liberis deleantur ab inimicis suis. et nulli eorum misereatur .xiiii. die mensis adar presentis anni. ut nefarii homines una die ad inferos descendentes. reddant pacem imperio nostro quod turbauerant. Vale.

His litteris per prouincias et ciuitates ab aman missis. omnes se parabant ad necem iudeorum. et ciuitas susis turbabatur. Mardocheus autem cognoscens. uestem dirrupit. et sacco induitur. cinereque perfusus. circuibat ciuitatem plorans et ante aulam stans clamabat ut tolleretur gentem innocentem. Et cum regina uidisset mardocheum in tam misero habitu ante aulam stantem et plorantem. turbata misit quosdam qui ei uestem mutarent. Quo nolente saccum exui. quia malum non dum finitum erat propter quod saccum induerat, uocans regina achratheum eunuchum misit ad mardocheum interrogans quid ei tristicie contigisset quod hunc habitum non ea rogante deponeret. Tunc mardocheus indicauit eunucho causam et litteras contra iudeos per omnem prouinciam transmissas. et permissionem pecuniarum per quam aman a rege comparauerat perditionem gentis. Mandauit et regine quatenus de his regi supplicaret. nec recusaret pro salute gentis sue habitum humilem accipere. per que regi ostenderet iudeos morti periculum imminere. Hec cum regina cognouisset. rursus misit ad mardocheum dicens. quia non auderet intrare ad regem non uocata. alioquin moreretur. Mardocheus autem mandauit ei. ut non tantum sue saluti prouideret. sed totius gentis periculum amoueret. Hec autem scias. quia si hoc contempseris nos adiuuare. spero in deo quod sua pietate per aliquam occasionem nos liberabit. et tu et domus patris tui a nobis quod non uis adiuuare esse peribis. Hester autem denunciauit mardocheo ut per genus in susis constitutos illic iudeos in unum congregaret. et cunctos per ipsa triduo ieiunare preciperet; se quoque idem cum ancillis facere promisit. et regem postea adire uellet. et si mori deberet non recusaret. Mardocheus autem secundum mandata hester populum fecit ieiunare. et ipse orabat dominum. ut populum suum penitus non contemneret. sed saluti eius prouideret. et peccatum si fecissent prius indulgeret. et ab imminenti periculo liberaret. Nam propter nichil aliud traditi sumus in mortem. nisi quod ego honorem quem tibi domine deus impendo. aman nolui impendere. et ideo iratus omnes eos qui tuam custodiunt legem. talia machinatus est. Precamur ergo te domine ut liberare digneris cunctos israhelitas a calamitate et morte quam pre oculis habemus. Hester quoque prostrata in terra. et lugubri ueste circumamicta. et nullum suauem cibum uel potum in tribus diebus percipiens. rogabat dominum patrum suorum, ut adiuuaret eam quando regi uideretur suauis in eloquio. et specie pulcherrima. ut ex utroque sustentata. et ipsa mortem euaderet: et genti sue salutem acquireret. et aman in odium regis adduceret. Sed in precibus tres dies deprecans. tandem lugubrem deposuit uestem, et habitu mutato sicut oportebat reginam. ibat cum duabus ancillis. quarum una eam leuiter super se incumbentem sustentabat. altera uero sequens longitudinem uestis que in terram diffluebat summis digitis deportabat. Hester ergo facie rubore plena. et uerecundum. et modestum habens uultum. adibat regem cum magno timore. Et cum ad faciem regis in solio sedentis uenisset. et uidisset eum circumdatum et ornatum ex uaria ueste. ita aurum et argentum et lapides preciosi uultum eius terribilem aspicientibus faciebant.

stabat regem intuens. Cumque et ille eam aspiceret. et uultu ira
cundo aspiceret, membrorum debilitas eam apprehendit. et super
ancillas que prope latera eius stabant. repente collapsa est.
Rex autem ut reor uoluntate dei mutauit mentem, et timens
ne quid mali uxor eius pateretur. surrexit a throno. et in suo
eam gremio colligens. fouebat et osculabatur. blandeque lo
quebatur. confidere eam petens ne aliquid metueret. quod ad eum non
uocata uenisset. Lege autem istam dixit posita propter subiectos.
ipsam autem cum eo regnantem. omnem habere licentiam. Hec dicens,
sceptrum quod in manu habebat super caput eius extendit propter
legem. liberans eam a morte. Illa uero respirans. domine inquit non
habeo facultatem explanandi ea que michi subito contigerunt.

Ad: Nam te uidi maximum et pulchrum atque terribilem. statim
spiritus meus recessit pre pauore. Cum hec uerba hester uix pre pauo
re dixisset. et regem anxietas inuasit. Deinde eam confidere
iussit, dicens quod si uellet dimidium regni daret. Hester autem
cum eo Aman ad conuiuium suum uocauit. Cumque rex altera
die cum Aman ad eam uenisset. inter conuiuia et poculorum li
centiam. iussit rex hester aperire sibi quod uellet. se autem ei nichil
negaturum spopondit. Tunc illa crastina die promisit se ei ex
planaturam sui uoti. si rursus ad suum conuiuium cum Aman
ueniret. Cumque rex promisisset. Aman egressus est gaudens
quod solus apud hester cum rege meruit epulari. dum nullus
alius hunc honorem potuisset adipisci. Uidens uero in aula
mardocheum sibi nullum honorem exhibentem. indignatus nimis
ueniens domum uxorem suam Zarasan cum amicis uocauit. et
exposuit eis quo honore frueretur apud regem. et quia solus a
regina cum rege inuitatus esset ad conuiuium. et in posterum die
rursus inuitaretur. et super hec bona non libenter mardocheum
iudeum uideret in aula morari. Cui Zarasa uxor eius respondit.
Iube lignum L. cubitorum secari. et mane petere a rege mardo
cheum in hoc crucifigi. Cuius consilium laudans precepit famulis
lignum parare in atrio ad penam mardochei. Deus autem malignam
spem Aman deridebat. et accidentia preuidens futura ita
disponebat. Nam regi somnum illa nocte abstulit.
Qui nolens in otio uigilias perdere, uocans scribam iussit pre
decessorum suorum factorum monumenta relegere. Cumque lege
retur. inuenit sibi quidam qui pro uirtute sua pretium et agros
acceperant: quorum nomen et signatum erat. et alter pro fide sua
aliqua donatione sua impetrauerat. Post hec legendo
uentum est ad bagathan et theodestum insidiatores regis
quos mardocheus indicauerat. Et cum hec scriba legisset.
et ad alterum transisset actum. rex eum detinuit. consulens
si ibi esset scriptum quid premuneratione tante fidei ei da
tum fuisset. Scriba respondit. Nichil. Tunc rex iussit eum tacere
et interrogauit eos quibus hec commissum fuerat. que sit hora
noctis. Audiens autem iam dilucescere. precepit ut quemcumque in
uenirent amicorum, in aula. ei nunciarent. Euenit autem
Aman inueniri. Nam preter solitam horam matutinus processe
rat. morte mardochei petiturus. Cumque serui renunciassent
se eum Aman ante ianuam stare. precepit eum ingredi. Cumque
intrasset. dixit ad eum. Sciens te solum fidelem per omne con
silium in prebeas, quemadmodum debeo secundum meam magnificen
tiam honorare quendam ualde karissimum. Aman uero
putans se solum amari. dixit ad regem. Si uis quem dicis homi
nem dilectum. et gloria meritum honorari. facito eum super equum
tuum procedere. tuam ueste indutum. et torquem auream habere:
et precedere eum unum ex tuis necessarius amicis clamantem per
totam ciuitatem quod tale beneficium promereatur: quem rex ho
norare uoluerit. Aman ergo talia persuadebat. putans hec
sibi omnia concedi. Rex uero letatus in hoc consilio. uade inquit ad
Aman. habes equum. et stolam et torquem. require mardo
cheum iudeum. et his ornamentis eum induens. ante cede
equum eius. Tu es enim meus precipuus amicus. ergo perfice consilium
cuius bonus suasor extitisti. quia mardocheus animam meam
a morte liberauit. Postquam hec Aman preter spem audiuit. mente
confusus et mesticia percussus exiit: equum ducens purpuream
et reperiens mardocheum ante aulam sacco indutum. ius
sit eum purpura indui. Dum autem ille se deludi crederet. pes
sime inquit omnium hominum. ita calamitate mea deri
des. Ut autem cognouit quod rex ei hunc honorem donauerit
pro fide qua insidiatores ei prodiderat. purpuram induitur. et
torque aurea circumdatur super equum sedens totam circuibat
ciuitatem, precedente Aman et clamante: quod huiusmodi fruatur
donis. quem rex amauerit. Cumque totam circuisset ciuita
tem. mardocheus ad regem ingreditur. Aman autem pre nimia confu
sione cum lacrimis uxori et amicis que facta erant indicauit.
Illi autem dixerunt nequaquam eum posse preualere mardocheo. quia
deus cum illo esset. Dum hec adinuicem loquerentur. uenerunt nun
cii inuitantes eum ad conuiuium regine. Sabuchadas autem
eunuchus unus ex nunciis uidens crucem fixam in atrio
Aman. interrogauit quendam seruorum. ad quid deberet. Et
audiens quod mardocheo parasset eam. tunc quidem tacuit.
Cum autem rex cum Aman epulans interrogaret regina. quam
uellet ab eo donationem accipere: cum paratus esset desiderium
eius implere. tunc regina dixit quod tradita esset in interitus pericu
lum cum sua gente: et hec esset eius querela. Neque enim sibi
molestum foret. si uenundaretur in ancillam, cum tunc uiuens
deo supplicaret. Interrogante autem rege. quis hoc facere au
deret. iam manifeste accusabat Aman maliuolum hoc contra
eam machinatum. Rex autem irato animo surgens. hortum
ingreditur. Aman autem reginam petere cepit. ut ueniam pro
delictis exposceret. nam uidebat sibi mala imminere. Cumque
ad lectum regine ueniisset. et eam petere ac uestimento te
nere: superuenit rex. et hec ira incitatus dixit. Pessime
omnium. et uxori mee uim inferre conaris. Ad quod
Aman obstupuit. et nichil ualuit respondere. Tunc sabu
chadas eunuchus narrauit regi. quia uidisset in atrio eius
paratam crucem mardocheo cubitorum L. Quod rex audiens. in
illam penam eum tradidit. quam ipse mardocheo parauerat. et
iussit eum crucifixum interimi. Unde quilibet mirari potest
dei potentiam et prudentiam. quod non solum maliuolentiam Aman
puniuit. sed et excogitatam ab eo tormentum in alium. in eum re
torsit, quia multa dum aliis mala parturiunt. nesciunt quod
sibi ipsis hec nutriunt. Aman ergo crucifixo. rex eius substantiam
regine donauit. et uocans mardocheum dedit ei anulum quem

ab Aman receperat. Hester enim tunc primum innotuit. quod
suus auunculus esset. Donauit ergo regina mardocheo posses
sionem Aman. et rogauit regem ut scripta Aman pro nece
iudeorum mutaret. nam gente sua deleta. nullatenus se pos
se uiuere dicebat. Tunc rex statim precepit. ut que uellet
scriberet nomine regio. et signaret eius sigillo. et mitteret
per omne eius imperium. in quibus nullus contra dicere auderet, eius
sigillo signatis. Vocans ergo regales scribas. iussit gentibus
et primatibus et magistratibus sic scribere prudens. ab india
usque ethyopiam c.xxvii. prouinciarum ita. Rex magnus
artaxerses ab india usque ethyopiam c.xxvii. prouinciarum
ducibus ac principibus qui nostro obediunt dicioni salutem dicit.

Ad: Multi bonitate principum et honore quem in eos collatus est.
abusi in superbiam non solum subiectos regibus nituntur opprime
re, sed et datam sibi gloriam abutentes in ipsos qui dederunt moliuntur
insidias. nolentes gratias agere pro beneficiis. et uiolantes iura
humanitatis. et dei cuncta cernentis arbitrantur se infir
mare posse sententiam. et in tantum insaniunt ut eos qui
credita officia diligenter obseruant in fide. ita ut omni
um laude sint digni. funiculis mendaciorum subuertere
conantur. et auribus principum adulantur, ut innocentes
suffodiant. et malis suggestionibus regum studia depravant.
Unde non notari debet quod tam diuersa pro qualitate rerum acci
dentium apud nos uobis scribimus. quia hoc necessitas rei
publice poscit. Et ut manifestius quod dicimus intelliga
tis. Aman filius amathi. animo et mente macedo, pre
terea persarum sua crudelitate commaculans. peregrinum a nobis
susceptus. tanta humanitate in se expertus est, ut pater noster
uocaretur. et adoraretur ab omnibus post regem secundus. Qui
in tantum in arrogantie tumorem sublatus est. ut regno
nos priuare niteretur et spiritu. Nam mardocheum cuius fi
de et beneficiis uiuimus. et reginam hester cum omni gente
sua nouis quibusdam et nouis machinationibus expetiuit
ad mortem, cogitans ut illis interfectis insidiaretur nostre
solitudini. et regnum persarum transferret in macedoniam.
Nos autem inuenimus iudeos nulla culpa habentes. et iustis
legibus utentes. et filios altissimi. semperque uiuentis dei esse:
cuius beneficio nobis et patribus nostris regnum traditum usque
hodie custoditur. Unde sciatis eas litteras quas sub nomine
nostro Aman uobis direxit esse irritas. quia pro scelere quod machi
natus est ante portas susis. ipse et omnis eius cognatio pendet
in patibulis. non nobis sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem
edictum quod nunc mittimus. in cunctis urbibus proponatur. ut liceat
iudeis suis uti legibus: quibus debeatis esse adiutorio. ut eos qui
se ad necem eorum parauerant possint interficere xiii. die mensis xii.
qui uocatur adar. Hanc enim diem omnipotens deus merores et luctus
eis conuertit in gaudium. Unde et uos inter ceteros festos dies
hanc habete diem et celebrate eam cum omni leticia ut et omnes
in posterum cognoscant eos qui fideliter persis obediunt. dignam
pro fide recipere mercedem. qui autem insidiantur regno eos perire pro
scelere. Omnis autem prouincia et ciuitas que noluerit sollemp
nitatis huius esse particeps. gladio et igne depereat. et sic de
leatur ut non solum hominibus sed et bestiis inuia sit in sempiter
num pro exemplo inobedientie. Valete.

Igitur equites epistolas deportantes exierunt. et iussa proposita perge
bant. Mardocheus uero regia stola induitur. et corona aurea.
et torque precipue ornatur. Quem uidentes ita honorifi
catum a rege iudei in susis habitantes communem habuere
felicitatem et gaudium. et salus eos per omnes ciuitates circum
dedit: ita ut multe gentes pre his perterrerentur. Nam portito
res litterarum regalium nunciabant quemadmodum deberent
ipsa die qua ipsis periculum imminebat inimicos consumere.
Tunc satrape presides et tyranni. et scribe regis. summum
reddebant iudeis honorem. quos timor mardochei coacte
habat. Postquam edictum regis per omnes prouincias lectum est. iudei
in susis decem milia quingentos uiros interemerunt. Cumque
rex per apocorum inimicorum numerum hester nunciasset. in
terrogauit si quid amplius uellet. Illa petiuit ut perpetret iudeis
in postero die similiter facere: et ut x. filii Aman crucifi
gerentur. Quod rex concessit. nolens resistere regine. Iudei
igitur parati xiiii. die mensis adar. occiderunt de aduersa
riis ccc. uiros. nichil de substantiis eorum tangentes. In cete
ris autem per prouincias in aliis ciuitatibus. iudeis lxx. v. milia
inimicorum xiii. die mensis adar. quem festum celebrauerunt,

152.

Similiter et iudei in susis ipsa die collecti epulati sunt. et hac
de causa omnes iudei hos celebrant dies. particulas de conuiuiis
sibi inuicem mittentes. Scripsit et mardocheus omnibus iudeis
sub imperio artaxersis degentibus: quatenus hos obseruarent
dies semper eos celebrantes. et nepotibus suis traderent obser
uandos, quia interitum esset cum his diebus periculum morans euasis
sent, et inimicos suos puniissent. honorarent dominum his diebus:
Predictos ergo dies iudei appellant conuiuatores. Mardocheus
igitur magnus et clarissimus erat apud regem. principatuque eius
regebat. potiebaturque communi conuersatione cum regina.
et iudei multa libertatis licentia fruebantur. Hec sub imperio
artaxersis sunt gesta.

Defuncto autem artaxerse qui et assuerus uocatur. suscepit regnum
darius. quem sexto anno regni sui alexander magnus de
uicit. et regnum persarum in macedoniam transtulit. De
functo autem eliasib principe sacerdotum in hierosolimis. iudas fi
lius eius suscepit principatum. Et hoc defuncto. iohannes filius eius
suscepit hunc honorem. Cuius tempore dux darii nomine ua
gosus templum uiolauit. et tributa iudeis imposuit. nec prius
dimisit cotidianas offerri hostias. quam pro uno quoque agno
uectigal exigeret dragmas l. Hoc autem ex huiusmodi causa preue
nit. Iohannes qui tunc erat princeps sacerdotum habebat fratrem
nomine ihesum. cui uagosus dux amicus erat. promisitque ei principatum
sacerdotii quem frater eius habebat. Qua confidentia idem ihesus alter
catus in templo contra fratrem suum iohannem. ita eum in ira concitauit, ut
in ipso templo fratrem occideret. magnum et inauditum facinus
in sacro templo committeret. Unde nec deus hoc impunitum dimisit.
sed iterum populum in seruitute redegit. et templum uiolari a persis
dimisit. Dux enim uagosus dicebat ad iudeos. Quia ausi estis
homicidium in templo uestro committere, ego quem mundior sum illo qui
in templo peremptus est. Hec dicens ingressus est in templum. et hac
occasione preceptus ihesu amicus sui per vii. annos templum uiolauit cum

persis. & multos iudeos afflixit. Moriente autem iohanne successit ei in principatu sacerdotii filius eius iaddus. qui habebat fratrem nomine manassen. Defuncto quoque uagoso duce qui multa mala iudeis fecerat. successor eius missus est a dario sanaballath ut regeret samariam. Audiens autem a samaritis quia multa mala ciues hierosolimorum regibus uicinis fecissent. copulauit filiam suam nomine nicaso manasse fratri principis sacerdotum. ut hac affinitate iudeis iungeretur.

Per idem tempus philippus rex macedonum a pausania filio cerastis insidias passus perimitur. Succedens uero ei filius alexander. transiuit cum paucis hellespontum. & duces darii deuicit. super granicum flumen confligens cum eis. Post hec autem lidiam ioniam capauasset; frigiamque perdasset; peruenit ad loca pamphilie, sicut ueteres hystorie tradunt. Seniores autem & principes hierosolimorum indigne ferebant quod manasses frater principis sacerdotum filiam sanaballath alienigene accepisset uxorem. & concilio facto iusserunt ei aut ab uxore disiungi. aut non intrare sacrarium. Manasses autem prohibitus a senioribus & principibus accedere ad altare. uenit ad socerum suum sanaballath dicens. quamuis magnus honor sit sacerdotii apud iudeos. tamen se nolle propter hoc sacerdotium a filia eius disiungi. quam ualde amaret. Sanaballath autem audiens hec non solum ei sacerdotium. sed et principatum sacerdotii. & potentiam. & honorem omnium locorum sibi subiectorum ei dare promisit. tantum ut filiam suam non dimitteret. Edificabo etiam tibi inquiens templum ad instar hierosolimorum super montem garizim. qui est altior omnibus montibus samarie cum permissu darii regis. ubi principatu sacerdotii fungaris. Hec promissa audiens manasses. permansit apud socerum suum sanaballath. Iaddus autem princeps sacerdotum in hierosolimis audiens alexandrum magnum uenire ad ciuitatem. precepit populo supplicare deum. quatenus mentem alexandri eis mitem faceret. Obdormiente uero sacerdote iaddo post sacrificium. apparens ei deus iussit ut confideret. & sertis ornaret ciuitatem. & portas aduenienti alexandro aperiret. & ipsum cum reliquis sacerdotibus cum legitimis stolis iussit obuiam ire. nichil mali passuros. Cumque euigilasset iaddus ualde gauisus nocturnum somnium omnibus indicauit. & preparatus regis presentiam expectabat. Que audiens non longe a ciuitate cum sacerdotibus stolatis. & cum omni multitudine processit ad quendam locum qui uocatur saphin. latine autem dicitur scopulum. ex quo loco hierosolima & templum posset uidere. Fenices autem & samarite accesserant ad alexandrum. & iudeos accusauerant cum principibus eorum. & rogauerunt eum. quatinus ciuitatem sibi rebellem subuerteret. Aliter enim euenit. Nam alexander rex uidens principem sacerdotum ueste iacinctina & aurea stola. & super caput habentem cydarim. & laminam auream in qua nomen dei erat scriptum. & alios sacerdotes cum byssinis stolis. accedens alexander solus. nomen dei in lamina scriptum adorauit. & post hec principem sacerdotum ueneratus est. & omnes iudei eum una uoce salutabant. Reges autem syrie qui cum alexandro aduenerant obstupuerunt. & corruptam esse regis mentem dicebant. Parmenius autem dux exercitus interrogauit alexandrum dicens. Cur nobiscum non adorasti principem sacerdotum gentis iudeorum? Cui alexander. Non hunc oportet adorari sed deum cuius sacerdotii princeps existit. Nam dum essem in macedonia constitutus, nocturno tempore in somnis quidam mihi in simili habitu apparuit. Quem cum interrogassem si possem asiam uincere. incitauit me ne hoc negligere. sed confidenter transire. se autem dicebat meum ducturum exercitum. & persarum potentiam mihi traditurum. Ideo nunc somnium hoc in memoriam mihi ueniens. in hoc uiro deum adoraui. & credo eum me adiuuare quatinus uincam persarum dissoluam. & omnia que corde retineo. ipsius adiutorio peruentura confido. Postquam hec alexander rex locutus est. honorans principem sacerdotum ac currentibus reliquis sacerdotibus ad ciuitatem cum ymnis & laudibus perductus est. & in templum ascendens sacrificauit deo secundum sacerdotis ostensionem. Ipse autem alexander rex principem sacerdotum & reliquos sacerdotes magnifice multa dona obtulit. Post hec sacerdotes dederunt ei uolumen danielis. In quo legens uenit ad locum in quo scriptum erat quendam de grecis dissoluturum persarum potentiam. & se hunc esse arbitratus quem scriptura significabat. gauisus est. & sic multitudinem dimisit. Postero die uocans eos iussit petere quecumque uellent. Princeps uero sacerdotum petiit ut liceret eis patriis legibus uti. & ut septimum annum sine tributo manerent. & ut similiter concederet iudeis qui in babilone & in media erant suis uti legibus. Que omnia libenter concessit. Dicebat etiam si quis ex eis secum uellet militare uenire. libenter eum secum duceret. Igitur alexander ita disponens hierosolima. ad reliquas ciuitates duxit exercitum. & ubicumque pergebat honorifice per timorem suscipiebatur. Uidentes autem samarite quod accusatio eorum super hierosolimitas apud alexandrum non ualeret. sed magnifice eos honorasset. fateri ceperunt se quoque esse iudeos. Nam idem samarite ut superius diximus hanc habent consuetudinem. cum uiderint iudeos calamitatem aliquam habere. iudeos se esse negant. & cum uiderint iudei aliquam prosperitatem habuerint. iudeos se esse fatentur. & ex stirpe ioseph effraim & manasse descendere. Eodem tempore darius rex audiens alexandrum hellespontum transisse. & satrapas suos in pugna uicisse. & in regnum suum intrasse. colligens exercitum equitum & peditum occurrere statuit alexandro & macedonibus. priusquam cunctam asiam deuastaret. & transiens flumen eufraten. & taurum montem cilicie. alexandrum in cilicia expectabat. ut cum eo pugnaret. Sanaballath uero post discessum alexandri minitabat hierosolimitis quod uellet eos accusare apud darium. quod alexandrum super ipsum uellent regem habere. Aliter autem res euenit. Nam darius congressus cum alexandro deuictus est. & multam partem exercitus perdidit. & alexander cepit matrem & uxorem & filios darii regis. Ipse autem uix euasit. Alexander autem ad syriam ueniens. damascum cepit. & subiugata sydone. tyrum obsidebat. Misit & alexander litteras ad iaddum principem sacerdotum in hierosolimis petens eum sibi auxilia & uenalia suo exercitui mittere. & ut haberet amicitiam & fidem ad macedones. ne in posterum peniteret. Princeps autem sacerdotum respondit litterarum portitoribus: sacramento se iurasse dario ut neque contra eum arma portaret. nec posse adhuc uiuente dario sacramenta transcendere. Alexander autem hoc a legatis audiens. iratus est & minabatur capta tyro se uelle iterum cum exercitu hierosolimam uenire. & hinc iussa facere. ut omnes discant sua decreta seruare. Sanaballath autem has audiens minas. & desperans de dario quod non posset alexandrum effugere. eligens de suis .viii. milia uenit ad alexandrum obsidentem tyrum. & dicebat se magis illum uelle habere dominum quam darium. Et cum dixisset sanaballath se ab alexandro grate susceptum. accusabat hierosolimitas in multis. Indicauit autem regi se quendam generum habere nomine manassen. qui uoluntatem haberet construendi templum in monte garizim. Concedente uero hec alexandro sanaballath rursus summo studio edificauit templum in monte predicto. & generum suum manassen constituit sacerdotem. Post paucum uero tempus ipse sanaballath defunctus est. Alexander autem capiens tyrum & gazam ad hierusalem cum exercitu properabat uolens iniurias suas uindicare. quas sibi per legatos iaddus sacerdos eorum mandauerat. Quod audiens iaddus congregata pecunia multa ueniens ad eum satisfecit ei in omnibus. Alexander uero exercitum conuertit contra egyptum. Samarite autem uenientes ad eum. rogabant ut eis similiter sicut hierosolimitis remitteret tributa .vii. anni. Alexander autem consuluit de qua gente essent. Qui dixerunt se esse iudeos. & a samaria metropoli eorum ciuitate samaritas uocari. Alexander autem dicebat eos non esse uere iudeos. & iterum interrogabat de qua gente essent. Illi autem non ualentes pro confusione fateri quod iudei essent. tunc alexander surgens dixit. Ego hierosolimitis tributum .vii. anni remisi. uos autem qui de iudeis non estis. uolo ut tributa secundum consuetudinem detis. & ita samaritarum petitio sua frustrata est. Alexander uero uniuersum orbem in .xii. annis domans defunctus est. & unum principatum multis successoribus diuidendum reliquit. Defuncto & principe sacerdotum iaddo. onias filius eius ei successit. De hierosolimitis autem si quis culpam incurrisset. de cibo illicito. aut in transgressione sabbati. aut in huiusmodi peccato. statim se iungebat samaritis.

Explicit liber undecimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XII

ALEXANDER rex macedonum ubi regnum persarum destruxit. & iudea disposuit. a uita discessit. & multos successores reliquit. Antigonus enim asia apprehendit. seleucus autem babilone & uicinas gentes inuasit. lysimachus uero tenuit hellespontum. cassander uero obtinuit macedoniam. ptholomeus uero filius lagi possedit egyptum. Et cum hi omnes inter se seditiones haberent. & unusquisque suum dilatare contenderet principatum. ex diuturnis bellis ciuitates concusse sunt. multis ciuibus in certaminibus pereuntibus. Omnis enim syria sub ptholomeo filio lagi. qui saluator nuncupabatur. contra hoc nomini est oppressa. Hic & ptholomeus cum egypti in sortem regni peruenerat. ciuitatem hierosolima fraudibus & dolis expugnauit. Nam die sabbatorum urbem ingressus sub specie sacrificandi. iudeis nil mali suspicantibus & requiescentibus subito ciuitatem apprehendens crudeliter in eos grassabatur. Huius rei testis est quidam agatharcides. qui successorum alexandri acta conscribens superstitionem nostram per qualibet item amisimus exprobrans ita dicens. Est gens que iudea dicitur ciuitate munita & magna hierusalem detinens. que diu contempsit & sub ptholomeo arma sumere. propter superfluam superstitionem. seuissimum dominum incurrit. Hec quidem de gente nostra scripsit. Ptholomeus uero capta ciuitate sine armis. multos captiuos a montanis iudee & a samaria ducens ad egyptum remeauit. & captiuos in egypto loca singula deputauit. ut regi & amicis seruirent. Igitur post quadragesimum annum imperii ptholomei qui saluator uocatur. regnum egypti ptholomeus filius eius qui filadelphus uocatur optinuit per annos .xxx. nouem. Hic autem ptholomeus legem iudeorum suo tempore fecit transferri in grecum. & iudeos quos pater suus captiuos duxerat in egyptum. a seruitutis uinculo resoluit. usque ad .c.xx. milia ex hac causa. Demetrius quidam falareus super bibliothecam ptholomei regis egypti constitutus. dum studeret per uniuersum ... inuenta uolumina congregare & conscribere si quod audisset dignum memoria. & in collectione codicum cum rege nimis studeret. quadam die interrogatur a rege ptholomeo. quot milia librorum haberet. respondit. Uiginti milia libros habeo modo. sed paruo tempore si mecum consilius paretur ad .l. milia numerum possumus peruenire. Nuntiatum autem est etiam mihi multa apud iudeos legum uolumina esse scripta. & regie bibliothece digna. que sermone hebraico composita non paruum laborem prebent. si in grecum mutarentur eloquium. quia hebreorum lingua syrorum litteris similis est & in pronuntiatione uocis. Non ergo igitur te pigeat pecuniarum tuarum sumptum dare. ut in greca lingua mutentur. deinde in bibliotheca tua illorum quoque leges habeantur. Rex uero ptholomeus optima sententia demetrii delectatus. & uolens studium suum demonstrare in colligendis codicibus. dictitauit ut de his tractarent. Aristeus autem quidam necessarius amicus regis. & propter humilitatem morum ab eo dilectus. cum sepius antea cogitasset petere ptholomeum quatenus captiuos iudeos quos pater eius in egyptum a iudea transtulerat quorum numerus erat .c.xx. milia. a captiuitate absolueret & in iudeam remitteret. tempus oportunum se habere arbitratus. amicis ad tres custodes regis. sosibium & tarentinum & andream. & postulauit eos ut se adiuuarent in negocio pro quo ad regem supplicaturus accederet. Quibus hec ei promittentibus surgens cum eis uenit ad regem & locutus est dicens. Minime nos o rex oportet uana ac negligenti spe decipi. sed ubique ueritatem intimare. Nam si iussis legem iudeorum & eorum libros non tantum conscribere. sed & interpretari. quam rationem potest hoc fieri cum iudei in regno tuo seruitute depressi? Ideo illos tua benignitate a seruitutis iugo decet absolui. ac deo qui leges eorum exposuit p

tam regni tutelam remittere. Nam etiam multa scripta indagasse cognoui eos deum factorem omnium colere. quem nos Zena id est iouem nominamus quod omnibus indulget: Zen id est uiuere. Quapropter ad honorem dei quem maxima ueneratione colunt. restitue eos terre et legibus propriis. Cognosce tamen o rex me nec affinem eorum esse. nec ab eadem natione oriundum. quod petis hoc precor. sed quoniam omnium hominum factorem deum scire suauiter uos benefactores fecit: ad hanc petitionem perueni. Postquam hec aristeus locutus est. ptholomeus rex in eum hylari ac ridenti uultu aspexit. et dixit ad eum. Et quanta milia iudeorum arbitraris posse dimitti? Tunc andreas unus de custodibus regis dixit. Plus quam centum milia possunt dimitti. Respondit rex. Non paruam o aristee a nobis donationem petisti. Custodes autem regis dixerunt. Dignum est o rex munificentie tue. ut deo qui tibi regnum donauit has gratiarum uices offeras. Tunc rex magni dei ammonitus iussit ut unicuique militum qui apud se iudeum captiuum haberet centum uiginti dragme pro annona darentur. et ita ab unoquoque redimerentur. Pro quorum omnium redemptione dedit rex ptholomeus quadringenta talenta. Scripsit et per omnem egyptum. ut petitionem aristei confirmaret litteras hoc modo. Ego rex ptholomeus precipio ut quicumque sub patre meo in imperio cum eo iudeam uastauerunt. et captiuos adductos ad nostram prouinciam uendiderunt. et nunc sub regno meo consistunt. siue qui eos in suo seruitio habent. accipientes per singulo corpore centum uiginti dragmas. eos liberos dimittant. et has pecunias a regali mensa accipiant. Arbitror enim eos sine uoluntate patris mei contra iustitiam depredatos et captiuatos. Iustum quoque conspiciens eis auferri. iubeo omnes iudeos in seruitute constitutos dominis eorum predictum censum accipientibus absolui. nec aliquam fraudem eis facere. sed mihi regi obedire. Has autem litteras precipio ex quo misse sunt per tres dies ante populum legi. quatenus qui aliquos captiuorum habent ad iudices conueniant. et ueritas ubique seruetur. qui uero hoc noluerint facere. substantia sua priuentur. Hee autem littere per uniuersam egyptum lecte. uniuersus populus edicto regis obediebat. Rex autem ptholomeus misit unum de fidelibus suis. qui predictas pecunias pro unoquoque captiuo dominis daret. Quo facto. intra septimum diem regis precepta impleta sunt. et insuper xl. talenta pro paruulorum redemptione dedit. Erat quoque numerus captiuorum quos ptholomeus rex egypti liberos dimisit. c.xx. milia uirorum et mulierum.

Postea rex ptholomeus conuentum fecit et tractauit de iudaicis codicibus interpretandis. et iussit demetrium qui erat super bibliothecam regis pronuntiare in conuentu quid sibi de his placeret. Tunc demetrius prolocutus ait. Precipiente te o rex quarendi debitum quod ad consummationem regie bibliothece desunt. ut undique colligantur. et ut ea que sunt incorrecta emendentur. notum uobis facio iudaica uolumina nobis taliter. que hebraica et uoce gentili conscripta inexplicabilia nobis existunt. Tu uero o rex nequaquam propriis pecuniis parcens debes elaborare ut ex gentili lingua in greca interpretentur. Nam iustissima et integra legis latio a deo uidetur data. quam non oportet prophanis linguis exponi. Si ergo tibi placet o rex scribe principi sacerdotum gentis iudee quatenus tibi transmittat seniores ab unaquaque tribu legum peritos. ut cum eadem explanatione et interpretatione composuerint. dignos codices in tua bibliotheca reponas. Cum hec demetrius prolocutus fuisset. omnes sententiam eius laudabant. Eligens ergo rex ptholomeus artificiosos operarios. iussit ad se uenire. Scripsit quoque rex epistolam ad eleazarum principem sacerdotum de hierosolimis mittens ei cum epistola c. talenta ad immolandum domino. andream sui corporis custodem. et aristeum sibi fidelem cum predictis artificibus. Defuncto autem tunc erat onias princeps sacerdotum. et successerat ei symon qui iustus uocabatur. Et hic moriens duos filios reliquit unum infantulum nomine oniam. alterum nomine eleazarum in principatu sibi succedentem. Hic est eleazarus ad quem ptholomeus rex huiusmodi scripta sic per aristeum cum pecuniis transmisit. Rex ptholomeus eleazaro sacerdoti et principi salutem. Multis iudeis habitantibus sub imperio meo. quorum aliquos perse captiuauerant. et in egypto seruituti mancipauerant. cum ego post patrem regnum suscepissem hos omnes clementer tractaui. et eis plusquam c. milia a seruitute absolui persoluens pecunias eorum possessoribus pro unoquoque c.xx. dragmas. Volens autem hec bona et multo potiora uobis prebere. innotescam tibi mentem meam subito incidisse: ut legem uestram grecis litteris ab hebraicis translatis in mea bibliotheca decreuerim reponere. Bene ergo facies eligendo optimos seniores ex unaquaque tribu qui periti sunt legis patrie. et ualeant earum interpretationem caute nobis exponere; Nam pro his perfectis maxima nobis gloria preparari. Transmisi igitur ad te qui debeant tecum de his disputare. andream primum custodem corporis mei. et aristeum mihi dilectissimum. et cum eis transmisi ad immolandas hostias talenta c. Misi et artifices cum eis qui debeant inspicere uniuersa et utensilia templi uestri. quia animum habeo construendi similia in honorem dei. cuius leges uolo interpretari. ut cum legem mihi transtulerint. cum eis hec dona deo transmittam. Tu ergo remanda nobis quid de his uelis fieri. quod nobis totum gratum est. Uale. Cum ergo regis epistola eleazaro fuisset porrecta. legens eam nuntium liberaliter regi ita rescripsit. Princeps sacerdotum eleazarus ptholomeo regi salutem. Ualente te cum arsinoe regina. et filiis. bene nobis omnia constant. Cum epistolam uero tuam suscepissemus. satis de tua uoluntate gauisi sumus. et congregantes multitudinem ea legimus. quatenus pietatem quam erga deum habes ostenderemus. Cognouimus quoque uos per ius [illegible] et preter naturam uelle aliquid pati. ut redimamus eius beneficiis qui benigne uiros ciues nostros operatus es. Statimque pro te et pro regina et filiis et cognatis hostias obtulimus. et rogauimus deum ut uobis prospere eueniant que desideratis. et principatum tuum in pace custodiat. Ad interpretandam quoque legem quam pro tuo honore accipere postulas elegi uiros seniores ab unaquaque tribu lxx. quos direximus tibi legem ferentes. Erit quoque opus tue pietatis et iustitie ut post legis translationem ad nos uiros caute remittatis. Ostendimus et artificibus omnia utensilia templi nostri. que omnia diligenter mensurauerunt. Uale. Hec quidem princeps sacerdotum eleazarus regi rescripsit. Necessarium autem non putaui scribere nomina lxx. seniorum. Primum quoque uolo indicare magnificentiam operum que rex ptholomeus ad honorem dei ad tem-

153.

plum hierosolimorum per artifices suos effecit. et quid largitus sit ad dandos sumptus in hec opera. quatenus omnibus munificentia regis erga deum declaretur. Postea de bonis precibus narrabimus. Inprimis enim fecit mensam magnam fabricari. que quintuplum maior esset illa que hierosolimis erat. Timebat autem ne eadem mensa pro magnitudine ad ministerium inutilis fieret. nam non solum ad spectaculum eam faciebat. sed ut et ministeriis habilis esset. Quapropter nolebat eam mensam magnitudine illam superare. sed tamen clariorem et pulchriorem ex auro et argento istam mensam fecit. Sagax enim erat idem rex ptholomeus ad discernenda uariarum rerum naturam. et inuenire nouas et inmutandas uetustas. Hec effecta ipse prudenter inueniebat et ostendebat artificibus; iuxta eos sedens. et ita eos operari precipiebat. exceptis illis operibus quorum similitudines de templo hierosolimorum assumere preceperat. Mensamque in longitudine duorum semis cubitorum. in latitudine unius semis construxerunt. formantes eam totam de auro. Corona uero submissa in modum palme fecerunt; frontispitia uero mense uersatilia sculpturam habebant. utique ornata spectantes quasi sigillatim induxit. Mensa enim triangula erat. et unicuique frontispicii angulus eandem forme dispositionem habebat. Que dum uerteretur: unam et non diuersam speciem demonstrabat. Corone uero pars que submissa erat. inclusa pulchre constructa fulgebat. Illa pars corone que super mensa eminebat artificii decore plurimis ornata splendebat. quia uisus ibi spectaculo patebat. Uerum peritia ambarum partium coniungebat. ut nullus ut prediximus de illis tribus angulis in transductione minor uideretur. Opposita autem erant in modum funium tornatura pretiosissimi lapides. aureis speculis per foramina conclusi. Partes autem que per latera corone cernebantur in specie oui optimo lapide facte. figuratis ... sculpture imitate que spisse circa mensam uoluebantur. Ouum autem dispositione circumdederunt opifices. ornata omnium fructuum natura. uuas pendentes. aristas surgentes. malagranata conclusa. et lapides secundum genus predictorum fructuum ad proprium unicuique colorem formatos. circa totam mensam ex auro ligauerunt. Sub corona quoque similis ordo ouorum seu uirgarum erat. ut ex ambabus partibus eandem operibus uarietate mense [illegible] uidentibus preferret. nec [illegible] uel corone positio [illegible] in altera parte contra facie diuersa. sed usque ad pedes facies operis extenderetur. Nam et artifices fecerunt ducale aurum iiii. digitis latum secundum latitudinem mense super quod pedes eius ponerent. Deinde paxillis et clauis eos cum corona mense construxerunt. ut eundem artificii usum preberent in quacumque parte mensa conuerteretur. Super mensam autem meandrum fluuium sculpserunt. et in medio eius lapides pretiosissimos. ponentes eos uario colore quasi stellas. Nam carbunculus et smaragdus ibi inserti in modum aspectus intuentibus prestabant. et aliorum genera lapidum diuersis fulgentes inspicientes omnino letificabant. Post meandrum autem per circuitum fine. funis quidam circumferebatur in medio. figura sublonga et rotundam habens. super quod cristallinus lapis erat electro imposito. qui delectationem miram intuentibus prestabat. Capita autem pedum supra que mensa stabat similia aliis fabricauerant. curuationem brachiorum habentia submissa reflexa. In eo uero erectum instar lilii germine uidebatur. quos lapis carbunculus in modum palmi factus. et figuram crepidinis ostendens et latitudine octo cubitorum habens sustentabat. nam super hunc lapidem omne pedum pondus innitebatur. Sculpserunt etiam tenuissimo et laboriosissimo tornatu in unoquoque pede hederas et palmites uitis cum uuis eminentibus. ut nichil intuentibus a ueritate discrepare putaretur. Nam ad uentum flatum pro tenuitate et extensione summitatis sue commote magis quam naturalium arte prebebant. agitari quodammodo uidebantur. Figuram autem totius mense tribus tabulis construxerunt. compaginem partium inuicem ita colligata. ut nullus posset uidere copaginatione. Grossitudo uero mense non minus dimidium cubitum fuisse dinoscitur. Talis ergo erat uotiua mensa multa munificentia regis uel preciositate ac uarietate pulchritudinis perfecta. Magnitudine autem illi mense similis erat. artificio autem et nouitate factura ualde melior et splendidior fulgebat. Crateras etiam fecerunt duos aureos. sculpturam [illegible] ab inferiore parte usque ad cingulum habentes. lapidibus uariis et squama conclusis. et super eos meandrum cubito altum compositione lapidum diuersorum specie magna fulgentium. in quo uirgarum ordo instabat. et his complexionibus usque ad labrum protrahebatur. Per medium uero eius cubitorum scuta pulchris lapidibus inserta decore craterum ostendebant. quorum labra liliorum foliis et uuarum floribus in orbem perducta corona complectebantur. Aurei ergo cratere ita erant facte. et capiebant utrique amphoras una. Argentei uero splendore eodem cratere clarum inspicientibus speculum emittebant. ut etiam uultus facies hominum uiderent. Iussit et rex fieri pateras xxx. ex auro et lapide precioso. et circumdare foliis hedere uel auro sic [illegible] quasi uitis celata artificiose obumbrabant. Ad hec opera a rege incessanter et large impendia prestabantur. et ipse rex ptholomeus publicorum negotiorum regimine relicto operariis semper instabat. et frequenter eos uisitabat. et ideo hec opera feruenti industria completa sunt. Cumque hec opera completa essent. misit rex iterum andream sui corporis custodem. et aristeum sibi fidelem cum electis militibus. transmisitque hec dona regalia que fecerat cum eis in hierosolima eleazaro sacerdoti. ut ea in templo ad honorem dei et sui memoriam reponeret. Precepit et eis ut cum omni honore ad se ducerent lxx. seniores. Nam interim dum rex predicta opera faciebat. illi se preparabant in hierosolimis. ut quando nuntii post eos uenirent parati forent. Missi ergo a rege hierosolimam uenientes. et munera regalia eleazaro dantes. petierunt secundum iussum regis ut hec in templo ob sui memoriam reponeret. Erat enim eleazarus princeps sacerdotum deo dicatus. honorans missos regis dona eis largitus est. et lxx. seniores cum eis ad regem misit. Rex autem ptholomeus alexandrie positus. audiens aduentum eorum letatus est. Andreas quoque cum aliis nuntiis obtulit epistolas regi principis sacerdotum eleazari cum lxx. senioribus. Rex ergo gauisus in aduentu eorum. omnes qui pro diuersis causis dampnandi assistabant. liberos dimisit. Legatos autem

qui eos adduxerant ipso die epulis refecit. & post epulas sedens colloquebatur senioribus illis. Illi autem extrahentes de volumina sua. in quibus leges aureis litteris erant scripte. ostenderunt eas regi. Rex autem mirabatur tenuitatem membranarum. & incomprehensibile compaginem. quod ita gracile erat coniuncta. Tunc dixit ad eos rex. Gratias vobis ago qui advenistis maiores autem illi gratias ago qui vos mihi destinavit. & autem omnium illum veneror. cuius hee leges venerande esse probantur. Cumque seniores illi & omnes qui aderant clamarent prospera regi dominum ministrari. rex nimium in senioribus delectatus. prorupit ad lacrimas.

Nam sepius natura hominum hoc in summo gaudio patitur quod certa dolentibus solet accidere. id est ut facile lacriment. Tunc iussit rex codices eorum cuidam fideli suo tradi ad servandum. & omnes osculatus promisit se illum diem quo ad eum venissent clare singulis annis celebraturum. & epulari eos secum rogavit. Iussit & eis hospitia in arce preparari honorifice ubi dormirent. Nicanor autem quidam qui super suscipiendos peregrinos erat constitutus. vocans dorotheum ministrum suum. iussit singulis senioribus necessaria preparare. Namque ita dispositum erat a rege ut peregrinis undecumque advenientibus unicuique secundum morem patrie sue alimenta pararentur. ne forsitan extraneis cibis corrupti gravarentur. sed magis solitis cibis delectarentur. Senioribus ergo illis dorotheus cui hec cura erat commissa. convivia instruxit secundum morem patrie eorum. quibus illis vesci licebat. Et cum convivium paratum esset. rex seniores illos in duas partes discumbere iussit. & partem unam ad dextram suam sedere fecit & secundam partem post suum accubitum. & nichil pretermittens quod ad eorum honorem pertineret. Postquam autem discubuerunt. rex iussit dorotheo ministrare solita. quibus iudei ad eum venientes utebantur. Spernens & rex sacros preconum & immolatores. qui et vota ante cibum faciebant. unum de senioribus illis nomine helyseum petivit ut orationem faceret. Qui surgens in medium. regi bona & subiectis ei optavit. & pro plausu & clamore omnium resedit. & ita rex cum omnibus ad delicias & epulas conversus est. Post convivium autem sedens cepit philosophari cum senioribus illis. & unumquemque eorum naturales permectari sermones. & ad contemplationem questionis accedere. Illis autem caute ad omnia respondentibus & explanantibus que eis obiecta erant. rex letatus per xii. dies cum eis continuabat. Admirans autem sapientiam eorum sepe solebat dicere amicis suis semel ... tam ab eis sapientiam didicisse. & quemadmodum deberet regere regnum. Post xii. ergo dies vocavit rex demetrium qui erat super bibliothecam. commisit illi seniores ut eos perduceret ad preparata diversoria. Donans & unicuique seniori tria talenta argenti dimisit eos. Demetrius autem cum senioribus venit ad stadium maris. & transiens cum eis pontem venit ad quandam parvulam insulam in parte aquilonis ubi prius domunculas lxx. fecerat. & unicuique aptas ad cogitationem secretorum negotiorum preter ... stante. & ibi eos singulariter inducens. petebat ut omnia que opus haberent ad legis interpretationem ipso presente dicerent. ut incessanter opus implerent. Illi ergo singulariter sedentes cotidie. munificenter & laboriose & caute interpretationem faciebant usque ad horam nonam. & tunc demetrio eos in unum convocante. alimenta corporis percipiebant. ex his que eis rex destinabat. Mane autem surgentes & ad aulam venientes. regem salutabant. & rursus ad eundem locum redeuntes. & manus suas in mari lavantes. & seipsos purificantes. ita interpretationi vacabant. Igitur postquam omnem legem & prophetas interpretati sunt per dies lxx. duos. demetrius congregans illos lxx. interpretes in unum. legit ante eos leges interpretatas. & invenit omnes equaliter scripsisse. quamvis disiuncti ab invicem sedissent. Tunc assumens eos venit ad regem. & legit ante ipsum & omnes principes legem in grecum translatam. Rogaverunt ergo lxx. interpretes regem ptholomeum & preposituros gentis. ut si quid in his superfluum. aut minus scriptum viderent. manifestum facientes emendarent. & quod iudicarent se bene habere. permaneret immobile in sempiternum. Gavisus ergo rex & videns voluntatem suam adimpleri rem esse perfectam. & sensum. & sapientiam & legum labores obstupescens cepit laudare demetrium. quia eius consilio hoc opus perfecisset. Interrogavit ergo demetrium. cur nullus ante eum. nec de regibus nec de poetis. nec de hystoriografis hanc legem transtulisset. Respondit demetrius. Nemo ausus fuit priorum harum legum tangere conscriptionem. quoniam ... venerabilis esset. & quia lesi sunt quidam hoc presumentes. Quidam enim theopompus volens in hystoria aliquid de his conscribere. factus est vesanus plusquam xxx. diebus. Quadam ergo nocte in somnis vidit hoc ideo sibi accidisse. quia divina scrutatus esset. et proferre ea immundis hominibus vellet. Ad se autem reversus. & clementiam sibi factam conspiciens. scribere de his cessavit. per quod accepit sensum. Quidam quoque theodectes nomine tragediarum poeta cum vellet aliquid in tragedia scribere quod in divino volumine continetur. oculis cecatus recognovit causam cecitatis. & scribere cessans liberatus est a passione domini veniam indulgente. Vocans ergo lxx. interpretes. dicebat eos se velle dimittere ad propria. sed frequenter eos debere ad se de iudea venire causa sui honoris & munerum eis dandorum que sepe eis pro sua sapientia dare vellet. Dimittens ergo eos. dedit unicuique eorum duas stolas optimas. & duo talenta auri. & calicem unius talenti aurei & unum lectum in quo sedentes convivarentur. Principi autem sacerdotum eleazaro destinavit per eos lectos x. cum aureis pedibus & convenientem inter supellectilem. & calicem aureum xxx. talentorum. & stolas x. & purpuram. & coronam decoram. & lineas de bysso. & libatoria. & crulla. & crateras duas aureas deo vovendas. Misit & epistolam ad eleazarum cum eis petens. ut si quis de his viris ad se vellet reverti cum permitteret. quia nimium delectaretur cum tam eruditis habere sermonem. & divitias suas eis libenter impartiret. Hic honor & gloria iudeis contigit sub ptholomeo cognomine philadelfo rege egyptiorum. Nunc autem referam gloriam iudeis contigit ab aliis regibus asie successoribus magni alexandri.

Seleucus qui & nicanor qui post mortem magni alexandri babiloniam & vicinas gentes invasit in civitatibus quas in regno suo construxerat. & in ipsa metropoli sua civitate antiochia nimis clementer iudeos tractavit. & re publica eos dignos iudicavit & equum honore cum habitatoribus macedonie deputavit. & omnes iudeos qui in suo regno inveniuntur. in propria lege manere permisit. Unde & eos voluerit alienigenarum oleo uti. precepit idem rex antiocheno populo. ut eis omni anno pecuniam pro emptione olei darent. Unde postea antiochenses nullomodo potuerunt se absolvere per multos annos ab hac pecuniarum datione. Nam tempore vespasiani & tyti cum iudei multa contra romanos mala fecissent. adierunt eos precantes ut iudeis remitterent has pecunias a dolo potius eorum. Qui responderunt. Illi qui nobis resistunt pro suis sceleribus fortassis penas assumunt. qui autem nil contra nos gerunt. cur debent his bonis privari. Et noluerunt eos absolvere a datione harum pecuniarum. Iudei quoque constituti sub imperio magni antiochi multa mala toleraverunt. propter que reges inter se committebant. Nam antiochus magnus cum pugnaret contra ptholomeum eupatorem regem egypti & eius filium. contigit ut utrique exercitus cederet. Et dum antiochus infelicitatem & calamitatem hesitaret. subito suos exhortans milites ptholomeum in fugam vertit. & regnum eius ingressus omnia dissipavit. Ptholomeus autem rex misit ducem suum nomine scopam & cum eo magna virtute militum misit. ut pugnaret contra antiochum. Quod audiens antiochus congregans milites obviavit ei iuxta fontem iordanis. & confligens cum eis. multos decies exercitum prostravit. Postea intrans omnem syriam. civitates ptholomei cepit. & ipsum fugavit. & regnum eius invasit. Veniens autem hierosolimam. obviam pretiosissime cum iudei susceperunt. & exercitui eius & elefantis habundanter alimenta prebuerunt. Antiochus autem videns benivolentiam iudeorum erga se. & quod ab eis benigne tractaretur. volens eos remunerare. scripsit hanc epistolam magistratibus & amicis suis.

Rex magnus antiochus magistratibus & amicis suis salutem. Iudei mox ut provinciam eorum ingressi sumus. liberalitatem suam circa nos ostenderunt. & clare nos susceperunt occurrentes cum senioribus & principibus. & habunde ministraverunt militibus & victualia elefantis. & inimicos nostros expulerunt de arce. Dignum ergo iudicavimus eos remunerare. & constituimus eis prestari ad immolationes victimarum vini & olei & similae xx. dragmas argenti. & tritici modios mille quadringentos lxx.v. & salis modios trecentos lxx.v. Precipio & eis preberi materiam lignorum ex aliis gentibus & a monte libano nullo ab eis exigente vectigal ad construendas porticus & ad edificationem clarissimam templi. & ut conversetur eorum gens secundum leges patrias. & ut relaxentur sacerdotes & levite & scribe templi & cantores a tributo quod pro suo capite dabant & regio vectigali. & aliis oneribus & operibus. ut eorum civitas habitationibus hominum apta reddatur. His autem qui nunc in civitate hierosolima degunt donamus tributa usque ad tercium hyperbereum. & liberam preces annos a parte fiscalium. quatenus eorum lesio relevetur. Quicumque autem de iudeis in servitute degunt. libertati donamus. & substantias reddi precipimus. Per omne & regnum precipimus ut nullus alienigena intra muros templi hierosolimorum ingrediendi habeat licentiam. nec inferre eo intra carnes equinas. neque mularum. neque ferarum mansuetarum. vulpium aut luporum. aut pardorum aut porcorum. & omnium que iudeis in lege interdicta sunt. Qui autem hoc preceptum transgressus fuerit. corripiatur a sacerdote dei dragmas tria milia. Epistola ergo magni antiochi hoc continebat. Scripsit & aliam epistolam idem antiochus prefecto babilonis nomine zeusido in hunc modum. Rex magnus antiochus zeusido prefecto salutem. Placuit nobis tibi mandare. ut assumas duo milia iudeorum qui in babilone morantur. & eos cum suo apparatu deducas in iudeam. Gentes enim hoc nobis utiles existimo & propitium habentes animum. utilis quod potentia fuerit. Volo ergo ut cum eos ad iudeam deduxeris. unicuique locum designes ad edificandas domus. & terram colendam des. & ad vinum plantandum. & donec fructum terre reportas per annos x. & ut accipiant triticum ad servorum cibum usque dum fructus suos colligant. & ita nostram sentientes clementiam. promptiores se erga nos prebeant. Vale. Hec omnia ex precepto magni antiochi erga iudeos illo tempore complebantur.

Postea rex antiochus fedus & amicicias cum rege ptholomeo componens. & egyptum ei restituens. dedit ei filiam suam cleopatram. in coniugium. & dedit ei dotis nomine humile syriam & samariam. & iudeam. & feniceм. Eo tempore samarite multa mala iudeis faciebant. terram eorum depopulantes. & captivos multos ex eis ducebant sub onia principe sacerdotum. Nam eleazaro defuncto successerat ei manasses. Quo & defuncto. onias succedens in principatum vixit sine honore. Erat enim nimis avarus in pecuniis. ita ut tributum quod reges egyptiorum ptholomeo debuit dare xx. talenta non daret. Unde ptholomeus ad iram commotus. misit legatum ad oniam principem sacerdotum in hierusolima. culpans eum quare sibi non redderet tributa. & minavit si sibi non daret tributa. iudeam militibus suis habitandam divideret. Iudei ergo audientes hec verba timebant. onias autem nichil de his curabat. Iosippus autem filius sororis onie audiens verba legati regis egyptiorum increpabat suum avunculum quod nulla prudentia civium suorum haberet. & in periculum vellet eos mittere propter paucas pecunias quas pro avaricia sua vellet retinere. Suadebat ergo ei ut iret ad regem. & cum ei consensu retineret has pecunias. aut eas ei daret. Tunc onias respondens dixit se principatum deponere velle quam ad regem iret. quia nichil de his ad se pertineret. Iosippus autem interrogavit eum si sibi concederet gerere legationem ad regem pro iudeis. Cumque concessisset ei onias iosippus ascendens in templum convocata multitudine ad contionem suadebat eos nichil timere propter negligentiam avunculi sui circa eos. commonebat ut deponerent mesticiam quam pro verbis regis egypti habebant. se enim velle dicebat facere legationem ad regem ptholomeum. ut eos de his excusaret. Multitudo autem hec audiens iosippo gratias egit. Descendens autem de templo iosippus suscepit legatum regis egyptiorum nomine athenium. qui venerat pro tributo ad oniam. & ducens eum in domum suam dedit ei magnifica munera. & largissime cum refecit & ad regem suum redire permisit. promittens ei quod se sequeretur. Legatus autem promisit ei quod si veniret post se ad regem. omnia que desideraret secum adiuvante a rege impetraret. Hec ei legatus promittens discessit. & veniens ad dominum suum regem egypti. & nunciavit ei indignationem onie. & magnanimi

tatem & probitatem iosippi que & nentauri nunciabat pro legatione gentis sue. & laudabat ualde eum coram rege ptholomeo & regina cleopatra. & rogabat eos ut benigne eum tractarent cum ueniret; Interea iosippus circuiens amicos. & mutua ab eis accipiens pecunia parabat conuenientia profectioni, uestes & uasa & subiugalia que omnia ualerent xx. milia dragmas & cum eis ad alexandriam profectus est. Contigit per illud tempus omnes primates & magistratus syrię ciuitatum. & fenicis ascendisse ad ptholomeum. ut susciperet uectigalium actionem. Videntes autem iosippum per uiam euntem; deridebant eius paupertatem & inopiam. Cumque alexandriam peruenisset; cognouit ptholomeum esse in memphis. Cui occurrere festinans. adpropians uidit eum in curru sedentem. cum cleopatra uxore sua. & amico atheonio qui fuerat ad hierosolima missus. & ab eo hospitio est receptus. Videns autem atheonius iosippum. mox regi innotuit hunc esse de quo superius intimasset; quia esset bonus iuuenis & liberalis. Rex ergo ptholomeus eum primum salutans. fecit eum sedere secum in curru. Et postquam sedit; cepit rex accusare oniam auunculum eius pro tributo quod sibi debebat. Tunc iosippus ait. Veniam ei prestare queso o rex propter senectutem. Non enim uos latere oportet quod senes & infantes unam & similem mentem solent habere. A me autem seruo tuo tibi per eorundem dicta ratio. ut ei penitus irasci non debeas. Gauisus ergo rex de prudentia atque beniuolentia iuuenis. plus eum diligere cepit. iussitque eum in aula sua manere. & cotidie mense sue esse conuiuam precepit. Cumque rex uenisset ad alexandriam. uidentes principes syrię iosippum consedentem regi. nimis indigne ferebant. Altera ergo die sedens rex suscipiebat uectigalia a principibus prouinciarum sibi subiectarum & fiscalia que data pecunia nobiles patrie conducebant. Collecta est ergo pecunia quam attulerunt principes syrie & fenicis. & samarie octo milia talenta. Iosippus ergo esse sedens iuxta regem dicebat hanc paruam esse pecuniam. a tantis prouinciis. & promittebat se duplam pecuniam uelle dare. si sibi uectigalia illarum prouinciarum a rege committerentur. Rex ergo libenter hoc audiuit. quod erarium suum uectigalium pecuniis posset augere. Petente ergo iosippo commendari sibi uectigalium conductionem. interrogauit eum rex si posset habere ydoneos testes quod hoc que dixisset. Habeo inquit iosippus optimos & bonos uiros. & quibus tu ut spero bene confidis quos tibi in uadimonium dabo. quousque promissa compleam. Cumque rex dixisset ubi essent. respondit iosippus. Te primum o rex. & tuam uxorem cleopatram. pro utraque parte tibi sponsores prebeo. Cuius uerba laudans rex ptholomeus. commisit ei uectigalia. Quod factum nimis contristauit eos qui prius uectigalia dabant. & quod non simili erant benignitate tractati. Vnde cum magna confusione unusquisque ad suas prouincias recessere. Iosippus uero timens ne aliqui sibi resisterent. & uectigalia non darent. petiit a rege auxilia militum. Accipiens ergo a rege duo milia peditum. & mutuo accipiens ab amicis regis quingenta talenta. de alexandria in syriam est profectus. Veniens autem ascalonam. exigebat uectigalia. Ascalonite autem quia nichil dare uolebant. sed & contumeliis eum grauibus afficiebant. capiens de principibus eorum xx. uiros truncauit. & substantias eorum usque ad mille talenta collecta regis utilitatibus applicauit. & intimauit regi per nuncios que gesserat. Miratus autem rex ptholomeus prudentiam eius. & laudans que facta fuerant. permisit ei agere que uellet; Hec audientes principes syrię. quia tam ascalonitas domuisset iosippus. metuentibus ciuitatibus suis. foribus ciuitatum reseratis. deuotis animis aduentum iosippi suscipiebant. Scytopolitanis uero temptantibus iosippum contumeliis afficere. & uectigalia denegare que prius sine dilatione reddebant. horum quoque priores interfecit. & substantias eorum regi applicauit. Taliter ergo iosippus colligens infinitas pecunias. & maximum faciens lucrum. uectigalia regi promissa omni anno persoluebat. & ex his que ei super erant munera regi & cleopatrę reginę mittebat. & amicis eorum dona dirigebat. ut amicitiam eorum habens posset in hac potestate permanere. Hac ergo felicitate iosippus potitus est per annos xx. duos. & pater factus est vii. filiorum ab una uxore. Habuit & unum ex filia fratris sui nomine hyrcanum. quem accepit ex tali causa. Cum fratre suo quondam alexandriam ad regem pergens. ducentem secum filiam suam nuptiis iam maturam nomine pantominia. dum apud regem ptholomeum cenaret cum fratre. & intrasset pantomima pulcherrima ad conuiuium. uidens eam iosippus concupiuit eam. fratrique nunciauit desiderium suum. petens eum celare peccatum & ut eum permitteret cum filia sua dormire. & fideliter causam cupiditatis eius expleret. Frater ergo eius fecit eum inebriari. & ornans filiam suam nocte iuxta fratrem iosippum collocauit. & ille per ebrietatem statim cum filia fratris concubuit. quo sepius in ipsa nocte facto, ualde dilexit eam. Mane autem facto dixit ad fratrem quia uita eius periclitaretur. si pantomima non sibi daret in uxorem. Frater autem dicebat non debere eum diffidere quin uideret ei fratri filiam suam. & uxorem habere. quia libentius uideret filiam suam hanc iniuriam sustinere. quam uitam illius per eius amorem periclitari. Iosippus ergo laudans fratrem de concordia fraternitatis. filiam eius duxit uxorem. & filium ex ea genuit nomine hyrcanum. ut prediximus. Qui cum xiii. annorum esset. demonstrabat naturalem fortitudinem. & prudentiam. ita ut fratribus suis acerbam emulatione excitaret. Iosippus uero uolens cognoscere quis de filiis suis uirtute melior existeret. unumquemque ad studia sublimium doctorum destinauit. & omnes preter hyrcanum indocti & fatui ad disciplina studiorum redierunt. Tunc iosippus hyrcanum super omnes filios suos diligens. & dans ei ccc. iuga boum cum seruis misit eum iam duorum dierum ad solitudinem seminare terram. Cumque in solitudinem cum seruis uenisset; oblitum est lora quibus boues debebat colligare. Tunc aratores suadebant ei ut quosdam ex eis ad patrem destinaret. qui lora afferrent. Quorum consilium reprobans dicebat se nolle tantum tempus perdere. dum expectaret haberet eos qui mitterentur. & statim excogitauit quoddam uirile opus & maius etate sua. Occidens enim x. iuga boum. carnes operariis suis distribuit. pelles uero eorum incidens retinacula fecit per que iuga cetera ligauit. & hoc modo seminans terram quam ei pater suus iosippus dederat. reuersus est ad eum. Quem pater suscipiens nimis dilexit propter prudentiam & argutiam mentis. & fiduciam eius laudans pre omnibus eum diligebat. propter quod fratres eius contristabantur. Quidam uero ueniens nunciauit iosippo per illud tempus filium ptholomeo regi egyptiorum genitum a cleopatra. & omnes potestates syrię & subiectarum prouinciarum celebrarent natale pueri die apparatu maximo. Iosippus uero pre senio ad hoc conuiuium ire non ualens; conuocans filios suos interrogauit eos quis eorum uellet adire regis conuiuium. quia ipse pre senio illuc ire non posset. Omnibus ergo recusantibus; & ad tales conuentus indoctos se esse dicentibus; preterque solum hyrcanum illuc ire posse confirmantibus; interrogauit eum pater si uellet pro se ire. Qui cum promisisset se iturum. dixit se in uia non opus habere multas pecunias dum soleret modeste bibere. & ideo ei x. milia dragme habunde sufficerent. Gauisus ergo iosippus de sobrietate filii. suadebat ei ut se prepararet. Dedit ergo filio epistolam ad dispensatorem suum arionem in alexandriam. quatenus filio suo hyrcano preberet pecunias ad comparationem eorum que optima uel preciosa possent inuenire x. talenta. que possent sufficere ad sumptum regii muneris. & ut eum dirigeret ad regem. Idem enim arion sub iosippo tributis samarie preerat & colligebat. & secundum iussum iosippi ea regi dirigebat. Hyrcanus ergo accipiens hanc epistolam. perrexit in alexandriam. Egresso ergo eo fratres eius eum inuidentes scripsere occulte omnibus regis amicis ut eum occiderent. Hyrcanus ergo ut peruenit alexandriam. porrexit arioni epistolam. Hyrcanus autem ignorabat quid esset scriptum in epistola. Arion autem legens epistolam interrogabat hyrcanum quantum pecunie accipere uellet; Hyrcanus autem respondit. mille talentis se opus habere. Arion autem iratus increpabat eum quia cum his uellet luxuriose uiuere. nec uellet genitorem suum imitari. Dare ergo se ei non plus quam x. talenta promisit. sicut pater eius sibi mandasset per epistolam. Hyrcanus autem iratus; misit arionem in uincula. Cuius uxor misit ad cleopatram. nam idem arion apud eam honoribus precellebat. ut iuberet uirum suum absolui. Rex autem ptholomeus audiens huiuscemodi factum a regina. misit nuncium ad hyrcanum dicens. cur cum ad eum a patre suo missus fuisset; tam diu moraretur. & insuper dispensatorem patris sui in uincula misisset. ueniret ergo quantocius ad regem. & indicaret ei hec omnia. Hyrcanus ergo nuncio regis ita respondit. Lex est apud iudeos que prohibet conuiues epulas prius attingere. quam in templo dei hostias immolare. & ideo distuli ne sine donis regius tuas epulas attingere. Propter hanc causam ad te non ueni. & seruum patris mei arionem qui pecunias mihi dare debuit non obsequentem iussionibus meis in uincula misi. dum nichil distaret inter magnum & minorem dominum. Si ergo talium seruorum contumacia non emendabitur. & tu quoque ipsa similiter a seruis tuis contemptum. Nuncius ergo reuersus est. & ultimo regi hec uerba. Audiens autem rex ad risum conuersus est. magnanimitatem iuuenis miratus. Arion autem cum audisset uerba hyrcani que nuncio regis dixerat. & quod rex et regina nullum sibi auxilium ferre uellent. permisit hyrcano mille talenta. ut eum a uinculis solueret. Qui soluens eum. accepit ab eo mille talenta. Post tres autem dies ueniens. regem. reginamque salutauit. Quem illi libenter suscipientes uiderunt. & amicabiliter pauerunt. propter honorem patris sui iosippi. Hyrcanus ergo latenter accedens ad negociatores comparauit ab eis pueros c. litteras scientes. unumquemque talento uno. & c. uirgines singulas simili precio. Quadam autem die cum inuitatus ad regis conuiuium discubuisset. cum ad mensam ultimus omnium tamquam puer a principibus contemperetur; tacite ora ferebat. Et cum conuiue regis ossa carnium quas manducauerant ante hyrcanum in mensa proicerent. ipso dissimulante triphon qui ad conuiuia & ad risus conuiuarum erat aptus. inuentus; conuiuis iuxta mensam assistens ait ad regem. Vides domine autem posita ossa hyrcano. Ex hoc coniecta quod & pater eius iosippus sic omnem syriam denudauit pecuniis. quemadmodum hic ossa iste carnibus expoliauit. Ridente uero rege ad uerba triphonis. & interrogante hyrcanum cur tanta ante eum ossa iacerent, respondit. Recte o domine. nam quidam canes sicut immundo quod semper ossa cum carnibus deuorant. sicut ille fecerunt. hoc dicens de accumbentibus conuiuis quasi carnes cum ossibus deuorassent. quoniam ossa autem eos non iacebat. homines uero sic ego sum. carnes comedentes ossa autem se iactant. quod & ego hodie feci. Rex autem miratus eius responsum tam sapienter & astute dictum. omnes iussit plaudere uerba eius laudantes. Hyrcanus autem pergebat ad unumquemque regis amicum. & ad potentes aule & salutabat eos. Fratres autem eius singuli munera occulte miserant regi. ut eum interficeret. Accedens autem hyrcanus ad quosdam. interrogabat quantum unusquisque fratrum suorum regi munera misisset. Qui dixerunt alium x. talenta. alium xx. Ille autem contristari se simulans. quia talem donationem non posset offerre. dixit se non plus habere quam quinque talenta. Quo audientes nuncii fratrum eius. gauisi sunt. Altera die sedente rege & regina & cunctis principibus; accedens produxit quos comparauerat pueros c. & uirgines totidem. & unicuique puero & uirgini dans talentum in manu portare; obtulit pueros regi ptholomeo. uirgines autem cleopatrę reginę; Omnes ergo laudabant & ammirabantur munerum magnificentiam. & ipse rex & amici eius. & scientes. quia dona digniora multis talentis obtulisset; Hyrcanus ergo taliter moratus pericula declinauit. que ei fratres eius zelo ducti parauerant. Rex ergo precepit hyrcano ut peteret ab eo quod uellet; Ille autem nichil plus petiuit ab eo. nisi ut patri eius de eo scripta dirigeret. Rex autem eum honorans. & multa ei munera donans. transmisit scripta de eo patri. & fratribus & magistratibus. Audientes ergo fratres eius hyrcanum a rege talia meruisse. & magno cum honore redeunte, noluerunt ei occurrere; & decreuerunt eum occidere & patre sciente. Irascebatur & pater suus iosippus propter multas pecunias. quas regi obtulerat. & ideo non curabat salutem eius. Committentes autem cum eo pugna fratres eius. hyrcanus multos eorum occidit cum duobus fratribus suis. & ceteros in hierosolimam fugauit. Hyrcanus autem ad ciuitatem ueniens. patre non suscipiente nullus eum suscepit. Tunc descendens trans iordanem fluuium. uectigal a barbaris exigebat. Per idem tempus regnabat in asia seleucus qui sother nominabatur. & erat filius magni antiochi. Moritur & eo tempore iosippus pater hyrcani uir bonus & magnanimus. qui populum iudeorum a paupertate & calamitate ad clarissimas rerum causas perduxerat. & xx. duobus annis tributa syrię & fenicis & samarie dispensauit. Defunctus est & auunculus eius onias. & principatum sacerdotii symoni filio relinquens. Mortuo quoque & isto. filius eius onias ei successit. ad quem arius rex lacedemoniorum direxit epistolas quarum hic erat exemplar. Rex lacedemoniorum arius onie

154

sacerdoti salutem. Legentes aliquando scripturam invenimus ex uno genere iudeos et lacedemones extitisse, et familiaritatem cum abraham habuisse. Iustum est ergo ut fratres existam, et debetis et vos similiter rescribere ad nos que vobis necessaria putatis. Faciemus vero et nos idem, et vestra propria simul et nostra communia reputamus. Portitor litterarum dimotelis epistolam vobis offeret quadrangulo scriptam habentem signaculum in medio, aquilam dracone in unguibus portantem. Epistola ergo a lacedemoniorum rege destinata, textum huiusmodi habebat. Hyrcanus vero post mortem patris sui iosippi, dum eum fratres sui recipere nollent, sedens trans iordanem debellabat arabas. Edificavit quoque turrim fortissimam ex lapide albo construens eam, et totam usque ad tectam sculpsit animalibus diversis, et in circuitu turris fecit magnum et altum euripum, id est piscinam. Ex petra autem contra posita montis incidit fenestra extensione, et speluncas multorum spaciorum in longitudine ibi instruxit, et domos intra fecit ad convivia, et ad somnum, et ad conversationem fecit aptissimam multitudinem, et camerás currentium aquarum delectatione gratissimas adornavit curtem aule. Ostium vero speluncarum ita fecit, ut non plusquam unus per ea posset intrare, et hoc custodie gratia fecit, ut obsessus a fratribus minimo periculo subtraheretur. Edificavit quoque ibi atria magnitudine excellentia, et paradysis ornavit egregiis, et talem perficiens locum tyrum eum nominavit. Qui locus est inter arabiam et iudeam positus trans iordanem non longe a sebonitide regione. Prefuit ergo partibus illis hyrcanus per annos vii. eo tempore quo seleucus in syria regnabat. Seleuco autem defuncto, frater eius antiochus qui epiphanes vocabatur regnum obtinuit. Mortuus est et ptholomeus rex egyptiorum qui similiter epiphanes nuncupabatur, relinquens duos filios parvulos, quorum senior filometor, alter dicebatur fiscon. Hyrcanus autem videns antiochum regem syrie magna virtute ubique habentem, et timens ne occasione fratrum suorum ab eo tormentis afficeretur, propter mala que contra arabas fecerat, vitam suam propria manu ademit. Cuius omnem substantiam et habitationem antiochus rex sibi applicavit. Per idem tempus defuncto onia principe sacerdotum, antiochus rex fratri eius iesu tradidit principatum. Nam filius quem onias reliquerat adhuc infans erat, de quo postea narrabimus singula in suo loco. Antiochus ergo iratus contra ihesum abstulit ei sacerdotium, et dedit illud iuniori fratri eorum nomine onie. Horum enim fratrum tres erant, qui ita ad sacerdotium sicut prediximus pervenerunt. Ihesus ergo qui expulsus erat a sacerdotio, iasonem se nominavit, amasis autem qui primatum acceperat ab antiocho, menelaum se nominavit. Seditione ergo hi duo fratres de sacerdotio inter se habuerunt, et maior pars populi iasonem adiuvabat. Hoc invidens menelaus cum suis fautoribus venit ad antiochum regem, dicens quod vellet patrias relinquere leges, et observare conversationem et ritum grecorum. Rogaverunt et regem ut concederet eis edificare gymnasium in hierosolimis. Cumque eis rex concessisset, circumcisione sua velaverunt, ut in nullo essent dissimiles grecis.

Relinquentes ergo patriam legem, aliarum gentium ritus sequebantur. Antiochus ergo rex deliberavit exercitum ducere ad egyptum, ut ibi quoque regnaret, contempnens filios ptholomei quasi debiles et nequaquam tanta negocia regere valentes. Cogitavit ergo venire et cum magna virtute ad pelusium civitatem, et dolo ptholomei filometore circumveniens egyptum occuparet. Capiens ergo civitatem memphis, duxit exercitum contra alexandriam ut obsidendo caperet ptholomeum regem egypti filium cleopatre. Romanis autem sibi denunciantibus ut discederet a provincia, expulsus est non solum ab alexandria sed et a tota egypto. Discedens ergo ab egypto propter romanorum timorem, duxit exercitum ad hierosolimorum civitatem. Quo perveniens anno centesimo xl. iii. post regnum primi seleuci, centesima autem et quinquagesima iii. olimpiade, xx. et v. die mensis casleu, quem greci apelleon nominant, cepit eam sine conflictione cum propria aperientibus ei portas his qui voluntati eius consentiebant. Ingressus ergo civitatem hierosolimorum, multos interemit contraria sapientes et eos qui ei civitatem tradiderunt propter templi divitias interfecit. Et tota ornamenta templi abstulit: vasa et lucernas aureas, et aram auream, et mensam, et sacrarium, et vela que de bysso et cocco facta erant, et nichil de thesauris dei reliquit. Ad maximum luctum omnes iudeos perduxit. Nam et cottidianas immolationes quas deo offerebant celebrare prohibuit. Depredans autem totam civitatem quosdam interfecit, alios duxit captivos cum uxoribus et filiis, ita ut numerus captivorum usque ad x. milia existere videretur. Incendit et optima loca et deponens muros, arcem edificavit in inferiori parte civitatis, quoniam alta et eminentior erat a templo, et muniens eam muris altis et turribus, custodiam macedonum intra posuit, qui erant homines impii et moribus maligni, a quibus cives multa et acerba mala patiebantur. Edificans et in sacrario aram, super eam porcos immolavit, et hostias non legitimas nec congruas iudeis. Cogit et eos relinquere religionem patriam, et ydola venerari, et edificare in una quaque civitate et vico templa deorum, et aras collocare et immolare super eas porcos omni die precepit, et ut nullus circumcideret masculorum, comminatus est tormento gravissimo. Constituit et eis prepositos qui cogerent eos impia illa mandata perficere. Multi ergo iudeorum sponte alii vero propter timorem regis precepta sequebantur. Quidam autem nobilium detestabile facinus execrantes, patriis legibus adheserunt. Propter quod diebus singulis penis afflicti, et amara passi tormenta, trucidabantur. Nam et verbera, et diversis cruciatibus fatigati, viventes cruces patibulo figebantur. Filios vero quos circumciderent laqueis suffocabant, et parentum eos cervicibus quos crucifixerant alligabant. Et si apud aliquem volumen sacrum inventum fuisset, aut lex, crudeli morte occidebantur. Samaritee ergo secundum antiquam consuetudinem videntes iudeos his malis affligi, negaverunt se esse iudeos, et dicebant se de medorum et persarum prosapia ortos. Miserunt et epistolam ad antiochum regem hec continentem. Regi et deo antiocho epiphani relatio a samaritis. Nostri maiores propter crebras provincie pestilentias secuti quandam priscam superstitionem que apud iudeos dicitur dies sabbatorum, edificaverunt sine nomine in garizim monte templum, et offerebant in eo devotas immolationes. Iudices autem vestri et arbitrantes venire ad nos putantes nos esse iudeos, et cogere nos volebant ad ritum vestrum, quem libenter adcolimus. Cum simus de genere persarum et medorum. Petimus ergo beneficium vestrum, ut denuncietis apollonio et nicanori iudicibus vestris ne nos debeant molestare quasi iudeos, cum simus alieni ab eis moribus et genere diversi. Templum vero quod edificatum est in monte garizim quod adhuc nulli deo constat dicatum, petimus dedicari appellatione grecorum iovis. Hoc autem facto, incolumes ubique iudeos operibusque sedulo vacantes, solvemus tributorum. Hec petentibus samaritis, scripsit rex antiochus apollonio et nicanori ita. Samarite porrexerunt in publica relatione quod cogerentur eos secundum iussum nostrum iudaismum deserere, cum in nullo iudeis participarent, sed magis gravissimi fuerunt. Absolvimus ergo eos a pena iudeorum, et templum eorum quemadmodum petierunt grecorum iovis appellatione dedicari.

Eo tempore erat vir habitans in modin vico, iudeus nomine matathias filius iohannis, filii symonis, filii asamonii, de vico ioab hierosolimitis. Erant autem ei filii quinque: iohannes qui vocatur gaddis, et symon qui dicitur est thasi, et iudas qui vocatur machabeus, et eleazarus qui dicitur est aphus, et ionathas qui vocatur abaron. Is ergo matathias et filii eius plangebant statum rerum, et civitatis rapinam, et templi nuditatem, et plebis calamitatem, et dicebat melius illi esse pro patriis mori legibus quam tam inglorie vivere. Venientibus autem a rege directis ad villam modin, ut cogerent iudeos facere que precepta videbantur a rege, et iubentibus illic constitutis ydolis immolare secundum regis iussionem, et primum matathiam compellentibus sacrificare, ille renuebat dicens. Licet alii omnes iussionibus antiochi pro timore obtemperent, nec tamen ego et mei filii, tale scelus nullatenus patiemur. Tunc accessit quidam ex iudeis et immolavit in medio sicut preceperat antiochus. Iratus autem matathias irruit super eum cum filiis, et eius sanguinem super aram effudit, et interemit regis apellem cum aliis interemit, et aram deponens clamavit. Si quis emulator patrias leges et religionem dei sequitur me. Et hec dicens cum filiis ad solitudinem exiit, relinquens possessionem suam, et multi eum secuti sunt cum uxoribus et filiis. Audientes hec iudices regis, convocantes regia auxilia que intra arcem hierosolimorum erant, persecuti sunt eos, et primum verbis eos conabantur flectere ut penitentiam agerent, et eligerent potius bona quam mala. Cumque non audirentur ab eis, confluxerunt contra eos die sabbatorum, et sicut erant in speluncis ibi eos atroci incendio concremaverunt, dum repugnare in sabbato noluissent, ne in malis suis honore sabbati transgredi viderentur. Nam vacare in eo nobis legitimum est. Mortui ergo sunt cum uxoribus et filiis in speluncis, globis fumiferis suffocati, numero mille. Qui autem evaserunt, iudicem sibi matathiam ordinaverunt. Qui precepit eos sabbatis pugnare, quia si hoc non facerent, semetipsis existerent hostes, pugnantibus contra eos inimicis. Hoc dicens matathias persuasit eis ut die sabbatorum contra inimicos pugnarent, et hactenus permanet nobis consuetudo pugnandi et in sabbato, si ipsa die contra nos bella surgant. Colligens ergo matathias armatam multitudinem, aras deposuit ydolorum, et inimicos quoscumque manu capere potuit interemit. Nam multa ei timore dispersi sunt ad gentes vicinas, et pueros incircumcisos iussit circumcidi, expellens eos qui hoc prohibebant. Defendens autem populum uno animo dum morbo gravissimo premeretur, convocavit filios suos, et circumstantibus dixit. Ego o filii decreta proficiscor viam, commendo autem vobis patrias leges ostentans ne earum transgressores, sed potius custodes esse debeatis. Patrie vero memores voluntatis, ritus patrios custodite, et pristinam antiquam consuetudinem restaurate, non seducti ab his qui eam sponte aut timore relinquunt, sed meo instituto omnem violentiam et necessitatem tolerando superate, ita vos preparantes ut si oporteat pro legibus gratanter morte moriamini, sciens enim quia deus tales non despiciet, sed virtute vestram inspiciens reddet vobis libertatem ut quandoque cum securitate vestris moribus perfruamini. Nam corpora vestra sunt mortalia, monumenta autem factorum immortalitatis ordinem habent. Quod considerantes invicem vos adiuvate substantiis et viribus. Symonem ergo fratrem vestrum sapientia vos antecedentem, patrem vobis deputate, et quecumque ille iusserit custodite; iudam autem ducem militie habebitis propter virtutem et fortitudinem, et gentem suam defendens hostes viriliter expugnet. Suscipite ergo viros iustos et religiosos, et veritate eorum fovete. Matathias ergo ita filiis locutus, et deum orans adiutorem eis fieri, ut sue leges confortarentur, fideli corde supplicans, vivendi fine communi sorte suscepit, et sepelitur in modin luctu magno filiorum et iudeorum. Successit ergo gubernationi rerum filius eius iudas machabeus adiuvantibus eum pro animo fratribus ceterisque religiosis, et inimicos a provincia expulit, et transgressores legum iudeos occidit, purificans ab omni macula suam terram et gentem.

Hec cum audisset apollonius dux samarie, colligens exercitum egressus est contra iudam. Ille autem occurrit ei, et committens cum eo pugnam vicit, et multos eorum interfecit, et ducem apollonium armis exuens interemit, et multam predam ab exercitu hostium auferens abscessit. Seron autem dux inferioris syrie audiens quod multi confugerent ad iudam, et magnam iam virtute circuisse ad bellum accederet, statuit contra eum dimicare. Et colligens milites sub se constitutos, et transgressores iudeos, contra iudam perduxit exercitum. Perveniens autem bethoron, ibi exercitum locavit. Iudas autem occurrens ei, et confligere disponens, cum vidisset suos propter paucitatem et ieiunium desides, hortabatur dicens. Non pro multitudine inimicos expugnandos esse credatis, sed pietate, et in hoc evidentissimum habemus exemplum, maiores nostros, qui propter iusticiam et dei leges certantes, multa milia sepius devicerunt. Nam quelibet nullum lesisse maxima virtus existit. Hec dicens suasit eis contempnere multitudinem, et confligens cum eis, duce eorum interfecto, cunctos ad fugam vertit, et secutus eos usque in campum, occidit viii. milia. Reliqui autem fugati, ad maritima loca discesserunt. Quod audiens rex antiochus, maximo furore commotus, congregavit omnem virtutem et multos ab insulis mercede conduces, parabat circa veris initium dimicare contra iudeam. Stipendia vero militibus distribuens, vidit thesauros deficere, non enim ei omnia vectigalia reddebantur propter seditiones gentium. Nam cum esset magnanimus, eaminime sufficiebant que dudum collegerat, et deliberavit primum ad persidam ire, et tributa provincie congregare. Reliquit autem pro regni gubernatione quendam lysiam apud se maximam gloriam possidentem: ut regeret

a flumine eufrate usque ad fines egypti, omnes provincias inferioris asye, et tradens ei partem exercitus et elefantos precepit ei filium suum antiochum diligenter nutrire et vastare iudeam, et habitantes in ea ducere captivos, et evertere hierosolimam, et genus eorum omnino delere. Hec antiochus precipiens lysie abiit ad persidam anno centesimo et xl. vii. et transiens eufraten ascendit ad superiores provincias persidis.

Lysias ergo eligens ptholomeum dorimenis et nicanore et gorgiam viros potentes amicos regis, et tradens eis peditum xl. milia et equitum vii. milia, transmisit contra iudeos. Qui venientes usque ad emaus civitatem, in campo exercitum locaverunt. Supervenerunt vero eis auxilia de syria et aliena[ge]nis locis et multi transfuge iudei. et negociatores quidam sperantes se emere iudeorum captivos, deportantes aurum et argentum pro eorum emptione. Exercitum ergo et multitudinem adversariorum iudas intendens suadebat suos confidere hortabaturque spem victorie in deo habere, et saccis induti supplicarent deo, quatenus preberet eis contra inimicos auxilium. Quo facto, disponens eos per millenarios dimisit illos qui paulo ante uxores duxerant, et eos qui possessiones emerant. Residuos vero ut pugnarent, talibus hortabatur verbis. Tempus quidem nobis inquit non aliud necessarium est o socii, ut fortiter pericula sustineatis. Nunc enim viriliter certando non solum pro libertatem, sed et pro diligentia colendi deum plus desiderabile est confido. Tamquam ergo in hoc certamine felicem et beatam renovetis vitam, agite ne forte per negligentiam vestram iudaice gentis semen intereat. Ita et pugnate, mortem pro maximo lucro portantes, ut si viceritis, cum libertate et patriis legibus eternam gloriam congregatis. Paratote ergo vos crastina die audacibus animis bellare pro patria lege. Iudas ergo suos hortabatur. Hostes vero transmisere gorgiam cum quingentis peditibus et mille equitibus, quatenus per noctem irruerent super iudam. et adhuc pervios ei dederunt aliquos de fugacibus iudeorum. Sentiens hoc iudas, cogitavit et ipse ut latenter castra hostium invaderet. Cumque cenasset iudas cum suis, focos plurimos derelinquens in castris, et tota die proficiscens ad adversariorum castra, venit ad locum emmaum. Gorgias autem veniens ad castra iudeorum, nec eos inveniens arbitratus eos in montes discessisse, decrevit querere ubi essent. Lucescente ergo die apparuit iudas hostibus in tribus cum eo milibus plus minus armatis propter paupertatem. Respiciens autem adversarios optime septos, et studio militari dispositos, invitavit socios suos dicens. Etiam nudis corporibus pugnare debemus, et deum invocare, qui sepe nos inermes contra plures armatos victoriam concessit acquirere. Sermone ergo hoc finito, iussit tubicines clangore significare militibus suis, quatenus subito hostes invaderent. Quorum multos sibi resistentes occidit, reliquos persecutus est usque gazara, et campos ydumee, et azoti, et iamnie, et prostravit ex eis tria milia virorum. Iudas autem iussit suis contempnere predam hostium, dum adhuc certamen eis super esset cum gorgia, quibus expugnatis, haberent predam cum licentia. Adhuc eo loquente, respicientes hii qui erant cum gorgia exercitum quem in castris reliquerant esse devictum, et castra incensa, nam fumus eis a longe que acciderant indicabat, et socios iude ad pugnam contra se paratos, repente ad fugam conversi sunt. Iudas ergo sine pugna victis gorgie militibus reversus tulit hostium spolia, multum aurum et argentum, et purpuram, et iacinctum auferens ad propria remeavit cum leticia laudans deum pro concessa victoria quam obtinuerant. Lysias autem confusus de perditione exercitus quem amiserat, statim congregans alia xl. milia peditum, et v. milia equitum, venit primus ad iudeam, et ascendens super montana bethsuro, ibi castrametatus est. Occurrit autem ei iudas cum x. milibus et videns multitudinem hostium, deum sibi adiutorem fieri postulavit. Confligens autem cum precursoribus adversariorum, prostravit ex eis v. milia, et reliquos in fugam vertit. Lysias ergo videns audaciam iudeorum, et quia parati sunt mori non eis vivere cum libertate licuisset, rediens antiochiam congregabat per fidiam peregrinos, ut cum maiori apparatu contra iudeos veniret. Iudas autem interim suadebat suis, ut propter donatas divina dispensatione victorias, ascenderent ad hierosolimam, et templum ab ydolis expiarent et legitimas hostias immolarent. Qui cum tota multitudine ad hierosolimam pervenisset, templum desertum inveniens, et incensas portas, et silvas in templo per longa solitudine pullulasse, lugere cepit cum sociis pre templi visione. Eligens autem quosdam milites, precepit eis expugnare eos qui arcem custodiebant, dum ipse templum a ruinis feditate purgaret. Quod diligenter emundans, intro duxit nova vasa, candelabrum et mensam, et aram ex auro factam, et reposuit velamina ingressu, et ianuas ipsas restruxit. Deponens quoque altare de lapidibus novis aliud edificavit v. et xx. die mensis casleu, quem macedones appelleon vocant. Accenderunt et lumina super candelabrum et adoleverunt holocausta in novo altari. Hec autem facta sunt post tres annos eodem die quo mutata est eorum religio ad profana ydolorum consuetudinem. Renovatum est ergo templum eodem die v. et xx. die mensis appellei. viii. et xl. et c. anno olimpiade vero c. et l. iiii. anno. Hac ergo desolatione contigit fieri secundum danielis prophetiam. quod a macedonibus destruetur hoc templum. et ex illo tempore quo hoc daniel predixit usque tunc fuerunt anni quadringenti viii. Celebravit autem iudas cum civibus suis pro renovatione templi sacrificia per dies viii. nullum genus deliciarum relinquens, sed preciosissimis dapibus eos pascens. et deum laudibus et psalmis glorificabant, et sese mutuo cantibus delectabant. Pro renovatione autem templi legem posuerunt, ut posteri eorum per dies viii. hanc renovationem templi celebrarent. Unde et ab illo tempore hactenus hanc festivitatem celebrantes vocantes eam lumina, eo quod preter spem hoc nobis splendidum lumen colende religionis apparuit. Murum autem in circuitu civitatis construxit, et adversus incursiones hostium turres edificavit altissimas, custodes in eis deputans. Bethsuram et civitatem munivit, quatenus pro castello esset adversus necessitates hostium uteretur. Hiis ita factis, gentes finitime nimis hoc indigne ferebant. Quippe per incursiones et insidias, multos iudeos opprimebant. Iudas autem frequenter adversus eos bellans, ab incursionibus et malis que iu

155.

deis inferebant, eos arcere temptabat. Super ydumeos quoque irruens, civitates eorum incendit, virosque prostravit. Deinde contra ammanitas profectus est exercitum magnum habentes, quorum dux erat tymotheus. Subiciens autem eos azotum civitatem eorum cepit, et uxores eorum et filios duxit captivos, et civitatem incendens, reversus est ad iudeam. Audientes autem vicine gentes iudam reversum, congregati sunt contra iudeos sibi finitimos. Qui fugientes ad atheman castellum, miserunt ad iudam mandantes ei, quod tymotheus festinaret capere locum in quo confugerant. Cumque legerentur epistole a galilea, nuncii quoque supervenerunt indicantes eos et congregari qui in ptholomaide et tyro et sydone erant adversus eos. Ergo ex utraque parte hostibus nunciatis, cogitans iudas quid deberet fieri, symonem fratrem suum precepit tria milia electos accipere, et in solacium galileorum exire. Ipse vero cum ionatha et viii. milibus equitum exiens in galaaditiden, reliquit in iudea super ceteros iosephum filium zacharie et azariam, precipiens eis servare diligenter iudeam, et cum nullo hostium bellum committere donec ipse reverteretur in iudeam.

Symon ergo perveniens ad galileam, et confligens cum inimicis ad fugam eos convertit, et usque ad portas ptholomaidis eos persequens occidit tria milia virorum, et collens spolia peremptorum, et captivos iudeos, et sarcinula eorum reducens, ad propria remeavit. Iuda vero et ionatha fratre eius transeuntibus iordanem et via trium dierum ambulantibus occurrerunt eis nabuthei, et narraverunt eis quomodo symon triumphasset de alienigenis, et quod adhuc ex eis multi tribularentur per castella et civitates galaaditidis, et petierunt iudam ut iret contra alienigenas, et a periculis iudeos liberaret. Flexus ergo iudas revertitur ad solitudinem et irruens primum super habitantes bethsuram cepit eam, et omnem masculum etate validum trucidavit, et civitatem incendit. Facta autem nocte, nec sic abstinuit, sed profectus in castellum quo tymotheus iudeos obsidebat mane illuc pervenit. Et inveniens adversarios iam ad muros ascendentes, et quosdam scalas ut ascenderent apponentes, et alios alia machinantes, iussit tubicine signum dare adhortatque milites pro fratribus suis pro animo laborare in tres partes dividens exercitum, hostes a tergo invasit. Hii autem qui erant cum tymotheo, scientes quod iudas esset, experti prius per bella virtutes eius, ad fugam conversi sunt. Secutus autem eos iudas, interfecit ex eis viii. milia. Veniens ad modolla civitatem cepit eam, et omnes masculos interfecit. civitatem vero incendit. Exiens inde bosor et multas alias civitates galaaditidis evertit. In eodem vero tempore tymotheus maximum preparans exercitum, aliaque presidia colligens, et arabas mercede conducens, venit ad torrentem contra raphon civitatem. exhortabaturque milites dicens. Si pugnam cum iudeis commiseritis, pro animo certate, et torrentem ne transeatis. Nam si transierit, per dationem vobis imminere cognoscite. Iudas autem audiens preparatum ad pugnam, cum universis militibus suis pergebat contra eum. Et transiens torrentem irruit super inimicos, et quosdam eorum occurrentes occidit. alios autem timore incutiens, arma sua proicere coegit. Quorum quidam ad locum qui dicitur carnaim fugientes, speraverunt salutem. Iudas autem ipsum locum capiens eos interfecit, et locum incendit, varia usus specie ad hostium necem.

Post hec colligens eos qui in galaaditide erant cum uxoribus et filiis et omni supellectili, decrevit ad iudeam redire. Cumque venisset ad civitatem effron in via positam, dum aliud iter pergere potuisset, et nec redire vellet, misit ad cives effron rogans eos quatenus licentiam darent ei per suam civitatem transire. Illi autem portas lapidibus obstruentes, exitu itineris occupaverunt. Iudas autem adhortatus suos, circumdedit obsidione civitatem. Quam una die vel nocte expugnans, cepit, et omnem masculum in ea occidit, et incendit eam. Quo facto, viam sibi fecit per mediam civitatem. Tanta enim erat multitudo peremptorum, ut super mortuos ambularent. Transeuntes autem iordanem, venerunt ad magnum campum in quo iacet civitas bethsan, que grece dicitur scytopolis. et inde ad iudeam pervenerunt laudantes et cantantes. et solitos pro victoriis ludos agentes, immolaverunt sacrificia gratias agentes pro salute exercitus. Nam nullus iudeorum in his preliis est defunctus. Iosephus vero zacharie filius et azarias quos iudas reliquerat ad custodiendam iudeam, volentes sibi gloriam acquirere, omnem exercitum sub se constitutum colligentes ad iamniam venerunt. et cum gorgia prelio facto, duo milia suorum militum amittentes ad iudeam refugerunt. Evenit ergo eis calamitas hec quod non obedierunt precepto iude dicentes ut contra neminem pugnam committerent ante sui adventum. Nam super bellicos tractatus in prophetia iude mirandum erat, quod iosepho et azarie peccatum futurum predixerat, si transgrederentur eius precepta, confusioni subiacerent. Iudas ergo et fratres eius pugnare non cessabant contra ydumeos, sed undique eis imminebant, et chebron civitatem capientes munimina eius deposuerunt, et turres incenderunt, et depredabantur omnem terram alienigenarum. Ad maresam autem civitatem et azotum venientes ceperunt eas, et multa spolia exinde ducentes ad iudeam reversi sunt.

Eo tempore rex antiochus superiorem provinciam percurrens audivit de una civitate persarum quod divitiis excelleret, et in ea preciosissimum templum diane omni specie ornamentorum plenum, insuper et arma et loricas, quas reliquerat magnus alexander. Veniens ergo ad hanc civitatem que helymaida vocabatur, obsidebat eam. Hii vero qui in ea erant minime territi sunt impetu eius neque obsessione, sed pertinaciter repugnantibus pene deceptus discessit. Nam exeuntes de civitate fugaverunt eum, et persecuti sunt eum usque ad babiloniam, multosque de eius exercitu prostrantes. Quidam autem veniens nunciavit ei perditionem quos pugnare contra iudeos iusserat, et crevisse fortitudinem iudeorum. Itaque ad dolore et cura hoc malo crescente, in currit in egritudinem. Qua diu se tenente, crescentibus passionibus intellexit quod moreretur. Convocans autem amicos morbum suum atrocem eis indicavit, et fessus hec se ideo pati quod iudeos affligens templum expoliasset, et deum contempsisset. Quo dicto, ibidem exspiravit. Unde miror polybium hysto

riographum quod vir bonus existens dicit ideo periisse antiochum, quia voluit dianae templum in persida devastare. Nam qui intulerat exitium quaerunt peccatum, sed tantum cogitans nullo reatu tenetur. Sicut autem polybio videtur, ideo antiochum vita functum, multo plus veri simile credimus propter templi hierosolimitani vastationem sacrilegum regem periisse. Et ideo relicto polybio cum nostra opinione vera credatur. Antiochus autem priusquam moreretur, convocans philippum unum ex sociis suis tutorem eum regni constituit, et dans ei diadema et stolam et anulum, filio suo antiocho iussit deportare, et praecepit ut videret eius educationem et custodiret ei imperium. Defunctus est ergo antiochus nono et xl. et c. anno. Lysias autem mortem eius multitudini annuntians, filium eius antiochum quem nutriebat constituit regem, vocans eum eupatorem. Eo tempore hi qui erant in arce hierosolimorum et transfugae iudaeorum multa iudaeis mala faciebant. Eos enim qui ascendebant in templum immolare repente invadentes hostiliter opprimebant. Nam arx culmen templi altitudine superabat. His ergo accidentibus iudas deliberavit devastare arcem. Et colligens omnem populum arcem instanter obsidebat, et machinamenta construens et aggeres accumulans capere arcem laborabat. Multi ergo ex transfugis egressi et alios impios congregantes ad antiochum venerunt, petentes non se debere despici dum a contribulibus suis atrocia paterentur, quae ideo sustinerent quia religione sua relicta patri eius impio obedissent, et ne pericula sustinerent per iudam et viros eius, necnon et custodes a rege deputati, nisi aliquid ab eo solatii mitteretur. Haec audiens adolescens antiochus valde iratus est, duces et amicos convocans praecepit colligi exercitum et peregrina solatia, congregatusque est exercitus peditum quidem c. milia, equitum vero xx. milia, et elefanti xxx. duo. Et producens exercitum egressus est ab antiochia cum lysia habente gubernationem totius exercitus, et perveniens ad ydumeam, exinde bethsuram ascendit civitatem nimis fortem et munitam, quam circumdans obsidebat instanter. Resistentibus autem bethsuritis et machinationes praeparatas incendentibus multi temporis in obsidione consumptum est. Iudas ergo audiens adventum regis, destitit ab obsidione arcis. Occurrens autem regi castrametatus est in angustio quodam loco qui bethzacharia dicitur, qui distabat ab hostibus x. milium stadia. Rex autem egressus a bethsura properanter duxit exercitum ad castra machabaei, factoque diluculo milites ordinavit in acie, et elefantos sequi se ipsos invicem fecit propter locorum angustias non valentes in latitudine collocari, et circa unumquemque elefantum properabant pedites mille et equites quingenti. Gestabant autem elefanti turres excelsas et arcarios in eis. Reliquam autem ex utraque parte exercitus montis latere ascendere amicos exercitui praeponens, et iubens clangores fieri, accessit ad hostes, et aureos et nudantes clipeos et aereos, ut nimium fulgorem sue claritatis emitterent, et montes eis frementibus resultabant. Haec iudas inspiciens territus non est, sed fortiter excipiens inimicos ex eorum praecursoribus sexcentos viros occidit. Eleazar autem frater iudae quem auranem vocabant, videns superiorem elefantorum ornatum loriciis regalibus et putans in eo sedere regem, accessit ad eum nimia virtute, et multos circa elefantum perimens, alios dispersit et fugere compulit. Ingrediens autem subter ventrem elefanti, vulneravit eum gladio. Elefans autem mortali plaga percussus in eum tremore moriens cecidit, et eleazarum non valentem effugere suis compressum ponderibus interemit. Et ita magnanimiter multos inimicorum prosternens vita privatus est. Iudas autem hostium fortitudinem contemplatus discessit ad hierosolimam, et obsidionis necessaria praeparabat. Antiochus autem partem exercitus in bethsuram misit, ut eam vastaret; ipse autem cum reliqua multitudine ad hierosolimam profectus est. Bethsuritae ergo territi fortitudine adversariorum, et videntes sua necessaria defecisse, se ipsos data fide tradiderunt. Antiochus autem capiens civitatem, omnes cives nudatos abiecit, et suos ibi custodes reliquit. Multo vero tempore hierosolimam obsidebat, pervicaciter repugnantibus civibus. Nam singula contra eos rex faciebat machinamenta, et illi e contrario sua defensione per instrumenta bellica repellebant. Quibus et alimenta defecerunt, fructibus prioribus omnibus consumptis, et terra illo anno non erat culta, quia vii. annus instabat, in quo secundum legalia instituta relinquebant vacuam terram. Multi ergo obsessorum fugerunt propter inopiae necessitatem, ita ut paucissimi remanerent in templo quibus hoc provenerit. Antiocho regi et lysiae nuntiatum est quod philippus a persida veniens commendatum sibi dicere regnum, et ideo rem publicam vellet usurpare. Antiochus ergo praetermittens obsidionem adversus philippum decrevit, et hoc ceteris ducibus manifestare noluit. Iussitque rex lysiae ducibus dicere, diutina obsessione nihil eis posse proficere, quando loci adversariorum constaret esse munitum, et victualia consumerentur, et ideo expediret pacem cum iudaeis facere, eosque relinquere propriis caerimoniis uti, dum ab his prohibita existere videntur nobis hostes. Haec verba simulando iussit rex dici ad populum, et de philippi tyrannide tacendum esse decrevit, ne exercitus dubia corda perciperet. Haec lysia dicente, exercitui et ducibus sententia placuit. Et mittens rex ad iudam pacem promisit obsessis, et patriis legibus eos vivere pollicetur. Illi vero suscipientes verba et confirmantes sacramentis et fide, exierunt a templo. Intrans autem antiochus et aspiciens munitum locum impudenter sacramenta transgressus est, iussitque exercitum muros deponere usque in solum. Capiens et omnia principem sacerdotum qui se menelaum nominaverat, reversus est antiochiam. Lysias autem persuasit regi menelaum occidere, si vellet iudaeos esse pacatos, dicens hunc esse initium omnium malorum, qui flexit patrem suum cogere iudaeos religionem patriam relinquere. Mittens ergo rex menelaum adveream syriae civitatem interfecit eum per x. annos principatus sacerdotii eius virum quidem iniquum qui iudaeos afflixerat, et successit ei in principatum alchimus qui et ioachim dictus est. Rex autem antiochus inveniens philippum iam rebus imperantem, debellabat eum. Quem sub sua redigens potestate occidit. Onias autem filius oniae principis sacerdotum de quo praediximus adhuc puerulus defuncto patre relictus, videns quod avunculum suum menelaum rex interfecisset, et principatum sacerdotii alchimo dedisset non existenti de genere sacerdotali, fugit ad ptholomeum regem egypti, cognomine filometorem. Volens autem idem onias memoriam et gloriam aeternam sui relinquere, quaerebat templum aedificare in egypto simile hierosolimorum, levitasque et sacerdotes de genere suo ordinare, confidens in prophetia ysaiae, qui ante sexcentos annos praedixerat, quod oporteret in egypto templum aedificari maximo deo per virum iudaeum. De hac prophetia confisus onias destinavit talem epistolam ptholomeo regi et cleopatrae reginae: Cum multa et maxima bella in mea regione iudaea pullularent, cum dei auxilio perveniens ad humilem syriam et feniciem, et in helyopolim civitatem leonum, non inveni in omni vestro dominatu templum simile hierosolimorum, cum multa sint templa in egypto propter variarum religionum multitudinem. Inveni autem opportunum locum in egypto qui dicitur agrestis bubastae castrum plenum varia materia, et sacris animalibus. Quem locum peto mihi concedendum segregari a vestro dominio, quatenus possim purgare templum sibi dirutum, et aedificare aliud maximo deo mensuratum et simile hierosolimorum per te, magique coniuge et filiis, quatenus iudaei egypti habitantes locum habeant convenientes secundum legem suis voluntatibus ministrare. Nam et ysaias propheta praedixit esse in egypto domino deo sacrificandum, et multa alia de ipso prophetavit. Haec talia scripta onias regi ptholomeo direxit. Consideret autem quilibet pietatem regis ptholomei et cleopatrae matris eius ex epistola quam omnino rescripserunt. Nam peccatum et legis transgressionem super caput oniae posuerunt, scribentes ita: Rex ptholomeus et regina cleopatra oniae salutem. Legimus tuam petitionem in qua suggerebas permitti tibi in leonum civitate templum helyopolitanum dirutum purgare quod appellatur agrestis bubastae. Quapropter miramur si deo gratum sit templum quod aedificatur in ita luxurioso loco plenoque sacris animalibus. Sed quia dixisti prophetam ysaiam dudum hoc prophetasse, concedimus hoc tibi si iuxta legem tuam non est, ut nihil nos in deum peccasse videamur. Accipiens ergo onias licentiam aedificavit templum et aram deo similem hierosolimorum, minus tamen et pauperius. Mensuram vero huius templi et vasa eius minime necessarium est describere. Invenit enim onias quosdam sibi similes iudaeos sacerdotes et levitas, ibi religionem colentes. De hoc ergo templo satis narratum. In alexandria quoque samaritae qui templum in monte garizim constructum venerabantur, seditionem commoverunt contra iudaeos coram ptholomeo rege egypti, quod eorum templum sanctius esset templo hierosolimorum. Iudaei autem econtra templum hierosolimorum antiquius et sanctius esse asserebant. Rogabant autem regem iudaei ut amicos convocans ante se, altercationem de his fieri permitteret, et qui vincerentur, morte multaret. Rex ergo multos amicorum convocans in concilium, sedit partes audire. Pro samaritis ergo certabant sabbeus et theodosius, pro iudaeis autem et hierosolimitis certabat andronicus messalami. Iudaei ergo timebant ne vincerentur in concilio, et eorum templum antiquissimum adnihilaretur. Cumque in concilio convenissent, sabbeus et theodosius concesserunt ut andronicus primus disputaret. Andronicus ergo coepit approbationem suam incipere et differere ex lege et de praecessoribus principum sacerdotum, quis ex quo genere sacerdotium et de patre suscepisset, et quomodo omnes reges asiae templum hierosolimorum variis oblationibus et clarissimis donis honoraverunt, de templo vero garizim nullus sermonem aliquando fecit, nec regum nec prophetarum, nec ulla scriptura de hoc templo hoc aliquid scripsit. Haec dicente andronico, rex et omnes eius laudaverunt sententiam. Sabbeus ergo et theodosius non valentes non valentes ullam approbationem opponere andronico de suo templo secundum conditum interfecti sunt. Haec ergo contigerunt iudaeis in alexandria sub ptholomeo filometore rege egypti. Repetamus autem unde digressi sumus.

Eodem tempore fugiens demetrius seleuci filius ab urbe roma et perveniens ad tyrum, imposuit sibi diadema, et colligens quosdam mercede conductos satellites, ingressus est in aulam, et omnes libenter eum susceperunt. Exercitus autem comprehendens antiochum regem et lysiam viventes ad eum perduxit. Quos statim iubente demetrio interfecti sunt, cum regnasset antiochus duobus annis. Congregati sunt autem ad demetrium multi iudaeorum maligni et transfugae cum quibus et alchimus princeps sacerdotum, et accusabant universam gentem et iudam et fratres eius, dicentes quod omnes amicos regis interfecissent, et fautores regis a propria terra expellerent, et rogabant aliquem mitti ex amicis eius qui facinoribus iudae resisteret. Rex autem demetrius commotus est, misit bacchidem amicum suum, cui omnis mesopotamia credita erat, dans ei exercitum, et principem sacerdotum alchimum commendans praecepit perimere iudam et eos qui cum illo erant. Egressus ergo bacchides ab antiochia pervenit hierosolimam, direxitque nuntios ad iudam et fratres eius de amicitia loquens, dolo volens eos capere. Iudas vero minime credidit, videns eum cum exercitu venisse. Quidam autem ex populo existimantes se nihil saevum pati ab alchimo consanguineo eorum existente, transierunt ad eos sacramentum ab utrisque accipere quod nihil mali paterentur. Bacchides autem transgressus sacramentum lx. ex eis interfecit, et ex his facto alios quidam eum transire cogitabant removere fecit, quod prioribus fidem non custodivit. Descendens autem ab hierosolimis bacchides cum venisset ad villam quae dicitur bethzetho multos transfugas cepit quos omnes interfecit, et provincialibus denuntiavit ut alchimo obedirent. Cum et aliquam partem militum relinquens ad provinciam custodiendam, ad regem demetrium antiochiam reversus est. Alchimus ergo principatum suum volens defendere et confirmare, conducebat secum multitudine magistratum quos seducebat verbis, et ad liberum unumquemque loquens, minus valentem validam turbam congregavit. Cum his ergo circumiens provinciam, quoscumque iudaeos inveniebat sibi non consentientes occidebat. Videns autem iudas alchimum crescere et multos interficere viros bonos et venerabiles, ipse quoque circumiens provinciam occidebat partium eius fautores. Quod cum vidisset alchimus et sentiret se minime contra iudam valere, ad auxilia demetrii regis confugit in antiochiam civitatem, et accusabat iudam quod multa mala ab eo esset perpessus, et maiora adhuc toleraret, nisi ei a rege auxilium ...

caret. Demetrius autem rex putans suis rebus esse noxium si ne
gligeret tanta facinora iude, nicanorem fidelissimum amicum
qui secum a roma fugiat cum exercitu destinauit precipiens et
nullatenus parcere genti iudeorum. Nicanor uero perueniens hie
rosolimam. pugnare cum iuda noluit. sed dolo eum capere uolens
misit ei uerba pacifica dicens: se nulla uoluntate pugnandi ue
nisse. sed sacramento iurare quod nichil mali a se pateretur. Hec
dicente nicanore. iudas et fratres eius flexi. nullamque fraudem
suspicati. data fide suscipiunt nicanorem cum exercitu. Qui
salutans iudam. dum ad inuicem sermocinantur. dedit nicanor
suis militibus signum ut iudam comprehenderent. Quod cum insi
dias intellexisset. statim exiluit. et ad suos confugit.
Patefactis autem insidiis. nicanor contra iudam bellare decreuit.
et statim cum eo conflixit in uico capharsamala. Nicanor autem
uictus. fugit in arcem hierosolimorum. Cum descenderet ab arce
in templum. occurrentes aliqui sacerdotum salutabant eum. et
ostendebant immolationes quas pro rege se offerre dicebant.
Ille autem comminatus est se templum deponere, nisi sibi traderet
iudam. Et hec comminatus discessit ab hierosolimis. Sacerdotes
autem propter minas dictorum in lacrimas proruperunt. et deo suppli
cabant. ut eos ab inimicis liberaret periculis. Cumque nica
nor ab hierosolimis egressus fuisset. et in uico qui bethoron
dicitur peruenisset: ibi castra constituit. Ubi et alia presidia
de syria sibi destinata suscepit. Iudas autem in adasis alio uico
.xxx. stadiis distante a bethoron castrametatus est. mille tantum
socios habens. Quos hortatur ne pertimescerent multitudi
nem aduersariorum. sed quis sint et de quibus premiis periculis pare
rent cogitantes unanimiter hostes inuaderent. Procedit
ergo iudas inpugnaturus. et committens fortissimum prelium cum nica
nore. aduersarios ualde contriuit. Nicanor autem dum atro
citer decertaret. occisus est. Quo cadente. exercitus perdens ducem
terga uertit ad fugam. Quos persequens iudas interficiebat. et sono
tubarum in circuitu positis significabat quod hostes prelio supe
rati discederent. Quod audientes armati exiebant. et fugien
tibus occurrentes occidebant eos. Ex quo prelio nullus aduersari
orum euasit. dum essent eorum nouem milia. Que uictoria contigit
.xiii. die mensis qui dicitur apud iudeos adar. apud macedones distros.
Hec iudei celebrant semel in anno, diem festum colentes.
Ex illo autem bello breui temporis spacio gens iudeorum ab illis
calamitatibus requieuit. et postea ad certamina et pericula rursus
redierunt. Alchimum autem qui et ioachim principem sacerdotum
uolentem deponere murum sanctuarii ueterem. et constructum
a sanctis prophetis. plaga quedam diuina repentina percussit. ex qua
mutus in terra cecidit. et per multos dies torte detestabiliter
exspirauit. cum principatum sacerdotii tenuisset annis .iiii.
Quo defuncto. populus principatum iude contradidit. ~~~

Audiens autem iudas romanorum uirtutem quod expugnassent gallias.
et hybiriam. et cartaginem lybie necnon et greciam, et reges
subegissent. perseum et philippum. et magnum antiochum. de
liberauit cum eis amicitias copulare. mittens romam amicos
suos. eupolemum filium iohannis. et iasonem eleazari, rogabat
romanos auxiliatores sibi fieri. et amicos esse. et ut demetrio
regi scriberent. quatenus cum iudeis non confligeret. Cumque uenis
sent romam legati iude, senatus eos libenter suscepit. et ea que
petierant celeriter annuit. Senatus autem consultum faciens exem
plum quidem ad iudeam transmisit. et aliud in tabulis ereis scri
ptum in capitolio collocauit. Erat autem huiusmodi senatus consul
tum. De auxiliis et fide circa gentem iudeorum neminem sub
iectorum nostrorum bellare contra gentem premittimus iudeorum. nec aliqui
contra eos bellanti prebendum esse auxilium censemus. nec tri
ticum. nec naues. nec pecunias. et si quis contra iudeos uolu
erit bellare. sciat romanos iudeis auxilia prestaturos. et
rursus si romanorum quislibet inuaserit terram. iudeos eis omnibus
modis obstaturos. Et si quid de hoc [illegible] gens iudeorum
uoluerit addere uel auferre, communi sententia populi romani
faciendum esse conuenit. Scriptum est autem hoc senatus consultum per eu
polemum iohannis filium. et iasonem eleazari sub principe sac
erdotum iuda. et symone duce fratre ipsius. Hec prima inter ro
manos et iudeos amicicia cognoscitur contigisse. Rex autem
demetrius nunciata sibi morte nicanoris et perditione milicie.
rursus ad iudeam bacchidem cum exercitu destinauit. Qui egressus
ab antiochia peruenit ad iudeam. et in arbellis ciuitate galilee
castra construxit. et eos qui in speluncis ibi latitabant cum
multa ad eas confugissent captos suis partibus aggregauit. et
exinde mouens exercitum ad hierosolimam properabat. Qui
audiens iudam in uilla nomine birzetho castra collocasse. contra eum
cum alacritate festinabat cum .xx. milibus peditum. et .xii. milibus
equitum. Iudas autem habuit duo milia. Qui timentes mul
titudinem bacchidis. certamina quique relinquentes fugerunt omnes
preter octingentos. Iudas autem a propriis militibus destitutus. et
hostibus imminentibus non habens tempus congregandi exercitum.
dubitabat cum octingentis pugnam contra bacchidem committere.
Hortatur ergo suos ut hostes uiriliter inuaderent, illi dicebant
se non esse ydoneos ad tantam multitudinem exercitus. et ideo non
se a periculis liberare, postea uero collectis uiribus inimicis obuia
re. Iudas autem non hoc uideat solis aspectus ut terga mea hostibus uer
tam. sed licet mihi immineat perire pugnantem. fortiter stabo. uiri
liter omnia perferens futura pericula. Bacchides uero producens de
castris exercitum ad prelium preparabat. et equites utrimque cor
nu disponens. et fundibularios leuiores et arcarios sta
tuens ante aciem. ipse in dextro cornu consistit. Qui cum sic
aciem ordinasset. iussit tubicine signum dare. Hoc idem
faciens et iudas. commisit cum hostibus pugnam. et constanter
ambobus certantibus. prelium usque ad solis occasum extensum est.
Videns autem iudas bacchidem cum electis suis in dextero cornu
ordinatum, congregans animosos uiros inruasit illam partem
exercitus. et confligens ibi ordinem dirrupit. et medios ad fu
gam compulit. secutus eos usque ad gazara. Uidentes ergo dexte
re partis. qui in sinistro cornu erant. circumdederunt iudam
sequentem. et in medio eum obsederunt. Qui fugere minime
ualens. circumseptus ab hostibus: stans cum suis uiriliter pugna
bat. et multos interficiens aduersariorum percussus interiit.
Iuda uero interfecto. socii eius terga uerterunt. Ionathas autem et
symon corpus eius redimentes ab hostibus: perduxerunt ad uillam
modin. et sepelierunt cum patre suo. lugente eum populo hebre
orum per multos dies. Talis ergo finis iudam comprehendit. uirum

fortem et magnum et bellicosum, et omnia pro libertate ciuium
et facere. et pati paratum. Tali ergo uirtute plenus, magnam
sibi gloriam et monimenta seruauit. liberans gentem a macedo
nibus: et principatum sacerdotii tenuit tribus annis. ~~

Explicit liber duodecimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XIII

QUIBUS MODIS gens iudeorum macedonibus inser
uiuite eam tenentibus; libertatem
recepit. et quod per tanta certamina
dux eorum iudas defunctus est. in po
riori uolumine monstrauimus. Post
interitum ergo iude. iterum impii
et transgressores patrie legis ue
nerunt contra iudeos. et undique eos
pessime dehonestabant. Adiu
uabat autem eorum maliciam fames. que
te omnem prouinciam occupauerat.
ita ut multi propter inopiam necessariorum non tolerantes ambas
calamitates famis et inimicos transfugerent ad macedo
nes. Bacchides autem iudeos qui patriam legem spreuerant con
gregans. custodiam eis prouincie tradidit. Qui tenentes
amicos iude bacchidi eos perducebant. quos ille crudeliter
torquens occidebat. Tantis ergo iudei calamitatibus oppressi. ad
euntes ionathan fratrem iude rogabant eum ut prouideret gen
ti sue. et non despiceret populum pereuntem. Ionatha uero promitten
te paratum se esse mori pro eis, illi statuerunt eum ducem
iudeorum. Quod audiens bacchides et timens ne regi uel mace
donibus bella concitaret. sic olim iudas. dolo eum interfice
statuit. Cuius uoluntas non latuit ionathan. et fratrem eius
symonem. Colligentes enim socios omnes uenerunt ad agrum qui
dicitur lacus assar. et ibidem morabantur. Bacchides autem sentiens
eos discessisse. et nullo loco conuersari. contra eos cum omni
sua uirtute uenit. et trans iordanem castra ponens refouebat
exercitum. Ionathas autem cognoscens bacchidem contra se uenisse:
misit fratrem suum iohannem ad nabatheos, ut apud eos suppellectilem sua
deponerent, usque quo cum bacchide pugnarent. Iohannem ergo euntem
ad nabatheos in abach ciuitate filii amri capiunt cum omnibus
que deferebat. et occiderunt ipsum. et omnes socios eius. Uindic
tam uero quam pro hoc receperunt a fratribus eius, postea narrabo. Bacchides
autem audiens ionathan in nemoribus iordanis castra posuisse.
die sabbatorum contra eos uenit, tamquam in ea die non pugnatu
rus. Ionathas uero socios hortatur pericula pati, dixit se compre
hensos dum iordanis fluuius esset a tergo. et hostes ante
faciem. et quia nusquam possent effugere. orarent deum, quatenus
eis uictoriam prestaret. Committens ergo cum hostibus multos
eorum occidit. Et cum uideret ionathas bacchidem temerarie
dexteram erigentem. et ad se feriendum extendentem. preuidendo
declinans plagam cum sociis in fluuium exiluit. et per natatus
trans iordanem periculum mortis euasit. Bacchides autem amit
tens de exercitu suo duo milia, cum reliquis ad arcem hiero
solimorum perrexit. Post hec capiens multas ciuitates iudeorum.
muniuit iericho. et amaciuntem. et bethoron, et bethela.
et thamnatha. pharatonem. tochoa. et gazara. et tres
munitasque ciuitates construens. et muros eius circumdans. sta
tuit ut exinde iudeos affligeret. Arcem uero hierosolimorum
cautius muniuit. et tollens filios nobilium iudeorum obsides
in arce conclusit. Eo tempore ueniens quidam ad ionathan
nunciauit filios amri celebrare nuptias in madaba ciuita
te. et arabas cum maxima pompa ibi esse. Ionathas ergo et
symon uidentes aptum tempus adesse ad uindictam iohannis fratris
sui, cum multa potentia sociorum uenientes ad madaba in
sidiis in montes collocatis. inimicos prestolabantur. Ut
autem uiderunt uirginem et sponsum. et multitudinem amicorum
cum eis, ab insidiis statim in nuptias insilientes omnes occi
derunt. et ornatum eorum cum omni preda tollentes reuersi sunt.
Interfecerunt autem ibi .xl. uiros in ultionem fratris sui iohannis. et ad
iordanem reuersi ibi manebant. Bacchides autem omnem iudeam
muniens. ad regem reuersus est. et iudei duobus annis a bellorum
tumultu quieuerunt. Post hec transfuge iudeorum. uidentes
ionathan cum suis multa licentiam libertatis habere. ro
gauerunt demetrium regem mittere bacchidem ut ionathan debel
laret; quod facilius eueniret. si una nocte inopinanter eum
inuaderet. Bacchides ergo destinatus a rege uenit ad iudeam.
et scripsit omnibus amicis. quatinus ionathan comprehenderent.
Illi autem non ualentes capere ionathan quia nimis caute se
tractabat. bacchides ira commotus. eorum qui consilium regi
dederant. l. uiros occidit. Ionathas autem timens bacchidem
abscessit ad bethalaga uillam. edificans in ea turres et
muro circumdans; fecit eam ualde munitam. Quod audiens
bacchides congregans milites uenit contra ionathan. Ad eam
munitionem accedens, per dies multos obsidebat eum. Qui
obsidioni fortiter resistens. symonem fratrem suum bacchidem
expugnaturum in ciuitate dimisit. ipse uero furtim egreditur in pro
uinciam. Et congregans manum multam nocte bacchidis inua
sit exercitum. et multos occidens symoni transitum fecit
hoc cognoscere. Qui sentiens hostes interimi, egreditur. et ma
chinamenta eorum. obsidioni preparata suppositis flammis in
cendit. et multos eorum uiriliter interfecit. Uidens autem bacchides
ab inimicis se circumseptum. et alios ante se: alios autem retro con
spiciens. repente fugit. Et nimis irascitur in eos qui se deceperant,
suum furorem conuertit. Uolebat autem si posset obsidione soluta
sine dedecore ad propria remeare; Cuius uoluntatem cognoscens
ionathas. legatum ad eum pro amicicia destinauit, quatinus red
derent sibi inuicem captiuos. quos ceperant. Bacchides autem eligens
honesta discessione pacem cum ionatha fecit. et iurauerunt
utrique: numquam contra inuicem arma presumere. Captiuos autem
utrique reddentes. bacchides in antiochiam rediit. et neque ad
iudeam deinceps peruenit. Ionathas autem post hanc libertatem in
magna ciuitate populorum negocia disponebat. et maliuolis
et impiis cruciatis iudeorum gentem regebat. ~

Anno uero centesimo sexagesimo et c. contigit alexandrum antiochi filium

156.

in syriam ascendere. & cape ptholomaida ciuitate p
proditione militu incole commorantium. Erant enim ingrati
circa demetriu ppter supbia ei. quia manebat i quada turre
regali qua n longe ab antiochia construxerat. & a nemi
ne uidebat. & ideo rem publica ut desidiosus regebat. &
uolebat a subiectis. Audiens aut alexandru uenisse i ptho
lomaida. pduxit contra eu omne exercitu. Cogitauit &
pcedere alexandrum. timens ne ipse prior auxilia postula
ret a ionatha. aut ionathas memor maloru qs a se factoru
cu inimicis iungeretur. direxit ad ionathan legatos. p amici
tia. Concessit & ei multitudine congregare & obside in
deoru recipe qs baccides in arce hierosolimoru incluserat.
Talib; g nuncius a demetrio uenientib; ad ionathan. ueni
ens hierosolima legit eplam regis audiente pplo & arcis
custodib; Qui audientes timuert. & statim obsides tra
diderit ionathe. Quos cum accepisset; reddidit eos paren
tib; Ionathas aut mansione in hierosolimis faciebat reno
uans ciuitate. suaq; uoluntate singula construens. & edifi
cauit muros ciuitatis lapidib; quadratis. ut forent ad us
hostes munitissimi. Quo uidentes custodes in iudea relinqu
tes omnes i antiochia fugierunt pter illos qui i bethsura
ciuitate & in arce hierosolimoru erant. quoru plurima p
fuit iudeoru ins fugarum. & ideo castra sua n reliquerunt. &

Cognoscens aut alexander pmissiones quas demetri iona
the fecerat. & audiens fortitudine eius qualit contra ma
cedones pugnasset; & quanta mala ptulisset a demetrio &
duce eius baccide. conuocans amicos suos. dicebat nichil
utili ee qua ut societate faceret cu ionatha. q contra ho
stes fortis existeret: & maxime cu a demetrio multa mala
ppessus esset; Cumq; h amicis placuisset. scribens eplam
misit ad ionathan. Rex alexander fri ionathe salute.
Fortitudine quide tua & fidem tua dudu audiuim. & ideo
transmisimus ad te p auxiliis. & ordinam te hodie pncipe
sacdotum iudeoru & amicum nrm uocari pcipim. Idcirco
destinaui t pmittere purpurea stola. & aurea coronam.
& peto honoratu te a nob simile erga nos fieri. Val.
Suscipiens ionathas eplam. induit stola sacdotali. cele
bratione tabnaculoru instante; post quartu annu mortis
iude fris sui. na nemo p illud tempus pnceps fuit sacdo
tum. Collegit & exercitum multum. & armoru copia
qm ipse construxerat. Qd factum ut audiuit demetri
nimis eu contristauit. & cepit sua accusare tarditate. eo
qd n eet clementior erga ionathan. Veruntam nich dif
ferens scripsit ionathe talem eplam. Rex demetri ionathe
gentiq; iudeoru salute. Qm nram seruastis amiciciam.
& inimicis n consensisti. hanc uram laudo fide. & i his
uos pmanere qs. recipientes a nob uice t gram. p qua
mereamini uectigalium uroru absolutione. & quecq p
decessorib; meis regib; t michi pbebatis. Omnia none
rtas nra uob largitate concessa. Sup h & pcium salis &
coronaru que nobis offerebatis. & tercia parte frugu
& medietate fruct lignoru. qd parti mee competebat
uob ab hodierna die remitto. Sed & censum singuloru
habitantium in iudea. qd nro erario pficiebat. nec non &
trium finitimar uob puinciarum samarie. & galilee. &
transiordane uniusa uob concedo a nunc p omia tempora. &
ciuitate hierosolimoru ee sacram & inuiolabile. puilegia
sua possidere; liberamq; cum finib; suis. a decima parte uec
tigalium ee pcipio. Arce aut committo sacdoti uro ionathe
ut qs ipse pbauerit fideles amicos custodes inea deputet;
nob seruanda. captiuosq; iudeoru & seruientes apud nos
liberos ee concedo. ne post hanc sanctione iudeoru iumta
uolentiis angarioru subiaceant. Sabbata aut uel omnes
festos dies. & tres an eos dies sine uectigalib; ee denuncio.
& iudeos ee liberos & licentia in militare uolentib; usq;
ad xxx. milia pstamus. eade accepturi que & mei exercit
quocumq; ierint. Ordinabo aut qsda eoru in castris. qsda
mei corporis custodes. & duces in aula mea pona. & le
ges uras ut meas custodiri. & trib; legib; in iudea obe
dire principe sacdotum diligentia uolo habere. ne qs
iudeoru aliud templu n hierosolimoru ueneret. Pbeo
& ad sumpt immolationu p singulos c. l. milia drag
mas. & quecq; sup fuerint pecunias uras ee uolo. Dece
milia aut dragmas. quas reges a templo suscepiunt uobis
do. quia sacdotib; in templo ministrantib; competunt;
Quicumq; aut ad templum hierosolimoru uel intra fines
ei confugerit. debitor regalium pecuniaru. siue qualib;
ca faciente. licentia eis indempnitatis concedo. Reno
uari & templum ex meis impendiis & muros ciuitatis
splendide fabricari. & turres alias construere. & qcqd
ad munimen urm fuerit. meis stipendiis restaurare
polliceor. tantu ut quas cepistis amicicias nobiscum. & sed
sine simulatione seruetis. Val. Hec demetri pmittens
& blandiens iudeis scripsit. s; illi n intendebant ad uba ei
ad iuuantes alexandrum. Igit rex alexander colligens
magnu exercitum conductu. & milites q de syria transiert
ad eum. exiit contra demetriu. Et pugna commissa. hij
i sinistro cornu demetrii erant. fugauerunt milites alex
andri. & insecutione diutina multi occisi st. Tam diu g
pugnatu e. donec dextru cornu ubi demetri pliabat
deuictu e. & ceteri omnes fugiert. Demetri aut fortiter
stans & pugnans n paucos hostium pstrauit. Cumq; abeo
fugientes psequeretur; equus ei cum baratro inhesit. &
minime surgere ualens occidit. Nam hostes uidentes q d ce
cidisset; reuersi circumdederunt eum. & iaculabant eu sagit
tis. Demetri aut pedestris fortit resistebat. & multis p
fossus uulnerib; nec ualens sustentare corpus suu. cecidit
& mortuus est. Talis g finis fuit demetrii. q regnauit
p xi. annos. Itaq; demetrio impugna perempto. alexander
accipiens regnum syrie. scripsit ptholomeo regi egypti. ut
daret s filiam sua in matrimoniu. iustuq; ee dicebat eum
patrium obtinuisse pncipatum p di puidentia. & cognatio
ne & familiaritate se ei coniungere. Ptholomeus g rex
egypti libent sponsalia accipiens. rescripsit dicens gauisum
see qd patrium suscepisset pncipatu. daturuq; ei filia sua
pmisit. & occurrere eum iussit ad ptholomaida. ibi daturu

ei filiam suam iure nuptiali tradere. Ptholomeus g hec
alexandro rescribens uenit ad ptholomaida. adducens secu
filia sua cleopatra. que nom matris habebat. ubi sicut con
stitu alexandru repperit; & filia sua ei coniunxit. & dote
argento scdm regiam dignitate complens. Cuq; nuptie cele
brarent. mandans alexander ionathe pncipi sacdotu. iussit
eum ad ptholomaida uenire. Ionathas aut ueniens ad reges
& munificentie eis dona afferens. claro ap eos honore potie
batur. Tunc alexander rex compulit eum ppa ueste exui
purpura indui. simulq; sup tribunal secu sedere. iussitq; du
ces cum eo pcedere p media ciuitate. & clamare. nemini g
eum quequam dicere. uel causas licere contexere; Qd cu duces
fecissent. uidentes h illi qui eum parati erant accusare.
simul cum inimicis ei fugierunt uerita. ne quid pessimum
paterent. Tanto n studio rex alexander ionathan dilex
it eum primum describeret suoru amicoru. &

Anno c. & lxx. v. demetri demetrii filius cum multis militib;
quos ei lasthenes cretensis pstiterat. a creta ad ciliciam naui
gauit. Qd audiens alexander in pauore constitut. continuo
de fenice ad antiochia festinauit. ut priusqm demetri ad
ea ueniret. tute ea disponeret. Reliqt aut humilis syrie duce
apollonium cognomito tyteu. Qui cum multo exercitu pfect
ad iamnia. ionathe mandauit dicens. iniustu ee solum cum
licentia & potestate uiuere n obediente regi. sibiq; dicebat
magnum obpbrium ab omnib; irrogari. qd eu n subderet
regi. Ne g inqt n abscondas te in montib; arbitrat te
ee forte. s; si confidis tue uirtuti descende i campu. q n ri
milites tecu confligant. & uera euentu belli demonstrent.
Scito au in uinctos s optimos comilitones ab urbaqq; ciuita
te. q semp tuos pauos uicerunt. In tali g loco certandu e t.
n lapidib; s; armis decet fortissime pliari. ne sit t locus qua
leas effugere. His uerbis apollonii ionathas incitat. elegit
x. milia militum egredit ab hierosolimis cum fre symone
ueniensq; ad ioppen castra foris ciuitate posuit. Ioppite au
clauserant portas. habentes intus custodias apollonii. Et
cum ionathas ciuitate cape uellet; timentes ne ciuitatem
deuastaret. portas ei apiunt. Apolloni u audiens ioppen
capta a ionatha. sumens tria milia equitu. & viii. milia pedi
tum. puenit ad azotum. & exinde tacite paulatiq; uiam
fec. Cumq; uenisset i ioppe. tamqm recedere uolens io
nathan post se retraxit in campu ab urbe. confidens & spe
uictorie habens in equitib; Ionathas au sequebat apollo
nium usq; ad azotum. Et cum in campu uenissent. conuisi
hostes pugna cu ionatha commisert. Apollonius au mille
equites ad insidias in aliq torrente disposuerat. q retro ini
micis insisterent. Qd sentiens ionathas n e turbatus. s; ordi
nans in quadro exercitum. ut p ambas partes inimicos ex
ciperet. hortabat eos ut fortit an & retro pugnantib; ubiq;
resisterent. Prelio autem usq; ad uespam pcedente. dans sy
moni fri parte exercit iussit aduersarioru acie inuadere.
ipse au suis pcepitat testudine facta sagittas equitu excipe
rent. Qui cum pcepta fecissent. nich ledebantur qm ius
hostes sup eos frequentia tela uibrarent. usq; q suas euacu
assent pharetras. Sagitte enim corpora clipeis minime
contangebant. cum constipatione testudinis tela uenientia refuga
rentur. Cumq; a pmo mane usq; uespe iaculantes aduer
sariu defecissent. uidens symon eos lassos. inuadit aciem
fortitq; cum suis militib; dimicans fugauit inimicos. Vi
dentes au equites ad fuga pedites conuersos. & sperantes
deceptur turpit p omne campu dispsi fugiert. Quos secut
ionathas usq; ad azotu. multos eoru occidit. Qui de sua sa
lute desperantes. ad templum dagonis confugiert. qd erat i azo
to. Capiens au ionathas in eruptione sua ciuitate incendit
ea. & omis uicos circa ea. Nec pepcit & templo dagonis. sed
incendens illud eos q ibi confugerant interfecit. Multitudo
g que i bello cecidit una cu illis q in templu confugerant fuere
viii. milia. Ionathas g tantum uincens exercitum. uenit ad
ascalona. & foras ciuitate castra posuit. Cetera au asca
lonite. exierunt ad eum. dona ei offerentes; Qui laudans eoru
uoluntate. reuersus e ad hierosolima. multam p da ferens
qm hostib; abstulerat. Alexander au rex audiens duce sui
apollonii deuictu. simulauit gaudiu q d pt sua sententia
cum ionatha pugnasset q ei amicus erat. Misitq ionathe te
stimonium. & pmium. & honores. & torque aurea sicut
solet cognatis regis dari. & commisit ei magistratu puincie accaronite.

Eo tempore rex ptholomeus filometor dict. ducens naualē
exercitum. & pedites. ueniebat ad syria. alexandro gene
ro suo solacia prebiturus contra demetrium. Qui omis ciuitates
pcipiente alexandro studiose suscipiebant. & deducebant
eum usq; ad azotum. & ibi omis accusabant ionathan quod
templu dagon incendisset. & puincia uastasset; & multos
eoru interemisset. Qd audiens ptholomeus tacuit. Ionathas
au occurrens regi ptholomeo. obtulit ei clarissima dona. &
honorat ab eo pduxit eu usq; ad fluuium eleutheru. & re
meauit ad hierosolima. Ptholomeus au rex ueniens i ciuita
te ptholomaida. pene interfect e pret spem insidiis alexan
dri quas ei p ammoniu amicu parauerat. Manifestatis
au insidiis. ptholomeus rex scripsit alexandro qsi has insi
dias ignoranti. ut puniret ammoniu. eo qd s insidias fecisset;
Alexandro au non concedente. statim ptholomeus rex in
tellexit. qd ipsi consensu ammonii s insidias parasset;
& statim eu odio cepit habere. Antiocenti & odio habe
bant alexandru ppter ammonii quia multa mala pro passi
fuerant. & consilium inierut ut eunde ammoniu occiderent.
Qui h agnoscens. abscondit se. Illi au eum inuenientes
induentes eu femineo habitu. eo qd qsi femina se abscondisset
ita eu occiderunt. Rex aut ptholomeus accusans alexandru
ut insidiatore sui. & transgressore nuptiarum filie sue. &
quia ei auxilia noluisset ferre contra demetrium. & ipse s eo
insidias parasset. soluit affinitate. Nam auferens ei filia
sua. direxit legatione ad demetrium. amiciciam cu eo com
ponens. filiaq; sua daturu se illi i uxore. & restituere
eum i patrium regnu pmittens. Demetri au gaudens suscep
legatione. & laudauit nuptias. Ptholomeus au labora
bat ut flecteret antiocenos. quatinus demetrio regnu traderent.
Nam inimici ei fuerat. eo qd a patre ei demetrio multa mala

passi fuissent, et alexandrum etiam odio habebant propter ut supra diximus. Alexander ergo discedens ab antiochia, uenit in ciliciam. Rex autem ptholomeus ueniens antiochiam, super uoluntate sua ordinatur rex ab antiocensibus: et tradit duo diademata super posuit, unum asye, alterum egypti. Benignus enim et iustus existens, nec aliena concupiscens, futura quoque prouidens, recusare regnum decreuit, ne romanos offenderet. Antiocenos ergo in concione conuocans, suasit eis ut demetrium in regnum susciperent, dicens eum neque pro patre dolorem seruaturum, si ab eis benigne tractaretur. Doctor autem et suasor eorum, si ab eis benigne tractaretur. Doctor autem et suasor ero illi in bonum, ut non audeat fallacibus negociis se immiscere, nam mihi sufficeret regnum egypti. Cum hec ptholomeus dixisset: flexit antiocenos ut demetrium susciperent. Alexandro uero cum magna milicia uel apparatu ad syriam a cilicia profecto, et etiam antiocenorum prodante, ptholomeus cum genero suo contra eum duxit exercitum. Nam filiam suam alexandro auferens, iam demetrio coniunxerat. Contigit autem in bello ut equus super quem ptholomeus sedebat, uocem elefanti audiens: ptholomeum a se iactaret in terram. Quod cum uidissent socii alexandri, impetum super eum fecerunt, multisque uulneribus caput eius perforantes ad periculum mortis eum adduxerunt. Custodes autem captius eum rapientes eum liberauerunt ab hostibus: et tamen per iiii. dies defectus iacuit, ut nec loqui, nec intelligere potuisset. Alexandri uero caput demetorio (?) elam abscidens zabilus arabum potentissimus transmisit ptholomeo. Qui iacens in lecto cum uidisset caput alexandri inimici sui, paululum a dolore uulnerum releuatus, summum gaudium habuit quantum pre dolore potuit. Qui et statim uitam finiuit, pro morte alexandri gaudio repletus. Regnauerat autem idem alexander qui dictus est balans. v. annis. Suscipiens uero principatum demetrius qui nicanor appellatur fraudibus corrumpere cepit ptholomei miliciam, oblitus quod socer et auxiliator eius fuisset: et affinis per conubium cleopatre. Quapropter milites ptholomei ad alexandriam confugerunt, et defanitos (?) demetrii comprehendit. Ionathas autem congregans ex omni iudea milites obsidebat arcem hierosolimorum, ubi custodia macedonum, et transfugarum multitudo locata erat. Illi autem contempnebant machinamenta que ionathas faciebat, confidentes loci munitionibus. Nocte uero quidam maliuoli iudei exeuntes uenerunt ad demetrium, nunciantes arcis obsidionem. Demetrius autem statim contra ionathan exercitum produxit. Cumque ad ptholomaidam uenisset, scripsit ionathe precipiens ad ptholomaidam ei citius occurrere. Ionathas autem obsidionem quidem minime soluere decreuit, seniores uero populi et sacerdotes congregans, et multum aurum et argentum et uestem pro donis deportans, ad demetrium usque peruenit. Que cum obtulisset: iram eius molliuit; et ab eo honoratus, firmum principatum sacerdotii suscepit, quem a regibus ante ipsum donatum possidebat. Accusatoribus autem eius transfugis demetrius eis non credidit. Petenti etiam eo quatinus pro omni iudea et tribus prouinciis samaria et ioppe et galilea ccc. tantum daret talenta, pro his omnibus scripsit epistolam hunc continentem.

Rex demetrius ionathe fratri gentique iudeorum salutem. Exemplum epistole quam lasthenii cognato nostro scripsimus, uobis transmisimus, que huiusmodi est. Rex demetrius lasthen patri salutem. Iudeorum genti nobis amice: et nostra iussa seruanti, pro fide decreui dona prebere: et tres possessiones afferema, ab escelida et ramatho. que addite sunt eis de samaria, et his attinentia quecumque: ab immolantibus hierosolimorum reges accipiebant ante me, et quecumque de fructu terre uel plantationis omnia alia que iure nostro competunt iuri, et paludes salis, et coronas que nobis offerebantur eis concedo et nichil extorqueatur ab eis amodo et imposterum. Volumus ergo ut huius exemplar a ionathan in nobili templo reponatur. Videns ergo demetrius pacem undique factam, nullumque periculum super esse, nec belli timore, soluit exercitum stipendiaque eorum imminuit, et solis illis sumptus prebebat. qui secum a creta insula uenerant. Unde odium et inimicicie contra eum militum conflate sunt, eo quod eis sumptus non dabat. cum reges ante ipsum eis annonas et in pace subministrabant, ut eos in certaminibus apud se fideles et promptos haberent. 2

Intelligens itaque militum odium contra demetrium regem quidam dux alexandri nomine diodotus qui et triphon dicebatur. uenit ad malchum arabum qui filium alexandri nomine antiochum nutriebat. manifestansque ei inimicicias exercitus quas contra demetrium habebant, dari sibi petebat antiochum. nam regem eum facere, et paternum principatum ei restituere se dicebat. Qui primum quidem resistebat minime ei credens et postea triphone petente uincitur malchus. flexusque est ad ea que triphon petebat. Ionathas autem capere uolens arcem hierosolimorum. et transfugas de prouincia expellere. misit ad demetrium legatos cum donis rogans ut de castellis iudee custodes eiceret. Cui rex non hec tantum se ei prebere dicebat. sed et his maiora post fine templi quod de pre manibus haberet. Petebat uero cum auxilia transmittere; quia exercitus ab eo recessisset. Tunc ionathas eligens tria milia militum ei destinauit. Antiocenii enim demetrium propter hec que passi ab eo fuerant abhorrentes et propter patrem eius qui multa mala contra eos commiserat. tempus aptum obseruabant quo eum possent inuadere. Videntes autem quod pro auxiliis ad ionathan misisset. arbitratique quod multa auxilia congregaret. nisi preoccuparent eum, arma subito arripuerunt et circumstantes aulam obsidionis modo tanto exercitu regem conabantur opprimere. Videns autem demetrius populum hostiliter se cum armis inuadere, colligens conductos et iudeos a ionatha transmissos. cum antiocenis conflixit. quorum uim non potuit uincere. Iudei autem uidentes antiocenos attentius pugnare, ascenderunt super palacii culmen. unde eos uulnerare possent. Ipsi enim propter altitudinem tectorum minime ledebantur. et antiocenses telis prosternebant que de superioribus ad inferiora iactabant. et sic eos de proximis domibus repulerunt. Deinde igne subposito flamma totam ciuitatem ex lignis constructam tectorum spissitudine deuorauit. Antioceni uero neque ualentes ignem extinguere ad fugam conuersi sunt, cum iudei de tecto ad tectum desilirent. et ita eos persequerentur fugientes. Rex autem ut uidit antiocenos filios et uxores suas

nolle saluare. et ideo pugnam reliquisse, per angustias uias eos inuasit. et confligens cum eis multos interfecit, reliqui uero coacti sunt armis proiectis tradere se demetrio. Quibus uenia est pro facinoribus concessit, seditionemque compescuit. Donauit ergo iudeos parte prede gratias agens pro uictoria, et eos ad ionathan remisit, laudans eum pro auxiliis destinatis. Postea maliuolus contra eum extitit. promissionesque fraudauit. Bellum quoque ei minatus est, nisi cunctaretur reddere tributa. que prius regibus syrie pro soluebat. Et hec fecisset, nisi triphon imperium eius prohibuisset. et apparatum eius contra ionathan erga sua uertisset curas. Reuersus enim triphon ex arabia cum antiocho puero imponit ei quamuis adolescenti diadema. Et cum omnis milites ad eum transirent, deserentes demetrium, commouens bellum pugnauit cum demetrio. uictoriaque obtinuit et elefantes cum antiocensium ciuitate subiecit. Demetrius autem uictus fugit in ciliciam. Antiochus autem destinauit ad ionathan litteras. amicum eum sibi parauit. et principatum sacerdotii confirmauit, et iiii. prouincias que terre iudeorum addite fuerant, insuper et aurea uasa et pocula. et purpuream uestem ei transmisit. et his uti permisit. et fibulam auream ei donauit. et primum amicum suum uocauit. symonem autem fratrem eius super omnem miliciam ducem constituit. a tyro usque ad egyptum. Ionathas autem de donationibus antiochi gauisus. mittens ad eum et ad triphonem legatos amicum se eis professus est; et pugnare cum eo contra demetrium qui sibi pro bonis multa mala fecisset. Concedente ergo antiocho ut congregaret exercitum. quatenus cum ducibus demetrii confligeret. statim ionathas exiit ad ciuitates. Qui cum eum honorifice suscepissent. exercitum ei dare non distulerunt. Veniens quoque ionathas ad ascalonam ciuitatem, et munifice ascalonitas cum donis sibi occurrentibus petebat eos. ut partibus antiochi fauerent, et demetrio resisterent, et insuper auxilia militum sibi darent ad debellandum eum. recordantes que eis mala fecisset. quod modo non eo uiuente sic possent. Cumque flexisset ascalonitas auxilium antiocho mittere; uenit ad gazam, sperans se et horum fidem ad antiochum flectere. sed aliter gazeos quam sperauerat inuenit. Durissima enim obiectione non eum susceperunt. nec demetrium relinquere decreuerunt. Quod dum ionathas uidisset, ad obsidionem eorum. et afflictionem prouincie paratur. Nam partem milicie circa gazam disponens. cum reliqua ipse percurrens cuncta predabat et incendebat. Que cum uidissent gazei et nullum sibi auxilium a demetrio uenire conspicerent ad presens periculum. et incertum haberent ei adiutorium, optimum esse decreuerunt ut demetrium relinquentes ionathe obedirent. Facientes ergo amicicias cum ionatha. auxilia miserunt partibus antiochi. Hi omnes enim stulti ante malorum pericula uoluntates suas non intelligunt. et cum in malis fuerint constituti. tunc intelligunt et agunt. que nichil lesi facere debuerunt. Ionathas ergo consentiens amiciciis. tollensque obsides ad hierosolimam transmisit. ipse uero totam prouinciam percurrit usque ad damascum. Et cum audisset duces demetrii uenisse ad cedessam cum multa manu. cedessa autem inter tyrum et galileam consistit. symonem fratrem suum ducem in iudea reliquit, ipse autem hostibus occurrit. Nam duces demetrii hoc tractauerant. ut eum de syria ad galileam traherent. et quod galileos sibi subiectos non liberet affligere: Symon autem congregans interea milites obsedebat bethsura. Nam custodia demetrii in ea ciuitate erat. Bethsurite uero uidentes symonem aggerem composuisse. et machinamenta construxisse, et multa industria uti ad obsidionem. timentes ne capto loco interirent. mittentes ad symonem petebant fidem accipere. ne quid ab eo pessimum paterentur. Qui cum fidem dedisset: illos statim de ciuitate expellens: suam custodiam ibi posuit. Ionathas autem exiens a galilea ab aquis que genesaron dicuntur. peruenit ad campum qui dicitur asor. nesciens ibi esse hostes. Duces enim demetrii cum ante unum diem cognouissent contra se ionathan uenire. insidias ei per montem collocauerunt. ipsique cum electis militibus in campo ei occurrerunt. Quos cum uidisset ionathas ad pugnam paratos. hortabatur suos. Illi uero qui aducibus demetrii per insidias erant locati. a tergo iudeos inuadunt. Timentes ergo socii ionathe ne in medio hostium capti perirent, fugientes reliquerunt ionathan. Remanserunt autem cum eo numero l. et macathias filius eius. et iudas chalfi dux exercitus. Hi audacter cum ionatha et insperate hostibus ante et retro resistentes atrociter eos fugauerunt. Illi autem qui in parte ionathe fugerant. ut uiderunt hostes ad fugam conuersos. reuersi persequebantur eos usque ad cedessam. Victor ergo ionathas in illa pugna refulsit. duo milia inimicorum prosternens. et sic ad hierosolimam reuersus est in pace. 2

Videns ergo ionathas quod dei prouidentia omnia sibi prospere accederent. legatos romam destinauit, renouare cupiens antiquam amiciciam. Precepit et legatis ut redeuntes ab italia per spartiatas transirent. quos deberent ad memoriam amicicie uel cognationis reducere. Legati ergo cum romam uenissent et ingressi ad senatum mandata ionathe dixissent quod eos misisset et amicicias renouare que prius per senatum de iudeorum amiciciis fuissent statuta. tunc senatus dedit eis epistolas reportandas ad omnes asye reges. et magistratus ciuitatum. quatenus per eos illesi ad patriam remearent. Redeuntes autem ab italia uenerunt ad spartiatas. et epistolas eis ionathe porrexerunt. cuius exemplar erat huiusmodi. Ionathas princeps sacerdotum gentis iudeorum et curia et collegium sacerdotum. presidibus et senatui. et populo lacedemoniorum salutem. Si salus uobis publica et priuata bene procedat. sic est ut uolumus. Salui autem sumus et nos. In prioribus temporibus epistola nostro principi sacerdotioni ab uestro rege ario. et ab omni populo missa est. de uestra simul et nostra cognatione. cuius exemplum subiacet epistole quam quidem libenter suscepimus. et fautores facti sumus. non egentes huiusmodi rei approbatione. quam in sacris libris inuenimus. Initium uero re cognationis non credidimus nos primum facere. ne proprie arripere uideremur gloriam uestram. Multo uero tempore transacto ex quo nobis familiaritas communis extitit. in sacris et consistentibus diebus deum pro uestra salute et uictoria in sacrificiis deprecamur. et cum multa nos inuasissent bella per auariciam uicinorum. nec uobis nec aliis propinquis molestos nos esse decreuimus. Postquam autem hostes expugnauimus. legatos ad romam misimus antiochum

157

antipatru & iasone, quib; & dedim' ad uos ep̄lam
q̄tenus renouemus cognatione. Beneq; facitis si re
scripseritis & mandaueritis siqd forsan indigetis; nim
me dubitantes nos erga uos in affectum in aliq̄ pigros exi
stere. Valete. Lacedemonii g̃ libent' legatos susceperūt
& componentes cum eis pacta de amiciciis dimiserunt eos.

Nō Eodem tempore fuerunt tres hereses iudeoꝝ. que de reb;
humanis diu'sa credebant. Quaru' una pharysea dicebat',
altā saducea, t'cia esseoꝝ. Pharisei dicebant fata n' omnia
gubernare s; aliqua, aliaq' p se consistere. Esseni au' omnā
sub fato ee' confirmant. & nich' ee' qd n' illius decreto ho
minib; p'ueniat. Saducei enim dicunt nich' ee' fatū. neq;
p eum humana concludi. s; omnia hominū subponunt po
testati. bonoꝝ q; nos ipsos auctores fateñt. & mala p
nram eligi dementiā. De his g̃ certius in sequentib; aliqd
declarabimus. Demetrii g̃ duces cum uellent pugnā in
qua uicti fuit' restaurare, maiorem exercitum congregantes
uenerunt cont' ionathan. Qui cum hoc cognouisset. c'ci
eis occurrit. nec tardare uoluit usq; q' ingrederent' iudea.
Castra g̃ ponens n' longe ab hostib; l. stadiis. misit specu
latores qui castra hostium p'scrutarent'. Cumq; reu'si omā
nunciassent. & aliq's de custodib; hostium nocte cepissent.
ionathas iussit exercitum suū ee' armatis. & monuit ut for
ti animo eent. & si oporteret & nocte pugnarent. nec
repentino imp'tu turbarent'. Hostes g̃ cum audissent
ionathan cognouisse suum consilium, p'turbati st' g̃d n' po
tuissent exercitum ionathe p insidias inuadere. Facientes
g̃ multos focos in castris. ut hi uidentes iudei putarent eos
ibi ee' mansuros. & om's statim fugerunt. Ionathas aute'
cum ad eoꝝ castra mane uenisset, inuenit ea deserta. Cūq;
uidisset eos fugisse. p'sequebat'. quos nullatenus ualuit
comp'hendere. nam fluuiū eleutheru' transierant. Vnde
ionathas reu'sus nabutheos expugnabat. & multa p'dā
& captiuos ducens p'uenit damascum. & ea ibi posuit.
Symon au' fr' ei' p'agrans iudeam & palestinā usq; ad as
calone, muniebat castella. Que cum edificiis & custodiis
tuta fecisset. ad ioppen p'uenit. & occupans eam. posuit
ibi custodiam. Nam audierat eos uelle ducib; demetrii
tradere ciuitatem. Ip'i g̃ p'q' ionathas & symon h' oīa p'fecerūt,
ad hierosolimā st' reu'si. Cūq; omne' p'plm ad templū con
gregassent. suadebant muros hierosolimoꝝ. dirutamq;
parte' templi reconstruere. altisq; turrib; munire. & in me
dia ciuitate aliū murū edificare. ut custodib; arcis alimtoꝝ
copia negaret'. & castella p' p'uinciā facerent tutiora. Quib;
cum p'pls consensisset. ionathas menia ciuitatis edificabat.
symon au' p'uinciā muniebat. Demetri' au' transiens. p'ue
nit ad mesopotamiā. Quā cum uellet cum babilonia & supi
orib; p'uinciis obtinere. ut exinde occasiones de toto suscip'&
regno. ut greci & macedonia' habitantes legationē ad eū
miserūt; p'mittentes secum adiuuare. si p'ri' cum eis expug
naret rege' parthoꝝ arsacen. Qua spe subito eg'dit' ad eos
ut si parthos cū eis deuinceret. uiresq; resumeret. t'phone'
postea debellar&. longeq; a syria pelleret. Et cum h' greci
laudassent. & multos uiros congregassent. & bellum adu's
arsacen p'duxissent. demetri' p'mus in bello uiuus capit'.
& ceteri sunt fugati & occisi. ⁊

Triphon au' cum captione' demetrii audiss&. p'fidus antioc
ho cepit existere. Insidiabat' enim q'lit' eum interficiens ipse
regnum teneret. s; impediebant uoluntate' eius amicicie
ionathe q's cum antiocho habebat. Vn' p'mū statuit iona
than occidere. & tc' cont' antiochū accedere. Fraudib; g̃
& dolo cogitans ionathan consumere. ad b&hsura' ab
antiochia uenit. q'm greci scytopoli uocant. Vbi eū electis
xl.ᵗᵃ milib; ei ionathas occurrit. putans eū ad bellū uenisse.
Triphon au' cum ionathan uidisset ad pugnā paratū. donis
eum pacauit. suisq; ducib; p'cepit ut ionathe obedirent.
uolens p h' fide' suam confirmare. cunctaq; suspicione' de
pellere. quaten' incautū nich'q; p'uidentem cap&; p'suasitq;
ei ut exercitum frustra fatigatum dimitter&. bello n' exi
stente. & cum paucis cum p'tholomaida' uenire supplicabat.
ut traderet ei ciuitate; & cet'a p' p'uincie moderationem. Iona
thas g̃ nich' suspicat'. & uerā fide t'phone' h' suadere' cre
dens. exercitum dimisit. t'ia milia sola secum ret'nens.
Ex quib; in galilea duo milia relinq'ns. cum mille tantum
milib; ad p'tholomaidā cum t'phone uenit. Vt eā intrauit
p'tholomaidā. portas statim ciues s'c'dm t'phonis p'cepta'
clauserunt. & ionathan uiuū capientes. omnes q' cum eo
intrauerant occiderunt. Triphon au' ilico misit ad galileā.
qui relicta duo milia interficerent. S; illi cum fama preueni
ente captione' ionathe audissent. an' q' uenirent missi a t'
phono. armis tecti'. dati p'cessere eis obuiā. Tc' satellites
triphonis cum uidissent eos p anima decertare. nulla eis
molestia inferentes ad t'phone' redierunt. Hierosolimite
au' cū audissent ionathan captū. & cū eo milites p'isse. fle
bant interitum illi'. & summa de ipso questio apud omnes
fiebat. & magnū timore' habebant. ne post morte' ionathe
eos uicino gentis inuaderent. qd & euenit. Nam gentes cū morte'
ionathe audissent. cont' iudeos bellare ceperunt. t'qua'
duce indigentes. Triphon au' exercitum multū congregans
ad iudeam uenire statuit. ut hierosolima' debellar&. Symō
g̃ fr' ionathe uidens hierosolimitas metuentes. cepit eos
alloq'o suo confirmare. q'tin' forti animo eent. nec p'timescē
rent t'phone' superuenientē. Conuocans g̃ p'plm in templum.
sumpsit hinc locutionis initium. P'ra in q'c libertate o uiri
iudei me dudum cū patre & frib; mori paratū q's ignor&.

Nō Siquide' exempla plurima n' desunt mori p legib; & patā
religione n'ra atq; familia. Nos g̃ nullus timor inuadat qui
hac uoluntate' ab animo n'ro possit eicere. s; introducat mag'
desideriū uite & glie. Quapp't n' q'si indigentes duce q' labo
rare p uob' recus&. s; sequimini me pro animo ubicūq; pre
xero. Neq; enim melior meis frib; existo, neq; peior ut par
cā anime mee. neq; qd illis optimum uisum e' p patriis mo
ri legib; ego deuitem. s; in quib; me oportet p'p'rium illis fra
tre' ostendere. in his me demonstrabo. eis g̃ simile'. Confi
do eni' in d'o ultione' ab inimicis expetere. uosq; om's cum
uxorib; & filiis ab eis liberare & templum incolume' cust'

auxilio reseruare. Nam gentes uideo uos contempsisse.
tamq'm duce' n' habentes bella p'parasse cont' uos. Cū h'
symon ad plebe' u'ba fecisset. confestim p'pls depulso ab
animis metu audacia' sumpsit & ad spe' bona' reparatē
mutati s' e. & unanimit' exclamauerūt eū e' dignum te
nere p'ncipatū fr'ū suoꝝ. & se eī in omnib; obtemp'aturos
statimq; ei dignitate' ducis contulerunt. Tc' symon ' congre
gans omnes sui exercit' bellatores. festinauit muros ciui
tatis reconstruere. turrib;q; altis & fortib; eā munire.
Misit & ionathan q'ndam suum amicū filium absalomi
cum milib; ad ioppen. imp'ans habitatores ei' eicere;
Na' timebat ne ciuitate' traderent t'phoni. ipse u' hieroso
lima tuebat'. Triphon au' exiens a p'tholomaide cū multo
exercitu ad iudeā uenit. ionathan ligatū ducens. Cui symō
cum suis occurrit ad adiada ciuitate' que sup monte iacet
unde et'ia iudee campi patent. Cum u' t'phon audiss& a
iudeis symone' ducem constitutum. direxit ad eum capiens
dolo & fraudib; he'c q'q; circumuenire; iussitq; sibi dicere fr'em
ionathan redimere, mitteret ei c. talenta argenti duosq;
filios ionathe. q'ten' illi fides habeat' post dimissione' ne
iudeam in sua' ditione' redigat. & nc' eum p nulla alia ca
eum ligatum n' p debito uectigalium. Symon au' intelli
gens arte' t'phonis. & sciens q'uia si argentū mitteret tam
fr'em ei' minime laxaret, timens ne a p'p'lo accusaretur
se causā fr'is necis extitisse. si pecunias & filios p ipso
n' traderet. collígens p'plm mandata t'phonis indicauit
dicens qd uerba eius dolo & insidiis plena eent, tamen
optabili' ee pecunias. & ei' filios transmittere; q'm u'b'
triphonis n' obediens putaret' nouelle fr'em absolu'.
Initoq; cum suis tractatu. filios ionathe & pecunias t'
misit. Quas cum t'phon accepiss&. nec fidem seruauit.
nec ionathan absoluit. Oratumq; iterum cupiens
p ydumeā ad hierosolimā ascendere. uenit ad adiora
ciuitate' ydumee. & symon cum suo exercitu contra eū
castra disponebat. Hi au' qui i' arce hierosolimoꝝ erant
miserūt ad t'phone' rogantes eum ut eis p'pararet. qui
eis alimta preberet. Ille au' p nocte' illam eq'tatū parau'.
q'si hierosolimis ascensurus. s; niue ea nocte uehement'
cadente, iter niuium repperit equis & peditib; suis. Qua
causa obstante nequit ea nocte ad hierosolimā ascendere;
s; reuertens ad cirien. & ppe galaaditidem ing'ssus ibi io
nathan p'mi & sepeliri iussit. & tc' ad antiochiā p'uenit.
Symon au' ab basca ciuitate transferens ossa ionathe s'e'
pelium p' in patria sua luctu maximū omni p'plo sup eū faciente.
Tc' symon ingens mausoleū fabricans patri suo frib;
sepultura' ex albo & polito lapide construxit, op's mira
bile conspicuūq; faciens. cuius & porta' ubiq; columnis su
stentantib; ex uno lapide uisu mirabile stauit, insup' pirami
das vii. patr' & matri & germanis singulas sup ponens
magnitudine & decore lucentes. que hactenus seruant'. De
sepultura g̃ ionathe & de ornatu monumentoꝝ h' studiū symo
nis agnouim'. Defunct' e' g̃ ionathas tenens p'ncipatū p annos
iiii. & gente' p'p'am regens. De labore au' mortis ei' innumeris
documentis publicisq; monimtis p'mi anni symonis benefac
toris & iudeoꝝ p'ncipis sc'ptum est. Symon g̃ cum uidisset
gazarā ciuitate' & ioppen, & iamnia' deuastans, uictor ad
uersarios fugauit. Post h' custodes arcis hierosolimoꝝ cum
alimta n' haberent data fide tradiderunt arce' symoni quā
nullus an' ipsum destruere potuit. nec capi a regib; macedonie.
Congregans g̃ p'plm arce' destruxit, ne foret post h' inimicis
refugium. & ut inde n' possent ledere p'plm. Qd' eī iussisset
optimum & utile iudicauit & monte' sup q'm ipsa arx con
structa erat destruere. Multitudo g̃ p'pli agg'ssi opus destru
ebant monte. & nec die nec nocte cessantes p' tres annos de
posuere monte' usq; ad solum, camp'uq; planissimum fecere,
ita ut excelleret eminentia' templum arce & monte deposito.
Post captiuitate' au' demetrii. qui a parthis capt' e'. ea que
temporib; symonis gesta sunt hunc continent modū. N'
multo post triphon iuuenē antiochū filium alexandri
qui theos uocabat'. iiii. anno impuer'. & familiares suos
& amicos ad milites misit. & pollicebat' eis multas pecu
nias si se rege' ordinarent. dum demetri' a parthis captus
eet. fr' au' eius antiochus si p'ncipatu obtineret, multa ma
la eis facturus eet. Milites g̃ cum sperarent affluentia
pecuniar' frui sub regno t'phonis. regem eum constituunt.
Triphon g̃ ut regni insignia suscepit. co'tinuo nequicia' sua
patefecit, & innotuit omnib; quia qd' p'rius humilit' uul
tu dim obsequebat'. n' h' uoluntate bona. s; impossibilita
te faciebat. Postq'm g̃ regnū adept' est, exuens se simula
tione' uerus triphon apparuit, cepitq; potiꝰ extraneos q'm
p'prios clientes diligere. Pro qua re exercit' omnis ab eo
recedens, ad cleopatra' demetrii uxore' se contulit, que tunc
erat in seleucia cum filiis conclusa. Antiochū au' q' sother
dicebat' frem demetrii cum nullus auderet timore t'phonis
suscipe, nec fauere, misit cleopatra inuitans eum ut maritꝰ
eius fieret. & regnum fr's inuaderet. Amicis au' sua
dentib; ei ut h' faceret. consentiens accepit eā in uxorem. ⁊

Cum intrass& au' seleuciā antiochus. nuptiis celebratis exi
uit pugnaturus cont' triphone. Quem uincens reppulit a
supiori syria ad fenicem & i' doram castello munito con
clusum obsidebat. Misitq; antiochus ad symone' p'nci
pe' iudeoꝝ legatos p amicicia & auxiliis. Quoꝝ libent'
petitione' suscepiss&. pecunias multas cū alimtis milib;
eius donā misit. Triphon au' cum ad apamiā fugeret cap
tus in ea conclusione p'empt' est t'cio anno regni sui. Antio
chus au' auaricia deprauatus. oblitusq; beneficii qd' ei symon
impenderat. uires militares cuidā cendebeo amico tradens
ad dep'datione' iudee captiuitateq; symonis misit. Et cum
symon audisset antiochi p'uaricatione', licet iā senex eet tam'
ad audacia' concitat' e' supra etate' sua. & iuuenile fortitudi
ne recepit. & disponens suos cum bellicosissima parte milit'
ipse cum reliqua milicia p'rexit ad bellum. & multos i' uallib;
montiū ad insidias ponens committens cū hostib; nullus ei
conat' euasit. s; omnem hostium uincens multitudine' i' pace
reliquū uitam degebat. ⁊

Symon g̃ octo annis p'ncipatum iudeoꝝ regens. mortē iu'

uiuo p insidias ptholomei. qui & capiens uxore eius cum
duob; filiis. misit armatos ut etiam quoq; filium ei iohn
q & hyrcan uocabat comphenderent. Q d cu sensiss&
iohs. euasit piculum. & ad ciuitate festinauit. confidens
de pplo ppt beneficia pats sui. Ptholomeu au uolente
intrare ciuitate. palam porta ppls expulit. iohn recepit.
Hinc ptholomeus ad aliquod nomine dagon iuxta iericho dis
cessit. Accipiens au patnum pncipatum hyrcan q 7 iohs
filius symonis. dm hostus placauit. & ita cont ptholomm
militia p duxit exercitum. Et cum ad locum uenisse. ob
sidebat castellu. & hostib; pualebat. uincebat tamen ma
tris & frm amore quos sup muru ptholomeus trahens i
conspectu ei torquebat & pcipitare minabat. nisi ab
obsidione discederet. Hyrcanus au qntum remitteret de
obsidionis industria. tantum karissimis putabat afferre
subsidia. ne dum male paterent. ei crudelitate repitaret.
Mat au ei p tendens man. petebat ne ppt eos differet:
s; multo mag impetu castellum inuaderet. inimicoq; sue po
testati subiecto. p karissimor tormtis redderet retribu
tione. s qq; estimans hoc te uillimu. si p suam mortem
hostes atroci deperirent. Hyrcanum u peticionib; ma
tris incensum. castelli capiendi furor tenebat. Rursusq;
cu uidiss& matre cedi. p ingestis matri tormtis. impetu
deponebat obsidionis. taliq; necessitate obsidionis ptte.
annum expleuit. inquo semp iudei uacant. Na p vii. annos
hunc obseruabant. sic in septimis dieb; Quapp ptholo
meus abello solut. occidit matre & frs hyrcani. fugit ad
Zenone qui cotylas uocabat. in philadelfia tyrannide ex
ercente. Antiochus g congregans exercitum. accessit 9t
iudea. iiii. anno regni sui. primo au hyrcani. olimpiade u
centesima. lx. ieda. Cumq; deuastass& puincia hyrcanu
i ciuitate inclusit. qm vii. acieb; circumdedit. nich tam
p ficiebat ppt munimina. & obsessor uirtute. Propt
aque au inopia siccitate m habitantes domabantur.
Antiochus au statuit turres in parte planissima celsiores
numero c. iii. cetta una quaq; habente. Sup quas milita
res ordines disposuit. multosq; cotidie laboris 9gressus
inferebat. fossamq; lata & altissima 9struens. muros
ciuitatis deposuit. Iudei au multas incsiones cont antio
chum moliebant. & siquide adusarios inuenissent. pes
sime eos conterebant. si p sensisse eos cognoscerent. inno
cui redibant. Hyrcanus au ingentem multitudine i ciuita
te attendens. in consumendis necessariis. inutile parte po
puli secernens. foras ciuitate emisit. que u bellicosa &
fortis erat. int retinuit. Antiochus au pteritos egredi ue
tabat. Qui dum int muros errarent. ex seuissimis tormi
tis miserabilit exspirabant. Cum u festi dies tabnacu
lor uenisset. miserat eor hyrcan in ciuitate denuo eos re
cepit. Hyrcanus au ad antiochu legatos direxit. petens
inducias vii. dieb; ppt festiuitate. dieiq; supplicatione.
Qui cum audisset. resp legatis. Immolate: & statim
sacrificium magnificentissimu hyrcano p legatos destina
uit. tauros cornib; inauratis. & pocula plena omnibus
aromatib; aurea & argentea. Q d sacrificium adductu
susceperu qui an portas stabant. & ad templu duxert.
Antiochus g iste iudeis melior antiocho epiphane extitit.
Na ille capiens ciuitate. porcos sup aram immolauerat.
& ius carniu p templum sparserat. & lege iudeor. pat
namq; religione 9fuderat. Hunc au antiochu ppt pieta
te religionis omis pium uocauert. Hyrcanus g laudans
benignitate antiochi. misit ad eum legatos de ciuitate po
tens eum. ut patria eis conusatione restitueret. Antio
chus u refutans pessimu 9silium s suadentium. ut ciuita
tem belli iure cape;. ad omnem pietate flexus. legatis
hyrcani ita resp. Si tradideritis m arma. parteq; ciui
tor ioppe. & aliarum ciuitatu circa iudea existentium sol
ueritis. & mea custodia in ciuitate receptis. finia statim
bellum. Iudei g omnia h consentiebant pter custodiam.
qm n ob aliud nisi p dissimili 9usatione recusabant. P
custodia tam obsides dare pferebant. & qngenta talen
ta argenti. ex quib; stati ccc. cum obsidib; obtulert. int q s
erat fr hyrcani. Que cum suscepisset rex antiochus. &
corona ciuitatis deposuiss&. obsidionem soluens discessit
cum amicicia hyrcani. 7

158.

Hyrcanus sepulchrum dd apiens. qui qnda ditior ceteris re
gib; fuit. tria milia talenta pecuniarum exinde ptulit. ex qb;
primus p egrinos iudeor alere cepit. Componens & amici
cias cu antiocho. suscipiensq; eum intra ciuitate. munifice
& habunde milit ib; omnia necessaria ministrabat. Cumq;
antiochus exercitum 9g gass& ut 9t parthos pugnaret. qui
frem suum demetrium ceparat. cum eo hyrcan egressus e. Hui
rei testis e nicolaus damascen. sic in hystoria sua loqns. Tro
pheu au sistens antiochus iuxta fluuiu lycu. ubi uicerat
indathum parthor ducem. duob; dieb; ibi moratus est. peten
te hyrcano iudeo ppt aliqua patria celebratione iudeor. i q
n erat legitimum eos pficisci. Et h nicolaus scribens n est
mentit. Nam qnquagesima festiuitas post instabat sabba
tum. in qua minime licet nob in die sabbati festo. uel i sabbis
uiam conficere. Antioch g cum arsace rege parthor 9fli
gens. & multu p dens exercitu interiit. In regno au fr eius
demetri succedit. arsace eu a captiuitate soluente. q ex q
in bello ab eo capt fuerat. usq; ad illud tempus in uinculis erat.
Hyrcan au q & iohs antiochi morte cognita. statim ad sy
rie ciuitates expeditione parauit. arbitrat eas inuenire
paratas & desertas pugnatorib; qd & euenit. Na ciuitate
medabam cum multu exercit ei laborass&: sexto mse capit.
post & samaga. & illa q uicine erant. Cepit & sycima 7 mo
te garizim. & templum in monte 9structum p cc. annos pq
9structum fuerat destruxit. Post h cepit ciuitates ydumee
aboraci. marissam. & cunctos ydumeos domuissec. pmisit
eos puincia habitare si circumciderent legib; iudaicis uterent.
Qui p desiderio patrie terre circumcisionem & alia conusatio
ne iudeor ptulerunt. ideoq; ex illo tempore cepert ee iudei.
Quo facto. hyrcanus societate romanor renouare cupiens.
legatione ad ipsos direx. Cumq; senat scripta ei suscepisset.
composuit amicicias h m. Fanni marci filius consul senatum
omne viii. id februarii in campu iussit 9uenire p sente
lucio manlio lucii menenii filio. & gaio sempmo falerne
filio. Propt h qd legati iudeor pcat symon filii dosi
thei. & apollonius alexandri. & diodorus iasonis uiri
optimi. a pplo iudeor destinati. de societate & amicitiis
exhibendis. qua cum romanis de publicis reb; habuerunt.
ut ioppe. & port. & zora & fontes & ciuitates & uillas
qs antiochus pugnans cont senat consultum tenuit resti
tuant. & nec regum milites p terram eor cum subiecti sint
transeant. ut & illa que p antiochu gesta sc. ut legatos
mittant qten recipiant que ab antiocho ablata st. & p
uincia estiment uastatam. ut q eis ad reges & ppls li
beros litere darent. quat ad ppriam domum illesi reuer
terent. Placuit g amicicias cum bonis uiris bonis 7 a pplo
bono transmissis ee renouandas. Deceb; au eis ablatis
respondere consulares. cum a suis negociis consulat uaca
uerit festinabit in posteru nullam in eos iniquitate ab alio
fieri decernentes dare consule fannium publicas pecuni
as expendendas dum ad patria remearent. Fanni g le
gatos iudeor remisit. pecunias eis publicas pstans. &
senat consultu p qd debuissent cum tutela ad sua pa
tria redire. In his g hyrcanus princeps sacdotii degebat. 7
Interea rex demetrius a captiuitate solut. exercitum ad
usus hyrcanum collegit. s; nec tempus nec occasio ei bel
landi data e. cum milites regni malicia ei abhorrerent.
& p legatione peterent ptholomeu fiscone cognomina
tum. quaten de genere seleuci eis insinuaret qui regnu
sup eos accip&. Ptholomeus au misit eis alexandrum
nomine zebenna cu exercitu. Pugnaq; 9missa. demetri
supat. Qui dum fugeret ad cleopatram. quda uxore
suam i ptholomaida. ab ea n suscept. tyrum recedens cont
multaq; passus ab inimicis interit. Alexander au regnu
accipiens. & amicicia cum hyrcano pncipe sacdotii 9
ponens. in certo pauco tempore expugnatus ab antiocho
filio demetrii crispi nomine occiditur. Et cum antiochus
impium suscepiss&. exercitum cont iudea destinare ti
muit. Audierat enim germanu sui. & ipsum uocatu anti
ochum ex eade matre p genitum. multas uires cont se
a cizico congregasse. eumq; statuit intra puincia expe
ctare. qten incursionib; fris sui resisteret. q fili erat an
tiochi qui uita parthico bello amiserat. & fr demetrii
fuerat. Ambo enim scilicet demetri & antiochus una
uxore cleopatra duxerunt. & utq; sui filium ex ea ge
nitu antiochu uocauit. Cyzicen aute antiochus ad syria
p ueniens. diu cum fre bella commisit. Int h hyrcanus
omni tempore illo pace fruebat. Nam a macedonib; se
separauerat. & nec amicus. nec subiect eis aliqd pbebat.
Res au ei habunde creuerunt. temporib; alexandri
zebennei. & mag te qndo hii duo frs cont se pugnabant.
Na du illi bello occupati fuissent. hyrcan cum licentia
iudea possidebat. multaq; pecunia collegit. ambosq; fr
int se dimicantes contempnens. expeditione cont sama
ria ciuitate ualde munita pduxit. de qua ciuitate suo loco
referam. qualit ab herode sit condita. & sebaste nominata.
Accedens g ad ea studiose obsidebat. memor malor q
samarite contra marisenos colonos & auxiliatores iudeor
commisert. & obedientes syror regib; Cumq; g menia ciuita
tis undiq; circumdedisse. duplici muro cincta stadiis lxxx.
filios suos aristobolu & antigonu obsidioni pposuit. Q b;
imminentib; in tanta necessitate famis samarite inciderent.
ut & illicita tangerent. & uocarent adiutore antiochum
cizicenu. Qui statim ueniens ad defensione uictus ab aristo
bolo & antigono. fugatq; ab eis usq; ad scytopoli uix eua
sit piculum. Illi au rursus ad samaritas reuersi. 9clude
eos int murum. ita ut sedo samarite uocarent ad iutore an
tiochum. Qui dum a ptholomeo latiro vi. milia uiros pet us
s&. quos ptholomeus inuita matre direxit. na ne du eu
a principatu expulerat. Antiochus g p dacorio m pmu inua
dit hyrcani puinciam cu egyptiis. non audens apte pugna
committere. cum sciret se uires impares habere. & spabat p
datione tre cogere hyrcanu a samarie obsidione recedere:
Cumq; multos milites insidiis circumuentos pderet. discessit
ad tripolim callimandro & epicrati bellum iudaicu committens.
Callimander g pugnans cum hyrcano. iudeis fuga simu
lantib; & p reuersis statim cum suis occiditur. epicratas
au pecuniis seduct scytopolim cum uicinis locis iudeis p
didit. & ido obsidione samarie soluere n potuit. Hyr
canus g sub anni conclusione capiens ciuitate. n h solo
contentus est. s; tota samaria deleuit. Na sicca cuerte.
ut uallum mag qm ciuitas ee uideret. Mirabile tam aliqd
de pncipe sacerdotum hyrcano dr. q d ds ei locut sit. Na
referunt illo die q filii ei cum antiocho cizizeno 9flixerat.
dum ipse in templo solus sacdos adoleret thura. audisse
uoce q d filii ei uincerent antiochu. Qui u a templo p
cessiss&. h omi pplo indicauit. q d etia ita ut supi diximus
euenit. P idem u tempus n solum iudei. s; & puinciales
& alexandria habitantes. & egypti & cyprum felicit
agebant. Na cleopatra regina cont filium ptholomei
latiru seditione mouens. ordinauit s duces chelchia &
anania filios onie. que supi recolim templu edificasse
in tra helyopolitana ad similitudine templi hierosolimor.
Cleopatra g cum tradidiss& his exercitu. sine eor sen
tentia nich tractabat. Hyrcan au p magna felicitate qm
habuit. inuidia incurrit iudeor. ita ut eum aliqd mali pati
uellent. Pharisei au multu ap pplm ualebant. ita ut si qd
cont regem & pncipe sacdotum dixissent. facile crederet.
Discipulus enim eor pri hyrcanus fuerat. & nimis ab eis
diligebat. Quada g die cum eos hyrcan ad 9uiuiu uocas
s& & amicabilit pasceret. nimisq; eos letari uidiss&.
dix ad eos. Scitis me uelle iuste omnia agere. p que do 7
uob placeam. Rogo g uos. ut si quid me peccante uide
ritis. & a recta uia deuiante. reuocate atq; corrigite.
Qui dum testimoniu p hiberent omi uirtute eum ee or
natu. letat e. Te unus ex accubentib; eleazarus nomine
maliuolus. & seditionib; gaudens. dix ad eu. Qm iustum
dixisti te ueritate cognoscere. scito ee ius iusta ut do

ponat principatum sacerdotii, et tantum sufficiat ei ipsi regere magistratum. Hyrcano vero causam consulente propter quam eum deponere deberet principatum, Eleazarus respondit: Quoniam audivimus a senioribus captivam fuisse matrem tuam sub rege Antiocho, quod falsum fuerat. Contra quem irati Hyrcanus et omnes Pharisei valde indignabantur. Tunc Ionathas quidam de Saduceis amicus Hyrcani dicebat Eleazarum blasphemiam fecisse, et hoc manifestum illi posse fieri, si requireret illos quam dignus esset pena pro verborum suorum blasphemia. Cumque Hyrcanus Phariseos interrogasset qua pena eum iudicarent dignum, non enim inquit credo eum mea voluntate facta iniuria. Et illi cum eum honorare vellent dicebant ad mensuram pene plagas et vincula sufficere, cum non esset digna contumelia morte multari. Hoc Pharisei dicebant, quia naturaliter modesti erant ad tormenta irroganda. Hyrcanus autem pro ira surrexit, putans illorum consensu Eleazarum has maledictiones fecisse, cum eum morte dignum non iudicassent. Ionathas autem suasit Hyrcano ut relictis Phariseis Saduceorum secte consentiret, et leges a Phariseis prolatas dissiparet, et custodes earum puniret. Quod cum fecisset Hyrcanus, summum ei et filiis odium a Phariseis concitatum est, cum sicut supra diximus multum apud plebem valerent. Hyrcanus igitur qui et Iohannes filius Symonis feliciter vixit, et principatum optime rexit XXX et uno anno, defunctusque reliquit filios V. Qui igitur Hyrcanus maximis his tribus rebus dignus adeo iudicatus est, magistratu populi, et principatu sacerdotii, et predicatione prophetie. Nam deus cum eo erat, et futurorum prescientiam ei donavit, ita enim cognoscebat et predicabat, ut et de duobus filiis prediceret, quod rerum domini non diutius permanerent. Quorum interitum operepretium est enarrare, quatinus sentiam quantum a dignitate felicitatis patris defuerint.

Defuncto igitur Hyrcano, filius eius maior Aristobolus magistratum ad regiam dignitatem transferre decrevit, primusque sibi diadema imposuit post annos quadringentos octoginta et tres menses, ex quo de captivitate Babilonica populus liberatus ad propria remeavit. Aristobolus igitur amans fratrem suum Antigonum, simili eum dignitate coronavit, alios vero tres fratres vinculis astrictos tenebat. Matrem quoque suam de magistratu altercantem inclusit custodie; nam illam Hyrcanus esse dominam rerum constituerat. Aristobolus igitur ad tantam crudelitatem productus est, ut vinculis eam penuriaque consumeret. Ab Antigono et fratre quem consortem regni sui fecerat, quorundam accusationibus alienatus est, quibus primum quidem non credebat, sed postea accusatione crescente suspicionem de eo habuit ex tali causa. Cum iste Antigonus ab quadam expeditione clarus redisset, tempore quo Iudei festivitatem tabernaculorum deo celebrant, contigit Aristobolum morbo teneri. Cum hec Antigonus audisset, ascendens templum die festo valde splendide ornatus cum armatis, oravit multum pro salute fratris. Hoc videntes malivoli, et concordiam eorum separare cupientes venerunt ad Aristobolum ubi infirmabatur, et narraverunt ei victoriam Antigoni, et pompam eius malivole dilatabant, quoniam in festo tabernaculorum sublimis apparuerit quasi hec non a privato fieri viderentur, sed regie munificentie de honestamento viderentur irrogari. Addiderunt et nunciantes eum cum multitudine militum ad eius interitum venire. Aristobolus igitur his accusationibus invitus credidit, timens ne in fratris suspicione incideret, simulque suam custodiam curans, disponit custodes sui corporis in subterraneo et tenebroso loco. Iacens autem in turre que Antonia dicebatur, precepit suis militibus ut quando post fratrem suum mitteret, et veniens intraret, si armatus esset interficerent eum, et nullum eum contrarium inermem occiderent. Aristobolus igitur mandavit Antigono ut sine armis veniret ad eum. Regina autem odiens Antigonum occurrit nunciis Aristoboli mariti sui, et persuasit eis contraria Antigono dicere ita: Quia frater tuus audiens construxisse te arma ornatumque bellicum, petit ut [?] ad eum cum armis, quatenus videat eorum facturam. Quo nuncio Antigonus nichil dolosum arbitratur, sed confidens de fratris affectu, ignoransque insidias quas sibi invidi construxerant, sic erat armatus ad fratrem Aristobolum ingreditur. Cumque ad turrem que Stratonis dicitur pervenisset, ab eis qui in tenebroso loco fuerant statim occiditur. Cuius mors ostendit nichil invidia, nichil accusatione esse validius, neque nichil aliud magis severitate fidem seu naturalem familiaritatem quam iste passiones. Aristobolum igitur fraterne cedis penitentia [illegible] possedit, necnon et egritudo mentem eius celeri dolore pervasit, et intolerabile passione corruptis visceribus sustinebat, copiam quoque sanguinis evomebat. Quod dum puer aliquis deportaret, lapsus est in loco in quo macule sanguinis Antigoni apparebant et subito exclamavit dei providentia ut arbitror disponente, ut mors innocentis ipso nesciente patefieret. Populus igitur accurrens ad clamorem pueri, videnque Antigonum interfectum, ululatum magnum emisit. Et cum Aristobolus in interioribus iacens clamorem ipsum audisset, causamque requisisset, tacentibus minabatur discere volens clamoris causam. Nam homines mala suspicantur in his que tacentur, et semper peiora putant. Ut autem cogente [illegible] minanti veritatem aperuerunt, confundi mens eius percussa conscientia sua, gemensque cum lacrimis ex alto pectore dixit: Numquid deum latere potui, in tam impiis et crudelibus operibus, ut non scelere fraterne cedis velociter pena consumerer? Usquequo impium corpus prohibes animam ad tenebras matris et fratris quos innocentes necavi accedere? Cur non eam celeriter reddis? Sed paulatim libo sanguinem ante interemptus. Que cum dixisset, moritur anno primo regni sui, qui et Fellelin id est amator Grecorum dictus est. Multum autem dum advixit pace profuit. Nam subegit Yturreos, plurimamque eorum provincie Iudeis adiecit, et compulit habitantes in ea, ut si vellent in provincia permanere circumciderentur secundum leges Mosaicas. Erat enim natura valde moderate et pudoris ingenui, sicut ei testimonium perhibet Strabon Chunagenis dicens: Modestus fuerat hic vir, et nimium Iudeis utilis, nam provinciam Iudeis acquisivit, et partem gentis Ytureorum sub circumcisionis vinculo constrinxit.

Defuncto autem Aristobolo Salomi uxor eius que apud Grecos Alexandra nominatur, solvens fratres Aristoboli quos ille ligatos tenuerat, unum ex eis Alexandrum qui et Ianneus dicebatur etate maiore regem ordinavit. Hic autem Alexander numquam ad faciem patris sui Hyrcani venerat, et eum huius odio habitus dicitur fuisse. Cum Hyrcanus priores filios suos Aristobolum et Antigonum diligeret, et apparuisset ei deus in somnis, et interrogasset eum Hyrcanus quis successor filiorum eius existere deberet, demonstravit ei deus hunc Alexandrum heredem eius fieri. Unde contristatus Hyrcanus quod hic eius heres deberet fieri, genitum in Galilea nutriri iussit. Deus autem nequaquam mentitus est Hyrcano. Nam post Aristobolum fuit iste susceptor regni, et unum de fratribus suis nitentem se regno privare interfecit, alterum vero volentem innocenter vivere honorabiliter tractabat. Qui cum igitur principatum sibi firmiter disposuisset, expeditionem contra Ptholomaidam fecit; pugnaque commissa victor in civitate hostes concludens obsidebat eos. Nam ex civitatibus maritimis Ptholomaida et Gaza sole ei subiecte restabant. Antiocho igitur Filometore fratreque eius Antiocho Cyziceno invicem decertantibus suasque vires perdentibus, neque quam Ptholomaite sperabant ab illis auxilium. Quibus obsidione conclusis, Zoilus qui turrem Stratonis et Doram tenebat, agmen militare nutriens tyrannide meditatus est, dum duo fratres inter se pugnarent, et volebat adiuvare Ptholomaitas. Spem et habebant Ptholomaite in rege Egypti Ptholomeo Lauro. Ad quem mittentes, petebant eum sibi auxilio venire, quatinus a manibus Alexandri eos periclitantes eriperet. Spe et enim minima eis legati excitaverunt dicentes quia multa solacia haberet in Syris, et Gazeis, et Zoilo tyranno. Quibus ubi Ptholomeus incitatus, venit in Syriam. Audiens autem Ptholomaitas voluntate mutata, nominatim navigavit et applicuit in Sycamina, ibique vires suas deposuit. Omnis vero exercitus eius erat cum equitibus et peditibus XXX milia. Alexander igitur Ptholomei timore soluta obsidione, reversusque in Iudeam preparabat se ad bellandum contra Ptholomeum. Misit et latenter ad Cleopatram matrem Ptholomei incitans eam adversus filium. Aperte autem simulans se amicitias cum eo facere, promisit IIII milia talenta argenti, si Zoilum tyrannum depelleret. Ptholomeus igitur libenter amicitias Alexandri suscipiens, Zoilum subegit. Deinde audiens quia latenter ad matrem suam Cleopatram misisset nuncios, solvit pacta que cum eo fecerat et fidem, et accedens ad Ptholomaidam obsidebat eos, eo quod per eum mittentes venientem non suscepissent. Relinquens igitur ibi duces et partem exercitus ut obsessos custodirent, cum reliquis Iudeam depopulaturus invadit. Veniens autem ad Asocron civitatem Galilee die sabbatorum violenter eam cepit, et extraxit X milia corporum, et multam predam abstulit. Cumque temptasset capere Seforim civitatem, multos de suo exercitu amisit. Alexander autem audiens prevaricationem Ptholomei, et quia contra se veniret ad pugnam, congregavit provincialium Iudeorum L milia, ut autem alii historiarum dicunt LXXX milia, et occurrit Ptholomeo iuxta Iordanem in loco qui Asofon dicitur. Habuit et in exercitu suo Alexander VIII milia pugnatorum quos ecatontamachos vocant, id est contra C pugnantes, quibus [illegible] utebantur. Fuerunt autem Ptholomeo pugnatores [?], sed minus Iudeis ornati, et ideo timide ad bellum accesserunt. Non parva autem audacia eis inmittebat Philostephanus stratigimatorum peritus, qui eos flumen transire prohibebat, super quem castra posuerat. Alexander autem non vetabat eos flumen transire, dum putaret quia si post dorsum flumen haberent, nequaquam possent fugere. In principio igitur prelii ex utraque parte pari animositate et studio pugnatum est, ita ut ab utroque exercitu multi prosternerentur. Et cum Alexandri exercitum fortiorem Philostephanus vidisset, milites divisit, et suos deficientes fortiter adiuvans, nulloque subveniente Iudeis, partem illam que ipse cum eis stabat, ad fugam convertit. Quod cum vidissent milites Ptholomei, secuti Iudeos interficiebant. Post hec vero reliqui Iudeorum ad fugam verterunt, et tamdiu prostraverunt eos usquequo et ferrum et manus eorum defecissent. Triginta igitur milia virorum occisa fuisse dicuntur, Tymagenes vero scriptor dicit L milia fuisse occisorum, reliquos vero captos, paucos autem ad suam fugisse provinciam. Ptholomeus autem post victoriam provinciam pervagans, vespere facto, in quibusdam Iudeorum villis ingressus est. Quas plenas mulieribus et infantibus inveniens, iussit militibus suis ut occiderent et laniarent eos, et membra eorum in cacabis ad coquendum mitterent. Hoc autem ideo fecit ut hi qui a pugna fugerant putarent hostes suos carnibus vesci humanis, et ob hoc eos valde metuerent. Cepit et Ptholomaidam sicut supra diximus. Cleopatra autem mater eius cum audisset eum Iudeam licenter vastare, et civitates capere, negligere recusans, et timens ne ab [illegible] virtute amaretur, statim cum navali et pedestri exercitu contra filium egreditur. Duces autem toti militie Chelchiam et Ananiam Iudeos preposuit, pecunias multas nepotesque suos et testamenta apud eos commendans. Et cum audisset filium suum cum magna classe navium ad Feniceam navigasse, omnem expeditionem suam Cleopatra in Ptholomaide proposuit. Cumque eam Ptholomaite non suscepissent, obsedit civitatem. Ptholomeus autem audiens matrem contra se venisse ad Ptholomaidam, festinavit ad Egyptum putans eam subito sine militibus existentem occupare, sed spe sua deceptus est. Per idem tempus Chelchias unus ex ducibus Cleopatre circa inferiorem Syriam Ptholomeum persequens moritur. Cleopatra igitur cum audisset filium suum in Egyptum venisse, et ab Egyptiis non susceptum, eius misit statim militie partem que filium Ptholomeum de Egypto expelleret. Qui expulsus de Egypto, iterum in Gaza hyemabat. Interim autem Cleopatra custodiam Ptholomaidis cum civitate obsidione cepit. Ad quam cum Alexander summa dona deportans venisset, dixissetque se mala a Ptholomeo passum, refugiumque non alibi nisi apud eam habiturum, quidam de assidentibus suadebant Cleopatre, ut provinciam Iudeorum percurrens obtineret eam, neque contempneret tam opimam plebem Iudeorum sibi subici. Ananias autem dux militie genere Iudeus dicebat eos contraria regine suadere, ut hominem post auxiliatorem fugiens privaret propria potestate, cum et cognatus eius esset. Predico namque [illegible] quia si eis consenseris, omnes Iudeos inimicos habebis. Hec Ananias dicebat volens adiuvare Alexandrum. Cleopatra autem suadente Anania flectitur, ut Alexandrum ledere cessaret, cum eo composuit in Scytopoli Syrie. Alexander autem hac fiducia roboratus, exercitum statim contra [?] Syriam produxit, et expugnavit Gadara X mensibus oppressam, et Amathunta magnum propugnaculum habitantium super Iordanem. Theodorus

autem qui zenonis prefidebat in sparte iudeos invasit. et decem milia interfecit, sarcinasque alexandri diripuit. Alexander autem neque sic deiectus perturbatus est, sed mox iuxta maritima loca dirrexit exercitum. et rafiam. et alchidonam expugnavit. quam postea herodes agrippiadem nominavit. Cum autem audisset ptholomeum a gaza ad cyprum redisse. matremque eius cleopatram ad egyptum reversam. gazeis irascebatur quod priori tempore ptholomeum auxiliatorem vocassent. civitatem eorum possedit. et provinciam vastavit. Aplodorus autem dux gazeorum cum duobus milibus peregrinis. et x. milibus civium in exercitum iudeorum irruens. quamdiu nox erat gazei vincebant. arbitrantibus iudeis rursum ptholomeum supervenisse. Orta autem facto cognoscentes iudei veritatem. gazeos invadunt. et prosternunt de eis mille homines. Gazeis autem adhuc resistentibus: et neque sue paratis inopie cadentibus: prius gessere plurimum commune cum iudeis. et quicquid adversi accidisset. tolerare passi sunt ne iudeis subicerentur. Spem et habebant gazei in rege arabum aretha. quem et sperabant in auxilium suum venire. Sed antequam venire in auxilium eorum aplodorus dux eorum per emptorem civitatem capit. Lisimachus enim frater eius interfecit eum, militesque convocans. civitatem alexandro et iudeis prodidit. Quam cum ingressi fuissent quieverunt. Post hec alexander milites gazeis immisit ut eos cruciarent. et per diversa loca prosternerent. Gazei autem non animas debiles sed paratas habentes. venientibus iudeis resistebant. sed et paucos eorum dilaniabant. alii vero desolati domos suas incendebant. ne aliqua spolia ibi iudei possent invenire. alii liberos suos cum uxoribus propriis manibus interficiebant. quatinus servitute inimicorum tali evitarent. Cumque quingenti viri ex primatibus eorum in templum apollinis confugissent: quorum consensu proditio erat facta. hos abstrahens alexander occidit. et civitatem post annum obsidione deponens hierosolimam remeavit. Eodem tempore antiochus qui cizicus dicebatur moritur insidiis heracliani anno vite sue xl. nono. Post hec philippus frater eius cum imposuisset sibi diadema. in parte aliqua syrie regnabat. Ptholomeus vero latirus filius cleopatre quartum fratrem eorum demetrium qui ceraunus dicebatur agnido deducens in damasco regem ordinavit. Antiochus pugnans contra hos duos fratres citius occidit. Alexander igitur veniens hierosolimam. seditione incurrit iudeorum. Nam in die qua festivitas tabernaculorum agebatur, cum super aram staret immolaturus. virgis cedrinis iaculabantur eum. Nam legitimum est apud iudeos in scenophegiis unumquemque portare virgam ex palmis cedrinis. Contumeliose et eum aggressi sunt, cum ingressi fuissent templum dicentes eum de captiva matre genitum. et honore sacrificii indignum. Alexander autem iratus vi milia de eis occidit. et pariete ligneo circa aram et sacrum construens usque ad altare ingressum solis sacerdotibus licet ingredi. multitudinis introitum prohibebat. Post hec arabas et moabitas et galaaditidas vincens. tributa eis imposuit. et amatuntha expugnavit, non audente theodoro confligere cum eo. Et cum et expugnasset contra obidam regem arabum. occidit ex insidiis in altissima valle. iuxta galaaditidem. Et cum inde surgeret ad hierosolimam super infelicitate sua habuit et propriam gentem iudeorum inimicam. Contra quos vi. annis litigans. occidit ex eis l. milia. Rogans autem eos ad ultimum ut odium quod in eum haberent solverent. illi magis horrebant eum propter ea que sibi fecerat mala. Cumque interrogasset eos quid vellent de se fieri, exclamaverunt omnes. Mori debes. Iudei ergo ab alexandro nimis afflicti, evocaverunt demetrium eucerum. ut eis auxiliaretur. Qui dum cum maximo exercitu pervenisset ad eos qui eum vocaverant. circa sycimam castrametatus est. Alexander conductis militibus vi. milibus ducentis. et iudeis xx. milibus qui ei favebant contra demetrium perrexit. Fuerunt autem demetrio equites tria milia. et pedites xl. milia. Multa ergo utraque parte gerebantur. et demetrius volebat seducere conductos milites alexandri. et ille econtra demetrio sociatos studebat avellere. Cumque neuter valeret persuadere et pugnam commisissent. vicit demetrius. et omnes alexandri conductos milites occidit. Et cum per montana fugeret alexander: misericordia tamen eius flexi colliguntur ad eum sex milia iudeorum. et tunc quiescebat timore demetrius. Post discessum autem eius. perduxit exercitum contra iudeos. Quos superans multos eorum occidit in bello. et quosdam eorum obsedit in quadam civitate conclusos. Quos capta civitate tenens duxit hierosolimam. et crudelissima pena in eos exercuit. Nam dum cenaret cum concubinis suis in excellenti loco. crucifigi ex ipsis octingentos iussit. et filios eorum et uxores coram ipsis adhuc viventibus occidi. Hec ergo nimia alexander pulsione gerebat propter factum ebat. pro his que fecerunt ei mala. et quod demetrium alienigenam in auxilium contra se evocaverant. Iudei ergo propter nimiam crudelitatis exaggerationem quam in eos exercuerat alexander vocaverunt eum tracidam. Adversarii autem eius viii. milia eo recurso noctu fugaverunt. et quamdiu vixit alexander exulabant. Ita ergo alexander liberatus a seditione iudeorum. cum omni quiete in posterum regnavit. Demetrius autem qui iudeos adiuverat. cum a iudea in beroam descendisset. obsidebat philippum fratrem suum. cum x. milia peditum erant et mille equites. Straton ergo borohe tyrannus philippo auxilium prebebat et zizus rex arabum. et mitridates rex parthorum. Qui cum venissent cum multa expeditione et obsedissent demetrium intra castra. et sagittis et siti eum angustassent. compulerunt milites eius. ut eum traderent. Et cum eum cepissent. et provinciam depredassent. demetrium quidem mitridati regi parthorum dederunt, captivos vero antiocenos gratis antiocenis reddiderunt. Mitridates ergo rex parthorum accipiens demetrium in magno honore servavit usque ad finem vite eius.

159.

Statim cum exercitu ad antiochiam perrexit. eamque tenens. syrie regno potitus est.

Post hec antiochus frater demetrii qui nuncupabatur liber patris sibi vendicans principatum venit ad damascum. ibique regnavit. Cumque contra arabas exercitum duceret. philippus frater eius ad damascum perrexit. Milesius autem qui custos arcis relictus fuerat in damasco. civitatem aperiens philippo tradidit. Ingratus autem erat philippus milesio. et ideo nullas grates referebat pro traditione civitatis. Quapropter milesius cum philippus quadam die exisset ad circum. claudens civitatem non permisit eum rursus intrare. et civitatem antiocho servavit. Qui cum veniens audisset quod gestum erat: exercitum perduxit contra philippum. Arethas autem rex arabum. adiuvabat philippum. Cumque invicem pugnarent. rex arabum primum cedens. deinde ex impulso cum x. milibus equitum adveniens occasione antiochi fortiter debellans. ipsum occidit. et milites eius fugavit ad canan villam. ubi plurimi fame necati sunt. Ipse autem arethas regnavit in syria exceptis damascenis. Per idem tempus alexander cum iudeis invasit diam civitatem. et essamon turribus aggeribus circumdans pugnando cepit. Exinde pergens contra gaulam et seleuciam cum cepisset eas. subegit etiam valle que antiochi dicitur. et castellum gamala. Et cum indigene demetrium ducem illorum locorum accusarent apud alexandrum. tunc indignatus dampnis eum affecit. Alexander autem tercio anno solvens expeditionem. ad hierosolimam reversus est. Quem iudei gratanter susceperunt propter felicitatem eius. cum tamen in animo priora mala que eis fecerat recordarentur. Nam per felicitatem eius iudei syrorum et ydumeorum et fenicum civitates possidebant. et iuxta mare stratonis turrem. apolloniam. ioppen. iamniam. azotum. gazam. anthedonem. rafiam. rinocoruram. aboram. marissam. omnemque ydumeam. et samariam. et carmelum. et itabrium montem. scytopolim. gadaram. gaulanitidem. seleuciam. gabala. moabitidem. sebon. midabatem. bagronem. magam. et onzora. ciliciam. aulonem. pellantem. Has omnes civitates alexander pugnando. iudeis subiecit. Post hec autem idem alexander crapule nimium indulgens infirmitate incidit. et tribus annis quartano typo laborans. nec sic tamen ab expeditione quiescebat. donec in laboribus exspiraret. dum castellum rabaga trans iordanem obsideret. Quem cum vidisset regina alexandra quam et frater eius aristobolus prius habuerat. mortem esse vicinum. et nulla spe salutis habente: deplorans futuram desolationem suam et filiorum aiebat ei. Cui morienti relinquis cum filiis. egentem auxiliis alterius. dum sic scias adversariam tibi gentem existere. pro malis que eis olim irrogasti. Tunc alexander persuasit ei mandata sua custodire. quatinus certius cum filiis vitaret regnum. et ut mortem suam militibus celaret. usque quo castellum caperet: ut ad hierosolimam victrix et splendidissima rediret. Post hec phariseis da potestatem. ut quicquid velint agant. quatinus illi te laudantes propter honorem sibi a te illatum. fidam tibi gentem constituant. Nam illi multum apud iudeos valent, et ledunt si que abhominantur. et prosunt cum amicantur. cum nimium eis a populo credatur. quicquid volunt de aliquo sevissimum inferre. Nam et ego offendisse multitudinem aiebat. quod phariseos aliquando contristassem. Tu ergo inquit cum ad hierosolimam perveneris. convocatis militibus eis meum corpus ostende. et permitte eis. qualiter velint in meo cadavere: sive contumelióse. sive insepultum relinquere. eo quod a me mala perpessi sunt. et quicquid in tuo regno velint decernere. Quod si hec ad eos dixeris. ego quidem clariore dignior ab eis funere quam a te habebor. cum in post mortem in aliquo non serviet. et tu firmum conficies principatum. Hec cum alexander sue uxori alexandre persuasisset: mortuus est impii sui xxc. et vii. anno. etatis vero xl. nono. Alexandra autem uxor eius cum castellum milites cepisset: secundum mariti mandata phariseos alloquitur. et illorum potestati mariti corpus. et regni gubernationem commendat. et iram phariseorum. quam in alexandrum habuerant extinxit. et eos amicos fideles sibi paravit. Pharisei ergo convocantes populum. res gestas alexandri explanaverunt. dicentes se iustum et magnum regem perdidisse. et populo magnum luctum et mestitiam ex laudibus regis intulerunt. et exequias ei meliores quam ceteris regibus exhibuerunt.

Alexander autem moriens duos filios reliquit hyrcanum et aristobolum. uxori vero alexandre regni curam reliquit. Ex filiis autem eius hyrcanus rerum gubernationem ignorans. ociosam vitam elegerat. novissimus vero aristobolus efficax et audax erat. Alexandra autem mater eorum a populo diligebatur. eo quod videbatur contristari de quibus maritus eius peccasset. Ipsa ergo assumens hyrcanum filium suum. ordinavit eum principem sacerdotii. propter etatem. magis autem propter innocentiam. et phariseos omnia que vellent facere permisit. et eis obedire multitudinem precepit. et leges secundum eorum voluntatem servari iussit. Regium autem nomen tantum ipsa ferebat. et omnem potestatem regni pharisei possidebant. Nam et fugas reducebant. et ligatos solvebant. et nichil a dominis differebant. Regina autem secum conductos milites habens. et suas vires duplas ostendens. reges in circuitu positos capiebat. vel obsides ab eis missos. Pace autem omnis provincia habebat. Pharisei ergo alexandra regina flectere moliebantur. quatinus occideret consiliarios quondam alexandri mariti sui. Ex quibus statim ipsi occiderunt eum nomine diogenem. et alios multos. usquequo potentissimi eorum aulam intrarent cum aristobolo. cui molesta erant facta phariseorum. Cogitabat et quatinus occasione accepta matrem a regno deponeret. Audiens ergo aristobolus cum suis amicis matrem alexandram. monebat eam de fide quam ipsis suo patri impendisset. et petebant eam ne omnino spe populi everteret. Nam cur fugimus adversariorum pericula. si domi ab inimicis ultione tamquam pecora suffocamur. Nam scias nos in hac crudelitate phariseorum si permanserint. voluntatem habere discedendi a provincia. et te solam cum phariseis relinquere. Alexandra autem regina audiens hec verba a filio prolata. ad misericordiam mota est. Recte autem illis contigit. dum ambiciose furentes: mulieri pre consuetudine commiserunt regni habere moderamina. que insensata nesciebat quid ageret. Phariseis et custodiam castellorum commisit. preter hyrcaniam et alexandriam. et macheruntam ubi preciosissime res eius reposite erant. Non multo post filium suum aristobolum cum exercitu destinavit ad damascum. contra ptholomeum qui mineus dicebatur. Qui nichil studio dignum agere valentes. ad hierosolimam reversi sunt. Eodem tempore nunciatur quod tygranes rex armenie cum trecentis milibus armatorum contra iudeam veniret. Quod nimis regina et gentem iudeorum perterruit. Itaque dona multa et preciosissima ei per legatos destinavit. quem ptholomaidam obsidentem invenerunt. Qui cum dona regine obtulissent. rogabant eum pro regina et pro gente iudeorum. Tygranes autem laudavit ea. quod ex longinquo ei legationem cum donis misisset: et spe bona eis promisit.

Capta uero ptholomaide nunciatum est tygrani quod mitridates rex
parthorum suam prouinciam inuasisset. Quod cum audisset tygranis reuersus est. Post haec cum regina alexandra inualitudine incidisset; placuit iuniori eius filio aristobolo rem publicam inuadere. et fratrem hyrcanum de regno pellere. Per nocte ergo cum uno famulo egressus perrexit ad castella ubi patris sui amici degebant. Timebat enim idem aristobolus. ne matre defuncta et pharisei dominantibus; omne genus suum periret. Vxor autem eius conscia erat huius consilii. quam domi cum sua generatione dimisit. Cumque primum uenisset in castellum gabatha ubi potentissimus galestis ei amicus erat. benigne ab eo susceptus est. Mater autem eius regina dum fugam eius audisset. et putaret eius rebellionem non contra se fieri. uenerunt qui nunciarent eum omnia castella cepisse. Tunc cuncta gens iudeorum cum regina in magnis cepit esse terroribus. Nam audiebant non longe abesse aristobolum quin principatum inuaderet. et timebant ne ultionem exigeret de illatis sibi contumeliis. Capientes autem uxorem eius. et amicos eius. statuerunt eos in superiori custodia templi. Et cum multi frequenter nunciarent aristobolum regio circumdatum amicitia. intra xv. dies. xx. duo loca occupasse. et multam miliciam congregasse a libano et traconitide. tunc seniores iudeorum cum hyrcano ad reginam intrantes petebant ut consilium ferret de rebus instantibus. Inhonestum enim putabant quamuis regina in egritudine laboraret. sine ea aliquod consilium capere; et clamitabant imminere sibi periculum. Cumque illa dixisset eos agere que sibi existimarent prodesse. cum haberent gentem ualidam. exercitum potentissimum. et pecuniarum copiam. sibi autem deficiente corpore. uanum esse pro talibus laborare. Haec cum dixisset regina alexandra. non multo post mortua est. anno nono regni sui. etatis uero lxx. tercio. mulier que debilitate sui sexus numquam succubuit. et callida circa regni detentionem. Et cum precelleret potentia principali. et nec bonum nec iustum attenderet. ad summam calamitatem negocia regni tota perduxit. ut post multa pericula et labores potestatem quam possedit nonnullo tempore tracta cupiditate perderet. Per transactum enim iuniores sui generis potestate quam habuit tradidit. et principatum gubernatione potentium amicorum priuauit. et multas miserias regnum post mortem sua compleuit. prauatas dispositiones. Sed quamuis hoc fecisset. gentem tamen quamdiu uixit in pace rexit.

INCIPIT LIB. XIIII.

ALEXANDRE regine morte in superiori uolumine demonstrata. sequentia referamus. nichil festinantes aliud nisi minime quicquam de rebus gestis memorie prudendo preterire. Nam qui conscribit hystorias. et res ueteres indicant. oportet eos propter antiquitatem narrationi decus imponere. et explanationi rerum studere propter legentes. quatinus cum aliqua gratia et delectatione experientia rerum possint concipere; Super omnia uero conscriptores debent et ueritatem dicere; ut rerum ignari possint credere lectioni. Centesima octogesima tercia olimpiade quinto ortensio. et quinto metello cretico consulibus; bellum contra hyrcanum aristobolus preparauit; pugnaque facta prope iericho nota. multi milites hyrcani ad fratrem eius aristobolum transfugerunt. Quo facto. hyrcanus ad arcem ubi uxor aristoboli et filii eius a matre quondam erant inclusi confugit. Cum aristobolus de reconciliatione uerba fecit ea conditione. ut ipse regnum teneret. ille autem priuatus uiueret possessione sua contentus. Cumque haec disposuissent. et in templo iusiurandum et dextras dedissent coram populo uidente discessissent. aristobolus mansit in regiam. hyrcanus uero ut priuatus in aristoboli domum. Antipater igitur quidam genere ydumeus. amicus hyrcani. multas possidens pecunias. et uir efficax. aristobolo suspectus erat propter hyrcanum. Nicolaus tamen damascenus ait. hunc genere nobilissimum iudeorum fuisse. ex illis qui ad iudeam de babilone reuersi sunt. Hec autem refert ob gratiam herodis filii eius. qui in regem iudeorum postea contigit fieri. de quo apto tempore dicemus. Hic ergo antipater cum eum alexander rex et regina alexandra ducem totius ydumee ordinassent. amicicias iniit cum finitimis arabis. et gazeis. et ascalonitis. maximis donis eos sibi coniungens. Et cum aristoboli potentiam formidaret; timens ne quid ab eo pateretur propter inimicicias. latenter excitat contra eum ualidissimos uiros. iniustum esse dicens negligere dum uiderent aristobolum iniquè principatum habere. fratrem quoque eius potiorem eiectum. cum magis propter etatem imperium debebat. Dicebat autem et ad hyrcanum frequenter uitam eius periclitari. nisi prudendo fugeret. eum amici fratris eius nullum tempus pretermitterent in quo non persuaderent eum interficere. quatinus firmum deinceps gereret principatum. His uerbis hyrcanus minime credebat. dum natura bonus esset. et accusatione facile non admitteret. Faciebat autem eum innocentia et mentis remissio. indebilis et inualidus putaretur. Aristobolus autem frater eius natura contrarii erat. cui erat facinorosus et arrogans. Antipater autem cum uideret hyrcanum non admittere sua uerba. nullatenus parcebat singulis diebus accusationes de aristobolo fratre illi ingerere. tamquam eum interficere uellet; Quem uix tandem impulit ad aretham arabum regem confugere; que promittebat ei auxiliatorem fore uenturum. Igitur cum haec audisset hyrcanus arbitratus est prodesse sibi ad finitimam iudee arabiam discedere. premittit antipatrum ad regem arabum. ut fidem ab eo acciperet. quod refugientem ad se non traderet inimicis. Et cum accepisset fidem antipater. ad hyrcanum hierosolimam remeauit. Post haec hyrcanus cum antipatro noctu de ciuitate egreditur. Cumque multa uia fecissent ad petram ciuitatem peruenerunt. ubi palacium erat arethe regis. Antipater autem rogabat aretham regem arabum. ut hyrcanum ad iudeam reduceret. et hoc singulis diebus sine ulla intermissione faciebat. Donis et promissis flexit aretham. Hyrcanus quoque pollicebatur arethe. si restitueret eum patrie et regno. omnem terram et xii. ciuitates quas superat alexander ab arabis acceperat redderet. Fuerunt autem medaba. labias. nabalota. arabata. galathone. zahara. moris

lungon. edissa. ribdalusa. oriblo. Cumque rex arabum has promissiones audisset. contra aristobolum perduxit l. milia equitum et peditum. Et cum uicisset aristobolum in bello et multi post uictoriam ad hyrcanum refugissent. desolatus aristobolus ad hierosolimam secessit. Rex autem arabum sumens exercitum et applicans ad templum. aristobolum obsidebat. Soli enim sacerdotes cum aristobolo permansere. Aretha autem rex arabum cum exercitu suo fortiter obsidioni imminebat. Adueniebat celebratio azimorum que pascha dicitur. et probatissimi iudeorum patriam relinquentes in egyptum recesserunt. Onias uero quidam uir iustus deoque amabilis. qui quondam dum non plueret orauit deum quatinus solueret siccitatem. et deus eum exaudiens pluit. hic dum in hac seditione secederet. iudei extrahentes eum in exercitu statuerunt. petentes ut similiter contra aristobolum multos ut soluerent sicut soluta est siccitas. Cumque diu resisteret excusans. a populo compulsus in medio stans; ita orauit dicens. Deus omnium rex. quoniam hi qui mecum hic consistunt. tuus populus est. et qui obsidentur ab eis tui sacerdotes sunt. peto ut neque illos exaudias contra illos petentes. neque illos contra hos orantes. Cumque haec dixisset. iudei nequam interfecerunt eum. Deus autem ab eis ultionem crudelitatis exegit. pro morte oniae; Nam obsessis sacerdotibus et aristobolo celebratio pasche peruenit. in qua solemnes multitudines deo immolationes offerre. Cumque indigerent uictimis inuentionem fecit aristobolus. et precesserunt iudeos ut pecuniis acceptis. quantas uellent pecunias. et ille mille dragmas dari per singulo capite sibi dixerunt. Cumque libenter hoc aristobolus et sacerdotes promisissent. per muros pecunias deposuerunt. Quas illi cum cepissent. neque tamen uictimas reddiderunt. sed maliuolentia tracta. fidei transgressores et impii contra deum per fraudationem hostiarum extiterunt. Sacerdotes autem orauerunt ad deum. quatinus hoc illis non impune cederet. Deus autem non remoratus poenam. per procellam uehementem acerrimamque in sua tota prouincia mittens consumpsit eos. ita ut modius tritici xi. dragmis emeretur.

Interea pompeius dum in armenia tygranem debellaret. scaurum ad syriam cum exercitu destinauit. Qui cum lolum et metellum cepisset; et in ciuitatem damascum uenisset; exinde in iudeam perrexit. Quo cum uenisset. uenerunt legati hyrcani et aristoboli petentes auxilia. Et dum aristobolus promisisset quadringenta talenta. et nichominus haec eadem hyrcanus offerret; scaurus magis aristoboli promissa suscepit; Nam aristobolus ei uidebatur diues et magnanimus. hyrcanus autem pauper et tenax. et de pecuniis per fidam promissione portendebat. Scaurus ergo flexus pecuniis aristoboli. soluit obsidione. precipiens arethe regi arabum recedere. ne romanis hostis appareret. Scaurus autem ad damascum rediit. Aristobolus autem cum multis uiribus contra aretham et hyrcanum parauit exercitum. Cum quibus confligens circa locum qui capiton dicitur. uicit eos. et multa milia hostium prostrauit. inter quos et celafon dicitur antipatri cecidisse. Sed non multo post cum pompeius in damascum uenisset; et inferiorem syriam peruenisset; uenerunt ad eum legati ab egypto. et syria. et iudea. deportantes ei dona maxima. Aristobolus autem miserat ei coronam auream quingentorum talentorum. in qua facte erant uitis et hortus aureus. quem nominabant terpon. id est delectabile. Hoc donum ego quoque uidi in templo rome capitolini iouis sacratum fuisse. titulum habens aristoboli filii alexandri quod estimatum est quingentis talentis. Interiecto uero tempore uenerunt ad pompeium legati. id est antipater pro hyrcano. et nicomedes pro aristobolo. qui accusabat gabinium et scaurum quod pecunias ab hyrcano suscepissent. unus ccc. talenta. alter quadringenta. Tunc pompeius iussit duos fratres certantes uenire ad damascum. instante tempore ueris. Congregans autem pompeius apamenum exercitum de locis hiemalibus ad damascum properauit. Qui transitu suo mox apamenam arcem euertit. quam antiochus cizicenus munierat. Post haec considerauit prouinciam ptholomei minei uiri maliuoli. et pene deteriori dionisio tripolitano. qui cum securi fuerat percussus. Et dum eum morte dignum pompeius inuenisset. acceptis ab eo mille talentis. quod ad stipendium suis militibus donauit. absoluit eum a morte. Post haec lysiade oppidum cepit. ubi silas iudeus tyrannus erat. Cumque ciuitates helyopolim et chalcidem transisset; in medio positum montem ascendit. et sic ad damascum peruenit. ubi autem eum duo fratres hyrcanus et aristobolus nec non cum suis adiutoribus uenerunt. Hyrcanus ergo accusabat fratrem suum aristobolum quod secundum maiore regno priuasset. et partem paruam prouincie ab eo sibi datam teneret. et alia illa uiolentia cepisse confirmans. nec non et incursione contra finitimos. et latrocinia illum perpetrare criminabatur. et neque gentem iudeorum a se nisi per illius uiolentiam discessisse; Cui hoc dicenti testimonium plus mille optimates iudei prebebant antipatro suadente. Aristobolus autem dicebat se ideo illum regno priuasse propter naturale et inefficacem segniciem; per quam contemptibilis omnibus uidebatur. et se non tantum pro regni ambitione suscepisse principatum. quantum metu. ne forte ad alios migraret. et se appellari regem patris sui nuncupatione. Testes autem habebat iuuenes prepotentissimos. quorum cultu purpure. et come. et faleris. aliisque ornatus sic stipabatur. ut non ad iudicium intrare; sed ad pompam procedere putaret. Pompeius autem cum hec omnia audisset. culpans aristobolum de uiolentia. dimisit eos. leniter allocutus. Nam dixit ad prouinciam eorum se uenturum. quo certa singula posset agnoscere. cum nabutheorum prouincia prius perdidisset. Interim autem eos pacem habere precepit. et aristobolo blandiebatur. ne prouinciam sibi rebellare faceret. Aristobolus ergo a pompeio regressus nec aliquid eorum que ille monuerat curans. in delon ciuitatem peruenit. et exinde in iudeam perrexit. Qua propter iratus pompeius. expeditionem quam contra nabutheos parauerat in damasco. cum legionibus romanorum contra aristobolum perduxit. Cumque pellam et scytopolim transisset. in coreas peruenit. que est initium iudee mediterranee. Vbi munitissimum oppidum super montem positum uidetur alexandrium nomine in quod aristobolus confugerat. Tunc pompeius destinans ad eum iussit descendere. et ad se uenire. Cumque ueniens disputasset contra fratrem de principatu. rursus in oppidum pompeio concedente discessit. et hoc bis et tercio fecit. Sperans sic ut regnum obtinere. ad omnia que pompeius precipiebat obedire se simulabat.

donec recederet ex ad munimenta sua. timens ne regnum pro eo hyrcanus possideret. Pompeius autem cum iussisset ei ut castella traderet. et custodibus ipsorum propria manu scriberet. quando eum susceperunt. noluit ei aristobolus in hac re obedire. Descendens autem aristobolus ad hierosolimam bellum contra pompeium parauit. Et cum contra eum et pompeius exercitum duceret. quidam ex ponto ueniens nunciauit mitridatem hanstone (?) neatum defunctum. quod ille farnaces filius suus confecerat. Cumque in iericho castra posuisset. ubi maxime nascitur opobalsamum cuius flos cum acuto lapide incisus fuerit distillat. mane ad hierosolimam ascendit. Hac uidens aristobolus penitens ad eum descendit. pecunias promittens. et rogabat ut a bello desineret. quae uellet cum pace disponeret. Pompeius autem ueniam ei petenti tribuit. et eo retento misit statim gabinium cum militibus in ciuitatem ut pecunias promissas acciperet. Illi autem qui in ciuitate erant. negatis pecuniis gabinium de ciuitate expulerunt. Quapropter pompeius iratus. aristobolum reclusit in carcere. et ciuitatem hierosolimam undique muniuit ... parte obsedit. Circuiebat eum et uallis latissima. et altissima. intra templum concludens lapideo muro firmissime constructum. Seditio tamen inter hominum de rebus presentibus erat. quibusdam suadentibus pompeio tradi ciuitatem. sociis uero aristoboli excludere eum. et repugnare suadebant. Et cum pompeius foras instans ciuitatem cepisset. socii aristoboli in templum fugerunt. et alii pompeium susceperunt. et aulam ei tradiderunt. Pompeius autem pisone cum exercitu destinauit. ipse autem templum obsidebat. et pacifica uerba in templo conclusis offerebat. Et cum non attenderent uerba eius. loca iuxta templum posita circumdedit. hyrcano se omnibus adiuuante. Pompeius autem mane circa templum a parte aquilonis. unde eos expugnare poterat. milites collocauit. Fuerant itaque per illam partem turres altissime. et fosse altissime. que ualle circumdabantur. Ponte itaque deciso. munitior locus uidebatur. In qua pompeius cum aggere in circuitu romanis silua incidentibus imponeret. et impleret satis fossam coequatam. machinamenta et instrumenta bellica superimposuit. Sed si nobis patrium non fuisset uii. die uacare. nullatenus romani aggere construere iudeis repugnantibus potuissent. Nam bellantibus et occidentibus resistere nobis lex precipit. si quid uero aliud contra nos adversarii uelint facere. nulla nobis datur licentia sabbatis eos prohibere. Quapropter non certantibus iudeis. nec manum armantibus romanis licuit machinamenta fabricare. quibus postero die utebantur. Verum potest nostri erga deum pietas legumque custodia cognosci. quod nullo timore obsidionis ab immolandum impediti fuissent. sed in die sexto mane et circa nonam super aram immolabant. et neque in afflictione belli sacrificium remittebant. Nam cum capta fuisset ciuitas. tertio mense ieiuniorum. centesima septuagesima olimpiade. gaio. antonio et marco. tullio. cicerone consulibus. hostes templum ingressi. cunctos peremerunt. Qui sacrificiis occupati. nullatenus sacra ruperunt. et nec timore anime continebantur. nec dolore morientium sunt expulsi. sed omnia uoluerunt circa ipsas aras pati. putantes melius esse mori. quam sacrificia imperfecta relinquere. Hanc autem non esse laudem mendacem. per quam in aperto appareret. sed uerum extitisse cuncti testantur. qui pompeii gesta conscribunt. Ac tum machinamentum primum anteactum a pompeio ciuitatem captum fuisset. maxima turris commota cecidit. et aperuit partem templi per quam hostes irruperunt. quorum primus cornelius faustus sylle filius cum suis militibus super murum ascendit. Post eum et palteram parte fuit centurio cum suis inuasit. in medio uero flauius et ipse centurio cum turba fortissima. Tunc omnia iudeorum cede complebantur. quidam uero a romanis. alii uero semet ipsos occidebant. alii sese per praecipites flammas intra domos mittebant. non ualentes uiolentiam sustinere. Cumque iudeorum prostrati fuissent xii. duo milia. romanorum uero pauci. captus est etiam absalom patruus aristoboli. Non parua esse in templo commissa sunt. dum ea quae prioritempore inuisibilia et inaccessibilia erant. adiisset pompeius. et cum comulto uidissent. quae non liceret nisi sacerdotibus intueri. Inuenit autem mensa aurea. et candelabra. et libatoria non pauca. et aromata. et in thesauris sacras pecunias duo milia talenta. Quas pompeius contingere noluit propter pietatem. et hoc dignum sua uirtute opus fecit. Nam iniunxit templi preposito illud purgare. et legitimas hostias deo offerre. Hyrcano quoque fratri aristoboli principatum sacerdotii donauit. eo quod illi ualde apparuisset. et prouinciales prohibuit aristobolo auxilium ferre. et auctores belli securi percussit. Faustum uero cum aliis qui uiriliter ciuitatem ceperant. primus dignis honorauit. Hierosolimam quoque sub conditione fiscalium romanis subdidit. Ciuitates etiam quas prius iudei de inferiori syria ablatas subegerant. sub suo principatu esse constituit. et gentem iudeam prius nimis extensam. intra suos fines constrinxit. Gadara autem ciuitatem dirutam reedificauit. dans eam demetrio suo liberto. reliquas autem ioppen et scytopolim. et bella. et dion. et samariam. et marissam. et azotum. et iamniam. et arethusam. habitatoribus prioribus reddidit. Gaza uero maritima. et doram. et stratonis turrem. cum pompeius liberas reliquisset. a prouincia discessit. Horum quoque omnium malorum in hierosolimis auctores extiterunt hyrcanus et aristobolus cum inuicem pugnarent. Nam et de libertate deposuerunt. et subiecti facti sunt romanis. et prouinciam quam a syris ablatam armis possidebamus. hanc syris compulsi sumus denuo restituere. et insuper plus x. milia talenta in pauco tempore romani a nobis exigerent. et regnum quod antiquitus secundum generationem principibus dabatur. populare factum est. De his igitur postea dicemus. Pompeius autem cum inferiorem syriam usque ad eufratem et egyptum scauro tradidisset. et duas legiones romanas. per ciliciam romam perrexit. Ducebat autem secum aristobolum cum duabus filiabus et duobus filiis. Quorum unus alexander euasit. alius autem antigonus cum patre et sororibus deportatus est.

Scaurus quoque cum exercitum perduxisset contra petram arabie ciuitatem. propter difficultatem ciuitatis prouinciam uastabat. Exercitu autem romano fame fatigato. antipater in hyrcani uice triticum et quecumque erant necessaria eis destinabant. Scaurus autem mittens legatos ad regem arabum fecit cum eo amicicias. et ita sedauit bellum. Post haec alexander filius aristoboli a romanis fugiens. iudeam inuasit. Hyrcanus autem nullatenus ualebat uiribus suis resistere. cum et murum hierosolimorum erigere festinaret. Circuiens et prouinciam. multos iudeorum armauit. et in breui quam sperabat collegit x. milia peditum. et mille quingentos equites. et alexandrum castellum et macheruntem cepit. Contra quem gabinius dux exercitus romanorum cum militibus ueniebat. cum iam marcum. antonium cum romanis premisisset. Quibus hyrcanus et antipater amicus eius cum iudeorum turbis associatus est. Alexander autem prope hierosolimam accessit. ubi cum hostibus prelio facto romani peremerunt circa milia iudeorum. Gabinius autem cum ad alexandrum castellum uenisset. inuitabat conclusos ad pacem. et ueniam de prioribus suis delictis pollicebatur eis. Vbi cum plures hostium foras uallorum starent. marcus antonius fortiter decertans multos prostrauit. Gabinius uero relinquens ibi exercitus partem. ipse reliquam iudeam circuibat. et quantas inuenisset dirutas ciuitates renouari precepit. et ita omnis gabinii preceptis per ciuitates obediebant. Reuertens autem ad alexandrum castellum. obsidebat illud. Ad quem alexander legatos destinauit ueniam sibi de prioribus commissis postulans. et tradere castella hyrcaniam et macheruntem. et alexandrium pollicetur. Que gabinius accepta statim euertit. Post haec hyrcanum ad hierosolimam reduxit habiturum templi diligentiam. Gabinius quoque quinque curias constituit. equalibus turmis gentem iudeorum diuisit. quarum una in hierosolimis degebat. altera in gadaris. tertia in amathunte. quarta in iericho. quinta in sefforis galilee. qui a regia potestate liberi. sub optimatum gubernatione uiuebant. Eo tempore cum aristobolus de roma ad iudeam confugisset. et alexandrium castellum nuper dirutum renouare desideraret. gabinius milites cum ducibus sisinnio et antonio et seruilio misit. qui eum prohiberent reconstruere castellum. et ipsum simul caperent. Multi tamen iudeorum ad aristobolum confluebant propter ueterem eius gloriam nouis rebus studentes. nec non et pitholaus dux hierosolimorum cum mille uiris ad eum uenit. Qui tamen inermes erant. quos decreuit in macherunte ponere. Aristobolus quoque qui arma et opes erant dimisit. armatorum autem octo milia habens. perrexit ad bellum. Quos romani fortiter inuadentes prelio facto uicerunt. et licet iudei propensius decertarent. tamen atrocitate hostium. ad fugam conuertuntur. et quinque milia ex eis prosternuntur. reliqui dispersi utcumque ualuere per fugam sibi salutem quesiuit. Aristobolus autem cum plus mille uiris in macherunte munitissimum oppidum recessit. Cumque ita male pugnasset. tamen adhuc spem habens per duos dies obsidioni resistebat. et multis percussus uulneribus cum antigono filio qui secum de roma fugerat. ad gabinium ductus est. Aristobolus quoque his casibus usus. rursus ad romam mittitur. et ibi ligatus tenebatur. cum regnum et principatum sacerdotii tribus annis et sex mensibus gessisset. clarus et magnanimus. Gabinio autem scribente. filios eius senatus remisit. eo quod fauerent romanis. Gabinius autem cum contra parthos exercitum duxisset. et eufraten fluuium transisset. placuit ei ad egyptum uenire. Cui militibus antipater amicus hyrcani triticum. arma. et pecunias ministrauit. et iudeos propre pelusium auxiliatores ei esse fecit. Cumque ex egypto remeasset. et ad syriam peruenisset. seditione iudeorum inualescente inuenit. Siquidem alexander aristoboli filius. recipiens rursus per uiolentiam principatum. multos iudeorum ab hyrcano subtrahens. omnes romanos quos inueniebat occidebat. Gabinius autem haec audiens. misit antipatrum ad illos qui talia faciebant ut eorum insaniam sedaret. et ad meliora conuerteret. Qui cum uenisset. multos eos castigauit. et ad competentia restituit. alexandrum autem comprehendere non potuit. dum haberet secum xxx. milia iudeorum. Cum his igitur alexander contra gabinium et romanos confligens uincitur. x. milibus de suis iuxta tabrium montem prostratis. Post haec gabinius cum disposuisset hierosolimorum ciuitatem. antipatri obediens uoluntati. contra nabatheos expeditione parauit. Quos cum inpugnauisset. parthorum etiam fugas mitridatem et orsanem dimisit. qui fidem non seruata. ad propria remeare.

160.

Gabinius quoque cum opera maxima et clarissima in multis expeditionibus fecisset. roma rediit. crasso tradens ducatum. Crassus autem cum contra parthos pugnasset. ad iudeam peruenit. et pecunias templi quas pompeius non tetigerat. duo milia talenta abstulit. et totum reliquum aurum usque ad octo milia talenta. Tulit et trabem auream uersatilem ccc. minas pensantem. Mina uero apud nos due et semis libre estimantur. Tradidit uero ei hanc trabem custos pecuniarum eleazarus nomine. sacerdos non maliuolo animo. ita bonus et iustus erat. Nam dum ei commissa fuisset custodia uelorum templi. que mira pulchritudine et constructione preciosissima resplendebant in hac trabe pendentia. et crassum uidisset aurum ferre uelle cuncta ornamenta templi. auream ei trabem pro omnium redemptione ornamentorum prestitit. dum et iusiurandum ab eo accepisset. nichil aliud a templo tollendum. sed solo auro contentum esse uelle ab eo sibi in trabe dato. in quo multum pondus auri posset in ue... fid... uiri. Nam eandem trabem alia lignea circumdabat. et ideo latebat. Crassus quoque licet iurasset. nichil aliud de templo tollere. tamen post acceptam trabem contra iusiurandum. de auro templi abstulit. Nullus quoque miretur quod tante diuitie in nostro templo fuissent. dum has omnes per diuersam terram iudei deum colentes ibi obtulissent. Nam egyptus et cyrenea dum unum haberent regnum. omne conuersatione nostram imitate sunt. ita ut separata nostra uiuerent. et ideo pecunias congregantes in hierosolimam mittebant. Crassus autem cum iudea omnia disposuisset. quemadmodum uellet. contra parthos egreditur. Vbi cum toto suo defecit exercitu. et cassius eius romanis successor datur. Qui cum ad syriam uenisset. et uindicasset eam ex incursionibus parthicis. qui propter crassi deuictione audaciores fuerant. rursus ad tyrum peruenit. et exinde ad iudeam ascendit. Tharichea uero ciuitate in

uadens statim p dat e. & xxx. milia iudeorum captiuauit. pitholaum & fautore aristoboli cepit. incitante antipat. Ide enim antipat multu ap cassium ualebat. Vdu meis & amicus existens. ꝯiunxit s exceis uxore nobilissima nomine cyprin. ex qua iiii. filios procreauit; faselum & herode. qui postea rex fuit. & iosippum & ferora. & filia salomin. Antipat quoque generalis potentissimus amicicias copulasset; arabo & se copulauit. Cui & filios suos dum debellaret commendauit.

In tecto ū tempore cum cesar roma teneret. post pompeium & senatus fuga. soluens a uinculis aristobolum mittere ad syria duas ei legationes tradens. q̄ tm parata illis faceret iudea. Aristobolus aū potentia a cesare donata. minime potitus e; Nam pompeiani p occupantes. ueneno eū corrupert. & sepelierunt eū socii cesaris. Multo aū tempore ibi iacuit. usq; quo antoni ei corpus ad iudea remitteret. & inregiis monimentis poni peteret. Scipio aū mandauit pompeio. ut alexandrū quoq; filium aristoboli occideret. Que pompei statim securi percussit. Quo i antiochia defuncto. ptholomeus minei tyrannus chalcidis duxit filium suū philippione ad uxore aristoboli i ascalone. & iussit ea sibi destinare filium suum antigonū cum ei sororib; E quib; philippion cū una dilexisset. uxore eam duxit. Quem postea pat suus occidens. duxit uxore filii nationali iure. & frib; ei prudentiam impendebat. Post morte ū pompeii dum cesar contra egyptum pugnaret. antipat iudeorum potentissimus. & hyrcanus multū utiles romanis fuerunt; Nam mitridates pergamenus dux cesaris. dum p corticū transiret. & minime potuisset p pelusium ua facere. & i ascalone moraret. hyrcanus & antipat tria milia iudeorum armatos ei addidert; & arabas & syros rogauert; ut partes cesaris adiuuarent. Mitdates aū surgens cū hac multitudine. ad pelusium cum uenit egypti puenit. Et cū eum n suscepissent. ciuitate obsedit. Cuius parte muri antipat maxima uirtute prim deiecit; & reliquis uia parauit, & ingrediendi ciuitate. & pelusium ita uastat. Mitdates aū surgens cū antipat & hyrcano. & reliquo exercitu, egyptum deuastabat. Egypti aū h audientes. congregato exercitu occurrert ei. Mitdates aū castra cont eos posuit in loco q̄ dr delta. & confligit cū hostib; Habebat aū dextrum cornu mitdates. leuū aū antipat. Prelio ḡ commisso inclinat cornu quod mitdates pugnabat. Qui tumuri p clitat eet. nisi antipat p ripam fluuii cum suis militib; succurrens deuicisset aduersarios. a morte eū piculo liberasset. Nam uictores egyptios ad fuga conuertens. & p secutus castra eorum deuastauit. & mitridate fugiente reuocauit. cum nullos ꝯ cingenta ceciderunt. antipat ū bis. Post h cum mitridates cesari demandasset uictoria simul & salute quo p antipatrū meruisset. cesar uirum antipatrum dilexit. ut uideret eo in summa bellorum picula. ꝯ ido uulneribus antipatri testimoniū contigebat. Cesar ḡ bello finito cum in syria nauigasset. suadente antipat hyrcanum in principatu ꝯfirmauit; ipsū ū antipatrum ciuem romanū sine censu ꝯstituit. Eo tempore ueniens antigonus aristoboli filius ad cesare. patris sui calamitate defleuit qualit patrem ipsum ueneno fr extinxit. & fr suus securi a scipione p cussus. & petebat s misereri a regno depulso. Accusabat eū hyrcanum & antipatrū qd male gentem regerent. & in se crudeli egissent. Antipat aute eū affuisset. satis faciebat de illatis s criminib; & dicebat antigonū cum suis romanis rebelle existere. & iuste aristobolu mortuū ee. fratrem ū ei latronum causa. merita mortem a scipione sumpsisse. Et cū h antipat cora cesare dixisset; cesar antipatro optione potestate quam uellet eligere donauit; & uicere eū totius iudee constituit. Hyrcano ū q; concessit patrie ciuitatis muros reconstruere. ua adhuc diruti iacebant. ex quo eos pompei deposuerat. Cesar aū cum iudea disposuisset; in syria nauigauit. Antipat aū cū cesare ad syria deduxit; ad iudeam reuert. & statim muros cū hyrcano a pompeio euersos reconstruxit. seditione q; prouincialium sedauit comminationib; simul & suasionib; dicens. Si q̄s hyrcano consenserit. feliciter uita sua poterit p agere; qui ū bella reuoluerit. lucro priuabitur. & me & hyrcanum tyrannos p dominis senties. romanos ū & cesarem preceptorib; amaros hostes. nam in inuicem patiuntur amo uerint que ipsi principem constituerint.

Et cū antipat uidisset hyrcanum tardum & segnem. fore filium suū faselum duce in ierosolimis ordinauit. secūdū ū herode galilee tenere ꝯstituit. omnino adhuc iuuene. nam xv annorum erat. Cum nichil obsistit iuuentus dum prudentia sup etate haberet. ita eū occasione inuenisset & statim ad uirtutis ostentatione prupit. Nam ezechiam principem latronum qui syria cū magna turba uexabat comprehensum fecit cū multis latronib; Quo facto ualde a syris amplectitur. & in amore ei exarserunt. quod a latronib; eorum eos liberasset. & laudabant eū p ci uitates & uicos. Unde & sexto cesari cognato magni illius cesaris. amicus toti regni syriam amicus factus est. Et cum ex his factis herodis inuidia frem ei faselum apprehendisset. studuit & ipse n minor uirtutis gloria repperiri. & ideo hierosolimitas fauore s parabat. & negocia eorum benigne tractabat. & ita ab omni gente tamquam dns honorabat. Potentissimi ū iudeorum antipatrū uidentes cū filiis ita extolli p fauore gentis & redditus iudee. & pecunias hyrcani. mimis inuidebant ei. Unde & manifeste antipatrū accusabant dicentes ad hyrcanū. Usq; quo istos pateris nomen regni possidere. Sed nec estimes sine tuo periculo terminari quod antipat & filii ei tota auctoritate teneant. & hac sine tuis iussionib; disponant. Nam herodes filius ei nram lege transgressus e. que phibet hominē occidi licet malignum. n prius iudicio condempnatus sit. Ille aū dum nulla a te suscepisset potestate. occidit ezechia & ei socios. Quem

hyrcanus audisset. adiuuari sterit. Plurimi aū iuniores dicebant fratres eorum quos herodes occiderat. ad p singulos dies ut ... cum peterent ut herodes ad concilium de actis suis redderet rationem. Commotus ergo hyrcanus herodem uocat satis facturum de criminib; sibi illatis. Herodes aū suasionib; patris impulsus uenit. Nam sicut paterat uenoprimatus. s; cum uocata & custodia corporis a ... Herodes aū galilea disponens. & parua militum manu circum data. uenit in iudea. ita ut nec terribilis uideret hyrcano cū tanta turba ueniens. nec nudus & inermis coram iudicib; astaret. Sextus & syrie rector scripsit hyrcano supplicans ut liberaret a iudicio herode. Concilio aū facto in herodes in medio una cum suis militib; astitisset; omīs primates nec ausus e aliquis ex his eum accusare. qui prius cōtinue eum accusabant. sed omīs subiguere & silentio ... Qui cum ita sederent tacentes. unus quidam nomine sameas uir iustus surgens ita locutus est. Viri iudices & rex. numquam hic uideo ad iudicium a uob uocatū ita astare sicut ... nra docet. Omnis enim quicumq; in h iudiciū discendens uenerit humilit assistit misericordiam a uob expectans capillis plexis & ueste nigra indutus. hic aū herodes ... reus & phomicida satis facturus astat purpura indutus & caput ornatum habens in compositione crinium. sequitur q; armis ut si scdm lege condempnatus fuerit nos iudices interficiat. ipse ū um faciens ... liberet. Et herode quidem ... n culpabo. siquidem commodū ... plusquam lege facit. sed uos & regem accuso. qui tanta ei ... dedistis. Scito te tam maiore ee dm quam hunc. Qu... ... ... et rectoris syrie & amore hyrcani n ... uos & ipsum rege torquebit. Nichil aū h ... Nam herodes cum regnum accepisset; omīs occidit ... inuentus cū ipso hyrcano preter sameam quem mirat ... bat. propter iustitia eius. Concilium ergo ita finitum e. Nam hyrcanus cū uidisset iudices ppensiores ad nece herodis. iudicium in posterum die distulit. Et mittens ad herodem furtim psuasit ei ciuitate relinquere. & periculum deuitare. Herodes aū fugiens in damascum ad sextum cesare puenit. & ita apud se detinuit. ut si uocaret ad iudiciū n obediret. Indignabant aū iudices hyrcano dicentes quia h omnia ex sua sequitur puenerunt.

Et cum sextus cesar herodem duce inferioris syrie ordinasset; nam h ei pecuniis uendidit. hyrcanus timebat ne quando contra se exercitum duceret. Nonnullis aū dieb; in factum h euenit. Herodes cum ad ursus eū expeditione deduxisset irascebat eo quod ad iudicium ei uocatus fuisset; Prohibuerunt tam eum obuiam uenientes pat antipat & fr faselus impetum q; ei retinuere rogantes ne accederet prope hierosolima. nec aliquid mali contra eos faceret. quia ꝯcessere ... ad talem dignitatem puenire; Deprecabantur & eum ut eciam ... deponeret; nec ita dolore considerare. ut sue salutis ingratus existeret; animaduertendo quod bellorum casus ds disponat. Qua propter uictoria n omnino sperare expugnando amicum quamuis ei p fuisset; cum nichil ... inermis ... adueṙsi. s; p maliuolos suasores accusati fuisset; Flexus his uerbis herodes & arbitratus satis s factū quod suam fortitudine ꝯcetui monstrasset; reuersus e. P iudea ergo talit se res habebat. Cesar aū cum roma uenisset. parabat ad affricam nauigare; quatinus scipione & catone expugnaret. Eo quoque sedatione p syria hac occasione contigit fieri. Bassus cecilius pompeianorum partium fautor. insidias sexto cesari faciens interfecit eū. ipse ū cū suis militib; rerum gubernacula tenuit. Et & maximum bellum circa apamia commissum e cū ducib; cesarianis. Quib; & antipat auxilia cū filiis destinauit. memoria habens beneficiorum cesaris. qua propter punire peremptores ei iustum putauit. Bellum aū cum traheret. marcus uenit a roma ad sexti successione. Cesar aute interficit a cassio & bruto i senatu. cū principatum tenuisset trib; annis & mensib; sex. quod p alios scriptores scriptum est. Post cesaris aū interitionem cum bellum ꝯflatum fuisset principib; romanorum p exercitu congregando dispsis. cassius ad syria puenit. Qui cū apamenum exercitum accepisset obsidionem soluens ambos s ꝯiungit bassum & marcum. & ciuitates circumeundo militer eū armis ꝯglomerabat & fiscalia grauia eis imponebat. a iudea ū plusquam septingenta talenta pecuniar exegit. Antipat aū cum uidisset in maximo timore & turba negocia ꝯstituta. diuidit pecuniar exactiones nonq; filio eas tradens. & herodi quasi difficilius putabat. reliquas ū aliis precepit colligere. Cumq; in primis herodes a galilea collegisset; quia ei p misserat statuta. inter necessarios amicos a cassio recipit. Nam a flaminiis et de hem des romanis obsequi. & fauore eorum s laborib; alienis parare. Alii aū peratores ipsas ciuitates cū habitatorib; uendebant. Quarum cassius iiii. maximas captiuauit; id est gofna & amatunthem. & libda & thamna. & tunc malichum tyrannū pene occiderat. n hyrcanus p antipatrū c. talenta de suo ei misisset; & ita impetu ei fregisset. Sed cū cassius cum multis pecuniis a iudea discessisset; malichus insidias antipat parabat. Quod antipat intelligens discessit trans iordanem. ubi exercitu prouinciale congregauit. Malichus aū callidus existens. iureiurando dicebat se insidias ipsi uel filiis ei nō fecisse. s; nec in animo cogitasse. Unde reconciliatus e eū antipat. Et cū marcus syriam peruaret. audiuit nouis reb; p iudea malichum studere. uenit quatinus eū interficeret. Quod pene egisset. n antipat petendo eū liberasset; nesciens miser quod interfectore suū p ea libaret. Igitur cassius & marcus exercitu congregato. herode toci syrie duce ordinauerunt. & naues ei cum toto exercitu commendantes. p miserunt eciam rege iudee eum p bellum ordinare quod contra antonium & iuuene cesare octouianū imminerent. Malichus aptum tempus se habe putans. antipatrū extinguere cogitabat. Cumque pincernā eius pecuniis redemisset; ueneno eū interfecit. & milites armatos habens ciuitate obtinuit. Antipat ergo uita summis laborib; & calliditate patria p regens. fine ita inuenit. iiii. filios relinquens. faselū. Herodem. Iosippū. Ferora. & filia unam salomen. Filii ḡ ei cum ultionem patris malico uniuersa in fermo cogitassent; malichus nimium callidus eis iureiurando iurauit; quod

antipatrum interfecisset. Herodes autem his incredulus, ulcisci
patrem cogitauit, et cum exercitum contra malichum uenire
statuit. Faselo autem fratre eius potius placuit dolo malichum
superare, ne belli ciuilis initium facere putaretur. Satisfac
tione ergo malichi suscipiens, credere se simulabat nichil
eum in aliquo suo patre commisisse. Post hoc sepulchrum ornatis
simum patri constituxerat. Herodes ergo cum ad samariam iam
uenisset: inuenit eam afflictam, quam statim bella sedando
resoluebat.

Interiecto deinde breui tempore celebratione quadam instante:
herodes cum militibus suis in hierosolima uenit. Quod cum
malichus cognouisset. accedens ad hyrcanum flexit eum
ut ne quoque permitteret herodem ingredi ciuitatem. Hyrcanus
ergo mandauit per nuncios herodi quod non deberet multitudi
nem alienigenarum iam mundato populo superinducere. Herodes
autem negligens hoc preceptum, noctu ciuitatem ingreditur. Tunc
malichus licet metueret, dissimulationem tamen non refina
uit, et antipatrum patrem eius herodis tamquam antiquum amicum
multum simulando plangebat. Placuit et herodi quamuis
hoc notaret non redarguere dissimulationem eius, sed et muneribus
eum blandiebatur. Cassius tamen de patris interitu herodi man
dauit, quatinus malichi crudelitatem uindicaret. Mille
narius quoque cassius mandauit herodis nominibus secundum
uoluntatem. Eo tempore cassius laodiciam cepit, et exi
erunt ad eum coronas [illegible] pecunias ei offerentes. Herodes
ergo uolens ulcisci patrem misit famulum suum quasi
hospicia parantem [illegible] tamen ueritas pateret, quatinus
millenarios [illegible] moneret. ut eum gladiis subito contra
malichum [illegible]. Qui cum exissent et iuxta ciuitatem
malichum conuenissent. pluribus eum uulneribus confoderunt.
et ita malichus penam exsoluit pro iniquitate in antipa
trum commissa. Hyrcanus ergo cum factum intellexisset. obstu
puit, consuluitque herodem quare malichum interfecisset. Cumque
herodes responderet cassium hoc iussisse. et hyrcanus lau
dauit factum. Nam malicholum et nimis eum esse peruasorem
patrie criminabantur. Cassio ergo discedente de syria. maxi
ma turbatio concitatur in hierosolimis. Felix enim frater mali
chi una cum militibus contra faselum fratrem herodis armabatur.
Herodes autem ad [illegible] erat damasci perfectus cum hoc audis
set. et infirmis solacium festinare cuperet. egritudine prohi
betur. Faselus tamen felicem superans in quadam turre conclusit.
quem postea sub pactionis federe dimisit. Hyrcanum quoque ac
cusabat quod inimicis suis fauore impenderet. Felix autem
frater malichi dimissus fedus dirrupit. et multa occupauit lo
ca. masada munitissimum locum cepit. Contra quem herodes
ex inualitudine liberatus exercitum duxit. et auferens omnia
loca que ceperat, sub pactionis lege eum dimisit. Eo
tempore antigonus aristoboli filius militia congregauit. et
fauni damasci rectore pecuniis redemit. et ptholomeum
et minei per cognatione secum ad iudeam ducebat. et marion
quoque tyrannus tyri. Marion autem galileam inuadens, tria
castella eius occupauit. Contra quem herodes cum uenisset. cum
adulatione et humilitate omnia cum eo componens. domos
eius coniunxit. Post hoc obuiauit antigono. et prelio commisso
uicit eum. et fortiter a iudea expulit. Victoria ergo herodes
potitus. uenit ad hierosolima. ubi eum hyrcanus quamplures
coronas obuiantes primum offerebant. Nam cognatus hyr
cani per affinitatem credebatur. ideoque eum magis amabat. et
defendebat uenturam neptem suam filiam fratris sui aristo
boli. ex qua idem herodes genuit tres filios et duas filias.
Habuerat et prius uxorem popularem nomine dosis. ex qua
habuit primum filium nomine antipatrum. Antonius autem et octo
uianus cesar cum cassium in philippensi campo uicissent. sicut
et ab aliis demonstratum est. post uictoriam cesar ad italiam rediit.
antonius autem ad asiam regressus est. Cumque uenisset in bithiniam
legationes undique occurrerunt ei. Tunc et iudeorum nobilissimi
accusabant faselum et herodem fratres. dicentes hyrcanum ha
bitu tantum regem exstare: illos uero omnem potestatem possidere.
Antonius tamen herodem nimis honorauit. cum ad eum uenis
set satisfacturus pro accusationibus. Unde accidit aduersarios
eius nec sermone aliquid impetrasse. Herodes enim antonium
pecuniis placauerat. Et cum post hoc antonius ad effesum
uenisset. hyrcanus princeps sacerdotum et nostra gens legatio
nem ad eum misere. et auream coronam supplicantes quatinus iudeos
a cassio abductos non exstante bello. scriberet ad prouinciam
liberos relaxari. et terram eis subreptam restitui. Antonius
ergo iustas iudeorum postulationes considerans. rescripsit iudeis
et hyrcano decretum huiusmodi. Marcus antonius imperator
hyrcano principi sacerdotum rectori gentis iudeorum salutem. Si
ualetis bene est. ualeo et ego cum exercitu meo. Lysimachus
pausanie, et iosippus minei, et alexander theodori. lega
ti uestri ephesi ad me uenerunt priorem rome confectam amiciciam
renouantes. et insuper demonstrantes uestrum in fauore circa nos.
Quod cum intellexissem. et ex decretis audientes familia
ritatem uos ad nos seruare, moresque uiros optimos. et re
ligione considerassem, communes uos nobis indicauimus.
Sed cum tota asiam aduersarii nostri et populi romani pre
ssissent. et nec ciuitatibus nec templis parcerent, nec iusiu
randum quod statuerant seruarent, nos non tantum pro eorum communi
sed et pro communi re publica in auctores uindicauimus. Ex
quorum et facinore solem auersum existimauimus. quod talia
nefaria commiserunt. Insidias uero eorum in sidonias macedoniam
quam nefandissimo suo receptaculo suscepit. cum sceleratissi
mas malignitates eorum philippenses campi obtinerent cum
et in illis locis multos per suis temporibus deuicimus. Sed et
brutus cum philippis confugisset. circumseptus a nobis eidem
perditionis merito cum et cassius particeps factus est. Quibus
oppressis in posterum pace frui licebit. et asiam respirare a
bellorum tumultibus. Igitur pacem ubi a deo donatam. et tamquam
de maxima peste asiam releuatam. per meam refouerit uicto
riam. Memores ergo uestri gente iudaica curamus reddere leu
iore. Tiriacas quoque per ciuitates per prosum quatinus si qui liberi uel
serui uenundati sunt sub gaio cassio. et ponces ei absol
uantur. Super hoc et donationibus antea et publio dolobella cle
menter oblatis uos uti cupio. Nec enim et tyrios uiolentos uobis
esse prohibeo, et quecumque possident iudei cum poteritur restitu

pecpio. Corona uero quam mihi donastis accepi. Vale. Marcus
antonius imperator tyriorum magistratibus: curie: populoque sa
lutem. Cum in occurrissent ephesi legati hyrcani principis
sacerdotum. dixerunt prouinciam eorum uos tenere quam inuasistis
sub aduersariorum tyrannide. Nos autem pro imperio bellum susci
pientes, iusta et pia prudentia uindicauimus oblitos con
grue et ingressores iurisiurandi punientes. Quapropter
pace non habebitis. donec ea que abstulistis restitueritis.
Nam neque prouincias, nec exercitum obtinere potuerunt
qui aduersariis nostris in publice auxilium ferebant. sed uio
lentiis senatus subripuit. Quippe cum illi penam dedissent
nos auxiliatores precepimus sine mora recipere, que prius
possedisse noscuntur. Vos ergo si qua per dictam hyrcani rec
toris iudeorum paulo ante quo cassio bellum illicitum portu
cepto contra nostram prudentiam ablata possidetis reddite.
nec aliquam uiolentiam eis ingeratis. unde ledi possint. Si
quod uero iustum contra eos habeatis. cum ad locum uenerimus
liceat allegationibus uti. Nos autem auxiliatoribus singula
iusta consideratione seruauimus. Edictum autem istud precipio
uobis quatinus in tabulis publicis scribatur litteris latinis et gre
cis. et in loco eminentissimo descriptum ponatur, unde ab
omnibus relegi possit. Si quis autem his nostris edictis non obedi
erit, ulcisci in eos satisfacientes cause, putauimus.

Post hec antonius dum ad syriam pergeret. cleopatra ei per
ciliciam obuiauit. et amore suo eum detinuit. Iterum
rum ad antonium peruenerunt c. potentissimi iudeorum ac
cusantes herodem cum faselo presente hyrcano qui socer iam
herodis erat. Antonius ergo consuluit hyrcanum quis mag
de illis duobus fratribus gentem iudeorum melius gubernaret.
Cum hyrcanus respondit: Antonius ergo cum herode amicicias com
ponens. commisit ei iudeorum negocia. Quindecim autem uiros
ex accusatoribus eius ligauit, ut eos occideret. Quod et fecisset
nisi herodes recusasset. Rursus autem cum in tyro antonio
occurrissent accusantes herodem. multis iam pecuniis cor
ruptus antonius ab herode et fratre eius pro fidibus locorum precepit
legatos iudeorum nouis rebus studentes torquere. et herodi
prebere principatum. Mox autem sedentes eos inueniens ante
ciuitatem cum hyrcano. missis nunciis petiuit hyrcanum
recedere, ne certamini inuolueretur. et malum aliquod pateretur.
Quidam autem eorum dum non consentirent recedere. et quasi
contemptum reliquissent, mox romani milites decurrentes cum
armis eos inuadunt. et quibusdam peremptis. multos
uulneribus laniabant. reliqui uero fugientes cum timore me
ad propria redierunt. Clamante uero populo contra herodem
incitatus antonius uinctos interfecit.

Antigonus ergo filius aristoboli accedens ad parthos promi
sit eis mille talenta et quingentas mulieres. si hyrcanum
principatu priuarent. et ipsi traderent. et herodem cum
suis interficerent. Quod non euenit. licet parthi contra iudeam
expeditionem parassent. ducente eos antigono. Nam pacorus
filius regis parthorum ibat per maritima. dux autem exercitus
barzafranes per mediterranea contra iudeam ingreditur. Tyrii
autem excludunt pacorum. sydonii autem et ptholomenses suscepere.
ceperunt turmam equitum. quam idem pacorus in iudeam desti
nauerat, uexaturam prouinciam, et antigonum adiuturam.
Et cum quidam iudeorum a carmelo monte ad antigonum uenis
sent, parati ad auxilia. antigonus sperans per eos aliquam pre
regionis capere: uenit ad locum qui drium nuncupatur. et exin
cum eis hierosolima ascendit. Ubi et multis congregatis
contra regiam aulam peruenire statuit. et hanc expugnasset.
nisi faselus et herodes prelio pro foro commisso eos uicisset. et
ita antigonus ad parthos qui intra prouinciam erant confu
git. Consilium autem iniit antigonus cum parthis. ut pa
corus cum parua multitudine ad hierosolima secum ue
niret. quasi pacem inter antigonum et hyrcanum facturus. et
barzafranes cum reliqua multitudine infra regionem ma
neret. et quecumque legatum ad eum de hierosolimis mit
teret. uinctum eis custodirent. Quod et ita euenit. Nam
barzafranes infra prouinciam remansit. cum ducentis equitibus
et x. milibus peditum, pacorus autem cum reliqua multitudine
et antigono ad hierosolima uenit, instante festiuitate quin
quagesime: quasi pacem inter hyrcanum et antigonum facturus
uerum tamen ut antigono principatum prestaret. Cum faselus
occurrisset. cum gaudio suscipiens eum introduxit in hospicium
hyrcanus princeps sacerdotum. nesciens quod inimicum uitae sue
suscepisset. Cumque pacifice inuicem conuersarentur. pacorus
rogauit hyrcanum et faselum fratrem herodis. ut cum eis cum par
ua multitudine adducerent barzafranem ducem suum cum
honore. ut futura festiuitati communicaret inter eos. Hyrcanus
ergo et faselus dimittentes herodem in ciuitate: iuxta peticio
nem pacori ierunt ut adducerent barzafranem ducem cum
sua multitudine in hierosolima ad festiuitatem quinquagesime
nescientes conficta fraude. Nam cum uenissent ad locum
ubi barzafranes cum exercitu iacebat. occurrit eis ipse
dux. et nimis largitus est munera dedit. et post hoc texe
bat eis insidias. Quidam autem accedens ad faselum nunciauit
quod eis pararentur insidie. Ille autem his incredulus. accessit
statim ad barzafranem. et ait. Non equum est te tam inci
tasse, eo quod nobis insidias pares. Nimis autem acerbe factis
simus quia propter te adducendo uenimus. Fide non seruata me sus
pectus est. barzafranes hoc eo dicente: iurabat falsum esse. et
iniusta suspicione turbari. Barzafranes autem inuenit
suis. capiensque hyrcanum et faselum ligauit eos. et statim
surgens cum exercitu uenit ad pacorum in hierosolima.
Hi autem qui cum hyrcano et faselo erant uidentes eos ca
ptos fuerunt ad herodem. et nunciauerunt ei quod hyrcanus
et faselus frater eius a barzafrano duce parthorum capti erant.
Quod cum audisset herodes ad pacorum querebatur quod frater
suus et hyrcanus in legatione qua eos ad barzafranem
misisset. capti et ligati fuissent. Pacorus ergo et nobiles
parthorum qui cum eo assidebant. omnem causam se scire dis
simulantes dixerunt hanc opinionem falsam esse. sed magis egrederetur
de ciuitate in occursum uenientium ut experiretur certius ueritatem.
Hoc autem dicebant. uolentes eum de ciuitate egressum de
tineri ut ciuitatem non caperet. Herodes uero eis in hoc minime con
sensit. Orte autem ad uespascente. uenit barzafranes cum exer

tatim in hierosolima. adducentes hyrcanum et faselum fratrem herodis ligatos. Hoc uiso herodes. minime ualens aduersariis resistere. nocte ueniente imposuit matrem suam et sororem et filiam alexandri quam in matrimonio habebat super iumenta. et duos fratres suos iosippum et ferora. et omnia iumenta necessaria. et cum residuo populo fugiens festinauit in ydumeam uenire. Nullus autem tam durissime nature fuit. qui non cum presentia cerneret misereretur eorum. uidendo mulieres congementes quod a patria discederent. et nullum iam de se bonum expectarent. Herodes autem fortiter rei atrocitatem sustinens. et magnanimum contra omne periculum existens. in uia unumquemque confidere hortabatur. ne traderet se mestitie quem posset. eis fuge nocte in qua tota sola spes salutis eorum consisteret. Illi quoque ex herodis persuasionibus omnem calamitatem sufferre temptabant. Ipse uero herodes pene se ipsum interemerat. dum iumento cadente mater eius periculum mortis sustineret. Propter autem passionem et timorem. nec hostes eos prestante comprehenderent remorantes circa curationem matris suum gladium euaginauit. sequi perimere conantem tenuerunt presentes uiri dicentes non oportere cum inimicis factis fieri. Nam opus hoc nec fortitudinis. si ipso a periculo se liberans. amicos suos traderet inimicis. Quibus uerbis compulsus herodes. facinus quod in se cogitauerat pretermisit. matremque curans peragebat uiam propositam. et celeri ad masada castellum peruenit. Multas quoque incursiones sepe faciebat in parchos qui per prouinciam discurrebant. et multos ex eis occidebat. Cumque in ydumeam uenisset. cum suis omnibus in oppidum masada deposuit matrem ibi cum sorore et octingentis. et aliis amicis. tritico et aqua et aliis oportunis in oppido sufficienter constitutis. et ipse cum duobus fratribus suis iosippo et ferora ad petram ciuitatem arabie confugit. Parchi uero mox die facto cum uniuersam hierosolimam et palatium depredarentur. hyrcani tantum pecunias non tangebant. que usque ad ccc. talenta fuerunt. Sed et mulieres quas antigonus parchis promiserat. herodes abduxerat secum in ydumeam. Et dum parchis pecunie ciuitatis non sufficerent. prouinciam exeuntes uastabant. et marissam potentissimam ciuitatem expugnauerunt. Antigonus quoque cum sic iudeam per auxilium parchorum peruenisset. et hyrcanum et faselum fratrem herodis in uinculis haberet. nimis irascebatur quod mulieres abducte fugissent. quas hostibus dare promiserat. Nam mulieres quingentas cum pecuniis eis sposponderat. Timens et antigonus ne multitudo postea hyrcano principatum restitueret. dum adhuc in uinculis iaceret aures eius amputauit. propter hoc ne possit rursus ad eum principatum sacerdotii peruenire. propter diminutionem aurium. dum hunc honorem lex iussisset integros corpore tantum obtinere. Faseli quoque fratris herodis miretur quisquam fortitudinem. Qui cum non ignoraret se occidendum. mortem non putauit atrocem. et sub inimicis perire amarissimum iudicauit. Cumque non haberet manus a uinculis solutas. et aptas ad interficiendum se ipsum. saxo caput suum percutiens. uitam finiuit. Dicunt autem quidam quod uulnere confectum. antigonus precepisset medicis tamquam curandum intimi. mortiferis medicaminibus suppositis in uulnere. Antequam autem ad integrum faselus animam exalaret: a quadam muliere audiens fratrem suum herodem parchos effugisse. mortem uiriliter et patienter sustinuit. dum post se relinqueret qui mortem suam uindicaret. Herodem igitur magnitudo circumuenientium malorum non perterruit. sed faciebat eum calliodiorem et sagaciorem. Ignorans autem quod frater suus faselus iam mortuus fuisset. properauit ad malachum regem arabum. ut eius auxilio ccc. talentis fratrem suum ab antigono redimeret. et obsidem daret filium faseli qui vii. annorum erat. Audiens autem fratrem iam defunctum. placuit ei cum paucis fugere in egyptum ad cleopatram. et exinde ad antonium pergere. Ueniens autem alexandriam. cum presides loci interpellasset. et ab eis multa ueneratione productus in ciuitate a cleopatra suscipitur. Que nullatenus eum ibi detinere potuit. eo quod festinaret rome ad antonium. Unde cum nauigasset ad pamphiliam in hyeme acerrima. uix ad rodum deductus est ciuitatem. quam cassius destruxerat. Uidens autem herodes reedificari ciuitatem. quamuis inops esset. tamen benefacere eum non piguit. et quamuis ipse pecuniis in sua necessitate egeret: super uires suas pecunias largitus est ad renouandam ciuitatem. Post hoc cum nauigasset in italiam. in brundisium deducitur. et exinde romam uenit ad antonium. Cui omnia retulit que sibi in iudea contigissent. et quod frater eius faselus a parchis sit interemptus. et hyrcanus auribus amputatis captiuus teneretur. et quod antigonus parchis promisisset mille talenta et quingentas mulieres que de suo genere essent. et qualiter ipse eas noctu fugiendo abduxisset. et multas calamitates passus fuisset. et quemadmodum in hyeme nauigasset contemnens pericula. dum festinaret ad eum. in quo solo spem suam et firmum auxilium posuisset.

Antonius ergo his auditis. misericordia mouetur pro calamitatibus herodis. quod et hominibus in tali dignitate constitutis fortuna dominetur. et memor amicitiarum patris eius antipatri. qui fideliter romanis in cunctis bellis et hospitiis paruerat. uenit cum eo ad cesarem octouianum. et rogabat ut ei auxiliaretur. Cesar autem cum antonium tanto studio se pro herode rogaret. paratior erat ad auxiliandum. Cumque cesar senatum congregasset. messala et atratinus herodem in senatu presentantes. de patris eius beneficiis intimabant. et quem fauorem circa romanos ipse habuisset. et antigonum simul accusabant hostem manifestum eum pronunciantes. non solum ex his que prius commiserat. sed quia etiam a parchis principatum accepisset neglectis romanis. Cumque senatus per hoc commotus esset. antonius dicebat quod prodesset illis contra parchorum pugnam. si herodi regnum iudeorum committeretur. Cumque hoc omni senatui placuisset. decreuerunt eum regem fieri. Summum ergo studium antonio circa herodem erat. quod et tam insperate principatum acquisiuit. et quem minime peciturus herodes illuc ascenderat. Numquam enim sperabat romanos sibi regnum daturos. quod solum erant generi sacerdotali donare. Et cum intra septimum diem contulisset ei senatus

negocia regni et ab italia in iudeam descendere iussisset. senatu in propria discedente. cesar octouianus et antonius collega eius. herodem in medium habentes. precedentibus aliis consulibus exierunt immolaturi. et deposituri senatus consultum in capitolio. Herodem ergo primo die regni sui prouexit antonius. cui initium fuit centesima et octogesima iiii. olimpiade. consulibus gaio domitio albano secundo. et gaio asinio. Eo tempore antigonus cum parchis masada castellum obsidebat. in quo herodes dum fugisset: matrem et sororem et alios amicos deposuerat: plenum omnibus necessariis preter aquam. Contra autem antigonum deus prohibuit. Nam nocte quadam tanta pluuia missa est ut receptacula cisternarum cuncta replerentur. Qua propter hi qui recreati exeuntes contra antigonum confligebant. quosdam palam alios uero furtim. multos in congressionibus prostrauerunt. Uentidius autem eo tempore a romanis dux missus uenit in iudeam ut parchos exinde pelleret. sed omnis eius machinatio erat ut ab antigono pecunias acciperet. Et cum prope hierosolimam castra posuisset. et satis pecuniarum ab antigono sumpsisset. ipse quidem cum ampliori militia discessit. Et ut non manifestaretur pecuniarum acceptio. silonem cum quadam parte militum ibi reliquit. Quem antigonus similiter remunerabat ut nichil se molestaret. sperans rursus parchos adiutores fore.

Herodes ergo iam rex factus cum ab italia ad ptholomaidam nauigio uenisset. et congregasset non paruum exercitum ex peregrinis simul et iudeis per galileam. uenit contra antigonum. Coniuncti sunt silo et uentidius compulsi a delio quem legatum antonius de roma transmissus fuerat ut herodi [illegible]. Herodi ergo uires cottidie crescebant. cum galilea omnis se ei tradidisset. Et cum impetum fecisset in masada. uolens cognatos suos ab hostibus circumseptos liberare. fuit illi impedimento ioppe. Nam tutum non credebat oppidum aduersariorum pretergredi relinquere. Unde statuit ioppen prius expugnare. Cumque silone contra ioppen pugnante iudei intus habitantes fortiter rebellarent. herodes cum paucis militibus eos inuadit. et ad fugam compulit. et silonem incaute confligentem a periculo liberauit. Ioppen ergo ita expugnans. festinabat de masada cognatos eripere. Tunc quidam prouincialium propter patriam amicicia adiuuabant eum. multi uero propter eius gloriam. quidam autem propter remunerationem beneficiorum. plures uero propter hoc quod rex esset factus. Antigonum autem oportunis insistens eius insidiis et fraudibus preoccupans. non parum hostes ledebat. Herodes uero de masada cognatos suos eripiens. et risan castellum capiens ad hierosolimam properauit cum exercitu. Et cum multi intus habitantes fortitudinem herodis et castra eius ad occidentalem partem posita cernentes metuerent. partes illius custodes muri sagittarum impetu fortiter reprimebant. et incursione sepius cum hostibus facta decertabant. et iterum intus refugiebant. Herodes ergo iussit predicari iuxta murum quod pro salute boni populi et ciuitatis profuturus esset. nec manifestorum aduersariorum malicia recordaretur. sed et inimicissimis abolitionem delictorum que in se commiserant indulsurum se esse promisit. Antigonus namque contra [illegible] culpabat romanos quod nullam iusticiam obseruarent. dum herodi priuato et ydumeo regnum dedissent. cum solum fuissent hunc honorem prebere generi digno. Nam et si inde se uel de regno suo grauiter ferrent. tamen sacerdotes qui iniuste nichil in romanos fecerint non deberent de honore eicere. Cumque hec antigonus dixisset: et ad blasphemias uerborum utrique peruenissent. antigonus eos qui prope murum accedebant iaculando sagittas procul eos a turribus repellebat. Et cum romani sumptus non haberent. et pecunias ad alimenta ab herode rege postularent. quosdam eorum ad hyemalia loca destinauit. Nam loca circa hierosolimam deserta erant. eo quod a militibus antigoni omnia direpta fuissent. et ideo romani discedere temptabant. Herodes autem precabatur ut non se relinquerent. a cesare et antonio et a se facultates prebere quecumque quererent promisit. Post hanc petitionem statim ad prouinciam egreditur. nulla occasione discessionis romanis relinquens. Siquidem multitudinem necessariorum quantam nemo sperabat deportauit de samaria familiaribus suis administrantibus: triticum uel uinum. et oleum et pecora simul. et alia diuersa in hierichonte deducentibus: et ita disposuit ut per sex dies militibus aliquid non deesset. Que cum non laterent antigonum. statim misit per prouinciam qui deberent insidiis prohibere deportantes solatia alimentorum. Cumque precepta antigoni milites paruissent. et grandem multitudinem armatorum circa iericontem congregassent. super montes locati custodiebant alimoniam deportatores. Interea herodes minime quiescebat. sed x. turmas accipiens. quarum quinque iudeorum erant. alie uero mercede conducte. nec et equites paucos. uenit ad iericontam castellum. Et dum desertum castellum inuenisset. et quingentos uiros cum uxoribus et filiis in excelsa fugisse. omnes eos liberos dimisit. Romani tamen irruentes: ciuitatem predati sunt. dum plenas domos pecuniis repperissent. Herodes autem custodia in hierichonte relinquens. reuersus ad propria dimisit romanorum militiam ad hyemalia in ydumeam. et galileam. et samariam. Igitur romani qui cum herode in iudea erant. in deliciis manebant. ab armis quiescentes. Herodi uero minime placuit ocium habere. sed in samaria matrem et cognatos dimittens. ad galileam usque peruenit capturus quedam loca. que custodes antigoni preoccupauerant. Perueniens autem in sephori. et custodibus antigoni fugatis. letitia magna fruebatur. Dein contra latrones quosdam in speluncis habitantes alam equitum et tria agmina peditum transmisit. quatinus prohiberent eos ne latrocinia exercerent. Hec autem latrocinia fiebant iuxta uicum arbilon. ubi ipse rex herodes quadragesimo die cum omni exercitu uenit. Hostes uero audacter confligentes in fuga uerterunt leuum cornu herodis. Quos ipse iterum reuertens fugauit: suos uero fugientes reuocauit. Permansit uero hostes persequens usque ad iordanem flumen. cum per alias uias ubique diffugerent. Herodes ergo cum tota galilea se cepisset preter eos qui in speluncis habitabant. et diuisisset pecunias romano militi c. l. dragmas. plures ducibus: et multo plus. ad hyemalia loca eos dimisit. Uenerunt quoque ad herodem quidam de romanis militibus accusantes antigonum quod prebens

eius uectigalia dari, et milites eius per prouinciam discurrerent, et omnia dissiparent. Herodis quoque frater suus iosippus cum duobus milibus peditum, et quadringentis equitibus, ut contumelia militum antigoni comprimerent, Iosippus non ueniens debellabat socios antigoni, et habundantia alimentorum militibus romanis prebebat et alexandrium castellum olim dirutum construxerat. Eodem tempore antonius athenas ueniens, uocauit silone cum exercitu romano de iudea. Mandauit et herodi ut auxilia sumeret ad pugnandum contra parthos. Et cum herodes antonio auxilia misisset, sumens ipse reliquam partem militum uenit ad expugnandos eos qui latrocinia exercebant. Erat enim eorum cubilia in montibus abruptis constructa, et per medium altissimos transitum habentia. saxis acutissimis circumdata, ubi cum suis familiaribus iidem latrones latitabant. Rex autem herodes construens quasdam archas, et ferreis cathenis ligans per machinas de uertice montis easdem archas super speluncas deponebat, dum nec ab inferioribus ascendere propter acumina montium milites herodis potuissent, neque de superioribus contra ipsos latrones descendere possent. Archee uero militibus plene erant, falces acutas et longissimas habentibus, cum quibus resistentes latrones abstractos de speluncis occidere preualerent. Habebant et intus milites necessaria reposita. Cum ergo arche deposite fuissent per cathenas ferreas super ora speluncarum, nec auderent latrones de speluncis egredi, unus de militibus gladio accinctus, et ambabus manibus cathenam ex qua archa pendebat tenens, descendit in speluncam, quia uidebat latrones non audere exire. Et dum per se unam speluncam uenisset, primum iaculis multos fugauit; postea autem falce extractaque parte aliquanta quosdam resistentes occidit, impellebat in precipicia ruere. Et cum intra in speluncam uenisset, multos cum falce arcta quosdam gladio occidit, et iterum in archam ad suos reuersus quiescebat. Timor ergo latrones in speluncis habitantes inuasit, et salutis desperatio comprehendit. Reliqui uero timuimus ex pluribus: et multa de latronibus rege concedente et fide data tradiderit. Mulieres et ad eos qui in speluncis erant clamauerunt, ut egredientes ante ianuas cuneis pugnarent. Et cum non ausi fuissent exire, milites inter ignem mittentes: multos eos incendio suffocauerunt. Senex autem quidam intus relictus est cum uxore et septem filiis. Quibus petentibus ut eos dimitteret ad ostium spelunce exire, stans idem senex super ostium spelunce unumquemque filiorum suorum exeuntem occidebat, donec omnes interimit, et post hos uxorem suam quoque peremit. Cumque in precipicio cadauera eorum iactasset: ipse multas blasphemias in herodem uociferat, et infirmitatem eius exprobrans. Licet et rex herodes dexteram tendisset, et uite spem promisisset: tamen ille per precipicium sibimet ad erat. Herodes ergo rex tam omnes speluncas destruens, et ordinans ibi ducem ptholomeum, ipse ad samariam cum sexcentis equitibus et tribus milibus peditum discessit, tamquam antigonum expugnaturus. Hii autem qui prius galileam turbabant inuadentes ptholomeum interemerunt eum. Cumque hi fecissent, in nemoribus et in difficillimis locis confugientes predabant, et rapiebant omnia. Quos herodes reuersus puniuit et uastatores interfecit. et eos qui in munitissimis locis confugerant obsidione capiens occidit, et castella deposuit. Antigonus igitur pugnans cum parthis uicit eos, et in fugam uertit. Et post uictoriam remisit quosdam de auxiliatoribus ad herodem cum quodam principe machera. Rex autem herodes dimittens fratrem iosippum in iudea cum duabus cohortibus et mille equitibus ad expugnandum antigonum, ipse ad antonium festinauit, qui samosatam oppidum iuxta eufratem obsidebat cum romanis. Et cum ad antiochiam peruenisset, inuenit ibi quosdam congregatos, qui similiter ad antonium ire uolebant, sed propter timorem barbarorum qui in uia latrocinia exercebant, ire non audebant. Herodes autem eos adhortatus, dux itineris eorum factus est. Et cum iter pergerent, incurrunt insidias barbarorum. Nam spinis obstruebant campos aditum, ubi et equites non paucos barbari sedere insidiis disposuerant, ut cum aliqui ad campum uenirent, impetum super eos facerent. Vero ergo herodes cum suis transiuit, barbari subito retro eos inuadunt. Rex autem herodes impetum cum suis militibus in eos faciens, et in fugam conuertens, audaciam suorum excitauit, et confidentes eos fecit reuerti, qui prius fugiebant. Herode ergo acriter pugnante, et barbaros prosternente, cuncti barbari fugerunt. Post hoc diripiens uasa et sarcinulas eorum, coeptum iter pergebat cum suis. Et cum ad quandam siluam appropinquassent, iterum contra eos de silua quidam subito irruunt. Cum his iterum herodes confligens eos in fuga uertit, multos interimens, et uiam tutam se sequentibus parabat. Et cum iam ad antonium appropinquassent, transmisit antonius exercitum cum ornatu ad occursum herodis, hunc honorem ei prebens auxilii causa. Cumque presentem alacriter uidisset, et cognouisset ab eo que in uia acciderant, amplectebatur eum, et uirtute eius laudibus efferebat, et osculabatur eum, et iuxta se sedere fecit. Antonius ergo non multo post oppidum samosata cepit, tradente se antiocho tyranno. Herodes autem petiit ab antonio ut daret sibi auxilia, quatinus antigonum iam diu sibi resistentem expugnaret. Antonius igitur misit cum eo sossium cum militibus romanis, ipse autem ad egyptum perrexit. Sossius ergo premisit in iudeam cum rege herode duas legiones romanorum, ipse uero cum maiore exercitu sequebatur. Iosippum uero herodis fratrem quem ipse in iudea reliquerat, contigit tali morte perire: Hic enim iosippus immemor preceptorum herodis fratris, exercitum per montes promouit. Et cum uellet exercitum congregare romanis militibus in bello laborantibus, aduersarius eum in difficillimis locis inuadentibus fortiter pugnans interimitur, pene cunctum exercitum perdens. Siquidem sex cohortes extincte sunt. Antigonus autem cum sic hostes uicisset, caput iosippi fratris herodis iussit abscidi. Cuius corpus L. talenta frater eorum minor ferora redemit ab antigono. Post hoc antigonus ubicumque socios herodis inuenisset, in palude eos iubebat immergi. Nuncium uero cum herodi antiochie nunciasset fratris mortem: ipse hoc credens propter uisiones quas in somnis de morte eius uiderat, festinans proficiscebatur. Et cum ad montem libanum uenisset, octingentos milites exinde sumens cum romano exercitu ad ptholomaidam uenit. unde noctu surgens in galileam peruenit, et exinde ad iericuntem ueniebat, ultione exacturus pro fratre. Qui cum uenisset, exercitum ibi opulenter refecit. Post conuiuium autem cum ad superiorem domum ascendisset, dimisit omnes qui presentes erant ibi. Ubi statim affuit circa regem mira prouidentia dei. Nam tectum domus subito cecidit: et nullum ex eis lesit. Unde omnes crediderunt herodem dei amatorem esse, dum per ipsius prouidentiam tam maximum et mirandum periculum uelociter exeuntes euasissent. Postero die antigonus cum sex milibus a summitate montium ad pugnam contra herodem descendit. et timore subito romanis incussit. Qui cum exissent contra eos, milites antigoni iaculis lapidibusque socios herodis uulnerabant. et ipsum herodem quidem telo circa precordia percussit. Antigonus ergo misit ducem quendam nomine pamprium ad samariam cum exercitu, ut eam debellaret. Contra quem herodes rex cum exercitu ueniens, eumque audacter uincens deuicit. Quem et peremit. multos de eis occidebat. Quorum multi dum armati in domibus confugissent, tectis auulsis lapidibus eos oppressit. Hoc quoque factum aduersariorum animos magis confregit, sperantium futura deteriora existere. Rex autem herodes uespere facto cenare milites precepit. Ipse uero cum aliquantis domum lassus intrasset, quod balneum erat, pene maximum periculum incidit, quod prouidentia dei uitauit. Nam nudum et cum uno puero se lauantem, hostium quidam qui armati in eadem domo pre timore celati fuerant inuaduntur. Quorum unus exiit gladium tenens, et per ianuam currit, et post hunc secundus, et tercius similiter armati, et nichil regem leserunt. Postera die sectoris fratris herodis abscidens caput pampri, transmisit herodi pro ultione fratris eorum iosippi. Nam idem pampus manu sua iosippi caput absciderat. Herodes ergo desinente hyeme prope hierosolimam cum exercitu uenit, et iuxta ciuitatem castra sua locauit tertio anno regni sui, ex quo rome ordinatus erat. Post hoc herodes castra iuxta murum posuit, qua potuisset ciuitas expugnari, et tribus aggeribus murum circumdans turres erexit. Cumque multa fiducia ad opus hoc usus fuisset: et silua decidisset, et magistros operantibus preposuisset, ipse exiit contra sossium et miliciam romanorum qui sibi in auxilium ueniebant, et eos cum honore duxit ad hierosolimam. Rex et herodes perduxit a samaria non parua multitudine: ita ut de iudeis haberet xxx. milia que se adiuuarent.

Omnis ergo exercitus romanorum et iudeorum circa muros hierosolimorum congregabatur, et circumsedebant muros ciuitatis in parte aquilonis. Quorum exercitus erant xi. cohortes peditum, et vi. milia equitum. necnon et auxiliatores syri. et duo duces silo et sossius ab antonio missi. Antigonus ergo cum his qui intus habitabant cum multa alacritate et audacia herodi repugnabant. et latenter sepius foris obsidentes inuadebant, et iterum intro refugiebant. Quae cum herodes perspexisset, aduersum eorum inuasiones insidias parauit, et agmina militum transmittens uenalia congregabat, ita ut intra paucum tempus multam affluentiam alimentorum comportarent. et multa manu citi aggeres operantes erexerunt. Estas enim erat, et nullum operantibus impedimentum fiebat, et machinamenta ingerentes murum permouebant, et omnibus experimentis utebantur, nec tamen terrebant infra ciuitatem existentes. Nam resistebant eis fortiter, et romanorum instrumenta comburebant. Et cum ad manum uenissent, non minores romanis fuerunt, non quia militaris disciplina eis deerat. Nam et muros firmabant: et subterranea cum fodientibus confligebant, et fortiter resistebant, licet magno exercitu obsessi forent, et grauiter fame et inopia necessariorum fuissent. Nam septimus annus tunc acciderat. Interea ascenderunt super murum xx. uiri de principibus, et postea centuriones sossii. nam primus murus iam captus fuerat diebus xl. secundus autem diebus xv. et aliquae porticus circa templum incense sunt. quas herodes antigonum incendisse dicebat, ut ex hoc ei inuidiam apud iudeos cetrum faceret. Et cum exterior pars ciuitatis capta fuisset: admixti sacrarium, et inferiorem ciuitatem iudei cum antigono confugerunt. Cumque timuissent ne prohiberent eos romani deo cotidianas immolationes offerre: per legatos supplicant permitti sibi deo hostias offerre solitas. Herodes autem cum uidisset eos paululum esse fatigatos: acquieuit petitionibus eorum. Sed cum nichil uideret fieri que putabat, immo fortiter eos antigonum uelle iuuare, accedens ad ciuitatem instanter pugnabat. ita ut omnia interemptionibus complerent. Siquidem romani pro mora obsidionis irascebantur. Herodes ergo nullum de iudeis uiuere sinebat, sed occidebant paruulos et domos, et quos cumque romani inuenissent fugantes eos, et in templo concludentes, neque infantibus neque senibus neque infirmitatem mulierum misericordiam prestantes, sed et herode nuncios destinante et petente ut parcerent, nemo fuit qui dexteram retineret immotam, sed furiosi cuncta pietate extinguebant. Antigonus et nec prius nec presentem fortunam considerans, a turre descendit, et procidit ante pedes sossii. Ille autem nequaquam calamitate eius misertus, sed plausibus incontinenter usus, antigonam eum tamquam feminam nominauit; quem tamen non ut mulierem sine custodia esse permisit, sed uinctum seruari iussit. Herodes autem prohibebat alienigenas auxiliatores uidere sancta in sacrario constituta, quosdam percutiendo, multos autem armis uetando, prohibebat et rapinam ciuitatis dicendo ad sossium, quia si pecuniis et hominibus romani ciuitatem hierosolimam euacuauerint, desertae regionis me regem relinquent. Sossius uero cum dixisset iuste militibus dari predam ciuitatis quam expugnassent, respondit herodes: pecunias de suo mercedem singulis prebiturum, et ita herodes ciuitatem a predatione romanorum multam liberauit. Nam ita munifice singulis militibus et ducibus et ipsi sossio donauit, ut omnes plenam pecuniis abirent.

Hec passio hierosolimorum ciuitati contigit consulibus marco agrippa, et canidio gallo centesima et octogesima v. olimpiade. tercio mense in celebratione ieiunii, per uigesimum et septimum annum, ex quo prius a pompeio subuersa fuit. Sossius ergo cum aurea corona deo deuouisset: reuersus ab hierosolimis antigonum ligatum ad antonium perduxit. Herodes autem timens ne antigonus rome constitutus senatum denunciaret ex regali genere se genitum, herodem autem alienigenam, et si contingeret ut romanos in aliquo offenderet, antigonus regnum reciperet: multis pecuniis compulit antonium, ut idem antigon

162.

interficeret. Quo cum factum fuisset, herodes omnem timorem deposuit. Destructum autem hoc modo asamonei principatum post c. xxx. annos. qui de genere et familia clarissima et honore sacerdotali fuerat natus. cuius filii et nepotes cum multa pro gente iudaica egissent, propter mutuam seditionem principatum amiserunt. Transiit autem ad herodem antipatri filium de familia populari et privato, et subiectum regibus. Nos ergo hec finem cognationis asamoneorum accepimus. Explicit liber quartusdecimus antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XV

CUM TOTIUS IUDEE principatum herodes sumpsisset, quantoscumque privatos sibi faventes invenit in dignitatibus eos constituit; illos autem qui contraria sibi sapiebant, non desistit tormentis singulis diebus affligere. Honorabantur autem apud eum pollion phariseus et sameas discipulus eius. Siquidem obsessis hierosolimitis ut in priore volumine demonstravimus, isti persuadebant civibus herodem suscipi, pro quo et recompensatione gratiarum fruebantur. Herodes ergo omnem ornatum civium auferens in aula colligebat, ex quo multum pondus auri et argenti antonio et amicis eius donabat. Interfecit etiam xl quinque viros de prioribus qui favebant partibus antigoni, et custodes per portas murorum disposuerat, ne quid exportari possit cum defunctis. Mortuique cum perscrutarentur, et in eis quicquid argenti et auri aut aliud necessarium fuisset inventum regi deferebatur. Nullus ergo malorum terminus erat. Nam avaricia rectoris male conquisita deteri expendebat. Provincia autem inculta permansit septimo anno cogente, in quo agriculturam exercere illicitum nobis esse probatur. Hyrcanum autem principem sacerdotum quem ut superius retulimus pacorus rex parthorum et barzafarnes dux eius captivum de hierosolimis duxerant, cum audisset herodem regnum iudeorum accepisse, redit de captivitate taliter solutus. Cum enim a parthis in captivitate ductus fuisset, commendatus est fraati parthorum principi ad custodiendum. Qui etiam modeste eum tractabat, dum nobilitatem de eius prosapia audisset. Unde et a vinculis absolutum babilonie eum servari concessit, ubi multitudo iudeorum eum tamquam principem sacerdotum et regem honorabant. Hyrcanus ergo dum hoc honore frueretur, et audiret herodem principatum suscepisse, mutavit spem suam, eo quod ei herodes ab initio amicissimus existeret. Quem etiam grate memorem putavit, quod eum olim a questione et mortis periculo tormentisque liberasset. Indicavit ergo amicis suis quod vellet ad herodem proficisci. Qui vetabant et rogabant eum ibi permanere, dicentes quod in honore sacerdotali et principali dignitate nichil apud eos minus haberet, presertim dum nichil honoris ab hierosolimitanis posset promereri pro diminutione aurium quam ab antigono pertulisset. Retributiones autem non similes a regibus dantur, quas privati a benefactoribus accipiunt. Nam reges semper mutari fortune pervenit. Talia cum ei dicerent, hyrcanum tamen desiderio eundi tenebat. Herodes etiam scripsit fraati, et aliis iudeis illic habitantibus ut non impedirent hyrcanum ad se venire. Nam tempus extraisse dicebat quo ipse gratias ei redderet pro beneficiis, cum ab eo nutritus et salvatus esset. Hec scribens herodes misit legatum saramallam et dona multa supplicans ne impediret hyrcanum ad se venire. Erat autem studium ei non propter illius honorem, sed quoniam preter meritum principatum obtinuerat, timebat ne illi rationabiliter auferretur; et ideo properabat hyrcanum sub potestate sua redigere, vel penitus eum disperdere, quod et postea fecit. Venientem autem hyrcanum suscepit eum herodes cum omni honore, et in conventu primum ei locum semper concedebat. Quem etiam decipiebat patrem vocando, et omnibus modis insidias inopinatas ei preparabat, et disponebat ut ea reliquis sui principatus utilitates. Eo tempore in familia hyrcani seditio exarsit. Nam dum timeret herodes ne iterum aliquis de genere sacerdotali sacerdos ordinaretur, invitavit aliquem ignobilissimum sacerdotem de babilone nomine ananelum, et huic principatum sacerdotii dedit. Quod dure pertulit alexandra filia hyrcani, cuius filiam habebat uxorem herodes. Habebat etiam filium nomine aristobolum iuvenem pulcherrimum, cui volens principatum sacerdotii acquirere, scripsit cleopatre litteras quatinus antonium maritum suum rogaret ut filio suo aristobolo principatum traderet, eo quod de sacerdotali genere existeret. Cleopatra ergo cum pro hoc antonium rogasset, ille negligebat petitionem eius. Quidam ergo amicus antonii nomine gellius, cum propter aliquas causas ad iudeam venisset, et vidisset aristoboli pulchritudinem et magnitudinem in iuventute, nec non et sororis eius mariamme quam herodes in matrimonio habebat, nimis stupebat, et accedens ad matrem eorum alexandram sermonem cum ea fecit, et suasit ei pingere amborum ymagines et antonio mittere, se autem promisit petitionem eius in omnibus adiuvare. His verbis alexandra elata ymagines filiorum suorum depictas antonio direxit per gellium. Qui veniens ad antonium, ostendit ei ymagines depictas, et affirmabat filios alexandre non ab homine procreatos sed a quodam deo. Antonius ergo erubuit puellam herodi nuptam accersire, et cleopatram etiam nolebat contristare. Scripsit ergo herodi ut cum honore aristobolum iuvenem sibi transmitteret. Herodes autem lectis litteris antonii, non tutum existimavit aristobolum fratrem uxoris sue iuvenem excellentem et tredecim annorum existentem decore nobilissimo ad antonium destinare. Nam antonius sicut in corpore luxuriosus erat, ita etiam libidinibus novarum rerum fervebat. Et ideo herodes timebat ne antonius aristobolum in regnum super se poneret. Assumpta ergo simulatione herodes rescripsit antonio dicens: Si puer exierit a provincia, statim omnia bello et seditionibus complebuntur, iudeis sperantibus novarum rerum mutationem. His auditis antonius quievit. Herodes autem conventum faciens amicorum multum alexandram accusabat, dicens eam latenter insidias struxisse dum cleopatram peteret, quatinus ipse quidem regno privaretur, et aristobolus pro ipso rerum gubernationem ab antonio susciperet. Et hoc illam non sapienter postulasse, cum filiam suam a regio honore privare vellet, et seditiones in regno moveret, cum multum ipse laborasset ut regnum possideret, et magis proinde et ipse horum malorum nullatenus memor benivolus circa eos extitisset. Nec autem aristobolo principatum sacerdotii prohibere se velle, et ob hoc se olim ananelum ordinasse, quod aristobolus adhuc puer esset. Hec verba herodes non incaute dicebat sed pro deceptione mulierum et illi assidentium. Alexandra autem his credula, cum lacrimis satisfaciebat dicens quod non pro suo commodo filii cupisset honorem, sed propter herodis tutelam, cuius virtute totum genus meum effulget honoribus. Si ergo filium meum honore videre possem, in posterum a dominationis negocia subiecta fore. Petebat quoque herodem ut si quid propter genus et presentem fiducia temerarium pro indignatione fecisset, sibi ignosceret. Postquam autem hec alexandra locuta est, dexteris datis reconciliata sunt omni suspicione sublata. Herodes autem rex statim principatum sacerdotii ananelo preter legem deposuit, seditiones domesticas pacando. Nam non licebat aliquem semel accepto honore privari. Quam legem primum antiochus epiphanes transgressus est, dum auferret a iesu sacerdotium et ordinaret fratrem eius oniam. Secundus autem aristobolus hyrcanum fratrem suum sacerdotio privavit. Tertius quoque herodes ananelo deposito principatum sacerdotii aristobolo tradidit. Herodes autem rex licet hoc fecisset, non tamen securus degebat, dum timeret ne alexandra ex parte eius conatibus tamen aliquas novas res meditaretur. Quapropter precepit eam in aula consistere, ut nichil sub sua potestate haberet, neque quid preter cottidianam conversationem videret. Que precepta alexandram nimis exacerbabant et modum excitabant. Nam superbia mulieris diligentiam custodie indignabatur habere, dum omnia vellet potius pati quam fiducia privari, et fucosum honorem cum servitute et metu possidere. Misit ad cleopatram intimans in quibus malis degeret, postulans sibi auxilium ferri. Que iussit eam furtim cum filio in egyptum ad se confugere. Cuius consilium alexandre placuisset, tale aliquid excogitavit. Duo enim loculi preparavit quasi pro mortuorum exequiis, in quibus se ipsam et filium mitti iussit, et iussit conscius famulis ea nocte deferre, et exinde ad mare ubi navem paratam invenirent ad navigandum in egyptum. Hoc factum sapphon unus amicorum alexandri esopus servus ei narravit. Sappho autem cum hoc audisset et non haberet gratiam herodis eo quod de veneno quo pater eius antipater dampnatus fuerat conscius esset, et volens odium herodis quod in se habebat lenire per adinventionis favorem, nunciavit herodi consilia et facta alexandre. Herodes autem dimisit alexandram usque ad conatum quem inceperat perficere, et tunc in ipso facinore comprehendit. Cui tamen inultam culpam remisit, dum timeret cleopatram, si contra se aliquam occasionem mali invenisset, et ideo palam eum magnanimitate et modestia veniam ei largiri. Cogitabat tamen herodes rex omnibus modis aristobolum filium eius cui sacerdotium tradiderat occidere, sed tamen occulte propter vicinam simultatis dissimulationem. Cum ergo festivitas tabernaculorum venisset, que apud nos cum summa veneratione colitur, et in deliciis ipse rex herodes et reliqua multitudo degeret, meditabatur herodes invidia ut festivitatem impleret, quod occulte in animo gerebat. Nam dum aristobolus adolescens octavum decimum iam annum gereret, secundum legem super aram ascenderet victimas immolaturus, et ornatum sacerdotalem circumdatus celebraret religionis consequentia, magnitudine etatis superare volens et generis dignitatem ostendere, populi in se excitavit favorem, et aristoboli avi sui memoria eis in animo rediit. Qui paulatim voluntates suas demonstrabant gaudentes et lenem perfusi voces laudabiles in eius orationibus mixtas emittebant, ita manifeste fieret populi favor, et temerari subrogentur confitentes cum aliorum pro eius beneficia memorarent. Inter hec ergo constituit herodes voluntatem quam in aristobolum habebat implere. Celebratione ergo transacta dum in iericunte maneret et in convivium eos alexandra peteret, herodes adulabatur adolescenti aristobolo et illiciebat ad affluentiam potationis, paratus eum colludere et iuvenilibus gratiam illius vocare. Loco autem estivo illic existente, tollerunt simul erunt refrigerium illic captantes. Cumque famulis assisterent, colore meridianum temperarent, primum natantes servos et amicos prospiciebant. Post hec adolescens aristobolus dum cum ceteris nataret, herodis amici quibus hoc preceptum fuerat, tenebris iam tenentibus sepe eum mergentes tamquam ludendo non cessaverunt eum usque quo penitus fontibus suffocaretur. Aristobolus ergo ita extinctus est, octavum decimum annum gerens etatis, cum principatum sacerdotii anno amplius tenuisset; quem rursus ananelus recepit. Quo malo mulieribus nunciato, ineffabilis eas statim defuncti dolor invasit; civitas etiam rumore delata lamentis cuncta repleta est, omnibus calamitatem defuncti non quasi alienam sed tamquam propriam dolentibus. Alexandra autem mater eius plus consumebatur doloribus, et tristicia ampliore a ipso funere accusabatur, sed sustinere necessarium putavit. Licet sepe sua manu vitam propriam finire mederet, cogitans si posset vivens sufficere ad ultionem insidiarum perempti filii. Unde et iniurias suas modeste tacebat ne veniret in suspicionem filium suum insidiis perisse, et per hanc dissimulationem sperans satis oportuno tempore vindicare. Herodes autem omnibus veri similis videbatur insidiarum adolescentis auctor non extitisse. Nam non tantum que ad funus pertinebant peragebat sed etiam lacrimis usus, animi confusionem veram esse monstrabat. Incedum etiam et dolore vincente eum ex aspectu pulchritudinis aristoboli plangebat, et licet adolescentis mortem pro eius tutela putaret, manifestum tamen erat quod pro satisfactione ista faceret. Siquidem munificentes exequias ei honorans, multum apparatum circa loculos et multitudinem aromatum fecit, nimiumque ornatu sepulture, ut pene dolorem mulier deleret, solaret eas ista adulatione. Alexandra autem nichil tale deviciebat sed semper mali memorie indicatione [illegible] bat. Et scripsit cleopatre herodis insidias et filii sui perditionem. Cleopatra dum festinaret petentem subvenire calamitatis alexandre miserata, propria omnem causam confinxit ut peteret antonium vindicare aristoboli interitum. Et non cessabat dicendo herodem indignum esse regno, qui non deberet in iuvenes reges tales iniquitates perpetrare. Quibus inflexus antonius ad laodiceam perveniens misit precipiens herodem ad se ipsum venire, sibique pro morte aristoboli satisfacere; nam non esse recte insidias super eum confecte fuissent. Herodes autem cum timeret cleopatre contrarietates, que non cessabat antonio suadere quatinus eum dampnaret, statuit antonio obedire, cum nichil aliud melius foret. Cumque patruum suum iosippum procuratorem regni et rerum reliquisset, demandavit ei secrete ut si quid ipse ab antonio pateretur, continuo mariamme uxorem suam occideret. Nam diligere se eam fatebatur, et ideo timeret ne contumelia per mortem suam pateretur, dum pulchritudo illius ab aliis desideraretur. Timebat etiam imperium libidinis antonii, quem in ea habere cum olim de pulchritudine eius audisset. Herodes ergo hec patruo suo iosippo precipiens, sub incertitudine ad antonium pergebat. Iosippus autem cum ei magistratum rerum gereret, et frequenter mariamme conveniret, et diversis causis penetraret favorem et amorem herodis circa eam insinuans. Mulieres autem cum illius adulationibus emollissent, et maxime alexandra, seductus iosippus indicavit eis preceptum herodis, ut si quid ipse ab antonio pateretur mariamme occideret. Hoc audito mulieres timuere, et de eius suspicionem non parvam perceperunt.

Eodem tempore rumor in civitate hierosolimorum ab inimicis herodis dispersus est, quod antonius herodem tormentis affecisset et occidisset. Que fama cunctos in aula turbavit, plus tamen mulieres. Alexandra autem iosippum flectere ut cum ipsis ad romana signa effugeret, dicens si que statim in aula contingeret ipse in tuto existerent, dum romanos propitios haberes. Antonium quoque si mariamme filia mea prospexerit principatum favente presens. Cum his itaque nes invicem dicerent, statim littere ab herode venerunt de suis causis rumori contrarie. Nam cum idem herodes ad antonium venisset, ita eum muneribus placavit, ut nichil diceret cleopatre verba contra eum satisfacturum

ualere. Dicebat etiam antonius ad cleopatram. Non est iustum ut rex de suo principatu depositus penam luat. quia qui ei honorem dederunt. ipsi ei et potestatem praestiterunt. Quo dicto, flexa est cleopatra. sciens nequaquam aduersus principatum seruari prodesse. Hec herodes per litteras cognouerat hierosolimitas. et alios honores quos ab antonio inuenerat uel cotidianis omnibus haberet. licet cleopatra in accusationibus nimis instaret. et pro uincere desiderio omnibus modis illum perire insisteret. Dicebat etiam antonium petitione sua omnibus adimplesse. et sibi inferiorem syriam concessisse denuntiauit. et per hoc solatium refutaret. et taceret appellationes quas cleopatra pro iudea fecisset. Cum hee littere in iudeam uenissent. desererunt ab imperio. quem tamquam de mortuo herode habebant. ut ad romana signa confugerent. Non tamen herode latuit hec uoluntas. Nam procedens antonium ad parthos contra iudeam reuertit. statimque ei mater sua et soror salome consilium aperuit quod alexandra cum filia sua marianne habuisset. Salome etiam contra maritum suum iosippum accusationem protulit dicens. quod frequenter cum marianne sermocinatus fuisset. Hec autem proferebat causa inimicitiarum quod frequenter ignobilitatem generis eius in iurgio depromeret. Herodes autem callidus semper et nimis mariamnem amans. licet stati conturbatus fuisset. non tamen patitur pro amore mariamne aliquid temerarium in eam conficere. sed tamen anxius secrete eam inquirit utrum uera essent que de iosippo audierat an falsa. Illa autem cum iuramento affirmante et satisfaciente quod in nullo peccato iosippo fuisset commixta. paulatim rex deflectitur. et ira deleta cingitur mariamne amore superatus. et honestati eius multas referebat gratias. et fauorem et amorem quem erga ipsam haberet pandebat. Qualia etiam sepe amantibus contingunt conlacrimabant inuicem magno suo studio sese pariter diligentes. Et cum herodes suum affectum cum ea pretermissa emulatione firmasset. tunc mariamne ait. Non amantis est o herodes quod mandaueras iosippo. ut si quid patereris ab antonio molestum. me perimeret. quia nichil peccaueram. Quod uerbum ut audiuit herodes exardescens in furorem statim eam ab amplexu suo reiecit. clamans et suos capillos dilacerans. dicendo se manifestum signum cepisse iosippum cum ea habuisse communionem. Nam nullatenus prodidisset que secrete audierat nisi maxima fides illis inter fuisset. credensque de crimine pene suam interfecit uxorem. nisi amore eius uictus furoris impetum refrenasset. Iosippum tamen ulterius nec ad faciem suam uenire permisit. alexandram uero tamquam totius mali causam reseruari precepit.

Interea per syriam turba commouebatur. cleopatra non desistente antonium flectere. quatinus oppressis principibus potentiam singulorum ablatam sibi donaret. Multum enim ualebat apud antonium. desiderio suo eo inflammato. Que cum natura auara existeret. nichil iniustum reliquit. Siquidem fratrem suum quindecim annorum etatis habentem. quem iam regnum possessurum credebat ueneno consumpsit. sororem quoque arsinoem in epheso ad templum diane confugientem. per antonium extinxit. Iam etiam pecuniarum gratia et templa et corpora uiolabat. nec sacrarium ullum tam castum fuit nec priuilegio tam tutum cum ornamentum ipsa non abstulerit. nec tamen aliquid profanum uel incestum poterat auaricie illius satisfacere. Et cum omnia expoliaret. feminee tamen cupiditatibus nullatenus satisfaciebat. Siquidem cuncta deesse suis desideriis semper putabat. et ideo antonium maritum suum compellebat aliquid ab aliis auferentem sibi donare. Nam cum uenisset cum eo ad syriam. et eam cogitaret possidere. lysaniam filium ptholomei accusauit quia parthos contra rempublicam duxisset. Unde antonius eum statim occidit. Petiit quoque cleopatra antonium reges iudee et arabie occidi. Antonius autem ita omnibus amore femine uictus esset. non tantum uerbis sed etiam factis eam uideretur obedire. petebat eam ne se tantum compelleret ut peccaret. et ne quanta illa precepisset perficiens. palam iniquus esse putaretur. Idoque partes utriusque prouincie recollens donauit ei. et ciuitates que intra eleuterum fluuium usque ad egyptum erant. excepto tyro et sydone quas a maioribus liberas esse cognouerat. licet multum cum illa sibi eas prebere supplicasset. Cum hec cleopatra obtinuisset. et deduxisset antonium usque ad eufraten. contra armenios castra mouerat. et transiens apamiam et damascum. exinde ad iudeam peruenit. Quam cum herodes suscepisset. conduxit ab ea redditus iericuntis. nam balsamum tantum illa generat. quod preciosissimum est. et numquam alibi nascitur. et palmas multas et optimas. Et dum multum tempus cleopatra fecisset cum herode. temptabat cum eo concumbere. Nam naturaliter et euidenter libidinibus exardescebat. Forsitan et aliquod amatorium passa est. sed tamen uerisimilius est regno eius insidiabatur si quomodo iniuriam a se factam posset per accusationem adipisci. Desiderio uero eius se uictam esse dicebat. Rex autem herodes licet olim nullatenus faueret cleopatre dum sciret eam omnibus esse molestam. tunc ampliori odio circa eam usus est. quod per luxuriam uellet insidias ei parare. Verba ergo cleopatre impetenti quidem refutauit. consilium uero cum amicis suis habuit ut eam sub potestate sua posita occideret. ut et se et multos alios a malis eius liberaret. quibus iam grauius fieri uel fieri posse putabat. Nam et antonio marito eius hoc prodesse dicebat. illi fidelis existeret. Cum hoc cogitasset herodes. prohibebant eum amici primum quidem suggerentes quod non deberet maximum periculum pertractare. Nam nullatenus hoc antonium posse pati dicebant. quamuis eum muneribus placare putaret. cum amore cleopatre nimis incenderetur. et uideret insidias illi sub eius amore perpetratas. Unde etiam non est incertum quod maximis et continuis malis principatus tuus ab eo compleatur. Suadebant ergo ei ut honeste refutaret concubitum. quem illa postulauerat. Herodes ergo consentiens uerbis amicorum et cleopatre donis et muneribus satisfaciens deduxit eam usque ad egyptum. Antonius autem cum armeniam cepisset. artabazen filium tigranis cum filiis satrapum ligatum in egyptum destinauit. donans eos cleopatre uxori sue cum omni regio ornatu eorum. Armenie uero principatum tenuit artaxias. Quem cum per eam archelaus et nero expulissent. tigranem nouissimum eius fratrem ordinauerunt. Herodes ergo uectigalia que debebat de terra ab antonio sibi donata. cleopatre iustum iudicauit dare. ne occasione odii ei contraria se prestaret.

Arethas autem rex arabum cum herodes reditum ei conduxisset. ipse aliquanto reddebat ducenta talenta. Post hec autem in deteriori herodi existens. uix parte aliqua prebuit. Quem herodes hoc modo se defraudantem perseque deliberauit. sed interim propter romanum bellum hanc distulit expeditionem. Nam in actiaco litore sperabatur pugna. que centesima octogesima septima olimpiade contigit. cum cesar octauianus et antonius de re publica decertarent. Herodes autem ex prouincia sua collectis uiribus et redditibus uenit ut auxilium ferret antonio contra cesarem. Antonius autem dixit se auxilio eius non egere. sed iret potius ad arabas expugnandos. Cleopatra enim peruerterat mentem eius ab herode. et arabas etiam incitauerat contra eum. ut nullatenus ei tributa soluerent. Herodes autem reuersus ab antonio cum milicia quam illi adduxerat. confestim arabiam ingreditur. et cum omni milicia uenit in dio ciuitatem. Cumque illic ei arabes occurrissent. pugna maxima commissa est. in qua uicit herodes et iudei. Postea multum exercitum congregatum audiens herodes in chana uico ex arabibus. uenit contra eos ducens maiorem partem milicie sue. et prope calon castra sua posuit. unde oportune pugnaret. Cumque hec disponeret. populus iudeorum clamabat ut mora dimissa impetum contra arabas faceret. dum crederent se in hoc paratos esse. quia in priore pugna uictores extitissent. Iudeis ergo suum studium ostendentibus. rex statuit magnanimitate eorum

non remorari. dicens non se decere uirtutem eorum. et primus se armans omnes produxit in aciem. Statim ergo terror arabibus incidit. Pugnantes autem contra iudeos ut uiderent eos inexpugnabiles omnique uirtute plenos. plurimi fugati fuissent. nisi per impetum misisset athenion cum militibus. uidens herodem contra iudeos inuasisset. Hic namque dux cleopatre erat in illis locis. Iacebat uero cum militibus in insidiis. ut si quidem arabes hostes iudeos uincerent ipse requiesceret. si autem uincerentur arabes. ipse ex insidiis cum militibus adueniens socios adiuuaret. quod et contigit. Nam suis ad auxilium ueniens. et eos a fuga reuocans. occupauit iudeos in locis asperis et saxosis. et multos occisis. fiebat diuisa praelio. Rex autem herodes in pugna uictus equo uolebat suos adiuuare. sed non ualuit. licet multum festinasset eis subuenire. Arabes autem cum castra iudeorum cepissent. non mediocrem felicitatem sine spe tenuerunt. Nam uictoriam quam in prima acie perdiderant. post obtinuerunt. prosternentes plurimum exercitum aduersariorum. Herodes autem ex inde latrociniis utebatur. et discurrens terram arabum uexabat. dum super montes castra disponeret. et omnino recusaret manum cum eis ex equo conserere. Frequenter tamen labor diligentia lucrum sibi acquirebat. nam et proprios milites omnibus modis fouebat ruinam cupiens emendare. Interea actiaco bello inter cesarem et antonium gesto. septimo anno imperii herodis. terra iudeorum commota est in qualitate numquam prius. per pestilentiam animalium. Perempta sunt etiam armentis hominum decem milia. Milites uero cum sub diuo degerent. nichil ab oppressione sunt lesi. Quod cum arabes audissent. et plusquam factum esset audirent narrari. tamquam omnis prouincia iudeorum hominibus perempta excisa fuisset. nichil iam aduersi timebant. Herodes autem misit legatos ad arabas pacem cum eis facere. propter damnum quod eis acciderat. Arabes autem peremerunt legatos herodis. et cum alacritate contra eos preparabant. Iudei autem inuasionem arabum sustinuerunt. et licet calamitatibus essent oppressi. cum bellare decreuerunt. dum non pares sese pluribus eorum putarent. neque auxilium haberent. rebus suis domi subuersis. Quos ita dispositos herodes rex temptauit eos sermonibus flectere. ut recuperaret eis antiquam alacritatem. et exhortabatur aliquos optimatum. Ausus est etiam ad populum sermocinari. nam prius pigebat eum id facere ne male propter calamitates ab eis susciperet. Proferebat igitur talem orationem ad eos. Non ignoro o socii. quia multa per hec tempora facta sunt contra nostram rem publicam. et forsitan nec arabes nisi de se confidunt. quod putant se uirtute procellere. Sed quia compellimur pugnare. nec est aliquid quod semel factum non possit rursus bene tractatum emendari. petere uos eligo simul et docere. per quae possitis in uestro animo alacritatis permanere. Volo enim primum uobis ostendere quod iuste id bellum conamur committere. propter iniurias aduersariorum. et maxima causa magnanimitatis nobis existit. per quam possimus spem uictorie possidere. Exordiar autem principia. testes uos faciens mei sermonis. Nam iniquitatem arabum nostis. et circa nos perfidi extiterunt. sic et erga alias gentes. Et quia diu ignorantes sepius nos offenderunt auaricia et inuidia sua. Et tamen multa dicam. Dum imminerent eis ut a proprio principatu deciderent et cleopatre seruirent. quis alius eos de hoc seruitio liberauit nisi mea amicicia. quam cum antonio possidebam. et illius circa me affectus nichil eos mali sustinere dimisit. Nam antonius cauebat agere quod posset nobis suspicionem prouenire. Tamen et cum uellet cleopatre partem aliquam ab utrisque prouinciis prebere. hoc ego quoque dispensaui multa munera secrete afferens. uincula uestri sui prouinciis acquisiui. Expensas autem ipse suscepi ducenta talenta prestando. duo milia uero talenta fide dicendo. que etiam predis adimplendo. unde uos nichil ab eis accepistis. Non oportebat enim iudeos ulli tributa dare. Quod et si prebendum esset pro nobis non etiam parabis daretur. qui nobis nec gratias agunt. Ista pro beneficiis iniqua circa nos egerunt. primum quidem quod nos amicos non hostes redditibus priuauerunt. Nam si fides hostibus necessario seruatur. multo magis amicis. Sed non apud eos ita est. qui modis omnibus optimum putant iniquitate eligere. si solum lucrum eis possit acquiri. Est ergo questio nobis utrum oporteat iniustos punire. dum hoc etiam deus desideret. et propter semper iniquitate et contumelias execrari. qui non tantum uerbo sed etiam prelium iniuste uelit. Nam quod uidetur iniustum apud grecos et barbaros. hoc si dicitur fas est in nostros legatos coniungere perpetratum. Grece namque legatos fidos et ex omni plebe electos dicunt esse debere. Hi enim sepe hominibus deum placant et aduersarios hostibus reconciliant. Qualis ergo potest iniquitas peior agi. quam si legati pro iusticia loquentes interimantur. Quemadmodum autem possunt uitam suam innoxiam custodire seu circa bellum feliciter agere dum talia perpetrassent. Nobis enim ergo forsitan uirtus restat est. Ubi autem iusticia ibi deus est. deo uero presente multitudo cum fortitudine presto sunt. Ut ergo de nobis ipsis reputetur. uicimus primo prelio. in posteriore uero nec substiterunt. sed statim cesserunt non sustinentes nostre alacritatis impetum. Uicit autem nos athenion bellum inferens non predictum. In primo enim prelio nostra fortitudo uisa apparuit. in posteriore uero insidiis concidimus. Cur ergo minora sapimus. ubi maiorem spem possidemus. Quoniam autem stupescam eos qui cum palam decertant perimuntur. cum uero sic uincunt ab iniquitate illius hic euentus. Uirtus enim belli non in expugnatione debellantium. sed in oppressione fortium apparet. sed tamen quamquam illa extenderent que domi contigerunt. et in terremotu acciderunt. Hoc ipsum etiam arabas decepit. dum maiora quam contigerunt putarent. Non debet autem illis hoc audacia. autem nobis timorem immittere. Illi namque nostris laboribus uel calamitatibus spem assumpserunt. quam nos uiriliter contra eos egressi auferemus. Accipite ergo alacritatem pugnandi. neque enim incassum sumus contrita. nec tradi uulneratos. ut quidam putant. que potius accidentia sunt dicenda. Que sicut diuina sententia peruenerunt. liquet et quod iam secundum illius iudicium ira desistet [illegible] pietatem iudicia de factis nostris accipiet. Nam si ille amplius nobis nocere. neque flexus fuisset. Bellum autem quia et iustum fieri. et iustum esse [illegible] et nobis ostendit [illegible] per prouinciam terremotum peremptos militiam armatam integrum deo [illegible] ostendente. quod si omnes cum filiis et uxoribus militarent. nichil penitus importunum accidisset. Hec ergo reputantes quod in omni tempore dei patrocinium possideatis. persequimini fortitudine iusta iniquos. amicos perfidos. maliuolos circa legatos. semper uestram uirtutem deuictos. Cum hoc audissent iudei. multum audacie sumentes ad pugnam parabantur. Rex autem herodes hostiis celebratis cum magno studio iordanem transiens. exercitum contra arabas produxit. et prope aduersarios castra disposuit. Uisum est autem ei castellum in medio positum occupare. quod sibi multum prodesse putauit. uolens maturius uel committere uel differre bellum. Nam et oportuno et munito loco consistebat. Cumque idem praeuiderent arabes. bellum pro castello committunt. et primum quidem praelium. deinde uero multis ex utraque parte ad manum uenientibus arabes afflicti recedunt. et iudeis spes uictorie crescebat. et uirtus accendebatur. Itaque pugna facta. multis que ab utraque parte cadentibus arabes recedunt. quorum plurimus fugiendo mori preuenit. Nam non tantum a iudeis terebantur. sed ipsi fugientes sua multitudine contriti moriebantur. Unde quinque milia ex eis defuncta sunt. reliqui uero ad castra confugierunt. nulla spe salutis habentes necessariorum inopia. et quod peius erat aquarum indigentia. Iudei autem licet persequerentur. tamen inuadere castra minime presumebant. sed obsidentes circa illos fugere uolentes arcebant. Igitur arabes in his malis constituti. legatos

163

ad herodem dirigunt, primum dissolutionem belli petentes. Nam sitis eos urgebat. et petebant ut in presenti licentiam ut uel aquam possent haurire. Herodes autem nec legatos nec dona suscepit, neque mediocre pactus est, sed obstinato animo uolebat in eos ulcisci. Arabes autem siti compulsi in manus se ipsos tradiderunt, ita ut per quinque dies IIII milia caperentur. VIto die reliqui de castris egressi, decertare cum aduersariis uidebantur eligentes omnia pati ne paulatim sine gloria deperirent. Que cum deliberassent, nullatenus decertare ualuerunt nimia calamitate afflicti et pro lucro mortem esse putauerunt ne in tribulationibus uitam extenderent. Cum his ergo casibus uterentur, arma eis VII milia in priore prelio sternuntur, arrogantiam priorem deponunt, mirantque Herodis prudentiam, testes patronum eum sue gentis pronuntiantes. Herodes ergo cum multa felicitate eius gloria creuerit, maximam dignitatem acquirens sua fortitudine. Et cum in pace post bellum res suas disposuisset, in quoddam periculum incidit. Nam in desperatione se inuenit, eo quod Antonii amicus et a Cesare Octauiano in Actiaco litore uictus esset. Amici enim eius et inimici putabant eum non pene easdem amicitias preuidere. Amici eius desperabant, inimici uero letabantur, sperantes in medio in prospectu constitutas [illegible] rerum mutationem uentura fore.

Herodes autem uidens Hyrcanum solum de sacerdotali genere superesse, eius mortem opportunam esse suis rebus perdecreuit, ne imminente sibi a Cesare periculo, illi daretur occasio, qui solus de regio genere superesset. Cum hec cogitaret, nullam mali occasionem in Hyrcano inueniebat, nam modestia morum rerum gubernationem cunctabat, et rebus studebat bonis, omnia cedens fortune. Alexandra autem filia eius, cuius filium Aristobolum ut supra retulimus Herodes suffocauerat, minus pertinax et rerum mutationem in continenti condens, uerba ad patrem fecit, ne sustineret Herodis iniquitatem in familia sua. et petebat ut Malaco Arabie tenenti scriberet, quatinus susciperet eos ad se refugientes. Nam si mors Herodi perueniret, ad se principatum uenturum propter populi fauorem et propter generis dignitatem. Dum his uerbis Alexandra patrem flectere niteretur, ille eam non audiebat. Illa autem in pertinacia muliebri permanens, nec die nec nocte desinebat accusare erga se Herodis insidias. Compulit ergo eum epistolam dare Dositheo amico, in qua scriptum erat, ut Arabs equites ei mitteret, qui deberent eum ad se perducere prope paludem Bitumis, que distat ab Hierosolimis stadiis CCC. Nimis enim confidebat in Dositheo, quia et eius esset amicus et contra Herodi inimicaretur, eo quod cognatus esset Iosippi quem ille occiderat. Idem autem Dositheus neque Hyrcano in hoc negotio fidem seruauit. Nam uolens reconciliari Herodi, porrexit ei epistolam quam sibi Hyrcanus in fide commendauerat. Herodes autem eum pro hac fide laudauit, et promisit ei magis circa reliquas causas, quatinus eandem epistolam ut perceptum esset Arabo Malacho destinaret, ut agnoscere posset qualia Hyrcano rescriberent. Quod cum Dositheus alacri animo fecisset, Malachus Arabs rescripsit Hyrcano quod libenter eum susciperet, et omnes qui cum eo uenirent. Misit etiam milites qui deberent eum caute ad se perducere. Verum et hanc epistolam Herodes suscepit, et festinanter uocato Hyrcano requirebat de factis pactis cum Malacho Arabo. Cumque Hyrcanus negasset, Herodes epistolas coram concilio fecit legi, iussitque Hyrcanum statim interfici. Quidam autem dicunt Herodem insidias contra Hyrcanum contexisse, quatinus eum interficeret. Dicunt autem ita scribentes, quod in aliquo conuiuio ex suspicione Herodes Hyrcanum interrogasset, si quas epistolas a Malacho Arabo suscepisset. Qui dum se confessus fuisset salutatorios apices accepisse, ille rursus interrogans si qua etiam dona ab eo recepisset, Hyrcanus respondit nichil amplius quam IIII sibi iumenta transmissa fuisse. Herodes autem uociferans hec iumenta esse occasionem proditionis, iussit eum occidi. Siue autem illa que ego conscripsi uera sint, aut ista, manifestum tamen Hyrcanum in nullo promeruisse ut tali morte occumberet, eo quod in iuuentute sua ex modestia morum nichil atroci egerit, insuper cum ipse regnum habuisset, plurimam gubernationem Antipatro patri Herodis commiserat. Etenim sicut supra retulimus, Alexandra mater eius nouem annis principatum sacerdotii rexerat, matreque defuncta cum ipse imperium suscepisset, et hiis tribus mensibus gubernasset, depellitur ab Aristobolo fratre. Restitutus autem iterum in regnum a Pompeio, et quadraginta annis honore functus, regnum perdidit per Antigonum filium fratris sui Aristoboli, et aurium decisionem passus, cum octoginta annorum esset, a Parthis in captiuitatem ductus est. et cum ad propria per tempus aliquod remeans propter bona ab Herode promissa, nichil sic sperabat adeptus est. Nam multas in eo passiones inuoluit, et quod pessimum est ut diximus, in senectute non dignum inmeritum imperauit. Nam modestus et mediocris moribus existebat, et plurima negotia sui imperii sub dispensatoribus innocens tractabat. Nam non erat callidus regnum disponere, et ideo Antipatro et filio eius Herodi ad hoc omnia committebat.

Herodes autem Hyrcano interfecto a Cesare nichil optimum de rebus suis sperabat propter amicitias quas cum Antonio habuerat. Cumque in suspicione Alexandra haberet, ne tempus nancisceretur et multitudine et turba in regno concitaret, commendauit fratri suo Ferore regni negotia. Matrem autem suam Cyprum cum sorore Salome et cognatione cuncta in Masada castello constituit, iubens ut si quid de se periculum audirent, principatum sibi assumerent. Mariamnem uero uxorem suam, eo quod non potuisset uerumtamen cum sorore et matre sua commisceri, in Alexandrio castello cum Alexandra matre deposuit, dimittens super eas fidos amicos, Iosippum Ituraicum et Soemum, qui eas sub specie honoris custodirent. Quibus etiam mandauit ut si quid periculum de ipso audirent, ambas interficerent, regnum filiis suis cum fratre Ferora custodirent. Cum hec ita disposuisset, in Rhodum ad Cesarem Octauianum properabat. Cumque [illegible] deposuit diadema, aliud uero nichil de dignitate sua [illegible] minuit. Ut [illegible] non communi sermone cum Cesare inseruit, [illegible] multo potius [illegible] animi magnitudinem ostendit, suisque uirtutis honorem seruauit. Cumque nec ad preces nec ad supplicationes conuerteretur, quasi de peccatis suis satisfaciens, sed in ratione actuum suorum confidens, sine dubitatione aliqua Cesari dicebat amicitias sibi maximas cum Antonio fuisse, omniaque pro uirtute sua egisse, quatinus ille rerum potentia fortiretur. Milicie tamen ei nullatenus communicasse, eo quod interim Arabas expugnasset. Transmisit tamen ei pecunias et frumenta, et minora a dignitate sua. Nam quod facere amicum uel benefactorem aliquem se habere debet, cunctis animi et corporis et substantia se ei participem ad periculum exhibere, quod ego Antonio minus quam oportebat feci. Illud uero integre gessi, quia quamuis impugnatus cum non fuissem corpore, animo non reliqui. neque manifeste eum circumsiui cum et ipsa fortuna infirmaret, et seruaui ei fidem. et quamquam non oporteret auxiliatorem, tamen consiliarium fidelissimum ei exstiti. Nam Antonio causam salutis [illegible] semper optaui, et [illegible] contigisset [illegible] comes in periculis assistens. Ille autem [illegible] belli [illegible]. Nos autem [illegible] fidem tuam pro amicitia Antonii non solum denegaui [illegible] illum fauorem meum. Si uero nomine [illegible] talem facito benefactorem

Nō

regis. poteris a factis meis cognoscere. Nam hec Antonius ita defecit, michi enim amicitiarum firmamentum in nobis potest approbari. Cum hec Herodes dixisset, et omnibus sui animi libertatem ostendisset, non mediocriter Cesaris liberalitatem et indulgentiam meruit, intantum ut Cesare precipiente diadema rursus imponeret, ea conditione ut talis erga se qualis circa Antonium fuerat appareret. Cesar autem ei omnem honorem addidit, scribens etiam regibus Herodem socium esse. Herodes ergo cum hunc honorem preter spem suscepisset, et uidisset principatum suum a Cesare et Romanis confirmatum, sicut est Cesarem ad Egyptum euntem. Cumque super uires suas amicus Cesaris dona obtulisset, liberalitatem et magnanimitatem suam ostendens, petebat Cesarem ne Alexander amicus Antonii ad usum aliquid pateretur. Sed non impetrauit, quia Cesar iure iurando interminauerat illum occidi. Redit ergo Herodes ad Iudeam contra spem omnium cum magno honore, et inimicis suis mesticiam quod e latere a periculis remeasset. Confestim ergo susceptionem Cesaris in Egyptum per Syriam euntis parabat. Cum ergo Herodes Cesarem suscepisset omnino regio apparatu Ptholomaide, et prebuisset affluenter sumptus exercitui, omnino inter fidelissimos Cesaris reputatus est. Et dum Cesar Iudeam uenisset, in centum quinquaginta domibus ornatus eum Herodes cum amicis suscepit. Prebuit etiam transeuntibus per loca arida necessaria humanitate, ita ut nec uinum nec aqua militibus alicubi deficeret. Ipsi etiam Cesari octingenta talenta dedit, omnibusque demonstrauit quod plus omnibus in regno suo clarior apparuisset, quod magis Cesari fidem et alacritatem probaret. Redeunti autem Cesari ab Egypto, rursus Herodes non minus quam priorem largitatem ei exhibuit. Cum autem primum a Cesare in Iudeam redisset, omnem domum suam turbatam inuenit, ac uxorem suam Mariamnem et matrem eius Alexandram grauiter ferentes, dum putarent non pro corporum tutela in illo castello se positas, sed tamquam in carcere, ut nichil de suo neque de alieno in potestate haberent. Nam Mariamne putabat se Herodem cum simulatione amare, et timebat ut si quid ille a Cesare passus fuisset, quod spe uite non posset habere, mandataque Iosippo de se prius data recordabatur. Quapropter custodes sibi prepositos omni diligentia inuigabat, et magis Soemum cui illi putaret omnem potestatem traditam. Soemus autem in initio fidelis, nichil penitus de mandatis Herodis eis palam fecit. Sed tamen sermonibus et donationibus mulierum flexus paulatim deuictus est, intimo cuncta regis mandata dilucidauit, dum omnino non speraret eum eadem potestate reuersurum, sed propter periculum fugeret ne rediret in signior. Ideoque non parua mulieribus uoluntate prestans, spatium se retributione recepturum ab eis sperabat. Si autem prospere cuncta gerens Herodes reuerteretur, neque quicquam contra uoluntatem uxoris eum posse facere credebat, dum sciret omni ratione amorem regis erga Mariamnem ampliorem existere. Itaque cum illa hunc spes fefellisset, cuncta omnia indicauit. Mariamne autem hec audiens grauiter ferebat, et amore omni uite carens, orabat dominum Herodem nulla tamen bona per se impetrare. Et licet post mortem illi difficultate sua uita putaret, nichil tamen de sui animi passionibus celauit. Nam cum Herodes maximum honorem preter spem impetrasset, et in Iudeam redisset, primum uxori sue Mariamne de his bonis nunciauit, et illam solam omnibus preponens propter amorem quem circa eam habebat, in primis eam salutauit. Et dum ei felicitatem suam referret, nullatenus eam gaudentem, sed potius merentem intelligens, nam dolorem celare non potuit, sed pro dolore nobilitatis sue ad oscula gemebat. Narrationibus uero non neque letabatur, sed potius contristari se demonstrabat. Verum non suspecta tamen, sed etiam manifesta facta eum turbarent, contristabatur animaduertens irrationabile circa se uxoris odium non celatum. ideoque durius uoluntatem [illegible] ferre non potuisset, nec immutari amore putabat. Omnique amore [illegible], et semper ab alto in alterum insiliens, in utroque inconstans erat. Sic ergo inter odium et amorem constitutus, sepe indicauit uindictam in illa superbia, sed animum ne per occupata sua anima cupidine debilitaret, et nullatenus eam occidere potuit, dum uereretur ne per plus illa maiore pena pro amore illi sustineret. Hoc intelligentes soror eius et mater [illegible] putauerunt tempus se recepisse [illegible] et loquebantur non pauca mentientes Herodi in odium Mariamne. Quinimmo insuauiter hec uerba attendebat, neque facere quicquam [illegible] credulus presumebat. Peius ergo dolore passione succendebatur, dum neque illa dominum [illegible] nec ipse amore. Confestimque aliquid [illegible] Cesaris uictoria et [illegible] se. Quapropter festinans ad Cesarem, reliquit domum ita dispositam.

Herodes autem cum ad Cesarem in Egyptum uenisset, ampliori fiducia cum eo sermonem habuit. Sic [illegible] de satellitibus Gallis Cleopatre qui [illegible] donauit [illegible] reddidit quam per illam perdiderat. Addidit etiam regno eius Gadaram et Ioppen, et Samariam, et [illegible] maritima Gazam et Anthedonem et Stratonis turrim. Cumque hec Herodes acquisisset, et Cesarem [illegible] usque ad Antiochiam reuertit. [illegible] quantum res suas extrinsecus feliciter tractabat, tantum domesticis laboribus affligebatur [illegible] coniuge, de qua quondam felicitate [illegible] uidebatur. Non minore amore ille pollet, quam [illegible] cupidine repletus. Herodes autem [illegible] uxorem suam diligens, quamuis aliis rebus casta et fidelis esset, [illegible] habebat muliebre quoddam naturale [illegible]. Nam dominabat mariti [illegible] sepius contumeliose eum aggressa est, quod ille [illegible] simulans portabat et blandiebatur ei. et licet illas [illegible] ignobilitatis [illegible] detraheret. Illo uero tempore maioribus accusationibus [illegible] spatium impleret [illegible] Herodes [illegible] culpa [illegible] alia occasione data. Meridie namque dum uoluisset Herodes rex requiescere, accersiuit Mariamnem uxorem amore quem erga eam semper habebat astrictus. Que cum uenisset, [illegible] depulit, et improperauit ei [illegible] Hyrcanum et fratrem Aristobolum interemptum. Herodes autem cum hanc contumeliam grauiter tulisset, et [illegible] sentiens hec Salome soror Herodis [illegible] regem [illegible] intromisit, precipiens [illegible] diceret quod suasisset sibi Mariamne amatorium conficere regi. Et si hec dicto Herodes turbaretur, et interrogaret quale hoc amatorium fuisset, responderet: Veneno esse. Si autem rex nullatenus de amatorio commoueretur, reticeret omnino, quia neque [illegible] periculum Mariamne imminueret. Pincerna ergo [illegible] Salome instructa ingreditur ad Herodem falsa de Mariamne dicturus. Sed [illegible] ergo ante Herodem, dixit Mariamnem uxorem eius munera sibi promisisse quatinus amatorium conficeret. Cumque ad hec rex commotus fuisset, pincerna statim addidit dicens quia eo ueneno illud amatorium debuisset conficere. Cum se etiam nescire fatebatur, et ideo [illegible] quamquam ipse de hoc requireret. Itaque cum talia uerba Herodes audisset, iam furibundus [illegible] et eunuchum quem Mariamne fidelissimum erat torquebat, interrogans de illo ueneno, sciens quod uxor sua sine illo tale aliquid non fecisset. Qui dum nimis torqueretur, nichil [illegible] potuit ille dicere [illegible] uxoris autem odium quod [illegible] nibus socium peruenisse dicebat, quod custodes ei reliquerat [illegible]

Cum hec eunuchus dixisset: iratus rex exclamauit dicens Soemum numquam sibi fidelem fuisse sicut sperabat, dum inimicitias inter se et uxorem seminasset. Rex ergo herodes Soemum statim interimi iussit; et colligens familiarium accusationem, iudicium uxori parauit studioseque; excitatus est de relationibus auctorum tunc temporis. Et iterum sermone in conuentu iracundius. Cumque ita sentientes hii qui presentes tunc aderant in concilio, mortiferam sententiam in mariamnen protulerunt. Subueniebant autem quidam de assidentibus dicentes ne eam temerarie interficeret, sed deponeret in aliqua regali custodia. Salome autem soror herodis instigabat eum ad necem eius, cauens ne qua seditio multitudinis fieret si illa uixerit. Mariamne ergo taliter adiudicata, trahebatur ad mortem. Alexandra autem mater eius metuens ne similia ab herode pateretur, et uolens se ostendere ignorasse causam propter quam filia eius duceretur ad mortem, exiens multa mala contra filiam uociferata est, et omnibus audientibus clamabat mala et ingrata circa maritum exercuisse; et ob hoc iuste pateretur que ei semper instruxisset; nec retribuisset beneficiorum tantorum remunerationem. Inter has ergo uerborum fictiones non ualens dolorem cordis occultare, euellebat amariter capillos capitis quod non posset filiam ab imminenti morte liberare. Filia autem ei nec unum uerbum ad priores eius increpationes et simulationes respondit, sed et equanimiter animi sui grauitate dolorem matris euidenter satis tolerabat; et non timido gressu, neque mutato corporis colore ad mortem ibat; generositatem suam neque in extremitate permutans. Mariamne igitur uxor herodis sic periit, femina ad continentiam et magnanimitatem animi nimis pollens. Modestia uero morum ei defuit; pulchritudine etiam corporis et dignitate affabilitatis magis quam si quis existimare posset omnes mulieres anteibat. Occasio tamen mortis eius extitit maior prouenit, quod nec gratum ei exhibendo uolebat uiuere. Nam dum semper illius potiretur amore, et nichil difficile ab eo speraret, fiduciam immoderatam erga eum habebat. Contristabant tamen eam que erga eum parentes suos euenerant per herodem. Hec autem ei semper improperando inimicitias sibi acquirit: matrem et sororem regis, et ipsum simul iniquitatum confidebat, et sperabat ut nichil sibi ab eo molestum oriri putaret. Post hanc ergo interemptam etiam tunc potius herodis desiderium in eam exarsit, ita ut eam semper nominaret illi tamquam uiuentis inuocaret. Molliebat autem omnia facere que potuissent dolorem cordis mitigare. conuiuia tenebat, conuiuia, colloquia, que nichil ei profuerunt. Cubicularios habebant pedes[illegible] omnes etiam regales recusabat, et tantis doloribus tendebat. Mentiebatur ut aliquando mariamne uocari iussisset, ad multitudinem contra tamquam uiuente ualenteque perperam. Cumque sic maneret [illegible] et alia supueniret egritudo pestifera, que plurimos de populo et potentissimos amicorum eius extinxit, et omnibus prebuit suspicari propter dei hec contigisse, pro iniquitate circa mariamne perpetrata. Rex autem ad peiora de die in diem ueniens, et his malis confectus non potuit multos dies pertrahere, sed incidit in difficillimam inualitudinem. Nam inflammatione uel astrictione gutturis, mentisque mutatione tenebatur; et que potuissent cura ei exhibere, nichil penitus profuerunt, sed contraria inueniebantur. Vnde medici desperatione facta, dum neque egritudo decresceret illatis medicaminibus, et dum rex nichil cibi potuisset accipere, medici omnia que ille uellet iusserunt ei prebere, desperatione salutis casui deuouentes. Herodes ergo in samaria sebasta nominata inualidus iacebat. Alexandra autem mater mariamne in hierosolimis habitans, cum audisset egritudinem herodis, festinauit ciuitatis custodias obtinere, que due fuerunt, una quidem ipsius ciuitatis, altera uero templi, quas si quis sub potestate sua comprehendisset, omnem gentem sibi subdebat. Nam immolationes nullatenus sine his fiebant; quas non exercere iudeis impossibile uidebatur: patrie prius uitam amittere, quam religionis dei solitum sacrificium non implere. Alexandra ergo custodibus earum sermonem fecit dicens, quod oporteret has sibi custodias tradi, ne quis alius defuncto herode eas inuaderet, et ut ipsa eas reseruaret, et herodi si euaderet egritudinem redderet. Cum hec uerba dixisset alexandra, sermonem eius grauiter tulerunt fideles herodis, quorum unus consobrinus regis nomine mane confestim nuntiauit herodi alexandre sententiam. Herodes autem nichil remoratus interfici eam iussit. Ipse uero uix et multo labore cum egritudinem euasisset: animo et corpore debilitatus simul et fastidiosus in omnibus causis factus, ad puniendum peccantem paratior erat, et ideo amicos et necessarios interemit. Nam quidam custobarus genere ydumeus, et primus inter amicos regis, cui herodes iosippum uirum sororis sue salome interfecisset sicut superius recitauimus, petiit ab herode ut daret sibi salomen sororem suam in uxorem. Herodes ergo dedit ei sororem suam salomen, et constituit eum ducem ydumee et gaze. Cum hec custobarus preter spem impetrasset, eleuatus in superbiam felicitate paulatim excedebat, et precepta herodis omnibus negligebat. Cum hec nuntiata fuissent herodi, uolebat eum interficere, sed matris et sororis precationibus ueniam ei donauit; et non in suspicionem in posterum pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore enim interiecto cum contigisset salome a custobaro discordari, mittens statim salome custobaro libellum repudii, connubium eius renuens non secundum legem iudeorum. Nam marito quidem apud nos hoc licet facere, uxori uero nullatenus licet, nec ducere alium nisi a priore marito dimittatur. Salome ergo non generali lege sed potestatis sanctione connubium eius respuit, et ad herodem fratrem suum dicebat pro illius fide se maritum reliquisse, dum cognouisset eum pactum misisse cum lysimacho et dositheo, et cum babe filiis qui erant de regio et sacerdotali genere. Herodes enim iam diu odio habebat filios babe, quia inimici sibi erant. Quod odium et inimicitia hinc exortum est. Cum antigonus ierusolimam regnum tenere, et herodes ciuitatem hierosolimorum obsideret, plures de obsessis herodi fauentes ad illum clamabant. Filii autem babe dignitatibus precellentes, et apud plurimos ualentes, antigono fauebant; et herodem blasphemabant, suadentes regio generi principatum seruandum. Ciuitate uero capta, prius denominatus custobarus, et tunc amicus herodis florens, exitium ciuitatis obstructurus ordinatur, quatenus necaret hii qui regi contrarii erant. Custobarus autem sciens filios babe in honore populi manere, et sperans ab eis premium magnum consequi, abscondit eos in quodam loco, et ab herode de eis suspicante dixit se de eis nichil scire. Interimendo ergo liberat a suspicione. rursusque edicto a rege posito, et omnimodo excogitante eos inuenire, non est confessus. Nam cum prima mente negasset, non sine suo periculo putauit postea eos ostendere, et non fide tantum, sed et necessitate eos celare festinabat. Dum enim rex eum a sorore sua inuestigasset, destinans milites ad loca ubi morabantur absconsi, simul cum custobaro eos iussit occidi, ut nullus iam residuus esset de regio genere qui iniquitatibus eius resisteret.

Post hec herodes rex cunctis de regio genere interfectis, a patriis moribus excedebat; et peregrinis inuentionibus uetero statum corrumpebat, que nullatenus maculare debebat. Vnde non minora mala nobis postea prouenerunt, diuersis recedentibus a patriis legibus maiorum impietate corruptis. Primum ergo herodes rex certamen quinquennale cesari constituit, et theatrum in hierosolimis condidit, et rursus in campo maximo amphitheatrum utraque perspicua, moribus iudeis aliena. Siquidem usus aut apparatus eorum neque nobis tradita fuerat. Celebratione ergo illam clarissimam per quinquennium construebat, nuntians finitimis et conuocans ab omni gente athletas, et omnia certamina de terra uero mutabat, spe propositorum premiorum et uictorie gloria conuenirent. Illi ergo collecti sunt capitales artifices, nec non et hii qui exercitationibus corporis preualebant, et musica precellentes, quos timelicos uocant, proponens eis maxima dona uictorie, et ita omnes nobilissimos ad hoc spectaculum uocabat. Construit quoque quadrigis ut uni equi cursui non parua dona, et omnia que munificentia et decentia apud singulos prefulgebant omnia uoluit fieri clariora. Spectaculum ergo tali libertate composuit. Theatrum uero circa cesaris ymagines habebat et tropheea gentium quas ille bellando deuicerat: auro facta et argento per cunctas instructis. Et neque de ueste neque de uasis aut de lapidibus pretiosissimum aliquid defuerat quod non certantibus offerebat. Apparatus etiam ferarum ibi fuit. Nam leonibus multis congregatis et aliis eminentem ferocitatem et raro inuenitur, quorum inter se altercationes et pugne omnes inspicientes delectabant. Peregrinis ergo admiratio sumptuum et delectatio spectaculi uidebatur, iudeis autem euidentissima dissolutio legum uidebatur. Impium enim est feris homines pro spectaculo hominum subdere, iniquum etiam peregrinis moribus solita permutare. Super omnia uero contristabat iudeos trophea, dum putarent ymagines esse armis obsitas, quia non patrium illis fuerat talia colere. Quod herodem non latuit, et uiolentiam eis inferre oportunum non putauit, sed uolebat eos uerbis consolari. Et hoc non potuit facere dum illi grauiter ferrent legem eorum destrui. Et unanimiter clamabant dicentes: Licet omnia existimemus tolerabilia, tamen hominum ymagines non esse patrium in ciuitate admitti profitemur. Herodes autem uidens eos resistentes non facile posse deuinci sine solatio, uocauit quosdam eorum ad theatrum, et ostendens trophea consuluit quid illis uideretur. Qui cum clamassent esse hominum ymagines, herodes precipiens auferri ornatum impositum, ostendit ligna nuda. Que statim expoliata proprio ornatu, risum magnum spectantibus intulerunt. Tali ergo calliditate impetum multitudinis mitigauit herodes, ut iam plurimi ira non offenderent. Quidam uero non mitigati sunt, sed putabant ea opera inceptum destruendi esse legis. Vnde et optimum existimauerunt magis pericula sustinere quam mutata re publica negligi, dum herodem uiderent uiolenter inducere que non solita fuissent. Coniurauerunt ergo decem ciues omne periculum se subire, et gladios sub uestimento portabant. Quod consilium cum delibassent, ex condicto ad theatrum pergebant sperantes herodem non posse fugere si subito eum inuaderent. Cumque parati cum audacia pergerent, unus ex his qui ad hoc constituti erant ab herode ut singula que gererent regi nuntiarent, eorum conspirationes intelligens, herodem uolentem theatrum ingredi prohibuit. Qui confestim sciens odium quod plures in eum haberent, et seditiones cottidianas, discedens in aula nominata accusatos uocauit. Qui cum a ministris euidenter capti fuissent, scientes quod non euitarent periculum, ornauerunt necessarium uite finem, non deponentes animum sui fiducia. Non enim denegauerunt actum, sed etiam demonstrauerunt eis gladios. Confessique sunt bene et pie coniuratione se fecisse, lucri quidem nullius causa, neque pro suis doloribus, sed pro communibus causis, quas seruare aut pro his mori cunctos dignum uideret. Talia illi de uoluntate insidiarum fiducialiter professi, a regalibus militibus circumsepti ducebantur, et omnem penam passi perierunt. Non multo post uerum quidam illos uiros apud herodem accusauerat, odio quidam iam preuenientes non tantum interfecerunt, sed et membratim dilacerantes canibus apposuerunt. Videbant autem multi ciuium que fiebant. Herodes autem faciens de his inquisitionem, et quasdam mulieres torquens extorsit ab eis huius renuntiationem; et eos qui hoc facinus commiserant simul cum tota domo perimit. Concussus uero et audacia populi qui pro legibus habebant non remissiorem faciebant herodem, sed multo potius cautiorem. Et statuit undique se munire, ut si qui nouis rebus studerent manifesta fieret eorum conspiratio, dum ciuitas ab aula qua conuersabatur et a templi custodia tutaretur, que antonia dicebatur. Samariam quoque deliberauit muris circundare, quam mutato nomine sebastiam appellauit. Putans etiam per decem prouincie locum munire quod de hierosolimis aberat [illegible] diei, et olim uocabatur turris stratonis, locum eundem construens cesaream nominauit. In maximo etiam campo electos equites deputans, edificauit locum qui in galilea gaba uocatur, et transfluuium sebonitidem. Hec apud herodes paulatim pro cautela sua perfecit, et cunctos [illegible] custodiis totam gentem ut nequaquam potestate haberent seditionem mouere quibus paruo motu facto frequenter utebantur, sed nec etiam laterent si mouerent assistentibus in proximo qui hii cognito renuntiarent. Plures quoque ex finitimis auxiliatores suos illic habitare fecit, dum cupiditate ductus templum construeret quod simile prius nec in notissimis ciuitatibus extiterat. Quod pro cautela sua construens in honorem augusti cesaris sebasten appellauit, et prouincie parte meliore que adiacebat distribuit habitatoribus, ut pro animo conuenientes ibi conuersarentur, muroque firmissimo circumdans altiora loca custodiis communiuit, non magnitudine minorem maximis ciuitatibus. Nam xx stadiorum erat, in medio uero in insula [illegible] et semis stadii locum statuit undique decoratum, in quo templum amplitudine et publica pulchritudine excellens edificauit. paulatimque totam ciuitatem exornans munitione quam [illegible] perfecit cum pulchritudine memoriam posteris uoluit sue relinquere [illegible].

Eo tempore decimo tertio anno regis herodis instante magne calamitates prouinciam occupauerunt, siue de ultione [illegible] seu casu sic occurrente. Nam gelu prius patria [illegible] sata, fructum nullatenus reddebat. Preterea et ciues pro inopia frumenti cum morbo et passio pestifera possidebat. Qui tanta malis [illegible] comprehensi, dum non gererent curam et alimentis, plus peste moriebantur. Morbis autem ita pereuntium innumerum solatia auferebantur; nam frugibus atque horreisque exhaustis, nulla spes alimentorum pestilentie malum temperabat. Necessitas ergo maxima inopie non minus ipsi regi herodi quam populo imminebat. Nam uectigalia que de eis solebat accipere minime colligere ualebat, pecunias quoque consumpserat largissime ciuitates edificando, nec erat quod dignum uideret. Interea deliberabat tempori conferre presidium, quamuis difficillimum foret; nec diminutum haberent alimenta preberent, et pecuniis deficientibus, licet potuissent pauca plurimis pecuniis comparare, et ideo arbitrabatur neque quod negligere hoc malum. Ornatum ergo regium uniuersum, neque pretiosissimis uasis neque artificio precellentissimis parcens, misit pecunias petronio preside egypti a cesare constituto, et in tanta inopia sue prouincie. Petronius autem amicus herodis existens, et uolens subiectis eius subuenire, primum eis concessit petita, et iussit egyptios ut triticum [illegible] uehere, pecunia eis releuans in emptione et nauigatione, ut maxima pars ipse huius auxilii fieret. Nam herodes triticum nauigio deportato, hiis qui eum prius oderant maxima [illegible] dilucidauit. Siquidem singulis quantum

104.

potuissent panificare per se triticum divisit. Preterea multis existen-
tibus qui senio vel alia infirmitate detenti non possent sibi alimenta parare, pro-
videbat eis constituendo pistores qui paratos panes venderent. Di-
ligentiam autem cum periculo hyemali habuit. Cum comprehendisset eos etiam
vestium inopia, corruptis et omnino consumptis pecoribus, ut neque lane
neque aliorum vestimentorum copiam haberent. Que cum iam procurasset, etiam
finitimis civitatibus conabatur prodesse, semina eis prebendo. Quod multum
ei postea profuit, dum favorem sibi exinde acquisisset. Terra autem post hec
fructus suos uberes ostendente, non minimam multitudinem hominum quos ipse paverat
ad propria destinavit. Cum his modo calamitatibus regnum oppressum Herodes
omni munificentia vel industria recuperasset, finitimos etiam similibus pas-
sionibus afflictos relevavit. Quod nullus fuit qui pro aliqua necessita-
te ad eum veniens, quin statim ei auxilium inveniret secundum suam digni-
tatem. Populi enim et civitates et privati ad eum confugientes solacium
ei impetraverunt, in tantum ut estimaret extraneis gentibus plus x. mi-
lia choros tritici expendisse. In ipso autem regno suo lxxx. milia choros
tritici expendit. Chorus autem habet medimna attica x. Hanc ei diligentiam
et sollicitudinem apud iudeos tantam contigit prevalere et divulgari apud alios
ut antiqua inter eum odia pro prevaricationibus legum concitata, per quas etiam pene
a regno expulsus fuerat, prorsus extingueret, ut animi sui magnificen-
tiam preter opinionem demonstraret. Populum autem in tantum mutavit ut
talem eum arbitrarentur non qualem experti sunt dudum, sed qualem in necessitatibus proba-
verunt. Eodem tempore et auxilia Cesari quingentos viros electos
custodes sui corporis destinavit, quos elegit Gallus ad mare rubrum
Cesari perduxit. Post hec rebus suis prospere provenientibus palacia in supe-
riore civitate construxit, magnas domos erigens et ornatu preciosissimas
ut plures viros capere potuissent. Secundum mensuram autem appellationes eis
imposuit, nam una Cesarea, alia Agrippa vocabatur.

Desiderio inde commotus cum nichil sue libidini preponeret, filiam Symonis
sibi coniunxit. Hic Symon erat filius Buti hierosolimita et nobilissi-
mi sacerdotis. Erat autem filia huius optima et pulcherrima. Pulchri-
tudo eius animum Herodis inflammavit, et ne putaret violentia vel
tyrannide hec agere, melius arbitratus est nuptiali iure puellam ducere.
Et unde quoniam Symonem dignum regia cognatione iudicans, dum suum
desiderium implere vellet, per honores evexit, et statim Ihesum Fabetis
filium a sacerdotio deposuit, et Symonem ordinavit, et filiam eius sibi con-
iunxit. Cum vero nuptie perfecte fuissent, edificavit castellum in quodam loco
qui est ab Hierosolimis distans lx. stadiis, natura munitum et ad edifica-
tionem oportunissimum, instar collis manufacti, ut esset in rotundo circuitu
eius. Concludit autem in circuitu turris totam hinc ascensum, cc. gradibus edi-
ficatam. Intra autem domus regie preciosissime, ad munitionem et ad ornatum con-
structe. Circa imum vero collis habitacula constructionis perspicue,
et aqueductus fecit, nam ille locus non habet proprias aquas, sed longe subtractas cum
plurimo sumptu deductas. Circa campum vero civitas erat edificata, que
colle pro arce habebat. Cumque hec opera perfecisset, sediciones neque contra
regnum sperabat oboriri. Duobus autem modis subiectos regebat, timore
quidem eo quod non esset mitis ad penam, diligentia vero quod in necessitatibus mag-
nanimus appareret. Circumdedit autem tutelam exterioribus tamquam murum
subiectis parans, cum civitates extraneas et reges diversarum nationum
patriis muneribus ad amicicias suas flectebat. Unde magnificentia sua
Cesarem et Romanorum potentissimos placabat, leges transgrediendo, dum eis
gereret templa ritui nostro contraria. Nam nobis inlicita sunt delubra vel
figuras paganorum honorare. Que ipse foras civitatem in templis pro favore
Cesaris honorabat, et in earum constructione multas pecunias expendebat.
Considerans autem prope mare locum oportunum ad civitatem construendam quendam
turris Stratonis dicebatur, non qualemcumque urbem illic, sed lapide albo palaciisque
preciosissimis civitatem ibi construxit. Portum quoque tranquillum similem Pireo
cumque effugium navibus prebentem constituit. Que civitas iacet in medio sedem
pelagi ad Egyptum inter Ioppen et Doram opima maritima, quo statione difficil-
limam navium habet, propter Affricum ventum procellas. Cum difficultati remedium pre-
stans, fecit in circuitu portum qui sufficeret maximis classibus locum prebere re-
fugii, lapides ingentes deponens in altum ulnis xxv., quorum lapidum lon-
gitudo xxv. pedum erat, altitudo viiii. pedum. Super hos lapides turres
construxit, quarum maxima Drusus nominatur a Druso Cesaris privigno.
Ostia vero portus contra aquilonem extabant. In medio autem turris erat super
quam templum Cesaris positum navigantibus apparebat habens statuas,
unam quidem Romanorum, alteram autem Cesaris. Civitas autem ipsa Cesarea nominatur.
Hec etiam sub terra cloacas non minora edificia ad aqueductus, quarum aliquid de-
modice non longo spacio ad portum et ad mare spectant. Una autem media est
omnium receptaculum purgamentorum, que ymbribus et mare influente diluuntur.
Edificavit etiam theatrum ab australi latere portus, amphiteatrum quoque
multa milia hominum capiens in conspectu pelagi construxit. Itaque perfe-
cta hac civitate xii. anno regni sui, cum in nullo lassaretur, deliberavit
filios suos Alexandrum et Aristobolum Rome ad Cesarem transmittere. Quo
cum ascendissent et in domo Polionis viri nimis strenui et amici Herodis
conversarentur, Cesar eos cum omni humanitate suscepit, pollicens Herodi
licentiam dare, quem vellet successorem relinquere. Insuper et provinciam
Traconitidem et Bathaneam et Auranitem ei concessit ex huiusmodi occasi-
one. Zenodorus quidam conductor domus Lysanie fuit, cui dum redditus
non sufficerent, latrocinia in Traconitide regione exercebat. Cumque hec
mala finitimi paterentur, Varronem suum presidem interpellabant rogan-
tes ut Cesari nunciaret iniquitatem Zenodori. Cesar autem audita iniqui-
tate Zenodori, rescripsit Varroni latrocinia quidem exterminari, provinciam
autem Herodi committi, tamquam diligentia indigentem. Cum hanc gratiam Cesaris
Herodes accepisset, ad provinciam Traconitidem pergens latrocinia agentes op-
pressit, et in circuitu desideratam pacem omnibus prebuit. Zenodorus autem est
contristatus primum quod a magistratu depositus esset, magis autem invidia quod prefecta He-
rodi tradita esset, ascendit Rome accusaturus eum. Unde nichil agens reversus
est. Zenodorus autem cum iam diffideret prefecture sue, partem aliquam Auranitidis
regionis l. talentis vendidit. Que cum in potestate Cesaris haberetur, Ze-
nodorus tamquam iniuste eam sublatam contendebat et incursionibus vio-
lentiam inferebat. Quare cum cognovisset Herodes, de provincia suasi-
dionum auferebat occasiones. Igitur xvii. anno regni Herodis Cesar
ad Syriam venit, ubi Gadarensium plurimi Herodem accusabant, grave
eum sibi fore et tyrannum incusantes. Hec autem eos dicere compellebat
Zenodorus cum iurasset nullatenus eos relinquere usque quo ab Herodis
imperio eos auferret. Cumque multi Herodem accusarent, ipse pa-
ratus erat de his satisfacere. Cesar autem et Agrippa amplectebantur
Herodem, nichil de accusationibus attendentes. Gadarenses autem viden-
tes se nichil proficere in accusationibus, et Cesarem videntes in amicicia
Herodis inherere, timore territi ne regi traderentur, tormentis affi-
cerentur, quidam sese noctu gladio se percussissent, alii precipites se dederent, quidam
in fluvios sponte submissi deficerent, qui videbantur temeritatis non peccati
fuisse supplicia. Quapropter neque Cesar renovavit Herodem a reatu solvit.
Et alia etiam ei prebuit felicitate. Nam Zenodorus per eundem rupto ma-
lo sanguine profluente in Antiochia Syrie mortem finivit. Cesar autem

huius partem possessionis non parvam Herodi concessit, et curatoribus Syrie pre-
cepit ut secundum illius sententiam omnia tractarent. In tantam etiam felicitatem
Herodes provectus est, ut cum duo isti Romanorum imperium regerent, Cesar et Agrippa,
ceterum sibi amicum coniunxerint Herodem. Qui autem tanto honore auxisset,
fratri suo Ferore petivit tetrarchiam a Cesare, et talentorum fideiussor existens,
ita ut si quid ille pateretur, filii eius immunes evaderent. Herodes autem cum
Cesarem comitatus esset usque ad mare rediens, in terra Zenodori Cesari pulcher-
rimum templum construxit iuxta Paniada, ubi spelunca pulcherrima in monte
consistit, sub qua terre altitudo inaccessibilis est, aquis immobilibus plena,
unde fontes Iordanis fluminis nascuntur. Quem locum templo constructo
Cesari devovit. Post hec etiam partem tributorum subiectis suis remisit
occasione sterilitatis, plus autem ut eos sibi reconciliaret, ne ulterius
adversarentur. Auferebat etiam subiectis otium, percipiens semper in
laboribus eos occupari. Nam neque communis deambulatio tunc
fiebat, sed omnia custodiebantur, cum multa palam vel furtim morte
dactati illic extinguerentur. Intra autem civitatem et viis constituti
erant qui convenientes in unum specularentur. Ipse autem nocte privatum
habitum accipiens cum plebibus conversabatur, experimento cognoscens quid
de principatu suo sentirent. Si quos vero omnino sibi contrarios et
operibus suis contrarios invenisset, mane facto iubebat compre-
hendi eos et occidi. Reliquam autem multitudinem sacramentis com-
pellebat sibi fideles existere, et cogebat favore eius iure iuran-
do se principatum custodire. Quorum multi eius placantes et timentes
veniebant ad gratiam eius, alios vero servantes suam opinionem et quod
eius opera ferentes occidebat. Flectebat etiam Pollionem Phariseum
et Sameam sociosque illorum sibi iurare. Qui licet non obtemperassent,
tamen non sunt torti, dum in veneratione apud eum erant. Honorabat
etiam Esseos, qui illa conversatione utebantur quam apud grecos Pyta-
goras tradidit. Ideirco autem eos honorabat Herodes, quia maius
quiddam de his sentiebat quam de mortali natura. Dignum etiam pu-
to. Nam non inhonestus sermo videbatur in hac hystoria de his talia
intimare. Quidam Esseorum nomine Manaem fuit, qui omnem
vitam suam benigna voluntate probabat, presciencia futurorum a deo habens.
Is dum adhuc [illegible] Herodem puerum ad doctorem euntem vidisset, sa-
lutavit eum quasi iam in regem iudeorum. Herodes
[illegible] autem illusum se reputans deridebat in sermonem
[illegible] mit. dum omni[illegible]
periculum fugeret [illegible] ut puer ad hoc [illegible]. Manaem autem leviter subri-
prestare. sp[illegible] dens et feriens manu sua posteriora eius ait: Rex
per se cuncta [illegible] nabis feliciter, nam iam a deo dignus iudicatus es. Recole
tu posse fac[illegible] autem percussiones quas tibi cum manu in posteriora tua feci, ut
hoc tibi sit signum de mutatione a te in regno committenda. Nam optima
est ratio si iusticiam et dei pietatem dilexeris, et modestiam circa cives ha-
bueris. Sed scio et intelligo te hec non observaturum dum omnia cognoscam.
Felicitate autem omnes precelles, et habebis gloriam eternam, oblivionem vero pietatis
possidebis. Hec autem non latebit deum in ultimo vite tue tempore [illegible]
re. Herodes autem his verbis nullatenus animum intendebat. Cum vero in regno
elevatus fuisset et feliciter principatum regeret, accersit eundem Manaem et
consuluit eum quanto tempore ipse regnare deberet. Manaem autem cum omnino ad hoc
responderet et taceret, Herodes iterum interrogavit si vel x. anni
anni regni sui esse possent. Manaem autem respondit et xx. et xxx., sed
nullum certum finem addidit. Herodes autem his contentus Manaem cum
honore dimisit, et omnes Esseos propter illum honorabat. Hanc igitur
prophetiam licet miranda demonstrare festinavi et ostendere quia
nos multos habuisse talem divinationis noticiam.

Herodes igitur xviii. anno regni sui post predicta edificia non minimum opus
inchoavit. Siquidem dei templum maximum construere et murum
altum et decorum erigere iudicavit, dum putaret id nobilius omnibus
suis factis esse et ad memoriam eternam pervenire. Sed dum hoc
non facile populo persuadere cognosceret propter operis magnitudinem, convoca-
vit eos talia sermone mulcavit dicens: Alia quidem que ante in regno feci
actu omni conclusi, ut de his laude preferam credo superfluum. Hec
in minore nobis autem maiore utilitate ferre videantur. In difficultate
autem operis nec neglexi que ad vestra comoda pertinerent, neque in extructio-
nibus mihi magis quam vobis omnibus festinavi tutelam impendere et puto
quod dei consilio ad hanc felicitatem ductus sum, ad quam non prius gens iu-
deorum aliquando pervenit. Construxi namque sic per provinciam civitates quas
habitatoribus plenas munitionesque ornantes genus nostrum exaltavimus,
quas oportunum non videtur in sermonibus enumerare. Quod autem nitor ut efficiam
omni pietate precellenti explanabo. Bene enim nostis quod istud templum
maximo deo nostri patres edificaverunt cum a Babilonia remeassent, et quod
desunt ei ad magnitudinem in altum cubita lx., secundum instar illius quod Salo-
mon construxerat. Nemo autem neglegentiam pietatis parentum nostrorum accuset,
nam non culpa illorum factum est brevius templum, sed Cyrus et Darius huius
mensuram edificationis fieri preceperunt. Quibus illi servientes et successo-
ribus eorum et postea Macedonibus non habuere aptum tempus ut templi secundum
priorem statum edificarent. Nunc autem quoniam nutu dei principatum meo larga
pax concessa est et divitiarum possessio et multitudo redituum, et quod ma-
ximum est amicicia favorque Romanorum qui omnium ut dominum existunt,
etiam nos studemus in hoc tempore relictum opus necessitate servitutis corri-
gere et integrum deo prebere templum pro beneficiis eius in meo regno collatis.
Talia loquente Herode, populus pro magnanimitate sermonum eius nulla
desperatione commotus est, non quod anxiabatur ne eo mortuo opus negligeretur ad
finem usque perductum, et ideo videbatur eis difficilis esse magnitudo operis. Quos
cum Herodes cerneret dubitantes, adhortabatur eos dicens se non prius
deponere templum nisi omnia pararent que ad opus pertinerent. Non est in-
mentitus, nisi quod promiserat. Nam plaustra paravit que lapides veherent,
et decem milia elegit peritos artifices, et sacerdotes numero mille, et sto-
las secundum honorem eorum habitumque paravit, et quosdam cementarios, alios au-
tem fabros, alios vero lignarios eruditos ad templi fabricam hortabatur. Cumque
omnem apparatum alacriter congregasset, antiquis fundamentis solutis nova
imposuit, et super ea templum erexit longitudine c. cubitorum, altitudi-
ne c. xx. Quorum xx. cubita per tempus fundamentis ex situatis resederunt,
quod tempore Neronis renovare deliberavimus. Edificatum est autem templum ex
lapidibus albis et tenacissimis, quorum magnitudo erat in longitudine
xxv. cubitorum, in altitudine viii., in latitudine xii. Circuitus autem templi
et porticus undique humillima, altissimum in medio fuit, ita ut a multis
stadiis conspiceretur, et in provincia constitutis et vicinis habitantibus ante
accedentibus cerneretur. Ianuas autem introitus et superliminaria, nec non iuxta
iuxta templi magnitudinem vario ornatu decoravit. Aureos etiam flo-
res columnas ambientes fecit, super quarum capita vites inciso tenebant botro-
res aureos hinc pendentes, qui miranda magnitudine et artificii claritatem
intuentibus exhibebant, inter maceriei pulchritudine. Circumdedit et por-
ticibus maximis omne templum, et secundum quantitate non antiquis sumptibus an-
teriora superavit. Portae autem due maximis parietibus stabant et ipsi
parietes in medio constructi erant. Nam collis erat saxosus paulatim
erectus a parte orientali civitatis, et primus super arce quem divinitus rex Salomon

magno muro circumdederat. quem etiam vallis altissima circumdabat. Herodes autem ab inferioribus partibus eum incipiens saxa composita plumbo colligavit, ut interiora loca complerentur; multum spatium structura comprehendente, et in alto quadrangulo facto, ut vastitas lapidum a fronte videretur; ab interiori vero parte ferro ligatum compagine muniretur immobile per omnia tempora. Cumque ita factum opus continuaret et usque ad summitatem collis perduxit, et fossas circa murum positas complens planum confecit. quadriporticum vero metiente unaquaque porticu longitudinem stadii concludente et intra hanc porticum murum circa ipsam summitatem. alius murus superius saxosus ambiebat omnia. Ab orientali vero parte par longitudine porticum duplicem habebat contra ianuas templi constitutam, et circa sacrarium spolia quae ipse a barbaris occupata devovit. Per latus autem aquilonis turrem angulosam valde munitam fecit, ut illic sacerdotales stolas deponerent. Hanc autem turrem Herodes munitionem construens pro templi custodia, ob gratiam Antonii quondam sui amici et principis Romanorum Antoniam nominavit. A parte autem occidentali muri quattuor portae stabant, quarum una ad aulam tendebat in posita vallo quae in medio eius inerat. duae vero ad suburbana, quarta autem ad civitatem multis gradibus ad inferiorem vallem tendentibus et exinde rursus ad superiora ascendentibus. Nam ex adverso templi civitas in modum theatri iacebat circumdata valle altissima per omnem australem tractum. Quarta autem frons quae ad meridianum posita erat habuit in medio portas super quas regia porticus triplici longitudine tenuata ab orientali valle incipiens et ad occidentalem finita amplius tendi non poterat. Opus autem istud dignum est narrationibus quae sub sole sunt. Siquidem praecelsissima fuit illa vallis, ut nulla tamen videri potuisset, si quis eius altitudinem attendisset, super quam porticus illa stabat. Si quis autem a summo eiusdem tecto notasset et profunditatem edificiorum videre vellet, tenebris obnubilabatur, tantum posset visus ad immensam magnitudinem pervenire. Columnarum autem ordines consistebant in quadro longitudine, in quarum partes colligabantur pariete lapideo. Grossitudo vero uniuscuiusque columnae tres continebat ulnas in rotundo habitu. longitudo autem XXVII pedum erat, duplici spira subposita. Numerus autem columnarum fuit c. lx. duae. Capita autem columnarum secundum morem corinthium sculpta erant mirando opere. Quattuor autem ordines columnarum erant, et tres media loca tenebant. Quarum duae eodem modo factae in latitudine habebant pedes XXX. in longitudine tria stadia, in altitudine L pedibus tendebant. Medius vero ordo in latitudine XXV pedes habebat, in altitudine centum. Tecta vero lignis sculptas in diversas figuras apparebant, et altitudo mediae porticus in immensum tendebat, habens columnas compositas politas undique, quarum compago incomprehensibilis omnibus videbatur. Talis ergo primus murus erat, et ab isto non multum distabat secundus, gradibus paucis ascendentibus; quem paries lapideus circuibat, habens titulum qui prohibebat alienigenas illuc ingredi morte interminata. Interior autem murus in australi et in aquilonali parte ianuas habebat in pariete a sese distantes. In orientali autem unam maximam, per quam ingrediebantur puri simul cum mulieribus. Inaccessibile autem sacrarium fuit intus, quod tertium erat, ubi solis sacerdotibus ingredi licebat. Et ante sacrarium ara erat super quam holocausta deo imponebantur. Horum tamen nullum rex Herodes intravit, cum utique prohiberetur, quia sacerdos non esset, et operibus muros et porticus exterius curabat. Quae cum VIII annis edificasset, templo per sacerdotes in uno anno et quinque peracto, omnis populus laudans Herodem laetitia completus est. Herodes autem in dedicatione CCC boves obtulit deo, et alii secundum vires suas, quorum numerus non potest aestimari. Nam cum occurrisset templi dedicatio regisque natalicius dies quo regnum assumpserat, insignis est celebrata festivitas. Construxerat et effossam et subterraneam viam ad aulam ab Antonia pertinentem orientalem, super quam turrem edificavit propter populi seditionem. Dicitur autem per illud tempus dum templum construeretur, quia in die non plueret, nocte vero imbres descenderent, quatenus opus non impediretur. Quae fama non est incredibilis, si et alia dei providentia aliquis consideret. Templum igitur hoc modo constructum est.

INCIPIT LIBER XVI

POST CONSTRUCTIONEM autem templi Herodes rex studens in administratione rerum omnes iniquitates depellere quae per civitates et provincias fiebant, legem constituit nullatenus priori similem, per quam instituit eos qui aliquid furarentur vendi. Quae lex non tantum poena gravis erat, sed et ad confusionem patriae solutionemque antiquae legis existebat. Nam iubebat antiqua lex quadruplum furem reddere; non habentem vero ipsum per se venundari, non alienigenis, neque in perpetuum servire iudaeis, sed sexto anno absolvi. Ergo praeter constitutionem et legem hanc poenam pati contrarium eis videbatur, et populi parabat discordiam. Eodem tempore Herodes ad Italiam navigavit, Caesarem desiderans salutare et videre filios suos Romae degentes; quem et Caesar cum omni alacritate suscepit. Qui rogavit Herodes ut stolam sacerdotalem sub potestate Iudaeorum esse permitteret. Nam post obitum Herodis iterum sub Romanis fuit usque ad tempora Tiberii Caesaris, sub quo Vitellius Syriae procurator cum venisset Hierosolimis et a populo clarissime susceptus fuisset, volens eis vicem retribuere, ne sacerdotalem stolam sub sua potestate reciperent, de his scripsit Tiberio Caesari. Qui statim eis concessit; et ita permansit stola sacerdotalis sub potestate Iudaeorum, usque quo obisset rex Agrippa. Nam Cassius Longinus, qui tunc omni Syriae praeerat, imperavit Iudaeis stolam sacerdotalem in Antoniae turrem deponere, dicens Romanos oportere dominos eius esse, sicut et prius. Iudaei autem iterum destinaverunt legatos ad Claudium Caesarem ut de his peterent. Qui cum pervenissent ad Claudium, iuvenis Agrippa rex constitutus petentibus Iudaeis a Claudio hanc potestatem reddi, quod et obtinuit. Nam sub sigillo principis sacerdotum et principis custodiae Romanorum eadem stola custodiebatur; et ante unum diem celebrationis festivitatum ascendentes et respicientes suum sigillum stolam sacerdotalem tollebant. Transeunte vero festivitate in eodem loco deportantes et principi custodiae Romanorum ostendentes, et iterum cum sigillis reponebant. Caesar autem amicabiliter tractans Herodem reddidit ei filios suos Alexandrum et Aristobolum perfectos in doctrina, quos ille secum reduxit in propriam domum. Studium ergo populi circa hos iuvenes erat, et perspicuos eos omnibus fecit pulchritudo et magnitudo corporis et regalis obtutus, forma pulcherrima eis non deficiente. Invidebat ergo eis Salome soror regis Herodis, eo quod filii Mariamnae essent, quam ipsa suo consilio pessimo per Herodem maritum eius damnaverat, et ideo timebat ne si praevalerent ei filii ultionem exigerent de his quae in matre sua commissa videbantur. Ardens ergo Salome ad fratrem Herodem

165.

cum aliquibus sibi faventibus accusabat iuvenes illos, et dicebat eos non libenter cum patre morari propter matris eorum Mariamnae interitum, et iniustum eis videretur cum interfectore genitricis suae manere. Ex veritate quidem sumens initium, et ad veri similitudinem perveniens affligere iuvenes temptabat, et favorem patris quem circa filios habebat volebat avellere. Iuvenibus quoque haec fama spargebat, credens hoc ab aliis nuntiari Herodi. Unde et suspicio patris in eos processit. Sedata autem paululum suspicione, rex Herodes filiis eisdem uxores nobilissimas iunxit: Aristobolo quidem filiam sororis suae Salome nomine Beronicem, Alexandro vero filiam Archelai regis Cappadociae nomine Glafiram. Cum haec Herodes ita disposuisset, et audisset Marcum Agrippam navigasse ab Italia ad Asiam, festinavit ad eum et invitavit ad Iudaeam, ut obtineret ab eo quae oporteret ab hospite et amico. Agrippa autem flexus ab Herode, laetus ad Iudaeam pervenit. Herodes autem nichil reliquit quod non ei monstraret in novis civitatibus eum suscipiendo, et edificia ei ostendendo amplissima, et omni deliciarum apparatu eum reficiebat cum amicis, in Sebastia et Caesareae portu, in Alexandrio et Herodio. Ducebat etiam eum ad civitatem Hierosolimorum, occurrente ei cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem deo centum boves immolavit, et populum magnifice pavit. Qui licet multos dies illic vellet remorari, tamen propter asperum tempus navigationis festinavit ad [illegible] multis muneribus ab Herode donatus cum suis amicis nobilibus pervenit. Rex autem Herodes post hiemem veris tempore properavit ad Agrippam, sciens eum exercitum ad Bosforum perducturum. Cumque per Rhodum navigasset, putavit eum in Lesbo invenire. Flatu vero aquilonis in Chio remoratus est, ubi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cumque civitatis porticum vidisset dirutam, quae in bello Mitridatico deposita non facile propter magnitudinem restaurari contigerat, pecunias praebens quae super habundare potuissent ad operis perfectionem, et mandavit civibus ut opus non negligerent. Ipse autem Herodes cessante procella ad Mitilenam pervenit, et exinde ad Bizantium profectus, cum audisset ultra Ceruleas cautes iam Agrippam navigasse, festinavit ad Sinopem Ponticam. Veniens autem subito Agrippae inspectus apparuit, a quo libenter exceptus honoribus fruebatur, cumque eo et totius expeditionis tempore labores partitus est. Cumque provincias Ponticas ordinassent, per Paflagoniam et Capadociam et per maximam Frigiam profecti Ephesum venerunt; inde ad Samum navigaverunt. Multa vero beneficia Herodis provinciis singulis secundum petitiones interpellantium fiebant, dum in largitionibus munerum minime pareret. Sed et si qui ab Agrippa aliquid peterent, ipse percurrens arbitrio suo postulata complebat. Cumque ita bonus et largus praestando omnibus petentibus appareret et nullum contristaret, amorem sibi et favorem apud Agrippam maximum comparavit. Nam Iliensibus eum reconciliavit iratum, et persolvit pecunias quas procuratoribus Caesaris Chii debebant; aliorum quoque petitiones complebat. Cumque Agrippa et Herodes ad [illegible] venissent, Iudaei illic per civitates habitantes tempus et fiduciam nacti, violentias referebant quas patiebantur a civitatibus, et quod non permitterentur propriis uti legibus, et damna per calumnias exactorum infestis diebus sustinerent, et multis calamitatibus opprimerentur, Romanis semper percipientibus eis secundum proprias vivere leges. Quae cum suggessissent Herodi, praestabat eos Agrippae ut audiret eorum allegationes, et Nicolaum quendam ex suis amicis dedit eis qui pro eis peroraret. Agrippa vero Romanorum nobilissimos et reges et potentes qui tunc praesto erant cum ad concilium secum duxisset, Nicolaus orator ita prudens locutus est. Omnes quidem o maxime Agrippa indigentes auxilio oportet per necessitatem confugere ad eos qui violentia eorum possint auferre. Hi vero qui nunc interpellant fiducia prius a vobis data, quam saepius operaverunt, nullatenus perdere per vos postulant quae dedistis. Postulant enim ut haec quae acceperunt a vobis quae soli potestis praestare serventur. Nam dampnis afficiuntur non ab aliquo meliore, sed ab his quos pariter secum subiectos vobis esse cognoscunt. Et siquidem maxima sunt quae a vobis meruerunt, laudabiles videntur, quod ita reperti sunt beneficiis dignos; si vero minora, secundum honestatem si nec haec firmaverint quae perceperunt. Hi qui violentia Iudaeis ingerunt non putarent bonos esse, quod a vobis talia meruissent, nisi eis inviderent et vestra beneficia cessare mererent. Quod si quis interroget Iudaeos utrum in patriis legibus ipsi privari, in immolationibus et pompis quas sacras diis offerunt, scio libenter eos omnia pati quam patrias leges amittere. Nam et bella propter haec multa amplectuntur verentes ne transgrediantur patrias leges, et libertatem quibus nunc universum genus per vos potitur, quod nos etiam precamur ut liceat nobis privatim servare sollempnia. Cur ergo hi quae pati nolunt in alios committunt? Illud etiam consideremus, utrumne est populus aut civitas aut gens aliqua hominum, quibus maximum bonum apparuit continentia vestri imperii et potentia Romanorum? Tamen debet aliquis eorum beneficia infirmare? Licet sit amens, cum nemo sit qui non horum particeps publice vel privatim existat. Quod et si quis auferat quae nos donastis, nichil sit firmum neque quod per vos habuerit obtinebit. Vestra enim beneficia quis enumerare praevaleat, si recordatus fuerit regum antiquum et modernum imperium? Nam multa existunt quae a vestra felicitate vestra concessa sunt. Nostra vero licet clara sint, non tamen invidiosa propter vos quae donastis, et haec tantum postulamus ut sine impedimento patriam legem servemus. Quod et nobis non debet invidiosum esse, siquidem deus laetatur honoratus. Exercitium sollempnius nichil inhumanum est. Omnia enim religiosa et iustitia salutari doctrina, neque celantur mandata quibus vivimus, munimentas pietatis et humanarum professionum. Septimum vero diem requiem doctrinae nostrae sollempnium imbuimus, et ideo nullatenus peccamus. Bona namque probantur leges quas colimus. Pecunias autem quas congregamus ad transmittendum in Hierosolimis rapientes manifestum sacrilegium committunt, et vectigalibus nos gravantes in festis diebus ad iudicia nos et ceremonia prohibent per contumeliam religionis, quam per nos cognoscunt, de qua non iusti odium habent. Siquidem vestrum imperium omnibus dominatur, probitate quidem laudatur, contumelias autem forte abhorret. Postulamus ergo o maxime Agrippa violentias auferri, ut propriis habeamus legibus non insollempnitatibus perfrui, et ne substantiae nostrae rapiantur ab his quibus nulla violentia inferimus. Nam petimus non tantum iusta, sed etiam a vobis prius data. Possumus plurima senatus consulta et tabulas in capitolio positas legere, quae certum experimentum vobis perhibent fidei. Et si nulla tamen foedera vobis apparuissent, tamen deberent firmata esse quae donatis, et nunc etiam nobis sicut etiam omnibus hominibus praestatis beneficiorum largitiones, quorum singula si quis enumerare potest immensam orationem longo sermone efficeret. Nos vero si velimus ostendere haec iuste impetrasse, sufficiat nobis ut priora taceamus, cum hic rex noster Herodes qui vobiscum praesens consedet, qualiter eius fides erga vestram familiam claruit nostis. Quis enim favor eius aut quis in nos ratio gratiae et honoris aut quae causa defuit? Nam eius fides cogit nos numerare beneficia quae per vos nobis tradita clarent. Nunciatum est enim ab Hierosolimorum Iudaeis nobis qualiter eorum provinciam ingressus deo perfectas immolationes honorando eum persolvisset, et quomodo populum pavisset, et ab illo munera suscepisses, quae per civitates signa et indicia hospitalitatis et amicitiae vestrae putant, quae meruit genus Iudaeorum per Herodis prudentiam. Haec etiam monentes una cum Herode rege et consedente petimus, ut nichil superfluum sed ut haec quae prius donastis non concedatis nobis ab aliis auferri. Cum haec Nicolaus orator prudens disseruisset, intelligens Agrippa rex violentiam eos pati, spopondit propter Herodis amicitiam vel favorem paratum se esse cuncta Iudaeis concedere, quia quae postulant iusta perspiciunt, et si amplius

peregissent immo piguisset eis concedere. quę non ledent romanum imperium. et volo eos sine molestia propriis sollempnitatibus uti. Cum hęc agrippa locutus fuisset. concilium dimisit. Herodes autem affectum eius gratias exhibebat. et ita se pariter amplectentes discesserunt.

REx autem herodes domum reverti volens navigavit in cęsaream. et non multis diebus prospero flatu ventorum ad hierosolima pervenit. Ubi concilium totius populi congregavit. cum multi ex provincia convenissent. concione habita. rationem totius suę profectionis explanavit. et quę iudeis in asya per eum provenissent. ut sine molestia in posterum possent degere. Narravit etiam quę felicitas et gubernatio sui principatus eis profuisset. et quartam partem fiscalium preteriti anni eis concessit. Qua illi ratione et gratia letati. cum summa exultatione bona orantes regi recessere ad sua. Procedebat autem seditio domestica. et acerbiorem accipiebat provectum. cum salome soror herodis regis tamquam hereditarium odium suscepisset circa filios mariamne. et sic presumpsisset de matris eorum morte audaciam. dum nemine filius reliquisset. qui possit eam morte vindicare. Cumque adolescentes illi a patre herode discederent memoria matris quę falsis interempta fuerat accusationibus. nec non et imperii cupiditate. rursus simile malum portenditur. dum idem adolescentes insidiarentur sorore fratris herodis. et sorori salome et odium per alterutros exercerent. Modo autem odium simulabant. cum filii mariamne alexander et aristobolus manifeste minitarentur. inhonestum putantes iactare. salome autem et qui ei favebant callide et malivolis accusationibus incitarent seducentes adolescentes. et herodem adversus eos instigantes. Illi autem nullatenus pro matris morte confundebantur. nec eam credebant iuste periisse. immo magis festinabant in auctorem homicidii vindicare. Dein cuncta civitas istis sermonibus completa. mirabatur innocentiam adolescentium. Plus autem crescebat salome malitia. et mittebat aliquos qui callide et quasi a se ipsis ad eos dicerent matrem eorum iniuste extinctam. se autem miseriores esse quod compellerentur cum interfectoribus matris cohabitare. et ita eos incitarent ad malum. Cum ergo herodes ab agrippa discessisset. et populo melocutus fuisset. sicut prediximus. accedens ad eum ferocia fratris sui. et salome soror eius. dicebant ei magnum periculum imminere a filiis suis. eo quod minime sustinerent in ultione matris tacitum. Addebant etiam quod archelai regis capadocii spe niterentur. tamquam per illum ad cęsarem profecturi. patremque herodem accusaturi. Herodes autem hoc audito conterritus obstupuit. quod et alii eadem sibi nuntiassent. et recordabatur priores calamitates quas cum uxore sua matre videlicet eorum habuisset. et timebat ne a filiis peiora pateretur. Quapropter contristabatur quod omnia preter spem ei feliciter forinsecus deus prestitisset. et super hoc domesticis calamitatibus uteretur. Turbatus ergo in huiusmodi calamitatibus. afflictus in delectatione illorum adolescentum. antipatrum filium suum ante regnum sibi genitum de privata uxore aliis preponens. omne regnum in eum transtulit. credens sic conterere filiorum mariamne. et temeritate illorum humiliare. dum viderent alium sibi in regnum succedere. et volebat eos supercilio deposito ad meliora convertere. sed non sic putavit evenit. Nam filius mariamne omnino sua deiectio gravius apparuit. Antipater autem fiducia potestate quam prius non habebat. festinavit et ipse fratres affligere. eorumque accusatoribus consentire. quibus pater facile credebat aliquem. eorum suspicatus ab amore filiorum. Sodalibus etiam ministris usus. ne ipse in suspicionem veniret. patris animum in fratres accendebat. Nam multos iam acquisierat suę voluntatis ministros quam de regno habuit. et pro fide patris putabatur hoc facere. Unde plus occasiones contra adolescentibus crescebant. Nam sepius ab eis lacrimę pro contemptu suo. et matris recordatione fundebantur. patremque manifeste apud amicos tamquam iniustum accusabant. Quę malivoli per antipatrum herodi renuntiabant. et non parva seditione in domo commovebant. His accusationibus exacerbatur rex herodes. et humiliare filios mariamne volens. maiore honore antipatro addidit. adeo ut matrem eius duducum contemptam reduceret. et sepius de ea cęsari scriberet. Agrippa ergo post dispensationem decennalem asyę romam revertente. herodes rex a iudea ad eum navigans. solum antipatrum secum duxit. Quem etiam cum multis donis cęsari commendavit. quatenus eum sibi amicum faceret. ita ut omnes iam crederent. contemptis filiis mariamne. antipatrum patri successurum in regno. Ipse quoque antipater multum contristabatur quod absentes fratres suos minime accusare prevaleret. et timebat ne pater iterum filios mariamne super se diligeret. Cumque hęc cogitasset. sua malignitate usus patrem in fratres incitabat. et simulabat se vereri patris interitum. usque quo herodem ad tantam iram et furorem perduceret. ut etiam aperte tamquam filios mariamne necaret. Herodes igitur ne tantum facinus subito in filios perpetraret. melius putavit romam prius navigare. et filios apud cęsarem accusare. et nihil tale committere quod propter magnitudinem impietatis periculosum existeret. Assumptis igitur filiis mariamne et antipatro cum romam venisset. ad aquileiam civitatem perrexit. cęsarem ibi apto tempore conveniens de maximis suis calamitatibus intimavit. filiosque mariamne presentans. audaciam eorum accusavit. quod festinassent patrem suum perimere. regnumque tyrannico more invadere. dum ipse licentiam haberet non necessitate sed recto iudicio tradere regnum permanenti filio circa paternam pietatem. quem a cęsare percepisset. et quem vellet sibi successorem relinquere. cum illi non solum regno sed et vita mererentur privari. quod tale facinus in patrem moliti sunt. et quod iniquitate diu tolerans. nunc cogeretur aures cęsaris talibus verbis polluere. maxime cum nihil a patre passi essent molestum. Cur ergo iniustum eis videretur quod principatum quem multis laboribus et periculis acquisivit ei filio concessi et praebui quem dignum existimavi? Nam hi preter cum aliis nostrę domus existerent. in meritis quisque procedente mutaverit. et talem diligentiam habuerit. ut retributione dignum existat. Impium autem est multis. dum alter non possit ad regnum nisi perempto patre accedere. quibus hactenus ego eorum pater honores et divitias administravi. et coniuges genere nobilissimas copulavi. aristobolo quidem filiam salome sororis meę. alexandro vero filiam archelai regis capadocię. Pro quibus bonis dum mihi male reddere vellent. nolui meis vindicare hanc audaciam. sed ad te o cęsar communem benefactorem eos adduxi. et pariter eos mecum in tuo iudicio feci assistare. et volo. et oportet accusatores. ne ego cum maximo timore corporis mei. aut me interfici. quoniam utrique fabula hominum et obprobrium sumus.

CUm hęc herodes autem cęsare filios accusando dixisset. et filii hoc audientes lacrimarent. et confusi essent de tali accusatione. licet liberum sermonis ac fiducie a conscientia possedissent. tamen patris criminationibus difficile eorum satisfactionem putabant. dum possent propria conscientia honeste et cum fiducia patrem redarguere. Erat ergo eis inopia dicendi. et deficiebant in eis lacrimę cum gemitu dum timerent ne putarentur mala conscientia satisfactionem invenire. Cęsar autem contractionem eorum attendens. invenire sic eam intuxit. credidit eos conscientia non facinorosum sed imperita modestia minime sese prevalerent purgare. Undique facta miseratione cunctis presentibus: patrem commoverunt ad vicariam misericordiam. Videntesque eum mitigari. et cęsarem. et alios presentes. unus de illis fratribus alexander iunior etate. ita accusationes patris dissolvere visus est dicens. O pater tuus quidem erga nos affectus evidenter manifestus ex ipso iudicio circa nos apparuit. cum si quid in nos crudele facere velles non nos ad omnium servatorem cęsarem perduxisses. dum tibi si velles liceret ut pater. Nemo enim quemquam volens interficere ad templa cum sacrariaque perducit. ubi vita acquiritur. quę nobis morte peior existeret si tale aliquid in patrem cogitassemus. Siquidem sermonum fiducia pura conscientia et veritas acquirit. Bene igitur erimus si de accusatione tua absolvi poterimus. si vero accusatio prevaluerit. salutem videre superfluum iudicamus. Quod autem dicis regnum nos desiderare. ne similis causa contra nos iuvenes videtur. et quod de misera matre nostra interitum subiungis. a priori calamitate argumenta percipiens. nobis ingeris crimen. Considera tamen quia hęc passio communis omnibus est. et tamen in nobis reprehenditur dum eius filii simus. matre nostra iniuste a te interfecta. et ob hoc nos in suspicionem venimus tamquam matrem nostram vindicantes. Dicat nec quisquam in presentia cęsaris si unquam tale aliquid a nobis presumptum est. ut crudeles in patrem nostrum fuisse apparuerimus. Numquid hoc manifestis indiciis poterit approbare. aut veneni confectio. aut equalium coniuratio. aut servorum correptio. aut litterę contra te destinatę. dum licet hęc possent non facta criminationibus confingi domo regia non concordante. Principatum etiam quem tu dixisti primum esse pietatis. sepe evenit causa fieri malignitatis. Culpa ergo nostram probabit nullus. Accusationes autem quomodo solvit qui non vult audire quasi in. Nihil locuti sumus contra te. nam hoc iniustum esset. sed illi qui quid a nobis ad eos dictum fuisset. minime te celaverunt. Matrem autem planximus non quod defuncta esset. sed quia derogabatur ei ab indignis. volentibus principatum invadere. Scimus nec te patrem nostrum quidem possidere quod nos non possideamus. Et dum regiis honoribus nostri fruamur. frustra laboraremus si te occidendo regnum invadere voluerimus. Nam post facinore nec terra nobis pervia esset. nec mare navigabile. Numquid subiectorum pietas. et gens religiosa concedere habuit parricidas rem publicam obtinere. aut sanctissimum a te effectum ingredi templum? Aut quomodo posset hoc homicidium inultum vivente cęsare dimitti? Sed neque filios impios creasti neque stultos. sed infelices teque indignos. Sed neque accusatores nos habes. neque nos tibi invenis. Quid igitur et ad fidem sufficit in tali crudelitate? Antipater de magis mitem coniecturam sumere. quę nos non incitare sed magis mitigare posset. Ampliorem quidem sermonum volebat inserere. sed non recipiunt prolixiorem orationem quę minime commissa cernuntur. Quapropter ante omnium dominum cęsarem tecum ne pacisci non volumus. si sine suspicione cum veritate circa nos tuum affectum ostendis ut pariter possimus vivere. licet non feliciter. quia maxima mala sepius ex falsa suspicione generantur. permanente namque inter aliquos memoriam culpę nostrę. Nam nobis vita iocunda non videbitur. si tu culpam nostram omnino de corde non deleveris. Cum hęc alexander iunior dixisset. cęsar magnitudine accusationum iam non credebat. et herodem iudicabat placari filiis. Cumque filiorum misericordia rumor in aula divulgatus esset. regem faciebat invidiosum incredibilis accusatio. Nam adolescentium ętas et corporis pulchritudo miserandum eis auxilium efficiebat. plus vero quia dictis convenienter et sapienter alexandri verba occurrerat. Cęsar autem dixit ad adolescentes. licet quidem ab accusatione extranei viderentur. hoc ipsum tamen peccasse eos pronuntiavit quod non tales se patri probuissent. ut non daret criminationi occasionem. Herodem quoque petebat ut omnem accusationem abiciens reconciliaretur cum filiis. dum non esset credibile ab eis hoc scelus potuisse committi. Cum hoc cęsar herodi persuasisset. precepit iuvenibus illis sese ad patris vestigia proicere. Qua supplicatione pater eos lacrimabiliter et flebiliter amplexatur. Quod cernentes qui aderant flexi misericordia in lacrimas proruperunt. Postero die herodes donavit cęsari ccc talenta ad spectacula et munera romano populo tribuenda. Cęsar autem ei reconciliatione metalli ęris cypri dimidium redditum et dimidiam percussionem prebuit. et hospitalitatibus cum muneribus honoravit. et potestatem hanc concessit. quęcumque vellet filiorum successorem in regno relinquere. et partiri inter eos regnum. ut ad omnes perveniret. Illo tamen adhuc vivente hoc non permisit agere. dicens oportere eum dum viveret. et regni et filiorum dominatum possidere. Iuvenes autem illi filii herodis gratias cęsari agentes discesserunt ad propria cum patre. et inter eos antipater frater simulans lęticia precelebratione fratrum comparaverat.

Hęc cum ordinasset herodes. rursus rediit ad iudeam. Interim absente eo non parva pars regni defecerat. trachonitidis regionis. quod ipse redimens restituit ad integrum. Herodes autem dum navigasset cum filiis et venisset in elensia ciliciam. quę preda sebaste dicitur. invenit archelaum regem capadocię ibi expectantem. et de filiorum reconciliatione gaudentem. eo quod alexander qui filiam eius habuit ab accusatione patris solutus esset. et dona donationes sibi invicem ut reges dederunt. Inde cum herodes ad iudeam pervenisset. et ingressus in templum fuisset. de suis prosperis actibus allocutus est populum. cęsaris in se munificentiam explanans. In fine vero ad persuasionem filiorum sermonem convertit. monens ut in aula et malis eorum contristarentur. Quos et post futuros reges demonstravit. primum antipatrum postea vero filios mariamne aristobolum et alexandrum. hortabaturque eos omnes ipse viveret sibi in omnibus obedirent. quia nec pectore impedimentum nec presentia sua rem publicam gubernare. Cum hęc dixisset. concione dimissa multi sub expectatione filiorum ei novis rebus studebant.

EOdem tempore perfecta est cęsarea quam edificavit decennali tempore xxviii anno regni sui. olimpiade centesima et nonagesima secunda. cum in dedicatione celebratio et apparatus munificentissimus fuit. Nam preparaverat certamina musica et palestras convenire. Preparaverat etiam feras et gladiatores et cursus equorum. et reliqua miranda spectacula in honore quinquennali cęsaris. Cum etiam cęsar cum sua uxore iulia pro dedicatione civitatis maxima liberalitate summum direxerit apparatum quem summa quingentis talentis estimata est. Cumque multitudo ad civitatem convenisset. et pro spectaculis et legationibus quas populis destinaverat et beneficiis eius gratias agentes pariter occurrissent. ipse cunctos suscepit in diversoriis. et convivia per dies xv et spectacula et delicias ministravit. Unde et insignis ei magnanimitas ubique divulgata est. Nam perhibent cęsarem et agrippam sepius dixisse quod magnanimitati herodis hęc dignum imperium deesset. et dignum esse syrię et egypti regnum possidere. Post huius urbis dedicationem in campo quem cafar samala vocabatur in loco aquoso et optima arboribus et fluvio circumdata civitatem edificavit. quam in honore patris sui antipatri antipatrida nominavit. pulchritudine et amenitate nimis decoratam. Insuper etiam in honore matris loco iuxta iericho ante edificans munitione et domiciliis opimum. cyprum eam nominavit. Post hoc etiam in honore fratris sui faseli ob amorem quem in eum habuerat construxit turrim inter civitatem premunitione civitatis. quam in fratris memoriam faselinam.

Beneficia quoque ipsius Herodis que impendit aliis civitatibus per Syriam et Heladam vel quos ad eum contingebat proficisci minime possumus explanare. Nobilissima autem et maxima eius facta extiterunt in Rodios. Nam Pythium ipse suis sumptibus construxit et prebuit multa talenta ad navium confectiones. Nicopolitana etiam civitate quam in Actiaco litore Cesar edificaverat multa publica loca condidit. Antiocensibus quoque magnam civitatem Syrie habitantibus plateam longam in media civitate positam ex utraque parte porticibus ornavit et viam polito lapide stravit, ad ornatum et voluptatem habitantium. Necnon et Olimpiacum certamen appellatione dignum propter pecuniarum inopiam melius effectum redditibus deputatis et immolationibus et reliquo ornatu celebratione eius insigne reddidit. Pro qua munificentia a perpetuis agonotheta nominatus est. Multis ergo mirabilis videtur differentia voluntatis Herodis vel nature eius. Nam si largitiones consideremus quas omnibus hominibus donavit, quis potest negare munificentissime eum nature fuisse? Si vero tormenta et iniquitates in subiectos vel domesticos eius attendamus, durissimus et ferus omnique pietate alienus putatur. Unde inconstantie et sibi contraria voluntate eum existimant. Quod ego minime puto, sed unam causam in utroque dominantem considero. Nam dum ad immensam largitatem munificentiamque properaret, si alicubi presentis gratie spes occurrisset vel future, sumptibus profusis alacriter eam emere festinabat. Quapropter compellebatur servos et subiectos exhaurire, dum presentibus consumptis pecuniis alias vellet acquirere. Cumque cognosceret propter violentias suas se subiectorum subiectorum odio teneri, corrigere quidem vitia non facile poterat, conabatur autem odium suum occasione pecuniarum ulcisci. Familiarium vero suorum qui eum verbo aliquo offendissent vel servum eum nominando vel alienigenam, aut si suspicatus fuisset aliquem de principatu cogitare, nullatenus se ipsum moderari, sed persequebatur filios et cognatos et amicos tamquam hostes. Et dum vellet se solum honorari, talibus delictis succubuit. Testimonium huius rei perhibent honores ab eo exhibiti in Cesare vel Agrippa et in alios amicos. Nam qualiter ipse adulabatur maioribus suis, similiter fieri a subiectis expetebat. Sed gens Iudeorum lege hoc agere prohibetur, et contempta inani gloria solam sectatur iustitiam. Unde eos Herodes exosos habuit, quod nollent eum templis vel ymaginibus honorare. Huius rei gratia arbitror Herodem in suos quidem sevissimum extitisse, in extraneos vero munificum fuisse.

Interea Iudei per Asyam et Libia Tyrenen et Pentapolim affligebantur, dum in eis de legibus et ritibus sic sub antiquis regibus uterentur, sed violentia paganorum opprimerentur, ut pecunias sacras violenter [illegible], et ideo ad Cesarem plurimis legationem destinaverunt. Cesar autem scribens per provinciam, suis eos legibus uti precepit. Quarum exempla subiunximus, que demonstrabunt voluntatem quam ab initio priores Romani imperatores habuerunt. Cesar Augustus pontifex tribunicie potestatis dicit: Quoniam gens Iudeorum fidelis non solum presenti tempore sed etiam preterito et magis patri meo dictatori Cesari populoque Romano et principibus eorum quidam Hyrcanus apparuit, placuit mihi et senatui cum sententia populi Romani Iudeos suis uti legibus et permittere eis patrio iure frui, sicut ab Hyrcano pontifice sacerdotum altissimi dei, et sacraria eorum inviolata permanere, et pecunias [illegible] ad Ierusalem transmissas reddi custodibus pecuniarum, et ne per vadimonia sabbato vel sexto die ab hora nona exigi. Si quis autem inventus fuerit auferens sacros eorum codices aut pecunias a synagogis, hic talis sacrilegus teneatur et substantia eius in publico Romano deputetur. Suggestione vero eorum pro pietate mea quam habeo super omnes homines, per Gaium Marcum [illegible] in potestatem precipio hoc decretum proponi in nobilissimo loco quem omnis Asya in honorem dedicavit. Si quis autem transgressus fuerit hac constitutione, non mediocri pena exsolvatur. Sic scriptum est in templo Cesaris. Cesar Norbano Flacco salutem. Iudei qui antiqua consuetudine solent pecunias sacras ad Ierosolimam transmittere, sine impedimento hoc faciant. Et hec quidem Cesar iussit. Agrippa vero scripsit pro Iudeis hoc modo: Agrippa magistratibus, senatui, populoque Ephesiorum salutem. Pecuniarum sacrarum que in Ierosolimorum templi transmittuntur diligentiam et custodiam in Asya Iudeis habere precipio secundum patrium morem. Hos autem qui sacras pecunias Iudeorum auferunt et ad asilum confugiunt iubeo trahi Iudeisque tradi, quos more sacrilegii occidant. Scripsit etiam Agrippa Sillano magistratum gerenti ne Iudei sabbato compellerentur vadimonia prebere hoc modo. Marcus Agrippa [illegible] magistratibus, senatui et populo salutem. Iudei qui apud [illegible] habitant, quibus iam Cesar Augustus scripsit Fabio [illegible], aliisque ibi principibus [illegible], quatenus sine impedimento pecunias in Ierosolimam transmittant, nunc mihi interpellaverunt quod ab aliquibus calumniatoribus affligantur occasione [illegible], quas nequaquam debent, et prohibentur sollempnitatibus patriis. Quos sine ulla tamen impedimenti ammonitione sed et [illegible] sacras pecunias [illegible] abstulerunt, has ipsis reddi precipio, et in nullo [illegible] contristari [illegible]. Gaius Norbanus Flaccus proconsul [illegible] magistratibus et senatui salutem. Cesar scripsit michi precipiens neque Iudeos prohiberi patria consuetudine pecunias colligere [illegible] transmittere. Scripsi ergo nobis ut sciatis quod Cesar et ego sic volumus. Iulius [illegible] proconsul scripsit ita Ephesiorum magistratibus, senatui et populo salutem. [illegible] Iudei habitantes [illegible] Ephesum michi iudicantem demonstraverunt Cesarem Augustum et Agrippam collegam eius concessisse eis propriis uti legibus [illegible] singuli eorum sua voluntate causa pietatis [illegible], sine impedimento [illegible]. Decernimus ut ego similiter cum decretis Cesaris et Agrippe pro mea sententia confirmare. Volo ergo vos agnoscere quod decretis Augusti et Agrippe parens, precipio [illegible] et servare sine impedimento sua sollempnia. Hec scripta ideo explanavimus ut demonstraremus quam tunc cum honore ab initio imperantes nobis ex patriis legibus prohibiti sumus a magistratibus agere, sed defendebant religionem nostram servantes. Redeam autem ad dimissum prius narrationum ordinem.

Igitur Herodes rex consumptis suis pecuniis, audiens Hyrcanum ante se regem aperuisse monumentum David, et tria milia talenta ibi invenisse, credens adhuc ibi multa deposita, que ad omnis suos sumptus sufficerent, monumentum aperiens noctu ingreditur, dum neque vellet civitatem hoc scire, et ducens secum fidelissimos tantum amicos. Pecunias quidem depositas sicut Hyrcanus non invenit, ornatum vero et vasa aurea plurima tulit. Et dum vellet studium suum componere ut inquisitionem diligentiorem faceret, et vellet interius ingredi ad urnas in quibus David et Salomonis corpora posita erant, duo ex satellitibus flammis exusti sunt, ab interiore parte occurrentibus. Herodes autem timore perterritus egreditur, et pro piaculo monumentum construxit magnificentissimis expensis ante ianuam ex lapide albo. Cuius

mentionem faciens Nicolaus hystoriografus descensum regis Herodis de sepulchro ornavit, dum nollet et turpem ei quoque scribere, dum inhonestum hoc putaret factum. Quod semper idem hystoriografus in suis scriptis facit. Nam tempore Herodis vivens et cum eo conversans, que ad gratiam vel gloriam et favorem eius pertinebat, cantando scribebat, et multas iniquitates eius cum multo studio celabat. Nam cum scriberet mortem Mariamme et filiorum eius, parcens Herodis dissimulans illam ut luxuriosam, et filios ut patris insidiatores accusans, et res Herodis amplioribus laudibus extollens, delicta eius studiose preterire fecit. Venia ei danda est, quia non veram hystoriam sed laudem conscripsit. Nos vero genere Asamoneorum regum propinqui existentes et cum honore sacerdotii, mentiri aliquid non dignum putavimus, et ideo cum memoria veritatem gestorum recensemus. In domesticis ergo malis Herodes constitutus affligebatur, cum multi ex ira eius audaciam accipientes accusabant propinquos et amicos eius. Quibus ita inter se dispositis, nulla requies erat. Siquidem Salome soror Herodis inimica filiis Mariamme, Aristobolo filiam suam coniunctam nullatenus ei fidem servare dimittebat, dum sepe exploraret ut que inter eam et maritum suum secreta loquerentur fuissent sibi omnia nunciaret. Et in altercationibus que inter iugales sepius contingunt, cogebat puellam sibi dicere que de marito sciebat. Illa vero ei narrabat quod sepius maritus suus Aristobolus memoriam matris sue Mariamme faceret, et quod patrem Herodem odio haberet, et frequenter intimaret quia si principatum obtineret, filios quos Herodes ab aliis uxoribus habebat agriculturam exercere constitueret, dum magis apti essent ad hoc opus quam ad regni negocia, et matres eorum pro presentibus ornamentis cilicis vestitudine solem viderent. Salome ergo hec a filia audiens et fratri suo Herodi narrans, dolorem et iram in Aristobolum inflammavit, et incendebat ex variis accusationibus, et in filios acrius exarsit. Ferora autem frater Herodis cum quadam die ad Alexandrum venisset, qui Glafiram Archelai regis Capadocie habebat, dixit ad eum, Salomen narravisse sibi quod Herodes in amore uxoris tue Glafire incideret, et minime desiderium suum posset extinguere. Quod Alexander audiens, adolescentia et emulatione commotus, et dolorem non tolerans, nunciavit patri Herodi cum lacrimis que sibi patruus suus Ferora dixisset. Herodes autem nimium fremens et mendacium impudice criminationis non ferens turbabatur, et sepius exclamabat malivolentiam domesticorum suorum erga se, qualis ipse circa eos fuisset, et quam infideles eos sibi inveniret. Vocans igitur Feroram fratrem suum, eum taliter aggressus est dicens: Pessime omnium hominum, cur ad tam immensam vel nefandam indevotionem erga me fratrem tuum pervenisti, ut talia de me loquereris? Et cur presumpsisti mala voluntate suspicionis verba inter me et filium meum seminare, et insidias et venena immittere filio prima proditione festinasti? Quis enim aliter nisi bonitate plenus non vindicaret in patrem tam crudelem opinionem? Prius enim gladium in dextera quam hoc verbum maximo ei debuisti immittere contra patrem. Quid autem conaris male loquendo de me, nisi ut eorum favore fraudibus tibi concilies? Nam talia dixisti que tue impietati congruant. Abscede iam pessime, circa fratrem atque benefactorem et teipsum quidem hac malicia conscientie convenit. Ego enim vindico sic filios meos, nec vindicans inimicos meos, sed magis beneficiis exornavi quibus indigni esse noscuntur. Ferora ergo his auditis, statim malicia plenus respondit: Salome michi hoc persuasit, et ab illa sermones hos audivi. Salome autem in presentia sedens exclamavit, negans quod nichil ab ipsa tale dictum fuisset, et quod festinarent omnes ad odium regis eam perducere, et occidere eam vellent propter fidem quam erga eum semper habuisset, et in presenti sic insidiarentur, quia ipsa sola reflecteret fratrem ab uxore quam nunc habet repudiaret regisque filiam in matrimonium sibi coniungeret. Quapropter me falsis iniquitate accusationibus Ferora aggressus. Cum hec Salome dixisset, crines suos dilacerans et pectora manibus tundens, veri similis adnegatione constabat, malivolentia vero morum dissimulatione redarguebat. Ferora ergo in medio stabat, nullam habens satisfactionem. Nam Alexandro hec verba se dixisse confessus est, sed audisse se eadem verba a Salome minime potuit comprobare, cum illa nimium negaret. Unde diu litigatione sermonum inter eos facta, rex Herodes fratrem et sororem aversatus, filium Alexandrum pro fide laudavit, quod sibi sermones Ferore nunciasset. Hac lite facta, Salome ut caput commote accusationis, odio omnium tenebatur. Quia etiam uxores regis ut malivolam abhorrebant, et quod eam natam malignam cognoscerent. Occasione ergo accepta, accusabant eam apud fratrem Herodem, quarum fiducia ex huiusmodi causa magis accrevit. Rex Arabum Oriadas nomine minus existens inefficax, habebat dispensatorem regni sui astutum iuvenem et in omnibus nimis ornatum, cuius dicioni omnis Arabia subiacebat. Is cum pro causa quadam ad Herodem venisset, et cum eo cenaret, videns Salomen sororem eius desiderio eius captus est. Audiens autem quia vidua esset, amplius inflammatus loquebatur cum ea de nuptiis. Salome autem tunc male a fratre tractata propter predictas causas, iuvenisque [illegible] favore [illegible] ad nuptias. Et cum rursus ad cenam convenissent notabant [illegible] uxoribus [illegible] non mediocria signa [illegible] eorum. Que mulieres [illegible] annunciaverunt [illegible] Herodes autem precepit ut eos observarent quod [illegible] loquerentur. Post hec Arabs in suspicione veniens recessit. Cumque [illegible] mensibus remoratus esset, rursus rediit ad Herodem, et postulavit sibi dari in matrimonium uxorem Salomen sororem eius, dicens non in modica esse affinitatem eius cum Arabibus [illegible] in modico ad eum possidendo. Cumque hec sermocinatione Herodes sorori Salome retulisset, interrogavit eam si nuptias ei consentiret. Illa autem sine mora consensit. Herodes vero Arabum quoque inquirit si velit se inscribi legibus Iudeorum et circumcidi, eo quod aliter non posset Salome penitus iungi. Ille autem respondit nullatenus se hoc consentire, quasi si hoc factum fuerit, se ab Arabibus non solum regno sed etiam privari. Quo dicto recessit in Arabiam. Salomen autem ex illo die Ferora frater eius de luxuria criminari cepit, et uxores regis improperabant ei dicentes eam cum Arabo adulteria commisisse. Herodes autem cum filius fratris sui Ferore uxorem duceret, prestitit ipse dotem C talenta. Interea familiares seditiones non cessabant, sed de die in diem crescebant, et tale aliquid contigit ex causa non honesta, et ad magnam difficultatem usque pervenit. Fuerunt enim Herodi eunuchi propter pulchritudinem non mediocriter acceptabiles, quorum unus erat pincerna, alter infertor cibi, alter lecti regis cubicularius, qui et consiliarius eius erat. De his quidam nunciavit Herodi quod Alexandro filio eius multas pecuniis corrupti essent. Quos interrogans Herodes de conivatione, aliquid confessi sunt. Cumque eos Herodes iussisset torqueri, et in necessitatibus essent, et ministri in eos atrocius sevirent, confessi sunt quod Alexander odium circa patrem et inimicitias haberet, et persuasisset eis Herodem spernere velut superfluum, et incipientem senectutis sue tempora dum annos etatis celaret, et ideo adolescentem se vellent regnare vivente patre, et quod nulli alio regnum certum fieret nisi sibi propter quod tamen sibi preparata dominatione cum plures

ipse p[illegible] [illegible] forent. Hoc cum herodes audisset [illegible]
[illegible] & [illegible] que ad contumelia[m] sua[m] dicta cognouit. mo
lest[illegible]. Alia etiam suspicione[m] periculosa[m] suscepit. unde excitusque
[illegible] timebat ne [illegible] ueritate consilia[illegible] eum fuisset coniuratio
[illegible] priore. Custodias ergo iudicio: [illegible] questione[m] fec[it].
& speculatores [illegible] de quibus [illegible] posuit. Et cum [illegible]
& odio utrosque filios [illegible] conceptis multum cont[illegible]
insontes filios acerbius factus est. & mag[illegible] undebant
& tribules & nulla [illegible] cum eis habebat [illegible] accusatione.
Ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Pro[illegible]
[illegible] constituta erant. amicos herodi.
Talis ergo dum fuisset in aula turbatio. amicis filiorum suorum herodes
palatium interdixit. Quam interdictione[m] maxime constituit per eos
qui fiducia[m] potiore[m] habebant. Siquidem andromachum & gemellu[m]
uiros ab initio sibi fidelissimos & qui multum in re publica ei legationibus
& consiliis domesticis profuerunt. eius filios docuerant. illos etiam
expulit. Andromachum eo quod filius eius demetrius amicus alexandri
esset. gemellum uero fidelem illi sciens. quia & monitor eius & custodis
esset. Cautus ergo contra eos agens fiducia eorum cum
honore amputauit. timens ne per potentia[m] aliquid in eum committerent.
Horum omnium malorum auctor erat antipater. qui inuidebat fratribus suis
quod a patre simul honore tractarentur. Herodes ergo expulsis amicis
filiorum. reliquos fidelissimos alexandri cum tormentis exigebat & in
terrogabat ut si quid contra se cogitatum a filiis scirent edicerent.
Quid plura? Moriebantur dum nihil haberent quod dicerent. & herodes
consumebatur ira quia quod querebat ab eis inuestigare non ualebat. Anti
pater autem filius eius nimis callidus cum simulatione amicitie regrebat a pluribus
latentem coniuratione[m]. Et cum laudaretur a pluribus idem antipater per cor
poris magnitudine[m]. & sagittandi peritia. quod alios fratres suos precelleret.
ipso timebat ne in his fauoribus populi inuidia[m] erga se patris conciperet.
Ideirco semper ambulando cum patre cum longior statura esset sese i[n]cur
uabat ne longior patre appareret. In uenationibus etiam cum sagitta
ret. illo presente non recte semper iaculabatur ne patris in se inuidiam excitare
ret. Herodes ergo cum a pluribus sciscitaretur quid de se filii cogitarent. audiuit
aliquid quod alexander litteras misisset ad fratrem aristobolum. ut in uenatio
ne patrem occiderent & ad roma[m] confugerent ut regnum peterent
eo quod [illegible] & dum rediret esse ducentorum talentorum antipatro
dedisset. Quibus auditis herodes putans uerum existere quod de fi
liis audierat. statim apprehendens alexandrum ligauit. Dein non
[illegible] sua [illegible] dum que audisset non crederet. & estimaret
nichil dignum per insidias ex his consiliatum apparuisse. sed querela
esse & iuuenilis temeritas. & quod eum manifeste inficiente[m] rome
effugere non uerisimile uidebatur. Magis ergo aliquod sperans inuenire sig
num insidiarum filii. dicebat non sibi placere quod temerarie filium ligasset.
Torquens autem amicos nobilissimos alexandri non paucos. nichil penitus
de quibus suspicabatur confessos inuenit. Et cum his suppliciis & terrore
palatium plenum esset. inuenis quidam nimis ab herode torqueretur & in pe
riculo mortis positus dixit alexandrum filium eius roma transmisisse &
petisse ut citius euocaretur a cesare. ut manifestam causam ibi sugger
ret contra patrem quod rege parthorum mitridatum contra romanos sibi recon
ciliasset. addens etiam quod ei alexander in ascalone uenenum parasset.
Tunc herodes hoc audiens quasi signum temeritatis inuenisset. statim
de ueneno iussit inquiri. quod tamen nullatenus potuit inuenire. Magnitu
dine ergo accusationum alexander uolens confirmare negare quidem
distulit metuendo temeritate[m] patris ad maiorum delicta. Forsan autem
[illegible] amputare uolens facultate[m] animi ei quam in accusationibus cre
dendis habebat. Misit igitur nuncios ad patrem alexander dicens
quod non deberet eum [illegible] torquere. quia reuera insidias fecerat
ei a fratre suo ferora & fidelissimis amicis. Salomen autem sororem eius
noctu super se ingressam. & cum inuito concubuisse. & cunctos illic
simul contra eum uentos. quatenus eum subito occidentes perficerent quod diu
meditassent. Accusantur inter eos ptholomeus & sapinius fidelissimi
regis. Nam alibi ibi agebatur quam si rabies quedam accidisset more beluorum.
aut amentissimi contra se inuicem armarentur. Idcirco nec satisfactio
ueritatis habebatur. sed indiscrete perditiones pronunciabantur. Et cum
herodes aliquibus uincula. & aliis mortes. aliis uero in superatos dolores
infligeret. turpiter regnum a priori felicitate dehonestatum est. Vita autem
[illegible] erat herodi. dum turbatus iam nulli credere posset. & magnum
suspicionis tormentum haberet. & sepius super uenturum sibi filium
formidaret. & ita noctu uel die mente turbatus pene in furore[m] &
in insaniam lapsus fuisset.

Archelaus autem rex capadocie cuius filiam habebat filius herodis alexander
uxorem. territus pro filia uel adolescente cum constaret quod in tanta mala incur
risset. & non negligens que contigerant. diligenter prius cuncta inuesti
gans. cogitauit ut in nullo herode culparet. quasi temerarie fecisset.
timens ne ad furorem eum perduceret. sed alio modo ea que acciderant emen
dare cepit. Nam alexandro qui filiam suam habebat uelut irascens com
minabatur. herode autem uidente dicebat quam [illegible] in filium fecisset.
Matrimoniumque filie se soluere promittebat. & nec ipsi parcere si
in aliquo ea conscia criminis inuenisset. Herodes autem cum archelaum
circa se esse qualem non sperabat uidisset. & plus multo quam se ipsum
alexandrum uerbis castigasse. statim mutatus est ab iracundia quam erga
filium habebat. Archelaus ergo ad patrem perueniens ad misericordiam eum flectere.
& criminationes in amicos referebat. dicens illorum consilio iuuenem depraua
tum. Feroram ergo etiam & ipse grauiter ferret. credens quod archelaus eum sibi
reconciliaret. accessit ad eum cum ueste nigra petens ut fratrem pro eo peteret.
Quem archelaus nec spreuit nec confestim promisit se herodem precaturum.
Hortatus est ergo eum ad regem accedere. & supplicando confiteri se om
nium malorum auctorem existere. & hoc ubi maxime prodesset ad fratris indig
natione[m] mitiganda[m]. quam uxorum superflua suggestio. Hac ammo
nitione flexus ferora. statim humiliter ad fratris herodis pedes pro
uolutus. de omnibus se culpabilem reddens. Cumque & ferora herodi
reconciliasset archelaus. ad capadociam redijt. gratius herodi ni
mium illo tempore factus. Nam muneribus eum magnificentissimis or
natus. & inter magnificos & necessarios amicos deputatus est.
Constituere autem ambo reges romam proficisci. quam hoc cesar herodi
mandauerat. Simul autem eis euntibus usque antiochiam. herodes
tunc syrie procuratore[m] archelai amicum fecit. Cumque de roma rediret.
factum est bellum inter ipsum & arabas ex huiusmodi causa.
Illi enim qui traconitide habitabant regione[m] cum prius latrocinandi
licentiam non haberent. sed cogerentur ab herode agros colere. & subiecte
uiuere. eis hoc minime placeret. eo ut supra diximus roma nauigas
set. famam uulgauit eum mortuum fuisse. Qua propter traconitide habi
tantes subtrahentes se ab eius principatu. rursusque ad solitum reuersi more[m]
finitimos agros depopulabant. Contra quos egressi procuratores regis
domuerunt eos. Ex quibus xl. principes latronum eorum cogitatione sua contra

Herodes traconitide prouincia recesserunt ad arabia[m]. silleus eos suscepit & prouincia[m]
in qua habebant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
erodes autem a roma reuertens cepit plurima per [illegible] regnum suum latro
nibus male tractata. nec potuisse duces suos latrones comprehendere
arabum patrocinio illis silleus. Cumque grauiter hoc herodes ferret &
traconitide perueniens [illegible] eorum peremit. Vnde illi [illegible] ad iu
diam [illegible]. legemque [illegible] [illegible] [illegible]
suos occidissent. cunctam herodis [illegible] & depredabantur.
Ipse autem [illegible] hoc ducibus cesaris saturnino & uolumnio [illegible]
nes ad penam petere. Namque [illegible] illi & plures [illegible]
[illegible] affligendo prouincia herodis & uillas depredando [illegible]
captiuos homines [illegible] [illegible]. ita ut bello similis [illegible]
faciebant. Nam iam plus mille homines occiderant. Herodes [illegible]
uolens eos punire. cum inuitasset pecunias a rege arabum [illegible]
quingenta talenta. [illegible] die constituto in quo [illegible]
pecunias & captiuos. silleus obadum rege[m] arabum [illegible]
ipse omnia gubernaret. captiuos negauit in arabia esse. Qua propter
contentiones inter eos coram saturnino & uolumnio [illegible]
commouebant. Qui statuerunt inter xx. dies & pecunias redde
re eos quod de regno profugissent inuicem reddere. Apud herodem ergo
nullus arabum inuentus est. [illegible] affectione [illegible] in eius
Arabes autem passi sunt apud se latrones retinere. Cumque statuti
dies transissent. silleus omnia paruipendens. [illegible] roma ad
cesarem. Herodes autem in latrones ulciscebatur cum saturnini & uolu
mnii ei precepisset in deuotos persequi. Assumens ergo exercitum hero
des. & arabiam ingressus tribus diebus mansiones [illegible] fecit. Cumque
prope castellum ubi latrones erant peruenissent. omnes [illegible]
Rupto uero castello quod repta uocabatur. cum nemine penitus [illegible]
Itaque arabis ad auxilium uenientibus cum nacebo duce pugna com
mittitur. in qua pauci quidem de parte herodis. nacebus autem [illegible]
uiris cecidit. reliqui uero ad fugam conuersi recedunt. Puniens autem [illegible]
tria milia exercitum ydumeorum circa traconitidem locauit. & latrones

Nibi constitutos arcebat. & hec omnia procuratoribus syrie mandauit.
quod in deuotos arabas expugnasset. Que illum grauiter [illegible]
nunciauerunt eum hec omnia silleo tunc rome degenti nunciassent. & mai
singula que erant exaggerassent. & ille in aula prouiderat [illegible] amicos
cesaris. statim hec audiens mutata nigra ueste ad eum ingressus sug
gessit quod bello ab herodis exercitu cuncta arabia uastata fuisset.
& totum regnum commotum. & lacrimis fusis dicebat quingentos primarios
arabum cum duobus milibus passe. & ducem nacebum cum eis interfectum. pro
pinquum & affinem cesaris. & diuitias rupis castellis depredasse. dixit
rex obadus egritudine detentus eum non ualuisse cum exercitu occurrere.
Talia silleo dicente. & inuidiose insuper addente. quod nec ipse redire
ad prouincia[m] non crederet quia cesar pro pace omnium cogitaret. & quam
ipso presente commodum esset cum herode bellum committere. His [illegible]
a silleo. cesar commotus. presentes homines herodis percontatur quomodo
a syria uenerant. si herodes exercitum ad arabia[m] deduxisset.
Quam hoc ei ueritate cogente dicerent. nec causa facti [illegible]
commotus cesar scripsit herodi cuncta uerba iracundia plena. Summa
uero epistole huius talis erat. Olim amico. nunc uero subiecto. Silleus autem
[illegible] arabas ira cesaris in herode[m] [illegible]. nec latrones ad se fu
gientes reddiderunt. sed [illegible] que mercede tenebant [illegible]
lucro reditum possidebant. herode furore cesaris humiliato. Tunc quoque
traconitide habitantes cum arabis aggressi custodias iudeorum affli
xerunt [illegible] per sua ualitate. Sed & memoria prioris belli
ab herode sibi irrogati. Que omnia herodes [illegible] ferebat. [illegible]
[illegible] quam cum cesare habuerat. dum & insuper [illegible] legationes suas [illegible]
factorum pro culpis a cesare non susceptas agnosceret. Timebat enim
silleum cui nimis credebatur a cesare. & qui rome apud eum conuisus
conabatur defuncto obado rege arabum in regnum succedere. multis
pecuniis cesari promissis. aliisque in aula potentibus. [illegible] hoc autem silleo
rome morante. obadus rex arabum mortuus est. & aretas qui [illegible]
dictus est regnum arripuit. Cesar autem hoc audito minabatur arethe quod
regnare presumpsisset. & prius quam sibi de hoc scriberet. Aretha autem corona[m]
auream multorum talentorum cum donis cesari destinauit. & epistolam simul
in qua silleum criminabatur uelut malum seruum. & obadum rege[m] uene
nis ei peremptum. uxoresque arabum ab eo adulteratas. diuitias [illegible]
publice rege uiuente gubernaret. & ne uellet per pecunias regnum
acquirere. His uerbis epistole nullatenus cesar animum intendens re
misit ei dona. Arabia ergo & iudea pluribus malis affligebantur. &
maxime dum aretha firmum imperium non haberet predatores nulla
tenus prohiberet. herodes autem iratum cesarem [illegible] iniquitates [illegible]
portare cogebatur. Tantis ergo circumuenientibus malis. indicauit
uerum romam [illegible] [illegible] si posset uel mediocriter cesarem patronos
placare. & direxit illuc nicolaum damascenum. Domestice autem
cause multo per illud tempore erant disposite. & licet sine suspi
cione numquam fuissent. malum odii plus in exilium causa prualuit.
Euricles quidam uir nobilis lacedemonius. animo luxuriosus ad hero
dem ueniens. multis donis sibi fauore eius comparauit. ita ut inter
necessarios et amicos deputaretur. Qui manens apud antipatrum filium
herodis. & cum sibi animo commodus. uolebat alexandrum & aris
tobolum fratres apud illum accusare. Nam ueniens ad alexandrum dicebat
se esse hospitem archelai regis capadocie cum ipse filia heres & ido
glafira uxor alexandri cum ualde honorabat. & uiro suo eum co
mendabat. Euricles autem facta & dicta eorum diligenter notabat. ut
exinde posset accusationibus confictis gratiam herodis & antipatri
acquirere. unde & singuli estimabant eum sibi fidelem existere. Quod
properans alexander & dolens de his que a patre passus fuisset
narrauit ei qualiter pater ab eo alienatus fuisset. & mariamne matri
eius nece facta pressisset. & antipatrum sibi preposuisset. & quadmodum
ille intolerabilia de se patri dixisset. & ita ad odium eum mouisset.
ut nec etiam conuiuijs eos nec conuentu suo dignaretur uocare. Cum
hec alexander dolens dixisset. statim euricles [illegible] se apud eum [illegible]
isse. antipatro hec omnia nunciauit. & [illegible] dies. Non [illegible]
[illegible] uel tributario. sed [illegible] & rei magnitudine mo
neo te cauere alexandrum. nam cum hec mihi non sine dolore dixisset: tamen
uerbis suis audacia[m] demonstrabat. Antipater ergo his auditis. euricle[m]
fidelem existimans magnas ei donationes obtulit. & [illegible]
herodi patri suo hec eadem explanare. Ille autem accedens ad herodem [illegible]
uerbis suis aliquam ueritatem accusationis addens. animum herodis [illegible]
tabili odio filiorum repleuit. Euricles autem accipiens ab herode mercede[m]
accusationis L. talenta. ad archelaum regem capadocie profectus. alexan
drum generum eius dicebat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laborasse
quatinus eum pater reconciliaret. Et accepta & ab archelao multa dona
[illegible] recessit. & ita callide multis pecunias colligens in multis
mendaciis conuolutus patria properans in breui uita decessit. Herodes autem

nisi per suasionem filios alexandri & aristobuli tantummodo accusationes audiebat. Si et similis ei aliquid nunciasset & ipse perscrutabatur. [illegible] li-
mum dedit volentibus aliquid de eis aliquid referre. Quendam quia eum [illegible] eos accusantem non libenter audivit. quia ipsum [illegible] consortem abhorrebat. Exercebat ergo continuo iuvenes illos alumnus magnum dum omnes pro mora provisione incitarent aliquid acerbum contra hos iniciare. tanquam pro salute regis. & ideo multa falsa de eis suggerebant. Fuerunt autem duo viri herodi nomine iocundus & tyrannus. forma [illegible] magnitudine precellentes. Qui cum offendissent eum expulsi. & alexandrum sequentes in exercitationibus ab eo honorabantur. & pecunias & donationes accipiebant. Rex autem suspicione [illegible] comprehensos torquebat eos. Qui [illegible] multo tempore sustinuissent. postea dicebant quod eis suasisset alexander in venatione feras sequentes ab equo deiecto. iaculum facile suis telis perfoderent. Demonstraverunt etiam aurum in oppido celatum. Prepositum etiam venationis continebant quod sed tela regalia alexandri iussionibus dedisset. Statim ergo princeps custodie alexandrium oppidi comprehensus torquebatur quod [illegible] & suscepisse custodia adolescentum. & prebere eis in castello positas regales pecunias. Ille autem confessus est a filiis eius hec acta fuisse. litterasque porrexit herodi quasi manu alexandri factas. que hunc sensum continebant. Cum dei auxilio que proposuimus omnia confecta sint. Ergo venientes ad vos. & sic prius filius in castello nos suscipite. Post lectam epistolam herodes de filiorum insidiis credulus erat. Alexander autem clamabat diofantum scriptorem cum antipatro manum suam imitatum. & has litteras astute scripsisse. Quia prout diofantus in his & in aliis rebus [illegible]. Herodes autem cum intendiunte coram multitudine accusatores cum filiis produxisset de culpa aliquos [illegible] ... invenerunt. Cumque & impetum super alexandrum & aristobolum fecissent. rex eos per ptholomeum & ferorām fratrem suum prohibuit. Custodiebantur autem ne quis ad eos ingrederetur. & speculabantur ne quid facerent vel dicerent. Et quod amplius. Cum damnatorum infamia tenerentur. horum unus aristobolus existimans suam socrum salome condolere suis calamitatibus & regem in odio habere. dixit ad eam. Quare tu etiam periculo tue potationis communicas. dum accusata de nuptiis sillei cuncta que audis nunc proderes. Hec ubi statim salome fratri suo herodi nunciavit. Qui nullatenus se ferens ligari eos & separari ab invicem iussit. & que male de patre cogitassent scriptas filiis porrigere precepit. Qui precepta exacti scribunt quidem contra eum insidias nec cogitasse. nec instruxisse. fugam vero meditantes propter hanc necessitatem dum in suspicione vel difficultate vitam suam exercerent. Eodem tempore cum de capadocia ad herodem legatus ab archelao nomine mela nobilissimus pervenisset. herodes volens erga se perfidiam archelai regis capadocum manifestam facere. vocavit alexandrum qui eius filiam habebat sic ut vinculis erat. & rursus eum consuluit de fuga qualiter vel ubi statuisset discedere. Cumque alexander dixisset ad archelaum regem. & ab eo promissum sibi fuisse ut rome destinaretur. se autem nichil importunum aut acerbum in patrem cogitasse. nec ea que per malivolentiam adversariorum conficta erant vera existere. ac se velle si adhuc tyrannus & iocundus viverent. in questione cautiores facta veritas appareret. sed eos etiam periisse antipatro per suos amicos mittente [illegible]. Cum hec alexander retulisset. iussit herodes melam legatum archelai cum alexandro ad glafiram uxorem eius duci. ut interrogaret si quid & ipsa cognovisset de insidiis in herodem constructis. Qui cum simul ad glafiram venissent. illa videns alexandrum maritum suum ligatum. caput suum percussit. & nimis stupefacta ingemuit. Ipse quoque alexander lacrimabatur. & erat hoc spectaculum dolore plenum. nec diu potuerunt interrogare vel respondere. Deinde ptholomeo qui missus erat eos perducere interrogante glafiram si quid dolis que fiebant cognosceret. alexander pro ea respondit. Et quomodo ipsa mea ignoraret que plus animam meam a me diligitur. dum & invicem filios habeamus. Illa autem importune clamavit quod nichil sciret. volens in his salutem perdere mariti. dum nichil vellet confiteri. Alexander vero nichil iniquum impium vel contrarium nostri quamvis neclexisset ipse cogitavi. nisi quod ad archelaum fugere deliberavimus. & exinde in romam ascendere. Glafira hoc audito. eadem se scisse confessa est. Herodes autem suspicionem habuit in archelaum de perfidia. dedit que olimpo & volumnio procuratoribus syrie litteras preferens eas consciendo per elensiam civitatem cilicie archelao tradere. culpans eum quod insidiarum particeps cum filiis suis esset. & exinde in romam navigarent. Ubi si nicolaum invenirent legatum suum. & viderent eum aliquid profecisse in reconciliando se cesarem. darent cesari litteras vel argumenta que contra filios suos constructa destinaverat. Archelaus autem litteras accipiens. suscepisse se quidem voluisse filios herodis confessus est. quia hoc eis pro [illegible] vel patri. ne quid peius inter eos pro discordiam eveniret. Ad cesarem autem eos destinare vel aliud perfidum contra herodem curare nichil se pepigit filiis eius promisisse. Legati ergo cum hec audissent exinde navigantes in romam pervenerunt. cesari litteras herodis porrexerunt. quia eum per nicolaum placatum invenerunt. Nam eiusdem nicolaus primum ad aulam ascendit. non placare cesarem herodi. sed prius silleum accusare deliberavit. Quod multi intelligentes nicolaum adierunt & omnes iniquitates sillei ei nunciabant. & quod multos milites obadi peremisset. Nicolaus autem felicitatem quandam sibi existimans oblatam. moliebatur per accusationem sillei cesarem herodi reconciliare. Sciebat enim quia si vellet satisfacere de factis ei non proficeret. si vero silleum accusaret. tempus pro herode dicendi posset invenire. Constituto ergo die nicolaus presentibus legatis arethe accusabat silleum. & addebat quod regem suum obadum interemisset. eum cesarea [illegible] pecunias quas nimio acquisisset. paullo rei publice commodo nec [illegible] & adulteria [illegible] arabiam sed etiam romanorum mulierum. Addebat autem quod acerbius [illegible] cesarem nichil veri diceret de factis herodis. Cumque hec nicolaus dixisset. cesar interrogavit eum si herodes exercitum contra arabiam duxisset. & de arabia quingentos viros occidisset. & captivos duxisset. & provinciam vastasset. Ad que respondit nicolaus plus se velle suggerere. quod nichil aut [illegible] eorum que audisset factum fuisset. Tu vero o cesar non ut iustum est hoc facile credidisti. Quod cum preter opinionem cesar audisset. & iussisset ut omnia que acta fuerant edicere. nicolaus orationem accepit [illegible] prius de exceptione quingentorum talentorum [illegible] statutum fuerat [illegible] herodi constituto die [illegible] pecuniis non reddidisse. contra arabie invadere. Et cum pecunias non redderent & pro his sepius herodes saturnium & volumnium procuratores interpellasset. deinde in bericho cum hic silleus per tuam fortunam iurasset intra xxx. dies pecunias se prebere. nec non & eos qui a regno herodis ei fugissent. Nichil horum eo faciente quod promiserat. rursus herodes ad petitores venit. Cum eum [illegible] pignora sumere. statim provinciam eius ingressus est. Quod iste silleus bellum dicit ad mundum [illegible] novem quorum qui hec fieri iusserunt secundum conceptionem statutam. & [illegible] silleus non tantum deos. sed & cui omnium dominus pro omnibus [illegible]. Latrones etiam traconitide habitantes xl. per mensem

ceperunt plures. cornica faciente arethe ei refugium prefecerunt in arabia. Quos cum iste silleus suscepisset. contra herodem insidiabatur. in quas eis habitandi data prebuit. & [illegible] latrocinii [illegible] participat. Et promiserat autem per sacramenta eos reddere [illegible] & pecunias supradictas. Quas ergo prevalet demonstrare in presentium quod ab eum occasionem provincia [illegible] contractos ab herode [illegible] quos referebat. sed non illos cum multis non quod [illegible] latrones potuerunt. Veritate ergo declarata maximum o cesar intellige mendacium. & falsitatem ad [illegible] ab istonequissimo fictam. Nam cum herodes cum exercitu in arabia fuisset ingressus. duo viri de eius exercitu occisi fuissent. tamen resistentes naceburn ducem eorum cum xx v. viris prostravit. Quorum per unumquemque centum iste referens. duo milia quingentos perisse dixit. Cumque nicolaus finem loquendi fecisset. cesar ira permotus & furore plenus conversus ad silleum interrogavit quot arabum perissent. Qui conturbatus errasse se dixit. Deinde pacta debiti leguntur litterisque imperatorum & civitatum que latrocinio sillei continebantur. Mutatus ergo cesar silleum mortis sententia dampnavit. Herodi vero reconciliatus satisfaciens quod ex falsa criminatione atrocius eum scripsisset. Narrat a silleo respondisse fertur. Quis enim es tu qui me impulisti mendosa suggestione virum meum amicum offendere. Silleus igitur pecunias creditoribus redditurus. & postea puniendus destinatur. Cesar autem adhuc irascebatur arethe regi arabum. quia principatum non suo precepto. sed propria presumptione invasisset. Cogitabat ergo cesar arabiam provinciam herodi tradere. sed impedierunt littere quas ipse pro filiis miserat per olimpum & volumnium. Qui [illegible] cesarem vidissent herodi placatum. statim litteras vel accusationes quas de filiis miserat ei porrexerunt. Quas cum cesar legisset. principatum alium addere herodi. & male sentientem de filiis non estimavit. Videns autem legatos arethe regis arabum presentes. improperabat eis quod rex eorum temerarie usus fuisset. non a se regnum accipere. Deinde dona eorum suscepit. & principatum arethe regnumque firmavit.

Herodi vero suspicio quod ei placatus esset. & de filiis ei constaret. precepit eis ut si quid acerbum contra eum presumpsissent. prosequeretur tamquam in prevaricatores. & in arabum potestate ei concessit. si vero fugam meditassent mitigaret eos ne aliquid crudele perageret. Iussit etiam ut concilio in bericho congregato quo multi romani habitant. & simul imperatoribus syrie. & archelao rege capadocie. & quoscumque vellet amicos honore clarissimos. & eorum sententiis quod oporteret ageret. Herodes autem cum sibi hee littere venissent letabatur pro reconciliatione cesaris. & quod sua potestas super filios esset concessa. Statim ergo convocavit cunctos a cesare denominatos ad concilium. preter archelaum. quem propter offensam noluit interesse. ne quid voluntati sue impediret. Cumque in bericho imperatores cum aliis convenissent filios non permisit ad concilium accedere. sed in villa quadam sydoniorum palestinum iuxta civitatem reliquit. ut uocati ad concilium presentarent. Ingressus autem concilium. c. l. viris consedentibus accusabat filios. & causa quidem non erat acerba quantum ad veritatis indicia. & multum dissimilis criminatio patris in filios. Nam violenter perorabat & in approbatione causa turbabat. & maximum furoris vel ferocitatis signa monstrabat. Ostendebat etiam tamquam vera quemadmodum filiorum dicta fuerant. & que ipse contra filios scripserat legebat. in quibus insidiarum nulla exceptio fuit. non quod tantum fugere cogitassent. & derogationes quasdam & obprobria propter odium quod inicos habebat. Que cum legisset. clamavit iurando. quod melius vita privaretur quam talia ab eis toleraret. Deinde cum dixisset quod & natura & cesare concedente potestatem eorum haberet. addidit quoque viventes patria lege preceptum. si quando parentes filios accusarent. & super capita eorum manus suas imponerent. necesse esse populos circumstantes eos lapidare. & huiusmodi morte perimere. Qua lege ipse diu facere voluisset. sed expectasset eorum iudicia. Censores autem eos consedisse in manifestis & in parvis filiorum criminibus. & ideo tempus huiuscemodi nullatenus negligere deberent. ne & illis talia provenirent. Cum hec herodes dixisset. nec filios ad satisfactionem transire permisisset. videntes iudices quod in [illegible] vel reconciliationem minime reciperet. omnem potestatem ei confirmaverunt. Et primus quidem saturninus vir consularis & dignitate clarissimus. mitem sententiam protulit dicens. Dampno quidem filios herodis. in interfici vero non iustum arbitror quia & ego filios habeo. & regem sic puto velle quamvis infelices filios se habere contentiat. Post hunc vero tres filii saturni eandem sententiam cum patre pronunciaverunt. Volumnius autem econtra morte puniendos filios herodis respondit. ita circa patrem iniquos inventos. Eadem etiam plures dixissent. ut nichil ambiguum esset quominus morte mulctarentur adolescentes. Statim herodes dimisso concilio ad tyrum venit [illegible] miseros adolescentes ligatos. Cumque nicolaus ad eum de roma venisset. & sententias de filiis herodis pronunciatas audisset. herodes consuluit eum quid amici eius de hoc rome deliberarent. Ille autem respondit. quoniam & illis videntur impia esse que illi de te sensere. oportere vero eos ligatos & custoditos cohercere. Si quid autem vel aliud visum fuerit. provide tamen ne plus iracundia quam iusticia ausum tuum videaris exequi. Nam in nullo minime dimitti solutos prius. eo ne talia committant que nullatenus possint corrigi. Multa autem amicorum tuorum eadem rome deliberaverunt. Herodes autem paululum modestia tactus. iussit nicolaum secum navigare. Mox autem ut ad cesaream pervenit. rumor a populo de filiis eius evolabat. cunctis inquirentibus quomodo talia pervenissent quod sic predicarentur. Et dum doloribus eorum condolerent. dicere aliquid palam aut dicentium audire nullus audebat. Sed in misericordiam et dolore conclusa sine voce comprimebant. Unus autem miles nomine tyro. cum filio suo equevo amicus alexandri. cuncta que alii amore tacite dolebant cum libertate loquebatur. & sepius clamabat in multitudine dicens quod perisset veritas. & iusticia ab hominibus recessisset. Viguit ubique mendacia & malignitas. & tanta nebula humanis negociis invaluerunt. ut maxime calamitates vel miseria pro nichilo iudicentur. Cum talia sepius exclamasset. licet non sine discrimine. veritas tamen omnis movebatur. & singuli hunc illum dicentem libertate audiebant.

Cum autem herodem adisset. ut solus illi que vellet diceret rex. concessitque ei fuisset. dixit ad herodem. Non possum o rex continere pro tali dolore fiduciam vel audaciam meam. tibi quidem necessaria & commoda si aliquid utilitatis ab ea velis accipere. meo non unde contraria. Deinde subiecit. Quo tu tamen sagacissima recessit. Aut tunc super habundans atque separata sensum multat quo plures vel maximi ubi acquisiti campi hos. Quid est autem quod cognatis vel amicis tuis tantum peccantibus contra flectere pietatem. quos iudicas nunc necessarios cognatos vel amicos esse. sed despexerunt tale scelus in tuo beatissimo facere principatu. Cur vero non provides quod eveniat. si duos adolescentes de uxore regina vel preclaros. & in omni exercitatione virtutis florentes occidis. teque solum in senectute relinquis. cum uno filio antipatro male tuam vitam disponente. & cum cognatis

qui [illegible] eciam iam morte damnasti. Nonne cogitas quod multitudo [illegible] crudelitate tua conspicit, et odit. exercitus quoque eum et principatus ei misericordiam quidem de infelicibus: odium uero in te hec facientem continuo. Haec cum herodes in initio non libenter audisset, et commouisset eum ubi tyronis per que eum manifeste familiarium suorum perfidia exprobrauerat paulatim immensa et militari fiducia tyro usus concidit. [illegible] con-batione maxima compleuit herodem. cum magis increpari eum animo uerisse putasset, et quia milites eum abhorrerent et principatus contra sibi indignarentur. Assumpta igitur calliditate et specie benignitatis, inquisiuit a tyrone nomina omnium qui ei erant contrarii. Quos omnes nominatos per ordinem iussit cum tyrone quos nominauerat ligatos in custodia detineri. Cumque hoc factum fuisset, trifon quidam tonsor herodis inimicus existens tyroni. inuenta occasione, adiit herodem dicens. Suasit mihi sepius tyro miles dicens. ut te tondens gutturi tuo inciderem. ita mihi promissa apud alexandrum filium tuum te possem. et magnas donationes ab eo acciperem. Quae cum dixisset, herodes eum comprehendi precepit. et tyronem et eius filium atque tonsorem tormentis subdi. Cumque tyro miles iam in tormentis consisteret. uidens filius patrem suum crudeliter laceratum. nec habens spem salutis futurumque sibi iudicium ex tormentis intelligens peremtum accedens ad herodem dixit se ei ueritatem uelle nunciare. si uerbo confirmaret tormenta sua et patris relaxare. Cumque ei herodes fidem dedisset, ille statuerat patrem suum tyronem constituisse. ut propria manu regem adiret et occideret. si copia daretur ut eum solum inueniret. et multa uelle pati quatenus alexandri uoluntatem perficeret. Quae cum dixisset, patrem a necessitate penitus absoluit. Incertum est autem utrum hoc ex ueritate an necessitate retulerit ut aliquod remedium periculis inueniret.

Herodes autem hoc deliberasset iam dudum filios suos interimere. tunc eam omnimodis festinauit crudelitatis sue fine imponere. Producens igitur in concione trecentos uiros de prioribus militum quos per accusationem tyronis comprehenderat. cum ipso tyrone et filio eius. et trifone tonsore. criminabatur eos coram omnibus de perfidia. Illos igitur omnis multitudo peremit. Alexander autem et aristobolus filii herodis in sebastam ducti, patre precipiente laqueo suffocantur. Corpora uero eorum noctu in alexandrium castellum ponuntur. quo pater matris eorum et plures cognati illius positi esse uidebantur. Explicit liber xvi.

INCIPIT LIBER XVII.

ANTIPATRO AUTEM postquam fratrum extitit accusator. et in patris facinus extreme impietatis et crudelitatis impulsor. haud sane prouentus spes uite sequentis aptetur. Nam nunquam admittendi regni metu factus liberatus. quod iam uidebatur illud cum fratribus communicaturum fore non cerneret. operosius tamen ambiguum regnum sibi fieri. magis magisque sentiebat. Siquidem odium uniuerse gentis aduersus eum exortum est. Fuit uero illi etiam hoc ualde contrarium quod tota constabat milicia. unde ad uersam abta gerere uoluntatem. in qua procul dubio omnia regum munimenta consistunt. et maxime quotiens gentem uel populum uniuersum cupidine nouarum rerum perturbari contigerit. Cunctum igitur antipatro periculum fratrum peccatum interierit. Veruntamen post fratrum necem cum patre herode participatus regnandi negocium non aliter quam si rex ipse consisteret: ampliora que ei negocia credebantur. et unde putaret credidisset, mag[illegible] firmitate fauoris inuenit quasi pro tutela patris pro dolo fratrum extinxisset. et inuidia qua circa illos utebatur. Talibus enim nam aliloquiis patrem deprauauerat. et talibus opibus iam machinationis sibi construebat. qua aduersus patrem herodem tendere uolebat. Timebat enim ne fratribus uiuentibus ipsos accusatores ad patrem haberet. et ideo suo consilio egerat ut occiderentur. et ut herodes omni auxilio nudaretur. non habens ullum de filiis qui eum auxiliaretur. dum ipse antipater patri manifestus hostis appareret. Pulsabat autem eum amplius ut in aperto non desisteret, quod cernebat moriente patre principatum sibi uenturum. prolixi autem uiuente multa sibi surrectura pericula. si ei commotio cuius extabat ipse compositor contra patrem proderetur. et quae si palam fieret. hostem illi patrem compellebat existere. Propterea ad donandum erat largus et affluens. et eos qui circa patrem erant lucris pulsabat ingentibus. ut aduersus eum odia concitarent. et maxime illos quos rome possidebat amicos. missionibus magnorum munerum sibi beniuolos comparabat. Ante omnes saturninum qui tunc curam syrie gerebat. et fratrem magna spe munerum ad se incitabat. et insuper sororem regis salomen amicam suam uel nutricem suo maxime uotis ad se uolebat adtrahere. Erat quippe idem antipater ad fingendas amicicias colloquentibus secum callidus. et ad odium dissimulandum ualde credibilis. et ad celandum semet ipsum satis astutissimus. Non tam ualebat decipere amitam suam uel nutricem que illum iam ante habunde cognouerat. et ab eo falli non poterat. Siquidem omnibus ei factio iam antea fuerat odibilis ob morum eius improbitatem. Interea salome soror herodis festinante silleo arabo coniungi. corporali libidine concitata. herodes eam compellebat cum alexa iniro conubium de nobili genere orto. cooperante quoque et persuadente iulia uxore cesaris salome. ne illi renunciaret nuptias. ne inimicicie inter eos maturi orirentur. Iurabat quippe herodes nunquam se circa salomen sororem suam beniuolum existere nisi coniugium alexe susciperet. et obediret iulie uxori cesaris cuius [illegible] ad hoc etiam iulia sibi suadenti. Interea etiam herodes filiam archelai regis capadocum ad suum remisit patrem. que alexandro filio suo coniuncta dotem etiam restituens. ut nullum inter eos certamen oriretur. et ipse herodes domum nutriebat diligenter filiorum filios. Erant enim alexandro ex glafira duo filii. aristobolo autem ex beronice filia saloe filii tres. et puelle due. Siquidem salome soror herodis tres uiros habuit. Primum quidem iosippum qui erat herodis patruus. deinde costobarum tercium alexam. Priores uero duos ipsa accusando per herodem necauerat. Herodes uero sepius amicis presentibus filios et filias filiorum suorum coram se constituens. et filiorum fortunam et causam deplorans. orabat ne tale quicquam filiorum filiis accideret. sed cum uirtute crescentes uicissitudine illi nutricationis et educationis exsoluerent. Desponsabat autem filias filiorum iam tempore adueniente et filiis sponsas. Maiori quidem nato filio alexandri filiam fratris sui ferore. aristoboli uero filiam antipatro filio suo. alteram filiam aristoboli herodi filio suo coniunxit. qui fuerat ei ex filia pontificis natus. Patrius quippe mos erat, ut simul plures haberent uxores. Agebat autem herodes in ista desponsationem filiorum parentibus orbatorum. uolens antipatrum prouocare ad beniuolentiam. infantulorum pro societatis coniugatae. Antipater autem non cessabat circa infantulos ea uoluntate uersari qua circa fratres quoque fuerat aggressus. Commouebatur autem eum animo iudicio [illegible] patris quod circa infantulos gerebat. et formidabat eos maiores ac medios [illegible] suis fratribus fore. cum iuuenilem etatem prouenerint. Irritabat quoque eum [illegible] multitudo que circa infantulos misericordi mente mouebatur. aduersus eum odium mouentibus gerebat quod tantam iniquitatem in fratres suos exercuerat. Ipse quoque machinabatur omnia dissoluere que patri placuerant: ad suum [illegible] reputans et contrarium si cum ea potentia [illegible] contra se adunaret. Differebat etiam postulationes patris ut aristoboli fratris sui filiam in nubio susciperet. Herodi uero ea tempestate uxores erant nouem. Antipatri mater et filia pontificis ex qua ei filius equiuocus fuerat procreatus. Erat ei etiam filia fratris sui coniuncta. et altera neptis alia. et ex his quidem nulla proles germinauit. Erat quoque ei ex gente samaritarum una ex qua filii extiterunt antipas et archelaus et filia nomine olimpias. quam postea iosippus suscepit uxorem. qui erat herodis fratruelis. Antipas autem et archelaus rome apud quendam familiarem educabantur. Erat autem in uxoribus eius pallas que filium peperat. Super has quoque fedra et helpis ei erant uxores ex quibus due filie fuerant procreate roxanna et salome. Mariamne quoque uxor eius quam erat ei alexander et aristobolum et [illegible] duas. quos filios filias ipse necauerat. Volens autem aduersus traconitidas [illegible] existere. cogitauit uicum iudeis edificare non distantem magnitudine ciuitatis. ne per hoc inaccessibiles hostibus fuerent limites sue prouincie. Cognoscens autem uirum quendam iudeum ex babilonia cum equitibus quingentis et sagittariis plurimis. cognatorum etiam multitudine usque ad centum numerum uirorum. eufraten fluuium transmeasse. et in antiochia [illegible] que dicitur daphne syrie commorari. cum saturnino qui tunc ibidem imperator militie consistebat. illum ei locum ad habitandum cui balatha nomen erat [illegible] dare compromisit. Vocauit igitur eum ad se cum tota multitudine [illegible] qui eum fuerant secuti. spondens ei se daturum terram in regione que dicitur bathanea. Que confinis erat enim cum traconitide. confirmandum uolens ei habitationem obstaculum contra hostes habere. Promittebat quoque illa regione sine tributis esse daturum et liberos fore quoniam erat illi regionis habitatoribus exhibere. immunes quoque eis terram et multis illationibus obnoxiam perhibeant. His persuasus babilonius uenit ad herodem. ut suscipiens ab eo regionem oppida plura et municipia construxit. Constituens etiam illo uir babilonicus uicum nomine bathira. et magnum obstaculum aduersus traconitidas. et iudeis de babilonia ad hierosolima proficiscentium tempora uenientibus ne quis eos latrunculi traconitidarum insidiisque lederent. Aduentabant quoque ad eum plurimi. et maxime illi undique ad eum conferebant qui patrios mores iudeorum et instituta colebant. Quibus rebus illa regio bene populosa facta est. eo quod immunis ab omnibus functionibus permanebat. uiuente dum taxat herode. Ceterum mortuo illo uiro babilonico. postquam filius eius principatum ipsi suscepit philippus filius herodis et agrippas maior herode defuncto. modicas functiones illis imposuerunt. eos admodum grauare. Non tamen eos de libertate ipsorum cum possent [illegible] molestia. sed et romani deinde dominatum illi regionis [illegible] libertatis eorum etiam ipsi seruauerunt dignitatem impositionibus [illegible] usque quaque eis grauauerunt. Et hec quidem oportuno tempore diligentius dicemus. ratione procedente. Mortuo igitur ut supradiximus illo uiro babilonico cui nomen erat [illegible] qui ad possidendam illam terram ab herode fuerat [illegible] que cum uirtute uiuens filios optimos reliquit. et unum [illegible] nomine iacimum quod fortitudine declaratus extabat. equitum [illegible] quod sub illo fuerant regebat quos rex babiloniorum [illegible] habuit de muneribus. Sed et iacimus in senectute defunctus [illegible] philippum filium reliquit manu fortem. et aliis uirtutis artibus super [illegible] usum probatum. et ob hoc illi fida amicitia et firmissimi fauoris cum agrippa rege permanebat. militiamque etiam quam rex habebat iste regebat et [illegible] desideranda ratio postulabat: eius regimine ducebat.

Herode igitur in quibus retuli constituto. in antipatrum spectabant uniuersa regni negotia. eo quod a patre talis ac propria permittebatur. et nomine potestate pater indulgebat. spe quasi fauoris eius et fidei. Cum tamen ipse antipater ad demandata in se potestate audacissimus. qui incognita erat patri eius nequitia. et qui ad fidem faciendam in dicendo erat callidus. Erat enim cunctis terribilis non tantum magnitudine potestatis. quam prauitate temporum. et quod erat ad male loquendum potentissimus. Maxime autem ferora frater herodis [illegible] colloquebantur. Nam et antipatrum ualde callide circumuenerat. et maxime per mulieres cuius animum [illegible] conuerterat. Dederat quippe fuerat ferore uxori antipater et matri atque sorori. licet mulierum genus [illegible] uerumtamen has parebat ab his quas ducebat. et [illegible] illis mulieribus agebat. et sibimet inuicem [illegible] uore cessabant. Iracunde eas [illegible] antipater [illegible] presente ipsum patrem etiam propria matre. Nam [illegible] uxor ferore et mater et soror et uxor antipatri idem [illegible] ideoque loquebantur. Ferora tamen in nullis [illegible] rebus circa antipatrum mutabatur. Erat autem illis contraria semper salome soror herodis que diligenter cuncta circumspiciens. et concordia eorum in [illegible] herodis constrictum cernens [illegible] abstinebat. Illi autem [illegible] molesta te regi sua [illegible] beniuolentia. consilium [illegible] ut manifesta eorum non esset amicitia. neque palam conuenirent [illegible] autem et maliloquia ubi tempus exigeret [illegible] et maxime sub herodis presentia. [illegible] beniuolentia [illegible] firmior certiorque constaret. Illa igitur sic gerebant. salome autem [illegible] prius latebat neque [illegible] ad huiusmodi [illegible] festinare. neque quando secretas machinationes construebant. Cuncta autem illorum consilia salome indagabat: que [illegible] atrociora faciens ad fratrem herodem referebat secretos [illegible] et conuiuia insinuans et consolationes occultas [illegible] et addebat quod ad eum interimendum hec tenderent. [illegible] Indicabat quoque illas manifesto fingere [illegible] inimicitias [illegible] et ad [illegible] beniuolentiam inter se confirmare maxime. et quod [illegible] singulis quoque negotiis singulis euenirent. illud quod amicitia postul[illegible] et polliceri [illegible] pugnare contra eos [illegible] et illud [illegible] fauore [illegible] efficere. Salome igitur hec et huiusmodi omnia inuestigabat et ad fratrem [illegible] ueniens cuncta referebat cui et ipse plurima presciret [illegible] rex. et ad audiendum retardaret. Erat autem eo tempore [illegible] iudeorum de scrupulositate et subtilitate patrie legis [illegible] et [illegible] diuinitatis simulatrix. que consentebant supramemoratis mulieribus. Hi pharisei dicebantur et cum uellent non modicum [illegible] potentem presumtum. Erant tempore parati ad bellum gerendum [illegible] inferendas [illegible] eleuati. Nam cum cuncta gens iudaica [illegible] [illegible] cesaris se propria fore. et omnibus herodis regis [illegible] et [illegible] sex milia. quos herodes rex pecuniario damno multauerat. Ille

ubeniuolentia quasi pro uicissitudine referentes. Futurorum autem agnitionem nutu diuinitatis infusam esse predicabant. et prophetabant quia herodi regni finem iam ex superna maiestate esse definitum. illam autem gentem regnum possessuram et ferorani et filios qui ex eorum semine descenderunt. Et hec quidem herodi nuntiabantur. Non enim salomen latebant. et qui plurimi regales aures corrumpere nitebantur. Herodes autem interfecit pharisaeos qui causa seditionis erant. et uagoan eunuchum sibi quendam carum qui se primatum inter eos habebat honestatis dignitate decoratum. et filios eius peremit omnesque in cognatione uel familiaritate cunctos. quibus ille pharisaeus persuadebat. Magnificabatur enim apud pharisaeos uagoan sicut pater. et plurimis rebus bene meritus honorabatur olim apud herodem. In manibus enim eius cuncta regebantur et disponebat firmitatem coniugii filiorum herodis uelut proprius filius.

Herodes itaque ultus ex pharisaeis qui fuere culpati. conuentum congregat amicorum et accusabat uxorem ferore fratris sui iniuriasque uirginum et audaciam matris antipatri. et uxoris eius [illegible] eius animi ad diminutionem dignitatis illius referens. quod ei certamina seditiones aduersum fratrem et bellum ex illius ingenio consurgerent. Hortabatur ergo eos quatinus potentia illa simulatio inter eos solueretur. quod posse fieri dicebat. si ferora uxorem suam respueret. que caput mali esset. Nichil enim societatis sibi habere cum fratre firmabat. si secum illam habitare permitteret. qui circa se bonum ingenium fratris euerteret. Iussit ergo fratri uxorem abicere. que inter eos causa belli extaret. et cariorem fratris affectum extimaret quam illius communicatione. Sic enim nullo modo posse caritatis fraternitatis unanimi. At ferora licet illo sermone moueretur. tamen affirmabat se nichil germanitatis iuri detracturum. sed neque dilectionem coniugis abnuere. et se mortem potius eligere quam ut coniuge priuari que sibi grata existeret. Herodes ergo dissimulabat circa fratrem ferora suam iram. quamuis cupiret ab eo ultionem exigere. Antipatro tamen filio suo interdixit et matri eius cum ferora miscere colloquium. uel cum illis mulieribus que cum eo erant. Obseruari etiam iussit. si nunquam aliquando conuenirent. Antipater ergo et mater eius hec professi sunt. conueniebant tamen quando tempus oportunum inueniebant. et simul etiam conuiuabantur ferora et antipater. Ferebatur etiam sermo quod antipater uxori ferore patrui sui misceretur. cooperante illis ad conuentum faciendum antipatri matre. Suspectum ergo habens patrem herodem antipater. et timens ne circa se amplius eius odium procederet. scripsit occulte amicis rome postulans ut scriberent herodi patri suo quatinus ipsum celerius mitteret romam. simulque cum eo munera digna. et ut mandaret de testamento in quo post se regem declararet antipatrum. quia defunctus erat herodes qui ex filia pontificis fuerat procreatus. Quo facto, perrexit romam una cum antipatro et silleus arabs. nichil ex his que preceperat cesar peragens. Venit et antipater ad cesarem eius accusator existens. pro quibus nicolaus multum decertauerat. Accusabatur et ab aretha rege arabum silleus quod plures occidisset in petra castello bene meritorum hominum preter suam consuetudinem. et maxime sohemum uirum omni uirtute decoratum. iustitiaque pollentem. sed etiam fabatonem cesaris seruum. Silleus autem causas habere ex eisdem criminibus propagatas. Erat quidam corinthius unus ex custodibus corporis herodis. cui maxime curam plurimam committebat. Hunc persuadet silleus pecunias magnas pollicens. ut herodem occideret. et hic ei etiam ille promiserat. Quod agnoscens fabbatus silleo indicante. statim regi denuntiat. Herodes ergo [illegible] tormentis examinatis fecit omnia depalari. Detinuit autem et facto [illegible] confessionem credens corinthii. et philarcum quem sillei fuisse amicum. Qui [illegible] confessi fuerant quod eos corinthius hortaretur [illegible] sicubi opus esset [illegible] ad perpetrandum inter eos facinus complicium. Nec hec etiam satiatim omnium ab herode denuntians. romam eos destinat. Ferora uero fratri in amore coniugis permanente. discedere eum ad propria herodes precepit. Ille hoc grauiter accipiens. nichil moratus ad suam tetrarchiam recessit. plurimum sese iurando constringens. non prius reuerti antequam mortem herodis audiret. Deinde quadam uice herode infirmato. nuntio ad se ueniente ut ad herodem ueniret. pro iniungendis sibi mandatis aliquibus. Ipse autem nullomodo passus est ad eum uenire. ne iurisiurandi uiolator existeret. Herodes autem cum conualuisset de infirmitate. non illius imitatur exemplum. sed meliorem circa ferora uoluntatem suam nimis ostendit. Nam paulo post cepit et ferora egritudine laborare. Ad quem herodes non euocatus aduenit. sed mortuum eum inuenit. atque ad hierusolima detulit. et tumulum ei honorabilem magnificeque celebrauit. [illegible]que luctum super eum super quemque iam erat fecit. Hoc antipatro licet romam nauigasset. malorum tamen extitit aduersitatumque principium. Ex hinc iam cepit fratricidii facto denudari. Narrabo itaque omnem super hoc opus ueritatem. ut exemplum generi humano in futura tempora ad utilitatem perfuturum. qui uoluerint esse uirtutis cultores.

168

Ferora igitur fratre herodis mortuo humatoque celebritate magnifica. duo ex libertis eius qui ab eo in honore habebantur ad herodem uenerunt. postulantes ne inultam mortem fratris relinqueret. quin potius inquisitionem faceret acerbe mortis et repentine calamitatisque mortis. Herode autem attonito de libertorum sermonibus. fidelia namque narrabant. Cum coniuge enim die proxima antequam egritudinem incurreret eum cenasse retulerunt. et uenenum in cibo sumpsisse. et ex eo periisse. quod uenenum allatum esset ab arabia a muliere gratia faciendi amoris. Amare se eum namque fingebat. re autem uera ad interitum eius erat factum. Sunt enim prope ad uenena conficienda artificiosissime arabice mulieres. persuasumque illi dicebat ut uenenum uenundaret. Ad loca que prope illa uenisse referebat matrem coniugis ferore et sororem unde illud uenenum aportantes cenam preparauere. in qua ille ueneno sumpto periit. His uerbis permotus herodes inuitat ancillas illarum mulierum omnesque examinat. Inter quas nulla cum aliquid [illegible] nouissime quedam illarum impatiens magnis ex tormentis doloribus nichil aliud dixit nisi omnipotentem deum inuocans ut talibus suppliciis antipatri matrem traderet [illegible] que omnium illorum malorum causa existeret. Hec uerba magis magisque herodem instigauerunt. ut ancillarum mulierum secreta tormentis erueret. Tunc omnia per [illegible] facta sunt. et conuiuia et conuentus secreto secretissime facta. et sermocinationes que apud ipsos et ad filium soli [illegible] facte erant. uel illa que ab eo ad mulieres ferore deferebantur. Erant autem munera centum talentorum. quo [illegible]. Prodebatur etiam odium quod antipater in patrem concitaret eius. et lamentationes quas ad matrem propriam frequentabat quod [illegible] plus [illegible] uiueret. et eum in numero senium [illegible] si diu uiueret regnum non liceret [illegible] uiuere. [illegible] grauitudine [illegible] dolebat [illegible] fratres nullo regno conlescere. et fratris plures filios. ex quibus omnibus unus spem sui tantam haberet. Hic quoque ad [illegible] suam mortuus crudelitate plurima regis accusaret. et filiorum cedes. se quoque timore [illegible] ad ipsum non mala pertingeret. et consilium rome [illegible] et ferora ad suam tetrarchiam

ex antipatro discessisse sententia. Quibus omnibus herodes audita cognoscebat sororis sue salome sermones qui ad eum scripto [illegible] detulerit. Irritabatur ergo herodes super filii nequitia. iussitque matrem eius cuncta sua ornamenta sibi tradere. que multorum extiterant precio talentorum. Que postquam abstulit reiecit eam. et tamen mulieres illas a torturis retrouit. Antipater autem aduersus filium secundi regis [illegible] antipatri quendam uir samaritanus. qui antipatri filii herodis procurator erat. Quem cum herodes torqueret. et multa ei tormenta inpressisset. illud quoque prodiderat quod antipater uenenum mortiferum confecisset. dedisset quoque illud ferore. iubens ut post eius abscessum cum iam spatium aliquod temporis precessisset. ubi certo prouocaret. patrem propinaret. et dicebat attulisse illud uenenum ex egypto antifilum unum ex amicis antipatri. et transmissum ferore per theudionem fratrem matris antipatri. et hoc non ad uxorem ferore deuenisse. dante marito ad custodiendum. Quod cum audisset herodes et perscrutaretur hoc negotium ab uxore fratris sui ferore. currens illa tamquam uenenum allatura. re autem uera ut se ipsam mortificaret: misit se de tecto deorsum. Non tamen interiit. quia cadens in pedes a tia suscepta est. Deinde postquam recreauit animam. promisit ei herodes salute eiusque domesticis. dummodo neque ab eo occultaretur ueritas. neque se illi malum pro ingratitudine redditurum minabatur. si cuncta cum ueritate proderet. uel modum quo gesta forent. Tunc illa cepit dicere. Hoc uenenum allatum est ab egypto ab antifilo amico antipatris filii tui. et per theudionem fratrem meum uiro meo ferore est transmissum. et ego illud custodiui ad usum tuum ab antipatro preparatum. Cum autem frater tuus uir meus ferora egrotaret: et cum tuo aduentu et consolatione curares. uidens ille tuam beniuolentiam erga se concede mecum detecta. et me conuocans dixit. O mulier tu nosti quod induxit me antipater aduersus patrem suum herodem fratrem meum. consilia iniqua efficiens. Nam uenenum in eius procinctu erat. Hic itaque quia fratrem meum herodes. nec ne uocantem ad me umquam aliquid gessit. et non propositum bone uoluntatis mihi ostendit. et me de hac luce festino recessurum. age ne tu saltem fratricidii actus per quos ab ierim. et uenenum illud apporta huc. et quod ab antipatre simul. et me uidente comburere. Ego autem plurima ei parte igni contradens. aliquantulum in ex illo ueneno reseruaui. ut uiro meo ferora defuncto. si tu me crudeliter fortassis male attenderes. illud ueneni sorberem. huius scilicet necessitatem effugere. Hec dicens. uenenum [illegible] in medium protulit. Frater etiam antifili et mater eius eadem fatebantur. [illegible] compulsi uiolentia. et pixidam illam se agnoscere dicebant. Accusabatur quoque filia pontificis uxor regis quod horum conscia fuisset: sed celare maluerit. Ob quod illam herodes aspernit. et filium eius ex testamento deleuit. Pontificatu etiam socerum suum priuauit symonem boethi. et substituit ei mathiam theophili hierosolimitum genere. Dum hec agerentur. batillus quoque libertus antipatri uenit ex roma. Hic quoque tormentis ab herode examinatur. confessus est quod uenenum aliud attulisse quod mater antipatri daret. et illa ferore fratri herodis hoc traderet. ut si primum uenenum herode non peremisset. hoc maturi interimeret. Apportabat etiam litteras idem batillus ab amicis herodis rome allatas. consilio antipatri et dictatione compositas. et accusantes fratres suos philippum et archelaum quod quasi male de patre loquerentur pro nece alexandri et aristoboli. et quod indigne ferrent expulsionem fratris sui herodis cum matre. Hanc epistolam antipater patri de roma misit uolens eum inducere ad necem fratrum suorum archelai et philippi. Timebat enim ne ipsi patri in regno succederent. Euocabantur ergo a patre de roma ob alias res nisi ut et ipsos extinqueret. Nam in illum enim eos antipater per epistolam accusauerat. Ipse autem antipater cum illum quod in silleo gerebat fuit iniuriarum. et accusationi primorum uirorum rome constrictum se totum dederat. Munera quoque preciosa [illegible] talentis empta comparauerat. Mirum forte se aliquis quod in tantis aduersis eum motis turbinibus fermo septem insuum tempus decurrente nichil illi fuerit nuntiatum. Causa uero huius rei erat ob seruatio uiarum atque custodia. et odium hominum quod circa eum cum execratione uehebantur. Nullus erat qui pro eo ipso periculo illi tutam salutemque quereret.

Antipater ergo scripsit herodi patri suo quod cuncta que oporterent pageret maturi ad eum uenire. Herodes autem celans suam indignationem rescripsit ei iubens ne ulla desidia ad iter agendum proueniret. ne quid in eius absentia ipse forte pateret. Scripsit et ei quod ira hinc aduersus eius matrem. promittens tamen se omnia indulsurum cum ipse ei ad uenire: et in omnibus ei adulabatur scribens. formidans ne forte quasi suspicans offerret negotium mandare me. atque rome morans aliquas sibi accusationes pararet. et in regno romano amoris alicuius fieret administer. Has litteras antipater in cilicia suscepit. et alias epistolas de tarento in quibus mortis ferore fratris herodis declarabatur. Quibus lectis egre sermo ultimo et aspere non propter ferone gratiam sed quia pater mortuus ut promiserat non fuisset deserebat. Circa celendorum autem ciliciae ueniens. cepit de causa nauigationis ambigere. utrum deberet domum sic instituerit tendere. abiectione matris adductus in dubium. Tunc pars aliqua ex amicis ei suadebat eum expectare donec agnosceret que domi mota gestaque fuissent. alii uero hortabantur ne nauigationem domum differret. nam solutum cum suo aduentu omnes causas aduersitatis arbitrabantur. Nam neque mente aliunde illos fluctuare o uenisse nisi ex eius absentia. et facultate accusatoribus suis inruentique probuisse. His ubi antipater persuasus proximus nauigauit. et exceptus est in portu nomine sebasta. que herodes magnis opibus construxit sebasta in honore cesaris appellauit. Inprimis iam malis erat antipater. nullo ad eum communicans accedente. et nullo colloquium sicut iam cum fuisset egressus. uocis eum ac secundis prolis persequebantur. et nunc econtra eum aduersus maledicta non prohibebant exaspere. et uerebantur cuncti quod penam eius fratribus persolutam per talia sanguine persoluturus. Ea tempestate contigit uarum quintilium in hierosolimam degere. qui successor sentiumi in syria destinatus fuerat. Venerat quippe [illegible] ab herode postulatus. pro quibusdam causis in quarum dispositionibus hesitabat. Quibus una consessa habentibus uenit antipater cunctis illis rebus incognitus. Quique ingressus aulam regiam indutus purpura. ipsi quidem ianitores exceperunt. amicos autem qui circa illum erant aulam excedere iusserunt. Cepit itaque antipater perturbari. inque mala deuenerit manifeste cognoscens. Denique pater accedentem ad salutandum repulit. fratricidium eum accusans et scelera obiectans super sumere ipsius interitum. Quorum omnium auditorem ac iudicem narrat eum uarum quintilium fore confirmat. Antipater ergo cum tanto malo auditio et parte imminente ipsa magnitudine fatigatus abscessit. Cum mater et uxor occurrerunt que residua fuerant de filiabus antigoni qui ante herodem in iudea regnauerunt. A quibus uniuersa cognoscens. cepit se certamini iudicioque preparare. Die autem postera consessum fecerunt uarus quintilius atque rex herodes. et amici utrorumque conuocantur. Accesseruntque herodis consanguinei. et soror eius salome. et si qui nuntiati forent qui prius prodiderunt examinatione tormentorum.

et servi antipatri ex italia illi iure convenientes qui antea fuerant deprehensi epistolam deferentes antipatro a matre. in qua scriptum erat ne ad patriam repedaret eo quod cuncta ad patris notitiam revelata fuissent. et ne sine auxilio caesaris sub potestate patris caderet. Antipatrum ergo patris genibus provolutum atque deprecantem ne iudicium de eo exerceret in cognitis [illegible] praeiret: quin potius facultate sibi audientiae concessa purgari se a patre posse firmabat. Quem iubens herodes in medium proferri ipse primum lamentari cepit quod eiusmodi tales filios habere promeruisset per quos contra se fortune exsurgerent. aut unde tanta divinitatis indignatio nec provenisset: ne sua senectute in antipatri nequitias incidisset. Memorabat et educationis et eruditionis quas filiis studiose praebuerat. opum quoque ac facultatum affluentiam. et in quibus eorum temporibus ipsi cupierint semper illis adhesisset: et nullum esse impedimentum [illegible] quin voluntas eorum consilium periculum mortis incideret: dum regnum quam voluntas eorum impie rapere festinarent. antequam ipse legitimae concederet. Dicebat autem se valde misereri antipatrum. qua spe sublata auderet sine ulla refrenatione ad talia tantaque prorumpere. cum ipse eum regni sui successorem scribendo declarasset: et maxime cum sibi in nullo minor existeret. nec in claritudine dignitatis nec in virtute potentiae. Quinquaginta enim talenta eum ex redditibus sumpsisse dicebat. et insuper trecenta talenta romam euntem dono dedisse. Increpabat et illum de fratribus: quod si induxit malignos eos ad se accusaverit. cur eorum imitator extitisset. si vero innocentes fuissent: inique adversus fratres emulatorem fecisse. Nam illa omnia quae de illis sibi nuntiata fuissent. a nullo alio nisi ab ipso audisse: et consilio eius cuncta se gessisse quae adversus illos fuerunt gesta. ipsum illi in parricidii facinore succedere. Haec dicens herodes simul profundebat et lacrimas. quae illum interclusa voce loqui amplius non sinebant. Nicolaus autem damascenus regis amicus et in omnibus cum eo semper conversatus. et cuncta rei gesta sciens. rogabatur ab herode ut ipse reliqua loqueretur. quaecumque ad demonstrationem causae redargutionemque proficerent. Antipater autem contra se purgare nitebatur. et enumerabat cuncta sua benignitatis circa illum exempla honoresque sibi a patre concessos quos minime percepisset. nisi virtute dignus esset. et officiis erga illum meruisse haberet. Curaverit se semper providisse quae usui necessaria forent. et consilium semper esse in specialis rationibus ante cepisse. ac si quando ad rem explanandam manu opus esset suo labore cuncta negotia peregisse. neque credibile constaret ut qui semper patrem ex aliorum insidiis strenue liberasset: nunc ipsum insidiatorem patris effici. et ut deleret vetera monimenta factorum suorum patris molimine repentini facinoris. praesertim cum iam successor regni fuisset ostensus. et simul et ceteris honore poteretur. quae usque ad praesens tempus ei haberet constaret. neque illud esse veri simile prius agebat ut qui cunctarum rerum dimidium sine suo periculo. et cum iustitia honesta retineret: nunc velle totum cum crimine atque periculis appetere. et incertum esse non valeret affectum suae cupiditatis obtinere. et maxime cum fratres suos propter talem causam vidisset extinctos. quorum et facinoris accusatorem ipsum esse constaret. et si non ab ipso proditi fuissent occulti procul dubio permansissent. In quibus omnibus dicebat sua monimenta esse quod [illegible] sua cum magna benivolentia erga patrem egisse probaret. Romae vero quae gesserit teste caesare comprobabat quem fallere nemo posset. et quae fide facerent litteras ab eo destinatas. quas et [illegible] fortiores ac validiores dicebat accusationibus hominum volentium inter se et patrem iurgia excitare. Quas et accusationes a suis inimicis esse confectas aiebat. quas se nunc reddere ultra credi non deberet. Causabatur et de tormentis quod eorum violentia falsa dixerunt. Dolores quippe ac necessitatis esse [illegible]. ut docerent quae sibi ... illa loqui quae viderint grata dominantibus: et [illegible] se potestate tormentis subdi timerent. His ab antipatro dictis. Sed ... miseratio cunctorum assidentium facta est. Sciens enim miserabant antipatrum profusione lacrimarum. et vultus humilitate miserabili. ita ut et inimicis [illegible] apparerent. Animus quoque herodis flectebatur. licet aliis hoc nollet esse manifestum. Nicolaus autem exorsus ab illis verbis quibus prius herodes principium fecerat. causam amplificare cepit. et cuncta quae tormentis extracta et testibus erant relata proferens. congregabat undique omnis probatione. et maxime virtute regis et clementia longa narratione proferebat. qualiter et quales educationes filiis suis impendisset. et hic eum in nullo profecisset. cum undique contra eum male meretentur. Antipatrem vero furiam et insaniam se omnino expavescere. propter patria beneficia in quibus eum prae omnibus filiis semper honorasset. Quibus beneficiis cum esset magna et multa tamen animum antipatri lenem reddere non quiverunt. morte venenatorum repertum. Illa enim quae libere sunt aspera. beneficiis tamen aliquantum leniuntur. Unde o antipater qui ceteris tuis fratribus prior extitisti. et sceleratorum accusator et punitor redarguere. cur non repulisti animum tuum ut illa quae de fratribus prodebas intro ipso iudicares. si potius admirandum flagitium eorum insania et libidine rapere est. Unde claret quod nec illa a te pro cautione patris prodita sunt. sed pro tuum infelicium fratrum ut illorum odium ostentando quasi amator patris crederis. et ut posses adipisci insidias tanto facilius adipisci. postea te semi a patre esse confessa. Hoc enim ambiebas infelix. ut frater tuus necaretur redarguti de nequitia. et quare non emulasti ut participes eorum similiter poteras. Unde certum est quod eoque cum illis adversus patrem insidias extenuisse. accusatione illorum te prior perpetrasti. ut si forte res cum tua ad effectum provenisset et livorem parricidii pervenire. ut ex duabus causis tu lucra gaudiorum perciperes. cuius moribus competentius. Quales autem erga fratres tuos extiteris. manifestatur in his quod super eorum morte velut de rebus magnificis gloriabaris. de quibus condolendum tibi erat. sicut non decentior fuisses. Ex hoc et claret quod illos non velut patris insidiatores habebas exosos. nam nichil ut exorbitares simile nequitia cupiens perpetrare. sed timebas ne regni sibi crederis successores. quos tu videbas iusti posse proponi. Patrem quoque super fratres extinguere festinabas. ne celerius tua facta adversus fratres proderet. et pro quibus tu merebaris penas luere ab infelici patre supplicium sumere conareris. Parricidium quoque non commune cogitasti. sed quale nix [illegible] ne usque in multa hominum tempora videri potuit aut audiri. Non solum enim ut filius patri insidias preparabas. verum etiam cum dilectum. et beneficia multa prestantem. socium patris imperio et successorem in nomine. in dispositionibus participem. et fructu omnium. et successor iam denominatus. et rebus omnibus [illegible] tamen capere in nullo prohibitus. ad spem et futurum regni regendam. licentius patris dominatum. Cum autem o pessime non ex herodis clementia rerum iudex eras. sed tua voluntate senectutem opera patris prestabas. volens patrem inimicis et obedientiam partem regni quam possidebas abripere. et confugendas viribus velle salvare eum. quem semper inimicum nitebaris. et non solum contra aliquos excitabas. verum et in matrem tuam pravis replebas inventionibus. et fratri voluntatem

adversam et seditiosam reddebas. Patrem etiam bestiam ausus es appellare. cum habeas ipse mentem omni serpente peiorem. Siquidem adversus patrem qui te tantis beneficiis munerare et auxilia diversa postulabas. Satellites varios plures et mulieres utebaris quasi munieres patrem tuum hominem iam senio et etate confectum. quasi ad nocendum non sufficeret solaminis tua iniquitas. Nunc autem venisti per tormenta liberorum atque servorum quae propter te viris et mulieribus extant inflicta. et non solum patrem hominibus auferre meditatus es. sed et leges virtutemque narri. et ipsius iuris naturam ipsamque conaris pervertere veritatem. Itane in tua perfidia impudentia. ut et temetipsum subici velis. cum causeris de tormentis eorum quae examinati sunt. quasi tormenta quae eis fuerint adhibita velis indagans se veritatis? Quid taces o varre? Nonne liberis rege apprime sanguine periculum sustinuisti? Per maiestatem imperii romani et per virtutem tuam te obsecram. ut hanc atrocissimam bestiam quae per proditionem fratrum patri se benivolum esse simulabat. quam possit solutius a consanguinitate deserere regnum si arripere non iudicas atque condempnas. nec pronuntias cum quam sceleratum ad interimendum decreverit. Scias enim quam parricidium commiserit iniuria est neque est. et totius hominum neque minus facinorosus reputandus est qui cogitaverit hoc facinus: et sceleratum effectum operis non contingerit adipisci. Natura enim ipsa mutare quam talibus supplicia non ingerit. Addebat et nicolaus loquendo quae mater antipatri ad aliquos stoliditate muliebri locuta est. ariolationes quoque ac divinationes ac sacrificia super herodem factas memorabat. et qualiter antipater cum fervore mulieribus lasciviare dicebatur. comessationes quoque sordidas amoresque narrabat. quae sane plurimo constabant. Plurimi enim ibi assidentium. quae antea timore antipatri silentio celabant. occurrentes eum accusationibus iniecti. et adversus eum omnia prodebant. Incitabantur quoque ad accusandum non solum horrore facinorum eius. sed et magnitudine scelerum quam paraverat in fratres et patrem. sed quod eum sciebant nullum amasse et odisse nisi tantum ob sui liberationem. Dicebant enim se olim ista sensisse plurimisque eo absente pronuntiare. nec autem libertate data. velle in medium cuncta deferre. Proferebant quoque et cetera adversus antipatrum plurima narrationis multiformia probantia iniquitatem eius. et maximum nequitiae eius proferebant. Dicebant enim quod non in suis actibus utilitate herodis et nominum attendisset: sed sola nequitia ad illa facinora fuerit concitatus. propter quod eum omni pena dignum esse decernebant. Multa quoque a pluribus sine ulla interrogatione dicebantur. ita ut antipater quoque in singulis rebus impudentissimus et ad mentiendum promptissimus atque callidissimus esset. tanta confusione se oppressum ut neque negare neque contradicere valuisset. Nicolao quoque finem dicendi dictante undique. facinus nunc varrus iussit ut si posset antipater ut se criminibus expurgaret. si aliquas astructiones haberet ut innoxium ostendere posset. et nec patris esse hostis manifestus. Antipater vero in faciem provolutus deo rem suam commendabat. et omnibus suis annuens quod sibi testis careret. nichil se improbum in patrem cogitasse. atque rogabat deum ut signum aliquod ostenderet insidiatorem patris penitus non fuisse. Solent enim hi homines quibus iustitia deficit quando aliquorum perpetratores extiterint. deo liberum arbitrium ex divinitate concessum. quando non in periculo inciderint. nullum requirentes iudicium ... invocationem dei omnia testimonia conantur avertere. Quod et antipater tunc egit. Nam cum tanta mala velut absque divinitate egisse: tunc cum iusto dei iudicio concludente omnibus defecit [illegible] et absolutione accusationis omnino ad dei iudicium differre volebat. causam habens divinae potentiae. ut ei testimonium in medium veniret. quam cuncta per parte gesserit. quamquam periculosa per ipsa liberius praesumpsisset. Varrus autem cum sepe interrogaret antipatrum. et illo nichil amplius quam invocationis dei proferret: iudicans ille immunitatem tendere iussit venenum in medium proferri. ut experiretur quomodo esset vis eius. Adductum enim quidam est ex his qui morte fuerant dampnati. iubente varro bibit. confestimque mortem. Varrus ergo surgens recessit. et die postera in antiochiam profectus. ubi frequentius illi erat conversatio. eo quod syrorum regni illic esset. Herodes ergo continuo filium antipatrum vinculis obstringi iussit. Incertum autem pluribus erat quae verba a se ipso herodes filium in vincula iecerit. aut ex sententia varri hoc fecerit. Ligans ergo filium destinavit litteras ad caesarem romam omne negotium declarantes. et quae per se narrare non audebat. facinorum recenter nequitias antipatri. Comprehenditur autem in his diebus et epistola scripta ad antipatrum ab antiphilo qui in egypto erat. Quae soluta ab herode talia declarabat. Misi tibi epistolam abacmes [illegible] periculose animam tuam. Scis enim quia periclitabor ad novos domesticos si fuerit agnitum. Tibi autem prosperitas ad gerendam causam proveniat. Epistola ergo haec continebat. Herodes autem querebat aliam epistolam. quae eam inventam non videbat. Nam servus antiphili qui tam leviter epistolam deportabat. aliam se epistolam suscepisse denegabat. Cum autem rex in hesitatione unus amicorum herodis inspiciens interiorem tunicam servi. nam duabus erat indutus. arbitratus est in interiori tunica litteras abscondi. quod ita erat. Inventa ergo epistola in qua hoc erat ab acme antipatro scripta. Acme sane erat iudaea genere. et manebat in servitio iuliae coniugis caesaris. quam etiam cum antipatro iunxerat magnis pecuniae muneribus ut ei insidias suffragaret. adversus patrem herodem et uterum eius. et scripserat antipatro. Acmes antipatro. Scripsi patri tuo quale voluisti per suas epistolas. et rescripsi cum faciens epistolas quasi ad me ex domina mea iulia a salome directa et destinatam. Quam cum legerit herodis procul dubio sororem suam punientem salomen tamquam insidiatricem. Erat autem epistola tamquam a salome ad dominam eius missa ab antipatro dictata sub nomine salomes. quam autem ad sententiam [illegible] bat et illa acmes erant composita. in qua continebantur ista. Acmes regi herodi. Cogitationum tuarum nichil quod lateat quae ad te sunt te curantem inveni epistolam salome sororis tuae ad dominam meam contra te scriptam. Quam cum meo periculo. cum tua utilitate conscripsi atque direxi. Hanc autem illa conscripsit. volens nubere sileo coniugi. Scindito ergo hanc epistolam. ne forte sequatur ego de mea vita periclitarer. Ad ipsum autem antipatrum epistola scripta erat. quod eius iussionibus ministeria gessisset. ut ad herodem scriberet. quasi salome insidias illi pararet. festinans. Rescripti et epistole quoque quasi ad suam dominam fuerat a salome [illegible] direxerat. Herodes autem obstupefactus de immanitate nequitiae antipatri impellebatur confestim eum punire. eo velut periculi auctorem magnae causae. et non solum se. sed et sororem suam insidiatricem domesticis necessariis suis nequitiae corrumpentem. Accendebatur etiam cum salome soror sua crebro pectora percuteret. et se necari postulans. si tale aliquid inveniretur probaret. Herodes autem vocans filium interrogabat eum iubens ut si quid aliud habere cum acme. et diceret. Quod minime cum omnino per se corrigi, me ... ut nunc et quod rectum ad hoc negotium operam dedere. nullam in mentis aperire. Ille autem manifestum cuncta referebat. et nulli aliorum consilio hoc excogitasse firmabat. Herodes autem admodum dolens. volebat filium romam ad caesarem destinare. ut supplicium pro suis facinoribus subiret. timens ne forte alicuius amicorum suffragio valeret effugere. et ideo iterum sicut et antea custodiebat. Verum legatos cum litteris romam misit ad accusandum filium. et insinuanda omnia quae acmes antea

cinegis cesaris illi ad perficiendam factionem fuerat suffragata. Exemplaria quoque epistolarum transmisit. Interea legati romam proficiscuntur docti que loqui et que respondere deberent.

Rex autem herodes morbo gravatus testamentum regni scribit iuniori filio suo similiter vocato antipe regnum tribuens. odio quidem circa archelaum et philippum filios suos concepto ex antipatri accusatione. Cesari vero mille talenta dereliquit. iulie autem uxori cesaris et filiis et amicis et libertis cesaris .l. talenta. Filiis et suis et filiorum filiis pecunias et reditus distribuit. Salomen quoque sororem suam magnifice locupletavit. eo quod eam erga se benivolam semper agnoverit. et numquam aliquid adversus molientem. Desperans autem contra morbum se posse subsistere. cum annum ageret circiter .lxx. et exasperatus irrevocabiliter fuit.. et amaritudine mentis incensus volebat si posset iudeorum regnum disperdere. eo quod se ab eis contempni putaret et iocunde gentem iudeorum suum casum videret accipere. Super hec quoque popularium hominum seditio excitata fuerat propter huiusmodi causam. Erat quidam iudas arifei. et mathias margalothi iudeorum eruditissimi. et super ceteros legis expositores doctissimi. et populo amabiles propter iuventutis eruditionem. Semper enim apud eos totos consumebant dies. cum his quibus inerat studium discendi et cura virtutis. Isti audientes herodem regem morbo pregravari. et remedium minime receptabile. omnem excitavere iuventutem. ut opera quecumque ab herode contra patriam legem facta fuissent evertentes. pro lege dei gloriosa exercerent certamina. Dicebant enim per presumptionem. et quia preter humanum morem fuisset conversatus. hanc ei egritudinem accidisse. Fecerat enim herodes quedam opera contra legem que iudas et mathias vociferabantur. Construxerat enim super portam templi munus quod deo proposuit aquilam auream immanem qualitate et quantitate opulentam. Prohibet autem lex ymaginum et animalium propositiones construere. his qui volunt ei precepta servare. Hortabantur igitur sophiste illi eandem aquilam avellere. et dicebant. Omnibus mortalibus iocundum esse debet periculum quod pro conservatione patrie legis et pro virtute animi suscipitur quam quod pro turpe necessitate perficitur. Cum illo enim periculo nascituris hominibus memoria iocunda relinquitur. et exemplum virtutis et glorie. Nam et si quisquam sine periculo corporis aliquid preclarum operis valeat efficere. post paululum tamen ventura lege mortis non valebit effugere. Preterea pulchrum et laudabile est his quibus studium et amorem virtutis habent cum laudibus et honoribus de hac vita discedere. Vindicatio quippe maxima est pro bonis operibus intrare. quod non in meditatione periculi est quarum filiis atque cognatis vel nepotibus quos ab eodem stemmate generantur. sive sint viri sive mulieres. quibus providere debet in posterum ut ad eos virtutis gloria perveniat. Sophiste quidem illi huiusmodi verbis iuvenes incitabant. Defertur autem ad eos repente rumor herodem regem vita decessisse. Illi autem repente media die ascendentes deposuerunt aquilam. et securibus concederunt. Cumque plurimus tumultus esset in templo. tunc dux cum militibus advenit. Nunciatum quippe illi fuerat nisus eorum. Existimans autem illos cum multa audacia et manu congressuros. ac plurimum ampliorem numerum militum secum duxerat quam possent illorum impetum sustinere. Quo irruente super eos. neque quisquam vim eius sustinere valuerunt. sed sicut solet vulgaris turba presumptione stulta magis quam cauta prudentia congregata omnis continuo perfugere. Ex quibus .xl. soli iuvenes animi confidentia remanserunt. quos dux comprehendit cum sophistis iuda et mathia. Inglorium namque iudicaverunt loco cedere. et adventum ducis effugere. Hos igitur omnes dux perduxit ad herodem. Quos cum interrogasset herodes cur in tantam audaciam prorupissent ut ornamenta templi evellerent. illi responderunt. Gessimus que gesta sunt. et consulto nos illa gessisse perfitemur. quod pertinet ad virtutis culmen. quod et viros tales decere certum est. Si quidem propositum est virorum prudentium defensare dignitatem legis. et numinis. nec mirari debes si tuis institutis preponimus ea instituta que nobis moyses inspiratione dei conscripta reliquit. Mortem quidem ac supplicia si vis nobis inferre iocunde subimus. nam non pro iniusto facinore. sed pro amore pietatis nobis sustinenda sunt. Talia quidem verba illi loquebantur. et in nullo minora verba quam fuerat commissi presumptio preferebant. Rex autem herodes vinculis eos constringi precipiens. evocavit ex ierichunte iudeorum principes. Quibus advenientibus convocato omnium congregatione. ipse vero in lecto recumbebat. eo quod pre invaletudine stare non poterat. Enumerabat quidem presumptiones sediciosorum iuvenum in quibus fuerant deprehensi. et ornamenta templi memorabat que magnis sumptibus constructa forent. quibus per annos c.xxv. nullum asamoneorum regum valuisse construere. neque pro sapientia eorum. se autem ad honorem divinitatis illud templum digna ammiratione ornasse. eo quod post eius mortem gratam et iocundam sui memoriam relinqueret. et illos iuvenes non dubitasse in hoc opus iniurias ingerere. Ceterum presumptam factionem ad suas pertinere iniurias. rei autem veritatem si examinare vellent. sacrilegium commissum esse firmabat. Tunc illi qui assidebant timentes eius crudelitatem. ne contra eos fortassis exasperatus ultiones aliquas eis inferret. humiliter responderunt dicentes. neque ex eorum consensu illud contigisse. neque illa commissa multa esse debere. Herodes quidem circa ceteros quidem mansuetus extitit. mathiam autem pontificem sacerdotio removit. velut consensum et causam seditionis extitisse et promovit ananum pontificem fratrem uxoris sue. Mathie autem pontificatus tempore provenerat alterum extitisse pontificem ad unam diem ieiunationem. quam iudei cum ieiunio celebrant. Causa vero talis fuerat. Mathias sacerdotali fungens officio. nocte que in sollempnitate lucebat diem in quo ieiunium erat ieiunium. visus est sibi in somnis omnino mulieri se fuisse permixtum. et propterea sacerdotio fungi non potuit. sed ioseph ellimi filius cognatus eius secundum carnem pro illa die sacerdotio functus est. Hunc eundem mathiam herodes pontificatu removerat. alterum vero mathiam et iudam qui seditionem excitaverant. et aliquos ex eorum sociis vivos igni tradidit. Luna et eadem nocte defecit.

Herodem porro amarior morbus per dies urgebat. deo supplicia commissi sceleris exigente. Ignis quippe lenis ei inerat. non tantum conflagratione insuper tactu corporis agentem prodens. quam extrinsecus crescens operabatur incendium. Aviditas quoque cibi ei insaciabilis semper inerat. nec tamen sacietas unquam tabidis inerat faucibus valebat implere ingluviem. Intestina et interioribus ulceribus callida putrescebant. Doloribus quoque colli sevissimis cruciabatur. et humor liquidus ac lividus erga pedes eius circumdatos oberrabat. Similis illi et circa pubem erat affectio. et verenda eius putredine corrupta vermibus scatebant. Spes quoque incredibilis erectio erigebatur que erat satis obscena diritate fetoris. et anhelitu creberrima respiratione contractu. et per cuncta membra discurrens vim noxiam operabatur. Hec quidem omnia cumulabant firmitatem. Dicebatur et ab his quibus inerat divinandi peritia. divinitus has penas et illatas ob impietatem eius. et multa crudeliter gesta. Herodi quidem multas spes salutis instabat. si forte posset contra morbos aliqua remedia providere. Medicos quidem advocans. postulabat ut facerent aliquid quod posset ad salutem eius proficere. et transiens iordanem fluvium aquis calidis que sunt circa callirohen tenebatur noctuque fovebat. Hee quidem aque calide super alia commoda que habebant etiam potabiles erant. Pergebat autem aqua illa in paludem que sulphurea vocatur. Post hec visum est medicis. ut eum in dolio oleo pleno confoverent. ubi cum missus esset ita membris defecit ut ab omnibus morituris putaretur. Tunc grandis servorum ululatus exortus est. Cum quidem nulla iam deinceps spes salutis extaret iussit militibus quinquagenas dragmas auri distribui. et plurima ducibus et amicis suis munera tribuebat. Deinde cum reversus in ierichuntem prevalentibus nigris coloribus animus est exasperatus ut moriens aliquod facinus perpetraret. Venerant quippe ad eum ex precepto ex omnibus locis iudeorum optimates. nam ex omni gente fuerant evocati. Adhuc enim fuerat mors contemptoribus precepti proposita. Maxima quidem ira omnis herodis furia concitata est. Nam culpabiles et inculpabiles in ypodromio castello concludens. sororem suam salomen et virum eius alexam evocavit et mortem suam non in longum differri denunciavit. cunctis se doloribus circumventum cunctas satis optabilem. et se nimis inde dolere quod sine luctu et deploratione subiectorum moriturus esset. quod regibus magnum merorem sepius inferret. et maxime cum sua mors omnibus amabilis foret et grata. Nam et se invenire sepius illos contra se seditiones. et secessiones fuisse molitos. et in eius iniurias semper fuisse festinos. et levigamentum illi innatam esse dicebat. quod talibus doloribus ipse urgeret. Preterea se preterire aliud dicebat cuius eos futuros nihil contra suam gloriam facturos. ut tale aliquid agerent. ex quo ei exequias honorabiles super ceteros reges et amplior luctus ageret. Quod futurum fore dicebat si agerent ut iudei examines in eius morte plorarent. lamentaque ingererent. Cum quidem me nequiter animam viderint exspirantem. circumvallantes ypodromium castellum cum omni milicia necdum mea morte vulgata. omnes ibi inclusos iaculari faciatis. Ita cunctis interemptis duo commoda erit perventura. unum quod illi regnum per sua morte firmum perseverare ex hostibus amputatis. secundo vero quod super morte sua luctum celebrandum esse magnificum. Herodes quidem lacrimandus talia loquitur. et cognatos omnes benivolentiam circa se et fidem servare postulat. invocatione divina interponens ne eum in honorificentia et cum indignatione sua mors tractaret. Illi quidem profitebantur in nullo se eius precepta transgressuros. Ego quidem illius hominis mentem considerans invenio penitus mandata multum inhumana extitisse. Nam de hac vita discedens peraebat quatinus omnem gentem orbatam et desertam parentibus dilectissimis relinqueret iubens unum ex unaquaque domo interimi. quod nichil iniustum neque in ipsum neque in alios commiserant. Hec quidem herode suis cognatis mandante. deportantur ei littere a legatis qui ad cesarem romam pro filio eius fuerant missi. Quarum litterarum hec erat sententia quod acmes ancilla indignatione cesaris extincta foret. pro facinore quod cum antipatro perpetrare temptaverat. ipsum autem antipatrum in patris voluntate dimissum. ut quod ei placeret in ipso exerceret. et cum ipse pater eius et rex esset. sive illum in exilium detrudi. sive morte multari vellet. in eius proposito constitui. His auditis herodes paulisper animum refovit voluntate scriptorum. et morte acmes in superbiam sublevatur. ut ex potestate puniendi quam acceperat in filium. preter valescentibus crescentibusque doloribus interitum appropinquabat. et quoniam in multo defectu teneretur appetebat etiam cibum. et postulans malum quod sine cultro. Erat namque illi talis mos ut ipse presectum ipsum malum acturus. et per partes modicas incidens comederet. Sumens quidem cultrum circumspiciensque ne quis adesset. voluit semetipsum interimere. Quod et perfecisset. nisi preveniens manum eius acciabus nepos eius retinuisset. Statim quidem ululatus per tota aula exortus est et tumultus.

Antipater autem filius eius vinculis astrictus. cum hunc tumultum audisset. credidit patrem suum vite terminum suscepisse. percipiensque fiduciam talibus quod moribus tota toto animo gaudebat. tamquam si fuisset liberatus a vinculis. et regnum in suis manibus sine illo percepisset. Cepit et cum custode ergastuli de sua dimissione fabulari. spondens ei secum tamquam magna dona tributurum. Custos vero non solum non acquievit ut faceret quod volebat antipater. verum et cuncta ei verba patris herodi denunciat. et munera que sibi promiserat. Tunc herodes quamvis et antea non minore odio ferveret in filium. cum audisset custodem ergastuli illa narrantem. statim magna voce infremuit. Tunc quassans caput quoque in extremo vite teneretur. et cubito sese attollens. et statim destinans quendam armigerorum suorum sine ulla dilatione iubet celeriter necari antipatrum filium suum. sepulturamque eius in hyrcania sine ullo honore fieri.

Testamentum interea aliud scribebat mutabili mente. et unum de filiis suis similiter antipatrum vocatum. et quem sibi prius successorem regni designaverat. tetrarcham fecit galilee regionis. atque perce. archelaum vero regnum contribuit. Gaulanitidem autem et trachonitidem et bathaniam et paniada regiones philippo et herodi filiis suis fratribus archelai tetrarchie iure divisit. iamniam vero et azotum et faselida civitatem salome sorori sue tradidit. et signati argenti miriadas quinquaginta. Disposuit et de ceteris suis consanguineis atque cognatis opibus eos redditibusque locupletans. Cesari sane argenti signati mille miriadas preter quedam vasa aurea quedam argentea et metallis preciosa preparata

169.

fuerit ope venustissima. Reliquis et preciosa vestimenta. Iulie vero cesaris coniugi et aliis non nullis quinquaginta miriadas. His dispositis quinto die post quam antipatrum filium necaverat mortem. regnans post quam antigonum interemit annos xxx. et iiii. post quam autem a romanis regnum perceperat. vii. et xxx. Hic quidem herodes fuit quidem in omnes equaliter crudelis. ire subditus. iusticia vero effrenatus. Fortuna vero in precia super quolibet est fluentem abusus. et ex plebeio in regnum assurgens. et pericula plurima superans. quibus sepius fuerat circumseptus. diuturnitate vite perfulctus est. Domi quoque circa filios quamvis ad eius sententiam et ibi prosperitate putat eo quod se suos inimicos superasse censebat. in eo vero iudicio super omnes infelicissimus. Salome autem soror eius et vir eius alexas antequam mors regis divulgaretur. ex ypodromio castello iudeos abire permiserunt. ad proprias domos dicentes herodem iussisse ut unusquisque in suas regiones abscederent. Hoc autem fecere beneficium illi gente prestare cupientes. Nam herodes eos iusserat omnes in sua morte necari. Iam vero mors regis divulgabatur. Tunc salome et alexas cuncta militia congregantes in amphitheatro quod ierichunte erat. primum quidem epistolam regis legi fecerunt quam ad milites scripserat. deinde in spacium gratias eis agens pro fide ac benivolentia quam ei in vita exhibuerunt. orationes quoque eius similes fore circa archelaum filium eius exhiberent. quem regem constitutum nunciabant. Ptholomeus et cui fuerat testamentum creditum. et anulus eum cuncta testamenti denunciat. et hii testamentum non possent observare firmaretque suscepto non vincta quod in eo erat deferrent ad cesarem. Fit continuo fragor in gentis honorantium archelaum regemque proclamante. et milites et duces voce favore et benivolentiam prosequentes hanc parte suaque se ac principes ad omnia proferunt. et adventum dei supplicationibus advocabant.

Dehinc sepulturam regi preparabant. Cura namque fuit archelao ut exequias patris quam magnifica possent celebratione peragerent. que memorie apud posteros traderent. Portabatur itaque in lecto aureo lapidibus depicto. variis atque preciosis. stramina vero ostro erant aurogue contexta. Erat quoque ipse mortuus circumdatus purpurea veste.

et capite eius diademate coronatum. sceptrum quoque in manu eius [illegible] erat appositum. Circa lectum autem erat frequentia filiorum et multitudo cognatorum. circa quos omnis milicia stipata per [illegible] per proprias distincta nationes et discreta nominibus. Erant autem [illegible] omnes distributi. Primum quidem praegrediebantur eius armigeri. post hos Thraces manus. post illos et [illegible] Germanorum atque Galatharum. et hos autem sequebantur cum ornatu maximo cuncta belligeratoria multitudo. cetera vero milicia sequebatur [illegible] modum ordinata quo solebant in bello procedere. et a suis ducibus ordinari. Post hos et sequebantur servorum eius quingenti. odores variosque et aromata portantes. Pergebant autem in Herodium castellum. distante stadiis octo. illic enim est eius sepultura ex eius iussione effecta. Herodes quidem magnus hoc modo defungitur.

Archelaus autem per septem dies luctum [illegible] honore regio ex more complevit. tantos et eundem dies lex patria praecepit observari. Convivia itaque celebrans et luctum exsolvens ascendit in templum. et ibi a populo magnis praedicatur laudibus et multis attollebatur favoribus. dum unusquisque certaret pro alio maiora illi conferre praeconia. Deinde Archelaus tribunal conscendens quod ei fuerat praeparatum et in sedens aureo benigna loquebatur. et se propicios comparabat gaudio favoris omnium et voluntate quam ex benivolentia circa se cunctorum ceperat. gratiasque se illis habere narrabat. quod a patre suo lesi nichil circa se mali cogitarent. et se semper adnisurum ne eis honorum magnitudine eorumque affectum alacritatis remuneraret. Rogabat et populum ne interim sustinerent nomine regis illum honorare. et sufficere sibi dicebat dignitatem potestatis quam testamentum a patre scriptum a cesare firmatum esset. Ob hanc causam neque in Iericunte cuncta milicia diadema illi imponere cupiente nolebat ambiguum suscipere honorem. estimans ex eo aliquid mali generari. cum adhuc incerta esset eius voluntas quod possit illi regnum firmum concedere. non se defutura circa illos benignitatem que benivolentiae eorum magnitudine portaret. et festinare se omnibus dicebat meliorem se suo patre circa illos ostendere. Illi vero ut plebeia multitudo consuevit in primis diebus videntes regis lenem principatum voluntates suas laudibus et favoribus aperiebant. et quanto mansuetius cum eis Archelaus loquebatur. tanto amplius illi nomen Archelai praedicabant. Deinde ad munerum peticiones inmissionesque ferunt. et alii levigationem publicarum functionum cum clamore postulabant. alia pars vinctorum qui fuerant ab Herode devincti solutionem expetebant. alii vero [illegible] nes quas Herodes in emptionibus et in publicis nundinis constituerat auferri vociferabant. Archelaus quoque in nullo eis contraria respondebat. sed omnibus adcurate regni fore suffragium si multitudinis benivolentiam comparasset. Dehinc ad sacrificia deo offerenda convertitur. et cum amicis convivia celebranda.

Interim vero [illegible] agunt. congregantur Iudeorum iuvenes plurimi novarum rerum cupiditate concitati. et ceperunt de morte aliorum cum eo ab Herode interemptorum tumultuosa voce causari dicentes quod iniuste perempta et exceptorum honore timore Herodis caruissent. Erant autem isti qui fuerant sic super templum perculsione aureae aquilae ab Herode perempti. Hinc ergo turba illa proclamante et clamationibus utente quasdam et iniurias proferre [illegible] iactante. congregabatur magis magisque numerosa multitudo. et ultionem ab Archelao fieri debere poscebant [illegible] qui sub Herode fungebantur honoribus. Et primum quidem omnium proclamabant sacerdotium removeri pontificem quem Herodes ordinaverat. et virum mundum et secundum leges suas dignum ad pontificatum promovendum esse dicebant. Archelaus autem licet ista graviter ferret. annuebat tamen impetum eorum mitigare festinans. donec tenere quod propositum habebat ad Romam sine tumultu [illegible] agerent. et cum de sese voluntate cesaris agnovisset. tunc demum respiceret quod agendum foret. et de cunctis peticionibus eorum legitime dispositurum. et dicebat non esse tempus dissensionis aut contumelias ingerendi. magis autem unitatis atque concordiae. donec ex praecepto cesaris ad eos cum firmitate regni rediret. et tunc in commune consultare de quibusque tractandum esse videretur. cum autem sustinendum esset ne forte seditionisque crimini incurrerent. Archelaus autem hec dicens ducemque suum docens misit ad eos hec verba locuturum. Illi vero proclamantes ducem Archelai loqui penitus non sinebant. periculum quoque minabantur si quis eos ab intentione sua revocare voluisset. et instabant suam libidinem magis explere quam imperantium subiacere consiliis. Grave namque illis videbatur si cum Herode vivente amicis iuxta suis sunt. eodemque mortuo nulla vindicta fieret mortuorum. Illud enim iustum legitimumque dicebant. nisi ratio dictaret sique eorum libidine [illegible] posset auferre. non prudentes quantum illud esset ex ea re periculum nasciturum. Plurimus namque ab Archelao missis ut tumultum seditionemque mitigarent alius ex regis persona loquentibus. alius autem velut ex sua ante monentibus. sed illi nullum penitus audiebant. et amplior fremitus et turba movebatur. Concurrit et plurima multitudo illa tempestate cum Iudeis dies festi imminebat. quando azima secundum observationem patrum [illegible] exercent. Pascha enim illa festivitas vocatur ad recordationem et memoriam exitus ex Egypto. et sacrificant [illegible] illo die cum alacritate magna pecudum et numerosa multitudo convenit. quanta in nulla sollempnitate. Concurrit ergo ex universa regione magna copia populorum. plures et ex montanis locis advenire religionem [illegible] solvituri. Iuvenes autem illi qui seditionem excitaverant [illegible] doctores expositoresque legis antiqui persistebant in templo. et suffragatione [illegible] habundabant. nam seditiosis hominibus [illegible] debant ab aliis cibos expetere. Archelaus autem metuens ne videretur eorum [illegible] audacia. cohortes destinat armatam. cum quibus et tribunum militare misit ut eorum coherceret impetum. et velut seditiosos repellerent. et ab alia multitudine separarent. Venientibus ergo militibus illi seditiosi cum ingenti alacritate excitata seditione tuba super tribunum et milites cum magna voce invicem hortantes impetum faciunt. Ex quibus plurimi fusi. pauci cum tribuno sauciati diffugiunt. Archelaus autem cuncta [illegible] censebat. nisi multitudinis impetum frangeret. tumultumque illum resecatum extingueret. Cunctam ergo mittit militiam. ut seditiosos illos a templo repellerent. Ceduntur itaque ab equitibus seditiosorum circiter tria milia hominum. reliqua vero multitudo ad montes proximos refugit. Post hec Archelaus ex edicto cunctum populum ad suas regiones discedere iubet. Qui cum [illegible] discessissent festivitate deserentes minime celebrata. propulsati timore maioris periculi. licet esset illa gens [illegible] in moras temeritate.

Archelaus autem Romam iter faciens ad mare proximum cum matre descendit. ducens secum Nicolaum oratorem. et amicorum plurimum comitatum. Philippo fratri omnia [illegible] relinquens. cum et domum regnumque commendavit. Salome quoque soror Herodis cum eo simul egreditur omnem [illegible] familiam secum ducens. ad hoc et plurimi cognatorum verbo quidem [illegible] cum Archelao collaborarent. ut ei regnum a cesare firmaretur. re autem vera ut adversi eum [illegible] maxime ob illa que ab eo in templo gesta fuerant. volebant autem a cesare accusando proponere. Obviam autem factus Archelao Sabinus cesaris procurator rerum que in Syria possidebat properans in Iudeam ex praecepto cesaris pro conservatione thesaurorum Herodis iam defuncti. Quem Varrus Quintilius qui tunc in Syria degebat ab hac intentione revocavit. Sabinus ergo Varri gratia neque arces obtinuit que erant in Iudeorum civitatibus constitute. neque thesauros consignavit. sed omnia sub iure Archelai dimisit. donec quid de his cesari videretur esset agnosceret. Sed tamen Romam navigasset Archelaus et Varrus processisset Antiochiam. Sabinus procurator cesaris intra urbem Ierosolimam. et aulas regias obtinuit. et vocansque omnes praefectos oppidorum et dispensatores rerum rationarum cepit et de peticione ut arces [illegible]. Custodes autem illi quos Archelaus reliquerat mandata eius implere nolebant. sed custodiebant omnia secundum monita Archelai donec a cesare rediret. In illis diebus navigat et Romam Antipater filius Herodis quem ipse tetrarcham fecerat Galilee regionis. et ipse regnum petiturus hortatu Salome sororis Herodis. et promissionibus [illegible] dicentis iustiorem causam illum habere Archelao ad regnum percipiendum. et maxime cum illum Herodes prior sana mente constituisset regem. Archelaum autem iam sensu perturbatione diminuto rege scripsisse. Ducebat autem secum idem Antipater matrem et fratrem Nicolai oratoris nomine Ptholomeum amicum quondam Herodis satis honorabilem et sibi valde gratissimum atque faventem. Maxime eum invitabat ad regnum petendum Hyreneus rethor vir opinione clarus. et ad dicendum acerrimus. et non attendebant quod Archelaus maior natu foret. et quod paterno testamento successor regni fuerit constitutus. Cum ergo Romam venisset Antipater cum suis faventibus omnes cognati ab Archelao discedentes ad istum convenerunt. non benivolentia aliqua circa eum constricti sed odio quod adversus Archelaum servabant. Libertatem quoque adipisci desiderabant et Romanorum iudices magis quam regem super se habere cupiebant. Quod si hoc non possent adipisci. Antipatrum magis quam Archelaum sibi regem fore meliorem estimantes impetrare laborabant. Sabinus quoque accusationem Archelai apud cesarem deposuit. Tunc hec cesar accipiens litteras in quibus regnum a patre sibi relictum proposuit. et cognoscens testamentum et rationem thesaurorum Herodis cum consignatorio quod Ptholomeus apportaverat cepit considerare quid ordinandum ratio postularet. Legit quoque cesar litteras Varri Quintilii. et epistolas Sabini. summa quoque thesaurorum vel quod per singulos annos in Iudea congregaretur. litteras et quas Antipater pro regno petendo cum miserat recensens. congregavit ad consultandum omnem senatorum ordinem et amicos in quibus et Gaium filium Agrippe et Iulie filie sue adoptivum. Deinde illis omnibus in consessum adductis. dedit cesar copiam unicuique de quibus moverentur edicere. Ibi primum Antipater dicendi potentissimus Archelao fratri satis infestus testimonio inducebat audaciam quod presumpsisset in die festo multos occidere. Quod [illegible] iniustitiam aliquis [illegible] set. alius hoc deberet ulcisci. et quod eius legitima et ordinata potestate posset compescere. et non ab illo tanta caede fieri oportere. Qui sicut rex illud fecisset. contumeliam [illegible] eum cesari ingessisse firmabat. eo quod ignoraverit quid de eo adhuc cesar dispositus esset. regia vim potestatem presumpsisset. Sed autem iam praeter ille gessisset amplius etiam delinquisse narrabat. quod regnum non possidens supplicia quibus liberet irrogare presumpserit. de quibus decretum cesaris debuit expectari. Opponebat illi et [illegible] militarium mutationes et ordinationes. ad hec et illum sedisse in solio regali. et causas plurimas iudicasse ac determinasse proclamabat tamquam a cesare ius regni integro possedisset. Peticionum quoque plurimorum plurima publice facta memorabat. et quod plus necesse haberet ut a cesare firmaretur cum se ipsum regem fecisset. Opponebat illi et quod ex Ypodromio castello vinctos sponte dimiserit. et plurima alia addebat sive que facta fuerant. seu que quidem non facta fuerant sed credibilia videbantur per superbiam quod geri possent ab illo. Addebat et ob [illegible] nandi eum luctum patris neglexisse. et [illegible] eum viderent. et initium seditionis inde exortum quod eum videbant circa patrem suum mortuum [illegible]. et per diem in se lacrimas publice [illegible]. et noctes in deliciis agere. et voluptate propter regnum perfrui. et hoc certum fore si regnum a cesare plenum acciperet. quod talem se circa cesarem exhiberet. qualem se erga patrem exhibuisset. Tripudiavit namque et cantavit in morte patris tamquam si aliquis hostis interisset. et quod nunc venit ad cesarem. calliditate usus fecit. ut simularet se regnum firmum accipere velle. cum iam omne potestate regia exercuit. Maxime vero ea que in templo facta fuerant verbis exaggerabat. et impie obiciebat quod in die festo sacrificiis divinis instantibus multa milia hominum cesa fuissent. in quibus multi peregrini plurimi iuvenes et indigene miserabiliter occubuerunt. et templum sanctum plenum cadaveribus mortuorum violavit. Unde apparet eum illud opus crudelitatis libidine peregisse. ut integre se tyrannum futurum testetur per iniquitatem quod cunctis hominibus fieret odibilis. Festinabat enim regnum arripere. sciens quod numquam [illegible] posset regia potestate potiri. Nam et pater Herodes certos de suis mores agnoverat. et ideo se regni successorem ab eo fieri procul dubio desperaverat [illegible] omnes ac morbos quibus non solum toto corpore defecerat sed et animo parum validus erat. et ideo pater Herodes cum mentis sana fuit et corpore validus fuit. digne ac merito cuncta negocia regni [illegible]. et potestatem regnandi michi testamento confirmavit. iure legitimeque confecto. Nam qualiter iste posset rex existere. qui aut contempto cesare ius sibi regni arripuit. aut si a cesare regnum sperabat accipere. cur cives suos sine [illegible] adhuc privatus. et in templo die festo instante crudeliter interemit. Antipater ergo huiusmodi verba contra fratrem coram cesare locutus. et testes in medium [illegible] et plurimos excogitatos per quos sua verba firmabat. Cumque Antipater finem loquendi fecisset. surrexit Nicolaus orator pro Archelao [illegible]. Dicebat itaque illa que in templo contigerant potius eorum qui passi sunt quam Archelai potestate contigisse. Siquidem eos tantum facinus aggressos fuisse ut non solum iniurias contumeliasque iactarent. sed et eos qui disponebant devote humiliterque vivere illesos [illegible]. Et cum multa hostilia operarentur. ubi quidem [illegible] Archelai rei [illegible] acerbitate contra cesarem necessarium iudicavit Archelaus ut eos ab insolentia et importunitate revocaret. Sed illi eos quos Archelaus ad sedandas turbas miserat interimere festinabant sine ulla vel loci vel festivitatis reverentia. Mitigare se sane dicebat Antipatrum non confundere quod talium defensor existeret. ex invidia quam contra fratrem Archelaum gerebat. et odio magis quam iustitia [illegible] eum culparet. illos purgare volens qui contra principes suos arma corripuerant. Cetera vero de quibus Archelaum accusaverant. et eos ipsos accusatores referebat dicens. nichil sine ipsorum consultatione vel consensu factum gestumve fuisse. sed animo ledendi Archelaum eos [illegible]. et [illegible] ei cuncta depravasse. viro quidem consanguinitate propinquo sibi. et conversatione familiari eius per omne tempus devincto. Testamenta et patris sana mente conscripsisse narrabat. firmumque illud fuisse quod posterius fuisset scriptum eo quod in hoc cunctae ordinationis cesarem dominum constituisset. quem minime illorum [illegible] dicebat. qui [illegible] Herodi [illegible] cum eo adhuc vivente omnibus bonis et omni potestate eius perfruerentur. et nunc ad contumelias voluntatis eius omnimodis festinarent. sed neque cesarem [illegible] contumelias [illegible]. quod et amicus ei fuit [illegible] et omnia in eius potestate commisit. et ideo patri non deberet [illegible]

dissolueret quod de sua fide sinistre sensisset, sed uirtute et fide caesaris in omni mundo ad exemplar propositum et indubitatam cunctis gentibus esse referebat. Et idoneum quidem potuit herodi alienatio et furiarum asserebat, qui primum tempus optime regnauerit, et successionem optimo filio reliquerit secundum uoluntatem et potestatem caesaris. Postquam hic uicola perorauit et finem loquendi fecit, caesar archelaum sibi ad genua procidentem cum honore clementi subleuauit, pronuntians eum dignum regni perceptione, et promisit se non aliter esse facturum nisi quemadmodum pater eius commendauerit. Interea archelaum cuncti fauere, cum tamen nihil certum esset definitum. Igitur finito concilio caesar apud se tractabat utrumne archelao regnum confirmare deberet, an omni generi herodis dispertire. Interea mater archelai morbo pergrauata defungitur. Venerunt et litterae uarri qui in syria magister militiae erat ad caesarem significantes dissensiones iudaeorum. Postquam enim archelaus nauigauerat ad caesarem, cuncta gens uariis motibus tumultuationibusque fuerat turbata. Sed uarrus adueniens eos qui causa seditionis extiterant suppliciis et tormentis adegit, rebusque compositis in antiochiam repedabat, unum ordinem militum in hierosolimis relinquens, qui iudaeis si forte aliquid seditionis molirentur obuiam irent. Sed nec sic seditio sedatur. Nam postquam uarrus abscessit antiochiam, sabinus procurator caesaris illic permanens iudaeos coepit opprimere, et ex militia sibi multos armigeros faciens, quorum satellitio aduersus iudaeos affligendos utebatur, et ideo illi perturbati ad seditiones excitandas necessitate cogebantur. Nam sabinus arces uiolenter obtinuerat, et thesauros regios scrutatus sumpserat, lucrorum et rapinarum cupidine concitatus.

Inminente igitur pentecoste, quae festiuitas apud nos patrialiter non tantum religionis gratia quantum indignatione succensi propter improbitatem et impressionem sabini, multa milia congregata sunt hominum galileorum et ierichuntinorum, immensa multitudo, et qui trans iordanem fluuium habitabant. Sed et incolarum magna manus adiuncta, qui plus aliis incensi in ultione sabini conspirauerant. In tres itaque partes iudaei diuisi, diuersa loca occupant. Vna quidem pars ypodromum tenuerat, ceterarum uero duarum pars alia ab aquilone ad austrum uersa circa templum erat, alia uero pars ad orientem loca posita detinebat. Tertia uero pars ypodromii castellum sic dictum ad occidentem occupauerat, quo loco et aula regalis extabat. Erat autem iudaeis tota festinatio ut romanos inclusos obsessosque constringerent. Sabinus autem timens tam multitudinem eorum quam mobilitatem ingenii, quippe quibus mors contemptui erat quam coepta perficerent, confestim scribit ad uarrum postulans ut quam citissime subueniret, mandans in magno periculo esse cuncta a se ibi derelictam militiam. Sabinus autem altissimam turrim arcis ascendens, cognomine phaselum, in honore fratris herodis phaseli edificatam atque cognominatam, qui in proelio parthorum defecerat, annuebat romanis ut iudaeos exeuntes aggrederentur. Ipse autem cum non auderet ullo pacto ad amicos descendere, alios ante se pro suarum facinore rapinarum hortabatur morte appetere. Romani itaque cum fiducia egressi, pugna utrimque aspera satis exoritur, et licet romani ope bellica et experientia superiores existerent, et plures ex iudaeis occumberent, obstinatio tamen iudaeorum nequaquam tam dira belli specie frangebatur. Sed circueuntes per templum ascenderunt in porticus quae iam arcem continebant, et ibi multum plurimis prolongatur, et saxa manibus uoluebant, quidam fundis uel arcus tormentis emittebant, ad hec et cum arcubus intermixti romanis plurimos eorum sauciabant. Nam oportunitate loci iudaei superiores extabant. Romani uero incerta positione ut ancipites cunctari inceperant, nec iudaeos ullis sagittis uulnerare quibant. Primum cum in hunc modum non breui tempore pugnaretur, postremo romani ista perpeti non ferentes ignem porticibus iudaeorum submittunt, eis non sentientibus qui supra eos porticus erant. Ignis igitur a plurimis romanis appositus continuo in flammas exestuat, tectaque corripuit, quorum materies quia erat pice cerea peruncta et in superficie deaurata igne confestim suscepit, quo incendio opera illa magna et admiratione digna disperiunt. Illos et qui super porticus propugnantes astabant repentinus ignis corripuit, et in spatio interiit, et alii simul cum tectis corruentibus peribant, et alia pars hostium perierunt confixi uulneribus, plerique defecti consilio et stupore subitaneae cladis aut igni sese tradiderunt, aut suis ipsi gladiis sibi interimebant, ne mala quae se uidebant circumspectos effugerent. Quicumque autem ascendebant retrorsum et liberabantur a ruina uel incendio, a romanis continuo sine ulla misericordia necabantur, quia nudi armis et animi timore soluti tenebantur in manu romanorum. Proinde exeuntes qui tecta conscenderant nullus ualuit penitus euadere. Romani autem per illud incendium in fiduciam subleuati, interius progrediuntur, et aerarium ubi opes seruabantur arripiunt, et plurima ibi a romanis furata sunt. Sabinus autem in xl. talenta publicae rationi congessit. Iudaeos autem plurimum contristabat tam interitus sociorum quam aerarii anathematumque direptio. Quicumque tamen exercitus erant, per instantiam magis obstinati, et ad pugnam paratiores extabant, aulam regiam undique uallantes minabantur romanis incendium, et cunctos interitum dare nisi celeriter abscessissent. Nam se illis dare copiam exeundi si id uellent. Sabino quoque eandem copiam tribuebant. Dum ista geruntur, non nulli ex romanis militibus ad iudaeos transeunt. Rufus autem et gratus tam multa pugnatorum ex militia herodis sub se habebant, uiros corpore exercitatos et strenuos. Cum his igitur omnibus se romanae militiae adiciunt. Iudaei tamen obsidionem minime negligebant, sed moenia cuncta circuibant, et se inuicem hortabantur ut oportunitatem saluandi et in libertate patriam respirarent. Sabino igitur et romanis optabile fuit ut egredientes abscederent. Sed confidere iudaeis non audebant, sua male acta considerantes, et quod iudaei erga se infideli mente uterentur, et simul et uarri postulabant aduentum ut obsidionem illam solueret. Varrus autem mox ubi quae gerebantur sabino scribente cognouit, timens ne aliquid aduersi eueniret illi legioni quam in hierosolimis reliquerat, assumens duas reliquas legiones, assumens et equitum alas iiii. et auxilia quae reges tetrarchaeque miserant, maturabat praesidium illis qui in iudaea obsidione premebantur afferre, et dicebat interrogantibus de uia quod ptholomaida pergere uellet. Dant illi et berytenses subsidium mille quingentorum uirorum. Mandat quoque illi aretas petreus, qui odium circa iudaeos, amicitiam autem cum romanis induxerat, non paruam manum peditum equitumque. Congregato igitur in ptholomaida omni exercitu, ex ea parte una filio tradens destinat eum in galilaeam ad expugnandos eos qui super ptholomaidam habitant. Ipse autem iudaeam ingrediens magna cum ui pugnare coepit. Et primo sefforum ciuitatem capiens habitatores omnes captiuos duxit, et ciuitatem ignibus tradidit. Post haec uarrus samariam cum omni manu ingreditur, sed a ciuitate abstinuit, quod a crimine seditionis esset immunis. Quodam autem in uico ptholomei nomine arus castra collocat, quem uicum prius arabes odio herodis hostili more combusserant. Inter agens uarrus alium uicum sappho nomine magnum atque opulentum incendio cum suis combussit. Et quaque ibat exercitus, igne accedente cuncta replebantur. Succenditur et emmaus castellum uarro iubente. Hinc itaque in hierosolimam tendit. Porro illi iudaei qui ad obsidionem romanorum fuerant congregati, faciem exercitus non ferentes, passim cuncta diffugiunt, imperfecta seditionis opera relinquentes. Illi uero qui in hierosolimis fuere iudaei, uarro eos grauiter incusante, excusationibus diuersis semetipsos purgare nitebantur, dicentes quod multitudo propter festiuitatem fuerit congregata, bellum autem

neque ex eorum sententia exegisse, sed temeritate aduenarum fuisse commotum, se ipsos autem potius obsessos cum romanis quam obsidendi gessisse propositum. Venerunt autem in occursum uarro iosephus herodis regis nepos et gratus et rufus, omnem exercitum quem sub se habebant secum pariter ducentes. Occurrerunt ei et romani qui obsidionem perpessi fuerant. Sabinus autem cum sibi seditionis conscius esset, non audens in faciem uarri uenire, ex alia parte hierosolimis egrediens per mare aufugit. Interea uarrus per omnem regionem partem militum misit ad quaerendum eos qui causa seditionis extiterant. Reprehensos autem alios quidem qui causa mali extiterunt suppliciis cruciabat, quosdam uero dimisit quibus leuior culpa inueniebatur. Fuerunt et qui propter hanc causam in crucibus suspensi sunt ferme duo milia hominum. Talibus uarrus rebus compositis, maximam partem militiae ad sedes proprias dimisit, grauem eam in illis locis existimans, eo quod in plurimis rebus excesserant, lucrorum ac rapinarum cupidine. Audiens uero decem milia iudaeorum in uno loco fuisse congregatos, festinus uenit ut eos comprehenderet. Illi autem antequam comprehenderentur semetipsos tradiderunt. Varrus igitur multitudini ueniam tribuit, ductores autem qui causa seditionis extabant misit ad caesarem. Caesar autem plerosque dimisit, illos autem qui herodis cognati fuere suppliciis adegit, eo quod nullum respectum iustitiae gerentes contra consanguineos arma sumpsissent.

Ea tempestate et alia plurima et turbis tumultibusque plena peruenere, quae totam iudaeae regionem grauiter desolabant. In quibus etiam in locis quaedam pars iudaeorum lucri cupidine concitati, ad excitanda bella congregabantur, ad duo fere milia hominum, et in unum collecti acceptis se discernentes aduersus regios milites pugna saepius congrediebantur. Vtebantur autem duce nomine alcibiade nepote herode quem sibi praefecerant, qui tam in campis ad pugnam strennue ferebatur quam in locis asperis arte bellandi praeualebat propter experientiam quam ex usu belli perceperat.

Fuit et eodem tempore quidam nomine iudas filius ezechiae praepositi latronum, qui quondam multum praeualuerat, et temporibus herodis cum magno labore comprehensus est. Huius filius iudas circa sefforum galilaeae congregans multitudinem uirorum perditorum atque desperatorum, cum eis aulam regiam expugnaturus inuadit. Ex qua copiam armorum quantamcumque locus ille habebat abripuit, et exinde suos milites armat. Sumpsit et cunctas opes quae ibidem pro custodia fuerant repositae. Post haec terribilis uniuersis effectus est. Nam huc atque illuc agebat et ducebat exercitum libidine rei maioris accensus, et emulatione regnandi nulla uirtute et prudentia, et ad unum tantum inferenda et ledendum prius et pelius erat, sperans ex his se dignitatem et gloriam uenturam.

Extitit quoque eodem tempore quidam nomine symon seruus herodis regis quidam, uir decorus magnitudine ac fortitudine corporis praestans, cui commissa fuerant magna negotia. Vnde et per intemperantiam subleuatur, diadema suo capiti praesumpsit imponere, et aliquanta multitudine congregata rex pronuntiatur, insania simul furiaque populorum. Sed et ipse dignum existimans super omnes qui ante regnum gessissent, aulam regiam in ierichunte succendit, et omnia quae ibi habebantur abripuit. Multa quoque in diuersis locis per prouinciam ubi regia consistebant tabernacula comburebat, cunctaque exterminio dabat ignibus concremando. Ampliora quoque gessisset et ampliorem regionem deleuisset, nisi celeriter mutatio contigisset. Namque exercitus militum qui se romanis addiderant, et tota uirtute congrediens occurrit. Cum quibus militibus symonis longo die certatur, et plures qui cum symone fuerant congregati, neque ordinis neque dispositionis bellicae gnari, siquidem magis temeritate quam disciplina pugnabant, et ideo a regiis occubuere militibus, et ipsum symonem fugauere per montis fauces se saluare cupientem. Cui gratus occurrens caput eius abscidit. Incensus est et illis diebus super iordanem locus nomine emachoes a quibusdam hominibus symoni consimilibus. Tanta igitur dementia in illa gente uagabatur, eo quod proprium regem non habebat, qui populum uirtute ac moderatione dispenseret. Nam alienigenae in iudaeam irruperant, per quos seditiosi mores occasionem accipientes, ad bella committenda succensi sunt, intentione sola uastandi et aliena rapiendi.

Illo et tempore athronges uir neque generis dignitate conspicuus neque decoratus, sed opum tantum confisus habundantia. Nam prius hic pastor fuerat, et in cunctis rebus obscurus, et magnitudine corporis et robore praeualens, ausus est et ipse in regnum conspirare potentia. Erant autem illi iiii. fratres, et illi corpore magni, et de fortitudine gloriantes, et ideo credebant sese modis omnibus regnum obtinere. Nam unusquisque eorum certam partem ducebat, et congregabatur ad eos plurima multitudo, et illi quinque fratres ductorum fungebantur officio, et sicubi opus erat discurrebant bellicos exercendo conflictus. Primus autem diadema capiti suo imponens, concilium ad consultandum euocabat, ut quid facto opus esset decerneret. Videns autem athronges cuncta in sua potestate, et fratres suos coepit insania ferri, maxime quod rex a populo uocabatur, et quod sibi adrogendum uellet, nichil esse impedimento cernebat. Denique tam ipse quam fratres eius magna conspiratione frementes odio romanorum et regiorum militum bellum gerere festinabant. Nam equaliter aduersus utrosque infesta mente ferebantur: aduersus regios milites propter iniurias quas eos sub herode perpetrasse reputabant, aduersus romanos autem quod eorum potestas in praesentia existeret. Asperitas igitur huius mali tempore procurrente crescebat, nullusque poterat interitum cauere. Nam alios quidem spe lucri exterminabant, alios autem occidendi lege premebant. Incurrunt et aliquando romanorum centuriam circa emmaum, et circumdantes arium centurionem qui ducebat exercitum xl. ex eis uulnerauerunt uiros manu exercitatos; ceteri uero fugientes a grato qui multitudine regiis militibus ducebat defensati sunt. Aduersarii uero multa parte diei milites romanae legionis insequentes sauciabant, et ipsi tamen postea superantur ab alia legione romanorum et comprehenduntur. Nam unus de illis fratribus cum grato congrediens uincitur, alterum cum ptholomeo, maiorem autem fratrem archelai milites comprehendunt. Nouissimus autem eorum super his quae contigerant merore confectus hesitare coepit qualiter saluaretur. Nam cernens se solum remansisse, et omni manu militum spoliatum, commisit se ac tradidit fidei patruelis archelai. Igitur sic iudaea in breui latrunculis facta fuerat habitatio. Si quis enim manum aliquam congregare poterat, quam secum ad seditionem conspirare praesumeret, statim rex efficiebatur, exsurgens ad communem regionis interitum. Contra quos uarrus undique discurrens cum romanorum legionibus omnia ad integrum restituebat, et disponens cuncta in iudaea propter praesidia, unam legionem dimisit in hierosolimis, et ipse in antiochiam remeauit.

Archelao autem inter ista omnia romae degente, aliorum malorum principia pullulabant, quorum haec causa extitit. Venerat romam ad caesarem legatio iudaeorum super octo milia uirorum potentum, ut suis legibus uiuere possent. Legati autem qui ex decretis totius gentis missi fuerant L. uiri fuere. Caesare autem concilium faciente cum amicis et romanorum primatibus in apollinis templo quod ab eo fuerat magnis impensis constructum, legati iudaeorum causa acti conueniunt. Archelaus quoque cum suis amicis aderat. Consanguinei autem eius ab eo prodiuum separantes cum iudaeis aduersus eum consociantur, non tamen hoc publice audebant facere.

170.

graue putantes & ad confusionem pertinere si iam cesare coram consanguineis loqui presumpsissent. Aderat & philippus frater archelai uocatus ut auxiliaretur. & ut si regnum filiis herodis distribueret. posset & ipse aliquam partem regni a cesare percipere. Data quoque legatis iudeorum copia dicendi. ceperunt pro dissoluendo regno multa loqui. & primum ex iniquitatibus herodis multa argumenta sumere dicentes eum nomine tantum fuisse regem. re autem uera tyrannum fore. in multa desolatione iudeorum. & ad nouitates inueniendas primum fuisse clamabant. & multos ex iudeis occidisse crudeliter quantos numquam ex hystoria prisse (?) legerent. & omnibus non solum in ostensione uultus asper. & indignatione terribilis apparebat. sed & cunctam substantiam eorum abstulit. & cum paucis ipse regno deliciisque frueretur. & plurimos de nobilibus interimeret. ob nullam aliam causam nisi ut eorum substantias diriperet. & uirgines corrupisse & matronas polluisse. & hec facinora ea arte (?) quia faciebant qui perferebant tacebant. ne facinus eorum in publico proderet. & tantas sub herode passi fuimus iniurias. quantas nec ulla bestia posset ingerere si ei facultas daretur ut hominibus imperaret. Nam multas sepe calamitates gente sua passam dicebant. numquam uero tantam infelicitatem & cladem scidisse quantam sub herode pertulissent. Filius quoque hic archelaus quem nos regem denominauimus. cum ei diu consecratus foret integra regni firmitate eos adhuc in cesaris potestate constaret. ostendit initio sui honoris qualis post hec futurus foret. cum tantos populos in templo die festo auderet occidere. unde & iuste uniuersa gens exosum illum habet propter merita sue crudelitatis & sceleris. Ob has querelas tota gens iudeorum nobis o cesar hanc legationem destinauit. Petunt ut eorum prouincia regibus careat. & syrie iungatur. ut ab illis iudicibus regatur qui illuc ex roma ad gubernandam prouinciam mittuntur. & te posse cognoscere dicunt utrum sediciosi sint aut contumaces. an potius subiecti & deuoti si probis iudicibus & rectoribus utantur. Talia iudeis dicentibus. nicolaus regem archelaum uerbis suis expurgabat. dicens quod herodes per omne tempus quo aduixit numquam fuerit accusatus. & non uera eos dicere firmabat. cum illo uiuente ea non in medium protulissent cum possent de illo iudicari. illo autem mortuo querelas importune confingerent. Illa autem que sub archelao acta fuerant. ad illorum improbitatem iniuriasque referebat. qui contra ius & leges talia committere presumpserint. & interemptos in edis meis (?) fecerint quia se a uiuentibus prohibebant. & in omnibus seditionis libidine tenerentur. ad preuaricandas leges & iusticiam. Hec nicolao dicente cesar audiens hinc inde que dicebantur. conuentum dimisit.

Post paucos autem dies archelaum quidem regem non pronunciat. tethrarcham uero eum constituit medietatis regionis que herodi tributa reddiderat. Spopondit ei & regiam dignitatem. si laboribus & fauoribus erga se ipsum meritum appareret. sicut pater eius herodes. Alteram uero partem uidete (?) bifariam diuisit aliis filiis herodis. philippo & antipatro qui contra archelaum de regno certabant. Antipatro quoque regio transiordane. id est galilea tributa reddebat. scilicet cc. talenta per singulos annos. Philippo autem bathania cum traconitide & auranitide cum aliqua parte domus que zenodori dicebatur reddebant talenta c. Archelao autem tributa dabat ydumea & samaria. & hee erant ciuitates que archelao tributa dabant. turris stratonis & sebasta. & ioppe. hierosolima. gazam & gadara. & ipse grece fuerunt ciuitates. quas abscidens ad dispensationem syrie regioni iudee coniunxerat. Accedebant quoque archelao tributa per singulos annos xl. talenta. & omnibus regionibus quas in sua potestate habebat. Hec filiis herodis cesar terra diuisit. Salome autem soror herodis super illa que sibi frater suus in testamento reliquerat. erat autem iamnia & azotus. & turris faseli. & argenti signati miriadas l. cesar donauit ei ad habitandum aulam regiam que erat in ascalone. Suscipiebat & & ipsa singulis annis tributa ex redditibus suis lx. talenta. & domus eius sub archelai dominio fuerunt sita. Duabus autem filiabus eius uirginibus preter illa que pater reliquerat. cesar utrique dona largitur. argenti signati uicenas quinas miriadas. easque coniunxit filiis ferore fratris herodis. & cuncta que fuerant illi dimissa per filios herodis tribuit. Erant autem l. et mille talenta. ex quibus cesar pauca sumens uascula ob honorem defuncti. alia filiis eius dimisit.

Eo tempore iuuenis quidam iudeus genere. & apud sydonios nutritus. a quodam romanorum libertino qui eum in cognatione herodis induxerat. nam alexandro filio eius qui ab eo fuerat necatus forma erat ualde consimilis. & hoc cuncti testificabantur quorum aspectibus occurrebat. Ex hac occasione estimans se regnum posse inuadere. assumpsit secum adiutorem sue etatis hominem scientem cuncta que in palacio gerebantur. & ingenio callidum ad magna negocia perturbanda. & eo sibi prebente magisterium hoc negocium est aggressus. Dicebat quoque se esse alexandrum herodis filium a morte seruatum ab eis quibus commissus fuerat ad necandum. His quoque figmentis & ipse in superbia extollitur. & quosque sibi occurrebat his figmentis erudiebat. Interea ueniens ad cretam iudeis qui cum illo miscuere colloquium talia persuasit. cepitque illi pecuniarum affluentia aduenire. plurimis hinc inde donantibus. Uenit quoque ad melum castellum. & ibi ampliorem censum congregat. Nam plures ei offerebant pecunias ea intentione qua ex semine regio natum illum esse credebant. & spe ut paternum regnum percipiens uicem illis retribueret. Ibat quoque romam plurimis in eius obsequio properantibus. & archeam appulsus. iudeos qui ibi habitabant similibus fallaciis decipere non destitit. Occurrebant namque illi uelut regi. maxime tamen illi qui familiaritate & amicicia cum herode habuerunt. Accedebat & fides ex forme uultusque similitudine. ita & illi qui plurimum cum alexandro conuersati. tunc hominum seducti fuerant ad credendum illum non esse alterum nisi alexandrum herodis filium. ita ut & nescientibus iurare presumerent. Dein ingreditur roma. & fama cuncta repleuit. egreditur ei in occursum plurima plebs iudeorum instar miraculi mirantes salutem eius diuinitus reseruatam. Suscipiunt quoque illum cum magno gaudio. maxime propter maternum genus quod erat ualde clarissimum. Cum autem ciuitatem intraret per plateas & uicos in sella portabatur. cuncto regali cultu ornatus. ex opibus & uestibus quas per diuersa loca perceperat. Congregatur itaque ad eum maxima multitudo. uoces plurime clamoresque cum fauore reddebantur. & omnia fiebant que solent mentes ad gaudia concitare. & mirabantur preter spem salutem eius factam. Sed ubi cesari nunciatum est. non quidem credebat. eo quod sciret herodem non facile posse in quibuslibet negociis decipi. ad que animum intenderet. Tamen sperans potuisse contingere. quendam suum libertum qui sepe cum illis in familiis collocatus fuerat misit. ut uideret alexandrum. Ille autem cum uidisset eum. nulla alia discretione usus est. quam usa fuerat multitudo. Uerum cesar decipi omnino non potuit. non ita se potuit ille inducere. quin cesar eum agnosceret. Siquidem iste falsus alexander ex labore & opere ualde erat attritus. ille autem uerus alexander fuerat delicatus ex deliciis. & fortitudo ei ex frequenti exercitatione accreuerat. huic autem durum & grossum erat corpus.

Intuens quoque eum cesar in dolo talia confingentem. & cum felicia ibi proferentem. interrogauit eum cesar quasi obstupescere se simulans. ubi tunc causa aristobolus frater eius mansisset. qui & ipse regnum & dignitatem accipere posset. Et ille respondit eum in cypro insula remansisse. marinis periculis simul frangentem & terrentem. ut si non forte aliquod inopinabile peruenisset. saltem ille saluaretur. ne omne genus mariamne penitus interiret. Talia enim illum doctor ille suus responsa docuerat. Cesar autem semotum adolescentulum a ceteris abducens. tibi inquit mercedis gratia salus a me prestabitur. si mihi compertum (?) & me arte deceptionis indicare. Quicumque in (?) sis. & quis te ad talia confingenda prepulerit. nam tua etate maior est hec adinuentionis calliditas. Tunc ille neque ut ultra iam potuit in pl[a]cido esse. aperuit cesari omne figmentum. & qualiter uel a quo fuerit commentatum. Tunc cesar neque quod conciliauerat (?) ... uidens eum de iuuene laboribus aptum. constituit eum in ordine magistrum nautarum. illum uero qui talia presumenda persuaserat morte dampnauit. & ita hanc calliditatem abscidit.

Archelaus quoque tetrarchiam suscipiens. mox ut in iudea ingressus est ioazarum boethi pontificatum remouit. exprobrans ei quod cum seditiosis contra se conspirasset. & eleazarum fratrem eius in pontificatum subrogauit. Construxit & in iericuntem aulam regiam cum elegantia & decore mirabili. Medietatem quoque aquarum que ad irrigationem agrorum influebant tracta ducitque constructo diuertit in campum. quem ab ipso fuerat nemoribus & palmarum arboribus consitum. Uicum & edificat cui nomen archelaide constituit. Lege quoque transgrediens glafira filia archelai regis capadocie uxorem quondam alexandri fratris sui ex qua filios quoque susceperat sibi in matrimonium accepit uxorem. Iudeis enim fas non erat fratrum uxores accipere. Sed neque eleazarus in pontificatu diutino tempore perseuerat. Siquidem super ipsum constituit ihesum sie filium. Intra decimo anno principatus archelai omnis nobilitas iudeorum & samarie non ferentes crudelitatem eius. apud cesarem eum accusant. maxime quod mandata cesaris transgressus esset. ut ei preceperat ut mansuete cum populo conuersaretur. Cesar quoque ut hec audiuit ira commotus curatorem eius de archelai procuratorem aduocat. & indignum estimans ut ei aliquid scriberet. illum misit ut archelaum celeriter exhiberet. Ille autem continuo sine dilatione in iudeam uenit & archelaum inuenit cum amicis epulantem. Cui statim iussionem cesaris aperuit. atque confestim ut egrederetur compulit. Cesar autem ueniente archelao aliquibus accusatoribus astantibus causam hinc inde cognoscit. sed ubi se parum expurgauit archelaus a cesare in exilium retrudi iubetur. uiennam ciuitatem gallie habitaculo constituto. Pecunias uero eius iussit sociari rationibus fiscalibus. Sed antequam romam uocatus fuisset archelaus tale somnium amicis recitauit. Dicebat namque se uidisse decem spicas plenas tritici frumentis & in genere integrum possidentes a bubus comedi. Hoc autem uidens magnis fluctibus animum eius fatigabat. Et dum ab amicis de somno sciscitaretur. illi per diuersas opiniones solutionem dissoluunt. Et symon uir essenus uerum eius dicebat hoc somnium rerum mutationem significare. & archelao non accommodas res peruentura. Boues namque laborem significare firmabat. eo quod soleat illud genus animalium terram arare & mutare. spicas autem decem decem annos signare per quos regnasset archelaus. & unam futuram mutationem spicarum adeo firmabat. quod archelaus de principatu suo exueretur. Symon quoque essenus taliter somnium exposuit. Quinto uero die post hoc somnium uisum euocator ei aduenit a cesare destinatus. Similiter autem & uxori eius glafire quam contra fas acceperat peruenit. Que sic super dixi (?) alexandro filio herodis coniuncta fuerat. & postquam idem alexander a patre interemptus fuerat. iobato libiorum regi coniuncta fuerat. Quo & defuncto. uiduata illa rursus archelao fratri alexandri quem primum ea habuerat. a patre eius rege capadocie in coniugium suscepit. expellens mariamne lege sibi iunctam uxorem. Cumque nimis in amore eius feruerent. tale somnium & ipsa in una nocte contuetur. Uidebat namque alexandrum priorem maritum sibi astare & se illum libenti animo amplexari. illum autem exprobrationes sibi ingerentem dicendo. O glafira. nec in te probatum est prouerbium quod dicunt homines fidem mulieribus non habendam. Nonne tu michi lege coniuncta eras. & iugali federe uirgo sociata. & postquam filios suscepimus mortis mee oblita es delectatione secundarum nuptiarum. Sed neque hoc tibi sufficere uidebatur. quin & cum tertio sponso concumberes cum archelao ius coniugale socians quem constat esse fratrem meum. & sine pudore thorum fratrum polluere. Uerum ego numquam tui obliuiscar. nec beniuolentie. qua semper erga me te uiuente usa es. Liberaberis autem cito a talibus obprobriis. Quod somnium cum illa familiaribus recitasset. post paucos dies statim moritur. Hec quoque haud sane importuna huic nostro operi ratus inserui. primum quidem innotescens que circa ipsos reges contingebant. deinde ut exemplo illis prebeantur uera dicere. a quibus de immortalitate animarum disputatur. & ut appareat diuina prudentia cunctas res humanas disponi & regi. & ne de huiusmodi incredulitate rerum homines in moribus ledantur. Cum uero quis hec crediderit. nullo modo prohibetur per dies singulos ad uirtutis augmenta procedere. Archelai quoque regio tributaria facta. syrie dispensationi coniungitur. Interea cyrinus uir consularis a cesare destinatur censum in syria dispositurus. & domum archelai gubernaturus. ipso sic supra diximus a cesare in exilium detruso.

INCIPIT LIBER XVIII

CYRINUS AUTEM de his que tunc per orbem congregabantur pro descriptione uniuersi orbis ad censum cesari dandum per se constitutus erat. Hic autem cyrinus erat per omnium magisteriorum & principum officia ualde honoratus & per cunctas administrationes & dignitates ad consulatus culmen ascenderat. Hic igitur ex precepto cesaris cum paucis in syria uenit. ad congregandum censum qui temporibus cesari dabatur. Mittitur & cum eo coponius ductor totius equestris exercitus & potestatem omnium iudeorum gerens. Uenit quoque cyrinus in iudeam. censum cesaris a iudeis exigiturus. Iudei autem licet resistere conarentur descriptioni cyrini ad censum compescunt tamen ne resisterent cyrino persuadente pontifice ioazaro qui fuit filius boetii. Itaque iudei deuicti persuasione pontificis substantias suas a romanis describi permiserunt nichil amplius hesitantes.

Quidam autem iudas homo gaulonites de ciuitate gamala quendam phariseum nomine sadducum sibi coniungens persuadebat iudeis a romanis recedere. descriptionem census nichil aliud esse dicebant quam integram seruitutem. Ad defendendam quoque libertatem tota plebe diuisis exhortationibus incitabant. & cooperaturam illis esse creaturam. si pro honore sue libertatis magnanimitate uterentur. Dicebant & illi deum auxiliatorem non esse. nisi talibus consiliis consentirent. Ex his itaque dictis iudeorum animi concitati ita ut &

ab homicidiis nullo modo parcerent. et maliciis consiliis consentiendo, in magnum malum seditio illorum et audacia procedebat. Nam nichil malorum fuit quod non in iudeos pullularet. et super quam dici potest illa, que continuationibus bellorum repleta est. et clades et latrocinia depredationesque, ut eos gerebant. causa quidem libertatis. re uera autem lucrorum gratia conspiratio agebatur. et multe cedes ciuium sociorumque perpetrantur. Postremo inuicem conitunt. et contra se ipsos infestius seditione utebantur. et cottidie depredationes. captiuitates. cedes ubique fiebant. ita ut et templum dei ignibus cremaretur. Tantum quidem ualuit nouitas et mutatio paternarum institutionum. Siquidem iste iudas et sadducus quartam philosophiam nouiter induxerunt. cuius sequaces copia ei querentes seditionibus ac tumultu repleuere rempublicam. Nam pessime radices per iudeam pullulauerunt per inconsuetas et multiplices philosophias. de quibus uolo referre.

Iudeis quidem tres philosophie erant ab initio institutis patriis derelicte. essenorum. saduceorum. phariseorum. Pharisei namque cottidiana conuersatione exigua utuntur. et prorsus abiecta. nichil mollicie aut delicatudini indulgentes. sed quecumque competunt expedire illa secuntur. prepositis in nullo reluctantur. maiores natu competenti honore uenerantur. ita ut nec quicquam contrarium aliquid respondeant. Fato et omnia geri credunt. et liberum arbitrium hominis esse affirmant. Iudicium quoque dei futurum credunt. et illic cunctos homines propria merita recepturos. tam eos qui secundum uirtutem uiuunt. quam illos qui nequitia depravantur. Animas et immortales dicunt. et in inferno congrua unicuique habitacula attribui pro uirtute uel uitiis aut iniquitatis. sic unicuique uiuenti erat studium. et alias quidem animas eternis crudi carceribus. alias autem facultatem reuiuiscendi percipere. Quecumque autem ad culturam diuinitatis pertinent. id est orationum celebrationes. templorum constructiones ex preceptionibus suis facienda esse predicant. Nam tantum uirtutibus eorum prelatum est testimonium. ut ad eos plurime ciuitates et maxima multitudo cum grandi studio confluerent. opinione eorum adducti. quam mediocres esse uidebantur. et uerba eorum credibiliora estimabant. Saducei autem animas mortales existimant. et simul cum corporibus interire. Nullas uero alias obseruationes preter legem custodiunt. et aduersus (?) doctores suos certari et contra gloriosum estimant. Soli autem principes apud eos dignitatibus honoribus celebrantur. Unde et ad paruos doctrina eorum peruenit. et modo exercitationis eorum a paucis sectatur.

Esseni autem ad deum cuncta redigunt. immortalem animam dicunt. et iusticiam esse preciosam. pro qua ad mortem usque certandum esse predicant. In templum autem anathemata ponenda prohibent. et sacrificia et hostias cum populo non celebrant. pluriumque se ab aliis differre putant mundicia et castitate. et ideo remoti sacrificia celebrant. Cultum uero ad colendam terram et exercendam omni studio sunt intenti. Illud et hunc dignum et ualde mirabile quod in aliis gentibus non inuenies tam grecorum quam barbarorum. quod opes suas communiter possident. et nichil inter eos ditior inflammatur. in nullo pauperior defraudatur. ac si nichil omnino possideat. Sunt autem numero super IIII. milia hominum. Uxores non ducunt. nec seruos habent. Alienos filios dum adhuc infantes sunt ad erudiendum traditos pro cognatis habentes suis moribus diligenter instituunt. non quia coniugia et humani generis successionem censeant perimenda. sed quia cauenda putant intemperantia feminarum nullam earum uni uiro fidem seruare credentes. Probro ducunt oleum. et si quis uel inuitus ex eo unctus fuerit. aqua corpus statim abluit. quasi squalorem decorem putat. dum tamen semper ueste candida sunt. Hii et designatos communium rerum procuratores. et ad usus omnium singulos in diuisos. Non est autem illis una certa ciuitas. sed in singula domicilia multitudo eorum fertur. et aliunde aduenientibus secte sue professoribus quicquid habent proprie exhibent quasi proprium. Nam tamquam notissimi ad eos ingrediuntur. quos numquam uiderunt. Cum autem peregrinantur. propter latrocinia tantum armantur. cum tamen nichil preter necessaria ferant. In singulis autem ciuitatibus ex eodem collegio specialis curator hospitum constituitur. qui eis uestes et cetera usui necessaria tueatur. Amictus autem et cultus corporis omnibus pueris sub metu et cura magistri degentibus par est. Uestitum autem et calceos omnino non mutant nisi prioribus consissis aut longi temporis usu consumptis. Nichil inter se mercantur aut uendunt. sed quicquid procurator eorum quod non habet proferens accipit ab eo quod ipse non habet. quis et sine permutatione omnibus sit libera facultas a quibus uoluerit accipere quod opus habet. Precipue autem circa deum religiosi existunt. Nam ante solis ortum nichil profanum locuntur. sed et patria quedam uota celebrant. quasi ut sol oriatur precantes. Deinde ad exercitandas artes quas singuli nouerunt. a curatoribus dimittuntur. Cumque ad horam quintam studiose fuerint operati. rursus in unum congregantur. lintheisque uelaminibus precincti. ita corpus aquis frigidis abluunt. atque hoc facto in unum secretum locum conueniunt. quo neminem alterius secte hominem aspirare concessum est. Ipsi uero purificati uelut in sanctum templum in cenaculum ueniunt. et ibi eis cum silentio sedentibus pistor quidem panes in ordine reponit. cocus autem unum uasculum cum pulmento apponit. Deinde apposito cibo sacerdos accedit. neque gustare quemquam fas est. nisi prius deo celebretur oratio. Post finem quoque prandii oratio repetunt. Nam et cum incipiunt et cum desinunt. ipsi datorem uite deum laudant. Tunc illis sacris uelaminibus depositis. usque post meridiem ad opera se conferunt. Deinde similiter reuersi cenant considentibus et hospitibus si quos aduenisse contigerit. Numquam uero tectum illud sub quo resident clamor neque tumultus inquietat. In loquendi et ordine alius alii cedit. et apud eos edendi potandique modus saturitate definitur. Omnia autem in aliis rebus nichil sine precepto curatoris faciant. tamen in his duabus rebus sui iuris sunt. hoc est iuuando et miserando. Nam et subuenire miseris cum opus est suo arbitrio cuique licet. atque indigentibus alimenta porrigere. Cognatis autem aliquid dare sine licentia curatoris interdictum est. Iracundie iusti moderatores sunt. indignationem cohibent. fidei tenentur. pacem obseruant. et omne quod dixerint iuramento fortius habent. ipsum autem iusiurandum quasi periurio deterius uitant. Iam enim quasi mendacio condempnatum arbitrantur. cui sine deo non creditur. Summum autem studium ueterum scriptis adhibent. eaque inde que anime et corpori maxime expediunt eligentes. et remedia morborum et stirpes medicas et quam uim singuli lapides habeant rimantibus aptant. Qui uero ad eorum sectam uenire uolunt. non statim cum eis in unum conueniunt. et eis eundem uicte ordinem tribuunt. dolabrum quoque et lintheum id est perizomata et alba ueste induunt. Cum uero processu temporis experimentum continentie sue dederint. accedunt et ad commune cibum. et ob castificationem aquis eorum participant. Non dum tamen in conuentum assumuntur. Post ostensionem namque continentie per eius duobus aliis annis mores eorum probantur. Cumque digni apparuerint. tunc demum in consortium assumuntur. Prius quam uero unusquisque eorum intret. magnis execrationibus adiurat se primum colere deum. deinde circa homines seruare iusticiam. et nec cuiquam sponte nocere. et omnes iniquos odire. et collaborare semper iusticie. fidem seruare suis sectatoribus et maxime principibus. quia nulli sine uoluntate dei potestas principatus tribuitur. Si uero ipse tenens principatum numquam se abusurum uiribus potestatis ad contumeliam subditorum. sed neque ueste aut aliquo ambicioso ornatu reliquis eminere. Ueritatem quoque semper diligere. et hanc preposito conuincere mentientes. manus a furto. et animam puram ab iniustis seruare compendiis. et neque aliquid de misteriis consectaneos celare. et neque profanis eorum quippiam publicare. et si eum supplicio mortis compellatur. Super hec et cogunt eum iurare ne aliter se de dogmatibus aliter quam ipsi sumpserit tradere. fugere latrocinia. His execrationibus explorant et premuniunt ad se accedentes. Deprehensos in peccatis a sua congregatione depellunt. et quod talis fuerit condempnatur miserabili morte plerumque consumitur. Nam quibus sacramentis sacratus obligatur. et neque capere ab aliis oblatum cibum potest. et herbas pecudum more decerpens et fame exesus inedia corrumpit. Ob hanc causam plurimos plerumque miserati. et extremum spiritum agentes receperunt. sufficientem pro peccatis eorum quousque adduxerat penam fuisse censentes. In iudiciis uero sunt diligentissimi atque iustissimi. et disceptant non minus quam centum uiri coacti. et quod ab his decretum fuerit. inmobile manet. Ueneratio quoque apud eos post deum magna legisferi est. ita ut si quis eum blasphemauerit. morte dampnatur. Senibus uero obedire probabile arbitrantur officium. Cum simul denique decem sederint. nullus eorum nouem inuitis loquitur. Expuere quoque in medium eorum. uel in dexteram partem sui quisque deuitat. Sabbato aliquam operationem facere omnibus iudeis diligentius cauent. Nam cibum sibi pridie preparant. et illo die nec accendunt ignem. neque aliquod uas de domo transponunt. Sed neque aluum illo die purgant. Aliis autem diebus fodientes foueam uno pede altam cum illa dolabra quam tradi nuper ad eos accedentibus dixi. demissa ueste sese diligentissime contegentes. ne scilicet diuino splendori iniuriam faciant. in eandem foueam ab onere uentris leuantur. ac deinceps terram quam effoderant reducunt. idque ipsum faciunt in locis secretissimis. et nempe cum purgatio ista sit naturalis. nichilominus tamen sollempne habent ut quasi ab inmunditia diluant. Diuiditur autem multitudo eorum secundum propriam abstinentiam in partes IIII. et hii qui minores sunt inferiores estimantur. Uiuunt autem quam longissime. ita ut plurimi eorum usque ad centenariam perferunt etatem propter simplicitatem ut ipsi putant uite. et propter institutionem bene in omnibus ordinatam. Aduersariorum autem cruciatus inuicta firmitate consilii. mortem uero si cum decore obeunda sit.

Prodidit autem eorum negocia bellum quod gessere iudei cum romanis. Nam et per articulorum confractiones et ignes ac tormenta tolerantes. ut in legislatorem aliquam iniuriam loquerentur uel ciborum quippiam quos non solent ederent. ad neutrum horum potuere compelli. sed neque deprecari tortores suos. sed in mediis cruciatibus subridebant. et eis qui tormenta admouebant illudebant. et constanter animas cum quadam hylaritate reddebant. quasi eas denuo recepturi. Opinio quippe apud illos firma consistit. corruptibilia quidem esse corpora. materiam uero non esse perpetuam. animas autem immortales semper manere. et de ethere subtilissimo comeantes quasi carceribus ita corporibus implicari. uelut quas illecebra naturalis adduxerit. Cum uero fuerint carnis absolute uinculis. quasi de seruitute longissima liberatas ita eas letari sublimesque ferri. et ultra oceanum eas degere pronunciant. ubi eis sit reposita perfruitio. Illic quippe esse regionem affirmant. que nec ymbribus nec niuibus nec estibus aggrauetur. et quam ex oceano oriens zephirus leuiter aspirans amenet. Malis autem animabus procellosa loca et hiberna delegant. plena gemitibus et sine fine penarum. Hec sunt que esseni de diuinitate anime philosophantur. plane ineuitabilem illecebram his qui semel eorum sectam gustauerunt reponentes. Sunt autem inter eos qui et futura nosse se promittant. sacris uidelicet libris et uariis sanctificationibus prophetarumque dictis a primis etatibus adherentes. Raro autem accidit ut predicationis eorum frustratio sequatur.

Est et essenorum alterum collegium. cibos quidem et mores et leges cum prioribus habens. distat uero opinione coniugii. Maximam enim humane uite partem eos abscidere dicunt qui nuptiis abstinent. et statim defecturum fore genus humanum. Nichilominus tamen ipsi cum tanta moderatione conueniunt. ut periculum explorent ualitudine feminarum. Et si constanti purgatione apparuerint ydonee partui. tunc eas matrimonio asciscunt. Nemo tamen eorum cum pregnante concumbit. ut ostendat quia nuptias non ex uoluptate sed causa ineunt filiorum. Lauantibus autem eis (?) eisdem feminis ut uiris perizomata id est lintheorum inest amictus. et tales sunt mores huius collegii et constitutionis.

Quarte et philosophie iudas extitit princeps. cuius supra fecimus mentionem. Huius sequaces in ceteris et in habitu phariseis consentiunt. circa libertatem non immobilem et immutabilem retinent sententiam. et huius rei cupido magna in mentibus eorum est infixa. Deum autem dicunt esse solum dominum et principem omnium. mortis autem uarias species sustinere pro nichilo pendunt. et cognatorum supplicia. et amicorum amissiones omnino contempnunt. Nullum autem hominem uolunt dicere dominum. Hec quatuor philosophie genera erant apud iudeos.

171.

Interea cyrinus syrie preses descriptione pacta. XXXVII anno postquam antonius in acciaco bello fuerat a cesare superatus iozarum pontificem iniuriam a multitudine passum sacerdotali deponit officio. et ananum ei in pontificatu substituit.

Herodes autem et philippus archelao fratre eorum in exilium truso. tetrarchia sua unusquisque suscipiens. herodes statim sefforim ciuitatem muro circumdedit ad instar galilee. quam et autocratoridam appellauit. Aliam quoque ciuitatem nomine betharamtha muro circumsepiens. iuliam ex nomine iulie uxoris cesaris nominat. Philippus quoque frater eius paniadam que circa fontes iordanis construens. cesaream in honore cesaris nuncupauit. Bethsaidam et urbem proximo in stagno genesareth edificauit; et dignitatem ei ciuitatis attribuit: habitatorumque multitudine repleuit: aliarumque necessariarum rerum copia cumulauit. et iuliam antonium cesaris filie uocat. Coponius autem iudeam illo tempore gubernante quem super diximus cum cyrino a cesare destinatum. huiusmodi uero factum in iudea peruenit: Azimorum dies agebantur quam festiuitatem pascha uocamus. in qua mos erat ex media nocte portas templi a sacerdotibus aperiri. Cunctaque portas apertas. uiri samaritae occulte in hierosolimam uenientes. per templi cunctas porticus. et per totum fanum ossa iaciunt mortuorum. et ex illo tempore in templo maior custodia a sacerdotibus exerceri. Coponius uero post multum temporis roma reuertitur. cui successor ad regendam prouinciam marcus datur. Sub quo et salome soror magni herodis moritur. relinquens iulie uxori cesaris omnem suam toparchiam. et ciuitates cunctas. Marco autem rectori prouincie non post multum successor datur annius rufus.

Sub hoc anno cesar octauianus uita defungitur. romanorum secundus imperator: LVII. annos imperio aduiuens. et menses VI. dies aliquantulum super duos. ex quibus XIIII. annis simul cum eo antonius rei publice gubernacula rexerat. Uiuens itaque annis LXXVII. uita discessit. Huic successit in principatu tyberius nero. uxoris eius iulie filius. et fuit romanorum tertius imperator. Sub quo quintus iudeorum rector ualerius gratus efficitur. annii rufi successor. Iste statim ananum pontificatu remouens. ysmahelem filium fabi pontificem designauit. Sed et hunc non multo post abiciens. eleazarum anne pontificis filium sacerdocio subrogauit. Post annum uero hunc et remouit ab officio. et cuidam symoni filio camithi pontificatum tribuit. Hic quoque statim post annum reiciens ab officio. iosephum cui cayphas nomen fuit pro eo ab

Sumpto in pontificatu provenit. Gratus quoque Valerius talia ordinans Romam reversus est, postquam XI annos in Iudea compleverat. Huic itaque successor datus est Pontius Pilatus.

Herodes autem tetrarcha filius magni Herodis, ad magnam amicitiam Tyberii Cesaris perveniens, edificavit civitatem quam ex eius nomine Tyberiadem nominavit, meniis eam firmis fortibusque circumdans in regione Galilee iuxta stagnum Genesareth. Hec vero aque calide non longo distabant in vico cui nomen erat Amathus. In hac civitate confusi plurimi confluxerunt, et ex tota Galilea non parva multitudo confluxit. Ex omni etiam regione que sub illo erat constituta, ab eo coacti conveniebant ut ibidem manerent. Et multi ex nobilibus habitandi gratia illuc veniebant. Suscepit etiam undecumque veniebant inopes et egenos, et quos noverat non esse liberos. Et eis ipse securitate libertatis attribuit, et beneficia plurima contulit, ut hi invitamento ab illa civitate non discederent. Privatas etiam domos ex propriis opibus fabricabat, et terram largiebatur in his omnibus, ut eos stabiles habitatores efficeret. Patriam etiam legem preponebat in qua significatur ut habitatio VII dierum civem loci perficiat.

In illis diebus moritur Fraates Parthorum imperator insidiis sibi paratis a filio ppfinate, secundum hunc modum. Fraates imperator postquam legitimos [habuit], assumit sibi Italici generis concubinam cui nomen erat Thermusa, a Cesare Iulio cum aliis muneribus. Hac quoque accepta primum eam pro concubina utebatur, captus in illa pulchritudine mulieris. Procedente vero tempore filio ex ea nomine Fraate suscepto, coniugem eam legitime sibi firmavit, et honorabiliter eam in omnibus tractabat, et ei in omnibus obediebat. Festinans quoque ut filio quem ex ea susceperat suum imperium confirmaret, quod aliter fieri non poterat nisi legitimos filios a se segregaret et aliquibus argumentis a suo regno excluderet, misit quoque illos obsides Romam ad Cesarem. Et solus Fraates in regno cum matre Thermusa enutritus est. Fraates quoque postquam crevit, indignum reputans ut post mortem patris susciperet regnum, insidias preparat patri, cooperante sibi et matre. Nam sermo quoque fere habet quod matri concubitu misceretur. Extincto quoque patre, pariterque facinore genti sue factus est exosus, tam pro parricidio quam pro amore nefando matris. Seditione autem excitata a Parthis de regno expulsus cum dedecore moritur. Concordantes itaque in unum Parthorum nobilissimi et cernentes se sine principe non valere consistere, ceperunt inspicere quisnam ille ex genere Arsacidarum fieret imperator. Nam aliunde fieri non licebat. Vix enim usque in hodiernum diem suum imperium pollutum dicunt et iniuriatum ex semine mulieris Italice. Querendam igitur Herodem Arsacidam per legatos accersiunt. Sed postquam iste suscepit imperium, cepit invidiosus esse multitudini atque suspectus propter immensam crudelitatem; nam erat ferus et omnibus modis iniuriosus. Hunc quoque congregati extinguunt. Plerique autem dicunt quod eum in sacrificiis inter altaria peremerunt; nam mos eorum erat in suis celebrationibus cultros portare. Apud plurimos tamen opinio illa est quod dum venaretur esset extinctus. Legatione itaque Romam Parthi mittunt unum ex obsidibus quos Fraates illuc miserat ad imperium postulantes. Mittitur itaque illis Bononius ex filiis Fraatis, ceteris fratribus suis antelatus in his que in eo in omnibus apparebant. Parthis quoque rerum celerrima conversio subortitur. Nam cum sint natura mutabiles, mansuetudinem eius ceperunt contempnere, indignum putantes ut servo subicerentur qui Romanis in tempore suo obsidatum servierat, et nec iure belli obsidem datum, sed quod peius esse dicebant, in pace ad iniuriam sue gentis et regni alienigenis, id est Romanis, obsidem traditum. His querelis universa gens commota, Bononem perturbat imperio, et Artabanum Medorum regem evocant, ex Arsacidarum genere descendentem. Persuasus quoque Artabanus venit cum omni militia. Cui Bonones occurrit, et multitudine sibi favente ex Parthis congregata, cum Artabano bello congreditur. Artabanus autem victus fugit ad montes Medie. Post non multum autem tempus congregans Artabanus magnas turmas ex Parthis et Medis cum Bonone confligit, et vincit. Bonon cum paucis equitatu fugit Seleuciam. Et Artabanus insequens magnam cedem in exercitu eius faciebat. Artabano itaque Parthis imperante, Bonones in Armeniam venit, et primo in illa regione cepit imperare. Deinde ad Romanos legationem mittit, auxilia contra Artabanum flagitans. Sed ubi Tyberius Cesar petitionem eius abnuit, ille iterum ad Parthos veniens Artabano bellum denuntiat, cum nulla spe recuperandi regni haberet. Armenii quoque qui circa Nifatem habitabant, Artabano fidem servantes, capientes Bononem Sylano rectori Syrie eum tradiderunt. Ille autem ob hoc quod eum Rome tempore obsidatus noverat, honorifice eum in omnibus tractabat. Armeniam autem Artabanus Orodi uni filiorum suorum tradidit. Ea tempestate moritur et Comagenorum rex Antiochus. Et vulgaris plebs et nobiles provincie in duas partes dividitur, et mittit utraque pars legationem ad Romam. Et nobiles statum rei publice mutare desiderabant, ut provinciali dispositione regeretur, vulgus vero regio hereditario more cupiebat. Senatus autem utraque legatione suscepta ex decreto Germanicum misit cuncta negotia correcturum, et ea intentione quo facilius interiret. Quod et evenit. Nam veniens in partes orientis et invicem cuncta disponens, a Pisone veneno perimitur.

Pilatus autem Iudee rector exercitum de Cesarea secum assumens tendebat ad Hierosolimam, ut solveret legem Iudeorum. Et statuas Cesaris que in signis militaribus inerant secum in civitatem induxit. Ymagines autem aut aliquid huiusmodi facere lex nostra prohibet. Et propter hoc ante illum omnes Iudee rectores sine talibus signis ingrediebantur menia civitatis. Primus autem Pilatus ignorantibus Iudeis civitatem ingressus, signa que secum apportaverat in civitate constituit. Iudei vero mox ut hoc cognoverunt, congregati veniunt Cesaream, diebus plurimis Pilato supplicantes ut ymagines ab Hierosolimis auferret. Pilato non respuente eo quod iniuriam Cesari facere nollet, Iudei nullo modo discedunt. Pilatus autem occulte in insidiis armatos collocavit. Cumque pro tribunali sedisset, quod ei fuerat ornatum studio, nam cum locum insidiis quas preparaverat aptum esse videbat, et Iudei iterum supplicarent, signo dato iussit milites procedere. Iudeis quoque undique circumdatis, cepit Pilatus eis mortem minari nisi quiescerent. At illi mortem se potius electuros quam transgredi patriam legem firmabant. Tunc Pilatus admirans fortitudinem eorum in conservandis legibus, confestim ymagines de Hierosolimis auferri precepit et Cesaream perduci. Temptavit post hec Pilatus ex pecuniis templi aqueductum per Hierosolimam currentem fabricare, suscipiens initium a torrente qui ducentum stadiorum intervallo distabat. Sed et hec Iudei non libenter acceperunt. Et circa eos qui opera faciebant multitudo congregata postulabant ut ab illo opere cessaret. Plerique etiam maledictionibus utebantur, contumelias iactantes sicut vulgus solet. Pilatus autem iussit militibus ut eos coercerent. Iudeis quoque a tumultu non cessantibus, Pilatus signo dato iussit militibus ut Iudeos invaderent. Milites autem ampliora quam iussi fuerant perpetrantes, Iudeos magna cede prosternunt, et plures ibi deficiunt, pluriores sauciati discedunt. Hoc modo illa seditio terminatur.

Fuit autem hisdem temporibus Iesus vir sapiens, si tamen eum virum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, et doctor omnium eorum hominum qui libenter audiunt que vera sunt. Et multos Iudeorum, multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorum virorum nostre gentis cum Pilatus in crucem agendum decrevisset, non deseruerunt hi qui ab initio dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die vivus, secundum quod divinitus inspirati prophete et hec et alia de eo miracula futura esse predixerant. Sed et in hodiernum diem Christianorum qui ab ipso nuncupati sunt et nomen perseverat et genus.

Hisdem temporibus talia Rome provenerunt. In templo Ysidis quod Rome fuerat constructum, factum quoddam turpitudine obprobrioque plenum contigit, quod primum explanabo, et tunc ad illa que apud Iudeos evenerunt transibo. Paulina quedam mulier erat Rome maiorum dignitate preclara, studio castitatis intenta, et opinione honestatis perspicua. Erat etiam opum magnitudine locuplex, et vultus pulchritudine decora, etate vero quando maxime mulieres pudicitia decorant. Hec nupta erat Saturnino, ipsi etiam genere et opibus ceteroque cultu consimili. Huius itaque amore capitur quidam iuvenis nomine Mundus ex numero equestri, sed in gradu iam ceteris constitutus, et dignitate magna sublimis, ydoneus etiam ad munera largienda sumptusque faciendos. Nam memorate Pauline identidem Mundus magna dona promiserat. Que illa contempnente, iuvenis maiori amore succensus est, ita ut etiam XX aureas miriadas Atticarum se eidem daturum pro uno concubitu spopondisset. Illa autem neque sic deflexa est. Iuvenis autem Mundus nimiam infelicitatis morbi sustinens, siquidem neque cibum valebat accipere, et morti se addixerat, nisi ei voluntas perficeretur. Tale decretum animo infigens per dies singulos, hoc agebat ut celeri morte raperetur. Erat autem eidem iuveni Mundo quedam libertina nomine Yda, omnium malorum et iniquitatum magistra. Hec graviter ferens quod ille iuvenis se dampnaret in morte, et quod cito periturus foret, accedens erexit eum, et cepit cum eo confabulari talia que animum ei bone spei facerent. Promittebat se namque acturam apud Paulinam ut quinque miriadas accipiens concederet iuveni quod vellet. His dictis iuvenem de morte revocans, sumpsit ab eo pecunie quantum placuerat, sed non eadem via Paulinam aggreditur qua fuerat prius temptata. Cernens enim animum mulieris nullo modo capi pecuniis, et sciens illam in cultura Ysidis occupatam, tale aliquid machinatur. Accessit enim ad quosdam sacerdotes ex templo Ysidis, quos impositione iurisiurandi fidem servare persuasit, dans etiam in presenti duas miriadas et dimidiam promisit, et aliam adhuc se dare, ut tamen res ad effectum veniret. Tunc causam eis aperuit, amorem iuvenis indicat, et orat ut mulierem Paulinam quibus possent fallaciis deciperent. Sacerdotes autem pecunie cupidine capti promittunt quod ea que imperaret se impleturos, et maxime primus illorum sacerdotum pollicetur ut Paulinam suis verbis ad hoc opus impelleret. Accedens quoque sacerdos ad Paulinam finxit se ex Egypto venisse, et missum ad eam ab Anubio deorum maximo, eo quod circa eam grandi amore teneretur, et eundem deum sibi iussisse ut Romam ad eam veniret, et ei precepta eius divina secrete indicaret. Paulina quoque hoc audito optabiliter suscepit, atque ad amicas gloriando dicebat quod Anubius deus eam pre ceteris diligeret. Hoc etiam indicavit marito, quod Anubis deus ad prandium suum eam invitaret [?]. Ille autem hoc gratanter concessit, pudicitiam coniugis non ignorans. Paulina quoque perrexit ad templum, et cum tempus quiescendi venisset, intrinsecus ianue templi a sacerdote clauduntur, et intus lumina extinguuntur. Iuvenis autem Mundus in templo latebat absconsus. Et postquam silentium est factum, surgens ille latenter venit ad Paulinam. Illa autem existimans esse hunc deum Anubium, reverenter eum accepit, et iuxta se collocavit. Et ita iuvenis ille cum ea permixtus in pacato [?] ante lucis abscessit. Illa mane facto consurgens, et ad virum suum veniens, adventum ad se numinis enarravit. Similiter et loquitur ad amicas, magna se extollens glorificatione, reputans pervenisse quod Anubis deus secum in templo pernoctasset. Audientes autem alii non credebant, naturam rei inspicientes, alii autem credebant, pudicitiam Pauline attendentes et dignitatem referentes. Tertia autem die postquam hoc factum est, Mundus iuvenis occurrens Pauline dixit ei: O Paulina, salvasti mihi et reservasti XX miriadas quas posses rebus tuis addidisse, et tamen voluntati mee non defuisti. Nam tota nocte mecum in templo pernoctans, et ad libitum meum fruita es, et michi non obfuit quod Anubis vocitatus sum. Cumque talia Mundus Pauline dixisset, abscessit. Illa autem in mentem suam rediens, tunc primum facinus illud intellexit, et scissis preciosis vestibus ad virum suum cucurrit, factionemque tanti facinoris aperuit, et deprecabatur ne suam iniuriam negligeret. Vir autem eius Saturninus Cesari Tyberio cuncta denuntiat. Tunc Tyberius causam diligenter examinans, et nequitias sacerdotum inveniens, ipsos cum Yda que caput totius iniquitatis extiterat omnes cruci affixit, templum autem ipsum funditus evertit, et statuam Ysidis in Tyberim iactari precepit. Iuvenem autem Mundum exilio dampnavit, maiore eum pena dignum non estimans, quod per amoris vehementiam deliquisset. Et ea quoque que in templo Ysidis provenere tali fine conclusa sunt. Nunc autem redeo ut indicem que Iudeis eodem tempore contigerunt.

Erat quidam vir genere Iudeus, de sua patria profugus, eo quod accusaretur de transgressione legalium preceptorum, et quod in omnibus esset malignus. Iste quoque per multos dies legem Moysi se exponere simulabat, et tres viros sibi similes socians, seduxit quandam Fulviam de cetu nobilium senatorum, ut Iudaice legi animum suum subderet. Cui etiam persuadebant ut ostri et auri plurimum in Hierosolimam mitteret, ornatui templi profuturum. Cumque illa hec fecisset, illi ea sumentes in proprios usus redegerunt, argumentis et fallaciis cunctos decipientes. Tunc Tyberius, nam totum hoc negotium sibi intimaverat Saturninus vir Fulvie, amicus patris et auctor rei publice, iubet cunctos Iudeos a Roma excedere. Consules autem IIII milia de Iudeis mittunt in exilium Sardorum insulam; plurimos autem militari nolentes propter legis custodiam tormentis afficere. Atque hinc propter nequitiam hominum quattuor universa multitudo Iudeorum ex urbe Roma depellitur.

Samaritarum quoque gens a seditionibus et tumultu non fuit libera. Hos enim pervertit quidam vir nomine Caphedon, pro nichilo mentiri iudicans, omnem plebem suasionibus artificiosis induxerat ut in montem Garizim concurrentes eum ut sanctum virum honorarent. Pollicebatur autem eis se ostensurum universa vasa que ibidem fuissent a Moyse obruta. At illi persuasi verbis illius statim armantur, et conveniunt in quodam vico nomine Tyrathaba, ut inde cum maxima multitudine montem ascenderent. Hos quoque in ipso ascensu Pilatus occupat, omnem equitatum ducens velocissime procedere iubens. Circa memoratum quoque vicum Pilatus pugnam committens, alios obtruncat, plures in fugam vertit, maximamque partem capiens principes seditionum omnes interfecit. Post hec cuncti proceres Iudeorum ad Vitellium rectorem Syrie venere, et Pilatum apud eum accusant quod iniuste tantos occiderit. Non enim ut a Romanis discederent congregati fuerant in vico Tyrathaba, sed ut iniuriam Pilati declinarent. Tunc Vitellius hoc audito Marcellum unum de suis amicis, qui Iudeam regeret constituit, et Pilatum Romam pergere iussit, ut de his que a Iudeis accusabatur in iudicio Cesaris se expurgaret. Tunc Pilatus postquam in Iudea decimum complevit annum, perrexit Romam Vitellii iussione compulsus. Non enim audebat eius iussionibus reluctari. Sed antequam Pilatus Romam venisset, Tyberius de humanis rebus [...]

Josef. "testimonium" de Jesu

Vitellius autem veniens in Iudeam ascendit Hierosolimam, et erat tunc festivitas que pascha vocabatur. Vitellius autem magnifice ac munifice exceptus est a populis; nam et venalium rerum precia levigavit, et maius plurimis circa civitates liberalis apparuit, et stolam pontificis et universum eius cultum in templo haberi permisit, et sub pontificum potestate servari secundum morem antiquum. Nam antequam Vitellius hec constituisset, in Antonia servabatur. Arx Hierosolimorum hoc nomine censebatur. Ut autem ibi servaretur ex tali causa contigit. Priori tempore pontifex Hyrcanus in loco templi vicino tabernaculum construxerat, et ibi iugiter degebat, et stolam pontificalem secum habuit, et custos eius erat, eo quod ei soli liceret induere quando templum intrabat. Ceterum quando in civitate intrabat, privatis indumentis utebatur. Et hanc consuetudinem ipse et filii eius et eorum filii multo tempore conservabant. Postquam autem magnus Herodes suscepit regnum, illud tabernaculum oportuno loco esse estimans, sumptu opulentiori et firmiori illud construxit, et Antoniam ex nomine Antonii qui ei esset amicus appellavit. Stolam et sicut eam ibi repperit, sic precepit ibi observari, existimans ob hoc nichil seditiosum a populo contra se moliri. Similiter et Archelaus filius eius per ipsum eam in Antonia servavit. Deinde cum Archelao a Cesare in exilium misso a Romanis servabatur stola pontificis intra turrim Antoniam sub sigillo iudicis qui iudex de Roma transmissus fuisset, sub quo et cetera ornamenta templi servabantur. Et per tres festivitates in anno ad usus pontificum a Romano iudice tradebatur. Transacta vero festivitate iterum in turri reponenda reddebatur. Vitellius igitur ut predictum est stolam illam pontificum potestati concessit, neque permisit ut quando opus esset a gazophilacio peteretur. Hoc beneficium Vitellius Iudeis tribuens, pontificem Ioseph cognomento Caypham sacerdotali removit officio, cui Ionathan filium Anani in pontificatum subrogavit. Que cum ordinasset in Hierosolimis, confestim Antiochiam regreditur.

Misit et Tyberius Cesar litteras ad Vitellium iubens ei ut amiciciam cum Artabano rege Parthorum conficeret. Timebat enim Tyberius eo quod Armeniam invasisset, ne forte amplius accepta fiducia progrederetur. Et id mandavit Vitellio ut non ante cum eo pacificaret nisi filios suos obsides preberet. Hec Tyberio ad Vitellium scribente, Vitellius sumptis muneribus dedit ea regi Yberorum et regi Labanorum, ut cum Artabano sine ulla dilatione pugnarent. Illi autem a pugna se quidem abstinent, verum gentem Scytharum concesso eis transitu aperientes portas Caspias in Artabani regiones transmittunt. Atque ita devastatur Armenia et omnis terra Parthorum hostibus impletur et cladibus. Nam primates passim ubique perimuntur, et turbis et luctu cuncta complentur. Filius autem ipsius Artabani in pugna perimitur cum universo exercitu. Nam multe miriades ibi defecere Parthorum. Ipsum autem Artabanum Vitellius corruptis amicis eius et consanguineis pene peremerat. Sed cum Artabanus dolo se circumventum irremediabiliter agnovisset, cum plures essent qui ei insidias parabant, cum paucis fidelibus ad superiores satrapas abscessit, atque ita se insidiantium dolis eripuit. Postea vero magna manu congregans, cum resistentibus sibi pugna congreditur, et superans eos suum curabat exercitum. Hec audiens Tyberius iussit Vitellio ut cum Artabano amiciciam faceret. Quod et Artabanus libenter amplectitur. Nam venientes circa Eufraten fluvium Artabanus et Vitellius ibidem pacis federe colloquuntur, in medio ponte fluminis sibimet occurrentes, et paucos secum utrique adducentes qui sibi munimento forent. Ibi postquam de pace locuti sunt, Herodes tetrarcha eis convivium in eodem loco preparavit, tabernaculum ex velaminibus preciosis exornans. Tunc Artabanus dat obsidem Tyberio Darium filium suum, cum quo et munera magna et multa transmisit, insuper et quendam hominem genere Iudeum dedit nomine Lazarum, magnitudine VII cubitorum, qui propter corporis vastitatem gygas vocabatur. His peractis Vitellius ad Antiochiam, Artabanus autem in Babiloniam revertitur. Herodes autem tetrarcha volens semet ipsum Cesari tali nuncio commendare, litteras per huiusmodi destinat portitores, in quibus intimavit Tyberio pacem factam et obsides datos, postremo cuncta denuncians que facta erant, nichil penitus pretermittens. Postea vero cum a Vitellio de rebus gestis Tyberio destinarentur epistole, rescribitur ei a Cesare quod sine ipso iam antea cuncta cognoverit, Herode omnia nunciante. Et ex hoc Vitellius super quo quisque iratus erat indignando ferebat, non tamen animum suum aperuit, sed iram in mente servabat, donec Tyberio mortuo et Gaio suscipiente principatum se ulcisceretur.

Eo tempore Philippus frater huius Herodis moritur, XX anno imperante Tyberio. Iste ergo Philippus per XXXVII annos rector advixit, sub suo iure possidens Traconitidis et Gaulanitidis regionem, ad hec et Batanaeorum universam gentem suo regimine gubernabat. Fuit autem moderatus et mansuetus cunctis quibus imperabat, nullas oppressiones aliquibus faciens. Conversatio autem eius cum subiectis talis erat. Procedebat cum paucis electis sibique gratissimis, in causis iusta iudicia proferebat, in itinere occurrentibus egenis auxiliabatur, et si oppressionem alicuius ab improbis audisset, statim in solio sedens causam audiebat, iuste parti adiutor existens, iniuste partis punitor erat.

172.

Hic ergo talis moritur in Iuliada, et inde magnis exequiis ad monumentum defertur quod ab ipso fuerat constructum iuxta Iuliada, ibique magnifice sepelitur. Tetrarchiam autem eius Tyberius assumens, siquidem nullum reliquerat filium, dispensationi Syrie regionumque coniecit, functiones autem tributarias que colligebantur precepit in eadem tetrarchia servari.

xx.

His quoque temporibus inter regem Arethan Petreum et Herodem tetrarcham simultatio magna exorta est propter huiusmodi causam. Herodes tetrarcha mortuo Philippo fratre suo uxorem eius que filia erat Arethe regis sibi accepit in coniugem, et cum ea non parvum tempus advixit. Sed cum Romam a Cesare evocaretur, transiens in domo fratris sui Herodis commoratus, qui et alio nomine Philippus vocabatur, susceptus est. Frater enim eius erat, sed non ex una matre progenitus. Cumque ibi hospitaretur, videns uxorem fratris sui nomine Herodiadem, amore eius captus est. Hec autem Herodias filia erat Aristobuli quem pater Herodes cum fratre Alexandro necaverat, et erat soror Agrippe. Audet ergo Herodes tetrarcha cum uxore fratris sui de nuptiis secum meridianis miscere sermonem, contra legem patriam agens, ut acciperet uxorem fratris sui adhuc viventis. Illa vero suscipiente sermonem eius, pactavit se confirmans ut cum de Roma rediret, repudiata filia Arethe regis illam susciperet in coniugium. Herodes autem cum reversus fuisset peractis Rome propter que fuerat evocatus, uxor eius filia Arethe cum cuncta cognovisset que ipse cum Herodiade uxore fratris tractasset, et quod pactamentum sit statuit, dissimulans se omnia scire rogavit virum ut eam permitteret ire in Macheruntam, ubi fines erant duarum regionum Arethe et Herodis, nichil ei de his que animo conceperat aperiens. Hoc Herodes libenter audiens dimisit uxorem, putans eam nichil horum scire que cum Herodiade tractaverat. Illa vero premisit nuncios ad patrem qui suum adventum nunciarent. Suscepta autem a ductoribus patris sui obviam venientibus infra Arabiam, atque ab illis ductoribus ad alios, et ab illis rursus ad alios transmissa, cum summa celeritate patri producitur, et ei aperuit quod Herodes se exclusa aliam suscepisset uxorem. Ille vero exinde inimiciarum sumpsit initium, atque ab utroque rege scilicet Aretha et Herode exercitu congregato in regione Gamalica bello confligitur, non quidem ipsis regibus presentibus, sed exercitibus ab utraque parte transmissis. Pugnaque facta exercitus Herodis fugatus est proditione perfugarum qui de Philippi tetrarchia quasi auxiliandi causa ad Herodem venerant. Herodes autem hec facta scripsit Tyberio. Tyberius vero indignatus quod Arethas talia commisisset, scripsit Vitellio ut Arethe bellum inferret, et aut vivum aut vinctum adduceret, aut certe mortui caput afferret.

Quibusdam autem sapientibus Iudeorum videbatur ideo exercitum Herodis in pugna perisse, quod merito satis iuste divina indignatio commota sit propter Iohannem qui vocabatur Baptista. Hunc ergo olim Herodes occidit virum valde bonum, qui precipiebat Iudeis virtuti operam dare, iusticiam colere, in Deum servare pietatem, et per baptismum in unum coire. Tunc enim demum baptismum acceptabile fore, si non solum ad abluenda peccata sumatur, verum et ad castimoniam corporis, atque ad iusticiam anime purificationemque servetur, omnimodisque parte utraque velut signaculum et quedam custodia fidelis habeatur. Que precepta cum ab eo docerentur, atque ad audiendum eum per plurima multitudo concurreret, veritus Herodes ne forte persuasione doctrine eius populus a suo regno discederet, videbat enim quod preceptis eius ac monitis parata esset plebs omnibus obedire, melius ergo credidit prius quam novi aliquid fieret preveniri hominis nece, quam per modum turbatis rebus seram penitudine gerere. Nam et ipsum redarguebat pro incesto coniugio quod inierat cum uxore fratris adhuc viventis. Ex hac suspicione Herodis vinctus Iohannes in castellum Macheruntam adducitur ibique obtruncatur. Iudeis ergo sicut iam diximus videbatur per ultionem divinam exercitum eius interitum incurrisse, quod Herodes sumpsisset digna supplicia.

Vitellius autem cepit omnia preparare ut secundum preceptum Tyberii bellum cum Aretha perageret. Sumens ergo duas legiones et equitum universam manum, cunctosque auxiliarios ex regibus qui sub Romanis erant simul adducens, pergebat per Iudeam transitum facere. Sed venientes in occursum eius primates Iudeorum postulabant ne per eorum regionem iter faceret, ne compellerentur contra legem suam ymagines et signa suscipere. Quibus auditis Vitellius persuasus mutata sententia per campum magnum precepit ire exercitum, ipse autem cum Herode tetrarcha et amicis ascendit Hierosolimam Deo hostias immolaturus. Nam dies festus Iudeorum instabat. Ad quam festivitatem occurrens Vitellius favorabiliter ac decenter ab omni multitudine Iudeorum exceptus est, ibique peragens dies festos Ionathan pontificali removit officio, quod Theophilo eius fratri contradidit. Quarto autem die allate sunt illi littere in quibus significabatur mors Tyberii, et ut omnem multitudinem congregans ad devotionem Gaii eos iurare compelleret. Milites quoque et auxilia cuncta ad loca propria dimittebat, eo quod bellum iam agere non valeret, nesciens Gaii propositum in quem potestas rei publice collata erat. Dicebatur et quod hoc Arethas ex augurio antea cognovisset. Nam cum audisset contra eum Vitellium belli misisse, ferunt multis Vitellium respondisse: Impossibile est prorsus ut ad Arabas Romanus exercitus adveniat. Aut enim unus de ducibus principibus moriturus est, aut ille qui bellum imperavit, aut ille qui in paratis propositum amministrat, aut ille adversus quem prelium paratur. Quod ut predictum est evenit. Vitellius interea Antiochiam repedavit, exercitum ad propria dimittens.

Nunc de Agrippa filio Aristobuli quem pater Herodes cum fratre Alexandro necaverat narrabo, quemadmodum illi adversitas fortune pervenerit, et qualiter omnes calamitates effugerit, atque ad magnam dignitatem potestatemque conscendit. Agrippa hic cognomento Herodes antequam Tyberius moreretur Romam venit, ubi maximam familiaritatem cum Druso filio Tyberii conquisierat, et cum Antonia Drusi coniuge sepius morabatur, eo quod sua matre Beronice in magno honore haberetur. Agrippa vero magnanimus et natura largus existens, et ad donandum valde munificus, vivente matre sua Beronice largitatem suam non valebat ostendere, timens ne illam in aliquo contristaret. Mortua vero matre proprii arbitrii factus cepit opes suas habundanter effundere, et alia quidem cotidiano victui que opulenter erogabat, alia in diversis muneribus expendebat, et plurima libertis Cesaris dabat, sperans se per eorum auxilia aliquam potestatem a Cesare impetrare. Hoc ergo in semet ipsum exhibens, in brevi ad magnam penuriam egestatemque pervenit. Accessit illi et alia causa ut Rome permanere prohiberetur. Contigit enim filium Tyberii Cesaris mori. Quo mortuo Tyberius prohibuit omnes amicos filii sui et familiares ante faciem suam accedere, ne illis visis recordatione filii facta dolor ei luctusque moveretur. Ob hanc causam Agrippa navigando in Iudeam perrexit, videns se miserabiliter vivere, eo quod omnes facultates suas amisisset, et nullus illi adesset unde posset aliquis questus habere, cum multas pecunias mutuo accepisset, a quibus cum urgeretur ut debitum solveret, deficiens confusione quod non haberet unde redderet quod mutuo acceperat, discessit in quandam turrem que in Malathois fuerat constructa, et volebat se ipsum pre anxietate occidere. Quod cum uxor eius Cypris agnovisset, cepit omnibus modis laborare ut eum a morte prohiberet. Invenit ergo consilium ut ad eius sororem Herodiadem scriberet, quam Herodes tetrarcha uxorem acceperat, et intimare illi in quibus malis Agrippa esset constitutus, et qualiter se morte vellet dampnare, et oportere illam fratri auxilium ferre. Illi vero evocantes Agrippam habitaculum illi in Tyberiada construunt, et aliquantulum eris per singulos dies ad victum eius dari preceperunt. Hec autem benivolentia non multo tempore perseveravit, licet et ipsa que dabantur sufficientia non fuissent. Nam cum aliquo die in Tyro per vinum hoc Herodes exprobraret Agrippe, ille impaciens exprobrationis abscessit, atque inde perrexit ad Flaccum virum consularem, cum quo Rome non parvam amiciciam habuerat. Is autem Flaccus tunc gubernationem Syrie dispensabat. Cumque susceptus esset a Flacco, apud eum interim degebat. Repperit et ibi Flaccus Aristobulum fratrem Agrippe sibi inimicum et simultate divisum, qui festinabat ut Flaccum ab amore fratris sui revocaret, et non cessabat donec eum Flacco redderet invisum, huiusmodi causa offensionis inveniens. Damasceni cum Sydoniis pro finibus certamen exercebant. Cumque inter eos Flaccus iudicaturus venisset, illi cognoscentes quod Agrippa apud eum plurimum valeret, rogabant eum ut eorum partis fautor existeret, argentum ei plurimum promittentes. Agrippa autem omnia studiose gerebat quo Damascenis ferret auxilium. Aristobolus autem frater Agrippe cum eum non lateret que facta fuerat promissio pecuniarum, causam revelat ad Flaccum. Quod cum ille audisset, causa examinans a sua gratia repulit Agrippam. Ille autem extrema penuria circumseptus ad Ptholomaidam pergit, atque ibi necessitate rei familiaris stricte consilium capit in Italiam navigandi. Sed cum eum sumptuum prohiberet inopia, Marsiam libertum suum rogabat ut ei in tanta inopia adiutor existeret, ab aliquibus pecunias mutuando, et Marsiam quendam sue matris libertum postularet ut ei aliquas pecunias daret, sua gratia et fide mediante. Ille autem accedens ad Marsiam compulit eum ut daret Agrippe duo milia minus quingentos atticas, quos et ille statim dedit. Sumpta itaque pecunia Agrippa ad Anthedonam venit, et repperiens navem iter positam pergebat.

Hoc agnoscens erennius capito iamnie curator. misit milites ut ab eo xxx. miriadas argenti exigerent. que rome thesauris cesaris debebantur. Quiq; uenientes agrippam pecuniam dare compellunt. Ille non se facturum quod iubebatur assimulans nocte alexandriam profugit. ubi alexandrum alabarchum deprecabatur. ut ei xx. miriadas argenti mutuo largiretur. Alexander autem se ei daturum quod petebat non promisit. cypre uero eius uxori similia postulanti non abnuit. obstupescens studium dilectionis eius erga proprium uirum. et quod ea uidebatur cetero genere honestatis decoratam. Cumq; ergo talenta illis in alexandria numerauit: promittens ut cum inde archea ueniret: ibi et reliquum daret. timens agrippam quod esset in expensis effusior. Cypris ergo uxor agrippe uirum in italiam nauigaturum dimittens. ipsa cum filiis in iudeam reuertitur. Agrippa uero puteolis appulsus. epistolam ad tyberium cesarem misit qui tunc capreis morabatur presentiam suam significans. et postulans ut dignum fieret uultum cesaris apparere. quo ei gratiam mereretur. Tyberius autem nichil dilatione procedens. clementer illi et humane rescripsit significans se gaudere illum sospitem ad se repedare. Cumq; agrippa capreas aduenisset. nichil minus ei cesar alacritatis exhibuit. quam per litteras ostenderat. Nam et amplexatus est eum. et magnifica hospitalitate suscepit. Sed postero die allatis litteris ab erennio capitone in quibus significabatur quod agrippa xxx. miriadas thesauris cesaris debens tempore quo promiserat se ei redditurum exactores aufugerit: statim animus cesaris immutatus est. Nam cum legisset epistolam indignatione commotus. ingressum ei ad se interdixit. donec ab eo debitum redderetur. Ille autem neque quicquam ex cesaris indignatione turbatus. antoniam deprecabatur germanici matrem et claudii qui postea cesar est factus. ut ei xxx. miriadas mutuas daret: ne ab amicicia tyberii recederet. Illa uero beronice matris agrippe recordatione nam se hec mulieres nimis dilexerant. et simul claudio lac prebuerunt. pariterq; illi nutriti erant: argentum quod postulabat agrippam impertit. Quod cum pro debito reddidisset: amicicia cesaris illico promeruit. Deinde tyberius cesar eum suo nepoti coniunxit. iubens ut et in omnibus processionibus adhereret. Agrippa uero non immemor quod ab antonia in magna necessitate fuisset adiutus. cepit omnimodis agere ut gaium filium eius in omnibus adiuuaret. qui fauore matris in magnis habebatur honoribus. Post hec agrippa accedens ad quendam genere samaritem libertum cesaris. mutuatur ab eo c. miriadas. ex quibus antonie restituit quod debebat. ex residuo autem gaium eius filium nimis adiuuabat. unde et apud eum maiorem adeptus est dignitatem. Post dies autem agrippa circa gaium nimium procedente. quadam die eis pariter insedentibus sermo inter eos fit de tyberio. Cumq; agrippa ex intimo affectu uota profunderet et diceret uelociter defuncto tyberio gaio daret imperium. et meliorem eum et digniorem in omnibus esse firmaret. inter auditores horum uerborum forte fuit quidam nomine eutichus auriga agrippe libertus qui silentio texit quod audierat tradidit. postea uero quadam die cum eum agrippa furti argueret pro uestibus aliquibus: ita et reuera uestimenta subtraxerat: cumque ? et fugiens comprehenditur. Cumq; ad pisonem duceretur qui tunc custos fuerat ciuitatis. causa fuge requirens ab eo. dixit se quedam uerba secreta uelle cesari intimare. et in eiusmodi salutiq; profutura. Piso ergo uinctum eum misit ad capreas. Tyberius autem suo more uinctis habuit eum in uinculis custodiam. Magna enim sollicitudine per semetipso gerebat super quemlibet imperatorem aut tyrannum. Nam neq; legationes facile suscipiebat neq; duces suorum uel procuratorum uel aliorum in officiis constitutorum. Nullum autem ab officio remouebat. nisi forte in aliquo offensus deprehenderetur. et in moratis successus inueniret. Uinctorum et secretas denunciationes suspectas habebat. Unde cum amici ab eo causa huius dispositionis inquirerent. respondisse fertur legationes uinctorum ideo se non facile suscipere neque cito dimittere. ne ceteri uiderent alios facile absolutos. ex hoc plures ad se uenire incitarentur. et sibi frequenter legatorum molestiam ingerendam apportari. presertim cum et necesse esset ei dona largiri ab amicis uinctorum. Magistratus autem et officia semel datos. ideo se permittere dicebat longo tempore illos qui semel susceperant. quod intelligeret consuli plebi et prestari subiectis. Inuacua? namq; omnem amministrationem hec firmabat. ut circa opes acquirendas faceret homines studiose festinare. Nam cum se aliquis non plurimum in officio manere prospexerit. manifestum est quod omni studio gerat. ut antequam priuatur ab officio. quam plurimum possit pecunie acquirat. Unde et sepius plurimum ad furta et rapinas certant. Si autem perseueraturos se in amministrationibus certo cognoscant. licentia plurima est quidem pigriores fiunt ad furta facienda uel fraudes aliquas. Cum autem celeres successiones hominibus dantur neque subiecti sufficiunt ducibus depredantibus: quibus largitas temporis non est attributa quod possent omne studium lucrandi perficere. Ad exemplum et proferebat eis quendam uulneratum. ad cuius uulnera musce congregabantur plurime. Quidam autem transeuntium cum uidisset: miseratus est eius calamitatem. atq; quod pre imbecillitate nimia muscas illas a se abicere non posset. et quod opus hoc esset alterius beneficium. interrogauit eum cur si ipse non auxiliaretur molestiam repellendo muscarum. Cui ille respondit. Amplius in lesionis importas si has presentes muscas fugaueris. Iste quidem iam replete sanguine non eo modo mihi moleste sunt. quin et aliquantulum remissi insentiunt. Si uero his amotis alie musce congregantur. ita illud nullo modo inuadunt: ut et si irritant non ualeant effugari. Propterea ergo et se ipsum dicebat subiectis propinquas iudicium fatigatis consulere. pro hoc quod crebro in amministrationibus alios substitueret. qui more muscarum cum naturali ad lucra feruntur. cum et reuocationis timore amplius incitantur ad rapiendi cupiditatem. Testificatur autem huic meo sermoni quod huius esset nature tyberius. ipsum eius opus inspectum. quando duo et xx. annis imperio transactis. duos tantum dispensatores in iudeam misit: quorum gubernatione gens illa regeretur. gratum atq; pilatum. Nec in sola iudea talis extitit. sed et in ceteris regionibus taliter fecit. Uinctorum et examinationes se ideo differre dicebat. quia si condempnati cito morerentur. liberatio per hoc hominum malorum imminentium illis adesset. cum uero in custodia tenerentur: maiorem illis sic meritam censuit inferri calamitatem. Propter has ergo et huiusmodi causas et eutichus auditus non fuerat. sed retinebatur in uinculis. Tempore uero procedente tyberius ex capreis tusculanum uenit. distante a roma interuallo stadiorum c. Agrippa ergo rogabat antoniam ut ageret quatinus eutici auditum se daturum ? accusatio. Honorabilis quippe apud tyberium habebatur antonia. et cognationis et dignitatis gratia. nam drusi fratris eius uxor extiterat. Sed et uirtute pudicitie florebat. nam in etate iuuenili uiduata permansit. spernens secundum uirum coniugium. cum et a cesare cuncti? nubere cogeretur. et ita omnem suam uitam liberam detractionibus gessit. Tyberio quoque quendam beneficium prestiterat. Cum enim fuissent a seiano insidie preparate amico suo. et potentiam magnam tunc habenti. eo quod militaris tunc militie ductor existeret. et quod in consilium eius plures nobilium concurrerent. et libertorum magna manus se ei addiderat. et ideo omnis milicia ad necem cesaris ab eo fuerat corrupta. et pene seianus totum opus impleret. nisi antonia seiani malignitatem prudentior sua exercuisset in hac causa fiducia. Nam cum cognouisset quod de tyberio seianus tractaret. scripsit ad eum omnia diligenter et per pallantem quendam seruorum suorum fidelissimum litteras in capreas destinat ad tyberium. Ille autem insinuata cognoscens seianum cum uniuersis consciis interemit. antoniam autem licet eam et ante uenerabiliter haberet. uenerabiliorem tamen eam exinde habuit. eiq; in omnibus obediebat. Ab hac ergo antonia tyberius rogatur ut examinaret eutichum. taliter ei respondit. Si mendacium est quod aduersus agrippam eutichus dicere uult. meritum dignumq; supplicium fallax sustinebit. si uero que dixerit uera claruerint. in illum qui causa examinari compellit omnis pena redit. Agrippa autem cum ei hec ab antonia dicerentur. magis instabat deprecans examinationem cause fieri. Antonia ergo non ualebat agrippam contempnere eo quod esset uehemens in petendo. tempus oportunum inueniens. procedente gaio filio suo et agrippa in meridie iam post prandium per essedam? postulabat tyberium ut uocato eutico celebraretur examen. Cui tyberius respondit. Sciunt dii o antonia quia non ex mea sententia: a te coacta gero quecunque in hac causa fuerit gestum. Hec dicens. iussit macronem qui seiano successerat ut adduceret eutichum. Ille autem sine dilatione adductus. cepit ab eo tyberius percontari quid nam dicendum haberet aduersus eum qui ei libertatis munus indulserat. Tum eutichus inquit. O domine. uehebatur in carruca gaius et agrippa cum illo. et ego ante eorum pedes assidebam. Et cum multi inter eos sermones uerterentur. hec inter plura locutus est agrippa ad gaium. O si ueniat aliquando ille dies quando defuncto tyberio tu suscipias principatum. nichil hic filius eius impediret … facile possit … Et hic mundus beatus erit. et ego … beatus efficiar. Tunc tyberius credibilia que dicta sunt reputans. et quod iam ueterem … reseruaret agrippe propterea quod cum iusserat tyberium nepotem suum filium drusi frequentare suis conuentibus: et curare quod ille contempserat. totumq; se gaio dediderat. Tunc cesar ad macronem respiciens dixit. Hunc ergo uinciri facito. Macro autem non satis intelligens de quo illud uerius imperaret. nam non sperabat eum tale aliquid de agrippa cogitare. sed interrogauit cesarem ut certius de quo iuberet agnosceret. Cumq; cesar in ypodromio deambularet peruenit ad agrippam. eumq; manu comprehendens dixit. O macro. hunc iussi uinciri. Illo tamen requirente quem nam preciperet. cesar dixit Agrippam. Tunc subito agrippa perturbatus. ad deprecationes conuertitur. commemoratione ei filii faciens cum quo fuerat nutritus. et tyberii cum quo fuerat educatus. Taliter exorans nichil proficiebat. et ducebatur ostro uestitus ad uincula. Erat autem ardor magnus. et ex uino quod in epulis fuerat usus. cepit siti uehementer incendi. Unde anxius factus preter decus atq; dignitatem cepit cuncta respicere si posset sitis inuenire remedium. Conspiciens autem quendam ex famulis gaii taumastum nomine aquam in uase portantem. petiuit ab eo bibere. Ille autem porrigente suscepit atq; audenter bibit. et dixit ad puerum. Si pro oportet quod in bonum hoc tibi effecta fuerit ministratio. Nam cum hec effugero uincula nullo modo tardabo libertatem a gaio expostulare. qui mihi et uincto tale ministerium exhibuisti. sicut ante numquam neglexisti cum fuissem in dignitate constitutus. Agrippa autem hec dicens non est mentitus. nam uicissitudine ei merita reddidit. Nam postmodum rex effectus. eidem taumasto libertatem a gaio promeruit. procuratoremq; eum fecit sue substantie. sed et moriens filio suo agrippe et filie beronice in eodem officio ministraturum dereliquit. et hoc honore senio grandeuus defungitur. Et hec quidem postea facta sunt.

Agrippa ergo quia et herodes tunc uinctus stabat ante palacium in quadam arbore pre anxietate reclinatus cum pluribus qui simul fuerant uincti. Et quedam aui consedente super arborem in qua fuerat agrippa reclinatus que bubone romani uocant. quidam ex simul uinctis nomine germanus hoc contemplatus. interrogauit statim militem quis nam ille esset qui ostro uestitus requiesceret sub arbore. Et agnoscens quod agrippa uocaretur. et esset iudeus genere. ex his qui in illa gente primates uocarentur. petiuit eum ligatum sibi militem ut daret sibi copiam ad eum accedendi. quod uellet ab eo de patria ei aliquid percontari. Quod cum ei concederetur. accessit ad agrippam. et per interpretem sic ei locutus est. O iuuenis agrippa. affligit te quidem repentina mutatio magnam tibi calamitatem inportans. Nec autem tibi uerba denunciabo que tibi ex numine diuino fugam tocius mali portendunt. Testes ergo inuoco deos mee patrie et huius loci cultores ex quorum prouidentia hec nobis uincula peruenerunt. quod neque cupidine fallendi neque uanum tibi gaudium afferre desiderans. dicam que dixero. Nam tales pronunciationes que non ualent ipsis opibus approbari. magis faciunt meroris augmentum quam gaudium. Ideoq; iustum puto hunc deorum presagium nunciare. futurum est ut te confestim de his uinculis liberari. et ad preciosum fastigium magne dignitatis et potestatis ascendere. ita ut inuidiam ab uniuersis habeas qui te nunc miserantur attendere. Exitu et uite in beatitudine te repperies constitutum. diuitiasq; plurimas et omnia que prima dicunt mortales. tuis filiis qui tibi nati fuerint derelinques. Memineris autem quando iterum hanc auem que nunc in arbore conspicis supra caput tuum uideris. intra v. dies finem uite tibi esse uenturum. Hec ergo tunc cuncta complentur non uane hec a numine disponantur. cum placuit pronunciandi causa hanc auem destinare. Ego autem iniustum putaui si talia cognoscens te in omnibus celarem. Nam uale tibi est paululum afflictum esse meroribus: cum humanas uitas cuncta bona mortalium deuenerint. et omnem infelicitatem in qua nunc es effugeris. Germanus ergo talia predicens. tantum risum excitauit agrippe. quantum postea apparuit dignum miraculo. Antonia ergo grauiter ferens agrippe calamitatem intercedere pro eo apud tyberium infructuosum esse credebat. Sane inuenti sunt quidam ex militibus tales. qui eum sine districtione seruarent. Adhibetur et talis centurio qui illis preesset militibus: ex cuius permissu lauacra cottidiana ei concedebantur. et copia ad eum intrandi amicis et libertis tribuitur. et alia omnia permittuntur quibus sollicite curaretur. Intrabant autem ad eum amicus sylas. et ex libertis marsias et stocheus cibos afferentes quos libenter habebat. aliamq; diligentiam que necessaria solet esse in talibus rebus exercebant. indumenta quoque deportantes sub obtentu uendendi. Cum autem noctes adessent tempore stramina ei componebant fauentibus militibus: ita macro eis hoc ante preceperat dixerat. Hec ergo agebantur per sex menses quibus agrippa in his malis habebatur astrictus.

Tyberius igitur reuersus ad capreas febrium ardore corripitur. primum quidem mediocriter. sed in peius egritudine procedente … spem habebat euodus ei amantissimus omnium libertorum. et iussit ad eum filios eius adduci. Oportere namque dicebat ut cum eis loqueretur antequam … suscipere. Erant autem illi filii non quidem proprii sed adoptiui. nam drusus eius filius iam fuerat mortuus. cuius filius tyberii fuerat ab auo adoptatus. cognomento gemellus. et gaius germanici fratris sui filius iam adolescentulus et liberalibus disciplinis ad plenum eruditus. qui et populo honorabilis erat et carus propter germanici patris eius uirtutem. Nam et idem germanicus ad magnum apud populos fuerat sublimatus propter mansuetudinem morum. et propter affabilitatem quam cum eis gerere extabat. Et cum ipse clarus esset non se tamen aliis preferebat. sed omnibus se parem ostendebat. His ergo rebus non solum apud populum sed et apud senatum magnam habebat. Ad hoc et unusquisq; diuersarum gentium. alii eius fabulationis gratia

aliis fide ac mansuetudine quoniam in eius moribus cernebat, ad amorem eius invitaverat. Ceterum eo moriente lucem magis apud cunctos exortum est, non sic afflictum dolore monstravit, sed vera tristicia cuncti merebant. Nam eius mortem unusquisque velut propriam reputabat; ita eius mores et colloquia cunctis hominibus grata fuerant. Unde et ad filium eius Gaium deinceps super omnibus amor et favor cunctorum pervenerat; maxime autem omnis milicia eius amore tenebatur, ita ut gloriam reputarent pro eo mori si ratio postularet, quo tempore principatum susciperet. Tyberius igitur cesar iussit eunucho ut sibi ipso diluculo infantulos prenominatos adduceret. Ipse autem deos patrios supplicabat, ut ei signo manifesto ostenderent quisnam post eum imperium succedere deberet. Ipse tamen cogitabat ut Tyberio filio filii sui principatum relinqueret; sed credens maiorem esse prudentiam divine dispensationis suo consilio, a diis supplicabat se veritatem ostendi. Supplicanti igitur illi tale prodigium animus monstratur: ad illum videlicet venturum esse principatum, qui ad eum sequenti die primus ex omnibus venisset. Hec Tyberius cesar cognoscens, mittit ad nepotis sui Tyberii pedagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans se posse numinis superare sententiam. Deus autem econtra aliter de imperio decernebat. Illo igitur talia cogitante, illuxit dies, et iussit eunucho ut egrediens quecumque infantulorum foris inveniret, eum ad se primitus evocaret. Ille autem egressus Gaium ante tabernaculum repperit; nam Tyberius nondum advenerat, ciborum acceptione tardans. Quod autem ignorans totum quod agebatur, quodque Tyberius cupiebat: veni, inquit, ad Gaium, vocat te pater. Hoc dicto, introduxit eum in tabernaculum. Tyberius autem ut vidit Gaium, tum primum intellexit superne maiestatis potentiam, et quod non sit in hominum potestate de imperii constitutione decernere. Deinde semetipsum lamentabatur: primum quidem quod ei consilium fuisset informatum, et ei potestas ordinandi que vellet esset ablata; secundo Tyberium nepotem suum, quod non solum de imperio decidisset, sed quod et ipsa eius vite salutem in periculo positam esse cernebat. Super hoc quoque illi invidia ex cognatione esse futura. Nam timore vel odio Gaium suspectum fieri credebat, tam ex eo quod principatum accipere festinaverit, quam ex eo quod eum insidiaturum se suspicaretur, qui festinaturum in se redigere potestatem. Tyberius igitur in his malis erat ex illo eventu augurii, quod eius nepos amisisset imperium, et multum anxius seipsum quoque culpabat, quod illud augurium postulasset accipere, quia cum ei liceret de hac vita a merore liberum abscedere ignoratione futurorum, per propriam imprudentiam fecisset, ut cum infelicitate magna et dolore discederet. Licet autem esset valde turbatus, pugnavit cum animo suo, ut huiusmodi verba loqueretur ad Gaium: O fili, inquit, cum habeam propinquiorem nepotem Tyberium, tamen tibi ex mea sententia deorumque decreto imperii tribuo potestatem. Rogo autem ut nichil adversus aliquem recorderis, qui mihi in principatu administer extitit, vel qui mihi benivolentiam aut favorem exhibuit; nec aliquem propter me ledas. Quoniam tibi nunc tribuo potestatem imperii, neque circa Tyberium minus aliquid caritatis exhibeas, quem te cognatione debere cognoscis, ut mihi digna vicissitudine plus quam tibi nunc tribuo reddas; et Tyberium cures, ut et consanguinitati quod debes exhibeas, et munimen tibi principatui meo acquiras, cum tibi eum feceris amicum. Nam solitarius quisque amplius patet periculis, et maxime cum in tanta potestate quisque fuerit constitutus. Ad hoc et denuntio ut iuste cuncta disponas, quia nec diu impunita esse delicta relinquuntur que contra fas aucius aut contra fedus nature fuerit perpetratum. Hec verba cesar Tyberius cum Gaio loquebatur. Gaius autem etsi fictum ad se loqui Tyberium sentiret, ipse quoque longe aliter animo gerebat; tamen ad tempus benigne respondit et facturum se omnia pollicetur. Postea autem ad imperium veniens, et eundem Tyberium extinxit; et ipse non post multum tempus insidiis interemptus est. Sed hec postea contigerunt.

Tyberius igitur Gaium successorem in principatu pronuncians, paucis diebus advivens defunctus est. Imperavit autem annis XX et duobus mensibus sex diebus tribus, et quartus Romanorum imperator fuit. Romani autem audientes Tyberii mortem hylares esse ceperunt, pro ipso letificati nuncio; non tamen fiducialiter gaudebant, non quia forte nollent, nam multis pecuniis nuncium remunerare volebant si vera nunciaret; sed timebant, si falso nuncio certati gauderent, ab illo cognitum periret quod eius morte gauderent. Nam plures nobilium Romanorum ille extinxerat. Nam idem Tyberius importabilis erat in ira, et irrevocabilis ad quecumque perpetrandum cupiditas impulisset, et sine ratione videretur occasione inimicus inveniens; in omnibus que facienda decernebat asper agrestisque constabat. Ob hoc illi mortem eius audientes, suam leticiam manifestare timebant. Interea Marsias libertus, dum Agrippe bonum nuncium deportaret, a balneo egressum, signo dato hebrea ei lingua locutus est: dives mortuus est leo. Agrippa autem cognomento Herodes hoc verbum intelligens, gaudio cepit extolli, et dixit ad eum qui nunciabat: Tibi super omnia pro hoc bono nuncio gratie habundantes reposite sunt, tantum ut vera sint que dicas. Centurio autem qui Agrippam custodiebat, intendens tam festinationem Marsie qui advenerat, quam gaudium Agrippe quem ex eius verbis acceperat, putavit novitatem quandam significatam, et interrogabat eos quid rumoris fuisset allatum. Illi autem secretum efferre trepidabant; sed diu urgente eos centurione, de amicicia eius confidens Agrippa indicavit ei causam gaudii. Centurio autem magnum gaudium illo sermone percipiens, quod et prosperitas Agrippe foret, statim convivium ponit. Cumque igitur epulationibus poculisque indulgentiore procedente, venit quidam dicens vivere Tyberium, et intra paucos dies in civitatem venturum. Tunc centurio asperius valde illo sermone turbatus, eo quod cernebat morte esse digna que gesserat, quod morte cesaris audita cum Agrippa vincto convivium celebraverit, statim ex lecto deposuit Agrippam et ait ad eum: Tu me fallere festinasti, mortem cesaris falso denuncians; sed scito hoc sermone penam esse in tuum caput. Hec dicens centurio, confestim ligari iubet Agrippam, et constringi artiore custodia. Nocte igitur illa Agrippa in malis erat constitutus. Sequenti vero die per omnem civitatem de morte Tyberii sermo firmatur, et iam iamque publicabatur. A Gaio quoque confirmato in regno destinantur epistole, una quidem ad senatum mortem Tyberii denuncians, altera vero ad prefectum custodie civitatis, in qua iubebat Agrippam ex militum auferri custodia, et ad domum transferri in qua primitus habitabat, et ibi remissiore custodia manere. At Gaius postquam Romam venit Tyberii corpus secum adducens, sepulturam ei secundum morem patrium opulenter magnificeque celebravit. Et eo ipso die Agrippam vellet absolvere, Antonia eum prohibuit, non odio aliquo circa eum astricta, sed opinioni Gaii consulens, ne Romani putarent eum mortem Tyberii gratanter accepisse, si tam celeriter absolveret quem ille devinxerat. Gaius autem non multis diebus pretermissis eum accersivit in domum regalem, tondique precepit et vestibus preciosis indui, cultuque mutato diadema capiti eius imposuit, et regem confirmat tetrarchie Philippi, donans ei et Lysanie alteram tetrarchiam. Pro catena vero ferrea quam portaverat, auream ei pari pondere donavit. Magistrum quoque equitum in Iudea constitutorum eodem tempore Maxillum destinavit. Secundo autem anno Gaii cesaris Agrippa postulat ut navigare permitteretur ad propria, quatenus provinciam sibi commissam certo moderamine dispensans iterum reverteretur. Et permittente Gaio cesare navigavit in patriam, et preter spem omnium rex ab omnibus cernebatur, cum multo miraculo, et cuncti mirabantur quid habeat in aliquibus fortuna licentiam. Omnes et hesitabant considerantes penuriam hominis unde priori tempore conversabatur, et prosperitate presenti qua fuerat sublimatus; et plerique beatificabant hominem quod non fuerit defraudatus reparatione fortune. Alii et omnia incredibilia putabant, licet suis viderent obtutibus. Tanta quippe in Agrippa rerum mutatio cernebatur, ut quorumdam mentes adduceret in dubium.

No

Herodiadis autem soror Agrippe que Herodi erat coniuncta, qui fuit tetrarcha Galilee regionis trans Iordanem, invidia faciente potestatem fratris et dignitatem graviter ferebat, quod maiori dignitate fulgeret quam suus maritus, et quod prius de penuria fuga discessisset, debitum non valens absolvere, et reversus esset cum amplissima dignitate. Contristatur igitur graviterque ferebat tanta mutatione in fratre Agrippa, et maxime quando intuebatur eum cum regalibus insignibus incedentem, et hinc inde circumferri multitudine populorum, infirmitatem sue invidie tolerabat. Accedens igitur ad virum suum animum eius incitabat exhortando ut Romam navigaret, similiterque sibi dignitatem imploraret a cesare, intolerabileque sibi esse vitam dicebat, quod idem frater suus Agrippa filius Aristoboli, qui a patre Herode laqueo suspensus est, inopia magna compressus et fuga lapsus, eo quod aliter non posset effugere creditores quibus debuit pecunias, et taliter patria decedens, cum regali dignitate fuisset reversus; ipse autem cum esset filius regis et frater eius qui tetrarchiam illam ante tenuerat, ita pateretur tali honore negligeret, cum ei magis cognationis iure talis honor deberetur. Contristari et eum deberet quod minore honore quam ipso patre possideret; et neque se pati debere ab eo superari honoribus, cum priore tempore sua pecunia subventum esset; confusionemque deputare quod ille se preiret honoribus, quem anteriore tempore sua miseria alebat. Hec autem omnia considerantes, Romam pergamus, et nec labori nec sumptibus parcentes; non enim ibi auro et pecuniis est parcendum, ubi ad ampliores honores valebimus ascendere, sed omne quod habemus expendamus, ut talem honorem consequamur. Herodes autem repugnabat, otium et quietem diligens, et moliebatur eam ratione placare. Illa autem quanto videbat eum quiescere cupientem, tanto amplius instabat, iubens ne aliud agendum pretermitteret, quo posset a cesare regnum promereri. His et talibus verbis illa nullo modo cessabat, donec sepius eum fatigando invitum fecit consentire sententie. Preparans igitur opulenter universa, et nichil sumptibus parcens, navigavit Romam, Herodiadem uxorem secum ducens. Agrippa vero intentionem eorum intelligens, et que illi se preparabant audiens, etiam se ipse preparabat. Cum autem eos navigasse cognosceret, et ipse Romam misit quendam ex suis libertis nomine Fortunatum, plurima munera cesari deportantem, et epistolas adversus Herodem, et ipsum nuncium instruxit quo ore proprio edoceret oportunitate reperta. Qui cum subsecutus esset Herodem, et eum apud cesarem invenisset in loco ubi imperialia tabernacula erant, et opibus diversorum principum magnifice potiuntur, epistolas Agrippe quas per eum miserat cesari porrexit. Isdem et locus lavacra calida exhibet, aquis ex terra ultro manantibus, et aptus saluti corporum quos ibi lavari contigerit. Gaius igitur cesar mox ut Herodem suscepit et primum sermonem cum eo conmiscuit, confestim Agrippe suscepit epistolas, in quibus accusationes Herodis continebantur. Accusationes autem Agrippe in Herodem plane tales erant: consilium fuisse Herodem cum Seiano adversus Tyberium, et cum Artabano rege Parthorum adversus Gaium. Probamentum autem huius rei dicebatur quod idem Herodes haberet constructionem immensam armorum que LXX milibus pugnatorum sufficeret, et hec in armamentario Herodis reservari. Quibus lectis motus est Gaius, et percunctatur Herodem si verum esset quod de armis nunciaretur. Ille autem cum negare non posset, ne veritate convinceretur, respondit esse arma. Tunc cesar verum esse credens accusationem, tetrarchiam ei abstulit et Agrippe regno coniunxit, et opes eius similiter tribuit. Ipsum autem Herodem certo condempnavit exilio, habitaculum illi constituens in Lugdunensium Gallie civitate. Cognoscens autem Herodiadem esse Agrippe sororem, opes et alia quecumque propria esse probavit ei restituit, arbitrans eam consilio viri esse invitam, et curabat eam eo quod sororem Agrippe cognoverat. Tunc illa dixit ad Gaium: Tu quidem, o cesar, magnifice satis, sic dignitate tua decebat, hec mihi largiris; verum ego tuo non possum uti beneficio causa que muneribus, propter dilectionem qua marito meo constringor; cum socia in prosperitatibus extiterim, iustum non estimo ut eum in hac necessitate relinquam. Tunc ille magnitudine animi eius indigne suscipiens, simul eam cum Herode misit in exilium, eiusque substantiam Agrippe fratri eius tribuit.

173.

Herodiadi igitur pro invidia quam circa fratrem gerebat, et Herodi ob id quod muliebres rationes et vanitates sequebatur cuncta iniuste disponendo, et maxime in Iohanne qui dicebatur Baptista, quem hortatu ipsius Herodiadis occiderat, tale iudicium ex prudentia divina illatum est.

No

Gaius autem primo ac sequenti anno magnifice rebus utebatur, et mediocriter se in omnibus exhibebat, et favor illi per dies tam apud Romanos quam apud ceteros subiectos amplior augebatur. Procedente vero tempore magnitudine dignitatis elatus, humanum perdidit intellectum, et sese volebat divinitate que vera est honorari.

Illo tempore cum in Alexandria sedicio pervenisset inter Iudeos ibidem habitantes atque paganos, certi ex utraque parte legati mittuntur ad Gaium. Erat autem inter paganorum legatos unus nomine Apio, qui Iudeos plurimum blasphemabat, et de hoc precipue eos accusabat quod honores cesaris omnino haberent contemptui. Nam cum alias gentes Romano imperio subiectas Gaio cesari templa fundare, altaria construere, et alia sacra divinis celebrare firmaret, a solis Iudeis hoc reprobari proclamabat. Deberent namque et ipsos simulacris honorare cesarem, nomenque eius haberent mirabile. Hec igitur Apione et alia huiusmodi durissima contra Iudeos proloquente, Philo legatus Iudeorum ei resistebat, vir in omnibus magne glorie, philosophie quoque non expers, et ydoneus defensare causas quecumque accusationibus subiacebant. Gaius autem credens que Apio de Iudeis dixerat, legatos Iudeorum iubet ex secretario excludi et absentes fieri. Nam tanta fuerat indignatione succensus, ut crederetur aliquid sevissimum perpetrare. Tunc Philo egrediens de secretario dixit ad eos qui secum fuerant Iudeos, ut animo confidentes existerent, neque cesaris furorem timerent, nam propterea esse ut ipsis opibus deum repugnare clarescere. Gaius autem graviter ferens quod in tanto despectu apud solos Iudeos existeret, misit legatum in Syriam Petronium successorem Vitellio, iubens ut cum numerosa manu Iudeam invaderet, et siquidem sponte susciperent, eius simulacrum erigeret in templo dei; sin vero resistere molirentur, pugnando superans id ipsum in medio efficeret. Petronius igitur qui pergebat in Syriam decreta exigens, et ut mandatis cesaris minister existeret, cumque plurima auxilia congregaret, duasque Romane milicie legiones haberet, Ptholomaida venit, et ibi hibernum tempus peragere, et primo veris tempore prelium posset agere cum Iudeis; et hoc consilium cesari per litteras intimavit. Ille autem laudabat eius sen

tentia. iubens ut nullum preter mitteret. & si minus obedientes essent. plurimum eis interemptis inferret. Interea multa milia iudeorum uenerunt ad petronium in ptolomaida deprecantes. ne ad solutionem et transgressionem patrie legis eos cogerent. Si autem modis omnibus statuisset simulachrum cesaris in hierosolimam inferre. ibique constituere. semetipsos prius interfici postulabant. Neque enim inquiunt possumus quamdiu uiuimus hanc rem consentire. quoniam nobis mediator est a legis latore. & cum auctoritate omnino non ualemus contempnere. neque illas constitutiones paruipendere possumus. quas patres maioresque nostri usque ad suum interitum seruauerunt. Petronius autem respondit. Si enim hic esset ut meis iterer consiliis. iusta uobis a me hec esset oratio. Nunc autem cesare iubente me cumbit multa necessitas. eius decreta complendi. ne si contempsero ego maius periculum incurram. Et iudei. Quoniam inquiunt ita sapis o petroni. ut transgredi cesaris mandata non audeas. nos etiam quoque iudicamus. quia neque nos legis diuine precepta transgredimur. qui uirtute maiorum nostrorum & laboribus instituta. nec usque sine transgressione uiximus. neque in tanta ausi sumus nos peccare neque ea. ut que a deo iudicata sunt fecerimus. uel aliquibus bonis illecti. uel metu mortis adacti. sed fixum animum tenemus. ut pro obseruatione legis nostre cuncta pericula subeamus. spe fortissima gerentes deum nobis auxiliaturum in presenti. & mercede postea redditurum. si pro eius cultura fuerimus aliqua mala perpessi. Si autem noluerimus obedire non solum infamiam debilitatis incurrimus. uerum & inmanius offendimus deum. qui tempore multo antiquior esse censetur quam gaius. Et petronius considerans in uerbis eorum inmutabile firmumque propositum. & sine pugna se non posse gaii precepta perficere. nec sine multa cede negotium illud peragere. assumens suos amicos & cuncta seruicia in tyberiade pergit. uolens iudeorum instituta cognoscere. uel cuius essent uel qualibus ordinibus uiuerent. Iudei non cernebant se magnum imminere periculum ex bello romanorum. & ideo magis amplectebantur summum interitum. quam impii efficerentur in deum. Multa itaque milia petronio ingresso uenerunt ad tyberiadam. & supplicationibus utebantur ne pollueretur ciuitas erectione simulachri. Ad hec petronius. Et pugnabitis inquit contra cesarem neque illius potentiam neque uestram putantes infirmitatem. At illi nos inquiunt minime pugnare disponimus. uerum & sumus ante mori parati quam legis nostre mandata soluamus. & simul in faciem prostrati primi se paratos esse firmabant. Hec quoque per dies xl. gerebant. & iudei culturam terre negligebant. cum maxime tempus exigeret. & tanta pars anni uerteret quo solent semina terre mandari. Causa quippe eos moriendi feruor accenderat: ne simulachrum aliquod poneretur in ciuitate. Talibus se rebus habentibus: aristobolus agrippe regis frater & elmas maior alii quoque optimi uiri ex eadem ipsa familia & plures de optimatibus ad petronium uenere deprecantes. ut benigne de presenti negocio consuleret. & de tante multitudinis perdicione cogitaret. & ut gaio cesari de his scriberet. inmanis immobile animum iudeorum. neque eos simulachrum uelle suscipere. & omnem culturam terre negligere. & nos in occursum tuum uenisse. & pugnare nec uelle nec posse. mori tamen inuenerant paratos. antequam transgressores sue legis existerent. Deberet & eis condolere ne maliud in tanta multitudine terra inculta remaneat. & postea inopia latrocinia perpetrent. Fortassis et gaius emollietur. & nichil crudele estimabit: neque illa disponet quibus ad sedicionem ipsos excitet. Aristobolus quoque & qui cum illo erant talibus uerbis petronium deprecabantur. Petronius autem instantibus iudeis. uidens quod supplicem exorabant. seniumque tacite tot multa milia hominum pro ipsum interitum darent. si uellet gaii furie obedire. & super omnia deum offensurum. multo melius iudicauit ut de his gaio scriberet. & aut eius animum mitigaret. ut nichil peius mali contingeret. aut si forsitan indignatione concitaretur. quod eius mandata minime compleuerit. & aduersus eum aliquid mali decerneret. bonum esse iudicabat pro meliore causa. & pro tanta hominum multitudine subire discrimen. Conuocans quoque petronius in tyberiadam multa milia iudeorum. & constituens in circuitu multas milicias & turmas. uisum est ei primo non sua sed cesaris sententia. dicens se timere iracundiam gaii. & primum se accessurum ad perficienda ea que sibi precepta fuerant. & se firmabat magnis honoribus ab eo sublimatum. ita ut nichil contrarium eius uoluntati peragere uellet. Verum & non arbitror iustum esse. ut salutem honoremque meum non pro uobis qui tam plures estis impendam. nec permittere uolo ut primo isti uita uestre legis soluantur. neque adeo dignitatem templi dei contempnere. ut aliquid iniurie per potestatem principum uestris religionibus inferant. Sed scribam ad gaium cesarem. uestras illi uoluntates intimans. & quantum possum causam adiuuans. & uestrum in bono propositum. & spero quod deus aderit. cuius potestas potior est omni humano molimine. humanaque uirtute. qui & potest nos in conseruatione legis uestre protegere. & me in omnibus tractari ut nec ab ipsis humanis honoribus excidam. Quod si & gaius forsitan gaius exasperabitur in me iram suam uelit effundere. sustinam omne periculum & omnem miseriam quecumque corpori possit infligi. ne uos tantos probis operibus pereuntes intuear. Ite ergo nunc unusquisque uestrum ad opus proprium. & terre uestre culturam impendite. ego uero romam litteras destinabo. & omnia pro uobis tam per me quam per amicos que rei eueniant agere non omittam. Hec dicens petronius. iudeorum congregatione dimittit ubique. ut culture terre diligentiam exhiberent. & nobiles eorum alloquio suo adhortatus ut spe meliore gererent. & aliam multitudinem letificare festinabat. Deus & suam repente presentiam aduentorum manifestauit in omnibus ad te petronio. Simul enim ut finis loqutioni ad populum fecit. confestim preter spem omnium ingens pluuia descendit. Nam illo die ab ipso solis ortu serenitas magna claruerat: nullumque signum pluuie in celo fuerat uisum. sed & omnis annus magna ariditate fuerat siccatus. ita ut desperatio fuisset ex corda non solum pluuie sed & si posset unquam celum tectum nubibus apparere. Et quoque & preter consuetudinem tanta inundatio uenit aquarum. ut iudeis spes magna fieret in nullo petronium frustrari pro eorum negocio laborantem. Petronius autem amplius obstupuerat uidens manifeste deum se ostendere consolatorem iudeorum. & multum sua declarare sententia. quod contradicere non ualeret gaius. nec reluctari eorum peticioni. Scripsit ergo petronius ad gaium postulans. ne tanta milia hominum contempneret. quod non possent sine bello & ingenti cede a transgressione sue legis impelli. pireque tributaque ab illa gente darentur. memoria & non bona romani nominis in posteriora relinqui. & super hec quoque uirtute diuina iudeis prebere presidium. quod euidentibus indiciis probatum esse firmabat. Petronius ergo huiusmodi litteras ad cesarem destinauit.

XX. Agrippa autem cognomento herodes tunc rome morabatur. & in amicicia gaii gratiaque crescebat. Quadam ergo die idem agrippa epulum preparauerat cesari. ubi magnam impendebat diligentiam. ut omnium elegantia et precia in ciborum uarietate uinceret. uniusque suauitates & delicias studiosius prouideret: ita ut non solum ceteros autem etiam adinuentionibus epularum. sed neque ipse gaius quamuis multum cupiens ei posset equari. Gaius autem nimis admiratus ingenium eius quam magnificentiam animi. & quod super uirtutem suam sumptus expendisset ut sibi placeret. uoluit munificentia eius remunerare. Cum itaque gaius ex deliciis & uoluptate ac uino hylarior esset effectus. & ab agrippa iterum ad potum inuitaretur. dixit ad eum. O agrippa quam tibi honorificentiam exhibui pro beniuolentia & fauore quem circa me semper habuisti. ita ut tyberio uiuente periculum ingens pro me incurreres. Verum quia in omnibus te uideo uirtute preditum. & nos amore superante in donorum existimo tuo studio me superari. Volo itaque quod antea minus feci nunc perficere. & tantas tibi munerum copias attribuere. ut nomen tuum magnificatum opibus & honoribus. Hec dicens gaius ad agrippam. uolebat illi aliquid sed dit dono dare. uel ciuitates exhibere. Agrippa autem quamuis principatum innitte heret quod petere cupiebat. tamen noluit in presentia suam uoluntatem aperire. sed respondit gaio. Quia neque primo lucrum ex tua gratia concupiui. dum tyberio adhuc uiuente contra eius uoluntatem studium actuationis tibi impendere. neque nunc uolo aliquid lucri gratia a te petere. sed sola gratia tua esse contentus. Nam & si multa iam a te sunt donata. que tua uirtute tuaque potentia minora sunt. meo tamen hic est accipientis merito et dignitate mea multum constant esse maiora. Gaius autem obstupescens eius animi uirtute. magis instabat ut diceret quod sibi cuperet donari. Tunc agrippa quoniam inquit o domine cesar magnanimitate tua dignum me tuis muneribus existimas. postulo quidem nichil quod ad diuicias opesque pertineat. nam me anterioribus pecuniis locupletem fecisti. sed illud peto quod tibi & opinionem pietatis augeat et diuinitatem eis implorer auxilium. & mea gloria non sit apud audientes quod nichil a te peto ad meos usus pertineat temporalium rerum. Postulo ergo ut erectione statue quam in templo iudeorum faciendam petronio precepisti. ultra nolis effici. Agrippa autem quamuis sciret quod nichil aliud nisi mortem afferre illa peticio. tamen contemptus aliis sibi necessariis & utilibus illud accipere postulauit. Gaius autem ab eo quod ab agrippa taliter fuerat accuratus indignum estimabat mendacem coram tantis apparere. ante quos alacriter compellebat agrippam quod uellet expetere. paululum sui penitens. tamen concessit. ac scripsit ad petronium laudans quidem eum quod exercitum instruxerit pugnare cum iudeis fuerit preparatus. & omni usu laborauerit conminata perficere. Verum statuam inquit si erexisti ut constituta est perseueret. si uero nondum erecta est nichil ultra fatiges exercitum auxilia dimitte. teipsum uero ad ea que iussus es curanda conuenit perficias. nam iam opus non habeo ut erigatur gaii statua. hec enim agrippe concessi. uiro honorabili mihi semper. sed nunc amplius honorando. Gaius ergo talia scripsit petronio antequam maior sedicio oriretur. nam ita mentes iudeorum timebant. & talia indicia monstrabant. ut si forte contrarium nuncium a gaio redirent: parati erant aptum bellum gerere cum romanis. Gaii autem animus erat temptationibus obnoxius. & alieni bono consilio. & in omnibus que facienda decreuerat magis pertinax fuit adimplendum. & in nullo se moderari sciebat. sed iudicabat beatitudinem si omne quod sibi esset uoluptati perficeret. Nam post primam legationem scripsit secundo petronio huiusmodi uerba. Cum inquit dona que tibi iudei dederunt meliora iudicas quam mea complere precepta. & cuncta que illis placent studes complere mea mandata contempnens. iubeo ut temetipsum iudicem fieri. & eligere quod debeas pati qui me ad tantam iracundiam concitasti. ut exemplum efficiaris cunctis & presentibus & futuris. quod nullus audeat deinceps imperatoris mandata contempnere. Hanc epistolam destinauit gaius petronio. non tamen gaio uiuente peruenit. Nam retardatis nauigio portitoribus: petronius eam tarde suscepit. ita ut & ante hanc epistolam alteras litteras accepisset. in quibus mors gaii cesaris continebatur. Non enim obliuisci poterat deus tantorum periculorum que petronius cum alacritate magna subierat. ut iudeis gratiam indignis confirmaret. & gaium de mundo abstulit: mercedemque illi dignam pro sua impietate restituit. & cooperabatur in omnibus petronio. Nam tanta illi dilectio excreuit tam rome quam in uniuersoque regno. ut dignitatem eius decentissime super eum appareret. Rome enim senatorum ordines. & qui que dignitatibus continebant tam pietatis merito. quam odio gaii quod ipse cum crudelitate eis preceperant. circa petronium magno fauore utebantur. Mortuus est ergo gaius scripta epistola petronio. in qua eum morte dampnauerat.

Causa autem per quam idem gaius extinctus est. & totum ordinem insidiarum narrabo in sequenti uolumine. dum pre manibus habeam aliunde aliud narrare. Contigit enim per idem tempus iudeis qui in mesopotamia & babilonia habitabant ualde magna calamitas. & tam multa ibi cedes accidit. quanta numquam antea referetur in hystoria. De qua calamitate cuncta diligenter narrabo. & causas ipsas ex quibus peruenit insinuabo. Neerda ciuitas babilonie dicitur nimis populosa. habens circa se plurimam fecundamque regionem. & cum aliis plurimis bonis quibus referta est. hostibus quoque est inaccessibilis. Nam eam eufrates fluuius undique circumueniens. in medio continetur uersa. & super hec menibus est munita fortissimis. Est & alia ciuitas cui uocabulum est nisibis. circa eiusdem fluminis fluenta constructa. In his ciuitatibus iudei & loci munimine confidentes. censum que ad honorem dei contribuebant ibidem custodiebant. & deponebant alia decora omnia in illis ciuitatibus. Nam eis uelut promunctorio munitissimo securi utebantur. & hinc in hierosolimam cum tempus expeteret pecunias dirigebant. Plurima quoque milia hominum inde pascebantur. Ex neerda ergo in babilonia duo homines asineus & anileus nomine erdaicenses genere & inter se germani fratres. Hos propter matrem quia patre orbati erant. ut ad discerent opari telarum nauium. quia non iudeorum apud eos eidem loci huius operis habebatur. ita ut & plures iudeorum easdem exercerent opibus quibus usum maximo perficiant. Hos iuuenes quadam die magister quia eidem operi preerat et a proposito ipsa arte didicerant. de aduentu & tarditate culpauit eosque uerberibus castigauit. Illi uero grauiter hoc ferentes arma quantacumque in eius domo seruabantur abripiunt. & pergunt in quendam locum qui diuiduo fluminum uocabatur. ubi optima pascua solebant germinare. & ibi se deposuerunt. Quo facto. congregabant ad eos plurimi iuuenes. qui agrestia te laborabant. Hos omnis illi duo fratres armis instruunt. & ipsi eorum ductores existebant. Extruentes ergo ibi quandam arcem demandant unicuique qui per illa pascua sua armenta ducebant. ut eis censum redderent. & ex hoc cum eis amicicia hererent. & aduersus hostes si forte irruerent auxilium fore firmabant. Illi uero hec audientes obediebant eis. nam resistere non audebant & ex pecoribus mittebant eis quecumque uolebant. Dehinc illis manus & uirtus amplior accedebat & potestatem habebant quecumque uellent efficere. & alios fugabant uel ledebant. alios tegebant uel curabant non solum incolas regionis. sed & quis forte transire per eos contingeret. donique eorum factus formidolosum fiebat. & per dies singulos sermo de eis crescebat. donec ad regem parthorum usque perueniret eorum fama. Satrapa uero babilonie postquam ista cognouit. uoluit eos in ipsis initiis reprimere. antequam eis licentia crescente. malum amplius oriretur. Et congregans magnam manum ex parthis & babilonis aduersus eos repente tendebat. & nolens eis intimare sui aduentum. per occulta duxit exercitum. & ueniens in quendam nemorosum locum ibidem latuit. Sequenti uero die illucescebat sabbatum quo iudei nichil operabantur. & cogitans eos non ausuros resistere. uoluit eos hoc modo sine pugna uinctos abducere. Paulatim ergo ac pedetemptim accedebat ad locum. ut cum proximus fieret. statim in eos irrueret. Asineus autem eodem momento cum aliis non nullis sedebat. & arma ante eos

tacebant. & audiens a longe strepitum armorum & hinnitum equorum. dixit ad
socios. O uiri. hinnitus equorum in meas aures lapsus est. Non equarum inge
mor sed equorum uiros super se uehentium hinnitum audio. & strepitum frenorum
simul aduerto. & uereor ne nos circumfusi hostes aggrediantur. Citius ergo
unus ex uobis spectatum percurrat. quod nobis quoniam sit manifesto denunciet.
Opto autem me falsa locutum fuisse. & deceptum potius ueri similitudine quam
uera sensisse. Asineus ergo hunc uerba locutus est. & ecce quidam simul accur
runt speculatores & dicunt ad eum. & qui simul ibi residebant. Non falle
ris sed recte coniectasti que aduersum nos gerantur. Ab hostibus enim circum
cidamur. & plurimus equitatus nos inuadit. eo perfecti tempore quando nudi
sumus omnibus armis. & ex patria lege nos uacare ab omni opere conuenit.
Asineus porro non secundum speculatorum sententiam quid deberet fieri decerne
bat. sed legalem magis estimabat ne dimissis manibus pereuntes letera
hostibus exhiberent. ut ultionem exigerent de aduersariis. Arripit ergo
asineus arma. & alios qui circa se erant similiter adhortatur in audacia
eos excitans. ut uirtutis memores hostes timere fessos inuaderent.
Impetu ergo asineus in hostes cum suis faciens. multos obtruncauit &
alios fugauit. Nam securitas illa qua se putabant cuncta sine bello
superare. eos ignauos & molles effecerat. Parthorum autem imperator cum
talis nuncius aduenisset. obstupefactus super illorum fratrum audacia. deside
rabat eos uidere. & cum eis inire colloquium. Mittitque ad eos unum
ex armigeris suis fidelissimum qui diceret eis. Quoniam artabanus parthorum impera
tor quamuis a uobis lesus. & sua prouincia depredata sit a uobis. tamen nulla circa
uos indignatione qua debebat accensus est. sed consideratione uirtutis uestre
in uestram gratiam factus attonitus. misit me ad uos dextram uobis fidemque prebiturum
ut ad eum ueniatis. & ei habeatis amicitiam. nullumque dolum aut insidias
formidantes. Dona & se daturum uobis promisit. & honoribus subleua
re. ex quibus uobis maior potentia accrescat. Tunc asineus ipse quidem ue
nire ad eum distulit. fratrem autem suum anileum cum muneribus transmisit. Ille
autem ueniens ad imperatorem. statim ante eum ingreditur. Artabanus autem rex par
thorum interrogauit eum cur asineus frater eius non simul aduenisset. Cumque
ille respondisset quod pro amore suum aduentum subtraxerit. cepit artabanus
per deos patrios obtestari. nichil mali se eis irrogaturum. si se ei committerent
fidi. Inter barbaros enim hoc esse constat indicium fidei. ut postquam dexteram suam
prebuerit. nunquam mentiatur. nec quisquam de fide dexteram dantis dubitare potest.
Artabanus ergo rex parthorum dexteram suam dans. misit anileum persuasurum
fratri. ut ad eum & ipse ueniret. Hoc autem faciebat artabanus opus his illis
fratribus pro tutamine sui regni. ut antequam aliqui bellorum a babiloniis contra se commouerentur
ipse illos per amicitiam occuparet. Timebat enim ne plurimi de babiloniis
& parthis se asineo coniungerent. & ualida manu congregata. a suo imperio
recederent. & sibi bellum inferrent. Anileus autem rediens ab imperatore ad
fratrem intimauit ei munificentiam & alacritatem imperatoris & similiter
iurandum quod ei prebuerat. & persuasit ei ut alacriter secum ueniret ad ar
tabanum quod & fecit. Rex autem parthorum eos cum magno gaudio suscipiens.
admirabatur asineum quod tam magnanimus exstiterit cum corpore esset ad uiden
dum breue. & quod contemptui uirtute ei ignorantibus & corpus eius paruum
intuentibus haberetur. Cuius ergo prudentiam strenuitatemque considerans. fertur
eum ostendisse uni de ducibus suis nomine abdagan. & indicauit ei nomen
eius. omnemque uirtutem & strenuitatem eius quam haberet in bello. Abdagases
autem postulabat regem ut permitteret sibi quatinus eum occideret & uindicaret
depopulationes eius quas in prouincia fecerat. Respondit autem ei imperator.
Non permittam hoc fieri in eum uirum qui in mea fide confidens. dexteram a me
iurationemque deorum accipiens ad me uenire curauit. Descendentem ergo eum
a me si cupis insequere. & eum si potes iure belli supera. Mane
itaque facto. accersiri iubet asineum. & dixit ei. Tempus est o iuuenis
ad propria descendendi. ne forte plurimi super te irritentur. & sine mea
conscientia pereas. Commendo igitur tibi babilonie regionem. ut ex ea lesa latro
nibus non pereat. sed tua uirtute a malis omnibus defendatur. Dignum namque
sum a te homine optimo hanc recompensationem accipere. quia tibi fideles animos
omnino seruauerim. nec eis consensi qui fuerant ad tuum interitum tendentes.
sed salutem tuam tuendam sedulo festinaui. Hec dicens. cum donatum mune
ribus competentibus in propria destinat regione. Asineus autem cum fratre domum
rediens oppida construxit. & castella diruta restaurando confirmauit.
atque ita in breui magni effecti sunt. ut cuncti per eum negocia gerebant. quia
numquam ab alio ante ipsum gesta sunt. Tantus ergo sumere factus ut &
ab ipsis parthorum ducibus honoraretur qui ad illam regionem pro tempora
mittebantur. Nam sola babiloniorum honorificentia habere minore
putabat. sed omnia negocia que in mesopotamia gerebantur ex eius pote
state pendebant. & magna ei felicitas per annos xv. amplifica
ta crescebat. & bonorum omnium uigore ac flore pollebat. Igitur dum
illi fratres prosperitate fruerentur. subito illos malorum principia occupaue
runt. que ex huiusmodi causis acciderunt. Postquam enim strenuitate ac uirtu

174

te ad magnam peruenere potentiam. conuertuntur ad iniurias perpetran
das. & transgressiones patriarum legum. & omnia peruerse agebant.
Denique quidam duce parthorum inuadunt. qui ad gubernandam illam re
gionem missus fuerat. cuius propria uxor fuerat commitata. Hec enim in
aliis rebus plurimis laudabilis extitisset. tunc & pulchritudine
cunctas feminas anteibat. ita ut magnum decoris miraculum inspicien
tibus appareret. Anileus autem pulchritudinem eius cognoscens. siue ipso
uisu perspiciens. nimis eam adamauit. Denique cepit insidias uiro eius
preparare. cumque hostiliter inuadens interemit. illa autem abripiens sibi
coniunxit. Que mulier equidem non sine magnis calamitatibus anilei
domum ingressa est. & tam ipsi anileo quam fratri eius asineo magnorum malorum
comportauit aggere pluriumque causam. Cepit enim illa simulachra que
more patrio prius uenerabatur domum ferre. & similiter cultum ea apud anileum
excolere. & cum alicubi forte pergebant in exteras regiones. secum illa
simulachra portabat. Et primo quidem latenter hic ritum religionis
exercebat. postea uero cepit & marito monstrare qualiter ritu & lege deos
illos cum priori uiro coluisset. Quidam autem amicorum accedentes ad anileum
ita locuti sunt. Quid necesse habes ut hebraicum ritum contempnas. &
eius legibus contrarias. ut ea muliere accepta que nobis contrariam
religionem colit diis sacrificando. Consule igitur eius rebus ne forte
amore mulieris & uoluptate corporis captus illa celebrari cogaris
unde nos omnes dissipabimur. Talia autem anileum commonentes nichil proficie
bant. uerum & quidam illorum qui maximo honore inter eos fungebatur
& ampliore fiducia eum increpauerat. crudeliter interemit. Ille autem cum
moreretur maledixit anileo & fratri eius asineo. ut ipsi similiter ab ho
stibus interirent. Socii autem eorum obliti maledixerunt quod non prohibuerint in
se tantum facinus perpetrari. & nec auxilium ferrent bonum loquenti.
& commonenti anileum pro transgressione patrie legis. Mortem ergo eius omnes
grauiter ferebant. & pro timore anilei tacite tolerabant. Cum autem tam ap
tam malicia opus anilei procederet. & in lege patria iniuria gereret.
plurimi iudeorum congregati accedunt ad asineum. & magnis uocibus eum
increpabant dicentes quod peccatum fratris ei omnibus adduceret interitum propter
nuptias que cum alienigena muliere misset contra consuetudinem legis ipsorum.
Ille uero quamuis non ignoraret peccatum fratris magnorum malorum initium fore. tamen

uictus fraterno amore tolerabat. & ueniam fratri dabat quod fortiore malo libi
dinis uincebatur. Sed cum per dies accusatio cresceret. asineus compulsus est
de his ad fratrem loqui. Et accedens ad eum increpabat de illicito conubio.
& de ueneratione simulachrorum. & iussit ei de cetero quiescere ab illis operibus.
& ut mulierem ad propria remitteret. Nichil ergo talis ammonitio apud anileum
profecit. Mulier autem illa cum audisset tale ammonitionem asinei. &
tumultum qui in populo de se fiebat. uenenum inter cibos dedit asineo. Quo
ille accepto defunctus est. Post hec illa sine ullo timore degebat. solum
suum iudicem habens anileum. quem sentiebat suo amore constrictum. Anileus
autem tali fratre extincto. solus regni moderamina excipiens. exercitum
sumens. uicos mitridatis inuadit. uiri apud parthos nobilissimi. & re
gis parthorum artabani filiam in coniugio possidentis. Ubi cum irrumperet
omnia prede dedit. & multas pecunias inde. multosque captiuos ab
ripuit. & numerosum pecus abduxit. & alia plurima que ad diui
tias opulentiamque pertinere noscuntur. Mitridates autem cum hec audis
set. grauiter ferens quod ipse nichil lesisset anileum. & ab eo exordium
sumpsisset tante iniurie. congregans quam plurimum potuit equitatum.
& etate feruentium non minimam manum aduersus anileum uenit. ut cum eo
belli iure contenderet. Sed antequam ad inuicem uenissent. mitridates in quodam
uico occulte castra posuit. ut inde proxima die in hostes irrumperet.
quia sabbatum illucescebat quando a iudeis ocium exercetur. Anileus autem
ista cognouit a quodam homine syro alienigena ex alio uico. Qui cum
omnia integre nunciaret. uicum & nominauit. ubi mitridates castra
posuerat. Milites ergo paratos faciens. continuo castris egressus est.
& fere circa quartam custodiam noctis mitridatis exercitum inuadit. &
alios dormientes obtruncat. plerosque in fugam conuertit. Mitrida
tem autem uiuum tenens secum ducebat imponens eum super asinum nudum. quod
ualde ignominiosissimum apud parthos habetur. Cumque ad locum proprium
redisset. hortabantur eum amici ut mitridatem occideret. Ad quos ille
respondit dicens non esse iustum ut mitridatem extingueret. uirum apud parthos
nobili genere ortum. & ex conubio apud artabanum regem magnifice
honorabilem. Ut autem tolerabile uideatur quod ei iniuriarum illatum est.
beneficio sue salutis se liberantibus gratiam erit redditurus. Si uero moriatur
neque rege latebit. & magnam cladem iudeis in babilonia constitutis
importabit. Parcere ergo illi nichil melius est propter consanguinitatem qua regi
coniunctus est. & pro tanta dignitate qua inter suos honorabitur ac magni habetur.
Talia anileus in concione locutus. persuasit eis omnibus ut ei parcerent.
Dimittitur ergo mitridates uiuus ad propria. Reuertenti autem ei uxor sua
persuasit ut festinaret se uindicare de his qui sibi contumeliam fecerant. ut
pote regis gener. & in magna dignitate constitutus. Turpe namque illi esse
dicebat quod captiuus inimicus hominis iudei uenit. & nunc aut illum
hic esse uindicaturum. aut se per deos iurare quod coniugii federa solueret.
Mitridates autem has exprobrationes per dies singulos minime ferens. &
magnanimitatem mulieris metuens. ne inter eos coniugium solueret. non spon
te quidem neque uolens. congregauit manum quam pluriman potuit aduersus
iudeos. & plus sperabat quod iudeis superaretur belli certamine. Ani
leus autem ut agnouit ad se tendentem mitridatem cum magna manu ingloriosum
iudicauit si in locis suis maneret. & non magis antea ueniens hostes ei occur
reret. & ex prosperitatis prima confidens. tantum se pugnaturum parauit.
Multi ergo se illi coniunxerunt sperantes sicut antea se predas relaturos. et ex
ipsa prima facie terrorem hostibus relaturos. Pergunt itaque anileus et sui
per stadia lxxxx. per loca uasta & magis sine aqua facientes. & medio die
ex ardore solis ingens sitis iudeos occupat. Mitridates autem apparens
continuo fessos timore ac siti fatigatos inuadit. Illi uero nec bellum nec arma
ferre ualentes fugiunt. Parthi autem insequentes magnam cedem faciunt. &
multa milia iudeorum occumbunt. Anileus autem & qui circa eum erant
in siluam se receperunt. Mitridates ergo magna uictoria faciens. nimis
cepit exultare. Congregatur preterea ad anileum infinita multitudo ho
minum pessimorum. & suam salutem paruipendentium. quos ille suscipi
ebat uolens ex his recompensatione efficere multitudinis que bello
perierat. & erat uulgus inexercitatum. Cum hac ergo multitudine irru
pit in uicos babiloniorum. & eos passim depopulatur. Babilonii autem
qui sunt imparati ad bellum. mittunt tam in neerda ciuitate ad iudeos
qui ibidem habitabant. tradi sibi anileum expetentes. Illi uero neque ser
mone illorum recipientes. neque cum traditione anilei pacem facere uo
lentes. prouocabant eos ad placitum. Tamen legatis babiloniorum premiserunt
ut ad anileum ingrederentur. & cum eo quasi uellent loquerentur. Nocte autem
babiloniorum locum integre speculantes quo manebat anileus. et cuncta
diligenter inspicientes. ibidem se occultantes. noctu sompno depressos in
uadunt. necantque quotquot reppererunt. Ipsum & anileum ob
truncant. & hoc modo babilonii iniuriis anilei & grauedine li
berati sunt. Tali modo anileo perempto. ceperunt babilonii iudeis insta
re. Illi ergo grauiter ferentes impressionem babiloniorum. & repugnare
penitus non ualentes in seleucia cum suis omnibus emigrauerunt. Erat autem
de seleucia ciuitas sita est opulens & decora. quam seleucus nicanor
fabricatus est. Habitant ibi macedoniorum plurimi. & grecorum po
tentissimi. Est & in ea de ciuitate syrorum non minima multitudo.
In hanc ciuitatem iudei anileo obtruncato refugerunt. & per v.
annos ibidem illesi & inexperti malorum fuerunt. Sexto uero iudeis qui in
babilonia remanserant corruptio magna contigit & ruina. & ob hoc
plurimi eorum in seleuciam magis magisque confugiunt. Amplior autem cla
des ibi eos occupauit. propter causam quam breuiter enarrabo. Gre
cis enim ut diximus in ciuitate quam diximus habitantibus aduersus
syros inimicicia exorta est. & greci semper in certamine superiores
exstabant. Syri autem sociantes sibi iudeos qui aduenerant & sedici
one mouentes. ceperunt superiores existere. ex auxilio iudeorum ho
minum inconsideratione se in periculo precipitantium. & intentionem
solam ad bellum gerendum habentium. Syri ergo cum iudeis grecos superant.
Greci autem cogitabant quomodo possent statum suum pristinum & dignita
tem reformare. & qualiter possent syros a iudeis separare. Unusquisque
ergo eorum uerba faciunt ad syros cum quo quisque familiaritate se prius iunxisse
fatebatur. Hoc ergo modo greci familiaritate inter syros & iudeos
dissociant. & primates uiri ex utraque parte parata quibus inter eos
pax & concordia seruaretur instituunt. Post hec se inuicem exhortantur
ut cum iudeis bellum gerant. Quos ex continuo repente inuadunt.
interimuntque super l. milia hominum iudeorum. Pereunt ergo omnes preter paucos.
qui forte aut amicorum aut uicinorum misericordia conseruati sunt. Deinde iudei
qui ibidem habitare non poterant discedunt inde in thesifontem ciuitatem
uicinam seleucie ubi consuetus est rex parthorum per singulos annos hiberna
peragere. & ubi plurime eius opes & plurimus regni cultus asseruatur.
Ibi & illa gens tantum timore premebatur. nam babilonii & syri idipsum
cum seleucus loquebantur ut bellum gererent cum iudeis. Ob hec ergo iudei inde
discesserunt in neerda & in nisibin ciuitates. & propter munitionem illarum
ciuitatum tute se ibi manere censebant. & maxime quod ille ciuitates ha
bitarentur a uiris bellicosis. Ea ergo que circa iudeos in babilonia constitutos
acta sunt huiusmodi fine acceperunt.

INCIPIT LIBER XVIIII.

GAIUS AUTEM NON solos iudeos qui in hierosolimis fuere et in eos qui in his regionibus habitabant iniustitie sue demonstrabat insaniam, sed per totam terram et ponti mare super eos perrepta gratia destinabat per omnem manum imperii et plurimis calamitatibus cuncta repleuit, quales antea numquam historie prodiderunt. Maxime autem omnium romana ab eo ciuitas cladem patiebatur, quam in nullo honorabiliorem ceteris ciuitatibus estimabat. Nam cum omnes ceteros benigne tractaret, senatum romanum et omnes quantumque ex nobilibus uel generosis clarissimi erant despiciebat. Multa et crimina perpetrabat aduersus equites romanos et multos ex eis et de senatorio ordine morte dampnabat. Quorum et simul pecunias auferebat, et multas cedes non ob aliud perpetrabat nisi ut eorum pecunias auferret. Omninum uero cultum et honores se uolebat non tantum hominibus exhiberi, sed in templum iouis ueniens qui uenerabilis erat omnibus fratrem iouis se ausus est appellare. Alia et que gerebat non erant furoris aliena. Nam ex dicto archicia ciuitate que in campania constructa est ad aliam ciuitatem maritimam que dicitur mesana graue putans ut nauigio iter faceret, et putans se dominum maris existere, talia uolebat in fluctibus gerere, qualia solet terre natura sustinere. Voluit enim ut a litore ad litus per stadia ferme ccc in medio mari et prata uastum sinum pontem construere, super quem carrucis et diuersis uehiculis terrena ualeret efficere. Templa et paganorum nulla non despoliata reliquit. Quecumque enim aut picta aut sculpta uenusta fuere, et alio quolibet opificio pulchra simulachra deferri ad se iubebat. Dicebat enim pulchras res non alibi esse oportere nisi in pulchriore loco. Pulchriorem autem locum romam esse firmabat. Non solum autem suam domum sed et hortos et alia sua habitacula ubicumque in italia erant ex talibus repleuerat ornamentis. Iouem et olimpium qui maxime apud gentiles uenerabilis habetur ausus est in romanam transferre ciuitatem. Non tamen res ad effectum perducta est, architectis dicentibus ad memmium regulum cui res illa fuerat imperata, quia si illud simulachrum moueretur, aliquod malum forte accideret. Memmius autem hoc audito distulit negotium et eiusmodi uerba scripsit ad gaium et pene periculum mortis incurrerat, nisi quod gaii morte preuentus est. In tantam quoque insaniam prorupit idem gaius cesar, ut cum ei filia fuisset progenita, eam perduceret in capitolium et super genua iouis constitueret, communem esse iouique filiam natam confirmans, duosque patres eidem filie constituens. Hec illo talia perpetrante, preclari homines tolerabant. Mouit etiam et seruos incitaro ad accusationem dominorum suorum, et quecumque uellent de eis in publicum crimina deportare. Serui uero illi quecumque eis pessima in animo oriebantur nullo modo dicere prohibebantur, certi enim gaio gratum fore quecumque mali de dominis suis dixissent. Claudium uero patruelem eiusdem gaii cesaris ausus est polideuces seruus suus accusare, et quo claudius capitalem debebat subire sententiam. Sperabat enim gaius quod eo extincto faciliorem potentiam aduersus ceteros primates adipisceretur. Tamen non assecutus est quod uoluit. Repleta est enim uniuersa res publica diuersis malis, diuersisque calumniis ex audacia seruorum aduersus dominos, et ubique insidie gerebantur, ab aliis quidem ut suas iniurias uindicarent, ab aliis autem perimere homines cupientibus cum sibi ab eis periculis suis aliquod supplicium imminere sentirent. Itaque quam corruptis legibus et hominibus in afflictione constitutis non paruum beatitudinis momentum mors gaii apportauit, et maxime genti nostre que pene iam omnis interierat, nisi mors illi celeriter occupasset. Volo uero cuncta de eo per ordinem disserere. Os enim magna fidelitate confert hominibus et solacium in calamitatibus constitutis, correctionem quoque his qui putant prosperitatem esse perpetuam, docetque ne rebus falsis quisque pessime committatur, sed uirtutis studio se exerceat. Emilius igitur regulus ex corripe yberie ciuitate originem ducens, congregauit plurimos ut siue per illos siue per semetipsum alacriter gaium interimerent. Cassius quoque cherea tribunus et minutianus non parua parte hominum ad hoc opus aggregauerat, et causa tamen odium quod circa gaium uniuersi tenebant, et iniustitia qua in ceteros utebatur. Erat quippe animi liber indignationis aliquam iniquitatem ferre non ualeat. Emilius enim regulus cum amicis suis consilium capit aduersus gaium, et minutianus ut lepidum amicum suum ulcisceretur, quem gaius cum aliquibus suis ciuibus extinxerat, et timebat ne et ipse a gaio similiter occideretur, et ideo festinabat suum preuenire periculum. Chereas quoque cassius obprobria gaii quibus se confundebat non ferebat, et quasi nichil in suo corpore fortitudinis gereret, et quod super hoc per singulos dies sibi periculum imminere cernebat. Morte ergo gaii omnes quasi honestum opus libenter reputabant, et communiter ut ab eo liberarentur aduersus eum aliquid fieri optabant, quamuis et cum maximo discrimine. Super omnes autem cherea incitabant ad hoc opus gerendum, quia facile et aptum aditum haberet ingrediendi ad gaium.

Tribunus namque erat idem chereas, et per hoc omnes se putabant oportunitatem reperturos quia perimeret gaium eorum auxilio fultus.

In circo ludi curules agebantur, circa que spectacula a romanis magnum studium geritur. Concurrunt enim tunc alacriter ad circum, et pro quibuscumque rebus opus habuerint ab imperatoribus congregatione facta deposcunt. Imperatores autem eorum multitudini non iudicant resistendum, celeriterque que petunt gratanter concedunt. Rogabant itaque tunc gaium cesarem cum omni intentione postulationibus utentes, ut censuum releuationes faceret, et grauedines cunctas auferret. Ille uero nolebat ista concedere. Populus autem amplius uoces eleuabat. Tunc gaius iussit clamantes diuersos per diuersa loca abripi, et sine ulla dilatione interimi. Illi uero quibus preceptum fuerat iussa complebant. Plurimis uero pro hac causa morientibus, populus spectans clamare cessauit, et eis sue facultates in contemptu fuere, uidentes alios pro suis opibus ad interitum uenire. Hoc uidens chereas incitabatur ut magnanimiter aggrederetur causam, et ut insidias quas gaio parauerat perficeret, et cum tamen nequiter aduersus homines exasperatum occideret. Sepius enim in conuiuio uoluit hoc opus aggredi, et tamen consideratione reuocabatur, certus se non inuenire oportunitatem qualem uolebat. Cogitabat et ne frustra ad tantum opus accederet, sed ita rem moderabatur ut uoluntas sua animum sequeretur effectum. In hac uoluntate occulte multo tempore militabat, non libenter sustinens conuiuationem gaii. Eodem tempore gaius cesar constituit cheream super omnes publicas functiones, et super alia que erant thesauris cesaris inferenda. Ex hac potestate chereas maiorem sibi uirtutem implendi operis aggregabat, et more suo magis parcebat miseris atque depressis, quam gaii obediret crudelitati. Unde et ad iracundiam prouocauit gaium, ita ut eum increparet de mollicie et desocordia, et quod non ualeret sicut ipse uolebat pecunias congregare. Contumelias illi quoque plurimas ingerebat, et muliebria nomina impingebat omnium confusione plenissima. Obprobria autem que ipse aliis ingerebat magis ipse in suis operibus monstrabat. Stolas namque muliebres ipse gaius in celebrationibus misteriorum induebat, et circumpositionem ad complicaturam crinium adhibebat, et alia que ad ornamentum cultumque muliebrem pertinent. Hec ipse gaius faciens, huius criminis confusione audebat alios exprobrare. Maxime autem cum illa uestimenta ministris redderet ab eis irridebatur, ita ut et tribunum eum derisui haberent et obprobrio. Nam cum sumpsissent ministri a gaio cesare muliebria uestimenta, proferebant aliquas ut consueti erant ad lusum facetias. Inibi erat pompidius uir senatorius qui pene per omnes ordines et gradus amministrationis transierat. Epicureus autem erat et propter hoc otii et quietis curam studebat. Hunc pompidium et amica eius quintilia quidam inimicorum eius nomine timidius apud gaium accusauit, quod uellet eundem gaium maledictis turpibus infamare. Gaius uero iussit quintiliam exhiberi, et interrogauit eam si uera essent que de amico eius pompidio sibi narrata fuissent a timidio. Quintilia uero graue iudicans testimonium in causam mortis aduersus amatorem suum proferre nolebat confiteri. Timidius autem suasit gaio ut eam tormentis ab ea exigeret ueritatem. Tunc gaius iussit cheree ut quintiliam sumens sine dilatione tormentis examinaret. Nam gaius eodem cherea quasi iniusto ubicumque tormentis et crudelitate opus erat utebatur, propterea quod crudeli eum arbitrabatur ministerium exhibere, timentem ne ab eo de mollitia et socordia culparetur. Quintilia itaque dum ad tormenta duceretur, consociorum eius unum pede calce deprimens signauit eos debere confidere. Chereas uero timens ne propter illam subiret periculum, tormentis eam subegit. Et nichil differens eam in conspectum gaii tormentis fedatam atque deformatam, ita ut et ab amatoribus suis sine ulla uoluptate uideretur. Fuerat enim pulchra ualde. Tunc gaius illam speciem non sustinens, sed admodum compassus quintilie, quod grauiter tormentis fuisset affecta, liberam eam a crimine pronuntiat, et simul cum ea pompidium. Ipsam et pecuniarum dono munerat, ut in solacium aliquod haberet, eo quod grauiter debilitata esset tormentis. Nam non solum corporis eius sanitas corrupta erat, sed et pulchritudo defedata. Chereas uero talia considerans, et sua iracundia non sustinens, dixit ad clementem atque pampinium. Quorum clemens quidem super militiam erat constitutus, pampinius autem super eos qui gaii fuerant custodes. O clemens nimis inique facimus in agendo que pro salute cesaris constant. Nam eos quidem qui aduersus eius principatum coniurationem fecerant multa prudentia uigilantes et laboribus desudantes, alios quidem occidimus, alios autem tormentis affecimus, in tantum ut et ipsi gaio miserabiles uiderentur. Et tam militiam nostram cum nimia seueritate tractauimus. Clemens autem ad uerba cheree tacebat, et tamen uultu et colore ac oculis manifestabat se similiter dolere ea que dicere chereas uolebat, et ideo se uerbis de insania gaii tractare iniustum iudicauit. Chereas autem talem animum clementis intuens, cepit cum eo fiducialiter in sermonibus et commemorabat mala que ciuitatem romanam et illud imperium obtinerent. Si uero quispiam uelit rei ueritatem discutere, inueniet quod gaius totius mali sit causa, et quod nos aliis clades et tormenta ingerimus non nostra hoc uoluntate gerimus, sed imperio eius coacti. Festinemus ergo comprimere tantum iniuriatorem in ciues et socios et subiectos. Nam cum nos ministerium exhibere debeamus, et uelut satellites atque carnifices ad eius crudelitates explendas parati erimus, et arma que aduersus hostes proferre debuimus in nostros ciues conuertimus, non pro libertate, non pro imperio romano, sed pro salute eius qui sue iniquitati festinat cuncta subicere. Nam tamdiu simul nostra corpora et nostras conscientias per singulos dies sanguine miserorum polluimus, donec aliquis inueniatur qui in nos quoque ultionem exerceat. Nam nullo fauore circa nos gaius propter hoc honoria conmisabit, sed magis cum suspicione, quin non cum iudicio, sed sola libidine ad necem hominum impellitur, et timeo ne simul nos cum aliis pereuntibus coniungat. Clemens uero cherea ista dicentem manifeste approbabat, tacere autem iubebat ne forte per plures sermo diuulgaretur, et antequam res effectum consequeretur secreto eorum proditio et insidiis manifestatis ipsi ducerentur ad penam, sed tempore procedente spe cuncta re committere, ut oportunitatem fortuna tribueret, opus hoc haudquaquam adimpleretur. Se autem dicebat per senectutem non posse audaciam gerere ad tantum negotium inchoandum. Hec clemens dicens ad cheream, ipse quidem continuo mutauit sententiam, et omnia que a cherea audierat quamque ipse dixerat, cepit per plurimos diuulgare. Chereas autem hoc formidans perrexit ad sabinum existantem uirum dignum et libertatis amatorem, et crudelitatem gaii hostiliter abhorrentem, et oportunum putans ut celeriter quod uolebat inciperet; timebat enim ne a clemente secreta proderentur, et dilationes temporum aliquod contrarium sperabat allaturas. Cum autem libenter sabinum ad talem cogitationem et uoluntatem consentiret, et quidem tacere se dixit et admittit de talibus re sua proferre uoluntate, nec manifestaturum esse firmabat. Simul quoque ad cheream uoluit aliquid uiriliter efficere, nichil dilationi penitus oderat. Hec dicens, chereas et sabinus statim ambo uenerunt ad minutianum, ipsum quoque similia eis cupientem ex animi magnitudine. Consanguineus tamen hic erat gaii, minutianus autem propter mortem lepidi. Multa namque amicitia minutianus cum lepido habuerat et propterea et ipse amore pectabatur, ne et eum similiter gaius occideret. Erat enim gaius omnium nobilitati terribilis, ita ut putaretur aduersus unumquemque singulari insania prorumpere. Propter hoc omnes erant in timore positi, et odium quod aduersus gaium habebant indicare non poterant, et ob eius in eos suspicionem nulla ei deuotione aperte impendere presumebant. Dum uero chereas et sabinus uenissent ad minutianum, et ei honorem sicut prius exhibuissent, erat enim preclarus dignitate cunctis et omnium ore laudabatur, inter principia sermonum ille precedens uerba fecit ad cheream, requirens quid uellet. Ille autem respondit: Pluribus sermonibus iam opus non erit, sed mihi sufficit si tibi hoc placeat quod et michi, quando et prius de hac uoluntate admixtum sermonem fecerimus. Unio itaque gladio sum accinctus qui sufficere posset nobis ambobus, in quo consentiens fortiter et accedam uiriliter ad opus. Princeps autem sis tu ipse effectus iubens nos operibus insistere. Quod si tepor hoc opus tui cooperatione solacii perficiatur illius grassatione mei gladii. Fiducia quoque sole ipsum ferrum efficacius agere. Impellor enim ad actum non pro his tantum que ego patior, non enim lenitas mea pericula me timuit considerare priuatim, sed pro te libertas legum et calamitas que cunctos per gaium apprehendit. Ergo uero sum apud te iudice fide rei huius quando tu et talia sentire comprobaris. Tunc minutianus considerans ardorem sermonum eius libenter consensit et eius audaciam approbauit atque laudauit, et ualedicto cum uotis eum precibusque dimisit. Quidam et asseuerant quod ea que tractabant quodam auspicio fuissent firmata. Dicunt enim quod dum chereas ingrederetur curiam, uox quedam de populo fertur emissa, que quasi eum ammoneret dicens: Perfice quod agendum est opitulante diuinitate. Quo audito primum quidem chereas expauit, ne quis coniuratorum prodidisset secreta, nouissime uero considerans quia hoc pro uiuum uocatione diceret, siue ammonente aliquo consociorum seu ex deo, quia tamen ad humana respiciat et consuluerit ad confortationem insidiarum. Uniuersi uero cum cherea armati sunt, alii quidem ex ordine senatorio, alii autem romanorum equitum qui conscii huius operis erant. Nullus enim erat nobilitate sue felicitatis preclarus, quod gaii mortem non ardenter expeteret. Quapropter omnes tota uirtute et confidentia nitebantur ut eo priuarentur et adeo eodem

etiam omnes sermonibus et opibus preparati. Nam et Calistus libertus Gaii, vir unus potentia summum culmen eius elevatus, qui nulli alio quam tyranno similis putabatur, timore cunctorum et magnitudine pecuniarum que ei iam accesserant, eo quod esset in muneribus accipiendis et iniuriis exercendis acerrimus, et vigore ultra modum tereret. Cum naturam Gaii instabilem esse sciret, et in quibus declinasset neque posse revocari, et multas alias periculi causas, accessit latenter ad Claudium et venerabatur eum, sperans quia si acciperet imperium occiso Gaio, honore se simili preberet; quod illi gratiam et verba clementie impendisset, putavit. Dixit quoque ad Claudium quia iussus fuisset a Gaio eum veneno perimere, et crebras huius rei dilationes exquisisse ne talia perpetraret. Michi autem videtur quod hec Calistus finxisset, volens capere Claudium. Nam neque Gaius studens interficere Claudium honestas potuisset occasiones exquirere, neque Calistus iussus optabile Gaio rem perpetrare, si distulisset mandata domini sui, periculum non potuisset declinare. Calistum quoque pro commendatione sua finxerat hec verba, que ei neque ei innuerat. Hi autem qui circa Cheream erant differebant mortem Gaii de die in diem, dum multi essent invicem detinentes; Chereas autem nullam moram gerebat, sed omne tempus ad perficiendum opus oportunissimum iudicabat. Nam dum Gaius in Capitolium ascendisset ut pro filia sacrificaret, veniebat frequenter ad Gaium in imperialis loci culmine stantem et populo auri et argenti pecunias dispergentem, et dum cerneret eum hec mysteria gerentem, cogitavit eum precipitem impellere ex eminenti loco, cum se a nullo videri putaret, nec insidias fecisse crederet. Licet ergo non optata mors Gaio evenisset, Chereas tamen paratus erat ut etiam preter ferrum perimeret Gaium, metuens ne tempora oportuna diffluerent. Illi autem qui videbant eum pro sua libertate sollicitum, poscebant eum ut paratum tempus usque ad sollempnitatem spectaculorum differret, ne dum conamen nequiret implere, turba foret inevitata. Dum conscii requirerent a Gaio, dum tamen insidie ad effectum non pervenissent, et ideo utile foret uti celebratione spectaculorum hoc opus temptaret. Hec autem spectacula in palatio ob honorem Cesaris in parvo et rotundo templo aguntur in memoriam eius qui primus in se ipsi potestatem convertit; et ibidem Romani nobiles cum filiis simul et coniugibus libenter intersunt huic spectaculo. Et facilis foret aggressus ad necem Gaii, quando multa milia hominum in parvulo loco conveniunt, et potuisset quilibet ad eius necem audacter accedere, absentibus quoque custodibus, qui licet vellent non tamen ei presidium ferre possent. Expectans ergo Chereas venientibus spectaculis prima die nitebatur ut quod fuerat precogitatum sine dilatione fortuna solatiante adimpleret; et tamen tribus diebus ludorum consumptis, vix die novissimo opus valuit inchoare. Itaque Chereas convocans coniuratos dixit: Satis o socii iam preteritum tempus meum obiurgare sequentem pro his que cum tanta virtute tractata sunt et neglecta noscuntur. Et melius est ne proditione facta periclitemur(?), et Gaius nos occidat, cunctorumque auferat libertatem. His diebus quibus nos tyrannidi eius addicimus, cum et nos decet … debeamus esse securi, et aliis causam prebere libertatis percipiende(?) … honore et miracula reparare. Sociis ergo coniurationis dicentibus quod bene eos ad libertatem hortaretur, facto silentio rursum dixit ad eos Chereas: Cur o fortissimi segnes sumus? An non videtis hodie spectaculorum diem esse novissimum, et Gaium in Alexandria navigaturum ut Egyptum contempletur? Bonum ergo vobis est ut vestris manibus auferatis Romane gentis obprobrium, et hec terra marique divulgetur. Nam quomodo non iuste erimus confusioni obnoxii, si eum aliquis Egyptius occidat, non ferens iniuriam libertatis oppresse? Ego ergo neque ulterius differre potero voluntatem meam, sed hodie ad pericula simul accedo, grate ferens quecumque mihi ex eis acciderit, animum habens ad omnia pericula preparatum, ne michi huius laudis possit evenire privatio. Hec dicens Chereas et ipse audacter armatus est, et reliquis fiduciam preparavit; cunctisque iam desiderium erat ut opus aggrederetur. Mane quoque differens armata multitudo equestrium … ad palatium venit. Mos ergo erat tribunis petere cunctis ab imperatore signum, et quod cuique competebat accipiebat signum. Concurrebant ergo omnes ad palatium ut pro spectaculo loca sibimet occuparent. Cumque de multa plebe atque compressione Gaius exultaret, ita ut pro multitudine nec ipso senatui nec Romanis equitibus locus esset, sed permixti sederent mulieres cum viris, liberi una cum servis, Gaius sibi processu facto, pro Cesari sollempniter immolabant, cuius etiam spectacula celebrabant. Contigit autem de sacrificiis aliquid sanguinis cecidisse, contigitque ut ex eo cruore cuiusdam senatoris nomine Asprenatis vestis aspergeretur. Quod factum Gaio quidem risum excitavit, Asprenati vero augurium fuit, qui postea una cum Gaio ipse peremptus est. Ferunt autem Gaium illa die ultra naturam suam fuisse mitissimum, ita ut omnibus eius humilis salutatio mira videretur. Post sacrificium autem ad spectaculum veniens presidebat, et circa eum primi procerum. Est autem ubi ipsum spectaculum singulis annis exhibetur novalibus(?) cellis, quarum una ducit ad atrium, alia vero ad porticum, ingressibus et egressibus apta, quatinus non turbentur qui intus esse noscuntur. Est illic et alia cella in qua lusores exerceri solent et cantores. Residente itaque populo et Cherea cum tribunis non procul a Gaio — dextrum namque cornu Cesar tenebat — quidam Vatinius(?) ex ordine senatorum vir militaris, Cluvium virum consularem iuxta se residentem nullo audiente requirebat si quis ei aliquid novitatis dixerit. Quo dicente nichil se ea die esse nunciatum, tu libidinis(?) dixit ad eum. O Cluvi, hodie tyrannicidii certamen agitur. Cluvius autem respondit: O fortissime tace, et mox versum Homeri subiunxit dicens: ΜΗ ΤΙϹ ΑΛΛΟϹ ΑΧΑΙΩΝ ΜΥΘΟΝ ΑΚΟΥϹΗ. Id est: Ne quis alius malivolus sermonem exaudiat. Cumque multa poma in theatro spectantibus spargerentur, et partes aves in numero que pretiositate sua sunt comparantibus preciose(?), Gaius Cesar lites et rapinas propter hec actas libenter inspiciebat. Minucianus autem iuxta Gaium sedens, ac metuens ne inutiliter tempus effluerat, cum vidisset Cheream egredi, surgens et ipse pergebat ut confortaret eum. Egredientem autem Minucianum tenuit Gaius a veste, et quasi pariter, Quo inquit pergis beatissime? At ille reveritus Cesarem cum risu resedit; et paulisper residens denuo surrexit et abiit. Quem tunc egredientem non impedivit Gaius, credens eum ad necessaria progredi. Asprenas quoque de quo supra diximus quod in sacrificiis sanguine aspersus esset, cum foret et ipse particeps operis Cheree, ammonebat Gaium sicut et prius ut ingressus ad balneum et ad prandium rursum ad spectacula remearet, volens ut ad finem sua tractata perducerent. Illi siquidem qui circa Cheream erant excubabant alterutros, quasi tempus esset singulos preparari ne absentes ad opus invenirentur et negligenter oportunum tempus amitterent. Erat namque dies iam circa horam nonam. Chereas itaque tardante Gaio paratus erat ut ingrederetur ad sedem eius, presumens quia illic necem Gaii Cesaris cum multo sanguine senatorum et equestrium adimpleret. Licet tamen inope(?) complendo arderet, melius tamen iudicavit curam omnium libertatemque servare. Cumque omnes essent ad spectaculorum vota conversi, Gaius signum surgendi fecit. Turbaque repente facta, Chereas et sui socii conversi retro populos impellebant ut

175.

quasi secretum officium quos impenderent, re autem veritate volentes hic licentia ut eum in silentio trucidarent. Precedebant itaque Gaium Claudius patruus eius et Marcus Minucianus sororis eius coniunx, nec non et Valerius Asiaticus, quos et si voluissent repellere, propter dignitatis reverentiam non audebant. Gaius autem Cesar sequebatur eos cum Paulo Arruntio. Cumque iam esset intra regalia, rectum iter dimisit ubi constituti erant famuli qui ei gratifice ministrare volebant, Claudio patruo eius precedente, et conversus est ad quendam locum angustum iturus ad balneum, et simul contemplaturus pueros qui venerant ex Asya, qui eorum forent utiles ad hymnos misteriorum que celebrare erat consuetus, aut quos ad pyrricam incitatoris aptos esse viderent. In illo loco angusto ei Chereas cum suis occurrit ut signum ab eo peteret. Gaio autem quasi ad eius illusionem languentium signum dante, Chereas nichil moratus ut iniurias suas vindicaret, evaginato gladio intulit ei plagam vehementem, non tamen omnino mortalem. Sunt qui dicunt hoc Cheream ideo fecisse, ne Gaius uni plage vulnere moreretur, sed plagarum multitudine sauciatus maiori dolore cremaretur. Gaius itaque dolore vulneris cruciabatur; inter humerum eius et collum ensis illatus iuguli ossibus est retentus, ne ulterius progredi posset. Quo vulnere illato neque clamavit nec vocavit quemlibet amicorum suorum pre incredulitate vel imprudentia, sed dolorem vulneris fortiter tolerans anteriora fugiebat. Quem suscipiens Sabinus Cornelius fortiter eum iterum ut caderet impulit. Tunc Gaium flexo genu cadentem multi circumstantes singuli ad invicem gladiis et quasi certantes discerpserunt. Constat autem quia ultimus quidam nomine Aquilas mortem intulit plaga. Omnis itaque causa Cheree indubitanter est attribuenda. Nam licet cum multis hoc opus effecerit, tamen primus cogitavit quemadmodum gererent, et primo ausus est hoc incipere, verbis suasoriis multos ad hoc incitans, et sapienter cuncta disponens, ubi erat sententiarum adhibenda professio, et fortuna presumptionis inchoavit ut dum tempus exigeret manibus uterentur. Ipse quoque rem portare aggressus est, et virtute illi necis implevit, atque usum facile Gaio moriente concessit. Qua propter iustum est ut et quecumque ceteri gesserunt Cheree cogitationi et labori manuum ac virtutibus applicentur. Gaius itaque hic in multis vulneribus iacebat extinctus. Chereas autem et ceteri perimentes Gaium per eadem itinera revertentes evadere se impossibile iudicabant propter ea que fecerant. Non enim parvum erat periculum peremisse principem tantum, et stultitia populi sepius honoratum, cum et a militibus non sine sanguine de morte eius facienda esset sedicio. Itaque cum essent angustie vie in quibus Gaius peremptus erat, et maxima turba militum eas impleret, qui illo die pro custodia principis aderant, per alias vias fugientes venerunt ad domum Germanici patris Gaii, et eum quoque interfecerant(?). Erant enim domui eius cuncta regalibus, et ita declinavere multitudinis invasionem. Cumque adhuc lateret mors Gaii, primum a Germanis est agnita, quorum patrie mos est importabili uti furore, sicut Hyspani atque ceteri barbari. Eo quod omnis humani homines ratione sint minores, corpore robusti, et impetu primo quibuscumque hostibus estimati prevalentes, cum non habeant virtutem discretionem pro utilitate cunctorum, sed tantum sibi prospiciebant. Quibus Gaius carissimus ob hoc erat, quod pecuniarum muneribus eos sibi placaverit. Evaginatis ergo gladiis ingressi sunt domum perscrutantes Cesaris peremptores, principem inter se habentes tribunum Sabinum, qui non tantum virtute et fortitudine maiorum quam suo robore cum monomarchus esset, hanc obtinuerat dignitatem. Germanis ergo requirentibus interfectores Gaii, Asprenas primus occurrens ab eis occisus est, cuius vestem sanguis sacrificiorum sicut prediximus cruentaverat, et non bonum ei fecisse videbatur augurium. Post hunc occurrit eis barbarus Norbanus fortissimus civium, et de cuius maioribus imperatores multi processerant, et cuius eminentiam cives non ignorabant. Is cum esset valitudine robustus, primo sibimet occurrenti abripiens gladium, et proximus aliis contendebat ne sine aliorum interitu moreretur. Multorum ergo agmine constipatus frequentium vulnerum illatione defunctus est. Tercius autem Anteius ex ordine senatorio Germanis occurrit sicut et priores. Is cum staret ad corpus Gaii et letaretur de morte eius, quia patrem suum effugaverat et militibus destinatis occiderat, turba accurrente non valens effugere, a Germanis occiditur. Hi ergo tres peremptores Gaii taliter sunt extincti.

Dum itaque in theatro de morte Gaii venisset sermo, ammiratio et incredibilitas facta est. Alii namque valde delectabantur in eius morte, et licet dudum sitirent mortem eius sibimet utile fore, tamen hoc non sinebant credere pre timore. Quibusdam autem hoc in desperatione erat, quasi non posset aliquis hominum opus huius virtutis implere. Erant et quibus non erat grata mors Gaii, mulieres et infantes et quidam militum, alii pro mercede, quia ei adherebant ad iniurias potentissimorum civium, ad illius ministeria preparati; mulieres autem ac iuvenes propter spectaculorum et monomachorum munera, in quibus solet vulgo delectatio ministrari, et propter carminum delectationes quas in ludis facere solebat ut populo voluptate exhiberet pueritate … autem ad saciandam sue crudelitatis insaniam. Servi etiam obtentu dominos suos contempnebant, et ad inimicandum(?) eos ei fulciebant auxilio. Mentientibus et servis contra dominos ab ipso totum credebatur quod dicebant, et eorum pecunias ad diripiendum Gaio ostendebant. In accusatione autem dominorum servi accipiebant octavam partem substantie eorum ad premium. Igitur aliquibus in theatro credibilis sermo videbatur pro morte Gaii, et tamen non solum gaudia retinebant, sed et hoc audire aut dicere refugiebant, metuentes ne cum verum non appareret pene succumberent, quasi nota sue voluntatis aperientes. Illi vero qui insidias preparaverant amplius se celabant, formidantes ne dum aliquando amatori tyrannidis hec panderent, vivente Gaio perimerentur. Fuerat et sermo dispersus in populo quia res quidem a coniuratis fuisset temptata, non tamen Gaius extinctus foret, sed ablatus a medicis ductus fuisset ad curam. Nullus ergo tam verax erat cui se quisque committere auderet aut suam pandere voluntatem. Nam et si quis amicus erat, propter favorem tyranni videbatur esse suspectus, et odiosis maxime non poterat credi. Alius et sermo ferebatur quod Gaius inter ipsa pericula et vulnera ut erat sanguine cruentatus venisset in forum, et concionem habuisset ad populum. Que fama debilitavit coniuratorum vires, et loca sue custodie non relinquebant formidantes ne invenirentur in culpa. Cum ergo turba Germanorum evaginatis gladiis spectaculum circumdedissent, cunctis spectantibus metus sue perditionis accessit, et ex omnibus aditibus timor erat quasi repente ingredientium gladiis caperentur; et neque discedendi securitatem habebant, nec in theatro poterant morari sine periculo. Germanis ergo irruentibus in theatrum, fragor factus est supplicantium atque dicentium, quia et que gesta fuissent, si tamen aliquid contigisset, et que dicebantur cuncta nescirent, et ideo deberent illis parcere, ne aliena presumptione eis qui inculpabiles essent irrogare deberent, sed exquirerent pocius eos qui hoc crimen commisissent. Populus ergo hec et his potiora cum lacrimis et percussione vultus sepius clamitabant, facientes ea que periculi et mortis necessitas exigebat.

honore ei tribuit. Duo autem fratres erant symon et boethos pater eius cuius filiam habuit magnus herodes. Rex ergo agrippa sacerdotes constituens hierosolimitis compensatione eorum deuotioni restituit. et affectiosa eis prebuit largitate. Prefectum autem totius militie fecit sylam uirum qui multis laboribus ei sepe communicauit. Paruo autem tempore pretereunte quidam de doritensis iuuenibus preponentes presumptionis uenerationi. et natura audaces. tollentes cesaris simulachrum in synagoga iudeorum statuerunt. Quod opere agrippa ualde conturbauit. Uidebatur namque ad destructionem patriarum legum esse actum. et ideo ad publium petronium festinanter nuncium direxit. et contra doritas questus est. Qui non minus et ipse indignatus est impietate indisciplinatorum doritharum. Hec eis cum magna indignatione scripta direxit; Publius petronius legatus claudii cesaris [illegible] principibus doritensium dicit. Audiuimus quosdam uestrum tanta superbie presumptione usos. ut nec dictis claudii cesaris obedirent quibus sancitum est iudeos patriis legibus uti. quibus nos omnino contraria fuisse cognouimus. cum in synagoga eorum simulachrum cesaris statuistis. preuaricatione agentes non solum contra iudeos sed et contra ipsum cesarem. cuius simulachrum melius poneret in suo templo uideretur quam in alieno loco. cum utique decreto cesaris sit sancitum unumquemque habere in suis locis potestatem. Uerumtamen cum edictum cesaris [illegible]. luntate ei erga iudeos agnoscatis. cum sermone ei quidam uiri consilii sunt. Quapropter eos qui contra dictum cesaris talia commiserint, cum et uidentes eorum de talibus indignentur, precipio eos a centurione proclo uitellio ad me perduci. quatinus possint gestorum suorum reddere rationem. Iudices autem eorum moneo. ut si nolunt uideri hac querela sua uoluntate celebrata. culpabiles personas centurioni demonstrent. nullam seditionis aut litis relinquentes occasionem. quam maliuoli iterum audeant talia committere. Michi namque et karissimo regi agrippe nulla potior cura est quam ne gens iudeorum occasione sumpta uindicte gratia. ut ad tumultum seditionis accedat. Ut autem apertius sciatis quid cesar talia preceperit; dicta eius alexandrie destinata huic scripture preposui. que licet omnibus nota sint. tamen rex agrippa ante tribunal meum hec legit; monens ne dicta cesaris contempnerent. Ago ergo siquidem me pronuntiante. ut de cetero nulla seditionis occasio iudeis tribuatur. sed unusquisque religionis sue iura seruet. Petronius ergo hoc modo his que fuerant commissa. contra iniquos correxit. ut deinceps nichil posset humanitus perpetrari.

Rex autem agrippa symonem cantheram pontificatu priuauit. ionathan autem iterum restituit eum estimans digniorem. Qui tamen ionathan gratum non fuit tantam recipere dignitatem. et ei taliter supplicabat dicens. Ea quidem o rex agrippa meo honore congaudens. hanc michi tribuis potestatem. Licet autem me ad pontificatum numquam deus indicauerit dignum semel tamen indutus sum stola sacerdotii sufficit michi. Prius enim dignus sum inuentus quam nunc denuo recepturus. Cum non sit [illegible] uel mundior et dignior me hunc honorem accipiat. agnosce quam omni peccato mundior est me apud deum et apud te. o rex frater meus mathias. qui potest ad hunc honorem digne accedere. Cuius sermone laudans rex agrippa prebuit mathie fratri eius principatum pontificii. Non multo post tempore petronio qui syriam gubernabat successit marsus. Sylas autem prefectus regis agrippe qui etiam in omni fortuna fidelis extiterat; et in periculorum ei communione non recesserat. sed cum eo manifestis laboribus ac necessitatibus succubuerat; et ob hoc apud eum magnam fiduciam habens. neque quam parebat legaliter obedire. ita ut maxima ab eo beneficia postulando et onerosus fieret. et se ipsum pro laboribus pro [illegible] inmensa arrogantia coram eo glorificaret; et regi et hoc ipsum improperaret. Quod cum crebro faceret. utcumque uidebatur improperare beneficia nosceretur. Huius ergo syle apertam fiduciam agrippa tolerare non potuit. Non est tamen ignobilium grata memoria. neque suauis agnoscere quis frequenter ea bona que amico suo fecerit improperet. Quid plura. Dum frequenter sylas iram regis prouocaret; ille indignatione sua non attendens. a prefectura eum non remouit; sed uinculis tradendum in patria eum destinauit. Cumque ira eius longo tempore esset mitigata. et reuocasset in memoria quantos labores ille pro se sustinuisset; remisit ei culpam. Die siquidem festiuo natalis sui dum cuncti quibus imperabat in letitia magna consisterent; sylam uocari iussit secum illa die comessurum. Sylas autem ad se uenientibus nuntiis respondit. Ad qualem honorem me reuocat rex quem denuo post paululum mihi ablaturus est. Nam a priores honores deuotionis exhibitos non custodiuit. cum iniuriis me afficere non quieuit. Cum qua ergo fiducia aut conscientia ad eum ueniam. Quantis cum malis eripui pericula quanta sustinui cum eo. pro quibus omnibus retributionem merui. uincula et carcerem tenebrosum. Numquam ergo hec mala obliuiscar et mens et post solutionem carnis et anime hec memoria reseruabit. Hec uerba sylas loquens ad nuntios. poscebat ut hec agrippe nuntiarent. Agrippa autem sciens eum non posse animo mitigari. dimisit eum in carcere custodiri usque ad mortem suam. Deinde hierosolimorum muros qui contra nouam ciuitatem respiciunt publicis sumptibus munitissimos latitudine et altitudine fabricare cepit. et omni humano certamine reddidisset fortiores nisi marsus syrie preses claudio cesari hoc intimasset. Qui ob tentum claudii rebellandi causa suspicatus hoc fieri. mandauit agrippe ut a murorum constructione cessaret. Qui mox ut agnouit; reluctandum cesari non censuit. Fuit enim idem agrippa cognomento herodes natura bonus. et ad beneficia munifica preparatus. et ciuitates propriis sumptibus exornare non tardus. ita ut sua claritate muneribusque gauderet. et fabulabiliter sue uite iura disponeret. in malos similis existens auo suo. scilicet magno herodi. cuius mens erat callida ad supplicia preparanda. et aduersus odiosos sine retentatione pernitiosa. grecis magis familiaris existens quam iudeis. et alienigenarum ciuitates sepe nobilitans magnis impensis pecuniarum; balnea. theatra et templa porticusque constituens. Iudeorum autem ciuitate nulla fabricare parauit. nec aliquam eis impensam prebuit. ut possent eius habere memoriam. Mores autem agrippe circa omnes erant mansueti. et beneficia similia conferebat. Alienigenis quoque erat clemens. ostendens in illis et dona sue uoluntatis. circa suam autem gentem pro modo erat benignus. et pro compassione promptus. Grata siquidem ei commoratio et frequens in hierosolimis erat. et semper patria sollempnitate et puritate seruabat; nullaque die preteribat sollempnibus hostiis induratam. Quidam autem in hierosolimis erat nomine symon qui putabatur mandata legum perfecte seruare. Hic multitudine in ecclesiam conuocata cum agrippa cesaream processisset. eum accusare presumpsit quasi non sanctum et iustum. suadens populo ut prohiberent eum ingredi templum. quia non sit dignus licite intrare. Agrippe autem indicatum est a prefecto que symon contionatus esset. Quem agrippa rex inuitatum dum resideret in theatro. sedere iuxta se fecit. et sub silentio mitissime requisiuit. Dic michi inquit quid horum que hic aguntur. contra legem esse censetur. Ille autem nichil habens quod responderet. ueniam supplicabat. Et rex magis etiam eum placat quam ab aliquo credi posset. dicens mansuetudinem potius regibus conuenire quam furorem; muneribusque honoratum remisit ad propria cunctis mirantibus.

Hic ergo agrippa qui et herodes cum multis multa concessisset. [illegible] berytios honorauit. Instruxit namque eis theatrum amplitudine et pulchritudine perspicua decoratum. et amphitheatrum copiosa impensa constructum. sed et balnea et porticus celsis opibus exaltauit. nulla tenacitate sumptuum aut pulchritudinem fedauit. aut magnitudinem quamlibet minuit. Quorum et omnium dedicatione largissime ac munifice ministrauit. Fecit enim in theatro spectacula celebrari. et musica instrumenta illic induxit. et uaria delectationum opera affluenter exhibuit. In amphitheatro autem multitudinem monomachorum sua largitate ostendit. Uolens et numerositate [illegible] delectationem spectantibus exhibere; septingentos uiros pugnatores [illegible] et quos tamquam odiosos habuit ad hoc opus omnes misit. ut et illi hoc modo ad inuicem pugnarent; et opus belli uoluptas pacis existeret. Hos ergo in cunctos sibi odiosos passim extinxit. Quibus spectaculis in beritto celebratis. in tyberiada urbem galilee migrauit. eratque inter alios reges ualde conspicuus. Post hec uenit ad eum commagenus rex antiochus. et damasorum rex sigramnus. et chotis rex minoris armenie. qui et et in ponto polemon [illegible] regnabat; et herodes frater eius qui calcidis tenebat imperium. huiusque colloquium cum eis susceptione et amicicias ualde dignissimum. ita ut ostenderet sue sapientie culmen. et in presentia eos uideret regaliter honorasse. His autem regibus apud agrippam degentibus marsus preses syrie aduenit. Quem sciens agrippa multum honorabilem esse romanis. et carum claudio cesari. processit e ciuitate occursurus ei per stadia vii. Quem cum in ciuitate suscepisset. inimicitiam ei ex tali causa sensit. Sedens enim in uehiculo agrippa. inuitauit illos reges qui ad se uenerant; Ut autem cognouit marsus illorum regum ad inuicem amicicia et concordia. suspicione tactus credidit non expedire romano regno illorum concordiam. Mox itaque ad unumquemque regum mittens mandauit ut in sequenti ad propria redirent. Hoc agrippa dolenter accepit et constanter marso factus est inimicus. Deinde agrippa mathia pontificatu priuato. constituit pro eo sacerdotem elioneum cantheri filium.

Cum igitur agrippa qui et herodes tertium annum complesset in regno iudee uenit in cesaream ciuitatem que prius turris stratonis dicebatur. ibique spectaculum pro honore et salute cesaris celebrabat. Ad quam festiuitatem omnis multitudo prouincie nobilium simul et potentium conuenerat. Secunda uero spectaculorum die uestitus stola undique argento contexta ita ut textus esset ualde mirabilis. uenit ad theatrum incipiente die. et primis radiis emissis sole oriente. claritas argenti repercussa fulgorem reddidit ualde perspicuum, et oculis inspicientium formidandum. Adulatores ergo mox uoces fauorabiles emittebant. que nec ipsi agrippe placebant. deum eum scilicet appellantes. atque dicentes. Deus propitius esto nobis. quia licet hactenus uelut hominem te timuerimus. tamen iam nunc te superioris nature esse conspicimus. Has uoces neque rex corripuit; nec impia eorum uerba compescuit. Post paululum uero respiciens agrippa uidit super uerticem suum in quodam ligno sedentem bubonem. Quem ut uidit mox tremuit sciens quod aliquando idem auis ei prenuntius fuisset bonorum. et quod ei esset indicatum fore. cum iterum hanc auem uidisset. post v. dies esse moriturus. Mox ergo ut auem uidit passione mortifera [illegible]. et uehementer uentris dolore percussus. respiciens in amicos suos dixit. Ego qui deus appellabar. uitam iam mutare compellor. Repente namque increpatus sum. cum mendaciter ad me clamarent. Nam ego qui uocabar a uobis immortalis. ecce iam ducor ad mortem. et suscipienda est sententia quam profert a deo. Uiximus autem [illegible] claritate beatitudinis apparentes. Hec cum dixisset. crescente dolore comprimebatur. Et cum festinatione ad regalia reportatus est. et sermo apud cunctos egressus est. quia indubitanter moriturus esset. Mox itaque cum coniugibus simul et liberis lege patria in saccis iacentes deprecabantur deum pro uita regis. et omnia luctu gemituque complebant. Agrippa autem cum in domo sublimiore iaceret. deorsum respiciens. uidensque populum prostratum. nec ipse a lacrimis se ualebat abstinere. Quinque uero diebus continuo uentris dolore confectus uita priuatus est. [illegible] anno etatis quinquagesimo et quarto. septimo uero regni. Quattuor namque annis sub cesare gaio regnauit. quarta autem cum herode fratre. tres autem reliquos annos sub claudio compleuit imperio. in quibus et iudeam et samariam percepit atque cesaream. et tributa [illegible]. Multa namque ab aliis mutua sumpsit. Nam cum esset ualde munificus supplicantibus larga munera conferebat. et dona sine aliqua parcitate prebebat. Igitur cum mors eius adhuc esset ignota. herodes rex calcidis. et chelcia qui fuit prefectus agrippe. destinauerunt [illegible] et sylam qui inimicus eorum erat [illegible]. Ergo agrippa hoc modo [illegible] discessit a uita. relinquens filium agrippam vii. annorum et filias tres. Quarum una erat iam nupta. reliquie due mariamne et drusilla adhuc uirgines erant. et maior decem annorum etatis habebat minor sex. Cumque mors agrippe cunctis innotuisset. cesarienses et sebasteni beneficiorum eius immemores blasphemabant eum uehementer ita defunctum. et abeuntes in domum eius. et abripientes statuas filiarum eius. ad loca fornicaria detulerunt. et in publicum statuentes. eis fedas contumelias inferebant; et [illegible] complebant. coronabanturque conuiuia publica unguentis se [illegible] colentes. et sacrificia celebrantes pro regis morte. Filius autem agrippe defuncti similem nomen habens. tunc rome a cesare alebatur.

Claudius autem audiens mortem agrippe. et sebastenos et cesarienses et mortuo contumelias irrogasse. grauiter indignabatur. Cum et [illegible] filium eius agrippam illi successorem dirigeret. uolens iusiurandum seruare quod cum eo habuerat. Alii autem dicebant etiam incautum esse ut puero tali tantum regnum committeret. Cumque cesar uideret eos recte locutos. misit prefectum in omnem iudeam cuspium fadum. precipiens ei ut cesarienses et sebastenos pro defuncti contumeliis coherceret. Cohortem uero cesariensium et sebastenorum et quinque milia in pontum transferri iussit ut ibidem militarent; et e romanis qui in syria erant. iussit eorum loca suppleri. Ipsi autem cesarienses mittentes legationem ad claudium supplicarent et in iudea consistere meruerunt. Sed postea sub uespasiano ex illa regione exturbati sunt.

INCIPIT LIBER XX.

MORIENTE quidem agrippa rege sicut in libro precedente narratum est. claudius cesar misit successorem marso cassium longinum. eo quod agrippa adhuc uiuens rogauerat eum ne marsus ulterius syrie preesset. Fadus namque dum procurator ad iudeam uenisset comperit iudeos in [illegible] habitantes circa flumen contra philadelfos habere contentionem pro finibus uici cui nomen est mias. Cuius autem illi plurimi [illegible] armatorum congregata quam sine uoluntate [illegible]

primatu suorum sumentes arma multos philadelfenorum peremerunt.
Hec audiens fadus uehementer accensus est. eo quod eius iudicio non reser
uassent. quod lesi fuissent a philadelfinis. si usque ad manum uenissent.
Sumens ergo tres uiros potentes ipsius seditionis alligari precepit. Quorum
quendam eorum nomine annipam iussit occidi. duos autem amaramum et ele
azarum dimisit. Ptholomeus autem princeps latronum. qui multa mala ydu
meis et arabis frequenter intulerat. non multo post deductus ad fadum.
morte multatus est. Hoc itaque modo cuncta iudea latronibus est purgata.
prudentia fadi et sollicitudine. Fadus autem uocans cunctos sacerdotes
et potentes hierosolimitarum precepit eis ut talarem tunicam et sacerdotalem
stolam quam solus pontifex induere solet in antonia turrim reponerent.
ut sic prius in romanorum potestate iacerent. Iudei uero neque contradicere
presumpserunt. sed rogabant fadum atque longinum qui et ipse cum multo
exercitu ad hierosolimam uenerat. metuens ne fado iudeorum multitudo
resisteret. ut sineretur legationem ad claudium destinare ut peterent
quatinus sacerdotalem stolam habere in sua potestate. et ut ipsi hoc sustinerent.
donec claudii responsa perciperent. Illi uero ita se hoc prestare dixerunt.
si eorum filii obsides preberentur. Quibus obedientibus filiosque suos dan
tibus legati sunt missi. Cumque romam uenissent. audiens agrippa iunior
defuncti filius causam aduentus eorum. rogauit apud claudium cesarem supplicans.
ut ut quae peterent iudeis concederet. et ad fadum de his sua
scripta dirigeret. Vocans itaque claudius legatos iudeorum. promisit se
reddere que petebant. iussitque ut agrippe gratias dignas exsoluerent.
cuius precibus hoc eis ultra donaret. Quam ob rem huiusmodi epistulam claudius misit.

Claudius cesar germanicus. tribunicie potestatis. [in margin: ad fadum]
quinquies consul ordinarius. quater imperator. decies pater patrie. hie
rosolimitarum principibus curie. populo iudeorum et cuncte genti salutem.
Agrippa meo pissimo quem ego nutriui. et mecum habeo. perducente
ad me legatos uestros gratias agentes quod habeam gentis uestre sollicitudinem
et cum summa deuotione pro sacerdotali stola supplicantes. ut sub uestra
potestate consistat que sicut ante postulata concedo. sicut uir fortissimus
uitellius ordinauit. Huic itaque uoluntati consensi primum quidem propter pie
tatem meam. uolens unumquemque exhibere in sua paterna traditione cul
turam. deum sciens quia dum hec fecero. et ipsius agrippe iuuenis pie
tatem circa me. et amplissimas amicitias collocabo. et scripsi hoc ipso
fado meo procuratori. Nomina uero litteras deferentium hec sunt. corneli
leo. trifon. theodorus. dorotheus. nathelis. iohannes. ionis. panis. Da
ta xiiii. kalendas iunii. consulibus rufo et pompeio siluano. Petit et a
claudio cesare herodes rex calcidis frater agrippe defuncti potestatem
templi hierosolimorum et sacerdotii ordinatione usque quo cresceret agrippa
iuuenis. et omnia parte impetrauit. Ex illo autem fuit apud omnes eius
liberos hec potestas usque ad belli finem. Herodes itaque a pontifica
tu remouit cantheram. et ioseph cami filium ei successorem dedit.

Eo tempore helena adiabenorum regina et filius eius izates ad sollem
pnitatem iudeorum hac causa peruenerunt migrauerunt. Monobazus
adiabenorum rex cui cognomen erat bazeus eandem helenam sororem suam
amore captus duxit uxorem. Que dum ab eo concepisset. in utero
contigit quadam nocte ea dormiente ut monobazus uir ei poneret
manum super uentrem eius. et quandam uocem subito audiuit precipientem ut
manum de uentre eius auferret. ne infantem in eo uentre premeret. qui prudente
deo et principium et finem felicissimum esset possessurus. Quam uocem
ille turbatus repente excitans uxorem dixit ei que audierat. et natum
filium nomine izatem nuncupauit. Habuit et ex eadem helena et
alium seniorem filium nomine suo uocatum monobazum. et alios filios
ex aliis mulieribus procreatos. Maximam tamen deuotionem quasi unige
nito izati desiderabiliter impendebat. et ob hoc ille inuidiam fratrum susti
nebat. Hoc pater aperte cognoscens dissimulabat cogitans quia non hoc
pro malitia facerent. sed quia singuli fauorem patris habere desiderarent. Cuius
autem ne odio fratrum izates aliquid mali sustineret. multis muneribus far
cinatum misit eum ad abennerigum regem. commendans ei eius salutem.
Abennerigus autem libenter eum excepit. et pre multa deuotione filiam suam
amathos nomine dedit ei uxorem. et donauit ei prouincia ex qua
multa susciperet tributa. Monobazus autem pater eius cum iam senectute
grauaretur. et paucum sibi tempus uiuendi superesse uideret. uoluit aspectu
filii antequam moreretur inspicere. Vocans ergo eum. delectabiliter eum amplexus.
et dedit ei prouinciam que dicitur carrorum. tam fertilem omnium rerum.
In hac et prouincia reliquie sunt archae noe que ex ymbrium diluuio
liberata fertur. et hactenus uidere eam uolentibus monstrant. Habitans
ergo izates in hac regione. cum legibus iudeorum crederet. studebat et ipse
conuerti. Credens autem non se esse perfecte iudeum. nisi signum circumcisionis
acciperet. erat hoc facere preparatus. Quod dum cognouisset mater eius he
lena prohibebat eum. dicens ei fore periculum. quia cum esset rex multorum
acquireret inimicitias subiectorum. cum peregrinas sollempnitates et sue
genti extraneas adimpleret. nec pati eos uelle iudeum super se regna
re. Hec illa dicens uolebat eum ab intentione reuocare. ille autem
assumens quendam nomine ananiam iudeum ... ad matrem dicens. quia nisi ei
acquiesceret repente ab ea discederet. Cui mater eius talia respondit. Me
tuo o anania ne causa omnibus patefacta cum periculum supplicii sus
tineas quasi auctor et doctor operum indecentium apud regem. Ananias
autem dixit ad eam. Potest et sine hoc preter circumcisionem colere diuinitatem.
si omnino apud se decreuit iudaicas leges obseruare. Hoc itaque esse fir
mius quam si circumcidatur. ueniamque illi deus daturus esset. hoc opus non implenti propter
subiectorum formidinem. Ananias ergo persuadens izati. tacuit eum sed non
consentire. Post hoc autem cum nequaquam posset desiderium suum abicere quin
circumcideretur. iudeum quendam nomine eleazarum ueniente a galilea in
legibus patriis eruditum inuitauit ad se ut circumcideretur. Qui cum
intrasset ad regem. et inuenisset eum legem moysi legentem. dixit ad eum.
Ignoras o rex moysi iura. et quid facis domino iniuriam. Non enim te oportet
eas legere sed primitus facere que precepta sunt. Quamdiu sine circumcisio
ne permanes. legibus neque nostris obedire. Hec audiens izates
actum differre non potuit. sed ad aliam commissus domum et uocans me
dicum statim circumcisus est. Et uocata matre helena et anania docto
re indicauit eis quod egerat. Qui repente magno timore sunt perterriti.
ne causa cunctis manifestata rex periculum detectionis a regno incurreret
non patientibus subiectis uirum extranei dei cultorem super se regnare. Ipsi
quoque pariter pericula sustinerent. quasi hoc ei suasissent. Deus autem illorum metum
non perduxit ad exitum. Nam cum multa pericula idem rex izates sepius
incurrisset. eum ex ingentibus angustiis liberauit. et salutis donum ei
concessit. ostendens in hoc quia confidentibus in eo et ipsi soli credentibus
neque fructus pietatis aufertur.

Igitur helena regis mater uidens filium suum pacifice gubernari. et in
omnibus esse beatum. et in lege iudeorum quam inceperat nimis esse religio
sum. desiderium habuit hierosolimorum conspicere ciuitatem. et cunctis gen
tibus diuulgatum dei templum suppliciter adorare. et hostias pacificas of
ferre. Ob quam rem filio supplicauit. Qui eam statim consentiente et multa
etiam itineris preparatione faciente et plurimas dante pecunias descendit
in hierosolimam filio eam longa uia deducente. Cuius et adhuc hie
rosolimitis est plurimum ualde. Nam dum eo tempore ciuitatem magna
fames apprehendisset et multi fuissent egestate consumpti. regina
helena misit quosdam suorum alios ad alexandriam. alios ad cyprum
ut cum suis pecuniis frumenta prepararent plurima. et ad hierosolimam
deferrent. Cumque uenissent hec onera deportantes illa hoc accipiens
indigentibus cuncta diuisit. Quae propter apud gentem maximum beneficium suum
maximam memoriam dereliquit. Filius quoque eius izates audiens hanc
famem. multas pecunias hierosolimorum primatibus destinauit. Adhuc
Artabanus itaque rex parthorum sentiens sibi mortem ... ingenda ...
satrapas nimios apud eos degere iudicauit ... Quare preter
ei uisum est ut pergeret ad izatem regem. et salutem apud eum se inue
nire credens. et rursum ad proprium regnum remeare. Sumptis ergo cog
natorum atque familiarium circa mille uiros. uenit ad regem izatem.
Cumque artabanum izates aperte nosset. ipse autem artabanum penitus
ignoraret. inueniens eum in itinere constitutum. et stans ei prope se
cundum morem patrium adorauit. Dicens itaque o rex ne me despicere
ris tuum seruum. nec circa supplices sis superbus. ingens enim factus sum
mutatione rerum. et regia potestate priuatus. tuum poscere solacium.
Perspice ergo inconstantiam fortune. et hanc scito esse communem et tu
simile habitam. Nam si me sine uindicta despexeris. erunt audaci
ores plurimi circa alios reges. Hec uerba artabanus cum lacrimis
dicebat. capite reclinato deorsum. Izates autem ut eius nomen audi
uit et artabanum suppliciter sibi astantem respexit. mox de equo resi
liens dixit ad eum. O rex habe fiduciam. nec te presentia factum con
turbet. Velociter enim tibi erit mutanda tristitia. et me amicum et auxili
atorem inuenies plusquam credis. Aut enim in parthorum regno te rursus.
aut in meo regno constituam te regem. Hec dicens eleuauit artaba
num et iussit eum ascendere in equum. Izates autem pedibus sequebatur.
honorem tribuens ei quasi regi maiori. Respiciens hoc artabanus gra
uiter tulit. et per presentem fortunam et honorem iurauit se de equo descen
surum. nisi ille rursus ascenderet atque preiret. Tunc izates in equum
ascendens. et artabanum ad regalia sua perducens. omnem ei honorem
libenter exhibuit. et in consessu atque conuiuiis primum recumbere fecit.
non presentem fortunam attendens. sed eius pristinam dignitatem. eumque frequenter
consolabatur dicens. quia communes sunt omnibus hominibus mutationes
fortune. Scripsit ergo izates rex parthis. suadens eis ut artabanum
reciperent regem. promittens eum pristinorum in eos non habere memoriam. iurando
et iurantia prebens. Parthi uero rescripserunt ei quod quidem artabanum
libenter reciperent. sed idcirco non possent eum recipere. quod pro eo alium
regem ordinassent nomine cinnamum. et timerent ne forte inter eos
certamen fieret. Hanc legationem cognoscens cinnamus mandauit arta
bano ut rediret in regnum. quia ei uellet cedere. His uerbis cre
dens artabanus reuersus est. occurritque ei cinnamus et adorauit eum. et
regem eum appellans. auferensque de suo capite diadema. imposuit
eius uertici. Sic ergo artabanus per izatem rursus in regnum unde pro
ceres suos eiecerat restitutus est. Nec fuit immemor beneficiorum
in se gestorum. sed izatem magnis muneribus remunerauit. Nam et tyaram
ei permisit ut... et in aureo lecto ei dormire concessit. quod solis par
thorum regibus ita licet. et dedit ei maximam et optimam regionem regis
armeniorum. cui terre nomen est nisibis. in qua et primus fecerunt antioc
hiam ciuitatem quam migdoniam nuncupauerunt. His itaque muneribus
ab artabano izatis honoratus est. Post paululum uero tempus artab
anus regnum filio suo pardano dereliquit. Is ueniens ad izatem suade
bat ei ut secum contra romanos pugnaturo auxilium ferret. sed ei persuadere
non potuit. Izates enim romanorum sciens potentiam atque fortunam pu
tabat eum impossibilia bella temptare. Sepius autem prohibebat eum
narrans ei uirtutes romanorum. credens eum per talia uerba terrere. quatenus
tam eum a desiderio contra romanos bellandi retraheret. Pardanus autem
rex parthorum indignatus bellum aduersus izatem repente pronunciauit.
Nulla autem ex hoc utilitate potitus est. deo salutem spe eius adnichilante.
Agnoscentes enim parthi pardani sui regis uoluntatem. et quia contra ro
manos bellare decreuisset. illum quem extinxerunt. principatum uero eius
cotardi fratri dederunt. Quo et post paululum per insidias rebus humanis ab
lato. successit ei frater bologesis. Qui duobus germanis suis prebuit
potestatem. pacoro quidem seniori regnum medorum. tyridati uero minori fratri
dedit armeniam. Monobazus autem frater izatis regis. et eius cetera cog
natio. uidentes izatem propter pietatem quam circa deum habebat ultra omnes
homines excellentem. habuerunt et ipsi desiderium ut mores patrios
relinquentes iudaicis sollempnitatibus obedirent. Que uoluntas fuit
subiectis eorum ualde grauissima. sed proceres regni indignati iram quidem
retinebant. expectantes oportunum tempus. ut eis ulciscerentur.
Miserunt ergo ad abiam regem arabie. promittentes ei multas pecunias
si contra regem eorum izatem castra moueret. professi sunt circa prima
congressionem se proprium regem izatem occidere. pro eo quod patriam religi
onem relinquens. iudeus esset factus. Quia fide igitur sacramento firmantes
festinabant ad eum uenire. Flexus itaque rex arabie. cum mul
to exercitu uenit contra izatem. Et in ipsa congressione antequam ad
manus uenirent. facto signo omnes izatem proprium regem uelut in
uno certamine relinquentes? relinquerunt et dorsum dantes hostibus aufugerunt.
Nec tamen izates expauit sed consilium proditionis agnoscens a pri
oribus suis factum. et ipse cum suis discessit. Causam autem requirens
auctores coniurationis occidit. et altera die cum arabis congressus
plurimos occidit. omnes autem in fuga uertit. ipsumque autem regem persequens
in quodam castro arsamum nomine circumclausit. Quo tamen fortiter dimi
catione preualuit castroque capto. dum abiam regem non inuenisset. na
se ipsum gladio occiderat. abripiens omnem predam in adiabenorum re
gressus est regionem. Primo autem dominante adiabenorum principes non ualen
tes contra regem suum izatem deo cum inimicis pugnante. neque tamen
quiescere uoluerunt. sed scripserunt parthorum regi bologesi rogantes
eum ut izatem occideret. et eis principem de parthorum genere constitu
eret. quia eorum rex extraneas leges diligeret. Hec audiens rex
parthorum elatus est ad bellum. et cum iustam belli non haberet occasionem.
concessos ei honores a patre suo repetiit. et resistenti bellum se in fer
re minatus est. His auditis izates non mediocriter est turbatus. et preiu
dicium iudicabat fore si propter metum collatis honoribus cedere uideretur.
et insuper sciens quia si in hoc eum cederet. ab eius inimicitiis non cessaret.
Decreuit ergo deo creatori omnium animeque sue pericula committere. et cum hoc
maximum adiutorem. filios ergo suos et coniuges contulit in locis munitis
simis. et frumenta et fenum et pabula congregauit. Quibus gestis hostium
sustinebat aduentum. Veniente uero parthorum rege cum multa uirtute
pedestrium partium et equestrium. et cum magna uelocitate festinans
uallis circa flumen commante prouincia medorum et adiabenorum. et iza
tes castra posuit non procul ab eo habens circa se equestrium quasi sex milia.
Venit ergo nuncius ad izatem a parthorum rege directus qui eorum uirtutem edi
ceret. quam ab eufrate flumine usque ad bactrorum terminum resideret. et

177

subiectos ei reges simul ad eum dies, minitans parti quam Izates poenas exsolveret, cum sciret dominum suum esse magnum; a cuius manibus neque deus quem colebat eum posset eruere. Haec nuntio dicente Izates respondit se quidem nosse deum Parthorum virtutem, scire autem quantum cunctis hominibus maior esset deus. Huiusmodi responso dato, ad supplicationem dei conversus in terram se prosternebat, cinere caput implens, et cum uxoribus et filiis ieiunans invocabat deum ac dicens: O dominator domine, si non frustra tuae me dignitati subieci, et iuste omnium te solum et primum dominum esse cognovi, adveni auxiliator non pro me solum, verum etiam in hostibus; sed quia etiam contra tuam virtutem cum nefanda praesumptione locutus est. Izates quoque haec non ingemiscens cum lacrimis supplicabat. Quem repente deus exaudivit. Ea namque nocte Bologesus rex Parthorum accepit epistolas in quibus erat scriptum quia Dacus et Scythicus cum magna manu ad diripiendam Parthorum provinciam devenissent. Qui ipse nihil agens reversus est contra hostes provinciam suam vastantes. Sicque Izates deo providente regem Parthorum effugit. Post paululum vero tempus cum Izates quinquagesimum quintum aetatis, regni vero XX et quartum annum complesset, reliquit filios masculos XXIIII et filias XXIIII, vita privatus est. Successionem vero regni fratrem suum Monobazum habere praecepit, rependens ei quia per eius absentiam post mortem patris regnum ei fideliter conservasset. Cuius mater Helena audita eius morte graviter doluit, et sic peracte mater quae talem filium amisisse videbatur. Veruntamen consolata est audiens regni successionem ad seniorem filium suum fuisse perductam, ad quem et pergere festinabat. Cumque venisset in regionem Adiabenorum, non multo tempore super filium Izaten vixit. Monobazus autem filius eius ossa illius et ossa Izatis mittens Hierosolymam sepelire praecepit in mausoleis quos mater ipsa tribus stadiis ab Hierosolymis construxisse videbatur.

[I]gitur dum Fadus Iudaeae provinciam gubernaret, quidam vir magus nomine Theodas populo multo suasit ut sumentes substantias suas sequerentur eum ad Iordanem fluvium, semetipsum asserens prophetam esse et praecepto fluvium dividere posse, ut eis transitum praeberet. Haec dicens seduxit multos. Non tamen permisit eos Fadus ad experimentum suae insipientiae venire, sed repente cohortem equestrium super eos misit. Quae inopinabiliter irruens multos quidem peremit, plurimos autem vivos cepit; ipsum quoque Theodam comprehendentes capitis sectione multarunt. Haec sunt quae Iudaeis contigerunt tempore quo Fadus in eorum praefuit regione. Venit et Fado successor Tiberius Alexander, Alexandri filius, qui fuerat in Alexandria alabarches, id est princeps salis, genere et divitiis antecessos praecellens. Hic Alexander filios Iudae Galilaei qui populum a Romanorum potestate subducere nitebantur crucifigi imperavit. Alexandro quoque defuncto Cumanus ei successor de Roma advenit.

[D]efunctus est et Herodes frater regis Agrippae iam defuncti, octavo anno Claudii principatus, tres filios relinquens, Aristobulum de priori uxore genitum, et ex Berenice fratris filia Berenicianum et Hyrcanum. Cuius regnum Claudius Caesar Agrippae iuveni dedit.

[S]editione quoque incidente in Hierosolymorum civitate dum Cumanus rector Iudaeae existeret, multi Iudaeorum perempti sunt ex tali causa. Instante festivitate paschae in qua nobis mos est azyma offerre, dum undique ad festivitatem hanc populus convenisset, metuens Cumanus ne aliqua seditio in multitudine nasceretur, iussit Romanis militibus ut una acie armatorum facientes circa porticus templi consisterent, ut si forte aliqua seditio oriretur, tumultuantium inquietudine compescerent. Hoc et priores praesides Iudaeae in huiusmodi festivitatibus faciebant. Cumque quarta dies celebrationis excessisset, ita quidam de militibus revelans genitalia sua populo demonstrabat. Quod Iudaei videntes ad iram furoremque perducti sunt, dicentes non se contumeliam passos, sed deo impietatem perpetratam. Quidam vero pertinaciores Cumanum praesidem blasphemabant, dicentes eum hoc militi suasisse. Cumanus autem haec audiens non mediocriter provocatus est. Veruntamen hortabatur Iudaeos a seditione quiescere, ne in festivitate inquietudines excitarent. Quibus dum persuadere non posset, sed magis blasphemias accenderent, iussit omnes milites arma sumere et ad Antoniam castrum convenire. Erat autem hoc castrum sicut praediximus suppositum templo. Iudaei itaque videntes illic milites congregari, pavore territi coeperunt fugere, et putantes milites se velle persequi, per angustos egressus templi partim cum timore fugientes oppressi sunt, et multos ad invicem concurrentes interemerunt. Viginti vero milia ad numerum sunt qui nulla die compressione defecerunt. Quapropter erat eis pro festivitate luctus, et omnes obliti orationum atque sacrificiorum ad lamentationes lacrimasque conversi sunt. Has quoque passiones unius militis procacitas generavit.

Nondum hic luctus quieverat, et alter luctus inruit denuo super eos. Quidam vero ex his qui vitare putabant fugiendo viam publicam venientes quasi centum stadiis procul a civitate, Stephanum Caesaris servum iter agentem more latronum invadentes omnem eius substantiam diripuerunt. Audiens haec Cumanus milites continuo destinavit, praecipiens vicinos diripi, et nobiles eorum ad se vinctos perduci. Hac vastatione facta quidam de militibus Romanis reperiens in quadam domo legem Moysi cunctis videntibus sumens librum discerpsit, et multas blasphemias ac contumelias eis imposuit. Iudaei vero haec audientes et pariter concurrentes descenderunt in Caesaream ad Cumanum praesidem, et rogabant eum ut non se, sed deum cui iniuria haec facta erat, vindicaret; se autem nolle vivere dicebant dum leges patrias sic contrari viderent. Cumanus autem metuens ne denuo populus tumultum excitaret, suadentibus amicis militem illum qui contumeliam legibus fecerat securi percussit, et ita occasionem secundae seditionis abrupit.

[P]ost haec inter Samaritas atque Iudaeos inimicitiae huiusmodi causa provenere. Mos erat Galilaeis tempore festivitatum ad sacra concurrere civitate, et iter facere per Samariam. Cumque aliquando iter facerent per vicum nomine Ginaeis, inter Samariam et campum magnum constitutum, quidam facientes litem multos de Galilaeis interemerunt. Primi autem Galilaeorum audientes quae gesta fuerant, venientes ad Cumanum rogaverunt eum ut interemptorum necem inquireret. Ille autem accipiens pecunias a Samaritis neglexit hoc facere. Galilaei autem dolentes inde multitudinem Iudaeorum concitaverunt ut arma sumerent et suam defenderent libertatem, servitutem amarissimam esse dicentes et iniurias importabiles in talibus non defendi. Primatibus autem eorum eos compescere volentibus ac promittentibus quia Cumanus faceret vindictam, illi penitus non acquiescentes ad bellum procedere volebant. Et sumentes in auxilium Eleazarum filium Dinei, qui plurimos annos latrocinia faciebat in montibus, vicos Samaritanorum incendentes cuncta diripuerunt. Cumanus autem haec audiens sumpsit Sebastenorum cohortem et peditum quattuor ordines, et Samaritas pariter, et contra Iudaeos egressus est. Factaque congressione multos peremit, plurimos autem vivos cepit. Primi vero Hierosolymorum videntes ad quantam calamitatem concidere devenirent, induti saccis et cinere capita complentes, Galilaeos ut ab intentione sua quiescerent supplicabant, ponentes ante oculos eorum subvertendam patriam regionem et templum pariter concremandum, uxorum ac filiorum captivitates futuras; et ideo rogabant ut mutarent voluntatem suam, et proicientes arma quiescerent et ad propria remearent. Haec quoque dicentes flexerunt Galilaeos, quorum aliqui statim ad propria recesserunt, latrones autem ad munitiora loca profecti sunt, et ex illo die omnis Iudaea latrociniis est impleta. Samaritanorum vero primates venientes ad Ummidium Quadratum Syriae praesidem, qui tunc in Tyro morabatur, accusaverunt Iudaeos quia vicos eorum incendissent ac diripuissent, et maxime quia Romanorum potestatem contempsissent, ad quorum iudicium debuissent per suam, et si qua perpessi fuissent, concurrere; et quasi Romanos iudices non haberent, ipsi se vindicaverunt. Haec Samaritae de Iudaeis conquerebantur. Iudaei vero et contra seditionis et litis auctores fuisse Samaritas dicebant, et ante omnes Cumanum praesidem Iudaeae culpabant in munerum oblatione corruptum, et ideo nollet peremptorum necem vindicare. Quadratus autem cum haec audisset distulit iudicare, dicens se cum in Iudaeam venire subtiliter omnia indicaturum. Samaritae quoque nihil agentes reversi sunt. Post paululum vero tempus Quadratus Syriae praeses in Samariam venit, ubi auctores seditionis inveniens eos audivit, et quosdam Samaritanorum ac Iudaeorum quos Cumanus inimicalis habebat crucifigi praecepit. Exinde veniens in quendam vicum nomine Lidda, in minore magnitudine civitatis, sedens in tribunali et secundo Samaritas audiens, a quodam Samariteo audivit quia primus quidam Iudaeorum nomine Dortus et quattuor iuvenes cum eo suasissent populo ut a Romanorum potestate recederent. Hos quoque Quadratus iussit occidi, et Ananiam pontificem et Ananum magistratum alligans Romam direxit, quatenus de his quae gesta fuerant redderent Caesari Claudio rationem. Iussit et primatibus Samaritanorum atque Iudaeorum et Cumano praesidi Iudaeae et Celeri millenario et violentiae inhibitori ut ad Claudium Caesarem pergerent praesentaturis se quaestionibus audiendis. Ipse autem Quadratus metuens ne multitudo Iudaeorum iterum seditiones excitarent in Hierosolymis, venit in civitatem, invenitque urbem in pace degentem et festivitatem patriam deo celebrantem. Confidens quoque nihil ab eis ingruendum generari, relinquens eos in festivitate reversus est Antiochiam. Cumanus autem Iudaeae rector et qui cum illo fuerant Romam directi acceperunt ab imperatore constitutum diem quo deberent inter se suas causas exponere. Habebant autem in auxilio et Samaritae libertos Caesaris pariter et amicos, qui plurimum valere poterant contra Iudaeos. Agrippa autem iuvenis cum Romae consisteret et primos Iudaeorum opprimi videret, Agrippinam uxorem Caesaris suppliciter exoravit ut marito suaderet quatenus decenter audiens sua iustitia seditionum puniret auctores. Claudius autem his precibus perstructus et causam examinans, dum agnovisset malorum principes fuisse Samaritas, omnes qui ad eum venerant iussit occidi, et Cumanum in exilium misit. Celerem quoque millenarium praecepit in Hierosolyma perduci, et omnibus videntibus per totam urbem tractum laceratumque dispergi. Misit et Felicem Claudius Pallantis fratrem praesidem in Iudaeam successorem Cumano, qui cunctis rebus et negotiis in Iudaea praesideret.

[C]umque in principatu decimum annum complesset Claudius Caesar, donavit Agrippae iuveni tetrarchiam Philippi et Bataneam, et Traconitidem ei simul adiecit, una cum Abela quae fuerat tetrarchia Lysaniae. Calcidem vero ei abstulit, cui quattuor praefuerat annis. Agrippa autem sumens donationem Caesaris, Aziaho regi Emesorum se volenti circumcidere sororem suam Drusillam dedit uxorem. Epiphanes enim Antiochi regis filius eius nuptias recusavit, nolens Iudaeorum sollempnitates sequi, licet haec facturum se eius promiserat patri. Mariam quoque sororem suam dedit Archelao Helciae filio, cui ab Agrippa patre fuerat primitus desponsata, nataque est illis filia nomine Beronice. Nuptiae autem inter Drusillam et Aziahum regem celebratae non multo tempore manentes ex tali causa sunt solutae. Cum vero Felix praeses in Iudaeam venisset a Claudio destinatus, ut ibi rebus praeesset, videns Drusillam sororem Agrippae cunctas mulieres pulchritudine praecellentem, speciem eius concupivit, et quendam Iudaeum nomine Symonem amicum suum genere Cyprium magum mittens ad eam suadebat ut relicto viro suo nuberet ei, promittens eam beatam fieri si eius non despiceret thorum. Illa autem non bene faciens, et declinare volens invidiam suae sororis Beronices, quam Herodes rex Calcidis habuerat uxorem, propterea quod pulchrior illa esset, transcendit patriam legem et Felicis nuptias est secuta. Ex quo suscepto filium vocavit Agrippam. Sed quomodo iste iuvenis cum uxore incendium Vesevi montis temporibus Titi Caesaris deperierit, postea declarabimus. Beronices quoque post mortem Herodis regis Calcidis qui ei fuerat maritus et patruus, multo tempore viduata, fama discurrente quia cum fratre Agrippa coiret, suasit Polemoni regi Ciliciae ut circumcisus eam haberet uxorem. Sic enim iudicabat falsas oblocutiones posse sedari. Polemon autem rex Ciliciae flexus accepit eam uxorem, maxime propter divitias eius. Non multo autem tempore eorum nuptiae permanserunt, sed Beronice propter inmoderantiam coitum Polemonem dimisit. Eodem tempore et Maria soror Agrippae repudians Archelaum coniuncta est Demetrio Alexandrino Iudaeo genere et divitiis valde claro, qui et tunc alabarches erat, id est princeps salis, susceptumque ex illo filium Agrippinum vocavit. Sed de singulis eorum subtiliter postea declarabimus.

[C]laudius interea Caesar defunctus est, cum imperasset annis XIII et mensibus octo diebusque XX. Est et sermo quorundam quia ab uxore Agrippina fuerit veneno peremptus ex tali causa. Agrippina enim prius habuit virum nomine Domitium Barbarum, qui fuit nobilissimus Romanorum. Quo moriente Claudius Caesar ob dilectionem Agrippinae suam uxorem Messalinam, ex qua filios habuit Britannicum et filiam Octaviam, occidit, et Agrippinam duxit uxorem. Erat autem et Claudio filia nomine Antonia senior, quam ex prima sua uxore nomine Petina habuerat. Octaviam autem filiam suam desponsavit Neroni filio Agrippinae uxoris suae, quem ex priore viro ut praediximus Domitio nobilissimo Romanorum habuerat. Agrippina autem metuens ne Britannicus filius perveniens crescens regnum a patre perciperet, et volens imperium filio suo praeparare, de morte Claudii sicut erat sermo tractabat. Quo mortuo repente misit Agrippina principem militiae Burrum et cum eo tribunos libertorum valde praepotentes, qui deducerent per castra filium suum Neronem et cum more principis adorarent. Nero igitur hoc modo principatu sumpto Britannicum filium Claudii, quem ex Messalina habuit, latenter veneno occidit. Matrem quoque propriam interemit, hanc ei retributionem muneris impendens non solum pro maternitatis officio, sed et quod eius machinamentis Romanorum perceperat principatum. Peremit et Octaviam suam uxorem, multosque viros insignes quasi insidias ei fecissent. Sed de his quidem desino plura narrare, quia multi historiam de Nerone conscripserunt. Quorum quibusdam pro gratia beneficiorum neglexerunt veritatem conscribere, alii propter odium et inimicitias ei sic impudenter mendaciis involuti sunt, ut apud reprehensionem esse digni. Mirandi tamen autem non sunt qui de Nerone mentiti esse noscuntur, dum neque priorum gesta conscribentes veritatem historiae videantur custodisse, cum circa eos neque odium habuisse noscantur. Sed de his omnibus qui veritatem historiae perdere nolunt, licet eos scribere sic voluerint. Probantur enim hi hinc gratissimi. Nos autem propositum veritatis tenentes perfectione praesentis negotii breviter comprehendere curavimus, et quae nobis Iudaeis evenerunt enuntiavimus, non neglegentes autem

calamitates aut delicta referare studentes. Reitar quoque ad narrationem casuum gentis nostre.

Primo namque imperii Neronis anno moriente Azizo Emesenorum rege, frater eius successit in principatu. Minoris quoque Armenie principatus Aristobolo filio Herodis regis Calcidis a Nerone commissus est. Agrippe quoque donavit cesar quandam partem Galilee, Tyberiadis et Tarichearum pre-cipiens eius esse subiectas. Dedit quoque ei et Iuliadem civitatem trans fluvium constitutam, et vicos circa eam positos XIIII. Res autem Iudeorum crescentes semper a peiori suscipiebant. Et latronum et magorum hominum turba populum seducentium repleta est provincia. Horum quoque multos cottidie comprehensos Felix cruciabat. Et Eleazarum Dinei filium qui latronum ordinem instituerat per insidias cepit vivum. Dedit enim ei fidem quia nichil ab eo mali sustineret. Et fecit eum ad se venire. Quem statim capiens vinctum Romam direxit ad cesarem. Felix et odio habebat Ionathan pontificem eo quod ab eo sepius et a multis sepe moneretur ut gentem Iudeorum melius provideret, ne cesar querela populi dedecus audiret. Occasione etiam querebat per quam eum removeret a pontificatu, eo quod ei importunus existeret. Grave namque est nocere volentibus si crebris verbis arceant. Pro hac quoque causa Felix quendam amicum Ionathe nomine Ioseph genere Hierosolimitanum multarum pecuniarum promissione flexit, ut super Ionathan latrones induceret, qui eum vita privarent. Ioseph quoque sumpto consilio hoc modo per latrones necem illi apparavit. Ascenderunt enim quidam eorum ad civitatem quasi adoraturi deum, gladiosque sub veste portantes, permixti populis pervenerunt ei. Cumque mors eius inulta permansisset, de cetero cum omni fiducia latrones in festivitatibus ascendebant, et gladios absconsos habentes, permixti populis, quos volebant inimicorum suorum perimebant. Et non solum in civitate sed et in templo quosdam interimebant. Nam et ibi sepe cedes facere presumpserunt, nichil se iniquum agere existimantes. Ob quam causam arbitror et deum aversatum iniquam urbem, et templum velut nequaquam sua habitatione dignum tradidisse Romanis, et nobis servitutem iure imposuit, cum uxoribus et filiis nostris. Opera siquidem latronum his scelere implebant civitatem. Magi et seductores quidam populis suadebant, ut eos in heremum sequerentur, dicentes se dei providentia signa et prodigia monstraturos. Multi quoque in hanc insipientiam flexi, supplicia pertulerunt. Quoniam dum ad hec accedebant a Felice puniebantur.

Hoc enim tempore venit aliquis ex Egypto ad Hierosolima, dicens se esse prophetam. Multitudini persuasit ut cum eo ascenderent ad montem qui dicitur Olivarum positum e diverso civitatis procul V stadiis, dicens se velle eis monstrare, quia eo iubente muri Hierosolimorum corruerent, ut ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autem presses dum hec audisset, iussit militibus ut arma sumerent, et cum multis equestribus impetu facto ab Hierosolimis irruit super eos, et quadringentos ex eis gladiis interemit, ducentos vero vivos cepit. Ipse autem Egyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque seductores populum contra Romanos incitabant suadentes ne eis subiacerent, et sibi resistentium vicos incendebant.

Inter hec Iudei habitatores Cesaree contra Syros huiusmodi fecere sedicionem pro equitate civilitatis. Iudei namque se primos esse dicebant, eo quod conditor Cesaree rex Herodes de genere Iudeorum fuerit. Syri autem econtra dicebant Cesaream Turrim Stratonis prius vocatam, et nullum Iudeum habitatorem fuisse illius civitatis. Hec audientes presides provincie, sumentesque ex utraque parte sedicionis auctores plagarum vulneribus afficerent, et tempestatem litis eorum ad breve tempus hoc opere sedaverunt. Rursus autem Iudei in Cesarea habitantes divitiis confidentes Syros blasphemiis studebant denuo ad iurgia provocare. Syri autem divitiis quidem minores, sed sapientia fortiores, parvo tempore et ipsi Iudeis iniurias sermonibus inferebant. Post hec alterutros se tela lapidaverunt, donec ex utraque parte vulnerati conciderent, et tamen Iudei vicere. Felix autem cum talia audisset, petebat Iudeos ut a lite cessarent. Quibus non audientibus milites armatos immisit, et multos eorum peremit, plurimos vero vivos cepit. Et domos quorundam multas pecuniis refertas expoliari militari irruptione permisit. Iudeorum vero nobiliores et modestiores metuentes pro semetipsis rogavere Felicem ut milites tuba missa revocaret, et eis deinceps parceret. Felix autem eorum precibus illico acquievit. Hoc etiam tempore rex Agrippa dedit pontificatum Ysmaheli filio Fiabi. Exorta est et contentio pontificum contra sacerdotes et Hierosolimorum principes, eo quod unusquisque eorum colligens catervas peccatorum et sediciosorum hominum volebat esse princeps, et facientes lites alterutris derogabant, et lapidibus se obruebant. Qui autem eos a talibus prohiberet non erat, sed in civitate sine presule audaci potestate ab omnibus talia gerebantur. Tanta siquidem impudentia atque presumptione pontifices agebant, ut et servos suos ad areas destinare presumerent, qui decimas sacerdotibus competentes auferrent. Unde et fiebat ut sacerdotes penuria deperirent. Sic enim inquietorum vis oppressa iusticie gratia.

Nero autem direxit Porcium Festum successorem in Iudea Felicem. Primi autem Iudeorum Cesaream habitantes ascendere Romam accusaturi Felicem. Qui sine dubio penas exsolvisset pro lesione Iudeorum, nisi ei hec Nero cesar per fratris eius Pallantis preces indulsisset. Eidem enim Pallanti Nero maximum honorem impendebat. Interea primates Syrorum Cesariensium Berillo pedagogo Neronis, qui officium super Grecos habebat, per epistolas multis pecuniis suaserunt ut a Nerone peteret dari eis epistolam, per quam ius civilitatis cum Iudeis commune non haberent. Berillus quoque rogavit imperatorem atque promeruit, ut Syris talem epistolam destinaret. Que tamen contra nos postea ingentium malorum fuit occasio. Agnoscentes namque Cesarienses Iudei que fuerant scripta, contra Syros suscitavere sedicionem, ut ad bella procederent. Festo quoque in Iudeam veniente, contigit ut provincia a latronibus vastaretur et vici omnes incenderentur. Precipue autem sicarii habundabant utentes gladiolis magnitudine similibus Persicorum cursum, cum simitatibus obuncis. Equales sunt et eis Romanorum sice, quibus et dicto vocabulum sicariorum latrocinantes habuerunt. Hi namque latentes permixti in festivitatibus populorum, sicut prius diximus, ad civitatem pro cultura divina convenientium, quos volebant facile perimebant. Sepius et cum armis ad vicos inimicorum venientes diripiebant que volebant, et cuncta pariter concremabant. Talibus provincia turbata, Festus multitudinem equestrium destinavit atque pedestrium super populos qui decepti fuerant a quodam mago, et eis ob promissa ei in desertum secuti fuerant. Qui venientes et ipsum seductorem et partem seductos ab eo occidere.

Hoc tempore rex Agrippa fabricatus est edificium magnitudine valde precipuum in palacio Hierosolimorum iuxta theatrum. Quod palacium olim factum est a Machabeis, positum in loco eminenti, quod et palacium volentibus in civitatem respicere, delectabilem aspectum conferebat. Et ibi rex inclinatus inspiciebat ea que gerebantur in templo. Hec autem Hierosolimitani principes graviter ferebant. Non enim patrium erat ut ea cernerentur que fiebant in templo, et maxime cum sacra dispensarent. Quapropter parietem excelsum edificaverunt circa exedram que erat in interiori sacrario ad occidentem conversa. Hic vero paries non solum regalem aspectum abstulit, sed et occidentalis porticus que erat in exteriori templo ubi custodias in festivitatibus solebant habere Romani propter templum. In his indignatus Agrippas rex et precipue Festus, precepit eis eum opus edificatum repente destruerent. At illi rogaverunt ut eis potestas daretur quatinus de his legatos dirigerent ad Neronem, dicentes non esse vita habituros, si quedam pars templi destrueretur. Concessit et permittente Festo miserunt de suis primatibus X viros et Ysmahelem pontificem et Helciam gazophilacem. Nero autem cesar audiens peticionem eorum edificium manere permisit, hoc beneficium Poppee coniugi sue religiose pro Iudeis supplicanti condonans. Que decem viros qui ad se venerant redire precepit, Helciam vero et Ysmahelem pontificem obsidum loco retinuit. Hoc Agrippa cognoscens, pontificatum dedit Ioseph filio Symonis pontificis qui cognomen habebat Cadis. Nero autem mortuo Festo procuratore misit Albinum in Iudeam prefectum. Agrippa autem denuo Ioseph pontificatu privavit, et Anani filio qui et ipse Ananus vocabatur eius successorem dedit. Hunc enim seniorem Ananum dicunt fuisse felicissimum. Filios namque habuit qui omnes pontificatu dei sunt functi, dum et ipse prius hunc honorem plurimis temporibus habuisset, quod nulli pontifici apud nos provenisse dinoscitur. Ananus autem iunior cum pontificatum suscepisset, erat vehementer asperrimus et audax, secta Saduceus, qui circa iudicia sunt ultra omnes Iudeos valde crudeles. Cum quoque Ananus huius esset secte, credens se invenisse oportunum tempus Festo mortuo et Albino prefecto in itinere constituto, concilium iudicum fecit. Et quosdam deducens ad medium, inter quos et fratrem Ihesu qui dicitur Christus nomine Iacobum cognominatum Iustum, quasi contra legem agentes accusans, tradidit lapidandos. Qui autem videbantur esse modestissimi civitatis, et circa integritatem legis sollicciti erant, graviter hec tulerunt, miseruntque latenter ad regem Agrippam rogantes eum ut scriberet Anano pontifici ne talia perpetraret. Quidam etiam eorum occurrerunt Albino presidi ab Alexandria venienti, et docuerunt eum quia non liceret Anano preter illius voluntatem congregare concilium. Albinus autem preses iudicans eorum verbis flexus cum iracundia scripsit Anano intimans eum penas exsolvere. Rex etiam Agrippa sublato ei pontificatu quem tribus mensibus tenuerat, Ihesum Damnei filium in eius loco constituit. Cumque Albinus preses venisset in civitatem, omni providentia nitebantur ut provincia pacem haberet, et ideo plurimos sicariorum interemit. Pontifex autem Ananus per singulos dies ad meliorem gloriam conscendebat, et favorem civium habebat pariter et honorem. Erat enim locuplex, et cottidie Albinum preside atque pontificem Ihesum muneribus complacabat. Habuit autem famulos valde laboriosos, qui cum peccatoribus conversati viris pergentes ad areas sacerdotum decimas vel decimas vim facientes accipiebant, non abstinentes a cede non dantium. Alii vero et pontifices servi similia peragebant, cum nullus utique prohiberet. Quapropter sacerdotes qui ex decimis alebantur, tunc inopie necessitate deficiebant. Rursus igitur sicarii festivitatis tempore noctu civitatem ingressi comprehenderunt scribam magistratus vivum, Eleazarum Anani filium pontificis, et alligatum eduxerunt de civitate. Deinde mittentes ad Ananiam pontificem dixerunt se filium ei eo tenore remissuros, si Albino suaderet ut X viros quos ex eis ceperat et vinctos habebat absolveret. Ananias autem propter necessitatem Albino presidi ut hec faceret persuasit. Quod opus maximorum malorum fuit initium. Cumque sicarii vidissent quod eorum numerus accrevisset, capta fiducia rursus provinciam affligebant latrocinando.

Hoc itaque tempore rex Agrippa Philippi Cesaream ampliorem fabricatam ob honorem Neronis Neronia appellavit. Et Berithiis theatrum multis pecuniis instructum annalibus spectaculis condonavit, innumeras illic expensas efficiens. Frumentum namque populo copiosum et oleum opulenter exhibuit, et omnem pariter civitatem statuarum pulchritudine et antiquis ymaginibus exornavit, et pene omne decus regnum ibi migravit. Quapropter crescebat adversus eum odium subiectorum, eo quod illorum pompam auferens, extraneam civitatem ornaret. Agrippa autem Ihesu filio Damnei pontificatum privato, Ihesum filium Gamalielis ei successorem dedit. Unde et inter alterutros sedicio est orta, facientes enim collectionem pravorum hominum frequenter usque ad lapides blasphemiis procedentibus incidebant. Ex quo precipue contigit nostram civitatem morbis languere, cum utique res ei semper ad peiora procederent. Albinus autem cum audisset sibi successorem a cesare Florum Gessium fuisse directum, volens Hierosolimitanis aliquid prestare, produxit vinctos qui erant morte digni, precepit eos occidi. Alios autem qui ex parvis culpis tenebantur in carcere, pecuniis sumptis abire precepit. Et ita gestum est ut carcer quidem purgaretur angustiis, sed provincia latronibus impleretur. Interea hi qui erant ex tribu Levi ymnorum doctores persuasere regi Agrippe ut facto concilio concederet eis, quatinus stola linea perinde sacerdotibus uterentur, dicentes eius regnum decere ut aliquam memoriam de novitate introducta perciperet. Quam et peticionem a rege Agrippa impetraverunt.

Idem enim rex cum voluntate eorum qui concilio presidebant ymnidicis hoc concessit, ut deposita priori veste stola linea sic voluerant uterentur. Omnia quoque prohdolor patriis legibus agebantur.

Igitur cum iam templum Hierosolimorum omnibus videretur esse perfectum, et cives conspicerent artifices ultra decem et octo milia ab opere vacare, unde mercedes accipiebant, ita ex opere templi alimenta eis et mercedes ministrabantur, pecuniasque que superant et que cottidie in templo offerebantur non possent servare pro timore Romanorum, inito consilio ut artificibus in qualiumque opere expenderent, et persuaserunt regi ut orientalem porticum altius edificaret. Erat autem hec porticus in exteriore templo posita in convalle profunda quadringentorum cubitorum habens parietes ex lapide quadrato et albo. Agrippa autem considerans quod hoc opus difficile foret, et copiosis pecuniis opus esset, hec supplicantibus fieri denegavit, civitatem autem albo lapide sterni non prohibuit. Ihesu autem filio Gamalielis pontificatum privato, dedit hunc honorem Mathie Theophili filio. Sub cuius pontificatu bellum Romanorum contra Iudeos sumpsit initium. Florus autem missus a Nerone successor Albino, multis malis Iudeos attrivit. Erat enim genere Clazomenius, et habuit uxorem nomine Cleopatram. Que dum esset amica Poppee Neronis uxoris, et malignitate mariti non minor, per eam iste ei in istius huius dignitatis adeptus est. Fuit autem ita circa suam potestatem malignus et violentus, ut pre malignitate eius Iudei Albinum predecessorem eius quasi beneficiorum largitorem laudarent. Ille namque malignitatem suam celabat, et ne penitus a turba deprehenderetur quodammodo providebat. Florus autem quasi ad ostendendam nequitiam missus, iniquitate sua ingentem nostram patriam malignitate pompabat, neque direptioni parcens, neque modum iniustis suppliciis derelinquens. Erat enim inflexibilis ad miserandum, et omnibus lucris avarus, et in latronum direptione communicabat. Sine timore namque Iudei ad latrocinandum accedebant cum illius permissione. Quod opus non erat mediocriter condolendum. Nam semper infelices Iudei cum non valerent vastationes latronum sustinere, cogebantur a propriis sollempnitatibus recedentes cuncti diffugere, melius putantes apud alienigenas ubicumque eis liceret habitare. Florus quoque hic fuit qui nos contra Romanos bellum fecit assumere, melius iudicans cuncta pariter quam paulatim et per tempora nos miseros consumere. Initium quippe sumpsit hoc prelium secundo anno amministrationis Flori, duodecimo anno imperii Neronis.

178.

Necessarium autem [illegible] hystorie presens est conveniens narrare de pontificibus quomodo inchoaverit et quibus permissum sit hoc honore fungi [illegible] quanti fuerint usque ad belli finem. Primum itaque dicunt aaron fratrem moysi pontificio divino sumpsisse. Quo moriente mox successisse eius filios, et ab eorum liberis hunc honorem se distributum. Unde et legitimum fuit nullum pontificatum possidere nisi de sanguine foret aaron. Ex alio namque genere neque si rex constitutus esset pontificatum ad nos posse adipisci. Sunt itaque omnes ab aaron sic diximus primo usque ad phinasum qui belli tempore per discordiam pontifex ordinatus est numero LXXXIII. Ex eo autem tempore quo in deserto moyses tabernaculum deo dicavit usque ad salomonem regem qui templum deo in iudea construxit pontificatum habuerunt viri numero XIII. Primum namque donec vita morte finirent [illegible] habebant hunc honorem, postea vero et eis viventibus successores dabantur. Hi autem XIII ex genere aaron existentes per successionem fungebantur hoc honore. Fuit autem hebreorum res publica primum quidem sub virorum potestate, post hoc sub virorum principatu, tertio vero sub regibus [illegible]

[illegible]

[illegible] subalterne explanare. Habeo enim indubitanter maximam eruditionem in hebraica lingua. etiam grecas litteras studui addiscere. Artis et grammatice experimentum sumpsi. integritatem vero pronuntiationis ubi possidere me patrie lingue consuetudo prohibuit. Apud nos autem non recipiunt eos qui linguas multarum gentium didicisse noscuntur, eo quod hoc putant esse commune non tantum liberis sed etiam servis. Sapientiam vero illum habere testantur qui leges tantum et subtilitatem et virtutem sacrarum litterarum interpretari possunt.

Explicit lib. XX. iosephi antiquitatis iudaice.

Incipit prologus in iosephum de iudaico bello.

De hoc bello iudaico et de calamitatibus eorum septem libri sunt.

QUONIAM BELLUM QUOD CUM POPULO romano gessere iudei omnium bellorum maximum fuit que nostra etas vidit queque audivimus civitates cum civitatibus et gentes cum gentibus commisisse. quidam non quod ipsi rebus interfuerint. sed varios et incongruos narrantium sermones auribus colligentes oratorum more perscripserunt. qui vero presto fuerunt aut romanorum obsequio. aut odio iudeorum contra rei veritatem falsa confirmant. et inscriptis eorum partim accusatio. partim laudatio continetur. et nusquam repperitur exacta fides hystorie. Ideo ego statui que iam barbaris patria lingua digessi. greca nunc lingua his qui romano imperio reguntur exponere. Iosephus mathathie filius hebreus genere et sacerdos in hierosolimis. in initio cum romanis conflixi. et postea gestis quia necessitas exegit interfui. Nam ut dixi motu gravissimo exorto. romanorum populus domesticis morbis laborabat. iudeorum qui etate validiores. et ingenio turbolenti erant. manu simul et pecunia ingentes. adeo temporibus insolenter abusi sunt. ut pro nimia magnitudine hos rerum possidendarum spes. illos amittendarum [illegible] orientis metus invaderet. Nam iudei [illegible]

[illegible]

[illegible] ipso bello scriptoris sim contigerunt. Narrandi autem initium faciam ut predixi a tempore machabeorum. Itinera convenienter ad ea accedam que in ultimo vite mee tempore contigerunt. vel que ego ipse feci. quasi de alio aliquo conscribam. in omnibus auream regulam veritatis non deserens. Omne autem illud opus septem libris comprehendam. neque imperatoribus neque adulatoribus me de mendacio valentibus accusare. Explicit prologus.

INCIPIT LIBER I DE IUDAICO BELLO

CUM POTENTES iudeorum inter se dissiderent eo tempore [illegible] cum ptolomeo [illegible] antiochus qui epiphanes [illegible] Certamen autem [illegible] de potentia [illegible] Onias autem quidam de pontificibus [illegible] filios expulit de civitate [illegible] ad antiochum confugientes [illegible]

Cum in Aegyptum [illegible] capitis militari egressus civitate fuisset ex pugna [illegible] quibus Ptholomeus victor erat [illegible] ipse templum spoliavit, et continuata religionis assiduitate per annos tres et sex menses prohibuit. Pontifex autem Onias effugit ad Ptholomeum. Verumtamen Antiocho non satis fuit [illegible] spem deiecta civitas, neque populatio, neque caedes hominum facta, sed insuper Iudeos cogere coepit, ut abiecto more patrio neque infantes circumciderent, porcosque super aram immolarent. Nolentibus autem hoc facere, optimus quisque trucidabatur. Bachides autem Antiochi praepositus, ad naturalem crudelitatem suam praeceptis impiis obsecundans, omnimodam iniquitatem excessit, et singillatim viros honorabiles verberavit, donec eos ad resistendi audaciam incitaret. Denique Machathias filius Asamonei unius ex sacerdotibus ex vico cui nomen est Modin, cum manu domestica, id est cum quinque filiis his concitatis, Bachidem occidit, et praesidiorum veritus multitudinem in montes refugit. Multis vero exemplo eius sociantibus, recepta fiducia descendit, commissoque proelio superatos duces Antiochi ex finibus Iudeae pepulit. Secundis autem rebus potentia nactus, suisque [illegible] ab inimicis eos liberaret, imparis moritur, relicto Iudae principatu, qui filiorum suorum natu maximus erat. Iudas autem sciens non cessaturum Antiochum, indigenarum congregans exercitum, cum Romanis primus amicitiam pepigit, et Antiochum iterum fines suos ingredientem vehementissima [illegible] plaga repulit. Adhuc autem fervente victoria, praesidium [illegible] impetum fecit. Nec eodem tum cessaverat, habitoque conflictu milites [illegible] superiore civitate quae arx dicitur ad inferiorem compellit. Templo autem potitus, et loca purgavit, murosque cinxit, et vasa nova divinis rebus cultui dis fabricata in templum intulit, veluti prioribus profanatis, aramque aliam aedificavit, et religionibus dedicavit. Sacro autem ritu vix civitati reddito, moritur Antiochus, et regni eius Iudeos filii odium Antiochi excitat heres. Qui congregatis l milibus peditum et v milibus equitum et lxxx elefantis, montanas partes per Iudeam aggreditur, et Bethsuram municipium capit. In loco vero cui Bethzacharam nomen est, quo transitus erat angustior, Iudas cum suis copiis occurrit, et priusquam congrederentur agmina, Eleazarus frater eius prospecto prae ceteris alios excelso elefante, turrique maxima super eo, ornato munitus aureis, Antiochum in eo esse putans, a suis [illegible] exercitus, rupta hostili acie ad elefantem usque pervenit, et illum quem regem esse putabat minime contingere valebat, eo quod multum supra se eminere(t). Elefantem vero in alvo percussum super se deposuit, et obrutus interiit, nulla alia re gesta, nisi quod magnum opus aggredi conatus post mortem gloriam habuit. Qui tamen regebat elefantem privatus erat, et si casu fuisset Antiochus, nichil plus Eleazaro profuisset audacia, quam ut spe sola praeclari facinoris mortem videretur quaesisse. Hoc et fratri eius Iudae inter plurima praesagium fuit. Nam Iudei fortiter diuque certantes, Grecis meliori fortuna usis, numero et [illegible] superati sunt Iudei, multisque interfectis Iudas cum ceteris in Gofniticam toparchiam refugit. Antiochus autem ad Hierosolimam profectus, ibique paucos dies moratus, victualium penuria inde digreditur, relicto ibi praesidio, ceteram vero multitudinem ad hyemandum duxit in Syriam. Discessu autem regis Iudas non quiescebat, sed accessione multorum suae gentis adiunctis, et aggregatis quos ex proelio receperat, apud vicum Adasa cum Antiochi ducibus congreditur, et ex fortibus factis in proelio cognitus, et multis hostibus interfectis ipse occubuit. Et in diebus paucis frater eius Iohannes occiditur, insidiis eorum captus qui Antiocho favebant.

Cumque ei frater Ionathas successisset, et caute sese ageret, suamque potentiam Romanorum amicitia corroborasset, Antiochi filio reconciliatus, non tamen ei quicquam profuit ad depellendum periculum. Nam [illegible] tyrannus et Antiochi filii nutritor, insidiis eum captans dolo comprehendit, eoque vincto contra Iudeam movit exercitum. Unde repulsus a Symone fratre Ionathae, [illegible] ab eo superatus [illegible], eundem Ionatham interfecit. Symon autem fortiter regendis rebus intentus, Gazam, Ioppen et Iamniam cepit, et arce subacta [illegible] praesidiis. Antiocho [illegible] quoque Antiocho auxilium praebens, cum eo Doram civitatem obsideret, et cum avaritiae regis satiare non posset. Non multo vero post Antiochus Cendebeum ducem misit ad vastandam Iudeam et Symonem opprimendum. Ille autem quamvis senior esset, bellum tamen iuveniliter administrat, et filios suos qui erant validissimi praemisit, parte vero multitudinis alio latere aggreditur, multisque insidiis per singula loca et per montana dispositis, omnibus superatis clarissimaque potitus victoria, pontifex declaratur, et post clxx annos Iudeos liberavit a dominatione Macedonum. Moritur autem in convivio captus insidiis Ptholomei generi sui, qui eius coniugem filiosque duos in custodia conclusit, nuncios misit qui tertium eius filium Iohannem, qui et Hyrcanus nominatur, fuerant interficere. Cognito autem Iohannes impetu qui sibi parabatur, ad civitatem properabat, multoque populo fretus est propter memoriam paternae virtutis. Voluit autem Ptholomeus alia porta ingredi civitatem, sed a populo reiectus est propter Hyrcani favorem. Ille autem statim recessit in aliud castellum quod Dagon vocatur. Iohannes autem qui et Hyrcanus paterni honoris pontificium assecutus, post sacrificia Deo oblata velociter Ptholomeum petiit, et matri simul et fratribus adiumento futurus castellum obsedit. Ptholomeus autem quotiens ab eo premebatur, matrem eius et fratres in muro producens palam ut possent conspici verberabat, et eos praecipitaturum nisi quam primum possit recedere minitabatur. Unde Hyrcanum quidem plus [illegible] misericordia quam iracundia commovebat. Mater vero nec [illegible] plagis aut [illegible] territa, manibus [illegible] tendens filium precabatur ne suis iniuriis [illegible] parceret impio. Siquidem ipsa sibi mortem a Ptholomeo [illegible] immortalitate ducebat meliorem, dummodo ille penas ex his quae in domum suam commiserat exsolveret. Hyrcanus igitur obstinatione matris [illegible] ac preces eius audiens ad irruendum impellebatur; verberari vero eam atque lacerari conspiciens effeminatus [illegible] plenus [illegible] doloris. [illegible] autem diu ducta obsidione [illegible] annus advenit, quo apud Iudeos [illegible] cessatur [illegible] more [illegible]. Et hic Ptholomeus obsidione [illegible] fratribus [illegible] matre [illegible] ad [illegible] confugit. Antiochus autem [illegible] quod a Symone passus fuerat, [illegible] Iudeam duxit exercitum, atque Hierosolimis Hyrcanum obsidebat. Ille autem [illegible] sepulchrum David, qui regum ditissimus fuit, [illegible] ablatisque [illegible] talentis, et trecentis [illegible] obsidione [illegible] primus [illegible] Iudeorum [illegible] peregrina [illegible].

Rursus autem [illegible] Antiochus [illegible] Sychem [illegible] et Garizim [illegible] civitates [illegible] Samariam [illegible] obsidionem [illegible] Aristobuli et Antigoni obsidionem profecit. Quibus nichil [illegible]

179.

famem cives urbis deicerent, ut et insuperata carne vescerentur [illegible]. Igitur [illegible] Antiochum cognomento Spondium adiutorem sibi vocavit. Qui [illegible] ab Aristobolo et Antigono superatus effugit. Illi autem duo fratres ad Samariam reversi, multitudinem eius in murum compellunt, et exequata civitate ipsa [illegible] habitatores eius captivos adducunt. Prospere autem his gestis, alacritate refrigescere non sinebant, sed cum exercitu Scytopolim usque progressi, et ipsam vastaverunt, et agros intra Carmelum omnes [illegible]. Et talibus prosperitatibus Iohannis et filiis eius invidia gentiles concitantur, multaque [illegible] collecti non quiescebant, donec aperto bello devicti sunt ab Iohanne et filiis eius. Reliquum vero tempus cum Iohannes qui et Hyrcanus fortunatissime vixisset, optime rebus administratis per annos xxx et tres, quinque relictis filiis moritur, vir plane beatissimus. Denique tria tamen maxime praecipua solus habebat. Nam et gentis princeps et pontifex erat, et insuper propheta, et cum eo Deus ita colloquebatur ut futurorum nichil penitus ignorabat. Nam et de duobus maioribus filiis quod rerum domini permansuri non essent antea praedixerat. Patre namque mortuo natu maior Aristobolus [illegible] in regni principatum diadema sibi primus imposuit, post quadringentos et lxxx et v annos ac tres menses postquam populus Israel in terram rediit liber ex servitio Babiloniorum. Fratrem autem suum Antigonum quem diligere videbatur in honore pari ponebat, ceteros autem fratres vinctos custodiae tradidit. Matrem quoque ligavit ausam aliquid de potestate contendere, cum eam [illegible] rerum dominam reliquisset, et eo crudelitatis ei processit ut vincta fame necaretur. Post hec et interfecit fratrem Antigonum, quem plurimum amaverat, [illegible] regni participem habuerat, adductus criminationibus [illegible] regni [illegible]. His autem falsis accusationibus primo Aristobolus fidem non habebat, [illegible] livore fingi arbitraretur erga fratrem. Sed cum Antigonus ex militia clarus redisset festis diebus, quos tabernaculis positis Deo celebrare mos patrius exigebat, contigit eodem momento ut adversa valitudo Aristobolum invaderet. Antigonus autem circa sollempnitatis festum [illegible] armatus [illegible] ad Deum adorandum, qui maxime pro salute fratris [illegible] in loco fratris. Tum delatores nequissimi Aristobolum in regem adeuntes fratris pompam et arrogantiam [illegible] fortuna maiorem esse [illegible] quod maxima cum armata [illegible] ut illum interficeret [illegible] venisset. His partim quidem [illegible] credulus Aristobolus, et ne incerta [illegible] iussit satellites suos [illegible] in quodam subterraneo et tenebroso [illegible] loco, et praecepit ut [illegible] si Antigonus inermis veniret, ei parcerent, sin autem cum armis, eum occiderent. Ipse autem mandavit occulte fratri Antigono ut sine armis veniret. Regina autem satis callidum contra eum consilium capit. Nam persuadet [illegible] ut mandata tacerent regis, dicantque Antigono quod frater eius audisset eum arma pulcherrima [illegible] fabricasse, ornatumque bellicosissimum, quem ne singillatim inspexisset [illegible] morbo impeditum fuisse, et nunc cum alio discessurus sit, libenter eum videret armatum. Hoc audiens Antigonus, et confidens de affectu fratris, cum armis velut se ostensurus venire properabat. Sed ubi ad obscurum [illegible] quod Stratonis pyrgus vocabatur, a satellitibus interemptus est. Hoc autem factum certum documentum praebet omnem benivolentiam et ius naturae criminationibus cedere, nullamque [illegible] affectionem tantum valere ut invidiae [illegible] possit obsistere. Aristobolus [illegible] sceleris sui magnitudine morbo ingravescente [illegible] facinoris cogitatione sollicitus, perturbato animo tabescebat, donec [illegible] visceribus laceratis sanguinem vomeret. Unus autem de servulis sanguinem foras efferens, providentia divina erravit, et ubi Antigonus fuerat occisus, super cruentas adhuc cedis maculas [illegible] ex pectoris effudit. Ululatu autem continuo sublato [illegible] tamquam de industria sanguinem libasse [illegible] clamor ad regis aures pervenit, et causam requirebat. Cum eam nullus [illegible] auderet, ad [illegible] magis ardebat. At [illegible] extremum autem [illegible] adhiberentur, veritatem dicere [illegible]. Ille autem lacrimis complens oculos hec verba [illegible] proferebat: "Sperandum certe non erat ut [illegible] Dei lumen facta mea nefanda [illegible]. Nam [illegible] ultrix cognatae cedis iusticia persequitur. Quousque autem corpus improbum, animam fratri matrique dampnatam detinebis? Quamdiu [illegible] libabo illis sanguinem meum? Sumant [illegible] viscera mea, [illegible] fortuna [illegible]." His dictis [illegible] moritur, cum non plus anno regnasset. Uxor autem eius fratribus [illegible] solutis regem constituit Alexandrum, qui etate maior erat [illegible] praestare videbatur. Ille autem potestate adepta fratrem quidem alterum regnum appetentem occidit, alterum [illegible]. Proelium et cum Ptholomeo cognomento Lathyro conserit, qui oppidum Asochim ceperat, et multos hostium peremit, sed victoria in parte Ptholomei propensior fuit. Postea Ptholomeus pulsus a matre Cleopatra discessit in Egyptum, et Alexander Gadara obsidione cepit, et castellum Amathuntas trans Iordanem, ubi pretiosissima quaeque bona Theodori filii Zenonis habebantur. Repente autem Theodorus aggressus [illegible] et sarcinas regis aufert, et x fere milia Iudeorum interfecit. Verum hoc vulnere superior factus Alexander, conversus namque ad maritimas regiones, [illegible] Rafiam cepit et Gaza et Anthedone, quae postea ab Herode Agrippias nominata. His autem servitio domitis, concitatur [illegible] populus [illegible] in die festo. Nam plerumque epulis seditiones accenduntur. [illegible] rebellibus [illegible]. Post hec Arabes [illegible] ad Amathunta [illegible] Theodorus [illegible] castellum [illegible]. Postea [illegible] regione [illegible] in valle [illegible] Hierosolimam [illegible]. Illi autem [illegible]. Qui [illegible]. Hic [illegible] Alexander [illegible] mille equites [illegible] milia [illegible] Sex milia Iudeorum [illegible]

alexandrum se contulerat. Huius inclinationis momentum demetrius ferre non potuit. sed collectis uiribus suis inde digressus est ad propria. Non tamen iudei abscessu auxiliatoris seditionem deposuerunt. sed bella assidua cum alexandro decertabant. donec cesis plerisque [illegible] ceteros in bemeselim ciuitatem cogeret confugere. eaque uastata in hierosolima captiuos abduxit. Verum immoderata iracundia [illegible] crudelitas ei ad impietatem usque procederet. Octingentos enim captiuorum in media ciuitate crucifigeret. & uxores eorum ac filios patrum in conspectu eorum necaret. Tantus autem terror populum inuasit: ut proxima nocte octo milia hominum extra totam iudeam profugerint. Quorum exilii finis fuit mors alexandri. Cum ergo eiusmodi factis quietus regno otium quesisset ab armis quieuit. Rursus autem ei fit turbarum initium antiochus qui dionisius dictus est. demetrii quidem frater. sed ex nouissimis qui seleuci auctore generis habuerunt. Hunc enim timens arabas bello parantem pulsare. [illegible] uolens ei transitum per suam regionem prohibere. inter montes & ioppen litora uallum fossa altissima direxit. Ante fossam autem murum edificauit excelsum turresque ligneas ut faciles aditus obstrueret fabricauit. nec tamen antiochum arcere ualuit. Excussis enim turribus fossisque repletis cum suis copiis transiuit. uolens post deuictionem arabum uindictam sumere de alexandro. Ipse autem alexander securitate [illegible] antiochum cum x. milibus militum ei inuasit. Forti autem prelio depugnatum. quamdiu superstes antiochus durabat ei exercitusque eius cum passim arabes trucidarunt. Ubi uero periit [illegible] & maxima pars cum rege in acie. tum in fuga consumitur. reliquos autem in uicum cana delapsos [illegible] penuria plurimos [illegible]. Alexander autem pella ciuitate capta. gerasam petiuit. & [illegible] custodias defensoribus locum pugnando cepit. necnon & [illegible] & seleuciam. & quod antiochi pharanx dicitur subiugauit. Ad hec autem capto gamala castello ualidissimo. eoque rectore demetrio capto. in iudeam regreditur. expleto triennio in militia. letique iudei ob res prospere gestas excipiunt. Belli autem requies fit morbi principium. Et quo quartanis febribus [illegible] fatigatus depellere itaque putabat ualitudinem. si rursum animum negotiis [illegible] passus. Intempestiuis ergo militie laboribus sese dedit. & ultra uirium efficaciam corpus impellens inter [illegible] & uii. regni anno moritur. & regnum alexandre coniugi reliquit. iudeos ei dicto audientes fore non dubitans: eo quod [illegible] plurimum populi conparasset. Post mortem ergo eius obtinuit alexandra principatum. nam mores eius patrum [illegible] & quod sacras leges contempsisset [illegible] detestabatur. Cum autem duos filios de alexandro genitos haberet. natu maximum hyrcanum propter etatem designauit pontificem. & propterea quia segnior erat ad malefaciendum cunctis. & regem constituit; minorem autem aristobolum feruentioris animi [illegible] uiuere maluit. Iunguntur autem se eidem alexandre quedam iudeorum collegium qui dicuntur pharisei. qui pre aliis pietatem colere uidebantur. & peritius leges exponere. & ob hoc diligebat & parebat eis alexandra. Illi autem fiducia accepta. omnia pro sua libidine [illegible] deponendo. neque uinciendo ac soluendo quos uellent. ita penes eos res habebantur. & presens regis commodis fruebantur. Alexandra autem expensas & difficultates disponebat. & augendis copiis intenta duplicem conflabat exercitum. Peregrinis enim auxiliis [illegible] roborauit. & [illegible] reddidit. extero potentie. Imperabat autem aliis. phariseis autem ipsa parebat. Inter hec [illegible] annis ipsa [illegible] & morbum incurrisset: filius eius minor aristobolus cum seruis suis quos multos habebat. & omnes pre cunctis [illegible] fidissimos. uniuersa castella obtinuit. & pecunia qua ibi repperit [illegible] auxiliis regis [illegible]. Mater autem eius alexandra hec audiens. coniugem ipsius cum filiis includit in quodam castello quod baris uocabatur. Ipsa autem alexandra ante mortem [illegible] se de filio uindicaret. Heres autem ei fuit maior eius filius hyrcanus. cui regnum ipsa uiuens commiserat. uerum aristobolus minor natu uiribus atque auctoritate ingenii prestabat. Facto autem inter eos conflictu de regno circa iericuntem. plurimi relicto hyrcano transeunt ad aristobolum. Hyrcanus autem cum reliquis fugiens. uenit in castellum ubi uxor aristoboli cum filiis erat inclusa. Priusquam autem diu bellum oriretur. ea conditione in concordiam redeunt. ut aristobolus quidem regnum obtineret. hyrcanus uero excederet quidem regno frater aliis honoribus contentus. Hoc modo in fano reconciliati. cum in conspectu circumstantis populi benignissime alter alterum ualere iussissent. domus permutant. & aristobolus recedit in regiam. hyrcanus autem in domum aristoboli. Ob hoc metus inuasit quendam ex amicis hyrcani nomine antipatrum. ne eum aristobolus occideret.

Erat autem antipater genere ydumeus. & nobilitate ac diuitiis aliarumque rerum copia gentis sue princeps. Fauens autem partibus hyrcani. & dolens quod regnum amisisset. suasit ei ut ad aretham regem arabie confugeret. eiusque auxilio regnum reciperet. Ipse autem antipater [illegible] ad regem arabie. suadebat ei ut hyrcanum ad se uenientem benigne susciperet. & in regnum reduceret. multa detrahens aristoboli moribus: & multa laude predicans hyrcanum. simul ammonebat quod eum deceret iniuste oppressis manum porrigere. Antipater ergo cum hec regi arabum persuasisset: reuersus ad hyrcanum. Preparatis ergo omnibus: hyrcanus cum antipatro nocte exeuntes profugere. rapidoque cursu in oppidum quod petra dicitur quod regum arabum sedes est saluus euasit. Ibi postquam antipater hyrcanum in manus regis arabum tradidit. multis dictis. multisque muneribus: ut ei auxilium preberet quo in regnum reduceret effecit. Producit ergo rex arabum contra aristobolum [illegible] milia. Quibus neque restitit aristobolus sed primo impetu superatus in hierosolimam fugere compellitur. atque omnino captus esset nisi dux romanorum scaurus adueniens soluisset obsidium. Is enim scaurus ex armenia in syriam missus erat a pompeio magno. cum tygrane bellum gerebat. Sed cum damascum uenisset [illegible] metello [illegible] ciuitate capta. cognito quod in iudea gereretur. illuc uelut ad questum cucurrit. Qui cum mox in fines iudeorum [illegible] legati ad eum uenerunt [illegible] muneribus. Aristobolus autem [illegible] talentis [illegible] alienum. Nam scaurus accepta pecunia. legatos ad hyrcanum & arabes direxit: minans eis romanos & pompeii magni [illegible] nisi ab obsidione desisterent. Aretha ergo rex arabum metu perculsus. exercitum de iudea [illegible] & scaurus damascum rediit. Aristobolus autem [illegible] omnibus quas habebat copiis [illegible] cum fratre commisso. de suis [illegible] vi. milia [illegible] syriam [illegible] damascum [illegible] fugiunt [illegible] magna spe deprecabantur [illegible] aristoboli uiolentia [illegible] deberet. Sed nec aristobolus ibi defuit [illegible] frater. Verum hec pompeius cum pellam & scytopolim progressus [illegible] alexandrium castellum in monte positum [illegible] confugisse [illegible] iubens eum inde descendere. Ille autem apud se deliberauit [illegible]

quasi pompeio euocare. preliari potius uellet [illegible] eis autem monentibus ut romanorum uim cogitaret [illegible] hac consiliis obediens descendit ad pompeium. & [illegible] multis uerbis contra fratrem hyrcano pro regno certaret in castellum rediit. Et cum iterum descendisset. prouocatus a fratre suis [illegible] certauit. denuo ad castellum regreditur. non prohibente pompeio. Et inter aristobolus inter spem timoremque medius. Cum autem pompeio placuisset ut de castello recederet. ille iussit suis prepositis qui castellum obseruabant: ut nulli aliquid parerent nisi qui eis [illegible] sua manu scripta & signata attulisset. Cum hec eis precepisset in hierosolimam cum indignatione recessit. belloque se gerere cum pompeio cogitabat. Pompeius non cessandum [illegible] statim [illegible] & circa iericuntem castra posuit. ubi pinguissima est ydumee regio. ubi & plurime palme. Balsamum quoque terra illa nutrit. cuius robore [illegible] acutis stillante lacrima [illegible] excisione ei ciues colligunt. Cum [illegible] pernoctasset: mane in hierosolimam properabat. Hic [illegible] aristobolus supplex occurrit & pecunia [illegible] Gabinius [illegible] qui ad suscipiendam pecuniam missus fuerat [illegible] quidem socii aristoboli receperunt. His commotus pompeius aristobolum in custodia collocat. ad ciuitatem autem hierusalem perfectus. explorabat qua parte facilior esse accessus. Nam murorum eius firmitas oppugnari posse facile non uidebatur. uallesque per montes horribiles. fanumque illic cernebat proximum. adeo munitissima circumitione circumdatum ut & si ciuitas capta esset secundum esse [illegible] hostibus refugium. Interea seditio in ciuitate exorta est. socii quidem aristoboli bellum gerere uolentes: & regem suum liberare cogitantes. qui hyrcano fauebant portas pompeio aperire uolebant. Metus autem plurimos inuaserat romanorum constantiam respicientes. Denique pars aristoboli uicta fugit in templum. & ponte qui a templo ciuitatem iungebat abscisso. ut ad ultimum usque resisterent properabant. Cum autem fautores hyrcani quidam romanorum in ciuitatem recepissent: hisque domum regiam tradidissent. ad hoc pompeius obtinendam unum ex suis ducibus pisonem cum militibus intromisit. His presidiis in ciuitate dispositis. cum his qui in templum confugerant pacem suadere non possent. omnia que circum erant expugnare parabat. hyrcano eiusque amicis ad efficienda que uellet alacriter animatis. Pompeius ergo partes septentrionales fossas uallesque replebat omni genere materie pluribus comportata. Cum autem opus esse difficile propter immensam altitudinem. & iudei modis omnibus de super obsisterent. mansisset labor ipse si pompeius obseruato die septimo. in quo nobis uacare precepit lex. aggerem cumulare [illegible] a prelio [illegible]. Pro solo autem corpore iudeis & in sabbato pugnare licet. Igitur iam ualle repleta. & impositis super aggerem turribus. admotisque machinis desuper obstantes [illegible] repellebant. cum diu tres obsidentium magnitudinem simul & pulchritudinem [illegible] sustinerent. Verum romanis plurimum defatigatis. pompeius uidens tolerantiam talis ammiratus est. & precipue quod [illegible] ac suspicionis fuerant inter media tela [illegible] dimittere nolebant: & uelut multa pace [illegible] degerent. cottidie sacrificia & uictimas omnesque dei cultum diligentissime celebrabant. & nec in ipso excidio cum ad aram [illegible] singulos trucidarent. legitimis sue religionis muneribus abstinuerunt. Mense ergo obsidionis tercio. uix una turre deiecta. fanum irruptum est. Primus autem murum ascendere ausus est cum suis agminibus sylle filius faustus cornelius. & post eum duo centuriones furius & fabius cum suis agminibus. Circumsepti ergo undique fano. alios alio confugientes [illegible] & paulisper repugnantes interficiunt. Ubi plurimi sacerdotum quamquam hostes strictos gladios irruentes uidebant [illegible] in peragendis rebus diuinis perseuerabant. & in ipso libandi ministerio mactabantur. salua preferentes religionis obsequium. Multi autem iudeorum se ipsos trucidabant. plurimi semetipsos in rupes precipitabant. non nulli furibundi cuncta que circa murum erant [illegible] concremabant. Itaque de iudeis occubuere xii. milia. romanorum uero perpauci [illegible] uulnerati sunt. Nichil autem grauius in illa clade iudeorum animum [illegible] quam quod illud sanctum archanum. nec cuiquam prius [illegible] detectum. Denique pompeius intra cum suis comitibus templi ingressus ubi nemini preter pontificem intrare fas erat. que intus erant candelabrum cum lichnis & mensas. & in quibus adolere moris est. uascula ex auro cuncta prospexit: congestaque pigmentorum mole. sacrique pecunia [illegible] ad duo milia talenta. nec tamen ex his omnibus aliquid contigit. Postera die post occupationem ciuitatis. precepit editimis ut templum [illegible] sordidum. & iussit sollempnia celebrare. Ipse autem hyrcanum pontificem declarauit. eo quod se obsidionis tempore alacrem in omni ope demonstrasset. Inter captiuos autem comprehensus socer aristoboli & patruus simul tenebatur. Pompeius ergo illos qui causa belli erant securi percussit. faustum uero sylle filium cum aliis qui fortiter pugnauerant preclaris premiis donat. Hierosolimis ergo tributum indixit: & [illegible] eos romanis prefectis parere iussit. Mediterraneas autem ciuitates quas iudei [illegible] liberauit. scilicet ypon. scytopolim. pella. samaria & marissam. azotum. & iamnia. & arethusam. maritimas quoque gazam & ioppen. & doram & turrem stratonis. easque indigenis ciuibus [illegible] syrie coniunxit. His autem omnibus [illegible] scaurum [illegible] romanorum [illegible] ipse per ciliciam romam properabat: ducens secum aristobolum captiuum cum duobus filiis & totidem filiabus. Quorum unus alexander in itinere aufugit. minor autem antigonus cum patre & sororibus romam [illegible]

Alexander ergo filius aristoboli pompeium fugiens. magna manu congregata hyrcano patruo suo grauis imminebat. iudeamque depopulabatur. Quem & bello peremisset: nisi gabinius scauro successor missus a pompeio contra eundem alexandrum exercitum produxisset. Alexander autem impetum eius ueritus. ampliorem manum militum congregabat. donec fierent x. milia peditum. & mille quingenti equites. uillasque [illegible] & alexandrium & hyrcanium & macheronta non longe ab arabie montibus muniebat. Gabinius ergo premisit marcum antonium cum [illegible] alexandrum. & ipse cum toto exercitu sequebatur. Hyrcanus autem & antipater [illegible] militando [illegible] alexandro [illegible] non multo post adueniente gabinio cum [illegible]. Alexander cum [illegible] hostium multitudinem [illegible] non posset [illegible] hierosolimam [illegible] suscepit [illegible] sex milibus [illegible] reliquis aufugit in alexandrium castellum. Gabinius autem [illegible] castellis expugnandis. ipse [illegible] subueniens [illegible] polis habitari [illegible] & apollonia & [illegible] restituit. His [illegible] alexandrium & [illegible] obsidione. [illegible]

omnibus desperatis legatos ad gabinium mittit ignosci delictis exorans, et castella que sibi parebant tradere se dicitans. Que castella omnia gabinius consilio marci alexandri ea condicione sibi tradenda accepit, ut et reliquos filios qui a pompeio romam captivi ducti fuerant reciperet. Post hec gabinius hyrcano in hierosolimam deducto, omnem iudeorum gentem in quinque conventus divisit. unum hierosolimis attribuit. alterum in dotaim. tertium apud amathunta. quartum in iericho. quintum in sefforis galilee distribuit. Iudei quoque unius dominatione liberati, libere ab optimatibus regebantur. Aristobolus autem frater hyrcani fuga lapsus de roma, magna iterum iudeorum manu conflata, partim cupida mutationis, partim quibus olim dilectus erat, primo alexandrium castellum occupat. idque recingere muro temptabat. Quo cum cognitum esset gabinii sisennam et antonium et servilium duces contra se cum exercitu misisse, in macheruntam venit. vulgique imbellis onere deposito, solos armatos ipse ad octo milia secum duxit. Romani autem sequebantur. habito conflictu aristobolus aliquandiu cum suis fortiter dimicando perseverabat. donec vi romanorum subactus est. cesis ex eis quinque milibus. duorum autem milia in quendam tumulum confugere; et aristobolus cum reliquis perrupta romanorum acie in macheruntam effugit. Post hec sperabat se aliam manum per indutias belli posse contrahere. castellumque munire. Impetu autem romanorum supra quam poterat per biduum remoratus, postremo capitur. et vinctus ad gabinium, atque inde romam perducitur. Illum quoque senatus in custodia posuit, filios vero in iudeam transmisit. quia hoc gabinius matri eorum promiserat. Gabinio autem parato bellum parthis inferre, hyrcanus et antipater ei omnia dederunt que militie necessitas exigebat. Nam et pecuniis et armis et frumento et auxiliis eum antipater adiuvit. Syria autem discessu gabinii commota est. Nam alexander iterum filius aristoboli iudeos ad dissensionem reduxit. et maxima multitudine conflata, omnes romanos qui in terra degebant obtruncare decreverat. Qua re gabinius audiens, iam ex egypto redierat. tumultu instante in nullis dissidentium premisso antipatro concordia suasit. Alexander quoque his xxx. milia ad pugnam contra gabinium eduxit. Occurrit autem ei gabinius, et circa montem hytabirium congressi x. milia sternunt. cetera vero multitudine fuga dispersit. Et gabinius hierosolimam reversus, ut eum antipater voluit, rem publicam ei composuit. Unde hinc profectus nabatheos pugna superavit. Interea crassus ei successor datus syriam suscepit. Is in parthica militia sumptum omne aurum templi quod hierosolimis erat abstulit, et a quibus se pompeius temperaverat, duo milia talentorum. Post hec eufraten transgressus, ipse periit et exercitus eius. Post crassi mortem parthos volentes in syriam irruere, cassius consul prohibuit, suscepta provincia. Taricheam vero invadens, xxx. milia virorum captivos duxit. et pytholaum seditiosos aristoboli colligentem occidit. cuius necis auctor antipater erat. Huic quoque antipatro uxor fuit ex arabia nobilis femina nomine cypris. ex qua quattuor filios habuit: faselum et herodem regem, et iosephum, ferroram, et filiam unam nomine salomen. Cum autem omnium quibus potentes erant amicitia et hospitiis familiaritatis conquireret, precipue regem arabum per affinitatem sibi sociavit. eique fidei commendans filios suos ad eum misit cum ad bellum pergeret. Cesar autem iulius post senatus et pompeii trans mare ionium fugam, rebus omnibus romaque potitus, solutum vinculis aristobolum fratrem hyrcani cum duabus cohortibus velociter ad syriam misit, ut cuncta iudeorum proxima per illum sibi subiceret. Verum et spem cesaris et alacritatem aristoboli prevenit invidia. Nam aristobolus veneno peremptus est ab amicis pompeii, et aliquandiu etiam sepultura in solo patrio carebat; corpusque mortui servabatur melle conditum, donec ab antonio marco iudeis iussum est ut in monumentis regalibus sepeliretur. Occiditur et alexander filius aristoboli a scipione securi percussus antiochie secundum pompeii litteras, super his que in romanos commiserat. Antipater autem mortuo pompeio, in clientelam cesaris se contulit. Mitridates autem pergamenus cum iussus a cesare egyptum subiugaret, ab accessu pelusii repulsus, apud ascalonem morabatur. Antipater autem non solum arabes persuasit ut mitridati auxilium contra egyptios ferrent, verum et ipse armata tria milia iudeorum secum movit. Excitavit et ad auxilium ei syrie potentes et incolas libani, ptholomeum [illegible] et iamblicum, et filium eius ptholomeum. Itaque mitridates fretus [illegible] antipatri copiis pelusium proficiscitur. Et quia per pelusium vetabatur transire, civitatem obsidebat. Antipater quoque et in hac oppugnatione clarus enituit. Confracto enim ex sua parte muro, primus cum suis comitibus insiluit. et ita pelusium civitas capta est. Ulterius autem eos progredi non sinebant iudei et egyptii [illegible] que appellabantur onie. Antipater autem ne obstarent, verum et ut mitridati victui necessaria preberent, multis persuasit. Unde factum est ut memphite se ultro traderent mitridati, et sic pergens per provinciam pugnam cum ceteris egyptiis commisit in loco cui nomen est iudeon stratopedon. eumque in acie omni dextro cornu periculo liberavit antipater circumgressus fluminis ripam. Levum enim cornu contra se positum superaverat. Facto autem impetu in eos qui mitridatem persequebantur, occidit multos ex eis. tamdiuque reliquos fugientes prosternebat, donec castris eorum potitus est. lxxx. tantum de suorum numero amisit. Octingentos autem fere mitridates cum fugeret perdidit. Preter spem vero servatus in prelio, et reversus ad cesarem, testis rerum gestarum ab antipatro fuit apud cesarem. Unde et antipatrum cesar laudando ad subeunda secum pericula reddidit promptiorem. et bellator audacissimus comprobatur, multaque perpessus vulnera toto corpore gerebat signa virtutis. Post autem quando cesar rebus in egypto compositis ad syriam rediit, romana eum civitate simul et immunitate donavit, aliisque rebus honorando, amicissimeque tractando, dignum emulatione constituit.

Eodem tempore antigonus aristoboli filius cum venisset ad cesarem, hyrcanum et antipatrum criminabatur quod se de patria terra cum fratribus iniuste expulissent, multisque iniuriis gentem afficerent. et ipsi cesari auxilia ferrent non benivolentia sed timore veteris discordie. Ad hec antipater veste proiecta, multitudinem vulnerum demonstrabat, et qua fide cesarem iuvasset, verbis non esse opus dixit, cum corpus eo tacente clamaret. Antigoni autem se mirari audaciam, qui cum hostis romanorum sit filius, studium vero atque seditiosi patris habeat, et apud romanorum principem alios accusare conetur, bonique aliquid adipisci temptaret, quem hoc solum oporteret amplecti quod viveret. Quo ubi cesar audivit, hyrcanum quidem in pontificatu firmavit; antipatro autem cum vellet potestatis dedit optionem. Qui permissa dignitatis mensura, iudee procurator declaratus est a cesare. Preter hec et impetravit a cesare, ut subversa patrie menia sibi renovare liceret. Hos quoque honores cesar incidendos in capitolium misit, ut iusticie sue virtutisque antipatri signum memorie traderetur. Antipater quoque ubi de syria cesarem prosecutus est, in iudeam cum hyrcano reversus, ante omnia patrie civitatis muros a pompeio dirutos reparabat. omniaque lustrando ne qua seditio in iudea oriretur nunc comminando, nunc suadendo curabat. unumquemque ammonens quod si cum hyrcano fideliter servirent, in omni opulentia victuri forent. sin autem ab eo recederent, se quidem per procuratorem

180.

sed dum senatorem, hyrcanum vero tyrannum pro rege, romanos hostes pro amicis senserint. Antipater quoque [illegible] ad [illegible] moneret: tamen videns hyrcanum segniorem esse et non tam efficacem quam regni [illegible] posceret, maximum filiorum suorum faselum in territorio hierosolimorum prefecit. Herodem quoque filium etate posteriorem minusque adolescentem in galilea destinat [illegible] similia [illegible]. Qui cum natura strenuus esset, [illegible] materiam virtutis invenit. Captum enim latronum principem ezechiam qui syriam devastabat, multosque cum eo latrones interfecit. Cari res [illegible] fuit syris, ut pagos et oppida [illegible] herodes [illegible] per eum pax provincie restituta esset. Ex hoc et opus gesta sexto cesari propinquo magni cesaris iulii tunc syriam regenti cognitus est. Faselus quoque frater herodis augebat erga se benivolentiam hierosolimis habitantium, nichil contumeliosum per insolentiam potestatis admittens. Hinc antipater eorum pater obsequiis regalibus ab ea gente colebatur. et honores ei tamquam rerum domino omnes exhibebant. Nec tamen ipse propterea minus fidelis aut benivolus erga hyrcanum fuit. Nam fieri non potest ut livorem quisque in prosperis rebus effugiat. Nam hyrcanus quamvis tacite sua sponte mordebatur de gloria illorum adolescentium, et maxime in rebus ab herode bene gestis. et crebris nuntiis laudes eius per singula facta predicantibus augebatur. An nullis vero invidis qui regno adherere solent instigabat dicentibus quod antipater [illegible] et filii eius regnum iam vellent potirentur, et ipse solo nomine rex vocaretur. His verbis paulatim hyrcanum accendebat, et ad extremum ad iracundiam provocat. causam dicturum herodem iubet adversari. Ille autem patris monitis et quod ei fiduciam res geste dabant, munita prius galilea presidiis, ad hyrcanum proficiscitur. Ibat tamen non cum forti caterva ne vel derogare hyrcano videretur, sed plures milites duceret ut in iudicio pateret nudus. Sextus autem cesar metuens ne quid adolescenti apud inimicos contingeret, mandavit hyrcano ne quid mali herodes apud eum sustineret. Herodes autem nocte exiit de civitate, et damascum proxime ad sextum, neque paratus obedire si denuo ab hyrcano iussus esset vocari. Rursus autem hyrcanus a nequissimis instigabatur dicentibus herodem abisse ut se contra eum prepararet ad bellum. Hec hyrcanus vera existimans quid ageret nesciebat, qui potentiorem herodem videbat. Cum vero a sexto cesare herodes dux militum per syriam et samariam fuisset declaratus, hyrcanus non solum propter gentis metum favore, sed etiam et viribus suis tribulis [illegible], in timorem ultimum decidit, iamiamque illum credens contra se venire cum exercitu, et neque opinione sua deceptus est. Nam herodes [illegible] occasionis iracundia conflata, militum multitudine in hierosolimam ducebat, ut hyrcanum regno depelleret. Idque perfecisset nisi pater egressus pater et frater fregissent eius impetum, deprecantes ut vindictam et indignationem reprimeret, et regi hyrcano parceret, sub quo ad tantam potentiam accessisset; et nec de victoria omnino speraret, qui cum rege congressurus foret, una secum educato, et bene regni merito, et numquam sevum aliquid agente, nisi quod malivolorum consiliis impulsus umbram ei tantum iniurie admovisset. Paruit his herodes, et putavit se sufficere quod suas vires nationi demonstrasset.

Inter hec discordia romanorum circa apamiam et bellum domesticum oritur. Quia cecilius bassus favore pompeii iulium cesarem dolo necaverat, et eius militiam occupaverat, et alii duces cesaris cunctis viribus bassum petebant, mortis eius ulciscende gratia. Antipater autem ea tempestate quod superstitis cesaris causa et amborum amicitia iungeretur, per filios suos misit auxilia. Cum autem bellum traheretur, ex italia successor sexti venit marcus antonius. Maximo autem motu gratia cedis cesaris concitato, et optimatibus inter se dissidentibus, propria spe quisque ducebatur ad id quod sibi existimabat esse commodum. Cassius vero syriam petens militie occupaturus, que apamiam circumsedebat, ubi marcum et dissidentes cohortes basso reconciliavit, simulque obsidione liberavit apamiam. Ipse vero exercitum ducens stipendium civitatibus indicebat, nec modus erat exactionum. Cum autem iudeos quoque septingenta talenta iussisset dare, timens ei vero antipater filios suos et alios inter [illegible] pecunie cogende curam distribuit. Quidam autem malicus inimicus antipatri magnam necessitatem incurrit ex pecunia cogenda. Primus quoque herodes cassii favorem promeruit, quia c. talenta ex galilea parte sua apportavit. Propterea et cassius eum inter eximios amicos annumerabat. et ceteros tarditatis arguens, ipsis civitatibus irascebatur. Itaque gofna et ammaum et duas alias civitates depopulatus est, et ibat quasi malicum interfecturus quod remissior in exigendo fuisset. Antipater autem et filius eius herodes cassium postulando coegerunt ut malico et ceteris civitatibus c. talenta remitteret. Malicus autem post hec [illegible] antipatrum. Neque tamen post obitum cassii malicus memor fuit beneficiorum antipatri, sed cogitabat eum occidere. Hoc antipater sentiens congregavit exercitum ut cum malico pugnaret. Ille autem perveniens hoc nuntio, et sibi metuens faselum et herodem rogavit ut ipsis intervenientibus reconciliaretur antipatro, atque ita denuo per antipatrum exorato marco antonio, qui tunc syriam regebat, [illegible] reservatus est. Nam idem marcus antonius statuerat malicum occidere quod rebus novis studeret.

Cesare vero adolescente octaviano et antonio bellum gerentibus cum bruto et cassio, marcus et cassius exercitu de syria conflato, herodem totius syrie procuratorem statuunt, equitum illi manum peditumque tribuunt, et si bellum desisset, regnum quoque iudee cassius se ei delaturum promisit. Evenit autem ut antipatro et spes et fortitudo filii sui herodis sibi fieret causa mortis. Malicus enim metuens ne antipater propter filii fortunam memor sue malicie se interficeret, quodam regio ministro pecunia corrupto, mixtum ei poculo venenum dari persuadet. Talem mortem antipater malicia malici extinctus est: vir strenuus et in rebus amministrandis ydoneus, et qui regnum hyrcano multis laboribus obtinuit. Malicus autem sentiens herodem non cessaturum quin mortem patris vindicaret, [illegible] erga herodem multum negavit, et [illegible] purgatione se placabat, et sepius quasi lacrimando mortem antipatri videbatur, et in occulto armorum sibi copias congregabat. Herodes autem cum vellet [illegible] apte prosequi, frater eius faselus non permisit eum, ne vulgi seditio oriretur, et ita parcendum et credendum malico ad tempus ratus, clarissimas patrio funeri celebravit exequias. Cumque autem in samaria civitatem [illegible] positam seditione turbatam, et ad dies festos hierosolimam remeabat. Malicus autem egerat cum hyrcano ne herodes permitteret cum alienigenis ingredi civitatem. Herodes autem contempto hyrcano quod hoc preceperat, noctu civitatem ingressus est. Malicus vero incedebat [illegible] patrem flendo, et herodes contra simulabat quasi eum innocentem de morte patris estimaret. Consilium autem iniens [illegible] Illi quoque [illegible] e civitate progressum interemerunt, armati gladiis exierunt, ibique circumsepium malicum multis vulneribus interfecerunt. Hyrcanus autem ut hec audivit statim concidit stupore [illegible] solutus. Cum autem vix anima recepta herodem percontatur quis malicum occiderit, et unus ex tribunis respondisset cassii precepto hoc completum, plane inquit et me et patriam meam cassius servavit incolumem [illegible] Verum autem hec in invidia dixerit an [illegible] herodis incertum est. Postquam autem cassius decessit e syria, iterum hierosolimis est orta seditio. Nam felix [illegible] in malica contra faselum fratrem herodis movit

exercitum. uolens necem fratris uindicare. Casu autem herodes cum fa-
bio duce romanorum apud damascum habitabat. & cupiens fratrem adiu-
uare morbo impediebatur. Interea tamen faselus sine cuiusquam presidio
superauit felicem. & eum in munitissimum castellum masada fugere compulit.
Ut tamen conualuit herodes. ipsum felicem ex masada supplicem dimi-
sit. & cuncta castella que occupauerat recepit. Marionem &
tyrum tyrannum ex galilea pepulit; & castella que ipse triennio
[illegible] obtinuerat recepit. & adiutoribus uitam concessit.

Antigonus autem filius aristoboli iunior eundem marionem pecunia sibi
sociatum adiutorem belli contra hyrcanum & herodem sociauit. cui &
socer ptolomeus auxilia militum destinauit. Contra quos herodes
ueniens in adiacentia iudee commisso prelio uictoria potitur. fugato antigo-
no redit in hierosolimam. pro merito rei geste omnibus carus existens. ita
ut & quibus antea despectus erat. ei se in eius familiaritatem dederent.
& maxime ipse hyrcanus affinitate. Nam idem herodes prius habuit
uxorem ex indigenis non ignobilem que dosis uocabatur. & ex ea
susceperat filium nomine antipatrum. Tunc autem duxerat filiam
alexandri filii antigoni quorum pater fuit aristobolus frater hyrcani
quem pompeius occiderat nomine mariamne nimis pulchram.
hyrcani neptem. Cassio autem & bruto circa philippenses uictis.
cesar iunior octauianus & antonius collega eius in syria discesse-
runt. & legatis ab aliis ciuitatibus ad antonium missis in bi-
thinia & iudeorum optimates ad eum uenere accusantes herodem quod
ipso rerum summam possideret. nomen tantum honorabile super esset hyr-
cano. Herodes autem cum presens esset magna pecunia placatum anto-
nium sic affecit. ut nec quidem uerbum inimicorum eius pateretur
audire. Et tunc quidem ita digressi sunt. Cum autem denuo iudeorum
primates centum uiri antiochie ad antonium uenissent iam cleopatre
iuncto. directi a ceteris qui eloquentia & dignitate prestabant;
aduersus herodem accusationem proponunt. His auditis antonius
hyrcanum qui presens erat percontabatur quinam regendis rebus essent aptissi-
mi. Cumque hyrcanus herodem & fratres eius in presentia antonii laudasset.
antonius herodem tetrarcham declarat: totius ei iudee procuratione
commissa. Legatis autem iudeorum id egre ferentibus: xv. eorum correp-
tos carceri tradidit. ceteros uero reuertit cum iniuria. Uerum & maior
tumultus in hierosolimis excitatus est. Denique trium mille legati tyrum
missi sunt. ubi commorabatur antonius. Et contra eum uociferantes. ma-
gister tyriorum contra eos directus est. data ei licentia ut quos comprehen-
disset occideret. Illis autem resistere uolentibus; antonius missis arma-
tis multos occidit. multos & uulnerauit; quorum hyrcanus mortuos se-
pulture tradidit. Non tamen ideo qui effugerant quiescebant. & ta-
dium antonium irritabant. ut & quos in uinculis habebat occideret.
Antigonus autem accedens ad pacorum regem parthorum & ad barza-
franem ducem eius promisit eis mille talenta & quingentas mulieres.
ut se in regnum inducerent & hyrcanum deponerent. Impulsus ergo
pacorus rex parthorum ipse per maritima loca perrexit. barzafra-
nem autem ducem suum iussit per mediterranea irrumpere. Pacorus autem mi-
sit quendam regium ministrum equitatus ei parte attributa ad iudeam.
exploraturum hostium consilia. & ubi usus exegisset presidio fu-
turum antigono. Plurimi autem eorum qui carmelum populabantur iudei
ultro ad antigonum currunt. ad irruendum artius animati. Anti-
gonus autem eos ad locum qui drymas dicitur occupandum premittit. Ubi com-
missa pugna depulsisque hostibus hierosolimam cursu petebant; auc-
tique multitudine usque ad regiam presserunt. Excepti autem ab he-
rode & faselo fratre eius forti acie in muro effugiunt. Ibique hostem
in fuga uersos. pars herodis fanum concludit. custodesque his lx.
uiros apponit: pedes proximas collocatos. Antigoni autem hos in-
uadens aliquos occidit. & edes igni consumpsit. Herodes autem ira-
cundia permotus congressus cum antigono multos obtruncat. inque
dies singulos inuicem sese per insidias incursantibus assidue cedes
erant. Instante ergo die festo qui pentecosten uocatur. omnia circa tem-
plum & tota ciuitas plebe rustica repleta est. & pleraque armata.
Faselus ergo quidem muros. herodes autem cum paucis domum regiam custodiebat.
Inuasis deinde hostibus in suburbano complures quidem perimit. omnes autem in
fugam uertit. & alios in ciuitatem. alios in extremum uallum concludit.
Post hec autem antigonus expetit a faselo & herode ut pacorum regem
parthorum in ciuitatem reciperent. ut eos ad inuicem reconciliaret. & de
cetero quieti & pacati manerent. Exorat autem faselus in ciuitatem
& hospicium cum equitibus quingentis pacorum regem parthorum recepit.
quasi concordie specie uenientem. re autem uera ut adiuuaret antigonum.
Deinde antigonus rogauit faselum ut legatos ad barzafranem mitte-
ret. ut & ipse quoque ad pacem inter eos faciendam interesset. Herodes autem non
satis intendebat ad uerba antigoni. sed suadebat pacorum regem par-
thorum occidi. & dicebat barbaros natura fidem negligere. Exiuit ergo
faselus cum hyrcano ad accersiendum barzafranem. & cum eis multi de
ordine militari. Et cum uenissent ad locum. exiuit eis obuiam ipse
dux & suscepit eos cum omni honore. occulte insidiis positis. Quidam
autem accedentes ad faselum. innotuere ei de insidiis. Ille autem non spernens
accessit ad ducem barzafranem. & locutus est ei de his que sibi fuerant
dicta. Et ille sacramento firmabat: nichil ueri habere famam. Cumque
quoque ne insidias euaderent precepit suis ut faselum & hyrcanum uiuos
comprehenderent. Quod cum fecissent barzafranem surgens cum
exercitu celeriter ad pacorum suum regem in hierosolimam properabat: ducens
secum faselum & hyrcanum pariter uinctos. Premiserat & quosdam qui he-
rodem caperent. Quos dum a longe pacorus uidisset. suadebat herodi ut
eis obuiam ex ciuitate procederet. uolens eo ciuitate egresso portas
claudere. & ipsum in manus hostium tradere. & ciuitatem anti-
gono reddere. Sed cum hec herodi persuadere non posset; uenientibus
nunciis audiuit herodes captum fratrem & simul hyrcanum. & exer-
citum parthorum uenire ad ciuitatem. His malis circumuentus herodes
noctu cum propinquissimis sibi personis ad ydumeam ignaris hostibus pro-
fectus est. Et eo cognito parthi eum persequebantur. Ille autem matrem & fratres suos
desponsatamque puellam cum matre eius iussit preter ceptum tendere.
ipse autem occulte in parthos se persequentes irruens. multisque peremptis
ad masada castellum properabat. Iudei autem grauiores ei in illa fuga
parthis extiterunt. Nam a lx. stadio ciuitatis ei iudei occurrentes
cum eo bello decertabant. Herodes autem quasi fugeret. tamen eos forti
animo excipiens. & multos interficiens. uictoria est potitus. Occurrit
& ei frater iosephus. & suasit ei ut multitudinem cum eo properantem inmi-
nueret. & in castellum nomine masada cognatos cum aliquantis militibus
includeret. & ualidos uiribus secum ducendo se ipsum saluaret. Quod &
statim fecit. Parthi autem hierosolimam inuadentes in fugientium domos ac
regiam irruebant. & omnia diripiebant. Postquam autem preda parati sunt
ad hec in muris processere. ut omnem terram illam bello implacato replerent:
Postea antigonum regem constituentes. obtulerunt ei faselum fratrem hero-
dis & hyrcanum uerberandos. Antigonus autem auriculas hyrcani para-

dentibus suis. patrium cultro obtruncat. ne ulterius posset pontificatum
recipere. cum lex sacra preciperet hunc honorem integro corpore obtinere.
Faselus autem solus uinctus iacens cum manus liberas non haberet. ad saxum fracto
capite interiit. Parthi ergo quamquam mulieribus carerent quas eis antigonus pro-
miserat. & quas maxime cupiebant. rebus tamen & regno antigono compo-
sitis. hyrcanum secum uinctum in parthicam regionem reducunt. Herodes
autem festinabat pecunia sumpta nunciis ad parthos & obsidibus missis
suis faselum fratrem redimere. uolens ccc. talenta dare. & obsidem filium
eiusdem fratris sui. uii. annos gerentem. Sed dum autem ei fortuna preuenerat:
cum se frater eius sic iam diximus necasset. Herodes & apud arabas etiam
amicitiam non repperit. cum rex eorum nunciis ad eum missis iussisset eum
a regione discedere. Proinde herodes ubi arabas hostes sensit. quos
amicissimos existimabat. statim in egyptum recessit ad cleopatram. A
qua cum uenisset & honorifice ab ea susceptus esset. rogatus ab ea ut ibi
maneret non acquieuit. Despectis his regine precibus: neque hyemis asperitatem,
neque marina discrimina extimuit. quominus nauigaret romam. Circa
pamphiliam ergo periclitatus. maiore oneris parte reiecta. uix in rodum ue-
hementer bello cassii sollicitam saluus euasit. Ab amicis autem suis ptho-
lomeo & fasino hospicio receptus. licet rei pecuniarie premeretur
inopia. maximam tamen edificat trierem. in qua cum amicis delatus brun-
disium. atque inde romam est translatus. Familiaritatis autem gratia primum
conuenit antonium. eique tam suas quam totius generis clades exponit.
& quod cognatis suis in castello masada relictis. ad eum supplex in hye-
me nauigasset. Tante ergo mutationis casum miseratus antonius. & me-
mor antipatri patris eius sui amici. herodem quem ipse prius tetrarcham
fecerat. regem totius iudee constituere uoluit. Cesari ergo in memo-
riam reduxit expeditiones quas pater eius antipater cum romanis in egy-
ptum fecerat. & hospicium quod eis exhibuit: & in cunctis rebus beniuolen-
tiam. Post hec antonius senatum conuocans. astante herode patris eius merita.
& ipsius herodis circa populum romanum fidem persequebatur. simul & hostem
antigonum demonstrans. quod populo romano despecto parthorum suffra-
gio regnum curasset accipere. His autem commoto senatu. antonius
bellum contra parthos agendum persuasit. & herodem regem iudee pota-
ri. Ad hec dictum omnis senatus consensit. Dimisso autem concilio antoni-
us & cesar egrediebantur. medium stipantes herodem. & consules cum aliis
magistratibus ante cedebant cesuri hostias. decretumque senatus in capi-
tolio reposituri. Primo autem die regni herodis apud antonium cenatum est.

Eodem tempore antigonus apud masada inclusos cognatos herodis obsi-
debat. Inclusi autem uictum necessarium habundabant: aque uero inopes erant.
Unde & aliqui de ciuitate ad arabas confugere uolebant: castellumque
reliquissent. nisi circa noctem qua exituri erant magnam ymbrem contigis-
set effundi. & repletis puteis fugiendi causa non erat. Iam etiam ultro in
antigoni milites erumpebant. multosque nunc aperto prelio. nunc insidiis
neci dabant. Non tamen illi omnia prospero cedebant. sed ipsi quoque inter-
dum cum aduerso casu reuertebantur. Interea dux romani militis uen-
tidius in iudeam uenit. uerbo quidem quasi his qui ab antigono obsidebantur
auxilium ferret. re autem uera ut pecunias acciperet ab antigono. Itaque
cum non longe ab hierosolimis uenisset; accipiens pecunias ab anti-
gono. ipse quidem cum plurima parte exercitus discedit: sylonem uero cum
paucis ne deprehenderetur factum suum quod omnes abduxisset relinquit. Anti-
gonus autem sperans iterum parthos sibi ad auxilium fore. sylonem interim
placabat muneribus: Iam uero nauigans ex italia in ptholomaida descendit
herodes. non parua manu coacta exterorum atque gentilium per galileam
contra antigonum properabat. romanis militibus fultus. Per dies & sin-
gulos quo iter faciebat proueniebant ei copie. Nam preter paucos omnis
ei galilea consensit. Uolebat autem in primis cognatos suos in masada li-
berare. sed impedimento ei fuit ioppe. Hec etenim ciuitas prius liberanda
erat. ne dum ipse hierosolimam pergeret: tutum aliquid a tergo inimicis
relinqueret. Capta ergo herodes milites destinauit qui masada castellum
liberarent. Antigonus autem iter ei impediebat: loca oportuna insidiis
preueniens. Herodes autem ereptis ex masada pignoribus suis & rebus.
in hierosolimam pergebat. Cui sese tam sylonis milites quam ceteri decuria-
te iunxerunt. uirium eius timore perculsi. Castris autem positis in occidua
regione oppidi. custodes eiusdem partis herodem sagittis impetebant
& iaculis. & alii per cuneos excurrentes. primas frontes acies temptabant.
Herodes autem primum circa muros per preconis uocem iussit declarari populo
se pro bono & salute ciuitatis aduenisse. peractisque ab nullo quamuis
ab inimico repetendam. sed discordissimis & offensarum obliuionem
daturum. Deinde cum allocutioni herodis pars antigoni obsisteret.
quo minus aut precones exaudiret aut uoluntatem aliquo mutaret.
Tunc herodes impetrat in muros defensores ulcisci. Illi autem statim sa-
gittis cunctos ex turribus in fugam uerterunt. Post hec milites qui cum
herode erant. cum omnia deserta & destructa forent proxima ciui-
tatis. in alimenta penurie recedere conabantur ab obsidione. He-
rodes autem pollicitus est se in una die a penuria absoluere. Misit autem
ideo epistolas ad samaritas precipiens eis ut alimenta & uinum & oleum
& pecora exercitui afferrent. Hoc ubi audiuit antigonus. statim
milites misit qui frumenta exercitui deportanda abriperent: & in-
sidiis opprimerent. Illi autem iussis obediunt. & congregantes armatos
in montibus insidiabantur eis qui exercitui uictualia deportabant.
Non tamen herodes ociosus erat. sed x. cohortibus comitatus romanorum
v. & iudeorum v. quibus permixti erant & mercede conducti. ad iericuntam
peruenit: & ciuitatem uacuam habitatoribus repperit. quingentos autem cum
mulieribus qui in montes confugerant captos dimisit. Romani
autem in reliquas ciuitates irruunt: & plenas domos offendunt omni-
genum commodorum. Herodes autem apud iericuntam presidio collocato.
romanam multitudinem per ciuitates hyematuram dimisit. Romani ergo armorum
cura soluta. rebus omnibus habundabant. Rex autem herodes non quies-
cebat. sed ad ydumeam duobus milibus peditum. & quadringentis equi-
tibus missis. ipse matrem & reliquos cognatos in samaria collocauit.
& statim perrexit ut antigoni presidium e ciuitatibus pelleret.
Cumque sefforum licet uehementissime ningeret peruenisset ciui-
tatem facillime cepit custodibus fuga dilapsis. ibique suos milites
quos hyemps fatigauerat recreauit. Post hec autem in suum contra la-
trocinantes direxit. & premissis tribus cohortibus peditum. unaque
ala equitum in uicum arbella. ipse die xl. cum reliqua manu superuenit.
Nec tamen ei incursum hostes extimuere. sed armati obuiam processere
peritia bellandi fisi & ferocitate latronum. Denique prelio commisso
dextrum ipsorum cornu. sinistrum cornu herodis in fugam uerterunt.
Ipse autem accurrens uelociter suis subuenit. & a fuga eos retraxit.
& irruendo in hostes impetum eorum refrenabat. donec a fronte uio-
lentie pugnantes fugarent. Quos tamen herodes usque ad iordanem
cedendo persequebatur. & magna fugientium parte perempta. ceteri
trans flumen disiecti sunt. & ita galilea ex eorum depredatione liberata est.
Herodes autem primum laboris fructum militibus rependebat. c. l. nu-
morum dragmas singulis diuidendo. eorumque ductoribus multiplicata summa.

ad hiberna mittendo. Subacta autem omni galilea reliquit ibi exercitus partem ne quis rebellare temptaret cum ptholomeo preposito. ipse autem in samariam reduxit ducens armatorum tria milia & sexcentos equites contra antigonum. Et post abscessum eius nacta licentia hi quibus galileam turbare mos erat, ptholomeum prepositum herodis interficiunt. & agros uastabant & postea in paludes & in abditissima loca refugiebant. Quibus cognitis herodes mature succurrit, & magna multitudine ex eis consumpsit. Omnibus autem castellis obsidione liberatis. huius mutationis causa pecunias exegit a ciuitatibus c. talenta. Ventidius autem dux romanorum occiso pacoro rege parthorum antonii litteris ammonitus est ut mille equites & duas cohortes herodi contra antigonum mitteret. Antigonus autem rogauit per epistolas herodiorum ducem macheram ut sibi adiutorio contra herodem foret & pecuniam dare pollicetur. Herodes autem profectus ad antonium accusaturus antigonum & macheram ducem. Quod sentiens machera uelociter herodem persequitur uolens ei gratie reconciliari. nec tamen herodes a proposito reuocatus est, quin ad antonium pergeret. Sed cum audisset in itinere antonium cum magnis copiis oppugnare samosata ciuitatem ualidissimam iuxta eufraten. acri festinabat oportunum hoc tempus esse ratus demonstrande uirtutis. & ut magis magisque placeret antonio. Denique mox ut herodes ad antonium uenit, finem obsidioni fecit. multis barbaris interfectis. ita ut antonius eius uirtute cum antea miraretur tunc magis eum laudaret. & honorem ei regni adderet. Antiocum autem herodis auxilio se tradere samosatas coegit. ⁊

Cum hec agerentur res herodis in iudea fracte sunt. Reliquerat enim iosephum fratrem suum in iudea qui omnia pararet: eique mandauerat huiusmodi. Ut neque ante reuersionem suam bellum cum antigono faceret, quia infirmum auxilium haberet. Uerum iosephus ubi fratrem procul abesse cognouit. immemor preceptorum fratris herodis. macheruntem cum v. cohortibus petit. ut macheruntem tempore frumenta diriperet. Contra quem antigonus per montana & aspera loca ueniens. ipsum iosephum fratrem herodis occidit. & cum eo pariter omnes romanos milites interemit. Antigonus hac uictoria elatus in tantam audaciam prorupit. ut mortuum quoque iosephum uerberaret & deinde caput eius abscideret. quamuis ferora frater herodis l. talenta pro redemptione corporis eius afferret. Tanta uero nouitas post antigoni uictoriam galileas res occupauit. ut qui partibus eius fauebant optimates herodis in quodam lacu submergerent. Multa quoque in ydumea mutabantur. & herodes nichil horum sciebat. Antonius quoque iubens preposito syrie sossio ut herodi contra antigonum auxilium ferret: ipse in egyptum profectus est. Sossius autem premissis duabus cohortibus in iudeam quarum auxilio herodes uteretur. ipse cum cetera manu militum sequebatur. Herodi autem prope degenti apud dafnem antiochie. mortem fratris somnia manifesta significabant. Cumque turbatus e strato prosiluisset. ecce nuntii cladis intrabant. Quare pro dolore paululum questus. maxima parte luctus dilata. in hostes properabat. ultra uires iter accelerans. Et ubi ad libanum uenit. octingentos montis incolas assumens. his iungit romanorum cohortem. Cum quibus non expectata luce in galileam ingressus est. hostesque obuios in eum quem reliquerant locum auertit. & assidue castellum oppugnare temptabat. Sed priusquam id caperet. asperrima coactus hyeme in uicos proximos recepit exercitum. Paucis autem diebus post auctus alteri cohortis presidio quam ei antonius miserat tanto hostibus terrori fuit. ut castellum nocte desererent. Iamque per iericuntam properans. ibat ut quam primum interfectores fratris sui posset ulcisci. Ubi & mirabile ei monstrumque similis casus euenit. Unde preter spem liberatus est. Nam cum multi honorati uespera illa cenauissent postquam dimisso conuiuio omnes egressi sunt. confestim cenaculum cecidit. Id autem communium sibi tam periculorum quam salutis indicium quintum ad futurum bellum preueniret esse coniciens. mane primo castra commouit. Antigonus autem cum sex milibus de montibus decurrens. prima agmina temptabant. & manu quidem cum romanis conserere non satis fidebant. lapidibus autem ac telis eos dum non plurimos sauciarent: eminus appetebant. Ubi herodes preteriens iaculo in latere uulneratur. Antigonus autem se non solum audacia suorum. sed & multitudine superiorem uideri cupiens. pappum quendam ex contubernalibus suis cum manu militum in samariam mittit. Herodes uero terram hostilem peruagatus & v. municipia capit. & in eis duo milia uirorum consumpsit. exustisque domibus ad exercitum redit. circa uicum qui appellabatur cananome tendente. Iudeis autem singulos magna ei multitudo de iudeis & aliis regionibus accedebat. quos odium antigoni ciebat. alios ipsius herodis preclara facinora. alios mutationis cupiditas impellebat. Pappus autem dux antigoni cum herode congredi festinans aduenit. Herodes autem eorum multitudine ac impetu non terretur. acriterque ad pugnam processit. Sed ubi ad rem uentum est: socii herodis paulisper dubitauerunt. ille autem memor fratris cedis periculosius dimicabat. dum uero fratris ulcisceretur interfectores. & aduersam aciem facillime superat. Deinde semper integros aggrediendo. uniuersos in fugam uertit. & erat occumbentium plurima strages. cum alii quidem in uicum unde uenerant compellerentur. & nouissimis herodes instaret. & plurimos occideret. Postremo ruens inter fugientes hostes. in ciuitatem incidit. Cum autem domus armatorum essent plenaque propugnatorum desuper tecta. foris deprehensos facillime superabat. & disturbando edes intus abditos extrahebat & necabat. Si qui autem subinde fugisset ruina cum gladiis armati milites excipiebant. tantaque cadauerum per omnes uias multitudo congregata est. ut etiam uictoribus ipsis transitum obstrueret. Herodes autem statim in hierosolimam uenisset. nisi eum hyemis asperitas prohibuisset. Hec itaque perfecte uictorie fuit impedimentum. ne penitus antigonus opprimeretur. Herodes quoque ad uesperam cum lassos amicos reficiendi gratia dimisisset. ipse adhuc ab armis calidus more militis lauatum ibat. Siquidem unus puer tantum cum eo gradiebatur. & priusquam ad balneum perueniret: obuius ei quidam ex hostibus gladio accinctus occurrit: deinde alter & tercius. & plures. Hi armati fugerant ex acie in balneum. sed metu perculsi latitantes ut regem uiderunt illi stupore debilitati ac trementes. cum inermis esset preterierunt. & exitum quo fugerent cursu petebant.

Postero die herodes pappum antigoni ducem absciso capite obtruncat. ob penam fratris ultione. Nam idem pappus iosephum fratrem herodis interfecerat. ⁊ Postquam autem rigor hyemis cessauit. in hierosolimam profectus est. tercio anno ex quo rome rex fuerat ordinatus ⁊ admoto milite contra templum castra posuit. qua felicior erat expugnatio. ubi & pompeius antea ceperat ciuitatem. Exercitu autem in opida distributo suburbanisque diuisis tres aggeres leuare. & super eos turres edificare iubet. Relictis autem qui operibus instarent efficacissimis amicorum. ipse in samariam uenit. uxorem accepturus aristoboli filiam que erat soror antigoni qui contra eum bella gerebat. Igitur ubi eam duxit ad hierosolimam rediit; aucta militum copia. nam ei sossius cum magna equitum peditumque manu sociatur. Uniuerso autem exercitu congregato. peditum legiones undecim.

181.

equitum sex milia. preter auxilia syrorum. prope a septemtrionali muro castra locauerunt. Iudeorum autem intra ciuitatem degentium multa turbatio erat. Nam circa templum conueniens infirmior multitudo furore agebatur. & qui audaciores erant in unum collegium conglobati. multis modis latrocinabantur. & in locis oppido proximis uictui necessaria diripientes neque equis aut uiris alimenta relinquebant. Bellatorum uero constantiores obsidentibus oppositi. ex muro opera aggerum prohibebant. & contra instrumenta oppugnantium. semper aliquid nouum obstaculum moliebantur. In nulla autem re sic ut cuniculis romani superabant. Herodes autem aduersus latrocinia quidem occultas militum excogitauit insidias. quibus eorum reprimeret excursus. inopiam uero alimentorum longinquis transuectionibus adiuuari disposuit. Iudei quoque intra ciuitatem quamuis omnem modum audacie supergrederentur. romanorum tamen peritia uincebantur. & quasi aperte cum romanis confligerent. Ex impulso autem romanis per cuniculos in ciuitatem pene mediantibus: priusquam muri aliqua pars dirueretur. iudei alteram eius uice muniebant. & prorsus neque manibus neque machinis deficiebant. quippe usque ad ultimum repugnare decreuerant. Denique tanto exercitu circumsedente. per quinque menses obsidium tolerauerunt. donec quidam ex militibus herodis ausi murum transgredi ciuitatem irrupunt. & post eos sossii centuriones. Ante fanum autem omnia proxima capiebantur. ⁊ infuso exercitu plurima ubique mors erat. Romanis quidem propter moras obsidionis iratis. herodis uero exercitu uidente. ne quis penitus ex iudeis euaderet. Mactabantur quoque plurimi per angustiores uicos oppidi. in domos compulsi. & in templum confugientibus: nulla erat miseratio aut senectutis. aut muliebris infirmitatis. Denique herodes quamuis ubique mittens rogaret ut parcerent ciuibus: nemo tamen dexteram continuit. sed uelut furentes omnem etatem persequebantur. Antigonus autem neque preteritam neque presentem fortunam cogitans. de turre descendit. & ad pedes sossii prosternitur. Ille autem nichil eius tamen mutationis causa miserabatur: sed intemperanter deridens antigonam eum appellauit ut feminam. nec tamen a custodia liberum dimisit. ut feminam. Rex autem herodes cum hostes uicisset. ut extraneaque auxilia prohiberet a conspectu templi sacrorum procurabat. Obsecrans quoque tum hos minis. alios precibus: nonnullos & armis refrenabat. Rapinas & in ciuitate prohibuit dicendo ad sossium & ad romanos milites. quod eum uacue ciuitatis regem relinquere uellent: cum per tanta cede ciuium toti orbis imperium uile pretium iudicaret. Sossio autem dicente iustum esse pro labore obsidionis predarum licentiam milites habuerent. herodes statim uniuscuiusque militum pecuniis propriis remunerauit. & pro merito duces eorum ipsumque sossium regia liberalitate donauit. ut nemo egens pecuniis abiret. Post hec sossius aurea corona deo dedicata ex hierosolimis remeauit. antonio collega cesaris uinctum antigonum ducens. ⁊

Rex autem herodes discreta multitudine ciuitatis. suarum partium fautores honorifice tractabat. antigonianos uero neci tradebat. Et cum pecunie defecissent: quicquid ornamentorum habuit antonio eiusque comitibus misit. Antonius autem iam repudiata sorore cesaris. cleopatre amore corruptus. in omni re eius cupidini cedebat. Ipsa autem cleopatra cum in tantam seuiciam processisset: ut nullum de suis propinquis uiuere permitteret. cedis rabie estuans in extraneos. syrorum optimates apud antonium criminando suadebat hos interfici. ut eo modo eorum possessiones dominio facilius congregaret. Post hec in iudeos & arabas tanta seuicia exarsit: ut eorum reges herodem & malicum ab antonio interfici postularet. Antonius autem hec respuebat dicens iniustum esse tantos reges & tam uiros bonos occidere. sed quod his mortem propriam esset. eos ulterius in amicos non reputaret. Ciuitates quoque eorum preter tyrum ⁊ sydonem cunctas citra flumen eleutherum dono antonius cleopatre dedit. Quorum dominio potita. antonium bellum parthis inferre uolentem prosecuta est. ⁊ per apamiam & damascum in iudeam uenit. Herodes autem licet magnis muneribus infensum ei animum mitigasset. tamen cc. talenta ei donans. & omnibus obsequiis placans. in pelusium eam usque perduxit. Nec multo post antonius ex parthis redit. & captiuum artabazen tygranis filium dono cleopatre obtulit cum pecuniis multis. Cesar autem concitato bello actiaco contra antonium. herodes cum antonio proficisci paratus erat. sed quod ei bellum rex arabie inferre uolebat. Contra quos herodes pergens. primum pignoribus hostium captis. deinde magnum equitatum circa diospolim iudeos immittit. & quamuis fortiter resistentes superauit. Cum autem iam uicti essent. maiore impetu post hec congregabantur. ⁊ infinita manu eorum iuncti syrie canathon congregati. expectabant iudeos. Ubi rex herodes eos cum exercitu aggressus. bellum consulte administrare temptabat. castraque pro muro cingi precipiebat. Nec tamen ei paruit multitudo. sed priore uictoria freti arabas inuadunt. & primo congressu arabas in fugam conuersos urgebant. In persecutione uero insidiis periclitabatur herodes. nam indigene incole canathon iudeos inuadunt. Horum incursu recreati arabes pugnam repetunt. iunctisque agminibus circa saxosa loca & deuia milites herodis fugant. plurimis cede prostratis. Qui uero ex prelio seruati sunt. in uicum ormizam confugiunt. ubi & castra eorum circumgressi arabes. sicut erant plena ceperunt. Nec multo post aderat herodes cum auxiliis serius tamen quam usus poscebat. Tamen postea ultus est in arabas assiduis incursionibus eorum fines inquietans. quique semel uicti esse sepe reuocauit. Sed dum inimicos persequitur ueris initio terra mota infinita multitudine pecorum & xxx. milia hominum perierunt. de subiectis herodis. Hec fama arabas in maiorem ferociam sustulit. & quasi tam nullus de exercitu herodis remansisset. in iudeam irruunt. legatis prius interfectis qui ad se de iudea uenerunt. Herodes autem aduentu hostium suorum animis perturbatis. ad repugnandum suos his uerbis incitabat dicens. Rationem habere non uidetur cur uos presens formido perculerit. Nam diuine indignationis plagas merori uobis esse non miror: ignauum est autem idem pereuntium tempore cum incursus hostium repellendi sint. Ego itaque tantum estimo ut hostes post terre motum pertimescam. quod magis putauerim deum hanc illecebram dimisisse ut penas redderent. Non itaque tantum manu armisque freti. quantum nostris calamitatibus aduenerunt. Fallax autem spes est que non suis uiribus nititur. sed alienis aduersis. Sed neque uero res uel contrarie apud homines incerte sunt. & in utramque partem mutant fortunam. & id uobis propria exempla demonstrabunt. Nam prius prelia superiora nos uictores fuimus. post ab hostibus uicti sumus. & nunc quod estimare ualebit si illi capiantur & nos uictoriam obtineamus. Nimius itaque confidens incautus est. metus autem prudentiam docet. Nam in hoc ipsum quod timetis. fiduciam suggerit. Nam cum ferociores quam oportet fuistis & preter uoluntatem meam sepius in hostes irruistis. & nunc uideor alacer animus certam uictoriam spondet. Conuenit autem ante pugnam sic esse affectos: in ipso autem bello uirtutem erigere. sceleratisque hostibus intimare factis quod nullum malum neque ira celestis umquam deprimat fortitudinem iudeorum dum et uite spiritum habent. nec sibi arabas dominari patiantur. Nichil quoque uos terreat motio rerum anima carentium. neque arbitremini terre esse concussionem aliam facte cladis esse portentum. Natalia namque sunt elementorum

uiera. nullumq; dampnū inferunt n̄ q̄ ex ipsis euenerit. C
terū q̄ uob amplius terre concussio nocere poterit uictis. immo ma
ximum exiciū monstrū hostib; accedit. q̄ legatos nros pret omniū
hominū leges crudelit̄ extinxerit. Nō n̄ effugient maximū dei
lumē & nram dexterā inuictā. & continuo deo annuente penas
dabt̄. Pergite n̄c n̄ p coniugib; neq; p liberis. aut p patrie piculo
pugnaturi. s; p ultione cędis nroȝ legatoȝ. Vob aū in obedien
tib; ipse pliciabor p ceteris. Pro certo autē sciatis nulla fortitudine
posse sustineri. nisi temeritate ledat̄. His uerbis herodes milites
adhortat̄. ubi eos alacres uidit. sacra dō celebrauit. & deinde cū
exercitu iordanē trāsgressus ē. Castris aū positis n̄ pcul ab hostib;
pugnā eminꝰ incitabat. quā primū cupiens congdi. Nā 7 hostes
p̄miserat q̄ castellū occuparent. ipse uero pducto ad plurimū milite i
structa acie arabas lacessebat. Cū aū nemo contra pcederet. q̄dā
eos uehemens formido tenebat. & ante multitudinē dux alchimus
timore obriguerat. Herodes aū uallum eoȝ aggssus omnia dis
turbat. eoq; n̄ coacti ad pugnā confusis ordinib; mixti cū pedi
tib; equites congdiunt̄. & si multitudine supiores iudeis. tam
alacritate impares. quis audaciores eos faceret uictorię despa
tio. Et q̄mdiu quidē restiterunt. nō magna cędes eoȝ facta ē.
ubi u̇ tga nudauerunt. multi a iudeis. multi a semetipsis concul
cati pierunt. Deniq; v. milia i fuga ceciderē. cetaq; multitu
do in uallū cōpulsa ē. eosq; statim circumseptos obsidebat he
rodes. & aquę penuria eos uehement̄ urgebat. & q̄ngenta
talenta herodi pro redemptione sua offerebant. Ardescente aū
siti catuatim exeuntes ultro se iudeis tradebant. adeo ut q̄nq;
dieb; iiii. milia interirent̄. sexto u̇ die reliqua multitudo ad
pugnā desparata salute pcederet. Quib; congssus herodes
iterum vii. milia circit̄ strauit. & tā magnā plagā sumpsit ex
arabis. Mox aū illum excepit de sumpta rerum sollicitudo
ppt amicitiā antonii. p uictoriā cesaris apud actiacū. Verumtn̄
cesar plus timoris habebat q̄ herodes pateret. Nā cesar ui
ctum n̄ putabat antonium quādiu herodes sup ee̅t. Hero
des aū his piculis decreuit occurrere. rodūq; ueniens ubi ce
sar eo tempr̄ morabat̄. adiit eū sine diademate ueste cultuq;
p̄uato. s; fastu regio neq; dissimulata ueritate h̄ corā cesa
re dix. Ego o cesar rex fact̄ ab antonio. fateor utile regem
me fuisse antonio. Neq; dubitaueri dicere q̄ omnimodo
armis meo gratū expt̄us ee̅t; nisi arabes n̄ p hibuissent. s; tam
ei auxilia p uirib; meis misi. & multa frumti milia. s; nec
accepta apud actiacū plaga bene de me meritum deserui.
Et cū auxiliū ei n̄ comodarem. tam optimū consiliū dedi.
ut cleopatrā occideret. Quā si occidisset. & pecunias 7 muros
ad tuicionē. & exercitum. & meme ipsū sociū belli contra
te pollicebar. Sed p̄fecto ei aures cleopatrę amor. & dś
ut tibi uictoriam donaret obstruxit. Vna g̃ cū antonio
uict̄ sum. & regni coronā cū ei fortuna deposui. ad te aū
ueni spe salutis de uirtute p̄sumens. & ut in exemplū tra
hat̄ qualis amicus meā amatoris fuerim. Ad h̄ cesar immo
saluus esto inq̄t. & nc̄ regnato certi. Nā merit̄ es ut pluri
mos regas. cum amicicia tanta fide cueris. quin & stude ut
m̄ deinceps fidus p̄maneas. Siqdē ego p clarissima spē do
tiā in magnanimitate p̄mitto. Recte tamē fec̄ antonius
q̄ mag cleopatrę q̄ tibi paruit. te aū lucrati sumus ppt ei
amicitia. Initiū autē ē decreto firmitate regni p beo. ex
pliar aū ipse q̄q; t̄ bene aliq̄ facere. ut amplius n̄ lugeas
antoniū. Cesar g̃ hui sermonis humanitate herodē ne q̄d
de amicicia sua dubitaret hortatus. diadema illi reposuit &
indulgentiā decreto consignat. Herodes aū pret cetͣ delinitum
munerib; rogabat ut alexandrū quendā supplicē ex amicis
antonii iuberet absolui. Sed uicit iracundia cesaris. dicēs illū
grauia comisisse p quo rogabat. & tam̄ pulit de petitē. Pt̄
herodes cesare ad egyptum eunte p syriam. multis pecuniis ei
oblatis. ipse cū suo exercitu ad ptholomaidā cum eo pcessit. 7
cenā illi cum omnib; amicis exhibuit. & insup exercitui epulas
distribuit. Prospex & ut p arida loca pficiscentib; ad pelusium
& inde redeuntib; aquaȝ copiam deē̅et. nec fuit q̄cq̄m utensiliū
q̄ exercit̄ desideraret. q̄ n̄ eis exhiberet. P his beneficiis cesar
herodi hoc regnū paruum ee̅ estimabat. & ido restituit ei omīa
quę cleopatra antonio iniente ipsi abstulerat. & totā syrię cū
p curatore c̄stituit. Hinc ad summā felicitatē uenit. 7 ad maiorē
subleuat animū. maximā p̄ uidentię parte obsequio pietatis in
dulsit. Nā anno regni sui xv. & templū instaurauit. 7 duplu
ᵃr̄e spaciū q̄ fuerat circa templū muro amplexus est ingenti.
& munificentia ac singulari argumto. Erant & i ambitu fani
magnę porticus. eisq; iunctū a septētrione castellū q̄ antonia
uocauit in honore antonii. Qui & domus regia ibi i supio
ri parte ciuitatis extructa. duas ędes inea maximas atq; pul
cherrimas quib; ne templū q̄dē usq̄ conferri poss&. edificauit.
easq; amicoȝ uocabulis unā cesaream. altam agrippiū nominau.
In samaritica & regione oppidū muro pulcherrimo p xx. sta
dia circūdatū sebasten appellauit. deductis illic sex milib; colo
noȝ. & t̄ra eis fecundissima attributa. Vbi templū q̄q; ma
ximum int̄ edificia collocauit. & circū id area triū semis sta
dioȝ cesari dedicauit. Aliud & templū circa iordanis fon
tē candido marmore posuit. Qui locus uocat̄ panii. ubi
montis q̄dā uertex i pcelsum edit̄ ppt subiecti lateris uallem
speciū apit umbrosum q̄ a p̄funde altitudinis rupes ad i imum
liquentis quę receptaculum concauat̄. Foris autem de speluncę
radicib; oriunt̄ fontes. & ut quidā putant h̄ ē iordanis initiū.
Non fuit aū ullus locus ydoneus regni. qui herodes rex nudū
ab honore cesaris reliquerit. Nā cum in maritimas ciuitates
andiss& unā iam uetustate fessam. q̄ stratonis pyrgus uoca
bat̄. & p loci natura munificentię suę capace. totam eam candi
do saxo reparatā clarissima regiā decorauit. & inea maxima i
natā s̄ magnitudine demonstrauit. Nā int̄ doram & ioppen
int̄ q̄s ista stabat omnis hora maritima adeo fuit i portuosa.
ut omīs q̄ ad egyptū ex fenice nauigarent. i mari fluctuare coge
rent̄. minas affrici uenti metuentes. cū mediocris aura tantas
undar̄ moles ad scopulos erigit. ut remeantes fluctus gurgites p
aliquantum spaciū maris ferinas augeat̄. Sed rex herodes libera
litate ac sumptib; deuincens loci naturā. pireo maiorē portū edi
ficauit. & i eius penetralib; alias stationes nauib; fecit altissimas.
& q̄nq̄m ei omnis locus aduersaret̄. tam tā cū difficultate certauit.
ut firmitas q̄dē structis neq̄q̄ mari cederet. pulchritudo u̇ tanta ee̅t
q̄si nulla res ardua p pedisset ornatū. Metit̄ aū quem diximus
portui spacium p xx. ulnas in pfundu saxa dimisit. quoȝ pleraq;
pedū l. longitudinis & altitudinis viii. & latitudinis x. Nonnulla
u̇ & maiora fuerunt. Expleto aū spacio q̄ unda celabat i cc.
pedes muri dilatauit. ex quib; c. repellendis fluctib; erant aū
ē structa. Ceta aū saxeo muro quo porē cingit̄ subiecti s̄t mag
nis turrib; inpositis. quaȝ maxima ac pulcherrima ex parente
cesaris drusium cognominata ē. Crebri aū fornices adducenda q̄
porē herer. p q̄; fornicib; & circū eos pila saxea & lata quę
de naue egdientes exciper& ambulatio. adeo aū septentrionalis erat.
Oppidū aū pariete dedicauit. ciuitati u̇ cesaree nomē imposuit. Q̄n
& & cetā opa. forū. theatrū. amphitheatrū digno uocabulo col
locauit. Sed nec parentes suos ita q̄s q̄m dilex. Nā & patris mo
nimto in optimo loco regni campo ciuitatē condidit. fluminum
arboȝq; ditissimā. eaq; antipatridā nuncupauit. & sup iericuntā
castellum natura tutū & pulchritudine p̄cipuū muro cinx. atq; in
honore matris cypra uocauit. Fratri q̄q; faselo turri in hierosoli
mis dedicauit. Cognatis aū & amicis gn̄tie g̃te traditis. nec sui fuit
i memor. s; castellū cont̄ montē arabici lateris ppugnaculo muni
tū de suo nomine herodiū uocauit. Cūq; h̄ 7 alia multa opa
p fecisset. magnū spectaculū cunctis uidentib; p̄buit. Summus
& uenator erat. & sepe i eq̄tandi pitia quę cupi& assequebat̄.
Deniq; uno die q̄ndā quadringentas feras subegit. Est aū
illa regio altrix aproȝ. s; mag ceruis & onagris frequentat̄.
Bellator aū talis erat. q̄ sustineri n̄ posset. & multos i exercita
tione terebat. Fuit & intor q̄ndo iaculo directissimus. & sagitta
libitator uidebat̄ egregi. Pret animi aū corporisq; uirtutē. sc̄a
q̄q; fortuna usus ē. Raro aū contrario ei belli cessit euent. Siq̄ndo
aū id accidit. n̄ ipsi culpa s; aut pditione quoȝdā aut temeritate militū fiebat.

Post h̄ & e publica infelicitatem & aduersi casus ex muliere ope
runt q̄m maxime diligebat. Nā antipatrū filium sui quē ex
p̄ore uxore habebat. amore illoȝ filioȝ q̄s de mariamne susce
pat. expulit de ciuitate. Quinq; aūt filioȝ quos ex mariamne
susceperat due erant femine. ceteri mares. Hoȝ minimo rome in
studio mortuo. duo maiores natu ppt matris nobilitatē 7 q̄ i reg
no natī ee̅nt. amabilit̄ a patre educabant̄. Deinde herodes hyrcanū
coniugis suę auū quē parthi ut sup diximus captiuū adduxerant
ad se reuersū ppt suspicionē pemit. Fratrem q̄q; coniugis ppt
eandē suspicionē in lacu demersū necauit. Ex his g̃ reb; acci
piebat ipsa mariamne inimicicias cont̄ herodem p babiles cau
sas. & tantū in eū erat uxoris odium. q̄ntū illa ipse amabat.
Nā de morte cognatoȝ dolens. multa obpbria marito obiciebat.
sororē q̄q; ei salomen. & fratrem ferora maledictis atrocioribȝ deho
nestabat. Herodes aū p amore ei in his omnib; obmutescebat.
Nā pfecturus ad cesarem iosippo salomę sororis sue uiro q̄m fidū
h̄ebat. & p affinitate beniuolū. comendauit ei uxorē mandans
ei clam ut eā interficeret. si & se occidisset cesar. Verū iosippus
n̄ maligno s; regis amore mulieri cupiens demonstrare. q̄ ab ea ne
mortuus pateret diuelli. secretū ei sermone apuit. Et illa iosi
herode multaq; int̄ fabulas de affectu iurante. & q̄ nunq̄ alterius
mulieris ee̅t amore capt̄. illa deinde resp. Valde amor tuus ergā
me cōpbat̄ ē. cū iosippo ut me occideret pcepisti. His audiens
herodes q̄ occulta credebat; amens ilico insaniebat. nec iosippum
unq̄ mandata sua pdidisse erat; nisi eā coitu corrupisse&. Cūq;
p ira stratis exsiluisset. salomę soror ei arrepto tempore cinnam
ū. mariamne cum iosippo simul accusauit. Vn̄ herodes inmode
rato emuli dolore feruens. confestim utrosq; iussit occidi. Deinde
penitudo sequebat̄ insaniā. & postq̄ iracundia concidit. amor
eoȝ i calescebat. Tanta aū uis cupidinis erat. ut eā mortuā nō
putaret. s; p egritudine tanq̄ uiuā alloqueret̄. Matre aū
iracundię succedunt filii. & inmanitatem sceleris reputantes.
n̄ alit̄ suspectū patrem q̄ si hostis ee̅t h̄ebant. Siquidē cum
etatib; eoȝ. mentiū q̄q; roborabat̄ affectio. Iā u̇ in ætā con
iugio. unꝰ amitę suę filiā dux. alt̄ filiā archelai regis capadocū.
Quidā aū accedens ad herodē nunciauit ei q̄ p utrimq; filii
ei instruerent̄ insidias. & ap cesarē eū accusare uellent. His
g̃ criminationib; replet̄ herodes. uelut s̄ ppugnaculo futurū
adūs filios. antipatrū ex doside natū i regnum redux. 7 filiis
mariamnę pposuit. Qui cū hāc mutationē tolerabilē n̄ puta
rent. indignationē cohibere p sua nobilitate n̄ poterant; s; dū
singulis quib; offenderent̄ ira pdebant. & in dies singulos magis
magisq; a patre negligebant̄. & antipat̄ eo mag honorabat̄.
Nam idem antipater pat̄ blandire callide nouerat. & uarias in
fratres suos calumnias cferebat. q̄dā ipse dictitans. amicos u̇
ad alia uulganda submittens. donec omnino spē abscidit frib;
suis. In testamento u̇ ipse iā aptē successor fuerat declarat̄.
Deinde & tanq̄ rex ad cesarē missus est. cultuq; regio & ceteris
obsequiis p̄t diadema utebat̄. Matrē & suā dosidē antiquo
delectā. quomodo ualuit ad cubile patris reuocauit. & blandiciis
& criminationib; patri obrepsit. ut & de filiis morte cogita
ret. Qua ppt herodes alexandrū filium secū romā parte ducens.
ueneni sibi dati reū ap cesare accusauit. Ille aū uix loq̄ndi co
pia nact̄. delicta quidē patris uerecunde suppssit. inse u̇ dicta
crimina fortit̄ diluit. & fratrem parite secum purgauit. mox q̄; de
antipat̄ calliditate. & de suis iniuriis quest̄ est. Nā p̄ter in
nocentia culpę eloquentia iuuabat̄. & erat acerrimus i dicendo.
Postremo ploquit̄ q̄d eos pat̄ libent̄ occideret. auxit facin&
cunctis assidentib; lacrimas mouit. & cesarē sic affecit. ut eoȝ
accusationib; spretis. herodē in filioȝ amorē reuocaret. Hac
aū lege reconciliatio facta ē. ut adolescentes illi omnib; pat̄
obedirent. ille aū cui uellet regnū relinqueret. Post h̄ roma
digssus. licet soluisse c̄minib; filios uideret. n̄ dū tn̄ erat
suspicione liberat̄. qui argumtum odii seq̄bat̄ antipat̄. & sup
uerecundia reconciliatoris palam pferre inimicicias n̄ audebat.
Cū u̇ hierosolima redisse&. ppl̄o conuocato. ibiq; filiis p̄sentib;
astantib; antipatro q̄ & pmogenit̄ erat. & filiis mariamne
alexandro & aristobolo. causam pfectionis narrauit. multasq;
dō gras egit. multas & cesari. q̄ domus suę sediciones sedasse&.
& q̄d regno mai ee̅t filiis suis cordiā pstitisse&. Nā cesar me
regni dnm̄. & successor regni iudice constituit. ego aū ei mea co
modatate gras refero. ut eisq; istos meos filios reges designo. h̄q
mee senectutis sociū pmū dm̄ p cor fieri. dein hos om̄s. Nā anti
patro etas. filiis aū mariamnę nobilitas successionē regni concili
at. Magnitudo aū regni omnib; sufficeret. Quos aū cesar
coniunxit. 7 pat̄ in regē constituit obseruate. nō iniustis eos nec
dispparib; s; meritis calentes honorib; Rogo aū n̄ solum uos
s; & p̄ncipes ordinū exercit̄ mei. ut ad huc nunc solo spē h̄eant.

Non tamen regnum, sed regni honorem filiis meis trado, et iocunditatem quidem quasi rectores percipient, pondus autem rerum et si nolim meum tamen est. Consideret autem quisque vestrum etatem meam vitamque institutam necnon et pietatem. Nam neque senex adeo sum ut de me cito desperetur, neque voluptatibus assuetus que adolescentum quoque breviore spatio concludunt. Divinitatem vero ita colui ut in longum vos cum progressurus esse credam. Quod si quis in contemptum mei meis filiis placere maluerit, et pro illis michi supplicium dabit. Ego enim non quod eos ex me procreatos honorifice eos haberi veto, sed quia hec novis adolescentibus studia et temeritatem facile suggererent. Itaque cogitent qui se ad eos applicant bonis quidem apud me paratum esse premium, seditiosis vero paratum supplicium. Nam ipsis expedit me regnare, neque eis esse concordem. Vos autem o boni filii primum mente retinentes sacram naturam, cuius affectiones etiam inter feras bestias salve sunt, deinde cesarem qui vos reduxit in gratiam, necnon tercium patrem vestrum vos monentem fratres animo et corpore permanere. Ideo nunc autem vobis et vestimenta et obsequia regalia dabo. Deumque oro conservare honorem vestrum si concordes fueritis. Hec locutus herodes singulos benigne cum salutavit, populum dimisit. Alii convenientia dictis eius optantes, qui vero mutationis erant cupidi, ne audisse se quidem simulabant. Fratres autem dissensio reliquit, sed peiora suspicantes alii de aliis digressi sunt. Nam filii mariamne alexander et aristobolus egre ferebant antipatrum ante regnum natum se in aliquo precellere. Antipater autem censebat eos sub se regnare. Tam autem antipater pro varietate morum retinere secreta noverat, et que sibi odio erant multa fraude celabant. Filii autem mariamne pro nobilitate generis quicquid mente gerebant in lingua proferebant. Multi autem ad litem inter eos incitandum operam dabant, et plures amicorum sese explorandi causa ingerebant. Itaque omne quod a filiis mariamne dicebatur in occulto, statim apud antipatrum nota fiebant, et ab antipatro ad herodem cum adiectione deferebatur. Et quod simpliciter locuti erant, ab antipatro apud patrem in crimina vertebantur. Semper et quos irritarent submittebat antipater, ut mendacia suas veras occasiones haberent. Cum autem hec caute universa committeret, astutus et criminationibus aditum ad herodem moliebatur, delatoribus subornatis. Et si quid de fratribus nunciabat illi, mox hec affirmando herodem ad iracundiam provocabant, omniaque ad insidias referebant. Hiis accensus herodes quantum prodiens singulos de affectu adolescentium subtrahebat, tantum adiciebat antipatro. In eandem quoque partem inclinati sunt qui regno favebant. Adolescentes et in se delata facinora nesciebant, et ex his propterea capiebantur incauti. Nullus tamen palam a patre increpabatur, sed affectu eius refrigescente, paulatim hec sentientes ad vos dolorem aspirius excitabantur. Antipater autem eodem modo patruum suum feroram et amitam salomen contra illos incenderat. Preter hec autem omnia quedam criminatio de eis divulgata est, que animum patris nimis incendit. Audivit enim quod sepe congrererent deo quod matrem eorum occidisset, et causam eius cum gemitu atque imprecationibus deflerent. His de causis herodes licet prestante animum adolescentium formidaret, tamen ne spem correctionis abscideret, ad se eos vocavit. Romam enim navigaturus erat, et quasi rex pauca minitatur, in pluribus eos quasi pater monebat, rogavitque eos ut fratres diligerent, promissa priorum peccatorum venia, si post hec meliores fierent. Illi autem criminationum invidia ficta esse dicebant, purgationisque sue fidem rebus ipsis posse probari. Nunquam tamen calumniatores defore, dum cui persuaderi possit extabit. His ergo verbis patrem ad tempus placaverunt, sed non multo post ad alia acerbiora negocia sermo ferebatur. Tres eunuchi erant herodi karissimi, et ex genere famulatus nemini id latebat. Uni enim vinum ministrare cura fuit, alteri cenam apponere, tercius autem dormitum eum collocabat et cum ipso cubabat. Hos muneribus maximis alexander subiecerat sue cupiditati. Postquam autem regi herodi indicata sunt, vi tormentorum coacti aperuere quomodo eos fefellisset alexander, nulla in herode spe habenda esse commemorans, impio sene, et qui capillos infecisset ob hoc ut eum cuncti adolescentem putarent. Verum se oportere coli, qui et invito eo futurus esset regni successor, nec multo post ab inimicis repeteret penas, amicosque suos beatos faceret, ac ipsos precateris; et alexandro obsequia potentium iam parere, militieque rectores, neque ordinum principes occulte ad eum convenire dicerent. Hec herodes adeo premuit, ut non auderet statim delata proferre, sed exploratores die noctuque submittens, dicta factaque singula scrutabatur. Et de quibus suspicio fuisset, ilico trucidabat. Itaque regnum eius acerbissima iniquitate repletum est, et ipsis criminationibus erant supplicia velociora. Omnisque accusabatur qui non accusabat, et cum eo qui ante accusatus erat ducebatur ad penam. Adhuc et sevicia processerat, ut neminem eorum quamquam humanitate aspiceret, qui auctores accusationum erant. Sed et amicis se iniquissimum prebebat, et multos de regno suo deiceret, et in quos potestatem non habebat, in eos dictis asperis seviebat. Augebat et mala antipater, collectisque propinquorum catervis, nullum criminationis genus omisit. Tantum autem in eo qua sua rege, commentisque delatorum timor invasit, ut stricto gladio sibi instare putaret alexandrum. Deinde subito alexandrum filium in vincula coniecit, et in amicos eius tormenta porrexit. Multi autem tacite moriebantur, nulla nove super conscientia prodita. Alii vero ex impatientia doloris fingebant aliqua mendacia ne punirentur. Alexander vero cum suspicionem patris in se abolere non posset, indicavit ei plurimos se socios habuisse in coniuratione adversus eum, et ante omnes fratrem ipsius patruum scilicet suum feroram, et sororem eius salomen. Archelaus autem rex capadocum, cuius filiam idem alexander in matrimonio habebat, mature in iudeam venit, metuens ne quid genero aut filie mali accideret. Quibus et quasi callide tam prudentissimo consilio succurrit, regisque herodis minas arte dissoluit. Mox enim ut ad herodem venit, ubi tandem est, clamat, execrabilis gener meus, aut ubi parricidale caput aspiciam, quod meis manibus ipse laniabo, et tradam filiam meam bono marito novo. Nam et si filia mea particeps non est huius consilii, quia tamen eiusmodi viri coniunx fuit inquinata est. Miror et tuam pacientiam o herodes cuius periculum agitur, quod adhuc alexander vivit. Ego namque ita ex capadocia properans veniebam, ut et illum reperirem iam supplicium, et de filia mea tecum questionem haberem, qui illi desponderam. Atenim de utroque nobis consulendum est, licet nimium pater sis, et ad puniendum filium insidiatorem nimis fortis es. Permiscens de ceteras, et alter alteri iracundior uterque videbatur. Talibus vero archelaus generum alexandrum increpans, quasi primum fallit herodem. Et cum eum sibi credere videret, considerandum est, ait, et si iisdem filius aut gener meus aliquid habuerit huiusmodi persuasionis auctores, quod ad acturo parte lubricam tamen impellerentur. Ab huiusmodi namque hominibus non solum adolescentes falluntur, verum et senes, domusque clarissime, totaque regna solent subverti. Consentiebat hiis dictis herodes, iramque paulatim remittens

182

alexandro. Dicebat quod frater ipsius ferora et soror salome cum eo in coniuratione fuissent. Quod ubi feroras audivit, sentiens archelaum apud fratrem suum herodem multum valere, ex impudentia salute se apud eum quesivit. Archelaus autem primum eum increpans quod fratrem herodem voluisset insidiis decipere, et adolescentem generum suum apud patrem causa mali fuisset, deinde monuit ut ut a fratre suo diligeretur esset veniam de commissis peteret, et in hoc se ei adiutorio fore. Paruit archelao feroras, atraque veste cum lacrimis ut quam miserabilius potuit ad pedes fratris sui herodis provolutus se culpabilem fatebatur. Et ita archelao interveniente in gratiam fratris rediit. Ipse autem archelaus tamdiu alexandro genero se simulabat iratum, filiamque suam ab eo disiunctam abducturum se firmabat, donec herodem compulit ultro pro adolescentulo se deprecari, ut filiam suam illi uxorem relinqueret. Archelaus autem dixit ut filiam suam preter alexandrum cui vellet coniungeret, tantum ut inter eos iura affinitatis non solverentur. Herodes vero asseverabat quod filia eius ab adolescente diligeretur, que si remaneret peccatorum foret oblivio, si vero discederet, causa desperationis adolescenti fieret. Mollior namque fit audacia, si domesticis affectionibus distrahatur. Vix ergo archelaus quasi renitendo cessit, et cum tali astutia alexandro genero in gratiam patris adducto, in epulis et humanitate continenti familiariter versabantur. Abeuntem autem a se archelaum muneribus talentorum LXX. et solio aureo gemmis ornato, et eunuchis donat, quin et cognati et amici regis iussu eius archelao dona clarissima dedere, eumque tam ipse quam optimates usque ad antiochiam prosecuti sunt. Non multo post venit in iudeam qui non solum reconciliationem factam fecit irritam, verum et causa fuit ut periret. Lacon iste erat genere, nomine euricles, ad regni desiderium pecunie amore corruptus. Is amplissimis donis herodi oblatis, adulatione falsisque de illo laudibus et sermonum calliditate ipsum circumvenit, maturque perspecto eius ingenio, dictis simul et factis que illi placerent, inter primos amicos eius habebatur. Nam et rex et omnes eius comites libenter eum spartiatam patrie causa dignum eum esse honore iudicabant. Ille autem postquam fragilitatem domus animadvertit, fratrumque inimicitias, et quemadmodum pater in singulos esset animatus, antipatri hospicio functus, simulata amicicia fallebat alexandrum, dicens se fuisse consiliarium archelai. Cum et etiam quasi probatus irrepsit, moxque ab eo fratri aristobolo commendatus est. Per temptatis autem omnibus accedens ad antipatrum exprobrabat illi quod cum filiorum herodis maximus esset, spei sue negligeret insidiatores. Ad alexandrum quoque accedens exprobrabat ei quod pateretur antipatrum filium private mulieris sibi in regno succedere, cum ipse esset ex regina natus, et filia regis uxorem haberet, et magnam spem haberet in archelao. Alexander verbis eius credulus, de antipatro que se movebant apud eum querebatur, et quod herodes matrem eorum interemisset, et ipsis regnum auferret. Hec audiens euricles et doleri se simulans, et ad aristobolum fratrem eius accedens ad ea dicenda pellexit. Post hec utrorumque verba ad patrem referens, ad antipatrum secreto discessit, narrans ei verba et insidias quas ei fratres parabant, et quod strictis gladiis mox irruere vellent. Oblatis autem ei ab antipatro multis pecuniis, laudator eius erat apud patrem. Cumque videret herodem se motibus placasse, adiecit et alexandrum filium suum mox gladium exacuisse, et secum confirmasse dextera, dicendo quod ipse regnum alieno filio tradere vellet, et eorum matrem occidisset, et regnum eorum hereditarium antipatro spurio prepararet, et ideo se velle sanguinem matris vindicare. Hiis euricles in alexandrum falso delatis, antipatri laudes prosequebatur, dicens illum esse solum qui patrem diligeret, et qui adhuc insidias retardasset. Herodes autem non diu pretereunte suspicionis obliti intolerabilis iracundie feritate turbabatur. Antipater autem iterum [illegible] tempus nactus, alios accusatores fratribus subornavit, qui dicerent eis iocundo tyranno clam colloqui solitos esse, olim principes equitum, et tunc propter offensiones quasdam motos. Hac indignatione succensus herodes, confestim eos tormentis subegit. Illi autem nichil eorum se scire confessi sunt. Cum autem nullum documentum validum de eis proferretur, tamen a vinculis absolutos, sic in custodia servari precepit. Euriclen vero domus sue pestem, ac totius sceleris indicatorem, bene de se meritum, datoremque salutis appellans, talentis L. donavit. Ille autem prius quam certa fama provolaret, ad archelaum properat, aususque dicere quod herodem reconciliasset alexandro, ab illo quoque pecunias cepit. Deinde achaiam ingressus, ad similia facinora male quesitis abusus est. Postremo apud cesarem accusatus quod dissensionibus implevisset achaiam, et civitates spoliasset, inde fugatur. Quidam et euaristus cum esset amicissimus alexandro, recedente euricle, percunctante herode super his que ille sibi intimasset, iuravit se nichil scire. Nec tamen quicquam id miseris profuit, apud herodem solis maledictis aures paratissimas aperientem. Eumque sibi gratiosissimum esse iudicantem qui secum eadem crederet, hisdem moveret. Incitabat preterea salome soror eius crudelitatem eius in filios. Namque hanc aristobolus periculis involverat, et apud fratrem accusaverat quod sylleo arabo nubere voluisset. Illa autem accedens ad fratrem, multis criminibus obfuscabat adolescentulos illos, in tantum ut herodes nil ulterius dubitare passus, utrumque filium in vincula mitteret, et ab invicem separatos asservari preciperet. Deinde volumnium militum magistrum et ex amicis suis olimpum descripta indicia ferentes, proficisci iussit ad cesarem. Qui postquam navigantes roma delati cesari herodis litteras reddiderunt, cesar vehementer in adolescentulos exarsit. Verum ei potestatem a filiis non auferendam iustum ducens respondit ei ut ipse sui arbitrii dominus esset. Et tamen si placeret ut in commune consessu propinquorum et rectorum sue provincie de insidiis filiorum quereret, et si eos in delato crimine constrictos reperiret, occideret, si vero tantum fuge esse meditatos, mediocri supplicio in eos animadverteret. Paret ceptis herodes. Cumque berito ubi cesar iusserat pervenisset, iudicium cogit, et presidentibus ibi rectoribus, quibus a cesare [illegible] fuerat [illegible] et penam [illegible] legata, et cum his volumnio procuratore, deinde propinquis et amicis regis, et salome et ferora, et post hos optimates syrie preter archelaum regem. Nam hunc herodes quasi alexandri filii sui socerum suspectum habebat. Filios quoque suos satis provido consilio in concilium non produxit. Sciebat enim quod si tantum visi fuissent, universorum misericordiam concitarent. Ille rent. Et si et dicendi copia natum esset, facillime alexander obiecta dilueret. Custodiebantur autem in platane vico sydoniorum. Exorsus est ergo herodes in concilio velud cum presentibus loqueretur, insidias obiciebat et probationibus deficiebat. Maledicta vero et plura et iniurias et peccata plurima in se admissa prosequebatur, que morte graviora esse consessoribus demonstrabat. Postremo cum nullus ei contradiceret, rogavit eos ut filios suos [illegible] sententia [illegible]. Primus ergo saturninus condempnandos esse adolescentulos sed non morte pronunciavit, et idem duobus legatis bonum visum est, et aliis non paucis. Tristem vero sententiam primum volumnius dixit, et post eum ceteri herodi

fauentes, necandos esse adolescentes iudicauerunt. Tota uniuersa syria & iudea suspensa opperiebatur huius tragedie finem. & nemo estimabat herodis crudelitatem usque ad parricidium processuram.

Ille tamen filios tyrum duxit, atque inde cesaream deuectos quo genere mortis eos puniret cogitabat. Veteranus miles quidam nomine tyro, qui & filium habebat cum alexandro coniunctissimum atque amicum, & ipse adolescentulos diligebat, pre nimia indignatione mentis circuiens clamabat conculcatam esse iustitiam, ueritatem perisse, naturam esse confusam, uitamque hominum iniquitatis esse plenam, & cetera que dolor contemptori uite dictasset. Demum ipsum herode ausus adire dixit ad eum. Michi omnibus hominibus uideris esse infelicissimus, qui contra karos nequissimis credis. Siquidem frater tuus feroras & soror salome fide apud te dignis, filios tuos quos semper ipse morte supplicio dignos esse iudicasti, neque eos aduersus hec agere uetuisti successoribus destitutus cum solo antipatro remanebis, capite facile opprimendus.

Verumtamen cogita ne ille quoque militibus odiosus fiat propter gaudium quod habet de nece fratrum. Nullus enim est qui non adolescentium misereatur, precipue & plurimi palam hec grauiter ferunt. Hec dicens, simul eos quibus res indigna uideretur nominabat. Herodes autem statim & illos & ipsum cum filio qui hec nunciauerat comprehendi iubet. Ibi & cum aliis quidam regalis tonsor nomine tryfon nescio qua correptus insania semetipsum indicans prosiluit dicens. Michi iste tyro persuasit ut occasione tondendi nouacula te occiderem, & alexandrum ob hoc michi magna promisisse munera. His auditis herodes tyronem eiusque filium & tonsorem subdidit questioni. Cumque illi negarent, tonsor autem nichil amplius diceret, tyronem uehementius torqueri iussit. Tunc filius patris miseratione commotus, cuncta se regi indicaturum promisit, si pater parceret. Relaxato ergo patre dixit eum uoluntatem habuisse ut ipsum occideret impulsus ab alexandro. Hoc autem fictum quibusdam uidebatur, ut ab adolescente quo patrem a penis liberaret, non nulli hec uera esse firmabant. Herodes tamen & multitudinis principes & tyronem cum filio & tonsore accusatos, cum aliis qui simul accusati fuerant iussit lapidibus interfici. Filios uero alexandrum & aristobolum in sebasten missos suffocari precepit, & mortuos asportari cum alexandro materno auo sepeliendos.

Antipater autem, cum iam sine controuersia successorem regni speraret, intolerabile genus excepit odium, cunctis scientibus illum fratribus conseruisse calumnias. Archilaum autem non mediocris timor sollicitabat, cum crescente sobole peremptorum. Erant enim alexandro ex glafira duo filii tygranus & alexander, itemque aristobolo ex beronice filia salome, herodes & agrippa & aristobolus, filieque due herodias & mariamne. Glafiram autem uxorem alexandri cum dote sua in capadociam herodes ad archelaum patrem remisit, postquam alexandrum interfecit, beronicem autem uxorem aristoboli auunculo antipatri nuptum dedit. Conuocatis autem propinquis & amicis astantibus pupillis filiorum quos necauerat, misertus eorum & oculis lacrimis repletis dixit. Hos pupillorum patres michi quidam tristis fortuna eripuit, ipsos autem orbitatis miseria cum natura commendat. Experiar itaque ut & si pater infortunatissimus fui, auus tamen sim prudentior, & filiorum filios amantissimos michi relinquam. Despondeo igitur fratris tui ferora filiam tuam maximo filiorum alexandri, ut eius curator sis necessarius. Tuo uero antipater filio aristoboli filiam. Eris enim huic orbate, sorore uero eius herodes filius meus accipiat. Credebis quidem hoc sic iudicium meum, neque id quisquam dirimat qui me amabit. Precor autem & deum bono regni mei, meorumque nepotum copulare nuptias, atque hos pueros placidioribus oculis aspicere, quam patres eorum. Postquam hec locutus effleuit & puerorum dexteras iunxit benignissime consalutans singulis dimisit concilium. Statim diriguit antipater, & sibi derogatum existimabat, timuitque de rebus cunctis periculum fore si alexandri filius preter archelaum & ferora tetrarcha adiutorem haberet. Itaque omnimodo dirimere sponsalia statuit, & callide patri surripere timuit senectam acrius quoque uigilantiam ad suspicandum. Palam uero eum supplex adire ausus est coramque deposcere ne se honore priuaret quo dignum eum iudicasset, nudumque nomen regis habere uellet, regnum autem subsecutum penes alios esse. Instantissime autem precabatur, quia numerosa esset regia progenies, nuptias permutari. Herodes ergo perfecto eius animo quid de pupillis cogitaret, uehementius iratus est, & filiorum quos interfecerat casum reputans, formidabat ne & hi quandoque calumnias antipatri premium ferrent. Tamen postulanti nimium antipatro nuptias permutauit. Hinc liberabat aduertere quantum antipatri ualuerit adulatio. Nam interempta pupillorum spe antipater & pro sua commoditate affinitatibus uinctus expectatione certa nitebatur, adiectaque malignitati fiducia, neque quisquam erat tolerabilis. Quia uero singulorum odium uitare non poterat, securitatem se exteriore querebat. Cum preterea feroras ei uelud iam confirmato regno obsecundaret, quia & mulierum conflata in aula factio nouas turbas excitabat. Et enim ferore uxor cum matre ac sorore sua, necnon & matre antipatri multa in regno insolenter agebat, & duas regis filias contumeliose tractabant. Salome autem soror herodis inuidebat eorum concordie, quamque non pro bono conuenirent apud fratrem insinuabat. Cognita eius delatione mulieres & quod hoc herodes egre ferret, aperto quidem conuentu & familiaritate abstinuerunt, & inter se discordare rege audiente simulabant, & occultius eius & nocturnas comessationes habebant, earumque consensum esse fecit obseruatio firmiorem. Salomen autem nichil horum latebat, que herodi cuncta nunciabat. Ille autem ardens iracundia, maximeque aduersus ferore coniugem, quam ea preter ceteras accusaret salome, conuocato cognatorum amicorumque concilio, tamen consilio mulieris & filias suas contumelias eum in dicat & quod pharisees mercedem contra se prebuisset, & fratrem suum ferora sibi hostem reddidisse. Herodes autem conuersus post hec ad fratrem ferora, interrogabat eum utrum se uel hanc habere mallet uxorem. Cumque ille libentius se potius uelle uita carere quam coniuge, herodes statim indignatus antipatro mandauit cum ferora ei coniuge aliqua nunc licere. Verum ille hec palam precepta custodiebat, in occulto autem ad eos proficiscebatur. Antipater autem effecit per amicos suas rome degentes, ut ad cesarem a patre mitteretur. Herodes autem nichil moratus misit eum cum amicis que usui erant necessaria, & magna pecunia dedit, & testamentum ei portandum, in quo ipse antipater rex erat inscriptus. Antipatro ergo romam directo herodes fratri suo feroro uehementius imminebat ut repudiaret uxorem. Quo nolente id facere, indignatus nimium herodes, ipsum fratrem cum uxore ab oculis suis abscedere iussit. Ferora autem equo animo accepta iniuria in tetrarchiam suam recessit, iurauitque unum sui exilii finem fore nisi mortem herodis, & neque

uiueri eum uisurum quamdiu uiueret. Deinceps post herodem egrotum uenire noluit. Coniugemque post hec ut herode conualescente feroras morbum incideret. Tunc herodis patientia demonstrata est. Nam & uenit ad eum, & humanissime curauit & fleuit. Ipse autem feroras morbum superare non quiuit, & in paucis diebus mortuus est. Quem licet herodes fratrem usque ad ultimum eius uite diem dilexisset, tamen a pluribus fama diuulgata est quod illum quoque ueneno interemerit. Post hec eius corpore hierosolimam portato, maximum luctum cum gente super eum habuit & clarissimum funus sepulture ei exhibuit. Unus igitur interfectorum filiorum mariamme alexandri & aristoboli hic extremum uite finis est. & transiuit ultio in antipatrum filium herodis auctorem iniquitatis, & ex interitu ferore nacta principium. Quidam ex libertis ferore adiuentes tristitiam herode dicebant fratrem ipsius patrem eorum ueneno interemptum esse. Nam coniugem eius matrem antipatri dicebant ei obtulisse quendam cibum non quo solebat modo conditum, eoque sumpto statim obisse. & uenisse illuc ante biduum matrem & sororis eius ancillam quandam mulierculam ueneficam ex arabia, ut uenenum fratri eius ferore pateret confecerit. Perculsus ergo herodes pluribus suspicionibus ancillas & non nullas libertinas tormentis subegit. Ibi una exclamabat uiolata doloris impatiens. Deus celi terreque rector, matrem antipatri quam nobis horum malorum causa est, uindictam exerceat. Hoc herodes audito, initium perscrutandi nactus perquirebat indaginem ueritatis ab illa muliere. Illa autem statim aperuit familiaritatem matris antipatri cum ferora quondam & eius uxore habitam, & quod sepius antipater & ferora ab eo egressi tota nocte cum illis mulieribus potare solita essent, seruis & ancillis exclusis. Hec omnia mulier illa torta indicauit. Cum autem ancille separatim torquerentur, pari uoto indicauerunt quod antipater ex consilio mulierum eos uiuos romam uocatus esset, & ferora fratrem eius trans flumen recedere curauisset, & sepe illos inter se occulte dixisse quod herodes nulli deinceps parceret, qui mariamne proprie uxori eiusque filiis minime pepercisset. Idoque melius esset ab hac belua quam longissime fugere. Sepe quoque antipatrum dixisse matri sue conquerendo, quod ipse iuuenis iam canus esset, pater uero eius senex iuuenesceret, & se fortassis prius incipere regnare moriturum. Preterea etiam pullulare ydre capita filios alexandri & aristoboli, & ideo herodem per senectutem delirare, qui putaret post mortem sua testamentum ab eo factum firmum permanere. Minime autem non esse quod filios odio haberet, cum & fratrem ferora persequeretur. Denique nuper sibi ne cum ferora fratre eius patruo suo colloqueretur, centum talenta dedisse, & uitam cunctas ablatas nudos se dimitti relinquerent. Verum hec neque fieri posse, ut tam pestifera bestia quisquam effugiat, sub qua nec palam amicabiliter uiuere liceret. Hec uerba & consilia mortuus ancille prodiderunt. Herodes ergo ante alios uidos fide antipatri matrem furor erupit, eamque omni ornatu que illi donauerat spoliatam, & multas talentas comparato expellit. Deinde ira deposita, mulieres a tormentis absoluit. Timore autem pauidus erat, & ad omnes suspitiones incitabatur, multosque innocentes metu ne quem nocentium pretermitteret, in tormenta ducebat. Nam uxore ferore fratris sui euocata, iussit eam afferri uenenum quod inter se confecerant. Illa uero quasi allatura egressa de tecto se precipitem dedit, & eo mortem & probationis & regis uerbera preueniret. Sed dei prudentia malitiam parte delata, periculum mortis euasit. Portata uero ad herodem, non respirare potuit, nam casus eam perturbauerat. & quam ob rem se precipitasset interrogata, iurante rege quod uera dicenti remitteret omne supplicium, sin autem falsa, prius malisset, corpus eius tormentis absumeret, & nec quidem sepulture relinqueret. Tunc illa recepto paulisper spiritu dixit. Audi o rex, & deus tecum mecum testis sit, quia falli non potest. Cum frater fratris tuus moriens uideret mortuo assideres lacrimans, tunc ille me ad se uocauit & dixit. Multum o coniunx de fratris animo erga me sum deceptus. Nam quem sic me diligeret inuisum habui, & necare cogitaui, qui tantum nunc me dolore quis nec dum mortuo effundit. Sed ego quidem obtempero premium fero. Tu uero uenenum ab antipatro nobis relictum huc afferens me quoque uidente consume, ne ad inferos quoque ulterius huius sceleris conscientiam deferam. Ego autem ut ille iusserat attuli, & magnam ueneni partem sub oculis eius in ignem effudi, modicum uero in me ipsam dubios casus, & quod te mitterem reseruaui. Hec dicens, pixidam cum ueneno in medium protulit. Dicebat & antifilum ex egypto attulisse uenenum illud a fratre apud alexandriam exercente artem medicine. Bathillus quoque libertus antipatri, aliud aspidum uirus aduexerat, aliorumque serpentium sucos, ut si prius fuisset inualidum, hoc se armarent in herode. Acceperat & a roma epistolas antipater ad patrem aduersus fratres rome in studiis degentes compositas. Erant autem archelaus & philippus iam adolescentuli magnique regis filii, quos antipater uelut communicantes spei sue remouere festinans, quasdam inter eos litteras ipse ad patrem destinauit sub nomine amicorum rome degentium, scribens eos multas maledictas patre exasperarent, & de alexandri ac aristoboli nece manifeste quererentur. Ob eas accusationes herodes adolescentulos de roma redire precepit. Antipater autem comparauit uestem preciosam, uariaque stragula, poculaque argentea, nec non & aurea, aliaque plurima instrumenta ut preciorum magnitudine omnes mirarentur. Deinde a roma litteras destinauit ad patrem se cito aduenire, quoque honorifice dimissus esset a cesare. Herodes autem uolens eum manibus tenere, timensque ne si quod persensisset se caueret, ipse quoque litteris beniuolentiam simulans familiarissime ei rescripsit, & ut reuersionem suam maturaret orauit. Antipater autem apud tarentum primam epistolam de morte ferore sui patrui susceperat, eumque uehementer luxerat, idque non nullis laudabile uidebatur. Sed quantum intelligi dabatur, causa doloris erat quod insidie contra patrem conflate pro uoto non cesserant, neque tam ferora flebat quam maleficiorum ministrum. Preterea metuerat eum quidam ob ea que fecerat occupa rat, ne quando forte deprehenderetur uenenum. In cilicia autem patris epistolam accipiens quam supra memoraui, statim festinabat. Sed postquam in celenderim uenit, subit eum quedam animi perturbatio, ante iam presentiens suam diminutatem. Amicorum autem prudentiores ei suadebant ne prius patri committeret quam pro certo cognosceret quibus ex causis matrem suam repudiasset. Minus autem prudentes & uisendi de patre cupidi ut properaret monebant, ne calumpniatoribus occasionem preberet, dicentes si quid eo absente factum esset, eo presente totum sedaret. Paruit hiis antipater impellente fortuna, transmissusque in sebastum portum defertur. Fit autem illi preter opinionem maxima solitudo cum omnes eum deuitarent, nullusque ad eum auderet accedere. Nam qui eum prius oderant, tunc aperta libertas est data. Non enim clam eum quisque oderat, cum cum roma nauigaret, nec quisquam honorabiliter inde susceptus est. Tamen uero ille clades domesticas intelligens calliditate celabat, metuque pene mortuus, multam confidentiam simulabat, cum neque fuga illi spes esset, nec circumstantia mala euadere. Sed neque certum ei aliquid de domo patris nunciabatur, cum hec herodes omnibus interdixisset. Conse-

dentia quasi vultu simulans cum suis in regiam venit. et comites eius cum iniuria sunt repulsi. Forte autem Varrus Syrie rector inde aderat. Antipater autem ingressus ad patrem confirmat audacia velut salutandi gratia propius accedebat. Herodes vero patris ei obiecta manu et declinato capite exclamat. Et hoc parricide est me amplexari velis qui tot maleficiis involutus es. neque me prius attingas quam te criminibus expurges. Dabo tibi iudicium et iudicem qui oportune presto est Varrum. Abi igitur et quemadmodum te purges in diem crastinum meditare. nam et tempus indulgeo calliditatibus tuis. Ad hec nimium stupefactus est Antipater. qua re respondere nichil poterat reversus est. Cum autem ad eum venissent mater et uxor cunctas ei probationes exposuerunt. Tunc recepta mente quonam pacto sese defenderet excogitabat. Postero die Herodes adhibito propinquorum et amicorum concilio. Antipatri quoque amicos vocat. Ipse autem cum Varro residens. cunctos indices iussit adduci. inter quos erant servi matris Antipatri paulo ante deprehensi cum epistola huiusmodi. Quoniam omne consilium quod contra patrem instruxisti ei patefactum est. cave ne ad eum venias nisi aliquod auxilium a cesare impetraveris. Hanc epistolam mater Antipatro filio direxerat. sed ab Herode ut dixi fuerunt deprehensi. Itaque his una cum aliis introductus ingreditur et Antipater. Cumque primum ad pedes patris cecidisset. dixit. Oro pater ne quid de me preiudices. sed integras aures satisfactioni mee prebeas. Ostendam tibi me innoxium si tu velis. Herodes autem cum magna voce et silentio imperato ad Varrum locutus est. Quoniam tu o Varre. et quilibet iustus iudex Antipatrum morte dignum iudicaveritis certe scio. Vereor autem ne mea quoque fortuna tibi sit invisa omnique calamitate me dignum deputes. qui tales filios genuerim. Ex hoc quoque tamen magis miserandum iudicari debeo. quod erga tam scelestos indulgentissimus pater fui. Nam illis prioribus adolescentulis regnum detuleram. eosque rome educatos amicos cesaris feceram. et eos super hec omnia mee salutis hostes inveni. sed tamen eorum necem magis Antipatro profuit. cum eo magis sperare se meum successorem fore. illis extinctis. et ideo velut atrocissima belua patientia mea super quam satis erat expletus. nunc satietate sua perfrui. eique iussus sum diu vivere. meaque senectute gravitur tollit. rexque fieri nisi parricidio passus est. Que quidem omnia non inmerito ratione cogitavit. quod eum ex agricultura abiectum reduxeram. et filiis expulsis quos regina Mariamme mihi pepererat. ipsum solum regni mei heredem declaraveram. Et quidem o Varre tibi profiteor mee mentis errorem. Ego enim filios Mariamme regine contra me irritavi. et gratia Antipatri eorum iustas spes abrupi. Quid enim tantum de illis quantum de isto bene sum meritus. cui et vivus potestatem meam pene concessi. Aperte et regni successionem testamento reliqui. et preter destinatos ei separatim l. reditus talentorum. passim mea pecunia subministravi. ac nuper romam navigato ccc. dedi talenta. et eum solum ex omni mea familia tamquam patris servatorem litteris cesari commendavi. Aut quid filii Mariamme tantum sceleris quantum Antipater admiserunt. Quod ne de illis habui tale iudicium quale demonstravi huic in sidras [?]. Nec autem quia spirat dolis. sua veritate obtegeret. o Varre vide tibi cavendum. Nam ego istam beluam novi. et quam simili similia dicturus iam ne prospicio. fletque simulatos. Hic est ille simulator qui me quondam monebat ut me a filiis Mariamme caverem. nec corpus meum omnibus credere. Hic est qui usque ad cubile meum solebat ingredi. et circumspicere ne quis mihi paravisset insidias. Hic sompni mei custos erat et securitatis dator. qui est solator mestitie peremptorum fratrum et viventium erga me benivolentie diiudicator. Hic propugnator et satelles meus erat. Super hec omnia cum eius calliditas o Varre in mentem venerit. et quemadmodum singula simulaverit. vix me credo vivere. tamque gravem insidiatorem quo pacto effugerim miror. Verumtamen quia quedam fortuna excitat contra me domum meam. et amicissimi mei semper mihi infensi sunt. ego quidem fatorum iniquitatem flebo. et mecum ipse solitudinem gemam. Nemo autem qui meum sanguinem sitierit elabetur. et si super omnes filios hec plaga ventura sit. Herodes hec dicens quidem interrupto sermone tacuit. dolore confusus. Nicolao autem uni ex amicis suis iussit causas exponere. Inter hec autem Antipater elevato capite cum prostratus ante pedes patris iaceret exclamabat. Tu pater meas partes defendisti. Nam quomodo ero parricida quem tu semper servatorem te habuisse commemoras. Nam si fera ut dicis simulataque mea pietas fuit. cur in aliis tam callidus. mihi adeo clemens fui. non intelligerem quod si homines latere tanti sceleris cogitatio. celestem iudicem omnino latere non posset. qui ubique presto est. et cuncta conspicit. An fratrum exitum ignorabam quos ob hoc deus ultus est quia male de te cogitaverunt. Quid autem fuit quod me contra tuam salutis offenderit. Spes regni. Sed regnabam. Odii suspicio. Sed diligebar. An metus alicuius. An egestas causa fuit. Multo minus. Quis enim magis quam ego expensarum habuit potestatem. Quod si autem omnium hominum perditissimus essem. crudelisque bestie animum gererem. certe mansuetus patris beneficiis vincerer. quem sicut tu dixisti ab agricultura revocaveris. totque filiis anteposueris. vivusque regem declaraveris. aliorumque bonorum magnitudine redderis invidendum. O me miserum acerbissimamque peregrinationem meam. quam longum laboris tempus. magnumque insidiantibus spacium prebui. Roma autem mihi testis est pietatis. et cesar princeps orbis terre. qui me patris amatorem sepe vocitabat. Accipe pater eius litteras. sicut sunt criminationibus veriores. Recordare quam invitus hinc romam navigare. latentes in regno tuo inimicicias non ignorans. Tu pater immo tu me perdidisti. cum compulisti ut darem accusandi tempus invidie. Verum ad indicia venio. Ecce assum. terra marique nullus quasi parricida perpessus. sed tamen dum me hoc argumento diligas. Nam et apud deum et apud te pater condempnatum me esse scio. Condempnatus deprecor. ne aliorum tormentis fidem adhibeas. Immo feratur ignis. pulsetur mea per eculeum instrumenta penarum. ne parcas scelesto corpori. Nam si parricida sum. tormentorum expers non debeo mori. Talia inquiens cum lacrimis atque ululatu voces efferens. omnes simul cum Varro ad misericordiam provocavit. solum autem Herodem quominus fleret iracundia inflabat. documentis veris inventa. Nicolaus autem orator iussu regis Herodis multa de calliditate Antipatri prolocutus et misericordiam sustulit. et acerrimam accusationem instituit cuncta quidem illi regni maleficia asscribens. maxime vero fratrum interitum. quos ex ipsius calumniis interfectos esse demonstravit. et eum adhuc superstitibus insidiari quasi successionis competitoribus affirmabat. Nam qui patri venenum parasset. multo minus a fratribus abstineret. De veneno et tunc patre confecto per ordinem cuncta proferebat. et quomodo patruum suum Ferorum pene fratricidam fecisse. corrupisseque regis amicissimos. scelere omnino domum replevisse.

183.

Varrus autem eum respondere iussisset Antipatrum. ille nichil loquitur quam deprehensus est innocentiam [?] mei. silentes ad pedes patris iaceret. venenum omne Herodis conferri iussit. Varrus ... afferri. et de alicuius dampnatorum ad bibendum dari. Quo statim mortuo. Varrus quedam in secreto cum Herode sermocinatus postero die inde recessit. Herodes autem Antipatrum filium vinculis traditum de his que evenerant ad cesarem mittit.

Herodes autem morbum incurrens. cesari preter alia pecuniaria munera mille talenta. et uxori eius ac filiis eius amicis et libertis prope ad l. talenta distribuit. et sororem suam Salomen clarissimis donis honoravit. Morbus autem invalescebat. eo quod eum senectus partim ac meror urgeret. et iam lxx annos etatis haberet. filiorum in cladibus animum adeo habebat afflictum. ut nec tunc valens neque quicquam iocunditatis admitteret. Acriorem autem faciebat egritudinem quod Antipater viveret. hunc enim cum convaluisset. cogitabat occidere. Ad has quoque calamitates accessit quidam populi tumultus. Erant enim in civitate duo sophiste. qui periti legis patrias sibi videbantur. et ipsi per omnem gentem maxima gloria predicabantur. Iudas filius Sefferei. et Mathias filius Margali. Hos non pauci adolescentium sequebantur cum leges exponerent. et in dies singulos iuvenum exercitum congregabant. Qui cum audissent Herodem regem merore ac morbo tabescere. apud notos loquebantur. oportunum esse tempus quo iam deus vindicaret. fabricataque opera adversus patrias leges destruerent. Siquidem in templo nefas est ymagines aut vultus aut alicuius animalis cognomine symulachrum haberi. Hoc preter ... quod supra maximam portam rex auream aquilam collocaverit. Tunc monebant sophiste ut tollerent. pulchrum esse dicentes et si quid inde periculum immineret pro legibus patriis mori non recusari. Sic enim morientibus et animam immortalem. et bonarum rerum sensum perseverare perpetuo. inimicos autem fortes et sapientie sue nescios. amare animam impie magisque carpere morbo quam virtute defungi. Dum hec illi dissererent. rumor subito pervagatur. regem fere iam mori. Unde et confidentius adolescentes conamen adhortati sunt. ipsaque meridie cum plurima multitudo versaretur in templo. crassis funibus dimissi. auream aquilam ex tecto securibus abscidebant. Hac re statim regis ducibus nunciata. non parva manu ille cum eis occurrit ad templum. et prope ad xl. iuvenes comprehensos regi exhibuit. Qui primum interrogati an ipsi auream aquilam concidere ausi essent. fecisse confessi sunt. et lege patria respondere. quia post mortem bonis pluribus fruituros sperarent asseveraverunt. His magis rex commotus. iracundie magnitudine morbum superat. atque in contionem prodit. Deinde multum in eos quasi sacrilegos invectus. et quod occasione legis patrie quedam maiora temptassent. velut impios supplicio dignos esse iudicavit. Populus autem metuens ne per multos inde questio piacularetur. ut primum facinoris suasoribus. deinde in eo deprehensis supplicio sumptis. ceteris indignationem remitteret. Tandem Herodes exorat. et ipsos rex qui funibus dimissi erant cum sophistis vivos incendit. et reliquos qui una comprehensi sunt obtruncandos carnificibus tradidit. Hinc totum eius corpus occupatum variis doloribus afferebatur. Nam febris quidem non mediocris erat. prurigo autem intolerabilis omne corpus invaserat. assiduis autem colli torminibus. pedesque tamquam ex intercutis morbo tumuerant. quin et inflatio ventris testiculorumque putredo vermiculos generans. preterea creber anhelitus et interrupta cum suspiria membrorumque omnium contractio fatigabat. Ille autem quamvis cum tot incommodorum cruciatibus luctaretur vite tamen cupidus erat. et remediis excogitatis salutem sperabat. Denique Iordane transgressus apud Callioren aquis calidis utebatur que in lacum ferunt bituminis qui Asfaltidis vocatur effluentes pro dulcedine potui sunt. Ubi autem corpus eius quod medicis oleo calidiore foveri placuerat. in archa plena dimersum ita dissolutum est. ut et lumina quasi mortuus resoluta torqueret. Deinde perturbatis qui eum curabant. ad clamorem eorum respicere visus est. Desperata vero salute militibus quinquagenas dragmas. multaque pecunia rectoribus atque amicis dividi iussit. Cum autem rediens ad Iericuntam atra iam bili correptus. factum nefarium excogitavit. Collectos enim ex omni Iudea nobiliores in loco cui nomen ypodromium est. concludi precepit. Deinde Salomen sororem et Alexam eius maritum ad se vocatis. scio inquit Iudeos mortem meam festivis sollempnitatibus celebraturos. Verumtamen per alios lugeri possum. et preclarissimos honores sepulture assequi. si quod precipio feceritis. Hos viros quos habetis in custodia cum animadversione [?] flavero [?] militibus circumdatos occidite. ut et invita omnis in Iudea omnisque domus illacrimet. His mandatis. legatorum quos romam miserat epistole sunt allate. quibus Antipatrum morte dampnatum esse indicabat. quin et si pater eum in exilium mittere mallet. id quoque permisisse cesarem scriptum erat. Herodes autem paululum hoc nuncio recreatur. rursusque doloribus urgetur. nam inedia tussique pariter violentia distendebatur. Tamque perimere conatus sumpto malo cultellum poposcit. secum enim comedere consueverat. Deinde circumspecto ne quis eum impediret. tamquam se percussurus dexteram elevavit. Cum vero Acrab consobrinus eius accurrisset. manumque eius tenuisset. ululatus in regia exortus est. quasi rex esset mortuus. Hoc audito Antipater fiducia accepta. et pecunia custodibus promissa. rogabat ut se a vinculis solverent. Custodes autem hec verba statim Herodi indicaverunt. Ille fortius exclamans. quam vires egrotantis valebant. missis satellitibus iussit decollari eundem Antipatrum filium suum. mortuumque sepeliri iussit in Hyrcania castello. Deinde rursum correxit testamentum et successorem scripsit Archelaum tunc natu maiorem. Post interitum autem filii quinque diebus exactis moritur. post annos xxxiiii. ex quo interfecto Antigono. xxxvii. vero et vii. postquam fuerat a romanis rex declaratus. Regnum autem quod primus sibi quesierat tanto tempore conservato filiis suis reliquit. in rebus vero domesticis infelicissimus fuit. Salome autem soror eius antequam exercitus resciret mortem eius cum Alexa marito suo progressa vinctos absolvit quos ille occidi mandaverat. dicens ipsum mutasse consilium. et unumquemque iussisse domum dimitti. Militibus autem cum alia turba in amphitheatrum apud Iericuntam collectis Ptholomeus anuli regis custos cum quo signare solitus erat. cepit turbam quasi ex eius ore consolari. relictamque ab eo militibus epistolam recitavit. in qua multum rogabat ut benivolo animo Archelaum successorem suum foverent. Deinde post epistolam testamentum legebat. in quo constituerat Philippum filium suum heredem Traconitidis proximarumque regionum. et Antipan tetrarcham. Archelaum autem regem inscripserat. eidemque anulum ad cesarem ferre mandaverat. obsignatam regni administrationem. Omnium namque dispositionum suarum dominum et confirmatorem cesarem esse constituit. cetera vero servari iuxta superius testamentum. Quo perlecto. confestim clamor factus est omnium Archelao gratulantium. militesque per cuneos et populos adeuntes subiectionem promittebant. et dei benivolentiam precabantur. Hinc ad sepeliendum regem operam contulere. Nichil autem

munificentiae praemisit Archelaus, sed omne ornatum regium contulit in pompam funeris ducendam. Lectus quippe in quo cadaver exanime iacebat, totus erat auro gemmisque distinctus; thorus autem purpura stratus, corpusque velatum purpura, capiti autem diadema et corona imposita, sceptrumque ad dexteram. Et circa lectum filii cum propinquis praepositi, satellitesque ad [illegible]; agminaque Thracum, Germanique et Galatae velut ad bellum instructi omnes antecedebant. Cetera vero militum manus armata duces suos ordinumque principes sequebantur. Quingenti autem servi ac liberti odores ferebant. Corpus autem per ducenta stadia portatum est in castellum Herodium, ibique secundum ipsius regis mandata sepultum est. Et Herodis quidem hic finis fuit.

INCIPIT LIBER II IUDAICI BELLI

TURBARUM AUTEM novarum principium fuit Archelao Romam proficiscendi necessitas. Diebus enim septem in lugendo patre consumptis, epulisque feralibus prolixe populo exhibitis (hic enim mos apud Iudaeos necessario multos ad inopiam redegit, tamquam qui hunc morem neglexerit impius apud eos est), candida quoque veste indutus processit ad templum, ibique variis favoribus exceptus a plebe, ipse quoque in excelso tribunali solioque aureo residens, humanissime vulgus admisit, eisque et quod sepulturam patris benigne curavissent gratias egit, et quod sibi quasi certo iam regi magnos honores exhibuissent. Verum sicut iam accepti solium potestate interim, sed et ipso regis nomine velle abstinere, donec a Caesare sibi firmata fuerit successio, qui ut testamento patris omnium dominus esset constituit. Ideirco se et apud Hierichunta voluntati exercitus restitisse, cum sibi diadema vellent imponere. Caeterum alacritate ac benivolentia eque militibus et populo plenam se mansuetudinem relaturum, studiumque sibi fore ut erga illos rebus omnibus patre melior appareret. His gavisa multitudo statim eius mentem magnis petitionibus temptare coepit, et alii tributa levigari, alii vectigalia tolli, quidam custodias solvi acclamabant. Cunctis autem postulatis in gratiam populi facile annuebat Archelaus. Deinde celebratis hostiis, cum amicis erat in epulis. Circa autem post meridiem subito congregati non pauci novarum rerum studiosi, ubi communis luctus de rege cessavit, propria lamenta susceperunt, flentes eorum casum qui propter aquilam excisam ex porta templi auream aquilam Herodes morte dampnaverat. Dolor autem non occultus erat, sed clarissimus questibus fletuque iusto et planctu cunctas personabat urbes, causa videlicet quod pro templo ac legibus patriis interisse dicebant. Eorum autem mortis poenas ab illis quos Herodes eorum pecunia ditasset repetendas esse clamitabant, ac primum quem Herodes pontificem constituerat reiciendum, atque alium pietate praestantem magisque purum ordinari debere. Quibus etsi movebatur ad ultionem Archelaus, tamen eum itineris festinatio continebat, metuens ne si multitudinem sibi reddidisset inimicam, motu eius impediretur. Quam ob rem monendo magis quam violentia sedare eos turbatos, misso magistro militum ut quiescerent eos rogabat. Sed illum seditionis auctores ubi ad templum venit priusquam verbum faceret lapidibus proturbarunt, et alios post eum ab Archelao mittendi gravissimis iracundiae omnia responderunt. Neque si numero aucti fuissent otiosi fore videbantur. Itaque instante azimorum festo dio quod pascha vocatur, plurima victimarum copia erat, infinita enim ad templum plurimis ex agris multitudo religionis causa confluxerat. Cum autem illi qui sophistas lugebant in fano consisterent, nutrimenta seditionis quaerentes, timens Archelaus ne omnem populum morbus iste corrumperet, cohortem militum et tribunum illuc dirigit, qui seditionis principes comprehenderent. Contra quos omne vulgus excitatum, multos lapidum ictibus interfecit. Tribunus vero saucius vix elabitur. Et illi quidem statim velut nihil mali factum esset ad celebranda sacra conversi sunt. Archelao autem iam non sine caede multitudo comprimi videbatur. Quam ob rem totum exercitum illis immisit, et pedites simul omnes per civitatem, equitesque per campum sacrificiis occupatos singulos invadunt, et propemodum tria milia occidunt; reliquos vero in montes proximos disiecerunt. Praecones autem iussum Archelai comitabantur, et unumquemque ut domum recederet ammonendo. Itaque cuncti neglecta diei festivitate abierunt. Archelaus autem cum matre, necnon et Poplas, Ptholomeo et Nicolao amicis, ad mare descendit, relicto Philippo fratre procuratore et rerum familiarium curatore. Una vero egressa est cum filiis Salome, fratrisque regis [illegible] specie quidem velut Archelao ad optinendam successionem adiumento futuri, certa vero causa ea quod contra leges in templo fuerant admissa relaturi. Interea fit illi obviam Sabinus Syriae procurator ad Iudaeam veniens ad custodiendas pecunias Herodis. Quem ultimus progredi inhibuit multis precibus Archelai accitus intercedente Ptholomeo. Sabinus autem ob gratiam Varri non est progressus, neque thesauros paternae pecuniae clausit Archelao, sed usque ad cognitionem Caesaris se otiosum manere pollicitus est, et apud Caesaream morabatur. Postea cum Antiochiam Varrus redisset et Archelaus Romam navigasset, maturae profectus in Hierosolima, regia custodia obtinuit, et principibus ceterisque dispensatoribus evocatis, rationes pecuniarum discutere conabatur, et arcem occupare temptabat. Non tamen immemores erant custodes praeceptorum Archelai, sed in observando singula quaeque perseverabant. Antipas quoque, qui cum fratre Archelao de regno certabat, superius Herodis testamentum firmum esse dicens, in quo rex ipse fuerat inscriptus, eique tam Salome quam multi alii cognati in hoc suffragabantur. Habebat autem secum fratrem Nicolai Ptholomeum et Hyrcanum oratorem, in quibus multum confidebat. Unde et eos qui se monebant ut Archelao praestans merito et secundum testamentum sceptro cederet, audiendos esse non censuit. Romae quoque navigaverunt ad eum cunctorum studia propinquorum, qui odio habebant Archelaum, quique praecipue liberi suique iuris esse cupiebant, et aut romano magistratui subiacere, aut si impetrare hoc non possent, Antipam regem magis quam Archelaum habere. Sabinus quoque per epistolas Archelaum accusaverat apud Caesarem, et Antipam multum laudaverat. Itaque Salome et ceteri qui cum ea sentiebant conscripta omnia in templo gesta Caesari retulerunt. Post haec Archelaus gestorum suorum per scripta capitula, patrisque anulum per Ptholomeum, rationesque administrationis ut crimina sit ad Caesarem. Caesar autem secum primo meditatus ea quae ab utrisque partibus dicebantur, regni quoque magnitudinem multitudinemque redituum animadvertit, atque insuper Herodis familiam numerosam, et perlectis Varri ac Sabini litteris, optimates Romanorum ad concilium vocat. In quo concilio tunc primum ex Agrippa quoque ac Iulia filia sua natum Gaium sedere iussit filium adoptivum, atque utrisque partibus dicendi copiam dedit. Ibi tunc primum Antipater filius Salomae cum esset acerrimus orator contra Archelaum accusationem proposuit, insimulans Archelaum quod nunc quidem verbis videretur de regno contendere, re autem vera iam dudum esset rex effectus, et apud aures Caesaris [illegible] cavillaretur quem iudicem successionis non exspectasset. Nam et post Herodis mortem quibusdam persuasisse ut diadema sibi imponerent, et regis more in solio residentem ordines militiae permutasse, et passim condonasse promotiones, et insuper annuisse omnia populo quae velut a rege impetranda petivissent, et maximorum reos criminum quos pater suus vinxerat absolvisse; et haec cum fecisset, modo regni umbram a Caesare postulaturus venisse, cum sibi corpus ipse rapuisset, ut non rerum sed vocabulorum dominum Caesarem demonstraret. Ad haec ei obiciebat quod luctum patris assimularet, cum medium quidem de persona componeret interdiu, noctu vero ad comessationes et potationes vacaret. Cum autem orationis suae vires multitudinem eorum qui circa templum caesi fuerant astruebant, hos enim ad festum diem venisse dicebat, et ad hostias quas ipsi mactaverant crudeliter esse iugulatos, tantumque in templo funerum esse congestum quantum nullum bellum ab exteris illatum implacabile congessisset. Itaque huius crudelitatis Herodem perspicuo ne spe quidem regni umquam eum dignum esse visum, nisi cum sane [illegible] animi decerni egrotaret quam corpore, et quo in secundo testamento successorem scriberet ignorabat. Praeserti quod priore testamento scriptum insimulare nil posset, cum incolumi corpore animique vigore praeditus haec fecisset. Ut tamen quis firmius esse putaret morbo laboranti arbitrium ipsius, se Archelaum abdicasse regia dignitate multis contra leges admissis. Nam qualem fore sibi accipere a Caesare principatum, quod ante iam tantum populum peremisset. Multa in hunc modum persecutus Antipater, multos ex numero circumstantium propinquorum in singula crimina testibus exhibens provocavit. Surrexit autem Nicolaus defensor Archelai, et ante omnia caedem in templo necessario factam esse perdocuit. Nam de quorum nece Archelaus argueretur, non solum regni sed et ipsius Caesaris hostes fuisse, aliorum autem criminum suasores adversarios demonstravit. Secundum vero testamentum idcirco ratum manere debere, quod Herodes successoris sui firmatorem Caesarem constituisset. Nam qui tamen sapienter rerum domino potestatem succederet, nequaquam in Herodis errasse iudicio, sed sano in corde quem constituisset elegisse, quod per quem constitui deberet non ignoravit. Cum autem omnibus expositis et Nicolaus peroraset, Archelaus in medium progressus ad genua Caesaris provolvitur. Quo benigne a Caesare elevato, quod paterna quidem successione dignum esse ostendit, certi vero nihil pronuntiavit. Sed illo die dimisso concilio, secum ipse de his deliberabat utrum ex his qui in testamento continerentur aliquem regni oporteret constitui successorem, an toti familiae distribui principatum. Multitudo enim sub romano principe degere optabat. Sed antequam de his quicquam statueretur a Caesare, mater Archelai morbo correpta moritur. Sabinus autem procurator Syriae in Hierosolima causas novarum rerum Iudaeis praebuit, modo vim custodibus ut arces sibi traderent adhibendo, nunc maligne pecunias regis exquirendo. Non autem solis militibus a Varro relictis fretus erat, sed et servorum suorum multitudine, quos et omnes armatos avaritiae ministros habebat. Facto autem die quinquagesimo, quae Pentecostes a Iudaeis vocatur, populum non religionis sollempnitas, sed indignatio congregavit. Denique convenit infinita multitudo ex Galilea et Ydumea, et Hierichunte, et ex regionibus ultra Iordanem positis facta est cum indigenis. Ex ipsa autem civitate populus Iudaeorum et numero et alacritate praestaret, et tripertita manu tertia castra collocaverunt, una in septentrionali regione templi, altera in meridiana ad ypodromum usque, tertia in occiduo prope regiam [illegible] undique obsidebant. Sabinus vero multitudinem eorum spiritusque perterritus crebris nuntiis Varrum precabatur, neque maturo posse ferre auxilium quasi laceranda cohorte siquid more intenuisset. Ipse autem Sabinus in altissima castelli turrim quae ex cognomine fratris Herodis Faselus vocabatur evadit, et inde militibus cohortis ut in hostes irruerent signum dabat, nam prae timore nullus eorum qui secum erant descendere audebat. Cum autem praecepto obedientes milites in templum irruunt, vehementique cum Iudaeis pugna confligunt. Itaque cum nemo desuper adiuvaret, imperitos belli peritia superabant. Postea vero quam multi Iudaei porticibus occupatis a vertice fastigiis eos appetebant, plurimique conterebantur, et neque ex alto iaculantes ulcisci facile poterant, neque comminus pugnantes ferebant. Ab utrisque tamen afflicti succendunt porticus opera magnitudine atque ornatu mirabilia, et ibi subito comprehensi multi, aut a seipsis consumebantur, aut in hostes desilientes occidebantur. Alii retrorsum cadentes praecipitabantur ex muro, nonnulli desperata salute incendii periculum suis gladiis praeveniebant. Qui tamen ex moenibus obrepentibus in Romanos fecissent impetum, metu attoniti nullo negotio subigebantur, donec omnibus aut interemptis aut timore deiectis, thesauro dei defensoribus destituto manus milites attulerunt, et XL talenta diripuerunt. Quorum quod furto sublatum non est congregavit Sabinus. At Iudaeos multo plures magisque pugnantes ea virorum quam operum iactura in Romanos obsessaque his contraxit, et minitabantur exitium nisi quam primum inde secederent, et Sabino si vellet una cum cohorte militum abeundi copiam pollicentes. Quibus regalium plurimi opitulabantur qui ad eos sponte confugerant. Pars tamen Sebastenorum tamen militum bellicosior erat, hisque Rufus et Gratus praepositi, unus peditum rector, alter vero equitum. Quorum uterque in corporis atque prudentiae et si nullam manum obedientem haberent, magnum tamen momentum belli Romanis addidissent. Itaque Iudaei instare obsidioni, simul et castelli moenia temptantes, et ad Sabinum clamantes ut nullo impediente discederet habitos post tantum tempus patria libertate. Sabinus autem cuperet inde rex evadere, fidem tamen ineorum pollicitationibus non habebat, et eorum lenitatem insidiarum esse illecebram suspicabatur, simulque a Varro auxilium sperans obsidionis periculum perferebat. Varrus autem acceptis Sabini litteris, et toti cohorti metuens, opem his ferre properabat. Itaque cum duabus reliquis cohortibus et IIII alis equitum Ptholomaida profectus illic regum atque optimatum auxilia convenire iussit. At haec Aberthus cum perorare infirmo oppidum [illegible] mille et quingentos armatos. Ubi vero in Ptholomaida tam cetera manus auxiliatorum quam Herodis inimicitia Aretas rex Arabum non cum exiguo numero equitum peditumque pervenit, statim exercitus parte in Galileam quae Ptholomaidi propinqua erat [illegible] amici sui Galli filio his rectore proposito. Qui mox et adversarios in fugam vertit, et Sefforam civitatem captam ipsam quidem incendio, incolas vero in servitium subiugavit. Varrus autem cum omni exercitu Samariam veniens, a civitate quidem abstinuit, quod nihil seditiosum eam movisse deprehendit, et castris ad vicum positis qui appellatur Arun, audivit Ptholomaei possessionem [illegible] a barbaris et ab amicis Herodis eo quod illi infensi erant.

& inde ad fastigium altum uicum uelocissimum progreditur quem similiter barbari fuerant depopulati. Cedis autem ignisque plena erant omnia. Exusta est autem emmaus iussu uarri ne pro de barbarorum quisquam obstabat. Exusta est autem emmaus iussu uarri necem suorum indigne ferentis. habitatoribus eius fuga dispersis. Hinc progressus ad hierosolima cum exercitu, solo uisu iudeorum castra disiecit. & alii quidem per agros abiere fugientes. Qui uero intra ciuitatem degebant suscepto eo seditionis causas in alios conferebant. Nichil se peccauisse quidem mouisse dicentes. sed propter diem festum receptam necessario multitudinem in ciuitate obsessos esse potius cum romanis quam cum dissidentibus esse pugnasse. Ante uero obuiam ei uenerant iosephus archelai consobrinus. & gratus & rufus ducentes regium exercitum. & sebasteni, & ex romana cohorte milites ornatos habitu consueto. Sabinus uero in faciem uarri uenire non ausus. iam dudum ex ciuitate ad mare discesserat.

Varrus autem dispertitum aduersus auctores tumultuum per agros dimisit exercitum, multisque sibi exhibitis quos minus turbulentos inuenisset custodie tradidit. & maxime nocentium prope ad duo milia crucifixit. Adhuc autem nunciato circa ydumeam super x. milia armatorum, confestim arabas domum abire iubet. quia eos non auxiliantium more uti milicia perspexit. sed pro sua libidine super quam uellet agros uastarent. & suis agminibus comitatus in aduersarios properabat. Verum illi se uarro prius quam ad manum ueniretur ac iacobi consilio tradiderunt. Varrus autem multitudini uenia data, duces eius interrogando misit ad cesarem. Ille autem cum ignouisset ceteris. non nullos cognatos herodis qui inter eos erant supplicio subiugari precepit. quod contra regem suum arma sumpsissent. Varrus ergo hoc modo rebus apud hierosolimam compositis eademque cohorte quam durum in presidio ciuitatis fuerat ibi relicta antiochiam abiit. Rome autem archelao alia rursus cum iudeis causa conflata est. qui permissu illuc uenerant ius genti sue liberum petituri. Erant autem numero l. qui uenerant. astantibus una ex populo qui rome degebant octo milibus iudeorum. Itaque conuocato a cesare optimatum romanorum amicorumque concilio in palatium apollinis templum quod prinatum ipsius erat edificium admirandis opibus exornatum. multitudo iudeorum constitit cum legatis. contraque archelaus cum amicis. Cognatorum autem amici ab utraque parte segregati aderant. Nam cum archelao stare propter odium ac inuidiam recusabant. & cum accusatoribus conspici pudore cesaris prohibebantur. Inter quos & erat philippus archelai frater. beniuolo animo ex duabus causis illuc a uarro directus. ut & archelao subueniret. & si regnum herodis nepotibus eius distribui placuisset: ipse partem aliquam mereretur. Iudei ergo coram cesare archelaum crudelissimum esse dicebant qui multos iudeos in die festo in templo trucidauerit: & non solum eius corpora subiectorum tormentis lacerasse. sed & gentis sue ciuitatibus deformatis. externas ornauisse. ipsisque alienis iudee sanguine condonasse. Pro antiqua uero felicitate ac patriis legibus nationem suam tantam egestate simul ab eo atque iniquitate repletam. ut per ipsum plures ab ipso & herode patre eius clades paucis annis sustinuerint quam omni euo maiores sui postquam ex babilone discessere perpessi sint. Verum se tamen ad hanc mediocritatem & aduerse fortune consuetudinem processisse. ut & successionis acerbissimam seruitutis subirent. quod archelaum tanti tyranni filium patre mortuo nichil morati regem appellassent. & una cum eo luxissent mortem patris. ac pro eius successore uota celebrassent. Iste autem quasi metueret ne non certe eius filius tyrannidis uideretur ex cede trium milium ciuium regni sumpsisse primordia. tot immolauit deo hominum uictimas. quot festo die templum cadaueribus impleuit. Recte ergo eos qui de tantis malis superessent aliquando respicere calamitates suas. & belli lege corpore uulneribus excipiendis ora prebere. Atque romanos precari. ut iudee reliquias misericordia dignas existimarent: ne uel quod ea natione restaret his subiceretur a quibus crudelissime lacerabatur. sed patria sua coniungi syrie finibus: ac per romanos iudices regi. Hoc enim modo probaturum fore iudeos. qui nunc ueluti turbulenti ac belli cupidi reprehenduntur moderatis rectoribus obedire. Iudeorum quidem accusatio eiusmodi peticione conclusa est. Cum autem surrexisset contra nicolaus primum criminibus que in reges erant propositis dissolutis. nationem iudeorum cepit arguere. quia neque gubernari facilis esset natura que regibus uix pareret. Vitam uero & propinquos archelai qui se ad accusatores contulerant insimulabat. Cesar autem partibus auditis conuentum diremit. Paucis autem diebus transactis. mediam regni partem archelao sub ethnarche nomine dedit. & eum & se regem facere pollicebatur si se dignum preberet. reliquam uero dimidiam partem in duas tetrarchias diuisit: duobus filiis herodis attribuit. unam philippo alteram illi qui cum archelao de regno certauerit. Huic & parti cesserat trans flumen regio. & galilea quarum erat talenta reditus erat. Philippo uero batanea. & traconitidis & auranitidis. & quedam partes domus zenodori destinata erant que talentorum c. reditum instituebant. Archelai autem ethnarchia ydumea & omnis iudea & samaria habebat quarta tributorum parte premunere leuigata, quia cum ceteris rebellasset. ac ciuitates quibus imparet ei tradite sunt. stratonis turris. & sebaste. & ioppe. & hierosolima. Erant autem reditus archelai quadringenta talenta. Grecas autem ciuitates gaza & gadara regno auulsas cesar syrie coniunxit. Salomen quoque sororem herodis preter illa que testamento fratris ei relicta fuerant. cesar constituit dominam iamnie & azoti. & faselidis. regiamque apud ascalonam largitus est ex quibus omnibus talenta lx. colligebantur. Domum uero eius subiugauit ethnarchie archelai. Cum autem ceteris quoque propinquis herodis testamento scripta soluisset. duas eius filias uirgines extra se quinquaginta milibus denarius donauit. easque nuptui filiis pheroré collocauit. Omisso autem herodis patrimonio. & sibi ab eo relictas facultates ad mille talenta hisdem distribuit. exceptis paucis uilissimis rebus: que ob honorem defuncti sibi retinuit. Inter ea quidam iuuenis natione iudeus apud quendam libertum romanorum in sydoniorum oppido educatus. alexandrum se esse forme similitudine filium herodis quem ille necauerat finxit. & spe fallendi mentitus romam uenit. Huic autem deceptionis socium habebat quendam sui generis omnis regni actus optime scientem. A quo instructus affirmabat eorum se misericordia qui ad se occidendum missi fuerant mortis eo abreptos. Hic ubi multos iudeos in creta degentes fefellerat: ac liberaliter illic susceptus. & ad melium inde transmissus. ibique ampliore questu cumulatus. & hospites suos magna ueri similitudine romam secum nauigare pellexerat. Postremo delatus inde achaiam. multis muneribus a iudeis eius loci donatus quasi rex a patriis amicis deducebatur. Addiderat enim fidem persuasioni forme similitudo. ut qui illum alexandrum uiderant. hunc eum esse iurarent. Ergo omnis rome uisendi eius studio circumfusi properabant. & infinita multitudo uicorum angustias quacumque ferebatur conueniebat. Tanta namque dementia multos ceperat. ut illum in sella portarent. ac regale obsequium propriis eius sumptibus exhiberent. Sed cesar alexandri uultum optime sciens. accusatum non apud eum fuerat ab herode. & priusquam uideret hominem fallaciam similitudinis animaduertens. Hylarioni tamen animis spe nimis indulgendo putauit. sed misit quendam qui alexandrum bene cognouerat iussit ut adolescentem ad se perduceret. Quo ille conspecto. statim persone differentiam & creaturam deprehendit. & maxime ubi corporis eius duritiam & seruilem formam considerauit. intellexit omne commentum. & satis commotus est ore eius & audacia. Nam de aristobolo fratre eius percontantibus: saluum quidem illum esse memorabat. consulto uero non adesse. & apud cyprum degere cauendo insidias. Itaque iuuenis ab aliis eum separans dixit ei uitam a cesare premium fore. si tante fraudis prodidisset auctorem. Ille autem hoc se facturum pollicitus ad cesarem ingreditur. & statim iudeum illum indicat sui commenti auctorem, & quantas pecunias a ciuitatibus accepisset. Risit de his cesar, & falsum alexandrum propter magnitudinem corporis remigum numero preposuit, suasorem uero eius interfici iussit. Archelaus ergo ethnarchia suscepta. memor superioris discordie. non solum iudeis sed & samaritensibus crudeliter abusus est. nonoque sui principatus anno. legatis contra se abuentis ad cesarem missis. ipse quidem in exilium trudere uiennam gallie ciuitatem. patrimonium uero eius thesauris cesaris mancipatur. Qui quidem prius quam euocaretur ad cesarem. huiusmodi somnium se uidisse narrauit. Visum namque sibi dicebat nouem aristas plenas & maximas a bubus comedi. Deinde accitos uates chaldeorum quid non nullos quidnam illo somnio putarent significari consuluit. Aliis autem aliter interpretantibus: symon quidam esseus genere dixit aristas annos arbitrari, & boues rerum mutationes eo quod agros arando uerterent: ac mutarent. ideoque illum regnaturum esse tot annos quot fuisset numerus aristarum. & uarias rerum mutationes expertum esse moriturum. His auditis. post quinque dies inde archelaus ad rationem reddendam est euocatus ad cesarem, & post hec statim in exilium missus est. Finibus autem eius in prouinciam syrie circumscriptis. procurator equitum apud romanos coponius missus est ad hec procuranda a cesare. Hoc ibi decertante galileus quidam nomine symon defectionis arguebatur quia indigenas increparet. si tributum romanis dare paterentur. dominosque post deum ferre mortales. Erat autem proprie secte sophista. nulla in re similis aliis. Tres enim apud iudeos tria sunt genera philosophie. Horum unum pharisei profitentur. alterum saducei. tercium uero quod probabilius esse uidetur esseni colunt. Distant autem ab aliis opinione coniugii. Maximam siquidem uite hominum partem successionem sed eos amputare qui nuptiis abstinentes arbitrantur. quippe si in eandem uelint ire sententiam. defecturum confestim genus humanum fore. Nichilominus enim ipsi cum tanta moderatione conueniunt. ut per triennium explorent ualitudinem feminarum. Et si constanti purgatione apparuerint ydonee partui. tunc demum eas in matrimonia asciscunt: Nemo tamen eorum cum pregnante concumbit: ut ostendant quia non uoluptatibus nuptias. sed causa ineunt liberorum. Lauantibus autem feminis tela uestiri: pro homine autem uiri amicitur. & tales sunt mores huius collectionis. Pharisei autem certiore legalium rituum noticia profitentur. Et equidem uel agere que iusta sunt. uel negligere secundum maiore parte esse in hominibus profitentur. animam autem quidem omnem incorruptam esse. transire autem in requiem solas bonorum. impiorum autem intolerabili supplicio cruciari. Porro saducei id est secta collectionum extra omnem prouidentiam mali inspectioneque constituunt. Aiunt autem electionem hominum uel boni uel mali in esse propositam, & secundum uoluntatem propria alterutrum unumquemque coniungi. Animarum autem generaliter uel supplicia. uel honores denegant: Pharisei inter se sociabiles sunt. & mutua dilectione coniuncti. saducei uero & inter se moribus discrepantes. & conuersatio eorum tam circa sodales. ut circa exteros inhumana. Regno ergo archelai in ordinem iam prouincie

Iterum inhumana. & decedente. reliqui id est philippus & herodes qui cognominabatur antipas. tetrarchias suas regebant. Salome autem moriens iulie augusti coniugi quam rexerat. & iamnia. & palmira testamento reliquit. Delatum est ergo romanum imperium ad tyberium iulie filium post mortem augusti. qui prefuit rebus annis vii. & l. mensibus vi. duobus diebus: Philippus autem tetrarcha iuxta fontes illos de quibus iordanis flumen exoritur: in paniada condidit ciuitatem. quam cesaream uocauit aliamque in inferiori gaulanitide. quam iuliadam nominauit. Missus autem a tyberio in iudeam pilatus ad curandam prouinciam. intempesta nocte opertas in hierosolima intulit ymagines cesaris. Que res postridie grandem inter iudeos suscitauit tumultum. Nam qui aderant stupore permoti sunt. quasi iam profanatas leges suas uiderent. Nullum enim fas esse dicunt collocari in urbe simulachrum. Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant subito de agris multitudo confluxit. Cumque autem ibi ad cesaream pilatum instantissime precabantur ut ab hierosolimis auferrentur ymagines & eis patria iura seruarentur. Pilato autem abnuente circa domum eius proni corruerunt. & immobiles ibi continuis quinque diebus & noctibus manserunt. Pilatus ergo tribunal ascendens conuocauit multitudinem iudeorum. quasi eis uellet dare responsum. Subito uero milites sicut erant a pilato premoniti signo accepto armati circumsteterunt iudeos triplici acie, & iudei stuporis erant pleni uidentes inspata rerum facie. Et pilatus denuncians se omnes esse trucidaturum nisi ymagines cesaris suscepissent: annuit militibus ut educerent gladios. Iudei autem quasi ex uno consilio. omnes subito corruerunt. & ceruices nudatas ad excipiendos ictus pararunt. uociferantes uniuersos se magis interfici uelle. quam legem destrui. Et pilatus studium populi circa religionem miratus, confestim de hierosolimis statuas iussit auferri. & statim alia concitatione commouebat. Est apud iudeos sacer thesaurus quem corbanan nominant. Hunc pilatus ad inductionem aquarum iussit expendere. Erat autem aqua inducenda a stadiis ccc. Ad hec uulgi oriebantur querele. ita ut & pilati tribunal cum clamore circumdarent. Ipse autem prouidens eorum tumultum. populo permiscuit armatos milites qui priuatorum uestibus erant induti. precepitque ut gladiis quidem non uterentur. fustibus autem clamantes ferirent. Sic compositis rebus: dato signo e tribunali. confestim cedebantur iudei. Quorum multi quidem plagis. multi uero se inuicem terentes in fugam. misera concretione perierunt. Ob hec accusator herodis tetrarche agrippa fuit filius aristobuli quem pater herodes interfecerat: ueniens ad tyberium. Illo autem non suscipiente accusationem. remanens rome aliquorum potentium noticias ambiebat. Maximis ergo obsequiis colebat gaium germanici filium. cum adhuc esset priuatus. Quodam enim die inter copiosum epular apparatum. agrippa extensis manibus aperte optare deum precari. mortuo celeriter tyberio. illum cunctorum dominum uideri. Hoc cum quidam de familiaribus eius tyberio nunciasset. statim

184.

alligari iussit agrippam. Qui et sub grandi erumna usque ad mortem tyberii in carcere per menses .VI. tenebatur. Defuncto autem tyberio post regnum annorum .XX. trium. et dierum trium. succedens in imperium gaius cesar. absoluit agrippam de uinculis. et tetrarchiam philippi que iam obierat ei tradidit. regemque appellauit. Cum autem uenisset in regnum agrippa qui et herodes uocabatur; tetrarche herodis eum prosperitates per inuidiam suscitauit. Incitabat autem eum maxime in spe regni herodiadis uxor eius que erat soror agrippe. exprobrans ei socordiam et dicens. quia pro eo quod nollet ad cesarem nauigare, maiore potestate careret. Nam cum cesar agrippam ex priuato regem fecisset. quis dubitaret illum ex tetrarcha eodem honore donare? His uerbis incitatus herodes. uenit ad gaium. A quo ob auaritiam uehementer increpatus ad hyspaniam fugit. sicut qui profugus fuerat ac cusator agrippa. Cuius tetrarchiam gaius cesar agrippe adiecit. Atque ita herode in hyspania exiliato uxor eius eum secuta est. Gaius uero cesar tyrannica contumeliose abusus est fortuna. ut et deum se putaret. et uellet uocari. et patria sua multorum nobilium cede uiolauit. Extendit et impietatem suam in iudea. Petronium denique cum exercitu hierosolimam direxit. precipiens ut in templo statuas eius locaret. quas si non susciperent iudei. contradicentes ex eis interficeret. reliquam uero multitudinem captiuaret. Permouebat autem hoc profecto deum. Petronius ergo cum tribus cohortibus multisque de syria auxiliatoribus properabat in iudea de antiochia. Iudeorum autem quidam non credebant fame plurimum nunciante. Celeriter ergo omnis inuasit metus. Nam pcholomaida iam peruenerat exercitus. Est autem hec ciuitas pcholomaida in litore magno galilee posita. Circumdatur autem montibus: ab orientali plaga per .LX. stadia disparatis et ad galilea pertinentibus; a meridiana uero parte carmelo qui abest stadiis .C.XX. a septentrionali uero parte monte qui est altissimus quem incole uocant scala tyriorum. et distat a ciuitate stadiis .C. Abeade autem urbe pcholomaida quasi duobus stadiis procul labitur fluuiolus quo beleum uocant. prorsus exiguus. cum prope est sepulchrum memnonis. huius iuxta se lacum sexcentorum fere cubitorum spacium continentem. sed ammiratione dignissimum. Est et species uallis rotunde. uitrea emittens ex se arenam. Quam cum exhauserint multe naues pariter accedentes locus idem rursus impletur. Venti siquidem quasi edicta opera efferunt illuc de circumstantibus superciliis arenam. ista itaque communem. Locus autem metalli statim in uitrum mutat arenam quam susceperit. Mirabilius quoque illud uidetur. quod iam arena conuersa in uitrum quecumque pars de uitro super margines loci illius fuerit electa in commune arena denuo conuertitur. Illuc ergo ubi hec ciuitas pcholomaidis sita est. iudei cum mulieribus et filiis in campum collecti petronio supplicabant pro suo statu. Ille autem ob multitudinem precantium flexus. exercitum et statuas in pcholomaide reliquit. procedensque in galilea et conuocans in tyberiade tam plebem iudeorum quam omnes eorum nobiles. uim romani exercitus cepit exponere. et minas cesaris. his addens quam contumeliosa esset supplicatio iudeorum. cum omnis siquidem gentes que parerent romano imperio in suis urbibus inter reliquos deos ymagines quoque cesaris locauissent. et illi soli hoc renuerent. Iudeis uero contra hec legem moresque patros obicientibus; et quia nec dei quidem simulachrum non solum in templo sed neque in prophano aliquo loco sibi fas esset locare. arripiens dictum petronius respondit. Sed et mihi seruanda est domini mei lex. quippe si eam transgrediar uobis parcens. magna ad uisione subibo. Impugnabit sane uos non petronius. sed ille a quo sum directus. Sed et ego uos cogar implere que iussa sunt. Ad hoc tota multitudo unanimiter succlamauit ante legis temeratione libentius se subire omnino pernicie. Sedato autem eorum clamore. petronius ait. Pugnare ergo aduersus cesarem estis parati? Responderunt iudei. Pro cesare quidem et populo romano nos semper in dies singulos offerre sacrificia usus est. Si autem in templo estimet ymagines collocandas. debere eum primitus tota gente iudeorum interficere. prebere se quippe iugulos cum mulieribus et paruulis ei qui interficere uoluisset. Ad hec ammiratio petronium miseratioque peruasit. uidentem insuperabilem religionem uirorum. et tantum uulgus ad mortem constanter paratum. Et tunc quidem infectis omnibus recessere. Post triduum autem summates eorum priuatim uiritimque compellans. populum quoque publice alloquens. quasi consulens ammonebat. interdum et minabatur. extollens uirtutem romanam et indignationem cesaris. Interim hec et suam necessitatem. cum esset exequenda precepta. Sed illis ad nulla horum exeuntibus cedentibus cum uideret et sementem regionis incipi. ipsum quidem anni tempus erat. et L. pene continuis diebus multitudo ociosa in urbe morabatur. ad ultimum conuocatis omnibus dixit se et periculosam rem uelle aggredi. Aut enim inquit deo cooperante placabo cesarem. ac uobiscum saluabor liberatus. aut illum multionem irritabo pro tanta multitudine impendendo animam meam. Ita petronius dimissis turbis et multa pro eo uota facientibus: antiochia ab pcholomaida reduxit exercitum. atque illic nuncius ad cesarem missis retulit quo apparatu in iudeam irruisset. et quod gens tota supplicasset. quibus si annuendum non putaret. nossent cum uiris et prouincia esse perdenda. His epistulis respondens gaius inmodice comminans mortem petronio. quod iussionum suarum segnis executor fuisset. Sed tabellarios sceptrorum uectores contigit per tres continuos menses aduersa tempestate retineri. et alii mortem gaii cesaris nunciantes prospere ad petronium nauigauerunt. Denique ante .VII. et .XX. dies epistulas petronio portabant. Gaio autem per dolum necato qui regnauerat annis tribus et mensibus .VI. rapitur in regnum ab exercitu claudius. Senatus uero cum consulibus ignatio. saturnino. et pomponio secundo. mandauit tribus urbanis legionibus: ut presidio essent ciuitati. et ipse senatus cum consulibus in capitolium uenit. ac propter inmanitatem gaii bellum agi cum claudio decernebat. uolens imperium ad optimates reducere. ut sicut olim fuerant ad regendum dignissimi eligerentur. Accidit autem ut agrippa rex qui et herodes a iudea adueniret. Quem cum et senatus in concilium. et in castra claudius euocasset. ut sit eo strenuo adiutore in quibus res posceret uterentur. Agrippa uero uidens claudium iam esse opibus cesarem, ad eum prius accessit. Qui mox ille ilico legatum ad senatum misit. indicantem sui propositum. quam primo quidem inuitus ad imperium ab exercitu raptus sit. et iniquum esse simultatum erga se studia tam religiosa desereret. immo iam non tutam esse sua fortuna. Iam et administrationem satis fore quod sit in regnum uocatus. Deinde ad ministrandum rem paratum esse in rem publicam non ut aliquis tyrannus. sed ut consul benignus. et sufficere sibi quidem honorem nominis. de singulis autem negociis communem omnium stare sententiam. Nam et si non natura esset modestus. locuplex tamen exemplum haberet in morte gaii admoderanda potestate. Que uerba cum agrippa ad senatum retulisset. respondit curia quasi exercitu et bonis consiliis confideret; nolle se ultro

subire uoluntariam seruitutem. Accepto autem hoc responso claudius rursus remisit agrippam ad senatum nuncians eis quod non posset adduci ut eos proderet. quorum concessum imperium esset asserere et in unum se mitti non esse pugnam aduersus eos cum quibus confligere nimium uellet. Proinde eligendum esse extra ciuitatem locum in quo confligerent. Neque enim sanctum esse propter illorum peruersitatem patria ciuili cede fedari. Agrippa autem ista senatum nunciauit. Inter hec autem unus de his militibus qui in senatu erant educens gladium dixit ad commilitones. Quibus causis precipitati parricidia properare cupimus. et concurrere aduersus proprios nostros claudium secutos. maxime cum habeamus imperatorem quem in nullo culpare possumus. et ad quem cum uultis magis allegatis omnibus: quam cum armis egredi debeamus. Hec dicens per media egressus est curia. omnibus se militibus secutis. Hoc exemplo optimates deserti. in magno metu esse ceperunt. ac deinceps uidentes sibi adhuc uisione tutam non esse. milites secuti ad claudium transierunt. Occurrerunt autem eis plurimi nudatos gladios ferentes hique fortune regis ambitiosius adulabantur. et pene accidit ut primi quique interficerentur. antequam militum impetum cesar agnosceret. nisi agrippa procurrens imminentis ei facinoris periculum nunciasset. dicens quod nisi coercuisset exercitum in sanguinem ciuium furentem. confestim amissurus esset omnes per quos conspicuum esset imperium fieretque solitudinis imperator. Hec audiens claudius impetum militum continuit. et suscepit in castra aduenientem senatum. et in honore eos complexus. et cum eis statim egressus obtulit uictimas ut uiros est pro imperio supplicari. Claudius post hec agrippam penitus remunerat. regno patrio ei adiciens et illa que augustus herodi donauerat. traconitide. et auranitide. et aliud quoque regnum quod lysanie uocabatur. Hanc donationem cesar agrippe coram populo firmauit. et patribus precepit ut hec incisa ereis tabulis in capitolio collocarent. Agrippe autem regni census maximus affluebat. Qua sane pecunia non ille in rebus exiguis abutebatur. sed talem murum in hierosolimis circumdare cepit. quem si potuisset perficere, inefficacem et inexpugnabilem romanis oppugnantibus effecisset. Sed antequam impleret opus discessit in cesarea cum regnasset annis tribus. Antea quoque cum tetrarchia regeret. aliis tribus annis tenuerat potestatem. Reliquit autem filias tres de uxore sua cypris. beronicen. mariam. et drusillam. et filium paruulum et equiuocum agrippam. Claudius autem cesar regnum ei in prouinciam redegit. in eam procurationem missis ceteris fecit. Post hec autem tyberius alexander gentem direxit. Herodes ergo qui regnabat in calcide moritur. relinquens de sorore sua beronice duos filios beronicianum et hyrcanum. de priore autem uxore mariamne aristobolum. Post cuius obitum claudius agrippam filium agrippe in auunculi sui regno constituit. Alexandro autem tyberio cumanus successit ad regendam iudeam. sub quo oriri ceperunt tumultus et denuo iudeos calamitas comprehendit. Conueniente quippe multitudine ad diem festum azimorum in hierosolima legione romana stante super porticum templi armata. quippe milites semper custodiebant dies festos. ne quid conuenientes populi nouare auderent. Vnus ergo e militibus retectis turpiter uestimentis. inclinans posteriora sua obuertit ad faciem iudeorum. et ad hunc habitum uocem simulem emittens succlamauit. Ob quod factum cepit multitudo conqueri. ita ut circumstarent cumanum militem ad supplicium querentes. Ex his autem inconsulta iuuenes. et quasi natura apti ad seditiones mouendas. in litem grauissimam prosiliebant et continuo saxa rapientes petebant milites. Tunc cumanus uerens ne tota uulgi in eum impetus fieret. plures euocauit armatos. Qui cum essent per tectis inmissi. metus grauis inuasit iudeos. et relicto templo fugere ceperunt. Tanta itaque per egressus de constipatione obtrectio facta est. ut mutua conculcatione super .XX. milia consumpta sint. Facta est autem uniuerse genti luctuosa festiuitas. et planctus per domos personabat. Successit uero huic calamitati latrocinantium tumultus. Iuxta bechoro quippe circa ascensum publicum stephanus quidam cesaris seruus supellectilem grandem uehebat. que ab irruentibus latronibus direpta est. Cumanus autem ad inquisitionem mittens eos qui in proximis uicis fuissent uinctos ad se adduci iussit. denuncians ut conquisitos latrones in uincula conicerent. Qua occasione quidam miles in uico aliquo libros sacre legis inueniens discissit atque combussit. Iudei ergo quasi totam in religione inflammata uiderent. undique confluxerunt et uelut machinamento aliquo tracti superstitionis attracti omnes ad una euocatione ad cumanum cesaream currunt precantes ut militem qui tantam contumeliam deo legique eius intulisset non relinqueret impunitum. Cumanus autem cum uideret multitudinem neque quieturam nisi aliqua esset satisfactione sedata. adiudicatum militem per medium populum ad supplicium iussit adduci. sicque iudei placatis animis recesserunt. Denuo autem galileorum et samaritanorum conflictus excitatur. In uico autem qui geminus nominatur qui est in medio campo samarie compositus. quidam galileus de numero iudeorum ad festiuitatem ascendens occiditur. Ad quod factum multi ex galilea regione concurrere ut cum samaritanis confligerent. Horum uero nobiliores conuenerunt ad cumanum rogantes ut antequam grauis calamitas oriretur in galileam transiret. et in eos qui auctores essent homicidii uindicaret. Cumanus autem his negociis que habebat in manibus postponens illorum petitiones sine effectu eos remisit. Nunciato ergo homicidio hierosolimis omnis multitudo commota est. et relicta diei festiuitate in samariam uulgus impetum fecit. sine ullo duce necnon principum suorum monentium acquiescentes. Latrocinio autem eorum et tumultui quidam eleazarus dinei filius et alexander preerant. qui in contiguis genti regione irruentes interemissa dedere cede a nullius etatis exicio temperantes. et uicos partim inflammantes. Cumanus uero hec audiens adduxit secum unam alam equitum que uocatur sebastenorum. ut auxilio his esset qui uastabantur. Siquidem multos eorum qui eleazarum sequebantur comprehendit. plures quoque interfecit. At reliquam autem multitudinem que in uastanda samaritanorum fines irruerant principes grauis de hierosolimis commouerunt. operique ciliciis et aspersis cinere capitibus precabantur ut ab incepto desisterent. ne per ulciscenda in samaritas ultione ad hierosolimas prouocarent romanos commouerent. miserentur patrie sue atque templi. filiorumque suorum et coniugum. neque omnia pariter in discrimen adducerent. neque ob unius galilei uindictam cuncta disperderent. His acquiescentes iudei. an negocio recesserunt. Multi autem pridem tempus in latrocinia conspirabant. nam uera insolentia solet crescere ex rebus quietis. Per omnem ergo regionem agebantur rapine. et audaces quique iam reliquis ingerebant. Et samaritanorum

primates ad iudicium quadrati qui syria procurabat. Tyrum ue-
nerunt uindicari de his qui regionem eorum depredati fuerant postu-
lantes. Presto autem fuerant et nobiles iudeorum et ionathas filius ana-
ni princeps sacerdotum obiecta diluens allegabat. Incitium quidem
tumultus samaritas fuisse qui primi homicidium perpetrassent. Causa
tam sequentis calamitatum prebuisse cumanum, qui in te principia
auctores cedis noluisset ulcisci. Tunc quadratus utramque partem
interim distulit dicens, quod cum ad ipsas regiones uenisset sin-
gula diligenter inquireret. Deinceps uero procedens cesaream eos uiros
quos cumanus uinctos reliquerat in cruce suspendit. Inde cum
lidda uenisset, denuo audiuit samaritanorum querelas et iudeorum
x et octo uiros quos cognouit pugne fuisse participes securi per-
cussit. Principem autem sacerdotum ionathan et ananiam et eius filium
ananum et non nullos alios nobiles cesari destinauit. Similiter autem
et samaritanorum nobiles quosque. Precepit quoque cumano et celeri tri-
buno romam nauigare reddituris claudio rationem pro his que in regno
gessissent. His ita compositis a lidda ascendebat hierosolimam. Et
inueniens multitudinem festiuitatem azimorum celebrantem sine ulla
conturbatione antiochiam rediit. Rome autem claudius cesar audi-
tis allegationibus cumani et samaritanorum ad erat agrippa iuuo-
nis iudeorum causam magna intentione defendens. Cumanum
quoque multi ex potentibus adiuuabant. Pronuncians uero aduersus
samaritas sententiam tres eorum nobilissimos iussit interfici, et
cumanum de urbe roma expulit. Celere uero tribunum uinctum
hierosolimam mittens iudeis ad supplicium tradidit, ut per urbem
tractus capite plecteretur. Post hec felicem pallantis fratrem destina-
uit ad iudeos, qui et eorum prouincie et samaria et galilea et berea
curaret. Agrippam uero de calcide in regnum maius transtulit, do-
nans ei prouinciam felicis, id est traconitidem et gaulanitidem et bata-
neam, et addidit ei regnum lysanie et tetrarchiam quam uarrus
rexerat. Ipse autem claudius per annos xiii menses sex dies xx
administrato imperio romano decessit, successorem regni ne-
ronem relinquens. Quem suasu agrippine uxoris sue in imperium co-
aptauerat, et quidem cum haberet filium legitimum britannicum
nomine natum ex messalina priore coniuge et octauiam filiam
quam eidem neroni priuigno suo coniunxerat. Et nero quidem
quemadmodum per magnitudinem felicitatis et opum abusus
sit fortuna, et qualiter fratrem et matrem et uxorem interfecerit,
et mortis proximos inhumanitatem suam conuerterit. Atque ad
ultimum per amentiam ad hystrionicam opera scenamque peruenerit, quam
Multa narratione esse molestum tacere preterire melius puto. Con-
uertar autem ad ea narranda que ab eo aduersus iudeos gesta sunt,
minorem quidem armeniam regendam dedit aristobolo herodis filio qui
fuerat rex calcidis. Regno autem agrippe iiii urbes adiecit,
cum agris ad singulas pertinentibus. Felix autem procurator iudee ele-
azarum principem latronum qui per xx annos regionem fuerat de-
predatus aliosque cum eo multos cepit, uinctosque romam direxit.
Aliorum autem latronum quos in cruce suspendit, pene innumerabilis fuit
multitudo. Sic ergo regione purgata, aliud genus latronum
in hierosolimis oriebatur. Hii autem sicarii uocabantur, die claro,
et in media ciuitate passim quosque interficientes. Precipue uero
diebus festis immiscebantur uulgo, et sicas sub ueste portantes,
diuersos quosque interficiebant, ac deinceps collapsis hominibus illi ut
reliquos de scelere querebantur, et hac fraude extra suspicionem
manebant, diuque latuerunt. Primus ergo ab eis ionathas pontifex
occiditur, et post eum plurimi cotidie cedebantur atque ipsis calami-
tatibus molestior timor ciuitatem premebat, et in medio bello per
singula momenta omnes mortem operiebantur et circumspiciebant eminus
quosque adpropiantes, et neque amicis suis confidere poterant, dum tamen
in mediis suspicionibus atque custodiis interhomines interficiebantur.
Tanta erat latronum temeritas, et ars quedam latendi.
Ad hec autem et alia malorum collectio facta est, cede quidem abstinen-
tium, sed consiliis malis mordentium. Que pars non minus quam sicariorum
felicem urbis statum corrupit. Seductores quoque homines et cir-
cumuentores sub specie religionis nouandis rebus studentes uulgus
insanire fecerunt. Nam egrediebantur in solitudines, promittentes
deum signa eis ostensurum libertatis. Contra quos felix, uidebantur quippe
semina defectionis esse, mittens equites ac pedites armatos magnam
multitudinem interfecit. Maiore autem plaga iudeos afflixit egyptius
quidam pseudopropheta. Adueniens quippe in prouinciam cum esset magus
prophete sibi opinione arrogans, xxx ferme milia hominum congregauit,
quos uana seductione deceperat, et circumducens eos de solitudine in
montem qui uocatur oliuarum, inde hierosolimam nitebatur ascendere, de-
pulsoque romanorum presidio imperiales exercere dominationem. Ute-
batur autem satellitibus qui ad id facinus conuenerant. Preuenit sane
eius impetum felix, et occurrens cum romanis armatis quos et iudeorum
reliqua multitudo iuuabat, initur cum eis conflictum. Egyptius autem
cum paucis fugit, et plurimi ex eius numero comprehensi uinculis
traditi sunt, reliqua uero multitudo in regiones proprias dispersa est.
His autem compressis rursus sicut in egro corpore altera pars intumescebat.
Magi enim quidam et latrones collecti multos ad defectionem inducebant,
et quasi ad libertatem uocabant, mortem apertissimam comminantes his
qui romanorum principatui obedire uoluissent, ut uel reluctantes auer-
terent eos qui ferrent spontanea seruitute. Diuisi ergo per totam
regionem diripiebant, et singulorum potentium domos eosque interfi-
ciebant. Inflammabant et agros, ita ut desperatione eorum tota
iudea penitus impleretur. Et hec quidem pugna in dies grauius auge-
batur. Alter autem tumultus ortus est circa cesaream inter iudeos scilicet qui
ibi permixti habitabant et syros seditione commota. Hii siquidem
poscebant ut eorum fieret ciuitas, iudeum enim fuisse conditorem regem
herodem. Ceteri uero conditorem confitebantur quidem iudeum, ipsam uero
ciuitatem fuisse gentilium, indicabant. Neque enim illic statuas et
fana posuisse constitutum, si ad iudeos ea conditor pertinere uoluisset.
Ob has ergo causas inter se ipsos utique iurgabatur. Procedebat
autem usque ad arma contentio, et cotidie ad confligendum audaces
partes alterutre prosiliebant. Neque enim iudeorum seniores cohibere
tumultum suo generis poterant, et grecis turpissimum uidebatur si
inferiores iudeis essent. Prestabant autem iudei diuitiis et corpo-
ribus, greci uero auxilio militum. Magna siquidem pars romane
manus de syria illo uenerat, et quasi cognati ad auxiliandum erant
parati syris. Prefecti autem militum curabant comprimere tumultum,
et pugnaces quosque comprehendentes uerberibus et uinculis ulciscebantur.
Et neque sic supplicia comprehensorum impedimentum aut timorem reliquis
inferebant, immo magis seditionem augebant. Tunc demum felix minaci
dicto precepit contumaces quosque urbe discedere, et non parentium militibus
immissis non paucos interfecit, eorumque substantias diripuit. Post hec

quoque cum uideret seditionem manere, nobiles utriusque partis elegit,
et suscepta legatione misit ad neronem omnis rationem reddituros
pro his que gesserant. Successit autem felici festus, et hos qui maxime in-
festabant prouinciam sollicite persecutus latronum plurimos comprehen-
dit atque interfecit. Successor autem eius albinus non eodem modo nego-
cia perfecit, cum non esset ulla malignitatis species quam ille preteriret.
Denique non solum causis ciuilibus furabatur et diripiebat sub-
stantias singulorum, neque solum tributorum additamentis in commune
gentem grauabat, sed et quos ad latrocinia uel occursiones ciuita-
tum comprehenderat, uel qui a prioribus iudicibus in custodiis reli-
cti erant, accepta a cognatis eorum pecunia liberauit, et illos qui
non dedissent in carcere quasi nocentissimos relinquebat. Per idem
tempus eorum qui res innouare cupiebant, crescebat audacia in hie-
rosolimis. Ex quibus sane qui opulenti erant albinum muneribus
placabant, ut eis tumultum mouentibus non indignaretur. Pars
autem popularis que non satis quiete gaudebat, albini participibus iun-
gebatur. Unusquisque sibi improborum cohorte propria circumdatus ipse
quidem quasi princeps latronum et tyrannus eminebat, et stipatoribus
suis ad direptionem mediocrium abutebatur. Ita fiebat ut hii
quidem quorum domus uastabantur tacerent, et illi qui extra in-
commodum fecissent metu ne similia paterentur querelis deterre-
rebantur, immo et officiis abigebant eos quos constabat dig-
nos esse supplicio. In commune autem omnium intercepta fuerat
audacia et multiplex erat dominatio, et semina captiuitatis
future iam ab illo tempore spargebantur. Successit autem albino florus cestiu-
s, qui ergo incipia conscribere, quo sub mea etate iudeis peruenerit,
breuiter tamen descriptis sicut in prologo huius operis promisimus. Que
ab antiocho qui epiphanes dictus est, contigerunt usque ad xii
neronis annum, et tota iam conuenienter aggrediar enarrareque
nobis euenerunt a romanis a xii anno neronis usque ad quinqua-
gesimum et sextum uite mee annum. Florus ergo succedens albino,
optimum eum in comparatione sui fecit uideri. Ille siquidem pla-
occulto et cum fraude nocuerat. Florus uero iniquitates suas in
uniuersam gentem tam palam quasi gloriaretur exercuit, ac uelut non ad
regendam prouinciam sed ad penas adiectorum carnifex missus, neque
rapinarum ullum morem neque afflictionem pretermisit. In miseris
autem crudelissimus erat, in turpibus uero impudentissimus. Neque
enim quisquam illo amplius ostendit fallacia ueritatem, neque ullus com-
mentator est callidiores nocendi uias. Hic siquidem uiritim
illatis stipendiis lucra querere exiguum uisum est, simul despo-
liabat urbes, et clade populis inferebat, edicens per uniuersam
regionem liberum esse cunctis latrocinari, dum ipse predarum acciperet
portionem. Denique ob illius auariciam contigit totam pene de-
seri regionem, ita ut plurimi sedes patrias relinquentes ad
exteras prouincias commigrarent. Quamdiu autem cestius gallus
syriam prouinciam gubernauit, nullus iudeorum ausus est aduersus florum
ad eum mittere legatos. Cum uero instante azimorum sollempnitate
ipse cestius gallus in hierosolima uenisset, occurrens ei mul-
titudo que facile fuit trecies centenum milium precabatur urgen-
tis suis calamitatibus subueniret, et ut pestem prouincie florum
esse reclamitabat. Florus autem cum presens esset et gallo assiste-
ret, non solum metu mouebatur sed et uoces eorum deridebat. Gallus
autem cestius compescens impetum populi, et promittens eis quod florum pla-
catiore eis faceret, rediit antiochiam. Deduxit autem eum usque
cesaream florus, eludens mendaciis et bellum gentis iudeorum se-
dulo comminiscens, quo scilicet solo iniquitates suas occultum iri
posse credebat. Pace siquidem permanente habiturum se apud
cesarem accusatores iudeos, si uero defectione negociaretur, fugisse
maiore utique malo ad ducenda a se esse inuidiam peccatorum minorum.
Igitur ut gens iudeorum a romano abrumperet imperio, sedulo
in dies augebat calamitatem. Per idem tempus apud neronem cesar-
riensis gentiles rectores exercere, et decretum illud ce. . . tan-
tes litteras attulerunt, et per hoc bello iudaico dabatur exordium,
xii scilicet anno regni neronis, xvii autem anno regni agrippe
mense maio. Ad magnitudinem autem malorum minores excitatorum
neque idoneas causas habuisse deprehendimus. In cesarea
siquidem habitantes iudei habebant synagogam, prope agrum
cuiusdam gentilis cesariensis, et frequenter egeruit ut ad eorum usus
ille ager coniungeretur, maius pretium quam ager dignus esset offe-
rentes. Dominus uero eiusdem agri non solum preces eorum despexit,
sed ad maiorem contumeliam edificauit in eodem loco tabernas,
ita ut angustum eis transitum, et penitus coartatum relinqueret.
Primum ergo feruentiores aliqui iuuenum prosilientes edificationem
necabant. Cum uero florus eos ab prohibendo cohiberet, non haben-
tes iudeorum nobiles quod agerent, inflectunt florum oblatione
octo talentorum ut edificationem uetaret. Ille autem ob capiendam
tantum in pecunia promittens se cuncta facturum, accepta pecunia
statim de cesarea egressus est, et uenit in sebasten seditioni liberam
facultatem. Sequenti autem die qui apud iudeos sabbitum est, cum plebs ad
synagogam conuenisset, sediciosus quidam cesariensis uas samium
ante ingressum synagoge ponens, altius immolabat. Hec factum
iudeos incorrigibiliter accendit, et legem suam contumelia pertulisse,
et locum ipsum dicebant fuisse pollutum. Pars ergo iudeorum que erat
constantior atque moderatior deinde iudicibus conquerendum tutius
esse putabant. Sediciosi autem et iuuentute feruentes iudeorum, effun-
debantur ultro. Stabant et cesariensium tumultuosiores ad con-
fligendum parati. Ex edicto enim ille directe erat qui per synagoge fo-
ribus altius immolauerat. Statim ergo inter eos est pugna commissa. Inter-
ueniens autem iocundus prefectus equitum, uas illud quod positum erat ad
introitum synagoge iussit auferri, et tumultum sedare properabat.
Cum autem cesarienses superassent iudeos in certamine, statim iudei
libros legis rapientes secesserunt in narbata regionem distans a
cesarea stadiis lx. Primates autem eorum xii ad florum uenerunt
de his que acciderant conquerentes, et ut auxilia eis ferret rogabant,
et quasi reuerenter tamen eum et de octo talentis que ei dederant ad-
monentes. Florus uero statim eos uinctos iussit arguens cur le-
ges de sarca auferre ausi essent. Post hec factum apud hierosolima
grauissima turgia oriebantur, sed tamen adhuc indignatione celabant et refrenabant. Et
Florus ergo quasi ad hoc operam suam locasset, ut bellum inflammaret, mi-
sit ad sacrum thesaurum ut inde x talenta auferrent quasi eam
pecuniam impense cesar flagitaret. Statim ergo in ira sic populi multa
confusio, et concurrentes ad templum maximis uocibus nomen cesa-
ris appellabant, ut a tyrannide flori liberarent orantes. Quidam
et sediciosorum in florum maledicta ultima iaciebant, et canistrum circum
ferentes stipem eius nomine postulabant, quasi inops et miserrimus
calibus auxiliis indigeret. His autem omnibus florus non est deterritus

185

a cupiditate, sed multo magis ad despiciendum est irritatus. Denique cum deberet cesaream ueniens ignem belli illic nascentis extinguere, causasque tumultuum submouere, pro quo et mercedem acceperat, tamen cum exercitu equitum atque peditum ad hierosolimam contendit, ut romanis armis ad quod uolebat uteretur, ac timore et minis urbem nudaret. Cuius impetus leuare ei impetum fauoribus et officiis parati erant. Sed ille premittens cum equitibus L. centurionem nomine capitonem discedere eos iussit, neque cum in quem tam grauia maledicta iecissent, denuo honore deluderent. Et oportere eos si fortes sunt et erant atque constantes et in presentem effundere contumelias, nec solum eos in uerbis sed et in armis amorem libertatis ostendere. His dictis exterrita multitudo, et equitibus qui cum capitone uenerant inter eos irruentibus, diffugerunt antequam florum salutarent, aut militibus officia consueta redhiberent. Discedentes quoque iudei in domos cum metu atque humilitate, peruigilem duxere noctem. Florus autem degit manens in regia. Postridie aduersus eos in tribunali sublimi resedit, conuenientesque principes sacerdotum, et ciuitatis uniuersa nobilitas, assistere tribunali. Precepit autem eis florus ut ostenderent ei omnes qui maledicta in eum iecissent, dicens in eos esse uindicandum, nisi reos producerent. Ad hec responderunt iudei populum quidem pacificum esse quoque deo seruire. Illis uero qui errauissent in uerbis esse ferendam ueniam postulabant. In tanta siquidem multitudine nichil esse mirandum offendi aliquos temerarios, et pro etate insipientes. Esse autem impossibile eorum qui deliquerint discrimen agitari, cum et singulos nimirum peniteat, et pro timore ad negandum sint parati. Debere autem illum si consuleret genti, et uellet romano imperio seruare urbem, magis propter multos innoxios dare ueniam paucis delinquentibus. Ad hec florus magna indignatione inflammatus militibus exclamauit, ut forum rerum uenalium quod erat in superiore ciuitatis parte diriperent, ac passim obuios trucidarent. Milites uero ad lucri sui cupiditatem, addita auctoritate rectoris, non solum illum locum diripuere in quem missi fuerant, sed uniuersas domos insilientes, interficiebant habitatores. Fuga autem omnium erat, et cedes eorum qui comprehendebantur, et direptionis nulla species preteribatur. Multos et nobilium comprehendentes duxerunt ad florum, quos ille uerberibus laniatos in cruce suspendit. Denique omnis numerus illo die interfectorum cum paruulis et mulieribus; neque enim lactentibus pepercerant, fuit sexcenti et xxx. Quod etiam nemo umquam prius facere ausus fuit, tunc florus fecit, ut uiros scilicet equestris ordinis pro tribunali flagellis cederet, ac patibulo affigeret; quorum et si origo iudea, tamen dignitas erat romana. Per idem tempus agrippa alexandriam erat profectus. Sororem eius beronice in hierosolimis manens, et iniquitatem flori uidens, frequenter ad eum prefectos equitum suorum custodesque corporis mittens precabatur ut a cede desisteret. Florus uero neque in multitudine interfectorum, neque in nobilitate precantis, sed tantum in sua lucra que de rapinis congregabat intendens, contempsit annuere. Impetus et militum aduersus beronicem reginam efferatus est, intantum ut obuios quosque sub oculis eius mulcarent atque trucidarent, et et ipsa nisi in aulam confugeret interfecissent. Ibi peruigilem noctem cum intenta custodia egit, uerens corruptionem militum. Uenerat autem hierosolimam uotum deo soluere. His enim qui morbo uel aliis necessitatibus implicantur, mos est orare per xxx dies antequam hostias immolent, abstinere quoque a uino et capillos radere. Que more beronice regina soror agrippe illis diebus exercens, nudis pedibus ante tribunal stetit deprecans florum, et propter hoc quod nichil honoris in habitu habebat, et de uita sua periclitata est. Hec autem facta sunt xvi die mensis maii. Postridie autem conueniens multitudo in forum quod erat in superiori parte ciuitatis, magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant querebantur. Potissimum autem inuidiose uoces in florum erant. Quod timentes primates et pontifices dirruptis uestibus postulabant populum ut ab his cessarent priora mala accendentes, nec in maiorem indignationem florum commouerent. Sicque multitudo sedata est, tam reuerentia precantium quam spe. Florus autem uidens tumultum esse compressum, angebatur. Et denuo eum inflammare cupiens, pontifices cum nobilibus aduocauit, et ait unum argumentum fore quod nichil ulterius eis aliquid mali irrogaret, si obuiam procederent militibus de cesarea uenientibus. Ueniebant autem due cohortes. Quibus mandauit occulte florus ut nulla salutatione redderent obuiantibus iudeis. Ad quod si offensi petulanter quippiam loquerentur, statim in eos uterentur armis. Pontifices igitur collectam multitudinem in templo precabantur ut occurrerent romanorum cohortibus et sollempniter salutarent. His adhortationibus seditiosi quoque annuebant, et obmutescentes dolore reliqua multitudo iungebatur audacibus. Igitur omnes sacerdotes, omnisque leuite sacra uasa preferentes, ornatuque templi, cythariste et et cantores cum musicis organis precedebant ante multitudinem, et obnixe precabantur dominum ut illum templi honorem custodiret, nec ad direptionem sacrorum uasorum romanos incitaret. Erat autem uidere ipsos principes sacerdotum sparsis cinere capitibus et pectora dirruptis uestibus nuda monstrantes, nominatimque singulos nobilium compellebant, ac denuo in commune multitudinem precabantur, ne ob modicum peccatum patriam suam proderent his qui direptioni eius inhiarent. Nam si officiose cohortem romanorum susceperitis, floro occasionem pugne abscideretis, et saluari patriam studere, neque quod iam pertulistis expiamini. Talibus hortatu sacerdotes multitudinem inflectentes, et ipsos seditionis auctores, quosdam quidem minis, quosdam autem sua reuerentia mitigarunt. Deinceps ipsi sacerdotes cum quiete precedentes omni populo sequente, militibus obuiam processerunt, et iam cominus factos salutauere. Confestimque ipsi milites comprehendentes obuiam sibi egressos fustibus adorsi sunt, et alios in fuga uersos equites persequentes proculcabant. Corruebant autem multi cum a romanis cederentur; plures autem cum se mutuo propellerent. Impressis autem portis grauis compressio facta est, et unoquoque uolente alterum preuenire, tardior cunctis fuga fiebat, et collabentium durus erat interitus. Suffocati enim atque confracti miseri deperibant, et neque ad sepulturam quisquam a proximis suis agnoscendus remanebat. Irruebant autem pariter et milites immoderate cedentes eos quos comprehendissent, et per ingressum betheca detrudebant multitudinem transire cupientes, ut turrim antoniam et templum obtinerent. Quos et florus consecutus, educens de regia eos qui secum erant, et in arce transire nitebatur. Frustratus tamen est eius impetus. Conuersus quippe aduersus eos populus repugnauit, et in tecta euadentes obruebant saxis romanos. Qui cum super se sagittis uenientibus uincerentur, nec possent defendere multitudine que per angustos arctabatur ingressus, ad reliquum exercitum qui erat in regia se contulerunt. Seditiosi autem metuentes ne superueniens denuo florus templum occuparet, per antoniam protinus ascendentes, porticus ad templum per antoniam turri factas intercidere, quatinus auariciam flori tali desperatione compescerent. Nam cum diuinis inhiaret thesauris, et propter hoc in antoniam ingredi niteretur,

ubi intercisas porticus uidit, ab impetu conquieuit. Et denuo conuocatis principibus sacerdotum ait se quidem ab urbe uelle digredi, presidium tamen apud eos relinquere, quantum ipsi uellent. Ad hec illi responderunt, in quibus nichil nouandum fore, si unam tantum cohortem apud eos relinqueret, dum tamen non illa que cum ciuibus paulo ante conflixerat. Cohorte igitur sicut precabantur mutata, ipse cum reliqua manu cesaream regressus est. Aliud autem denuo pugne telum comminiscens, retulit ad cestium gallum et iudeos defectionis criminatus est, impudenti mendacio illos perpetrasse dicens. Nec sane principes hierosolimorum que gesta fuerant tacuerunt, sed et ipsi et beronice ad cestium gallum retulerunt que florus perpetrauerat. Gallus autem susceptis litteris utriusque partis, quid facto opus esset cum principibus deliberabat. Et quibusdam quidem uidebatur cestium gallum cum exercitu in iudeam ire debere, ut uindicaret defectionem si fuisset admissa, aut magis fidos inueniens innocuos dimitteret. Ipsi autem placuit aliquem de suis premittere, qui et negocia et consilia iudeorum ei post se fideliter narraret. Dirigit ergo tribunum neapolitanum. Qui ab alexandria reuertenti agrippe occurrens circa iamniam, a quo missus esset et ob quas causas ei indicauit. Quique statim dux se socium eius itineris fieri, et ita pariter agrippa et neapolitanus ascendebant hierosolimam. Populus autem hierosolimorum lx stadiis obuiam eis progressus officiose agrippam et neapolitanum suscepit. Et lamentabantur tamen interfectorum coniuges mulieres. Quarum plangoribus reliquus quoque populus adclamanta conuersus precabatur agrippam ut genti consuleret. Sed et clamabant et neapolitano ut ingrederetur urbem uideretque que essent a floro gesta, et ostenderent ei forum desertum, domosque uastatas. Deinde per agrippam suaserunt neapolitano ut cum uno famulo usque ad syloam totam circuiret ciuitatem, quatinus ipsis oculis cognosceret iudeos omnibus aliis romanis parere, soli autem floro aduersari propter magnitudinem in eos patrate crudelitatis. Ille uero cum circuisset urbem, et mansuetudinis populi sufficiens documentum teneret, ascendit in templum et multitudinem uocauit, et plurimis uerbis fidem eorum circa romanos collaudans, multa et ad conseruationem pacis hortatus adorauit dominum et sancta eius. Sicque agrippa ibi dimisso ad cestium reuersus est. Uulgus autem iudeorum ad agrippam pontificesque conuersum petebat, ut legatos aduersus florum ad neronem mitterent, et dicebant non esse quieturam multitudinem, si aliquis legationem impedisset. Ad hec agrippa ortari quidem legatos qui florum accusarent inuidiosum putabat, despicere autem iudeos in bello commotos nec sibi expedire censebat. Conuocata igitur multitudine agrippa in xistum, constituens germanam suam beronicem in asamoneorum domo, ea siquidem xisto imminebat, huiusmodi ratione habita ad populum: Siquidem o iudei non uiderem uos omnes ad repugnandum romanis esse incitatos, neque populi puriorem sincerissimamque partem pacem uelle cum romanis seruare, neque processisse ad uos, neque consulere ausus essem. Superuacua quippe est de utilibus oratio, quando omnium habitatorum consensus conspirat ad deteriora. Quoniam autem uideo quod eos etas malorum belli nescios facit, quosdam inconsiderata spes libertatis, nonnullos uero auaricia succendit ad capiendum de inferioribus lucrum, et ne per paucorum improba consilia et boni dispereant, existimaui oportere ut omnibus uobis in unum coactis ea exponere que uobis arbitror expedire. Nullus autem de uobis perstrepat, si non ea audierit que ipsi fert libido. His enim qui se ad seditionem irreuocabiliter incitauit, licebit et post mea exhortatione manere in pristina uoluntate. Mea ergo ad uos incipiet oratio, nisi ab omnibus uobis silentium prebeatur. Noui quidem quam multi iniurias procuratorum prouincias, et preconia libertatis grauiter persequuntur. Ego autem prius discutiam qui sitis, et contra quos pugnam suscipere temptetis, primum separabo causas quas annexas putatis. Si enim uiolatores uestros ulcisci uultis, cur libertatem magna laude sustollitis? Sin istud ipsum seruire intolerabile dicitis, superflua est aduersum rectores querela. Etenim siquidem rectoribus moderantissime agentibus, nichilominus erat turpe seruire. Considerate autem singulatim et uidete quam exigua sit materia bellorum. Et primum quidem ipsa rectorum consideranda sunt crimina. Colere siquidem oportet officiis potestates, et non exasperare iniuriis. Cum uero modicorum peccatorum exprobrationes maximas facitis, profecto eos quibus hec infertis aduersus uos incitatis, et cum antea clanculo et cum quadam uerecundia uos nocuerunt, tunc palam post uestras exprobrationes uos depopulantur. Nichil autem ita plagas cohercet ut patientia, et uiolatorum quies uiolantibus inducit pudorem. Nam si eos qui a romanis in prouincias diriguntur dicitis grauiter uobis instare, non tamen omnes romani uos uiolant, neque ipse cesar aduersus quem pugnare uultis. Neque enim ex precepto romanorum quisquam ad uos improbus uenit, neque possunt illi que in oriente geruntur in occidente positi conspicere, sed neque facile ea que hic fiunt illic audiunt. Est autem importunissimum uno homine exiguas causas de quibus conqueritur cum nescientibus uelle confligere. Et quidem istorum criminum et malorum cito erit futura correctio. Neque enim unus uestre prouincie semper curam tenebit, et fortasse successores erunt modestiores. Motum autem semel bellum neque deponere facile absque magnis calamitatibus, neque diu sustineri potest. Libertatis uero sitientibus prouidendum atque certandum est ut non ea amittant. Molesta est enim nouitas seruitutis, quam ne quisque subeat, iustum certamen suscipi uidetur. Qui uero semel subiectus est, et deinceps deficit, contumax magis seruus quam amator libertatis ostenditur. Tunc ergo oportuit omnia agere ne susciperetis romanos, cum primum pompeius cum romanis in iudeam irruit. Etenim patres uestri maioresque et eorum reges pecunia, corporibus, animis multum uobis meliores exigue parti militie romanorum resistere nequiuerunt. Et uos neque hereditariam obedientiam suscepistis, et rebus omnibus uiliores estis eis qui primum iudeam romanis paruerunt, contra omne romanum imperium resistere posse arbitramini? Nonne athenienses qui ob grecorum libertatem cum rege superbissimo bellauerunt xerse, qui putabat se posse per terram nauigare, et in mari ambulare, et cuius classem non capiebat amplitudo pelagi, eum romanis cum una naue fugientem gloriosissime persecuti sunt. Circa paruam autem salaminam que tantas opes asye confregere, nunc tamen romanis administrant illa regina grecie ciuitate cum tota prouincia. Lacedemonii autem post termopylas et agesilaum asyam perscrutati romanos dominos uenerantur. Macedones quoque qui adhuc pene mirantur alexandrum magnum regem suum subiugantem sibi orbis imperium, nunc tamen mutata fortuna adorant romanos ad quos omnium gentium fortuna migrauit. Alie quoque mille gentes maiori fiducia quam uos ad libertatem subnixe seruiunt romanis, et obediunt eis. Et uos soli dedignamini his quibus uidetis cuncta esse subiecta? Cui militie uel quibus armis confiditis? Ubi est classis uestra que peruagatur romanorum maria? Ubi autem sunt thesauri qui ex pensis possint sufficere? Contra quippe persas forte aut arabas existimatis uos bellum mouere, et non circumspicitis romanorum imperium? Quare non metimini uestram imbecillitatem? Et quare non recordamini ciuitatem uestram sepius a uicinis gentibus superatam?

Romanorum autem potentia toto orbe uicta discurrit, immo et hi[c] orbe plus aliquid fortasse querit. Non enim sufficit eis in oriente totus eufraten, in septentrione uero istrum, et in meridiem ... libia subiugata, neque in occidente gadira, sed ultra oceanum alium quęsiere orbem. atque ad britannias inaccessa prius loca arma et exercitum transtulerunt. Quid ergo? Vos ditiores gallis, fortiores germanis, prudentiores grecis, postremo plures estis omnibus in toto orbe degentibus? Quę uos fiducia aduersum romanos erigit? Sed dicit aliquis. Seruire molestissimum est. Et quanto non attenditis quod hi magis greci se nouerunt quam quiuis sub sole habitantibus, uidebantur nobilitate precellere, et tam lata prouincia possidentes. nec his tamen fascibus romanorum obediunt. Eisdem autem romanis macedones obsecuntur, quod certe multo iustius quam uos deberent libertatem tueri. Quid autem quingentę asyę ciuitates, nunquid non absque ullo presidio uno tantum in rectore romano reguntur. Quid autem pergam enumerare eniochos et colchos, et taurorum gentem. bosforanos quoque et nationes habitantes circa ponti litora, meotasque gentes. Apud quas nimirum gentes, olim neque domesticus aliquis dominus noscebatur, nunc autem subiecti tribus milibus romanorum eis seruiunt, et xl. longe naues innauigabile prius mare custodiunt. Multaque quoque pro libertate bella facere uoluerunt, bithinia et capadocia et pamphiliorum gentes, et nec tamen sine armis tributa romanis soluunt. Quid autem traces quinque quidem diebus in latum. septem autem in longum continentes prouinciam possidentes, asperioremque multo quam uestra est prouinciam ac multo fortiorem, altissimo gelu qui irruerent retardante duobus milibus tamen eos presidio manentibus romanis in omnibus obsecuntur. Post hos illirium usque ad dalmatiam et hystrem eius incolentes. duabus tantum legionibus romanorum obediunt, cum quibus et impetum dacorum compescunt. Ipsique dalmate quod totiens multa pro libertate conati sunt. sepiusque capta rursus cum maioribus opibus rebellauerunt, nunc sub una romanorum legione agunt quiete. Veruntamen si aliquos magnę causę ad defectionem incitare deberent, gallos potissimum oporteret in arma assurgere. et quos tantis munimentis natura cinxisset. ab orientali quippe plaga alpium montibus. a septentrionali reno flumine, a meridie pireneis montibus ab occidente uero oceano. Sed tali munitione gaudentes. ccc. et xv. gentibus sunt numerosi. Fontes autem ut ita dixerim felicitatis domestice habentes, omnibusque bonis totum pene orbem irrigantes, uoluntarie ferunt uectigales esse romanorum. ac felicitatem suam in felicitate eorum reponere. Idque sane ipsum non per animorum mollitiem. nec propter ignobilitatem parentum. quippe qui per lxxx. annos pro libertate pugnauerunt. sed romanorum animati sunt cum uirtute fortuna. Denique sub mille et cc. militibus romanis seruiunt, cum ipsi pene plures ciuitates habere noscantur. Sed et lusitani et cantebrorum armenta. nec uicinus oceanus cum accolis suis fragore terribili resistere nequiuerunt uincentibus romanis. Sed et ultra columnas herculis romani arma pertulerunt. et ipsa nubes pireneorum montium egressi uertices ditioni suę subdiderunt, atque ita pugnantibus gentibus tantoque ut dixi spacio diremptas. legiones suas preposuerunt. Quis uestrum non audiuit multitudinem germanorum? Virtutem quoque et magnitudines corporum ut arbitror sepe uidistis. Siquidem ubique romani eorum gentium captiuos habent. Et germani quidem tam ingenti regione spacius incolentes. spe autem meliores corporibus gerentes, et animam contemptricem mortis, indignatione autem uehementiores feris, nec limitem renum habent, et octo romanorum legionibus domantur, et seruiunt quidem qui capti sunt. reliqua autem eorum gens uniuersa salutem in fuga non in armis reponit. Considerate et britannorum muros, qui hierosolimorum muris confiditis. Illud siquidem circumdatur oceano, et pene non minore quam noster orbis est habitantes prouinciam romani nauigantes redigerunt in ditione sua. iiii. que legiones tante magnitudinis insulam tuentur. Et quid opus est plura dicere. cum et parthi bellicosissimi gentium, et tantis populis prius imperantes. et tam magnis opibus circumdati, obsides tamen mittunt romanis, et perpetua nobilitas orientis sub specie pacis seruit romanis. Vniuersis ergo pene qui sub sole incolunt et uenerantur romanorum arma. cum his uos uultis bellum facere? Neque cartaginensium consideratis finem. qui magno illo hannibale gloriantes ex nobilitate fenicum uenientes, tamen sub dextera scipionis et romanorum corruerunt. Sed neque cyrenei lacedemone oriundi. neque marmaridarum gentis usque ad ipsas deserti terminum. neque terribiles syrtes. nasamones quoque et mauri. et innumerabilis multitudo numadum non potuerunt romanorum uirtutes impedire. Sed et tertiam partem orbis terrarum. cuius nationes nullus numerare potest, que scit ab athlantico mari et columnis herculis usque ad rubrum mare infinitos nimio ethyopes continet. totam tamen romani subiecerunt armis. et preter fruges annuas quibus romana multitudine octo mensibus pascunt, alia quoque uectigalia soluunt. et expensas deuotissime romano imperio ministrant. nichil de his quę iubentur sicut uos contumeliosum putantes. cum illic tantum una legio romanorum imperet. Sed quid opus est longe replicare exemplis romana potentia explicare. cum ea possitis de uicina uobis egypto diligenter inspicere. Hec autem cum usque ad ethyopiam protendatur, opulentaque arabia contigua quoque sit indię. l. et sexcentorum et centena milia incolarum habens. preter alexandrinorum plebem. tamen uectigalia quorum magnitudine de censu singulorum capitum estimari licet deuotissime pendentes. romano imperio soluit. Alexandria quoque magnitudine non impar. multitudine et diuitiis habundans. hec quidem in longitudine stadia xxx. in latitudine autem x. tributorum multo amplius per menses singulos infert. quam uos toto anno soluatis. et preter pecuniam iiii. menses annona romane plebi ministrat. Munita est autem undique aut incommeabili solitudine. aut importuoso mari. aut fluminibus. aut siluosis paludibus. Horum tamen omnium nichil fortuna romana fortius fuit. sed due legiones romanorum ciuitati insidentes profunda egypti cum illa nobilitate macedonum frenant. Quos ergo ad uestra bella de solitudinibus socios assumetis? Siquidem omnes qui in orbe habitabili degunt romanorum adiutores sunt, nisi forte quis uestrum spes suas ultra eufraten porrigat. et adiabenorum regione gentiles suos estimet adiutores. Porro illi nec propter irrationabilem causam tanto se bello implicabant. sed nec eos sinet uobis auxiliari. Siquidem partho cura est custodire amicitię cum romanis. et arbitrabitur fedus esse temeratum si quis de his qui ei imperio subiecti sunt aduersum romanos in bella procedat. Superest ergo ut ad diuinum confugiatis auxilium. Verum et hic deus apud romanos est. Sine deo quippe impossibile est tale imperium consistere. Considerate autem quemadmodum sit ipsa erga religionem immoderatio et si cum longe inferioribus bellum geratis. tamen ad dispensandum sit uobis difficillima. atque eadem transgrediendo offendatis deum per quem eum auxiliaturum uobis putatis. Si ut seruetis consuetudinem sabbatorum. et ad nullum opus moueamini. facile profecto capiemini. Sicque et maiores uestri experti sunt hos maxime dies pompeio ad bellum destinante. in quibus scit hi qui oppugnabantur ocia gerebant. Transgredientes autem in bello legem patriam. nescio propter quid in reliquum dimicetis. Vna siquidem nec uobis incertum est, ne quid de patria institutione soluatur. Quemadmodum autem inuocabitis adiutorem deum. si cultum ei debitum sponte uioletis. Assumunt autem singuli quique bellum. uel diuine uirtutes uel humanis opibus confidentes. Cum uero utraque uobis contra ad ipsam prima conscientiam [illegible] immanifesta autem utraque captiuitatem uolentes pugnare presiluit. Quid autem prohibet propriis manibus filios uestros coniugesque [illegible] et hanc pulcherrimam inflammare patriam. Erumpentes siquidem in furore. lucrabimini saltem ignominiam superatorum. Bonum est o amici homines cum adhuc stat nauis, imperitiam(?) precauere tempestatem futuram. et non eo tempore quo in medias procellas inueris nequicquam trepidare. His siquidem qui improuisa mala inciderunt superest ut digni miseratione habeantur. qui uero se in apertum discrimen iniecerunt. et exprobrationibus onerantur. nisi forte aliquis uestrum estimet secundum pacta confligentes romanis. aut postquam uicerint mediocriter uobiscum acturos. et non in exemplo aliarum gentium sacram hanc urbem inflammaturos et interfecturos uniuersum uestrum genus. et neque qui superfuerit armis usquam locum fuge habebitis. uniuersis gentibus tamen romanos habentibus dominos uel habere metuentibus. Periculum autem non solum in uos manebit. sed et in reliquis ciuitatibus habitantes iudeos. Neque enim est in toto orbe populus in quo uestra non sit portio. quos certe omnes uobis rebellantibus cede crudelissima diuisi quique interficient. et propter paucorum uirorum praua consilia uniuersę urbes iudaico sanguine redundabunt. Subeat autem uos miseratio et saltem filiorum uestrorum atque coniugum saltem istius ciuitatis quę mater urbium uestrę regionis uocatur. Parcite ergo menius sacris. parcite uenerabilibus adytis. templumque uobis et sancta sanctorum seruate. Neque enim ulterius uictores romani his abstinebunt. quibus primo parcentes nullam gratiam receperunt. Protestor siquidem ego sancta uestra. sanctosque angelos dei. patriamque communem. quod nichil eorum consiliorum quo uobis uidere expedire subtraxerim. Vos autem decernentes quę uobis expediant, mecum in pace degetis. Si autem [illegible] uestras absque me periculis subdemini.

Hęc dicens agrippa astante et sorore sua beronice lacrimante, et multa partem de eorum impetu lacrimis infregit. Succlamabant autem non se aduersus romanos sed aduersus florum pugnam uelle committere, ob ea quę pertulissent. Ad quos agrippa rex. sed opera uestra inquit talia sunt quasi aduersum romanos pugnantium. Neque enim cesari uectigal dedistis. et antonianas porticus incendistis. Sopitis autem bellum. si et porticus denuo construatis. et tributa reddere maturetis. His consiliis populus acquieuit. et cum rege agrippa et beronice ascendentes in templum porticus edificare adorti sunt. Principes autem et decuriones per uicos dispersi uectigal colligebant. celeriterque collegerunt xl. talenta. Belli quidem minas eo modo rex agrippa compescuit. et deinceps populo persuadere temptabat ut parerent floro, donec ei successor a cesare mitteretur. Ad quam uero rationem accensa multitudo. nec abstinebat contumeliis in rege se temperauit. sed priorem eum ex urbe pepulerunt. et nonnulli seditiosorum saxa in eum iaciebant. Rex autem agrippa uidens tumultuantium inreuocabilem impetum discessit in regnum suum. Per idem autem tempus quidam eorum qui maxime bellum mouebant congregati. irruebant in quoddam presidium quod uocabatur masada. et expugnato presidio omnes romanos interfecerunt. et de suis ibi posuerunt custodes. In templo quoque hierosolimorum eleazarus quidam filius ananie pontificis iuuenis audacissimus. et illo tempore dux militum persuasit his qui sacrificia ministrabant ut nullius externi munus aut hostiam quod non esset de iudeorum gente susciperent. Id autem erat romani belli seminarium atque materia. Reiecerunt siquidem hostias cesaris quas pro populo romano offerre soliti erant. Plurimum autem super his pontificibus aliisque nobilibus deprecantibus non parent ei more quo supplicabatur precibus: nichil tamen profecerunt. Conuenientes ergo potentes quique cum pontificibus et phariseis nobilissimis. et uidentes quod grauibus malis studerent ciuitatem subuertere. decreuerunt seditiosorum animos expedire, et ante portam quę ęrea uocatur concione aduocantes. primo quidem de temeraria eorum seditione conquesti. et quod tam breui bellum patrie commouerent. deinceps irrationabilitatem ipsius cause arguebant, dicentes maiores eorum ornasse templum magna ex parte de muneribus gentium. semperque eorum qui foris essent populorum munia suscepisse. nec prohibuisse aliquorum hostias. Id siquidem esse impudentissimum cum ad presens usque tempus oblationes eorum in templi cultibus collocassent. Nunc autem eos qui romana arma irritarent. et disponerent super eos bella inducere male agerent. et uerendum esse ne quam immolandas pro illis uictimas repellunt ipsi in reliquum etiam pro se sacrificia prohibeant offerre. fiatque uere extra principatum ciuitas nisi celerius resipiscentes reddiderint hostias. ac priusquam ad eos inquit contumelia id factum est huius ausus [illegible]. Simul autem ista dicentes. producebant in medium peritissimos morum patriorum sacerdotes quosque narraturos. quod omnes maiores eorum exterarum gentium semper sacrificia suscepissent. Attendebat autem nullus eorum ad ea quę dicebantur. cupientes res nouare. Sed neque procedebant in medium altaris ministri. materiam belli preparantes. Videntes ergo nobiles seditionem eorum iam processisse ut eorum non possent auctoritate compesci. et romanorum armorum periculum se primos esse mansuros [illegible] consultores emolliri causas properabant. et alios legatos ad florum miserunt quorum erat princeps symon filius ethei(?). et alios ad agrippam. sicut et annaniam. et [illegible] qui et regem propinquitate tangebant. Probabant autem utrique ut cum exercitu ascenderent ciuitatem. et seditionem comprimerent priusquam intolerabilior fieret. Floro quidem malum istud bonum nuntium fuit. uolensque inflammare bellum. nichil respondit legatis. Agrippa autem pariter utrisque parcens sed deficientibus uel his aduersum quos bellum mouebatur. uolens et romanis iudeos conseruare et iudeis templum et patriam. misit in auxilium equites duo milia. cum prefecto equitum dario et duce philippo. His ergo uenientibus optimates et pontifices et omnis multitudo quę optabat quietem superiorem ciuitatem occupant. inferiorem siquidem et templum seditiosorum manu tenebat. Missilibus ergo et fundis incessanter utebantur et continua erat emissio sagittarum ex utraque parte. Aliquando et ex insidiis prosilientes cominus dimicabant. Pollebant autem audacia seditiosi. bellica uero peritia regii milites pollebant. Et horum propositum erat templum obtinere profanosque expellere. seditiosi uero uolebant et superiorem inuadere ciuitatem. Per septem ergo dies grauis utrique parti plaga fiebat. et neutri de eo loco quem tenuerant expellebantur. Adueniente autem ea festiuitate qua xylophorias dicunt quo in more est omnibus grandem lignorum materiam euehere ad templum quatenus numquam ignis deficiat. semper enim inextinguibilis perseuerat quosdam quidem cura religionis exclusit. et inter infirmiorem uulgi multitudinem sicariorum irruentes audacissime urgebant ope quod incesserant: Regii autem milites audacia et multitudine seditiosorum uicti. ex superiore ciuitate profugerunt. Seditiosi autem primum irruentes ananie

186.

pontificis domum & agrippe & beronices sororis eius palacium inflammauerunt. Post hec ignem ad archiuum inferre uolentes omnia creditorum instrumenta disperdere, ut debitores ex plurimo timore [illegible] omnis multitudo se iungeret. huic liberam facultatem [illegible] te insurgendi aduersus locupletes. fugientibus quoque carceris publicarum custodibus: ignem ceteris seditiosi iniecerunt, atque ita incensis edificiis hostibus irruebant. Quo loco pontificum atque nobilium quidam in cloacis latuerunt. quidam uero cum regiis militibus in superiorem regiam confugerunt. portas celeriter obserantes. inter quos erat ananias pontifex & frater eius. & illi quos ad agrippam legatione usos diximus. Tunc seditiosi uictoria & inflammatione contenti cessauerunt. Postera die id est xv. die augusti mensis, impetum in antoniam turrim fecerunt: & omnes in ea degentes per biduum obsessos ceperunt & interfecerunt. presidiumque incenderunt. Postea transierunt in regiam ad quam confugerant milites regis agrippe. & in iiii. partes agmen suum diuidentes muros aggredi moliebantur. Ceterum autem qui intus erant, nullus audebat erumpere, propter magnitudinem oppugnantium. Distributi autem propugnacula & turres subeuntes uenientibus eis qui obuiabant. Nec die autem nec nocte conflictus cessabat, seditiosis existimantibus inopia rerum eos qui in presidio erant, posse superari. illis uero credentibus oppugnatores suos labore cessuros. Interea Manaemus autem erat quidam manaem iude galilei callidissimus rethor. qui assumptis quibusdam nobilium profectus in masadam armamentarium herodis regis quondam erat, eo perrupto populares aliosque latrones quosque diligenter armauit. His satellitibus utens uelut rex hierosolimam reuertitur. factusque princeps seditionis oppugnationem disponebat. Machinarum autem inopia erat. nec poterant palam suffodere muros. ne desuper hostibus tela iacientibus periculum sustinerent. Cuniculum igitur longe ceptum sub unam turrim agentes suspenderunt eam uectibus subiectis. ac postea in sustinenda ligna immittentes ignem cessisse. Sed igne subiectis exustis turris quidem eo exemplo commota est. Alter autem murus intus edificatus apparuit. Quod cum uiderent hi qui oppugnabant & iam statim se uictores crediderant. cum uidissent alium murum stupore deiecti sunt. Illi autem qui obsidebantur in seditiosos manaemum & ad alios principes seditionis petentes uti eis descendere liceret & hanc petitionem soli milites agrippe faciebant. Quod cum manaemus annuisset. pariter discesserunt. Romanos autem qui ibi remanserant grauis animi defectio occupauit. Neque enim contra tantam multitudinem pares erant. & precari ut liceret exire ignominiam iudicabant. & quamquam si liceret. neque fidem putabant. Derelinquentes igitur inferiore locum qui stratopedon uocabatur confugerunt in tres regias turres quarum una appellabatur hyppicos alia faselus. tertia mariamnis. Hi uero qui cum manaemo erant, paulo ante relictos locos de quibus milites fugerant. si quos ex eis comprehenderent trucidantes. & omnem reliquum apparatum diripientes. stratopedon incenderunt. Hec acta sunt vi. die mensis septembris. Sequenti autem die pontifex ananias in regia domus latens capitur. & a latronibus interficitur cum ezechia fratre. Circumsederunt autem turres seditiosi custodiebantque ne quis militum posset effugere. Manaemum autem & munitorum locorum destructio & pontificis ananie mors in crudelitate erexit, & neminem sibi parem in negotiis arbitrans intolerabilis erat tyrannus. Insurrexerunt autem ei socii de seditiosis eleazari, mutuoque colloquebantur quod non deceret eos recedentes a romanis desiderio libertatis uilem dominum habere se ipsis humiliorem. Sobarius autem quidam sophista accesserat adoraturus in templo regali habitu. Cum igitur qui circa eleazarum erant contra ipsum prosiluissent. reliquus uulgus rapientes saxa interfecit sophistam illum. existimantes quod in illo perempto tota seditio solueretur. Paululum uero socii manaemi resistentes postquam uiderunt totam multitudinem in ipsum se irruere. unusquisque qua potuit aufugit. Fiebat strages eorum qui comprehendebantur fiebat & perscrutatio latentium sequebatur. pauci que latenter in masada profugerunt cum eleazaro cognato manaemi. Ipso autem manaemo cum confugisset in locum qui achilaris uocatur atque illic humiliter delitesceret, rapientes extraxerunt in publicum. multisque suppliciis affligentes interfecerunt. & sic eo agentes principes [illegible] tyrannidis eius adiutores [illegible]. Populus autem hoc non animo fuit, suspicans aliquam in seditionis correctionem futuram. Porro illi non ob emendationem id faciebant sed ut securius [illegible] bellum agerent. interfecerunt manaemum. Nam cum eos populus multum deprecaretur ut oppugnatione milites relaxarent. uehementius insistebant donec ultra resistere non ualentes. ... romanorum & reliqui mittunt ad eleazarum precantes ut solam eorum uitam concederent. arma autem & reliqua quisque breuiter ipsis tradentibus sufficerent. Qui petitione illico rapientes, remittunt ad eos gurionem nichodemi filium & ananiam [illegible] & ionathan dexterisque & sacramentum daturos. Quibus acceptis educebat milites metellius. Seditiosi quidem romani arma retinebant, nemo ad eos seditiosorum fraudis aliquid [illegible]. Postea uero quam sedicionis [illegible] omnes scuta gladiosque posuerunt. neque quicquam ulterius suspicantes discedebant. facto in eos impetu stupentes eleazari armigeri cum [illegible] trucidabant. Illi autem nec resistebant neque supplicabant. sed solas pactiones & iuramenta que fecerant inclamantes. Contra quidem tota crudeliter interfecti sunt preter metellium. Hic autem exorante & usque ad circumcisionem promittente se iudaismum cum tamen seruauerunt. Detrimentum autem hoc romanis leue uidebatur cum de amplissimis eorum potentiis pauci fuissent interempti. Ciuitatem autem iudeorum excidium esse probabatur. Videntes quoque iudei que esse causas iam crescere bellorum. & urbem tali facinore repletam ex quo numinis diuini indignatio immineret. & si arbitrarentur nulla ultio immineret, lugebant publice. mestitiaque ciuitatem replebant. Vnusquisque & potentium qui pro seditione causa reddituri erant. Siquidem sabbato illa cede contigerat in qua etiam. Eodem autem die eademque hora quasi ex aliqua celesti uindicta cesarienses qui in urbe habitantes iudeos trucidauerunt, ita ut uno decem milia hominum caderent & urbs cesarea penitus iudeis uacuaretur. Hos enim & eos qui effugerant comprehensos florus uinctos in naualia detrusit. Post cesariense uero plagam tota gens iudeorum efferata est. diuisique per uicos syrorum, uicos eisque confines populati uastauerunt, id est philadelphiam. & gebonitidem & gerasam & pellam & scythopolim. Deinde irruere in gadaram & hippon. & in gaulanitide. & alia quidem loca subuertentes. alia uero inflammantes. tendebant in cedasam tyriorum. & ptholomaidam gabanque & cesaream. & sebasten & ascalonem & anthedonam & gazam inflammauerunt. Multa autem circa fines harum ciuitatum diripiebant. & immensa uirorum cedes fiebat. Syri tamen non minore numero multitudinem de iudeorum gente interficiebant. Sed & eos qui in ciuitatibus erant comprehensos dispergebant. non solum ob ueterem odium [illegible] suum inminentes preuenirent. Grauis quoque perturbatio totam syriam inuaserat. & in singulas ciuitates in binos diuidebat exercitus. uitaque alteris inferebatur. si anticipassent alteros inter defendenda. Et dies quidem in cede & sanguine. noctes autem molestiores formido faciebat. Nam licet iudeos auferre uiderentur [illegible] tam & de aliis gentibus iudaizantes cogebant haberi suspectos & hoc quod in eis uidebatur ambiguum neque perimere eos placebat, metuebant [illegible]

res per ipsa religionis commixtione quasi penitus ex toto timebant. Prouocabat autem ad cedes diuersorum & illos qui prius fuerant mansueti auaricia rapinarum. Siquidem substantias eorum passim diripiebant & quasi uictores eorum quos trucidauerunt spolias in domos alias transferebant. Gloriosior autem erat qui plura collegisset & quasi plures interemisse superasset. Erat autem cernere ciuitates plenas cadaueribus insepultis, & inhumatos passim iacere cum paruulis senes & feminas neque necessariis tegumentis. Omnis ergo prouincia plena erat innumerabilium calamitatum. Maiores autem inerant augendorum malorum ipsis que acta fuerant sceleribus imminebant. Iudei quoque quibus contra alienigenas conflictus erat in eccentes in scytopoli iudeos socios legis patrie qui ibi habitabant hostes expertus sunt. Conspirantes enim & cum sanguinitate uilitatem posthabentes, aduersus iudeos quasi cum gentilibus dimicabant. Suspecta tamen fuit eorum ipsa belli audacia. Nam scytopolite ueriti ne noctu ciuitatem adurerent. & magna defectione ciuibus inferrent, rogauerunt eos ut si uellent erga se fidem ostendere. contra alienigenas transirent cum omnibus suis familiis proxime in locum paludis. Quibus sine suspicione facientibus duobus quidem diebus sequentibus quieuerunt scytopolite. Tertia autem nocte explorantes alios incautos. alios uero dormientes inuadunt, & interfecerunt ex eis xiii. milia. & post hec eorum cuncta diripuerunt substantias.

Dignum est & iudei Symonis interitum enarrare. Hic enim Symon saulis cuiusdam non ignobilis uiri filius, fortitudine quoque corporis & audacia cum insignis fuisset. quibus utrisque ad incommoda sue gentis abusus est. Multos siquidem iudeorum adpropinquantes scytopoli cotidie trucidabat. & frequenter turmas eorum fudit & effugauit, ita ut toti aciei mora & munitio solus existeret. Comprehendit autem eum digna pena, ex caede interfectorum. Nam cum scytopolite circumdedissent iudeos, & in tela undique peterent, educens idem Symon gladium, in nullum quidem hostium impetum fecit. maxime cum uideret se nichil tale dignum ibi posse perficere. Exclamauit igitur miserabiliter dixit ad scytopolitas. Digna perfidis que in uos meos iudeos exercui recipio. ipse qui tanta in uestra cede cum nimia mentis beniuolentia uestre fidei ostendi. Digne autem nobis extra gens infida est. qui impietate excessi aliquid. Moriar igitur quasi profanus propriis manibus. Neque enim dignum est hostibus subiacere. Iste autem meus finis inueniatur aut digna pena sceleris. aut uirtutis & dominii decus. ut nemo hostium de meo interitu glorietur. neque insultet cadenti. Hec cum dixisset miserantibus simul ac furentibus oculis circumspexit omnem familiam suam. Erant autem ei uxor & filii. & pueri in senectute parentes. Primum igitur ille in senem extrahens ad se patrem per cesariem. & eum super stans gladio interfecit, postquam non sane iam inuita matre sua occidit. Super hos autem uxorem & filios immolans ferrum singulis sane occurrentibus gladio. & hostes peruenire cupientibus. Cumque omnes familiares ita trucidasset; cesis super stans extendit dexteram cum gladio ut nemine posset latere. & totum in uiscera sua ensem dimisit. Dignus quidem miseratione iuuenis propter robur corporis, atque animi firmitatem. ceterum ad fidem quam alienigenis prestiterat digno uite sue fine consumptus est. Post cedem autem que in scytopoli facta est, reliquie quoque urbes in iudeos irruebant, ita ut ascalonite de iudeis duo milia & quingentos uiros occiderent, & ptholomaite similiter duo milia ex eis delerent. Tyrii quoque non paucos uinxerunt & multos trucidauerunt. plures que uinctos custodie tradiderunt. Hyppinei quoque & gadarei multos de seditiosis habitantibus interfecerunt. Reliqueque urbes ad iudeos prout uolebant uindicabant. Soli autem antiocheni, & sydonii & apameni suis cohabitatoribus pepercerunt, & neque interfecere quemquam iudeorum. neque uinctos tradiderunt. forte autem hi fecerunt miseratione erga eos motu, & quod eos nichil moliri uiderent.

Excitata est & in regno agrippe contra iudeos seditio. Omnia enim contra miseros iudeos mouebantur. Ipse enim agrippa profectus in syriam ad cestium gallum. relicto super negocia sua quodam ex sociis uarro, sibique propinquo. Accesserunt quoque qui uenerunt de bataneis regione uiri lxx. numero, uiri & nobilitate & prudentia ciuium suorum prestantissimi, poscentes presidium quia ut si contra eos orta aliqua insurgerent possent eos motu reprimere. Hos uarrus armatis per suos milites omnes interfecit. Augustus autem hec faciens preter consilium agrippe [illegible] gentiles suos opprimere. Agrippa autem re examinata [illegible] eum regione submouit. Seditiosi autem comprehendentes presidium quod appellatur cypros imminens finibus iericuntis custodes quidem interfecerunt & munimentum destruxerunt. Per eosdem & dies in macheronte multitudo iudeorum suadebat romanis ut presidio relicto deserere castellum eisque traderent. Illi autem quod rogabantur eorum metuentes pacti sunt cum eis ut cessione facta & accipientes fidem presidium traderent quod illi statim fecerunt. In alexandria & in ciuitatibus omnibus iudeos exorta est seditio grauis. Conflictum autem eos pene continuis annis incolas & grecos facere iudeis ... cessione [illegible] & reuicherunt seditio accendebat. Cum uero alios turbarentur res ceteri illic magis exarserunt. Nam cum alexandrini in concione uenissent ut coronarent precibus negotiis legatione ad cesarem nerone ferendam, concurrerunt tam plurimi iudeorum. Quos cum uidissent multi, extemplo clamare ceperunt iudeos hostes & exploratores esse, ac subito insilientes trahere eos [illegible]. Reliquis autem fugientibus tres ex eis uiros comprehendentes trahebant ut [illegible] Commotique omnes iudei quasi ad resistendum. & clamantes alexandrinis inferendum. Et primum quidem eos saxa iacientes [illegible] postea facibus arreptis amphitheatrum incendio perire facere comminantes & omnes simul crematuros esse. Et neque [illegible] iam rebus misisset eos compressisse tyberius alexander prefectus ciuitatis. Nec tamen coercendi principium ab armis sumpsisse, sed nobiles eorum quasi sub manu hortabatur ut desisterent neque aduersum se milites romanos commouerent. Iudei autem benignam hec exhortationem deridentes tyberium contumeliis appetebant. Qui intelligens non absque magna calamitate contumeliosos non posse compesci immisit eis duas legiones romanas que in ciuitate erant. Cum his alios v. milites ad iudeorum necem, precepit ut non solum interficerent sed & possessiones eorum diriperent & domos inflammarent. Qui profecti currentes in locum qui dicitur delta, ubi plurima multitudo iudeorum erat collecta, exequebantur iussionis sue mandata sane sine crudelitate & uictoria. Collecti quoque per [illegible] optime erant armati autem reliquam multitudinem [illegible] steterunt. Postea autem in fugam inclinati passim trucidabantur & [illegible] genitus interit. Semel autem in fugam uersi [illegible] nec unus [illegible] modo erat. cum alii sub dio alii [illegible] deprehenderentur, & alias romani succenderent [illegible] que repperissent & neque illos autem infantium aut senium miseratio mouebat, sed omnes pariter cede feriebant. ita ut ille locus sanguine redundaret. Quinquaginta uero milia congesta sunt corporum mortuorum. Sed nec salute reliqui remansissent nisi ad preces se conuertissent. eorumque miseratus alexander romanos iussisset abscedere. Illi autem primo eius nutum iudeis [illegible] cere, sed propter alexandrinos propter odii magnitudinem difficulter ab incepto reuocabantur neque a cadaueribus eorum distrahebant. A palos

Cesarea, quod talis calamitas iudeis contigerit. 7

Cestius autem gallus procurator syrie iam non quiescendum esse putabat infensis iudeis. Sed XII. legionem integram ex antiochia secum ducens, et ex reliquis bina milia peditum et IIII. alas equitum, insuper quoque regum auxilia, id est antiochi regis duo milia equitum et peditum tria milia omnes sagittarios. Agrippa et tantidem exercitum habebat, pedites mille et equites mille. Soemi autem cum IIII. milibus comitatur, quorum tertia pars equites erat, plerique sagittarii. His omnibus comitatus cestius gallus a ptholomaida progressus est. Plurimi autem ex civitatibus ad auxilium ei convenere, peritia militari inferiores, sed quod in peritia militari deerat, odio quod in iudeos habebant alacritate supplebant. Cestius quoque gallus adducta parte exercitus ad validissimam galilee civitatem tendebat, que zabulon appellatur, et a iudeorum finibus ptholomaida discernit. Cumque invenisset eam civibus destitutam, in montes tunc multitudo confugerat, et omnium rerum domos plenas offendisset, militibus eas diripiendas concessit. Ipsum vero oppidum quamvis admiraretur eius pulchritudinem incendit. Deinde cursu in territorio pagrato quoscumque invenisset et obvia depopulatus et inflammatis vicis in ptholomaida regressus est. Syri autem adhuc prede [illegible]: recepta fiducia cum cestium gallum recessisse cognovissent, reversi in eos qui remanserant irruunt, et prope ad duo milia morte consumunt. Cestius autem gallus reversus a ptholomaida ipse quidem in cesaream venit, in ioppen vero premisit partem exercitus cum preceptis huiusmodi ut oppidum custodirent, si eo potiri potuissent; si autem impetum oppidi presensissent, suum ceterorumque militum prestolarentur adventum. Profecti quoque a via festinata suum quam ceterorum militum [illegible] et mari ioppen facillime ceperunt, ita ut nec fuge quidem habitatores eorum spatia repperirent, nec se ad pugnam pararent. Aggressi autem cunctos interficiunt cum familiis, direptamque civitatem incendunt. Interfectorum autem numerus octo milia CCCC. fuere. Simili modo et in finitimam samarie nabatenam toparchiam non paucos equites dirigit, qui et partem finitimam vastaverunt, magnamque indigenarum multitudinem peremerunt, direptisque patrimoniis vicos igni dederunt. Misit et cestius in galileam cesennium gallum ductorem XII. legionis, eique tantam manum militum attribuit quantam genti expugnande sufficere posse credebat. Quem validissima galilee civitas nomine sefforis cum favore suscepit, huiusque civitatis prudens consilium alie civitates sequentes quiescebant. Qui vero seditionibus et latrociniis operam dabant, in galilee montem undique medium confugerunt, qui est contra sefforim et vocatur asamon. Ad quem hos gallus ducebat exercitum. Illi autem quamdiu superiores erant facile romanos ad se ascendentes ulciscebantur, et ex eis plures quam CC. interfecerunt. Ubi vero viderunt eos circuitu itinere ad celsiora progressos, mature victoria romanis cesserunt, et neque pugnam nudi armati ferre, neque si terga dedissent equitum manus poterant effugere, adeo ut pauci locis asperis delitescerent, amplius vero quam duo milia trucidarentur. Gallus autem cum nichil iam temptari novitatis apud galileam videret, cesaream cum exercitu remeabat. Cestius vero gallus cum omni manu reversus in antipatrida pergens, cognitoque non parva multitudine iudeorum in turrim quandam aphecum vocabatur esse collecta, premisit qui his congrederentur. Sed priusquam manum consererent, iudei metu dispersi sunt, eorumque castra desolata milites adorti cum vicis circumpositis incenderunt. Ex antipatride autem cestius in liddam profectus, vacuam viris civitatem offendit. Namque propter scenofegiorum dies festos in hierosolimam omnis populus ascenderat. Quinquaginta vero quos ibi comprehendit occisis, exustoque oppido ulterius procedebat, perque bethoron profectus in quodam loco cui nomen est gabao castra disponit, distante ab hierosolimis stadiis L. Iudei vero cum iam civitati propinquare bellum viderent, omissis festorum dierum sollempniis ad arma properabant, suisque freti multitudine inconposita ad pugnam et cum clamore prosiliebant. Erat enim sabbatum, quod apud eos religione maxima curabatur. Tanto tamen impetu romanos aggressi sunt, ut et eorum aciem prorumperent, mediaque apta in medio cedibus ruerent, ac nisi ei militum parti que nec dum locum amiserat equites exercitui subvenissent, in periculo totus exercitus cestii fuisset. Interfecti sunt autem ex romanis quingenti et XV. milites, ex quibus quadringenti erant pedites, ceteri vero equites erant. Ex iudeis vero occiderunt XX. duo viri fortissimi, et a fronte repulsi in civitatem revertebantur. Romanos autem ad bethoron ascendentes symon filius gyore invadit, multisque ex postremi agminis tractores laniavit, ac multa carra cum sarcinis capta in civitatem reduxit. Cestio vero in agris triduo commoranti, iudei locis superioribus occupatis observabant eius itinera, neque cessaturos eos certum erat si romani proficisci cepissent. Itaque dum agrippa cum infinita hostium multitudine montes amplexus, cum nec sic romanos a periculo tutos esse cognosceret, verbis iudeos experiri decrevit, omnes se paratos existimans ut bello desisterent, et si qui adversarentur vocandos eos qui ab eorum sententia discreparent. Misitque ex omnibus suis porcatum et febum, quos illis sciebat esse notissimos, ut a cestio fedus amicicie certamque pro peccatis a populo romano veniam pollicerentur, si proiectis armis secum sentire voluissent. Verum seditiosi metu ne cuncta multitudo spe veniae ad agrippam sese conferret, legatos obtruncare statuerunt, et febum quidem priusquam verbum faceret peremerunt; porcatus autem vulneratus effugit. Populares autem id factum indigne ferentes, cedendo fustibus atque lapidibus iudeos in oppidum compulerunt. 7

187.

Cestius vero quod intestina eorum discordia oportunum ad irruendum tempus invenit, totum instruxit exercitum, et in fugam versos usque ad hierosolimam persecutus est. Castris autem positis in loco qui appellatur scopos, distante intervallo VII. stadiorum ab hierosolimis, nichil per triduum adversus oppidum conabatur, sperans iudeos de seditione remissuros. In vicos vero circa civitatem non parvam militum manum ad rapienda frumenta dimisit. Quarto autem die qui XXX. erat mensis octobris, ordinatum exercitum in oppidum induxit. Populus quidem a seditiosis custodiebatur; ipsi autem romanorum disciplina territi, de exterioribus partibus civitatis cesserunt, et in parte interiore templumque refugerunt. Cestius vero aggressus forum quod dacon appellatur incendit, et deinde veniens ad superiorem civitatem prope aulam regiam castra posuit. Et si tunc voluisset intra muros violenter introire civitatem, illico possedisset, belloque finem dedisset. Sed prepositus castris tyrannius priscus et plures equitum magistri a floro pecunia corrupti conamen ei avertunt, et ita contigit iudeos incolumes cladibus repleri. Interea plurimi populorum notissimi ananias nanachi vocabant eum quasi portas ei aperturi. Cestius autem et ira fastidiens, et quod non satis ei credendum putaret, tam diu id neglexit, donec proditione comperta seditiosi ananiam cum ceteris de muro deiectos lapidibus feriendo in domos suas refugere compulerunt, et ipsi per turres dispositi murum temptantibus repellebant. Per dies autem quinque romanis undique conantibus inexplicabilis erat impetus. Sexto vero die cestius cum plurimis electis atque sagittariis a septentrionali parte templi aggreditur, iudeis ex porticu resistentibus. Qui repente quidem romanos ad murum euntes averterunt, postremo autem ipsi repulsi telorum magnitudine recesserunt. Itaque romani qui ambibant scuta sua muris innixi, et qui consequebantur alii ac per ordinem similiter alii super adiunctis, quam ipsi appellant testudinem contexuerunt, unde et sagitte ex latere irrite delabebantur. Sine aliqua quoque noxa milites murum suffodiebant, templique portas incendere moliebantur. Vehemens autem seditiosos stupor invaserat, itaque multi ex civitate diffugiebant velut iam capienda. His autem populus alacrior efficiebatur, et quantum nequissimi cedebant, tantum ut ipsi portas aperirent cestiumque reciperent appropinquabant. Et profecto si idem cestius paululum in obsidione perseverasset, statim civitatem obtinuisset. Sed credo iam tunc infestus pessimis deus etiam sancta illo die finem dari bello prohibuerit. Denique cestius neque animis populi neque obsessorum desperatione perspectis, repente milites revocat, et sine ulla spei repulsione inconsulte nimis ac iniuste discessit. Inopinata vero eius discessio latronum fiduciam recreavit, insecutique novissimos aliquos equitum peditumque peremerunt. Cestius autem ad castra que apud scopon invenerat tendit. Altero vero die ulterius progrediendo magis hostes provocabat, iam postremis appositi multos necabant, et utraque parte itineris vallata in transversos tela iactabant. Et neque in eos se retorquere a quibus a tergo sauciebantur novissimi audebant, infinita multitudine se insequi existimantes, et a lateribus instantium vim repellere minime sufficiebant, cum ipsi quidem graves essent, ordinemque interrumpere formidarent, iudeos autem inermes ad excurrendum faciles esse. Unde eveniebat ut multa mala perpetrarent, cum nichil econtra inimicos nocere auderent. Tota igitur via pulsi deiectique agmine sternebantur, donec multis occisis, in quibus erat priscus dux sexte legionis et longinus chiliarchus et emilius iocundus ale prefectus, vix in gabao pervenerunt, ubi prius castra posuerant, multis instrumentis amissis. Ibi autem cestius per biduum commoratus inops consilii quid ageret, cum tertio die maiorem numerum hostium vidisset, et omnia circa loca plena iudeis, tarditatem sibi obfuisse cognovit, et si adhuc ibi maneret pluribus inimicis se usurum. Itaque pro compendio fuge cuncta que militibus impedimento erant amputari precepit. Occisisque mulis atque asinis aliisque iumentis preter illa que sagittas et machinas ferebant, hec tamen velut usui futura servabant, maxime quia timebant ne iudei contra se capta prodessent, bethoron cum exercitu contendit. At iudei latioribus quidem locis minus instabant, contractos vero in angustias atque descensus ab exitu prohibebant, et alii super postremum agmen impingebant. Fusa quoque omnis multitudo iudeorum per itineris iuga romanos sagittis appetebant. Peditibus autem quo facto sibimet subvenirent hesitantibus, equitum periculum propinquius erat. Neque enim ordinate viam prosequi poterant, obstantibus iaculis que iudei in eos mittebant, et ne contra eos irent ascensus arduus prohibebat equitantibus. Nam a lateribus autem rupes ac valles erant, in quas deiecti qui ibi oberrassent consumebantur, nullusque locus aut fugiendi aut ulciscendi rationem habebat. Itaque cestius et romani quid agerent nescii, ad ululatus quos desperati solent habere fletusque conversi sunt. Quibus resonabat iudeorum exhilaratio cum clamore letantium pariter ac sevientium, totusque exercitus qui cum cestio erat pene periisset, nisi nox advenisset, qua romani quidem in bethoron confugere, iudei vero obsessis circa omnibus locis eorum transitum custodiebant. Cestius autem aperto itinere desperato, iam atque de fuga cogitabat, electosque ad quadringentos omnium fortissimos milites tectorum fastigiis imposuit, hisque precepit vigilum qui in castris excubabant signa clamare, ut eo modo iudei omnem illuc multum numerum remanere arbitrarentur. Ipse autem cum ceteris ociose usque ad XXX. stadiorum progreditur. Ubi mane iudei cum locum desolatum vidissent in quo romani tetenderant, in quadringentos illos a quibus decepti fuerant cucurrerunt. Quos quidem sine mora iaculis confecerunt, et mox cestium persequi properabant. Sed ille dum nocte non parvum spatium itineris peregisset, die facto vehementius fugiebat, adeo ut attoniti milites machinas sive tormenta muralia et balistas multaque alia instrumenta in via relinquerent. Quibus tunc iudei sublatis, rursus contra illos qui ea reliquerant usi sunt. Insequendo autem romanos antipatrida usque pervenerunt. Deinde cum eos assequi non potuissent, in redeuntes machinas secum asportaverunt, mortuosque spoliaverunt, predam que remanserat collegerunt, et in hierosolimam metropolim reversi sunt, suorum paucis amissis; romanorum autem quinque milibus peditum, equitum vero [illegible] ac CCC. et LXXX. interemptis. Hec autem facta sunt octavo die mensis novembris anno XII. principatus neronis. 7

Post cestii quoque adversos casus multi nobilium iudeorum tamquam de naufragio civitate enatabant. Denique costobarus et saulus fratres una cum philippo iachimi filio, qui princeps erat exercitus regis agrippe, inde dilapsi ad cestium transfugerunt. Qui vero cum his in aula regia fuerat obsessus antipas, fugam despectam, quemadmodum a seditiosis peremptus sit alias indicabimus. Cestius autem saulum et ceteros ad cesarem neronem in achaiam mittit, propria necessitate indicaturos. Damasceni autem cede romanorum cognita iudeos apud se degentes perimere studuerunt, cum eos in publicis thermis collectos haberent. Verebantur autem mulieres suas omnes fere preter paucas iudaica religione deceptas, et ideo eas celabant que facturi erant. Iudeorum quoque X. milia in angusto loco omnes inermes aggressi una hora sine metu iugulaverunt. Illi autem iudei qui cestium fugaverant in hierosolimam reversi, quos adhuc romanorum faventes partibus invenerunt, partim vi partim blandiciis sibi sociabant, et in templum congregati plures belli duces eligendos esse censebant. Declaratus est igitur iosephus gorionis filius et pontifex ananus omnia que in civitate gerenda erant imperaturos, et maxime ut civitatis muros erigerent. Eleazarum autem symonis filium, quamvis romanorum predam et ereptas cestio pecunias et insuper his plurima ex thesauris publicis in potestate haberet, tamen nulli potestati preposuerunt, eo quod ipsum tyrannidis superbia inflatum viderent. Verum ipse eleazarus paulatim ambitione pecunie et astutia persuasit populo ut in omnibus sibi parerent. Elegerunt et milicie duces quos in idumeam mitterent, ihesum filium asafa et eleazarum pontificis filium, et mandaverunt nigro qui tunc idumeam regebat ut his ducibus obtemperaret. In iericuntam autem iosephus filius symonis, et in transflumen manasses, thaphnitam et iohannes esseus toparchias amministrare directi sunt. [illegible] autem et acrabatene regionibus iohannes filius anani rector designatur. Utriusque autem galilee iosephus mathathie filius prepositus est, et eius regimini iuncta erat gamala munitissima civitatum que ibi erant. Idem autem iosephus scriptor huius operis erat. 7

Iosephus quoque mathathie filius cum in galileam venisset, primum cure habuit indigenarum sibi conciliare benivolentiam, multa sic sciens confici posse, licet in aliis aliquantis deliquisset. Deinde considerans sibi potentissimos amicos habere posse si aliquos subiectorum participes potestatis fecisset, LXX. viros de senioribus eius gentis prudentissimos elegit, eosque rectores totius galilee constituit. Septenos vero iudices per singulas civitates minorum causarum ordinavit, et maiora negocia causasque capitales ad se referri iussit. Illos autem LXX. viros per civitates disposuit, et quo iure inter se uterentur animadvertit. Certe autem in galilea romanos esse venturos opor-

tana loca muro cingebat. hoc e iotapata & bersaben. &
selom. & capbereo. 7 iafac. & sicophet. lacu. & monte tabirio
& carice. & cybertada. ad h & circa genesareth lacu speluncas
in inferiori galilea muniuit. Superioris au galilee achabaron
& petra iamnia 7 mero. & in gaulanitide seleucia 7 sogennam
& gamala munitione circundedit. Solis au sefforitis pmisit
ut muru sibimetipsis fabricarent. qa eos pecuniosos uidebat &
sine pcepto ad bellu pmptos. Similit & giscalam ei pcepto io
hannes iussu iosephi muro muniuit. ceteris aut castellis ipse io
sephus interat iubendo simul & ope ferendo. & insup exercitu
ex galilea s. subiecta supra c. milia cgregauit. quos omnes undiq: col
lectis armis instruebat. Qui cu sciret quantis ob h maxime i
uicta eet uirt romanor q obedientes erant rectorib: suis. &
armor exercitationi studerent. ita ut romani solent suum di
uisit exercitu. pluresq: fec agminu pncipes. diuisisq: militu
generib: ordinatis. alios decadarchis. alios ciliarchis subdidit.
& insup rectores maiores ter administratores. Docebat au
eos signor disciplinas & puocationes reuocationesq: bucinaru
& principia cornuu & circuductiones. 7 quadmodu oporteret
laborantib: succedere fortiores. & cu defatigatis partire picula. ac
queq: ad fortitudine animi corporisq: tolerantia ptinerent i struebat.
Maxime g eos erudiebat ad bellu usq: qq: romanor referens disci
plina. & qd cu milituris eent pliaturi. qui 7 uirib: corporis. 7 ai
obstinatione totu pene orbe tre superarent. His addidit q pacto
belli tempr suis eent parituros pceptis. & p dixe eis q pbatu uiderent
nisi furtis & latrociniis & rapinis abstinuissent. & neq: gentilib:
fraude facerent. aut consuetissimor dampna ppu qstu putarent.
Illa tu pars belli optime amministraret. cu milites bona conscientia
gererent. Qui u pseprati fuissent. his n solu minicos. s: & dm
hoste futuru. Multa i h e modu ammonendo pseuerabat ioseph.
Habebat au lx. milia peditu & ccos 7 xl equites. ac prt hos
mercennarios quib: maxime fidei erat hebat iiii. milia qngentos
& sexcentos circa se electos custodes corporis atq: satellites. Ex
ceptis au mercennariis facile ceti milites a ciuitatib: alebantur.

Na cu media sui multitudine mitteret militia. reliqs ad copa
randu eis uictu cintedebat. ut pars armis. pars in faciendo ope di
uiueret. & armati securitate impenderent suggerentib: comeatu. 7
Iosepho g h m amministrante galilea. insurrexit qda insidiator
patrie nomine iohannes filii lesu callidissimus ac dolis pdite.
& nequicia omib: nequissimus. antea q de paup. & aliquamdiu maline
impedimentum passus inopia. facile mentiri paratus. miroq: ut fide ad
hibere mendacio. fallacia qq: uirtute putabat. eaq: ad us amicissimos
utebat. simulator humanitatis. & spe lucri appetentissimi codium.
Latro etiam erat suis morib: ac sollicitari. dein comitatu inuenit au
dacie. pmo quide paruu. ampliore au pficiens. Cure au habebat
neminem ignauu asciscere. sed q 7 habitudine corporis. 7 ai magni
tudine bellor q: pcia pstaret. Hos eligebat donec qdringen
tor uiror catuam cong gauit. quor plures ex tyrior finib: erant.
Cu his omne galilea depopulabat. & multos facti belli metu sus
pensos lacerabat. & semp maiora desiderans diu pecunie retarda.
Cu au uideret iosephu sua uiuacitate letari. psuasit ut s fabri
ca muror committeret. Cuq: h iosepho fecisset. magnos a locuple
ab: quest fec. Na callidissima fraude composita. deposcit iudeos
ut s ad confinia syrie oleum mitterent. nummoq: tyrio q iiii. att
cos faceret emptis iiii. amphoris. eode pcio amphore dimidium
uenundabat. Cu au galilea ferax eet olei maximeq: illo tempr
magna ubertate redundaret. mea loca ubi penuria erat olei multum
mittendo infinita summa pecunie congg auit. Qua pecunia mox
i eu usus e qui s h bnficiu pstitit. Nam estimabat idem iohes sio
sephu a pncipatu deponeret. rectore se galilee futurum. 7 pcepi latrnb:
quib: peerat pdas uehementi exercere. ut multis reb: nouis i galilea
excitatis. aut p insidias iosephu occidet. aut si latrcinia negligeret.
ob h eu ap indigenas accusaret. Rumore au p ppls spargebat
q res galilee ioseph romanis pdere cogitaret. multaq: i hc modu
ad eius pniciem instruebat. Eo au tempr qda exuico dauinitani i
magno campo custodias agentes. ptholomei pcatore agrippe 7 sororis
ei beronice aggssi omis qs ferebat sarcinas abstulissent. i qb: erant
n pauce uestes pciose. plurimaq: pocula argentea. 7 sexcenti aurei.
7 hac pda cu occulte seruare n possent. omnia ad iosephu coportarunt.
Ille u rep hensa uiolentia qm fecerant. reponit res ablatas apud aliquem
ei ciuitatis potentissimu iubet. parat eas dominis oportune remittere.
Vn maximu ei piculu commotu e. Na raptores ear rer. qa p de
parte nulla accepissent. egressi eeent. 7 pspicientes q ioseph cogita
ret pda sua regib: c donare. p uicos nocte discrunt. omib:q: indi
cant iosephu romanis res eor pdere. 7

ode qq: tumultu ciuitates pximas repleuerunt. adeo ut c. armator
milia cont iosephu pma luce concurrerent. & plurimi pincendia c
clamarent. parti depon. parti ccremari uociferantes iosephum.
Et magistrat iosephi. amici & satellites tante multitudinis i c sup
trici. oms pret iiii. diffugerent. Iosephus u dormiens ppe ia cu ignis
admoueret exsurgens. & monentib: eu iiii. q remanserant ut fu
geret. neq: solitudine sua neq: illor q cont se ueniebant copiis p
turbat. in conspectu eor psilit ueste discissa. infusoq: capite puluere
aufisq: p tgu manib: & gladio suo ceruici admoto. Hoc au pro
tentes aduersarior ad misericdiam commouebat. rustica u plebs 7 p̄cipue
qb: molestior uidebat n sine maledictis eu iubebant pferre publi
cas. & sacra prodicionis fateri. Na ex habitu ei opinabant impetu
de uenie causa eu omi fecisse. que aduersarios ei ad misericdia m puo
caret. At ille ista humilitas consiliu hostiu prestruebat. 7 indignan
tes cont se arte puentens silentiu expectat. Dein s loquid pfa
tuitate confessa ait. Ego has pecunias neq: agrippe remittere cogitaba
nec i ppa lucra conuertere. absit ut amicu putem eu c uob sit inuiic.
aut questu ex eare capia q uos communit ledat. Sz qa uideba
maxima ciuitate uram munitionis egere. & ad extruenda menia
min h re pecunias. pedetepti eas retinere decreui. ut uos muro
circudarē. Si au hoc uob non placet i mediu pfera q ablatas t.
& uob concedo. Hec potentes dicta cu fauore susceperit. qb tyberi
rienses u uba ei depugnando. insup ei minitebant. utriq: au re
licto iosepho int se litigabant. Ipse au iosephus suis iā undiq: con
g gatis & s consentientib: ppe ad xi. milia ei aduersariis ita aq: libi
loquebat. ita ut multitudo qm blandis fere sq: sermonib: 7 habitu
simul humili deceptat. quis pmo minitantur accedet. Quo u multa
arma cont eu impetu fecerunt. Cuq: se ille certo pmu recepisse &
stabant eminuitate. Itm au iosephu i hos qq: alia fraude utit.
Na cu ad fastigiu culminis euasiss & compresso strepitu mentita se at
nescire qd s peterent pstari. uoces eni se n posse audire confusas. ar

u que uiberent sese facturu. si aliqs ad se intromisissent q cu eo uertose fa
bularent. His audit pncipio nobiliores cu magistratib: ad eu ingrediuntur.
Quos ille i edium intres mductos. clausa ianua tadiu eos uerberauit. usq: q
eor intestina nudata st. Circustabat au interim ppls extimans eos p
lixis allegationib: c certare. Cu subito iosephus forib: patefactis cru
entos eos dimisit. & tanto trore q minitabant affecti st. ut piectis armis diffugerent.
Ob h & crescebat i eu iohis inuidia. aliasq: nichilominus insidias uolebat
iosepho. morboq: simulato p eplam ab eo postulauit ut medicine gra
tyberiensib: aquis calidis sibi uti pmitteret. Ioseph au eiusdem insi
dias ei cognouisset. ad ciuitatis pfectos litteras fecit. ut 7 hospitiu &
necessaria iohi pberent. Quib: & iohs biduo potit. Post u quor
ca eo aduenerat ostendit. & alios fraude circumuentos. alios pecunia cor
ruptos ut iosephu desererent psuasit. His cognitis sila quo
iosephus custodie pposuerat. ppe de insidiis ei scpsit. Ille aute
accepta epla noctuq: itinere inaurato tempr tyberiada puenit.
Et ceta quide multitudo obuia ei pcessit. iohs au quis ad eu eo
se uenire sciret. tum directo qda excusat ad eu infirmitate simulata
q lectulo detineret. & ido obsequio sese defuisse mandauit. Tybe
riensib: au in amphitheatru ad iosephu congrgatis adeos dein
sidiis iohannis colloqueret. iohs misit occulte armatos q eu inficerent.
Qui cu ia nudare gladios ppls e spexisset. exclamauit. atq: ita
iosephus retro respiciens. ubi ferru suo iugulo imminere uidet.
i litus desiluit de excelso tumulo. i quo uerba ad ppls fecerat.
ascensaq: inde nauicula cu duob: satellitib: suis in mediu lacu refug.
Milites u ei raptis continuo armis cont insidiatores irruebant.
Verit aute ioseph ne bello intestino suscitato ppt paucor inuidia
ciuitas consumeret. nunciu suu misit q eos moneret ut ppe tan
tu salutē consulerent. nec quiq noxior occiderent t arguerent.
Illi au dicto obedientes quieuer t. Qui u circu ciuitate pagos
habitabant. auditis insidiis iohis. cont eum ad iosephu conuolaunt.
Iohs au in giscala patria fuga recept e. Galilei u ex consitam
ciuitatib: ad iosephu confluebant. Et cu multa milia eent cong
gata quo uolebant ciuitate in qua iohs confugerat igni trade.
ioseph laudans eor beniuolentia. impetu tam cohibendu eē di
cebat. uolens prudentia inimicos mag uincere q punire. Man
dauit g p pcones omib: q iohm sequebant. ut si int v. dies ei
n reliquerent patrimonia eor diripet. & domos cu familiis
exureret. Hoc facto. ta milia ab eo reuocauit. qui pfuga ante
pedes ei arma piecer t. Cu reliqs au. i. cu mille syris iohs
tam se ad insidias iosephi parabat. & amicos clam in hieroso
lima mittens accusabat eu. q magnu exercitu collegiss & cont
hierosolimitanos pugnaturus. Populus u h n credens neglige
bat. potentes au aliqui & magistrat clam pecunias iohi miser
ad comparandos milites qui bellum cu iosepho facerent. Miser
& duo milia & qngentos armatos. & iiii. nobiles uiros iosan
dru & anania. & symone & iuda eloquentissimos ut omnem
multitudine suo hortatu a iosepho auerterent. & siquide ad eos
ueniret sinerent eu ratione reddere. si au n ueniret: uelud hoste
psequerent. Amici u iosephi se ep serant ei quide ad eu uenire ar
matos. causa u n indicauerunt. qm consiliu erat secretu. Cu
au uenissent ad eu hi q ab hierosolimis missi fuerant armati. ille
capiens eor iiii. duces armatorq: fortissimos remisit in hierlm.
Cont quos nimis illi indignati qui eos miserant. pene eos int
fecissent nisi cita aufugissent. Iohs au intra muros giscalonse
celabat. Post paucos au dies tyberiadis ciuitas rebellauit io
sepho. & agrippam regem uocabant ad sui auxiliu. Et cu ille e
statuto die n ueniss & : & paucos milites illuc misiss. statim
tyberienses a iosepho alienati st. Et cu hoc ille audiss. cum
milites prius frumenta cu misisset. nec solus eor di contra rebellis
uolebat. nec se continere patiebat. metuens ne du cardaret
milites agrippe ciuitate ingrederent. Sz & postera die sabba
to sabbato nich facere poterat. & dolo tyberienses qui sibi
rebellauerant. circuuenire cogitabat. ideoq: portas clam
chearu claudi iussit. ne q s consiliu suu itt pderet. Omnibusq:
scaphis qs i lacu ibi repperit congg atis. ce. au 7 xxx. erant.
quatuq: nautis n ampli singulis inerant. maris ad tybe
riade nauigat. Cuq: tanto spacio ab ea distaret. ut n e
uideri posset. inanes scaphas in alto relictas. ipse solus vii.
satellites inermes secum habens ppius accessit. ut uisi
que ei inimici adhuc maledicentes ex muro c spexissent.
metu p criti & scaphas qs a longe uidebant plenas eē arma
tis militib: existimantes. arma piciunt. manuq: supplices am
cantes ut ciuitati parceret rogabant. Ioseph au postq multu
minis eos & exprobrationib: castigauit. n se repudiaturu ne
si q sibi satisfaceret. & aliqb: intuentib: amicicia cum
ciuitate firmaret. Itaq: statim ad eu dece tyberiensiu poten
tissimi innaue descendere. His au innaue nauim piscatoriam
receptis. & pcul abductis. alios i curiales maxime notissimos
uenire iussit. uelut illi q: s fide dare deberent. Deinde alios
sup atq: alios obtentu federis euocabat. & gubernatorib: naui
replens. p cep nautas ut redeuntes oms i carcerē & custodias
cluderent. Fuit au numer eor q s abduxit simul duo milia
sexcenti. Reliqs au uociferantib: quida clitu nomine auctore
fuisse rebellionis. ad tunc statuens ioseph ante de suis
nomine leuin de naui egredi iussit. ut clitu manu abscideret. Cuq
ille n auderet solus egredi i ... ioseph pserpsum uellet egrediens
de clitu supplicium sumere. ille supplex orabat ut saltem una
manu s concederet. Hoc au ioseph eo pacto cessit ut ipse
una manu perderet. Ille ut statim educto gladio leua manu
s abscidit. Ita ioseph cum naucis scaphis 7 vii. satellitib: cu
in ppls calliditate capto ... ciuitate. Ann
& sefforiu ciuitate uelle rebellare. ... depdari iussit
omniaq: in de collecta ciuib: eius ciuitatis ... collectis reddi
iussit. Na & captos rapinas ... corrigere uolent in
reddendo au rapinas ... eos ad beniuolentia reuocauit. 7
ierosolimis au ananus pontifex & potentiores q n cu ro
manor parte sentiebant muros instaurare pparabant. mul
taq: bellica instrumenta & pomi ... oppidis sagittas aliaq:
arma fabricabant. Exercitationib: au ... iuuentute
... magna ...
... Multi q ... clades ...
... pueri. ... parte
... bellicis ... plorare
... fugebant. ... ciuitatis ...
... dissensionib: ...
romanos ... Anano au ... bellica ...

confuit & studiosorum amentia ad uiolentiora committere. At in acrabatena toparchia symon gyoras filius nouarum rerum cupidus ad rapinas cum suis conuertebatur & innouandis tyrannide. Missis autem aduersus eum multitudinibus effugit in ydumea, & ibi similiter prouincia depopulabatur. Status iudeorum ita se habebat.

INCP. LIB. III. DE IUDAICO B.

NERONEM autem ubi res apud iudeam non prospere gestas audiuit, latens quidem ut necesse fuit cum timore stupor inuasit. At pro autem superbia simulans indignabatur, magisque ducum negligentia quam uirtute hostium quod euenerat factum esse dicebat, ducere se putans pro imperii pondus tristiora contempnere, uiderique malis omnibus superiorem animum gerere. Verumtamen mens eius perturbatione augebatur, cum deliberaret cuinam commotum orientem committeret, qui et iudeos simul rebellantes ulcisceretur, proximasque his nationes simili morbo correptas ante caperet.

Inuenit quoque uespasianum ducem solum his necessitatibus aptum, qui tanti belli magnitudinem sustinere posset, uirum ab adolescentia usque ad senectutem bellis exercitatum, qui et pro populo romano pridem hysperia pacasset germanorum tumultu cessante, armisque ante illud tempus incognitam britanniam subiugasset. His itaque exemplis fretus nero, etateque illius cum peritia stabile cernens, filiosque eius titum & domicianum flores esse patris prudentie, ut iam te forsan de tota re publica do aliquid ordinante, mittit eum cum filio tito ad regendos exercitus in syria constitutos, multis pro tempore blandimentis atque obsequiis animatum, quibus necessitas imperare consueuit. Vespasianus ergo cum tito filio primum egressus ex achaia ubi cum nerone fuerat, titum filium suum direxit in alexandriam ut inde quintam & decimam legionem moueret. Ipse transmisso ellesponto terreno itinere syriam peruenit, ibique romanas uires multaque a uicinis regibus auxilia congregauit.

Et iudei post mala cestii pugna quam supra retulimus, insperata felicitate sublati animorum impetum cohibere non poterant, sed quadam fortuna eos exagitante bellum ulterius producebant. Denique omni quanta fuit manu pugnacissima congregata ascalonem petiuerunt. Ciuitas autem antiqua est ascalon septingentorum & xx. stadiorum spacio ab hierosolima distans, & iudeis semper inuisa. Que res fecit ut & eam primis eorum incursibus proprior uideretur. Tres autem uiros aggressionis duces habebant, & corporis uiribus & prudentia prestantissimos, nigrum peraitam & sylam babilonium, & iohannem essaeum. Ascalon autem ualidissimo muro cincta erat, sed uacua pene presidiis. Una enim cohors peditum & una ala equitum tuebatur, quibus prefectus erat antonius. Iudei ergo pre ira multo ueloci itinere pacto presto situati erant. Antonius uero nec eorum fore impetum nesciebat. Equites iam e ciuitate duxerat, & neque multitudinem ueritus aut audaciam, primas hostium incursiones forte sustinuit, murumque properantes aggredi refrenauit. Iudei itaque ut cum peritioribus imperiti & pedites cum equitibus congressi, leuiter armati cum instructis, cum morigeris & nutu rectoris omnia facientibus dimicantes, facilis erat iudeis labor. Nam incepta eorum acies ab equitibus turbata est, fugam petiuit, & a tergo se hostibus urgentibus incidentes sibimet ipsis erant hostes, donec omnes in circuitu sibi equitum uicti per totum dispersi sunt campum, qui fuit magnus [illegible] habilis ad equitandum. Quod etiam romanos iuuit, ut magna cede iudeos prosternerent. Nam fugientes peruertendo torquebant, & quos occupassent curriculo transfugiendo infirmos peremerunt. Alii uero alios quacumque se iunxissent circumdatos exagitantes facile iaculis opprimebant. Iudeis ergo propria multitudo pro desperatione salutis solitudo uidebatur. Romani uero licet numero pauci essent, rebus tamen secundis abundare & superfluere sibi uidebantur. Diu satis iudei quod prospere agebant minime laborabant, & ad maiorem usque diei partem pugnam protrahebant, donec uiderunt perempta esse x. milia, & duo duces iohannes & sylas. Ceteri uero & plerique saucii cum nigro tertio duce in ciuitatem ydumee que challis dicitur confugerunt. Nonnulli & romanorum in illo prelio uulnerati sunt. Sed non iudeorum superbia tanta clade sedata est, multoque magis eorum dolor incitauit audaciam, & contemnentes quod illic ante pedes mortuorum iacerent, ad plagam alteram illiciebantur.

Denique paruo temporis interiecto quod nec curandis uulneribus satis erat, contractis uiribus aggregati cum maiore indignatione ad ascalonem recurrebant. Et cum antonius quam [illegible] posuisset insidias, ex improuiso in eas dilapsi & ab equitibus circumdati priusquam se ad pugnam componerent, iterum ex eis octo milia perierunt. Ceteri uero omnes aufugerunt. Dux autem niger dum cum multis fugeret, magni animi facinoribus demonstratis, in quandam tutissimam turrim compellitur cui nomen est baldechel. Antonius uero nec moras circum [illegible] facere uolebat, nec ducem hostium fortissimum uiuum relinquere, ignem muro supponunt, romanique inflammata exultantes recedunt, quasi nigro igne consumpto. Ille autem in castelli specus ex turri saltu demissus exiluit, & diu quoque post socius eum cum fletu ad sepulturam requirentibus sese ostendit, gaudioque insperato repleuit omnes iudeos, tamquam dei prudentia dux eis in posterum reseruatus est.

Vespasianus autem antiochia exercitum duxit, que syrie metropolis est, sine dubio tercium locum sub romano orbe obtinens magnitudine simul & felicitate. Ubi & aduentum suum rege agrippam cum omni manu propria inueniens, ptholomaida properabat. In hac autem ciuitate occurrerunt ei ciues sefforum oppidum galilee colentes, solidantes pacta, & benignissime ab ipso duce uespasiano suscepti alacritatem & contra suos gentiles iudeos promittebant. Quibus & uespasianus tuicionis causa poscentibus equitum peditumque tantum numerum prebuit quantum obstare posse arbitrabatur incursibus, si quos iudei commouere temptassent. Non enim minimum eos uidebat auferri futuri belli periculum ciuitate maxima galilee sefforum, loco tutissimo condita, utrique gentis futurum presidio.

Duae sunt autem galilee, que superior & inferior uocantur, easque syria & fenice cingunt. Disterminat enim superiorem galileam ab occidente ptholomais & mons tyriorum carmelus, a meridie autem samaria & scythopolis usque ad flumen iordanem, ab oriente uero ioppe & gadaris, simul & gaulanitide que & agrippe regis fines sunt, a septentrione uero tyrus & finibus eius terminatur. Inferioris quoque galilee fines longi sunt, ex tyberiade usque ad zabulon, cui uicina est in litoribus maritimis ptholomaigensium ciuitas. Latitudo autem dirigitur a uico xaloth qui in campo magno positus est usque ad bersabeh. Unde & superioris galilee incipit latitudo usque ad baca uicum, qui dirimit terram tyriorum. Longitudo uero eius a thalla uico iordani proximo usque ad berochetem tendit. Sed cum tante sint utreque galilee, superior scilicet & inferior, tantisque gentibus alienigenis cincte, semper tamen omnibus belli periculis restiterunt. Nam & pugnaces sunt ab infantia galilei, & omni tempore plurimi, & neque autem formido umquam aut penuria regiones illas occupauit. Sunt etenim he regiones due optime ac ferales, omniumque generum arboribus consite, ut & minime agricolendi studiosos ubertate sui prouocent. Exculte sunt autem ab incolis tote, nec ulla pars earum est ociosa. Quin & ciuitates ibi crebre sunt, & ubique multitudo uicorum propter opulentiam populosa, ita ut qui sit minimus super xv. milia colonorum habeat. Est & minor regio illa [illegible] assidueque fructuum ferax. Illa autem regio que trans flumen est, licet multo sit maior, pleraque tamen aspera atque deserta est, & nutriendis fructibus mansuetis inhabilis. Galilee uero mollities & ingenium fructuosum, campos habet cum uariis arboribus consitos, & maxime oliuetis [illegible] & palmis excultos. Irrigatur autem habunde montanis torrentibus & fontibus aque perhennis. Longitudo autem eius est a macherunte in pella, latitudo uero a philadelfia usque iordanem. & pella quam diximus septentrionali eius tractu, occiduis uero iordanis. Meridiani autem moabites regio terminat, ab oriente autem arabia & sebbonitide & philadelfia & gerasis clauditur.

Samaritensis autem regio inter iudeam & galileam sita est. Incipiens enim a uico in planicie posito cui nomen est geanie, in acrabathena toparchia desinit, sed natura nichil a iudea discrepat. Nam utreque montuose sunt & campestres, agrique colendo molles atque optime, necnon arboribus plene, pomisque tam siluestribus quam mansuetis habundant, cum tamen non sit aride nature, ymbribusque satis habeant. Dulces autem multimodis ibi sunt aque, bonique graminis copia, & preter alias regiones earum pecora lacte habundant. & quod adhuc maximum uirtutis ac opulentie specimen est, utraque uiris referta est. Huic autem finium est anuath uicus qui & borcheas appellatur, iudeorum limes a septentrione. Media uero pars eius arabum finibus terminatur.

Ydee autem latitudo ex iordane flumine usque ad ioppen explicatur. Media uero ciuitas eius est hierosolima. Unde quidam non sine ratione id oppidum umbilicum terre uocant. Sed nec marinis deliciis caret iudea, cum a ptholomaida maritimis locis extendatur. In undecim autem sortes diuisa est. Quarum prima est regium quod hierusalem ciuitas obtinet, preterea inter omnes accolas eminens uelut caput in corpore. Alie uero post hanc toparchie sunt distribute. Gofna est secunda & post eam acrabata, deinde thamnia & lidda, itemque amauntea & pella & ydumea & angadda & herodium & iericus. Post quas iamnia & ioppe finitimis presunt, & preter has gamalitica & gaulonitis & batanea & traconitidis, que & regni agrippe sunt partes. Eadem uero terra incipiens ex monte libano & fontibus iordanis usque ad tyberiade proximum lacum latitudine panditur. Ex uico autem qui appellatur farsasus usque ad iuliada oppidum quod habitatur ab incolis iudeis permixtis una syris longitudine tendit. De iudea quoque & quibus sit cincta regionibus quam maxime potui breuiter exposui.

Auxilium autem quod uespasianus sefforitis miserat, sicut supra diximus, hoc est equites mille & sex milia peditum regente eos placido ciliarcho, castris in magno campo positis bifariam diuiduntur, & pedites quidem in ciuitate, equites autem in castello degebant, utrique uero assidue procedendo & circa regionem loca omnia discurrendo magnis incommodis iosephum eiusque socios quamuis quietos afficiebant. Preterea quoque ciuitates extrinsecus depredabantur, quos sepius iudei accepta excurrendi fiducia repellerent. Romanis autem hinc indigne ferentibus & nec die neque nocte ab agrorum depopulatione cessantibus, sed passim diripientibus quecumque rerum in his repperissent, mortem & securi pugnantibus inferebant, & imbelles ad suum seruitium capiebant. Igni uero & sanguine tota galilea repleuerunt, nec quisquam expers erat huius acerbitatis & cladis, & una tantum salutis habebant fugiendo in ciuitates quas iosephus murorum ambitu munierat.

Titus autem a patre uespasiano alexandriam transmissus, maturius multum quam uideri fuerat susceptum, contemptoque usus tempore [illegible] ad ptholomaida peruenit. Cumque ibi patrem suum repperisset, cum duobus agminibus iunxit, & ei quas ipse adduxerat quintam & decimam legiones. Has autem sequebantur x. & octo cohortes, quas accepit ex cesarea. Quinque quoque autem ala equitum erant, sexcenti pedites & centum uiginti equites. Satis & auxiliatorum a regibus congregatum est. Antiochus enim & agrippa & soemus bina milia peditum & equites sagittarios mille prebuerunt, & malchus rex arabie x. milia peditum & mille equites, quorum maior pars sagittarii erant, misit. Tota ergo manus computata cum regibus x. milia peditum equitumque collecta est, preter ascalonites qui plurimi sequebantur meditationi bellice assueti, & nichil a pugnacissimis distantes. Qua in re & consideranda est romanorum prudentia ita seruos instituentium, ut non solum uite ministerio, sed & belli necessitatibus utiles sint. Quod si quis eorum alia quoque respexerit milicie disciplinam, perfecto cognoscet eos imperium non tantum fortune munere, sed propria uirtute quesisse, & quidem armis uti non ex bello ceperunt. Neque enim solum si necesse sit manum mouent, cum ocio cessauerint, sed uelut armis nata cohereat, nullas indutias capiunt exercitationis, nec tempora prestolantur. Meditationes enim belli nichil a uera contentione discrepant, sed in dies singulos quoque milites omni nisu animorum tamquam in prelio & in scolis positos exercet, & ideo facillime prelia tolerant. Nec enim tunc ordo neglectus eos a consueta dispergit, neque metus aut sumptus demouet aut lassitudo. Unde euenit ut semper eos superent qui non ita instructos inuenerint. Sed nec errat si quis uere meditationes eorum dixerit sine sanguine, & prelia meditationes esse cum sanguine.

Nec & cursu capi facile ab hostibus possunt, sed quacumque in hostilem terram irrumpunt, ante castrorum suorum munitionem numquam prelium suscipiunt. Que quidem castra non leui opere nec in malo loco erigunt, nec inordinate describuntur, & si inequale solum fuerit, complanabitur. Quadratum uero angulis castrorum dimensio designat. Nam & fabrorum multitudo & ferramentorum copia que usui extructionis poscitur sequebatur exercitum, & interior pars castrorum eis distribuebatur. Ambitus autem castrorum extrinsecus muri faciem prefert, ordinatis & [illegible] turribus pari spacio dispositis. Quarum turrium interualla catapultis atque balistis aliisque machinis saxa intorquentibus omnibusque instrumentis missilium complent, ut cuncta sint iaculorum genera in promptu sita. Ex omni autem muri parte iiii. portas edificant, tam iumentis aditu faciles quam ipsis, & si quis urgeat, ultro currentibus latas. Intra autem castris [illegible] dirimunt. In medio uero rectorum tabernacula collocant, & inter hec ducis tabernaculum templo simillimum, ut quasi ciuitas quedam existat, forumque & opificum stationes & sedes militum primatibus ordinumque principibus, ubi

si qua sit inter aliquos ambiguitas iudicant. Ipsum vero ambitum et omnia que in eo sunt multitudine simul et scientia communiunt. Si res urgeat fossa extrinsecus cingitur depressa cubitis quattuor, parique spatio lata. Armis autem septa per contubernia cum decore atque otio in tentoriis degunt, omniaque ab his ordinate et omnia caute atque cum quiete per contubernia expediunt, sive ligno aut pane opus sit, aut frumento. Neque enim cenat in prandium cum voluerit in potestate cuique est. Simul autem omnibus sumitur, et excubias et vigilandi tempora bucine significant, nec est omnino quicquam quod sine edicto geratur. Mane autem milites quidem ad centuriones, illi vero ad ciliarchum conveniunt ad salutandum, cum quibus per ordinum principes conveniunt ad summum omnium ducem. Ille autem his signum aliaque dat ex more precepta perferenda subiectis, cum in acie sunt agentes cum parent, ut si res exigat incursibus et revocationibus eius universi pariter obsecundent.

Cum autem e castris egrediendum est, tuba indicium facit, nemoque otiosus est. Sed vel solo nutu moniti tabernacula colligunt omniaque ad profectionem instruunt. Deinde rursum tuba significat ut sint parati. Et cum mulos et iumenta sarcinis oneraverint, veluti in curruli certamine signum expectant. Castra incendunt, eo quod sit alia rursum facile sit, et ne quando hostibus fiant usui. Tertio quoque tuba indicat ut exeat, urgens eos qui morantes ne quis ordinem deserat. Preco autem astans, si ad bellum parati sint, patria voce percunctatur. Illi vero tociens alacri et magna voce paratos se esse respondent, interrogantemque preveniunt, et martio quodam spiritu repleti cum clamore dextras erigunt. Deinde otiose et cum decore progredientes ambulant, unusquisque suum ordinem veluti in bello servantes. Pedites autem thoracibus et galeis septi, et utroque latere sicas ferentes. Levus autem gladius multo est longior, cum dexter mensuram palmi non excedat. Qui vero ducem stipant electi pedites scuta et lanceas portant; cetera manus peditum habent hastas et clipeos longos, serramque et corbem, et sarculum, et securim, nec non et habenam et falcem et cathenam, triduique cibaria, ita ut parum intersit inter onusta iumenta et pedites. Equitibus autem ad dexteram gladius est longior, et contus in manu transversusque ad equi latus clipeus, inque super pharetra tamquam pendent lato cuspide iacula, nichil ab hastis magnitudine differentia. Cassides vero et thoracas similes peditibus habent. Nulloque armorum genere ab equitibus aliis discrepant electi qui circa ducem morantur.

Castra quidem sunt Romanorum itinera et mansiones et armorum varietas. Nichil vero nec in pugna Romani inconsulti aut subitum agunt, sed omnia secuntur facta sententia, operaque adhibentur decretis. Vnde aut minime peccant, aut si peccaverint, facilis est errati correctio. Fortune autem successus meliores si aliter cesserint arbitrantur evenire, quasi bonum quidem fortuitum illiciat, ut divina prudentia non esse credatur. Que vero ante cogitata fuerint et si ad usus casus exceperint, bene tamen meditatos exhibeant ad cavendum ne idem rursus eveniat. Et bonorum quidem fortuitorum nonnumquam auctor sit cui illa contigerint. Tristium vero que inopinato acciderint, saltem quod recta consilium ceperunt, videantur esse solatio. Armorum et exercitatione se comparant, ut non modo corpora, sed animi quoque multum fortiores sint. Maior autem illis est ex timore diligentia. Nam leges apud eos non solum maiores (?) et minime negligentie capitales sunt, ducesque magis sunt terribiles quam ipse leges. Nam bonos honorando redimunt, ne in coercendis noxiis sint crudeles. Tanto autem obsequio rectoribus parent, ut et in pace ornamento sint, et in acie corpus unum totus exercitus conspiciatur. Sic eorum copulati sunt ordines, ita circumduci sunt mobiles et acutis auribus ad precepta, oculisque ad signa, et ad opera manibus facere strenui sunt, pati vero durissimi. Nec est vero praeliantes (?) aut multitudine hostium aut consilia sensere ducum, aut difficultate regionum, sed ne fortune quidem succubuerunt. Nam et ea certiorem putant esse victoriam, quorum actus ex consiliis incipiunt, et de libertate strenuius paret (?) exercitu. Hec ego prosecutus sum non tam proposito laudandi Romanos, quam solacio devictorum, et ut novarum rerum cupidos deterrerem. Fortasse autem ad experientiam poterunt bonarum artium studiosis et Romane militie instituta nescientibus. Redeo tamen unde digressus sum.

Vespasianus interea cum Tito filio Ptholomaide degens ordinabat exercitum. Placidus autem Galileam invadens, maximam eorum multitudinem quos comprehendisset interemit. Hec autem fuit Galileorum imbecillior turba animisque deficiens. Pugnacissimos vero videns semper in civitates confugere quas Iosephus munierat, Iotapata quoque que omnium tutissima erat, invadit impetu existimans eam repentino aggressu facillime capere, et magnam sibi exinde apud illos rectores gloriam comparandam, si validissima civitate Iotapata cepisset. Multum autem opinione deceptus est. Iotapateni enim cum eius impetum presensissent, advenientem excipiunt, congressique cum Romanis ex improviso plurimum et ad pugnam parati et alacres et pro salute patrie et coniugum liberorumque dimicantes, Romanos in fugam verterunt, et multos sauciant, septem interfecerunt. Ex ipsis autem Iudeis tres occidere, pauci sauciati sunt. Placidus autem quod impetu civium languidior invenit esse, tum aufugit.

Vespasianus vero ipse Galileam cupiens invadere, ex Ptholomaida proficiscitur, ordinato militum more sicut Romani solent. Auxiliatores enim quique levi armatura erant, itemque sagittarios prire iussit ad repentinos hostium incursus cohibendos, et ut suspectas silvas et insidiis oportunas scrutarentur, cum quibus et erat Romanorum portio armata. Hos autem sequebantur echacontarchis decem equites peditesque armatura sua ferentes, mensurasque castrorum. Post hos stratores viarum ibant, qui aggeris maligna corrigerent, ac devia complanarent, silvasque obstantes precederent, ne perplexo itinere fatigaretur exercitus. Deinde suas et sibi subiectorum sarcinas, et tuitionis causa multos cum his equites ordinavit. Post quos ipse dux Vespasianus veniebat, ducens secum electos pedites equitesque, nec non et lancearios. Deinde singulis turmis proprios equites deputatos habebat centum et viginti. Hos sequebantur qui expugnandis civitatibus machinas et cetera tormenta portabant. Deinde rectores et prefecti et ciliarchi cohortibus stipati et electis militibus. Post hos circa aquilam signa illa que omnibus apud Romanos agminibus preest, eo quod universarum avium regnum habeat et sit validissima. Itaque Romani illam et principatus insigne putant, omenque victorie quoscumque bello petierint. Sacras autem signorum effigies sequebantur cornicines, et post eos acies in latitudine senis digesta militibus. His adherebat ex more quidam echacontarchus discipline atque ordinis custos. Servi autem singulorum agminum cuncti cum peditibus erant, mulis aliisque iumentis advehentes militum sarcinas. Omnium vero agminum postrema erat mercennaria multitudo, eamque armorum coactores sequebantur, armati pedites equitumque non pauci.

Itaque parato itinere Vespasianus cum omni exercitu ad fines Galileae pervenit, ibique positis castris quosque promptos ad bellum milites continebat. Ostendebat et exercitum quo metu hostes perc-

-elleret, et spatium penitendi indulgendo, si quis vel plurimum voluntatem mutaret. Itaque multos rebelles fugere solius duntaxat aspectu fecit, metum vero universis incussit. Iosephus autem eiusque socii non longe a Sepphori castra posuerant, et ubi bellum adpropinquare cognoverunt, et iam Romanos secum in prelia congressuros, antequam omnino hostes conspicerent fuga disiecti sunt. Iosephus autem cum paucis relictus, ubi animadvertit se ad excipiendos hostes sufficientem manum non habere, et Iudeorum animos concidisse, quod longissime plerique abscederent, abducatisque quos secum habuerant in Tiberiada confugit. Vespasianus autem Gadarensium civitatem aggressus primo impetu capit, eo quod eam pugnaci multitudine vacuam repperisset. Ingressus vero civitatem cunctos puberes interfecit, et incendit non solum civitatem, sed et omnes circa vicos et municipia, quorum habitatores cepit.

Videns autem Ioseph Iudeorum res in peius retorqueri, et non aliter eos salvari posse nisi propositum mutavissent, et quasi sperare veniam a Romanis tribuendam, mori tamen magis elegit quam proditor patrie (?) dedecore apud illos feliciter agere, cum quibus ut bellum gereret fuerat iussus. Decrevit quoque Hierosolimam principibus quemadmodum sese res haberent cum fide perscribere, ne aut nimis extollendo vires hostium timiditatis postmodum argueretur, aut si minus aliquid narraret, ad ferociam eos revocaret. Atque sic eis, si fedus placeret faciendum cum Romanis, cito rescriberent, aut si bellandum contra Romanos, dignum ei exercitum mitterent. Hec autem epistolam scribens mandans dirigit, qui in Hierosolimam litteras ferret.

Vespasianus autem Iotapata civitatem excidere cupiens, nam in eam plurimos hostium fugisse cognoverat, eo quod validissima civitas esset, premisit pedites cum equitibus qui montanum iter coequarent saxis asperum, ac peditibus difficile, equitibus autem omnino invium. Illi vero quod missi fuerant, quattuor diebus fecere quod iussum erat, et latam viam exercitui aperuerunt. Quinto autem die qui mensis maii vicesimus primus erat, prius Iosephus in Iotapata civitatem venit, abiectosque spe Iudeorum erigit. Quidam vero transfugarum nuntiant Vespasiano Iosephum civitatem intrasse, et simul subiungit si Iosephum subiugasset, omnem Iudeam capere sine bello domaret. Hoc nuntio Vespasianus pro maxima felicitate percepto, dei providentia factum iactat, ut qui hostium fortissimus videretur ultro se in custodia voluntaria traderet. Statim quoque Placidum cum mille equitibus misit, et primum ducem Ebutium tam manu quam prudentia virum insignem, et iussit eos vallari civitatem, ne clam inde Ioseph elaberetur. Postero autem die cuncta manu comitante ipse sequebatur, et parato itinere ad Iotapata pervenit. Adductoque exercitu in septentrionali urbis parte in quodam tumulo castra posuit distante ab oppido stadiis septem. Ab hostibus autem conspici affectabat, ut solo in sui aspectu conturbarent. Quod et factum est, eosque continuo tantus stupor invasit, ut muris egredi nullus auderet. Romanos autem tota die ambulando fatigatos statim civitatem aggredi piguit. Ob eandem causam duplici acie oppido circumdato, tertium agmen equitum extrinsecus posuerunt, omnes exitus Iudeis obstruentes. Que res Iudeos ob salutis desperationem audaciores effecit. Nam in bellis nichil est necessitate pugnacius. Itaque postero die Romanis impetu facto, Iudei primo locis suis manentes, Romanis castra ante muros habentibus resistebant. Postea vero quam Vespasianus sagittarios et fundibularios et omnem iaculorum multitudinem in eos immisit, ipse cum peditibus in adversum collem unde murus inexpugnabilis erat, intrepide (?). Tunc timens Iosephus cum eo cuncta Iudeorum prosilivit multitudo, et in Romanos irruentes procul a muris deterruerunt, cum multa manu simul et audacia pugnantes. Sed neque minora tamen Iudei patiebantur quam faciebant. Nam quantum Iudeos desperatio salutis, tantum pudor incendebat Romanos, et peritia cum fortitudine, Iudeos autem duce iracundia ferocitas armabat. Deinde cumque tota die pugnatum fuisset, prelium nox diremit. In quo Romanorum plurimis sauciatis, tredecim interfecti sunt; de Iudeis autem sexcenti vulnerati, septem et decem ceciderunt. Nichilominus tertia die Romanis rursum irruentibus, Iudei occurrentes multoque fortius restiterunt, ex eo quod non tam fiducia quam spe sustinuerunt. Romanos quoque pugnaciores expertis eorum iracundia pudor incendisset, et estimarent se vinci non cito vicissent. Itaque per dies quinque Romanis minime ab incursionibus cessantibus, Iudeorum excursus augebant muroque civitatis fortius pugnabant, et neque Iudei vires hostium formidabant, neque Romanos difficultas oppidi capiendi lassabat. Iotapata enim civitas pene paulominus tota rupis erat, et ex aliis quidem partibus vallibus undique precepsa, tamen ut vallium profunditatem oculus deprehendere cupientium aspectu ante deficiat. A boreali vero tantum parte adiri potest, in percussum latus edificata est montis desinentis. Quod quidem ipsum latus Ioseph muro civitatis fuerat amplexus, quo in accessu cunctis hostibus superiora cacumina. Aliis vero partibus montibus magnis operta prius quam in eam veniret a nullo poterat conspici. Iotapata quidem sic erat munita.

Vespasianus autem et cum natura loci simul certandum putans et cum audacia Iudeorum, intrepide obsidionem acriter statuit, advocatisque rectoribus sibi subditis, de aggressu civitatis tractabat. Cumque aggerem fieri placuisset, qua parte murus facilis erat accessu, totum exercitum ad comportandam materiam misit, oppidoque propinquis montibus excisis, magnaque vi lignorum et lapidum congregata, sarcinisque viminibus ad evitanda iacula desuper missa dispositis per vallos subiectos defensione aggerem construebant. Nulla autem eis vel minima noxa telorum que de muro super eos iaciebantur ledebant. Alii autem excisi terram ex propinquis tumulis eruentes sine intermissione suppeditabant, cunctisque in opere distributis, nullus erat otiosus. Iudei vero super eorum tegmina saxa ingentia et omne telorum genus immittebant, que licet minime penetrarent, magnum tamen crepitum et horribile impedimentum operantibus erat. Vespasianus quoque machinis missilibus circumpositis, erant autem omnes centum sexaginta, in eos qui super murum astabant iussit tela contendi. Simulque ex balistis lancee perstrepebant, saxaque tormentis ingentia mittebantur, et sagittariorum frequentissima multitudo, quo non solum murum sed et totum intra iactum earum spatium Iudeis inaccessum fecerunt. Tamen nec his Iudei prohibiti sunt ne desuper ulciscerentur, sed excurrendo per cuneos more latronum tegmina operantium dissipabant, vallorumque munimenta igni tradebant, donec Vespasianus cognito hac causa ex distributione operum contigisse, et quod intercepta spatia Iudeis locum egrediendi preberent, adunavit tegmina, cunctisque partibus congregatis, incursiones Iudeorum prohibite sunt.

Erecto autem aggere et pene coequato propugnaculis, Ioseph indignum reputans nichil e contra moliri quod civitati prodesset, convocat fabros, murumque iubet altius extolli. Cum autem illi multis iaculis obstantibus se minime edificare posse firmarent, hanc eis defensionem Ioseph excogitavit. Sudibus enim fixis per eas boum pelles humidas extendi precipit, que missos tormentis lapides sinuata reciperent, et cetera tela depulsa

elaberentur & ignis ex humore eorum languesceret. His munitum
is oppositis ille murum die noctuque operando ad xx. cubitorum altitu-
dinem erexerunt, crebris & turribus in eo constructis nimisque ualidissi-
mis. Que res romanis iam se ciuitatem cepisse credentibus magnum
animum comparauit, tam iosephi molitione quam iudeorum obstinatione per-
motus. Vespasianus quoque & calliditate consilii & hostium audacia
magis irritabatur. quia recepta ex munitione fiducia romanos incessabant.
& in dies singulos plura castrorum & latrunculares dolos rapine & in-
cendia faciebant. donec uespasianus reuocatis militibus a pugna statuit
obsidere ciuitatem. ut eam necessariorum penuria caperet. Aut enim
coactos inopia cibi supplicaturos. aut si ad finem usque in eadem pertinacia
durauissent, fame consumendos eius habitatores putabat. multoque
faciliores pugne forent, si post interuallum rursus anxiis incubuisset.
Iudei autem intus frumenti abundantiam que omnes extra asseruari precepit.
omnium rerum intus habebant copiam preter salem. Aque & penuria pa-
tiebantur. quia neque fons intra ciuitatem, & ymbre contenti erant ha-
bitatores eius. Rara quoque e nullo tractu estiuis temporibus pluuia. Esti-
uo & tempore obsessi ob penuriam aque nimis afficiebantur. Ioseph autem
cum & ciuitatem aliis rebus uideret habundare. fortesque animo uiros
esse, ut longiorem romanis obsidionem faceret quam sperabant, potum in cum-
cte sub mensura dari constituit. Illis autem hoc graue uidebatur. amplius
eosque cupiditate mouebat quod ius bibendi liberum non haberent. ac
uelut ad extrema iam peruentum esset labori cedebant. Hoc autem
in affectos romanos latere non poterant. eo quod eos ex aduerso collectis
murum in unum locum confluere. & aque mensuram accipere perspiciebant.
& telis balistarum plurimos ibi occidebant. Vespasianus autem hac
penuria audita sperabat se ciuitatem cito posse capere sine pugna.
Ioseph autem ut hanc spem romanorum frangeret, iussit per muros humi-
da uestimenta undis diuersa suspendere. & ut aqua ex eis perflu-
eret. Ex hac calliditate meror simul atque timor romanos inuasit.
cum tantum aque uiderent eos inaniter consumere. quos potu aqua indi-
gere credebant. Deinque dux uespasianus quia penuria eos capere
desperauit. rursum milites ad uim atque arma conuertit. iudeis quoque
id maxime cupientibus. Nam sciebant se fame & siti si ciuitatem non
traderent perituros. & ideo mortem in bello optabant. Ioseph tamen pre-
ter hoc & aliud consilium excogitauit. quo sibi copiam pararet. Mittebat
enim ex ciuitate per occiduas eius partes per quandam uallem deuia litteras
ad quos uolebat extra ciuitatem degentes. & ab his omnia usui
necessaria. & que in ciuitate defecerant accipiebat. Precipiens
eisdem nunciis ut cum ad excubias romanorum uenissent manibus rep-
perent tergora uelleribus apte operta. ut quasi eos nocte uidissent canes
& iumenta putarentur esse. Hocque tamdiu factum est donec uigiles fraude
eius persenserunt uallemque cinxerunt.

Interea ioseph perspiciens non diu se ciuitatem posse sustinere, suaque
salutis parte desperans, cum optimatibus de fuga cogitabat. Verum
hoc sentiens populus circumfusus ne eos negligeret precabatur in quo solo
recumberet. Ipsum enim in ciuitate remanente saluos eos fore. & si
caperetur eundem fore solacium. Decere autem illum neque inimicos fugere.
neque amicos deserere, aut quasi ex tempestate naui oppressa desilire
quam adeo tranquillo mari uenisset. ipsum enim magis dimersurum esse
ciuitatem, cum iam nemo audeat hostibus repugnare si descendisset
cui confideret. Ioseph autem dicebat pro illorum commodo se exiturum
nam intra ciuitatem manendo nullum eis auxilium conferre posset.
& si caperentur una cum eis periturum. fugiens autem extra ciuitatem maxi-
mum emolumentum eis foret. alios congregando. & romanos a ciuita-
te reuocaret. His uerbis non ualebat ioseph populum flectere. sed ut
se muneret magis incendit. Deinque pueri & senes. necnon
mulierculę cum infantibus flentes ad pedes eius accedebant. cumque
complexi omnes tenebant & ut fortune sue socius remaneret cum ulu-
latibus supplicabant. non inuidia salutis eius quantum ego arbitror sed
propria spe. Nichil enim mali se remanente iosepho existimabant
esse passuros. Communi igitur desperatione ciuitatis armatus. nec
tempus esse dicens pugna incipere cum spes nulla salutis esset. pulchrumque
uitam pacis plaude(?). aut forti aliquo facinore patrato. in me-
moria posteritatis occumbere. Ad opera igitur se conuertens. & cum
pugnacissimis egressus disiectis custodibus usque ad romanorum castra
excurrebat. & nunc pelles aggeribus impositas discerpebat. nec
operibus igne immittebat. Postero die similiter ac tertio. innoctibus quoque
bellum committebat.

Sed uespasianus romanos ex his incursibus aspiciens male affici-
nam & terga iudeis dare pudebat. & fugientes insequi armorum
pondere impediebantur. cum iudei semper aliquid agentes priusquam dig-
na facerent recipere in ciuitatem refugerent. armatis impatientes(?) ut eorum
impetum declinarent. & nec cum hominibus mortis audis manum
consererent. nichil enim esse forti desperatis. & oportere eos cum quieto
uictoria augende possessionis causa non ex necessitate bellantes.
Per sagittarios itaque arabum. & syrie fundibulares. & per saxa tormentis
emissa plerumque iudeos repellebant. cum nulla celorum machina gesserent(?).
Verum enim missa intra iactum subeuntes. sed tum romanis instabant.
cum nec corpori nec anime parcerent. sed per uices utrimque pugnarent
suorumque laborantes adiuuando. Vespasianus igitur ultro se existimans
longitudine temporis obsideri. cum iam prope muris aggeres equarent.
ariete admoueri precepit. Est autem aries immensa materia similis
malo nauis. cuius summitas grandi ferro solidata est arietis effigie
fabricata. unde & nomen accepit. Dependet autem in funibus medius
ex alia trabe uelut ex trutina. palis utrimque fulta bene funda-
tis. Retrorsum uero magna multitudine repulsus hisdemque simul rursus
impellentibus in fronte prominente ferro menia percutit & quassat.
Nec est autem ulla turris tam ualida aut murorum ambitus tam latus
ut & si priores ictus fortiter sustinuerit. assiduos tuneat(?). Ad hoc
rei periculum romano duci transire placuit. ui capere ciuitatem uo-
lens. quia perniciosa uidebatur obsidio iudeis minime quiescentibus.
Itaque romani balistis ceterisque missilium machinis propius admotis
ad hibitis in iudeos uertebantur. sed neque sagittarii & fundibulares
longius aberant. Cum uero ea causa nemo muros auderet ascendere.
romani arietem applicabant: cratibus desuper & pellibus septum tam
pro sui defensione quam machine. Et primo quidem impetu arietis

Iam menia concussa sunt. clamorque oppidanorum uelut iam capta ciuitate maximus factus est.
Iosephus autem eundem locum sepius feriri perspiciens. & non multo post
disturbandum iri. quo commento uim machine paulatim falleret ex-
cogitauit. Saccos enim paleis repletos eo loco quo semper impetu
arietis feriri uiderent. demitti ex muro iussit. ut eo modo sed ictus
arietis erraret. aut & exceptos icta laxitas frustraretur. Que
res magnam moram romanis attulit. Nam quocumque romani machi-
nam contraxissent. illi qui super murum stabant paleatos traducentes
saccos ictibus arietis supponebant. nichilque murus repercussione

Nō læde[ba]tur. donec & romani aduersus hoc aliud simile machinati sunt.
Nō Longis enim contis ad murum appositis. in horum summitate falces quibus
saccos de muro demissos abscinderent alligauerunt. Cum autem hoc
modo efficax opus arietis existeret. ac murus ictibus cederet, ioseph
cum suis ad ignis auxilium se contulerit. & urbe uiriliter egressi. eo
tamen quod aride materie fuit extimis locis inflammauerunt. uniusque machinam
& propugnacula romanorum & aggeres concremarunt. Romani uero
audacia eorum territi. & ne ad unum ecte(?) flammis peruenientibus impedirentur
quam ardua nacte fomite. & preterea bitumen & pice. nec non &
sulphur flamme cum uolitabant. operaque romanorum multo labore
curata. una hore spacio pessumdederant. Hic & uir quidam
iudeus. predicatione ac memoria dignus inuentus est nomine eleazarus
addei filius. Is enim saxum ingens alte sublevatum tanta ui super ari-
etem ex muro dimisit. ut machine caput abrumperet. idque ex me-
diis hostibus saltu ad eos delatus auferret. nulloque metu reporta-
ret ad murum. Postremo tamquam signum quo tela mitterent hostibus po-
situs nudo corpore quinque sagittarum uulneribus fixus est. caruitque
nulla respecta ubi murum ascendit. ut & ab omnibus uideri posset.
eius audacia ibi constitit. contractusque dolore plagarum cum ariete decidit.

Nō Post hec duo fortissimi fratres exierunt de uico rton(?) galilee. netiras
& philippus. qui cum super milites decime legionis romanorum prosiluisset.
tanto impetu & ui transgressi sunt. ut & aciem romanorum perrumperent
& quicumque eis occurrissent omnes in fugam uerterent. Preter hos autem ioseph
quorum & cetera multitudo raptis ignibus machinas & refugia cum operibus
v. & x. legionis que terga dederant incendunt. & instrumenta & omne
genus materie obruerunt. Rursus autem post meridie romani erectum
arietem ad eam muri partem que pridem quassata fuerat opposuerunt.
Ibi quidam ex ciuitate plantam uespasiani sagitta percussa leuiter uul-
nerat. qui uis celi spacio defecisset. & maxima tertio romanis per-
turbatione fecit. Hi enim qui prope aderant. & uiso sanguine perterriti. per
omnem exercitum fama cucurrit. relictaque plurimi obsidione cum stupo-
re ac formidine ad ducem belli concurrebant. & ante omnes titus aderat
metuens ne quid patri accidisset. Unde contigit ut & beniuolentia erga
ducem. & filii trepidatio confunderet multitudine. Facile autem uespasianus
& timore filium & perturbatione liberauit exercitum. Superato enim
dolore uulneris. bellum in iudeos seuius incitauit. Nam uelut ultor
imperatoris quisque omne periculum adire cupiebat. & clamore alii alios
adhortantes murum adibant. Iosephus autem licet cum suis sociis assi-
duis balistarum & tormentorum ictibus caderent. neque tamen decedebant
a muro. sed saxis & flammis & ferro eos appetebant qui arietem admoui
appellebant. & pro nichilo ducebant quod a romanis sine intermissione ia-
culantibus quos ipsi uidere non possent. Nam & suis ignibus collucentes tam-
quam dies esset certum habebant romani quo tela dirigerent. machinisque peril
non apparentibus missilia iudei cauere non poterant. Propterea quoque non tam balistarum
quam iaculorum multi conficiebantur. missaque machinis saxa & murorum
minas auferebant & frangebant angulos turrium. Virorum autem nulla
tam fortis conspicata erant. uere usque ad extrema acie saxi magnitu-
dine ac uiolentia sterneretur. Scire autem unusquisque ualebit quanta uis
huius machine ualeat ex his que illa nocte in ciuitate contigere. In muro
enim cuidam ex circumstantibus iosepho saxo percussi caput auulsum est. eiusque
uelut a funda excussa caluaria usque ad tertium stadium uolutabatur.
Pregnantis quoque femine recto utero ad dimidium stadium infans ab-
actus est. Tanta fuit uis huius machine. Machinis autem terribilior fuit
impetus & missilium strepitus. Crebri autem mortui cum per muros deice-
rentur sonabant. & acerbissimus intus excitabatur mulierum clamor.
& extrinsecus occumbentium gemitus concrepabat. totusque muri ambitus
ad quem pugnabatur sanguine perfluebat. itaque ascendi utrimque poterat
congestione cadauerum. Montibus quoque resonantibus multo amplius
horror accedebat. nec quicquam illa nocte defuit. quod et auribus et oculis
posset terrorem incutere. Plurimi igitur iudeorum in iotapata decertantes
fortiter ceciderunt. plurimi & sauciati sunt. & tamen uix circa matutinas
uigilias murus assiduis machinarum ictibus cessit. Iudei autem armis
septi eam partem muri que deiecta fuerat priusquam romani pontes
apponerent munierunt.

Hanc uero uespasianus ad occupandam ciuitatem iam ducebat exercitum.
ex nocturno labore paululum recreatum. Cupiens autem de conuulsa muri
parte alios propugnatores adducere. equitum fortissimos in equis
trifarie collocat. ut tecti armis diruitum latus undique obsiderent
contosque per manibus haberent. Quo si pontes admoueri cepissent. ipsi
prores introirent. Post illos autem pedites ualidissimos ordinauit.
Reliquam uero equitum multitudinem secundum muri spacium per montana loca
distendit. neque fugiens excidium ciuitatis latere posset. Deinde
quod hos sequerentur collocauit sagittarios sagittas paratas eos habere
iubens. & fundibulares similiter. & appositos machinis. alios autem
integris muri partibus scalas applicare precepit. ut quasi hos prohibere
temptassent. deiecte partis defensionem relinquerent. & telis oppressi
uiolentia irrumpentium cederent. Ioseph autem hoc cognito. muri ad inte-
gram muri partem labore perde fatigatos. neque senes disposuit. quasi
ledi non possent. in parte uero collapsa ualidos & potentissimos senesque
autem omnes uiros in quibus ipsa etas fuit ad subeunda pericula ordinauit.
hisque precepit ut ad gemitum ululantium metum non quaterentur. & aures obstru-
erent contraque sagittarum multitudine communiti peregent desuper
scutis. paulatimque recederent donec romanorum sagittarii pharetras
suas exinanirent. Si uero pontes a romanis apponerentur illos prosili-
re mandauit. atque romanis perfidia & eorum in strumenta resistere. Unum-
quemque autem ammonebat iam certare non quasi conseruanda sed quasi iam perdita
patria uindicanda mereret. atque oculis proponere mactari senes ac
liberos. coniugesque ab hostibus capi. itaque futuram cladis iram nunc in hostes
effunderent. Ciuitatis & uulgus ociosum mulieres ac pueri. postquam
ciuitatem triplici acie uidere circumdatam. gladiisque ad partem muri de-
iectam hostes instare. armis quoque montana loca desuper conlucere. tunc
extremo ululatu quasi iam capta urbe consonuerunt. ut non imminere
mala sed iam adesse crederes. Qua de re ioseph mulieres ne miseratio
suorum uirorum animos effeminaret intra domos conclusit. & cum commi-
natione silere iussit. Ipse uero ad partem muri quam sibi obtigerat consistit.
& romanis pontes applicantibus animum non intendit. sed tantum sperauit
labatur impetum sagittarum. Romanorum autem tubicines uniuersorum ag-
minum congregati sunt. & graue infremuit exercitus. signoque dato.
missis undique sagittis obscurari lux cepit. Socii uero iosephi memores
preceptorum eius aduersus clamorem obstructis auribus. & contra sagittarum
uulnera corporibus communitis. cum admouerent pontes ipsi prosilientes
& antequam romani pedes in his ponerent occupant. eosque ascendere
nitentes perlio deterrebant uaria manu demonstrantes quod nec in ex-
tremis calamitatibus deteriores illi uiderentur. qui sine periculo conantur se
fortes esse curabant. & nec prius a romanis diuellebantur quam uel caderent
uel occiderent. Itaque iudeis perpetuo dimicantibus cum nec eum mutarent

189.

propugnatores haerent. defessis autem Romanorum aliis assidue subsistere uetat, et pro his quos uiolentia repulisset, alii succederent. Inuicem se adhortati Romani latera copulant, protectique desuper longioribus scutis, inexpugnabilis globus effecti sunt, totaque acie uelut uno corpore repellendo Iudaeos, in muro pene iam pedem ponebant.

Iosephus autem his rerum angustiis consilio necessitatis adhibito, uita et desperatione machinis excogitandis famulabatur. Feruenti oleo Romanorum milites perfundi iubet, scutorum communione defensos. Iudaei autem quia id promptum et paratum habebant, Romanis complurimum feruentis infundunt, ipsis et lagenis in eos mittentes calore bullientibus. Hoc ardens res Romanorum aciem dissipauit, et cum dolore saeuissimo deuoluebantur a muro. Siquidem facile a uertice usque ad pedes oleum sub armatura protinus corpus defluebat, carnesque flamma depascebatur, eo quod oleum natura facile calesceret, sero quoque pro sui pinguedine refrigesceret. Thoracibus autem et galeis illigatis fuga non erat. Romani uero nunc salientes, nunc incuruati prae dolore, de pontibus decidebant. Ad suos autem intenti cito recedere non poterant, qui facile ab insequentibus capiebantur. Sed neque Romanis uirtus rebus in aduersis defuit, nec Iudaeis prudentia. Romani enim hoc oleo perfusi miserabilia pati uiderentur, cum in eos qui perfuderant ferebantur, prae se ante quisque infestando tamquam ipse impetum retardaret. Iosephus quoque progressum eorum dolo alio decepit. Cum graeco enim feno decocto pontium tabulata perfundi iussit, ex quo Romani delabentes recumbebant, et neque fugientium quisque neque adgredientium firmo poterat stare uestigio. Sed alii quidem resupinati per ipsas pontium tabulas calcabantur, multi uero super aggerem decidebant, et quos occidissent Iudaei stare prohibebant. Nam a Romanis desolatis(?) confligentia liberi facillime tela dirigebant. Cum autem Vespasianus uideret suos in hoc periculo multa mala perpeti, per meridianas horas eos a pugna reuocat. Quorum non pauci obtruncati, plures sunt uulnerati. Iotapatenorum uero sex uiri mortui, plures quam CCC sauciati sunt. Hoc autem impugnatum est die XX mensis.

Vespasianus eorum quae acciderant consolatur exercitum, postquam ira uidet accensum, neque iam exhortatione sed opus deposcere. Aggeres iussit altius attolli, et turres tres L pedum in excelsum ubi erigi, ferro undique tectas, ut et pondere stabiles essent, neque ignibus expugnarentur. Easque super aggeres collocat iaculatoribus et sagittariis et missilium machinis plenas, fundibulariisque fortissimis. Qui cum non conspicerentur propter altitudinem turrium et loricas, ipsi eos qui super murum astarent facillime cernerent, telisque appeterent, cum uidelicet neque aduersus uenientes sagittas facile declinarent, neque ulcisci possent quos non uiderent, altitudine turrium liberata manu iacula superante, ferro autem quae erant saepe flammis obstante. Ob hoc quoque Iudaei defensione muri deserta, magisque aggredi temptantibus occurrunt. Et Iotapateni quidem ita resistebant, quamuis multi uidentes singulos occumberent, neque quicquam mali econtra hostibus facerent, quos sine periculo prohibere non poterant.

Isdem autem diebus Vespasianus ad finitimam quandam ciuitatem euocatur nomine Iafa, nouas res molientem. Misit autem illuc Traianum rectorem decimae legionis, datis ei duobus milibus peditum et equitibus mille. Ille autem cum oppidum contra expugnationem munitissimum repperisset: nam praeter naturam qua tuta erat, et duplici muro cingebatur. Habitatores uero eius cum uidisset paratos ad pugnam sibi obuiam processisse, paululum cum his conflixit, eosque paulisper reluctantes in fugam uertit. Quos e uestigio consecuti Romani exterioris muri ambitum quo confugerant cum ipsis irruunt. Secundum autem murum aggredi cupientibus ciues portas clauserunt. Sed multi in portas irruentes de ciuibus a Romanis occidebantur, multi etiam propriis gladiis se transfigebant. Infiniti quoque a Romanis interficiebantur, quo ad omnes interierunt numero XII milia. Verum Traianus uacuam esse ciuitatem pugnatoribus aestimans, et si qui adhuc intus essent, nichil eos ausuros existimans, primo regi Vespasiano excidium ciuitatis reseruauit, missisque ad eum nuntiis precatur ut filium suum Titum illuc dirigeret finem uictoriae impositurum. Ille autem laboris aliquid superesse ratus Titum filium illuc misit cum quingentis equitibus et peditibus mille. Qui maturate ad ciuitatem profectus sic ordinauit exercitum ut in laeuo quidem latere Traianum constitueret, ipse uero in dextro obsidioni praeesset. Itaque Romanis scalas muro undique applicantibus, cum paulisper Galilaei desuper obstitissent, continuo moenia reliquerunt. Titus uero eiusque comites saltu in ciuitatem demissi, moenia obtinuerunt. Et uehemens pugna cum his qui intus remanserant commissa est, nunc per angusta uiarum irruentibus ualidissimis, nunc feminis ex tectorum culminibus tela iactantibus, et hoc modo usque ad sextam horam sustinuere conflictum. Assumptis autem ceteris bellatoribus sub diuo et per domos senes mactabant. Denique uirilis sexus praeter infantes nullus remansit, qui cum mulieribus sunt abducti seruitio. Interemptorum autem in hac ciuitate et in primo congressu numerus fuit XV milium, et captiuorum duo milia et CCXXX. Haec autem clades contigit Galilaeis V et XX die mensis iunii.

Sed nec Samaritae ab hac calamitate alieni remanserunt. Hi namque in monte Garizim quem putant sanctissimum congregati sunt contra Romanos. Quod cum Vespasianus audisset, motum eorum et impetum praeuenire nitebatur, et misit illuc Cerealem rectorem quintae legionis cum sescentis equitibus et tribus milibus peditum. Ille autem ad montem accedere, proeliumque cum eis congredi nequaquam tutum aestimabat, quoniam hostes plurimi desuper essent. Milites igitur circumuallatis undique radicibus montis, tota die eos custodiebant. Euenit autem Samaritis ob penuriam aquae magna sitis. Erat enim tempus aestatis, neque se uulgus rebus necessariis instruxerat, adeo ut nonnulli uno die siti morerentur. Multi autem eiusmodi morti seruitium praeferentes, ad Romanos confugerunt. Hoc cognito Cerealis circa hostes exercitu constituto montem ascendit, et primum eos hortabatur ut si salui esse mallent arma proicerent. Et cum his persuadere non poterat, aggressus eos omnes occidit. Erant autem XI milia et sescenti. Haec XX et VII die iunii mensis gesta sunt, atque his calamitatibus Samaritae perfuncti sunt.

Iotapatenis autem cum Iosepho diu durantibus et praeter spem aduersa tolerantibus, XL ac VII die Romanorum aggeres supra murorum altitudinem eleuati sunt. Quidam autem perfuga ex ciuitate eodem die ad Vespasianum uenit, paucitatem ciuium et infirmitatem simul denuntians, quodque continuis uigiliis et assiduis proeliis consumpti minime ulterius uim ferre possent, sed et dolo capi possent si quis instaret. Circa extremam namque uigiliam quando malorum requiem habere uidentur, maxime defatigatos custodes somno occupari, eosque dormire dicebat; eadem quoque hora inuadendos esse suadebat. Vespasianus autem qui fidem Iudaeorum nouerat, et quanta superbia penas contempnerent, huius fugam suspectam habuit(?). Nam quidam ex Iotapata captus omne tormentorum genus fortiter pertulit, et cum nec flammis maceratus quid in ciuitate gereretur hostibus prodere nollet, mortem deridens cruci affixus est. Quidam autem sperabant istum confugam uera dicere. Sed Vespasianus nichil esse [illegible] fallaciae existimans, neque tamen diu asseruari hominem iussit, et ad occupandam ciuitatem parabat exercitum. In hora quoque quae fuit indicata accedebat ad muros, primusque Titus filius eius ingrediebatur cum uno ex chiliarchis Domitio Sabino, XV legione comitatus. Interfectis autem uigilibus ciuitatem ingrediuntur, et post eos Sextus Caluarius chiliarchus et Placidus subiectos milites introducebant. Arce quoque occupata cum Romani in medio oppido uersarentur, iamque plane dies esset, necdum Iudaei excidium sui sentiebant. Multo enim labore insomnioque erant dissoluti, et si quis euigilasset, grauis nebula periculum patiebatur, donec toto exercitu Romanorum irrumpente sero(?) malorum periculo Iudaei exsuscitati, morientesque demum se [illegible] sentiebant(?). Romani autem memores quae obsidionis tempore pertulissent, nulli parcebant neque miserabantur, sed ex arce plebem ad prona compulsam facile trucidabant, ubi loci difficultas pugnantibus negaret etiam resistendi. Circa angustias itaque uiarum pressi ac per decliuia delabentes flumine(?) desuper bello obtegebantur(?). Hoc et multos qui circa Iosephum erant ut se ipsos interficerent incitauit. Nam cum se uiderent Romanorum neminem posse occidere, in extrema parte ciuitatis congregati semet interfecerunt. Quidam autem de custodibus ciuitatis qui primi capta ciuitate senserant, in quandam turrim septentrionalem fuga recepti, aliquandiu quidem restiterunt; deinde circumfusi hostium multitudine sero dexteras dimiserunt, hisque instantibus mortem suam aequo animo tolerarunt. Potuissent autem Romani in euentu obsidionis fine gloriari, nisi unus ex eis in ipso excidio cecidisset insidiis peremptus Antonius echatontarches. Nam quidam ex his qui ad speluncas confugerant rogabat eundem Antonium dexteram sibi porrigere ob fidem salutis, quo posset uti ascendere. Cumque Antonius ei manum porrexisset, ille subito hasta peremptum in inguine percussum atque confecit. Et hic manifesta multitudine perierunt illo die Romani. Postea uero secutis diebus scrutando latebras et cuniculos et latebras omnem aetatem ulciscebantur praeter infantes et feminas. Captiui autem congregati sunt mille CC. Quadraginta autem milia connumerati sunt excidii tempore pugnisque superioribus occisa. Vespasianus itaque ipsam ciuitatem excindi iubet, et castella eius omnia exurit. Iotapata quoque ciuitas ita deuicta est XIII anno imperii Neronis die kalendarum iuliarum.

Romani uero Iosephum requirentes et propter indignationis causam, et quod ea maxima pars belli foret, et eum inter mortuos requirebant. Ille autem in excidio ciuitatis fortunae quodam usus auxilio per medios hostes se surripiens, in quendam profundum puteum saltu demissus est. Cui puteo ampla specus in latere adiuncta erat, quam supra stantes uidere non poterant. Ubi XL uiros insignes Iudaeos latitantes repperit, et uictui rerum apparatum qui non paucis diebus sufficeret. Romanis autem praecinctu(?) omnibus locis complexis, interdiu quidem se occultabat, nocte uero ascendens uigilias explorabat ut fugeret. Cumque omnia undique ipsius causa maxime custodirentur, neque fallendi spes esset, in speluncam rursum descendebat, et per duos dies ibi delituit. Tertio uero die capta quadam muliere quae simul in specu latebat cum aliis, ab ea Romanis indicatus est. Et Vespasianus protinus duos chiliarchos Paulinum et Gallicanum misit, ut pacem Iosepho porrigerent et eum ad se ascendere hortarentur. Qui cum ad eum uenissent et fidem pro salute darent, tamen ille eis minime credidit, attendens ea quae contra Romanos commiserat, et quae pati meritus esset, et uelut ad poenam euocaretur timebat. Donec Vespasianus tertium quoque chiliarchum nomine Nicanorem Iosepho notum ad eum direxit. Is autem ueniens referebat quod dulce in eum ingenium Romanorum esset, quodque ipse Romanis uirtutis causa magis admirabilis quam odiosus haberetur, esseque Vespasiano studium non eum ad supplicium ducere, sed conseruare potius uirum fortem. His addebat quod nec Vespasianus si quid dolo moliretur amicum ad id mitteret, et rem optimam amicitiam pessima perfidia protegeret, et neque ille obtemperasset ut amicum falleret. Iosepho et post Nicanoris dicta haesitante milites ira speluncae ignem supponere(?) properabant. Sed retinebat eos ductor belli uiuum Iosephum capere plurimi pendens. Nicanore autem uehementer instante, Iosephus nocturna somnia reminiscitur, quibus ei deus et futuras Iudaeorum clades, et quae Romanis principibus uentura forent indicasset. Erat enim Iosephus qui et scriptor huius operis interpretandorum somniorum idoneus, et coniectare quae diuinitus ambigue dicebantur sciebat. Quippe et sacros prophetarum libros nouerat quod et ipse sacerdos esset et parentibus sacerdotibus procreatus. Illa quoque hora quasi deo plenus et recordatus recentium somniorum quae uiderat, occultas deo preces obtulit dicens: Quoniam creator omnium hominum labefactari rem Iudaeorum, fortunamque uero ad Romanos totam migrare, animamque meam quae futura praediceret elegisti, do quidem manus sponte Romanis et uiuo. Testor autem quod non proditor sed tuus minister ad Romanos transibo. His precibus ad deum fusis Nicanori consentiebat.

Verum Iudaei qui una confugerant postquam intellexerunt Iosephum Romanis rogantibus cedere, uniuersi circumstantes plurimum ingemiscebant et clamabant: Ubi sunt patriae leges quas deus Iudaeis dedit, quibus mortem contempnentes animas indidit? Quid quod Iosephe capi es, lucemque intueri potes et seruiens? Quam cito autem oblitus es quod multos pro libertate mori persuasisti? Falsam profecto opinionem fortitudinis habebas, falsamque prudentiae, si salutem apud eos cum quibus dimicasti speras. Sed quamuis te Romanorum fortuna tui obliuione perfunderet, nos tamen patriae gloriae consulentes, et dexteram tibi et gladium accommodamus. Volens siquidem sponte morere dux Iudaeorum; sin autem inuitus, proditor uero apud Romanos morieris. Vix haec elocuti Iudaei intentatis eum gladiis occidendum comminabantur si Romanis pareret. Timens hunc impetum Iosephus argumentis eos necessariis philosophiae [illegible] coepit. Cur ego o socii iudicium tam operose propriae necis audiui? Aut cur inter se amicissimas res animam et corpus in dissensionem uocamus? Mutatum me quispiam dicet? Sed Romani hoc sciunt optimum esse in bello mori, sed lege belli hoc est a uictoribus trucidari. Proinde Romanorum ferrum deprecor, ut meo gladio meaque manu sim dignus. Si autem illi hosti suo parcere dignum putant, quanto iustius nosmet ipsi nobis parcere debemus? Stultitia quippe est ea in nos admittere pro quibus ab illis dissentimus. Pulchrum enim esse pro libertate mori et ipse fateor, sed illis qui causam praeripiunt(?), neque pro nobis obstantium neque nos interficiunt. Nempe timidus habendus est qui mori non uult cum oportet et qui uult cum non oportet. Praeterea quis metus nos prohibet ad Romanos ascendere? Nempe mortis. Ergo eam mortem quam a Romanis nobis in dubio speramus irrogari, hanc ipsi iam nobis certam inferimus. Verum hoc [illegible]. Et quoniam liberi sumus aut uiri fortes si nosmet occiderimus, immo quantum opinor ignauissimi. Nam et gubernatorem timidissimum puto, qui tempestatem metuens ante uim turbinis sponte submergit [illegible] animalium natura elegit et [illegible] admirare. Nullum enim est animal quod [illegible]. Siquidem natura lex ualidissima in omnibus [illegible]. Romani autem arbitramur deum indigne ferre [illegible]. Ab illo uitam accepimus ut essemus [illegible].

tuendum est. Corpora quidem cunctis mortalia sunt fabricata ex caduca materia, anima vero semper immortalis est, deique particula in corporibus collocata. Si autem quis depositum hominis subripuerit aut male tractaverit, perfidus deputatur. quomodo ille qui dei depositum ex ipso corpore eiecerit eum latere putat quem lesit. Et si servos fugitivos iustum creditur ulcisci quamvis malos dominos fugerint, quomodo qui fugiunt optimum dominum impie facere non videntur. An ignoratis quod qui de hac vita exeunt acceptum a deo debitum solvunt. Puras autem animas et quae invocantes accipiant exaudiant adepte sanctissimum locum retinent in celo, atque inde rursum novis habitaculis sedis casta corpora iubentur incolere. quorum vero manus in se ipsos insanierunt, eorum animas orcus tenebrosior suscipit. Pater autem illarum deus vindex eorum iniurie in nepotes ulciscitur. Denique si qui se occiderint apud nos, usque ad solis occasum eos insepultos abici decretum est, cum et hostes sepeliri fas esse dicamus. apud barbaros dexteras iubent abscidi eorum mortuorum, qui ut corpus ab anima, ita manum a corpore alienam esse existimant. Pulchrum est o socii iusta sentire, neque humanis cladibus addere ut creatorem omnium impietate ledamus. Si salvi esse volumus, salvi simus. Nec enim salus apud eos ignobilis est quibus tantis operibus virtutem demonstravimus. Si mori placet, ab his occidi pulchrum est qui nos ceperunt. Non enim migrabo in hostium locum ut ipse me proditor faciam. Multo enim stolidior sum quam qui ad hostes ultro perfugiunt. Siquidem illi salutis causa id faciunt, ego vero interitum mei causa. Romanorum tamen insidias votis expecto. Nam si me post datas dexteras perimunt, magno animo paratusque moriar, mendacium perfidia perimentium solacio mecum auferens.

Multa in hunc modum iosephus ut socios a cede propria reduceret hortabatur. Iudei autem obstructis auribus et ira accensi in iosephum concitantur, et alii aliunde cum gladiis accurrentes ignaviam ei exprobrabant, et quasi percussurus eum mox quisque accurrebat. Ille autem cum alium nomine tum vocaret, alium vultu ducis intueretur, alteri dexteram apprehenderet, alium precibus exoraret, varia mentis et vultus mutatione omnes a sua nece prohibebat, et semper adeum qui se tetigisset faciem convertebat. Illorum autem quasi ducem in extrema clade reverendum putarent debilitabantur dextere, gladiique de manibus elabebantur, et multi cum ei sponte manus inferrent, dimittebant frameas. Iosephus quoque non defuit in ea desperatione consilium mentis proprie, et dei providentia ei salutem in periculis misit. Convertens autem se ad eos dixit. Quia nobis mori decretum est, agite nunc et sortiamur mutuas cedes, et cui obtigerit manum sequentis occumbat, et ita omnium fortuna procedat, neque dextera sua quisque pereat. Iniustum est enim ceteris interemptis ex aliis quemque et si penituerit salvum esse. Visus est quoque illis vera dicere, et quod persuasit agitur. Sors quoque cuique obtingit parata, et qui se sequebatur necem sua prebebat, quasi mox et duce iosepho cum eis morituro. Cum illo enim perire vita dulcius estimabant. Remansit autem iosephus cum altero, sive fortuna dici oporteat, sive dei providentia. Consultoque prospiciens ne forte gravaretur si novissimus resedisset et dexteram suam gentili cede pollueret, fide cum illo qui secum remanserat composita, ut viveret persuasit. Iosephus quoque hoc modo ex obsidione et domestico bello liberatus, ad vespasianum per nicanorem ducebatur, nimium acta ei obstupescentium. Omnis autem romanorum visendi ei gratia occurrebant, et cum se circa vespasianum premeret multitudo varius tumultus erat his exultantibus quod captus esset, aliis minitantibus, nonnullis autem eum videre certantibus, et qui longius aberant interficiendum esse clamitabant. quidam vero prope erant facta eius recolentes mutatione obstupescebant. Rectorum autem nemo fuit quamvis licet ante irasceretur nomini eius, eo conspecto mitior factus est. Titum vero preter alios iosephi animus in calamitatibus et etas eius misericordia capiebat, et reminiscens quam fortis pridem in preliis fuisset, et qualiter nunc sit in hostium manibus, iubebat eum intelligere quanta esset fortune potentia, quamque velox belli momentum, et in humanis rebus nichil esse firmum et perpetuum. Plurimos tunc titus verbis suis ut iosephi misererentur affecit, et plurima pars salutis ei apud patrem extitit.

Vespasianus autem precepit ut cautissime custodiretur quasi eum neroni cesari missurus. Quo audito iosephus, aliquid ei soli se velle dicere ait. Summotisque ab illo omnibus aliis preter filium titum ac duos amicos ait. Tu putas te solum iosephum habere captivum. Ego autem ad te venio futurorum nuncius premissus a deo, ut videorum legem destruas et ipsos servitutem romanorum amodo subiuges, et tu me ad neronem iussi mittere quasi diu regnaturum. Nam tu vespasiane et filius tuus titus quem vides non statim post neronem cesar et imperator futurus eris. et non solum mei cesar eris, verum et terre marisque ac totius hominum generis. Me autem arcius colligatum tibi observari ad maiorem peream, si ista in dominum meum a memet ipso confingo. Hec iosepho dicente, vespasianus fidem non habere videbatur, et estimabat iosephum salutis sue gratia preculis se. paulatim vero ad credendum impellebat deus illi imperium multis portentis premonstrante. Sed et ex aliis rebus iosephum veracem esse deprehendit. Unus namque amicorum qui his secretis intererat dicentem hoc esse delirantia, cum prius non potuisset iotapatenis de excidio civitatis et de captivitate eorum quicquam divinasse, respondit iosephus eis se predixisse quod post diem septimum et quadragesimum obsidionis eos manerent excidia, et quod se romani vivum essent in custodia recepturi. Hec vero vespasianus ut a captivis ... captivis, et illa que sibi dixerat credere cepit, sed tamen neque custodia nec vincula ab eo removit. Vestimentis autem aliisque muneribus benignissime eum fovere non desinebat, tito eum semper illi commendante.

Quarto autem die mensis iunii vespasianus in ptholomaida reversus, inde in maritima loca pervenit, ad cesaream iudee maximam civitatem. Ibi eum cum exercitu incole illius civitatis cum magna benignitate susceperunt, affectu quidem quo romanos diligerent, plus autem illorum odio qui excisi fuerant. Unde et multi ut de iosepho supplicium sumeret cum clamore precabantur. Vespasianus vero ... iussit. quod oportuna esset et munita civitas ad obsidendum videretur. Decimam vero et quintam legionem scytopolim misit, ne cesaream cum tanto exercitu premeret. Est autem civitas cesarea per hyemem estatis caloribus estuosa ... in planicie sita atque maritima.

Dum hec aguntur, collecta non minima multitudo seditiosorum iudeorum et qui ... excitatis civitatibus aufugerant, ioppen civitatem ad receptaculum sibi muniunt. Et quia terram illam romani arcebant, migrandum in mare censuere, ac plurimis navibus fabricatis in syria et fenice atque egypto commeatus plurimos latrocinii predabantur, omnibus in ... faciebant illarum partium pelagus. Hoc vespasianus cognito, equites et pedites in ioppam misit, hique nocte in civitatem ingressi sunt, eorum incustodita re. Habitatores autem eius post irruptionem senserunt, metuque perterriti fugam navibus petierunt, et inde ultra coniectum sagitte spatium provecti, noctem ibi manserunt. Cum ioppa natura esset importuosa. Nam in asperum arduumque litus desinit ac summis utrimque cornibus leviter incurvatur, vastisque rupibus et ingentibus procellis pelagus turbant. Ubi et nunc andromede cathenarum signis extantibus fabule veteris fidem ostendit. Ventus autem aquilo feriens litora summas cautes in obiectas fluctus affligit, eoque modo solitudine incautiore statione efficit. In eo pelago fluctuantibus ioppenis primum luce volentus flatus quem melamboriam vocant eis incubuit, et alias naves invicem se, alias vero elisit in scopulos, et alie sublate in sublimi gurgite mergebantur. Fuge autem nullus locus erat, nec remanentibus spes salutis, cum et immanitate venti et crudelitate romanorum violenter pellerentur. Itaque multus ululatus excollisis ad invicem navibus audiebatur, et multus crepitus fractarum navium, et ioppenorum pars fluctibus obruta, pars naufragiis implicita moriebatur. Nonnulli autem se ferro interficientes naufragium preveniebant, plurimi quoque enecti fluctibus scopulis carpebantur, ita ut pelagus sanguine redundaret, et cadaveribus oppleretur, et alios ad litus appulsos in eo stantes romani milites trucidarent. Ejectorum autem corporum quattuor milia et ducenta fuerunt. Et tandem romani nullo prelio captam civitatem funditus eruunt.

Vespasianus autem ne rursus eo pirate confluerent, castris in arce munitis, ibi cum paucis peditibus equitatum reliquit, ut circumposita castra defenderent. Illi autem preceptis obedientes in dies singulos iudeos incursabant atque vastabant. Tum vero apud hierosolima casus iotapate civitatis nunciatus est, primo quidem plurimis et pre magnitudine calamitatis, et quod nemo advenire qui se vidisse diceret non credebant. Nec enim tunc nuncius aliquis superfuerat, sed ipsa fama per se excidium predicabat, et quod simul iosephus esset peremptus. Que fama maximo luctu replevit hierosolimam, et per singulas domos et cognationes alii lugebant propinquos, nonnulli flebant fratres et alios amicos. De iosepho vero duce eorum publicus erat luctus, ita ut per dies triginta minime lamenta nunquam in civitate cessarent, magnaque mercede conducerent tubicines neniarum. Postea autem revelata veritate de iotapata, cum comperissent iosephum vivere, et cum romanis degere ac supra captivi fortunam a romanorum ducibus honorari, tantam in eum iram et iracundiam quantam prius cum mortuum audierant benivolentiam conceperunt. Et ab aliis quidem de ignavia, ab aliis de proditione arguebatur, totaque in eum civitas plena erat indignatione atque conviciis. Et ex rebus adversis accendebantur maioreque impetu in romanos ferebantur velut iosephum pariter vindicaturi.

Vespasianus autem volens regnum agrippe videre, nam et ipse agrippa eum invitabat, parat eum cum omni honore suscipere. Veniens quoque vespasianus in eam cesaream que philippi appellatur, ibique per dies viginti recreato milite, ipse quoque gestarum rerum gratias deo referens in epulis erat. Audiens autem tyberiadem civitatem et tarichias novas res incipere, ad regnum enim agrippe pertinebant, et contra eum rebellaverant, oportunum contra eos duxit exercitum, simul ut agrippe hospitia vice rependeret, civitatibus ei redditis. Titum quoque filium suum in cesaream misit, ut inde ad scytopolim milites duceret. Scytopolis autem civitas est maxima decem civitatum, et tyberiadi vicina est. Quo cum ipse venisset, ibi filium prestolabatur. Deinde cum tribus legionibus progressus ad tricesimum a tyberiade stadium in quadam mansione conspicua rebellantibus, nomine enabris castra ponit, et valerianum decadarchum cum equitibus quinquaginta dirigit, qui pacifico sermone oppidanos alloqueretur, et ad fidem invitaret. Audierat enim quod pacem populus desideraret, et a nullis seditiosis ad bellum moveretur. Itaque valerianus ubi muris adpropinquavit, ipse de equo desiliens, comites suos idem facere iussit, ne prelium causa venisse putaretur. Sed priusquam verbum faceret, armati in eum de civitate excurrunt rectore quodam ihesu filio tobie principe latronum. Valerianus autem preter mandata ducis non tutum ratus cum eis prelio congredi, et si de victoria certus esset, pugnamque periculosam fore, si cum multis pauci et cum armatis imparati confligerent, inopinata quoque videorum stupefactus audacia, et ipse pedibus fugit, et alii quinquaginta equis relictis. Quos statim ihesus eiusque socii velut pugna non insidiis captos, leti in oppidum adduxerunt. Quod factum veriti seniores, et quod prestare invicem eos videbant, in castra romanorum irruunt, et ad vespasianum genua supplices accedunt, ne se despiceret obsecrantes, nec paucorum insipientie insaniam sed magis populo parceret, qui romanis semper amica senserunt. His eorum precibus quamquam infensus omnia indulsit, et fideliores ipsos dedit. Ihesus autem eiusque socii tutum sibi non esse rati apud tyberiada consistere, ad tarichias effugiunt. Postero die vespasianus in arce premisit traianum cum equitibus, qui experiretur an omnis multitudo paci consentirent. Cognito autem eos pacem cupere, ad civitatem ducebat exercitum. Illi autem portis ei patefactis cum laudationibus obviam processerunt, salutis datorem eum acclamantes. Vespasianus autem cum milites per angustias aditus intrare civitatem non possent, murorum parte ex meridiano latere dirui iussit, et eo pacto dilatavit ingressum ut a preda et iniuriis civitatem abstinerent. Habitatoribus autem respondentibus quod post hec cum romanis essent concordes, male affectam civitatem ex dissensione recreavit.

Deinde ab ea digressus inter ipsam tyberiadam et tarichias castra posuit et munivit, et belli sibi moras illic fore prospiciens. Multitudo enim in tarichias confluxerat ... munitione freta civitatis, et lacu qui genesar appellatur. Scafas et plurimas in eodem lacu paratas habebant, ut in eas si terrestri prelio vincerentur refugerent, simulque instructas ad navale bellum si opus esset. Romanis quoque castra munientibus ihesus eiusque socii neque multitudine eorum neque disciplina militie perterriti, cursu in eos irruunt, primoque impetu disiectis fabricatoribus castrorum ac parte aliqua edificii dissipata, ubi armatos contra se congregatos viderunt, antequam mali aliquid paterentur ad suos refugiunt. Eosque romani insecuti ad navigia compulere. Et illi quidem tam longe in navibus de lacu in romanos missilibus attingere possent ancoras iaciunt, et sic acies assolent densatis inter se navibus adversus romanos intra consistentes navali prelio decertabant.

Audito autem vespasianus magnam iudeorum multitudinem in proxima eius civitatis planicie congregatam, filium suum titum illuc cum sexcentis electis equitibus misit. Qui cum infinitam hostium numerum ibi repperisset, patri remandavit maioribus auxiliis sibi opus esse. Ipse autem titus antequam auxilia venirent videns suos alacres esse ad pugnam, et nullos formidare iudeorum multitudinem, stans in loco ubi ab omnibus conspici posset ait. O romani pulchrum est in principio sermonis admonere vos generis vestri, et ut sciatis qui sint cum quibus pugnare debetis. Nostras enim manus nemo unquam in toto orbe ullus hostis evasit. Et eorum iudei usque adhuc tamen victi non defatigantur. oportet et nos in ... eos plus perseverantia laborare. Videns autem nos

in apto alacres eo plurimum gaudeo. sed uereor ne cum uirium tanta multitudo animorum incitat. Iste quisque attendat quod uidet audaces fuerunt in bello. tam imperita sunt. & rectius uulgus appellandi sunt quam exercitus. Quanta autem peritia atque disciplina referre quid opus est. Multi enim in hostium numero imperita uocantur. nec sola hominum multitudo quamuis pugnacissimi fuerint in bello nichil obtinet. sed & si in paucis sit fortitudo. Hii enim & ordinari facile possunt. & sibimet subuenire. numerose autem copie plus incommodi ex se ipsis quam ab hostibus capiunt. Itaque iudeos audacia & ferocitas ac desperatio uitas que in rebus secundis aliquantum ualent in uicia ducunt. & minimis offensionibus extinguntur. nos autem uirtus regit. & morigera uoluntas. & fortitudo que in prospera fortuna augetur. nec usque ad finem in aduersis decipitur. Ad hoc maiores sunt nobis quam iudeis cause certaminis. Nam si illi pro libertate ac patria belli pericula sustinent. quid nobis prestantius est quam ne post orbis terre imperium uideamur habere solos rebelles iudeos. Propterea considerate quod neque paciendi quidem aliquid intolerabile mali metus est. cum multos in proximo auxiliatores habeamus. Rapere autem uictoriam possumus. & quos nobis a patre meo in auxilium mitti speramus conuenit anticipare. ut & maior fiat uirtutis effectus cum socium non habet. Et quidem puto nunc de me. ac patre meo nobisque parte iudicari fieri. Siquidem patrius de rebus autem gestis gloria dignus extitit. ego uero eius sum filius. uos autem milites mei. Nam patri meo consuetum est uincere. & ego non patiar ad eum reuerti uictus. Quo pacto autem uos non pudebit ducem uestrum in periculis adiuuare. Credite enim appetam ne pericula primusque in hostes erumpam. Nemo autem uestrum a me discedat. sed eius impetum meum sustentari diuino auxilio. Postquam titus hec prefatus est diuina quedam alacritas militibus incidit. Et quia traianum aduenire cum ccc. equitibus ante pugnam contigit. egre ferebant tamquam minueretur societate uictoria. Miserat & uespasianus sylonem et antonium cum duobus milibus sagittariorum ad auxilium filii.

xl

Titus ergo primus citato equo in hostes prouexit. & post eum ceteri clamore ualido, aciem iudeorum occupauerunt. & multo plures quam erant iudeis apparuerunt. Iudei ergo licet metu eorum & disciplina essent contriti. paulisper tamen primos eorum sustinuere congressus. Pulsi autem contis & equorum impetu deturbati conculcabantur. et multis peremptis dispergunt. & inmanitate ut quisque ualebat effugiunt. Titus itaque a tergo instans. alios in fuga occidebat. non nullos autem equo preueniens ora transuerberabat. multosque alios super alios inuoluens configebat. & omnes ad menia confugientes preueniens detrudebat ad campum. donec ipsi multitudinis elapsi in oppidum confugerent. Excepit autem illos continuo acerba dissensio. Nam indigene eos quod male pugnarent increpabant. & inter se discordantium clamor erat. uidentium arma capient. Titus autem non procul a muris aberat. & his auditis clamoribus exclamat. Quid moramur o commilitones. donat nobis deus iudeos. Suscipite uictoriam. Non auditis clamores. Qui manus nostras euaserunt inuicem discordant. obtinebimus ciuitatem si modo properamus. Ueruntamen cum uelocitate animus opus est. Nichil enim sine periculo magnum effici consueuit. Non solum autem hostium concordia quos cito necessitas in gratiam reuocabit. sed & sociorum auxilia preuenire debemus. ut preter uictoriam quod tantas copias pauci superauerimus. & captiuis spoliis soli potiamur. His dictis ascendit equum atque ad lacum decurrit. & per eum prior in ciuitatem ingreditur & cum ceteri sequebantur. Pauor autem audacie eius murorum defensores inuasit. & pugnare quidem uel prohibere uenientes nemo audebat. Relictis ergo excubiis ihesus & socii eius in agros diffugere. alii uero decurrentes in manus hostium contra uenientium incidebant. Mactabantur autem alii cum scaphas scanderent. reliqui alii cum natando sequi conarentur. plurimaque crudelitate agebat hominum cedes. aduenarum quidem resistentium qui non effugissent. indigenarum uero sine pugna. qui eos cum spe federis & conscientia quod bellare consilium est non haberent prelio detrectabat. donec nocentibus in tempus miserationis indigenas ab interemptione requieuit.

At illi quidem qui in lacum genesar confugerant. ubi ciuitatem captam uiderent. quam longissime poterant ab hostibus recessere. Titus ergo missis equitibus res gestas patri nunciat. Quibus ille compertis de filii uirtute admodum letus. & facinoris claritate magna enim pars belli uidebatur exempta. remandauit eum circumdare custodibus ciuitatem ne quis ex ea subterfugeret. neque a cedibus temperaret. Postero autem die titus cum descendisset ad lacum. naues aduersus illos qui in lacum confugerant fabricare iussit. Que tamen materiarum copia & artificum multitudine mature contexte sunt.

Lacus autem uel stagnum genesareth a terra continentia appellatus xl. stadiis in latitudine patens. & c. in longitudine. & aque dulcis est & potabilis. Palustri enim crassitudine tenuiores habet latices. undique in litora & arenas desinens purus est. ac preterea temperatus ad hauriendum. & fluuio uel fonte lenior. Semper enim frigidior manet quam lacus diffusio patitur. estiuisque noctibus ea aque sub diuo prestate neque cedibus cedunt. Id enim facere indigenis moris est. Uaria quoque sunt in eodem lacu piscium genera. ab aliorum lacuum piscibus tam specie quam sapore discreta. Medius quoque fons est in iordane fluuio nomine panium. qui fertur ex ea terra oriri que uocatur fiale. Hec autem est que in traconitiden ascendentibus ad cesaream xx. stadiis a cesarea. non longe in dextro itineris latere. et proprie quidem ex rotunditate fiala lacus dicitur rote speciem preferens. Semper autem intra eius labra cohibetur unda. numquam deficiens uel exuberans. Cumque prius hic esse iordanis principium nesciretur. a philippo tetrarcha quondam traconitidis regionis taliter deprehensum est. Is enim missis in fiala paleis inuenit eas apud panium fontem exisse. unde antea nasci fluuius credebatur. Naturalis ergo pulchritudo panii fontis ab agrippa rege magnitudine diuitiarum constructa est. Manifestum est autem quod flumen iordanis ex hoc antro incipiens semecunitidis lacus paludes secet & margines. Genesareth autem lacus alius c.xx. stadiis emensus post oppidum iuliada fluit. & in uastitudine lacum exit. Ad genesareth ergo lacum eiusdem nominis terra protenditur. natura simul & pulchritudine admirabilis. Nullum enim propter ubertatem negat arbustum. itaque illam etiam plurimis conseruere cultores. Celum uero temperies hic diuersis rebus aptissima est. Nuces enim que maxime frigoribus gaudent ibi infinite florescunt. Ubi & palme quas nutrit calor estiuus & ficus & olee quibus aura mollior destinata est. ut nature magnificentiam habere quis diceret unum ad hibernis et inimicum conuenire in se repugnantia. annique temporum contentione bona uelut singula peculiari studio terre fauerent. Non enim solum mirabilia poma uaria sunt & seruat egregia. & quandam in regnantibus uuas & carices sine intermissione decem mensibus suggerit. ceteros uero fructus anni spacio senescentes. Nam preter aeris lenitate fonte quoque inrigatur uberrimo quem capharnaum ab indigenis appellatur. & cum uenam eius nili fluminis opinantur. quod similes coracino sic lacu genesar pisces. Longitudo autem regionis xxx. stadiis extenditur & latitudo xx. Natura ergo horum locorum huiusmodi esse comprobatur.

Uespasianus ergo & titus profectis ratibus impositam manum militum in eos qui in lacum confugerant una prouehebant. Illi autem nulla facultate habebant euadendi in terram. & scaphe eorum infirmo erant aduersus rates romanorum. & cum pauci in singulis ueherentur cunctis romanis instantibus appropinquare non audebant. Ueruntamen circumeuntes nauigando. non numquam & prope accedendo lapidibus romanos eminus appetebant. aut comminus & feriendo irritabant. Plus autem ipsi utroque modo ledebantur. Nam cum saxis que iaciebant nichil aliud quam crebros sonitus faciebant. & si accederent propius. prius aliquid facerent cum ipsis nauiculis mergebantur. Multos & desiliendo in scaphas romani gladiis transfigebant. non nullos concurrentibus in se nauibus in medio deprehensos cum nauiculis capiebant. Plurimus quoque tunc erat eorum interitus donec in fugam uersi. ceteri terre appulsi sunt cum ceteris nauiculis. Effusi autem multi in ipso lacu telis configebantur. multos in terram egressos peremerunt romani. Mixtum autem sanguine lacum plenumque cadaueribus cerneres. nullus enim saluus euasit. Acerbus autem odor sequentibus diebus illam regionem oppressit. Nam litora quidem naufragiis plena erant. & corporibus tumidis calescentes ac tabefacti mortuorum celi tactu corrumpebant. ut non solum iudeis casus ille miserabilis uideretur. uerum & romanis esset inuisus. Uespasianus ergo pugna peracta & pro tribunali apud taricheas residens. aduenarum plurimam ab indigenis uolebat secernere. & cum rectoribus de hoc tractabat. Illis autem affirmantibus liberatione aduenarum dehinc inimico futura. uespasianus qualiter eos perderet cogitabat. Solo ergo itinere quod ad tyberiada ducit eos exire iussit. Cumque illi huiusmodi uerbis credidissent. & cum pecuniis suis quasi securi abirent. totam uiam usque ad tyberiada romani occupauerunt ne quis aufugeret. eosque in ciuitate conclusos mox insecutus uespasianus omnes in amphitheatro stadio constrinxit. & seniores quidem cum inbellibus qui mille cc. erant iussit occidi. iuuenum autem sex milia ualidissimos & electos ad isthmum neroni cesari transmisit. ceteram uero multitudinem xxx. milia & quadringentos uendidit. preter aliquos quos agrippe regi donauerat. Nam his quos ex regno eius erant facere quod uellet ipsi permisit potestatem habere. Uerumtamen istos rex agrippa uendidit. reliquum autem uulgus erat traconitido & gaulanite. & ipponeni & alii plurimi. nec non et gadarite seditiosi ac fugitiui. & quibus probra pacis bello conciliarent. Hi autem omnes capti sunt sexto idus septembris.

INCP. LIB. IIII. EIVD. B

QVICVNQ autem iudei post captam ciuitatem destructam a romanis discesserunt. hi se ad eos post taricheas superatas supplicabant. Omnia namque castella & ciuitates romani ceperunt. preter gamala & qui itabirii montem occupauerunt. Cum his quoque rebellauerunt gamala ciuitas contra taricheas posita super lacum que ad fines agrippe pertinebat. itemque sogana & seleucia que site sunt in gaulanitide regione. Has & agrippa rex in principio defectionis sibi federe sociauerat. gamala uero ciuitas ei non cedebat freta locorum difficultate amplius quam iotapata. Iugum namque asperum habebat ex alto monte deductum. media ceruice in erigens. Ubi autem super eminet iugum in longitudine tenditur. tantumque ante decliue quantum a tergo. ut cameli similitudine preferat. et a fronte ac lateribus in ualles inuias scinditur. Ubi uero de monte pendet paululum difficultatis refugit. Uerum & per hanc partem oblique excisa fossam inuiam indigene fecerant. Turres autem crebre & inuisum per prona erant edificate. & ex imo precipicio casuro similes. Porro ciuitas uicina se decurrebat in meridie uergens & australis collis in immensam edite altitudine. usum arcis sine muro ciuitati prebebat. rupisque superior ad profunda pertinens uallem. Fons quoque intra muros erat. in quem oppidum desinebat. Quamuis autem ipsa ciuitas gamala natura inexpugnabilis esset. tamen ioseph eam in bellum fossis & cuniculis fecerat firmiorem. Ciues autem habitatores ex natura loci confidentiores erant quam iotapateni. sed multo pauciores & minus pugnaces. sequi freti difficultate non plures esse hostes putabant. Nam plena erat ciuitas multis in eam confugientibus quod esset munitissima. Unde & agrippa rex ad obsidendum eam premissus. per septem menses ei restiterat.

Uespasianus autem profectus ex amathunta. amathus autem interpretatur aqua calida. ibi enim huiusmodi fons est sanandis corporibus uiciis ydoneus. ad gamala ciuitatem peruenit. Et quia totam ciuitatem cum custodia uallare nequibat. ubicumque ualebat custodias ponebat. montemque superiorem occupabat. in quo milites castris positis & munitis. opus aggerum aggrediuntur. Et a parte orientali summo loco supra ciuitatem turris erat ubi xv. legio metata est & quinta contra mediam ciuitatem operabatur. fossas autem decima legio replebat ac ualles. Inter hec agrippa rege cum accessisset ad muros & ciuibus de deditione loqui temptaret. a funditibulariorum quodam ad dextrum [illegible] cubitum cum laude percussus [illegible] ille statim a [illegible] militaribus suis circumseptus est. Romanorum [illegible] autem ira [illegible] simul ac metu ad obsidionem premitur [illegible] incitauit. & aggeribus multitudine operisque confectis [illegible] omnes cito perfectis. machinas applicabant. Chares autem [illegible] & iosippus qui erant oppidanorum potentissimi armatos quidem licet metu perculsos ordinauerunt. & quamquam non diu se posse resistere arbitrarentur quibus aqua & alia usui necessaria non sufficiebant. & tamen eos adhortati ad menia perduxerunt. Qui paulisper quidem romanis machinas admouentibus repugnabant. balistis uero & arietibus mentis(?) perculsi in oppidum recesserunt.

Romani ergo ex tribus locis murum aggressi arietibus quassauerunt. & quo loco deiecti fuerant ingressi cum magnis armorum strepitu tubarumque sonitu ululantes cum oppidanis confligebant. Illi autem ad primos aditus romanorum pertinaces romanis ne ultra progrederentur obstabant. Ceterum ui multitudinis superati. undique ad excelsa

... cuncta fugiunt. Deinde reuertentes instantibus sibi ... eosque in pugnam pro decliuitate locorum difficili ... Romani autem ... angustia oppressi ... neque in parte alia euadere ... aduersus imminentibus repugnare ... neque in parte alia euadere possent, iudeis urgentibus, in tectis uallibus ... refugiebant. Sed hec repleta labebantur, quia pondus sustinere non poterant. ... neque ille alia ... decidebant. ... Interea quos ... plurimos romanorum morte consumpsit. ... tecta domuum subsidere uiderent ... et ... multi ruinis opprimebantur ... iudeis consolabantur ... plurimi puluere suffocati subfugientes parte corporis occupabantur ... Hoc uidentes gamalenses et propria commoda ... negligentes magis instabant. romanosque in tecta sua quasi ... compellebant. Qui uero per angustos cliuos ... occidissent ... Ruine quidem lapidum copiam telis desuper missis ... iudei autem eos cum gladiis instabant. Cesorum ... gladios auferentes his contra semineces utebantur ... multos occidentes ... et tectis semiorum ... ruinis moriebantur ... Viarum namque ignorantia et caligine pulueris usque facilis erat. ... alii non agnoscentes ... errabant, et circa se sternebantur.

Illi autem qui remanserant mox recepto exitu ab oppido recesserunt. Vespasianus autem qui laborantibus semper intererat, seuissimo dolore percussus, cum super socios ciuitatem ruere uideret, et proprio ... oblitus, clam paulatim in superiore oppido locum apprehendit, ibique in media pericula cum paucis relinquitur. Titus autem non aderat eius filius ... ad mucianum pridie syriam missus. ... neque ... neque honestum putabant. Rerum ... quas ab adolescentia gesserat ... memoria ... deo repletus ... sociorum corpora armis munimentis ... et cum his una bellum aduersus uenientes sustinebat, et neque ... multitudinem formidans immobilis permanebat, donec hostes eius animi obstinatione diuina esse reputantes impetum ab eo remisere. Quod cum uespasiani uidisset ... pede referens ... extra muros ciuitatis egressus est. Plurimi itaque romani milites in ea pugna cecidere, et inter eos eubulus decurio ... uir fortissimus qui multis malis iudeos affecerat. In eo prelio quidam nomine gallus centurio cum decem militibus in quadam domo latebat. Cum eiusdem domus habitatores ... et de prelio presenti inter se fabularentur, ille cum suis subito irruens omnes interfecit, et cum suis militibus ad romanos saluus euasit.

Vespasianus autem uidens de aduersis casibus merere exercitum, et ... puderet quod eum solum in periculis reliquissent, uerbis eos consolabatur, dicens oportere eos que communia essent fortiter ferre, naturam belli cogitantes, et quod nusquam eueniat sine cruore uictoria. ... fuit inter nostram audaciam ... iudeos pugnare ... et ... difficultas locorum. Quia in rebus ... nemo ... reprehendere potest alacritatis uestre temeritatem. Nam cum hostes in excelsiore locum refugissent, manus continere debuistis, nec in summo uertice constituta sequi pericula, sed capta inferiori ciuitate paulatim eos qui refugerant ad tutiore pugna reuocare. Vos autem inmoderata festinatione uincendi, et quod incaute id fieret non curastis. Inconsulte autem ac furibunde impetus belli a romanis alienus est ... ordine peritiaque perficimus. barbarisque conueniens, et quod iudei maxime possidentur. Oportet ergo nos ad propriam uirtutem occurrere, atque de offensionis indignatione potius irasci quam merere. Optimum autem quisque de sua manu solacium querere. Itaque uos et amissos ulciscemur, et in eos a quibus perempti sunt uindicemus. Ipse autem primus ad bella pergam, et nouissimus inde discedam. Ille quidem his dictis, recreauit exercitum.

At gamalenses bene re gesta paulisper animos erexerunt, ex his que eis magnifice prouenerant. Sed post paululum reputantes ablatam sibi esse federis spem, et quod minime possent aufugere, et quod in super eis ... deficerent ... dolebant, animosque ... remiserant. Neque tamen salutem suam negligebant, sed disiectas muri partes hi qui erant fortissimi custodiebant. Romanis autem construentibus aggeres, ... erumpebant ... multi ex ciuitate per ualles ... qua nulli custodes erant, et per cloacas diffugiebant ne fame morerentur ... pugnare possent ... Vespasianus autem inter curas huius obsidionis ... Interea congregabatur omnis aliud ... eos qui montem itabyrium ... magnum campum et scythopolim situm, cuius altitudo ... xxx stadiorum ... septentrionali tractu inaccessibilis est.

191.

In uertice autem xx stadiorum planicies patet tota circumdata muro. Hunc autem ambitum ... edificauerat ioseph ... et aquas suggerentibus locis inferioribus. Incole autem sola pluuiali aqua utebantur. Magna uero ibi multitudine congregata, uespasianus contra eos placidum cum sescentis equitibus direxit. Et cum nulla ratione montem conscendere posset, hortabatur eos federis ac spe uenie ad pacem. Illi autem descendebant ad eum insidias molientes. Placido quoque cum eis mitissime loquebatur ut eos in planicie caperet. Illi et tamquam ... descendebant ad eum, ut eum incautum caperent. Vicit autem astutia placidi. Cepto enim prelio a iudeis fugam simulans, et postquam insequentes ad magnam partem campi eos eduxit, reflectens in eos equitum manum, plurimisque in fuga uersis aliquos interfecit, et ceteram multitudinem ab ascensu montis coercens. ... autem itabyrio monte relicto in hierosolimam refugiebant. Indigene uero fide accepta quod eis aqua deficeret, et se et montem placido tradiderunt.

Gamalensium ... fortissimi quique fuga dispersi latebant, inbelles autem fame ... Atque uero pugnantium manus obsidione sustinebat ... mensis octobris ... [illegible] ... uigilias ... in ... parte ... occulte suffoderunt ... [illegible] ... Milites autem ... lapidibus a turre euoluti ... Turris itaque subito cum magno sonitu cecidit, unaque custodes ... Illi autem qui per alias custodias erant ... fugiebant ... Romani ... putabant. Iosephus ... super diruta muri parte quidam iaculo percussus interfectus. Omnis autem ... sono ... multus erat pauor atque discursus ... hostem ... Chares quoque egrotus iacens defecit ... magnitudo morbi cuius plurimum ... ad mortem. Romani ... plage ... in ipso oppido ... usque ... oppidum non ingressi. Titus ... aduenerat ... electis equitibus ... ciuitatem ... Ubi milites senserunt ad arma cum clamore ... Cognito autem ... romanorum ingressu. aliqui ...

... et ... cum ... refugiebant, alii ... sine intermissione trucidabantur. Quibus uero per ... prohibebantur ... refugere, nescientes quid facerent ... romanorum manus incidebant. Vbique autem ... morientium ... et per prima effusus cruor totum oppidum diluebat. ... quique ... confugerant uespasianus omnem perduxit exercitum. ... et accessu difficillimus ... cinctus ... multitudine perpessus. ... romani ... telis et saxis ulciscebantur iudei. cum ipsos in excelso loco positos nulle sagitte contingerent. Ventus ad iudeorum interitum ... turbo ... romanorum tela in iudeos ferens, et ipsorum tela a romanis pellens et obliqua traducens ... neque in preruptis consistere ... uiolentiam stare possent. Itaque supergressi romani eos circumuenerunt, et alios quidem repugnantes ... alios cum manus supponerent, et omnis ... illorum malorum memoria que in primo congressu pertulerant. Multi autem desperantes filios et coniuges et semetipsos in ualle preruptas dabant, que sub arce in profundum patebat. A romanis ergo de iudeis iiii milia peremta sunt, qui uero se precipitauerunt quinque milia reperta sunt. nec quisquam saluus euasit preter duas sorores que filie philippi erant.

Sed neque infantibus pepercere, quos raptos ex arce in ualle precipitabant. Gamala ergo ciuitas hoc modo excisa est tercio et xx die mensis octobris, que xx et primo die mensis septembris ceperat rebellare, et solum ergo giscala municipium galilee restabat indomitum. et cum multitudo paci studebat, eo quod erant plerique agricole, et spem suam semper in fructibus collocauerunt. Hos quoque ad rebellandum impellebat atque conflabat leui audacia iohannis filius ... ueneficus et fallax, et uarius in moribus et inmoderata sperare promptus, nimiumque quos sperasset efficiens. Atque omnibus ita cognitum quod ... potentiam bellum amaret. Huic apud giscalam seditiosorum turba parebat, et cum his romanorum congressum prestolabatur. Vespasianus autem contra hos titum cum equitibus mille misit, et decimam legionem ad scythopolim destinauit, cum reliquis autem duabus ipse cesaream ingreditur, ad milites animos ex laboribus prioribus recreandos, et ad futura prelia preparandos. Non enim exiguum laborem sibi super esse de hierosolimis uidebat, que et regalis esset ciuitas, et cuncte nationi preesset. Murorum quoque eius constructio non minima ei sollicitudine comparabat, cum uirorum spiritu et audacia sine muris et in expugnabiles eos cogitaret. Ob eamque rem milites uelut athletas ante certamina oportere curari. Tito ergo ciuitatem giscalam capere facile uidebatur, sed tamen sciens quod si capta passim populus a romanis absumeretur, et ipse faciat cedibus miserabatur multitudinis, et pactione magis subiugare ciuitatem uolebat.

Itaque muris plenis hominum, mirari se aiebat, quo nam auxilio freti, iam cunctis ciuitatibus captis, ipsi soli romanis rebellarent, et ideo ipsi pacem eis suadenti consentirent, et romanis sine bello ciuitatem traderent. Quod si dictis humanissimis non paruissent, experturi essent arma crudelia, et iam cognituros esse menia sua quibus confiderent ludum fore machinis romanorum. His dictis, nulli popularium licuit non solum non respondere tito, sed nec ad murum accedere, quia totum seditiosi occupauerant, et custodes erant appositi portis, ne quis ad fedus prodiret, nec quemquam de romanis in ciuitatem reciperet. Iohannes autem pro uniuersis ciuitatis respondit tito, aut persuasurum ciuibus complecti conditiones, aut renitentibus auxilium adhibiturum. Et illa die iudeorum lege oportere concedi, quoniam sicut nefas haberent in die sabbati arma mouere, ita et die illo nefas ducerent de pace conuenire, et in illo die nullum dispendium formidaret. His uerbis iohannes titum fallere conabatur, non tantum prespiciens diei religionem, quantum pro sua salute sollicitus, cum totam spem salutis non esset in fuga collocasset. Titus autem uerbis eius credulus, non solum inducias concessit, uerum et in superiore oppido castra posuit.

Nocte ergo iohannes cum nullas romanorum circa oppidum uideret excubias, non solum cum his quos circa se armatos habebat, sed et plurimos nobilium cum familiis abductos in hierosolimam pergebat. Sed cum usque ad xx stadium uenisset, et cum fugam iudeorum urgeret, et eum comitantes pre lassitudine ulterius sequi non ualerent, oriebatur atrox remanentium fletus. Quanto enim quisque procul a suis aberat, tanto se propiorem hostibus credebat, et iam adesse qui se caperent existimantes necessario pauitabant, et ad strepitum quem ipsorum esse faciebat assidue respectabant, uelut hi instarent quos fugissent. Multi ergo simul ruebant, et circa uiam plurimos certamen procedentium conterebat. Miserabile autem erat eiulatum feminarum et infantium, et si que uocem proferre poterant propinquos suos ut se operirent orabant. Iohannes autem exhortatio superabat ut se ipsos seruarent, et eo confugerent ubi et si caperent a romanis penas expeterent. Multitudo ergo que fugerat ut cuique uirium fuit ita dispersa est. Die uero lucescente titus ad muros ad ... federis causa. Populus autem portis ei patefactis cum coniugibus adeuntes laudibus attollebant tamquam ciuitatis conseruatorem, simulque iohannis fugam significantes, et uenias parceret obsecrabant, et eos qui ex nouarum rerum cupidis reliqui erant ulcisceretur. Ille autem precibus populi postpositis, equitum partem que iohannem persequeretur dirigit. Sed eum quidem comprehendere nequiuerunt, qui iam in hierosolimam sese receperat. Uerum fugientium prope ad duo milia peremerunt, mulieres uero ac infantes pene tria milia circumactos reducunt. Titus uero indigne ferebat fraude iohannis, sed tamen consolabatur multitudine captiuorum, et eos qui trucidati fuerant, et in oppidum cum fauore ingreditur, iussitque militibus minimam muri partem iure possessionis abrumpere, et minitando magis quam puniendo reprimebat seditionis auctores. Presidiis quoque ciuitatem circumdedit, quibus et nouarum rerum studiosos compesceret, et qui pro pace sentientes quos ibi relicturus erat maiori fiducia firmaret. Galilea ergo hoc modo tota postquam romanos multo sudore exercuit subacta est.

Apud hierosolimam uero aduentu iohannis omnis populus concurrebat, et circa singulos qui illuc cum iohanne intrauerant numerosa turba collecta, quas clades foris experti essent percontabantur. Illorum autem feruens atque adhuc ex fuga interrupte anhelitus omnem necessitatem significabat. Veruntamen quoque in ipsis malis se arrogabant dicentes non romanorum fugisse uim, sed sponte uenisse ut cum his ex tuto loco pugnarent. Inconsultorum enim atque inutilium hominum esse periculis municipiis periclitari, cum potius arma et fortitudo oporteret suscipi atque ostendi precipue pro hierosolimis. Audiens autem qua captiuitate romanis pertulerant, non mediocris probatio plurimis iniecta, et id esse magnum argumentum ... putabat. Iohannes itaque eorum quos in fuga reliquerat non erubescebat, sed singulos circumiens spe ad bellum incitabat, infirmitatem romanorum asserens, propriasque uires extollens, et imperitorum stultitiam ...

cavillatione decipiens. Quod etiam si pennas sumerent, numquam tamen Romani Hierosolymorum muros transcenderent, qui machinas suas in Galileorum muris attrivissent. His verbis Iohannes magnam iuventutem corrumpebat; prudentiorum autem ac seniorum nemo erat qui non futura prospiciens, velut iam perditam civitatem lugeret. At vero per territorium manus agrestium ante seditionem quam Hierosolymis orta est, discordare iam ceperat.

Titus autem e Gyscalis Caesaream, Vespasianus vero a Caesarea Iamniam et Azotum profectus utramque subegit; impositisque illic presidiis revertebatur maxima cum multitudine ducens qui se federe sociaverant. Singulas autem civitates tumultus bellumque intestinum exagitabat; et quantum a Romanis respirabant, in se ipsos manus vertebant; et inter amatores belli ac pacis cupidos seva erat contentio; et primum inter se domi, deinde in publico amicissimi dissidebant; et novitatis sectatores senibus prudentibus iuventute ac audacia prestabant. Primoque singuli indigenarum predari ceperunt, deinde consertis cuneis per territoria latrocinabantur, ut nichil inter se a Romanorum crudelitate distarent. Civitatum vero custodes partim fatigationis causa, partim odio nationis, partim mali affectu consilio eis favebant, donec rapinarum aviditate undique congregati collegiorum latrocinalium principes atque in agmen conflati Hierosolimam civitatem irruperunt. Civitas autem Hierosolima a nullo regebatur, et more patrio omnes gentiles recipiebat, et tunc precipue omnes qui auxilii causa supervenientes recipiebat. Quae res et sine dissensione civitatem postea pessumdedit; cum inertia et inutilis multitudo alimenta consumebat, que viris pugnantibus sufficere possent. Seditiosi quoque urbe Hierosolima ingressi adiunxerunt sibi qui similia inter cupiebant, et nullum atrox facinus intermittebant. Non solum enim rapinis et expoliationibus intendebant audaciam, sed usque ad cedes ruebant, et hoc non faciebant clam sive per noctem, sed aperta luce; et non viles homines sed et nobilissimos quosque aggressi sunt. Nam Antipam regii generis virum et civium adeo potentissimum ut publicos thesauros fidei sue commissos reservaret, comprehensum custodie tradiderunt. Post quem et Leviam quendam insignem virum, et Soriam filium Ragueli, et ipsum utrumque de regali familia ortum, et omnes qui per territoria aliis prestare videbantur. Civium autem metus populum possidebat, et velut occupata civitate salutem propriam quisque curabat. Seditiosi vero non contenti vinculis eorum quos comprehenderant, neque tutum arbitrantes eos diu custodire et ipsos a multis frequentari, decreverunt eos occidere. Mittunt itaque quendam de suo numero Iohannem ad cedes promptissimum, qui lingua patria dicebatur filius Dorcadis, et cum eo decem viros ad carcerem. Qui venientes omnes supra nominatos interfecerunt. Fingebant autem eos idcirco occidisse, quod cum Romanis de traditione civitatis collocuti essent, et dicebant se interemisse communis libertatis proditores. Contigit itaque ex his populum ad formidinem inclinari, illos vero in superbiam et potentiam elevari, ut etiam in eorum arbitrio esset pontificum designatio. Denique familiis abrogatis unde per successionem pontifices creabantur, incognitos atque ignobiles constituebant, ut impiorum facinorum socios haberent. Nam qui supra meritum suum honores adepti erant, his obediebant necessario qui sibi honores prestiterant, et eis eousque communicabant, donec hominum per seditiones [illegible] in divinitatem contumelias contulerunt, pedibusque pollutis in loca sancta introire ceperunt. Ita vero contra eos populo concitato, quorum auctor erat Ananus, etiam maximus pontificum, idemque sapientissimus, et qui fortassis civitatem conservasset, si insidiatorum manum potuisset evadere. Seditiosi autem templum Dei adversus populi turbam castellum sibi fecerunt, eumque locum pro domicilio tyrannidis habebant. Accita etiam una sacerdotum tribuum que Eniachin appellatur pontificem sorte querebant, casuque cecidit super hominem per quem maxime nequicias eorum demonstrarent, cui nomen erat Fanias filius Samuelis ex vico Aphthias, non solum ex pontificibus non ortum, sed adeo quid esset pontificium propter rusticitatem pene nescientem. Denique cum invitum rure abstractum, ut in scena fieri solet, alienam ordinavere personam, indutum sacra veste quid facere deberet subito instruebant, ludumque et iocum esse tantum nefas arbitrabantur. Ceteri vero sacerdotes procul spectantes ludibrio legem haberi lacrimas vix retinebant, honoresque sacrorum solutum graviter ingemiscebant. Populus autem hanc eorum audaciam non tulit, sed omnes quasi ad deponendam tyrannidem animos colligebant. Nam qui prestare ceteris videbantur, Gorgion filius Iosephi et Symeon filius Gamalielis, singulos civium venientes hortabantur, quo tandem aliquando libertatis corruptores ulcisci vellent, sanctumque locum hominibus sceleratis purgare properarent. Pontifices etiam probatissimi, Gamala filius Ihesu et Ananus filius Anani, populi segnitiem exprobrando contra Zelotas, id est seditiosos, concitabant. Seditiosi enim se ipsos Zelotas vocabant, quasi essent bonarum professionum emuli. Ananus itaque pontifex populo in contione congregato, stans inter eos medius et ad legem crebro respectans, cum lacrimis oculos replesset, ait: Satius erat michi magis mori quam Dei templum videre tantis facinoribus repletum, et inaccessibilia loca et sancta sceleratorum pedibus conculcari, cum sim sacerdotali veste amictus et sanctissimum ferens habitum, vivo atque amore anime teneor, neque senectute mortem sustineo gloriosam. Igitur solus ibo, et tamquam in solitudine animam meam solam pro Deo dabo. Nam quid opus est vivere in populo clades suas minime sentiente? Siquidem rapta ac verberata reticetis. O acerba commutatione! Quid de istis tyrannis queror? Nonne vestra patientia nutriti sunt? Numquid dum vos tacuistis, cum adhuc pauci essent, plures eos fecistis? Nonne primos eorum conatus oportuerat infringi, quando vestros cognatos conviciis appetebant? Vos autem negligendo ad depredationem noxios irritastis; quia vastatis domibus nulla ratio ducebatur. Nam cum nobiles abstracti per mediam civitatem traherentur, nemo erat auxilio; et cum trucidarent velut ex grege mutorum animalium, nec quisquam de eis vocem emisit nec dexteram movit. Patiemini quoque patientium conculcari sancta vestra. Nam profecto ad maiora facinora procederent, si quid maius quod exercerent invenirent. Civitatis etiam munitissimus locus, nunc fanum appellatur sive castellum, et in super ab hostibus tenetur. Cum itaque tyrannide et inimicis super verticem positis, ut et ipsi videtis, quid est contra cogitatis? Aut quibus vestras sententias applicatis? An Romanos expectatis ut sacris vestris opitulentur? Eo enim vestre civitatis calamitas pervenit, ut etiam hostes misereantur nostri. Non exsurgetis, o viri, utrisque respectis vulneribus, ultum ire vestros percussores? Et non ante oculos ponentes que pertulistis, ad ultionem animos acuitis? Periit apud vos, nisi fallor, affectionum omnium carissima et naturalis cupiditas libertatis, ac servitutis et dominorum amatores facti sumus, tamquam subiugari a maioribus didicerimus. Et quid opus est de maioribus loqui? Hoc ipsum bellum quod nunc cum Romanis gerimus, quam habet aliud causae nisi libertatem? Ergo qui dominis totius orbis servire non patimur, vires non subigimus

tyrannos? At vero furori pessimorum cedere ignavorum est et captivitatem servientium. Et quia Romanorum mentio facta est, despiciens et loquar: quid stabilius captum fuerim? Absit autem hunc dicere periculum, sed nichil acerbius expertum quam quod isti nos affecerunt. Nam Romani numquam transgredi ausi sunt limites profanorum, aut sacrorum que etiam consuetudinis tetigere, et sacrorum ambitum quamvis procul aspectu perhorrebant. Quis ergo externum bellum metuat ex comparatione domestici, multo nobis equiores inimicos? Plerique autem forsitan multitudinem ac audaciam eorum reformidant, quod in superiore loco consistant; hoc ex nostra negligentia contigerunt; sed et magis nunc licentius [illegible] remur. Nam et numerus illorum in dies singulos augetur, cum quisque ad sibi similes perfugiat, et audacia plus accenditur, et loco superiore oriuntur. Quod si adversus eos ire ceperimus, humiliores ex conscientia, et celsioris loci beneficium ratio perdet. Fortasse autem Dei maiestas spreta in ipsos tela retorquebit, suisque missilibus impii consumentur. Videant nos tantum et deficient. Quamquam pulcherrimum est, et si periculum immineat, pro sacris ianuis moriamur, ac si non pro liberis et coniugibus, pro Deo tamen eiusque sacris animam profundamus. Ipse quoque prebebo manum atque sententiam, et neque ullum consilium vobis deerit ad cautionem, neque me corpori meo parcere videbitis. His verbis Ananus pontifex populum contra seditiosos vel Zelotas hortabatur, nesciens iam vix posse expugnari propter multitudinem ac iuventutem animorumque pertinaciam, et multo magis propter conscientiam commissorum. Non enim sibi tribuendam veniam pro his que gesserant sperabant.

Populus autem clamabat se promptum esse ad subeunda pericula contra Zelotas, id est seditiosos. Sed dum Ananus populum discerneret atque ordinaret ad prelium, Zelote cunctis eius conatibus cognitis, certos enim nuncios habebant qui omnes sermones occultos renunciabant, contra pontificem commoventur, ac in pervincos simul universi prosiliunt, nec ulli eis obviam parcebant. Ananus autem cito populum congregavit, multitudine quidem superiorem, armis vero Zelotis inferiorem; sed quod deerat utrisque alacritas supplebat. Nam cives iram fortiorem armis conceperant, et Zelote quamvis multitudine inferiores, maiorem audaciam. Illi quidem habitare se in civitate minime posse arbitrabantur, nisi Zelotas pervicerent; hi autem nisi vicissent, omne supplicium subire volebant. Manum quoque conseruere pro ducibus obedientes motibus animorum. Et primo quidem in civitate ac pro templo eminus missis lapidibus se ipsos appetebant. Sin vero aliqui terga vertissent, victores gladiis utebantur. Cumque plurimum sauciarent, multe cedes utrobique fiebant. Et hi quidem qui cum Anano erant vulnerati domos referebantur a suis; Zelotarum vero quicumque vulneratus fuisset, in templum ascendebat, sacrum humum cruore perfundens, ita ut solo eorum sanguine violatam religionem quis recte diceret. Semper autem Zelote excurrendo in egressibus prevalebant; populares vero [illegible] crescente numero suo universi in Zelotas irruunt. Illis autem vim ferre non valentibus et paulatim ad templum recedentibus, Ananus cum suis una in templum irrupit. Unde factum est ut Zelotas quod ambitum exteriorem carentem metus invaderet, et in murum interiorem fuga recepti ianuas clauderent. Ananus autem nolens sacris portis manum inferre, nec inde recedere donec in hostes ulcisceretur, eligens de suis pene sex milia armatorum, custodes eos in porticibus collocat, et his qui succederent in excubiis alios per ordinem ponit. Fuit autem istis omnibus exitii causa Iohannes, quem ex Gyscalis effugisse prediximus. Is enim plenus dolis et acerbissimam cupiditatem dominationis intus gerens, iamdudum rebus communibus moliebatur insidias. Simulans autem se eadem sentire que et populus, adherebat Anano, et omnia eius secreta Zelotis vel seditiosis renunciabat; et nullum consilium tam secretum erat quod inimici ignorarent eius indicio. Immoderatis quoque obsequiis Ananum et principes placabat, timens ne aliquam suspicionem incideret. Sed hec eius honorificentia in contrarium vertebatur. Erat enim ex adulationum varietate suspectior, et ex hoc quod non invitatus assidue accederet, archanorum proditor habebatur. Submovere autem illum non erat facile neque possibile, cum malicia prevaleret, ac preterea hunc multorum non ignobilium et qui summis rebus adhibebantur eorum patrocinio defendebat. Placuit igitur Anano ab eo ut sacramentum iusiurandum preberet quod fidem sibi et populo servaret, et consilium suum inimicis non proderet. Itaque iam secure cum suis consiliis adhibebant, et mittunt legatos ad Zelotas concordie causa. Cum namque haberet Ananus ne sanctum culpa sua pollueret, neve quisquam Iudeorum ibi procumberet, Iohannes quoque egressus ad Zelotas, dixit se causa illorum in magno periculo fuisse, ne quid secretorum ignorarent, que in eos Ananus cum sociis cogitasset. Nunc autem sciens cum ipsis omnibus periculum esse subiturum, nisi divinum quoddam populo fuerit adiumentum. Nichil enim morari Ananum, sed persuasisse populo ut legatos ad Vespasianum mitterent, ut ad capiendam civitatem quam primum venire properaret. Se autem non videre quomodo diu aut custodias sustinerent aut cum tanta audacia congrediantur. Sed oportere eos aut custodibus supplicare, aut aliquod presidium capere. Talia narrabat Iohannes, terrorem iniciens multitudini. Illi vero putantes quod Ananus civitatem Romanis tradere vellet, antequam quisquam ista cognosceret, advocari placuit Ydumeos. Scripsere quoque breviter epistolam ad Ydumeos, insinuantes quod Ananus circumvento populo vellet Romanis metropolim Hierosolimam prodere, et ipsos in templo pro libertate certantes conclusisse; minimumque eis tempus salutis permanere, ac nisi mature eis subvenirent, ipsos quidem Anano, civitatem vero Romanis subiugandam. Ad tales epistolas deportandas electi sunt viri strenui et dicendi peritissimi et ad persuadendum satis ydonei; et quod his utile erat, pedum velocitate prestantes. Nam sciebant Ydumeos statim obedituros, cum esset gens illa clarum cupiens et inquieta natio, et semper ad motum facilis atque suspensa, et rerum mutationibus leta, et precantium blanditiis ad arma propensissima, et velut ad festorum quandam sollempnitatem sic ad prelia properans. Celeritatem quoque mandatis nuncii compleverunt, itaque rectores adeuntes Ydumeorum. Hi epistola simul mandatisque acceptis, ipsi furibundi circumcursare gentem

Cum ac miliciam denunciare ceperunt, et mox dicto citius multitudo convenerat, et omnes pro libertatione Zelotarum arma rapiebant. Congregataque Ydumeorum turba ad duo milia cum ducibus quattuor Hierosolimam venerunt, hoc est Iohanne et Iacobo filio Sose, et Symone filio Cathle, et Phinea filio Accessoth. Ananum autem non latuit profectio legatorum et impetus advenientium Ydumeorum; et ideo portas eis clausit, et custodes muris adhibuit. Non tamen visum est ei bello cum eis congredi, sed verbis prius persuadere concordiam. Stans itaque in turri post Ananum Ihesus, pontificum natu longissimus, ait ad Ydumeos: Cum multe et varie perturbationes metropolim civitatem tenuerint, in nulla re sic miranda fortuna est ut in eo quod pessimi et inopinata prosperitas. Et enim perditissimis hominibus auxilio venitis contra nos cum tanta alacritate, cum vix si quidem contra barbaros venire deceret. Nam si velletis eorum singula facta explorare, nullis mortibus dignos adiudicaretis.

Nam ludibria et purgamenta uici rusticę plebis assumptas. postquam in
uos et ciuitatibus primus audacia sua exercuerunt. postremo in sanctam
ciuitatem uelut latrones clam influxerunt. templumque religiosum inma
nitate scelerum repleuerunt. et inter sancta sine metu ebrios et auiditate
uentris perimpetorum spolia consumentes. Unde non sine causa ualde mi
ramur. ut pro latronibus arma ceperitis aduersus cognatum populum. ac uelut
contra hostilem aduenistis. Ubi nam et preter alia noxiorum tale
conuentum, cum uos natalis libertatis amatores. et cum exteris hostibus
pugnare paratissimos. aliter efferare non potant. ni incendio et cum
tantum romanis tradere uellemus. Nam ueteri terre exordia preferam.
pri morte libenti animo sustinerem. quam ciuitatem romanis tradere
rimus. Siquidem semel bello appetita. mortem potiorem optarem gloriosam.
quam captiuitatem. Cum quam possem clam ciuitatem romanis tradere, cum
semper publicum habuerim consilium. et nemo ab eo concioni
Sed hec quidem male proditorum et instaurates penas euadere cupientium
causationes sunt. Vos quoque oportet quia semel cum armis adestis idest
contra nequissimos metropolitanos adiuuare. et una nobiscum tyrannos
excutere. per quos iudicia dissoluta sunt. et leges conculcate. Denique
nobiles uiros ex medio foro raptos. primum uinculis cruciauerunt.
et deinde neque uoce nec prece eorum ad misericordiam moti neci tradidere.
Liceat autem uobis non belli lege ingressis horum uidere argumentum
que dicti desolatas domus. raptas coniuges ueste lugubri. et
per totam ciuitatem ululat ac fletus. Hi ab eis perpetratis domicilium
etiam sanctum templi dei fecerunt. quod ab extremo mundi limite ue
nientibus honoratur. et uelud bestie conculcauerunt. Quod si eiusmodi
homines preces reuerendas putatis. at tamen liceat uobis depositis
armis cognatorum habitu introire ciuitatem. medioque inter hostes ac
auxiliatores de nostris discordiis iudicare. Si uero nobiscum neque indig
nari neque iudicare uultis. tantum restat ut relictis utrisque partibus nec
nostris partibus insultetis. nec cum insidiatoribus maneatis. Nam et
si maxime cum romanis quemquam nostrum suspicantur collocutum. obserua
re uos ianua decet. tuncque demum tueri metropolim. cum aliquid eiusmodi
factum patuerit. quale uobis de nobis relatum est. et in auctores si con
uicti fuerint uindicare. Non enim uos preueniunt hostes iuxta ciuitatem
sedibus positos. Sin autem uobis nichil horum graue aut mediocre uidetur.
nec portarum claustra miremini. Hec quidem ihesus ad ydumeos loquebatur. Y
dumeorum autem multitudo neque animum intendebat feruens iracundia quod
non paratum iussisset introitum. et pariter inter se duces indignabantur
captiuitatem esse existimantes. si ea ut quibusdam placebat deposuissent.
Unus autem ducum symon filius chelei uix suorum tumultu sedato. stans in
eo loco ubi a pontificibus audiri posset. aiit non se mirari. si libertatis
propugnatores in templo custodirentur inclusi. cum ipsis cunctisque gen
tibus commune clauserint ciuitatem. et romanos fortasse coronatis
portas recipere parati forent. et ydumeos ex turribus alloquuntur. cap
taque plebe arma iubeant ponere. cognatisque non credentes custo
diam ciuitatis iudices eos discordiarum fieri uellent. et alios accusan
do quod indampnatos ciues occidere. ipsi totam nationem dampnant ignomi
nia. Nam urbem omnibus alienigenis religionis causa patente. nunc domesti
cis preclusistis. Quis cauillatione uestri sermonis credat. cum rerum repug
nantia uideat. Nam cum uos quasi cognatos a ciuitate excluditis.
et a patriis sacris arcetis. quis eos incusare ualebit qui custodiuntur
in templo. quasi non recte inceperint a uobis summa membra potionis
perdere. Sed licet illi molliores quam res poscebat inuenta sunt.
nos tamen domicilium dei seruabimus. et pro communi patria pugnabimus.
Hic autem manebimus pro muris armati. donec aut romani uos aspici
endo laborent. aut ipsi recuperata libertatis cura teneamini. Hec quoque et
ananus cum uidissent ydumeos nichil moderatum ferre. et duplici bel
lo obpugnare ciuitatem. intra muros recesserunt. Ydumei autem indig
ne ferentes quod essent a ciuitate repulsi. ibidem prope murum tenere castra
ponentes manserunt. Infinita uero hyemps nocte illa. uentique uiolentia
cum ymbribus orta sunt. et crebra fulgura horrendaque tonitrua. et concussio
terre uastique mugitus. certaque apud omnes erat hominum excidio mundi
statum prauarum esse. nec paruum aliquid hec signa portendere. Ydumeis
autem hec erat opinio secundum dominum irasci. neque se posse euadere. si aduersus metropoli
arma mouissent. Anano autem eiusque sociis uidebatur et sine prelio
uicisse. denique pro se bellum amministrare. Sed profecto falsi erant horum
futurorum interpretes. Nam que ipsi passuri erant. contra hostes fore diui
nabant. Verum ydumei catuatim densatis corporibus inuicem sese
fouebant. scutisque contextis protegentes capita. minus ledebantur a plu
uia. Heloce uero intra templum conclusi. cogitato ydumeorum aduentu. magis
illorum periculo quam suo cruciabantur. collectique deliberabant si quomodo illis reppe
rire possent subsidium machinamenti. Quibusdam enim uidebatur ui armorum custo
des inuadere. atque ita in ciuitate impetu facto portas auxiliatoribus
suis aperire. et custodes ex impulso. et quod plures essent inermes facile
turbatum iri. nec multitudinem ciuium facile colligi posse. quam domi quilibet
propter hyemem contineret. At quidam prudentiores erant. uim quidem ad
hiberi dissuadebant. cum uiderent murum ciuitatis propter ydumeos di
ligenti custodiri. et ubique adesse ananum omnibus horis innisere custo
dias existimabant. Nocte ergo prouecta. et gliscente hyeme custodes
in porticu dispositos oppressit somnus. et consilium heloteę inierunt
ut serris portarum uectes secarent. Adiuuabat autem eos crepitus uentorum
ne serratio audiretur. fanoque egressi ad murum clanculo ueniunt. serataque
porta que ad ydumea ducebat aperiunt. Ydumei uero primo ananum
conari aliquid suspicati. unusquisque dexteram ad gladium quasi rebellaturi
applicant. Deinde hiis qui ad se uenerant agnitis intrabant. Qui si quidem
statim in ciuitatem uertere uoluissent. nichil obstabat quominus totius
populus interiret. Inierunt ergo consilium ut caperent custodes. captis enim custo
dibus facile ciuitatem possent capere. Tamque in templum per ciuitatem sub
ibant. cum suspensi heloteę aduentum eorum prestolarentur. Denique ydu
meis ingressis. et ipsi confidentius ex interiori fano progressi sunt. mixtique
ydumeis in custodes irruunt. Cesis autem in uigiliis quos somnus oppresse
rat. omnis multitudo ad clamorem uigilantium excitata est. Raptis autem
armis ad ulciscendum non sine stupore properabant. ac primum quidem zelotas
solos aliquid suspicantes conari. quasi eos superatum numero confidebant.
Ubi autem foris alios circumfundi uidere. ydumeos irrupisse senserunt.
Et maior quidem pars populariorum armis pariter animisque depositis
in questibus erat. pauci uero iuuentutis fortitudine communiti occurrendo ydumeis
aliquandiu segniorem multitudinem protegebant. alii cladem ciuitatis ha
bitatoribus nunciabant. Ad popularium autem auxilium nullus uenire au
debat. cognito ydumeos irrupisse. Sed ipsi quoque quibus nunciabatur in
rita uociferantes cum fletibus respondebant. plurimusque mulierum
suscitabatur ululatus. siquando quisquam de custodibus periculum incidisset.
Quin et heloteę ydumeorum clamore geminabant. et tempestas magis
terribiles faciebat omnium uoces. Nec enim autem ydumei parcebant.
quod natura crudelissimi ad cedes erant. et hyeme grauiter afficiebant.
utraque hiis qui se excluserant crudelissime utebantur. et tamquam supplicantibus

192

quam repugnantibus erant infensi. Multos quoque cognatione refe
rentes et ut commune templum reuererentur orantes gladiis transfige
bant. Nullus autem fugiendi locus erat. nec ulla spes salutis. Com
pulsi autem circa se ipsos et magis in oppressi lamabantur cum recedendi
spacium non daretur. nec ydumei interfectores cedibus temperarent.
Incerti autem quid facerent uel quo se uerterent. inanitate se precipitabant.
et miseri uoluntarium exicium subibant. donec templum in circuitu
totum sanguine redundaret. Nocte enim illa interfecti sunt de popu
laribus octo milia et quingenti. Sed tamen nec sic ydumeorum ira sati
ata est. et ubique inuenta ciuitate manibus omnes domos diripiebant et si
quem in eis latitantem inuenissent morti dabant. Pontifices etiam
ananum et ihesum ubique inuestigabant. et crudeliter in eos seuiebant.
Nam comprehensos statim obtruncaute. astantesque super eorum cadauera
nunc anano populi beniuolentiam improperabant. nunc ihesu uerba que
de muro dixerat exprobrabant. Ad hanc et impietatem progressi sunt
ut eos insepultos abicerent. cum persciant iudei tantam sepulture cura
sit. ut et ex iudicio cruci affixos ad solis occasum deponant atque
sepeliant. Et quidem non errabo si dixero mortem anani excidii ciui
tatis fuisse principium. et ex illo die muros cesos. remque publicam
iudeorum perisse. a quo pontifice rectoreque suo salutis uigilantiam in
media ciuitate uiderunt. Erat enim idem ananus et alias uir lauda
bilis et iustissimus. et preter nobilitatis sic dignitatis et honoris
amplitudinem quo predictus erat infimis uolebat equari. et libertatis ma
xime fautor erat. propriisque commodis communes utilitates semper ante
ponebat. et super omnia paci studebat. sciens se non posse cum iudeis
romanorum manus euadere. ac uolebat prospicere ut si inuitus se non
possent iudei defendere. uel inimicis superessent. Ut autem breuiter
dicam. si uiueret ananus iudei paci uel subiectioni romanorum
consensissent. Mirus enim erat in dicendo. et mirus populo per
suadere que uellet. Huic uinctus erat et ihesus similiter pontifex
illi quidem comparatione inferior. sed ceteris prestans. Deus sed
erat qui uolebat iniquam metropolim hierosolimam et sanctam quondam di
lectam ciuitatem tamquam uiolatam et inmundam perire. et sancta sua fla
mis purgari uolebat cum defensores eorum tanto ferro amputasset.
Itaque paulo ante sacris uestimentis amictos. ac toto orbi celeber
rimos. religionis auctores. et qui a cunctis ad ciuitatem commean
tibus honorabantur. nunc iacebant nudi. et preda erant canibus ac
feris. Quos uiros ipsa puto fleuisse uirtutem. uicta et flere
quantum licebat.

INCP̄. LIB. V. ΕΙVSD. B.

ANANO · Q̄D · E[T]

et ihesu talis fuit uite finis. ut in precedenti
libro narrauimus. Post illorum necem ce
zelote. idest seditiosi quasi ydumei passim plebem
quasi gregem nefandorum animalium irruendo
mactabant. et uulgus quemuis loco depreh
ensum necabant. Correptos autem nobiles et
adolescentes uinctos in carcere concludebant.
et ideo tunc mortem protraxerunt. ne aduersus
commune patriam nequissime conspirarent.
Seuissime autem ante cedem uerberabantur excul
ceratam plagis ac tormentis. et cum iam corpus non sufficeret cruciatibus
tandem gladio necabantur. Quos autem die cepissent. eos in custodia
nocte ducebant extractosque inde si quis mori contigisset abicie
bant. ut aliis uinctis locus esset. Tantus autem populum pauor occupa
uerat atque formido. ut non flere quidem palam quisque sine sepelire
quemquam auderet. sed erant occulte clausorum lacrime. et neque sinimi
eorum audiret circumspicientes gemebant. paria namque his quos
lugebant illico patiebantur. Nocte autem exigua terram effossa cor
pora iniciebant. et hec nonnumquam et die audaciores faciebant.
Duodecim ergo milia hoc modo nobilium perierunt a zelotis et ydumeis.
Et cum quendam zachariam de illustribus filium baris interficere co
gitarent. lxx. uiros plebeiorum honestissimos ex precepto conuocant
iudicii specie. et apud eos eundem zachariam quasi ciuitatem romanis
prodere uellet accusant. et iam nuncios ad uespasianum proditionis
causa misisset. Sed neque argumentum neque ullam criminis probationem
dicere poterant. et cum nuncios misisse dixerunt. et hec haberi pro
uero uolebant. Zacharias autem ubi nulla spe salutis se relictum
uidit. in accusatores oratione conuersa. omnes eorum iniquitates per ordinem
prosecutus est. et multa probationes rerum conquerebatur. Heloteę uero
obstrepentes uix ab eo gladiis temperabant. intentione sua perficere
cupientes. Igitur illi lxx. omnes libertatem pro eo mori elegere. quam senten
tiam in illum mortis proferrent. Quod sentientes heloteę uniuersi in
dicibus irascebantur. qui nollent eum secundum accusationem eorum dampnare.
Duo ergo ex audacissimis helotarum aggressi zachariam in medio templi
interficiunt eum dicentes. et hec illudendo habeas. et a nobis de absolu
tione sententiam certiorem. cadauerque illius statim in subiectam uallem de
templo precipitant. Iudices autem contumelię causa uersis gladiis feri
entes a templi ambitu depulere. a cede eorum se abstinentes ut sa
ctum eorum et mortem zacharie per ciuitatem nunciarent populis. Y
dumeos ergo iam prepetrati facinoris penitebat. et quod in ciuitatem irruissent
et eis propria gestari placebant. Quibus collectis quidam ex helotis
ueniens ad eos indicauit eis omnia per quam causam helotis aduocati essent.
et contra pontifices falso finxissent quod ciuitatem romanis tradere uel
lent. et ideo finem hiis facinoribus imponere deberent. et domum iam
recederent malorum societate uitantes. cunctaque diluere flagitia que
non sponte sed decepti helotarum blandiciis perpetrassent. Persuasi ergo
ydumei primum eos qui erant in custodiis soluunt. prope ad duo milia po
pularium. statimque relicta ciuitate ad symonem ueniunt. de quo paulo post
commemorabimus. Euenit autem eorum discessum utrisque inopinata uideri.
Nam populares nescientes penitudinis paululum fiducia recepta sunt. uelut
inimicis recedentibus. heloterum uero creuit insolentia quasi non auxilio fa
uerent. sed quasi hi recessissent quorum pudore ac reuerentia criminibus
temperabant. Denique iam nulla erat facinorum mora nec cunctatio sed
festinatio. ut hec que placuissent ipsa cogitatione citius peragerent. Ma
xime autem uiros fortes atque insignes cedibus seuiebant. cum demum
da nobilitatem assumerent. ex metu uirtutem. unaque cautione pu
tabant nulli opinatam superesse. Itaque abess occisus est. cum multis aliis
gorgyon dignitate simul et genere prestans. plenusque spiritu et libertatis
amator. Sed nec peraditana niger quidam fortissimus iudeorum uir
in bellando cum romanis strenuus comprobatus manum eorum aufugit. Nam
abess comprehensus sepe uociferatus et cicatrices ostendens per mediam

ciuitate trahebatur. Dicet autem extra portas desperata iam salute supplicabat ne sepultura careret. Illi uero interminati quod humum ei quam desideraret concessuri non essent, statim eum necauerunt. Quid tamen cum occiderent, romanos eius ultores imprecatus est. & fame & bellum ac pestilentiam & super hec omnia ipsorum mutuas manus. quos & omnia supplicia ipsos deus non post longum tempus induxit. Nulla autem pars plebis erat cui non ad interitum excogitaretur a zelotis occasio. Nam aliud iam dudum aliis restitissent inficiebant. quod uero nichil offenderant si ad eos pacis tempore non accesserant ob hoc necabant. & obsequentes eis pro amore quasi insidiatores incumbebant. itaque maximorum & mediocrium pene mors erat. nec euasit quisquam nisi aut pro ignobilitate aut fortuna prohumilis.

Romani itaque & eorum duces ad ciuitatem hierosolimam animos intendebant. uidentes eorum dissensionem suum lucrum esse censentes. & uespasianum ad hoc incitabant diuinum esse prudentie firmantes. inimicos ipsos hostes esse conuersos. & ob hoc uelox esse momentum. & aut ipsos iudeos cito in concordiam redituros. aut intestinis malis defessos cogi penitudine. Vespasianus autem collectis omnibus ait. Vos ignoratis quid fieri expediat. tamquam in theatro cupientes ostentare quantum possitis manibus uel armis, non reputantes commune periculum et quid sit utile. Nam si mox statim ciuitatem aggrediemur. ipsi fient hostibus causa concordie. ac uires eorum & non ingentes unius prouocabimus. cum sint adhuc pauci ex eis domestica seditione consumpti. Deus namque melius quam nos ipsi disponet. qui sine labore iudeos in manus nostras tradat. nulloque periculo uictoriam exercitui romano condonabit. Porro in manibus propriis iudeis interimentibus & maximo malo hoc est seditione turbatis. oportet nos magis periculorum spectatores existere. quam cum hominibus mortem appetentibus & intestina rabie insanientibus manum confligere. Si quis autem putauerit uictorie gloriam sine prelio fieri uiliorem. sciat magis armorum incerto exitu commodum esse commode perficere quod intendit. Nec enim manu preclari sunt & minus laudabiles qui paria in bello gesserint moderatione atque prudentia. Interim autem dum hostes a se ipsis imminuentur, & milites romani ex laboribus assiduis recreati ualentiores erunt. Igitur ut mihi uidetur nidem tempus immature obtineat uictorie claritudo. Non enim nunc in armis construendis aut auxiliis congregandis opera dant. sed bello domestico ac dissensione cotidie miserabiliora cotidie patiuntur quam a nobis in bello capti paterentur. Porro in patientia expectemus & ad gloriam clariorem nequaquam manus intestino bello laborantibus inferamus. ut non ipsis sed discordie uictoria ascribatur.

Hec uespasiano dicente. ei rectores militum consentiebant. & mox apparuit quam utile fuisset eius consilium. Nam in dies singulos multi ad eum ex hierosolima ueniebant fugiendo zelotas id est seditiosos. Erat autem fuga difficilis. eo quod omnis exitus a custodibus obsidebatur. & si quis ibi qualibet ex causa deprehensus fuisset uelut ad romanos ire cupere interficiebatur. Qui autem dedisset pecuniam saluus abibat, et qui non dabat quasi proditor moriebatur. Restabat ergo zelotis pecuniosis fugam redimentibus solos pauperes iugulare. Mortui uero per omnes uias congregabantur innumeri. multique & eorum qui fugere cupiebant rursus in ciuitate perire optabant. Nam spe sepulture imparata mors tolerabilis uidebatur. Zelote autem ad hanc crudelitatem deuenerant. ut neque intus neque per itinera occisis humum concederent. sed uelut cum patriis legibus & iura nature disturbare pepigissent. & suam iniustitiam diuinitati quoque polluerent. ita sub sole putrescere mortuos relinquebant. Nam statim sepultura indigebat qui hanc aliis prestitisset. Et ut breuiter dicam nulla res tam bona quam misericordia. & mentis affectio inter cladibus dum zelote a uiuis in mortuos. a mortuis in uiuos iracundiam transferebant. Modum autem exercentes metu superstitibus mortui beatiores uidebantur. uelut adepti requiem. & qui erant in custodiis comparatione sui cruciatus insepultos quoque fortunatissimos putabant. Omne quod ab illis ius hominum calcabatur. Irridebatur & diuinitas. prophetarumque dicta tamquam uulgaribus fabulis illudebant. Cum hec omnia contempnerent. omnia que de eis predicta erant uera esse probauerunt. Vetus enim quidam sermo ferebatur tunc demum ciuitatem hierosolimam destrui. sancta quoque flammis exurenda esse. cum de lege belli seditio fuisset exorta. templumque dei proprie manus ante uiolassent. Quibus zelote nichil de eorum fide dubitantes. ministros se huius presagii prebuerant.

Et iohannes de quo superius memorauimus iam dudum tyrannidem affectans paulatimque sibi nequiores adiungens ab zelotarum affectione separabatur. Semper autem aliorum decretis non obediendo. suaque iubendo. zelotas quod solus dominari cuperet non latebat. eique sociabantur non nulli metu. alii gratia. Mirus enim erat oratione atque fallacia persuadere ipso quod uellet. Multi autem propterea quod sibi tutum esse putabant priorum delictorum causas uni potius asscribi quam omnibus. Ad hoc quia manu strennuus erat & bonus consilio. satellites non paucos habebat. & si magna pars contrarie factionis eum reliquerat. apud quos liuor multum ualebat. pares tamen metuentes ne sub unius potestate uiuerent execrabantur. Nec enim facile sperabant eum si semel potestatem obtinuisset deici posse. ac castigationemque sibi habitum timebant quod in principio ei restitissent. Obliuione quoque seditio diuidebatur & iohannes in contraria dissentientibus parte regnabat. Inter ipsos quidem omnia munita erant custodibus & nichil paruum ab eis agebatur. si quando communis ad plurium procedebant. & quis maiore preda caperet utrimque certabant. Cum tamen ciuitas trium malorum ingentium tempestate laboraret. hoc est belli & dominationis & seditionis. eorum comparatione bellum popularibus mediocre uidebatur. Deinque relictis sedibus patriis ad alienigenas confugiebant. & salutem quam inter suos desperauerant. romanorum beneficio assequebantur.

Quartum preterea malum commotum est gentis exitio. Nam non procul ab hierosolimis castellum erat ualidissimum reponendis opibus ad munita belli tutandisque corporibus ab antiquis regibus edificatum quod mesada dicebatur. quod occupauerant sicarii. Hi cum romanorum exercitum uiderent ociosum. & apud hierosolimam iudeos belli discordia tractos inmaniora facinora aggrediuntur. dieque festo azimorum quod apud iudeos sollempniter celebratur. municipium quod dicitur galaadin nomine inuaserunt innoctu deceptis custodibus. oppidanos antequam arma caperent siue concurrerent e ciuitate depulerunt. Eos uero qui fugam defecissent mulieres uidelicet ac pueros super septingentos interfecerunt. edibusque deinde compilatis fruges maturas depopulati in mesada portauerunt. Post hoc omnis circa castellum uicos. totamque regionem populabantur. non paruo ad eos numero iudeis singulos confluente. & simul in ceteris cuncta iudee tractibus uelut in corpore sicut quando principale membrum tumor afficit. reliqua membra pariter egrotare necesse est. ita propter ciuitatis tumultum atque discordiam & quod foris erat nequissimis predandi inuenere licentiam. propriosque uicos dilacerantes etiam in solitudinem redigebant. Congregati autem in prolegia conuenientes in templa & oppida ferebant. & sepe contingebat ab his eos male affici quos petissent. nullaque pars iudee erat que non una cum hierosolimis bello domestico periclitaret.

Hec omnia uespasiano a transfugis indicabantur. Nam licet omnes exitus a seditiosis custodirentur. tamen erant qui ad romanos clam confugerent. uespasianumque ferre opem ciuitati. & reseruare reliquias populi hortarentur. & multos esse in ciuitate qui beniuolentia romanis parerent. Ille autem iam miserans eorum calamitates. propterea ad eos uelut hierosolimam obsessurus accedit. re autem uera ut ciuitatem obsidione liberaret. Supererat autem reliquas ciuitates subigendi. nullumque impedimentum obsidionis extrinsecus relinquendi. Cum igitur uenisset in gadaram domitionis regionis metropolim ualidissimam quarta die mensis martii nostri ciuitatem ingreditur. Iam enim optimates gadarensium ignorantibus ciuibus legatos ad eum de traditione ciuitatis miserant. tam pacis desiderio quam suis possessionibus metuentes. Multi enim in gadara ciuitate locupletes habitabant. quorum legationem inimici nesciebant. nisi quod uespasiano appropinquante id cognouerunt. Ciuitatem autem se retinere posse desperabant. quod & intestinis inimicis inferiores erant. & non procul abesse uiderent romanos a ciuitate. Si uero fugere decreuissent nulla augens pena reperta inhonestum putabant. Itaque comprehendentes dolesum qui non solum dignitate ac nobilitate ciuitatis princeps habebatur. sed & legationis auctor erat interfecerunt. nimiaque iracundia ita mortuo uerberato. ex ciuitate dilapsi sunt. Iam uero propinqui accedente romano exercitu. gadarensium plebs uespasianum cum laudibus in ciuitatem recepit. fidei dextras ab eo accepit. eiusque presidium presidia contra fugitiuorum excursus. Muros enim prius quam romani accederent ipsi destruxerant. ut eo pacto romanis fidos esse quod pacem diligerent.

Vespasianus ergo iusso placido cum equitibus ac quingentis peditum iudeos eos qui ex gadaris fugerant. ipse cum ceteris militum copiis cesaream regreditur. Illi autem qui ex gadaris fugerant. postquam hostes a tergo insequentes repente uiderunt. priusquam romani uenirent in uicum quendam nomine bethanam se receperunt. Ubi reperta non paucorum iuuenum multitudine hisque sociatis contra placidum eiusque milites prosiliunt. Ille autem primo eorum impetu paululum recessit. ea arte ut eos a muro longius prouocaret. & deinde statim loco oportuno circumdatos telis eminus sauciabat. Iudei itaque fugientes ab equitibus preueniebantur. & qui uero manus conseruissent a peditibus consumebantur. nichil audacie demonstrantes. Condensos enim romanos armis iudei non ualebant eorum aciem perrumpere. illorum autem acies transfigebantur sagittis & inmanissimis iaculis. & ultro in ferrum decidebant. alii gladiis transfossi. alii ab equitibus dissipati. Nam placidus semper curabat cursum eorum a uico includere. assidueque precurrens ex parte iudeos a uico reflectebat. & sagittariis telis utebatur hisque sibi proximos interficiebat. metu uero longe fugientes reuocabat. donec qui fortiores erant lapsi ad muros aufugerunt. Custodes autem murorum quid agerent nesciebant. nam nec excludere gadarenses suorum causa patiebantur. & si eos recepissent una cum his perituros uidebant. quod & contigit. Nam iudeis compulsis ad muros. pene equites romanorum intrauerant nisi portas ante clausissent. Placidus autem admota multitudine usque post meridiem acerrimo certamine muro pariter ac uico potitus est. Et cum uulgus inertis occideretur. fortiores fugam petebant. domos quoque a militibus diripiebantur. & uicus igni traditus est. Qui autem inde euaserant. totam secum illam regionem ad fugam incitauerunt. & extollendo proprias calamitates. & totum romanum exercitum aduentare dicendo. metu omnes perterruerunt. & in iericuntem se contulerunt que erat ualida & populosa. Placidus uero fretus equitibus eos insequebatur usque ad iordanem quos occupasset morti dabat. Omnem autem multitudinem ad flumen iordanis inueniens. quod auctum ymbribus uada transiri non sinebat apto prelio aggreditur. Illos autem necessitate ad pugnandum impellente. quod fuge locum non haberent. preterita ad ripe longitudinem tela equitum & mortes excipiebant. & multi percussi in flumen ceciderunt & qui ibi interierunt a romanis xiii milia fuerunt. Alii uero cum iam sustinere non possent in iordanem sponte desilierunt. & excise captiue me ad duo milia ducenti cum preda maxima ouium & asinorum camelorum & boum. Iudeis ergo hoc uulnus impositum quamuis par superioribus minime tamen se ipso maius uisum est. non solum quod tota regione qua fugerant cedes repleuerat. sed & quod fluuius iordanis repletus esset mortuis. & asfaltides quoque lacus redundabat cadaueribus que per multa flumina deuoluta fuerant. Placidus autem secunda fortuna usus. in uicos proximos & municipia contendit. capitque abila & iuliada & besemoth iuxta lacum asfaltiden ydoneos ex transfugis ibi collocat. Deinde cum militibus scaphis impositis. eos qui in lacum refugerant subegit. & trans flumen tota regio romanis cessit. & ubique omnia usque ad macheruntem deuicta subiugata sunt.

Cum hec agerentur in iudea. motus circa galliam nunciatur. & quod uindex illarum partium una cum optimatibus indignatus a cesare nerone defecisset. Vespasianum uero ad impetum belli ea que nunciata sunt incitarunt. prospicientem futura bella ciuilia. & totius imperii pericula. cum si partes orientis ante pacasset. minus italie metuendum existimaret. Obstante autem hyeme per subiectos interim uicos atque oppida presidia collocabat. & decarchas ciuitatibus apponebat. & multa que uastata fuerant restaurabat. Post hoc conuocat multas militum copias quas de cesarea adduxerat. in antipatridam uenit. ibique per biduum ciuitate composita tertia die uastando inflammando omnesque toparchias subuertendo circa thamnam in lidda & iamniam predebat. Et cum se utraque ciuitas tradidisset. constitutis illic habitatoribus ydoneis. in amathunta peruenit. occupatisque ad metropolim eorum omnibus uiis. castra muro circumdat. quintaque legione in his relicta cum ceteris in belephon toparchiam proficiscitur. Ea autem regione & ydumea igne consumptis. castella quedam locis oportunis muniuit. captisque duobus uicis in media ydumea positis. hoc est begabri & cafartofan plusquam x milia hominum perimit & capit mille captiuos. exactaque inde cetera multitudine non paruam militum suorum partem ibi constituit. qui omnia loca montana uastando inquietabant. Ipse autem cum reliquo exercitu iamniam rediit inde per samaritida & neapolim sedecima die mensis in choream descendit. ibique castris positis. postridie in iericuntam peruenit. ubi se quidam rector nomine traianus adiunxit. qui locis ulterioribus milites duxerat cunctis iam deuictis.

Cedens ex iericunte ciuitate fugitiuorum multitudo ante romanorum aduentum in aduersa hierosolimis montanam regionem diffugerat. & pauci qui remanserant perierunt. Desolata uero ciuitate offenderat. cui in planitie mons ac sterilis imminet. qui est longissimus. A septentrionali enim regione tendit usque ad scytopolitos agros. a meridiana uero usque ad sodomiticam tam & asfaltide laci finium ei extendit. Nam totus inequalis mons est & quia nichil gignit non habitatur. Huic autem monti adiacet circa iordanem mons alius incipiens a iuliada a septentrionali regione. & extenditur prolixus in meridie usque ad sobora que disterminat petram arabie ciuitatem. In hoc est & qui ferreus mons appellatur usque ad moabitide longus. Inter istos autem duos montes regio est que magnus campus uocatur. a genabara uico usque ad lacum asfaltide patens. & habet cc & xxx stadiorum longitudinem. latitudine uero c & xx. mediusque ab

iordane diuidit. Sunt autem illi duo lacus asfaltidis et tyberiensis qui sunt inuicem contrarii. Nam lacus asfaltidis salsus ac sterilis est. tyberiensis uero dulcis est ac fecundus. Estiuis quoque temporibus illa planities ardore solis incenditur et uicinis aeris obprimitur omnibus circa aridis preter iordanem. Vnde euenit ut palme que iuxta sunt magis floreant et feraciores sint quam ille que nimis longe remote sunt.

Apud ipsa autem iericho largissimus fons est rigandisque aruis uber iuxta uetere ciuitate scaturiens. quam iosue ductor hebreorum primus in terra chananeorum bello destruxerat. Hic est fonte fertur olim non solum terre atque lignorum fructibus et feminarum partus solitum obruendi. sed cuncta quoque partu morbo ac peste corrumpere. postea mansuefactum et salubrem ac feracissimum esse factum ab helyseo propheta. qui helye discipulus fuerat. Receptus hic hospitio ab iericuntinis habitatoribus omnem illam regionem perpetua gratia remunerata est. progressusque ad fontem lagena fictile salis plena in profluentem aquam misit. deinde ad celum dexteram tendens. fontique immergens blanda libamina domini precabatur ut fluenta leniret. ac dulciores aquarum uenas aperiret. et fecundioribus auris flumina temperaret. ornaret et ubertate fructuum et successione plus daret indigenis. nec eorum filiorum genitrix aqua deficeret. quamdiu usque iusti manerent. Ad has preces misericordia diuina fonte inmutauit. et fons qui antea erat causa orbitatis ac famis. postea uite ac fecunditatis auctor effectus est. Denique rigationis ei tanta potentia est. ut si attigerit tam sapidior sit aquis diu perseuerantibus. Vnde et quamquam eo largi abutantur exiguum emolumentum. cunt. quam uero parum plurimum salutis confert. Amplius autem quam ceteri fontes spatium rigat. cum lxx. stadiis longa et xx. stadiis lata planitie irrigatur. et nutrix palmarum irriguarum genera tam sapore quam nominibus uaria. Quarum pinguissime calcatibus plurimum mellis emittunt non multum alio melle deteri. quoque et illa regio mellis sit altrix et opobalsamum ferax. qui omnium carissimus est fructus ibi nascentium. Gignit et cyprum mirobalsamum. lagana quoque optima ibi generantur quae sunt carissima. Sed nec in aliis fructibus ei aliqua regio assimilari ualebit. in hoc quod multiplicatum reddit quod satum fuerit. Cuius rei causam uidetur esse aquarum uis lenta. aeris calor cum hic prouocet que nata fuerint atque diffundat. liquor autem aquarum firmis radicibus singula stringat. uiresque suggerat. Estiuo autem tempore quod sic perurit illa regio ut nichil facile prodeat ac pullulet. aqua si ante solis ortum hauriatur. aure spiritu refrigescat. naturamque aeris contraria sumit. hyeme non concalescit atque mensis uetustissima efficitur. et tanta est illic celi temperies. ut quo tempore in iudea ninguit lineis tamen illic indigene uestiunt. Distat autem ab hierosolimis c. l. stadiis. et ab iordane stadiis lx. utrimque hinc ad hierosolima spatium desertum atque saxosum. ad iordanem uero et lacum asfaltiden licet humilis. eque tamen incultum ac sterile. Igitur de iericho quod fortunatissima sit satis dictum est.

Commemoratione autem dignum puto asfaltidis lacus naturam exponere. Qui ut est salsus ac sterilis. Nimia non leuitate et quamquam grauissima sint in eum iacta referuntur. Demergi autem quis in profundum. nec de industria facile potest. Denique uespasianus qui eius uisendi causa illuc uenerat. iussit quosdam natandi nescios uinctis post terga manibus in altum proici. et euenit omnes tamquam ui spiritus sursum repulsos desuper fluitare. Ad hoc et mirabilis est coloris atque mutatio. quod ter in singulos dies superficiem uertit. et solis radiis uariata resplendet. Multis quoque locis nigros bituminis glebas. que super unda et habitu et magnitudine tauris sine capitibus assimiles natant. Ad eas autem cum naute exercitatiores accesserint. natura quod ad gestum est ad naues trahunt. et quam lentum est repletas eas abrumpere nequeunt. sed quasi replicata scapha pendet a cumulo donec menstruo mulieris sanguine atque urina soluatur. Est autem illud bitumen utile non solum ad compagines nauium. sed ad corporum et curatione multis remediis admiscetur. Huius lacus longitudo est quingentorum et lxxx. stadiorum. et usque ad arabiam tendit. latitudo uero c. l. stadiis patet. et sodomitice terre uicina est. que olim fuit tam fructibus quam substantiis omnium ciuitatum fortunatissima. nunc autem omnis exusta. atque habitatorum impietate fulminibus eflagrasse memoratur. Denique adhuc inibi reliquias ignis. et ciuitatum quinque uidere licet ymagines. et renascentes in fructibus cineres. qui colore quidem sunt edulii similes. carpentium uero manibus in fumum desoluuntur et cinerem. Certe quoque sodomitice fabula eiusmodi fidem habere existit.

At uespasianus hierosolimorum habitatores obsidere cupiens. apud iericho et hai uilla castellis erectis. utrobique auxiliatorum partem ac romanorum presidia collocat. Misit autem ad gerasam ciuitatem lucium annium. equitatus ei partem multisque peditibus attributis. Qui primo aggressu ciuitate capta. mille iuuenes uolentes aufugere preuentos interfecit. familias captiuas duxit. bona eorum militibus predari permisit. et post hoc domos incendit. Erat autem fuga potentium et interitus infirmorum. et quod occupatum fuisset flammis dabatur. Omnibus quoque montanis locis. totaque planitie bello possessis apud hierosolima degentes exeundi copia non habebant. cum transfugere quidem uolentes a zelotis asseruarentur. et a romanis undique cunctas uallaret ne ullus posset egredi.

Vespasiano quoque cesarea reuerso. et cum omnibus copiis ad ipsam hierosolimam proficisci paranti. nunciatur nero cesar peremptus. cum per annos xiii. et viii. dies imperasset. De quo referre quemadmodum dehonestauerit imperium per nequissimos homines nimfidium et tegillinum et indignissimos libertorum quibus commisit rem publicam. et quod horum postea hic capite insidiis ab omnibus suis seruatoribus sit destitutus. et cum iiii. libertis in suburbanum fugerit. ibique semet occiderit. et quoniam galba creatus imperator roma redierit ab hyspania. et quemadmodum incusatus a militibus. tamquam humilioris esset animi in medio foro necatus sit. et otto declaratus sit imperator. eique militia uitellium duxisse exercitum. necnon et uitellii turbas. et circum capitolium pugnam. et quemadmodum antonius primus et mucianus uitellium interfecerint. et germanorum agmina bellumque ciuile sedauerint. hic omnia recusauimus narrare cum fide. quod et multi grecorum et romanorum copiose perscripserunt. Ordines autem rerum continuandi gratia ac ne incisa pendeat hystoria summatim singula designabo.

Vespasianus igitur differebat in hierosolima militiam ducere. expectans quo uergeret imperium post neronem. Deinde ubi galba imperatorem nouit. nil conari decreuit priusquam ille quoque ad se de bello aliud scriberet. Misit quoque ad eum filium suum titum ad salutandum. et ut simul ab eo mandata de iudeis acciperet. Ob eas denique causas et rex agrippa nauigauit ad galbam. Sed dum achaiam quoniam hyemps erat longis nauibus preteruehunt. contigit interfici galbam cum regnasset vii. mensibus et totidem diebus. et post eum otto suscepit imperium. ac tribus mensibus rem publicam gubernauit. Agrippa autem nichil de hac mutatione deterritus romam pergere statuit. titus uero diuino quodam impulsu ex achaia ad syriam renauigauit. et mature in cesarea uenit ad patrem. Suspensi autem de omnibus quasi mutante imperio romano. iudeorum militiam negligebant. patrieque quoque metuentes

Iam quasi alienigenas impugnare non esse arbitrabantur.

Interea aliud bellum in hierosolima excitatur. Erat symon giore filius patria gerasenus. etate iuuenis sed calliditate posterior iohanne qui iam urbe possidebat. uiribus autem corporis audaciaque prestantior. ob quod etiam ex acrabathena toparchia cuius rector erat. pulsus erat ab anano pontifice. et latronibus se sociauerat qui masada castellum occupauerant. Illis quoque symon quasi primo suspectus esset. tamen processu temporis fidelis esse uidebatur. iam et ductor erat predarum excursibus. et cum ipsis castellum masada perlustrabat. Dominandi autem cupido. magnarumque rerum appetens. ubi mortem anani comperit. in montana loca descendit. seruisque libertate promissa et liberis premio cunctos qui ubique fuerant nequissimos congregauit. et ualido conflato collegio. montanos uicos diripiebat. Semper autem ei accedentibus pluribus sociis ciuitatibus iam terribilis erat. multosque potentium uis eius et prospera facta sollicitabant. nec iam seruorum tantum uel latronum habebat exercitum. sed et popularium multitudo tamquam regi ipsi parebat. Excursus autem faciebat in acrabathenam toparchiam. et in maiorem ydumeam. Vicum uero cui nomen est atain muro amplexus. et ad cautionem sui pro castello habebat. In ualle autem que dicitur faraga occultas dilatauit speluncas multas et inuenit quibus ad predarum receptacula utebatur. et direptas fruges illic reponebat. nec dubitabat ita quod in hierosolimis copias et apparatum perduceret. Vnde zelote ueriti insidias ac preuenire symonem qui contra se crescebat cupientes. plerique cum armis egrediuntur. His autem symon occurrit. commissoque prelio multos occidit. et reliquos compellit in oppidum. Non multis uero uiribus fretus. ab obsidione deterretur. Post hoc ydumeam subiugare conabatur. et cum xx. milibus armatorum ad fines eius properabat. Ydumeorum autem principes maturantes quinque milibus collectis. et pluribus qui sua seruarent domi relictis pro latrones. symonem in finibus suis prestolabantur. Vbi habito conflictu. ac protractum die prelio. neque uictor neque uictus abscessit. et ita symon in atain uicum. ydumei uero domum regressi sunt.

Non multo post tamen symon cum maioribus copiis ydumeorum fines petebat. castrisque positis iuxta uicum cui nomen est tecoe. misit ad custodes herodii castelli quod non longe aberat nuncium persuadens ut sibi castellum traderent. Quem quidem sine mora susceperunt custodes nescii causam cur uenisset. sed mox de castelli proditione locutum. strictis gladiis persequebantur. donec fuge locum non inueniens de muro in subiectam uallem sese precipitauit. et ita mortuus est. Ydumei autem iam uires symonis formidantibus. placuit prius quam prelio congrederentur explorare hostium copias. Huic itaque rei se ministrum prebuit parato animo iacob unus e rectoribus. cogitans et proditionem suorum facere. Denique profectus ab aluro. in hoc enim uico tunc ydumeorum collectus erat exercitus. uenit ad symonem. pacisciturque se ei ydumeos traditurum. data fide quod deinceps ei carissimus foret. Ob hoc et humanissime est apud symonem tractatus. clarissimisque promissis animatur. ubi ad suos rediit primo symonis exercitum multiplicius nimio dicebat esse maiorem. deinde rectoribus paulatim et uniuersa multitudine pertemptans. ut symonem reciperent suadebat. eique sine pugna rerum omnium permitterent principatum. Simul autem hi suadens ipsum symonem per nuncios euocabat. pollicens se dissecturum ydumeos quod et fecit. Nam cum iam appropinquaret symon cum exercitu equum primus ascendit. et cum sociis corruptionis aufugit. pauorque uniuersos ydumeos occupat. ac priusquam in manum uenirent. domum singuli soluto ordine redierunt.

Symon quoque preter opinionem sine sanguine ydumeam introiuit. primumque aggressus ex improuiso chebron municipium capit. in quo maxima preda potitus est. multosque fructus diripuit. Chebron autem ut indigene ferunt non solummodo eius terre ciuitatibus uerum et egyptiaca memphi antiquior est. Denique duo milia et ccc. numerantur anni ex quo eadem chebron condita est. Traditur quoque fuisse domicilium patris nostri abraham. postquam mesopotamie sedes reliquit. eiusque posteros ex hoc loco ad egyptum esse profectos. Quorum et monumenta in eadem ciuitate extant ex optimo marmore liba[i]lia fabricata. Cernitur et ab eadem ciuitate sexto stadio arbor maxima therebinti. quam memorant ab initio mundi nunc usque durare. Hinc totam ydumeam symon peragrauit non modo uicos et ciuitates depopulando. sed excidendo et territoria. Nam preter armatos xl. eum milia sequebantur. et uix uictum necessaria habebant. Ad has necessitates accedebat ei crudelitas. et insuper iracundia quo magis uastari contigit ydumeam. et ubicumque cum exercitu transiebat. a tergo solitudine relinquebat. alia quidem comburendo. alia diruendo. uel quecumque in agris natum fuerat conterendo calcibus. aut depascendo delebant. et per terram cultam terram agendo faciebant eam sterili duriorem.

Hec opera symonis rursus zelotas incitauerunt. et aperto quidem bello confligere cum eo timuerunt. insidiis uero per uiarum loca locatis. uxorem symonis rapiunt. et plurimos qui eam habebat in obsequio. Deinde exultantes tamquam ipsum symonem cepissent. in ciuitatem recedunt. Sperabant namque eum continuo armis depositis pro uxore supplicaturum. Illum autem non misericordia

193.

non magna ira pro coniuge rapta inuaserat. Nam cum ad muros hierosolimorum uenit crudelis. belua que percussores suos prendere nequisset. ita in eos quos cepisset effundebat insaniam. Denique holerum sarmentorumque causa progressos ad portam inermes pariter senesque correptos iubebat usque ad necem. ut animi indignatione iam solum absque eis uideret quod non et uesceretur corporibus mortuorum. Multos autem abscisis manibus dimittebat in ciuitatem uolens deterrere inimicos. et plebem ad se reuocare. et iurabat per dominum qui cuncta regeret. nisi cito sibi redderent coniugem suam. muro perrupto omnibus in ciuitate degentibus similiter uteretur. nec cuiquam etati parceret. nec ab innocentibus discerneret noxios. donec hiis ei mandatis non modo populus sed et zelote mente perculsi remiserunt ei uxorem. atque ita delinitus symon paulisper ab assidua cede cessauit.

Non solum autem in iudea erat seditio bellumque ciuile. uerum et per italiam. In medio namque romanorum foro galba cesare perempto. otto iam creatus imperator cum uitellio pugnabat quem germanorum manus tunc elegerat. Habito autem prelio apud bedriacum galatie cum ualente et cecinna uitellii ducibus. primo die otto superauit. altero uitellii milites. multis utrimque cedentibus ex parte ottonis. Hoc audito otto apud brixellum semet ipsum occidit. postquam tres menses et duos dies imperium tenuit. Accesserunt autem uitellii ducibus milites ottonis. et ipse iam uitellius romam cum exercitu ueniebat.

Cum interea uespasianus quinto die iunii mensis cesarea profectus. eas quas nondum subuerterat ydumee partes petebat. et in montanam regionem cum primum ascendit toparchias duas. cofniticam et acrabathenam subegit. et deinde tharega et cufor municipia. ibique presidiis collocatis. usque ad hierosolimam equitabat. et multos deprehensos ex iudeis necabat. Rector autem unus nomine cerealis cum equitatu ac peditatu parte superiorem ydumeam uastabat. et cafera municipium aggressione captum incendit. alterum uero quod cafara dicitur admoto uallo obsidebat. satis ualido muro cinctum. Dum uero autem se ibi moraturum sperarent subito portas aperuerunt. et cum precibus aduenientes se ei tradiderunt. Quibus subiugatis cerealis in chebron

ciuitatem antiquissimam ut dixi descendit non procul sitam ab Hierosolimis. Vi autem intromissus in eam, omnem multitudinem quam ibi repperit cum pubere[ribus] peremit, ipsum uero oppidum exussit. Omnibus ergo ciuitatibus captis praeter castella Herodium et Masada et Macheruntam quae a latronibus tenebantur, sola iam Hierosolima Romanis ante oculos erat et expugnanda restabat.

Symon autem de quo supra diximus, ubi uxorem suam a Helotis recepit, ad reliquias Iudeae egreditur persequendas, et undique circumactos Hierosolima compellebat fugere. Cum ipse quoque ad eam sequeretur et operariorum multitudinem ex agris adeuntem interficiebat. Erat ergo Symon foris terribilior Romanis, intus autem Helotae uiris quoque saeuiores. Galilei quoque Iohannem ad potentiam incitabant, et Iohannes eis ex potentia quam sibi cupiebant uicem retiam inuitabant. Insatiabilis autem ferens omnia quae desiderabant facere permittebat. Caedes rapinarum cupiditas erat, domorumque locupletium perscrutatio. Caedes et uirorum et feminarum iniuriae pro ludo habebantur, praedaque cum sanguine deuorantes sine aliquo metu post satietatem muliebri libidine calescebant, comptique crines ac feminarum ueste induti, loti quoque unguentis, et ut forma placeret oculis non solum ornatum sed impudicitiam quoque mulierum imitabantur, et obscenitate nimia nefarios concubitus facientes ut in lupanari uersabantur, ciuitatemque totam impuris facinoribus profanabant. Effeminantes tamen uultu dextras ad caedes impraeparati subita incursione bellatores fiebant, et depallidamentis uersi coloribus eductis gladiis casu obuios transuerberabant. Eos autem qui Iohannem fugiebant excipiebat saeuior in caedibus Symon, et qui intestinum tyrannum euasisset ab eo qui prope erat occidebatur. Omnis autem fugae uia transire ad Romanos cupientibus abscisa erat. Inter Iohannem autem copias Idumei dissidebant et aduersus Iohannem tam liuore potentiae quam odio eius crudelitatis armantur. Deinde pugna congressi multos Helotarum perimunt, et ceteros in aulam compellunt quam Grapte aedificauerat quae fuerat cognata sibi regis Adiabenorum. Vna etiam irruperunt Idumei et Iohannis pecunias praedabantur. In hac enim aula et ipse degebat et tyrannidis spolia deposuerat. Interea autem reliqui Helotarum ad Iohannem congregati sunt, eosque Iohannes aduersum Idumeos educere cogitabat. Sed perfecto deus sententias eorum in deteriorem et intuitum acerbi excogitabant salutis remedium. Nam ut Iohannem deterrerent, Symonem foris degentem introducere statuerunt et peiorem tyrannum sibi imponere. Nam ammisso Mathia pontifice rogant Symonem ut ad se introiret. Ille autem nimis superbe dum se fore polliceretur uelut ciuitatem liberaturus ingreditur, cum salutis eum datorem ac defensorem sui clamor populi designaret. Vbi uero cum suis copiis introiit, mox de propria potentia deliberabat, nec minus eos a quibus aduocatus erat quam eos contra quos uocatus fuerat inimicos putabat. Iohannes autem cum multitudine Helotarum a templo exire prohibitus, amisisset et quam in ciuitate habebat, de salute desperabat. Templum ergo Symon adiuuante populo aggreditur. Illi autem qui intus erant in porticibus et per propugnacula stantes impetum repellebant, et multi a parte Symonis saucii referebantur, eo quod Helotae a dextera superiores erant, et ictus impetibiles fiebant. Et quo loco plus possent, turres tamen iiii maximas aedificauerant, ut ex alto missilia torquerent: unam ad orientem et septentrionalem angulum, alteram super xistum, tertiam in angulo alio contra inferiorem ciuitatem, et quarta turris erat posita supra uerticem pastoforii, ubi moris erat unum de sacerdotibus stare post meridiem, et quando septimus dies instaret tuba significare, rursusque uesperi quando desineret, nunc ferias populo, nunc ut opera faciant denunciare. Per turres autem disposuerant balistas saxorumque tormenta, et sagittarios et fundarum iaculos. Symon autem ad impetum pigrius mouebatur, cum suorum plerique mollescerent.

Per idem tempus Romanos quoque seuiora mala circumuenerant. Aderat enim ex Germania Vitellius cum exercitu, ingentem multitudinem Germanorum secum ducens. Et cum ei destinata militum spatia non caperent, totam urbem pro castris habebat et domos repleuit armatis. Germani autem conspectis Romanorum diuitiis oculis insuetis, et auri argentique splendore perfusi, uix cupiditatem continebant, adeo ut in rapinas se conuerterent, et eos qui obstare conarentur occiderent. Et in Italia quidem talia res erat.

Vespasianus autem postquam Hierosolimis proxima quaeque depopulatus est, in Caesaream reuertebatur, et audiuit Romanorum tumultum et Vitellium principem factum. Hoc autem licet ipse imperium pati sic bene imperare nosset, ad indignationem perductus est, dumque eum dedignabatur habere qui uelut in desertum insanisset imperium. Dolore autem saucius cruciatum animi ferre non poterat, nec aliis bellis insudare, cum propria patria uastaretur. Veruntamen quantum ira impellebat ad ulciscendum, tantum longinquitatis cogitatio reprimebat. Cogitans tamen fortunam multa noua posse facere priusquam ipse ad Italiam perueniret, hyemis tempore transire posset, plus iam crescentem iracundiam cohibebat. Rectores autem cum militibus conuenientes aperte iam de mutatione tractabant, et cum indignatione uociferantes incusabant Romae constitutos milites et in deliciis agentes, qui ne famam quidem belli sustinerent, quibus liberet decernere principatum et spe quaestus imperatores creare, se autem tot laboribus exactos sub galeis senescentes aliis condonare potestatem, cum apud se habeant digniorem imperio. Tanto autem Vespasianum quam Vitellium iustius esse principem fieri, quanto illi qui eum declarassent ipsis praestarent; non enim se minora pertulisse bella quam qui ex Germania uenissent, neque illos qui Vitellium ordinassent in armis deteriores esse. Nullum autem in ordinando Vespasiano fieri certamen. Non enim senatum populumue Romanum Vitellii libidines pro Vespasiani pudicitia praelaturos, nec pro bono imperatore crudelissimum tyrannum, aut pro patre saeuum principem optaturos. Ergo sine pretio senectutis debeat imperium habere se Vespasianum, sive adolescentem uiribus Titum, cum ex amborum aetate conferret commodum temperabitur. Non solum autem se ministraturos declarans imperatoribus uires, quin tres legiones reliquique fines auxilia esse seruassent omnia ad orientem atque ad Europam. Postremo si ipsi cessarent, senatum forsitan declaraturum esse principem, qui conseruatores milites dehonestarent.

Hec primo paucos loquebantur milites, et deinde congregati et se inuicem adhortati Vespasianum imperatorem nuncupant, eumque orabant ut in periculo constitutum imperium conseruaret. Ille autem rerum omnium curam habens neque imperare nolebat, et priuatae uitae securitatem clarioris fortunae periculis anteponebat. Recusanti autem rectores cum militibus magis instabant, et circumfusi cum gladiis se mortem ei minabantur nisi uiuere uellet secundum eorum iussionem. Diu tamen reluctatus quod renuebat imperium, postremo cum eis minime persuadere potuisset, accepit imperium, et mutuo ceterisque rectoribus qui eum ad imperium inuitauerant cum exercitu alio uociferante ut se eorum auxilio in omnes hostes transferret.

Vespasianus ergo accepto imperio primitus Alexandrinas partes curandas putauit. Sciens autem Egyptum plurimam esse partem imperii propter frumentariam functionem, et quod ea potiretur, ui si instaret Vitellii se superare sperabat. Nec esse pressuram esse populum fame oppressum. Cupiebat etiam sibi adiungere in primis duas legiones quae apud Alexandriam degebant, cogitans pro periculo sibi fore illa regione ad usus incerta fortunae. Nam et a terra difficilis est accessu et mari importuosa est. Et ab occidente quidem arida Lybia habet obiecta, a meridie uero limitem quo Syenen ab Ethyopia dirimit nauibus quoque inuias Nili fluminis cataractas, itemque ab oriente mare rubrum usque ad Coptos ciuitatem diffusum, et septentrionale munimentum habet Syriam terramque et quod orientale Egyptium pelagus contemporat caret. Hoc ergo tota Egyptus ex omni latere tuta est. Inter Pelusium uero et Syenen per duo milia stadiorum porrigitur. Ex Plinthine autem ad Pelusium nauigio stadiorum est trium milium et sexcentorum. Nilus uero fluuius usque ad Elefantinen oppidum nauibus ascenditur, et ulterius progredi, ut supra diximus, cataractae non sinunt. Portus autem Alexandrinus et pacis tempore nauibus aditu difficilis est. Nam ostio per angustum habet saxisque latentibus a directo cursu reflectitur, et leua pars quidem manufactis brachiis cingitur, a dextera uero Faros insula obiecta turri maxima sustinet usque ad ccc stadia nauigantibus igne lucente, ut qui in longissime difficultate applicandarum nauium peruenerunt. Circum hanc autem insulam operi instructo ingentes muri sunt, quibus afflictum pelagus et aduersis obicibus fractum asperiorem facit meatum et periculosum introitus. Intra autem portus ipse tutissimus est, et xxx stadiis magnus, in quem tamen quae illi terrae necessaria deuehuntur, et quae ibi exuberant ex bonis domesticis et indigenis in totum orbem diuisa exportantur.

Itaque non sine ratione Vespasianus iam factus imperator Alexandrinarum tenere erat cupidus ad totum imperium firmamentum. Protinus statim ad Tyberium Alexandrum qui Egyptum et Alexandriam regebat litteras misit, indicans militum alacritatem, et quoniam coactus suscepisset imperium, pro defensione auctorem. Alexander autem simul ut epistolam Vespasiani legit, pro prompto animo et legiones et populum ei subiectum sacramento confirmauit. Vtrique autem libentissime paruerunt, uirtutem Vespasiani ex proxima administratione scientes. Alexander autem Tyberii potestate priore sibi a Vespasiano firmata ad aduentum principis omnia necessaria parabat. Opinione ergo citius fama uulgauit declaratum orientem Vespasianum imperatorem, et uniuersae quidem ciuitates festos dies agebant et leticia pro eo simul et sacrificia celebrabant. Agmina uero apud Mesiam Pannoniamque degentia, quae pridem Vitellii audacia paulo ante fuerant concitata, iusiurandum Vespasiano magno fauore praebuerunt.

Vespasianus autem Caesaream reuersus Berythum uenit, ubi multae legationes a Syria et ab aliis prouinciis uenerant obuiam, coronas ei et gratulatoria decreta a singulis ciuitatibus deferentes. Affuit et rector prouinciae Mucianus, nuncians alacritatem populorum et iurata sacramenta. Vbique autem Vespasiani uotis obsecundante fortuna rebusque ad eum ex plurima parte inclinatis, cogitare coepit quod non sine dei prudentia sumpsisset imperium, sed iusta quaedam fati ratio ad eum potestatem cunctorum duxisset omnium principatum. Recordatus est signa et portenta multa tamen sibi ubique contigerant imperium praemonstrantia, et Iosephi dicta, qui eum adhuc Nerone uiuo ausus fuerat appellare imperatorem, animum ibat iterum et eius uerba. Cumque adhuc esset Iosephus in uinculis, aduocato Vespasianus imperator Muciano cum aliis rectoribus et amicis, primum exposuit quam strenuus fuisset Iosephus, quantumque pro Iotapata ciuitate liberanda laborasset; deinde uaticinationes eius quas ipse quidem primum suspicabatur fuisse timoris figmenta, sed uerba eius diuina esse uerum exitu probauisset. Esse enim inhonestum aiebat ut qui sibi imperium praesagisset, uocisque dei ad se minister actum uinculis exstitisset, adhuc captiui loco haberetur fortunamque sustineret aduersam. Vocatum ergo ad se Iosephum solui iussit. Ex hoc facto alii quidem extra gratiam quam alienigenae praestitisset, praeclara etiam de se speranda esse arbitrabantur. Titus uero qui ibi tunc aderat dixit ad patrem: Iustum est una cum ferro et opprobrium Iosepho solui. Erit enim tamquam nec initio uinctus sit, si non soluerimus sed inciderimus cathenas. Nam a huiusmodi manibus absolui debent qui non recte fuerint uincti. Cumque haec Vespasiano placerent, quidam accedens securi cathenas ab Iosepho abscidit. Iosephus ergo pro his quae praedixerat primo fauore donatus, et de futuris etiam credendum esse iam dignus habebatur.

Vespasianus ergo responso legationibus reddito, iustisque administrationibus ordinatis, Antiochiam uenit, et quo iam primum tenderet cogitans, praestabilius esse dixit in primis quae Romae a Vitellio gererentur dissipare. Misit ergo in Italiam Mucianum cum multis equitum peditumque copiis. Qui tamen propter hyemis asperitatem ueritus nauigare per Cappadocias et Frigias duxit exercitum. Interea habebat quoque Antonius Primus adducta legione tertia ex Mesia prouincia quam tunc ipse regebat, bellum cum Vitellio agere properabat. Vitellius autem cum magna manu Cecinam communem obuiam ei misit. Is ergo quamprimum circa Cremonam Galliae Antonium cum exercitu inueniens, conspecta hostium multitudine, proelio quidem congredi cum eis non audebat, discessum autem periculosum reputans de proditione cogitabat. Conuocato ergo suo exercitu suadebat eis transire ad Antonium contra Vitellium, extollens uires Vespasiani et rebus Vitellii detrahens, et Vespasianum idoneum esse dicens et sine ipsis cuncta superare, Vitellium uero nec cum ipsis posse prospera seruare. Multa in hunc modum exercitum persuadens cum ipsis ad Antonium transfugit. Eadem nocte milites formido simul ac paenitudo inuasit, timentes ne forte Vitellio Vespasianus uinceret, eductisque gladiis uolebant Cecinam obtruncare. Fecissentque nisi chiliarchi aduoluti eorum pedibus eos prohibuissent. Vinctum tamen quasi proditorem Vitellio transmittere uolebant. His auditis Antonius Primus suos mouet, eosque cum armis ut defectores adiuit. Illi autem primo paulisper restiterunt, mox uero loco pulsi Cremonam fugerunt. Antonius itaque eos insecutus equitum eorum praeuenit et circumclusos magna multitudine perimit, et Cecinam ab eis uinctum in sui ius recepit, solutumque a uinculis nuncium rerum gestarum ad Vespasianum direxit. Qui cum ad eum uenisset collaudatus est, et donatus praeter spem proditionis insperatis honoribus.

Romae autem Sabinus frater Vespasiani ubi Antonium contra Vitellium uenire cognouit, fiducia recreatus est, collectisque militum agminibus nocte occupat Capitolium. Iunctae uero multae ei nobilium sociati sunt, et Domitianus fratris filius, ingens pars obtinendae uictoriae. His factis Vitellius et nobilium sanguine propria ingenita crudelitate sitiens immisit Capitolio quam secum adduxerat militum manum. Vbi multa ab utrisque audacter admissa sunt, et postremo Germani Vitellio fauentes collem obtinuere, et Domitianus cum patriciis plurimis diuina quadam ratione saluus euasit. Postea uero Sabinum a Vitellii militibus captum et ad ipsum perductum occidit. Postera autem die uenit Antonius cum exercitu, et commisso proelio cum exercitu Vitellii omnes interfecit. Producitur uero de palatio Vitellius, ex longiore tamen luxu et multo ciborum appetitu ebrius immoderatione, uinctus post tergum manibus, resupinato capite gladio ad mentum subposito, per populum et senatum trahitur, et uario uerborum genere dehonestatus, cruciatibus excarnificatus in media urbe iugulatur, corpusque eius in Tyberim proicitur, cum octo mensibus ac dies v tenuisset imperium. Quod si uiuere diutius contigisset, ne capiti quidem summo luxuriae sufficere posset imperium. Mortuorum uero [...] numerata sunt. Et haec gesta sunt tertio die mensis octobris.

Postero ergo die Mucianus quoque cum exercitu Romam ingreditur, et Antonii milites a caede reprimebat; adhuc enim domos perscrutantes Vitellii milites occidebant. Domitianum autem in medio productum populo rectorem esse constituit usque ad patris aduentum, et iam populus timore liberatus Vespasianum imperatorem praedicans

festa celebrabat. Cum autem Vespasianus Alexandriam uenisset, Rome festa ei nunciata sunt, et legati ei ex toto orbe gratulantes affuerunt. Confirmato iam toti orbis imperio, in Iudee reliquias animum intendit. Titum ergo filium ad obsidendum Hierosolimam cum multis copiis direxit, et ipse Romam properabat.

INCIPIT LIBER VI EIUSDEM B.

TITUS ERGO a patre ad obsidendam Hierosolimam missus, terreno itinere Nicopolim usque progressus, ibi milites nauibus longis imponit, et in Nilo flumine post Mendesium Thmuim usque uehitur. Hinc egressus in Taim Thaanim ciuitatem deuertit, ubi ei secunda mansio fuit ciuitas Heraclius, et Pelusium tercia. Hic autem milite romana nocte biduum recreato, tercio die fines Pelusii pertransit, una mansione profectus per solitudines et Casii ad templum Iouis castra posuit, et postero die mansit apud Obstracinen, ubi aduectatia aqua utuntur indigene propter aque inopiam. Hinc apud Rinocoruram requieuit, et inde progressus in quarta mansione Rafiam uenit, et post hanc ad Tyrum ciuitatem. Gaza uero quinte mansionis castra suscepit, et postea in Ascalone atque hinc Iamniam, deinde Ioppam, et ex Ioppa Cesaream peruenit, et ibi quoque alias militum copias congregare uolebat, et exercitum ad obsidionem Hierusalem ordinare.

Contigit autem internam seditionem que in Hierosolimis erat auctam esse trifarie diuidi, et alteram partem in alteram conuerti, quod in malis quis optimum dixerit, factumque iusticie. Nam a Zelotarum dominatio que auctor fuit excidii ciuitatis initium cepit, et per quos creuerit diligenter supra enarratum est. Hanc autem non errauerit quispiam dicens seditionem in seditione esse factam, ac ueluti rabida fera externarum penuria in sua uiscera seuire solet; sic Eleazarus Symonis filius, qui et a principio Zelotas separauerat a populo in templum, uelut indignari simulans ob ea que per dies singulos Iohannem facere uidebat, cum ne ipse quidem a cedibus quiesceret, re autem uera sese alio tyranno subiectum esse minime ferens, summe autem rei desiderio propriique potentatus cupiditate ab aliis defecit. Assumptis et Iuda Chelcie filio, et Symone Hesronis filio, et Ezechia filio Chobari, quorum singulos Zelote non exigui sequebantur, occupato interiore templi ambitu, super eius portas in sacris foribus arma ponunt, et habundare se suis necessariis confidebant; sacrarum enim rerum eis copia suppetebat. Iohannes autem quanto superior erat uirorum multitudine, tanto loco superabatur, habensque hostes a uertice, neque sine metu conabatur inuestis, et pre iracundia cessare non poterat. Crebri uero fiebant impetus et missilia iacta, totumque polluebatur cedibus templum. Symon autem filius Giore, quem populus contra Iohannem spe auxilii in ciuitatem induxerat, superiorem ciuitatem retinens et inferioris plurimam partem, animosius Iohannem eiusque socios adoriebatur, quasi quos desuper impugnaret. Iohanni autem eueniebat duplex prelium preferenti ledi parte ac ledere, quantoque uincebatur quod esset Eleazaro inferior, tanto plus Symone ualebat celsiori loco positus. Cum inferiores aggressus et sola manu sine labore prohiberet, desuper uero de fano iaculantes machinis deterreret, quippe balistis et lanceis utebantur saxorumque torminis, quibus non solum bellantes ulciscebantur, sed multos et sacra celebrantium perimebant. Hospites et qui ex ... eorum crudelitate post exitum seditionis ope consumebantur. Missilia namque machinarum delata in sacerdotes et sacra celebrantes cadebant, ac multi qui properabant ab ultimis finibus terre ad Dei domum ante ipsas hostias procul uenerunt, aramque uniuersis Grecis et barbaris adorandam suo sanguine maculauerunt. Indigenis autem mortuis alienigenis et sacerdotibus profanis commiscebantur, et pro aria diuina flagitium fecerat diuersorum cadauerum sanguis. Quod tantum passa es o miserrima ciuitas a Romanis, qui tua intestina scelera purgatura flammis intrauerunt? Iam enim Dei locus non eras, neque manere poteras, domesticorum facta sepulchrum, et que templum ciuili bello tumultuum constitueras. Poteris autem o ciuitas denuo reparari, si saltem tu extremis uelles uastatorem tuum Deum placare. Sed nec reprimenda sunt que dolentem lege scribendi, quia non domesticorum casuum luctus, sed exponendarum rerum hoc tempus est. Prosequar igitur seditionis cetera facinora.

Diuisis igitur trifarie insidiatoribus, Eleazarus eiusque socii qui sacras primicias inuaserant in Iohannem uelut ebrii ferebantur; qui autem Iohanni parebant, plebem diripientes in Symonem rebellabant, et ipsi quoque Symoni contra diuisas partes seditiosos adiumento ciuitas erat. Siquando uero ex utraque parte scilicet a Symone et Eleazaro oppugnabatur Iohannes, obiciebat socios suos, et per ciuitatem lacerando subeuntes missis ex porticibus telis occidebant, de templo uero iaculantes machinis ulciscebantur. Quotiens autem desuper instantium molestia carebat Iohannes, frequenter enim pre ebrietate et labore cessabant, liberius in Symonem eiusque socios quam in Eleazarum irruebat, et per ciuitatem fugere compulsos edes eorum frumento plenas omnique utensilium ... incendebat. Idemque uero Iohanne regrediente Symon insequens agebat, et ita que ad obsidionem ciuitatis preparata erant, uelut suarum uirium neruos abscidebant. Denique contigit una exuri omnia circa templum, et interpositas acies solitudine atque area pugne fieri ciuitatem, et contra mari paulominus omne frumentum, quod non paucis annis sufficeret obsessis. Undique autem insidiantibus et conspirantibus oppugnantibus ciuitatem, medius populus uelut aliud magnum corpus lacerabatur. Senes autem ac mulieres intestinis malis attoniti pro Romanis uota faciebant, externumque bellum quo domesticis malis liberarentur expectabant. Grauis autem metus ac terror fedissimos occupauerat, et neque consilii capiendi tempus erat, neque uoluntatem mutarent, neque pacationis aut fuge spes capientibus. Nam omnia custodiebantur, dissidentesque latronum principes quoscumque Romanis pacatos esse aut ad eos transfugere uelle sentirent, quasi communes hostes interficiebant, solumque in occidendis uita dignis concordes erant. Et pugnantium quidem nocte dieque perpetuus clamor audiebatur; ex metu autem acerbiores erant lugentium questus. Timor quoque includebat ululatus, atque obmutescente dolore pre formidine tacito gemitu cruciabantur, et neque reuerentia ulla apud domesticos erat, neque cura sepulture mortuis exhibebatur. In omni autem re animos remiserant qui cum seditiosis non erant, uelut continuo morituri. At uero seditiosi congesta in cumulum cadauera conculcantes dimicabant, et ex mortuis haurientes audaciam, quos sub pedibus cernebant, inmaniores fiebant, semperque aliquid in se perniciosum excogitantes, nulla crudelitatis ... pretermiserunt, adeo ut et sacris materiebus ad construenda bellica instrumenta Iohannes abuteretur. Nam cum aliquando populo et pontificibus placuisset ... templum ... ex Libano ... materias maxima ... labore deuexe ... spectabilia. Iohannes autem belli ... longitudinem reperit ... et aduersus

194.

eos constructis qui desuper a templo pugnabant machinis appositis sperabat se superare hostes. Opus uero labore eius inutile demonstrauit, et prius quam imponeret Romanos adduxit.

Titus uero in Cesarea positus postquam partem collegit exercitus, aliis ut ad Hierosolimam obsidendam undique concurrerent scripsit. Erant autem tres legiones que pridem sub eius patre Iudeam uastauerant, et xii. que olim cum Cestio male pugnauerat. Que licet preterea fortitudine esset insignis, tamen cum eorum memoria que pertulerat alacrius ad uindictam properabat. Harum quidem quintam legionem iussit sibi per Ammauns occurrere, decimam uero iussit ascendere per Iericuntam; ipse autem cum ceteris auxiliis regum et plurimis Hierosolimam properabat. Comitabatur et eum amicorum spectatissimus beniuolentia simul atque prudentia Tyberius Alexander, qui antea Egyptum amministrauerat. Tunc autem dignus qui exercitum regeret, cum fide clarissima morte fortune sociatus est, et consultor instructus bellicis etate ac peritia perpetuus aderat.

Progrediente igitur Tito ad obsidendam Hierosolimam antecedebant regum omniaque auxilia, et post eos uiarum stratores castrorumque metatores, deinde rectorum sarcine atque armati, post hos ipse cum electis militibus, secum hastis et signiferos, quorum agmini equites sequebantur. Hi uero ante machinas ibant, et secundum illos una cum electis tribuni et prefecti cum cohortibus. Post eos autem circum aquilam signa et ante signa tubicines, dein acies senis uirorum ordinibus dilatata, et seruile uulgus a tergo, et ante hos sarcine; omnium uero nouissimi mercennarii, eorumque custodes tractores armorum. Procedens autem decenter exercitum, ita ut mos est Romanis, in Gudnam per Samaritidem uenit, que et prius ab eius patre fuerat occupata, et tunc presidiis tenebatur. Ille autem unam moratus uesperam, mane inde profectus est. Peracta autem diei mansione castra posuit in loco quem Iudei sermone patrio Acanthonaulona uocitant, iuxta uicum quendam Gabat Saul nomine, quod significat uallem Saul, distante ab Hierosolimis stadiis fere xxx. Ibi assumens ipse sexcentos equites secum prouexit ad Hierosolimam ciuitatem conspecturus qua firma esset, Iudeorumque animos exploraturus, si forte se conspecto prius quam in manus ueniret metuerent. Audierat enim quod et uerum erat a seditiosis et latronibus oppressum populum desiderare quidem pacem, sed quod rebellantibus infirmior esset nichil conari. Titus igitur quamdiu in planicie quam ad muros ducere equitabat, nemo ante portas apparuit; ubi uero tenere ad turrim Psephinam declinato transuersum agmen equitum duxit, infinita subito prosiliunt de ciuitate per eam portam que contra monumentum Helene posita est, et equitatum Romanorum intercidunt, et alios uiam concurrentes ne cum his qui deuerterant sese iungerent a fronte oppositi prohibuerunt, et Titum cum paucis separant. Ille autem ultra quidem minus progredi poterat, a muro enim cuncta fossis patebant, et transuersis ortorum hostes multis maceriis impediti. Ad suos autem recta inrumpentibus Iudeis desperabant, et eorum plerique eius periculum nesciebant, et existimantes eum secum redire ipsi et fugiebant. Titus igitur in sua tantum fortitudine sitam esse prospiciens spem salutis flectit equum, et ut se sequerentur cum clamore comites adhortatus, et in medios hostes irruens ad suos transire festinabat. Quo quidem tempore maxime intelligi potuit et belli momenta et imperatorum pericula Deum curare. Cum enim aduersus tot missilibus iaceret, cum neque galea neque thorace septus esset, neque ad bellandum sed ad explorandum ut dixi processerat, nullum in eius corpore delatum est, sed tamquam de eum ferirent omnia preteruolabant. Gladio autem semper a lateribus instantes Iudeos dirimens, multosque ante ora subitientes super cadentes agebat equum. Illorum autem clamor erat et exhortatio ut audacia Cesaris tunc aggrederentur, fugaque et discessio repentina quacumque diuerteret cursum. Hunc autem periculo socii paulatim adiungebant, cum a tergo et a lateribus foderentur, unaque eis erat spes salutis uiam cum Tito patefacere priusquam circumuenti opprimerentur. Duo autem ex eminentioribus, alter cum equo percussus est, alter uero deiecto atque occiso equus eius abductus est. Titus igitur tali cum ceteris in castra saluus euasit, et Iudeis quod aggressione prima superiores fuissent inconsulta spes animos extollit, magnamque his in posterum fiduciam momentaneum temporaneum comparauit.

Titus autem postquam examinans legiones que sociate fuerant, luce inde digressus ad locum qui Scopos appellatur accessit, unde et ciuitas Hierosolima et clara templi magnitudo conspici poterat, distans a ciuitate septem stadiis. Ibi igitur duabus legionibus simul, quinte uero legioni retrorsum stadiis tribus castra muniri iubet. Labore namque nocturni itineris attritos milites progredi uisum est. Mox autem aquam edificio, decima legio per Iericunta aderat. His precepit Titus sexto stadio ab Hierosolimis castra ponere, in qua parte mons qui appellatur Eleon contra ciuitatem ab oriente situs est, et alta ualle interiacente discernitur, cui nomen est Cedron. Intra ciuitatem autem sine requie confligentium dissensionem tunc primum bellum Romanorum interueniens refrenauit, et cum stupore seditiosi Romanorum castra inspectantes ex trifaria seditione inter se inire concordiam, rationemque inter se requirebant quod ita expectarent, quod ipsi tres muros contra uitam suam paterentur opponi, belloque se fundante licentia tamquam spectatores bonorum operum sibique utilium residerent menibus clausis, remissique armis ac manibus, et ... Romanorum lucro ex nostra seditione sine sanguine oppidum cederet. His ubi alios congregantes exhortabantur, raptisque armis subito in legionem decimam irruunt, et per uallem facto impetu cum ingenti clamore Romanos murum edificantes aggrediuntur. Illi autem in opera distributi, et plerique armis depositis, non enim excursum Iudeos ausuros esse credebant, preter opinionem perturbati sunt, atque opere quisque relicto alii recedebant, et multi ad arma properantes priusquam se in hostes uerterent feriebantur. Plures autem Iudeis semper adiciebantur, eorum uictoria freti quod preualerant. Romani uero maxime ordinari consueti, et cum decore atque preceptis bellum gerere scientes, ex perturbatione trepidabant. Vnde tunc quoque preuenti aggressione cedebant, et siquando sese conuerterent, ab insequentibus occupati, et cursu reprimebant Iudeos, et ob impetum minus cautos sauciabant. Semper autem excursione glicente postremo castris pulsi sunt, et tota legio tunc periculum incidisset, nisi Titus hoc sibi nunciato maturius eis subuenisset, eorum increpans ignauiam, et suos a fuga reuocans, et in Iudeos cum his irruens multos occidit, omnesque in fugam uertit, et in uallem precipites compulit. Iudei igitur in procliui loco multa mala perpessi, postquam in aduersam partem euaserunt, flectunt se iterum, et ualle intercedente cum Romanis dimicabant. Itaque ad medium diem ita bellatum est. Post meridiem autem Titus his quos secum erant in subsidio collocatis, aliisque de cohortibus aduersus excurrentes Iudeos oppositis, reliquum agmen ad murorum opus in summo montis edificandum remisit. Iudeis autem hoc fuge esse uidebatur. Cumque speculator quem in muro posuerant amictum agitato signum dedisset, frequentissima multitudo tanto impetu prosiliit, ut eorum cursus immanissimis bestiis esset assimilis. Denique in aduersa acie stantium nemo eorum impetum sustinuit, sed tamquam machina percussum agmen continuo dissipatum est, paulisper in montem refugiunt. In accessu autem medio Titus cum paucis est relictus, multisque amicis monentibus ut Iudeis mortem appetentibus cederet, neque pluris ... uenire, cuius ante ipsum non oporteret esse saluos, sed potius ... fortunam ... non militis officio fungeretur ... uerum et belli

& orbis terrae dominus esset. Hic autem nec audire se quidem simulans. ad se recurrentibus obstabat. eosque in ora feriens [illegible] occidebat. & repente incumbens impetum eorum repellebat. Illi autem viribus eius & obstinatione perterriti. non tamen quidem fugerunt. sed utrumque latus ab eo declinantes rursum fugientes insequebantur. Quos iterum aggressus a latere eorum impetum praepediebat.

D

Unde hi agmine. & illos qui superiora castra muniebant ubi fugere inferiores viderunt. metus ac turbatio occupat. totumque agmen dispergitur. suspicantium se non posse excursum iudeorum sustinere. & putantes titum in fugam versum. tamquam laterali terrore attonitum. alii alio ferebantur. donec quidam eum in medio belli versari imperatorem vidissent. plurimum metuentes universo agmini suorum periculum cum clamore nuntiaverunt. Itaque pudore revocati. & fuga magis aliquid quam exprobrantes etiam cesarem deseruissent. totis viribus in iudeos tendebant. & semel ad descensum conversi urgebant iudeos in declivia. Illi autem loco cedentes pugnabant. cum romani plus possent eo quod superiores erant in vallem omnes coegerunt. Titus itaque contra se positis imminentes legionem ad muri fabricam ire iubet. Itaque si me nichil addente obsecro. neque invidia detrahente veritatem in omnibus sepius dicere oportet: ipse cesar titus bis totam legionem a periculo liberavit. atque per se ipsum copiam castra muniendi militibus prebuit.

Remisso autem paulisper bello externo. iterum intestinum seditio suscitavit. Azimorum enim instante die quae est aprilis mensis xiiii. hic enim se primum tempore opinantur iudei ab egyptiis esse liberatos. eleazar quidem cum sociis suis portam subaperiens introducere cupiebat aliquos ex populo qui templum adorare cuperent. Iohannes autem die festo ad praetendendas insidias usus est. & suorum quosdam ignotiores armis subvestes latentibus instruit. & quorum plerique de industria ingressi erant occulte inter alios fani occupandi gratia submittit. Illi autem postquam intrarunt vestimentis abiectis armati subito apparuerunt. Magna autem statim turba circa templum ac tumultus erat. cum alienus quidem a seditione populus omnia pacifica esse crederet. Heleazarii autem sentientes sibi metuere solis insidias paratas. relicta portarum custodia alii ex propugnaculis desilientes priusquam manus consererent in templi cloacas confugerunt. Populares autem ad aram de latere & circa templum appulsi conculcabantur. & cum lignis passim ferroque ceciderunt. Multos quoque occisorum inimici privato odio quasi diversae factionis socios interficiebant. & quicumque autem his insidiatorum aliquem offenderat. tamquam agnitus ducebatur ad caedem. Qui autem atrocitate magna innocentes affecerant. indutias concessere nocentibus: progressosque ex cloacis dimiserunt.

C

Ipsi autem intimum templum & omnes eius apparatus tenentes. confidentius oppugnabant symonem. Seditio ergo hoc modo quae tripertita fuerat in duas partes divisa est.

Titus autem castra propius civitatem transferre cupiens de scopo. contra excursus iudeorum. electos equites ac pedites ordinavit. & aliam exercitus iussit totum spacium quod erat usque ad muros complanare. Cunctis ergo materiis ac sepibus dirutis. quibus incole hortos ac lucos praemunierant: omnique opposita silva excisa. repleverunt quicquid erat cavum & vallibus impeditum. Saxorum quoque eminentissimis ferro truncatis. totum illud tractum a scopo humiliorem usque ad herodis monumenta fecerunt. serpentinum stagnum continentia. quae olim betra vocabatur.

His denique diebus iudei huiusmodi insidias paravere romanis. Seditiosorum audacissimi extra mulierbres turres quae sic appellantur progressi. simulato quod pacis studiosi eos ex urbe pepulissent: quasi timerent impetum romanorum ibidem versabantur. & alter sub altero trepidabundi latebant. alii vero per muros disposita. totumque populum se esse simulantes. clamore pacem implorabant. fedusque a romanis poscebant. portasque se patefacturos pollicentes invitabant romanos. Haec autem vociferantes una & contra suos velut a portis eos abigerent. lapides iaciebant. Illi vero qui se intra portas irrumpere adire velle simulabant. & tamquam supplicare cum ad romanos sepius sumere ire conarentur. retrusi per tuba(?) similes videbantur. Verum hoc eorum calliditas apud milites fide non carebat. sed tamquam hos quidem in manibus haberent paratos ad supplicium. illos vero civitatem apertos esse sperarent. opus aggredi festinabant. Tito vero suspecta erat hec invitatio. quam rationem non haberet. Pridie namque provocatos eos ad pactionem per iosephum quae his omnibus inerat nichil mediocre sentire cognoverat. & ideo tunc milites manere in suo loco precepit. Iam autem quidam operibus appositi raptis armis ad portas excurrere ceperant. Hi autem qui expulsi videbantur primo cedebant. deinde ubi ad turris portam propinquabant cursu eos circumvenerunt & a tergo persequebantur. Qui vero in muro stabant lapidum his magnitudine omnique genere telorum multitudinem immittunt. adeo ut multos quidem necarent plurimos vero sauciarent. Nec enim facile poterant a muro diffugere. aliis retro violentius instantibus: & preter hoc pudor quod taliter decepti erant neque metus in delicto perseverare suadebat. Quam ob rem hastis diu decertantes multis vulneribus acceptis. neque paucioribus redditis. postremo eos a quibus circumventi erant repulerunt. Quos tamen recedentes usque ad helene monumentum iudei urgendo iaculis sequebantur. & deinde insolenter fortune eorum maledicentes romanos vituperabant fraude pellectos. scutaque arte sublata crispantes tripudiabant. & cum letitia vociferabantur.

Milites autem qui hoc perpessi fuerant titus cesar huiusmodi ratione corripuit: Iudei quibus sola desperatio regit omnia cum deliberatione faciunt. providentia. fraudes & insidias componendo. eorumque dolos fortuna prosequitur eo quod sint morigeri. sibique invicem benivoli ac fideles. romani autem quibus ob disciplinam & consuetudinem obediendi rectoribus fortuna famulatur: nunc contrario peccant. & intemperantia manuum depelluntur quodque omnium est pessimum presente cesare sine rectore dimicare. Certe inquit plurimum ingemiscent militie leges. & plurimum pater meus cum hoc audierit. Nam cum ille bellando senuerit: numquam isto modo peccavit: leges autem sicut mos quae minimum quidem preter ordinem moveatur morte vindicent: nunc totum deseruerunt exercitum. mox autem attentatores esse qui hoc arrogant eger quod apud romanos & vincere sine precepto ducis infame est. Haec cum titus ad rectores cum indignatione ploraret erat quasi lege in omnes erat usurus. & illi quidem qui decepti erant abiecere animos quasi iam iamque iuste morituri. Circumfusa vero agmina tetum pro commilitonibus obsecrabant. paucorumque temeritate condonari cunctorum obedientiam precabantur. emendaturos peccatum presens future virtutis compensatione. Placatus est ergo titus cesar utilitate simul ac precibus: nam unius hominis animadversionem usque ad factum promovendum putabat: multitudinis vero usque ad verba. Militibus ergo reconciliatus monuit ut posthac prudentius agerent. ipse vero quemadmodum iudeorum insidias ulcisceretur excogitavit.

Interuallo autem quod usque ad civitatis muros tendebat per quatriduum exequato sarcinas aliamque multitudinem cupiens cito traducere. militum validissimos a septentrionali tractu ad occiduum septenos per ordinem continuit protendit. altius valle depressa. Peditibus autem in fronte ac post eos equitibus acie terna dispositis. cum singuli ordines septenos haberent semoti stabant sagittarii. Excursibus autem iudeorum tanto agmine circumclusis impedimenta trium legionum. neque alia multitudo sine timore transiit.

Ipse autem titus cum pene duobus stadiis ab eo muro. ad angulum eius partem contra turrim que dicitur sephinos castra ponit. & alia pars exercitus contra turrim hippicos. similiter duobus stadiis a civitate descendens castra posuit. & decima legio in heleonos monte castra disposuit.

Ciuitas autem hierosolima trino muro circumdata erat. nisi qua vallibus invius cingebatur. Cetera namque parte uni muri habebat ambitum. Ipsa autem civitas supra duos colles condita erat. contrariis frontibus semet aspicientibus: & interiacente valle discretos. in qua domus creberrime desinebant. Collium vero alter in quo superior civitas sedet. multo est excelsior: & in plixitate directior. adeo ut quondam munitus erat civitas david quidem diceretur. Alter vero collis qui appellatur acra. & inferiorem civitatem sustinet. undique declivis est. Contra hunc autem tertius collis erat natura humilior quam acra. & ab ea lata valle ante divisus. Verum eo tempore quo asamonei regnabant: cum hanc valle aggeribus replessent ut templo civitatem coniungerent. acre altitudine ferro abscisa humiliorem fecerant: ut ex ea quoque fanum supereminens cerneretur. Vallis autem que tyropeon appellatur qua parte diximus superioris civitatis collem dirimi ab inferiori valle usque ad syloam tendit. ita enim hunc fontem qui dulcis est & plurimus vocant. Extra civitatem vero duo colles profundis vallibus cingebantur. & utrumque obstantibus rupibus ex nulla parte adiri poterant.

Trium vero murorum vetustissimus propter valles imminentemque desuper collem in quo erat conditus non facile capi poterat. Ad hoc & quod loco prestabat firmissime structus erat a david & a salomone largissimis impensis operis sumptibus. De borea vero parte incipiens a turre cui nomen est hyppicos. & ad eam quae dicitur xistus pertingens. deinde curie coniunctus in occiduam templi porticum desinebat. parte autem alia ad occidentem ex eodem loco ducitur descenditque per eum qui dicitur bethso (?) usque ad esseniorum portam. Deinde super fontem syloa in meridie flexus atque inde rursum in oriente versus qua stagnum salomonis est. & usque ad locum tendens quem ophlan vocant. cum orientali porticu templi coniungitur.

Secundus autem murus ex porta quam appellant genath habebat initium. & septentrionalem tantum tractum ambiens usque ad antoniam descendebat. Cum vetere autem ambitum iunctus in cedron valle desinebat. Hoc muro eam partem civitatis agrippa cinxerat. cum tertius autem muri [illegible]. Exuberans autem incolis paulatim extra menia serpebat. templique septentrionali regione colli proxima civitate adiuncta non paululum procedebat. Quin & quartus collis cui nomen erat bezetha incolebatur. sic quidem ex adverso antonie. fossis autem altissimis separatur. que de industria ducta est ne antonie fundamentis colli adherentibus & accessu facilis sint & minus edita. unde & fosse altitudo plurimum celsitudinis adiciebat turribus. Cuius autem partis incolis pergi desiderantibus agrippa muri quidem ut prediximus inchoaverat. Veritus autem claudium cesarem ne magnificentia exstructionis ad novarum rerum ac discordie suspicionem traheret: fundamentis tantummodo iactis. ab opere destitit. Nec enim expugnabilis esset civitas. si perfecisset murum ut ceperat. Saxa enim xx cubitis longa & decem lata contexebantur. que neque ferro facile suffodiri possent. neque machinis demoveri. hisque murus dilatabatur. Profecto autem plus quam aliudimus(?) fuisset: si eius munificentia quod edificium aggressus erat minime fuisset inhibita. Rursus autem idem murus iudeorum studio fabricatus ad xx cubitos crevit. Muro autem supereminebant turres xx quidem cubitis in latitudine. & xx in longitudine. xxx vero in altitudine quadrangulis structe. sic ipse murus plenus ac solidus. Pretera structura & pulchritudo saxorum nichil erat templo detior. Post altitudinem vero turrium solidam xx cubitis elati colle desuper & cenacula erant. atque aque pluvialium receptacula. & tortuosi lateque singulorum ascensus. Cuius vero modi tres lxxx tertius murus habebat. earumque intervalla cc cubitos habuit.

Medius autem murus in xiiii turres divisus erat. & antiquus in lx. Omne autem civitatis spatium in giro xxx tribus stadiis finiebatur.

Cum autem tertius murus totus esset ammirabilis. ammirabilior erat sephina turris stans in occidentali angulo. in qua parte titus posuerat castra. Haec enim turris per lxx cubitos in altum erecta orto sole arabiam prospicere poterat. & usque ad mare terreque ad ultima finium hebreorum. Erat enim octo angulis. Contra eam autem stabat turris hyppicos. & iuxta eam due quas magnus herodes in antiquo muro edificaverat. queque magnitudine & pulchritudine ac firmitate universis quae in toto orbe erant prestabant. Nam preter animi naturalem liberalitatem idem herodes pro amore civitatis opum excellentiam propriis affectibus indulgebat. personisque tribus karissimis fratris amico & coniugi turres eorum memorie dedicando edificavit. & eorum nominibus appellavit. Hyppicos enim quam ob memoriam amici edificaverat iiii angulorum erat. quarum singuli in latitudine & in longitudine habebant cubitos xxv. & in altitudine xxx cubitos. & puteus xx cubitis alte intra erat ymbribus excipiendis. Super hunc autem puteum erat domus duplici tecto xxv cubitis alta. & desuper eam minne binis cubitis propugnacula vero ternis cubitis ambiebant. & omnis altitudo ad lxxxv cubitos numeratur. Secunda vero turris quam ex fratris nomine faseli appellavit eque lata fuerat ac longa cubitis quadragenis. & per totidem cubitos in pile modum facta solida eius altitudo surgebat. & super hanc x cubitis edita porticus erat exstructa brachiis. tectisque propugnaculis septa. In media vero porticu supereminens alia turris stabat. & magnifica edificia. ne quid de regali usu eius videretur deesse. In summo autem propugnaculis minnisque erat ornata. cum omnis eius celsitudo prope ad lxxx cubitos tolleret. & specie quidem videbatur assimilis faro turrique alexandria navigantibus ignem procul ostendit.

Tertia vero turris quae dicitur mariamnes sic enim uxor herodis vocabatur. usque ad xx cubitos facta per xx cubitos tendebat in altitudine. & magnificentiora ceterisque ornatiora diversoria sustinebat cum id proprium sequi dignum esse rex herodes putavisset. ut uxoris nomine appellata tres plus haberet pulchritudinis quam que viri nomine vocitata est. & omnis eius altitudo per l cubitos erigebatur. Sed quamquam tres turres tante magnitudinis essent. ex loco tamen quo erant site. multo videbantur esse maiores. Nam antiquus murus in quo site erant excelso loco fuerat conditus. & ipsius collis vertex altius prope ad xxx cubitos eminebat supra quem tres posite multum sublimitatis assumpserant. Mirabilis etiam erat lapidum magnitudo. Neque enim ex vulgaribus saxis aut quae homines ferre possent constructe erant: sed secto marmore candido. & singulis per xx cubitos longis latisque per x ac per v altis erant edificate. que ita inter se copulata erant ut singule turres singula saxa viderentur. itaque manibus artificum in faciem angulosque formata ut nusquam iuncta compagnis appareret. His autem turribus in septentrionali parte positis. interius aula regia coniungebatur narrationi omni prestantior. Nec enim magnificentia vel structura operis aliqua ex parte superabatur. sed omnino muro per xxx cubitos circa cingebatur & turribus ornatissimis ambiebatur. neque minorum receptaculis & cenaculis centenum lectorum capacibus. Inenarrabilis autem fuit saxorum varietas collectis ibi plurimis quae ubique rara videbantur. & fastigia simul proceritate trabium & ornatiorum claritudine mirabilia cum

numero speciesque edificii et supellectilia ex auro et argento facta erant.
Ad hec et multe porticus ibi erant alia post aliam in circulum flexe. columnarum
que in singulis et inter eas subdivo patebant spacia cum cetera undique in
media silvisque variata, in quibus plexe ambulationes erant: altis circum
ductibus cinctas. et cisternis ubique signorum ereorum plenis quibus aqua effun
debatur. et multitudo columbarum mansuetarum circa lacus. Nec enim
pro merito exponi potest qualis illa regia fuerit. Hec autem non a romanis
incensa sunt. sed ab insidiatoribus intestinis ut supra memoratum in superiora
pro dissensionibus. et ab antonia incipiens ignis tria illarum tria ut terra corripuit.
Templum autem ut supra diximus edificatum erat super durissimum colle. et initio quidem vix
templo atque arce sufficiebat tantus in summo planicies que undique preceps
erat atque declivis. Cum autem rex salomon qui et templum edificaverat muro eius
partem ab oriente cinxisset. una porticus aggeri est imposita. et manebat
ex aliis partibus nudum. et insectis posterioribus semper aliquis aggeris accessu
simulante populo coequatus collis latior effectus est. Perrupto quoque sep
tentrionali muro tantum spacii assumpserat. quantum postea toti fani
ambitus incluserat. Triplici autem muro colle circumdato supra in maius opus
exstructum est in quo longum tempus assumptum est. omnesque thesauri sacri qui ex
toto orbe afferebantur. et in superiore ambitu quod interior templo expo
sitis in loco quod humillimum fuit ccc. cubitis illud numerabant. Saxa vero
xl. cubitorum in magnitudine erant. nam et pecuniarum copia et populi largi
tas maiora dicere conabantur et quod nemo posse perfici sperabat diuturnitate
ac perseverantia explicabile videbatur. Tantis autem fundamentis digna erant
opera imposita duplices porticus quas omnes columne sustinebant xxv. cubi
torum de marmore candido. et eas laquearia cedrina pergebant. Quorum naturali
magnificentia et quod ligno insiliebat aptaque coherebant opere precium exhibe
bant nulloque aut pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabant. Late
autem per xxx. cubitos erant. omnisque girus earum mensura vi. stadiorum cum anto
nia concludebat. Totum autem subdivo spacium variabat omnium generum la
pidum stratura. Via vero ad secundum templum ibatur. stabant vii. cancelli saxei
ad tres cubitos alti. numeroque greco opere facti ubi equis intervallis dispositis
columne stabant legem castimonie promonentes. alie grecis litteris. alie la
tinis. Ipsum locum intrare alienigenas non debere. Secundum vero vocabant alterum fanum
et xiiii. gradibus ascendebatur a primo. quadratumque sursum erat. et proprio muro circum
datum. Cuius exterior celsitudo quamvis xl. cubitis in altum surgeret tamen
gradibus tegebatur. et interior celsitudo xxv. cubitorum erat. quoniam in altiori
loco per gradus edificata non tota pars interior cernebatur colle obiecta. Post
xiiii. autem gradus usque ad murum ccc. cubitus planum. Hic et sursum alii v.
gradus et scale ad portas deducebant a septentrione quidem ac meridie viii.
quaterne utrimque videlicet et due ex oriente. Necessario namque propius locus
religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur. et una porta in diversa
et una vicina quibus ad mulieres intrabatur. Per alias enim intrare mulieribus
non licebat. sed nec sua porta intra circuitum muri cuiusquam procedebat. Patebat
autem locus ille pariter indigenis et hospitibus feminis religionis causa venientibus.
Occidua vero pars nulla porta habebat. sed perpetuus murus ibi exstructus erat.
Portarum autem alie quidem auro et argento undique tecte erant. tectique postes ac fron
tes. Una vero extra templum ex ere corinthio que multum argento inclusas et inaura
tas honore superabat. et bine quidem fores in singulis ianuis erant tricenis cubitis
alte et quindenis late. Postmodum vero ubi latiores fiebant tricenis cubitis
utrimque exedras habebant exemplo quidem turrium latas et longas super vero xl. cubi
tis celsas. et singulas bine columne duodenum cubitorum grossitudine susti
nebant. Ceterarum quidem portarum magnitudo par fuit. et ea que mulieres con
tinebat ab oriente aperiebatur. Porta autem templi l. cubitis surgens xl. cubi
torum fores habebat. ornatuque magnificentiore. quoniam crassiore auro atque ar
gento vestiebatur. Gradus autem xv. a muro quo mulieres segregabant ad maiorem
portam ducebant. et illi quidem qui ad alias portas iter dirigebant v. gradibus
erant breviores. Ipsum autem templum hoc est fanum sacrum xv. gradibus ascen
debatur. et a fronte altitudo eius et latitudo centenos cubitos habebant.
et pene xl. cubitis angustior erat. et adeo velut quibusdam humeris
utrimque vicenum cubitorum producebatur. Prima vero eius porta lxx. cubitis
alta erat. et xxv. cubitis lata. neque fores habebat. Celi enim secreta
quod intercluse erat significabat. erantque tote frontes in aurum ac prima
edes omnis perlucebat ex intrinsecus auro. Cum autem interior eius pars duplici tecto
fulgeret. adiacens ei porta prima per lxx. cubitos in altum erigebatur cum
longa esset xl. cubitis. ac xx. transversa. Ipsius vero edes tota inaurata erat
ut dixi. et circa ea saxeus paries. Desuper autem habebat aureos pampinos
unde racemi statura hominis dependebant. et quod duplex tectum erat templi.
exteriore humilior videbatur. et fores aureas habebat lv. cubitis altas.
et xvi. latas. et adhuc aulea longitudine pari hoc est velum babilonicum iacin
cto et bysso et cocco et purpura variata mirabili opere factum. et colorum permix
tione et velum omnium rerum ymaginem preferens. Cocco enim videbatur
ignem imitari. et bysso terram. et iacincto aerem. ac purpura mare. Hiis quidem
colores similes. bysso ac purpura nativitate. quoniam byssum quidem terra. mare
autem purpuram gignit. Eratque in eo prescripta universi celi ratio preter signa. In

195.

gressus autem in templum planicies patebat. cuius altitudo lx. cubitorum erat
et longitudo totidem. ac latitudo xx. Prima autem pars hec tria mirabilia et pre
dicanda opera cunctis hominibus habebat candelabrum. et mensam. et thuribulum.
Septem vero lucerne stellas errantes significabant. tot enim a bipisticeude
labro dividebantur. In mensa autem xii. panes positi indicant signorum circu
lum atque annum. Thuribulum autem per xiii. odores quibus replebatur ex mari et in hos
pito et in habitabili designabant omnia dei esse deoque servire.

xx.

Intima vero pars templi xx. cubitorum erat. Discernebatur autem similiter velo ab
exteriore nichilque prorsus in eo erat positum. sed inaccessa et inviolata et invisibilis
omnibus habebatur. sanctaque sanctorum vocabatur. Exterior autem facies templi nichil quod
animi aut oculi mirarentur non habebat. Crustis enim aureis gravissimis tecta
undique ultra priores hortos igneo splendore lucebat ut eam intuerentur
conniventium oculi quasi solis radiis averterentur. et hospitibus procul advenien
tibus monti niveo similis videbatur. Nam que deaurata non erant templi candi
dissima erant. In summo autem aureis veribus horrebat acutissimis ne
ab insidentibus avibus pollueretur. Sed non nullorum autem saxorum longitudo xlv.
cubitorum erat altitudo v. et latitudo vi. cubitorum.

Ara autem in templo xv. cubitis alta. lata vero et longa cubitis quadraginta
quadrataque stans velut cornutis angulis eminebat. et a meridie
ascensus ad eam arduus resupinabatur. Sine ferro autem constructa erat.
nec umquam eam ferrum tetigerat. Templum autem aramque cingebat ex pulcher
rimo saxo lorica gratissima usque ad cubitum surgens que populum a sa
cerdotibus segregabat. et gonorritos hoc est semine fluentes et leprosos.
et feminis menstrua solventibus clausa erat. et nec puris mulieribus
usque ad predictum limitem permittebat. Viri quoque qui non puri casti erant
ab interiore aula. nec non et puri a sacerdotibus prohibebantur. Quinimmo ex ori
gine sacerdotum genus ducentes debilitates tamen certatis ea sacerdotum honore
non fungebantur cum incolumibus intra limitem aderant. partemque generis sui
sequebantur. et vestibus plebeiis utebantur. quoniam sacerdotali veste solus qui
sacra celebrabat amiciebatur. Ad altare vero et ad templum accedebant
sacerdotes omni vicio carentes. veste byssina amicti. et maxime a mero
abstinentes ac sobrii religionis metu. ne quid res divinas faciendo peccarent.

Pontifex autem non cum ipsis semper ascendebat. sed diebus quibusque septimanis
per singulos menses kalendis. et si quando patria festivitas atque annua ab omni
populo agebatur. et sacrificabat velamine preciso quod tectum erat a femore usque
ad genitalia lineo his inserens demissiorem usque ad pedes. et iacin
ctinum desuper induitur rotundum ex quo fimbrie dependebant. altius
aurea tintinnabula malaque granata sustinentes. tintinnabulum quidem
tonitrua. mala vero fulgura designantibus. Pectoris autem vestimentum unum
cingebant v. coloribus variatum. hoc est auri et purpure. cocci. byssi et iacincti.
Habebat et clamidem temperatam in qua multa aurum erat. et habitum tho
racis similem videbatur. Quibus autem aureis fibulis aspidum specie iunge
bantur, quibus inclusi erant optimi maximique sardonices. scripta preferentes
xii. nomina gentis iudee. Ex altera vero parte xii. pendebant alii lapides in
iiii. partes terni divisi. hoc est sardius. topazius. smaragdus. antrax. iaspis.
saphirus. achates. ametistus. ligurius. onix. berillus. crisolitus. quorum singulis
singula tribuum cognomina erant inscripta. Caput autem byssina thyara conte
gebatur iacincto coronata. et circa eam alia corona erat aurea. scripta ferens
sacras litteras que sunt iiii. elementa vocalia. Ea autem veste utebatur si quando
adyta intrabat. Solus autem in anno semel intrabat. quo die cunctos deo ieiunare mos erat.
et civitate quidem et templo ac moribus et legibus terrarum diligentius re
feremus. nunc enim pauca super his exponenda sunt. Turris autem que vocatur an
tonia sita erat in angulo duarum porticuum que ad occidentem septentrionemque
spectarent. In saxo autem erat exstructa l. cubitis alto. et undique prerupto.
Quod opus fuit herodis regis. ubi maxime ingenii sui magnificentiam de
monstravit. Primum enim a radicibus saxum ipsum levatis crustis obtege
bat. quod et decus adderet operi. et facile delaberentur qui illuc ascen
dere temptavissent. Deinde ante porticus turris edificium murus erat cu
bitorum trium et inter hec omne spacium antonie turris in quadringentis cubitis
erigebatur. Intus autem habebat regie latitudine ac descriptionem divisam
in omnem usum. habitatione et genera et species. id est atria et balnea. et
aulas castris aptissimas. ut quantum ad usum pertinet necessaria per
civitas esset que turris. magnificentia vero palacium. Instar vero turris tota
habitu formata. iiii. aliis turribus per angulos cingebatur. Quarum due l.
cubitis erant alte. alie lxx. cubitis eminebant. ut ex ea tantum
templum videri posset. Que vero porticibus iungebatur murumque descen
habebat. ubi custodes commeabant. Semper namque in ea romani milites per
sidebant armati. nec quid populus festis diebus novum committeret observabant.
Castro enim erat impositum oppidum. oppido autem templum. templo autem an
tonia turris. De civitate quidem ac muris eius cum scribere plenius cupimus
in presentia satis dixi.

Pugnacissima vero multitudo intra civitatem circa symonem erat hominum x.
milia preter ydumeos qui habebant l. duces quibus ipse quasi omnium dux preerat.
Ydumei autem qui erant eius partium cum cetero numero v. milia. x. duces
habebant. Iohannes autem qui templum occupaverat habebat vi. milia armatorum
quos xx. duces regebant. His autem accesserant bellum inter se gerentibus
reliqua pars ab utrisque corripiebatur. Tenebat autem symon superiorem civi
tatem. murumque maiorem usque ad cedron. partem antiquioris muri quantum
a syloa flectitur ad orientalem partem. Iohannes autem templo et circa templum omnibus
incensis. medium bellum quod inter se gerebant spacium aperuerat. Nec enim castris
romanorum prope murum positis. intra civitatem sedicio quiescebat. sed ad primum
eorum impetum paulisper quiescentes mox ad morbum pristinum redierunt.
Utrimque per sua parte quisque pugnabat omnia faciendo que obsidentes op
tabant. Nichil enim peius a romanis passi sunt quam sibi ipsis irrogabant. Civi
tas quidem hierosolima graviores casus passa est priusquam subverteretur quam ex
debellaverit maius aliquid perfecerit. Sedicione enim civitas cum incolis interiens
hac romanis cum sua ignominia et eorum gloria incumbenda tradidit. Hec autem
librum quilibet legens inveniet quid utrisque fortuna indulserit.

Is quam intra civitatem via se habebat. titus cum electis equitibus foris circuiens
qua parte muros aggrederetur explorabat. Hesitanti autem quia nec ab ea
parte qua vallis erat pedibus adiri poterat. et ex alio latere prior murus contra
machinas firmior videbatur. placuit ei ad tumbis pontificis monumentum
ubi humilior erat civitas invadere urbem. Neglecta enim erat ibi munitio.
eo quod nova civitas non satis frequentabatur. Hic titus collustrante quodam
ex amicis eius nomine nicanor ad murum levi sagitta percutitur. cum primum
cum iosepho ad murum accessisset. et pacem iudeis temptasset suadere. Iam
autem cesar cognitis eorum conatibus et quod salutem sibi optantibus inferre vellent.
exercitum in obsidione. simulque suburbana militibus vastare precepit colle
ctaque omni materia iubet aggeres construi. Diviso exercitu in opera medio
in aggeribus iaculatores et sagittarios constituebat. et ante eos balistas et ma
chinas quibus excursus hostium prohiberentur. et qui ex muris obstare temptarent.
Cesis autem arboribus mox nuda suburbana spoliata sunt. et collectis lignis
in aggeres totius exercitus mente ex opere. nec iudei segnes erant. Nam in
excursibus rapinis et cedibus romanos affligebant. et cum lapidibus et
sagittis aggerem construentibus minuebant. et per cuneos excedentes manus
conserebant. Operantes autem minora scuta super caput exposita protege
bant. omnibusque agminibus contra excursus erant machine comparate mirabi
les. Decima autem legio cum balistis vehementibus et tormentis saxorum non solum
irruentes iudeos. sed et super murum stantes enecabant. Nam et singula saxa
que iaciebant talenti pondus equabant. et ultra modum stadia aut tria ibant. Ictus autem
non solum priores qui offendisset. sed aliquando posterioribus quoque intolerabilis erat.
Iudei autem primo cavebant a lapidibus quod erant candidi. nec tantum sono ac
strepitu noscebant. sed et claritudine perspiciebant. Denique speculatores
in turribus ponentes indicabant quando impelleret machina saxumque iaceret. cla
mantes patria lingua filius venit. Discedebant et in quos veniret atque prevertebant.
et ita eveniebat ut illis declinantibus lapis irritus incideret. Proinde contra
romani excogitaverunt atramento decolorare lapides. Tunc enim missi lapides
non similiter incertos ictus habebant. multosque simul uno impetu corrumpebant.
Sed nec male affecti iudei copiam romanis dabant aggeres exstruendi.
et contra eos molicione atque audacia die noctuque prohibebant. Perfectis
autem operibus plumbo et ligno et aggeribus tanto fari spacium quod erat ad muri
mensuram. nec enim aliter id fieri poterat. quoniam desuper iacula perdebant. Cumque
pares intervallo arietes invenissent applicavit eos. Propterque dispositis ma
chinis tantas ne ex muro arietes prohiberent. ex tribus partibus muri pul
sari iubet. Sonitu autem circumstrepente civitate. clamor ingens editus
fuit est. et sediciosos pavor invasit. et quia periculum commune utrisque videbatur.
communem iam pugnare cogitabant. Vociferabantur et inter se dicentes quod sua
pro incommoditate sua tardare vellent. salute in presentia contra romanos conspirare
deberent. Symon quoque precone misso volentibus exemplo ad murum egredi
accepta fecit. et iohannes similiter fecit. Illi quoque oblitis odiorum atque discordiarum suarum
in unum corpus coeunt. murumque amplexi faces inde quam plurimas iaciebant.
contra machinas romanorum. et contra impulsores arietum. eosque sine inter
missione telis petebant. Audacissimi et catervatim prosilientes machinarum
tecta dissipabant. hisque appositis irruentes perpauci quidem paucam plura
vero audacia proficiebant. Semper autem aderat titus laborantibus romanis et
iuxta utrasque machinas equitibus et sagittariis ordinatis igne quidem iudeos
ferentibus prohibebant. iaculatores vero a turribus reprimebat. nocendi tempus arietibus
faciens. Murus tamen ictibus non cedebat. nisi quod xv. legionis aries eo

monte angulum erit. per tantum murus stabat in columnis. Cum autem ab excelsioribus uiderent quieuisse et romanos iudeos abscessisse pro formidine arbitrarentur: iudei iuxta turrim hyppicos egressi igneo opibus iniectis et armati usque ad castra romanorum procedebant. Horum autem audacia romani qui ipsi erant exercitati sunt. qui procul aberant conuenere. Romanorum autem disciplina uincebat audaciam iudeorum. et illis primos offendisset in fugam uersis. alios qui conueniebant instabant. Grauis autem circa machinas pugna commissa est. iudeis incendere, et romanis incendium prohibere certantibus. Incertusque clamor tollebatur, ac multi qui in fronte steterant occidere. Iudei autem confidentia superiores erant: ignisque opera tangebat. incensaque omnia pene cum instrumentis erant: nisi quidam electi milites uiriliter restitissent. et titus cum potentissimis equitum irruens in iudeos xv. occidisset primos et alios in ciuitatem compulit: et sic aggeres ab incendio liberauit. In hac autem pugna unum ex iudeis uiuum capi contigit. eumque titus crucifigi ante muros iussit: si forte reliqui hoc uiso territi cederent. Iohannes autem dux ydumeorum, de quo superius retulimus, dum ante muros cum noto suo milite romano loqueretur, a quodam arabe in pectore sagitta percussus est. Hic tristitiam magnamque et iudeis luctum reliquit et seditiosis merorem. Nam et manu promptus erat et sapientia nobilis.

Nocte quoque insecuta incredibilis tumultus romanis incidit. Nam cum titus cesar tres turres quinquagenum cubitorum construi precepisset et in singulis per aggeres singulas posuisset, ut iudeos in muro stantes facilius in fugam uerteret, una earum sponte sua intempesta nocte lapsa est. Ingenti uero sonitu facto, metus occupauit exercitum, et iudeos aliquid conari suspicati, ad arma currebant. Cumque nemo quid accidisset referre posset: diu querentes aliud aliud opinabantur: nullisque interuenientibus hostibus: se inuicem et ipsos timebant. signumque diligenter singuli a proximis requirebant, tamquam iudei castra iam possiderent, lymphaticoque terrore capti uidebantur. Titus autem cognitis que acciderant, omnes indicari iussit, tandemque tumultus eo nuntio compescuit. Iudei autem cetera fortiter sustinentes male exceptis quas titus contra eos fecerat afficiebantur. Machinis enim leuioribus et iaculatoribus et sagittariis, saxorumque tormentis infirmi ferebantur. Earum autem celsitudinem capere non poterant, et turres excidendi spes non erat: neque incendi poterant, cum ferro tegebantur. Item et arietem uitare non poterant, qui sine intermissione feriens eos paulatim perfringebat. Itaque iam muro cedente magno arieti romanorum, quem iudei niconem uocabant, eo quod omnia uinceret; quia et antea iudei defessi erant pugna et uigiliis, cum longe ab oppido pernoctarent; tamen et cum murum sibi superuacuum esse crederent, quia alia duo munimenta superessent, lassatique plurimi recessere, paucis ad murum relictis.

Cum autem romani primum murum incontra iam arietes perrupissent, omnes iudei ad secundum murum relictis custodiis refugerunt. Romani autem qui primum irruperant portis patefactis exercitum recepere. Romani ergo hoc modo primo muro potiti die xv. nonarum maiarum, partem eius maximam diruunt, ad uictorialem ciuitatis partem quam antea cestius uastauerat. Titus autem cum romanis occupato omni spatio quod inter cedron fuerat, et illic ultra sagitte iactum a secundo muro separat, expugnationem statim aggressus est. Iudei autem partiti muri fortiter restitere. et iohannes quidem cum sociis ex antonia et uictoriali porticu pugnabat. Symonis autem manus iuxta monumentum iohannis aditum clauserant usque ad portam qua hyppico turri aqua inducebatur. Sepe autem prosilientes e portis eminus dimicabant: sagittarumque armis inflicti, quamuis romanorum disciplina propter imperitiam uincebantur, in malis autem certamine romanos superabant. Romanos enim tegebat fortitudo ac scientia. iudeos autem audacia, quam timor alebat, sustentabat: et quedam natura constantia in calamitatibus. Iudeis et suberat spes salutis, et romanis cita uictoria. Neutros autem lassitudo fatigabat, sed aggressiones murorumque oppugnationes et excursiones crebri per totos dies cunctis agebantur: nullaque prelii species aberat. cum a prima luce incipientia usque in somnum et diei quam nox dirimeret: iudeis metuentibus ne romani murum perrumperent; illi uero ne iudei eorum castra inuaderent. Itaque in armis pernoctantes, prima luce uterque ad pugnam parati erant. et iudei certabant quis esset primus ad periculum ut ex hoc honoraretur a ducibus suis. Romanos autem ad uirtutem hortabatur consuetudo uincendi, qua uinci persueuerant, crebreque militie et exercitationes assidue, imperii magnitudo. Ante omnia uero titus semper ubique presens aderat. et quod bene decertasset testis erat. et premium rependebat. Preterea fructum erat principi cognoscere uiros fortes in certamine, et ideo multorum alacritas maior uiribus demonstrata est.

Denique ipsis diebus iudeorum acie instructa, et telis utrimque missis, quidam longinus de numero equitum ex acie romana progressus, in mediam aciem iudeorum irruit. Hisque turbatis hoc impetu, duos ex eis fortissimos peremit. unum obuiam tendentem ore percusso. et alterum eodem telo quod priori extraxerat cum suo latere refugientis, et e mediis hostibus ad suos saluus rediit. Ille quidem ob uirtutem insignis erat, sed multi emuli eius fortitudinis extitere. Iudei autem neglegebant quid paterentur, et tantum quam multos romanos afficerent cogitabant. mortisque his leuissima ducebatur, si quo hoste interfecto occidissent. Titus autem non minus saluti militum quam uictorie consulebat: et temerarios impetus desperationem esse dicens, et solam esse uirtutem siquis prudenter et caute sine periculo incommodi forte faceret, et in se re que prouidit non ... uiros esse precipiebat. Itaque in uictoriali parte medie turris applicat arietem. in qua iudeus quidam uersutus ac subdolus castor nomine cum aliis x. suis militibus delitebat, fugatis ceteris formidine sagittarum. Hi ergo paulisper sub thoracibus aliquandiu quieuissent: concussa turri surgunt. Extentisque manibus castor uelut supplex titum cesarem implorabat: et uoce miserabili ut sibi parceret obtestabatur. Titus autem pro sua simplicitate credulus, iamque iudeos existimans belli penitere, arietis impulsiones cessare iubet, et sagittarios a supplicibus prohibuit. et castori quid uellet eloqui permisit. Cumque ille respondisset ad fedus se uelle descendere, titus gratulari se ait si omnes eadem sentire uoluissent, paratumque animo fidem pacis et ciuitati dare. Sed cum ex illis x. castoris sociis v. eadem supplices se esse simularent, ceteri quinque nunquam se romanis seruituros clamabant, dum mori liberis liceat. Dumque illi super hoc ambigerent, interim cessabat expugnatio. Castor uero etiam symonem et iudeos per internuntios ammonebat, ut dum cessaret oppugnatio de rebus urgentibus consilium caperent: se enim uelle paulisper illudere imperatorem et romanos. Simul autem hoc agens, uidebatur titum ad pacem inuitare commilitones suos. Illi autem uelut hoc refellentes, in thoracas nudos gladios infigebant, et quasi semet ipsos uulnerassent, retro sunt in ciuitatem cadebant. Titus et qui cum eo erant obstupuere ex tanta eorum pertinacia. cum ex inferiore loco calliditatem eorum uidere non possent, et mirabantur simul eorum audaciam, et calamitatem miserabantur. Interea castorem ad nasum quidam sagitta percutit. Et ille telum extractum tito cesari ostendens, iniquo se perpeti querebatur. Titus autem accusato eo qui hoc fecerat, iosephum direxit ut castori dexteram porrigeret. Verum iosephus non se iturum respondit, cum eorum perfidiam non ignoraret. et amicos suos qui uoluerunt ire prohibuit. Cum uero quidam eneas ex perfugis se iturum ad eum dixisset, iubebat eum castor ut et argentum quod secum portaret susciperet. Adhuc cum ille studiose aperto sinu accurrisset, ille super eum saxum magnum demisit. Et ipsum quidem qui precauerat ferire non potuit, alterum uero militem qui aduenerat uulnerauit.

Titus autem fallaciam eorum uidens, intellexit misericordiam in bello nocere. minusque calliditate decipi sentiens, iracundia fraudis arietis impulsionibus uehementius utebatur. Castor autem eiusque socii turrim iam cedentem incendunt, et per flammas in eius demissi cauernam, iterum magnam opinionem apud romanos fortitudinis habuerunt tamquam se ignibus tradidissent. Capit autem hac parte murum titus

die quinto postquam primum murum ceperat. fugatisque iudeis cum ipse introiuit cum mille electis equitibus et cum armatis ubi noua ciuitas et lanarum uenditores erant et fabri que erant, uestiumque mercatus. et ad murum angustie itinerum se tendebant. Cum uero titus si statim distinxisset murum uel maxima parte, uel quod cepit belli lege uastasset: nullum credo dampnum uictorie fuisset admixtum. Nunc autem iudeos male tractando excitauit in spatiis, cum licenter ad discessionem non dilatauit. Nec enim quibus consulebat insidiatores esse putabat. Denique postquam secundum murum ingressus est, neque occidi quemquam permisit eorum quos comprehendebant: neque domos incendi. sed et seditiosis si pugnare uellent sine plebis detrimento copiam dabat: quin ipsis plebi fortunas proprias se redditurum pollicebatur. Plurimum namque pendebat sibi ciuitatem seruare, templum uero ciuitati. Bellicosis autem preterea ducebatur humanitas. mortemque plebi denuntiabant, si quisquam uerbum de traditione fecisset, pacem ue nominasset. Romanis autem qui introierunt iudei per uarias angustias obstabant, et alii ex edibus et alii per superiores portas egressi pugnare ceperunt. Quibus rebus perturbati custodes romanorum de muro sese dimiserunt, et ad castra recessere. Clamor autem audiebatur romanorum militum intra ciuitatem, eo quod ab hostibus cingerentur. foris autem degentium clausis commilitonibus metuentium. Crescente uero numero iudeorum, et per locorum peritiam itinerum scientia preualentes multos romanorum trucidabant: et ab ciuitate pellebant, cum magna necessitate resisterent. Nec enim multis simul fugiendi copia per angustias muri patebat. omnesque pene qui intrauerant perempti fuissent, nisi titus eis opem tulisset. Dispositis enim per summa itinera sagittariis et ubi plus erat multitudinis ipse astans missilibus hostes abigebat, et cum eo domitius sabinus urbanus et in illo prelio comprobatus, dimicauitque cum sagittis eos prohibens accurrere, donec omnes milites recessissent. Romani ergo cum secundo muro potiti, ad extremum a iudeis pulsi sunt. Oppidanis ergo quoque pugnaces erant spe creuerunt: et de secundis rebus amentes erant. et neque romanos ausuros esse iterum ad ciuitatem accedere suspicabantur: neque se uinci posse si ad pugnam processissent. Nam quamuis erant, officiebat eorum sententiis deus. et in malis publicis alebantur, et sanguine ciuitatis uiuebant. Propter bonos autem continebant excidium, et penuria uictus iam multi defecerant. Seditiosi autem prudentiam suppliciis reputabant interitum, et solos eos qui paci non concordarent saluos esse cupiebant. contra uero multitudinem uelut onus quoddam consumi gratulabantur. Romanos autem cum iterum ciuitatem ingredi conarentur armati prohibuere, et disiectis muri partibus obiectu fortissimorum uirorum permuniunt. Triduum sustinuere romanos fortiter dimicantes. Quarto autem die titum uehementius aggressum neque ferre potuere: sed in coacti sunt quo et antea refugerant. Titus autem denuo muro potitus statim eum ex uictoriali parte deposuit, et in meridiana parte turres presidia collocauit. Iamque tertium murum aggredi cogitabat. Uidebatur enim breuissimi temporis fore obsidio, spatiumque consilii seditiosis esse dandum, si forte aliquid de obstinatione seditionum aut metu famis dimitterent. Nec enim diutius predas eis posse sufficere. et ipse otio commode utebatur. Cum dies aduenisset quo militibus oportebat alimenta distribui, in conspectu hostibus loco iussit duces ordinato exercitu pecuniam singulis numerare. Illi autem plaustris armis procedentes, et equis ornatos equos ducentibus: loca suburbana per multum spacium auro argentoque lucebant. Illo autem spectaculo nichil aut suis iocundius aut horribilius hostibus uidebatur. Metus enim quis audacissimos inuaserat, omnem simul exercitum armorumque pulchritudinem conspicientes, uirorumque ordinationem. Et forsitan ad illam speciem seditiosi animos mutauissent, nisi desperassent a romanis sibi ueniam dandam ob inmanitatem scelerum. Quinto ergo die cum titus uideret iudeos nichil pacatum cogitare, bifarie diuiso exercitu contra antoniam et iohannis monumentum aggeres inchoauit, existimans se superiorem ciuitatem capere cogitans, et per antoniam templum. Nam nisi antoniam cepisset, ne oppidum quidem tutum erat obtinere. Iuxta utrumque ergo quoque duo aggeres erigebant, et sepe a iudeis infestantibus prohibebantur. At per antoniam et a sociis iohannis aggeres erigi non sinebant, cum machinis iam uti didicissent. Paulatim enim usus cotidianus attulit peritiam. Habebant enim balistas ccc. et xl. tormenta saxorum, quibus difficiliorem aggerum extructionem romanis efficiebant. Titus autem saluam sibi fortunam fore sciens, et perituram esse ciuitatem, et obsidioni uehementer instabat, et iudeis penitudinem suadere non cessabat, et consilium factis ammiscebat. Rogabat et iosephum ut patria lingua alloquia ad contiones faceret, sperans eos ex cubilis hominis quem et ciuem nouerant et principem habuerant aliquid remissuros.

Iosephus itaque murum circuiens, simulque extra iactum teli stans, unde exaudiri facile posset, orabat iudeos ut sibi et templo ac patrie parcerent, nec essent aliorum duriores, qui pro eis uiderent et cecidisse muros firmiores et extantis infirmiores superesse. Romanorum quoque uires cognoscere sustineri non posse. hisque seruire consuetum non esse inexpertum. Nam licet pulchrum non sit pro libertate pugnare, tamen id decebat in principio fieri. Semel autem subditum, et qui multo tempore paruerit, excutere iugum excutere uelle mortis cupidum ac libertatis amatorem uideri. Debere autem dedignari dominos humiliores in quorum potestate non sint omnia. Nam quid romanos aufugere non quid preter est aut frigora aut inutile? Omnis enim fortuna usque ad romanos, et imperium totius orbis fundatum est in italia. Quibus nec ipsi resistere, cum ex magna parte capta sit ciuitas. Nec enim latet romanos quod famis teneat ciuitatem. et in quidem consumitur plebem, continuo et bellatores interituros. Nam et si romani desierint, et ab obsidione cessauerint, tamen uobis inexpugnabile bellum assidebit famis inopia. Oportunum ergo ante intolerabilem inopiam et calamitatem mutare sententiam, et dum licet salutare consilium capere. Sic enim romani natura in imperio mansueti, atque natiuitate prefertur utilitatem. Utile enim putare neque ciuitatem uacuam uiris neque desertam habere prouinciam. et ideo imperatorem titum nunc eis uelle dexteram iungere. Nec enim unquam salutem dabit, si lege belli ceperit ciuitatem, quique in exercitus cladibus eis parceret multas. Nam armis et manibus cum romanis bellum geritis, qui in quibus alius sic uicerit. Quin autem deus omnium conditor non iudeorum defensor est, fecit. Non respicitis uos pro gestis pugnantes et quantum auxiliatorem uiolastis? Non recordamini opera diuina parentum, et quanta bella aliquando pergerunt? Ego quidem facta dei narrare auribus indignis horresco. sed tamen audite ut cognoscatis uos non solum romanis, sed et deo resistere. Proauus uester abraham nomine cum cccxviii. multa milia prostrauit. Dicatis latum nostrum gentem in egyptum, qui cum annis cccc. tyrannis ac regibus alienis subiacerent: cum armis ac manibus ulcisci non possent, semetipsos deo potius commisere. Et quis nescit egyptum repletam omnigenum serpentium, omnique morbo corruptam? Que iam infructuosa nili defectione et continuas x. plagas, usque quo nos de terra illa eicerit. Sed et rapta nobis sancta archa non gentium palestina et dagon deus eorum cum tota gente quam rapuerat. Corruptis enim eorum corporibus et cum cibo uisceribus eorum exhaustis, cymbalorum ac tympanorum sono reportauerunt eam ad nos. Deus erat quod hoc parentibus nostris administrabat, eo quod omissis manibus ac armis ei iudicio commiserunt. Nam assyriorum rex sennacherib totam asyam diuinans cum ad hanc urbem castra posuisset, non manibus humanis cecidit. Nam patres nostri ab armis quiescentes in orationibus erant: et angelus dei una nocte infinitum deleuit exercitum, id est c. lxxx. v. milia. Seruitus et seruitium patrum nostrorum in babilone per annos lxx. ubi exulantes non ante libertatem respexere quam deus eam donaret. Sed nos [illegible] gesta [illegible] neque digne possum [illegible] nos [illegible] quod nobis salutem suadere [illegible] quod nos [illegible] facta contentus. Nam sub antiocho rege, nec dicere ea tolerastis, quorum contra die facta continuatis. Nam sub antiocho qui epiphanes dictus est obsidente ciuitatem multis modis offensa deum, maiores nostri cum armis progressi, ipsi quidem in pugna perempti sunt, et ciuitate

…tas ab hostibus direpta est, sed cum preteritum et .xi. menses desolata manserit, et pluribus iterum obsessa est. Ipsos romanos quasi contra vos ad militiam provocavit omnis vestra impietas. Unde primum servire cepimus? Nonne a seditione maiorum? Cum aristobuli et hyrcani furor et contentio pompeium adduxit civitati, tunc primum deus nos servituti romanorum subiecit. Antigono et filio aristobuli regnante, deus iterum captivitate persequebatur delinquentes, et herodes filius antipatris sossium et romanum adduxit exercitum, et circumdati per sex menses obsidebantur, donec capti peccatorum suorum supplicia pependere, et ab hostibus civitas direpta est. Oppugnationi [?] … sine dubio coheret excidium. Nam quid ex his que legis conditor benedixit gestis, et quid horum quod execratur est pretermisistis? Nam et illos qui perierunt impietate superastis, occulta dedignati peccata, hoc est furta, insidias, adulteria, et apertis rapinis cedibusque certatis, et novas et maleficiorum vias excogitastis. Sed cum quoque templum factum est omnium receptaculum, et indigenarum manibus pollutum est locus quem romani ex tam longinquo adorabant. Nunc ergo post hec omnia illum in quem tam impii fuistis vel auxiliatorem vobis speratis? Valde iusti supplices estis, puris quoque manibus adiutorem vestrum rogatis. Romanam ergo sollempne posse [?] tributum. Quod patres vestri eorum parentibus pensabant … hoc impetraverunt, neque destruerent civitatem, sed iam neque omnino tangunt. Concedunt quoque vobis familias liberas et possessiones vestras tenere, sacrasque leges salvas manere patiuntur. Insania est profecto deum sperare talem circa iustos fore qualis erga iniustos apparuit. Porro scit et statim ulcisci cum oportet. Denique assyrios prima nocte qua castra civitati admoverant fregit. Quod si et nos iusti essemus, romanis nec sic deus ut assyriis irasceretur; et primum quo gentium manu pompei invasit, et post illum sossius super nos ascendit, et galileam vespasianus excidit, et postremo nunc titus super nos irruit. Sed neque magnus pompeius neque sossius aliquid passi sunt, et cum tanta victoria ceperunt. Vespasianus quoque ex bello quod nobiscum gessit et imperium adeptus est. Tito et nunc uberiores fontes profluunt, qui vobis prius aruerant. Denique ante adventum romanorum scitis syloa et omnes fontes extra civitatem adeo defecisse, ut et aqua venderetur. Nunc autem ipsi fontes hostibus vestris tam largi sunt, ut non solum ipsis et iumentis, sed hortis quoque sufficiant. Itaque deum sanctis relictis fugisse putaverim, hisque nunc adesse cum quibus bellum geritis. Quod autem apud vos agitur que celatur, quod non et inimicis planum factum est? Iniquitates vestre velut in propatulo nemine latent, itaque dies singulos certamen habetis quis peior sit, atque tam nequam iniquitatem demonstrare contenditis. Verumtamen est reliqua salutis via si velitis, et divinitas confessis ac penitentibus solet esse placabilis. Ferrea pectora et pudenda vos iam virtute parte [?], convertite oculos et aspicite quam magna pulchritudine pereat quale oppidum, quale templum, quam multarum gentium munera. Quis in hec flammas adducet? Quis hec iam non esse desiderat? Certe que digni salvi esse debeant. O duri et lapidibus stolidiores, si hec non vertitis luminibus, saltem familiarum vestrarum miseremini. Versetur in conspectu cuique filii, coniuges et parentes, quos paulo post aut bellum aut fames absumet. Scio quia mea cum his periclitabitur mater, et coniunx et familia non ignobilis domusque olim clarissima. Et fortasse propterea me hec quasi vobis suadere credite. Interficite illos, accipite mercedem salutis vestre sanguinem meum. Ipse quoque mori paratus sum, si tandem vobis meis consentiatis.

Hec iosepho vociferante cum lacrimis, seditiosi quidem neque flexere animos nec illa attendebant. Populus vero ad perfugiendum commotus est, et alii quidem possessionibus suis aliisque rebus pretii exiguo precio venundatis, solidos ne latrones eos deprehenderent transglutiebant. Cum vero ad romanos elapsi fuissent, exonerato ventre habebant victui necessaria tito eis dante. Titus autem plerosque per agros quo vellet quisque pergere dimittebat.

Iohannes autem et symon cum sociis ne pateret exitus civibus, exitum et romanis aditum, omnia loca obstruebant, et qui in suspicione perfugiendi incidisset continuo necabatur. Et divitibus quidem manere sicut perfugere par causa erat moriendi. Nam quisque tamquam perfugere propter patrimonium voluisset occidebatur. Cum fame autem crescebat desperatio seditiosorum, et in dies singulos utrumque malum amplius accendebatur. Palam autem in civitate nulla frumenta erant. Irrumpentes autem seditiosi scrutabantur domos, et si quidem repperissent aliquid, ex tabis eos qui negaverant verberabant; si vero nichil invenissent, quasi diligentius celavissent tormentis eadem afficiebant. Multa et clam substantia uno frumenti modio qui ditiores erant, a pauperibus hordeo permutarent. Inclusi deinde in intimis tectis quidam summa penuria infectum triticum comedebant, et panem alii efficiebant, ut necessitas et metus monuisset. Et mensa quidem nusquam apponebatur, sed incocta igni subtrahentes diripiebant. Miserabilis autem erat victus dignusque lacrimis spectaculum, cum potentiores habundarent, infirmiores penuriam deplorarent. Quippe fames super omnes clades hec. Nichil sic perdit hominis ut pudor. Nam quod reverentia dignum est, in fame neglegitur. Denique uxores viris et filii parentibus, et quod est miserrimum, matres infantibus cibum ex ipso ore rapiebant, et marcescentibus inter manus karissimis nemo parcebat qui vite gustus auferret. Comedentes vero seditiosos non latebant, sed ubique aderant qui cibum diriperent. Nam sicubi clausam domum vidissent, eos qui intus erant cibum capere hoc indicio suspicabantur. Itaque ruptis foribus irruebant, cibumque inter dentibus pene ex gutture revocabant ipsis faucibus strangulatis. Verberabantur senes ne cibum absconderent, lacerabantur mulieres ea que tenerent in manibus occultantes, nullaque miseratio canis capitis erat vel infantie, sed abstractos pueros ex buccella pendentes humo allidebant. Si quis autem intercurrentes ante venisset, quod quis rapere fuerant devorasset, tamquam lesi crudeliores erant. Acerbissimos autem cruciatus excogitabant, ut alimenta reperirent. Obstruebant et genitalium vias, ne virgis acutis pudices transfigendo, horrendaque et auditu quis patiebatur propter unius panis negationem et propter unum pugillum farine. Tortores autem nec esurientes minus et crudeles viderentur quam necessitas sperarent. Exercentes autem dementiam suam … his occurrebant qui per romanorum custodias agrestis holeris herbarumque gratia colligendarum noctu discedebant, et cum iam se hostes evasisse credebant, que attulissent eripiebant, multumque supplicantibus et horribile dei nomen implorantibus ut aliquam saltem partem concederent eorum que periculo suo collegissent, nichil dabant, gratumque videbatur si spoliati non perirent. Hec humiliores a seditiosis patiebantur. Honorati vero ac divites ad tyrannos producti, et falso accusati occidebantur, quod romanis prodere vellent civitatem. Cum autem quem symon expoliasset ad iohannem remittebatur, et quem iohannes spoliasset cum symon excipiebat, sibique invicem propinabant sanguinem populi miserorum, qui cadavera partiebantur. Dominandique causa erat in utrisque dissensio, scelerum vero concordia. Singillatim autem iniquitates eorum narrare non possum. Ut autem breviter dicam, neque aliquam civitatem umquam talia perpessam esse puto, neque ullam nationem post hominum memoriam malicia ferociore fuisse. Denique civitatem ipsi everterunt, et romanos invitos hac triste victoria adnitere coegerunt, tardique evenientem in templum ignem pene traxerunt.

Denique cum id ardere cum superiore civitate vidissent, neque doluerunt neque lacrimaverunt, cum apud romanos eorum qui hec paterentur. Verum hec postea declarabimus.

Tito aggeres perficiebantur, quamvis et non multos male afficerent. Parte vero equitatus ordinata iussit per valles ad alimenta comportanda exeuntibus insidias tendi. … his non nulli pugnatores. Audaciores autem faciebat ad exeundum fames, restabatque … lactantes ego [?] et ab hostibus capi. Deprehensi vero necessitate repugnabant, metuque supplicium sero videbantur supplicare. Post pugna…

196.

xl.

… liberatam, et autem morte variis penis cruciati, contra murum crucifigebantur. Tito quidem miserabilis videbatur ista calamitas, cum per dies singulos quingenti non numquam et plures caperentur. Sed neque eos qui capti erant dimittere tutum erat, tantamque servare multitudinem locus iam non erat. Milites autem diversis modis eos afficiebant ira et odio et ludibrio, quos cepissent. Iamque spatium crucibus deerat, et corporibus cruces. Seditiosi vero tantum defuit ut clade moverentur, quod et in contrarium eis cessit. Ad deterrendam enim reliquam multitudinem familiaribus eorum qui fugerant ad murum tractis, si qui propterea ad pacem priores erant, quid paterentur qui ad romanos confugerent demonstrabant, et quos comprehenderent omnes necarentur dicebant. Cavere multos perfugere cupientium inhibuit. Fuerunt autem qui statim de civitate ad romanos dilapsi sunt, velut ad certum supplicium properantes, et illatam ab hostibus mortem comparatione famis requiem ducebant. Multis autem titus captivis manum abscidi iussit, eosque ad symonem et iohannem misit, ut vel calamitate vel nunc saltem ad veniam deflecterentur animo, neque se compellerent ad excidium civitatis, sed lucrarentur in extremis voluntate mutata animas proprias et tam insignem patriam et templum. Simul autem aggeres circumeundo et operantes urgebat, velut factis verba non multo post secuturis. Ad hec in muro stantes ipsi cesarem ipsum et patri eius vespasiano maledicebant, mortemque se contempnere clamabant, eamque servituti preferre, omnia desiderabilia sua pro nichilo ducendo.

Antiochus quoque epiphanes cum romanis aderat, multos armatos secum ducens, et alia circa se … quos macedones appellabant, omnes etate pares, et proceres adolescentuli, more macedonum instructi armis et eruditi, unde et nomen habebant. Omnium autem regum qui romanis subiecti erant patrem eius commagenum felicissimum fieri contigit, priusquam fortuna mutaretur. Ostendit autem ille in senectute etate nullum ante mortem beatum dici oportere. Filius autem eius antiochus qui tunc cum romanis presens aderat, mirari se aiebat quid causa esset quod romanos adire muros pigeret. Erat enim ipse bellator natura promptissimus, tantumque viribus ut non multum peccaret audacia. Cum vero titus ad hec subrisisset, laboremque commune esse dixisset, antiochus cum macedonibus in murum impetum fecit, et viribus suis ac peritia cavebat tela iudeorum, sagittis eos appetens. Adolescentuli autem omnes preter paucos attriti sunt. Nam pudore promissionis diutius in pugna certaverant, et ad extremum multi sauciati recesserunt.

Romanis autem xii. die mensis maii aggeres inchoantibus, nono et xx. die perfecti sunt, cum vii. et x. dies laborassent. Ingentes enim iiii. aggeres facti sunt, et unus quidem qui erat ad antoniam a xv. legione fuerat extructus; x. vero legio in vicinali parte fecerat ubi stagnum est quod dicitur amygdalon, et eius distabat a xii. xxx. cubitis, et adhuc xv. legio quintam aggerem fecerat ad pontificis monumentum. Iam vero admotis aggeribus iohannes suffossa interius usque ad aggeres ad eos antoniam, dispositis per cuniculum sudibus opera suspendit, illataque silva pice ac bitumine oblita igne immisit. Succensis autem fulmentis fossa repente subsedit, et cum magno sonitu simul aggeres decidere. Primo autem cum pulvere fumus ex alto excitatus est, cum igne ruina concludente. Pereunte vero materia quam premebatur flamma tam clarior apparebat. Romanos ergo repentinum factum stupor occupat, molitioneque iudeorum egre ferebant, tamen se vicisse credentium, et spes eorum cassa refrixit. Aggeribus subvenire nimium utile videbatur semel aggeribus incensis.

Post biduum autem alios aggeres symon cum sociis aggreditur. Illa enim parte iam romani arietibus concutere murum ceperant. Tefteus autem quidam ex garsi civitate galilee oriundus, et megassarus quidam ex regalibus famulis, et cum his adiabenus filius nabathei … rapaces facibus in machinas romanorum irruunt. His viris neque audaciores ullo bello ex ea civitate apparuere, neque magis horrendi. Nam velut in amicos non ut in magnum hostium exercitum … sunt aut substiterunt; sed perrumpentes inimicos facto impetu machinas incendere. Acti autem missilibus et gladiis undique, tamen non prius a periculo semoti sunt quam ignis machinas invaderet. Crescente vero iam flamma romani concurrentes e castris auxilio properabant. Iudei autem eos ex muro prohibebant, manusque cum eis conserebant qui flammas conabantur extinguere, propriis corporibus nullo modo parcentes. Romani autem arietes igni subtrahere volebant, cum eorum tegmina cremarentur, et iudei et per flammas eos tenere certabant. Hinc autem in aggeres flamma transiit, et auxiliantes preveniebat incendium. Itaque romani flamma circumdati, cum servari posse opera desperaverunt, in castra descenderunt. Iudei autem magis instabant, cum semper eorum numerus cresceret ex civitate accedentibus auxiliis. Nam progressi usque ad munimina castrorum, cum eorum custodibus prelio decertabant. Erat autem quedam ante castra armatorum et acerbissima … sanctio romanorum, ut quo loco quilibet … cessisset, occideretur. Penalis ergo exitio gloriosa morte prelata stetere fortiter, eorumque necessitate simul ac pudore plurimi fugientium rediere. Balistisque in numero dispositis iudeorum multitudinem prohibebant nichil de corporibus propriis procurantem. Nam quoscumque obvios habuissent iudei cum his congrediebantur, et in spicula irruentes in ante ipsis corporibus inimicos feriebant. Titus ergo ad auxiliandum suis accurrens, multumque increpatis militibus, quod velut ex carcere contra se dimissis iudeis obsessorum fortuna ipsi paterentur, cum electis militibus a latere circumvenit. Illi autem cum in ora ferirentur, contra eum conversi dabantur. Mixta vero acie pulvis quidem lumina, clamor vero aures exsuperabat. Neque autem amicum quisque internoscere poterat aut inimicum. Iudeis autem non tam virium fiducia quam salutis desperatione perseverantibus, et romanos pudor armorum et glorie, et per se periclitantis cesaris reddidit fortiores. Itaque putaverim romanos ad extremum pro nimia ferocitate animorum totam multitudinem iudeorum fuisse rapturos, nisi citius se in civitatem recepissent.

Corruptis autem igne aggeribus romani sonno tenebantur, quod laborem longum una hora perdidere, et multi solutis machinis captum iri civitatem desperabant. Titus autem cum ducibus quid faceret deliberabat. Et calidioribus quidem placebat omni militie admoto impetu muros experiri, cum usque nunc iudei cum parte exercitus dimicassent, nec universi militis impetum minime tolerare possent; prudentiores aliter rursus aggeres fieri suadebant; alii sine aggeribus obsidere civitatem quousque fame interirent monebant. Ipsi autem tito cesari inhonestum videbatur et cum desperatis cum his pugnare qui propria morte convenient. Aggeres autem facere opus esse iudicabat impendio penuria egestus. Vero observare … nec circumdare posse civitatem ab exercitu propter magnitudinem et locorum difficultatem et ad excessus esse incautum, cum occultas vias excogitarent iudei tam necessitate quam locorum scientia, obsidioneque diutius protrahenda et victorie gloriam diminuere temporis longitudo. Causa securitatis … velle et celeritate victorie totam civitatem muro cingere festinarent, ita iudeos aut modis omnibus salute desperata civitatem tradituros, aut fame victos facillime capiendos. Quod sicut magnum opus videtur, considerare debet quod neque parvum opus romanos decet facere, neque sine labore aliquid magnum posse perfici.

His verbis duces hortatus, iubet eos exercitum in opera distribuere. Omnibus autem quidam impetus militibus incidit, ambitique parte vero soluti rectores inter se … ipsi et ordines certabant, et miles quidem decarcho, decarchus autem centurioni, hisque chiliarcho placere properabat. Chiliarchorum vero ostentatio usque ad duces pertinebat; ducum autem opera ipse cesar providebat, et per dies singulos circumiens opus inspiciebat. Incipiens autem a castris assyriorum, ad inferiorem cenopolim murum perduxit, et hinc per cedron ad eleona montem revertens a meridie montem complectitur, eique proximum collem … syloam, et inde ad…

accidente flexo edificio ad valle[m] fontis descendit, & subiens ad an[te]um pontificis monumentum ad vicinam redit partem, et hic herodis monumentum ab oriente clausum claustris suis coniunxit unde et murum inchoaverat. Murus quoque in omni xl. stadiorum erat. Totum autem opus tribus diebus decemque mensibus constructum, cum celeritas fidem careret. Muro quoque circumdata civitate, & per castella xiii. quae foris murum edificaverant custodibus collocatis, prima vigilia noctis ipse circumiens explorabat, secundam vero alexandro commiserat, & tertiam agminum ducibus. Somnum autem inter se vigiles sortiebantur, totaque nocte per castella circuibant. Iudeis itaque cum exeundi difficultate omnis spes salutis ablata est, aucta fames totas domos ac familias depascebat. Tecta & plena erant mulieribus exanimatis ac infantibus ac senibus mortuis, & adolescentes ac iuvenes tumidi & tumescentes in viis angustis iacebant. Sepelire autem funera sua pre fame non poterant, & eos quibus aliquid virium supererat, pigebat eos propter multitudinem mortuorum, & quod de ipsis erat incertum. Denique super eos quos sepelierant multi moriebantur, & multi vivi ad sepulchra properabant. Iustitia autem in calamitatibus nec fletus nec luctus erat, sed fame superabatur affectus. Siccis autem oculis et corruptis oribus qui tardi moriebantur eos qui ante se requiescerent intuebantur. Alta vero silentium civitatem plenamque mortuis nox comprehenderat, & latrones his acerbiores. Non solum in domos sed & in sepulchra ruebant & cadavera spoliabant: velamina corporibus subtrahentes cum risu egrediebantur, & gladiorum mucrones per ea ... tes in nullos iacentium adhuc spirantes ferri experiendi causa transverberabant. Si quis autem manu animi misereretur, ut occideret quem fame evaderet, superbissime negligebant. Animas autem efflantium quisque in mortis hora templum intuebatur, cum vivos relinqueret seditiosos. Illi itaque primo sumptu publico iubebant mortuos sepelire cum odorem ferre non possent, deinde cum non sufficiebant in valles eos ex muro precipitabant. Quas valles circumiens titus ubi plenas cadaveribus vidit altaque fame tabefactis corporibus defluentem ingemuit, & extensis manibus deum testabatur factum illud suum non esse. Civitas quidem talis erat effecta. Romanis vero cum nemo iam seditiosorum auderet exire cum eos meror & fames premeret, dies letos agebant, frumenti aliarumque rerum habentes copiam, et de syria proximisque provinciis. Multi autem iuxta murum astantes, magnamque alimentorum habundantiam monstrantes, sacietate sua famem hostium incendebant. Seditiosis autem nichil de crudelitate remittentibus: titus reliquias populi miseratus, et propter ea falte eos qui adhuc remanserant liberare, tunc aggeres inchoabat, quos difficulter materia reperiret. Omnes enim silvas circa civitatem proximas opera priora consumpserant, & ex lxxxx. stadio lignorum materiam congerebat. Et iiii. autem partibus aggeres contra antoniam erigebantur. Titus vero agmina circumiens, atque opus urgens, quod in manibus seditiosos habere ostendebat. Iudeis autem penitudo plane perierat, & animis ac corporibus separata utraque velut alienis utebantur, & seditiosorum animam nec affectio mansueta, nec corpora dolor tangebat, dum mortuam plebem quasi canes lacerarent, & replerent de languentibus carcerem.

Denique symon mathiam per quem obtinuerat civitatem in cruciatu perimit. Hic autem mathias boeti filius erat ex pontificibus populo fidelis et carus. Is cum a zelotis, id est a seditiosis sic imperantibus declaratum populus male tractaretur iohanne principante, persuasit populo ut symonem in civitatem reciperent contra iohannem. Symon autem ingressus postquam obtinuit civitatem, ipsum mathiam qui per se consilium dederat eque ut alios odio habebat. Interea tamen ut productum ante se et accusatum quod cum romanis sentiret, morte eum dampnavit, nec purgandi facultate concessa, et simul eum cum tribus filiis. Quartus enim ad titum perfugerat. Ille autem cum se rogaret prius occidi quam filios, eam gratiam quam ei civitatem aperuerat ut augeret ei dolorem, novissimum iussit interfici. Ille ergo super extinctos filios in conspectu suo iugulatur, coram romanis productus. Hoc enim symon preceperat, ut quasi eum irritarent ad quos perfugere voluisset; corporaque eorum sepelire prohibuit. Post hos ananias quidam pontifex filius masambali nobilis et scriba curie, vir fortis, ex turma gentium ducens, et cum his xv. ex populo clariores necabantur. Iosephi vero patrem conclusum asservabant, missoque precone denunciantes ne quis in civitate degentium eum colloqueretur cum eo, vel in unum convenire metu proditionis. Et eos qui hec deflebant ante questionem puniebant. Ista iudeus quidam iudas filius iudae ex numero prefectorum symonis qui turrim ab eo sibi creditam custodiebat, cum multos sine ira crudeliter necarent, sui magis prudentia convocatis x. fidelissimis contubernalibus ait: Quousque tandem hec mala sustinebimus? quin vero spe salutis tenemus servantes pessimo fidem. Certa fames oppugnat & romani pene intus sunt. Symon autem bene quoque meritis infidelis est, metuque sit apud eum esse, & apud romanos certa salus. Ergo tradito muro nos immo servemus & civitatem. Nichil autem grave symon patietur si cum de se desperaverit etiam penas pendet. Cumque ei x. illi multitudine consentirent, mane ceteros quos subiectos pro diversis dimisit, ne quid eorum que cogitaverat proderet. Ipse ergo de turri hora tertia romanos advocabat. Illorum autem alii superbia contempnebant, alii non credebant, alios & pigebat velut mox captos civitatem sine periculo. Titus autem cum ad murum accederet cum armatis, symon ante rem cognoscens, turrim velociter occupat. Romanis autem inspectantibus eos perimit, et pro muro precipitat corpora mortuorum. Inveniens autem ubique iosephus nec enim cessabat rogare iudeos ut se romanis traderent, caput lapide vulneratur, statimque attonitus concidit. Excursus autem factus est ad eum iudeorum, abreptusque esset in civitatem, nisi titus cesar misisset qui eum protegerent. Illis autem pugnantibus iosephus a romanis tollitur nichil quid ageret intelligens. Seditiosi ergo tamquam interfecto iosepho cum leticia exclamaverunt. Ductus autem hac fama per civitatem, ex qua residuam multitudinem meror tenuit vere perisse credentes, cuius fiducia perfugere cogitabant. Audito autem iosephi mater in carcere mortuum esse filium suum, secreto ad ancillas inquit: quod hunc fructum fecunditatis recepisset, quod nec sepelire sibi quidem filium licuisset, a quo sepeliri sperasset. Verum nec illa quidem mendacium diutius cruciavit, neque gaudium seditiosos refecit. Cito enim curato vulnere iosephus resipuit, progressusque clamabat illos sibi non multo post vulneris penas reddituros. Tamen populum rursus ad meliora hortabatur. Visus populis fiducia, seditiosis vero stupor incidit ex eius aspectu. Desperato autem alii statim de muro necessitate prosiliebant, alii velut ad pugnam cum lapidibus se progredi simulantes, mox ad romanos perfugiebant. Hos autem sevior fortuna quam intus pertulerant invasit, & famem quam domi reliquerant velociorem sacietate ad suum exitium apud romanos inveniebant. Ex media namque inflabantur, & velut morbo intercutis aqua tumidi vacuata replentes corpora dirrumpebantur. Periti autem desideria cohibebant, et paulatim cibum desueto corpori offerebant. Eos autem qui hoc modo servabantur stodiebant, alia plaga suscepit. Quidam enim ex transfugis apud syros deprehenditur e fimo ventris aureos colligens. Transglutientes enim solidos ut supra diximus ad romanos perfugiebant, quia cunctos seditiosi scrutabantur, et maxima vis auri fuerat in civitate. Denique xii. atticis comparabant quod antea xxv. valebat. Verum hac arte primum detecta, totis castris fama percrepuit, quod auro transfuge pleni venirent. Arabum autem multitudo & syrorum scissis ventribus transfugarum scrutabantur in eis aurum. Ego autem hac clade nulla seviore credo contigisse iudeis. Una denique nocte duorum milium patefacta sunt viscera. Titus autem hac iniusticia cognita, pene circumfuso equitatu iussisset horum malorum auctores iaculis appeti, nisi magna multitudo fuisset noxiorum. Convocatis autem auxiliarium ducibus & agminum romanorum, utrosque indignatus dicebat: si quidem suorum militum lucri causa hoc committerent, nec arma propria erubescerent auro argentoque facta, arabibusque ac syris in crudelitate similes existerent, illos mortificando qui in gratiam romanorum perfugissent. Mortemque interminatus est, si quis in eadem audacia culpabilis repertus fuisset. Ad legiones autem litteras dedit ut suspectos investigarent, et eos ad se perducerent. Verum profecto avaritia contempnit omne supplicium, sevusque hominibus lucrandi amor innatus est, nullaque omnino calamitas plus habendi cupidine comparatur. Immo vero hoc alios et morum habitu metu

subiungeret. Quos autem qui dampnaverat populum, omne iam salutis ad iniuriam uterat. Denique idem cum pena interdixerat cesar, occulte in perfugos adveniebant, et si quos ad eos transfugisse circumspectantes ne quis romanorum videret scindebant eos, et ex visceribus eorum nefandum questum trahebant. In paucis autem reperiebatur, et plerosque sola spes consumebat. Iohannes vero ubi rapine ex populo defecerunt, ad sacrilegium sese convertit, donaria templi invadens, & vasa necessaria ministerio dei, crateras & lanceas & mensas & urceolos, quos augustus eiusque uxor in donaria dimiserat. Romanorum enim imperatores honoraverant semper templum atque ornaverunt, tunc autem iudeus & alienigenarum dona detrahebat. Iohannes autem ad socios dicebat sine metu divinis abuti debere, qui pro deo & templo eius militarent. & idcirco sacrum vinum & oleum quod sacerdotes in sacrificium reservabant militibus suis distribuebat, quo illi sine horrore ungebantur et potabant. Non equidem recusaverim dicere quod dolor iubet. Puto si romani contra noxios tenuissent tardasse, aut hiatu terre devoranda fuisse civitatem, aut diluvio peritura, aut fulgure sodomitana passura.

INCIP[IT] LIB[ER] VII DE IUD[AICO] B[ELLO].

CLADES QUIDEM hierosolimorum in peius cotidie procedebat, cum seditiosi magis adversis accenderentur ipsosque & populum fames urgeret; & multitudo congestorum in civitate cadaverum visu horrendum erat, odoremque pestiferum emittebat. Annius enim eleazari filius transgressus ad unam portam que sibi credita erat, c. et xv. milia, & lxxxx. cadavera dixit exportata, ex quo die castra prope civitatem posita sunt ex die xiiii. mensis aprilis usque ad kalendas iulii. Hec autem immensa est multitudo. Nec enim ipse fuit appositus porte, sed publica mercede dividens, mortuos ex necessitate numerabat. Ceteros autem propinqui sepeliebant. Sepultura enim dicebatur mortuos ex oppido proicere. Perfugi autem nobiles omnia mortuorum cadavera. Trecenta milia porus estimabant. Aliorum vero numerum nullumque posse comprehendi. Frumenti autem modium dicebant talento venisse. Post autem vero muro civitas cincta est, nec herbas quidem colligere iam licebat, & ad hanc necessitatem quidam compulsi sunt ut cloacas rimarentur, boumque veterem fimum aliumque tritum sterculinum collectum, & quod nec visu tolerabile erat, in cibum sumebant. Hec romani audientes miserati sunt. Seditiosos autem ne videntes quidem penitebat, sed velut a pace ruerent plurima eodem exercitata conculcabant mortuos, & neque superabant miseria, neque horrebant, nec saltem sibi augurio fore putabant contumeliam mortuorum. Civium autem nece polluti ad externum bellum properabant, tamquam exprobrantes deo veniam supplicii sui tarditatem. Non enim spe victorie sed desperatione salutis feroci mentis. Romani autem quamvis plurimum in congreganda materia laborassent, tamen intra xx. & unum dies aggeres erexerant, attonsis silvis circa oppidum usque ad lxxxx. stadios. Erat autem miserabilis terre facies. Nam que antea arboribus & paradisis ornata fuerat, ea tunc deserta penitus undique nemoribus cedebatur. Nec ullus de alienigenis qui prius iudeam viderat, & suburbana civitatis pulcherrima, cum eius solitudinem tunc videret continere lacrimas poterat, et non gemere mutatione eius. Omniaque insignia pulchritudinis bellum deleverat, nec si quis subito advenisset qui locum prius noverat eum cognoscere poterat, sed presens quereret civitatem. Romanis autem ac iudeis finem operis aggerum par faciebat timoris initium. Nam iudei nisi aggeres exurerent, captam iri civitatem putabant; romani autem nisi et incensis his nec voluntatem pugnandi ultra se habere. Nam et materie defecerant, & labori corpora militum crebris afflictionibus cesserant. Verum civitatis cladibus tristi romani quam cives in ea degentes afficiebantur, & eorum impetu inexpugnabiles videbantur, & invicta magnitudo que calamitatibus alebatur. Nam quis eos intus his sedibus sustineat, quum malis ad virtutem incitantur. Romani ergo preterea cautam custodias & aggeres separaverunt. Iohannes autem cum sociis apud antoniam timens ne forte murus dissiceretur antequam arietes admoverent, aggressus est cum facibus aggerem, sed spe decepti remeaverunt. Nam ita non sine metu socii eius prosiliebant, et languidiores progressi quam solebant, romanos solito prompti instructos offenderent, et corporibus atque armis tectis undique aggeres sepserant, ut nullus quidem igni aditum relinquerent. Animos quoque ita confirmaverant, ne quis loco antequam occumberet moveretur. Nam preter omnem rerum desperationem si illud opus esset excussum, acerbissimum eos pudor occuparet, si aut calliditati virtus cederet, aut arma temeritati, aut perita multitudini, aut iudeis romani. Simul autem missilia utrique in prosilientes delata, quod occidisset posteriores impediebat, ac periculum antecedentes molliores eos afficiebat. Qui vero intra teli iactum venire properassent, alii disciplina hostium & densitate perterriti, alii confixi hastis retro cedebant, & ad extremum alii alios timiditatis arguentes ... re infecta recedebant. Kalendis autem iulii temptata fuerat expugnatio.

Iudeis autem in digressis, romani machinas admoverunt, cum ab antonia saxis atque igne ferroque peterentur. Nam licet multum menibus iudei confiderent, machinasque contempnerent, tamen eas applicare prohibebant romanos, & crebris missilibus in romanos iactis de superioribus arietum opus arguebant. Romani autem scutis super corpora concameratis, fundamenta antonie manibus et vectibus suffodiebant. Itaque saxis quattuor obstinato labore convulsis quidem et usque nox attulit, et media parte muri arietibus labefactato, ex qua parte iohannes prius murum suffoderat ad succendendos aggeres subsidente cuniculo repente labitur, & parum preter spem utrisque animi affecti sunt. Nam iudeis ubi ideo merori esse oportebat quod ruina preter spem non accideret, & ad dominum ea provisum fuerat, tamquam mansura esset antonia confidebant. Romanorum autem inopinata leticia subcelerit subversione nata, conspecto alio muro quem intrinsecus iohannes edificaverat cito restrinxit. Verumtamen prior impetus facilior videbatur. Tunc enim & ascensum per ruinas propinquiorem, & antoniam fautos eo infirmiore. Murum quoque quem recenserat cito destrui posse arbitrabantur. Sicuti nemo tamen eum audebat ascendere, quamquam primum id temptasset, certum habere exitium. Titus vero volens alacritate pugnantium excitare adhortatione, atque promissis, cum sepe excitatorio periculo nascatur oblivio, & interdum mors soleat contempni, congregatos in unum fortissimos viros exhortabatur dicens: O commilitones, hortari quidem ad ea que periculum non afferunt aperte, & ipsis quos rogant, et quos rogat ignavie reprehensionem parit. Exhortatione autem opus est in solis rebus ambiguis, quippe illa per se quemque agere dignum est. Itaque difficilem vobis esse in murum ascensum ipse profiteor. Quod autem maxime oportet quos cupidos pugnare in difficillimis rebus pulchrumque sit cum laude mori, nec erit infructuosum quod primum fortiter fecerint prosequar. Primum quidem vos hortetur quod non nullos fortasse deterret, iudeorum patiens animus, & in adversis rebus constantia. Offensiones autem nostre iudaice desperationes sunt, illorum autem clades favore dei, & viris virtutibus crescit. Et enim seditio illorum & fames & obsidio, murorum quoque sine machinis casus, quid est aliud quam nullos iram dei, virtutique admirari? Igitur non solum deterioribus inferiores videri, sed & divinum nobis prodere non convenit. Quo pacto autem non turpe videatur cum sitis totius pene terre marisque victores, quod vincere non possitis iudeos ociosos sedentes, et maxime cum parvo discrimine totum possitis obtinere? Nam si in antoniam ascenderimus, habebimus civitatem, & si pugnandum sit adversus intra positos quod tamen non arbitror, victoria nobis plenissima reputatur. Ego quidem pretermissa nunc eorum laude qui in bello occiderent & immortalitate qui martio furore perditi sunt

in morbo morte pacis tempore aliter sentientibus ignorabor, quorum animam cum corpore sepulcra damnaverint. Quis enim fortium virorum nesciat quod animas in acie ferro corporibus absolutas purissimum elementum ether hospicio receptas inter sydera collocat, manesque se bonos ac propicios heroas videndos offerre posteris suis? Quas vero morbus corporis tabesque consumpserit, et si maxime probris ac piaculis purgate sint, subterranee tenebre opprimunt, altaque oblivio suscipit, et [?] simul ac vite et memorie sue terminum sortitas. Quod si necessaria mors hominum fato decreta est, ad hanc autem est morbo levius ferri ministerium, cur non videatur ignavi negare usui quod debito reddendum sit? Et hec quidem [?] [?] negant. Et quod conati fuerint perficit [?]. Est autem salutis spes in maximis quoque periculis que virilem animum gerunt. Unde vos plures hortor [?] aggredientes, alius alium per adhortationem precedat atque subsidio, utraque obstinatio [?] nato in brevi animos hostium franget, ac fortassis nobis si tantummodo [?] intemerata res efficietur. Ascendentes enim vos prohibere conabuntur; sed clam et primum aliud egerint semel, quis paucos non sustinebunt. Me autem profecto pudeat si eorum qui primi hoc inceperint invidendum terminum rationibus fecero, et quieverit quidem similibus perfecto beatissima non prima sequentur decessus.

Talia dicente Tito, cetera quidem multitudo periculi magnitudinem timuit. Eorum vero unus qui in cohortibus militabant, Sabinus quidam genere Syrus, vir et manu simul et animo fortis apparuit. Si quis autem eum ante vidisset, quem ex habitu corporis non specie quidem militem esse credidisset. Erat enim colore nigro, gracilis habitudine, sed anima quidem heroica in macro corpore atque angustioribus viribus suis habitabat. Is ergo primus surrexisset: Dedo, inquit, me tibi alacri animo cesar, et ante omnes murum ascendo, atque opto ut vires [?] ac voluntate mea fortuna sequatur tua. Quod si propositum casus inviderit, certo me non improvise quod res aliter cesserit, sed sic decreverim pro te moriturum. Hoc dicens scutum leva manu protendens, strictoque dextera gladio, circa horam diei sextam murum petebat. Sequebantur autem illum et alii qui soli eius imitatores emuli esse cupiebant, XI viri. Ipse autem multo ante omnes incedebat divino quodam impetu excitatus. Cum de muro custodes cum iaculis et sagittis undique in sumus appeterent, et ingentia saxa devolverent, qui non nullos de XI vulneraverunt, Sabinus autem missilibus occurrens, licet obstrueretur sagittis, non autem tamen impetum cohibuit quam summa muri prenderet hostesque in fugam verteret. Viribus enim eius atque animi pertinacia territi, plures ascendisse rati non steterunt. O iniqua in rebus fortuna, que semper velut virtutibus invideat, semperque preclaris facinoribus officiat in sevierit. Siquidem hic vir neque ab incepto erravit, et offensione lapidis cum maxime crepitu super eum dimisso pronus decidit. Unde factum est ut iudei reversi ubi solum et iacentem viderent, ex omni eum parte iaculis peterent. Ille autem genibus nixus et scuto protectus primo quidem ulciscebatur hostes multosque ad se accedentes sauciavit. Vulnerum autem multitudine remisit dexteram, et ad extremum priusquam redderet animam sagittis est obrutus, vir dignus pro fortitudine qui meliore fortuna uteretur, et pro mensura cepti facinoris cecidit. Tres autem e ceteris prope summa iam tenentes obruti lapidibus perierunt, et octo sauciati detracti et in castra reducti sunt. Hec quidem tertio die mensis iulii gesta sunt.

Biduo autem post XX de numero excubantium per aggeres milites congregati vocaverunt ad se signiferum ordinis sui et duos quosdam ex ala equitum et tubicinem unum, nonaque hora noctis per ruinas ad antoniam ociose procedunt. Occisis autem primis custodibus somno oppressis murum obtinent, ac bucina signum dari precipiunt. Quo ceteri vigiles subito excitantur et fugiunt priusquam multitudinem que murum ascenderat cernerent. Nam et [?] et timor ymaginem quandam quod romani super se venirent ostendere videbatur. Cesar autem signo audito prope armat exercitum, et cum ducibus primus et electorum caterva comitatus ascendit. Cum autem iudei ad templum interius confugissent, ipsi quoque per cuniculum irrupunt quem iohannis adversus romanorum aggeres aperuerat. Dispositique amborum agminum sediciosi, tam iohannis quam symonis, arcebant eos summa vi atque alacritate repugnandi. Siquidem excidii finem putabant locum sanctum penetrasse romanos. Ad ipsum vero aditum validissima pugna committitur, his quidem templum occupare certantibus, et iudeis eos ab antonia repellentibus. Et sagitte quidem ac haste utrisque inutiles erant; strictis autem ensibus dimicabant, neque conflictu discerni poterat ex qua parte quisque pugnaret, permixtis viris et propter angustias permutatis, cum et vocis intellectum magnitudo confunderet. Multaque mors esset utrimque, arma simul et cadavera iacentium conculcata frangerent preliantes. Neque autem fuge aut persecutionis locus erat, sed propinque mutationes confligentium et inclinationes permixte fiebant exercitus. Qui vero inter primos steterunt, aut occidendi aut moriendi necessitatem habebant, quod refugere non dabatur. Nam et posteriores utrisque partibus in fronte suos urgebant, nullumque inter dimicantes bello vacuum intervallum relinquebant. Cum autem iudeorum audacia romanorum peritia vinceret, iamque omnino tota acies pellebatur, ex nona enim hora noctis usque ad septimam diei pugnabant.

Iudei quidem simul omnes excidii periculum pro irritamento virtutis habentes; romanorum vero pars exercitus non dum ascenderat, et videbatur eis satis esse in presentia antoniam obtinere. Iulianus vero quidam ecatontarchus ex bithinia non ignobilis, illo bello et armorum peritia et viribus corporis et animi spiritu omnium fortissimum ego ipse cognovi. Ubi romanos iam cedere et male repugnare conspexit, proximus enim tunc cesari apud antoniam stabat, subito prosilit, iamque vincentes iudeos solus ad interiorem usque templi angulum persecutus est. Fugiebat autem universa multitudo, neque vim eius neque audaciam hominis esse opinantes. At ille per medios ruens quos alium alio disiecerat, per ipsos quos occupasset interficiebat, eaque facies nichil cesari ammirabilius et horribilius visu est. Verum et ipsum profecto fata persequebantur que ab hominibus vitari non possunt. Calceos namque habens creberrimis atque acutis ut ceteri milites solent fixos clavis, dum strato saxeis crustis solo curreret labitur, et cum magno armorum sono disiectus in tergum fugientes reduxit. Romanorum autem clamor ex antonia sublatus est, saluti eius metuentium. Iudei vero circumfusi multi simul gladiis et hastis undique eum feriebant. Ille autem multam ferri vim scuto excipiebat, sepe autem conatus se erigere, percutientium multitudine revolutus est, et iacens tamen gladio multos percussit. Nec enim cito perimi potuit, quando galea et thorace omnia membra neci oportuna septa erant. Nam diu cervicem contrahebat, donec concisis ei aliis membris remisit vires, cum nemo ei auderet succurrere. Nimius autem dolor cesarem tenuit, virum tante fortitudinis in conspectu tante multitudinis videre occidi. Et quem se locus includebat auxilium ferre cupientem, alios autem cum possent metus impediebat. Iulianus ergo diu cum morte luctatus, cum non paucos interfectorum suorum saucios reliquisset, egre perimitur, magna sui gloria non apud romanos tantum et cesarem, verum apud hostes quoque relicta. Iudei vero et mortui rapto corpore romanos in fugam versos in antonia concluserunt. Fortiter autem in eo prelio decertavit alexander quidam et gesteus ex agmine iohannis; ex parte vero symonis malcheus et iudas et iosue duces ydumeorum, et ex hebreis duo fratres symon et iudas.

197

Titus autem militibus suis imperat antonie fundamenta diruere, facilemque ascensum cuncto exercitui preparare. Ipse autem iosepho ad se vocato, namque audierat eodem die quo erat mensis iulii XVII divinam observantiam que in delechismo vocatur virorum penuria defuisse, eaque re populum nimis dolere, rursum iohanni et symoni dici precepit que ante mandaverat: scilicet ut si eos sceleris amor pugnandi teneret, cum quibus eis placeret multitudine ad bellum procederent, dummodo ne una secum et civitas interiret, et simul templum sanctum violare desinerent, nec in deum nefas admitterent. Potestatem autem esse si vellent [?] sacramenta missa celebrare per iudeos quos ipsi delegissent. Itaque iosephus ut non soli iohanni et symoni sed et pluribus hec intimarentur ubi audiri posset consistens, et mandata cesaris hebraico sermone disseruit, et multum precabatur quo patrie parcerent, ignemque depellerent iam templo contiguum, deoque vota redderent consueta. His dictis populus contristatus simul et silentio tegebatur. Multas autem contumelias iohannes tyrannus iosepho cum execrationibus iaculatus, postremo addidit numquam se excidium metuere, quoniam dei civitas esset. Ad hec respondit iosephus: Sane nimirum eam puram deo conservasti, immolataque sancta manserunt. Nec meum autem speras auxilium quem impie deliquisti. Et si quem cotidianum est auferre cibum hostem putas, deum quem perpetua religione privasti ad auxilium tibi speras futurum? Romanis quoque peccata imputas, qui nostras leges et nunc tuentur, et que ipse intercidisti sacra deo reddi compellunt. Quis non inopinate mutationis causa gemat ac confleat civitatem, cum alieni quidem hostesque impietatem tuam corrigant, cum tu iudeus et inter leges educatus illis in hoc senior inveniaris? Nec ergo iohannes penitere malorum que gessisti, cum non sit quies in rebus extremis, bonorum exemplo patriam conservare. Iechonias enim rex iudeorum quondam babiloniis sibi bellum inferentibus sponte de civitate priusquam caperetur exiit, et cum cognatione sua voluntariam captivitatem sustinuit, ne hec sancta hostibus proderet, atque domum dei videret exuri. Et ob hoc sacra commemoratione iudeorum laudatur, eiusque memoria cunctis infusa semper per nova secula posteris traditur. Imitare ergo iohannes bonum exemplar, et si periculum prestolaris, ego quoque tibi a romanis veniam spondeo, tantum ut memineris quod moneo. Absit enim umquam ita me captivum vivere, ut genus aut leges patrias obliviscar. Rursus autem indignaris et clamas mihi maledicens, et acerbitate mereor qui hec adversus fata suadeo, deique sententiam cum dampnatis propono. Quis ignorat scripta veterum prophetarum et responsum imminens miserrime civitati? Iam tunc enim ei excidium predixere, cum quis homicidium civile cepisset. Urbs autem cadaverum non civitas vestra, sed et omne templum repletum est. Deus plane, deus ipse cum romanis sibi ignem lustrationis infert, eamque scelerum plenam eximit civitatem.

Hec iosepho cum fletu et lacrimis prosequente, vox eius singultibus interrupta est, et romani miserati dolorem eius ammirabantur. Iohannes autem et symon sociique eorum magis irritabantur, illum capere cupientes. Nobilium tamen plurimos commovit eius oratio, et sediciosorum custodias formidantes locis suis manebant, iam dudum certi de suo et civitatis exitio. Capto autem discessionis tempore ad romanos perfugerunt, in quibus erant de pontificibus iosippus et iheus, et tres filii ysmahelis, et IIII filii mathie, et multi de nobilibus. Quos cum titus cesar potentia humane suscepisset, sciens alienigenis moribus illic versari molestum esse, gosnam civitatem misit ut ibi interim manerent, pollicitus et eorum possessiones suas bello peracto redditurum esse. Illi ergo in destinatum municipium leti cum omni cautione discedunt. His autem in civitate non visis, rumor a sediciosis dispersus est quod romani transfugas occidissent, ut hi metu a fuga reliquos deterrerent, quod et fecerunt. Rursus autem postquam titus revocatos eos a gosna cum iosepho murum circuire et a populo conspici iussit, multi ad romanos perfugiebant. Iamque vero congregati et ante romanos stantes cum lacrimis atque ululatu sediciosos rogabant, primo quidem ut paucos romanos in civitatem recipientes patriam servarent; sin autem hoc displiceret, saltem de fano certi exirent templumque sibi liberarent, nec ausuros sine maxima necessitate romanos ignem sanctis immittere. Hec illi magis adversabantur, multaque in transfugas vociferati convicia, super sacras portas iacula et balistas et saxorum disposuere tormenta, ut omne spacium circum fanum sepulchro multitudine mortuorum, ipsum vero templum castello simile videretur. In loca vero sancta et inaccessa cum armis more bachantium insiliebant, et propria sacra temerabant.

Cesar autem dolens eorum vicem iterum per internuntium iohannem et symonem eorumque socios increpabat dicens: Nonne vos o sceleratissimi cancello sancta loca protexistis? Nonne litteris grecis ac vestris incisas tabulas constituistis, quibus ne sancta cuiquam transgredi liceret edixit? Nonne eos qui transissent necastis? Quid ergo nunc in eo et mortuos conculcatis, o nocentissimi? At cur templum et exterum et gentilis sanguinis effusione polluistis? Testor ergo patrios deos, testor et exercitum meum et iudeos qui apud me sunt, et vos ipsos, quod non ego hec violare compello. Quin et si locum acies vestra mutaverit, neque accedet ad sancta vestra quisquam romanorum, neque quicquam in ei contumelia faciet. Servabo et templum vobis nolentibus. Hec iosepho internuntiante, latrones et tyranni existimantes non benivolentia sed ex timiditate hos sermones fieri, in superbiam attollebantur.

x.

Titus ergo quia neque seipsos miserari neque templo parcere perspiciebat, rursus bellum agere decrevit invitus. Et cum universum militem, quoniam locus eum non caperet, inferre non posset, trecentis de singulis centurionibus viris fortissimis electis, chiliarchis singulis millenos attribuit. Cumque ipse quoque armatus una descendere statuisset, amici eum propter periculi magnitudinem retinuerunt. Plus enim eum opus in antonia sedentem quam in certamine facturum esse dixerunt, quod si periculum subiret, omnes enim fore sub oculis eius optimos bellatores. His dictis paruit, deinde locutus est ad milites ob hoc solum se remanere ut de eorum virtute iudicaret, ne aut fortis quisque sine donatione abiret, aut ignavus impunitus lateret, sed omnium spectator ac testis ipse fieret, qui et ulciscendi et remunerandi dominus esset. Illos ergo ad aciem hora qua supra memoratum est dimisit, et ipse pergressus ad speculam de antonia quid fieret expectabat. Romani ergo non ut speraverant custodes somno oppressos invenere, sed excitatos cum clamore confestim manum conseruere. Primorum autem impetum romani excipiebant, qui autem illos sequerentur in agmine proprio incedebant. Vocis namque agnitione confusus parti clamor, oculorum singulis nox ademerat, cum preterea quosdam furor cecos, alios iracundia, alios timor efficeret. Ideo obvium quemque sine discretione feriebant. Romanis autem scutorum coniunctione septis et per globos prosilientibus ignoratio minus nocebat, signi enim sui quisque meminerat. Iudei vero disiecta et iam impetus quoniam recessus temere facientes, sepe inter se ymagine hostium alii alium demonstrabat, cum redeuntes sui quisque per tenebras quasi romanum aggredientem exciperet. Denique plures a suis quam ab hostibus sauciati sunt, donec orto die visu iam pugna discerneret, et in acie stantes ordine sagittis atque ultionibus agerent. Neutri vero cedebant, neque labore fatigabantur. Romani enim singillatim et multi simul in conspectu titi cesaris de virtute certabant, illum sibi munificum fore putantes, si fortiter dimicassent. Iudeis autem et proprium cuique periculum et quod templo metuerent ministrabat audaciam, et quod symon et iohannes tyranni stantes hos rogarent, alios verberarent et ad pugnandum comminationibus incitarent. Comminus autem plerumque pugnatum est, sed cito et brevi momento plurimum mutabant. Neutris enim [?] plurimum fuge spacium aut persecutionis habebatur. Pro suorum autem eventu ex antonia tumultus erat, et confidentes eos stare acclamantium, eratque velut quoddam belli theatrum. Nec enim titum et qui cum eo erant quicquam eorum que in pugna gerebantur latebat. Postremo nona hora noctis cepto prelio, V diei hora dissolutum est, cum neutri eo loco quo pugnam ceperant certa fuga cessissent. Verum media victoria cum in ancipiti prelio reliquissent, romanorum plurimi nobiliter decertarunt; iudeorum autem parte ex sociis symonis iudas et symon, et ex ydumeis iacobus et symon, de iohannis sociis gesteus et alexander.

At romanorum reliqua manus die VII subversis antonie fundamentis latam viam usque ad templum composuit. Admotaque in eo agmina, mox aggeres inchoabant: unum contra interioris templi angulum qui ad aquilonem occidentemque spectabat, alterum contra exedram ad aquilonis partem inter duas portas, ceterum contra portam occidentalem exterioris templi, quartum ab aquilone. Cum magno tamen labore

ac miseris opus perficiebat. cum materias ab sexcentesimo stadio deportarent. Iudei autem insidiis laedebant. cum ipsi quidem pre inueniendi facultate minime cauerent. iudei uero propter desperationem salutis audacia uterentur. Nonnulli enim equitum quum ad ligna siue fenum colligendum exissent. et equos suos frenis exutos pasci in gramine sinerent. iudei procurrentes erumpentes equos eorum abripiebant. Itaque cum id crebro fieret. cesar existimans quod erat uerum negligentia suorum magis quam iudeorum uirtute has rapinas contingere. uerum ut ammonitione ceteros ad equorum custodiam reuocare uellet. unum militem qui equum perdiderat morte dampnauit. et eo metu equos suos ceteris conseruauit. Numquam enim eos postea in pascua dimittebant. sed tamquam nati his connexi ad necessitatem egrediebantur.

Romani quidem templum oppugnabant. et aggeres erigebant. Altera uero die post eorum ascensum. multi seditiosorum quibus iam rapine defecerant. et eos fames urgebat. congregati in presidia romanorum que contra eleono monte collocata erant. circa xi. diei horam impetum fecerunt. Sperabant enim primo quidem inopinatos deinde quiescentes facile eos se opprimere. Verum romani cognito illorum conatu de proximis celeriter collecti obstabant. Conflictu autem uehementi prelio multa inter se ab utrisque fortiter gesta sunt. cum romani preter fortitudinem bellandi et peritia confiderent. iudei uero inmoderato impetu et effrenatis animis uterentur. Dux autem romanis pudor erat. iudeis necessitas. Nam romanis turpissimum uidebatur amittere. iudeos uelut laqueis irretitos. et iudei una spe salutis si murum castrorum perrumpere potuissent habebant. Ibi tunc ex ala equitum pedanius nomine iudeis in fugam uersis. atque in ualle coactos equum in aduersum montem a latere incitato preueniens rapit unum ex hostibus fugam petentibus iuuenem et graue corpore et armis undique septum talo comprehensum. tantum se inclinauit equo currente. tantam in dextera et ceterum corporis et equestris peritie demonstrauit. Iste quidem tamquam aliquod munus rapuisset. captiuum ferens ad cesarem uenit. Titus autem uires eius qui ceperat ammiratus. captiuum statim iussit supplicio affici. et ipse aggeres ut maturius fierent urgebat. Iudei autem aduersis plus male certantes crescente paulatim bello. et in templum serpente pernicie. sicut in putrefacto corpore sola membra ne ultra procederent abscidebant. Porticus enim partem que ab aquilone et occidente pertinens antonie iungebatur incensa. deinde ad xx. pene cubitos abrumpere. inmisso sceleris incendio manibus propriis.

Biduo autem post. id est predicti mensis xx. et iiii. die romani porticum inflammarunt. et usque ad xv. cubitum igne progresso. iudei similiter culmen abiciunt neque omnino recedentes et antonie continentia dirimentes. cum liceret eis et deberent incendium prohibere. Inmisso enim igne cessum ei otiosi pro sua utilitate metiebantur. Circa templum numquam prelia cessauerunt. sed frequens paulatim contra se exercentium bellum. Eisdem autem diebus quidam ex iudeis uir corpore breuis. et uisu despicabilis tam quam genere quam aliis rebus. uilissimus ionathas nomine progressus ad iohannis pontificis monumentum. cum alia multa superbe ad romanos locutus fuisset. cum quouis fortissimum hostem ad singulare prelium prouocauit. Atque cum contra steterit. multi quidem dedignabantur. et erant inter eos ut assolet. et qui timerent. quosdam uero non inconsulta mouebat ratio. cum morte cupido non debere confligere. Nam qui de salute desperassent. eos neque cautos impetus neque deum habere placabilem. Cum autem diu nemo procederet. multaque iudeus eorum timiditati obiceret. erat inter romanos quidam arrogantissimus et superbus nomine pudens ex ala equitum. qui uerba et insolentiam eius exosus. et corporis breuitate despiciens. insultare ceteris prosiluit. et commissa cum eo pugna superior fuit. sed a fortuna proditus est. Lapsum enim ionathas interfecit. deinde pede super mortuum posito. leua scutum. dextraque cruentum gladium choruscabat. armisque cum fremitu concussis exercitum. et iacentem insultans spectantes romanos increpabat. donec eum tripudiantem et uana iactantem quidam priscus centurio sagitta transfixit. Hoc facto. et iudeorum et romanorum uarius clamor excitatus est. Ille autem dolore in uagine tortus super corpus hostis incubuit. bellique infelicitatem ratione carentem quam uelox ultio sequeretur ostendit.

Seditiosi uero templum tenentes aperte quidem et cotidie militibus in aggere positis repugnabant. Vicesimo autem vii. die predicti mensis iudei huiusmodi dolum excogitant. Occidentalis porticus spatium quod inter culmen ac trabes erat uacuum. siluis aridis. necnon sulfure ac bitumine repleuerunt. Deinde uelut oppressi cedebant. Quare multi quidem temerarii fugientibus instabant. et in porticum ascendere scalis positis nitebantur. Qui uero prudentiores erant. nullam fuge causam iudeis fuisse cogitantes. locis se tenebant. Verum porticum repletam his qui ascenderant igne inmittunt iudei. Excitata autem undique subito flamma. romanos qui extra periculum steterunt ingens stupor inuasit. et desperatio quos incendium concluserat occupauit. Flammis autem cincti semet ipsos in oppidum. alii uero in hostes precipitabant. et multi spe salutis desilientes in puteos illico debilitabantur. alios dum idem conarentur preueniebat incendium. alii ferro flammam preueniebant. et alios fugientes ignis plurimum peruagatus comburebat. Titus uero licet morientibus indignaretur. quod iniussi porticum ascenderant. miseratione tamen eorum tangitur. Cumque nemo prohibere posset incendium. hec tamen solatio erat pereuntibus: quod uidebant cum dolore quem pro ipsis habebat. Vociferans enim et ante alios prosiliens. et comites quasi auxilium ferre uellent cum non possent. et hoc illi cernentes uelut aliquod preclarissimum secum afferens moriebatur. Nonnulli tamen recepti in parte porticus latiore. flammarum quidem periculum euaserunt. obsessi autem a iudeis cum diu saucii restitissent. postremo uniuersi ceciderunt. Post omnes autem iuuenis nomine longus. huic interfuit calamitati. et quamuis singillatim digni essent memoria qui perierunt. omnium tamen fortissimus demonstratus est. Quem iudei quidem eius fortia erat: et quod eum interficere cupiebant. ad se ascendere promissa fide hortabantur. frater uero eius nomine cornelius ex altera parte ne gloriam suam romanorumque militiam dehonestaret orabat. Cui magis obtemperans sublato alte utrisque agminibus cernentibus semet ipsum occidit. Artorius autem inter eos quos incendium obsederat hac calliditate seruatus est. Vocato enim clara uoce lucio quodam commilitone et contubernali suo. heredem inquit te relinquo domus patrimonii mei. si me cadentem exceperis. Cum autem ille promptus adcurrisset. ipse quidem qui super eum precipitatus est uixit. lucius uero qui cadentem exceperat pondere oppressus. et lapidibus solo allisus continuo mortuus est. Ea calamitas paulisper quidem romanis tristitiam comparauit. in posterum tamen cautiores effecit. et aduersus insidias iudeorum premonuit. Exusta est uero porticus usque ad turrim iohannis quam ipse edificauerat. Postero autem die romani quoque porticum que in borea prefuit usque ad orientalem partem totam incenderunt. contuente angulos eius qui appellatur cedron. super ualle edificata. unde et profunda erat eius altitudo et horribilis. Circa templum igitur ita se res habuit.

Horum autem qui per ciuitatem fame corrumpebantur. infinita multitudo moriebatur. Per dies namque singulos si usquam cibi apparuisset. bellum illico agebatur. et amicissimi inter se ad manus ueniebant. et fidem pietatis nec morientibus habebant. sed et quos uiderent expirare scrutabantur latrones. ne quis forte cibum sinu occultans quispiam moreretur. Ipsos autem spes egestatis inter hiantes uelut canes rapidos decipiebat. et impingentes in hostia tamquam ebrii ferebantur. Omnia igitur dentibus necessitas subigebat. et ea colligentes que muta animalia horrent. comedere patiebantur. Denique nec cingulis nec calciamentis abstinuerunt. coriaque scutis detracta mandebant. Quin et feni ueteris laciniamenta in cibum habebant. cuius non nulli exiguum pondus iiii. atticis uendebant. Et quid opus est famis improbitatem ex rebus anima carentibus demonstrare. Factum enim relaturus sum neque apud grecos neque apud barbaros cognitum. et dictu quidem horrendum. auditu uero incredibile. Itaque libenter hanc calamitatem intermitterem. ne mentiri me post futuri homines estimarent. nisi testes multos haberem. et fortasse aliquam patrie referrem gratiam parci ea differens quorum facta perpessa est.

Mulier quedam ex plebe cis iordanem habitantium incolarum maria nomine filia eleazari de uico bethazob quod significat domus ysopi genere ac diuitiis nobilis cum alia multitudine fugiens in hierosolima recepta cum ceteris obsidebatur. Huius alia quidem bona tyranni diripuerunt que secum in oppidum comparauerat. reliquias uero et alimenta irrumpentes in domum eius cotidie satellites auferebant. Grauiter autem mulier indignabatur. proptereaque sepissime raptoribus maledicens. et imprecans eis contra se uehementius irritabat. cum neque iratus neque miserans eam quisque uellet interficere. sed uictum quidem parando aliis parabat. Vndique autem ad inquirendum iam erat ei et reperiendi facultas. fames quoque uisceribus et medullis irrepserat. et plus eam iracundia quam fames succendebat. Igitur impetu ac necessitate impulsoribus aduersus naturam excitatur. raptoque filio quem lactentem habebat. misere inquit te autem infans. in bello et fame et seditione cui te seruabo? Apud romanos quidem et si uixerimus seruituros esse. fames autem preuenit seruitutem. hi uero seditiosi seuiores sunt. Esto igitur mihi cibus et seditiosis furia. et humane uite fabula. que sola deest calamitatibus iudeorum. Et hec simul dicens occidit filium. coctumque medium comedit. ad opertum autem reliquum seruauit. Statim autem aderant seditiosi. et contaminatissimo nidoris odore capti. mortem ei statim nisi quod parasset ostenderet minabantur. Illa uero partem se bonam reseruasse respondens. ostendit filii reliquias. Illos autem confestim horror cepit atque dementia. uisuque ipso diriguerunt. At mulier. et hic meus est inquit uerus filius et facinus meum. comedite. nam et ego comedi. Nolo sitis aut femina molliores. aut matre misericordiores. Quod si uos pietate colitis et mea sacrificia repudiatis. ego quidem comedi. reliquum etiam maneat nobis. Post hec illi trementes exierunt. hoc solum timidi. uixque hunc cibum matri concesserunt. Mox autem repleta est eo scelere ciuitas. et unusquisque ante oculos suos cladem illam proponens. tamquam hoc ipse admisisset horrebat. Ab omnibus autem quos fames urgebat properabatur ad mortem. et beati appellabantur qui priusquam id audirent siue conspicerent interissent. Cito autem romanis nunciata est illa calamitas. eorumque alii non credebant. alii miserabantur. et multos uehementi eius gentis odium cepit. Titus autem cesar super hoc deum placabat. se quidem iudeis pacem obtulisse. iusque libertatem proposuisse. omniumque obliuionem que cumque commisissent. illos autem pro concordia seditionem. bellum pro pace. pro sacietate atque opulentia famem optasse. et quod propriis manibus templum quod ipse eis seruasset incendere cepissent. huiusmodi alimentis dignos esse. Veruntamen scelus huius nefandi inter ruinas se esse patrie cooperturum. neque relicturum in orbe terre ut sola inficiat ciuitatem in qua matres sic uescerentur. Ante matres autem patribus eiusmodi alimenta deberi. qui nec post huiusmodi cladem arma deponerent. Simul hec dicens desperationem hostium reputabat. nec eos iam sana mente [...]

Octauo autem die mensis augusti cum due legiones aggerem perfecissent ad exedram occidentalem templi exterioris. admoueri arietes iussit. Cum ante sex quidem fortissimus erat aries parietem sine intermissione pulsando nichil omnino proficeret: magnitudo structura lapidum superabat. Alii autem porte fundamenta alii suffodiebant. multumque fatigati exteriores tantum lapides euoluere potuerunt. Ab interioribus enim porte sustinebantur. tamque diu mansere donec instrumentorum et uectium conatibus desperatis. romani scalas porticibus applicarunt. Iudei uero subito cum eis congressi dimicabant. et alios quidem retro depellentes precipitabant. alios occurrentes subito trucidabant. multos de scalis prosilientes priusquam se scutis obtegerent ferientes gladiis preueniebant. Nonnullas autem scalas armatorum plenas in latus declinantes deiciebant. unde romanorum non parua cedes sequebatur. Alii signis ablatis pro his decertabant. ablatione eorum magne turpitudinis esse dicentes. Postremo autem iudei et signis eorum potiuntur. et eos quamuis cum his ascenderant interficiunt. et ceteri interemptorum clade perterriti descendebant. Titus autem cum uideret se iudeis damno suorum parcere. ignem portis subici iussit. Inter hec ad eum profugiunt ananus symonis satelles crudelissimus. et archelaus filius madagari. ideo sperantes ueniam quod iudeos uictores reliquerant. Ille autem dicebat eos necessitate non uoluntate uenisse. et ideo nec salute dignos esse. incensa eorum causa patriam deserentes. Veruntamen iracundiam cohibuit fides. eosque dimisit. non tamen eo loco habendos quo honores qui priores eius fugas. Iam uero portis milites ignem admouerant. liquefactoque argento cito lignum flamma absumpserat. et proximas porticus corripuit. Iudeis uero circa se ignem uidentibus corpora simul animique conciderunt. et stupore attoniti adiuuare uel extinguere nemo conatus est. sed stantes aspiciebant. Neque tamen his que gerebantur debilitabantur dolentes saltem ut cetera salua essent animum non colligebant. Illo igitur die et que secuta est nocte crescebat incendium. paulatim enim nec simul undique inflammare porticus potuerunt.

Postero die titus partem militum iussit incendium restinguere. et proxima portis loca uiam sternere ut facilior agminibus esset ascensus. Rectores quoque ad se uocat. sexque precipuis collectis. tyberio alexandro totius militie prefecto. et sexto cereali quinte legionis preposito. et largo lepido x. et tito frigio xv. et frontone aterio magistro duarum legionum. et marco antonio iuliano procuratore iudee. post eam congregatis ceteris tribunis et procuratoribus: consilium de templo proposuit. Aliis quidem uidebatur lege belli incendium esse. nonnulli autem monebant ut si templum reliquissent iudei illud conseruandum esse suadebant. si uero id pugna obtinuissent. ignibus esse consumendum. quia castellum iam uideretur esse non templum. piaculum non ipse sed illi qui id fieri cogerent committerent. Tito autem placebat. et si pugna illud obtinerent. se numquam tale opus incensurum. Iam enim romanorum fore hoc dampnum. sicut ornamentum quoque fore imperii si maneret. Concilium dimisit. iussitque militibus requiescere et duabus ut in preuentu ualidiores essent. mandauit sternere per ruinas cohortibus iter. ignemque restinguere. Illo igitur die iudeos labor terrorque ab impetu continuit.

Postero autem die collectis uiribus et recepta fiducia per orientalem portam contra templi exteriores custodes secunda hora diei procurrunt. Illi autem prima concione fortiter excipientes seque sartis a fronte murum acie condensa muniunt. Certum tamen erat eos non diu duraturos. quia et multitudine infestantium et animis uincerentur. Cesar autem priusquam uerterentur acies. iam pugnam ex antonia prospiciebat cum electis equitibus uenit auxilio. Impetum uero eius non sustinuere iudei. sed primis interfectis plerique fugam petunt. et cedentibus romanis recedentes instabant. Cum autem se illi uertissent. iudei iterum refugiebant. donec circa horam v. diei ui coacti in interiore templo conclusi sunt. Titus autem discessit in antoniam decreto postera die mane cum uniuerso exercitu templum obsidere. Sed id plane deus sententia iam dudum igne dampnauerat. euolutisque temporibus aderat fatalis dies qui erat x. mensis augusti. quo et prius a rege babiloniorum fuerat concrematum. Et cum paulisper titi discessu seditiosi quieuissent. romanos rursus aggrediuntur. et cum custodibus templi pugna committitur. iudeisque in fugam uersis usque ad templum insecuti sunt. Hic itaque tunc militum quidam non expectato cuiusquam edicto. neque tantum facinus ueritus. sed diuino quodam motus impetu a contubernali suo sustollitur. et exardente materia raptum ignem inserit in fenestram auream unde ad circuitum templum edificata de aquilonali parte aditus erat. Flamma autem excitata iudeorum quidem calamitati dignus clamor exsurgit. et ad ulciscendum properabant. neque iam uite parcendum esse rati. neque uiribus temperandum amisso templo cuius gratia cautissimi uidebantur. Mox autem hoc quidam tito nunciat. Ille autem casu in tabernaculo quiescebat sicut a prelio redierat. et statim exiliit templique curriculo petit: prohibiturus incendium. omnesque post eum duces et agmina perterrita sequebantur. et clamor ac tumultus erat tanto exercitu sine ordine concitato. Cesar autem uoce ac simul dextera pugnantibus signo dato ignem iubebat extingui. Sed neque uox eius exaudiebatur. quod aures eorum maior clamor obstrueret. nutumque dextere non attendebant: cum alios bellum. alios ira distraheret. Intercurrentium uero agminum impetus non percepta continebant. sed quo furor eos duceret sequebantur. Atque ipsos autem introitus obstrusi multi se inuicem conculcabant. Cum uero ad templum accessissent. dicta cesaris se non audire simulabant. sed precedentes quisque ut ignem immitterent ceteros hortabatur. Seditiosis autem iam prohibendi nulla spes erat. sed fuga. et cedes omnia possidebat. Magna uero plebis multitudo inualida et inermis ubicumque occupati fuerant interficiebantur. et circa aram ingens mortuorum numerus congregabatur. Per gradus uero templi sanguis multus profluebat. et eorum corpora qui

...super ceciderant dilabebantur.

Caesar autem cum sibi neque imperio insanientium militum continere poterat, et flammam dominari, intro cum rectoribus ingressus sancta templi et quae in eo erant aspexit. Cum autem flamma nondum ex ulla parte ad interiora penetrasset, sed ea quae circum templum erant depasceretur, verum erat existimans, sicut erat, illud opus adhuc posse servari, et ipse prosiliens et milites rogare coepit ut ignem restinguerent, et Liberali centurioni de stipatoribus suis fuste milites qui non obedirent iussit arcere. Illorum autem furor bellique impetus et Iudeorum quoque odia et Caesaris reverentiam prohibentis metum superabant. Plerosque autem praedandi spes movebat, cum viderent fores auro factas, suspicantes intus omnia plena esse pecunia. Praeterea quidam militum ex his qui intraverant, cum Caesar ad inhibendum succurreret, ignem iam cardinibus portae subiecerat. Itaque subito per quam flamma intus apparuit, duces cum Caesare descendebant, et extinguentes succendere nemo prohibebat. Templum quidem hoc modo invito Caesare exustum est. Sed quis deflendum quamvis multum hoc templum quod hominum invicto Caesare, maxime admirabile tam constructionis quam operis omnium quae audivimus aut vidimus, maxime admirabile tam constructionis pretio quam magnitudine, rerumque magnificentia in singulis rebus, et gloria quam de sanctis habebat, maximum tamen ex fato capiet solacium, quod ut animalibus ita operibus locisque fatum sit inevitabile. Mirabitur autem in eo et circuitum temporis fidem; nam et mense et die servavit quo primum a Babiloniis templum erat incensum. A prima autem structione templi quam Salomon fecit usque ad hoc excidium quod evenit secundo anno Vespasiani, mille centum triginta colliguntur anni et sex menses ac dies quindecim. A posteriore vero quam secundo anno Cyri regis Aggeus propheta aedificavit usque ad hoc excidium sunt anni sexcenti triginta novem ac dies quadraginta quinque.

Cum templum autem succenderetur, et quodcumque manus invenisset rapiebatur, et caedes infinita erat deprehensorum; nec enim ulla fuit aetatis miseratio aut reverentia castitatis, sed pueri et senes, sacri ac profani similiter interficiebantur, unaque supplices cum repugnantibus necabantur. Flamma autem ultra progrediens cum gemitu occumbentium crepabat, et altitudine collis ardentisque operis magnitudine totam quis crederet ardere civitatem. Illo autem clamore nihil maius, nihil horribilius excogitari potest. Nam et Romanorum agminum fremitus erat, et seditiosorum igne clausorum clamor ingens tollebatur, et in colle constitutus et multitudo oppidi consonabat. Iam vero multi fame marcidi et in morte pene luminibus clausis, postquam ignem templi viderunt, in questum iterum vires clamoremque receperunt. Resonabat autem et transfluminana regio et montes circumpositi, graviorem impetum faciebant. Et erat clades tumultu acrior. Nam collem in quo templum stabat evelli radicitus quis putaret, ita undique belli plenus videbatur, sanguisque igne largior erat, et omnis terra cadaveribus tegebatur, et super mortuorum corpora gradientes milites eos qui fugerent sequebantur. Latronum autem multitudo interiori templo vi invasa exivit, et reliquus populus in exteriorem porticum confugit. Sacerdotum autem non nulli primum sudibus, quae ex plumbo facta erant, avulsis in Romanos proiciebant; deinde cum nihil proficerent ignisque in eos vomeret, in parietem recedentes octo cubitis latum ibi manebant. Duo autem ex nobilibus, cum ad Romanos transeundo servari possent, semet ipsos in ignem iecerunt et cum templo cremati sunt, Meirus filius Belge et Ioseph Dalei. Romani autem quasi frustra edificiis circa templum parcere iudicabant, cum ipsum templum arderet, omnia simul incendunt, quidquid ex porticibus reliquum erat, et portas omnes praeter unam ex parte orientali et alteram ex meridiana, quas et eas postea subverterunt funditus, et insuper arculas quae gazophilacia vocantur incendunt, in quibus magna vis pecuniae erat ac plurimum vestium aliaque substantia, et ut breviter dicam, Iudeorum omnis congesta pecunia. Confugerant autem in unam porticum quae restabat ex populo mulierculae et pueri et promiscua multitudo prope ad sex milia hominum. Sed priusquam de his Caesar quicquam decerneret aut ducibus imperaret, ira flagrantes milites porticum incendunt, hincque evenit ut alii, cum se ex flamma praecipitarent, morerentur, alios ipsa flamma corriperet, et ex tanto numero nemo servatus est. His autem causa interitus fuit quidam pseudopropheta, qui eo die praedicaverat his qui erant in civitate quod deus eos iuberet in templum ascendere signum salutis accepturos. Multi etiam a tyrannis subornati prophetae populo denuntiabant ut expectarent auxilium dei, quo propterea minus profugerent. Cito etiam in adversis homini persuadetur. Quod si etiam malorum instantium liberationem quis fallens polliceatur, necessario qui ea patitur spei totus efficitur. Ita miserabilis populus tunc fallacibus prophetis deique calumniantibus credulus erat; eis vero prodigiis et futuram calamitatem pronuntiantibus neque attendebant animo neque credebant, sed velut attoniti nec oculos habentes aut animas edicta dei spernebant. Nam ante excidium sydus stetit gladio simile super civitatem, et per annum perseveravit cometes. Et ante principium belli motum, ad diem festum azimorum populo conveniente, octavus autem dies erat aprilis mensis, nona hora noctis circum aram et templum tantum lumen refulsit ut clarissimus dies esse putaretur, et hoc usque ad mediam permansit horam. Quod imperitis quidem augurium esse videbatur, sacrorum vero peritis priusquam eveniret statim diiudicatum est.

Eodemque die festo et bos cum ad hostiam duceretur, agnum in medio fano peperit. Orientalis quoque porta interioris templi, cum esset aenea atque gravissima, et quam vix viginti hominibus clauderetur, serisque ferro iunctis obseraretur, pessulosque altos haberet in saxeum limen dimissos, uno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta sponte patescere. Hoc autem per custodes templi magistratui nuntiatis, ascendentes vix eam clauserunt. Verum et hoc ignaris optimum signum videbatur, quod deum bonorum sibi portam aperuisse dicebant; prudentiores vero templi tutelam sponte sua dissolutam intellegebant, et hostium donum esse portas apertas, et solitudinem portento illo significari inter se pronuntiabant. Post dies autem festos non diebus paucis, vicesimo et primo die mensis Maii, larvalis quaedam imago visa est fidem superans. Monstrum autem fortasse quod dicturus sum et hic esse cognitum qui viderunt, et quae secutae sunt clades digne prodigiis extiterunt. Namque ante solis occasum visi sunt per universam terram currus in aeris regionibus et armatae acies transvolantes nubila, et civitatibus circumfusae. Festo autem die quem pentecosten vocant, nocte sacerdotes interius templum more suo ad divinas res celebrandas ingressi, primum quidem quendam motum strepitumque senserunt, postea vero subitam vocem quae diceret: Migremus hinc.

198.

Quod autem his horribilius fuit, Iesus quidam filius Anani, plebeius et rusticus, quadriennio ante bellum in summa civitatis pace atque opulentia, cum ad festum diem venisset quo tabernacula in honore dei componi in templo a Iudeis mos est, repente exclamare coepit: Vox ab oriente, vox ab occidente, vox a quattuor ventis, vox in Hierosolima et templum, vox in maritos novos novasque nuptias, vox in omnem hunc populum. Atque interdiu et noctu per omnes civitatis vicos clamitans circuibat. Non nulli autem virorum insignium ad visum omen indigne ferentes corripiunt hominem multisque verberibus affecerunt. Ille autem neque pro se neque adversus eos qui se mulcabant secreto quicquam locutus, eadem quae prius vociferans perseverabat. Magistratus autem rati, quod erat verum, magis divinum hominis esse motum, ducunt eum ad Romanorum praefectum. Ubi plagis usque ad ossa laceratus, neque supplex quicquam fuit neque lacrimavit, sed ut poterat se inclinans maxime flebili voce ad singulos ictus respondebat: Vae vae Hierosolimis. Albino autem interrogante, nam is erat praefectus, quis esset aut unde aut cur ista diceret, nihil reddidit. Non prius autem cessavit luctum conserere civitatis, donec eum Albinus furere iudicatum dimisit. Ille autem usque ad tempus belli neque adibat quemquam civium nec quemquam videbat, sed cottidie velut orationem quandam meditatam Vae vae Hierosolimis querebatur. Sed nec imprecatus est cuiquam cum in dies singulos mulctaretur, nec victum afferentibus bene dicebat. Sola vero ei responsio ad omnes erat triste praesagium, et maxime diebus festis vociferabatur. Idque per annos septem et quinque menses continuos faciens, neque voce raucior fuit neque laboravit, donec obsidionis tempore ipsa re praesagia sua cerneret, augurii sui requievit. Et super murum erat circumiens: Vae vae civitati et fano et populo, voce maxima clamabat. Cum autem ad extremum addidisset: Vae et mihi, lapis tormento emissus eum statim peremit, animamque adhuc illa omnia lugentem dimisit. Haec si quis reputet, profecto inveniet deum quidem hominibus consulere, modisque omnibus praemonstrare quae sint eorum generi salutaria, sed ipsos ob dementiam suam malis voluntariis interire. Nam Iudei post Antoniam captam quadratum fanum fecerant, cum in sacris libris scriptum haberent captam civitatem et templum, si fanum quattuor angulis esset effectum. Sed quod maxime eos ad bellum excitaverat, responsum erat ambiguum, item in sacris libris inventum, quod eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terrae habiturus imperium. Id et illi quasi proprium acceperunt, multique sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem plane responso designabatur Vespasiani imperium, quia apud Iudeam creatus est imperator. Sed et homines fatum vitare non possunt, etsi praeviderint. Nam Iudei signorum quaedam pro sua libidine interpretati sunt, alia contempsere, donec patriae excidio suaque perniciosorum iniquitas confutata est.

Romani quidem, postquam seditiosi ad civitatem confugere, templo ceterisque omnibus circum locis ardentibus, signa sua in fano reposuere contra portam orientalem, ibique sacrificio celebrato cum maximis clamoribus declarant Titum imperatorem. Usque adeo vero praeda saciati sunt universi milites, ut in Syria dimidio quam prius fuerat precio pondus auri venisset. Ex his autem sacerdotibus qui in templi pariete perduraverant, puer sitiens a Romanis custodibus pacem petebat, sitimque fatebatur. Sed ubi illi tam aetatis quam necessitatis miseratione permoti dexteram ei dederunt, et ipse bibit, et quam secum attulerat lagenam repletam sursum refugiens abiit ad suos. Et cum nullus de custodibus persequi valeret, perfidiam ei maledicebant. Ille autem nihil se praeter placita fecisse dicebat; dexteram enim datam non ut apud ipsos remaneret, sed ut tantum descenderet acciperetque aquam, quod cum fecerit, in fide mansisse. Astutiam quidem maxime pro aetate pueri qui decepti fuerant mirabantur. Quinta vero die sacerdotes fame oppressi descendunt, et a custodibus ad Titum perducti ut salutem sibi concederet orabant. Ille autem veniae tempus illis praeterisse, et templum iam perisse cuius gratia eos merito conservasset, et decere sacerdotes cum templo interire, duci eos ad supplicium iubet.

Tyranni quoque Symon et Iohannes cum sociis, qui bello undique tenebantur et nusquam fugere poterant, Titum ad colloquia provocant. Ille autem pro humanitate naturali saltem oppidum servare cupiens, amicis suadentibus, in parte occidua templi exterioris stetit. Et pons qui superiorem civitatem templo iungebat tunc inter tyrannos et Titum erat medius. Multitudo autem utrimque densi astabant, Iudei quidem circa Iohannem et Symonem veniae spe, Romani vero speculandi studio qualiter eos acciperet. Titus quoque edicto dato militibus ut iracundiam et sagittas continerent, adhibito interprete prior alloqui coepit: Certe satiati estis patriae malis, o viri, quibus nec virtute nostra nec propria infirmitate in mentem venit, sed inconsulto impetu ac furore populo ac templo ipsi quoque iuste periistis, qui et apud bellum contra Romanos incepistis, nec multitudine freti nec auxiliatorum fide. Ecquae gens imperio nostro libera Iudeos per Romanos adiuvaret? Itaque ceterarum gentium humanitas vos contra Romanos excitavit, quia primum vobis gentiles reges imposuimus, deinde leges patrias servavimus, et vivere secundum propriam voluntatem concessimus, quodque maximum est, tributum capere dei nomine ac donaria colligere permisimus. Ergo tantis bonis dictu saciati in eos qui vobis praestiterant exurrexistis, et more mitium serpentium vires blandientibus infudistis. Denique Nerone mortuo cum negligentia contempsistis, et quod nequissimi solent fecistis, et ex intestinis vestris dissensionibus fiducia praesumpsistis, et me a patre meo digressum ad Egyptum ad instruendum bellum et ad muros restaurandos tempus illud utile iudicastis, neque puduit vos perturbare principes declaratos quos humanissimos fueratis experti. Iussus autem ego a meo patre cum mandatis tristibus ad civitatem venire, letabar cognito populi de pace favore. Et cum aliter sapientes vos invenissem ad bellumque paratos, ante pugnam vos rogabam desistere, et pugnantibus vobis aliquandiu parcebam, sponte ad me venientibus dexteras dedi, fidem servavi, urgentes belli viribus ... muris vestris invitus machinas admovi, et quotiens vici, totiens vos ad pacem consiliis provocavi. Cum autem prope templum pugnando processissem, iterum belli leges oblitus parcere vos templis sanctis orabam, templumque servare, data vobis exeundi copia et fide salutis. Instaurata sprevistis, templumque manibus vestris incendentes sceleratissimi, nunc me ad colloquium provocatis. Quam autem salutem vos dignos iudicatis post templi excidium? Quin etiam nunc armati statis, et nec in extremis supplices simulatis. O miseri, quae fiducia? Nonne exanimati estis? Populus periit, subversa est civitas. In manibus autem vestris habentes animas vestras, et tamen arbitramini mortem fortitudinis esse gloriam. Non contendam cum pertinacia vestra. Precibus autem armis traditisque corporibus vitam vobis indulgeo, et sicut in privata domo dominus mitis ulterior gravia correcta in servo.

Ad haec illi respondent, fidem quidem se ab eo minime posse percipere, iurasse namque se esse; sed exeundi vero per munitionem quam murum fecerat cum coniugibus ac liberis facultatem petebant, ut sese in solitudinem ipsique oppidum relicturos. Titus autem vehementer iratus quod in sorte captivorum constituti victori se conditiones ponerent, iussit eis declarari voce praeconis ne ultra ad se perfugerent, neve fide sperarent; nulli enim esse parcendum. Cunctis autem viribus dimicarent, et quibus possent salutem sibi consulerent; iam enim se omnia iure belli facturum. Militibus itaque diripiendi atque incendendi civitatem permisit, sed illo die nihil egere. Postero autem die archivum et acra et curia succenderunt, et usque crescebat ignis. Eodem die multi nobiles ex populo congregati Caesari ut fidem sibi daret supplicabant. Ille autem, quamvis omnibus natura esset mores tamen non immitis, eos suscepit. Seditiosi autem profecti ad domum regiam, ubi eo multi facultates suas deposuerant, Romanos hinc pellunt, et omnibus populatoribus qui eo convenerant prope ad octo milia et quadringentis occisis pecuniam omnem diripuerunt. Et vivos duos milites Romanos ceperunt, unum equitem, alterum peditem. Et peditem quidem interfectum per omnem traxere civitatem, velut uno corpore omnes Romanos ulciscerentur. Eques vero, quasi his quae saluti forent suadere pollicitus, deducitur ad Symonem. Cumque ibi quod diceret nihil haberet, Ardalo cuidam ex numero ducum traditur puniendus. Is autem vinctis ei post tergum manibus in conspectu Romanorum decollandum perduxit. Verum cum ille dum gladium Iudeus educeret ad Romanos effugit. Titus autem eundem, quoniam ab hostibus esset lapsus, non esse quidem passus occidere, sed indignum esse Romane militie iudicans qui vivus captus fuerat, ablatis ei armis a Romana militia pepulit. Quae res prudenti viro gravior morte esse videbatur.

Postero autem die Romani, victis in fugam ex inferiore civitate latronibus, usque ad Syloam omnia igni tradidere. Rapinis autem carebant, quia latrones omnia depopulati fuerant. Erat tamen eisdem latronibus malorum nulla paenitudo, et arrogantia tamquam in rebus secundis. Denique ardere civitatem laetis vultibus aspiciebant, et alacri vultu mortem se expectare dicebant, quod perempto populo, incenso templo et flammante oppido nihil esset hostibus relictum. Sed tamen Ioseph in extremis rebus eos pro reliquiis civitatis obsecrando laborabat, et multa in eorum crudelitatem atque impietatem locutus, plurimaque pro salute adhortatus, nihil amplius quam elusus est, quia neque se tradere propter iusiurandum patiebantur, neque pugnare cum Romanis iam ex aequo poterant, undique custodia circumvallati. Ipsi autem per civitatem perfugas quaerebant, perfugere paratos, et multi capiebantur et interficiebantur, et corpora eorum canibus praebebant. Nullus autem in civitate locus vacuus erat, sed cuncta mortuos habebant quos aut latrones aut fames confecerat. Tyrannos autem fovebat spes ultima sita in cloacis, quo se minime posse inveniri arbitrabantur, et post Romanorum digressum prodire aut fugere eo...

grassabantur. Iudaeis autem plane illud erat somnium. Nec enim tantum in Romanos furentes laceraturi. Etenim sub terraneis foveis plures quam Romani cremabant. Et qui ex incendiis fugientes in cuniculos descendissent, eos intra se necabant et spoliabant. Quinetiam cibum sicubi repperissent cruentum sanguine rapientes devorabant. Erat autem illis iam inter se rapinarum causa belli, eosque puto verum in excidio perventurum immanitate quoque crudelitate mortuorum corpora gustare. Erat autem Caesari fieri impossibile perspiciens ut sine aggeribus superiorem civitatem caperet, in proprio loco undique facta distribuit milites in opera .xx. die mensis augusti. Erat autem constructio materiae perdifficilis omnibus undique silvis ad constructionem priorum aggerum caesis. Quattuor quidem legionum opus in occidentali parte civitatis contra regiam aulam erigitur. His autem diebus Idumaeorum duces clam congregati cum filii de sui traditione coepere, missisque ad Titum v. viris ut dexteram sibi daret precabantur. Ille vero sperans tyrannos cessuros ex Idumaeis abstractis, qui belli maxima pars videbantur, quis sero tamen pollicetur eis ut eos reciperet. Discessu autem parantibus, Symon persensit et v. viros qui ad Titum missi fuerant occidit, duces vero Idumaeorum quorum nobilissimus erat Iose filius Iacobi correptos in custodia conicit. Nec multitudine Idumaeorum abductis ducibus in custodia quid ageret nesciente sine custodia habebat, sed diligentioribus eam custodiis amplectebatur, et in custodes profugientibus obsistere non poterant. Et quamvis multi necarentur, plures tamen erant qui fugerent. Quos autem suscipiebant a Romanis, quia Caesar pro natali lenitate priora praecepta neglexerat, ipsique milites iam et spe lucri et satietate caedibus temperabant. Sola tamen plebe relicta aliud vulgus cum coniugibus ac liberis parvo pretio venundabat. Cum autem multi distraherentur, emptores pauci erant, ita ut tunc praeconis edixerat neque solus transfugeret, ut eo modo familias suas secum educerent. Tamen aliquis apposuerat qui eos ab aliis secernerent qui digni supplicio viderentur. Infinita quidem multitudo advena, et ex ipsis servati sunt plus quam .xl. milia, quos etiam Caesar quo cuique libuerat dimisit. Isdem autem diebus sacerdotum aliquis nomine Ihesus filius Nebuthi accepta fide salutis a Caesare ut de sacris donariis quaedam traderet, egrediens tradit ex fano candelabra duo et mensas et crateras et pateras omnia ex auro solido et gravissimo facta. Tradidit et vela et pontificum indumenta cum gemmis et vasa multa sacrificiorum. Quin etiam custos sacrae pecuniae Phineas nomine captus vestes et cingula sacerdotum ostendit multaque purpurae et cocci quae ad usum catapetasmatis reposita servabant, cum quibus aliquid cinnamomi erat et cassiae, pigmentorumque aliorum multitudo quibus commixtis deo in dies singulos adolebant. Tradita sunt autem ab eo et ex aliis opibus multa et sacra ornamenta non pauca, quorum gratia licet ut capto transfugae tamen data est venia. Iam vero perfectis aggeribus die vii. mensis septembris quae erat viii. x. dies, et Romani machinas admovebant. Seditiosorum autem alii quidem civitate desperata muris relictis in arcem recedebant, alii se in cloacas dimittebant, multi vero dispositi ulciscebantur eos qui arietes admovebant. Hos autem superabant multitudine ac virtute Romani, eoque maxime quod laeti maestos atque iam debiles. Cum autem aliqua pars muri esset subruta, nonnullaeque turres arietibus pulsatae cessissent, statim propugnatores earum diffugiunt. Timor et maior necessitate tyrannos invadit, et priusquam transgrederentur hostes torpore tenebantur, et ad fugiendum suspensi erant. Videres autem paulo ante superbos et factis impiis arrogantes, ita nunc humiles esse ac tremere, ut miseranda esset quamquam nequissimis tanta mutatio. Conabantur tamen ut per ruptum murum custodes pellerent et egrederentur. Cum vero quos ante fideles habuerant nusquam viderent, fugiebant quo quemque necessitas impulisset. Advenientes autem alii totum ab occidente murum subrutum esse nuntiabant, alii subisse Romanos et in turribus esse affirmabant, et timentium fallente in ora per sua dementia quaerebant, ac veluti succisis nervis quo fugerent haesitabant. Unde tunc maxime quis et virtutem dei perspexerit contra nefarios et fortunam Romanorum. Tyranni quidem semet ipsos tuitione privarunt, ac sponte de turribus descenderunt, in quibus numquam nisi sola poterant fame capi. Romani autem qui tantum in muris infirmioribus laboraverant, eos nec quisquam instrumentis non poterant, fortuna ceperunt. Omnibus enim machinis tres turres validiores erant quas rex Herodes fecerat. Relictis itaque his, vel quia veri erant convicti in his deprehensi esse, ad vallem mox Syloae confugiunt. Rursus autem ubi paululum a metu respiraverunt, munitionem quae muri erat adeunt ex ea parte petierunt. Usi autem infirmiore audacia quam necessitate, iam et vires eorum metu et calamitas fregerant, a custodibus hinc pelluntur et per diversa in cloacas delitescit. Romani autem muris potiti, signa in turribus posuerunt, et cum plausu atque laetitia victoriam cantu celebrabant, quia sine sanguine quidem tamen non crediderat novissimum murum nacti fuissent, et quia nullum reluctantem videbant, pro certo mirabantur. In angustias autem viarum strictis gladiis fusi, quos cepissent interficiebant, domosque totas cum omnibus qui eo confugerant igni tradebant. Multas vero vastantes, quasi praedae causa penetrassent, et plenas mortuis tecta invenientes, horrendo aspectu attoniti egrediebantur. Unumquemque autem obvium caedes fugiendo angusta viarum cadaveribus obstrinxerunt, totaque civitate sanguine diluerant, et occidentes quidem vespere desinebant, nocte autem crescebat ignis. Et ardentibus autem Hierosolymis illuxit dies octavus. Tot clades cum obsideret experta, quae si bonis usa esset ex quo fuerat condita invidenda mansisset, et nulla alia re tantis infelicitatibus digna nisi quod talem progeniem quae subversa est edidit. Intravit autem Titus ingressus civitatem tam munitam, ac certam causam miratus est quod tyranni per dementiam deseruerant. Conspecta denique solida earum altitudine neque magnitudine, singulorumque lapidum compagine singulae quamquam paterent, vel quomodo erigerent, deo plane inquit adiuvante pugnavimus, et deus erat qui detraxit ab istis munitionibus Iudaeos. Nam hominum manus et machinae quid ad ista valerent. Talia multa cum amicis colloquebatur. Quos vero a tyrannis vinctos in castellis repperit relaxavit. Cum autem alias tres civitatis everteret, istas tres turres fortunae suae monumentum reliquit, quia eos militantes his potitos fuisse quae capi non potuissent. Quia ergo Romani in occidendo laborabant, et magna adhuc super erat multitudo, Caesar quidem solos armatos et qui manus opponerent iubet interfici, et reliquam multitudinem salvam esse. Illi autem cum his quos occidi mandatum fuerat et senes ac debiles trucidabant, negotiosos autem ac validiores in templi ambitu concluserunt. Caesar autem his custodes adhibuit unum ex libertis et amicis suis nomine Frontonem qui fortunam quam quisque meruisset decerneret. Ille quidem seditiosos omnes atque latrones cum alterutrum ab alio indicaret occidebat, iuvenes autem electos ac formosos triumpho servabat. Ex residua vero multitudine vii. et x. milia maiores annis vinctos mittit ad Aegyptum operibus deputandos, plurimos quoque per provincias Titus dono tribuit in spectaculis ferro et bestiis consumendos, qui vero infra sextum et decimum annum aetatis erant vendiderunt. Hisdem autem diebus quibus rei secernebantur a Frontone mortua sunt fame xii. milia, quibus partim odio custodum cibi non praebebantur, partim quod ipsi victi fastidio tenebantur. Erat enim prae multitudine hominum frumenti penuria. Et captivorum quidem omnium numerus qui toto bello comprehensi sunt lxxx. et vii. milia fuerunt. Hostium vero per omne tempus obsidionis deciens c. milia. Horum plerique non ex indigenis erant sed a totis regionibus ad azymorum diem festum congregati, subito a Romanis bello circumfusi sunt, ut primo quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde celerius fames. Et quod autem caperet tantos homines civitas, certum erat ex his quae sub Cestio exigerentur. Enumeratus enim est vivis civitatis, cupiens Neroni Caesari significare multitudinem nationis, a pontificibus petierat ut si quo modo possent multitudinem numerarent. Illi autem cum dies festus adesset qui pascha vocatur, quando a nona hora usque ad xi. hostias caedunt, per singulas tamen quasi contubernia non pauciores quam x. hominum fiunt. Soli enim epulari non licet, cum multi et viginti conveniant. Hostiarum quidem cc. et lvi. milia et quingentas numeraverunt. Fiunt autem ut denos epulatores per singulas hostias imputem et fiunt vicies centena milia quingenta milia lx. milia et v. milia, omnes sancti et puri. Nec enim leprosis sine vitiliginosis aut semine fluentibus quos gonorricos vocant, neque mulieribus menstruo sanguine pollutis, neque aliis inquinatis

participare sacrificiis permittunt, sed nec alienigenis quidem nisi qui religionis causa venissent. Magna ergo haec multitudo ex congregatione velut in carcere tota gens fato est clausa, et farta hostibus civitas bello obsidebatur. Itaque superat omnem humanam et divinitus emissam pestem numerus peremptorum, quos partim palam occiderunt, partim ceperunt Romani. Rimantes enim cloacas et sepulchra eruentes quos offendissent occidebant. Inventi sunt autem ibi quoque plus quam duo milia, quorum alii manu sua, plures autem invicem se vulneribus interfecerant, cum fames alios corripuisset. Saevus autem odor corporum intrantibus occurrebat, adeo ut statim multi recederent; alii autem cadavera calcantes pecunias investigabant. Multae namque opes in cuniculis inveniebantur. Subducebant quoque multa quae tyranni invenerant, nec enim vel in extremis crudelitatem [illegible] sauciant. Ut tunc autem utrique deus, Iohannes quidem oppressus fame cum fratribus in cloacis quam saepe despexerat a Romanis dextram dari sibi precatus est, Symon tamen multa cum necessitate luctatus sicut supra designavimus semet tradidit. Servatus est autem triumpho Symon. Totis vero muris Romani quae extrema oppidi superessent incendit, murosque subvertit. Itaque Hierosolyma capta est secundo anno principatus Vespasiani viii. die mensis septembris. Quinquies autem prius capta, ac iterum vastata est. Primus rex Aegyptiorum Sesach, et post eum Antiochus, deinde Pompeius, et post hos cum Herodes et Sossius captum oppidum servaverunt, et antea rex Babyloniorum eo potitus excidit. Primus autem conditor eius fuerat Chananaeorum potentissimus, qui patria lingua iustus rex appellatus est. Erat enim quippe talis, ideoque et sacerdotium primus deo exhibuit, et fano primus aedificato Hierosolyma civitatem vocavit, cum antea Solyma vocaretur. Chananaeorum quidem populo rex Iudaeorum David pulso coloniam Iudaeis condidit, et post cccc. lx. vii. annis et mensibus vi. post haec a Babyloniis eversa est. A rege autem David qui primus inde regnavit usque ad id quod Titus fecit excidium anni sunt mille c. lxx. vii. Sed enim neque antiquitas, neque divitiae ingentes, neque per totum orbem terrae diffusa notitia, neque magna religionis gloria quicquam iuvit quominus periret. Talis ergo finis obsidionis Hierosolymorum fuit.

Ut autem quos occiderent quaeve raperent non habebant Romani, et iam ira omnia deerant, iubet eos Caesar totam funditus iam et ceteram civitatem ac templum, relictis tantum turribus quae praestantiores alias eminebant, quas Herodes ob memoriam karorum fecerat et suis nominibus appellaverat Faselo et Hyppico et Mariamme, muroque tamen quantum civitatem ab occidente cingebat, ut castrorum custodiae relinquerentur; turres autem ut posteris indicarent qualem civitatem quamque munitissimam Romanorum virtus obtinuisset. Alium vero totum ambitum civitatis ita complanaverunt, ut qui ad eum accessissent aliquando habitatam esse vix crederent. Hic quidem finis eorum dementiae qui novas res movere coeperunt Hierosolymis fuit, clarissimae civitati et apud omnes homines praedicatissimae.

Caesar autem ibi praesidio reliquit x. legionem, et nonnullas alas equitum et peditum cohortes. Omnibus autem belli rebus administratis laudare cupiebat universum exercitum pro rebus fortiter gestis, et debita viris fortibus praemia persolvere. Composito autem in medio magno tribunali stans in eo cum primoribus eminentissimus, unde ab omnibus militibus posset audiri, magnam illis habere se gratiam pro benivolentia quam erga se tuendo perseverassent. Laudabat et quod per omnia bella morigeri fuissent, qui periclitando fortitudinem in multis magnisque periculis monstrassent, pace amplificantes imperium omnibusque hominibus planum facientes quia neque hostium multitudo, neque munitiones regionum, neque magnitudines civitatum, vel audacia inconsulta et immanitates efferae adversariorum umquam possunt Romanorum effugere virtutem, quamvis in multis rebus aliquando opitulantem fortunam habuerint. Bonum esse ergo inquit iam bello finem imponere quod multo tempore gestum est. Mirari autem se ait eos ac diligere omnes quia nemo viribus alacritate hinc tardior fuit. Illis tamen qui per maiorem vim clarius decertassent, utraque sua cum decorassent fortibus factis, et militiam suam rebus bene gestis nobiliorem fecissent, dixit se et honores et praemia redditurum, nec ullum eorum qui plus alio laborare voluisset iusta mercede cariturum, magnamque sibi huius rei fore diligentiam quam magis velle honorare virtutes eorum quam punire peccata. Confestim ergo iussit eos quibus hoc erat commissum recitare quosnam scirent fortiter aliquid in bello fecisse, et nominatim singulos appellans praesentes collaudabat, et coronas eis aureas imponebat, et torques longasque hastas et signa ex argento facta donabat, et unicuique ordinem immutabat. Aliis vero ex manubiis aurum atque argentum vestesque aliaque praeda large distribuebat. Omnibus autem ita donatis ut se quisque meruisse existimabat, votisque cum universo exercitu factis, magno favore descendit, versusque se ad sacra celebranda pro victoria, magnaque astante boum multitudine circum aras omnes immolatos exercitui dedit ad epulas. Et ipse cum honoratis per triduum laetitia refectis militaribus, et alios quo cuique placeret dimisit. Duas autem legiones sibi obsequi iussas esse, duodecimam et x., ad Aegyptum pervenirent, et ceteros ut quisque voluit ad propria dimisit. Deinde vero ad maritimam Caesaream cum exercitu descendisset, in ea manubias reposuit multitudinem captivorumque ibi asservari iussit, quia ad Italiam navigare tempus hiemis prohibebat. Ex Caesarea autem maritima venit in Caesaream quae Philippi vocatur, ibique diu commoratus celebrans omnia genera spectaculorum. Multique ibi captivorum consumpti sunt, alii bestiis obiecti, alii coacti more hostium inter se pugnare.

Titus autem comperit Symonem tyrannum Giorae filium hoc modo esse comprehensum. Iste Symon cum Hierosolyma obsideret in superiore civitate constitit, postquam muros iam hostes Romani omnia vastare coeperant, fidissimis amicorum ascitis, et lapidariis cum ferramentis eorum operi necessariis, et alimentis quae multis diebus sufficerent, una cum illis omnibus in aliquam occultiore cloacam sese dimittit, et quae fossa patebat progrediebantur. Ubi vero soliditas obstitisset eam suffodiebant, sperantes se ibi posse servari. Sed hac expectatione vera non esse rei periculum refellebat. Vix enim paululum fossores progressi erant, itaque alimenta quamvis parce his uterentur deficiebant. Symon autem velut stupore posset Romanos fallere albis tunicis induxitque fibula ac clamide purpurea induit, in eo loco ubi templum antea fuerat apparuit. Primo autem obstupuere qui eum videbant, suisque locis manebant. Deinde propius accessissent quis esset percontati sunt. Symon autem nihil dicebat et iubebat ad se ducem vocari. Statimque accersitus ab his qui ad eum concurrerunt venit Terentius Rufus, itaque is rector militiae relictus erat. Omnia ab eo veritate cognita, ipsum quidem vinctum custodiebat, et Tito Caesari quemadmodum comprehensus esset indicavit. Symonem ergo in ultionem crudelitatis quam in cives suos fuerat operatus in potestatem hostium deus posuit. Non enim potuit iram dei effugere nequitia hominum, nec invalida res est iustitia, sed quando sui temeratores ulciscitur, et graviore poena ingerit criminosis cum iam se liberatos esse crediderint, eo quod non statim luere commissa. Ascensus autem Symonis de terra magnam aliam multitudinem seditiosorum his diebus fecit in cloacis deprehendi. Caesari autem maritimam Caesaream reverso Symon vinctus oblatus est, et illum quidem triumpho quem Romae acturus erat servari iussit. Ibi autem morans fratris sui Domitiani natalem diem clarissime celebrabat, multam partem damnationis Iudaeorum honori eius attribuens. Numerus autem eorum qui bestiis depugnare et qui ignibus cremati sunt et qui inter se digladiantes perierunt, duo milia quingentos excessit. Omnia tamen Romanis videbantur, licet mille modis Iudaei consumerentur, minus esse supplicium. Postea vero Caesar Berytum venit. Haec autem civitas est Feniciae provinciae colonia Romanorum. Ibi vero diutius commoratus, maiore usus claritudine natalem patris diem cum magnificentia spectaculorum quae sumptibus aliis excogitavit, cum etiam captivorum multitudo eodem quo antea modo periret. Evenit autem per idem tempus Iudaeos qui apud Antiochiam erant accusatos prope periclitari, propter quasdam criminationes quae fuerant paulo ante commissa. Iudaeorum namque gens per totum orbis indigenas assumpta plurime apud Antiochiam habitabant propter magnitudinem civitatis. Quo tempore autem bellum contra Iudaeos fuerat exclamatum, et Vespasianus navigio in Syriam est delatus, odium Iudaeorum apud omnes pullulabat. Unus autem ex eis Antiochus nomine princeps Antiochensium populo contionante in theatro progressus in medium et simulabat Iudaeos quod una nocte totam civitatem incendere statuissent, et quosdam advenas Iudaeos consensisse debuerant. His auditis ipsi iram cohibere non potuerunt, sed statim eos qui accusati fuerant in theatro cremaverunt, in multitudinem vero Iudaeorum properabant irruere. Antiochus autem

iudeorum odisset, consilio cum antiochensibus inito, iussit iudeos paganorum ritu sacrificare, reuincendo eos manifestos fore insidiatores ciuitatis. Hinc autem paucis quidem consenserunt, alii qui noluerunt perempti sunt. Antiochus autem seuitia instabat ciuibus suis, neque eos die septimo ab opere cessare permittens, sed omnia cogens facere que diebus aliis facerent. Itaque ualida necessitate imposita non solum apud antiochiam ut septimum diem feriis soluerent, sed et in aliis ciuitatibus ad breue tempus similiter fecit.

Titus autem cesar a patre sibi allato nuntio quod uniuersis italie ciuitatibus desiderabilis uenisset, maxime uero quod eum urbs roma cum summa alacritate et claritudine suscepisset, in maxima leticia curis laxatus est. Vespasianum etenim patrem eius omnes nuntiato quod in iudea a militibus esset ad imperium electus, omnes in italia constituti uelut presentem colebant, et iamiam eum uenire cupiebant, pro eius aduentu choros ducentes et nimia tractu (?) temporis beniuolentia. Nam et senatus memor calamitatum que mutatione principum contigissent, optabant eum imperatorem suscipere per senectutis honore et bellorum maturitate decoratum, sciens se pro certo calamitatibus absoluendum, et antiquam libertatem cum opulentia recepturum. Precipue quoque plebs militaris ad eum respiciebat. Hi etenim maxime bellorum per eum factorum conscii magnitudinem, imperitia atque ignauia aliorum ducum experti, et magna se contumelia optabant liberari, et eum qui se et seruare et honestare solus posset recipere precabantur. Cum uero hac beniuolentia diligeretur ab omnibus, quibus dignitate preditis ulterius expectare intolerabile uidebatur, et cum quam longissime ab urbe roma conuenire et occurrere ei properabant. Simul autem pene omnes in occursum eius egrediebantur, et uniuersis facilius et promptius ire quam remanere uidebatur, et erant pauciores abeuntibus remanentes. Vbi uero eum adpropinquare nuntiatum est, et quam mansuete singulos qui processerant suscepisset indicauerunt, omnis iam reliqua multitudo per uias cum coniugibus ac liberis prestolabatur. Quacumque transiens adueniret, uidendi eius uoluntate uultusque lenitate, omnium generum uocibus prosequebantur bene meritum et salutis datorem, solumque eum dignum romanum principem appellantes. Tota autem ciuitas romana ueluti templum erat sertis atque odoribus plena. Cum autem uix pre circumstantium multitudine in palatium uenisset, et penatibus diis aduentus sui gratulatoria sacra celebrabat. Vertere autem se tota (?) ad epulas et per tribus et per genera uicina conuiuia exercebat, deosque libant et ab eis precabantur ipsum uespasianum quam plurimum temporis in romano imperio perseuerare, et filios eius et qui ex eis nascerentur seruare inexpugnabilem principatum. Vrbs quidem romana uespasiano ita suscepto statim maxima felicitate crescebat.

Ante uero hec tempora cum uespasianus apud alexandriam esset, titus uero hierosolima obsideret, magna pars germanorum ad defectionem mota est, quibus et galli (?) proximi magna spe consenserant, quod et romanorum dominio liberarentur. Germanos autem ad hos motus primum sustulit natura bonis consiliis uacua, paruaque spe semper appetens periculi, deinde odium principum romanorum, quem soli sciunt per uim gentem suam ui coactam seruire romanis. Nec non et maxima temporis fiducia dedit. Nam cum uiderent romanum imperium crebris imperatorum mutationibus intestina seditione turbari, et orbem terre eis subditum pendere ac nutare cognoscerent, hoc sibi optimum tempus ex illorum aduersis rebus atque discordiis oblatum esse putauerunt. Id autem consilium eis dabant quidam classicus et ballus (?) inter eos potentissimi, qui olim quidem nouas res cupiebant, et tunc sua sententia prodiderunt. Verum germanis ita se ad rebellandum romanis armantibus, ueluti diuina quadam prouidentia uespasianus ad petilium cerealem qui pridem germaniam rexerat litteras mittit, quibus eum consulem declarauit, iussitque ad britannias administrandas proficisci. Ille ergo quo iussum fuerat abiciens, audita rebellione germanorum, eos iam congregatos inuadit, ordinataque acie de eis magnum numerum in conflictu peremit, et iterum ad subiectionem eos coegit. Sed quamuis ille hanc ultionem eis intulisset, tamen non multo post erant supplicia luituri. Nam ut primum rebellionis eorum nuntius rome allatus est, domitianus filius uespasiani frater titi hoc audito, non sicut alter aliquis forte in tali etate fecisset, qui tantarum rerum magnitudinem expauisset, iam uero adhuc adolescens erat, sed a patre hanc ingenitam fortitudinem et supra etatem exercitatus, ilico tendebat in germanos. Illi autem expeditionis fama perculsi, ei se subdiderunt, lucrum hoc exitu maximum nacti, ut sine ulla clade pristino iugo subirent. Omnibus ergo circa galathiam ut oportuit ordinatis, ne res umquam facile turbarentur, domitianus clarus atque insignis factus etate superantibus et patri decus afferentibus romam regreditur.

Cum supradicta uero germanorum audacia hisdem diebus scythas concitauit ad bellum, quos et appellant scythas sarmatas. Maxima etenim eorum multitudo clam transgressi flumen hystrum, uiolenta atque seuissimi impetu inopinatum impetum multos romanorum quos in presidiis inuenerunt interficiunt, et consularem uirum senatorem fonteium agrippam qui fortiter eis obuiam pugnauerat occidunt, proximasque regiones totas perimendo et incendendo peruagabatur. Vespasianus autem hac uastitate cognita, rubrium gallum dirigit penas sarmatis imposituum. A quo multi quidem in preliis trucidati sunt, qui uero euaserunt cum timore domum refugerunt. Hoc autem bello magistro militum definito, et futuri temporis cautioni consuluit. Pluribus etenim et maioribus presidiis loca circumdedit, ut omnino barbaris esset impossibilis transitus. In mesia ergo bellum ea celeritate defunctum est.

Cesar uero titus a beritho reuersus, et per omnes quas adibat syrie ciuitates magnificentissima spectacula celebrans, iudeorum captiuis ad ostentationem cladis eorum abutebatur. Conspicit autem in itinere naturam fluminis cognitione dignissimam. Hic autem fluit medius inter arcas et rafaneas agrippe regni ciuitates. Habet enim quoddam peculiare miraculum. Nam cum sit quando fluit plurimus est, neque meatu segnis, et tamen ille postquam sex diebus a fontibus deficiens siccum exhibet locum uidere. Deinde quasi nulla mutatione facta septimo die simul exoritur, atque hunc ordinem semper pro certo eum obseruare compertum est. Vnde et sabbaticus appellatus est, a sacro iudeorum septimo die sic nominatus.

Ciuitas autem antiochensium populus cum titum aduentare cognouit, manere quidem intra menia pre gaudio non patiebatur. Omnis autem obuiam ei pergere properabant usque ad xxx. et eo amplius stadium progressi non tantum uiri, sed et femine cum pueris expectabant. Et cum adpropinquantem uidissent, ex utroque uie latere stantes dextras cum salutatione tendebant, multisque fauoribus exultantes cum ipso in ciuitatem reuertebantur. Crebro autem inter omnes alias laudes precabantur ut iudeos expelleret de ciuitate. Titus autem nichil eorum precibus indulsit, sed ociose que dicebant audiebat. Iudei uero in magno et anxio metu tenebantur, incerta quid sentiret titus quid ue facturus esset. Titus autem ab antiochia continuo ad zeuma castra tendens iter continuo contendit. Quo iussi et a rege parthorum uenerunt auream efferentes coronam quod iudeos uicisset. Eaque suscepta et conuiuium nunciis exhibuit, atque ita antiochiam remeauit. Curia uero et populo antiochensi multum petentibus ut in theatrum ueniret, ubi omnis eum multitudo prestolabatur, humanissime paruit. Rursus autem eis fortiter instantibus et crebro postulantibus expelli iudeos de ciuitate ingeniose respondit, patriam eorum dicens iam penitus euersam, nullum locum iam habere in quem possent refugere. Vnde antiochenses ad aliam petitionem sese conuerterunt, et precabantur eneas tabulas eum eximere quibus inscripta erant priuilegia iudeorum. Sed nec hoc titus annuit, et in eodem statu relictis que habebant iudei apud antiochiam ad egyptum inde discessit.

Agens autem iter cum ad hierosolimam uenisset, et tristemque solitudinem quam tunc uidet antique ciuitatis claritudini compararet, dirutorumque operum magnitudinem et ueterem pulchritudinem recordatus miserabatur excidium ciuitatis, non sicut alius fecisset exultans quod talem ac tantam funditus excidisset ciuitatem. Ex magnis etenim eius diuitiis non minima pars in ruinis adhuc inueniebatur. Quedam etenim eruebant romani, plura uero captiuis indicantibus auferebant, aurum atque argentum, aliaque instrumenta preciosissima que iudei propter incerta belli fortuna terre condiderunt.

Titus autem propositum iter ad egyptum tendens, emensa uelociter solitudine peruenit alexandriam. Et cum uellet ad italiam nauigare, duas legiones que eum comitabantur, utramque unde uenerant remisit, quintam in mesiam, xv. uero in pannoniam. Captiuorum autem duces symonem et iohannem et alios numero septingentos uiros electos tam magnitudine corporum quam pulchritudine prestantes ilico ad italiam properare precepit, cupiens eos in triumpho producere. Peracta uero nauigatione simili uoto romana ciuitas erat affecta et eosdem excessus ei exhibuit quos patri. Claritudinem uero tito pater addidit, quod uenit obuiam eumque suscepit. Multitudini autem ciuium diuinam quandam leticiam suggerebat, quod uidebant in unum tres cesares conuenisse, uespasianum, titum et domitianum.

Non multis autem diebus post commune triumphum ob res gestas agere statuerunt, quamuis utrique scilicet patri et filio senatus proprium diem decreuisset. Predicto autem die quo futura erat pompa uictorie, nemo ex tam infinita ciuitatis multitudine domi remansit. Omnes autem cum prodissent loca ubi tantum stare possent preuenerant, quantum spectandis modus sufficeret imperatoribus concesso necessario transitu. Cuncta uero parte militari ante lucem per turmas atque ordines progressa cum rectoribus suis, et circa ostia constituta superioris (?) templi. Ibi etenim principes nocte illa requiescebant. Prima iam aurora incipiente procedit uespasianus et titus lauro quidem coronati, amictu uero patria ueste purpurea, et ad octauianas ambulationes transeunt. Ibi etenim senatus et ducum proceres et honorati equites eorum prestolabantur aduentum. Tribunal autem ante porticum factum erat, sellesque in eo eburnee preparate. Quo cum ascendissent, consederunt. Statimque eos militaris fauor excepit, multas uirtutum testimoniis predicans. Imperatores autem inermes erant in ueste serica laureis coronati. Preceptis autem laudibus eorum uespasianus cum dicere ad hoc uellet, silentii signum dedit, magnaque omnium quiete facta surrexit, et amictu magna parte capitis adoperto sollempnia uota celebrauit, itidemque et titus fecit. Perfectis autem uotis uespasianus in commune omnes breuiter est allocutus. Milites quoque ad prandium quod his ex more ab imperatore parari solet dimittit, ipse uero ad portam procedit que ab eo quod per illam semper triumphorum pompa ducitur nomen recepit. Ibi et cibum primi capiebant, et triumphalibus uestibus amicti, diis ad portam collocatis cesa hostia inter spectacula transeuntes triumphum ducebant, ac ut multitudini facilior preberet aspectum. Pro merito autem narrari multitudo illorum spectaculorum magnificentia non potest in omnibus, que quisque excogitauerat uel artium factus (?) uel diuitiarum opibus uel nature nouitate. Nam pene que cum hominibus quamuis sunt fortunatis et que alias sunt miranda atque magnifica hoc uniuersa illa die romani imperii magnitudinem probauerunt. Et etenim argenti aurique nec non et eboris in omni specierum genere sine opum multitudine non ut in pompa ferre cerneres, sed si quis dixerit omnia fluere. Et alias quidem uestes ex rarissimi generis purpura portari, et alias diligentissima pictura uariatas arte babilonica. Gemme quoque clarissime et tam multe alie coronis aureis, alie speciebus alie formate inclusse traducte sunt, ut appareret frustra nos eorum usque uerum esse aliquid suspicari. Ferebantur quoque simulachrorum sigilla que illi deos habebant magnitudine mirabili et arte non defunctorie facta, horumque nichil non ex preciosa materia. Quin et animalium diuersa genera producebantur propriis ornamentis induta. Erat autem et hi qui hec portabant magna hominum multitudo purpureis uestibus atque auratis ornata. Ipsi et qui pompe fuerant alia ceteri discreti precipua et mirabili ornamentorum magnificentia culti erant. Insuper his ne captiuorum quidem uulgus inornatum uideres, sed uarietas et pulchritudo uestium nata ex fatigatione corporum deformitatem oculis subtrahebat. Maxime autem stupor erat machinarum que portabantur siue pegmatum fabricatio, pro quorum magnitudine timendum uiribus portantium occurrendum putabant. Multa etenim in tertium (?) gradumque surgebant, et magnificentia fabrice cum ammiratione delectabat. Multas aurata ueste circumdatas, cum aurum preterea factum atque ebur omnibus esset affixum. Multas autem mutationibus bellum aliter in aliam diuisum certa sui facie demonstrabant. Erat etenim cernere uastari terram fortunatissimam, et totas interfici acies hostium, aliosque fugere, alios captiuos duci, murosque excellentes magnitudine machinis dirui, et castellorum excindi munimina, et populosarum ciuitatum menia disturbari, exercitum intra muros diffundi, cedibusque omnia loca plena, et eorum qui manu resistere non poterant preces, ignemque templis iniectum, ediumque super dominos. Et post multam uastationem et confusionem atque amnis constitutis defluentes non in terram cultam neque ad hominum uel pecorum potum, sed per terram ex omni parte flagrantem. Hec etenim iudei bello esse passos ipsi expressi sunt. Ars autem et effectorum operum magnitudo nescientibus adhuc fieri tamquam presentibus ostendebant. Erat etenim per singula pegmata capte ciuitatis dux, ita ut capta fuerat ordinatus. Multe autem naues sequebantur. Spolia uero alia quidem passim ferebantur. Eminebant autem duces eorum que apud hierosolimam in templo reperta sunt, mensa aurea ponderis talenti magni, et candelabrum similiter quidem de auro factum, sed opere commutato ab usu nostri consuetudine. Nam media quidem columna basi herebat. Tenues autem ab eo cannule producebantur, formate ad similitudinem fuscine, et summe quoque in lichni specie fabricate. Erant autem numero vii. septimi diei qui apud nos colitur indicantes honorem. Post hec autem portabatur lex iudeorum nouissima spoliorum. Deinde transiebant plurimi uictorie simulachra portantes, omnia ex auro et ebore facta. Domitianus autem filius uespasiani adequitabat, ipse quoque ornatus pulcherrime, dignumque spectaculo exhibens equum. Pompe autem finis fuit capitolini iouis templum. Quo postquam uentum est, constiterunt. Erat autem uetus mos patrius expectari donec ducis hostium mortem quispiam nuntiaret. Dux autem hostium erat symon tyrannus, tunc inter captiuos in pompa deductus. Laqueo uero circumdatus per publicum trahebatur, ut simul eum necarent qui ducebant. Lex autem romanis est ibi necare conuictos morte dampnatos. Postquam ergo eum finem uite habere nuntiatum est, omniumque fauor secutus est, tunc hostias inchoarunt. Hisque secundo peracta sollempnia celebrantes, in palatium recesserunt, et alios quidem ipsi epulis exceperunt, aliis autem omnibus instructi erant domi conuiuiorum apparatus. Hunc etenim diem urbs romana celebrabat uictorie quidem in hostes gratulatorium, finem uero malorum ciuilium, et spei bone per felicitate principum.

Post triumphos uero et romani imperii firmissimum statum uespasianus pacis templum edificare decreuit. Id autem templum mira celeritate et que hominum cogitationem superaret effectum est. Magna etenim diuitiarum largitate usus, insuper factus id picture ac figmentorum opibus exornauit. Omnia namque in illud fanum collecta sunt ac deposita, quorum inspiciendorum studio prius toto orbe quondam homines fuerunt uagabantur, quamuis aliud apud alios situm esset uidere cupientes. In hoc autem fano reposuit et que iudeorum fuerant instrumenta. Legem uero eorum et penetralium uela purpurea in palatio condita seruari precepit.

In iudeam uero legatus missus lucilius bassus, suscepto a cereali uetiliano (?) magisterio militum, castellum herodium cum incolentibus sibi sociauit. Post autem ui manu militari collecta cum legione decima bellum macherunti inferre statuit. Valde etenim necessarium uidebatur id excindi castellum, ne iudeos sui munimine ad defectionem inuitaret. Nam et saluus spem habitantibus certa et aggredientibus hesitationem atque formidinem naturali loci prestare maxime poterat. Nam ipsum quidem quod muro cinctum est saxeus est collis in prerupta celsitudine surgens, et ob hoc et capi difficile uidebatur. Sed ut uel accedi eo posse natura excogitarat, quia uallibus eum ex omni parte uallauerat, quarum altitudo oculis comprehendi non posset, nec transire erat facile, nec aggestu ulla ratione compleri possibile. Nam ea quidem ab occidente secta erat uallis lx. stadiis distenditur, in asfaltidem lacum et limitem facit. Ex hac uero parte ipse mons macherus altissima in arce super eminet. A septentrione autem et meridie ualles

magnitudine quidem super dicta uincuntur. & similiter sunt intractabiles. Ad conatum autem eius uallis que ab oriente est altitudo non minor est cubitorum ruente. Montem uero ex aduerso machaerunta positum terminat. Et a loci natura perspecta rex alexander primus in eo castellum communiuit. quod postea gabinius bello cum aristobolo gesto deposuit. Herode autem regnante omnibus locis dignior uisus est. & tutissimus propter arabum propinquam uicinitatem. Nam opportuno situs est. eorum fines aspectans. Magnum quoque loci modo amplexus. ac turribus ciuitatem illico fecit incolis. Vnde uero ipsa ferebant ascensum. qui in et sursum circa ipsum uerticem murum edificauerat. turresque in angulis .lx. cubitorum erexerat. In medio autem ambitu regiam struxerat magnitudine habitationum & pulchritudine locupletem. Multasque uero cisternas recipiendis aquis habundeque subpeditandis locis maxime ydoneis fecerat. uelud cum natura certaret. ut quod illa situ loci inexpugnabile fecerat. ipse manu instructis munitionibus superaret. Insuper et sagittarum multitudinem machinarumque inibi reposuit. et omnem apparatum excogitauit. quo habitatoribus posset magne obsidionis spatio resistere.

Erat autem ibi regia ruta mirabili magnitudine. nullo ficu celsitudine et grossitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex herodis temporibus perseuerasse. mansissetque ulterius profecto. sed a iudeis qui locum ceperant abscisa est. Vallis autem qua ciuitas a parte septentrionali cingitur. quidam locus baaras appellatur. ubi radix eodem nomine uocata gignitur. que flamme quidem assimilis est colore. & circa uesperam uelud iubar fulgens accedentibus eamque euellere cupientibus facilis non est. sed tamdiu refugit. nec prius manet quin si quis urinam muliebrem aut menstruum sanguinem super ea fuderit. Quin et tunc si quis eam tetigerit mors certa est. nisi forte illam ipsa radice ferat de manu pendentem. Capitur quoque alio modo sine periculo taliter. Circa eam circumfodiunt ita ut minimum ex radice terra sit celatum. Deinde religant ad eam canem. illoque sequi eum a quo religatus est properante. radix quidem facile euellitur. canis uero continuo moritur. tamquam eius uice tradito qui herbam fuerat ablaturus. Nullus autem postea accipientibus metus est. Causa autem pro qua tam capi ea opere pretium est. Nam que uocantur demonia pessimorum hominum spiritus corporibus uiuis immissa eosque necantia quibus non fuerit subuentum. hec herba cito subuenit. Si tantum enim offeratur egrotantibus infirmitatem abigit. Fluunt autem ex eo loco aquarum fontes & calidarum multum inter se sapore diuersi. Alii namque amari sunt. alii nichil dulcedinis deest. Multi autem et frigide aque non solum in humilioribus locis fontes altiores hinc. sed quod amplius quis miretur in proximo. Cernitur ibi quedam spelunca cernitur. non alte quidem caua saxo autem imminente protecta. & super hanc uelut mamme inter se paululum distantes eminent. & altera quidem frigidissimum fontem. altera calidissimum fundit. qui simul mixti lauachrum suauissimum prebent. multisque morbis ac uicus salutare. maxime uero neruorum curationi conueniens. Habet quidem locus metalla sulfuris & bituminis.

Bassus autem contemplatus undique regionem ualle orientali repleta expugnationem aggredi statuit. operique inchoauit properans aggerem quam plurimum extollere. facileque per id facere obsidionem. Qui uero intus erant iudei segregati ab externis illos coegere uelut manubiis inferiorem obseruare ciuitatem. et porro pericula sua excipere. superiori uero castellum ipsi occupatum tenebant. et propter munitionis firmitatem. & ut saluti sue consulerent. Impetraturos etiam se ueniam opinabant. si locum tradidissent romanis. Prius autem uolebant spem declinande obsidionis experiendo conuincere. ideoque in dies singulos excursus faciebant. & cum his qui sors obtulisset consertis manibus multi quidem moriebantur. multos romanos interficiebant. Iudei quidem semper captabant ut romanos incautos aggrederentur. in aggere autem positi ut prouisum eorum excursum bene septi armis exciperent. Sed non is erat finis obsidionis futurus. Res etiam quedam fortuita gesta inopinata castelli tradendi necessitatem iudeis imposuit. Inter obsessos etiam quidam iuuenis & audacia ferox. et manu strenuus eleazarus nomine. multos egredi & excursum in romanos facere obsecrans. & in plus semper grauiusque romanos afficiens. audacie sue socios prosequebatur. et ex apriculis nouissimus semper recedebat. Itaque discreta quadam die pugna. et ex utraque parte digressis. ipse tamquam omnes despiciens. & existimans neminem hostium bellum excepturum. extra portam remansit. et in muro stantes alloquebatur. circa illos attendens. Hac autem temeritate eum uidens quidam ex romanorum castris egyptii nomine rufus. impetu facto cum ipsis eum armis repente correptum in castra romanorum traduxit. cum in muro stantes hoc uiso stupor contreret. Postquam uero eum dux nudum precepit extendi in aperto ut ex ciuitate conspiceretur. & uerberibus cedi. uehementer iudeos confudit casus adolescentis. & uniuersa ciuitas in fletu erat. Quod ubi bassus animaduertit. eorum miserationem augere cupiens. ut coacti castellum traderent. uelud mox eleazarum suspensurus in cruce lignum defigi iussit. Quo conspecto. castellanos maior dolor inuasit. & ululando querebantur intolerabilem esse hanc calamitatem. Eleazarus quoque eos orabat ne et se despicerent morte miserrima subiturum. sibique ipsis salutem preberent. et castellum traderent. Illi autem & sermone eius fracti. & quod inter eos multi precabantur. ex magna & prolixa propinquitate genus ducebat. contra naturam suam misericordia moti sunt. Et quibusdam celeriter missis promittebant castelli traditionem petentes ut reddito sibi eleazaro se sine metu dimitterent. Multitudo autem inferioris ciuitatis cognita hac pactione ipsi clam nocte aufugere statuerunt. Cum uero portas aperuissent ab his qui deditionem prouiserant ad bassum nuncii uenere. siue inuidia salutis eorum. siue formidine eorum fuge causas ipsi prestarent. Sed fortissimi quidem fugientium qui precesserant euaserunt. reliquorum autem uiri quidem mille septingenti perempti sunt. mulierculae uero et pueri in seruitium ducti. Sponsiones autem cum his qui castellum dediderunt habitas. bassus conseruandas esse ratus. & ipsos dimisit. & eleazarum reddidit.

His autem administratis. in saltum qui appellatur iarden bassus ducere properabat exercitum. Multi etiam illuc congregati esse nunciabantur. qui pridie tempore obsidionis & ex hierosolimis & ex macheruntha profugerant. Ergo cum ad locum uenisset. nec falsum fuisse nuncium repperisset. primo quidem omnem locum equitibus cingit. ut iudei fugiendi copiam per equites non haberent. pedites autem iussit siluam cedere. eo quod inde confugerant. Hoc modo iudei ad necessitatem perducti sunt aliquid fortiter faciendi. aut ex audaci certamine fugam petituri. Itaque simul uniuersi cum clamore impetu facto in eos a quibus cincti fuerant irruunt. Illi autem fortiter eos excipiebant. multaque iudeis audacia romanis contentione usis. diu pugna tracta est. Non autem similis euenit finis pugne certantibus. Nam romanorum quidem .xii. tantum contigit occumbere. et paucos sauciari. iudeorum uero ex illo prelio nullus euasit. sed cum essent non pauciores tribus milibus omnes prostrati sunt. cum nullus posset euadere.

Eodem tempore cesar ad liberium maximum scripsit. erat etiam procurator ut omnem terram iudeorum uenderet. et solis octingentis militibus illic relictis. locum dedit quem incoleret qui uocatur masaon. et distat ab hierosolimis .xxx. stadiis. Stipendium uero ubicumque degerent iudeis indixit. binas dragmas singulis annuas deferre in capitolium iussit. ita ut antea hierosolimorum templo soluebant. Et res quidem iudeorum eo tempore hoc statu habebantur.

Anno uero .iiii. domino uespasiano imperium administrante. contigit commagene regem antiochum in maximas clades cum tota domo incurrere. ex causa huiusmodi. Cesennius petus qui tunc syrie rector administrabat. siue re uera seu propter inimicicias antiochi. quod non ualde pacificum est. litteras ad cesarem uespasianum dicens. antiochum defecisse a romanis cum epiphane filio habens pactus cum rege parthorum propterea debere illos ante capi. ne si nouas res adorti essent. totum romanorum imperium bello perturbaret. Cesar autem ad se huiusmodi perlatum non neglexit. Samosata etiam commagene maxima ciuitas iuxta eufraten sita est. et erat ibi parthorum facillimus transitus. et tutum receptaculum. Fide ergo habita cesennius petus et potestate sibi a cesare permissa. ut ageret quod expedire uideretur. negligendum non putauit. Subito autem antiocho nichilque socius nichil opinantibus in commagenen prouinciam ingressus est. legionem sextam ducens. et insuper quasdam cuneos. alasque equitum. Habebat & auxilio reges chalcidenorum aristobolum fremique ei masadamum. Introitus autem illi erat sine certamine. quod nemo indigenarum manum uolebat apponere. Antiochus autem insperato periculis nuncio. bellum quidem contra romanos nec cogitatione concepit. Decreuit autem toto regno in eo quo erat statu relicto. cum coniuge ac liberis egredi. hoc se romanis puro ab ea suspicione quam sibi ingererent probaturum esse ratus. Progressusque de ciuitate .cxx. ferme stadiis. in campo tabernaculum ponit. Cesennius uero petus in samosata qui eam caperent misit. & per eos ciuitatem tenebat. ipse autem cum alio milite in antiochum tendebat. Nondum rex antiochus uel ipsa necessitate adductus est aduersum romanos aliquid bellicum gerere. sed fortunam suam questus quicquid ut pati sustinebat. Adolescentibus autem filiis eius epiphane & callinico belli peritis. uiribusque corporis prestantibus. & in tali calamitate sine bello durare nolentibus ad pugnam se uerterunt. Vehementi autem pugna per tota die habita. insigni fortitudine demonstrata sunt. nullaque parte suarum uirium diminuta discedunt. Antiocho ergo neque pugna quidem hoc modo peracta manere domi tolerabile uidebatur. sed abducta coniuge cum filiabus in ciliciam fugit. & hoc facto suorum multorum animos fregit. Nam uelud desperato ab eo regno defecerunt. & ad romanos se transtulerunt. omniumque erat desperatio. Epiphanes autem filius antiochi cum oporteret se seruare ab hostibus necessarium putans assumptis .x. equitibus cum eis gressus est flumen eufraten. Hic autem sine metu profectum ad bologessem parthorum regem uenisset. non quasi fugitiuus despectus est. sed cum omni honore cum suis susceptus est. Patrem autem eius antiochum ubi tharsum cilicie uenit. cesennius petus misso ecatontarcho. uinctum romam direxit. Vespasianus autem non passus est ita ad se regem deduci. dignum esse ratus ueteris amicicie plus reuerentiam habere. quam belli occasione inexorabilem iracundiam obseruare. Itaque ubi adhuc erat ei uincula auferri. & apud lacedemoniam interim degere. Magnosque pecunie reditus prebuit. ut non copiose solum. sed & regium uictum haberet. Hoc audiens filius eius epiphanes ex magna cura animum relaxauit. et spem reconciliande gratie cum cesare ceperunt. Cum autem & bologessus de his scripsisset ad cesarem. nec etiam quamuis feliciter agerent. extra romanum uiuere patiebantur imperium. Et cum cesar eis mansuete facultatem dedisset. romam uenerunt. Patre autem ad eos ex lacedemonia statim aduecto. cum omni honore ibi manserunt.

His temporibus alanorum natio consilio inito ut etiam medorum predandi causa peruaderent. cum hyrcanorum rege colloquuntur. Namque is erat illi transitus dominus quem magnus alexander tam fecerat ut portis ferreis clauderet. Aditu autem sibi concesso uniuersis nichil suspicantibus medis incumbunt. eorumque fines populosos. omni genereque pecorum plenos diripiebant. cum resistere nullus auderet. Nam qui regnum eius continebat pacorus metu periculis in difficiliora loca refugiens regno cesserat. & uix ab illis coniugem & concubinas captas centum talentis datis redemerat. Summa ergo facultate sine pugna predabundi & usque ad armeniam omnia uastantes processerunt. Armeniorum autem rex tyridates erat. qui cum his prelio obuius effluxisset non multum abfuit quo uiuus in illa acie caperetur. Periculo etiam quedam misso in eum laqueo circumdatum tractum erat. nisi ille celeriter gladio rupisset laqueum atque ita fugisset. Hi tamen ex hac pugna immites effecti omnem terram depopulantes et magnam hominum multitudinem aliarumque ducentes predam ex utroque regno ad propria domicilia redierunt.

Apud iudeam uero mortuo basso flauius siluas in administratione successit. Hic ergo totam bello subactam iudeam uidens unum autem adhuc rebelle superesse castellum. omni manu collecta quo nullis locis egebat aduersus id militem mouit. Nomen autem erat castello mesada. Princeps uero sicariorum a quibus fuerat occupatum. erat uir prepotens eleazar ex origine iude qui ut antea significauimus iudeis persuaserat ne professionem facerent quando censor cyrinus sub augusto in iudeam directus est. Veniens ergo dux romanorum contra eleazarum & sicarios qui cum eo mesadam castellum tenebat. exercitum ducens. terminos quidem statim omnes obtinuit. presidiis ubique collocatis. et castellum muro circumdedit. ne quis obsessorum fugiendi facultatem haberet. Ipse uero castris locum occupat. ad obsidionem quidem ydoneum quem delegerat qua parte castelli rupes monti proximo applicabantur. ceterum difficilem ad copias uehendas. Verum & potus aliunde in castra deducebatur. quia in eo loco nullus fons proximus nascebatur. His autem dispositis flauius obsidionem aggressus est. maxime molis ac laboris egentem propter castelli munitionem. cuius natura huiusmodi erat. Saxum gyro non exiguum & excelsum longitudine undique abruptis atque altis uallibus cingitur. & ex inuisibili sub se fundo sursum scopulos. et hinc omnium animalium gressibus sunt inaccessa. nisi quod duobus modis idem saxum in difficilem explicat ascensum. Est autem unus a lacu asphaltide ad solis ortum. et alter ab occidente facilius ambulari. Vocatur autem unus ascensus coluber. ex angustia crebrisque flexibus capta similitudine. Quo etiam prominentes rupes frangitur. assidue in se reuertens paulatim rursus producitur. uixque illo tantum gradiens promouere pedem. Namque nutanti uestigium necesse est pede alio inniti. Est autem certa pernicies. altitudo etiam rupium utrimque dehiscens. quo horrore quamuis tremere audacissimum posset. Per eum ergo cum .xxx. stadia ascenderis. quod restat uerticis est non in acutum fine contractum. sed ut habeat in summo planitiem. In hac primum colle ionathas pontifex castellum edificauit. & appellauit mesada. Postea autem herodi regi magno studio fuit loci eius structio. Nam & murum primo eius ambitus cinxit spacio stadiorum .lx. ex candido lapide factum. et per .xii. cubitos altitudine. latitudineque .viii. cubitos. et .xxxvii. turres quinquagenorum cubitorum ei astabant. ex quibus adire erat inter facta per omnem murum. Verticem quoque quod fecundo ceteris quoque planitie molliori cultura destinauerat. ut si quando externorum alimentorum penuria contigisset. ne hac quidem laboraret qui salutem suam castello credidissent. Quin & regiam sibi edificauerat ab occidentali parte ascensu. intra quidem muros posita. uergente autem ad aquilonem. Regie uero murus erat magne celsitudinis ac firmissimus. & .iiii. turres in angulis habebat .lx. cubitorum. Membrorum autem interius & porticuum. nec non balneorum uaria erat ac sumptuosa constructio. columnis quidem singularibus saxis undique substitutis. parietibus imbricisque solida compage lapidum uariatus. Ad singula uero habitacula & sursum & circa regiam. et ante terre multos magnosque puteos in scopulis exciderat. ut tantam aquarum habundantiam haberent quantam qui fontibus utuntur. Fossum uero iter ex regia ad summam ducebat. quam foris nemo cernebat. Sed ne manifestis quidem uiis facile sursum peruenire hostibus poterat. Nam orientalis pars ut ante diximus inaccessa. ut supra memorauimus. occidentali uero parte magna in angusto posita turris. que non minus mille cubitorum spacio ab arce distaret. quam neque transire posse neque capi facultas dabat. Inextricabilis autem quasi latenter ambulantibus fuerat fabricata. Itaque aditus hostiles impediti natura simul & manu hoc castellum erat communitum. Intra autem reposita erant apparatus diuicias & opulentiam mirandam. Nam frumentum autem plurimum ibi erat conditum. & quod in longum tempus sufficere posset. uinumque habundans & oleum. & insuper cuiusque leguminis fructus. et palme coaceruate. Cuncta hec inuenit eleazar castello per dolum cum sicariis occupato. ac fere autem centum annos preparata esse. Quin & romani fructuum reliquias cum castellum illud cepissent incorruptas offendere. Si quis autem causa diuturnitatis aurum esse estimaret non erraret quia aeris altitudo ab omni terrena ac feculenta permixtione sui aliena fuit. ta est ibi quoque omnigenum armorum multitudo ab herode condita. que decem

uiros sufficerent, ferrique infectum, necnon aeris et plumbi materiam, ta[...] ut magis de causis factum esse crederes apparatum. Aiunt enim herodem ad ipsum castellum sibi ad refugium parauisse, duplex periculum suspicantem, unum quidem a iudeorum populo ne se deposito illos qui ante fuerant reges ad principatum reducerent, aliud maius atque atrocius periculum a regina egypti cleopatra que cum Antonio sepe uerba faciebat postulans ipsum herodem interfici, et sibi regnum iudeorum donari.

D

Propter eiusmodi igitur herodes condidit mesadam, in extremum belli contra iudeos a romanis reliquit. 7

Dux autem romanorum flauius quia foris iam omnem locum muro circumseptum sicut supra dixi, ac ne quis effugeret diligentissime peruigilauerat, incepit obsidionem, uno tantum reperto loco qui aggerum iactum posset recipere. Nam post turrim que iter ab occidente ad regiam summumque montem ducebat praecludebat, erat quedam eminentia saxi latitudine et altitudine multumque porrecta, celsitudine autem mesade ccc cubitis inferior, quam leucen appellabat. Hanc igitur flauius ut ascendit ac tenuit, aggerem apportare iussit exercitum. Illi autem alacri animo et magna manu operantibus solidus ad cc cubitos erectus est cumulus. Verum neque firmus neque sufficiens machinis ferendis hec mensura uidebatur, sed super cumulum tribunal factum est saxis ingentibus latum cubitis l. Turris quoque facta est cubitorum lx, tota ferro circumsepta, unde multis balistarum tormentorum que iaculis romani cito eos repulerunt qui de muro pugnabant, et caput exerere prohibuerunt. Simul et ingentem arietem fabricatum flauius crebro murum pulsari iubet, et uix tandem dirutum aliquam eius partem. Cito autem peruenere sicarii muro alio intus constructo, qui tamen adhuc mollis erat. Vbi hoc flauius considerauit, igne magis murum capi iri putans, multas quidem ardentes militibus faces intro iaculari precepit. Murus autem quippe ut magna ex parte lignis constructus igne cito comprehenditur, et usque ad unum sui latitudinem calefactus ingentem flammam colluxit. Incipiente quidem adhuc incendio spirans aquilo romanis erat horribilis, auertens desuper flammas in eos adigebat, et pene machinas uidentes conflagratas iam desperauerant. Deinde flammis mutato uelut diuina prudentia conuersus auster multaque ui contra obuius flammas referens muro appulit, itaque totus ardebat ex alto. Romani quidem cum diuinitus uiderent auxilio, ad castra leti digrediebantur, decreto mane hostes aggredi, et nocte uigilias acuratiores fecerunt ne quis eorum clam aufugeret. Sed neque eleazarus de fuga cogitauit, neque alius permisit ut fugeret. Videns autem murum igne consumptum, nullum salutis modum neque uirtutis excogitans, et ante oculos ponens que romani in liberos suos et coniuges facturi essent, si uicissent, de omnium morte consilium cepit, idque in presentia fortissimum ratus, uespere socios congregans talibus eos ut ad facinus incitabat. 7

C

Vin olim nobis decretum sit uiri fortes, neque romanis neque alii cuiquam seruire, nisi deo qui solus est uerus ac iustus hominum dominus, ecce nunc tempus adest quod factis uos probare admonet. Ne igitur ipsi nos dehonestemus, antea quidem seruitutem sine periculo passi, nunc autem cum seruitute intolerabiles penas amplexi, uiuentes facti seruitute romanis. Primi enim omnium ab his defecimus, et nouissimi contra eos bellum gerimus. Puto autem et hanc nobis a deo gratiam datam, ut bene ac libere possimus mori, quod aliis non euenit preter spem preuentis. Nobis autem certum est cras die futuro capi. Libera est autem strenuus mortis conditio cum affectibus: nec enim id hostes prohibere possunt, qui profecto nos optant uiuos abducere, cum nos iam non possumus illos pugnando superare. Cum olim hoc oportuisset fieri, cum priores uiri peccatis eorum exigentibus in seruitutem romanorum deuenere, et libertatem perdidere. Manens enim prius deus uel saltem nobis leuiter infensus, numquam tantorum hominum perniciem neglexisset, nec sacratissimam urbem suam et templum igni hostium excidioque perdidisset. Nos autem ex toto genere iudeorum et soli superuiuentes seruata libertate superare, tamquam nichil reliquissem iacturam, nulliusque culpe participes fuissemus, quibus ut ipsi certum est in sperata necessitas est illata. Nec enim quicquam nobis castelli natura inexpugnabilis profuit ad salutem, et alimentorum copias et armorum multitudine habentes ipso manifestissime deo spem salutis auferente perdidimus. Ignis enim qui ferebatur in hostes in edificatum murum a nobis non sponte reuersus est, sed hec est uindicta quam deus infert ob multa crimina que insanientes in nos commisimus. Moriantur igitur coniuges nostre iniuria uacue, liberique seruitutis expertes, et post illos autem ipsi nobis honesta morte inferamus libertate seruata optimam sepulturam. Prius tamen et pecunias et castellum ignibus exuramus. Merebuntur enim romani certe scio, si neque corpora nostra tenuerint, compendioque caruerint. Alimenta autem eis solare linquamus. Hec enim nobis erunt mortuis testimonio, quod non penuria uicti sumus sed ita ut ab initio statueramus mortem pretulimus seruituti. Hec dicebat eleazarus, sed non cuncti ei consentiebant, cum alii quidem ei obedire properabant, pulchram mortem esse existimantes, alii quoque molliores erant coniugum ac familiarum suarum moti misericordia, aliique alium intuentes contrariam uoluntatis sue motum lacrimis designabant. 7

Q

Vos cum uidisset eleazarus formidare ac magnitudinem consilii perterritos, timens ne et illos qui fortiter sua dicta perceperunt secum effeminarent, exhortationis rursus incepit, et de immortalitate anime orationem fecit, magnaque usus exclamatione et lacrimantes diu aspectans, plurimum inquit opinione deceptus sum qui putabam uiros fortes pro libertate certantes mori bene malleque uiuere. Vos autem nec cunctis hominibus quidem quicquam neque audacia neque uirtute prestatis, qui et magna mala effugium mortem timetis, cum oportuisset uos super hoc neque cunctari neque expectare monitorem. Nam mors quidem libertatem animis prestat, et ad proprium purumque locum eas dimittit accedere, ab omni clade futuras intactas. Donec autem corpore mortali uincte sunt, unaque malis eius implentur, quod uerius dicitur mortue sunt. Diuino autem cum mortali societas impar est. Multum quidem potest anima et uincta cum corpore, instrumentum enim suum facit latenter id mouens, et ultra mortalem naturam gestis producens. Verumtamen cum pondere quo in terram detrahitur quoque ab ea pendet absoluta, proprium locum recepit, tunc beata et undique liberam participat fortitudinem, et humanis oculis ut ipse deus inuisibilis manens. Nec enim cum est in corpore conspicitur, nam et accedit occulta, neque rursus cum recedit uidetur. Vna quidem hanc incorrupta ipsa natura, corpori prebet causa mutationis. Nam quod anima attigerit hoc uiuit atque uiget, unde uero digressa fuerit, hoc marcidum moritur, tanta immortalitatis ei superest. Hanc orationis argumentum nobis sit certissimum somnus, in quo anime nusquam eas corpore distrahente iocundissimam quietem agunt, cum deo autem pro cognatione degentes ubique assunt, ac multa futura predicunt. Cur igitur timere mortem conueniat, qui somni diligunt requiem? Quemadmodum uero non sit amentissimum breuitate uite sequentes sibimet inuidere perpetuam? Oportebat quidem nos domestica institutione meditatos aliis exemplo esse promptae uoluntatis ad mortem. Nam si ab alienigenis et rei fides petenda sit, iudeorum uideamus sapientes, qui philosophiam profitentur. Illi enim cum fuerint boni, uite quidem tempus uelut quoddam necessarium nature ministerium sustinent. Properant autem homines corporibus soluere, nullaque urgente neque excogitante malo propter immortalis conuersationis desiderium aliis prenuntiant se esse abituros, nec est qui prohibeat, quisque sicut omnes eos fortunatissimos appellantes ad familiares quisque suos litteras mittunt, ita certam ueramque animus esse inter se consuetudinem crediderunt. Alii autem cum mandata perceperunt igni traditis corporibus ut inmaculata puraque anima secernatur, paulatim moriuntur. Sanctis enim ad mortem illos amicissimi prosequuntur, quam ceterorum hominum quisque suos ciues in longinquam peregrinationem ituros, et se quidem ipsos deflent, illos autem beatos dicunt, quod immortalitatis ordinem iam recipiant. Non igitur nos pudebit si deteriores indis sapiamus, propriaque ignauia leges patrias que omnibus hominibus emulande uidentur in hoste despiciamus, quasi et si contraria nos a principio instituisset eruditio. Quod enim summum bonum est hominibus uiuere, mors autem calamitas, attamen tempus nos ad hortatur eam bono animo et facile tolerare uoluntate dei, et necessario morituros. Olim enim quantum apparet

commune omne iudeorum genus hoc decretum deus posuit ut uita careremus qua uita non eramus quemadmodum oportebat usuri, ne causam enim uobismet ipsis ascribite, ne uero romanis gratificamini quod nos eorum bellum omnes assumpserit. Non enim uiribus illorum hec acciderunt, sed causa fortior interueniens dedit ut illi uincere uiderentur. Omnibus autem qui domi cum romanis bellum suscepere, nichil aderat eorum qui spe tuta possent prohibere uictorie. Arma enim et muri et castellorum inexpugnabiles fabrice atque incerta spe ad pericula pro libertate subeunda cunctos ad defectionem reddidit firmiores. Sed hec autem ad paucum tempus sufficerent speque sustulissent, maiorum malorum extitere principium. Omnia enim capta sunt omniaque hostibus succubuere, uelut illorum nobiliores eam uictorie non ad eorum salutem quibus instructa fuerant apparata sunt. Et in prelio quidem mortuos fortunatos existimari oportet, repugnantes enim et libertatem non perditam pretulerunt. Eorum uero multitudinis qui a romanis subiugati sunt quis non misereatur? Quis uero non ante quam illa patiatur mori properet? Quorum alii torti, et iam igne quam uerberibus excruciati obiere, alii uero semiesi a bestiis ad saturitatem eorum cibum uiui seruati sunt. Illi quidem miserrimi habendi sunt qui adhuc uiuunt, qui sepe mortem optantes non accipiunt. Vbi est autem illa magna ciuitas? Aut ubi nunc quem toti genti iudee metropolis fuit? Tantis murorum septis munitissima, tot uero ante muros castellis turriumque obiectis menibus tuta, bellique apparatum uix capiens, et tot uirorum possidens multitudine pro se dimicantium, quid nobis facta est que deum habere incolam credebatur? Radicitus enim ex fundamentis eruta est, solaque monumenta ei restant eorum a quibus excisa est imposita reliquiis castra. Senes uero infelices ad cineres templi assident et pauce mulieres ad turpissimam pudoris iniuriam ab hostibus reseruate. Hec secum reputans quisque nostrorum aspicere sole durabit, et si uiuere sine periculo possit? Quis tam inimicus adeo patrie, quis tam imbellis aut parcus anime ut eum non peniteat tam diu usque uixisse? Atque utinam omnes fuissemus mortui, priusquam sacram illam ciuitatem hostium manibus uideremus excindi, priusquam templum sanctum impietate eorum funditus erui. Spes autem quam sperabamus pro his in hostes ulcisci nunc euanuit, ac solos nos in necessitate dereliquit. Mori bene properemus, nostrimet ipsi misereamur, et coniugum liberorumque dum nobis licet, a nobismet ipsis misericordiam capere. Ad mortem namque ipsi nati sumus, quos ex nobis genuimus, eamque fugere nec fortunatissimi quidem possunt. Iniuria uero ac seruitus est uidere coniuges ad turpitudinem duci cum liberis, et hec sua timiditate proferunt qui ante mori cum liceat noluere. Nos autem multum freti fortitudine a romanis defecimus, et postremo dum nos ad salutem hortantibus non paruimus. Cui igitur non est eorum iracundia manifesta, si nos uiuos subiugare potuerint? Miserandi erunt adolescentes, quorum uires corporis ad multos sufficient cruciatus, miserandique prouectiores quorum etas clades ferre non potuerit. Videbit alius coniugem abduci, alius post terga uinctis manibus uocem filii sui inte[r]pellantis exaudiet. 7 Sed dum liberi sumus et gladios habemus, pulchrum ministerium nobis prebeamus expertes seruitutis hostium. Moriamur liberi cum filiis et coniugibus dum nos hic coniuges et filii deprecantur, horum necessitatem deus misit. His contraria romani uolunt, et ne quis nostrum ante excidium pereat timent. Festinemus igitur eis pro spe rata potiundi nostri uoluptate stuporem mortis ammirationemque audacie relinquere. 7

A

Adhuc eum orare cupientem omnes interpellabant, et effrenato quodam impetu plenam adoperire metuabant (?), ac uelut lymphatis exagitati alius alium ante capere cupiebat. Hoc esse specie fortitudinis recti quoque consilii existimantes ne quis extremum remanere uideretur, tanta eos coniugum et filiorum et propria cedis inuasit. Sed nec id quod aliquis putauerit cum facinus accederet obtunsi sunt, sed eam sententiam seruare probabant quam ab eleazaro perceperat. Simul autem ualere uxoribus cum amplexu dicebant, et filios gremiis collocatos extremum lacrimantes osculabantur, et simul quidem quasi manibus alienis iussa peragentibus uolentes eos configebant, et mala que sub hostibus passuri fuerant habebant pro solatio necessitatis ad cedem. Denique nemo hac audacia minor inuentus est, sed cunctos propinquissimos transfixerunt, et eis filios atque uxores occidere malorum omnium uidebatur leuissimum. Ex his igitur factis nullum dolorem tolerantes, uniuersis bonis omnium congestis igne incendunt. Sorte uero ex numero suo x uiris electis omnium percussoribus, uniusquisque iuxta coniuges ac liberos prostratos compositum, eosque amplexi manibus iacuissent, parato animo se mactandos prebebant, illis infelicissimum exhibentibus ministerium. Isti autem x intrepidi cunctis occisis eandem sortis legem in se quoque morte statuerunt, ut cuique obtigisset nouem perimens, semet ipsum super eos occideret. Ita omnes sibi confidebant quod neque in audiendo neque in sustinendo facinore prestaret alius alii. Ad extremum igitur et cetera se necesse supposuerunt. Vnus uero atque nouissimus circuminspecta multitudine mortuorum, ne quis forte in magna cede superesset, ubi cognouit omnes peremptos, ignem immisit regie. Vehementi uero manu toto per se transfixo gladio iuxta suos effectus occubuit. Et illi quidem ita perierant, nullam credentes animam ex suo numero romanis subditam reliquisse.

200.

Latuit autem una mulier senior et alia quedam eleazari cognata, plurimum sapientia doctrinaque mulieribus prestans, et quinque pueri per cuniculos qui aquam subterraneam potum ducebant. Eorum autem qui miserabiliter occisi fuerant nongenti numero et lx cum mulieribus simul ac pueris. Hec autem calamitas acta est xv die mensis aprilis. 7

R

Romani autem adhuc pugnam expectantes mane desistunt, et aggeribus scalarum pontibus iunctis muros aggrediebantur. Cum uero hostium neminem cernerent, sed undique uisu acerba solitudine, et igne intus ac silentium quod factum fuerat, conicere non poterant. Ad extremum autem impellentes tamquam arietis ululatum si quem forte prouocarent dederunt. Vt autem clamorem sensere mulieres ex cloacis egresse factum ut erat romanis indicauere, omnia manifeste narrantes. Non tamen romani facile eas uerbis credebant, aut si magnitudine uerisimile non crederent. Ignem uero extinguere conabantur, et per hanc uiam secantes cito in regiam peruenerunt, conspectaque multitudine mortuorum non ut de hostibus gauisi sunt, sed consilii fortitudinem et obstinatam in tanto numero rebus ipsis contemptam mortis ammirabantur. Hunc autem pacto excidio, in castello dux romanorum presidium collocauit, et ipse cum exercitu cesaream profectus est. Nec enim quisquam superat in illis regionibus hostium, sed iam tota iudea belli longinquitate fuerat subuersa, multisque suorum et procul incolentibus sensum perturbationis ac periculum exhibuerat. 7

N

Nam et circum alexandriam egypti ciuitatem contigit multos iudeorum perire. His enim qui ex factione sicariorum illuc effugerant non satis erat saluos esse, sed illic quoque nouas res conabantur, ut libertatem defenderent, et ne romanis subiacerent, et deum solum dominum suum esse dicebant. Cum uero his quidam iudeorum non ignobiles aduersarentur, illos quidem occiderunt, et aliis instabant ad defectionem eos compellentes. Videntes autem eorum confidentiam principes seniorum iam eos cohibere tutum sibi non esse arbitrabantur, sed congregatis omnibus iudeis in contione temeritatem sicariorum increpabant, dicentes eos auctores esse omnium malorum, et quod nec si fugissent certam spem salutis habituri uiderentur. A romanis enim his cognitis statim esse perituri. Ipsis autem qui nulli eorum criminis fuissent participes cauendum esse ab eorum exitio, et multitudinem perdebant ut illorum tamen romanis ipsorum traditione satisfacerent. His dictis periculi magnitudine paruerunt, multoque impetu sicarios aggressi sexcentos ex eis comprehenderunt. Qui uero in egyptum ac thebaida elapsi sunt, non multo post comprehensi reducti sunt. Quorum duritia siue confidentia siue pertinacia uoluntatis quis non obstupescat? Omni enim genere tormentorum et uexatione corporum in eos excogitata, ob id unum ut eum dumtaxat dominum cesarem faterentur, nullus eorum cessit neque dicere uelle uisus est, sed omnes illo necessitates ualidiorem sententiam conseruarunt, tamquam brutis corporibus non animis et cruciatus ignesque susciperent. Maxime autem puerorum etas miraculo spectantium fuit. Nec enim quisquam eorum

Iam adhuc commote et ut cesarem dominum appellaret. adeo uis audacie
infirmitatem corporum superabat. Lupus tunc alexandrie rector animi
uestrabat & de hoc motu ad cesarem uelociter nuntium misit. Cesar
autem iugem iudeorum circa res nouas conuentum existimans ac ueritus
ne rursum in unum congregarentur et quosdam secum adiungerent. precepit lupo ut
templum iudeorum quod erat apud oniam quod sic appellatur destrueret. Hoc
autem templum est in egypto quod ob hanc causam et conceptum et nominatum est. Onias
symonis filius unus ex pontificibus ex hierosolimis fugiens antiocho
syrie rege cum iudeis bellum gerente alexandriam uenit. et ptholomeus
suscepit humanissime propterea quod antiocho inimicus erat. Ait se gentem
iudeorum ei auxilio sociaturum. si dictis suis obtemperasset. Cum autem
rex ea que possent fieri promisisset. rogauit ut aliqua parte egypti
templum sibi edificare permitteret. & more patrio deum colere. et ob hoc iu
deos ipsi beniuolentiores fore. multosque ad eos religionis diligentia
colligendos. Paruit his ptholomeus. eique locum dedit c. et lxxx. sta
diis a memphi distantem. Locus autem heliopolitanus dicitur. Ubi onias castel
lo fabricato. templum quidem dissimile ab eo quod est in hierosolimis fecit.
turrim autem similem instruxit ingentibus saxis lx. cubitis erectam. Arthe
trum autem fabricam secundum patria imitatus est. & donariis similiter exornauit
preter candelabri constructionem. Candelabra enim non fecit. sed informatum
aureum lumen cumque iubaris in luce radiante de aurea cathena sus
pendit. Totum uero circa templum spacium structo latere circumdedit
saxeas portas habente. Concessit ei & ptholomeus multum agrorum
ac pecunie reditum ut & sacerdotibus esset copia. & omnia que dei cultui expos
cerent. Non tamen honias sana uoluntate faciebat. sed erat ei contentio
cum iudeis apud hierosolima degentibus propter fuge memoriam iracundia
& hoc templo edificato arbitrabatur ad id se omnem multitudinem ab hie
rosolimis reuocaturum. Templum quidem tale erat edificatum. Lupus autem
rector alexandrie susceptis litteris imperatoris. cum ad templum uenis
set: et nullis ablatis donariis templum clausit. Post modicum lupo
mortuo. paulinus qui ei in potestate successit. neque donariorum quicquam relique
& uehementer sacerdotibus minatus est nisi omnia protulissent. & neque
religionis causa ad templum accedere cupientes admisit. sed clausis foribus
ita prorsus inaccessum fecit templum. ut ne uestigium quidem diuini cultus in
eo resideret. A tempore autem quo conditum est templum usque ad id quo clausum
est. sunt anni ccc. xxx. iii.

Audacia uero sicariorum uelud quidam morbus ad oppida que circa cyrenen
erant contigerat. Elapsus autem ad eos ionathas homo nequissimus non
paucis impiorum ut se sequerentur persuasit. produxitque eos in solitudines
ubi signa & umbrarum ymagines se polliceretur ostendere. & alios quidem
hoc agendo atque fallendo latebat. Cyrenenses uero iudei dignitate pre
stantes apparatum eius & profectionem catulo rectori pentapolitane libie
pronunciant. Ille autem equitibus ac peditibus missis inermes facile compre
hendit. et magna pars ex eis manibus militum interiit. non nulli uiui capti ad ca
tulum perducti sunt. Auctor autem consilii. primum quidem aufugit. deinde
post multas regiones quesitus incidit. adductusque ad catulum sed quidem moratam
pene moliebatur. catulo autem iniquitatis prebuit occasionem. Nam ionathas
locupletissimos iudeorum falso insimulans auctores eos huius consilii fuis
se dicebat. Catulus autem has criminationes alacri animo suscipiebat.
reque delata multa malo cumulabat. & tragicis uerbis exaggerabat.
Denique cum uidisset cum aliquem iudeorum nominare uocabulo alexandrum
cui iam dudum infensus erat. hos quidem pariter occidit. deinde omnes pecuniarum
copiis eximios tria simul milia uirorum trucidauit. Et hec secure facere
arbitrabatur quod eorum patrimonia redditibus cesaris sociabat. Ne cum alibi
degentium iudeorum quisquam eius iniusticiam refugeret & longius mendacium propa
garet. et ionathe & non nullis aliis qui cum eo comprehensi erant persuadet
ut nouarum rerum accusationem uiris inferre probatissimis iudeorum apud alex
andria degentium et roma. Horum autem qui per insidias accusati sunt unus
erat iosephus qui hec scripsit. Non tamen catulo factio ita ut sperauerat
successit. Nam romam quidem catulus uenit. ionathan ceterosque uinc
tos adducens. finemque arbitrabatur esse questionis apud se ac prius effecta calumnia
Uespasianus autem rem suspicatus ueritatem inquirebat cognitione non
iusta accusatione hominibus illata. Illos ergo cum studio titi omnibus solutis
et meritam penam in ionathan statuit. prius enim uerberatus uiuus ex
ustus est. Catulo autem tunc quidem propter lenitatem principum obiurgatione quid
amplius reprehensionis expertum. Non multo post autem multiplici mor
bo & insanabili correptus acerbissime uexatus est. non corporis tantum
sustinens cruciatum. sed erat maior animi morbus & grauior. Terro
ribus enim expauescebat. & crebro uidere se instantes umbras eorum quos
peremerat clamitabat. Cumque se tenere non posset. exiliebat stratis
tamquam tormentis sibi & flammis adhibitis. Hoc autem semper multum
proficiente malo. extisque ac defluentibus intestinis exhaustis ita est
mortuus. nulla re alia minus diuine prudentie facere indicio quod nequis
simos ulciscatur. Hic noster est finis historie quam promisimus nos cum omni
ueritate traditurus cognoscere cupientibus. & quemadmodum hoc bellum
a romanis cum iudeis gestum est. & quale sit expositum lectoris
iudicio relinquetur. De ueritate autem confidenter dicere non pigebit
quod ea sola per omnia que scripsi habuerim coniecturam.

EXPLIC[IT] · IOSEPHUS ·

6.

IN XPI NOMINE INCIPIT EPLA YSIDORI HYSPALENSIS EPI AD BRAULIONEM CESAREE EPM.

DOMINO MEO ET DEI SERVO. SALUTATIO.
braulioni epo. ysidorus epc. Omi desiderio desideraui nunc uidere faciem tuam. Et utina aliqn impleret ds uotu meu anq moriar. Ad psens aut depcor ut comendes me do oratonib: tuis. ut & i hac uita spe mea impleat. & i futura beatitudinis tue consortiu m concedat de manu sua. Ora p nob beatissime dne & pat.

Braulio ad ysidorum.

Domino meo & uere dno xpiq: electo ysidoro epor summo braulio seruus i utilis scor di. O pie dne & uiror pstantissime. sera e rgsmo & tarde data m scribendi optio. qa peccatis meis ingruentib: n m sterilitatis t inopie malo. ueru & pestis mortalitatis. luis. & hostilitatis. q mm ingerere. horribili su ipedit i esu. Ne au & similie necessitatib: mille curis actus post longu miserie temp uelut ab imp bi soporis uetta dxceri granedine suscitat isti meo suggestionis affatib; depcidere p sumo salutis obsequium. & cordis & corporis humilitate pstrat. impeans excellentissima ue beatitudinis potestatem ut peculiare famulu qm pio illo sac dignationis intuitu semp habuistis. susceptu usq: i fine hre ui beas comdatu. Na ego xpe nouit grani dolore discruciori t emenso tempore ta plixo t nc n mereor ut m uidere ospectu. s: spo i illo q no obliuiscit misereri. nec repellit i finie. qa exaudiet pces paupis. & uro me miseru repsentabit aspectui. Suggero sane. & oimoda supplicatione deposco. ut libros echymologiaru qs ia fauente dno audiuim consumatos. pmissionis ure memores seruo uro dirigere iubeatis. qa ut m su osci. magna ibi ex parte serui tui postulatione sudasti. Et ideo i me pmu existe munific. sic i scor cetib: & felix habearis & pm. Gesta & synodi i qua sindrar t examinis uri igne & sit n purificat i uenit tam decocc. queso ut uro instinctu a filio uro dno regenob dirigant cito. Na & ura ei sic flagitauit glam suggestio. qa multum i 9cilio p inuestiganda opus est ueritate. Deceto creatoris altissimi pietatem efflagito. ut corona beatitudinis ure p integritate fidei. & statu eccle sue longo tempore pcipiat 9seruari. meq: uite oblatrantia psentis mundi uaria & inumerabilia discrimina munitu. reddat me intercessionis gra. ac recondit ingremio memorie tue. tutu ab omi tempestate peccati oratu uro efficiat trinitas sanctissima ex manu sua. Ego seruus dni braulio ysidoro i dno fruar te lucerna ardens & n marcescens.

Domino meo & di seruo braulioni epo ysidorus. Quia te i colo me cognoui. gras xo egi. & uina cu cognoui salute. i h corpore aspicerem & uisione. Quid au euenit m p peccatis mis manifestabo. quia n fui dignus tua p legere eloquia. Statim eni ut accepi pitaciu tuu. puer regius ad me uenit. Dedi cubiculario meo illud pitaciu. & 9festim ambulaui ad pncipe. ut postea plegere & rescribere. Reus depalatio regis. no solum scpta ua n inueni. s: & qcqd i cartis fuit pit. Et ideo scit dns luxi meritu meu. qa n p legi eloquium tuum. S: rogo & qso ut qcuq: occasio euenerit rescribas m. & gram uerbi tui n auferas. ut qd ex mea delicto p didi. iteru gra tua recipia. Et e manu sua. Ora p nobis beatissime dne.

Domino meo & uere dno. xq: electo ysidoro epor summo braulio seruus inutilis scor di.

Solet repleri letitia homo interior ac spitalis. cu ingstione pungit amantis. Ob id uelle mei e m dne reuerentissimor. nisi culpar materia mear obsistat. & benigne te inquisitione mea amplecti. & querelar calumnia pacient accipe. Utruq: eni ago. & officiu inqstionis psoluo. & i ei te causaru mearu necessitates dirigo. quod ut benignissime auditu tuo admittas. i ingressu huius dictationis portaq: pstrat: peto a culmine uri aplat. & quiqui uacillet calup nie obiectio. ubi lacmar e intcessio. cum lacme n sint signa calumpnie tam sint opto. & lacmabiles calupnie. & calupniabiles lacme s: utrumq: p licentiosa amoris psumptione. n au p arroganciae temeritate. S: ia causam exordiar. Septimo ni fallor annu tempora gurant. ex qm me mini me libros a te conditos originu postulasse. & uario diuisoq: m. & psente me frustratum ee. & absenti nich inde uos rescripsisse. s: subtili dilatione m nec du ee pfectos. m nec du ee scriptos. m meas litteras intcidisse. aliaq: multa obponens. ad hac die usq: puenim. & sine peticionis effectu manem. Ob h & ego uerta pces i qrela. ut qd supplicatione nequi. t calupniis lacessendo ualea adipisci. Sepe naq: solet m dico p deo uociferatio. Quo circa tu queso te m uo tribuas dne qd rogaris. Unum sciat iter dimittas qsi fingens me nolle negata. s: quera & instant quera q usq: aut accipia. aut eli ciam pijssimo pastore iubente. Querite & inuenietis. & adiecit to pulsate & apiet uob. Quesiui & qro. & pulso. unde & clamito ut apias. Na hui me argumti solat inuenio. quia q 9tempsisti postulante. exaudias forte calumniante. Hinc & ego sciens intangero. nec stulta iactatione noui aliqd suggerere insipiens p secto psumo. No tam erubesco impte di sertissimo loq. aplici memor pcepti q pcepit libenter sufferre insipiente. Qua obre accipe clamorem calumpnie. Cur rogo talentor distributione. & cibarior dispensatione t credita hucusq: retentas. Iam solue manu imptire famulis. ne inopia peant fame. Nosti qd creditor ueniens reposcat a te. Non minuet tibi quicqd dederis nob. Memor esto paucis panib: multitudine saciata. & supasse reliquas fragmtor magnitudine panu. An putas donum e collatu. pte solum ee datum. Et uirum est & nrum comune esti putatum. Et quis dicere t insanus psumat. ut pua tuo gaudeas. q d e comuni tantu inculpabilit gaudere scias. Na cu t ds economia thesauri sui. & diuitiaru salutis sapientie & scientie tenere 9cesserit. c larga manu n effundis qd dando n minuis. An cu in mbris supni capitis unqsq: qd n accepit sic i alto possideat. ut alteru qd habeat possidendu sciat. tu forsitan ideo nob parcus existis. qa qd inuicte a uob resumas n inuenis. S: si habenti das. tam ille mercedis fructu reportas. sin u n habenti tribuis. pceptis euglicis satisfacis. ut reddat t i retributione iustor. P inde & ego remordeor 9scientia coqd inmenich commuuicabile boni sentia. qm iubem p caritate seruire inuice. & unqsq: qua accepit gram i alterutru illa amministrare. sic boni dispensatores multiformis gre di. atq: uniuuq: sic diuisit ds mnsura fidei. i una copagine mbror. deb; & ca cetis comunicare. qa h oia opat unus atq: ide sps. diuidens singulis put uult. S: ad unu ac peculiare sub psidium qd p misi recurro ad 9porcunitate amica seilicet amicicia destitutis. ac nulla mbror honestor decoratis. Ideirco audi uoce mea. tot uitiacentib: tris. Redde redde qd debes. Na seruus es seruor xpi & xpianor. ut ille sis maior omnium nrm. & qm uri ca tibi collata p sentis geam sitientib: animis saeuiq: fame cruciatis impartiri n dedigneris. No sum salte pes q ad iuncta discurrens possim aliis eccle mbror scilicet iu dicio obedientie discursu parere; nec pncipatu captus im pantis obsequdo placere. qm & si de inhonestiorib: mbris me ee sciat sufficiat. qa q te 9stat a capite pcepisse p me e dignu egerere. nec te me n egere qmuis minimu. xpi tam sanguine redeptu. Na nec dicit caput pedib: n estis m necessariu. qm que uidentur membra corporis infirmiora ee necessariora st. & que putant ignobiliora ee hijs honore habundantiore circumdam. & que i honestiora st nra. maiore honestate hnt. Sic itaq: creator nr ac dispensator cuncta moderat. ut cu in alio altri dona diuina que i se n pcipit possidenda tribuunt caritas cumulet. Deniq: te bene multiformis gra dispensat. qndo accepta dono. 7 ei q h n habet credit. quando qpt eu eu impendit datu putat. h apli capitulu a nob inparte pmissum optime nouit prudentia scitias ure huic rei 9gruere totu. & qcqd summatim tetigi. te pculdubio nosse meli. latet nullu. Itaq: h solum supe qd & magnope peto ut pstes postulata. & si n p me saltem p ipsa caritate diuinite impata. p qua iubem & nosse & prestare omia. & sine qua nichil st oma. S: & si qua supflua si qua neglegent. si qua min humilit aut inciuilit potius effudi qm dixi. cuncta queso benigne suscipias. cuncta ignoscas. cuncta ore fui ut ds ignoscas. Ergo & h nosco libros ethymologiaru qs a te domino meo posco. & si detruncatos corrososq: ia a multis haberi. Inde rogo ut eos m trnscptos integros emdatos. & bene coaptatos dignemini mittere. ne rapt auiditate i puisum cogar uitia puirtutib; ab aliis sumere. Ego au opto qmuis nulli egeas & ultronee dicant putere t torpere mercedes ut dignatio ure benignitatis impetit nob inid qd possim & ualeam. tantu ut obseqo uro utaris. immo caritate que ds e pfruaris. His g explecis erant m qstiones de sacr diuinisq: paginis. quar michi expositione cordis uri lum apirec. si tam & nob iubes resplendere. & diuine legis obscura reserare. Et si sta que peto pcepo de illis silebo. s: ina referas capiende fiducie. cum i hac fronte piua n me confoderis stimulis uerecundie. & ignauie mee locu dederis uenie. qdq: diligebas q m libet immerito n iusseris repbare. qa ignominiosu ualde uidet ac iule. si nec du faciat quis caritate abeo qm amabat inuenit recedere. Ob seqo au mee seruitutis dependo ura salutis. & qso pietatem scissime ure potestatis. ut pme orare digneris. qtn cottidie fluctuante aiam i malis tuo intcessu lucreris. & ad portum ete tnquillitatis deducas. erutu a miseriis & ab scandalis. Dulce michi fuit diu ad te loq. qsi cora posit uultu uiderem tue faciei. Ido nec u bositate cam. & temeritate fortassis incurri. S: aut h. aut aliud agere debui. tantu ut qd noluisti p humilitate. saltem tribuas p tumultuante inpbitate. Ecce qntu audacie dedit m gra ure beniuolentie. & ido siqd i h displicuerit sibi imputet; que tantu amat ut timore tollat. Na pfecta caritas foras mittit timore. Specialiq q: gra frec. speciali dno in q uires scor eccle 9sistunt. suggero. ut qa eusebi metpolitani nr decessit. habeas miscdie curam. & h filio tuo uro dno suggeras. ut illum ille loco pficiat. cui doctrina & sctitas. cetis sit ut forma. Hunc au fdm p sento beatissime potestati ure p oma comendo. ut ta de his que hic suggessim. q & de his que supi qsti fuim. eloqo uro peu illustrari mereamur.

Domino meo & dei seruo braulioni epo ysidorus. Tue scitatis eple me i urbe toletana inuenerunt. Na p moo fuera ca 9cilii. s: qmuis iussio pncipis i itinere posito remeare me ammonuisset. ego tam qa ppinquior era presentie ipsi qmqm regssionis malui potius cursu itineris n intcludere. ueni ad psentia pncipis. & i ueni p sente diaconu tuu. p eu eloqa tua suscipiens amplexus su & legi. & de salute tua deo gras egi. oi desiderio desiderans. qmuis debilis atq: fessus. fiducia tum habere p xpm i hac uita uisendi te. qa spes non 9fundit p caritate. q diffusa e i cordib: nris. Codice ethymologiaru cum aliis codicib; de itinere transmisi. & licet i emendatum preualitudine. tam t m ad emdandu studuera offerre. si ad destinatu 9cilii locu puenissem. De 9stituendo au epo taraconensi. n ea qm pcepisti sensi sententia regis. s: tam & ipse adhuc n certi 9uictat animu illustrare incertu. Peto au ut p meis peccatis ap dm existere intcessor digneris. ut impetratu tuo deleant delicta mea. & remittant facinora. Ite manu sua. Ora p nob beatissime dne & fr.

En tibi sic pollicit su misi opus de origine qruda rer excerptis lectionis recordatione collectum. atq: ita in qb: da locis annotatu sicut extat 9scptum stilo maior. Ut ualeas quere quis cito in hoc corpore inuenire. h i lector pagina monstrat de quib: reb: i libris singulis. conditor huius codicis disputauit.

201.

In primo libro de grammatica et partibus eius. In secundo de rhetorica et dialectica. In tertio de mathematica, cuius partes sunt arithmetica, geometria, musica et astronomia. In quarto de medicina. In quinto de legibus vel instrumentis iudicum, ac temporibus vel etatibus seculi. In sexto de ordine scripturarum, de ciclis et canonibus, de festivitatibus et officiis. In septimo de Deo et angelis, de nominibus praesagis, de nominibus sanctorum patrum, de martiribus, clericis, monachis et ceteris fidelium nominibus. In octavo de ecclesia et synagoga, de religione et fide, de heresibus et philosophis, poetis, sibillis, magis, paganis, ac diis gentium. In nono de linguis gentium, de regum, militum, civiumque vocabulis vel affinitatibus. In decimo de quibusdam nominibus per alfabetum distinctis. In undecimo de homine et partibus eius, de etatibus hominis, de portentis et transformatis. In duodecimo de quadrupedibus, reptilibus, piscibus ac volatilibus. In XIII. de elementis, id est de celo, de aere, de aquis, de mari, fluminibus ac diluviis. In XIIII. de terra, de paradyso et provinciis totius orbis, de insulis, montibus ceterisque locorum vocabulis, ac de inferioribus terre. In XV. de civitatibus, de edificiis urbanis et rusticis, de agris, de finibus et mensuris agrorum, de itineribus. In XVI. de glebis ex terra vel aquis, de omni genere gemmarum et lapidum pretiosorum et vitrum, de ebore quoque inter marmora notato, de vitro, de metallis omnibus, de ponderibus et mensuris. In XVII. de cultura agrorum, de frugibus universi generis, de vitibus et arboribus omnis generis, de herbis et holeribus universis. In XVIII. de bellis et triumphis ac instrumentis bellicis, de foro, de spectaculis, de alea et pila. In XVIIII. de navibus, funibus, retibus, et de fabricis ferrariis et fabricis parietum et cunctis instrumentis edificiorum, de lanificiis quoque et ornamentis et vestibus universis. In XX. de mensis et escis et potibus et vasculis eorum, de vasis vinariis et oleariis, de vasis cocorum et pistorum et luminariorum, de lectis et sellis, de vehiculis et instrumentis rusticis et hortorum, sive de instrumentis equorum.

In XIIII libro Quere paradisum

INCIPIT LIBER PRIMUS ETHIMOLOGIARUM. DE DISCIPLINA ET ARTE.

DISCIPLINA A DISCENDO nomen accepit, unde et scientia dici potest. Nam scire dictum a discere, quia nemo scit nisi qui discit. Aliter dicta disciplina, quia discitur plena. Ars vero dicta est quod artis preceptis regulisque consistat. Alii dicunt a Grecis hoc tractum esse vocabulum ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est a virtute, quam scientiam vocaverunt. Inter artem et disciplinam Plato et Aristoteles hanc differentiam voluerunt esse, dicentes artem esse in his que se et aliter habere possunt; disciplina vero est que de his agit que aliter evenire non possunt. Nam quando veris disputationibus aliquid disseritur, disciplina erit; quando aliquid verisimile atque opinabile tractatur, nomen artis habebit.

De septem liberalibus disciplinis.

Disciplinae liberalium artium VII sunt. Prima grammatica, id est loquendi peritia. Secunda rhetorica, que propter nitorem et copiam eloquentie sue maxime in civilibus questionibus necessaria existimatur. Tertia dialectica cognomento logica, que disputationibus subtilissimis vera secernit a falsis. Quarta arithmetica, que continet numerorum causas et divisiones. Quinta musica, que in carminibus cantibusque consistit. Sexta geometria, que mensuras terre dimensionesque complectitur. Septima astronomia, que continet legem astrorum.

De litteris communibus.

Primordia grammatice artis littere communes existunt, quas librarii et calculatores secuntur. Quarum disciplina velut quedam grammatice artis infantia est, unde et Varro eam litterationem vocat. Littere autem sunt indices rerum, signa verborum, quibus tanta vis est, ut nobis dicta absentium sine voce loquantur. Usus litterarum repertus est propter memoriam rerum. Nam ne oblivione fugiant, litteris alligantur. In tanta enim rerum varietate nec disci audiendo poterant omnia, nec memoria contineri. Littere autem dicte quasi legitere, quod iter legentibus prestent, vel quod in legendo iterentur. Littere Latine et Grece ab Hebreis videntur exorte. Apud illos enim prius dictum est aleph, deinde ex simili enuntiatione apud Grecos tractum est alpha, inde apud Latinos A. Translator enim ex simili sono alterius lingue litteram condidit, ut nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum ac litterarum esse matrem. Sed Hebrei XXII elementis litterarum secundum veteris testamenti libros utuntur, Greci vero XXIIII. Latini enim inter utramque linguam progredientes XXIII elementa habent. Hebreorum litteras a lege cepisse per Moysen, Syrorum autem et Chaldeorum per Abraham. Unde et cum Hebreis et numero et sono concordant, solis caracteribus discrepant. Egyptiorum litteras Ysis regina, Inachi filia, de Grecia veniens in Egyptum repperit et Egyptiis tradidit. Apud Egyptios autem alias habuisse litteras sacerdotes dicunt, alias vulgus. Sacerdotales ϊ.ε.ρ.α.τ.ι.κ.α.ν.δ.η.μ.ο.τ.ι.κ vulgares. Grecarum litterarum usum primi Fenices invenerunt. Unde et Lucanus: Phoenices primi, fame si creditur, ausi mansuram rudibus vocem signare figuris. Hinc est quod et Feniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis littere initium habuerunt. Cadmus Agenoris filius Grecas litteras a Fenice in Greciam XVII primus attulit. Α.Β.Γ.Δ.Ε.Ζ.Ι.Κ.Λ.Μ.Ν.Ο.Π.Ρ.Σ.Τ.Φ. His Palamedes Troiano bello tres adiecit: Η.Χ.Ω. Post quem Symonides Lyricus tres alias addidit: Ψ.Ξ.Θ. Y litteram Pythagoras Samius ad exemplum vite humane primus formavit. Cuius virgula subterior primam etatem significat, incertam quippe et que adhuc se nec vitiis nec virtutibus dedit. Bivium autem quod superest ab adolescentia incipit, cuius dextra pars ardua est, sed ad beatam vitam tendens; sinistra facilior, sed ad labem et interitum deducens. De qua sic Persius ait: Et tibi que Samios diduxit littera ramos, surgentem dextro monstravit limite callem. Quinque autem esse volunt apud Grecos misticas litteras. Prima Y, que humanam vitam significat, de qua nunc diximus. Secunda Θ, que mortem. Nam iudices eandem litteram theta apponebant ad eorum nomina quos supplicio afficiebant. Et dicitur theta ἀπὸ τοῦ θανάτου, id est a morte. Unde et habet per medium telum, id est mortis signum. De qua quidam sic ait: O multum ante alias infelix littera theta. Tertia tau, figuram demonstrans dominice crucis, unde et Hebraice signum interpretatur. De qua dictum est in Ezechiele angelo: Transi per medium Hierusalem, et signa thau in frontes virorum gementium et dolentium. Reliquas vero duas summam et ultimam sibi vendicat Christus. Ipse enim principium, ipse finis, dicens: Ego sum A et Ω. Concurrentibus enim in se invicem A usque ad Ω devolvitur, et rursus Ω ad A replicatur, ut ostenderet in se Dominus et initii decursum ad finem et finis decursum ad initium. Omnes autem littere apud Grecos et verba componunt et numeros faciunt. Nam alpha littera apud eos vocatur in numeris unum; ubi autem scribunt beta, vocantur duo; ubi scribunt gamma, vocantur tria; ubi scribunt Δ, vocantur in numeris ipsorum IIII. Et sic omnes littere apud eos numeros habent. Latini autem numeros ad litteras non computant, sed sola verba componunt, excepta I et X littera, que et in figura crucem significat et in numero decem demonstrat.

De litteris Latinis.

Latinas litteras Carmentis nympha prima Italis tradidit. Carmentis autem dicta, quia carminibus futura canebat. Ceterum proprie vocata Nicostrata. Littere autem aut communes sunt aut liberales. Communes dicte, quia multi eas in commune utuntur, ut scribere et legere. Liberales, quia eas tantum illi noverunt qui libros conscribunt, recteque loquendi dictandique rationem noverunt. Litterarum duplex modus est. Dividuntur enim principaliter in duas partes, in vocales et in consonantes. Vocales sunt que directo hiatu faucium sine ulla conlisione varie emittuntur. Et dicte vocales, quod per se vocem impleant, et per se syllabam faciant, nulla adherente consonante. Consonantes sunt que vario motu lingue vel impressione labiorum efficiuntur. Et vocate consonantes, quia per se non sonant, sed iunctis vocalibus consonant. Hec in duabus partibus dividuntur, in semivocalibus et mutis. Semivocales dicte eo quod quiddam semis de vocalibus habeant. Ex quibus que a vocali incipiunt et desinunt in naturale sonum. Mute autem dicte, quia nisi subiectis sibi vocalibus nequaquam erumpunt. Si enim eis extremum vocalis detraxeris sonum, inclusum littere murmur sonabit. Vocales autem et semivocales et mute antiquitus sone et semisone et insone dicte sunt. Inter vocales autem I et U apud grammaticos varias habent significationes. Nam modo vocales sunt, modo semivocales, modo medie. Vocales ideo sunt, quia sole posite syllabas faciunt, et aliis consonantibus coniunguntur. Consonantes ideo habentur, quia interdum habent post se vocales in eadem syllaba constitutas, ut Ianus, vates, et habentur pro consonantibus. Medie autem ideo dicuntur, quia naturaliter solae medium sonum habent, ut illius, unius; coniuncte aliis pinguius sonant, ut Ianus, vanus, vates. Sola enim aliter sonant, aliter iuncte. I vero propterea interdum duplex dicitur, quia quotienscumque inter duas vocales invenitur, pro duabus consonantibus habetur, ut Troia. Geminatur enim ibi sonus eius. V quoque littera proinde interdum nichil est, quia alicubi nec vocalis nec consonans est, ut quis. Vocalis enim non est, quia I sequitur; consonans non est, quia Q precedit. Ideoque quando nec vocalis nec consonans est, sine dubio nichil est. Eadem et digamma a Grecis appellatur, quando sibimet et aliis vocalibus iungitur; ideoque digamma dicitur, quia duplex instar F littere que duplex gamma habet, ad cuius similitudinem coniunctas vocales digamma appellari grammatici voluerunt, ut votum, virgo. Inter semivocales autem quedam liquide dicuntur, propter quod interdum in una syllaba post positae aliis consonantibus deficiunt et a metro excluduntur. Ex quibus due apud Latinos liquescunt, L et R, ut flatus, fragor; relique M et N apud Grecos liquescunt, ut mnesteus. Decem et VII autem Latinis litteris vetus scriptura constabat. Unde et legitime nominantur illa ratione, vel quod a vocali incipiunt et in mutum sonum desinunt, ut sunt consonantes, vel quod a suo sono incipiunt et in vocalem desinunt, ut sunt mute. Fuerunt autem in principio X et VII: A.B.C.D.E.F.G.I.L.M.N.O.P.R.S.T.V. H autem littera postmodum adiecta pro sola aspiratione adiecta postea est. Unde et a plerisque aspiratio putatur esse, non littera. Que proinde aspirationis nota dicitur, quia vocem elevat. Aspiratio enim sonus est uberius elatus, cuius contraria est prosodia, sonus equaliter flexus. K litteram Salvius ludi magister primus Latinis adiecit, ut in sono discrimen faceret duarum litterarum C et Q. Que ideo supervacua dicitur, quia exceptis kalendis superflua iudicatur. Per C enim universa exprimimus. Q litteram nec Greci resonant nec Hebrei. Exceptis enim Latinis hanc nulla alia lingua habet. Hec prius non erat; unde et ipsa supervacua vocata, quia per C cuncta veteres scripserunt. X littera usque ad tempus Augusti nondum apud Latinos erat, sed per C et S scribebant. Unde et duplex vocatur, quia per CS ponitur. Unde et ex hisdem litteris nomen compositum habet. A Grecis duas litteras mutuavit Latinitas, Y et Z, propter nomina scilicet Greca. Et hec apud Romanos usque ad Augusti tempus non scribebantur, sed pro Z duos SS ponebant, ut hilarissat; pro Y duo II scribebant. Unicuique autem littere tria accidunt: nomen, quomodo vocetur; figura, quo caractere signetur; potestas, que vocalis, que consonans habeatur. A quibusdam et ordo adicitur, id est que precedat, et que sequatur, ut A prior sit, sequens B. A autem in omnibus gentibus ideo prior est litterarum, pro eo quod ipsa prior vocem nascentibus aperiat. Nomina autem litterarum ex sono proprie lingue dederunt notatis sonis oris atque discretis. Nam postquam eas animadverterunt, et nomina illis et figuras imposuerunt. Figuras autem partim ex placito, partim ex sono litterarum formaverunt, ut puta I et O, quarum uni sicut exilis est sonus, ita tenuis virgula; alteri sonus pinguis, sic et plena figura. Potestatem autem natura, voluntas ordinem dedit. Inter figuras litterarum et apicem veteres dixerunt. Apicem dictum est propter quod longe sit a pedibus, sed in cacumine litterarum apponatur. Est enim linea iacens super litteram equaliter ducta.

De grammatica.

Grammatica est scientia recte loquendi, et origo et fundamentum liberalium litterarum. Hec in disciplinis post litteras communes inventa est, ut iam qui didicerant litteras per eam recte loquendi rationem sciant. Grammatica autem a litteris nomen accepit. Grammata enim Greci litteras vocant. Ars vero dicta, quod artis preceptis regulisque consistat. Alii dicunt a Grecis hoc tractum esse vocabulum ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est a virtute, quam scientiam vocaverunt. Oratio dicta est quasi oris ratio. Nam orare est loqui et dicere. Est autem oratio contextus verborum cum sensu. Contextus autem sine sensu non est oratio, quia non est oris ratio. Oratio autem plena sensu, voce et littera. Divisiones autem grammatice artis a quibusdam XXX dinumerantur, id est partes orationis VIII, vox articulata, littera, syllaba, pedes, accentus, posituræ, note, orthographia, analogia, ethymologia, glose, differentie, barbarismi, soloecismi, vitia, metaplasmi, schemata, tropi, prosa, metra, fabule, historie.

De partibus orationis.

Partes orationis primus Aristoteles duas tradidit, nomen et verbum; deinde Donatus VIII definivit. Sed omnes ad illa duo principalia revertuntur, id est nomen et verbum, que significant personam et actum. Relique appendices sunt, et ex his originem trahunt. Nam pronomen ex nomine nascitur, cuius officio fungitur, ut orator ille. Adverbium de nomine nascitur, ut doctus docte. Participium de nomine et verbo, ut lego legens. Coniunctio vero et prepositio vel interiectio in complexu istarum cadunt. Ideo et nonnulli V partes orationis definierunt, quia iste superflue sunt.

De nomine.

Nomen dictum quasi notamen, quod nobis vocabulo suo res notas efficiat. Nisi enim nomen scieris, cognitio rerum perit. Propria nomina dicta, quia specialia sunt. Unius enim tantum persone significant. Species propriorum nominum sunt IIII: prenomen, nomen, cognomen, agnomen. Prenomen dictum, eo quod nomini preponatur, ut Lucius, Quintus. Nomen vocatum, quia notat genus, ut Cornelius. Cornelii enim omnes in eo genere vocantur. Cognomen, quia nomini coniungitur, ut Scipio. Agnomen vero quasi accedens nomen, ut Metellus Creticus, quia Cretam subegit. Extrinsecus enim venit agnomen ab aliqua ratione. Cognomentum autem dictum vulgo, eo quod nomini cognitionis causa superadiciatur, sive quod cum nomine est. Appellativa nomina inde vocantur, quia communia sunt et in multorum significatione consistunt. Hec in XXVIII species dividuntur, ex quibus corporalia dicta, quia vel videntur vel tanguntur, ut celum, terra. Incorporalia, quia carent corpore, unde nec videri nec tangi possunt, ut veritas, iustitia. Generalia, quia multarum rerum sunt, ut animal. Nam et homo et equus et avis animal sunt. Specialia, quia partem demonstrant, ut homo. Species enim animalium homo. Principalia, quia primam positionem habent, nec aliunde nascuntur, ut mons, fons. Derivativa, eo quod alio nomine deducuntur, ut a monte montanus. Diminutiva, quia minuunt sensum, ut Greculus, scolasticulus. Sono diminutiva, quia sic sonant sicut diminutiva, sed intellectu principalia sunt, ut fabula, tabula. Tota Greca, que ex toto Grece declinantur, ut Calliope. Sic enim et Greci et Latini dicunt. Tota Latina, que ex toto in Latinum vertuntur. Grece enim dicitur Odisseus, Latine Ulixes. Media dicta, quia ex parte Greca sunt et ex parte Latina. Eadem et notha, que corrumpunt ultimas syllabas manentibus prioribus, ut apud Grecos Alexandros, Menandros; apud nos Alexander, Menander. Notha autem dicta, quemadmodum nothus dicitur quisquis de dispari genere nascatur. Synonima, hoc est plurinomia, eo quod sit in pluribus nominibus significatio una, ut terra, humus, tellus. Idem enim sunt omnia. Omonima, hoc est uninomia, eo quod sit in uno nomine significatio plurima, ut tumulus: nunc mons brevis, nunc tumens tellus, nunc sepulchrum. Est enim in uno nomine significatio diversa. Relativa dicta, eo quod ad aliam

refertur persona, ut magister, dux, pater. Illa que dicuntur ad aliquid, aliter se habentia. contraria sig<del></del>nificatione dicta, sicut dextera. Dicitur enim dextera non potest intelligi nisi sinistra fuerit. Porro qualitatis nomina ex eo dicta quia per ea qualis quisque sit ostenditur, ut sapiens, formosus, dives. Quantitatis quia a mensura tribuuntur, ut longus, brevis. Patronimica dicuntur eo quod trahantur a patribus, ut tidides, tydei filius, enerus, enee filius. Ceterum et a matribus et a maioribus ducuntur. Ctetica, id est possessiva, a possessione dicta, ut evandrius ensis. Epitheta, que latine adiectiva vel supposita appellantur, eo quod ad implendam sui significationem nominibus adiciantur, ut magnus, doctus. Adicis ea personis, ut magnus philosophus, doctus homo, et plenus est sensus. Actualia descendunt ab actu, ut dux, rex, cursor, nutrix, orator. Gentis a gente veniunt, ut greca, romanus. Patria a patria descendunt, ut atheniensis, thebanus. Loci a loco, ut suburbanus. Verbalia dicuntur quia de verbo nascuntur, ut lector. Participalia que sic sonant sicut participia, ut legens vel clemens. Verbis similia a verbi similitudine dicta, ut contemplator. Nam et verbum est imperativi modi futuri temporis, et nomen quia declinationem recipit. Hec autem omnes species a nominum appellatione descendunt. Secunda pars orationis comparatio. Comparatio dicta quia ex alterius comparatione alterum preferet. Cuius gradus tres sunt, positivus, comparativus, superlativus. Positivus dictus quia primus ponitur in comparationis gradu, ut doctus. Comparativus ab eo quod comparatus positivo prefertur illi, ut doctior. Plus enim novit quam doctus. Superlativus ab eo quod comparativo superferatur, ut doctissimus. Plus enim scit quam doctior. Genera dicta sunt quod generent, masculinum et femininum. Cetera non sunt nomina generum, sed hoc nominum ratio et auctoritas voluit. Neutrum dictum quia nec hoc est nec illud, id est nec masculinum nec femininum. Commune dictum quia duobus generibus nomen unum communicat, ut hic et hec canis. Cui contrarium est epikenon, quia utrumque sexum sub uno genere enumerat, ut hic piscis. Est enim incerti sexus, quod nec natura nec oculis discernitur, sed sensus tantum peritia. Omne genus dictum quia cunctis generibus servit, masculino et feminino et neutro et communi et omni. Numerus vocatus quia per eum vel singularia vel pluralia nomina ostenduntur. Figura quia vel simplicia vel composita sunt. Casus a cadendo dicti, per eos enim inflexa nomina variantur et cadunt. Nominativus casus dictus quia per eum aliquid nominamus, ut hic magister. Genitivus quia per eum genus cuiusque querimus, ut huius magistri filius, vel quod rem significamus, ut huius magistri. Dativus quia per eum nos dare alicui aliquid demonstramus, ut da huic magistro. Accusativus quia per eum aliquem accusamus, ut accuso hunc magistrum. Vocativus quia per eum aliquem vocamus, ut o magister. Ablativus quia per eum nos auferre aliquid cuiquam significamus, ut aufer a magistro. Exaptota nomina dicta eo quod per sex casus varietatem habent, ut est unus. Pentaptota quod tantum in quinque casibus variantur, ut doctus. Tetraptota quod tantum in quattuor casibus declinantur, ut latus. Triptota quod tantum in tribus, ut templum. Diptota quod tantum in duobus, ut iuppiter. Monoptota quod uno casu tantum utuntur, ut frugi.

De pronomine.

Pronomen dictum quia pro vice nominis ponitur, ne fastidium faciat nomen ipsum dum iteratur. Nam cum dicimus virgilius scripsit bucolica, addimus pronomen ipse scripsit georgica; sicque varietas significationis et fastidium tollit et ornatum inducit. Pronomina autem aut finita sunt aut infinita. Finita pronomina dicta eo quod definiunt certam personam, ut ego; me enim statim intelligis. Infinita dicuntur quia non sunt certe persone. De absentibus enim dicitur et incertis, ut quis, que, quod. Minus quam finita appellantur quia commemorationem faciunt note persone, ut ipse, iste. Certum est enim de quo dicitur. Possessiva vocantur eo quod nos aliquid possidere ostendunt. Nam cum dico meus, tuus, definio aliquid meum esse vel tuum. Relativa dicuntur quia ad interrogationem referuntur, ut quis est? respondetur: is est. Demonstrativa eo quod habent demonstrationis significationem. Aliquem enim presentem his demonstramus, ut hic, hec, hoc. Que eadem et articuli nominantur. Articuli autem dicti quod nominibus arctantur, id est colligantur, sic cum dicimus hic orator. Inter articulum autem et pronomen hoc interest, quod articulus tunc est cum nomini iungitur, ut hic sapiens; cum vero non iungitur, demonstrativum pronomen est, ut hic et hec et hoc. Omnia autem pronomina aut primigenia aut deductiva sunt. Primigenia dicta sunt quia aliunde originem non trahunt. Et hec XVIII et I sunt. Finita tria: ego, tu, ille. Infinita VII: quis, qualis, talis, quantus, tantus, quotus, totus. Minus quam finita VI: ipse, iste, hic, is, idem, sui. Possessiva V: meus, tuus, suus, noster, vester. Reliqua autem deductiva dicuntur, quia ex istis deducta atque composita existunt, ut quispiam, aliquis, et cetera.

De verbo.

Verbum dictum eo quod verberato aere sonet, vel quod hec pars frequenter in oratione versetur. Sunt autem verba mentis signa, quibus homines cogitationes suas invicem loquendo demonstrant. Sicut autem nomen significat personam, ita verbum factum dictumque persone. In persona verbi agentis et patientis significatio. Nam scribo persone factum est, item scribor persone factum indicat, sed eius a quo patitur. Verborum genera duo sunt, grammaticorum atque rethorum. Grammaticorum in tria cadunt tempora, preteritum, instans, futurum, ut fecit, facit, faciet. Rethorum autem universa oratio verba dicuntur, velut verba bonis nos cepit, verba bona habuit. Unde non tantum verba que in tria cadunt tempora, sed universa oratio est. Verborum species sunt: forme, modi, coniugationes et genera. Forme verborum inde dicte eo quod nos ad unamquamque rem informent. Per has enim ostendimus quid agamus. Perfecta forma dicitur a perficiendo, ut lego. Tunc enim dicendum est quando in presenti tempore legamus. Meditativa dicta a meditatione sensus vel lectionis, id est legere volo. Inchoativa per meditationem ab inchoantis indicio, ut calesco. Frequentativa a sepius agendo, ut lectito, clamito. Forme enim sensum tenent, modi declinationem. Nam nescis quid sit declinatio nisi prius didiceris quid sit sensus. Modi dicti ab eo quemadmodum sint in suis significationibus. Indicativus enim modus dicitur quia significationem habet indicantis, ut lego. Imperativus quia sonum habet imperantis, ut lege. Optativus quia per eum optamus aliquid agere, ut utinam legerem. Coniunctivus quia ei coniungitur aliquid ut locutio plena sit. Nam quando dicis cum clamem, pendet sensus. Quod si dicam cum clamem quare putas quod taceam, plenus est sensus. Infinitivus dicitur eo quod tempora diffiniens personam verbi non diffinit, ut clamare, clamasse. Cui si adiungas personam, clamare debeo, debes, debet, fit quasi finitum. Impersonativus dicitur quia indiget pronominis vel persone nominis, ut legitur; addis personam, a me, a te, ab illo, et plene sentitur. Sed infinitivus modus personam verbi cum eget, impersonalis vero pronominis personam vel nominis. Coniugatio dicitur eo quod per eam ad unum sonum multa coniungantur. Docet enim in quam syllabam exeat futurum tempus, ne per imperitiam quis dicat legebo pro legam. Harum prima et secunda mittunt futurum tempus in bo et in bor, tertia in am et in ar. Genera verborum ideo dicta quia gignunt. Nam activo adicis r, et gignit passivum. Rursum passivo adimis r, et paris activum. Ipsa autem activa dicuntur quia agunt, ut verbero, et passiva quia patiuntur, ut verberor. Neutralia quia nec agunt nec patiuntur, ut iaceo, sedeo. His si r litteram adicis, non sonant latine. Communia dicuntur quia et agunt et patiuntur, ut amplector. Hec similiter deposita r littera latina non sunt. Deponentia vero dicuntur quia deponunt futuri temporis participium a significatione passiva, quod exit in dus, ut gloriandus.

De adverbio.

Adverbium dictum est eo quod verbo accidat, ut puta bene lego. Bene adverbium est, lego verbum. Inde autem dictum adverbium quod semper verbo iunctum adimpleatur. Verbum enim solum sensum implet, ut scribo. Adverbium autem sine verbo non habet plenam significationem, ut hodie. Adicias illi verbum, hodie scribo, et iuncto verbo implesti sensum.

De participio.

Participium dictum quod nominis et verbi capiat partes, quasi particapium. A nomine enim vendicat sibi genera et casus, a verbo tempora et significationem, ab utrisque numerum et figuram.

De coniunctione.

Coniunctio dicta quod sensus sententiasque coniungat. Hec enim per se nichil valet, sed in copulatione verborum quasi quoddam exhibet glutinum. Aut enim nomina sociat, ut augustinus et hieronimus, aut verba, ut scribit et legit. Una autem

vis omnium, sive copulent, sive disiungant. Copulative autem coniunctiones dicte eo quod sensum vel personas coniungant, ut tu et ego eamus ad forum. Ipsum et sensum coniunxit. Disiunctive autem dicte quia disiungunt res aut personas, ut ego aut tu faciam. Subiunctive dicte quia subiunguntur, ut que. Dicimus enim regique hominique deoque; non dicimus que regi que homini que deo. Expletive dicte quia explent propositam rem, ut puta, si hoc non vis, saltem illud fac. Communes nominantur quia ubivis ponuntur, ut igitur hoc faciam, sive hoc igitur faciam. Causales dicte a causa, eo quod aliquid cogitent facere, ut puta occido illum quia habet aurum; causa est. Rationales dicte a ratione qua quisque utitur in faciendo, ut quemadmodum eum occidam, ne agnoscar, veneno an ferro.

De prepositione.

Prepositio dicta quod nominibus preponatur et verbis. Accusative autem et ablative prepositiones a casibus quibus serviunt dicte. Loquelares vero quia loquelis, id est verbis, semper coherent, nec aliquid valent sole posite, ut di, dis. Coniuncte vero verbis figuram faciunt, ut diduco, distraho.

De interiectione.

Interiectio est vocata quia sermonibus interiecta, id est interposita, affectum commoti animi exprimit, sicut dicitur ab exultante via, a dolente heu, ab irascente hem, a timente hei. Que voces quarumcumque linguarum proprie sunt, nec in aliam linguam facile transferuntur.

De voce.

Vox est aer ictus sensibilis auditu, quantum in ipso est. Omnis vox aut articulata est, ut hominum, aut confusa, ut animalium. Articulata est que scribi potest, confusa que scribi non potest.

De sillabis.

Sillaba grece, latine conceptio sive conexio dicitur. Nam sillaba dicta est apo tou syllambanin ta grammata, id est a conceptione litterarum. Sillabanin enim dicitur concipere. Unde vere illa est sillaba que ex pluribus nascitur litteris. Nam una vocalis pro sillaba abusive, non proprie dicitur, que non tam sillaba dicenda est quam tempus. Sillabe autem aut breves sunt, aut longe, aut communes. Breves vocate quia numquam produci possunt. Longe quia numquam corripi possunt. Communes autem quia pro scribentis arbitrio, cum necessitas cogit, et producuntur et corripiuntur. Lege donatum. Ideo autem sillabe longe brevesque dicuntur quia per varias vocum moras aut dupla aut simpla spatia temporis habere videntur. Diptonge sillabe greco nomine dicte quod in eis bine vocales iunguntur. Ex his apud nos vere sunt IIII: ae, oe, au, eu. Ei vero apud maiores tantum celebrata est. Sillaba autem apud metricos semipes nominatur, quod sit dimidius pes. Nam pes constat duabus sillabis. Cum ergo una sillaba est, quasi dimidius pes est. Dionisius lincus sillabarum omnium singulas formas aptissimas fecit, et ob id statua honoratus est.

De pedibus.

Pedes sunt qui certis sillabarum temporibus insistunt, nec a legitimo spatio unquam recedunt. Pedes dicti eo quod per ipsos metra ambuleant. Nam sicut nos pedibus incedimus, ita metra quasi pedibus gradiuntur. Pedes autem omnes CXXIIII sunt. Disillabi IIII, trisillabi VIII, tetrasillabi XVI, pentasillabi XXXII, exasillabi LXIIII. Usque ad IIII sillabas pedes dicuntur, reliqui sinzugie vocantur. Ipsi autem pedes habent speciales causas nominum. Que ita vocantur: Pirrichius dictus est quia hic assiduus vel in certamine vel in ludo puerili sepe frequentabatur. Spondeus quia tractim sonat. Nam spondeus tractus quidam dicitur, id est sonus qui fundebatur circa aures sacrificantium. Unde et hi qui tibiis canebant in sacris gentilium spondiales nominabant. Tracheus vero dictus est ab eo quod celerem conversionem faciat cantilene, quasi rota velociter currat in metris. Trochos enim grece rota dicitur. Iambus dictus est eo quod iambizin detrahere dicunt. Huiusmodi enim carmine omnes invectiones vel detractiones implere poete sunt soliti. Dictum autem ab eo quod velut venenum quoddam maledicti aut livoris infundat. Tribrachus, qui et chorius appellatur, dictus quia fit ex tribus brevibus. Molosus dicitur a saltatione molosorum quam exercuerunt armati. Anapestus grece dicitur repercussus. Greci enim anapestum repercussionem dicunt. Quidam dicitur repercussus eo quod repercutiatur a dactilo. Est enim illi contrarius. Dactilus a digito dictus, quia a longiore nodo inchoans in duas desinat breves. Sic et iste pes iunctura una habet longam et duas breves. Unde et manus expansa palma dicitur, et pendentes digiti dactili. Amphibrachus quia utrimque partem brevem habet, longa in medio iacente. Brachis enim brevis dicitur. Amphimacrus quod due hinc et inde longe habeant in medio inclusam brevem. Machros enim longus dicitur. Bachius appellatus est eo quod hoc pede bachia, id est liberi sacra, celebrabantur. Antibachius vel palinbachius dictus quod iteratur a bachio sit. Proceleumaticus, quod sit ad celeumia canentium aptus. Dispondeus autem et diiambus et ditrocheus dicti quod gemini constent spondeis, iambis vel tracheis. Antipastus, quod sit ex contrariis sillabis, ex brevi scilicet et longa, ex longa et brevi. Coriambus vero, quia ex hoc pede compositum carmen choris aptissimum sit. Ionici sane propter numerorum inequale sonum dicti. Habent enim binas longas sillabas binasque correptas. Peones dicti ab inventore. Epitriti vocati quod semper tres longas habent sillabas et unam brevem. Sinzugie autem sunt pentasillabi et exasillabi pedes, et dicte apud grecos sinzugie quasi quedam declinationes. Sed hi non sunt pedes, sed appellantur pentasillabi et exasillabi, quia ultra V et VI sillabas non procedunt. Unde non oportet in carmine has sillabas quolibet excedere nomina, ut kartaginensium, hierosolimitarum et constantinopolitanorum. Accidit unicuique pedi arsis et thesis, id est elevatio et depositio vocis. Neque enim pedes dirigere poterunt, nisi alterna vice leventur et deponantur, ut arma. Ar elevatio est, ma depositio. In his duobus per divisionem pedes legitimi colliguntur. Equa divisio est quotiens arsis et thesis equali temporum lege consistunt, ut II et II. Dupla est quotiens ex his unum altero duplo vincit, ut IIII ad II. Sescupla vero est quotiens unum altero sescuplo superat dimidietate minoris, ut III ad II. In simpla enim parte unum plus invenitur, in dupla unum minus habetur. Sescuplum enim dimidium dupli dicitur. Tripla est quando maior tenet minorem totum ter, id est tria ad unum. Epitrita est quando minor continetur a maiore et eius tertia parte. Cedunt ergo pedum membra vel per equalitatem vel per duplum vel per sescuplum vel per triplum vel per epitritum. Parantur ergo in equalitate hos pedes: Pirrichium v. I. v. I., ut fuga. Spondeum — II. — II., ut estas. Anapestum v. v. I. I. — I. I., ut herato. Dactilum — I. I. v. v. I. I., ut menalus. Proceleumaticum v. v. I. I. v. v. I. I., ut avicula. Dispondeum — — I. I. I. I. — — II. II., ut oratores. Diiambum v. — I. II. v. — I. II., ut propinquitas. Ditrocheum — v. I. I. I. — v. II. I., ut cantilena. Anapestum v. — I. II. — v. I. I. I., ut salomonus. Coriambum — v. I. I. I. v. — I. II., ut armipotens. Item in dupla partiuntur hos pedes: Iambum v. — II., ut parens. Trocheum — I. I. v. I., ut meta. Tribrachum v. I. v. v. I. I., ut macula. Molosum — II. — — I. I. I. I., ut eneas. Ionicum minore v. v. I. I. — — II. II., ut diomedes. Ionicum maiore — — II. II. v. v. I. I., ut iunonius. Iste tantum triplam portionem dividit, que est maxima atque ideo minime metra facit. Amphibrachum v. I. — II. v. I., ut carina. Sescupli autem hi sunt: Amphimacrum — I. v. — I., ut insule. Bachium v. — I. II. — II., ut achates. Antibachium — II. — v. II. I., ut natura. Peonem primum — II. v. v. v. I. I. I., ut legitimus. Peonem secundum v. — I. II. v. v. I. I., ut colonia. Peonem tertium v. v. I. I. — v. I. I. I., ut menedemus. Peonem quartum v. v. I. I. v. — I. II., ut celeritas. Restant qui epitrita partitione dividimus: Epitritum primum v. — — I. II. — — II. II., ut sacerdotes. Epitritum secundum — v. I. I. — — II. II., ut conditores. Epitritum tertium — — II. II. v. — II. II., ut demostenes. Epitritum quartum — — II. II. — v. II. I., ut fescenninus.

Sunt ergo equi et dupli VI, tripliis I, sescupli VII, epitriti IIII. Numerus autem sillabarum in pedibus a duobus usque ad VI procedit; ultra enim non procedit

202.

ga usq: ad vi. sillabas tendunt pedes. Tempora i pedib; s. ut q̄nta unusq
pes hat. Resolutio e pedu qn p una longa duo breues ponunt.
aut p duab; longis qt breues ponunt ut sectaq; i textum abiete costas.
A biete u resolutio spondei i p celeumatico. i qua resolutione semp
sinalimpha sequit urgilius. E x una au longa duo breues s. ex duab;
au breuib; longa nuq fit. Fudi ii solida posst. solidari scissa no
posst. Figa e cu nota sillte agnoscunt. V bi ii circuli parte inferi
ore bis posita aspicis pirrichi e. vv. ubi i. gemina iacente spōds. ==
N a nota breuis inferior semicirculus nota longa i. iacens e. ⏑-
M etra pedib; accide ut a trocheo trochaicu. a dactilo dactilicum.
A iambo iambicu. de quib; paulo post dicendu est. *De accentib;*
A ccentus qui gce p sodia dr ex gco nom accep. N a gce ps. latine ad.
cantus. Hoc ii nom de ubo ad ubu exp ssum e.
L atini au hnt & alia noia. N a accentus & tonos & tenores dicu.
ga ibi sonus cscat & desinit. A ccent au dicc qd iuxta cantu sit. sic adu
bui ga iux e uerbu e. A cut accent dicc qd acuat & erigat sillaba.
Grauis qd deprimat & deponat. E st ii contrari acuto. C ircuflex
ga de acuto & grauis constat. I ncipiens ii ab acuto & grauis desinit. atq;
ita dum ascendit & descendit circuflex efficit. A cut au & ccuflex
similes st. N a utq; leuat sillam. Grauis gtri ambob; uidet. N a
semp deprimit sillas cu illi leuent. ut unde uenit tytan. & nox ubi sida
condit. V n h grauis e. mini ii sonat qm acut & ccuflex. Monosilla
au ps orons si natalit breuis e ut uir. aut positione longa ut ars.
acutu accentu habebit. S i u natalit longa ut res. circuflexu. D isilla
pars orons si pore natalit longa ht. & ultima breue ccuflectit
ut musa. alit acuit. T risilla ps orons si media breue ht ut tabra
ut pma acuim. S i u natalit longa ht sedam & ultima breue ut metell
te media ccuflectim. T etsilla au ps orons & pentasilla ratione trisil
labar retinent. Grauis accent cu alio accentu poni pot in dictione una.
cu utsq; nuq ut i coposita dictione un accent e. A ccent repti st t ppt
distinctione. ut uiridiq; in litore cspicit sus. ne dicas ursus t ppt
punciatione ne dicas meta breuit & n pducta meta t discernende
ambiguitatis ca u g. N a cu pducit go. ca in significat. cu corripit.
F igure accentuu. x. st. qs *De figuris accentuum.* D iunctione
a gramaticis puerbor distinctionib; apponuntur. O xia. i. acut accent
linea a sinistra parte in dexteru sursum ducta fit ita ⸍ B aria i. grauis
linea a summo sinistre in dextera deposita ita fit ⸌ P erispomene. i.
ccuflexus linea de acuto & grauis facta exprimit ita Λ. M accos
au. i. longa uirgula iacens e ita ̄. B rachin. i. breuis ps e circuli
inferior iacens ita. ⌣ Y fen. i. giunctio qa duo uba gnectit. subiecta
uirgula usui circuflexa fit ita. U. D iastole. i. distinctio q e contrario separat
dextera ps cculi subposita usui fit ita. Ↄ. A postrophos ps itē cculi
dextera & ad summa litam apposita fit ita. Ↄ Q ua nota deee ostendit
i sermone ultima uocal ut tibunal p tribunale. D asia qd inptat aspiratio
i. ubi h. litta poni debet. tali figa notat. ⊦ P sille qd inptat siccitas
siue puru. i. ubi h. litta cē n debet. tali nota ostendit. ⊣. Q uar duar
accentuu figam latini exipsa litta aspirations fecerunt. V n si giungas has
facis eande aspirations nota. R sus si mediu ei apice scindis. dasiam & psilen facis.
P osita figa e ad distinguendos sensus p cola & comata & *De positur.*
priodos. que du ordine suo apponit. sensu nob lectionis ostendit. D icte
au posite qd punctis positis adnotant. t qa ibi uox p intervallo distincti
onis deponit. H as gci thesis uocant. latini posituras. P rima posita sub
distinctio dr. eade & coma. M edia distinctio seqns est. ipsa & cola.
V ltima distinctio q tota sententia claudit. ipsa e priodos. C ui ut dixim
ptes st cola & coma. qr diusitas punctis diuso loco positas demonstrat.
V bi ii in inicio pnunciationis nec dum plena ps sensus e. & tam respi
rare oportet. fit coma. i. particula sensus. punctq; ad una litam ponit.
& uocat subdistinctio ab eo qd punctu sub t. i. ad una litam accipit.
V bi au i sequentib; ia sententia sensum pstat. s; adhuc aliqd sup e de
sententie plenitudine fit cola. mediaq; litam puncto notam. & me
dia distinctione uocam. qa punctu ad media litam ponim. V bi u
ia p grad pnunciando plena sententie clausula facim. fit priodos.
punctq; ad caput litte ponim. & uocat distinctio. i. disiunctio. qa integra
separat sententia. h quide ap oratores. C eterum ap poetas ubi in usu p duos pe
des silla remanet. coma e. qa ibi p scansione pcisio ubi facta e. V bi u post
P duos pedes de parte orois nich sup e. colon e. tot au priodus est. *De notis sententiar.*
rtcea qda sentiar note ap celeberrimos auctores fuert. qsq; antiq ad distinc
tione scptar carminib; & hystoriis apposuert. N ota e figa ppi i litte
modu posita ad demonstranda una qmq; ubi sententiarq; ac usui ratione.
N ote au usib; apponunt numo xx. & vi. q st noib; infra scriptis. ※.
A sterisc apponit in his q omissa st ut illucescant p ea nota que de ee uidet
S tella ii aster dr gco sermone. a q asterisc est deriuat. ÷ O belus i. uir
gula iacens apponit in uerb t sententiis supflue iteratis. siue i his locis u
lectio aliq falsitate notata e. ut qsi sagitta iugulet supuacua. atq; falsa con
fodiat. S agitta eni gce obelus dr. ÷ O belus supne appunct ponit i his
de qb; dubitat utru colli debeant nec ne apponi. ∸ L imniscus. i. uirgula int
geminos punctos iacens. apponit in his locis q sacre scpture interptes eode
sensu s; diusis sermonib; transtulert. ⁘. A ntigphus cu puncto apponit. u in
translationib; diuis sensus ht. ※÷ A steriscus cu obelo. hac ppe aristarc
utebat in his usib; q n suo loco posita erant. Γ P aragraf ponit ad separandas
res a reb; q i connexu gcurrit qmadmodu i cathalogo. loca a locis & regio
nes a regionib; i agone pmia a pmiis. certamina a diusis certaminib; sepa
rant. ꓶ P osita est figa parafrago contraria. & ido sic formata. qa sic
ille pncipia notat. ita iste fines a pncipiis separat. ⋃. C rifia cculi ps i seruor
cu puncto ponit in his locis u qstio dura & obscura apiri t solui n potuit.
Ↄ A ntisimma ponit ad eos usus quor ordo pmutand est. sic & i antiqs
auctorib; positu inueniť. Ↄ. A ntisimma cu puncto ponit i his locis u
in eode sensu duplices usus s. & dubitat q poti eligend sit. ⸖ D iple
hac scptores nri apponunt i libr ecclasticor uiror ad separanda t demon
stranda testimonia scaru scptar. ⸖ D iple plesticon hanc pm leogoras
syracusan apposuit homericis usib; ad separatione olimpi a celo. ⸖ D iple
p distigmene. i. cu geminis punctis. hac antiq i his apponebant. q zeno
dot effesius n recto adiecerit. aut dep̄xerat. aut pmutauat. in his & nri
ea usi st. ⸖ D iple obolismene imponit. ad separandos i comediis t tra
gediis priodos. < A usa obolismene qtiens strophe & antistroph
inserit. ⋜ A usa cu obelo ad ea ponit que ad aliqd respiciunt. ut
nos ne e fluxas frigie res uertere fundo conant nos an miseros q troas achiuis
obiecit. ⩾ D iple supne obelata ponit ad gditiones locor. ac tem
por psonarq; mutatas. ⸔ R ecta & ausa supne obelata ponit
finita loco suo monade significante simile sequente qq; ee. ⚹ C erau
niu ii fulm dr. ☧ C risimon h sola ex uoluntate unicq; ad aliqd
notandu ponit. ℞ P hrontis. i. fortis. h ubiq; aliqd obscuritatis e ob
sollicitudine ponit. ♈ A nchora superior ponit u aliq res magna
omnino e. ⱳ A nchora inferior u aliqd uilissime t ingruentee de
nunciatu e. ⸸ C oronis nota tm i fine libri apponit. > A log
nota q ad mendas adhibet. Fuunt & alie note libror p agnoscendis his q

p extremitates paginar exponunt. ut ubi lector illuminari lunius signu
inuenerit. ad textum recurrens eiude sermonis t usiculi sciat expositio
W ne cui similis sup iacente nota inuenerit. *De notis uulgarib;*
V lgares notas ennius prim mille & c. inuenit. N otar usus erat ut qcqd
p gcentione aut i iudiciis diceret. librarii scriberent complures simul astan
tes diuisis inter se partib; qd qsq; uba & q ordine exciperet. Rome primus
tullius tyro ciceronis libert comentat e notas s; tm ppositionu. Post eu tes
p sanni filargi & aqla libert mecenatis alias addidert. D ein seneca
gtractu omnium. digestoq; & aucto numo op effecit in qnq; milia. N ote
au dicte eo qd uba t sillas p fixis caracterib; notent. & adnotata le
gentu reuocent. qs q didicert ppe ia notarii appellant. *De notis iuridicis.*
Q ueda au litte in libris iuris ubor suor note s. q scriptio celeris breuiatq;
fiat. S cribebat ii ubi gra p b. & p f bonu factu. p s. & p c. senatu
gsultu. p r. & p p. res publica. p p & p r. pplis romanus. p d. & p a. du
taxat. p supina m. litta mulier. p p. sedam uatam pupillus. p p. ausa ea
pte pupilla. p unu k. caput. p kk iuncta calumnie causa. p i. & e. iudex
esto. p d. & m. dolu malu. C ui genus plurime similes note in libr antiqs
inueniunt. H as iuris notas nouicii impatores a codicib; legu abolendas
sanxert. qa multos p has callidi ingenio ignorantes decipiebant. atq; ita
iussert scribendas i legib; litteras. ut nullos errores nullas ambages afferrent.
s; sequnda & uitanda aptte demonstrent. *De notis militaribus.*
I n breuiculis qq; qb; militu noia gtinebant ppa nota erat ap ueteres qua in
spicerent. qnti ex militib; sup eent. qntiq; i bello occidissent. T. nota i capite
usiculi posita supstite designabat. Θ u ad unicuiq; defuncti nomi apponebat.
V n & ht p mediu telu. i. mortis signu. De q psius ait. E t potis es nigru
uicio pfigere theta. C u au puericia significare uellent. Λ. litta usi s. sicut
N morte significabant cu ponebant theta ad caput. I n stipendiis qq; largitione sepeatione
notas & littar int se ueteres faciebant. ut qcqd occulte *De notis litteralib.*
inuice inscptis significare uellent mutuo scriberent. T estis e brutus qui e his littis
qb; ea q acturus erat notabat. ignorantib; aliis qd s uellent he littere. C esar qq;
augustus ad filiu qm inq i numabilia incidat assidue q alterutru oporteat. & esse
secreta. h am int nos notas siue tales. ut cu aliqd notis scribendu erit. pro
qq; litta scbam sequente h m. p a. b. p b. c. & deinceps eade ratione cetas. p x
au litta redeundu erit ad duplex aa. Q uida au usis uerbis scbunt.
S unt queda & digitor note. sic & oculor. qb; secu *De notis digitor.*
taciti. p eulq; distantes colloqunt. sic mos e militaris. ut qtiens gsentir
exercit. qa uoce n pot. manu pmittat. alii qa uoce n possunt gladior mo
tu salutant. t laudant. E nni d qda impudica. Q uasi i choro pila ludens
dadatu dat sese & commune fac. A liu tenet. alii nutat. alibi manu e oc
cupata. alii puellit pede. alii dat anulu expectandu. a labris alu i uo
cat. cu alis cantat. at tam alis dat digito litteras. E t salomon. A nnuit
oculo. terit pede. digito loquit. *De ortographia.*
O rtografia gce. latine recta scriptura interpretat. O rtho ii gce recta latine. grafia
scriptura dr. H ec disciplina docet. qmadmodu scribere debeam. N a sic ars
tractat de partiu declinatione. ita ortogfia de scribendi pitia. ut puta cum
ad e ppo. d litam. cu e giunctio. t litam accipit. H aud qn e aduerbiu nega
di. d litta t a terminat. & aspirat in capite. qn au giunctio disiunctiua e p t litam
sn aspiratione scbit. A pud ppo p d. scbit. sic ad uxa apa patre qm ueteres
sepe ap p ad ubi usi st. duab; exceis medus littis subtractis. I nt dua au
alie litte i locu aliar littar rite ponunt. b. & p. litis qda cognatio e.
N a p byrro dicim pyrru. C. & g. quda cognatione hnt. N a cum
dicim centu & trecentos. p ea dicim qdringentos. g. ponentes p c. C.
& q. similit cognatio e. N a huic p c. cuiq; p q. scbim. C u au ppo
p c. scbenda e. si ad ubiu fuit p q. D icim ii qum lego. D ens p e sola
denon p diptongon e notand. E quus qd e animal p e sola scbend. equ
qd e iust p ae diptongon scbend. E xsul addito s. debet scbi. qa exsul d
q ext solu e. E xultat meli sine s. litta scbit. N a cu ipsa x. ex c. & s.
gstet. qm cu in ea sit s. qr ei addit alia. E quor p diptongon scben
du. qa ab eq nom e factu. F orsitan p n. scbendu in fine. qa integru e
e si forte tande. F ed qd e deformis. p e. sola scbendu. F ed qd e pacu
cu oe. diptongo scbendu. F ormosus sine n. scbit. qa a forma uocat.
G nat qd e filius p g. scbendu. qa fac generet. H q aspirations litta
e i latino tantu uocalib; iungit. ut honor homo. hum. A spirat
au & gsonantib; s; in gcis & hebreis noib;. H eus au & heu intiecti
ones p h. scbende. I . littam int duas uocales gstituta bis scbi qda co
stituabant. ut i troia & maia. h ratio n pmittit. N uqm ii. tres uoca
les i una silla scbunt. s; i. litta int duas uocales gstituta p duplici ht.
I d. p n neut genus p d. scbit. ab eo qd e is. ea. id. qa fac ide. Q d si uelu
e ut. p t. notabit. ab eo qd e uo. is. it. qa fac it. k. littam antiq ppone
bant qtiens a. seqbat. ut kaput. kanna. kalam. N c au kartago & ka
lende p eande tantu scbunt. O mia au gca noia qualiciq; seqnte uocali
p k. st scbenda. L etus p ae diptongon scbit. qa letitia a latitudine
uocata e. cu gtria e tristicia q angustia fac. L . litta mediu p d. litta mu
u latu p d au. & calamitas q p cadamitas. A cadendo ii nom suspsit ca
lamitas. M axum an maxim. & si q similia st qlit scbi debeant qsitu e.
V arro tradidit cesare p i. h m uba enunciare solitu ee & scbere. In
ppe auctoritate tanti uiri gsuetudine facta. ut maxim optim pessim
scbat. M alo p unu l. scbendu. qa e mag uolo. M alle p duo ll. sc
bendu. qa e mag uelle. N olo qq; p unu l. uelle & nolle p duo ll. N olo
ii ne uolo e. N olle ne uelle e. O s si uultu aut ossa significat. p o sola
scbendu e. si p sona. h ppoenda e. O rafinui p o. hora diei p h. scbendu.
O n si de oneuat. p o sola scbendu. si de honore cu aspiratione. P repo
& pterea p diptongon scbendu. P ene u qd e gsunctio p e. pena qd +
suppliciu p oe. Q . litta te recte ponit cu illa u litta seqt. & alia qlib; una
plures ue uocales iungunt. ita ut una silla fiat. C eta p c. scbunt. Q ue
pn cu a. scbendu. q; gsummeratio sit a. Q uid p d litam scbit. cu pn e. cu
uerbu p t. cu posita pma e. qo. q s. quit. & i gpositione nequo. neqs. neqt.
Q uod qn pn e p d scbendu. qn numer p t. qa totide p t. scbit. Q uoti
die p q. scribendu n p c. ut sic q t diebus. R litta comunione ht cu s. litta.
I taq; ap antiqs honos. labos. arbosq; dicebat. ut honor. labor. arbor. S at
p t. scbi oportet. qa integru ei fac satis. S ed p d. scbi oportet. A pi antiqs
ii s; sedu dicebat. N os finales duas littas abscidim. I ant sic & quant in
medio m. habebant. Q ui ii & tam uii & qnitas. qnte. tanti. V ac iint
iectio cu a scbenda. V e giunctio sn a. X pc qa grecu e p x scbendu ita
& xrisma. Y . & Z . littis. sola gca noia scbunt. N a cu iustitia z. litt
sonu exprimat. tam qa latinu e p t. scbendu e. S ic milicia. malitia. notitia
& cetera similia. I n dubiis qq; uerbis gsuetudo ueteru erat ut cu eade litta
aliu intellectu correpta. aliu pducta haberet. longe sille apice apponebant
u ppls arbore significaret an hominu multitudine apice distinguebat. S ic
& ubi litte gsonantes geminabant sicilicu supponebant. ut sella. serra.
asseres. V eteres ii n duplicabant littas. s; sup sicilicos apponebant. q nota
A ammonebat lector geminanda ee littam. *De analogia.*
A nalogia gce. latine similium coparatio siue pportio nominat. C ui h uis e ut
dubiu e ad aliqd simile q n e dubiu referat. & incta certis pbent. O ctaui
modis coparatio analogie colligit. i. qlitate coparatione. genie. numero. figa. casu.
extremitatib; similiu sillar. & similitudine tempor. S i qd dr his unu defuerit

u n e analogia. i. similitudo. s; anomala. i. extra regulam ut lupus lepus. Nam conveniunt sed dissentiunt casu. facit enim lupi lepores. Nam a regularitate ... generis utrum masculinum an femininum sit. sicut est illi ... declina... et erit masculinum. Item funis si incerti generis esse credis. sicut est illi ... declinatione. et erit masculinum. Item ex comparatione positivi ut si di... magnus. positivum est. et sui similes. Fit et per diminutionem ut puta ... masculinum esse funiculus ostendit. sic marmor neutri generis esse marmu... Nam quod genus in principalitate est. id esse solet in diminutione. ... sed non semper. ut pistrinum pistrilla. Sed sciri debent ex positione decli... nationis. ex diminutione generis colligi.

De ethymologia

Ethymologia est origo vocabulorum. cum vis verbi vel nominis per interpretationem colligitur. Hanc aristoteles symbolon. cicero adnotationem nominavit. quia nomina et verba rerum nota facit exemplo posito. ut puta flumen quia fluen... do crevit a fluendo dictum. Cuius cognitio saepe usum necessarium habet in interpretatione sua. Nam cum videris unde ortum est nomen. citius vim eius intellegis. Omnis enim rei inspectio ethymologia cognita planior est. Non autem omnia nomina a veteribus secundum naturam imposita sunt. sed quaedam et secundum placitum sicut et nos servis et possessionibus interdum secundum quod placet nostrae voluntati nomina damus. Hinc est quod omnium nominum ethymologiae non reperiuntur. sed quaedam non secundum qualitatem qua genita sunt. sed iuxta arbitrium humanae voluntatis vocabula acceperunt. Sunt autem ethymologiae nominum aut ex causa datae. ut reges a recte agendo. aut ex origine ut homo quia sit ex humo. aut ex contrariis ut a lavando lutum. dum lutum non sit mundum. et lucus quia opacus ... umbra parum luceat. Quaedam et facta sunt ex nominum derivatione ...

[illegible]

De glosis

[illegible]

De differentiis

[illegible]

De barbarismo

[illegible]

De soloecismis

[illegible]

De vitiis

[illegible]

Metaplasmus non addas ferri aut voluptum. aut unlkrum.

De metaplasmis

Metaplasmus graeca lingua. latine transformatio dicitur. Qui fit in uno verbo propter metri necessitatem et licentiam poetarum. Cuius species haec sunt. Prothesis appositio in principio verbi. ut gnato pro nato. Epenthesis appositio in medio ut relligat pro religat. et maneant in relligione nepotes pro religione. Paragoge appositio in fine ut admittier pro admitti. et potestur pro potest. Afferesis abscisio de principio ut temnia pro contemnia. Syncope abscisio de medio ut forsan pro forsitan. Apocope abscisio de fine ut sat pro satis. Ectasis productio contra naturam ut italiam fato profugus. et exercet diana choros. Systole correptio contra naturam ut aspis orion. et urbesque fedena cuius prima sillaba produci debeat. Dieresis discissio sillabae in duas ut dives pictai vestis pro pictae. et albai longai. Episinalephe conglutinatio duarum in unam ut pariete pro pariete. et ianua pro ianua. feton pro faeton. Sinaliphe collisio vocalium adiuncta vocalibus ut atque ea diversa penitus dum parte gerunt. Eclipsis collisio consonantium cum vocalibus ut multum ille et terris iactatus et alto. Antithesis contra positio litterae pro alia littera ut impete pro impetu. et olli pro illi. Metathesis transpositio litterae ut euandre pro euander. et tymbre pro tymber. Inter barbarismum et figuras hoc est latina et perfecta elocutione metaplasmum oste... quod in uno sermone fit non vitiosus. Inter soloecismum et scema. i. perfecta conexione sermonum figura est quod fit contextu sermonum non vitiosa. Ergo metaplasmi et scemata media sunt. et discernuntur per artem et imperitiam. Fiunt autem ad ornatum.

De scematibus

Scemata ex graeco in latinum eloquium figurae interpretantur. quae fiunt in verbis vel sen...

[illegible]

203

De tropis

[illegible]

prata mugiunt, dum illic homines plaudant, hic boves mugiant. At contra per id quod continet id quod continetur, ut: Iam proximus ardet Ucalegon, dum non ille, sed domus eius arderet. Item per inventorem id quod inventum est, ut: Sine Cerere et Libero friget Venus; et: Commixta Vulcanum mittit ad astra favilla. Vult enim per Cererem frumenti inventricem intellegere panem, et per Liberum inventorem vitis vinum, per Venerem libidinem, per Vulcanum ignem. At contra per inventum inventorem demonstrat, ut: Vinum precamur pro Libero, qui vinum apud Graecos invenit. Item per efficientem id quod efficitur, sicut pigrum frigus, quod pigros homines faciat; et timor pallidus, eo quod pallidos homines reddat. At contra per id quod efficitur efficiens, ut: Iungere equos auriga spumantiaque addere frena ferus. Spumantia frena dixit, cum utique non ipsa faciant spumas, sed equus, qui ea gerit, spumis conspergat infusis. Antonomasia est pro nomine, id est vice nominis posita, ut: Maia genitus, pro Mercurio. Haec tribus fit modis: ab animo, ut: Magnanimusque Achisiades; a corpore, ut: Ipse arduus; extrinsecus, ut: Infelix puer atque impar congressus Achilli. Epitheton superpositum nomini ponitur in proprio nomine, ut: Alma Ceres, obscenaeque canes, importunaeque volucres. Inter antonomasiam autem et epitheton hoc differt, quod antonomasia pro vice nominis ponitur, epitheton autem numquam sine nomine est. Quibus duobus utimur, vel ut vituperemus aliquem, vel ut ostendamus, vel ut laudemus. Synecdoche est conceptio, cum a parte totum, vel a toto pars intellegitur. Etenim et per speciem genus, et per genus species demonstratur. Sed species pars est, genus autem totum. A toto pars intellegitur, ut: Quam multae glomerantur aves, ubi frigidus annus trans pontum fugat. Non enim totus annus est frigidus, sed pars anni, id est hiemps. At contra a parte totum, ut: Flammas cum regia puppis extulerat. Ubi non solum puppis, sed navis, et in navi; sed qui in ea, et non omnis, sed unus flammas extulit. Onomatopeia est nomen fictum ad imitandum sonum vocis confusae, ut stridor valvarum, hinnitus equorum, mugitus boum, balatus ovium. Periphrasis est circumloquium, dum res una plurimis verbis significatur, ut: Auras vitales carpit. Significavit enim per circumlocutionem verborum unam rem, hoc est vivit. Hic autem tropus geminus est. Nam aut veritatem splendide producit, aut foeditatem circuitu evitat. Veritatem splendide producit, sic: Et iam prima novo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens Aurora cubile. Vult enim dicere: iam lucescebat, aut: dies ortus erat. Foeditatem circuitu evitat, sic: Placidumque petivit coniugis infusus gremio. Hoc enim circuitu evitat obscenitatem, et decenter ostendit concubitum. Hyperbaton transcessio est, cum verbum aut sententia ordine commutatur. Huius species quinque sunt: Anastrofe, Hysteroproteron, Parenthesis, Themesis, Synthesis. Anastrofe verborum ordo praeposterus, ut litora circum, pro circum litora. Hysteroproteron sententia ordine mutata, ut: Postquam altos tetigit fluctus, et ad aequora venit. Non enim ad aequora venit, et sic tetigit fluctus. Parenthesis, ubi interponimus sententiam nostram, quae ex medio remota integrum sermonem perdurat, ut: Aeneas, neque enim patrius consistere mentem passus amor, rapidum ad naves praemittit Achaten. Est enim ordo: Aeneas rapidum praemittit Achaten. Nam illud in medio parenthesis est. Themesis est sectio unius nominis per interpositionem verborum, ut: Multum nebulae circum dea fudit amictum, pro circumfudit. Synthesis est, ubi ex omni parte confusa sunt verba, ut illud: Iuvenes fortissima frustra pectora, si vobis audendi extrema cupido certa sequi, quae sit rebus fortuna videtis. Excessere omnes adytis arisque relictis di, quibus imperium hoc steterat; succurritis urbi incensae; moriamur et in media arma ruamus. Ordo talis est: Iuvenes fortissima pectora, frustra succurritis urbi incensae, quia discessere quibus hoc imperium steterat. Unde si vobis cupido certa est sequi me audentem extrema, ruamus in media arma et moriamur. Yperbole est excelsitas fidem excedens ultra quam credendum est, ut: Sidera verberat unda; et: [illegible] fluctu apio. Hoc enim modo ultra fidem aliquid augetur, nec tamen a tramite significandae veritatis erratur, quamvis verba quibus indicatur excedant, ut voluntas loquentis, non fallentis appareat. Quo tropo non solum augetur aliquid, sed et minuitur: augetur, ut: Velocior Euro; minuitur, ut: Mollior pluma, durior saxo. Allegoria est alieniloquium. Aliud enim sonat, et aliud intellegitur, ut: Tres litore cervos conspicit errantes; ubi tres duces belli Punici, vel tria bella Punica significantur. Et in Bucolicis: Aurea mala decem misi; id est ad Augustum decem eglogas pastorum. Huius tropi plures sunt species, ex quibus eminent septem: Yronia, Antifrasis, Enigma, Carientismos, Paroemia, Sarcasmos, Astismos. Yronia est sententia per pronuntiationem contrarium habens intellectum. Hoc enim tropo callide aut per accusationem, aut per insultationem aliquid dicitur, ut est illud: Vestras, Eure, domos; illa se iactet in aula Aeolus, et clauso ventorum carcere regnet. Et quomodo aula, si carcer est? Solvitur enim pronuntiatione. Nam carcer pronuntiatio est; iactet et aula yronia est, et totum per contrariam pronuntiationem per yroniae speciem, quae laudando deridet. Antifrasis est sermo e contrario intellegendus, ut lucus, quia caret luce per nimiam nemorum umbram; et manes, id est mites et modesti, cum sint terribiles et inmanes; et Parcae et Eumenides, Furiae, quod nulli parcant vel benefaciant. Hoc tropo et nani Athlantes, et caeci videntes, et vulgo Aethiopes argentei appellantur. Inter yroniam autem et antifrasin hoc distat, quod yronia pronuntiatione sola indicat quod intellegi vult, sicut cum dicimus omnia agenti male: Bonum est quod facis; antifrasis vero non voce pronuntiantis significat contrarium, sed suis tantum verbis, quorum origo contraria est. Enigma est quaestio obscura quae difficile intellegitur, nisi aperiatur, ut est illud: De comedente exivit cibus, et de forti exivit dulcedo, significans ex ore leonis favum extractum. Inter allegoriam autem et enigma hoc interest, quod allegoriae vis gemina est et sub re alia aliud figuraliter indicat; enigma vero sensus tantum obscurus est, et per quasdam ymagines adumbratus. Carientismos est tropus quo dura dictu gratius proferuntur, ut cum interrogantibus numquid nos quaesierit aliquis, respondetur: Bona fortuna. Unde intellegitur neminem nos quaesisse. Paroemia est rebus et temporibus accommodatum proverbium. Rebus, ut: Contra stimulum calces, dum significatur adversis resistendum. Temporibus, ut: Lupus in fabula. Aiunt enim rustici vocem hominem perdere, si eum lupus prior viderit. Unde et subito tacenti dicitur istud proverbium: Lupus in fabula. Sarcasmos est hostilis irrisio cum amaritudine, ut: Referes ergo haec, et nuntius ibis Pelidae genitori; illi mea tristia facta degeneremque Neoptolemum narrare memento. Huic contrarius est astismos, urbanitas sine iracundia, ut illud: Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mevi; atque idem iungat vulpes et mulgeat hyrcos. Id est, qui Bavium non odit, pro poena ei contingat ut diligat Mevium. Fuerunt autem Bavius et Mevius poetae pessimi, et inimici Vergilii. Qui hos ergo diligit, faciat quae contra naturam sunt, id est iungat vulpes et mulgeat hyrcos. Omoeosis est, quae Latine interpretatur similitudo, per quam minus notae rei per similitudinem eius quae magis nota est panditur demonstratio. Huius species sunt tres: Icon, Parabola, Paradigma. Icon est ymago, cum figuram rei ex simili genere conamur exprimere, ut: Per omnia Mercurio similis vocemque coloremque et crines flavos et membra decora iuventae. Congrua enim est similitudo de specie, cum persona inducitur. Parabola est comparatio ex dissimilibus rebus, ut: Qualis in arvis aestifere Libyes viso leo comminus hoste consedit. Ubi leoni Caesarem comparavit, non ex suo, sed ex alio genere similitudinem faciens. Paradigma est exemplum dicti vel facti alicuius, aut ex simili, aut ex dissimili genere conveniens eius quam proponimus rei, ita: Tam fortiter periit apud Ypponem Scipio quam Uticae Cato. Similitudo autem tribus modis fit: a pari, a maiore, a minore. A pari: Ac veluti magno in populo cum saepe coorta est seditio. A maiore ad minus: Qualis ex praecelso? ventus per nubila fulmen. A minore ad maius: Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus Threicia fretus cythara fidibusque canoris; quasi dicat: re parva et brevi, id est si ille cythara fretus, ego pietate.

De prosa.

Prosa est producta oratio et a lege metri soluta. Prosum enim antiqui productum dicebant et rectum. Unde ait Varro apud Plautum prorsus lectis significare rectis. Unde etiam quae non est perflexa numero, sed recta, prosa oratio dicitur, in rectum producendo. Alii prosam aiunt dictam ab eo quod sit profusa, vel ab eo quod spatiosius proruat et excurrat, nullo sibi termino praefinito. Praeterea tam apud Graecos quam apud Latinos longe antiquiorem curam fuisse carminum quam prosae. Omnia enim prius versibus condebantur; prosae autem studium sero viguit. Primus apud Graecos Ferecides Syrus soluta oratione scripsit; apud Romanos autem Appius Caecus adversus Pyrrum solutam orationem primus exercuit. Iam exhinc et ceteri prosam orationem condiderunt.

De metris.

Metra vocata quia certis pedum mensuris atque spatiis terminantur, neque ultra dimensionem temporum constitutam procedunt. Mensura enim Graece metrum dicitur. Versus dictus ab eo quod pedibus in ordine suo dispositis certo fine moderantur per articulos, qui caesa et membra nominantur. Qui ne longius provolverentur quam iudicium posset sustinere, modum statuit ratio unde reverteretur; et ab ipso versum vocatum, dictum quod revertatur. Huic adhaeret rithmus, qui non est certo fine moderatus, sed tamen rationabiliter ordinatis pedibus currit, qui Latine nihil aliud quam numerus dicitur, de quo est illud: Numeros memini, si verba tenerem. Carmen vocatur quidquid pedibus continetur. Cui datum nomen existimant, seu quod carptim pronuntiaretur, sicut hodie lanam quam purgantes decerpunt carminare dicimus, seu quod qui illa canerent carere mente existimabantur. Metra vel a pedibus nuncupantur, vel a rebus quae scribuntur, vel ab inventoribus, vel a frequentatoribus, vel a numero syllabarum. A pedibus metra vocata, ut dactylica, iambica, trochaica. A trocheo enim trochaicum metrum nascitur, a dactylo dactylicum. Sic et alia a suis pedibus. A numero, ut exametrum, pentametrum, trimetrum. Nam senarios versus nos ex numero pedum vocamus. Hos Graeci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt. Exametrum autem Latini primum fecisse Ennium traditur; eosque longos vocant. Ab inventoribus metra appellata dicuntur, ut anacreonticum, saphicum, archilochium. Nam anacreontica metra Anacreon composuit, saphica Sapho mulier edidit, archilochium Archilochus quidam scripsit, colofonium Colofonius quidam excogitavit. Sotadeorum quoque repertor est Sotades genere Cretensis. Simonidia quoque metra Simonides poeta lyricus composuit. A frequentatoribus, ut asclepiadea. Non enim ea Asclepius invenit, sed proinde ita vocata, quod eis ille frequentissime et elegantissime usus sit. A rebus quae scribuntur, ut heroicum, elegiacum, bucolicum. Heroicum enim carmen dictum, quod eo virorum fortium res et facta narrantur. Nam heroes appellantur viri quasi aerii et caelo digni propter sapientiam et fortitudinem. Quod metrum auctoritate cetera metra praecedit; unum ex omnibus tam maximis operibus aptum quam parvis, suavitatis et dulcedinis aeque capax. Quibus virtutibus nomen solum obtinuit, ut heroicum vocaretur ad memorandas scilicet heroum res. Nam et praeceteris simplicissimum habetur, constatque duobus pedibus, dactylo et spondeo, ac saepe pene vel ex his vel ex illo. Non quod temperatum fit utrisque mixtum, quam si struatur a singulis. Omnibus metris quoque prius est. Hoc primum Moyses in cantico Deuteronomii longe ante Fereciden et Homerum cecinisse probatur. Unde et apparet antiquius fuisse apud Hebreos studium carminum quam apud gentiles, siquidem et Iob Moysi temporibus adaequatus exametro versu dactylo spondeoque decurrit. Hoc apud Graecos Achatesius Milesius fertur primus composuisse, vel, ut alii putant, Ferecides Syrus. Quod metrum ante Homerum Phiticum dictum est, post Homerum heroicum nominatum. Phiticum autem vocatum volunt, eo quod hoc genere metri oracula Apollinis sint edita. Nam cum in Parnaso Phitonem serpentem immanem dicta iactis sagittis insequeretur, accolae Delfici hoc illum metro hortati sunt, dicentes: [illegible]. Elegiacum autem dictum eo quod modulatio eiusdem carminis conveniat miseris. Terentianus hos elegos dicere solet, quod clausula tali tristibus aptior esse videatur modis. Hoc autem auctor omnino constat a quo sit inventum, nisi quia apud nos Ennius eo prior usus est. Nam apud Graecos sic adhuc lis grammaticorum pendet, ut sub iudice res relegata sit. Nam quidam eorum Colophonium quendam, quidam Archilochum auctorem atque inventorem volunt. Bucolicum, id est pastorale carmen, plerique Siracusis primum compositum a pastoribus opinantur, nonnulli Lacedemoniae. Nam transeunte in Traciam Xerse rege Persarum, cum Spartanae virgines sub hostili metu neque egrederentur urbem, neque pompam chorumque agrestem Dianae de more exercerent, turba pastorum, ne religio praeteriret, eam inconditis cantibus celebravit. Appellatur autem bucolicum de maiore parte, quamvis opilionum caprariorumque sermones in his [illegible]. Ymnos primum David propheta in laudem Dei composuisse ac cecinisse manifestum est. Deinde apud gentiles prima Memnia (?) fecit in Apollinem et Musas, quae fuit temporibus Ennii, longe post David. Ymni autem ex Graeco in Latinum laudes interpretantur. Epithalamia sunt carmina nubentium, quae decantantur a scolasticis in honorem sponsi et sponsae. Haec primum Salomon edidit in laudem ecclesiae et Christi. Ex quo gentiles sibi epithalamium vindicarunt, et istius generis carmen assumptum est. Quod genus primum a gentilibus in scaenis celebrabatur, postea tantum in nuptiis haesit. Vocatum autem epithalamium eo quod in thalamis decantetur. Trenos, quod Latine lamentum vocamus, primus Hieremias versu composuit super urbem Hierusalem et populum, quando captivus ductus est; post hunc apud Graecos Simonides poeta lyricus. Adhibebantur autem funeribus atque lamentis; similiter et nunc. Epitaphium Graece, Latine super tumulum. Est enim titulus mortuorum, qui in dormitione eorum fit, qui iam defuncti sunt. Scribitur enim ibi vita et mores et aetas eorum. Poesis dicitur Graeco nomine opus multorum librorum, poema unius, idilion paucorum versuum, distichon duorum, monostichon unius. Epigramma est titulus, quod in Latino superscriptio interpretatur. Epi enim super, gramma littera vel scriptio nominatur. Epodon in poematio clausula brevis est. Dictum autem epodon, quod adclinetur ad speciem elegiaci, ut praemisso uno longiore alter brevior componatur, atque in singulis quibusque maioribus sequentes minores quasi clausulae recinant. Clausulas autem lyrici appellant quos periodos, versus integris subiectos, ut est apud Oratium: Beatus ille qui procul negotiis. Deinde sequitur periodos: Ut prisca gens mortalium. Sic et deinceps alterni, quibus aliqui pares dederunt, et ipsis praecedentibus similes, sed minores. Centones apud grammaticos vocari solent qui de carminibus Homeri seu Virgilii ad propria opera more centonario ex multis hinc inde compositis in unum sarciunt corpus, ad facultatem cuiusque materiae. Denique Proba, uxor Adelfi, centonem ex Virgilio de fabrica mundi et evangeliis plenissime expressit, materia composita secundum versus, et versibus secundum materiam concinnatis. Sic quoque et quidam Pomponius ex eodem poeta inter cetera stili sui otia Tityrum in Christi honorem composuit, similiter et de Eneidos.

De fabulis.

Fabulas poetae a fando nominaverunt, quia non sunt res factae, sed tantum loquendo fictae. Quae ideo sunt inductae, ut fictorum mutorum animalium inter se colloquio imago quaedam vitae hominum nosceretur. Has primus invenisse traditur Alcmon Crotoniensis, appellanturque esopicae et libysticae. Esopicae sunt, cum animalia muta inter se sermocinasse finguntur, vel quae animam non habent, ut urbes, arbores, montes, petrae, flumina. Libysticae autem, dum hominum cum bestiis, aut bestiarum cum hominibus fingitur vocis esse commercium. Fabulas poetae quasdam delectandi causa finxerunt, quasdam ad naturam rerum, nonnullas ad mores hominum interpretati sunt. Delectandi causa, ut ille fecit quas vulgo dicunt, vel quales Plautus et Terentius composuerunt. Ad naturam rerum fingunt fabulas, ut Vulcanum claudum, quia per naturam numquam rectus est ignis, ut illam triformem bestiam: prima leo, postrema draco, media ipsa chimera, id est capra, cum aetates hominum per eam volentes distinguere; quarum prima adolescentia ferox et horrens, ut leo; dimidium vitae tempus lucidissimum, ut capra, quia acutissime videat; tertia fit senectus casibus inflexis, ut draco. Sic et ypocentauri fabulam confictam, id est hominem equo mixtum, ad exprimendam humanae vitae velocitatem, quia equum constat esse velocissimum. Ad mores, ut apud Oratium mus loquitur muri, et mustela vulpeculae, ut per narrationem fictam ad id quod agitur verax significatio referatur. Unde et Esopi tales sunt fabulae ad morum finem relatae; sicut et in libro Iudicum ligna sibi regem requirunt et loquuntur ad oleam, et ad ficum, et ad vitem, et ad rubum. Quod totum utique ad mores fingitur, ut ad rem quam intendit ficta quidem narratione, sed veraci significatione veniatur. Sic et Demosthenes orator fabula usus est adversus Philippum, qui cum ab Atheniensibus postularet ut sibi decem oratores darent et discederet, finxit ille hanc fabulam, qua dissuaderet, dicens: Lupos aliquando pastoribus, quorum diligentiam decipere voluissent,

[...] fecisse ut in amicitia convenirent: ea tamen conditione ut sibi canes in quibus erat iurgiorum causa illi traderent. Annuisse pastores et in spem securitatis tradidisse canes quos ovium suarum vigilantissimos custodes habebant. Tunc lupos adempta omni formidine omne quod in gregibus illis erat non pro satietate tantum verum et pro libidine laceravisse. Philippum quoque principes populi postulare, quo facilius possit oppressam spoliatam custodibus urbem.

De hystoria

Hystoria est narratio rei geste, per quam ea que in preterito facta sunt dinoscuntur. Dicta autem grece hystoria ΑΠΟ ΤΟΥ ΙCΤΟΡΙΝ, id est a videre vel agnoscere. Apud veteres enim nemo conscribebat hystoriam nisi is qui interfuisset, et ea que conscribenda essent vidisset. Melius enim oculis que fiunt deprehendimus, quam que auditione colligimus. Que enim videntur, sine mendacio proferuntur. Hec disciplina ad grammaticam pertinet, quia quicquid dignum memoria est litteris mandatur.

De primis auctoribus hystorie

Hystorie autem ideo monumenta dicuntur, eo quod memoriam tribuunt rerum gestarum. Series autem dicta per translationem a sertis florum invicem comprehensorum. Hystoriam autem apud nos primus Moyses de initio mundi conscripsit. Apud gentiles vero primus Dares Frigius de Grecis et Troianis hystoriam edidit, quam in foliis palmarum ab eo conscriptam esse ferunt. Post Daretem autem in Grecia Herodotus primus hystoricus habitus est. Post quem Ferecides claruit his temporibus quibus Esdras legem conscripsit.

De utilitate hystorie

Hystorie gentium non impediunt legentibus in his que utilia dixerunt. Multi enim sapientes preterita hominum gesta ad institutionem presentium hystoriis indiderunt. Siquidem et per hystoriam summa retro temporum annorumque supputatio comprehenditur, et per consulum regumque successum multa necessaria perscrutantur.

De generibus hystorie

Genus hystorie triplex est. Ephemeris namque appellatur unius diei gestio. Hoc apud nos diarium vocatur. Nam quod Latini diurnum, Greci ephemeridam dicunt. Kalendaria appellantur que in menses singulos digeruntur. Annales sunt res singulorum annorum. Queque enim digna memorie domi militieque, mari ac terra per annos in commentariis acta sunt, ab anniversariis gestis annales nominaverunt. Hystoria autem multorum annorum vel temporum est, cuius diligentia annui commentarii in libris delati sunt. Inter hystoriam autem et annales hoc interest, quod hystoria est eorum temporum que vidimus, annales vero sunt eorum annorum quos etas nostra non novit. Unde Salustii ex hystoriis, libri Eusebii et Hieronimi ex annalibus et hystoria constant. Item inter hystoriam et argumentum et fabulam interest. Nam hystorie sunt res vere que facte sunt. Argumenta sunt que et si facta non sunt, fieri tamen possunt. Fabule vero sunt que nec facta sunt nec fieri possunt, quia contra naturam sunt. Explicit liber primus.

INCIPIT LIBER II. De Rethorica.

Quisquis civiles cupiat cognoscere mores,
Hec scripta legat que liber iste tenet.
Nec temptnas modico lector pro corpore librum.
Corpore pro modico mel quoque portat apis.

RETHORICA EST bene dicendi scientia in civilibus questionibus ad persuadendum iusta et bona in rerum personarumque negocio causa. Dicta autem rethorica grece appellatione ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΙΖΕΙΝ, id est a copia locutionis. Rhesis enim apud Grecos locutio dicitur, rethor orator. Coniuncta est autem grammatice arti rethorica. In grammatica enim scientiam recte loquendi discimus, in rethorica vero percipimus qualiter ea que didicimus proferamus.

De inventoribus rethorice artis

Hec autem disciplina a Grecis inventa est, a Gorgia, Aristotele, Ermagora, et translata in Latinum a Tullio videlicet et Cyciano (?) et Quintiliano, sed ita copiose, ita varie, ut eam lectori admirari in promptu sit, comprehendere impossibile. Nam membranis retentis quasi adherescit memorie series dictionis, ac mox repositis recordatio omnis elabitur. Huius disciplinae perfecta cognitio oratorem facit.

De nomine oratoris et de partibus rethorice

Orator est igitur vir bonus dicendi peritus. Vir bonus consistit natura, moribus, artibus. Dicendi peritus consistit artificiosa eloquentia, que constat partibus quinque: inventione, dispositione, elocutione, memoria, pronuntiatione, et fine officii, quod est aliquid persuadere. Ipsa autem peritia dicendi in tribus rebus consistit: natura, doctrina, usu. Natura ingenio, doctrina scientia, usu assiduitate. Hec sunt enim que non solum in oratore, sed in unoquoque homine artifice expectantur ut aliquid efficiat.

De tribus generibus causarum

Causarum tria sunt genera: deliberativum, demonstrativum, iudiciale. Deliberativum genus est in quo de quibuslibet [illegible] quid aut debeat aut non debeat fieri tractatur. Demonstrativum in quo laudabilis persona aut reprehensibilis ostenditur. Iudiciale in quo de ipsius persone facto aut pene aut premii sententia datur. Dictum autem iudiciale eo quod iudicet hominem et sententia sua ostendat, utrum laudabilis premio dignus sit, aut reus condempnari liberarique supplicio. Deliberativum genus vocatur eo quod de unaquaque re in eo deliberatur. Huius duplex est suasio et dissuasio, id est de expectando vel expetendo et fugiendo, id est de faciendo et non faciendo. Suasoria autem in tribus locis dividitur: honesto, utili et possibili. Hec differt aliquid a deliberativa, quia suasoria ergo et altera persona (?), deliberativa interdum et apud se agit. In suasoria autem duo sunt que plurimum valent: spes et metus. Demonstrativum dictum quod unamquamque rem aut laudando aut vituperando demonstret. Quod genus duas habet species: laudem et vituperationem. Laudis ordo tribus temporibus distinguitur: ante ipsum, in ipso, post ipsum. Ante ipsum, ut: O sola infandos Troie miserata labores. In ipso, ut: In freta dum fluvii current, dum montibus umbre lustrabunt, semper honos nomenque tuum laudesque manebunt. Pari ordine et contrario et vituperatione hominis hec forma servanda est: ante hominem, in homine, post hominem. Locus communis ad demonstrativum genus vituperationis pertinet. Quod tamen ab eo in aliquo differt. Nam vituperatio que contraria est laudi specialiter ad certam faciem persone adhibetur. Communis vero locus generaliter in facti crimine proponitur. Unde et communis locus dicitur, quia absente persona non tam in hominem quam in ipsum crimen exponitur. Omne enim vitium non in uno tantum, sed et commune in pluribus invenitur.

De gemino statu causarum

Status apud rethores dicitur res in qua causa consistit, id est constitutio. Greci enim statum a contentione stasin dicunt. Latini autem non solum a pugna per quam expugnent propositionem adversarii, sed quod in eo pars utraque consistit. Fit autem ex intentione et depulsione. Status autem causarum duo sunt: rationalis et legalis. De rationali oriuntur generalia quattuor: coniectura, finis, qualitas, translatio. De fine iudicialis et negocialis. De iudiciali absoluta et assumptiva. De assumptiva concessio, remotio criminis, relatio criminis et compensatio. De concessione purgatio et deprecatio. Coniecturalis status est cum factum quod ab alio obicitur ab alio pernegatur. Diffinitivus status est cum id quod obicitur non hoc esse contenditur, sed quid illud sit adhibitis diffinitionibus approbatur. Ipsa et constitutio generalis dicitur. Qualitas est dum quale sit res queritur, et quia de vi et genere negocii queritur, ista constitutio generalis appellatur. Translatio est cum causa ab eo pendet quod non aut is agere videtur qui oportet, aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua pena oportet. Translativa constitutio est quod actio translationis et commutationis indigere videtur. Iudicialis est in qua equi et recti natura et premii aut pene ratio queritur. Negocialis est in qua quid iuris ex civili more et equitate sit consideratur. Assumptiva est que ipsa ex se nichil dat firmum ad recusationem, foris autem aliquid defensionis assumit. Concessio est cum reus non id quod factum est defendit, sed ut ignoscatur postulat, quod nos ad penitentes probavimus pertinere. Remotio criminis est cum id crimen quod infertur ab se et a sua culpa in alterius potestatem et culpam demovere conatur. Relatio criminis est cum ideo iure factum dicitur, quod aliquis ante iniuria lacessierit. Comparatio est cum aliud aliquod alterius factum honestum aut utile contenditur, quod ut fieret illud quod arguitur dicitur esse commissum. Purgatio est cum factum quidem conceditur, sed culpa removetur. Hec partes habet tres: imprudentiam, casum, necessitatem. Deprecatio est cum et peccasse et consulto peccasse reus confitetur, et tamen ut ignoscatur postulat. Quod genus perraro potest accidere. Item ex legali statu hec oriuntur, id est scriptum et voluntas, leges contrarie, ambiguitas, collectio sive ratiocinatio et diffinitio legalis. Scriptum et voluntas est quando verba ipsa videntur cum sententia scriptoris dissidere. Legis contrarie status est quando inter se due leges aut plures discrepare noscuntur. Ambiguitas est cum id quod scriptum est duas aut plures res significare videtur. Collectio vel ratiocinatio est quando ex eo quod scriptum est aliud quoque quod non est scriptum invenitur. Diffinitio legalis est cum vis, ubi quasi in diffinitiva constitutione, in quo posita sit, queritur. Status ergo tam rationales quam legales a quibusdam certi decem et octo numerantur. Ceterum secundum rethoricas Tullii decem et novem reperiuntur, propterea quia translationem inter rationales principaliter affixit statum. Unde se ipse et Cicero reprehendens translationem legalibus statibus applicavit.

De tripertita controversia

Tripertita controversia iuxta Ciceronem aut simplex est aut iuncta. Et si iuncta erit, considerandum est utrum ex pluribus questionibus iuncta sit, an ex aliqua comparatione. Controversia simplex est que absolutam continet unam questionem, hoc modo: Corinthiis indicamus bellum an non? Iuncta est ex pluribus questionibus, in qua plura queruntur, hoc modo: Utrum Kartago diruatur, an Kartaginensibus reddatur, an eo colonia deducatur? Ex comparatione, in qua per contentionem utrum potius an potissimum queritur, ad hunc modum: utrum exercitus in Macedoniam contra Philippum mittatur, qui sociis sit auxilio, an teneatur in Italia, ut quam maxime contra Hannibalem copie possint esse.

De quattuor partibus orationis

Partes orationis in rethorica arte quattuor sunt: exordium, narratio, argumentatio, conclusio. Harum prima auditoris animum provocat, secunda res gestas explicat, tertia fidem assertionibus facit, quarta finem totius orationis conplectitur. Inchoandum est itaque taliter ut benivolum, docilem vel attentum auditorem faciamus: benivolum precando, docilem instruendo, attentum excitando. Narrandum est ita, ut breviter atque aperte loquamur. Argumentandum est ita, ut primum nostra firmemus, dehinc adversa confringamus. Concludendum ita, ut concitemus animum audientis implere quod dicimus.

De quinque modis causarum

Species causarum sunt quinque: id est honestum, admirabile, humile, anceps, obscurum. Honestum cause genus est cui statim sine oratione nostra faveat animus auditoris. Admirabile est quo est abalienatus animus eorum qui audituri sunt. Humile est quod negligitur ab auditore et non magnopere attendendum videtur. Anceps est in quo aut iudicatio dubia est, aut honestatis causa et turpitudinis particeps, ut et benivolentiam pariat et offensam. Obscurum in quo aut tardi auditores sunt, aut difficilioribus ad cognoscendum negociis causa tenetur implicata.

De syllogismis rethoricis

Syllogismus grece, latine argumentatio interpretatur. Argumentatio autem dicta est quasi arguta mentis oratio, qua inventum probabile exequimur. Syllogismum quoque est propositionis et assumptionis confirmationisque extrema conclusio, aut ex ambiguitatis incerto, aut ex fiducia comprobatus. Constat enim tribus partibus: propositione, assumptione, conclusione. Propositione, ut puta: Quod bonum est, turpem usum habere non potest. Consensit auditor. Assumpsit ille: Pecunia turpem usum habet. Concludit: ergo pecunia bonum non est. Syllogismus autem non solum rethorum, sed maxime dialecticorum. Licet apostolus sepe proponat, assumat, confirmet atque concludat, que vi dicuntur propria artis dialectice atque rethorice sunt. Syllogismorum apud rethores principalia genera duo sunt: inductio et ratiocinatio. Inductionis membra sunt tria: prima propositio, secunda illatio, que et assumptio dicitur, tertia conclusio. Inductio est que rebus non dubiis captat assensionem eius cum quo instituta est, sive inter philosophos, sive inter rethores, sive inter sermocinantes. Propositio inductionis que similitudines concedende rei necessario unius inducit aut plurium. Illatio inductionis est que et assumptio dicitur, que rem de qua contenditur et cuius causa similitudines habite sunt inducit. Conclusio inductionis est que aut concessionem illationis confirmat, aut quid ex ea efficiatur declarat. Ratiocinatio est oratio qua id de quo est questio comprobatur. Enthimema, quod latine interpretatur mentis conceptio, quam imperfectum syllogismum solent artigrafi nuncupare. Nam in duabus partibus eius argumenti forma consistit, quando id quod ad fidem pertinet faciendam utitur, syllogismorum lege preterita. Ut est illud: Si tempestas vitanda est, non est igitur navigandum. Ex sola enim propositione et conclusione constat esse perfectum. Unde magis rethoribus quam dialecticis convenire iudicatum est. Ratiocinationis duo sunt modi. Primus enthimema, quod est imperfectus syllogismus atque rethoricus. Secundus epichirema, quod est irrethoricus et latior syllogismus. Enthimematis membra sunt quinque: primum convincibile, secundum ostentabile, tertium sententiale, quartum exemplabile, quintum collectivum. Convincibile est quod evidenti ratione convincit, sicut fecit Cicero pro Milone: Eius igitur mortis sedetis ultores, cuius vitam si putetis per vos restitui posse, nolitis. Ostentabile est quod certa rei demonstratione constringit, sic Cicero in Catilina: Hic tamen vivit. Immo vero et in senatum venit. Sententiale est quod sententia generalis adducit, ut apud Terentium: Obsequium amicos, veritas odium parit. Exemplabile est quod alicuius exempli comparatione eventum simile comminatur, sic Cicero in Philippicis: Te miror, Antoni, quorum exempla imitaris, eorum exitum non pertimescere. Collectivum est cum in unum que argumentata sunt colliguntur, sicut ait Cicero pro Milone: Quem igitur cum gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela? Quem iure, quem loco, quem tempore non est ausus, hunc iniuria, alieno tempore, cum periculo capitis non dubitavit occidere?

204.

Preterea secundum Victorinum enthimematis est altera diffinitio: ex sola propositione, sicut iam dictum est, que ita constat: si tempestas vitanda est, navigatio non est requirenda. Ex sola assumptione, ut est illud: Inimicus est, occidere. Inimicus autem est, et quia illi deest conclusio enthimema vocatur. Sequitur epichirema, descendens de ratiocinatione latior et executior rethoricis syllogismis, latitudine distans et productione sermonis a dialecticis syllogismis, propter quod rethoribus datur. Hic autem constat modis tribus: primus modus tripertitus est, secundus quadripertitus, tertius quinquepertitus. Tripertitus epichirematicus syllogismus est qui constat membris tribus, id est propositione, assumptione, conclusione. Quadripertitus est qui constat ex membris quattuor: prima propositione, secunda assumptione et una propositionis sive assumptionis coniuncta, tertia probatione et conclusione. Quinquepertitus itaque est qui constat ex membris quinque: id est prima propositione, secunda eius probatione, tertia assumptione, quarta eius probatione, quinta conclusione. Hunc Cicero ita facit in arte rethorica: Si deliberatio et demonstratio genera sunt causarum, non possunt recte partes alicuius generis cause putari. Eadem enim res alii genus, alii pars esse potest, idem genus et pars non potest. Et cetera quousque syllogismi huius membra claudantur.

De lege

Lex est constitutio populi, quam maiores natu cum plebibus sanxerunt. Nam quod rex vel imperator edicit, constitutio vel edictum vocatur. Institutio equitatis duplex est, in legibus et in moribus. Inter legem autem et mores hoc interest, quod lex scripta est, mos vero est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex a legendo vocata, quia scripta est. Mos vero longa consuetudo est de moribus tracta tantundem. Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex, nec differt scriptura an ratione consistat, quia et legem ratio commendat. Porro si ratione lex constat, lex erit omne iam quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, quod discipline conveniat, quod saluti proficiat. Vocata autem consuetudo quia in communi est usu. Omnis autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat premium, aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat, aut punit, ut qui cedem fecerit capite plectatur. Facte sunt autem leges ut earum metu coherceatur humana audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, et in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas. Legis enim premio aut pena vita moderatur humana. Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patrie, loco temporique conveniens, necessaria

...sacia, uelut manifesta, quoque ne aliquid per obscuritatem inceptionem generet, in illo praeuaricato commodo, sed promiscuum ciuium utilitate conscripta. **De sententia.**

Sententia est dictum inpersonale, ut: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem uera dicendo. Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo. Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur, chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia. **De cathasceua et anasceua.**

Cathasceua est confirmatio propositae rei, anasceua autem contraria superiori est. Reuincit enim non fuisse aut non esse quod aut factum aut dictum esse proponitur, ut si quis chimeram neget fuisse, aut fuisse confirmet. Inter has thesin hoc interest, quod thesis quasi et ipsa haec disputatio in utramque partem tamen incertorum quaedam deliberatio et cohortatio est. Cathasceua autem et anasceua in his rebus quae uel similes non sunt, sed pueris ponuntur plerumque usurpantur. Anasceua prima diuisio est in non sunt, sed inconueniens et mendacium. Inconueniens species sunt, quod inhonestum est et quod inutile. Sed in honestum tractatur aut in dictis aut in factis. In dictis, ut si quis indecora et non respondentia auctoritate dixisse dicatur, uelut si aliquis infamet Catonem illum censorium iuuenem illa adnexa et luxuria contracta. In factis, ut si quis abhorrens aliquid a sermonia, noie suo fecisse dicatur, ut est fabula de adulterio Martis et Veneris. Mendacium tres habet species, incredibile quod factum non creditur esse, ut adolescentem qui de Siculo litore ingredientes Africa classes uideret. Inpossibile est, ut Clodi insidias Miloni fecit, et idem occisus sit a Milone. Contrarium est, ut a sibi insidias factas occiderit, occisus est, non fecit insidias. Haec distributio in contrarium refor[mata] catasceuae proderit. Oportebit tamen principia sic ordinare, ut aut credendum esse uetere auctoritate aut fabulis fidem non adhibendam esse dicamus. Et ad id peruenimus in anasceua retractantes, neque aliud significare uoluerint qui ista finxerint, ut Scyllam non marinam, sed maritimam feminam, nec succinctam canibus, sed rapacem aliquam in hospitale uenientibus extitisse. **De prosopopeia.**

Prosopopeia est cum inanimalium et persona et sermo fingitur. Sic Cicero in Catilinam: Etenim si mecum patria mea, quae mihi uita mea multo est carior, loquetur dicens et cetera. Sic et fontes et flumina et loquentes arbores induxit poetae, imponentes rei quae non habet naturam loquendi. Quod et Graecis usitatum est, et in omnibus frequentissime inuenitur. **De ethopeia.**

Ethopeiam uero illam uocamus, in qua hominis personam fingimus pro exprimendis affectibus, aetatis, studii, fortunae, laetitiae, sexus, maeroris, audaciae. Nam cum piratae persona suscipitur, audax, abrupta, temeraria erit oratio; cum feminae simulatur, sexui conuenire debet oratio. Iam uero adolescentis et senis, et militis, et imperatoris, et parasiti, et rustici, et philosophi diuersa ratio est dicendi. Aliter enim loquitur gaudio affectus, aliter uulneratus. In quo genere dictionis illa sunt maxime cogitanda: quis loquatur, et apud quem, et de quo, et ubi, et quo tempore; quid egerit, quid acturus sit, aut quid pati possit, si haec consulta neglexerit. **De generibus quaestionum.**

Genera quaestionum duo sunt, quarum unum est finitum, alterum infinitum. Finitum hypothesis Graece, Latine causa dicitur, ubi cum certa persona controuersia est. Infinitum quod Graece thesis, Latine propositum nominatur. Hoc persona non habet certa, nec in eo aliquid certa circumstantia, id est nec locus, nec tempus. In causa uero certa omnia sunt, unde quasi pars causae est propositum. **De elocutionibus.**

Iam uero in elocutionibus illud erit oportebit, ut res, locus, tempus, persona audientis efflagitat, ne profana religiosis, ne inuerecundia castis, ne leuia grauibus, ne lasciua seriis, ne ridicula tristibus misceantur. Latine autem et perspicue loquendum. Latine autem loquitur, qui uerba rerum uera et naturalia persequitur, nec a sermone atque cultu praesentis temporis discrepat. Huic non sit satis inde quod dicat, nisi id quoque apte et suauiter dicat, nec id quod decet tantum, nisi id quod et oportet et facit. **De trimodo genere dicendi.**

Dicenda sunt quoque summissa leniter, incitata grauiter, inflexa moderate. Hoc est enim illud trimodum genus dicendi, humile, medium, grandiloquum. Cum enim magna dicimus, granditer proferenda sunt; cum parua dicimus, subtiliter; cum mediocria, temperate. Nam in paruis causis nihil grande, nihil sublime dicendum est, sed leni ac pedestri more loquendum. In causis autem maioribus, ubi de Deo uel hominum salute referuntur, plus magnificentiae et fulgoris est exhibendum. In temperatis uero causis, ubi nihil agitur ut agatur, sed tantum ut delectetur auditor, inter utrumque moderate dicendum est. Sed etsi quis de magnis rebus quisque dicat, non tamen semper granditer docere debet, sed summisse, cum docet; temperate, cum laudat aliquid uel uituperat; granditer, cum ad conuersionem auersos animos prouocat. Utenda tamen uerba in summisso genere sufficientia, in temperato splendentia, in grandi uehementia. **De cola et commata et periodos.**

Componitur autem instruiturque omnis oratio uerbis, comma, colon, periodon. Comma particula sententiae est, colon membrum, periodos ambitus uel circuitus. Fit autem ex coniunctione uerborum comma, ex commate colon, ex colon periodos. Comma est iuncturae finitio, ut puta: Et si uereor iudices. Ecce unum comma. Sequitur et aliud comma: ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere. Et factum est colon, id est membrum, quod intellectum sensui praestat. Sed adhuc oratio pendet, sicque deinde ex pluribus membris fit periodus, id est extrema sententiae clausula: Ita ueteris iudicii mores requirunt. Periodus autem longior esse non debet quam ut uno spiritu proferatur. **De uitiis litterarum et uerborum et sententiarum cauendis.**

Praeterea purum et honestum oratoris eloquium carere debet omnibus uitiis tam in litteris quam in uerbis, quam etiam in sententiis. In litteris uero iuncta apta et conueniens sit, et sic obseruandum ne praecedentis uerbi extrema uocalis in eandem uocalem primam incidat ubi sequitur, ut: feminae Aegyptiae. Quae instructa melior fit, si consonantes uocalibus applicentur. Fit uero quoque consonantium quae inter se incidentes stridunt et quasi rixare uidentur, uitanda iunctura est, ut: ars studiorum, rex Xerxes, error Romuli. Fugienda est et consonans uel illisa uocalibus, ut: uirum tuum. Praeterea carere debet oratio et omnibus uitiis quae in prima grammaticorum studia cognoscuntur. **De uiuncturis uerborum.**

In uerbis quoque cauenda sunt uitia, ut non propria uerba ponantur, quod Graeci acyrologiam uocant. Amanda est quoque proprietas, sic tamen ut non aliquando propter humilitatem sordidi aut speciei uocabuli translatis nominibus sit utendum; non tamen longe accitis, sed ut ueris proxima et cognata uideantur. Fugienda enim hyperbata longiora, quae fieri sine aliorum sensuum confusione non possunt. Ambiguitas quoque et uitium illud cauendum, cum quadam iactatione eloquentiae ductum uno aut duobus uerbis significare poterant, ipsi positis inanibus uocibus longa et circumplexa ambage concludunt, quod uitium perissologia uocatur. Cui contrarium est uitium nimis breuitatis studio et necessaria uerba fari. Fugienda sunt quoque sic in litteris et uerbis, ita et in sententiis uitia quae in prima grammaticorum studia cognoscuntur. Sunt autem cacenfaton, tautologia, ellipsis, acyrologia, macrologia, perissologia, pleonasmos et his similia. At contra orationem extollit et exornat energia et emphasis, quae plus quiddam quam dixerit intelligi facit, ut si dicas: ad gloriam Scipionis ascendit; et Virgilius: Demissum lapsi per funem. Cum enim lapsi dicit, altitudinem imaginis suggerit. Huic contraria uirtus est uerbis minuere quae natura sua magna sunt. **De figuris uerborum et sententiarum.**

Augetur et ornatur oratio et figuris uerborum et sententiarum. Nam quia directa et perpetua oratio fatigat atque fastidium tam dicendi quam audiendi creat, flectenda est et in alias uersanda formas, ut et dicentem reficiat et ornatior fiat, et iudicem diuerso uultu audituque deflectat. De quibus plurimi supra a Donato in scematibus artis grammaticae annotata sunt. Unde tamen illa inseri oportuit quae in poemate aut omnino aut dif[ficile fiunt,]

ficile fiunt, in oratione autem libere. Anadiplosis est congeminatio uerborum, ut: hic tamen uiuit, etiam in senatum uenit. Climax est gradatio, cum ab eo uerbo quo sensus superior terminatur inferior incipit ac debitum quasi per gradus dicendi ordo seruatur, ut est illud Africani: Ex innocentia nascitur dignitas, ex dignitate honor, ex honore imperium, ex imperio libertas. Hanc figuram non nulli catenam appellant, propter quod aliud in alio quasi nectitur nomine, atque ita res plures in geminatione uerborum trahuntur. Fit autem hoc schema non solum in singulis uerbis, sed et in contextione uerborum, ut apud Graccum: Pueritia tua adolescentiae tuae inhonestamentum fuit, adolescentia senectutis dedecoramentum, senectus rei publicae flagitium. Sic et apud Scipionem: Uti atque Gracchus cum illo sponsionem feci, factam sponsionem ad iudicium adduxi; adductum primo coetu damnauit; damnatum ex uoluntate dimisi. Antitheta, quae Latine contraposita appellantur, quae dum ex aduerso ponuntur, sententiae pulchritudinem faciunt, et in ornamento locutionis decentissima existunt, ut Cicero: Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas, illinc scelus; hinc constantia, illinc furor; hinc honestas, illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido. Hinc denique aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, uirtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignauia, temeritate, cum uitiis omnibus; postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona spes denique cum omnium rerum desperatione confligit. In huiusmodi certamine ac proelio huiusmodi locutionis ornatio. Sub ecclesiastico usus est dicens: Contra malum bonum, et contra mortem uita, sic et contra uirum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera altissimi bina et bina, unum contra unum. Synonimia est quotiens in coniuncta oratione pluribus uerbis unam rem significamus, ut ait Cicero: Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas. Item: Non feram, non patiar, non sinam. Epanodos, quam regressionem nos uocamus: Principum dignitas erat pene par, non par fortasse eorum qui sequebantur. Antapodosis, quotiens media primis et ultimis conueniunt. Uestrum iam hic factum reprehendo, patres conscripti, non meum, ac pulcherrimum quidem factum, uerum ut dixi, non meum, sed uestrum. Paradiastole est quotiens id quod dicimus interpretatione discernimus, cum te pro astuto sapientem appellas, pro inconsiderato fortem, pro illiberali fortem. Antanaclasis est quae eodem uerbo contrarium exprimit sensum. Quaerebatur quidam de filio quod mortem suam expectaret; respondente non expecto, immo peto, inquit, ut expectes. Antimetabole est conuersio uerborum, quae ordine mutato contrarium efficit sensum: Non ut edam uiuo, sed ut uiuam edo. Et illud: Si Antonius consul, Brutus hostis; si conseruator rei publicae Brutus, hostis Antonius. Exoche, quis eos appellauit Apii? Quis perduxit Apii? Nec figuras sententiarum, quae oper[ae pretium] cum sit cognoscere, persequimur. Sententia est dictum inpersonale, ut: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem uera dicendo. Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo. Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur; chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia. Sententiarum species multae sunt. Aliae sunt indicatiuae, aliae pronuntiatiuae, ut: Nusquam tuta fides. Aliae imperatiuae, ut: Uade age nate, uoca Zephyros et labere pennis. Aliae admiratiuae: Tantaene animis caelestibus irae? Aliae comparatiuae: Summum ius summa iniuria. Ecce quod ibi me uincit, praestat. Aliae superlatiuae, quae cum aliquo motu animi et indignatione promuntur: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames. Aliae interrogatiuae: Iuuenes, quae causa subegit ignotas temptare uias? Quod genus, unde domo? Pacemne huc fertis an arma? Aliae responsiuae, ut: Illinc, istinc. Aliae deprecatiuae, ut: Eripe me his inuicte malis. Aliae permissiuae, ut: Pateremur manent in morte tuorum. Aliae concessiuae, quae in pulsione prohibeantur, ut: Sequere Italiam uentis, pete regna per undas. Aliae demonstratiuae, ut: En ecce. Aliae optatiuae, ut: O mihi praeteritos referat si Iuppiter annos. Aliae derogatiuae, ut: Nequaquam. Aliae cum exclamatione proferuntur, ut: Quis furor, o ciues, pacem conuertit in arma? Et Cicero: O di immortales, ubinam gentium sumus? Aliae exhortatiuae, cum ad sententiam prouocamus, ut: Audio spes contemnere opes. Aliae dehortatiuae, cum a contrario uetamus, ut: Peccatum reducam. Sunt et affirmatiuae, ut: Quidni? Quippe. Praeceptiuae, ut: Nudus ara, sere nudus, et hibernis frigore uesses. Uetatiuae, ut: Ne mihi uiuentes conferre; neue flagella summa pete. Negatiuae, ut: Non, minime. Sunt et iuratiuae, ut: Per Phoebum uiuere non licet. Et formicarius ut dolemus, ut: Heu mihi, quod nullus amor est sanabilis herbis, flemus. Sunt laudamus sicut uitae, ferunt quondam laborum et alia. Admonemus, uidemus. Gemitus exhortatiue, consolatiue, commiserantes. Quorum quae sit significatio et in pronuntiando uocis. Sunt et antidoxae, quarum pars honesta est, pars inhonesta, ut: Non est tua, tua uoluntas magna regna petis, Phaeton. Sunt et aliae prolepsis, cum id quod nobis obici poterat, anticipamus ad diluendum, ut: Si quis forte miratur iudices, aut eorum quis forte miratur. Sunt et aporia, dubitatio simulantis nescire se quid faciat aut quid dicat. Coenonosis autem dicitur communicatio consilii cum iudicibus aut aduersariis, ut si dicas: Uos consulo iudices aut uos aduersarii, quid me facere conuenit, aut quid uos facturi fuissetis. Paradoxon est cum dicimus inopinatum aliquid accidisse, ut pro Flacco Cicero, cum laudis praedicator esse debuerit, et periculi deprecatore esse factum. Epitrope, id est permissio, cum aliquid ipsis iudicibus aut aduersariis permittimus considerandum, ut Caluus in Uatinium: Perfrica frontem et dicito dignior esse quam praetor fieres quam Cato. Parrhesia est oratio libertatis et fiduciae plena, ut: Occidi, non spurium Melium et cetera. Quae figura cauendum est, ut Cicero pro Milone. Ethopoeia est cum sermonem exaltantia per inducimus, ut pro Caelio Tullius facit Appium Caecum cum Clodia eloquentem. Energia est rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio, de qua locuti sumus. Metastasis est qua mittit animos iudicum in res praeteritas aut futuras, hoc modo: Reuocate mentes ad spectaculum expugnatae miserae ciuitatis, et uidere uos credite incendia, caedes, rapinas, direptiones liberorum, corporum iniurias, captiuitates matrum, et trucidationes senum. Inficiant autem inceptio eorum quae dicturus est aduersarii, ut Tullius pro Milone cum interrogaret iudices uiuere rei publicae statum, futurus esset si occiso Milone Clodius uiueret. Aposiopesis est cum id quod dicturi uidebamur silentio intercipimus. Quos ego, sed motos praestat componere fluctus. Epanalepsis est digressio: Tulit me calor dicendi et dignitas rerum paulo longius quam uolebam, sed redeo ad causam. Anamnesis est commemoratio eius quod obliti fuisse nos fingimus. Apparasis est cum id quod maiores iudicium quasi depositum, aut oportune reponimus, eiusque causam et ratione reddimus. Etymologia est cum aliquid oportune proponimus, eiusque causam et rationem reddimus. Caracterismos est descriptio figurae alterius expressa, ut: Commercio similis, uocemque coloremque, et crines flauos et membra decora iuuentae. Tapinosis cum plures sensus breuiter expeditos in unum locum coaceruat et cum quadam festinatione decurrit, ut Cicero: Res publica, grauis, utraque omnium uirtutum bona fortuna, iungeret liberosque ius et cetera. Yronia est cum per simulationem diuersum quod dicit intelligi cupit. Fit autem cum laudamus eum quem uituperare uolumus, aut uituperamus quem laudare uolumus. Utriusque exemplum erit si dicas amatorem rei publicae Catilinam, hostem rei publicae Scipionem. Eufemia est quotiens id quod est in eodem sensu diuinantes memoramus. Ut tandem peperit, cum amicitiae fidem custodiuit, cum bono iure non fuit, quam non aut accusauit aliquem, aut liberauit, aut perdidit. Epangelia est permissio qua iudicem attentum facimus, pollicentes nos aliqua magna aut minima dicturos. Prosopopeia est cum inanimalium et persona et sermo fingitur. Cicero in Catilinam: Etenim si mecum patria mea, quae mihi uita mea multo est carior, loquatur dicens et cetera. Parathesis est cum quasi deponimus aliquid in perfectum apud memoriam iudicum, repetituros nos dicentes cum oportunum fuerit. Pensis, id est soliloquium, cum ad interrogata ipsi nobis respondemus. Synosis est cum differimus aliquid petentes ut aliud interim nos pronuntiemus...

Versus de dialectica.

Quos est etas iuvenes quibus apta legendo. Dissererent animi more fluentis aque.
Atque dies dociles vacuis non perdere rebus. Nec redit unda fluens nec redit hora ruens.
Floreat in studiis virtutum prima iuventus. Fulgeat ut magno laudis honore senex.
Utere quisquis legas librum felicibus annis. Auctorisque memor dic miserere deus.
Me lege qui cupias veterum cognoscere sensus. Me quicumque cupit rusticitate carere.
Nolo meis lector sic sequitis volo superbis. Devote et humili pectori ante colo.
Has rogo divitias sophie non temnat amator. Namque aliquis pelagi portat ab orbe suo.

De dialectica.

Dialectica est disciplina ad discernendas rerum causas inventa. Ipsa est philosophie species que logica dicitur, id est rationalis diffiniendi, querendi et disserendi potens. Docet enim pluribus generibus questionum quemadmodum disputando vera et falsa diiudicentur. Hanc quidam primi philosophi in suis dictionibus habuere, non tamen ad artis redegere peritiam. Post hos Aristoteles ad regulas quasdam huius doctrine argumenta perduxit, et dialecticam nuncupavit, pro eo quod in ea de dictis disputatur. Nam lecton dictio dicitur. Ideo autem post rethoricam dialectica sequitur, quia in multis utrique communia existunt.

De differentia dialectice et rethorice artis.

Dialecticam vero et rethoricam Varro in novem disciplinarum libris tali similitudine diffinivit. Dialectica et rethorica est quod in manu hominis pugnus astrictus et palma distensa: illa verba contrahens, ista distendens. Dialectica siquidem ad disserendas res acutior, rethorica ad illa que nititur docenda facundior. Illa ad scolas nonnumquam venit, ista iugiter procedit in forum. Illa requirit rarissimos studiosos, hec frequenter et populos. Solent autem philosophi antequam ad ysagogen veniant exponenda diffinitionem philosophie ostendere, quo facilius ea que ad eam pertinent demonstrentur.

De diffinitione philosophie.

Philosophia est rerum humanarum divinarumque cognitio cum studio bene vivendi coniuncta. Hec duabus ex rebus constare videtur, scientia et opinatione. Scientia est cum res aliqua certa ratione percipitur. Opinatio autem cum adhuc incerta res latet, et nulla ratione firma videtur, ut puta sol utrum tantus quantus videtur, an maior sit quam omnis terra. Item luna globosa sit an concava, et stelle utrumne adhereant celo, an per aerem libero cursu ferantur. Celum ipsum qua magnitudine, qua materia constet, utrum quietum et immobile sit, an incredibili celeritate volvatur. Quanta sit terre crassitudo, aut quibus fundamentis librata et suspensa permaneat. Ipsum autem nomen latine interpretatum amorem sapientie profitetur. Nam greci philo amore, sophia sapientiam dicunt. Philosophie species tripertita est: una naturalis que grece phisica appellatur, in qua de nature inquisitione disseritur; altera moralis, que grece ethica dicitur, in qua de moribus agitur; tertia rationalis, que greco vocabulo logica appellatur, in qua disputatur quemadmodum in rerum causis vel vite moribus veritas ipsa queratur. In phisica igitur causa querendi, in ethica ordo vivendi, in logica ratio intelligendi versatur. Phisicam apud grecos primus perscrutatus est Tales Milesius, unus ex vii illis sapientibus. Hic enim ante alios celi causas atque vim rerum naturalium contemplata ratione suspexit. Quam postmodum Plato in iiii diffinitiones distribuit, id est arithmeticam, geometricam, musicam, astronomiam. Ethicam primus Socrates ad corrigendos componendosque mores instituit, atque omne studium eius ad bene vivendi disputationem perduxit, dividens in iiii virtutes anime, id est prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia est in rebus qua discernuntur a bonis mala. Fortitudo qua adversa equanimiter tolerantur. Temperantia qua libido concupiscentiaque rerum refrenatur. Iustitia qua recte iudicando sua cuique distribuuntur. Logicam quam rationalem vocant Plato subiunxit, per quam discussis rerum morumque causis vim earum rationabiliter perscrutatus est, dividens eam in dialecticam et rethoricam. Dicta autem logica, id est rationalis. Logos enim apud grecos et sermonem significat et rationem. In his quippe tribus generibus philosophie etiam eloquia divina consistunt. Nam aut de natura disputare solent, ut in Genesi et Ecclesiaste, aut de moribus, ut in Proverbiis et in omnibus sparsim libris, aut de logica, pro qua nostri theologicam sibi vendicant, ut in Canticis canticorum et Evangeliis. Item aliqui doctorum philosophiam in nomine et partibus suis ita diffinierunt. Philosophia est divinarum humanarumque rerum, in quantum homini possibile est, probabilis scientia. Aliter: Philosophia est ars artium et disciplina disciplinarum. Rursus: Philosophia est meditatio mortis, quod magis convenit christianis, qui seculi ambitione calcata conversatione disciplinabili similitudine future patrie vivunt. Item alii diffinierunt philosophie rationem in duabus consisto partibus, quarum prior est inspectiva, altera actualis. Inspectiva dividitur in tres partes: prima est naturalis, secunda doctrinalis, tertia divina. Doctrinalis dividitur in iiii, quarum prima est arithmetica, secunda geometrica, tertia musica, iiii astronomia. Actualis dividitur in tres, quarum prima est moralis, secunda dispensativa, iii civilis. Inspectiva dicitur qua supergressi visibilia de divinis aliquid et celestibus contemplamur, eaque solummodo mente inspicimus, quoniam corporeum supergrediuntur obtutum. Naturalis dicitur ubi uniuscuiusque rei natura discutitur, quia nichil generatur in vita, sed unumquodque his usibus deputatur in quibus a creatore diffinitum est, nisi forte cum voluntate dei aliquod miraculum fieri provenire monstratur. Divinalis dicitur quando aut ineffabilem naturam dei, aut spiritales creaturas ex aliqua parte profundissima qualitate disserimus. Doctrinalis dicitur scientia que abstractam considerat quantitatem. Abstracta enim quantitas dicitur, quam intellectu a materia separantes, vel ab aliis accidentibus, ut est par et impar, vel ab huiusmodi in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt iiii: arithmetica, geometrica, musica, astronomia. Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Geometrica est disciplina magnitudinis immobilis et formarum. Musica est disciplina que de numeris loquitur qui ad aliquid sunt his qui inveniuntur in sonis. Astronomia est disciplina que cursus celestium siderumque figuras contemplatur omnes, et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurrit. Porro actualis dicitur que res propositas operationibus suis explicat. Cuius species sunt tres: moralis, dispensativa et civilis. Moralis dicitur per quam mos vivendi honestus appetitur, et instituta ad virtutem tendentia preparantur. Dispensativa dicitur cum domesticarum rerum sapienter ordo disponitur. Civilis dicitur per quam totius civitatis utilitas administratur.

De ysagogis Porfirii.

Post philosophie diffinitiones in quibus generaliter omnia continentur, nunc ysagogas Porfirii expediamus. Ysagoga quippe grece, latine introductio dicitur, eorum scilicet qui philosophiam incipiunt, continens in se demonstrationem primarum rationum de qualibet re quid sit, sua quaque certa ac substantiali diffinitione declarata. Nam posito primo genere, deinde species et alia que vicina esse possunt subiungimus, ac discretis communibus separamus tamdiu interponentes differentias quousque ad proprium deveniamus eius rei quam signatam expressione pervenimus, ut puta homo est animal rationale, mortale, terrenum, bipes, risu capax. Genus enim animal cum dicitur, est substantia hominis declarata est. Est enim ad hominem genus animal; sed quia late patebat, adiecta est species terrenum; iam exclusum est id quod aut ethereum est aut humidum. Differentia vero bipes, quia pro ceteris animalia posita est, que multis pedibus innituntur. Item rationale propter illa que ratione carent. Mortale autem propterea quod non angelus est. Postea discretis atque seclusis adiectum est proprium in parte postrema. Est enim solum hominis quod ridet. Sic perfecta est ex omni parte diffinitio ad hominem declarandum. Cuius disciplinę diffinitionem plenam existimaverunt Aristoteles et Tullius ex generibus et differentiis consistere. Quidam vero plenioris in docendo eius perfectam substantialem diffinitionem in quinque partibus velut in membris suis diviserunt. Quarum prima est de genere, secunda de specie, tertia de differentia, quarta de proprio, quinta de accidente. Genus ut animal. Est enim generale vocabulum, et commune omnium animam habentium. Species ut homo. Est enim specialitas qua separatur a ceteris animantibus. Differentia ut rationale, mortale. His enim duobus differt homo a ceteris. Cum enim dicitur rationale discernitur ab irrationabilibus mutis, que non habent rationem. Cum mortale discernitur ab angelis qui nesciunt mortem. Proprium ut risibile. Homo enim est qui ridet, et hoc preter hominem nullum animal est. Accidens ut color in corpore, doctrina in anima. Hec enim temporum varietate et accidunt et mutantur. Et de omnibus his quinque partibus oritur plene sententie ratio. Homo est animal rationale, mortale, risibile, boni malique capax. Sic in omni oratione substantiali tamdiu imponere debemus species et differentias quamdiu seclusis omnibus que hoc idem esse possunt, ad id perveniatur, ut proprietas iam certa teneatur. Ysagogas autem ex greco in latinum transtulit Victorinus orator, commentumque eius quinque libris Boetius edidit.

De cathegoriis Aristotelis.

Secuntur Aristotelis cathegorie, que latine predicamenta dicuntur, quibus per varias significationes omnis sermo conclusus est. Instrumenta cathegoriarum sunt tria, id est prima equivoca, secunda univoca, tertia denominativa. Equivoca sunt quando multarum rerum nomen unum est, sed non eadem diffinitio, ut leo. Nam quantum ad nomen pertinet, et verus et pictus et celestis dicitur leo. Quantum ad diffinitionem pertinet, aliter verus diffinitur, aliter pictus, aliter celestis. Univoca sunt quando duarum aut plurium rerum unum nomen est et diffinitio, ut vestis. Nam et birrus et tunica et nomen vestis possunt accipere et eius diffinitionem. Ergo hic univoca in generibus esse intelliguntur, quia et nomen et diffinitionem dant formis suis. Denominativa, id est derivativa, dicuntur que cumque ab aliquo solo differentes casu secundum nomina habent appellationem, ut a bonitate bonus et a malitia malus. Cathegoriarum autem species x sunt, id est substantia, quantitas, qualitas, relatio, situs, locus, tempus, habitus, agere et pati. Substantia est que proprie et principaliter dicitur, que neque de subiecto predicatur neque in subiecto est, ut aliquis homo vel aliquis equus. Secunde autem substantie dicuntur in quibus speciebus illę que principaliter substantię primo dicte sunt insunt atque clauduntur, ut in homine Cicero. Quantitas est mensura per quam aliquid vel magnum vel minimum ostenditur, ut longus, brevis. Qualitas est ut qualis est orator, an rusticus, niger an candidus. Relatio est que refertur ad aliquid. Cum enim dicitur filius, demonstratur et pater. Hec relativa sunt in oppositione. Namque servus et dominus uno tempore exordium nominis sumunt, nec aliquando invenitur dominus prior servo, nec servus domino. Alterum enim altero prius esse non potest. Porro situs a positione dicitur, ut quis aut stet aut sedeat aut iaceat. Locus est ubi sit, in foro, in platea. Loci autem motus partes sex sunt: dextera et sinistra, ante et retro, sursum atque deorsum. Partes quoque iste sex duo habent, longe et prope. Tempus, ut hodie, heri. Habitus ab habendo aliquid dictus, ut habere scientiam in mente, virtutem in corpore, vestem in corpore, et cetera que ad habendi modum designata a doctoribus numero comprehenduntur. Iam vero agere et pati ab agentis et patientis significatione consistunt. Nam scribo vocis actum habet, quoniam facientis rem indicat. Scribor patientis est, quoniam pati se ostendit. In his enim generibus novem, quorum exempli gratia quedam posita sunt, vel in ipso substantię genere quod est usia, innumerabilia reperiuntur. Nam et ea que intellectu capimus, id ad aliquam horum decem predicamentorum sermone vulgamus. Plena enim sententia de his talis: Augustinus magnus orator, filius illius, stans in templo hodie infulatus disputando fatigatur. Usia autem substantia est, id est proprium quod ceteris subiacet; reliqua novem accidentia sunt. Substantia autem dicta ab eo quod omnis res ad se ipsa subsistit. Corpus autem subsistit, et ideo substantia est. Illa vero accidentia que in subsistente atque subiecto sunt substantia non sunt, quia non subsistunt, sed mutantur, sicut color vel forma. De subiecto autem et in subiecto quasi de ipso et in ipso. Ubi enim dicitur de subiecto substantia est, quia dicatur de substantia. Ubi autem dicitur de in subiecto accidentia sunt, id est que accidunt in substantia, ut quantitas, qualitas vel figura. De subiecto ergo genera et species, in subiecto accidentia sunt. Ex his novem accidentibus tria intra usiam sunt: quantitas et qualitas et situs. Hec enim sine usia esse non possunt. Extra usiam vero sunt locus, tempus et habitus; intra et extra usiam relatio, facere et pati. Appellatas enim cathegorias constat, quia non possunt nisi ex subiectis agnosci. Quis enim quid sit homo possit agnoscere, nisi aliquem hominem sibi ponat ante oculos quasi subiectum nominis. Hoc opus Aristotelis intelligendum est, quando sicut dictum est quicquid homo loquitur inter decem ista predicamenta habetur. Proficiet etiam ad libros intelligendos, qui sive rethoribus sive dialecticis apponuntur.

Prefatio periermeniarum.

Sequitur deinde liber periermenias subtilissimus nimis, et per varias formas iterationesque cautissimus, de quo dicitur: Aristoteles quando periermenias scriptitabat, calamum in mente tingebat.

De periermeniis Aristotelis.

Omnis comprehensio que una est et uno significatur sermone, aut per nomen significatur aut per verbum, que due partes orationis interpretantur totum quicquid conceperit mens ad loquendum. Omnis enim elocutio concepte rei mentis interpres est. Hanc autem Aristoteles vir in rerum expressione faciendis sermonibus peritissimus, periermeniam nominat, quam interpretationem nos appellamus, scilicet quod res mente conceptas prolatis sermonibus interpretetur per cataphasin et apophasin, id est affirmationem et negationem. Per affirmationem ut homo currit, per negationem ut homo non currit. In his itaque periermeniis supradictus philosophus de vii speciebus tractat, id est de nomine, de verbo, de oratione, de enuntiatione, de affirmatione, de negatione, de contradictione. Nomen est vox significativa secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significativa separata, ut Socrates. Verbum est quod significat tempus, cuius pars nichil extra significat, et semper eorum que de altero dicuntur nota est, ut cogitat, disputat. Oratio est vox significativa, cuius partium aliquid separatum significativum est, ut Socrates disputat. Enuntiativa oratio est vox significativa de eo quod est aliquid vel non est, ut Socrates est, Socrates non est. Affirmatio est annuntiatio alicuius de aliquo, ut Socrates est. Negatio est alicuius ab aliquo, ut Socrates non est. Contradictio est affirmationis et negationis oppositio, ut Socrates disputat, Socrates non disputat. Utilitas periermeniarum hec est, quod ex his intelligamus syllogismi fiunt, unde et analitica pertractantur.

De syllogismis dialecticis.

Secuntur deinde dialectici syllogismi, ubi tota eius artis utilitas et virtus ostenditur. Quorum conclusio plurimum lectoris adiuvat ad veritatem investigandam, cum inde absit illius error decipiendi adversarium per sophismata falsarum conclusionum. Formule cathegoricorum, id est predicativorum, syllogismorum sunt tres. Prime formule modi sunt novem. Primus modus est qui conducit, id est qui colligit ex universalibus dedicativis dedicativum universale directim, ut omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum. Secundus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis et abdicativis abdicativum universale directim, ut omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe. Tertius modus est qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directim, ut quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur honestum utile. Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim, ut quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, quoddam igitur iustum non est turpe. Quintus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis particulare dedicativum per reflexionem, ut omne iustum honestum, omne honestum bonum, quoddam igitur bonum iustum. Sextus modus est qui conducit ex universali dedicativa et universali abdicativa abdicativum universale per reflexionem, ut omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur turpe iustum. Septimus modus est qui conducit ex particulari et universali dedicativis dedicativum particulare per reflexionem, ut quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur utile iustum. Octavus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa particulare abdicativum per reflexionem, ut nullum turpe honestum, omne honestum iustum, quoddam igitur turpe non est iustum. Nonus modus est qui conducit ex universali abdicativa et particulari dedicativa abdicativum particulare per reflexionem, ut nullum turpe honestum, quoddam honestum iustum, quoddam igitur iustum turpe non est. Formule secunde modi sunt iiii. Primus modus est qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale directim, ut omne iustum honestum, nullum turpe honestum, nullum igitur turpe iustum. Secundus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa abdicativum universale directim, ut nullum turpe honestum, omne iustum honestum, nullum igitur turpe iustum. Tertius modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim, ut quoddam iustum honestum, nullum turpe honestum, quoddam igitur iustum non est turpe. Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa dedicativum particulare directim, ut quoddam iustum non est turpe, omne malum turpe, quoddam igitur iustum non est malum. Formule tertie modi sunt sex. Primus modus est qui conducit ex dedicativis universalibus dedicativum particulare tam directim quam reflexim, ut omne iustum honestum, omne honestum iustum.

205.

cunctatione certam. Cuius species sunt iiii. id est arithmetica, geometrica, musica & astronomia. Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Musica est disciplina quae de numeris loquitur qui inveniuntur in sonis. Geometrica est disciplina magnitudinis & formarum. Astronomia est disciplina quae cursus caelestium siderum atque figuras contemplatur omnes habitudinesque stellarum. Quas disciplinas deinceps paulo latius indicamus, ut earum causae competenter possint ostendi.

INCIPIT LIB III. De uocabulo arithmeticae disciplinae.

ARITHMETICA EST disciplina numerorum. Graeci enim numerum rithmon dicunt. Quam scriptores saecularium litterarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quia ipsa ut sit nulla alia indiget disciplina. Musica autem & geometrica & astronomia quae sequuntur ut sint atque subsistant istius egent auxilio. De auctoribus eius.

Numeri disciplinam apud Graecos primum Pythagoram autumant conscripsisse, ac deinde a Nicomacho diffuse esse dispositam; quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt. Quid sit numerus.

Numerus autem est multitudo ex unitatibus constituta. Nam unum semen numeri esse, non numerum volunt. Unde numeri dicti sint.

Numero nomen numum dedit, & a sui frequentatione vocabulum indidit. Unum a Graeco nomen accepit...

Ratio numerorum contemnenda non est. In multis enim sanctarum scripturarum locis quantum mysterium habent elucet. Non enim frustra in laudibus Dei dictum est: Omnia in mensura et numero et pondere fecisti. Senarius namque, qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter et XL dies, quibus Moyses et Helias et ipse Dominus ieiunaverunt, sine numeri cognitione non intelleguntur. Sic et alii in scripturis sacris existunt numeri, quorum figuras nonnisi noti huius artis scientia solvere possunt. Datum est etiam nobis ex aliqua parte sub numeri consistere disciplina, quando horas per eum dimetimur, de mensium curriculo disputamus, quando spatium anni redeuntis agnoscimus. Per numerum siquidem ne confundamur instruimur. Tolle numerum in rebus omnibus, et omnia pereunt. Adime saeculo computum, et cuncta ignorantia caeca complectitur, nec differre potest a ceteris animalibus, qui calculi nescit rationem.

Numerus dividitur in parem et inparem. **De prima divisione parium et inparium.** Par numerus dividitur in his: pariter par, pariter inpar, et inpariter par. Inpar numerus dividitur in his: in primum et simplicem, in secundum et compositum, in tertium mediocrem, qui quodammodo primus et incompositus est, alio vero modo secundus et compositus. Par numerus est qui in duabus aequis partibus dividi potest, ut II, IV, VIII. Inpar vero numerus est qui dividi aequis partibus nequit, uno in medio vel deficiente vel superante, ut III, V, VII, IX, et reliqui. Pariter par numerus est qui secundum parem numerum pariter dividitur, quousque ad indivisibilem perveniat unitatem, ut puta LXIV habet medietatem XXXII, hic autem XVI, XVI vero VIII, octonarius IV, quaternarius II, binarius unum, qui singularis indivisibilis est. Pariter inpar est qui in partes pares recipit sectionem, sed partes eius mox indissecabiles permanent, ut VI, X, XXXVIII, L. Mox enim hunc numerum dum diviseris, incurris in numerum quem secare non possis. Inpariter par numerus est cuius partes dividi possunt, sed usque ad unitatem non perveniunt, ut XXIV. Hic enim in medietatem divisus XII facit, in alteram partem VI, in aliam III, et superat divisionem non recipiens.

Inpariter inpar est qui ab inpari numero inpariter metitur, ut XXV, XLIX. Qui dum sint inpares numeri, ab inparibus partibus dividuntur, ut septies septeni XLIX, et quinquies quini XXV. Inparium numerorum alii sunt simplices, alii compositi, alii mediocres. Simplices sunt qui nullam aliam partem habent nisi solam unitatem, ut ternarius solam tertiam, et quinarius solam quintam, et septenarius solam septimam. His enim una pars sola est. Compositi sunt qui non solum unitate metiuntur, sed etiam alieno numero procreantur, ut novem, XV, XXI, XXV. Dicimus enim ter terni, et septies terni; et ter quini, et quinquies quini. Mediocres vero numeri sunt qui quodam modo simplices et incompositi videntur, alio vero modo compositi. Ut puta novem ad XXV, dum comparati fuerint, primi sunt et incompositi, quia non habent communem numerum nisi solam monadem. Nam si ad alium comparati fuerint, secundi et compositi sunt, quia est illis communis numerus praeter monadem, id est novem, terni ad XV, et XXV quini ad XX.

Item numerorum alii sunt superflui, alii diminuti, alii perfecti. Superflui sunt qui plenariis suis partibus superantur, ut puta duodenarius. Habet enim partes quinque: duodecimam, quod est unum; sextam, quod duo; quartam, quod tria; tertiam, quod quattuor; dimidiam, quod sex. Unum enim et duo et tria et quattuor et sex simul ducta XVI faciunt, et longe a duodenario excedunt. ... Diminuti numeri sunt qui partibus suis computati minorem summam efficiunt, ut puta denarius, cuius partes sunt tres: decima, quod est unum; quinta, quod duo; dimidia, quod quinque. Unum enim et duo et quinque simul ducta octo faciunt, longe a denario minorem. ... Perfectus numerus est qui suis partibus adinpletur, ut senarius. Habet enim tres partes: sextam, tertiam, dimidiam. Sexta eius unum est, tertia duo, dimidia tria. Haec partes in summam ductae, id est unum et duo et tria simul eundem consummant perficiuntque senarium. Sunt autem perfecti numeri intra denarium VI, intra centenarium XXVIII, intra millenarium CCCCXCVI.

De secunda divisione totius numeri. Omnis numerus aut secundum se consideratur, aut ad aliquid. Iste dividitur sic: alii enim aequales, alii inaequales. Ille dividitur sic: alii maiores, alii minores. Maiores dividuntur sic: in multiplices, superparticulares, superpartientes, multiplices superparticulares, multiplices superpartientes. Minores vero dividuntur sic: in submultiplices, subsuperparticulares, subsuperpartientes, submultiplices subsuperparticulares, submultiplices subsuperpartientes. Per se numerus est qui sine relatione aliqua dicitur, ut III, IV, V, VI et ceteri similes. Ad aliquid numerus est qui relative ad alios comparatur, ut puta IV ad II dum comparatus fuerit, duplex dicitur et multiplex; ad VI sesquialter; ad VIII subduplex; ad X subsuperbipartiens et ceteri. Aequales numeri dicuntur qui secundum quantitatem aequales sunt, ut puta II ad II, III ad III, X ad X, C ad C. Inaequales numeri sunt qui inter se conparati inaequalitatem demonstrant, ut III ad II, IV ad III, V ad IV, X ad VI. Et universaliter maior minori, vel minor maiori dum comparatus fuerit, inaequalis dicitur. Maior numerus est qui habet in se totum minorem numerum, cui comparatur, et aliquid plus, ut puta quinarius ad ternarium amplior est, quia habet in se ternarium et alias eius duas partes. Et cetera similia. Minor numerus est qui continetur a maiore cum aliqua parte sui, ut ternarius ad quinarium. Continetur enim in quinario cum duabus suis partibus. Multiplex numerus est qui habet in se minorem numerum bis aut ter aut quater aut multiplicius, ut puta II ad unum dum comparati fuerint, duplices sunt; III ad unum, triplices; IV ad unum, quadruplices; et reliqua. Submultiplex numerus est qui intra multiplicem numerum continetur bis aut ter aut quater aut multiplicius, ut puta unum ad duos, ad tres, ad quattuor, ad quinque. Superparticularis numerus est qui dum fuerit comparatus inferiori numero, continet in se totum minorem et partem eius unam, ut puta tres ad duos dum comparati fuerint, continent in se duos et alium unum, quod est media pars duorum. Quattuor ad tres dum comparati fuerint, continent in se tres et alium unum, quod est tertia pars trium. Item quinque ad quattuor dum comparati fuerint, habent in se quaternarium numerum, et alium unum, qui est quarta pars quaternarii; et ceteri. Subparticularis numerus est qui minor est et continetur in maiore numero cum altera sua parte, vel media, vel tertia, vel quarta, vel quinta, ut duo ad tria, tria ad quattuor, quattuor ad quinque, et reliqui. Superpartiens numerus est qui in se totum inferiorem numerum continet, et super hoc alias eius partes duas aut tres aut quattuor aut quinque vel reliquas. Ut puta quinque ad tres dum comparati fuerint, habent in se quinque tres et insuper alias eius duas partes. Septem ad quinque dum comparati fuerint, habent in se quinque et insuper alias eius duas partes. Octo ad quinque dum comparati fuerint, habent in se quinque et insuper alias eius tres partes. Novem ad quinque dum comparati fuerint, habent in se quinque et insuper alias eius quattuor partes. Subpartiens numerus est qui continetur in superpartiente numero cum duabus aut tribus aut pluribus partibus, ut puta tres ad quinque; continentur enim in quinario cum aliis suis duabus partibus. Quinque ad septem dum comparati fuerint, continentur in septenario cum duabus aliis suis partibus. Et ceteri similes. Multiplex superparticularis numerus est qui dum comparatus fuerit inferiori numero, continet in se totum minorem numerum multiplicius cum altera eius parte, ut puta V ad II dum comparati fuerint, continent in se bis binos et insuper unum, quod est media pars duorum. Novem ad quattuor dum comparati fuerint, continent in se quaternarium bis, et insuper unum, quod est quarta pars quaternarii. Submultiplex subsuperparticularis numerus est qui dum comparatus fuerit ad maiorem numerum, continetur in eo multiplicius cum alia una sua parte, ut puta II ad V dum comparati fuerint, continentur in quinario bis et insuper una eius parte. Quattuor ad novem dum comparati fuerint, continentur in novenario bis et insuper una eius quarta parte. Multiplex superpartiens numerus est qui dum comparatus fuerit inferiori numero, continet in se totum minorem numerum multiplicius cum aliis eius partibus, ut puta VIII ad III dum comparati fuerint, continent in se bis ternarium, et insuper alias eius duas partes. Quattuordecim ad sex dum comparati fuerint, continent in se bis senarium, et insuper alias eius duas partes. Submultiplex subpartiens numerus est qui dum ad maiorem numerum comparatus fuerit, continetur in eo multiplicius cum aliis suis duabus partibus aut tribus aut pluribus, ut puta III ad VIII. Continentur enim in octonario bis cum aliis suis duabus partibus. Et ceteri.

De tertia divisione totius numeri. Numeri aut discreti sunt, aut continentes. Qui dividuntur sic: in lineales, superficiales, solidos. Discretus numerus est qui a discretis monadibus continetur, ut puta III, IV, V, VI et reliqui. Continens numerus est qui coniunctis monadibus continetur, ut puta ternarius si in magnitudine intellegatur, id est linea, aut spatio, aut solido, continens dicitur. Item quaternarius et quinarius numerus. Continentes sunt qui et quadrati et quadrati numeri.

Linearis numerus est qui inchoans a monade linealiter scribitur usque ad infinitum. Unde alfa ponitur pro designatione linearum, quoniam haec littera unum significat apud Graecos. Superficialis numerus est qui non solum longitudine, sed et latitudine continetur, ut trigonus, quadratus, quinquangulus, vel circulares numeri, et ceteri, qui semper in plano pede, id est superficie, continentur. Trigonus numerus ita est. Quadratus numerus ita. Quinquangulus ita. Circularis numerus est qui dum similiter fuerit multiplicatus, a se inchoans ad se convertitur, ut puta quinquies quini viginti quinque.

Solidus numerus est qui longitudine et latitudine vel altitudine continetur, ut sunt pyramides, qui in modum flammae consurgunt, ita. Cubi, ut sunt tessarae, ita. Sperae, quibus est aequalis undique rotunditas, ita. Sphericus autem numerus est qui a circulari numero multiplicatus a se inchoans ad se convertitur. Quinquies enim quini viginti quinque; hic circulus si multiplicatus fuerit per se ipsum, facit spheram, id est quinquies viginti quinque, centum viginti quinque. **De differentia arithmeticae et geometriae et musicae artis.** Inter arithmeticam autem et geometriam et musicam hoc interest, ut in medietatibus invenitur. In arithmetica namque medietas sic requiritur. Coniunge extrema et divide, et invenies medium, ut puta sint extrema VI et XII; iunge, fiunt XVIII; divide, fiunt novem, quod est arithmeticae medium ad analogiam, ita ut quot monadibus superatur, tot superet. Novem enim superant senarium tribus, et tot superantur a XII. Secundum geometriam autem ita quaeris. Extrema multiplicata tantum faciunt quantum et media duplicata, ut puta VI et XII multiplicata faciunt septuaginta duo; media VIII et IX multiplicata faciunt ipsos septuaginta duos. Secundum musicam ita quaeris: quota parte superat medium primum, eadem parte superatur medium ab extremo, ut puta VI et VIII duabus partibus superat, quae duae partes senarii tertia pars est, et VIII et XII quattuor partibus superat, quae tertia est duodenarii. **Quod numeri infinita existunt.**

Numeros autem infinitos esse certissime cognoscitur, quoniam in quocumque numero finem faciendum putaveris, idem ipse non dico uno addito augeri, sed quamlibet sit magnus, et quamlibet ingentem multitudinem continens, in ipsa ratione atque scientia numerorum non solum duplicari, verum etiam multiplicari potest. Ita vero suis quisque numerus proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuicumque alteri possit. Ergo et dispares inter se atque diversi sunt, et singuli quique finiti sunt, et omnes infiniti sunt. **Quid sit geometria, et de auctoribus et vocabulo eius.**

Geometriae disciplina primum ab Aegyptiis reperta dicitur, quod, inundante Nilo et omnium possessionibus limo obductis, initium terrae dividendae per lineas et mensuras nomen arti dedit. Quae deinde longius acumine sapientium profecta et maris et caeli et aeris spatia metiuntur. Nam provocati studio quaerere coeperunt post dimensionem terrae et caeli spatia quanto intervallo luna a terris, a luna sol ipse distaret; et usque ad verticem caeli quanta se mensura distenderet, sicque intervalla ipsa caeli orbisque ambitum per numerum stadiorum ratione probabili distinxerunt. Sed quia ex terrae dimensione haec disciplina coepit, ex initio sui et nomen servavit. Nam geometria de terra et de mensura nuncupata est. Terra enim Graece γῆ vocatur, μέτρον mensura. Huius disciplinae ars continet in se lineamenta, intervalla, magnitudines et figuras, et in figuris dimensiones et numeros. **De quadripartita divisione geometriae.**

Geometriae quadripartita divisio est, in planum, in magnitudinem numerabilem, in magnitudinem rationalem, et in figuras solidas. Planae figurae sunt quae longitudine et latitudine continentur, quae sunt iuxta Platonem numero quinque. Numerabilis magnitudo est quae numeris arithmeticae dividi potest. Magnitudines rationales sunt quarum mensuras scire possumus, irrationales vero quarum mensurae quantitas cognita non habetur. **De figuris geometriae.**

Figurae solidae sunt quae longitudine, latitudine et altitudine continentur, ut est cubus. Quarum species quinque sunt: prima planae figurae, circulus est figura plana, quae vocatur circumducta, cuius in medio punctus est, quo cuncta in unum convergunt, quod centrum geometrae vocant, Latini punctum circuli nuncupant. Quadrilatera figura est in plano, quae sub quattuor rectis lineis iacet, ita. Dianatheton grammon figura plana, ita. Orthogonium, id est rectiangulum, figura plana est. Est enim triangulus et habet angulum rectum, ita. Isopleurus figura plana, recta et sub tribus rectis lineis consistens, ita. Sphaera est figura in rotundum formata, partibus cunctis aequalis, ita. Cubus est figura propria solida, quae longitudine, latitudine et altitudine continetur, ita. Cylindrus est figura quadrata, habens superius semicirculum, ita. Conon est figura quae ab amplo in angustum finit, sicut orthogonium, ita. Pyramis est figura quae in modum ignis ab amplo in acumen consurgit; ignis enim apud Graecos πῦρ appellatur. Sicut autem intra novenarium numerum omnis numerus, ita intra hunc circulum omnium figurarum concluditur ambitus. Primum autem figura huius artis punctus est, cuius pars nulla est. Secunda linea, praeter latitudinem longitudo; recta autem linea est quae ex aequo in suis punctis iacet. Superficies vero quod longitudines et latitudines solas habet. Superficiei vero fines lineae sunt, quorum formae ideo in superioribus decem figuris positae non sunt, quia inter eas inveniuntur. **De numeris geometriae.**

Numeros autem in geometria ita quaeris. Decimam ex uno multiplicatam, nisi forte secundum quantitatem, dupla, septima, et decima duplicata et septima multiplicata faciunt. **De musica et eius nomine.**

Musica est peritia modulationis sono cantuque consistens. Et dicta musica per derivationem a Musis. Musae autem appellatae ἀπὸ τοῦ μάσαι, id est a quaerendo, quod per eas, sicut antiqui voluerunt, vis carminum et vocis modulatio quaereretur. Quarum sonus, quia sensibilis res est, et praeterfluit in praeteritum tempus inprimiturque memoriae. Inde a poetis Iovis et Memoriae filias Musas esse confictum est. Nisi enim ab homine memoria teneantur soni, pereunt, quia scribi non possunt. **De inventoribus eius.**

Moyses dicit repertorem musicae artis fuisse Tubal, qui fuit de stirpe Cain ante diluvium. Graeci vero Pythagoram dicunt huius artis invenisse primordia ex malleorum sonitu et chordarum extensione percussa. Alii Linum Thebaeum et Zetum et Amphion in musica arte primos claruisse ferunt. Post quos paulatim directa est praecipue haec disciplina et aucta multis modis, eratque tam turpe musicam nescire quam litteras. Interponebatur autem non modo sacris, sed et omnibus sollemnibus, omnibusque laetis vel tristioribus rebus. Ut enim in veneratione divina hymni, ita in nuptiis hymenaei, et in funeribus threni, et lamenta ad tibias canebantur. In conviviis lyra vel cithara circumferebatur, et accubantibus singulis ordinabatur conviviale genus canticorum. **Quid possit musica.**

Itaque sine musica nulla disciplina potest esse perfecta. Nihil enim sine illa. Nam et ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse conpositus, et caelum ipsud sub harmoniae modulatione revolvi. Musica movet affectus, provocat in diversum habitum sensus. In proeliis quoque tubae concentus pugnantes accendit, et quanto vehementior fuerit clangor, tanto fit ad certamen animus fortior. Siquidem et remiges cantus hortatur. Ad tolerandos quoque labores musica animum mulcet, et singulorum operum fatigationem modulatio vocis solatur. Excitos quoque animos musica sedat, sicut de David legitur, qui ab spiritu inmundo Saulem arte modulationis eripuit. Ipsas quoque bestias, necnon et serpentes, volucres atque delphinas ad auditum suae modulationis musica provocat. Sed et quidquid loquimur, vel intrinsecus venarum pulsibus commovemur, per musicos rhythmos harmoniae virtutibus probatur esse sociatum. **De tribus partibus musicae.**

Musicae partes sunt tres, id est, harmonica, rhythmica, metrica. Harmonica est quae decernit in sonis acutum et gravem. Rhythmica est quae requirit incursionem verborum, utrum bene sonus an male cohaereat. Metrica est quae mensuram diversorum metrorum probabili ratione cognoscit, ut verbi gratia heroicon, iambicon, elegiacon, et cetera. **De triformi musicae divisione.**

Ad omnem autem sonum, quae materies cantilenarum est, triformem constat esse naturam. Prima est harmonica, quae ex vocum cantibus constat. Secunda organica, quae ex flatu consistit. Tertia rhythmica, quae pulsu digitorum numeros recipit. Nam aut voce editur sonus, sicut per fauces, aut flatu, sicut per tubam vel tibiam, aut pulsu, sicut per citharam, aut per quodlibet aliud, quod percutiendo canorum est. **De prima divisione musicae quae armonica dicitur.**

Prima divisio musicae, quae harmonica dicitur, id est modulatio vocis, pertinet ad comoedos, tragoedos vel choros, vel ad omnes qui voce propria canunt. Haec ex animo et corpore motum facit,

206.

et extremum sonum; ex quo colligitur musica, quae in homine vox appellatur. Vox est aer spiritu verberatus, unde et verba sunt nuncupata. Proprie autem vox hominum est, seu irrationabilium animantium. Nam in aliis abusive non proprie sonum appellari, ut "vox tubae infremuit", "fractasque ad litora voces". Nam proprium est ut litorei sonent scopuli, et "at tuba terribilem sonitum procul aere canoro". Armonica est modulatio vocis et concordantia plurimorum sonorum vel coaptatio. Symphonia est modulationis temperamentum ex gravi et acuto concordantibus sonis, sive in voce, sive in flatu, sive in pulsu. Per hanc quippe voces acutiores gravioresque concordant, ita ut quisquis ab ea dissonuerit, sensum auditus offendat. Cuius contraria est diaphonia, id est voces discrepantes vel dissonae. Euphonia est suavitas vocis. Haec et melos a suavitate et melle dicta. Diastema est vocis spatium ex duobus vel pluribus sonis aptatum. Diesis est spatia quaedam et deductiones modulandi atque vergentes de uno in alium sonum. Tonus est acuta enuntiatio vocis. Est enim armoniae differentia et quantitas, quae in vocis accentu vel tenore consistit: cuius genera in XV partibus musici diviserunt, ex quibus hyperlydius novissimus et acutissimus, hypodorius omnium gravissimus est. Cantus est inflexio vocis, nam sonus directus est; praecedit autem sonus cantum. Arsis est vocis elevatio, id est initium. Thesis vocis positio, hoc est finis. Suaves voces sunt subtiles et spissae, clarae atque acutae. Perspicuae voces sunt quae longius protrahuntur, ita ut omnem impleant continuo locum, sicut clangor tubarum. Subtiles voces sunt quibus non est spiritus, qualis est infantium vel mulierum vel aegrotantium, sicut in nervis. Quae enim subtilissimae sunt chordae, subtiles ac tenues sonos emittunt. Pingues sunt voces quando spiritus multus simul egreditur, sicut virorum. Acuta vox tenuis, alta, sicut in chordis videmus. Dura vox est quae violenter emittit sonos, sicut tonitruum, sicut incudis sonus quotiens in durum malleum percutitur ferrum. Aspera vox est rauca et quae dispergitur per minutos et indissimiles pulsus. Caeca vox est quae mox emissa fuerit conticescit, atque suffocata nequaquam longius producitur, sicut est in fictilibus. Vinnolata vox est mollis atque flexibilis; et vinnola dicta a vinno, hoc est cincinno molliter flexo. Perfecta autem vox est alta, suavis et clara: alta, ut in sublime sufficiat; clara, ut aures adimpleat; suavis, ut animos audientium blandiat. Si ex his aliquid defuerit, vox perfecta non erit.

De secunda divisione quae organica dicitur.

Secunda divisio organica est in his quae spiritu reflante completa in sonum vocis animantur, ut sunt tubae, calami, fistulae, organa, pandoria, et his similia instrumenta. Organum vocabulum est generale vasorum omnium musicorum. Hoc autem cui folles adhibentur alio Graeci nomine appellant. Ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo Graecorum. Tuba primum a Tyrrenis inventa, de quibus Virgilius: "Tyrrenusque tubae mugire per aethera clangor." Adhibebatur autem non solum in proeliis, sed et in omnibus festis diebus propter laudis vel gaudii claritatem. Unde et in Psalterio dicitur: "Canite in initio mensis tuba, in die insignis sollemnitatis vestrae." Praeceptum enim fuerat Iudaeis ut in initio novae lunae tuba clangerent, quod etiam et hucusque faciunt. Tibias excogitatas in Frigia ferunt. Has quidam diu funeribus tantum adhibuerunt, mox et sacris gentilium. Tibias autem appellatas putant quod primum de cervinis tibiis cruribusque hinnulorum fierent, deinde per abusionem ita coeptas vocari etiam quae non de cruribus ossibusque sunt. Hinc et tibicen, quasi tibiarum cantus. Calamus nomen est proprium arboris, a calendo, id est fundendo voces vocatus. Fistulam quidam putant a Mercurio inventam, alii a Fauno, quem Graeci vocant Pan, nonnulli eam ab Idi pastore agrigentino ex Sicilia. Fistula autem dicta quod vocem emittat. Nam Graeci phos, os, stolia missa appellant. Sambuca in musicis species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, unde et tibiae componuntur. Pandoria ab inventore vocata, de quo Virgilius: "Pan primus calamos cera coniungere plures instituit; Pan curat oves oviumque magistros." Fuit enim apud gentiles deus pastoralis, qui primus dispares calamos ad cantum aptavit, et studiosa arte composuit.

De tertia quae rithmica nuncupatur.

Tertia est divisio rithmica, pertinens ad nervos et pulsum, cui dantur species citharae diversarum, tympanum quoque, cymbalum, sistrum, acetabula aenea et argentea, vel alia quae metallico rigore percussa reddunt cum suavitate tinnitum, et cetera huiusmodi. Citharae ac psalterii repertor Iubal, ut praedictum est, perhibetur. Iuxta opinionem autem Graecorum citharae usus repertus ab Apolline fuisse creditur. Forma citharae initio fuisse traditur similis pectori humano, quo uti vox ex pectore, ita ex ipsa cantus ederetur, appellataque eadem de causa. Nam pectus Dorica lingua cithara vocatur. Paulatim autem plures species eius extiterunt, ut psalteria, lyrae, barbitae, phoenices et pectides, et quae dicuntur indicae, et feruntur a duobus simul. Sic aliae atque aliae, et quadrata forma vel trigonali. Chordarum etiam numerus multiplicatus et commutatum genus. Veteres autem citharam fidiculam vel fidicen nominaverunt, quia tam conveniunt inter se chordae eius quam bene conveniat inter quos fides sit. Antiqua autem cithara septem chordis erat. Unde et Virgilius: "Septem discrimina vocum." Discrimina autem ideo quia nulla chorda vicinae chordae similem sonum reddat. Sed ideo septem chordae, vel quia totam vocem implent, vel quia septem motibus sonat caelum. Chordas autem dictas a corde, quia sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus est chordae in cithara. Has primus Mercurius excogitavit, idemque prior in nervos sonum strinxit. Psalterium, quod vulgo canticum dicitur, a psallendo nominatum, quod ad eius vocem chorus consonando respondeat. Est autem similitudo citharae barbaricae in modum deltae litterae. Sed psalterii et citharae haec differentia est, quod psalterium lignum illud concavum unde sonus redditur superius habet, et deorsum feriuntur chordae, et desuper sonant. Cithara vero concavitatem ligni inferius habet. Psalterio autem Hebraei decachordo usi sunt propter numerum decalogi legis. Lyra dicta apo tou lirein, id est a varietate vocum, quod diversos sonos efficiat. Lyram primum a Mercurio inventam fuisse dicunt hoc modo. Cum regrediens Nilus in suos meatus varia in campis reliquisset animalia, relicta est et testudo. Quae cum putrefacta esset, et nervi eius remansissent extenti intra corium, percussa a Mercurio sonitum dedit; ad cuius speciem Mercurius lyram fecit et Orpheo tradidit, qui huius rei erat maxime studiosus. Unde et existimatur eadem arte non feras tantum, sed et saxa et silvas cantus modulatione applicuisse. Hanc musici propter studii amorem et carminis laudem etiam inter sidera suarum fabularum commentis collocatam esse finxerunt. Tympanum est pellis vel corium ligno ex una parte extensum. Est enim pars media symphoniae in similitudinem cribri. Tympanum autem dictum quod medium est; unde et margaritum medium tympanum dicitur; et ipsum ut symphonia ad virgulam percutitur. Cymbala acetabula quaedam sunt, quae percussa invicem se tangunt et faciunt sonum. Dicta autem cymbala quia cum ballematia simul percutiuntur; cum enim Graeci dicunt cymbala ballematia. Sistrum ab inventrice vocatum; Isis enim regina Aegyptiorum id genus invenisse probatur. Iuvenalis: "Isis et irato feriat mea lumina sistro." Inde et hoc mulieres percutiunt, quia inventrix huius generis mulier. Unde et apud Amazonas sistro ad bellum feminarum exercitus vocabatur. Tintinnabulum de sono vocis nomen habet, et plausus manuum, stridor valvarum. Symphonia vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte pelle extensa, quam virgulis hinc et inde musici feriunt; fitque in ea ex concordia gravis et acuti suavissimus cantus.

Numeros autem secundum musicam ita quaeris. Positis extremis,

De musicis numeris.

ut puta VI et XII, dispicis quot monadibus superet VI a XII, et sunt VI monadibus; ducis per quadratum: sexies seni faciunt XXXVI. Coniungis extrema illa VI et XII, simul efficiunt XVIII. Partiris tricies sexies per decem et octo; efficiunt dipondii. Hos iungis cum summa minore, id est sexies; erit VIII, et erit medium inter VI et XII. Quia VIII superant VI duabus monadibus, id est tertia, et superantur VIII a XII IIII monadibus, tertia portione. Qua parte ergo superat, eadem parte superatur. Sed sicut in mundo ex volubilitate circulorum, ita et in microcosmo in tantum praeter vocem valet, ut sine ipsius perfectione etiam homo symphoniis carens non constet. Eiusdem musicae perfectione etiam metra consistunt in arsi et thesi, id est elevatione et positione.

De Astronomiae nomine.

Astronomia est astrorum lex, quae cursus siderum et figuras et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurrit.

De inventoribus eius.

Astronomiam primi Aegyptii invenerunt. Astrologiam vero et nativitatis observantiam Chaldaei primi docuerunt. Abraham vero instituisse Aegyptios astrologiam Iosephus asseverat. Graeci autem dicunt hanc artem ab Athlante prius excogitatam, ideoque dictus est sustinuisse caelum. Quisquis autem ille fuit, motu caeli et ratione animi excitatus, per temporum vices, per astrorum ratos definitosque cursus, per intervallorum spatia moderata consideravit dimensiones quasdam et numeros, quae definiendo ac secernendo in ordinem nectens astrologiam repperit.

De institutoribus eius.

In utraque autem lingua diversorum quidem sunt de astronomia scripta volumina. Inter quos tamen Ptolomeus rex Alexandriae apud Graecos praecipuus habetur. Hic etiam et canones instituit quibus cursus astrorum inveniatur.

De differentia astronomiae et astrologiae.

Inter astronomiam autem et astrologiam aliquid differt. Nam astronomia caeli conversionem, ortus, obitus motusque siderum continet, vel qua ex causa ita vocentur. Astrologia vero partim naturalis, partim superstitiosa est. Naturalis dum exequitur solis et lunae cursus, vel stellarum certas temporum stationes. Superstitiosa vero est illa quam mathematici sequuntur, qui in stellis auguriantur, quique etiam XII caeli signa per singula animae vel corporis membra disponunt, siderumque cursu nativitates hominum et mores praedicare conantur.

De astronomiae ratione.

Astronomiae ratio pluribus modis constat. Definit enim quid sit mundus, quid caelum, quid sphaerae situs et cursus, quid axis caeli et poli, quae sint climata caeli, qui cursus solis et lunae atque astrorum, et cetera.

De mundo et eius nomine.

Mundus est is qui constat ex caelo et terra et mari cunctisque sideribus. Qui ideo mundus est appellatus quia semper in motu est; nulla enim requies eius elementis concessa est.

De forma mundi.

Formatio mundi ita demonstratur. Nam quemadmodum erigitur mundus in septentrionalem plagam, ita declinatur in australem. Caput autem eius et quasi facies orientalis regio est, ultima pars septentrionalis.

De caelo eiusque nomine.

Caelum philosophi rotundum, volubile atque ardens esse dixerunt; vocatumque hoc nomine eo quod tamquam caelatum vas impressa habet signa stellarum. Distinxit enim illud Deus claris luminibus et implevit: sole scilicet et lunae orbe fulgenti, et astrorum micantium splendentibus signis adornavit. Hoc autem Graece uranus dicitur APOTYAPACTA, id est a videndo, eo quod aer perspicuus sit et ad speculandum purior.

De situ sphaerae caelestis.

Sphaera caeli est species quaedam in rotundum formata, cuius centrum terra est, ex omnibus partibus aequaliter conclusa. Nam sphaeram nec principium habere dicunt nec terminum, ideo quod in rotundum quasi circulus unde incipiat vel ubi desinat non facile comprehenditur. Philosophi autem mundi VII caelos, id est planetas, globos consono motu introduxerunt, quorum orbibus connexa memorant omnia, quos sibi innexos et velut insertos versari retro et e contrario ceteris motibus suis ferri arbitrantur.

De motu eiusdem.

Sphaerae motus duobus axibus volvitur, quorum unus est septentrionalis, qui numquam occidit, appellaturque Boreus; alter australis, qui numquam videtur, et Austronotius dicitur. His duobus polis moveri sphaeram caeli dicunt, et cum motu eius sidera in ea fixa ab oriente usque ad occidentem circuire, septentrionibus breviores gyros iuxta cardinem peragentibus.

De cursu eiusdem sphaerae.

Sphaera caeli ab oriente et occidente semel in die et nocte vertitur XXIIII horarum spatiis, quibus sol cursum suum super terras et sub terras sua volubilitate concludit.

De celeritate caeli.

Tanta celeritate caeli sphaera dicitur currere, ut nisi adversus praecipitem eius cursum astra currerent, quae eam remorarentur, mundi ruinam facerent.

De axe caeli.

Axis est septentrionalis linea recta, quae per mediam pilam sphaerae tendit; et dicta axis quod in ea sphaera ut rota volvatur, vel quia ibi plaustrum est.

De caelestibus polis.

Poli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est septentrionalis, qui numquam occidit, appellaturque Boreus; alter australis, qui numquam videtur, et Austronotius dicitur. Et dicti poli quod sint axium cycli ex usu plaustrorum, a poliendo scilicet nominati. Sed polus Boreus semper videtur, Austronotius numquam, quia dextra caeli altiora premunt, austri.

De cardinibus caeli.

Cardines caeli extremae partes sunt axis. Et dicti cardines eo quod per eos vertitur caelum, vel quia sicut cor volvuntur.

De convexis caeli.

Convexa autem caeli extrema eius sunt, a curvitate dicta, ut est illud: "Convexum quotiens claudit nox humida caelum." Convexum enim curvum est, quasi conversum seu inclinatum et in modum circumflexum.

De ianuis caeli.

Ianuae caeli duae sunt, oriens et occasus. Nam una porta sol procedit, alia se recipit.

De gemina facie caeli.

Facies caeli vel caput orientalis regio, ultima septentrionalis. De qua Lucanus: "Sic mundi pars una iacet, quam sole nivales perpetuisque premunt hiemes."

De quattuor partibus caeli.

Climata caeli, id est plagae vel partes, IIII sunt. Ex quibus prima pars orientalis est, unde aliquae stellae oriuntur. Secunda occidentalis, ubi nobis aliquae stellae occidunt. Tertia septentrionalis, ubi sol pervenit in diebus maioribus. Quarta australis, ubi sol pervenit noctibus maioribus. Oriens autem ab exortu solis est nuncupatus. Occidens autem quod diem faciat occidere atque interire; abscondit enim lumen mundo et tenebras superinducit. Septentrio autem a septem stellis axis vocatur, quae in ipso revolutae rotantur. Hic proprie et vertex dicitur, eo quod vertitur. Meridies autem vocatur vel quia ibi sol facit medium diei, quasi medidies, vel quia tunc purius micat aether; merum enim purum dicitur. Sunt et alia VII climata caeli, quasi VII lineae ab oriente usque in occidentem, sub quibus et mores hominum dispares atque animalia specialiter diversa nascuntur, quae vocata sunt a locis quibusdam famosis. Quorum primum est Meroes, secundum Soenes, tertium Catachoras, id est Africa, quartum Rodus, quintum Hellespontus, sextum Mesopontum, septimum Bristhenes.

De hemisphaeriis.

Hemisphaeria dimidia pars sphaerae est. Hemisphaerium supra terras est ea pars caeli quae a nobis tota videtur. Hemisphaerion sub terra est quae videri non potest quamdiu sub terra fuerit.

De quinque circulis caeli.

Zonae caeli quinque sunt, quarum distinctionibus quaedam partes temperie sua incoluntur, quaedam immanitate frigoris aut caloris inhabitabiles existunt. Quae ideo zonae vel circuli appellantur eo quod in circumductione sphaerae existunt. Quorum primus circulus ideo arcticus appellatur, eo quod intra eum arcti signa inclusa perspiciantur. Secundus circulus therinos tropicos dicitur, quia in eo circulo sol aquilonis finibus aestatem facit, et ultra eum circulum non transit, sed statim revertitur, et inde tropicus appellatur. Tertius circulus isemerinus, qui latine aequinoctialis appellatur, eo quod sol cum ad eum orbem pervenerit, aequinoctium facit. Isemerin autem latine dies dicitur atque nox. Quo circulo dimidia sphaerae pars constituta perspicitur. Quartus circulus antarcticus vocatur, eo quod contrarius sit circulo quem arcticon nominamus. Quintus circulus chimerinos tropicos, qui a latinis hiemalis sive brumalis appellatur, ideo quod sol cum ad eum circulum pervenerit, hiemem his qui ad aquilonem sunt facit, et aestatem his qui in austri partibus commorantur.

De zodiaco circulo.

Zodiacus autem circulus est qui ex linearum quinquangulis ex una linea constat.

De candido circulo.

Lacteus circulus est via quae in sphaera videtur, a candore dicta, quia alba est. Quam aliqui dicunt viam esse qua circumeat sol, et ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De magnitudine solis.

Magnitudo solis fortior est terra; unde et eodem momento cum oritur, et oriens simul et occidens aequaliter apparet. Quod etiam quamquam cubitalis nobis videtur, considerare oportet quantum sol distat a terris, quae longitudo facit ut parvus videatur a nobis.

De magnitudine lunae.

Magnitudo quoque lunae minor fertur esse quam solis. Nam dum sol superior sit a luna, et tamen a nobis maior quam luna videtur, iam si prope nos accessisset, multo maior quam luna conspiceretur. Sicut autem sol fortior est terra, ita terra fortior luna per aliquam quantitatem.

De natura solis.

Sol dum igneus sit, prae nimio motu conversionis suae amplius incalescit. Cuius ignem dicunt philosophi aqua nutriri, et e contrario elemento virtutem luminis et caloris accipere. Unde videmus eum saepius madidum atque rorantem.

De cursu solis.

Solem per se ipsum moveri, non cum mundo verti dicunt. Nam si fixus caelo maneret, omnes dies et noctes aequales existerent. Sed quoniam alio loco cras occasurum, alio occidisse hesterno videmus, apparet eum per se ipsum moveri, non cum mundo verti. Spatiis enim aequalibus orbes annuos conficit per temporum mutationes. Oriens diem facit, occidens noctem inducit. Nam vadens longius ad meridiem hiemem facit, ut hibernis humoribus et

ipsi non fuerunt caelesti sapientiae dediti, iniuratis tamen testimonio errores eorum merito pulerit. Ordo autem iste VII saecularium disciplinarum ideo a philosophis usque ad astra perductus est, scilicet ut animos saeculari sapientia implicatos a terrenis rebus abduceret, et in superna contemplatione collocaret. Explicit liber III.

207.

INCIPIT LIB. IIII DE MEDICINA ARTE

MEDICINA EST quae corporis vel tuetur vel restaurat salutem: cuius materia versatur in morbis et vulneribus. Ad hanc itaque pertinent non ea tantum quae ars eorum exhibet qui proprie medici nuncupantur, sed etiam cibus et potus, tegmen et tegumen. Defensio denique omnis atque munitio qua corpus nostrum adversus externos ictus casusque servatur.

De nomine eius.

Nomen autem medicinae a modo, id est temperamento, inpositum existimatur, ut non satis sed paulatim adhibeatur. Nam in multis contristatur natura, mediocritate autem gaudet. Unde et qui pigmenta et antidota satis vel assidue biberint vexantur. Inmoderatio enim omnis non salutem sed periculum affert.

De inventoribus eius.

Medicinae autem artis auctor ac repertor apud Graecos perhibetur Apollo. Hanc filius eius Esculapius laude vel opere ampliavit. Sed postquam fulminis ictu Esculapius interiit, interdicta fertur medendi cura, et ars simul cum auctore defecit, latuitque per annos pene quingentos, usque ad tempus Artaxerxis regis Persarum. Tunc eam revocavit in lucem Hippocrates Asclepio patre genitus in insula Coo.

De tribus heresibus medicorum.

Hi itaque tres viri totidem hereses invenerunt. Prima methodica inventa est ab Apolline quae remedia sectatur et carmina. Secunda empirica, id est experientissima, inventa est ab Esculapio quae non indiciorum signis sed solis constat experimentis. Tertia logica, id est rationalis, inventa ab Hippocrate. Iste enim discussis aetatum, regionum vel aegritudinum qualitatibus, artis curam rationabiliter perscrutatus est. Empirici enim experientiam solam sectantur; logici experientiae rationem adiungunt; methodici nec elementorum rationem observant, nec tempora, nec aetates, nec causas, sed solas morborum substantias.

De IIII humoribus corporis.

Sanitas est integritas corporis et temperantia naturae ex calido et humido, quod est sanguis. Unde et sanitas dicta est, quasi sanguinis status. Morbi generali vocabulo omnes passiones corporis continentur; quod inde veteres morbum nominaverunt, ut ipsa appellatione mortis vim quae ex eo nascitur demonstrarent. Inter sanitatem autem et morbum media est curatio, quae nisi morbo congruat, non perducit ad sanitatem.

Morbi omnes ex IIII nascuntur humoribus, id est ex sanguine et felle, melancolia et

e cursum naturae creverint, egritudines faciunt. Sicut autem quattuor sunt elementa, sic et quattuor humores, et unusquisque humor suum elementum imitatur: sanguis aerem, cola ignem, melancolia terram, flegma aquam. Et sunt quattuor humores, sicut quattuor elementa, quae conservant corpora nostra. Sanguis ex Graeca ethimologia vocabulum sumpsit, quod vegetetur et sustentetur et vivat. Coleram Graeci vocaverunt, quod unius diei spatio terminetur; unde et cola, id est fellicula nominata, hoc est fellis effusio. Graeci enim fel colen dicunt. Melancolia dicta eo quod sit ex nigri sanguinis faece admixta habundantia fellis. Graeci enim melan nigrum vocant, fel autem colen appellant. Sanguis Latine vocatus, eo quod suavis sit; unde et homines quibus dominatur sanguis dulces et blandi sunt. Flegma autem dixerunt quod sit frigida. Graeci enim rigorem flegmonen appellant. Ex sanguine autem et felle acutae passiones nascuntur, quas Graeci oxea vocant. Ex flegmate vero et melancolia veteres causae procedunt, quas Graeci cronia dicunt.

De acutis morbis.

Oxea est acutus morbus, qui aut cito transit, aut celerius interficit, ut pleuresis, frenesis. Oxi enim acutum apud Graecos et velocem significat. Quaedam autem passiones ex propriis causis nomina acceperunt. Febris a fervore dicta est; est enim habundantia caloris. Frenesis appellata sive ab impedimento mentis; Graeci enim mentem frenas vocant; sive quod dentibus infrendant. Nam frendere est dentes concutere. Est enim perturbatio cum exagitatione et dementia ex colerica vi effecta. Cardia vocabulum a corde sumpsit, dum ex aliquo timore aut dolore afficitur. Cor enim Graeci cardian vocant. Est enim cordis passio cum formidabili metu. Letargia a somno vocata est; est enim oppressio cerebri cum oblivione et somno iugi, veluti stertentis. Sinanchis a continentia spiritus et praefocatione dicta. Graeci enim sinanchis continere dicunt. Qui hoc vitio laborat, dolore faucium praefocantur. Fleumon est fervor stomachi cum extensione atque dolore. Fleumon enim est inquieta cum rubore et dolore et tensione et duritia et vastitate. Nam cum apostema fiet, inquietudo et febris consequitur. Unde et dicitur fleumon apostema, id est inflammans. Fit enim sanguine, et inde nomen accepit. Pleuresis est dolor lateris acutus cum febre et sputo sanguinolento. Latus enim Graece pleura dicitur; unde et pleuretica passio nomen accepit. Peripleumonia est pulmonis vitium cum dolore vehementi et suspirio. Graeci enim pulmonem pleumon vocant; unde et egritudo dicta est. Apoplexia est subita effusio sanguinis, qua suffocati intereunt. Dicta autem apoplexia, quod ex letali percussione repentinus casus fiat. Graeci enim percussionem apoplexin vocant. Spasmus Latino sermone subita partium aut nervorum contractio cum dolore vehementi. Quam passionem a corde nominatam dixerunt, quia in nobis principatum vigoris habet. Fit autem duobus modis, aut ex repletione aut ex inanitione. Tetanus maior est contractio nervorum a cervice ad dorsum. Telum lateris dolor est, dictum autem ita a medicis, quod dolore corpus transverberet quasi gladius. Yleos dolor intestinorum. Unde et iliaca dicta sunt. Graece enim yleos ab involvendo dicitur, quod se intestina per dolorem involvant. Hi et torminosi dicuntur a vitio intestinorum tortuoso. Ydrofobia, id est aquae metus. Graeci enim ydro aquam, fobos timorem dicunt. Unde et Latini hunc morbum ab aquae metu lymphaticum vocant. Fit autem ex canis rabidi morsu, aut ex aeriis spiritibus in terra proiecta, quae si homo vel bestia contigerit, aut dementia replentur, aut in rabiem vertuntur. Carbunculus dictus quod in ortu suo rubens sit ut ignis; postea niger ut carbo extinctus. Pestilentia est contagium, quod dum unum apprehenderit, celeriter ad plures transit. Gignitur autem ex corrupto aere, et in visceribus penetrando innititur. Hoc etsi plerumque per aerias potestates fiat, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei omnino non fit. Dicta autem pestilentia quasi pastulentia, quod veluti incendium depascat, ut toto descendit corpore pestis. Eadem et contagium a contingendo, quia quemcumque tetigerit polluit. Ipsa et inguina ab inguinum percussione. Eadem et lues a labe et luctu vocata, quae in tantum acuta est, ut non habeat spatium temporis quo aut vita speretur aut mors, sed repentinus languor simul cum morte venit.

De cronicis morbis.

Cronia est prolixus morbus, qui multis temporibus remoratur, ut podagra, tisis. Cronon enim apud Graecos tempus dicitur. Cefalea ex causa vocabulum habet. Capitis enim passio est; Graeci enim caput cefalen vocant. Scothomia ab accidenti nomen sumpsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis. Vertigo autem est quotienscumque vento consurgente caliginem in oculis mittit. Sic et in vertice hominis arteriae et venae ventositatem ex resoluta humectatione gignunt, et in oculis gravitatem faciunt. Unde et vertigo nominata est. Epilepsia vocabulum sumpsit, quod mentem appendens pariter et corpus possideat. Graeci enim appensionem epilepsiam vocant. Fit autem ex melancolico humore quotiens exuberaverit et ad cerebrum conversus fuerit. Haec passio et caduca vocatur, eo quod cadens aeger spasmum patiatur. Hos etiam vulgus lunaticos vocat, quod per lunae cursum comitetur eos insidia demonum. Eadem et larvatio. Ipse est et morbus comitialis. Idem et maior et divinus, quo caduci tenentur. Cui tantum est vis, ut homo valens concidat spumetque. Comitialis autem dicitur apud gentiles, cum comitiorum die cuidam accidisset, comitia dimittebantur. Erat autem apud Romanos comitiorum dies sollemnis in kalendis Ianuarii. Mania ab insania vel furore vocata. Nam Graeci furorem manichen appellabant, sive ab inquietudine quam Graeci maniae vocaverunt, sive a divinatione, quia divinare Graece maninum dicitur. Melancolia dicta est a nigro felle. Graeci enim nigrum melan dicunt, fel autem colen appellant. Epilepsia autem in fantasia fit, melancolia in ratione, mania in memoria. Typi sunt frigidae febres, quas abusive typos appellabant, ab herba quae in aqua nascitur. Latine forma atque status dicitur. Est autem accessionum et recessionum revolutio per statuta temporum intervalla. Reuma Graece, Latine eruptio sive fluor appellatur. Catarrus est fluor reumae iugis ex naribus, quod dum ad fauces venerit, brancos vocatur; dum ad thoracem vel pulmonem, tisis dicitur. Coriza est quotiens infusio capitis in ossa venit narium et provocationem facit cum sternutatione. Unde et coriza nomen accepit. Brancos est praefocatio faucium a frigido humore. Graeci enim guttur brancos dicunt, ea quod fauces sunt, quas nos corrupte brancia dicimus. Raucedo amputatio vocis. Haec et arteriasis vocatur, eo quod vocem raucam et clausam reddat, ab arteriarum iniuria. Suspirium nomen sumpsit, quia inspirationis difficultas est, quam Graeci dissonoia dicunt, id est praefocationem. Peripleumonia a pulmonibus nomen accepit. Est enim pulmonis tumor cum spumarum sanguinearum effusione. Emoptois emissio sanguinis per os; unde et nomen accepit. Ema enim sanguis dicitur. Tisis est ulceratio et tumor in pulmonibus, qui in iuvenibus facilius venire solet. Tisis enim apud Graecos dicta, quod sit consumptio totius corporis. Tussis Graece ab altitudine vocatur, quod a profundo pectoris veniat. Cui contraria est superior uva titillat. Apostoma a collectione nomen accepit. Nam collectiones Graeci apostomata vocant. Empis dicta ab apostomate intrinsecus vel in latere vel in stomacho cum dolore et febribus et tussi et habundantibus sputis et purulentis. Epaticus morbus a iecoris passione nomen accepit. Graeci enim iecur epar vocant. Lienosis a splene nomen sumpsit. Graeci enim splen lien dicunt. Ydropisis nomen sumpsit ab aquoso humore cutis. Nam Graeci ydro aquam vocaverunt. Est enim humor subcutaneus cum inflatione turgenti et anhelitu fetido. Nefresis a renum languore nomen accepit. Renes enim Graeci nefresin dicunt. Paralisis dicta a corporis inpensatione facta ex multa infrigidatione aut in toto corpore, aut in parte. Cacexia nomen sumpsit a corporis iniuria. Cacexia enim malam vexationem Graeci vocaverunt. Fit autem haec passio intemperantia egrotantis vel curatione mala medicaminis, aut post egritudinem tarda resumptio. Atrofia nomen accepit ab imminutione corporis. Nam Graeci nutrimenti cessationem atrofiam dicunt. Est enim tenuitas corporis ex causis latentibus et paulatim convalescentibus. Sarcia enim superfluum carnis incrementum, quo ultra modum corpora saginantur. Graeci enim carnem sarcian vocant. Sciasis vocata a parte corporis quam vexat. Nam ischiabulorum ossa, quae summitas iliorum in acetabulo continet, Graeci scian vocant. Fit autem de flegmate, quotiens descendit in extrema ossa, et efficitur ibi glutinatio. Podagra Graece a retentione pedum dicta nominata, et a ferali dolore. Siquidem omnes iuncturae fuerint, abusive podagra vocantur. Arteticus morbus ab articulorum passione vocabulum sumpsit. Calculus petra est, quae in vesica fit, unde et nomen accepit. Gignitur ex materia flegmatica. Stranguria dicta est, eo quod stringat urinae difficultatem. Satiriasis vero est desiderium veneris cum extensione naturalium locorum, dicta passio a satyris. Diarria iugis ventris fluxus sine vomitu. Dissinteria est divisio continuatis, id est ulceratio intestinorum. Dis enim divisio, intera intestina. Fit autem antecedente fluore, quem Graeci diarriam vocant. Lienteria dicta, quod tamquam cibum per leve intestinum nullis obstantibus faciat prolabi. Colica passio nomen sumpsit ab intestino, quod Graeci colum appellant. Ragadie dictae eo quod rugae sint et recollectae circa orificium. Haec et emorroide a sanguinis fluore dicuntur. Graeci enim sanguinem ema vocant.

De alopicia

Alopicia est capillorum fluor circumscriptis pilis fulvis, aeris glutine. Alopicia hinc vocata nomine a similitudine animalis vulpeculae, quam Graeci alopicam vocant. Parotidae sunt duritiae vel collectiones, quae ex febribus aut ex aliquo alio nascuntur in aurium vicinitate. Unde et parotidae sunt appellatae. Ota enim Graece aures dicuntur. Lentigo est vestigia macularum parvula in rotunditate formata, a specie lenticulae dicta. Erisipila est quam Latini sacrum ignem appellant, id est execrandum, per antifrasin. Siquidem in superficie rubore flammeo cutis rubescit, et toto rubore quasi ab igne invadit loca, ita ut et febris excitetur. Serpedo est rubor cutis cum pustularum extantia. Et nomen sumpsit a serpendo, eo quod serpat per membra. Impetigo est sicca scabies prominens a corpore cum asperitate et rotunditate formae. Hanc vulgus sarnam appellat. Prurigo vocata est a perurendo et ardendo. Nictalmi est passio, quae per diem visum patentibus vitam denegat, et noctis irruentibus tenebris reddit, aut, ut plerique volunt, die reddit, nocte negat. Verrucae aliud est, satiriasis aliud. Verrucae singillatim sunt; satiriasis vero una fortior, et circa ipsam plures innascuntur. Scabies et lepra utraque passio asperitas cutis cum pruritu et squamatione. Scabies asperitas cutis et squamatio est. Hinc denique nomen accepit, quia ita veluti per gaudia adducuntur. Nam scabies quasi squamies. Lepra vero cutis asperitas squamosa lapidi habens similitudinem, unde et nomen sumpsit. Cuius color nunc in nigredine vertitur, nunc in albore, nunc in rubore. In corpore hominis ita lepra dinoscitur, si variatim inter sanas cutis partes colorum diversitas appareat, aut si ita se ubique diffundat, ut omnia unius coloris quasi adultera faciat. Elefantiacus morbus dicitur ex similitudine elefanti, cuius naturalis durata pellis et aspera nomen morbo in hominibus dedit, quia corporis superficiem similem facit elephantorum cuti, sive quia ingens passio est, sicut animal ipsum, ex quo ducit nomen. Ictericus Graeci appellant a cuiusdam animalis nomine, quod sit coloris fellei. Hunc morbum Latini arcuatum dicunt, a similitudine caelestis arcus. Aurigionem vero Varro appellari a colore auri. Regium autem morbum inde aestimant, quod vino bono et regalibus cibis facilius curetur. Cancer a similitudine marini animalis vocatum. Vulnus, ut medici dicunt, nullis medicaminibus sanabile. Aut quod praecidi solet a corpore membrum ubi nascitur, ut aliquantum vivatur, tamen mortem quamlibet tardius affuturam. Ordeolus est parvissima ac purulenta collectio in capillis palpebrarum constituta, in medio lata et ex utraque parte conducta, ordei granum similans; unde et nomen accepit. Furunculus est tumor in acutum surgens, dictus quod fervescat, quasi fervunculus. Unde et Graece antrax dicitur, quod sic urit. Ofedo est quod infantium ora exulcerantur, dicta ex languore oscitantium. Frenusculi ulcera circa rictum oris similia his, quae fiunt iumentis asperitate frenorum. Ulcus putredo quaedam vulneris, quod ferro fit, quasi vulcus, quod dolet quasi ulcus; unde et nomen accepit. Pustula est in superficie corporis tumor, et velut collectio. Papula est parvissima cutis erectio, circumscripta cum rubore sine rumpio(?). Sanies dicta quia ex sanguine nascitur. Excitatur enim calore vulneris, sanguis in saniem vertitur. Nam sanies non fit in quocumque loco, nisi ubi sanguis advenerit, quia omne quod putrescit, nisi calidum et humidum fuerit, quod est sanguis, putrefieri non potest. Sanies autem et tabes sunt differentes: fluere enim saniem vivorum est, tabem mortuorum. Cicatrix est obductio vulneris, naturalem colorem prohibens, sic dicta quod obducat vulnera atque obtegat.

De remediis medicaminum.

Medicinae curatio spernenda non est. Meminimus enim Ysaiam Ezechiae languenti aliquid medicinale mandasse, et Paulus apostolus Timotheo modicum vinum prodesse dixit. Curatio autem morborum tribus generibus constat: farmacia, quam Latini medicamina vocant; cirurgia, quam Latini manuum operationem vocant; dieta, quam Latini regulam nuncupant. Est enim observatio legis et vitae. Sunt autem omnis curationis species tres: primum genus dieteticum, secundum farmaceuticum, tertium cirurgicum. Dieta est observatio legis ac vitae. Farmacia est medicamentorum curatio. Cirurgia ferramentorum incisio; nam ferro inciduntur quae medicamentorum non senserint medicinam. Antiquior autem medicina herbis tantum et sucis erat. Talis enim medendi usus coepit, deinde ferro et ceteris medicaminibus. Omnis autem curatio aut ex contrariis aut ex similibus adhibetur. Ex contrariis, ut frigidum calido vel humidum sicco, sicut in homine superbia sanari non potest, nisi humilitate sanetur. Ex similibus, ut sic ligamentum vel rotundo vulneri rotundum vel oblongo oblongum apponitur. Ligaturam enim ipsam non eandem membris et vulneribus omnibus, sed similibus similia coaptat. Quae et duo ipsa adiutoria morbis significant. Nam antidotum Graece, Latine ex contrario datum dicitur. Contraria enim contrariis medicinae ratione curantur. At contra ex simili, ut pigra, quod interpretatur amara, quia gustu est amara, et ex convenienti enim nomen accepit, quia amaritudo morbi amaritudine solvi solet. Alia autem medicamenta ex propriis causis habent vocabula. Gera enim dicta quasi divina. Artiriaca quod apta sint gutturis meatu, et tumores faucium et arteriarum leniant. Tyriaca est antidotum serpentinum, quo venena pelluntur, ut pestis peste solvatur. Cartarica Graece, Latine purgatoria dicuntur. Catapodia eo quod modicum potae vel glutiantur. Diamoron a suco mori nomen sumpsit, ex quo conficitur; sic diacodion, quia ex codia, id est ex papavere fit; sic diaspermaton, quia ex seminibus conponitur. Electuarium vocatum eo quod molle sorbeatur. Trocisci dicti quia in modum rotulae deformantur. Trocos enim Graece rota dicitur. Collyria Latinum sonant, quod vitia oculorum detergant. Epitima eo quod superponatur aliis adiutoriis praecedentibus. Cataplasma eo quod inductio sola sit. Emplastrum eo quod inducatur. Malagma quod sine igne maceretur et conprehendatur. Clisma Graece, Latine relaxatio dicitur. Pessaria dicta quod intromittantur. Medicinam iumentorum Chiron quidam Graece invenit, inde pingitur dimidia parte homo, dimidia equus. Dictus autem Chiron apo tou chirurgein, quia cirurgus dicitur appellatur. Criticos dies medici vocant, quibus credo quia ex iudicio sic imitatur hoc nomen impositum, quod quasi iudicent hominem, et sententia sua aut puniant aut liberent. Aforismus est sermo brevis integrum sensum propositae rei scribens.

De libris medicinalibus.

Prognostica praevisio egritudinum a pronoscendo vocata. Oportet enim medicum et praeterita cognoscere, et praesentia scire, et futura providere. Dinamedia potestas herbarum, id est vis et possibilitas. Nam in herbarum cura vis ipsa dinamedis dicitur; unde et dinamedia nuncupatur, in quo earum medicinae scribuntur. Botanicum herbarium dicitur, quod ibi herbae notentur.

De instrumentis medicorum.

Enchiridion dictum quod manu astringatur, dum plurima contineat ferramenta. Ciron enim Graece manus vocatur. Flebotomum ab incisione vocatum. Nam incisio Graece tomi dicitur. Similaria angistrum. Spatomele quae a Latinis a similitudine [...] Ventosa vocatur. Denique animata spiritu pigmenti, dehinc perfoso corpori superposita, omne quod intus est vel altius aestuat, sive humorem sive sanguinem, vocet in superficie cutis. Pila a pinsendis seminibus, id est tundendis. Hinc et pigmenta eo quod in pila et pilo agantur, quasi piligmenta. Est enim pila vas concavum, et medicorum aptum usui, in quo ptisanae fieri et pigmenta confici solent. Varro autem refert Pilumnum quendam in Italia fuisse, qui pinsendis praefuit arvis. Unde et Pilumni pistores. Ab hoc igitur pilum et pila inventa, quibus far pinsitur, et ex eius nomine ita appellata. Pilum autem est, unde contunditur quod in pila mittitur. Mortarium quod ibi iam semina in pulvere redacta et mortua conterantur. Coticula est, in qua conducta collyria resolvuntur; est enim levis. Nam aspera frangi potius quam resolvi collyria facit.

De odoribus et unguentis.

Odor vocatus ab aere. Tymiama lingua Graeca vocatur, quod sit odorabile. Nam tymo dicitur flos qui odorem refert. De quo Virgilius: Redolentque tymo fraglantia mella. Incensum dictum, quia igne consumitur dum offertur. Tetidos formulae incensi in longitudine porrectae, quae fiunt ex quattuor pigmentis. Quattuor enim Graece tetra, formula ydos dicitur. Stacten est incensum quod ex expressa manat; dictum a Graecis ΠΑΡΑ ΤΟ ΣΤΥΚΤΑΚΙΝ, id est optimum. Mirobalanum quia fit ex glande odorata, de quo unguentum fit spissatum; balanum appellatur. Oleum est purum, nullique rei admixtum. Unguentum vero est omne, quod ex communi oleo confectum aliarum specierum conmixtione augetur odoris iucunditatem, fumans et longe redolens. Unguenta autem quaedam dicuntur a locis, ut telinum, cuius meminit dicens: Corpusque suavi telino unguimus. Hoc conficiebatur in insula Telo, quae est una de Cycladibus. Sunt et quaedam ab inventorum nomine, ut amaracinum. Nam quidam de regia narrant ex Cycladibus quendam puerum amaracum nomine, copia unguentorum gerentem, casu prolapsum esse, et maiorem ex commixtione odorem creasse. Unde nunc optima unguenta amaracina dicuntur. Sunt autem ex genere florum, ut est alia quae amaracino suo quoque dicitur, ut rosaceum a rosa, quod primum a flore quo pudido et ipse matris odore refert. Ex his quaedam simplicia unguenta.

quae ex una tantum specie existunt. Unde et sui nominis referunt odorem, ut anethinum, quod est sincerum ex oleo et anetho. Conposita sunt, quae admixtis pluribus fiunt. Unde et sui nominis odorem non habent, quia aliis temperantur, aliis quae admiscentur: [illegible] ceronum, calesticum, marciatum.

De initio medicinae.

Quaeritur a quibusdam quare inter ceteras liberales disciplinas medicinae ars non contineatur. Propterea quia illae singulares continent causas, ista vero omnium. Nam et grammaticam medicus scire debet, ut intellegere vel exponere possit quae legit. Similiter et rhetoricam, ut veracibus argumentis valeat definire quae tractat. Necnon et dialecticam propter infirmitatum causas ratione adhibita perscrutandas atque curandas. Sic et arithmeticam propter numerum horarum in accessionibus et periodis dierum. Non aliter et geometriam propter qualitates regionum et locorum situs, in quibus doceat quid quisque observare oporteat. Porro musica incognita illi non erit. Nam multa sunt quae in aegris hominibus per hanc disciplinam facta leguntur, sicut de David legitur, qui ab spiritu inmundo Saulem modulationis arte eripuit. Asclepiades quoque medicus phreneticum quendam per symphoniam pristinae sanitati restituit. Postremo et astronomiam notam habebit, per quam contempletur rationem astrorum et mutationes temporum. Nam sicut aiunt quidam medicorum, cum ipsorum qualitatibus et nostra corpora commutantur. Hinc est quod medicina secunda philosophia dicitur. Utraque enim disciplina totum hominem sibi vindicat. Nam sicut per illam anima, ita per hanc corpus curatur.

philosophia

INCIPIT LIBER V DE AUCTORIBUS LEGUM.

MOYSES GENTIS hebraicae primus omnium divinas leges sacris litteris explicavit. Foroneus rex Graecis primus leges iudiciaque constituit. Mercurius Trismegistus primus leges Aegyptiis tradidit. Solon primus leges Atheniensibus dedit. Ligurgus primus Lacedaemoniis iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo successit in regno, primus leges Romanis edidit. Deinde cum populus seditiosos magistratus ferre non posset, decemviros legibus scribendis creavit, qui leges ex libris Salomonis in Latinum sermonem translatas duodecim tabulis exposuerunt. Fuerunt autem hi: Appius Claudius, Genucius, Veturius, Iulius, Manlius, Sulpicius, Sextius, Curatius, Romilius, Postumius. Hi decemviri legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris primus consul Pompeius instituere voluit, sed non perseveravit obtrectatorum metu. Deinde Caesar coepit id facere, sed ante interfectus est. Paulatim autem antiquae leges vetustate atque incuria exoleverunt. Quarum etsi iam nullus usus est, notitia tamen necessaria videtur. Leges novae a Constantino Caesare coeperunt et reliquis succedentibus, erantque permixtae et inordinatae. Postea Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani et Hermogeniani codicem factum constitutionum a Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem a suo nomine Theodosianum vocavit.

De legibus divinis et humanis.

Omnes autem leges aut divinae sunt aut humanae. Divinae natura, humanae moribus constant; ideoque haec discrepant, quoniam aliae aliis gentibus placent. Fas lex divina est, ius lex humana. Transire per alienum fas est, ius non est.

Quid differunt inter se ius, leges et mores.

Ius generale nomen est, lex autem iuris est species. Ius autem dictum, quia iustum est. Omne autem ius legibus et moribus constat. Lex est constitutio scripta. Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex a legendo vocata, quia scripta est. Mos autem longa consuetudo est de moribus tracta tantundem. Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex; nec differt scriptura an ratione consistat, quando et legem ratio commendat. Porro si ratione lex constat, lex erit omne iam quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, quod disciplinae conveniat, quod saluti proficiat. Vocata autem consuetudo, quia in communi est usu.

Quid sit ius naturale.

Ius naturale, aut civile, aut gentium. Ius naturale est commune omnium nationum, et quod ubique instinctu naturae, non constitutione aliqua habetur; ut viri et feminae coniunctio, liberorum successio et educatio, communis omnium possessio, et omnium una libertas, adquisitio eorum quae caelo, terra marique capiuntur. Item depositae rei vel commendatae pecuniae restitutio, violentiae per vim repulsio. Nam hoc, aut si quid huic simile est, numquam iniustum, sed naturale aequumque habetur.

Quid sit ius civile.

Ius civile est quod quisque populus vel civitas sibi proprium humana divinaque causa constituit.

Quid ius gentium.

Ius gentium est sedium occupatio, aedificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, foedera pacis, indutiae, legatorum non violandorum religio, conubia inter alienigenas prohibita. Et inde ius gentium, quia eo iure omnes fere gentes utuntur.

Quid ius militare.

Ius militare est belli inferendi sollemnitas, foederis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem vel commissio. Item signo dato receptio. Item flagitii militaris disciplina, si locus deseratur. Item stipendiorum modus, dignitatum gradus, praemiorum honor, veluti cum corona vel torques donantur. Item praedae decisio, et pro personarum qualitatibus et laboribus iusta divisio, ac principis portio.

Quid ius publicum.

Ius publicum est in sacris et sacerdotibus et in magistratibus.

Quid sit ius Quiritium.

Ius Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent nisi Quirites, id est Romani; veluti de legitimis hereditatibus, de cretionibus, de tutelis, de usucapionibus; quae iura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum et in eosdem solos constituta. Constat autem ius Quiritium ex legibus et plebiscitis, constitutionibus principum et edictis, sive prudentium responsis.

Quid sit lex.

Lex est constitutio populi, qua maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt.

Quid scita plebium.

208.

Scita sunt quae plebes tantum constituunt. Et vocata scita, quod ea plebs sciat, vel quod sciscitatur et rogatur ut fiat.

Senatusconsultum, quod tantum senatores populis consulendo decernunt. **Quid senatus consultum.**

Constitutio vel edictum, quod rex vel imperator constituit vel edicit. **Quid constitutio et edictum.**

Responsa sunt quae iuris consulti respondere dicuntur consulentibus. **Quid responsa prudentium.** Unde et responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes et arbitri aequitatis, qui institutiones civilis iuris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites et contentiones sopirent.

Quaedam et leges dicuntur ab his qui condiderunt, ut consulares, **De legibus consularibus et tribuniciis.** tribuniciae, Iuliae, Corneliae. Nam et sub Octaviano Caesare suffecti consules Papius et Poppeus legem tulerunt, quae a nominibus eorum appellatur Papia Poppea, continens patrum praemia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque imperatore Falcidius tribunus plebis legem fecit, ne quis plus in extraneos testamento legaret quam ut quarta pars superesset heredibus. Ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est. Aquilius quoque legem condidit, quae hactenus Aquilia nuncupatur.

De lege satyra.

Satyra vero lex est quae de pluribus rebus simul eloquitur, dicta a copia rerum et quasi a saturitate. Unde et satyras scribere est poemata varia condere, ut Horatii, Iuvenalis et Persii.

De legibus Rodiis.

Rodiae leges navalium commerciorum sunt, ab insula Rhodo cognominatae, in qua antiquitus mercatorum usus fuit.

De privilegiis.

Privilegia autem sunt leges privatorum, quasi privatae leges. Nam privilegium inde dictum, quod in privato feratur.

Quid possit lex.

Omnis autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat praemium; aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat; aut punit, ut qui caedem fecerit capite plectatur. Eius enim praemio aut poena vita moderatur humana.

Quare facta est lex.

Factae sunt autem leges ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, et in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas.

Qualis debeat fieri lex.

Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriae, loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.

Pragma graece est quod latine dicitur causa. Unde et pragmatica negotia dicuntur. **De causis.** Et actor causarum et negotiorum pragmaticus nuncupatur.

De testibus.

Testes sunt quibus quisque ante iudicem sine placitis allegat, ne cuiquam sit liberum aut dissimulare aut subtrahere se. Unde et alligati appellantur. Item testes dicti, quod testamento adhiberi solent; sicut signatores, quod testamentum signant.

De instrumentis legalibus.

Voluntas generale nomen omnium legalium instrumentorum, quae quia non vi sed voluntate procedit, ideo tale nomen accepit. Testamentum vocatum, quia nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari potest nec sciri quid in eo scriptum sit, quia clausum et obsignatum est. Et inde dictum testamentum, quia non valet nisi post testatoris monumentum. Unde et apostolus: Testamentum in mortuis confirmatur. Testamentum sane in scripturis sacris non hoc solum dicitur quod non valet nisi testatoribus mortuis, sed omne pactum et placitum testamentum vocabant. Nam et Laban et Iacob testamentum fecerunt, quod utique et inter vivos valeret. Et in psalmis legitur: Adversus te testamentum disposuerunt, hoc est pactum. Et innumerabilia talia. Tabulae testamentorum appellatae sunt, quia ante cartae et membranarum usum in dolatis tabulis non solum testamenta sed etiam epistolarum alloquia scribebant. Unde et portitores earum tabellarii vocantur. Testamentum iuris civilis est quodque testium subscriptione firmatum. Testamentum iuris praetorii est septem testium signis signatum. Sed illud a prioribus civibus fit, in civile; istud a praetoribus, in iuris praetorii. Testamentum autem signare notare est, id est ut notum sit quod scriptum est. Olografum testamentum est manu auctoris totum conscriptum atque subscriptum, unde et nomen accepit. Graeci enim olon totum, grafon litteram dicunt. Irritum testamentum est si is qui testatus est capite deminutus est, aut si non rite factum sit. Inofficiosum testamentum est quod frustra liberis exheredatis sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactum est. Ruptum testamentum vocatur cum nascitur postumo, neque exheredato notato, neque herede instituto dirumpitur. Suppressum testamentum est quod in fraudem heredum vel legatariorum seu liberorum non est palam prolatum. Quod si in latere, tamquam si per diversas personas non perferatur, supprimi videtur. Nuncupatio est quam in tabulis cerisque testator recitat dicens: Haec, ut in his tabulis cerisque scripta sunt, ita do, ita lego, itaque vos cives Romani testimonium mihi perhibetote. Et haec dicitur nuncupatio. Nuncupare enim est palam nominare et confirmare. Ius liberorum est coniugum sine liberis invicem pro loco pignerum hereditatis alterna conscriptio. Codicillus, ut veteres aiunt, sine dubio ab auctore dictus, qui hic scripturae genus instituit. Est autem scriptura nulla indigens sollemnitate verborum, sed sola testatoris voluntate qualibet scriptura signata expressa. Cuius beneficio voluntatibus defunctorum constat esse subventum propter legalium verborum difficultatem, aut certe propter necessitatem adhibendorum sollemnium. Ita ut quod scribat titulum eidem scripturae codicillum vocet. Sic autem codicillus fit ut testamentum, ita epistola vice codicillorum. Cretio est certus dierum numerus, in quo instituitur heres aut accipit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum illi est ulterius capiendi hereditatem. Cretio autem appellata est quasi decretio, id est decernere vel constituere; unde post illa heres esto in addidit: cernitoque infra dies. Adeundarum autem hereditatum centesimi statuuntur dies, quibus non est cretio addita. Fideicommissum dictum est quod a defuncto committitur. Nam si fides dicta eo quod fiat quod tam non indirectis verbis, sed precativis exposcitur. Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura, legibus ac moribus comprobata. Et dictum pactum quasi ex pace factum, ab eo quod est pango; unde et pepigisse foederis. Placitum quoque similiter ab eo quod placet. Alii dicunt eo quod volens quis faciat. Placitum vero et nolens compellitur, veluti cum quisque paratus sit in iudicio ad respondendum; quod nemo potest dicere pactum, sed placitum. Mandatum dictum quod olim in commisso negotio alter alteri manum dabat. Ratum vero quasi rationabile et rectum. Unde et qui pollicetur dicit: Ratum esse profiteor. Hic enim firmum atque perpetuum. Irritum autem esse non recte sed ex more. Chirographum, cautio, emptio venditio est rerum commutatio atque contractus ex convenientia veniens. Emptio autem dicta quod a me sit; venditio quasi venundatio, id est a nundinis. Donatio est cuiuslibet rei translatio. Dicta autem donatio quasi doni actione, et dote quasi donate. Praecedente enim in nuptiis donatione dos sequitur. Nam antiquus nuptiarum erat ritus quo se maritus et uxor invicem emebant, ne videretur ancilla uxor, sicut habemus in iure. Inde est quod praecedente donatione viri sequitur dos uxoris. Donatio usufructuaria ideo dicitur, quia donator ex ea usumfructum adhuc retinet, servato cui donatum est iure. Donatio directa ideo nuncupatur, quia et iure et usu statim transit in alterum, nec ulterius aliquid in ea ius donatoris recognoscitur. Condictiones proprie testium sunt, et dictae condictiones a condicendo, quasi condictiones, quia non ibi testis unus iurat, sed duo vel plures. Non enim in unius ore, sed in duorum aut trium testium stat omne verbum. Item condictiones quod inter conveniat sive testium, qui condictores. Stipulatio est promissio vel sponsio; unde et stipulatores promissores vocantur. Dicta autem stipulatio a stipula. Veteres enim, quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum iungentes sponsiones suas agnoscebant.

Sacramentum est pignus sponsionis. Vocatum autem sacramentum, quia violare quod quisque promittit perfidiae est. Hereditas est res quae morte alicuius ad quempiam pervenit, vel legato testamenti **De rebus.** vel possessione retenta. Dicta autem hereditas a rebus additis, sive ab aere, quia qui possidet agrum et censum solvit in aes. Res sunt quae in nostro iure consistunt. Iura autem sunt quae a nobis iuste possidentur, nec aliena sunt. Dicta autem res a recte habendo, iura a iuste possidendo. Hoc enim iure possidetur quod iuste, hoc iuste quod bene. Quod autem male possidetur alienum est. Male autem possidet qui vel suo male utitur, vel alienum praesumit. Possidet autem iniuste qui illicita cupiditate. Quo autem cupiditate tenetur possessus est, non possessor. Bona sunt honestorum vel nobilium, quae proprie bona dicuntur, ut non habent proprie usum, sed ea boni ad res bonas utantur. Peculium proprie est minorum personarum sive servorum. Nam peculium est quod pater vel dominus filium suum vel servum pro suo tractare patitur. Peculium autem a pecudibus dictum, in quibus veterum constabat universa substantia. Bonorum possessio est ius possessionis certo ordine certoque titulo adquisita. Intestata hereditas est quae testamento scripta non est, aut si scripta sit, testamentum tamen neque est editum. Caduca autem dicitur, quia eius heredes ceciderint familiae. Erciscundae divisio hereditatis inter heredes. Erciscunde enim apud veteres divisio nuncupabatur. Communi dividendo est inter eos quibus communis res est, quae actio tunc haec postulantibus his arbitrum dari, cuius arbitrio res dividatur. Finium regendorum actio dicta est, quod per eam regantur fines utrique, ne dissipentur, dum in non angustiore quinque pedum loco constituta sit. Locatio est res ad usum data cum definitione mercedis. Conductio est res in usum accepta cum constituta mercede. Res credita est quae in obligatione ita deducta est ut ex tempore quo contrahebatur certum sit eam deberi. Usura est incrementum fenoris, ab usu aeris crediti nuncupata. Commodatum est quod nostri iuris est, et ad alios temporaliter translatum est cum modo temporis quamdiu apud eum sit. Unde et commodatum dictum est. Precarium est dum prece creditor rogatus permittit debitorem in possessione fundi sibi obligati demorari, et ex eo fructus capere. Et dictum precarium quia prece aditur, quasi precadium, r pro d littera commutata. Mutuum appellatum est, quia id quod a me tibi datur ex meo tuum fit. Depositum est pignus commendatum ad tempus, quasi diu positum. Deponit autem quis cum ex causa aliquo metu furti, incendii, naufragii, apud alium custodiendum disponit. Interest autem in loquendi usu inter pignus et arram. Nam pignus est quod datur propter rem creditam, quod dum redditur statim pignus aufertur. Arra vero est quae primum pro re bonae fidei contractu empta ex parte datur, et postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda. Unde qui habet arram non reddet sicut pignus, sed desiderat plenitudinem. Et dicta arra a re, pro qua traditur. Item inter pignus et fiduciam et hypothecam hoc interest. Pignus enim est quod propter rem creditam obligatur, cuius rei possessionem solam ad tempus consequitur creditor. Ceterum dominium penes debitorem est. Fiducia est cum res aliqua sumendae mutuae pecuniae gratia vel mancipatur vel in iure ceditur. Hypotheca est cum res commendatur sine depositione pignoris, pacto vel cautione sola interveniente. Momentum dictum a temporis brevitate, ut quanto citius quo statim salvo negotio reformetur; nec in ulla mora produci debeat quod repetitur. Sicut nec illud spatium est momenti, cuius tam brevis temporis punctum, ut in aliquam moram nullo modo producatur. Instrumentum est unde aliquid construimus, ut culter, calamus, ascia. Instructum quod per instrumentum efficitur, ut baculus, codex, tabula. Usus quo iure instructa utimur, ut in baculo innitimur, in codice legere, in tabula ludere, sed et ipse fructus agrorum, quia comeduntur, vocantur usus. Hoc est illa terra. Usufructus autem vocatur, quia solo usu habetur eius fructus, manente apud alium iure. Usucapio est adeptio dominii per continuationem iustae possessionis vel biennii aut alicuius temporis. Mancipatio dicta est quia manu res capitur. Unde et oportet eum qui mancipium accipit conprehendere id ipsum quod ei mancipio datur. Cessio est propriae rei concessio, sicut est illud: cedo iure propinquitatis. Cedere enim dicimus qui concedit, id est quod propria sunt. Nam aliena restituimus, non cedimus. Nam cedere dicitur proprie qui sine veritate alteri consentit, ut Cicero: Cessi igitur amplissimi viri auctoritate vel potius parui. Interdictum est quod a iudice non in perpetuum, sed pro reformando momento ad tempus interim dicitur, salva propositione causae. P[illegible] vocatum eo quod prius illud damnum, ut per eius iure rem quam appetimus possidere debeamus. Commercium dicitur a mercibus, quo nomine res venales appellantur. Unde et mercatus dicitur conventus hominum qui res emere vel vendere solent. Integri restitutio est causae vel rei

reparatio. Causa redintegrate rei qui potestatis expletum est. Restitutio [illegible] potestatis ablata atque extorta est.

De criminibus in lege conscriptis.

Crimen a carendo nomen accepit [illegible] furtum, falsitas et cetera quae non ad mortem sed ad infamiam. Facinus a faciendo malum, quod noceat alteri. Flagitium a flagitando corruptela libidinis. Haec sunt duo genera omnium peccatorum. Vis est virtus potestatis [illegible] Vis privata est si quis ante iudicium armatis hominibus quemquam a suo [illegible] Vis publica est si quis [illegible] appellationem [illegible] Dolus est mentis calliditas ab eo quod deludat. Aliud enim agit, aliud simulat. Pedius autem existimat dici dolum [illegible] Calumnia est iurgium alienae litis, a calvendo, id est decipiendo dicta. Falsitas appellata a fando aliud quam verum est. Iniuria est iniustitia. Hinc est apud comicos [illegible] Seditio est dissensio civium [illegible] Sacrilegium proprie sacrarum rerum furtum. Postea et in idolorum cultu [illegible] Adulterium est inlusio alieni coniugii [illegible] Stuprum [illegible] a corrumpendo dictum [illegible] Homicidium vocabulum compositum est ex homine et caede [illegible] Parricidium [illegible] occiderit. Ceterum parricidium [illegible] occidat [illegible]

[illegible]

De poenis in legibus constitutis.

[illegible]

De chronicis vocabulis.

Chronica graece dicitur quae latine temporum series appellatur, qualem apud graecos Eusebius Caesariensis episcopus edidit, et Hieronymus presbyter in latinam linguam convertit. Chronos enim graece, latine tempus interpretatur.

De momentis et horis.

Tempora autem momentis, horis, diebus, mensibus, annis, lustris, saeculis, aetatibus dividuntur. Momentum est minimum atque angustissimum tempus, a motu siderum dictum. Est enim extremitas horae in brevibus intervallis, cum aliquid sibi cedit atque succedit. Hora graecum est nomen, et tamen in latinum sonat. Hora autem finis temporis est, sicut et ora finis fluviorum et vestimentorum.

De diebus.

Dies est praesentia solis, sive sol supra terras, sicut nox sol sub terris. Ut enim nox sit causa est aut sub terras sol aut sub terris. Dies legitimus viginti quattuor horarum est, usque dum dies et nox spatia sua a oriente usque ad alium orientem solis caeli volubilitate concludat. Abusive autem dies unus est spatium ab oriente sole usque ad occidentem. Sunt autem dies spatia duo [illegible] et est dies quidem horarum viginti quattuor, spatium autem horarum duodecim. Vocatur autem dies a parte meliore. Unde et in usu est [illegible] dies [illegible] divina scriptura est: Factum est vespere et mane dies unus. Nam [illegible] ad mane unum diem appellat. Sicut [illegible] vespera [illegible] lux [illegible] sed post lapsus in tenebras deinceps rediret ad lucem. Dies secundum [illegible] inchoat ab occasu solis, Persae ab ortu solis, Athenienses a sexta hora diei, Romani a media nocte. Unde et [illegible] ostendere [illegible] affla [illegible] Dies [illegible]

[illegible]

De nocte.

[illegible]

De ebdomada.

[illegible]

De mensibus.

[illegible]

a nimio & ymbre. septim̄ e a marcio. & ymbres h̄t. Sic & october. & nouemb̄ atq; decēb̄. ex nimio & ymbrib; acceperunt uocabula. Que nu meru decem ē decēb̄ finit p̄eos. denari nūmus p̄cedunt nūmos claud. Kal̄ nonas & idus p̄pt̄ dies festos romani istituerē. t̄ p̄pt̄ officia magis tratuū. In his ē diebus conueniebat̄ i urbib; Quidā aū kalendas a colen do appellari existimant. ap̄ ueteres eni initia mensiū p̄incipia colebant. sic & ap̄ hebreos. Idus aū plerīq; latinoꝝ ab edendo dictas putant. q̄ hiis dieb̄ ap̄ ueteres epulari erāt. Nonas a nundinis uocatę. Nundinę aū s̄t publicę conuentiones siue mercimonia semel in anno.

De solsticio.

Solsticiū dictū q̄i sol stans. q̄ tūc sole stante crescant dies t̄ noctes. Equi noctiū appellatū. q̄ tūc dies & nox horarū spacio equali cōsistunt. Duo s̄t aū solsticia. unū estiuū viii. kal̄ iuliar̄. de q̄ tempe reuertit sol ad inferiores mēsiū circulos. aliud hyemale viii. kal̄ ianuarii. q̄ tempe sol al tiores mēsiū circulos petit. Vn̄ & hyemalis solsticii dies minimi. sic estiuū maximi inueniūt. Item duo s̄t equinoctia. unū uernale. & aliud autumnale. q̄ greci ysimerinas uocant. Sūt aū h̄ equinoctia die viii. kal̄ aprilis. & viii kal̄ octobr̄. q̄a anni olī in duas p̄tes tm̄ diuidebat̄. h̄ ē i estiuū & hyemale solsticium. & in duo hemisperia.

De temporibus anni.

Tempora anni s̄t iiii. ver. estas. autumnus. hyemps. Dicta aū tempa a com munionis temperamento. q̄ inuicē se humore. siccitate. calore. & frigore tem perent. Hec & curricula dicuntur. q̄a n̄ stant s; currunt. Constat aū p̄fectum mundū ex qualitate eius sol tempora inter nos mēses fuisse diuisa. Quorum tempus ueteres discretione faciunt. ut p̄imo mēse uer nouū dicat̄. s̄c̄do adultū. t̄cio p̄ceps. Sic & estas in suis t̄b; mēsib; noua. adulta. & p̄ceps. Sic autumnus nouus. adultus. & p̄ceps. Item hyemps noua. adulta. & p̄ceps. Vn̄ ē & illud. Extreme sub casu hyemis. Ver aū dictū q̄ uireat. Iam eñ p̄ hyemē uestit̄ tellus herbis. & i florē cuncta rumpunt̄. Estas dicta ab estu. i. calore. & estas q̄si usta. i. exusta & arida. Nā calor aridus ē. Autumnus a tempestate uocat̄. q̄a & folia arborū cadunt. & oīa maturescūt. Hyeme uero hemispherii uertigo significat̄. q̄a tūc breuiore sol uertit̄ circulo. Vn̄ & h̄ tempus bruma dr̄. q̄si βραχύ. i. breuis. t̄ a cibo q̄d maior sit tūc uescendi appetitus. Edacitas n̄. grece bruma appellat̄. Vn̄ & i brumaci dicunt̄ q̄b; fastidiū ē ciborū. Hibnus aū tēp̄ hyeme & uernū ē. q̄si hiemerni. q̄ plerūq; apertā totā hyemē significat. Hec tempa singulis & celi partib; assribuntur. Ver q̄ppe orienti dat̄. q̄a tūc ex terris omnia nascuntur. Estas meridiano. eo q̄ p̄s ea calore flagrantior sit. Hyemps septentrioni eo q̄ frigorib; & p̄ petuo gelu torpeat. Autumnus occiduo p̄pt̄ eo q̄ graues morbos h̄at. Vn̄ & tūc omnia folia arborū defluunt. V̄ aū autumnus habundet morbis fa cit h̄ confiniū frigoris & caloris & repugnantia inter se aerum.

De annis.

Annus ē solis anfractus cū peractis ccc. lx. v. dieb; ad eadē loca siderū redit. Annus aū dict̄ q̄a mēsib; i se recurrentib; uoluit̄. Vn̄ & anulus q̄si annulus. circulus q̄ inserit̄. Virg. Atq; in se sua p̄ uestigia uoluit̄ annus. Sic & ap̄ egyptios indicabat̄ an̄ inuentas litteras. picto dracone caudā suā mordente. q̄a i se recurrit. Alii annū dicunt ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι. i. ab i nnouando. renouat̄ eñ semp. Tria s̄t aū genera annorum. Aut eñ lunaris annus ē. xxx. dierum. aut solsticialis q̄ xii. cōtinet mēses. aut magnus oīb; pla netis i eundē locum recurrentib; q̄ fit p̄ annos solsticiales plurimos. Era sin gulorum annorum ē cōstituta a cesare augusto. q̄n primū censu exagitato roma nū orbē descripsit. Dicta aū era ex eo q̄ omnis orbis es reddere p̄fessus ē rei publicę.

De olympiadibus.

Olympias ap̄ grecos cōstituta ap̄ helydē greciē ciuitatem. helys agentib; agone & quinquennale certamen. iiii. mediis annis uacan tib; & ob h̄ helyon certaminis temp̄ olympiadē uocauerunt. quadriennio i una olympiade supputato. Lustrum ū ē penteterin. i. quinquenniū q̄ v. anno dr̄ cōditū p̄ olympiades a romanis. A duobus cōsulibus. & erat n̄ suetum. Est ē quinquennale temp̄. Ideo ū sic uocat̄ eo q̄ censu p̄ quinquenniū i re publica peracto. urbs roma lustrabat̄. Iubileus interp̄tat̄ remissionis annus. Est ē hebraicē & sermo & numerus q̄ septenis annorum ebdo madib; i. xl. & viiii. annis texit̄. i q̄ clangebant tube. & ad omīs reuertebat̄ antiqua possessio. debita absoluebant̄. & cōfirmabant̄ lib tates. Hūc numeru & in diebus pentecosten & nos celebram̄ post dn̄i resurrectionem remissa culpa & totiꝰ debiti cyrografo euacuato. ab oī nexu libi suscipientes aduenientē i nos gratiā sp̄s sc̄i.

De seculis.

Secula generationib; cōstant. & in̄ secla q̄ se seq̄nt̄. Abeuntib; ē aliis. alia succedunt. Hunc q̄dā quinquagesimū annū dicunt q̄m hebrei iubileū uocant. Ob hāc eñ & ille hebre[illegible] [illegible] suū aure p̄tusa seruitio subiugat̄. seruire iubet̄ in sclm̄. h̄ ē ad annū quinquagesimū. Etas plerūq; dr̄ & p̄ uno anno. ut i annalib; & septē ut hoīs & p̄ centū. & p̄ q̄uis tempe. Vn̄ & etas temp̄ q̄ de multis sclis instruitur. Et dicta etas q̄si euitas. i. similitudo eui. Nā eū ē etas p̄ petua. cui neq; initiū neq; extremū noscit̄. q̄ greci eonas uocant. q̄ aliqn̄ ap̄ eos p̄ sclo. aliqn̄ p̄ eterno ponit̄. Vn̄ & ap̄ latinos ē deriuatū. Etas aute p̄prie duob; modis dr̄. Aut ē hoīs ē sic infantia. iuuentus. & senectus. aut mundi cui prima ē ab adā usq; ad noe. s̄c̄da a noe usq; ad abrahā. t̄cia ab abrahā usq; ad dd̄. iiii. a dd̄ usq; ad transmigrationē iudeorū i babiloniam. quinta dein̄ usq; ad aduentū saluatoris i carne. Sexta q̄ nc̄ agit̄ usq; q̄ mundus iste finiat̄. Quarū decursū p̄ generationes & regna p̄mus ex nr̄is iulius affricanus sub imperatore marco. aurelio. antonio. simplici hystorię stilo edidit. Dehinc eusebius ep̄c cesariensis. atq; sc̄e memorię hieronimus p̄sbr̄ cronicorum canonū multiplicē ediderē hystoria. regnis simul & temporib; ordinata. Dehinc aliiq; alii inter q̄s p̄cipue uictor turonensis ecclesię ep̄c recensitis p̄iorū hystoriis gesta sequentiū etatū usq; ad cōsulatū iustiniani ordis expleuit. Horum nos temporum summā ab exordio mundi usq; ad augu sti eraclii imperatoris t̄ suin tilani regis gothorum. q̄nta potuim̄ breuitate nota uim̄ tempora. adiacente e latere descendente linea temporum. cui indicio sum ma preteriti seculi cognoscat̄.

Prima etas.

Prima etas continet i exordio sui creationem mundi. Primo n̄ die dš i lucis nomine cōdidit angelos. s̄c̄do in firmamenti appellatione celos. t̄cio i discretionis uocabulo speciem aquar̄ & t̄re. quarto luminaria celi. quinto animantia ex aq̄s. sexto animantia ex t̄ra. & hominē q̄m appellauit adam.

De discretione temporum.

Adam anno ccxxx. genuit seth. a quo filii dī. Seth anno cc.v. genuit enos. q̄ p̄mus cepit inuocare nomē dn̄i. Enos anno c. lxxx. genuit cainan. Cainan anno c. lxx. genuit malalehel. Malalehel anno c. lx. v. genuit iared. Iared anno c. lx. ii. genuit enoch q̄ translat̄ ē a dō. Enoch anno c. lx. v. genuit matusala. Matu sala anno c. lx. vii. genuit lamech. Lamech anno c. lxxx. viii. genuit noe. Archa edificat̄. Noe anno dc. factum ē diluuium.

Secunda etas.

Sem anno ii. p̄ diluuium genuit arfaxath. a q̄ chaldei. Arfaxath anno c. xxx. v. genuit sala. a q̄ antiq samaritę t̄ indi fuere. Sala anno c. xxx. genuit heber a q̄ hebrei. Heber anno c. xxx. iiii. genuit faleth. Turris edificat̄. Faleth anno c. xxx. genuit ragau. Dii p̄mū adorantur. p̄ncipiū exortu. Ragau anno c. xxx. ii. genuit seruch. Regnū inchoat̄ scitar̄. Seruch anno c. xxx. genuit nachor. Egyptiorum regnum inicium sumit. Nachor anno c. xx. viiii. genuit thara. Regnum assyriorum & si cyoniorum orit̄. Thara anno lxx. genuit abraham. Zoroastres magicā repperit. Abraham anno c. genuit ysaac ex sara libera. Nam p̄ ysmahel

Tercia etas.

a q̄ ysmahelite. Ysaac anno lx. genuit iacob. Argiuorum regnū inchoat̄. Iacob anno xc. i. genuit ioseph. Foroneus grecie leges dedit. Ioseph annos c. x uixit. Grecia segetes habe cepit. Hebreorum seruitus i egypto anni c. lx. iiii. Athlas astrologiam inuenit. Moyses annos xl. rexit p̄plm̄ i heremo. Hebrei lege & litteras habere ceperunt. Iosue annos xx. vi. Erictonius i grecia q̄drigā iunxerit. Gothoniel annos xl. Cadmus litteras grecis dedit. Aoth annos lxxx. Sibilla delfica s̄. Delbora annos xl. Apollo medicine artē inuenit. & cytharam repperit. Gedeon annos xl. Mercurius lyram repperit & orpheo tradidit. Abimelech an iii. q̄ lxx fratres suos interfecit. Chorus i grecia inuentus ē. Thola an xx iii. Priamus regnauit i troia. Iair an xxii. Carmentis latinas litteras inuenit. Iepte an vi. Hercules flammis se iniecit. Abessan an vii. Alexander helenā rapuit. Abdon an viii. Cuius anno iii. troia capta ē. & eneas i italiam ue nit. Samson an xx. Ascanius albā cōdidit ciuitatē a q̄ albani. Heli sacer dos an xl. Archa testamenti a philistiim capit̄. Samuel & saul an xl. Homerus poeta fuisse putat̄ hoꝝ cōtemporaneus.

Quarta etas.

David regnauit an xl. Gad. Nathan. & Asaph p̄phauerunt. Kartago a didone cōdit̄. Salomon an xl. Iste templū dn̄o i hier̄lm edificauit. Roboam annis xvii. Regnū isr̄l & iuda diuidit̄. Abia an iii. Sub q̄ hebreorum pon tifex maximus abimelech insignis ē habit̄. Asa an xli. Achias. Amos. Hieu. Iohel. & Azarias p̄phauerunt. Iosaphat an xxv. Helyas. Helyse. Abdias & Micheas p̄phauerunt. Ioram an viii. Prophauit helyas & helyse. Ochozias an i. Helyas rapit̄. Athalia an vii. Ionadab sa cerdos filius rechab clarus h̄et̄. & ioiada pontifex fert̄. Ioas an xl. Zac harias p̄pha occidit̄ int̄ templū & altare. helyseus morit̄. Amasias an xx viiii. Kartaginē h̄ tempe q̄dā asserunt cōditā. alii supius. Ozias an lii. Olympias primū a grecis i stituit̄. assyriorum q; regnum i medos transfert̄. Ioatham an xvi. Prophantib; Iohel. Ysaia. & Michea. Remus & romulus nascunt̄. Achaz an xvi. Romulus romā cōdidit. & sennacherib rex assyriorum x. trib; i medos transtulit. Ezechias an xx viiii. Senatus rome fit. Manasses an lv. Romanis p̄fuit Numa pompilius. Sibilla samia claruit. Ammon an xii. Tullus hostilius p̄mus purpura & fascib; usus ē. & p̄mus censum egit. Iosias an xxx. ii. Tales milesius philosophus fisice clarus. Ioachim an xi. Nabuchodonosor iudeā tributariā fecit. Sedechias an xi. Hic rex babilo nie s̄c̄do ueniens cū p̄plo i hier̄lm captiuū duc̄. templū incendit. anno edificatio nis ei cccc. l. iiii. Sapho mulier diuerso poemate claruit. Salon legē atheniensib; dedit. Hebreorum captiuitas anni lxx. Iudith hystoria scribit̄.

Quinta etas.

Darii regnauit an xxx. iiii. Iudeorum captiuitas resoluit̄. Romani pulsis re gib; cōsules h̄re ceperunt. Xerses an xx. Sophocles & euripides tragedi celebrant̄. Artaxerses an xl. Esdras incensā legē renouat. Neemias muros hier̄lm restaurat. Darius q̄ & nothus an xviiii. Hac etate fuit platone & gorgia p̄mū rethore. Artaxerses an xl. Hester hystoria scribit̄. Artaxerses q̄ & ochus an xxvi. Demostenes & aristotiles p̄dicant̄. Plato morit̄. Xerses an iiii. Xenocrates philosophus illustris h̄et̄. Darius an vi. Alexander hierosolimā cepit. atq; templum ingressus dō hostias immolat. Alexander magnus macedo an v. asiā optinuit. Nā vii. ei priores anni i p̄sar regib; suppu tantur. Ptholomeus an xl. Machabeorum libri i choat p̄mus. Philadelphus an xx viii. lxx interpretes agnoscunt̄. Aristarchus astrologus claruit. Euergetes an xx vi. Ihesus librum sapientiae cōposuit. Philopator an xvii. A quo iudei p̄ lon ienti xl. corruerunt armatorum. Epiphanes an xx iiii. Machabeorum s̄c̄di libri hystoria cōponit̄. Romani grecos obtinent. Philometor an xxx. v. Scipio affricā uicit. Terentius comicus ē. Euergetes an xx viiii. Per cōsulem bruti hyspania a romanis obtenta ē. Sother an xvii. Traces romanis subiciunt̄. Alexander an x. Syria romanis subiecta ē. Poeta lucretius nascit̄. Ptholomeus an viii. Rethorica ars rome cepit. Salustius hystoriografus ag noscit̄. Dionisius an xxx. Pompeius iudeā cepit. Cato philosophus agnoscit̄. Virgilius & oratius nascunt̄. Cleopatra an ii. Egyptus romanis subdit̄. Gaius iulius cesar an v. Hic p̄mus monarchiā totius romani imperii optinuit. ex cui nomine sequentes imperatores cesares appellati sunt.

Sexta etas.

Octouian an lvi. Cui anno xl ii. dn̄s n̄r ihc̄ xp̄c i bethleem iude nascit̄. Tyberius an xx iii. Hic anno xviii. regni anno dn̄s crucifigit̄. Gaius caligula an iiii. Matheus euglm̄ i iudea p̄mū scripsit. Claudius an xiiii. Petrus cōtra symonem magū romā pergit. Marcus euglm̄ edidit. Nero an xiiii. Petrus & paulus necant̄. Vespasian an x. Iherosolima a tito subuertit̄. Titus an ii. Hic fa cundus & pius fuit. Domician an xvi. Iohs ap̄ls i pathmos i sula exiliare legat̄. Nerua an i. Iohs ephesū redit. Traian an xviiii. Iohs ap̄ls req̄ escit. Adrian an xxi. Hic hierosolima restaurat. & ex suo nomine elia uoca [illegible] p̄cepit h̄et̄. Antonius pius an xxii. Valentinus & marcion agnoscit̄. Antonius uerus an xviiii. Cathafrigarum heresis orit̄. Commodus an xiii. Theodocion tercius interpres h̄et̄. Helius pertinax an i. Iudeorum historie. Seuerus an xviii. Symachus interpres iiii. h̄et̄. Antonius caracalla an vii. Quinta editio i iericho inuenit̄. Macrinus an i. Huius uita nichil gestum h̄t. Aurelius antonius an iiii. Sabelliana heresis orit̄. Alexander an xiii. Origenes insignis h̄et̄. Maximinus an iii. Iste xp̄ianos inuasit. Gordian an vi. Hic de parthis & p̄sis triumphauit. Philipp an vii. hic p̄mus xp̄ianus imperator fuit. Decius an i. Antonius monachus claruit. Gallus an ii. Nouatus p̄sbr̄ cipriani romę nouacianā heresim cōdidit. Valerian an xv. Ciprianus martirio coronat̄. Claudius an ii. Iste gothos ab illirico expulit. Aurelian an v. Iste xp̄ianos p̄seq̄t̄. Tacitus an i. h̄ uita breuitas nichil dignum hystorię p̄notauit. Probus an vi. Mani cheorum heresis orta ē. Carus an ii. Iste de p̄sis triumphauit. Diocleciān an xx. Iste diuinis libris adustis martiria fecit. Galerius an ii. h̄ breuitas imperii nichil dignum hystorię cōtulit. Constantinus an xxx. Heresis arriana exorta. nicena sinodus cōgregat̄. Constancius an xx iiii. Antropomorfitar̄ heresis orit̄. Antonius monachus morit̄. Iulian an ii. hic ex clerico factus imperator i ydolorum cultum cōuertit̄. Iouinian an i. Iste iterum xp̄ianus effect̄ ē. Valentinian an xiiii. Gothi heretici efficiunt̄. Gratian an vi. Ambrosius mediolanensis ep̄c clarus. Priscillianus heretic agnoscit̄. Valentinian an vii. Hieronimus i bethleem clarus h̄et̄. Theodosius an iii. Iohs heremita clarus. Archadius an xiii. Iohs crisostom & theophilus alexandrinus floruerunt. Honorius an xv. Au gustinus ep̄c clarus. & cyrillus alexandrinus. Theodosius an xxvii. Nestorius heresiarches exortus. Marcian an vi. Calcedonensis synodus h̄et̄ cōtra euticen. Leo maior an xvi. Egyptus errore dioscori languet. Ace falorum heresis orit̄. Zenon an xvii. Corpus barnabe & euglm̄ mathei repertum ē. Anastasius an xx vii. Fulgentius ep̄c p̄dicat̄. Iustinus an viii. Ace phalorum heresis abdicat̄. Iustinian an xxx viii. Vilisarius patricius affricam missus wandalorum gentem delevit. Iustinus an xi. Armenii fidem xp̄i suscipi unt. Longobardi italiā capiunt. Tyberius an vii. Gothi bifarie diuisi mutua cede uastant̄. Mauricius an xxi. Gothi catholici efficiunt̄. Grego rius eligit̄ ad pontificatum. Foca an viii. Romani a p̄sis debellati plurimas p̄uincias & hierosolimā amiserunt. Eraclius dehinc q̄ntum agit annum imperii. Sisibodus gothorum p̄nceps ab hyspania plurimas romanę militię urbes sibi bel lando subiecit. & iudeos sui subditos ad xp̄i fidē cōuertit. Fiunt aū ab exordio mundi usq; in p̄sentem eram. h̄ ē in annum quintum imperatoris eraclii & iiii annum Sisibodi p̄ncipis gentis gothorum anni v dccc xii. Post impletionem h̄ temporis Supersunt anni lx. feliciter. atque [illegible] usq; ad xv. annum regis reg; clo doarii ac nepotis ipsius q̄ ipse cū ingenio certauit cōtra danos [illegible]. Est q; a dor mitione sc̄i sulpicii xxvi. i cidunt iii. mc̄arii c. viii. cū bissexto [illegible] ubi notā cōsulū & magnam hanc esse monstrat. Hoc ideo dictum ē ut facili deinceps redargui ac sua summa annorum cognoscat̄. Addatis q; his lx. annis summa a mundi initio anni v. dccc lxx. ii. De septimo miliario s residua anni c. xx. vii.

Seculi tempus humanae investigationi incertum est. **De tempore seculi.**

Omnem enim de hac re quaestionem dominus noster Iesus abstulit dicens: Non est vestrum nosse tempora vel momenta quae pater posuit in sua potestate. Et alibi: De die illa et hora nemo scit, neque angeli caelorum, nisi solus pater. Unusquisque ergo de suo cogitet transitu, sicut scriptum est: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua et in aeternum non peccabis. Quando enim unusquisque de saeculo migrat, tunc illi consummatio saeculi est. **De quadrifaria ratione operationis divinae.**

Operatio divina quae saecula creavit et gubernat quadrifaria ratione distinguitur. Primo quod in verbo Dei dispositione non facta sed aeterna sunt, quae nos apostolo teste ante tempora saecularia praedestinavit in regnum. Secundo quod in materia informi pariter elementa mundi facta sunt, ubi qui vivit in aeternum creavit omnia simul. Tertio quia eandem materiam secundum causas simul creatas non iam simul sed distinctione sex primorum dierum in caelestem terrestremque creaturam formavit. Quarto quod ex eisdem creaturae seminibus et primordialibus causis totius saeculi tempus naturali propagatione decurrit, in quo pater usque nunc operatur et filius. **De creatione rerum per VII dies.**

Ipso quidem principio conditionis facta sunt caelum et terra, angeli, aer, aqua de nichilo. Die vero primo lux facta est et ipsa de nichilo. Secundo firmamentum in medio aquarum. Tertio species maris et terrae et arbores quae radicibus terrae inhaerent. Quarto luminaria caeli de lumine primo die facto. Quinto natatilia et volatilia de aquis. Sexto reliqua animalia de terra, et homo carne quidem de terra, anima vero de nichilo creata. Quem in paradiso quem dominus a principio plantaverat constituit. Septimo dominus requievit non a creaturae gubernatione, cum in ipso vivamus et moveamur et simus, sed a novae substantiae creatione. **Explicit liber quintus.**

INCIPIT LIB. VI. DE NOVO ET VETERI TEST.

VETUS TESTAMENTUM

ideo dicitur quia veniente novo cessavit. De quo apostolus meminit dicens: Vetera transierunt, et ecce omnia facta sunt nova. Testamentum autem novum ideo nuncupatur quia innovat. Non enim illud discunt nisi homines renovati ex vetustate per gratiam, et pertinentes iam ad testamentum novum, quod est regnum caelorum. Hebraei autem vetus testamentum Esdra auctore iuxta numerum litterarum suarum in xxii libris accipiunt, dividentes eos in tres ordines: legis scilicet, prophetarum et agiograforum. Primus ordo legis in v libris accipitur, quorum primus est Bresith, quod est Genesis. Secundus Ellesmoth, quod est Exodus. Tertius Vaiecra, quod est Leviticus. Quartus Vagedaber, quod est Numerus. Quintus Elleaddabarim, quod est Deuteronomium. Hi sunt v libri Moysi, quos Hebraei Thorath, Latini legem appellant. Proprie autem lex appellatur quae per Moysen data est. Secundus ordo est prophetarum, in quo continentur libri octo, quorum primus Iosue Bennun, qui Latine Iesu Nave dicitur. Secundus Sobthim, quod est Iudicum. Tertius Samuel, quod est Regum primus. Quartus Malachim, quod est Regum secundus. Quintus Ysaias. Sextus Hieremias. Septimus Ezechiel. Octavus Thareasra, qui dicitur xii prophetarum, qui libri quia pro brevitate sibi iuncti sunt, pro uno accipiuntur. Tertius est ordo agiograforum, id est sancta scribentium, in quo sunt libri viii [novem], quorum primus est Iob, secundus Psalterium, tertius Masloth, quod est Proverbia Salomonis, quartus Coheleth, quod est Ecclesiastes, quintus Sirasirim, quod est Canticum canticorum, sextus Daniel, septimus Dabreiamin, quod est Verba dierum, hoc est Paralipomenon, quod et Cristonicon vel Cronicon, octavus Esdras, nonus Hester. Qui simul omnes quinque, octo et novem fiunt xxii, sicut superius comprehensi sunt. Quidam autem Ruth et Cinoth, quod Latine dicitur Lamentatio Hieremiae, agiografis adiciunt, et xxiiii volumina veteris testamenti faciunt, iuxta xxiiii seniores qui ante conspectum Dei assistunt. Quartus est apud nos veteris testamenti ordo librorum qui in canone Hebraico non sunt. Quorum primus Sapientiae liber est, secundus Ecclesiasticus, tertius Tobias, quartus Iudith, quintus et sextus Machabeorum; quos licet Hebraei inter apocrifa separent, ecclesia tamen Christi inter divinos libros et honorat et praedicat. In novo autem testamento duo sunt ordines. Primus evangelicus, in quo sunt Matheus, Marcus, Lucas et Iohannes. Secundus apostolicus, in quo sunt Paulus in xiiii epistolis, Petrus in duabus, Iohannes in tribus, Iacobus et Iudas in singulis, Actus apostolorum et Apocalipsis. Summa autem utriusque testamenti trifarie distinguitur, id est in hystoria, in moribus, in allegoria. Rursus ista multifarie dividuntur, id est quid a Deo, quid ab angelis vel hominibus gestum dictumve sit, quid a prophetis nuntiatum de Christo et corpore eius, quid de diabolo et membris ipsius, quid de veteri et novo populo, quid de praesenti saeculo et futuro regno atque iudicio.

Veteris testamenti secundum Hebraeorum traditionem hi perhibentur auctores. Primus Moyses divinae historiae cosmografiam in quinque voluminibus edidit, quod pentateucum nominatur. Pentateucum autem a quinque voluminibus dictum. Penta enim Graece quinque, teucon volumen vocatur. Genesis liber appellatus eo quod exordium mundi et generatio saeculi in eo contineatur. Exodus vero exitum ab Aegypto vel egressum filiorum Israel digerit, et ex ea causa nomen accepit. Leviticus appellatus eo quod Levitarum ministeria et diversitatem victimarum exequatur, totusque in eo ordo Leviticus annotatur. Numerorum liber vocatus eo quod in eo egressae de Aegypto tribus dinumerantur, et xlii mansionum per eremum in eo descriptio continetur. Deuteronomium Graeco sermone appellatum, quod Latine interpretatur secunda lex, id est repetitio et evangelicae legis praefiguratio, quae sic ea habet quae priora sunt, ut tamen nova sint omnia quae in eo replicantur. Iosue liber nomen accepit a Iesu filio Nave, cuius historiam continet. Scriptorem vero eius eundem Iosue Hebraei asseverant, in cuius textu post transitum Iordanis regna hostium subvertuntur, terra populo dividitur, et per singulas urbes, viculos, montes atque confinia ecclesiae caelestisque Hierusalem spiritalia regna praefigurantur. Iudicum nominatur a principibus populi qui praefuerunt in Israel post Moysen et Iosue, antequam David et ceteri reges existerent. Hunc librum et Ruth edidisse creditur Samuel. Liber Samuel eiusdem Samuelis nativitatem et sacerdotium et gesta describit, ideoque et ab eo nomen accepit. Sequitur hic liber Saul et David hystoriam continet; utrique enim ad Samuelem referuntur, quia ipse unxit Saul in regnum, ipse David in regem futurum. Cuius libri primam partem conscripsit idem Samuel, sequentia autem eius usque ad calcem scripsit David. Malachim liber proinde appellatur eo quod reges Iudae et Israhelitice gentis gestaque eorum per ordinem digerat temporum. Malachim enim Hebraice, Latine regum interpretatur. Hunc librum Hieremias primum in unum volumen coegit. Nam antea sparsus erat per singulorum regum hystorias. Paralipomenon Graece dicitur, quod nos praetermissorum vel reliquorum dicere possumus, quia ea quae in lege vel libris regum vel omissa vel non plene relata sunt, in isto summatim ac breviter explicantur. Librum Iob quidam Moysen scripsisse arbitrantur, alii unum ex prophetis. Nonnulli vero eundem Iob post plagam suae passionis scriptorem fuisse existimant, arbitrantes ut qui certamina spiritalis pugnae sustinuit, ipse narraret quas victorias expedivit. Principia autem et fines libri Iob apud Hebraeos prosa oratione contexta sunt. Media autem ipsius ab eo loco quo ait: Pereat dies in qua natus sum, usque ad eum locum: Idcirco ego me reprehendo et ago penitentiam, omnia heroico metro discurrunt. Liber psalmorum Graece psalterium, Hebraice nabla, Latine organum dicitur. Vocatur autem psalmorum liber quod uno propheta canente ad psalterium chorus consonando responderet. Titulus autem in psalmis Hebraice ita est: SEPHER THALIM, quod interpretatur volumen hymnorum. Auctores autem psalmorum sunt qui in titulis praenotantur, id est Moyses scilicet, David et Salomon, Asaph, Eman, Ethan, Idithun et filii Chore, id est Asir, Elchana, Abiasab et reliqui quos Esdras uno volumine comprehendit. Omnes autem psalmi apud Hebraeos metrico sermone constant esse compositi. Nam in morem Romani Flacci et Graeci Pindari nunc alii iambo currunt, nunc alcaico personant, nunc saphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. Salomon filius David rex Israel iuxta numerum vocabulorum suorum tria volumina edidit, quorum primum est Hebraice Masloth, quod Graeci Parabolas, Latini Proverbia nominant, eo quod in ipso sub comparativa similitudine figuras verborum et ymagines veritatis ostendit; ipsam autem veritatem ad intellegendum legentibus reservavit. Secundum librum Coheleth vocavit, qui Graece Ecclesiastes, Latine Contionator dicitur, eo quod sermo eius non specialiter ad unum sicut in Proverbiis, sed ad universos generaliter dirigatur, docens omnia quae in mundo cernimus caduca esse et brevia, et ob hoc minime appetenda. Tertium librum Sirasirim praenotavit, qui in Latina lingua vertitur Cantica canticorum, ubi per epithalamium carmen coniunctionem Christi et ecclesiae mystice canit. Dictum autem Canticum canticorum eo quod omnibus canticis praeferatur quae in scripturis sacris habentur, sicut quaedam in lege dicuntur sancta sanctorum, quibus maiora fuerunt sancta sanctorum. Horum autem trium librorum carmina exametris et pentametris versibus apud suos composita perhibentur, ut Iosephus et Hieronimus scribunt. Ysaias evangelista potius quam propheta edidit librum suum, cuius omnis textus eloquentiae prosa incedit. Canticum vero exametro et pentametro versu discurrit. Hieremias similiter edidit librum suum cum threnis eius, quos nos lamenta vocamus, eo quod in tristioribus rebus funeribusque adhibeantur. In quibus quadruplex diverso metro composuit alfabetum. Quorum duo prima quasi saphico metro scripta sunt, quia tres versiculos qui sibi connexi et ab una tantum littera incipiunt, heroicum comma concludunt. Tertium vero alfabetum trimetro scriptum est, et a ternis litteris idem versus terni incipiunt. Quartum alfabetum simile est primo et secundo. Ezechiel et Daniel a viris quibusque sapientibus scripti esse perhibentur. Quorum Ezechiel principia et fines multis habet obscuritatibus involuta. Daniel vero claro sermone regna orbis pronuntiat, et tempus adventus Christi manifestissima praedicatione annotat. Hi sunt iiii prophetae qui maiores vocantur, quia prolixa volumina condiderunt. Libri autem xii prophetarum auctorum suorum nominibus praenotantur. Qui ideo minores dicuntur quia sermones eorum breves sunt. Unde et connexi sibi invicem in uno volumine continentur. Quorum nomina sunt: Osee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias et Malachias. Esdrae liber auctoris sui titulo praenotatur, in cuius textu Esdrae Neemiaeque sermones pariter continentur. Nec quemquam moveat quod unus Esdrae dicitur liber, quia secundus et tertius et quartus non habentur apud Hebraeos, sed inter apocrifa deputantur. Hester librum Esdras creditur conscripsisse, in quo eadem regina sub figura ecclesiae Dei populum a servitute et morte eruisse scribitur, atque interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, diei celebritas in posteros mittitur. Liber Sapientiae apud Hebraeos nusquam est. Unde et ipse titulus Graecam magis eloquentiam redolet. Hunc Iudaei Philonis esse affirmant, qui proinde Sapientiae nominatur, quia in eo Christi adventus, qui est sapientia patris, et passio eius evidenter exprimitur. Librum autem Ecclesiasticum certissime Iesus filius Sirach Hierosolimita, nepos Iesu sacerdotis magni, composuit, cuius meminit et Zacharias. Qui liber apud Latinos propter eloquii similitudinem Salomonis titulo praenotatur. Dictus autem Ecclesiasticus eo quod de totius ecclesiae disciplina et religione conversationis magna cura et ratione sit editus. Hic et apud Hebraeos reperitur, sed inter apocrifa habetur. Iudith vero et Tobi sive Machabeorum libri quibus auctoribus scripti sint minime constat. Hi autem vocabula ex eorum nominibus sumpserunt quorum gesta scribunt. Quattuor libros evangeliorum iiii evangelistae conscripsere singulariter. Primus Matheus conscripsit evangelium litteris Hebraeis et sermonibus in Iudaea, initians evangelizandi ab humana Christi nativitate dicens: Liber generationis Iesu Christi filii David, filii Abraham, significans descendisse corporaliter ex semine patriarcharum Christum, sicut promissum erat in prophetis per spiritum sanctum. Secundus Marcus plenus spiritu sancto scripsit evangelium Christi, dicto Petri, in Italia, secutus Petrum ut discipulus. Initium autem a spiritu prophetali fecit dicens: Vox clamantis in deserto: Parate viam domini, et cetera, ut ostenderet Christum post assumptionem carnis evangelium praedicasse in mundo. Ipse est enim Christus et propheta, dicente eo, sicut scriptum est. Tertius Lucas inter omnes evangelistas Graeci sermonis eruditissimus, quippe ut medicus in Graecia evangelium scripsit Theophilo episcopo, inchoans a sacerdotali spiritu dicens: Fuit in diebus Herodis regis Iudaeae sacerdos Zacharias, ut manifestaret Christum post nativitatem carnis et praedicationem evangelii hostiam fuisse effectam pro salute mundi. Ipse est enim sacerdos de quo dicitur in psalmis: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Veniente enim Christo sacerdotium Iudaeorum cessavit, lex et prophetia cessavit. Quartus Iohannes scripsit evangelium ultimus in Asia, initium a verbo, ut ostenderet eundem salvatorem qui pro nobis dignatus est nasci et pati, ipsum ante saecula Dei verbum esse, ipsum e caelo venisse et post mortem iterum ad caelum remeasse. Hi sunt iiii evangelistae quos per Ezechielem spiritus sanctus significavit in iiii animalibus. Propterea autem iiii, quia per iiii mundi partes fides Christianae religionis eorum praedicatione disseminata est. Animalia autem dicta sunt, quia propter hominis vitam praedicatum evangelium Christi est. Nam et oculis plena sunt intus et foris, quia providentur quae dicta sunt a prophetis, et quae promissa in priore tempore. Crura autem eorum recta, quia nichil pravum in evangeliis. Et alas senas tegentes crura et facies suas, revelata sunt enim quae tegebantur in adventum Christi. Evangelium interpretatur bona annuntiatio. Graece enim eu bonum, angelium dicitur annuntiatio. Unde et angelus nuntius interpretatur. Paulus apostolus scripsit epistolas xiiii, ex quibus viiii septem ecclesiis scripsit, reliquas discipulis suis Timotheo et Tito et Philemoni. Ad Hebraeos autem plerisque Latinis eius epistola esse incerta est propter dissonantiam sermonis, eandemque alii Barnaban conscripsisse, alii a Clemente scriptam fuisse suspicantur. Petrus scripsit duas nominis sui epistolas, quae catholicae ideo nominantur, quia non uni tantum populo vel civitati, sed universis generaliter gentibus scriptae sunt. Iacobus et Iohannes et Iudas suas scripsere epistolas. Actus apostolorum primordia fidei Christianae in gentibus et nascentis ecclesiae infantiam texit et apostolorum historiam retinet. Unde et Actus apostolorum dicitur. Apocalipsin librum Iohannes evangelista scripsit eo tempore quo ob evangelii praedicationem in insula Pathmos traditus relegatur. Apocalipsis autem ex Graeco in Latinum revelatio interpretatur. Revelatio enim dicitur manifestatio eorum quae abscondita erant, iuxta quod et ipse Iohannes dicit: Apocalipsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis. Hi sunt scriptores sacrorum librorum, qui per spiritum sanctum loquentes ad eruditionem nostram et praecepta vivendi et credendi regulam conscripserunt. Praeter haec alia volumina apocrifa nuncupantur. Apocrifa autem dicta, id est secreta, quia in dubium veniunt. Est enim eorum occulta origo, nec patet patribus, a quibus usque ad nos auctoritas veracium scripturarum certissima et notissima successione pervenit. In his apocrifis etsi invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa nulla est in eis canonica auctoritas, quae recte a prudentibus iudicantur non esse eorum credenda quibus ascribuntur. Nam multa et sub nominibus prophetarum, et recentiora sub nominibus apostolorum ab hereticis proferuntur, quae omnia sub nomine apocriforum auctoritate canonica diligenti examinatione remota sunt. **De bibliothecis.**

Bibliotheca a Graeco nomen accepit, eo quod ibi recondantur libri. Nam biblion librorum, theca repositio interpretatur. Bibliothecam veteris testamenti Esdras scriba post incensam legem a Chaldaeis, dum Iudaei regressi fuissent in Hierusalem, divino afflatus spiritu reparavit, cunctaque legis ac prophetarum volumina quae fuerant a gentibus corrupta correxit, totumque vetus testamentum in xxii libros constituit, ut tot libri essent in lege quot habebantur et litterae. Apud Graecos autem bibliothecam primus instituisse Pisistratus creditur, Atheniensium tyrannus, quam deinceps ab Atheniensibus auctam Xerxes incensis Athenis evexit in Persas, longoque post tempore Seleucus Nicanor rursus in Graeciam rettulit. Hinc studium regibus urbibusque ceteris natum est comparandi volumina diversarum gentium et per interpretes in Graecam linguam vertendi. Dehinc magnus Alexander vel successores eius instruendis omnium librorum bibliothecis animum intenderunt, maxime Ptolomaeus cognomento Philadelphus omnis litteraturae sagacissimus, cum studio bibliothecarum Pisistratum aemularetur, non solum gentium scripturas, sed etiam divinas litteras in bibliothecam suam contulit. Nam septuaginta milia librorum huius temporibus Alexandriae inventa sunt. Hic etiam et ab Eleazaro pontifice petens scripturas veteris testamenti in Graecam vocem ex Hebraea lingua per lxx interpretes transferre curavit, quas in Alexandrina bibliotheca habuit. Quod Ysidorus iudaicam opinionem secutus dicit hos lxx interpretes seclusos singulis cellulis separatim testamentum transtulisse, Hieronimus negat in prologo Geneseos his verbis: Nescio quis primus auctor lxx cellulas Alexandriae mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scriptitarent, cum Aristeas eiusdem Ptolomaei yperaspistes et multo post tempore Iosephus nichil tale retulerint, sed in una basilica congregatos contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud esse interpretem. Sed de singulis in singulas cellulas separatis dicit: ea omnia per spiritum sanctum interpretati sunt, ut nichil in alicuius eorum codice inveniretur quod in ceteris vel in verborum ordine discreparet. Fuerunt et alii interpretes qui ex Hebraea lingua in Graecum sacra eloquia transtulerunt, sicut Aquila, Symmachus et Theodotion, sicut etiam et vulgaris illa interpretatio, cuius auctor non apparet, et ob hoc sine nomine interpretis Quinta editio nuncupatur. Praeterea sexta et septima editio

origeni[illegible] ab ore repperit & c[illegible] ceteris editionib; comparauit. Presbi[ter] q[uo]q[ue]
hieronim[us] triu[m] linguar[um] p[er]itus ex hebreo i[n] latinu[m] eloqui[um] easdem scr[ip]t[ur]as conuer-
tit eloquent[er]q[ue] t[ra]nstulit. Cui[us] int[er]p[re]tatio merito cet[er]is an[te]fert[ur]. Na[m] e[st] & u[er]bor[um]
tenacior & p[er]spicuitate sententie clarior. Ille et enim de hebraica sup[er]sti-
tione & in latina int[er]p[re]tat[us] e[st] lingua. & n[on] solu[m] sua int[er]p[re]tatione optime
conuertit; s[ed] & ubicu[m]q[ue] hex[a]pli int[er]p[re]tes p[ro]pter amore[m] siue timore[m] ptholomi
regis. q[uo]d soli[us] d[e]i patris sine filii acceptione cultor fuit. de filio dep[re]uantes
dec[ep]tantes celauer[un]t. ille p[ro]nu[n]c correxit. & ueritate[m] scribens apostolo apposito
illuminauit. sup[er]flua q[uo]q[ue] abers addita ueru[m] exclusit. De eo q[ui] primum
Rome primus librorum copia[m] aduexit emili[us] paulus romam libros aduexit
p[er]se[us] macedonum rege deuicto. deinde lucullus e pontica p[re]da. Post hos cesar ded[it]
marco uarroni negociu[m] q[ua]m maxime bibliothece construende. Primu[m] au[tem] rome
bibliothecas publicauit pollio grecas simul atq[ue] latinas. additis auctoru[m] yma-
ginib; i[n] atrio q[uo]d de manubiis magnificentissimu[m] instruxerat. Qui apud
nos bibliothecas instituerunt.
Apud nos q[uo]q[ue]. pamphilus m[arty]r cui[us] uita[m] eusebi[us] cesariensis co[n]scripsit. pisistratu[m] in sacre [illegible] studio p[ri]m[us] adequare contendit.
Hic et i[n] bibliotheca sua p[ro]pe xxx. uoluminu[m] milia hui[us]. Hic [illegible] q[uo]q[ue] atq[ue]
eccl[esi]asticos scriptores i[n] toto orbe quer[e]ntes ordine p[ro]secuti [illegible]q[ue] studia i[n] uno
uolumini[s] indiculo comp[re]henderunt. Qui multa scripserunt.
Marcus. terenti[us] uarro ap[ud] latinos innumerabiles libros scripsit. Ap[ud] grecos q[uo]q[ue] cal-
cent[er]us miris attollit[ur] laudib; q[uo]d tantos libros edidit. q[uan]tos q[ui]sq[ue] n[ost]r[u]m alienos
scribere p[ro]pria manu uix possit. De n[ost]ris q[uo]q[ue] ap[ud] grecos origenes i[n] scripture labore ta[m]
grecos q[ua]m latinos op[er]u[m] suoru[m] numero sup[er]auit. Denique hieronim[us] [illegible] libros
se legisse fatetur. Hor[um] tamen omniu[m] studia augustini ingenio t[ame]n scientia sua
uic[it]. Na[m] tanta scripsit. ut diebus ac noctibus n[on] solu[m] scribere libros ei[us] q[ui]sq[ua]m sine[t]
legere quidem occurrat. De generibus opusculorum.
Opusculoru[m] genera s[un]t tria. Primu[m] genus excerpta s[un]t. q[ue] greci scolia nuncupant[ur].
in q[ui]b; ea que uidentur obscura t[ame]n difficilia. summatim ac breuiter p[er]stringunt[ur]. Se-
cundu[m] genus omelie s[un]t. q[ua]s latini u[er]bum appellant. q[ue] p[ro]feruntur i[n] p[o]p[u]lis. Tertium
thomi quos nos libros t[ame]n uolumina nuncupam[us]. Omelie au[tem] ad uulgus loquunt[ur].
thomi u[ero] i[d] e[st] libri. maiores s[un]t disputationes. Dialogus e[st] collatio duoru[m] uel
pluriu[m] q[ue]m latini sermone[m] dicunt. Na[m] q[uo]s greci dialogos uocant. nos sermones
uocam[us]. Sermo au[tem] dict[us] q[uia] int[er] utru[m]q[ue] serit[ur]. Unde & i[n] uirgilio multa int[er] se
rebant. Tractat[us] e[st] multiplex expositio dict[us] q[uo]d trahat sensu[m] i[n] multa serm[o]-
n[e]. Differt u[ero] sermo. tractat[us] & u[er]bum. q[uia] sermo eget alt[er]a p[er]sona. tractat[us] specia-
lit[er] ad se ip[s]u[m]. u[er]bum au[tem] ad om[ne]s. Unde & d[icitu]r. Verbu[m] fecit ad p[o]p[u]l[u]m. Commenta-
ria dicta q[ua]si comenta. i[d] e[st] breuit[er] exposita. Sicut et int[er]p[re]tationes. ut commenta
iuris. comm[en]ta eu[an]g[e]lii. Na[m] q[uo]d b[re]uit[er] coponit[ur] comentariu[m] d[icitu]r. q[uo]d u[ero] elongat[ur] expo-
d[icitu]r. Apologeticu[m] e[st] excusatio i[n] q[ua] solent q[ui]da[m] accusantib; responde[re]. In defensi-
one et aut negatione sola positu[m] e[st]. & e[st] n[omen] grecu[m]. Panagericu[m] e[st] licentiosu[m] & la-
sciuiosu[m] genus dicendi i[n] laudib; regu[m]. in cui[us] compositione homines mult[i]s mendaciis
adulant[ur]. Quod malu[m] a grecis exortu[m] e[st]. q[uo]r[um] leuitas instructa dicendi facultate
& copia incredibili multas mendacioru[m] nebulas suscitauit. Fastoru[m] libri s[un]t
i[n] q[ui]b; reges t[ame]n consules scribunt[ur] a fascib; dicti. i[d] e[st] potestatib;. Unde & ouidii lib[ri]
fastoru[m] uocant[ur]. q[uia] de regib; & consulib; editi s[un]t. Proemiu[m] e[st] initiu[m] dicendi. Sunt et
proemia principalia librorum q[ue] an[te] cause ratione[m] ad instruendas audientiu[m] aures coap-
tant[ur]. Cui[us] n[omen] plerique latinitatis periti. sine translatione posuer[un]t. Hoc au[tem] uoca-
bulu[m] ap[ud] nos int[er]p[re]tatu[m] p[re]fatio nuncupat[ur] q[ua]si p[re]locutio. Precepta s[un]t q[ue] aut q[uo]d
faciendu[m]. aut q[uo]d n[on] faciendu[m] sit docent. Quod faciendu[m]. ut dilige d[omi]n[u]m d[eu]m tuu[m].
& honora patrem tuu[m] & matre[m] t[uam]. Quod n[on] faciendu[m]. ut n[on] mechaberis. n[on] furtu[m] facies.
Similit[er] & gentiliu[m] precepta. t[ame]n iubent. t[ame]n uetant. Iubent faciendu[m]. ut nud[us]
ara. sere nud[us]. Vetant. ut ne oue m[ihi] uites corulu[m] sere. neue flagella suma
p[ro]pe. Primi au[tem] precepta ap[ud] hebreos moyses scripsit. ap[ud] latinos marci[us] uates
p[ri]mu[m] precepta conposuit. Ex q[ui]b; e[st] illud. Postremus dicas. p[ri]m[us] taceas. Para-
bole & p[ro]blemata nomib; suis indicant. ut q[ue]rere p[ro]secutari oporte[a]t. Parabola
q[ui]ppe alicui rei similitudine[m] p[re] se gerit. q[uo]d lic[et] sit uocabulu[m] grecu[m]. ia[m] t[ame]n p[ro] lat[ino]
usurpat[ur]. Et notu[m] e[st] q[uo]d in parabolis q[ue] dicunt[ur] rer[um] similitudines reb; de quib;
agitur comparant[ur]. Problemata au[tem] q[ue] latine appellant[ur] p[ro]positiones. q[ue]stiones s[un]t
habentes aliq[ui]d q[uo]d disputatione soluendu[m] sit. Questio au[tem] e[st] questio cu[m] q[ue]rit[ur] an
sit. an quod sit. an q[ua]le sit. Argumentu[m] u[ero] dictu[m] q[ua]si arguit t[ame]n q[uo]d sit argute inuen-
tu[m] ad co[m]probandas res. De cartis.
Epistolam p[ro]prie greci uocant q[uo]d int[er]p[re]tat[ur] latine missa. Stola
et sine stilo. missa t[ame]n missi. Ante cartae & membrane usu[m] in dolatis ex ligno codi-
cillis t[ame]n tabulis ep[isto]l[ar]u[m] alloquia scribebant[ur]. Unde & portitores ear[um] tabellarios uocauer[un]t.
Cartarum usum primum egyptus ministrauit ceptu[m] ap[ud] memphiticam urbe[m]. Memphis n[am]q[ue] ciuitas egyptior[um] e[st]. ubi carte usus inuent[us] e[st]. p[ri]mu[m] sic ait
lucan[us]. Conficit[ur] bibula memphitis carta papiro. Bibula[m] au[tem] papiru[m] dixi[t]
q[uo]d humore[m] bibat. Carta au[tem] dicta q[uo]d carpti papiri tegmi[n] decerpti glu-
tinat[ur]. Cui[us] genera q[uam] plura s[un]t. Prima & precipua augustea regia maioris forme
i[n] honore[m] octauiani augusti appellata. secunda libiana ob honore[m] libie p[ro]uincie.
Tertia hieratica dicta q[uo]d ad sacros libros eligebat[ur]. similis augusteae s[ed] sub colorata.
Quarta teneotica a loco alexandrie q[ui] ita uocit[ur] sciebat[ur]. Quinta saitica ab oppido
salo. Sexta corneliana a cornelio gallo p[re]fecto. q[ui] p[ri]mu[m] confecta. Septima
emporetica q[uo]d ea merces inuoluunt[ur] cu[m] sit scripturis minus ydonea. De p[er]gamenis.
Pergamu[m] reges cu[m] carta indigerent. membranas p[ri]mi excogitauer[un]t. Unde & p[er]ga-
menar[um] n[omen] hucusq[ue] tradente sibi posteritate seruatu[m] est. Hae & membrane dicunt[ur]
q[uia] ex membris pecudu[m] detrahunt[ur]. Fiebant au[tem] p[ri]mu[m] coloris lutei. i[d] e[st] crocei. postea
u[ero] rome candida membrana reperta s[un]t. q[uo]d apparuit inhabile ee. q[uia] & facile sordescunt
acieq[ue] legentiu[m] ledant. cu[m] peritiores architecti neq[ue] aurea lacunaria ponenda
i[n] bibliothecis putent. neq[ue] pauimenta alia q[ua]m e charisteo marmore. q[uo]d auri sful-
gor uitiat. e charisti u[ero] uiriditas reficiat oculos. Nam & q[ui] nummularia discunt
denarioru[m] formas i[n] uiridibus pannis subiciunt. & gemmar[um] sculptores scarabeoru[m]
terga q[ui]b; nichil e[st] uiridi[us] respiciunt. & pictores. Membranarum au[tem] candida
aut lutea. aut purpurea s[un]t. Candida naturalit[er] existunt. Luteu[m] membrana bicolor e[st].
q[uo]d a confectore una tingit[ur] parte. i[d] e[st] crocat[ur]. De q[ua] p[er]sius. Iam liber & positis bicolor m[em]-
brana capillis. Purpurea u[ero] inficiunt[ur] colore purpureo. i[n] q[ui]b; auru[m] & argentu[m] liquescens
patescat in litteris. De libris conficiendis.
Quedam nomina librorum ap[ud] gentiles certis modulis conficiebant[ur]. breuiori forma car-
mina atq[ue] ep[isto]le. At u[ero] hystorie maiore modulo scribebant[ur]. & n[on] solu[m] i[n] carta t[ame]n
membranis s[ed] & i[n] omentis elefantinis. textilibq[ue] maluar[um] foliis atq[ue] palmarum.
Cui[us] generis cinna sic meminit. Hec tibi [illegible] tenui[illegible] lucis [illegible]
signes nomin[a] ac tos leuis i[n] aridula mal[illegible] bello [illegible].
Cera[illegible] libros p[ro]lixe p[ri]mu[m] [illegible] [illegible] punicabant. Unde catullus
ait. Cui dono lepidu[m] nouu[m] libellu[m] ar[illegible] De librorum uocabul[is].
Codex multoru[m] libroru[m] e[st]. lib[er] un[ius] uolu[minis]. [illegible] codice[m] [illegible] codicib;
arboru[m] seu uitiu[m] q[ua]si caudex. q[uo]d in se [illegible] Volumen
lib[er] e[st] a uoluendo dictu[m] sic ap[ud] hebreos [illegible] uolumina legis. [illegible] Liber e[st]
i[n]terior tunica corticis q[ue] ligno coheret [illegible] antiq[ui] scribebant. [illegible] Sic
alia lib[er] h[ab]etur i[n] ulmo. Unde & lib[er] d[icitu]r i[n] q[uo] scribim[us]. [illegible]
lib[ri]s arborum uolumina fiebant. i[d] e[st] co[m]paginabant[ur]. [illegible]
librarios uocauerunt. De librariis & eor[um] instrumentis.

Librarios constat an[te] bibliopolas dictos. Librum et greci biblu[m] uocant. Librarii
au[tem] iide[m] & antiq[ua]rii uocant[ur]. S[ed] librarii s[un]t q[ui] & noua scribunt. & uetera. antiquarii
q[ui] tantu[m]mo[do] uetera. Unde & nomen sumpserunt. A scribendo au[tem] scriba n[omen] accepit. officiu[m] exprimens
uocabuli q[ua]litate. Instrumenta scribe calamus & penna. Ex his e[ni]m u[er]ba paginis in-
figunt[ur]. S[ed] calam[us] arboris e[st]. penna aui[um] [illegible] acumen [illegible] in toto
corpore unitate seruata. credo p[ro]pter misteriu[m] ut [illegible] duob; [illegible]
testam[en]ti [illegible] q[ui]b; exprimit[ur] u[er]bi sacramentu[m] sanguine passionis effusum.
Dictus au[tem] calamus q[uo]d liquore[m] ponat. Unde & ap[ud] nautas calare ponere d[icitu]r. Penna
au[tem] a pendendo uocata. i[d] e[st] uolando. Est et enim ut diximus auiu[m]. Folia au[tem] librorum
appellata siue ex similitudine foliorum arbor[um]. seu q[uia] ex follib; fiunt. [illegible] ex
pellib; q[ue] de occisis pecudib; detrahi solent. Cui[us] partes pagine dicunt[ur] eo q[uo]d [illegible] in
uicem sibi co[m]pingant[ur]. Versus au[tem] uulgo uocati. q[uia] sic scribebant antiq[ui]. sic aratur terra.
A sinistra et ad dextram p[ri]mu[m] deducebant stilum. deinde conuertebant[ur] ab inferiore
& rursus ad dextram usq[ue]. q[uo]s & hodie rustici u[er]sus. i[d] e[st] sulcos uocant. Sceda e[st] q[uo]d ad-
huc emendat[ur]. & necdu[m] in libros redacta e[st]. & e[st] n[omen] grecu[m] sic & tomi. Sceda e[st]
p[ri]ma carta in q[ua] notarii scribunt ex ore magistri. Sceda carta sine aspiratione accen-
do dicta e[st]. s[ed] alii ea[m] cu[m] aspiratione schidam ex greco scissam dicta[m] putant. De canonib; euangelior[um].
Canones euangelior[um] ammoni[us] alexandrie ep[iscop]us p[ri]mus excogitauit. q[uo]s postea eusebi[us] cesa-
riensis secut[us] plenius co[m]posuit. Qui ideo facti s[un]t. ut p[er] eos inuenire & scire possim[us]
q[ui] reliquoru[m] euangelistaru[m] similia aut p[ro]pria dixerint. Sunt au[tem] numero decem. quoru[m] p[ri]m[us] con-
tinet numeros in q[ui]b; q[ua]ttuor eade[m] dixerunt. Matheus. Marcus. Lucas. Iohannes. Secundus
in quib; tres. Matheus. Marcus. Lucas. Tertius in q[ui]b; tres. Matheus. Lucas. Iohannes.
Quartus in quib; tres. Matheus. Marcus. Iohannes. Quintus in q[ui]b[us] duo. Matheus.
Lucas. Sextus in q[ui]b; duo. Matheus. Marcus. Septimus in q[ui]b; duo. Matheus. Iohannes.
Octauus in q[ui]b; Marcus. Lucas. Nonus in q[ui]b; Lucas. Iohannes. Decimus in q[ui]b; singu-
li eoru[m] p[ro]pria q[ue]da[m] dixerunt. quoru[m] expositio h[ec] e[st]. Per singulos et euangelistas numer[us] q[ui]da[m]
capitulis affixus adiacet. q[ui]b; numeris subdita e[st] era q[ue]da[m] minio notata. q[ue] in-
dicat in quoto canone posit[us] sit numerus cui subiecta e[st] era. Verbi gratia. Si e[st] p[ri]ma
era in p[ri]mo canone. si secunda in secundo. si tertia in tertio. & sic p[er] ordine[m] usq[ue] ad decimum
p[er]uenies. Si igitur aperto q[uo]libet euangelio placuerit scire q[ui] reliquor[um] euangelistar[um] similia di-
xerunt. assumes adiacente[m] numeru[m] capituli. & requires ip[s]u[m] numeru[m] capituli. &
requires ip[s]u[m] numeru[m] i[n] suo canone q[ue]m indicat. ibiq[ue] inuenies. q[ui] & q[uo]d dixerunt
& ita deniq[ue] m[ani]festa i[n] corpore loca q[ue] exquiris [illegible] indicant p[er] singula euangelia de
eisdem dixisse inuenies. De canonibus conciliorum.
Canon au[tem] grece. latine regula nuncupat[ur]. Regula au[tem] dicta q[uo]d recte ducit. nec aliqu[an]-
do aliorsu[m] trahit. Alii dixerunt regula dicta. t[ame]n q[uo]d regat. t[ame]n q[uo]d norma recte uiue[n]-
di p[re]beat. t[ame]n q[uo]d distortu[m] prauu[m]q[ue] q[ui]d corrigat. Canones au[tem] generaliu[m] conciliorum
a temporib; constantini ceperunt. In p[re]cedentib; nam[que] annis p[er]secutione feruente do-
cendar[um] plebiu[m] minime dabat[ur] facultas. Inde xp[ist]ianitas in diuersas hereses scis-
sa e[st]. q[uia] n[on] erat licentia ep[iscop]is i[n] unu[m] conuenire. nisi tempore sup[ra]dicti imperatoris. Ipse en[im]
dedit facultate[m] xp[ist]ianis libere congregari. Sub hoc & s[an]c[t]i patres i[n] concilio niceno de
omni orbe terraru[m] conuenientes iuxta fide[m] euangelica[m] & ap[osto]lica[m] s[e]c[un]d[u]m p[er] ap[osto]los condiderunt
symbolu[m]. Int[er] cetera au[tem] concilia IIII. s[un]t uenerabiles synodi. que tota[m] p[re]cipue
fide[m] complectunt[ur] q[ua]si IIII. euangelia. t[ame]n totide[m] paradisi flumina. Quaru[m]
p[ri]ma nicena synodus ccc. XVIII. ep[iscop]or[um] constantino augusto imperante p[er]acta e[st].
In q[ua] arriane p[er]fidie condempnata blasphemia. q[ua]m de inequalitate s[an]c[t]e tri-
nitatis idem arri[us] asserebat. consubstantialem d[e]o patri d[eu]m filiu[m] e[ss]e. eadem s[an]c[t]a synod[us] per
symbolu[m] definiuit. Secunda synod[us] c. l. patru[m] sub theodosio seniore con-
stantinopoli congregata e[st]. que macedoniu[m] s[an]c[tu]m sp[iritu]m d[eu]m e[ss]e negantem condempnans.
consubstantialem patri & filio sp[iritu]m s[an]c[tu]m demonstrauit dans symboli forma[m] q[ua]m tota
grecoru[m] & latinoru[m] confessio i[n] ecclesiis p[re]dicat. Tertia synod[us] effesina p[ri]ma cc
ep[iscop]oru[m] sub iuniore theodosio augusto edita e[st]. que nestoriu[m] duas p[er]sonas
i[n] xp[ist]o asserentem iusto anathemate condempnauit. ostendens manere i[n] duab;
naturis una[m] d[omi]ni ih[es]u xp[ist]i p[er]sona[m]. Quarta synod[us] calcedonensis d. c. xxx. sacerdotum
sub marciano principe habita e[st]. i[n] qua eutiten constantinopolitanu[m] abbatem
unibi d[e]i & carnis una[m] natura[m] pronunciante[m]. & ei defensore[m] dioscoru[m] quonda[m] ale-
xandrinu[m] ep[iscopu]m. & ip[su]m rursum nestoriu[m] cu[m] reliquis hereticis una patru[m] sententia
p[re]damnauit. p[re]dicans eade[m] synod[us] xp[istu]m d[omi]n[u]m natu[m] sic de uirgine ut i[n] eo substantia[m]
& diuine & humane confitem[ur] nature. Hae s[un]t IIII. synodi principales fidei
doctrina[m] plenissime p[re]dicantes. S[ed] & si qua s[un]t concilia q[ue] s[an]c[t]i patres sp[irit]u d[e]i
pleni sanxerunt. p[ost] istorum IIII. auctoritate[m] o[mn]i manent stabilita uigore [illegible]
gesta t[ame]n h[oc] opere condita continent[ur]. Synod[us] au[tem] ex greco int[er]p[re]tat[ur] comitat[us] t[ame]n
cet[us]. Concilii u[ero] n[omen] tractu[m] e[st] ex more romano. Tempore en[im] quo cause agebant[ur]
conueniebant om[ne]s i[n] unu[m]. co[mmun]iq[ue] intentione tractabant. Unde & concilium
a co[mmun]i intentione dictu[m] q[ua]si [illegible] Nam cilia oculoru[m] s[un]t. [illegible]
consiliu[m]. d. i[n] l. litteram transeunte. Cetus u[ero] conuentus e[st] t[ame]n congregatio a coeundo. i[d] e[st].
conueniendo i[n] unu[m]. Unde & conuentus nuncupat[ur] sic conuent[us] cet[us] t[ame]n ce[tus] a societate multoru[m] i[n] unu[m].
Paschale cyclu[m] ypolit[us] ep[iscopu]s temporib; alexandri imp[er]ator[is] De cyclo paschali.
p[ri]m[us] conscripsit. Post que[m] p[ro]batissimi auctores eusebi[us] cesariensis
theophilus alexandrinus. p[ro]sp[er] q[uo]q[ue] natione aquitan[us]. atq[ue] uictorin[us]
amplificata eius de festiuitate ratiomib; multiplices circulos ediderunt.
Cui[us] q[ui]de[m] ratione[m] beatissim[us] cyrillus alexandrine urbis ep[iscopu]s i[n] nonaginta q[ui]nq[ue]
annos p[er] q[ui]nq[ue]s decen[n]ouenales calculans. q[ua] kalenda t[ame]n luna paschalis
sollempnitas celebri su[m]ma breuitate notauit. Cyclus au[tem] uocat[ur] eo q[uo]d i[n] orbe
digest[us] sit. & q[ua]si i[n] circulo disposito ordine conplectat[ur] annoru[m] sine uarietate
& sine ulla arte. Unde factu[m] e[st] ut cu[m]q[ue] materie carmina simplici formitate
facta cyclica uocarent[ur]. Hic & laterculu[m] dictus e[st] q[uo]d ordine[m] h[abe]t stratu[m] annoru[m].
Communis anni III. id[us] apt. lxx. Com[m] VI. k[a]l[endas] apt. xvi. Embol[ismalis] xv. k[a]l. mai. xvii.
Com[m] VI. id[us] apt. xx. Com[m] x. k[a]l. apt. xv. Embol[ismalis] II. id[us] apt. xvi.
Com[m] II. Non[as] apt. xviii. Embol[ismalis] VIII. k[a]l. mai. xx. Com[m] VI. id[us] apt. xv.
Com[m] II. k[a]l. mai. xvii. Embol[ismalis] XII. k[a]l. mai. xviii. Com[m] non[as] apt. xv.
Com[m] VI. k[a]l. apt. xvii. Embol[ismalis] xvi. k[a]l. mai. t xviii. Com[m] VI. id[us] apt. xxi.
Com[m] VIII. k[a]l. apt. xvii. Embol[ismalis] II. id[us] apt. xvii. Com[m] II. non[as] apt. xx.
Embol[ismalis] xii. k[a]l. mai. xxi. Com[m] V. k[a]l. apt. t xviii. Com[m] II. k[a]l. apt. xx.
Embol[ismalis] xii. k[a]l. mai. xxi. Com[m] non[as] apt. xvii. Com[m] V k[a]l. apt. xx.
Embol[ismalis] xvi. k[a]l. mai. xx. Com[m] k[a]l. aplis xvi. Embol[ismalis] xi k[a]l. mai. xvii.
Com[m] id[us] apt. xx. Com[m] x k[a]l. apt. xv. Emb[olismalis] xv k[a]l. apt. xvi. Com[m] V id[us] apt. xviii.
Com[m] V k[a]l. apt. xxi. Com[m] IIII k[a]l. apt. xxi. Emb[olismalis] IIII id[us] apt. xv. Com[m] II Non[as] apt. xviii.
Emb[olismalis] IIII id[us] apt. xv. Com[m] k[a]l. apt. xvii. Emb[olismalis] xi k[a]l. mai. xviii. Com[m] VIII id[us] apt. xv.
Com[m] IIII k[a]l. apt. xviii. Emb[olismalis] xv k[a]l. mai. xviii. Com[m] V id[us] apt. xxi. Com[m] VII k[a]l. apt. xviii.
Emb[olismalis] xviii k[a]l. mai. xviii. Com[m] non[as] apt. xx. Emb[olismalis] VII k[a]l. mai. xxi. Com[m] IIII id[us] apt. xvii.
Com[m] III. Non[as] apt. xx. Emb[olismalis] xi. k[a]l. mai. xx. Com[m] VIII id[us] apt. xvi. Com[m] IIII k[a]l. apt. xviii.
Emb[olismalis] xiii k[a]l. mai. xx. Com[m] II Non[as] apt. xv. Com[m] VIII k[a]l. apt. xviii. Emb[olismalis] xviii k[a]l. mai. xviii.
Com[m] k[a]l. apt. xv. Emb[olismalis] xiiii k[a]l. mai. t xv. Com[m] IIII id[us] apt. xix. Com[m] VI k[a]l. apt. xv.
Emb[olismalis] xvii k[a]l. mai. xvi. Com[m] VIII id[us] apt. xviii. Com[m] VII id[us] apt. xv. Com[m] II. k[a]l. apt. xviii.
Emb[olismalis] x k[a]l. mai. xviii. Com[m] VIII k[a]l. mai. xxi. Com[m] III k[a]l. apt. xvii. Emb[olismalis] xiii k[a]l. mai. t xx.
Com[m] III id[us] apt. xx. Com[m] VIII id[us] apt. xvi. Emb[olismalis] xvii k[a]l. mai. xvii. Com[m] IIII id[us] apt. xx.
Com[m] xi k[a]l. apt. xv. Emb[olismalis] IIII id[us] apt. xvi. Com[m] II Non[as] apt. xviii. Emb[olismalis] VIII k[a]l. mai. xx.
Emb[olismalis] xiii k[a]l. mai. xx. Com[m] II Non[as] apt. [illegible] Com[m] VII k[a]l. apt. [illegible] Com[m] xvii k[a]l. mai. xix.
Emb[olismalis] II k[a]l. apt. xv. Com[m] VII k[a]l. mai. xvi. Com[m] IIII id[us] apt. xviii. Com[m] III Non[as] apt. xxi.
Emb[olismalis] xv k[a]l. mai. t xv. Com[m] VII id[us] apt. xviii. Com[m] III k[a]l. apt. xx. Emb[olismalis] xii k[a]l. apt. xxi.
Com[m] II Non[as] apt. xvi. Com[m] VI k[a]l. apt. xx. Emb[olismalis] [illegible] k[a]l. mai. xx. Com[m] II k[a]l. apt. xvi.
Embol[ismalis] xii k[a]l. mai. vii. Post cui[us] expletione[m] ad p[ri]mu[m] exordiu[m] reuertend[um]. An-
tiqui e[ni]m contra pascha xiiii luna cu[m] iudeis celebrabant. q[uo]q[ue] [illegible] occurreret.
Q[uo]d s[an]c[t]i patres i[n] nicena synodo p[ro]hibuerunt constituentes n[on] solu[m] [illegible] luna[m] pas-
chalis & mense[m] inq[ui]rere. s[ed] & diem resurrectionis dominice obseruare. & ob h[oc] pascha[m]

210.

a XIIII. luna usque ad XXI. extenderetur, ut dies dominicus non omitteretur. Pasche autem vocabulum non grecum sed hebreum est; nec a passione, quoniam pascha grece dicitur pati, sed a transitu hebreo verbo pascha appellatum est, eo quod tunc populus Dei ex Egypto transierit. Unde et in evangelio: Cum vidisset, inquit, Ihesus quia venit hora ut transiret de mundo ad patrem. Cuius noctis pervigilium ducitur propter adventum regis ac Dei nostri, ut tempus resurrectionis eius nos non dormientes sed vigilantes inveniat. Cuius noctis duplex ratio est: sive quod in eadem tunc vitam recepit, cum passus est; sive quod postea eadem hora, qua resurrexit, ad iudicandum venturus est. Eo autem modo agimus pascha, ut non solum mortem et resurrectionem Christi in memoriam revocemus, sed etiam cetera que circa eum attestantur ad sacramenti significationem inspiciamus. Propter initium enim nove vite, et propter novum hominem, quem iubemur induere et exuere veterem, expurgantes vetus fermentum, ut simus nova conspersio, quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vite novitatem primus mensis novorum in anni mensibus celebrationi paschali mystice attributus est. Quod vero toto ebdomade dies pasche celebratur, id est quod dies occurrerit a XV. in XXI., hoc significat quia in toto corpore seculi, quod septenario dierum numero agitur, in toto tempore hoc sacramentum aperitur. Primum enim tempus est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, ubi iam manifestum est sacramentum, prius occultum in prophetico enigmate. Ideo et propter hec tria seculi tempora resurrectio Domini triduana est. Quod vero a XIIII. luna usque ad XXI. per VII dies paschalis dies queritur, propter ipsum sane numerum septenarium, quo universitatis significatione sepe figuratur, quod etiam ipsi ecclesie tribuitur propter instar universitatis. Unde et Iohannes apostolus in apocalipsi ad VII scribit ecclesias. Ecclesia vero adhuc in ista mortalitate carnis constituta, propter ipsam mutabilitatem lune nomine in scripturis significatur. Varia autem observantia opinionum paschalis festivitatis interdum errorem gignit. Latini namque a tertio nonas martias usque in tertio nonas aprilis primi mensis lunam inquirunt, et si XIIII. luna die dominico provenerit, in alio die dominico pascha protrahitur. Greci primi mensis lunam ab VIII. idus martias usque in die nonarum aprilium observant, et si XIIII. luna die dominico inciderit, sanctum pascha celebrant. Huiusmodi ergo dissensio inter utrosque paschalem regulam turbat. Communis annus dicitur qui XII. tantum lunas, hoc est dies CCCLIIII, habet. Dictus autem communis, quia sepe duo ita coniuncti incedunt, ut in uno festi et paschalis sollempnitas sequatur. Nam embolismus annus semper solus est. Embolismus annus est qui XIII menses lunares, id est CCCLXXXIIII dies habere monstratur. Ipse est annus sacer mensis ... revelatur, in quo iubentur hii qui longius habitant in secundo mense pascha celebrare. Embolismus autem nomen grecum est, quod interpretatur latine superaugmentum, eo quod expleto numero annorum communium, quibus XI lunares dies decesse cernuntur. Embolismi autem anni et communes sic inveniuntur. Si enim a XIIII. luna pasche precedentis usque ad XIIII. sequentis CCCLXXXIIII dies fuerint, embolismus annus; si CCCLIIII, communis. Bissextus est annos per IIII unus dies adiectus. Crescit enim per singulos annos quarta pars assis. At ubi IIII anno assem compleverint, bissextum annum faciunt. Dictus autem bissextus quia bis sexies ductus assem facit, quod est unus dies; sive quod quadrante propter quater ductum id est bissextum, qui super dierum cursum in anno sol facit. A sexto autem nonarum martiarum usque in die prima kalendarum ianuariarum in lune cursu bissextus apponitur atque in die brevi. Intercalares autem dies ideo vocantur quia interponuntur, ut ratio lune solisque conveniat. Calare enim ponere dicitur; intercalare interponere. Epactas greci vocant, latini adiectiones annuas lunares, que per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolvuntur. Quas ideo Egyptii adiciunt ut lunaris ratio rationi solis equetur. Luna enim iuxta cursum suum XXVIIII semis dies lucere dinoscitur, et fiunt in anno lunares dies CCCLIIII, remanent ad cursum anni solaris dies XI, quos Egyptii adiciunt; unde et adiectiones vocantur. Absque his enim non invenies lunam quota sit in quolibet anno et mense et die. Iste epacte semper XI kalendas apriles reperiuntur in eadem luna que fuerit eodem die. Continentur autem circulo decemnovenali, sed cum ad XXVIIII epactas pervenerint, que est circulus decemnovenalis, iam sequenti anno non addes super XXVIIII. XI. ut XL. annuncies, detractis XXX. sed in reiteris XI. pronuncies.

De reliquis festivitatibus.

Festivitas dicta a festis diebus, quasi festa dicta quod in eis sola res divina fit. Quibus contrarii sunt fasti, in quibus ius fatur, id est dicitur. Sollempnitas a sacris dicitur, ita suscepta ut mutari ob religionem non debeat, a solito, id est firmo atque solido nominata. Celebritas autem vocata, quod non ibi terrena sed celestia tantum agantur. Pascha festivitatum omnium prima est, de cuius vocabulo iam superius dictum est. Pentecostes sicut et pascha apud hebreos celebris dies erat, que post quinque decadas pasche celebratur; unde et vocabulum sumpsit. Penta enim grece quinque, in qua die secundum legem panes propositionis de novis frugibus offerebantur. Cuius figuram annus iubileus in testamento veteri gessit, que nunc etiam per figuram remissionis eterna requie perfigatur. Epiphania grece, latine apparitio sive manifestatio vocatur. Eo enim die Christus sideris indicio magis apparuit adorandus. Quod fuit figura primitie credentium gentium. Quo die et dominici baptismatis sacramentum et permutate in vinum aque factum per Dominum signorum principia extiterunt. Due sunt autem epiphanie: prima in qua natus Christus pastoribus hebreorum angelo nuntiante apparuit; secunda in qua ex gentium populis stella indice per presepis cunabula magos adorantes exhibuit. Scenopegia sollempnitas hebreorum de greco in latinum tabernaculorum dedicatio interpretatur, que celebratur a iudeis in memoriam expeditionis eius qua de Egypto promoti in tabernaculis agebant, et exinde scenopegia. Scene enim grece latine tabernaculum dicitur. Que sollempnitas apud hebreos septembri mense celebrabatur. Neomenia apud nos kalende, apud hebreos autem quia secundum lunarem cursum menses supputantur, et grece mene luna appellatur, inde neomenia, id est nova luna. Erant enim apud hebreos ipsi dies kalendarum ex legali institutione sollempnes, de quibus in psalterio dicitur: Canite initio mensis tuba in die insigni sollempnitatis vestre. Encenia nova templi edificatio. Grece enim cenon novum dicitur. Quando enim aliquid novum dedicatur, encenia dicitur. Hanc dedicationis sollempnitatem iudei octobrio celebrabant. Dies palmarum ideo dicitur, quia in eo Dominus et salvator noster, sicut propheta cecinit, Hierusalem tendens asello sedisse perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum multitudo plebium obviam clamaverunt: Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Vulgus autem ideo hunc diem capitilavium vocat, quia tunc moris est lavandi capita infantium qui unguendi sunt, ne observatione quadragesime sordidata ad unctionem accederent. Hoc autem die symbolum competentibus traditur, propter confinem dominice pasche sollempnitatem, ut qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinant fidem quam confiteantur agnoscant. Cena Domini dicta est eo quod in eo die salvator noster pascha cum suis discipulis fecerit; quod et usque hodie sicut traditum est celebratur, sanctumque in eo chrisma conficitur. Sabbatum hebreis ex interpretatione vocabuli sui requies nominatur, quod Deus in ipso perfecto mundo requievisset. Siquidem et eo die requievit Dominus in sepulchro, ut quietis illius mysterium confirmaret, quod iudeis observandum in umbra futuri preceptum est. Sed postquam Christus in sepultura sua eius figuram adimplevit, observatio eius quievit. Dominicus dies propterea vocatur, quia in eo resurrectionis Domini nostri gaudium celebratur. Qui dies non iudeis sed christianis in resurrectione Domini declaratus est, et ex illo habere cepit festivitatem suam. Illis enim solum celebrandum sabbatum traditum erat, quia antea erat requies mortuorum. Resurrectio autem illi non erat, quia resurgens a mortuis non moreretur. Postquam autem facta est talis resurrectio in corpore Domini, ut preiret in capite ecclesie quod corpus ecclesie speraret in finem, iam dies dominicus, id est octavus, qui et primus, celebrari cepit.

De officiis.

Officiorum plurima genera sunt, sed precipuum illud quod in sacris divinisque rebus habetur. Officium autem ab efficiendo dictum, quasi efficium, propter decorem sermonis una mutata littera. Vespertinum officium est in noctis initio, vocatum a stella vespere, que surgit oriente nocte. Matutinum vero officium est in lucis initio, a stella lucifero nominatum, que oritur inchoante mane. Quorum duorum temporum significatione ostenditur ut die ac nocte semper Deus laudetur. Missa tempore sacrificii est, quando catechumeni foras mittuntur, clamante levita: Si quis catechumenus remansit, exeat foras. Et inde missa, quia sacramentis altaris interesse non possunt qui nondum regenerati noscuntur. Chorus est multitudo in sacris collecta; et dictus chorus quod initio in modum corone circum aras starent et ita psallerent. Alii chorum dixerunt a concordia, que in caritate consistit; quia si caritatem non habet, respondere convenienter non potest. Cum autem unus canit, grece monodia, latine sicinium dicitur; cum vero duo canunt, bicinium appellatur; cum multi, chorus. Nam chorea ludicrum cantilene vel saltationes classium sunt. Antiphona ex greco interpretatur vox reciproca, duobus scilicet choris alternatim psallentibus ordine commutato, sive de uno ad unum. Quod genus psallendi greci invenisse traduntur. Responsorios itali tradiderunt. Quos ideo responsorios cantus vocant, quod alio desinente id alter respondeat. Inter responsorios autem et antiphonas hoc differt, quod in responsoriis unus versum dicit, in antiphonis autem versibus alternant chori. Lectio dicitur quia non cantatur, ut psalmus vel ymnus, sed legitur tantum. Illic enim modulatio, hic sola pronuntiatio queritur. Canticum est vox cantantis in letitia. Psalmus autem dicitur qui cantatur ad psalterium. Quo usum esse David prophetam in magno mysterio prodit hystoria. Hec autem duo in quibusdam psalmorum titulis iuxta musicam artem alternatim apponuntur. Nam canticum psalmi est, cum id quod organum modulatur vox postea cantantis eloquitur. Psalmus vero cantici, cum quod humana vox preloquitur ars organi modulantis imitatur. Psalmus autem a psalterio dicitur, unde nec mos est eum componi. Tres autem gradus sunt in cantando: precentoris, succentoris, incentoris. Diapsalma quidam hebreum esse volunt, quod significat semper, id est quod illa quibus interponitur sempiterna esse confirmet. Quidam vero verbum grecum existimant, quo significatur intervallum psallendi, ut psalma sit quod psallitur, diapsalma vero interpositum in psallendo silentium, ut quemadmodum sympsalma dicitur vocum copulatio in cantando, ita diapsalma disiunctio earum, ubi quedam requies distincte continuationis ostenditur. Unde illud probabile est non coniungendas sententias in psallendo ubi diapsalma interpositum fuerit, quia ideo interponitur ut conversio sensuum vel personarum esse noscatur. Ymnus est canticum laudantium, quod de greco in latinum laus interpretatur, pro eo quod sit carmen letitie et laudis. Proprie autem ymni sunt continentes laudem Dei. Si ergo sit laus, et non sit Dei, non est ymnus; si sit et laus, et Dei laus, et non cantetur, non est ymnus. Si ergo et in laude Dei dicitur et cantatur, tunc est ymnus. Cui contrarium est trenum, quod est carmen luctus et funeris. Alleluia duorum verborum interpretatio est, hoc est laus Dei, et est hebreum. Ia enim unum est de X nominibus quibus apud hebreos Deus vocatur. Amen significat vere, sive fideliter, quod et ipsum hebreum est. Que duo verba amen et alleluia nec grecis nec latinis nec barbaris licet in suam linguam omnino transferre vel alia lingua annuntiare. Nam quamvis interpretari possint, propter sanctiorem tamen auctoritatem servata est ab apostolis in his proprie lingue antiquitas. Tanto enim sacra sunt nomina, ut et Iohannes in apocalipsi referat, se per spiritum revelante vidisse et audisse vocem celestis exercitus tamquam vocem aquarum multarum et tonitruum validorum dicentium amen et alleluia; ac per hoc sic oportet in terris utrumque dici sicut in celo resonat. Osanna in alterius lingue interpretationem transferre in toto non potest. Osi enim salvifica interpretatur, anna interiectio est motum animi significans sub deprecantis affectu. Integre autem dicitur osianna, quod nos corrupta media vocali littera et elisa dicimus osanna, sicut fit in versibus cum scandimus. Littera enim prima ubi sequitur extremam prioris verbi vocalem excluditur. Et dicitur hebraice osanna, quod interpretatur salvifica, subaudiendo vel populum tuum, vel totum mundum. Offertorium tale ex causa sumpsit vocabulum. Fertum enim dicitur oblatio que altari offertur et sacrificatur a pontificibus; a quo offertorium nominatur, quasi propter fertum. Oblatio vocatur quia offertur. Dona proprie Dei dicuntur, munera hominum. Nam munera dicuntur obsequia que pauperes divitibus loco munerum solvunt. Itaque munus homini datur, donum Deo. Unde et in templis donaria dicimus. Munera autem vocantur quia manibus vel accipiuntur vel dantur. Duo sunt autem que offeruntur: donum et sacrificium. Donum dicitur quidquid auro argentoque vel qualibet alia specie efficitur. Sacrificium autem est victima et quecumque in ara cremantur seu ponuntur. Omne autem quod Deo datur aut dedicatur aut consecratur. Quod dedicatur dicendo datur; unde et appellatur. Unde errant qui dedicationem consecrationem putant significari. Immolatio ab antiquis dicta eo quod in mola altaris posita victima cederetur. Unde et mactatio post immolationem est. Nunc autem immolatio panis et calicis convenit, libatio autem tantum in calicis oblatione. Hinc est illud: Et libavit de sanguine uve. Sic et secularium quidam poetarum: Et libate pateras Iovi. Libare enim proprie fundere est. Sumptum quod non ex libris quidam ... gentia reperit usum vitis. Hostie apud veteres dicebantur sacrificia que fiebant antequam ad hostem pergerent. Victime vero sacrificia que post victoriam devictis hostibus immolabantur. Et erant victime maiora sacrificia quam hostie. Alii victimam dictam putaverunt, quia ictu percussa cadebat, vel quia vincta ad aras ducebatur. Holocaustum est illud quod totum igne consumitur quod offertur. Antiqui enim cum maxima sacrificia administrarent, solebant totas hostias in sacrorum consumere flamma, et ipsa erant holocausta. Holon enim grece totum dicitur, caustis incensio, et holocaustum totum incensum. Cerimonie apud latinos dicuntur omnia sacra, que apud grecos orgia vocantur. Proprie autem visum est doctoribus a carendo appellari cerimonias, quasi carimonias, eo quod ea que sacris divinis offeruntur in suo usu carere homines. Quod nomen et in usu est hebreorum, scilicet. Alii cerimonias proprie in observationibus iudeorum credunt abstinentia scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quod observantes careant his rebus quibus se abstinuerunt. Sacrificium dictum quasi sacrum factum, quia prece mystica consecratur in memoriam pro nobis dominice passionis; unde hoc eo iubente corpus Christi et sanguinem dicimus. Quod dum sit ex fructibus terre, sanctificatur et fit sacramentum, operante invisibiliter spiritu Dei. Cuius panis et calicis sacramentum greci eucharistiam dicunt, quod latine bona gratia interpretatur. Et quid melius sanguine et corpore Christi? Sacramentum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit ut aliquid significare intellegatur quod sancte accipiendum est. Sunt autem sacramenta baptismus et chrisma, corpus et sanguis. Que ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorundem sacramentorum operatur; unde et a secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Que ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eundem sacramentorum latenter operatur effectum. Unde seu per bonos seu per malos ministros intra Dei ecclesiam dispensentur, tamen quia spiritus sanctus mystice illa vivificat, qui quondam apostolico in tempore visibilibus apparebat operibus, nec bonorum meritis dispensatorum amplificantur hec dona, nec malorum attenuantur, quia neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Unde et grece mysterium dicitur, quod secretam et reconditam habeat dispositionem. Baptismum grece, latine tinctio interpretatur; que ideo tinctio dicitur, quia ibi homo spiritu gratie in melius immutatur, et longe aliud quam erat efficitur. Prius enim fedi eramus deformitate peccatorum, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum. Unde et in canticis scribitur canticorum: Que est ista que ascendit dealbata? Cuius mysterium non aliter nisi sub trinitatis designatione, id est patris et filii et spiritus sancti cognominatione completur, dicente Domino ad apostolos: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Sicut enim in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum confirmat ternarius numerus nominum divinorum. Quod autem per aquam baptismum datur, hec ratio est. Voluit enim Dominus ut res illa invisibilis per congruentem, sed profecto contrectabilem et visibilem initiaretur elementum, super quod et in principio ferebatur spiritus sanctus. Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latenter eius mysterio per spiritum sanctum purificatur et animus. Cuius sanctificatio ita est: invocato enim Deo descendit spiritus sanctus de celis, et medicatis aquis sanctificat eas de semetipso, et accipiunt vim purgationis, ut in eas et caro et anima delinquens inquinata mundetur. Chrisma grece, latine unctio nominatur; ex cuius nomine et Christus dicitur, et homo post lavacrum sanctificatur. Nam sicut in baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem sanctificatio spiritus adhibetur; et hoc de pristina disciplina, qua ungi in sacerdotium et in regnum solebant, ex quo et Aaron a Moyse unctus est. Que dum carnaliter fit, spiritaliter proficit; quomodo et in ipsa baptismi gratia visibilis actio est, quod in aqua mergimur, sed spiritalis effectus, quod delictis mundamur. Hoc significat illud unguentum quod peccatrix mulier super pedes, et ea que dicitur non fuisse peccatrix super caput Ihesu fudisse describitur. Manus impositio ideo fit, ut per benedictionem advocatus invitetur spiritus sanctus. Tunc enim ille paraclitus post mundata et benedicta corpora libens a patre descendit, et quasi super baptismi aquam, tamquam super pristinam sedem recognoscens requiescit. Nam legitur quod in principio aquis superferebatur spiritus sanctus. Exorcismus grece, latine coniuratio sive ...

increpationis adversus diabolum ut discedat. Sic est illud in Zacharia: Et ostendit michi Ihesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, et Sathan stabat a dextris eius ut adversaretur ei. Et dixit Dominus ad Sathan: Increpet in te Dominus Sathan, et increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem. Non est ergo exorcismus increpare et comminari adversus diabolum. Unde sciendum quod non creatura Dei in infantibus exorcizatur aut exsufflatur, sed ille sub quo sunt omnes qui in peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. Symbolum per linguam grecam signum vel cognitio interpretatur. Discessuri enim apostoli ad evangelizandum in gentibus hoc sibi predicationis signum posuerunt. Continet autem confessionem trinitatis et unitatem ecclesie et omne christiani dogmatis sacramentum. Quod symbolum fidei et spei nostre non scribitur in carta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. Oratio petitio dicitur. Nam orare est petere, sicut exorare impetrare. Constat autem oratio loco et tempore. Loco, quia non ubique cum prohibeatur, aut in publico, sed ubi oportunitas dederit, aut necessitas importaverit. Neque enim contra preceptum reputatur ab apostolis factum, qui in carcere audientibus custodibus orabant et canebant Deo. De tempore vero dictum est: Sine intermissione orate. Sed hoc in singularibus. Nam est observatio quarundam horarum communium, que diei interspatia signant: tertia, sexta, nona. Similiter et nocturna. Sed ideo hec orandi hore divise sunt, ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Que tempora in scripturis inveniuntur. Primum enim spiritus sanctus congregatis discipulis hora tertia infusus est. Petrus qua die visionem communicationis in illo vasculo expertus est, sexta hora manducandi gratia ascendit. Idem et cum Iohanne hora nona templum adiit, quando paralyticum sanitati reformavit. Sed et Danielem legimus hec tempora in oratione observasse, et utique ex Israhelis disciplina, ut ne minus quam ter in die oremus. Debitores enim sumus trium, patris et filii et spiritus sancti. Exceptis utique et aliis legitimis orationibus, que sine ulla admonitione debentur ingressu lucis ac noctis sive vigiliarum. Sed et cibum non prius sumere quam interposita oratione. Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria, quia priora celestia quam terrena. Qui autem vult orationem suam volare ad Deum, faciat illi duas alas, ieiunium et elemosinam, et ascendet celeriter et exaudietur. Ieiunium est parsimonia victus abstinentiaque ciborum, cui nomen inditum ex quadam parte intestini tenuis semper et vacua, quod vulgo ieiunum vocatur. Unde ieiunium nomen creditur dictum, quod sit inedia viscera vacua et exinanita existant. Ieiunium autem et statio dicitur. Statio autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quod nulla letitia obveniens castris stationem militum rescindat. Nam letitia libentius, tristitia sollicitius administrat disciplinam. Unde milites numquam inmemores sacramenti magis stationibus parent. Discernunt autem quidam ieiunium et stationem. Nam ieiunium est indifferenter cuiuslibet diei abstinentia, non secundum legem, sed secundum propriam voluntatem. Statio autem est observatio statutorum dierum vel temporum. Dierum, ut quarte ferie et sexte ieiunium ex veteri lege preceptum. De qua statione dixit ille in evangelio: Ieiuno bis in sabbato, id est quarta et sexta sabbati. Temporum autem que legalibus ac propheticis institutionibus terminatis temporibus instituta sunt, ut ieiunium quarti, quinti, septimi ac decimi mensis, vel sicut in evangelio dies illi in quibus ablatus est sponsus; vel sicut observatio quadragesime, que in universo orbe institutione apostolica observatur circa confinium dominice passionis. Hiis autem generibus quidam adiciunt, quam xerofagiam dicunt, abstinentiam scilicet ciborum humentium. Unde et nomen hoc datum eo quod sicca quedam esitare maneant. Penitentia appellata quasi punitentia, eo quod ipse homo in se penitendo puniat quod male admisit. Nam nichil aliud agunt quos veraciter penitet, nisi ut id quod male fecerunt inpunitum esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parcentibus ille parcit, cuius altum iustumque iudicium nullus contemptor evadet. Perfecta est autem penitentia preterita deflere et futura non admittere. Hec secunda in similitudinem fontis est, ut si forte impugnante diabolo aliquod peccatum irrepserit, huius satisfactione purgetur. Satisfactio autem est causas peccatorum et suggestiones excludere et ultra peccatum non iterare. Reconciliatio vero est que post completionem penitentie adhibetur. Nam sicut conciliamur Deo quando primum a gentilitate convertimur, ita reconciliamur quando post peccatum penitendo regredimur. Exomologesis greco vocabulo dicitur, quod latine confessio interpretatur. Cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intellegitur confessio, sicut est illud: Confiteor tibi Domine pater celi et terre. Aut dum quisque confitetur peccata sua ab eo indulgenda cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo greco vocabulo exprimitur et frequentatur exomologesis, quod delictum nostrum Domino confitemur, non quidem ut ignaro, cuius cognitioni nichil occultum est, sed confessio est cum scilicet id quod ignoratur professa cognitio. Tale enim est aut docendum quisquis se existimaverit, rapere, adulterari, furari: sed ubi hec esse dampnationi obnoxia esse cognovit, cognitus hiis confitetur errorem suum. Confessio autem erroris professio est desinendi. Desinendum ergo a peccatis est dum confessio est. Confessio autem antecedit, remissio sequitur. Ceterum extra veniam est qui peccatum cognoscit nec cognitum confitetur. Itaque exomologesis prosternendi et humiliandi hominis disciplina est, habitu atque victu. Sacco et cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum meroribus deicere, illa que peccavit tristi tractatione mutare. Letanie autem greco nomine appellantur, que latine dicuntur rogationes. Inter letanias vero et exomologesin hoc differt, quod exomologesis pro sola confessione peccatorum agitur; letanie vero indicuntur propter rogandum Deum et impetrandam in aliquo misericordiam eius. Sed nunc iam utrumque vocabulum sub una designatione habetur, nec distat vulgo utrum letanie an exomologesis dicantur. Supplicationis autem nomen quidem non ex generalitate retinetur. Nam sicut legitime erant apud eos aut indicte. Indicte autem quia paupertas antiqua Romanorum ex collatione sacrificabat, aut certe de bonis dampnatorum. Unde supplicia dicuntur supplicationes, quia fiebant de bonis passorum supplicia. Sacre enim res de rebus exsecrandorum fiebant.

Explicit liber sextus.

211.

INCIPIT LIBER VII DE DEO

BEATUS HIERONIMUS vir prudentissimus et multarum linguarum peritissimus, hebreorum nominum interpretationem primus in latina lingua convertit. Ex quibus pro brevitate pretermissis multis, quedam huic operi adiectis interpretationibus interponere studui. Vocabulorum autem expositio satis indicat quid velit intellegi. Habent enim quedam ex propriis causis nominum rationem. In principio autem x nomina ponimus, quibus apud hebreos Deus vocatur. Primum apud hebreos Dei nomen El dicitur, quod alii Deum, alii ethimologiam eius exprimentes ischiros, id est fortem, interpretati sunt, ideo quod nulla infirmitate opprimitur, sed fortis est et sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen Eloy est. Tertium Eloe, quod utrumque in latinum Deus dicitur. Est autem nomen ex greca appellatione in latinum translatum. Nam Deus grece theos dicitur, id est timor. Unde tractum est Deus, quod eum colentibus sit timor. Deus autem proprie nomen est trinitatis pertinens ad patrem et filium et spiritum sanctum. Ad quam trinitatem etiam reliqua que in Deo infra sunt posita vocabula referuntur. Quartum nomen Dei dicitur Sabaoth, quod vertitur in latinum exercituum sive virtutum, de quo in psalmo ab angelis dicitur: Quis est iste rex glorie? Dominus virtutum. Sunt enim in huius mundi ordinatione virtutes multe, ut angeli, archangeli, principatus et potestates, cunctique celestis militie ordines, quorum tamen ille dominus est. Omnes enim sub ipso sunt, eiusque dominatui subiacent. Quintum nomen Elyon, quod interpretatur in latinum excelsus, quia super celos est, sicut scriptum est de eo: Excelsus Dominus super celos gloria eius. Excelsus autem dictus pro valde celsus. Ex enim pro valde ponitur, sicut eximius quasi valde eminens. Sextum nomen Eye, id est qui est. Deus enim solus quia eternus est, hoc est quia exordium non habet, essentie nomen tenet. Hoc enim nomen ad sanctum Moysen per angelum est delatum. Querenti enim quod esset nomen eius, qui eum pergere precipiebat ad populum ex Egypto liberandum, respondit: Ego sum qui sum, et dices filiis Israhel: Qui est misit me ad vos. Tamquam in eius comparatione qui vere est, quia incommutabilis est, ea que commutabilia facta sunt quasi non sint. Quod enim dicitur fuit non est, et quod dicitur erit nondum est. Deus autem esse tantum novit, fuisse et futurum esse non novit. Solus enim pater cum filio et spiritu sancto veraciter est. Cuius essentie comparatum esse nostrum non esse est. Unde et in collocutione dicimus: Vivit Deus, quia essentia vita vivit, quam mors non habet. Septimum Adonay, quod generaliter interpretatur Dominus, quod dominetur creature cuncte, vel quod creatura omnis dominatui eius deserviat. Dominus ergo et Deus, vel quod dominetur omnibus, vel quod timeatur a cunctis. Octavum Ia, quod in Deo tantum ponitur, quod etiam in alleluia in novissima sillaba sonat. Nonum tetragrammaton, hoc est quattuor litterarum, quod proprie apud hebreos in Deo ponitur: iod, he, iod, he, id est duabus ia, que duplicata ineffabile illud et gloriosum Dei nomen efficiunt. Dicitur autem ineffabile, non quia dici non potest, sed quia finiri sensu et intellectu humano nullatenus potest; et ideo quia nichil de eo digne dici potest, ineffabile est. Decimum Sadday, id est omnipotens. Vocatur autem omnipotens, eo quod omnia potest, sed a faciendo quod vult, non a patiendo quod non vult. Quod si ei accideret, nequaquam esset omnipotens. Facit enim quicquid vult, et ideo omnipotens. Item omnipotens, quia ipsius sunt omnia que ubique sunt. Solus enim totius mundi habet imperium. Dicuntur enim et alia quedam in Deo substantie nomina, ut inmortalis, incorruptibilis, inconmutabilis, eternus. Unde et merito cuncte preponitur creature. Inmortalis, sicut de eo scriptum est: Qui solus habet inmortalitatem, quia in eius natura nulla est commutatio. Nam omnis mutabilitas non incongruenter mortalitas dicitur, secundum quam et anima dicitur mori, non quia in corpus vel in aliquam alteram substantiam mutatur et vertitur, sed in ipsa sua substantia quicquid alio modo nunc est aut fuit, secundum id quod destitit esse quod erat, mortalis utique deprehenditur. Ac per hoc solus Deus dicitur inmortalis, quia solus incommutabilis. Incorruptibilis appellatur, quia corrumpi et dissolvi non potest, nec dividi. Quicquid enim capit divisionem, et interitum capit. Ille nec dividi potest nec interire. Inde incorruptibilis est. Incommutabilis est, quia semper manet, et mutari nescit. Nec proficit, quia perfectus est; nec deficit, quia eternus est. Eternus est, quia sine tempore est. Non enim habet initium neque finem. Hinc et sempiternus, eo quod sit semper eternus. A quibusdam autem gentilium ab ethere eternus dictus, quia celum sedes eius habetur. Unde est illud: Celum celi Domino. Et hec ista quattuor unum significant. Nam una eademque res dicitur, sive dicatur eternus Deus, sive inmortalis, sive incorruptibilis, sive inmutabilis. Invisibilis, quia numquam per substantiam suam apparuit mortalium oculis trinitas, nisi per speciem subiecte creature eique corporee. Nam nemo potest ipsam manifestationem essentie Dei videre et vivere, sicut et dictum est Moysi. Unde et Dominus in evangelio dicit: Deum nemo vidit umquam. Res est enim invisibilis, ideoque non oculis querendus, sed corde querendus est. Inpassibilis est, quia nullis perturbationibus afficitur, quibus fragilitas humana succumbit. Non enim attingunt eum ille passiones, aut libido, iracundia, cupiditas, timor, meror, invidia et cetera, quibus mens humana turbatur. Sed cum dicitur Deus irasci aut zelare aut dolere, nostro usu dicitur. Apud Deum enim perturbatio nulla est, apud quem tranquillitas summa est. Simplex autem dicitur, sive non amittendo quod habet, seu quia non aliud est ipse et aliud quod in ipso est, sicut in homine, cui aliud est esse et aliud sapere. Nam et est potest et sapiens non esse. Deus autem habet essentiam, habet et sapientiam, sed quod habet, hoc et est, et per omnia unum est. Ac per hoc simplex est, quia non in eo aliquid accidens est, sed et quod est et quod in ipso est essentiale est, excepto quod relative ad quamcumque personam est. Summe bonus, quia incommutabilis est. Creatura vero bonum, sed non summum est, quia mutabilis est. Et dum sit quidem bonum, non tamen esse potest et summum. Incorporeus autem vel incorporalis ideo dicitur, ut spiritus credatur vel intellegatur esse, non corpus. Nam dum dicitur spiritus, eius significatur substantia. Inmensus, quia cuncta concludit, ipse a nullo concluditur, sed omnia intra eius omnipotentiam terminantur. Perfectus dicitur, quia nichil ei possit adici. Ceterum de consummatione alicuius facti perfectio dicitur. Deus autem qui non est factus, quomodo est perfectus? Sed hoc vocabulum de usu nostro sumpsit humana inopia, sicut et reliqua verba, quatinus id quod ineffabile est, utcumque dici posset, quoniam de Deo nichil digne humanus sermo dicit, sicut sunt et alia. Creator dicitur propter mundi rebus ab ipso creatis. Nichil enim est quod non originem a Deo traxerit. Ipse et unus, quia dividi non potest, vel quia nichil aliud esse potest quod tantundem capiat potestatis. Hec ergo que de Deo dicta sunt, ad totam pertinent trinitatem propter unam et coeternam substantiam, sive in patre sive in filio eius unigenito in forma Dei, sive in spiritu sancto, qui unus est spiritus Dei patris et filii eius unigeniti. Sunt et quedam vocabula ex usu nostro ad Deum sumpta de membris nostris sive de inferioribus. Et quia propria natura invisibilis et incorporeus est, pro efficientia tamen causarum in ipso rerum species adscribuntur, ut more locutionis nostre facilius se insinuet; ut quia omnia videt, dicatur oculus, et propter quod audit omnia, dicatur auris; propter quod avertitur, ambulat; propter quod spectat, stat. Sic et in ceteris horum similibus ab humanis mentibus trahitur similitudo ad Deum, sicut est obliviscens et memorans. Hinc est quod et propheta dicit: Iuravit Dominus exercituum per animam suam, non quod Deus animam habeat, sed hoc nostro narrat affectu. Nam et facies Dei in scripturis sacris non caro, sed divina cognitio intellegitur, eadem ratione qua per faciem conspectam quisque cognoscitur. Hoc enim in oratione dicitur Deo: Ostende nobis faciem tuam. Ac si diceret: Da nobis cognitionem tuam. Sic et vestigia Dei dicuntur, quia nunc Deus per speculum agnoscitur. Ad perfectum vero omnipotens repperitur, cum in futuro facie ad faciem quibusque electis presentabitur, ut ipsam speciem contemplentur, cuius nunc vestigia comprehendere conantur, hoc est quem per speculum videre dicuntur. Nam et situs et habitus et locus et tempus in Deum non proprie, sed per similitudinem translative dicuntur. Quippe sedere super cherubin dicitur, quod est ad situm; et abyssus tamquam vestimentum amictus eius, quod est ad habitum; et anni tui non deficient, quod ad tempus pertinet; et si ascendero in celum, tu ibi es, quod ad locum manet. Nam et in propheta plaustri portantis fenum species ad Deum dicitur. Et hec omnia per figuram Deus, quia nichil est horum ad proprietatem substantie eius.

De filio dei

MULTIS et modis Christus appellari in scripturis invenitur divinis. Nam ipse Dei patris unigenitus filius, dum esset equalis patri, propter salutem nostram formam servi accepit. Proinde quedam nomina in illo ex divinitatis substantia, quedam ex dispensatione suscepte humanitatis assumpta sunt. Christus namque a crismate est appellatus, hoc est unctus. Preceptum enim fuerat Iudeis ut sacrum conficerent unguentum, quo perungi possent hii qui vocabantur ad sacerdotium vel ad regnum. Et sicut nunc regibus indumentum purpure insigne est regie dignitatis, sic illis unctio sacri unguenti nomen ac potestatem regiam conferebat. Et inde Christi dicti a crismate, quod est unctio. Nam crisma grece, latine unctio nuncupatur. Que etiam Domino nomen accommodavit, facta spiritalis, quia spiritu unctus est a Deo patre, sicut in Actibus dicitur apostolorum: Collecti sunt enim in hac civitate adversus sanctum filium tuum, quem unxisti, non utique oleo visibili, sed gratie dono, quod visibili significatur unguento. Non est autem salvatoris proprium nomen Christus, sed communis nuncupatio potestatis. Dum enim dicitur Christus, commune dignitatis nomen est; dum Ihesus Christus, proprium est vocabulum salvatoris. Christi autem nomen nusquam alibi omnino nec in aliqua gente fuit, nisi tantum in illo regno ubi Christus prophetabatur et unde venturus erat. Messias autem hebraice dicitur, grece Christus, latina autem locutione unctus. Ihesus hebraice, grece sother, latine autem salutaris sive salvator interpretatur, pro eo quod cunctis gentibus salutifer venit. Ethymologiam enim nominis huius et evangelista significat dicens: Vocabis nomen eius salvatorem, ipse enim salvum faciet populum suum. Sicut enim Christus significat regem, ita Ihesus significat salvatorem. Non itaque nos salvos facit quicumque rex, sed rex salvator. Quod verbum latina lingua antea non habebat, sed habere poterat, sicut potuit quando voluit. Emmanuel ex hebreo in latinum significat nobiscum Deus, scilicet quia per virginem natus Deus hominibus in carne mortali apparuit, ut terrenis viam salutis ad celum aperiret. Ad divinitatis substantiam que pertinent ista sunt: Deus et Dominus. Deus autem dicitur propter unitam cum patre substantiam, Dominus propter subiectam creaturam. Deus autem et homo, quia verbum et caro. Unde et bis genitus dicitur, sive quia pater eum genuit sine matre in eternitate, sive quia mater sine patre in tempore. Unigenitus autem vocatur secundum divinitatis excellentiam, quia sine fratribus; primogenitus secundum susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratie fratres habere dignatus est, quibus esset primogenitus. Omousion patri ab unitate substantie appellatur. Substantia enim vel essentia grece usia dicitur; omo, unum. Utrumque ergo coniunctum sonat una substantia. Hoc enim vocatur omousion, quod est Ego et pater unum sumus, hoc est eiusdem cum patre substantie. Quod nomen et si in sacris litteris non invenitur, in assertione tamen totius trinitatis defenditur, quia dat rationi unde recte dici ostendatur. Sicut et patrem in nullis libris nusquam ingenitum legitur, sed tamen dicendum esse atque credendum non dubitatur. Omousion similis substantie, quia qualis Deus talis est et ymago eius. Invisibilis Deus, et ymago invisibilis. Principium, eo quod ab ipso sunt omnia, et quia ante eum nichil. Finis, quia dignatus est in fine temporum humiliter in carne nasci et mori, et iudicium novissimum ipse suscepit; vel quia quicquid agimus, ad illum referimus. Et cum ad eum pervenerimus, ultra quod queramus non habebimus.

Os dei [illegible] quia verbum eius est. Quia sicut pro verbis que per linguam fiunt sepe dicimus illa et illa lingua, ita et pro verbo dei os ponitur, quia mos est ut ore verba formentur. Verbum autem ideo dicitur quia per eum pater omnia condidit sive iussit. Veritas quia non fallit, sed tribuit quod promisit. Vita quia creavit. Ymago dei propter similitudinem patris. [illegible] in se ymaginem atque in ipsa magnitudine designavit. Manus dei est quia omnia per ipsum facta sunt. Hinc et dextera propter effectum operis totius creature que per ipsum formata est. Brachium quia ab ipso omnia continentur. Virtus pro eo quod omnem potestatem patris in se ipso habeat, et omnem celi terreque creaturam gubernet, contineat atque regat. Sapientia pro eo quod ipse revelet mysteria scientie et archana sapientie. Sed tamen cum sit pater et spiritus sanctus sapientia et virtus, lumen et lux, proprie tamen his nominibus filius nuncupatur. Splendor autem appellatur propter quod manifestat. Lumen quia illuminat. Lux quia ad veritatem contemplandam cordis oculos reserat. Sol quia illuminator est. Oriens quia luminis fons et illustrator est rerum, et quod oriri nos faciat ad vitam eternam. Fons quia rerum omnium origo est, vel quod satiat sitientes. Ipse quoque alfa et ω. Alfa litteram nulla precedit. Prima est enim litterarum, sicut et filius dei. Ipse enim se principium, iudeis interrogantibus, respondit. Unde et Iohannes in apocalipsi propterea ipsam litteram ponens ait: Ego sum alfa et ω, primus et novissimus. Primus quia ante eum nichil est. Novissimus quia novissimum iudicium ipse suscipit. Mediator quia inter deum et hominem medius constitutus est, ut hominem perduceret ad deum. Unde et illum greci mesiten vocant. Paraclitus, id est advocatus, quia pro nobis intercedit apud patrem, sicut et de eo Iohannes: Advocatum habemus apud patrem Ihesum Christum iustum. Paraclitus autem grece est quod latine dicitur advocatus. Quod nomen et filio et spiritui sancto adscribitur, iuxta quod et dominus in evangelio ait: Rogabo patrem et alium paraclitum dabit vobis. Intercessor autem vocatur quia pro culpa nostra removenda curam gerit, et pro abluendis nostris criminibus curam impendit. Sponsus quia descendens de celo adhesit [illegible] ecclesie, ut essent duo in carne una. Angelus dicitur propter annuntiationem paterne ac sue voluntatis. Unde et apud prophetam magni consilii angelus legitur, dum sit deus et dominus angelorum. Missus dicitur eo quod apparuit huic mundo verbum caro factum. Unde et idem dicit: Ego a patre exivi et veni in hunc mundum. Homo autem dicitur quia natus est. Propheta quia futura revelavit. Sacerdos quia pro nobis se hostiam obtulit. Pastor quia custos. Magister quia ostensor. Nazarenus vero a loco. Nazareus autem quia sanctus sive mundus, quia peccatum non fecit. Siquidem et de aliis inferioribus rebus nomina sumpsit ad se trahenda christus, ut facilius intelligatur. Dicitur enim panis quia caro, vitis quia sanguine ipsius redempti sumus. Flos quia electus. Via quia per ipsum ad deum imus. Ostium quia per ipsum ad deum ingredimur. Mons quia fortis. Petra quia firmitas est credentium. Lapis angularis quia duos parietes e diverso, id est de circumcisione et preputio venientes, in una fabrica ecclesie iungit, vel quia pacem in se angelis et hominibus facit. Lapis offensionis quia venientem humilis offendere, et cum increduli homines offendunt, factus est petra scandali, sicut dicit apostolus: Iudeis quidem scandalum. Fundamentum autem ideo vocatur quia fides in eo firmissima est, vel quia super eum catholica ecclesia constructa est. Nam et christus agnus pro innocentia, et ovis pro patientia, et aries pro principatu, et hedus propter similitudinem carnis peccati, et vitulus pro eo quod pro nobis immolatus est, et leo pro regno et fortitudine, et serpens pro morte et sapientia. Idem et vermis quia resurrexit. Aquila propter quod post resurrectionem ad astra remeavit. Nec mirum si vilibus significationibus figuretur, qui usque ad nostrarum passionum seu carnis contumelias descendisse cognoscitur. Qui cum sit dei patris coeternus ante secula dei filius, postquam venit plenitudo temporis propter salutem nostram formam servi accepit, et factus est filius hominis. Inde quedam de illo in scripturis secundum formam dei, quedam secundum formam servi dicuntur. Quorum exempli gratia duo quedam commemorantur, ut singula ad singula referantur. Secundum formam enim dei de se ipso dixit: Ego et pater unum sumus. Secundum formam servi: Quoniam pater maior me est. Homines autem minus intelligentes quod pro quo dicatur, ea que pro forma servi dicta sunt volunt transferre ad formam dei, et rursus ea que dicta sunt ut ad se invicem persone referantur volunt nomina esse nature atque substantie, et faciunt errorem in fide. Sic autem filio dei coniuncta natura est humana, ut ex duabus substantiis fieret una persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter unitatem persone et deus dicitur pertulisse. Hinc est quod scribitur: Si enim cognovissent, numquam dominum glorie crucifixissent. Filium ergo dei crucifixum fatentur, non ex virtute divinitatis, sed ex infirmitate humanitatis; non ex sue nature permansione, sed ex nostra susceptione.

De spiritu sancto.

Spiritus sanctus ideo predicatur deus, quia ex patre filioque procedit et substantiam eorum habet. Neque enim aliud de patre procedere potuit quam quod ipse est pater. Spiritus autem dicitur secundum id quod ad aliquid refertur, inspirans; spirans utique spiritu sancto inspiratus est, et ex eo appellatur spiritus. Proprio autem nomine quedam dicitur spiritus sanctus, secundum quod refertur ad patrem et filium quorum spiritus sit. Nam et hoc ipsum quod spiritus dicitur, non semper secundum id quod refertur ad aliquid, sed secundum id quod aliquam naturam significat. Omnis enim incorporea natura spiritus in scripturis sacris appellatur. Unde non tantum patri et filio et spiritui sancto, sed omni rationali creature et anime hoc vocabulum congruit. Ideo ergo spiritus dei sanctus vocatur, quia patris et filii sanctitas est. Nam cum sit et pater spiritus et filius spiritus, et pater sanctus et filius sanctus, proprie tamen ipse vocatur spiritus sanctus, tamquam sanctitas coessentialis et consubstantialis amborum. Spiritus sanctus ideo dicitur non genitus, ne duo filii in trinitate suspicentur. Ideo non predicatur ingenitus, ne duo patres in ipsa trinitate credantur. Procedens autem dicitur testimonio domini dicentis: Multa adhuc habeo que vobis loqui, sed non potestis illa modo audire. Cum venerit autem spiritus veritatis qui a patre procedit et de meo accipiet, ille vobis indicabit omnia. Hic autem non solum naturaliter procedit, sed semper ad peragenda opera trinitatis indesinenter procedit. Hoc autem interest inter nascentem filium et procedentem spiritum sanctum, quod filius ex uno nascitur, spiritus sanctus ex utroque procedit. Et ideo dicit apostolus: Qui autem spiritum christi non habet, hic non est eius. Spiritus sanctus ex opere et angelus intelligitur. Dictum est enim de illo: Et que ventura sunt annuntiabit vobis. Enimvero angelus grece, latine nuntius interpretatur. Unde et duo angeli apparuerunt Loth, in quibus dominus singulariter appellatur, quod intelliguntur filius et spiritus sanctus. Nam pater nusquam legitur missus. Spiritus sanctus quod dicitur paraclitus a consolatione dicitur. Paraclisis enim grece, latine consolatio appellatur. Christus enim eum apostolis lugentibus misit, postquam ab eorum oculis ipse in celum ascendit. Consolator enim tristibus mittitur, secundum illam eandem domini sententiam: Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. Ipse et dixit: Tunc lugebunt filii sponsi, cum ablatus fuerit ab eis sponsus. Item paraclitus pro eo quod consolationem prestet animabus que gaudium temporale amittunt. Alii paraclitum latine oratorem vel advocatum interpretantur. Ipse enim spiritus sanctus docet, ipse doctor; per ipsum datur sermo sapientie; ab ipso sancta scriptura inspirata est. Spiritus sanctus ideo septiformis nuncupatur, propter dona que unitas et plenitudine particulariter quique, ut digni sunt, consequi promerentur. Ipse enim spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientie et pietatis, spiritus timoris domini. Spiritus autem principalis in psalmo legitur. Ubi quia tres spiritus repetit, non nulli trinitatem intellexerunt, in deum quia scriptum est: Deus spiritus est. Quod enim non est corpus, et tamen est, videtur restare ut spiritus sit. Intelliguntur ergo ibi non nulli trinitatem significari: in spiritu principali patrem, in spiritu recto filium, in spiritu sancto spiritum sanctum. Spiritus sanctus ideo donum dicitur eo quod datur. Ad dandum enim donum est nuncupatum. Notissimum est enim dominum ihesum christum, cum post resurrectionem a mortuis ascendisset in celum, dedisse spiritum sanctum, quo credentes impleti linguis omnium gentium loquebantur. Ideo autem donum dei est, inquantum datur eis qui per eum diligunt deum. Apud se autem deus est, apud nos autem donum est. Sed sempiterne spiritus sanctus donum est, distribuens singulis gratiarum dona prout vult. Nam et prophetiam quibus vult inspirat, et peccata quibus vult dimittit. Nam peccata sine spiritu sancto non donantur. Spiritus sanctus in proprie caritas nuncupatur, vel quia naturaliter eos a quibus procedit coniungit et se unum cum eis esse ostendit, vel quia in nobis id agit ut in deo maneamus et ipse in nobis. Unde et in donis dei nichil maius est caritate, et nullum est maius donum dei quam spiritus sanctus. Ipse enim et gratia, que quia non meritis nostris sed voluntate divina gratis datur, inde gratia nuncupatur. Sicut autem unicum dei verbum proprie vocamus nomine sapientie, cum sit universaliter et spiritus sanctus et pater ipse sapientia, ita spiritus sanctus proprie nuncupatur vocabulo caritatis, cum sit et pater et filius universaliter caritas. Spiritus sanctus digitus dei in evangeliis apertissime declaratur. Cum enim unus evangelista dixisset: In digito dei eicio demonia, alius hoc idem ita dixit: In spiritu dei eicio demonia. Unde et digito dei scripta lex est, data die quinquagesimo ab occisione agni, et die quinquagesimo a passione domini nostri ihesu christi venit spiritus sanctus. Ideo autem digitus dei dicitur, ut eius operatoria virtus cum patre et filio significetur. Unde et paulus ait: Hec autem operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult. Sicut autem per baptismum in christo morimur et renascimur, ita spiritu signamur, qui est digitus dei et spiritale signaculum. Spiritus sanctus ideo in columbe specie venisse scribitur, ut natura eius per avem simplicitatis et innocentie declararetur. Unde et dominus: Estote, inquit, simplices sicut columbe. Hec enim avis corporaliter ipso felle caret, habens tantum innocentiam et amorem. Spiritus sanctus in nomine ignis appellatur, propter hoc quod in actibus apostolorum ad divisionem linguarum ut ignis apparuit, qui et insedit super unumquemque eorum. Propterea autem divisarum linguarum gratiam apostolis dedit, ut ydonei efficerentur fidelium eruditione populorum. Quod autem super singulos sedisse memoratur, ideo causa est ut intelligatur per plures non fuisse divisus, sed mansisse in singulis totus, sicut ignibus mos est. Habet enim hec natura ignis accensi, ut quanti ad eum, quanti ad eius purpurei splendoris aspexerint, tantis in se lucis impertiat, tantis ministerium sui muneris tribuat, et ipse in eo omnium in sua integritate permaneat. Spiritus sanctus nomine aque appellatur in evangelio, domino clamante et dicente: Si quis sitit, veniat ad me et bibat. Qui credit in me, flumina aque vive fluent de ventre eius. Evangelista autem exposuit unde diceret. Sequitur enim et ait: Hoc autem dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Sed aliud est aqua sacramenti, aliud aqua que significat spiritum dei. Aqua enim sacramenti visibilis est, aqua spiritus invisibilis est. Ista abluit corpus et significat quod fit in anima. Per illum autem spiritum sanctum ipsa anima mundatur et saginatur. Spiritus sanctus ideo unctio dicitur, iohanne apostolo testante, quia sicut oleum naturali pondere super fertur omni liquori, ita in principio super ferebatur spiritus sanctus aquis. Unde et dominus oleo exultationis, hoc est spiritu sancto, fuisse legitur unctus. Sed et iohannes apostolus spiritum sanctum unctionem vocat dicens: Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis; et non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio eius docet vos de omnibus. Ipse enim spiritus sanctus unctio est invisibilis.

De trinitate.

Trinitas appellata quod fiat totum unum ex quibusdam tribus, quasi triunitas, ut memoria, intelligentia, voluntas, in quibus mens habet in se quandam ymaginem divine trinitatis. Nam dum tria sint, unum sunt, quia et singula in se manent et omnia in omnibus. Pater et filius et spiritus sanctus trinitas et unitas. Idem enim unum, idem et tria. In natura unum, in personis tria. Unum propter maiestatis communionem, tria propter personarum proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus, sed alius quidem, non aliud, quia pariter simplex pariterque incommutabile bonum et coeternum. Pater solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus. Filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus. Spiritus sanctus solus de patre et filio procedit, ideo solus amborum nuncupatur spiritus. In hac trinitate alia sunt appellativa nomina, alia propria sunt. Propria sunt essentialia, ut deus, dominus, omnipotens, inmutabilis, inmortalis. Et inde propria, quia ipsam substantiam significant qua unum sunt. Appellativa vero pater et filius et spiritus sanctus, ingenitus et genitus et procedens. Eadem et relativa, quia ad se invicem referuntur. Cum enim deus dicitur, essentia est, quia ad se ipsum dicitur. Cum vero dicitur pater et filius et spiritus sanctus, relative dicuntur, quia ad se invicem referuntur. Nam pater non ad se ipsum, sed ad filium relative dicitur, quia est ei filius. Sic et filius relative dicitur, quia est ei pater. Sic et spiritus sanctus, quia est patris filiique spiritus. His enim appellationibus hoc significatur quod ad se invicem referuntur, non ipsa substantia qua unum sunt. Proinde trinitas in relativis personarum nominibus est. Deitas non triplicatur, sed in singularitate est, quia si triplicatur, deorum inducimus pluralitatem. Nomen autem deorum in angelis et sanctis hominibus ideo pluraliter dicitur, propterea quod non sunt merito equales. De quibus psalmus: Ego dixi dii estis. De patre autem et filio et spiritu sancto propter unam et equalem divinitatem non nomen deorum, sed dei esse ostenditur, sicut ait apostolus: Nobis tamen unus deus; vel sicut voce divina dicitur: Audi israel, dominus deus tuus deus unus est, scilicet et trinitas sit, et unus dominus deus sit. Fides apud grecos de trinitate hec ita est. Una usia, ac si dicatur una natura aut una essentia. Tres ypostases, quod resonat in latinum vel tres personas vel tres substantias. Nam latinitas proprie non dicit de deo nisi essentiam; substantiam vero non proprie dicit, sed abusive, quoniam vera substantia apud grecos persona intelligitur, non natura.

De angelis.

Angeli grece vocantur, hebraice malachoth, latine vero nuntii interpretantur, ab eo quod domini voluntatem populis nuntiant. Angelorum enim vocabulum officii nomen est, non nature. Semper enim spiritus sunt, sed cum mittuntur, angeli vocantur. Quibus ideo pictorum licentia pennas faciunt, ut celerem eorum in cuncta discursum significent, sicut et iuxta fabulas poetarum venti pennas habere dicuntur, propter velocitatem scilicet. Unde et scriptura sancta dicit: Qui ambulat super pennas ventorum. Novem autem esse ordines angelorum sacre scripture testantur, id est angelos, archangelos, thronos, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubin et seraphin. Quorum officiorum vocabula cur ita dicta sint interpretando exequimur. Angeli vocantur propter quod de celo ad annuntiandum hominibus mittuntur. Angelus enim grece, latine nuntius dicitur. Archangeli greca lingua summi nuntii interpretantur. Qui enim parva vel minima annuntiant, angeli; qui vero summa, archangeli nuncupantur. Archangeli autem dicti eo quod primatum teneant inter angelos. Archos enim grece, latine princeps interpretatur. Sunt enim duces et principes sub quorum ordine unicuique angelorum officia deputata sunt. Nam quia archangeli angelis presunt, zacharias propheta testatur dicens: Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, et alius angelus egrediebatur in occursum eius, et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur hierusalem. Si enim in ipsis officiis angelorum nequaquam potestates superiores inferiores disponerent, nullo modo hoc quod homini diceret angelus ab angelo cognovisset. Quidam autem archangelorum privatis nominibus appellantur, ut per vocabula ipsa in opere suo quid valeant designentur. Michael hebraice in lingua nostra interpretatur quis ut deus. Quando enim aliquid in mundo mire virtutis fit, hic archangelus mittitur. Et ex ipso opere nomen est eius, quia nemo valet facere quod facere prevalet deus. Gabriel interpretatur fortitudo dei. Ubi enim potentia divina vel fortitudo manifestatur, gabriel mittitur. Unde et eo tempore quo erat dominus nasciturus et triumphaturus de mundo, gabriel venit ad mariam, ut illum annuntiaret qui ad debellandas aerias potestates humilis venire dignatus est. Raphael interpretatur curatio vel medicina dei. Ubicumque enim curandi et medendi opus necessarium est, hic archangelus a deo mittitur, et inde medicina dei vocatur. Unde et ad thobiam idem archangelus missus oculis eius curationem adhibuit et cecitate detersa visum ei restituit. Nomine enim interpretatione et angeli officium designatur. Uriel interpretatur ignis dei, sicut legimus apparuisse ignem in rubo. Legimus et ignem missum desuper et implesse quod preceptum est. Thronos autem et dominationes et principatus et potestates et virtutes, quibus universa celestium [illegible], apostolus complectitur, ordines angelorum esse intelligunt. Et pro ipsa distributione officiorum alii throni, alii dominationes, alii principatus, alii potestates vocantur pro eius dignitatibus quibus invicem distinguuntur. Virtutes angelice quedam ministeria perhibent, per que signa et miracula in mundo fiunt; propter quod et virtutes dicuntur. Potestates sunt quibus virtutes adverse subiecte sunt, et inde potestatum nomine nuncupantur, quia malignis spiritibus eorum potestate coercentur, ne tantum mundo noceant quantum cupiunt. Principatus sunt hi qui angelorum agminibus presunt, qui pro eo quod subditos angelos ad explendum ministerium divinum disponunt, principatus vocabulum acceperunt. Nam alii sunt qui administrant, alii qui assistunt, sicut et per danielem dicitur: Milia milium ministrabant ei, et decies milies centena milia assistebant ei. Dominationes sunt hi qui etiam virtutibus et principatibus preminent, qui pro eo quod ceteris angelorum agminibus dominantur, dominationes vocantur. Throni sunt agmina angelorum, qui latino eloquio sedes dicuntur. Et vocantur throni, quia illis conditor presidet et per eos iudicia sua disponit. Cherubin autem et ipsi sublimes celorum potestates et angelica ministeria perhibentur, qui ex hebreo in lingua nostra

interpretantur scientiae plenitudo vel multitudo. Sunt enim sublimiora agmina angelorum, qui pro eo quod vicinius positi divina scientia ceteris amplius pleni sunt, cherubim, id est plenitudo scientiae appellantur. Ipsa sunt illa duo animalia super propitiatorium archae facta ex metallo, propter significandam angelorum praesentiam, in quorum medio ostenditur deus. Seraphim quoque similiter est multitudo angelorum, quae ex hebreo in latinum ardentes vel incendentes interpretantur. Qui idcirco ardentes vocantur, quia inter eos et deum nulli alii angeli consistunt. Et ideo quanto vicinius coram eo consistunt, tanto magis claritate divini luminis inflammantur. Unde et ipsi velant faciem et pedes sedentis in throno dei; et ideo cetera angelorum turba videre dei essentiam plene non valent, quoniam seraphim eam tegunt. Haec quoque vocabula agminum angelorum ita sunt specialia ordinum singulorum, ut tamen sint ex parte communia omnium. Nam dum throni sedes dei in quodam angelorum ordine specialiter designentur, tamen per psalmistam quoque sedes super cherubin dicitur. Sed ideo isti ordines angelorum propriis nominibus appellantur, quia hi ipsum officium in proprio ordine plenius acceperunt. Et cum sint omnibus communia, propterea tamen haec nomina suis ordinibus deputantur. Unicuique et sic praedicta sunt propria officia sive munera, quae eos promeruisse in mundi constat exordio. Nam quia angeli et locis et hominibus praesunt, per prophetam testatur angelus dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi. Unde apparet nullum esse locum cui angeli non praesint. Praesunt enim et auspiciis operum omnium. Hic est ordo vel distinctio angelorum qui post lapsum malorum in caelesti vigore steterunt. Nam postquam apostatae angeli ceciderant, hi perseverantia aeternae beatitudinis solidati sunt. Unde et post caeli creationem in principio repetitur: Fiat firmamentum, et vocatum est firmamentum caelum; nimirum ostendens quod post ruinam angelorum malorum hi qui permanserunt firmitatem aeternae perseverantiae consecuti sunt, nullo lapsu ausi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in dei amore et contemplatione manentes, nihil aliud dulce habentes nisi eum a quo creati sunt. Quod autem duo seraphim in Esaia leguntur, figuraliter veteris ac novi testamenti significationem ostendit. Faciem vero et pedes dei operiunt, quia praeterita ante mundum et futura post mundum scire non possumus, sed media tantum eorum testimonio contemplamur. Singuli senas alas habent, quia fabricam temporis mundi, quae in sex diebus facta est, in praesenti saeculo novimus. Quod clamant ter Sanctus alter ad alterum, Trinitatis in una divinitate demonstrant mysterium.

De hominibus qui quodam praesagio nomen acceperunt.

Plerique priorum hominum ex propriis causis originem nominum habent. Quibus ita prophetice indita sunt vocabula, ut aut futuris aut praecedentibus eorum causis conveniant. In quibus tamen manente spiritali sacramento nos tantum ad litteram intellectum historiae persequimur. Ubi autem ethymologiae interpretationem non attingunt, solam ipsam ethymologiam in latinum ponimus. Quod autem unum nomen hebraicum alio atque alio interpretatur, hoc secundum accentum et litterarum est diversitatem, ut in variis figuris nomina commutentur. Adam, sicut beatus Hieronimus tradidit, homo sive terrenus sive terra rubra interpretatur. Ex terra enim facta est caro, et humus hominis faciendi materies fuit. Eva interpretatur vita, sive calamitas, sive ve. Vita quia origo fuit nascendi. Calamitas sive ve, quia per praevaricationem causa extitit moriendi. A cadendo enim sumpsit nomen calamitas. Alii autem dicunt: Ob hoc Eva vita et calamitas appellata, quia saepe mulier causa salutis est, saepe calamitatis et mortis, quod est ve. Kain possessio interpretatur. Unde ethymologiam ipsius pater eius exprimens ait: Kain, id est possedi hominem per deum. Idem et lamentatio, eo quod per interfectum Abel interfector sit et poenam sui sceleris dederit. Abel luctus interpretatur, quo nomine praefigurabatur occidendus. Idem et vanitas, quia cito solutus est et subtractus. Seth interpretatur resurrectio, eo quod post fratris interfectionem natus sit, quasi fratris resurrectionem ex mortuis suscitatus. Idem et positio, quia posuit eum deus pro Abel. Enos interpretatur propter linguae varietatem homo vel vir dicitur. Et congrue hoc vocabulum habet. De eo enim scriptum est: Tunc initium fuit invocandi nomen domini. Licet plerique hebreorum arbitrentur quod tunc primum in nomine domini et similitudine ei fabricata sint ydola. Enoch dedicatio. In ipsius enim nomine civitatem prae ceteris condidit Kain. Kainan lamentatio vel possessio eorum. Sicut enim Kain possessio, ita derivatum nomen quod est Kainan facit possessio eorum. Mathusalam interpretatur mortuus est. Evidens ethymologia nominis. Quidam enim eum cum patre suo translatum fuisse et diluvium praeterisse putaverunt. Ob hoc significanter differt mortuus est, ut ostenderet non vixisse eum post diluvium, sed in eodem cataclysmo fuisse defunctum. Solummodo octo homines in archa evasere diluvium. Lamech percutiens. Ipse enim percussit et interfecit Kain. Quod et postea ipse professus uxoribus confitetur. Noe requies interpretatur, pro eo quod sub illo omnia retro opera quieverunt per diluvium. Unde et pater eius vocans nomen eius Noe dixit: Iste requiescere nos faciet ab omnibus operibus nostris. Sem dicitur nominatus, nomen ex praesagio posteritatis accepit. Ex ipso enim patriarchae et apostoli et populus dei. Ex eius quoque stirpe et Christus, cuius ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen in gentibus. Kam calidus, et ipse ex praesagio futuri cognominatus. Posteritas enim eius eam terrae partem possedit, quae vicino sole calentior est. Unde et Aegyptus usque hodie Aegyptiorum lingua Kam dicitur. Iafeth latitudo. Ex eo enim populi gentium nascentur. Et quia lata est ex gentibus multitudo credentium, ab eadem latitudine Iafeth dictus est. Chanaan filius Kam interpretatur motus eorum. Quod quid est aliud nisi opus eorum? Pro motu enim patris, id est pro opere eius, maledictus est. Arfaxat sanans depopulationem. Chus hebraice Aethiops interpretatur, a posteritate sui generis, non sorte. Ab ipso enim sunt progeniti Aethiopes. Nemrod interpretatur tyrannus. Iste enim prior arripuit insueta in populos tyrannide, et ipse adgressus est adversus dominum impietatis aedificare turrim. Heber transitus. Ethymologia nominis sui unde est quod ab eius stirpe transiret, nec perseveraret in eis interdum in gentibus gratia. Ex ipso enim sunt exorti Hebrei. Faleg divisio. Cui pater propterea tale nomen imposuit, quia tunc natus est cum per linguas terra divisa est. Thara ascensionis exploratio. Melchisedech rex iustus. Rex quia ipse postea imperavit Salem. Iustus pro eo quod discernens sacramenta legis et evangelii non pecudum victimas, sed oblationem panis et calicis in sacrificium obtulit. Loth declinans. Factis enim Sodomorum non consensit, sed eorum illicita carnis incendia declinavit. Moab ex patre. Et tota ethymologia haec. Concepit enim eum primogenita filia de patre. Ammon cuius causam nominis reddens filius populi mei sic dicitur, ut ex parte sensus nominis expressa ipse sit sermo. Ammo enim quasi dicatur, sed Ammonitae vocantur populus meus. Saray interpretatur princeps mea, eo quod esset unius tantum domus materfamilias. Postea causa nominis immutata, ablata de fine y littera, dicitur Sara, id est princeps. Omnium quippe gentium futura princeps erat, sicut dominus pollicitus est ad Abraham: Dabo tibi ex Sara filium, et benedicam ei, et erit in gentes, et reges populorum erunt ex eo. Agar advena vel conversa. Fuit enim Aegyptia. Cethura interpretatur copulata vel vincta. Ysmahel interpretatur auditio dei. Sic enim scriptum est: Et vocavit nomen eius Ysmahel, quia exaudivit eum deus. Esau tribus nominibus est, ex diversis causis varie nuncupatur. Dictus enim Esau, id est rufus, ob coctionem scilicet rufae lentis. Ita appellatus, cuius edulio primogenita perdidit. Edom autem ob ruborem corporis dictus est, quod latine sanguine dicitur. Seyr vero quod fuerit hispidus et pilosus. Quando enim natus est, tota sic pellis pilosa erat. Idem tribus nominibus appellatur: Esau, id est rufus, Edom, id est sanguineus, Seyr, id est pilosus, quia ob hunc lentem. Rebecca patientia, sive quae multum accepit. Lya laboriosa. Utique generando plurimos enim dolores quam Rachel fecunditate pariendi experta. Rachel interpretatur ovis, pro eo enim Iacob pastor oves Laban. Helsa os hians. Bala inveterata. Dina causam fert interpretata. Iurgii enim in Sychimis causa extitit. Thamar amaritudo interpretatur mortuis, sive et commutans. Mutavit enim se in habitum meretricis, quando cum socero suo concubuit. Fares divisio, ab eo quod diviserit membranulam secundarum divisionis. Unde et Pharisei qui se quasi iustos a populo separabant divisi appellabantur. Zara frater eius, qui in eius manu erat coccinum, interpretatur oriens, sive quia primus apparuit, sive quia plurimi ex eo iusti nati sunt, ut in libro Paralipomenon continetur. Zara id est oriens appellatus est. Iob in latinum vertitur dolens. A textu propter persecutionem carnis et passiones doloris. Calamitates et suas nominis ethymologia praefiguravit. Pharao nomen est non hominis, sed honoris. Sicut et apud nos augusti appellantur reges, cum propriis nominibus censeantur. Exprimitur autem in latinum Pharao denegans eum, utique deum, sive dissipator eius, propterea enim dicitur quod fuerit afflictor. Iannes marinus sive vanus est signum. Restiterunt enim et defecerunt signis eius coram signis Moysi. Unde et dixerunt magi: Hic digitus dei est.

Mambres mare pellicium, sive mare in capite. Denique Moyses interpretatur sumptus de aqua. Inventus enim cum ad ripam fluminis expositum filia Pharaonis. Quem colligens adoptavit sibi in filium vocavitque nomen eius Moysen, eo quod de aqua sumpsisset eum. Aaron mons fortitudinis interpretatur, propter quod thuribulum accipiens in medio sese statuit et inter vivos et mortuos stetit, et ruinam mortis quasi quidam mons fortis exclusit. Eleazar dei adiutorium. Balac praecipitans sive devorans. Balaam vanus populus. Finees oris parcens. Transfixit enim pugione Zambri cum scorto Madianitide, et furorem domini placavit ut parceret. Zambri stella lacessiens vel amaricans. Propterea enim non ab amaritudine vocatur, quia peccando amaricavit populum. Raab latitudo vel fames, sive impetus. Iosue interpretatur salvator. Ipse enim in figura Christi populum a deserto salvavit et in terram repromissionis induxit. Caleph quasi cor, aliter canis. Gothoniel tempus eius deus vel responsio dei. Aoth gloriosus. Barach fulgens. Debbora apis vel loquax. Apis quia fuit ad bellum promptissima, dimicans adversus Sysara. Quo peracto cecinit canticum ut loquax. Iahel ascensio. Gedeon ex primatum iniquitatis eius fregit. Ab eo documentis informatus est, qui praesagio futuri hostes futuram victoriam expediret. Et ex quo facto ex primatu ethymologia nominis assumpsit. Abimelech pater meus rex. Thola vermiculus vel coccinum. Iayr illuminans. Iepte apiens vel apertus. Esebon cogitatio, sive vinculum moeroris. Abdo servus eius. Samson sol eorum vel solis fortitudo. Fuit enim virtute clarus, et liberavit Israel de hostibus eorum. Dalila paupercula vel situla. Booz in fortitudine sive in quo robur. Noemi quam interpretari possumus consolata, eo quod marito et liberis peregre mortuis nurum Moabitidem in consolatione sua tenuit. Ruth interpretatur festinans. Alienigena enim erat ex populo gentili, quae relicta patria festinanter transire in terram Israel, dicens socrui suae: Quocumque perrexeris pergam. Anna gratia eius interpretatur. Quae dum prius esset sterilis nata, postremo dei gratia fecundata est. Heli extraneus. Ophni discalciatus. Filius enim fuit Heli electi in ministerium sacerdotii, cuius amissionem suo expressit vocabulo. Apostolus enim ait: Calciati pedes in praeparationem evangelii pacis. Et propheta: Quam speciosi pedes quae annuntiant pacem. Iste ergo discalciatus interpretatur, ut in nomine veteris testamenti sacerdotium a veteri populo significaretur ablatum. Finees frater Ophni os mutum interpretatur, quod significatur sacerdotii veteris et doctrinae silentium. Samuel nomen eius deus. Yesse insulae sacrificium vel incensum. Saul petitio interpretatur. Notum est enim quod Hebreorum populus eum sibi regem petierit, et acceperit non secundum dominum, sed secundum suam voluntatem. David fortis manu, utique quia fortissimus in proeliis fuit. Idem et desiderabilis, in stirpe salis et futura, de quo per prophetam dixerat propheta: Veniet desideratus cunctis gentibus. Salomon tribus nominibus fuisse perhibetur. Primum vocabulum eius Salomon dicitur, id est pacificus, eo quod in regno eius pax fuerit. Secundum nomen eius Ydida, eo quod fuerit dilectus et amabilis domino. Tertium vocabulum eius Coeleth, quod graece appellatur Ecclesiastes, latine concionator, quod ad populum loqueretur. Ionatha columbae donum. Absalon patris pax, per antiphrasin, eo quod bellum adversus patrem gesserit. Sive quod in ipso bello in placatum fuisse legitur filio, adeo ut et magno cum dolore extinctum plangeret. Roboam latitudo populi, et ipsum per antiphrasin, quod decem tribubus ab eo separatis, duae tantum ei relictae sint. Abia pater dominus vel pater fuit. Asa tollens sive sustollens. Iosaphath domini iudicium. Ioram qui est excelsus. Ochozias apprehendens dominum. Athalia tempus domini. Ioas spirans vel domini robur. Amasias populum tollens. Ozias fortitudo domini. Azarias auxilium domini. Ozias autem ipse est qui et Zacharias duplici nomine. Ipse est qui illicitum sibi sacerdotium vendicare conatus lepra in fronte percussus est. Ioatha est perfectus. Pulchra ethymologia nominis huius. Fecit enim templum in conspectu domini, et portam templi aedificavit excelsam. Achaz apprehendens. Ezechias fortis dominus. Manasses obliviosus. Postquam enim scelera et sacrilegia deliquerat, et oblitus fuerat domini. Ammon fidelis vel honestus. Iosias ubi est incensum domini, propria ethymologia nominis. Iste est enim qui simulachra combussit. Ioachaz robustus. Ioachim ubi est praeparatio. Eliachim dei resurrectio. Iechonias praeparatio domini. Sedechias iustus domini. Ieroboam iudicatio, sive causa populi, vel ut quidam aiunt divisio interpretatur, pro eo quod in regno eius divisus sit populus Israel et percussus a regno stirpis David. Divisionis enim populi causa iste extitit. Zambri psalmi vel cantici mei. Amri spinosus meus. Achab frater patris. Iezabel fluxus sanguinis vel fluens sanguine, vel melius ubi est sterquilinium. Praecipitata enim deorsum, comederunt carnes eius canes, sicut praedixerat Helias: Et erunt, inquit, carnes Iezabel sicut stercus super faciem. Ochozias apprehendens dominum. Hieu ipse est. Ioatha robustus. Sella umbra eius vel petitio. Manaen consolans. Faceias aperiens. Nabugodonosor prophetia lagunculae angustae, sive prophetans insidentis signum per somnum, scilicet futurorum quae vidisse narrat, et Daniel interpretatus est, sive sessio in angustia, nimirum angustiae propheticae, quae in captivitate ab eo ducti sunt. Zorobabel apud Hebreos ex tribus integris nominibus traditur esse compositum. Zo iste, ro magister, babel propter Babyloniam sonat, et efficitur nomen Zorobabel iste magister de Babylone. In Babylonia enim ortus est, ubi princeps gentis Iudae extitit.

Quorundam patriarcharum ethymologiae notandae sunt, ut

De patriarchis.

sciamus quid in suo vocabulo resonent. Nam plerique eorum ex propriis causis nomina acceperunt. Patriarcha interpretatur patrum princeps. Archos enim graece princeps est. Abram primum vocatus est pater videns populum, propter quod Israel tantum scilicet. Postea appellatus est Abraham, quod interpretatur pater multarum gentium, quod erat adhuc per fidem futurum. Gentium autem non habetur in nomine, sed subauditur iuxta illud: Quia patrem multarum gentium posui te. Ysaac ex risu nomen accepit. Riserat enim pater quando ei promissus est, admirans in gaudio. Risit et mater quando per illos tres viros promissus est, dubitans in gaudio. Ex hac ergo causa nomen accepit. Ysaac interpretatur enim risus. Sciendum autem quod in veteri testamento absque ullo velamine nominibus suis ante quam nascerentur vocati sunt Ysmahel, Ysaac, Salomon, Iosias. Lege scripturas. Iacob subplantator interpretatur, sive quod in ortu plantam nascentis fratris apprehenderit, sive quod postea fratrem arte deceperit. Unde et Esau dixit: Iuste vocatum est nomen eius Iacob, subplantavit enim me ecce secundo. Israel vir videns deum. Quod enim nomen accepit quando tota nocte luctatus est in certamine angeli et oriente lucifero benedictus est. Inde propter visionem dei Israel appellatus est, sicut et ipse ait: Vidi dominum, et salva facta est anima mea. Ruben interpretatur visionis filius. Sic enim quando peperit eum Lya vocavit nomen Ruben, dicens: Vidit deus humilitatem meam. Symeon auditio. Sic enim dixit Lya quando peperit eum, quia exaudivit me deus. Levi additus. Dixit enim Lya quando peperit eum, non ambigens de amore viri: Nunc mecum erit vir meus, quia peperi ei tres filios. Iuda confessio dicitur. Quando peperit eum Lya: Laudo dominum, inquit. Nec super hoc confitebor domino. Et ob id vocatum est Iuda. A confessione itaque nomen ei est ductum, quod est gratiarum actio. Ysachar interpretatur est merces. Is quippe dictus est Achar merces. Hoc autem ideo, quia mandragoris filii Ruben mercatum viri quem Rachel debebat ad se intraverat Lya. Unde et cum natus est, dixit Lya: Dedit deus mercedem meam. Zabulon interpretatur habitaculum. Sextum enim hic filium genuerat Lya. Propterea iam secura dixit: Habitabit mecum vir meus. Unde et filio eius vocatum est habitaculum. Neptali de dilatatione sive comparatione causa nominis eius est. Unde et dixit Rachel, cum eum peperisset ancilla eius Bala: Habitare me fecit deus habitatione cum sorore mea. Dan interpretatur iudicium. Bala enim dum eum peperisset, dixit Rachel domina eius: Iudicavit me dominus et exaudies dedit mihi filium. Causa nominis expressit, ut ab eo quod iudicasset dominus filio ancillae iudicii nomen imponeret. Gad ab eventu sive procinctu vocatus est. Quando enim eum peperit Zelfa, dixit domina eius Lya: In fortuna, id est quod dicitur in procinctu vel eventu. Aser beatus dicitur. Dum enim peperisset eum Zelfa, dixit Lya: Beata ego, et beatificant me mulieres. Et ab eo quod beata dicatur, ex ethymologia nominis beatum vocavit. Ioseph ab eo quod sibi alium filium addi mater optavit, vocavit augmentum. Hunc Pharao Sephaneth appellavit, quod hebraice absconditorum repertor sonat, pro eo quod obscura somnia revelavit et sterilitatem praedixit. Tamen quia hoc nomen ab Aegyptio ponitur, ipsius linguae debet habere rationem. Interpretatur enim Sephaneth Aegyptio sermone salvator

mundi eodem orbe terre alimentorum famis excidio liberavit. Beniamin interpretatur filius dextre, quod est virtutis. dextera enim appellatur iamin. Mater ipse ei moriens vocavit nomen eius benoni, id est filius doloris mei. pater vero mutavit filium dextere nominans. Manasses dictus ab eo quod sibi pater eius oblitus laborum fuerat. hebraice vocatur oblivio. Effraim eo quod auxerit eum deus. et ex hoc vocabulo in lingua nostra transfertur augmentum.

De prophetis.

Quos gentilitas vates appellat, hos nostri prophetas vocant, quasi prefatores, quia porro fantur, et de futuris vera predicunt. Qui autem a nobis prophete, in vetere testamento videntes appellabantur, quia videbant ea que ceteri non videbant, et prospiciebant que in mysterio abscondita erant. Hinc est quod scriptum est in samuele: eamus ad videntem. Hinc et ysaias: Vidi inquit dominum sedentem super solium excelsum et elevatum. Et ezechiel: Aperti sunt celi, et vidi visiones dei. Quorundam autem prophetarum ethymologie nominum notande sunt. Vocabula enim eorum satis ostendunt quod in futuris factis dictisque pronunciassent. Helias interpretatur deus dominus. Ex futuro certaminis presagio sic vocatur. Nam cum altercaret in sacrificio cum quadringentis sacerdotibus baal, invocato nomine domini descendit de celo ignis super holocaustum. Quod cum vidisset omnis plebs, cecidit in faciem suam et ait: Dominus ipse est deus. Ex hac ergo certatione prius nomen accepit, pro quo postea cognovit plebs dominum. Idem et foras dominus interpretatur, vel pro eo quod interfecit eosdem sacerdotes, vel pro eo quod achab ad iustitiam revocavit. Helyseus salus domini interpretatur. Vocabulum autem et ipse ex futuro presagio suscepit. Denique et multas virtutes fecit, et famem pellens populum a morte salvavit. Naaman deinde sanavit. Ysaias interpretatur salvator domini. Ecce enim salvatorem et universarum gentium, eiusque sacramenta amplius quam ceteri predicavit. Hieremias excelsus domini, pro eo quod dictum est ei: Constitui te super gentes et regna. Ezechiel fortitudo dei. Daniel iudicium dei, sive quia in presbyterorum iudicio sententiam divine examinationis exhibuit, dum reprehensa eorum falsitate susannam ab interitu liberavit, sive quia visiones et somnia quibus presignata quedam et enigmata futura monstrabantur, sagaci mente discernens aperuit. Hic et desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderii non manducavit, et vinum concupiscentie non bibit. Osee salvator aut salvans. Dum enim decem tribus israel ob crimen ydolatrie prophetasset, domui iude salutem annuntiavit. Per quod ezechias rex sublatis ydolis que precedentes reges consecraverant, templum domini purgasse ac purificasse monstratur. Iohel dominus deus, sive incipiens deo, vel fuit dei. Hoc enim eius vocabulum resonat ethymologia interpretata. Amos populus avulsus. Propheta enim erat ad populum israel qui iam avulsus erat a domino et aureis vitulis serviebat, sive avulsus a regno stirpis david. Naum germinans sive consolator. Increpat enim civitatem sanguinum, et post eversionem illius consolatur syon dicens: Ecce super montes pedes evangelizantis et annuntiantis pacem. Abacuc amplexans, qui vel ex eo quod amabilis domini vocatur amplexatio, vel quod in certamine contendit amplexans vel luctans sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est dominum ad disceptationem iustitie provocare, cur in rebus humanis et mundi istius tanta rerum versaretur iniquitas. Micheas quis hic, vel quis iste. Sophonias speculum vel archanum domini interpretatur. Verumque de propheta domini convenit. Ipsi enim sciunt mysteria dei. Unde et ezechieli dicitur: Speculatorem posui domui israel. Et alibi: Non faciet dominus quicquam nisi revelaverit servis suis prophetis. Abdias servus domini. Sicut enim moyses famulus domini et apostolus servus christi, ita iste legatus ad gentes missus, videtur et pietate quia prophetali dignatione munificus et servitute videtur servus domini. Ionas interpretatur columba, sive dolens. Columba propter gemitum quia in ventre ceti tribus diebus fuit. Dolens autem vel propter tristitiam quam habuit pro salute ninivitarum, vel propter hederam subito arescentem cuius umbraculo tegebatur contra solis ardorem. Ipse est et amathi sareptene vidue filius, ut iudei affirmant, quem suscitavit helyas, matre postea ad eum dicente: Nunc cognovi quia vir dei es tu, et verbum dei in ore tuo verum est. Ob hanc causam ipse puer est amathi vocatus. Amathi enim ex hebreo in latinam linguam veritas dicitur. Et ex eo quod verum helyas locutus est, ille qui suscitatus est filius veritatis est vocatus. Zacharias memoria domini. Septuagesimo enim anno desolationis templi completo, zacharia predicante memoratus est dominus populi sui, iussuque darii reversus est populus dei, et reedificata est urbs et templum. Aggeus in latinum festivus et letus resonat. Destructum enim templum edificandum prophetat, et post lacrimas captivitatis regressionis letitiam predicat. Malachias interpretatur angelus domini, id est nuntius. Quicquid enim loquebatur quasi a domino esset mandatum, ita credebant, et inde eius nomen lxx contulerunt dicentes: Assumptio verbi domini super israel in manu angeli eius. Esdras adiutor. Neemias consolator a domino. Quodam enim presagio sunt ista nomina sortiti. Fuerunt enim in adiutorium et consolationem omni illi populo redeunti ad patriam. Nam et templum domini idem reedificaverunt, et muros atrium opere ipsi restauraverunt. Ananias gratia dei interpretatur. Idem et sydrac lingua chaldea, quod interpretatur decor meus. Azarias auxilium domini. Idem et abdenago in latinum vertitur serviens taceo. Misahel qui populus domini. Ipse et mysach, quod interpretatur risus, vel gaudium. Azras fortis. Semeia audiens dominum. Asaph congregans. Idithun transiliens eos, sive saliens eos. Quosdam enim in terrenis humo curvatos in terram, et ea que in imo sunt cogitantes, et in rebus transeuntibus spem ponentes transilivit canendo iste qui vocatur transiliens. Ethan robustus. Barachia benedicens domino, vel benedictus dominus. Olda diffinita sive diverticulum. Iudith laudans vel confitens. Hester absconsa. Zacharias memor domini. Iohannes baptista domini gratia. Eo quod sic limes prophetie, primus gratie, sive initium baptismatis per quod gratia ministratur. Hic inter prophetas veteris novique testamenti quorum finis christus, cui dicitur a patre: et prophetam in gentibus dedi te. Prophetie autem genera vii sunt. Primum genus extasis, quod est mentis excessus, sicut vidit petrus vas illud submissum de celo in stupore mentis cum variis animalibus. Secundum genus visio, sicut apud ysaiam dicentem: Vidi dominum sedentem super solium excelsum. Tertium genus somnium, sicut iacob subnixa in celo scala dormiens vidit. Quartum genus per nubem, sicut ad moysen et ad iob post plagam loquitur. Quintum genus vox de celo, sicut ad abraham sonuit dicens: Ne mittas manum tuam in puerum. Et ad saulum in via: Saule, saule, quid me persequeris? Sextum genus accepta parabola, sicut apud salomonem in proverbiis. Et apud balaam cum evocaretur a balac. Septimum genus repletio spiritus sancti, sicut pene apud omnes prophetas. Alii tria genera visionum esse dixerunt. Unum secundum oculos corporis, sicut vidit abraham tres viros sub ilice mambre, et moyses ignem in rubo, et discipuli transfiguratum dominum in monte inter moysen et helyam, et cetera huiusmodi. Alterum secundum spiritum quo imaginamur ea que per corpus sentimus, sicut vidit petrus discum illum submitti de celo cum variis animalibus, et sicut ysaias deum in sede altissima non corporaliter, sed spiritualiter vidit. Non enim deum forma corporea circumterminat, sed quemadmodum figurate, non proprie multa dicuntur, ita et figurate et multa monstrantur. Tertium autem genus visionis est quod neque corporis sensibus neque illa parte anime qua corporalium rerum ymagines capiuntur, sed per intuitum mentis quo intellecta conspicitur veritas, sicut daniel predicta mente vidit quod baltasar viderat corpore, sine quo genere illa duo vel infructuosa sunt, vel etiam in errorem mittunt. Omnia tamen hec genera spiritus sanctus moderatur. Habet enim prophetia non solum bonos, sed et malos. Nam et invenimus saulem regem prophetasse. Persequebatur enim sanctum david, et impletus spiritu sancto prophetavit.

De apostolis.

Apostoli missi interpretantur. Hos enim christus ad predicandum misit. Nam sicut greci angeli latine nuntii vocantur, ita greci apostoli latine missi appellantur. Ipsos enim misit christus evangelizare per universum mundum, ita ut quidam persas et indos penetrarent docentes gentes, et facientes in nomine christi magna et incredibilia miracula, ut attestantibus signis et prodigiis crederetur illis in his que dicebant et videbant. Habent autem plerique ex his causis suorum vocabulorum. Petrus a petra nomen accepit, hoc est a christo, super quam fundata est ecclesia. Non enim a petro petra, sed petrus a petra nomen sortitus est, sicut non christus a christiano, sed christianus a christo vocatur. Ideoque ait dominus: Tu es petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Quia dixerat petrus: Tu es christus filius dei vivi. Deinde ei dominus: Super hanc inquit petram quam confessus es, edificabo ecclesiam meam. Petra enim erat christus, super quod fundamentum etiam ipse edificatus est petrus. Cephas dictus eo quod in capite sit constitutus apostolorum. Cephale enim grece caput dicitur, et ipsum nomen in petro syrum est. Symon bariona in lingua nostra sonat filius columbe, et est nomen syrum pariter et hebreum. Bar quippe syra lingua filius, iona hebraice columba. Utroque sermone dicitur bariona. Alii simpliciter accipiunt quod symon, id est petrus, filius sit iohannis, iuxta illam interrogationem: Symon iohannis diligis me? Et volunt scriptorum vitio depravatum, ut pro bariona, hoc est filius iohannis, bariona scriptum sit, una detracta sillaba. Iohanna autem interpretatur dei gratia. [illegible] Petrum cepha et symon bariona. Symon autem hebraice interpretatur audiens. Saulus hebreo sermone temptatio dicitur, eo quod prius in temptatione ecclesie sit usus. Persecutor enim erat. Inde istud nomen habuit dum persequebatur christianos. Postea mutato nomine de saulo factus est paulus, quod interpretatur mirabilis, sive electus. Mirabilis quia multa signa fecit, vel quia ab oriente usque ad occasum evangelium christi in omnibus gentibus predicavit. Electus sic in actibus apostolorum spiritus sanctus dicit: Segregate mihi barnaban et paulum ad opus quod elegi eos. Latino autem sermone paulus a modico dictus. Unde et ipse ait: Ego sum minimus omnium apostolorum. Quando enim saulus, superbus, elatus; quando paulus, humilis, modicus. Ideo sic loquimur: paulo post videbo te, id est post modicum. Nam quia modicus factus est, ipse dicit: Ego sum novissimus apostolorum. Et enim minimo omnium sanctorum. Cephas autem et saulus non immutato nomine sic vocati, ut in novo nomine, sicut abraham et sara. Andreas frater petri carne et coheres gratie, secundum hebreorum ethymologiam interpretatur decorus sive respondens. Sermone autem greco a viro virilis appellatur. Iohannes interpretatur in quo est gratia, vel domini gratia. Ipse enim pre ceteris apostolis dilectus est a christo. Iacobus zebedei cognominatus, quia relinquens cum iohanne fratre vivum patrem secuti sunt christum. Hi sunt filii tonitrui qui et boanerges ex firmitate et magnitudine fidei nominantur. Hic est iacobus filius zebedei frater iohannis, qui post ascensionem domini ab herode manifestatus occisus. Iacobus alphei ob distinctionem prioris cognominatur. Sicut ille dicitur filius zebedei, sic iste filius alphei. Cognominati quoque ambo a patre. Iste est iacobus minor qui in evangelio frater domini vocatur, quia maria uxor alphei soror fuerat matris domini. Eum maria cleophe iohannes evangelista cognominat ex patre sive a gentilitate familie, aut quacumque alia causa ei nomen imponens. Alpheus autem hebreo sermone in latinum exprimitur millesimus, sive doctus. Philippus lampadarum vel os manuum. Thomas abyssus vel geminus. Unde et grece didimus appellatur. Bartholomeus filius suspendentis aquas, vel filius suspendentis me. Syrum est, non hebreum. Matheus in hebreo donatus exprimitur. Idem et appellatur levi ex tribu ex qua ortus fuit. In latino autem ex opere publicanus accepit, quia ex publicanis fuit electus et in apostolatum translatus. Symon chananeus ad distinctionem symonis petri, de vico galilee chana, ubi aquas dominus in vinum mutavit. Ipse est qui in alio evangelista scribitur zelotes. Chana quippe zelus interpretatur. Iudas iacobi qui alibi appellatur lebbeus, figuratum nomen habens a corde, quod nos diminutive corculum possumus appellare. Ipse in alio evangelista thatheus scribitur, quem ecclesiastica tradit hystoria missum edissam ad abagarum regem. Iudas scarioth vel a vico in quo ortus est, vel ex tribu ysachar vocabulum sumpsit, quodam presagio futuri in condempnationem sui. Ysachar enim interpretatur merces, ut significaretur pretium proditoris quo vendidit dominum, sicut scriptum est: Appenderunt mercedem meam xxx argenteis. Mathias qui inter apostolos sine cognomine solus habetur, interpretatur donatus, ut subaudiatur pro iuda. Ipse enim in loco eius electus est ab apostolis cum predecessoris sorte mitteretur. Marcus excelsus mandato, utique propter evangelium altissimi quod predicavit. Lucas ipse consurgens, sive levans. Barnabas filius prophete, vel filius consolationis.

De reliquis in evangelio nominibus.

Maria illuminatrix sive stella maris. Genuit enim lumen mundi. Sermone autem syro maria domina nuncupatur. Et pulchre, quia dominum genuit. Elizabeth dei mei saturitas, vel dei mei iuramentum. Magdalene turrensis. Martha irritans vel provocans. Sermone autem syro interpretatur dominans. Nathanael donum dei. Zebedeus donatus sive fluens. Zacheus iustificatus aut iustificandus. Syrum est, non hebreum. Lazarus adiutus. Herodes pellicius gloriosus. Cayphas investigator, aut sagax, aut vomens ore. Iniquum enim ore suo iustum condempnari quamvis prophetali mysterio animavit. Pontius declinans consilium, utique iudeorum. Accepta enim aqua lavit manus suas dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius. Pilatus os malleatoris. Barrabas filius magistri eorum, absque dubio iudeorum magistri, qui est diabolus homicidiorum auctor.

De martiribus.

Martires greca lingua, latine testes dicuntur. Unde et testimonium greca lingua martirium nuncupatur. Testes autem ideo vocati sunt, quia propter testimonium christi passiones sustinuerunt, et usque ad mortem pro veritate certaverunt. Quod autem non testes, sicut latine non possumus, sed grece martires appellamus, familiarius ecclesie auribus hoc grecum verbum sonat, sicut et multa greca nomina que pro latinis utimur. Martirum primus in novo testamento stephanus fuit, qui hebreo sermone interpretatur norma, quod prior fuerit in martirio ad imitationem fidelium. Idem autem ex greco sermone in latinum coronatus sonat. Et hoc prophetice, ut quod sequeretur rei eventu quodam futuri in vocabulo resonaret. Passus est enim et quod vocabatur accepit. Stephanus enim corona grece dicitur. Humiliter lapidatus, sed sublimiter coronatus. Duo sunt genera martirii, unum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes, et cunctis carnalibus desideriis resistentes, per hoc quod se omnipotenti deo in corde mactaverunt, et pacis tempore martires facti sunt, qui etiam si persecutionis tempus extitisset, martires esse potuissent.

De clericis.

Cleros et clericos hinc appellatos, quia mathias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus ordinatum. Cleros enim grece sors vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti clerici quia de sorte sunt domini, vel quia partem dominum habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes qui in ecclesia christi deserviunt, quorum gradus et nomina hec sunt: Ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acolitus, subdiaconus, diaconus, presbiter, episcopus. Ordo episcoporum quadripertitus est, in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis atque episcopis. Patriarcha greca lingua summus patrum interpretatur, quia primum, id est apostolicum, tenet locum, et ideo quia summo honore fungitur tali nomine censetur, sicut romanus, antiochenus et alexandrinus. Archiepiscopus greco vocabulo quod sit summus episcoporum. Tenet enim vicem apostolicam et presidet tam metropolitanis quam ceteris episcopis. Singulis provinciis preeminent, quorum auctoritati et doctrine ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus reliquos episcopos nichil agere licet. Sollicitudo enim totius provincie ipsis commissa est. Omnes autem superius designati ordines uno eodemque vocabulo episcopi nominantur. Sed ideo privato nomine quidam utuntur propter distinctionem potestatis quam singulariter acceperunt. Patriarcha pater principum. Archon enim princeps. Archiepiscopus princeps episcoporum. Sic metropolitanus. Episcopus autem vocabulum inde dictum quod ille qui super efficitur superintendat, curam scilicet gerens subditorum. Scopin enim latine intendere dicitur. Episcopi autem grece, latine speculatores interpretantur. Nam speculator est prepositus in ecclesia, dictus eo quod speculatur atque prospiciat populorum infra se positorum mores et vitam. Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse et summus sacerdos, ipse et pontifex maximus nominatur. Ipse enim efficit sacerdotes atque levitas. Ipse omnes ecclesiasticos ordines disponit. Ipse quod unusquisque facere debeat ostendit. Antea autem pontifices et reges erant. Nam maiorum hec erat consuetudo, ut esset rex et sacerdos et pontifex. Unde et romani imperatores pontifices dicebantur. Vates a vi mentis appellatus est, cuius significatio multiplex est. Nam modo sacerdotem, modo prophetam significat, modo poetam. Antistes sacerdos dictus ab eo quod ante stat. Primus est enim in ordine ecclesie, et supra se nullum habet. Sacerdos autem nomen habet compositum ex greco et latino, quasi sacrum dans. Sicut enim rex a regendo, ita sacerdos a sanctificando vocatus est. Consecrat enim et sanctificat. Sacerdotes autem gentilium flamines dicebantur. Hi in capite habebant pilleum, in quo erat brevis virga desuper habens lane aliquid. Quod cum per estum ferre non possent, filo tantum capita religare ceperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas erat. Unde a filo quo utebantur flamines dicti sunt, quasi filamines.

Verum festis diebus filo deposito pilleum imponebat pro sacerdotii eminentia. Presbiter grece, latine senior interpretatur, non pro etate vel decrepita senectute, sed pro honore et dignitate quam acceperunt presbiteri nominantur. Unde et apud veteres iidem episcopi et presbiteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis est, hoc etatis. Ideo autem et presbiteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant sicut episcopi. Qui licet sint sacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent, quia nec chrismate frontem signant nec paraclitum spiritum dant, quod solis deberi episcopis lectio actuum apostolorum demonstrat. Levite ex nomine auctoris vocati. De Levi enim levite exorti sunt, a quibus in templo mystici sacramenti ministeria explebantur. Hii grece diacones, latine ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote consecratio, ita in diacono ministerii dispensatio habetur. Ypodiacones grece, quos nos subdiaconos dicimus. Qui ideo sic appellantur, quia subiacent preceptis et officiis levitarum. Oblationes enim in templo a fidelibus ipsi suscipiunt, et levitis superponendas altaribus deferunt. Hii apud hebreos nathinnei vocantur. Lectores a legendo. Psalmiste a psalmis canendis vocati. Illi enim predicant populis quid sequantur; isti canunt ut excitent ad compunctionem animos audientium. Licet et quidam lectores ita miserabiliter pronuncient, ut quosdam ad luctum lamentationemque compellant. Iidem et pronunciatores vocantur, quod porro annuncient. Tanta enim et tam clara erit eorum voce, ut quamvis longe positorum aures adimpleant. Cantor autem vocatus quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines latine dicere potuerunt: precentor et succentor. Precentor scilicet qui vocem premittit in cantu, succentor autem qui subsequenter canendo respondet. Concentor autem dicitur quia consonat. Qui autem non consonat, nec concinit, nec concentor erit. Acoliti grece, latine ceroferarii dicuntur, a deportandis cereis, quando legendum est evangelium, aut sacrificium offerendum. Non ad effugandas tenebras diei, sol eodem tempore rutilet, sed ad signum leticie demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in evangelio legitur: Erat lux vera que ill. Exorciste ex greco in latinum adiurantes sive increpantes vocantur. Invocant enim super cathecuminos vel super eos qui habent spiritum inmundum nomen domini Iesu Christi, adiurantes per eum ut egrediatur ab eis. Ostiarii iidem et ianitores, qui in veteri testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur inmundus in omni re. Dicti autem ostiarii quod presint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem omnia intus extraque custodiunt, atque inter bonos et malos habentes iudicium fideles recipiunt, respuunt infideles. Hii habentur ex officio.

De monachis.

Monachus greca ethymologia vocatur, eo quod sit singularis. Monas enim grece singularitas dicitur. Ergo si solitarius interpretatur vocabulum monachi, quid facit in turba qui solus est? Plura autem genera sunt monachorum. Cenobite quos nos in commune viventes possumus appellare. Cenobium enim plurimorum est. Anachorite sunt qui post cenobialem vitam deserta petunt, et soli habitant per deserta, et ab eo quod procul ab hominibus recesserint tali nomine nuncupantur. Sed anachorite Heliam et Iohannem, cenobite apostolos imitantur. Heremite hii sunt qui et anachorite, qui ab hominum conspectu remoti heremum et desertas solitudines appetunt. Nam heremus dicitur quod remota. Abba autem syrum nomen, in latinum pater. Quod Paulus romanis scribens exposuit dicens: In quo clamamus abba pater, uno nomine duabus usus linguis. Dicit enim abba syro nomine patrem, et rursus latine nominat eundem patrem.

De ceteris fidelium nominibus.

Christianus quantum interpretatio ostendit, de unctione dicitur, sive de nomine auctoris et creatoris. A Christo enim christiani cognominati sunt, sicut a Iuda iudei. De magistri enim nomine sectatoribus cognomen datum est. Christianos autem olim iudei quasi opprobrium nazarenos vocabant, pro eo quod dominus noster atque salvator a vico quodam Galilee Nazareus sit appellatus. Nomine se autem gloriatur christiani, qui non habet facta. Ubi autem nomen secutum fuerit opus, certissime ille est christianus, quia se factis ostendit christianum, ambulans sicut et ille ambulavit, a quo et nomen trahit. Catholicus universalis sive generalis interpretatur. Nam grece universale catholicon dicitur. Orthodoxus est recte credens, et ut credit recte vivit. Ortho enim grece recte latine dicitur, doxa gloria, hoc est vir recte glorie. Quo nomine non potest vocari qui aliter vivit quam credit. Neophitus grece, latine novellus et rudis fidei, qui nuper renatus est per gratiam Christi. Cathecuminus dictus pro eo quod adhuc doctrinam fidei audit, necdum tamen baptismum recepit. Nam cathecuminus grece auditor interpretatur. Competens vocatus, quia post instructionem fidei competit gratiam Christi. Unde et a petendo competentes vocantur. Laicus popularis. Laos enim grece populus dicitur. Proselitus, id est advena et circumcisus, qui miscebatur populo dei.

INCIPIT LIBER VIII. DE ECCLESIA ET SYNAGOGA.

ECCLESIA GRECUM EST, quod in latinum vertitur convocatio, propter quod omnes ad se vocet. Catholica universalis, ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΑΘ ΟΛΟΝ, id est secundum totum. Non enim sicut conventicula hereticorum in aliquibus regionum partibus coartatur, sed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur. Quod et apostolus approbat ad romanos dicens: Gratias ago deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in universo mundo. Hinc et universalis ab unitate cognominata est, propter quod in unitate colligitur. Unde dominus in evangelio: Qui mecum non colligit spargit. Cur autem ecclesia cum una sit, a Iohanne VII scribuntur? nisi ut una catholica septiformi plena spiritu designetur. Sicut et de domino novimus dixisse Salomonem: Sapientia edificavit sibi domum, et excidit columnas VII. Que tamen VII una esse non ambigitur, dicente apostolo: Ecclesia dei vivi que est columna et firmamentum veritatis. Inchoavit autem ecclesia a loco ubi venit de celo spiritus sanctus et implevit uno loco sedentes. Peregrinatione autem presenti ecclesia Syon dicitur, eo quod ab huius peregrinationis longitudine posita, promissionem rerum celestium speculetur; et ideo Syon, id est speculatio, nomen accepit. Pro futura vero patria pace Hierusalem vocatur. Nam Hierusalem pacis visio interpretatur. Ibi enim absorta omni adversitate pacem que est Christus presenti possidebit obtutu. Synagoga grece, latine congregatio dicitur, quod proprium nomen iudeorum populus tenuit. Ipsorum enim proprie synagoga dici solet, quamvis et ecclesia dicta sit. Nostram vero apostoli numquam synagogam dixerunt, sed semper ecclesiam, sive discernendi causa, sive quod inter congregationem, et convocationem unde ecclesia nomen accepit distet aliquid. Quod scilicet congregari et pecora solent, quorum et greges proprie dicimus; convocari autem magis est utentium ratione, sicut sunt homines. Dogma a putando philosophi nominaverunt, id est hoc puto esse bonum, hoc puto esse verum.

213.

De religione et fide.

Religio appellata quod per eam uni deo religamus animas nostras ad cultum divinum vinculo serviendi. Quod verbum compositum est a relegendo, id est eligendo, ut ita latinum videatur religio sicut eligio. Tria sunt autem que in religionis cultu ad colendum deum in hominibus perquiruntur, id est fides, spes et caritas. In fide quod credendum, in spe quod sperandum, in caritate quod amandum. Fides est qua veraciter credimus id quod nequaquam videre valemus. Nam credere iam non possumus quod videmus. Proprie autem nomen fidei inde est dictum, si omnino fiat quod dictum est aut promissum. Et vocata fides, dicta ab eo quod fit illud quod inter utrosque placitum est, quasi inter deum et hominem. Hinc et fedus. Spes vocata quod sit pes progrediendi, quasi est pes. Unde e contrario desperatio; deest enim ibi pes, nullaque facultas est progrediendi, quia dum quisque peccatum amat, futuram gloriam non sperat. Caritas grece, latine dilectio interpretatur, quod duos in se alliget. Nam dilectio a duobus incipit, quod est amor dei et proximi. De qua apostolus: Plenitudo igitur legis dilectio. Maior est autem omnibus, quia qui diligit et credit et sperat. Qui autem non diligit, quamvis multa bona faciat, frustra laborat. Omnis dilectio carnalis non dilectio, sed magis amor dici solet. Dilectionis autem nomen tantum in melioribus rebus accipi solet.

De heresi et scismate.

Heresis grece ab electione vocatur, quod scilicet unusquisque id sibi eligat quod melius illi esse videtur, ut philosophi peripatetici, achademici, epicurei et stoici, vel sicut alii qui perversum dogma cogitantes arbitrio suo de ecclesia recesserunt. Inde ergo heresis dicta greca voce ex interpretatione electionis, quod quisque arbitrio suo ad instituenda, sive ad suscipienda quelibet ipse sibi elegerit. Nobis vero nichil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos dei habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio quod inducerent elegerunt, sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationibus assignaverunt. Itaque etsi angelus de celis aliter evangelizaverit, anathema vocabitur. Secta a sectando et tenendo nominata. Nam sectas dicimus habitus animorum ac instituta circa disciplinam vel propositum, tenendo quo sequuntur, longe alia in religionis cultu opinantes quam ceteri. Scisma ab scissura animorum vocatum. Eodem enim cultu eodem ritu credit ut ceteri, solo congregationis delectatur dissidio. Fit autem scisma cum dicunt homines: nos iusti sumus, nos sanctificamus inmundos, et cetera similia. Superstitio dicta eo quod sit superflua aut superstituta observatio. Alii dicunt a senibus, quia multis annis superstites per etatem delirant et errant superstitione quadam, nescientes que vetera colant, aut que veterum ignari adsciscant. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est celestium et divinorum que super nos stant; sed male dicit. Hereticorum autem dogmata ut facile possint agnosci, causas eorum vel nomina demonstrare oportuit.

De heresibus iudeorum.

Iudei confessores interpretantur. Multos enim ex his sequitur confessio, quos antea perfidia possidebat. Hebrei transitores dicuntur. Quo nomine admonentur ut de peioribus ad meliora transeant et pristinos errores relinquant. Pharisei et Sadducei inter se contrarii sunt. Nam pharisei ex hebreo in latinum interpretantur divisi, eo quod traditionum et observationum quas illi deuterosis vocant iustitiam preferunt. Unde et divisi vocantur a populo quasi per iustitiam. Sadducei interpretantur iusti. Vendicant enim sibi quod non sunt. Corporis resurrectionem negant, et animam interire cum corpore predicant. Hii quinque tantum libros legis recipiunt, prophetarum vaticinia respuunt. Essei dicunt ipsum esse Christum, qui docuit illos omnem abstinentiam. Narbonei dicunt ipsum esse Christum, qui docuit illos in omni re sabbatizare. Genestei dicti eo quod de genere Abrahe esse glorientur. Nam cum in Babiloniam venisset populus dei, plerique relinquentes uxores suas babilonias mulieribus adheserunt. Quidam autem israhelite tantum coniugiis contenti, vel ex eis genita, dum reversi essent de Babilonia, diviserunt se ab omni populo, et assumpserunt sibi hoc nomen iactantie. Meriste appellati eo quod separent scripturas, non credentes omnibus prophetis, dicentes aliis et aliis spiritibus illos prophetasse. Meris enim grece, latine pars dicitur. Samaritae dicti quod legem solam custodiant. Nam prophetas non recipiunt. Hemerobaptiste eo quod cotidie vestimenta sua et corpora lavent.

De heresibus christianorum.

Quidam et heretici qui de ecclesia recesserunt ex nomine suorum auctorum nuncupantur, quidam vero ex causis quas eligentes instituerunt. Symoniani dicti a Symone magice discipline perito, cui Petrus in actibus apostolorum maledixit, pro eo quod ab apostolis spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hii dicunt creaturam non a deo sed a virtute quadam superna creatam. Menandriani a Menandro mago discipulo Symonis nuncupati, qui mundum non a deo sed ab angelis factum asserunt. Basilidiani a Basilide appellati, qui inter reliquas blasphemias passum Iesum abnegant. Nicolaite dicti a Nicolao diacono ecclesie hierosolimorum, qui cum Stephano et ceteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, ut qui vellet eam uteretur, versa est in stuprum talis consuetudo, ut invicem coniugia commutarent. Quos Iohannes in apocalipsi improbat dicens: Sed hoc habes quod odisti facta Nicolaitarum. Gnostici propter excellentiam scientie ita se appellare voluerunt. Animam naturam dei esse dicentes, bonum et malum deum suis dogmatibus fingunt. Carpocratiani a Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum, et de utroque sexu progenitum. Kerinthiani a Kerintho quodam nuncupati. Hii inter cetera circumcisionem observant, mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros predicant. Unde et grece chiliaste, latine miliaste sunt appellati. Nazarei dicti, quod dominum Christum qui a vico Nazareth est appellatus filium dei confitentes, omnia tamen veteris legis custodiunt. Ofite a colubro nominati. Coluber enim grece ofis dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradyso induxisse virtutis cognitionem. Valentiniani a Valentino quodam platonico sectatore vocati, qui eonas, id est secula quedam in origine dei creatoris induxit, Christum quoque de virgine nichil corporis assumpsisse, sed per eam quasi per fistulam transisse asserit. Apellite quorum Apelles princeps fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris dei faciens, deum legis israhelitice illum igneum affirmat. Apellite quorum auctor Apelles, qui dixit Christum non deum in veritate, sed hominem in phantasia apparuisse. Archontiaci a principibus vocantur, qui universitatem quam deus condidit opera esse archangelorum defendunt. Adamiani vocati, quod Ade imitentur nuditatem. Unde et nudi orant, et nudi inter se mares feminaeque conveniunt. Kaiani proinde sic appellati, quia Kain adorant. Sethiani nomen acceperunt a filio Adam qui vocatus est Seth, dicentes eundem esse Christum. Melchisedechiani vocati, pro eo quod Melchisedech sacerdotem dei non hominem fuisse, sed virtutem dei arbitrantur. Angelici vocati, quia angelos colunt. Apostolici hoc sibi nomen ideo presumpserunt, quod nichil possidentes proprium, nequaquam recipiunt eos qui aliquid in hoc mundo utuntur. Cerdoniani a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asserunt. Marcionite a Marcione stoico philosopho appellati, qui Cerdonis dogma secutus alterum bonum, alterum iustum deum asserit, tamquam duo principia creatoris et bonitatis. Artotirite ab oblatione vocati. Panem enim et caseum offerunt, dicentes a primis hominibus oblationem a fructibus terre et ovium fuisse celebratam. Aquarii appellati eo quod aquam solam offerunt in calice sacramenti. Severiani a Severo exorti vinum non bibunt, nec vetus testamentum et resurrectionem recipiunt. Tatiani a Tatiano quodam vocati, qui et encratite dicti, quia carnes abhominantur. Alogii vocantur tamquam sine verbo. Logos enim grece verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Iohannis evangelium et apocalipsim. Catafrigii nomen provincia Frigia dedit, quia ibi exstiterunt. Auctores eorum Montanus, Priscilla et Maximilla. Hii adventum spiritus sancti non in apostolis sed in se traditum asserunt. Catharoi propter mundiciam ita se nominaverunt. Gloriantes enim de suis meritis negant penitentibus veniam peccatorum. Viduas si nupserint tamquam adulteras dampnant, mundiores se ceteris predicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius quam mundos vocarent. Pauliani a Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed a Maria sumpsisse initium. Ermogeniani ab Ermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens deo non nato eam comparavit, matremque elementorum et deam asseruit; quos apostolus improbat elementis servientes. Manichei a quodam persa exstiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas et substantias introduxit, id est bonam et malam, et animas ex deo quasi ex aliquo fonte manare asseruit. Testamentum vetus respuunt, novum ex parte recipiunt. Canomiani iidem qui latine sine lege dicuntur. Antropomorfite dicti pro eo quod simplicitate rustica deum habere humana membra que in divinis libris scripta sunt arbitrantur. Antropos enim grece latine homo interpretatur, ignorantes vocem domini qui ait: Spiritus est deus. Incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. Heraclite ab Heraclio auctore exorti monachos tantum recipiunt, coniugia respuunt, regna celorum parvulos habere non credunt. Novatiani a Novato urbis Rome presbitero exorti, qui adversus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus invadere heresim instituit, nolens apostatas suscipere et rebaptizans baptizatos. Montani dicti heretici quod tempore persecutionis in montibus latuerint, qua occasione se a catholice ecclesie corpore diviserint. Ebionite ab Ebione dicti. Hii semiiudei sunt, et ita tenent evangelium ut legem carnalem servent. Adversus quos ad galathas apostolus scribens invehitur. Fotiniani a Fotino Gallogrecie Sirmie episcopo nuncupati, qui Ebionitarum heresim suscitans asserit Christum a Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. Arriani ab Arrio quodam nuncupati sunt. Hii offerre sacrificium pro defunctis spernunt. Echiani ab Echio sunt vocati, iidemque Eunomiani ab Eunomio quodam dialectico Echii discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, et filio spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentibus. Origeniani ab Origene auctore exorti sunt, dicentes quod non possit filius videre patrem, nec spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio dicunt peccasse, et pro diversitate peccatorum e celis usque ad terras diversa corpora quasi vincula

meruisse, eaque causa factum fuisse mundum. Noetiani a quodam Noeto vocati, qui dicebat Christum eundem esse et Patrem et Spiritum sanctum, ipsamque trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde et Patripassiani vocantur, quia Patrem passum dicunt. Sabelliani ab eodem Noeto pullulasse dicuntur, cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt; unde et Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam Patris et Filii et Spiritus sancti astruunt. Arriani ab Arrio Alexandrino presbytero orti sunt, qui coaeternum Patri Filium non agnoscens, diversas in trinitate substantias asserit, contra illud quod ait Dominus: Ego et Pater unum sumus. Macedoniani a Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctum. Apollinaristae ab Apollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse. Antidicomaritae appellati sunt pro eo quod Mariae virginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum viro suo fuisse commixtam. Metangismonitae ideo tale nomen acceperunt, quia angios Graece vas dicitur. Asserunt enim sic esse in Patre Filium, tamquam vas minus intra vas maius. Patriciani a quodam Patricio nuncupati sunt, qui substantiam humanae carnis a diabolo conditam dicunt. Colluthiani a quodam Colutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud quod scriptum est: Ego Dominus creans mala. Floriani a Florino, qui e contrario dicunt Deum creasse mala, contra id quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona. Donatistae a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens totam paene Africam sua persuasione decepit, asserens minorem Patre Filium, et minorem Filio Spiritum sanctum, et rebaptizans catholicos. Bonosiaci a Bonoso quodam episcopo exorti produntur, qui Christum Filium Dei adoptivum, non proprium asserunt. Circumcelliones dicti eo quod agrestes sint, quos Cotopitas vocant, supradictae haeresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii semetipsos perimunt, ut violenter de hac vita discedentes martyres nominentur. Priscillianistae a Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum et Manichaeorum permixtum dogma composuit. Luciferiani a Lucifero Sirmiae episcopo orti, qui episcopos catholicos, qui Constantii persecutione perfidiae Arrianorum consenserant, et postea correcti redire in catholicam delegerunt, damnantes sive quod crediderant, sive quod se credidisse simulaverant, quos Ecclesia catholica materno recepit sinu, tamquam Petrum post fletum negationis. Hanc illi matris caritatem superbe accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiae communione recesserunt, et cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. Ioviniani a Ioviniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptarum et virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes et simpliciter epulantes esse discrimen. Elvidiani ab Elvidio nominati, qui dicunt post natum Christum alios Mariam filios de viro Ioseph peperisse. Paterniani a Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes a diabolo factas opinantur. Arabici nuncupati eo quod in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque utrumque in novissimo resurgere. Tertullianistae a Tertulliano presbytero Africano provinciae civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream praedicantes, et animas hominum peccatorum post mortem in daemones verti putantes. Tessarescedecatitae dicti quod XIIII luna pascha cum Iudaeis observandum contendunt. Nam tesseras quattuor, deca decem significat. Nyctages a somno nuncupati, quod vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes iura temerare divina, qui noctem ad requiem tribuit. Pelagiani a Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinae gratiae anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa divina. Nestoriani a Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati, qui beatam virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo, ut asserit, genitricem, ut aliam personam carnis, aliam faceret deitatis; nec unum Christum in verbo Dei et carne credidit, sed separatim atque seiunctim alterum Filium Dei, alterum hominis praedicavit. Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumptionem negavit existere de duabus naturis, sed solam in eo asserit esse divinam naturam. Acephali dicti, id est sine capite quem sequantur haeretici. Nullus enim eorum reperitur auctor, a quo exorti sunt. Hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, et unam in eius persona naturam praedicant. Theodosiani et Gaianitae appellati a Theodosio et Gaiano, qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria populi perversi electione uno die sunt ordinati episcopi. Hi errores Eutychetis et Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt; ex duabus in Christo naturis unam asserentes, quam Theodosiani corruptam, Gaianitae incorruptam contendunt. Agnoitae et Tritheitae a Theodosianis exorti sunt, ex quibus Agnoitae ab ignorantia dicti, quia perversitati a qua exorti sunt id adiciunt, quod Christi divinitas ignoret futura quae sunt scripta de die et hora novissima, non recordantes Christi personam in Esaia loquentis: Dies iudicii in corde meo. Tritheitae vocati, quia sicut tres personas in trinitate, ita quoque tres astruunt deos esse, contra illud quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est. Sunt et aliae haereses sine auctore et sine nominibus: ex quibus aliae triformem putant esse Deum; aliae Christi divinitatem passibilem dicunt; aliae Christi de Patre nativitati initium dant temporis; aliae liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt; aliae animam imaginem Dei negant; aliae animas converti in daemones et in quaecumque animalia existimant; aliae de mundi statu dissentiunt; aliae innumerabiles mundos opinantur; aliae aquam Deo coaeternam faciunt; aliae nudis pedibus ambulant; aliae cum hominibus non manducant. Haec sunt haereses adversus catholicam fidem exortae, et ab apostolis et a sanctis patribus vel conciliis praedamnatae. Quae dum in se multis erroribus divisae invicem sibi dissentiant, communi tamen nomine adversus Ecclesiam Dei conspirant. Sed et quicumque aliter Scripturam sanctam intellegit quam sensus Spiritus sancti flagitat, a quo scripta est, licet de Ecclesia non recesserit, tamen haereticus appellari potest.

De philosophis gentium.

Philosophi Graeca appellatione appellantur, qui Latine amatores sapientiae interpretantur. Est enim philosophus qui divinarum et humanarum rerum scientiam habet, et omnem bene vivendi tramitem tenet. Nomen philosophorum primum a Pythagora fertur exortum. Nam dum antea Graeci veteres sophistas, id est sapientes aut doctores sapientiae, semet ipsos iactanter nominarent, iste interrogatus quid profiteretur, verecundo nomine philosophum, id est amatorem sapientiae se esse respondit, quoniam sapientem profiteri arrogantissimum videbatur. Ita deinceps posteris placuit, ut quantalibet de rebus ad sapientiam pertinentibus doctrina quisque vel sibi vel aliis videretur excedere, non nisi philosophus vocaretur. Idem autem philosophi triplici genere dividuntur. Nam aut physici sunt, aut ethici, aut logici. Physici dicti, quia de naturis tractant. Natura quippe physis Graece vocatur. Ethici, quia de moribus disputant. Mores enim apud Graecos ethos appellantur. Logici autem, quia in naturis et moribus rationem adiungunt. Ratio enim Graece logos dicitur. Divisi sunt autem et hi in haeresibus suis, habentes quaedam nomina ex auctoribus, ut Platonici, Epicurei, Pythagorici; alii a locis conventiculorum et stationum suarum, ut Peripatetici, Stoici, Academici. Platonici a Platone philosopho dicti. Hi enim animarum creatorem esse Deum, corporum angelos asserunt; per multos annorum circulos in diversa corpora redire animas dicunt. Stoici a loco dicti. Porticus enim fuit Athenis, quam ΠΟΙΚΙΛΗΝ appellabant, in qua picta erant gesta sapientium atque virorum fortium historiae. In hac porticu sapientes philosophabantur, ex quo et Stoici dicti sunt. Graece enim porticus stoa dicitur. Haec secta primum a Zenone instituta. Hi negant sine virtute effici quemquam beatum. Omne peccatum uniforme asserentes dicunt: Sic ille nocens erit qui paleas furatus erit, quemadmodum qui aurum; qui mergum occiderit, quemadmodum qui equum. Non enim animal crimen, sed animus facit. Hi et animam cum corpore perire dicunt, animam quoque virtutem continentiae esse dicunt. Affirmant gloriam etiam [illegible] fatentur non esse aeternos. Academici appellati a villa Platonis Academia Atheniensium, ubi idem Plato docebat. Hi omnia incerta opinantur; sed sic fatendum est multa incerta et occulta esse, quae voluit Deus intellegentiam hominis excedere, certa tamen plurima esse quae possint et sensus percipere et ratione comprehendi. Haec secta Arcesila [illegible] reperit philosophus, cui sectator fuit Democritus, qui dixit tamquam in puteo alto ita in fundo nullus sit, veritatem in occulto iacere. Peripatetici a deambulatione dicti, eo quod Aristoteles auctor eorum deambulans disputare solitus erat. Hi dicunt quandam particulam animae esse aeternam, de reliqua magna ex parte mortalem. Cynici ab inmunditia impudentiae nuncupati. Contra enim humanam verecundiam in propatulo coire cum coniugibus eis mos erat, censentes licitum honestumque esse palam cum uxoribus concumbere, quia coniugium iustum est publice praedicantes agendum esse in vicis vel plateis. Unde et a canibus, quorum vitam imitabantur, et vocabulum extraxere. Epicurei dicti ab Epicuro quodam philosopho amatore vanitatis, non sapientiae, quem etiam ipsi philosophi porcum nominaverunt, quasi volutans se in caeno carnali, voluptatem corporis summum bonum asserens.

Qui etiam dixit nulla divina providentia instructum esse aut regi mundum, sed originem rerum atomis, id est insecabilibus ac solidis corporibus assignavit, quorum fortuitis concursionibus universa nascantur et nata sint. Asserunt autem Deum nihil agere; omnia constare corporibus; animam nihil aliud esse quam corpus. Unde et dixit: Non ero postea quam mortuus fuero. Gymnosophistae nudi per opacas Indiae solitudines perhibentur philosophari, adhibentes tantum genitalibus tegmina. Gymnos enim Graece nudus dicitur. Hi et a gignendo se cohibent. Theologi autem idem sunt qui et physici. Dicti autem theologi, quia in scriptis suis de Deo dixerunt. Quarum varia [illegible] opinio, quod dicitur esse Deum, quaereat. Quidam enim corporeo sensu hunc mundum visibilem ex materiae elementis Deum esse dixerunt, ut Dionysius Stoicus. Alii vero spiritalem intellexerunt mentem esse Deum, ut Thales Milesius. Quidam animum in omnibus commanentem et lucidum, ut Pythagoras. Quidam Deum sine tempore incommutabilem, ut Plato. Quidam mentem solidam, ut Cicero. Quidam et spiritum et mentem, ut Varro. Invenerunt enim soli mundum Deum, non ut invenerunt exposuerunt, quia in vanis cogitationibus suis, dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Platonici quidem Deum curatorem et arbitrum et iudicem asserunt. Epicurei otiosum et inexercitatum. De mundo autem Platonici affirmant incorporalem, Stoici autem corporalem. Epicurus ex atomis, Pythagoras ex numeris, Heraclitus ex igne. Unde et Varro ignem mundi animum dicit, proinde quod in mundo ignis omnia gubernet, sicut animus in nobis. Quam vanissime, qui cum in nobis est, ipsum [illegible] omnium. Ergo et ignis cum de mundo perfulgurat, perficit mundus emoritur. Hi philosophorum doctores etiam apud ecclesiam induxere haereses. Inde aeonas et formas nescio quas, et trinitatem hominis apud Valentinum Platonicus furor. Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate a Stoicis venerat, et ut anima interire dicatur, Epicurus observat, et ut carnis restitutio negetur, de vana omnium philosophorum schola sumitur, et ubi materia cum Deo aequatur, Zenonis disciplina est, et ubi quid de igneo Deo legitur, Heraclitus intervenit. Eadem materia apud haereticos et philosophos volutatur, idem retractatus implicantur.

De poetis.

Poetae unde sint dicti, sic ait Tranquillus: Cum primum homines exuta feritate rationem vitae habere coepissent, seque ac deos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium comminiscentes sibi, utriusque magnificentiam ad religionem deorum suorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulchriora, et simulacra corporibus ampliora faciebant, ita eloquio etiam quasi augustiore honorandos putaverunt, laudesque eorum et verbis illustrioribus et iucundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur, quae poetes dicitur, poema vocatum est, eiusque fictores poetae. Vates a vi mentis appellatos Varro auctor est; vel a viendis carminibus, id est flectendis, hoc est modulandis; et proinde poetae Latine vates olim, et scripta eorum vaticinia dicebantur, quod vi quadam et quasi vesania in scribendo commoverentur; vel quod modis verba connecterent, viere antiquis pro vincire ponentibus et pro furore. Divini eodem etiam nomine, quia et ipsi plerumque versibus efferebant. Lyrici dicti poetae apo tu lirin, id est a varietate carminum. Unde et lyra dicta. Tragoedi dicti, quod initio canentibus praemium erat hircus, quem Graeci tragos vocant. Unde et Horatius: Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum. Iam dehinc sequentes tragici multum honorem adepti sunt, excellentes in argumentis fabularum ad veritatis imaginem fictis. Comoedi appellati sive a loco, quia circum pagos agebant, quos Graeci comas vocant, sive a comissatione. Solebant enim post cibum homines ad eos audiendos venire. Sed comici privatorum hominum praedicant acta, tragici vero res publicas et regum historias. Item tragicorum argumenta ex rebus luctuosis sunt; comicorum ex rebus laetis. Duo sunt autem genera comicorum, id est veteres et novi. Veteres, qui et ioco ridiculares exstiterunt, ut Plautus, Accius, Terentius. Novi, qui et satyrici, a quibus generaliter vitia carpuntur, ut Flaccus, Persius, Iuvenalis vel alii. Hi enim universorum delicta corripiunt, nec vitabatur eis pessimum quemque describere, nec cuilibet peccata moresque reprehendere. Unde et nudi pinguntur, eo quod per eos vitia singula denudentur. Satyrici autem dicti sive quod pleni sint omni facundia, sive a saturitate et copia; de pluribus enim simul rebus loquuntur; seu a lance quae diversis frugum vel pomorum generibus ad templa gentilium solebat deferri; aut a satyris nomen tractum, qui inpune ea quae per vinolentiam dicunt. Quidam autem poetae theologi dicti sunt, quoniam de diis carmina faciebant. Officium autem poetae in eo est ut ea quae vere gesta sunt in alias species obliquis figurationibus cum decore aliquo conversa transducat. Unde et Lucanus ideo in numero poetarum non ponitur, quia videtur historias composuisse, non poema. Apud poetas autem tres characteres esse dicendi: unum, in quo tantum poeta loquitur, ut est in libris Vergilii Georgicorum; alium dramaticum, in quo nusquam poeta loquitur, ut est in comoediis et tragoediis; tertium mixtum, ut est in Aeneide. Nam poeta illic et inductae personae loquuntur.

De sibyllis.

Sibyllae generaliter omnes feminae vates lingua Graeca vocantur. Nam sios Aeolico sermone deos, bulen Graeci mentem nominant, quasi Dei mentem. Proinde quia divinam voluntatem hominibus interpretari solebant, Sibyllae nominatae sunt. Sicut enim omnis vir prophetans vel vates dicitur vel propheta, ita omnis femina prophetans Sibylla vocatur. Quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli est. Decem autem Sibyllae a doctissimis auctoribus fuisse traduntur. Quarum prima de Persis fuit; secunda Libyca; tertia Delphica, in templo Delphi Apollinis genita, quae ante Troiana bella vaticinata est, cuius plurimos versus operi suo Homerus inseruit. Quarta Cimmeria in Italia. Quinta Erythraea nomine Herophila in Babylone orta, quae Graecis Ilium petentibus vaticinata est periturum Troiam, et Homerum mendacia scripturum. Dicta autem Erythraea, quia in eadem insula eius inventa sunt carmina. Sexta Samia, quae Femonoe dicta est, a Samo insula, unde fuit cognominata. Septima Cumana nomine Amalthea, quae novem libros attulit Tarquinio Prisco, in quibus erant decreta Romana conscripta. Ipsa est et Cimmea, de qua Vergilius: Ultima Cumaei venit iam carminis aetas. Dicta autem Cumana a civitate Cumas, quae est in Campania, cuius sepulchrum in Sicilia adhuc manet. Octava Hellespontica, in agro Troiano nata, quae scribitur Solonis et Cyri fuisse temporibus. Nona Phrygia, quae vaticinata est Ancyrae. Decima Tiburtina, nomine Albunea. Quarum omnium carmina efferuntur, in quibus de Deo et de Christo et de gentibus multa scripsisse manifestissime comprobantur. Celebrior autem inter ceteras ac nobilior Erythraea perhibetur.

De magis.

Magorum primus Zoroastres rex Bactrianorum, quem Ninus rex Assyriorum proelio interfecit; de quo et Aristoteles scribit quod vicies centum milia versuum ab ipso condita indiciis voluminum eius declarentur. Hanc artem multa post saecula Democritus ampliavit, quando et Hippocrates medicinae disciplina effloruit. Apud Assyrios autem magicae artis copiosi sunt, testante Lucano: Quis noscere fibras sacra [illegible] quis praecanentes, quis fulgura caeli servet et Assyria servet sidera cura. Itaque haec vanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in toto terrarum orbe plurimis saeculis valuit. Per quandam scientiam futurorum et infernorum et invocationes eorum inventa sunt aruspicina, augurationes, et ipsa quae dicuntur oracula et necromantia. Nec mirum de magorum praestigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, ut etiam Moysi similibus signis resisterent, vertentes virgas in dracones, aquas in sanguinem. Fertur et quaedam maga famosissima Circe, quae socios Ulixis mutavit in bestias. Legitur et de sacrificio quod Arcades deo suo Lycaeo immolabant, ex quo quicumque sumerent in bestiarum formas convertebantur. Hinc apparet non esse in totum dubium quod nobilis ille poeta scribit de quadam femina, quae magicis artibus excellebat: Haec se carminibus promittit solvere mentes Quas velit, ast aliis duras immittere curas; Sistere aquam fluviis, et vertere sidera retro; Nocturnosque ciet manes; mugire videbis Sub pedibus terram, et descendere montibus ornos. Si credere fas est de pythonissa, ut prophetae Samuelis animam de inferni abditis evocaret, et vivorum praesentaret conspectibus, si tamen animam prophetae fuisse credamus, et non aliquam phantasmaticam illusionem Satanae fallacia factam. Prudentius quoque de Mercurio sic ait: Traditur exstinctas sumpto moderamine virgae In lucem revocasse animas. Alias damnasse [illegible]. Et paulo post ait: Murmure nam magico tenues excire figuras, Atque sepulchrales scite incantare favillas. Vita itidem spoliare alios ars noxia novit. Magi sunt qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi et elementa concutiunt, turbant mentes hominum, ac sine ullo veneni haustu violentia tantum carminis interimunt. Unde et Lucanus: Mens hausti nulla

fame polluta uenena. Incantata prece demonibus itaque accitis audent uentilare ut quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur et uictimis, et sepe contingunt corpora mortuorum. Necromantii sunt quorum precantationibus uidentur resuscitati mortui diuinare et ad interrogata respondere. Necro enim grece mortuus, mantia diuinatio nuncupatur. Ad quos suscitandos cadaueri sanguis adicitur. Nam amare demones sanguinem dicuntur. Ideoque quotiens necromantia fit, cruor aque miscetur, ut colore sanguinis facilius prouocentur. Ydromantii ab aqua dicti. Est enim ydromantia in aque inspectione umbras demonum euocare et ymagines uel ludificationes eorum uidere, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur sciscitari. Quod genus diuinationis a persis fertur allatum. Varro dicit diuinationis .iiii. esse genera: terram, aquam, aerem et ignem. Hinc geomantiam, ydromantiam, aeromantiam, piromantiam dictam constat. Diuini dicti quasi deo pleni; diuinitate enim se plenos assimulant, et astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant. Duo autem genera diuinationis: ars et furor. Incantatores dicti sunt qui arte uerbis peragunt. Arioli dicti propter quod circa aras ydolorum nefarias preces emittunt, et funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus demonum responsa accipiunt. Aruspices nuncupati quasi horarum inspectores. Dies enim et horas in agendis negotiis operibusque custodiunt, et quid per singula tempora obseruare debeat homo intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, et ex eis futura predicunt. Augures sunt qui uolatibus auium et uocibus intendunt, aliisque signis rerum uel obseruationibus inprouisis hominibus occurrentibus. Idem et auspices. Nam auspicia sunt que iter facientes obseruant. Dicta sunt autem auspicia quasi auium aspicia, et auguria quasi auium garria, hoc est auium uoces et lingue. Item augurium quasi auiarium quod aues gerit. Duo sunt autem genera auspiciorum: unum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet uolatus, ad aures uox auium. Phitonisse a phitio apolline dicte, quod is auctor fuerit diuinandi. Astrologi dicti eo quod in astris augurantur. Genethliaci appellati propter natalium considerationes dierum. Genesis enim hominum per .xii. celi signa describunt, siderumque cursu nascentium mores, actus et euenta predicare conantur, id est quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat uite qui nascitur. Hi sunt qui uulgo mathematici uocantur. Cuius superstitionis genus constellationes latini uocant, id est notationes siderum quomodo se habeant cum quisque nascitur. Primum autem idem stellarum interpretes magi nuncupabantur, sicut de his legitur qui in euangelio natum christum annuntiauerunt; postea hoc nomine soli mathematici. Cuius artis scientia usque ad euangelium fuit concessa, ut christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de celo interpretaretur. Horoscopi dicti quod horas natiuitatis hominum speculantur dissimili et diuerso fato. Sortilegi dicti sunt qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas sortes uocant diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Salisatores uocati sunt quia dum eis membrorum quecumque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare predicunt. Ad hec omnia pertinent et ligature execrabilium remediorum, que ars medicorum condemnat, siue in precantationibus, siue in caracteribus, uel in quibuscumque rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars demonum est, ex quadam pestifera societate hominum et angelorum malorum exorta. Unde cuncta uitanda sunt a christiano, et omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Auguria autem auium frigies primi inuenerunt. Prestigium uero mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum autem prestigium quod prestringat aciem oculorum. Aruspicinam autem primum ex tuscis tradidisse dicitur quidam tages. Hic ex horis aruspicinam dictauit, et postea non apparuit. Nam dicitur fabulose arante quodam rustico subito hunc ex glebis exiluisse, et aruspicinam dictasse, qua die et mortuus est. Quos libros romani ex tusca lingua in propriam mutauerunt.

De paganis.

Pagani ex pagis atheniensium dicti ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus et pagis gentiles lucos ydolaque statuerunt, et a tali initio uocabulum pagani sortiti sunt. Gentiles sunt qui sine lege sunt, et nondum crediderunt. Dicti autem gentiles quia ita sunt ut fuerunt geniti, id est sicut in carne descenderunt sub peccato, scilicet ydolis seruientes et necdum regenerati. Prius gentiles primum nuncupabantur. Ipsi dicuntur grece ethnici. Ethnici ex greco in latinum interpretantur gentiles. Ethnos enim grece gens dicitur. Post fidem autem non debent uocari gentes siue gentiles hii qui ex gentibus credunt, sicut post fidem iam non potest dici iudeus, testante paulo apostolo et dicente iam christianis: quia cum gentes essetis, hoc est infideles. Apostate dicuntur qui post baptismum christi susceptum ad ydolorum cultum et sacrificiorum contaminationes reuertuntur. Est autem uerbum grecum.

De diis gentium.

Quos pagani deos asserunt homines olim fuisse produntur, et pro uniuscuiusque uita uel meritis coli apud suos post mortem ceperunt, ut apud egyptum ysis, apud cretam iouis, apud mauros iuba, apud latinos faunus, apud romanos quirinus. Eodemque modo apud athenas minerua, apud samum iuno, apud paphos uenus, apud lemnos uulcanus, apud naxos liber, apud delos apollo. In quorum etiam laudibus accessere et poete, et compositis carminibus in celum eos sustulere. Nam quorundam et inuentiones artium cultum peperisse dicuntur, ut esculapio medicina, uulcano fabrica. Ab actibus autem uocantur, ut mercurius quod mercibus preest, liber a libertate. Fuerunt etiam quidam uiri fortes, aut urbium conditores, quibus mortuis homines qui eos dilexerant simulachra finxerunt, ut haberent aliquod ex ymaginum contemplatione solatium. Sed paulatim hunc errorem persuadentibus demonibus ita in posteris constat irrepsisse, ut quos illi pro sola nominis memoria honorauerunt, successores deos existimarent atque colerent. Simulachrorum usus exortus est, cum ex desiderio mortuorum constituerentur ymagines uel effigies tamquam in celum recepti sunt, pro quibus se in terris demones colendos supposuerunt, et sibi sacrificari a deceptis perditis persuaserunt. Simulachra a similitudine nuncupata, eo quod manu artificis ex lapide aliaue materia eorum uultus imitantur in quorum honore finguntur. Ergo simulachra uel pro eo quod sunt similia, uel pro eo quod simulata atque conficta. Unde et falsa sunt. Et notandum quod latinus sermo sit in hebreis. Apud eos enim ydolum siue simulachrum symel dicitur. Iudei dicunt quod ysmahel primum simulachrum luto fecit. Gentiles autem primum prometheum simulachra hominum de luto finxisse perhibent, ab eoque natam esse artem simulachra et statuas fingendi. Unde et poete ab eo homines primum factos esse confingunt figurate propter effigies. Apud grecos autem cecrops, sub quo primum in arce oliua orta est, et atheniensium urbs ex minerue appellatione nomen sortita est, hic primus omnium iouem appellauit, simulachra repperit, aras statuit, uictimas immolauit, nequaquam istiusmodi rebus in grecia umquam uisis. Ydolatria ydolorum seruitus siue cultura interpretatur. Nam latria grece latine seruitus dicitur. Que quantum ad ueram religionem attinet, non nisi uni et soli deo debetur. Hanc sicut impia superbia siue hominum siue demonum sibi exhiberi uel iubet uel cupit, ita pia humilitas uel hominum uel angelorum sanctorum sibi oblatam recusat, et cui debetur ostendit. Ydolum autem est simulacrum quod humana effigie factum et consecratum est iuxta uocabuli interpretationem. Ydos enim grece forma sonat, et ab eo per diminutionem ydolum deductum, eque apud nos formula facit. Igitur omnis forma uel formula ydolum se dici exposcit. Inde ydolatria omnis circa omne ydolum famulatus et seruitus. Quidam uero latini ignorantes greco imperite dicunt ydolum ex dolo sumpsisse nomen, quod diabolus creature cultum diuini nominis inuexit. Demones a grecis dictos aiunt quasi dahemonas, id est peritos ac rerum prescios. Presciunt enim futura multa. Unde et solent responsa dare aliqua. Inest enim illis cognitio rerum plus quam infirmitati humane, partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissime uite, partim per dei iussum angelica reuelatione. Hii corporum aereorum natura uigent. Ante transgressionem quidem celestia corpora gerebant. Lapsi uero in aeriam qualitatem conuersi sunt, nec aeris illius puriora spatia, sed ista caliginosa tenere permissi sunt, qui eis quasi carcer est usque ad tempus iudicii. Hii sunt preuaricatores angeli, quorum princeps diabolus est. Diabolus hebraice dicitur deorsum fluens, quia quietus in celi culmine stare contempsit, sed superbie pondere deorsum corruens cecidit. Grece uero diabolus criminator uocatur, uel quod crimina in que ipse illicit ad deum referat, uel quia electorum innocentiam criminibus fictis accusat. Unde et in apocalipsi uoce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos in conspectu dei nostri die ac nocte. Sathanas in latinum sonat aduersarius siue transgressor. Ipse est enim aduersarius, qui est ueritatis inimicus, et semper sanctorum uirtutibus contraire molitur. Ipse et transgressor, quia preuaricator effectus in ueritate qua conditus est non stetit.

Item temptator, quia temptandam iustorum innocentiam postulat, sicut in iob scribitur. Antichristus appellatur quia contra christum uenturus est. Non quomodo quidam simpliciores intellegunt antichristum ideo dictum quod ante christum uenturus sit, id est post eum ueniat christus. Non sic, sed antichristus grece dicitur, quod est latine contrarius christo. Anti enim grece in latinum contra significat. Christum enim se mentietur dum uenerit, et contra eum dimicabit, et aduersabitur sacramentis christi, ut ueritatis eius euangelium soluat. Nam et templum hierosolimis reparare, et omnes ueteris legis cerimonias restaurare temptabit. Sed et ille antichristus est qui negat esse deum christum. Contrarius enim christo est. Omnes enim qui exeunt de ecclesia et ab unitate fidei precidunt, et ipsi antichristi sunt. Bel ydolum babilonium est, quod interpretatur uetus. Fuit enim hic belus pater nini, primus rex assyriorum, quem quidam saturnum appellant. Quod nomen et apud assyrios et apud afros postea cultum est. Unde et lingua punica bal deus dicitur. Apud assyrios autem bel uocatur quadam sacrorum suorum ratione et saturnus et sol. Beelfegor interpretatur simulacrum ignominie. Ydolum enim fuit moab cognomento baal, super montem fegor, quem latini priapum uocant, deum hortorum. Fuit autem de lapsaco ciuitate ellesponti, de qua pulsus est, et propter uirilis membri magnitudinem in numero deorum suorum eum greci transtulerunt, et in nomine sacrauerunt hortorum. Unde et dicitur preesse hortis propter eorum fecunditatem. Beelzebub ydolum fuit accaron, quod interpretatur uir muscarum. Zebub enim musca uocatur. Spurcissimum igitur ydolum ideo uir muscarum uocatur propter sordes ydolatrie siue pro inmunditia. Belial fuit iugo. Belial hebraice bel dicitur, ydolum nominatur. Behemoth ex hebrea uoce in latina lingua animal sonat, propter quod de excelsis ad terram cecidit, et pro merito suo ut animal brutum effectus sit. Ipse est et leuiathan, id est serpens de aquis, quia in huius seculi mari uolubili uersatur astutia. Leuiathan autem interpretatur additamentum eorum. Quorum scilicet nisi hominum, quibus in paradiso semel culpam preuaricationis intulit, et hanc usque ad eternam mortem cotidie persuadendo adicit uel extendit. Quedam autem nomina deorum suorum gentiles per uanas fabulas ad rationes physicas conantur traducere, eaque in causis elementorum composita esse interpretantur. Sed hec a poetis tota ficta sunt, ut deos suos ornarent aliquibus figmentis, quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse historie confitentur. Omnino enim fingendi locus uacat, ubi ueritas cessat. Saturnus origo deorum et totius posteritatis a paganis designatur. Hunc latini a satu appellatum ferunt, quasi ad ipsum satio omnium pertineat rerum, uel a temporis longitudine quod saturetur annis. Unde et eum greci cronos nomen habere dicunt, id est tempus, quod filios suos fertur deuorasse, hoc est annos quos tempus produxerit in se reuoluit, uel quod eo semina unde oriuntur iterum redeunt. Hunc etiam patris abscidisse genitalia dicunt, quia nichil in celo de seminibus nascitur. Falcem tenet inquiunt propter agriculturam significandam, uel propter annos et tempora quod in se redeant, uel propter sapientiam quod intus acuta sit. In aliquibus autem ciuitatibus saturno liberos suos gentiles immolabant, quod saturnum poete liberos suos deuorasse soliti sunt tradere. Iouis fertur a iuuando dictus, et iupiter quasi iuuans pater, hoc est omnibus prestans. Hunc et prauo titulo iouem optimum dixere, dum fuisset incestus in suis, impudicus in extraneis. Quem modo taurum fingunt propter europe raptum. Fuit enim in naui cui insigne erat taurus. Modo danaes per ymbrem aureum appetisse concubitum, ubi intellegitur pudicitia mulieris ab auro fuisse corrupta. Modo in similitudine aquile fuisse propter quod puerum ad stuprum rapuit. Modo serpentem quia reptauit, et cignum quia cantauit. Et ideo non figure iste sunt, sed plane de ueritate scelera. Unde turpe erat tales deos credi, quales homines esse non debeant. Ianum dicunt quasi mundi uel celi uel mundi ianuam. Duas iani facies faciunt propter orientem et occidentem. Cum uero faciunt eum quadrifrontem et ianum geminum appellant, ad quattuor mundi partes hoc referunt, uel ad quattuor elementa siue tempora. Sed dum hunc fingunt, monstrum non deum faciunt. Neptunum aquas mundi predicant. Et dicunt ab eis quasi nube tonans. Uulcanum uolunt ignem, et dicunt uulcanum quasi uolans candor, uel quasi uolicanus, quod per aerem uolet. Ignis enim e nubibus nascitur. Unde et homerus dicit eum precipitatum de aere in terram, quod omne fulmen de aere cadit. Ideo autem uulcanus de femore iunonis fingitur natus, quod fulmina de imo aere nascuntur. Claudus autem dicitur uulcanus, quia per naturam numquam rectus est ignis, sed quasi claudus eiusmodi speciem motumque habet. Ideo autem in fabrorum fornace eundem uulcanum auctorem dicunt, quia sine igne nullum genus metalli fundi extendique potest. Plutonem grece, latine ditem patrem uel ditis patrem, quem alii orcum uocant, quasi receptorem mortium. Unde et orca nuncupatur uas quod recipit aquas. Ipse et grece caron. Liberum a libamento appellatum uolunt, quod quasi mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur. Quem etiam ideo liberi muliebri et delicato corpore pingunt. Dicunt enim ei mulieres attributas, et uinum propter excitandam libidinem. Unde et frons eius pampino cingitur. Sed ideo corona uitea et cornu habet, quia cum grate et moderate uinum bibitur letitiam prestat, cum ultra modum, excitat lites, id est quasi cornua dat. Idem autem et lyeos apo tu lyein, quod multo uino membra soluantur. Iste et grece dionisius a monte indie nisa, ubi dicitur esse nutritus. Est enim et in nisa ciuitas, in qua colitur; ideo liber in nise dicitur est. Mercurium sermonem interpretantur. Nam ideo mercurius quasi medius currens dicitur appellatus, quod sermo currat inter homines medius. Ideo et hermes grece, quod sermo uel interpretatio que ad sermonem utique pertinet, ermenia dicitur. Ideo et mercibus preesse, quia inter uendentes et ementes sermo fit medius. Qui ideo fingitur habere pennas, quia citius uerba discurrunt. Unde et uelocem et errantem inducunt. Alas ei in capite et in pedibus significare uolunt fieri per aera sermonem. Nuncium dictum quoniam per sermonem omnia cogitata enuntiantur. Ideo autem furti magistrum dicunt, quia sermo animos audientium fallit. Uirgam tenet qua serpentes diuidit, id est uenena. Nam bellantes ac dissidentes interpretum oratione sedantur. Unde et secundum liuium legati pacis caduceatores dicuntur. Sicut enim per fetiales bella indicebantur, ita pax per caduceatores fiebat. Hermes autem grece dicitur apo tes hermeneias, latine interpres, qui ob uirtutem multarumque artium scientiam trimegistus, id est ter maximus nominatus est. Cur autem eum capite canino fingunt, hec ratio dicitur, quod inter omnia animalia canis sagacissimum genus et perspicax habeatur. Martem deum belli esse dicunt, et martem appellatum quia per uiros pugnatur, ut sit mars mas. Licet et tria genera sine consuetudinum sicut sciatur, ubi et uiri et femine in pugna certantur, homini uero solent femine, romanorum aliarumque gentium uero soli mares. Hunc et adulterum dicunt, quia incertus est belligerantibus. Quem etiam nudo pectore stare, ut bello se quisque sine formidine cordis obiciat. Mars autem apud grecos gradiuus dicitur, eo quod in bello gradum inferant qui pugnant, aut quod impigre gradiantur. Apollinem quamuis diuinatorem et medicum uellent, ipsum etiam et solem dixerunt quasi solum. Ipsum titan quasi unum ex titanis, qui aduersus iouem non fecit. Ipsum phebum quasi ephebum, hoc est adolescentem. Unde et sol puer pingitur, eo quod cotidie oriatur et noua luce nascatur. Phitium quoque eundem apollinem uocari aiunt a phitone immense molis serpente, cuius non magis uenena quam magnitudo terrebat. Hunc apollo sagittarum ictibus sterniens, nominis quoque spolia reportauit, ut phitius uocaretur. Unde et ob insigne uictorie phitia sacra celebranda constituit. Dianam quoque germanam eius similiter lunam et uiarum presidem aiunt. Unde et uirginem uolunt, quod uia nichil pariat. Et ideo ambo sagittas habere finguntur, quod ipsa duo sidera de celo radios usque ad terras emittant. Diana autem uocata quasi duana, quod luna et nocte et die appareat. Ipsam et lucinam asseuerant, eo quod luceat. Eandem et triuiam, eo quod tribus fungatur figuris. De qua uirgilius: Tria uirginis ora diane, quia eadem luna, eadem diana, eadem et proserpina uocatur. Sed cum luna fingitur, sublustri splendet amictu. Cum succincta iacit calamos, latonia uirgo est. Cum subnixa sedet solio, plutonia coniux. Latonia autem diana, eo quod latone fuit filia. Cererem, id est terram, a creandis frugibus asserunt dictam, appellantes eam nominibus pluribus. Dicunt enim eam et opem, quod opere melior fiat terra. Proserpinam, quod ex ea proserpant fruges. Uestam, quod uariis herbis uestita sit uel rebus, uel a ui sua stando. Eandem et tellurem et matrem magnam fingunt turritam cum tympano et gallo et strepitu cymbalorum. Matrem uocatam quod plurima pariat, magnam quod cibum gignat, almam quia uniuersa animalia fructibus suis alit. Est enim alimentorum nutrix terra. Quod sit simulacrum eius cum claui fingitur, quia tellus hyeme clauditur, uere aperitur, ut fruges nascantur. Quod tympanum habet, significare uolunt orbem esse terre. Quod curru uehi dicitur, quia ipsa est terra que pendet in aere. Quod sustentetur rotis, quia mundus rotatur et uolubilis est. Quod

leones illi subiciunt mansuetos, ut ostendant nullum genus esse terrae tam ferum quod non subigi possit atque superari ab ea. Quod in capite turritam gestat coronam, ostendit superpositas terrae esse civitates, quae insignitas turribus constare. Quod sedes fingitur, quia cum omnia moveantur, ipsa non movetur. Quod corybantes eius ministri cum strictis gladiis esse finguntur, ut significetur omnes pro terra sua debere pugnare. Quod gallos huic deae ut servirent fecerunt, significant quod semine indigeant qui terram sequi oporteret; in ea quippe omnia reperiuntur. Quod se apud eam iactant, praecipitur qui terram colunt ne sedeant; semper enim esse quod agant. Cymbalorum autem aereorum sonitus ferramentorum, cum quibus terra colendis agitur: sed ideo aere, quod terram antiqui aere colebant priusquam ferrum esset inventum. Candem Vestam et ignem esse perhibent, quia terram ignem habere non dubium est, ut ex Aethna Vulcanoque datur intellegi. Et ideo virginem putant, quia ignis inviolabile sit elementum, nihilque nasci possit ex eo, quippe qui omnia quae arripuerit absumat. Ovidius in Fastis: Nec tu aliud Vestam quam vivam intellege flammam; natamque de flamma corpora nulla vides. Propterea et virgines ei servire dicuntur, eo quod sicut ex igne, ita nihil ex virgine nascatur. Iunonem dicunt quasi ianonem, id est ianuam, pro purgationibus feminarum, eo quod quasi portas matrum natorum pandat et nubentum maritis. Sed hoc philosophi. Poetae autem Iunonem Iovis adserunt sororem et coniugem; ignem enim et aerem Iovem, aquam et terram Iunonem interpretantur, quorum duorum permixtione universa gignuntur. Et sororem dicunt, quod mundi pars est; coniugem, quod commixta concordat. Unde et Virgilius: Tum pater omnipotens fecundis imbribus aether coniugis in gremium laetae descendit. Minerva apud Graecos Athena dicitur, id est femina. Apud Latinos autem Minerva vocata, quasi deae et munus artium variarum. Hanc enim inventricem multorum ingeniorum perhibent, et inde eam artem et rationem interpretantur, quia sine ratione nihil potest contineri. Quae ideo ex solo aiunt nasci, animumque esse in capite putant et in cerebro; ideo eam dicunt de capite Iovis esse natam, quia sensus sapientis, qui invenit omnia, in capite est. In cuius pectore ideo caput Gorgonis fingitur, quod illic omnis prudentia est quae confundit alios et inperitos ac saxeos conprobat. Quod et in antiquis imperatorum statuis cernimus in medio loricae pectore propter insinuandam sapientiam et virtutem. Haec et Minerva et Tritonia dicitur. Triton enim Africae palus est, circa quam fertur virginali apparuisse aetate, propter quod Tritonia nuncupata est. Unde et tanto pelius dea credita est, quanto minus origo eius innotuit. Pallas autem dicta vel ab insula Pallene in Thracia, in qua nutrita est, vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id est ab hastae concussione, vel quod Pallantem gigantem occiderit. Venerem exhinc dicunt nuncupatam, quod sine vi femina virgo esse non desinat. Hanc Graeci Aphroditen vocant, propter spumam sanguinis generantem. Aphros enim Graece spuma vocatur. Quod autem fingunt Saturnum Caelo patri genitalia abscidisse, et sanguinem fluxisse in mare, atque eo spuma maris concreta Venerem natam esse: illud aiunt, quod per coitum salsi humoris substantia est; et inde Aphroditen Venerem dici, quod coitus spuma est sanguinis, quae ex suco viscerum liquido salsoque constat. Ideo autem Venerem Vulcani uxorem dicunt, quia venerium officium non sine calore consistit. Unde est: Frigidus in Venerem senior. Nam quod Saturnus dicitur patri Caelo virilia amputasse, quae in mare ceciderunt et Venerem creaverunt, ideo fingitur quia nisi humor de caelo in terram descenderit, nihil creatur. Cupidinem vocatum ferunt propter amorem. Est enim daemon fornicationis. Qui ideo alatus pingitur, quia nihil amantibus levius, nihil mutabilius invenitur. Puer pingitur, quia stultus est et inrationabilis amor. Sagitta et face tenere fingitur. Sagitta, quia amor cor vulnerat; face, quia inflammat. Pan dicunt Graeci, Latini Silvanum, deum rusticorum, quem in naturae similitudinem formaverunt; unde et Pan dicitur, id est omne. Fingunt enim eum ex universali elementorum specie. Habet enim cornua in similitudinem radiorum solis et lunae. Distinctam maculis habet pellem, propter caeli sidera. Rubet eius facies ad similitudinem aetheris. Fistulam septem calamorum gestat propter harmoniam caeli, in qua septem sunt soni et septem discrimina vocum. Villosus est, quia tellus convestita est agitata ventis. Pars eius inferior foeda est propter arbores et feras et pecudes. Caprinas ungulas habet, ut soliditatem terrae ostendat; quem volunt rerum et totius naturae deum. Unde Pan quasi omnia dicunt. Isis lingua Aegyptiorum terra appellatur, quam Isin volunt esse. Fuit autem Isis regina Aegyptiorum, Inachi regis filia, quae de Graecia veniens Aegyptios litteras docuit et terras colere instituit. Propter quod et terram eius nomine appellaverunt. Serapis omnium maximus Aegyptiorum deus. Ipse est Apis rex Argivorum, qui navibus transvectus in Aegyptum, cum ibidem mortuus fuisset, Serapis appellatus est, propterea quia arca, in qua mortuus ponitur, quam sarcofagum vocant, soros dicitur Graece, et ibi eum venerari sepulchrum eius coeperunt priusquam templum eius esset instructum. Velut Soros et Apis Sorapis primo, deinde una littera commutata Serapis dictus est. Apis fuit apud Aegyptios taurus Serapi consecratus, et ab eo ita cognominatus, quem Aegyptii instar numinis colebant, eo quod de futuris daret quaedam manifesta signa. Apparebat enim in Memphis; quem centum antistites prosequebantur, et repente velut lymphatici praecinebant. Huius capitis ymaginem sibi in heremo Iudaei fecerunt. Fauni a fando, vel ἀπὸ τῆς φωνῆς dicti, quod voce, non signis ostendere viderentur futura. In lucis enim consulebantur a paganis, et responsa illi non signis, sed vocibus dabant. Genium autem dicunt, quod quasi vim habeat omnium rerum gignendarum, seu a gignendis liberis. Unde et geniales lecti dicebantur a gentibus, qui novo marito sternebantur. Haec et alia sunt gentilium fabulosa figmenta, quae interpretata sic habentur, ut ea non intellecta damnabiliter tamen adorent. Fatum autem dicunt esse quidquid dii fantur, quidquid Iuppiter fatur. A fando igitur fatum dicunt, id est a loquendo. Quod nisi hoc nomen iam in alia re soleret intellegi, quo corda hominum nolumus inclinare, rationabiliter possemus a fando fatum appellare. Non enim abnuere possumus esse scriptum in litteris sanctis: Semel locutus est Deus, duo haec audivi, et cetera. Quod enim dictum est Semel locutus est Deus, intellegitur immobiliter, hoc est incommutabiliter est locutus, sicut novit incommutabiliter omnia quae futura sunt, et quae ipse facturus est. Tria autem fata fingunt in colo, et fuso, digitisque fila ex lana torquentibus, propter tria tempora: praeteritum, quod in fuso iam netum atque involutum est; praesens, quod inter digitos nentis trahitur; futurum, in lana quae colo implicata est, et quod adhuc per digitos nentis ad fusum tamquam praesens ad praeteritum traiciendum est. Parcas dicunt κατὰ ἀντίφρασιν appellatas, quod minime parcant. Quas tres esse voluerunt: unam, quae vitam hominis ordiatur; alteram, quae contexat; tertiam, quae rumpat. Incipimus enim cum nascimur, sumus cum vivimus, desinimus cum interimus. Fortunam a fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus et fortuitis inludentem. Unde et caecam appellant, eo quod passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum et ad bonos et ad malos venit. Fatum autem a fortuna separant: et fortuna quasi sit in his quae fortuitu veniunt, nulla palam causa, fatum vero adpositum singulis et statutum aiunt. Aiunt et tres Furias feminas crinitas serpentibus, propter tres affectus, quae in animo hominum multas perturbationes gignunt, et interdum cogunt ita delinquere, ut nec famae nec periculi sui respectum habere permittant. Ira, quae vindictam cupit; cupiditas, quae desiderat opes; libido, quae appetit voluptates. Quae ideo Furiae appellantur, eo quod stimulis suis mentes feriant et quietas esse non sinant. Nymphas deas aquarum putant, dictas a nubibus. Nam ex nubibus aquae. Unde derivatum est nymphas deas aquarum, quasi numina lympharum. Ipsas autem dicunt et Musas quas et nymphas, nec inmerito. Nam aquae motus musicen efficit. Nympharum apud gentiles varia sunt vocabula. Nymphas quippe montium Oreades dicunt, silvarum Driades, fontium Amadriades, camporum Naides, maris Nereides. Heroas dicunt a Iunone traxisse nomen. Graece enim Iuno Hera appellatur. Et ideo nescio quis filius eius secundum Graecorum fabulam Heros fuit nuncupatus; hoc videlicet velut mysticum significante fabula, quod aer Iunoni deputetur, ubi volunt heroas habitare. Quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum, quasi heroas, id est viros aerios et caelo dignos propter sapientiam et fortitudinem. Penates gentiles dicebant omnes deos quos domi colebant. Et penates dicti quod essent in penetralibus, id est in secretis. Hi dii quomodo vocabantur, vel quae nomina haberent, ignorantur. Manes deos mortuorum dicunt, quorum potestatem inter lunam et terram asserunt. A quibus et mane dictum existimant; quos putant habere quasi manos, id est rarus est. Manes dictos sive quia late manant per auras, sive quia mites sunt, inmanibus contrario nomine hi appellantur. Apuleius autem ait eos κατὰ ἀντίφρασιν dici manes, hoc est mites ac modestos, cum sint terri-biles et immanes, ut Parcas, ut Eumenides. Larvas ex hominibus factos daemones aiunt, qui meriti mali fuerint. Quarum natura esse dicitur terrere parvulos et in angulis garrire tenebrosis. Lamias, quas fabulae tradunt infantes corripere ac laniare solitas, a laniando specialiter dictas. Pilosi, qui Graece panitae, Latine incubi appellantur, sive inui ab ineundo passim cum animalibus. Unde et incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando. Saepe enim inprobi existunt etiam mulieribus, et earum peragunt concubitum: quos daemones Galli Dusios nuncupant, quia assidue hanc peragunt inmunditiam. Quem autem vulgo Incubonem vocant, hunc Romani Faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dicit: Faune, Nympharum fugientum amator, per meos fines et aprica rura lenis incedas.

INCIPIT LIBER VIIII DE LINGUIS GENTIUM

LINGUARUM DIVERSITAS exorta est in aedificatione turris post diluvium. Nam priusquam superbia turris illius in diversos signorum sonos humanam divideret societatem, una omnium nationum lingua fuit, quae Hebraea vocatur; quam patriarchae et prophetae usi sunt non solum in sermonibus suis, verum etiam in litteris sacris. Initio autem quot gentes, tot linguae fuerunt, deinde plures gentes quam linguae; quia ex una lingua multae sunt gentes exortae. Linguae autem dictae in hoc loco pro verbis quae per linguam fiunt, genere locutionis illo quo is qui efficit per id quod efficitur nominatur; sicut os dici solet pro verbis, sicut manus pro litteris. Tres autem sunt linguae sacrae: Hebraea, Graeca, Latina, quae toto orbe maxime excellunt. His enim tribus linguis super crucem Domini a Pilato fuit causa eius scripta. Unde et propter obscuritatem sanctarum Scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, ut ad alteram recurratur dum siquam dubitationem nominis vel interpretationis sermo unius linguae attulerit. Graeca autem lingua inter ceteras gentium clarior habetur. Est enim et Latinis et omnibus linguis sonantior. Cuius varietas in quinque partibus discernitur. Quarum prima dicitur coene, id est mixta sive communis, qua omnes utuntur. Secunda Attica, videlicet Atheniensis, qua usi sunt omnes Graeciae auctores. Tertia Dorica, quam habent Aegyptii et Syri. Quarta Ionica, quinta Aeolica, quas Aeolisti locutos dixerunt. Et sunt in observatione Graecae linguae eiusmodi certa discrimina; sermo enim eorum ita est dispertitus. Latinas autem linguas quattuor esse quidam dixerunt, id est Priscam, Latinam, Romanam, Mixtam. Prisca est, quam vetustissimi Italiae sub Iano et Saturno sunt usi, incondita, ut se habent carmina Saliorum. Latina, quam sub Latino et regibus Tusci et ceteri in Latio sunt locuti, ex qua fuerunt duodecim tabulae scriptae. Romana, quae post reges exactos a populo Romano coepta est, qua Naevius, Plautus, Ennius, Vergilius poetae, et ex oratoribus Gracchus et Cato et Cicero vel ceteri effuderunt. Mixta, quae post imperium latius promotum simul cum moribus et hominibus in Romanam civitatem inrupit, integritatem verbi per soloecismos et barbarismos corrumpens. Omnes autem Orientis gentes in gutture linguam et verba conlidunt, sicut Hebraei et Syri. Omnes mediterraneae gentes in palato sermones feriunt, sicut Graeci et Asiani. Omnes Occidentis gentes verba in dentibus frangunt, sicut Itali et Hispani. Syrus et Chaldaeus vicinus Hebraeo est in sermone, consonans in plerisque et litterarum sono. Quidam autem arbitrantur linguam ipsam esse Chaldaeam, quia Abraham de Chaldaeis fuit. Quod si hoc recipitur, quomodo in Daniele Hebraei pueri linguam, quam non noverant, doceri iubentur? Omnem autem linguam unusquisque hominum, sive Graecam, sive Latinam, sive ceterarum gentium, aut audiendo potest tenere, aut legendo ex praeceptore accipere. Cum autem omnium linguarum scientia difficilis sit cuiquam, nemo tamen tam desidiosus est, ut in sua gente positus suae gentis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalibus brutis deterior? Illa enim propriae vocis clamorem exprimunt, iste deterior, qui propriae linguae caret notitia. Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi, dum diceret: Fiat lux, invenire difficile est. Nondum enim erant linguae. Item qua lingua insonuit postea exterioribus hominum auribus, maxime ad primum hominem loquens, vel ad prophetas, vel dum corporaliter sonuit vox dicentis Dei: Tu es Filius meus dilectus; ubi a quibusdam creditur illa lingua una et sola, quae fuit antequam esset linguarum diversitas. In diversis autem gentibus creditur quod eadem lingua illis Deus loquatur quam ipsi homines utuntur, ut ab eis intellegatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substantiam invisibilem, sed per creaturam corporalem, per quam et hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem Apostolus: Si linguis hominum loquar et angelorum. Ubi quaeritur qua lingua angeli loquuntur; non quod angelorum aliquae linguae sint, sed hoc per exaggerationem dicitur. Item quaeritur qua lingua in futurum homines loquantur. Nusquam reperitur. Nam dicit Apostolus: Sive linguae cessabunt. Ideo autem prius de linguis, ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguae exortae sunt.

De vocabulis gentium

Gens est multitudo ab uno principio orta, sive ab alia natione secundum propriam collectionem distincta, ut Graeciae, Asiae. Hinc et gentilitas dicitur. Gens autem appellata propter generationes familiarum, id est a gignendo, sicut natio a nascendo. Gentes autem a quibus divisa est terra, quindecim sunt de Iafeth, triginta et una de Cham, viginti et septem de Sem, quae fiunt septuaginta tres, vel potius, ut ratio declarat, septuaginta duae; totidemque linguae per terras esse coeperunt, quaeque crescendo provincias et insulas impleverunt. Filii Sem quinque singulariter gentes singulas procreaverunt. Quorum primus Elam, a quo Elamitae principes Persidis. Secundus Assur, a quo Assyriorum pullulavit imperium. Tertius Arfaxat, a quo gens Chaldaeorum exorta est. Quartus Ludi, a quo Lydii. Quintus Aram, a quo Syri, quorum metropolis fuit Damascus. Filii Aram nepotes Sem quattuor: Hus, et Ul, et Gether, et Mesa. Hus Traconitidis conditor, qui inter Palaestinam et Coelesyriam tenuit principatum, unde fuit Iob, secundum quod scriptum est: Vir erat in terra Hus nomine Iob. Secundus Ul, a quo Armenii. Tertius Gether, a quo Armenii [illegible], sive Curiae. Quartus Mesa, a quo sunt hi quos vocant Maeones. Posteritas Arfaxat filii Sem. Heber nepos Arfaxat, a quo Hebraei. Iectan filius Heber, a quo Indorum orta est gens. Sale filius Iectan, a quo Bactriani, licet eos alii Scytharum exules suspicentur. Ismahel filius Abraham, a quo Ismahelitae, qui nunc corrupto nomine Saraceni, quasi a Sarra, et Agareni ab Agar. Nabaioth filius Ismahel, a quo Nabathaei, qui ab Euphrate in mare rubrum inhabitant. Moab et Ammon filii Loth, a quibus Moabitae et Ammonitae. Edom filius Esau, a quo Idumaei. Hae sunt gentes quae de Sem stirpe descenderunt, possidentes terram meridianam ab ortu solis usque ad Phoenicem. Filii Cham triginta, ex quibus ortae sunt gentes haec. Chus, a quo Aethiopes. Mesraim, a quo Aegyptii perhibentur exorti. Futh, a quo Libyi. Unde et Mauritaniae fluvius usque in praesens Futh dicitur, omnisque circa eum regio Futensis. Chanaan, a quo Afri et Phoenices et Chananaeorum decem gentes. Item ex nepotibus Cham filii Chus nepotes Cham. Sex filii Chus: Saba et Evila, Sabatha, Regma, Saba et Iza (?). Saba, a quo progeniti et appellati Sabaei, de quibus Virgilius: Solis est turea virga Sabaeis. Hi sunt et Arabes. Evila, a quo Getuli in parte remotioris Africae heremo cohaerentes. Sabatha, a quo Sabatheni, qui nunc Astabari nominantur. Regma vero et Sabatha et Chuza paulatim antiqua vocabula perdiderunt, et quae nunc ab antiquis habeant ignoratur. Filii Regma Saba et Dadan. Hic autem Saba per sin litteram scribitur in Hebraeo, ille autem superior Saba per samech, a quo appellatos Sabaeos. Vocatur autem nunc Saba Arabia. Dadan, a quo gens est Aethiopiae in occidentali plaga. Filii Mesraim Labin, a quo Libyi, qui quondam Futhei vocabantur. Casloim, a quo Philistiim, quos veteres Allophylos, nos nunc corrupte Palaestinos vocamus. Ceterae sex gentes ignotae sunt, quia bello Aethiopico subversae usque ad oblivionem praeteritorum nominum pervenerunt. Filii Chanaan undecim, ex quibus Chananaeorum decem gentes, quorum terram his expulsis Iudaei possederunt. Quorum primogenitus Sidon, a quo Sidonii. Unde et urbs eorum in Phoenice Sidon vocatur. Secundus Eth, a quo Ethaei. Tertius Iebuseus, a quo Iebusaei, quorum fuit Hierusalem. Quartus Amorreus, a quo Amorraei. Quintus Gergeseus, a quo Gergesaei. Sextus Eveus, a quo Evaei. Ipsi sunt Gabaonitae, a civitate Gabaon, qui supplices venere ad Iesum. Septimus Aracheus, qui Arcas condidit, oppidum contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octavus Sineus, a quo Sinei. Nonus Aradius, a quo Aradii sunt, qui Aradum insulam possederunt, angusto freto a Phoenicis litore separatam. Decimus Amorreus (?), a quo Syriae civitas nobilis, quae vocatur [illegible]. Undecimus Amathe. Hae sunt gentes de stirpe Cham, quae a Sidone usque ad Gaditanum fretum omnem meridianam partem tenent. Item tribus filiorum Iafeth. Filii quippe Iafeth septem nominantur. Gomer

a quo galathe, id est galli. Magog a quo arbitrantur scithas et gothos traxisse originem. Madai a quo medos extitisse putant. Iuuan a quo iones qui et greci. Vnde et mare ionium. Tubal a quo hiberi qui et hyspani licet quidam ex eo et italos suspicentur. Mosoch ex quo capadoces sunt. Vnde et urbs apud eos usque hodie mazeca dicitur. Tyras ex quo traces quorum non satis inmutatum uocabulum est quasi tyraces. Filii gomer nepotes iafeth. Asanaz a quo sarmate quos greci reginos uocant. Rifath a quo paflagones. Gotorma a quo sunt friges. Filii iuuan. Elisa a quibus greci elisei, qui uocantur eolides. Vnde et lingua quinta grece eolis appellatur. Tarsis a quo cilices ut iosephus arbitratur. Vnde et metropolis ciuitas eorum tharsis dicitur. Cethim a quo cethei, id est cyprii a quibus hodieque urbs cethia nominatur. Dodanim a quo rodii. Hee sunt gentes de stirpe iafeth que a tauro monte ad aquilonem mediam partem asie et omnem europam usque ad occeanum britannicum possident, nomina et locis et gentibus relinquentes. De quibus postea inmutata sunt plurima, cetera permanent ut fuerunt. Nam multarum gentium uocabula partim permanserunt ita ut hodieque appareat unde fuerant deriuata, sicut ex assur assirii, ex heber hebrei. Partim uero temporis uetustate ita mutata sunt, ut uix homines doctissimi antiquissimas hystorias perscrutantes, nec omnium sed aliquarum exinde origines gentium potuerint reperire. Nam quod ex filio cham qui uocabatur mesraim egyptii sint exorti, nulla hoc resonat origo uocabuli, sicut nec ethiopum qui dicuntur ad eum filium cham pertinere qui chus appellatus est. Et si omnia considerentur, plura tamen gentium mutata quam manentia uocabula apparent. Quibus postea nomina diuersa dedit ratio. Namque indi ab indo flumine dicti sunt, qui ab occidentali parte eos includit. Seres a proprio oppido nomen sortiti, gens ad orientem sita, apud quos de arboribus lana texitur. De quibus est illud: Ignoti facie sed noti uellere seres. Gangaride populi sunt inter assyrios indosque habitantes circa gangen fluuium. Vnde et gangaride nuncupati sunt. Hyrcani dicti sunt a silua hyrcania ubi sunt plurime tygres. Bactriani scithe fuerunt qui suorum factione a sedibus suis pulsi iuxta bactron orientis fluuium consederunt, ex cuius uocabulo et nomen sortiti sunt. Huius gentis rex fuit zoroastres inuentor magice artis. Parthi quoque ipsi a scithis originem trahunt. Fuerunt enim eorum exules, quod et uocabulo eorum manifestatur. Nam scitico sermone exules parthi dicuntur. Hi similiter ut bactriani domesticis seditionibus scithia pulsi solitudines iuxta hyrcaniam primum furtim occupauerunt, deinde pleraque finium etiam uirtute obtinuerunt. Assirii ab assur filio sem uocati, gens potentissima que ab eufrate usque ad indorum fines omnem in medio tenuit regionem. Medi a rege suo cognominati putantur. Namque iason peliati regis frater a medea filius thessala pulsus est cum medea priuigno. Medus rex atheniensium qui post mortem iasonis orientis plagam perdomuit, ibique mediam urbem condidit, gentemque medorum nomine suo appellauit. Sed inuenimus in genesi quod madai auctor gentis medorum fuit, a quo cognominati ut supra dictum est. Persi a perseo rege sunt uocati. Qui e grecia asiam transiens ibi barbaras gentes graui diuturnoque bello perdomuit. Nouissime uictor subiecte genti nomen dedit. Persi autem ante cyrum ignobiles fuerunt et nullius loci inter gentes habebantur. Medi semper potentissimi fuerunt. Casdei qui nunc chaldei uocantur a cased filio nachor fratris abrahe cognominati sunt. Sabei dicti ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΕΒΕΣΘΑΙ, quod est supplicare et uenerari, quia diuinitatem per ipsorum thura ueneramur. Ipsi sunt et arabes quia in montibus arabie sunt, qui uocantur libanus et antilibanus, ubi thura colliguntur. Syri a surim uocati perhibentur qui fuit nepos abrahe ex cethura. Quos autem ueteres assyrios, nunc autem uocamus syros, a parte totum appellantes. Hebrei uocati sunt ab heber, qui pronepos fuit sem. Israhelite uero ab israhel filio ysaac. Nam patriarcha hebreorum constat fuisse israhel, a quo xii tribus israhelitis uocabulum sortite sunt. Iudeis autem scissa x tribuum nomina imposuit. Nam antea hebrei siue israhel nuncupabantur. Ex quo autem in duo regna dei populus diuisus est, tunc due tribus que de stirpe iuda reges habebant iudeorum nomen sortite sunt. Relique uero x tribus que in samaria regem sibi constituunt, ob populi magnitudinem pristinum nomen retinuit israhel. Samaritanorum gens sumpsit exordium ab assyriis qui transmigrati habitauerunt in samaria. Qui latine interpretantur custodes, eo quod captiuato israhel isti terram regionis eorum ad custodiam collocati sunt. Fenix cadmi frater de thebis egyptiorum in siriam profectus apud sydonem regnauit, eosque populos ex suo nomine fenices, eamque prouinciam feniciam nuncupauit. Sydones autem a ciuitate que uocatur sydon traxisse uocabulum perhibentur. Saraceni dicti uel quia ex sara genitos se predicant, uel sicut gentiles aiunt, quod ex origine syrorum sint, quasi syrigene. Hi peramplam habitant solitudinem. Ipsi sunt ysmahelite ut liber geneseos docet, quod sint ex ysmahele. Ipsi cedar a filio ysmahelis. Ipsi agareni ab agar, qui ut diximus peruerso nomine saraceni uocantur, quia ex sara se genitos gloriantur. Philistei ipsi sunt palestini, quia p litteram sermo hebreus non habet, sed pro eo φ greco utitur. Inde philistei pro palestinis dicuntur a ciuitate utique sua. Idem et allophili, id est alienigene, ob hoc quia semper inimici fuerunt israhel, et longe ab eorum genere ac societate sequestrati. Chananei appellati a chanaan filio cham, quorum terram iudei possederunt. Ex cuius origine fuit amor pater ... a quo amorrei nuncupati. Egyptii ab egypto quodam rege uocati sunt. Nam antea aerii dicebantur. Interpretantur autem lingua hebraica egyptii affligentes, eo quod afflixerint populum dei, priusquam diuino auxilio liberarentur. Armenius ex thessalia unus de numero ducum iasonis qui ad cholcos profecti sunt, recollecta multitudine que amisso rege iasone passim uagabatur, armeniam condidit, gentique ex suo uocabulo nomen dedit. Innes est persicus qui scithas ab eis diuidit. Scitha cognominatur a quo limite scithe a quibusdam perhibentur uocati, gens antiquissima semper habita. Hi parthos, bactrianos, femine autem eorum amazonum regna condiderunt. Massagete ex scitharum origine sunt. Et dicti massagetes quasi graues, id est fortes gete. Nam sic lingua eorum argentum graue dicitur, id est massa. Hi sunt qui inter scithas atque albanos septentrionalibus iugis inhabitant. Amazones dicte sunt seu quod simul uiuerent sine uiris, quasi amizon, siue quod adustis dexterioribus mammis essent, ne sagittarum iactum inpedirent, quasi ΑΝΕΥ ΜΑΖΟΥ. Nudabant enim quam adusserant mammam. Has tyrani unimammas dicunt. Nam hi est amazon quasi anesmazon, id est sine mamma. Has ita non esse quod tamen prius ab hercule, postea ab achille uel ab alexandro usque ad internitionem deletas sunt in partes asiaticas. Scithie gentes quas postea a iasone credunt albo crine nascuntur ab assiduis niuibus, et ipsius capilli color genti nomen dedit. Et inde dicuntur albani. Horum glauca oculis, id est picta inest pupilla, adeo ut nocte plusquam die cernant. Albani autem uicini amazonibus fuerunt. Hunnos constat antea hunnos uocatos, postremo a rege suo abares appellatos, qui prius in ultima meotide inter glacialem tanaim et massagetarum inmanes populos habitauerunt. Deinde pernicibus equis caucasi rupibus feras gentes alexandri claustra cohibentes rumpunt et orientem xx annis tenuere captiuum, et ab egyptiis atque ethiopibus annuum exegerunt. Troianorum gens antea dardana a dardano rege nominata. Nam dardanus et iasius fratres ex grecia profecti, ex his iasius ad traciam, dardanus ad frigiam peruenit, ibique primum regnauit. Post quem filius eius erictonius, deinde nepos eius tros, a quo troiani nuncupati sunt. Galathe galli esse noscuntur, qui in auxilium a rege bithinie euocati regnum cum eo parta uictoria diuiserunt, sicque deinde grecis admixti primum gallogreci, nunc ex antiquo gallorum nomine galathe nuncupantur. Greci autem thessali a thessalo, postea a greco rege greci nuncupati sunt. Nam greci proprie thessali sunt. Laphitas autem gentem thessalie fuisse aiunt, circa peneon amnem olim habitantes, a laphitha apollinis filia nuncupatos. Sicyonii greci sunt nuncupati a sicyone rege. Hi primum agialei uocabantur a rege agialeo, qui primus sicyoniis imperauit, a quo et agialea ciuitas nuncupata est, que nunc peloponensis uocatur a pelope rege suo. Ipsi sunt et archades de archade rege iouis et calisto filio dicti. Danai a danao rege uocati. Idem et argui ab argo conditore cognominati. Postquam autem rex grecorum apis mortuus est, huic filius argus successit in regnum, et ex eo argiui appellati sunt. Qui etiam ab eis post obitum ut deus haberi cepit, templo et sacrificio honoratus. Achei qui et achiui ab acheo iouis filio dicti. Pelasgi nominati quia cum uelis pansis uno tempore aduenisse italiam uisi sunt ut aues. Primo enim eos uarro italiam appulisse commemorat. Greci uero pelasgos iouis et larisse filios perhibent dictos. Mirmidones fuerunt achillis socii, dolopes pirri. Dicti autem sunt mirmidones propter astutiam quasi mirmice, id est formice. Eratostenes autem dicit mirmidonas dictos a mirmidone duce iouis et eurimodese filio. Cecropi atheniensium regi successit granaus, cuius filia athis nomen et

regioni et genti dedit, et ex ea attici cognominati sunt, athenienses nominati iones. Macedones a nomine macedonis regis, antea emathii nuncupati sunt, postea macedones dicti. Epirote a pirro achillis filio, prius pirride, postea uero epiro rege ad italiam usque presumpserunt. Dorus neptuni et elleps filius fuit, unde dori et originem et nomen ducunt. Sunt autem pars grecie gentis, ex quibus et cognominata est tertia lingua grecorum que dorica appellatur. Lacedemones a lacedemone semele filio dicti. Hi diu perseuerantes in bello contra messenios, ueriti ne diuturnitate belli spe prolis amitterent, preceperunt ut uirgines eorum cum iuuenibus domi relictis concumberent. Sicque ex promiscuo uirginum concubitu iuuenes de incertis parentibus nati sunt, et ex nota materni pudoris spartani uocati sunt. Nam ipsos esse dicit spartanos quos et lacedemones. Traces ex filio iafeth qui uocatus est tyras et orti et cognominati ut supra dictum est perhibentur. Licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quod sint truces. Seuissimi enim omnium gentium fuerunt. Vnde et multa de eis memorantur, quod captiuos diis suis litarent, et humanum sanguinem in ossibus capitum potare soliti erant. De quibus uirgilius: Heu fuge crudeles terras, fuge litus auarum, quasi crudelium et auarorum. Sed horum gens originem a locis duxit, qui ad argonautas persequendos a ponto uenere iuxta istrum fluuium, a uocabulo amnis quo auari recesserunt appellati sunt. Romani a romuli nomine nuncupati, qui urbem romam condidit, gentique et ciuitati nomen dedit. Hi autem a saturno saturnii, a latino latini uocati sunt. Nam latinus italie rex fuit, qui ex suo nomine latinos appellauit, qui postea romani nuncupati sunt. Hi et quirites dicti, quia quirinus dictus est romulus, quod semper hasta utebatur, que sabinorum lingua quiris dicitur. Italus quoque et sabinus et sicanus fratres fuerunt, ex quibus nomina populis imposita et regionibus sunt. Nam ab italo itali, a sabino sabini, a sicano sicani, qui et siculi cognominati sunt, id est et sicilienses. Tusci italie gens est, a frequentia sacrorum et thuris uocata, id est ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΥΕΙΝ. Vmbri italie gens, sed gallorum ueterum propago, qui appenninum montem incolunt, de quibus hystorie perhibent, eo quod tempore aquose cladis ymbribus superfuerint, et ob hoc umbros grece nominatos. Marsi gens italie dicta a comite liberi marsia, qui usum illis uitium ostendit. Et ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea romani uictis marsis tulerunt. Marsos autem greci oscos uocant, quasi ΟΦΕΣΚΟΥ, quod multos serpentes habeant, et ΟΦΙΣ serpens dicitur. Illesos autem eos carminum maleficus. Inhabitant autem plagam appennini montis simul cum umbris. Gothi a magog filio iafeth nominati putantur, de similitudine ultime sillabe, quos ueteres magis getas quam gothos uocauerunt, gens fortis et potentissima, corporum mole ardua, armorum genere terribilis. De quibus lucanus: Hinc dacus premat, inde gete occurrant hiberis. Daci autem gothorum soboles fuerunt, et dictos putant dacos quasi dagos, quia de gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille: ibis arctoos procul usque dacos. Bessi barbari fuerunt qui a multitudine boum sic uocati creduntur. De quibus quidam: Qui colit terre medio illedi uitas multo boue pilleatus accola ripe. Gipedes pedestri prelio magis quam equestri sunt usi, et ex hac causa uocati sunt. Sarmate patentibus campis armati inequitabant priusquam eos lentulus danubio prohiberet, atque ab studio armorum sarmate nuncupati existimantur. Lanus fluuius est fertur ultra danubium, a quo alani dicti sunt, sicut et populi habitantes iuxta lemannum fluuium alemanni uocantur. De quibus lucanus: Deseruere cauo tentoria fixa lemanno. Longobardos uulgo ferunt nominatos a prolixa barba et numquam tonsa. Vindelicus amnis ab extremis gallie erumpens, iuxta quem fluuium inhabitasse et ex eo traxisse nomen uandali perhibentur. Germanie gentes dicte, quod sint inmania corpora inmanesque nationes, seuissimis durate frigoribus, qui mores ex ipso celi rigore traxerunt, ferocis animi et semper indomiti, raptu uenatuque uiuentes. Horum plurime gentes uarie armis, discolores habitu, linguis dissone, et origine uocabulorum incerte, ut tolosate, fampsi, uarri, cungri, marcomanni, bructeri, camasi, blangiani, tubantes, quorum inmanitas barbariei etiam in ipsis uocabulis horrorem quendam significat. Sueui pars germanorum fuerunt in fine septentrionis. De quibus lucanus: Fundit ab extremo flauos aquilone sueuos. Quorum fuisse centum pagos et populos multi dixerunt. Dicti autem sueui putantur a monte sueuo, qui ab ortu initium germanie facit, cuius loca incoluerunt. Burgundiones quondam a romanis subacta interiore germania per castrorum limites positi a tyberio cesare in magnam coaluerunt gentem, atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta burgos uulgo uocant. Hi postea romanis rebelles effecti plusquam lxxx milia armatorum ripe reni fluminis insederunt, et nomen gentis obtinuerunt. Saxonum gens in oceani litoribus et paludibus inuiis sita, uirtute atque agilitate habilis. Vnde et appellata, quod sit durum et ualidissimum genus hominum et prestans ceteris piraticis. Franci a quodam proprio duce uocari putantur. Alii eos a feritate morum nuncupatos existimant. Sunt enim illis mores inconditi, naturalis ferocitas animorum. Brittones quidam latine nominatos suspicantur, eo quod bruti sint, gens intra oceanum interfuso mari quasi extra orbem posita. De quibus uirgilius: Toto diuisos orbe britannos. Scoti propria lingua nomen habent, a picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum atramento uariarum figurarum stigmate annotentur. Galli a candore corporis nuncupati sunt. Gala enim grece lac dicitur. Vnde et sybilla sic eos appellat cum ait de his: Tunc lactea colla auro innectuntur. Secundum diuersitatem enim celi et facies hominum et colores et corporum quantitates et animorum diuersitates existunt. Inde romanos graues, grecos leues, affros uersipelles, gallos natura feroces atque acriores ingenio peruidemus, quod natura climatum facit. Galli autem senones antiquitus xenones dicebantur, quod liberum hospitio recepissent, postea x in s litteram commutata. Vaccea oppidum fuit iuxta pireneum, a quo sunt cognominati uaccei. De quibus creditur dixisse poeta: lateque uagantes uaccei. Hi pirenei iugis per amplam montis habitant solitudinem. Idem et uascones quasi uaccones, c in s litteram commutata. Quos gneus pompeius edomita hyspania et ad triumphum uenire festinans de pirenei iugis deposuit, et in unum oppidum congregauit. Vnde et conuenarum urbs nomen accepit. Hyspani ab hibero primum amne hiberi, postea ab hyspalo hyspani cognominati sunt. Galleci a candore dicti sunt, unde et galli. Relique enim hyspanie populis candidiores existunt. Hi grecam sibi originem asserunt. Vnde et naturali ingenio callent. Siquidem post finem troiani belli teucrum morte aiacis fratris inuisum patri telamoni dum non reciperetur in regnum cyprum concessisse, ibique urbem nomine antique patrie salaminam condidisse. Inde et ad galleciam profectum et positis sedibus ex loco genti nomen dedisse. Astures gens hyspanie uocati eo quod circa asturiam flumen septi montibus siluisque crebris inhabitent. Cantabri gens hyspanie a uocabulo urbis et hiberi amnis cui insident appellati. Horum animus pertinax et magis ad latrocinandum et ad bellandum uel ad perpetiendum uerbera semper paratus. Celtiberi ex gallis celticis fuerunt, quorum ex nomine appellata est regio celtiberia. Nam ex flumine hyspanie hibero ubi consederant, et ex gallis qui celtici dicebantur, mixto utroque uocabulo celtiberi nuncupati sunt. Affri appellati ab uno ex posteris abrahe qui uocabatur afer, qui dicitur duxisse aduersus libiam exercitum, et ibi uictis hostibus consedisse, eiusque posteros ex nomine ataui et affros et africam nuncupasse. Poeni autem cartaginenses sunt a poenicibus nuncupati, qui cum didone profecti sunt. Tyrii uero a tyria urbe poenicum nominati, de qua profecti sunt et in affrice litus uenerunt. Getuli gete dicuntur fuisse qui ingenti agmine a locis suis naues conscendentes loca syrtium in libia occupauerunt, et quia ex getis uenerant, diriuato nomine getuli cognominati sunt. Vnde et opinio est apud gothos ab antiqua cognatione mauros consanguinitate propinquos sibi uocare. Affricam autem initio habuere libies, deinde affri, post eam getuli, postremum mauri et numide. Mauri et numide ut affri putant sic sibi peperere et exordium et uocabulum. Nam postquam in hyspania hercules interiit, et exercitus eius compositus ex uariis gentibus amisso duce passim sibi sedes querebant, ex eo numero medi et perse et armenii nauibus in affricam transuecti proxima loca mari occupauere. Sed perse dum materiam in agris pro construendis domiciliis non inuenissent, et ignara lingua commercium prohiberet, per patentes agros et diuersas solitudines uagabantur, et a pabulationibus uagabundi semet ipsos propria lingua numides appellauerunt, id est sine oppido uagos et errantes. Medi autem cum libiis se miscuerunt, qui proxima hyspania inhabitabant, quorum nomen paulatim libies corrupere barbara lingua mauros pro medis appellantes, licet mauri ob colorem a grecis uocentur. Greci enim nigrum mauron

uocant. [illegible] quod ipsi calore afflati speciem atri coloris ducunt. Massila ciuitas affrice est, non longe ab athlante et ortis hesperidum. A qua ciuitate massili exorti sunt, quos nos corrupte massulos uocamus. De quibus Uirgilius: Hinc michi massile gentis monstrata sacerdos. Gaulali gentes sunt a meridie usque oceanum hesperium peruagantes. His nomen gaulon insula dedit, quae est iuxta ethyopiam, ubi nec serpens nascitur nec uiuit. Gamarantes populi affrice prope cirrenas inhabitantes a gamarante rege apollinis filio nominati, qui ibi ex suo nomine gamaram oppidum condidit. Sunt autem proximi gentibus ethiopum. De quibus Uirgilius: Extremique gamarantes. Extremi autem quia saeui et a consortio humanitatis remoti. Hesperii uero sunt qui circa hyspaniam commorantur. Hyspania hesperia dicitur. Ethiopes dicti a filio cham qui uocatus est chus, ex quo originem trahunt. Chus enim hebrea lingua ethiops interpretatur. Hi quondam ab indo flumine consurgentes iuxta egyptum inter nilum et oceanum in meridie sub ipsa solis uicinitate insederunt. Quorum tres sunt populi: hesperi, garamantes et indi. Hesperi sunt occidentis, garamantes tripolis, indi orientis. Trogoditae gens ethiopum, ideo nominati sunt, quod tanta celeritate pollent, ut feras cursu pedum assequantur. Pamphili et hi in ethyopia sunt, quibus esca est quicquid mandi potest, et omnia fortuitu gignentia. Unde et appellati. Ictiofagi quod uenando in mari ualeant et piscibus tantum alantur. Hi post indos montanas regiones tenent, quos subactos alexander magnus piscibus uesci prohibuit. Antropofagi gens asperrima sub regione syricum sita, qui quia humanis carnibus uescuntur, ideo antropofagi nominantur. Itaque sicut his ita et ceteris gentibus pro tempore aut regibus aut locis aut moribus aut ex quibuslibet aliis causis inmutata sunt uocabula, ita ut prima origo nominis eorum temporum uetustate non pateat. Iam uero hi quos antipodes dicunt, eo quod contrarii uestigiis nostris esse putantur, ut quasi sub terris positi aduersa pedibus nostris calcent uestigia, nulla ratione credendum est, quia nec soliditas patitur, nec centrum terrae. Sed neque hoc ulla hystoriae cognitione firmatur, sed hoc poetae quasi ratiocinando coniectant. Titanas autem quosdam in grecia ferunt fuisse robustos et excellentes uiribus populos, quos ferunt fabulae ab irata contra deos terra ad eius ultionem creatos. Unde et titanes dicti sunt ἀπὸ τοῦ τίσεως, id est ab ultione, quod quasi ulciscendae matris terrae causa in deos armati extiterint. Quos fabulae aiunt bello fuisse superatos atque extinctos fingunt, propter quod caelo iratus fulminibus interierint.

De regnis militieque uocabulis

Regnum a regibus dictum. Nam sicut reges a regendo uocati, ita regnum a regibus. Regnum uniuersae nationes suis quaeque temporibus habuerunt, ut assirii, medi, perse, egyptii, greci, quorum uices temporum sors ita uolutauit, ut alterum ab altero solueretur. Inter omnia autem regna terrarum duo regna ceteris gloriosiora traduntur: assyriorum primo, deinde romanorum, ut temporibus et locis inter se ordinata atque distincta. Nam sicut illud prius et hoc posterius, ita illud in oriente, hoc in occidente exortum est. Denique in illius fine huius initium confestim fuit. Regna cetera ceterique reges uelut appendices istorum habentur. Reges a regendo uocati. Sicut enim sacerdos a sacrificando, ita et rex a regendo. Non autem regit, qui non corrigit. Recte igitur faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Unde et apud ueteres tale erat prouerbium: Rex eris si recte facias, si non facias non eris. Regiae uirtutes praecipue duae: iustitia et pietas. Plus autem in regibus laudatur pietas. Nam iustitia per se seuera est. Consules appellati a consulendo, sicut reges a regendo, et sicut leges a legendo. Nam cum romani regum superbam dominationem non ferrent, annua imperia binosque consules sibi fecerunt. Nam fastus regius non beniuolentia consulentis, sed superbia dominantis erat. Hinc igitur consules appellati, uel a consulendo ciuibus, uel a regendo cuncta consilio. Quos tamen ideo mutandos per annos singulos elegerunt, ut nec insolens diu maneret, et moderatior cito succederet. Inde autem duo pares, quia unus rem ciuilem, alter rem militarem administrabat. Regnauerunt autem annis quadringentis sexaginta septem. Proconsules suffecti erant consulibus. Et dicti proconsules eo quod uice consulis fungerentur, sicut procurator curatoris, id est actoris. Exconsules autem dicti eo quod iam a consulatu exierint, siue discesserint peracto uicis suae anno. Dictatores quinto anno postquam reges expulsos romani sibi creauerunt, dum gener tarquinii ad iniuriam soceri uindicandam ingentem aduersus romam collegisset exercitum. Hi quinquennii tempus imperio utebantur. Plus enim erant honore quam consules, qui annuas potestates tenebant. Et dicti dictatores quasi principes et praeceptores. Unde et magistri populi nominabantur. Unde et edicta dicuntur. Cesarum nomen a iulio coeptum est, qui bello ciuili commoto primus romanorum singulare obtinuit principatum. Cesar autem dictus quod caeso mortuae matris utero prolatus eductusque fuerit, uel quia cum caesarie natus sit. A quo et imperatores sequentes dicti cesares, eo quod comati essent. Qui enim exsecto utero exiebant cesones et cesares appellabantur. Iulius autem dictus quia ab iulo enee filio originem duxit, ut confirmat Uirgilius: Iulius a magno demissum nomen iulo. Imperator autem apud romanos eorum tantum prius fuit, apud quos summa rei militaris consisteret, et ideo imperatores dicti ab imperando exercitui. Sed dum diu duces titulis imperatoriis fungerentur, senatus censuit ut augusti cesaris hoc tantum nomen esset, eoque is distingueretur a ceteris gentium regibus. Quod et sequentes cesares hactenus usurpauerunt. Solet enim fieri ut primi regis nomen et reliqui possideant, sicut apud albanos ex siluii nomine omnes reges albanorum siluii appellati sunt; sicut et apud persas arsacide, apud egyptios ptholomei, apud athenienses cecropide. Augustus ideo apud romanos nomen imperii est, eo quod olim augerent rem publicam amplificando. Quod nomen primum senatus octouiano cesari tradidit, ut quia auxerat terras, ipso nomine et titulo monstraretur. Dum autem idem octouianus iam cesar et imperator appellaretur uel augustus, postea uero dum ludos expectaret et pronuntiatum esset illi a populo ut uocaretur et dominus, statim manu uultuque auerso indecoras adulationes repressit, et domini appellationem ut homo declinauit, atque in sequenti die omnem populum grauissimo dicto corripuit, dominumque se post haec appellari ne a liberis quidem permisit. Fuit autem filius actiae, quae nata est de sorore iulii cesaris. Reges autem ob hanc causam apud grecos basilei uocantur, quod tamquam bases populum sustinent. Unde et bases coronas habent. Quanto enim quisque magis praeponitur, tanto amplius pondere laborum grauatur. Tyranni grece dicuntur, idem latine et reges. Nam apud ueteres inter regem et tyrannum nulla discretio erat, ut: Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. Fortes enim reges tyranni uocabantur. Nam tyro fortis. De qualibus dominus loquitur dicens: Per me reges regnant et tyranni per me tenent terram. Iam postea in usum accidit tyrannos uocari pessimos atque improbos reges, luxuriose dominationis cupiditatem et crudelissimam dominationem in populis exercentes. Princeps et dignitatis modo significatur et ordinis, sicut est illud uirgilianum: Princeps ardentem coniecit lampada turnus, pro primus. Dictus autem princeps a capiendi significatione, quod primus capiat, sicut municeps ab eo quod munia capiat. Dux dictus eo quod sit ductor exercitus. Sed non statim quicumque principes uel duces sunt, etiam reges dici possunt. In bello autem melius ducem nominari conuenit quam regem. Nam hoc nomen exprimit in proelio ducentem. Unde et Uirgilius: ducis euandri. Salustius: quo cupidius more ducis se quisque bonum [illegible] more consulit. Monarche sunt qui singularem possident principatum, qualis fuit alexander apud grecos et iulius apud romanos. Hinc et monarchia dicitur. Monos quippe singularitas greco nomine, archia principatus est. Tetrarche sunt qui quartam partem regni tenentes. Nam tetra quattuor sunt, qualis fuit apud iudeam philippus. Patricii inde uocati sunt, pro eo quod sicut patres filiis, ita prouideant rei publicae. Prefecti dicti quod pretoria potestate presunt. Pretores idem qui et prefecti, quasi praepositores. Presides uero dicti quia alicuius loci tutelam presidialiter tenent. Tribuni uocati quod militibus siue plebibus iura tribuunt. Chiliarche sunt qui mille praesunt, quos nos millenarios nuncupamus, et est grecum nomen. Centuriones dicti eo quod centum praesunt militibus, sicut quinquagenarii quia in capite sunt quinquaginta militum. Sic decani ab eo quod decem militibus praefuerunt. Miles dictus quia mille erant ante in numero uno, uel quia unus erat ex mille electus. Romulus autem primum ex populo milites sumpsit et appellauit. [illegible] primum militiae ordinem docuit. Milites aut ordinarii dicuntur aut extraordinarii. Ordinarii sunt qui per ordinem militant, nec adhuc aliquem consecuti sunt gradum honoris. Est enim gregarius, id est humilis militiae. Extraordinarii uero sunt qui ob uirtutem meritam promouentur ex ordine. Emeriti dicuntur ueterani solutique a militia, quia iam in usu proelii non sunt, et quia mereri militare dicitur, ab stipendiis scilicet quae merentur. Idem et ueterani dicuntur, quia iam in usu proelii non sunt, sed post multos militiae labores quietis suffragium consecuntur. Equestres milites dicti eo quod equis sedeant. Item militat ille in equestri ordine. Tyrones dicuntur fortes pueri qui ad militiam delegantur atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola natiuitate, sed ex aspectu et ualitudine corporis existimantur. Unde et tyrones dicti, quique antequam sacramento probati fuerint, milites non sunt. Romanae autem militiae mos fuit puberes primo exercere armis. Nam sexto decimo anno tyrones militabant, qui et solo sub custodibus agebant. De quibus Uirgilius: Et primo flore iuuentus. Seruos sane numquam militasse constat, nisi seruitute deposita, excepto hannibalis tempore, cum post cannense proelium in tanta necessitate fuissent romani, ut ne liberandorum quidem seruorum daretur facultas. Desertores uocati eo quod deserant militaribus officiis euagantes. Hi [illegible] alios numos militiae non dare prohibentur. Sed et si in magni temporis culpa [illegible], numis suis restituuntur. Sed et qui deserit exercitum ad hostes transeuntes et ipsi desertores uocantur. Conscripti milites dicti, quia in tabulis conscribuntur ab eo qui eos ducturus est. Sic et transcripti uocantur cum de alia in aliam legionem transeunt, et in transcriptione [illegible] nomina dantur. Optiones dicti quod sint electi. Nam optare eligere est, sicut est illud: Optauit locum regno, id est elegit. Excubitores dicuntur pro eo quod excubias semper agunt. Sed et excubitores militiae et in portibus excubant pro regali custodia. Excubiae autem diurnae sunt, uigiliae nocturne. Unde et uigiles. Uelites erant apud romanos genus militiae a uolitando uocati. Lecti enim agilitate iuuenes cum armis suis post tergum equitum consedebant, et mox cum ad hostes uentum esset equis desiliebant, et continuo pedites ipsi ex alia parte equitibus, a quibus uecti fuerant, dimicantibus hostem perturbabant. Ab his quidam uelitibus [illegible] hannibalis rex actus cum regia iam a suis fabrili scalpro inter aures adacto necabatur. Castra sunt ubi miles steterit. Dicta autem castra quasi casta, eo quod illic castraretur libido. Nam numquam his intererat mulier. Militia autem a militibus dicta, aut a multitudine qui militant [illegible] negotium multorum amore rei [illegible] molestia. Legio sex milium armatorum est, ab delectu uocata quasi lecta, id est armis electa. Proprie autem macedonum falanx, gallorum caterua, nostra legio dicitur. Legio autem habet sexaginta centurias, manipulos triginta, cohortes decem, turmas [illegible]. Centuria est pars exercitus in centenos milites diuisa. Unde et qui his praesunt centuriones dicuntur. Subcenturiati sunt qui non in prima, sed qui in secunda centuria sunt, qui sub prima centuria tamen stricti et ipsi in speculis positi in bellis sunt, ut si prima defecerit, ipsi qui sub se dixi laborantibus primis subueniant. Unde et ad insidiandum parati subcenturiati, quasi armis dolosis instructi. Manipulus ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt milites, siue quia bellum primo manu incipiebant, siue quod antequam signa essent, manipulos sibi, id est fasciculos stipulae uel herbae alicuius pro signis faciebant. A quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quibus Lucanus: Conuocat armatos extemplo ad signa manipulos. Turma triginta equites sunt. Romani enim equites in una turma trecenti fuerunt. De singulis tribubus denos dabant, et fiebat turma. Cohors quingentos milites habet. Tria sunt militiae genera: sacramentum, euocatio, coniuratio. Sacramentum in quo post electionem iuratur unusquisque miles se non recedere a militia nisi post completa stipendia, id est militiae tempora. Et hi sunt qui habent plenam militiam. Nam uiginti quinque annis tenentur. Euocatio dum ad subitum bellum non solum milites, sed et ceteri euocantur. Unde et consul solebat dicere: Qui rem publicam saluam esse uult, me sequatur. Coniuratio quae fit in tumultu, quando uicinum urbis periculum singulos iurare non patitur, sed repente colligitur multitudo, et tumultuosa inde conflatur. Haec et tumultuatio dicitur. [illegible] forme sunt: exercitus, classis, nodus, cuneus, alae, cornua, agmen. Quae formas et nomina ex ipsis rebus de quibus translata sunt mutuantur. Acies dicta quod ferro armata sit et acumine gladiorum. Exercitus multitudo ex uno genere, ab exercitatione belli uocata. Classes dictae propter diuisionem exercitus, quae postea dicti sunt manipuli. Unde et Uirgilius: Classibus hic locus, hic acies certare solebant. Iam postea et classica nauium dicta. Nodus proprie est densa peditum multitudo, sicut turma equitum. Nodus autem dictus pro difficultate, quod uix possit resolui. Cuneus est collecta in unum militum multitudo. Unde et propterea quod in unum coit, ipsa coitio in unum cuneus nominata est, quasi couneus, quod in unum omnes coguntur. Alae in exercitu triginta equites esse dicuntur. Alae autem ob hoc dictae, quia tegunt pedites alarum uice. Cornua dicuntur extremitates exercitus, quod incurua sit. Agmen dicitur cum exercitus iam facit, ab agendo uocatum, id est eundo. Plautus: Quo te agis? Ipse est enim exercitus ambulans. Nam agmen dicitur quod in longitudine directum est, quale solet esse cum exercitus portis procedit. Quicquid fuerit aliud abusiue dicitur.

Unde ciues sunt dicti

Deinceps ciuium nomina summatim subiungimus. Ciues uocati, quod in unum coeuntes uiuant, ut uita communis et ornatior fiat et tutior. Domus unius familiae habitatio est, sicut urbs unius populi, sicut orbis domicilium totius generis humani. Est autem domus genus, familia, siue coniunctio uiri et uxoris. Incipit autem a duobus, et est grecum nomen. Familia est liberi ex liberis legibus suscepti a femore. Genus autem aut a gignendo et progenerando dictum, aut a diffinitione certorum prognatorum, ut nationes, quae propriis cognationibus terminatae gentes appellantur. Populus est humanae multitudinis iuris consensu et concordi communione sociatus. Populus autem eo distat a plebibus, quod populus uniuersi ciues sunt connumeratis senioribus ciuitatis. Populus ergo tota ciuitas est, plebs autem uulgus. Plebs autem dicta [illegible] Maior [illegible] idest cyto [illegible] laos dicitur a lapidibus. Uulgus est passim inhabitans multitudo, quique quo uult. Tribus dicuntur tamquam curiae et congregationes distinctae populorum. Et uocatae tribus ab eo quod in principio romani trifarie fuerint a romulo dispertiti: in senatoribus, militibus et plebibus. Quae tamen tribus nunc multiplicatae nomen pristinum retinent. Senatui nomen aetas dedit, quod seniores essent. Alii a sinendo dictos aiunt senatores. Ipsi enim agendi facultatem dabant. Senatus consultum a consulendo et tractando est dictum, quod sic fit ut consulat et nocere non possit. Patres autem [illegible] a similitudine uocati sunt. Nam sicut patres filios suos, ita illi rem publicam alebant. Patres conscripti, quia dum romulus decem curias senatorum elegisset, nomina eorum praesente populo in tabulas aureas contulit, atque inde patres conscripti uocati. Primi ordines senatorum dicuntur illustres, secundi spectabiles, tertii clarissimi. Iam inferior [illegible]. Quamuis autem senatoria quisque origine esset, usque ad legitimos annos [illegible] manebat, deinde accipiebat honorem senatoriae dignitatis. Censores apud ueteres romanos erant. Est autem censoris nomen dignitatis iudicialis. Censere enim iudicare est. Item censores patrimoniorum iudices a censu aeris appellati. Iudices dicti quasi ius dicentes populo, siue quod iure disceptent. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex si non est iustitia in eo. Presides rectores sunt prouinciarum dicti quod praesint. Pretores autem qui praeceptores ciuitatis et principes. Idem et questores, questionibus eo quod questionibus praesint. Consilium [illegible]. Proceres sunt principes ciuium ciuitatibus, quasi procedes, quod ante omnes honore procedant. Unde capita trabium quae eminent extra parietes proceres dicuntur, eo quod primi procedant. Hinc ad priores facta translatio, quod a cetera multitudine promineant. Tribuni dicti quod plebi iura uel opem tribuunt. Constituti sunt autem sexto anno post reges exactos. Dum enim plebs a senatu et consulibus premeretur, tunc ipsa sibi tribunos quasi proprios iudices et defensores creauit, qui eorum libertatem tuerentur, et eos aduersus iniuriam nobilitatis tuerentur. Unde et defensores dicti, eo quod commissam plebem contra insolentiam improborum defendant. At contra nunc quidam euersores, non defensores existunt. Numerarii [illegible] quod publicum nummum erariis inferant. Functi ab eo quod fungantur officio et honore aliquo dicti. Hinc et defunctos mortuos dicimus, qui compleuerint uitae officia. Nichil enim iam faciunt. Municipes sunt in eodem municipio nati, ab officio muneris dicti, eo quod munia accipiant. Munia enim officia sunt. Unde et inmunes dicuntur qui nullum gerunt officium. Municipales originales ciues, et in loco officium gerentes. Decuriones dicti quod sint de ordine curiae. Officium enim curiae administrant. Unde non est decurio qui summam [illegible] non intulit uel etiam non participauit. Curiales autem idem et decuriones. Et dicti curiales quia ciuilia munera procurant et exequuntur. Principales magistratus et duumuirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quod primi sint magistratibus. Magistratus uero quod maiores sunt reliquis officiis. Duumuirales. Manumissus dicitur quasi manu emissus. Tabellio uocatur eo quod sit portitor tabellarum. Idem et exceptor. Idem et scriba publicus, quia tantum ea quae gestis publicantur scribit. Burgarii a burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos uulgo uocant. Unde et burgundiorum gentis nomen inhesit, quos quondam subacta germania romani per castra disposuerunt, atque ita nomen ex locis sumpserunt. Collegiati dicuntur quod ex eorum collegio custodiisque deputentur quid faciendum aliquid conferre. Ciues [illegible] cum sordidissimum genus hominum pater et eo progenitum. Priuati sunt extranei ab

officiis publicis. Est enim non magistratus habens gerendum. Et dictus paganus quod sunt ab officiis castrensibus absoluti. Mercennarii sunt qui serviunt accepta mercede. Idem et barones graeco nomine quod sint fortes in laboribus. Barin enim graece dicitur gravis, quod est fortis. Cui contrarius est levis, id est infirmus. Publicani appellantur conductores vectigalium fisci vel rerum publicarum, sive qui vectigalia publica exigunt, vel qui per negotia saeculi lucra sectantur. Unde et cognominati sunt. Villicus proprie villae gubernator est. Unde et a villa villicus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem villae, sed per dispensationem universae domus, Tullio interpretante, significat, quod est universarum possessionum et villarum dispensatorem. Actores idem et curatores ab agendo et curando vocati. Procuratores vero eo quod vice curatoris funguntur, qui procuratores sicut proconsul pro consule. Coloni sunt cultores advenae dicti a cultu agri. Sunt enim aliunde venientes, atque alienum agrum locatum colentes, ac debentes conditionem genitali solo propter culturam agri sub dominio possessoris, pro eo quod his locatus est fundus. Colonorum autem quattuor modis dicuntur. Nam coloni aut Romani sunt, aut coloni Latini, aut coloni auxiliatores, aut coloni rustici praedati. Inquilini vocati quasi incolentes alienum. Non enim habent propriam sedem, sed in terra aliena habitant. Differt autem inter inquilinum et advenam. Inquilini enim sunt qui emigrant et non in perpetuo manent. Advenae autem vel incolae adventicii habentur, sed permanentes. Et inde incolae, quia iam habitatores sunt, ab incolendo. Indigenae sunt inde geniti, et in eodem loco nati ubi habitant. Incola autem non indigenam, sed advenam indicat. Peregrini dicti quod ignorantur eorum parentes a quibus orti existunt. Sunt enim de longinqua regione. Urbani vocabantur qui Romae habitabant. Qui vero in ceteris locis, oppidani. Nam sola urbs Roma, cetera oppida. Famuli sunt ex propria servorum familia nati. Servorum autem vocabulum inde traxit quod hi qui iure belli possent occidi, a victoribus conservabantur et servi fiebant, a servando scilicet servi appellati. Ancillae a sustentaculo vocatae. Ancon enim graece cubitus dicitur. Unde et ancones dicuntur. Mancipium est quidquid manu capi subdique potest, ut homo, equus, ovis. Haec enim animalia statim ut nata fuerint, mancipium esse putantur. Nam et ea quae in bestiarum numero sunt, tunc videntur mancipium esse quando capi sive domari coeperint. Ingenui dicti quia in genere habent libertatem, non in facto, sicut liberti. Unde et eos Graeci eugeneis vocant, quod sint boni generis. Libertus autem vocatus quasi liberatus. Erat enim prius iugo servitutis addictus. Libertorum autem filios apud antiquos libertinos appellabant, quasi de libertis natos. Nunc autem libertinus aut a libero factus, aut possessus. Manumissus dicitur quasi manu emissus. Apud veteres enim quotiens manumittebant, alapa percussos circumagebant et liberos confirmabant. Unde et manumissi dicti, eo quod manu mitterentur. Dediticii primum a deditione sunt nuncupati. Deditio enim dicitur quando se victi aut vincendi hostes victoribus tradunt. Quibus haec origo nominis fuit. Dum quondam adversus populum Romanum servi armis sumptis dimicassent, victi se dederunt comprehensique varia turpitudine affecti sunt. Ex his quidam postea a dominis manumissi propter suppliciorum notas quas manifeste perpessi sunt, ad dignitatem civium Romanorum non pervenerunt. Latini ante Romam conditam apud Latinos fiebant, minime profitentes sed per epistulam libertatem sumentes. In qua professione non fiebant, nec ex testamento aliquid capere, nec suos heredes facere poterant. Cives Romani postea sub consulibus professione in urbe Romana effecti sunt. Dicti cives Romani quia testamento liberi effecti in numerum civium Romanorum redigerentur. His primum additum erat in urbe Roma commorari. Ceteris autem libertis prohibebatur ne vel in urbe Roma vel intra septimum ab urbe miliarium commanerent.

De affinitatibus et gradibus.

Heredis nomen imposuit census aeris. Solaris enim tributi auctoris. In his enim vocabulis prima successio est hereditatis et generis, ut sunt filii et nepotes. Proheres est qui loco heredis fungitur, quasi pro herede. Est enim aut institutus aut substitutus. Pater est a quo initium nascitur generis. Itaque paterfamilias is vocatur. Pater autem dictus eo quod patratione peracta filium procreet. Patratio enim est rei veneriae consummatio. Lucretius: Et bonis patratio patrum. Genitor autem a gignendo, et parentes quasi parientes. Idem et creatores. Crementum enim est semen masculi. Unde animalium et hominum corpora concipiuntur. Hinc et creatores parentes dicuntur. Mater dicitur quod exinde efficiatur aliquid. Mater enim quasi materia. Nam pater causa est. Paterfamilias autem dictus quia omnibus in familia sua positis servis tamquam pater filiis paterna dilectione consulit, servorumque conditionem a filiorum affectu non discernit, sed quasi unum membrum amplectitur. Hinc enim exortum est nomen patrisfamilias. Qui autem inique dominantur in servis, hi se nomine neque reputant appellari. Mater familias vocatur quia per quendam iuris sollemnitatem in familiam transit mariti. Tabulae enim matrimoniales instrumenta emptionis suae sunt. Alias sicut materna est mater primum pueri, id est quae mater nata, ita materfamilias illa est quae plures enixa est. Nam familia ex duobus esse incipit. Avus patris pater est, ab aevo dictus, id est ab antiquitate. [illegible] Abavus proavi pater [illegible] abavo. Atavus abavi pater. Tritavus [illegible] id est quartus super avum. Sed tritavus ultimum cognationis nomen est. Familia enim oritur a patre et terminatur in tritavo. Filius et filia a familia dicti sunt. Ipsi enim primi in ordine nascentium existunt. Unde et Cornelia familia stirps ipsa omnis a Cornelio orta. Familia autem a femore. Femur enim genus est, et stirps ostenditur. Nam et familia per servos abusive non proprie dicitur. Stirps ex longa generis significatione vocatur. Gnatus dictus quia generatur. Unde et per g scribitur. Soboles eo quod substitutio sit generis. Quadripertitus est autem ordo filiorum, id est: Unigenitus. Primogenitus. Medius. Novissimus. Unigenitus quod sit unus, nec ante nec post ullus. Primogenitus ante quem nullus. Medius inter omnes. Novissimus post omnes. Idem et minimus a monade. Novissimus autem proprie quasi novus, quia ceteri praecedendo antiquiores existunt. Quattuor et modis filii appellantur: natura, imitatione, adoptione, doctrina. Natura, veluti cum dicuntur filii Abrahae Iudaei. Imitatione, ut ipsi Abrahae fidem imitantes ex gentibus, dicente evangelio: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. Vel sicut eosdem Iudaeos Dominus filios esse dicit diaboli, a quo non nati sed quem fuerant imitati. Adoptione quoque, quod humana consuetudine nulli licet nescire, vel sic nos Deo non natura sed adoptione dicimus Pater noster qui es in caelis. Doctrina, sicut apostolus filios suos appellat eos quibus evangelium praedicavit. Filii autem iure in legibus liberi appellantur, ut isto vocabulo secernantur a servis, quia sicut servus in potestate est domini, sic filius in potestate est patris. Inde et filio fit emancipatio, ut sit liber a patre, sicut fit servo manumissio, ut sic liberetur a domino. Item liberi dicti quia ex libero matrimonio sunt orti. Nam filii ex libero et ancilla servilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos sola natura genuit, non honestas coniugii. Idem et pueri a pube. Adoptivus filius est qui aut patre iusto aut avo aut proavo cui potestate per mancipationes [illegible] in aliena potestate, quamvis quoque fit nominatim, ut Flavius Emilius, vel Scipio Paulus. Gemini sunt non duo tantum simul nati, sed et plures. Degeminus autem uno abortivo, alter qui legitime natus fuerit, nepiscus vel nopiscus nominatur. Postumus vocatur eo quod post humationem patris nascitur, id est post obitum, sic et defuncti nomen accipit. Sic enim lex voluit ut qui post defuncti nascitur defuncti nomine appelletur. Nothus dicitur qui de patre nobili et de matre ignobili gignitur, ut ex concubina. Est enim hoc nomen Graecum et in Latinitate deficit. Huic contrarius est spurius, qui de matre nobili et patre ignobili nascitur. Item spurii patre incerto, matre vidua geniti, velut tantum spurii filii, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant, velut ἀπὸ τοῦ σπόρου, hoc est seminis, non patris nomine. Eosdem et fabonios appellabant, quia quaedam animalia Favonio spiritu, id est austro, concipere existimantur. Unde et hi qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potius quam patrem sequuntur. Lanae autem spurii quasi extra puritatem, id est quasi immundi. Nepos est qui ex filio natus est. Dictus autem nepos quia natus post. Primum enim filius nascitur, deinde nepos. Gradus enim substitutionis est. Hinc et posteritas quasi postera aetas. Nepos autem utriusque sexus est. Nam et neptes dicuntur in iure est, propter discretionem successionis admissa. Pronepos est qui ex nepote conceptus natusque est. Et dicitur pronepos quasi natus porro post. Ex hoc quoque gradu incipit vocari et progenies, quasi porro progenita. Nam filii et nepotes non sunt progenies, quia non est in eis longa posteritas. Sic autem inferius longo ordine progenies dicuntur, ita superius parentes. Atavi progenitores dicuntur, quasi porro generantes. Pronepos dicitur quasi prope nepotem. Abnepos quia seiunctus abnepote. Est enim inter illum et nepotem pronepos. Abnepos abnepotis filius. Trinepos adnepotis filius, quia post nepotem quarto in ordine est, quasi trinepos. Minores autem non dicuntur nisi quos gradus deficit, id est ut puta filius, nepos, pronepos, abnepos, adnepos, trinepos. Ubi ista gradus defecerint, minores dicimus, et maiores per patrem, avum, proavum, abavum, atavum, tritavum, quae in quibus vocabula [illegible].

Agnati dicti eo quod accedant pro natis, dum deest filius. Unde Agnati.

Agnatio prius in gente agnoscitur, quia in virilem personam secus personas videlicet eodem patre nati, vel fratris filius, nepos, vel ex eo item patruus. Cognati dicti quia sunt et ipsi propinquitate cognationis coniuncti. Qui inter se agnatos habent, qui per femininum sexum personas veniunt, nec sunt agnati, sed alias naturali iure cognati. Proximi propter proximitatem sanguinis appellati. Consanguinei vocati eo quod ex uno sanguine, id est ex uno patris semine nati sunt. Nam semen viri spuma est sanguinis ad instar aquae in scopulos collisae, quae spumam candidam facit, vel sicut vinum nigrum, quod in calice agitatum spumam albicantem reddit. Fratres dicti eo quod sunt ex eodem fructu, id est ex eodem semine nati. Germani de eadem genitrice manantes, non ut multi dicunt de eodem germine, qui tantum fratres vocantur. Uterini vocati eo quod sunt ex diversis patribus et uno utero editi. Nam uterus tantum mulieris. Quattuor autem modis fratres dicuntur in scripturis divinis: natura, gente, cognatione, affectu. Natura, ut Esau et Iacob, Andreas et Petrus, Iacobus et Iohannes. Gente, ut omnes Iudaei fratres inter se vocantur, ut in Deuteronomio: Si autem emeris fratrem tuum qui est Hebraeus. Et apostolus: Optabam enim anathema esse pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitae. Porro cognatione fratres vocantur qui sunt de una familia, id est patria, quas Latini paternitates interpretantur, cum ex una radice multa generis turba diffunditur. Unde in Genesi: Dixit Abraham ad Loth: Non sit rixa inter me et te, quia fratres sumus. Et certe Loth non erat frater Abrahae, sed filius fratris eius Aran. Quarto modo affectu fratres dicuntur, qui in duo scinduntur, spirituale et commune. Spiritale, quia omnes Christiani fratres vocantur, ut est: Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum. In commune vero, quia et omnes homines ex uno patre nati pari inter nos germanitate coniungimur, scriptura loquente: Dic his qui oderunt vos: Fratres nostri estis. Germani vero intelleguntur, ut germani eadem genitrice manantes. Soror autem sicut frater. Nam soror est ex eodem semine dicta, quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. Fratres patrueles eo quod patres eorum germani fratres inter se fuerunt. Consobrini vocati, qui aut ex sorore aut ex fratre, aut ex duabus sororibus sunt nati, quasi consororini. Fratrueles autem matertere filii sunt. Sobrini consobrinorum filii sunt. Tritavi generis nomen est. Patruus frater patris est, quasi pater alius. Unde et moriente patre pupillum prior patruus suscipit, et quasi filium lege tuetur. Avunculus est matris frater, cuius non formam diminutivam habere videtur, quia ab avo venire monstratur. Amita est soror patris, quasi alia mater. Matertera est matris soror, quasi mater altera. Socer est qui filiam dedit. Gener est qui filiam duxit. Gener autem dictus quod ascisceretur ad augendum genus. Socer autem et socrus quod generum vel nurum sibi associant. Vitricus est qui uxorem ex alio viro filium aut filiam habentem duxit. Et dictus vitricus quasi novitricus, quod a matre superducatur novus. Privignus est qui ex alio patre natus est. Et privignus dictus quasi privigenus, quia prius genitus. Unde et vulgo antenatus. Vocabula a genere haec videntur declinata: genitor, genitrix, agnati, agnatae, cognati, cognatae, progenitores, progenitrices, germani, germanae.

De patre.

Auctor mei generis mihi pater est, ego illi filius aut filia. Patris mei pater mihi avus est, ego illi nepos aut neptis. Patris mei avus mihi proavus est, ego illi pronepos aut proneptis. Patris mei proavus mihi abavus est, ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abavus mihi atavus est, ego illi adnepos vel adneptis. Patris mei atavus mihi tritavus est, ego illi trinepos aut trineptis.

De nomine fratris.

Patris mei frater mihi patruus est, ego illi fratris filius aut filia. Patruus mei patris mihi patruus magnus est, ego illi filius fratris filius aut filia. Patruus mei avi mihi propatruus, ego illi filius fratris nepos aut neptis. Patruus mei proavi mihi adpatruus est, ego illi nepotis filius aut neptis.

De nomine sororis.

Patris mei soror mihi amita est, ego illi fratris filius aut filia. Amitae meae mater amita mihi magna est, ego illi filiae fratris filius aut filia. Amitae meae avia mihi proamita est, ego illi neptis filius aut filia. Amitae meae proavia mihi abamita est, ego illi neptis nepos aut neptis.

De nomine avunculi.

Matris meae frater mihi avunculus est, ego illi sororis filius aut filia. Avunculi mei pater mihi avunculus magnus est, ego illi filii sororis filius aut filia. Avunculi mei avus mihi proavunculus est, ego illi filii nepos aut neptis. Avunculi mei proavus mihi abavunculus est, ego illi neptis filius aut filia.

De nomine materterae.

Matris meae soror mihi matertera est, ego illi sororis filius aut filia. Materterae meae soror mihi matertera magna est, ego illi sororis nepos aut neptis. Aviae meae soror mihi abmatertera est, ego illi sororis pronepos aut proneptis. Proaviae meae soror mihi promatertera est, ego illi nepos filius aut filia. Haec consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit, et propinquitas esse desierit, eam rursum lex matrimonii vinculo repetit, et quodammodo revocat fugientem. Ideo autem ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex aetatibus mundi generatio et hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

De linguis lxxii.

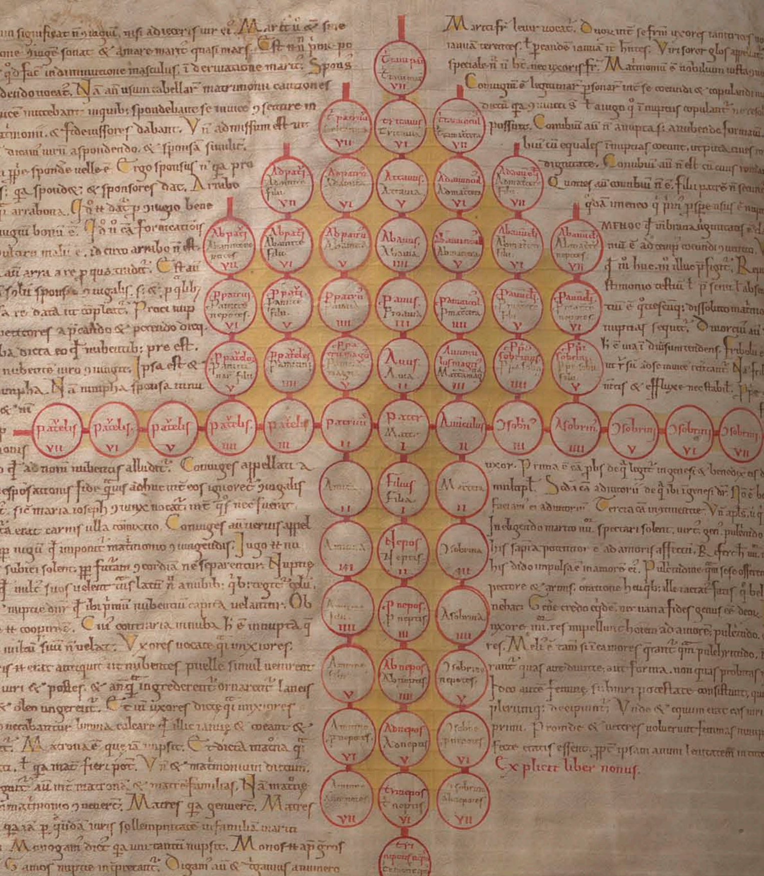
216.

Hebrea. Assyria. Chaldea. Persica. Mariz. Ellemahic. Arabica. Scitica. Peresita. Chaldie kena. Gersestana. Samaria. Ethiopia. Alan. Amazona. Helec. Masciti. Osc. Chrec. Lepogia. Apahamic. Epepetech. Grecia. Vitic. Armenia. Alleuanc. Francia. Britannia. Equitania. Hyspania. Scotia. Boemac. Ruscia. Bulgaria. Ungaria. Ciprica. India. Numedia. Sclauia. Saxonia. Arnuom. Parathoni. Carterioni. Ysmahelite. Pardia. Seuerchia. Galathia. Wasconia. Briechia. Pamphilia. Philippia. Harbachia. Chananea. Sydonia. Sadochia. Macedonia. [illegible]ermania. Chretia. Epiphania. Tharsia. Pompopolia. Abasia. Sanicthia. Aramitica. Partania. Mesopotamia. Caronia. Ospania. [illegible]ania. Vaspigania. Hesepia.

Ethimologiarum

Vir sexum significat non coniugium, nisi adiecerit ur eius. Maritus uero etiam sine adiectione coniugem sonat & a mare maritus quasi mas. Est enim nomen propositionis quod facit in diminutione masculus, in deriuatione maritus. Sponsus a spondendo uocatur. Nam ante usum tabellarum matrimonii cautiones sibi inuicem mittebant, in quibus spondebant se inuicem consentire in iura matrimonii, & fideiussores dabant. Vnde admissum est ut sponsum dicamus uirum a spondendo, & sponsam similiter.

Certum propterea sponde uelle est. Ergo sponsus non quia promittit, sed quia spondet & sponsores dat. Arrabo dicta quasi arrabona. Quod enim datur pro coniugio bene datur coniugium bonum est. Quod autem causa fornicationis aut adulterii malum est, idcirco arrabo non est. Dicta autem arra a re pro qua traditur. Est autem arra non solum sponsi coniugalis, sed et pro quibuslibet promissa re data ut compleatur. Proci nuptiarum petitores a procando & petendo dicti. Pronuba dicta eo quod nubentibus preest, quaeque nubentem uiro coniungit. Ipsa est & paranimpha. Nam nimpha sponsa interpretatur & nimpha propter lauationis officium quod ad nomen nubentis alludit. Coniuges appellati propter prima desponsationis fide quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus. Sic maria ioseph coniux uocatur inter quos nec fuerat nec futura erat carnis ulla commixtio. Coniuges autem uerius appellantur a iugo quod imponitur matrimonio coniugendis. Iugo enim nubentes subici solent propter futuram concordiam ne separentur. Nuptie dicte quod uultus suos uelent. Translatum nomen a nubibus quibus tegitur celum. Vnde & nuptie dicuntur quod ibi primum nubentium capita uelantur. Obnubere enim cooperire. Cuius contraria innuba, hoc est innupta quae adhuc uultum suum non uelat. Vxores uocate quasi unxiores. Moris enim erat antiquitus ut nubentes puelle simul uenirent ad limen mariti & postes, antequam ingrederentur, ornarent laneis uittis & oleo ungerent. Et inde uxores dicte quasi unxiores, que ideo uetabantur limina calcare quod illic ianue & coeant & separant. Matrona est que iam nupsit. Et dicta matrona quasi mater nati, uel quia mater fieri potest. Vnde & matrimonium dictum. Distinguitur autem inter matronam & matremfamilias. Nam matrone quia iam in matrimonio conuenerunt. Matres quia genuerunt. Matres familie quia per quandam iuris sollempnitatem in familiam mariti transierunt. Monogami dicte quia unum tantum nupsit. Monos enim apud grecos unum dicitur. Gamos nuptie interpretantur. Digami autem & trigamus a numero uxorum uocatur quasi duarium aut trium maritus. Vidua uocata quod cum uiro uno fuerit, nec ultra consortium alterius uiri post mortem coniugis primi adheserit. Nam quae alia post mortem prioris uiri nupserunt, uidue non dicuntur. Item uidua dicta quod sola sit nec circa consortium alterius uiri coniugalia iura custodiat. Fratris uxor frissa uocatur.

Mariti frater leuir uocatur. Duorum inter se fratrum uxores ianitrices uocantur quasi eandem ianuam terentes, uel per eandem ianuam introeuntes. Viri soror glos appellatur. Sororis autem speciale nomen non habet, nec uxoris frater. Matrimonium est nubilium iusta coniunctio & conditio.

Coniugium est legitimarum personarum inter se coeundi & copulandi nuptie. Coniugium dictum quia coniuncti sunt, uel a iugo quo in nuptiis copulantur ne resolui aut separari possint. Conubium autem non a nupta sed a nubendo formatum. Est autem conubium cum equales in nuptias coeunt, ut puta ciues romani pari tamquam dignitate. Conubium autem non est cum ciuis romanus cum latino iungitur. Quotiens autem conubium non est, filii patrem non sequuntur. Imeneo dicitur a quodam imeneo qui primus prospere usus est nuptiis, uel apo tou menos quod membranam significans est claustrum. Concubinum est ad tempus coeundi conuentio. Vnde & concubitum quod nunc huc nunc illuc perfigitur. Repudium est quod sub testimonio testium uel presenti uel absenti mittitur. Diuortium est quandocumque dissoluto matrimonio alter eorum alteras nuptias sequitur. Diuortium autem dictum a diuersum est uia in diuersum tendens. Fribolum est cum ad se separantur ut rursum ad se inuicem reuertantur. Nam fribolum est ualde instabile & effluxe nec stabit. Proprie autem fribola nominantur fictilia uasa & uilia. Tres autem ob causas ducitur uxor. Prima est causa prolis de qua legitur in genesi & benedixit eis dicens. Crescite & multiplicamini. Secunda causa adiutorii de qua ibi in genesi dicitur. Non est bonum esse hominem solum. Faciamus ei adiutorium. Tertia causa incontinentie. Vnde apostolus, ut qui se non continet nubat. In eligendo marito quattuor spectari solent, uirtus, genus, pulchritudo, sapientia. Ex his sapientia potentior est ad amoris affectum. Refert hec quattuor uirgilius de enea, quibus dido impulsa est in amorem eius. Pulchritudine, quam sese ostentans. Virtute, quam forti pectore & armis. Oratione, heu quibus ille iactatus fatis quae bella exhausta canebat. Genere, credo equidem, nec uana fides genus esse deorum. Item in eligenda uxore quattuor res impellunt hominem ad amorem: pulchritudo, genus, diuitie, mores. Melius est tamen si in ea mores quaerantur quam pulchritudo. Nunc autem illae quaeruntur quas aut diuitie aut forma, non quas probitas morum commendat. Ideo autem femine sub uiri potestate consistunt, quia leuitate animi plerumque decipiuntur. Vnde & equum erat eas uiri auctoritate reprimi. Proinde & ueteres uoluerunt feminas innuptas quamuis perfecte etatis essent, propter ipsam animi leuitatem in tutela consistere.

Explicit liber nonus.

INCIPIT LIBER X DE NOMINIBUS PER ALFABETUM

Origo quorundam nominum id est unde ueniant non pene omnibus patet. Proinde quaedam noscendi gratia huic opusculo interiecimus. Licet origo nominum unde ueniat a philosophis teneatur ex ratione ut per denominationem homo ab humanitate, sapiens a sapientia nominetur quia prius sapientia deinde sapiens. Sed claret alia specialis in origine quorundam nominum ratio sic homo ab humo. Vnde & proprie est appellatus. Ex quibus ubique quaedam in hoc opere posuimus.

A

Auctor ab augendo dictus. Auctoritas [illegible]

[illegible]

257

rugo adiungo. Ascalon loc. Ascarida t ascaros intellect. Asellus. Ast t
astut t diminut ab asino. Alfatri mare t braun. Alfadillus alga ua. Asilu
dom refugii. Asigab ligna iurentia. Asiani gci. Asideus inmund. Asimbaria
tas. gce. latine i congruitas. Asinon inutg. Asod luxiosus. Asporto abduco.
Asinona festinatione. Asprno. nas. zcumpno. nis. Asparg genus holis. Asp ferox.
Aspia arma. Aspolita una amahonar. Aspargi gen pisciculor. Assero. Asseuo.
Asstruo. Affirmo. Assignu signu. Assaract uir troian. Assis pond q por dun
di i xii. Asser palus fustis. Astronomia scia e astror in astrolog q auguriat i
astris in astrologia scia ipsa. Ast callidtas. in astut. Astipulor adiuuo testificor.
Astat hasta pugnans. Astila stella t asterisc. Aster stella maior. Astaru ubi
bona sua sepiores uendt. Astur hirundo intra nidificans. Asterisc & obela
nota e in libris t stella. Astrex ca expona. Astula regio. Astros dus auster.
Astrites lapis t gemma candida hns q stella intus se. Astragula talaris tunica.
Astarcen ydolu. Astrolabiu laps astror. t instrumtu astrologor. Asinche
ton si coniunctione. Athom subtilissim pulus i radio sol appares. Atrox crudel.
Atellan mim. Athanatos inmortal. Attrecto male tracto t tango. Atq pto.
Atriensis ianitor. Ater ng. Atubnat uenn tabne. Attic genus e apu t ge
t ppu n. Attonit stupefact. Atrium dictu ab atro i summa quia antiqt reis
pandebant. Atsia atracos sn libris. Atexussos sine potestatis. Atramicum
tetramicu. Atriplex mula. Attamis pac ani. Atru lugubre. Atius p petuus. At
tollo elevo. laudo. Ato tro. Ats flos. Atipos n parte. Athesis fluui italie.
Attac auis. Auar cupid. Aurifodina aurea statis. Amaniu loc secret i publico.
Augior om capio. in aug auspex. Auspex q aucupia exercet. Aucupio aus
capio. Autenticas gce lat auctoritas in autentic. Atenatio purces successio.
Auraria aurea. Auspiciu auctoris ineiu. Aules pulcher supb. Auleu cor
tina ab aula. Aulu diadema q impr ht. Auctio incrementu. Auctionator q
auget. Auctio publica uenditio. Auiariu loc t silua i q aues manet. Avni
inferu. Ausid n fluui t ng. Auello abrumpo. Aurorescit diesc. Aueum
farina. Auxillo alumnoris. Austeris seuerus. Aulea sagitta cornuta. Auet
gaudet. Aue salue. Auenco eradico. Auitnor. ris. uendo. dis. Abule custos
bou t buiule. Atrouuinu iudicium. Auricularii consiliari. Aulicis regalib;
Ausonia italia. Aucipnat erescit colligit. Auisio electio. Auspicor iudico.
August clarus. scs. magnu t augens re. Auropinos planu t aurum.
Auricalcu cupru. Ausonice certati. Aurilegus auru colligens. Auiu deuiu.
Amentu ex q uinu defundit. Auiu ab auis relictu. Amust eruust. Auit
antiquus ab auo relict. Aulatia n oppidi. Aulic minist regat. Aurinox au
Aureax equus solitari. Auxeosis gce augmentu. Aurifrisium. Aurugopal
lor i auro. Aura mate mat. Auella cortex nucis. Auricom sol acomis.
Ausculto audio. Axungia arvina. Axidoniu sedes. Axis i rota. Axedo
axare notare. Axioma gce subtilissima. Aunu sine fermto. Axhonas gce
shonas. Autarni bellu q an urbe gerit.

Beatus dicit qi bene aucit seliiter ab hndo q uelit. & nich patiendo q no
lit. Ille au uo beat e q & ht oia q uult bona. & nich uult mali. Ex
his ii duob; beat efficit ho. Bon a uenustate corpis credit dict. postea
ad animu translatu n. Cu au dicim bonu cui n preualet malu eiq; opti
mu q peccat minimu. Benignu e uir sponte ad benefaciendu parat & dul
cis allogo. Nn au multu distat benignu a bono. qa & ipse ad bnfaciendu
uidet expositi. Sz i eo differt qa pot bon ee & tristior. & bn q de facit &
prstare q poscit n tam suauis ee nouit consortio. Benign au sua cunctos
nouit inuitare dulcedine. Benefic a bnfaciendo alii dict. Vn & beneficien
tia uocat q p xmo p dest. Beniuolus qi bn uult. Nq tam dicim bene
uolus. sic nec maleuolus. Sepe n ex duab; ptib; coposita n aut pore. aut
sequete litam corrupit. Na beneuolentia ab sdu sonat. Bland dulcis
& inuitans ad familiaritate sui. Brut qi obrut quia sensu caret. Est n si
rone sn prudentia. Vn & ille iuni brut ex sorore tarqnii supbi genit. cu
eunde casu timet que fr incidat. q ob diuitias & prudentia ab auun
culo fuerat occisus. utile tempis stulticia simulau. Vn & brut e cogno
minat. du uocaret iuni. Balb a balando potii q loquido dict. ubā n
explicat. Inde & blesus qa uba frangit. Buccogarrulus q ceto oris loqci
tate n sensu exsupat. Bilosus q pr semp tis ab humore nigro q bil uocat.
Baburrus stult inept. Biothanat q e bis mortuus. Thanatos n gco sermone
mors dr. Bachus ds. uini. lib lassare. Bachanalia gce festa bachi. Bachar od
fruus. Bachania furor. Bauer grossus. Bapnu sualnes. Bacillo trepido. Barca naui.
Balus aq. Balista arc n susite un telum mittit. Balo micto. Bassaris q uba n ex
plicat. Balb blesus q dulce lingua n ht. Babilonia confusio. Basterna uehiclm.
Basileon gce. lat rex. Balsamum gen ligris. Bacino. is. cedo. dis. Balena
spes piscis. Baal supior t deuoratio. Bachar gen floris. Bachar draco. Bar
chari gce hbe. Balbutit q e impedite lingue. in blesus balbutiens. Basio. as.
dulcit osculor. Bedulania. Bar son. Barbiton gce organi. Barrus auis
magna t elefans. i. gryps in barrio. Bauides rustici dentes. Basilica aula.
Babi gce stult. Bacinu pellis. Baptista unctio in baptism. Barbit ebūea
lyra. Basis cap columne. Baratru infern t tre hyat. Barronic extrane
sanator. Bach linu. Baubo. as. lat. Balneon excitatio t. Balustri balneu.
Bard stult t brut. Bamira silla. Badi equus rubicund. Baxea gce calcia
nta mulieris q gci baxeas dicit. Bare calciamtu sic tragedior coturni q s
quida & calones appellant eo q ex salice fierent. Basilla regina. Barbona
q palmas dat. Bachatio furor. Bars pilosus t nig. Bat msura iii modior.
Baris bucella. Bacca gen gemme. Bates gce. funis. Basilisc serpens male
spirans qm mustela uinc. & e idem cu regulo argentu. Balanu gen unguenti.
Basym silentiu. Balsaride uacce mulsares. Balla loca psinum. Bacho
nis. pna. Baxillus lud. Bale gce emitte t ferox. Barbar alien. in barba
rismus corruptio uerbi. Bassam pessulum. Bariona syru fili columbe.
Balsam arbor in liqr mirie odoris. Baiolus portitor. Basiu congato
osculu. Bache uestis q da. Bacapulus feretru. Balat uox pecor. Bas
custos. Bardo piscis. Barthomia urna. Balasum ymago. Baltheu cingu
lu latu admodu iiii. digitor. Balsa rete. Batter camelus. Bagid caballus.
Beta arbor populus t heculus lucus arbor. Bena auena. Bergenmalefic.
Berillus gemma candida. Belua bestia. Bellus pulcher bon. Bellic fortic.
Bechamin dom ydoli. Belis symulacr t demon. Bethomea hba. Beleo
lentahba. Beta hba. Belligo pugno. Bellona dea inferor t lupi socia.
Bethsaida dom uenator. Beel t baal ydolu in beelfegor. Beatitas t bea
titudo felicitas. Benetu t ben fibula t clype. Belgica puincia gallie. Bellaria
minua. Beolentu lucus arbor. Be in limi. Bersabee puteus vii. Boetius
trent t mundat. Belus patu. Betrofium e ing infantes aluit. Bethsames
dom sol. Byblos gce archa a biblis in quib; antiq scbebant. Beabis beatum
facies. Beana carm. Beat beatificat. Beatis bonis scdis letis comodis felicib;
psperis. Beo. as. at. Beca excelsa. Becari urceoli gen. Beemoth anal. Begerat confor
tat. Begis cru cu duob; eqs. Beguinu fabri cantaru. Bellacem bella cominnune.
Bella exhausta. finita eminata. Bellapule t dea i feror. Bellosis meliorus. Belos
setos hyrsut. Bellus gratios. Belum bestiat. Bellu duellu due pres dimicantium.
Benefice benigne largi libalit munifice pluce plene nimiu clemenc. Beneloquens
eloqns. Bene morata egrgia modesta. Bene itat ds. appbet. Bestie belue pecudes
qdrupes. Bet i paralipomenon ta sata capit. Be sine bata apd hebreos mola olea
ria. Biathea ubera. Bipex cinga plaga. Bipex pugna. Bibilonare sanguine i qui
nare. Bilinariu e sanguis q mstruus mulierib; uen. Bibrones s q i uino nascunt i
mestiones. Bibino instruo. Biplice duplice. Bibles duplicib; lincheis. Bibliopolos li

brarios. Biblium codice libru. Bibliopola q codices uendit t librari. Bibula
humoris auida. Bibula papirus dr. Bilum funis de naue. Bilu in librari desper
po. Biblat emittit. Bibulas aridas. Biburra humilia uirgulta. Bucca uestis t be
cerna gosa. i. utmq; uelata t bicerta. Biceps duo capita. sinc bis acum. Bidelinu
i. due celle. Bicornis fca bidens. Bicolor duob; colorib; respsa. Bidella arbor
cui lacma e lucida. subalbida leuis pinguis equat cere q facile mollit. Bidellu
aqua q colligit de uesicis q nascunt in mulino. Bidentat fodit. Bidental loc t sac
ficium. Bidentes qi biennes duor annor. Bidente gen rastri. Bidic aiden. Bidu
fido. Biduuu uidua post duos uiros. Bifaru bilingue. Bifera frondis aunte.
Biga uxor. Bigam & tigam a numero uxor uocat. Bigas dicim duos eqs iungeos.
Bigena dnr q ex diusis nascunt ut mulus ex equa & asino. burdo ex eq & asina.
ibidre ex apes & porcis. tyturus ex oue & hyrco. musena ex capra & arite. Bilis
fel. Bilem amaru. Bilibris dr sextari bis assumpt. Binaro dispitare duplicare.
Binari scds marit. Bimanc duplex carit. Bimembri centauri. Binuli aialia
binatu agentia. Biballum ferrantium rustici. Bipatentia ualue. Bipennis secis
t geminata ulcio. Birida alba glauca. Birr uestis t rufus. Birsa coriu t car
cago. Bisatia sarcina. Bispillum mortuos portans. Byssus genus lini candidi
& molissimi. t serici grossioris. Bitidu biforme. Bitu pficisci t ire. Bitam
bulat. Biunria soda napta. Blance deliciosa. Blandit ancillat assentat. Bla
stult. Blasto cubicularii. Blasphemia detractio. Blacta gen ppe t uinis. Blaterra
son rane. Blatat stulte loquit. Blennones inpudici hyrcones. Blenni cet. Bla
bis eius. Blicea stulta. Blitea i uilis. Boas draco immanis t aial q psequit boues.
Boare sonare. Boat uox plena ut mugit bou son uocis clamor. Boba roburne
heuetas t gen spentis. Bolinatores instantes t maliuoli. Boetri stabula bou
t pascua. Boeones. Boematu auxilior. Boeta subobsc. Bolapalma man.
Bolida honor magn. Bombices frondium uirmes ex quor texta bombicinu c
fiert. Bombosum furibundu i mor. Bombus son inept. Bore nom orphei.
Borith hba fullonu. Boreas uent aqlo. Bossor custit maris. t signu i celo.
Botoreas lancet. Boeta gce boue dict latam tune. Bonnat insidiat. Bredis
breuis dictio. Bradium uictoria. Brancia brasica. Brassica gen holis. Bra
cea subtilitas. Limina t filii. Brauiu muni inter uictoris. Brayeri iinis.
Brahya. Brax stult. Briona ossa alba & nigra. Brucus morb bestiaru.
Bruma gelu hyemps. Brumalia rosinalia plunia. Brumos rumos. Brut
hebes indocit. Bubalus bos ferus siluestr. Bubalum stabulu bou. Bucia
armta pecualia. Bucina tuba. Bicni son tube. Bucinatria uoces. Buco
nes stulti. Bucolica de bub; s dicta. Buxula uacca t uitula. Buda hysto
ria. Bulle ornamta regaliu puerur t sigillum t equor t camelor. Bupeda
adolescens iuuenis. Buna caput t pars arat. Burgones caulas. Burra cloaca.
Burri tho crudelissin. Burru rufum. i. nigru t auru rubru. Busta ignis sepul
clausa. Bustantes sepelientes. Bustu ia exustum uocat rog u cu ardet opit. Busir
des rex egypti hic hospites immolare consueuerant ab hercule suo exemplo punit e.
Bustator pincina. Buttu imbutu. Birros amphibalus siue uilosus.

Clarus a celo q splendeat. Vn & clara dies p splendore ab. Celsus a celo dict sublimis
& alt qi celestis. Cast primu a castratione nuncupat pica placuit uitib; & confirmari
q p pecua libidinis abstinentia pollicebant. Celebs dict qa ic s fac a beda. Celeps
conubii expers. qualia s uota i celo q absq; coniugis fi. Celebs dr qi celo beat.
Celicula eo q celu colat e ii angls. Contuens n solu i castitate dr sic & i cibo
& i potu. i ira q; & uexatione mentis & detrahendi libidine. Continens dr q se
a multis abstineat. Clems misericors ab eo q eleuet. i. parget & misericors sit alt
patu clemte. Concors a coniunctione cordis e appellat. Ista sic consors dr q sortem
iungit. ita ille concors dr q corde iungit. Concionator allocutor consolator. C
in dicit consolator q soli se applicat. qui loquit & solitudine luxit alloqo suo.
hinc & solaciu. Consult e q consulit cu conari e inconsult q n accepit consiliu. Con
stans dict q undiq; stat nec aliq pte declinat i part. Confidens q fit tuncias
fiducia plen. Vn & trali si fiducia habes confide oia. Caut a cauendo dict. Callid
fraudulent qa callere noui & malepri. Callidu au ueteres n pastum i sic & pastum
docto ponebant. hic & usum abea q animi cuitu itat. Cupid a cupiendo multu nam
piendo uocit. Clamos qi calamos a calamo scit q sonet. Calumniator falsi criminis
accusator a caluendo i. frustrando & decipiendo dict. Calculator a calculis lapil
minutis qs antiq manu tenentes numos coponebant. Compilator q aliena dicta
suis pmiscet sic solent pigmtari in pila diuisa mixta contundere. Ii ue sole accusab
mantuan illi uates cu qsda ipsius homeri uersus ferens suis pmiscuisset & compilator ueteri
ab eunt diceret ille resp magnar ee uiriu claua herculi extorquere de manu. Com
max ab eo q contendat. Cromatic qa n confundit nec colore mutat. Grece n croma
color uocat. Contumeliosus qa uelox e & tumet ubis iniurie. Contentiosus abin
tentione uocat. q n rone aliqd. s; sola pertinacia uindicat. Contemptibilis t qa cont
ptui habit. t qa contempt & uil. i. sine honore. Crudel hic crud. qm gci bnum
appellant p translatione qi n coct nec esui habil. e ii asp & dur. Carnifex q carne
afficiat. Cruciarii eo q sit cruce digni. Collega a collegatione societatis & copleci
amicicie dict. Coetaneus qi compar etatis. Complex qa uno pctō t crimine alti
applicat & adiunat. Ad lenu itaq coplices dicim. Consors eo q adeo pars
ptinet bonor. Na sortē ueteres p parte ponebant. Consors g q sit communis sortis
sic dissors dissimilis sorte. Celer appellat a celeritate qa q usus exigit uelociter fac.
Consinat ab eo q sit gen t loco affinis. Colan a colonia t ab agricolendo dict.
Cognitor a cognoscendo cam dict. Curator q cam gerat pueris qui adhuc etatis
tis sc ut negotia sua satis amministrare n possint. Clientes prius colentes dicebant
a colendis patronis. Capti captiuus dr. qi capite diminute ingenuitatis n fortuna ab
eo excedit. Vn & amissis prius capite diminute dr. Columis a columna uocat eo q
erect & firmissimus sit. Compt a coma dict q sit formos capill. t qa coma ornat.
Calamistrat a calamistro. i. ab acu ferreo i calami similitudine facto i q crines obtor
quent. ut crispi fiant qm i cinere calefacio solent q crispant capillos ut calamistrati fiant.
Corpulent q sit corpe ualid & lentus carnib. Crass a sagina corpis [illegible]
nes. Comesor a comedendo satis. Et ii gule ac uent i modare dedit. Caupo pessim
de uino aq faciens. Candid a candendo dict cani. Et candid qi candor aut. Sud
ii accedit candor. Na albu uocare nate e. Crispus clod eius. Cecus appellat q caruit
usu. e ii luminib; amissis. Cec e q utraq; oculo n uidet. Caduc a cadendo dict. q sub la
nate eo q confus a confusione celi appellat in & confusio. Conuuls dr cuius suo aliq abe
munt. Vn & conuulsa nauis cui eminentia in tempestatis adimunt. Vn iurg. Vix
conuulse nudeq qi mutilate. Consumpt aut & deuorat. Concubarius ob societatem
flagiciose consensionis dicta q in eo sit alienaq; uiuidina corp. hac & lamie
uocant. Circumforan q aduocationii ea circumfora & gnare uocat. Collegiat ea pertinati.
Caceres malos mores. Cachinn e risus dissolut. Canifacit male loquis. Cadaum
nim. Cade oppecte t mori. Cad amfora. Carcer nga nicarn. Cencfores balibus
Calamis tybus t canna. Casti. i. dorg. Calamentes lues tibes lugubre. Calamii
ca ex arbore. Calabri uis obscuru. Calario pone. uocare t appuare. Calathi i sexti
t canna. Calathu canistru t cartallu aut ex uimen factu. Caleris. Calindari bis fa
lore ignis tras. Calcofan gema nig. Calites gema acrt colonis. Calys calce
Calices t calces cerita t uina lat dicta q du sit frigida ut arsura igni contractu p
fusa aq ignis erupit. Calco. as. Bine q auriculos es & aura e. Caleam inuespn
Calles commutat sine scs. Vie t e insilius t semite. Calleo scio. teneo. uinimullige.
n me fallit quar su. cognosco. disco copio. Cale unis palmari. Calliope pulcra uoc. Cal
litres bestie. Caleat nouit t dus fit. Calpes galee uulari. Cale milqi. Calta genus
floris. t hbe. Caluca gma colore uiridis. Caluenes frust calupni uires. Calupnia
falsa accusatio. Cachamarchan s. marthin. Calmene muse. Camilla puedes. Camis for
nax. Camin camus. Camisile animat. Campestr solundo. Campsia fletus Cham
zel. Cana sai t fines antiq. Candes uasa fictilia. Cardias q e nani. Candida uestis

Camelus pincerna. Camas furfures. Cano dicitur refero, canto. Canitar senex. Ca-
nan regia. Canopus egypti. Clepsi pis. f. Clepe furi. Canora dulcisonora.
laus p̄a suauis. Canoris dulcis. Cantabrum furfures tritici. Cantarios equos castratos.
Canna canistrum. Capacitas amplitudo. Capacitates domos. Capax memor oris
commoda capacitate [illegible] conueniens oportuna. Capea dinastiu. Capedo studio.
Cum cupiditas. ardor auiditas. ingluuies. industria. labor. pecunia penaria. Ca-
pesso frequenter capio. Capillos illus. Capocaballi gundis. Capuas iubas equorum.
Capsis cepit. Captare occupare. apprehendere. uelle. t ferire. Captatio calliditas.
Capside galia. Capulum spacio manubrium. t gladii t feretri. t funis. Capuli le-
ctus funebres dapogi. Carbunculus gemma. Carcer inoculum. ergastulum. custodia t spe-
lunca uetusta. t stabula equorum. Carcessia cymbia poculorum genus. Carcinia gemma.
Carecta loca palustria. Carex herba bis acuta. Carica .i. ficus. Caristra marmor.
Carminat ymnite. pangit. Carnificia macellum. Carpentum plaustrum. Carpofor-
di paganorum. Casas domos. t agrestes mansiones. Cassat castrat. Cassante tar-
dante t deficiente. Cassabundus titubans. uacillans instabilis. Castoreum testiculi
beluar. Castor animal. Castor & pollux filii fuere iouis fratres. mēu & apollinis.
Casus fortuna. sors. euentus. prouentus. conditio. aduersitas. calamitas. miseria. clades.
erumna. infelicitas. labor. pestilentia. tragedia. Carisma grece latine dicitur gratia. inde
eucharistia .i. communio. 7 bona gratia. Cata. iuxta. secundum. Catalogus numeratio.
ordo. series. Cataclistum diluuium casio. Cataclismum hyeme. Cathegorias predica-
menta. Cathamiti ganimedes i puer. Cathaplasma medicamentum. Cataracta fenestra
t decursus aquarum. Catacizat tonitruorum. Catechizare docere t castigare. Catholicus
uniuersalis generalis. Caturat multiplicat congregat. Cathoni flagellum. Cathimia
genus lapidis. Caciens aqua bulliens. Caudices arborum radices. Cauculus lapis.
Caullac titubat ficte hic. Caullatio de urbanitate t cum reprehensione t accusatio falsa.
Caulis t tyrsus medius frutex herbarum t holerum. Cauliculi ramunculi. Cauma igne-
us calor. Caupones negociatores. Causas rei. originem t rationem. Causor rei
iudicor. Caute circumspecte. considerate. acute. paulatim. pedetemptim. Cautes rupes
cotes scopuli. Cauto conscriptio. Ceca ignis obscuri amores. Cecrops atheniensium
auctor. Cedo concedo, dico quoque. Celestior prestantior. Celidrus serpens. Celibe so-
litaria. Celox genus nauis. Celonites gemma. Cemata pocula. Cenaculum dicitur
a communione uescendi, unde & cenobium congregatio. Cene noua t cenos. Cenofali qui
capita canina habent. Cenetria consortia. Censor iudex. Censuales qui censum exigunt
.i. pecunia. Centrum punctum in medio celi. Centaurum medietatem. Ceu sicut flexuus.
Cerastes serpens cornutus. Cydaris pilleus sacerdotis ex bysso. Cimedia gemma.
Cimo litem. Cimilia communia omnium faciunt uasorum. Cinos canis un cinic pare.
Clima cardo. Cognitor precator. Colarias ex cornu factas t concordia. Commessor
gule t uentris deditus. Comice auctor qui comedias scribit scelarum uiciorum. Comite co-
ponit. Comminando increpando interminando t pena molestia. Comminiscitur simulat
fingit. Comminiscitur recordatur. Comminus prope. Cominus longe. Commissum creditum commen-
datum depositum. Commissa facta peccata. Comis facilis. suauis. dulcis. indulgens. sub-
ditis. ornatus. humanus. Commertia populi conuentus t commeatus. Commeare loqui in conuentu. Como-
da dona honores fructus emolumenta. Comodum lucrum. Comoditas utilitas. Comodus
felix & beatus. Comolire [illegible] accumulare, metere. Comitat uicat. uindicat.
Cominus genus hominum [illegible]. Comunculat geulat. Conari adoriri cepit.
Conat simul placere. Conabuit initatio. Concentus frequentia multorum canentium, celi sono.
Concertat contendit confligit. Concidisti occidisti. Concidunt ruerunt. Conciliabula conuenti-
cula. Conciliantes coniungens. Concilium conuentus. Conchilium genus coloris idem et ostrum
uocatur. Concinnat componit t dolose siue subtiliter concreat. Concinnuntur irridentes t sub-
tilis componitur. [illegible]. Concinunt [illegible]. Conclaue cubiculum interius.
Concludo definio. Concolor unicolores. Concordia amicitia. Concordant conueniunt.
Concors unius consensionis uir. Concretum coagulatum. Concreti coniuncti confusi. Con-
cubina pellex dicitur a plurimorum [illegible]. Conculcatus obtritus. [illegible] conuel-
lere. Concutere labefactare. Condit populum. Condilo pugnis cedo. Condit statuit
decreuit. Connectit coniungit copulat. [illegible]. Confecti consumpti. fini-
ti lassati. Confederata consociata. Confecto sumere perficere. Confidentia audacia.
Confinis finitimus uicinus propinquus. [illegible]. Conflictus certamen agon
altercatio. Confusio mixtio. Confutare redarguere conuincere. Congestio congregatio.
Congemunt crepitat. Conglobati coaceruati congregati. Congruum habile aptum.
Coniectores arioli. sortilegi phanatici. Coniugatio colligatio. [illegible].
Coniunx matrimonia uxor. Conlapsa deiecta. Collibescit ualde delectat. Col-
lustrum tale anni. Colluuie sorde. Commanipularis consocii. collega. Collirida
subcinerei panis. Conmilitat conculcat. Commicauit collisit. Connexa
coniuncta coaptata. Conon [illegible] t confitendo. [illegible]. Conor conis
[illegible]. Conuicor t cunctor uolo. [illegible] que ad [illegible] loca ducente t
operantur. Copetat conuenit. Copilant fraudant expoliant. Coplures multi.
Copos profecto. Coprecanti optanti. Compressit domuit, coartat. Copu-
lere cogere. Congessauit confregit. Congri dolere. Congerere possidere. Con-
sanguinei contribules t parentes. Censebat estimabat. Consciscit coniungit.
Consonancia consimilis t consentiens. Consentes consentientes. [illegible]
Consertit imponit committit. Conserta coniuncta. Conside reside. Consis-
tentia manentia. Consiste t habitare. Consistorium rupis alta. t palacium iouis.
Consultator interrogator. Consobrini qui consororum. Conspicuus eminens. pulcher.
Conspiratio coniuratio. consensio. Constat apparet. Constrictior [illegible].
Constructum coaptatum. Consuetudo mos. ritus. Consule uide. Consultum pru-
dentia t industria. Contabescas deficias. Contactibus pollutionibus. Contagi-
um morbus portio ipsa & inguinaria siue pestilentia. t lues. t pollutio.
Contaminat prophanat polluit. Contamine spurcicia. Contemptibit despicabit.
Contente patiens. Contiguum propinquum uicinum. Continuum [illegible] permanens. Con-
tinuare congredi coire. Continue assidue. Continuare congeminare. Concionari
qui populum alloquitur. Concionat affatur. Contorquet iubrat micat. Contorsit emisit
iaculum. Contracte breuis. Contradictionibus scelaribus negociis. Contraire resistere.
Contextus colleg. Contrectans tangens. Contuoso sub tacto. Conuenustat
adornat decorat. Conuisariter uiuere. Conuescere pariter comedere. Conuisione
apostrofa. Conuexa celi extrema pars celi. Conuexa curuata. aspera. alta. Conui-
xo litore rotundo curuo. Conuiciari conuicius affice. maledicere insultare.
Conuiciator primus procax maledicus. Conuincit [illegible]. arguit. Conuulsa dis-
sipata dirupta dissoluta. Coorta subito nata. Copadia particulare car-
nis. Coopertendo sepi parcendo. Copia habundantia facultas exuberantia.
Copiosus propter opum locuples. [illegible]. Cornula iocularis t
cornu canit. Chorbis piscina cofin. [illegible]. Cordate gnar-
scens. Coridon stultus. Cremum uncta lignea in qua cacabi pendent super focum.
Chorimbi circuli unearum. Corimbata nauis. Cornipes equus. t sonipes. Cor-
nua extremitas exercitus. Corporat faciat uulnerat. Corruptor scelerate
adultus. Cosmos microcosmus mundus minor. [illegible] in ligno. Cothurnus poeticum cal-
ciamentum. [illegible]. Crapula [illegible]. Crassus
obesus pinguis. Creagras [illegible] fuscinula. Creatrix genitrix mater. Creber spissus
assiduus. Crebro frequenter plerumque. [illegible]. Crebrum usitatum. Cre-
das contractas. Crepa dubia incerta. Crepidas genus calciamenti. Crepidine summitates
ripae. Crepundia puerorum cunabula. t puerilia ornamenta. t munimenta. t munera.
blandimenta. [illegible]. Crescit adolescit. glisceret [illegible]. Creat nat creat.
Criminatur reprehendit uituperat accusat. Crinitus comatos. Crisos aurum. Cre-
pido [illegible]. Cristam genus [illegible] pinno galear. Cra-
stum honestum decens. Cronica morbus ex humoribus. Cronon tempus. Crudeli fune-
quam morte. Cruenta calamitosum exitiale perniciosum. Cruste tabulae marmoreae.
Crustula panis cum in medio cauus est tortus. Cubio masculus. Cucullus parua cappa.

218.

Crustumium flumen. Cedi deferire cede. Cyragra infirmitas manuum. pedum podagra.
Culleum parricidale saccus de corio factus. Culei uiriles testiculi. In inguinibus qui in-
culum. Culina coquina caraula t coquina. Culmi summitas fastigium. Culmi calami
spice. culit percussit. Cultor ornatum t religio. Cumacie uersificator. Cimba
nauis cum genere stirpe. Cumulat ornat congregat. Cumulatur ampliatur. Cumulatae lar-
giter affatim libaliter. Cunapanni infantuli t stratum. Cunctatur dubitat tardat. Cu-
necte perastinat. Cumat generat. Cune tamilia. Cuniculus fossa occulta.
Cupiat cupiebat. Cuppes fastidiosus superbus. Cunant reficiunt. Curculio uermis in
similitudine gurgitis [illegible]. Curtum breue. Curie curia. Cusire consuere. Cur-
riculum temporis. Curules domus iudicum t dignitates. Cuspis spiculum. Custo-
super cilio fastu. Cupidus uentus. Cillenius mons archadie t mercurius. Chiliarchos qui mille
milites habet. Chimera monstrum factum chifonis & achidne filia. prima pars leo post-
rema draco media capra quam belorofons occidit. Cinthia luna. Cyrographum con-
scriptio hominis propria scripta. Cythara [illegible]. Cantar genus bruci. Conuiciat ca-
ducus. Cancellatus manibus coniunctus. Cunctis codex radix t palma.

Dominus pro dominatione dicitur quod domum preest .i. cuncte familie dominetur. Discere docere
a discendo dicitur [illegible]. Doct a discendo [illegible] & doctor. Docilis non
quod sit doctus. sed quia doceri potest. Est enim ingeniosus & ad discendum aptus. Discipulus a
disciplina dicitur. Disciplina autem a discendo uocata. Dispensator uocatur cui creditur
administratio pecuniarum. Et ideo dispensator quia prius quod dabant pecuniam non numerabant
sed [illegible] appendebant. Diues ab ere uocatur t diuescens. Decor perfecta
a decet. [illegible] decens compositus animo decet dicitur. hic & decor 7 decibilis.
[illegible]. Dilectus a diligentia. Hec sunt signa diligendi. De-
libutus de oleo unctus ut athlete solent t [illegible] pueri. hinc & delibutus
gaudio .i. perfusus t plenus. Delicatus quod sit delitiis pastus nitens in epulis. &
nitore corporis. Defessus semper infirmus quasi diu fessus. Debilis quod per [illegible] factus
sit fragilis. Dolor quod desit illi color. Desperatus uulgo uocatur malus ac perditus
nec iam ulla prosperitate [illegible]. Dictus autem per similitudinem egrorum qui afflicti & sine spe
deponuntur. [illegible] ut desperati animas suas colligerent
t [illegible] spiritum redderent [illegible] t ut possent a circumstantibus [illegible] quia
aliquam simuli laborauerunt morbo. Degener aut ignobilis aut quod sit impar
genere. aut si dum sit genere optimo natus inhoneste tamen uiuit. Decrepitus quod mor-
ti propior qui ad mortis tenebras crepat. sic crepusculum tempus noctis. Alii dicunt
decrepitum [illegible] senectute [illegible] est. sed quia iam crepare desierit .i. loqui cessauerit.
Despectus ab eo quod sit uilis. nec aliquo pretio dignus. Dirus [illegible] & [illegible] qui
diuinitus [illegible] dirum dicitur quod diuinitus inferatur [illegible]. Alias dirum dicitur magnum.
Dehiscens ualde hiscens. hic enim de augmento est non de amore discidit. De-
spiciens eo quod deorsum aspiciat. t contemptui habeat. Dolosus insidiosus t
malignus ab eo quod deludat. Vel enim decipiat occulta malicia blandis sermo-
nibus ornata. Dubius incertus qui duarum uiarum. Delator dicitur eo quod detegat quod
latebat. Dilator quod differt ad perficiendum. Desidiosus tardus piger a desidendo
uocatus .i. ualde sedendo. Item residens a residendo. De enim hic augmentum est. Deli-
rus [illegible] apocoplen t quod ab recto ordine & qui a lyra aberret. Lyra enim
[illegible] genus est [illegible] dirigit sulcos [illegible].
Demens idemque amens .i. sine mente t quod diminutione habeat mentis. Desipiens eo
quod minus sapere [illegible]. Dampnat & dampnabit [illegible] per iam addite
[illegible]. Degulator quod gule sit deditus. Dabis penas solues. Di-
cabo dabo. Da dextram. prebe auxilium. Dalum uelum nauis. [illegible] dedit
ei datiuus. Danai danaorum grecorum. Dapsilis largus. Dardani troiani. Dardan-
ius [illegible]. Data copia. potestas. Daunis audax. Deambulatorium perybolum.
Decaden decem. Dicata deo consecrata, dedicata. Decassidile [illegible] pastoralis.
Decani qui decem militibus presunt. Decens honesta morata egregia nobilis pulchra.
[illegible] ingenios [illegible] exercentur copiose. Decernit [illegible] fert
sententiam. Decertat pugnat. Decessit abiit esse desinit. [illegible].
Deciduum quod uelociter cadit. Deciduus ignauus desidiosus. Decisare dissentire.
Decidentibus morientibus. Declarat designat. Declamatio deliberatio. Declinat in-
clinat. Decoctor deuorator prodigus. Decolorant dissimulant. Decorosa formosa
elegans corpore egregia. Decreuit statuit. Decurrere meare. Decutit aufert. De-
curtet expellit. Decurio princeps super decem homines. Decus gloria dignitas. Dedalus doctus
artifex. Dedala ingeniosa puella. [illegible]. Dedecoratio dehonestatio.
Decusata ornata. Dedicationes encenia. Dedignata spreta. despecta. Defene-
rati ditati. [illegible] arma [illegible]. Defatigari [illegible] fatigari.
[illegible] separare. Defecata dedicata. [illegible]. Defensa [illegible].
Deferunt distinguunt. Defit deest. [illegible] destinat. Defix intendentes
herent. Deflagrari diuulgari. Deflagrat furore ponit. Deflat fastiditur
grauat spiritum. [illegible]. Deflorata decepta. Deformo inormis fedum.
Defrecti uinum coctum. Defrutu defruti decoctum. Defunctorie transitorie.
[illegible] explicare. Degere manere uiuere. Degesta disposita ordinata. De-
gerere conscribere. Deglobere t deglubere decoriare. Deglutit deuorat. Dehi-
scere dimergere. absorbere os aperire. Deierare multum iurare. Deiurare male iurare.
Dehonestat deformat. Delabitur deficit. Delapsa cadens. Delectat ualde
electus. Delegit probat eligit. Delenificus blandiloquus. Deliberatio cogitatio
tractatio. [illegible]. [illegible]. Delibutus perfusus.
[illegible] oblitat. Deliciante epulante. [illegible] repulsi. Delici pue-
ri delicati. Delir insanus. Delinit placat. Delitiae latitare. [illegible].
Delubra templa. Deludo decipio. [illegible]. Demens dubius. Deme-
minuere auferre adime. Demetiar diuidam. Demetere secat. Demerior despi-
cio. [illegible]. Demissi humiles t pauperes inclinati. [illegible] separatio.
Demoliri destruere exterminare dissipare. Demore consuetudine. [illegible] fouent
oblectant. [illegible] dubito. Demutilat detruncat. Denique nouissime. Dense
manifeste. Dens spissus. Denundinat diuulgat. [illegible] aspirat.
Depopulans depredans. [illegible] decipe. [illegible].
[illegible]. [illegible] duplicatur. [illegible]
humiliatus. [illegible]. Derepente subito. Deruit
[illegible]. Derogat detrahit. [illegible]
[illegible]. Descissit discessit. [illegible] deseruit. [illegible]. De-
seminat dispergit. Desertor qui sui regis deserit. Deses desidiosus. Desinit ab-
[illegible]. Desidia negligentia actionis. [illegible].
Desidere deorsum abire. Desilit t desiliit descendit. Desimulat nescire se fingit.
Desipit delirat non sapit. [illegible]. [illegible] claustrum. [illegible]
mittere. Desistia pigritia. [illegible]. [illegible].
Desolari subsolari. [illegible]. [illegible] ualde spirat. Despondet promit-
tit. [illegible]. Despuit renuit. Despunctores debitorum expositores.
Destat ualde stat. Destinat disiungit. Destinatur determinatur. [illegible].
Destirpe de semine. [illegible]. [illegible]. Destingit decernit.
[illegible]. Detegit patefacit. Detorsit uersit. [illegible]
probra dicere. [illegible] lacessere. [illegible]. [illegible] profliga-
tur. [illegible]. [illegible]. [illegible]
depressum declium. [illegible] expellit. [illegible]. [illegible] prohibet. Deue-
care portare. Deuellit [illegible]. [illegible]. [illegible] corripit.
[illegible]. Deuolatio designatio. [illegible]. Deuorator helluo. glu-
tito deuorator. popino. ambro. Deuotio [illegible] obedientia. Dextra prospera. Dextro-
ra [illegible]. Dextralia armillae. Dextera prospera. sinistra aduersa. Dextimus dexterrimus.
Didan ydumea. Diafora differentia uocum. Dialogus sermo duorum. Diametrum
duplex. Mensa [illegible] loca clara. Diapsalma [illegible]. Diastile separatio.
[illegible] distinctio. Diamat ualde amat. Diamoron & diacodia genus potionis.

Diana iouis & platone filia. Dicio t dedicio potestas. Dicauit consecrauit de signauit dedit. Dicax q̄ bn̄ scit loq. Dictator compositor. Dictaris princeps. Dicobitio hereditas. Dicomaius certane. Didit diuulgat. Didascal magist. Didragma anulus t obul. Didaxat edocet. Diduco diuido. dirimo. Diespit infernal ds t q̄ diei pat. i. sol. Dierat dempserit. Diffinat disceptat. Difficet negat t deficit. Diffa distantia. Diffuse habunde. Diffinitio expletio. Difficultas dubietas. Digessit composuit. Digdit discedit. Digamia duplex lītt. Digni nitt glosus. Diiq: deiiq: Diis manib: Diis ifernalib: t aquilinis. Diiudicat damnat. Dilarg multu larg. Diliteo lateo. Diluculu ualde mane. Dilabit discedit. Dilubium elubiū diluuiū. Dilucide apte. Diloricatu laceratū. Dimolite mortuus ē. Dim̄ bim̄ duplex. Dimisio distributio. Diocesis episcopiū t regim̄ epī. Dionisi lib pat. Diplois duplex uestimentū. Dipungos grēs bine uocales. Dipondium due libre. Dirimit diruit separat. Diriguit obstupuit. Diripit deuastat. Dir crudel. Dica. ce. carta. Dire parte repbi doctores. Diriguit tīs nuit. Dirimat didiuc hic & hic. Discidiū separatio. Discoli repbi. Discrepat dissidet: dissonat. Disparet euanescit. Disceptat contendit. Discretū discussum diuisū. Disciuit disiunx. Discriminalia uitte t ornamenta capitis. Discus scutella in discifer. i. dapifer. Discoforus dispensator. Distinuat dispon. Discludit separat. Discutit uentilat discutit. Dissertt dispon. Discolor uari. Discubitis sedes. Disept diuis. Disfic dispsit. Dispectat despic. Dispensat distribuit. Dispendiū detrimentū. damnū. Dispar dissimil. Dispergit dissipat. Dispiciunt pibit. Dispnit diuidit. Dispulit eiec. Displosa dirupta repulsa. Dispetit sustinet. Dissero expono. Dissice exatite. Dissidia ignauia pigritia. Dissipiens q̄ ī sensu deficit. Dissolauit dissipauit. Distorē distract. Distractio uenditio. Distat int̄ ē differt. Disticiat dissonat distrahit. Distingit depingit arctat. Distinguit disiung. Diues diuites. Ditat diuites fac. Ditis pat plutonis. Diuis moras. Diuellit dirupit. Diuortiū solutio. repudiū lis. Diuus ds. Diuale diurnū cottī dianū. Diutinū longinquū. Diualli spatiū. Diuberat separ. Diuinator p sag p̄nuncians. Diuulgat publicat. Diuiduus diuis. Diuaricat diuisficat p̄uaricat extendit. Docit dogmatista doctor. Docibil discipls. Documentū exemplū. Dodrantes dolentes timentes. Dolare plane incide. Domestic agaso cliens t proxim. Doma habitaculū t solariū t tectū. Domat uinc t sup̄at regit. Domiciliū habitaclm domi minor. Donū muni sacficiū. Donatiuū beneficiū t p̄miū militū. Dorcas cast. t ftauonamii. t capra. Dorsa saxa magna. Dos dona ecctar t sponsar. Dromed castrat camelus. Draconita gēma t hba ī modū serpentis. Dramaticon mutatio t inductio. Drisca dr q̄ remanet ī uase assumpta ceruisia. Driades nocentes phantasie. Dructicas luctans. Drama sonit t ymni t laudis. Drud dilect t puer. Dubi incerti. Ducenari p̄ses. Dudent ebuent. Duellū pugna duox. Duellio q̄ pugnat t docet pugna. Dulcisoni. dulcis cant. Dulichiū oppidū ulixis. Dulcissapa dulcis sapor. Durat p̄seuerat solidat. Durus rigid. Dumt dant: Duū duox. Dysis occidens. Dysuria difficultas. Dumi spina. Dumeta ū dumi crescunt. Dūtaxat tm̄m. dū conuenit sine dubio.

Eloquus, p̄fusus eloquio. Exerē in loquendo expedit. Exerere ū p̄ferre t expedire ē. Erudit qa n̄ rudis s; ita doct. Expo multū peccat. Ex ū hic p ualde p. Excpsus ū q̄ ē ext p̄ita & intellectū. Exornat ualde ornat. sic excels q̄si ualde excels. Exim̄ qi ualde eminens. Efficax dr qa nulla difficultate uīntr in qualibet re facienda. hic & efficiens a faciendo dicit. Exspes q̄ sn̄ sn̄ spe. Expers qa ext parte. caret ū pte. Exsors qa ext sorte ē. Exul qa ext solū ē. qi trās solū missus. aut extra solū uagus. N ā exulare dnr. q̄ ext solū eunt. Exterris q̄ ext̄ trām suā ē qi exterris. S; ip̄e exterris cū in expuls. & tā tore solo patro eiect: & exterris extra sua expuls. Exterris ext trām. aut ext terminos suos. qa exterret. Exterminator ū ille q̄ uulgo dr ΑΦΑΝΙΟΤΗΣ s; q̄ deicit & expellit a finibus ciuitatis. Exterminat ab eo q̄ sit ext terminos suos eicit. Sic & exterus q̄ sit alienę trę. Egens & egen sine gente 7 sine gene indigentes. Exiguus multū egen. Exilis tenuis q̄ possit p angustū exire. Exesus qa p comesus. ē enim arid. tenuis & exilis. Exhaust qa consumpt ē. & inanis effect. Exsanguis q̄ sit ext sanguine. Exanimis ē mortuus. Exanimus aū & exanim dicim. sic unanimis & unanim. inermis & inerm. & h in nro arbitrio subiacet. Exust dr de quib sup ē qi ualde ust. Exos ab odio dicit. N ā antiq & odi dicebant & os su. hic ē exos quem hos ī a os n̄ dicam. Effractor q̄ sit expugnator castrox. Exercitos eo q̄ multis exercitio sit. Executor ab exequendo idem & exactor. Efferat in ferina effect & ult modū humanū excedens. Effrenat ab eo q̄ sit preceps & prius & sine freno rumis. Eunuch grē n ē q̄ ē spado hox quedā coeunt s; tam uirt nulla ī semine ē. Liquore ū hīc 7 emittunt s; ad gignendū inane atq; inualidū. Effeta q̄ sit frequenti feta exhausta. Partus ū ea assiduis debilē reddit. Eax mac. Eatenū eo tenore t huc usq; in. Eachides achilles eacī. Ebilant mutilant. Ebeni gen ligni nigri. Ebru fluuius. Ebedio q̄ fila i peplo adornant. Ebullit eructat. Ebes infirm. Ebri temulent. Eclypsis defectio sol t lune. Ecrati piculū. Ecce certi. Ecstasis, pductio sillb. Ectia conuocatio t collectio conuent. Eo qi aliquis. excuti alien. Eogdo aliq. Ecferuat laudando extollit. Ecule gen tormenti in q̄ stans extendit ho. Economia dispensationis prouisio. Eoca psto. Ecatonpolis c. urbiū. Echtoes auspati haby. Econuia exclamatio. Ecios lepores spuma spuratio. Ecatontarchos grēs t centurio. Ecudit excuso fabricat. Ecatches ria noctua noctula. Editor ostiari t custos edis. Edit ab gemit. Edictor actum dator. Edo des. ieio pfero gigno. Edo es ē comedo. Edic narrat expone. Edicti placti scripti. Edicitate pnuncia patam. Edax consumptor. Edissere expone. Edulia alimta. Editici iudex qui ima ps eleg. Edentat dentes excutit. Edentuli sine dentib; Edepol iusiurandū. Educe t educat nutrit. Edom rufus trrenū amar. Eduru fact durū. Ediafames. Eduli esculus t ydropic t aq̄ madid. Edulia esū. Edit habitator domi. Edicomat eiicit. Edissuma electa. Effigies ymago simulachrū. Effigiat pulc formati ymaginat. Effeminat infirmū facit. t molle. Efficacia effect pfectio. Effat loqt. Effrenat inmoderat. abrupt t effren. Effet sine fetu enuat. Effuntare uenenose loq. Effodit uane loqt. Effamitatum loqui. t officiu. Effod lineu. Effer seuus crudelis. fer. Effeb: iuuenis ī berbis. Efflig elidit. Efflagitat pecte exposcit. Effug discedit. Effing formati. Effunde prs effunde. Effunto ī stabilio. Effabit inomib; expediens. Effert extollit supbit. Effluit exalauit. Effugiū loc q̄ fugientē recip. Effusse confuse. Egero degero euomo. transfero collo in egestio. Eger ī ualid sollicit. Egestas penuria. Egones sacdotes rustici. Eggi summi. Egella gen hbe. Egeator hortator. Egeria ngera. Egelidū tepidū. Egone nugo ego. Egloga capin sermo t carm. Egypte tenebre. Eifocas uitulos marinos. Eiulans plorans. Eicit abicit euehit subdue. Eierat iurat. Eiaciat emitti. Elegans pulcher grat urban. Elancolia nig sangs. Elb; color nig t uari. Elabit decrit. Lubricat uad. Elegos miseros. Elat supb; Electrū commixtio metallox. Elefantie morb ydropic t lunatic. Eleuig pgat pificat. Elicū excoctū. Eliminat eicit dic. Elemit tecul a grēo elyos q̄ ē soleo. Elidit gaudit. Elyci cis. sule inor. Elinguis q̄ loq n̄ pot. Elingeus nuit. Ely ds ms. Ey ds. Eisieu. Elustra pgatā. Elido frango. Elisi sedes beatox. Elim alio. Elisores hortulani. Elegia testamentum. Exeredatio uiupatio ubu t donu. Elogia ps carminis t oblatio t ordo gestox malox. Elogi gen uiniu. Eloges gen piscium. Eluit lauat pgat. Eluies ligr diluuiū. Eludit pudore deridet. Elucubratū eiugilati mediatū. Elumbe animū dissolutū delapsu. Eluet pfulget. Elucubrau inuenta cū uigiliis composita. Elucens pducens. Elissa regina t imago. Elil mis august. Elumentū l uachr. Emax emptor t mad. Emarcuit elanguit. Emanat exit. Emancipat a seruitute libat. Embolism sup accrescens. Emblema obscuritas. Emigit exsurgit. pferit exultauit. Emeriti ueterani q̄ militare desinent. Emina dies. Emim̄ cottidian. Emellus infirmi ī ualid. Emediū ī ridicula. Emisus transactt consummat. Emise consumati. Emissari minist peccatox caballus admissarius. Eminiscentur recordat. Emanssion doctina. Emisson semicirculus. sup. Eminspē n̄ longe. Emicat splendet. Emouet pellit altum. Emittis cīcū ias. Emtogiū dimidia toga. Emicaclos dimidi circulus. Emiculū domuncula. Emigit diuidit semouet distinguit. Eminat appendit libri. Emirandmarū fu. Emchei semidei. Emac plres. Emolumentum lucrū incrementū augmentum. Emulor gratr. Emoptois sangs exit uomit. Emouet segregat. Emortuus euacuat. Empiria experientia multox. Emplastr unguentū. Emptici agapa emax q̄ uendit & emit. Emphorū loc emptionis. negociationis. Emulus imitator t inuid. Emungo eicit exegi emundaui excussi. Emunctoriū ī q̄ lucina t candela locant. Emulari simulare imitari. Enigma obscura ps t similitudo. Emulatio dissensio. Enodis sine nodo. Enica enicula adulta. Enormis sine norma. Encenia dedicationes manifesta. Encenuare innouare. Eneruat euacuat relaxat. Energuminū infirm instruat. Enerue inx aduse funeste. Ene ere. Enitor conor pario. Enix ysus. Enixe large sedule humilit. Enitescit claresc. Enit agricola. Enuo uniq: Eniecs corpor. Enoecit piscis anguilla. Energia. i. ymmaginatio. Enoforū uas uinariū. Enudeat apte enudat. Endicta pecunia sēmū. Et cece instar hgt. Enpiria experientia. Entia g lac mestina. Enumonia pugnans t inuito hns. Eoys oriens oriental. Eosen extollo. Epilogismo sussiones t pces. Eoq: ideoq: Eoten eo tenore. Elogiū fama t rumor. Elogii ur sciarij. Eoas acies exercit. Epithoma adbreuiatio. Epla sup missio. Epime memoria t causa. Epilogos sup narratio. clausula t finis. Epithomi memoria breuiariū. Epithalami nuptiale carm. Epigrāma sup scriptio. Epipendite scapulare. Epithecon sup po. Epitaphiū carm sup tumulū. Episbati laici. Epicti uenere pcantes. t gen ptrox. Epistolat exponit. Epilogiū uba pcā. Epic speculator. Epitote epte. Epimenon sitta. Epiousyon. i. sb̄a. Ephippia. i. ornamta equox. Epiria inopia. Epibata coroscarū. Epig greci. Epes cauterium pcorum. Episoras an fonte ī nube. Episina conglutinatio. Epitheosis iunctio t congeminatio sillar. Epanalepsis regressio t repetitio uerbi. Epation agmonia. Ephi in sa tā modeste. Ephon inoratio. Epo interrogo. Epinie occide. Epigre sup scriptione. Epitogrape sup scriptio eplē. Ephir regio eupe. Epiphanes illustris. Epicusea plurida. Epithomar adbreuiat. Epotat haurit. Episenos sup uacua. Epenesis congeminatio dictionis. Echo mutanouens. Eqr mare. Eques sessor eq. Equest exercit equans. Eqlena lignu ad q̄ eq lgant. Equanoia recta lex. Erepsissent eruissent. Ergata uenti. Ergagos opa. Erugilans sol t ignis. Erumna calamitas laboris. Ereon sacdotale. Erebū pfundū infernū. Ergastulū metallū manice. carc. Erudit doctor. Eruel ruus. Eruncat eradicat. Erugat fabicat planat. Erogione rect t peul. Erfo lignu. Erariū ū res ecclie seruant t arma t pecunie. Ercifande diuidende. Ergastinū monastiuim. Ermagoria supbia. Ergumin amens. Erantum eris conglutinatio. Eresipila sacignis. Eros uir fortis. Ermafrodit mas & femina. Erogat distribuit. Ereiscon diuisio. Ergema auruspex sacdos. Eructuans habundant. Eresis scisma. Esitat dubitat iurat. Esulo edax. Estupida pone estimo. Esetunt extendit fabricant. Esperia italia. Ethis mos. Ethica pectas. Ethnic gentil. Ethymologia origo dictionū. Euglin bonū nuntiū. Euacuat euacuat exentat. Euentilat discutit. Euerit diruit. Euestigio stati. Euidens patin. Eur uent subsolan. Eulogiū testamtū mun t bon simo. Eucharistia bona grā. Eugenes nobil. Eusonia bon sonū. Eumenides furie. Euergit meliorat. Eum tempu. Eucharis gratios. Eumediu gen beniuolentium. Eimon beniuol. Eulogumene benedict. Euanid insipid. Efficax sagax. Euectio elatio. Euirat expoliat t ornat. Euexisti induxisti. Euaporat emittit. Exalat redolet exspirat. Exauctorat deordinat. Exanclim haurim. Exaretio mancipio. Exametrū carm vi. pedib; constans. Examen cū. t apū. t lingula ī trutina. t discussio. Examinat pbat. t argentū pgat p igne. Exacebat amaricat t turbat. Exaruit siccauit. Exactor t exortor collig uectigal. Exallagi p mutatio. Exauat comphendit. Examussim exquisita. Libri regalis. Exalapat flagellat. Exaugerat auget. Exaliduat excludit; ab abditis. Exaptura sectasiu. Exmigen bordei. Exarata uacua. Exasparat asp̄u fac. Examon lib ysidori. Excedit eusio. Excude elimare fabricare. Excep susti excelud. Excola odibilia. Excussis spretis. Excidit cecidit. Excedit peccat. Excors sine corde. Excitat pter. Excubat uigilat. Excandit ī ira excitat. Exerit colligit. Exciuerat euocauit. Excelsit pcussit. Excusis causis. Exedras sedes sellas ū sedes pplis loc subselliox. Exert ap̄ nud. Exercet; tar. colit. Exerit consupta. Exemit pdux. Exequie pmortuis officia. Execrat maledic. Exeniū donū. Exenodochiū receptio peginox. Exegit exposcit. Exemat eusat. Exedit libat. Exentor exactor ab exigendo. Exemplu exemplar simul form. Exequit imitat. Exeredat alienat; depellit. Exhausit consumpsit exinaniuit. Exhorruit respuit. Exhibet donat. Exhilarat letificat. Exhortat amonet. Exinit aufert. Exig expendit exposcit. Exiliū exsiliū. Exiguit indiguit. Existimat putat. Exultat pegnatio. Exim pigellū. Existit innet. Exitiū pditio obit. Exinde dein. Exiliat relegat. Exin stati. Exlex sn lege. Exorcizo adiuro. Exorcismo adiurationis. Exoplantes mandantes. Exerit edit. Exorbitat excutit. Exordior incipio. Exosus exosus odibil. Exolit differt. Exolesit defic. Exolent indaui ī obliuione uen. Exodiū cantatio t chears. Exomo simile forma tēn. Exoni alienū. Exomel unū t mel. Exortiū pegrinū. Exopinanti insperatum. Exoptat desidat. Exoror pucior. Explosi extincti. Expedio explico. ex solno excludo. ueupo. Expniiti cognitio. Expgisc excitat uigilat. Explorat scrutat. Explicatio expeditio. Expilat exterminat rapit. Expiat purgat. Experior inuenio cognosco. Compunxisse consumpsisse expleuisse. Explicat exprimit. Expolire ornare explanare. Exparta parui uacua. Expulsa excussa. Expiscat capit. Expior incipres. Expedit pdest. Expassio de calidonino. Expectabit nobil. Expbrat obic; increpat. Exporrect pterens extinct. Expmit pfert. Expuderat impudit. Expotat haurit. Exponit explicat. Exquir inuestigat; expetit. Exemperat pauat. Exsoluit corrumpit dissoluit. Exsolau desolauit. Exstrux exterminos fec. Exsuperauit habundant inc. Extat eminet. Extaseos celse excessus mtis. Extorruit exussit. Exteauit pfligauit repulit. Exterminat destruit depellit. Extorr alien. Extemplo stati. Extrinsecus extrem. Extirpat eruncat. Extabescit languescit. Extra intranea uiscera intestina. Etalis tiunti uiscera. Extipices aruspices. Extimat suspirat. Extrusit expulit. Extraiicia tenta. Excudere eiicere excusus. Exstruit edificat. Extorsit expulit excudit. Extestina exterum. Exundit effluit. Exulat peregrinat. Exunguia minora. Exultat saltat stimulat. Exubere supfluit. Exuuie uestes mortuox. Exuit eic. Exurit incendit. Exordiū carmi. t. uirox fortiū gesta & dicta ū narrant plene. Emerite bn̄ merite. Exiias dux. Extimat extremat. Excellentiores meliores. Exagitat maiora fac.

Facund dicit quia facile fari pot. Facet q̄ ioco & lusus q̄ & factis commendat a faciendo dicit. Frugal a fruge nominat. i. a fructu sine parsimonia t ut alii uolunt a modestie temperantia. Fenerator q̄ pecunia depon ap debitorē qi fenoris actor. Na fen pecunia. Fenerator aū laniene dr. & q̄ dat in mutuu & q̄ accip. Flamines pontifices ydolox. Felix dr q̄ felicitatē dat. Felix q̄ accip. Et felix p quē dat felicitas. infelix temp. Felix loc. Fidel proq

fit ab eo id q dic t pmittit bonu. Facit a faciendo nec tardo. Formi in 7 formos.
forus q fert ad usa. t qcuq accidint: sine a ferro q fit dur nec molliat. Formos
a forma dicit. Formu u ueres calidu & feruens dixert. Formor u sanguine mouet.
sanguis pulchritudine. Fed u ht ab hyrco & hedo f: litta mutata. hc ueces i gui
signe ponebant. Vt sanguine fedante q ipe sacrifiat ignes. Fragil dicit eo q facile
frangi pot. Fessus q fissus. nec ia integer saluti. Est au geniale. O icun u fessus
aio. ut e fessus ualde resedit. & fessus corpe q mag e pp u & fessus reru a casu ue
nientiu. Fangat q fans agitat. Formidolos a formo. i. sanguine dicit cu se a com
t ad pcordia fugiens 9trahit sanguis. Na timor sanguine gelat. q coact gignit
formidine. Vt e illud. Gelid q: coit formidine sanguis. Formidolos au cu sterti
mid. & timidu significat. Facinus io excellunat dicit. q a neq q facit ipe. neq q
alii dict intellegit. Fanus origine duce q da putant a mutacoribus fatuo fauni uco
ris fatidice eos q: pmu fatuos appellatos q p modu obstupefacti s uaticinij illi usq:
ad amentiam. Fautur ab eo q fauat & 9sentiat. Fictor appellat a fingendo & coponendo
aliqd sic capillos mulier lenit & ptractat ungit & nitidat. Fallax q fando. i. lo
quendo decipiat. Feruid iracund. Ira u i flammat. Frendens q minando frangat dentes
& coprimat. Fremens ferox ab eo q feritate exercetur ut bestia. Fur a furuo dicit e. i.
a fusco. na noctis utit tempe. Factios int obprobria cu seditiosum accipi nolunt. cu u
gratiosu atq: potente. & q magne factionis. Facinoros a facti comisso noiat. factu u
q alii noceat. Flagitiosus eo q frequent flagitat. atq: appetat libidine. Furcifer dict
bat oli. q ob libidinis delicti cogebat a dnis ignominie mag q supplicii ca furcam
circa ura ferre pdicans peccem suu. & moneret ceteros ne qd simile peccarent. Futil uan
supfluus loqx. Et e metafora a uasis fictilib: que cassa & rimosa n tenent q
i iecerit. Fornicari q fornicat. Fornicatrix e cui corp publicu & uulgare e. h sub ar
cuatis pstrnebat q loca fornices dnr. Vn & fornicario. Virg. atq: ad uso fornice.
Fecunda a fetu dicta q fecunda. Est u parcu frequs fera. Flens q lacrimas fluens.
Fugitiuus nemo recte dr. n q dnm fugit. Na si puer paruulus a nutrice aut ab
scolis abscesserit. fugitiuus n e. Fablan subulc porcari porcor pastor. Fabiun
pfectu i geniosu. Fabor loqr. Fabeo assentio arrideo. Fabula fabella ficta fama.
Fax facula teda. Facultas possibilitas loc. Facet iocund urban. eloqns. Factio 9
iuratio illusio 9uentio. Facin nefas. Face scintillo. Facesse frequt fac. cessa desere.
Fasciculum maniplu. Facilone facile leue expeditu. Fasisor fautor adiutor. Fa
golidori manducantes senectas. i. folia uuis. Fage grece manducare. lydos. i. maledictu.
Falcat cursib: armat. Falcari falce ferens. t gladiator. Falanx legio exercitu.
Falangari ut gladi. Falarica lancea teca gladii. Falernu uinu aureu. Falconi rector
auii. Faleras dec sellas. Faleras ornat equor. Falis pri. Fam. nis. smo. Famulus
minist seruus. Famusicii famulatu. Famfaluca fallacia. Fama opinio rumor.
Familia clientela. Familiaris domestic amic. Fames esuries media. Famelic esu
riens indigu. Famyx 9tusio. Fanu templu. Fanatic q i fano fuerit. Famidicus
certa dies. Fadu iustu dicendu. Fantasia t fantasima ymaginatio opinio mala
t multitudo. Fanculi femculu. Farcire implere. fulcire. Fartor q implet. Farcim
q implet. Faria eloqa. Fariolus uates diuinator. Far farri gen frugu triticum.
Farus pdigiu igneu. Fares diuisio. Farist diuisus. Faria n nasis. Faretra sagittar
teca. Fari iris egypti. Farina triti frumenti. Farier fari. loq. Farilia luctuosa.
Faredor. Fartor qui panis t carne coqt. Farrago pabulu q farris ymago. Fatescere
apiunt dissipant. Fatiscunt resoluunt. hio. i. os aprio. Fatos. i. multu ut assatu ad
ubium & fatisco ubu q significat habundant. Fascinatio inuidia. Fast 9tempt.
Fastes libri i quib: noia 9sulu scribunt. Fassian n auis. Fastidire tedo. Fastidium
tediu. Fas ius. Fascinat grauat. Fasus smo. Fasclu gen nauis i nilo. Fascin aspect:
Fastor lib regu. Fasellus rustic. Fasciola. Fasella gen fabe. Fascia cinctoria tenu
t capiti. Fasces dignitates auctoritates. Fastigium pinnaculu culm ediu. Fassus
emissus 9fessus. Fat loqt. Fator orator. Facet 9sentit. Fatu responsu decretu. pde
stinatu. Fatidicus fatadies. Fatimmo famine logla. Fatigat fess. Faust fest
iocund felix. Fauet adiuuat. Faun satyrus t pata ut bibebant fauacci. Fa
uorab laudab. Fadamor studiu obsequiu. Faussor piscator. Fax fac. Feces
sordes. Fecula elmi. Feculent fece plen. Ferud ferat copios. Fed pactu ius
iurandu. Fedat 9ciliat 9firmat. Fed inmund cpis. Fedret pax firma. Fefellit
decep. surripuit. Fellitat fallit cruent. Femetalia art. Femina femella t femo
ra. Fen usura gstu lucru. repensio mutui. Fert narrat portat pbet. Ferculu
erutu disc oblatio ciboru. Ferox seuus. Ferire pcute. Ferme pene fere. Feriatus
pausat quiet. Feria dies opis. t ferie cessationes ab ope. Ferud callid iucundus
studiosus. Ferrugo ferrea fragmica. Ferrugeneus niger pallor color ferri t rubor.
Ferula bacul harundo hba. Feralis lugubis tristis mortifer. Ferrat armat. Ferox
ferit. Feruens scatiens tumens bulliens. Fermentu acida pastatu panis fermtat.
Ferago uiridis. Fessat desinat resipiscat. Fessus lass. Festin celer ppans. Festiuus
lec urban iocos copostu. Fescennini uagit infanti t dolor parturientis. Fetos
fecund. Fet sterit t parit. Fete putet olet. Fex anea sordes. Fiala sceph calix.

219

Fibra chorda neruus intestinu. Fibula ligatura & anulus t nod. Fict fals colorat.
Ficul fragil. Fictio simulatio. Fic arbor. Ficulnea fruct. Fidens in fid fidel
Fides fibre chorde in findecta chorda ungula. Fidicen fidib: canens. Fidicule gen
tortum. Fideiussor q uadmoniu pcendit. Fiducus fidel credulus. Fiduciari pos
sessor. Fide fiet erit. Figa forma ymago. Figmentu fictio simulatio dolositas.
Fingulu litu lutem. Figit infert i pon. Filologis rationis ubi amatores. Filtra
maleficia. t lana 9texta. Filomini amator. Filiat filiu fac. Filargiria auari
cia amor pecunie. Filactia custodia legis. Fimbria finis uestimti. Finitim u
cin 9fins ppinquus. Findit diuidit. Fingit copon format. Finistra fenestra. Fi
nui decor regu. Finalia extrema. Finis termin. Finit explet explicit. Fineten
ad fine. metatem. Firm fret fortis. Firmanitum spa celi. Firmat roborat. Fisis
natu. Fisica natat. Fistu iocundu. Fiscus pmptuariu marsupia census regis saccl
lu. Fascinu cophinu. Fiscale regale uectigal censuale. Fissuras parietis ruinas.
Fixura cicatrice infectio. Flauus glauc pallid. Flaccidu 9tractu seueru. Flaccen
na. Flat spirat. Flagru umbra. Flagitat supplicat petit. Flagrat ardet. Flag
flat uenu. Flagitiu uitiu libido dolus. Flamine loc i urbe. Flamica uirginitas.
Flam dial sacdos iouis. Flagi cauire. Flammigena genite de flammis. Flat uene.
anhelat. Flauesc rubet albesc. Flamig gerens flama. Flamiuomi flama uomen.
Flasca uas ligneu lagena. Flauga fustis. Flamicomos etc. Flabri uentosi. fabu
losi. Flexuos i 9ftans. Lubric p lex cuius unc. Flemon infirmitas stomachi. Flegma
fila morris. Flectit curuat. Flexile lectu. Floccipende paruipende. Florea floralia
tempa flor. Flores hylares. Flore flores inrectu. Flori florib: plena. Flustra
fluenta ymbres. Fluuas fluuis. Flux mollities uanitas. Fluxuries resolutio. Fleuma
sanguis i neruos decurrens. Fluctiuag indiuisa uag instabit. Fluitat uacillat anhelat
i diuisa capitu. Fluitat. Fluuid fluens decurs. Floce uul marin. Focatu fieret ri sintent
uncu t coloratu. Focillat fouet refic 9fortat. Focus ignis. Focularius ignib: foca
ri q ignib: seruit. Focatii panis subcinericii. Foculent inritant. Fodina 9terca aur
compertu. Fogo manduco. Follesc tumesc. Foliatu cuu. Follicantes uestes grossiores.
Fomes occasio. Fomitum nutrimentu radix. Fomentat fouet medet. Fomet mandat pist.
Fonu ubu. Fontomira uba. Fone fonasc grece uox. Fors fortuna 9ditio. euenit di
uicie. Forte fortuitu casu subito. Forda grauida uacca. Formice formice occasione.
Fornaculu u brabiu siccat. Fortunat beat. Fortunat beat. Forensis q foru petit.
Forica latrina. secessus sella. i. forire uentre purgare. Formis disciplina. Fornifer
disciplinat. Foratoriu q ferru pforat. Forus calcatio uue. Forus lator por
titor. Foruu furuu. Forma are uictorie. Forocuria u sues uenduntur. Formidines
penne alligate qb: ceru capiuntur. Forsi casus fortuna. Forti corpa. i. fortiu
corpa. Fot recreat t nutrit foc. Fossor stella que fulget i sepulchro. Fos grece
lux. Fossa fouealac. Fossus fix. Fouet nutrit. Fratea uxor fris soror. Fra
truelis fili fris. Frasis sermonu ppreciatio. Fragrat olet refulget. Fragor strepitus:

strepit arbor. Fraculior facilior. Frangit elidit molit. Fret 9fes aduc. Frequis assi
duus. Frequita 9uent. Fremit furit strepit tumultuat. Fretu mare angustu. Frenat
domat i labet regit. Freneti furibund. Frecosi oppssus. Frigat ardet. Friuolus ui
cios. iudax. Fribulu uas fictile. Fribolum nullu sensu. Fryctura feruor. assatu. Frict
9trit. Frixare assare. Frixa assata. Friget defic. Frangit defic. Friges tritam. Fro
nimi sapiens. Frontiosus audax. Frugal modest 9tinens. Frug abstinens parc. mod. ft.
Frustu crustella particula panis. Frumina auxiliator. Fucus fex fraus uncta. Fucat
colorat. Fudit offudit pepit pstrauit. Fuet faciet. Fugax q semp fugit. Fulcra
lectisternia. Fuluus flauus. rube nig. Fulcru fundamtu regimi. Fulcit sustentat
adiuuat munit. Fulget micat. Fultare decorare. Fulgat dr aruspex. Fulsit
micuit. Fundat edificat extruit. Functoriu tutitoriu. Fun defuncti cadau. Fu
nerat sepelit. Funest crudel mortifer. Funebre funis instrumenta pretiosum.
Funereus tristitoriu tia funat. Fungit utit obsequit. Fungi uillici seniato
res. Funda rete t linea piscatoris. Fur dr a furuo. i. nig. Furcit densat.
Furuneus a fe. Furuncul diminut. Furia funesta. Furit insanit. Furibundus
ualde insan. Fusc nig aqlus. Fusus uac pstrat. Fuscat obscurat. Fustat fustib:
cedit. Fusile habile ad fundendu. Fuscina fca. Futat nutit arguit. Fatesat
dehisc. Fatescat fac. Fescennia carmi nupciale. Fiscanus sacc public ut fiscella dimimut.

G

Loriosus a frequitia claritatis dicit. p c. g. littera comutata. Glosus a laurea dicit. q
dat uictorib; Gnar sciens cu 9trari e ignar nesciens. Grauis uenabil. ut & 9tm
ptibiles leues dicim. Grauis p 9silio & 9stantia dicit q a n leui motu dissilire s: fixa
9stantie grauitate 9sistat. Grandeuus q sit grandis euo. Grat gram seruans. S: gt
an aio. gratissim & aio & corpe dr. Grauific ab eo q gt faciat bonu. Gratu
osus q plus uinumq: q uice tenuit. Garrulus pprie dr q uulgo ubos appellat
accedentes leticia. nec ualens nec uolens tacet sumptu n a garrul auib: q impor
tuna loquacitate sep strepunt nec unq quiescit. Ganeo luxuriosus & gg moe
cultis locis & subterraneis q ganea gti uocant. Gluto a gula. i. gulos. Gabulu
patibulu. Gabra capra. Galculus uacca. Galmu lac t gala. galuna uesti alb.
Galeras metis. Galla pomu i grece. Gallicula subtalaris calce. Galb tenuis
mac. Galbulus amar. Gallecoria ui tingit coriu. Gallo incennari. Gamo
nuptie. Gambas crura. Gamar gen piscis. Gannit latrat. Gannatatris
cachinnu. Ganea tabna. Gane pincerne. Ganeo pinguis gulos tabnari potator.
Gargarizat eructat. Garrit gaudet blandit. Gastrimargia gula. Ga
strimonia ingluuies. Gaguli nauigii gen. Gaza thesaur diuitie pecunia.
Gazofilatiu u seruant. Gehenna loc infernal. Gelicadia gelu. frig timor
gelid. Gelat friget. Gemiscit dolet. Gemini bini. Gemelli simul geniti
eo q genere. Gemit gannit. Genesis generatio genitura. Genesta hba t genista.
Genealogia smo generatiois. Genui q hat in omniu rer gignendar. Geneales
lecti sponsales. Genitat ds q oia fec. Gens stirps. Genitor pat. Generatur.
Genta agrestis anser. Genium ho lib iuuam incentu pimi hois ds. Genioma
uille. Genusia senat. Gennoma creatura. Genimina gram. generatio t crea
ture. Genosus nobil. Genat coit. Gentiaci obstetrices. Gentes gentiles
Genethliaci. Gebennu gti. Genio diuini. Genucula ubi genua uoluunt.
Genea subrisio. Genuitas libtas. Genearcha pnceps generis. Genitalia
uerenda inibra. geminia gemma. Genitaculu mixtu prandiu. Genialis
ho i geniosus. Genolus de. Geniu honor potentia uigor. Gentes sobol.
Genitura ortio generatio. Geni numi natal ds. Generatu genalit. Geo
mensura grece tra. Geometra mensatio tre. Geometr q ipsa arte docet t fac.
Gometrix auis. George cultores tre. Germinat florés. in 9minat pul
lulat. Gerulus suasor baiul. Gerula baiula infanti. Gerubulu hba.
Geron grece senex. Geroago ueho porto. Gerens cupiens. Geras senectt.
Geronta senit. Gerontes senes gnari. Gestam gestatio q qd portat.
Gest mot t mot corpis. Gessit egit fec. Gestiro gaudo. Gesta acta. Gesti
unt cupiunt gaudent. Gesie diuicie. Gesticulatio gest. intellectis. Gesta
toriu ferculu feretru. Gestiuncula op minutu. Get hi gothi. Get ulia af
frica. Gibra mare. Gignit generat. Gilus glauc pallid alb: Gymnos nudo.
Ginni laut delicat. Gimnasis balneu lauachr loc palestine. Gimnicus
discipls. Gimnosophiste ubos i prudentes doctores. Gynase curiosus. Gi
micu studiu. Gibbus in tergo. Gipsus alba tra. Giru circuitu orbe. Girat
circuit lustrat. Girgillus. Girba. Glandix glans fruct qre. Glauconia
oculor obscuritas. Glaree harene parui lapilli. Gladonant adiungunt.
Glab loc urit loqx caluus. Gland clanc diuus marin. Gleba cespis.
Glebra. Glebo arator. Glis tis hba. Glis ridis aial. Glis sis tra te
nax. Glis lappa uocat. Gliridis & glisis frt tria denq: gluttis. Glisc
9minat cresc. desidat. Glippos q ht oculos humanos p fletu maculatos.
Glirib: uestib: lectualib: Glob agm. Glom t globellu spa filor t loc
rotundu in glomat 9uolut. Glosinta t glosa impretatio sermonu
t 9ggatio. Glosa arbor fruct. Glom sontai. Gutture notare in
solutio. Glutinu copulatio 9iunctio 9nexio. Glumas 9septores. Glum
gluten glutinis resina pix bitumi. Glubere detrahere excoriare. Gnat
nat filius. Gnar sciens pit sapiens erudit. Gnaus fortis strenuus agit.
Gnos scientia. Gnosc cognoscit. Gnosia n ciuitatis. Gom nisura. Grong
piscis anguilla. Gorid rigid. Gorgones fortes filii trudiles. Gorgoneus
uenenosus speciu. Gramma littera. Graphia scripta scriptio. Grad incess ordo.
Gratat gratulat. Gratis gra indebite inpensa. Grates gre t celle apum.
Grat gram seruans tar apt docens gratiosus gratiatio copar. Gratificans
gram pstans. Grassat impugnat uastat ferit. Grage ge rethor seba.
Gannire os apire. Gramma linea. Grauida pgnans. Gradati paulatim.
Gradit ambulat. Grandis magn. Gratificus grat bonu faciens. Gra
cilis subtil tenuis. Grate gratiose gratanter. gratifice. Greni cubitu. Gre
gati cumulati. Gregatas 9greggatas. Gregal mediocris. Gressus pedest.
Gregari nobil pnceps. Gremii sin t sedes pfectoria. Gressit i cessit.
Gredit gradit. Gros orbis circulus. Gromat pbet. Grossus fructifre.
Grossescit cresc. Grunnit gemit dolendo os apit. Grassita grassitudo.
Gubnat rog custodit moderat impat. Gubnaculu regimi. Guba guttur
gluuies. Gula gorgulio ingluuies. Gulos gluto uentriculos. Gulli s uo
rago caribdis baratru pstimptio. Gumi t gumi resina pix bitumi. Gur
gustiu cella apti. Gurgitiu casa breuissima paupis. Gurgustiu dom
turpitudinis. Gurges imper fouea aq. Gutta stilla. Guttat stillat.
Guttamonia gen ungenti t smigmatis. Gustat uictu sumit sapit sentit;
Gymnasiu locus i q nudi luctant. t cuicumq: exercitationis. Gimnicu
textum. Glossis q destipula e facti. t flos ex q gta. Gluttu pulle mulier.

H

Vmilis q humo acclinis. Honorabil q honore habit. h e apt honest
q nich hat turpitudinis. Na q e honestas u honor ppetuus. i. q hona
tis stat. Humani q hat cita hoies amore & misericordis affectu. Vn 7
humanitas dicta qua nos inuice tuem. Habil q fit ad habendu comod
atq: apt. Onerosus plus e q onerat sic sceleros q scelerat. Hyrsut ab eo
q sit hyrt & pilis horrid. Hypocrita grece latine simulator. Quidu im
malus sit: bonu se pala ostendit. Hypo u falsu crisim iudiciu interpretat.
Nom au hypocrite tractu e a spe eor q i spectacul 9tecta facie i cedunt. disti
guentes uultu ceruleo minioq: colore & ceteris pigmtis habentes simulachra
oris linthea gipsata & uario colore distincta. n nunq & colla & man creta p
ungentes ut ad psone colore puenirent. & pplm du i ludis agerent fallerent. m i
spe uiri. m i feminine. m tonsi. m criniti anili & uirginali ceteraq: spe etatis sexusq:
diuiso ut fallant pplm du i ludis agt. Que spes argumti trislata e in his q fal
so uultu incedunt & simulant q n s. Na hypocrite dici n posse exeq foras

exierunt. Humatus quod sit humo tectum. sepultus. Habitudo fortitudo corporis
uel species. Habitus acceptus uel corporis positio qualitas. Habissum genus lanae ablia siccitas.
Habena lorum frenum. Habitator hauritor. Hacten usque nunc. Haha non probi-
us. Hahi uox despicientis uel dolentis. Halips calips. Halat spirat redolet. Ha-
be auranent. Hamat uinciat. id est uinctis circumdat. Hammon iupiter. Hamantum-
Hapsum uellus lane. Harundo canna baculus sagitta. Harsecon genus gygantum.
Hase diuitie. Hasce has autem. Haud non. Hausit uorauit. ebibit sorbuit. Hause sine
curauit. Haut sese non aliter. Hebenus genus ligni. Hebet hebescit. Hebetat desicit stulte
fit. Hebetiores rusticiores infirmiores. Hebetudo fatuitas. Hebri terre fluuii
Hoccine uel hecinde putas ista sunt. Hectasis pertensio sillabe. Hegloga cantatio.
Hei interiectio admirantis uel dolentis. Hetoclita diuisclinia. Helyos sol. He-
... solis occasus. Helyce nomen stelle. Helespont pars maris. Heliotropum herba uel gemma
... Helyos deus. Helopes nomen stelle uel anguis. Hellus rufus pallidus. Hemo-
... Hemoroide uesice que crescit in ano. Hemisperium dimidium spere.
Heres ... spera. Hercules fortis hercule uel in tacito.
Herdius uel uir magnus uel fortis in herilis domesticus. Hercules fortis hercule ne in tacito.
Heritatam heres. Heres filius successor. Herculane eunuch spado. Heresis
secta diuisio. Heredium predium per diolum. Heroas fortes magnos uiros. Herouis
metrum carmine. Heremum desertum locum. Heri pridie. Hermafrodite mulier in secta.
Hermagedo mons latrunculorum. Herethereste infixum est. Hesperus stella uespe-
Herinacius hericius uel pecuar foueis. Herebum profundum inferni uel macula.
Herbitum uel herbe crescit. Hermo genus spetuum. Heroicus instrumentis uirilibus armis.
Hesperias occiduas partes. Hesperia italia ab hespero rege uel astella. Hesitat dubitat
animi. Hesit blesus uel balbus. Heus ad dubium uocandi. Heu ad dubium respondentis
di uel interiectio dolentis uel pro dolor. Hiantio margarita petiosa. Hiat ... os
aperit patet cupit. Hiat terra uel oris apertio uorago. Hibis quedam auis feda. Hi-
almum uiter uiride. Hyades pliades. Hibernat sentit uariat hyemat. Hibiscum
herba. Hiberna tempora uel castra uulnera uel hyemant. Hiccine hic non putas iste est.
Hiceris regis morbus. Hiena bestia que cadauerum mortuorum uiuit. Hyronia cauil-
latio. Hieronicomium uel senes infirmi pascunt. Hydres serpentes in aqua ma-
nentes. Hilic arbor huius fructus sicut glandines. Hylaris letus gaudens gratis se-
rens. Hilia femora intestina. Himos odio habens. Hymnus laus dei. Himi deus
nuptiarum uel hymene uel nuptie corte. Hinnulus pullus ceruie. Hincine hinc non.
Hinniat cupit. Hypocrisis simulatio. Hyppomanes caruncula que nascitur in fronte
equi. Hippodomia propria nomen. Hirudo sanguisuga. Horribile infinitum. Hyrc hir-
sutus setosus spinosus asper. Hispidus spinosus. Hyrcania poema cantilena. Hirobi
que ungulas non diuidit. Histrio poeta saltator ioculator. Hiscere loqui tacere nescire.
Hiscit aperit. Histrix quadrupes spinosus. Hister fluuius. Hystoria dictum rei
geste. Hystorie uel hystoriographi qui hystoria scribit. Hitispices fuistis uel
lingua aruspices augures. Hymenechion carmen nouum uel nuptiale. Hoccine emittat
culpat. Hocce hoc autem. Hinleum aprum audium. Hoccales stelle in fronte tauri.
Hoccine hi putas hi autem uel non. Holor subule porcorum. Holon grece totum latine.
Holocaustum sacrificium totum incensum. Hologrfia tota scripta. Holus herba plan-
tata. Homo eo quod de humo sit creatus. Homo grece unum. Homousion unius substantie.
Hografia herba fontana uel hortulana. Homunfice autem homines erant. Honomi
grece nomen. Honos uel honor laus gloria dignitas reuerentia. Honorat coronat
honestat. Honorificat honore munit. Honorice munifice. Honorabilis
honori aptus habitus. Honocrotalus auis. Hora mora. sonus crepitus. Horma
anathema. Horrus laus gloria. Horomatus auditus. Horomo hi auditio. Horrison
horride sonans. Horror abhominatio timor terror. Horret horrescit pertime-
scit. Horridus amator. Horridulus horrifice auis formidabilis. Hortatur instigat
monet cogit excitat prouocat. Hostis peduellis inimicus in hostilibus hostice. Hos-
tiaci abutroque hostilibus. Hostire equare adplanare. Hostimentum pondus uel lapis libre.
Hostia placatio immolatio mactatio. Hosce hos autem. Hospes qui commendat hospitium. et qui
recipit. Hoscine hos non. Hoymenses consiliari. Hermafrondi castrat. Hermacolor.
Hogregas pulmones. Humitera. solum aqua. Humat sepelit. humo operit. Human-
dapsilis misericors compatiens. Hunccine hec est. Huccine huc non. usque nunc. Huloculi
arma equandi. id est sella et frenum. Humet madet abhumore. Humidus roscidus. Hu-
militas subiunissimus. Humiliat subicit domat deprimit submittit. Hyppodromum locus
in circulo in quo currunt equi. Hypiat sonat concitat. Hypallage mutatio. Hypographe grece
descriptio notat. Hilidi serpentes aquatici. Hymas series locutionis. Hylosat in siluam it.
Hidria uas fictile. Hidor aqua. Hydropice aque. Hydra serpens multa habens capita.

Hino belua nocte currens. Hiasurosin syriaci. Hyr palma manus uel uigil. et
Ingeniosus quod in eum habet gignendi quamlibet artem. Inuentor dicitur quod ea que quere inuenit.
Unde et ipsa que appellatur inuentio si ubi origine retractum. quod aliud resonat nisi quam inuenire
est in id uenire quod querit. Interpres quod inter partes medius sit duarum linguarum dum transfert. sed et
qui inter deum interpretatur et homines quibus diuina indicat mysteria. interpres uocatur in id unus.
Indolis proprie est ymago quedam future uirtutis. Iustus dicitur quia iura custodit et secundum legem uiuit.
Innox quod nocet. Innocens cum nocitum non sit. sed apud ueteres utrumque in differentis est.
Ilaris grecum nomen est. Iocundus eo quod sit semper iocis aptus et hylaritati afrequentia sic uocatus.
Iocosus iocis usus. Inclitus grecum nomen est. Nam clyton greci gloriosum uocant. Illustris non nouerit
est quod claret multis generis splendore uel sapientie uel uirtutis cui contrarium est obscuritas.
Idoneus qui duplici sit ... Incolumis a columna non habet qui erectus fortis et stabilis.
Inmarcescibilis incorruptus et sempiternus quod sit sine marcore atque languore. Inte-
meratus incorruptus et nulla temeritate uiolatus. Informis qui sine forma. Inbecillis qui
sine baculo fragilis et inconstans. Inanis leuis. Inconstans quia non est stabilis. et quod placet
ei rursus displicet. Iactans uel arrogans est qui maiore instructus non acquiescit. sed propria quedam uana
iniustitie et secretus in gratia. Iracundus dicitur quod accenso sanguine in furore compellitur. Ur-
ire flamma dicitur et inde inflammat. Incentor ab eo quod incendat atque inflammet. Incentor
quia praua suggestione ad uitia uoluntatem aliorum succendit et persuadendo inflammat. Inexpi-
abilis quod nunquam expietur neque purgetur. Inlaudatus non quia laudatur non sit. sed quia laudari non
meruit. Iratus natura accidens. Impius quia sine pietate religionis est. Iniquus proprie dicitur quia non est equus
sed iniquitatis est. Inter impium autem et iniquum hoc distare nonnulli solent quia omnis impius iniquus non tamen
omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli ponitur. et dicitur impius quod sit a pietate religionis alienus. Iniquus
non dicitur eo quod non est equus. sed prauis operibus maculatus nec expiatus nomine censetur. Inimicus quia non est
amicus sed aduersarius. Due autem res inimicos faciunt. fraus et terror. Terror quod timetur fraus
quam passus. Inuidus dicitur ab inuidendo felicitatem alterius. Inuidiosus qui ab alio patitur inuidiam.
Inuisus odiosus ab inuidia et zelo dicitur. Intestabilis est testimonium non ualet. et quod opere
irritum improbatum sit. Infamis non bone fame. Improbus dicitur quod instat et perhibentes. In-
portunus inquietus quia non habet portum. id est quietem. Unde et importuni qui in naufragium ceteros ferunt.
Infrenis hic est qui frenis non regitur ut iumenta infrena. Infrendens proprie est inter se comprimens
dentes. Nam et frende significat dentibus frangere. Unde infrendes infantes qui necdum
dentes habent. Ingluuiosus a gula et uoracitate dicitur. Ingloriosus quod sit sine gloria. id est
sine triumphis. Item inglorius inmemor glorie. Informis ingens quod non habet formam
sed quod ultra formam magnitudine habet. Inuestigator eo quod sit multum uestigiis ... in ma-
litia. Inmanis quia non bonus sed crudelis et terribilis. Manum non bonum dicitur. Unde et per
antifrasin dii manes minime boni. Inmunis minime munifice. uel est in publico
ueti. Inmune eius odere sui. Item inmunis quod non facit munia. id est officium fun-
gitur. Esse et ... priuilegio uacuus. Indempnis eo quod sine dampno uiuat et sine
ulla culpa atque periculo. Iners sine arte et ob hoc nec operis quidem ullius. Inermis uel sine
armis uel sine uiribus. Nam semper arma pro uiribus accipiuntur. Ignauus ignarus me-
i. rationis et uite. Ignarus non gnarus. id est inscius uel sine naribus. Olfecisse enim ueteres scisse
dicebant. Ignarus autem duo significat. uel qui ignorat uel qui ignoratur. Inmemor qui ob-
litus est. pro detenta memoria. Inscius quia sine scientia est. Idiota imperitus grecum est. Imperitus sine peritia.
Inconsultus ab eo quod non accipiat consilium. Item insultus qua est sine consilio. et in scelere atque ig-
narus. Inops a potentia est qui in aperto. Inopes quod sine terra est. Ope enim etiam intelligimus
quia ope terre fructificando. Alii ope intelligunt in sepultum. Inhumatus ...

absentia surrexit cumulans. Ignobilis eo quod sit ignotus et uilis. et obscuri generis et nec uisceris.
Ireosus qua sudore corporis fetido putet. Ignotus ignobilis uel exci ... puniso uenteris.
Inprouisus dicitur eo quod subito sit et non porro ante uisus. Index proditor abundi-
cando. Indigena uocatur quod sit in genito. id est in eodem loco natus. Impudens eo quod ab
eo pudor et pudicitia procul abeat. Impudice a pudore uocatur. Pudoris ...
tore dicitur. Incestus proprie illicita commixtione uocatur qui in castitatem sit uirginis sacre
uel affinitatis sue proxima stuprauerit. Interfector ... qui falsum testamentum fecit et
ob id hominem occidit. Inficiator negator qui non fatetur sed contra ueritatem in ... dacium
uertitur. Impostor interceptor proprie dicitur qui inter duos de medio collit. Insidiosus qui
insidiatur. Nam proprie inside est dolose aliquem expectare. Unde et insidiare uocatur ...
Inemeta. id est sine cincta quia pergi forent uter non permittere. Inuestis. id est sine ueste.
Nomen dum ... stola quod est signum maritalis uirginitatis. Iscaria uocatur quia ea esse
quippia consecrat. Iam dudum paulo ante. Iaspis gemma fulua. Iacet ... Iappendere
...-eno. Iaculator qui iaculum mittit. Iactura dampnum uanitas perfluxio ...
et. Iactha perfecit robustus. Iantoues duos fratrum uxores. Ia eaque statim. Ialin grece
uitrum. Ianiportem uel duum ... Iacinct gemma color glaucus. Iaculat sagittat.
Iambobim detectio maledictio in iambis. Ianua ostium ingressus. Iantor custos ostia-
rii. Iactat uexat pisce glaciat. Iaculus oppidum. Ianiculus rome mons. ...
Ibulas solidos. Ibiscus herba. Ibisca herba. Iconisma figura ymago. ...
sio. Iaccolacism uilis. Iactuat subito procul. Icon grece ymago uim ... Iconomi-
cus dispensator. Icthum consilator. Iduneca tenua. Idolum sculptile. Idolatra qui
colit idola. Idolatria seruitus idolorum. Idus diuisio ab edendo uel ... diuidere.
Idilion parua ... usuum. Idomeati consuetudines. Ida silua ... Idea figura
ymago. Idos forma. Iduitas mansio. Idocomag. Idida salomon. Idemde ...
tempore uel iterum. Iearches princeps principum. Iearchia principatus sacra. Iealhel ...
Ierion uel ierenticon sacerdotale. Item expulit percussit. Ieiun abstinens. Ieciophagi
dicti quod cum piscibus alant. Ieiuna extra uel extale. Iectat elenat. Ignoscit indul-
get et parcit donat. Ignauus segnis iners. Igri orbis circulus. Ignobilis degener.
Ignifer igne ferens. Ignit ardens ignitior ardentior. Ignet torridus. Igil auis
quadrupes. Ignari locus igne gerens. Ignominia infamia scandalum obprobrium
confusio. Ignot alienus. Igneuitucula dedit. Ilia reues uiscera. ... Ilex grece.
Illaqueat includit. Ilicos scilicet statim. Illicit fallit. Illexit decepit. Ilion troia ... inde
dicitur iliaci. Illisirica herba. Illibata inducta conclusa in maculata. Illatio inductio
conclusio. Illidit conterit contundit imprimit. Ilico continuo. Illic illa ... Illo. Illuc. Ille.
Illecebra gula deceptio. Illac fas est illic locus. Illuuies in mundicia. Inmunis innocens.
Inbricibus latibus lapideis tectis. Ima ultima intima profunda. Imbuit in docet. Im-
molat libat mactat. Impar per ... iudicat. Imere quod cotidie uestimenta et corpora
lauantur. Imperium obprobrium contumelia. Impetet adiit ... Imera dies grece ...
tat. Imbi pluuia tempestas. Impellit cogit agit. Imminet instat. Implorat rogat.
Impius profanus iniustus. Impiger non piger. id est uelox. Impetit consequitur acgreditur. Imprimit illidit
in ... mouet. Impostura fraus. strofa dolus. Impostor strofari dolus. Imbuit docet
instruit. Imperat sepe imperat. Imperium potestas dominatio regalis ... Inanis uanus
friuolus nugax. Inauspicatus sine questione auspicat. Inachus ... Inabstinens ...
-nens in patiens. Inaccessibile quod non potest accedi. Inanimi qui non habet animum. Inauspi-
catur sine requisitione. Inbria uaga. Inbrit mulus uocem emittit. Inbecillis infir-
mus sine baculo. Inbibis sine barba. Imbuit initiat. Incesans festinans. Incrementum ...
simulator. Incentiua cupiditas. Incestum cum cum parente uel quoque ... Incommoda ...
uia. Incassum frustra sine causa. Incompesce consecrete. Incerte in esse in festiua. Increpauit so-
nuit. Incola aduena. Increpat corrigit inuipat. Incentiua ornamenta. Incantar
ad uiuo. Incensum thus. Incedit uadit ... Incitando ... Incitando ...
dissimulat. Incaluit arrisit inflammata est. Incuba fauni. Incuria negligentia rusticitas. In-
culcat ingerit insinuat. Incubuit super ruit. appetit incurrit. Inconsuetum insolens
inuadit. Inc... dis. Incanduit ferbuit incensus est. Incomimus ... uel non persequere. Inpugnare
in cessere. Incubat ales id est fouet oua. Incitat cogit prouocat. Incrementa ...
diuisio. Incretia et numerus uel cumulus. Incussit immersit. pugnasse. ...
fides. Incolumis sanus sospes. Incertum ... Incompte indecens. ...
pudor. Incertus fallax. Incedia clades ... Incedebas in cale. Incessat ...
inuipat. Inchoat incipit. Incolit proprie ponit in habitat. Incomita ... In-
comitatus sine comite. Incondite incomposite in sulsis. Incesat in ... infamat. ...
tanc indubitanter. Incesta festa. Increpitat ad hortat. Incentium ... fedus ...
nestum. Incenti uncti. Incubus qui homine grauat per somnum. Indago inuestigatio ...
Indago quis. Ferarum agitatio. Indempte acquisitum donatum ... Indecens in ...
niens. Indempnis sine dampno. Indicat ... clamare in ... Indecor indecens. ...
ferens. mora non faciens. Indefessus infatigabilis. Inde postea hinc. Indicte ...
Indicibilis ineffabilis. Indicium documentum. Indicat manifestat. Indicat in ...
posuit. Indide exin uel in dare. Indifferenter indiscrete indiuidue ... In-
gesta ... illecebra. Indo... ... habundantia frugum. uel copula ...
dig inops indigens. Indigentia inopia. Indigetes dii pro romanis. Indignum
... Indigniatur nasci ... Indignum ingratus.
Indipiscit acquirit consequitur. Indiruptum integrum. Indit infert in serit. Indiui-
duum indiscretum indifferens. Indixit iussit iunxit instruxit. Indocibilis qui doceri
non potest. Indomitus in feritate asper uelox. Indoluit ualde doluit. Industria sagaci-
tas studium ingenium efficacia. Induperator imperator. Induuie induuenta. Industri-
spatium. Indubitanter indubitans. Indulget concedit ... dimittit. Indulcat
in dulcorem dulce facit. Indupedat impedit. Industriam uelatam. Inermis ...
sine armis. Inergumini insani demoniosi. Inergia ... Inexcabilis ...
dabilis inexpugnabilis. Inexpertus in solito ... Iners sine arte. Inertia ...
pigritia. Ineptie res inepte stulte uane. Inescat cibis inlicit. Ineluctabile ...
Ineuitabile quod non potest uitari. Inexpiabile quod non potest mundari. Ineptus ...
Ineunte incipiente. Inercticulus ... pessimus. Inexpectatum improuisum. Infausti in-
felix ignominiosus. Infuscat ... Infandus ... scelestus non dicendo ... In-
fast ... honore positus uel quod ad ... Infacetus imperfectus. Infans non loquens ... Infa-
mia malus rumor dedecus. Infensus ... Infestat molestat uastat ...
Infestus molestus nocius ... Infert ... Inferie quod
mortuis ... placatio inferorum. Infesis ... Infesta ...
consecrat. Inficiator in ... maculator. Inficiat ... ab ... Inficiat ...
instruo in fluo. Infert ... Infitior nego ... Infitia indicata negatio ...
tingit colore mutat. Inflans tumens. Inflictus ... Inflexi ...
Inflexibilis qui flecti non potest. Inflammat incendit. Informis sine forma ... Informatur
struit docet. Infula honor uitta sacerdotalis. Infurat suspendit. Infixit ...
Infronite inuicte indigeste. Infrendens frens. Infringit ... frangit ... Infroniti in-
pudens protinus perax ... improbus uagus. Ingruit ...
Ingenuus nobilis liber. Inguen ... Ingurgitat irrigat deglutit. Ingeminat
duplicat. Ingluuies gula auiditas. Ingerit suggerit infert. Ingenuum qui ...
capacitas uirtus. Ingit pangit. Ingens magnus. Ingruit ... Ingenti ...
... dolo. Inhians cupiens impediens. Inhibens ... Inhibet ...
Inhiat ... Inhalat inspirat. Inhumani ... Inhumat
in sepulti. Init incipit initiat inchoat sacrificat. Initium principium. Inniges ...
Iniugo coniugo. Inlicitus ... Illuues ... inmunditia. Inlaut ...
cat. Inlinguis mutus. Innocuus innocens. Inmanis ualde magnus. Inmarus ...
in dignus. Inmodat inmodeste. Inmanis crudelis ingens in ... Inmensum ...
uit. Inmoti non moti. Inmemor oblitus. Innatum quod naturale est. Inmitis crudelis. Inmittit ...
placat. Innocentie ... Innixus ... Innitens ... Innotescit ...
in nocens. Innatare ... Innuit ... notat. Inobliuiscor ... Inuidus ...
Innuit nutu significat. Innormis ingens ... Inops sine ope. Inodor sine odore. Inopia
in pinguis. Inolesce in crescit ... Inopina inopinate insperate. Inoblitteratis ... Inola ...

iterra i olea p(re)clara. Inefficitos mutat. Inoleuit i usum uenit. Impulsor incitator hortator. Imprecat imprecatur irrogat. Impulsu subito. Importuni i p(ro)b(ri). Ingratus inquietus ubosus. Impingit capit i cludit. Impubes imberbes. Inpostremo p(re)ca tande(m). Impensat consumit. Inp(er)itabit illesus. Inp(er)p(er)iculis i aperto i publico. Impendiu(m) distributio. Inp(ro)uisus an(te) inuisus i caut(us). Inpubesco cresco i calesco. Impellit p(er)suadet. Impos i potens. Inp(re)ceps deorsu(m). Impietas i facetia. Inprecat(ur) optat maledic(it). Inplus n(on) du(m) uir. Inp(re)catu(m) maledictio obp(ro)briu(m). Impperat. obit. Impulsat(ur) (con)citat(ur). Improbat (con)minat(ur). Inpune sine pena. Inpunitas uenia. Inquilinus rustic(us) uillan(us) colon(us). Inquit dixit dicit. Inquinat polluit. Inquietat fatigat. Inquo dico. Insolens importunus i patiens t simulat i cusat (con)minat(ur). Insultat deridet de ludo. Inp(ro)p(er)iu(m) uitio p(ro)bri t aperto t maledicto. Insidiat(ur) fraude appetit. Insectat(ur) insequit(ur). Insolis n(on) (con)dit(us). Instaurat recuperat. Instruit erudit ornat. Insignis nobil(is) clar(us) egr(egius). Innixe imp(re)ssit. Inspicat falce diuidit. Insomnis sin(e) somno uigil. Insit(us) infixus infixus. Institor agapa. i. instructor negociator mercator. Insons innocens. Insuesc(it) (con)suescit (con)suetudine fac(it). Instar similitudo magnitudo. Insignit exaltat decorat depingit. Insigne dec(us). Insipidu(m) absq(ue) sapore. Insiluit i ruit incep(it). Instantia p(er)seuerantia. Instigat docet secrat(ur) cog(it) incitat. Inserat n(on) tarda. Inspirat insufflat. Insistit (con)sistit. Insci nesci(us). Insinuat intimat notu(m) fac(it). Insignat designat. Insistat instat p(er)seuerat. Insolerte ingeniose. Inspeculare loc(us) alt(us) un(de) longe uide(ri) pot(est). Intitulat i scribit. Instituo dispono informo imbuo. Institutu(m) exemplu(m) p(ro)positu(m) dispositu(m) t uestes matronar(um). Intacte integ(re) inuiolat(e). Intaminat(us) i (con)cussus. Internunti interp(re)tes medii i. mediator(es). Intercalares dies interpositi. Intersum interi(m). Interclusit impediuit. Intestinu(m) internum domesticu(m). Intexe i serto. Interdiu inter die & nocte temp(us). Intercip(it) interpono. Intiba herba q(ue) cresc(it) int(er) lapides. Interim interea. Intepuit i calesc(it). Interpellat interrodit reluctat(ur). Intimat intiae(?). Intempestiu(m) importun(um). Intercat minat(ur) nunciat. Intra loci int(er) sub loco. Intelic? inminat uicinat t piccat. Intib(us) gen(us) holis. Intercalat intimat(ur). Intercapedo interiecto interuallu(m). Interpolat interrumpit seggat. Intermi(nat) inter(im). Intrinsecus in intimo intiecte. Interstitiu(m) interuallu(m). Internas nares. Intempestu(m) mediu(m) noctis. Intercus ydropis. Interim manus. Intercussus ydropic(us). Internecium bellu(m) u(bi) nullus euad(it). Inter pres i mediatio. Int(er)est distat. Intestat(ur) testimonio n(on) (con)firmat. Interp(re)tatio plato sermonis. Interpunium mediu(m) solariu(m). Interscapulu(m) medietas scapular(um). Intercalat interponit. Interluniu(m) interpositio sol(is) & lune. Interluctat(ur) imped(it) reluctat(ur). Interpulat interepulas. Interp(re)s expositor alieni sermonis. Intorsit i fixe. Intestabilis sine fide. Intractabilitas asp(er)itas. Intremuit (com)mot(us) e(st). Intestinu(m) ciuile bellu(m) domesticu(m). Intuet(ur) uidet. Inuice alt(er)nati. Inuidia zelus liuor obcecatio malicia. Inuehit innectat i fert. Inult(us) inuindicat(us). Inuestis imb(er)bis. Inuestire ustitare(?). Inuolute originem. Inuoluere mansere senuere. Inui deui asp(er)i. Inuehit infund(it). Inuisor inuidens. Inustat i ust(us) incobust(us). Incomod(us) inutil(is). Iocund(us) delectabil(is). Iocus gaudiu(m) lusio. Iocista q(ui) ubo iocat(ur). Iota g(re)ca litta. Iolia specula. Iouis tonitruu(m) t rapidu(m) ignem. Ion hebraice litta. Ionie pes i metr(o). Ioppo g(re)ce equ(us). Iotacismi cui(?). Ior & dan duo fontes. Ip(er)bolic(us) sup(er)b(us) nimi(s) elat(us). Iris arcus. Ipothesis (con)ditio. Ipotetic (con)ditionat(us). Ip(er)fora obiectio. Irritat iacta. Irritat euacuat. Irritat puocat uas. Iri(s) (?) stirp(s). Iris herba. Irinai p(er)futura. Irq(ui)i anguli oculor(um). Isoxisici piscis salmo. Ithe ... g(re)ce ira. Isagoga introductio. Isingra g(re)ce eq(ui)noctiu(m). Isingrinos equinoctiales. Isosillabu(m) equisillabu(m). Isoplemos eq(ua) litta. Isthexutei. Itra fe(?) pelus. Ithaca p(at)ria ulixes un(de) ipse ithac(us). Ister danubi(us). Italia regio. Iture manare. Iterando iterum atq(ue) iteru(m). Iter t itinerariu(m) longu(m) iter. Itus gressus. Iude simul tantide. Iitabile alienabile. Iitaco iteru(m). Iur(?) (con)sultus. Itane putas sic. Iugu(m) summitas monciu(m) iter t lactum. Iuris (con)sult(us). Iurisp(er)it(us) t doct(us). Iubar splendor. Iugis (con)tinuus. Iugeru(m) gleba t tub(er) unear(?). Iusiurandu(m) iuramentu(m) t fed(us) pacis. Iungat ligat. Iugulum qi(?) iugu(m) amputat. Iugat copulat. Iuxta iuxte(?). Iungula ar(?) iugi. Iunceu(m) iungeu(m) lectule. Iusculu(m) aq(ua) cocte carnis. Iuger dicta ante. Iuniores iuuen(es) iuuenes. Iubileus ann(us) remissionis. Iubilu(m) gaudiu(m) i cantu. Iubilat exultat. Iumentu(m) pec(us) aial. Iudex arbit(er). Iurecto scolastic(us). Legis p(er)it(us). Instat urget p(re)sens e(st). Iusticiu(m) publica iuris statio. Iurtrea labat inp(ro)nebat(?). Insontia ab insonte. Insipolatio obsecrat. Inretane inuiant. Indoles boni ingenii. Illecebr(e) delectationes. Illex deceptor.

K

Archolicus uniusal gen(us) n(on) e(st). Karus g(re)cu(m) n(on) e(st) sed & Karitas. Vn(de) & eukaristia sacrificiu(m) i. bona g(rati)a. Kalende a kalendo. i. uocando dicte. Kalo n(on) g(re)cu(m) uoco t dico. Kyrios dominu(s). Kyrieleyson. d(omi)ne miserere. ymas nob(is). Kanarides nauiq(ue)(?) fides. Kere. i. salue. Kathedra sedes. Kalibis f(er)ra p(er)mat(?) ferrea. Katagoru(m) predico. Katadismo(?) ablatio. Katacubo sic tumbe. Kataplasmo adopto. Katalog(us) copulatio.

L

Luculente ab eo q(uo)d sit lingua clar(us) & sermone splendid(us). Lector d(icitu)r a legendo. i. p(er)currendo. Vn(de) & nauis d(icitu)r lege q(uo)d uiseat(?). Na(m) q(ui) legit uiste p(re)certa. ut crebris legimi(ni) fretra (con)tratris. Sed lector a colligendo animo q(ui) legit q(uo)d collector sic ill(e) a. Qui legis flores. Loquax n(on) e(st) eloq(ue)ns. Lec hyl ... sa lauta ... gaudens. Locuples p(ro)pter loci plen(us) & possessionu(m) plurimar(um). possessor q(ue)madmodu(m) docet tull(ius) de re publica i libro sc(un)do. multaq(ue) edicione omnu(m) & boni ... & i ... possessionib(us) ex q(uo) pecuniosi & locupletes uocabant(ur). Libat dicit al(?) q(uo)d libente do nec murmure. Larg(us) long(us) a linea dicit(ur) p(ro)p(ter) q(uo)d sic port(us) e(st). Larg(us) dapsilis beniuolus g(ra)t(us). Long(us) a linea dicit(ur) eo q(uo)d sit simil(is) linee. Longeuus q(u)i longeuus & longi temp(or)is. Longanimis sine magnanimus eo q(uo)d nullis passionib(us) p(er)turbat(ur). s(ed) ad uniu(er)sa sustinenda patiens e(st). Cui (con)trari(us) e(st) pusillanimus angustus & i nulla tribulatione subsistens de q(uo) scrib(itur). Pusillanimis uehem(en)t(er) i sipiens. Leuis ob instabilitatem uagationis appellat(ur). q(ui)a leui motu mrup(?) ne ista ne illa desidat. Lubric(us) ab eo q(uo)d labit(ur). Labens int(er) du(?) uelox ut labe(n)s ... polo & labe p(er)(?). Cursu et lapsus celerior e(st). Latro i(n)sessor uiar(um) a latendo dict(us). Meli(us) aut(em) lato e(st) inq(ui)t lato ob latendo insidiat(ur) in(?). Lanista gladiator. i. carnifex tusca lingua appellat(ur) a laniando scilicet corpa(?). Lacessitor p(er) translatione dicit(ur) a canib(us) t aferis qui solent lacando puocare. Lenon ... stupri eo q(uo)d mentes miserorum blandit(ur) & deliniendo seducat. Libidinos(us) ab eo q(uo)d fac(it) q(uo)d libet. Libidinos a libo q(uo)d p(ro)mellar(?) corpo pingue. Luxorios(us) q(u)i solutus i uoluptates. Vn(de) & tibra loco mota luxu dicit(ur). Lascivus q(uo)d sit laxus. i. solut(us) & uan(us). Lymfatic(us) q(uo)d aq(ue) timeat qui g(re)ce ydrafobia dicit(ur). Lymfatic(us) p(ro)p(ri)e d(icitu)r qui metu et aq(ua) (con)trahit(ur) cui metu e(st) huc atq(ue) illuc terere a fluore aq(ue) sumpto metu. S(ed) h(ic) poete ia gen(us) nois p(ro) furiosis us(ur)pant. Languid(us) eg(er). Lurid(us) q(uo)d sit pallid(us) a loro dicit(ur) q(uo)d hui(us) m(od)i heat(?) cute(m). Lep(ro)s(us) a pruritu nimio ipsi(us) scabie dict(us). Vn(de) & p(ro)p(ter) p(ro)p. scribi debet. Lusc(us) q(uo)d ex parte luce(m) sciat sic luscios q(u)i uesp(er)e nich(il) uidet. Luscos cocletes dixerunt antiq(ui). Vnde & cyclopes cocletes legimi(ni) dictos. q(uo)d unu(m) oculu(m) h(abe)re p(er)hibent(ur). Loc lauti munda. Lupa meretrix a rapacitate uocata q(uo)d ad se rapiat miseros. & app(re)hendat. Labia signif(ica)t. Labru(m) t bran(?). Labos honor. Labrusca agrestis uua. Labes macula p(e)cc(at)es ruina. Labitur uacillat lubricat. Labru(m) labiu(m) inferi(us) a lambendo. Labat decidat mouet(ur) mutat. Laban candid(us). Labe g(re)ce capelanne in sil(?) labanin sup(er)no litar(?). Labesc(it) fortuna p(er)dit (con)pellit. Labefac (com)mouet. Labefactat ad menda(?) destruit (con)uellit. Labria q(ue) alienos filios seduc(it). Lapsari f(r)equ(en)t(er) labi. Labr(um) t lapsus ruit(?). Laps(us) peccatu(m). Lacunar loc(us) aq(ue) fouea aquar(um). i. piscine. Lagar tecti dependens. Lacerti brachiu(m) musculus i brachio. Lacerna uestis q(ue)da(m) t cuma(?). Lacena(?) ascia. Lacessunt puocant. Lacrant instigant. Lactat lacte fouet. Lactens lac sugo lacte lac p(ro)h(ibe)t nato. Laciniat discerpit. Lacinios pannos. ululat lacat. Lacinia ligamen palliis. Lacessere sepi(us) irritat. Lacuniones reges. Lacunos fortis i lacus. Lacerus q(ui) lacat. Lacat q(ui) pauit. Lacerne dicte a lacando. Lacauia medulla. Lacerta uide liba. Lacer truncat aurib(us). Lacuncule lacunge. i. lucinge. Lacos uasa quib(us) sacrificat. Laceres paruli pueri(s). Lagena uas uinariu(m). Laica p(o)p(u)laris plebeius. Lalla amalla dormi amalla. Lallat lac sugit. Lamia dea silue. Lamie (con)spirationes p(o)p(u)lorum t q(uo)d homines i nocte demolit(ur). Lampas laterna lucerna. Lanictatur(?)

Flex congruit. Lamina tabula auri t p(er)cula. Lanio mercifex carnifex a laniando. Lanugo lana t pili lunar(um). Lancea ... mundat(ur). Laniat lamat. Laniu(m) g(re)c(e) ferit. Lanx libra t pond(us) patella stect(a). Laniat trucidat bellicat(ur) laniat. Lancea hasta pugio. Lanceola h(er)ba. Languit deficit egrotat. Lanos lanenos. Lappa h(er)ba. Lappadiu(m) t lappaciu(m). Lapinas tabula t uinariu(m). Lapicedina loc(us) i q(uo) lapides ceduntur. Lapicida cesor lapidu(m). Laphite gens thessalor(um). Laquear laccue t celui t ornamentu(m) tector(um). Laquearia pictura t fenestre domor(um). Laqueari ligare & amputare collu(m). Lar ris. loc(us) ignis t honesta domi. Lares penates. Larua umbra exanimis t larua demoniu(m). Largit(ur) donat. Larbatio morbus capitanie(?). Larincu(m) lariantum. i. spes q(ue) linit lima. Larisa (?) p(ro)pria t p(ro)funda t demon t errans umbra. Laser holus pinguiu(m). Lasciuia carmi(nis) uoluptas t iocus. Lasciuus feruid(us) i(n)gruens. Lasciuire luxuriari. Lassus grand(is) fess(us). Lacessit fatigat. Laterculus lib(er) hystoriat(us). Laterculu(m) antra lolii. Lator auctor ductor portitor. Latat portat. Lat(us) secess(us) ampl(us) latina. Latitia de latere sua. Latex fons. Latebrae latebra obscur(us) loc(us). Latisc(it) latitat occultat latet. Latro p(re)do. Latrat clamat gannit strepit. Latona mat(er) apollinis & diane. Lathomi dolator lapidu(m). Latria cult(us) diuin(us). Laticlaua uestis regal(is). Latrunculat pugnat. Latinitas(?) cadiene t uincula cartis. Laud(at) laudat placat delicat. Laurea palma corona. Laureat coronat. Laur(us) arbor. Laura decise. Lauina ferrauilla l(?) t dea furti. Laxit p(ro)lixis dimiss(us) solut(us) abrupt(us). Laxat solut(us) dirip(it) infert. Lenocinant suadent ep(ist)a. Lebes cacab(us) t minor olla t paries cognalis. Leborniciis nauib(us). Lecebra uoluptas seductio blanda. Lectica bona (con)tinuu(m) pausatio i nocte t lect(us). Lectissima p(re)ciosissima. Lect(us) p(ro)bat elect(us). Lectitat crebr(o) ... fluct(us) maris. Ledona maris recessus. Legit collig(it) (con)iung(it) enauigat (con)sit(?). Legio legionis lanx. Legat(ur) ... alego gas. mitto. Legamina genus fabe t legumi(nis). Legatu(m) (con)scriptu(m) testamentu(m) cyrografu(m). Legatori (con)scripti heres. Legum legat. Legifer legislator. Lemb(us) parua nauis. t uncta cuiq(ue) rei. Lemurina dies festi leticie. Lemures du(m) inferni larue. Lena dicta tabice palla linea. Leuis blandit iocund(us) ... int(er)necas in leuite(r) ... Lentecard(us) flexibil(is) ociosus languid(us) mit(is). Lenit mitigat mollit. Lentesc(it) inhere(n)s habundat. Lenticula pisa legumi(nis). Lenotogia duplex uestis regia. Lenociniu(m) seductio. t habitatio meretricu(m). Leno domestic(us) assecla (con)siliator mericu(m) inductor i honest(us). t i honestis reb(us) p(re)posit(us). Lenit mulcet. Lenticulu(m) ugulcu(m). Leon g(re)ce rex. Lepard(us) linx. Lep(us) p(re)tiosus(?) pulcher. Lep(us) ris aial. Lepid(us) facund(us) urban(us) eloq(ue)ns uoluntari(us). Lepor pulcritudo. Lep(ro)ta filia frat(ris) nepta. Lepista gen(us) uasis. Lepastes uulgo d(icitu)r cu(m) post. Leprido epifora. Leru(m) mult(us) t sica. Lerna pil(us). Lesus offens(us) pulsat(us) uiolat(us). Lesia paradis(us). Lerat(ur) gaudet. Letam(en) stercus t mit(?). Leta(m) mors. molle gramen sicilia. Lethes obliuio & e(st) flum(en) infernale. Letargus obliuios(us). Letosu(m) usq(ue) ad morte(m). Letio laniat(io). Leuis sine pudore. Leuis uelox t uoluptuos(us). Leuiathan s(er)pens draco. Leuir frat(er) uiri. s(ed) fratris uxoris. Leuus sinist(er) (con)trari(us) laborios(us). Leuita h(ebra)ice. g(re)ce diaconi. latine minist(er). Leucos g(re)ce albu(m). Leuig(at) dealbat. Leucatoriu(m) uestis leuit(e). Leucisaca gen(us) arboris. Lecon(?) urina t liq(uo)r q(uo)d si q(ui)s asp(er)g(ere)t nequ(it)

incantari. Leuigat(ur) natantib(us). Lexis pausatio. Lexius tortio. Libat fundit sacrificat degustat tenet. Libra affrica. Libam(en) sacrificiu(m). Liba panis uinar(ii)(?). Libani potentes t du(ri) fortes. Libani mons candidatio. Lib(er) codex t ho(mo) q(ui) nulli seruus fuit. Liberi filii. Liber(tas) libertati dedit(?). Liberti filii liberti. Liberat (con)uenit placet. Libe fiducialit(er). Libelli codiculi ponderales libri. Libido luxuria t prauu(m) desiderium. Libert uoluntas. Libitina feretru(m) t mortuor(um) lect(us). Libra trutina. Librat pensat tenet. Librari(us) scriptor. Libra xii. uncie. Libo as (con)sumo immolo. Libria nauis maior. Libitt placuit licet q(ui)tinuis. Licentia uoluptas lutti. Licitat(ur) auctioni t uenditioni exponit(ur). Lictor minist(er) crudelitatis gladiator. Licia fila texentiu(m). Lictoriu(m) lignu(m) q(uo)d tela obuoluit(ur). Limi limosus. Licescit pascit. Lichinus lapis purp(ur)eus. Lichinu(m) licena nocti(s). Licisca canula ex lupo & cane nata. Liceitatio(?) ... t estimatu(m). Licius unit t flagellu(m). Lienosis dolor lienis splenis. Lienteria fluxe uenos de uisceris. Ligustru(m) h(er)ba t fruct(us) arboris. Ligatura ligam(en) ligamentu(m). Ligit? lambre notat(?). Limes obliqu(u)s. i. transuers(us) un(de) limina. Limbu(m) g(re)cu(m) (con)tinet. Limes t(er)mini. Liminu(m) exiliu(m). Lymfatic(us) insan(us) a lunfa du(m) stelle p(ro)gatio i uim fonte cecidit q(ui) mox degustauit limfaticus fit. Limes i(n)ostio i ferior & sup(er)ior. Linnisc(us) uirgula int(er) geminos punctos iacens ÷. Liminata cogitationes c(on)pacanta(?). Limat corrig(it). Liminu(m) filu(m) licium. Limaticu(m) similitudo pictam(?). Lincurt? lingit. Linea sepis. Lingit i pingit. Iniuste sup(er) uingit placat. Liq(ui)da fluenta. Lingue deserte peccat. Linguosus linguax. i. copiosus lingue. Lingula. i. aculus ferre i calcarib(us) t zonis. Lippus q(ui) oculos dolet. Lippen p(ro)p(ter) oculos lacrimantes h(abe)t. Liquida liq(uo)res. Liquam(en) flumi(nis) t salsugo. Liquant apparent patent. Liq(ue)ns patens defluens. Liquescens liquid(us). Liquido certe manifeste. Liqu(i)t defluit labit(ur). Liquid(us) purus limpid(us) clar(us). Liq(ue)t (con)stat patet claret manifestu(m) e(st). Liquefiens liquescens liquens liq(ue)fac mollefacit. Liquirita p(er)ba. Liric(us) uari. Liruc angius. Liuus araus. Lis. tis rixa (con)tentio. Litat immolat placat obsecrat. Litodes figure duo negantia q(uo)d unu(m) affirmat. Lite uncti metur. Ligat litat. Lituba. Litteranens i litteo. i. correcten. Lit(e) bacul(us) cur(uus) us q(uo) auges utunt(ur). Lit(er)simos maceratio. Litri tormenta. Lite alie cinu(m) ... Litabiles com(m)unes q(ui)b(us) multa (con)ueniunt. Litabales q(ui) tum ille noueri q(ui) libr(os) scrib(un)t. Litargia obliuio. Lithos lapis. un(de) lithostrata. Litrata sep(tr)a. Lithologia lapidu(m) collectio. Litigiu(m) lis. Liuor i(n)uidia dolor t macula corp(or)is. Liuens inuidens. Liuescant nascunt(ur) nigrescant. Liu(or) estas t cauma. Liuida ubi contumerata. Liuid(us) inuid(us) emul(us) mulcat(us). Liuo omnia dicta. Lixa aq(ua). Lixiones aq(ue) portantes. Lixare aq(ua) augere. Lixa sunt merita t luxios leccator. Loculus marsupiu(m) t feretru(m). Lopes diues copiosus. Locusta gen(us) piscis. Loci mal(?) ... t turma numina. Logion panni exigua. Lomentu(m) smigma. Lodix lacena uestis pilosa. Lox ia dubia responsa. Logos g(re)ce sermo lat(ine) inde logica. Longius satis longe. Longanimis patiens sustinens. Loqx(?) ubos. Lorica thorax. Lubens libens. Lubric(us) lauis instabil(is) fallax. Lubricus labiles caducos. Luculu(m) uas ligneu(m). Lucubrans uigilans. Lucana fi(de)s. Lucar negociatio. Lucubratiuncula parua lucis (con)tinuatio t uigilia noctis uni(us). Luciflu(us) lucefluens. Lucanaria loc(us) aq(ua) flu(m)i(nis). Lucrantt(?) certam(en). Luctatoria palestra. Lucru(m) lucellu(m) dominiu(m) q(uo)d est. Lucernariu(m) candelabru(m). Lucillen gen(us) marmoris albi. Lud(us) litterar(ius) scolariu(m) legentiu(m). Luderi mimi(?). Ludicrat(ur) fallit. Ludibriu(m) dedec(us) (con)tempt(us). Lues pestis calamitas. Luit pena irrogat patit(ur). Lugubris luctuos(us) tristis. Luget fle(t). Lunaria rosea. Lurc(o) ... lauat p(ro)sluit. Lubare cu(m) ... Lumbrie(us) uermis ex lumbis oriens. Lubares uix(?) lumbos. i. renes & paruuli s(unt) adiacentes. Lugubre smigma de uariis h(er)bis (con)fectu(m). Lunula uitta t monile a luna dicta. Lupa meretrix. Lupanar domu(s) meretricu(m). Lupat(?) gen(us) freni. Lupanaro lupea lustru(m). Lupina h(er)ba. Lupes sacerdos. Luteo pallesco. Lurid(us) pallid(us) herbis luto polluit. Lurare discipe uorare. Lurconis gluttones. Lusc(us) monocle(?). Lusitatio deceptio. Lustrat circuit circu(m)spicit. Lustru(m) quinquenniu(m). Lustra (con)p(ro)p(ri)u(m) ferar(um) cubile t ferar(um). Lustr(um) fit mariti matrix. Lusca gen(us) ligni. Lucor lusor deceptor. Lustrab(at) ... Luteus croce color. Lut(um) p(re)lius uel aial ... Luc(us) lexu(m) lucos p(ro)uocet. Lutu(m) herbi ligna lutat p(er)uicit. Lutosus lucens. Luxurios(us) sordid(us). Luxus luxia lascivia. Luxu fleuit. Luxat luxat effluit urget. Luxu lucine candele funicis. Lusus nauis piratica. Lusus mira hac. Luxima(?) stagnu(m). Lustrum(?) gen(us) nauis. Lupore eloq(ue)ntie dicionis. Luli(?) cortex. Laturna ora uestis. Lux pelius. Luna lucina. Luteus rose rubens.

M

Misericors a compaciendo alienę miserię uocabulu(m) e(st) sortit(us). & hinc appellata misericordia q(uo)d misera ... cor faciat dolentis aliena miseria. Non aut(em) (?) ... ethymologia. Non e(st) inde misericordia, sine ulla cordis miseria. Macti mag(is) ... gl(ori)a. & e(st) ... tam a sacris. Quotiens e(nim) ... auctoritate sup(er) uictimas fondebant(ur) ... Mact(us) e(st) ... unu(m) t dicare ... inmolata e(st) hostia & mag(is) aucta. Munifice d(icitu)r q(uia)

aliciu multa munera dat. t qa mun' suu i. officiu q debeat adimplet. S ic & mu
nifex qa muna fert. Magnanimus ab eo q sit magni ai. & magne uirtutis.
Cui cotrari e pusillanimus. Magnifice a magna faciendo nomina tuxta.
Mansuetus. i. domit' qi manu asuet. Modest' dict' uir ex tempie eepl
quaq nec nim agens. Mitis lenis & mansuet cedens impluri tib: & ad sta
da iniuria tacens qi mitt. Mut qa nox ei n est sino n mug. Vocale n s p
nares qi mugiens emittit. Memor t q tenet. t q memorie tenet. Magist maior
i statione. Na sterion gce statio dr. Minist minor i statione, siue qa officiu debitu
manib; exeqt. Maior. Minor. Minim' animo monachis q p' eu n stacale
M axim aut minis aut etate. aut honore. aut facundia. aut uirtute aut oib;
mag eximi'. Modie paruus s; abusiue cetum ronabit. Modac a modo sal
& temparito. Mediocres q modicu illi sufficiat. Miser pprie eos q felicitatem
amiserit. Sedm au ciceronē pprie mortuus q i tusculanis miseros mortuos uo
cat ppr q amisert uita. Miserabil' q sit miserie habit. Mest naturale ēstu
n casu. Est n anata mens & ai. Vn & mest. Mendac dicit qa mu' hr in uita
degat. siue qa mos erat ap. antiqs os claude egenu. & manu getere qi ma
nu dice. Mendax q mente alti fallat. Maligni qa malicie uotu t op
pagit. Malus appellat a nigro fello q gci melan dicit. Vn & melancolici ho
mines appellant qui & suersatione humana refugiunt & amicoz caroz suspe
cti s. Malicios dētior malo qa frequt malus. A malo n peior dr. Melior dur
qa mollior n' dus aufferre na meli q si molli. Minax a facie oculoz qi fiose
ardescit ut uidens ampli pertimescat. Minator e monitor. S; monitor dr cu p
nunciat adusa. Mulcator q blandis ubis mulceat ad decli......... anim ins
tatio a mulso. i. q accepta lenit & solet fauces dolentis aut oppleta sordib; stuna
dum. Mercatores appellant q catt designant a mercendo saluce. Vn licantus
Cum quos audax uana mercator i agros. Mollis q uigore sexus inhonestate dedecore.
& qi muliebr molliat. Macer a macie & macies a uacua eos inmodata libido macies
faciat. Mane mannane. Moribund morienti simil. sic ireabundi irrienti simili.
Qn n dicim moritur e. uemoriturs e. Moribund au n ie ni simu moriturus e. Me
retrix dicta eos q peu libidinis meat. Vn & meretorie tabne. Na & milites cu stipen
dia accipiunt mereri dicunt. Morrio amore uocat. eos n uigeat intellectu. Mulio
dict eos q p sides eisde uehiculis. Macia sepis t mar absq tecito. Machinat insi
diat. mala cogitat dolu molit. Mactā mag. aucta. Macte gaude. Manceris filius
scorti. Macer tenuis exil macilent. Macru gce longulu piuu. Macellu uendratio
carniu. Mact decorat. Mausoleu sepulcr. Machmantu tumphu. Machera
gce gladi t laqus. Macrologia plixe sino. Machina instruita fabroz. t in arte t
munitio muroz. Machia pugna. Macula uiciu nota. Macerat cruciat exte
nuat angit. Mactat diluito libat occidit. Made aspge ungue... Made
madesce infundit humid fit. Madid humid. Madare madeface. Mafors
fortissim. i. mars ds belli. Maforcia roma. Magnes lapis. Mage mag.
Mango micator q res copat ut eas cari uendat. Magistrat senat pino ixt
duratio. Magudaris gen frugu. Magnifice pelar exim. Magalia mapalia
case castrue. Magnope magno studio. Magnalia uirtutes. Maga medica obstetrix.
Magestas glā fortitudo maioz. Malus arbor pomifera. malu fruct ei. Ma
lagma sunguia medicina. Malo mag uolo. Malefid psfid. Malas maxillas.
Maliuolus maleuolens. Malleus marcell' diminutē. Maledic suuciator. Malefic
malefactor. Maligna aduisa t mala seqt. Malina alui flum t cas t descens.
Maliloquus mala loqns. Malus c' doni coturni. Machomeri latis amator.
Mal' macian' arbor amara poma ferens. Malomell' dulcia poma ferens. Mal
loneus bachic. Maligo malignans malu sequs. Maltē hiba t mala olua. Malesuada
malu suadens. Mamma mamilla papilla uba. Mammona diuitie. Manifestat ostdit
publicat. Manat erit effluit. Manc carens manu. t fili' mecens. Mancipat sub
dit ime uendit cunius. Manticulat decip fraudat. Manes defunctoz aie t du
& dee infernoz. Manna manua manipula. Manulo aq male uoolu. Manu
bia pda de hostib; t res manu capta. Maneat mane uenire festinat. Manubla
tractio doctrine. Manuale horariu t q manu cludit. Mantica pera follis. Mannol'
caball' biric. Manseat mane freqnt. Mandauit ... mandau. Mandit comedit.
Mandibula edulia. Manipul' ligata fruuu t milites cc. Mansuetu solit e t
mitis factu e. Mantile palliu. Mancipiu qod manu subdi t capi pot t seruus. Man
ceps q recto exercitu adit t uictor. Manumiss de seruitute libat. Mansionari'
edit' custos edie. Mania imemoria t insania a furore dicta. Manica manuale uindu.
Manufex manu faciens. Mansurus eeu. Mandragora hiba simil pepom uul ...
Manuprupt manufortis. Mappula manutgiu. Mando edo. Manduco manum
ad os duco. Mantices gce diuinatio. Mappon sol. Mappa figu t descriptio mdi.
Marasmo pellis t cutis ossib; i herens. Margo limb' lines. Martir testis. Mar
teru otariu paruu. Marcescere arescere languescere. Marrax limax testudo concosa. Ma
rte cunes. Marcid arid graue. Marrubiu gce prasiu t hba. Mars mas i canta
tor. Martiat dnat. Marn eqrens. Marru feniculu. Marmacha exam
inat. i. alienat t parito. Margor ebr. Martirizat excruciat. Marusia ecc t
ili' psius cunis. Marscalp' custos caballoz t maro. Marcet marcet languet doly.
Maresan uitu insisc. Mastigui flagellu lec. Mas. ris. uir. Mastica t masa mastixe.
Massat mastica comedit. Masca pellis. Manstruga qi monstrosa lacina. Ma
thema gce disciplin. Matrona dna t regina. Matil cassatu pec. Matus semil p
fect sstans adult. Matus ebri. Matrorigo t subaver. Matricularii paup.
Mathesis doctina. Mathematic inspector syderu. Mathematica doctinat sca.
Marothenu p dm. Matheimeruden doctina gmaria. Matri q matre hr. Ma
cella qri uasoz. Matrix eis. cella q infans scip. Mauors. i. mars. Mauorca. i.
menia rome. Max. i. mai. Mauult mag uult. Maurosia gru inor. Maxilla
mandibula gene. Meati meo more. Meat pgit mouet redit secat. Mapte
mea sponte. Mecu iux mea. Meand amean do q sit flexuos. Me medea
distinctio. Mech' adult. Medu ipsu. Medet mediat. m medela. Mediolle
neu. mediterraneu. meditullu. Medicinica picta rer. Medi fidi inuamu pa
ganoz. Medulla humor i ossib; Medioxim lapis ut medi repbat. Medio
cris. tas. humil paruus modie reparat. Medrator seqst sciliator. Medtor
cogito. Medium uiii. modioz modi. Medeumnu vii. modios. Mesites
fecores. Megne repbendite. Megio mingo. Melotes pellis sordida t u
stis de pilis capraz. Melos melio melops dulcis son music. Mel peu melod
dulce coposita. Melin gce mel. Melon gce nig fel. Melfobe musa. Melu
color nig t croce. Melchilenta lacte. Melammalo melu malogranatu. Me
lagos pelcher. Melsium pomu dulcoratu. Meli' melod' melodia dulcis sonus.
Memot ipsam memoria recordatio metto. Membranu pgamenu. Membrati
psingula mbra. Mene gce luna mstru defectio lune t passio mulieb. Mena
sal. Mentor sculptor. Menda macla. Mendos i pris. Mensus mfator sortor.
Mena gce aloes. Menes gce mstr. Menas facdos. Menu for. Mencedra os t
bucca. Mesulari numulari. Mualis mons i arabia. Meniā edificia. Mesare
sequi iungere. Menstruum. Mensa norma. Menuenlat nu... dol. ...
Mensilis qrat texit. Menspica unguentaria. Meraca por q sciencia pstat.
Meru liqdu puru t sincru uinu. Mercuri inepres. Merces memoria negociatio.
Mercederi qui mede dat. mercenari q accip. Meror tristicia. Merges fustes eu q
messis colligit. Mergitecul inga catina lac. Mergiteulum manipulu spicarum.
Mergiso callid' insidiator. Mercatu foz. Mercoriu unariu. Merulentum
uinolentu, desruu. unatu. f. atu claru. Meroducens doni unguentoz. Me
raca nas longu n unu sicat. Merite digni. Merita facu mors. Mersat depmit
nigrit. Merito digne. Mereu milito acqro. Meulentu puru. Messpilo si uc
arboris. t qod paris. Messalia messes secte. Mesopuacu pecu medie. Messias
hebraice xpc gce. mecelauue. Mesitea gce lat mediator. Messei eu ... admessem.

Mesaulu piriu. Mesana n sana. Mesimbria audies. Meta... mutat me
ptatio certilberto. Meta finis termi meat. Meticulus formid. hit dolas. Me
tonomia figa insnoidtio. Metat capre olig. Meto secat. Meti... mea
insapoema. Metrici q metru cōpon. Metodia remedia. Metepsi infla
t mutatio aie. Metropol ciuitas capitat. Metita sexturi. Metaphysi ins
formatio. Mechanica picta un mechanice. Metadres cispo. Metasta ins
latio rer. Metallum qod fabricari pot. Metasmos medio etas. Methodus
medie. Mecellus mecennari. Micto mingu. Micat fulget. Microsm uuor
mundi. Micone papauer. Micropsice pusillanimis paru ai. Migma palea mi
nuta cu frumen. Migrat inst obrt. cuisineat. Migra comyeu. Mihi de mi
forus. Michme in ipsi. Miles ext dnat ordinari long' ait. Milisso ...
Mioparon nauis furu t latnu. Mimi imitator gestu. histrio derisor. Minal
lones munstre. Minigraf histrionu scptor. t gannitio sch. Minae munae.
Minat q minitat sepe minat. Minitati paulati. Minu i liber rubri pig
menti. Minusculu parumlu. Minat pellit. Minist officiat t famulus. Mini
diagma scpula. Minute mim fac. Minifecencia publicu op. Miola ...
Minucal frustu. Minuc paruus. Mr mirabil mirifice magnific. Mirae stup....
Mirma formica. Mirmicolon formicar leone. Mirmidones gia. Missitat
mitte freqnt. Missa dicta amittendo q hora misse cathecumini foras mittebant.
Misellus diminuti a misero. Miserand horribil nefand. Missio q milicia ...
t exhibet. Misei q milicia ht. Mysterium cripi. Mystiarchos princeps mysteri.
Misuratio misa. Missura ampla scutella. Miseret indulget. Mitstle ...
Mitis suauis lenis. Molli placat mitigat. Mites apis formica. Mitum ...
Mithas fabulas. Mitholigiat lib. fabular. Mixtu sfusu. Mihi missio.
Mobil uelox. Mod forma. ratio fixa sgruus situs mis t qltas. Modeste
par rog. Modulus est modulatc dulce cu. Modern nouu. Modi secari ...
Modiol' rauis. Modicu paululu parumlu. Modestia mansuetudo uerecundia
Menia edes publice. Moenit struit edificat. Mo... mura. Mo...
dece milium suma. Moeticia scytia tellus. Moles magnitudo difficultas labor...
Molit studet temptat. Molim studiu. Molitio artificiu. Monilia ornamta.
Molossus canis trustic magn. Molaris lapis mole t dentes exim. Molendinari
t molinari custos moline t dim. Molit ... Molitā tēra mole. Molest nigrat.
Molire parare edificare exagitare. Mollis tenuis q ec flagicios. Molle molli
ficat mulcet mitigat. Moment ictu oculi t tempis. Memento ... Me
nonnunc. Monas unitas ... dies. Monumtu qi monens mem sepulchrum.
Monumtu op amoris t ... memoria. Monomachia unx pugna ...
Monogamia uidua semel nupta. Monastium templu. Monoton rigid. Mo
nastica classis. singlaris sggatio. Monarchos pnceps sol. Monarchia princi
pat ipa dignitas. Monopoliu pigmentariu. Monstru phantasma. Mona...
uni usus. Monumeron usus i uet uni pedis. Monodia carmen uni. Monas... sin
gulare. Monopeota noia uni eis. Monostiha uni stille. Mone ... ...
Monocentaurus ho cap bouis hns. Monocer... ... Monstru ...
deformitas mbroz extra natam nat. Monet ... fac ... Mo...
Mordax funest crudel. Morb' pestis. Morbid morbidos q morbos ht. Mo
riero obedio. Morphos forma. Moraria ex cuiq; libe. Moron pulle ...
Morte occasus. i. punite. Morma diuina potio. Mos us. Morari obtemp... Mo
ral usual. Moralitas us human. Morticiduu amorte occido. Morti...
t morus cant. Motat moue exagitat in motibi t. Mothos ... Mo
... Mox stati. Moysa ... Mo... nas q ... ...
t ... Mundus mund t ... Mu... Mu...
Mugit bouat ... ululat. Mugil piscis q alios deuitat. Mu... ligat.
Mulcat calcat uexat a bono. sequ ligat. Mulgit mulxit. Mul... Mul...
... ignis q mulcs. i. lenit igne. Mulsu medo. i. aq mellita. Mul... poma
Multisul copios. Multifarius q multu fac. Multoaluas i q ... formas. Mu
lionica picasa uestis. Mulim molim ... Mulle ... Mulgat ... Mu
ceps princeps ciuitatis ... ipsi dignitatis. Municipiu ciuitas ... Mu
nifex q mun fert t dat. Munificencia largitas. Munila armilla. Muni... ossi...
sepa edificia. Mungo mundo. Muni firmat ... Muniti... q ... ...
t machine belli. Munimi munimini munitio. Municoria ... Mu...
i tunica i texeni. Murex lapis t murena ... colori ... sanguine ...
Muria aq cu sale mixta. Muro ... Mu... ... Mur...
... Mu... muros ... Murena ... Mu
rifex muru fac. Muru ... Mu... ... Muri...
Muros moros. Mu... ... habitatio. Musicat ... dulcat. Mu...
... Musa dea ... Musica ars ... modulandi ...
Mu... Musari ... dubitare. Musculus ... marina ... ...
Muti ... Mu... ... Mu... Mu
... t ... Mu... Mutat ... Mutuo ... Mu
... Murro ... ... Mirmidon
... Mu... Manipl' ... manipls ... ...
... Ma... Mango q ... ...
Mioparon gen nauigii ex duob; dissimilib; formatu na & medio & paruip...
Massa grauitas t pand. Medtullu medietas tr. Mimimmult. Mulio ...

N obilis n uilis cui & ... Nubilis ad nubendu habit. Nemo ab hoie
nūcupatur e. i. ne ho q e p nullo. Nullus au q ne ullus. Nichil compositu e ...
& hilo. N... au narra ... significat medulla ... ...
& sic dici ... ... N...
alii preciosu alii nuga estimantes ut ... H... adolescens neq n malus
i. fugax pueros. Alii sfundit qi utriq; unu idem significet. Neq ... nec
... ... Nec ... nec ... ille qi ...
necutq; Nefanus n digni fare q pmo cibi gene ... hominu ...
Nefand. i. nec nominand quide. Nunci e & q nunciat & q nunciat ...
angelia. S; nunci ipe hō gene masclino, ... q nunciat ... ...
& h nuncia. Nazare. i. scs dī. Nazarei dicebant q ... ...
& nec ... abstinent se a uino ... ...
... Nugas au hebreu e ... ... sophonias
Nugas q a lege recessere ... lingua hebraica ... ...
Nugigerulus appellat ab eo q sit garrulus ... nunci neglegens. Ne
pos dict a gene ... ...
[illegible]

221.

naugii t passagii. Nebulo tenebros abscurus. Nebris corium ceruina. Nectare
odoriferis aniteris t sapore t liqre. Necessarium uictui oportabile. Nefari cum
nosius nec dicenda nefast. Nenie carmina ludibrium mulier. Neophite nup bap
tizati cnuersus nouellus. Nequaquam frustra uanum sica. Necne neq; neu n. Nect
filatum. Neo fila torqo. Nemo nauiculo. Nemus silua nemorosus frondosus siluosus.
Neq prdig. Neuum macula q i hoie nascit. Necos mors pena. Necessitudo
amicitia amicat affinitate affectu. Nequeo n ualeo. Neomenia noua luna t inicium
mensis. Neptunn ds aqr. Necromantia p mortuos incantatio. Neruus filum uinculum.
Nectere stringere ligare t iunge. Nexus nodus. Nefarii scelerati nefasti. Nefas illicitum. Ne
cat occidit. Neen et. Nectarum cum uxor mechat soc & tans. Nebe lacratus(?)
Nepos filius fris aut filii & filie. Nephar pisicatio(?). Nefresis renum dolor. Neutricus
nouellus nouus. Nequam nugax malus rual. Nemon nemo. Nectant fluctuant. Nocem
nomine. Negotium opus uenale res gerenda labor in negotiatur mercator. Nemor uana
loqr. Nenias argumenta t delumenta falsa. Nempe certo. Nepus nepos scelerat pditor.
Nequaquam nullo modo. Nereus ds marin. Nescii imperite. Neue aut ne. Nemem nec iste nec
ille. Nedum n adhuc. Nesos insula. Nibar splendidus lucido nitet micat. Nisi n si.
Nictit gannit ut acute canis. Nictiteria uestis teres t monile. Nidor odor ustecar
nis t fedor putredinis. Niror candor nitor. Nicetia noctualia(?). Nisi contactu ui
tae. Nimba uga di t celestis. Nichilominus n minus. Nil nichil. Nimpha dea aquae.
Niconi fusu(?). Niueus albus. Nitens rubens inclinat. Nitet fulget. Nusquam n alibi.
Nimbi nubes tempestas pluuie cu uentis. Nitelle uitreis(?). Nuaca aqua de niue
facta. Nigellum nigro colore coloratum. Nimirum sine dubio uero. Nilus niloticus
egiptius. Nigrans anfractibus(?). Nini filii beli q condidit niniuen. Ninfaxinus mar
tibus extimae uestis p s. i. fimbria. Nitetum obscurum. Nitimini conamini. Nigredo
nigredo. Nenie carmina q ad funus cantant t inutiles infantes fouentium. Non
assumes nomen di frustra. i. n p iab. Nimius nugax garrulus. Nitidus leuis
acut. Niues alpes. Nur miser. Noxa culpa. Norma regula mensura. Numisma
pecunia i moneta. Nonas nat nato. Nouale noue culture. Nonnulli multi.
Notabil criminosus maculosus. Noxi noxia t nocens. Notat signat damnat. No
tari q notat. Nodius aust ueni t ho de adultio nat. Nouelletum uinetum ubi
fecuntes nouelle t oliue t flores. Noctacula luna t nox parua. Non sec n aliter.
Nrone m nro more. Nutres nro genius. Non admodum n ualde. Norc nouere.
Noma gre noui. Nomi honest. Nonne matres. Nonne am. Nouissim ultim.
Nonni nom di hebreu. Nodaus nuner a nodo. Noctiolum hba. Noci monis nocii
uus nocens. Nosocomium ing egri sanant. Nomi uocabulum opinium dignitas in no
minat. Nuncupat nomiat. Noscitos q plus uidet. Norax peccator criminosus. Nubila
iclamina umbrosa. Nubigo hba. Nubs nubes. Nuge iudacia. Nugigerulus nugas
gerens. Nummulari monetari trapezeta q nummos fac. in numisma. Nundino col
lectiones fora mercato. Nundinat mercat. Nutit annuit pmittit. Nutus
gest pmissio uoluntas. Nudius tercius dies tertius. Nucarius arbores nuces ferentes.
Nugax i uul. in nugacitas. Nutat uacillat trepidat. Numi ditas. Nurus uxor
filii. Nucleus granum nucis. Nupta sponsa. Nutrimi alimentum. Noute nup.
Nuge inepte quisquilie. Nugaris delirus. Numedia affrica regio. Numitus
laqus i italia. Nursia regio. Nude aperte. Nequid plicie uirae.

Orthodoxus recte glosus. Orator ab ore uocat. ap orando notat i. dicendo. Nam
orare dice e. Ob audiens ab aure eo q audiat imperante. Hospes q inferat
ostiis pede. hospes facit aptus & ostio patens. Vn & hospital ho dr. Osor
nomine ab odio dict sic amator ab amore. & e genis coitus. Odibil odio
habit. Obsit obsessus. i. undiq: insidiis uallat. Obscen impe libidinis.
a ueto obscoeno dict. Obtansus ebetior & obtusior: q excoi parte tunus.
Obuixe conte nisus & conabundus. Obnoxi q obligat e. nexib: culpe. Ob
lectator q cu lacte cu fraude ut terentii n me lactasses amante. Vn & ob
lectare dictu e. Obtrectatur maligne & q obstrangulando afficiendo q: nsi
nat inpia p gdi & augesce. Orbus q libos n habeat q oculis amissis. Opifex
q opus alid faciat. Opilio custos ouium q ouilio. Obedit obaudit. Oob [illegible]
cecus. Obdit obdue subponit claudit. Obatio cur. Obalta lancea demontaca.
Obba mulu biberis t misa massa. Obdormit sopore prem. Obit exequit
morit. Obest impedit nocet demolit. Obelus uirga t lancea nota corta. Obes
crassus. Oberat subaruit q circuntisus pecunia. Obex clauus repagulum obpo
sitio. Obulus scrupulus diuidi. Obsibulat cludit. Obiurgat obpugnat increpat.
Obdit obponit. Obile insigne ab omnib: dictu. Oblatrat contra loquit murmurat.
Oblectat delectat. Obliquus n rectus deuex transuers inflex. Obligat obuincit annectit.
Oblitat delet. Obleuit lauit. Oblimat planat limpidat. Obligia reus e.
Obluctat renitit resistit. Oblogt detrahit. Oblastrat circuspic. Obliuiscit n re
cordat. Obmutuit obticuit. Obnixe instans humil p seueranus p iuuitat reus. Ob
nox opposit. Obnectit colligat. Obnubilat obscurat delet. Obnuntiat reluctat. Ob
noxi subditi nocens. Obnubit operit coolutit obtegit. Oborte subortar e nat. Obluio
eluuio. Obolisc rupis alta t geii sagitte. Obh[illegible]ruit offendit. Obpans obtect ex
tens. Oppilat obdurat obstruit concludit. Obtat obstruit. Obpessulant pessulis
clausu. Opprimit afflig obruit. Obprobrium improperium cum spe. Obrizum aurum splendidum
sepe inuratum. Obstupuit efferat obriguit. Obrep oderit. Obreptio direptio furtiua
aggressio. Obripuit abstulit. Obrept dirripuit. Obrupe inuis deprss. Obstrepit
obturbant obloquunt consonant. Obstinax irrationabilit i. cum ratione dur. Obsti
natio neqcia. Obstinat indurat. Obsecundat seruit. Obsequit obaudit. Obsit in
cludit. Obsignat simulat signat sigillat. Obsolit delet. Obses t des homines
q sequestrant p pignore i pugna. Obsculatio uulneratio. Obsit obsessus obsepit. Ob
serat claudit. Obstinat obponit despar. Obstrip obliquus rect i equal. Obscur te
nebrosus. Obscenus orbis hospicia dantes. Obseruatio cautio. Obstentat indicat.
Obsillagis insus i cantator. Obsidat occupat. Obstipuit t stupuit mirat est.
Obsidio obsessio. Obstat contradic resistit. Obstruit obsedit. Obstex [illegible] par
tus. Obsonium collectio ciborum. Obsonat conuiuat. Obsorbit deuorat. Obsecrat
rogat. Obtinet occupat. Obsidiant insidiant. Obsponsum an suspensus extensu.
Obstruit constringit. Obstrusus reclusus obuiuecres. Obtentat obtinet pcat. Ob
truncat amputat necat. Obtend obtend ostend duc. Obtestat rogat obiurat.
Obtrus surd occult. Obtorte cruat. Obtrit punit. Obtunditur obcecat retundit.
Obtempat obaudit. Obtutus pig. Obtorpuit friguit. Obuiit ms. Obuallat
circdat undiq: munit. Obuincat obcuat amplectit. Obuiat contra uenit occurrit obit.
Obuoluit obtegit. Obumbrat obuelat obscurat. Obuitet uitet. Obuiuit [illegible] pascet.
Occasio oportunitas exquisitio culpe. Occa nouat terre culta. Occupat prum. Occu
lat occultat. Occubuit cadit morit. Occi caeci. Occip incipit. Occisat occidit. Oceanum
mare immensum. Occiduo uespe occidentali. Ocrea ocrearia. Occas sunt ueteris.
Ocisol irrex. Odas cantationes laudes rithmici carmina. Odos gre uia. Odon
tes gre dentes. Odoma adiportem tc. Odomis gen uestium. O[illegible] eporicon similitudo.
Odeforicon uitar mar. Odor flagor. Odorat flagr. [illegible] Odit odibil odiosus
q odio habet. Oeconom dom dispensator. Oerepia contemnat t sarorit. Oestrum
gen bous exagitans. Oephipolenta farina depisa. Offa i pulle particula ui
offula i mors t cuiuinq: globatis collectio. Offix impeditor. Offer inue
diuit restruit. Offendex nod. Offendit ripung i cum te culpat. Officiu obse
qui ministerium. Officit pdi officiunt pdens. Officina domus operatoria. Offocat stran
gulat i cumit obtundit. Offibulat circudat concludit. Offitiat lector minist.
Officiator apculari. Offluxit illuxit. Offensio culpe prouocatio. Offendiculum
impedimentum. Offugium refugium. Olastri banda. Olografum [illegible]
Olografum anat scriptum. Oloqua [illegible] Olla lebes. Ole [illegible] olido. fetid.
Olentum fetid loc. Olitra uerc[illegible] Oliuat limpidat. Olfact odor suauis.
Olfactoria odoramina t arbores prose. Olimpi mons i macedonia q ppt al
titudinem polo ponit. Olor cign. Olex oleast arbor olie cum lign oleum.

Olri acleri. Olimpias iiii annor. Olimpiae ludi ab olimpo n trahens
i. diuisum lucrandi. Oliuetum male oliua. Olli illi. Ollis ceci. Oleum uieni.
Oroca de & ho gen. Oli quiq: p pereo. quiq: p psenti t futuro. Olimiada i
uetera. Olasericum totum factum de serico uestimentum. Omasum gen pinguis carnis.
Omen signa. Omn [illegible] principio. Omn augurium indicium. Omnino omnimodo pres
pem. Omoesaris similitudo. Omelia gre popularis oratio t locutio t expo.
Omoeptoton similitudo casuum. Onusta plena. Omisarca omni eloquentia.
Omonimon tizania. Omonima nomina q sub una appellatione plures res signifi
cat. Omestru papa. Omnipe q ora pot i ds. Omotalentia simil finis. Onag
asinus indomitus. Onust plenus ornat. Onocentaur media spes hois asino per
mixta. Onix gen marmoris. Orragometra coturnix. Onesiforas lectum ferent
t lucifer. Omfica hba. Opac obscurus frondos. Oppacant coposit fedant.
Ope auxilium. Opes diuicias. Opulentia diues habundans. Opim copios
pinguis opimum. Oppido ualde omnino. Opiunt expectant inueniunt. Operam
laboris pretium ius necessarium. Opitulat adiuuat. Opitulatio opis latio i. ad
iutorium. Optimas princeps princeps. Opimari q inultem inetib: p c. Opendinen
uestis i. laena. Oppida castra t uilla breuis. Opientium oportorum opinium. Optat
desiderat. Opinat putat. Opinio fama incerta dubia t existimatio. Optio lib
eas uoluntas arbitrium. Opis facultas t dea diuiciar. Opos plen opes i. magni.
Optime desiderabilis clio. Oportun matius necessari conueniens. Opinax manifest
omnib:. Opplere supplere oblinisca adimare ad plenum. Opiu uenenum t durum. Opispe
promissio. Ouecar. Opiculum paruum op. Oppidani ciues t uicini. Opinatissim nominatus
sim omnib: not. Oppignorat plus pignorat. Obinos [illegible] cacos. Obtingit forte euenit.
Obtorc cruat. Opperit celerit. Oppificium ergastulum. Opimat fecundat crassescit.
Opiza color auri. Opici minutores. Opinium opinium. Oraculum diuinum colloquium
i. pphia t uoc. Orator grammatic. Oriza leuis cib: sorbiuncula legat considic rethor
dictator. Orc orcal inferni. Oriplator fabricator maior nauium. Orsta i. orbis
q uestimentum cingit. Orgia sacrificia mystica. Orcista meretrix. Orbita semita rotar.
Ordit loqi incip. orsus sum prim. Ore nat t hbarium. Orge occide. Organum
musicum instrumentum. Orei gre testiculi. Orbat filius carens. Orfan. Origenari i.
uernacula. Orplenit copleui. Ora uite. Orion syd incui ortu & occasu pestilentia
terrest. Orbis girus. Oromauisio somnium t spat. Ore frene. Oroscopi horas in
tendentes. Ordeolus arbor. Ordinari miles q utrug ordine militat. Ortho rectum.
Orthogfia recta scriptura. Orthogonium recti angulum. Orificium os t ostium cui libet rei.
Oreades nimphe montane. Oruoglossa hba. Oratlogi petit. Orunis nauo ore.
Orei uas aquar. Oromate exthaseos uis spat. Oric q loquax magni os hr. Ore
lega osculando legat. Orfanotrophium domus u pascunt pauperes. Ornoad ubum composit ab
h & anno [illegible] orni i. arbor unius anni. Orfaniere tacere. Oroscapas circulus signorum.
Oratoriu templu. Orban benign. Orrades ual. Orthonomia consuetudo. Orthodo
ma usus drionis. Orexis uomit. Orchestra uestis nobilium. Ostru pus meridiana ppa
ruera suprbor. Ostiarius ianua exit. Ostinat despat. Ostent derisio. Ostentu monstr.
Ostendit ostentat frequentat. Ostricum hba. Oscines auspicia. Ostrea testa. Oscit
oscitat os apit. Osma muscipula q extendit laqus. Ossula cela t exclamatio dic
tionis. Osiras odit. Oscen auis t augurium dans ore auspicium. Oscitatiu offugitur.
Oscedo dolor oris i. scabies. Os sis crus. Os ris. Ossu bucca. Ostum musca.
Ostrinas sciitas. Osanna saluum fac t gen ligni t salusica. Ochus semen mundi.
Ocium quies. Ociosus securus. Ouans gaudens. Ouis bidens. Ouum ouellum cor oui.
Ouatu ouis p fusum. Oxos gre acerbum t acetum. Oxia acuta. Oxea gre morb
acute. Oxigala acidum lac. Oximel confectio. Oxilapium hba. Opimdo be
nigne facio t cuilibet opi isto. Oposus odios. Oloserica uestis tota de auro
texta. Oblitatio obliuio. Oedippus monstrum q da humana facie quadrupes.

Prudens q porro uidens. Perspicax e n & intertor pulmde casus. Patiens dict a pa
tiendo. pat e n ferre e. petitur n & tolerat. Perfectum a uerbo adiet pot huiusmodi
ap grammaticos comparatio n admittit qa si dixeris ille pfectior e iste pfectior n erit.
Pulchera spe cuius dict q e pellis peca cuisit li n i gen. Nam pulchritudo hoc aut
in uultu e ut os humeri q: simit do. aut i capillis ut utraq: spe decora cesarie. aut [illegible]
ut decos ocul afflatat honores. aut i candore ut glemar addunt ebori dec. Aut
i lineamentis ut [illegible] multo plus figura & lineamenta hospiens delectabant. Aut i pertitate
ut cuius aut immodus & toto iure sup e. Pellax a peliciendo. Perspicax splendid
eo q p luceat. Perennis perhennis. Phennis ab eo q sit p perennis annis. Presul
uocat qa p e sollicitudine. Preposite appellat eo q sit subiectorum ac famulantum or
dinator t rector. Patrum a patribus dicti s. q hiu affectib: clienub: exhibeant
ut qui patres illos regant. Pedagog cu paruuli assignant. Grecum n e & e coposi
tum ab eo q pueros agat i. ducat & lasciuientem refrenet etate. Presens dict
q sit p sensib: i. coram ocul q sens s corpis. Prior q pmi sit ordine & pmi qsp
minens. Primi. Postremi. Potens reb: late patens. Vn & potestas q pateant
illi qq: uelit & nemo ut eludat nullus obsiste ualeat. Propini p ceis opib: co
piosis. Pecuniosus tullius q pmi eos dictos refert q plurima hiussent pecunia
i. pecora. Itaq & antiq eos appellabant. Paulatim aut p abusione n ad aliud
deuolutum e. Peruicax ppe dr q in proposito suo ad uictoria pseuerat. Antiqui n
uica dicebant quum nos uictoria credo q in dicat hba uica i. uictorial. Pernix
a pnitendo tractum e i conatib: p seuerando. Alii pnice uelocem intelligunt
pedib: Nam pnicitas pedum e ut pnicib: ignea plantas. sic celeritas pernicitas
e uelocitas: fuga subsida lapse. Piger q pedib: eger. e n tard ad incedendu.
Q d n pusium transit ad animum. Pernox uigilans nocte. Pseuerans perdurans.
Pertinax impudenter tenens q p tenens. Petulans n qde paudace & i pbo
ponit olim aut ab hi flagitiatores & ppe argentariorum coactorum puer q pecia
rer eredet & ipsi exigebant a petendo petulantes uocati. Peruicax ppe
ide q petax. Nam petax e pete. Vn & petitores nuptiar petdr. Prodig
sumptuosus ant c sumptur q oia porro agit & q pie. Profug ppe dict
q pcul a sedib: sr uagat q porro fugat. Pegrini longe a patria positi sunt
alienigena. Proiectus q longe & pcul iactat. sic & pdux q porro illu dux
& pinocati q porro illu uocatum. Ite prec q porro citet ac piaciat. Vn
piacaq: saxa i. porro iactata. Proscript cui bona palam & aptr desebant
bonisq: fisci congbinant. Persequus ordine significat sic & psequtiones ap
[illegible] consultos. Permet expedire armat. Vn & i procinctu i. cu belli ea arma
sumebant. Pemet eo q ante sepoat aliqd q pringit. Vn & de diuo dicitu est.
Penet e lueleo & lun pedes disciploi. Predo e q populando aliena inuadit
pruincia. Predo ab abligendo pdatus dict. & pdo q p dambit. Predator cui dep
da debet aliqd. Plagiarius a pocoplagio obliq q n cta ma gudiar s. pelliciti
da dolis. Pirate sc pdones maritimi ab incendio nauium consumti q s capiebat
dicti. Nam pirum ignis e. Pugillator q de manu i manum n in or aliqd subtrahit.
Peculator pecori sic pecanie publice defraudator. Pedium peod diriq [illegible] pdi
ut pditor ut uni olim pdnt. Pfidus qa fraudulon e & sine fide q pdens fide.
Peruersus qa ppe uertit i. male uiuat. Peruersus aut i ubo e n hr. Nam peiorari &
detero dicim. Preuaricator male fidei aduocat e q t accusando nocceta t defen
dendo psutura portat aut inuidit dubieq: ponat uicede n gra licet corrup. Cito.
Qd nta puarum i. ualde uarum. Pellax dolosus & fallax a pelle i. uulu. Foris n
fallat arrid et [illegible] in gre. Profani q porro a fano. Sc es [illegible]
int ee. Parricida ppe dr uclector parentis sqmis q da ueteres [illegible] parricida dixerit
q hoiem occidat qm parricidium & homicidium qnam intelligi possit ut in finibus
pars. Perfector n semp pmalo intelligit. Vn & psenior pfecte sent. Pu
blicani est q uectigalia publica t qui p public negocia seli luc sectatur &
cognominat. Pecator a pelle i. meretrice uocat q pellicator. Qd aut ap antiq
quos tamen flagitiosum significabat. pres infir [illegible] uocabulu appellatione
omnium [illegible] Ite peccator a peccoris cetum cognominat pro eo q in ubi nouela

odierunt odiunt. Prostibulum meretrices a prostando: meretrix t fornicatio. P
lex. ap gentes que dr alacinis concubina. Questa au a fallacia i. astutia subdolositate
t iudacio. Pacarinus qui p longum cinis. Paiud e qui uexat trepidatio uiris. it
cordis pulsatione & motu. Na pauere feruere e. un & pauimentum. Petre au &
rupes a contracta saxorum noiantur. Pusillanimus a pusillo aio. Peculi dict ab appe
tendo. Vn & meretrices peculias uocam. Pasiun pducere. Pellicatur uir sexus solli
citudini dedite. Pabulum cibus uite. Pacificus pace faciens t pacat. Pabulator q
pascit. Paccum t pactio conuentio condicio. Pacifcor pace habeo. Pactum rata.
placito composite pacis. Pacom in fine deceau. Pag collegio curia parua uilla.
Paganus incredulus a pago i. uilla. Paganismus mos paganorum t ritus. Pagula freua.
Pagaso hō iocularis. Palma arbor uictoria corona. Palpans attrectans blandiens.
Palpitans agitans commouens. Palacium aula. Palans infecit. Palestrite consores.
Palandias corieas. Palacha massa de recentibus uuis. Palchem muri t fastigium.
Palmitem t patena lucratur. Palans uagans errans. Palin gr iterum. rata generatio.
Palladium simulachrum minerue. Palestricis iocularibus. Palestra athleticam luctatorum congres
sio luctam nudorum. Palmes uirgula t uitis … Palmetum u palme crescunt.
Palumbes columba siluestris. Palla pallium. Palagni dolor i postremo pedis. Palpro
genus musce. Paliurus herba spinosa. Palisma … loc lucte. Paluster loc olentis a palude.
Palendriton … Palpo stultus t … Palinurus nauis gubernator. Palam aperte.
Palatum gutturis. Pale scapule. Pallidus liuidus a palleo. Palus stagnum. Palerum gr limbus.
Paludamentum ornamentum militare. Palemon precepis contractio. Palus fustis. Pambus lana
debilis t sol. Pampeneum lapis. Pampinus folium uuis. Pangicus laudabilis t erudite.
Pantheum templum. panos omnium deorum. Pansus solutus extensus apertus. Pandio uocat t oe.
Panthocraton omps. Pandes t cibus. Pangere carminis ordinator illis plantat. Pan
tomima omnium artium illusor. Pancea rapina. Pancredis ministris. Panthera rete
aucupale. Panifex pane faciens. Panice gr … t custodes pace. Panifagus q
mandit q … mandi pot. Pandere aperire. Pan sepulonia. Pantocratoria …
toria. Panuncta pannis opposita. Panagia castissima. Pansus pes dictore.
Pangracium i pugil. Panagyrim conuentum laudabile. Pantagias fluuius sicilie.
Parma scutum paruum. Parum particulare. Parui pendit despicit. Participat parte cap
Pari lapis. Parasceuen preparatio sabbati. Parce tenacit exigue t parcales dee.
Parrochia domi adiacens. Paret obedit obsequit. Partio adquisit. Par pari simul.
Paradoxon admirabile. Parasitus buccellarius adulator q apud alios semper cenat. Pera rapi
na. Paralomus cingulum. Parabola paradigma similitudo comparatio prouerbium. Parener
gie minora opera maioribus adiacentia parerga. Parumper modice tur. Paruata
cupidus. Paraclitus consolator aduocatus. Parsimonia abstinentia castimonia pietas.
Paralisis morbus membra dissoluens in paraliticus. Parentalia dies festi paganorum.
Parmo copula. Paranimphus q pronubus e nubentibus t custos nuptie. Parricida qui
parentes occidit. Paraprosi opinatur. Parrucan auis. Parison equatio sententi
tie. Paradisus ortus deliciarum. Parasistica bona interpretatio. Paredros gr
assistens. Paramoeon similitudo … Parentesis interpositio. Paremia prouer
bium. Paradiastole depositio. Parturire concupiscere parere desiderare. Paragoge
figura appositio in fine. Parentela genus. Parthenia uirgo. t parthenos. Pardamena
salsamenti genus. Parcilucra modica lucra. Paradoxi q se separat a doctrinam.
Parat disponit cogitat. Partitur distribuit diuidit. Parasonista cantor melo
die factor. Pasasium marrubium herba. Parapsis t dis uas ciborum t scephus. Parsu
solutum preensum. Paracenthema hostis … conuentus. Pararelli quoque zone
gdi. Papulator nutritor t custos caballorum. Papilli palpro tentorium. Papda
genus piscis. Papilio herba. Papirum herba q crescit in fluminibus t biblus t iuncus.
Papinio auis q n crescit. Papa admirabilis pater patrum. Pape uox admirantis. Papare
comedere. Papillat discoriat. Papias t eius pedagogus. Pastoforia domus custo
die … tenente cubante in templo. Papiretum u papirus crescit. Pacisceri pactum
t pacem fac. Pascha transitus t passio. Passus gradus. Passim quidam uage. Passiu
uage a passu t a paciendo. Pastinat plantat colit. Pascua uite. Pastor pecudis.
Passus prespectus in passio pena. Pacat pacifice finit. Patrocinium defensio t custodia.
Patrius sacedos t prepositus in pace fedium. Patulum amplum apertum patefactum. Patior
sustineo tolero. Patrafaula calix pictarum sceph. Patrici consiliari t consul. Patripacheo
de potentia dei. Pathos gr morbus t passio. Patizat fili pat similia fac t patissat.
Patesco lusco pateo apio. Pathalogia ratio passionis. Patronus dux defensor. Patro
nomicum u a patre tractum. Patena calicis opertorium. Pacigo morbus. Patripassiani he
retici dicentes passum patrem. Patribus pp patru. Paulatim sensim. Pauet timet pauesc.
Paulus paululus pauci paucissimus pauxillus pusillus. Pannaces pigmenti. Paucitas
breuitas. Pausat quiescit. Paulisper modicum. Paxillus palus t qlibet res curata i. tor
ta in fine. Paxmatium subcinericium panis. Pax de s. tranquillitas. Pean genus carminis. Peani
exclamationibus. Peculat q pecunia publica lucratur. Peculator q ea rapit t furatur. Pe
culium substantia rusticorum. Pecuari q boues custodit t armentari. Pecularii q greges ouium
custodit. Pectorax. Pecudes oues porci capre. Peculiaris singularis in con specialis.
Pecuosus q multa pecora habet. Peccator pelicator a pelice i. meretrice. Pectere pectit. Pecusi
pastor. Pedagogus u initiator iuuenculi. Pedissequus q pedes dne sequit. Pendulus pendens.
Pedor fetor pedum odor t funes pedicles quibus pedes tenduntur t odor ignis t autumni
squalor i. sordes in pedere. Pedetemptim paulatim. Peda carcer. Peduces uincula quibus
pedes ligantur t pedinat neruos. Pedes cis. Pedo ins. Pedester q pedes uadit. Podag
dolor pedum. Pedinit leniter soluit. Pedica laqueus q aues cap. Pedomitat arte pedonibus
tebat. Pesillit lauat. Pegma genus ludi. Pelex meretrix … succuba. Pellex psuasor
deceptor. Pollubrum pedes lauit. Pollubrum pedum lauacrum. Pella sella premit. Pelicat co
cubinatur. Pellaie piscis. Pelasgi greci. Pelta scutum amazonicum. Pelius uas. Pelecp mu
scipula. Pellico fallo. Pellacia fallacia. Pelagus mare pelota. Pegaso iocularor. Pegs
equus. Penates domestica. Penula cautera uestis spissa t lucina modum cuculle. Pen
dax suspensum e. Pendit uel in pensio. Penceseri gr quinquennium. Penu cellarium uel suba
hi / hi / hi pen. Pendulus pendens pn. Pene fere. Pensatio ebutu. Penis natura. Pen
tes pudenda i. obscena uirilia. Penuria egestas. Peniculum spongia. Penitus prorsus
intimus. Penetrat penitus intrat. Penates qui penetrant interior dom. Penetrabile q bu
intrant. Pentaconcharc princeps quinquagenarium. Pentemon certio. Penitet displicet.
Pentonemon sillaba remanens post duos pedes. Penula cauina naris ostium. Pendas
uncis. Penniger pennas gerens. Pensat cogitat. Pentafilon herba. Penes iuxta secus.
Penace ymago pulcherrima. Pensus uiolentus oppressus. Pentesilia martis filia.
Penultima penendum. Penfico ministro impleo. Peonia poema. Peonia herba.
Peplum stola capitalendum mulier. Pepigi promisit pactum fecit fedam. Pepulit
expulit. Pepere n innascit n puniui. Peramantica saccum pastoral. Peragat p lu
strat … Peract perfecit. Percelli percussit. Percensit perspicit considerat. Perscecudi
at. Perchodos … intelligens. Peratapsat multum decidit. Perincitat inquirit.
Percre ualde crescit. Peruenit peragit. Percrebuit diffamatum publicatum. Perspicit intellig
Perenne commone punitur. Perduellis hostis cum hoste pugnans. Perduca simulacrum.
Perdistantia p distinctiones. Perdit exsanguet amittit. Perdocilis satis docilis.
Perduellio rebellatio. Pergere longe. Perscrutationes de aditione. Perhibere p etas.
Perexiguus ualde paruus. Perempte occisus. Peregrinus peregrinum. Perhennis eternus. Perdit con
sumpsit. Perfungere plus inter profugere. Perfunctus consumpti … Perfunctorio
instantie ymaginarie perfecte secure. Perficit pellicant. Perficit pag precat. Per
fidios q nunquam intrat fide. Pernax implis conniax. Perfere die sustinet reparat
deportat. Perflat flatu complet. Perfruitur consequitur. Pergama arces troie. Pgemi
genibus perg. Pgamenu membranum. Pergit ambulat uiat. Pergrecari luxuriat.
Periodas sententias. Perhibere testificare pronunciare. Perigrinias signans pamp
tate. Perydo … rexit t punct finis clausule. Perifracronos asporros de seipi
enim dei. Perope uisione. Perme inuisio. Periabilis lectio. Perpsima … t so
pa media planta pedis. Perigenosias … quidam. Periodon gr rexit. Perihesion de
hac uita. Peripateticus deambulator. Peritigia sollertia t studiosa operatio. Perizoma

cincturum femoralis. Perinde deinde itaque. Peribolum deambulatorium. Peribol
circuitus dom. Perleclat … sustinet. Perila parua macula. Perpauci gen
philosophico. Persolides ligatura ossium. Perdocto. Promnifon … Pesso
logia manus sermo. Peruius p'sidus nefarii. Pisterion herba. [illegible] sagax
Pistronaca regumnia genus. Periculum discrimen. Pertinax conplexum. Perop
intro. Pire interim. Pisistis circulocutio. Planepane p … Plex …
Plustrat pagiat illuminat perit. Plabiter decrete. Plantus … Planfallax
Plabesfac plabitur. Pmiscet confundit iungit. Pmulseri placuit. Promtuo paulisp
Pmittit admitte concedit. Pmissit consessum licitum. Pnix uelox constans. Pnicias …
locitas celeritas. Pnicies p diuicio. Pniciosus exicialis malicious. Pmoge …
Pna bacho. Pnitidus ualde clarus. Pnosce cognosce. Posus odiosus molestus. Pmbui …
anita. Popul secret. Porari alloquatur prosequit. Ppes ppetuus eternus uelox. Ppendula …
am. arbitrii uoluntas. Ppendit intelligit. Ppera maliciosa fraudulenta …
Pplexo pligatus inuolue dubium. Ppnum coleum. Pplurima q plurima. Ppaucis …
Ppauci ualde pauci. Ppessus qui pot pati ferri. Ppetrat committit. Pputatur …
Ptime i primus uir prime conspectu n uictor. Pexe mansit inte. Pstrennus …
pclar limpid agit. Pspicax diligens pspiciens apte. Pseuerat psistit permanet. Ps …
cans intuens considerans. Psequit pcerte pagitat psoluit. Psolla p minor. Psonat …
aliqd patitur. Psens gr uit. Psonatia herba. Psepto definio. Psonas ps …
tat resonat clamat. Psuadet hortatur decip circuiuenit. Pstring leuit tangit. Pspicab
conspicab. Pehoes theoricas … hac uita contemplatiua. Ptulit sustinet. Ptine …
Ptinax irreuocabili malo sepi intente. Pitica uiga longa … Ptemp …
commones. Ptusus contrite … Ptesus tedios. Ptinax tunmax …
Puasus occupat. Puium planum … Puado ptransit. Pusus tropus obusus.
Puulgat reuelat. Puellit conuellit. Pure intrare. Pmediam media nocte. Pestig
pstigum. Pestiferum nigr putridum peste ferente. Pessus pdit pessum redactum …
Pessulus ostium t clauis seruientis. Pestinuntii q peste nunciat. Pestilentia …
Pessundat pdit frustrare inclinat. Pessundat precipitat precepis pestis … Pessima
confracta decepta. Pessuria pestis … q natus mulieris … Perlans lusus
ipur temari. Pectulum lamina aurea. Petago scabies genus morbi. Petrogna
cinto. Petrici peculus petit q amat petere. Petit medicare sitiat. Petiscarta …
dans focum. Petenola herba. Pecasus talar genus calciamenti. Petrita … Petorrita
gen uehiculi q regine uehunt. Pensis soliloquium. Pente gr sapiens. Pentedanum …
Pexe ornat. Phariseus diuus. Phelus pssus uia. Phanice rosea. Phalanx multitudo
ordinata t legio t exercitus. Pharmacia medicamentum. Phanise gemino. Phib
sol. Phebera luna. Phele heb anniculi. Phenico rubeo. Pheronfil solis.
Phenice regio. Phenissa dido. Phex laus. Philos amor. Philosophus
amator sapientie. Philolog amator rationis. Philog equus sol amans …
Philoten amatores donorum. Philtillus medice. Philantropia amor hominum.
Phicen … pcudis. Philacteria praeciola t descriptiones sup … carmina.
Philippeos solidos. Philoceptos amator … Philladas carmina
fabule. Phiala uas mso ad singla. Phisis natura. Phisica natura. Phion
consilium demoniac t spc inferni. Phitonissa … spm in uentre hns. Phies
frons. Phinici uocat int oriente & austr. Philargiria auaricia cupiditas
pecunie. Philosophatur sapient loquitur. Phorci diuus marin. Phobi gr
timor. Phoni gr uox uel fistule. Phoca maris uisio. Phosophium i quo
paupes reficiunt t infirmi. Phronime sapiente. Phur fors. phurum forum.
Piat mundat pgat placat. Piacularis hostia. Piat non frontis … pa
gani. Pitacium membrani t pecula cui rei. Picum tabernum q nauis …
a pice dicta. Piceea uite. Picinnata uestis texta picta. Pictens pictante.
Pietas bonitas. Pie benigne. Piger tardus segnis. Pigm fili t uadimonium.
Pignora seu eties. Pigmentum uncta t picta. Pilum genus teli t aliqd rotundum
t columna. Pilaris qui pila pugnat. Pilus capillus seta. Pila uas q …
pgat … molat. Pilax aial mures deuastans. Pilliones portitores …
Pillea mitra. Pilum pistor. Pilicrepi pilarissi. Pilleat pilleo operit t mitra.
Piluna gen piscis. Pimolea cera. Pinde pila tunde. Pinnaculum summus …
t cuiusque rei … pinnata. Pinso dix percussit tundit. Pinget designat depi
cta circumuniens. Pinax dignitas. Pina acutum t esuriens fames. Pinogr …
Pindar fidicen. Pincerna ppinator. Pinguis crass stilus. Pin sapini. Pmoslauer
Pinnirap mediator in duello. Pinax tabula t capsa organi i q calam figuntur.
Pipinu pipea i. mola q pip moliuntur. Pipul t pipiunculus aceique. Pinna …
tic lac marin. Pirus arbor. et fruct. Pirat sedimat. Pirgelapides alear.
Pirula t pinnula finis narium. Piromantia ars augurandi i pirm i igne. Piro
pos spes metalli. Pirites lapis … excutit ignis. Pistica fidel pissa gr pix
Pistrix belua marina t ppistica. Pisticu nardum balsamum pretiosum. Pistilla …
tella. Pisenna specilator pistor. Panific q … dapibus. Pistitat tollit …
Pistator q … t pistillus. Pisana natatoria t collectio aqr … pisces …
… i. uiuariu. Pituita dolor auium t tinnum t gutula parua expirio …
pressio sepe sputo. Pitro monstr i. simea. Phitu poetice. Phisis gr pui. Piss
so extero bibo consumo. Pitan gr … coperta in composita … ples …
Pixidis uas olei opnti t theca. Plaud sono manuum i. gaudet. Plauis languid
auribus t … Plautus auribus magnus. Plaustra carpentarium. Plastes …
postor figulus formator. Plagella plaga minor. Plasmat format creat. Plasma
plasma forma. Platonis ydeas spes. Plasto gr … falsis … Platos gr la
titudo. Plagiari fl … alienorum t peculium distractor. Plasma facta ars.
Placabile q pot placari. Plaga pars statum t clima uia. Planum apertum. Plan
uicere multorum contabulatu. Plasticon fingere. Planeta casula stella erratica. Plan
ina lata. Plagiarius lauti. Plasmate gen ponit pollicidae. Planct flet ululat.
Platapilon herba. Placat mitigat sedat tranquillat in placido. Planete …
Placenta pastillus. Planatorio sculpit. Plectit punit decollat. Plebs uulg. Plebis
ho sui dignitate. Plectrum q clauu lyre t … cythara tangunt. Plebicola …
cines dilig. Plebescit plebe alloquitur. Plena gr lat. Pleuresis dolor lateris. Pleni
q patitur. Pleumon pulmo. Plerique multi. Plerumque sepe t frequenter. Plemasmos …
iteratio uel sup … Pleumina repletio. Phosporus … Plinx … Ple
momon uirem. Pludes fouet. Plina pini arbor. Plinii fruct. Plaudere plaudit.
Plumula plumarius plumacium. Plusculum plusq opus … Plumiat …
Pluma moll pinna. Plumarium i. fulcr plumis … Plumarius …
pung circumurgit. Plumarius op plumantium. Plurat multiplex. Plurimi …
Pneuma spiritus. Plust naugiu. Podalirius … Pollus gr pauis.
Pocere ornat. Poderin uestem sacerdotale. Podices obscenum loc. Podas gr pedes.
Podium bacul q sustentat. Porta q lib fac. Poena carni. Podium gr …
Porta lex uocat t fem … Porsis gr natiua tota carminis. Poemat …
cartago. P … i. uetere. Polenta gen farine t fabe. Polim …
Polis ciuitas s. Polenta demonstratio significantia. Polis pl. Polimina …
multa una re significantia. Polincor sepeliens. Polandr … Polis orbis
Polū celū. Polocen usq ad celum. Polose alto sublimiter. Polonu herba. Polosesia
Polimita uariata. Pollens potens. Polices … p pollice. Polipus q … lim
Pollicetur promittit. Polo radio. Polire ornare limare. Polisemi multa significans.
Polarchia multorum potestas. Pollens habundans. Polip … Polip …
titudo casium uarietate distincta. Polidis chorda t finis anchore. Polipos …
… Popodion herba. Pollutus … Pollidio … mundi …
& … t pullulans erumpens excrescens. Poligon … cadauera …
… Pombo uari. Pompa nobilitas ornatus t … uoluptas. Populari …
Pompas … ymagines. Pomp sol. Pone iuxta … Pon …
Ponticum mare i. breue in ponti deportet. Pontifex flamma. Pontifex pontis …
suum sacedos. Pondos gr uid hermas. Pontias latas … Pomi …

Popa tabnari t pgini. Popellus minor ppls. Pope forsitan. Popularis uel gars. Populat depdat spoliat. Poples curuatura genuu. Popina coqna. Popus puer fili. Porfirio pellicani. Portend ostend pmittit futa. in portentu p digium t monstru aliqd horribile. Portio ps. Porcenat iniuc. Porcopisc porc mariu. Porcell struccio. Porrect extens ostract. Porrigo .i. tinea t porru secale. gen porri. Port statio nauiu. Porus foram un sudor exit in porisma. Porro certe longe. Portorogat insinuat. Porto baio. Portitor baiul. Porg porrige. Portic atri. Porcari porcorum pastor subulc. Posticu ostiu t minor porta. Postis limi erecti. Posti filii nepotes. Poscasten piscis. Postis sailo malleo portat. Postco ostrauio. Postmat i alia die differt. Postum ultimu ofactu testamenti. Postum p morte patris nati. Postliminiu restitutio uetoa p captiuitate. Postena art. Post edieras. Postru gra uehiculi. Pos gce pes. Postulatici q postulat. Posterior ulterior. Postella astris. Pcras hodie. Postremu ultimu sum. Posphor lux lucis. Pori .or. mde ur. Pocis bon. Potit fruit. Pota gce auricula. Poted ppinator. Potat potestas uer. Potionat potat bibit t potu dat. Poce sic. Potissimi optimi. Potiorari loc ubi potiones fiunt. Potionat ppinator. Pragmatica pncipal negociatio. Pracid rinal psens acuta uita. Prasinus lapis flauus color t glauc. Pragma causa t uno. Preantari q mulos t pl lent. Prasoru pmulsariu. Pbuit dedit pstitit. Prein ualde. Prebenda uict cenobiat. Precordia uiuta. Pconor q iudico nunciat. Pconiuoxe laus. Peeps uelox. Peipitat arguit ab alto dete. Pcariu pdium pstatu. Prec orone. Pedat pgdit pirat. Pcellit eminet. Peipuus maxim. Pduces ppolleus nobil. Peat rogat. Pceptio iussio. Pcelerat an ced. Pcerpit delimat. Pcincanat psallit. Pclytos aues alta petentes. Proca pmata. Pclar pdo raptor. Pda rapina. Pdoce an doce. Pdicat p dic pnunciat. Pdes fideiussores. Pdiurus uilla. ag fund possessio. Pdi ornat plat. Pducale strinticu infantu i scol. Pdestinat pordinat. Pdulco ualde dulco. Pest fior o. Pminet excellit pcellit. Pfect osul t ullie urban in pfecta. Pfero significat. Pfat p dic. Pficit pordinat. ppon. pnotat psignat. Pfocat stiugulat. Pgnans grauida. Plibat pgustat. pminet. plat ppost. Ploca exponit. Prect extens. Plum altare t calcatoriu. Pmisit prealit. Pmodicu ualde modicu. Pmit sedat cohibet. Pmerulit .i. ualde merulit .i. laudauit. Pmiu mun palma. Pnimis nimis nimis. Pnom cognom. Phendit subito capit. Pnat natando cophend. Poccupat puen subito inuad. Ppostat pordinat. p destinat pmonstrat. Ppere i osulto t festine. Ppes uolucris uelox. Ppuciu anterior pars t cutis ueret. Ppostum mutatu iniquu. Ppedui impediunt dicam. Ppollens sup c sens. Ppum inuus festum. Pip an rapi t auf. Prepe ablat. Prupt excels alt diuisus los. Progatiui tinfetiu an datu uel suffragiu. Progatiua gce pinissa t ppia dignitas. Pchesis appo. Progat p figit an impend. Pres fideiussor. Pses iudex pfect. Pstolat expectat obsuat. Psag pphie p diuin. Psagiu p diuinatio pphia. Pstans sublimis fortior. Psidiu refugiu t dam necessaria. Pserta ctro pripue. Pstat ocedit. Psul q p e epc. Psidex preg. Pstigiu dolus fallacia deceptio magna. Psto pses. Psidat pfecta. Psumpsit aus e in psumptios audax. Pscindit diuid. Pbrsaedos senior. Psagati sagacit inuestigant. Pstitor largitor. Psepe circudat. Pstigit pmittit. Pstrepo strepitu fao. Psulto uocifero. Psci puid. Pstinx breuit tetig. Ptexit pparat t gen uestimq. Pteud an pon. Ptor iudex q rege impellat palus. Ptoriu domus iudiciat. Ptenorms pt normam. Ptmitto neglige. Psoriu liba tinctoria. Pte relinqt ctr. Ptaxate rei pmisse t p dicte. Pterea insup et h. Ptexto uelatu occultatu. Pt sine. Pmela .i. purata gubnator. Ptoriola domuncula t nauis. Puaricat transgdit. Pueniat aiste poccupat puen. Pualid fortissim. Pualus modic. Pui dux socii mins. Puaricat diuaricat. Pstromata ornamta. Priuilegiu lex singlaris. Ppublica instiutio. Pfeca tennis ucul. Priuin sine patre. Priuat filius noue. Primores pmariu pncipes. Primordiu pncipiu. Primas pnceps in pmat pncipat. Priuat fraudat subtrahit alienat. Priap ds hortor. Pridie heri die port. Pride ia dudu t an. Primurgi caballari. Priuilegiari q utet puilegio. Prisco antiqs. Pmitie pncipia de fructib t aliis reb. Primitti sepati fri. Primitiuus pmogenit. Pmicola ada pmo colens. Primiceri pmas t pin. Pricous pnceps summ. Pinopin gen officii. Pmol prior pm pstin antior porat dignitas poris Pauus patr an. Pamita soror. Pauunculus fr au. Patauus frat pau. Pbat compat laudat. Pbabit ronabit apt. Pbrosus eps. Pbru risus mcu flagicu. Pblema ppostu parabola uaticmu. Pbs honests. Pcreat genat. Pcubit cadit pcadit adorat. Pcax impb ubios supb ingrat. Pcessus intic. Pcuratio pumcia. Pceros pncipes. Posul q loco osul ponit q subiudicib impat. Pdemi meru dicatois. Pcus q petit sponsa. Pcer long excels anitor in pcerias. Pcilis q nasat excitante patre. Pcitu abhominatio. Pclinis inclinat humil Pcinas edificio ornat. Pcurat medet puides. Pcare posce uxore pete. Pcapts pxim. Pcella fluct. Pualid alt pexcels. Pceu pdio. Pcoma longa comporro. Pcul longe. Pcrastinat differt i crastinu. Pcipientes urgentes. Proculsit mactat humiliat. Pdig larg dispgens dissipator rer. Pdi reuelant. Pdeunt pcedit obeunt. Pduellu pugna. Pdigiu signu monstr. Pduct log. Pdosia son. Pduc i longu duc. Pducens elucens. Pditor traditor. Peu occupati. Pcluuiu pelag. Pfundit pstnit. Pfat p dic. Pforib an fores. Pferto ete. Pfic pollet. Pfandu narrandu. Pfcisc pcedit egdit. Pfect usus. Pfluus fluens. Pfetor fator. Pfusus larg habundans. Pfuit oflig. Pfligat absoluit pfec occis tinsact. Pfunat polluit coinqnat. Pfan sacileg inquus. Pfligat expend extrat erogat multu excorqt. Pflux multum fluxit. Psolenta gen lentis. Pfectui porro fugiente. Pgnosticon pcognitu scientia. Pgdit psat pcedit. Pgna auicula simil hyrundini. Pgenies sublimis soboles. stirps postitas. Pgon inicipatione. Pgenitor pat an pauu. Pgestu suburbanu. Pgenitu pcreat. Pheres q loco hedis fungit. Phibet uetat. Pui deni p ea rone. Plix long. Plat pducit. Pluit humidat punx. Plibat immolat. Plabit cadit. Plimes strus humida Plepsis gco poccupatio t psumptio. Pnupsit dix prolato indicati. Pnipt cante expedit plat decoe. Pmulgat manifestat pnciat. Pnitet pfulget. Pmatea narratione. Pmeon ordini. Pmi lib. Pmethe a pudentia dict. Pmanuleati. Pmuscida qi anguilla un mari clefarcis dr. Pminet exaltat longe est. Pmatterai mat matere. Pmunctoriu u loc tan ince uinato et e oilso in t emuens saxu. Pmiscui ofusu comiictu. Pmiscue passi. Pmptuaria cellaria penecha. Pmiss pmpt expedit. Pmeret impetr. Pu peps meliorat. Pnciat edic declarat. Pnepos fili nepotis. Pnuba paranupha q nubentib pre t auxiliat t iuncti sponsu sponsa. Pnesu q naues ligant .i. funis. Pnoes gce pudentia t pncipal meus t pma osidatio. Pnefas grande scelus. Ppinqu uem pxim cognat. Ppici clems. Ppic indulge miserer. Ppiciatoriu loc u ds in templo int cherubi locut e moys. Ppensum extensu comodat. Ppon puocat i uocat inolat pnciat. Ppala ualde apte. Ppalare manifestare. Ppagare dilatare pfic. Ppensi diligenti lau apte. Ppago oris uitis plantatio. Ppeditio. Ppugnacioes conces. Ppugnacula loca septa t sunt pres mox. Ppositio i choxtio. Pportio gce analogia .i. essa mse. Ppe iuxta. Ppemodu pene ualde. Ppetro p perant. Ppostulata ppulsa. Ppatulu i pala deducui t peratu. Pposcit rogat. Ppedat imped cohibet. Ppedie cnicit. Ppanus dies. Ppensior q inclin p agere bn t male. Ppnat dat potu. Ppus uxoris appetit. Ppuli tabnariu. Ppellit expellit. Pppior ps nauis. Ppgo pruniu. Prugo humor prurigo cute. Prip rap erig. Prep [illegible]. Pge psigu. Preca q uigilat i pma nauis .i. malia. Prs penit. Psegt lupt indicat subiugat. Psepina dea infernat t luna diana. Psepi accusat dapnat. Pspecta pspic. Pstibulu lupanar. Pstituta metr maculata. Psaret ontor dicam

222.

Proemion narratione pfatione. Psator genitor. Psagu signu. Psapia stirps Pstatpor stat. Pfonesis clamatio. Psopun psona. Psopopeia psone fictio oformatio. Pthesis appo. Pstasia precess. Pspius leta felice. Pselito aduena pegrin. Pscariose affabilit iocunde. Pstris gradib alus sedib. Ptelat plongat differt. Ptende i longu extende. Ptuus supb impedit clat sederit. Ptegit defendit tuet. Peti mox stati. Ptat concta pthopm. Pthesio dispo ordinum. Ptexe ptege eripe. Pthocheri pncps. Pthogenis genitor pm. Pthesis odibit. Puid prudens caut. Puehit pmouet. Puerbium similitudo t ubi figa. Puict puen pcite. Pueit psect tumph. Puocat irritat impedi. Pueniit ingruit emergit. Pximetd an ambula. Pximi affinis cognat. Pxenta intemptor uenditor. Prun arbor .i. plum. Pruina aq ogelata t ros niuce mutatus. Prurit prurigo scabies humor. Prurit scalpit. Ppmptuaria cuilia t barra. Pungue hyrundo. Pdens prudens sapiens. Prupt parat exercitat. Pruscora maiora q opt. Priuata ppa. Pchisa aurena. Pseudo gce mdax. Psaltes psalmu laus canticu cythara. Psallit can. Psallia cantatrix t psalla. Psitacus auis i india uiridis coloris. Psili leui puru. Psiathos gce matta. Psicrouia gce frigidatio. Psillos gce medicos. Ptisones hordei quatuos spicas hnt. Ptoos inopie. Ptisana granu cortice induens. Ptussic q multu tussit deppe de galla et sale. Ptisis nausatio t osumptio. Pub iuuens t q generare pot. Puba puella. Pube uirilia t barba. Pubetenu usq ad pubes. Pubtas adolescentia t nubil etas. Pubet cresc etate floret. Pubat pubesc pullulat. Publicu uectigal regale. Publicat manifestat. Publican chelonari q publica uectigalia exig. Publes suffrago genu t cubit. Pubes media ps deorsum. Pudor uerecundia. Pudens pudibund cast aliqu fecit. Podisc munstratio i latina. Pudenda uerenda. Puer iuuens int bis dicit qi pius. Pueri i pueri. Puerpa puella parens. Puerpiu part puelle. Pugn man ouolut. Pugillus medium man plena. Pugio gladi mic hasta. Pugillu pusillu. Pugil pncatiari sparari certator. Pugillator q cu baculo pugnat. Pugillu grafium stilu. Pugillares tabulares. Pugillare paruus lib t tabula q pugno concludi pot. Pulla nigra fusca puellula. Pulpa caro t ius .i. n crassa t pulma un pustula t uesice. Puluinar capitale ceruical. Pulpita sale grad in q lector stat. Pulenta simplicior panis. Pullulat gminat esc. Pullat ueste nigra indute. Pullans gens. Pullus fet animaliu t auiu. Pulsor coactor exclusor. Puluin plaustr absq rotis t lect de plumis. Puluitariu cibarium. Puluo contamulo. Puluerulent puluere plen. Pulullus puluin plumat lect. Pullinus prurieis. Pullimu plumella. Pulta pulc pulata. Punilio pusill. Punitium spatiu pumbo. Punic gce affrican. Pung fig fixe punct. Puncta stigmata signa plagaru. Punaria radix salutaris. Punit castigat. Punceus roseus. Puppis posterior ps nauis. Pupup auecula scit met. Pup puerulus. Pupillus orf. Purcul ommuce a pus. Pur inund sri fece. Purpa palliu sericu. Purpeus rose. Purpurasc rubesc. Purpuretu tiba. Purulent putid. Prurigmos uenenos. Pgat expiat. Pus uenenu t sub cute humor. Pusio pun nati. Pusca potio. Putet fetet. Pitannia pgamita Puteal loc an senatu t use. Putat estimat ampitat pendet. Pigias gce ciris. Piron ignis rog flama. Piramides antiquor sepulc. Pitheus apollo apocuphtreste .i. interrogare. Philon gce ianua. Pirgo calculus. Pirflegeton ignis infernal. Puicax otumax dur. Pessumdat circit dissipat. Perhennant pmanent. Ppendiculu plumbu cu funiculo alligat mu oifcantalis. Ppera pnaue inuste passim. Pnicies morb t pditio. Peculi pecularis i domini plagiari mancipior t pecudu alienor distractor. Lixios. Pcluens pcellens. Pciues nobiles glosi. Pcluis dr inclit et un anoie cleos q e gla. Pastinare colere plantare. Pirona un ex planetas. Pirne mons. Pfligauit erogauit. Pseuca collectio epicedinis. Pfligat pcit. Pansec obsequis t frumentar i. famulus. Pdeo longe eo. Plog mediu locutois t copostois t fini smo. Polenta hordei farina. Pana poeta t fabule. Panagiri lib in q laudes indacu gent

Questor a qrendo dict qi qsitor. qstuos qrimonios. Querulus qa qrela infert. Quiet q ipe s aio secus sto nemine tangens. Quadrat eqt limat planat lapidat. Quadripartit i iiii. diuid. Quadrans iiii. ps. Quasda aliqs. Quaqm alicubi qmq quauis. Quatit destruit oquat qm ut. Quantulu modicu. Quanuspta. Quaubina. Quasillu palam. Quatinio pnceps iiii. militu. Qua su qm. Quassat quat uexat. Quamoci udoci. Quaq aliq. Qiquido. Qualus cophin corbis. Quadrupes iiii. pedes hns. Quadriga cr iiii. rotat. Quadrantale amfora mensure. Quappt. Qm obre. ideo. Quapride ia dudu. Qua pma qm maxima. Qnoq aliqn. Quasi sic. Qua qrela q qstu. Quete i loc rob. Querqui u qrt crescunt. Questio inqsitio. difficil explanatio t ptentio. Questionares carnifices. Questoria q qstu corpis uin. Querul frequs i qrela. Querimonia qrela culpa. Quest oqstio. Quest rechomiles. Quest lucr. Questuos lucros pcios. Questor osiliarior t reru capitaliu iudex qui pecunia progat. Quiritat clamat. Quosta pstina. Quesitat qrit. Queo ualeo. Quet insup mag ac mag. Qmadmodu sic. Qinq qmlibet. Qmpia aliqm. Quiq ura. Quero. nis febris acuta que cu frigore uen. Quiom ete sine du. Quicq aliqd. Quiet placid mitis. Quiesc pausat. Qmeaido quies pax securitas. Qmpoti et sup. Qinos gce canis. Quidmet philosophalia cu cambi nea ducentes. Quinqnnal quinqnnis magistrat t v. annor. Quinqna etas. Qnqgenari iur l. annor t sup milites. Qintil mesis uili qnto a marcio. Quippe ete pferti. Quirites ciues romani. na .i. a romulo dicti. Quiris agco qrino. Quiris hasta romani et hastatu incedebant. Quiritat pplat pplm alloquit. Quispia aliqd. Quiri gce dns et i moshemon dns memor fuit n. Quispia quisq quisq t qlibet. Quisquilie pgamina uilia t surculi minuta. Quitualuit. Quisquilie sermuli. Quinqria festa qnq dieb celebrata. Quitania gce caducas t flores malor dulciu. Quorsu. q .i. ad qm locu. Qua circa quapp. Quo pit. Quonda aliqn oli. Quoquo aliquo. Quotqt qcumq. Quoq etia. Quorda aliquor. Quors q rone. Quotiens q sepe. Quorte q ppt. Qusq donec. Quoda m aliqua parte.

Religios aut cico a relegendo appellat q retractat et tamq relegit ea que ad cultu diuinu ptineant. Hi fe dicti ex relegendo religiosi. tamq ex eligendo eligentes ex diligendo diligentes. ex intelligendo intelligentes. Ratiocinator dict uir magn qa de omib reb qs e mutabiles ostat possit redde ronem. Retractor repetitor. Na retractare e repete q omiseras. Resipiscens cod mente q p insania recipiat. aut qa resip q sape desiergit. Castigat seipsu denitat et ofirmat animu sun adrecta uiuendu cauens ne rursu corruat. Repentin a repente. Repente au et adubium et n pot ee. Robust fortiualid a fortitudine roboree arboris appellat. Rapid uelox pedib e appellat. Raptor corruptor. ui et rapta cod corrupta e. Reus are deq obnoxi e et reu are e necupat. Reus maiestatis pmu dict. qa aduis re publica aliqd egisset. aut qcuq hostibi osensisset. Dict au re maiestatis. qa mai e lede patri q curtate una. Postea au et hi rei maiestatis dicti s. q adus maiestate pncipis egisse inueniunt t q leges i uiles reipublice decelant. t uiles abrogauant. Risosus a ricu canino dict. Semp n ad contradicendu parat e. et irrigio delectat et puocat otendente. Rustic dict q rus opet .i. tiam. Rabies seuitia furor in rabid. Rabbi rabboni t rabbites magist. Rabulus calumpniator litigator t causi. Rabula amic. Rabra glob t quecuq rotunditas. Racha manis nanus et e interiectio frustrat. Ratana quorui. Racemi botr uua. Radi in rota i sole t igne. i tela int fila. Radiol hasta i textro .i. licatoriu. Radiolu liba. Radicat i radice firmat t fundat. Radiat fulget. Radix origo stirps. Radicit a radicib i fundit. Radiantia splendor. Radit limat tondit. Raphanum gce radix. Ramn gen ligni spinosi. Ranaciu puluis q tadit et aliq spe. Ramalerum cul. Rama hebraice excelsu. Rancor inuidia odiu. amaritudo dol maliuolentia.

Rancet rancidu e. Rancid amar t bid muid. Rancibul car ui
pitudu. Randu putandu. Rapid rapax uelox. Rapax cit. Raptor
pdo inuasor. Rapit rapiat abstrahit. Rapti subito. Rapaus [illegible]
Rar paue tard paruus in raritas. Rarese parisfac. Rastr t rastell .i. sarculus.
Rasus plari .i. cons. Rasile q radi pot. Rat nauis o gies ligno. Rat
arbitrat apt firm cert. Rator arbitr index. Ratio locutio ordo distretio.
Ratiocinat q uen rone. Ratiocinat collige in incinatio urbanitas. Rationalo
ornamentu sacdotale t uestis ap ueteres. Rauc q apte n pot loq. t sonare in rau
cedo raucitas. Rauis fauces aspe. Raucio rauce sum. Rauerinos copositimum.
Reatum culpa. Rebant estimabant. Rebell repugnans. Rebuat resonat.
Reb causis. Rebellor riunceor. Recapitulat q dicta sua sumat rtat.
Recalesc iteru calesc. Recalcitrat repugnat. Receptator auctor concord t
medic. Recensec iudicat narrat eduat renouat reuocat. Recense aui
putare truncare. Recens rudis nou. Reces locutio. Recessus discessus
t loc inferior. Recertat rebellat. Recertator agonista. Recedimia ue
stis parasitica. Recipicat recipi reuoluit recusec confidat. Recipicator
q dat & q accipi. Recuperatu regressu. Recidat suscidit in se cadit metien.
Recitat recensec. Recidiuus recidiu renascens t excrauius integrata restitut.
Reclusit repulit emisit iter clausit. Reclamat obclamat. Reclines reclinato
riu mein. Reclubat religas. Recompensat remunerat reddit. Reconciliat placat
pacificat. Recolit recordat recognat rememorat. Recollige recutior. Recond
repon. apit abscond. Recognat sibi pares. Recreat refouet recuperat reformat.
Recte nil solid. Rector gubnator dispensator. Recte nil te re. Rectitas equitas
intas dignitas. Recula ordinatio. Recusat abnegat renuit. Recessat sepi cit.
Recubat recubit accubit iacet sedet. Recurrit reuertit. Recutia cute nimia.
Redarguit redarguit reuinic in redargue. Reda plaustr t gen uehiculi.
Reddit iteru dat. Redacte retract reduct. Redibere reddere restituere repensa
care. Redit regressu redimit erip. Redimit ornat coronat. Reddit. cui
lucr possessionis. Redintegrat renouat. Redi mna pco. Rediuius recuperat
resuscitat. Redimicula uitte qb coma ligat. Redolet fraglat odore dat
t suauis dolet. Redundat exubat in exundantia. Redux reducens reuerti
reflorebit. Reduct retrsu posite. Refellit refutat recusat dissoluit decip.
Refert recitat reportat pstat .i. meli e. Refect repleti uaginet. reparat rele
uat. Refertit repat confirmat. Referire retunde. Refragat respuat reuiniscit
reflorec. Refluit redundat in refluxio. Reflex reduct. Refocilat recreat
sustentat repat refouet. Refontat a fonte repellit. Refragor a sono refel
lo reductor infringo. Refricat reuoluit. Refrixe refrigati tempati. Refrenat
resting. Refring euellit. Refutat repbat. Refugiu solatium subsidium. Refuga
apostata infidel. Refus remouet reb. Regie postes maiores .i. ianue. Rego
gubno in regimoniu t regim. Regessit euomuit recognou. Regulus regillus
.i. rex minor t basilisc rex serpentiu na basileos grece rex. Regi regat regific. Regia
aula. Regdit reuertit reuocat. Regla canon ordo regim. Regnesc residesc. Rec
respuit occultat repend. Relabit reced retrac. Releg iteru leg. Relaxat resoluit.
Relat refert regest simo. Relegat sepat dampnat. Relig iteru ligat. Relu
resoluit. Reluctat repugnat. Reluceat ostend. Reliquus residuus t ali
in religio. Religio sanctitas deuotio. Relict repellit deic. Remetit retribuit
recollig. Remittit indulget. Remugit resonat. Rempha iubar radius
Remouet sepat. Remordet pung led. Remigat naue gubnat. Remex
t rem lignu quo gubnant naues in remull diminuit. Remediat sanat medet
in remediu. Remissius comod. Renal renunt carnicula .i. femore de renib.
Renitet redolet. Rent estimant. Renitens refulgens resistens. Rendesc
ges. Renascens recidiuus. Renuit recusat. Renouat restaurat imutat.
Reor estimo. Reos fautos. Repagulu frenu retinaculu. Repatio depatio.
Repatriat ad patria red. Repandulus apte. Repit serpit. Rependit retribuit.
Repedat remeat. Repedat pecuniat. Repat restaurat. Repetit reuolit itat.
Repente subito. Repudiat repellit in repudiu diuorciu. Repositio thesaur
t theca. Repon conseruat. Rephend arguit. Repetit demuniat. Reposit
posit condit. Replicat reconciliat. Replbat contempnit. Repignat pignare
cipit. Replicat reuoluit. Repluit exundat. Repeat sepi rep in repule. Re
puls aportat destruit in repulsio. Reges pausatio. Reperit indagat. Reris
estimas. Rer causas. Resapit iteru sap. Reconsidat ad se redit. Resipisc intellig
sape [illegible]. Resiscat diminuit. Rescinde scire noua. Ressa resoluta. Residui
relig. Respondat respond. Resides gesit. Resistit obstat. Resina bitum.
Restat sup e. Restis funis. Respis. Respirat migat. Respuit renuit.
Reserat apit. Reses segnis ignauus. Resultat gaudet. Resert scit. Resign
designat t reddet. Resides nos uacuos sine affectu. Residet remanet placet.
Respectant respicient adiecrunt considant. Respiratio anxietas suspiriu. Resu
pin insus resupinati. Respondet responsu dat conuen. Respublica regalis
ditio. Retanda pgauda. Retemat retinet thr. Retexe pacefec. Rethor
rethorice splendido eloquis. Rethibet reddet. Rethoricor sinoentor. Rethor
rid sacis horrid. Retica gen uinis. Reticula clausicla retinacla. Retuncula
modicu rete t laque. Reticet tacet. Retorrit igne. Retrsu reti. Retractat ex
pon itat disputat. Retracta priata. Retus rectus. Retundit repremit pcipitat.
Reuulit dixe reportau. Reust iterum accens. Reuca esu reflecta redea. Reum
flegma t reuolutio gg grec. Reuaniq. Reuellit a loco remouet resoluit.
Reueret timet. Reuerentia timor honorificentia. Reuant sila recorquant.
Reuice iteru uic. Reuehit reportat. Reuiuiscens clarior fulgens. Reuelat
aptit ostend. Reuidare retit redire. Reuinxe religauit iteru coronau redimiu.
Reuic reuellit. Reuocat recupat restituit. Reuoluit retexit repetit. Recente
sion erudicionis. Rict oris aptio. Ricta gannata. Rienies. Ridiculu irrisio
despectio cu risu. Rigid dur seuer rect irreuocabit. Ricter a rigore. Rigat
humectat. Rigida crepido t fissa in riuula. Rimat scrutat indagat exquir.
Ringit nascitur indignat cruciat estuat. Rinoceros unicornis. Rinas naue
t rauas. Ripa lic. Riparioli auicula sunt hyrundini q i ripis nidificat. Rit
mos instructio. Rituri reece. Rithm num. Riuus fluui paruus .i. riuulus
diminut. Riuales duo una amantes. Riuat concubina pelex succuba. Rixa
contentio disceptatio. Roboant resonant. Robur uirt t arbor. Robust ualid
firm. Roborat confirmat. Rodit molit. Rog ignis incendiu sepulcr ampula.
Rogitat interogat rogitari pectori. Rogationes letanie. Romulidae romi
na. Roma gre mama t uirt. Romphea gladi. Romani sublimes roma
nes. Romuli quirini romani. Romulei gee romani. Romb n pisces. Ro
nosus rore madid roscid. Rorigna i onerat. Rore humore pinguedinem.
Rorat i fundi rore. Ros humor aeris. Rosce rosei coloris rorulent. Ro
setu u rose cresc. Rosatu amenu. Rostra anni ora t pecus t naui.
Rusetina noctiocorax. Rosoriu u aligd rodit. Rotat uoluit gnat e
auit. Rotund teres glomer. Roseru color nigricantari. Roti ucli cculs.
Rubigo malicia erugo. Rubita rana i arbore manes. Rubeu rubeu coc
cinei sanguineu. Rubisca n auis. Rub lignu spinosu. Rubea lapis rubicus.
Rubeat reg ting. Rubellu roseu. Rube flauus rose. Rubor color sanguine
t confusio t uerecundia. Rosta tincatio. Rubula calumpniator. Ructat egerit
exprimit euoluit. Rudera hebraice species t pars t noua. Rudis nou. Rudi
menta nouitas in doctrina initiu. Rudentes funes t quib uela tendunt. Rudes
mac e. Rud sterq i ruinis. Rudit sonu dat stiep. Rudicula cobustio auri.
Rudina tiba. Rues ruina cas. Ruf fuse nig bur rube. Rugit fremit ex
plorat. Ruga tractio pellis. Rugos asp. Rugo rubigo. Ruge agr. Ruminat
rumigit pecus comastricat scrutat. Rumor in murm. Rumex uepres in agris

Rumex gen arbusti spinosi. Rumor fama notitia opinio. [illegible]
Rumig ruminor rumoris. t portitor. Rumig et cum murmure narrat. Rupar
loq. Runcin equus. Runata plicata. Ruo decido. Rupis alias sax t praec
mons. Rupit fract. Rusag ua. Ruta arua. Rurigena de rure. Rurulus
ausas. Ruralo capanu. Rursu iteru de nouis denuo. Rusc lignu [illegible]
Russatu t roseu rubr. Rusce sordid. Rusulembo sagu [illegible]
Rutilat micat rubicat. Rutili lacu ruali. Rutab. nauib. Rubrica lapis [illegible]
manes stabilimt. Ralina un t anchora. Rasorii nouam [illegible]

Sapiens dicit a sapore qa sic gust apt e ad discretione saporis [illegible]
ad dinoscentia rer atq causar q unuq dinoscat atq sensu [illegible]
Cui contrari e insipiens q sic sine sapore nec alic discretionis t sens. [illegible]
archi sobrietati. Sos aucti cofunduine appellat [illegible]
guine hostie tangebant & ex h sca n acceptat q sanguinati. Sinceris [illegible]
ruptione. Cui contrari e insincer incrat corrupt. Suppini sun [illegible]
Un & supinas pres dicim. Suauis lenis quiet. Sublimis ab altitudine [illegible]
honoris. Na pprie sublime di q in alto e ut sublimis ferens ad sidera [illegible]
osus aspe t aspectu sic formos a forma. Sollers q sic sollicite [illegible]
Sollers u ap antiqs dicebat q erat oi bona arte instruct. Terenti [illegible]
sollertie dabo. Supstitiosos aiteci appellatos q totos dies [illegible]
ut s sui libi supstites ecent. Sollicit qa sollers & citatq inquiet. Sedulus [illegible]
miliare ubi certu. h o sn dolo. Alias assiduus. Sodales dur q ad synodu [illegible]
nire consuerint qi suadentes. [illegible]
& i uno uestigio manentes. Scelt uector corde sic q dat ac. [illegible]
stinio. fatuu ee n opinor .i. obtunsis quide sensibus tam nullis. Stult e [illegible]
stupore n mouet iniuria, sancta ut pferre nequit e, nec ulla ignominia [illegible]
uet ad dolore. Segnis .i. sin igne ingenio carens. Se autem sine significat [illegible]
dolo. Secus qi sine sensu .i. frigid p q nuiales accipim. Supind sepe stupens [illegible]
dicit qa sup uident q e. Q uero uult sup q di q e. supb e. Susurro de sono [illegible]
[illegible] appellat qa n in facie alic s .i. aure loqt de altero detrahendo. Seditiosus [illegible]
seditione aiu facit & discordias gignit [illegible]
[illegible] & sine pietate iustitia. Simulator dr a simulachro. [illegible]
ne ei q n e ipe. Suasor a suadendo q uult decipe. Scrupulos ai minutus & aspe
Scrupor u e harena durior. Sacrileg dr abeo q sacra leg .i. furatur. [illegible]
uocati q ad pprietandu [illegible] armat e. Sica u gladi e a secando [illegible]
simul atq puers [illegible] .i. pessimi & crudel ut. [illegible]
agit. Theatri u scena e. Scorta a gcis scorte uocabant q [illegible]
Sapie q sic ipius. Scelerosus q sic sceleribus plen, ut lapidos locus [illegible]
plus e u sceleros q scelerat. Sator seminator t pat a semine. [illegible]
secari qinpia solet alia gra a secando. [illegible] appellatus [illegible]
Satelles eo q adhereat alt sine alateris custodia. Suffect in loco alter [illegible]
posit qi subfact. Un & constitute subfecti dicim, cu palio substituit. [illegible]
qi se pedes & tacet e sermo a sequendo seruus pedissequs. Un & sella [illegible]
dr q sedim nos e .i. ppe nos. In & res sede .i. pspe. Sede ut a sequendo [illegible]
Sepulator pmissor. Sepulari u proice e [illegible]
qa sine pallore e. Sospes san. Sibal ab extenuatione dicit. [illegible]
dr q certantib medi intuente q ap grecos omesos dr ap ipm pigra [illegible]
solent. Q d uocabulu ab obsequendo factu e q ea q elect [illegible]
fide. Sessilis q n uidet stare .i. sede. Surd a sordib humoris aure [illegible]
& q uis multas casib accidat nomi tam eg ex pdicto uicio [illegible]
q sic excusat sine p antichasm q sit sine sum. [illegible]
patione t sine pulsu .i. motu. Sagio ab exigendo dicit. [illegible]
lib notat. Subulc porcor pastor sic bubulc a cu bou. Sabura lapis [illegible]
Sabiat osculat basiat. Sabaoth exercitui. Sapp appappa uini. Sabina
hba. Sabana uestis balnearia t lectual. Saba sinda [illegible]. Sabbat
dies requietionis. Sabath mens ianuari. Sabiaticu obscenitas. Sac scs sac
religiosus. Sabulu glarea harena. Sabec hirc uingessor. Sabari fils
araneae. Sacru aligd detestabile. Sacella loca sca t templa ydolor. [illegible]
dedicatu. Sacrificat imolat. Sacdos sac dans. Sacrificulus sacdos minor. Sa
cra fames execranda cupiditas. Sacrileg pfan. Sacculus locul. Sacrasu
culus thesaur. Sacena hba. Sacrus obscuritas [illegible]
Sacramentu mysteriu sacrificiu munimen. [illegible]
Saducei iustificat. Sades stelle. Safricia [illegible]. Sagax alacris ingen
ingeniosus psci futuror. Saginat cibat. Sagina adeps. Sagitta dn. Sagu
lum uestis lacina. Sagu duplex uestis de pilis camelor t caprar. Sagmatu
crumena t stramen. Sagmentari crumenari. Sagena rete piscatie. Salam
ancte. Salutatori q salutat alium. Salutatoriu dom salutationis. Salubs
sanus bon. Salebra loca [illegible]. Salebros loc asp cum lacunos. Salu
haliunde. Salina q mucu. Salt loc siluestris t sonea a saliendo. Saluiat
Salpixe tuba. Salixe pisces t arbor. Salicta u salices crescit. Salina [illegible]
Salaris pecunius debitor. Salamandra bestia igne n formidans. Salsugo
t salsisago tra sterit. Salui hba. Salume salsa q [illegible]. Saluiti
sat. salsamentu q sale e condita. Salinator q fac t uend sales. Salmon [illegible]
loc dni getonator pacific. Sallares uelocissimi. Salactari armig. Sal
saltat. Salio sale condio t salio. Salaria cibaria publica. [illegible]
Saltes cantatores t histo sabie. Samsucon hba. Sambuca cythara t
fistula q de sambuco fit. Sambucinus tricus t sambuca t sabatior. [illegible]
Samos insula i mari. Sandina ad usari. Sang considerare dic. [illegible]
confirmat decern. Sandapila loc q mortui deferunt. Sandix hba t fragu
gen. Sandalia calciamta epor. Sanies pus tabes. Sanguine crisma [illegible]
plen. Sanna irrisio t oris distortio. Sanc tampo. [illegible]
phat. Sanguisuga hyrudo. Sancimonia sanctitas. Sanguinat sanguinem. [illegible]
feretr. Sapit scit nou. Sapit. Sapa passu. Sarcina pond. [illegible]
coniungit. Sartago patella .i. uas frixoriu. Sarpulli hba. [illegible]
Sarc coniung sarcitor q uestia repat. Sarmta ramuq de uite abscidunt t
ardule lignor. Sarcofagu archa corpis. Sarisc hasta macedonu. [illegible]
gemat conglutinationes. Sarabalia gen calciamti [illegible]. [illegible]
custos libratus. Sarit tiam dispgit. Sard tib. Saria pises t [illegible]
Sarria grec cara. Sarcetacto resector [illegible]. Sarpere sapmit. [illegible]
et sarpa incido sarpeu. Sandarac color t spes i saro t capitu tegmina.
Sarracen seruit eo q de agar ancilla nati s. [illegible] studium postulat [illegible]
Satrape t satrape sapientes t pfecti hominu t precinte. Satellites [illegible]
latinu milites t regnit. Sati genera ages. Satanas [illegible]
Sat t satis e. Sat meli. Satis datio coplementu. Sator [illegible]
Satiat imple. Sathan aduersari insessor. Satira tellus [illegible]
cyra luxe inuisa rephensio mor. Satyrie descriptor. Satira lyx de plurib reb
simul loq. Satius plen. Satyra sarcta hba testiculari. [illegible]
sci inuestigacur. Sati inops inlinat. Sagittari sagittari. [illegible]
[illegible] Sauiator osculator basiator. [illegible]
Saxu petra rupis. Saxe ebur. Saxifraga hba. Saxea pila cu q [illegible]
Saxeta pisces. Scabrosus piscas. Scabrida asperitas corpis. Scabari armig. [illegible]
luc t nauis. Scalpr scalpellu scalpeni ferru q planant tabule. [illegible]
[illegible] t lignu plano. Scalpe sculpe. [illegible]
[illegible] a achil pugnante. Scammina gre acdio. [illegible]
Scand ascend t sursu leuat t tuba dimot. [illegible]
offundit. Scapha uas [illegible]. Scaph nauis. Scarrinat gallina [illegible]
[illegible] dispgit. Scariot memorale t demonstria [illegible]

aut a consuetudine dictum. uel illud eum corpus luce carentem. Defunctus uocatur quia compleuit uite officium. Nam dicimus functos officio. quia officia debita compleuerint. Vnde est et honoribus functus. Hinc ergo defunctus quod ab officio sit uite depositus. siue quod sit die functus. Sepultus autem dicitur eo quod iam sit pulsu et palpitatione .i. sine motu. Sepelire autem est condere corpus. Nam humare obruere dicimus. hoc est humum inicere.

De portentis.

Portenta esse uarro ait que contra naturam nata uidentur. sed non sunt contra naturam quia diuina uoluntate fiunt. cum uoluntas creatoris cuiusque conditae rei natura sit. Vnde et ipsi gentiles deum modo naturam. modo deum appellant. Portentum ergo fit non contra naturam. sed contra quam nota est natura. Portenta autem et ostenta. monstra atque prodigia ideo nuncupantur quod portendere atque ostendere. monstrare ac predicare aliqua futura uidentur. Nam portenta dicta perhibent a portendendo .i. preostendendo. ostenta autem quod ostendere quodque futurum uideantur. Prodigia quod porro dicant .i. futura predicant. Monstra uero a monitu dicta quod aliquid significando demonstrent. siue quod statim monstrent quid appareat. et hoc proprietatis est abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur. Quedam autem portentorum creationes in significationibus futuris constituta uidentur. Vult enim deus interdum uentura significare per aliqua nascentium noxia sicut et per somnos et per oracula quibus premoneat et significet quibusdam gentibus uel hominibus futuram cladem quod plurimis etiam experimentis probatum est. Xersi quippe uulpis ex equa creata solui regnum portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum quod superiores partes hominis sed mortuas habuerit. inferiores diuersarum bestiarum sed uiuentes significasse repentinam regis interfectionem. Supervixerant enim deteriora melioribus. Sed hec monstra que in significationibus dantur non diu uiuunt. sed continuo ut nata fuerint occidunt. Inter portentum autem et portentuosum differt. Nam portenta sunt que transfigurantur sicut fertur in umbria mulierem peperisse serpentem. Vnde lucanus matremque suus conterruit infans. Portentuosa uero leuem sumunt mutationem exempli causa ut cum sex digitis nati. Portenta ergo uel portentuosa existunt alia magnitudine totius corporis ultra communem hominum modum quantus fuit tition in nouem iugeribus iacens homero testante. alia paruitate totius corporis ut nani uel quos greci pigmeos uocant. eo quod sint statura cubitales. alia magnitudine partium uelut capite informi aut superfluis membrorum partibus. ut bicipites et trimanes uel cenodontas quibus gemino ordine prodeunt dentes. alia defectu partium in quibus alia pars plurima deficit ab alia. ut manus a manu. uel pes a pede. alia discissione ut sine manu aut capite genita quos greci sterenosios uocant. alia prenumia qui solum caput aut crus nascitur. Alia que in parte transfigurantur sicut qui leonis habent uultum. uel canis. uel taurinum caput aut corpus. ut ex pasiphe memorant genitum minotaurum quod greci etheromorfian uocant. alia que ex omni parte transfigurantur in alienae creationis portentum. ut ex muliere uitulum editum historia gentium. alia que sine transfiguratione locorum. ut oculos in pectore uel in fronte. aures super tempora. uel sicut aristoteles tradidit quidam in sinistra parte iecur. in dextra splen habuisse. alia sunt conatatione ut in alia manu digiti plures conati et coherentes repperiuntur. in alia manu minus siue in pedibus. alia sunt immaturam et intempestiua creatione sicut hii qui dentati nascuntur siue barbati uel cani. Alia complexu plurimarum differentiarum sicut illud quod prediximus in alexandro multiforme portentum. alia commixtione generis ut androgeni et ermafroditi uocantur. Ermafroditi autem nuncupati eo quod eis uterque sexus appareat. Erma quippe apud grecos masculus. afrodi femina nuncupatur. Hii dextram mamillam uirilem. sinistram muliebrem habentes uicissim coeundo et gignunt et pariunt. Sicut autem in singulis gentibus quedam monstra sunt hominum. ita in uniuerso genere humano quedam monstra sunt gentium. ut gigantes. cenocefali. ciclopes et cetera. Gigantes dictos iuxta sermonis greci ethimologiam qui eos gegenes existimant .i. terrigenas. eo quod eos fabulose parens terra inmensa mole et similes sibi genuerit. Ge enim terra appellatur. genos genus. licet et terre filios uulgus uocat quorum genus incertum est. Falso autem opinantur quidam imperiti de scripturis sanctis preuaricatores angelos cum filiabus hominum ante diluuium concubuisse. et ex inde natos gigantes .i. nimium grandes et fortes uiros de quibus terra completa est. Cenocefali appellantur eo quod canina capita habeant. quosque ipse latratus magis bestias quam homines confitetur. hii in india nascuntur. Cyclopes quoque eadem india gignit et dictos cyclopes eo quod unum habere oculum in fronte media perhibentur. Hii et agriofagite dicuntur propter quod solas ferarum carnes edunt. Blemmias in libia credunt truncos sine capite nasci. et os et oculos habere in pectore. alios sine ceruicibus gigni. oculos habentes in humeris. In ultimo autem oriente monstruose gentium facies scribuntur. alie sine naribus equali tota oris planicie informes habentes uultus. alie labro subteriori adeo prominenti ut in solis ardoribus totam ex eo faciem contegant dormientes. alie concretis oribus modico tantum foramine calamis auenarum pastum haurientes. nonnulle sine linguis esse dicuntur inuicem sermonis utentes nutu siue motu. Panathios apud scithiam esse ferunt tam diffusa magnitudine aurium. ut omne corpus ex eis contegant. Pan enim greco sermone omne aures dicuntur. Artabatite in ethiopia proni ut pecora ambulare dicuntur. Quadragesimum eum annum nullus supergreditur. Satiri homunciones sunt aduncis naribus cornua in frontibus et caprarum pedibus similes. quale in solitudine sanctus antonius uidit. qui et interrogatus a dei seruo respondisse fertur dicens mortalis ego sum unus ex accolis heremi. quos uario delusa errore gentilitas faunos incubos satirosque colit. Dicuntur quidam et siluestres homines quos nonnulli faunos ficarios uocant. Sciopodum gens fertur in ethiopia singulis cruribus et celeritate mirabili. quos inde sciopodas greci uocant. eo quod per estum in terra resupini iacentes pedum suorum magnitudine adumbrentur. Antipodes in lybia plantas uersas habent post crura. et octonos digitos in plantis. Ypopodes in scithia sunt humana forma et equinos pedes habentes. In india ferunt esse gentem que macrobii nuncupantur. xii. pedum staturam habentes. Est et gens ibi statura cubitalis. quos greci a cubito pigmeos uocant. de quibus supra diximus. Hii montana indie tenent. quibus est uicinus oceanus. Perhibent et in eadem india esse gentem feminarum que quinquennes concipiunt et octauum uite annum non excedunt. Dicuntur autem et alia hominum fabulosa portenta que non sunt sed ficta in causis rerum interpretantur. ut gerionem hyspanie regem triplici forma proditum. fuerunt enim tres fratres tante concordie. ut in tribus corporibus quasi una anima esset. Gorgones quoque meretrices crinitas serpentibus que aspicientes conuertebant in lapides habentes unum oculum quo inuicem utebantur. fuerunt autem tres sorores unius pulcritudinis quasi unius oculi que ita spectatores suos stupescere faciebant ut uertere eos putarentur in lapides. Sirenas tres dicunt fuisse ex parte uirgines. ex parte uolucres habentes alas et ungulas quarum una uoce. altera tibiis tertia lyra canebat. que illectos nauigantes sub cantu in naufragio trahebant. secundum ueritatem autem meretrices fuerunt que transeuntes quoniam deducebant ad egestatem. his fabule ficte sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse et ungulas. quia amor et uolat et uulnerat. que inde in fluctibus commorasse dicuntur quia fluctus uenerem creauerunt. Scillam quoque ferunt feminam capitibus succinctam caninis cum latratibus magnis propter fretum siculi maris in quo nauigantes uerticibus in se concurrentium undarum exterriti. latrare estimant undas. quas sorbentis estus uorago collidit. Fingunt et monstra quedam irrationabilium animantium. ut cerberum inferorum canem tria capita habentem. significantes per eum tres etates per quas mors hominem deuorat .i. infantiam. iuuentutem. et senectutem. Quem quidam ideo dictum cerberum putant. quasi creoboros .i. carnem uorans. Dicunt et ydram serpentem cum nouem capitibus que latine excetra dicitur. quod uno ceso tria capita excrescebant. Sed constat ydram locum fuisse euomentem aquas. uastantem ciuitatem uicinam. in quo uno meatu clauso multi erumpebant. quod hercules uidens loca ipsa exussit. et sic aque clausit meatus. Nam ydra ab aqua dicta est. Huius mentionem facit ambrosius in similitudinem heresium dicens. Heresis enim uelut quedam ydra fabularum uulneribus suis creuit. et dum sepe reciditur pullulat igni debita incendioque peritura. Fingunt et chimeram triformem bestiam. ore leo. postremis partibus draco. media caprea. Quam quidam phisiologi non animal sed cilicie montem esse aiunt. quibusdam locis leones et capreas nutrientem. quibusdam ardentem quibusdam serpentibus plenum. Hunc bellorofontes habitabilem fecit unde chimeram dicitur occidisse. Centauris autem species uocabulum indidit .i. hominem equo mixtum. quos quidam fuisse equites thessalorum dicunt. sed pro eo quod discurrentes in bello uelut unum corpus equorum et hominum uiderentur. Inde centauros fictos asseruerunt. Porro minotaurum nomen sumpsisse ex tauro et homine qualem bestiam dicunt in laborinto inclusa fuisse de quo ouidius. Semibouemque uirum semiuirumque bouem. Onocentaurum autem uocari eo quod media hominis species media asini esse dicatur. sicut et ypocentauri equorum hominumque in eis natura coniuncta fuisse putatur.

De transformatis.

Scribuntur autem et quedam monstruose hominum transformationes et commutationes in bestias. sicut de illa maga famosissima circe que socios quoque ulixis mutasse fertur in bestias et de arcadibus qui sorte ducti transnatabant quoddam stagnum. atque ibi conuertebantur in lupos. Nam et diomedis socios in uolucres fuisse conuersos non fabuloso mendacio sed hystorica affirmatione confirmant. sed et quidam asserunt strigas ex hominibus fieri. Nam [illegible] latrocinia figuras sceleratorum mutant et siue magicis cantibus siue herbarum ueneficio totis corporibus in feras transeunt. Sed et quedam per naturam pleraque mutatione recipiunt et corrupta in diuersas transformantur. Sicut de uitulorum carnibus putridis apes. sicut de equis scarabei. de mulis locuste. de cancris scorpiones. Ouidius. Concaua litorei si demas brachia cancri. Scorpio exibit caudaque minabitur unca.

INCIPIT LIBER XII DE DIVERSIS ANIMALIBUS

OMNIBUS ANIMANTIBUS Adam primum uocabula indidit. appellans unicuique nomen ex presenti institutione iuxta conditionem nature cui seruiret. Gentes autem unicuique animalium ex propria lingua dederunt uocabula. Non autem secundum latinam linguam atque grecam. aut quarumlibet gentium barbararum nomina illa imposuit adam. sed illa lingua que ante diluuium omnium una fuit. que hebrea nuncupatur. Latine autem animalia siue animantia dicta quod animentur uita. et moueantur spiritu. Quadrupedia uocata quia quattuor pedibus gradiantur. que dum sint similia pecoribus tamen sub cura humana non sunt ut cerui. damme. onagri. et cetera. sed neque bestie sunt ut leones. neque iumenta ut usus hominum iuuare possint. Pecus dicimus omne quod humana lingua et effigie caret. Proprie autem pecorum nomen his animalibus accomodari solet. que sunt aut ad uescendum apta ut oues et sues. aut in usu hominum commoda ut equi et boues. Differt autem inter pecora et pecudes. Nam ueteres communiter in significatione omnium animalium pecora dixerunt. Pecudes autem tantum illa animalia que eduntur quasi pecuedes. Generaliter autem omne animal pecus a pascendo uocatum. Iumenta autem nomen inde traxerunt quod nostrum laborem uel onus suo adiutorio subuectando uel arando iuuent. Nam bos carpenta trahit. et durissimas terre glebas uomere uertit. Equus et asinus portant onera. et hominum in gradiendo laborem temperant. unde et iumenta appellantur ab eo quod iuuent homines. Sunt enim magnarum uirium animalia. Item quoque armenta uel quod sint apta armis .i. bello. uel quod his in armis utimur. alii armenta tantum boues intelligunt ab arando quasi aramenta. uel quod sint cornibus armata. Discretio autem est inter armenta et greges. nam armenta equorum et boum sunt. greges uero camelorum. caprarum et ouium. Ouis molle pecus lanis corpore inerme animo placido. ab oblatione dictum. eo quod apud ueteres initio non tauri sed oues in sacrificio mactarentur. Ex his quedam bidentes uocant eas que inter octo dentes duos altiores habent. quas maxime gentiles in sacrificia offerebant. Veruex uel a uiribus dictus quod ceteris ouibus sit fortior uel quod sit uir .i. masculus. uel quod uermes in capite habeat quorum excitati pruritu inuicem se concutiunt. et pugnantes cum magno impetu feriunt. Aries uel apo tou areos .i. a marte uocatus. unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur siue quod hic primum a gentilibus primum aris est immolatus. Aries quod aris imponeretur. unde et illud aries mactatur ad aram. Agnus quamuis et greci uocent apo tou agnou quasi pium. Latini tamen ideo hoc nomen habere putant eo quod pre ceteris animantibus matrem agnoscat adeo ut et si in magno grege errauerit statim balatu recognoscat uocem parentis. Hedus ab edendo uocatus. Parui enim pinguissimi sunt. et saporis iocundi. unde et edere. unde et edulium uocatur. Hyrcus lasciuum animal et petulcum. et feruens semper ad coitum. cuius oculi ob libidinem in transuersum aspiciunt. unde et nomen traxit. Nam hyrci sunt oculorum anguli secundum suetonium. cuius natura adeo calidissima est. ut adamantem lapidem quem nec ignis nec ferrum domare ualet materia solus huius cruor dissoluat. Maiores hyrci cinifi dicuntur. a fluuio cinife in lybia ubi grandes nascuntur. Capros et capras a carpendis uirgultis quidam dixerunt. alii quod carpent aspera. nonnulli a crepitu crurum. unde eas capras uocitatas que sunt agrestes capre. quas greci pro eo quod acutissime uideant .i. oxiderkesteron dorcas appellauerunt. Morantur enim in excelsis montibus et quamuis de longinquo uident tamen omnes qui ueniunt. Idem autem et capree. idem et ibices quasi auices eo quod instar auium ardua et excelsa teneant. et in sublimi habitant ita ut de sublimitate uix humanis obtutibus pateant. Vnde et meridiana parte ibices aues uocantur que nili fluentis inhabitant. Hec ergo animalia ut diximus in petris altissimis commorantur. et si quando ferarum uel hominum aduersitatem persenserint de altissimis saxorum cacuminibus sese precipitantes in suis se cornibus illesa suscipiunt. Cerui dicti apo ton keraton .i. a cornibus. Cerata enim grece cornua dicuntur. Hii serpentium inimici cum se grauatos infirmitate persenserint spiritu narium eos extrahunt de cauernis. et superata pernicie ueneni eorum pabulo reparantur. Dictamnum herbam ipsi prodiderunt. nam eo pasti excutiunt sagittas acceptas. mirantur autem sibilum fistularum. erectis auribus acute audiunt submissis nichil. Si quando immensa flumina uel maria transnatant capita clunibus precedentium superponunt sibique inuicem succedentes nullum laborem ponderis sentiunt. Tragelafi a grecis notati quod cum eadem specie sint ut cerui uellosos tamen habent armos ut hyrci et menta prolixis hirsuta barbis qui non alibi sunt quam circa fasidem. Hinnuli filii sunt ceruorum ab innuendo dicti. quia ad nutum matris absconduntur. Damma nominata quod de manu effugiat timidum animal et inbelle de quo martialis. Dente timetur aper. defendunt cornua ceruum. Inbelles damme quid nisi preda sumus. Lepus leuipes quia uelociter currit unde et grece pro cursu lagos dicitur. Velox enim animal et satis timidum. Cuniculi genus agrestium animalium dicti quasi caniculi eo quod canum indagine capiantur uel excludantur a speluncis. Sus dictus quod pascua subigat .i. terram subacta escas requirat. Verris quod grandes habeat uires. Porcus quasi spurcus. ingurgitat enim se ceno. luto immergit. limo illinit. Oratius. Et amica luto sus. hinc et spurcitia uel spurci nuncupantur. Porcorum pilos setas uocamus. et setas a sue dictas [illegible] a quibus et sutores uocantur quod ex setis suant .i. conectant pelles. Aper a feritate uocatus ablata f littera et subrogata p. unde et apud grecos suagros ferus dicitur. Omne enim quod ferum est et inmite abusiue agreste uocamus. Iuuencus dicitur quod iuuare incipiat hominum usus in colenda terra. uel quod apud gentiles iuuencus semper ubique immolabatur numquam tamen [illegible]. Nam iuuencus et uacca sacrificabatur. Cuius genus non est sic et bos. Indicis uero tauris color fuluus est. uolucer pernicitas pilis in contrarium uersis. caput circumflectunt flexibilitate qua uolunt. tergi duritia omne telum respuunt immiti feritate. Bouem greci boen dicunt. hunc latini triorem uocant. eo quod terram terat quasi terionem. Naeuius trionem hunc moderatorem rustice. cuius latitudo a pellium a mento ad crura. Palearia dicuntur a pelle ipsa quasi pellearia quod est generositatis in boue signum. Boum ex[illegible] nam alter altum inquirit cum quo ducere collo aratra consueuit. et frequenter mugitu pietatis testatur affectum si forte defecerit. Vacca dicta quasi boacca. est enim ex qualitate mobilium nominum. sicut leo leena. draco dracena. uitulus et uitula. a uiriditate uocati sunt .i. etate uiridi. et sic uirgo. uitula parua est et nondum enixa. nam enixa iuuenca est aut uacca. Bubali uocati per diriuationem quod sint similes bubus adeo indomiti ut pre feritate iugum ceruicibus non recipiant. hos affrica procreat. Vri agrestes boues sunt in germania habentes cornua tantum protensa. ut regiis mensis insigni capacitate ex eis gerule fiant. Camelis causa nominis dedit siue quod quando onerantur ut breuiores et humiles fiant. accubant. quia greci camen breue et humile dicunt. siue quia curuus est dorso. Camur enim uerbo greco curuum significat. Hos licet et alie regiones mittant. sed arabia plurimos. Differunt autem sibi. nam arabici bina tubera in dorso habent. reliquarum regionum singula. Dromeda genus camelorum est minoris quidem stature sed uelociores unde et nomen habent. Nam dromos grece cursus et uelocitas appellatur. Centum enim et amplius miliaria uno die pergere solet. Quod animal sicut bos et ouis et camelus ruminat. Ruminatio autem dicta est a rumine eminente gutturis parte per quam demissus cibus a certis reuocatur animalibus. Asinus et asellus a sedendo dicti. quasi asedus sed hoc nomen quod magis equis conueniat ideo hoc animal sumpsit quia prius quam equos caperent homines. hunc presidere ceperunt. Animal quippe

tardi et nulla ratione renitens statim ut volunt. Est hoc sublimi. Onager interpretatur asinus ferus. onos quippe greci asinum vocant, agrion ferum. Hos africa habet magnos et indomitos et in deserto vagantes. Singuli autem feminarum gregibus presunt. Nascentes masculos zelant et testiculos eorum morsu detruncant. Quod caventes matres eos in secretis locis occultant. Asini archadici dicti eo quod ab archadia primum vecti sunt magni et alti. Minor autem asellus agro plus necessarius est, quia et laborem tolerat et negligentiam prope modum non recusat. Equi dicti eo quod quadrigis iungebantur, equabantur paresque forma et similes cursu copulabantur. Caballus autem a cavo dictus, propterea quod gradiens ungula impressa terram concavat, quod reliqua animalia non habent. Inde et sonipes, quod pedibus sonat. Vivacitas equorum est multa. Exultant enim in campis. odorantur bellum. excitantur sono tube ad prelium. voce accensi ad cursum provocantur. Dolent cum victi fuerint. exultant cum vicerint. Quidam hostes in bello sentiunt, adeo ut adversarios morsu petant. Aliqui etiam proprios dominos recognoscunt, oblita mansuetudine si mutentur. aliqui preter dominum dorso nullum recipiunt. Interfectis vel morientibus dominis multi lacrimas fundunt. Solum enim equum dicunt propter hominem lacrimare et doloris affectum sentire. Unde et in centauris equorum et hominum natura permixta est. Solent enim ex equorum mestitia vel alacritate eventum futurum dimicaturi colligere. Etas longeva equis persicis, hunnicis et epiroticis ac siculis in annis ultra L. Brevior autem in hyspanis ac numidis et gallicis. Frequens opinio est. In generosis equis ut aiunt veteres quattuor expectantur: forma, pulchritudo, meritum, colorque. Forma, ut sit validum corpus et solidum, roboris conveniens altitudo, latus longum, substricti maximi et rotundi clunes, pectus late patens, corpus omne musculorum densitate nodosum, pes siccus et cornu concavo solidatus. Pulchritudo, ut sit exiguum caput et siccum, pelle prope ossibus adherente, aures breves et argute, oculi magni, nares patule, et erecta cervix, cauda et coma densa, ungularum soliditatis fixa rotunditas. Meritum, ut sit animo audax, pedibus alacer, trementibus membris, quod est fortitudinis indicium, quique ex summa quiete facile concitetur vel excitata festinatione non difficile teneatur. Motus autem equi in auribus intelligitur, virtus in membris trementibus. Color hic precipue expectandus: badius, aureus, roseus, mirteus, cervinus, gilbus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger. Sequitur autem ordine varius, ex nigro badioque distinctus; reliquus varius color vel cinereus deterrimus. Badium autem antiqui vadium dicebant, quod inter cetera animalia fortius vadat. Ipse est et spadix colore palme, quem siculi spadicem vocant. Glaucus vero est velut pictos oculos habens et quodam splendore perfusos, quem glaucum veteres dicebant. Gilbus autem milvinus color est subalbidus. Guttatus albis nigris intervenientibus punctis. Candidus autem et albus invicem sunt differentes, nam albus cum quodam pallore est, candidus vero niveus et pura luce perfusus. Canus dictus quia ex candido colore et nigro est. Scutulatus vocatus propter orbes quos habet candidos inter purpureos. Varius quod habeat vias colorum imparium. Qui autem albos tantum pedes habent petulci appellantur; qui frontem albam, calidi. Cervinus est quem vulgo guaranem dicunt. aeranem idem vulgus vocat, quod in modum aerei sit coloris. Mirteus autem est pressus in purpura. Dosinus autem dictus quod sit color eius de asino, idem et cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, et proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt. Mauron niger est; nigrum enim greci mauron vocant. Mannus vero equus brevior est, quem vulgo brunicum vocant. Veredos antiqui dixerunt, quod veherent redas, id est ducerent, vel quod vias publicas currerent, per quas et redas ire solitum erat. Equorum tria sunt genera: unum generosum prelio et oneribus aptum; alterum vulgare atque gregarium, ad vehendum non ad equitandum aptum. Tertium ex permixtione diversi generis ortum, quod etiam dicitur bigenerum, quia ex diversis nascitur, ut mulus. Mulus autem a greco tractum vocabulum habet. Greci enim hoc vocabulum, vel quod iugo pistorum subactus tardis molendo ducat in giro molas. Iudei asserunt quod Ana nepos Esau equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur. Onagros quoque ad hoc admissos esse ad asinas, et ipsum istiusmodi repperisse concubitum, ut velocissimi ex his asini nascerentur. Industria quippe humana diversum animal in coitu coegit, sicque adulterina commixtione genus aliud repperit. sic et Iacob contra naturam colorum similitudines procuravit. Nam tales fetus oves illius concipiebant, quales umbras arietum desuper ascendentium in aquarum speculo contemplabantur. Denique et hoc ipsum in equarum gregibus fieri fertur, ut generosos obiciant ante equas visibus concipientium, quo eorum similes concipere et creare possint. Nam et columbarum dilectores depictas ponunt pulcherrimas columbas hisdem locis quibus ille versantur, quo rapiente visu similes generent. Inde est quod quidam gravidas mulieres iubent nullos intueri turpissimos animalium vultus, ut cenocefalos et simios, ne visibus occurrentes similes fetus pariant. Hanc enim feminarum esse naturam dicunt, ut quales perspexerint sive mente conceperint in extremo voluptatis estu dum concipiunt, talem et sobolem procreent. Etenim animal in usu venereo formas extrinsecus intrinsecus transmittit, eorumque satiata cibis rapit species eorum in propriam qualitatem. In animantibus bigenera dicuntur que ex diversis nascuntur, ut mulus ex equa et asino, burdo ex equo et asina, ibride ex apris et porcis, tytirus ex ove et hyrco, musmo ex capra et ariete. Est autem dux gregis. Et hec humana industria adinvenit.

De bestiis.

Bestiarum vocabulum proprie convenit leonibus, pardis, tigribus, lupis et vulpibus, canibus quoque et simiis, ac ceteris que vel ore vel unguibus seviunt, exceptis serpentibus. Bestie dicte a vi qua seviunt. Fere appellate eo quod naturali utantur libertate et desiderio suo ferantur. Sunt enim libere eorum voluntates et huc atque illuc vagantur, et quo animus duxerit eo feruntur. Leonis vocabulum ex greca origine inflexum est in latinum. Greci enim leon vocant, et est nomen nothum, quia ex parte corruptum. Leena vero totum grecum est, sic et dracena. Ut autem leena lea dicatur usurpatum est a poetis. Leo autem grece, latine rex interpretatur, eo quod princeps sit omnium bestiarum. Cuius genus triforme dicitur, e quibus breves et iuba crispa imbelles sunt, longi et coma simplici acres. Animos eorum frons et cauda indicat. Virtus eorum in pectore, firmitas in capite. Sepe a venatoribus circumventi terram intuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Rotarum timent strepitus, sed et ignes. Cum dormierint, vigilant oculi. Cum ambulant, cauda sua cooperiunt vestigia, ut eos venator non inveniat. Cum genuerint catulum, tribus diebus et tribus noctibus catulus dormire fertur; tunc deinde patris fremitu vel rugitu veluti tremefactus cubilis locus suscitare dicitur catulum dormientem. Circa hominem natura leonum est ut nisi lesi nequeant irasci. Patet enim eorum misericordia exemplis assiduis. Prostratis enim parcunt; captivos obvios patriam redire permittunt; hominem non nisi in magna fame interimunt. De quibus Lucretius: seviumque leonum. Tigris vocata propter volucrem fugam; ita enim nominant perse et medi sagittam. Est enim bestia variis distincta maculis, virtute et velocitate mirabilis. Ex cuius nomine flumen tigris appellatur, quod is rapidissimus sit omnium fluviorum. Has magis hyrcania gignit. Panther dictus sive quod omnium animalium sit amicus excepto dracone, sive quia et sui generis societate gaudet, et eadem similitudine quicquid accipit reddit. Pan enim grece omne dicitur. Bestia minutis orbiculis superpicta, ita ut oculatis ex fulvo circulis nigra vel alba distinguatur varietate. Hec semel omnino parturit, cuius cause ratio manifesta est. Nam cum in utero matris coaluere catuli, maturisque adnascendum viribus pollent, oderunt temporis moras. Itaque onerata fetibus vulvam tamquam obstantem partui unguibus lacerant; effundit illa partum seu potius dimittit dolore cogente. Ita postea cicatricosis sedibus genitale semen infusum non heret, acceptum sed irritum resilit. Nam Plinius dicit animalia cum acutis unguibus frequenter parere non posse; vitiantur enim intrinsecus se moventibus catulis. Pardus secundus post pantheram est, genus varium ac velocissimum et preceps ad sanguinem; saltu enim ad mortem ruit. Leopardus ex adulterio leene et pardi nascitur, et tertiam originem efficit. Sicut et Plinius in Naturali Hystoria dicit, leonem cum parda aut pardum cum leena concumbere, et ex utroque coitu degeneres partus creari, ut mulos et asinos. Rinoceron a grecis vocatus; latine interpretatur in nare cornu. Idem et monoceron, id est unicornis, eo quod unum cornu in media fronte habeat pedum quattuor, ita acutum et validum, ut quicquid impetierit aut ventilet aut perforet. Nam et cum elefantis sepe certamen habet, et in ventre vulneratum prosternit. Tante autem esse fortitudinis, ut nulla venantium virtute capiatur. Sed sicut asserunt qui naturas animalium scripserunt, virgo puella proponitur, que venienti sinum

aperit, in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit, sicque soporatus velut inermis capitur. Elefantem greci a magnitudine corporis vocatum putant, quod formam montis preferat; greci enim mons elefio dicitur. Apud Indos autem a voce barro vocatur; unde et vox eius barritus, et dentes ebur. Rostrum autem promuscida dicitur, quoniam illo pabulum ori admovet, et est angui similis, vallo munitus eburneo. Hos boves lucas dictos ab antiquis romanis. boves, quia nullum animal grandius videbant; lucas, quia in Lucania illos primus Pirrus in prelio obiecit romanis. Nam hoc genus animantis in rebus bellicis aptum est. In eis enim perse et Indi ligneis turribus collocatis tamquam de muro iaculis dimicant. Intellectu autem et memoria multa vigent. Gregatim incedunt. motu quo valent salutant. murem fugiunt. aversi coeunt. Quando autem parturiunt, in fluviis vel in aquis dimittunt fetus propter dracones, quia inimici sunt et ab eis implicati necantur. Biennio autem portant fetus, nec amplius quam semel gignunt, nec plures sed tantum unum. Vivunt autem annos trecentos. Apud solam Affricam et Indiam elefanti prius nascebantur; nunc sola eos India gignit. Grifes vocatur quod sit animal pennatum et quadrupes. Hoc genus ferarum in yperboreis nascitur montibus. Omni parte corporis leones sunt, alis et facie aquilis similes, equis vehementer infesti. Nam et homines visos discerpunt. Cameleon non habet unum colorem, sed diversa est varietate conspersus ut pardus. Dicitur autem ita huius cameleonis corpusculum ad colores quos videt facillima conversione variari, quod aliorum animalium non est ita ad conversionem facilis corpulentia. Camelopardus dictus quod dum sit ut pardus albis maculis superaspersus, collo equi similis; hic Ethyopia gignitur. Linx dictus quia in luporum genere numeratur, bestia maculis terga distincta ut pardus, sed similis lupo; unde et ille licos, iste lincis. Huius urinam convertere in duritiam pretiosi lapidis dicunt, qui ligurius appellatur; quod et ipsas linces sentire hoc documento probatur. Nam egestum liquorem harenis in quantum potuerint contegunt, invidia quadam nature, ne talis egestio transeat in usum humanum. Linces dicit Plinius secundum excrementum non admittere fetum. Castores a castrando dicti sunt. Nam testiculi eorum apti sunt medicaminibus, propter quos cum presenserint venatorem, ipsi se castrant et morsibus vires suas amputant. De quibus Cicero in Scauriana: redimunt se ea parte corporis propter quod maxime expetuntur. Iuvenalis: qui se eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno testiculi. Ipsi sunt et fibri, quos et ponticos canes vocant. Ursus fertur dictus quod ore suo formet fetus, quasi orsus. Nam aiunt eos informes generare partus et carnem quandam nasci, quam mater lambendo in membra componit. Unde est illud: Sic format lingua fetum cum protulit ursa. Sed hoc immaturitas partus facit. Denique tricesimo die generat; unde evenit ut precipitata fecunditas informes procreet. Ursorum caput invalidum, vis maxima in brachiis et lumbis; unde interdum erecti insistunt. Lupus greca derivatione in linguam nostram transfertur. Lupos enim illi licos dicunt. Licos autem grece a moribus appellatur, quod rabie rapacitatis queque invenerit trucidet. Alii lupos vocatos aiunt quasi leopos, quod quasi leonis ita sit illis virtus in pedibus; unde et quicquid pede presserit non vivit. Rapax autem bestia et cruoris appetens. De quo rustici aiunt vocem hominem perdere, si eum lupus prior viderit; unde et subito tacenti dicitur: lupus in fabula. Certe si se prius senserit, deponit feritatis audaciam. Lupi toto anno non amplius quam diebus XII coeunt. Famem diu portant, et post multa ieiunia multum devorant. Lupos Ethyopia mittit cervice iubatos et tanto varios ut nullum colorem illis dicant abesse. Canis nomen latinum grecam ethimologiam habere videtur; grece enim cenos dicitur. Licet eum quidam a canore latratus appellatum existiment, eo quod insonat; unde et canere. Nihil autem sagacius canibus; plus enim sensus ceteris animalibus habent. Namque soli sua nomina recognoscunt; suos dominos diligunt; dominorum tecta defendunt; pro dominis suis se morti obiciunt voluntarie; cum domino ad predam currunt; corpus domini sui et mortuum non relinquunt. Quorum postremo natura est extra homines esse non posse. In canibus duo sunt expectanda: aut fortitudo aut velocitas. Catuli abusive dicuntur quarumlibet bestiarum filii. Nam proprie catuli canum sunt per diminutionem dicti. Licisci autem dicuntur, ut ait Plinius, canes nati ex lupis et canibus, cum inter se forte miscuerint. Solent et Indi feminas canes noctu in silvis alligatas admittere ad tigres bestias, a quibus insiliri, et nasci ex eodem fetu canes adeo acerrimos et fortes, ut complexu leones prosternant. Vulpes dicta quasi volipes; est enim volubilis pedibus et numquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit, fraudulentum animal insidiisque decipiens. Nam dum non habuerit escam, fingit mortem, sicque descendentes quasi ad cadaver aves rapit et devorat. Simie grecum nomen est, id est pressis naribus; unde et simias dicimus, quod suppressis naribus sint et facie feda, rugis turpiter follicantibus, licet et capellarum sit pressum habere nasum. Alii simias latino sermone vocatas arbitrantur, eo quod multa in eis similitudo rationis humane sentiatur. Elementorum sagaces nova luna exultant, media et cava tristantur. Fetus quos amant ante se gestant, neglectus circa matrem heret. Harum genera quinque sunt, ex quibus cercopiteci caudas habent. Simia enim cum cauda est, quam quidam [illegible] vocant. Sphinges villose sunt comis, mammis prominentibus, dociles ad feritatis oblivionem. Cenocefali et ipsi similes simiis, sed facie ad modum canina et gesticulantes motibus inquieti. Callitrices toto pene aspectu a ceteris distant. Sunt enim in facie producta barba et lata cauda. Leontofonus bestia modica, et ex eo ita vocata quia capta exuritur, eiusque cinere aspersa carne et posita per compita semitarum, leones necant si quantulumcumque ex illa sumpserint. Histrix animal in Affrica ericio simile, vocatum a stridore spinarum quas tergo laxatas emittit et canes vulnerat insequentes. Enidros bestiola ex eo nuncupata quod in aquis versetur et maxime in Nilo; que si invenerit dormientem cocodrillum, volutat se in luto primum et intrat per os eius in ventrem, et carpens omnia intranea eius sic moritur. Hic neumon grece vocatur eo quod odore suo et salubria ciborum et venenosa prodat. De qua Dracontius ait: Prodit et ipse suillus ubi cuicumque venenum. Suillus autem a setis est nuncupatus. Hic etiam serpentes insequitur, qui cum adversus aspidem pugnat, caudam erigit, quam aspis maxime incipit observare quasi minantem; ad quam cumque vim suam transferret, deceptam corripit. Musio appellatus eo quod muribus infestus sit. Hunc vulgus cattum a captura vocant. Alii dicunt quod captat, id est videt. Nam tanto acute cernit, ut fulgore luminis noctis tenebras superet. Unde et a greco venit catus, id est ingeniosus, apo tou kaiesthai. Furo a furvo dictus, unde et fur. Tenebrosos enim et occultos cuniculos effodit et eicit predam quam invenerit. Melo vel quod sit rotundissima membro vel quod favos petat et assidue mella captet.

De minutis animalibus.

Mus pusillum animal, grecum illi nomen est; quicquid vero ex eo trahitur latinum fit. Alii dicunt mures quod ex humore terre nascantur; nam mus terra, unde et humus. Huius iecur in plenilunio crescere, sicut quedam maritima augentur, que rursus minuente luna deficiunt. Sorex latinum est, eo quod rodat et in modum serre precidat. Antiqui enim soricem saurecem dicebant, sicut et clodum claudum. Mustela dicta quasi mus longus; nam telum a longitudine dicitur. Hec ingenio subdola, in domibus ubi nutrit catulos suos transfert mutatque sedem; serpentes etiam et mures persequitur. Duo sunt autem genera mustelarum: alterum enim silvestre est distans magnitudine, quod greci ictidas vocant; alterum in domibus oberrans. Falso autem opinantur qui dicunt mustelam concipere ore, aure effundere partum. Mus araneus, cuius morsu aranea est. In Sardinia animal perexiguum aranei forma, quod solifuga dicitur, quod diem fugiat. In metallis argentariis plurima est, occulte repens, et imprudentia supersedentibus pestem fert. Talpa dicta quod sit dampnata cecitate perpetuis tenebris. Est enim absque oculis; terram semper fodit et humum egerit et radices subter frugibus comedit; quam greci aspalacem vocant. Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. Nam glis dicimus crescere; hieme enim tota dormiunt et immobiles quasi mortui iacent, tempore estivo reviviscunt. Ericius animal spinis coopertum, quod exinde dictum est eo quod subrigit se quando spinis suis clauditur, quibus undique protectus est contra insidias. Nam statim ut aliquid presenserit, primum se subrigit atque in globum conversus in se arma recolligit. Huius prudentia quedam est. Nam dum absciderit uvam de vite, supinus sese volutat super eam, et sic eam exhibet natis suis. Grillus nomen a sono vocis habet. Hic retro ambulat et terram terebrat, stridet noctibus. Venatur eum formica circumligata capillo in cavernam eius coniecta, efflato prius pulvere ne se abscondat; ita formice complexibus trahitur. Formica dicta ab eo quod ferat mica farris. Cuius sollertia multa. Providet enim in futurum et preparat estate quod hieme comedat. In messe autem colligit triticum, hordeum non tangit. Dum pluit ei super frumentum, totum eicit. Dicuntur in Ethyopia esse formice ad formam canis, que arenas aureas pedibus eruunt, quas custodiunt ne quis auferat, captantesque ad necem persequuntur. Formicaleon ob hoc vocatus, quia est vel formicarum leo vel certe formica pariter et leo. Est enim animal parvum formicis

Ascaris infestum quod se in pulvere abscondit et formicas frumenta gestantes interficit. Per inde autem leo et formica vocatur, quia aliis animalibus vel formicis est leo, formicis autem vel leo.

De serpentibus

Anguis vocabulum omnium serpentium genus est, quod plicari et torqueri potest. Et inde anguis, quod angulosus sit et numquam rectus. Anguis autem apud gentiles pro genio locorum erant habiti semper, unde et Persius: Pinge duos angues; pueri, sacer est locus. Colubrum ab eo dictum, quod colat umbras, vel quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. Nam lubricum dicitur quidquid labitur dum tenetur, ut piscis. Serpens autem nomen accepit quia occultis accessibus serpit, non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit. Illa autem quae quattuor pedibus nituntur, sicut lacerti et stelliones, non serpentes, sed reptilia nominantur. Serpentes autem reptilia sunt, quia ventre et pectore reptant. Quorum tot venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores habentur. Draco maior cunctorum serpentium sive omnium animantium super terram. Hunc Graeci dracontam vocant; unde et derivatum est in Latinum ut draco diceretur. Qui saepe ab speluncis abstractus fertur in aerem, concitaturque propter eum aer. Est autem cristatus, ore parvo et artis fistulis per quas trahat spiritum et linguam exerat. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet, et verbere potius quam ictu nocet. Innoxius autem est a venenis, sed ideo huic ad mortem faciendam venena non esse necessaria, quia si quem ligaverit occidit. A quo nec elefans tutus est sui corporis magnitudine. Nam circa semitas delitescens per quas elefantes soliti gradiuntur, crura eorum nodis illigat ac suffocatos perimit. Gignitur autem in Ethiopia et India in ipso incendio iugis aestus. Basiliscus Graece, Latine interpretatur regulus, eo quod rex serpentium sit, adeo ut eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat; nam et hominem vel si aspiciat interimit. Siquidem ad eius aspectum nulla avis volans transit illaesa, sed quamvis procul sit, eius ore combusta devoratur. A mustelis tamen vincitur, quas illic homines inferunt cavernis in quibus delitescit. Itaque eam visam fugit, quam illa persequitur et occidit. Nihil enim parens ille rerum sine remedio constituit. Est autem longitudine semipedalis, albis maculis lineatus. Reguli autem sicut scorpiones arentia quaeque sectantur, et postquam ad aquas venerint, ydropobas et lymphaticos faciunt. Sibilus idem est qui et regulus; sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat. Vipera dicta quod vi pariat. Nam et cum venter eius ad partum ingemuerit, catuli non expectantes maturam naturae solutionem corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. Unde Lucanus: Viperei[?] abrupto corpore nodi. Fertur autem quod masculus ore inserto viperae semen expuat; illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa caput maris ore recepto praecidat. Ita fit ut parens uterque pereat: masculus dum coit, dum parturit femina. Ex vipera autem fiunt pastilli, qui tyriaci vocantur a Graecis. Aspis vocata quod morsu venena inmittat et spargat. Harum diversa genera et species et dispares effectus ad nocendum. Fertur autem aspis cum coeperit pati incantatorem, qui eam carminibus propriis evocat ut eam de caverna producat, illa cum exire noluerit, unam aurem in terram premit, alteram cauda obturat et operit, atque ita voces illas magicas non audiens non exit ad incantatorem. Dipsa genus aspidis, quae Latine situla dicitur, quia quem momorderit siti perit. Ypnalis genus aspidis, dicta quod somno necat. Hanc sibi Cleopatra apposuit, et ita morte quasi somno soluta est. Emorrois aspis nuncupatur quod sanguinem sudet. Graece enim sanguis emath dicitur. Prester aspis semper ore patenti et vaporanti currit, cuius poeta sic meminit: Oraque distendens avidus spumantia prester. Hic quem percusserit distenditur enormique corpulentia necatur; extuberatum enim putredo sequitur. Spectaficus aspis, quae dum momorderit hominem, statim eum consumit, ita ut liquefiat totus in ore serpentis. Cerastes serpens dictus eo quod in capite cornua habeat similia arietum. Cerastas enim Graeci cornua vocant. Sunt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus tegit arenis, nec ullum indicium sui praebet, nisi ex ea parte qua invitatas aves vel animalia capit. Est autem flexuosus plus quam alii serpentes, ita ut spinam non habere videatur. Scitalis serpens vocata eo quod tanta praefulget tergi varietate ut notarum gratia aspicientes retardet, et quia reptando pigrior est, quos assequi non valet miraculo suo stupentes capit. Tanti autem fervoris est ut et hiemis tempore exuvias corporis fervente exponat. De qua Lucanus: Et scitale sparsis etiam nunc sola pruinis exuvias positura suas. Amphisibena dicta eo quod duo capita habeat, unum in loco suo, alterum in cauda, currens ex utroque capite tractu corporis circulato. Haec sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens. De qua Lucanus: Et gravis in geminum surgens caput amphisibena. Cuius oculi lucent velut lucernae. Enidris coluber in aqua vivens. Graeci enim aquam ydros vocant. Ydros aquaticus serpens, a quo icti obturgescunt; cuius quidam morbum boam dicunt, eo quod fimo boum remedietur. Ydra draco multorum capitum, qualis fuit in Lerna palude provinciae Archadiae. Haec Latine excedra dicitur, quod uno caeso tria capita excrescebant. Sed hoc fabulosum est. Nam constat ydram locum fuisse evomentem aquas vastantes vicinam civitatem, in quo uno meatu clauso multi erumpebant; quod Hercules videns loca ipsa exussit, et sic aquae clausit meatus. Nam ydra ab aqua dicta est. Chelidros serpens, qui et chersydros, quia in aquis et in terris moratur. Nam chersos dicunt Graeci terram, ydros aquam. Hic per quam labitur terram fumare facit, quam sic Macer describit: Seu terga expirant spumantia virus, seu terra fumat qua teter labitur anguis. Et Lucanus: Tractique via fumante chelidri. Semper autem directus ambulat; nam si torserit se dum currit, statim crepat. Rinatrix serpens aquam veneno inficiens. In quocumque enim fonte fuerit, cum veneno inmiscet. De quo Lucanus: Et natrix violator aquae. Cencris serpens inflexuosa, quae semper rectum iter efficit. De qua Lucanus: Et semper recto lapsurus limite cenchris. Parias serpens qui semper in cauda ambulat et sulcum facere videtur. De quo idem Lucanus: Quo contentus iter cauda sulcare parias. Boas anguis Italiae inmensa mole persequitur greges armentorum et buculas, et plurimo lacte irriguis uberibus se innectit, et sugens interimit, atque inde a boum depopulatione boas nomen accepit. Iaculus serpens volans. De quo Lucanus: Iaculique volucres. Exiliunt enim in arboribus, et dum aliquod animal obvium fuerit, iactant se super eum et perimunt; unde et iaculi dicti sunt. In Arabia autem serpentes sunt albi cum alis, qui syrenae vocantur, qui plus currunt quam equi, sed etiam et volare dicuntur. Quorum tantum virus est ut morsum ante mors insequatur quam dolor. Obtes dicta quod colore arenae habeat. De qua poeta: Concolor exustis atque indiscreta arenis. Seps exiguus serpens qui non solum corpus sed et ossa veneno consumit. Cuius poeta sic meminit: Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps. Dipsa serpens tantae exiguitatis fertur ut cum calcatur non videatur. Cuius venenum ante extinguit quam sentiatur, ut facies praeventa morte nec tristitiam induat morituri. De qua poeta: Signifer iuvenis Tyrreni sanguinis Aulus torta caput retro dipsas calcata momordit. Vix dolor aut sensus dentis fuit. Salpinga serpens est qui non videtur. Caecula dicta quia parva est et non habet oculos. Centupedas a multitudine pedum dicta. Lacertus reptile genus est, vocatus ita quod brachia habeat. Genera lacertorum plura, ut botrax, salamandra, saura, stellio. Botraca dicta quod ranae habeat faciem. Nam Graeci ranam botracam vocant. Salamandra vocata quod contra incendia valeat. Cuius inter omnia venenata vis maxima est. Cetera enim singulos feriunt, haec plurimos pariter interimit. Nam si arbori inrepserit, omnia poma inficit veneno, et quicumque ex eo ederint moriuntur. Quae et si in puteo cadat, vis veneni eius potantes interficit. Ista contra incendia repugnans, ignes sola animalium extinguit. Vivit enim in mediis flammis sine dolore et consumptione, et non solum non uritur, sed extinguit incendium. Saura lacertus qui quando senescit caecantur oculi eius, et intrat in foramen parietis respicientis contra orientem, et orto sole intendit et illuminatur. Stellio de colore inditum nomen habet; est enim tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum. De quo Ovidius: Aptum colori nomen habet, varius stellatus corpore guttis. Hic autem scorpionibus adeo contrarius traditur ut viso eo pavorem afferat et torporem. Sunt et alia serpentium genera, ut ammodite, elefantiae, camedracontes. Postremum quanta nomina, tanta mortium numera. Omnes autem serpentes natura sua frigidi sunt, nec percutiunt nisi cum calescunt. Nam quando sunt frigidi, nullum tangunt. Unde et venena eorum plus die quam nocte nocent. Torpent enim noctis algore, et merito, quia frigidi sunt nocturno rore. Ipse enim adducit vapore corporis gelidi pestes et natura frigidae; unde et hieme in nodis torpent, aestate solvuntur. Inde est quod quemcumque serpentium venena percusserint, primum obstupescit, et postea ubi in illo calefactum ipsum virus exarserit, statim hominem extinguit. Venenum autem dictum eo quod per venas vadat. Infusa enim pestis eius per venas vegetatione corporis aucta discurrit, et animam exigit. Unde non posse venenum nocere nisi hominis tetigerit sanguinem. Unde Lucanus: Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Omne autem venenum frigidum est, et ideo anima, quae ignea est, fugit venenum frigidum. Naturalibus bonis quae nobis et irrationabilibus animalibus videmus esse communia, vivacitate quadam sensus serpens excellit. Unde et legitur in Genesi: Serpens autem erat sapientior omnibus bestiis. Dicit autem Plinius [illegible] quod serpentes capite et si cum duobus digitis evaserint, vivunt; unde et totum corpus obiciunt pro capite ferientibus. Anguibus universis hebes visus est. Raro in adversum contuentur, nec frustra, cum oculos non in fronte habeant, sed in temporibus, adeo ut citius audiant quam aspiciant. Nullum autem animal in tanta celeritate linguam movet ut serpens; adeo ut triplicem linguam habere videatur cum una sit. Serpentium humida sunt corpora, adeo ut quaqua eunt viam humore designent. Vestigia serpentium talia sunt, ut cum pedibus carere videantur, costis tamen et squamarum nisibus repunt, quas a summo gutture usque ad imam alvum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi unguibus, costis quasi cruribus innituntur. Unde si in qualibet corporis parte ab alvo usque ad caput ictu aliquo collidatur, debilis redditus cursum habere non possit, quia ubicumque ille ictus inciderit, spinam solvit, per quam costarum pedes et motus corporis agebantur. Serpentes autem diu vivere dicuntur, adeo ut deposita tunica senectutem deponere atque in iuventutem redire perhibeantur. Tunicae serpentium exuviae nuncupantur, eo quod his quando senescunt sese exuunt, quibus exutis in iuventutem redeunt. Dictae autem exuviae et induviae, quia exuuntur et induuntur. Pitagoras dicit de medulla hominis mortui, quae in spina est, serpentem creari; quod et Ovidius in Metamorfoseon libris commemorat dicens: Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro mutari credant humanas angue medullas. Quod si credendum est, merito evenit ut sicut per serpentem mors hominis, ita in hominis morte serpens. Fertur autem quod serpens hominem nudum non sit ausus tangere.

De vermibus

Vermis est animal quod plerumque de carne, vel de ligno, vel de quacumque re terrena sine ullo concubitu gignitur. Licet nonnumquam et de ovis nascantur, sicut scorpio. Sunt autem vermes aut terrae, aut aquae, aut aeris, aut carnium, aut frondium, aut lignorum, aut vestimentorum. Aranea vermis aeris ab aeris nutrimento cognominata, quae exiguo corpore longa fila deducit, et telae semper intenta numquam desinit laborare, perpetuum sustinens in sua arte dispendium. Sanguisuga vermis aquatilis dicta quod sanguinem sugat. Potantibus enim insidiatur. Cumque in labris faucibus vel ubi spirat adheserit, sanguinem haurit, et cum nimio cruore maduerit, evomit quod hausit, ideo ut recentiorem denuo sugat. Scorpio vermis terrenus, qui potius vermibus ascribitur, non serpentibus; animal armatum aculeo, et ex eo Graece vocatum quod cauda figat et arcuato vulnere venena diffundat. Proprium autem est scorpionis quod manus palmam non feriat. Cantarida vermis terrenus, qui dum humano corpori fuerit applicatus, statim sui adustione vesicas efficit plenas humore. Multipes vermis terrenus ex multitudine pedum vocatus, qui contractus in globum complicatur. Nascitur sub petris ex humore et terra. Limax vermis dictus quod in limo vel de limo nascatur; unde et sordida semper et inmunda habetur. Bombix vermis frondium, ex cuius textu bombicinum conficitur. Appellatur autem hoc nomine ab eo quod evacuetur dum fila generat, et aer solus in eo remaneat. Eruca frondium vermis in holus vel pampino involuta, ab erodendo dicta. De qua meminit Plautus: Inmitior neque bestia et malefica involuta in pampino. Implicat se ideo, nec avolat ut locusta, ut huc illucque discurrens semipasta dimittat, sed permanet perituris frugibus, et tardo lapsu pigrisque morsibus universa consumit. Teredones Graece vocantur lignorum vermes, quod terendo edant; hos nos tinees dicimus. Ita enim apud Latinos ligni vermes vocantur, qui tempore inopportuno caesae arbores gignunt. Tinea vestimentorum vermis dicta quod teneat et eousque insedeat quousque erodat. Unde et pertinax, quod in eadem re identidem urgeat. Vermes carnium: emigranei, lumbrici, ascarides, costi, pediculi, pulices, lendes, tarmi, ricini, usia, cimex. Emigraneus vermis capitis vocatur. Lumbrici vermes intestinorum, dicti quasi lambrici, quia labuntur, vel quod in lumbis sint. Ascarides, costi. Pediculi vermes cutis a pedibus dicti; unde et pediculosi dicuntur quibus pediculi in corpore efferviscunt. Pulices autem vocati sunt quod ex pulvere magis nutriantur. Lendex, tarmi vermis est lardi. Ricinus vermis est canis, vocatus eo quod haereat in auribus canum. Cenos enim Graece canis est. Usia est vermis porci appellata, quia urit; nam ubi momorderit adeo locus ardet ut ibi vesicae fiant. Cimex de similitudine cuiusdam herbae vocatur, cuius foetorem habet. Proprie autem vermis in carne putrida nascitur, tinea in vestimentis, eruca in holere, teredo in ligno, tarmus in lardo. Vermis non ut serpens apertis passibus vel squamarum nisibus repit, quia non est illi spinae rigor ut colubris; sed in directum corpusculi sui partes gradatim porrigendo contractas, contrahendo porrectas motum explicat; sicque agitatus labitur.

De genere piscium

Pisces dicti unde et pecus, a pascendo scilicet. Reptilia ideo dicuntur hi qui natant, eo quod reptandi habeant speciem et natandi. Quamvis se in profundum immergant, tamen in natando repunt. Unde et David ait: Hoc mare magnum et spatiosum; illic reptilia quorum non est numerus. Anfibia sunt quaedam genera piscium dicta eo quod ambulandi in terris usum et natandi in aquis officium habent. Anfi enim Graece utrumque dicitur, id est quia et in aquis et in terris vivunt, ut fochae, cocodrilli, ypotami, id est equi fluviales. Pecoribus autem et bestiis et volatilibus ante homines nomina imposuerunt quam piscibus, quia prius visa et cognita sunt. Piscium vero cognitis paulatim generibus nomina instituta sunt aut ex similitudine terrestrium animalium, aut ex specie propria, sive moribus seu colore vel figura aut sexu. Ex similitudine terrestrium, ut ranae et vituli et leones et nigri meruli, et pavones diverso colore dorso et collo picti, et turdi albo varii, et cetera quae sunt in suis speciebus terrestrium animalium nomina vendicarunt. Ex moribus terrestrium, ut canes in mari a terrenis canibus nuncupati, quod mordeant, et lupi quod inproba voracitate alios persequantur. A colore, ut umbrae, quia colore umbrae sunt, et auratae, quia in capite auri colorem habent, et variae a varietate, quas vulgo tructas vocant. A figura, ut orbis, quia rotundus est, totoque in capite constat, et solia, quod sit instar calciamentorum. A sexu, ut musculus, quod sit balenae masculus. Eius enim coniunctione haec belua perhibetur concipere. Hinc et musculi cocleae, quorum lacte conpiunt ostreae. Balenae autem sunt inmensae magnitudinis bestiae, ab emittendo et fundendo aquas vocatae. Ceteris enim bestiis maris altius iaciunt undas. Bal enim Graece emittere dicitur. Cete dicta [illegible] hoc est ab inmanitate. Sunt enim ingentia beluarum genera et aequalia montium corpora, qualis cetus excepit Ionam, cuius alvus tantae magnitudinis fuit ut instar obtineret inferni, dicente propheta: Exaudivit me de ventre inferni. Equi marini, quod prima parte equi sunt, postrema solvuntur in piscem. Focas dictas esse boves marinos quasi boacas. Caeruleum a colore [illegible], nam caeruleum viride cum nigro est, ut est mare. Delfines certam vocabuli causam habent, quod voces hominum sequantur, vel quod ad symphoniam gregatim conveniunt. Nihil in mari velocius; nam plerumque salientes naves transvolant. Quando autem ludentes in fluctibus se vibrant, tempestatis signum adventare videntur. Hi proprie simones vocantur. Est et delfinum genus in Nilo dorso serrato, qui crocodillos tenera ventrium secantes interimunt. Porci marini, qui vocantur suilli, quia cum escam quaerunt more suis terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, et nisi rostrum arenis inmergant, pastum non colligunt. Corvi a cordis voce dicti, quia grunnitum pectore suaque voce produnt[?]. Tinni Graecum nomen est; hi vernis temporibus intrant dextro latere, laevoque exeunt. Hoc inde credunt fieri quod dextris oculis acutius videant quam sinistris. Gladius dictus quod rostro mucronato sit; ob hoc naves perfossas mergit. Serra nuncupata quia serratam cristam habet, et subternatans naves secat. Scorpio dictus quod laedat dum manibus tollitur. Tradunt decem cancros cum ocimi manipulo ligatos omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum congregari. Aranea genus piscis dictum quod aure feriat; habet enim stimulos quibus percutit. Cocodrillus a croceo colore dictus, gignitur in Nilo, animal quadrupes, in terra et in aquis valens, longitudine plerumque viginti cubitorum, dentium et unguium inmanitate armatum, tantaque cutis duritia ut quamvis fortium ictus lapidum tergo repercussus non sentiat. Nocte in aquis, die humi quiescit. Ova in terra fovet. Masculus et femina vices servant. Hunc pisces quidam serratam habentes cristam tenera ventrium desecantes interimunt. Solus autem ex animalibus superiorem maxillam movere dicitur. Yppotamus vocatus quod sit equo similis dorso, iuba et hinnitu, rostro resupinato, aprinis dentibus, cauda tortuosa. Die in aquis commoratur, nocte segetes depascit, et hunc Nilus gignit. Pagrum quem Graeci fagrum [illegible] quod duros dentes habeat, ut ostreis in mari alatur. Dentex pro multitudine et granditate dentium dictus. L[illegible] a similitudine capitis [illegible] dictus est.

audiras appellavit. Piscem in capite ingeniosum, denique rete caudae ferire atque cauda arcias atque ita [illegible] rete. Mullus vocatus quod mollis sit atque tenerrimus. Cuius cibo tradunt libidinem inhiberi, oculorum aciem hebetari; homines autem qui saepe pastos pisce molestant. Mullus in vino necatus hic quidem bibitur taedium vini habet. Mugilis nomen habet quod sit nimium agilis. Nam ubi dispositas senserit piscantium insidias, confestim retrorsum rediens ita transilit rete, ut volare piscem videas. Melanurus eo quod nigram caudam habeat et pennas nigras et corporis lineas nigras; melan enim Graeci nigrum vocant. Glaucus a colore vocatus, quod albus sit; Graeci enim album glaucon dicunt. Hic aestate raro apparet nisi tantum in nubilo. Timallus ex flore nomen accepit. Timum enim flos appellatur. Nam dum sit specie gratus et sapore iucundus, tamen sicut flos flagrat et corpore odores aspirat. Escarus dictus eo quod solus escam ruminare perhibetur; denique alii pisces non ruminant. Traditur autem hic ingeniosus esse. Namque inclusum nassis non fronte erumpere, nec infestis viminibus caput inserere, sed aversum ictibus crebris laxare fores atque ita retrorsum redire. Quem luctantem si forte alius escarus extrinsecus videat, adprehensa mordicus cauda adiuvare conatus nisus erumpentis. Sparus a lancea missile nomen traxit, quod eius specie sit. Terrestria enim prius inventa sunt quam marina. Nam sparus est telum rusticum missile ab spargendo dictum. Aurata pisces sive quia aquarum unda ore suscepit, sive quia tunc hic piscis oritur quo tempore in occasu pliades videre ceperint. Amio saxatilis dextra sinistraque lateribus virgulis puniceis perpetuis aliisque diversis coloribus designatus dicitur autem amio, quia non capitur nisi hamo. Echenais parvus et semipedalis pisciculus nomen sumpsit quod navem adherendo retineat. Ruant licet venti, saeviant procellae, navis tamen quasi radicata in mari stare videtur nec moveri non retinendo sed tantum adherendo. Hunc Latini moram appellaverunt, eo quod cogat stare navigia. Uranoscopus vocatur ab oculo quem habet in capite, quo semper superius intendit. Milvago vocatur quia evolat super aquam. Quotiens autem cernitur extra aquam volitans tempestates designat mutari. Acus dicta quod sit rostro acuto. Unde et ei [illegible] lignum [illegible]. Civitas Syriae quae nunc Tyrus dicitur, olim Sarra vocabatur a pisce quodam qui illic abundat, quem lingua sua sar appellant. Ex quo derivatum est huius similitudinis pisciculos sardas sardinasque vocari. Allec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus, unde et nomen accepit. Apforus pisciculus qui prae exiguitate hamo capi non potest. Anguillae similitudo anguis nomen dedit. Origo huius ex limo; unde et quum capiatur adeo lubrica est ut quanto fortius presseris tanto citius elabitur. Ferunt autem Orientis fluvium Gangen anguillas tricenis pedibus gignere. Anguillae vino necatae quod ex eo bibunt, taedium vini habent. Draco marinus aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes, quibus dum percusserit quoquo fuerit, venenum fundit; unde et nomen. Murena Graeci myrena vocant, eo quod complicet se in circulos. Hanc feminini tantum sexus esse tradunt et concipere a serpente; ob id a piscatoribus tamquam a serpente sibilo evocatur et capitur. Ictu autem fustis difficile interimitur, ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, nam capite percusso vix exanimari, cauda statim exanimari. Congrus [illegible] polipus, id est multipes, plurimos enim nexus habet. Iste ingeniosus hamum appetens bracchiis complectitur, non morsu, nec prius dimittit quam escam circumroserit. Torpedo vocata eo quod corpus torpescere faciat, si eam viventem quis tangat. Narrat Plinius Secundus: Ex Indico mari torpedo etiam procul et e longinquo, vel si hasta virgaque attingatur, quamvis praevalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligare pedes. Tanta enim vis eius est, ut et aura corporis sui afficiat membra. Sepia dicta quod sepibus inclusa facilius capiatur. [illegible] cuius atramenti tanta est vis ut lucernis addito Aethiopas videri ablato priore lumine quidam tradant. Lolligo tradunt in oceano Mauritaniae non procul a Lixo flumine tanta multitudine lolliginum evolare ex aqua, ut etiam naves demergere possint. Conchae et conclee hac ex causa vocatae, quia defectu lunae cavantur, id est vacuantur. Luna enim cum in augmentum fuerit, augentur humore, cum vero in defectu venerit, humores minuuntur. Hoc enim physici testantur. Conchas autem primum posteriores, nunc conclees per diminutionem quasi conculae. Concharum multa genera sunt, inter quas et margaritiferae quae conclee dicuntur, in quarum carne pretiosus calculus solidatur. De quibus tradunt hi qui de animantium scripsere naturis, eo quod nocturno tempore litora appetant et ex caelesti rore margaritam concipiunt; unde et conclee nominantur. Murex coclea est maris dicta ab acumine et asperitate, quae alio nomine conchilium nominatur, propter quod circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tinguitur; et inde ostrum appellatum, quod hec tincta ex testae humore elicitur. Cancros vocari quia conchae sunt crura habentes. Animal inimica ostreis, ex alia eorum enim carnibus vivunt miro ingenio. Nam quia validam testam eius aperire non potest, explorat quando ostrea clausuram testarum aperiant. Tunc cancer latenter lapillum mittit, atque impedita conclusione ostreae carnes eius erodit. Tradunt quidam decem cancris cum ocimi manipulo alligatis omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum congregari. Duo sunt genera cancrorum: fluviales et marini. Ostrea dicta est a testa, quibus mollicies interior carnis munitur; Graeci enim testam ostrea vocant. Ostrea autem neutro, carnes eius feminino dicuntur genere. Musculi sunt, ut predixi, conclee, a quorum lacte concipiunt ostreae; et dicti musculi quasi masculi. Peloridas a Peloro promuntorio Siciliae, ubi habundant, cognominatae sunt. [illegible] Pelori. Angues a similitudine humanarum unguium dictae. Testudo dicta eo quod tegmine testae sit ad opertum in camarae modum. Sunt autem quattuor genera testudinum: terrestres, marinae, lutariae, id est in caeno et paludibus viventes; quartum genus fluviatile, quae in dulci aqua vivunt. Tradunt quidam tardissime ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia. Echinus a terrestri echino nomen traxit, quem vulgo iricium vocant. Huic testula duplex spinis aculeata in modum castanearum quae adhuc operte de arboribus cadunt. Caro eius mollis et minio similis. [illegible] dicitur ut testudo ac pelori concilia, nam et quod edimus et non caro in est, et utrumque dicitur pelor. Ranae a garrulitate vocatae eo quod circa genitales strepunt paludes et sonos vocis importunis clamoribus reddant. Ex his quaedam aquatice dicuntur, quaedam palustres, quaedam rubetae ob id quia in vepribus vivunt, grandiores cunctis; alie calamites vocantur quoniam inter harundines fruticesque vivunt, minime omnium et viridissimae, mutae et sine voce sunt. Agredulae ranae parvae in sicco vel agris morantes, unde et nuncupatae. Negant quidam canes latrare quibus in offa rana viva fuerit data. Spungia a fingendo, id est lavando et extergendo dicta. Affranius: [illegible] cervice fungia linteum, id est extergia. Cicero: [illegible] tingebatur sanguis spungeis [illegible] extergebatur. Animal autem esse docuit cruore inherente [illegible] et dum evelluntur sanguinem emittere. Nam aliae sunt inventae in aquis et discurrunt ut pisces, aliae petris fixae ut ostreae, in imis funguntur. Ex his alias mares [illegible] sunt fistulis spissioresque, alias feminas quae maioribus fistulis sunt ac perpetuis, alias duriores quas Graeci appellant tragos, et nos hyrcosas dicere possumus ob asperitatem. Sui mollissimae penicilli vocantur, eo quod aptae sint ad oculorum tumores et ad extergendas lippitudines utiles. Candidae fungiae cure fiunt. Per aestatem et ad solem sternuntur, et sic cera punica candorem bibunt. Animalium omnium in aquis viventium nomina centum quadraginta quattuor. Plinius ait diversa in generibus beluarum, serpentium communium terrae et aquae, cancrorum, concharum, locustarum, peloridum, polipodum, solearum, lacertorum, ut lolligo et hiis similia. Ex quibus multa contra naturae intellectum ordine temporum suorum agnoscuntur; quaedam vero in suis locis sine mutatione vagantur. In piscibus autem feminis aliae coniunctione masculi concipiunt et pariunt catulos; aliae ponunt ova sine masculi conceptione, sicque ea idem insequentes suis seminibus iactu perfundunt; et quaecumque in his munere fuerint afflata genitalia fiunt, quae vero perfusa non fuerint sterilia perseverant aut putrescunt.

De avibus.

Unum nomen avium sed genus diversum. Nam sicut specie sunt differentia, ita et natura diversitate. Nam aliae simplices sunt ut columbae, aliae astutae ut perdix, aliae ad manum se subiciunt ut accipitres, et aliae reformidant ut garamantes; aliae hominum conversatione delectantur ut hirundo, aliae in desertis secretam vitam diligunt ut turtur; aliae solo semine reperto pascuntur ut anser, aliae carnes edunt et rapinis intendunt ut milvus; aliae manent in locis semper ut strucio, aliae adventitiae quae propriis temporibus revertuntur ut ciconiae et hirundines; aliae congregatae, id est gregatim volantes ut sturni et coturnices; aliae solivagae, id est solitariae propter insidias depraedandi, ut aquila, accipiter, et quaecumque talis; aliae vocibus strepunt ut hirundo, aliae cantus edunt dulcissimos ut cygnus et merula, aliae verba et voces hominum imitantur, ut psitacus et pica. Sed et alia sicut genere ita et moribus innumerabilia, nam volucrum quot sunt genera invenire quisque non potest. Neque enim omnia Indiae et Ethiopiae aut Scithiae deserta quisquam penetrare potuit, qui eas genera vel differentias nosset. Aves dictae eo quod vias certas non habeant, sed per avia quaeque discurrunt. Alites quod alis alta incedant et sublimia remigio alarum conscendant. Volucres a volando. Nam unum volare, unde et ambulare dicimus. Vola enim dicitur media pars pedis sive manus; et in avibus vola pars media alarum, quarum motu pennae agitantur; inde volucres. Pulli dicuntur omnium avium nati, sed et animalium quadrupedum nati pulli dicuntur, et homo parvus pullus. Recentes ergo nati pulli eo quod polluti sunt; unde et vestis nigra pulla dicta est. Alae sunt in quibus pennae per ordinem fixe volandi exhibent usum. Vocatae autem quod his aves complexos alant ac foveant pullos. Penna a pendendo dicta, id est a volando; unde et pendere. Volucres enim pennarum auxilio moventur, quibus se aeri mandant. Pluma quasi piluma, nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in avibus. Avium nomina multa a sono vocis constat esse composita, ut grus, corvus, cignus, pavo, milvus, ulula, cuculus, graculus et cetera. Varietas enim vocis eorum docuit homines quid nominarentur. Aquila ab acumine oculorum vocata. Tanti enim contuitus esse dicitur, ut cum super maria inmobili penna feratur, nec humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natare videat, ac tormenti instar descendens rapta praeda pennis ad litus pertrahat. Nam et contra radium solis fertur obtutum non flectere; unde et pullos suos ungue suspensos radiis solis obicit, et quos viderit inmobilem tenere aciem ut dignos genere conservat, si quos vero inflectere obtutum, quasi degeneres abicit. Vultur a volatu tardo nominatus putatur. Magnitudine quippe corporis praepetes volatus non habet. Hunc quidam dicunt concubitu non misceri et sine copula concipere et generare, natosque eorum paene usque ad centum annos procedere. Vultures autem sicut et aquilae etiam ultra maria cadavera sentiunt. Altius quippe volantes multaque montium obscuritate celantur, ex alto illae conspiciunt. Gradipedes apud Graecos vocatur avis, apud nos tarda, eo quod gravi volatu detenta nequaquam ut ceterae volucres attollatur velocitate pennarum. Grues nomen de propria voce sumpserunt; tali enim sono susurrant. Hae autem dum properant unam sequuntur ordine litterato, de quibus Lucanus: Et turbata perit dispersis littera pennis. Excelsa autem petunt quo facilius videant quas petant terras. Castigat autem voce quae cogit agmen. At ubi raucescit succedit alia. Nocte autem excubias dividunt et ordinem vigiliarum per vices faciunt, tenentes lapillos suspensis digitis quibus somnos arguant. Quod cavendum erit clamore indicant. Aetate autem illarum color plumarum senectute nigrescit. Ciconiae vocatae a sono quo crepitant, quasi cicaniae, quem sonum oris potius esse quam vocis, quia eum quatiente rostro faciunt. Haec veris nuntiae, societatis comites, serpentium hostes, maria transvolant, in Asiam collecto agmine pergunt. Cornices duces eas praecedunt, et ipsae quasi exercitus prosequuntur. Eximia illis circa pullos pietas; nam adeo nidos impensius fovent ut assiduo incubitu plumas exuant. Quantum autem tempus impenderint in fetibus educandis, tantum et ipsae invicem a pullis suis aluntur. Olor avis est quem Graeci cygnum appellant. Olor autem dictus quia sit totus albus plumis. Nullus enim cygnum nigrum meminit; holos enim Graece totum dicitur. Cygnus autem a canendo est appellatus, eo quod carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit. Ideo autem suaviter eum canere dicitur, quia collum longum et inflexum habet, et necesse est eluctantem vocem per longum et flexuosum iter varias reddere modulationes. Ferunt in Hyperboreis partibus praecinentibus citharoedis olores plurimos advolare, apteque admodum concinere. Olores autem Latinum nomen est, nam Graece cygni dicuntur. Nautae vero sibi hunc bonum prognosticum facere dicunt, sicut Emilius ait: Cygnus in auspiciis semper laetissimus ales; hunc optant nautae quia se non mergit in undas. Strucio Graeco nomine dicitur, quod animal in similitudine avis pennas habere videtur, tamen de terra altius non elevatur. Ova sua fovere negligit, sed proiecta tantummodo fotu pulveris animantur. Ardea vocata quasi ardua, id est per altos volans. Formidat enim imbres, et supra nubes evolat, ut procellas imbrium sentire non possit. Cum autem altius volaverit significat tempestatem. Hanc multi tantalum nominant. Fenix Arabiae avis dicta, quod colorem feniceum habeat, vel quod sit in toto orbe singularis et unica. Nam Arabes singularem fenicem vocant. Haec quingentos ultra annos vivens, dum se viderit senuisse, collectis aromatum virgultis rogum sibi instruit, et conversa ad radium solis alarum plausu voluntarium sibi incendium nutrit, sicque iterum de cineribus suis resurgit. Cinnamolgus et ipsa Arabiae avis, propterea ita vocata quod in excelsis nemoribus texit nidos ex fruticibus cinnamomi. Quos quia non possunt ibi homines conscendere propter ramorum altitudinem et fragilitatem, easdem nidos plumbatis appetunt iaculis, et sic cinnamoma illa deponunt et pretiis amplioribus vendunt, eo quod cinnamomum magis quam alia mercatores probent. Psitacus Indiae litoribus gignitur, colore viridi, torque puniceo, grandi lingua et ceteris avibus latiore. Unde et articulata verba exprimit, ita ut si eam non videris hominem loqui putes. Ex natura autem salutat, dicens have vel chere. Cetera nomina institutione discit. Hinc est illud: Psitacus a vobis aliorum nomina discam; hoc didici per me dicere: Caesar have. Alcyon pelagi volucris dicta quasi alcyonea, eo quod hieme in stagnis oceani nidos faciat pullosque educat; qua excubatione fertur extento aequore pelagus silentibus ventis septem dierum tranquillitate mitescere; et eius fetibus educandis obsequium ipsa rerum natura praebere. Pelicanus avis Egyptia habitans in solitudine Nili fluminis, unde et nomen sumpsit; nam Canopos Egyptus dicitur. Fertur, si verum est, eam occidere natos suos eosque per triduum lugere, deinde se ipsam vulnerare et aspersione sui sanguinis vivificare filios. Stymphalides aves a Stymphalis insulis appellatae, ubi plurimae habundabant, ad quarum [illegible] Hercules sagittis usus est. Sunt autem pelagi volucres in insulis habitantes. Diomedias aves a sociis Diomedis appellatas, quos fere fabule in easdem volucres fuisse conversos. Forma fulicae similes, magnitudine cygnorum, colore candido, duris et grandibus rostris. Sunt autem circa Apuliam in insula Diomedia inter scopulos litorum et saxa volitantes. Iudicant inter se et advenas. Nam si Graecus est, propius accedunt et blandiuntur; si alienigena, morsu inpugnant et vulnerant, lacrimosis quasi vocibus quidem dolentes vel sua mutatione vel regis interitum. Nam Diomedes ab Illyriis interemptus est. Hae autem aves Latine Diomediae vocantur, Graeci eas erodios dicunt. Memnonides aves Egypti appellatae a loco ubi Memnon periit. Nam catervatim advolare dicuntur ex Egypto ad Ilium iuxta Memnonis sepulchrum et propterea eas Ilienses Memnonias vocant. Quinto autem anno ad Ilium veniunt et cum biduo circumvolaverint, tertia die ineuntes pugnam inter se unguibus rostrisque dilacerant. Ercinie aves dictae ab Ercinio saltu Germaniae ubi nascuntur, quarum pennae adeo per obscurum emicant, ut quamvis nox obtecta densis tenebris sit ad praesidium itineris dirigendi praeiectae lucent, cursusque indicent patefacti meatu plumarum fulgentium. Onocrotalon Graeci vocant rostro longo. Quorum duo genera sunt: aliud aquatile, aliud solitudinis. Ibis avis Nili fluminis, quae semetipsam purgat rostro in anum aquam fundens. Haec serpentium ova pascitur gratissimamque ex eis escam nidis suis deportans. Meropes eosdemque gaulas, qui parentes suos recondere atque alere dicuntur. [illegible] genus volatile quasi cordens. Monedula avis quasi monetula, quia cum aurum invenit aufert et occultat. Cicero pro Valerio Flacco: [illegible] monedulae commendavit aurum. Vespertilio pro tempore nomen accepit, eo quod lucem fugiens crepusculo vespertino circumvolet, [illegible] et tenuissimis brachiorum membranis suspensum, quod murium simile [illegible] voce resonans, [illegible] in aliis avibus reperiri non solet. Lucinia avis inde nomen sumpsit, quia cantu suo significare solet lucis orientis exortum; quasi lucinia. Eadem et acredula, de qua Cicero in Prognosticis: Et matutinos exercet acredula cantus. Ulula avis apo tou olozin, id est a plangendo et luctu nomen accepit. Cum enim clamat aut fletum imitatur aut gemitum. Unde et apud augures si lamentando clamitat tristitiam ostendere fertur, si [illegible] prosperitatem. Bubo a sono vocis conpositum nomen habet; avis feralis onusta quidem plumis, sed gravi semper tarditate praepedita, in sepulchris die noctuque versatur et semper commorans in cavernis. De qua Ovidius: Foedaque fit volucris venturi nuntia luctus, ignavus bubo, dirum mortalibus omen. Denique apud augures malum portendere fertur; nam cum in urbe visa fuerit solitudinem significare dicunt. Noctua dicta pro eo quod nocte circumvolat et per diem non possit videre; nam exorto splendore [illegible]

227

Negant vultures indulgere concubitu et coniugali copula [illegible] misceri [illegible] concipere [illegible] impossibile [illegible] possibile [illegible] Avis [illegible] masculi [illegible] virgo [illegible] genuisse [illegible] parturam [illegible]

splendore visus illius hebetatur. Haec autem in insula Cretensi non habetur, et si invecta aliunde fuerit statim moritur. Noctua autem non est bubo; nam bubo maior est. Nycticorax ipsa est noctua, quia noctem amat. Est enim avis lucifuga, et solem videre non patitur. Strix nocturna avis habens nomen de sono vocis; quando enim clamat stridet. De qua Lucanus: Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur. Haec avis vulgo amma dicitur ab amando parvulos, unde et lac praebere fertur nascentibus. Corvus sive corax nomen a sono gutturis habet, quod voce coracinet. Fertur haec avis quod editis pullis escam plene non praebeat, priusquam in eis per pennarum nigredinem similitudinem proprii coloris agnoscat. Postquam vero eos tetros plumis aspexerit, in toto agnitos abundantius pascit. Hic prior in cadaveribus oculum petit. Cornix annosa avis apud Latinos Graeco nomine appellatur, quam aiunt augures hominum curas significationibus agere, insidiarum vias monstrare, futura praedicere. Magnum nefas haec credere, ut Deus consilia sua cornicibus mandet. Huic inter multa auspicia tribuunt et pluvias portendere vocibus, unde est illud: Tunc cornix plena pluviam vocat improba voce. Graculos a garrulitate nuncupatos, non, ut quidam volunt, pro eo quod gregatim volitent, cum sit manifestum ex voce eos nuncupari. Est enim loquacissimum genus et vocibus importunum. Picae quasi poeticae, quod verba in discrimine vocis exprimant, ut homo. Per ramos enim arborum pendulae importuna garrulitate sonantes, et si linguas in sermone nequeunt explicare, sonum tamen humanae vocis imitantur. De qua congrue quidam ait: Pica loquax certa dominum te voce saluto; si me non videas, esse negabis avem. Picus a Pico Saturni filio nomen sumpsit, eo quod eo in auspiciis utebatur. Nam ferunt hanc avem quiddam habere divinum, illo indicio quod in quacumque arbore nidificaverit, clavum vel quodlibet aliud fixum diu haerere non posse, quin statim excidat ubi ea insederit. Ipse est picus Martius. Pavo nomen de sono vocis habet; cuius caro tam dura est ut putredinem vix sentiat, nec facile coquatur. De quo quidam sic ait: Miraris quotiens gemmantes explicat alas, si potes hunc saevo tradere dure coco. Fasianus a Fasidae insula Graeciae, unde prius asportatus est, appellatur. Extat id vetus distichon illud: Argoa primum sum transportata carina; ante mihi notum nil nisi Phasis erat. Gallus a castratione vocatus. Inter ceteras enim aves huic soli testiculi adimuntur. Veteres enim abscisos gallos vocabant. Sicut autem a leone leaena, et a dracone dracaena, ita a gallo gallina. Cuius membra, ut ferunt quidam, si auro liquescenti misceantur, consumentur. Anas ab assiduitate natandi nomen accepit. Ex quo genere quaedam Germaniae dicuntur, quod plus ceteris nutantur. Anseris nomen anatis dedit per derivationem, vel a similitudine, vel quod et ipsa natandi frequentiam habeat. Iste vigilias noctis assiduitate clangoris testatur. Nullum enim animal ita odorem hominis sentit ut anser; unde et clangore eius Gallorum ascensus in Capitolio deprehensus est. Fulica dicta quod caro eius leporinam sapiat. Lagos enim lepus dicitur, unde et apud Graecos lagos vocatur. Est enim avis stagnensis habens nidum in medio aquae vel in petris quas aquae circumdant, maritimoque semper delectatur profundo. Quando vero tempestatem praesenserit, fugiens in vado ludit. Mergus ab assiduitate mergendi nomen accepit. Saepe autem dimisso in profundum capite aurarum signa sub fluctibus colligit, et praevidentes aequoris tempestatem cum clamore ad litora tendit. Nam in pelago iam gravissimam esse tempestatem cum ad litora mergi confugiunt certum est. Accipiter avis animo plus armata quam ungulis, virtutem maiorem in minore corpore gestans. Haec ab accipiendo, id est a capiendo nomen sumpsit. Est enim avis rapiendis aliis avibus avida, ideoque vocatur accipiter, hoc est raptor. Unde et Paulus dicit: Sustinetis enim si quis accipit, ut enim diceret si quis rapit, dixit si quis accipit. Fertur autem accipitres circa pullos suos impios esse. Nam dum viderint eos posse temptare volatum, nullas eis praebent escas, sed verberant pennis et a nido praecipitant, atque a teneris compellunt ad praedam, ne forte adulti pigrescant. Capus Italica lingua dicitur a capiendo. Hunc nostri falconem vocant, eo quod incurvis digitis sit. Milvus mollis est viribus et volatu, quasi mollis avis, unde et nuncupatus. Rapacissimus tamen et semper domesticis avibus insidiatur. Ossifragus vulgo appellatur avis quae ossa ab alto dimittit et frangit, unde et a frangendo ossa nomen accepit. Turtur de voce vocatur, avis pudica et semper in montium iugis et in desertis solitudinibus commorans. Tecta enim hominum et conversatione fugit et commoratur in silvis; quae et hieme deplumata in truncis arborum et cavis habitare perhibetur. Cui e contrario columba hospitia humana diligit, domorum blanda semper habitatrix. Columbae dictae quod earum colla ad singulas conversiones colores mutent, aves mansuetae et in hominum multitudine conversantes ac sine felle. Quas antiqui Venerias nuncupabant, eo quod nidos frequentent et osculis amorem concipiant. Palumbes eo quod sint farsae a pabulo, quas vulgo titos vocant. Turtur avis casta moribus appellatur, quod comes sit castitatis. Nam dicitur quod amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnale copulam ultra requirit. Perdix de voce nomen habet, avis dolosa atque immunda. Nam masculus in masculum insurgit, et obliviscitur sexum libido praeceps. Adeo autem fraudulenta ut alterius ova diripiens foveat, sed fraus fructum non habet. Denique dum pulli propriae genetricis audierint vocem, naturali quodam instinctu hanc quae fovit relinquunt, et ad eandem quae genuit revertuntur. Coturnices a sono vocis dictas, quas Graeci ortigias vocant, eo quod visae fuerint primum in Ortigia insula. Hae adveniendi habent tempora; nam aestate depulsa maria transmeant. Ortigometra dicitur quae gregem ducit. Eam terrae propinquantem accipiter videns rapit; ac propterea cura est universis ducem sollicitare generis externi, per quam caveant prima discrimina. Cibus gratissimus habent semina venenorum, quam ob causam eas veteres vesci interdixere. Solum enim hoc animal sicut homo caducum patitur morbum. Upupam Graeci appellant eo quod stercora humana consideret et foetenti pascatur fimo, avis spurcissima, cristis extantibus galeata, semper in sepulchris et humano stercore commorans. Cuius sanguine quisquis se unxerit dormiturus, daemones suffocantes se videbit. Cucos quos Hispani cuculos vocant, a voce propria nominatos. Hi veniendi habent tempus, milvorum suscepti humeris propter breves et parvos volatus, ne per longa aeris spatia fatigati deficiant. Horum saliva cicadas gignunt. Ova passeris nido reperta comedit, ea et sua obicit, quae suscepta et fovet et nutrit. Passeres sunt minuta volatilia, a parvitate vocati, unde et pusilli et parvi. Merula antiquitus medula vocabatur eo quod modulet. Alii merulam aiunt vocatam quia sola volat, quasi mera volans. Haec cum in omnibus locis nigra sit, in Achaia autem candida est. Hirundo dicta quod cibos non sumit residens, sed in aere capiat escas et edat. Garrula avis et per tortuosos orbes et flexuosos circumvolans, et in nidis construendis educandisque fetibus sollertissima, habens quiddam praescium, quod lapsura deserat nec appetat culmina. A diris quoque avibus non impetitur, nec umquam praeda est. Maria transvolans ibi hieme commoratur. Turdus a tarditate dictus; hiemis enim confinio se refert. Turdela quasi maior turdus, cuius stercore viscum generari putant; unde et proverbium apud antiquos erat: malum sibi avem cacare. Furfurio vocatur quod prius farre in farinam redacto pasceretur. Ficedulae dictae quod ficos magis edant, pariorem versiculo vetus illo: Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uvis, cur potius nomen non dedit uva mihi? Carduelis quod spinis et carduis pascitur, unde et apud Graecos acanthis dicta est ab acanthis, id est spinis, quibus alitur. Augures autem dicunt et in gestu et in motu et in volatu et in voce avium signa esse constituta. Oscines autem vocantur quae ore canituque auspicium faciunt, ut corvus, cornix, picus. Alites quae volatu ostendere futura videntur. Quae si adversae sunt inhibere dicuntur, quod inhibeant, id est vetent, si quid propter perperam. Et ideo praepetes, quia omnes aves priora petunt volantes. Tertiam faciunt speciem augurum in avibus, quam communem vocant, ex utrisque permixtam, id est cum aves ex ore et volatu auguria faciunt. Sed fides non habet. Omnium autem genera volucrum bis nascuntur. Primum enim ova gignuntur, deinde calore materni corporis formantur et animantur. Ova autem dicta ab eo quod sint uvida, unde et uva eo quod interius humore sit plena. Nam humidum est quod exterius humorem habet, uvidum quod interius. Quidam autem dicunt, ut putant, ovum Graecam habere originem nominis; illi enim dicunt oon, u littera ablata. Ova autem quaedam vento concipiuntur, sed non sunt generalia nisi quae fuerint concubitu masculino concepta et seminali spiritu penetrata. Ovorum vim tantam dicunt, ut lignum perfusum eo non ardeat, ac ne vestis quidem contingatur. Admixta quoque calce glutinare fertur vitri fragmenta.

De minutis volatilibus.

Apes dictae vel quod se pedibus invicem alligent, vel pro eo quod sine pedibus nascuntur. Nam postea et pedes et pennas accipiunt. Hae sollertes in generandi mellis officio assignatas incolunt sedes. Domicilia inenarrabili arte componunt, ex variis floribus favum condunt, textisque ceris innumera prole castra replent, exercitum et reges habent, proelia movent, fumum fugiunt, tumultu exasperantur. Has plerique experti sunt de boum cadaveribus nasci. Nam pro his creandis vitulorum occisorum carnes verberantur, ut ex putrefacto cruore vermes creentur, qui postea efficiuntur apes. Proprie autem apes vocantur ortae de bubus, sicut scabrones de equis, fuci de mulis, vespae de asinis. Cestros Graeci appellant quae in extremis favorum partibus maiores creantur, quas aliqui reges putant, dictos quod castra ducant. Fucus est maior apis, scabrone minor; dictus autem fucus quod alienos labores edat, quasi fagus. Depascitur enim quod non laboravit. De quo Virgilius: Ignavum fucos pecus a praesepibus arcent. Scabrones vocati a cabo, id est a caballo, quod his creentur. Sicut autem scabrones nascuntur de equorum carnibus putridis, ita ex his [illegible] nascuntur scarabei, unde et cognominati sunt. Tauri vocantur scarabei terrestres [illegible]les. Bupresti animal est parvum in Italia, simillimum scarabeo longipedi. Fallit inter herbas bovem maxime, unde et nomen habet; devoratumque tacto felle ita inflammat ut rumpat. Cicindela scarabeorum genus est, eo quod gradiens vel volans luceat. Blatta a colore nominata, siquidem et comprehensa manum tingit; unde et blatteum colorem dicunt. Haec autem lucem videre non patitur, contrarium muscae; nam musca lucipeta et blatta lucifuga dicitur; per noctem enim tantum ambulat. Papiliones aviculae sunt quae maxime habundant florentibus malvis. Quaeque vermiculos stercore suo faciunt nasci. Locusta quod pedibus sit longis, velut hasta; unde et eam Graeci tam marinam quam terrestrem astagon vocant. Cicadae ex cuculorum nascuntur sputo. Hae in Italia apud Reginos mutae sunt, nec usquam alibi. Musca ex Graeco venit, sicut et mus. Hae si et apes necatae in aqua aliquamdiu fuerint, post unius horae spatium reviviscunt. Cynomia Graece vocatur, id est musca canina; nam cenos Graece canis vocatur. Culex ab aculeo dictus, quod sanguinem sugit. Habet enim in ore fistulam in modum stimuli, qua carnem terebrat ut sanguinem bibat. Scinifes muscae minutissimae sunt, aculeis permolestae, quae tertia plaga superbus Aegyptiorum populus caesus est. Oestrum animal armentis aculeis permolestum. Oestrum autem Graecum est, quod Latine asilus, vulgo tabanus vocatur. Bibiones sunt qui in vino nascuntur, quos vulgo mustiones a musto appellant. Unde Afranius: Cum ad me expectas et fabulari incipis, ex ore in oculos tuos bibiones involant. Gurgulio dictus quia paene nihil est aliud nisi guttur.

INCIPIT LIBER XIII DE ELEMENTIS

In hoc vero libello quasi in quadam brevi tabula quaedam caeli causas situsque terrarum et maris spatia adnotavimus, ut in modico lector ea percurrat et compendiosa brevitate ethimologias eorum causasque cognoscat.

De mundo.

MUNDUS EST CAELUM et terra, mare et quae in eis opera Dei. De quo dicitur: et mundus per ipsum factus est. Mundus Latine a philosophis dictus quod in perpetuo motu sit, ut caelum, sol, luna, aer, maria. Nulla enim requies eius elementis concessa est, ideoque semper in motu est. Unde et animalia Varroni videntur elementa, quia per se et ipsa inquiete moventur. Graeci vero mundum nomen de ornamento accommodaverunt, propter diversitatem elementorum et pulchritudinem siderum. Appellatur enim apud eos KOCMOC, quod significat ornamentum. Nihil enim mundo pulchrius oculis carnis aspicimus.

De IIII partibus caeli.

Quattuor autem esse elementa mundi, id est plagas: orientem et occidentem, septentrionem et meridiem. Oriens ab exortu solis est nuncupatus; occidens quod diem faciat occidere atque interire. Septentrio autem a septem stellis axis vocatur, quae in ipso revolutae rotantur. Hic proprie et vertex dicitur, eo quod vertitur. Meridies vel quia ibi sol faciat medium diem, quasi medidies; vel quia tunc purius micat aether, merum enim purum dicitur. Ianuae caeli duae sunt, ortus et occasus. Nam una porta sol procedit, alia se recipit. Cardines autem mundi duo, septentrio et meridies.

De athomis.

Athomos philosophi vocant quasdam in mundo corporum partes tam minutissimas ut nec visui pateant, nec tomen, id est sectionem, recipiant; unde et athomi dicti sunt. Hi per inane totius mundi inrequietis motibus volitare, et huc atque illuc ferri dicuntur, sicut tenuissimi pulveres qui infusi per fenestras radiis solis videntur. Ex his arbores et herbas et fruges omnes oriri, ex his ignem et aquam et universa gigni atque constare quidam philosophi gentium putaverunt. Sunt autem athomi aut in corpore, aut in tempore, aut in numero. In corpore ut lapis: dividis eum in partes, et partes ipsas dividis in grana, veluti sunt arenae; rursumque ipsa arenae grana divide in minutissimum pulverem, donec, si possis, pervenias ad aliquam minutiam quae iam non sit quod dividi vel secari possit. Haec est athomus in corporibus. In tempore vero sic intellegitur athomus. Annum, verbi gratia, dividis in menses, menses in dies, dies in horas; adhuc partes horarum admittunt divisionem quousque venias ad tantum temporis punctum et quandam momenti stillam, ut per nullam morulam produci possit, et ideo iam dividi non potest. Haec est athomus temporis. In numeris, ut puta octo in quattuor dividuntur, rursus quattuor in duobus, deinde duo in unum. Unus autem athomus est, quia insecabilis est. Sic et littera. Nam orationem dividis in verba, verba in syllabas, syllabam in litteras. Littera pars minima athomus est, nec dividi potest. Athomus ergo est quod dividi non potest, ut in geometrica punctus. Nam tomos divisio Graece dicitur, athomus indivisio.

De elementis.

Ylen Graeci rerum quandam primam materiam dicunt, nullo prorsus modo formatam, sed omnium corporalium formarum capacem, ex qua visibilia haec elementa formata sunt; unde et ex eius derivatione vocabulum acceperunt. Hanc ylen Latini materiam appellaverunt, ideo quod omne informe unde aliquid faciendum est semper materia nuncupatur. Proinde et eam poetae silvam nominaverunt, nec incongrue, quia materiae silvarum sunt. Graeci autem elementa stoechia nuncupant, eo quod sibi societatis concordia et communione quadam conveniant. Nam sic ea inter se naturali quadam ratione iuncta dicunt, ut nunc ab origine ab igne recurrentes usque ad terram, nunc a terra usque ad ignem, ut ignis quidem in aere desinat, aer in aquam densetur, aqua in terram grassescat; rursumque terra diluatur in aquam, aqua rarescat in aerem, aer in ignem extenuetur. Quapropter omnia elementa omnibus insunt, sed unumquodque eorum ex eo quod amplius habet accepisse vocabulum. Sunt autem divina providentia propriis animalibus distributa. Nam et caelum angelis, aerem volucribus, mare piscibus, terram hominibus ceterisque animantibus creator ipse implevit.

De caelo.

Caelum vocatum eo quod tamquam caelatum vas impressa lumina habeat stellarum, velut signa. Nam caelatum dicitur vas quod signis eminentioribus refulgeat. Distinxit enim eum Deus claris luminibus, et implevit sole scilicet et lunae orbe fulgenti, et astrorum micantium splendentibus signis adornavit. Alii caelum a superiora celando. Hoc autem Graece uranos dicitur ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΡΑCΘΑΙ, id est a videndo, eo quod aer perspicuus sit et ad speculandum purior. Caelum in divinis scripturis et firmamentum vocatum, quod sit cursu siderum et certis legibus fixisque firmatum. Interdum et caelum pro aere accipitur, unde et ventus et nubes et procellae et turbines fiunt. Unde et caelum quod dicitur aer; et dum volucres caeli appellat, cum manifestum sit aves in aere volare. Et nos in consuetudine hunc aerem caelum appellamus. Nam cum de sereno vel nubilo quaerimus, aliquando dicimus: qualis est caelus? Aether locus est in quo sidera sunt, et significat ignem illum qui a toto mundo in altum separatus est.

De partibus caeli.

Sane aether est illud elementum; aethera vero splendor aetheris, et est sermo Graecus. Sphaera caeli dicta eo quod species eius in rotundum formata est, sed et quadratalo a volubilitate sphaera agi esse dicitur, sicut et pilae quibus ludunt infantes. Nam philosophi dicunt caelum in sphaerae figura undique esse convexum, omnibus partibus aequale, concludentem terram in media mundi mole libratam. Hoc moveri dicunt, et cum motu eius sidera in eo fixa ab oriente usque ad occidentem circuire, septentrionibus breviores gyros iuxta cardinem peragentibus. Axis est septentrionis linea recta quae per mediam pilam sphaerae tendit. Dictus axis quod in eo sphaera ut rota volvitur, vel quia ibi plaustrum est. Cardines extremae partes sunt axis, et dicti cardines eo quod per eos vertitur caelum. Poli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est septentrionalis, qui numquam occidit, appellaturque boreus; alter australis, qui numquam videtur, et austronothus dicitur. Dicti autem poli quod sint axium cycli ex usu plaustrorum, a poliendo scilicet nominati. Sed polus boreus semper videtur, austronothus numquam, quia dextra caeli altiora sunt, pressa austri connexa. Convexa caeli extrema eius sunt, dicta a curvatura, nam convexum curvum est et inclinatum et in modum circuli flexum. Lacteus circulus est via quae in sphaera videtur, a candore dicta quia alba est. Quam aliqui dicunt viam esse qua circuit sol, et ex splendoris eius transitu ita lucere.

Habitatio ista caeli circulorum distinctione, sicut quaedam per se tempora fixa.

De circulis caeli.

incoli pmisit. qda negaue enormitate frigoris aut caloris. Hone aut ipe v. s.
q io hong t cculi appellant eo q in certa ductione spe existunt. q ex pmi cculus io artc
tic appellat eo q intra eu arctum signa inclusa pspiciunt. q a nois inrsar specium
ficta septetona appellant. Scds circulus ex eo tin tropic dr. q a i eo cculo sol aq
lonis finib; estate faciens. ubi [illegible] & in tropic appel
lat. Tercs circulus hmerin q a latinis io eqnoctialis appellat eo q sol cu ad eum
orbe puenit eqnoctiu fac. Hmerin n latine dies dr q: nox. q circulo dimidia
spe pars ostruta pspicit. Quarts circul antarctic uocat eo q contrari sit cculo
spe pars [illegible] q a latinis hiemat siue brumat
que arcticon nominant. Quint cculi cimerin tpic q a latinis hiemat siue brumat
appellat io q a sol cu ad eu cculu puenit hieme his q ad aquilone s fac. estate au
his q austri partib; comorant. Zodiacus au cculus e.

De aere et nubib:

Aer e inanitas plurimu hns admixtu raritatis q ceta cleuita de q uirgili. Lon
gu pinane seqt. Aer dict aporo apeirn abeo q ferat tuam t abeo q ferat.
Hic au ptc ad trena ptc ad celeste natuam ptinc. Na ille subtil ubi uentosi ac
pcellosi mot n possunt excistte ad celeste ptinet ptc. iste n turbulentior q exalati
omib; humidis corporesc tre deputat. quiq; ex se multas spes reddit. Na co
mot uentos fac. uehementi ocitat ignes & tonitrua. trahet nubila. o spissat
[illegible]

De tonitruo

[illegible]

De pluviis, grandine, nive, gelu.

[illegible]

De uentis et flatib;

[illegible]

228.

[illegible]

De aquis.

[illegible]

De diuersitate aquarum.

[illegible]

De mari et ei nomine

[illegible]

De oceano.

[illegible]

De mediterraneo mari et diuersitate nois ei.

[illegible]

De sinibus maris.

[illegible]

De aestibus et fretis et locis maris.

De lacis et stagnis.

De abyssis.

De fluminibus.

De diluviis.

... flumina cum insolitis aucta imbribus ultra consuetudinem ... magnitudine ...

Sed et flumina cum supra modum creverint ... aliqua significare futura.

INCIP(IT) LIB(ER) XIIII DE T(ER)RA ET P(AR)ADISO

TERRA EST IN MEDIA mundi regione posita omnibus partibus caeli in modum centri aequali intervallo consistens ... Tellus autem quia fructum eius tollimus ...

De orbe.

De Asia et paradiso.

parte occidentali clauditur. Haec a meridiano mari porrecta usque ad ortum solis, et a septentrione usque ad montem Caucasum pervenit, habens gentes multas et oppida. Insulam quoque Taprobanen gemmis et elefantis refertam, Crisam et Argiren auro argentoque fecundas, utilem quoque arboribus foliis numquam carentibus. Habet et fluvios Gangen et Indum et Ypanim, illustrantes Indos. Terra Indiae Favonii spiritu saluberrima; in anno bis metit fruges; vice hiemis etesias patitur. Gignit autem tincti coloris homines, elefantes ingentes, monoceron bestiam, psitacum avem, ebenum quoque lignum, et cinnamomum, et piper, et calamum aromaticum. Mittit et ebur. Lapides quoque pretiosos, berillos, crisoprassos et adamantem, carbunculos, lignites, margaritas et uniones, quibus nobilium feminarum ardet ambitio. Ibi sunt et montes aurei, quos adire propter dracones et grifes et inmensorum hominum monstra inpossibile est. Parthia a fine Indorum usque ad Mesopotamiam generaliter nominatur. Propter vim enim et virtutem Parthorum et Assiria et reliquae proximae regiones eius nomine transierunt. Sunt enim in ea Aracusia, Parthia, Assiria, Media et Persida; quae regiones invicem sibi iunctae initium ab Indo flumine sumunt, Tigride clauduntur, locis montuosis et asperioribus sitae, habentes fluvios Ydaspen et Arbem. Sed in finibus suis discretae nomina a priscis auctoribus traxerunt. Aracusia ab oppido suo nuncupata. Parthia: Parthi a Scythia venientes occupaverunt eam, eamque ex suo nomine vocaverunt. Haec a meridie rubrum mare habet, a septentrione Hyrcanum salum, ab occiduo solis plaga Mediana. Regna in ea xviii sunt, porrecta a Caspio litore usque ad tractus Scytharum. Assiria vocata ab Assur filio Sem, qui eam regionem post diluvium incoluit. Haec ab ortu Indiam, a meridie Mediam tangit, ab occiduo Tigrim, a septentrione montem Caucasum, ubi portae Caspiae sunt. In hac regione primum usus inventus est purpurae. Inde primum crinium et corporum unguenta venerunt et odores, quibus Romanorum atque Graecorum effluxit luxuria. Media et Persida a regibus Medo et Perso cognominatae, qui eas provincias bellando adgressi sunt. Ex quibus Media ab occasu transversa Parthia regna amplectitur, a septentrione Armenia circumdatur, ab ortu Caspios videt, a meridie Persidam. Huius terra medica arbore gignitur, quam alia regio minime parturit. Sunt autem Mediae duae, maior et minor. Persida tendens ab ortu solis usque ad Indos, ab occasu rubrum mare habet, ab aquilone vero Mediam tangit, ab austro Carmaniam, quae Persidi adnectitur, in quibus est Susa oppidum nobilissimum. In Persida primum orta est ars magica, ad quam Nemroth gigans post confusionem linguarum abiit, ibique Persas ignem colere docuit. Nam omnes in illis partibus solem colunt, qui ipsorum lingua El dicitur. Mesopotamia Graeca ethimologia possedit eo quod duobus fluviis ambiatur: nam ab oriente Tygrim habet, ab occiduo Eufraten. Incipit autem a septentrione inter montem Taurum et Caucasum; cui a meridie sequitur Babilonia, deinde Chaldea, novissime Arabia Eudemon. Babilonia regio nuncupata capite Babilon urbis, et adeo nobilis ut Chaldea et Assiria et Mesopotamia in eius nomine aliquando transierint. Arabia appellata, id est sacra; hoc enim significare nomen interpretatur, eo quod sit regio turifera, odores creans. Hinc eam Graeci eudemon, nostri beatam vocaverunt. In cuius saltibus et myrra et cynamomum provenit. Ibi nascitur avis fenix. Sardonix gemma et iris, molochites et poderota ibi inveniuntur. Ipsa est et Saba appellata a filio Chus, qui nuncupatus est Saba. Haec autem angusto tractu ab oriente usque ad Persicum sinum extenditur, cuius septentrionalem plagam Chaldea claudit, occasum sinus Arabicus. Syria: Syros quidam perhibent indigenas a suo nomine nuncupasse. Haec ab oriente flumine Eufrate, ab occasu mari nostro et Aegypto terminatur, tangens a septentrione Armeniam et Cappadociam, a meridie sinum Arabicum; sed est porrecta in inmensa longitudine, in latitudine angustior. Haec habet in se provincias Comagenam, Feniciam et Palestinam, cuius pars est Iudea, absque Sarracenis et Nabutheis. Comagena prima provincia Syriae, a vocabulo Comage urbis nuncupata, quae quondam dicta metropolis Hebreorum. Huic est a septentrione ab ortu Mesopotamia, a meridie Syria, ab occasu mare magnum. Fenicen Cadmi frater de Thebis Aegyptiorum in Syriam profectus apud Sydonem regnavit, eamque provinciam ex suo nomine Fenicen appellavit. Ipsa est ubi Tyrus, ad quem Ysaias loquitur. Habet autem ab oriente Arabiam, a meridie mare rubrum. Palestina vocata a Philistin urbe metropoli, huius quae nunc Ascalon, ex qua civitate eius terra regio Palestina est nuncupata. Haec ab oriente mare rubrum [illegible] a meridie Iudeam excipit, a septentrionali plaga Tyriorum finibus clauditur, ab occasu Aegypti limite terminatur. Iudea regio Palestinae ex nomine Iudae appellata, ex cuius tribu reges habuit. Haec prius Cananea dicta a filiis Chanaan, sive a decem Chananeorum gentibus quibus expulsis Iudei eam possederunt. Iudeae longitudo a vico Arsa usque ad vicum Iuliade porrigitur, in quo Iudeorum pariter Tyriorumque communis habitatio est. Latitudo autem eius a monte Libano usque ad Tyberiadis lacum extenditur. In medio autem Iudeae civitas Hierosolima est, quasi umbilicus regionis totius. Terra variarum opum dives, frugibus fertilis, aquis inlustris, opima balsamis. Unde et [illegible] terram existimaverunt Iudei promissam patribus, eam fluentem lacte et melle, cum Hiezechiel de resurrectionis pro gratia polliceretur. Samaria regio Palestinae ab oppido nomen accepit quod vocabatur Samaria, civitas quondam regalis in Israhel, quae nunc ab Augusti nomine Sebastia nuncupatur. Haec regio inter Iudeam et Galileam media iacet, incipiens a vico cui nomen est Eleas, desinens in toparchia Acrabatena; natura eius Iudeae simul nec ullo differens a Iudea. Galilea regio Palestinae vocata eo quod gignat candidiores homines quam Palestina. Haec autem duplex est, superior et inferior, sibi invicem coniunctae, Syriae et Feniciae adherentes. Terra eorum opima et ferax et frugibus satis fecunda. Pentapolis regio in confinio Arabiae et Palestinae sita, dicta a quinque civitatibus impiorum quae caelesti igne consumptae sunt; terra amplius ab Hierosolimis [illegible] nunc autem deserta atque exusta. Nam propter scelera incolarum descendit ignis, qui regionem illam in aeternos cineres dissolvit. Cuius umbra quaedam et species in favillis et arboribus et adhuc videtur. Nam [illegible] specie maturitatis invitant edendi desiderium; si carpas, fatiscunt ac resolvuntur in cinerem, fumumque exhalant quasi adhuc ardeant. Idumea regio Arabiae ab Edom filio Ysaac nuncupata. Iacet autem inter Iudeam et Arabiam, et surgens ab Eufrate in mare rubrum pergit [illegible]. Aegyptus, quae prius Aeria dicebatur, ab Aegypto Danai fratre postea ibi regnante vocabulum sumpsit. Haec ab oriente Syriae et rubro mari coniuncta, ab occasu Libiam habet, a septentrione mare magnum, a meridie in interiora recedens usque ad Aethiopas. Regio caelestium imbrium insueta et pluviarum ignara, Nilus solus eam circumfluens irrigat et inundatione sua fecundat. Unde et ferax frugibus [illegible] necessariis mercibus [illegible] Canopum a Canope Menelai gubernatore sepulto in ea insula [illegible] Seres oppidum orientis, a quo et genus sericum et regio nuncupata est. Haec a Scythico oceano et mari Caspio ad oceanum orientalem inflectitur, nobilibus frondibus fertilis, ex quibus vellera decerpuntur, quae ceteris gentibus ad usum vestium venduntur. Bactria regionem proprii amnis Bactros vocabulum dedit. Praeter hunc quoque plane sunt [illegible] Indi fluminis fontibus emanant; reliqua includit Ochus flumen. Mittit [illegible] asinos camelos numquam atterentes pedes. Scythia sicut et Gothia a Magog filio Iafeth fertur cognominata. Cuius terra olim ingens fuit: nam ab oriente India, a septentrione per paludes Meotides inter Danubium et oceanum usque ad Germaniae fines porrigebatur. Postea vero minor effecta, a dextra orientis parte qua oceanus Sericus tenditur usque ad mare Caspium, quod est ad occasum; dehinc a meridie usque ad Caucasi iugum deducta est, cui subiacet Hyrcania ab occasu, habens pariter gentes multas, propter terrarum infecunditatem late vagantes. Ex quibus quaedam agros incolunt, quaedam portentuosae ac truces carnibus humanis et eorum sanguine vivunt. Scythiae plures terrae sunt locupletes, inhabitabiles tamen plurimae. Nam dum in plerisque locis auro et gemmis affluant, grifonum inmanitate accessus hominum rarus est. Smaragdis autem optimis haec patria est. Cyaneus quoque lapis et cristallus purissimus Scythiae est. Habet et flumina magna Oscorum, Fasiden atque Araxen. Hyrcania dicta a silva Hyrcana, quae Scythiae subiacet, habens ab oriente mare Caspium, a meridie Armeniam, a septentrione Albaniam, ab occasu

Hiberiam, silvis aspera, copiosa inmanibus feris, tigribus, pantheris et pardis. De quibus Virgilius: Hyrcanaeque admorunt ubera tigres. Albania a colore populi nuncupata, eo quod albo crine nascantur. Haec ab oriente sub mari Caspio surgens per oram oceani septentrionalis usque ad Meotides paludes per deserta et inculta extenditur. Huic terrae canes ingentes sunt tantaeque feritatis ut tauros premant, leones perimant. Armenia nuncupata ab Armenio Iasonis Thessali comite, qui amissum a rege Iasone collecta multitudine eius quae passim vagabatur Armeniam cepit et ex suo nomine nuncupavit. Sita est autem inter Taurum montem et Caucasum, a Cappadocia usque ad Caspium mare [illegible], habens a septentrionali Ceraunios montes, ex cuius collibus Tigris fluvius nascitur. In cuius montibus archa post diluvium sedisse perhibetur. Duplex est autem Armenia, superior et inferior, sicut duae Pannoniae. Hyberia regio Asiae est, prope Pontum Armeniae iuncta. In hac herbae tincturis utiles nascuntur. Cappadocia urbs proprio nomine. Haec in capite Syriae est sita, ab oriente Armeniam tangens, ab occasu Asiam minorem, ab aquilone mare Cimericum et Themiscyrios campos, quos habuere Amazones, a meridie vero Taurum montem, cui subiacet Cilicia et Hysauria usque ad Cilicium sinum, qui expectat contra insulam Cyprum. Terra eius autem alias nutrix equorum; Alis amnis praeterfluit, qui quondam Lidiae regna disiunxit a Persis. Asia minor ab oriente Cappadocia cingitur, ab aliis partibus mari undique circumdatur. Nam a septentrione Ponticum sinum habet, ab occasu Propontidem, a meridie Aegyptium mare. Habet provincias Bithiniam, Frigiam, Galatiam, Lydiam, Cariam, Pamfiliam, Hysauriam, Liciam atque Ciliciam. Prima Asiae minoris Bithinia in Ponti exordio ad partem solis orientis adversa Traciae iacet, multis antea nominibus appellata. Nam primum Bebricia dicta, deinde Migdonia, mox a Bithinio rege Bithinia nuncupata. Ipsa est et maior Frigia. Nicomedia urbs in ea est, ubi Hannibal fugiens veneni haustu animam exspiravit. Galatia dicta a priscis Gallorum gentibus, a quibus exercitus occupata. Nam Galli in auxilium a rege Bithiniae evocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt; sicque deinde Grecis admixti primum Gallogreci, nunc ex antiquo Gallorum nomine Galathae dicuntur, et eorum regio Galatia nuncupatur. Frigia dicta a Frigia Europae filia. Haec et Dardania a Dardano Iovis filio dicta, de quo Homerus ait: quem primum genuit caelesti Iupiter arce. Hic enim profectus de Corintho civitate primum venit in Frigiam. Est autem regio Troadis superiecta ab aquilonis parte Galathiae, a meridiana vicina est Licaoniae, ab oriente Lydiae adheret, ab occidente Ellesponto mari terminatur. Huius regio Troia est, quam ex suo nomine appellavit Tros Troianorum rex, Ganimedis pater. Duae sunt autem Frigiae, maior et minor. Maior Frigia Zmirnam habet, minor vero Ilium. Licaonia et Caria cum fluvio discernuntur a Frigia. Lidia sedes antiqua regiorum, quam Pactoli unda extulit in divitias torrentibus aureis. Haec antea Meonia dicebatur; quae cum ob parvitatem duos fratres reges Lidum et Tyrrenum ferre non posset, Tyrrenus cum ingenti multitudine profectus loca Galliae occupavit et Tyrreniam nominavit. Lidia autem a Lido rege fratre qui in provincia remanserat cognominata est. Coniungitur autem ab occidente minori Frigiae; ab ortu Zmirnam urbem habet, quam Helles fluvius cingit; cuius campos Pactolus et Ermus circumfluunt, arenis aureis ditissimi. Pamfilia [illegible] Hysauria ex situ loci perhibetur cognominata, quod undique aura [illegible] flatibus pateat; metropoli in ea Seleucia est. Cilicia a Cilice quodam nomen sortita, quem ortum Fenice dicunt, antiquioremque Iove fuisse asserunt. Plurima iacet campis, recipiens ab oriente [illegible], a meridie mare Isicum, a tergo iugis Tauri montis. Hanc Cignus amnis intersecat; metropolis urbium Tharsus [illegible] Licia [illegible] ab oriente [illegible] a meridie mare, a septentrione [illegible] mons Chimera, qui noctibus aestuat igne exhalante, sicut in Sicilia Ethna et Vesevus in Campania.

De europa et partibus eius.

Post Asiam a Europa [illegible] Europa, quae ab Agenoris regis Libiae filia fuit, quam Iovis ab Africa raptam Cretam advexit, et partem tertiam orbis ex eius nomine appellavit. Iste est autem Agenor Libiae filius, ex qua et Libia, id est Africa, fertur cognominata. Unde apparet prius Libiae datum fuisse vocabulum, postea Europae. Europa autem in tertia parte orbis [illegible] a flumine Tanai descendens ad occasum per septentrionalem oceanum usque in fines Hispaniae, cuius pars orientalis et meridiana a Ponto consurgens tota mari magno coniungitur et insulis Gadibus finitur. Prima Europae regio Scythia inferior, quae a Meotidis paludibus incipiens inter Danubium et oceanum septentrionalem usque ad Germaniam porrigitur; quae terra generaliter propter barbaras gentes quibus inhabitatur Barbarica dicitur. Huius pars prima Alania est, quae ad Meotides paludes pertingit; post hanc Dacia, ubi et Gothia; deinde Germania, ubi plurimam partem Suevi incoluerunt. Germania post Scythiam inferiorem a Danubio inter Renum fluvium oceanumque conclusa, a septentrione et occasu oceano, ab ortu Danubio, a meridie Reno flumine dirimitur. Terra dives virorum ac populis numerosis et inmanibus. Unde et propter fecunditatem gignendorum populorum Germania dicta est. Gignit autem Hyrcanias aves, quarum pennae noctu perlucent; bisontes feras quoque et ursos et alces parturit. Mittit et gemmas cristallum et sucinum, callaicum quoque viridem et ceraunium candidum. Duae sunt autem Germaniae, superior iuxta septentrionalem oceanum, inferior circa Renum. Provincias autem quas Danubius a Barbarico ad mare Mediterraneum secludit, prima est Mesia, a messium proventu vocata, unde et eam veteres Cereris horreum nuncupabant. Haec autem ab oriente ostiis Danubii, ab euro Tracia, a meridie Macedonia, ab occasu Histriae copulatur. Post Mesiam autem Pannonia est, unde et nomine ager frigidus et parcior fluminibus [illegible] frugibus ferax, quam excipit Gallia Belgica. Traciam Thiras Iafeth filius veniens nomen dedisse perhibetur; alii a saevitia incolarum Traciam appellatam dixerunt. Haec ab oriente Propontidi et urbi Constantinopoli subposita est, a septentrione vero Histro obtenditur, a meridie vero Egeo mari adheret, ab occasu Macedonia illi subiacet. Cuius regionem olim Bessi, Getae, Massagetae, Sarmatae, Scythae et aliae plurimae nationes incoluerunt. Ampla est itaque plurimas continens gentes. Ebrum flumen Tracia fundit, quod et gentes barbaras plurimas tangit. Grecia a Greco rege vocata, qui cunctam eam regionem regno incoluit. Sunt autem provinciae Greciae septem, quarum prima ab occidente Dalmatia, inde Epirus, inde Ellada, inde Thessalia, inde Macedonia, inde Achaia, et duae in mari Creta et Cyclades. Illiricum autem generaliter omnis Grecia est. Dalmatia a Delmi maxima eiusdem provinciae civitate traxisse nomen existimatur. Haec autem ab oriente Macedoniae, a septentrione Mesiae, ab occasu Histriae coniungitur, a meridie vero Adriatico sinu clauditur. Epirus a Pirro Achillis filio cognominata. Cuius pars Caonia, quae autem Molossia dicta est a Molosso filio Pirri quem de Andromacha habuit. Hic postquam occisus est Pirrus Orestis insidiis, Andromacha Heleno suscepto [illegible] molossia dicta est pars Epiri, quam Helenus postea a fratre Caone, quem in venatu [illegible] dicitur occidisse, Caoniam nominavit, quasi ad solacium fratris exanimati. Ellada dicta a rege Ellano Deucalionis et Pirrae filio, a quo et primum Greci Ellenas nuncupati sunt. Ipsa est et Attica, antea prius dicta. Nam [illegible] primus quidam Grecus indigena fuit, ex cuius filiae Atthis nomine Attica vocata est. Haec inter Macedoniam et Achaiam media iacet, Arcadiae a septentrionali parte coniuncta. Ipsa est Athenas civitas mater liberalium litterarum et philosophorum nutrix, qua nihil habuit Grecia clarius atque nobilius. In ea est et Marathoni campus, opinione quondam pugnae cruentus. Ellade autem duae sunt provinciae, Boetia et Peloponensus. Boetia autem dicta hac ex causa. Cadmus Agenoris filius Europam sororem a Iove raptam ex praecepto genitoris quaerens, cum reperire non posset, iram formidans, confirmato animo elegit exilium. Nam bovis forte conspectae secutus vestigia [illegible] ille recubans [illegible] bovis Boetia nominavit [illegible] urbem [illegible] Apollo et Hercules minor ille

229

thebani. Cadmea est eorum uocata a fonte quodam apollini et musis consecrato quae in boetia est. Peloponensus secunda pars elladis a pelope rege antiquitus uocata. Thessalia a thessalo rege cognominata quae ad meridianam plagam macedoniae coniuncta est. cuius a tergo pieria est. Multa in thessalia flumina et oppida. inter quae praecipue thessalonica et thebia. et mons parnasus qui apollini consecratur. Thessalia patria achillis et origo lapitharum fuit. de quibus fertur quod hi primum equos frenis domuerint. unde et centauri dicti sunt. In thessalia primum solidi aurei facti sunt. et domandorum equorum usus primum repertus est. Macedonia ab exordio ab emathio rege emathia nuncupabatur. sed macedo deucalionis maternus nepos postquam ibi accepit principatum mutauit uocabulum macedoniamque a suo nomine dixit. Est autem confinis ab oriente egeo mari. a meridie achaiae. ab occasu dalmatiae. a septentrione misiae. patria alexandri magni. et regio auri uenis argentique opima. lapidem quem peanitem uocant ista gignit. mons olimpus in ea est qui excellenti uertice in caelum attollitur. ut in cacumine eius nec nubes nec uenti sentiantur. Achaia ab achaeo rege et urbs et prouincia appellata. Haec pene insula est. nam absque septentrionali parte qua macedoniae iungitur undique septa est mari. ab oriente enim habet mirteum mare. ab euro creticum. a meridie ionium. ab affrico et occasu cassiopas insulas. a sola septentrionali parte macedoniae uel atticae terrae adiungitur. huius caput est urbs corinthus graeciae decus. Inachus est achaiae fluuius. Arcadia uero sinus achaiae est inter ionium et egeum mare exposita. quam arcas iouis et callistis filius pelasgis in dicione redactam ex suo nomine arcadiam nuncupauit. Ipsa est et sicionia a sicione rege. Haec autem arcadia fluuium magnum erimanthum. abeston gignit lapidem qui semel accensus numquam extinguitur. candidissimas et merulas ibi nasci ferunt. Pannonia ab alpibus penninis est nuncupata quibus ab italia secernitur. Regio uero fortis et solo laeta duobus tantum acribus fluuiis drauo sauoque secernitur. Coniungitur autem cum norico et retia. habens ab oriente misiam. ab euro hystriam. ab affrico uero alpes apenninos. habet ab occasu galliam belgicam. a septentrione danubii fontem et limitem qui germaniam a gallia secernit. Istria uocata quod eam ister amnis influit qui est danubius. Haec autem istria a septentrione pannonia. Italia olim a graecis populis occupata magna graecia appellata est. Deinde a regis nomine saturnia. mox et latium dicta eo quod idem saturnus a ioue sedibus suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab italo rege siculorum ibi regnante italia nuncupata est. Cuius situs longitudine amplius quam latitudine a circio in eurum extenditur. a meridie tyrreno mari. ab aquilone adriatico clauditur. ab occiduo alpium finitur iugis. Terra omnibus in rebus pulcherrima. soli fertilitate pabulique ubertate gratissima. habet lacus uenacum. auernum. atque lucrinum. fluuios eridanum. tybrim. et tepentes fontibus baias. Gignit gemmas syrtiten. ligurium et corallium. boas quoque serpentem. lincem feram et diomedias aues. Italia autem et hyspania ideo hesperiae dictae quod graeci uespero stella nauigent. et in italiam et in hyspaniam quae duae hac ratione discernuntur. Aut enim hesperiam solam dicis et significas italiam. aut addis ultimam et significas hyspaniam quae in occidentis est fine. Tuscia pars italiae. umbria uero pars tusciae. tuscia autem a frequentia sacrorum et turis uocata ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΥΕΙΝ. umbria uero ut historiae narrant eo quod tempore aquosae cladis ymbribus superfuerit. et ob hoc umbria graece cognominata. est autem in iugis apennini montis sita in parte italiae iuxta meridiem. Et rutia pars italiae dicta quod eius fines tendantur usque ad ripam tybris quae attepocopoi. [illegible] significat [illegible] fines uocant. Romae enim fines antea una tantum tybris ripa tenebat. alii et rutia dicta ab eius uico principe putant. Idem et tyrrenia a tyrreno lidorum fratre qui ex sorte cum parte populi de meonia uenit ad italiam. Haec est et tuscia. sed tuscia dicere non debemus quia numquam legimus. Tuscia autem a frequentia sacrificii et thuris dicta est. ἀπὸ τοῦ θύειν illic et aruspicina dicitur esse reperta. Apulia uero brundisium quam olim secuti diomedem duce condiderunt. Campania [illegible] aestate [illegible] sol ibi mitis. grata temperies. aer purus et blandus. Gallia a candore populi nuncupata est. gala enim graece lac dicitur. Montes enim et rigor caeli ab ea parte solis ardorem excludit. quo fit ut candor corporum non coloretur. haec ab oriente alpium iuga tuerentur. ab occasu oceano includitur. a meridie praerupta pirenei. a septentrione rheni fluenta atque germania. cuius initium belgicae fines. Aquitania regio est gleba uberi ac pabulosa. et ad usum armentorum apta. fluminibus quoque et fontibus irrigua perfusa a duobus magnis rheno et rodano fluuiis. Belgis autem ciuitas est galliae. a qua belgica prouincia dicta est. cisalpina quae citra alpes. transalpina id est trans alpes contra septentrionem. retia uero quod sit iuxta rhenum. Equitania autem ab obliquis aquis ligeris fluminis appellata. quod ex plurima parte terminus eius est. eamque pene in orbem cingit. Hyspania primum a bibero amne iberia nuncupata. postea ab hyspalo hyspania cognominata. ipsa est et uera hesperia a uespero stella occidentali dicta. Sita est autem inter affricam et galliam. a septentrione pireneis montibus clausa. a reliquis partibus undique mari conclusa. salubritate caeli aequalis. omnium frugum generibus fecunda. gemmarum metallorumque copiis ditissima. interfluunt eam flumina magna. boetis. mineus. iberus et tagus aurum trahens ut pactolus. Habet prouincias sex. terraconensem. cartaginensem. lusitaniam. galliciam. beticam. et trans freta in regione affricae tingitaniam. Duae sunt hyspaniae. citerior quae in septentrionis plaga a pirineo usque ad cartaginem porrigitur. ulterior quae in meridie a celtiberis usque ad gaditanum fretum extenditur. citerior autem et ulterior dicta quasi citra et ultra. sed citra quod sit citra tras. et ulterior uel quod ultima. uel quod non sit prope barcilla [illegible].

De libia et prouinciis eius.

Libia dicta quod inde lips flat hoc est affricus. alii aiunt epaphum iouis filium qui memphim in egypto condidit ex cassiopa uxore procreasse filiam libiam quae postea in affrica regnum possedit. cuius ex nomine terra libia est appellata. Affrica autem nominatam quidam existimant quasi aprica quod sit aperta caelo uel soli et sine horrore frigoris. alii dicunt affricam appellari ab uno ex posteris abrahae de cethura qui uocatus est affer. de quo supra meminimus. Incipit autem a finibus egypti pergens iuxta meridiem per ethiopiam usque ad athlantem montem. a septentrionali parte mediterraneo mari coniuncta clauditur. et in gaditano freto finitur. habens prouincias libiam cirenensem. pentapolim. tripolim. bizantium. cartaginem. numidiam. mauritaniam. tingitaniam. et circa solis ardorem ethiopiam. Libia cirinensis in parte affricae prima est. a cirene urbe metropoli quae est in eius finibus nuncupata. hanc ab oriente egyptus est. et ab occasu syrtes maiores et trogoditae. a septentrione mare libicum. a meridie ethyopia et barbarorum uariae nationes et solitudines inaccessibiles. quae et basiliscos serpentes creat. Pentapolis graeca lingua a quinque urbibus nuncupata. id est beronice. cetira. apollonia. ptholomeus. ex quibus ptholomais et beronice a reginis nominatae sunt. Est autem pentapolis libiae cirinensi adiuncta. et in eius finibus deputata. Tripolitanam quoque prouinciam graeci lingua sua signant de numero trium magnarum urbium. ocea. sabrata. leptis magna. Haec habet ab oriente syrtes maiores et trogoditas. a septentrione mare adriaticum. ab occasu bizantium. a meridie getulos et garamantas usque ad oceanum ethiopicum pertendentes. Bizantia regio ex duobus nobilissimis oppidis nomen sortita est. ex quibus unum adrometum uocatur. et sub tripoli est patens passuum ducenta uel amplius milia. fecunda oleis et glebis ita praepinguis ut iacta ibi semina cum incremento pene centesimo fruges renascantur. Zeugis ubi cartago magna. ipsa est et uera affrica inter bizantium et numidiam sita. a septentrione mari siculo iuncta. et ad meridiem usque ad getulorum regionem porrecta. cuius proxima quoque frugifera sunt. ulterior autem bestiis et serpentibus plena atque onagris magnis in deserto uagantibus. Getulia autem affricae pars mediterranea est. Numidia ab incolis passim uagantibus sic uocata quod nulla certa haberent sede. Nam lingua eorum incertae sedes et uagae numidiae dicuntur. Incipit autem a flumine amsaga et zeugitanum limitem desinit. habens ab oriente syrtes minores. a septentrione mare quod tendit sardiniam. ab occasu mauritaniam sitifensem. a meridie ethiopum gentes. regio campis praepinguis. ubi autem siluestris est feras educit. ubi iugis [illegible] equos et onagros gignit. eximio et marmore praedicatur quod numidicum dicitur. habet autem urbes praecipuas yppone regium et rusicada. Mauritania uocata a colore populorum. Graeci enim nigrum mauron uocant. Sicut enim gallia a candore populi. ita mauritania a nigrore nomen sortita est. cuius prima prouincia mauritania sitifensis est. quod sitifi ibi oppidum. a quo et uocabulum traxisse perhibetur. Mauritania uero cesariensis colonia cesareae ciuitas fuit. et nomen prouinciae ex ea datum. Utraque prouinciae sibi coniunctae ab oriente numidiam habent. a septentrione mare magnum. ab occasu flumen maluam. a meridie montem astrixim. qui discernit inter fecundam terram et arenas iacentes usque ad oceanum. Mauritania tingitana a tingi metropolitana huius prouinciae ciuitate uocata est. Haec ultima affricae exsurgit a montibus septem. habens ab oriente flumen maluam. a septentrione fretum gaditanum. ab occiduo oceanum athlanticum. a meridie gaulalum gentes usque ad oceanum hesperium perrantes. gignit quae feras. simias. dracones. et strutiones. Olim etiam et elefantis plena fuit. quos sola nunc india parturit. Garamantes regionis caput garama oppidum fuit. est autem inter cirenensem et ethiopiam. ubi est fons qui frigore calore diei et calore frigore noctis. Ethiopia dicta a colore populorum quos solis uicinitas torret. Denique uim sideris prodit hominum color. est enim ibi iugis estus. Omnis enim eius regio sub meridiano cardine est. circa occiduum autem montuosa est. arenosa in medio. ad orientalem uero plagam deserta. cuius situs ab occiduo athlantis montis ad orientem usque in egypti fines porrigitur. a meridie oceano. a septentrione nilo flumine clauditur. plurimas habens gentes diuerso uultu et monstruosa specie horribiles. ferarum quoque et serpentium referta est multitudine. Illic quippe rinocerota bestia. et camelopardus. basiliscus. dracones ingentes. ex quorum cerebro gemmae extrahuntur. Iacinctus quoque et crisoprassus ibi reperiuntur. cynamomum quoque ibi colligitur. Duae sunt autem ethiopiae. una circa ortum solis. alia circa occasum in mauritania. Extra tres autem partes orbis quarta pars trans oceanum interior est in meridie quae solis ardore incognita nobis est. in cuius finibus antipodas fabulose inhabitare produntur. Proxime hyspaniae mauritania est. deinde numidia. inde regio cartaginensis. post quam getulia accipitur. postea ethiopia. inde loca exusta solis ardore. Sciendum sane quod alia prouinciae proprie de nomine auctoris appellatae sunt. postea a prouincia gentes. Nam ab italo italia. et rursus ab italia italos. et sic [illegible] ipsa nomina gentium. quorum fuit ipsius non auctoris uel dictum est prouinciae. ex quo accidit ex uno homine nominari et ciuitatem et prouinciam et gentem. Prouinciae autem ex ea causa uocabulum acceperunt. principatu namque gentium quod ad reges alios pertinebant cum in ius suum romani uincendo redigerent. procul positas regiones prouincias appellauerunt. Patria autem uocata quod communis sit omnium qui in ea nati sunt. Terra autem significatur per diuersa elementa. cuius uero singulas partes [illegible] terras nostra eademque et loca. Nam loca et terrae spacia in orbe terrarum multas continent prouincias. sicut in corpore locus est pars in qua multa in se continens membra. sic et domus multa in se habens cubicula. sic terrae et loca dicuntur terrarum spacia quorum partes sunt prouinciae. sic in asia frigia. in gallia retia. in hyspania betica. Nam asia locus est. prouincia asiae frigia. troia regio frigiae. ilium ciuitas troiae. Item regiones partes sunt prouinciarum quas uulgo conuentus uocant. sicut in frigia troia. sicut in gallicia cantabria. asturia. A rectoribus autem regio nuncupata est. cuius partes territoria sunt. Territorium autem uocatum quasi tauritorium tritum bubus et aratro. antiqui enim sulco ducto et possessionum et territoriorum limites designabant.

De insulis.

Insulae dictae quod in salo sint id est in mari. Ex his quasdam notissimas et maximeque plurimum ueterum sollerti studio indagauerit notandae sunt. Britannia oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa. a uocabulo suae gentis cognominata. Haec aduersa galliarum parte ad prospectum hyspaniae sita est. circuitus eius quadragies octies LXXV milia. multa et magna flumina in ea. fontes calidi. metallorum larga et uaria copia. gagates lapis ibi plurimus et margaritae. Thanatos insula oceani freto gallico a britannia estuario tenui separata. frumentariis campis et gleba uberi. Dicta autem thanatos a morte serpentium quos cum ipsa nesciat. asportata inde terra quoquo gentium uecta sit angues ilico perimit. Tyle ultima insula oceani inter septentrionalem et occidentalem plagam ultra britanniam a sole nomen habens. quia in ea estiuum solstitium sol facit. et nullus ultra eam dies est. unde et pigrum et concretum est eius mare. Orcades insulae oceani intra britanniam positae numero XXXIII. quarum XX desertae sunt. et XIII coluntur. Scotia idem et hibernia proxima britanniae insula spacio terrarum angustior. sed situ fecundior. Haec ab affrico in boream porrigitur. cuius partes priores hiberiam et cantabricum oceanum intendunt. unde et hibernia dicta. Scotia autem quod ab scotorum gentibus colitur appellata. illic nulla anguis. auis rara. apis nulla. adeo ut aduectos inde puluisculos seu lapillos si quis alibi sparserit inter aluearia examina fauos deserant. Gadis insula in finibus beticae prouinciae sita. quae dirimit europam ab affrica. in qua herculis columnae uisuntur. et unde tyrrenum mare faucibus oceani est inmittitur. Est autem a continenti terra CXX passibus diuisa. quam tyrii a rubro profecti mari occupantes in lingua sua gadir id est septam nominauerunt. pro eo quod circumsepta sit mari. Nascitur in ea arbor similis palmae. cuius gummis infectum uitrum ceraunium gemmam reddit. Fortunatarum insulae uocabulo suo significant omnia ferre bona quasi felices et beatae fructuum ubertate. sua enim aptae natura preciosarum poma siluarum parturiunt. fortuitis uitibus iuga collium uestiuntur. ad herbarum uices messes et holus uulgo est. unde gentilium error et saecularium carmina poetarum propter soli fecunditatem easdem esse paradisum putauerunt. Sitae autem sunt in oceano contra laeuam mauritaniae occiduo proximae et inter se interiecto mari discretae. Gorgonides insulae oceani obuersae promunturio quod uocatur hesperu ceras. quas incoluerunt gorgones feminae alitum pernicitate hyrsutae et aspero corpore. et ex his insulae cognominatae. distant autem a continenti terra biduo nauigatione. Esperidum insulae uocatae a ciuitate esperide quae fuit in finibus mauritaniae. Sunt enim ultra gorgonidas sitae sub athlantico litore in intimos maris sinus. in quarum ortis fingunt fabulae draconem peruigilem aurea mala seruantem. fertur enim ibi e mari estuarium adeo sinuosis lateribus tortuosum ut et cernentibus procul lapsibus anguis imitetur. Crisse et argire insulae in indico oceano sitae. adeo fecundae copia metallorum. ut plerique eas auream superficiem et argenteam habere prodiderint. unde et uocabula sortitae sunt. Taprobana insula indiae subiacens ad eurum. ex qua oceanus indicus incipit. patens in longitudine octingentis LXXV milibus passuum. in latitudine sexcenta XXV milia stadiorum. scinditur autem amni interfluo. tota margaritis repleta et gemmis. pars eius bestiis et elefantis repleta est. partem uero homines tenent. In hac insula dicunt in uno anno duas esse aestates et duas hiemes et bis floribus uernare locum. Tiles insula indiae uirens omni tempore foliis. Hucusque oceani insulae. Item insulae quae ab ellesponto usque ad gades in mari magno consistunt sunt. Cyprus insula a ciuitate cypro quae in ea est nomen accepit. ipsa est et pafos ueneri consecrata in carpathio mari uergens ad austrum. famosa quondam diuitiis et maxime aeris. ibi enim prima huius metalli inuentio et utilitas fuit. Creta graeciae pars est iungens contra peloponensum. Haec primum a temperie caeli macaron nesos appellata est. deinde creta dicta a crete quodam indigena quem autumant curetum fuisse a quo ibi iupiter absconditus est et enutritus. Est autem insula graeciae inter ortum et occasum longissimo tractu porrecta. a septentrione graeco fluctu. ab austro egyptio pelago circumfusa. fuit autem quondam c urbibus nobilis. unde et hecatompolis dicta est. Primus et remis et sagittis claruit. prima litteras iura scripsit. equestres turmas prima docuit. studium musicum ab ideis dactilis in ea ceptum. capreis copiosa. ceruis eget. lupos et uulpes aliasque feras nequaquam gignit. serpens nullus ibi. nulla noxia [illegible] et si inuenitur statim moritur. Larga est autem uitibus et arboribus [illegible] plurimus. [illegible] Abidus in [illegible] insula europa sub ellesponto [illegible] angusto et uentoso mari separata [illegible] quod transierit ellespontum mare xerses [illegible]

ponte e xiiii mib; fec & magnitudine insiit. Coos insula adiacens provincie atticee in qua ypocrates medicus natus est. que ut varro testis est arte lanificii prima in ornamentis feminarum inclaruit. Cyclades insule antiqui grecie fuerunt quas in cyclades autumant quod licet spatiis longioribus a delo pertinent in orbem. tamen circa delum site sunt. Nam orbem cyclon greca locutione quidam non quod in orbe digestos sunt. sed propter scopulos qui circa eandem sunt dictos putant cyclades. Hec est in ellesponto inter egeum & maleum mare constitute ecu dant & pelago murteo. Sunt autem omnes numero l. iiii. tendentes a septentrione in meridie miliaria quingenta ab oriente in occasum miliaria cc. metropolis earum rodos. Delos insula in medio cycladum sita. & dicta delos fertur quod post diluvium quod ogigii temporibus notatur cum orbe multos mensibus continua nocte in umbrasset. ante omnes terras radiis solis illuminata est. sortitaque ex eo nomen quod prima manifestata fuisset insulis. Nam delon greci manifestum dicunt. ipsa est et ortigia eo quod primum ibi vise sunt coturnices aves quas greci ortigias vocant. In hac insula latona enixa est apolline & diana. Delos autem & civitas dicitur & insula. Rodos cycladum prima ab oriente in qua rose capitolium dictum est inventum dum ibi civitas conderetur. ex quo & urbs & insula rodos est appellata. In hac urbe solis colossus fuit ereus lxx cubitorum altitudine. Fuerunt autem & alii c. numero in eadem insula colossi minores. Tenedos una ex cycladibus a septentrione sita in qua olim civitas atenine condita est.

[...]

INCP. LIB. XV. DE CIVITATIB. ET AUCTORIBUS CONDI

Conditarum urbium plerumque dissensio invenitur adeo ut nec urbis quidem rome origo possit diligenter agnosci. Nam salustius dicit: Urbem romam sicuti ego accepi condidere atque habitavere in initio troiani & cum his aborigines. Alii dicunt ab evandro f[...]

q̄ urget. Tum rex Euander romane conditor arcis. Alii a romulo utrum huius nata auspiciis illa inclita roma. Si ergo tante ciuitatis certa ratio non apparet, non mirum si in aliarum opinione dubitatur. Unde nec historicos nec commentatores uaria dicentes imperitia condempnare debemus, quia antiquitas ipsa creauit errorem. Sane quidam de quibus aut scripture aut historie gentium originem referunt, paucas ad modum de his retexere oportet. Primus ante diluuium Cain ciuitatem Enos ex nomine filii sui condidit, quam urbem sola multitudine posteritatis sue impleuit. Primus post diluuium in india condidit. Post diluuium Nemroth gigas Babilonem urbem mesopotamie fundauit. Hanc Semiramis regina assyriorum ampliauit, murumque urbis bitumine et cocto latere fecit. Vocabulum autem sumpsit a confusione, quod ibi confuse sunt atque permixte lingue edificantium. Iudei asserunt Sem filium Noe, quem dicunt Melchisedech, primum post diluuium in syria condidisse urbem Salem, in qua regnum fuit eidem Melchisedech. Hanc postea tenuerunt Iebusei, ex quibus et sortita est uocabulum Iebus, sicque duobus nominibus copulatis Iebus et Salem uocata est Hierusalem, que postea a Salomone Hierosolima quasi Hierosolomonia dicta est. Hec et corrupte a poetis Solima nuncupata, et postmodum ab Helio Adriano Helia uocata est. In ipsa est et Syon, que interpretatur hebraice speculatio, eo quod in sublimi constructa sit et de longe uenientia contempletur. Hierusalem autem pacifica in nostro sermone transfertur. Oppida autem nobilia que et qui construxerint. Dionisius qui et Liber, cum indiam uictor perambulasset, Nisam urbem ex suo nomine iuxta Indum flumen condidit et L. milibus hominum adimpleuit. Medi autem Egei filius Medium construxit, que regio eius medie non sortita est. Persepolim urbem caput persici regni Perses Achemenus et regio eius medie non sortita est. Persepolim urbem caput persici regni Perses Perseus ... filius condidit, famosissimam confertissimamque opibus, a quo et Persida dicta est. Iothesiphontem ... Parthi apud Parthiam condiderunt in emulatione Babilonie urbis. Susis oppidum Persidem Memnonis frater constituisse dicitur. Dicitur autem Susis quod imminet Susie fluuio. Ibi est regia Cyri lapide candido et uario cum columnis aureis et lacunaribus gemmisque distincta, continens et simulacrum celi stellis micantibus prefiguratum, et cetera humanis mentibus incredibilia. Bactrum oppidum Bactriani condiderunt, cognominantes id ex proprio amne, qui Bactros dicitur. Carra ciuitas mesopotamie trans Edessam condita a Parthis, ubi quondam Romanorum cesus est exercitus et Crassus dux captus. Edissa urbem mesopotamie condidit Nemroth filius Chus, postquam de Babilone migrauit in qua et regnauit. Que antea Arach cognominata est. Ipse construxit et Calanne, que postea mutato nomine a Seleuco rege dicta est Seleucia. Filadelfiam urbem Arabie condidit Raphaim gens antiquissima, quam uiri fecerunt filii Loth. Seleucus unus ex pueris Alexandri, post mortem eiusdem Alexandri occupato regno orientis urbem in Syria condidit, eamque ex Antiochi patris sui nomine Antiochiam nuncupauit et Syrie caput instituit. Ipse quoque Laodiciam et Seleuciam, ipse Apamiam et Edissam urbes construxit. Damascum Syrie condita et nuncupata a Damasco dispensatoris Abrahe filio. Hanc antea in omni Syria tenuit principatum, necdum enim florebat ibi Antiochia. Laodicia et Apamia quoque urbes post Alexandrum constructas esse cognoscimus. Hic est Damascus quem Abraham futurum sui heredem dixerat, antequam ei ille promissus Ysaac. Gaham oppidum Palestine condiderunt Euhei, in eo quidem habitauerunt Capadoces, peremptis in ea ... cultoribus. Vocata autem Gaza eo quod ibi Cambises rex Persarum thesauros suos posuit cum bellum Egyptiis intulisset. Persarum enim lingua thesaurus gaza nominatur. Philistiim urbem condiderunt Allofili, ipsa est Ascalon, de qua supra memorauimus, nuncupata ex nomine Cesloim, qui fuit nepos Cain et filius Mesraim. Dor urbs fuit quondam potentissima, et uocabatur Stratonis turris, postea ab Herode rege Iudeorum in honorem Cesaris Augusti Cesarea nuncupata, in qua Cornelii domus Christi est ecclesia et Philippi edicule et cubiculum IIII uirginum prophetarum. Ioppe oppidum Palestine maritimum idem Palestini condiderunt, ubi saxum ostenditur quod uinculorum Andromede uestigia adhuc retinet, cuius belue forma immentior de aliis fuit. Iericho a Iebuseis condita tradunt, a quibus etiam nomen traxisse perhibetur. Hanc subuertit Ihesus, postea construxit eam alius de Bethel ex tribu Effraim, sed et hanc eo tempore quo Hierusalem oppugnabatur a Romanis propter perfidiam ciuium capta atque destructa est, pro qua tertia edificata est urbs que hodie permanet. Sichem Samarie urbem que latine et grece Sicima uocatur edificauit Emor, appellauitque eam nomine Sichem filii sui. Ipsa est nunc Neapolis ciuitas Samaritanorum. Bethel urbem Samarie condiderunt Iebusei, que prius uocabatur Luza, sed postquam dormiens ibi Iacob uidit scalam innitentem celo, et dixit: Hic domus est dei et porta celi, hac ex causa nomen locus accepit Bethel, id est domus dei. Quando autem ibi ab Hieroboam uituli aurei fabricati sunt, uocata est Bethauen, id est domus idoli, que antea uocabatur domus dei. Bethleem Iuda ciuitas Dauid, que mundi genuit Saluatorem, a Iebuseis condita fertur, et uocata Eufrata primum. Quando autem ibi Iacob pecora sua pauit, eidem loco Bethleem nomen quodam uaticinio future imposuit, quod domus panis interpretatur, propter eum panem qui ibi de celo descendit. Hebron ciuitas Iudee, que quondam uocabatur Arbee, condita est a gigantibus ante VII annos quam Tanis urbs Egypti conderetur. Ipsa est Arbee a numero ita uocata, quia ibi tres patriarche sepulti sunt et quartus Adam. Ipsa est et Mambre uocata ex uno amico Abrahe. Samaritani a qua omnis regio que circa fuit nomen accepit. Sennacherib rex Assyriorum construxit uocauitque Samariam, id est custodiam, quando Israhel transtulit in Medos ibique custodes constituit. Hanc obsidione captam Antiochus solo coequauit, quam postea Herodes a fundamentis instaurans in honorem Augusti Augustam, id est Sebastiam, greco sermone uocauit. Ibi siti sunt Heliseus et Abdias prophete et quo maior inter natos mulierum non fuit, Iohannes Baptista. Tybiadem uero Herodes alius in Iudea in nomine Tyberii Cesaris condidit. Tyrus urbs Fenicum condita a Fenicibus fuit. Hec est ciuitas ex qua aurum regi Salomoni deferebatur, in qua optima purpura tinguitur, unde et Tyria dicitur nobilis purpura. Fenices a rubro mari profecti, Sydonem urbem opulentissimam condiderunt, quam a piscium copia Sydonem appellauerunt. Nam piscem Fenices Sydon uocant. Ipsi et Tyrum in Syria, ipsi Uticam in Affrica, Yponem, Leptim aliasque urbes in ora maritima condiderunt. Ipsi Thebas in Boetia duce Cadmo. Ipsi postremo in ultima orbis tendentes, urbem in oceano construxerunt eamque lingua sua Gades nominauerunt. Nam mos erat antiquus Fenicum gentis multas simul mercium ad omnia proficisci, et cum incolarum animos commercio rerum his antea incognitarum sibi conciliassent, locaque condendis urbibus ydonea uidebantur capere. Ex his profecta et Dido in litore Affrice urbem condidit et Cartadam nominauit, quod Fenicia lingua exprimit ciuitatem nouam. Mox, iuxto sermone, Cartago est dicta. Hanc Scipio deleuit, que autem nunc est postea a Romanis condita est. Cartago autem antea Birsa, post Tyrus uocata, deinde Cartago. Menfim ciuitatem Egypti edificauit Epafus Iouis filius, cum in secunda Egypto regnaret. Hec est urbs ubi uaria nascitur, ibi et optimi mathematici fuerunt. Nam hac urbe magicis artibus dedita pluribusque ad presens tempus uestigia erroris ostendit. Thanis metropolis Egypti, ubi Pharao fuit et Moyses cuncta signa fecit que in Exodo scribuntur. Hanc construxisse perhibent Tytanes, id est gygantes, et ex nomine suo nuncupauerunt. Eliopolis urbs Egypti, que latine interpretatur solis ciuitas, sic Greci interpretes arbitrantur, edificata autem a filiis Israhel, in qua Putifares sacerdos fuit, cuius meminit Ezechiel. Urbem Alexandriam condidit Alexander Magnus, cuius et nomen detinet. Hanc idem in finibus Affrice et Egypti construxit et caput esse regionis Egypti iussit. Iacet autem inter Egyptum et mare quasi claustrum in portu sita. Urbs Egypti nam postea causa in Alexandria. Thebas Egypti condidit Cadmus, qui inter Egyptias urbes nimio portarum nobiliores fecit, ad quas commercia Arabes undique subuehunt. Hinc regio Egypti Thebaida dicta est. Thebe autem et Boetie dicte sunt et Egyptie uno eodem auctore condite. Ptholomais et Berenice a regibus Egyptiis nominate a quibus et edificate fuerunt. Cesarea Capadocie. Tharsum Cilicie Danais plebs Perseus edificauit, de qua ciuitate fuit Paulus apostolus, nam Tharsa Cilicie quondam et hoc in nomine Tharsus uocatur. Seleuciam Ysaurie condidit Seleucus, qui et Antiochiam. Ilus autem Apollinis filius in Frigia Ilium condidit. Amazones Ephesum in Asia construxerunt. Theseus uero Smyrnam construxit, que Homero poeta patria extitit

et uocata Smyrna quod eius campus exim fluuius secat. Dioscoria Colcorum urbem Amficus et Tircius aurige Castoris et Pollucis fabricauerunt, ex eorum nomine uocabulum cognominantes. Nicomediam a Nicomede rege Bithinie edificata est. Bithinia condita a Fenice, que primum Mariandina uocabatur. Constantinopolim urbem Thracie Constantinus ex nomine suo instituit, solam Rome meritis et potentia adequatam. Hanc conditam primum a Pausania rege Spartanorum et uocatam Bizantium, uel quia tantum ab Ystro cum mare et Propontide uel quod sit receptaculum terre marisque copiis utrumque. Et eam constituens aptissimam condere iudicauit, ut et receptaculum sibi terra marique fieret. Unde nunc Romani imperii sedes et totius caput orientis sicut Roma occidentis. Epiri ciuitas Terie condita est a Pirro et cognominata. Athenas Mellas Dascerops condidit et ex suo nomine Cecropiam nominauit. Hac Amfiction, idem qui in generatione tertius post eum regnauit, Minerue sacrauit et nomen ciuitati Athenas dedit. Nam Minerua grece Athena dicitur. Unde et Minerua gentium artium multarum asseritur inuentrix, quia et litterarum et artes diuersorum studiorum et ipsa philosophia uelut templum Athenis fuerunt. Chorintum in Achaia condidit Chorintus Orestis filius. Hanc Greci Chorintheam uocant, hoc est administratione rei publice. Thebas Boetie Cadmus ueniens a Fenicibus condidit, Thebis Egyptiis pari uocabulo constitutis. Micenas Lacedemonia condita a Lacedemone Semeles filio. Sparta a Sparto filio Foronis uocata, qui fuit filius Machin. Ipsam autem esse Spartam quam et Lacedemoniam ciuitatem, atque deinde Lacedemonias Spartanos dici. Achaia ab Acheo constructa. Pelops qui apud Argos regnauit Peloponense urbem condidit. Cecrops in insula Rodo Rodum edificauit. Carpatos quam Inenschlisonis filius pasum. Angros Ligi filius Samum. Dardan autem condidit Dardaniam. Thessalonicam Thessalus Greci filius edificauit, in qua et regnauit. Brundisium construxerunt Greci. Brundisium autem dictum est grece, quod brunda caput ceruui dicatur. Sic enim in terra iacet, ut et caput et lingua in positione ipsius cernatur. Iuntaliam autem a Iano ... Saturno Saturnia, atque Latium conditum eo quod ibi fugiens latuisset cognominatam. Ab Hercule in Campania Pompeia, qui uictor ex Hyspania pompam boum duxerat. Eneas autem post excidium Troie in eandem Italiam ueniens ex nomine uxoris Lauinia condidit. Ascanius uero relicto Lauine nouerce sue regno Albam Longam edificauit. Alba autem uocata propter colorem suum, longa quia longum oppidum est iuxta prolixitatem collis in quo sita est. Ex hac et urbe reges Albanorum appellari ceperunt. Capuam Capis Silui rex Albanorum construxit, appellatam nominis conditoris, licet sint qui dicant ea a capacitate Capuam dictam, quod eius terra omnem uite fructum capiat. Alii a locis Campestribus in quibus sita est. Est autem caput urbium Campanie inter tres maximas Romam Cartaginemque numerata, ex qua et prouincia Italie Campania dicta est. Romulus cum interfecto apud Albam Amulio auum Numitorem in regnum restituisset, in eum locum ubi nunc Roma est deuenit ibique sedes posuit, menia construxit, urbemque ex nomine suo Romam uocauit. Hanc autem antea Euander dicitur condidisse, ut est illud: Tunc pater Euander Romane conditor arcis. Ancus Marcius ex filia Nume Pompilii natus hic urbem in exitu Tyberis condidit, que et peregrinas merces exciperet et hostem moraretur, quam ab ipso situ Hostiam appellauit. Galli quondam intestina discordia et assiduis dissensionibus suorum permoti sedes nouas querentes Italiam profecti sunt, sedibusque propriis Tuscis expulsis, Mediolanum atque alias urbes condiderunt. Uocatum autem Mediolanum ab eo quod ibi sus medio lanea perhibetur inuenta. Hystoricis placet a Messapo Greco Messapie datam originem, una postmodum Calabrie, quam in exordio Oenotri frater Peucetius Peucetiam nominauit. Manto Tyresie filia post interitum Thebanorum dicitur delata in Italiam Mantuam condidisse. Est autem in Uenetia, que Gallia Cisalpina dicitur, et dicta Mantua quod manes tueatur. Parthenopam Parthenope appellata quondam uirgine illic sepulta, quod oppidum postea Augustus Neapolim esse maluit. Ad promuntorium Leucaten, in quo Actii Apollinis templum fuit, bellum Augustus contra Antonium gessit, quo uicto in urbe in Actiaco sinu condidit, quam a uictoria Nicopolim appellauit. Phallanthus Parthenorum dux Parthenos constituit. Taras Neptuni filius fuit, a quo Tarenti ciuitas et condita est et appellata est. Cum Cyrus maritimas urbes Grecie occuparet et Focenses ab eo expugnati omnibus angustiis premerentur, iurauerunt ut profugerent quam longissime ab imperio Persarum, ubi ne nomen quidem eorum audirent. Atque ita in ultimos Gallie sinus nauibus profecti, armisque se aduersus Gallicam feritatem tuentes, Massiliam condiderunt et ex nomine ducis nuncupauerunt. Hos Uarro trilingues esse ait, quod et grece loquantur et latine et gallice. Narbonam et Arelatum et Pictauis coloni Pirri condiderunt. Burdigalem appellatam ... ferunt quod Burgos Gallos primum colonos habuerit, quibus antea cultoribus adimpleta est. Terraconam in Hyspania Scipiones construxerunt, ideo caput est Terraconensis prouincie. Cesaraugusta Terraconensis Hyspanie oppidum a Cesare Augusto et situm et nominatum, loci amenitate et deliciis prestantior ciuitatibus Hyspanie cunctis atque illustrior, florens sanctorum martyrum sepulturis. Affri sub Annibale maritima Hyspanie occupantes Cartaginem Spartariam construxerunt, que mox a Romanis capta et colonia facta nomen etiam prouincie dedit. Nunc autem a Gothis subuersa atque in desolationem redacta est. Saguntum Greci ex insula Zacintho profecti in Hyspania condiderunt, quam Affri postea bello impetitam deleuerunt. Emeritam Cesar Augustus edificauit, postquam Lusitaniam et quasdam oceani optinensis urbes expugnauit. Et ab eo quod ibi milites emeritos constituisse. Nam emeriti dicuntur ueterani solutique militia. Olisipona ab Ulixe est condita et nuncupata, quo loco, sicut historiographi dicunt, celum a terra et maria distinguuntur a terris. Ispalim Cesar Iulius condidit, quam ex suo et Rome urbis uocabulo Iuliam Romulam nuncupauit. Ispalis autem a situ cognominata est, eo quod in solo palustri suffixis in profundo palis locata sit, ne lubrico atque instabili fundamento cederet. Gades oppidum a Penis condita, qui et Cartaginem Spartariam condiderunt. Septem oppidum a montibus VII, qui a similitudine fratres uocantur. Caditano eminet freto. Tingis ciuitatem, cuius Lucanus auctor est, quam Hercules fertur luctu certaminis superatum inspirasse. Lix autem ab Ixo flumine Mauritanie nuncupata, ubi Antei regia fuit et salis quod imminet sale flumini. Cesarea Mauritanie oppidum Iuba rex Maurorum in honorem Cesaris Augusti condidit, quam ex eius nomine Cesaream appellauit. Sicut Herodes aliam Cesaream in Palestina, que nunc urbs esse clarissima. Iconium Cesarea fuit Mauritanie oppidum. Heculo illic conscriptam XX a comitatu eius descendentes construxerunt. Hac ne quis imposito a se nomine prouaricat, gloriet, de condentium numero urbi Icosion nomen datum est. Cyrene regina fuit Libie, que ex suo nomine ciuitatem Cyrenen condidit, ex qua et Libiam Cyrenensem uocauit.

De edificiis publicis.

Ciuitas est hominum multitudo societatis uinculo adunata, dicta a ciuibus, id est ab ipsis incolis urbis, pro eo quod plurimorum consciscat et contineat uitas. Nam urbs ipsa menia sunt, ciuitas autem non saxa, sed habitatores uocantur. Tres autem societates familiarum urbium gentium. Urbs uocata ab orbe, quod antique ciuitates in orbe fiebant, uel ab urbo parte aratri, quo muri designabantur. Unde est illud: Optauitque locum regno et concludere sulco. Locus enim future ciuitatis sulco designabatur, id est aratro. Cato: Qui urbem nouam condit, tauro et uacca arat, ubi arauit murum faciat, ubi portam uult esse, aratrum sustollat et portet, et portam uocet. Idcirco autem urbs aratro condebatur, dispari sexu iuuencorum propter commixtionem familiarum et imaginem serentis fructumque reddentis. Urbs autem aratro conditur, aratro uertitur. Unde orat imperatorque muris hostile aratrum. Oppidum quidam ab oppositione murorum dixerunt, alii ab opibus recondendis eo quod sit munitum, alii quod sit conuentus habitantium opem det contra hostem mutuam. Nam primum homines tamquam nudi et inermes nec contra beluas presidia habebant nec receptacula frigoris et caloris, nec ipsi inter se homines ab hominibus satis erant tuti. Tandem naturali sollertia speluncis siluestribusque tegumentis tuguria sibi et casas uirgultis harundinibusque contexerunt, quo esset uita tutior, nec his qui nocere possent aditus esset. Hec est origo oppidorum, que quod opem darent, idcirco oppida nominata. Oppidum autem magnitudine et menibus discrepare a uico et castello et pago. Ciuitates autem aut colonie aut municipia aut uici aut castella aut pagi appellantur. Ciuitas proprie dicitur quam non aduene, sed eiusdem loci cum solo condiderunt, ideoque urbes a propriis ciuibus condite ciuitates non colonie nuncupantur. Colonia est que defectu

indigenarum novis cultoribus adimpletur. Unde et colonia a cultu agri est dicta. Municipium est quod manente statu civitatis ius aliquod minoris aut maioris officii a principe impetrat. Dictum autem est municipium a muneribus, id est officiis, quod tantum munia, id est tributa debita vel munera reddant. Nam liberales et famosissime cause et que ex principe proficiscuntur ibi non aguntur. Nec enim ad dignitatem civitatum pertinent vici et castella et pagi. Hi sunt qui nulla dignitate civitatis ornantur, sed vulgari hominum conventu incoluntur, et propter parvitatem sui maioribus civitatibus attribuuntur. Vicus autem dictus ab ipsis tantum habitationibus, vel quod vias habeat tantum habitationibus sine muris. Est autem sine munitione murorum; licet et vici dicantur ipse habitationes urbis. Dictus autem vicus eo quod sit vice civitatis, vel quod vias habeat sine muris. Castra antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam; cuius pluralis numerus castra, diminutivum castellum est; sive quod castrabatur licentia inibi habitantium ne passim vaga hosti pateret. Pagi sunt apta edificiis loca inter agros habitantibus. Hec et conciliabula dicta a conventu et societate multorum in unum. Compita sunt ubi usus est convenire rusticorum. Et dicta compita quod loca multa in agris eodem competunt, et quo conveniunt a rusticis. Suburbana sunt circumiecta civitatis edificia, et quasi suburbia. Menia sunt muri civitatis, dicta ab eo quod muniant civitatem. Munimenta urbis, id est tutamenta. Munium autem dictum quasi manufactum. Sic et muri a munitione dicti, quasi muniri, quod muniant et tueantur interiora urbis. Menia autem duplicem habent significationem. Nam interdum menia abusive dicuntur omnia edificia publica civitatis, ut 'dividimus muros et menia pandimus urbis'. Propria autem menia sunt tantum muri. Murus autem turribus propugnaculisque ornatur. Turres vocate quod teretes sint et longe teres est enim aliquid rotundum cum proceritate ut columna. Nam et quamvis quadrate aut late construantur, procul tamen videntibus rotunde existimantur, ideo quia omnis cuiusque anguli simulacrum per longum aeris spatium evanescit atque consumitur et rotundum videtur. Propugnacula pinne murorum sunt dicte quia ex his propugnatur. Pomerium vero quod fit pro muris munitione. Est enim murus proximum ante murum. Porta dicitur qua potest vel importari vel exportari aliquid. Proprie autem porta aut urbis aut castrorum vocatur sicut supra dictum est. Vici ut predictum est ipse habitationes urbis sunt, unde et vicini dicti. Viae sunt spatia angusta que inter vicos sunt. Platee perpetue ac latiores civitatum sunt vie, iuxta proprietatem lingue grece a latitudine nuncupate. Platos enim greci latum dicunt. Quintane partes platee quinta est qua carpentum progredi potest. Cloace dicte quod his percolantur aque. Has primum Rome fecisse Tarquinium Priscum, ut quotiens pluviarum inundatio existeret per eas aque extra civitatem emitterentur, ne maximis proceribusque tempestatibus planitie vel fundamenta urbium strages aquarum subverteret. Imbulis (?) vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulatur. Sed et porticus hinc inde platearum. Forum est exercendarum litium locus, a fando dictum, sive a Foroneo rege qui primum Grecis leges dedit. Hec loca et rostra vocantur, ideo quod ex bello Punico captis navibus Cartaginensium rostra ablata sunt et in foro Romano prefixa, ut essent huius in signum victorie. Curia dicitur eo quod ibi cura per senatum de cunctis administretur. Pretorium quod ibi pretor resideat ad discutiendum. Gimnasium generaliter est exercitiorum locus. Nam apud Athenas locus erat ubi discebatur philosophia et sapientie exercebatur studium. Nam gimnasium grece vocatum quod latine exercitium dicitur, hoc est meditatio. Sed et balnea et loca cursorum et athletarum gimnasia sunt, eo quod illic homines in sue artis studium exercentur. Capitolium Rome vocatum eo quod fuerit Rome urbis et religionis caput summum. Alii dicunt cum Tarquinius Priscus Capitolii fundamenta Rome aperiret, in loco fundamenti caput hominis litteris Tuscis notatum invenit, et propterea Capitolium appellavit. Arces sunt preterea urbis excelse atque munite. Nam quecumque tutissima sunt urbium, ab arcendo hoste arces vocantur, unde et arx et archa. Circum Romani dictum putant a circuitu equorum, eo quod ibi circum metas equi currant. Theatrum autem a spectaculo nominatum ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ, quod in eo populus stans desuper atque spectans ludos scenicos contemplaretur. Amfiteatrum vero vocatum quod ex duobus sit theatris compositum. Nam amfiteatrum rotundum est, theatrum vero ex medio amfiteatro est, semicirculi figuram habens. Laborinthus est perplexis parietibus edificium, qualis est Crete a Dedalo factus, ubi fuit Minotaurus inclusus; in quo si quis ingressus fuerit sine glomere lini, exitum invenire non valet. Cuius edificii talis est situs ut aperientibus fores tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis ultra gradibus; intus simulacra et monstrifice effigies, innumeri transitus per tenebras diversa cursitantes in mutua per tenebras, et cetera ad errorem ingredientium facta, ita ut de tenebris ei ad lucem venire impossibile videatur. Quattuor autem sunt laborinthi: primus Egyptius, secundus Creticus, tertius in Lemno, quartus in Italia; omnes ita constructi ut dissolvi eos nec secula possint. Farum turris est maxima quam greci ac latini in commune ex ipsius rei usu farum appellaverunt, eo quod flammarum indicio longe videatur a navigantibus, qualem Ptholomeus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Usus eius est nocturnis navium cursibus ignes ostendere ad prenuntianda vada portusque introitum, ne decepti tenebris navigantes in scopulos incidant. Nam Alexandria fallentibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad perlucendi ministerium fabricatas faros dicunt. Nam fos lux est, oros visio dicitur. Unde et Lucifer grece fosforos appellatur. Coclee sunt alte et rotunde turres, et dicte coclee quasi cyclee, quod in eas tamquam per circulum orbemque conscendatur, qualis est Rome c. lxxv pedibus. Termas appellatas quod caleant. Greci enim termon calorem vocant. Balneis vero nomen inditum a levatione meroris. Nam greci balaneon dixerunt quod anxietatem animi tollat. Hec et gimnasia dicuntur quia ibi athlete uncto corpore et perfricato manibus exercitantur. Nam gimnasium grece, latine exercitium dicitur; gimnas vero nudus. Apoditerium vero lavantium vestitorium positum, ab exuendo sic dictum; apodederin enim grece exuere dicitur. Popina grecus sermo est, que apud nos corrupte propina dicitur. Est autem locus iuxta balnea publica ubi post lavachrum a fame et siti reficiuntur; unde et propina appellari dicitur. Pina enim grece famem significat, eo quod hic locus famis tollat. Tabernae olim vocabantur edicule plebeiorum parve et simplices in vias saxis et tabulis clause, unde et tabernarii quod ibi solebant consedere. Dicte autem taberne quod ex tabulis ligneisque erant constructe, que nunc etsi non specie, nomen tamen pristinum retinent. Macellum dictum quod ibi mactentur pecora que mercantibus venundantur. Mercatum autem a commercio nominatum; ibi enim res vendere vel emere solitum est. Sic et theloneum dicitur ubi merces navium et nautarum emolumenta redduntur. Ibi enim vectigalis exactor sedet pretium rebus impositurus, et voce a mercatoribus flagitans. Carcer est a quo prohibemur exire, et dictus carcer a coercendo. Hieronimus pro grecari poti amenius locis quo coerceri viderentur.

De habitaculis

Habitatio ab habendo vocata, ut 'habitare casas'. Domus ex greca appellatione vocata; nam doma greci tecta dicunt. Est autem domus unius familie habitatio, sicut urbs unius populi, et sicut orbis domicilium totius generis humani. Omne edificium domum antiqui edem appellaverunt. Alii edem ab edendo quidam sumpsisse nomen existimant, dantes exemplum de Plauto: 'si vocasse nos in edem ad prandium'. Hinc et edificium, eo quod fuerit prius ad edendum factum. Aula domus est regia, sive spatiosum habitaculum porticibus quattuor conclusum. Atrium magna edis est, sive amplior et spatiosa domus, et dictum est atrium eo quod addantur ei tres porticus extrinsecus. Alii atrium quasi ab igne et ligno atrum dixerunt; atrum enim fit ex fumo. Palatium a Palante principe Arcadum dictum, in cuius honore Arcades Palanteum oppidum construxerunt et regiam in ipsius nomine condita palatium vocaverunt. Thalamum hac ex causa vocatum fertur: cum enim rapte fuissent a Romanis Sabine, ex quibus cum una ante alias specie nobilis cum magna omnium admiratione raperetur, Talassioni duci ex oraculo responsum est dari; et quia hee nuptie feliciter cessarent, institutum est ut in omnibus nuptiis Talassii nomen iteretur. Egyptii quoque lingua sua locum in quo nubentes succedunt et incubant thalamum nominant. Cenaculum dictum a communione vescendi, unde et cenobium est congregatio. Antiqui enim publice et in commune vescebantur, nec ulli convivium singulare erat, ne in occulto delicie luxuriam gignerent. Triclinium est cenaculum a tribus lectulis discumbentium dictum. Apud veteres enim in loco convivii apparatu exponebantur tres lectuli strati erant in quibus discumbentes epulabantur. Clinon enim grece lectum vel accubitum dicitur, ex quo confectum est ut triclinium diceretur. Cella dicta quod nos occultat et celat. Cubiculum vero quod eo cubamus ibique dormientes requiescamus. Cubile autem cubandi locus est. Secessus est locus secretior, id est sine accessu. Diversorium dictum eo quod ex diversis viis ibi conveniatur.

Hospitium sermo grecus est, ubi quis ad tempus hospitali iure inhabitat, et iterum inde transiens migrat. Item et metatum, quia mutatur, unde et legati et castra metati sunt permutaverunt. Non enim illic permanet exercitus, sed pertransit. Menius collega Crassi in foro proiecit materias ut essent loca in quibus spectantes insisterent; que ex nomine eius meniana appellata sunt. Post hunc alii lapide, alii materia edificare porticibus meniana foribus et domibus adiecerunt. Tabulata olim lignee domus fiebant, unde nunc permanet et tabulatorum. Apogeum est constructum sub terris edificium, quod nos antrum vel speluncam dicimus. Solarium quod soli et aure pateat, qualis locus fuit in quo David Bethsabee lavantem se aspexit et adamavit. Cum Hierosolimam Antiochus obsideret, Hyrcanus princeps Iudeorum reserato David sepulchro tria milia auri talenta inde abstraxit, ex quibus ccc. Antiocho dedit ut obsidionem relinqueret, atque ut facti invidiam domaret, fertur ex reliqua pecunia instituisse primum xenodochia, quibus advenientium susciperet pauperum et peregrinorum, unde et vocabulum sumpsit. Nam ex greco in latinum xenodochium peregrinorum susceptio nuncupatur. Ubi autem egrotantes de plateis colliguntur, nosocomion dicitur grece, id est quod consumpta languoribus atque inediis miserorum membra fovet.

De sacris edificiis

Sacra sunt loca divinis cultibus instituta, ut potest ea in quibus altaria litantibus de more pontificibus consecrantur. Sancta iuxta veteres exteriora templi sunt, sancta autem sanctorum locus templi secretior, ad quem nulli erat accessus nisi tantum sacerdoti. Dicta autem sancta sanctorum quia exteriori oraculo sanctiora sunt, vel quia ad sanctorum comparatione sanctiora sunt, sicut cantica canticorum quia cantica universa precellunt. Sanctum autem a sanguine hostie nuncupatum; nihil enim sanctum apud veteres dicebatur nisi quod hostie sanguine esset consecratum aut conspersum. Item sanctum quod extat esse sancitum. Sancire est autem confirmare et irrogatione pene ab iniuria defendere, sic et leges sancte et mores et muri esse dicuntur. Propitiatorium quasi propitiationis oratorium; propitiatio enim placatio est. Oracula dicta eo quod inde responsa redduntur; et oracula ab ore. Penetralia secreta sunt oraculorum, et penetralia dicta ab eo quod est penitus, hoc est penes intra. Oratorium orationi tantum est consecratum, in quo nemo aliquid agere debet nisi ad quod est factum, unde et nomen accepit. Monasterium unius monachi habitatio est. Monos enim apud grecos solus, sterion statio dicitur, id est solitarii habitatio. Cenobium vero ex greco et latino videtur esse compositum. Est enim habitaculum plurimorum in commune viventium; ceno enim grece commune dicitur. Templum vero generale nomen. Locus enim quicumque magnus antiqui templa dicebant, et templa dicta quasi tecta ampla. Sed et locus designatur ad orientem a contemplatione templum dicebatur. Cuius partes quattuor erant: antica ad ortum, postica ad occasum, sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans. Unde et quando templum construebant orientem spectabant equinoctialem, ita ut linee ab ortu ad occidentem misse fierent partes celi dextra sinistraque equales, ut qui consuleret atque precaretur rectum aspiceret orientem. Fana dicta a Fauno, quia templa error gentilium construebat, unde et consulentes demonum responsa audirent. Delubra veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, et appellari delubrum a diluendo. Ipse nunc sunt edes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur, et bene quodam presagio delubra sunt appellata. Sic enim in ablutione peccatorum, fons enim in delubris locus regeneratorum est, in quo septem gradus in speciem mysterii formantur: tres in descensu et tres in ascensu; septimus vero is est qui et quartus, id est similis filio hominis, extinguens fornacem ignis. Tabernaculum pedum fundamentum aque in quo plenitudo divinitatis habitat corporaliter. Basilice prius vocabantur regum habitacula, unde et nomen habent. Nam basileus rex, et basilice regie habitationes. Nunc autem ideo divina templa basilice nominantur quia ibi regi omnium deo cultus et sacrificia offeruntur. Martyrium locus martyrum greca derivatione, eo quod in memoriam martyris sit constructum, vel quod sepulchra sanctorum ibi sunt martyrum. Aram quidam vocatam dixerunt quod ibi incense victime ardeant. Alii aras dicunt a precationibus, inde quas greci dicunt aras, unde contra imprecatio catara dicitur. Alii volunt ab altitudine aras, sed non. Altare autem ab altitudine constat esse nominatum, quasi alta ara. Pulpitum quod in eo lector vel psalmista positus in publico conspici a populo possit, quo liberius audiatur. Tribunal eo quod ibi a sacerdote tribuantur precepta vivendi. Est enim locus in sublime constructus, unde universis exaudiri possint. Alias tribunal a tribus denotatum quod ad illum tribus conveniunt. Analogium dictum quod sermo inde predicatur; nam logos grece sermo dicitur; quod et ipsum alte situm est.

De repositoriis

Sacrarium proprie est locus templi in quo sacra reponuntur, sicut donarium in quo collocantur oblata. Sic lectisternia dicuntur ubi homines sedere consueverunt. Ab inferendis quoque et deportandis sacris sacrarium nuncupatur. Donarium vero eo quod ibi dona reponantur que in templis offerre consueverunt. Erarium vocatum quia prius es signatum ibi recondebatur. Hic enim olim in usu erat auro argentoque nondum signato, ex quorum metallis quamvis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen erarium permansit ab eo metallo unde pecunia initium sumpsit. Armarium locus est ubi quaeque artium instrumenta ponuntur. Armamentarium ubi tantum tela armorum, unde invenitur quedam hinc telorum armamentaria celi. Dicta autem utraque ab armis, id est a brachiis, quibus exercentur. Bibliotheca est locus ubi reponuntur libri. Biblos enim grece liber, theca repositorium dicitur. Promptuarium dictum eo quod inde necessaria victui promuntur, hoc est proferuntur. Cellarium quod in eo colligunt ministra mensarum vel que necessaria victui super sunt. Inter promptuarium et cellarium hoc interest, quod cellarium est paucorum dierum, promptuarium vero temporis longi. Apoteca autem vel horrea greci ubum (?) ... ubo repositoria vel receptoria dici possunt, eo quod in his homines elaboratas fruges reponunt. Unde et entheca greco nomine reposita rei copiosam substantiam appellant.

De operariis

Ergasterium locus est ubi opus aliquod fit. Greco enim sermone ergasia opera, sterion statio dicitur, id est operarii statio. Ergastula quoque et ipsa a greco sermone nuncupantur, ubi deputantur noxii ad aliquod opus faciendum, ut solent gladiatores et exules qui marmora secant, et in vinculorum custodiis alligati sunt. Genetium grece dictum eo quod ibi conveniant femine ad opus lanificii exercendum conveniat. Mulier enim grece gyne nuncupatur. Pistrinum quasi pilistrinum, quia a pilo antea tundebatur granum, unde et veteres non molitores sed pistores dicti, quasi pinsores, a tundendis granis frumenti. Mole enim usus nondum erat, sed grana pilo pinsebant, unde et Virgilius: 'Nec torrete flammis fruges, nec frangite saxo.' Clibanus a clibo dictus ab eo quod in erectione sit collocatus. Clibum enim accensum dicunt, sive flexuosum. Furnum per derivationem a farre dictum, quia panis ex eo factus ibi coquitur. Torcular dictum eo quod ibi uve calcentur atque extorte exprimuntur. Forus est locus ubi uva calcatur. Dictus autem quod ibi feratur uva, vel propter quod ibi pedibus feriatur, unde et calcatorium dicitur. Sed hoc nomen significat multa. Prima species fori locus in civitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda ubi magistratus iudicare solet. Tertia quem supra diximus quem calcatorium nominamus. Quarta spatia plana in navibus de quibus Virgilius: 'laxatque foros'. Lacus dictus quia ibi decurrat vinum vel fragum liquor.

De aditibus

Aditus ab adeundo dictus per quem ingredimur et admittimur. Vestibulum est dictum eo quod vestiunt fores, aut quod aditum tecto vestiat, aut ab stando. Porticus quod transitus sit magis quam ubi standum sit, quasi porta, et porticus eo quod sit aperta. Ianua a Iano quodam appellabatur, cui gentiles omne introitum vel exitum sacraverunt. Unde Lucanus: 'ferrea belligeri compescat limina Iani.' Est autem ianua primus ingressus. Cetera intra ianuam adicitae vocantur. Geniale quoque ostium est per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum, sive ostium quia ostendit aliquid intus. Alii autem ostium appellari quia hostem moratur; ibi enim adversariis nos obicimus. Hinc et hostia cybina quia hostibus sit apposita. Fores et valve claustra sunt, sed fores dicuntur que foras, valve que intus revolvuntur, et duplices complicabilesque sunt; sed generaliter usus vocabula ista corrumpit. Claustra ab eo quod claudantur dicta. Fenestre sunt quibus pars exterior angusta et interior diffusa est, quales in horreis videmus. Dicte eo quod lucem ferent. Lux enim grece fos dicitur; quia per eas interpositio homo foras videat. Alii fenestram putant dictam eo quod domui lucem ministrat. Compositum nomen ex greco latinoque sermone; fos enim grece lux est. Cardo est locus in quo ostium vertitur et semper movetur, dictus apo tes cardias, quasi cor hominis totum ita ille cuncta ianuam regat ac moveat; unde et proverbiale est: in cardine rem esse. Limina ostiorum dicta eo quod transversa sint, ut limites, et per ea sic magno aut intratur aut foris eatur. Postes et antes quia ante stant; quia antea ad eas ante domum prius domum ingrediamur. Postes eo quod post ostium stent.

De partibus edificiorum

Fundamentum dictum quod fundus sit domus idem et cementum a cedendo dictum quod ex ceso lapide surgat. Paries nuncupatur quia semper duo sunt pares vel a latere vel a fronte, sive enim tetragonum sive exagonum sit, que se conspiciunt ex pari erunt, aliter enim structura facta deformis erit. Parietinas dicunt quasi parietum ruinas. Sed et

[illegible]

De munitionib;

[illegible]

De tentoriis

[illegible]

De sepulchris

[illegible]

De casis

[illegible]

De agris

[illegible]

De finib; agrorum

[illegible]

De mensuris agrorum

[illegible]

De itineribus

[illegible]

... Orbita vestigium carri ab orbe rote dicta. Porro autem per agros solet devium in flexuosum. Vestigia sunt pedum plantis pressa signa, et ipsa vestigia quia his repertis investigatur, agnoscantur.

INCP LIB XVI DE GLEBIS TRE

PULVIS DICTUS QUOD vi pulsetur venti. Collitur enim flatu ... Pulvis ... Cinis ex incendio dicitur ... favilla ... pigre effecta ... nam fit ignis e gleba ...

Pulvis ... collectio ... conglutinet ... gleba est, soluta pulvis. Labina ... ambulantibus lapsu ... Limum vocatum ... mundum est. Volutabra appellata quod ibi apri volutentur. ...

Sabulum levissimum terre genus est. Argilla ab argis vocata ... confecta sunt. Creta a Creta insula ... Creta cimolia candida est ... insula dicta ... Creta argentaria ... Terra samia a Samo insula dicta, glutinosa et candida et lingue medicaminis et vasculis necessaria. Pulvis puteolanus ... ad sustinendamaria ...

[illegible]

De glebis ex aquis

[illegible]

Sunt et colore differentes. Memphites rufus est in parte quadam Siciliae. In Aethna est purpureus; item in eadem Sicilia in Pachinum ideo splendidus et lucidus ut imagines reddat. In Cappadocia tralucens effoditur. Sal natura necessaria est ad omnem escam. Pulmentis etiam saporem dat, excitat aviditatem et appetitum in omnibus cibis facit. Ex eo quippe omnis vitae delectatio et summa hylaritas. Hinc et salus nomen accepisse putatur. Nichil enim utilius sale et sole. Denique cernimus videmus corpora nauticorum. Quin et pecudes armenta et iumenta sale maxime provocantur ad pastum multo largiores lacte multoque gratiores casei dote. Corpora etiam sal astringit, siccat et alligat defuncta etiam a putrescendi labe vindicat ut durent. Nitrum a loco sumpsit vocabulum. Nascitur enim in oppido vel regione Egypti Nitria, ex quo et medicinae fiunt et sordes corporum vestiumque lavantur. Huius natura non multum a sale distat. Habet enim virtutem salis et simul oritur canescentibus ariditate litoribus. Afronitrum graece latine spuma nitri est, de quo quidam ait: Rustice es nescis quod graeco nomine dicitur spuma vocari nitri, graecus es afronitrum. Colligitur autem in Asia in speluncis distillans, de hinc siccatur sole. Optimum putatur si minime fuerit ponderosum et maxime friabile, colore pene purpureo. Calcantum dictum quia calcantes est tinnum(?), id est flos um(?), et apud latinos aeris flos appellatur. Fit autem multis in regionibus. Olim in Hyspaniae puteis vel stagnis id genus aquae habentibus, quam decoquebant et in piscinas ligneas fundebant, appendentes super eas restes lapillis extentas, quibus limus in similitudinem vitreis acinis adherebat, sicque electum siccabatur diebus XXX. Fit autem et alibi in speluncis, quod liquore collectum de hinc defusum in quosdam botros solidatur. Fit et in scrobibus cavatis, quorum e lateribus decadentes guttae coalescunt. Fit et salis modo ex flagrantissimo sole. Adeo autem constrictae virtutis est ut in leonum et ursorum ora sparsum tantam vim habeat adstringendi ut nequeant mordere.

Lapis a terra tamquam densior et vulgo discernitur. Lapis autem dictus

De lapidibus vulgaribus:

quod laedat pedem. Lapis mollis est et sparsus. Saxa herent et a montibus exciduntur; petra graecum est. Silex est durus lapis eo quod exiliat ignis ab eo. Dicitur scopulus saxo eminente, qui a speculando dictus sive a tegimento navium ΑΠΟ ΤΟΥ CΚΕΠΕΙΝ. Spelea graece, spelunca latine; est autem terrae cavata. Crepido extremitas saxi abrupta, unde et crepido vocatur quod sit abrupta saxi altitudo, sic heret pede pes dens(?), unde et vocatur. Cautes aspera saxa in mari, dicta a cavendo quasi cavte. Murices petrae in litore similes muricibus, vivis acutissimae et navibus perniciosae. Icon saxum est quod humanae vocis sonum captans etiam verba loquentium imitatur. Icon autem graece, latine imago vocatur, eo quod ad vocem respondens alieni efficitur imago sermonis. Licet hoc quidem et locorum natura evenit, ac plerumque convallium. Calculus est lapis terrae admixtus, rotundus atque dissimilis et omni puritate levissimus. Dictus autem calculus quod sine molestia vel levitate sui calcetur. Cui contrarium est scrupus, lapillus minutus et asper, qui si inciderit in calciamento nocet et molestia est animi; unde et animi molestiam scrupulum dicimus. Hinc scrupea saxa, id est aspera. Cotis nomen accepit quod ferrum ad incidendum acuat. Cotis enim graeco sermone incisio nominatur. Ex his autem aliae aqua rigatae sunt, aliae oleo indigent in acuendo, sed oleum lene, aqua aciem acerrimam reddunt. Pumex vocatur eo quod spumae densitate concretus fiat, et aridus est candore parvus, tamquam naturam frigerandi habens, ut in vase missus musta defervere designat. Rudos artifices appellant contusos et calce admixtos, quos in pavimentis faciendis super fundunt; unde et rudera dicuntur. Gipsum cognatum calcis est, et est graecum nomen. Plurima eius genera, omnium autem optimum lapidis specularis. Est autem signis edificiorum et coronis gratissimum. Calcis viva dicta quia dum sit frigida ac tactu(?) in occultis occultum ignem continet, unde perfusa aqua latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit aquis incenditur, quibus solet ignis extingui, oleo extinguitur quo solet ignis accendi. Usus eius structuris fabricae necessarius. Nam lapis lapidi non potest adherere forti nisi calce coniunctus. Calcis a lapide albo et duro melior structuris, ex molli utilior tectoriis. Arena ab ariditate dicta, non ab adherendo in fabricis ut quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridat, aut si in veste candida sparsa nichil sordis relinquat.

Magnes lapis indicus ab inventore vocatus. Fuit autem

De lapidibus paulo insignioribus:

in Ida primum repertus, clavis crepidarum baculique cuspide herens, cum armenta ibidem magnes pasceret; et passim invenitur. Est autem colore ferrugineo, sed probatur cum ferro adiunctus ei fecit rapinam. Nam adeo apprehendit ferrum ut catenam faciat anulorum. Unde eum vulgus ferrum vivum appellat. Ligat quippe vitrum ut ferrum creditur. Cuius vis tanta est, ut refert beatus Augustinus, quod quidam eundem magnetem lapidem tenuerit sub vase argenteo, ferrumque super argentum posuerit, deinde subter movente manu cum lapide, ferrum rursum movebatur desuper. Unde factum est ut in quodam templo simulacrum ex ferro pendens in aere videretur. Est quippe et alius in Aethiopia magnes qui ferrum omne respuit. Omnis autem magnes tanto melior est quanto magis ceruleus est. Gagates lapis primum inventus est in Sicilia Gagatis fluminis fluore reiectus, unde et nominatur, licet in Britannia sit plurimus. Est autem niger, planus, levis et ardens, igni admotus; fictilia ex eo scripta non delentur. Incensus serpentes fugat, demoniacos prodit, virginitatem deprehendit. Mirum quia accenditur aqua, oleo extinguitur. Abeston Arcadiae lapis ferrei coloris, ab igne nomen sortitus, eo quod accensus semel numquam extinguitur. De quo lapide mechanicum aliquid ars humana molita est, quod gentiles capti sacrilegio mirarentur. Denique in templo quodam fuisse Veneris fanum, ibique candelabrum et in eo lucernam sub divo sic ardentem ut eam nulla tempestas, nullus imber extingueret. Pirites persicus lapis fulvus aeris simulans qualitatem, cui plurimus ignis, siquidem facile scintillas emittit. Hic tenentis manum si vehementius prematur adurit, propter quod ab igne nomen accepit. Est alius pirites vulgaris quem vivum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit, quae excipiuntur sulphure vel aliis fungis vel foliis, et dicto celerius praebet ignem. Hunc vulgus focarem petram vocat. Silenites latine lunaris interpretatur, eo quod interiore eius candore cum luna crescere atque deficere videatur. Gignitur autem in Perside. Dionisia lapis fuscus et rubentibus notis sparsus. Vocatur autem a vino, ita quasi aqua mixtus teratur vinum flagrat; et quod in illo mirum est, ebrietati resistit. Thracius niger et sonorus nascitur in flumine cui nomen est Pontus. Phrigius lapis ex loco habet vocabulum; nascitur enim in Frigia, colore pallidus, mediocriter gravis. Est autem gleba pumicosa, uritur antea vino perfusus, flatibusque follibus donec rubescat, ac rursus dulci vino extinguitur; tinguendis vestibus tantum utilis. Syrius lapis a Syria ubi repertus appellatur. Hic integer fluctuari traditur, comminutus mergi. Arabicus similis ebori sine ulla macula. Hic defricatus ad cotem sucum dimittit croco simile. Indaicus lapis albus est atque in formam glandis, scriptis subinvicem modulatis, quos graeci grammas appellant. Samius a Samo insula ubi repertus vocatur, et est gravis et candidus, poliendo auro utilis. Memfites vocatur a loco Egypti et est gemmantis naturae. Hic tritus atque in his quae urenda sunt et secanda ex aceto illinitur, ita obstupescere facit corpus ut non sentiat cruciatum. Sarcofagus lapis dictus eo quod corpora defunctorum condita in eo infra XL dies absumantur. Soros enim graece, latine fagos comedere. Nascitur enim in Troade, fissilique vena scinditur. Sunt et eiusdem generis in oriente saxa quae et viventibus alligata erodunt corpora; mitiores autem servandis corporibus nec absumendis. Ematites appellatur eo quod cote resolutus in colorem veniat sanguinis. Est admodum lividus et ferrugineus. Nascitur in Aethiopia, Egypto, Babilonia et Hyspania. Androdamant colore niger, pondere et duritia insignis, unde et nomen traxit. Precipuus repertus in Affrica. Trahere autem in se argentum vel aes dicitur, quoque atteritur ut ematites in colorem redigitur sanguinis. Schistos invenitur in ultima Hyspania, croco similis cum levi fulgore, facile friabilis. Amiantus appellatur a viventibus(?) eo quod si ex ipso fuerit vestis contexta, contra ignem resistat, et igni imposita non ardeat sed splendore accepto nitescat. Et est in scissis aluminis similis, veneficiis resistens omnibus, specialiter magorum. Batractes similis est testae laminosae, sed isci(?) similis. Galactites colore cinereus, gustu suavis, sed ideo sic vocatur quod costa(?) de se lacteum attritu dimittat. Obsius lapis niger est, translucidus et vitri habens similitudinem. Ponitur in speculis parietum propter imaginum umbras reddendas. Gemmas multi ex eo faciunt. Nascitur in India et in Samnio Italiae. Nitridas lapis Eufrates sole repercussus coloribus micat variis. Ethites lapides reperiuntur in nidis aquilarum. Aiunt binos inveniri, marem et feminam, nec sine his parere aquilas. Horum masculus durus

232.

similis gallae subrutilus; feminae vero pusillus ac mollis. Alligati partui celeritatem faciunt, et a quibus aliquid vulvae excidit, non cito parturientibus auferantur. Phengites Cappadociae lapis duritiae marmoris, candidus atque translucens, ex quo quondam templum constructum est a quodam rege foribus aureis, propter quod claritas intus diurna erat. Chernites ebori similis, in quo Darium conditum ferunt, Parioque similis candore et duritia, minus tamen ponderosus, qui porus vocatur. Ostracites vocatur quod similitudinem testae habeat; usus eius pro pumice. Melantes lapis dictus est eo quod melleum et dulcem sucum emittat. Smiris lapis asperus et indomitus et omnia atterens; ex quo lapide gemmae teruntur. Crisius(?) colore similis ocreae invenitur in Egypto. Arminites similis nitro, sed durior; gignitur in Egypto vel in Arabia, ut nascitur in Aethiopia, veluti viridis, sed lacte cum resolutus remordens vehementer. Coranus albus est duriorque pario. Solon veluti viridis et grandis invenitur in Egypto. Tuscalanus a loco Italiae dictus dissilire igne traditur. Saxum(?) lapis fuscus addito oleo et lucere fertur. Est et quidam viridis lapis vehementer igni resistens. Sifnius mollis et candidus, calefactus oleo nigrescit atque durescit. Lapides quoque medicinalium mortariorum et pigmentorum usibus apti; Edesius precipuus et inter lautiores(?) Thebaicus, quoque et bassanites lapides nichil ex sese remittentes. Specularis lapis vocatus est quod vitri more transluceat. Repertus primum in Hyspania citeriore circa Segobricam urbem. Invenitur enim sub terra, et effossus exciditur atque finditur in quaslibet tenues crustas.

De marmoribus:

Post lapidum genera veniemus ad marmora. Nam inter lapides et marmora differentia est. Nam marmora dicuntur eximii lapides qui maculis et coloribus commendantur. Marmor sermo graecus est, a viriditate vocatum. Et quamvis postea et alii colores inveniantur, nomen tamen pristinum a viriditate retinuerunt. Marmorum colores et genera innumerabilia sunt. Nec tamen omnia e rupibus exciduntur, sed multa sub terra sparsa sunt et pretiosissimi generis, sic Lacedemonium viride cunctisque hylarius, repertum primum apud Lacedemonios, unde et vocabulum trahit. Ofites serpentium maculis est similis, unde et vocabulum sumpsit. Duo eius genera: molle candidum, nigrum durum. Augusteum et Tybium in Egypto Augusti et Tyberii primum principatu reperta sunt. Differentia eorum est ab ophite, cum illud ut praediximus serpentium sit maculis simile, haec maculas diverso modo colligunt. Nam Augusteum undatum est crispum in vertices; Tybium sparsa non convoluta canicie. Purpurites est in Egypto rubens, candidis intervenientibus punctis; nominis eius causa quod rubeat ut purpura. Bassanites ferrei coloris sive duritia, unde et nomen ei datum est. Invenitur in Egypto et Aethiopia. Alabastrites lapis candidus intertinctus variis coloribus, ex quo evangelicum illud unguenti vasculum fuit. Cavant enim hunc ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur. Nascitur circa Thebas Egyptias et Damascum Syriae, ceteris candidior; probatissimus vero in India. Parius candoris eximii, lygdinus cognominatus. Hic apud Paron insula nascitur, unde et Parius nuncupatur; magnitudo eius quae lances crateras non excedat; unguentis et ipse aptus. Coralliticus in Asia repertus mensurae non ultra cubita bina, candore proximo eboris ad quandam similitudinem, e diverso niger. Alabandicus terrae suae nomine nuncupatur, quamquam et ipse aspectu similis. Iste in oriente igni liquatur atque ad usum vitri funditur. Thebaicus interstinctus aureis guttis invenitur in parte Egypti scripta(?); est coticulis terenda collyria quandam utilitate naturali conveniens. Sienites circa Sienen vel Thebas nascitur; trabes ex eo fecere reges. Marmora autem quae in officinis rupibusque gignuntur, ex quibus ita suis diversi coloris maculis distincta, cui primum usum insulae Cyclades dederunt. Lesbius lividior est paulo, hinc sed et ipse diversi coloris maculas habens. Corinthium ammoniacae guttae similis cum varietate diversorum colorum; Corintho primum repertum; ex eo columnae ingentes liminaque fiunt ac trabes. Caristeum viride optimum, nomen a specu habens, eo quod gratum sit his qui gemmas sculpunt; eius enim viriditas reficit oculos. Numidicum marmor Numidia mittit; ad cotem sucum dimittit croco simile, unde et nomen accepit, non crustis sed massa et liminum usui aptum. Lucullum marmor nascitur in Chio insula, cui Lucullus consul nomen dedit, qui delectatus illo primus Romam invexit; solusque pene hoc marmor ab amatore nomen accepit. Est et Luniensis. Tefrian appellatur a colore cineris, cuius lapidis alligatio contra serpentes laudatur. Ebur a barro, id est elefanto, dictum; unde Horatius: Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris.

De gemmis:

Post marmorum genera gemmae sequuntur, quae multum auro decoris tribuunt venustate colorum. Primordia eius a rupe Caucasea fert. Prometheum primum fragmentum saxi eius inclusisse ferro ac digito circumdasse, hincque initium coepisse anulum atque gemmam. Genera gemmarum innumerabilia esse traduntur, de quibus nos ea tantum quae principalia sunt sive notissima annotavimus. Gemmae vocatae quod instar gummi transluceant. Pretiosi lapides ideo dicti sunt quia care valent, sive ut a vilibus discerni possint, seu quod rari sint. Omne enim quod rarum est magnum et pretiosum vocatur. Sic in Samuel volumine legitur: Et sermo domini pretiosus erat in diebus illis, id est rarus.

De viridioribus gemmis:

Omnium gemmarum virentium smaragdus principatum habet, cui veteres tertiam post margaritam et uniones tribuunt dignitatem. Smaragdus a nimia viriditate vocatus. Omne enim satis viride amarum dicitur. Nullis enim gemmis vel herbis maior quam huic austeritas est. Nam herbas virentes frondesque exsuperat, inficiens circa se viriditate repercussum aerem. Sculpentibus quoque gemmas nulla gratior oculorum refectio. Est sic speculum ita imagines reddit, quippe Nero Caesar gladiatorum pugnas in smaragdo spectabat. Genera eius XII, sed nobiliores Scithici, quia in Scithica gente reperiuntur. Secundum locum tenent Bactriani. Colliguntur enim in commissuris saxorum flante aquilone; tunc enim tellure detecta intermicant, quia his ventis arenae maxime moventur. Tertium Egyptii habent. Qui in metallis aerariis inveniuntur, sed vitiosi; nam aere et plumbo vel lapillis vel salis similes maculas habent. Smaragdi autem mero et viridi perficiuntur ut oleo, quamvis natura imbuantur. Calcosmaragdus dicta quod viridis sit et turbida aereis venis. Hic in Egypto vel Cypro insula nascitur. Prasius prae viriditate colore dicitur, sed vilis. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret, tertium distinctum virgulis tribus candidis. Berillus in India gignitur, gentis suae lingua nomen habens, viriditate similis smaragdo, sed cum pallore. Poliuntur autem ab Indis in sexangulorum formas, ut hebetudo coloris repercussu angulorum excitetur. Aliter politi non habent fulgorem. Genera eius VIIII. Crisoberillus dictus eo quod pallida eius viriditas in aureum colorem splendeat; et hunc India mittit. Crisopassus est colore porri, sucum referens, aureis intervenientibus guttis, unde et nomen accepit, quem quidam berillorum generis iudicaverunt. Iaspis de graeco in latinum viridis gemma interpretatur. Ias quippe viride, pinnasi(?) gemma dicitur. Est autem smaragdo subsimilis, sed crassi coloris. Species eius X et VIII. Volunt autem quidam iaspidem gemmam et gratiae et tutelae esse gestantibus. Topazius ex virenti genere est omnique colore resplendens, inventa primum in Arabiae insula, in qua Trogoditae praedones fame et tempestate fessi cum herbarum radices effoderent eruerunt. Quae insula postea quaesita nebulis operta tandem a navigantibus inventa, sed ob hoc locus et gemma nomen ex causa accepit. Nam topazin Trogoditarum lingua significationem habet quaerendi. Est autem amplissima gemmarum, eademque sola nobilium limam sentit. Genera eius duo. Callaica colore viridis et pallens et nimis crassa, nichil iocundius auro decens, unde et appellata. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo extuberans. Molochites spissius virens et crassior quam smaragdus, a colore malvae nomen accepit, in reddendis laudata signis; nascitur in Arabia. Eliotropia viridi colore et nubilo, stellis puniceis superspersa cum sanguineis venis. Causa nominis de effectu lapidis est. Nam deiecta in labris aeneis solis radios mutat sanguineo repercussu; extra aquam autem speculi modo solem accipit, deprehenditque defectus eius subeunte luna, ostendens magorum impudentiae manifestissimum. Inde quoque exemplum est quod admixta herba eiusdem nominis et additis praecantationibus gerentem conspici negant. Gignitur in Cypro et Affrica, sed melior in Aethiopia. Saeda gemma prasini coloris apud Chaldeos, cui tanta vis est ut praemeantes naves e profundo petat et carinis ita tenaciter adhereat ut nisi abrasa parte ligni vix separetur. Myrrites dicta est quod in ea myrrae color est, compressus autem usque ad odorem nardi spirat suavitate. Aromatitis repertus in Arabia vel in Egypto, myrrae coloris et odoris, unde et nomen habet. Beleros bicolor, ex una parte viridis, ex altera melli similis. Hoaspites a flumine Persarum dicta est, ex viridi fulgoris aurei.

De rubris:

Corallius gignitur in mari, forma ramosus, colore viridis et maxime rubens. Bace

candido uitro proximoque in similitudine cristalli, unde et ad potandum argentum metalla et auri repperit. Vitrum olim fiebat et in italia et per gallias et in hyspania arena alba mollissima pila molaque terebatur. De hinc miscebatur tribus partibus nitri pondere uel mensura ac liquata in alias fornaces transfundebatur, que massa uocabatur ammonitrum; atque haec recocta fiebat uitrum purum et candidum. In genere uitri et obsianus lapis adnumeratur. Est autem uirens interdum et niger, aliquando et translucidus, crassiore uisu et in speculis parietum pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt. Hunc lapidem et in india et in italia et ad oceanum in hyspania nasci tradunt. Ferunt autem sub tyberio cesare quendam artificem excogitasse uitri temperamentum ut flexibile esset, et dotale quod dum admissus fuisset ad cesarem, porrexit fialam cesari, quam ille indignatus in pauimentum proiecit. Artifex autem sustulit fialam de pauimento que complicauerat se tamquam uas eneum, deinde marculum de sinu protulit et fialam correxit. Hoc facto cesar dixit artifici: Numquid alius scit hanc condituram uitrorum? Postquam ille iurans negauit alterum hoc scire, iussit illum cesar decollari, ne dum hoc cognitum fieret aurum pro luto haberetur et omnium metallorum precia abstraherentur. Et reuera quia si uasa uitrea non frangerentur meliora essent quam aurum et argentum.

De metallo

Metallum dicitur grece ΠΑΡΑΤΟΜΕΤΑΛΛΑΚΗ, quod nata eius sit ut ubi una uena apparuerit, ibi spes sit alia ingrediendi. Septem autem sunt genera metallorum: aurum, argentum, es, electrum, stannum, plumbum, et quod domat omnia ferrum.

De auro

Aurum ab aura dictum, id est a splendore, quod repercusso aere plus splendeat. Unde et uirgilius: discolor unde auri per ramos aura refulsit, hoc est splendor auri. [illegible] tale autem est ut metallorum splendor plus fulgeat luce alia repercussus. Hinc et antiqui dicta quorum fulgor splendidos reddit. Obrizum aurum dictum quod obradize splendore melioris coloris optimum quod hebrei ophaz, greci ciaron uocant. Bractea dicitur tenuissima lamina ΑΠΟΥCΤΡΙΟΓΤΟΙΟΝΑΜΑΤΟΝΓΙΑ crepitandi ΠΥΣΑΤΟΥ ΠΑΤΕΝΗΑΤΙ in lamina.

De pecunia

Pecunia est de pecudibus et imperare homini. De corio enim pecudum nummi incidebantur et signabantur. Postea a saturno ereus nummus inuentus. Ipse enim signare nummos et inscribi constituit. Inde et erarium saturni a gentibus consecratum est. Alii uero sunt pecuniam a pecudibus appellauerunt, sicut a iuuando iumenta sunt dicta. Omne enim patrimonium apud antiquos peculium dicebatur a pecudibus, in quibus eorum constabat uniuersa substantia. Unde et pecuarii uocabantur qui erant diuites, modo uero pecuniosi. Antiquissimi enim nondum auro argentoque inuento ere utebantur. Nam primo aerea pecunia in usu fuit, post argentea, deinde aurea subsecuta est, sed ab ea qua cepit nomen retinuit. Unde et erarium dictum, quia prius es tantum in usu fuit et ipsum solum recondebatur, auro argentoque nondum signato. Ex quorum metallis quamuis postea fuisset facta pecunia, nomen tamen erarii permansit ab eo metallo a quo inicium sumpsit. Thesaurum nomen greca appellatione ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΙΘΕCΘΑΙ est a positione, hoc est a repositione nominatum. Nam thesis positio dicitur. Et est nomen ex greco latinoque sermone compositum. Nam thes greci repositum dicunt, latini aurum, quod iunctum sonat repositum aurum. Aerarium non habet ab auro. Tributa uero eo quod aurea per tribus singulas exigebantur, sicut nunc per territoria singula. Sic autem in tres partes diuisum fuisse romanum populum constat, qui preerant in singulis tribubus tribuni dicentur. Unde et sumptus quos dabant populo tributa nominauere. Vectigalia sunt tributa a uehendo dicta. Stipendium a stipe pendenda nominatum. Antiqui enim appendere pecuniam soliti erant magis quam adnumerare.

Moneta appellata est quia monet ne qua fraus in metallo uel in pondere fiat. Numisma est solidus aureus uel argenteus siue ereus, quod ideo numisma dicitur quia nominibus principum effigiisque signatur. Prius nummus argirius nuncupabatur, quia plurimum ex argento percutiebatur. Nummus autem a numa romanorum rege uocatus est, qui eos primus apud latinos imaginibus notauit et titulo nominis sui prescripsit. Folles denarii a sacculo quo conduntur [illegible] appellati. In numismate tria queruntur: metallum, figura et pondus. Si ex his aliquid defuerit, numisma non erit. Tria sunt autem auri, argenti et eris: signatum, factum, infectum. Signatum est quod in nummis est; factum quod in uasis et in signis; infectum quod in massis est, quod et grece dicitur quod est massa. Inuenta autem forma metalli tradunt dum quidam casu ardentes silue excoquerent terram, illa calefacta uenis fudit riuos cuiuslibet structure, siue quia ex illud fuerat siue aurum, cum in loca terre depressiora decurreret, sumpsit figuram in qua illud uel per fluuios riuus exceperat lacuna formauerat. Quarum rerum splendore capti homines cum ligatas attollerent massas, uiderent in eas terre uestigia figurata. Inde quod excogitauere liquefactas ad omnem formas posse deduci.

De argento

Argentum non longe a greca appellatione distat. Illi enim illud argirum uocant. Eius enim modum illud uel dum candidum sit, inpressum corpori lineas nigras reddat. Argentum uiuum dictum quod excedat macias [illegible] et liquidum quia perfluit. Inuenitur specialiter in metallis siue in argentariis fornacibus guttarum concretione tectis inherens. Sepe et in stercore uetustissimo foricarum uel puteorum limo. Fit et ex minio imposito concule ferree patena testea supposita. Cui calice uasculo circumdant carbones, sicque argentum uiuum ex minio distillat. Sine hoc neque argentum neque es inaurari potest. Tanta autem uirtus est ut si super sextarium argenti uiui centenarium saxum superponas, oneri statim cedit; sin uero auri scripulum, leuitate eius rapitur sursum et recipitur. Ex quo intelligitur non pondus sed natura esse cui cedit. Seruatur autem melius in uitreis uasculis. Nam materias perforat. Potum autem datum interficit pondere suo. Argenti porro spuma lithargiros, quam nos spumam argenti appellamus. Fit enim ex argento et plumbo mixto.

De ere

Es a splendore eris uocatum sicut aurum et argentum. Apud antiquos autem prior eris quam ferri cognitus usus. Ere quippe primum proscindebant terram. Ere certamine belligerabant. Eratque in precio magis es. Aurum uero et argentum propter inutilitatem reiciebant. Nunc uersa uice iacet es, aurum cessit summo honore. Sic uoluenda etas commutat tempora; et quod fuit in precio, fit nullo denique honore. Usus eris prestantissimus in symulachris, in uasis, in edificiorum structuris, maxime et ad perpetuitatem monimentorum, et in eis publice constitutiones scripte sunt. Cyprium est in cypro insula primum repertum, unde et uocatum. Factum ex lapide eroso quem cadmiam uocant. Et est ductile. Si addideris plumbum, colore purpureo fit. Auricalcum dictum quod et splendorem auri et duritiam eris possideat. Est autem nomen compositum ex lingua latina et greca. Es enim sermone greco calcus uocatur. Fit autem ex ere et igni multo ac medicaminibus perducitur ad aureum colorem. Corinthium est commixtio omnium metallorum quod casus primum miscuit corintho cum caperetur incensa. Nam dum hanc ciuitatem annibal cepisset, omnes statuas eneas et aureas et argenteas in unum rogum congessit et eas incendit. Ita ex hac commixtione fabri sustulerunt et fecerunt parapsides. Sic corinthea nata sunt ex omnibus in unum, nec hoc nec illud, unde et usque in hodiernum diem siue ex ipso siue ex imitatione eius corinthium uel corinthea uasa dicuntur. Huius tria genera: unum candidum ad argentum nitore accedens; alterum in quo ipsi auri fulua natura est; tertium in quo equalis omnium temperies. Coronarium est ductile ere tenuatum in laminas taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis hystrionum prebet, unde et appellatum. Pyropum igneo colore uocatum. Namque in singulas uncias eris additis auri scripulis senis tenui bractea ignescit flammasque imitatur, unde et pyropum dicitur. Regulare est dictum quod ab aliis ductile appellatur, quale omne cyprium est. Ductile autem dicitur eo quod malleo producatur, sicut econtra fusile quod tantum funditur. Nam malleis fragile est. Fusile omne est diligentius purgatis igne uitiis excoctisque regulare efficitur. Campanum quoque in eis genere uocatur a campania, scilicet prouincia, que est in italie partibus, utensilibus et uasis omnibus probatissimum. Es omne frigore magis melius funditur. Est rubiginem celerius trahit si non oleo perungatur. Seruari autem id optime et in liquida pice tradunt. Inter omnia metalla es uocalissimum est et maxime potestatis. Ideo et enea limina unde ianua in foribus cardo stridebat eneis. Origo eris cadmia et calcitis est. Purgamenta eris cadmia et origo et eris flos eruginem gignunt. In metallorum eris atque argenti fornacibus insidente nitore. Namque ut ipse lapis ex quo fit es cadmia uocatur, sic et is in fornacibus excitatur et nomen sue originis recipit. Eris flos fit seu gignitur conflationibus resolutio atque reliquo ere super fusa frigida. Repentina enim densatione tamquam de sputo reparatur flos. Erugine quoque est arte. Nam lamine eree super uas acre aspersum tamquam superposite atque ita stillantibus fit ex eo erugo in ipso aceto terenda et cribratur.

De ferro

Ferrum dictum quod farra, id est semina frugum, terre condat. Idem et calibs a calibe flumine ubi ferrum optima acie temperatur. Unde abusiue dicitur calibs ipsa natiues ut uulnificusque calibs. Ferri usus post alia metalla repertus est. Cuius postea usu in obprobrium species; nam unde prius domabatur tellus, inde nunc cruor effunditur. Nullum autem corpus tam densis ut se coherentibus et implicitis elementis quam ferrum. Unde mentem illi duritia cum frigore. Ferri autem metallum pene ubique reperitur, sed ex omnibus generibus palma serico ferro datur. Seres enim hoc cum uestibus suis pellibusque mittunt. Secunda parthico. Neque alia genera ferri ex mera acie temperantur. Ceteris enim admiscentur molliora complexa. Differentia ferri plurima iuxta terre genera. Nam aliud molle plumboque uicinum rotarum et clauorum usibus aptum; aliud fragile et erosum cultro tere conuenit; aliud breuitate sola placet clauisque caligariis. Aliud rubigine sentit celerius. Stricture uocantur hee omnes quod non aliis metallis ad stringendam acie uocabulo imposito. A quarum summa differentia est quo ferrum candens intinguitur. Quo utiliores fiant sicut bilbilis in hyspania et chirasona. Certum in italia in acuendo ferro oleo delectatur. Strictures unde et tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua infragilitate durentur. A ferro sanguis humanus sese ulciscitur; contactum namque celerius rubiginem trahit. Cum ferro magnes lapis concordiam habet; solum enim hoc materiam ab illo lapide accipit, retinetque longo tempore. Ex eo de lapide architectus quidam alexandrie templum concamerauit, unde in eo symulacrum ferreum in aere pendere uidetur. Ferrum accensum igni non durescit, ictibus corrumpitur. Rubens non est habile ad tundendum, neque antequam albescere incipiat. Aceto et alumine illitum ferrum fit eri simile. Purgamenta ferri rubigo et scoria. Rubigo est uitium rodens ferrum uel segetes, quasi rodigo mutata una littera. Hec et erugo ab erodendo. Nam erugo uitium est ferri ab erodendo dicta, non ab ere tantum. Scoria uero purgamenta et sordes sunt que igni excoquuntur; et dicta scoria quia de ferro excidit. Rubigine autem caret ferrum si cerussa et gipso et liquida pice perungitur. Item rubigo ferramenta non tangit si eadem medulla ceruina uel cerussa mixta rosaceo unguitur.

De plumbo

Plumbum dictum eo quod primum pilis factus maris altitudo temptatur. Huius duo genera sunt: nigrum et candidum. Sed melius candidum, quod prius in insulis athlantici maris inuentum est. Sic deinde et in lusitania et in gallicia gignitur summa terra arenosa et coloris nigri et pondere grauius. Interueniunt et minuti calculi maxime torrentibus siccatis. Lauant eas arenas et quod subsidit coquunt in fornacibus. Inueniuntur et in aureis metallis que uocant calculi nigri et quies. Et dum aurum colligitur, cum eo remanent, postea separati conflantur et in plumbum album resoluuntur. Inde est eadem grauitas plumbique auri. Nigri plumbi terra cantabriam habundat, cuius origo duplex est. Aut enim solus ex sua uena prodit, aut cum argento nascitur, mixtisque uenis conflatur. Huius primum in fornacibus liquor stannum est, secundus argentum, quod remanet additis uenis rursusque conflatum fit nigrum plumbum. India neque es neque plumbum habet, gemmis tamen et margaritis hoc permutat. Nigro plumbo fistulas laminasque uitimur. Laboriosius in hyspania et gallia eruitur plumbum, nam in britannia summo terre corio.

De stanno

Stannum echimologia ΑΠΟ ΧΟΡΥΖΕΙΝ, id est separans et secernens. Mixta enim et adulterata inter se pigne metalla dissociat, et ab auro et argento ea plumbumque secernit. Alia quoque metalla ab igne defendit, et cum sit natura eris ferrique dissimilis, absque stanno fuerint urit et cremat. Stannum illitum ereis uasis saporem facit gratiorem et compescit uirus eruginis. Specula etiam ex eo temperantur. Cerussa quoque ex plumbo conficitur.

De electro

Electrum uocatum quod ad radium solis clarius auro argentoque reluceat. Sol enim a poetis elector uocatur. Desecatior est omnibus metallis. Huius tria genera: unum quod ex pinus arboribus fluit, quod sucinum dicitur; alterum metallum quod naturale inuenitur et in precio habetur; tertium quod fit de tribus partibus auri et argenti una. Quas partes et si naturam resoluas inuenies. Sed melius interest natum an factum. Utrumque enim huius natura est electrum quod est naturale cui tamen natura est ut in lumine et ad lumina clarius cunctis metallis fulgeat et uenenum prodat. Nam si eo infundas uenenum stridorem edit et colores uarios in modum arcus celestis emittit.

De ponderibus

Ponderum ac mensurarum imitatur cognoscere modum. Nam omnia corporalia sic separantur a summo usque ad imum mensura et numero et pondere disposita sunt atque formata. Cunctis enim corporeis rebus pondus natura dedit. Sunt quoque regit omnia pondo. Primum moyses, quod omnes ante eum gentilium philosophos tempore, nummos et mensuras et pondera diuersis scripturis sue locis narrauit. Primus sydon argiuus ponderum rationem in grecia constituit, et licet alii auctores extiterint, sed iste hac arte expertior fuit. Pondo dictum eo quod instatim librari pendeat, hinc et pensum abusiue. Autem pondo libra una est. Unde et dipondii dicte quasi pondera, quod nomen adhuc in usu retinet. Trutina est gemina ponderum lances equali examine pendens, facta propter talenta et centenaria appendenda, sic monitana propter parua modicaque pecunia. Hec et moneta uocata eadem et statera, non ex numero habens quod duabus lancibus et uno in medio stilo librata equaliter stet. Campana a regione italie nomen accepit, ubi primo usus eius repertus est. Hec duas lances non habet, sed uirga est signata libris et unciis et uago pondere mensurata. Examen est filum medium quo trutine statera regitur et lances equantur, unde et lancis amicum dicitur. Unumquodque autem pondus certe est modo nominibus propriis designatur. Calcus minima pars ponderis est, quarta pars oboli, constans lentis granis. Appellatur autem calcus quod sit paruus, sicut et lapis calculus, quia adeo minimus est ut sine molestia sui calcetur. Siliqua uicesima quarta pars solidi est, ab arbore cuius semen est uocabulum tenens. Ceratin oboli pars media est, habens siliquam unam semis. Hanc latinitas semiobolum uocat. Ceratin autem grece latine siliqua cornuum interpretatur. Obolus siliquis tribus appenditur, habens ceratea duo, calcos quattuor. Fiebat enim olim ex ere ad instar sagitte, unde et nomen a grecis accepit, id est sagitta. Scripulus sex siliquarum pondere constat. Hunc apud grecos gramma uocant. Scripulus autem dictus per diminutionem a lapillo breui qui scrupus uocatur. Dragma uocata est pars uncie et denarii pondus argenti tribus constans scripulis, id est decem et octo siliquis. Denarius autem dictus quia pro decem nummis imputatur. Solidum nuncupatum quia nihil deesse uidetur. Solidum enim ueteres integrum dicebant et totum. Ipse quoque numisma uocatur pro eo quod nominibus principum effigieque signetur. Abimelech uero unum numisma unum argenteum erat, hoc enim ab assyriis cepit. Et uetustius uidetur quod abraham intra chanaan primus hanc adinuenit formam. Solidus appellatur alio nomine sextula dicitur, quod his sex unciis compleatur. Hunc ut diximus uulgo aureum solidum uocant, cuius tertiam partem ideo dixerunt tremissem quod solidum faciat ter missus. Sextula bis assumpta duella facit; ter posita staterem reddit. Stater autem medietas uncie est, appendens aureos tres, unde et uocatur stater quod tribus solidis stet. Hic et semiuncia quia semis habet de uncia. Hic et semissis quia ponderis semis est, quasi semis assis. Quadrantem hebrei similiter quadrantem uocant, et uocatur quadrans quod uncie quartam partem appendat. Siclus quod latino sermone siclus corrupto appellatur hebreum nomen est. Hec apud eos uncie pondus, apud latinos autem et grecos quarta pars uncie et stateris medietas, dragmas appendens duas. Unde cum in litteris diuinis legitur siclus uncia est, cum uero in gentilium quarta pars uncie est. Uncia dicta quod uniuersitatem minorum ponderum sua unitate uinciat, id est complectatur uel compleat. Constat autem dragmis octo, id est scripulis uiginti quattuor, quod primum legitimum pondus habetur, quia numerus scripulorum eius horas diei noctisque metitur, uel quia libram efficit duodecim copiatur. Libra duodecim unciis perficitur, et in modum perfecti ponderis, quod duodecim constat unciis quod mensibus annum. Dicta autem libra quod sit libera et cuncta in se ponderum precia concludat. Mna pondus est centum dragmis appendens, et nomen grecum quod sunt siliqua, id est [illegible] tremisses cc, solidi lxxv, stateres xxv. Talentum summum pondus esse perhibetur in grecis. Nam nichil est calco minus, nichil talento maius, cum uarium apud diuersas gentes pondus habeat. Apud romanos enim talentum est lxxii librarum, sic plautus ostendit qui ait duo talenta esse cxliiii libras. Est autem triplex, id est minor, medium, summum. Minor l, medium lxxii librarum, summum c xx stat. Centenarium nummi [illegible] eo quod c librarum ponderis sit, quod pondus propter perfectionem centenarii numeri [illegible] romani.

De mensuris

233.

Mensura est res aliqua modo suo uel tempore circumsepta. Haec autem corporis aut temporis. corporis ut hominum lignorum et columnarum longitudo breuitas. Sed et solent usu proprio sui orbis terrae mensuram quidam geometrici perscrutari audent. Sed et solent usu metiri pedes horarum temporis ut mensuras horarum et dierum et annorum. Proprie autem mensura uocata quod ea fruges metiuntur. atque dicitur hoc est mensurare. Mensurarum species aliae humidarum et siccarum ut modii urnas et amforas. Mensurarum ...

Coclear ... Chiati pondus ... Coclea dragma una et dimidia adimpletur. Chiatum ... Oxifalus ... x dragmas appendit ... Acetabulus ... xii dragmas appendit ... Cotila ... Emina autem appellata ... Sextarium duarum librarum ... bilibris ... Congium autem ... Unde et congiarum appellatum est ...

Congiarius autem specialiter est liquidorum ... Metreton ... Metrum est mensura liquidorum ... Metrum enim ... amfora mensura est ... Modium dictum ab eo quod sit suo modo perfectum. est autem mensura librarum xliiii. i. sextariorum ...

De signis ponderum.

Ponderum signa ...

H. littera significat siliquas octo. i. tremisse. N. latinum significat numisma graecum. i. solidum. IB. Iota adiuncta beta significat dimidium solidum. Y. Uirgule due ex uno angulo a leua in dextram se diuidentes significant dragmam quam et olcen appellant. N Γ latinum iunctum gramma graeco Γ significat semiunciam. Γ O. gramma autem graeco o. latinum in fine adiunctum significat unciam. Λ. lauda graecum per medium sui i latinum adiunctum significat libram. K Y. kappa graecum cum fine cornuum adiunctum Y latinum significat chiatum. K O. Sed ubi o. latinum habuerit adiunctum eminam demonstrat. Z. quam graeci coileu uocant. X E. graecum si acceperit iunctum est. latinum significat sextarium. Z O. si o. latinum adiunctum indicat acetabulum quod graeci oxifalon uocant. M. in graeco supposito n latinum. significat mnam. M. latinum hinc lauda graecum significat talentum. A O. alfa graecum in dextro brachio superiori o littera iuncta k enix est.

INCIPIT LIBER XVII DE CULTURIS AGRORUM.

Rerum rusticarum scribendi sollertia apud graecos primum esiodus boetius humanis studiis contulit. dein democrites. magonem quoque cartaginiensem in xxviii uoluminibus studium agricolationis scripsit. Apud romanos autem de agricultura primum cato instituit. quam dein marcus terentius expoliuit. mox uirgilius laude carminum extulit. nec minus studium habuerunt per modum cornelius celsus et iulius atticus. emilianus siue columella insignis orator. qui totum corpus disciplinae eiusdem complexus est. Primum ad aratrum boues iunxisse fertur quidam pulcrum homine et fulminatum nomine homogirum. Quidam autem osirim dicunt esse artis huius artis inuentorem. Quia ... et hic quaestio est quam prima ceres ferro inuenta iterare terram instituit. ... ferro qualicumque non specialiter uomere aut aratro. Stercorandi agri ratione primum induxit ... dea nomine stercutus in italia cui ara apud ... dedicata est rome. Hic plurima instrumenta agriculture repperit. primusque agros firmauit. eundem quoque saturnum putauerunt. ut maior ... illi nobilitate fauent ...

De cultura agrorum.

De frumentis.

De leguminibus.

De uitibus.

Multa autem genera uitium sunt. que in mutatione loci & qualitate & nomina mutant. Vrbibus inter cetera magis ista conueniunt. Oblaqueatio. putatio. propaginatio fossio. Oblaqueare est circa corticem terram aperire & uelut lacum efficere. Ti aliqui excodicare appellant; putare est uirgam exuere superuacua resecare. cum flagellis luxuriat. Putare autem dicitur purgare. id est amputare. Traduces dicuntur propagare uel flagellum uitis terre submissum fuero. & quasi porro pangere. Hinc propagines a propagare & protendere dicte. Fodere uero est foueam facere quasi fouere. id est terram cauando aperire.

De arboribus.

Arborum nomen sicut liberi ab aruis inflexum creditur. eo quod terris fixis radicibus adhereant. Vtraque autem in se pene similia sunt. quia ex uno alterum gignitur. Nam dum sementem miseris herba prius oritur. dehinc confortata surgit in arborem & infra paruum tempus quam herbam uideras arbustam suspicis. Arbusta arbor nouella & tenera in qua insertio fieri potest. et dicta arbusta quasi arboris hasta. alii arbustum locum in quo arbores sunt uolunt accipere sicut salicti sic & uirecta uel uirgulte nouelle & uirentes sunt. Arbor autem & fructifera & sterilis. arbos autem non fructifera. Genere autem feminino arbores dicimus. poma uero neutro. Frutex breuis est appellatus quod terram fronte tegat. cuius plurale frutecta. Arbor alta. Silua uero dicta quasi xilia quod ibi ligna cedantur. Silua uero spissum nemus & breue. Multa autem latina nomina grecam plerumque ethimologiam. Nam greci xilon lignum dicunt. Nemus a numinibus nuncupatum quia pagani ibi ydola constituebant. Sunt enim recipiunt. Nemora arbores maiores umbrose frondibus. Lucus est densitas arborum solo lucem detrahens per antifrasin eo quod non luceat. siue a luce quod in eo lucebant funalia uel cerei propter nemorum tenebras. Saltus est densitas arborum alta uocata li nomine eo quod exiliat in altum & in sublime consurgat. Auiaria secreta nemora dicta quod ibi aues frequentant. Recidiua arbores sunt que aliis sectis repullulant. alii recidiua a recidendo dicunt. quia per casum nascitur. alii a recidendo & repullulando dixerunt. ergo reci diuam uel mors attecas. Insitio dicitur cum fisso trunco surculus fecunde arboris sterili inseritur. aut oculorum impositio cum inciso cortice libri aliene arbori germen inmittitur. Plante sunt de arboribus; plantaria uero que ex seminibus nata sunt cum radicibus & a terra sua transferuntur. Cespites frutices sunt quasi cuspides. uel quasi cespedes. Frondes quod ferant uirgulta uel umbras. sunt autem cum umbrae. Oculi nodi sunt. ex quibus frondes exeunt. Radix appellatur quod quasi radius quibusdam fixa terris in profunda dirigitur. Nam phisici dicunt parem esse altitudinem radicum & arborum. alii radicem a similitudine radiorum dictam putant. uel quasi si eradicatur non repullulat. Truncus statura arboris insistens radici. Corticem ueteres corticem uocabant. dictus autem cortex quod quasi certo lignum tegat. Liber est corticis pars interior dictus a libata cortice. id est ablata. est enim medium quiddam inter lignum & corticem. Rami sunt qui de trunco manant. sicut a ramusculi cetera. Surculi a precisione ferre nuncupati. Virgultum est quod de radice pullulat. rami qui de ipso robore arboris uagaque de ramis. Proprie autem uirgultum appellatur quod ad radicem arboris nascitur. & quasi inutile ab agricola amputatur. & hinc dictum uirgultum quia ex uirga colligitur. Virga autem a uirtute dicitur quod uim in se multam habeat. uel a uiriditate. uel quia pacis indicium est quod ui regnum hac utuntur magi ad placandos inter se sapientes. & ideo in ea hos sustinentes ligatos. hac & per alia reges. & magistri. & nuncii. & legati utuntur. Flagella dicuntur ut predicimus summe arborum partes. ab eo quod crebros uentorum sustinent flatus. Comas uocatas quasi comas. folia grece filla dicuntur. Sunt enim ad nos hinc non per diuisionem translata. Flores nominati quod cito defluant de arboribus quasi fluores. quod cito soluantur. In his duplex gratia coloris & odoris. austro enim flores soluuntur & zefiro fiunt. Germen dicitur surculum per germinationem agendo. unde & germinatio. Fructus nomen accepit a fruimine. id est eminente quercus proprie qua uescuntur uiri & fruges. Fructus autem proprie dicuntur agrorum & arborum quibus utique utimur. In animalibus uero abusiue & translatiue uocari fructum. Poma dicta ab opimo. id est a copie ubertate. matura dicuntur quia apta sunt ad mandendum. sic & inmatura quia priusquam matura fiant dura sunt ad mandendum. Ligna dicta quod incensa conuertantur in lumen. unde & lucidum dicitur quod lumen det. Astula a tollendo nuncupata quasi abastula. Fomes est astula que arboribus excutitur recisione. aut astule ambusta. aut ligna cauata a fungis non accepit quod incrapiatique de quo uirgilius. rapuitque in fomite flammam. Torris lignum adustum quod in uulgus titionem appellatur. extractum ex foco semiustum & extinctum. Quisquilie stipule minute surculi ac folia arida sunt autem purgamenta terrarum. Caries putredo lignorum dicta. sicut non quod euertat ligni firmitate careat;

De propriis nominibus arborum.

Palma dicta est quod manus uictricis ornata est. uel quod expansis est ramis in modum palme hominis. Est enim arbor insigne uictorie. proceroque ac decoro uirgulto. diuturnisque uestita frondibus & folia sua sine ulla successione conseruans. Hanc greci foenicem dicunt quod diu duret ex nomine auis illius arabie que multis annis uiuere perhibetur. Quamuis diuersis locis nascatur in montibus; fructum perficit maturare. frequentat autem in egypto & syria. Fructum autem eius dactili a digitorum similitudine nuncupati sunt. quorum & species nomina uariant. Nam alii appellantur palmule similiter mirobalani. alii chebaici quod & nicolai. alii uiticales quos greci cariotas uocant. Laurus a uerbo laudis dicta. hac enim cum laudibus uictorum capita coronabantur. Apud antiquos autem laudea nominabatur. Postea d. littera sublata & subrogata r. dicta est laurus. ut in auriculis que in initio audicule dicte sunt. & medies que nunc meridies dicitur. Hanc arborem greci dafnen uocant quod numquam deponat uiriditatem. inde potius uictores coronantur. Sola quoque hec arbor uulgo fulminari minime creditur. Malum greci dicunt quod sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus. unde & hec sunt uera mala que uehementer rotunda sunt. Mala matiana a loco uocata unde prius aduecta sunt. Nam multe arbores nomina ex prouinciis uel ciuitatibus de quibus allate sunt acceperunt. unde uirgilius. amanetibus quod ex malo quin soleat ostendi. Mala cidonia nomen sumpsit ab oppido quod est in insula creta. de qua greci dicere solent. Vrbium cretensium matrem cidoniam. Ex cuius pomo cidonitum conficitur. Fit quoque ex ea & uinum quod languentium desideria fallunt. Ha specie & gustu & odore cum libet uinum uetus imaginem representat. Malum mellum a dulcedine appellatum quod fructus eius mellis saporem habeat. uel quod in melle seruetur. unde & quidam. sicut & acropio saturata cidonia melle ponuntur dicas. hinc melimela placent. Malum punicum dictum eo quod ex punica regione sit genus eius translatum. idem & malum granatum eo quod intra corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Arbor autem mali granati est generis feminini. pomum uero neutri est generis. Flores malorum greci appellant quos latini citinos uocant. Agrestium autem malorum flores greci balaustion appellauerunt. quorum alii albe purpuree. alii rosee repperiuntur similes floribus mali punici. Negant medici mali punici corpora uina nutrire. si eos sic opinantur comedendum. ut medicare potius non alere uideatur. Malum persicum cuius uirens admodum uita. confessa est tum generum fertur esse. Duracinum armeniacum & persicum. Duracinum nuncupatur eo quod pomum eius in gustu ligni quodammodo referat. Armeniacum dicitur quod primum eius genus ab armenia sit aduectum. Persicum uocatum quod ea arborem primum in egypto seuerit perses. quod se omnibus ptholomei ferebant. hinc in persida fructum generat infectorium. apud nos autem iocundum ac suaue. horum aliud precox. aliud uocatur estiuum. Medica arbor cuius & carminibus mantuanus meminit. asportata primum a medis; unde uocabulum sumpsit. hanc greci cedromelam. latini citriam uocant. quod eius pomum ac folia cedri odorem referat. malum eius inimicum ueneris. & hoc quidem poeta intelligi uoluit cum diceret ex illo fouerit alium. Hec arbor omni tempore pene plena est pomis. que enim parum adhuc in flore sunt posita quod in ceteris arboribus rarum est. Mella quam greci lacon appellant quod uulgo propter formam & colorem faba syriaca dicitur. Arbor est enim magna fructum ferens comestibilem maiorem pipere gustu suaue. unde & mella uocata est. Coquimella quam latini ob colorem prunum uocant. alii amulitudine ceraci fructum mixam appellant. cuius genus damascena melior a damasco oppido. unde prius apportata est; dicta. cuius solum pomum stomacho mederi probatur. Nam cetera nocera perhibentur. hec sola arbor gummi glutinosum & compactum distillat quo & medici & scriptores utuntur. Oleomella nascitur in palmaria syrie ciuitate excocta appellata quod ex eius trunco oleum defluat in crassitudine mellis saporem suaui. Pomelidas orbo similis mediocris arbor & flore candidulo dicta quod dulcis sit ei fructus & acerbo sapore commixta. Hec arbor grato durat exigue. Melofos arbor in africa punica lingua uocata. ex qua profluit leue succus quod a loco amonia conueniat. Mespila arbor spinosa similitudine fructus malorum sed paulo breuiori

unde & appellata quod pilule formulam habeant eius poma. Pirus uo[cata ...] quod in ignis speciem deformata est. nam hoc genus pomi ab amplo incipit & in angustum finitur sicut ignis. Pirus autem arbor. fructus eius pirum est. cuius multe species ex quibus crustumina sunt pira ex parte rubentia ab oppido crustomio uocata. Poma pirinicias imposita uel si pauca uehementer onerosa esse dicuntur. Cerasus a cerasunte urbe ponti uocata. nam lucullus cum cerasum ciuitatem ponti deleuisset. hoc genus pomi inde aduexit. & a ciuitate cerasum appellauit. arbor autem cerasus cerasium dicitur. hoc & autem lucullum erat in italia sed durum. unde & cornum appellatum est. Est autem arbor aspera animalibus. unde & uirgilius. bona bella cornus. sicut lauros ... fecundior est ceteris arboribus. Nam est quaque per singulos annos generat fructum atque alio maturescente alio oritur. hinc & carice copia nominate sunt. Ficus egyptia fecundior fertur. cuius lignum in aquam missum ilico mergitur. & cum in limo aliquandiu iacuerit. deinde in superficie sustollitur uersa uice natat quod madefactum debuit humoris pondere desidere. Antea athlete ficis alebantur. prius quam eos pitagoras exercitator ad carnis usum quod fortior cibus est transtulisset. Aseruntur(?) omnibus sepius in cibos sumpte fit. rugas eorum ferunt distendere. Tauros quoque ferocissimos ad ficu arbore colligatos repente mansuescere dicunt. Caprificus appellata eo quod parietes quos innascitur carpit. Rupit enim & prodit ex latebris quibus concepta est. Alii caprificum putant quod sic arbor eius remedio fecundet. Morus a grecis uocata quam latini rubum appellant eo quod fructus uel uirgulta eius rubeat. est enim morus siluestris fructus afferens quo in deserto pastorum fames ac penuria confouetur. Huius folia tacta serpentis feruntur interimunt eum. Sicomorus sicut & morus greca nomina est. dicta autem sicomorus eo quod sit folio similis moro. Hanc latini celsam appellant ab altitudine quia non est breuis ut morus. Nux appellata quod stillicidio uel umbra foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine latini iuglandem uocant quasi iouis glandem. fuit enim hec arbor consecrata ioui. cuius pomum tantam uim habet ut missa inter suspectos herbarum uel fungorum cibos quicquid in eis uirulentum est exsudet. rapiat atque extinguat. Nuces autem generaliter dicuntur omnia poma tecta corio duriore ut pinee nuces. auellane. glandes. castanee. amigdale. Sicut & nuclei dicti quod sint duro corio tecti. at contra poma omnia mollia mala dicta. sicut adiectione etiam terrarum ante nata sunt. ut persica. punica. matiana. cidonia & cetera. Amigdala grecum nomen est. que latine nux longa uocatur. hanc alii nucidam uocant quasi minorem nucem. De qua uirgilius. cum se nux plurima siluis induerit in florem. Cunctis enim arboribus prior se in flore gerit. & ad inserenda poma arbusta sequuntur pueri. Auellane ab auellano campanie oppido ubi habundant cognominate sunt. hanc greci ponticam appellant eo quod circa ponticum mare habundent. Castanea latini a greco appellant uocabulo. hanc enim greci castaneam uocant propter quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sint. Qui dum eiciuntur quasi castrantur. hec arbor similiter excisa fuerit tamquam silua ex pullulare consueuit. Ilex ab electo uocata. hoc enim arboris fructum homines primum aduictum sibi elegerunt. unde & poeta. Mortales primum ruxabat(?) gutture glande. Prius enim quam frumenti usus esset. antiqui homines primum glande uixerunt. Suberies arbor ex qua ualidissimus cortex natatori extrahitur. & ideo appellata suberies quasi subedies. Fagus & esculus arbores glandifere ideo uocate creduntur quod his fructibus olim homines uixerint. cibumque sumpserint. escamque habuerint. Fagein autem grece comedere dicitur. Xilicon quam latini corrupte siliquam uocant ideo greci sic uocarunt. eo quod ligni eius fructus sit dulcis. Xilo enim greci lignum dicunt. licon dulce. huius arboris pomo sucus expressus acacia a grecis dicitur. Pistacia quod cortex pomi eius nardi pistici odorem reddat. Pinus arbor picea ab acumine foliorum uocata. pinum enim antiqui acutum nominabant. pinum autem alii ampiton. alii greco peuces uocant. quam nos piceam dicimus eo quod desudet picem. nam & species sunt diuerse. In germania autem insule huius arboris latinum electrum gignitur. Gutta enim defluens rigorem uel tempore uel soliditate desecans gemma facit. de qua tace sua & nomen accipiens. Idem suauum eo quod sucus sit arboris. Pinus credita est prodesse cunctis que subea fuant. sicut fit nocens omnibus. Abies dicta quod pre ceteris arboribus longe eat & in excelsum promineat. Cuius natura expers est terreni humoris. ac propterea habilis atque leuis uidetur & habetur. De qua uirgilius. & casus abies uisura marinos. quia ex ea naues fiunt. Hanc quidam galli uocant propter candore. est autem sine nodo. Cedrus quam greci cedros uocant quasi cementes dirtosforen. id est arboris humoris ardentes. cuius folia ad similitudinem cypressi respondet. Lignum uero iocundi odoris est. & diu durans. nec a tinea umquam exterminatur. De qua persius. & cedro digna locutus. scilicet propter durabilem perpetuitatem unde & in templis propter diuturnitatem ex hoc ligno trabes facta fuerunt. Huius ligni resina cedria dicitur que in conseruandis libris adeo utilis est. ut perlinita ex ea nec tineas patiantur nec tempore consenescant. Nascitur in creta. africa. atque syria. Cypressus grece dicitur quod caput eius ad rotunditatem in cacumine erigitur. Vnde & conon uocatur. id est acta rotunditas. hinc & fructus eius conos quia rotunditas eius tal est ut conum mittat unde & conifere cypresse dicuntur. Huius lignum cedro pene proxima habet uirtutem. Templorum quoque trabibus aptum. impenetrabile soliditate numquam ornatur. sed ea que in principio fuerit firmitate perseuerat. Antiqui cypressi ramos propter rogum construere solebant ut odore cadauerum dum urerentur opprimerent iocunditate odoris sui. Iuniperus grece dicta. siue quod ab amplo in angustum finit ut ignis. siue quod conceptum diu teneat ignem. adeo ut si prune ex eius cinere fuerint operte usque ad annum perdurant. Pir enim apud grecos dicitur ignis. Iuniperus autem alia parua. alia est magna. Eben in india & ethiopia nascitur quod cesum durescit in lapidem. cuius lignum nigrum est & cortex leuis ut lauri. sed indicum maculosum est in paruis distinctionibus albis ac fuluis. ethiopicum uero quod prestantius accipitur in nullo est maculatum. sed est nigrum leue & corneum. Est autem maroticam primum india unde ebenum uenit. Vnde lucanus. Eben mareotica ... eben autem crepundiis illigatur ut infantes uisu nigro non terreant. Platanus a latitudine foliorum dicta. uel quod ipsa arbor patula sit & ampla. Nam platos greci latum uocant. expressit huius arboris speciem & nomen & formam dicens. Quasi platanus dilatata sum in plateis. Est autem tenerrimus foliis ac mollibus & uiti similis est. Quercus siue quernus quod ea folia erant ... gentium quaerentibus responsa preceret. Arbor multum annosa sicut legitur de quercu mambre sub qua habitauit abraham. que fertur usque ad constantini regis imperium perdurasse. Huius fructus galla appellatur. ex qua fit una agrestis. Hinc ficarius dicta parua forma. sed firmo corpore atque nodoso que medicaminibus & incaustis adhibetur. alia balanis leuis ac leuis & minima perforata lucernarum usibus necessaria. Fraxinus uocari fertur quod magis in aspera loca montanaque fraga nascantur. Hinc per diminutionem fraxini. sicut a monte montani. De qua ouidius & fraxinus utilis hastis. Taxus uenenata arbor unde & uocata unde & toxica uenena exprimuntur. Ex hac arcus parthi & alie gentes faciunt. unde & poeta. Itireos taxi torquentur in arcus. Itireos autem dicit parthicos acer coloribus impar. Robur autem generaliter dicitur ex omni materia quod est fortissimum. Alnus uocatur quod alatur amne. proxima enim aque nascitur. nec facile extra undas uiuit. Hec & tenera & mollis quia in humectum loci nutritur. Vlmus nomen accepit quod uliginosis locis & humidis melius proficit. Nam in montanis & asperis minus leta est. Larex cui hoc nomen a castello larigno inditum est. ex qua tabule tegulis affixe flammam repellunt. neque ex se carbonem ambuste efficiunt. Populus dicta quod ex eius cultae multitudo nascatur. cuius genus duplex est. Nam alia est alba alia nigra. Alba autem populus dicta quia folia eius una sunt alba. alia uiridia. Hic ergo bicolor hunc quasi noctis & diei notas que temporum orbis sole occasuque constant. Genitam esse resina electri autem fluuium uelut alii memorant in finibus syrie. Tilium uocatum dicunt eo quod ... suis radiis ... colore ac ore & leuitate iaculandi. est enim genus materie leuissime. Salix dicta eo quod leuiter saliat id est uelociter crescat. arbor lenta uinculis habilis uinciendis. huius semina hanc dicunt esse naturam ut si quis illud in poculo hauserit liberis careat. sed & feminas infecundas efficiat. Populus autem & salix & tilium mollis nature sunt. & ad sculpendum apte. Vimen uocatum eo quod uim habeat multam uiroris. nam & eius talis est natura. ut & si arefacta abluatur uirescat. Et cum excisa atque in humo fixa aridis radicibus se ex ipsa diu negat. Miricem quam latini tamariscum uocant ex amaritudine nominata. Gustus enim eius amarus est. Hec arbor in solitudine & saxosa humo nascitur. ex qua & arbore maleficas artibus mistica dicta uitari dicunt. Mirtus amara dicta eo quod magis litorea arbor sit num uirgilius. litora mirtetis letissima. & amantes litora mirtus. Hic est quam a grecis mirtee dicitur. medicorum autem libri hanc arborem aptam scribunt mulieribus necessitatibus plurimis. Lentiscus quod cuspis ipsius lenta sit & mollis. nam lentum dicimus quod flexibile est. ... uimina & uites. Virgilius. lenta uites; pro flexibiles. Huius fruct[us]

oleum desudat. cortex resina quae mastix appellatur cuius plurima et melior in chio insula gignitur. Terebintus arbor grecum nomen est generans resinam omnium resinarum praestantiorem. Buxus grecum nomen est ex parte a latinis corruptum. Pyxos enim appellatur apud eos. arbor semper virens et lenitate materie elementis apicibus apta. Rodandar quod corrupte vulgo rorandrum vocatur. quod foliis sit lauri similis. flore ut rosa arbor venenata in esse enim ita alia et medetur serpentium vexationes. Erbitum vocaverunt pastores eo quod ubi haec tibe praebeatur pecoribus ubi pascua desunt. Turbiscus quod de uno cespite ei multa virgulta surgunt quasi turba. Sappa vocata ... quod ex ea stipentur tecta. hic et stipula ... Harundo dicta quod cito arescat. hanc veteres cannam vocaverunt. ... pro Varro dixit. Secundum sane quod latinum canna de lingua hebrea ... apud eos nos calamum canna dicitur. Cicuta autem est quod est inter cannarum nodos dicta quod lateat. In indicis stagnis nasci harundines calamique dicuntur. ex quorum radicibus expressum suavissimum sucum bibunt. unde et Varro ait. Indica non magno in arbore crescit harundo illius et lentis premitur radicibus humor. dulcia cui nequeant suco contendere mella. Sambucus mollis et pura arbor. Ramnus genus est rubi quem vulgo senticem ursinam appellant asperum nimis et spinosum. Sentix dicta a situ quod est terra inculta in qua sentices spineque nascuntur. Maiores autem inter omnem arborem spinosam veprem dicebant quod vi prendat. Oleaster dictus sic foliis olive similis sed latioribus arbor inculta atque silvestris amara atque infructuosa. cui inseritur olive ramus vim mutat radicis et vestit eam in suam gloriam. Lacrima oleastri arboris duplex. alia in gummi simulat sine ullo gustatus morsu. alia ammoniaci gutta ex distillatione collecta ac remordente. Oliva grece oleon dicitur ex qua latinum tractum est. ut oliva dicatur. Olea autem ipsa arbor est fructus oliva. sucus oleum. Est autem arbor pacis insignis. cuius fructus diversis nominibus appellatur. Orchades olive grece ethimologia a similitudine testiculorum vocate quod greci orcheis vocant in modum radiorum. Paphie a papho insula dicte. unde pro illa te sunt. Licinie eo quod optimum dent lumen. Nam lichinus lumen est. unde et lignum nomen accepit. quia aptum est flammis et lumini. Pausia quam corrupte rustici pusiam vocant viridi oleo et suavi. apta et dicta pausia quod paveat id est tundatur. unde et pavimentum. Syria dicta pro eo quod de syria est allata. sive quia nigra est. Crustumia idem et volemis dicta eo quod vola compleat magnitudine hoc est media manus. unde et involare dictum. Quidam autem volemum gallica lingua bonum et malum intelligunt. Columbades appellate. oleum autem ab olea nominatum. nam ut dixerim olea est arbor. inde derivatio sit oleum. sed quod ex albis fuerit olivis expressum vocatur hyspanum. a grecis offacion appellatur. quod autem ex foliis et nondum maturis expressum fuerit appellatur viride. quod vero ex minime maturis commune dicitur. ex his ad usum unguenti primum est spanum. secundum viride. tertium commune. Amurca olei pars aquosa ab emungendo dicta. id est quod ab olea se emungat et fex fiat. Hanc greci amurcam vocant. ex latina lingua trahentes vocabulum. Gummi grecum nomen est. hoc ... illi gummi dicunt. Resina greci retina vocant ... dicitur quod manat. est autem lacrima sudore exhalata lignorum ... lentisci. balsami. vel reliquarum arborum vel virgultorum quae sudare produntur. sic et odorifera orientis ligna sic gutta balsami ac ferularum vel spinarum cuius lacrima induresce ingenita. Prima est resina terebintina omnium praestantior. affertur autem ex arabie petrea atque iudea et syria cypro et affrica et ex insulis quoque cicladibus. secunda est lentiscina que mastix vocatur. hec ex chio insula deportatur. tertia pinalis quarum alia pinnes. alia piceine. alia liquida. alia arida. et afferuntur ex terra colofonia resina ... Pix grecum nomen est quam illi pissam vocant. Alii volunt ex pino picem vocari. hanc greci appellant gloma nos ramale dicere possumus. cui probabilis splendens lenis et munda. Tantum arborum naturaliter tria sunt genera. aut enim sua sponte nascuntur. aut ex seminibus formantur iacentibus surgunt. aut ex radicibus pullulant. nam cetera usus invenit favente natura. Omnia pomorum latine feminini generis sunt. exceptis paucis ut hic oleaster. hic siler. Virg. et molle siler. Item hic buxum licet et buxus dicatur. Nam superflua quidam volunt facere discretione ut hic buxus de arbore dicamus. buxum de ligno composito.

De arboribus aromaticis.

Aromata sunt quaecumque fraglantis odoris. mittit arabia mittit sive alie regiones. Nomen autem aromata traxisse videntur sive quod aris imposita divinis invocationibus apta videntur. sive quod sese aeri inserere ac misceri planum. Nam quod est odor nisi aer contactus. Thus arbor arabie inmensa atque ramosa lenissimi corticis ramis ad aceris qualitate amigdale modo sucum aromaticum fundens album et masticatione in pulvere resolutum et confringitur. Inde pingue et igni apposita facile ardescens. et appellatur apud nos masculus eo quod sit natura rotundum in modum testiculorum. reliquum planum et pene scabrosum minus optimum. Adulteratur autem admixta resina sive gummi. sed dinoscitur sua proprietate. Nam thus igni impositum ardescit. resina fumescit. gummi vero lignis se calefactum. Thus autem a tundendo dictum. hoc et libanum vocatum a monte arabie ubi sabei sunt. nam mons eorum libanus dicitur ubi thura colliguntur. Myrra arbor arabie altitudinis ad quinque cubitorum. similis spine quam acantum dicunt cuius gutta viridi atque amara. unde et nomen accepit myrra. Gutta eius sponte manans pretiosior est elicita corticis vulnere vilior iudicatur. sarmenta eius arabes ignibus fovent: quorum fumo satis noxio nisi ad odorem storacis occurrant plerumque insanabiles morbos contrahunt. Myrra autem trogodite ab insula arabie dicta. ubi melior colligitur et purior. Storax arbor arabie similis malo cidonii cuius virgulae in caniculae ortu cavernatim lacrimam fundunt. distillatio eius in terram cadens minus munda est: sed cum proprii corticis scrobe servatur. Illa autem quae virgis et calamis inheserit munda est. et albida. dehinc fulva fit sole calcata. et ipsa storax calamites pinguis resinosa. odoris iocundi. humecta. et veluti vellosum liquorem emittens. Storax autem dicta quod stir gutta arboris profluens et congelata. nam greci stiria guttam dicunt greci autem strax latine storax dicitur. Bdella indie et arabie arbor cuius lacrima melior arabica; est enim lucida subalbida. levis. pinguis. equaliter cerea et que facile molliatur. neque ligno vel terre commixta amara odoris boni. Nam ex india sordida est et nigra et maiori gleba. adulteratur autem admixto gummi quod non ita amarificat gustum. Mastix arbor lentisci gutta est. hoc granomastix dicta quia in modum granorum est. Melior autem in chio insula gignitur odoris boni candoris cerei punice. unde et splendore gutta pulchrificatur. adulteratur autem admixta resina vel thure. Piper arbor nascitur in india in latere montis caucasi quod soli versum est folia iuniperi similitudine. Cuius silvas serpentes custodiunt. sed incole regionis illius cum matura fuerint incendunt et serpentes igne fugantur. et inde ex flamma nigrum piper efficitur. nam natura piperis alba est. cuius quidem diversus est fructus. Nam quod inmaturum est piper longum vocatur. quod incorruptum ab igne piper album. quod vero cute rugosa et horrida fuerit ex calore ignis trahit et colorem et nomen. Piper si leve est vetustum. si grave novellum. Vitanda est autem mercatorum fraus. solent enim vetustissimo piperi humecto argenti spuma aut plumbum aspergere ut ponderosum fiat. Aloa in india atque arabia gignitur arbor odoris suavissimi ac summi. Denique lignum ipsius vice thimiamatis adoletur unde et nomen traxisse creditur. Cinnamum dictum quod cortex eius in modum canne sit rotundus et gracilis. gignitur autem in indie et ethiopie regionibus frutice brevi duorum tantum cubitorum colore subnigro vel cinereo tenuissimarum virgarum. Nam quod in crassitudine distenditur despectum est. quod vero gracili provenit eximium. quod cum frangitur visibile spiramen emittit ad ymaginem nebule seu pulveris. Amomum vocatum quod velut odorem cynamomi referat. nascitur in syria et armenia frutex botrosum semen reddens sibi connexum. flore albo velud folia ... similis brionie odore et bono. somnos suavificat. Cassia nascitur in arabia virga robusti corticis et purpureis foliis ut piperis. est autem virtus cynamomi similis sed potentia inferior. unde cynamomi vice duplex eius pondus in medicamentis admiscetur. Calamus aromaticus a similitudine calami usualis vocatur. Gignitur in india multis nodis geniculatus fulvus. flagrans spiritu suavitate. qui cum frangitur in multas fit partes scissilis. simulans gustu cassiam cum levi acrimonia remordentem. Balsamum arbor in iudea intra terminos tantum xx. iugum erat. post ea quam eandem regionem romani potiti sunt. et latissimis collibus propagata est. Stirps similis vitis foliis. similis rute sed albioribus semperque manentibus. Arbor autem balsami lignum eius xilobalsamum dicitur. fructus eius sive semen carpobalsamum. sucus opobalsamum. Quod ideo cum adiectione significatur eo quod percussis ferreis ungulis cortex ligni per cavernas eximii odoris gutta distillat. cavina enim greco sermone opos dicitur. cuius gutta adulteratur admixto cyprino oleo vel melle. sed sincerum probatur a melle. si cum lacte coagulatur. ab oleo si in stillatum aque aut admixtum facile fuerit resolutum. preterea et si lanee vestes ex ipso pollute non maculantur. Adulteratum quidem neque cum lacte coagulatur et ut oleum in aqua supernatat. et vestem maculat. Balsama autem si pura fuerint: tanta vi sunt ut si sol excanduerit: sustineri in manu non possunt.

De herbis aromaticis.

Exceptis quibusdam herbarum nominibus quae ex aliqua sui causa resonant hunc nominum explanatione non tamen omnium herbarum ethimologiam invenies. Folium dictum quod sine ulla radice innatans in indie litoribus colligatur. quod lino perforatum siccantes atque reponunt. Fertur autem paradisi esse herba. gustu nardum referens. Nardus herba est spicosa. unde a grecis nardostachys appellata. quarum alia indica alia syriaca vocatur. non quod in syria nascatur. sed quod mons in quo invenitur alio latere indiam, ex altero alio syriam. Est autem indicum multiforme. sed melius syriacum. leve fulvum. comosum. spica parvum. odoratissimum cyprum simulans. quod simulatum more cardamum lingua siccat. Nardum celticum a regione gallie nomen traxit. nascitur enim sepe in ligurie alpibus et in syria frutice parva radicibus in manipulo collectis ligantes. flos eius cum primo odore bonus est sed eius atque radicule utiles probantur usibus unguentis. Costum radix herbe est nascens in india. arabia et syria. sed melius arabicum. est enim album et leve suaveque iocundi odoris. Indicum colore atro et leve ut ferula. syriacum vero pondere grave colore buxeo. odore acro. summum tamen album leve. aridum gustu incendens. Crocum dictum a oppido cilicie quod vocatur coricium quamquam et alibi nascatur. sed non tamen tale quale in cilicia unde et a potiori parte nomen accepit. nam multe res nomina sumpserunt a locis ubi plus proveniunt et meli[us]. Optimum autem est quod fuerit recens. odoris boni. albedine parva. porrecte longitudinis: integrum et neque in fragmenta comminutum. inspiratione bona. et cum carpitur manus inficiens. et leviter acre. Quod si eiusmodi non fuerit. aut vetustum aut infusum agnoscitur. Adulteratur autem admixto croco magmate. augendi quoque ponderis causa spuma argenti contrita adicitur et probatur si pulverulentum repertum atque decoctum ab odore proprio fuerit lapsum. Crocomagma ex pressis aromatibus croci unguenta atque in formatio sedimine in pane oculos fit et ideo sic appellatum. Asarum nascitur in umbrosis montibus. floribus cassie similibus. inter quos flos iuxta radicem purpureus in quo semen continetur uvarum simile. radicibus pluribus atque tenuissimis et bene redolentibus: et est virtute similis nardo. Sil nascitur in ponto foliis oleastro similibus quod parum a grecis vocatum quod habeat virtute fervente. Radix est enim uncia longa foliis porri similibus radicibus nigris sine ... in similitudine olivarum odoratissimus atque acrimus. nascitur in paludibus atque vacuis locis. Traditur et alia species quod parit in india nascitur et appellatur lingua eorum bin hiber. Yris illirica a similitudine yris celestis nomen accepit. unde et a latinis arcum dicitur. eo quod flos eius coloris varietate eundem celestem arcum imitetur. Illirica autem dicitur quia in illirica plurima et violentissima est species ei foliis gladioli similibus: radice aromatica odoris boni. Acorum foliis yridis similibus: radicibus acrimus odoris sed iocundi. propter quod et aromatica est. Meum ... signum melior quod in satura nascitur quam quod in arabia fulvum multiflorum ... tenue odoris rosei cum manu confricatur. gustu multum incendit linguam atque mordet. cuius flos signum ante dicitur. Anthos enim grece flos nuncupatur. Tymum appellatum quod flores eius odorem referunt. de quo Virg. redolentque tymo fraglantia mella. Epitimum grecum nomen est. quod latine dicitur flos tymi. nam flos grece tymum vocatur. est autem flos tymi ymbre similis. Sansucus quem latini amaracum vocant. cuius nominis usum Virg. et ad venerem referens ait. ubi mollis amaracus illum floribus aspirans amplectitur umbra. Apta autem est hec herba unguentis unde et nomen traxit. amaracus a puero quodam regis qui casu lapsus dum ferret unguenta nomen et gravissimum ex confectione odorem creavit. Iacinctus herba est hinc flore purpureo. Traxit autem nomen a puero quodam nobili qui in salibus inventus post flores repertus est interfectus. dederuntque nomen herbe pueri funis casu. Est autem radice et flore ... similis. pueros a pubertate retinens. Narcissus herba imposituni nomen herba quodam puero cuius membra in hoc flore conversa est. quod et nomen narcissi in appellatione custodiens. et decore pulcritudinis in candore retinet foliorum. Rosa a specie floris nuncupata quod rutilanti colore rubeat. Lilia lactei floris herba unde et nuncupata quasi lidia. cuius dum candor sit foliis. auri tamen species intus effulget. Viola propter vi odoris nomen accepit. huius genera sunt tria purpureum. album. melinum. Acanthus herba egyptia semper frondens spinis plena. flexibile virgultum. Cuius imitatione arte vestis ornatur que acanthina dicitur. et achantis dicta. Hedera dicta quod arboribus repando adhereat. de quo Virg. Inter victrices ederas tibi serpere lauros. Alii ederam autem vocata quod hedis super lactis habundantia in esca antea praebebatur. Edere frigide esse ... sunt ut physici. Nam ea utriusforma com ebrietatis est si quis post ederam coronetur. Elleborum memorant greci circa elleborum quendam fluvium plurimum gigni atque ita a grecis appellari. hunc romani alio nomine veratrum dicunt pro eo quod sumptum mutata mente in sanitatem reducit. Duo sunt autem genera album et nigrum. Aconitum porro est bithinie quod provenit malorum gramina usque adeo celebris est ut noxias herbas aconita illine nominent. Nam tusca lingua venenata dicta quod ex arboribus taxeis exprimantur maxime apud cantabria. Euforbium dictum quod ei sucus oculorum aciem mittit. cuius vis tanta est ut duris carnibus super adiecta cito coquere compellat. Nascitur in multis locis. sed plurima in mauritania. Laser herba nascitur in monte scobagri ubi et ganges fluvius oritur. cuius sucus dicitur primum laser quod manat in modum lactis. Deinde usu dirivatio laser nominatum est. hoc et quibusdam opium cirinaicum appellatur quem et apud cirenas nascitur. Aloes herba amarissimi suci. Panaces herba fraglantis odoris. tirso ferule similis. ex qua profluit sucus qui opopanaces dicitur croceus et pinguis odore gravis et amarissimus. Galbanum sucus ferule dictamnon grece. ex quo dictamnus herba nomen accepit. propter quod apud Virg. cervia vulnerata salutiferum ... dictamno. tanto enim potentie est ut ferrum a corpore expellat. sagittas excutiat. unde et ... fere percusse sagittas corpori inherentes eiciunt. Haec quidam latinorum pulegium martis dicunt propter belli tela excutienda. Mandragora dicta quod habeat mala suaveolentia in magnitudine mali matiani. unde et eam latini malum terre vocant. hanc poete antropomorfon appellant quod habeat radicem forma hominis simulantem. cuius cortex vino mixta ad bibendum datur quorum corpora propter curam secanda sunt. ut soporati dolorem minime sentiant. Huius species due. femina foliis lactuce similibus: mala generans in similitudine prunarum. masculus vero foliis bete similibus. Papaver herba somnifera de qua Virg. lecteo perfusa papavera somno. soporem enim languentibus facit. eius alia est usualis. alia agrestis. ex qua fluit sucus quem opium appellant. Coloquintida cucurbita agrestis et vehementer amara que similiter ut cucurbita per terram flagella tendit. Dicta autem coloquintida quod sit fructu rotundo atque foliis ut cucumis usualis. Centauria greci vocant quam a chyrone centauro fertur reperta. eadem et limnesios quia locis humectis nascitur. eadem et fel terre propter amaritudinem. Glicirica grece ex eo dicta quod dulcem radicem habeat. Glicin enim greci dulce dicunt. eadem ab ipso quia sitientibus sitim sedat. Dracontea vocata quod hasta eius varia sit in modum colubri similitudineque draconis ... vel quod ea herba vipera ... Celedonia ideo dicitur vel quod adventu hyrundinum videtur erumpere. vel quod pullis hyrundinum si oculi auferantur matres eorum ex hac herba mederi dicuntur. Eliotropium nomen accepit primo quod estivo solsticio floreat. vel quia solis motibus folia circumacta convertat. unde et a latinis solsequia nuncupatur. Nam et sole oriente flores suos aperit. idem et se recludit cum sol occubuerit. Ipsa est quam latini intibum salvaticum vocant. hec et verrucaria quod excludat verrucas ex aqua pota vel in cataplasmate posita abstergat. Pentafilon a numero foliorum dicta. unde et eam latini quinquefolium vocant. Adeo herba munda ut ... et templi adhibi ... salita est. Ysopum herba purgandis pulmonibus apta. unde et in veteri testamento per ysopi fasciculum aspergebatur agni sanguine qui mundari volebant. nascitur in petris herens saxo radicibus. Reubarbar sive reuponticum. illud quod circa danubium in solo barbarico. istud quod circa pontum colligitur nominatum. Reu autem dictum quod sit radix. reubarbarum vocatur quasi radix barbara quasi radix pontica. Iusquiamum a grecis a latinis herba cal- vocatur

calaris q' caliculi ei' in figuram cantaror' nascant' ut ē mali punici quor' ora serrata s̄; habentes minutissima semina papaueris simulia. h' herba & i sana uocat': q'a usus ei' periculosus ē. Denique si bibat' t' edat' insaniā fac. t' somnium ymaginē torpidā. hanc uulgo milimindru uocat ꝓp' q' alienatione mentis inducit. Vis ē aut contr' humorē nexaniū. s; custodiendū ē q' eā accip' usq; i crastinū ad eandē hora q'a illa bibit. ne p insania aliquē contrarietate exerceat. Saxifraga uocata q' semē ei' petras in uesica frangat atq; comminuat. Gentiana sup'sit ut medici memorant ab inuentore radicib; aristolochie simulib; nascit' sub alpib; atq; i galathia asye. Saturcia calida & ꝓpe ignita. Vn̄ & illi n̄ indictum credit q' ꝑ nos faciat inuenere. Satirion dicta a satiris ꝓp' incendiū libidinis q'a uulgo stingu uocat. uenerē n' suscitat. Idē & orcis q' radix ei' in modū testiculor' sit q'os greci orcei uocant. idē & leporina ꝓp' q' caule molle emittat. Vrtica ex eo uocata q' tact' ei' corp' adurat. ē n' ignee omnino natur' & tactu pur't. un̄ & prurigine fac. & ut valde pulu[s] ei' ad sanguine[m] stagnandū. Arthemesia h'ba diane a gentilib; consecrata ē. unde & nuncupata. Grece n' diana archemis d'r. ē n' medicis apta & potu sup' ea aufert dolore cordis. Camnicelos grece dicta q' mali matiani odore habeat. freq; breuis terreq; iacens. Camedrios a grecis appellata q' sit breuis & p' terram strata. & minuta foliis paruissimis. Peon quidā medic' fuit a q' peonia siue pomilla h'ba ꝓbibet inuenta ut homer' dic. Hanc quidā glesidē uocant q' dulcis saporis sit t' pentoru pina a numio grauior' uelut alii dactulos a similitudine digitor'. nascit' in siluis. maxime in creta. Bolgosus a grecis dicta eo q' folia asp'rima admodū lingue bouis habeat. q' miru in modū ob sapientia' incendam uino infundenda a uectib; memorat'. omni q's hylaritate ꝓbere fert'. ꝑ holib; & sumit. Arnoglosus idē agnilingua q' a romanis plantago d'r. q' planta ei' cito adhereat terre. hanc multi p' holere uescunt'. Erpillos q' ap' nos serpillus uocat' p' eo q' radices ei' longe serpiant. eadē & mag' annula ꝓp' q' mestrua moueat. Aristolochia d'r q' mulierib; fetis optima sit. nā sup' fessa p' partu matrē beneficio uaporis expurgat. h' h'be gen'a s̄ duo. quar' una aristolochia rotunda d'r. ꝓp' q' rotunda radicē habeat. altā aristolochia longa q'a radicē longā heat. cū ramis 7 foliis longiorib; q'm & dactilin uocant q' sit radice robore digitali & longa. Ericon agercis d'r q' uere ꝑmo senescat. un̄ & latini senitione uocant. nascit' p macias. Psilli dicta q' semē simile pulicis habeat. Vn̄ & eā latini h'bā pulicariā uocat. Ierabotane id ē agercis h' nomē accep' q' remediis ac ligaturis hominū & purificationib; sacerdotū a gentilib; apta ꝓbaret'. Vn̄ & eā pontifices sagmin appellabant q'i sanctam. h' uerbena q'a pura. Profic' n' fribolectis si bibat'. Paliurus h'ba dicta asp'rima & spinosa. Struthios q'm quidā h'ba lanariā uocant. eo q' plerīq; ex ea lanā lauant. nascit' locis cultis. Splenos dicta q' splene auferat. Cimicia ꝓp' similitudinē cimicis dicta. un̄ & eā greci cirione uocauerunt. Nascit' n' i locis asp'is atq; cultis. Marrubiū q'm greci basiū dicunt ꝓp' amaritudinē nascit' in campis. cui' us' equalit' mixta cū oleo tysicis & tussientib; proficit. & uocis raucitudinē tollit. Puleiū ap' indos pipe preciosi' ē. Absinthiū grecū n' cui' probabili' ē q' in pontica regione nascit'. un̄ & absentiū ponticū noiat'. est n' amari gustu. suauo odore temperantem corpi' ꝓstans. cui' contusa folia auferendis dolorib; t' contusione corpor' utillima cōprobant'. Sipac greci dicunt eo q' tantā i radice uirtute heat ut frusta carnis asp'sa i cacabo coagulet. Polipodion h'ba cui' radix hyrta atq; crinita ut ē polipp' a q' diriuatum ē ut polipodion dicet'. Nascit' in tenebris petrar' cui' siue ueteris fuerint. Polios agercis. a latinis omnimorbia q' multis morbis subueniat. nascit' in montib; 7 diu locis. Scamonia q'm latini acredū uocant. h'ba suci plena q' colligit' subcauata radice. denq; etiā rotunda cauitate fodiunt. cū subpositis aut cocleis aut nucis foliis excipit' sucus atq; siccat' aufert'. Venit aut sepi ꝓbabilius ex misia asye. huic contrari' atq; fals' ex syria t' iudea. Daucos foliis feniculi simile caulo bipalmis. Ericocarta uocata q' uentre cito purgat. q'm uulgo citocotia uocat. Lappa dicta q' heat caulē ingentē p' terram dispositam. h' h'ba agercis filantropos uocat' q' uestib; hominū inhereat ob asp'itate sui. uasat' uxta mos. Capillū ueneris uocatū siue q' elapsos p' alopiciā capillos recreat. t' q' capillor' fluores coherceat. t' q' uirgulis nigris lenib; cū splendore q'i capilli. nascit' i aq'sis locis. Rubea dicta q' radix ei' sit rubra. un̄ & colorare lana ꝓhibet'. ē n' utilis puluis ex ei' radice fact' siue i cibū sumpt' siue potui dat' ad eū q' rabie patit'. Anchusa cui' radix contacta digitos inficit. ē n' colore sanguineo. un̄ & pictorib; ad pictura efficienda us' ē. Cameleon q' latine uiscarā uocat' eo q' uiscū gignat in q' herent aues q' ꝑpria uoluntate descendit ad escā. Cicuta ꝓp' q' i cirpo geniculatos nodos heat occultos ut canna. sic d'r fossa ceca que occulta ē. h' potui data interfic. hanc in carcere socrates bibit & expirauit. Vnde psi' dic. Sorbitio tollet q'm dira cicuta. Hoc duhominib; uenenū sit. capellas effic pingues. Trifoliū q'm greci trifillum uocant q' sit foliis ternis p' singulas annotationes. Flommos q'm latini h'bā lucernale uocant ab eo q' alumina faciat. eadē & lucubros q' luce ꝓbeat umbris. Piretron grece dicta eo q' heat radice incendiosa. atq; coacbante. ē n' utilis i cetera p' grandis a flegmis capitib; hominū. Altea malua ag'stis siue malue uisc'. s; altea q' ualtū s̄g; Euiscus q'a glutinosa ē. nascit' in locis humidis; cui' radices decocte diligent' mixte porcina adipe ad subleuandos dolores t' tumor' uulnium ualde utiles cōprobant'. Origanū q' latina lingua colenū interp'tat' ꝓp' q' infusa coloret uinū. Eramalu uocabl'm sumpsit q' coma folior' ad radiū sol' circū acta conuertit'. Nā greci sole eliam uocant. Mallone coma' ex q' confectū ē ut eramalu diceret'. ē nascens i locis humidis; siue aq's proximis. & utilis in confractione adp'ganda oīa uenis; hui' spēs vii. s; diu'sis in locis nascentes. Strignos q' latine h'ba salutaris uocet' ꝓp' q' dolore capitis & stomachi incendiū mitigat. Idē & uua lupina ꝓp' q' semē ei' uue seminib; simile. Poligonos q'm latini h'bā sanguinariā uocant. q' missa i narib; sanguinē moueat. Ambrosia q'm latini apiū siluaticū uocant. De q' uirg'. Ambrosieq; come diuine uertice odore aspirauere. Apiago q' flos ei' apes maxime appetunt. Pcellacaros marinū q'm latini ab effectu h'ba salutare uocant. folia feniculi similia atq; asp'a & rotacti uire p' strata. Colocasia uitā ag'stis q'm greci calamen. uulgo nepita uocauerunt. maioris uirtutis & uehementis in colore. Geniculare h'ba substant' ob scorpionū ui repellendā. Gladiol' q' sit gladii folis similib; uirso cubitali florib; purpureis. Verbascū agaricū radix uitis albe. Calamites albe. lappa lappago. Lapella ueneola orcinerta. Mirobalanū assolidū q'm latini a colore allutum uocant. Scilla q' nocens sit de q' sup'sticio gentilium dic q' si ianuā ad lum suspendat' oīa mala fugat. Campero a grecis dicta q' terre adhereat. & odore pini heat. hac latini cucurbitulare uocant. q' ex pre cucurbitis odore referat. Scasifocria nascit' locis amenis. Splen dicta q' splene auferat. siue scolpedrios eo q' folia ipsi' i scolopendra animal sint similia. nascit' i humidis petris. Volius appellat' q' sit radix ei' uolubilis & rotunda. Scorias in insulis stoeatib; nascit'. un̄ & nuncupat'. Ciclaminos grece dicta a q'a q' ciclos uocit' ē q' p'mi uirtute h' h'bo muciat. siue q' heat radicem rotunda. Greci n' cicla rotundū uocant. cui' radix aut suc' siuino fuerit admixt' ebrios fac. Nascit' in locis siluosis & ag's. Ampelos leuce siue brionia q'a latini uite alba uocant. t' aqualitate coloris. t' q' radix ei' contrita & corpori i fricata teneriore & candidiore cute reddat. nā & sic batar ei' lac uberib; siccis reddit. & folia ei' aq' calida confecta sanguine t' humore ex p'cussione corpori sp'gere. Ampelos melena. i. uitis nigra. eadē que labrusca. folia edere similia oīb; maior q' uitis alba. bacas t' ramos simile' hus q' i maturitate nigrescunt. & uocabl'm sumpsit. Vincella h'ba a latinis appellata q' sic uitis q'q' p' ex

...mū fuerit app'hendat. Corimbis q's anulos appellant. Buccalmon flore hiciorum oculo simile. un̄ & agercis n' accep'. Est aut caule molli foliis coriandri similib; nascit' iuxta muros ciuitatum. Flosmos q'm latini u'basciu uocant q'r alta ē masculus albiorib; foliis atq; angustiorib; alta femina foliis latiorib; atq; nigris. Ferula uocata a meoulla. ut milui uarro radice ē ferule medulla. q'a apodelon greci uocat. n' nulli aut a feriendo ferula dicit. De hac enī pueri & puelle uapulare solent. h' suc' galbanū ē. Papiru dictū q' igni & cereis ē aptū. Pirom n' greci igne dic. Iuncus eo q' iunctis radicib; hereat. Scirp' a q' segetes tegunt' sine nodo. De q' enni'. Querunt i scirpo q' soliditate nodū. Et in p'ūbio qui minime ē & in scirpo nodum q'rit. Fucus genus h'be ē de qua tingit' uestis dicta q'a mentit' alienū colore. Vn̄ uirg' dic. Mentiri lana colores. Alga nascit' mag's stagnib; ita denq; n' sumpsit ab algore aq' q' alligere pedes q'a crassa ē foliis aq'm ex parte superantib; Vlua & typus h'be q' circa fontes & i paludib; stagnis nascunt'. ex q' ulua. i. alga mollis & q'dam fungi dicta abuligine. Typus u' q' se ab aqua inflat un̄ & ambitiosor' & sibi placentiū hominū tumor typus d'r. Carex h'ba acuta & durissima sparto similis. de q' uirg'. & carice past' acuta. Spart' frutex uirgosus sine foliis ab asp'itate uocat'. Volumina n' funiū que ex eo fiunt asp'a s̄. Gramen astu potu dictū q' plurimum agror' sit. un̄ & eū greci ag'stē uocauerunt. licet uis h'ba gram uocet' ab eo q' germinet' sic rob' omnis ligni ceras & spes q' sit firmissima. Filix a singularitate folii dicta. denq; ex una uirgula altitudine cubitali unū scissum foliū gignit'. Res implicata uelut pinna. Auena lolium. Zizania q'm poete semp' infelix lolium dicit. q' sit inutile & i fecundum. Fenū dictū q' eo flama nutrit'. Fos n' flama ē. Manipulū dicim' fasces feni & dictū manipulū q' manum impleat.

De holeribus.

Hortus nominat' q' semp' ibi aliq' oriat'. Nā cū alia t'ra semel i anno aliquid creat. hort' sine fructu nunq' est. Holus ab alendo dictū. eo q' p'mū homines holerib; alerent' anteq' fruges & carnes ederent. cū n' pomis arbor' 7 holerib; alebant' sic atalia h'bis. Caulis ē genalit' h'bar' t' holerū medi frutex q' uulgo tirs d'r. q' a t'ra sursū consendat. ex q' dinacū ē ut specialit' q'dā gen' holium caulex dicet'. q'a tirs ipsi' amplius ceteris holib; coalesc. i. cresc. ē aut generale n' oīs n' frutex caulis. Cima d'r q'i coma. ē aut summitas holum t' arbor' i qua ingens uire natal' ē. Malua ex parte ex greco uocablo appellat' & potuit malua i eo q' molliendi aluū soluendiq; natura heat. Cui' sucus si q's se oleo mixto perunxerit. ab apib; negat' feriri. folia ei' ex oleo trita & i posita scorpionib; credunt' afferre corpore. Pastinaca uocata q' ei' radix p'cipuus past' sit hominis. Est n' odoratu iocunda. cibo delectabil. Rapa dicta a rapiendo. i. cōp'hendendo. Est aut radice amplior napo. sapore dulcior. & folio tenui. Nap' a similitudine rapę uocat' n' q' foliis latior & radicis gustu sub acrior ē. nois aut affinitas mutetq; in pene communis q'a utriq; semen in altum uicissi mutat'. Nā rapa i alio solo ut emilian' ait p' biennium mutat' i napū. alio u' nap' transit in rapam. Napocaulis ex duob; holerib; cōpositū n' hēt. q'a diuin sit saporis napo similis. n' in radice s; i tirso consendit ut caulis. Sinapis appellat' q' foliis sit simil napis. Rafanū greci nos radice uocam' eo q' tota deorsū nitet'. dū reliq' holā i summa mag' p'siliant. cui' semine macerato q's q; suas man' infecit. serpentes impune tractabit. siq'de ex radice ipsi' & cib' albesc. In cibo q'q; ueneni subsistit. nā contra uenena radi' dat' nuces lupini. citru. apiū. ruta p'sint. s; cont' fugam n' contra accepti uenenū. un̄ & ap' ueteres aut alias epulas h' solebant misi apponi. Lactuca dicta ē q' habundantia lactis exub'et: seu q'a lacte nutrientes feminas impl&. h' & muris usu ueneris coheret. Lactuca ag'stis q'm sariabia noiam'. q' tirs ei' in modū serre ē. Intub' grecū n' ē. & intub; q' sit uit tosus. Cepa uocat' q'a n' aliud ē n' tm caput. Ascalonia nuncupata ex una urbiū palestine q' ascalon d'r unn' p'ri aducta ē. Allium dictū q' oleat. Olpicū appellatū q' alliū odore heat. Fasclos uocari aiunt a fasclo insula grecie u' n' p'cul mons olimp' ē. Porrū cui' duo gen'a s̄ capitat' 7 sectilis. Sectilis minor. capitat' maior. Beta ap' nos holeris gen' ap' grecos lit'a ē. Blitū gen' holis saporis euanidi q'i uilis beta. Cucumeres q' sint int'dū amari q' dulces nasci p'hibent'. si lacte mellito cor' semen infundat'. Cucurbita apopes. Sane pepomeli. pepo ocimū. greca noia s̄. & origo cor' latinis incerta. holus molle triplex. Brassica olisatrū. nastūum. sapor appellatū q' armonia sui nasū torqueat. Fungi q' aridi igne accepti concipiant. fos n' ignis ē. un̄ & resca uulgo d'r. q' sit fomes ignis & nutimentū. Alii dicit fungos uocatos q' sint ex eor' genere q'dā interemptorii. un̄ & defuncti. Tubera tumor t're p'dit. eaq; ea n' illi dedit. Volui appellati q' sint uolubiles & rotundi. Asparag' q' spinosa & asp'a frutex ei' ex q' gignit'. Capparis a grecis n' sumpsisse uidet'. q' heat i summitatib; rotunda semini capitalia. Armoracia ē lapsana. lapistr'. lapacia. h' i cibo sup'ta stomachu confortat. uenerē rep'mit. Carduus eruca q'i urtica q' sit ignite uirtutis. & i cibo sepe sup'a ueris incendiū moueat. h' spēs due. quar' alta usualis. alta ag'stis acoris uirtutis. utraq; tam ueneris commouens usum.

De odoriferis herbis.

Apiū dictū q' eo apex. i. caput antiquor' triumphantiū coronabat'. Hercules aut hanc h'bā p'mi capiti circūdedit. Nā ne populū capite p'ferebat. nē oleastrū. nē apiū. cui' radices efficacit' pugnant contra insidias uenenor'. cui' gen'is s̄ petrosilinon. ipposilinon. & oleosilinon. Petrosilinon uocatū q' simile sit apio & nascat' i petris montibq; propterea q' nos petrapiū dice possum'. Sileuū greco apiū dr. s; ē summū acc p'babile macedonicū gustu suaue. & odore aromatico. Yposilenon dictū q' sit durū & asp'ū & austeru. Oleosilenon q' mollior folio 7 caule tenū. Feniculū latini uocat' q' ei' tirs seu radicis suc' acuat uisū. Cui' uirt' cuidit' ut serpentes annua senectute ei' gustu deponant. h' holus greci maratron uocat. Ligusticū a regione n' accep'. nascit' n' plurimū in ligia. odore aromatico 7 gustu acori. Aneson ut greci dicit siue ut latini anesū h'ba oīb; cognita acerrime feruens incitalis. Anetū. Ciminū. Coriandrū ex greco noie sumptū q' illi colorion uocat. cui' semē in uino dulci datū priores reddit i uenere. s; sup' modū dederit: amenciā nutrit. Canos & ex coriandro infici colorū ē. Abrotanū. Cerosoliū. Ruta dicta q' sit feruentissima. cui' alta ag'stis atq; iterum acor. s; utraq; feruentissime cōp'bant'. Hanc ueneni repugnare mustele docent. q' ctū cū serpente dimicauerint. cibo ei' armant'. Saliua insula q'm rustici alam uocant. radice aromatica odoris simul cū leui armonia. Inta h'gen'a vi.

INCIPIT LIB XVIII DE BELLIS ET LUDIS.

PRIMUS BELLA INTULIT Ninus assyrior' rex. Ipse n' finib; suis nequaq' contentus humane societatis fedus irrumpens exercitū duce. aliena uastare. liberos populos aut trucidare aut subicere cep'. uniu'samq; asyā usq; ad libye fines noua seruitute p'domuit: Hinc & studuit urbes in mutuo sanguine alterna cede confligere. Quattuor aut gen'a s̄ bellor'. i. iustū. iniustū. ciuile. & plusq' ciuile. Iustum bellum ē q' ex p'dicto geritur de reb; repetitis aut p'pulsandor' hostium causa. Iniustum bellū ē q' de furore n' de legitima rōne initur. De q' in re publica dic cicero. Illa iniusta bella s̄. q' sine causa suscepta s̄. Nā extra ulciscendi aut p'pulsandor' hostium causa bellū geri nullū pot. & h' idē tulli parui' interiectis subdidit. Nullū bellū iustū habet' n' denunciatū. n' indictum. n' si de repetitis reb;. Ciuile bellū ē int' ciues orta seditio & concitati tumultus. sic' int' sillā & mariū qui bellū ciuile int' se in una gente gesserunt. Plusq' ciuile ē bellū ubi n' solū ciues certant. s; & cognati. q'le actum ē int' cesarē & pompeiū. q'n gener & socer int' se dimicauere. Siquidē in hac pugna fr' cū fr'e dimicauit. & pat' adu's filiū arma portauit. Vn̄ lucan'. In fratrem cecidē prima frons. Ite. cū caput cesa

parentes caederet. Bella namque dicuntur intestina, externa, servilia, socialia, piratica. Haec piratica bella sunt sparsa manu latrocinium per maria in myoparonibus levibus et fugacibus: non solum navibus commeantibus, sed et insulas provinciasque vastantibus: quos primum Gnaeus Pompeius per multam vastationem quam terra marique digesserant, mira celeritate pressit ac superavit. Sicut autem bellum vocatur quod contra hostes agitur, ita tumultus quod seditione civium concitatur. Nam seditio est dissensio civium dicta, quod seorsum alii ad alios eunt. Alii existimant dissensionem animorum seditionem vocari, quam Graeci διάστασιν vocant. Quid autem differat utrumque Cicero docet: Potest, inquit, esse bellum ut tumultus non sit; tumultus autem esse sine bello non potest. Nam proprie tantum ut maior timor oriatur; unde et dictus tumultus quasi timor multus. Gravius autem esse tumultum quam bellum. Nam in bello vacationes valent, in tumultu non. Differunt autem bellum, pugna et proelium. Nam bellum universum vocatur, ut Punicum; huius partes sunt pugnae, ut Cannensis, Trasimenensis. Rursum in una pugna multa sunt proelia: aliud enim in cornibus, aliud in media, aliud in extrema acie geritur. Bellum ergo est tota, pugna unius diei, plurium pars pugnae est. Bellum ante duellum vocatum, quod sint duae partes dimicantium, vel quod alterum faciat victorem, alterum victum. Postea mutata et detracta littera bellum dictum. Alii per antiphrasin putant dictum, eo quod sit horridum; unde illud: Bella, horrida bella; cum bellum contra sit pessimum. Proelia dicuntur ab imprimendo hostis hostem. Unde et pila dicta ligna quibus uva premitur. Pugna vocata eo quod initio usus fuisset in bello pugnis contendere, vel quia primum bellum pugnis incipiebat. Unde et pugna est duorum et aliquando sine ferro. Quattuor autem in bello aguntur: pugna, fuga, victoria, pax. Pacis vocabulum videtur a pacto sumptum. Posterius autem pax accipitur, foedus primum initur. Foedus est pax quae fit inter dimicantes vel a fide vel a fetialibus, id est a sacerdotibus dictum. Per ipsos enim fiebant foedera, sicut per saeculares bella. Alii foedera dicta putant a porca foede et crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei qui a pace resilisset. Virgilius: Et caesa iungebant foedera porca. Foederis partes induciae, et dictae induciae quasi in dies otia.

De triumphis.

Omne regnum saeculi huius bellis quaeritur, victoriis propagatur. Victoria dicta quod vi, id est virtute adipiscatur. Hoc est enim ius gentium, vim vi expellere. Nam turpis est dolo quaesita victoria. Certa autem victoria vel occisio hostis vel expoliatio, vel utrumque. Non est autem iocunda victoria quae per immensa detrimenta contingit; et hoc est quod laudat Sallustius duces, victoriam incruento exercitu deportasse. Pompa dicta est Graeca significatione ἀπὸ τοῦ πομπεύειν, hoc est publice ostentari. Praecedit autem victoriam pompa, ideo quod victis ad hoc certamen primum est victoriae nomen. Tropaeum dictum ἀπὸ τῆς τροπῆς, id est a conversione hostis et fuga. Nam qui hostem fugasset, merebatur tropaeum; qui occidisset, triumphum, qui dictus est ἀπὸ τοῦ θριάμβου, id est ab exultatione. Plenae enim victoriae triumphus debetur, semiplenae tropaeum, quia non dum plena est victoria: confecit enim non obtinuit, sed fugavit exercitum. Haec tamen nomina scriptores confundunt. Tranquillus autem triumphum Latine dictum potius appellatum, quod is qui triumphans urbem ingrederetur tripertito iudicio honoraretur. Nam primum de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat, secundo senatum, tertio populum. Erat autem Romanorum mos ut triumphantes quadrigis veherentur, ex illo quod soliti sunt priores duces hoc habitu bella inire. Quicumque autem in conflictu vicissent, palma aurea coronabantur, quia palma stimulos habet; qui vero sine conflictu fugientes prostrassent, laurea, eo quod haec arbor sine spinis est. Namque et purpurea et palmata toga triumphantes induebantur, et scipionem cum sceptro in manu gerebant, ad imitationem victoriae Scipionis. Licet et scipio baculus sit, quo homines innituntur. Unde et primus ille Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro patrem caecum innixus in eo ambulabat. Super scipionem autem super sedebat aquila, ob indicium quod per victoriam quasi ad superna magnitudine accederent. Unde et colore rufo perliniebantur, quasi imitarentur divini ignis effigiem. Quod vero a carnifice contingebantur, id esse indicium ut ad tantum fastigium evecti mediocritatis humanae commonerentur. Duobus autem generibus deletur exercitus: aut internecione aut dispersione. Sallustius: Hostes inquit oppressi aut dilapsi forent. Sic et utrumque Virgilius: internecione, submissasque obruere puppis; dispersione: Age diversos et disice corpora ponto. Spolia hostium, praeda, manubiae, exuviae, partes. Praeda a praedando vocata. Manubiae eo quod manibus detrahuntur. Hae et exuviae ab exuendo dictae, quia exuuntur. Hae et partes a pari divisione pro personarum qualitate et labore iusta decisione. Spolia autem a palliis, quia expalliatis enim detrahuntur.

De instrumentis bellicis.

Signa bellorum dicuntur quod ex his exercitus et pugnandi et victoriae receptui accipit symbolum. Nam aut pro vocibus aut per symbolum admonetur exercitus. Legionum principalia signa aquilae, dracones et pilae. Aquilae ideo quod eadem avis Iovis in armis auspicio fuerit. Nam dum idem Iovis adversus Titanas proficisceretur, aquila ei in auspicio apparuisse fertur; quam ille pro indicio victoriae acceptam tutelae suae auspicatus, eam legioni signum dedit. Quo factum est ut deinceps militum signis committeretur. Cuius meminit Lucanus dicens: Signa pares aquilas et pila minantia pilis. Draconum signa ab Apollinis morte Pythonis serpentis inchoata sunt. Dehinc a Graecis et Romanis in bello gestari coeperunt. Pilam in signo constituisse fertur Augustus propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, ut magis figuram orbis ostenderet. Vexillum et ipsum signum bellicum, tractum non a veli diminutione, quasi velexillum. Sub Romulo autem fasciculos feni pro vexillis milites habuerunt; hinc et manipuli appellantur. Manipulos enim dicimus fasces feni, quod manum impleant. Cetera signa diversis picta imaginibus sunt militari consuetudine existunt, per quae exercitus in permixtione proeliorum agnoscatur.

De bucinis.

Bucina est qua signum datur in hostes, dicta a voce quasi vocina. Nam pagani agrestesque ad omnem usum bucina ad compita convocabantur. Proprie ergo haec agrestibus fuit signum. De quo Persius: Bucina cogebat priscos ad arma Quirites. Huius clangor bucinum dicitur. Tubam Tyrreni primi invenerunt. Unde Virgilius: Tyrrhenusque tubae mugire per aethera clangor. Haec autem a Tyrrhenis praedonibus excogitata, cum dispersi circa maritimas oras nam facile ad quaeque praedae occasione voce aut bucina convocarentur, vento plerumque obstrepente. Hic postea bellicis certaminibus adhibita est ad denuntianda signa bellorum, ut vel exaudiri praeco per tumultum non poterat, sonitus tubae clangentis attingeret. Tuba autem dicta quasi tofa, id est cava; item tuba quasi tibia. Inter tubam autem et bucinam veteres discernebant. Nam bucina in sonans sollicitudine ad bella denuntiabatur. Virgilius: Qua bucina signum dira dedit. Tuba autem proelium indicabatur, ut: At tuba terribilem sonitum. Cuius sonus varius est. Nam interdum canitur ut bella committantur, interdum ut insequantur fugientes, interdum receptui. Nam receptus dicitur quo se exercitus recipit; unde et signa receptui canere dicuntur. Classica sunt cornua quae convocandi causa erant facta et a kalendo classica dicebantur. De quibus Virgilius: classica iamque sonant. Apud Amazonas autem non tuba sic a regibus, sed a regina sistro vocabatur feminarum exercitus.

De armis.

Arma generaliter omnium rerum instrumenta sunt, unde et ubi reponuntur armaria dicta sunt. Item arma et tela omnium generum. Sed arma sunt quibus ipsi tuemur; tela sunt quae emittimus. Nam arma duplicia sunt, id est vel quibus percutimus vel quibus tegimur. Arma autem proprie dicta sunt eo quod armos tegunt. Nam arma vel ab armis dicta, id est ab humeris, ut: lateri hic hasta per armos acta tremit; vel ἀπὸ τοῦ Ἄρεως, id est a Marte.

De gladiis.

Gladius generaliter dicitur ensis in proelio. Sed ensis ferrum tantum, gladius vero totum. Proprie autem appellatur gladius, quod gulam dividit, id est cervicem secat. Ad hoc enim primum est factus. Nam cetera membra securibus magis caeduntur, collum gladio tantum. Acies autem gladii ab acumine dicta; capulus vocatur vel quia caput est gladii, vel quia ibi capitur ut teneatur. Nam alias acies ferri non sinunt. Mucro non tantum gladii est, sed cuiuslibet teli acumen, dictus a longitudine. Nam macron Graeci vocant longum. Hinc et machaera. Machaera autem gladius longus ex una parte acutus. Framea vero gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant. Ipsa est et rumphea. Framea autem dicta quia ferrea est. Nam sicut ferramentum, sic framea dicitur; ac proinde omnis gladius framea. Spata a passione dicitur Graeco verbo, quam pathin Graeci dicunt; Latine pati dicitur. Unde et pator et patiens dicimus. Alii spatam Latine autumant dictam, quod spatiosa sit, id est lata et ampla; unde et spatula in pecoribus. Semispatium gladius est a media spatae longitudine appellatum, non ut imperitum vulgus dicit sine spatio, dum sagitta velocior sit. Pugio a pungendo vocatur; est enim gladius parvus et bis acutus, lateri adhaerens; idem et clunabulum dictum quod religetur ad clunes. Celidonius gladius ferrum est latum, cui duplex est mucro ac bifurcus in modum caudae hirundinis formatus; unde et celidonius. Sica a secando dicta; est enim gladius brevis, quo maxime utuntur qui apud Italos latrocinia exercent; a qua et sicarii dicti. Tranquillus autem dicit dum cuidam gladiatori in ludum emisso gladius curvatus fuisset, exacte recta pervenerit; unde ad id corrigendum, itaque a pugnante responsum est: sic pugnabo; unde sicae nomen datum. Spicula regat gladius. Secures signa sunt quae ante consules ferebantur, quas Hispani ab usu Francorum per derivationem franciscas vocant; et ea signa portari, ne autem usum pro decreto belli aut transians aspectum averterent.

De hastis.

Hasta est contus cum ferro, cuius diminutivum facit hastilia. Nomen autem hastae abusive suscepit; unde et astuta. Contus ferrum non habet, sed tantum cuspide acuto. Unde Virgilius: Ferratasque trudes et acuto cuspide contos. Contus autem quasi conitus; est enim contus autem rotunditas. Trudes autem sunt cum lunato ferro, quas Graeci aplustria dicunt; trudes autem vocatum quod trudunt et detrudunt. Virgilius: Ferratasque trudes. Venabula dicta quasi venatui habilia, vel quia venientem excipiunt, quasi excipiabula. Excipiunt enim aprum expectantque leones, irritant ursos, sed cum firma manu. Lancea est hasta amentum habens in medio. Dicta autem lancea quod aequa lance, id est aequali amento ponderata vibretur. Amentum vinculum est iaculorum hastilium quod medius hastis aptatur, et inde mittitur; amentum quod media hasta religetur et iaculetur. Clava est qualis fuit Herculis, dicta quod sit clavis ferreis invicem religata; et est cubito semis facta in longitudine. Haec et cateia, quam Horatius caiam dicit. Est enim genus Gallici teli ex materia quam maxime lenta, quae iacta non quidem longe propter gravitatem evolat; sed quo pervenit vi nimia perfringit. Quod si ab artifice mittatur, rursum redit ad eum qui misit. Huius meminit Virgilius dicens: Teutonico ritu soliti torquere cateias. Unde et eas Hispani et Galli teutonos vocant. Falarica est telum ingens torno factum habens ferrum cubitale et rotunditatem de plumbo in modum sphaerae in ipsa summitate; dicitur et ignem habere infixum. Hoc autem telo pugnatur de turribus, quas dici falas manifestum est. Iuvenalis: Consules autem falas delphinorumque columnas. A falis ergo dicta est falarica, sic a muro muralis. Falaricam Lucanus dicit nervis mitti hostilibus et quadam machina, ut: tenditur falarica nervis. Virgilius vero ait Turnum in manu falaricam iaculasse. Pila sunt arma iaculorum, aeque velocia, a torquendo vel emittendo vocata. De quibus Lucanus: Signa pares aquilas et pila minantia pilis. Cuius singulare pilum dicitur. Telum vocatur secundum Graecam ethimologiam ἀπὸ τοῦ τηλόθεν, quod longe iaci potest, quamquam abusive dicatur et gladium, ut est illud: Ac non hic telum mea dextera iactat. Proprie autem telum a longitudine dictum, unde et multa talia dicimus quod longior sit quam minus. Cuspis hastae amentata a cuspide dicta; sagitta. Virgilius: Et pastoralem praefixa cuspide myrtum. Prope autem potior pars hastae est.

De sagittis.

Sagitta a sagaci ictu, id est veloci ictu vocata. Pennis enim fertur quasi avis, ut celeriter mors currat ad hominem. His primum Cretenses usi sunt. Spiramenta dicimus id quod adglutinantur, ut leves sint et provolent saepe. Spicula sunt sagittae vel lanceae breves a spicarum specie nuncupatae. Scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa, quae dum ad hominem pervenerit virus qua figit infundit; unde et scorpio nomen accepit.

De faretra.

Faretra sagittarum theca, a ferendo dicta iacula. Sic et feretrum ubi funus defertur, quae ideo ethimologia communi habent, quia faretra mortem, feretrum mortuum portat. Corytos proprie sunt arcuum thecae, sicut sagittarum faretrae. Vagina appellata eo quod in ea mucro vel gladius bauletur. Theca ab eo quod aliquid conceptum tegat. Ceteras positas alii quoque nomine theca vocari afferunt, quod ibi reponant aliquid; unde et bibliotheca repositio librorum dicitur. Dolones sunt vaginae ligneae intra quas latent pugiones sub baculi specie. Dolones dicti a dolo, quod fallant et decipiant ferrum cum spiculum praeferant ligni. Hos vulgo sermone Graeco oxos vocant, id est acutos; unde et medici acutos morbos oxia vocant. Arcus vocatus eo quod arceat adversarium; unde et arces dicuntur quibus arcentur hostes. Item arcus ob speciem quod sint curvati arcus.

De fundis.

Funda dicta eo quod ex ea fundantur lapides, id est emittantur. Balista genus tormenti ab emittendo iacula dicta. Ballin enim Graece mittere dicitur. Torquetur enim vi nervorum et magna vi iacit aut hastas aut saxa. Unde et fundibalus quod fundit et emittit. Contra balistam testudo valet. Series enim fit armorum umbonibus invicem colligatis.

De ariete.

Aries nomen sumpsit eo quod cum impetu impingit muris, in modum arietis pugnantium; validus enim ac nodosus arbor, caput ferro vestitur, eaque suspensa funibus multorum manu ad murum impellitur, deinde retrorsum ducta maiori impetu destinatur. Sicque crebris ictibus concussum murum latere cedere cavatumque irrumpit ac fenestram facit. Contra impulsum arietis remedium est saccus paleis plenus et in eum locum dimissus quo aries percutit. Laxo enim saccorum sinu iactus arietis illisus mollitur; dura enim mollibus facile cedunt. Plutei sunt crates corio crudo intectae, quae in opere faciundo hostibus obiciuntur. Musculus cuniculo similis fit quo murus perfoditur, ex quo et vocatus quasi musculus.

De clipeis.

Clipeus est scutum maior, dictus ab eo quod celet corpus periculisque subducat, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν. Oppositus enim sua defensione ab hastis et iaculis corpus munit. Clipeus autem peditum est, scutum equitum. Scutum appellatum eo quod ab excitatione celerum ictum, vel telis resistatur; clipeus autem fert. Umbo scuti pars media est, quasi umbilicus. Ancile vocatur scutum breve et rotundum, de quo Virgilius: laeva ancile gerebat. Et ancile dictum ab ancisione, quod sit ab omni parte velut ancisum ac rotundum. Ovidius: Idque ancile vocant quod ab omni parte recisum est, quaque notes oculis angulus omnis abest. Pelta scutum brevissimum in modum lunae mediae, de qua in tertio libro Regum: Fecit rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, et trecentas peltas ex auro probato. Cetra scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri et Mauri; de quo poeta: Laevas cetra tegit. Parma levia arma, quasi parva, non clipeus. Dicitur autem et testudo scutorum connexio curvata in testudinis modum. Nam quaedam armorum generibus milites et ab animalibus nomina sumunt, ut aries; et Sallustius: in modum inquit testudinis militaris.

De loricis.

Lorica vocata eo quod loris careat; solis enim circulis ferreis contexta est. Squama est lorica ferrea ex laminis ferreis aut aereis concatenata in modum squamae piscis; et ipso splendore squamarum et similitudine nuncupata. De ciliciis autem et polimine loricae conguntur.

De galeis.

Cassis de lamina est, galea de corio. Nam galeros corium dicitur. Cassidem autem a Tuscis nominatam. Illi enim galeam cassim nominant, credo a capite. Apex est quod in summa galea eminet, quo figitur crista, quam Graeci conon vocant. Nam conus est curvatura quae in galea prominet, super quam cristae sunt.

De foro.

Forus est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive a Foroneo rege, qui primus Graecis leges dedit. Qui locus et rostra vocatur, ab eo quod ex bello Punico captis navibus Carthaginensium rostra ablata sunt et in foro Romano praefixa, ut esset huius insigne victoriae. Constat autem forus causa, lege et iudice. Causa vocata a casu, quod evenit; est enim materia et origo negotii, necdum discussionis examine patefacta. Quae dum proponitur causa est; dum discutitur iudicium est; dum finitur iustitia est. Vocatum est autem iudicium quasi iuris dictio, et iustitia quasi iuris status. Iudicium autem prius inquisitio vocabatur; unde et auctores iudiciorum et praepositos quaestores vel quaesitores vocamus. Negotium multa significat: modo actum rei alicuius, cui contrarium est otium; modo actionem causae, quod est iurgium litis; et dictum negotium quasi nec otium. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur ut maiora lucrentur. Iurgium dictum quasi iuris garrium, eo quod hi qui causam dicunt iure disceptent. Lis a contentione limitis prius nomen sumpsit; de qua Virgilius: Limes erat positus litem ut discerneret agris. Causa autem aut argumento aut probatione constat. Argumentum numquam testibus, numquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem. Unde et dictum argumentum quasi argutae mentis inventum. Probatio autem testibus et fide tabularum constat. In omni autem iudicio sex personae quaeruntur: iudex, accusator, reus et tres testes. Iudex dictus quasi ius dicens populo, sive quod iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex si non est in eo iustitia. Accusator autem vocatur quasi adcausator, quia ad causam vocat eum quem appellat. Reus est a re quae petitur nuncupatus, quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur quamdiu in iudicio pro aliqua re petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super statum causae proferebantur. Nunc parte ablata nominis testes vocantur. Testis autem consideratur condicione, natura et vita. Condicione, si liber, non servus. Nam saepe servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non femina. Nam varium et mutabile semper femina. Vita, si innocens et integer actu. Nam si vita bona defuerit, fide carebit. Non enim potest iustitia cum scelerato habere societatem. Duo sunt autem genera testium: aut dicendo id quod viderunt, aut proferendo id quod audierunt. Duobus autem modis testes delinquunt: cum aut falsa promunt, aut vera silentio obtegunt.

De spectaculis.

Spectacula, ut opinor, generaliter nominantur voluptates quae non per semetipsas inquinant, sed per ea quae illic geruntur. Dicta autem spectacula eo quod hominibus publica ibi praebeatur inspectio. Haec et ludicra nuncupata, quae in ludis geruntur aut scenis. Ludorum origo sic traditur: Lydios ex Asia transvenientes in Etruria consedisse, duce Tyrreno, qui fratri suo cesserat regni contentione. Igitur in Etruria inter ceteros ritus superstitionum suarum spectacula quoque religionis nomine instituerunt. Inde Romani arcessitos artifices mutuati sunt; et inde ludi a Lydis vocati sunt. Varro autem dicit ludos a luso vocatos, quod iuvenes per dies festos solebant ludi exultatione delectare populum. Unde et eum lusum iuvenum et diebus festis et templis et religionibus reputant. Nihil iam de causa vocabuli, dum res causa idololatria sit. Unde et promiscue ludi Liberalia vocabantur ob honorem Liberi patris. Ob hoc despiciendae originis macula ne bonum existimes quod initium a malo accepit. Ludus autem aut gymnicus est, aut circensis, aut gladiatorius, aut scenicus.

De gymnico ludo.

Gymnicus ludus est velocitatis ac virium gloria. Cuius locus gymnasium dicitur, ubi exercentur athletae et cursorum velocitas comprobatur. Gymnasium autem generaliter omnium artium exercitia gymnasia dicuntur. Nam et iloci hinc accepti, ut omnium professionum exercitia gymnasia dicantur. Antea autem loci cinctu erant ne nudarentur; postea relaxato cingulo repente prostratus et exanimatus est quidam cursor; unde ex consilio decretum ... ut nudi exercerentur. Et inde gymnasium dictum, quod iuvenes nudi exercentur in campo, ubi sola tantum verecunda operiuntur.

De generibus gymnicorum.

Genera gymnicorum quinque: saltus, cursus, iactus, virtus atque luctatio. Unde fertur quondam regem quinque filios adolescentes his quinque generibus de regno iussisse contendere.

De saltu.

Saltus dictus quod in altum excelleret; est enim saltus alta excelsior vel longior.

De cursu.

Cursus a velocitate crurum vocatus est; est enim cursus celeritas pedum.

De iactu.

Iactus dictus a iaciendo. Unde et piscatorium rete iaculum dicitur. Huius artis ... sagittas, iaculum aut saxum lapidesque, vel ferro hastas ponderibus librato iactare.

De virtute.

Virtus est munitus viribus laboriosae ponderibus vel corporis.

De luctatione.

Luctatio a laterum complexu vocata, quibus comminus certantes innituntur, quae et appellatione athletae vocantur.

De palestra.

Locus autem luctationis palestra dicitur. Palestra autem apo tes pales, id est a luctatione. Athletae. Athletae, id est amovere ..., vires fortes nominari dicunt, sed et luctando in medio versantur. Atque certo arripiunt, ferre quos certando iaciunt, a quo fortes palmi vocant. Quidam opinantur artem luctandi rursus Graecos mutuo monstrata. Nam que ... luctari feras corpus solo ... erigere, ... fiebat et ...

De agone.

Quo latum certamina ... agones vocantur, a frequentia; celebrantur enim a ... omne certamen ... agon dicitur. Alii ... ut ... in loco quodam sine angulo ... aiunt agones putant.

De generibus agonum.

Agonum genera fuisse ... curulis, equestris, pedestris, natatorius, pugilatorius, ... athleticus, musicus, ... et oratorius.

De ludo circensi.

Ludi circenses sacrorum causa ac deorum gentilium celebrationibus instituti sunt. Unde et qui eos spectant daemonum cultibus inservire videntur. Nam rei equestris antea usus simplex erat, et ... ad ludos traxit ... Equos autem ... invenisse Castor et Pollux produntur ... Equis ... quadrigas ... curru ... Romanorum ... factum est ... deorum...

De circo.

Circus principaliter Soli ... in cuius medio spatio aedes est ... Circus autem ... multo facilius ...

De ornamentis circi.

Ornamenta circi ... ova, metae, obeliscus, carceres.

De metis.

Ob hanc rem ... metae ...

De obelisco.

Obeliscum Mesres rex Aegypti primus fecisse fertur talem ex causa: cum tempore ... Obeliscus ... quod radius Soli ... in medio spatio ... Obeliscus ...

De carceribus.

Carceres ... dicti quod equi coerceantur ...

De auriga.

Auriga ... aurea ...

De quadrigis.

Quadrigas autem Erichthonius ... currus ... auriga ...

De curribus.

Currus quod ... rotas habet ... curriculum ... currus quadrigae ...

De equis quibus currunt.

Equi autem qui ... bigas Lunae, quadrigas Soli ... tempora anni ... albus ... niger ...

De septem spatiis.

Septem spatia quadrigae circumeunt ... septem ...

De equitibus.

Equites ... singulares ...

De desultoribus.

Desultores vocati ... quod olim ...

De peditibus.

... spectatoribus.

De coloribus equorum.

Colores quoque equorum ... rursus terrae quattuor ... Albos aeri, prasinos terrae, venetos mari, russatos igni ... Circus autem ... tempus anni ... Russeus aestati, quod rubeus sit ... prasinus vero ... hiemi ... Albus ... albus hiemi ... Unde et prasini terrae, veneti mari ... diversos adversus ... Unde ... diabolo ... colores ... Cur his ... spectaculis rebus ... daemonum ... mundo possidentur. Quid pro alieno ... Christiano cum insania circi? ... diabolo et angelis suis repleverunt.

De theatro.

Theatrum est quo scena includitur, semicirculi figuram habens, in quo stantes omnes inspiciunt. Cuius forma primum rotunda erat, sicut et amphitheatri; postea ex medio amphitheatro theatrum factum est. Theatrum autem ab spectaculo nomen accepit, ἀπὸ τῆς θεωρίας, quod in eo populus stans desuper atque spectans ludos contemplaretur. Idem vero theatrum, idem et prostibulum, eo quod post ludos exactos meretrices ibi prostrarentur. Idem et lupanar vocatum ab eisdem meretricibus, quae propter vulgata corpora lupae nuncupantur. Nam lupae meretrices sunt a rapacitate vocatae, quod ad se rapiant miseros et adprehendant. Lupanaria etiam appellantur, eo quod ibi cum turpitudine nihil fieret ... ibi publicarent et ludibrio haberent ... cena ... quae ... ante ...

De scena.

Scena autem erat locus infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito, qui pulpitus orchestra vocabatur, ubi cantabant comici, tragici, atque saltabant histriones et mimi. Dicta autem scena Graeca appellatione, eo quod in speciem domus erat instructa. Unde et apud Hebraeos tabernaculorum dedicatio a similitudine domiciliorum appellabatur σκηνοπηγία.

De orchestra.

Orchestra autem pulpitum erat scenae, ubi saltator agere posset, aut duo inter se disputare. Ibi enim poetae comoedi et tragoedi ad certamen conscendebant, hisque canentibus alii gestus edebant. Alii spectabant circumsedentes cum silentio.

De tragoedis.

Officia scenica: tragoedi, comoedi, thymelici, histriones, mimi et saltatores. Tragoedi sunt qui antiqua gesta atque facinora sceleratorum regum luctuoso carmine spectante populo concinebant.

De comoedis.

Comoedi sunt qui privatorum hominum acta dictis aut gestu cantabant, atque stupra virginum et amores meretricum in suis fabulis exprimebant.

De thymelicis.

Thymelici autem erant musici scenici, qui in organis et lyris et citharis praecinebant; et dicti thymelici quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod thymele vocabatur.

De histrionibus.

Histriones sunt qui muliebri indumento gestus inpudicarum feminarum exprimebant; hi autem saltando etiam historias et res gestas demonstrabant. Dicti autem histriones sive quod ab Histria id genus sit adductum, sive quod perplexas historiarum fabulas exprimerent, quasi historiones.

De mimis.

Mimi sunt dicti Graeca appellatione quod rerum humanarum sint imitatores. Nam habebant suum auctorem, qui antequam mimum agerent, fabulam pronuntiaret. Nam fabulae ita componebantur a poetis ut aptissimae essent motui corporis.

De saltatoribus.

Saltatores autem nominati ab Arcade Salio, quem Aeneas in Italiam secum adduxit, quique primum docuit Romanos adulescentes nobiles saltare. Sunt ... plane ... et artibus scenicis liberi ... et inventa ... est ... patrono agatur. Patrocinium quippe in praestigio ... scenae ... de gesta et corporis fluxu. Nam ... dicitur Liber ... et Venus ... Illa ... fluxu dissoluta ... qui ... vocibus et modis et organis et lyris ... Apollinem et Musas et Minervam et Mercurium patronos habent. Spectaculum, Christiane, odire debes, quorum oderis auctores.

De ludo gladiatorio.

Amphitheatrum ... spectaculo pugnantes gladiis. De ludo gladiatorio ... corpore ... in ludo gladiatorio ... iuvenes ... armorum ... ut ... decertant et ... ludo ... et ... ferali ... ecum.

De amphitheatro.

Amphitheatrum ... quod ex duobus sit theatris factum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum vero ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.

De ludo equestri.

Circum gladiatura plura genera, quorum primus ludus equestris. Duo enim equites praecedentibus signis militaribus, unus a parte orientis, alter ab occidente procedebant in equis albis cum aureis galeis minoribus et habilibus armis; sicque atroci perseverantia pro virtute sua inibant pugnam, dimicantes quousque alter in alterum morte praeiret, ut haberet ... causam gloriam pro merito ... armatura pugnabat: maior ... duelli causa.

De retiariis.

Retiarius ab armaturae genere in gladiatorio ludo contra alium pugnantem ferebat occulte rete, ut adversarium eius ... implicaret ... tridente ... sustinere ... armatus pugnabat. Neptuno ... ferebat.

De secutoribus.

Secutor ab insequendo retiarium dictus. Gestabat enim cuspidem et massam plumbeam quae adversarii iaculum impediret, ut antequam ille feriret, iste superaret. Haec armatura fabricata est in honorem Vulcani. Ignem enim semper ... retiarium, quia ignis et aqua semper inimica sibi sunt.

De laqueariis.

Laqueariorum pugna erat fugientes in ludo homines laqueo iactu impeditos consequentibus adtrahere, amictos umbone pelliceo.

De velitibus.

Velitum pugna erat ... cursu ... et ... Velites autem ... qui ... armatura ... sine ... lege ... vocabant.

De feralibus armaturis.

Ferarum pugna erat commissa bestiis ... excepit ... pugnatur ... in ... Ferarum ... funera ... in ... furore.

De hoc exsecrando ludo.

Haec exsecramenta ludorum et quippe spectacula crudelitatis et inspectio vanitatum, non solum hominum vitiis, sed et daemonum iussis instituta sunt. Proinde nihil esse debet Christiano cum circensi insania, cum impudicitia theatri, cum amphitheatri crudelitate, cum atrocitate arenae, cum luxuria ludi. Deum enim negat qui talia praesumit, fidei Christianae praevaricator effectus, qui denuo appetit quod in lavacro pridem renuntiavit, id est diabolo, pompis et operibus eius.

De alea.

Alea, id est lusus tabulae, inventa a Graecis in otio Troiani belli a quodam milite Alea nomine, a quo et ars nomen accepit.

De tabula.

Tabula luditur pyrgo, calculis tesserisque. Pyrgus dictus quod per eum tesserae pergant, sive quod turris speciem habeat. Nam Graeci turrem πύργον vocant.

De calculis.

Calculi vocati quod leves sunt et rotundi. Unde et calculus dicitur lapis brevis quae sine molestia sui brevitate calcatur. Calculi quidam ordinales, et ordinarii quidam vagi ... calles.

De tesseris.

Tesserae vocatae quia quadrae sunt ex omnibus partibus. Has alii lepusculos vocant, eo quod excutiendo discurrunt. Olim autem tesserae iacula dicebantur a iaciendo.

De figuris aleae.

Quidam autem aleatores sibi videntur physiologice per allegoriam hanc artem exercere, et sub quadam rerum similitudine fingere. Nam tribus tesseris ludere perhibent propter tria tempora saeculi, praesentia, praeterita et futura, quia non stant, sed decurrunt. Sed et ipsas vias senariis locis distinctas propter aetates hominum ternariis lineis propter tempora argumentantur. Inde et tabulam ipsius descriptam dicunt lineis vel paginis.

De vocabulis tesserarum.

Iactus quippe apud lusores veteres a numero vocabantur, ut unio, trio, quatrio, quinio, senio. Postea appellatio singulorum mutata est, et unionem canem, trionem suppum, quatrionem planum vocaverunt. Haec omnia quoniam sunt memoriae commendari.

De iactibus earum.

Iactus tesserarum ita aptius aleatoribus componitur, ut afferat quod voluerit, ut puta senionem quis iactat, bonum afferet. Vitat autem canem quia damnosus est, unum enim significat.

Calculi parti ordine mouentur. parti uage. io alios ordinarios **De motu calculorum.** alios uagos appellant. At u qui moueri omnino n possunt incitos dicunt. un & ageutes homines incitu uocant. quib: ultra pcedendi nulla restat facultas. **De interdictione aleç.** Ab hac arte fraus & mendacium atq: piuriu numq abe. postremo & odiu & dapna rei. Vn & aliqn pp h scelera interdicta legib: & arbitrio iudicu fuit. **De pila.** Pila ppe dr q sit pilis plena. h & spera a ferendo t feriendo dicta de quar gene & ponde dorcati sic tradidit. Necatu parte pilos iuuacis conde cerui. uncia donec erit gemina sup addita libra. Int spes pilar s trigonaria & arenata. Trigonaria e q inter ludit. arenata q in i grege du ex circulo astantiu expectantiuq: emissa ultra iustu spaciu pila excipe lusoq: inire ofueuer. Cubitale lusum appellant cu duo cominu ex pximo ac bene ouncas cubitis pila feriunt. Sura dr dare q pilam crure p lato ferienda olusorib: prebent.

INCIP LIB XVIIII DE NAVIB ET AR REB.

ARTIUM QUARDAM VOCABULA q: h quib: aliq fabricat t instrumta artificii t q ministium exhibent atq: h cemodi aliq deinceps ex parte notanda studui. Artifex genaleu uocat q arte faciat. sic aurifex qui aur fac. Fax o u pfacio antiq dicebant. Nauclerus dns nauis e appellat. ita q nauis in sorte ei sit. Cleros u gce sors dr. Cete au inmaui i gbnatione s. Gubno q & gubnator q cohibnator q co hibeat prudentia sua hibna i. tepestates maris. Nauta a naue dicta p diriuatione. Nauta au p nauta poetice dr: sic mauors p mars. Nam nauta rectu e. remes uocat q remu gerit. sic au remex q in tubex dr notatio. sicasu epipata gco noie appellat q latine dr supuenens. hic mch hic negocu. s: naulo dato i alias uias uisire disponi. Naue quida plibent dicta eo q nauiu rectore qnt i. pitu. sapiente. strenuu. q rane & gubnare noui pp marina picula & eas. un e illud salomonis. intelligens gubnacula possidebit. Lidii au pmu naue fabricauer pelagiq: incerta petentes. puiu mare usib: humanis fecer. Rates pmu & antiqssimu nauis gen crudib: tignis asserib: q: o serta. A d cui similitudine fabricate naues rantarie dnr. Nunc iam rates abusiue naues. na ppe rates s conexe inuice trabes. Trieris nauis magna qm gci durcone uocant. de q in ysaia n pransibit pea trieris magna. Carpasia nauis a carpados insula noiata. sic a rodo rodoria. sic ab alexandria alexandrina. Liburne dicte a libus. Naues u s negociator de qb: orati. In his libus inte alteria nauiu. Rostrate naues uocate ab eo q i fronte rostra erea hnt pp scopulos ne feriant & collidant. Longe naues s e quas dromones uocam dicte eo q longiores sint ceti. cu contrari musculus cu nauigii. Dromon u a decurrendo dict. Cursu u gci dromu uocant siue a dromedis ΑΠΟΤΟΝΚΑΛΟΝ i. lignis. un & calones naucule q ligna militib: portant. antiq romacu dicebant p eo q celeritate sui anchoris & instrumentis reliqs nauiu uehendis sit apte. Faselus e nauigiu qm nos corrupte baselum dicim. de q uirg. picusq: faselis. Scapha que & cata scoph nauigiu q latine speculatoriu dr. Scophos u gce. latine intende dr. Barica e que cuncta nauis comercia ad litt portat. Hac nauis i pelago pp nimias undas suo suscip gremio. Ubi au adppinquerit portu reddit uice barica nauiu q accep in pelago. Paro nauigiu piratar aptu. & ex his ita uocatu. Vn cico. Te se flucigero tradit mandat q: paroni. & alibi parancat ad lit lud celerib: Mioparo quasi minim paro. Est u scapha ex uimine facta q o tecta crudo corio gen nauigii pbet. qualib: utunt gimanor pirate i oceani litorib: t paludib; ob agilitate. De qualib: hystoria. Gens inqt saxonu in mioparonib: n uirib: intuit fuge poti q bello parati. Celones q s gci celegras uocant i. ueloces. Biremes t tiremes agiles ad ministeriu classis apte eum. labra cuncta carina p egia cana celonis. Biremes au naues s e h ntes remor ordine geminu. Triremes & quadriremes triu & iiii. ordinum. sic & penteres & exeres q uelis simul & remis agunt. Yppogaib: i q eq s tinsuehere solitu e. Potonu nauigiu fluminale tardu & graue q n i nauigio p gdi pot. hic & trauect i. exceit. Est u lat un & tinsechan dr. exteit funis. Limb nauicula breuis q alia appellatione dr & cymba & caupulus sic & lintris ide & carab: q in i paludib; utunt. Carab parua scapha ex uimine facta q o tecta crudo corio gen nauigii pbet. Portemia nauicula syriaci genus lata & sine carina a portando dicta. utunt his i pannonia. Trauarie amnice naues q ex singlis trabib: cauant: q alio noie litorarie dnr. Hee & cauatice ex uno ligno cauato facte. & iii cauatice qa a iiii. usq: ad x. homines capiunt.

De partib: nauium & armamentis earum.

Puppis posterior pars nauis e qs p pra. anterior q s prora. Cymba loc imi nauis q aqs incumbat. Carina a currendo dicta q s currina. Fori nauiu latera concaua a ferendo onere dicta. siue tabulata nauiu q sternunt. Dicta ab eo q incess ferant t foris emineant. De q s uirg. laxat q: foros. Columbaria i summis latib: nauiu loca concaua p q e eminent remi. dicta credo q sint similia latibulis columbar in q s nidificant. Agea e s in naui p q e ad remiges hortator accedit. de q enni. Multa foro ponet & agea longa repleet. Transtra s tabule u sedent remiges. q in transuso sint ducta. q uirg iuga appellat. Remi a remouendis & decutiendis fluctib: dicti. sic tonsores a tondendo & decutiendis capillis. Palmula e extrema latitudo remi a palma dicta q mare impellit. Antemne au dicte q an aume sint posite. pfluent eas aumis. Cornua extreme partes antennar s dicte p rpum. Malus e arbor nauis q uela sustinet. malus au dict qa hr instar mali i summitate t q a qb: da malleolis ligneis cingit quor uolubilitate uela funib: eleuant. Modi e cui arbor insistit ob similitudine mensurat uasis dict. carceria s i cacumine arboris. troclee q s f. rota p q funes trahunt. ennia sic ait. lucida ofluent alta carceria mali. Trodee au uocate q rotulos heant trochos u gce rota dr. Parastrece stipites s parts stantes q arbor sustinet. catomalu deligatu parastrece iunctu. clauus e quo regit gubnaculu. De q enni ut clauu rectu tenea nauiq: gubne. Porticulus malle in manu portat. q modo signu q: dat remigantib: de q plaut. Ad loquendu atq: tacendu tute habes porticulum. A portando g porticulus consilla uncinu ferre t ligne ad qm in litore defixu funes nauiu illigant. de q enni. consillas rapiunt ofige lite aduncas. Anchora dens ferreus ex gca ethimologia n one t q hois man comprehendat t scopulos t arenas. Nā i mari gce ΑΓΚΥΡΑ dr. ap hebreos au aspiratione n ht. Nā ancira dr. un ap maiores sine aspiratione pferebat. Phalangas s machine quib: naues deducunt & subducunt in portu. pons scala nauiu. Vela gci armena dnt. pui q aere mouent. ap latinos au uela **De uelis.** a uolatu dicta. un e illud. uelor pandim alas. Gena uelor acateon uelu maxime iuncte & in media naue ostitutu. Epidromos sede ampliudim s: ad puppe datu minimu uelu & ad pra defixu. Artemo dirigendi poti nauis causa comendatu q celeritatis. Siparu gen ueli unu pede hns q iuuari nauigia solent i nauigatione qciens uis uenti languesc. de q lucan. Summaq: tendens sipara uelor pituras collig auras. q ex sepatione existimant noiatu. pes extrem angulus ueli qm sicnaute locunt. **De funib:** Funes dicti q antea i usum luminis fuere circudati cera. un & funalia. Restes seu q rates oteneant: seu q his rates tendant. Rudentes sunt funes nauiu ex nimio stridore dicti. spire funes q i tempestatib: uunt. q s nautici suo more cucurlias uocant. spire au a sparto uocate. Propes funis q pes ueli alligat q s ppedes. de q turpili. Quasi cu uentus fert naue i mari tetis. si q s ppedon misit si ueli ministru. Tormitu funis i nauib; log

q pra ad puppi extendit. q mag ostringat. tormta au a torcu dicta. restes funesq: Safon funis ui pra positus. de q ediet. uento cu uenit placo pede usq: ad saphone. opinsora funes q cornib: antemne dext sinistraq: tendunt retiuso. Prosnesiu funis q nauis i litore religat ad palu. Mitra funis q nauis media uincit. Anquina q ad malu antemna ostringit. de q cinna atq: anquina regat stabile fortissima cu sum. Remulcu funis qua deligata nauis trahitur uice remi. de q ualgi. hic mea me longo succedens pra remulco. lenta e gas sistit i hospicus. Struppi uincula loro uel lino facta q remi ad scalmos alligant. De q s lucil. Tumq: remos iussit religare struppis. Catapanes linea cu massa plumbea q maris altitudo temptat. luci hac catapanté p uero dedit forcete plumbi pauillum rudis lineaq: mataxa. **De retibus.**

Rete uocatu sine a retinendis piscib: sine a restib: quib: tendunt. Mit au rete implagiu dr a plagis. Nā & ppe plagas dici funes illos q s rete tenduntur circa ima & summa pte. Funda gen e piscatoru retis dicta ab eo q in fundu mittat. Ide & iaciendo iaculu dr. Plaute pl bus q s antea iaculator erus. Tragu genere is ab eo q trahit nuncupatu. ipsa e & uerticulu. Verro u trahere e. Nassis gen uenatorie retis q capiat. hic e q & i cassu dicim i. sine ca. qs sine cassib: sine q uenatio inanis e. Conopeu rete q culices excludunt in modu tentorii. q mag alexandrini utunt qa ibi ex nilo culices copiosi nascunt. un & conopeu dr. Nam conopea egypti e siue canopea a canopo flumine egypti. **De fornace.**

Faber a faciendo ferro impositu n ht. hic diriuatu e n ad alias artiu materias fabros t fabricas dice. s: cu adiectione ut faber lignari & reliq pp opis soliditate. In fornace au fabror gentiles uulcanu auctore dic. figuraliter p uulcanu igne significantes. sine quo nullu metalli gen fundi extendiq: pot. Nich e u pene q igne n efficiat. Alibi u uitru. alibi argentu. alibi plumbu. alibi miniu. alibi pigmta. alibi medicamta effic. Igne lapides i ere soluunt. igne ferru gignit ac domat. igne aur pficit. igne cremato lapide cimta & parietes ligant. lapides nigros ignis coqndo candificat. Ligna candida urendo obfuscat. carbones ex pruna fulgida nigros fac. de lignis duris fragiles. de putribilib: imputribiles reddit. soluit stricta. soluta restringit. dura mollit. mollia dura reddit. Habet & medicaminis usu. nā semp uri pdest pestilentie qq: q obscuratione sol o trahit: auxiliari certu. Inope qq: aliud gignit pmis ignib: aliud sedis. aliud tertis. Habet qq: & alia in se diuersitate ignis. Nā alius e q usui humano. ali q in iudicio apparet diuino. siue q de celo fulm astring. siue q de tra puertices montium eructuat. Ignis dict q nich gigni pot ex eo. Est u inuiolabile elemtum. absumens cuncta q rapit. Fabrica duab: reb: ostat. uentis & flamma. Flama u ppe fornacis e dicta q flatu follui excitet. fornax u ab igne uocitata. fos u ignis e. Caminus fornax gcu e. dirivatum a caumate. Fauilla e deserta igne scintilla. Pruna e q dum ardet. cu au extincta fuerit carbo noiat. Pruna a p urendo dicta e. carbo u q flama caret. q dum in u isse credit. maioris sit uirtutis. Nā & lumini ons fortiori luce calesc. cui tanta e & & sine igne firmitas. ut nullo humore corrumpat nulla uetustate uincat. Exanet u cum i corruptibili durat. ut liq limites figt cos infossis tra substernant & lapides desup figant. & quiuenda litigatore p qntalibet secla fixiq: lapide limite ee cognoscant. **De instrumentis fabror.**

Incus e in q ferru tundit a cedendo dict. eo q illic aliq cudam i. feriendo producant. Cudere u cede & ferire e. Veteres au n incude uocabant s: incude eo q in ea metallu tundit h e tendat. Vn & cudis malleus a tundendo i. tendendo dictus. Malle uocat qa du q calet & molle e. cedit & p duc. Marc malle maior & dict marc q maior sit ad cedendu & fortior. Marcelli mediocres. marculus. malle pusillus. Vn luci. & uelut i fabrica feruens cu marculus ferru multor magnis icab: tund. Forcipes q s ferricipes eo q ferru candens capiant. ancinq: siue q ab his aliq foruu capiu & tenen q s formocipes. Nā forum e calidu. un & feruidu. un & formosos dicim q calor sanguinis ex rubore pulchritudine creat. Lima dicta eo q leue faciat. na limu leue e. Celu e un opant argentaria q & celata uasa dnr. eo q p celaturas artificii sint. **De fabricis parietu.**

In fabricis parietu atq: tector gci inuentore dedalu assert. Iste u pim didicisse fabrica a minoua dr. Fabros au siue artifices gci tectonos uocant i. instructores. Architecti au cementarii s qui disponunt in fundamtis. Vn & apls de semetipso qs sapiens uigt architecte fundamtum posui. Machiones dici a machinis q insistunt pp altitudine parietu t turrium. **De dispositione edificior.**

Parietes s tres. dispositio. constructio. uenustas. Dispositio e aree t soli & fundamentor t angulor. seu laterum ordinatio siue descriptio. **De constructione.**

Constructio e lateru & altitudinis edificatio. Constructio au t instructio uocata eo q stringat & coherere faciat ut lapides lino. & ligna & lapides iuncte s. Nā & uincto ferri i aq struata e. n u candens tinguat stringi & cohere n pot ferru. Ita o structio a multitudine lapidu & lignor dicta. un ystrues. aliud e u edificatio. aliud instauratio. Nā edificatio noua ostructio e. instauratio u q reparat ad instar prioris. Nā instar ueteres p similitudine ponebant in & instaurare dicebant. Constat au ostructio fundamto. lapidib: calce. arena. & lignis. Fundamtum dictu q fund sit edificii. Cemtum a cedendo dictu q crasso lapide surgat. Lapides instructis apti. alb: tyburtini columbini fluuiatilis. spongia rubris & reliq. Alb lapis ali dur. ali mollis. mollis dentata serra secat. tractabil inope e ita ut i eo q s in ligno lucre sebant. Tyburtini a loco italie dict q du sit ad fabrica fortis. uapore tam diffilit. Tofus i edificus inutil e fundamtis ape moralitate & mollicia. Ex estu & altiu maris fricat & uerberat ymbrib: Arenatu lapis concret arenis maris hic & tribulis dr. seruat u humore accepti. ide & impetica. Cadiani ab insula uocatu u plurim excidit. Nigri sub albid cu puncus nigris. dur atq: fortissimus. Condensis ydens lapillisq: & arenis oteret asprioris & ut du fistulos. Columbini a colore auis nuncupat. nata inter gipsa & mollicie simillim. Molaris i parietib: inutilis qa e qda pinguior nata ei duraq: & aspa extg & molesti uirt: in & em n trax. Hoc u iii. gena. alb niger. pmixt ac fistulos. Is fungia lapis creat ex aq leuis & fistulos & cauus apte. Silex lapis dur excitu gene nigri silices optimi q s rta i locis & rubentes. Albi silices n uetustate i corrupti. ide & i monumentis sculpti & i corrupti pmanent q s nec ignis nocet. Nā ex his & forme fiunt i q s era fundunt. Viridis silex uehement & igni ipse resistens. s: nusq copiosus & u inuent lapis n saxu e. Pallido mementoraro utit. Glob conti iniurias fortis & instructa infid n fuerit multa suffrenatione deuinct. Fluuiatilis silex semp uelut madens e. h exhibi estate oportet nec an triennium inserere. Instructis domor fictilui opa ad parietes & fundamta coctilib: laterulis ad tecta ymbricalis tegulisq: aptant. Tegule uocate q tegant edes & ymbrices q accipiant ymbres. Tegula au pme potius n. cu diminutiui tegilli. Lateruli u uocati q lati formenta circacas undiq: iiii. tabul. Lates aute crudi s. q & ipsi in nominati q lati. ligneis formis efficiunt. quos crates dnr i quib: lini phisdo latib: crudis portare solent. s u conexiones cannar dicte ΑΠΟΤΟΥΡΑΓΙΝ i. q se inuice teneant. Limi au uocatu q da p antifrasin putant q n sit mundu. Nā omelo cu inmundu e. Calcis uiua dicta qa du sit tacta frigida mo occultu ocinet igne. Vn & p fusa aq statu latens ignis erupit. nata ei mera alis: fiunt. postq u ar ferit aqs incendit q s solet ignis extingui. Oleo extinguit q sole ignis accendi. usus ei i structis fabrice necessari. Nā lapis lapidi pot adherere forti. n calce ounct. Gipsu cognatu calci e & gci nom. plura ei gena. omnu au optimu lapidis specularis. e u signis edificior & coronis gratissim. Arena ab ariditate dicta n ab adherendo i fabricis ut quida uolunt. h probato si manu impssa stridet. aut si i ueste candida sparsa nich sordiu relinq

Columnae pro longitudine et rotunditate vocatae, in quibus totius fabricae pondus erigitur. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. Genera rotundarum IIII: doricae, ionicae, tuscanicae, corinthiae, mensura crassitudinis et altitudinis inter se distantes. Quintum genus est earum quae vocantur atticae, quaternis angulis sive amplius paribus laterum intervallis. Bases fulcimenta sunt columnarum, quae a fundamento consurgunt et super positae fabricae sustinent pondus. Bases autem non petrae est fortissimae Syro sermone. Capitolia dicta quod sint columnarum capita, quasi super collum caput. Epistilia sunt quae super capitella columnarum ponuntur, et est grecum. Pavimenta originem operis a Grecis habent. Vocata autem pavimenta eo quod paviantur, id est caedantur; unde et pavor quia cor caedat. Ostracus est pavimentum testaceum, eo quod fractis testis calce admixto feriatur; testam enim Greci ostra dicunt. Rudus enim artifices appellant lapides contusos et calce admixtos, quos pavimentis faciendis super fundunt; unde et rudera dicuntur. Canalis ab eo quod cava sit in modum cannae; sane canalis masculini genere, feminino quidam [?] culmo proferunt. Fistulae aquarum sunt dictae quod aquas fundant et mittant; nam stolon grece mittere est. Formae earum pro magnitudine aquae et capacitate fiunt, per quas aqua per certos modulos dividitur, et sunt unciae et quinariae, digiti quadrati, digiti rotundi, et cetera, in eisque causae usque praesentis constructionis. Sequitur de venustate edificiorum.

De venustate edificiorum.

Venustas est quicquid illud ornamenti et decoris causa edificiis additur, ut tectorum auro distincta lacunaria et pretiosi marmoris crustae et colorum picturae.

De laquearibus.

Laquearia sunt quae cameram subtegunt et ornant, quae et lacunaria dicuntur, quod lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gipso vel coloribus habeant pictos cum signis intermicantibus. Principaliter autem lacus dicitur ut luci resultantes, eadem [?] et lacus, cuius diminutio lacunar. Neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde facta alia diminutio lacunarium, per antistichon laquearium factum.

De crustis marmoreis.

Crustae tabulae sunt marmoris, unde et marmorati parietes crustati dicuntur. Quis autem marmora secandi in crustis excogitaverit non constat. Fiunt autem arena et ferro serraque in praetenui linea premente arenas tractuque ipso secante. Sed crassior arena plus erodit marmoris. Nam tenuis fabricis et politis accommodata est.

De litostrotis.

Litostrota sunt elaborata arte picturae parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. Tessellae autem a tesseris nominatae, id est quadratis lapillis, per diminutionem a greco tesseron, quod est quadratum atque politum.

De plastis.

Plastice est parietum ex gipso effigies signaque exprimere pingique coloribus. Plastice autem dictum grece quod latine est fingere terra vel gipso similitudines. Nam et impressa argilla formam aliquam facere plastis est; unde et protoplastus est dictus homo, qui ex limo primus est conditus.

De pictura.

Pictura autem est imago exprimens speciem rei alicuius, quae dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit. Pictura autem dicta quasi fictura; est enim imago ficta, non veritas. Hinc et fucata, id est quaedam colore illita, nihil fidei et veritatis habentia. Unde et sunt quaedam picturae quae corpora veritatis studio coloris excedunt, et fidem dum augere contendunt, ad mendacium provehunt; sicut qui Chymeram tricipitem pingunt, vel Scyllam hominem sursum, caninis autem capitibus cinctam deorsum. Picturam autem Egyptii excogitaverunt, primum umbra hominis lineis circumducta. Itaque initio talis, secunda singulis coloribus, postea diversis, sicque paulatim sese ars ipsa distinxit, et invenit lumen atque umbras differentiasque colorum. Unde et nunc pictores prius umbras quasdam et lineas futurae imaginis ducunt, deinde coloribus complent, tenentes ordinem inventae artis.

De coloribus.

Colores autem dicti quod calore ignis vel sole perficiuntur, sive quod initio celabant ut summae subtilitatis existerent. Colores autem aut nascuntur aut fiunt. Nascuntur ut sinopis, rubrica, paretonium, melinum, eretria, auripigmentum; ceteri finguntur aut arte aut permixtione. Sinopis inventa primum in Ponto est, unde et nomen a Sinope urbe accepit. Species eius tres: rubra et minus rubens, et inter has media. Rubrica vocata quod sit rubro et sanguineo proxima. Haec pluribus locis gignitur, sed optima in Ponto, unde et Pontica dicitur. Syricum rubri coloris pigmentum, ex quo et librorum capita scribuntur. Ipsum idem et fenicium appellatum, ita eo quod in Syria colligitur in litoribus rubri maris, ubi Fenices inhabitant. Aliud est autem sericum, aliud syricum. Nam sericum lana est quod Seres mittunt; syricum vero pigmentum quod Syri Fenices in rubri maris litoribus colligunt. Est autem et infectum, nam sepe fit aut sinopide aut sandice mixtis. Minium primum Greci in Effesiorum solo invenisse traduntur, cuius pigmenti Hyspania ceteris regionibus plus habundat; unde et nomen proprio flumini dedit. Huius distillatio argentum liquidum gignit. Minium autem hoc quidam dicunt esse cinnabarin. Cinnabarin a dracone et barro, id est elefanto, cognominatum. Aiunt enim draconum esse sanguinem, dum implicant elefantos; ruunt enim beluae et dracones obruunt, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum quicquid solo tinxerit. Est autem pulvis coloris rubri. Prasin, id est creta viridis, et sic in aliquibus terris promiscue gignitur; optima autem in Libia cyrenensi. Crysocolla colore prasina est dicta quod venam eius habere aurum tradunt. Hanc et in Armenia nasci, sed ex Macedonia probabilius veniunt. Foditur enim ex metallis aeris; cuius inventio argenti atque indicium prodit. Nam venae eius cum his habent naturae societatem. Cypria ab insula Cypro, ubi plurima reperitur. Sandaraca in insula rubri maris Topazo nascitur, colore cinnabari, colore sulfureo. Invenitur autem in aureis et argenteis metallis; melior quo magis rufa, quoque magis redolet virus; quoque et cerusa si torreatur in fornace sandaracum facit. Unde et color est flammeus. Quod si torreatur equa parte rubrica admixta sandicem reddit. Arsenicum latini ob colorem auripigmentum vocant. Colligitur in Ponto ex materia auraria, ubi et sandaraca optima est, quod in aureum colorem transit, purum et fissile, gracili venarum discursu. Quod vero pallidum aut sandaricae simile est, deterius iudicatur. Est et tertium genus squamosum, quo miscetur aureus color, vis eius ut sandaricae, sed acrior. Ocra et ipsa in insula rubri maris Topazion nascitur, ubi et sandaraca fit. Fit et ocra ex usta rubrica in ollis novis luto circumlitis, quae quanto magis in caminis arserit, tanto melior fit. Venetum ceruleum temporibus primum Alexandria repertum. In Italia ex arenae pulvere et nitri flore idem faciunt; sed si cyprium in fornace adustum huic permixtioni addis, nestoriani similitudo erit. Purpurissum ex creta argentaria cum purpuris pariter tinguitur bibitque eum colorem celerius lanis [?] praecipuum est. Nam aliud quod adhuc vaso rudibus medicamentis inebriatur proximum est; egesto eo addita creta in eidem, et quotiens id factum est elevatur bonitas pretiosissimae purpurae. Causa est quod in secundo maxime inficitur rubeaque. Indicum in Indicis invenitur calamis spuma adherente limo. Est autem coloris cyanei, mixturam purpurae ceruleique mirabilem reddens. Est alterum genus in purpurariis officinis, spuma innatans cortinis, quam infectores detrahentes siccant. Atramentum dictum quod sit atrum, cuius species et pictoribus et cotidiano usui necessaria est. Iste infectum est. Fit enim ex fuligine pluribus modis super ardentes tedas resina adiecta, lacusculo edificata quae fumum retineat. Hunc pictores cum aqua admiscent glutinum ut illustri resplendeat. Ad festinationem autem operis et sarmentorum veterum carbones cum glutine triti in tectoriis parietibus atramenti speciem reddunt. Sunt et qui vini fecem siccatam excoquunt, affirmantque si ex bono vino fex fuerit, indici speciem id atramentum praebere. Sed et sarmentum vitis nigrae vino optimo tinctum postea quam siccatum caruerit, si exuras et conteras adiecto glutine nitorem indici reddet. Ustaque plurima necessaria est nullo negotio parari. Nam si ad glebam silicis bonae igne excoquas et aceto acerrimo superfuso extinguas madefactas, fungia [?] colore purpureum reddit rubricam, ut cum veris [?] usta erit. Omne autem atramentum sole perficitur. Omnes colores calcis admixtione corrumpuntur. Melinum dictum quod eius metalli ferax sit una ex Cicladibus insula Melos nomine. Est enim candidum, nec utuntur eo pictores propter nimiam pinguedinem. Anulare quod vocant candidum est, quo muliebres picturae illuminantur. Fit et ipsum ex creta admixtis vitreis gemmis. Cerusa fit hoc modo. In vase enim aceto acerrimo impleto sarmenta aminea in eodem vasculo collocabis, ac super sarmenta plumbi tabulas tenuissimas pones, deinde vas diligentissime claudes, itaque ne aliquid inspirationis exeat. Post dies autem XXX vas aperies, et ex distillatione tabularum in vasa cerusa invenitur, quod ablatum et arefactum teritur atque tunc aceto admixto in pastillis dividitur et in sole siccatur. Hac observatione si laminas aereas sarmentis supponas, eruginem creant calcantum.

De instrumentis edificiorum.

Instrumenta autem parietum ad normam fieri et ad perpendiculum respondere oportet. Norma dicta greco vocabulo, extra quam nihil rectum fieri potest. Componitur autem tribus regulis ita ut duae sint binum pedum, tertia habeat pedes duos uncias X; quas equali crassitudine politas extremis cacuminibus subiungis, ut formam trigoni faciant; id erit norma. Regula dicta quod sit recta, quasi recula, et impedimentum non habeat. Perpendiculum est quod semper appenditur; denique in fabrica nisi omnia ad perpendiculum et cum regula fiant, necesse est cuncta in dorsa [?] instruantur, ut aliqua parva sint, aliqua exhiantia [?], prona nonnulla, alia supina, et propterea [?] ruunt constructa. Linea a genere suo appellata quia ex lino fit. Trullae nomen factum eo quod trudit et detrudit, id est includit calcem vel lutum lapidibus. Martellus machina. Scalae a scandendo, id est ascendendo, vocatae. Haerent enim parietibus. Scalae autem dicuntur ut aetiam [?] sic et plures, quia numeri tantum pluralis est, non ut hae quae epistolam significant, vel sic scopae vel cetera alia.

De lignariis.

Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. Carpentarius speciale nomen est; carpentarium enim solum facit, sicut navicularius quia tantum navium est fabricator et artifex. Sarcitector dictus quod ex multis hinc et inde coniunctis tabulis unum tecti sarciat corpus. Idem et tignarius, quia tectoria lignis induit. Lignum vocatum greca ethimologia quia incensum in lumen convertitur, et in flammam; unde et lucinium dicitur quod lumen det. Materia autem dicitur omne lignum quod ex ea aliquid efficiatur; vel si ad ianuam referas, vel ad statuam materia erit. Ad alia autem materia semper accipienda est. Sic denique materiam rerum esse dicunt quia in ea quae sunt facta, eadem et materia quasi mater rerum dicta. Trabes vocatae quod in transverso positae utrosque parietes coniungant. Aliud autem sunt tigna, aliud trabes. Tigna enim iuncta trabem faciunt; trabes autem sunt cum sint dolatae. Tolus proprie sunt velut scuti breve quod in medio est, in quo trabes coeunt. Coplae vocatae quod copulentur in se luctantesque quod tecti iuncturae se teneant more luctantium agentes. Asseres ab asse dicti quia soli ponuntur neque coniuncti. Scindole eo quod scindantur, id est dividantur. Epigri et clavi sunt quibus lignum ligno adheret. Clavi autem dicti quasi calibi, quia ex calibe fiunt, id est ferro. Calibs autem ferrum est. Tabulae antiquitus regulae vocabantur a regendo scilicet; unde et regulae. Commissura dicitur tabularum coniunctio. Sectio autem dicta a secando ea quae seceret [?]. Nam secari mutari, secare incidere et sequi est. Serrae autem nomen de sono factum est, id est stridore. Serrae etiam usum Perdicem quidam adolescens invenit, quem puerum Dedalus frater matris suae studiis perdocendum acceperat. Cuius pueri tanti ingenium fuit, ut dum materiem divideret compendium quereret, spinam piscis imitatus, ferri laminam exasperans dentium mordacitate armavit; quam serram artifices nuncupant. Propter cuius artis inventionem Dedalus magister eius invidiae livore permotus, precipitem puerum ex arce deiecit. Dehinc exulatus Creta abiit, ibique aliquandiu fuit, et inde ferunt ex Creta pennis volavit et in Ciliciam venit. Circinus dictus quod vergendo efficiat circulum. Huius modi duplicata linea fit, quae simplex per latitudinem extensa fuerit. Punctum autem medio circini centrum a Grecis dicitur, in cuius medium cuncta coniunguntur. Secures vocatae eo quod ex eis arbores succidantur, quasi sucuris. Item securis quasi semicuris. Ex una enim parte acuta est, ex altera sufforia [?]. Hanc apud veteres pinnam vocabant; utraque habens autem quasi duas pennas. Pinnum autem antiqui acutum dicebant, unde et avium pinnae, quia acutae. Et ecce nomen quod reservavit antiquitatem, quia veteres pinnas dicebant, non pennas. Haec et dolabra quod habet duo labra; nam securis simplex est. Dextralis dextre habilis est. Ascia ab astulis dicta, quas a ligno eximit, cuius diminutivum est asciola. Est autem manubrio brevi ex adversa parte referens vel simplicem malleum aut cavatum aut bicorne rostrum. Scalprum dictum quod scalpturis et foraminibus sit aptum, quasi scalforum; cuius diminutivum scalpellum. Terebra vocata a nomine ligni quod nuncupatur terebra, quam Greci teredona vocant. Hic dicta terebra quod volvendo terendo forat, quasi terefora, vel quasi transforans. Taratrum quasi teretrum. Scofina dicta quod herendo scofin faciat. Gulbia cauterium [?].

Minervam quidam gentiles multarum ingeniis predicant.

De lanificii inventione.

Hanc enim primam lanificii usum monstrasse, hanc et telam ordisse et colorasse lanas perhibent. Olivae quoque dicunt hanc inventricem et fabricae multarumque artium repertricem, ideoque illi vulgo opifices supplicant; sed haec apud gentiles. Nam et numen [?] istarum artium princeps est, sed quia sapientia in capite esse dicitur hominis, et Minerva de capite Iovis nata fingitur; hoc est ingenium, ideoque sensus sapientiae quae invenit omnia in capite est. Ideoque Minerva dea artium dicitur, quia nihil excellentius est ingenio, quo reguntur omnia.

Octo sunt in lege genera sacerdotalium vestium.

De veste sacerdotali in lege.

Poderis est sacerdotalis linea corpori astricta et usque ad pedes descendens, unde et nuncupata; quam vulgo camisiam vocant. Abanet cingulum sacerdotalem rotundum polymita arte ex cocco, purpura iacinctoque contextum, ita ut flores atque gemmae in eo esse viderentur distincte. Pilleum est ex bysso rotundum quasi spera media caput tegens sacerdotale et occipitio vitta constrictum. Hoc Greci et nostri tyaram et galeram vocant. Machil quod est tunica talaris tota iacintina, habens LXXII tintinnabula totidemque intermixta ac dependentia punica mala. Ephod quod interpretatur latine superindumentum; erat enim pallium superhumerale ex IIII coloribus et auro contextum, habens in utroque humero lapides duos smaragdinos auro conclusos, in quibus sculpta erant nomina patriarcharum. Logium quod latine dicitur rationale, pannus duplex auro et IIII textus coloribus, habens magnitudinem palmi per quadrum, cui intexti erant XII pretiosissimi lapides. Hic pannus superhumerali contra pectus pontificis innectebatur. Petalum aurea lamina in fronte pontificis quae nomen Dei tetragrammaton hebraicis litteris habebat scriptum. Baanim sive feminalia, id est bracae lineae usque ad genua pertingentes, quibus verecunda sacerdotis velabantur.

De diversitate ceterarum vestium.

Diversitas vestimentorum: tegmen, tegumen, indumentum, vestimentum, et reliqua. Tegmen dictum eo quod tegat membra; sic tegumen, tectaque tegunt corpora. Vestimentum, ut est tunica talaris. Sed haec confusio sermonis auctores confundit. Indumentum quod intus ad corpus induitur, quasi intus induimentum. Amictus discernitur autem vestitu a cultu; quamlibet intelligitur cultus. Inde cultus ab habitu, nam habitus ad naturam pertinet, cultus ad homines. Pleraque autem vestium aut a tempore quo maxime in usu sunt appellantur, aut a locis ubi vel primum confectae vel maxime vendicantur, aut a genere coloris, aut a nomine repertorum. Vestis antiquissima fuit hominum perizomatum, id est succinctorium, quo tantum genitalia teguntur. Hoc primum primi mortales ex foliis arborum sibi fecerunt quando post prevaricationem erubescentes pudenda velarunt. Cuius usum quaedam barbarae gentes, quia sunt nudae, usque hodie tenent. Haec et campestria nuncupantur, pro eo quod eidem iuvenes qui nudi exercent in campo pudenda operiunt. Tunica vestis antiquissima appellata quia in motu incedentis sonum facit. Tonus enim sonus est. Primum autem fuere pelliciae tunicae, quibus post offensam et eiectionem de paradiso Adam et Eva induti sunt. Talaris tunica dicta eo quod talos usque descendat et ad pedes defluat. Sic pectoralis, quia apud antiquos brevis erat, ut tantum pectus operiret, licet nunc profundior sit. Manicleata tunica, id est manicata, eo quod habeat manicas, quam cyrodotam Greci vocant. Dalmatica vestis primum in Dalmatia provincia Grecie texta est, tunica sacerdotalis candida cum clavis ex purpura. Rosata, quam Greci feniceam vocant, nos coccineam, reperta a Lacedemoniis ad celandum coloris similitudine sanguinem, quotiens quis in acie vulneraretur, ne contemplantium adversariorum animus augesceret. Hac sub consulibus Romani usi sunt milites, unde et rosati vocabantur. Solebant et pridie quam dimicandum esset ante principia proponi, quasi admonitio et indicium futurae pugnae. Tabulata [?] est quae lacus quadratos quosdam cum picturis habeant textos aut additos acu. Iacintina vestis est aereo colore resplendens. Molocinia quae est malvarum stamine confecta, quam alii molocinam, alii malvellam vocant. Bombicina a bombice vermiculo, qui longissima ex se fila generat, quorum textura bombicinium dicitur; conficiturque in insula Coo. Apocalama serica dicta a serico, vel quod ea Seres primum miserint. Olosericea tota serica; olon enim totum. Tramoserica stamine lineo, trama ex serico. Olosarca tota ex purpura. Bissina candida confecta ex quodam genere lini grossioris, sunt qui et genus quoddam lini byssum esse existiment. Fibrina trama de fibri lana habens capina [?]. Mastina [?] et mela quod sit colore nigro; Greci enim melan nigrum vocant.

mastruca quod colorem mastice habeat. Linea quae ex solo lino fit. Linostema vestis est ex lana linoque contexta. Et dicta linostema quia in stamine linum, in trama lanam habet. Recta dicitur vestis quam in sursum versum stantes texunt. Segmentata vestis quod ea et quae purpura auro ornata. Nam et particulas cuiusque materiae abscisas praesegmina vocant. Levidensis quod raro filo sit leviter densata. Pavitensis contraria levidensi, dicta quod graviter pressa atque calcata sit. Aurosa quae consignata ad similitudinem est auri. Hemmi. Pulchraque ex auro vestesque aurosa. Velenensis tunica est quae affertur ex insulis. Exotica vestis peregrina de foris veniens, ut in Hispania a Graecis. Polimita multi coloris, polimita enim textus multorum colorum. Acupicta vestis aut textilis vel acu ornata, eadem et frigia. Hinc et ... Unde et artifices qui aras pictas frigiones dicuntur, sive quia in Frigia inventa est. Unde et artifices qui id faciunt frigiones dicuntur. Virgilius: "Frigiaque clamide." Trilicis a tribus liciis, quia est et simplex ut bilex. Ralla quae vulgo rasilis vocatur. Interpola vestis illa dicitur quae dum sit vetus ad novam speciem recurrat. Pannucia nuncupata quod sit diversis pannis obsita. Colobium dictum quia longum est sine manicis, quo Aegyptii monachi utuntur. Lebitonarium est colobium lineum antiquum, quo magis utebantur. Lumbare vocatur quod lumbis religetur vel quod lumbis haereat. Hoc in Aegypto et Syria non tantum feminae sed et viri utuntur. Unde et Hieremias iussus est ad Eufraten cum lumbare suum ibique illud in foramine petrae abscondit et postea scissum reperit. Hoc a quibusdam et renale dicitur, quia in renibus alligatur. Limus est vestis quae ab umbilico usque ad pedes producitur. Haec autem vestis habet in extremo suo purpuram limam, id est flexuosam, unde et nomen accepit. Nam limum obliquum dicimus. Licinium vocatum quod licio ei ligata sit ut ... quasi ... Armelausa vulgo vocata quod ante et retro divisa atque aperta sit, in armos tantum clausa, quasi armiclausa, c littera ablata. Camisias vocari quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris. Femoralia appellata eo quod femora tegant, et ipsae bracae quod sint breves et pudenda corporis his velentur. Tubrucos vocatos quod tibias bracasque tegant. Tubranci quod a bracis ad tibias usque perveniant.

De proprio habitu quarundam gentium.

Quibusdam autem nationibus sua cuique propria vestis est, ut Parthis sarabarae, Gallis linnae, Germanis renones, Hispanis stringes, Sardis mastrucae. Sarabarae sunt fluxa ac sinuosa vestimenta, de quibus legitur in Daniele: et sarabarae eorum non sunt inmutatae. Et Plautus: Vel quod in ventre tuo Parthi sarabarra suspenderent. Quidam autem sarabarras quaedam capitum tegmina nuncupant, qualia videmus in capitibus magorum picta. Linnae saga quadra et mollia sunt, de quibus Plautus: Linna cooperta est textrino Gallia. Renones sunt velamina humerorum et pectoris usque ad umbilicum, atque intortis villis adeo hispida ut imbrem respuant, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi repat. De quibus Sallustius: Germani intectum renonibus corpus tegunt. Dicti autem renones a Reno Germaniae flumine, ubi his frequenter utuntur. Mastruca vestis Germanica ex pelliculis ferarum. De qua Cicero pro Scauro: quem purpura regalis non commovit, eum Sardorum mastruca mutavit? Mastruca autem quasi monstruosa, eo quod qui ea induuntur quasi in ferarum habitum transformentur. Quomodo sunt et gentes tam habitu sic et lingua discordes. Persae brachia et crura liniamentis, capite tiara tegunt. Eminent capitibus fastigiatis Alani. Horrent et malleati cum lanatoribus linguis Scoti. Sagati sunt Alamanni, linnati Indi, gemmati ..., sericati Seres, faretrati Armeni. Nonnullae etiam gentes non solum in vestibus sed et in corpore aliqua sibi propria quasi insignia vindicant, ut videmus cirros Germanorum, granos et cinnabar Gothorum, stigmata Brittonum. Circumcidit quoque Iudaeus praeputia, pertundit Arabes aures, flavent capitibus intectis Getae, nitent Albani albentibus crinibus. Mauros habet taetra nox corporum, Gallos candida cutis, sine equis extant inertes Alani. Nec abest genti Pictorum nomen a corpore, quod minutis opifex acus punctis et expressus nativum graminis sucus includit, ut has ad sui speciem cicatrices ferat pictis artubus maculosa nobilitas. Hic et sexus instituta speciem habet, ut in viris tonsi capilli, in mulieribus redundantia crinium, quod maxime virginibus insigne est, quarum et ornatus ipse ... et cumulatur in vittis, ipsa capitis sui arcem ambitu crinium contegat.

De palliis virorum.

Pallium est quo ministrantium scapulae conteguntur, ut dum ministrant expediti discurrant. Plautus: Si quid facturus es, appende in humeris pallium, et pergat quantum valet tuorum pedum pernicitas. Dictum autem pallium a pellibus, quia prius super indumenta pellicea veteres utebantur, quasi pellea, sive a palla per derivationem. Clamis est quae ex una parte induitur neque consuitur, sed fibula infrenatur. Hinc et Graece non accepit. Toga dicta quod velamento sui corpus tegat atque operiat. Est autem pallium purum, forma rotunda et fusiore, et quasi inundante sinu, et sub dextro veniens super humerum sinistrum ponitur. Cuius similitudinem in opertis simulacrorum vel picturarum aspicimus, easque statuas togatas nominamus. Togis autem Romani in pace utebantur, belli autem tempore paludamentis. Mensura togae iustae si sex ulnas habeat. Toga palmata dicebatur quam merebantur hi qui reportabant de hostibus palmas. Ipsa et vocabatur toga picta, eo quod victorias cum palmis intextas haberet. Toga candida eademque cretata, in qua candidati, id est magistratum petentes, ambiebant, addita creta quo candidior insigniorque esset. Cicero in oratione quam habuit contra competitores in toga candida scripsit. Cinctus Gabinus est cum ita imponitur toga ut togae lacinia, quae post tergum reicitur, attrahatur ad pectus, ita ut ex utroque latere ex humeris pendeant, ut sacerdotes gentilium faciebant aut accingebant. Trabea erat togae species ex purpura et cocco, qua operti Romanorum reges initio procedebant. Hanc primum Romulus adinvenisse perhibetur ad discretionem regii habitus. Trabea autem dicta quod in maiori gloria hominem transveheret, id est ultra et in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret. Paludamentum erat insigne pallium imperatorum, cocco purpuraque et auro distinctum. De quo Sallustius: Togam mutat paludamento. Erat autem pallium dictum bellicum, ac si videretur quod eo indutus palam faceret imperator bellum futurum. Circumtextum est quod Graeci ciclas dicunt. De quo Virgilius: Et circumtextum croceo velamen acantho. Circumtextum autem dictum quia est rotundum pallium. Diploides Graeci, non ab eo quod sit duplex amictus. Oratius: Contra quem duplici panno patientia velat. Est autem vestis militaris, cuius usus Gallicis primum ... orationibus cepit et praeda hostili, de quo est vox illa Sertorii(?): Togis depositis quia ierant ad saga. Sagum autem Gallicum nomen est. Dictum autem sagum quadrum eo quod apud eos primum quadratum vel quadruplex esset. Penula est pallium cum fimbriis longis. Lacerna pallium fimbriatum quo olim soli milites utebantur; unde et in distinguendo castrensi urbanaque, hos togatos, illos lacernatos vocabant. Sunt autem lacernae quae amputatis capitibus fimbriarum neque ita laxae ut sunt penulae. Mantum Hispani vocant quod manus tegat tantum; est enim breve amictum. Praetexta puerile pallium est, quo usque ad sedecim annos pueri nobiles sub disciplinae cultu utebantur. Unde et praetextati pueri appellantur. Dicta autem praetexta quia praetexebatur ei latior purpura. Casula est vestis cucullata, dicta per diminutionem a casa, quod totum hominem tegat, quasi minor casa. Unde et cuculla, quasi minor cella. Sic et Graeci planetas dicunt, quia oris errantibus evagantur; unde et stellae planetae, id est vagae, eo quod vago suo errore motuque discurrant. Birrus a Graeco vocabulo trahitur; illi enim birrum bibrum dicunt. Melotes, quae etiam pera vocatur, pellis caprina est a collo pendens praecincta usque ad lumbos. Est autem habitus proprie necessarius ad opus exercitii. Fiebat autem prius, ut quidam existimant, de pelliculis melonum, unde et melotes vocatae. Fimbriae vocatae ora vestimentorum, hoc est fines.

De palliis feminarum.

Regillum est palliolum reginarum amiculum, unde et appellatum. Peplum matronale pallium ex purpura signatum, cuius fimbriae aureis staminis summitate resplendent. Palla est quadrum pallium muliebris vestis deductum usque ad vestigia, quod adfixis in ordine gemmis ... Et palla dicta ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΛΛΕΙΝ, a mobilitate quae est circa finem huiusmodi indumenti, sive quod rugis vibrantibus sinuata crispetur. Stola matronale indumentum, quod cooperto capite et scapulis a dextro latere in laevum humerum mittitur. Stola autem Graece vocata quod superemittatur. Hoc et recinium Latino nomine appellatum ... retro reicitur, quod vulgo mavortem dicunt. Vocatum autem mavortem quasi Martem; est enim signum maritalis dignitatis et potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est. Inde et super caput mulieris est. Amiculum est meretricum pallium lineum. Hoc apud veteres matronae in adulterio deprehensae induebantur, ut in tali amiculo potius quam in stola polluerint pudicitiam. Erat enim apud veteres hoc signum meretricie vestis, nunc in Hispania honestatis. Teristrum est palliolum quo usque hodie Arabiae et Mesopotamiae mulieres velantur, quod ... regitur umbraculo, de quo in Ysaia. Anabolagium amictorium lineum feminarum quo humeri operiuntur, quod Graeci et Latini sindonem vocant.

De stratuum vestibus.

Stragulum vestis est discolor, quod manu artificis diversa varietate distinguitur. Dictum autem quod et in strato et in amictu aptum fit. De quo Salomon: Stragulatam vestem fecit sibi. Ludices a ludis, id est theatris, vocatas quidam existimant. Cum enim egrediebantur de lupanari, iuvenes hac velamina tegebant caput et faciem, quia solet erubescere qui lupanar intraverit. Galnapes fulcra sunt ornamenta lectorum, dicta quod in his fulcimur, id est sustinemur, vel quod thoros fulciant, sive caput, quae reclinatoria vulgo appellantur. Cervicalia autem eo quod ponantur sub cervice vel cubito. Pulvillus dicitur a pulvinari, quod est divitum lectus. Culcitae vocatae quod calcentur, id est farciantur, pluma sive tomento ... sint. Tapetia dicta quod prius pedibus sternerentur, quasi tapetia ... villosa quae simpla. Amphitapa ex utraque parte villosa tapeta. Lucilius: Psilae atque amphitapae villis ingentibus molles. Mantelia nunc pro tegendis mensis sunt, quae, ut nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus praebebantur, sive mantelia a manu tenendo. Mappae convivii et epularum appositarum sunt, quasi manupiae, atque ob id diminutivo nomine appellatae. Toralia longe propterea quod mappae a toro dictae. Sabanum Graecum est, facitergium et manitergium a tergendo faciem vel manus vocatum. Vela dicta quod obiectu suo interiora domorum velent. Aulea vela picta grandia, quae ideo aulea dicta sunt quod primum in aula Attali regis Asiae, cui successit populus Romanus, inventa sunt. Cortinae sunt aulaea, id est vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. Dictae autem cortinae a coriis, eo quod prius ex pellibus fuissent factae. Unde et in eodem tabernaculo legis iubebatur cortinas fieri ex pellibus arietum rubris et ex pellibus hyacinthinis. Cilicia Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus tabernacula faciunt.

De lanis.

Lana a laniando, id est a vellendo dicta. Hinc et vellus dictum quod prius lanae vellerentur, non tonderentur. Linum ex terra oritur, de fluxuque nomen eius a Graecis. Linum Graeci linarium vocant, sive quod sit molle et lene. Stuppa vero cannabi est sive lini. Hanc et antiqui orthographia stuppam dictam quod ex ea rimae navium stipentur; unde et stipatores dicuntur qui in vallibus ea componunt. Tomentum appellatum quod aut in filo aut in tela tumeat nec subtilitatem habeat. Cannabum a similitudine cannae vocatum, sive a Graeca ethimologia; nam illi cannabum cannabin vocant. Byssum genus est quoddam lini nimium candidi et mollissimi, quod Graeci papaten vocant. Fibrinum lana est animalium quos fibros vocant; ipsos et castores existimant, quos dum venatores sequuntur, ipsi sibi testiculos adimunt. Aranea vocatur eo quod aeris infusione in frondibus nutriatur. Sericum dictum quia id Seres primi miserunt. Vermiculi enim ibi nasci perhibentur, a quibus haec circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Graece bombices nominantur. Placium est stuppa et quasi crassitudo serici, et est Graecum nomen. Tinctura vocata quia tinguitur et in alia fucatur speciem nitoris gratia.

De coloribus vestium.

Coloratur. Coccum Graeci, nos rubrum seu vermiculum dicimus; est enim vermiculus ex silvestribus frondibus. Conchilium dictum quod ex conchulis marinis color eius colligitur; idem et ostrum vocatur. Ostrum quod pro colore purpurae temperatur, pluris quidem in colore ... insula Cypro gignitur, sive in his quas sol cursu illuminat. Conchilia autem sunt maris, quae circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittunt, quibus collectis color purpurae temperatur. Et ostrum ex eo appellatum dicunt quod ex testae humore eliciatur. Purpura apud Latinos a puritate lucis vocata; apud Graecos autem purphyra dicitur cum aspiratione, apud nos purpura sine aspiratione. Ferrugo color est purpurae subnigro, quae fit in Hispania, ut ferrugine clarus Hibera. Dicta autem ferrugo quod omnis purpurae prima tinctura eiusmodi coloris existat. Glaucus color est ferrugineus subniger. Elbidum ab elbo colore vocatum. Elbum est enim medius color inter nigrum et album, et dictum album ab albo derivatum. Luteus color rubicundus, quod est croceus. Nam croceum luteum colorem ... eo mutata vellera luto. Melinum quod sit colore nigro; Graeci enim nigrum melan dicunt. Masticinum quod colore masticis habeat. Blaceum, blabium, mesticium, ostinum, quia ex usto est. Fit enim ex detergendis fuligine tectorum egesta assiduis ignibus. Unde color eius tinctae flammeus est.

De telis et earum instrumentis.

Tela a longitudine staminum dicta, cuius diminutivum est telaria. Insubuli, quia infra et supra sunt, vel quia insubulantur. Radium dictum quia radendo fiunt. Pectines, quod plexa fila reddant et imprimant. Colum quod sit in longitudine et rotunditate quasi columna. Fusum quod per eum fundatur quod netum est. Alibrum quod in eo libantur fila, id est solvantur. Calathum leve gestamen ex ligno vel canna aut ex iunco factum, in quo vel pensa ponuntur vel leguntur flores. Cala enim Graece lignum est, a quo derivatum est calathum. Nam Latine quasillum dicitur. Cicero in Philippicis: aut vero inter quasilla pendatur aurum. Pensum mulierum a pendendo dictum, dependsa et impensa nentium. Fila dicta quod ex pilis animalium sint, vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est quasi pilorum. Mataxa quasi metaxa, a circuitu sollertiae filorum. Nam meta circuitus vel quod transferatur. Lobellum corruptum a globo dictum per diminutionem, quasi globellum. Panuliae quod ex eis panni texantur, ipse enim discurrunt percrebra. Stamen dictum quia rectum stat. Trama quod via recta transmittatur per telam; est enim filum inter stamen currens. Licia sunt quibus stamina ligantur, quasi ligia. Ordine contexto. Hactenus de veste. Dehinc ad ceterum cultum veniamus.

De ornamentis.

Ornamenta dicta eo quod eorum cultu ora vultusque decorentur. Prima ornamenti corona insigne victoriae sive virtutis regii honoris signum, quae ideo in capite regum ponitur ad significandum circumfusos in orbe populos, quibus adcinctus quasi caput suum coronatur. Haec a Lucio corolla, ab Homero stephane dicta est. Huius principium a Libero quidam gentili existimant, quod his in potando mota vino capita vincire fasciolis instituerit. Ideo olim lineae ac laneae genus coronarum fuisse, sic erat in sacerdotibus gentilium. Nomen coronae hac ex causa vocatum, eo quod initio circum aras curreret; atque imagine circuitus vel chori et formatum et nominatum coronam. Imperatores Romani et reges quidam gentium aureis coronis utuntur. Persae tiaras gerunt, sed reges rectas, satrapae incurvas. Reperta autem tiara a Semiramide Assyriorum regina, quod genus ornamenti exinde usque hodie gens ipsa retinet. Athenienses enim cycladas aureas gerebant, parati mittere nonnulli in fronte. Non eadem insignia omnium regnorum sunt. Gentilium vates infulas, apices, pillea sive galeritia utebantur. Infula est fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis, a qua vittae ab utraque parte dependent, quae infulae vinciantur. Infula autem plerumque tortilis de albo et cocco. Apex est pilleum subole quod sacerdotes gentiles utebantur, appellatum ab ambiendo, id est alligando. Nam virgula quae in pilleo erat contorquebatur filo, quod fiebat ex lana hostiae. Galerum pilleum ex pelle caesae hostiae unde fiebat. Cidaris et ipsum sacerdotum erat, quod a plerisque mitra vocatur. Ornamentum capitis feminarum: diadema, nimbum, capitulum et mitra. Diadema est ornamentum capitis matronarum ex auro et gemmis contextum, quod in se circumactis extremitatibus retro astringitur; et exinde dictum Graece, quod praeligetur. Nimbus est fasciola transversa ex auro adsuta in linteo, quod est in fronte feminarum. Plautus: quam magis aspicio, tam magis nimbata est. Nam et lumen quod circa angelorum capita pingitur nimbus vocatur, licet et nimbus densitas sit nubis. Capitulum est quod vulgo capitulare dicitur, idem et cappa, vel quod duos apices ut cappa littera habeat, vel quia capitis est ornamentum. Mitra est pilleum Frigium caput protegens, quale est ornamentum capitis devotarum; sed pilleum virorum est, mitra autem feminarum. Redimicula autem sunt quibus mitra alligatur. Pilleum autem ut praediximus a pelle erat, nam mitra ex lana est. Rigula est mitra virginalis capitis. Vittae sunt quae crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli, et vittae dictae quod vinciantur. Themata autem est vittarum extremitas dependens diversorum colorum. Taenia vitta est quae coronam vincit; thema vero extrema pars vittae quae dependet coronae. Reticulum est quod colligit comas, dictum a retinendo, quod retineat crines ne effundantur. Discriminalia capitis muliebris sunt, vocata eo quod caput auro discernant; nam discriminare dividere dicitur. Antiae sunt cincinni dependentes propter aures, Graeco vocabulo ab auribus. Acus sunt quibus in feminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxi fluant et sparsi dissipentur capilli. Inaures ab aurium foraminibus nuncupatae, quibus pretiosa gemmarum lapidum dependent. Harum usus in Graecia puellae utraque aure

pueri in dextra gerebant. Torques sunt circuli aurei a collo ad pectus usque dependentes. Torques autem et bullae a viris gerebantur, a feminis vero monilia et catellae. Dictae autem torques quod sint tortae, et bullae quod similitudine bullarum quae in aqua vento inflantur. Monile est ornamentum ex gemmis quod solet ex feminarum collo pendere, dictum a munere. Hoc et serpentum dicitur, quia constat textum floribus quibusdam aureis gemmisque variis in modum serpentis. Nonnulli autem hoc et segmenta et longos habitus dicunt, hinc et segmentas vestes dicimus, ut ipse: et segmentatis dormisset parvula cunis. Plerumque autem et per monile omnia ornamenta matronarum significantur, quicquid illud munere datur. Murenula vulgo vocatur quod sit flexu aureo metallo in virgulis lentescente quadam ordinis flexuosi catena contexta in similitudinem murenae serpentis, quae ad cultum ornandum aptatur. Haec et catena a contextu virgulis. Unde et in Canticis canticorum dicitur: Murenulas aureas faciemus tibi. Catellae sunt catenulae colli se invicem comprehendentes in modum catenae, unde et appellatae. Dextras communes esse virorum ac feminarum, quia utriusque sexus sunt. Armillae autem proprie virorum sunt, collatae victoriae causa militibus ob armorum virtutem. Unde et quondam vulgo viriliae dicebantur. Inter circulos autem et armillas hoc dispatat: quia in ipso humero ponuntur ambiendo constringunt; sed armilla latius extenditur, circulus rotundus fit. Fibulae sunt quibus pectus feminarum ornatur vel pallium tenetur viris in humeris seu cingulum in lumbis. Lunulae sunt ornamenta mulierum in lunae similitudinem, bullulae aureae dependentes. Specula sunt in quibus feminae vultus suos intuentur. Dictum autem speculum vel quod ex splendore reddatur, vel quod ibi feminae intuentes considerent speciem sui vultus et quicquid ornamenti esse videtur adiciant. Periscelides sunt apud feminas crurum ornamenta quibus gressus earum ornatur. Olfactoria vascula sunt muliebria in quibus odoramenta gestantur.

De anulis.

Primus Prometheus fertur circulum ferreum incluso lapide digito circumdedisse, qua consuetudine homines usi anulos habere coeperunt. Anuli autem per diminutionem dicti a circulis et anis, qui sunt circa brachia et circa crura. Unde et signa eorum per diminutionem sigilla. Nam signa maiora sunt, sigilla vero minora signa. Anulos homines primum gestare coeperunt in quarto a pollice digito, quod ex eo vena quaedam ad cor usque pertingat: quam notandam ornandamque aliquo insigni veteres putaverunt. Apud Romanos anuli dabantur ex publico, et non sine discrimine. Nam dignitate praecipuis viris gemmati dabantur, ceteris solidi. Anulum aureum neque servus neque libertus gestabat in publico, sed anulo aureo liberi utebantur, liberti argenteo, servi ferreo; licet et multi honestissimi anulo ferreo utebantur. Apud veteres ultra unum anulum uti infame habebatur. Virum Gracchus in Maevium: considerate quirites sinistram eius. En cuius auctoritatem sequimini, qui propter mulierum cupiditatem ut mulier est ornatus. Crassus quoque apud Parthos periit in senectute duos habuit anulos, causam proferens quod pecunia ei immensa crevisset. Multi et Romanorum per gravitatem anulos gestare in digito abstinuerunt. Feminae vero usae anulis non sunt, nisi quos virginibus sponsus miserat, neque amplius quam binos anulos aureos in digitis habere solebant. At nunc prae auro nullum feminis leve est atque immune membrum. Inter genera anulorum sunt ungulus, samothracius, thynius. Ungulus est gemmatus vocatus, quia sicut ungula carni, ita gemma anuli auro accingitur. Samothraci autem quidam sunt capitulo ferreo, a loco ita vocati. Thynius purus est, primum in Bithynia fabricatus, quem olim thynum vocabant. Flaccus: Lugentem ea nec vitta nec smaragdi berillusque mihi, Flacce, nec nitentes per candida margarita quaero, nec quos Thynica lima perpolivit anellos, nec iaspios lapillos.

De cingulis.

Cinctus lata zona est, et minus lata semicinctium, et minima cingulum militare est. Nam a cinctu per diminutionem cingulum nominatur. Cinctu autem iuvenes in exercitatione campestri verecunda velabant, unde et campestres dicebantur. Balteum cingulum militare est, dictum pro eo quod ex eo signa dependent ad demonstrandam legionis militaris summam, id est VI milium sexcentorum, ex quo numero et ipsi constituuntur. Unde et balteus dicitur non tantum quo cingitur, sed et a quo arma dependent. Hoc Graeci zonam, quam illi honori, nos cingulum vocamus. Strophium est cingulum aureum cum gemmis. De quo ait Cinna: Strophio lactentes cincta papillas. Et Prudentius: Nam et gemmae strophio illigatae. Limus est cinctus quem publici habebant servi, et dictus limus quia eius usus ... purpuras, id est limas. Cadulum genus cinguli a coacto loro dictum. Fibula genus est quod illi fiblum dicunt, quod ligatur. Subfibulum subligaculum. Redimiculum est quod succinctorium sive bracile nuncupamus, quod descendens per cervicem et a lateribus colli divisum utrarumque alarum sinus ambit atque hinc inde succingit, ut constringens latitudinem vestium contrahat atque coniungendo componat. Hoc vulgo bracile quasi bracale dicunt, quamvis nunc non brachiorum sed renum sit cingulum. Succinctorium autem vocatum quod, ut dictum est, sub brachiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde succingit. Fascia est qua cingitur pectus et mamillae comprimuntur atque crispanti cingulo angusti pectoris artatur. Et dicta fascia quod in modum fasciculi corpus alligat. Hinc et fasciola quibus vulnera colligantur. Vitta dicta quod ea pectori innectitur instar vitis ligantis. Limbus est quem nos ornaturam dicimus. Fasciola est quae ambit extremitatem vestium, aut ex filis aut ex auro contexta, assumptaque extrinsecus in extrema parte vestium vel clamidis. De quo Vergilius dicit: Sidoniam picto clamidem circumdata limbo.

Sutores nuncupatos quod inserentes filo porcorum setis suant, id est consuant, quasi setores.

De calciamentis.

Calciarios non a callo pedum, sed a calo, id est ligno vocatos, sine quo confici calciamenta non possunt, quos Graeci calopodas vocant. Fiebant autem prius ex salice tantum. Hinc et calciamenta dicta quod in calo, id est ligno fiant, vel quod calcentur. Crepidas Graeci ante repertas usi sunt. Est autem genus singulari forma, ideo utrique aptum pedi, vel dextro vel sinistro. Crepidas autem dictas eo quod cum sono stringantur, sive a pedum crepitu in ambulando. Calceos reges utebantur et Caesares forma eorum. Patricios calceos Romulus repperit quattuor corrigiarum assutaque luna. His soli patricii utebantur. Luna autem in eis non sideris formam, sed notam centenarii numeri significabat, quod initio patricii senatores centum fuerunt. Ocreae tibialia calciamenta sunt, dicta quod crura tegant. Coturni sunt quibus calciabantur tragoedi qui in theatro dicturi erant, et alta intonantique voce carmina canturi. Est autem calciamentum in modum crepidarum quo heroes utebantur; sed tale est ut et in dextro et in laevo conveniat pede. Baxeae calciamenta comoedorum erant, sicut tragoedorum coturni. Quas quidam et calones appellant, eo quod ex salice fierent. Nam Graeci lignum calon vocant. Talares calcei socci sunt, qui inde nominati videntur quod ea figura sint ut contingant talum, sicut subtalares, quod sub talo sint. Obstrigilli sunt qui per plantas consuti sunt, et ex superiori parte corrigia trahitur ut constringantur, unde et nominantur. Osas prius ab oso primum factas, et quamvis nunc ex alio genere, nomen pristinum retinent. Mullei sunt similes coturnis, solo alto, superiore autem parte cum osseis vel aeneis malleolis ad quos lora deligantur. Dicti sunt autem a colore rubro, qualis est mullus piscis. Soleae sunt quibus tantum pedum plantae teguntur. Dictae autem a solo pedum. Item soleae navales ex matta contexta. Socci, cuius diminutivum socculi, appellati inde quod saccum habeant in quo pars plantae mittitur. Caliculae caligae vel a callo pedum dictae vel quia ligantur. Nam socci non ligantur, sed intromittuntur. Cernui socci sunt sine solo. Lingulatas quas nos vocamus clavatas quasi calvatas, eo quod minutis clavis, id est acutis, solae caligis vinciantur. Perones et culpones rustica calciamenta sunt. Baxeae calciamenta mulierum sunt. Corrigiae a corio vocantur vel a colligatione, quia colligunt.

238.

INCIPIT LIBER XX. DE MENSIS ET ESCIS ET POTU

PRIMUS DEDALUS mensam et sellam fecit. Coquinae apparatum Apicius quidam composuit primus, qui eo consumptis bonis morte voluntaria periit. Et merito, quia qui gulae atque edacitati deservit, et animam et corpus interficit. A vescendo et comesu mensae factum vocabulum, nullum habet aliud nomen. Torus dicitur a tortis herbis quae accumbentium lumbis subponuntur. Sophadium a stipatibus dictum quasi stipadium, sic enim prius scriptum est. Accubitum a cubando vocatum, quia ad cibum cubitur. Convivium apud Graecos a compositione συμπόσιον, a nobis convivium vel quia vitae collocatione fit. Item convivium a multitudine convivantium. Nam privata mensa victus est, convivium non est. Convivii triplex est modus: discumbendi, edendi, bibendi. Discumbendi, ut: toris iussi discumbere pictis. Edendi et bibendi, ut: postquam prima quies epulis mensaeque remotae, crateras magnos statuunt et vina coronant. Cibus dictus quia capitur ore, sicut esca quia ex ore capitur. Victus proprie vocatur quia vitam retinet, unde et ad cibum vocare invitare dicitur. Alimonia dicitur eo quod eius sumptu corpus alatur. Hanc iuvenes accipiunt ad incrementum, senes ad perseverantiam. Neque enim subsistere potest caro nisi conferetur alimentis. Alimentum enim est quo aluntur; alimonia alendi cura. Affluentia [...] vel nimia exuberantis effusio ultra quam satis est modumque. Opulentia ab ope dicta, quam si discutias invenies eam tenere modum. Nam quem opulentia quod nimium est, cum immodicus sit, saepe quam parum. Epulae ab opulentia dictae sunt. Epulae autem simplices in duo necessaria dividuntur, panem et vinum; sicut et duo superflua quae terra et mare vescendi causa exquirunt. Dapes autem regum sunt, epulae privatorum. Deliciae nuncupatae quod in his homines delectentur eisque suaviter appetantur. Pulmentum vocatum a pulte, sive quod sola pultis sive quod aliud eius permixtione sumatur; pulmentarium proprie dicitur. Satietas autem et saturitas sibi differunt sic: Nam satietas ex uno cibo dici potest, pro eo quod satis sit; saturitas autem a satura nomen accepit, quod est vario alimentorum apparatu composita. Crapula est immoderata nimia voracitas quasi cruda epula, cuius cruditate gravatur cor et stomachus indigestus efficitur. Immoderata enim voracitas vitium est, sicut ideo salutis quantum sustentationi sit naturaeque sufficiat. Ientaculum est primus cibus quo ieiunium solvitur, unde et nuncupatum. Nigidius: Nos ipsi ieiunia ientaculis levibus pollucimus. Prandium ab apparatu edendi dictum; proprie autem veteres prandium vocabant omnium militum cibum ante pugnam; unde est illud ducis alloquium: prandeamus tamquam ad inferos cenaturi. Merenda est cibus qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda et proxima cenae; unde et antecenia a quibusdam vocantur. Item merendare quasi meridie edere. Ad nonam autem dictum est a tempore quo Romani veteres ad cibos advocantur; sic Martialis: Imperat excelsos frangere nona toros. Quod usque hodie pro se faciunt. Cena vocatur a communione vescentium; κοινόν quippe Graeci commune dicunt; unde et communicantes, quod communiter, id est pariter conveniant. Apud veteres enim solitum erat in propatulo vesci communiterque epulari, ne singularitas luxuriam gigneret. Est autem cena vespertinus cibus, quam vesperam antiqui dicebant; in usu enim non erant prandia. Panis dictus quod cum omni cibo apponatur, vel quod omne animal eum appetat. Panis enim Graece omne dicitur. Cibarius, qui ad cibum servis datur, nec delicatus. Fermentacius fermento conficitur. Azymus non fermentatus. Nam azymus sine ullo fermento sincerus. Acrozymus leviter fermentatus, quasi acro azymus. Siligineus panis a frumenti genere nuncupatur. Siligo enim genus est tritici, rubidum, recoctum et rubefactum. Subcinericius cinere coctus et reversatus; ipse est et focacius. Clibanicius in testa coctus. Spongia panis aqua ducta malaxatur, simila modicum accipit et fermentum modicum, et habet humectationis plusquam omnis panis, unde et spongiae nomen accepit. Placentae sunt quae fiunt de farre, quae alibi liba dicunt, eo quod libentur et placeant omnibus. Dulcia sunt genera pistorum operis a sapore dicta; melle enim aspersa sumuntur. Crusta enim superficies panis ipsa et fragmina, quia dividuntur ut frusta. Fermentum a fervore est nuncupatum, quod plus una hora non potest continere, concrescendo enim excedit. Farina et furfures a farre dicti, cuius sunt purgamenta. Amolum flos farinae tenuissimum pro levitate de mola egestum, unde et appellatum quasi a mola. Simila apollinis. Carnes dictae quia cara sunt, sive a creando, unde et agrestes creas vocant. Crudum quod sit cruentum, est enim cum sanguine. Coctum quasi coactum, id est ab igne vel aqua mollem in actum usque commestionis aptum; sed et multi temporis aliquid coctum vocatur. Assum quod ardeat, quasi arsum. Elixum quod magis decoquitur. Lixa enim aqua dicitur, ab eo quod sit soluta, unde et solutio vitae libidinis luxus, et membra loco commota luxata dicuntur. Frixum a sono dictum, quando ardet in oleo. Salsum quasi sale aspersum, dempta ex medio syllabis tribus. Rancidum ex initio nuncupatum, quod rancos efficiat. Succidia carnes in usum repositae, a succidendo dictae. Lardum eo quod in domo repositum conservatur; nam antiqui domos lares dicebant. Taxea lardus est Gallice dictum, unde et Afranius in Pseudo: Gallum sagatum pingui pastum hic est taxea. Axungia ab unctione vocata. Sebum a sue dictum quasi suebum, quod plus pinguedinis hoc animal habet. Offa est proprie frustum decerptum, cuius diminutivum offella facit, unde et offarum coquus, quia particulatim offas excoquunt, ne offa latrantium quasi in os canis iacta faciat illico compesci et silescere. Frustum vocatum quod capiatur a fruimine. Est enim frustum summa pars gulae. Pulpa dicta quod cum pulte olim mixta vescebatur, unde et pulmentarium et pulmentum dictum. Lucanicae dictae quod primum in Lucania factae sunt. Farcimen caro concisa et minutata, quod ea intestinum farciatur, hoc est impleatur cum aliarum rerum coniunctione. Minutal vocatum quod fiat de piscibus et isiciis holeribusque minutatim concisis. Affratum quod lactis spumeum vocatur; afros enim Graece spuma dicitur. Martisia in mortario ex piscibus fiunt, unde et nominata. Isicia pisce quidam dicunt, eo quod primum isicia facta sunt, et quamvis ex alio genere piscium fiant, non tamen a piscis vocabulum deest. Galactae a colore lacteo nominatae; Graeci enim gala lac dicunt. Sphaeras a rotunditate Graeco vocabulo appellatas, quod et in rotunditatem formatae; sphaera a Graecis dicitur. Ius coquinae magistri a iure nuncupaverunt, quia ea lex est conditurae eius; hanc Graeci zomam vocant. Caseum vocari quod careat sero, quasi carseum; nam a sero eius deducitur ut ponderibus arguatur. Colostrum lac novum quod neutri generis est. Lac a Graeco sermone derivatum est pro candore; Graeci enim album gleucon dicunt. Lac vero et sanguis quod nutrit: lacte nutrimur, sanguine vivimus. Coagulum quasi coactum, quia coagulatum acceptum et secum alia sponte coagulat. Mel Graecae appellationis est, quod ab apibus non habere probatur. Nam apis Graece melle dicitur. Antea enim de rore erat, inveniebaturque in harundinum foliis. Unde et Vergilius: Protinus aerii mellis caelestia dona. Siquidem hucusque in India et Arabia colligatum reperitur, ramis inhaerens in similitudine salis. Omne mel dulce, sed Sardum amarum est ab absinthio, cuius copia eius regionis apes nutriuntur. Famem vocari quia comedit magis quam bibit. Fage enim Graece comedere appellant. Aiunt enim medici et qui de humanorum corporum scripsere peritia praecipueque Galienus in libris quorum titulus est [...], in quo puerorum et iuvenum ac perfecte aetatis virorum mulierumque corpore insito calore fervere, et noxios esse his aetatibus cibos qui calorem augeant, sanitatique conducere frigida quaeque in esu sumere; sicut e contrario senibus qui pituita laborant et frigore calidos cibos et vina vetera prodesse.

De potu.

Potio a Graeca dictione vocata; hanc enim illi potos dicunt. Aqua generaliter vocata quod superficies eius aequalis sit. Hinc et aequora. Quam inde recentem dicimus, quia non est vetusta ut vinum, sed statim sublata de flumine vel fonte vel puteo, fecerit et vetusta. Vinum inde dictum quod eius potus venas sanguine cito repleat. Hoc aliqui nos, quod curam solvat, liberum appellant. Veteres vinum venenum vocabant, sed postquam inventum est vini leviferi suc. hinc vinum vocatum illud venenum. Unde et Hieronimus in libro quem de virginitate conservanda scripsit: adolescentulas, inquit, ita vinum debere fugere ut venenum, ne per aetatis calorem ferventes bibant et pereant. Vinum est quod apud veteres Romanos feminae non utebantur nisi sacrorum causa certis diebus. Merum dicimus cum vinum purum significamus. Nam merum dicimus quicquid purum atque sincerum est. Sic et aqua mera nulla utique re admixta. Hinc et merenda quod antiquitus id temporis operariis panis merum dabatur, aut quod meridie eo tempore id solis ac separatim, non ut in prandio aut in cena, adunata mensa. Inde credimus et illud tempus quod per medium diei est meridiem appellari, quod purum sit. Mustum est vinum e lacu statim sublatum. Dictum autem credimus mustum quod usque limum et terram habet mixtam. Nam unde terra et humus. Cui tanta vis fervoris est ut vasa quamvis grandia et ex eo plena absque spiramine repleta illico dirrumpat. Roseum vinum est cum rubore rosae, enim rubet. Amineum quasi sine minio, id est sine rubore; nam album est. Sucinacium sucino simile, id est fulvi coloris. Limpidum vinum, id est perspicuum, ab aquae specie dictum quasi lymphidum; lympha enim aqua est. Turbidum quasi turbatum, id est terra commixtum, quod est faex. Falernum vinum vocatum a Falerna regione Campaniae, ubi optima vina nascuntur. Collatum vas ipsum nuncupatum in quo deportatur. Gazetum vero regio unde defertur; Gaza enim oppidum Palestinae. Infestivum vinum dicitur quod ab altario libatur atque offertur. Spurium quod offerri non licet, aut cum aqua mixtum est quasi spurium, hoc est inmundum. Honorarium vinum quod regibus et potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia sua ait: Cum essem in provincia legatus, quamplures ad praetores et consules vinum honorarium dabant, numquam accepi privatim quidem. Crudum vinum est insuave, quod ferventem potant. Acetum vel quia acutum vel quia aquatum; vinum enim aqua mixtum cito in hunc humorem redigitur. Unde et acetum quasi aquatum. Conditum vocatum quod non sit simplex, sed commixtione pigmentorum compositum. Lactatum est potio e lacte. Mulsum ex melle mixtum est. Enim potio ex aqua et melle quod Graeci melicratum vocant. Inomelum mustum melle admixtum

uehementerque agitatum atque commixtum. Ydromelum quod fit ex aqua et malis matianis. Saccatum liquor est aque fece uini admixta et sacco expressus lutta. Oximellia appellatum quod aceti et mellis permixta conficitur natura. unde et dulcedine retinet et acre. Rodomellus dicitur quod in suco rose mel admiscetur. Melicratum uinum melle mixtum. modo quasi mellus. quia ex melle fit. sicut calamitas per cadamitas. Sapa uua pinguis decocta usque ad crassitudinem mellis ac refrigerata utilis stomacho. Passum quod ex uua passa compressum exfluxerit. Dicitur autem passum a patiendo. Nam percutitur uua siccior et decoquitur. et inde fit passum. Defrutum dictum est quod defrudatur et quasi fraude patiatur. Carenum eo quod feruendo parte careat. tertia enim parte musti amissa quod remanserit carenum est. Cui contraria sapa est quae feruendo ad tertiam partem redacta descendit. Sicera est omnis potio quae extra uinum inebriare potest. cuius licet nomen hebreum sit, tamen latinum sonat. pro eo quod ex suco frumenti uel pomorum conficiatur. aut ex palmarum fructibus in liquorem expremantur. coctisque frugibus aqua pinguior quasi sucus colatur. et ipsa potio sicera nuncupatur. Ceruisia a cerere id est fruge uocata. est enim potio ex seminibus frumenti uario modo confecta. Celea a calefaciendo appellata. est enim potio ex suco tritici parte confecta. Suscitatur enim igne illa uis germinis madefacte frugis. ac deinde siccatur. et post in farinam redacta molli suco adicitur. quo fermentato sapor austeritatis. calor ebrietatis adicitur. quae fit in partibus hyspanie. cuius ferax uini locus non est. Fex dicta quod sese mingendo uasis affigat. Garum est liquor piscium salsus. qui olim conficiebatur ex pisce quem greci caron uocabant. et quamuis nunc ex infinito genere piscium fiat. nomen tamen pristinum retinet. a quo inicium sumpsit. Liquamen dictum eo quod soluti in salsamento pisciculi eundem liquorem liquant. cuius liquor appellatur salsugo uel muria. Proprie autem muria dicitur aqua sale commixta effectaque gustu in modum maris. Sucus dictus quod sacco exprimatur ut tisane. hemataque apozema greca uocabula sunt phisicis omnino cognita.

De uasis escariis.

Vasa dicta a uescendo quod in ea esce apponantur. cuius diminutiuum uascula quasi uescula. Fictilia dicta eo quod fingantur ex terra. Fingere enim est facere. formare et plasmare. unde et figuli dicuntur. et uas fictile dicitur non fictum illud quod mendacium est. sed quod formatur ut esse habeat aliquam formam. unde et apostolus dicit. Numquid dicit figmentum ei qui se finxit. quare sic me fecisti. Fictilia uasa in samo insula prius inuenta traduntur. facta ex creta et indurata igni. unde et samia uasa. Postea inuentum est et rubricam addere. et ex rubra creta fingere. A maiore autem fuisse usum fictilium uasorum quam fundendi eris et argenti. Apud ueteres enim nec aurea nec argentea sed fictilia uasa habebantur. sicut ad uina dolea excogitata. ad aquas amphore. ydrie ad balneas. ac reliqua que in hominum usibus aut rotata fiunt. aut manu aptantur. Argilla autem ex cocta teste uocabulum suscepit. quia dum mollis est efficitur testa. nec communiter cum uocabulo pristini generis. quia quod fuit non est. Aretina uasa ex aretio municipio italie dicuntur. ubi fiunt. sunt enim rubra. de quibus sedulius. Rubra quod appositum testa ministrat holus. Samia uasa quidam putant ab oppido samo grecie habere nomen. alii dicunt creta esse in italia quae non longe a roma nascitur quae samia appellatur. Celata uasa argentea uel aurea signis eminentioribus intrinsecus uel extrinsecus expressa. a celo uocata. quod est greci toreumata. quae uulgo cilione uocant. Crisendeta uasa de aurata. grecum est. Anaglifa quod superius sint sculpta. greci enim ana sursum. glifa dicunt sculpturam. id est sursum sculpta. Discus antea dictus a specie scuti. unde et scutella postea discus uocatur quod det escas. id est apponat. a quo et discumbentes dicti siue ΑΠΟ ΦΡΑΥΑCΡΙΝ. id est quod iaceant. Missorium uocatum a missa per diriuationem quasi misorium. Parapsis quadrangulum et quadrilaterum uas. id est paribus absidis. Patena quod dispansis patentibus quae sit oris. Lancis quia cauata. quia per e litteram posita. Hec et concas. illa caua. ista concaua. sic et greci hanc nuncupant. Scutella a scuto per diminutionem. est enim eidem similitudinis. ΑΡΙΟΡΕCΤΑ a grecis a ferendo poma uel aliquid nominata. est enim plana. Salinum uas aptum salibus. idem et salsica quasi salsica. Acitabulum quasi acetaferum quod acetum ferat. Coclear ab usu prius coclearum dictum. hinc est illud uetitum. Disticon. Sum concleis habilis et nec minus utilis ouis. Numquid scis potius cur cocleare uocor. Crissilis greco nomine latine tripedes. quia autem .iiii. pedibus insistunt abusiue dicuntur. In uasis autem tria quaeruntur quae placeant. manus artificis. pondus. splendor metalli.

De uasis potariis.

Poculum a potando nominatum est. et omne uas in quo bibendi est consuetudo. Fiale dicte quod ex uitro fiant. uitrum enim grece ualin dicitur. Patere fiale dicte sunt. uel quod in ipsis potare solemus. uel quod patentes sunt dispansisque labris. Cratera calix est duas ansas habens. et est grecum nomen. declinatur autem apud eos hic crater. Nam latine hec cratera dicitur. Vnde persius. Sed tibi crateras argenti. Virgilius. Crateras magno statuunt et uina coronant. Fiebant autem primum a conexionibus uirgultorum. unde et dicte cratere. ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΝ. id est quod se inuicem teneant. Ciati quoque scaphe cymbia et ipsa poculorum sunt genera. ex quibus cymbia pocula dicta sunt ex similitudine cymbe nauis. Cunitis species poculi quae ducitur. id est uno spiritu bibitur. Bacca primum a bacho quod est uino nominata. postea in usibus aquarum transiit. Calices et calati et scale poculorum genera. antea ex ligno facta. unde et uocata. greci enim omne lignum cala dicebant. Ampulla quasi ampla bulla. similis est enim rotunditate bullis que ex spumis aquarum fiunt atque inflantur. Enoforum uas ferens uinum. enos enim uinum est. de quo est illud.

De uasis uinariis et aquariis.

Vestitur enofori fundo sententia nobis. Flasce ex greco uocabulo dicte. hec a portandis ac condendis fialis primum facte sunt. unde et nuncupate. postea in usum uini transierunt. manente greco uocabulo unde sumpserunt initium. Lagena et sicula greca nomina sunt inflexa ex parte ut fierent latina. Illi enim lagunos. nos lagenam. Illi siclos. nos siculam dicimus. Cantari ydrie greci aquatile uas per diriuationem uocatum. ydros enim grece aqua dicitur. Situla quod sitientibus apta sit ad bibendum. quod uas greci cadum uocant. Catinum uas fictile quod melius neutro dicitur quam masculino. sic et salinum dicitur uas aptum salibus. Orca est amphore species. cuius minore uocabulo orcula diminutiue orceolus est. Scyphus in quo manus lauamus. Seriola est orcar ordo directus uel uas fictile uini apud syriam primum excogitatum. sicut cilicises a cilicia nuncupate unde primum aduecte sunt. Dolium. copas et cupas a capiendo. id est accipiendo aquam uel uinum uocatas. unde et caupones. Vtres ab utero. Mulgarium uas in quo mulguntur pecora. idem et mulctrum a beo quod mulgeatur lac. Labrum uocatum eo quod in eo lauatione fieri soleat infantium. cuius diminutiuum labellum. idem et albeum quod in eo lauatio frequens est. Peluis uocata quod pedes ibi lauentur. Sifon uas appellatum quod aquas sufflando fundat. utuntur enim his orientes. nam ubi senserint domum ardere. currunt cum sifonibus plenis aquis et extinguunt incendia. sed et cameras expressis ad superiora aquis emundant.

De uasis oleariis.

Emicadium uas olearium. scortea uas olearium. eo quod sit ex corio factum. Alabastrum uas unguentarium a lapide sui generis cognominatum. quem alauastrum uocant. qui incorrupta unguenta seruat. Pyxides uascula unguentaria ex buxo facta. Nam quod nos buxum. greci buxum uocant. Lenticula uasculum olearium ex ere aut argento factum. a linendo dictum. his enim reges et sacerdotes liniebant.

De uasis coquinariis et pistoriis.

Omnia uasa coquendi causa parata cocula dicuntur. Vnde plautus. Aeneis coculis mihi excocta est omnis cena. Olla dicta pro eo quod ebulliat in ea aqua igne subiecto. ut alte uapor emittatur. unde et bulla dicitur quod in aqua uento inspiritu sustollitur. Patella dicta quasi patula. olla est enim oris patentibus. Cacabus et cucuma a sono feruoris cognominantur. Hec in grecis et latinis communia nomina habent. sed utrum latini a grecis an greci a latinis hec uocabula mutuassent incertum est. Lebetes enei sunt greco sermone uocate. sunt enim olle minores in usum coquendi parate. Sartago ab strepitu sonitus uocata. quando ardet oleum in ea. Tripedes appellate quod tribus pedibus consistunt. has greci tripodas uocant. Mola a sui rotunditate uocata. ut mala pomorum. sic et greci. Cribrum dictum quod ibi cernatur frumentum quasi cernibrum. Rotabulum dictum a proruendo stercora. siue ignes panis coquendi gratia.

De uasis repositoriis.

Gazophilatium archa est ubi colliguntur in templo ea que ad indigentiam pauperum mittuntur. Compositum est autem nomen de lingua persa et greca. Gaza enim lingua persarum thesaurum. filaction grece custodia interpretatur. Archa dicta quod arceat uisum atque prohibeat. hinc et arcimus. hinc et archanum. id est secretum. unde ceteri arcentur. Cibutum grecum nomen est quod nos archam dicimus.

Loculus ad aliquid ponendum intra factus locus. seu ad uestes uel pecuniam custodiendam. unde per diminutionem dicitur. Mobicia quasi modicia. unde et modium hoc pd. sicut solent itali dicere hoc pd. hoc est hodie pro hodie. Sema saccus a sago dictus eo quod consuto efficiatur quasi saccus. Marsuppium sacculus nummorum. quem greci marsippia appellant. Quedam greca nomina in latinum paululum inflectunt propter romanum eloquium. Sitoue nautarum sunt ab eo quod site sunt. Inuolucrum dictum quod aliquid in se teneat inuolutum. Fiscus est sacculus publicus. unde et fiscelle et fiscine dicuntur. Hunc habent exactores et in eum mittunt debitum publicum quod redditur regi. Fiscus autem primus positus est. diminutiuum fiscina. deminutiuum fiscella. Canistrum fissis cannis contextum. unde et nuncupatum. alii grecum asserunt. Cistella a costis ex canna uel ligno quibus contexitur nominata. Cofinus est uas ex uirgultis aptum mundare stercora et terram portare. De quo dicit dauid propheta. Manus eius in cofino seruierunt. Dictus autem cofinus quasi con. quasi can. Corbes dicti quod curuis uirgis contexuntur. Sporta uel quod a sparto fieri solet. uel quod exportet aliquid.

De uasis luminariorum.

Ab igne colendo et ligna antiqui appellauerunt focum. Fos enim grece latine ignis est. Vnde mixta philosophi quesita cuncta ex eo procreantur. et reuera sine calore nichil nascitur. adeo ut de septentrione dicatur sterili. Nam quicquid frigore rigescit. Varro autem ait dictos quod foueant ignes. Nam ignis ipsa flamma est. quicquid autem ignem fouet focus uocatur. seu ara siue aliud in quo ignis fouetur. Lucerna a lucinio dicta est. unde et breuis est lux in ipsius dispositio pingue nebula uomuere lucinio. Siue enim a luce dicitur non stare usus. Lucinium autem quasi lucinium. est enim in medio candela lucinio. Candelabrum a candela dictum quasi candelaferum quod candela ferat. Cereus per diriuationem a cera nomen habet ex qua formatur. De quo quidam. Hic tibi nocturnos prestabo cereus ignes. Subducta luce alia lux tibi sum. Lucanaria appendenda lumina quasi lucanaria. id est in aere lucentia. Funalia sunt quae intra ceram sunt. dicta a funibus quos ante usum papiri cera circumdatos habuere maiores. unde et funale dicitur. Funalia autem greci scolastici dicunt quod sint scolie. hoc est moras. hos romani funes et funalia nominabant. Funalia candelabra apud ueteres extantes stimulos habuere. habunceos quibus funiculi cera uel huiusmodi alimento luminis obliti figebantur. Lampas flamma est in uertice lucens. dicta quod lamberas modum ostendere uideatur. Fax dicta quod focos faciat. cuius diminutiuum facula facit. Laterna inde uocata quod lucem intus habeat clausam. fit enim ex uitro recluso intus lumine ut uenti flatus adire non possit. et ad prebendum lumen facile ubique circumferatur. Lucubrum uocatum quod luceat in umbra. est enim modicus ignis qui solet ex tenui stuppa ceraque formari. Pira est quae in modum are ex lignis construi solet ut ardeat. Pira enim ignis dicitur. sed pira est ipsa lignorum congeries cum non dum ardet. Rogus est cum ardere cepit. bustum uero iam exustum uocatur. Farum turris est maxima. quam greci ac latini in commune ex ipsius rei usu farum appellauerunt. eo quod flammarum indicio longe uideatur a nauigantibus. sicut supra diximus. qualem ptholomeus iuxta alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. usus eius est nocturno nauium cursu ignes ostendere. ad prenuncianda uada portusque introitum. ne decepti tenebris nauigantes incidant. Nam alexandria fallacibus uadis insidiosos accessus habet. Hinc ergo in portubus machinam ad perlucendum ministerium fabricatam faros uocant. Nam fos lux. foros uisio dicitur. unde et lucifer grece fosforus appellatur.

De lectis et sellis.

Lectice a lectis herbis uocate. Stratum a sternendo dictum quasi storiae. In his solis antiqui ad dormiendum accubabant. non dum laneis stramentis repertis. Storia quod sit super terram strata. Cama est breuis et circa terram. greci enim cama breue dicunt. Cubile est cubandi locus. Grabbatum grecum est. Baianula est lectus qui in itinere baiulatur. a baiulando. id est deportando. Puluinar lectus est diuitum. unde et puluillus. Spinge est in quo sunt sphingae effigies. quas nos grifos dicimus. Punicani lecti parui et humiles. primum a carthagine aduecti et inde nominati. Lectice siue pluteri lecti. de quo satiricus. rufus deuita sua primum inde genus a consuetudine imperatorum. ipse plectus lecticis uehebatur. Sponda autem exterior pars lecti. pluteus interior. Geniales lecti proprie sunt qui sternuntur puellis nubentibus. dicti a generandis liberis. Cunabula sunt lectuli in quibus infantes iacere consueuerunt. dicta quod paruuli adhibeantur quasi cunabula. Nam cune est grece cenit. Feretrum dicitur quod in eo mortui deferantur. et est grecum nomen. Nam feretron dicitur ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΕΡΙΝ. id est a ferendo. Nam latine capulus dicitur quod supra capita hominum feratur. sicut plautus ait. Capularis senex. id est uicinus capulo. Scamna sunt quae lectis altioribus apponuntur. dicta autem a scandendo. id est ascendendo. unde et scabella quae lectis paruis uel sellis ob ascensum apponuntur. Scabellum unde et subpedaneum dicitur. Nam quod greci dicunt ypopodion. latini dicunt scabellum. et alii dixerunt subpedaneum quod sub pedibus sit. Scamilla signa ubi honorati in sedibus sedent. sedes dicte quia apud ueteres romanos non erat usus accumbendi. unde et consedere dicebant. Postea ut ait uarro de uita populi romani. uiri discumbere ceperunt. mulieres sedere. quia turpis usus est in muliere accubitus. Sedes singulari numero proprie regum est. quae grece thronus dicitur. subsellia non ad torum. cathedra doctorum. Hec grece thronum dicunt. nos solium. Solium in quo sedent reges propter tutelam corporis. sic quesita a soliditate dictum quasi solidum. sed alios per antistecon quasi sodium a sedendo. Vnde et sella quasi sedla dicta. et subsellia quasi subsedia. Sella curulis erat in qua magistratus sedentes iura reddebant. Dicte autem curules quia apud ueteres pretores et consules propter itineris longinquitatem curru perueheebantur. Selle autem quae per eos uehebantur. in quibus sedentes dicere iura solebant. A curru curules selle sunt nominate. Tripodes scabelli sunt habentes tres pedes. et candelabra tripoda sunt quia habent tres pedes.

De uehiculis.

Carrum a cardine rotarum dictum. unde et carrus dictus. quod rotas habere uideretur. Rota autem dicta quod ruat. et rotundum a rota uocatur. Reda genus uehiculi .iiii. rotarum. has antiqui retas dicebant propter quod haberent rotas. Carpentum pompaticum uehiculi genus quasi carrum pompaticum. Plaustrum uehiculum duarum rotarum quo onera deferuntur. et dictum plaustrum quia uoluitur quasi pilastrum. Caracutium uehiculum altissimarum rotarum quasi carrum acutum. Capsus carruca undique contexta quasi capsa. Pilentum uel petorrita contecta .iiii. rotarum uehicula quibus matrone olim uehebantur. Virgilius. pilentis matres in mollibus. Et oratius. Plures calones atque caballi pascendi. ducenda petorrita. Erant autem antea pilenta ueneti coloris. non ut nunc sunt. Rosata quibus non caste matrone uehi non poterant. sic nec uitis. Bastarna uehiculum itineris quasi uestita mollibus stramentis composita. a duobus uel a pluribus animalibus deportatur.

De reliquis que in usu habentur.

Baculus a inuentore. a bacho fertur inuentus. quibus homines moti uino innitentur. Sicut autem a bacho baculus. ita a baculo bacillum per diminutionem. Fustes quod prefixi in terra stent. quos palos rustici uocant. quibus iuuenes per munibus seruant. Vectes dicti quod manibus uectentur. unde ostia saxaque euelluntur. Forfices secundum ethimologiam si a filo dicuntur. f ponitur. ut forfices quae sunt sartorum. si a pilo p. ut forpices quae sunt tonsorum. si ab accipiendo c. ut forcipes eo quod formum capiant quae sunt fabrorum. formum enim dixerunt antiqui calidum. unde et fornax. Nouacula eo quod innouat faciem. Pecten dicitur eo quod pexos capillos faciat atque compositos. Calamistrum acus est quae calefacta in adhibita calefacit et intorquet capillos. unde calamistrati appellantur quorum coma torquitur. Clauis dicta quod claudat et aperiat. Horologia quod ibi horas legamus. id est colligamus. Est enim in solariis positum. ubi a clauo per lineas currit umbra ut quacumque diei hora ostendat. Cathenam quod capiendo teneat.

De instrumentis rusticis.

Vomer dictus quod in humum eruat. seu ab euomendo terram. De quo lucretius. Vncus aratri ferreus occulto decrescit uomer in aruis. sumpsitque per decimenta fulgore. Aratrum ab arando terram uocatum quasi araterum. Buris est curuamentum aratri. dictum quasi bosoria. quod sit in similitudine caude bouis. Dentale est aratri pars prima in qua uomer inducitur quasi dens. Culter a cultu dicta eo quod ex ipsis putatione uites in arbore uehebant et inde prius quam falces essent reperte. Falx est qua arbores putantur et uites. Dicta autem falx quod hiis primum milites herbas silices solebant abscidere. Vnde est illud. Noxque micantia duces placidos curuauit in usus. [illegible] su milites an fui. Falcastrum ad similitudinem falcis uocatum. est autem ferramentum cum manubrio longo ad densitatem ueprium succidenda. Hec et runcones dicta quod uepres secantur a runcando dicta. Serrula est prelectus lamina ferri dentium mordacitate resecans arbores seu ramos. Rastra quoque ab abrando terram. aut a raritate dentium dicta. Ligones quod terram leuent quasi leuones.

Sarcula dicta eo quod circa radicem terram aperiat. & quamuis usus ei in reliquis operibus habeat. non tamen ex radice recinet. Hanc alii genialiter fossorium uocant quod fo uea faciat quasi fouessorium. Sarculi sunt autem uel simplices uel bicornes. Pastinum uocant agricole ferramentum bifurcum quo semina pangunt. Vnde & repastinate dicte sunt uinee quarum refodiuntur. Cilindrus lapis est teres in modum columne quia uolubilitate non accepit de quo urgetur. Area cum primis ingenti equanda cilindro. 7 uertenda manu. Tribula genus uehiculi est unde teruntur frumenta. & ob hoc trita uocata. Pala quam uentilabrum uulgo dicunt a uentilandis paleis nominata. Forcille dicte eo quod his frumenta cellantur id est mouentur. Vnde & oscilla dicta ab eo quod sallant hoc est moueant ora. Nam cellere est mouere. Cessere sunt quibus frumentorum numerus designatur. Trapetum mola oliuaria. Prelum trabes quibus uua calcata premitur a premendo uocatum quasi prissorium lacus. Prelum quo premitur oleum quo liquata profluat. quod ab uuis uel oliuis torquendo oleum uinumque exigitur. Vetennes a uehere id est exportare nominatur. Qualos corbis colaque prelorum per quos mustum fluit a colando dicta. Fiscum quasi fiscolum a colando oleum dictum. uel quasi fiscella olei.

De instrumentis hortorum.

Rota dicta quod quasi ruat. est autem machina unde de flumine aqua[m] [trahunt]. Lucretius. In fluuio uersare rotas atque haustra uidemus. Haustra id est rota ab hauriendo aquam dicta. Cirillus quod ingenio usatur est lignum transuersa a pertica mobile ex quo funis cum situla uel utre in puteum dimittitur hauriende aque causa. Chelone hortulani uocant lignum longum quo hauriunt aquas. & dictum chelone a longitudine. Chelon enim dicitur iuxta grecos quod longum est. unde & mustela uocata quasi mus longus. Hoc instrumentum hyspani cyconia dicunt. propter quod imitetur eius nominis auis leuantis ac deponentis rostrum dum clangit. Amalupus quod & canculi ferreus arpax quod si quid in puteum deciderit rapit & extrahit. unde et nomen accepit. Arpax autem dicitur quia arripit. arpe enim grece rapere est. unde & arpie. quasi raptrices. 7

De instrumentis equorum.

Falere ornamenta equorum sunt. & est sermo grecus. Frena dicta quod equos fremere cogant. uel quod equi frendant id est imprimant dentibus & obmordeant. Vnde & nefrendes adhuc lactentes porcelli quod non dum aliquid frendant id est comminuant dentibus. hinc & faba fresa que molita est. Lupata sunt frena asperrima. Dicta autem lupata a lupinis dentibus quia inequales sunt. unde & eorum morsus uehementius obest. Chamus habenas ab habendo dictas. quod his equos habeamus id est teneamus. Vnde & equi habiles dicti. hoc retinacula a retinendo lora. Capistrum a capite iumentorum dictum. Sella a sedendo quasi sedla. Antela quasi ante sella. sic postela quasi post sella. Cingula hominum generis neutri est. Nam animalium genere feminino dicimus has cingulas. Sagma que corrupte uulgo salma dicitur a stratu sagorum nuncupatur. Vnde & caballus sagmarius. mula sagmaria. Capitum funis a capiendo eo quod indomita iumenta eo comprehendantur. Calcaria dicta quia in calce hominis ligantur quibus impedis posteriori parte ad stimulandos equos quibus ad pugnandum aut currendum propter pigritiam animalium aucta more. Nam ex timore stimuli nuncupata. hec & ... libidinis stimuli. Strigiles nuncupata a tergendo quod his equi tergantur. Caracter est ferrum caloratum quo nota pecoribus inuruntur. Caracter autem grece latine forma dicitur. Cauterium dictum quasi cauturium quod urat. & prudentia sit in cum sententiaque cautio, ut dum uidetur cui sit auaricia refrenetur quod inter dum pro signo. inter dum pro cura adhibetur. ut cum morbi ignis ardore siccetur. 7

NCIPIVN
NICII·IO
NI·DISC
ENI·DE

INCIPIUNT YSAGOGE IOHANNICII IOHANNIS ALEXANDRINI DISCIPULI TEGNI GALIENI DE PHISICA RATIONE

Medicina dividitur in duas partes .i. in theoricam & practicam. Quarum theorica dividitur in tria .i. in contemplationem naturalium rerum & non naturalium & earum que sunt contra naturam. Ex quo sanitatis & egritudinis & neutralitatis scientia procedit. Quia iiii. humores extra cursum naturalem excrescunt ex quibus occasione & signo egritudo habetur. Res quidem naturales vii. sunt. scilicet. elementa. commixtiones. compositiones. membra. virtutes. operationes. spiritus. Et alii addiderunt his alias iiii. Scilicet etates. colores. figuras. distantia inter masculum & feminam. Elementa sunt iiii. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Ignis est calidus & siccus. Aer calidus & humidus. Aqua frigida & humida. Terra frigida & sicca. Commixtiones viiii. sunt viii. inequales & una equalis. De inequalibus vero iiii. sunt simplices. Si est calidum. frigidum. humidum. & siccum. Et iiii. ex his composite .i. calidum humidum. calidum & siccum. frigidum & humidum. frigidum & siccum. Equalis vero est ...

[illegible]

... Primus humor est vitreus. secundus cristallinus. tertius albugineus. Oculorum colores sunt iiii. Niger. subalbidus. varius. & glaucus. Nigredo fit ex vii. rebus: defectu visibilis spiritus vel ex perturbatione ipsius. aut ex penuria cristallini humoris. vel quia plurimum residet intus ipse cristallinus humor. aut ex habundantia humoris ... humores. qui est similis albugini ovi. Aut ex perturbatione ipsius. aut ex habundantia qualitatis vitrei humoris. Subalbedo fit ex vii. rebus: superioribus contrariis .i. habundantia visibilis spiritus vel claritate ipsius. & magnitudine cristallini humoris. vel quia plurimum resedit cristallinus humor. aut habundantia albuginei humoris. & claritate ipsius. & defectione qualitatis vitrei humoris. Varius vero color fit & glaucus ... que accidit nigredini & subalbedini. Varius vero color significat spiritum visibilem magis habundare & clarescere in sua varietate. Glaucus vero color spiritum visibilem significat minus habundare & subnigrescere in sua glaucedine.

Modi qualitatis corporis v. sunt .i. crassitudo nimia. **De modis qualitatis corporis.** & ex tenuitate macies. siccitas. & squaliditas. & equalitas. Habundantia sanguinis ex habundantia caloris & humiditatis. Pinguedinis diminutio fit ex caliditate & siccitate. Siccitas fit ex frigiditate & siccitate. Squaliditas nempe fit ex frigiditate & intensa humectatione. Extenuata macies ex frigiditate & intensa siccitate. ... Equalitas nempe fit ex equalitate humorum corporis & formo ... Masculus a femina differt ...

[illegible]

240.

[illegible]

liber de medicina

Ex his omnibus viii. per singulas duo modi egritudinis fiunt. Aut enim ex simplici qualitate. aut ex humoris alicuius commixtione. Ex simplici vero qualitate contingit infirmitas que solidis membris accidit que grece ectica dicitur. Egritudo calida que ex humore accidit est febris ex putredine facta ut superius dictum est. Egritudo frigida que sine aliquo humore contingit est algor ex nimia frigiditate [illegible] que cum humore aliquo frigido accidit ut est paulatina que fit in toto corpore. aut in parte. Morbi humecti morbi qui fiunt [illegible] alicuius humoris humectatione est frigidum [illegible] et fetidissimum [illegible] quemadmodum inflata caro ydropicorum [illegible] torpens. Morbus vero humidus est alicui trahens humores ut ydropisis. Morbus vero siccus est sine humore ut spasmus qui fit ex inanitione. Morbus siccus cum humore est cancer siccus et durus. Morbi in officialibus membris iiii. fiunt. In prius que accidit in plasmatione. in forma creature. et in quantitate membrorum et in [illegible] et membrorum positione. Morbi officialium in forma hominis v. modi sunt. membri [illegible] ut est foeda capitis longitudo. In concavitatibus ut si [illegible] pedum concavitas carne repleatur. In poris ut ex strictura fiat [illegible]. In asperitate ut est gutturis et pulmonis canalium asperitas. In lenitate velud matricis lenitas. Morbi in quantitate membrorum fiunt aut ex habundantia ut ea crescant amplius quam decet. sicut videmus fieri in magno capite et lingua grossa. aut ex ultima parvitate et [illegible] parvum caput [illegible]. Morbi vero in numero membrorum fiunt aut ex augmento aut ex diminutione. Sub augmento est aut ex concursu nature ut superfluus digitus [illegible]. Secundum diminutionem aut universaliter [illegible] abscisio digitorum. aut particulariter ut est unius. In positione membrorum morbi fiunt aut in membri motione de loco suo. aut ex dispensatione [illegible] digiti vel labia que conglutinantur vel adherent et non separantur et non conglutinantur. Sed separatio adherentis membri universaliter fit aut in membris consimilibus aut in officialibus. Consimilibus autem membris aut ossibus carne nervis lacertis [illegible] in ossibus accidit fractura dicitur. si carni ex recenti tempore plaga dicitur. Si vero ex veteri non plaga sed putrida nuncupatur. quod si nervis venis arteriis accidit alio atque alio nomine nuncupatur. Si autem evenerit in venis lacertis contusio sive constrictio nominatur. Si vero in cute excoriatio dicitur. quod si inveterata fuerit putrida plaga nuncupatur. In officialibus vero membris perpetua fit separatio ut est abscisio manus vel pedis.

De qualitatibus corporis.

Corporis qualitates iii. sunt. Sanitas egritudo et neutrum. Sanitas est temperamentum perficiens res naturales secundum cursum nature. Infirmitas vero est intemperantia extra cursum nature. in qua fit lesionis effectus. Neutrum quod est quod nec sanum nec infirmum. Sed naturalis qualitas tribus modis constat ut si in uno corpore simul conveniant infirmitas et sanitas in diversis membris ut in corpore ceci et claudi. sive in corpore [illegible] membrum quod non male fiat et patiatur vel si corpus hominis alius horis sanum fuerit aliis vero infirmum. ut corpus quod estate infirmatur et hyeme sanatur. Et que frigidioris nature fuerint hyeme infirmantur estate sani fiunt. Et que humidam naturam habuerint in pueritia infirmantur in iuventute et senectute sanantur. Qui vero siccam naturam in pueritia sani sunt in iuventute autem et in senectute infirmi sunt. In tribus rebus invenitur sanitas infirmitas et neutrum. aut in corpore in quo earum qualitatum una quaque reperitur. aut in occasione faciente illas et confirmante et in significationibus eas significantibus.

De generibus occasionum.

Occasionis vero duo sunt genera. unum est naturale. aliud extra cursum nature. Occasiones autem naturales aut faciunt sanitatem aut conservant. et occasiones conservantes pertinent ad sanitatem. facientes autem pertinent ad infirmitatem. Occasiones quoque que ultra naturam procedunt alie pertinent ad infirmitatem alie ad neutrum. Sed egrotare occasiones faciunt infirmitatem et res eandem infirmitatem conservantes. Ille vero que pertinent neque ad sanitatem neque ad infirmitatem custodiunt neutrum atque construunt. Omnium occasionum societate humanum cum sanitate et infirmitate sex modi sunt. Quorum unus est aer quo humanum corpus circumdatur. cibus et potus. motio et requies. somnus et vigilie. repletio et inanitio. et accidentia anime. Que omnia si cum decenti moderatione fiant in quantitate et qualitate tempore apte et ordine custodiunt sanitatem ab accidentibus. Quod si [illegible] aliter factum fuerit accidunt infirmitates et permanent.

De modis occasionum.

Modi occasionum infirmitatem facientium iii. sunt. Nam alie vocantur primitive que extra accidunt corpori ut est calor et frigidus. Sunt et antecedentia que adveniunt intrinsecus in corpore ut repletio et inanitio. Sunt et alia que vocantur coniuncta que donec assunt adest infirmitas et his abeuntibus infirmitas abit ut est putredo in febribus. Egritudinum secundum aliam divisionem modi sunt duo. aut communiter aut proprie. Que communiter accidit aut accidentaliter aut necessario fiunt. Accidentaliter vero ut percussio combustio morsus discerptio et cetere res nocive. Necessario et alia superius memorata que ut predictum est sunt sociata sanitati et infirmitati. Que vero proprie fiunt egritudines aut sunt in consimilibus membris et conservant egritudinem aut in officialibus membris aut in divisione continua.

De modo morborum.

.xx. Modi morborum ex qualitate procedentium v. sunt. Primus [illegible] aut ex commotione spiritus ut est ira. aut ex commotione corporis ut labor. Ex commotione spiritus ut est ira. ex commotione corporis ut superbia. Secundus autem ut est contactus visibilis rei caliditatis cum effectu ut ypantasis ad solem. Tertius modus ex caliditate corpori advenienti cum potestate que recipit caliditatem ex sicco vel esu acrium. Quartus fit ex inclusione pororum ut ex frigiditate hyemis. Quintus ex putredine ut in febribus.

De frigidis morbis.

Occasiones frigidorum morborum viii. sunt. prima est occasio occursus visibilis frigiditatis cum effectu ut est frigiditas nivis. Secunda vero frigida [illegible] adveniens forte humano corpori. Tertia ex habundantia corpori advenientis aque replentis et extinguentis naturalem calorem. Quarta ex parvitate ciborum unde calor naturalis extinguitur. Quinta vero ex habundantia frigidi humoris et obturantis poros. unde naturalis calor minuitur. Sexta ex dissolutione compagine corporis ad dissolvendum et inacuandum naturalem calorem. Septima ex motione et exercicio nimio unde fit multa dissolutio humorum et evacuatio et sudorum attenuatur corpus. Octava vero fit ex requie et ociositate multa. Siccorum morborum occasiones sunt iiii. prima occasio alicuius siccitatis visibilis et manifeste cum effectu ut ventorum siccitas. Secunda vero ex adveniente sicce rei in corpore cum fortitudine ut acetum. sal. sinapis. Tertia parvitas cibi et potus. Quarta commotio nimia membrorum et exercicium.

De occasionibus humidorum membrorum.

Occasiones humidorum membrorum iiii. sunt. prima ut occursus rei afferentis humorem cum effectu ut balneum. Secunda vero ingressio rei afferentis humorem cum virtute in corpore ut recentes pisces. Tertia autem ut numerositas cibi et potus. Quarta sic requies et ocium et delicie diverse.

De modis morborum ex innaturali malicia.

Modi morborum ex innaturali malicia cum aliquo humore accedentis ad infirma membra iiii. sunt. primus est virtus membri impellentis et debilitas membri sustinentis. Secundus multitudo humoris. Tertius debilitas virtutis nutritive. Quartus largitas meatuum pororum. Malicia egritudinis ingreditur et superveniens in consimile membrum naturale v. modis aut [illegible] in utero. aut in tempore nativitatis. aut cum constringitur fasciis. aut cum malo et inconvenienti nutrimento sive ex aliqua infirmitate adveniente in predictis temporibus vel postea. Si tempore conceptionis in utero debilitatur aliquod consimile membrum fit ex habundantia spermatis aut ex parvitate et indigentia inconvenientis qualitatis spermatis ut si fuerit grossum et pingue vel aquosum et tenue. quando vero nascitur infans debilitatur in eo aliquod membrum si egressus fuerit non equaliter sed mala egressione. i. aut supinus aut super genua incurvus. Cum vero fascia constringitur inconvenienter constrictio duplicat debilitatem. Quando in nutrimento malo et inconvenienti lac accipiendo vel sugendo debilitatur. his vero temporibus vel postea infirmitate accidente egritudinem malicia consimili membro superveniens ex [illegible] nimia incisione et si passus fuerit ex aliquo accidente sive dislocatione vel ulcus vel apostema. In egritudo consimilibus

naturali modis vii. ut in dislocatione si culpa humoris cum tenere infans vel si per se coeperit ambulare ante congruum tempus. ex modica vel si fractura et collisa membra conglutinata constricta fuerint [illegible]. Ex infirmitate sicca commoveretur a medio [illegible] solidum et firmum sive ex fractura ut si [illegible] medium quod in femore est torqueatur [illegible] aut ex contusione ut si corrumpatur nasus et auricula [illegible] aut ex malo humore qui accidit lepra. sive ex parvitate humoris accidente [illegible]. Constrictio pororum tribus modis fit. aut ex constrictione attenuatione [illegible]. Constrictio vero fit aut [illegible] aut ex debilitate virtutis impellentis [illegible] aut ex habundantia [illegible] compositionem [illegible] aut ex habundantia siccitatis ut sepe [illegible] ex ligatura constricta. ex carnositate [illegible] accidunt aliquis apostema et [illegible] carnositas. aut si prius [illegible] cum accidit aliquid in poris [illegible] humor sive lapis [illegible] aut aliquid latitans in eis ut superflua caro et scabies. Largitas quoque [illegible] modis fit. aut ex multa commotione impellentis virtutis. aut ex debilitate retentive virtutis. aut ex habundantia caloris et humoris. aut [illegible]. Lenitas accidit duobus modis videlicet aut deintus aut deforis. Sed intus fit ex humore viscoso liquefacto. foris vero ex cera liquefacta cum unguento. Asperitas similiter duobus modis fit deintus et deforis. Deintus namque ex superfluo et acuto humore. foris vero ex fumo et pulvere. Superfluitas membrorum in magnitudine accidit duobus modis. Superfluitas si fuerit naturalis erit ex superfluo humore naturali et bono vel ex habundantia formative virtutis. Quod si fuerit extra naturalem causam ex humore innaturali [illegible] venienti ut sunt scrofule. aut ex habundantia virtutis. Diminutio membrorum [illegible] duobus similiter modis fit. aut intus aut extra. [illegible] per diminutionem humoris. [illegible] aut ex adustione ignis. aut ex frigore seu incisione. aut ex putredine. putredo autem accidit aut ex potione mortificante et putrefaciente membrum. aut ex infectione et retentione humoris ille qui resolvitur.

De tribus modis magnitudinis membrorum.

Magnitudo membrorum tribus modis fit. aut ex multitudine naturalis humoris. aut ex habundantia formative virtutis. aut ex commixtione utrorumque. Parvitas vero membrorum fit tribus modis similiter. aut ex debilitate virtutis. aut ex minoratione naturalis humoris. sive ex infirmitate exteriorum ut est incisio et combustio ignis. seu ex frigore et nive. Commotio membri de suo loco duobus modis fit. aut ex commotione voluntaria. aut ex humore viscoso [illegible] dissolvente membrum et lubricum faciente. Membrum vero egreditur [illegible] iunctura et innectitur similiter duobus modis. aut ex iunctura in qua non convenit separatio. aut ex separatione ubi convenit iunctio. Si ex coniunctione hec fuerit sine separatione erit ex humore acuto. aut accidenti ulceris. aut ex spasmo. quod est [illegible] vel repletione. Si vero fuerit ex separatione in non convenienti iunctura. aut erit ex viscoso et grosso humore. aut accidenti ulceris. aut ex spasmo. Separatio continuationis duobus modis fit aut intrinsecus aut extrinsecus. Intrinsecus vero fit aut ex humore acuto et mordaci. aut ex ventositate pingui et distendente vel dissipante. Extrinsecus vero fit aut [illegible] aut [illegible] vel fatigatione. aut ex exercitio nimio. aut [illegible] que distendit ut funis. aut que comminuit ut lapis.

De generibus significationum.

Genera significationum tria sunt. alia que significant sanitatem. alia neutrum. alia egritudinem. Quarum signum unumquodque genus in duo partitur. Sunt que significant de membris officialibus infirmitatem. sunt et que significant de consimilibus membris. Consimilium [illegible] significationum duo sunt modi. alie sunt substantiales alie accidentales. Substantiales autem calor frigiditas siccitas humectatio. Accidentales autem quedam significant [illegible] ut durum et molle. quedam per visum ut coloratum. quedam per perfectiones ut sunt operationes virtutum plene et perfecte. Significationes egritudinis membrorum officialium due sunt. substantiales et accidentales. Substantiales signa iiii. sunt. [illegible] modus numerus positio. Accidentales signa similiter iiii. sunt. bonum et malum. perfectum et imperfectum. Omnia signa [illegible] genera iii. sunt. Quedam sunt que significant preterita [illegible] ut medici corpus humanum agnoscunt quod sudor precessit. alia significant presentia et agnoscuntur per significationem velud cum invenerit pulsum magnum [illegible] intelligunt quod significat calorem superantem. Sunt et alia que significant futura [illegible] ut cum videmus labium subito citari [illegible] quod [illegible] vocatur precessio significativa. Sed inter signa et accidentia distat [illegible] divisio [illegible]. Sunt in [illegible] quod sunt accidentia [illegible] signa. Accidentia significativa tria sunt. Alia est in virtute operativa. mutata sicut indigestio. Alia autem corporis qualitas sicut icteritia. alia exiens corpore ut urina nigra. Virtus operativa mutata [illegible] aut [illegible] sic indigestio. aut ex parte sic oculorum obscuritas vel tarda digestio. aut de qualitate in qualitate velud de bona digestione et fumosa vel acidosa sicut [illegible] vel ligna oculis sunt apparentia.

De qualitate mutata corporis.

Corporis qualitatis mutate significatio iiii. modis fit. Aut enim per visum sic ictericia mortifera, nigredo unguium et similia. aut per odoratum ut anhelitus fetidus vel sudor vel polipus [illegible] et similia. aut per gustum ut salsum. amarum vel acidum. aut per tactum ut molle et durum. Exiens a corpore fit bipertita significatio. est una cum sonitu. altera sine sonitu. Cum sonitu ut oris ructus. vel intestinorum rugitus. [illegible] sine sonitu [illegible] naturalis [illegible] alia quantitate [illegible] alia qualitate ut urina nigra. alia utrisque ut sanguinis fluxus.

De membris mutatis.

Membrorum mutatorum significatio bifaria dividitur. Intrinsecus videlicet et extrinsecus. Intrinsecus modis sex. Alia est mutatione operationum [illegible] in membris. alia [illegible] a corpore ut sudor frigidus vel urina nigra. Alia ex dolore membri [illegible]. alia ex proprio loco. Alia ex innaturali [illegible] de loco. alia ex patientis indicio. Extrinsecus fit modis tribus. aut per visum ut nigrum vel album. aut per tactum ut durum et molle. calidum et frigidum. aut [illegible] ut magnum vel parvum [illegible].

De occasionibus egritudinum.

Occasiones egritudinum tres sunt. Naturalis mutatio officialium membrorum convenientis habitudo. unitas separatio. Operatio medicine triplicem effectum habet. aut enim custodit sanitatem per similitudinem suam. aut facit ex infirmitate sanitatem [illegible] contrario. Regimen egrotorum sanorum triplex modus est [illegible] parati. Incipientes infirmari defecti. Infirmari parati super dictorum [illegible] perfecta moderatione reguntur. Incipientes infirmari duplicem curam adhibent. Aut [illegible] superhabundantia i. mali humoris subtrahitur. aut nature defectione reparanda. Predictorum sex que necessaria sunt exhibitione [illegible] defectorum alii infantes. alii senes. alii ex infirmitate convalescentes. Omnis medicina aut universalis aut particularis. Universalis est sex predictarum rerum adiuvatio. Particularis [illegible] fit triplex. Alia est in consimilibus membris. alia in officialibus. alia in continuitatis separatione. Assimilantia membra reddunt sue similitudini et in sua qualitate [illegible] colligando [illegible] amplificata fuerint ad suum modum constringuntur [illegible] accidit. Foramina strictiora [illegible] fomentis et cataplasmatibus mollificativis. que [illegible] de expulsive [illegible] diaforetici et confortativis. Sed de [illegible] cum mollificatione [illegible] curatione. Sed de constrictione solutione [illegible] in suo loco restituuntur. Sed de apostemate maturando sanantur. Sed de innaturali [illegible] disiunguntur. Sed de [illegible] nascentia ipsa delentur. Sed de lenitate asperitate. Sed de asperitate lenitate. Superfluitate [illegible] ut scrofule [illegible]. Si ex habundantia sanguinis fuerit [illegible]. Si ex [illegible] in pueritia [illegible]. Magnitudine vero comprimendo et [illegible]. Mutatione de loco suo reddunt loco duobus modis. aut [illegible] aut [illegible]. Necessaria ad separatorum iuncturam [illegible]. Separata iungere. iuncta custodire. ne rescindantur defendere. naturam [illegible] custodire. Omnis medicina aut

e corpus ex quo ante diximus est composita exhibitio. aut potio. aut cirurgia. apta medicina aut intus aut deforis. intus ut ea que ore. naribus. auribus: sive alio loco immittuntur. foris ut epitimata. cataplasmata. emplastra. et similia que foris opponuntur. Medicine interioris operatio in tria dividitur. aut solvit ut farmacia. aut constringit ut [illegible]. aut mutat qualitatem ut frigida aqua in febribus. Et in effectu quoque duplex est. aut in minuendo habundantiam ut farmacia. aut replet inopiam. ut carne et sanguine. aut constringit solutum ut stipticum. aut mutat qualitatem ut aqua frigida in febribus. Cirurgia duplex est in carne et osse. in carne ut incidere, suere, coquere. in osse ut solidare et iuncture reddere. Si pertinet cognitionem [illegible] ... temporis ordinis, sicut inferius discretum.

De eo

Vita brevis ars vero longa. tempus autem acutum. *Quia vita sic brevis ars vero longa.* Experimentum vero fallax. Iudicium autem difficile. Oportet autem non solum se ipsum prebere que oportet facientem. sed egrotantem et presentes et ea que exterius sunt ... [illegible]

[illegible]

De mutationibus temporum simul et corporum.

M[illegible]

[illegible]

De sompno qui [illegible] labore.

I[illegible]

[illegible]

De pharmaciis: quales purgentur et quo tempore.

P[illegible]

[illegible]

241.

aut egritudine illic confirmat egritudo. Si a febre habito tumore non existente in faucibus suffocatio repente supervenerit mortale. Si a febre habito collo ut vix deglutire possit tumore non existente in collo mortale. Sudores in febrientibus si ceperint boni tertiana et quartana et septima et nona et undecima die et xx et xxiiii et xxvii et xxxi et xxxiiii et xxxvii et l. Hi enim sudores iudicant egritudines. Qui vero non fiunt dolorem significant et longitudinem egritudinis et reversionem. Frigidi autem sudores cum acuta quidem febre facti mortem, cum molliori longitudinem egritudinis significant. Et ubi in corpore sudor ibi narrat egritudinem. Et ubi in corpore calidum aut frigidum illic egritudo. Et in corpore toto mutationes et si corpus infrigidatur aut iterum calescit aut color alter ex altero fit longitudinem egritudinis significat. Sudor multus ex somno sine aliqua manifesta causa factus significat corpus quia plurimo cibo utitur. Si autem accipienti cibum hoc fiat scire quia evacuatione indiget. Sudor multus frigidus et calidus superfluens frigidus maiorem calidus minorem egritudinem significat. Febres quecumque non deficientes in die tertia fortiores fiunt et periculosiores. Quecumque non sic defecerint significant quia minores sunt. Quibuscumque febres longe sunt his si pustule et in articulis dolores fiunt hi amplioribus cibis utantur. Si rigor inciderit febri non deficienti iam debili existente mortale. Excreationes in febribus non deficientibus livide et sanguinee et fetide et fellee omnes male, egeste vero bone et per secessum et per urinas. Si vero non aliquid utilium egeritur per loca malum. In non deficientibus febribus si que quidem exterius frigida fiunt que vero interius ardeant et sitis habet mortale. In non deficienti vero febre si labium aut oculus aut supercilium aut nasus distorqueatur aut non videat aut non audiat iam debili existente corpore quodcumque horum fiat iam mors in ianuis est. Ubi in febre non deficiente dispnia supervenit et desipientia mortale. In febribus apostema non solutum ad primas crises longitudinem morbi significat. Quibuscumque in febribus aut aliis egritudinibus voluntarie oculi lacrimantur nichil inconveniens. Quibuscumque vero non per voluntatem inconveniens. Quibus in dentibus in febribus limositates fiunt fortiores et diuturniores fiunt febres. Quibuscumque tusses sicce et modice provocantur in febribus [illegible] non valde siticulosi sunt. In buboribus febres omnes male excepto effimeris. Febricitanti sudor superveniens non deficiente febre malum prolongatur enim morbus et humorem plurimum significat. A spasmo aut tetano habito febris superveniens solvit egritudinem. A causon habito rigore superveniente solutio. Terciana vera si non iudicatur in vii periodis longissima. Quibuscumque in febribus aures surdescunt sanguis ex naribus fluens aut venter turbatus solvit egritudinem. Quecumque imparibus iudicantur difficile et inimice reversiones febricitantium [illegible] imparibus diebus febris dimiserit recidiva [illegible]. Quibuscumque in febribus cotidie rigores fiunt cotidie febres solvuntur. Quibuscumque in febribus ictericia supervenerit ante vii dies malum. Quibuscumque in febribus in vii aut viiii aut in xi aut xiiii die ictericia supervenerit bonum si non dextrum ypocondrium durum fiat, si vero non bonum. In febribus circa ventrem cauma forte et cordis morsus malum. In febribus ex somnis timores aut spasmi malum. In febribus spiritus offendens malum spasmum et significat. In febribus acutis spasmi et circa viscera dolores fortes malum. Quibus urine crasse globose pauce non sine febribus multitudo veniens ex his tenuis iuvat. Maxime vero talia veniunt quibus ex principio haud celeri ypostases fiunt. Quibus in febribus urine turbulente velut subiugalium his cephalargie aut adsunt aut advenire. Quibuscumque septimo determinatur his nubem habet iiii dies et urina rubea et alia secundum rationem significat. Quibuscumque urine limpide aut albe maxime autem si in freneticis et nefreticis apparent. Quibuscumque ypocondria suspensa subrugientia lumbore dolore superveniente ventres his humectantur nisi ventositates erumpunt aut urine multitudo supervenit in febribus autem hec fiunt. Quibus spes est ad articulos apostases constitui eruet ab ypostase urina multa et pinguis et alba facta sic in laboriosis febribus si a quartanis incipit aliquis fieri. Si autem ex naribus sanguis manaverit valde et cito solvitur. Si sanguinem et pus minxerit renum aut vesice ulcerationem significat. Quibus urina crassa existente sulfurea his vesica scabra. Quicumque sanguinem sponte mingunt his de renibus vene ruptionem significat. Quibus in urinis substantia arenosa his vesica aut renes lapidem habent. Si sanguinem minxerit et stranguriam et stranguria habet et dolor incidat in pectine et sub ventre et perineo circa vesicam dolorem significat. Si sanguinem et pus mingit et squamas et odor gravis fuerit vesice ulcerationem significat. Quibus in [illegible] pustule nascuntur facta et eruca solutio. Urina ex noctibus multa facta modicas digestiones significat.

De spasmo.

Spasmus ex elleboro superveniens mortale. In vulnere spasmus superveniens mortale. Sanguine multo fluente spasmus [illegible] aut singultus superveniens malum. In immoderata purgatione spasmus aut singultus [illegible] malum. Si inebriatus aliquis sine voce sit repente spasmo [illegible] moritur si non febris supervenerit aut ad horam veniens sed quando crapule solvuntur locutus fuerit. Quicumque tetano apprehenduntur in iiii diebus pereunt. Si vero hos effugiunt sani fiunt. Epilepsie quibuscumque ante pubertatem fiunt mutationem habent. Quibuscumque vero xxv annorum fiunt plerique moriuntur. A spasmo et tetano habito febris superveniens acuta solvit egritudinem. Quicumque pleuretici facti non purgantur in xiiii diebus his in empima transit [illegible] maxime in etatibus ab viii et x annis usque ad xxxv quod si in primo anno curata non fuerit aut [illegible] aut nunquam curatur. Quicumque squinantie effugiunt ad pulmonem eis convertitur et in vii diebus moriuntur. Quicumque sanguinem spumosum si vero hos effugiunt empici fiunt. Qui a ptisi molestantur si sputum quod excreant graveolens super carbones fusum et capilli a capite fluxerint mortale. Quibuscumque ptisicis capilli fluunt diarria superveniente moriuntur. Quibuscumque sanguinem spumosum expuunt his ex pulmone eductio fit. A ptisi habito diarria superveniente mortale. Quicumque ex pleuretide empici fiunt si purgantur in xl diebus a quo die rupta fit solvuntur si vero non in ptisin transeunt.

De calido edulio.

Calidum nocet hec frequenter utentibus carnium effeminationem nervorum impotentiam et mentis stuporem et sanguinis fluxum et defectionem spiritus quibus dantur sequitur mors. Frigidum vero facit spasmos et tetanos et rigores febrium. Frigora febrientia. Frigidum inimicum est nervis ossibus dentibus cerebro spinali medulle calidum vero utile est et amicum. Quecumque in frigidata sunt calefacere oportet excepto quecumque sanguinem manare futurum est. Ulceribus quidem frigidum mordax est et cutem indurat dolorem sine sanie facit nigrores rigores febres spasmos et tetanos. Est autem vero in tetano sine vulnere in iuvene bene carnoso et estate media aque frigide multe infusio caloris revocationem facit calor vero hoc liberat. Calidum saniem faciens non in omni vulnere maximum signum est.

De consideratione calidi.

Calidum ad cutem [illegible] mollit et attenuat sine dolore. Rigores spasmos tetanos mitigat [illegible] in capite gravedinem capitis solvit. Plurimum vero differt in ossium fracturis magis vero denudatis. Horum autem maxime in capite vulnera habentibus. Et quecumque a frigiditate moriuntur aut ulcerantur et herpes comedentibus et [illegible] vesice matrici calidum quidem amicum est et determinans frigidum vero adversum et occidens. In his autem frigido uti unde sanguis fluere futurus est non super ea sed circa ea. Et quecumque flegmones aut inflammationes in rubeum aut subsanguineum sunt tendentes ex recenti sanguine [illegible] et erisipila non ulcerata quia ulcerata nocet. Frigida velut nix aut cristallum pectoris sunt inimica quia sunt tusses commoventia [illegible] sanguinem fluere facientia. In articulis tumores et dolores sine ulceratione et podagras et spasmos horum plurima frigida multa refrigerat et attenuat et dolorem solvit. Stupor enim ipse et si mediocris sit dolorem minuit.

De mutatione aque in calore in algore.

Aqua que cito calescit et cito infrigidatur levissima. Quibuscumque desiderium noctu bibere valde sitientibus si super dormierint bonum est.

De natura mulieris et de variatione.

Muliebria educit in aromatibus calefactio. [illegible] et alia multa etiam si non capitis gravedinem faceret. Mulier in utero habens flebotomata abortit si magis cum maior est fetus. Mulieri in utero habenti sub aliquo [illegible] acuta egritudine mortale. Mulieri sanguinem vomenti menstruis erumpentibus erit solutio. Mulieris menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere bonum est. Mulieri in utero habenti si multum venter fluat periculum abortiendi. Mulieri de matrice laboranti aut difficile generanti sternutatio superveniens bonum. Mulieri menstrua sine colore proprio et non secundum se semper facta purgatione indigere significat. Mulieri in utero habenti si subito mamille graciles fiunt abortit. Mulieri in utero habenti si altera mamilla gracilis fiat geminos habens alterum abortit. Si quidem dextra gracilis fiat masculinum fetum si vero sinistra feminam. Si mulier que neque concipit neque generat lactis vero menstrua defecerint. Mulieribus quibus sanguis [illegible] manat [illegible]. Mulieribus si vis scire si concepit quando dormitura est mulsam da bibere et si tormina habuerit circa umbilicum concepit, si vero non non concepit. Mulier si quidem masculum conceperit bene colorata est, si vero feminam discolorata est. Mulieri pregnanti si erisipila in matrice fiat mortale. Que preter naturam graciles existentes concipiunt abortiunt priusquam grossescant. Quecumque vero moderate corpus habentes abortiunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta his cotilidones muscillagine plene sunt et non possunt tenere pre gravitate fetum sed abrumpuntur. Quecumque preter naturam crasse existentes non concipiunt his pinguedo os matricis claudit et priusquam extenuentur non concipiunt. Si matrice in [illegible] posita sanie fiat [illegible] motum fieri. Fetus mares quidem in dextris femine vero in sinistris magis. Ad matricis [illegible] sternutatoria [illegible] apponere et comprehendere nares et os. Mulieri in utero habenti [illegible] superveniens abortum facit. Mulieri menstrua si velis retinere ventosam maximam circa mamillas appone. Quecumque in utero habentes his os clausum est matricis. Mulieri in utero habenti si multum lac ex mamillis fluxerit debilem significat fetum. Quecumque vero [illegible] his ubera gracilia fiunt. [illegible] fiunt dolor fit in [illegible] aut in genibus aut in oculis [illegible]. Quibuscumque os matricis durum est his necesse est os matricis concludi. Quecumque in utero habentes [illegible] et fortiter calefiunt sine manifesta occasione generant difficile et periculose aut abortientes periclitantur. In fluxu muliebri spasmus et animi defectus si supervenerit malum. Menstruis pluribus evenientibus egritudines accidunt et non venientibus a matrice accidunt egritudines. In [illegible] flegmone patiente matrice flegmone habente stranguria supervenit [illegible] habentibus stranguria accidit. In epate vero flegmone patienti singultus supervenit. Mulier si in utero non acceperit velis autem scire si conceptura sit circumtegens eam vestimentis suffumiga deorsum et si quidem videtur transire odor per corpus ad os et nares cognosce quia [illegible]. Mulieri in utero habenti si purgationes exeunt impossibile est fetum sanum. Si mulieri purgationes non exeunt neque rigore neque febre superveniente anxietates vero accidunt [illegible] hanc in utero habere. Quecumque frigidas et densas matrices habent non concipiunt [illegible] corrumpitur semen. Quecumque ex utrisque temperie habent moderate he magis generantes fiunt. Similiter in maribus aut enim per raritatem [illegible] spiritus [illegible] semen aut per densitatem humida diffunditur extra aut per frigiditatem [illegible] ut non congregetur ad locum hoc aut per caliditatem idem hoc fit. Lac dare capite dolentibus malum. Malum vero et febricitantibus et quibus ypocondria suspensa rugiunt et siticulosis malum et quibus fellea secessa et in ardentibus febribus et quibus sanguinis egestio multa fuerit. Convenit autem ptisicis non valde febricitantibus dare vero et in longis febribus nullo predictorum signorum presente et extra rationem sic extenuatis. Quibuscumque tumores in vulneribus apparent non valde spasmantur neque maniantur neque insaniunt; his vero non apparentibus repente [illegible] spasmi et tetani fiunt. Quibus vero in posteriori parte vulnera et dolor [illegible] aut differentia si rubra fuerit tumores. Si in vulneribus malis et fortibus existentibus tumor non hoc apparet malum est. Laxi boni sunt crudi mali. Posteriora capitis dolentia in fronte recta vena incisa iuvat. Rigores mulieribus quidem incipiunt ex lumbis magis per dorsum ad caput. Et viris vero magis quam in posteriori parte corporis aut ut cubitis et coxis [illegible] cutem raram declarat quia neque habent non valde a spasmis apprehenduntur. Si vero apprehenduntur [illegible] et si superveniat quartana sedantur. Quibus corpora eadem grossa et [illegible] sudore fiunt. Quibus vero relaxata et rara humida cum sudore fiunt egritudines [illegible] non valde inflata sunt.

De diuturnis morbis et eorum consideratione.

In diuturnis lienteriis oxiremia superveniens prius non existens significat bonum. Quibus nares humide sunt natura et semen humidum [illegible] salubres. In longis dissenteriis [illegible] malum et cum febre peius. Circa fluentia ulcera mala [illegible] dolores et in lateribus et in pectoribus et in aliis partibus [illegible] differentia ad discernendum malum. Nefretici et circa vesicam dolores laboriose sanantur in senibus. Dolores [illegible] in ventre sunt sursum existentes superiores quidem leviores non superiores vero fortiores. Ydropici quando nascuntur vulnera in corpore non facile sanantur. Late pustule non valde pruriginose. Caput dolenti et circum dolenti sanies aut aqua aut sanguis defluens per nares per aures aut per os solvit egritudinem. Melancolicis nefreticis emoroide supervenientes bone. Emoroidas medenti antiquas si non una relicta fuerit periculum est ydropem fieri aut ptisin aut maniam. A singultu habito sternutatio superveniens solvit egritudinem. Ab ydrope habito secundum venas in ventrem aqua fluente solutio. A diarria habito diutina sponte vomitus superveniens solvit diarriam. A pleuretide habito aut peripleumonia diarria superveniens malum. [illegible] a diarriis [illegible] bonum. Vesica incisa aut cerebrum aut cor aut diafragma aut intestinorum aliquid gracilium aut venter aut epar mortale est. Cum incisum fuerit vero cartilago aut nervus aut maxille [illegible] aut preputium neque crescit neque conglutinatur. Si in ventrem sanguis effundatur preter naturam necesse est [illegible]. Maniacis varicibus aut emoroidis [illegible] manie solutio. Quibuscumque dolores ex dorso in cubitos descendunt flebotomia solvit. Si timor et pusillanimitas multum habent tempus per se melancolice hoc. Erisipila extrinsecus intus verti non bonum; intrinsecus vero extra bonum. Quibuscumque in causis tremores fiunt alienatio solvit. Quicumque empici aut ydropici uruntur aut inciduntur his effluente sanie aut aqua repente omnino moriuntur. Eunuchi neque podagrizant neque calvi fiunt. Mulier non podagrizat nisi menstrua defecerint. Puer vero non podagrizat ante afrodisia. Dolores oculorum meri potio aut lavacrum aut piria id est calida suffumigatio aut flebotomia aut farmacia solvit. [illegible] maxime a diarria capiuntur longa. [illegible] non valde pleuretici fiunt. Quicumque calvi his varices magne non nascuntur. Quibus vero calvis existentibus varices magne innascuntur rursus capillati fiunt. Ydropicis tussis superveniens malum. Precedens vero si in malo dissuria flebotomia solvit. [illegible] est vena in talo. A squinantia habito tumorem fieri in gutture bonum extra enim vertit morbum. Quibuscumque absconditi cancri fiunt non curare melius est. Curati enim pereunt citius non curati vero multum tempus perficiunt. Spasmus fit ex plenitudine aut evacuatione ita et singultus. Quibuscumque dolor fit circa ypocondrium sine humore flegmone his febris superveniens solvit dolorem. Quibuscumque sanies facta in corpore non manifestatur his propter spissitudinem sanies aut loci non manifestatur. Ictericis epar durum fieri malum. Quicumque splenetici dissenteria capiuntur his superveniente longa dissenteria ydrops innascitur aut lienteria et pereunt. Quibuscumque ex stranguria yleos innascitur in vii diebus pereunt nisi febre superveniente urina multa fluxerit. Vulnera quecumque annua fiunt aut longi temporis habent hos necesse est os [illegible] et cicatrices cavas fieri. Quibuscumque gibbi fiunt ex asmate aut ex tussi ante iuventutem pereunt. Quibuscumque flebotomia aut farmacia confert hos [illegible] flebotomare aut farmaciam dare in vere. Spleneticis dissenteria superveniens bonum. Quecumque podagre egritudines fiunt hec in xl diebus [illegible] resident. Quibuscumque incisum fuerit cerebrum necesse est febres et fellis vomitum supervenire. Quibuscumque sanis repente dolores fiunt in capite et [illegible] sine voce fiunt et stertunt pereunt in vii diebus nisi febris accipiat. Attendere [illegible] oculorum in somnis. Si enim quid albi apparet commissis palpebris non ex diarria existente aut farmacie potione malum signum mortale valde. Desipientie cum risu quidem facte securiores quam vero cum sollicitudine moleste. In acutis passionibus cum febre [illegible] suspiria malum. Podagra et maniaca vere et autumno movetur in pluribus. In melancolicis egritudinibus ad hec periculose eruptiones sunt aut apoplexiam corporis aut spasmum aut maniam aut cecitatem significant. Apoplectici vero maxime fiunt etatibus a xl annis usque ad lx. Si omentum exierit necesse est putrefieri. Quibuscumque a sciatica molestatis [illegible] foras his tabescit crus et claudicant si non uruntur.

De extremitatibus corporis frigidis.

In acutis morbis frigiditas extremitatum malum. In osse egrotante caro livida malum. In vomitu singultus et oculi rubei malum. A sudore rigor non bonum. In mania dissenteria aut ydrops aut extasis bonum. In egritudine diutina abstinentia et cibi egestiones mal. Ex multa potatione rigor et desipientia mal. Ex apostematibus intus ruptis dissolutio et vomitus et defectio animi fit. In sanguinis fluxu desipientia aut spasmus mal. In yleon vomitus singultus spasmus desipientia mal. In peripleumonia frenesis malum. In pleuretide peripleumonia mal. In causonibus fortibus spasmus aut tetanus mal. In sanguinis sputo saniei sputum mal. In saniei sputo ptisis et fluxus mal. [illegible] moriuntur. In flegmone epatis singultus mal. In vigilia spasmus aut desipientia mal.

[illegible]

De disciplina medicantium.

[illegible] desiderat copia [illegible] prudentium regulis [illegible]

[illegible] ut nullus medicorum appareat [illegible]

De prudentia medici contra dolores.

Primo [illegible] in facie egri [illegible] sanis [illegible] pessimum [illegible] acute oculi [illegible] tympora plana, aures frigide [illegible] frons arida [illegible] pallida sive plumbea. [illegible]

De habundantia egritudinis.

[illegible]

De habundantia [illegible]

[illegible]

[illegible] usque in xx. dies permanserit neque febris decedit, nec dolor defecerit [illegible] Si [illegible] egritudini in vii. die fluxus sanguinis e naribus [illegible] Prope dolor [illegible] fronte [illegible] sanguinis fluxum e naribus annunciabit. [illegible] apostema [illegible] sine dolore [illegible] egritudine [illegible] apostema [illegible] indicabit [illegible] dolore [illegible] mortem significat. [illegible] sine dolore [illegible] Apostema [illegible] humorum colligitur [illegible] sanguinis effusio [illegible] Omne apostema [illegible] in his que apparuerint [illegible] in disciplina [illegible] laudabile est. [illegible] pessimum est. [illegible] apparuerit pessimum. [illegible] alba et equalis [illegible] pessima et [illegible] mortem [illegible]

De ydropisi in egritudine.

Omnis ydropisis in acuta egritudine malum. Infestat autem febris [illegible] dolore. Consurgit autem ex lumbis et iliis et ab epate. Consurgens autem ex lumbis et iliis, significat [illegible] effusione [illegible] cum defectu doloris [illegible] ex defectu humorum. [illegible] apostema fuerit [illegible] manantia [illegible] frigide sunt [illegible] mandibule [illegible] malum est. Bonum autem est egrum [illegible] et molles [illegible] bonum est egrum modeste [illegible]

[illegible] loci [illegible] signa [illegible] egrum sufficienter [illegible] bona signa affuerint [illegible] apostema [illegible] pallor [illegible] dolorum [illegible] apparuerit [illegible] doloris [illegible] mortis [illegible] et die non impediat laudabile est. [illegible] pessimum autem est [illegible] doloris significat [illegible]

De stercoribus nascentibus in egritudine.

Stercoris egestio [illegible] salubria liquida bona est [illegible] Si vero frequenter maniat, egrum maximo labore ac angustiis afficit et in defectum adducit. Utile est stercus [illegible] in die [illegible] in nocte [illegible] semel et [illegible] hora proxima [illegible] solito more frangere. Utile est et [illegible] Bonum est et si lumbricos [illegible] habuerint [illegible] acuta egritudine ventrem non plenum sed vacuum [illegible] carnosum invenire bonum est. Aquosum [illegible] stercus et liquidum sive album nimis aut nimis citrinum et spumosum malum est. [illegible] modice et viscosum et lene [illegible] seu citrinum malum. Pessimum est mortis signum nigrum et viscosum et fetidum [illegible] Varium [illegible] egritudinis significat neque minus signum est mortis [illegible] colores [illegible] simul [illegible] sine sono laudabilior est [illegible] dolore laborantem non sit voluntarie.

De ypocondriis.

Dolor sub ypocondriis [illegible] et sine calore fuerit [illegible] supveniat [illegible] cum egestione [illegible] urina [illegible] solvitur. [illegible]

De ypostasi alba.

Urina laudabilis est que ypostasim albam subsidentem et equalem [illegible] habebit [illegible] fidelis [illegible] salutis [illegible] egritudinis significat. [illegible] ypostasi [illegible] egritudinis significat neque [illegible] fidelis est. [illegible] egritudine [illegible] fidelis [illegible] ypostasis furfurea fuerit mala [illegible] Pessima [illegible] squamosa alba [illegible] liquida et levis mala [illegible] digesta egritudine [illegible] Urina [illegible] mortis [illegible] fidelis [illegible] pessima est. [illegible] mala. Urina clara [illegible] apostema fieri [illegible] Crassities [illegible] urine [illegible] significat [illegible] ordine [illegible] nebula [illegible] supinum aut medium [illegible] colore [illegible] media [illegible] colore laudabilis est [illegible] laudabilis [illegible] flegmatis [illegible] coloribus fuerit.

De vomitu et eius effectu.

Neque nimis viscosum [illegible] 143. [illegible] colericum [illegible] Vomitus [illegible] plumbeus [illegible] malus est [illegible] dolor [illegible] malum est. Sputum [illegible] egritudine acuta pulmonis seu coste [illegible] Si velox [illegible] facile [illegible] labore [illegible] subrubeum et sano sputo admixtum. Si vero [illegible] doloris [illegible] cum laboriosa tussi neque sano sputo admixtum malum [illegible] Ceruleum [illegible] album [illegible] globosum [illegible] Viride spumosum [illegible] mortale est. [illegible] pulmone [illegible] malum est.

De sternutatione et quid operetur in egrotis.

Sternutatio [illegible] egritudine pulmonis et coste malum [illegible] Sternutatio [illegible] egritudine [illegible] bonum est. Sputum [illegible] sanguineum [illegible] pulmonis [illegible] nullo colore [illegible] salutem significat. [illegible] in die vii. aut amplius [illegible] suspectum est. Omne sputum [illegible] dolore malum est. Sputum [illegible] nigrum pessimum est. Omne sputum cum doloris [illegible] bonum. [illegible] dolor [illegible] flebotomo adhibito [illegible]

[illegible]

ges. & oculorum reductio atque in voce angustia rubor & unguium constrictio. & digitorum ca lefactio. ampliatur in eorum de summitatibus & in pedibus fiunt. & incedit minutatim. Aposte mata fastidium patiuntur & per corporis vesice nascuntur & non morantur [illegible] uenit s. i [illegible] signa s. [illegible] ueloci [illegible] [illegible] signa [illegible] dolor ampli [illegible] frequens. & spiritu et tussi non deficienti. & [illegible] dolor [illegible] libus [illegible] dies xx. expectabis. [illegible] febris [illegible] die [illegible] [illegible] cibos appetunt neque [illegible] & modice atque [illegible] [illegible] albi [illegible] & lene & [illegible] & sine labore & [illegible] [illegible] habebit. [illegible] febris in apostemat [illegible] deserere. [illegible] & fastidio cibi & [illegible] & [illegible] flegmatica [illegible] his signis [illegible] non dubitabis. [illegible] manebit. [illegible] difficile [illegible] Quibus periplemmonice [illegible] & infra apostema [illegible] [illegible] fistula parata & sic curate. [illegible] diligent & [illegible] neque dolor minuitur. [illegible] urina modica & [illegible] plurima & alia cuncta signa bona [illegible] apostema [illegible] expectabis. [illegible]

[illegible]

si [illegible] atque spiritu [illegible] nec [illegible] malum est. & [illegible] mortes [illegible] expectabis. [illegible] peripleumonica collectione [illegible] perimit. Aliis non aliis collectionibus magis [illegible] febribus existentibus si dolor a [illegible] a femore ad diafragma [illegible] descendit mortale est. Aliis [illegible] signis [illegible] [illegible] pauciate [illegible] iudicabis. Vesica dolens atque rigida febribus non deficientibus [illegible] malum magis [illegible] fletu. [illegible] qui [illegible] postea [illegible] solu[illegible] dolor. Si [illegible] urina non sic fuerit & vesica non mollescit neque febris decedit mors in primo [illegible] periodo aderit. [illegible] morbi spes pueris [illegible] xvii. anno usque ad xx. [illegible] in febribus [illegible] ad mortem [illegible] adiutam. **De diversitate febrium.**

In [illegible] febribus si cuncta signa bona perseverunt & [illegible] mali nunquam [illegible] die iiii. [illegible] ante mortem obibit. [illegible] periodo [illegible] vii. [illegible] xiiii. [illegible] xvii. [illegible] xx. [illegible] augmentando decernit. [illegible] egritudine usque in xx. die decernit. [illegible] copulat [illegible] completionum [illegible] modum neque anni neque menses ad quorum [illegible] septimane in tres xx. [illegible] [illegible] de hic [illegible] hac ratione augmentum. [illegible] primo periodo [illegible] xxiiii. [illegible] In [illegible] ualitudinibus determinatio tarda [illegible] [illegible] diebus [illegible] [illegible] nunquam fallens & finis [illegible] nunc facile agnoscunt. [illegible] evidentissima [illegible]

[illegible]

V[illegible] **De morbo qui est lux[illegible]**

[illegible]

D e urinarum diffinitione multa veterum medicorum [illegible] sunt libri [illegible] [illegible] libris assueuimus. [illegible] galienus [illegible] & augustinus [illegible] magnum [illegible] [illegible] primo studuere [illegible] Aliis [illegible] nullam [illegible] plura [illegible] diminuta doctrina fac[illegible] [illegible] urinis [illegible] & aliud libri [illegible] [illegible] & [illegible] & [illegible] cognitionis [illegible] & in acutis egritudinibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

O[illegible]

V[illegible]

D[illegible]

D[illegible]

E[illegible]

f. ū subam modata & cole oportune & ruso & subruso. & parti aliqd participans
ruboris. Ergo diffusio ca signif. inspiciant ī urina h̄ iiii. ypostasim. & colore. 7 subam
& temp. Dicim au unumqdq; horum quoq; loco qle oporteat ee. Quog. f. natam ypo
stasis albu h̄r colore & inferiore loc tenet. lenis & ī diuulsa & equal. i. ī multos
dies pmanens tal h̄ n equale intempie seruat. Quecunq; g ex his iiii. h̄. q f na
tam sedimins 9 ueret sive unū siue duo h̄ tale sedimen n̄ ē f. natam qmadmodu
au compone supi de substantiis & de colorib; fecim sic & n̄ unumqdq; ypostasi
componentes ex ordine h̄amus. Contrariu au ex his iiii. q obseruant & ypostasi
omniu ultimu qd ē equale & trib; f. natam manentib; inequale f quartum. 7
h uo minsirmitate uiratis signif. Q ō n potuit digerere oia nata f. aliqd unu
ī digestu eod. aliub; duob; n fit digestio equal. aliqu es digestu sedimi. aliqu ū ī
digestu. R ursus g omnu & 9 mmu in sine 9usa diui sal. non sic ypostasis 9 cama
neq; equal h por min digesta n deficientib; f. digestione duob; modis. Non
solu n equale amisit si & lene ut n sic 9 tinuatis s; discreta. Inde au 9 mmus sedi
mini spe, mundens. pinguis ut n dimittens illud ee equale. ppt has g causas reli
cum sedimi ablus duob; min digestu uno e. Veruni au rurs a principio 9 cessum.
E sto sedimi n lene s; diuulsu. equale ū h tale malu signif. eod mul spe sic & n
possit a nata diaforesin h̄re digest. R ursus au esto urina n̄ 9 tinua & ī equal h
[illegible]

243.

[illegible]

tea inafaristnis. Quibusque pingue sedimentum et multum, his infrictam significat. Manifestum est autem quia lumborum pinguedine resoluta est. Aut aliter. Urina in causon febre pinguis ypostasis huius marcorem significat. Si in febribus non sit in lumbis, tunc fiunt paraplegiam significat. Et de oleaginis que in urinis ex liquefactione pinguedinis fiunt sufficiunt que dicta sunt.

Quoniam vero solide partes corporis sunt in se ipsis et longitudine et profundo et latitudine quasi in superficie radicis quasi quedam petala in urinis apparentia sic vesice talia demonstrantur denominatione. Aut sunt ex his que similia sunt petalis que ex tenues (?) sunt denominatione sunt. Secundum vero predictum modum et ex lumbis determinantur. Si vero febris fuerit et urina petalo des subas habet totum partem corporis. Si vero non sit febris vesice est passio hic et etiam indigestione et digestione determinatur. Si vero cum indigestione totius corporis malum. Si digestio fit vesice malum. Quod vero febris occupat et secundum profunditatem ypostases furfuree sunt et grossiores ... s. Tales ergo urine cum predictis ypostasibus secundum eundem modum significative sunt et vesice et si quidem indigestum sic corporis totius. Si vero digestum vesice sic ypocras dicit. Quibusque in urina pingues furfures conveniunt his vesica scabit. Si vero occupat febris secundum corporis tres dimensiones et secundum longitudinem et profundum et latitudinem hic furfures grossiores fiunt et vocantur crimnoides. Sciat autem hi tale fieri si aliquis subleviat mola triticum molem. Tales grossiores propter triticum ... nominatur. Fac te ingrossiores ... apparent nominatione possidere. Fiunt autem hec crimnoides in his ergo et que in urinis apparent nominatione possidere. Fiunt autem hec crimnoides urine aut propter liquefactionem solidorum vehementer aut propter exustionem sanguinis et tunc albescunt. Si vero rubee sanguinis quemadmodum dicit ypocras. In febribus urine solidorum est passio. Si vero rubee sanguinis, quemadmodum dicit ypocras. In febribus durantibus urina crimnoide ypostasi huius aliis salutaribus existentibus discessum significat. Urina in febribus enecrimas huius crinoides durantem egritudinem significat et degressio ribus quidem ypostasibus que in urinis fiunt et apparent sufficiant que dicta sunt. De urina fetida.

Fetida urina differentias significat. Urina mali odoris et mordax humorum putredinem significat et renes. In febribus aquosa et alba urina in albis enecrimatibus fetida paraleopi significat et aliter. Urina in acutis febribus pinguis nigra fetida, nichil vesica habente morte significat et aliter. Urina odore huius grave liquefactionem significat et putredinem et mortificationem nature. Et de hiis in urinis que dicta sunt sufficiant. Quoniam autem pri et tenues et pingues colores complexiones fecimus, nunc coniungamus effusiones et sedimentum competentibus coloribus et quid significent et horum singulum apponamus. Et quoniam sedimentum secundum substantiam est pingue, manifestum quoniam ab indigestione tale factum est aut ex habundantia pinguium et crudorum humorum. Ceterum hic cum tenui substantia sedimentum convenire non potest. Iungamus ergo ipsam pinguem effusionem cum ypostasi et subrubeo colore vel rubeo. In complexionibus enim his indigestionem significantes colores convenire non possunt. Incipiam ergo complexionem cum subrubeo colore. Quoniam hic ab aquoso sanguinee sit, hic vero ex perfecto. Oportet autem cognoscere quoniam quidam colores coniuncti in substantia effusionis et ipsi coniuncti ypostasibus non tamen perfecti sunt que in substantia urine sunt ypostasibus perfectis. Hec complexio constat quemadmodum supra dictum est et significat longitudinem egritudinis velut si sit urina subrubea et ypostasis subrubea et continua et certa. Et et complexio constat et monstrat habundantiam sanguinis et ex substantia et ex sedimine. Complexio constat et significat adustionem et secundum substantiam et sedimen. Similiter autem et cum coloribus coniungentibus coniuncti sunt et sedimine eadem significat declarantes superfluitates et indigentie excepta mediocritate utrorumque substantie et sedimenti est secundum naturam coloribus in rufo et subrufo et cum hi significant perfectam digestionem et in substantia et in sedimine et in colore. Et de urinarum disciplina et secundum genera et tempora et differentias convenienter expositum. De pulsu et eius variatione secundum tempora.

lxx Intentionem habemus in presenti conscriptione de pulsuum ingenio compendiosam exponere traditionem et dicere quid primum quid pulsus est et quid indicat pulsus et quid est arteria et quare dicitur arteria et unde oriatur. Incipiendum ergo a primo et quid pulsus. Pulsus est motus cordis et arteriarum qui secundum diastolen et sistolen fit ad infrigidationem innati caloris et ad digestionem fumosarum superfluitatum. Quot sunt efficientia pulsuum? Tria. Virtus faciens motionem. Vacuitas inducens instrumentum obediens. Quid est arteria? Corpus ad longum rotundum rotundum ad instar canalis duabus tunicis consistens a corde incipiens et in omne corpus divisum, aerem et spiritum vitalem ... Unde dicitur arteria. Ab arterin id est servare aerem vitalem. Hec vero a sinistra auricula cordis que dicitur aorta exorta que scinditur dupliciter et hec quidem fertur deorsum partiora et dividitur in dextram et sinistram ad coxas et usque ad digitos et pedes. Altera vero fertur sursum et dividitur similiter dextra et sinistra in manus et caput. Et que ad caput fertur facit arterias que dicuntur carotide. Que vero dextra et sinistra in tursos fertur tendens ad brachia et cubitos et usque ad extremum manuum digitos. Intentione vero hic presentis conscriptio exponere cognitiones pulsuum, motiones et causas. Quotiens mutatur pulsus? Dupliciter ablius quam secundum naturam quam contra naturam, et quam non naturalia velocitas sub urorum et mulierum habitudinibus et aliis coniugatis hominum. Hi quidem mares et hee femine et horum ipsorum hi quidem calidiores sunt secundum crassitiem, hi vero frigidiores et hi quidem graciliores natura, hi vero pingues et carnosi. Ceterum quidem viri calidiores et fortiores secundum naturam sunt. Merito igitur pulsus ineis velociores et vehementiores fiunt. Mulieres vero frigidiores tardiores et leniores. Utriusque vero horum dico autem viris et mulieribus in mensa crisi ... et pulsus. In calidiore quidem maiores et velociores. Calidum enim velocem est mobile. In frigidiori vero minores et tardiores. Frigidum enim tarde est mobile. Habitudines vero utrisque inveniuntur velud graciles et carnosi. In gracilibus enim multi subiacent tractatum nostro pulsus. In pinguibus vero carnosis humiliores. Considerandum ergo et ad coniugata velut regiones, tempora et etates particulares constitutiones et est dicere in temporibus anni unde que existentibus vere, estate, autumno, hyeme. Horum vero bene temperata sunt ver, autumni distemperata vero non sic hyemps et estas. Merito ergo vere et autumno pulsus sunt magni ac fortes valde propter temperantiam qualitatis. Manifestum est quoniam secundum etates proportionaliter. In estate vero velociores et spissiores secundum magnitudinem est necessitate inducente propter continens nos extrinsecus aeris caliditatem. In hyeme vero rariores et [...] tardiores pulsus fiunt propter continentes nos aeris frigiditatem aut strictionem propter eam. Similiter autem et in unaquaque regione secundum illius crisim habitudo pulsus commutatur. Calidior siquidem magnos et velociores facit pulsus. Frigidior e contrario. Dicam autem et de etatibus. Si ergo etates differentes sunt et pulsus earum differentes movebuntur. Puerorum siquidem pulsus veloces sunt et leves et spissi. Secundum vero magnitudinem et fortitudinem medii et veloces quia secundum substantiam habundat in eis naturalis calor. Spissi vero propter habundantiam in eis secundum qualitatem caliditatem. Leves vero quoniam imperfecte sunt in eis virtutes. Dictum enim quoniam leves ex imbecillitate virtutis fiunt. Senum vero e contrario tardiores et rariores quam ad iuvenes. Propter ambecillitatem et frigiditatem quod in eis est. Augmentatorum vero et fortissimi eorum fortes magis eius sunt virtutes. Similiter vero et secundum temporis qualitates commutantur crises et pulsus. Sic enim predictum est continens commutat secundum ad proprium eius esse. In pregnantibus vero mulieribus pulsus parum spissi et veloces, parum eorum gravet in ea virtutem ex fetu. Spissi vero et veloces propter inducentem necessitatem pregnantis et fetus. In sompno vero fiunt pulsus maiores et leniores. Manifestum est quoniam naturali calore ingrediente ad profundum in supine menorum (?) vero crassitudinem vigiliis supervenientem mutantur et pulsus. Similiter autem et in gracilibus ut quoniam aut secundum naturam virtute patiente secundum substantiam alicuius principalis partis aut ab aliqua causa faciente et cognante ea. Veniam ergo et ad ea que non naturalia. Hec vero sunt gignasia, balnea, cibi multa, vini potio, aque multe potatio. Similiter et in his que preter naturam hec est in causis, egritudinibus, accidentibus similiter et que secundum predicta oportet considerare. Secundum enim est quoniam que secundum naturam et que non naturalia sunt si immoderate fiant in eis quidem preter naturam vertunt pulsus. Cum ergo ad egrotum ingrediaris quem numquam visisti attende primum quid si masculus aut femina sit et si masculus considera pulsus masculi, si vero femina femine. De eius natura laborantis et etate eius et per hoc tempus anni et regione et comparans omnia et coniectans qualem pulsum laborantem oportet habere quoniam sanus erat. Ut cognoscens diligenter magnitudinem preter naturam factam conversionis pulsus. Et primum genus pulsuum secundum quantitatem dimensionum trium consideratur id est secundum longitudinem et profundum et latitudinem. Conveniente ergo iste augmentatur secundum tres dimensiones et universaliter modum dicitur magnus. Secundum genus pulsuum secundum quantitatem mutationis arterie diastol

et sistoles. In quo consideratur velox, tardus, fortis et debilis et mediocris. Frequentiam propter magnitudinem facit validum. Quoniam vero virtus causarum dominatur et magis sicut validum contrario. Quartum genus pulsuum secundum substantiam organi dico enim arterie corporis in quo consideratur durus et mollis et mediocris. Quintum genus pulsuum secundum quantitatem quietis in quo spissus et rarus et mediocris hic enim tempus quietis significat pulsus longum aut rarum. Sextum genus pulsuum propter equalitatem et inequalitatem quod consideratur et in uno pulsu et pluribus pulsibus. In uno quidem ... non in pluribus fit. Et consistens inequalitas. Ubi vero in qualitas ... in ordinatione ... Aut enim deficit una pulsio aut incidit et hic fit gravata et afflicta virtute ... causa. Septimum genus pulsuum secundum plenitudinem ordinis et inordinationis. In eo enim pulsu et magis secundum predictum inordinatus fit et iterum consideratur secundum unam pulsionem et plures secundum redintiones. Octavum genus pulsuum secundum plenum et vacuum ... Omnis enim vas aut plenum aut vacuum. Nonum genus pulsuum est secundum ... proportionem temporis ad tempus in cognoscendo deficientes et incidentes. Decimum genus pulsuum secundum calorem quem reddit palpanti arterie in quo consideratur qualitas subpositarum corporis ... velut distemperata et mordax. Dictis ergo generibus x pulsuum, dicam breviter paucas eius ... et differentias eorum. Si quis enim ad diligentiam eorum pervenire voluerit tractatum xv librorum ... de pulsuum ingenio. Ego vero longitudinem pavens ipsarum specialiter paucas quasdam differentias et causas pulsuum in brevi dicam. Propter quam causam pulsant arterie et conservant moderatum pulsus secundum naturam calor cordis et omnibus partibus. Quid differt salus a pulsu, Quod differt salus a pulsu.

Quoniam salus quidem propter moderatum spiritum fit in omni corpore. Pulsus vero in operatione virtutis moventis et in solis arteriis. Quid differt magnus pulsus a validus? Magnus quidem secundum tres dimensiones consideratur. Validus vero secundum motionis ... virtutis significat. Quid differt pulsus spissus a velocem secundum omnium et dicens? Spissus enim ... dicitur. Velox enim discurrit et sic curtat aliquis velocem et festinat. Quid differt tardus? Quoniam virtus tarda ex infirmiori magnitudine fit. Rarus pulsus difficilior. Quot sunt differentie in diastole pulsus? Octo. Magnitudo, Parvitudo, Validitas, Debilitas, Velocitas, Tarditas, Duritia, Mollities. Quot sunt indicantia pulsus? Duo. Intellectus et sensus qui indicat perfectam. Intellectus vero facta et futura. Quot sunt efficientie cause pulsuum? Due. Virtus faciens et movens corpus vasis ... movet quod movet. Quot modis consideratur moderatio pulsus? Quadrupliciter. Secundum magnitudinem, secundum velocitatem, secundum validitatem et secundum spissitudinem. Quid differt inequalis pulsus ab inordinato? Quoniam inequalitas quidem in uno pulsu consideratur et in pluribus. Aut enim secundum unam diastolen et sistolen aut secundum plures et coniugata quod dicitur consistens inequalitas multitudine pulsuum considerata. Inordinatio vero fit secundum rationem. Quid differt deficientes pulsus ab incidentibus? Quoniam deficientes ex infirmiori magis virtute fiunt. Gravata enim et deficiente virtute deficientes fiunt. Incidentes vero pugnante et resistente. Contrarii enim ipsa virtute excitans, volens revolvere contraria, et incidens ... deficientibus. Quid differt spasmos pulsus a vermoso? Quoniam in spasmo tenditur arteria ad instar chorde tense. In vermoso vero ... dextra et sinistra. Quomodo fiunt fluctuantes fluctuantes? Ex habundantia continentium magis humoris infundentis corpus arterie sicut in yposarca ydropisi. Quid differt capricans plus ab his pulsantibus? Si quidem capricans in una diastole differt sicut ... salientes saltat pedibus in aere. Hic vero fit coacta ... et iterum ab aliquo ... lationem ... his vero pulsant bis et secundum eandem pulsat percussionem hic fit propter ... corporis arterie. Repercutiens enim et sursum ... virtute ... secundum ... et ... sione ... ut in incude veniet malleus. Quid differt vermiculos a formicante? Quoniam vermiculos quidem plerumque convertit et ... manifesta magis ... formicans vero non convertitur ... virtute si dissoluta et delata ... nobis hec sufficiant ad presentia. De dispositione regendorum sanorum et infirmorum.

Quoniam in prima parte nostri libri pantegni que theorica nuncupatur ... que oportet medicum scire aut intelligere atque investigare prius quam curare incipiat ... nos in hac secunda parte que practica vocatur ... quid necesse est scribere ad ... sanitatem custodire et curare infirmos. Incipiam ergo ... et dicam ... humana quidem corpora et animalia sunt mutabilia ac instabilia naturaliter quia sunt subiecta constructioni et destructioni. Mutatioque duplex est, videlicet necessaria et non necessaria. Necessaria autem duplex est aut enim fit extrinsecus aut intrinsecus. Intrinsecus sicut ex naturali consummatione cum animalibus ... ab ... velut in dein nascentia ... desiccari et ... accidentia ... ad finem vite venientia. Consumante ... naturale ... desiccante et propter humorum copiam ... Extrinsecus vero velut ex aere ... corpora. Non necessaria quidem ... extrinsecus ad corpora supervenientes destruit ea sicut est calefactio, infrigidatio, ... desiccatio, lapidis percussio et gladii incisio, reptilium morsus et similia. Ergo quia est impossibile corpora liberari eadem naturali mutatione his nobis necessaria regimine et accidentibus ea mutantibus repugnent ut regant et in sua sanitate custodiant quousque ad naturalem veniant consumptionem. Impossibile enim est repugnare naturali consummationi quia mors eis est essentialiter et impossibile est naturalem necessitatem mutari aut ei resisti. Sed medicus si regit et custodit corpora ab aliis accidentibus ducant sana usque ad verum tempus naturalis consumptionis. Et est mea intentio ut sanos in sanitate custodiam et egros ad sanitatem reducam. Oportet ergo ut incipiam de custodia sanitatis quia dignum est quod ut dicam de curis egritudinum. Quia intentio medicorum est non de sanitate custodienda sicut Galienus in ... sui libri de diversa medicorum intentione. Medicorum namque intentio ac voluntas non est non in sanitate regenda. Ubi monstravit quia ... medicine ... aliud non sanitatis custodia. Alii antiquorum dicunt medici sit custodire sanitatem quam morbum pugnare quia sanitas in sanis invenitur, ab infirmis vero est absens et medici ... custodire quoniam non inventam ... Sanitatis enim custodia potior est quam infirmitatis curatio, quoniam homo naturaliter est sanus et sanitas est temperantia corporis. Quoniam autem perfectum ut sue actionis cursus sit secundum consummationem et hoc perfectum ... me dixisse illud perfectum quid est mediocriter ... quia non invenitur ... perfectione que humanis corporibus preest. Autem imperfectum cuius actio est impedita. Corporum ergo perfecta est sanitas una. Imperfecta vero est multiplex atque diversa. Unde et custodienda sanitate est diversa et multa. Sed generaliter triplex est. Aut enim custodiendum sanitatem in sanis corporibus aut debilia corpora in sanitatem redigimus quod necesse est confortari aut custodiendum corpora que sunt venientia ad egritudinem et repugnandum ut non veniant. Custodire sana corpora duplex est. Unum est universale, aliud particulare. Universale est corporis regimen cum re sanis et infirmis commune. Particulare dividitur in duo. Unum est corporis regimen in compositione et commixtione temperati, aliud est corporis regimen in temperatis in compositione et commixtione. Sed tamen actio eius non est impedita. Incipiam ergo ab universali custodia omnium sanis et infirmis secundum res non naturales, aere, exercitio, balneo, fricatione, cibo, potu, sompno, vigiliis, corporis inanitione, excercitiis anime et consuetudine dicendum est in primis ab aere, anni temporibus oportet volentes custodiam. De universali regimine sanitatis et incipiendum est a temporibus anni.

... sanitatis habere per clarum aerem et subtilem et suavem ac facilem in conveniens corruptionis fumis ambulare. Aer enim foris res est ad mutanda corpora necessaria ... humana. Sed tamen cum tempora anni sint in aere mutandi necesse est nobis disputare de regimine sanitatis secundum unumquodque tempus. Incipiam ergo a vere. Oportet ... tempora regi in vere cum cibis temperatis et potibus exercitiis et ceteris. Corpora vero intemperata e contraria custodiantur sicut dictum sum in particulari regimine. Cum autem estas adveniens ... necesse est corpora temperata refrigerari et exercitia minuere. Frigidus autem hiemis convenientis est. Calida vero corpora assuefaciant refrigerationi et ... Rursus volentes sanitatem cum farmatia et flebotomia custodire ... in tempore temperato corporum confortatio. ... oblivioni ... humores ... hyeme ... et coagulati ex calore estatis liquefiant et fluant ... Unde ergo quorum in corporibus ... superflui humoris ...

[illegible] humores [illegible] temporibus hyemis collecti & ex calore estatis [illegible] ad principalia membra. Item idem. Ver sanguinem qui in hieme coagulatur eliquat & dilatat & bullire [illegible] facit. Unde per multa sanguinitate [illegible] membra [illegible] plures morbos. Similiter et humores hyeme coagulati idem faciunt. Porro in omnibus [illegible] egrotant [illegible] precipue senibus & frigidas & siccas complexiones habentibus. Similiter que regenda sunt in omnibus temporibus calidum & humidum aerem habentibus. In estate [illegible] custodiant corpora [illegible] membra temperantium [illegible] frigidam humiditatem [illegible] calorem & siccitatem estatis [illegible]. Quare oportet eligi aerem [illegible] aquas [illegible] & portas mansionis septentrionali plage sint apposite & [illegible] madefiant & super ea frigide frondes & flores sternantur sicut rosarum [illegible] & similium, pannis lineis subtilibus & [illegible] induant & exercitia [illegible] aquis frigidis lavent [illegible] in tempore naturalis calor [illegible] & interius minuitur, necesse est pauca dari cibaria subtilia digestuque facilia, sicut dixit ypocras. Estate cibos gravissime ferri. [illegible] convenit dare [illegible] sicut laudabiles pisces, pullos gallinaceos, [illegible] pruna, mala, uvas, & similia. Caveant que calida & acuta, & vinum excepto albo & subtili quod non nocet [illegible] cum multa aqua commisceatur. Si hec dicta precipue calidis & siccis natura conveniunt, [illegible] contrarium est multis. Oportet & vinum [illegible] quia calor naturalis in hoc tempore dissolvitur [illegible] longius [illegible]. Caveant forte farmacia. Si si aliqua fuerit necessitas cum leni & suavi fiat que natura possit tolerare, sicut cum mirobalanis, [illegible] cassia fistula, manna, oxizacara & similia. Vomitus vero in hoc tempore bonus [illegible] in hoc tamen tempore [illegible] flegmaticis, & quibus frigiditas & humiditas dominatur optimum est. Similiter [illegible] regendi sunt in omnibus temporibus calidum & siccum aerem habentibus. In autumno vero custodiant se a calidis & humidis & aere [illegible]. Cooperiantur in nocte propter aeris frigiditatem & in extremitate diei, maxime caput [illegible] ne patiatur reuma. Caveant & calorem meridianum, quia hoc tempus aer mutabit & instabit. Exercitia sint temperata, balnea dulcia que fiant in calore [illegible]. Cibi calidi & humidi dominentur laudabilis sanguinis generativi sicut sunt [illegible] agni & porci maxime castrati, parvi capones, omnia [illegible] aut assa. Caveant fructus malum quia generant sanguinem. [illegible] manducent uvas, mala, [illegible] sicut siccas uvas [illegible]. Vinum bibant rubeum, clarum, mediocre, temperatum [illegible] odoriferum & [illegible]. Aquam non [illegible] bibant. Hoc tamen tempus temperatis corporibus [illegible] maxime calidis & humidis natura. Frigidis vero & siccis est & senibus contrarium [illegible] super dicta. Colericos vero & siccos magis decet humectari. Caveant coitum & exercitia [illegible] excepta lenta. In hoc tempore colera nigra dominatur. Intelligendum est quod in hoc tempore pessimum est aere, pessimorum morborum generativum. Unde ypocras. Autumnales morbi multum sunt acuti & mortiferi. Aer in hoc tempore instabilis est, & uno die multis modis mutabit & humores per estatis calorem sunt usti. Autumno autem veniente claudunt pori propter aeris frigiditatem & siccitatem, unde humores intrinsecus conclusi malos generant morbos, maxime in hiis dietam non observantibus: quare illam teneant dietam quousque pluvia [illegible] & aer humectus fiat. Oportet & eos assuefacere farmacia [illegible] ne veniente hyeme pori claudantur & humores intrinsecus existentes [illegible] dissolvantur. Sed hoc tamen [illegible] iuvenibus, adolescentibus, pueris & calidis natura [illegible]. In hyeme tempore hiis corpora regantur cum dieta calori & siccitati [illegible] & bene cooperiantur ne frigiditas aeris per poros intrinsecus ingredi valeat [illegible] pellibus vulpium, grisiorum, [illegible] & similia [illegible] igne habente ligna odorem bonum reddentia. Mansiones sint [illegible] splendore [illegible] maxime si multa venit pluvia. Exercitiis & laboribus & fricationibus magis in hoc tempore quam in alius [illegible] humida [illegible]. Multa cibi quantitate accipiant. Calor enim naturalis [illegible] confortat & [illegible] digestionem corroborant. Sicut ypocras manifestavit: Ventres hyeme & vere calidissimi natura [illegible] sompni longissimi. Unde convenit multum dare cibum in hoc tempore [illegible] hyrci, porcum, [illegible] & [illegible] silvestria. Carnes & siccas [illegible] comedant [illegible] pullos comedant columbinos, passeres & similia. Caveant cibaria flegmatis generativa sicut sunt agni, porcelli, pisces recentes, lac & similia. Parum vinum bibant calidi & [illegible] propter duas causas. Una quia vinum corpus humectat [illegible]. Alia quia vinum parum nutrit, & corporibus tunc necesse est multum dare [illegible]. Calidum [illegible] frigiditati repugnet. Oportet quod nullum vinum bibant nisi citrinum aut aureum, purum vel [illegible] mixtum. [illegible] quibus calida & sicca complexio dominatur [illegible] in hiis temporibus [illegible] necesse calida dare dieta cum summa audacia [illegible] senioribus & frigidis & humidis natura pessimum est illud tempus. Oportet dare dieta calidiore & sicciore. Eadem & dieta in omnibus diebus frigidis & humidis.

De exerciciis & labore.

Exercitia sunt laudabilia & utilia custodiende sanitati si ante cibum fuerint, membra enim confortant & minuunt superfluitatem humorum in membris [illegible] existentes dissolvunt. Calorem naturalem confortant & ad digerendum adiuvant. Unde quanto fortiora sunt exercitia, tanto maioris virtutis [illegible] digestiva. Propterea oportet [illegible] exercitiorum assuefactorum [illegible]. Causa etiam est custodiende sanitatis, sicut videmus corpora laborantium esse sana & exercitantium dietam omnino negligentium. Unde Galienus in libro dietarum: quicumque ante cibum exercitantur non necesse est eis regulam dietae observandi. & quicumque parum exercitant [illegible] debent dietam observare ordinem cum corporis mundificatione, id est flebothomia, farmacia & similibus. Item in libro de regimine sanitatis: Cum exercitiis possumus superfluos humores dissolvere, & dissolutos purgare melius quam sunt subtili dieta & farmacia. Quia laxativa potio [illegible] corporis humiditatem extenuat [illegible] minuit. Exercitia vero superfluos humores absque nocumento membrorum expellunt. Amplius in megategni: exercitia stomachum, epar & cetera membra confortant & adiuvant ad agendam optimam digestionem. Item in libro super [illegible]. Motus & exercitia malos minuunt humores & corporis complexionem temperant. Sed tempus exercitii est cum cibus heri sumptus optime in stomacho usque digeratur & natura aliud incipiat appetere, quod ex colore urine cognoscitur. Si enim est albus, non dum [illegible] digestum significat. Si citrinum, digestum est, deinde decet uti exerciciis. Si autem fuerit ignea, monstrat cibum diu fuisse digestum, & tunc non exercitentur, tempus enim refectionis est. Sed postquam hora exercitii cognoscitur, eorum corpora de ciborum feculentiis cum urina & egestione mundificentur, ut vesica & intestina sint alleviata, deinde corpora manibus vel pannis fricentur ut membra lenia & mollia fiant, & unguantur unguentis eorum complexionibus pertinentibus: postea vero oportet exercitentur, & ut superfluitas humorum expellatur, calorque naturalis confortetur. Sed oportet fieri exercitia secundum uniuscuiusque hominis consuetudinem. Rursus sunt magna vel parva secundum grossitudinem vel subtilitatem, quantitatem & qualitatem cibi. Caveant & exercitia post cibum, quod si fuerit aliqua necessitas convenit tempus expectari quousque cibus digestus omnino de stomacho descendat ut facillime ab epate digeratur, quia exercitia post cibum facta ipsum a stomacho indigestum deponunt venarum mesaraicarum infra epar & intestina existentium oppilationem. Causa quia exercitia superfluos humores membrorum dissolvunt. Quibus angustiis & modice existentibus subtilis humiditas membrorum dissolvitur. Que cum sint cibo depauperata, propterea carent humiditate, necessario cibum appetunt ut in eis essentialis humiditas restauretur. Venis quoque cibum appetunt & venis [illegible] attrahunt ab epate. Similiter epar a mesaraicis & mesaraice a globoso intestino, id est ieiuno, ieiunum vero a stomacho cibum crudum & indigestum attrahit. Ideoque fit causa oriendi oppilationem in poris & in vasis, morbosque generat diversos & pessimos. Nam [illegible] post cibum exercitantur neque cum famem habuerint. Sicut ypocras in aforismis: Ubi est indigentia non oportet laborare. Corporibus enim famelicis cibus est necessarium, non exercitia, quia eo amplius ea desiccant & minuunt. Rursus exercitia desiccant corporibus & quorum subtiles sunt humores non sunt competentia nisi modica. Sic fortia exercitia fortioribus conveniunt, quorum grossi sunt humores ac cumulati. Tradebilibus tenues humores habentibus debilia & pauca congruunt, sed dimittenda sunt fatigatione rubicundi, id est cum anhelant & sudant. Sicut ypocras manifestat. Dant quiescere remedium. Est & aliud genus exercitii cum instrumentis spiritus facta, id est hora anhelandi & hora spiritum emittendi, cum temperata voce. Hoc autem exercitio multa quantitas spiritus ad pectus & pulmonem trahitur, & pectoris & pulmonis canales omnesque corporis pori dilatantur. Unde hoc modo exercitium debet esse debile vel forte sicut necesse est, sicut dicam cum disputabimus de particulari regimine sanitatis. Sed debilia membra habentes caveant ne cum eis laborent. Verbi gratia: Podagram aut pustulas habentes in pedibus quiescant. Quies vero regendis sanitati competens est, nec sunt securi quin morbum generet, quia complexio corporis corrumpitur, multique humores in corrupta coadunantur, unde deficit calor naturalis. Est & quies causa multorum humorum generativa sicut in alio loco dicetur. Galienus: multa [illegible] quies non dubium est quin calorem naturalem extinguat. Propterea sanitatem custodire volentes quiete caveant [illegible] largi & naturalem multa solutione habentibus. Humectantes exercitia subtilia & modica dieta accipiant & assuescant mundificationibus corporis in omni tempore cum flebothomia & farmacia & vomitu & similibus. Si aliqui de exerciciis ad fatigationem devenerint, interrogentur an aliquem dolorem sentiant in membris fatigatis, & quia apostema quod significat humores subtiles & acutos propter exercitium esse creatos de grossorum humorum liquefactione vel putredine & pinguedine tenere carnis. Cuius laboris genus ulcerosum nuncupatur. Unde oportet sic curare eos cum requie levique fricatione, & unguantur cum oleo violarum maxime dorsum & pedes, deinde ad balneum tepide aque deducantur; balneum autem egredientes mulsam [illegible] id est iulab siropum violarum bibant & similium accipiant & secundum suam consuetudinem [illegible] parum comedant. Quod si aliqui sentiunt extensionem & [illegible] significat laborare aliquos nervos & lacertos esse distentos & ex laboris nimietate ad eos fluxisse humores, paucos tamen non mala habentes [illegible]. Rursus sentientes gravitatem & pigritiam & tactum habentes calidiorem solito, neque in suis corporibus ulla [illegible] parum & suaviter fricentur & unguantur oleo violato tepido. Deinde quiescant vel dormiant, deinde cum aqua tepida balneentur, & in fonte moretur: postea exsiccati pannos [illegible] in balneo propter frigore si hyemps fuerit se induant, & tunc cibentur cibis digestioni facilibus sicut sunt pulli gallinacei & boni pisces quousque ad sanitatem [illegible], & in initio prandii pruna comedant. Quod si in uno die curentur faciant idem in alio, & in tertio die quousque ad sanitatem perducantur. Si sentiunt membra pulsari quasi flegmones, inveniunt lacertos esse calefactos propter nimium motum & traxisse ad se humores sanguineos. Quorum labore semper magnus sequitur dolor, & ab aliquo fuerint tacti & apparent membra tumidiora, cuius laboris nomen vocatur flegmonicum. Qui labor [illegible] exercitatione. Curentur autem suavi fricatione & olei violati unctione, maneant in fonte aque tepide, postea quiescant bibantque mulsam, siropum violarum, subtilissima accipiant dieta, sicut prisane, mala granata, mora [illegible] uno die, accipiant cucurbitam, cucumeres, citrulos, melones palestinos. Cessata fatigatione nutriantur piscibus, pullis gallinaceis & similibus. Qui sentiunt [illegible] siccitatem membrorum quique duricia ut difficile moveant membra quiescant & balneentur aqua, fricentur, cibentur solitis cibis, parum cum humiditate pertinentibus. Post unum vero diem modice deambulent & unguantur oleo violato & balneentur.

De balneo.

Balneum necesse sit post exercitium, & aliquanto spacio ibi maneant, fricentur & unguantur ut quod remanserit in membris de humoribus exercitio dissolutis evacuatur & cutem mollificans tenerescat. Ideoque moretur [illegible]. Sicut dicemus in particulari regimine sanitatis. Sed delicate leniter per totum corpus fricentur. At si necessitas fuerit fortitudinem membris dari propter aliquam laboris operationem vel propter miliciam, fricatio per omnia membra sit fortior. Sed non oportet post cibum balneari aut exercitari precipue si cibus grossus fuerit. Si enim balneentur vel exercitantur post cibum capita implentur de fumis, morbos pessimos generantibus. Similiter sumere cibum cum balneum exierint malum est. Cibus enim in ore stomachi natans capita fumo implet. Quod si ad hoc inciderint ut capita de fumo plena sint, [illegible] yera pigra & cassia fistula. Quibus [illegible] sufficientibus polipodium [illegible] preparatum ut suaviter ambulent, crurumque eorum ligentur, plantasque pedum fricent. Quod si in epate constipati fuerint, sanantur oxizacara, radice [illegible] siropum de absinthio & similia, sicut dicemus cum disputabimus de oppilatione epatis. Sed [illegible] balneum post cibum congruum est macilentis si careant epatis oppilatione, stomachique [illegible] tumore. & balneari debent quorum pori largi sunt non prius exercitantes & quibus consuetudo balneandi fuerit, quia ipsa sola balnea humores dissolvunt absque exercitio. Contraria vero per balnea mala sunt, dissolvunt enim naturam.

De balneo & cibo & potu.

Oportet balneum egredientes aliquantulum morari, deinde accipiant mulsam, oxizacaram aliosque siropos secundum complexionem factos, postea cibis reficiantur. Oportet causas in cibis intelligi. Prima qualitas est cibi, secunda quantitas, tertia ordo, quarta tempus, quinta [illegible], sexta secundum membrorum consuetudinem. Qualitas cibi sumque conveniens ad complexionem est investiganda ex qualitate sua. Qualitatem autem cibi docet perpendi secundum naturam corporum cibandorum: si enim calidi sunt frigidos cibos sumant, si autem frigida calidos, sicca humidos, & humida siccos. Unde si aliqui cupiunt [illegible] varia suisque complexionibus inconvenientia, cum aliis misceant [illegible] qualitates minuant. Quemadmodum lactuca cum apio, [illegible] pisces cum melle [illegible] condito & similibus. [illegible] & condiendis cum sinapi, pipere, carui & similibus. Substantiam cibi sic agnoscimus: quod si sit grossa sicut caro vaccina, panis [illegible] convenit multum calorem in stomacho habentibus naturalem & colerico stomacho [illegible] & qui multum ante cibum exercitantur & in hyeme propter aeris frigiditatem sompnique longitatem. Hic enim talis cibus bene in stomacho digeritur & multum nutrit [illegible] virtutem confortat. Illis autem qui modicum calorem in stomacho naturalem habent [illegible] caloris & modice exercitantibus & brevi sompno utentibus: omnia super dicta cibi [illegible] inconveniens est, quia non bene ab eis digeruntur sed grossos generant chimos & [illegible] oppilationem. Subtilis vero cibus sicut pulli gallinacei, starne, spinachia, perdix, [illegible] lactuca & similia sunt competentia modo exercitiis utentibus, quorum calor naturalis in stomacho defectus est, & quorum viscera sunt constipata. Sed laborantibus & calidos & fortes stomachos habentibus hic modus cibi inconveniens est; non enim digeritur sed in eorum stomachis in fumositatem mutatur, propter hoc quod carnem vaccinam digerit & starnam minuit. Stomacho enim multum calido cum multa colere rubee quantitate mandatur grossus cibus, convenit ut calor [illegible] operetur; subtile enim cibum cito incendit fumumque facit. Verbi gratia: Si magno igni subtilia & sicca supponuntur ligna, cito incenduntur & ignis extinguitur. Si autem grossa [illegible] calor suaviter operatur & confortatur. Stomachus vero in calore temperatus cibum accipiat mediocre grossum & subtile mediocre. Similiter temperate exercitantes & dormientes temperate accipiant in temporibus & temperatis. Hec omnia dicta conveniunt. Et vero quantitas cibi laudabilis non multum debet excedere modum ut gravet stomachum. Quod cibus autem est laudabilis aut illaudabilis, quod assuete sumptus malum generat sanguinem & venas de malis humoribus replet, maxime si cibus malus sit. Quoniam si cibus malus est vel colericus pessimas generat febres & acutos humores, quibus ad extrema membra fluentibus pustule, apostemata, erisipila, farsa & similia generantur. Si vero fuerit grossus artericum facit dolorem, podagram, nefreticam passionem, anhelitum, splenis & epatis duriciam & oppilationem, maxime si grossus fuerit. Si autem sit melancolicus melancoliam, quartanam vel maniam, cancrum, scabiem nigram, ictericiam generat. Cibus autem simul [illegible] qualitatibus fuerit commixtus pessimas generat pustulas & erraticas febres. Oportet quod cibi plenitudinem caveri, non est multus & fortibus exercitiis & quibus [illegible] alius non minime. Quod si hoc non caveant, vomant cum aqua calida aut oximelle, & hoc non tarde [illegible] stomachus ea plenitudine [illegible], deinde calidum vinum [illegible] & odoriferum bibant, & toto illo die non manducent. Si autem vomitu nequeunt propter gule, pectoris aut palati dolorem, dormiant & diu consurgant, aliquod exercitium agant, postque parum comedant. Quod si [illegible] solutione [illegible] exeat cibus cum cruda egestione, parum exercitent & cibum modice & subtile accipiant, sicut pane fermentato in puro & odorifero vino infuso, ius starne & gallinae, sompno & requie utantur. Qui passionem habent si solide carnis fuerint fricentur & tepido oleo unguantur.

Quies

244.

Balneentur & in solio diu moretur & si in sedo die in stomacho senserint cibum non di
ec digestum non comedant in manenti stomacho. scilicet usque senciant stomachum a cibo
manicant. quod pravitati possimus perpendere. apparet non quia nausiis & eructatione fumo &
digestum & urina colorata magis. His non diu apparentibus iubent fieri exercicia &
balnea. Ordo dicta sic e quidam operet dari in initio quidam in ultimo sic cibaria dign
stioni facilia prius quam dura & solubilia prius quam stiptica non solubilia per unum gross
cibos censeas preparare sic melones prunia cucurbita sic ceresa mas & similia ante
pane & carne. sic laganum ... & oleo elixata prius quam pane & carne.
Dura ante facilia ... digeruntur & non inveniencia mas ...
forum obviantia necessario corrumpuntur & alia ... Simili
agunt solubilia ante stiptica qua ma non invenientia corrumpuntur & corrupta alia
faciunt corrumpe. Unde constipatur venter. Cibus vero in efficacia malus stiptice & dur
ad digerendum dare ante bonum subtile & facile sic porcina caro ...
... ante porcina & qua inferiora stomachi calidiora superioribus ...
... digestione quam carnosa. Unde grossa digerunt ... subtilia ante grossa
... grossa erit indigesta per frigiditatem superioris partis stomachi ...
... calor fortis ... exercicius
fa. Tempus cibandi fit per stomachi ... calor fortis ...
... & balneo ... & urina colorata existente & appetitu & fame pa
[illegible]

De potibus & de aqua incipiendum.

Quia studiosis ... [illegible]

I ... [illegible]

S ... [illegible]

De diversis somnis ... [illegible]

C ... [illegible]

De diversitate ... [illegible]

O ... [illegible]

De vomendi ... [illegible]

Q ... [illegible]

[illegible]

temporib; i. i uere & autumno. In his u temporib; corpora medicina sufferre q̄m dicti sunt cu de curis egritudinum disputabim̄. uomitu n̄ oportet dari macilentis. & q pectis s̄ apparata. neq; q in patiunt̄ faucib; aut oculi. neq; danda ē in ꝯsuetis neq; angusti q duri s̄ ad uomitu. eis n ē contrari. Quando acutos humores hnt. cognoscamus ex acumine urine & citris eorum. & ardore urine. Quib; danda ē seru c̄ oxizacara quib; n̄ ut oporteat subuenire balanos cum eis misceamus. 7 De consuetudine.

Omnium ingenium potens ad custodiendā sanitatē ē ꝯsuetudine. Mag medicine custodia sanitatis & curatio infirmitatis cu ꝯsuetudine ... suetudo in necessaria fecit q̄i res natal. Vn ypoc. Consuetudo a natal. S; humana ꝯsuetudo in multis reb; ē. diuiso m̄. sic ... one exercitiis. balneis. cibis & potib; somnis. uigiliis. coitu ... ceteris. quod n̄ hoc fuerit diu assuefactu. erit q̄i naturalis. ... difficillime mutat̄. A eris u pcussione hoc nulla lesio p calidissimu ... deambulantes. & i calida regione habitantes uberent. nullu cantis ... nocumtu. S; u a frigido aere tacti fuerint. aut in frigida regione habitent ... frig sustinebt. aut multa sustinentes i aliqm morbu incidit. sic austrini ...

[illegible]

245.

[illegible]

... us peccante egrotantes p q̄ mag ledunt. Similit & i sanis st fallaces 7 certa. h au dix ypoc. quia tenuis dieta corp ꝯsumit. subam natal caloris minuit. Hanc n̄ oportet aliquē subtili dieta assuetare. n̄ q grossos 7 uiscosos humores hnt. & q humidi s natalit. & q natalit opillatione hnt duru splen & epar. & q s̄ q̄ cra nullu oparantes exercitiu. Quantitas diete multas mod ē. Sc̄ u quidā assueti multu comede. q si par comedunt deficiunt. Sc̄ & alii par comedentes. q si multu manducent. cib stomachū ag grauat. & magna eis defectione tribuit. 7 De tempore diete 7 [illegible] c.

Tempus diete multiplex ē. Sc̄ u quidā solita mane comede. alii meridie. 7 n̄ nulli uespe. quoru q̄ cu q̄i mutat sua ꝯsuetudinē ut p'ri t p' comedat [illegible] ea ꝯtrarium. S; u p'ri manducauerint. cib stomachū p grauat & [illegible] corp. S; u p' ea. i. uespe manducant neq; sua fuerat ꝯsuetudo. incidunt angustiā. inflatione. rugitū. oxiremiā. & n̄ numq̄ solutione. S; ... [illegible]

[illegible]

solita s manducent. Laudabile ē aut si i uno die bis & alio semel comedat. ut stomach p' bina comestione fiat leuis & fortis ad digerendū cibu ... manentē & aliam alluc uentur. Hec q̄ alias ꝯparantur exercitium. bonū ... mane n̄ comedant p' cibū u noc & eis exerciciu sic dixim cu de exerciciis p' cibū fatis disputauim. Melior & ē cena q̄ prandiu. qa p' cena q̄escit & dormiunt. calory; natural intrinsec ... cibuq; dig̃t. Cena u ... ueniat fumo u cibi debilib; nocet ocul & capiti. ... q̄ pacientes si solita sunt cenare. ante solis occasum comedant. 7 De consuetudine potus.

Consuetudo pot multifariā diuidit. quidā u assueti s frigidissima aq̄. 7 ex calido potu leduntur. q si acuta febre habuerint. n̄ s ab aqua frigida pro hibendi. qa ē ꝯt febre ē & ꝯsuetudo eorum. & si uiscera liceant infirma. Sc̄ & alii aqua n̄ frigida multu s calidā assuetantes. qb' frigida ut nix nocet. Sto machū u & epar & patiunt & deficiunt q eu acutas patiunt febres n̄ aqm frigidā eis dem. q̄uis uiscera eorum sanissima s; qa n̄ fuerint eis ꝯsueta. Sc̄ 7 alii aqm bibentes pluuiale. alii alia sic sulfurea. & alii unosa & similia. Os ...

[illegible]

... ea aut etiam solita aq̄ miscuit cu aq̄ insueta. paulatī solita poterit q̄ ad sit as sueta. Sc̄ & alii puru uinu bibentes. alii uinu de multis reb; factu. alii amantes recens uinu. alii uet. quidā dulce. & n̄ nulli ac bum. alii puru. alii n̄ puru. & unusq; eorum lesione patit̄ c insueti biberit. Sc̄ & alii nequeuntes se a uino abstinere duob; t trib; dieb; Sc̄ & alii numq̄ uinu bibentes q si aliqn biberint magu dolore patiunt incipite. & ebrietate aliaq; passione. Idoq; illos dec custodire sua ꝯsuetudine. S; si uoluerint ea dimittere. paulatī fiat quo usq; inconsueta fiat ꝯsueta. 7 De diuersa somno & uigiliis.

Somnus diuiso m̄ fit. sc̄ u quidā nimiū amantes dormire. & nequeunt pati uigi lias. q si uigilauerint corp eorum calidu fiet. mbra desiccabunt̄. sigā corporis corrumpet̄. digestiua debilitabit̄. uult citrinabit̄ & inflabit̄. oculi ꝯcauant̄. Sc̄ au & alii uigilis utentes. eisq; bn sustinent. q si multu dormiant patiunt̄ in fectione uoluntatis mot & ꝯdiment mus. neq; posse digerere. Oportet q̄ ... emp[i]anum seruari i custodienda sanitate. q si mala dieta assuescant paulatī ad bona quo usq; assuescant melius fiet. 7 De diuersitate coitus.

Coitus ... modis ē. Sc̄ u qui ... caueuntes q̄ nequnt se in cohibere

sic et alii convenientes, ut si volunt agere nequeunt. Deinde tamen in multis sunt ... ut dissolutus calore naturale deficiat pectori, pulmoni, stomacho et epati nocet; totum corpus infrigidatur ut desiccat. Augmentant generant et senectutem et senium festinat et maxime quibus frigida et sicca dominatur natura. Sed calidis et humidis naturaliter ... vocantur.

De consuetudine purgandi corpus.

Consuetudo purgandi corpus diversa est. Sunt enim quidam sepe multa quantitate purgationis utentes cum flebothomia et scalpellis, qui si tempus solite purgationis transierint gravitatem corporis et tumefactionem et febres ... sanguinis ... patiantur et medice certificant sanguinem minuere deberent ... minuat. Similiter quibus sanguis solet de naribus vel emorroidis fluere, necessitas est ... ut sanguis minuatur. Sunt et aliqui qui ... sanguine minuentes aliquotiens ... ut debilitantur. Itaque ... si propter aliquam necessitatem flebothomati fuerint ... necesse est sanguinem minuere si modice ... quia flebothomia ... complexionem corrumpit ... generat morbum, ut ... stomachi ... frigidam defectionem, paralisim, epilepsiam et similia, maxime senioribus et frigidam naturam habentibus. Porro non oportet adeo flebothomiam negligere ... sanguinolentas sicut synocham, pleuresim, flegmonem ... quia pessimas generat febres ... calidis et humidis natura ... quantitate sanguinis fluxu maxime ... negligi flebothomia ... Similiter quibus fuerit consuetudo sanguinem per emorroidas sunt a venturis morbis ... de fluendi et stricte in malas ... infirmitates. Eodem modo intelligendum est de farmacia. Sunt quidam sepe ... qui cum neglexerint infirmantur, quia humores qui per farmaciam solita ... exire ... et in corporibus coadunantur ... morbos faciunt ... Sunt qui desiccantes farmacia ... diversos ... eis facit, de quibus si ad aliam naturam ... nequiunt ea sustinere, quia ... ad aliquam infirmitatem ... plenitudine possunt curari sine dubio solita ... farmacia. Similiter faciendum est eis qui alia purgatione assueta habuerint. Sunt alii nulla farmacia ... quam accipientes nullo modo ea sustinent. Unde non oportet farmaciam dare ... Volentes quoque custodire sanitatem non semper ... farmaciam, precipue si ... et sicci, aut subtilia ypocondria, sicut Ypocras maior dixit: ... subtilia sunt ypocondria, farmacia molesta est. ... habentes corpora a farmacia se custodiant ... in temporibus ... et ... humorum superfluitates purget. Sic intelligendum est de vomitu. Multi vomitui assuescunt et ... eis facit. Sed tamen licet corpus mundificet, illaudabile est, quia visui et pectori et pulmoni et stomacho deficiat et aliqua ex eo vena aliqua in pectore crepat, fitque in pectore ... morbus ... Sunt et alii nunquam assuefacientes vomitui, ... ferre nequiunt ... quia multi eos ... maxime si vel eis flegmatici aut colerici coadunantur humores. Oportet ergo eos assuescere semel in mense vel semel in duobus mensibus. Alia quoque homines multa ... in libro ... de ... singulariter et si bonum est eis non nocet, si malum et ... non nocet. Sed non pessimum est sicut qui pessimus ... diversis malis ... generantibus. Similiter et ... humores ... faciunt ... labore ... et similibus ... ultra temperantium ... Oportet ... tam subito ... Si ... infirmo cibum vel medicinam dare, interrogandum est an ... et de ... Si autem non consueta sunt ... Similiter ... in farmaciis et flebothomia ... et similibus.

Quicumque volunt de consuetis sanos seu egros ad ... subito ... quia ... sed paulatim. Similiter ... est ... Si ... volunt aliquem bis comedentem ... semel ... hora ... Si ... semel in die comedentem ... aliquam ... hora ... Sic ... intelligendum est ... consuetudine.

Singulare sanitatis regimen est ... **De regimento moderatorum corporum.** complexionis ... regimen sicut diximus ... temperata aut intemperata custodit corpora. Est autem a temperatis incipiendum. De ... temperatis corporibus regendis ... sex rebus ... circa temperatos ad sanos et egros pertinentibus, scilicet aere, exercicio, balneis, cibis et potibus, somno et vigiliis, coitu, corporis mundificationibus, accidentibus anime. Hec autem cum inequalitate vel ... temperatis tempore temperato ... frigidum vel calidum ... aere ... mediocre sit vernale, clarum, subtile, ac odoriferum, sanitatem custodit. Huiusmodi ... aer ... omnibus temporibus fiat. Exercicia ... fiant sic ... post digestionem et corporis mundificatione cum egestionibus et urina temperate ... Balneum ... post exercicium et ... habeant aquam calidam et dulcem. Deinde ... aliquantulum ... si habuerint ... bibant oxizacara aut mel rosatum, postea cibos temperatos comedant sicut annuales agnos, hedos, vitulos, gallinas, starnas, perdices et similia. ... sicut ... et similibus. Manducent lactucas, scariolas cum modico aceto et apia ... Post cibum ... mala ... uvas passas, fisticas, amigdalas, ficus siccas ... desidia. ... semper similia ... desiderant et ipsi ... temperati ... Vinum temperatum bibant ... et ... mediocre. Caveant ebrietatem. Sompnum ... Corporis mundificatione similiter custodiant ... necessarium est ... urine et egestione ... Sudor de temperatis exerciciis et balneis ... sufficit.

Omnia accidentia anime sunt neglegenda preter leticiam. **De accidentibus anime.** ... calore ... Conveniens autem est aliquantulum cum cogitatione et disputatione miscere ... Coitus ... non multum sed rarissime operet et post digestionem. Sic regantur sana corpora ... Caveant ... Cibus ... malum ... complexionis corrumpit. Sic Galienus dixit in libro de sanitatis regimine. Multi ... temperata ... complexione ... a temperantia ad intemperantiam ducunt ... mala ... passiones. Sic mala ... complexione ... ad temperantiam ducuntur.

De corporibus extra temperantiam permanentibus.

Corpora temperantia ... sicut diximus ... actionibus ... multiplici modo. Aut enim naturale aut non naturale. ... actio non est impedita ... quemadmodum corpora ... infirmari ... In corporibus ... Aut ... complexione aut ... compositione. In complexione ... corpore aut ... membris. Sed dicendum est primo illud quod est ... corpore ... regimen corporis ... sanis et infirmis ... complexiones non ... temperantie ... corpora ... Calida corpora regantur exerciciis, aere, fricationibus, balneis, cibo, potu, sompno, vigiliis ... exerciciis ... ut calida corpora fiant ... Similiter frigida frigiditate, humida cum humiditate, sicca ... Complexiones ... equales vero ... simplices et ... composite ... complexionibus que sunt calida. Corpora calida ... qualitate vel ... sicut ... equalitatem ... temperantiam ... Unde ... similibus. ... necesse est ... frigidis ... calor ... Similiter debemus intelligere de aliis complexionibus. Calidos ... mansiones eis faciant ... frigidis et ... et ... aer ... Caveant ... vigilias, laborem ... et ... de regendis ... Calida ... laborare et ... exercicium ... Custodiunt sanitatem ... corpus calidum ... Balneum ... tepida et frigida ... Oportet ... calefaciant corpus cum fricationibus ... frigida ... balneentur ... unguant ... de oleo ... violaceo ... portulaca ... de fructibus: uvas, persica, pruna, citrulla, mala, pira et similia. Vinum album ... subtile. ... album et subtile. Corpora autem frigida et ... humiditate ... calefactionibus et exercicio ... balneentur ... mollificet ... Exeuntes unguant ... de ... carne ... capparis ... piper ... calamentum ... De ... A ... humida corpora ... exerciciis ... laboribus ... balneis ... Deinde ... unguantur ... comedant ... et humidas ... et similia. ... complexio ... sicut ... composita ... figure corporis sex sunt. **De figura corporis et eius qualitate et habitudine.**

Scilicet pinguedo, macies, ... soliditas, raritas et mediocritas. ... pinguedo et macies, soliditas et raritas existunt. Corpora vero ... pinguedine et macie ... temperata sunt laudabiliora quia ... sustinent. Calor ... naturalis ... corporum ... Unde ... expellenda ... quia temperata compositione ... temperata complexione ... Pinguedo ... pessima ... precipue si sint naturaliter. Hec corpora pessimis ... sunt apparentia ... calor ... angustia venarum. Causa angustiarum venarum duplex est: vel ... defectione caloris naturalis vel quia ... carnium ... multitudine. Hec ... angustia venarum ... deficiendi ... naturaliter. ... corpore ... humorum ... morbos ... sicut ... apoplexia, paralisis et similia. ... pro gravitate sui corporis ... labore. ... exercitium molestissimum est. Sic Ypocras ait: ... in exercitationibus ... calore ... caloris naturalis ... digestionis ... frigidi ... angustie ... suffocandi et subitanee mortis ... superfluitas. Macies ... molesta ... dissolvendi ... calefaciunt et desiccant corpora ... macies ... naturales ... frigiditate ... paucitate ... solida ... magna molestia ... ossa ... carne. Quibus farmacia est ... maxime si habuerint ypocondria ... Unde Galienus in secundo libro ... Macies ... corpora ... indigent ... solvuntur ... humida corpora semper dissolvuntur et sicca ... minime. Que ... dissolutio ... et ... pessima ... incrassandi ... Macies ... fricationibus ... calor naturalis suscitetur ... Vestimenta eorum sint levia ... carnes ... agnina, porcina, hedulina, gallinas, anates, anseres ... pisces recentes. Comedant bis vel ter in die et post cibum ... balneentur et oleo violaceo unguantur ... Sed si sint calidi naturaliter ... panis et cucurbita et ... amigdaleum ... valens ad incrassandum. Recipe frumenti et hordei ... Aliud remedium ... incrassantia ... ordei ... ova ... et ... pondere ... Crassi autem extenuandi sunt cum nimiis exerciciis et laboribus ante cibum ... balneentur cum aqua salsa ... sulfurea ... et ... amigdaleon et ... unguant ... balneo ... Exeuntes balneo pauca cibaria comedant ... habentia sicut panem furfureum ... farmacia ... calidis et siccis ... pinguedine ... Vigiliis utantur ... loci ... dormiant ... induant vestibus ... et sepe bibant farmacia grossum flegma purgantia. Corpora ... soliditate et raritate mediocria ... dissolvuntur ... humores sicut in solidis ... Calores eorum ... laudabilia tamen corpora ... venas ... Rara autem corpora ... meliora quia ... et maiore cibi quantitate ... Tolerant et labore ... humorum dissolvuntur ... laboratorum. Solidis corporibus ... signa sunt pilorum paucitas et tenuitas corporum, lenitas et carnium multitudo ... venarum ... et egestionis ... per sudorem solvuntur. Itaque ... corpora sunt ... quam multum cibi non sustinent propter paucitatem dissolutionis ... neque bone egestionis ... per sudorem non dissolvuntur. Unde ... humores ... infirmantur ... humorum ... subtilia ac humida ... digestione ... superfluitas humorum coadunetur ... propter paucitatem dissolutionis eorum. Rara vero corpora ... propter ... dissolutionis. Sed solida semper ... corpora malorum humorum quia de paucis cibi superfluitatem non dissolvitur ...

... exteriora. sic aeris frigiditate solet et aestus cito non infirmantur. Illorum autem ... interiora penetrare propter soliditatem corporis eorum. Rara autem corpora ... cum ea solutione eorum quod cito exteriora accidentia patiuntur ... Rara autem corpora solidis meliora sunt, numquam infirmantur de superfluis cibis ... plures cum egritudines patiuntur de exterioribus accidentiis sicut solis ... aeris frigiditate et aestus quam solida corpora.

De corporibus quedam membra debilia habentibus.

Quia regimen sanorum corporum complexiones naturales in uno corpore habentium diximus, oportet dicere custodiam corporum complexiones inequaliter in quibusdam membris habentium id est non ut oportet existentium, ... necessario complexionis et in compositione omnium membrorum ... membra debilia alicui morbo preparata. Docet enim providere ... morbus veniat. hoc enim neglecto procul dubio in morbum incident. Verbi gratia. ... epatis naturaliter habent angustias, necessario de bona cura et bono ... ad oppilationem deveniunt quam tamen magis de bono cibo. Unde succurrendum est eis ... et clarificantibus. Similiter macilentis ... apparatus cum humidis ... Incipiam igitur a capite et ordinate descendam. Si complexio capitis ... naturaliter est mala, necessario ibi mali humores coadunantur. cuius complexio ... Unde cum in parvo capite complexionem calidam esse cognoscimus, ... frigidis eis subveniemus cum cibis sal et medicina. foveatur illos aqua tepida in qua cocta sint rose, viole, hordeum, papaveris cortex et similia. Si estus ... ex oleo violato vel rosaceo unguatur. Odorifera naribus applicentur sic sandali, aqua rosacea, camfora et similia. Abstinendum est a calidis cibis et fumosis sicut ... a caseo veteri, eruca, cepis, porris et similibus; caveant etiam vinum. Quod si ... bibant album et subtile. In hyeme unguendum est de ... oleo ... et oleo rosato. foveatur caput cum aqua calida in qua cocta sint camomilla, mellilotum, sansucum, rosa et viola. Comedant cibos in quantitate et qualitate ... Si autem complexio capitis sit frigida, regendum est cum calidis cibis et ... et medicaminibus. Oportet caput maxime in frigidis temporibus. Unguatur caput cum oleo nardino, costino, yrino et similibus; foveatur cum aqua calida in qua cocta sint camomilla, mellilotum, abrotanum et similia. In estate vero ... temperatis sic diximus. Si autem arterie capitis sint oppilate, et dolorem capitis patiuntur, vene utriusque timporis incidantur. Sunt quibus dolor capitis est de ... ad os stomachi ascendente. Sunt enim nervi a capite ad stomachum manantes ... sensus quod explanabimus cum de stomacho loquemur. Sunt quorum ... ne ex capitis dolore oculi et auricule patiantur. quia magna pars ... et aurium sensus sunt, unde cito patiuntur. Necesse igitur est humores capitis ... ne ad oculos et aures descendant. hoc autem faciendum est cum capitis purgatione per nares et per palatum. De naribus cum sternutatione de ... nigella et similibus. De palato cum gargarismo de oxymelle et aqua calida in qua cocta sit piretrum, staphisagria, acorum et similia. Sunt ... Si autem non sit purgatum ... corporis et maxime capitis ... Oculi custodiantur a calore, frigore, pulvere, vel fumo, solis splendore, splendidis corporibus aut ... vel candidis sic ... legere, ab inspectione subtilis picture ... supino iacere, malisque cibis usui nocentibus sic sunt lentes, caules, caro ... capitis dolore faciunt sic cepe, porri, allia. Hec omnia capiti et visui nocent ... digestioni sunt dura, grossosque humores generantia ... dolorem oculi faciunt ... Si ... humores in oculis ... solvere ... super fumum aque calide in qua coctum est mellilotum oculos ... Collirium. Recipe antimonium, tuciam de india ... cum suco ... mirobalanum ... cum suco ... agresto ... aut ... cum aqua pluviali ... clarificans. Recipe tuciam indie, cadmiam auream, antimonium equaliter ... cocta sint bellirici, sumache ... Aliud. Recipe tuciam ... Aliqui patiuntur oculorum ... ex aliquo morbo capitis vel ex sanguine de naribus ... aut de magnis vocibus et ... Ex his autem ... oculi desiccantur et deficiunt ... de naribus fluere ... aut laborant vel forte ... Unde subveniendum est eis rebus ... humefacientibus. Corpus unguatur ex oleo violato et ... De cibis dentur prisanam, cucurbitam, lactucam et similia. De carnibus hedulina, porcellina. Omnia elixata. Foveatur caput et ... membra cum aqua tepida ubi cocta sit hordeum, lactuca et viola et similia. Laventur oculi cum lacte mulieris puellam lactantis. Si autem oculi foras exierint per aliquam occasionem ... cephalica vena flebotomentur. Cataplasma oculis imponatur. Quod sic fit. Recipe acacia ... ypoquistidos ... cum suco myrti. Supini iaceant donec cataplasma super oculos habuerint. Abstineant a vino, sternutatione, tussi. paucum cibum accipiant. Si defectus visus fuerit propter calorem et humiditatem, faciendum est collirium de ... granatis aut mirobalanis citrinis. Si hii habent pruritum ... laventur cum aqua in qua infusum est sumache. Si autem defectus fit propter frigiditatem et humiditatem, ... collirium. Quod sic fit. Recipe cinnamomum, acorum, cancros marinos, carpobalsamum, xilobalsamum, amigdalas amaras, piper, sucum ceparum ... Quod si visus propter solis splendorem ... patiuntur ... Si post somnum oculi sunt ... aperiri non possunt, assuefaciant balneo. aures autem ... a magnis ... sonis ... lapides ... Si ... ponant eos super fumum aque calide in qua decocta sint calamentum et acetum. Mittatur in aures ... Vinum ... et laventur ex eo aures. Dentes fricandi sunt cum fricatoriis ... Si patiuntur catarrum a capite ad pectus descensum, diacodion utantur. Quod si materia fuerit ... sirupum papaveris albi sumant; fiat gargarismum cum aqua rosata ... Si autem materia sit flegmatica diacalamentum accipiant. Eis vero quibus colericus catarrus a capite ad stomachum descendit, stomacho calido existente, subveniendum est rebus illi materie repugnantibus. Detur igitur modice cibi frigidi ... ut calorem stomachi extinguant et coleram ad stomachum descendentem repugnent sic sunt mala granata, ... pulli gallinacei in suco ... agresto ... Mundandus est stomachus per vomitum de colera ventrisque solutione cum rebus rubeam coleram expellentibus sic mirobalanis citrinis ... et similibus. Quod si materia sit flegmatica et stomachus sit frigidus, dentur diacitoniton, zinziber conditum, muscata, mundent stomachum cum yerapigra. Nutriantur ... desiccantibus sic pecorina carne assa ac frixa condita cum pipere, carui, cimino et similibus. Vinum ... bibant et purum. Unguendus est stomachus cum oleo nardino aliisque calidis oleis. Si autem quod de capite descendit in stomachum calidum est et stomachus frigidus, vel stomachus calidus et illud frigidum, temperata est medicina percipienda. Similiter temperata medicina in estate et in hyeme. Sciendum est quia ille ... stomachi et capitis magna inferunt corpori molestia ... eorum sunt stiptici ... Quod si stomachum habent calidum et caput frigidum, necessario flegma a capite in stomachum descendit. Ideoque docet eis dare causa absque calefactione ... flegma sicut oximel, vomitum de oximelle cum aqua calida. ... electuarium. Quod sic fit. Recipe anisi, maratri in aceto infusi et assi, masticis ana ʒ ii, ligni aloes, spodii, sandali albi, menthe, rose ana ʒ iii, ... cardamomi, cubebe ana ʒ i, camfora ... fac pulverem et adde mel quod sufficit. Si autem natura temperata sit stomachi et quod a capite descendit sit flegma, detur diaciminum. Si ventrem habent stipticum ... Si sint solubiles ... quantitate ... Quod si stomachi est defectus et patiantur ... ventrem habent constrictum ... lachana elixa ... condita ... oleo ... confortant et egestionem ... sic ... mala, pira et similia. Qui frequenter patiuntur cardiaca flebotomentur et accipiant sapa ... granatorum. ... sandali confortat et ... cataplasmentur. Qui cor habent defectum et frigidum assuefaciant sirupum de mal...

... et decoctionis aliisque fructibus similiter ... in musto, ambra, ligno aloes. Prohibendi sunt ne multum et subito cibum accipiant, vel aquam frigidam vel nivem. Utrandum aliquid contra tribulia. Prohibendi sunt ab angustia, tristicia, quia aliquando accidentibus supervenientibus moriuntur subito. Qui epar oppilatum habent utantur apozima de radicibus, pulvere et cinamomi, origanum, urticam, daucum, apium, feniculum, calamentum et anisi. Diacimini valet eis parum comedatur. Caveant omnia dulcia, sive cibi sint, sive potus et omnia cibaria grossa et viscosa. Qui autem habent epar parvum naturaliter non manducent semel sed bis et ter in die, ut paulatim descendat et stomachum non aggravet. si cibi sint temperati et faciles digestioni cum omni suavitate.

De habentibus lapides in renibus.

Quibus in renibus solent generari lapides et sunt macilenti, dieta invenitur subtilis et grossam mediocriter utantur, sic pisces recentes qui creantur in flumine claro, petroso, forti fluente, et a civitate remoto, et squamas habentes, gallinas, perdices et similia. Qui si fuerint crassi, subtiliter dietentur sic de sturnis, pullis gallinaceis, ... cristallacianis. Vitentur seminibus melonis, cucumeris ... aut ... utantur ...

De complexione testiculorum.

Qui calidos habent testiculos naturaliter et multum spermatis generant et amplius quam oportet coitui assuefaciant et cum sperma eiecerunt virtus deficit; et defectione stomachi et debilitate patiuntur. Inveniuntur ex nimia delectatione multociens maxime laborant unde talia patiuntur. Caveant coitum et cibaria sperma augmentantia. Utantur sperma desiccantibus; nimis exerceantur in quibus dam magis superiora quam inferiora laborant membra assuescant. Deinde cum aqua frigida balneentur et unguantur lumbi et femora ex opio cum lactuce suco temperato, vel suco coriandri, vel semperviva. bibant camforam. ligetur super femora plumbum. aspergantur in lectis agnus castus, lactuce, rose et similia. Quod si sperma coagulatum notaverint semel coeant, prius tamen comedant cibos laudabilis sanguinis generativos.

De mulieribus parvas vulvas habentibus.

Mulieres parvas vulvas habentes prohibende sunt a coitu ne concepta fetus crescentis magnitudinem capere negans propter nimiam oppressionem aeris ... non valeat. Unde mulieres aut pereunt ex nimio labore, aut per conatum infantis pre angustia oris exeuntis periclitantur. Que naturaliter habent nervos debiles cum rebus calefacientibus et desiccantibus regantur. prohibende sunt a potu vino et forti. et multo coitu, acetosis maxime a malis, a lacte, balneis, a locis frigidis. quia hec omnia eis sunt contraria. Qui assuescunt arteticum patiuntur dolorem, sic supra diximus, et fit gutta per articulorum debilitatem et humorum plenitudinem de nimiis cibis maxime si sint crasse. et assuescant ... et exercitium et balneum negligant et utantur coitu, maxime post cibum. Oportet ergo hec omnia prius caveant et assuefaciant temperatis cibis bonum chimum generantibus digestionique facilibus. Ante cibum balneis et fricationibus utantur. et appropinquante doloris tempore humores qui materia sunt doloris purgentur cum flebotomia. si sint sanguinolenti cum sero et mirobalanis. Si sint colerici, cum pillulis de hermodactilis et capsia. si sint flegmatici ... Melancolici autem cum opobalsamo ... Si vero hec minime operata fuerint, fecimus quod non augmentabitur materia illorum membrorum quod planius dicemus cum de diuturnis egritudinibus disputabimus. Porro quoniam in hoc loco quod naturaliter male complexioni pertinent pertransivimus cum in disputatione fecimus, ut disputaremus de custodia sanitatis membrorum ... Igitur quia complevimus disputationem corporum regiminis, temperantiam, exercicium, frequentie sanitatis custodia necessario ordo subsequitur de regimine corporum sine sanitate propter aliquod impedimentum existentium vel non custodientium.

De mala complexione sanitate dealbare.

Multi suam custodire nequeunt sanitatem propter impedimentum negociationis aliarum rerum quibus in hoc seculo operantur. Quidam vero non propter gulositatem quedam cibaria sumere nequeunt quia opportet ... nec unum ordinem diete teneant. Hoc vero si faciunt et aliqua necessitatis tempore evenerit, nequeunt ad aliam dietam mutari. quod si mutaverint, diversas habebunt egritudines. Preterea oportet eos cavere frigida aut calida, aut varias dietas, quia hi si sepius ... utantur et ad aliquid contrarium devenerint, patiuntur illud absque ullo nocumento. Unde gaudent de consuetudine. Vidimus quosdam balneis assuescentes aque frigide quibus ... patientes balneare cum ... fugebant et capita eorum ... utroque vestimento semper induti erant nulla tamen molestia in passi sunt. Hec eis consuetudo ... fuerat; et per estatem solis calorem non pavebant. Ideo vero non oportet custodire ... in eis nequit permanere. Exercicia vero solita oblivioni ne tradantur quia sunt causa caloris naturalis confortandi et bone digestionis faciendi. et humorum superfluitatem expellendi ... Similiter constrictum tempus non habent comedendi, nec ad ... hora ... negociationis autem aliud ... balneis aliisque rebus ad ... tempus non ... utantur. Propter ... Eorum vero corpora diversis humoribus plena sunt. quod si coitu non fuerint ... et ad aliquod principale membrum decurrerint, aut diversas faciunt egritudines aut ad mortem eos deducunt. Oportet ergo eos in iiii temporibus anni purgatione accipere cum farmacia aut vomitu. Preterea quicumque horum membra habuerint debilia, vitent cibos materiam augmentantes quod membra deficiant. Verbi gratia. Capitis dolore habentes caveant cibos capiti nocentes, sicut sunt nuces, porri, cepe, et similia.

De his quorum corpora in suis complexionibus non possunt permanere neque ad temperantiam mutari.

Corpora infantium, senum et egritudine exeuntium, necesse est propriam habere regimen custodiende sanitatis propter defectionem eorum. Infantes vero et seniores naturaliter sunt defecti. quia naturalis calor eorum defectus est, neque sunt fortes quando ad aliquas incidant passiones de modica occasione. Oportet ergo eos custodire et regere. Egritudines exeuntes sunt debiles propter paucitatem sanguinis eorum quod est causa defectionis naturalis caloris. Unde debent aliquid habere subsidium ad excitandum et confortandum naturalem calorem eorum.

De custodiendis debilibus corporibus.

Pregnantes autem similiter propter fetus aggravantes debiles sunt. et incipiendum a pregnantibus.

Incipiendum igitur a pregnantibus. Oportet igitur cum viderimus mulieribus menstrua cessare et rapiunt fastidium et abhominationem et vomitum et sputum, dolorem in ore stomachi habere vel malas et alias res desiderant, sic argilla et similia. Donentur eis sirupum malorum citoniorum cum nuce muscata, ligno aloes et similibus. Naribus odorifera applicentur. Manducent pullos gallinaceos, hedulinas cum aceto vel agresto et similia, neque comedant ad saturitatem sed bis aut ter in die et modice, ut nulla gravitas stomacho inferatur. Potent vinum odoriferum parum commixtum. Prohibende sunt a cibis amaris, diureticis, menstrua provocantibus; sic nigris ciceribus, fasiolis vel ruta, fenugreco, maratro, apio, et similibus. Cibi neque nimis stiptici neque dulces dentur. Vinum odoriferum et rubeum et parum potent. Quod si ingestiva inde desiccat, da hunc pulverem, stomachum confortat ventositatem expellit, malum desidium amputat. Recipe cuminum, cinamomum, carui, apium, ana ʒ iii, amomum ... ana ʒ i, et menta sicce, sisamum ana ʒ i, et seminis zedoarie, acori ana ʒ ii, malorum granatorum siccorum ʒ v. fac pulverem. da ʒ ii. Quod si necesse est flebotomandi vel farmacia dandi, cavendum est ne fiat in primo vel secundo, vel tercio, vel iiii mense, ... fetus debilis est. Quare, quia nutrimentum est necessarium. Et catarticum et flebotomia minuunt materiam que est eius nutrimentum. Si necessarium est fiat farmacia et flebotomia in quinto et sexto mense, septimo vero, octavo et nono minime. Cum magnus est fetus. Unde necessarium est eis vitare cibos et flebotomiam et farmaciam nimiam eis minuunt. Minutio quidem nutrimento fetus moritur. Sunt tamen sic et multum infirmantur ut nequeant liberari absque flebotomia vel farmacia, melius est ut ipsa sanetur et fetus moriatur quam utrique pereant vel moriantur. Nonnumquam pedes eis tumefiunt. Unde necesse est alumen cum aceto temperari pedibus quem involutum iuvat. vel hoc modo. Alumen cum aceto coque et pannum inde infusum pedibus involvant. Item cimolea cum aceto temperata pedibus inuncta iuvat. Si nauseam patiuntur vomitum ac ventris fluxum bibant aquam in qua coquitur poligonium vel ... vel carnem porcinam. et cum ... cibum epithima supponatur, de mirto balaustiis, ... vel cassia myrrea, cimino et semine feniculi ... cum vino. Si cardiaca patiuntur et de stomachi dolore ... relevantur si sorbeant aquam calidam et leviter deambulent. et precordia tegant lana molli et munda fassia tegant. Si fastidium habent varii cibi et suaves offerantur maxime quos desiderant. sed laborem et longitudinem de ambulatione assumant. Que autem ... vel ... ac similia appetunt non laborent ... cibi ... et maxime sinapis ... Si pedes tumuerint, folia brassice supponantur ... et ligetur optimum remedium est ... pedes foveantur. Cumque ad pariendum appropinquaverint cum sapa vel

240.

cum tepida aqua balneentur. sedeantque in fonte. et eorum umbilicus et latera et lumbi cum sisamileon. anetileon. yrileon. nardileon et similibus perungentur. latera cum pannis fricentur. Accipiant pinguia iura. et ius pinguium gallinarum aucupatarum. Quod si ad parturiendum inducentur; da diptami ʒ. i. cum apozimate fenugreci. [illegible] dictum cum tepida aqua lotum et colatum ac bibitum iuvat. Apozima fenugreci cum melle potatum prodest; dimidia dragma de diamargariton. Hoc facit serapinum in apozimate nigri ciceris. fasioli et similium. Est fovenda cum car[illegible] hoc modo. Assetur caro vituli aut agni deinde in mortario trita cum odorifero et [illegible] vino et colata potetur. Si secundina permanserit sternutatio provocetur cum condi[illegible] et similibus: Potetur apozima savine. fasioli. fenugreci. cum ʒ. s. Galbani seu subfumigationes faciunt cum myrra galbano et similibus: Quod si multa colerica fricatione debilitentur. stringantur cum rebus stipticis fluxum sanguinis constringentibus. Mox ut mulier pepererit. spongiis aqua calida depressis loca de[illegible]gere oportet. et de cathedra surgat citius ne a frigore matrix ledatur. et mollis spongia vel lana seu pannus lini femori imponatur. ut lapsi humores suscipiantur. et si forte [illegible] clunium pubetenus usque ad umbilicum lana munda loca tegantur. locusque aliquis sit fracta de partu quassato cum oleo dulci cum calida lana unguendo. [illegible] dolentibus imponi debent si oleum non assit. exungie pelles [illegible] et calide imponantur vel eius membrana. locus vero in quo iacet mediocriter sit calidus. nec iaceant [illegible] eius femoribus. ut matrix exire non arceatur. Si nec [illegible] distantibus ne frigus partes genitales facile penetret. ita ut obstetrix mox de mutatis pannis pudendorum foveat loca adhibita cura. et abstinentia cibi. ut in certis causis et [illegible] colligat et resumenda sanitatio. Tercio quoque die sessiones ex aqua tepida vel ex aqua et oleo similiter unguantur. et totum corpus oleo pungatur. et cibos digestibiles edat. Decimo vero quinto ad balneum vadat. sicut nunc potio detur. et varii ac digestibiles cibi. [illegible] plerique venter sic [illegible] quem greci epigastrion dicunt. nos subventrale dicimus ut erit distractione vel distensione rumpuntur in alia. Transactis primis diebus cerotaria vetera apponantur. de oleo roseo cerusa spuma argenti alumine [illegible]. Cum mediocritate impressis fasiolorum unguentis arrigari oportet. Si mamme post partum indigesto lacte tumescunt. novo pondere lactis gravate mamme primo tumescunt. Deinde dolore accedente atque fervore tenduntur. his ergo ova integra cruda cum oleo roseo temperata et cum stuppa vel lana imposita. non solum hic ad mamillas inflammationes utillimum est. sed et in aliis locis. Nam si intra mamillas lac se coagulaverit extinguntur et resolvuntur et humore currente reprimunt. Sane et sordes que in palestras sunt. quas greci ripos dicunt imponantur faciunt ad hoc. et inflammationes mamillarum. et [illegible] sibiles vias extrahunt et digerunt: et farina fabe mamillis et testiculis imposita iuvat maxime sic oleo roseo. sapa. et medullis ovorum imponatur.

De infantibus nascentibus;

Infantes de vulva exeuntes in rosis cum sale tritis involuantur. ut eorum confortentur. Deinde os palatum et gingive cum digito melle inuncto fricentur. Aures eorum sugantur vel unguantur. et duobus diebus [illegible] cum zucaro et sisamileo pistato nutriantur. omni die balneentur. omnesque eorum articuli de pulvere mirte involuantur. Semper unguantur ex oleo rosato aut murrino. et omnia membra eorum fricentur. Masculi eorum et plusquam femine debent fricari. quia masculi duriora membra debent habere propter exercicia et labores. Somnus eis semper in obscuro loco provocetur. ut lumen oculorum eorum coadunetur. Quia clarus locus lumen disgregat. Infantibus et solent plures passiones evenire. sic dixit ypocras in amfor. Si vero sic zucara mel [illegible] bis in die vel ter dabis. postquam lac suxerint. cumque cibos audacter sumere ceperint non tam ad sanitatem. Infantes nascentes oris ulcerationes. vomitum. vigilias. umbilici tumores. et aurium humiditates paciuntur. cum dentes prodeunt tumores patiuntur et pruritus in gingivis. febres. spasmos. solutiones. maxime cum canini exeunt. Non numquam in gula tumores. pruritus in naribus. [illegible] et spasmos. maxime pingues et constipati. Unde investigando oportet repugnari his passionibus ne urgeant. Que si venerint cum medicina curentur. Oris ulcerati de litargiro. cerusa. oleo rosato. et cera aut cortice libani. galla cum melle temperatis. Custodienda est nutrix a malis dietis et nutriatur de scariola. lactuca. porcilaca. cucurbita cum aceto. Ulcerationes autem que greci aptas dicunt aut sunt subalbide. albe. et flegmatice. [illegible] si unguantur ex gallarum pulvere. corticis rosarum ana ʒ [illegible] cum oleo roseo et cera. aut sunt subrubee. et fiunt ex colera rubea. aut subnigra. et fiunt ex colera nigra et pessime sunt et mortales. Inungantur cum succo coliandri. [illegible] cera. oleo roseo. prodest yreos cum melle si inungantur [illegible] vel si pulvis suffletur [illegible] similiter [illegible] cum modico myrre galbani. thuris et [illegible] gula [illegible] de succo malorum granatorum dulcium [illegible] laventur prodest. Vomitum vero si habuerint potentur decoctione mente calamenti corticis fistici. Cataplasmentur stomachi de gallia sandalis ligno aloes. acacia et aqua rosata. Si vomitus sit flegmaticus aristologie. calamenti et cimini cum succo mente bibant. Prohibenda est nutrix a grossis et flegmaticis cibis. Si vigilias habuerint nutriatur nutrix de lactucis. semine papaveris. pane afro. et zucaro. Si tussiant foveantur infantes cum aqua calida. Et si ex coriza fuerit. nutrix super genua sua posito. dimissoque capite digitum in os eius mittat et vomitus provocetur ut vomitu flegmate expulso tussis curetur. Accipiant hoc electuarium. Recipe dragagantum. amigdale. zucari equali pondere. Quod si humide tussiant inungantur [illegible] cum melle. Prodest ad hoc oribasio teste. nuclei pini et amigdali usque ad ruborem [illegible] pruna tostati. lini sem. aut succo liquiricie et dragaganti cum melle confecto. Aliud nuclei pini frixi. ʒ xvi. de melle emina. Aliud dragaganti dragme vi. passularum ʒ iii. mel quod sufficit. infunde dragagantum in aqua et tempera. Aliud ciperi ʒ i. yreos ʒ ii. seminis apii ʒ iii. tere cum nardino oleo mixto. et suppone in cerebro infantum. Epitima ad infantes tussientes butiri ʒ i. adipis anserini ʒ iiii. foliorum salicis tenerorum simphiti ana ʒ i. cere albe ʒ iii. olei mellini ʒ ii. olei yrini ʒ iii. confice et utere. Si fuerint [illegible] nutrix custodienda est bona dieta. Cohibenda est a grossis et melancolicis et a [illegible]. Infantes et non multi lactis. Quod si nutricis lac grossum fuerit subtiliari decet cimino. marattro. et similibus: [illegible] et subtile dieta accipiant. Umbilici tumores cum unctionibus curentur. litargirii [illegible] cerusa. [illegible] coliandri. humidas aures curant cum alumine. croco. cum vino temperatis. et licinium in eis infusum auribus immittatur. Lana quoque apposita [illegible] cum vino vel mulsa temperata in auresque stillata prodest. Similiter [illegible]. Syriasis dicitur fervor vel tumor cerebri [illegible] in anteriori parte capitis quod greci bregma vocant. sequitur eos [illegible] oculorum cum pallore corporis et siccitate [illegible] fastidio. his medulla ovi cum oleo rosato super bregma imponatur. Si infantes [illegible] multa distillando ei os. et [illegible] a foris cum lana involutum. Si [illegible] et flegma sit [illegible] aqua mulsa sepius in ore ei distilletur. Si autem humorem infans inglutierit. et non illud expuere valeat. lingua cum digito comprimatur. et commoto vomitu facile [illegible]. Gingivarum tumor et pruritus non velociter curentur. spasmum generant. curandi est ideo. Fricande sunt maxille eorum cum adipe galline. butiro. cerebello leporis. Cum autem dentes prodeunt. unguende sunt maxille et collum cum oleo roseo. [illegible] calido in auribus et [illegible]. Sepe capitibus eorum infundatur aqua calida in qua cocta sunt mellilotum. camomilla et similia. Minuendum est eis nutrimentum. caveant frigida et calida. Si febres habuerint nutriantur infrigidantibus. Infantibus vero spodium. semen portulace. et succus malorum [illegible]. Si [illegible] solutione cataplasmentur de sandal. rosa. galla. acacia cum [illegible] temperatis. Deinde nutricibus res stipticas. Quod si fuerint [illegible] nutrix nutriatur cibis [illegible] et pulmentis [illegible] ad magnitudinem [illegible] dieta [illegible] iuvat. Si autem postulant [illegible] laventur cum aqua ubi cocta sunt mirta et rosa. et unguendi litargiro. cerusa. et aceto. [illegible] ad eos venientibus repugnetur. et unguantur cum [illegible] cum oleo roseo [illegible] si fuerint [illegible] pulvis de foliis [illegible] similiter [illegible] cantimara que [illegible] appellant [illegible] coquuntur [illegible]. Deinde unguantur cum oleo [illegible] vel [illegible] cerotum de cerusa facit [illegible].

[illegible] cum dulcoribus. **De eligenda nutrice et infantibus;**

Bonum ac laudabile videtur ut infans de lacte sue matris nutriatur. [illegible] in muliere posterius de menstruali sanguine nutritur. [illegible] mandat [illegible] ad ubera et [illegible] lac admittendum infanti. ut de [illegible] nutrivit [illegible] nutriatur. Ideoque lac matris laudabile est. Quod si per necessitatem alterius mulieris lac accipiat. talis eligatur mulier que xxv. aut xxxv. annorum sit. optime et compositionis et complexionis sit. ut latum habeat pectus. moderatas mamillas. neque multum sit vicina aut diu remota a parturitione habeatque filium. neque crassa [illegible] neque macra. dietam temperatam accipiat. abstineat a salsis. siccis. acribus. acidis. amaris. stipticis. et ab eis que malos gignunt humores. et ab eis que lac [illegible]. Abstineat a coitu. utatur exerciciis. balneisque temperatis. [illegible] dum filium. ut deambulant et maxime cum fuerint trium vel iiii mensium. Quod si [illegible] lactis habent [illegible] ciceribus fabis et iuribus: frumentum cum lacte. lac caprinum [illegible] et vaccinum. prohibeantur ab acutis. ut porris cepis. et similibus. Utantur sorbitionibus et carnibus porcinis. sapa et vino dulci. pectus fricetur et mamille [illegible] loca inducantur. Medicamenta que lac provocant absque cibis [illegible] dentur eis. Dissolvunt vero cimino et desiccant. quorum semen radix et semen feniculi cocta cum [illegible] cerefolium quoque vel [illegible] glaucium. anetum et pastinace radix et semen [illegible] calefacta donentur. Omnis ergo que pessimum habet lac. i. vel pingue. vel acrum. vel male olens prius se mulgeat. et postea sugere infanti. Si ergo acrum sit lac. [illegible] nec des mamillas puero. Si autem fetet vino odorato potest emendari. absque bonis lac [illegible] est quod est mediocriter pingue. colore et odore et gustu bonum habens. dietam accipiant temperatam. exerciciis et balneis utantur temperatis sic supradiximus. Quod si nutrices lactis habeant. nutriantur ciceribus et fabis atque iure frumenti cum lacte. lac caprinum accipiant et bonum vinum. Prohibenda est ab acutis cibis sic porris. cepis. alliis et similibus. Abstineat se a coitu. quia infanti valde nocivum est. trahit et menstrua inferius et corrumpitur. ut non potest ad ubera descendere. Quod si conceperit eo amplius deterius est quia melior pars sanguinis ad nutriendum fetum vadit. mala vero ad ubera ascendit. et in lac convertitur. unde nutrimentum infantis [illegible]. Si autem lac fiat grossum subtilietur ut ad [illegible] deducatur. Subtile et grossum his signis sciuntur. Una vero gutta in ungue distillata. si coaguletur neque fluxerit grossum est. Si vero fluat neque in ungue permaneat subtile est. si circa unguem moveatur et tamen neque fluat neque coaguletur mediocre est. Item lacte in vase vitreo misso. et nocte una dimisso. si aquosa pars sursum ascendens multa sit caseusque modicus subtile est. Si vero caseus multus et aquosa pauca monstrat esse grossum. Quod si extenuare volentes dent modicam et subtilem dietam et exercitia faciant si illud ingrossare voluerint. grossum autem subtilietur [illegible] sumatur cum oximelle flegmate sublato exerciciis utantur. potetur apozima in quo cocta fuerit origanum. ysopus. savina et ciminum. Manducent radices rafani et sardine cum oximelle. Si vero lac tenue est et acrum leviter laborent. Nutriantur [illegible] sorbitionibus et carnibus porcinis sapa vino dulci [illegible].

De pueris lac dimittentibus; [illegible]

Pueri lac dimittentes [illegible] cum balneis [illegible]. bonos cibos comedant. subtilem chimum generantes. qui faciles sunt digestioni. neque multum et subito sed paulatim et sepe cibentur. Quia si multa et diversa manducent. ducuntur ad spasmum de plenitudine. et hoc usque ad vii. menses. Caveant grossam et viscosam dietam. quia est causa generandi lapides in vesica. scrofas et similia. non multum exerceant. quousque ad xiiii. veniant annos. post hos bonum est si exerceantur. [illegible] copia vini. Eorum autem natura calida est et humida. et nimio calore et humiditate [illegible] capitaque eorum de fumo implentur. maxime si calide et humide fuerint nature. In [illegible] complexione crassissimi humores putrefiunt. Vinum et commovet eos ad iram et ad malos mores. mentemque disturbat. Modice ergo bibant [illegible] et superfluos humores expellat. Aquam frigidam maxime post cibum et in calidis temporibus non caveant. Quod si necessitas flebothomandi fuerit ventosentur. Transactis atque vii. annis. fortioribus utantur exerciciis. et plus fricentur. et magis calida balneentur. Cumque xii. sint annorum. multo magis exercitari debent. et [illegible].

De iuvenibus;

Quia corpora iuvenum sunt in statu perfecta. neque magis crescere possunt. Necessario in eorum corporibus humorum superfluitas adunatur. Unde aliqua quedam incidunt passiones [illegible] plenitudinem pertinentes. Nam [illegible] superfluitate cibi non dividitur [illegible] ad augmentandum corpus sic in pueritia fiebat. sed in corpore coadunatur. Virtus tamen membrorum si fortis est et morbos sustinet. et eos potest excludere. Oportet iuvenes dare dietam convenientem. Decet eos assuefieri exerciciis ita. neque balneis aque calide multum assuescant. neque diu in eis morentur. sed in hyeme cum aqua tepida. et in estate cum frigida. Calidos cibos caveant colam rubeam generantes sic allia. cepas. erucas. porros et similia. Unusquisque eorum cum cibi quantitate accipiat quod digerere possit et quantum appetitus desiderit. et quod eis consuetum fuerit. Sed bonum est ut cibi humiditate et frigiditate permaneant sic pisces. heduli. fructus et similia. Vinum vero non bibant [illegible] calidissimum sed bene temperatum. assuescant farmacia et flebothomia in unoquoque tempore in quo conveniunt.

De senibus;

Senes vero calidis dietis et humidis assuefaciant. nec multum utantur exerciciis. Virtute eorum debilitata et humiditas corporum desiccata. In aqua sapida balneentur et calida [illegible] descendant. Cibis qualitate et quantitate temperatis cibentur. Caveant frigidam et siccam dietam melancoliam generantem. sic carne vaccina. lentes. et similia. Sed omnino a coitu abstineant. Flebothomia et farmacia congruentes. Nam si bene hec dieta custodiatur et farmacia in temporibus anni quibus oportet utantur. propterea non infirmantur. sic dixit ypocras maior. Senes minus ceteris infirmantur. Unde complexio eorum [illegible] et calide et humide putrefiunt. et [illegible].

De senioribus;

Quoniam corpora seniorum sunt debiliora. necesse est de eis disputatio sequatur. Quamquam ergo natura eorum frigida esse et sicca. est tamen humida accidentaliter propter defectionem digestionis et humorum superfluitate in eis coadunata. Unde [illegible] eis mansio calida. et humida orientali plage opposita. et parti meridiane patens. Cumque a somno surrexerint. totum corpus eorum cum anetileo. nardileo. masticeleon. et similibus unguantur. Deinde [illegible] exerceant [illegible] fatigatione [illegible]. Deinde in aqua sapida et calida laventur non tamen sepe. ne virtus eorum desiccetur neque dissolvatur sed bis in mense. si autem debiles fuerint semel post balneationem quiescant. deinde temperatos cibos digestioni facillimos comedant. quia [illegible] de stomacho descendit calori et humiditati [illegible] sic pane bene fermentato. pisces. gallinas. alas anserum hedulos annuales. agnos. ova sorbilia. et [illegible] lac potuerint digerere non [illegible] gandum est. maxime si oppilationem epatis non habuerint. Caveant carne caprina. vaccina. pane azimo. et bestiales pisces. his enim assuescentes ydropisim incurrunt. et in renibus vesicaque eorum lapides generant. Vinum aureum vel citrinum aut palmeum vel rosaceum parum mixtum bibant et modice [illegible] digestiva digerere possit. [illegible] defecti sunt [illegible] grossam cum dieta accipiant in fine prandii aliud electuarium calidum sic diaciminum. diatrion. piperon. [illegible] et similia. Caveant acuta cibaria colam rubeam generantia sic allia. cepas. et similia [illegible] flegma generantia sic fungos et similia et colam nigram generantia sic caules. lentes. et similia et [illegible] indigestibilia sic mora. melones [illegible] cucurbitas et similia. si de fructibus assuescant uvas ficus siccas. uvas passas. amigdalas et nuces. bis in die comedant [illegible]. Nam [illegible] semel accepta [illegible] digerere. Non numquam est [illegible] sic solutiva eorum digestione [illegible]. Porro quia hi propter caloris naturalis defectionem cibum digerere [illegible] necessario in eis superflui humores coadunantur flegmatici [illegible]. Unde [illegible] dieta que flegma incidat donec [illegible]. Si [illegible] oximel et subtile vinum. Comedant apium [illegible] si congesta constipentur [illegible] blitis cum opsomogaro [illegible]. Deinde eis [illegible] cum seminibus [illegible] non solutiva laxativa [illegible] duas vel tres sellas provocantia. sic [illegible] et similia. Multa enim solutione virtus naturalis debilitatur [illegible] sepe. Clisteri [illegible] cum succo blete oleo. et opsomogaro. Caveant [illegible] quia nimie eorum desiccant. Galienus in libro de custodia sanitatis. Clistere cum oleo laudabile.

[illegible] senibus quia duros humores et humectat et lubricat et membra sic
humefacit. Caveant et fortes medicinas sicut yera et similia et non
[illegible] sumant mirobalanos et bellicos conditos. nec oportet eos minuere
[illegible] laxativo. Natura enim rei assuefacte non obedit in nichil agit natura.
Quia igitur oportuit de regimine omnium **De exeuntibus ab egritudinibus.**
Locutum disputavimus, maxime infantium et senum, de quibus in tractatu fue
[illegible] libro, necesse est dicamus de egritudine exeuntibus; de illis scilicet qui a febribus ac
usque morbis evaserunt. quorum corpora sunt defecta. et modice sanguinis habentia. Defec
tio corporum est propter egritudinis fortitudinem eam consumentem. propter subtile dietam quam acceperunt
et propter nimiam sui defectionem ex febre factam. Paucitas sanguinis est propter calorem febris
[illegible] eum exeuntem et consumentem et propter cibum modicum. Necessario igitur calor eorum paucus
defectus est. Unde debent aliquod subsidium habere naturalis calorem et virtutem eorum excitans
augmentans confortans. Quomodo autem sic custodiendi sunt. Cum cessaverit ab eis morbus tribus
diebus [illegible]. dieta quam in egritudine utebantur teneant. id est [illegible] lactuca, pan[illegible]
[illegible] et similia. quod ideo fieri debet ne morbus recipiat. Deinde ad grossiorem dietam
ascendant paulatim per ordinem, videlicet ad colla pullorum gallinarum et sturnorum et
coxas et alas. postea ad pectora et pisces fluminum laudabile chimum gene
rantes. [illegible] pedes hedulorum annualium, agnorum et pullorum similiter et colla
eorum. deinde sic dieta ascendat usque ad ceteras carnes. et ordinate ascensus diete fiat
prout virtus eorum sustinebit: donec ad consuetam dietam veniant. Vinum in initio album
et subtile ac odoriferum bibant et bene commixtum. deinde paulatim ad consueta ascen
dant. Caveant plenitudinem cibi et potus. Calor enim nequit digerere nimium cibum.
Similiter non oportet eos famem nec sitim sustinere quia calor naturalis debilitatur et eorum
appetitus extinguitur. Corpora eorum nimio calefiunt et per ea infrigidantur. Abstineant
se a calidis cibis. balneentur in tepida et sapida aqua [illegible]. Caveant forcia vel farmaciam
et multa exercicia. solem et iram et vigilias. Hec enim calefaciunt et dissolvunt virtutes
eorum necant. Coitus enim bonos corporis humores dissolvit. unde debilitant. Opor
tet [illegible] autem optime a morbo mundati sint. quod per hec signa intelliguntur. Si enim
videantur evasisse a morbo absque ulla causa sicut purgatione apostematibus et similibus;
Aut [illegible] fiat imperfecta. seu pulsum eorum velocem et spissum senciant. aut urina in
[illegible] aut amaritudine oris. seu dolore in capite. sive fatigatione. gravitate, et
multo sudore, maxime in somno. omnia hec eos immundos esse denunciant. Unde necesse
est eos mundificare. Si autem fatigatione maneant aut dolore in aliquibus membris sentiunt,
noscunt apostemata ibi esse futura. Et quodcumque signum ex his videtur. sciant morbum fore
recidivum. Hec autem debent tenere plurima dieta qui in morbo vel [illegible] servaverunt.
[illegible] dieta et purgatione. et maxime si debite aut [illegible] appetitum habeant.
[illegible] eorum [illegible]. Sic ypocras inquit. Exeuntes ex egritudinibus si [illegible]
[illegible] aut comedentibus non apparent: signum quia minutione indigent. Hec enim nisi
fiat morbus recipiatur. Sic ypocras. [illegible] corpora [illegible] ledis.
[illegible] an signum sanguinis appareat: et minuant sanguinem quantum necesse erit.
[illegible] in corporibus eorum necessarium est sanguis. Si igitur sanguis quantum oportet minuatur.
[illegible] sanguine uberiori purgentur [illegible] cum cassia fistula. oxisaccara. viola. et si
[illegible] Deinde dieta sic diximus ordinent. Si autem post mundificationem corporis non digerant
[illegible] cibum ultra modum accipiunt; Sic ypocras in afor. Deinde [illegible] accipiant rodo
[illegible] et oxizacar [illegible]. Quod si hanc dietam servaverint, [illegible] ad sanitatem venient.

Quia custodia debitum corporum in [illegible] parte. **De observandis corporibus a pestilentiali morbo.**
[illegible] custodiendis sanitatis descripsimus. Incipiendum est igitur regimen corporum morbis [illegible] et re
pugnantie causarum morborum monstremus. Deinde [illegible] occasione morborum veniunt bifaria
[illegible]. Aut enim est extrinseca sicut pestilentia quam ypocras vocat epidimiam. Aut intrinseca
[illegible] de mala complexione. aut de malorum humorum copia. Incipiam igitur ab exteriori.
Diximus in primo libro qui vocatur theorica in disputatione de aere. quia mutatio aeris
complexione vel ex temporibus anni extra [illegible] fiunt morbi illi mutationi
[illegible] ex mutatione aeris subita. et ex corruptione ac putrefactione morbi
[illegible] pessimi et mortiferi. sicut pestilentia, febris mortalis, variole et
similia. Dicam et quod morbi universaliter de aeris mutatione nascentes non accidit
omnibus hominibus qui de mutatione complexionis aeris [illegible] infirmantur, nisi quod similes
illi complexioni sunt; et morbi qui fiunt propter mutationem subitam aeris plurimum
illis eveniunt quorum corporibus humores coadunantur similantes mutationi
subite aeris. hii enim humores ad recipienda aeris [illegible] sibi similantia
parati sunt. Necesse est igitur ut cum sciamus morbos de complexionis mutatione
aeris esse. repugnemus contrariis illi complexioni [illegible] medi
cina. quod diximus in de aeris [illegible] disputabimus. Si se fuerint de cor
ruptione subite aeris et corruptio [illegible] nascitur ex calore et humiditate
[illegible] aeri dominantibus; [illegible] necesse est ut repugnemus eis cum flebo
thomia et farmacia calidos humores purgantes. Unde frigidis et siccis utantur,
Caveant calidum aerem et solem. et quiescant in frigidis mansionibus, [illegible]
aqua effluat. et portas [illegible] septentrionales [illegible]
[illegible] flores et frondes [illegible] frigidi et [illegible]
balneentur in aqua frigida et sapida. Caveant plenitudinem cibi et potus.
[illegible] et cibum malum chimum generantem. [illegible] similiter
pestilentiam [illegible] abstineant [illegible] et solummodo gallinas. sturnas.
perdices. fasianos. omnia [illegible] et condita cum aceto. aliisque frigidis, sic
[illegible] acetosis comedant. Manducent fructus sicut sunt pira. mala granata. ci
trana. persica. pruna. citrolos et similia. Si estas est [illegible]
[illegible] cum oxizacaro. Similiter oportet in his temporibus [illegible]
calida et humida [illegible] sicut pueri magis [illegible]
est eis ut eos succurramus cum flebothomia rebus frigidis et siccis sicut supra diximus.
[illegible] et cum autumnus est siccissimus et non pluviosus. et estas calidissima nascitur
pestilentia [illegible] causon [illegible] angustia et sitis. [illegible]
[illegible] est cum frigidis et humidis sicut [illegible] sirupo rosato cum psillio. Deinde
melones palestinos, cucumeres, citrolos et similia [illegible] passiones [illegible]
[illegible]
[illegible] et pustulas in gula suffocationem et similia [illegible]
[illegible] subveniendum est cum flebothomia [illegible]
[illegible] humidis deinde gargarismo aqua [illegible]
[illegible] coriandri et similibus [illegible]. Hec in tempore flegmatici et frigidi
morbi eveniunt sicut apoplexia epilepsia et similia. [illegible] necesse est succurrant
eis cum mundificantibus dieta calida et sicca et [illegible] humorum extenuativa
[illegible] pestilentia aliquando [illegible] putridissimum aeri commixtum. sicut fumum
de cadaveribus vel [illegible] vel pomis putridis dissolutum. Docet igitur eos ab illis locis
ad alia sana mutari. quod si non possunt faciant mansiones in eo loco quo fiant a vento
[illegible] aut habitent in [illegible] ubi [illegible] aer venire nequeat. et mittant ibi
flores et frondes frigidas. sicut sunt mirte. rose. et similia. Fumigent ex
[illegible] rebus sicut ligno aloes. et ambra et similibus: Oportet et intelligi
quod quidam morbi ab uno ad alium mutantur. sicut lepra. scabies. ptisis. frenesis.
variole. obtalmia. et similia. Unde sanis [illegible] neccum eis [illegible]
[illegible] comedant vel bibant. ne ex eorum spiritu [illegible]
[illegible] passiones deveniant. **De morbis universaliter nascentibus.**
Causa morborum que ex interioribus corporis movetur. aut est universalis aut est particula
ris. Universalis aut est de complexionis malitia. aut de malorum humorum pleni
tudine. Particularis sicut est uniuscuiusque vel cuiusque morbi. Incipiendum autem
ab universali. De mala quidem complexione in multis locis scripsimus quod curari ei fiat
cum rebus illi complexionis oppositis sive sit medicina sive dieta. Plenitudo autem chi
morum [illegible] mala purgationibus purgentur [illegible] et minutionibus [illegible]
[illegible] purgentur et parum meliorentur: Purgatio autem plenitudinis in membris
[illegible] fiat autem cum flebothomia cibique paucitate. quia flebothom

247

humores extenuat. vel extrahit ab omnibus membris. maxime sanguinolentis. Quod si
virtus eorum fortis fuerit. cum flebothomia et farmacia careant. et cibum modice acci
piant. Porro mali chimi cum convenienti farmacia purgantur; congruisque dietis et ab
stinentia fieri debet: Plenitudo totius corporis cum flebothomia et abstinentia
cibi. balneique negligentia. Si vero in corpore mala sit materia. catartico et vomitu
purgetur. atque bona in corpore materia restauretur. Galenus. Cum aliquod signum de plenitu
dine sanguinis apparuerit. sicut in libro nostro de theorica diximus. ubi de significati
onibus locuti sumus. succurrendum est cum flebothomia de mediana vena brachii. et
minuatur quantum oportet: Si autem virtus fortis fuerit. etas iuvenilis. tempus vernale.
regioque temperata. sanguis usque ad defectionem extrahatur. aut quousque in rubeum co
lore sanguis fuerit mutatus. maxime si consueta flebothomia fuerit. aut emor
roidas vel menstrua habita cessaverint. Sic Galenus de quadam muliere narrat. cuius
menstrua multis mensibus cessaverant. et ducta est ad ultimam maciem. et [illegible]
defectionem. Quam cum ego viderem. minui tribus diebus. [illegible] sanguinem feci ad
pondus maius tribus libris. quod cum fecisse conversa est in paucis diebus ad suam crassiciem.
Huius autem mulieris macies fuerat propter membra pauci sanguinis habentia. et multitu
dine sanguinis in venis et arteriis existente. Si vero virtus vel tempus vel aliud
nos impedierit. paulatim sanguis minuatur flebothomia et farmacia. Quod si
etas puerilis fuerit. ventose apponantur. Si autem medicus ut oportet quantitatem humorum
corporis investigare non potest ne cadat in eam oblivionem; studeat tenere eam quantum humanam
scientiam comprehendere potest. Galenus. Si plenitudinis signum apparuerit. non oportet
tardari flebothomiam. neglecta enim [illegible] morbi veniunt. pestilentia scilicet et flegmones
et similia. Purgatis autem decet corporibus bona materia. prohibeantur eos a nimio et grosso
cibo. Cibentur pullis gallinaceis et gallinis. et similibus: De fructibus lactucis et
ceteris super dictis assuescant quiete. Motus enim calefacit corpus et eliquat humores.
Qui in ad quedam membra fluentes [illegible] multas et diversas faciunt passiones.
apostemata videlicet et similia. Similiter facit balneum. Deinde videamus accidentia
et si signum plenitudinis cognoverimus. aliam venam minuamus. quousque nulla plenitudinis
habundantia appareat: Quod si aliquid repugnet occasio ut negandum sanguinem minuere.
sicut defectio stomachi. Curetur cum subtili dieta et pauca. tamen [illegible] eorum esse
cognoscamus. hec enim custodita. materia [illegible] illa digeritur. et ad bonum [illegible] subtilitas
et paucitas diete convenit medicina plenitudini. Dieta frigida et siccam
accipiat. et subtile digestionique facile. sicut succi maligranati. sirupi malorum ace
torum. oxizacara. cibos [illegible] frigidos et subtiles. Quod si virtus patitur [illegible]
[illegible] manducent pullos gallinaceos. Mansiones sint frigide et septentrionales.
Aspergantur in pavimento flores et frondes frigide. hec servanda sunt quousque videbimus
sanguinis habundantiam esse minoratam et [illegible] cibi paucitate digesta corporis
conversioni sue naturam. Alii vero humores si habundaverint: aut corrupta fuerint.
festinare debemus cum propria eorum purgatione. id est cum farmacia. Si sit colera rubea et estas
sit precipue si abhominatione et punctionem in stomacho habeant, cum oximelle et aqua
calida. aliisque rebus vomitum suscitent. Si vero sit estas catarticum demus. de fructibus:
mirobalanis citrinis. tamarindis et similibus: Secundum fervorem temporis. virtutem. etatem.
consuetudinem et regionem. Ego igitur do [illegible] mirobalani citrini. oxisaccara [illegible]
sirupi rosati [illegible] colera rubea suaviter et bene purgatur. deinde natura cum bona materiam
in corpore restaurare cum dietis ut sunt pulli gallinarum et similia. Si colera nigra domine(tur)
purgetur [illegible] cum semine radicis [illegible] ana [illegible] et S. fac pulverem
da cum oximelle et cum aqua calida. Si vero estas non fuerit purgetur cum catarticis de epithimo
vel agarico. Si autem catarticum negatur accipe dando sunt hee pillule. R. Agarici epithimi.
polipodii. sticados. ana [illegible] ellebori nigri. salis nigri. ana [illegible] lapidis lazuli [illegible]
fac pulverem. tempera cum succo absinthii. da [illegible] cum calida aqua. Dieta hec accipi
ant: agnos scilicet annuales [illegible], aut crassos pisces: De fructibus: uvas passas. sic
ficus. et similia. De herbis menta. absinthium. vinum odoriferum cum boragine: gariofilis
absinthio et similibus. [illegible] bibant. Sumant [illegible] de electuario quod leticia dicitur.
Sirupum valet melancolicis. R. Succi malorum odoriferorum libras iii. coctanorum
libras v. Vini odoriferi clari et mediocre temperati [illegible] libras ii. Zucari libra i.
gariofilorum ii [illegible] et S. ligni aloes [illegible] ii. frondium citri [illegible] absinthii. boraginis ana
[illegible] iii. fac sirupum. Caveant angustiam. iram. tristiciam. et [illegible] observantes ad
sanitatem ne producant ad alia tamen ne [illegible]. Hii enim humores sunt [illegible] et inobedien
tes. Unde ypocras. Omnia secundum rationem facientem. et non [illegible] secundum rationem [illegible] Si signa
flegmatis apparuerint purgetur [illegible] cum vomitu. Si autem estas non sit cum farmacia
scilicet stomachi cum longadion fetida et similibus [illegible] si cum digestum et subtiliatum est.
quod si non sit subtile prius extenuet cum [illegible] dein purgetur. Dieta calida
[illegible] flegmatici humoris extenuativa accipiant. Vinum citrinum vel aureum
parum bibant. Dieta et subtile accipiant. Tenuis enim et pauca dieta naturam
confortat ad digerendum flegma. Flegma enim non est aliud nisi cibus mediocriter coctus. Subtili
[illegible] dieta calor naturalis confortatus digerit flegma et mutat illud in sanguinem.
[illegible] nigram aut rubeam nullomodo generat [illegible]. **De custodiendis corporibus a**
[illegible] in theorica **causis morborum et incipiendum quoniam res extra naturam abicitur:**
in de significationibus scilicet morborum disputavimus. quod omnis res naturalis si augmentatur
aut minuitur. aut exit extra cursum suum. nocumentum aut morbum aut [illegible]
Similiter si apparuerit res extra naturam. inducit morbum aut nocumentum exire. Si incipi
endum est de regimine corporum quorum res naturales a cursu suo naturali exierunt. Dicimus igitur si
quedam res naturalis sui cursum naturale exierit festinandum est ut revocetur ad cursum suum
naturale in rebus contrariis illis accidentibus per que a cursu suo naturali exierit. Verbi gratia.
Si appetitus augmentatus fuerit plusquam oportet. intelligimus mala complexio frigi
da ori stomachi dominari. Unde damus vinum ciboque [illegible] aut acetosum.
flegma illius stomachi esse [illegible]. quibus necessarium est [illegible]. Quod si appetitus
minuatur. aut os stomachi calefactum esse insinuat: quare frigida damus [illegible] aut coli
cos humores stomacho esse infusos. Ideoque vomitum cum oximelle vel [illegible]
[illegible] calida provocabis. Si autem appetit calida aut acuta aut dulcia designat: aut [illegible]
complexionem frigidam ori stomachi dominari et damus calida aut acetosum
flegma [illegible] vomitus necessarius est. Si autem appetit frigida scimus colam ori stoma
chi dominari. et damus frigida calorem extinguentia. Si sitis [illegible] calida et
sicca complexio ori stomachi dominatur. et damus frigida et humida. sicut sirupum
vel psillium. [illegible] spodium. Cibos frigidos et humidos naturaliter et artificialiter
per lac et pisces [illegible]. Si non habuerint appetitum bibendi aquam frigidam
frigida et humida complexio ori stomachi dominatur, aut flegma ibi coadunatur.
Unde damus calefacientia sicut mel. vinum vetus odoriferum et electuarium diaciminum seu diado
[illegible] piperon. zinziber vel oximel. Vomitum de melle et aqua calida [illegible]
[illegible] Si autem egestio augmentata fuerit plusquam oportet
[illegible] si flegma sit accipiant: Si autem sit de actione nature vel virtutis expellentis
et sit propter nimium cibum. minuatur cibus. si autem sit de [illegible]
habundantia materie. dominatur cum quodam laxativo. Ita si [illegible] cum mirobalanis citrinis.
Si nigra cum mirobalanis nigris polipodio. epithimo et similibus: Si minuitur egestio
et sit propter parvitatem cibi. necesse est ut plus cibentur. Si sit propter [illegible] cibi. accipiant [illegible]
[illegible] ficubus. ficus et
[illegible] et pinguia. lactuca cum oleo. oliva. [illegible]
similibus: Si autem sit propter flegma viscosum et paucitate colere ad intestina descendentis
[illegible] Si autem fuerit propter
[illegible]
calore et siccitate intestinis dominantibus humefiat corpus cum cassia fistula. viola.
manna. lupulo et similibus: Quod si egestio moram habuerit; aut celerius exierit
[illegible] Si ventositate intestina
[illegible] fiat investigando [illegible] deinde medicina fiat.
stomachi habuerint. et sit propter multitudinem cibi. exercicium [illegible] tardeque cibos
Si autem sit propter cibaria ventositatem generantia. accipiant apium. maratrum. origanum. cimino
[illegible] diaspermaton. Urina autem modo augmentata propter multa aqua minuenda est.
Si autem propter actionem nature est [illegible] non constringatur. non cum defecta fuerit; [illegible]
medicina [illegible] descripta. Si autem [illegible] renum et vesice frigiditate [illegible]
sua [illegible] minore [illegible]. Si autem urina minor sit quam

... sit propter paruitatem aque, aquam frigidam bibant. Si propter siccitatem et calorem, si propter grossos humores, detur apium ... cucumeres, melones, et cetera sumpta cum ... Si sit cum ardore, detur psillium cum ... acetoso, ... amidum, ... et similia ... cucumeris, citruli, cucurbite et similia his congrua.

De menstruis mulierum.

Menstrua si augmentantur plusquam oportet et sint de actione nature per crisim, aut propter sanguinis habundantiam, non constringantur nisi debilitas se appropinquauerit. Quod si propter nimiam habundantiam non constringantur ... pulsus et debilitate generatiue fuerit uel largitate ... ac organorum dissolutione ... sumant acetum cum succo portulace et boli armenici; brachia et alia ligentur et sumant ... cum ... His non proficientibus, curentur cum ... et sumahc. Nutriantur cum carne pullina cum sumahc. Aqua calida balneis ... dicta in suo loco quam scripsimus. Quod si minuatur et constringatur, ... Coxe et umbilicus et pecten foueantur. Vulua unguatur cum oleo sambucino. Quod si hec non profuerint, cum medicinis in crura ... ligentur. Basilica uena minuatur. Similiter debent facere ad emorroidas si fluant, uel si in alio loco dictas curent. Si sudor sit superfluus et ex actione nature per crisim, non constringatur ... constipate. Si sudor sit propter habundantiam humoris incor... si sit propter nimium cibum, subtiliter dieta. Si ... sit propter habundantiam ... Si fetet, significat putridos humores, ... excludatur cum farmacia. Si fetet ... putredo illa, et purgetur cum rebus ... Unde inuestigandum est necessario cum humoribus sit putredo illa ... aquam calidam adhibeant. ... cocta sint ... Quando constringere uoluerint, detur aqua ... Ungatur corpus oleo uiolato et rosato uel mirtino, sumahc, semen coliandri et similia. Unguatur corpus ... Si sudorem uoluerint prouocare, unguatur corpus cameleon, anetho et oleo ... Si ... sine ... augmentata ... cocta sint ... cassia, cinnamomum ... camomilla, mellilotum, sansucus, abrotanum ... cum aqua calida fomentetur ... cocta sint ... apponunt fumum ueranicas et similia. Si ... fomentetur caput cum aqua calida, in qua cocta sint ... et lignum aloes. Si sit constrictiua ... augetur, gargarizent aquam ... aut aquam mellilotum et camomilla. Si constringatur, gargarizent yera pigra, decoctionis mirte, galle, coliandri. Si somnus sit superfluus et humida complexione cerebro dominante ... piretrum et similia. ... caput calefiat cum sinapi, piretro, stafisagria, omnibus puluerizatis ... melle compositis. Similiter de eis fiat gargarismus. Si ... sit de materia fleg... cerebro existente, mundificetur cerebrum cum pillulis de yera pigra uel pillulis aureis ... gargarismata. Si somnum minuatur ultra modum, siccitas cerebro dominatur. Fomentetur caput cum tepida aqua uel calida, in qua cocta sint papauer, ... cucurbite, lactuce, uiole, nenufar. Manducent papauer, lactucas, coliandrum. Caput cum oleo uiolato unguatur. Concupiscentia coitus augmentata calor et humiditas corpori dominatur. Res quo frigidas calorem extinguentes, sicut papauer, lactucas, coliandrum et similia accipiant. Si sit propter habundantiam sanguinis, flebotomentur. Si coitus appetitus ... minuatur, frigiditas et siccitas corpori dominatur. Unde calefaciendum et humectandum est cum carne porcina ... cocta, cum ... cicer ... aut accipiant ... satirion et similia. Si mens turbatur aut aggrauatur, flegmatica materia ... cerebri dominatur. Ideoque purganda est cum yera pigra, logodion et similibus. Similiter ... genda ... corpora a suis qualitatibus in parte mutata et obseruanda ne augmentata suarum qualitatum mutatione ad morbum deueniant.

De corporibus extra naturam mutatis, diuisisque morbis.

De corporibus extra naturam mutatis ad tolerandos morbos preparatis disputatio sequitur. Quod si quis sponte partem laboris ... morbum habet. Unde inuestigandus est ipse labor et curetur sicut in labore disputatione diximus. Si fuerit de plenitudine, uena media de brachio incidatur et minuatur. Si dolor et fatigatio in capite sentiatur, pectore et brachia ... minuatur media uena incidatur in brachio. Si dolor sit in furcula et ad caput ascendat, minuatur cefalica. Quod si dolor sit in uentre, coxis et cruribus, basilica minuatur uel flebotometur ... diebus ... paulatim minuendo quousque superfluitas sanguinis purgetur. Balneentur ... et ... balneis. Dieta subtile et digestioni facile accipiant. Iubentur eis ut quiescant donec cum ... fatigatio cessauit. Quod cessare ex fortitudine pulsus et urine digestione cognoscitur. Si fatigatio sit de plenitudine humorum, purgentur ipsi humores. Si sudor uel urina augmentatur et putrida copia humorum in corpore pruditur ... significat ... Si morphea appareat in corpore, flegma salsum purgetur et congrua dieta accipiant. Si ... rauca et rubor in facie, significat lepram euenturam. Festinandum est ... sanguinis ... de uena ... cephalica ... sanguis minuatur. Dieta dari bonum generantem chimum, sicut ... agni, heduli, galline, et purgentur cum ... epitimi, agarici ... caueant cibis ... generantibus, sicut lentes, caules, ... et similia. Hac ... dieta ... caueant ad incurabilem morbum ... Si ... carbunculi et apostemata nascantur ... minuantur. Flebotomentur de basilica, id est mediana, et purgentur conuenientibus catarticis. Si ... fuerint, intelligendum est ... de uiscosis humoribus et uiscosum flegma ... habundantia. Unde purgetur illa materia et subtiliter dietentur ... dietam caueant summoque studio deuitent.

De dolore assiduo in capite.

Dolor in capite assiduus senibus uel ... sit ... significat ... cum pillulis de yerapigra, logodion, rufini et similibus ... incidatur uena in temporibus et uena frontis. Caueant cibos dolorem capitis generantes, sicut allium, cepas, nuces et lac. Quod si ante oculos ... apparent, cataractas nunciant. Mundetur caput cum yera pigra, logodion et similibus. Cibos coleram nigram generantes caueant, neque in nocte ... labore ... laborem oculorum, neque ... collirus ... antidotario scripsimus.

De reuigatione faciei.

Facies ... significat. Mundetur ... catarticis, antidotus et gargarismo supra scripto. Similiter ... reuigatione. Caueant a cibis uiscosum flegma generantibus ... calidis et siccis, balneis et exercitiis et fricationibus utantur. Visus ... epilepsia ... Unde si uene sint plene, flebotomentur et supra scriptas curentur et supra dieta utantur. Si tumor et rubor in facie sit et uene oculorum sint plene et ... rubor et dolor capitis ... frenesim nunciant. Succurrendum est ad ... cephalica. Quod si fuerit ... usque ad defectionem, cibos frigidos et humidos digestioni obedientes manducent. Capiti cataplasmentur de sandalis, aqua rosacea, camforata et similia. Dentur catartica de cassia fistula, manna et similia. Qui assuete ... angustia et ... suspirio ... patiuntur ... Ideoque accipiant apozima, epitimi, logodion, rufini et similia. Si uene eorum sint plene, mediana uena brachii incidatur. Si color sanguinis niger fuerit, usque ad defectionem fluere dimittatur. Si uero rubeus, claudatur. Dieta eius sit calida et humida, sicut sunt carnes agni, heduli et similia. Caueant coleram nigram generantia. Accipiant antidota letitiam prouocantia et ... confortantia. Mittantur ... in leticia cum diuersis musicorum instrumentis. Qui frequenter ... patiuntur et corpora habent macilenta et pectora stricta ad peripleumoniam ... ueniunt. Unde oportet purgari cerebrum cum pillulis aureis, de aloe, yerapigra ... de apozimate aloe. Si ... habent catarrum, demus siropum de papauere ... a calore et frigiditate maxime in autumno et humectando ... corpora. Grauitas lateris dextri aut ypocondriorum ... excitatio ... passionem attendit. Si ... grauitas sit opilatione demonstrat. Unde dari eis ... apozimate apii ... et similia ... absinthii, dialacca et similia. Similiter faciunt ... Si punctionem habuerint, calida apostemata significant. Ideoque festinandum est cum sanguinis detractione de basilica ... catarticis de cassia fistula ... et ... Cibentur ... cataplasmentur pectora cum ... de sandalis, aqua rosacea et camforata. Si ... sit alba ... significat. ... sicut diximus ... calore.

De ydropisi nascenda.

Si facies et inferiores palpebre tumescunt, ydropisim scimus euenturam ... Dieta subtile et modica ... cibis grossis et duris dietis, maxime a dulcibus cibis siue potibus. Iubentur ... ante cibum exercitia et post cibum quiescant. Venter eorum cum yerapigra ... soluatur. Dolor umbilicum circumdans ... significat. Quibus ... puluis detur. Recipe cimini, anisi, apii, marrubii, origani, ... calamenti equali pondere fac puluerem; da potui ... cum ... modice ... Exerceant ante cibum. Qui habent abhominationem, inflationem et ... in latere sub ypocondriis et fastidio colicam passionem significat. ... comedant, caueant aquam frigidam, exercitiis, balneis et longo sompno utantur. Laxatiuum accipiant electuarium. Cum est dolor et extensio inferioribus, significat apostema esse in renibus. Si ... exterius est dolor, apostema in exterioribus lacertis expectabis. Si interius apostema nascitur in substantia renum. Unde basilica uena inferius lateris incidatur. Accipiant semen cucurbite, cucumeris, citruli et psillium cum siropo uiolato. Cataplasmentur de sandalis, rosato, camfora, lino, bolo armenico cum succo ... coriandri ... Purgentur cum catarticis de cassia fistula et similibus.

De uirina nascenda.

Si in fundo urine fuerit arena, lapidem in renibus demonstrat. Subtiliter ... comedant ... ante cibum exerceant. Deinde materia purgetur ... a multo et uiscoso cibo. Similiter si in urina ypostasis sit sicut ... aut argilla rubea trita, demonstrat uesica lapidem habere. Prohibeantur a multo cibo ... grosso. Damus subtile cibum modice et diureticum ... sicut semen cucumeris, cucurbite, citruli, apium, anisum et similia. Ardor in urina ... in uesica et ... minuit. Damus frigida et humida, sicut ... tisanam cum amigdaleon, psillii semen, cucurbite, citruli et melonis. Caueant grossum et dulcem cibum seu potum. Punctura et dolor intestinis uel stomacho cum solutione dissinteriam demonstrat. Unde hac dieta damus. Recipe boli, psillii ... trita et similia. Qui pruritum habent in pectore, emorroides significat. Prohibentur ... a melancolica dieta ... unguatur anus cum oleo ...

De ornamento.

Bonum est ut sana regamus corpora et eorum ornamentum et compositionem custodiamus. Unde incipiendum est a capillis. Oportet regi capillos ne cadant. Cadunt autem aliquando propter impetiginem aut nimiam siccitatem. Unde caput lauari oportet cum succo malue aut blete, cum nitro aut polline ciceris uel lupini cum apozimate ... aut cum felle taurino, aut aloe cum succo mirte. Si ... unguatur oleo uiolato. Deinde cum supradictis ... semel aut bis in balneo ... sepe capite radantur et lauentur cum supra scriptis. His faciet ... ab impetigine et capillorum occasu. Si ... uolumus eos confortare ne cadant et curare ne ... cum oleo mirtino aut oleo in quo cocta sint emblici, mirobalani ... et ... mirte, aut cum oleo ladani, aut absinthii, aut papaueris rubei unguantur. Si autem capilli ex acute passionis cadant, colliguntur cum psillotro, et unguatur caput ... Si capillorum radice desiccata capilli defluant, unguantur oleo uiolato, amigdalino, et lauentur cum mucillagine lini et psillii. Si pili morantur barbe ad exeundum aut supercilia ... unguantur cum muscelleo aut cum oleo ... et unguatur amigdalis amaris ustis et baccis lauri cum oleo temperatis. Canities ... si ante tempus uenerit, prohibeantur a cibis flegmaticis et ... naturalibus et artificialibus, sicut assa et fricta. Vinum uetus et purum bibant. Dant ... antidotum anacardi ... Quod si ... in ... tempore hec non proficiunt, necesse est unguantur hoc unguento. Recipe galle ... ustarum ... xl ... alluminis ana ... i, dragagantii ... iiii, ... v; fac puluerem, tempera cum aqua calida et unguatur caput ... in nocte et desuper frondes ... et sambuci ponantur. Mane uero cum aqua tepida lauentur. Postea oleo mirtino unguantur. Item aliud. Recipe flore nucis puluerizati ... cum oleo temperati, ferruginem plumbi usti equali pondere trita in aceto ad spissitudinem; papaueris rubei, flore fabe, omnia trita in plumbeo mortario et puluerizata cum oleo sisamino ... postea spacio xv dierum ad solem dimittantur ... die agitentur. Aliud. Recipe calcis uiue ... litargiri ... crete rubee trite ... cum aqua calida temperentur. Aliud. Recipe oleum ladani ... capillos. Recipe oleum mirtini libram i, ladani ... i ... in duobus uasis ... Aliud. Oleum emblici ... mirte ... equali ponderis coquantur ad tertiam ... et mittantur cum eis equali pondere olei sisamini et coquantur in duplici uase quousque solum remaneat oleum. Aliud. Oleum absinthii similiter ualet. Recipe ... lauri, ladani, absinthii, pomorum cypressi ... fac puluerem et ligetur in ... oleo mirtino spacio ... dierum ... unguantur. Crispos capillos ... [illegible]

De natura simplicis medicine.

Quoniam ... de natura cognoscendi simplicis medicine ... [illegible] ... Aut ... dieta, aut farmacia, aut cirurgia. ... [illegible]

... medicine.

[illegible] ... simplicis medicine ... [illegible]

De medicinis in corporibus temperanda.

Certissima et uerissima medicine probatio in morbis probanda ... sicut antiqui dixere et ... placuit ... in libro simplicium medicinarum. Medicina ... probatur ... debet ... accidentibus munda ... actio suaque natura ... Alia ... sit morbus simplex ... medicina ... probanda ... medicina in multos et diuersos morbos ... Quare medicina ... nec debilior nec fortior sit morbo ... medicine ... intelligitur ... tardissima sit. Si ... calefecerit corpus ... illud infrigidans ... manifestum est actione accidentali ... Similiter intelligitur in omnibus qualitatibus ... sit in omnibus corporibus aut temporibus anni. Si uero equalis ... est ... accidentalis est. Si ... in corporibus ... necessarium corpus passerum infrigidari ... cum ... infrigidauit ... Causa quare hoc sit ... angustis ... penetrare. Mutatur ... in naturam eius et bene digeritur ... est ... elleboro ...

coniicies. hīs ē intermittum ē. Octauus ū ut ipsa medicina differat a cibo. Nā medicina qualitatiuo calefac̄ ł refrigerat. Cibus ū ē tota sui subā corp̄ cresc̄ facit & augmentat ꝑ conuenientiā quandā quā hīt c̄ eo. Vn̄ ē his viii. causis mo dum gat instante pbat. Ego qi ōstanti dico. Oportuit ēē medicinā utitempe ratis corpib; pbari. Vite ē eius in ipsis cito manifestata pbat. q̄ circa ptemp̄ata corpā qualit̄ in ītēp̄atas operet̄ cognoscat.

De medicine pbatione ꝑ sue mutationis uelocitate aut tarditate.

Mutatio medicine utrū uelocit̄ ł tardeue mutet̄ nob̄ sint ostendi. Medicina ē ad ignis natam cito pmutata. calida ēē potestatiue monstrat̄. Omis res i humana corpā mutari. Ea ē q̄ s subtl̄ subē obtunsē & n̄ ide possunt teri & pulueari tenuissime. & humana corpā calefacere. Si si grosse sint subē & rare. necessario pea corpā minime calefiunt. ad ignis n̄ natam possunt mutari. nā uruntē & ōsumunt. Calor ē human̄ n̄ eade opat̄ ioq; humana corpā n̄ calefiunt. Vbi grā. Si oleū ł calamū ł pili ab igne tan guntē mox ipsis uncias uruntē ł minuunt. Si si humanū corp̄ de eo sit in unctū. n̄ cito calefiet. neq; calor q̄ appareat generabit̄. Oleū ē grossum est & unctuosū. ut & corpi adeo inuiscat̄ q̄ cito ab eo n̄ separat̄. Ideoq; cū suo uiscositas n̄ pot subtiliari & diuidi. ut cū aere mixtū humanū corp̄ ingrediens cale fiat. sic mag̃ uidem. Nā a corpore aq̄ infuso. qa cito se diuidit. aqua & cū aere mixta corp̄ ingredit̄ & refrigerat. Ite grossitas & subtilitas aq̄ aliū cognoscat̄. Aq̄ ā ē oleo coniuncta. & sup̄ igne apposita prius q̄ oleū ōsumit̄. Ite chalamus & pili. hec mox ab igne tanguntē ōsumunt̄. Humanū cū corp̄ n̄ calefaciunt. duob; mod sit. Vno ꝑ essentia caloris ignis. alio ꝑ natam materie. Essen tia ē ignis caloris calidissima & subtilissima ē. Vn̄ uelocit̄ corpā penetrat. dissolutā diuidit. & ōuertit in sua natam. Calor au humanū n̄ similit̄. Gross ē ē & debil & fumos. pp̄ n̄ cito ōuertit corpā i sua natam. Na omēs q̄ hu manū corp̄ calefac. necesse ē ut pri a corporis calore calefiat. Dein in sua natam mutet̄ corp̄ calefaciens ex natē materie. qa calamū & pili nequit teri. & i puluere reduci. ut calor humanū mutet ea in sua natam uelocit̄. Hic ḡ n̄

V possumus pbare uelocitat̄ & tarditatē mutationis medicine.

Medicina de ueloci & tarda coagulatione.

Velocitas & tarditas coagulationis medicine sua nob̄ frigiditatē ostendit. Na si sint due medicine i grossitate & subtili tate sube equales & sup̄ frigida ponant̄ que cit̄ coagulat̄ frigidior ē. Qd̄ si sint inequales. una uidet grossa sit alta ū ē frigida. equalit̄ coagulabit̄. Grossa tam ꝑ sue sube grossitie mag̃ coagulabit̄. Qd̄ si una mīn̄ sit grossa q̄ alia frigida. n̄ eque coagulabunt̄. Que ḡ grossior ē. & frigidior cit̄ q̄ mīn̄ frigida & grossa coagulabit̄.

De temperatione medicine p saporem.

Temperatio medicine p saporē innuit nob̄ coplexione & uirtute sua apti q̄ p odo rē & colore. Vn̄ incipiend ē a sapore. Sapores ḡ pncipalit̄ dicunt ēē viii. dulce. Vnctuosū. Acetosū. Amarū. Acutū. Salsum Stipticū. & Ponticum. Insipid ū ut sapidos n̄ ē enumerand. qa ipse ftat ꝑ se. Omē ē q̄ ad linguam uen̄. aut fac sensum pati aut n̄. Non faciens pati dr̄ insipidū. Sic ē aqua pura. arena pura. Inueniunt ē in medicina q̄dam terrestres & alias aquosas. Terrestres ut ē nitra. cadmia. cerusa. amilū. amidū. & similia. Aq̄se ū ē albugini. & oleū salē hūs. Oleo tam aeria pars ē aq̄sa dominat̄. 7 albugini autē terrestris pars & aq̄sa. Que quide nulla gustui dant passione. Coz ū q̄ gust pant alia delectatione. alia nocumentum inferant. Delectatione inferentia humē mentatē s ōuenientia ł suēq; coplexioni. ut corpore s similia. hor quide cuiq; dominat̄ aq̄sitas. unctuosum dr̄. In quo ū q̄ terrestritati subiect̄ dulce dr̄. Vn̄ si dulce & aq̄su commisceant̄ saporiferū nuncupat̄. Ide ḡ dulce uocat̄ q̄ ut ad lin guā uenerit. sua implet ōcauitatē & asperitatē eius leniens. & acum obtundens. Ideo n̄ fac̄ unctuosum. eē tā saporis habilitas n̄ adō ut dulce cōcipit. Saporifer uero int̄ dulce & unctuosum ē mediocre. Nocumentum ū lingue inferentia pūnca ut sit quoz alia s q̄ iunctura separantia. Alia ū sine acetositate ad dulcedine mutant̄. sic dactili dulcia mala & similia. q̄ q̄ iuncturā separantia. Eoz ēt alia q̄ partes lingue coadunante. alia eas separante. Hoz ū q̄ s separantia. alia s terrestria & grossa. alia subtilia & ignea. Grossa terrestria q̄ dā lingua adō separant & lauant. donec eā exaspant. & amara uocant̄. Alia apiunt & separat & lauant linguā. n̄ tam multum. i. summa asperitate & dicē salsa. Ea uero q̄ s subtilia & ignea minuunt & pungunt linguā & uocant acuta. Ite grossa terrestria linguā coadunantia. Alia s terrestria & grossa. alia subtilia & aq̄sa. Ea uero q̄ grossa & terrestria adō ōstringunt linguā 7 eam. mīn̄ q̄ pontica. dr̄ stiptica. Ea au q̄ s subtilia & ... & penetrant linguā. & tū n̄ calefaciunt. dr̄ acetosa. Ig̃ sūt viii. s sapores pncipales. p q̄s patit̄ lingua. i. Vnctuosus. Salsus. Dulcis. Amar. Acutus. Acetosus. Ponticus. & Stipticus. Insipidū ū n̄ ē nominand. Omē dulce tem patē calidū ē. P̄t n̄ ē mollitiuū & coquitiuū absq; multa calefactione. Omē unctuosum ē aq̄sum & aerium. Ideo mollificat & calefac sine calefac tione. Omē amarū ē terrestre. modic̄ hīs caloris. Ideo uias corpis mun dificat. oppilatione aperit. grossicie extenuat. absq; nimia calefactione. Omē salsum ē terrestre calidū n̄ tam igneū. q̄re mundificat & colat sine multa ca lefactione. Omē acutū ē calidū & igneū q̄ cita attenuat. 7 mundificat & urit. Omē stipticū & ponticū s frigida & terrestria. Hec ideo coadunat & oppilant & incrassant. infrigidant & desiccant. Omē acetosū aq̄sū ē & subtile. ꝑ hī attenuat. mediocrit̄ aperit. mundificat. & infrigidat. & desiccat. Sic tam oportet sciri qa queq; calida. frigida. sicca. & humida dicim̄. n̄ s oīa equalia. si diuisa s. s q̄ s de iiii. elementis ū plus ū mīn̄ coposita. Stipti cum & acetosū infrigiditate s equalia. si stipticū ē grossū terrestre. acetosū aq̄sū & subtile. q̄ sensu & ratione intelligit̄. Sensu qa uidem q̄sda fruct ab initio ponticos ēē & stipticos siccos sueq; arbori similes sic s uue. cocta na. mala. qa ide cotidie paulati a stipticitate & ponticitate sua ad hu miditatē & maturitatē ueniunt. Quida ū prius ad acetositatē ueniunt & ab acetositate tendit ad dulcedine. sic uue & similes. Alii ū sine aceto sitate i dulcedine mutant. sic dactili dulcia mala. & similia. & fruct̄ n̄ coquunt̄ n̄ c̄ natali calore q̄ ē inter̄ & aeris calore i tecto. ł aceto q̄ ē extra. Stiptica ū & pontica qa frigida s & grossa. & mutatio eoz n̄ ad acetositatē fit c̄ calore. monstrat̄ ē p calore ea ad subtilitatē & ace tositatē mutari. Ratione qa pontica & stiptica s tarda & dura ad penetran dū humanū corp̄ & plurimum eoz actio ē exteri. qa coadunant. clau dunt & ōstipant. grossitatē hīnt inpenetrabilē. & spissat cutē q̄ signū frigiditatis & grossitatis. Na a frigidat ōstringit & ōstipat. 7 grossi tate hīt i inpenetrabil & inp̄forabil ē. Sed acetosa cito pforare & i corpis interiora penetrare uidem. pp̄ n̄ subtilia ea ēē dicimus. Rurs acetosa dicim̄ subtilia. qa s de calore n̄ forti. sic uidem cibū i stoma cho mutari i acetositatē c̄ a stomacho n̄ bn̄ digerit̄. Stomach ē infri gidat n̄ ualens digerere cibū. n̄ ouertit eū i acetositatē sic uidem in lintea. lac ē & uinū si i infrigidissimo steterint. loco n̄ mutant̄ in acetositatē. Sz si aliq̄ aeris calore tangant̄ fiunt acetosa. ꝑ hī nullū ē acetosū frigidissimū. Causa ē ē acetositatis calor. nec repperim aliq̄ fri gidissimū ēē acetosū. Stiptica ḡ & pontica grossa s & terrestria. Ace tosa ū subtilia & aquosa. Dulcia ū & amara calida. Sz dulcia calida s & humida. tempate. similit̄ & unctuosa. Amara ū calida s & sicciora. q̄ sensu & ratione intelligit̄. sensu qa si aliq̄ liquidū interiori calore & exteriori coquat̄. ad dulcedine mutat̄. Calore ē multo ōuertit̄ in amaritudi ne. sic fit in melle. Mel ē inueteratū i amaritudine mutat̄. Qd̄ si ad igne coquat̄. fiet amari saporis. Ro ē. Dulcia ē & amara uident ēē apiitiua & mundificatiua. Mel ē tempate colatiuū mundat̄ c̄ q̄da suauitate & delectatione. neq; ōstringit aut diuidit linguā. Amarū forti colando mutant & separant linguā c̄ horribilitate. Vn̄ uidem ea ēē terrestria & grossa. Amara mīn̄ ꝑ hī dicim̄ ēē sicca qa n̄ putrescunt. Acuta aute calidiora & subtiliora s amaris qa s ignea. Ideoq; rodunt & incidunt & eliquāt. & corpā faciunt tenera. Amara ū qa mīn̄ calida. s & grossa ac terrestria. Si ex eoz ponant̄ lauabt̄ & mundificabt̄. Acuta au posita hu mores grossos extenuabt̄ oppilatione uenar̄ aperiēt uī instruā pnocant gros sa capitis ac pectoris humiditatē mundificant. Ideoq; paraliticis subueniunt. cito ē penetrant. sic acuta neq; morant̄ aut induant sic pontica & stiptica. Salsa ū calida s & terrestria. minoris tū caloris s q̄m amara.

De scientia uirtutis medicine p odore.

Scientia uirtutis medicine p odore oportet sciri. Nā a fumosa faciunt pati odorabile sensum q̄ p sapore cū gust patit̄ sens. Nā a uidem acetū res acutas. allia & cepas n̄ mīn̄ q̄ gust saporē ol factū faciē pati. Similit̄ multa qa inmunda s & putrentia n̄ gustant̄ quoz naturas odoratu cognoscim̄. Non ē gustant̄ ꝑ eoz de odore ipsa mali saporis ēē ostendentē. Sūt tū q̄dā q̄ suas naturas p suū odore n̄ s demonstran tia. Causales ē s de diuisis q̄litatib; coposita. aut qa nulli s odoris. Diuī sar qualitatū s odorifera maxime rosa cui odor n̄ ōuen̄ sue naturē. Hoc ei sapor cestat. Est ē coposit de amaritudine ponticitate & aq̄sitate. Pars ū amara calida ē & subtil. Pars pontica frigida & grossa. aq̄sa i sa pida int̄ grossum & subtile mediocris. Odor au n̄ ē n̄ res fumosa & aeria. p calore a corpore dissoluta. q̄ ē a re odorata dissolut̄ n̄ ē ū ea p̄s q̄ ē fumo sa & aeria. Qd̄ ḡ de rosa dissolut̄. n̄ ē a tota sua subā. s; ab ea p̄te q̄ calida & subtil ē. ꝑ hī omis res hīs odore ē calida. Cuius tū odor n̄ tota sua subam ostend. maxime rosa. Que au nulli odoris s. sic salsa & dulcia n̄ ostendēt sua coplexione n̄ p sapore. fumi ē q̄ ab eis dissolut̄. aut ē paucissim. aut int̄ subti litatē & grossitatē n̄ ē tempat̄ pp̄ n̄ ōuenit odoratui. Quare acetosa 7 acuta dant odore. suos sapores ostendente. salsa ū pontica minime. s ē grossa. Pontica & s frigida & de frigidis nich̄ fumosum dissolut̄. q̄ au odore hīt calore & subtilita tē in suis substantiis ēē designant. n̄ tam coloris & subtilitatis q̄ntitatē ostendit. Ideoq; rer̄ coplexiones & naturas p odore certissime nequim̄ cognoscere.

De colore medicina cognoscenda p colorem.

Color mīn̄ q̄ odor complexiones rer̄ ostend. Diuisas ē complexiones uni coloris inuenim̄. q̄ tam aliq̄ color demonstrat. sicut uidem in multis spmatib; radicib; sucis & similib; Vbi grā. Cepar̄ s q̄llarum q̄q; alba mīn̄ s calida. q̄ ū rubea ē calidior. Similit̄ cicer. fasceoli. 7 multa alia q̄ rubea s. calidiora ēē dicim̄. Sz alba. minoris s caloris. Hec ē uia p quā simplice medicina tempare & intelligere possum. Temperatio ē fieri debet c̄ magna cautela i corporib; Non ē sum securi quin res pbanda mor tifera sit. Qd̄ pter ḡ medici si aliq̄ pbata inuenerit ad curandos egros suf ficientes. n̄ labo are i aliis pbandis molestū ē ē. Ite omis medicina q̄m nc medici opant̄ n̄ p̄us i humanis corporib; ab antiquis pbata fuit. s; multas diuersisq; mod. s; q̄da ē fuerant c̄ inuentione pbata. q̄da sponte aliqui accipient ea calefec̄ aut infrigidauit. ł desiccauit ł humectauit. Qd̄ medici postea i aliis corporib; pbauerit. Alii ū multū laborauerit i cogitandis 7 disputandis rationib; s; ipsi formidolosi n̄ ausi s ea pbare. Hui9 causē multe cogitationis si i somnis euenerit qualit̄ uigilando eas inuestigauerit. Vn̄ cum summa au... i corporib; ea pbauerit. Eande inuenientes ea relatando ēē utilia sēpserit. Q̄ueda inquib;da irrationabilib; animalib; pbauerit que humanis corporib; data fuerit illi uul. minis. Cum irrationabilib; animalib; fuerant. Dein indubitant ea sēpserit. Ypocras aq̄da aue marina clistere fiē didicit. q̄ dū ultra modū pisces comederet & egestio sua indurata erat; os suū aq̄ maris fundit̄ implebat; conuisoq; capite mittebat rostr̄ in anū. depone batq; aqua i ore q̄tenta. ita culum. un statī fiebat solubilis. Vn̄ ypocr. Scito illud i hominib; ōstipatos uentres hīntib; pbante q̄ ōstipationi ual lunia inuen. Ampl̄. R. eptilia sic cyri & serpentes i hyeme frigidis tem porib; intrant in interiora tre & supini iacent. Vn̄ uisus eoz obscurat̄ & defic. Vere au ueniente foras egdunt̄ uisum defectū hntes. Et cuntes inueniunt maratrū. cū frondib; comestis tergunt oculos circa tibā. uisusq; eis restaurat̄. Qd̄ oti medici explorantes. sucū illi hīberī collirus oculoz miscuerit & inuenientes eū magne utilitatis ēē sēpserē. Dicunt ē quida accipitre dolorē uentris hntem epar digitis ł eliuū. ł in sustinsi comede neq; a dolore libari. Sz & alia q̄ plurima similia. Antiquitus medicina i hominib; pbauerit. Pro inde hī ars n̄ in paruo tempore inuen ta fuit. qa q̄da a quib;da pbata dimissa s aliis. & ipsi illa & alia multa competentes aliis reliquerunt. Hoc & multi temporis ē. q̄ in ipsa paruit fue runt scorpiones; q̄ si aliq̄m mordebant. mox moriebat̄. q̄ spacio longi temporis fuerant. Sz cū quada die morderet̄ quida. statim sufficienti sanguine minuto. & uinū ex aqua camfore bibens liberat̄ est. Propterea hī n̄ oportet medicinam i humanis corporib; temptari si ea q̄ ab antiquis pbata s nob sufficiunt. Vn̄ ypocras in amfor. Vita breuis ars au plixa. temp ū acutū. experimentum fallax iudiciū difficile & certa. Hec au dixit ypocras ut ostenderet q̄ necessitas ēēt libr̄ ... faciendi & demonstraret q̄ nullus i sua uita arte medicine ualet ex plere. Vn̄ necessario experimenta tenent̄ antiquoz. & alia pbare incipiant 7 alii pbata teneant. & alia temptare incipiant sic ... plixitas artis medicine co pleri potest. Sz cū si tamen uenit necessitas ut inuenim̄ q̄da i humanis corporib; q̄ n̄ fuerint experimentata. oportet nos ea tempare pri i sapore 7 odore ne sint mortifera. Quoz odor si fuerit horribil & fortis ... abhomi nabilis. monstrat qa s humano corpori nocentia. Similit̄ & sapores ... si s i acceptabiles pungitiui & pcutientes. intelligim̄ ea nocentia humanis corpib; ēē inferentia. P in n̄ oportet corpi n̄ ēē nocentia. & uolumus ea i corporib; pbare contrario ne contingeret. serua p ... tū tenore 7 fiat ei in pleno

De scdis uirtutib; a prima descendentib;.

Complentum disputatione qualit̄ medicina pbet̄ ut sua complexio intelligat̄ ordo sequit̄ a scdis uirtutib; a prima pcedentib; i. mitatiua. maturatiua. oppilatiua & cetis. Quas uirtutes possim̄ cognoscē intellectis eaz complexionib; Que ē coplexiones i. calidū frigidū hu midū & siccū. qa in omnib; corpib; i qualitate & q̄ntitate n̄ s equalit̄ neces sario uniares n̄ ē eide uirtutis cui ē alia. Ideoq; q̄da medicina ē apitiua. q̄da mollitiua. & q̄da alii uirtutis. quar̄ una quaq; cui uirtutis ē n̄ oport dic. s; dicim̄ ex coplexione qua uirt̄ medicine pcedit. ut querentes medicina huiusmodi uirtutē hntē p sua coplexione inueniam q̄re ōuen nob noscere omnes re in corpore tplicit mutari. Aut ē ē ex actione caloris natal ad bona materiam corporiq; ōuenientē mutat̄ & uocat̄ digestio. aut mutat̄ ex calore q̄ ē extra natam ad mala materiam & corpori inōuenientē 7 putre factio nuncupat̄. aut ei mutatio ē int̄ hī duo. i. digestione & putrefactione. & dr̄ coadunatio. sic aqua i ydropicis & sanies in apostematib; coadunat̄. Causa qa natā uoleas mutare materiā in natal̄ qualitate n̄ ōuen̄ potesta te inqualitate hui materiei ꝑ illi materiei malignitatē. Aut qa ē extra uenas & arterias mutat ea. aut in sanie. aut int̄ q̄da natē fibroz. uiam. Que ē mutatio ē neqat fieri n̄ cū tempata caloris natal uirtute. ne ōē ē ut medicina sanies collectione eiq; digestione adiuuans tempate sit co plexionis aut uicina tempate. paru tam calori patiens. P̄ ppea ū co adunare uolum sanie. faciam medicina tempate calidā & humidā sic s humana corpā. Quemadmodū ē fomentum aq̄ tempate calide 7 sapi de ł farina frumenti c̄ oleo & aq̄ ł c̄ ouo mixta. calida ł mixta. Panis c̄ oleo mag̃ cocti & similia. Aut sic fiet medicina uiscosa porose clau dente ut calore natali intrinsec coadunatio & consumatio apostemati

maturatiua digeratur sicut axungia porcina, anserina et similia. Quod si apostema digeratur ... sicut ... cum aqua frigida ... calida ... et tempus ... Ad faciendam medicationem ... quia naturale facit calorem intrinsecum coadunare. ... sicut de lini semine ... temperate calida et uiscosa sicut ... cataplasmate decoctionis ... aqua et oleo. Sed si corpus ... calorem ... debet medicina in eodem gradu esse frigida. Quod calor corporis ... a temperamento exeunte. Sed cum necesse est ut medicina apostematis aperitiua sit et calida et sicca, poros enim aperit, naturalem calorem dissoluit et apostematis materiam indurat. Quod planius dicemus cum de curis apostematum loquemur.

De mollitiua medicina.

Medicina mollitiua oportet fieri prius causa membrorum indurationis. Membra enim multis modis indurantur: aut quia desiccantur, aut quia coagulantur et fiunt in eis nodi propter frigiditatem, aut quia ex plenitudine indurantur, aut quia ... consequentur. Medicina autem mollitiua membris induratis ... propter frigiditatem coagulatis ... propter siccitatem induratis ... membris ... ex plenitudine ... subuenit ... necessaria. Extensis quidem ... aut calefactiua ut ea dissoluat et per poros ... ut expellat inde materiam, aut calefactiua et uiscosa que duobus modis ualet: quia humiditatem ... aut desiccatiua et uiscosa ... membrorum desiccat ... medicina ... membrorum curans, non dicitur mollitiua sed ... Hec ... et extensione membrorum ... recte mollitiua dicitur. Dura enim apostemata sicut scrofulosum et duritia extremitatum ... et cordarum ex grosso flegmate orta. Hec enim medicina calida et sicca ... non tamen multum calida et sicca. Calida in secundo gradu, sicca in primo. Nam ... si calidissima et siccissima esset, subtilem partem apostematis diuideret et solueret; ... non desiccat et indurat et operatur ... quemadmodum ignis in argilla ... dissoluit, aliud indurat et ... dicitur later. Dura ergo apostemata non oportet calidissima et siccissima medicina curari. Cuius et calor et siccitas sit ... apostematis duritia. Si enim modica est et medicina parum sit calida et sicca sicut est adeps caprarum, gallinarum. Si enim est multa mollior sit medicina sicut anseris et hyrci pinguedo, camomilla et medulla uituli. Hec omnia moderate calida sunt et sicca ... falsa et uetusta, quanto enim adeps uetustior est, tanto fortior efficitur. Molliores sunt bdellium, ficus, galbanum, amoniacum, oleum uetustissimum, yreleon, adeps porcinum non sallitus.

De induratiua medicina.

Induratiua medicina mollitiue contraria est. Ergo si illa calida est et sicca, debet hec frigida esse et humida sicut est sempiuiua, psillium, portulaca, caulis ... Hec omnia sunt induratiua quia cum sua frigiditate materiam coagulant et cohibent ne dissoluatur. Frigida uero et sicca membra indurant ... siccitas ... quidam ... opilatiua frigida est et uiscosa ...

De opilatiua.

... dissoluta carens acumine et punctione. Res enim pinguiua ... perforat ... quia dissoluit et quidam ... membrorum eliquat, aut quia attrahit humiditatem ab interioribus ... Aperitiua est contraria opilatiue quia est attenuans, incidens et aliquantulum

De aperitiua.

mundificans, sicut amara et nitrea. Hec aperit et mundificat uias interiores et exteriores, que licet stipticitas aliquid agat intus, illud tamen non operatur extrinsecus propter angustiam pororum. Stipticitas enim poros quia sunt angusti claudit et mundificatiua ut penetrare prohibet. Sed intrinsecus fortiter sua actione ambit epar, splen, renes et omnia uiscera. Via enim horum locorum larga est, et stipticitas ... omniumque uiscerum confortat et adiuuat aperitiuam ut ... possit penetrare. Ponticum absinthium interius multum ualet, mundificat et aperit et sua amaritudine et ponticitate, exterius non ... operatur. Verum medicina amaritudine ... et ... absque ponticitate intrinsecus et extrinsecus aperit et mundificat. Sic nitrum similiter hoc facit medicina que est amara et mundificatiua, quemadmodum lupini, amigdale amare, ... semen yreos, abrotanum. Hec enim grossos et uiscosos humores attenuant, maxime que sunt in pectore et pulmone, sanant et mundificant epatis et splenis opilationem ... aperiunt, si opilatio non est fortis. Forti enim splenis opilationi fortissima medicina conueniens est, sicut radix capparis, scolopendrion, squilla, chamariscus ... Hec autem epatis opilationi singula proficiunt. Splen uero ... et est ... et pectori et pulmoni est ptisana et mellicratum uel oximelle ... profecit.

De mundificatiua.

Medicina que est mundificatiua est eiusdem actionis cum aperitiua, ... debilioris tamen et sunt quedam circa extrinsecus mundificantia a ... impetigine sed lentigine et similibus, id est semen melonis, lenticula, cortex radicis calami usti, conche marine uste, spuma maris, amigdale, stafisagria, elleborus, allium, hordeum, faba. Hec ... extrinsecus cum ... sua mundificatione sicut aperitiua intrinsecus ... poris et ... operatur ... mundificatio ... [illegible] ... opilatione aperit et grossos humores attenuat.

De rarefactiua.

Rarefactiua medicina cutis poros aperiens calida est et sicca. Calor enim ... corpus dissoluit ... non tamen oportet ... calida ... acuta ... rigorem et tremorem facit. ... multum debet esse sicca ... dolore neque multum sit crassa et ... Verbi gratia rarefactiua est camomilla, malua, ... et uetustissimum oleum, abrotanum ustum et similia.

De solidatiua medicina.

Solidatiua poros cutis solidans est rarefactiue opposita ... frigida et humida ... sicut est aqua frigida, sempiuiua, portulaca ... psillium ... desiccatione infrigidant ... papauer, iusquiamus ... sensum auferunt.

De medicina laxatiua.

Laxatiua ... calida est et grossa et ... sicut ... oleum policarpe et similia. Hec enim ... anum ... emorroides.

De medicina constrictiua.

Medicina constrictiua ... frigida est et grossa et spissa et ... nulla huius punctione. Hec enim quia grosse substantie est poros non penetrat, et quia frigida est coadunat et astringit, sicut facit galla, balaustia, ... cortex glandium et ... similia sumptuosa.

De medicina urtica.

Urtica calida est et grossa in substantia que et a corpore tangatur uelociter perforat propter suum calorem et ... propter suam grossitudinem. Urit ergo corpus sicut ferrum candens.

De medicina putrefactiua.

Hec aliquantulum sicut urtica et subtilis sit substantie, non enim ante debet esse ... carne eliquat aut cum dolore aut sine dolore, quia est ... corp... sicut ... non perforat fortiter sicut ... grosse materiei est. ... facit magnum dolorem aut nullum, ... sicut arsenicum rubeum et citrinum ... dicitur putrefactiua. Verum putrefactio non fit nisi cum calore et humiditate, et ... membra putrefacta sunt putrida.

De medicina carnis incarnatiua.

Virtus huius medicine est que ... putrefactiue ... debilior ... posita super uulnera exteriora carne mala ... corrodat et consumat superfluitatem carnis ... equaliter. Intrinsecus autem nulli actionis est, oportet autem ... ponere ... sana comedit carnem ... operatur ... et puluerizata uulneribus similiter superponitur. Flos eris ...

De medicina cicatrizatiua.

Cicatrizatiua carnem uulneris ... et indurat et constringit ... moderate stipticitatis ... sicut balaustia, alumen, aloe, galla et similia. Similiter ... sicut ... medicina ... desiccatiua ... sicut litargirum et concha marina usta, orobum et similia.

De his que bonam carnem uulneribus creant.

Medicina que carnem uulneribus creant necesse est sit temperate mundificatiua et nulla punctione uel dolore faciat, sicut yreos, aristologia rotunda, thus, orobum et similia.

De attractiua.

Attractiua calide complexionis est et subtilis substantie quia et calore attrahit maxime si subtilis sit. Nam cum sua subtilitate plus perforat et medicina naturaliter sic attrahat ... sicut est dictamnum ... serapinum, amoniacum, sed quedam attrahunt et ... ferment... fimum columbinum, anserinum, porcinum et similia. Propterea laxatiua medicina cum ... attractiua calore eam adiuuante operatur. Verum quo calidior est eo fortius agit et sua ui repugnat contrarietati.

De expulsiua medicina.

Expulsiua uero medicina materiam ab interioribus ad exteriora expellit ... necesse est sit frigida et eius substantia grossa. Res enim frigida expulsiua ... grossa fortior est.

De medicina que custodit corpus a mortifera potione.

Medicina que saluat et custodit corpus a mortifera potione ... resistit quia est ... contrarium ... alia substantialiter, alia propter similitudinem. Nam quedam ... posita uenenum a membris expellit, aut attrahendo ad se calore et substantie sue substantie aut quia sua substantia similis est substantie ueneni. ... omne uenenum mortiferum humanis corporibus sit contrarium nec possit excludi nisi cum medicinis sibi similibus illud ad se trahentibus: necessario et he medicine corpori ... sunt ... ut ... perimant. ... mediocris ... naturam corporis ... et que ... extremitate complexa, id est ... mortiferum ... sed ... nocet. Multum enim ex eis bibitum lesionem infert, ... quod neque corpori ... sua multitudine noceat neque a ueneno superetur ... parauimus.

De medicina mitigante dolores.

Mitigatiua doloris calida et subtilis sunt. Dissoluunt enim, purgant, attenuant, digerunt et leniunt quod clausum est in membro infirmo, siue calidus sit siue uiscosus chimus uel grossus uel multus uel si sit ... angustis uiis, seu si uentositas sit frigida, grossa uel fumosa ... he medicine non debent esse stiptice uirtutis ... passioni ... et si dolorem mitigent passionem minime curant. ... membra infrigidant et stupefaciunt somnumque prouocant bibentibus ... doloris quod dolorem non faciunt sed dolor non sentitur ex somno et membrorum stupore. Prior ergo medicina, id est desiccatiua medicina melior est ista. ... frigidissima est et humida sicut iusquiamus, mandragora, excepto cortice ... frondes iusquiami et album semen eius. Album enim ... nigro ... omnia ... corporibus ... sua substantia ... sunt ... salubribus antidotis illa et hec alia non ... id est opium, ... et similia. Multum enim ex eis potata maniam faciunt et mortem prouocant ... Si moderate suscepta sunt, iuuant similiter faciunt ea que cerebro nocent ... replent enim caput de pessimis fumis, grauitate, ... et ... generant. Nocent quoque ori stomachi propter colligantiam cerebri et stomachi, quemadmodum actionem ... urimus.

De uirtute frangente ... a ... procedentem.

... dicimus, ... quidem lapidem frangit ... urinam et menstrua prouocat, pectori et pulmoni ad screandum adiuuat, lac et spermam augmentat et prouocat. Lapides frangunt et urinam prouocant ... medicina calida grossos humores incidens non tamen multum calida ... calore et siccitate lapides creantur. Sed que renes mundificat ... et aliquantule humiditatis est, sicut radix lupuli, sparagi ... semen ... et ... amigdala et similia.

De medicina prouocante urinam.

... prouocatur cum rebus calore acuminatis ... non extenuant ... sanguinem et renes calefaciant, ut possint colaturam sanguinis ad se adtrahere sicut facit semen apii, ... petrosilium, anisi, ameos, ... Hec enim sanguinem ... et subtiliant et ... diuidunt ... qualitate sicut coagulum separat serum a lacte.

De medicina menstrua prouocante.

Medicina menstrua prouocans est que ... et alia que fortius efficiunt illa que bibitur sanguinem extenuat et uenarum poros aperit, que est que lactis prouocatiua. Differt enim ... he enim calidiores sunt ... et ... plus oportet aperire quam ea que est in mamillis ... fluat sanguis. Ipsa enim non adiuuat ad expellendum a se sanguinem. Mamille ... non solum sanguis ad eas ... sed ipse attrahit ... sanguinem ut ad mamillas ueniat, iuuant et menstrua ... Sed ... proficiunt que ... menstrue cessante subueniunt ... myrra, calamentum agreste et domesticum, diptamnum, asarum, cassia lignea, cynamomum, costus, aristologia et similia ... posita ... proficiunt ... solo calore ... uenas et sanguinem liquefaciant, aut ... sua similitudine sicut ...

De medicina lac generante.

Lactis generatio fit cum cibis medicina cum medicina ... que calefacit flegma et digerit et conuertit illud in sanguinem. Cum cibus ... lactis similes sicut ... laudabile chimum generant ... humiditatis ... et quorum calor ... sanguinem. Calor enim sanguinis ... humanis corporibus conueniens. Calor enim ... rubeus ... flegma ... frigida ... sanguine et flegma mediocris ... sanguinem ... sanguinis ... calidus et humidus ... rubea dominatur ... sanguinem generantes ... Si autem flegma dominatur ... medicina in secundo gradu calida ... Sed ... sicut eruca, nasturtium ... et similia. ... calida et sicca ... medicina lac extinguit ... calor ... sanguinis corrumpit. Siccitas uero ... lactis diximus materiam lactis non aliud ... sanguinem. Sanguine uero ... lac generatur ... cum cibis laudabilibus.

De medicina spermam generante uel augmentante.

... et inflatiuis substantialiter ... medicina calefaciente ... Spermatis enim substantia ... materia que spermam ... ut omnis res spermatis augmentatiua sit nutritiua et inflatiua sicut ... et similia.

De medicina lac auferente uel desiccante.

Lactis ablatiua calefaciunt et desiccant aut infrigidant: que calefaciunt ... sanguinis corrumpunt, que infrigidant quantitatem sanguinis minuunt. Que uero spermam minuunt ... substantiam corrumpit, sicut infrigidatiua et siccitatis ... Desiccatiua uero ... spermam destruunt, sicut ruta, agnus castus et similia. Que spermam ... sicut inflatiua et calefactiua sine siccitate. Que uero ... repugnant sicut frigida ... absque ... corruptione coagulatiua sicut lactuca ... cucurbita, mora, ... cucumeres et similia.

De medicina pectoris et pulmonis mundificatiua.

Pectoris et pulmonis mundificatiua ... sit aperitiua, mediocris, non multum calefactiua ... et ... que sunt maxime ... sicut butirum cum melle ... substantia ... cum zacchara ... humores frigidos et humidos a capite ad pectus descendentes ... et eos desiccat ... Hec autem sunt ... dispositio de uniuersali uirtute simplicis medicine.

Que autem incipienda singularium medicinarum dispositio ... de ... dispositione simplicis medicine uniuersali ... explenimus ... ordo sequatur ... complexione medicine ... gradus ... medicina ... aut in primo gradu aut secundo aut tertio uel quarto ... tribus modis ... principio ... medio et ultimo ... extremitates ... reliquerunt. Verum ... gradum ... credunt aut ... ignorassent ... glosissimus ... libro de simplicibus medicinis ... difficultate ... non enucleantes ... qualiter galienus ... Palam namque ... simplices ... complexiones ... necessario ... clausas ...

... nulla habet complexione indiget. Verbi gratia. Aut est calidum aut frigidum, humidum siccum. aut est calidum et siccum, calidum et humidum frigidum siccum, frigidum et humidum aut equale, ut nulla qualitas aliam dominetur. Humanum quoque corpus compositum aut est calidum aut frigidum, siccum humidum aut equale ... Omnis corpus quod dicitur calidum aut frigidum intelligitur aliam indigere qualitate. Nomen accepit ab ea quae dominatur. ... calidum et siccum, calidum et humidum, frigidum et humidum, frigidum et siccum. ... Comparatio vero alia simplex, alia composita. Composita est ... Simplex vero est unius qualitatis ... Verbi gratia ...

[illegible]

... quae febres tollit atque pelosella alba et quae mundat ... humore trahit atque sagetta siue arnoglosa id est lingua canis quae aufert paralisim et sanguinem sistit, equaliter mittit; salvia vero quae sanat ... et betonica quae curat ... plaga optime curata et absque ... plus adhibe ea quae sanant et curant ... arnoglosa ... Plagas autem a foris cataplasma adhibe ex farina frumenti vel secale cum suco absinthii et radicum ebuli et melle collecta in panno lineo vel canapineo inuncta et mane et sero ... in nocte.

Quamquam in libro pantegni ...

Prohemium constantini monachi cassinensis

... de oculis sufficientem tractatum in lingua tam latina ... libellum de oculis disputantem. Idcirco ego constantinus cassinensis monachus ... hunc libellum composui ... invenies quae de oculorum causis nostro desideras id est de natura oculorum et sua compositione.

Incipit liber de natura oculorum.

Oportet ... [illegible]

[illegible]

... loquimur a cerebro duo nervi veniunt ad eos quorum unus est durus ... quem explanabimus in disputatione laterum oculos moventium. Alter ... mollis et concavus neque in toto corpore est nervus preter hunc concavus ... Cerebrum est autem opertum duobus panniculis uno subtili et molli, altero duro et grosso. Subtilis autem ... venas et arterias habet ... cerebro ... et defendit illud cum suis venis et arteriis. Grossus vero solum modo defendit ipsum ab ossibus capitis ... Omnes et nervi a cerebro procedentes ... duobus panniculis ... ab ossibus capitis egrediuntur. Similiter nervi ad oculos venientes illis duobus pannis circumdantur. ... mollis panniculus concavus nervos circumtegit et extendit se in modum tele ... suis venis ... vitreum humorem cooperiens. Vitreus autem medium cristallinum ... et retina ... suis venis et arteriis cibum ... vitreum humorem et cum suis nervis ducit sensum et spiritum visibilem ad cristallinum. Subtilis nervi panniculus qui secundina dicitur ... cum alio qui retina dicitur iungitur in illo ... loco quo cristallinus iunctus est. Quae secundina ... portat ... ad retinam cum suis venis et arteriis ... durus autem panniculus et grossus iungitur cum subtili et retina eumque cooperit. Quod facit hic oculis iuvamentum quia eos ab osse defendit ... ne eis cum sua duritia noceat ... ligamentum oculorum.

Sufficienter diximus de panniculis et tribus humoribus post cristallinum existentibus. Humores autem et tres panniculi ante cristallinum stantes tales sunt. Diximus quidem duos panniculos cerebri operire nervosque ad oculos venientes circumdare. Sed cum in oculis existentes dividuntur et duos panniculos in oculis faciunt ... ad medium cristallinum iungitur in loco qui dicitur ... panniculus cerebri ... qui a duro panniculo procedit. Panniculus vero qui uvea dicitur a panniculo procedit qui secundina dicitur ... iungitur retina. panniculus vero qui cornea dicitur iungitur ... duro ... cum secundina. Panniculus autem exterior ... Cornea vero necessaria fuit ut cristallinum defenderet ... quia mollis est ... quae subtilissima est alba et dura. Alba fuit ... subtilis ... Cornea vero est subtilis ... Alio quia est media inter corneam et cristallinum ne cornea cum sua duritie cristalline noceat. Tertio ut coadunaret lumen cum suo colore nigredini ... lumen et nigrum coadunat ...

[illegible]

[Q]ui cum purificatur ad medium cerebri ventriculum stans tendit. Quibus ali-
quantulum permanens subtiliatur, postea ad ventriculum puppis tendit. [S]ed via
que est a medio ad puppim non est aperta. [H]ec enim porta in qua est ea obstruitur
que est [illegible] lum. cuius forma est in modum pinee quam anathomici vermem vocant quod sep-
claudit. que adusque natura spiritum animatum dirigit prope. [S]ed spiritu ibi veniente
te mox aperitur. quo adfuerit vis facta deinde claudit. Unde cum spiritu qui est
in puppi fuerit et motus et memoria. et cum spiritu qui est in prora fantasia et sensus.
et cum spiritu qui est in medio hoc est ratio et intellectus. [S]upra cerebrum autem sic dicitur
[illegible] sunt duo panniculi. quorum unus est durus cranio iunctus. [A]lter autem mollis
ligatur sub cerebro. hic fuit dispirationi cerebri suisque actionibus. [S]ed natura
[illegible] est frigida et humida cum frigiditas duobus modis necessaria fuit. Uno quod
[illegible] sui motus et motionis que ab eo dirigitur. [C]um [illegible] imaginatio
et intellectus fuerit. [C]um memoria que mandat fuerit sensus et voluntas
[illegible] causa sue motionis calidi-
tatis motus. [I]deoque necessario cerebrum calidum non est [illegible] [f]rigidum quod fuit natura ne calefa-
ctum similiter faciat incenderetur et consumeretur. [illegible] esset calidum [illegible] instabili-
ter illud motio. [A]mplius. [S]i cerebrum [illegible] frigiditas [illegible] et memo-
[illegible]; [C]aliditas quidem naturaliter est mobilis. [H]oc testificatur quia quicumque calidum habent
[illegible] necessario reges et stabilitas convenit. [H]umiditas autem cerebri duobus modis fuit
cerebrum mobiles sunt et instabiles. [illegible] facit calorem et
necessaria, uno ne ex nimia sui motione desiccaret. [A]lio ut velocitatem imaginatio formaret.
calor desiccat humiditatem, [illegible] suscipere posset et velocitatem ad res discernendas
et [illegible] a sensibus ei dirigitur [illegible] [I]mpossibile est ad eo
moveretur. [R]ursus ut molles nervi ab eo procederent. [illegible]
[illegible] et a molli durum. [P]roinde a prora mollior puppi. [illegible]
molles nervi procedunt. et de puppi duri. quibus voluntarii motus fiunt.

[Q]ui oppinione instrumentum visus scire desiderat. prius superiori capitulo cogni-
tam naturam utriusque nervi visus investiget. ut bene noscat ubi cum ceteris nervis
conveniat. et ubi discrepat. [D]e enim de spiritu visibili perquirat. quomodo fiat in quo cu-
ius spiritu cum ceteris nervis existente conveniat; et in quo disconveniat. [P]ostea de
ipso visu quid sit et quomodo fiat investiget. [Q]uod in hoc capitulo planissime describa-
mus. [P]rimum itaque par nervus quem diximus esse de natura cerebri dispirativum adusque
cerebri panniculos descendere et secum visibilem sensum trahere. ut intelligatur
cum ceteris nervis sensum facientibus convenit duobus modis. [U]no quia omnes a prora
procedunt cerebri. alio quia molles sunt. [S]ed quodammodo ab eis discrepat viii modis.
[P]rimum quia maiore ceteris a cerebro [illegible] procedentibus. [M]agni [illegible]
quia concavus. [S]i enim et concavus et parvus esset. necessario subtilis fuisset;
unde cito frangibilis. [C]uius concavitas fuit necessario larga ut omnino nulla
[illegible] oppilatione. [I]deoque magnus fuit. [S]ecundo quia ipse solus est concavus. cuius
concavitas sensu ostendit. [Q]ue concavitas tendit usque ad locum in quo panniculus
oculorum qui retina dicitur incipit se celare. quod facile sensui patet si anathomia
cernatur. [S]ed ipsa concavitas inchoatur ab utroque ventriculo qui est in prora cerebri.
[I]n quo scilicet loco illius paris nervi concavitas non potest videri quia subtilissima est
iusta est. [S]ed tamen qui fuerit illud vult inspicere. quam et cerebro magnorum
animalium in hora sciat quod animalia occiduntur. [C]aveat tamen ne in estate
calidove tempore fiat. [D]e enim usque panniculos prore cerebri caute scrutetur.
ne frangantur. et in profundo eorum inveniet parem illum nervum ab utroque ven-
triculo egredientem. et videbit qualiter concavitas ipsis ab ipsis ventriculis in-
choatur. [T]ertio quia hic utrique nervus in ipso est mollissimus ut facile sentire
valeat. et exterius aliquantulum durus ut sit ab aliqua passione illesus. [Q]uarto
quia per hoc par nervum a cerebro ad oculos de substantia visibilis spiritus multa venire
[illegible]. et licet iste visibilis spiritus per omnes nervos sensum et voluntarium motum
facientes ducatur. ipse tamen non substantialiter. sed sola eius virtute per eos vehitur. [I]llo
autem pari nervo multa quantitas sue essentie geritur. [O]culi autem cum nobilissime
sint actionis. semper vadit ad eos multum de substantia spiritus. usque ad locum panni-
culorum qui dicitur uvea. [H]oc fuit necessarium ad adiuvandum visum. [Q]uinto
quia cum ceteri nervi quanto sunt a cerebro remotiores tanto sunt duriores et a
propria natura eorum mutantur. [S]ed istum parem nervum natura mutari non sinit nobilis
simum fecit. et exclusit solidum. ut interanea mollicies exterioritate [illegible]
[illegible] ne aliquid desiccetur. [C]uius et mollicies si aliquantulum causa [illegible]
durata. ipso pari nervo ad oculos veniente in [illegible] in cerebro exis-
[illegible] habuerat [illegible] [illegible] ipse in panniculo que retina dicitur fu-
[illegible] mollis efficitur. et in natura cerebri [illegible] [I]deoque
retina dicitur. [N]ervus [illegible] a cerebro ad eos
simul [illegible]. [S]exto quia laudabilior [illegible] par nervus
[illegible] separati [illegible]
[illegible] capitis ossa torquet et ad
[illegible] foramina [illegible]. [A]lia
[illegible] loco separantur [illegible]. [V]bi [illegible]
[N]ervus qui de latere dextri ventriculi [illegible] ad dextrum oculum [illegible]
et sinistre ad sinistrum. [illegible] separatur
plures antiquorum [illegible]. [illegible]
[illegible] non affirmantur. [illegible] possibilis. quarta vero [illegible] necessa-
ria. [illegible]
[illegible] necessaria [illegible] passio contingeret alter ab altero subveniretur.
[A]lia [illegible] quia vis [illegible]
[illegible] [illegible]
nulla [illegible] passionis [illegible] et non solum nervum visus [illegible]
[illegible] omnis alius ab eodem loco [illegible] non coniungeretur.
[illegible] confortet. [S]ed tamen
separati [illegible] ambo [illegible] longitudine [illegible] [Q]uintum [illegible]
[illegible] est. [S]ed tamen [illegible] longitudo, ut [illegible] possent rumpi. [illegible]
[illegible] [S]ed [illegible] a cerebro venientes [illegible]
[illegible] oculo clauso [illegible] [illegible] non posset esse in nervum con-
iungerentur postea separarentur [illegible] testificatur experimentum. [S]i enim palma
[illegible] aliud corpus [illegible] posset utrique oculus ad una-
[illegible] sentit utrique oculi debilior et obscurior. si uno oculo clauso
[illegible] forte [illegible] reparatur et [illegible] utrique cernere
[illegible] solus clarissime [illegible]. [H]oc [illegible] testificatur quia spiritus qui in utrique
oculo ferebatur [illegible]. [V]no [illegible] clauso alterius pupilla clarior ef-
ficitur. [illegible] necessaria est. non et cum nervi
ad oculos venientes in quodam loco coniungerentur et in alio separarentur [illegible]
[illegible] separarentur [illegible] visibilis non posset videri. non [illegible] ab
oculorum pupillis [illegible] [illegible] recto [illegible]
sic videmus radium solis per angustum foramen [illegible] linee ex angusto sunt
exordio sunt, deinde paulatim usque quo [illegible] dilatantur. [S]ed [illegible] oculo
[illegible] sic [illegible] necesse est ut utrique visus linearum [illegible] loco [illegible]
[illegible] equaliter [illegible] tamen [illegible]
ad pupillam. [N]ecesse est et ut exordia utrique visus a pupilla equaliter [illegible]
et per unam superficiem ambo ambulent; quorum exordia [illegible] loco ubi utrique nervi
coniunguntur et fiunt unum. [I]deoque ab illo loco incipiens [illegible] pupilla [illegible]
[illegible] res videnda. [illegible] sic est comprehendit. [illegible] pupilla a suo
loco sive superius vel inferius [illegible] res cum superiori pupilla [illegible] videntur
[illegible] inferiori. [V]nde duplex apparet. [I]deo [illegible] necessaria [illegible] pupille in
[illegible] fundamento [illegible] loco ubi utrique nervus coniungitur in modum recte linee [illegible]
[illegible] [illegible] nervum ad oculos ducimus ab uno
loco [illegible]. [S]ed [illegible] a quibus [illegible] obicitur. [S]i vero est una inquinatio [illegible]

nervi non ab uno loco cerebri [illegible] postea coniungantur qui non sunt in
uno loco orti et. [Q]uibus respondendum est hic non sunt iio quantumvis [illegible] cere-
brum non posset exire maxime si magni fuisset sic sunt utrique. [Q]uidam [illegible] est
concavitas. ubi foramina palati cerebro coniunguntur per quod cerebrum de se sua expellit
superfluitate. [V]trique et via que ducitur ad nares sibi obstat. concavitas quoque
[illegible] non esset ibi sed nervi [illegible] locarentur illic. [N]ares [illegible] sunt in medio fiunt. [V]nde non foramina
[illegible] cerebro recte opposita. olfactus non esset. [E]rgo hic locus [illegible]
prehensa. fuit necesse ut nervi visum ferentes ab uno loco egrederentur [illegible]

[V]isibilis spiritus de animali nascitur. [illegible] est spiritus animatus [illegible] [illegible]
prore cerebri procedens quoniam in eis [illegible] ficari et clarificari diximus in dispiratione
cerebri. [Q]ui spiritus est specialiter sensibilis. [V]isus enim unus ex sensibus est ceteris dignior et no-
bilior. [P]orro ipse met hic hac [illegible]. [E]st enim clarus et lucidus que nullus animatus
spiritus a cerebro procedens habet. [N]am spiritus animatus in cerebri ventriculis existens mandat
omnibus membris sensum et voluntarium motum. [N]am cum a ventriculis exterius ab eo la-
[illegible] fuerint. omnia membra absque sensu et voluntario motu. [V]nde manifestum quia
omnia membra sensum. voluntarium motum ab illis locis acquirunt. [S]ed autem virtus huius
spiritus per nervos ad omnia membra penetrat; et eius essentia stat in suo proprio loco. sic splendor
solis per totum aerem dividitur. tamen substantia eius in suo loco permanet. aut eius substantia per nervos pe-
netrat. [Q]uod necesse est duobus modis fieri. vel substantialiter per nervos usque ad omnia membra
que sentiunt et movent dirigatur. vel plurima pars nervorum [illegible] in naturam suam con-
vertens. deinde ipsis membris omnibus dat sensum et voluntarium motum. [illegible] ipse
ipse in nervis operatur. [S]ensus vero per quem membra rem sentiendam sentiunt non ad cere-
brum venit ut ab eo sentiatur vel discernatur. [H]oc enim si esset nullo membro percussio vel sen-
sibilis remotio ab eo sentiretur. si sensu membrum careret. [N]ervus enim non est aliud
nisi pars cerebri sicut rami arboris ab eius radice procedentes. [N]am membrum in natura
nervi mutatur sibi coniunctum. [V]nde fit sensibile. [P]robata quoque est quia cum in eo
sentit per eius sensus in ea existente qui [illegible] a nervo [illegible]. [S]ed virtus visibilis spiritus
non sola ipsa a ventriculo cerebri ad oculos dirigitur. sed ipsum spiritum essentialiter
ad oculos ire demonstrat ratio, et tantum quantitas illic ducitur quanta neces-
saria est. [Q]uod utrique nervi concavitate testificatur. [E]x hoc et certificatur quia
uno clauso oculo, alterius pupilla dilatatur. quod aperto dilatata pupilla ad quod
fuerat redit. [C]ausa quia nervi cum sunt in uno loco iuncti, in quo utrique concavitas
[illegible] est necessario unius oculi pupilla clausa. spiritus qui ad eum ferebatur ad locum
in quo utrique nervus coniungitur veniens per ipsum foramen ad alterius oculi pupilla que
aperta est ducitur. [V]nde foramen panniculi qui dicitur uvea per multitudinem subeuntis spiritus
necessario dilatatur. [A]perto vero oculo. spiritus ad eum redit. [Q]uare foramen illius
panniculi dilatatum ad modum in quo fuerat redit. [H]uiusmodi significatione
cataracta. an possit sanari necne cognoscitur. [V]no enim oculo clauso. alterius
pupilla latior effecta, in eo spiritum visibilem esse signum. [V]nde aqua ab eo ampu-
tata, spiritus visibilis ad eam redit [illegible] incipit sic cum sanus fuerat videns.
[C]ontra si minuitur contrarium apparet. [N]am quibusdam hoc accidit cum claudunt
alterius pupilla non dilatatur. [C]uius causa hec est. [N]ervus quidem per quem spiritus ducitur
est oppilatus. [I]deoque huic utrique nervus concavus fuerat. ut per eum spiritus substantialiter
possit transire. [S]ed ceteri nervi nulla habent concavitatem. [V]nde enim animatus spiritus
absque sui essentia per nervos vadit. [S]ophiste tamen contra. [S]i possibile est quod
animatum spiritum per nervos non concavos ad omnia membra duci. quare neque nervus concavus
fuit. [Q]uibus respondendum est. [illegible] necessarium hic fuisse unum quia
per corpus nervi dividuntur et substantialiter in modum [illegible] a suo fundamento
removentur. [Q]ui si concavi essent [illegible] neque [illegible] substantia
posset esse concavitas. [illegible] spiritus quantitas sensum movendum necessario
[illegible] visui est necessaria. [O]mnis enim sensus preter visum non sentiunt rem
sentiendam nisi utrique coniungitur. [V]isus autem pupilla [illegible]
vadit et rem sentiendam sentit. [P]roinde multa quantitas spiritus [illegible]
necessaria fuit. [illegible] [illegible] ut spiritus multitudo [illegible]
[D]icam quoque qualiter visus fiat. [R]es autem visibilis [illegible]
comprehendatur [illegible] extra visum dirigitur [illegible] sic cognoscitur.
[A]ut virtus visus ad eam vadit et comprehendit quemadmodum est. [A]ut neque ipsa
ad ipsum. neque virtus visus ad eam mandatur. sed quiddam est medium stans [illegible]
et illa per quod ipsa cognoscitur. [V]nde oportet investigare quod horum sit verum.
[D]icamus quoque quod omnes philosophi [illegible] dixerunt non posse videri non per foramen
pupille. [illegible] aliquid [illegible] rem sentiendam veniret videret vel virtute vel for-
ma eius vel qualitas. [S]ed quidam dicunt mensura et quantitas magne rei non pot-
[illegible] sic quantitas montis vel arboris et similium. [Q]uomodo enim virtus rem mag-
nam potest esse que ducat quantitatem suam ad oculos diversorum hominum in uno
momento? [Q]uomodo etiam illius forme magnitudo ea angusti foramen
pupille potest ingredi? [Q]uod quia ratione patet esse impossibile ad se-
cundam intentionem redeamus. [Q]ue quidem quia impossibilis est ut spiritus
visibilis pupilla exiens solus ad rem sentiendam vadat, suaque quantitate
magnitudinem et complexionem et [illegible]. [I]pse enim spiritus non est tante
quantitatis ut possit adeo dilatari donec totam rei quantitatem ambiat, qui
in uno momento multa et diversa in [illegible] et magna comprehendit.
[A]d tertiam intentionem veniamus. [N]am quia aer corpora circumdans subti-
lis et lucidus fuerit, illud supplementum insufficiens quod nervum faciunt cor-
pori. quia inmutatur illi spiritus suscipit sicut splendorem solis. [S]ic et superiore
aeris extremitate splendor solis perveniens. deinde per totum aerem penetrat
eumque clarificat; sic visibilis spiritus mox ut pupilla egreditur totum [illegible]
et extensus preminentia loca, mutat cum virtute naturam. [Q]uod sic tamen
aer nitore iunctus est. [H]oc et [illegible] sole palam videmus fieri quia si aliquod corpus in
aere ponatur separatum cum a solis splendore illud penetrare nequeunt, for-
ma illius corporis obscura esse apparet. [C]ausa quia aer lumen non suscepit non tamen
continuus est. et mutatio aeris de solis splendore non sit ab eo separatum.
[Q]ui si actio splendoris fuerit in aere operata fuisset, posset in eadem ac-
tione permanere splendore solis absente. sed utrique hac carent operatione quia
neque splendor solis sua actione aerem ipsa absente potest dimittere, neque
idem ab eo illa actione valet accipere. [P]ro eo quod lumine datus ablato
ipso momento lumen ab aere aufertur. [E]odem modo oportet intelligere de nervis
quia si nervus fuerit incisus et a cerebro divisus, illud membrum cum sensum
[illegible] fit insensibile. [P]roinde hec duo debent esse coniuncta, continua
[illegible] et spiritus et nervus et cerebrum. et [illegible] aer in alteram mutetur actione
sic cum calefit vel infrigidatur. et in ea qualitate post separationem rei cum calefa-
ciens vel infrigidans permanet [illegible] [I]pso absen-
te et lumen ab aere amputatur. [P]roinde necesse est ut aer semper illuminetur
continuatum. [H]oc enim non fuerit nullo [illegible] lucidum. [S]imiliter nervus a cerebro
supplementum necesse est [illegible] quia nervi licet sint de substantia cerebri, sed tamen
duriores et solidiores ut passioni inobediant. [P]roinde aliquantulum sunt mutati
a natura cerebri. [S]ed nervi duobus modis sunt. [S]unt enim quidam motum facientes et
alteri sensum. [N]ervi autem qui sensum faciunt sunt molles ut diximus. et motum
operantes sunt duri. [C]ausa quia sensus non potest fieri nisi nervi aliquantulum cum qua-
[illegible] in mutatione [illegible] rei sentiende conveniant. [M]otus autem est aliud a actio
nervorum facta absque illa summutatione. [N]ecessario quoque nervi sensum facientes
fuerunt molles. et motum operantes duri. [illegible] quidam ex omnibus nervis mo-
tum facientes sensum [illegible] molles [illegible] illa cum duris
[illegible] [S]ed qui duri [illegible] quia tamen ceteris sensibus grossior est.
[S]ensus autem visibilis quia ceteris [illegible] et subtilior [illegible] nervus vis-
ibilem spiritum servans ceteris nervis cerebro propinquior est. [N]am [illegible] cerebri nulli

[illegible]

vel per foramen vel per coniunctionem. Sive secundum asperitatem vel lenitatem. Secundum figuram vel propter quantitatem spinarum(?) vel propter qualitatem vel propter accidens quod infans cum nascitur patitur vel cum lac sugit vel propter alia. Secundum foramen vel propter oppilationem aut propter coniunctionem. Oppilatio vel propter fortitudinem motus contentive virtutis aut defectione expulsive vel propter frigiditatem vel siccitatem vel propter strictitatem ligamenti. Coniunctio vel fit aliquando vel nascens inest. In illud incidens vel est chimus vel lapis. Quod vero in eis nascitur aut est in superficie carnis vel verruce. Largitas foraminis est contraria coniunctioni. Asperitas de genere separationis unitatis est, non est in ultimitate quod propter planum diximus. Lenitas est asperitati contraria. Corruptio loci vel fit cum membra a suis locis naturalibus mutantur ut separatione vel mollitie concathenationis membrorum seu magnitudine membrorum in forma vel numero. Quorum causa multitudo est materie et fortitudo nature. Parvitas autem membrorum est e contrario aut propter incisionem que videtur magnitudo in numero et forma est, aut est naturalis et de bona materia aut e contrario. Separatio autem unitatis est triplex: aut enim ex incisione extra facta sicut ense, gladio, igne; aut interior sicut acutus chimus vel de rebus exterius extendentibus sicut fune, vel de interioribus sicut grossa ventositate vel constrictione; aut fracta exteriori sicut lapide, aut interiori sicut cum grossis chimus. Accidentia autem dicimus esse triplicia. Est enim actionis nocumentum et diversitas eorum que a corpore egrediuntur et diversitas qualitatum corporum sensibilium. Causa quorum dicimus est nocumentum actionis. Nocumentum actionis est morbus. Morbus enim est causa accidentis. Actiones autem sunt triplices. Est enim animata vel naturalis et vitalis. Genus autem actionis nocumenti triplex est. In una quaque actione et causa nocumenta nascuntur vel enim actio omnino aufertur aut minuitur vel mutatur. Verbi gratia. Sensus tactus aut amputatur et dicitur pelipos(?) aut minuitur et vocatur titillatio aut a sua natura mutatur et dicitur dolor. Causa horum dicimus est frigiditas sicut tamen est separatio unitatis. Palam ergo est causam nocumenti actionis esse morbum. Morbus enim nocet actioni sine mediatore. Propter hoc nocumentum actionis est significatio morbi, neque ulla differentia est inter morbum et significationem nisi cum in nostra intentione eum nominamus. Quantum nostra intentio est in nocumento actionis et in eo quod illud sequitur nocumentum nocentem, morbum et illum sequentia dicimus accidentia. Morbum illum causam dicimus esse accidentium. Unde cognoscimus morbos et accidentia eos comitantia scire volumus. Dicimus accidentia signes(?). Sed intentio huius libri hic est ut patefaciamus signa morborum oculorum. Prius tamen oportet scire oculorum accidentia ut per ea ad morbi notitiam perveniamus notiore(?) scientia.

Accidentia oculorum sunt triplicia. Est enim nocumentum actionis et quecumque illa sequuntur id est diversitas sensibilium qualitatum et diversitas ab eis exeuntium. Causa quorum dicimus est morbus oculorum. Nocumentum autem actionis est oculorum secundum quantitatem actionis eorum. Quorum actio aut est animata aut naturalis. Naturalis vero actionis nocumentum est illud quod in ... accidit. Accidit animali id est sensui et voluntario motui. Oculi tamen duas species sensus habent. Nocumentum autem actionis naturalis non oportet in hoc loco nominari. Nulla enim differentia est inter oculos et totum corpus in hoc morbo. Similiter nocumentum tactus sensus sicut mollicies, titillatio et dolor ita sunt oculi quemadmodum corporis. Accidentia vero que patiuntur oculi in sensu visibili et voluntario motu necesse est dicere. Hic vero enim proprium fit oculis. Unde incipiendum est a visu.

Scimus autem quia accidentia que visui contingunt, aut sunt in eius instrumento vel visiva virtute vel in suis ministris. Instrumentum autem visus est cristalleidos humor qui vel patitur simplicem morbum id est ex viii vel compositum cum a suo loco naturali mutatur vel separatione unitatis. Mutatur a suo loco naturali vel sursum vel deorsum vel dextrorsum vel sinistrorsum. Si mutatur sursum vel deorsum utrumque oculo videtur res dupla. Quod similiter circa latera non apparet dupla. Virtus autem visus que de cerebro per concavum nervum procedit propria passio ei aut fit de infirmitate cerebri vel concavi nervi. Quorum infirmitas fit triplici: aut enim simplex que est una de viii vel est officiat sicut apostema oppilatio aut separatio unitatis. Ministri visus sunt humores panniculi et spiritus qui in oculis habentur. Sed autem quedam horum naturaliter visui nocent et videtur quod autem cristallina sit et quedam ei accidentaliter illi scilicet post cristallinam sicut ei scilicet que sunt ante cristallinam sicut foramen uvee id est pupilla albuminosum(?) ... spiritus qui est in pupilla et quantitas pupille ... In foramine vero uvee accidit id est largitas, angustia, mutatio de loco suo ... Largitas vero est naturalis vel accidentalis. Accidentalis aut de extensione panniculi qui ... cui extensio duobus modis fit. Aut de passione uvee ... multitudine ... Extensio uvee aut est simplex morbus sicut siccitas aut compositus sicut apostema. Angustia pupille aut est naturalis vel accidentalis. Accidentalis fit de mollicie uvee que fit duobus modis. Aut ... de nimia humiditate ... dominante et ... lubricosam faciente vel de parvitate albuginei. Preterea ... melior largitate pupille semper est mala sive sit naturalis vel accidentalis. ... visibilibus spiritus dispositis. Angustia est ... naturalis bona est quia adunat spiritum. Sed ... accidentalis mala est ... angustia ... de qua fuerat stricta maxime si fuerit propter parvitatem albuginei. Hec enim duo mala sunt. Unum quia cristallina est ... exterius lumen, aliud quod deficiat ex albuginei parvitate. Mutatio pupille a suo loco vel est naturalis vel accidentalis. Accidentalis enim panniculi fiunt ... que sunt iuxta pupillam et cum fiunt ex ulneribus(?) considerantur. Sed ... pupille ... mala est ... Separatio ... et fit in ... maior fit in anulo in nullo vero ...

[illegible]

mentia. Passio autem corneae quae frequenter aliud. vel est per coniunctivam [illegible] scilicet ... nascitur apostema corneae cooperiens propter palpebram [illegible] nascitur ... saepe. frequenter et apostema corneae cooperiens et corneae et aliarum partium loci corneae cooperiens. Secunda passio coniunctivae et corneae ... oculorum non nocet visui nisi accidentaliter. Passio vero uveae [illegible] vel ... ampliatur et dicitur mollicies. vel minuitur et dicitur [illegible] ... aut movet vel non ... et dicitur spasmus. Quaedam [illegible] ... cerebri vel per nervos oculos moventes. aut per lacertos. Secunda ... mollicies ac spasmi lacertorum oculos moventium et secundum diversitates ... Quae ... dicetur in fine sexti capituli libri huius.

Morbi oculi venientes vel sensui apparent et facillime cognoscuntur vel latent ... quorum notitia obscura quorum signis intellectuali investigatione comprehenditur. Causis morbis tractatur. Incipiam ergo a morbis sensui apparentibus ... quorum significationibus aliorum membrorum ... signa ... differt. et monstrabimus in quibus oculorum locis nascitur ... ab aliorum signis differt. et ... palpebrae ... vel in angulis oculi. Morbi ergo qui sensui apparent ... in coniunctiva ... vel in uvea et cristallina ... coniunctiva ... passio ... aut in cornea vel in uvea. ... obtalmia ... tumor ... et similia. Pterygion ... quae in angulo ... plurimum patiuntur ... et sanguinis fluxus de aliqua vena ... vel ... maiori angulo ... Ungula est superfluitas nervosa carnis ... usque ad pupillam ... Obtalmia ... quae de turbatione ... sicut fumus. sol. oleum. pulvis et similia. Secunda ... Causa est de exterioribus vel de interioribus. De exterioribus sicut de ... melior est. Quae autem fit de interioribus vel de exterioribus. De interioribus sicut de humoribus ... deflu... superius ... fervore ... Causa humores fluere faciens ... et apostema generantibus. Causa humores ... multitudo materiae ... ad oculos ... et humores ... Secunda ... obtalmia ... est. Causa ... morbus ... Secunda ... ampliatur ... permanet. Haec signa ... inflatio. color ... rubor. plenitudo venarum ... Certa ... quia haec signa ... et alias. quia ... et palpebras ... eius ... et albuginea ascendit super nigredinem. Tumor est quadruplex. Unus fit ex ventositate. secundus ex flegmatico humore non grosso. Tertius ex grosso flegmatico ... et dicitur ... Quartus ex melancolico et dicitur sclirosis. Qui possunt ... quia primus subito ... fit ... vel etiam parum ... morsus. alio cum calor est sicut apostema. Secundus est similis ... Tertius qui ... perforatur ... non adeo permanet dolore et ... indiget cum color est sicut color totius corporis. Quartus fit plurimum in angulis oculi et dilatatur aliquando et ascendit usque ad supercilia. est et durus multum ... dolore cum color est plumbeus. Quae ... sequitur variolas et ... obtalmias ... mulieribus ... Duritia nascitur in toto oculo et palpebris et motum eorum facit esse graviorem cum dolore et rubore neque potens pati ... aliquando nascitur apostema parvum et durum. oculos aperire ... aliquando ... Cum haec sunt accidentia ... prurigo et rubor in toto oculo et palpebris. Sebel est vena grossa sanguine plena ... rubet coloris ... in palpebris ... Palpebrarum passiones ... communes morbi ... totius corporis. variae. scrofae. et his similes quas non necesse est dicere in hoc libro. Incipiam ... huius libri ... de morbis oculorum proprie. Passio autem palpebrae vel nascitur intrinsecus vel extrinsecus. Extrinsecus sicut grossities quae est ... quaedam viscosa pinguedo relata ... et pelliculis quae nascuntur in superiori palpebra. Intrinsecus ... scabies. granditas ... et viscositas. Scabies fit iiii. modis. Una ... Secunda ... dolore ... Tertia est durior ... quia ... Quarta ... est durior quia ad sanandum ... palpebre quae fixura est. Grando est humor grossus in interioribus palpebrae ... Lapis humor est in interioribus palpebrae ... quae lapis. Inviscatio quaedam est viscositas palpebrae cum pupilla coniungens ... albedine vel nigredine vel utraque palpebra. Quae fit aut per ... in angulis oculorum fit ... et per ... curationem ungulae. ... Una ... superiore palpebra ... oculos cooperire. Quae ... brevitas est palpebrae. Tertium est inversio palpebrae in exteriore parte. Quae ... nascitur per aliquod vulnus vel per superflua carne in palpebris nata. Rosura et ... nascuntur ... Nascuntur et ... palpebrae pili superflui ... pili aliquando de palpebris cadunt et nascuntur ... pediculi et hordeum. Superflui pili nascuntur in interioribus palpebrae quae ... humores ad oculos. Pili autem de palpebris aut per humores ad eas defluentes vel per alopiciam. et aliquando cadunt cum crassitudine duritiei et rubore palpebrae. Pediculi fiunt de humoribus ... putrefactis et nascuntur in palpebris quas patiuntur illi qui multum comedunt et ... Hordeum est apostema nascens ... in extremitate palpebrae cuius forma est longa et similatur hordeo. ... Nascitur et in oculorum palpebris ... et grando et lapis. Carsun ... permanens inter angulos et nares ... putrefaciens ossa. et aliquando fluit ... ad nares ... palpebras ... grando et lacrimae ... Causa cum ... et nares ... medicinas ... et scabiem ... Passio vero in cornea nascens vel est communis passio ... Verbi gratia. Cancer ... corporis nascitur ... dolore ... Sebel ... et ... usque ad tympora ascendente. maxime ... ambulante vel movente. ... dolore patiuntur ... fluunt lacrime neque ... medicinas ... Secunda passio ... et obscuritas. vel sanies ... Quae ... Prima ... Secunda ... Tertia ... Quarta ... Prima est ... Secunda ... Tertia ... Quarta ... passionis aliquando ... Aliquando ... vel dolore. vel ... Inflatio ... Aliquando alba. aliquando nigra ... cornea ... vulneribus ... albo ... usque ad nigredinem oculi ... nigri coloris ... sicut color ... album et nigrum. ... Multitudo ... et calor dolore. Secunda ... sicut ... [illegible]

... humiditas ... et defluxa. ... similiter super pupillam ... offendit. ... corneae grossa est et dura. Differunt ... in oculorum albugine et ... Cum ... modis est. Prima quae ... Tertia ... sicut ... apostema ... Secunda ... Tertia ... palpebrae ... maximum dolorem patitur. Quarta ... pelliculas ... superficie ... Una ... capite ... Dilatatio duobus modis fit. Prima ex nulla re ... Altera fit per passionem vel calidam passionem vel apostema aliud. Inter uveam et cristallinum ... nascitur ... pupilla ... Quae passio perfecta facillime cognoscitur ... Qui vero ad hanc passionem ... oculos ... apparent. et quidam qui ... et non nullis ... Quibus hac passione ... visus amputatur. et color pupillae ... spiritus ... penetrare. Cum ... color ... pupilla ... aeri assimilatur. et quidam ... colore. et ... album colorem habet. et ... color celi. et ... viridi. et aliquando ... oculos ... duobus modis. Unus ... Alius ... cristalleidos. Unde non oportet ... oculorum ... Prima ... species ... colore aeri similatur ... accidentia ... Duae species ... ostendit. Haec ... oculo clauso. altera pupilla dilatatur ... Causa quia ... ad pupillam et opilatur. Aliquando et ... Quae sic cognoscuntur. Si apparuerit vel fuerit vel ... cataracta ... Si in utroque oculo aequaliter apparuerit cognoscitur fieri ex stomacho. ... apparuerit. maxima cum stomacho indigestibilitas ... facile ... diminuerit ... de stomachi ... et ex ... imaginatione illa decreverit. ... est ... Si vero fuerit per cerebrum plurimum ... nascitur passione. Frenesis vero quae calidum est apostema ... fumus quae fuligo calore febris. Humore ... cerebri et oculos existentes ad oculorum ... penetrantes ... apparere faciunt. Sufficit de passionibus oculorum visui apparentibus. Oportet de illis dicere quae difficillime intelliguntur quia intrinsecus nascuntur.

Passiones in interioribus oculorum nascentes sunt in nervis visum ferentibus. Quae duobus modis fiunt. Una est mollitio et dicitur paralisis. altera est desiccatio ... Paralisis est duplex. vel in motu ampliatur et ... pupilla ... Secunda visu absque causa manifesta amputatio vel ... fieri. vel per ... nervi passione. vel per [perfibilitatem] ... spiritus a cerebro mandari. Hac ... passione patiente ex simplicibus vii. consistentem ... compositam ... constrictione et ... separatione necessario visus corrumpitur. ... manifesta oculis apparet ... intellectuali investigatione fuerit comprehensa. Verbi gratia. Si viderimus visum ... absque causa manifesta ... gravitate ... capitis ... collum. Quo patet manifeste scias humidissimos nervos ... fluentes eumque opilantes. vel apostema ibi generantes. Possumus ... investigare. Uno ... oculo clauso. si altera pupilla non dilatatur ... Item interrogemus ... antequam incideret passionem. si in capite ... vel per aliquem casum capite vulneratus. Unde pupilla ... et ... modum ... solito ... scias nervum esse fractum. Si autem ... longinqua. magna quorum corpora parva ... scias est spiritum defectum. Qui vero longinqua ... et ... Sed ... senes ... scias haec fieri ex grossis spiritibus ... cum ... humoribus. Haec sunt accidentia ... oculorum ... Secunda passiones in mollibus oculorum locis nascentes. aut per cerebrum. vel per nervos. vel per lacertos. Si fit per cerebrum necessario motum utriusque corrumpit oculi. Si per nervum eadem pars oculorum offenditur quae ab illo nervo passione ... Quod si in nervis non ... in parte patitur. motu lacerti quae ... nervo ... corrumpitur. Nam ... cum passio in nervo ... et super ... oculos xii. lacertos ... quorum vi. oculi ipsi movent. et ... fundamentum utriusque nervi corroborant. et ... oculi ... elevant. Reliqui ... tres palpebras movent. Ostendimus et quod passio nervorum et lacertorum duplex est. Nam mollitio scilicet et spasmus. ... vi. lacerti motui oculi ... mollificati fuerint ... oculi causa magnae gravitatis ... inferius descendunt ... se infigunt. Si autem spasmaverint moventes oculos ... nervus quidem mollificantibus vel spasmum patientibus oculi in eadem parte ... mollificantur. et spasma ... Tres lacerti fundamentum utriusque nervi ... oculosque super elevantes si spasmantur oculi non patiuntur ... Si autem mollificentur oculus ... Quod si ... mollificati ... percussione scias fieri ex nervorum fractura. Reliquorum ... lacertorum palpebras moventium unus movet eas super. et alter inferius. Si ... moventes palpebras super ... efficitur palpebra ... Si spasmatur non valet oculum claudere. Duo ... lacerti inferius palpebrae ... moventes mollificati claudunt oculos. Spasmati non elevant palpebram ... si lacerti ... parte ... mollificantur ... palpebrae ... in ... parte permanente patent. Humores ... ad oculos fluentes ... defluunt vel per eas ... Si ... Haec signa intelligantur ... et frontis ... et extensio. Unde si incidant ... valet vel si cataplasmentur vel cataplasmati ... desiccantibus adiuvantur. Si autem ... scias humores ... subtus cerebrum sunt manere.

Quia sanitas est intentio medicorum necesse est eius causas sanitatis cognoscere. Quae duobus modis est. Una subiecta est sanitati. id est humana corpora. Alia est ... Qui ergo volunt curare oportet eos scire oculorum medicinas ... Quarum virtutes per saporem ostenduntur. Sapor ... nosci ... omnia quae ad linguam veniunt aut dulcia. aut amara. vel salsa. vel ... Quae autem sunt ... aqua et cetera ... aut composita nulla qualitate ... Quae ... frigiditas sicut medicina opilativa. Qui ... duobus modis est ... vel viscosa. humida ... dominatur. et ... oleum ... aut insipidum oleum. ... dominatur ... Quae ... lingua faciunt ... vel cum delectatione vel ... Quae ... faciunt necessario ... delectatione faciunt ... Humana ... delectatione ... humanae complexioni similes. Humana ... complexio ... calida et humida. Per delectationem ... [illegible]

aperit. Mundificatiua autem est sine qua aperitiua. si tamen debilitat: lauent & mundificent absque desiccatione ut est mel. fabe. hordeum. amigdale dulces & similia. Medicina autem corporis mundificans & dissoluens temperate calefacit. & non desiccat neque grossitie h[abet]. sicut camomilla. malua. sambucus. leon. radiculeo. & similia. Medicina grossitiua est que oppilatiua. ora uenarum largat facit. est grossa & acuta. ut allium. cepe. fel taurinum & similia. Constrictiua oris uenarum est grossa frigida & stiptica [illegible] carens [illegible]. Incarnatiua est grossa & calida. Putrefactiua calidissima & subtilissima. Minuitiua superflue carnis in uulnere nascentis. est que putrefactiua. si tamen debilior. Cicatrizatiua est stiptica temperate & sicca. si aliqua medicina incidatiua [illegible] generat sine dolore uulneribus imponatur. Attractiua duplex est. aut enim qualitate [illegible] aut similitudine sicut facit farmacia equalitate sua. attractio fit calore & subtilitate [illegible] calor [illegible] in ipsa medicina. aut fit per [illegible] quam [illegible] ipsa generat. Naturalis sic est in serapino. asa fetida [illegible] sicut [illegible] farmacum & facit. Doloris mitigatiua necesse est habeat calorem similem calori corporis dolentis in primo gradu [illegible] [illegible] sedatiuam uirtute [illegible]. Cercianam [illegible] uirtute [illegible] ut lapidem frangens [illegible] & pulmonem ad sanandum adiuuans. lac generans. menstrua & urinam prouocans. Medicina attenuans & incidens fit [illegible] coloris [illegible] lapidem frangit sicut [illegible] saxifragia [illegible] [illegible] sillacum. Si autem multum habet calorem lapidem [illegible] quam frangat. Que si nimium calorem non habuerit & cum aliquo humido [illegible] ad sanandum [illegible]. Quod si aliquantulum fuerit calidior [illegible] temperamentum prouocat [illegible] [illegible] lac generat. Si autem multo plus calidior fuerit [illegible] [illegible] [illegible] prouocat. Hec omnia prouocant urinam. & si calidiora fuerint & sicciora sicut apium. dauci. anisos. feniculi. asari. acori. petrosilinum. siler. & similia.

Oportet eos qui medicinam oculorum ualent facere ut prius cognoscant uirtutes suarum medicinarum. & quomodo unaqueque operatur. Quod de hiis non ostenderetur. Scito itaque quod medicamina oculorum quedam sunt de nascentibus. & quedam de metallis. quedam de animalibus. De nascentibus aut est gummi. sicut est asa. sarapinus. euforbium. myrra. thus. opium. dragagantum. galbanum. sarcocolla. licium. armoniacum. aut est succus sicut ypoquistidos. acacia. maratri. fenugreci. rose. menthe. camomille. aloe. [illegible]. aut est fructus sicut galla. aut flos sicut balaustia. rosa. aut frondes ut folium. aut lignum ut cassia. cinamomum. aloes. aut cortex sicut cortex [illegible] & [illegible] [illegible]. aut est spica sicut est spica nardi. aut est metallum sicut [illegible] sal armoniacum. es. erugo. arsenicum. cathmia. nitrum. diagagantum. calchantum. plumbum. antimonium. es. cerusa. siricum. tutia. [illegible]. ferrugo. De animalibus aliqua de suis est luminibus sicut felliculo. lacte. albugine oui. & [illegible] [illegible] sicut [illegible] carnua & castoreum. quarum naturam singillatim & ordinate ostendam. Asa calidior est cum gummis. incidit & dissoluit. Serapinum calidum est & subtile mundificans & extenuans oculorum maculas. ualet quoque caligantes oculos. & ab [illegible] que fuerit ex [illegible] ordinatione. Euforbium est subtile & [illegible]. Myrra calida & sicca in secundo gradu [illegible] pustulas oculorum absque dolore mundificat. Thus calidum est in secundo gradu siccum in primo. si cortex eius siccus in secundo. Opium frigidum est & siccum in quarto gradu. [illegible] gradu [illegible] [illegible]. Dragagantum similiter. Sarcocolla desiccat & solidat sine mordicatione. Licium siccum est in secundo gradu. temperatumque in calore quedam [illegible] [illegible] mundificat & [illegible] grossitudinem super pupilla nascentem. Armoniacum [illegible] maculas oculorum mollit & dissoluit. Fenugrecum [illegible] apostemata oculorum dissoluit. Rosa refrigerat & dissoluit. Menthe similiter. Succus ypoquistidos confortat & refrigerat. Acacia refrigerat & confortat. Mandragora refrigerat & dolorem placat quia dormitionem prouocat. Maratrum ualet cataracte & maculas oculorum mundificat. Camomilla dissoluit. Aloe [illegible] solidat maculasque mundificat. Amidum oppilat & refrigerat. Galla repugnat humoribus ad oculos fluentibus & [illegible] confortat. Crocum maturat. Balaustia refrigerat & desiccat & confortat. [illegible] & spica attenuat & dissoluit. Cinamomum [illegible] similiter mundificat. [illegible] calefacit. maturat. & desiccat & confortat. [illegible] desiccat [illegible] ualet [illegible] superflua manducat. Sal mundificat & desiccat. Similiter sal armoniacum. si fortis. Arsenicum [illegible] [illegible] dissoluit & carnem minuit. Cathmia desiccat & constringit & mundificat [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] maxime si sit [illegible] [illegible] desiccat. Plumbum desiccat. Antimonium desiccat & constringit. Calchantum desiccat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cerusa desiccat & infrigidat. Tutia desiccat & infrigidat [illegible] [illegible] [illegible] & pustulis [illegible] & lacrimis oculorum. Ferrugo desiccat & [illegible] [illegible] spinosas pustulas. [illegible]

[illegible]

pellicular [illegible] ... S[illegible]

[illegible] amministrant [illegible] serapinum, euforbium, amoniacum [illegible] acorus, cassia, folium, spica. Mundificantur & colliria [illegible] quedam modice mundificant & valent [illegible] partes [illegible] sic cadmia, climax, cornu ceruinum, & capillum ustum [illegible]. Gal[illegible] dic [illegible] sic [illegible]. S[illegible] alie similiter valent. H[illegible] [illegible] compacta, nec valent nec mundificant. S[illegible] alie [illegible] mundificantes & colliria [illegible] ungulas & [illegible] [illegible] palpebrarum & grossas pustulas sic erugo, [illegible] sal amoniacum [illegible]. P[illegible] [illegible] q[illegible] [illegible] & [illegible] sicut [illegible] pulverizata [illegible]. P[illegible] valet contra scabiem & asperitatem [illegible] & ungulam [illegible] & [illegible]. C[illegible] [illegible] tollit [illegible] longi temporis [illegible] calamenti & similia. [illegible] medicina [illegible] & humores aperiat [illegible] [illegible] & [illegible] pustulas & [illegible] [illegible] spica, folium, croci [illegible] [illegible] fortiter constringit, [illegible] fluxum illorum humores in [illegible] amputat. Magnum quidem [illegible] dolore [illegible] [illegible] visum acutum faciens [illegible] constringat & [illegible] oculos & [illegible] asperitatem palpebrarum sic balaustia, [illegible] calamentum [illegible] [illegible] sicut [illegible] acatia, memithe. [illegible] & aspe[illegible] lenitur. M[illegible] [illegible] apostematibus & dolore oculorum [illegible] humo[illegible] [illegible] clausos [illegible] expellit, sic myrra, croci, castoreum, thus, fenugrecum, lini, sarcocolla, mellilotum & similia. S[illegible] quidem [illegible] loci magnum dolorem patientis [illegible] solum [illegible] infirmum [illegible] cum magni doloris [illegible] cum magna [illegible]. Visum [illegible] deficit & non numquam amputat. Ideo ne sepe [illegible] [illegible] imposita [illegible] calefacientibus: sicut [illegible] [illegible] opium, mandragora, & similia.

M

Agno studio necesse est passionum curationes ostendere, quas in [illegible] septima particula. hac prius de obtalmia [illegible] prima [illegible] passionum. Obtalmia [illegible] est de genere apostematum [illegible] dolore [illegible] de apostematibus & doloribus disputare [illegible] [illegible] oculis [illegible] [illegible] omnium apostematum [illegible] humores [illegible] defluentes. Causa humorum [illegible] duplex est [illegible] intrinsecus [illegible] extrinsecus. [illegible] intrinsecus multitudine materiei demonstr[illegible]. [illegible] extrinsecus est ex [illegible] causa, fractura, vulnere & similibus. P[illegible] si fuerit locis ad humores recipiendos [illegible]. P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sui [illegible] [illegible] largitate [illegible] illud [illegible] [illegible] sue [illegible] virtutis fortitudine [illegible] sui naturale [illegible]. D[illegible] membrorum [illegible] naturalis [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] nobilibus membris expellit [illegible] accidentalis [illegible] infirmitas. R[illegible] [illegible] membris [illegible] carnis [illegible] collo, [illegible] & inguinibus. A[illegible] [illegible] fortis [illegible] calore. Caloris autem multitudo [illegible] naturalis sic calor carnium [illegible] dolore. Membro autem naturali [illegible] defectu [illegible] inferi [illegible]. S[illegible] humores ad corporis inferiora descendunt. [illegible] humori [illegible] corpore [illegible] necessario [illegible] podagricum [illegible] morbum. S[illegible] materia [illegible] humor sine [illegible]. S[illegible] humor aut sanguinolentus [illegible] aut flegmaticus [illegible] melancolicus, colericus, rubeus, [illegible] tumore. Sanguis [illegible] caloris est erisipila [illegible]. S[illegible] calidissimus est igne [illegible] sacri [illegible]. A[illegible] apostema [illegible] tumor [illegible]. Flegmaticus [illegible] [illegible] grossus & [illegible] apostema [illegible] [illegible] [illegible] Melan[illegible] colica [illegible] cancer [illegible] [illegible]. H[illegible] [illegible] apostemata. C[illegible] [illegible] & [illegible] apostemata [illegible] de sanguine [illegible] [illegible] [illegible] medicinae [illegible] dissolu[illegible] [illegible] & [illegible] palpebrarum [illegible] [illegible] apostematum [illegible] [illegible] mollitiem [illegible] [illegible]. N[illegible] [illegible] dissolutiva [illegible] apostemata [illegible] repugnantibus [illegible] [illegible] constringentibus [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] repugnantia & desiccativa & [illegible] [illegible] humores [illegible] loci [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] complexionem. S[illegible] apostema [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissoluta [illegible] [illegible] mollitia [illegible] dissolutiva [illegible] [illegible] temporibus [illegible] [illegible] [illegible] dolore magno [illegible] [illegible] [illegible] passionem. [illegible] dolore [illegible] [illegible] erisipila [illegible] dolore & calore [illegible] [illegible] mollientia & dissolutiva. S[illegible] intrinsecus & extrinsecus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medicina [illegible] & humiditate. [illegible] quidem calore dissolutivam medicinam [illegible]. A[illegible] apostema [illegible] grossus [illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medicina [illegible] [illegible] & desiccativa [illegible]. O[illegible] [illegible] considerari magnitudinem & calorem apostematis [illegible] si magnum fuerit medicinam repugnativam pone. [illegible] calidissimum [illegible] medicina. A[illegible] apostema [illegible] [illegible] [illegible]. Primum autem flegmaticas species [illegible] [illegible] curet medicamine [illegible] & [illegible] [illegible] & lino. Oportet [illegible] [illegible] [illegible] fortiora [illegible]. Q[illegible] si [illegible] medicina & dissolutiva [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. S[illegible] flegmatici [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissolutiva [illegible] medicina [illegible] [illegible]. Q[illegible] [illegible] nec dissolutiva nec [illegible] medicamine, [illegible] incisio. D[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] putrefactione [illegible] [illegible].

M

El[illegible] apostema [illegible] difficile curatur [illegible] [illegible] modus est [illegible]. Unde quia [illegible] generatur [illegible] si [illegible] multas venas habuerit [illegible] membra [illegible] nec potest [illegible] ligari [illegible] [illegible] constringi [illegible] cauterio & [illegible] numquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ibi ponere. [illegible] passionis [illegible] [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & similibus [illegible]. Apostema [illegible] fit de [illegible] dissolutiva [illegible] medicamine. Dolor [illegible] duobus modis est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. M[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de frigore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. S[illegible] [illegible] [illegible] modis [illegible] incisione [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut grossis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lapidibus [illegible] sic apostemate. [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] extremitates [illegible] [illegible] [illegible] necessaria [illegible] [illegible] lapidis [illegible] [illegible]

extenditur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] separatur. D[illegible] [illegible] calor [illegible]. A[illegible] quidem [illegible] membra [illegible] replet dolorem [illegible] [illegible] [illegible] humor [illegible] ventositas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causa doloris particularis sex modis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & durum [illegible] ulcera [illegible] frigora [illegible]. S[illegible] dolor [illegible] [illegible] fuerit [illegible] medicina [illegible]. Q[illegible] si membra [illegible] [illegible] purgare utile est. S[illegible] [illegible] dolor ille permanserit [illegible] in loco illo est clausa. Unde non [illegible] [illegible]. Q[illegible] si [illegible] grossa ventositate [illegible] subtile [illegible] [illegible] [illegible] & cataplasmata. S[illegible] apostemata fuerit [illegible] [illegible] apostema [illegible] doloris [illegible] [illegible] [illegible]. D[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] medicina doloris mitigativa. Q[illegible] si sufficere non videatur, soporifera [illegible] [illegible] ut dolor mitigetur. Q[illegible] si de frigidis & [illegible] grossis humoribus fuerit, aperitiva [illegible] medicina. N[illegible] necessarium [illegible] [illegible] dolor [illegible] nascitur de his humoribus [illegible] [illegible] [illegible] ventositate [illegible] [illegible]. O[illegible] [illegible] [illegible] prohiberi, sed & calida adiutoria. R[illegible] [illegible] calefaciens [illegible] doloris [illegible] augmentat. D[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & dissolutiva [illegible] calefaciatur [illegible] dissolvat humores [illegible]. Q[illegible] si [illegible] dolor [illegible] humiditatis [illegible] curetur medicamine. S[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] frigido, frigiditatis calido.

N

[illegible] dolore oculi [illegible] ex apostemate [illegible] humores [illegible] fluentes [illegible] sua pellicular extensione ex humorum plenitudine [illegible] clausione grossitie humorum & viscositate [illegible] ventositas [illegible] loco. S[illegible] [illegible] humores cum farmacia purgetur [illegible] [illegible] & [illegible] oculos [illegible] albugine ovi [illegible] purgato [illegible] corpore & apostemate [illegible] [illegible] balneum diligenter [illegible]. Q[illegible] si dolor fuerit [illegible] humores [illegible] clausos [illegible] [illegible] [illegible] capite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & oculi [illegible] [illegible] fenugreci [illegible] [illegible] [illegible] oculi [illegible] [illegible] dissolutivum [illegible] calefactivum. N[illegible] si [illegible] [illegible] humoris ad illum locum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad oculos aliqui veniunt de toto corpore [illegible] de solo capite. S[illegible] [illegible] solo capite, solum caput necessitas [illegible] purgare & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humores [illegible] humores [illegible] frigidi [illegible] [illegible] [illegible] & aliqui [illegible] calidi. [illegible] oportet [illegible] [illegible] complexionem [illegible] contrarium repugnari [illegible] solum cerebri illos dirigit humores. [illegible] [illegible] confortari & corroborari & temperari, ne malos generet humores. Aliqui vene & arterie illa mala humorum complexione [illegible] oculos [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] arterie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] emplastrum [illegible] cataplasma. H[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & dolor oculorum [illegible] sanguine coagulato [illegible] oculorum [illegible] [illegible] [illegible] oculos videntur pleni, & oculorum [illegible] [illegible]. [illegible] passionem [illegible] [illegible] balneo [illegible] [illegible].

S

[illegible] obtalmia & calidum apostema nascuntur [illegible] [illegible] [illegible] apostemata [illegible] oculis solis [illegible]. V[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dolore [illegible] [illegible] necessario [illegible] [illegible] [illegible] forte [illegible] medicamine. S[illegible] si necessarium fuerit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humidum & viscosum [illegible] loco [illegible] [illegible] & palpebra [illegible] [illegible] medicina [illegible] [illegible] dolore ponet medicinam [illegible] [illegible] [illegible] sic collirium [illegible]. P[illegible] [illegible] dissolutivum & maturativum, sic [illegible]. S[illegible] medicina [illegible] sic myrra, castoreum, thus [illegible]. O[illegible] & [illegible] collirium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum albugine ovi [illegible] [illegible] fenugreci. H[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] collirium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] oculos. [illegible] [illegible] colli[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Q[illegible] [illegible] [illegible] dolore ab [illegible] [illegible] [illegible] collirium [illegible] [illegible] [illegible]. Apostema [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dolore. S[illegible] autem dolor [illegible] [illegible] [illegible] semel aut bis [illegible] calefacto [illegible] [illegible] mellilotum [illegible]. C[illegible] cum [illegible] mellilotum, coriandro, [illegible] pane [illegible]. Q[illegible] si dolor [illegible] [illegible] [illegible] cataplasmata [illegible] papaver. V[illegible] [illegible] de croco, memithe, lino, [illegible] & aloe. P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & similia. Q[illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] albo [illegible].

A

[illegible] [illegible] H[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sanguis columbinus [illegible] lac & muliebre. Omnia calida [illegible] [illegible] [illegible]. Apostema [illegible] & calefacto [illegible] [illegible] [illegible]. O[illegible] [illegible] tumore [illegible] cataplasma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. S[illegible] [illegible] [illegible] dissolvat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissolvatur [illegible] [illegible] [illegible] sic apostema curetur cum [illegible] corporis & dissolutione materie [illegible] [illegible] collirium & cataplasmatibus [illegible] dissolutivis & [illegible]. P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] super oculos [illegible] oleo roseo [illegible] [illegible]. P[illegible] [illegible] [illegible] rosarum [illegible]. P[illegible] [illegible] oculis [illegible] medicina [illegible] [illegible] lacrimis [illegible] [illegible] & mundificant. Prurigo autem [illegible] fluxu humorum medicina [illegible] curatur.

S

[illegible] oculi [illegible] fuerint non curantur nisi cum cirurgia. Q[illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medicamine sic [illegible] [illegible] & similibus [illegible]. S[illegible] autem superfluitas male carnis [illegible] oculorum [illegible] [illegible] nisi cum cirurgia. Q[illegible] si locus ille [illegible] fuerit, valet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]. H[illegible] & [illegible] [illegible] oculi [illegible] [illegible] curatur sic apostema. C[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medici ponunt in hac passione memithe, [illegible], croci, [illegible] [illegible], lana usta cum myrra & aloe.

h

Huic passioni valet [illegible] cum aceto, & aliqui [illegible] cum eis [illegible] [illegible] & bodegnare. hoc fricetur cum capitibus [illegible] & cum [illegible] [illegible] [illegible]. Pili [illegible] [illegible] & lavetur cum aqua [illegible] [illegible] & ungatur locus pilorum palpebrarum cum alumine & [illegible] [illegible] & [illegible] stercore equino. Collirium valens ad pilos de palpebris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] collirium [illegible]. S[illegible] autem pilis cadentibus palpebrarum grossitudo [illegible] [illegible] [illegible] cum melle [illegible] valet. S[illegible] pilis [illegible] [illegible] [illegible] pilos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ungatur cum sanguine testudinis [illegible] [illegible] [illegible].

O

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oculorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fissum. S[illegible] [illegible] [illegible] fuerit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pulvis [illegible] [illegible]. Q[illegible] si [illegible] magni fuerint [illegible] [illegible] [illegible] parte ungatur. S[illegible] [illegible] eas ungere [illegible] [illegible] [illegible]

media utriq; partis concauum permanet cum sanie coadunata per defectione et
dolore informi rubri. Hi[c] duo sunt causa humorum ad rubrum attrahens.
Vn[de] necesse est desiccatiuo medicari medicamine. ut materies finita, uulneri carne
repleat. Si tam uulnus concauum fuerit: et compositum. aut est cum causa, aut cum mor
bo, aut accidenti. Si causa est sic humores ad illud fluentes. oportet corp[us]
per purgari cum farmacia et flebothomia. dieta quoque temperet. dein cum desicca
tiuo medicamine desiccet. Quod si fuerit cum morbo. uel simplex est. uel compositum.
Si est simplex, membrum ad suam temperie reddat. Si uero est compositum. sic simbr[um]
suam naturam ea dicam et uulnus est temperamentum reddat. alia qua concauum uulnus
carne repleat. Concauum uulnus medicamine desiccatiuo et mundificatiuo
compleant humore salicet in uulnere coadunato. destructiua naturam uul
neri carne generare prohibentia. Mundificatiuum ideo. ut uulnus aptitudine
mundificet. Sciendum nobis est duo superflua per poros corporis egredi. Vnum sub
tile uaporatio egrediens quod sensu latet. et aliquando natali calore deficiente sentitur.
[illegible] tremultitudine cibi agrauato. Est et aliud grossum. ut limum in corpore ad
unatum. Atque quia hec duo superflua necessario fiunt in uulneribus, quam alibi ad
uniuntur per defectione et dolore illius loci. Necessaria est ei mundificatiua
et desiccatiua medicina. ut in ea illius superfluitas. sordities desiccatiua si[t]
[illegible] Omne et uulnus sic dicitur. aut est fissura cum nichil aliud necessarium est
[illegible] pars fissure iungatur uel cum nulla medicina si paruum est. uel nimium mo
dicum. Si magnum erit uel si membrum est nobile. sic oculi aut loc[us] uulneris aliquam
sui partem amiserit. que aut est solum cutis. uel caro. uel utrumque: Si est cutis
ponatur stiptica medicina calida fac accidentaliter. Calida quidem medicina
paulatim imposita. locum cum sua siccitate indurat. Multa autem ex ea quantitate
imposita. locum quod ponitur rodit carnemque minuit. Quod si caro ex uulnere fuerit
[illegible] nimio medicina carne generans conuenit. dein quod carne est cute sol[i]
data. Quod si utrumque fuerit sic medicari uulneribus: uidetur: primum ponam quod
carnem auget. deinde quod locum induret et cum assimilet. Sed omnis medicina que
uulneribus ponitur. necesse est esse sicca per carne tam curanda par sua. ne pro
nimia sua siccitate uulnera desiccet carnemque generari prohibeat. Siccitas quoque
in nimio gradu debet esse. ut superfluitate uulneris desiccet. carnemque genera
ri prohibeat. Oportet quoque eam mundificatiuam in putredine uulnerum nimium
desiccet. Medicina uero uulnera solidans debet esse desiccatiua. ea quoque carne
generatiua neque mundificatiua neque colatiua sed stiptica ut cario indure[t] sicutque:
quasi cutis. Hec de uniuersali uulnere medicina.

Wulneribus uero oculorum si sint simplicia. medicina mundans et colans conueniunt. quia
humores cito et undique fluunt ad oculos propter acumen sui sensus. Quod simulnus
fuerit cum tumore nimioque dolore. collirium in quibus metalla usta
et lota ponantur. et caplasmate uel pungitiuo cataplasmentur. et numquam
si putredo est in uulnere ponantur colatiua sed paulatim. Oportet enim intu
eri [illegible] cornea uideretur et oportet ut inuestigemus an humores ab
aliquibus locis [illegible] manauerint. Quo certissime prospecto. pro grandi
tempus maxime capite superfluitas expellere. Deinde appone collirium de
[illegible] nullaque compunctione faciendum sic collirium cerusa sic recipiendum
et dein ea cum lacte uel apozimate fenugreci. Si dolor nimius est aliquantulum
et soporiferis medicinis adiungam. Fluxu uero humorum cessante. causa
stiptica ponatur. Preuidendum tamen ne uuea extra egrediatur. Egrediente
[illegible] stiptica conueniunt adiutorium. Collectio et pustule in cornea existen
tes [illegible] cum causa maturatiua moderateque colatiua sic collirio recipien
[illegible] crocum. myrra. castoreum et apozima fenugreci. Quod si creuerint
et dissoluerint: calidum et [illegible] appone sic serapinum. euforbium. asa et similia.
Pannus oritur in oculorum albugine cum colatiuo et mundificatiuo curatur. Causa
si fuerit subtilis. sufficit sucus rubei papaueris uel apozima minoris centauree
cum melle. Sed si grossior apparuerit. necesse est fortiorem dari medicinam sic pice
liquida. et alum. nitrum. [illegible] myrra. armoniacum. cannos. cancro
rum [illegible] sal amoniacum et similia. Quod si aliquid ex eo remanserit. ap
pone galla. acacia. calcanthum atque [illegible] deleatur.

Vngula et scabies si sint dure et ueteres incidere eas et excoriari iuuat.
Si uero sunt subtiles: applica eis ustum calcanthum. fel porcinum. fel caprinum. sal am
moniacum. His non [illegible] proficientibus: medicina pone [illegible] et [illegible].
Scabies uero cum stipticis curanda est. que sic tum uulnere magnoque pruritu con
uertit palpebra et cum alia excorticet.

Est et quedam passio oculorum quam qui habuerint uespere non uident. Hos oportet
flebothomari de cefalica uena brachii. et iterum farmacia et clistere. et
capite gargarismate. et sternutatione mundificetur. Vena etiam incidatur.
oculis mel cum alumine et sale amoniaco imponantur. et cum epate caprino
fumigetur. hec enim omnia prosunt.

Cataracte uisusque defectio sic curentur. Caput et totum corpus sic diximus
purgetur. et dieta parcior teneatur. dein collirus utatur feniculi suci. marrubi.
mel. serapinum. asa. thus. opobalsamum. armoniacum. et similia recipientibus. Va
let quoque si incidantur uene cruris. et sanguisuge temporibus applicentur.

Oculis extra egredientibus. corpus cum farmacia et flebothomia purget. dein
uentosa in collo superponatur. oculique ligentur. et aqua salsa fumigentur.
Percussio curatur sanguine columbino instillato dein cum albugine oui oleoque
rosaceo lauentur. Collirium quod diaron dicitur nimirum proprie ualet in augmen
tum doloris obtalmie. Recipe cadmie. ceruse. ana. et xxiiii. rose. 3 xii.
gummi. amidi. ana 3 vi. dragaganti. 3 iiii. 3 aloes. 3 iii. tempera cum aqua
pluuiali. commixtaque omnia hec probatissimum collirium fac.

Aliud nimio obtalmie et [illegible] ualet: Recipe acacie 3 i. iiii. gummi. et
[illegible] cadmie. 3 xxx vi. eris usti et xxvii. piperis albi. et xx vii. tempera
[illegible] et fac pillulas. Aliud similiter ualens. Recipe dragaganti. ana
croci. 3 sarcocolle. et [illegible] et xiii. tempera cum aqua pluuiali.

Aliud Recipe memithe et iii 3 sarcocolle croci. ana 3 i. et s. opii 3 ii tempera
cum aqua. Hec omnia a paulo ordinata. ista uero sunt galieni. Collirium ualens
[illegible] ad dissoluendum et sanandum apostema et obtalmiam. Recipe antimonii
acacie. ana. et lx. cadmie. viii. eris usti lota xxi. ceruse xii. myrre vii. nardi
vi. licii vi. castorei opii. calcanthi usti. 3 iii. gummi. lx. Tempera cum aqua rosea
et albugine oui. Immo die est ualidissimum hoc collirium.

Aliud pauli ualidissimum. Recipe cadmie. croci. gummi. ana. 3 iii. eris usti x v.
antimonii. acacie. ana 3 ii 7 s spice. viii. myrre opii ana et xx iii. tempera cum aqua.
Oribasius uero hoc experimentum collirium fac ualens in augmento obtalmie. et in
[illegible] Recipe acacie. gummi antimonii usti. ana et lx. cadmie. xx iiii. eris
usti. x viii. ceruse. rose. ana. et xii. polii croci. opii calcanthi. ana 3 vi. aloes
spice. castorei. ana 3 i. 7 s. tempera cum aqua. Conuenit ueteri obtalmie. et
humores per dolores. et ueteris uulneri fluentes.

Aliud similiter ualet. Recipe cadmie. acacie. gummi. ana et lx. antimonii. x viii.
[illegible] xii. castorei opii. ana 3 vi. licii. iiii. 7 s myrre. x v. spice aloes ana 3
iiii. [illegible] dragaganti calcanthi ana 3 i. 7 s tempera cum uino et aqua marina. Aliud
ad superiora nutrificum Recipe acacie. gummi. ana 3 lx. plumbi incensi et loti
rose. cadmie. xxx. ceruse. opii. aloes. croci. 3 viii. spice cassie. ana 3 vii.
castorei licii. 3 iii. 7 s eris usti 3 i. et s. tempera cum albugine oui. hoc ualet uul
neribus et omnibus oculorum passionibus ueteribus et putrefactis.

Aliud conueniens instanti cum albugine oui in declinatione cum aqua. Recipe cadmie
usti 3 lote ceruse. ana. libra i. amidi. dragaganti ana. 3 iii. 7 s. gummi
uncia i. rose uncia i. 7 s. Aliud Recipe spice aloes. rose ana 3 iii. dragaganti
3 i. et s. croci 3 vi memithe sarcocolle. ana uncias vi opii 3 iii. dragaganti
uncia i. tempera cum aqua. Aliud Recipe rose 3 vi. croci. ii. opii. gummi. ana
3 i. et s. tempera cum aqua. Aliud ualens in augmento obtalmie. Recipe cadmie. gummi
ana uncias iii. ceruse uncias. ii. croci. spice. opii. ana 3 vi. rose libra i. tempera
cum aqua. ualet et ad curandum uulnus. Aliud ualet in augmento obtalmie. Recipe
cadmie. rose. gummi. ana et xxiiii. ceruse croci et xii. opii 3 iii. tempera cum
aqua. ualet et uulneribus. Aliud Recipe cadmie. gummi. ana 3 iii. ceruse. ii.
croci. i. spice. opii. ana. 3 vi. rose et spumam eius ana libra i. tempera cum aqua

Aliud hoc est uallinum uulneribus et humoribus seu lacrimis ab oculis fluentibus.
Aliud ualens ad ulcerationem obtalmie. uulneraque. adustiones. et ad mundifi
candam uulneris putredinem. Recipe cadmie antimonii usti. rose. ana 3 xxiiii.
ceruse. croci. ana 3 xii. opii 3 vi tempera cum aqua. Aliud similiter ualens uul
neribus et dolore. et oculis foras exeuntibus. ueteris obtalmie. putredini
et humoribus ad oculos fluentibus. Recipe rose 3 c. viii. cadmie. et xxx vi.
gummi. xxx vi. croci antimonii 3 viii. opii. 3 iiii. et s. eris eruginis. spice
ana 3. et tres tempera cum aqua. Aliud nimio dolori conueniens. et liquidissimos
humores ad oculos fluentes repugnans. Recipe rose et vi. croci. i. et s. opii.
spice. ana 3 i. gummi et iiii. et s. tempera cum aqua. Aliud Recipe rose 3 vi.
croci. iii. acacie uncia i. et gummi iii. et s opii spice 3 i. Aliud. rose xxxiii
croci x viii. amidi. viiii. balaustie opii. vi. dragaganti. i. tempera cum suco frondium
cypressi. Aliud Recipe. rose 3 xii. croci vi. eris usti 3 lote. i. 7 s tempera cum aqua pluuiali.

Aliud Recipe rose et x viii. cinis lotae ubi est fundite et vi. croci. opii. gummi ana
et vi. tempera cum aqua. Aliud ualens nimio dolori pustulis et concauis putridisque
uulneribus cornee. oculosque extra exeuntes reprimit atque in eis coadunatos ex
pellit humores. omne et oculorum passione curando difficillimam sanat. Recipe
rose 3 c. viii. gummi. xxx vi. cadmie usti 3 lote. xxi. croci. viii. opii. anti
monii. 3 iiii. et s. tari. spice 3 iii. myrre vi. tempera cum aqua pluuiali. Collirium
archistratos. Recipe eris usti. dragaganti usti. ana et viii croci. ii. piperis. i. tari
et s. uini libra i. coquatur donec ad spissitudinem mellis ueniat. Aliud eidem
Recipe eris usti. 3 viii. dragaganti usti. myrre. et iiii. et s. croci. ii. piperis. i. tari
viii. uini libra i. coquatur ad mellis spissitudinem. Aliud eidem ualens scabiei
palpebrarum ueterique obtalmie sanat et uulnera aurium et ora rodentia sanat.
Recipe eris usti et iii. myrre. i. 7 s piperis. croci. 3 i. uini libra viii. Collirium pauli
Recipe cadmie lote ceruse. ana dragmas xxiiii. antimonii usti et loti. amidi.
ana. 3 x viii. cinis eris cadmie auri et argenti. ana. et xii. tempera cum aqua
pluuiali. Oribasius collirium nimio ualet obtalmie et uulneri. Recipe cad
mie lote ceruse. dragaganti. a. et xxiiii. antimonii usti. xx viii. gummi xxi.
plumbi incensi. cicute. ana. 3 xii. myrre opii. dragmas iii. tempera cum aqua pluuiali.

Aliud Recipe cadmie et xii. acacie vii. 7 s aloes opii. gummi. ana. 3 vi. myrre spice
celtice. et iiii. et s. eris usti iii. tempera cum aqua. Aliud ualet in augmento obtalmie
uulneribus nimioque dolori. humoribus et fluentibus Recipe cadmie. ceruse. cicute. ana
et xxiiii. antimonii x viii. amidi. iii. gummi. viii eris usti dragaganti. 3 vi.
myrre opii 3 iii. Aliud ualet ustioni uuee. egredi prohibet et uulneribus sub
ueniet. Recipe antimonii usti 3 loti. 3 viii cadmie usti et lote. uncias ii. plumbi
usti ceruse. et xx iiii. myrre. iii. amidi. iii dragaganti. xii. gummi vi. tempera
cum aqua. Aliud ualet pustulis uulneribus. sanat et dure obtalmie nimioque dolori.
Recipe cadmie usti. lote. et xx iiii. antimonii usti et loti. et x viii. amidi iii.
plumbi incensi 3 loti. xii. tempera cum aqua. Aliud Recipe cicute et xii. cadmie
lote. ceruse ana 3 c. xx viii. antimonii incensi et loti. xii. plumbi incensi
3 loti. x viii. myrre opii. 3 i. et s. dragaganti xii tempera cum aqua. Aliud
utillimum palpebrarum asperitati et scabiei. Recipe calcanthi et ii. cadmie. i. fac
puluerem dein cum uino uinosiori sufficiente agita ad sole. Aliud ualens
similiter Recipe cadmie et x v. calcanthi. xxx. piperis grana. xxx vii. spice
3 i. et s uini calcanthis et cadmia sufficienter agita. dein mixtis piper
et spica temperentur. Aliud ualet scabiei et humoribus ad oculos flu
entibus ueterique passioni. pustulas quoque curat: Recipe cadmie galle. croci.
rose. gummi. ana. uncias iii. opii uncia. i. omnibus puluerizatis ad sole cum
uino sufficiente agitentur.

252.

BEATISSIMO PAPE DAMASO

NOVUM OPUS ME FACERE cogis ex veteri, ut post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa quasi quidam arbiter sedeam. Et quia inter se variant, que sint illa que cum greca consentiant veritate decernam. Pius labor, sed periculosa presumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum. Senis mutare linguam, et canescentem mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, et a saliva quam semel inbibit viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur. Quod et tu qui summus sacerdos es fieri iubes, et verum non esse quod variat etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim exemplaribus latinis fides est adhibenda, respondeant quibus: tot sunt exemplaria pene quot codices. Si autem veritas est querenda de pluribus, cur non ad grecam originem revertentes ea que vel a vitiosis interpretibus male edita, vel a presumptoribus imperitis emendata perversius, vel a librariis dormitantibus aut addita sunt aut mutata corrigimus? Neque vero ego de veteri disputo testamento, quod a LXX senioribus in grecam linguam versum tercio gradu ad nos usque pervenit. Non quero quid Aquila, quid Simmachus sapiant, quare Theodocion inter novos et veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam apostoli probaverunt. De novo nunc loquor testamento, quod grecum esse non dubium est, excepto apostolo Matheo, qui primus in Iudea evangelium Christi hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, et diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte querendus est. Pretermitto eos codices quos a Luciano et Esicio nuncupatos paucorum hominum asserit perversa contentio. Quibus utique nec in veteri instrumento post LXX interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse, cum multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse que addita sunt. Igitur hec presens prefatiuncula pollicetur, quattuor tantum evangelia, quorum ordo iste est: Matheus, Marcus, Lucas, Johannes. Codicum grecorum emendata collatione, sed veterum, que ne multum a lectionis latine consuetudine discreparent, ita calamo inperavimus, ut his tantum que sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque quos Eusebius Cesariensis episcopus Alexandrinum secutus Ammonium in decem numeros ordinavit, sicut in greco habentur expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, que in evangeliis vel eadem vel vicina vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverunt addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expresserit, ille qui unum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque estimaverit emendandos. Unde accidit ut aput nos mixta sint omnia, et in Marco plura Luce atque Mathei. Rursum in Matheo Johannis et Marci, et in ceteris reliquorum que in aliis propria sunt inveniantur. Cum itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, et similia omnium scies et singulis sua queque restitues. In primo canone concordant quattuor: Matheus, Marcus, Lucas, Johannes. In secundo tres: Matheus, Lucas, Johannes. In tercio tres: Matheus, Lucas, Johannes. In quarto tres: Matheus, Marcus, Johannes. In quinto duo: Matheus, Lucas. In sexto duo: Matheus, Marcus. In septimo duo: Matheus, Johannes. In octavo duo: Lucas, Marcus. In nono duo: Lucas, Johannes. In decimo propria unusquisque que non habentur in aliis ediderunt. Singulis vero evangeliis ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus increscit. Hic nigro colore perscriptus, sub se habet alium ex minio numerum discolorem, qui ad decem usque procedens indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum igitur aperto codice, verbi gratia illud sive illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis. Et recurrens ad principia in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem querebas numerum eiusdem evangeliste, qui et ipse ex inscriptione signatur, invenies. Atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant annotabis. Et cum scieris, recurres ad volumina singulorum, et sine mora repertis numeris quos ante signaveras, reperies et loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Opto ut in Christo valeas et memineris mei, papa beatissime.

PROLOGUS QUATUOR EVANGELIORUM.

PLURES FUISSE QUI EVANGELIA SCRIPSERUNT, et Lucas evangelista testatur dicens: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum que in nobis complete sunt, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt sermonem et ministraverunt ei; et perseverantia usque ad presens tempus monimenta declarant. Que a diversis auctoribus edita diversarum heresium fuere principia, ut est illud iuxta Egyptios, et Thomam, et Mathiam, et Bartholomeum. Duodecim quoque apostolorum et Basilidis atque Apellis ac reliquorum quos enumerare longissimum est. Dum hoc tantum in presentiarum necesse sit dicere, extitisse quosdam qui sine spiritu et gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem quam historie texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari: Ve qui prophetant de corde suo, qui ambulant post spiritum suum, qui dicunt: Dicit Dominus, et Dominus non misit eos. De quibus et Salvator in evangelio Iohannis loquitur: Omnes qui ante me venerunt, fures sunt et latrones. Qui venerunt, non qui missi sunt. Ipse enim ait: Veniebant et ego non mittebam eos. In venientibus presumptio temeritatis, in missis obsequium servitutis est. Ecclesia autem que supra petram Domini voce fundata est, quam introduxit rex in cubiculum suum, et ad quam per foramen descensionis occulte misit manum suam, similis damule hinnuloque cervorum, quattuor flumina paradisi instar eructans, quattuor et angulos et anulos habens, per quos quasi archa testamenti et custos legis Domini lignis mobilibus vehitur. Primus omnium Matheus est publicanus cognomento Levi, qui evangelium in Iudea hebreo sermone edidit, ob eorum vel maxime causam qui in Ihesum crediderant ex Iudeis, et nequaquam legis umbra succedente evangelii veritatem servabant. Secundus Marcus interpres apostoli Petri et Alexandrine ecclesie primus episcopus, qui Dominum quidem Salvatorem ipse non vidit, sed ea que audierat magistrum predicantem iuxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem. Tercius Lucas medicus natione Syrus Antiocensis, cuius laus in evangelio, qui et ipse discipulus apostoli Pauli in Achaie Bithinieque partibus volumen condidit, que- dam altius repetens, et ut ipse in prohemio confitetur, audita magis quam visa describens. Ultimus Iohannes apostolus et evangelista, quem Ihesus amavit plurimum, qui super pectus Domini recumbens, purissima doctrinarum fluenta potavit, et qui solus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cum esset in Asia, et iam tunc hereticorum semina pullularent, Cerinthi, Hebionis, et ceterorum qui negant Christum in carne venisse, quos et ipse in epistola sua antichristos vocat, et apostolus Paulus frequenter percutit, coactus est ab omnibus pene tunc Asie episcopis et multarum ecclesiarum legationibus de divinitate Salvatoris altius scribere, et ad ipsum, ut ita dicam,

verbum non tam audaci quam felici temeritate prorumpere, ut ecclesiastica narrat hystoria. Cum a fratribus cogeretur ut scriberet, ita facturum respondisse si indicto ieiunio in commune omnes Dominum precarentur. Quo expleto revelatione saturatus, illud prohemium celo veniens eructavit: In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Hec igitur quattuor evangelia multo ante predicta, Ezechielis quoque volumen probat, in quo prima visio ita contexitur: Et in medio sicut similitudo quattuor animalium, et vultus eorum facies hominis, et facies leonis, et facies vituli, et facies aquile. Prima hominis facies Matheum significat, qui quasi de homine exorsus est scribere: Liber generationis Ihesu Christi filii David, filii Abraham. Secunda Marcum, in qua vox leonis in heremo rugientis auditur: Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Tercia vituli, que evangelistam Lucam a Zacharia sacerdote sumpsisse initium prefigurat. Quarta Iohannem evangelistam, qui assumptis pennis aquile, et ad altiora festinans, de verbo Dei disputat. Cetera que secuntur in eundem sensum proficiunt. Crura eorum recta, et pennati pedes, et quocumque spiritus ibat, ibant, et non revertebantur. Et dorsa eorum plena oculis, et scintille ac lampades in medio discurrentes, et rota in rota, et in singulis quattuor facies. Unde et Apocalipsis Iohannis post expositionem viginti quattuor seniorum, qui tenentes cytharas ac fialas adorant agnum Dei, introducit fulgura et tonitrua, et VII spiritus Dei discurrentes, et mare vitreum, et IIII animalia plena oculis dicens: Animal primum simile leoni, et secundum simile vitulo, et tercium simile homini, et quartum simile aquile volanti. Et post paululum: Plena, inquit, erant oculis, et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est. Quibus cunctis perspicue ostenditur IIII tantum debere evangelia suscipi, et omnes apocriforum nenias mortuis magis hereticis quam ecclesiasticis vivis canendas. Explicit prologus.

EUSEBIUS CARPIANO FRATRI IN DOMINO SALUTEM.

AMMONIUS QUIDEM ALEXANDRINUS MAGNO STUDIO ATQUE industria unum nobis pro IIII evangeliis dereliquit. Nam trium evangeliorum sensus exceptos omnes similes continentesque Mathei evangelio quasi ad unum congestos adnexuit. Ita ut eorum de quantum ad tenorem pertinet lectionis sequentia filius interruptus esse videatur. Verum ut salvo corpore sive textu ceterorum, hoc est evangeliorum, propria et familiaria loca in quibus eadem que dixerint scire possis acutere differere, accepta occasione ex predicti viri studio aliarationе decem numero tibi titulos designavi. Quorum primus IIII in se continet numeros, in quibus similia ab universis dicta sunt: Matheo, Marco, Luca, Iohanne. Secundus in quibus tres: Matheus, Marcus, Lucas. Tercius in quibus tres: Matheus, Lucas, Iohannes. Quartus in quibus tres: Matheus, Marcus, Iohannes. Quintus in quibus duo: Matheus, Lucas. Sextus in quibus duo: Matheus, Marcus. Septimus in quibus duo: Matheus, Iohannes. Octavus in quibus duo: Marcus, Lucas. Nonus in quibus duo: Lucas, Iohannes. Decimus in quibus singuli de quibusdam proprie scripserunt, et quidem subiectorum titulorum, id est argumentum. Clara vero eorum narratio hec est. Et enim per singula loca evangeliorum quidam numerus videtur appositus, paulatim incipiens a primo, deinde secundo, postremo tres, et per ordinem librorum fine usque progrediens. Itaque per singulos numeros suppitatio per minium distinctione invenitur inserta, significans cui decem titulus appositus numerus dinoscitur. Veluti siquidem primum certum est in primo, si vero in secundo et eadem modo usque ad decimum. Si igitur evoluto uno qualicumque de IIII evangeliis cui libet capitulo velis insistere, et rescire quod similia dixerint, et loca propria agnoscere singulorum in quibus eadem sunt prolocuti eiusdem sensus que tenes, relegens propositum numerum quesitumque eum in titulo quem demonstrat tituli subnotatio, continuo scire poteris ex superscriptionibus quas in fronte notas invenies, qui aut quod de his que in margine similia dixerint. Veniens etiam ad reliqua evangelia per eundem numerum que continens videbis appositos per singulos numeros atque eos in suis propriisque locis similia dixisse repperies.

HIERONIMUS DAMASO PAPE.

SCIENDUM ETIAM NE QUIS IGNARUM EX SIMILITUDINE NUMERORUM error involvat, quod sic in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres evangeliste bis vel ter vel quater aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuere adnotatum. Et quare e contrario discrepantes quod id quod tres illi in eo loco semel dixerint, quare totiens in corpore voluminis superponatur. Quotiens diversi numeri in eius canone positi sunt, contra predictorum numerorum continuata similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut in duobus ibidem in canone numerus bis, ter aut eo amplius repperiatur in ordine collocatus, et disparis inveniatur in ceteris, dubium non erit quod id illius illorumve canones numerus bis ter repetitum ab his in volumine semel dictum est. Alioquin vero eorum totiens in uno atque eodem sensu loquantur. Quotiens protulerint, in numerorum adnotatione distantia. Hoc et in omnium ratione canonum collatione servabitur. Ceterum in decimo quoniam propria singulorum tantummodo continentur, non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in Christo valeas et memineris mei, beate papa.

INCIPIT ARGUMENTUM SECUNDUM MATHEUM.

MATHEUS EX IUDEA SICUT IN ORDINE PRIMUS PONITUR, ita evangelium in Iudea primus scripsit. Cuius vocatione ad Deum ex publicanis actibus fuit. Duorum in generatione Christi principia presumens, unius cuius prima circumcisio in carne, alterius cuius secundum cor electio fuit, et ex utrisque in patribus Christus. Sicque quaternario numero triformiter posito, principium a credendi fide in electionis tempus porrigens, et ex electione usque ad transmigrationis diem dirigens, atque a transmigrationis die usque in Christum definiens, decursam adventus Domini ostendit generationem, ut et numero satisfaciens et tempori, et se quod esset ostenderet, et Dei in se opus monstrans, et iam in his quorum genus posuit, Christi operantis a principio testimonium non negaret. Quarum omnium rerum tempus, ordo, numerus, dispositio vel ratio quod fidei necessarium est, Deus Christus est. Qui factus est ex muliere, factus sub lege, natus ex virgine, passus in carne, omnia in cruce fixit, ut triumphans ea in semetipso, resurgens in corpore, et patris nomen in patribus filio, et filii nomen patri restituens in filiis, sine principio, sine fine, ostendens unum se se cum patre esse, quia unus est. In quo evangelio utile est desiderantibus Deum sic prima vel media vel perfecta cognoscere, ut et vocationem apostoli, et opus evangelii, et dilectionem Dei in carne nascentis per universa legentes intelligant, atque id in eo in quo apprehensi sunt, et apprehendere expetunt recognoscant. Nobis enim hoc in studio argumenti fuit et fidem rei tradere, et operantis Dei intelligendam diligenter esse dispositionem querentibus non tacere. EXPLICIT ARGUMENTUM.

INCIPIT BREVIARIUM EIUSDEM.

I Nativitas Christi, magi cum muneribus veniunt, et Ioseph ab angelo pulsum ammonitus, cum puero et matre in Egyptum fugit. Infantes interficiuntur.

II Regressio Ihesu ex Egypto [illegible]

III De baptismate Iohannis in Iordane, et de Christi baptismate. Ihesus post ieiunium XL dierum et XL noctium temptatur a diabolo. Petrum et Andream, Iacobum et Iohannem piscatores convocat, et [illegible] Galilea varios languores hominum sanat.

IIII Beatitudo et [illegible], id est de homicidio, de oblatione, de adulterio [illegible] vel manu eruenda, uxore iussio ob adulterium non dimittenda, [illegible] de oculo et dente, inimicos diligendos. De elemosinis.

V Oratio, ieiunium. De thesauro in celo. Lucernam corporis esse oculum, et non posse duobus dominis [illegible] non esse cogitandum de esca et vestimento. De volatilibus et liliis agri et sollicitudine diei.

VI Non esse iudicandum. De festuca et trabe in oculo. De mar-

253.

garites ante porcos. Petendum. Querendū. & pulsandū. quia nō
omnis qui dicit m̄ domine domine intrabit ī regnum celoꝝ. De pse
vii udo pphis. De domo edificata sup petram. uel arenam. Descendēs
de monte leprosum mundat. Puerū centurionis paraliticum curat.
Socrū petri a febrib; liberat. De plurimis curis & scribe uolentis
sequi dic non habere filium hominis ubi caput reclinet; Atq; alium
viii relicto patris corpore se sequi p̄cepit. In naui cū dormiente exci
tant discipli ut tempestatem sedaret. & ultra gerasenoꝝ demonia
viiii eicit. Ubi paraliticus lectū fert. Matheum conuocat. ac pharisseis
murmurantib; de conuiuio publicanoꝝ dic n̄ ee opus sanis medicum.
De discipulis iohannis interrogantib; quare n̄ ieiunarent discipli eius.
Parabolā panni & scissure. & utrium & uini ponit. Filiā principis
mortuā dum uadit suscitare mulierē a pfluuio liberat. Cecis oculi
aperiunt. Surdum & mutū demonium eicit. Et in principe demonioꝝ
x id facere dr. Duodecim aplos p̄mittit cū omi doctrina ac dic qd
xi n̄ uenit pacē mittere in terram s; gladium. Iohs de carcere ad ihm &
ihc de iohanne ad turbas loquit. Atq; increpat ciuitates que penite
xii ciā non egert. confessio ihu ad patrē. & iugum domini leue ee. Discipli
spicas uellunt. manū aridā sanat. hominē a demonio, cecū & mutū cāt
Et in principe demonioꝝ id facere opinantes destruit. Pharisseis signum
xiii petentib; ione & niniuitarū signū tradit. matrem & frs spnit. Se
dens in nauicula ihc turbis parabolas exponit. id est de seminante sem
centesimū. sexagesimū. & tricesimū. De zizania & tritico. De grano
sinapis. De fermento abscondito in farina. & exsoluit discipulis para
bolā zizanioꝝ. Parabolas de thesauro in agro. De bona margari
ta. De rete misso in mare. Pphām in patria sine honore esse.
xiiii De iohannis capite ī disco. De v. panib; & duob; piscib; in quinq;
milia uiros. Ihc sup mare ambulat & petrū mergentē alleuat. &
xv in terra genesar multos languores curat. De manib; lauandis & de
his que de ore exeunt quia coinquinant. n̄ que intrant ī hominem.
Filiam mulieris syrofenisse a demonio curat. & secus mare galilee
xvi claudos. cecos. & mutos sanat. De vii panib; & paucis piscib;
quattuor milia hominū. De signo ione pphe. De fermento pharisseoꝝ.
De episcopatu petri quem increpat ac dicit crucē suā debere tollere
unū quemq; qui uelit dominū seq. Et dic n̄ uisuros qsdā mortē donec
xvii uideant filium hominis in regno suo uenire. In monte cū moyse & he
lya apparet. & uox de celo adest. Quī descendentib; helyā iā uenis
se & n̄ ee susceptū manifestat. Puerum lunaticū saluat. & de fide
xviii ut granū sinapis docet. De statere ī ore piscis. De humilitate sicut
puerū. & de manu. & de pede. & oculo eruendo. & nec minimū scan
dalizandū quoꝝ angelos faciē patris in celis semp uidere testat. corre
ptio frm qd indulgeri debeat alterutrum usq; septuagies septies.
xviiii Qui conseruū suum ppt denarios centum suffocat. Uxorē n̄ debere di
mitti. & de eunuchis. infantes n̄ ee arcendos a benedictione. Diuitem
difficile introire in regnum celoꝝ. & centuplum accepturum qui omnib;
xx suis renunciauerit. De primis nouissimos fieri. Parabolam opari
oꝝ in uinea conductoꝝ. De filiis zebedei. & de primis accubitus cene.
xxi De duob; cecis secus uiā sedentib;. De asina & pullo ei. & ubi num
mularios eicit de templo. Clamantib; pueris osanna. De ficu que arida
facta ē. Interrogat in qua potestate hec faceret. Ipse interrogat de iohis
baptismate. Et subiungens parabolā hominis qui filios suos in uineā
mittit. Et qd publicani & meretrices in regno dī multos sacerdotum
xxii & scribarum sunt pcessuri dicit. Parabolam de uinitorib; qui interfici
unt ad se missos. Parabola ubi inuitati contempnunt uenire ad nuptias.
xxiii De inscriptione & ymagine cesaris. De muliere que vii frs habuit.
Temptat a pharisseis. Interrogat eos de xpo cuius filius ee. & discipu
xxiiii los ut que pharisei dicunt fiant. s; que faciunt n̄ fiant. Increpat scribas
& phariseos. De pselito. De iurando. De camelo & culice. & calice &
catino lauando. & monumentis de albatis. & monumentis pphārū & aliis
xxv multis. Hierlm hierlm. De structura templi & signis nouissimoꝝ dieꝝ.
& dieb; breuiatis. De pseudo xpis. De pseudo pphis. De aduentu
saluatoris. & occasu elementoꝝ. De x uirginib;. De talentis. De ouib;
xxvi a dextris & hedis a sinistris. & de opib; eoꝝ. De iudeoꝝ consilio.
De comphendendo ihu. De muliere que unguento pfudit ihm. Iudas
p̄mium petit ut tradat ihm. Cenans de iuda traditore suo ad discipls
xxvii loquit. oblatio ei. Petro dicit qd tercio pullo abnegaturus eum esset.
orationes ihu ad patrē. Iudas ihm osculo tradit. & petrus auriculam
abscidit. Ihc falsis testib; condempnat & illudit. Petrus tercio ab
negat & lacrimat. Ihc pilato tradit. & iudas laqueo se suspendit.
xxviii De agro figuli. Iudicium pilati. & de barraba latrone. Passio ihu
& sepultura ei. Itemq; mandata & doctrina ei de baptismo.

EXPLICIT BREVIARIUM.

INICIU SANCTI EVANGELII SECUNDUM MATHEUM.

LIBER GENERA
TIONIS IHU XPI
FILII DAVID FILII
ABRAHAM · ABRAHAM AUTĒ
RAHAM AUTĒ ·
GENUIT YSAAK
YSAAK AUTEM ·
GENUIT IACOB ·
IACOB AUTEM
GENUIT IUDAM
IUDAS AUTEM
GENUIT PHARES
ET ZARA DE T
HAMAR · PHARES
AU · GEÑ ESROM
ESROM AU · GEÑ
254. ARAN · ARAN AU
GEÑ AMINADAB
AMINADAB AU ·
GEÑ NAASON ·
NAASON AU · GEN
SALMON · SALMON
AU · GEN BOOZ
DE RACHAB · BO
OZ AU · GENUIT
OBETH EX RUTH
OBETH AU · GEN

Quatuor e…

yesse. Yesse autẽ. genuit dauid regem. Dauid aũ rex genuit
salomonẽ ex ea quę fuit urię. Salomon aũ. genuit roboam.
Roboam aũ. genuit abiã. Abia aũ. genuit asa. Asa aũ. gen̄
iosaphat. Iosaphat aũ. gen̄ ioram. Ioram aũ. gen̄ oziã. Ozias aũ
gen̄ ioatham. Ioathas aũ. gen̄ achaz. Achaz aũ. gen̄ ezechiam.
Ezechias aũ. gen̄ manassen. Manasses aũ. gen̄ ammon. Ammõ
aũ. gen̄ iosiã. Iosias aũ gen̄ iechoniã & fr̃s eius. in transmigrati
one babilonis. Et post transmigrationem babilonis. iechonias
gen̄ salathiel. Salathiel aũ. gen̄ zorobabel. Zorobabel aũ.
gen̄ abiud. Abiud aũ. gen̄ eliachim. Eliachim aũ. gen̄ azor.
Azor aũ. gen̄ sadoch. Sadoch aũ. gen̄ achim. Achim aũ gen̄
eliud. Eliud aũ. gen̄ eleazar. Eleazar aũ. gen̄ mathan. Mathan
aũ. gen̄ iacob. Iacob aũ. gen̄ ioseph uirum marię. de qua nat̃ ẽ ih̃c
qui uocat̃ xp̃c. Omnes ergo generationes ab abraham usq: ad dauid
generationes xiiii. Et a dauid usq: ad transmigrationẽ babilonis
generationes. xiiii. Et a transmigratione babilonis usq: ad xp̃m ge
nerationes xiiii. Xp̃i aũ generatio sic erat.

[C. I.] Cum esset desponsata mat̃ ih̃u maria ioseph. an̄q̃m conuenirent inuenta ẽ
ĩ utero habẽs de sp̃u sc̃o. Ioseph autẽ uir eius cum esset iustus. & nollet
eam traducere. uoluit occulte dimittere eã. Hec aũ eo cogitante
ecce angłs domini in somnis apparuit ei dicens. Ioseph fili dauid
noli timere accipe mariã coniugẽ tuã. Quod enim in ea natum est.
de sp̃u sc̃o est. Pariet aũ filium. & uocabis nomẽ eius ih̃m. Ipse
enim saluum faciet p̃plm suum a peccatis eorũ. Hoc aũ totum fa
ctum est. ut adimpleret quod dictum est a domino p ysaiam pp̃ham
dicentẽ. Ecce uirgo in utero habebit & pariet filium. & uocabit
nomen eius emmanuel. quod est interpretatum nobiscum d̃s. Exsurgens
aũ ioseph a somno fecit sic̃ p̃cepit ei angłs dn̄i. Et accepit coniugẽ
suã. & non cognoscebat eã donec peperit filiũ suũ primogenitũ. & uocauit

[C. II.] Cum ergo natus esset ih̃c in bethleem iudeę   nomen ei ih̃m.
in diebus herodis regis. ecce magi ab oriente uenerunt hierosolima di
centes. Ubi est qui natus est rex iudeorũ? Uidimus enim stellã ei
in oriente. & uenimus adorare eũ. Audiens autẽ herodes rex tur
batus est. & omnis hierosolima cum illo. Et congregans omnes
principes sacerdotum & scribas p̃pli. sciscitabat̃ ab eis. ubi xp̃c nasce
retur. At illi dixerunt ei. In bethleem iudeę. Sic enim scriptum ẽ

[T. III.] per pp̃ham. Et tu bethleem terra iuda. nequaquam minima es in prin
cipib: iuda. ex te enim exiet dux qui regat p̃plm meum isrl̃.
Tunc herodes clam uocatis magis. diligenter didicit ab eis tempus
stellę quę apparuit eis. Et mittens illos in bethleem dix̃. Ite &
interrogate diligent̃ de puero. Et cum inueneritis. renunciate m̃i.
ut & ego ueniens adorem eũ. Qui cum audissent regẽ abierunt. Et ecce
stella quã uiderant in oriente antecedebat eos. usq: dum ueniens sta
ret supra ubi erat puer. Uidentes aũ stellam. gauisi sunt gaudio mag
no ualde. Et intrantes domũ. inuenerunt puerũ cum maria matre
eius. Et procidentes. adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis. obtulerũt
ei munera. Aurum. Thus. & Mirram. Et responso accepto ĩ somnis
ne redirent ad herodem. p aliam uiã reuersi sunt in regionẽ suam.
Qui cum recessissent. ecce angłs domini apparuit in somnis ioseph
dicens. Surge & accipe puerum & matrẽ eius. & fuge in egyptũ. &
esto ibi usq: dum dicam tibi. Futurum est enim. ut herodes querat
puerum ad perdendum eũ. Qui consurgens accepit puerũ & matrẽ
ei nocte & recessit in egyptũ & erat ibi usq: ad obitum herodis. ut
adimpleretur quod dictum est a domino p pp̃ham dicentẽ. Ex egypto
uocaui filium meũ. Tunc herodes uidens quoniam illusus esset a magis irat̃
ẽ ualde. Et mittens. occidit omnes pueros qui erant in bethleẽ & in omnib:
finib: ei. a bimatu & infra. secundum tempus quod exquisierat a magis.
Tunc adimpletum ẽ. quod dictũ est p hieremiã pp̃ham dicentem.
Uox in rama audita est. ploratus & ululat̃ multus. rachel plorans fi
lios suos. Et noluit consolari quia n̄ s̄t. Defuncto aũ herode.
ecce angłs domini apparuit in somnis ioseph in egypto dicens. Surge
& accipe puerum & matrem ei. & uade in terram israhel. Defuncti s̄t
enim. qui querebant animã pueri. Qui surgens. accepit puerũ & matrẽ
ei & uenit in terram isrl̃. Audiens aũ quod archelaus regnaret in iudea
p herode patre suo. timuit illo ire. Et ammonitus in somnis. secessit in
partes galileę. Et ueniens. habitauit in ciuitate quę uocat̃ nazareth
ut adimpleretur quod dictum est p pp̃has quoniam nazareus uocabitur.

[I. IIII.] In diebus illis uenit iohs baptista p̃dicans in deserto iudeę dicens. Peniten
tiam agite. appropinquabit enim regnum celorũ. Hic est enim de quo
dictum est p ysaiam pp̃ham dicentẽ. Uox clamantis in deserto. pa
rate uiam domini. rectas facite semitas eius. Ipse aũ iohs habebat
uestimentũ de pilis camelorũ. & zonam pelliciam circa lumbos suos.
Esca aũ erat locusta. & mel siluestre. Tunc exiebat ad eũ hieroso
lima & omnis iudea. & omnis regio circa iordanen. & baptizabant̃
in iordane ab eo confitentes peccata sua. Uidens aũ multos phariseorũ
& saduceorũ uenientes ad baptismum suum. dix̃ eis. Progenies uipe
rarũ. quis demonstrauit uobis fugere a uentura ira. Facite ergo fru
ctum dignũ penitentię. Et ne uelitis dicere intra uos. patrẽ habem̃
abraham. Dico enim uob. quoniam potens est d̃s de lapidib: istis suscita
re filios abrahę. Iam enim securis ad radicẽ arborũ posita est. Omnis
ergo arbor quę n̄ facit fructũ bonũ. excidet̃ & in ignẽ mittet̃. Ego
quidem baptizo uos in aqua. in penitentiã. Qui autẽ post me uen
turus est. fortior me est. cuius non sum dignus calciamenta portare.
Ipse uos baptizabit in sp̃u sc̃o & igni. Cuius uentilabrum in manu sua
& permundabit aream suã. & congregabit triticum suum in horreũ.
Paleas autẽ comburet igne inextinguibili. Tunc uenit ih̃c a galilea
in iordanẽ ad iohm̃. ut baptizaret̃ ab eo. Iohs aũ prohibebat eum dicẽs.
Ego a te debeo baptizari. & tu uenis ad me. Respondens aũ ih̃c
dix̃ ei. Sine modo. sic enim decet nos adimplere omnẽ iustitiã. Tunc
dimisit eũ. Baptizat̃ aũ ih̃c. confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti
sunt ei celi. & uidit sp̃m dĩ descendentẽ sicut columbã. & uenientem
sup se. Et ecce uox de celis dicens. Hic ẽ filius m̃s dilectus ĩ quo m̃ complacui.

[T. V.] Tunc ih̃c ductus est in desertum a sp̃u. ut temptaretur a dia
bolo. Et cum ieiunasset quadraginta dieb: & quadraginta noctib:
postea esuriit. Et accedens temptator. dixit ei. Si filius dei es. dic ut
lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit. Scriptum est. Non
in solo pane uiuit homo. sed in omni uerbo quod procedit de ore dĩ. Tunc as
sumpsit eum diabolus in sc̃am ciuitatẽ & statuit eum supra pinnaculum
templi. & dixit ei. Si filius dĩ es. mitte te deorsum. Scriptũ est enim.
Quia angłis suis mandauit de te. & in manib: tollent te. ne forte offendas
ad lapidem pedem tuũ. Ait aũ ih̃c rursum. Scriptum est. Non tem
ptabis dominũ dñm tuum. Iterum assumpsit eũ diabolus in montẽ excel
sum nimis. & ostendit ei omnia regna mundi. & gl̃am eorũ. & dixit illi.
Hęc omnia tibi dabo. si cadens adoraueris me. Tunc dicit ei ih̃c. Uade
retro sathanas. Scriptum est enim. Dominũ dñm tuũ adorabis. & illi
soli seruies. Tunc reliquit eum diabolus. & ecce angłi accesserunt & mini
strabant ei

[C. VI.] Cum aũ audisset quod iohs traditus esset. secessit in galileã. Et relicta ciui
tate nazareth. uenit & habitauit in capharnaum maritima in finib: za
bulon & neptalim ut adimpleretur quod dictum est p ysaiam pp̃ham.
Terra zabulon & terra neptalim uia maris trans iordanẽ galileę gen
tium. Populus qui sedebat in tenebris uidit lucem magnam. Et sede
tib: in regione & umbra mortis. lux orta est eis. Exinde cepit
ih̃c p̃dicare & dicere. Penitentiã agite. appropinquabit enim regnũ celorũ.

[A. VII.] Ambulans aũ ih̃c iuxta mare galileę. uidit duos fr̃s symonẽ qui dr̃
petrus. & andreã fr̃em eius. mittentes rete in mare. erant enim piscato
res. Et ait illis. Uenite post me. & faciã uos fieri piscatores homi
num. At illi continuo relictis retib: secuti sunt eum. Et procedens in
de uidit alios duos fr̃s iacobum zebedei & iohm̃ fr̃em ei cũ zebedeo pa
tre eorũ reficientes retia sua. & uocauit eos. Illi aũ statim relictis re
tib: & patre secuti s̄t eum. Et circuibat ih̃c totam galileam docens
in synagogis eorũ. & p̃dicans euuangl̃m regni. & sanans omnẽ lan
guorẽ. & omnem infirmitatẽ in p̃plo. Et abiit opinio eius in totã
syriã. & obtulerunt ei omnes male habentes uariis languorib: &
tormentis comprehensos. & qui demonia habebant. & lunaticos
& paraliticos. & curauit eos. & secute sunt eum turbe multę de
galilea. & decapoli. & de hierosolimis. & de iudea. & de trans iordanen.

[U. VIII.] Uidens autẽ ih̃c turbas. ascendit in montẽ. Et cum sedisset. accesserũt
ad eum discipli eius. Et aperiens os suum. docebat eos dicens. Beati
pauperes sp̃u. quoniam ipsorũ est regnũ celorũ. Beati mites. quoniam ipsi posside
bunt terram. Beati qui lugent. quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuri
unt & sitiunt iustitiã. quoniam ipsi saturabunt̃. Beati misericordes. quoniam
ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde. quoniam ipsi dm̃ uidebunt.
Beati pacifici. quoniam filii dĩ uocabunt̃. Beati qui persecutionẽ patiunt̃
propter iustitiam. quoniam ipsorũ ẽ regnum celorũ. Beati estis. cum maledixe
rint uob homines. & persecuti uos fuerint. & dixerint omne malum
aduersum uos. mentientes propter me. Gaudete & exultate. quoniam merces
ura copiosa ẽ in celis. Sic enim persecuti sunt & pp̃has qui fuerunt an
te uos. Uos estis sal terrę. quod si sal euanuerit in quo salietur ad ni
chilum ualet ultra. nisi ut mittat̃ foras & conculcet̃ ab hominib:.
Uos estis lux huius mundi. Non potest ciuitas abscondi supra mõ
tem posita. neq: accendunt lucernã & ponunt eã sub modio. sed sup

[N. VIIII.] candelabrum. ut luceat omnib: qui in domo s̄t. sic luceat lux ura
corã hominib: ut uideant opa ura bona & glorificent patrẽ urm̃ q̃ in celis ẽ.
Nolite putare quoniam ueni soluere legẽ aut pp̃has. non ueni soluere sed
adimplere. Amen dico uob. donec transeat celum & terra. iota
unum aut unus apex n̄ preteribit a lege donec omnia fiant. Qui ergo
soluerit unum de mandatis istis minimis & docuerit sic homi
nes minimus uocabitur in regno celorũ. Qui aũ fecerit & docu
erit. hic magnus uocabitur in regno celorũ. Dico aũ uob. quia nisi
habundauerit iustitia ura plus quam scribarũ & phariseorũ. non
intrabitis in regnum celorũ. Audistis quia dictũ est antiquis. Non occi
des. Qui autẽ occiderit. reus erit iudicio. Ego aũ dico uob. quia
omnis qui irascitur fr̃i suo. reus erit iudicio. Qui aũ dixerit fr̃i
suo racha. reus erit concilio. Qui aũ dixerit fatue. reus erit gehen
ne ignis. Si ergo offers munus tuũ ad altare. & ibi recordatus fueris
quia fr̃ tuus habet aliquid aduersum te. relinque ibi munus tuũ
ante altare. & uade prius reconciliari fr̃i tuo. & tunc ueniens of
feres munus tuum. Esto consentiens aduersario tuo cito dum
es in uia cum eo. ne forte tradat te aduersarius tuus iudici. & iudex
tradat te ministro. & in carcerẽ mittaris. Amen dico tibi. n̄
exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.

[A. X.] Audistis quia dictũ est antiquis. Non mechaberis. Ego aũ dico uob.
quoniam omnis qui uiderit mulierẽ ad concupiscendã eam. iam mechat̃
est eã in corde suo. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te.
erue eum & proice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unũ mem
brorũ tuorũ quam totum corpus tuum eat in gehennã. Dictũ ẽ aũ.
Quicumq: dimiserit uxorẽ suã. det illi libellũ repudii. Ego
aũ dico uobis. quoniam qui dimiserit uxorẽ suã excepta fornicationis
causa. facit eã mechari. & qui dimissam duxerit adulterat. Ite
rum audistis quia dictum est antiquis. n̄ periurabis. reddes aũ domino
iuramenta tua. Ego aũ dico uobis non iurare omnino. neq: p celum
quia thronus dĩ est. neq: p terram quia scabellum est pedũ eius. neq:
p hierosolimã quia ciuitas est magni regis. neq: p capite tuo iurau
eris quia n̄ potes unum capillũ album facere aut nigrum. Sit aũ sermo
ur̃ est est. non non. quod aũ habundantius est his. a malo est. Audistis
quia dictũ est. oculum p oculo dentem p dente. Ego aũ dico uobis. non re
sistere malo. Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam. p̃be illi et
alterã. & ei qui uult tecũ iudicio contendere & tunicã tuã tollere. re
mitte ei & pallium. Et quicumq: te angariauerit mille passus. ua

[A. XI.] de cum illo & alia duo. Qui petit a te da ei. & uolenti mutuari a te ne auertaris.
Audistis quia dictũ est. diliges proximum tuũ. & odies inimicum tuum.
Ego aũ dico uob diligite inimicos uros. benefacite his qui oderunt uos.
& orate p calumpniantib: & persequentib: uos. ut sitis filii patris uri qui
in celis est. qui solem suum oriri facit sup bonos & malos. & pluit
sup iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui uos diligunt quam
mercedẽ habebitis. Nonne & publicani hoc faciunt. Et si sa
lutaueritis fr̃s uros tantum. quid amplius facitis. Nonne &
ethnici hoc faciunt. Estote ergo perfecti. sicut & pater urs̃ celestis p
fectus est. Attendite ne iustitiã urã faciatis corã hominib: ut uidea

[C. XII.] mini ab eis. Alioquin. mercedẽ n̄ habebitis apud patrem urm̃ qui in celis ẽ.
Cum ergo facis elemosinã. noli tuba canere ante te sicut ypocrite faciunt
in synagogis & in uicis. ut honorificent̃ ab hominib:. Amen dico uob.
receperunt mercedẽ suã. Te aũ faciente elemosinã nesciat sinistra tua
quid faciat dextera tua. ut sit elemosina tua in abscondito. & pater tuus
qui uidet in abscondito reddet tibi. Et cum oratis. n̄ eritis sicut ypocrite.
qui amant in synagogis & in angulis platearũ stantes orare. ut uide
ant̃ ab hominib:. Amen dico uobis. receperunt mercedẽ suã. Tu aũ cũ
orabis. intra in cubiculum tuum. & clauso ostio ora patrẽ tuum in abscondito.
& pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi. Orantes aũ nolite
multum loqui sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo ex
audiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater urs̃ quid uobis op
us sit. ante quam petatis ab eo. Sic ergo orabitis uos. Pater noster qui es in celis.
Sc̃ificetur nomen tuum. Ueniat regnum tuũ. Fiat uoluntas tua sicut in ce
lo & in terra. Panem nr̃m cotidianum da nobis hodie. Et dimitte nob
debita nr̃a. Sicut & nos dimittimus debitorib: nr̃is. Et ne nos indu
cas in temptationẽ. Sed libera nos a malo. Si enim dimiseritis homi
nib: peccata eorũ. dimittet & uob pater urs̃ celestis delicta ura. Si aũ n̄
dimiseritis hominib: nec pater urs̃ dimittet peccata ura.

[C. XIII.] Cum aũ ieiunatis. nolite fieri sicut ypocrite tristes. Exterminant enim
facies suas. ut pareant hominib: ieiunantes. Amen dico uob. quia re
ceperunt mercedẽ suã. Tu aũ cum ieiunas. unge caput tuum. & faciẽ
tuam laua ne uidearis hominib: ieiunans sed patri tuo qui est in abscondito

et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo, ubi neque erugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est tenebre sunt, ipse tenebre quante sunt?

XIIII Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odiet et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contempnet. Non potestis deo servire et mammone. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis anime vestre quid manducetis, aut quid bibatis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia celi, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea, et pater vester celestis pascit illa. Nonne magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Si enim fenum agri quod hodie est et cras in clibanum mittitur deus sic vestit, quanto magis vos minime fidei? Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hec enim omnia gentes inquirunt. Querite autem primum regnum dei et iusticiam eius, et hec omnia adicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malicia sua. Nolite iudicare ut non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaveritis iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis metietur vobis.

XV Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? Quomodo dicis fratri tuo: Sine eiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi disrumpant vos. Petite et dabitur vobis. Querite et invenietis. Pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in celis est dabit bona petentibus se. Omnia ergo quecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite eis. Hec est enim lex et prophete.

XVI Intrate per angustam portam, quia lata porta et spaciosa via que ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta et arta via que ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam. Attendite vobis a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

XVII Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo demonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc dicam illis: Quia numquam novi vos. Discedite a me qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea hec et facit ea, similis erit viro sapienti qui edificavit domum suam supra petram. Descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit. Fundata enim erat supra petram. Et omnis qui audit verba mea hec et non facit ea, similis est viro stulto qui edificavit domum suam supra arenam. Descendit pluvia, advenerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna.

XVIII Et factum est cum consummasset Ihesus verba hec, admirabantur turbe super doctrina eius. Erat autem docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribe eorum et pharisei. Cum autem descendisset Ihesus de monte, secute sunt eum turbe multe. Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum Ihesus tetigit eum dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Ihesus: Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, et offer munus quod precepit Moyses in testimonium illis.

XVIIII Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus et male torquetur. Et ait illi Ihesus: Ego veniam et curabo eum. Et respondens centurio ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic vade, et vadit, et alii veni, et venit, et servo meo fac hoc, et facit. Audiens autem Ihesus miratus est, et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israhel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham et Ysaac et Iacob in regno celorum. Filii autem regni eicientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. Et dixit Ihesus centurioni: Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

XX Et cum venisset Ihesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem et febricitantem, et tetigit manum eius, et dimisit eam febris. Et surrexit et ministrabat ei. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos demonia habentes, et eiciebat spiritus immundos verbo, et omnes male habentes curavit, ut adimpleretur quod dictum est per Ysaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, et egrotationes portavit.

XXI Videns autem Ihesus turbas multas circum se, iussit discipulos suos ire trans fretum. Et accedens unus scriba ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris. Et ait illi Ihesus: Vulpes foveas habent, et volucres celi nidos ubi requiescant, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Alius autem de discipulis ait illi: Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum. Ihesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt et suscitaverunt eum dicentes: Domine, salva nos, perimus. Et ait illis Ihesus: Quid timidi estis modice fidei? Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Illi autem homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

XXII Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes demonia, de monumentis exeuntes, sevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. Et exclamaverunt dicentes: Quid nobis et tibi, fili dei? Venisti ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab eis grex porcorum multorum pascens. Demones autem rogabant eum dicentes: Si eicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis Ihesus: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per preceps in mare, et mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia, et de his qui demonia habuerant. Et ecce tota civitas exiit obviam Ihesu, et viso eo rogabant ut transiret a finibus eorum. Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam.

XXIII Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Ihesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua. Quidam autem de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Et cum vidisset Ihesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge et ambula? Ut sciatis autem quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Et surgens abiit in domum suam. Videntes autem turbe timuerunt et glorificaverunt deum qui dedit potestatem talem hominibus. Et cum transiret Ihesus inde, vidit hominem sedentem in theloneo Matheum nomine, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

XXIIII Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum Ihesu et discipulis eius. Et videntes pharisei dicebant discipulis eius: Quare magister vester cum publicanis et peccatoribus manducat? At Ihesus audiens ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo et non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

XXV Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis dicentes: Quare nos et pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Ihesus: Numquid possunt filii sponsi ieiunare, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius ex vestimento, et peior scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur.

XXVI Hec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens: Domine, filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum super eam et vivet. Et surgens Ihesus sequebatur eum cum discipulis suis. Et ecce mulier que sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius salva ero. At Ihesus conversus et videns eam dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Ihesus in domum principis et vidisset tibicines et turbam tumultuantem, dixit ad eos: Recedite, non est enim mortua puella sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius, et surrexit puella. Et exiit fama hec in universam terram illam.

XXVII Et transeunte inde Ihesu, secuti sunt eum duo ceci clamantes et dicentes: Miserere nostri fili David. Cum autem venisset domum, accedunt ad eum ceci, et dicit eis Ihesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum, et comminatus est eis Ihesus dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa. Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum demonium habentem. Et eiecto demone locutus est mutus, et mirate sunt turbe dicentes: Numquam sic apparuit in Israhel. Pharisei autem dicebant: In principe demoniorum eicit demonia.

XXVIII Et circuibat Ihesus civitates omnes et castella docens in synagogis eorum et predicans evangelium regni, et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. Videns autem turbas misertus est eis, quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

XXVIIII Et convocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem spirituum immundorum ut eicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem. Duodecim autem apostolorum nomina sunt hec: primus Symon qui dicitur Petrus, et Andreas frater eius, Iacobus Zebedei et Iohannes frater eius, Philippus et Bartholomeus, Thomas et Matheus publicanus, Iacobus Alfei et Tadheus, Symon Chananeus, et Iudas Scarioth qui et tradidit eum. Hos duodecim misit Ihesus precipiens eis et dicens: In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves que perierunt domus Israhel. Euntes autem predicate dicentes quia appropinquabit regnum celorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, demones eicite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est enim operarius mercede sua. In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate in ea quis dignus sit, et ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes: Pax huic domui. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terre Sodomorum et Gomorreorum in die iudicii quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbe. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad presides et reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid dicatis. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

XXX Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israhel donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, et servus sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nichil enim opertum quod non revelabitur, et occultum quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, predicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui potest animam et corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse veneunt, et unus ex illis non cadet super terram sine voluntate patris vestri? Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui est in celis.

255.

Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare filium adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam, et inimici hominis domestici eius.

XXXI

Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. Qui invenit animam suam, perdet eam. Et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Qui recipit vos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophete, mercedem prophete accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

XXXII

Et factum est cum consummasset Iesus precipiens XII discipulis suis, transiit inde ut doceret et predicaret in civitatibus eorum. Iohannes autem cum audisset in carcere opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Iohanni que audistis et vidistis. Ceci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, et pauperes evangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Abeuntibus autem illis, cepit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? Harundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, amplius quam prophetam. Hic est enim de quo dictum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne baptista. Qui autem minor est in regno celorum, maior est illo. A diebus autem Iohannis baptiste usque nunc regnum celorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Omnes enim prophete et lex usque ad Iohannem prophetaverunt. Et si vultis scire, ipse est Helyas qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat.

XXXIII

Cui autem similem estimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus dicunt: Cecinimus vobis et non saltastis, lamentavimus et non planxistis. Venit enim Iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt: Demonium habet. Venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis. Tunc cepit exprobrare civitatibus in quibus facte sunt plurime virtutes eius, quia non egissent penitentiam. Ve tibi Corozaim, ve tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone facte essent virtutes que facte sunt in vobis, olim in cilicio et cinere penitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro et Sydoni remissius erit in die iudicii quam vobis. Et tu Capharnaum, numquid in celum exaltaberis? Usque ad infernum descendes. Quia si in Sodomis facte fuissent virtutes que facte sunt in te, forte mansissent usque in hunc diem. Verumtamen dico vobis, quia terre Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi.

XXXIIII

In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi pater domine celi et terre, quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia michi tradita sunt a patre meo. Et nemo novit filium nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius, et cui voluerit filius revelare. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est, et onus meum leve est.

XXXV

In illo tempore abiit Iesus per sata. Discipuli autem esurientes ceperunt vellere spicas et manducare. Pharisei autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis. Iesus autem dixit eis: Non legistis quid fecerit David quando esuriit et qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum dei et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut non legistis in lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est: Misericordiam volo et non sacrificium, numquam condempnassetis innocentes. Dominus est enim filius hominis etiam sabbati.

XXXVI

Et cum transisset inde, venit in synagoga eorum. Et ecce erat ibi homo manum habens aridam. Et interrogabant eum dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habet ovem unam, et si ceciderit hec sabbatis in foveam, nonne apprehendens levabit eam? Quanto magis melior est homo ove. Ideo licet sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est sanitati sicut altera. Exeuntes autem pharisei consilium faciebant adversus eum quomodo eum perderent. Iesus autem sciens recessit inde. Et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes. Et precepit eis ne pervulgarent eum, ut adimpleretur quod dictum est per Ysaiam prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit anime mee. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Harundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet, donec eiciat ad victoriam iudicium. Et in nomine eius gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei homo demonium habens cecus et mutus, et curavit eum ita ut loqueretur et videret. Et stupebant omnes turbe et dicebant: Numquid hic est filius David? Pharisei autem audientes dixerunt: Hic non eicit demones nisi in Beelzebub principe demoniorum. Iesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum divisum contra se desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit. Et si Sathanas Sathanan eicit, adversus se divisus est; quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eicio demones, filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices erunt vestri. Si autem ego in spiritu dei eicio demones, igitur pervenit in vos regnum dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet. Qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum spargit. Ideo dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemie non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Ex habundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert malum. Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condempnaberis.

XXXVII

Tunc responderunt ei quidam de scribis et phariseis dicentes: Magister, volumus a te signum videre. Iesus autem respondens ait illis: Generatio mala et adultera signum querit, et signum non dabitur ei nisi signum Ione prophete. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus noctibus. Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista et condempnabunt eam, quia penitentiam egerunt in predicatione Ione. Et ecce plus quam Ionas hic. Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et condempnabit eam, quia venit a finibus terre audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus quam Salomon hic. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida querens requiem, et non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit vacantem, et scopis mundatam et ornatam. Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit generationi huic pessime.

XXXVIII

Hec eo loquente ad turbas, ecce mater eius et fratres stabant foris querentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua et fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens dicenti sibi ait: Que est mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in celis est, ipse meus frater et soror et mater est.

XXXVIIII

In illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare. Et congregate sunt ad eum turbe multe, ita ut in naviculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in litore. Et locutus est eis multa in parabolis dicens: Ecce exiit qui seminat seminare. Et dum seminat, quedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres et comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, et continuo orta sunt, quia non habebant altitudinem terre. Sole autem orto estuaverunt, et quia non habebant radicem aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, et creverunt spine et suffocaverunt ea. Alia vero ceciderunt in terram bonam, et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? At ille respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni, illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei et habundabit; qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt neque intelligunt. Et adimpletur in illis prophetia Ysaie dicentis: Aure audietis et non intelligetis, et videntes videbitis et non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis et auribus audiant et corde intelligant et convertantur et sanem eos. Vestri autem beati oculi quia vident, et aures vestre que audiunt. Amen dico vobis, quia multi prophete et iusti cupierunt videre que videtis et non viderunt, et audire que auditis et non audierunt. Vos autem audite parabolam seminantis. Omnis qui audit verbum regni et non intelligit, venit malus et rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est qui secus viam seminatus est. Qui autem supra petrosa loca seminatus est, hic est qui audit verbum et confestim cum gaudio accipit illud, et non habet in se radicem sed est temporalis. Facta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit, et sollicitudo seculi huius et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur. Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum et intelligit et fructum affert, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, porro aliud tricesimum.

XL

Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile est regnum celorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superseminavit zizania in medio tritici et abiit. Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, apparuerunt zizania. Accedentes autem servi patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis imus et colligimus ea? Et ait: Non, ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis simul et triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum celorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit, maius est omnibus holeribus et fit arbor, ita ut volucres celi veniant et habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum celorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine satis tribus, donec fermentatum est totum. Hec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis venit in domum, et accesserunt ad eum discipuli dicentes: Dissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait: Q[illegible] filius est hominis. [illegible] autem est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea est diabolus. Messis vero consummatio seculi est. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania et igni comburuntur, ita erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.

XLI

Aliam similitudinem locutus est eis dicens: Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit, et pre gaudio illius vadit et vendit universa que habet, et emit agrum illum. Iterum simile est regnum celorum homini negotiatori querenti bonas margaritas. Inventa autem una preciosa margarita, abiit et vendidit omnia que habuit et emit eam. Iterum simile est regnum celorum sagene misse in mare et ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset educentes, et secus litus sedentes elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sic enim erit in consummatione seculi. Exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum, et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Intellexistis hec omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera.

XLII

Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. Et veniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent: Unde huic tanta sapientia hec et virtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus et Ioseph et Symon et Iudas? Et sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

XLIII

In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Iesu et ait pueris suis: Hic est Iohannes baptista, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo. Herodes autem tenuit Iohannem

& alligavit eum. & posuit in carcere propter herodiadem uxorem philippi fratris sui. Dicebat enim illi iohannes. Non licet tibi habere eam. & volens eum occidere timuit populum. quia sicut prophetam eum habebant. Die autem natalis herodis saltavit filia herodiadis in medio. & placuit herodi. Unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. At illa premonita a matre sua. da mihi inquit in disco caput iohannis baptiste. & contristatus est rex. propter iusiurandum. & propter eos qui pariter recumbebant iussit dari. Misitque & decollavit in carcere. & allatum est caput eius in disco. & datum est puelle. & tulit matri sue. Et accedentes discipuli eius. tulerunt corpus & sepelierunt illud. Et venientes nuntiaverunt ihesu. Quod cum audisset ihesus. secessit inde in navicula in locum desertum seorsum. Et cum audissent turbe secute sunt eum pedestres de civitatibus. Et exiens vidit turbam multam & misertus est eis. & curavit infirmos eorum. Vespere autem facto. accesserunt ad eum discipuli eius dicentes. Desertus est locus & hora iam preteriit. dimitte turbas ut euntes in castella emant sibi escas. Ihesus autem dixit eis. Non habent necesse ire. date illis vos manducare. Responderunt ei. Non habemus hic nisi quinque panes. & duos pisces. Et ait illis. Afferte illos huc ad me. Et cum iussisset turbas discumbere supra fenum. acceptis quinque panibus & duobus piscibus aspiciens in celum benedixit & fregit & dedit discipulis suis panes. discipuli autem turbis. & manducaverunt omnes & saturati sunt. Et tulerunt reliquias fragmentorum. xii cophinos plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque milia virorum exceptis mulieribus & parvulis. Et statim iussit discipulos suos ascendere in naviculam & precedere eum trans fretum. donec dimitteret turbas.

XLIIII

Et dimissa turba. ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto. solus erat ibi. Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. Erat enim illis ventus contrarius. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos. ambulans supra mare. Videntes autem illum supra mare ambulantem. turbati sunt dicentes quia fantasma est. & pre timore clamaverunt. Statimque locutus est ihesus eis dicens. Habete fiduciam. ego sum: nolite timere. Respondens autem petrus dixit. Domine. si tu es iube me venire ad te super aquas. At ille dixit. Veni. & descendens petrus de navicula. ambulabat super aquas ut veniret ad ihesum. Videns vero ventum validum timuit. Et cum cepisset mergi. clamavit dicens. Domine. salvum me fac. Et continuo ihesus extendens manum apprehendit eum. & ait illi. Modice fidei. quare dubitasti? Et cum ascendissent in naviculam. cessavit ventus. Qui autem in navicula erant. venerunt & adoraverunt eum dicentes. vere filius dei es.

XLV

Et cum transfretassent. venerunt in terram genesar. & cum cognovissent eum viri loci illius. miserunt in universam regionem illam. & obtulerunt ei omnes male habentes. & rogabant eum. ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt: salvi facti sunt.

XLVI

Tunc accesserunt ad eum scribe & pharisei ab hierosolimis dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas. cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis. Quare & vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram? Nam deus dixit. Honora patrem tuum & matrem. & qui maledixerit patri vel matri morte moriatur. Vos autem dicitis quicumque dixerit patri vel matri munus quodcumque est ex me tibi profuerit. & non honorificavit patrem suum aut matrem suam. & irritum fecistis mandatum dei propter traditionem vestram. Hypocrite. bene prophetavit de vobis ysaias dicens. Populus hic labiis me honorat. cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me. docentes doctrinas & mandata hominum. Et convocatis ad se turbis. dixit eis. Audite & intelligite. Non quod intrat in os coinquinat hominem. sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius. dixerunt ei. Scis quia pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens ait. Omnis plantatio quam non plantavit pater meus celestis. eradicabitur. Sinite illos. ceci sunt duces cecorum. Cecus autem si ceco ducatum prestet. ambo in foveam cadunt. Respondens autem petrus dixit ei. Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit. Adhuc & vos sine intellectu estis? Non intelligitis quia omne quod in os intrat in ventrem vadit. & in secessum emittitur? Que autem procedunt de ore de corde exeunt. & hec coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes male. homicidia. adulteria. fornicationes. furta. falsa testimonia. blasphemie. Hec sunt que coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.

XLVII

Et egressus inde ihesus. secessit in partes tyri & sydonis. Et ecce mulier chananea a finibus illis egressa clamavit dicens. Miserere mei domine fili david. filia mea male a demonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius. rogabant eum dicentes. dimitte eam. quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait. Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus israel. At illa venit & adorabat eum dicens. Do[illegible]. Qui respondens ait. Non est bonum sumere panem filiorum. & mittere [illegible] domine. nam & catelli edunt de micis que cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens ihesus ait illi. O mulier. magna est fides tua. fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Et cum transisset inde ihesus. venit secus mare galilee. Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbe multe. habentes secum cecos. mutos. claudos. debiles. & alios multos. & proiecerunt eos ante pedes eius. & curavit eos. ita ut turbe mirarentur. videntes mutos loquentes. claudos ambulantes. cecos videntes. & magnificabant deum israhel.

XLVIII

Ihesus autem convocatis discipulis suis dixit. Misereor turbe. quia triduo iam perseverant mecum. & non habent quid manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo. ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli. Unde ergo nobis in deserto panes tantos. ut saturemus turbam tantam? Et ait illis ihesus. Quot panes habetis? At illi dixerunt. Septem & paucos pisciculos. Et precepit turbis ut discumberent super terram. Et accipiens septem panes & pisces. & gratias agens fregit & dedit discipulis suis. & discipuli dederunt populo. Et manducaverunt omnes. & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis. tulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducaverunt quattuor milia hominum. extra parvulos & mulieres. Et dimissa turba ascendit in naviculam. & venit in fines magedan. Et accesserunt ad eum pharisei & saducei temptantes. rogaverunt eum ut signum de celo ostenderet eis. At ille respondens ait illis. Facto vespere dicitis serenum erit. rubicundum est enim celum. & mane hodie tempestas. rutilat enim triste celum. Faciem ergo celi diiudicare nostis. signa autem temporum non potestis scire. Generatio mala & adultera signum querit. & signum non dabitur ei nisi signum ione. Et relictis illis abiit. Et cum venissent discipuli eius trans fretum. obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis. Intuemini & cavete a fermento phariseorum & saduceorum. At illi cogitabant inter se dicentes. quia panes non accepimus. Sciens autem ihesus dixit. Quid cogitatis inter vos modice fidei. quia panes non habetis? Nondum intellexistis neque recordamini quinque panum quinque milia hominum. & quot cophinos sumpsistis? Neque vii panum in iiii milia hominum. & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis. Cavete a fermento phariseorum & saduceorum. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum. sed a doctrina phariseorum & saduceorum.

XLVIIII

Venit autem ihesus in partes cesaree philippi. & interrogabat discipulos suos dicens. Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt. Alii iohannem baptistam. alii autem helyam. alii vero ieremiam. aut unum ex prophetis. Dicit illis ihesus. Vos autem quem me esse dicitis? Respondens symon petrus dixit. Tu es christus filius dei vivi. Respondens autem ihesus. dixit ei. Beatus es symon bariona. quia caro & sanguis non revelavit tibi. sed pater meus qui in celis est. Et ego dico tibi. quia tu es petrus. & super hanc petram edificabo ecclesiam meam. & porte inferi non prevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni celorum. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in celis. & quodcumque solveris super terram. erit solutum & in celis. Tunc precepit discipulis suis. ut nemini dicerent quia ipse esset ihesus christus.

L

Exinde cepit ihesus ostendere discipulis suis. quia oporteret eum ire hierosolimam. & multa pati a senioribus & principibus sacerdotum & scribis. & occidi. & tertia die resurgere. Et assumens eum petrus. cepit increpare illum dicens. absit a te domine. non erit tibi hoc. Qui conversus dixit petro. Vade post me sathanas. scandalum es mihi. quia non sapis ea que dei sunt. sed ea que hominum. Tunc ihesus dixit discipulis suis. Si quis vult post me venire abneget semetipsum. & tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me. inveniet eam. Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur. anime vero sue detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis. & tunc reddet unicuique secundum opera eius.

LI

Amen dico vobis. sunt quidam de hic stantibus: qui non gustabunt mortem. donec videant filium hominis venientem in regno suo. Et post dies sex assumpsit ihesus petrum. & iacobum. & iohannem fratrem eius. & duxit illos in montem excelsum seorsum. & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol. vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuit illis moyses & helyas. cum eo loquentes. Respondens autem petrus. dixit ad ihesum. Domine. bonum est nos hic esse. si vis faciamus hic tria tabernacula. tibi unum. moysi unum. & helye unum. Adhuc eo loquente. ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube dicens. Hic est filius meus dilectus. in quo michi bene complacuit ipsum audite. Et audientes discipuli. ceciderunt in faciem suam. & timuerunt valde. Et accessit ihesus & tetigit eos. dixitque eis. Surgite. & nolite timere. Levantes autem oculos suos. neminem viderunt nisi solum ihesum. Et descendentibus illis de monte. precepit ihesus dicens. Nemini dixeritis visionem. donec filius hominis a mortuis resurgat. Et interrogaverunt eum discipuli eius dicentes. Quid ergo scribe dicunt. quod helyam oporteat primum venire? At ille respondens ait illis. Helyas quidem venturus est & restituet omnia. Dico autem vobis. quia helyas iam venit & non cognoverunt eum. sed fecerunt ei quecumque voluerunt. Sic & filius hominis. passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli. quia de iohanne baptista dixisset. Et cum venisset ad turbas. accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum dicens. Domine. miserere filio meo. quia lunaticus est. & male patitur. Nam sepe cadit in ignem. & crebro in aquam. & obtuli eum discipulis tuis. & non potuerunt curare eum. Tunc respondens ihesus ait. O generatio incredula & perversa. usque quo ero vobiscum. usque quo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et increpavit eum ihesus. Et exiit ab eo demonium. & curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad ihesum secreto. & dixerunt ei. Quare nos non potuimus eicere illum? Dicit illis. Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis. si habueritis fidem sicut granum sinapis. dicetis monti huic transi hinc & transibit. & nichil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem & ieiunium. Conversantibus autem eis in galilea. dixit ihesus. Filius hominis tradendus est in manus hominum & occident eum. & tertia die resurget.

LII

Et contristati sunt vehementer. Et cum venissent capharnaum. accesserunt qui didragma accipiebant ad petrum. & dixerunt. Magister vester non solvit didragma? Ait. Etiam. Et cum intrasset in domum. prevenit eum ihesus dicens. Quid tibi videtur symon? Reges terre a quibus accipiunt tributum vel censum. a filiis suis. an ab alienis? Et ille dixit. Ab alienis. Dixit illi ihesus. Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos. vade ad mare & mitte hamum. & eum piscem qui primus ascenderit tolle. & aperto ore eius invenies staterem. illum sumens da eis pro me & te.

LIII

In illa hora accesserunt discipuli ad ihesum dicentes. Quis putas maior est in regno celorum? Et advocans ihesus parvulum. statuit eum in medio eorum & dixit. Amen dico vobis. nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli. non intrabitis in regnum celorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste. hic est maior in regno celorum. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo. me suscipit. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius. & demergatur in profundum maris. Ve mundo ab scandalis. Necesse est enim. ut veniant scandala. Verumtamen ve homini. per quem scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te. abscide eum. & proice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum. quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem eternum. Et si oculus tuus scandalizat te. erue eum & proice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare. quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte ne contempnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis. quod angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in celis est. Venit enim filius hominis salvare quod perierat. Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves & erraverit una ex eis. nonne relinquet nonaginta novem in montibus: & vadit querere eam que erravit? & si contigerit ut inveniat eam. Amen dico vobis. quia gaudebit super eam magis quam super nonaginta novem que non erraverunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in celis est. ut pereat unus de pusillis istis.

256.

L IIII

Si autem peccaverit in te frater tuus. vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit. lucratus eris fratrem tuum. Si autem non te audierit. adhibe tecum unum vel duos. ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum. Quod si non audierit eos. dic ecclesie. Si autem ecclesiam non audierit. sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis. quecumque alligaveritis super terram erunt alligata & in celo. Quecumque solveritis super terram. erunt soluta & in celo. Iterum dico vobis. quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcumque petierint. fiet illis a patre meo qui in celis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo. ibi sum in medio eorum. Tunc accedens ad eum petrus dixit. Domine. quotiens peccabit in me frater meus. & dimittam ei usque septies? Dicit ei ihesus. Non dico tibi usque septies. sed usque septuagies septies.

LV

Ideo assimilatum est regnum celorum homini regi. qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cum cepisset rationem ponere. oblatus est ei unus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde reddere. iussit eum dominus venundari & uxorem eius & filios. & omnia que

habebat et reddi. Procidens autem servus ille orabat eum dicens. Domine patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Misertus autem dominus servi illius dimisit eum, et debitum dimisit ei. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios. Et tenens suffocabat eum dicens. Redde quod debes. Procidens autem conservus ille rogabat eum dicens. Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conservi eius quae fiebant, contristati sunt valde. Et venerunt, et narraverunt domino suo omnia quae facta fuerant. Tunc vocavit eum dominus suus, et ait illi. Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus quoadusque redderet universum debitum. Sic et pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

LVI

Et factum est cum consummasset Iesus sermones istos, migravit a Galilea, et venit in partes Iudaeae trans Iordanen. Et secutae sunt eum turbae multae, et curavit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisei temptantes eum et dicentes. Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa. Qui respondens Iesus ait illis. Non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos et dixit. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Dicunt illi. Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii et dimittere? Ait illis. Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob causam fornicationis et aliam duxerit, moechatur. Et qui dimissam duxerit moechatur. Dicunt ei discipuli eius. Si ita est causa viri cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt. Et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus. Et sunt eunuchi qui se ipsos eunuchizaverunt propter regnum caelorum. Qui potest capere capiat.

LVII

Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem prohibebant eos. Iesus vero ait eis. Sinite parvulos venire ad me, et nolite eos prohibere, talium est enim regnum caelorum. Et cum imposuisset eis manus abiit inde. Et ecce unus accedens ait illi. Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam aeternam? Qui dixit ei. Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Dicit illi. Quae? Iesus autem dixit. Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices. Honora patrem et matrem, et diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dicit ei adolescens. Omnia haec custodivi, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus. Si vis perfectus esse, vade et vende quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et veni sequere me. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis. Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum. Et iterum dico vobis, quia facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum. Auditis autem his discipuli mirabantur valde dicentes. Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Iesus dixit eis. Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus dixit ei. Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit eis. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit. Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

LVIII

Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos et ait illis. Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis. Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei. Quia nemo nos conduxit. Dicit illis. Ite et vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo. Voca operarios, et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant adversus patremfamilias dicentes. Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et aestus. At ille respondens uni eorum dixit. Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est et vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

LVIIII

Et ascendens Iesus Hierosolimam, assumpsit duodecim discipulos suos secreto, et ait illis. Ecce ascendimus Hierosolimam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condempnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum. Et tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedei cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. Qui dixit ei. Quid vis? Ait illi. Dic ut sedeant hi duo filii mei unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus dixit. Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei. Possumus. Ait illis. Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Audientes autem decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocavit eos ad se et ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum, et qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Sicut filius hominis non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis. Vos autem queritis de pusillo crescere, et de maiore minores esse. Intrantes autem et rogati ad cenam, nolite recumbere in locis eminentioribus, ne forte honoratior te superveniat, et accedens qui te vocavit dicat tibi. Adhuc deorsum accede, et confundaris. Si autem recubueris in inferiori loco, et supervenerit inferior te, dicet tibi qui te ad cenam vocavit. Accede adhuc superius, et erit hoc tibi utilius.

LX

Et egredientibus eis ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo caeci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret, et clamaverunt dicentes. Domine miserere nostri, fili David. Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant dicentes. Domine miserere nostri, fili David. Et stetit Iesus, et vocavit eos, et ait. Quid vultis ut faciam vobis? Dicunt illi. Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum, et confestim viderunt, et secuti sunt eum.

LXI

Et cum appropinquassent Hierosolimis, et venissent Bethfage ad montem Oliveti, tunc misit Iesus duos discipulos dicens eis. Ite in castellum quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea. Solvite et adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet, et confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem. Dicite filiae Syon, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, et sedens super asinam, et pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli fecerunt sicut praecepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Alii autem caedebant ramos de arboribus et sternebant in via. Turbae autem quae praecedebant et quae sequebantur clamabant dicentes. Osanna filio David. Benedictus qui venturus est in nomine domini. Osanna in excelsis. Et cum intrasset Iesus Hierosolimam, commota est universa civitas dicens. Quis est hic? Populi autem dicebant. Hic est propheta a Nazareth Galilaeae. Et intravit Iesus in templum Dei, et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit et dicit eis. Scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum caeci et claudi in templo, et sanavit eos. Videntes autem principes sacerdotum et scribae mirabilia quae fecit, et pueros clamantes in templo et dicentes, osanna filio David, indignati sunt et dixerunt ei. Audis quid isti dicunt? Iesus autem dicit eis. Numquam legistis quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis abiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit et docebat eos de regno Dei.

LXII

Mane autem revertens in civitatem esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea nisi folia tantum, et ait illi. Numquam fructus ex te nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. Et videntes discipuli mirati sunt dicentes. Quomodo continuo aruit? Respondens autem Iesus ait eis. Amen dico vobis, si habueritis fidem et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, tolle te et iacta te in mare, fiet. Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes accipietis. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes. In qua potestate haec facis? Et quis dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem Iesus ait eis. Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio. Baptismum Iohannis unde erat? E caelo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes. Si dixerimus e caelo, dicet nobis, quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habent Iohannem sicut prophetam. Et respondentes Iesu dixerunt. Nescimus. Ait illis et ipse. Neque ego vobis dico in qua potestate haec facio. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum dixit. Fili, vade hodie operare in vineam meam. Ille respondens ait. Nolo. Postea vero paenitentia motus abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait. Eo domine. Et non abiit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei. Novissimus. Dicit eis Iesus. Amen dico vobis, quia publicani et meretrices praecedent vos in regno Dei. Venit enim ad vos Iohannes in via iustitiae, et non credidistis ei. Publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec paenitentiam habuistis postea ut crederetis ei.

LXIII

Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. Cum tempus autem appropinquasset fructuum, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. Et agricolae, apprehensis servis eius, unum ceciderunt, alium vero occiderunt, alium vero lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. Novissime autem misit ad eos filium suum dicens. Verebuntur filium meum. Agricolae autem videntes filium dixerunt intra se. Hic est heres, venite occidamus eum, et habebimus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi. Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis qui reddant ei fructum temporibus suis. Dicit illis Iesus. Numquam legistis in scripturis, lapidem quem reprobaverunt aedificantes hic factus est in caput anguli? A domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur. Super quem vero ceciderit conteret eum. Audientes autem principes sacerdotum et pharisei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret. Et quaerentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant. Et respondens Iesus dixit iterum in parabolis eis dicens. Simile est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. Iterum misit alios servos dicens. Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, et abierunt alius in villam suam, alius vero in negotiationem suam. Reliqui vero tenuerunt servos eius, et contumelia affectos occiderunt. Rex autem cum audisset iratus est, et missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis. Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati sunt non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis vocate ad nuptias. Et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt bonos et malos, et impletae sunt nuptiae discumbentium. Intravit autem rex ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, et ait illi. Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris. Ligatis manibus eius et pedibus, mittite eum in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

LXIIII

Tunc abeuntes pharisei, consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes. Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur. Licet censum dari Caesari an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum ait. Quid me temptatis hypocritae? Ostendite mihi nomisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus. Cuius est imago haec et superscriptio? Dicunt ei. Caesaris. Tunc ait illis. Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt. Et relicto eo abierunt.

LXV

In illo die accesserunt ad eum Saducaei, qui dicunt non esse resurrectionem. Et interrogaverunt eum dicentes. Magister, Moyses dixit. Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, et suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres. Et primus uxore ducta defunctus est, et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter et secundus et tertius usque ad septimum. Novissime autem omnium et mulier

defuncta est. In resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem ihesus ait illis: Erratis nescientes scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli dei in celo. De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est uobis a deo dicente: Ego sum deus abraham et deus ysaac et deus iacob? Non est deus mortuorum sed uiuentium. Et audientes turbe mirabantur in doctrina eius. Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset saduceis, conuenerunt in unum. Et interrogauit eum unus ex eis legis doctor temptans eum: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi ihesus: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet et prophete. Congregatis autem phariseis interrogauit eos ihesus dicens: Quid uobis uidetur de christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo dauid in spiritu uocat eum dominum dicens: Dixit dominus domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo dauid eum dominum uocat, quomodo filius eius est? Et nemo poterat respondere ei uerbum, nec ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

[LXVI] Tunc locutus est ihesus ad turbas et ad discipulos suos dicens: Super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei. Omnia ergo quecumque dixerint uobis facite et seruate; secundum opera uero eorum nolite facere: dicunt enim et non faciunt. Alligant enim onera grauia et importabilia et imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim filacteria sua et magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cenis et primas cathedras in synagogis et salutationes et uocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi: unus est enim magister uester, omnes autem uos fratres estis. Et patrem nolite uocare uobis super terram: unus est enim pater uester qui in celis est. Nec uocemini magistri, quia magister uester unus est christus. Qui maior est uestrum, erit minister uester. Qui autem se exaltauerit humiliabitur, et qui se humiliauerit exaltabitur.

[LXVII] Ve autem uobis scribe et pharisei ypocrite, qui clauditis regnum celorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Ve uobis scribe et pharisei ypocrite, qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum proselitum, et cum fuerit factus facitis eum filium gehenne duplo quam uos. Ve uobis duces ceci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per templum nichil est; qui autem iurauerit in auro templi debitor est. Stulti et ceci. Quid enim maius est, aurum an templum quod sanctificat aurum? Et quicumque iurauerit in altare nichil est; quicumque autem iurauerit in dono quod est super illud debet. Ceci. Quid enim maius est, donum an altare quod sanctificat donum? Qui enim iurat in altare, iurat in eo et in omnibus que sunt super illud. Et qui iurauerit in templo, iurat in illo et in eo qui habitat in ipso. Et qui iurat in celo, iurat in throno dei. Ve uobis scribe et pharisei ypocrite, qui decimatis mentam et anetum et ciminum, et reliquistis que grauiora sunt legis, iudicium et misericordiam et fidem. Hec oportet facere et illa non omittere. Duces ceci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Ve uobis scribe et pharisei ypocrite, quia mundatis quod deforis est calicis et parapsidis, intus autem pleni sunt rapina et inmunditia. Pharisee cece, munda prius quod intus est calicis et parapsidis, ut fiat et id quod deforis est mundum. Ve uobis scribe et pharisei ypocrite, quia similes estis sepulchris dealbatis, que a foris parent hominibus speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. Sic et uos a foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis ypocrisi et iniquitate. Ve uobis scribe et pharisei ypocrite, qui edificatis sepulchra prophetarum, et ornatis monumenta iustorum, et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis uobismet ipsis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Et uos implete mensuram patrum uestrorum. Serpentes, progenies uiperarum, quomodo fugietis a iudicio gehenne? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas et sapientes et scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis, et ex eis flagellabitis in synagogis uestris, et persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram a sanguine abel iusti usque ad sanguinem zacharie filii barachie, quem occidistis inter templum et altare. Amen dico uobis, uenient hec omnia super generationem istam.

[LXVIII] Hierusalem hierusalem, que occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt, quotiens uolui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti. Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, non me uidebitis amodo donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

[LXVIIII] Et egressus ihesus de templo ibat. Et accesserunt ad eum discipuli eius ut ostenderent ei edificationes templi. Ipse autem respondens dixit eis: Videtis hec omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur. Sedente autem eo super montem oliueti, accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes: Dic nobis quando hec erunt, et quod signum aduentus tui et consummationis seculi? Respondens autem ihesus dixit eis: Videte ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes: Ego sum christus, et multos seducent. Audituri autem estis prelia et opiniones bellorum. Videte ne timeatis. Oportet enim hec fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem et regnum in regnum, et erunt pestilentie et fames et terremotus per loca. Hec autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in tribulationem et occident uos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, et inuicem se tradent et odio habebunt inuicem. Et multi pseudoprophete surgent et seducent multos. Et quoniam habundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum. Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et predicabitur hoc euangelium regni in uniuerso mundo in testimonium omnibus gentibus, et tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abhominationem desolationis que dicta est a daniele propheta stantem in loco sancto, qui legit intelligat: Tunc qui in iudea sunt fugiant in montibus, et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua, et qui in agro non reuertatur tollere tunicam suam. Ve autem pregnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate autem ut non fiat fuga uestra hyeme uel sabbato. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro; sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hic christus, aut ecce illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi et pseudoprophete, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce predixi uobis. Si ergo dixerint uobis: Ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem, ita erit et aduentus filii hominis. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquile. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stelle cadent de celo, et uirtutes celorum commouebuntur. Et tunc parebit signum filii hominis in celo. Et tunc plangent se omnes tribus terre, et uidebunt filium hominis uenientem in nubibus celi cum uirtute magna et maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba et uoce magna, et congregabunt electos eius a quattuor uentis, a summis celorum usque ad terminos eorum. Cum ceperint autem hec fieri, respicite et leuate capita uestra, quoniam appropinquabit redemptio uestra. Ab arbore autem fici discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit et folia nata, scitis quia prope est estas. Ita et uos cum uideritis hec omnia, scitote quia prope est in ianuis. Amen dico uobis, quia non preteribit hec generatio donec omnia fiant. Celum et terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli celorum, neque filius, nisi solus pater. Sicut enim in diebus noe, ita erit et aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus illis ante diluuium comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, usque in eo die quo intrauit noe in archam, et non cognouerunt donec uenit diluuium et tulit omnes, ita erit et aduentus filii hominis. Tunc duo erunt in agro: unus assumetur et unus relinquetur. Due molentes in mola: una assumetur et una relinquetur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur uenturus esset, uigilaret utique et non sineret perfodi domum suam. Ideo et uos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis uenturus est. Quis putas est fidelis seruus et prudens, quem constituet dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus quem cum uenerit dominus eius inuenerit sic facientem. Amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus in corde suo: Moram facit dominus meus uenire, et ceperit percutere conseruos suos, manducet autem et bibat cum ebriis, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat et hora qua ignorat, et diuidet eum partemque eius ponet cum ypocritis. Illic erit fletus et stridor dentium.

[LXX] Tunc simile erit regnum celorum decem uirginibus, que accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso et sponse. Quinque autem ex eis erant fatue et quinque prudentes. Sed quinque fatue acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum; prudentes uero acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines ille et ornauerunt lampades suas. Fatue autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostre extinguntur. Responderunt prudentes dicentes: Ne forte non sufficiat nobis et uobis, ite potius ad uendentes et emite uobis. Dum autem irent emere, uenit sponsus, et que parate erant intrauerunt cum eo ad nuptias, et clausa est ianua. Nouissime autem ueniunt et relique uirgines dicentes: Domine domine, aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico uobis, nescio uos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Sicut enim homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos et tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii uero unum, unicuique secundum propriam uirtutem, et profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat et operatus est in eis et lucratus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat lucratus est alia duo. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram et abscondit pecuniam domini sui. Post multum uero temporis uenit dominus seruorum illorum et posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat obtulit alia quinque talenta dicens: Domine, quinque talenta tradidisti michi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium domini tui. Accessit autem et qui duo talenta acceperat et ait: Domine, duo talenta tradidisti michi, ecce duo alia lucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium domini tui. Accedens autem et qui unum talentum acceperat ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti et congregas ubi non sparsisti. Et timens abii et abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei: Serue nequam et piger, sciebas quia meto ubi non semino et congrego ubi non sparsi? Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, et ueniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura. Tollite itaque ab eo talentum et date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur et habundabit; ei autem qui non habet, et quod uidetur habere auferetur ab eo. Et inutilem seruum proicite in tenebras exteriores; illic erit fletus et stridor dentium.

[LXXI] Cum autem uenerit filius hominis in maiestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab inuicem sicut pastor segregat oues ab hedis, et statuet oues quidem a dextris suis, hedos autem a sinistris. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim et dedistis michi manducare; sitiui et dedistis michi bibere; hospes eram et collegistis me; nudus et operuistis me; infirmus et uisitastis me; in carcere eram et uenistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine, quando te uidimus esurientem et pauimus, sitientem et dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem et suscepimus te, aut nudum et cooperuimus te? Aut quando te uidimus infirmum aut in carcere et uenimus ad te? Et respondens rex dicet illis: Amen dico uobis, quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, michi fecistis. Tunc dicet et his qui a sinistris eius erunt: Discedite a me maledicti in ignem eternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. Esuriui enim et non dedistis michi manducare; sitiui et non dedistis michi potum; hospes eram et non collegistis me; nudus et non operuistis me; infirmus et in carcere et non uisitastis me. Tunc respondebunt et ipsi dicentes: Domine, quando te uidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum uel in carcere et non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis dicens: Amen dico uobis, quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec michi fecistis. Et ibunt hi in supplicium eternum, iusti autem in uitam eternam.

[LXXII] Et factum est cum consummasset ihesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum pascha fiet, et filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum qui dicebatur cayphas, et consilium fecerunt ut ihesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Cum autem esset ihesus in bethania in domo symonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti preciosi et effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hec? Potuit enim istud uenundari multo et dari pauperibus. Sciens autem ihesus ait illis: Quid molesti estis mulieri? Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis uobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hec unguentum in corpus meum ad sepeliendum me fecit. Amen dico uobis, ubicumque predicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur et quod hec fecit in memoriam eius. Tunc abiit unus de xii qui dicitur iudas scarioth ad principes sacerdotum et ait illis: Quid

257

vultis michi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde querebat oportunitatem ut eum traderet eis.

Prima autem die azimorum accesserunt ad eum discipuli dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere pascha? At Ihesus dixit: Ite in civitatem ad quendam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Ihesus, et paraverunt pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, ceperunt singuli dicere: Numquid ego sum domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet. Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo. Ve autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui eum traditurus erat, dixit: Numquid ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Cenantibus autem eis accepit Ihesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis et ait: Accipite et manducate, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Dico enim vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei. Et ymno dicto, exierunt in montem oliveti. Tunc dicit eis Ihesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Postquam autem resurrexero, precedam vos in Galileam. Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. Dicit illi Ihesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Ihesus in villam que dicitur Gethsamani, et dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc et orem. Et assumpto Petro et duobus filiis Zebedei, cepit contristari et mestus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic et vigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam orans et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos, et invenit eos dormientes, et dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate et orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abiit, et oravit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit iterum, et invenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis, iterum abiit et oravit tertio eundem sermonem dicens. Tunc venit ad discipulos suos, et dicit illis: Dormite iam, et requiescite. Ecce appropinquabit hora, et filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet. Et adhuc ipso loquente, ecce Iudas unus de duodecim venit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Ihesum dixit: Ave rabbi. Et osculatus est eum. Ihesus autem dixit illi: Amice ad quod venisti? Tunc accesserunt, et manus iniecerunt in Ihesum, et tenuerunt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Ihesu, extendens manum exemit gladium suum, et percutiens servum principis sacerdotum, amputavit auriculam eius. Tunc ait illi Ihesus: Converte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit michi modo plusquam duodecim milia legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripture, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit Ihesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Cotidie apud vos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripture prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi tenentes Ihesum, duxerunt ad Cayphan principem sacerdotum, ubi scribe et seniores convenerant. Petrus autem sequebatur eum a longe usque in atrium principis sacerdotum, et ingressus intro sedebat cum ministris ut videret finem. Principes autem sacerdotum et omne concilium querebant falsum testimonium adversus Ihesum, ut eum morti traderent, et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes et dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum dei, et post triduum reedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum ait illi: Nichil respondes ad ea que isti adversum te testificantur? Ihesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Dicit illi Ihesus: Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis, et venientem in nubibus celi. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens: Blasphemavit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam, quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, et colaphis eum ceciderunt. Alii autem palmas in faciem ei dederunt dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus vero sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Ihesu Galileo eras. At ille negavit coram omnibus dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Ihesu Nazareno. Et iterum negavit cum iuramento: Quia non novi hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Vere et tu ex illis es, nam et loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari et iurare, quia non novisset hominem. Et continuo gallus cantavit. Et recordatus est Petrus verbi Ihesu quod dixerat: Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amare. Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus Ihesum, ut eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato presidi. Tunc videns Iudas qui eum tradidit quod dampnatus esset, penitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus dicens: Peccavi, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et proiectis argenteis in templo recessit, et abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbanan, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille acheldemah, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem: Et acceperunt XXX argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israhel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit michi dominus. Ihesus autem stetit ante presidem. Et interrogavit eum preses dicens: Tu es rex Iudeorum? Dicit ei Ihesus: Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nichil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ullum verbum, ita ut miraretur preses vehementer. Per diem autem sollempnem consueverat preses dimittere populo unum vinctum quem voluissent. Habebat autem tunc unum vinctum insignem, qui dicebatur Barrabas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis? Barraban an Ihesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius dicens: Nichil tibi et iusto illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent Barraban, Ihesum vero perderent. Respondens autem preses ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barraban. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Ihesu qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis Pilatus: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus quia nichil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lavit manus coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius, vos videritis. Et respondens universus populus dixit: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Tunc dimisit illis Barraban, Ihesum vero flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Tunc milites presidis suscipientes Ihesum in pretorio, congregaverunt ad eum universam cohortem. Et exuentes eum clamidem coccineam circumdederunt ei, et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, et harundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant dicentes: Ave rex Iudeorum. Et exspuentes in eum, acceperunt harundinem et percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum clamide, et induerunt eum vestimentis eius, et duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyreneum nomine Symonem. Hunc angariaverunt ut tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvarie locus. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset, noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta eius sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diviserunt vestimenta mea sibi, et super vestem meam miserunt sortem. Et sedentes servabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est Ihesus rex Iudeorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris et unus a sinistris. Pretereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua et dicentes: Vah qui destruit templum dei, et in triduo illud iterum reedificat, salva temet ipsum. Si filius dei es, descende de cruce. Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant: Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. Si rex Israhel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. Confidit in domino, liberet eum nunc si vult. Dixit enim: Quia filius dei sum. Idipsum autem et latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. A sexta autem hora tenebre facte sunt super universam terram usque ad horam nonam. Et circa horam nonam clamavit Ihesus voce magna dicens: Hely hely, lemazabactani? Hoc est: Deus meus deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes et audientes dicebant: Heliam vocat iste. Et continuo currens unus ex eis, et accepta spongia implevit aceto, et imposuit harundini, et dabat ei bibere. Ceteri vero dicebant: Sine, videamus an veniat Helyas liberans eum. Ihesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, et terra mota est, et petre scisse sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem, et multis apparuerunt. Centurio autem et qui cum eo erant custodientes Ihesum, viso terremotu et his que fiebant, timuerunt valde dicentes: Vere filius dei erat iste. Erant autem ibi mulieres a longe multe, que secute erant Ihesum a Galilea ministrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalena, et Maria Iacobi et Ioseph mater, et mater filiorum Zebedei. Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathia nomine Ioseph, qui et ipse discipulus erat Ihesu. Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Ihesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus Ihesu. Et accepto corpore Ioseph involvit illud in sindone munda, et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra, et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit. Erat autem ibi Maria Magdalena et altera Maria sedentes contra sepulchrum.

[A]ltera autem die que est post parasceuen, convenerunt principes sacerdotum et pharisei ad Pilatum dicentes: Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum eius usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli eius et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis. Et erit novissimus error peior priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

[V]espere autem sabbati que lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalena, et altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terremotus factus est magnus. Angelus enim domini descendit de celo, et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, et vestimenta eius sicut nix. Pre timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos. Scio enim quod Ihesum qui crucifixus est queritis. Non est hic. Surrexit enim, sicut dixit. Venite et videte locum ubi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius, quia surrexit a mortuis. Et ecce precedet vos in Galileam. Ibi eum videbitis. Ecce predixi vobis. Et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius. Et ecce Ihesus occurrit illis dicens: Avete. Ille autem accesserunt et tenuerunt pedes eius, et adoraverunt eum. Tunc ait illis Ihesus: Nolite timere. Ite nuntiate fratribus meis ut eant in Galileam, et ibi me videbunt. Que cum abissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia que facta fuerant. Et congregati cum senioribus, consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte venerunt et furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a preside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant docti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudeos usque in hodiernum diem.

[V]ndecim autem discipuli abierunt in civitatem in Galileam, in montem ubi constituerat illis Ihesus. Et videntes eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt. Et accedens Ihesus locutus est eis dicens: Data est michi omnis potestas in celo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti, docentes eos servare omnia quecumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.

Explicit evangelium secundum Matheum.

INCIPIT PREFATIO SECUNDUM MARCUM.

MARCUS EVANGELISTA DI & petri in baptismate filius. atq; in diuino sermone discipls. sacerdotium in isrl agens. sedm legem leuita. conuersus ad fidem xpi euglm in italia scripsit. ostendens in eo quid generi suo deberet & xpo. Na initium principii in uoce ppheticę exclamationis instituens. ordine leuitice electionis ostendit. ut pdicans pdestinatum iohm filiu zacharię in uoce angli annunciantis emissum non solum uerbu carne factu. sed & corpus domini puerbu diuinę uocis animatu. initio euglicę pdicationis ostenderet. ut quisq; hec legens sciret. cui initiu carnis in domino ihu aduenientis habitaculum carnis deberet agnoscere. atq; in se uerbum uocis qd in sonantib; pdiderat inueniret. Denq; & a pfectione eugli opus intrans. & a baptismate domini pdicare inchoans. n laborauit natiuitatem carnis quā in priorib; uiderat dicere. sed totus in primis expositione deserti. ieiunium. numeri. temptationem diaboli. congregatione bestiarum. & ministerium pstitit angelorum. ut instruens nos ad intelligendu singula in breui compingens. nec auctoritatem facti redimeret. & opis pficiendi plenitudine n negaret. Denq; amputasse sibi post fidem pollice dr. ut sacerdotio reus haberetur. sed tantum consentiens fidei pdestinata potuit electio. ut nec sic in ope uerbi pderet. qd prius meruerat in genere. Nam alexandrię eps fuit: cuius p singula opus scire. & euangelii in se dicta disponere. & disciplina in se legis agnoscere: & diuina in carne intelligere natura. que nos primum requirere. dehinc inqsita uolumus agnoscere. habentes mercedem exhortationis. qm q plantat & q rigat unum sunt. qui au incrementum pstat ds e. Rogatus au marcus romę a frib; euglm in italia conscripsit. qd audierat petrum referente. Qd cum petrus audisset pbauit. & ecclię legendum sua auctoritate iussit. Sumpto itaq; euglio qd ipse conscripserat perrexit egyptum. & primus alexandrię cathedram tenuit. & ecclia constituit. Tanta au multitudo refert credentium. uiroz ac mulierum pmo ingressu exemplo sobrietatis ei & continentię congregata. ut etiā conuersatio eoz qui p ipsum crediderant. & uita tota abstinentię ac frugalia eoz sobriaq; conuiuia libroz memorię mandarentur a uiro disertissimo philone. & usq; in hodiernum die seruatur a nobis. Quia g & hic similia scribit geri. ab his qui aput alexandriam credebant sicut & illi qui in hierosolimis ante crediderant: certum est qd idem actus eadeq; institutio. eandem sine dubio & religionis fidem designat. Oportebat namq; p fectu huius boni participem fieri omnem greciam. omneq; barbariem. in egypto tam maior est copia p singula territoria. pcipue tam circa alexandriā. Nam optimus quisq; ex omib; locis uelut ab uberis patrię glebam festinus accurrit colonus. Etiam de ecclesiis quę apud eos sunt ita dicit idem philo. Est inquit in singulis locis consecrata orationum domus. in quam secedentes honesta & casta uite mysteria celebrantes. nichil illic prsus qd ad cibum potumq; ptinet. tractantes uel ad reliq humani corporis ministeria. sed legis tantum libros & uolumina pphetarum. ymnos qq; in dm. ceteraq; his similia. in quoz disciplinis instituti. ad pfectam beatamq; uitam studiis iugib; coalescant. Ab ortu au diei usq; ad uesprum omne eius spaciu in studioz exercitiis ducitur philosophiaq; p sacras litteras imbuunt patrum leges in allegorica intelligentia retractantes. Continentiā u uelut fundamentum pmo in anima collocant. & ita demum sup hanc reliquas pguntedificare uirtutes. Cibum potumq; nullus eoz capit ante solis occasum. ut uidelicet tempus lucis cum philosophię studiis. curam u corporis cum nocte socient. Nonnulli au etiam post triduum in commune ueniunt cibi. quos scilicet edatior fames purget. Iam u hi q in eruditionib; sapientię & in pfundiori intelligentia sacroz uoluminum conuersantur. tamqm copiosis dapib; inhiantes impleri nequeunt: & continuo acrius inflammantur. sexto demum die n iam desideratu quā necessarium corpori indulgent cibum. Cum uiris au quos diximus sunt & feminę. in quib; plures iam grandeue sunt uirgines. integritate casti corporis. n necessitate sed deuotione seruantes.

258.

INICIUM SANCTI EVANGELII SECUNDUM MARCUM

1594
Wentzl perger vo[illegible]
Pichom[illegible]
[illegible]
Diss puch ist [illegible]
[illegible]

INICIUM·EVAN
GELII IHU XPI·
FILII DI·SICUT
SCRIPTU EST
IN YSAIA PROP
HETA ECCE
MITTO ANGE
LUM MEU ANTE
FACIEM TUAM
QUI PREPARA
BIT·VIAM TUA·
UOX CLAMAN
TIS IN DESER
TO PARATE VA
DOMINI·RECTA
FACITE SEMI
TAS EIUS FUIT
IOHANNES IN DE
SERTO BAPTI
ZANS ET PDI
CANS BAPTIS
MUM PENITEN
TIE IN REMIS
SIONEM PECCA
TOR. ET EGRE
DIEBAT AD ILLU
OMIS REGIO IUDEE

[XVI] Exeuntes autem statim pharisei cum herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. Ihesus autem cum discipulis suis secessit ad mare. & multa turba a galilea & ab iudea secuta est eum. & ab hierosolimis. & ab idumea. & trans iordanen. & qui circa tyrum & sydonem, multitudo magna audientes que faciebat venerunt ad eum. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum. Multos enim sanabat: ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas. & spiritus immundi, cum illum viderent, procidebant illi. Et clamabant dicentes quia tu es filius dei. & vehementer comminabatur illis ne manifestarent eum.

[XVII] Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse. & venerunt ad eum. & fecit ut essent duodecim cum illo. & ut mitteret eos predicare evangelium. & dedit illis potestatem curandi infirmitates & eiciendi demonia. Et imposuit symoni nomen petrus. & iacobum zebedei & iohannem fratrem iacobi. & imposuit eis nomina boanerges quod est filii tonitrui. & andream. & philippum. & bartholomeum & matheum. & thomam & iacobum alfei. & thadeum & symonem chananeum. & iudam scarioth qui & tradidit eum.

[XVIII] Et veniunt ad domum. & convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum. Dicebant enim quoniam in furorem versus est. Et scribe qui ab hierosolimis descenderant, dicebant quia beelzebub habet. & quia in principe demoniorum eicit demonia. Et convocatis eis, in parabolis dicebat eis. Quomodo potest sathanas sathanan eicere? Et si regnum in se dividatur, non potest stare regnum illud. Et si domus super semetipsam dispartiatur, non poterit domus illa stare. Et si sathanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est & non poterit stare sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere nisi prius fortem alligaverit & tunc domum eius diripiet.

[X / VIII] Amen dico vobis. quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemie quibus blasphemaverint. Qui autem blasphemaverit in spiritum sanctum non habet remissionem in eternum. sed reus erit eterni delicti. quia dicebant illum spiritum inmundum habere.

[XX] Et veniunt mater eius & fratres. & foris stantes miserunt ad illum vocantes eum. & circa eum sedebat turba. Et dicunt ei. Ecce mater tua & fratres tui foris querunt te. Et respondens eis ait. Que est mater mea & fratres mei? Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant ait. Ecce mater mea. & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem dei. hic meus frater. soror & mater est.

[XXI] Et iterum cepit docere ad mare. Et congregata est ad eum turba multa. ita ut in navem ascendens sederet in mari. & omnis turba stabat in litore: & docebat illos in parabolis multa. & dicebat illis in doctrina sua. Audite. Ecce exiit seminans ad seminandum. & dum seminat aliud cecidit circa viam. & venerunt volucres & comederunt illud. Aliud vero cecidit supra petrosa. ubi non habuit terram multam. & statim exortum est quoniam non habebat altitudinem terre. & quando exortus est sol estuavit eo quod non haberet radicem exaruit. Et aliud cecidit in spinas. & ascenderunt spine & suffocaverunt illud. & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam. & dabat fructum ascendentem & crescentem. & afferebat fructum unum triginta. & unum sexaginta. & unum centum. Et dicebat. Qui habet aures audiendi audiat.

[XXII / VI] Et cum esset singularis. interrogaverunt eum hii qui cum eo erant xii. parabolas. & dicebat eis. Vobis datum est scire misterium regni dei. Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt: ut videntes videant & non videant. & audientes audiant & non intelligant: ne quando convertantur & dimittantur eis peccata. Et ait illis. Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Qui seminat verbum seminat. hii autem qui circa viam ubi seminatur verbum. Et cum audierint verbum, confestim venit sathanas & aufert verbum quod seminatum est in corda eorum. Et hii sunt similiter qui supra petrosa seminantur qui cum audierint verbum statim cum gaudio accipiunt illud. & non habent radicem in se sed temporales sunt. Deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum confestim scandalizantur. Et alii sunt qui in spinis seminantur. hii sunt qui verbum audiunt & erumne seculi & deceptio divitiarum. & circa reliqua concupiscentie introeuntes suffocant verbum. & sine fructu efficitur. Et hii sunt qui super terram bonam seminati sunt. qui audiunt verbum & suscipiunt. & fructificant unum triginta. & unum sexaginta. & unum centum.

259.

[XXIII / VII] Et dicebat illis. Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur aut sub lecto? Nonne ut supra candelabrum ponatur? Non enim est aliquod absconditum quod non manifestetur. nec factum est occultum. sed ut in palam veniat. Si quis habet aures audiendi audiat. Et dicebat illis. Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. & adicietur vobis.

[XX / IIII] Qui enim habet dabitur illi. & qui non habet etiam quod habet auferetur ab illo. Et dicebat. Sic est regnum dei. quemadmodum si iactet homo sementem in terram. & dormiat & exsurgat nocte ac die. & semen germinet & increscat dum nescit ille. ultro enim terra fructificat. primum herbam. deinde spicam. Deinde plenum frumentum in spica. & cum se produxerit fructus. statim mittit falcem. quoniam adest tempus messis.

[XXV] Et dicebat. Cui assimilabimus regnum dei. aut cui parabole comparabimus illud? sicut granum sinapis. quod cum seminatum fuerit in terra. minus est omnibus seminibus que sunt in terra. & cum seminatum fuerit ascendit & fit maius omnibus holeribus: & facit ramos magnos. ita ut possint sub umbra eius aves celi habitare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire. Sine parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

[XX / VI] Et ait illis. In illa die cum sero esset factum. Transeamus contra. & dimittentes turbam assumunt eum ita ut erat in navi. & alie naves simul erant cum eo. Et facta est procella magna venti. & fluctus mittebat in navem. ita ut impleretur navis. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens. & excitant eum. & dicunt ei. Magister. non ad te pertinet quia perimus? & exsurgens comminatus est vento. & dixit mari. Tace & obmutesce. & cessavit ventus. Et facta est tranquillitas magna. & ait illis. Quid timidi estis. necdum habetis fidem? Et timuerunt magno timore. & dicebant ad alterutrum. Quis putas est iste. quia & ventus & mare obediunt ei.

[XX / VII] Et venerunt trans fretum maris in regionem gerasenorum. & exeunti de navi occurrit ei de monumentis homo in spiritu immundo. qui domicilium habebat in monumentis & neque catenis iam quisquam eum poterat ligare. quoniam sepe compedibus & catenis vinctus dirupisset catenas & compedes comminuisset. & nemo poterat eum domare. & semper nocte ac die in monumentis & in montibus erat clamans & concidens se lapidibus. Videns autem ihesum a longe cucurrit & adoravit eum. & clamans voce magna dixit ei. Quid mihi & tibi ihesu fili dei summi? adiuro te per deum ne me torqueas. Dicebat enim illi. Exi spiritus immunde

ab homine. Et interrogabat eum ihesus: Quod tibi nomen est? Et respondens dicit ei: Legio nomen mihi est, quia multi sumus. Et deprecabantur eum multum, ne se expelleret extra regionem. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens. Et deprecabantur eum spiritus dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eis statim ihesus. Et exeuntes spiritus inmundi introierunt in porcos, et magno impetu grex precipitatus est in mare ad duo milia, et suffocati sunt in mari. Qui autem pascebant eos fugerunt, et nuntiaverunt in civitate et in agris. Et egressi sunt turbe videre quid esset facti. Et veniunt ad ihesum, et vident illum qui a demonio vexabatur sedentem vestitum et sane mentis, qui habebat legionem, et timuerunt valde. Et narraverunt illis qui viderant qualiter factum esset ei qui demonium habuerat, et de porcis. Et deprecari eum ceperunt, ut discederet a finibus eorum. Cumque ascenderet navim, cepit illum rogare qui a demonio vexatus fuerat ut esset cum illo. Ihesus autem non permisit ei, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi dominus fecerit, et misertus sit tui. Ille vero egressus cepit predicare in decapoli quanta sibi fecisset ihesus, et omnes mirabantur.

XXVIII — Et cum transcendisset ihesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare. Et venit quidam de archisinagogis nomine iairus, et videns eum procidit ad pedes eius, et deprecabatur eum multum dicens: quoniam filia mea in extremis est; veni, impone manum super eam, ut salva sit et vivat. Et abiit cum eo. Et sequebatur eum turba multa, et comprimebant illum. Et mulier que erat in profluvio sanguinis annis XII, et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat, cum audisset de ihesu, venit retro in turba et tetigit vestimentum eius. Dicebat enim: quia si vel vestimentum eius tetigero, salva ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, et sensit corpore quod sanata esset a plaga. Cognovit autem ihesus virtutem que exierat de eo, conversus ad turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? Dixerunt autem discipuli eius: Vides turbam comprimentem te, et dicis: quis me tetigit? Et circumspiciebat videre eam que hoc fecerat. Mulier autem timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace, et esto sana a plaga tua.

XXVIIII — Adhuc eo loquente, veniunt ad principem sinagoge dicentes: Quia filia tua mortua est; quid ultra vexas magistrum? Ihesus autem audito hoc verbo ait sinagogo: Noli timere, tantummodo crede. Et non admisit quemquam sequi se, nisi petrum et iacobum et iohannem fratrem iacobi. Et veniunt in domum archisinagogi, et videt tumultum et flentes et eiulantes multum. Et ingressus ait eis: Quid turbamini et quid ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus adsumit patrem et matrem puelle et qui secum erant, et ingrediuntur ubi erat puella iacens. Et tenens manum eius ait illi: Thabitha cumi, quod est interpretatum: Puella, tibi dico, surge. Et confestim surrexit puella et ambulabat; erat autem annorum XII. Et obstupuerunt stupore magno. Et precepit illis vehementer ut nemo id sciret. Et iussit illi dare manducare.

XXX — Et egressus inde venit in patriam suam, et sequebantur eum discipuli eius. Et cepit sabbatis in sinagoga docere, et multi audientes ammirabantur in doctrina eius dicentes: Unde huic hec omnia, et que est sapientia que data est illi, et virtutes tales que per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber, filius marie, frater iacobi et ioseph et iude et symonis? Nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat eis ihesus: quia non est propheta sine honore nisi in patria sua et in cognatione sua et in domo sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem eorum. Et circumibat ihesus castella in circuitu docens.

XXXI — Et vocavit XII, et cepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem fugare spirituum inmundorum. Et precepit illis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona es, sed calciatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, ibi manete donec exeatis inde. Et quicumque non receperint vos nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. Et exeuntes predicabant ut penitentiam agerent, et demonia multa eiciebant, et unguebant oleo multos egros, et sanabantur.

XXXII — Et audivit autem herodes rex famam; manifestum enim factum est nomen ihesu. Et dicebat: quia iohannes baptista surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in illo. Alii autem dicebant: quia helias est. Alii vero dicebant: quia propheta est, quasi unus ex prophetis. Quo audito herodes dixit: Quem ego decollavi iohannem, hic surrexit a mortuis. Ipse enim herodes misit et tenuit iohannem, et alligavit eum in carcere propter herodiadem uxorem philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim iohannes herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur ei, et volebat occidere eum, nec poterat. Herodes vero metuebat iohannem, sciens eum virum iustum et sanctum, et observabat eum. Et cum audisset illum multa faciebat, et libenter eum audiebat. Cum dies autem oportunus accidisset, natalis herodis, fecit cenam magnam principibus et tribunis et primis galilee. Cumque introisset filia ipsius herodiadis, et saltasset et placuisset herodi simulque recumbentibus, ait rex puelle: Pete a me quod vis, et dabo tibi. Et iuravit illi: quia quodcumque petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Que cum exisset, dixit matri sue: Quid petam? At illa dixit: Caput iohannis baptiste. Illa autem ingressa ad regem, confestim petivit sibi dari in disco caput iohannis baptiste. Et contristatus est rex; propter iusiurandum et propter simul recumbentes noluit eam contristare, sed misso spiculatore precepit afferri caput eius in disco. Et decollavit eum in carcere, et attulit caput eius in disco, et dedit puelle, et puella dedit matri sue. Quo audito discipuli eius venerunt, et tulerunt corpus eius, et posuerunt illud in monumento.

XXXIII — Et reversi apostoli ad ihesum renuntiaverunt ei omnia que fecerant et docuerant. Et ait illis ihesus: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant multi, et nec manducandi spacium habebant. Et ascendentes in navim abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi, et pedestres de omnibus civitatibus convenerunt illuc, et prevenerunt eos. Et exiens vidit ihesus turbam multam, et misertus est illis, quia erant sicut oves non habentes pastorem; et cepit docere illos multa. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus locus est hic, et hora iam preterit; dimitte illos, ut euntes in proximas villas et castella emant sibi quod manducent. Et respondens ait illis ihesus: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus illis panes ducentorum denariorum, et dabimus illis manducare. Et ait illis: Quot panes habetis? Ite et videte. Et cum cognovissent dicunt ei: Quinque panes et duos pisces. Et precepit illis ut discumbere facerent omnes per contubernia super viride fenum. Et discubuerunt per partes per centenos et quinquagenos. Et acceptis quinque panibus et duobus piscibus, intuens in celum benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis ut ponerent ante eos; et duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes et saturati sunt. Et sustulerunt reliquias fragmentorum XII cophinos plenos, et de piscibus. Erant autem qui manducaverunt quinque milia virorum.

XXXIIII — Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut precederent eum trans fretum ad bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Et cum sero esset factum, erat navis in medio mari, et ihesus solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, erat enim illis ventus contrarius, et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare, et volebat preterire eos. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt fantasma esse, et exclamaverunt. Omnes enim eum viderunt et conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, et dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. Et illi autem magis intra se stupebant et mirabantur. Non enim intellexerant de panibus; erat enim cor eorum obcecatum.

XXXV — Et cum transfretassent, pervenerunt ad terram genesareth, et applicuerunt. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum. Et percurrentes universam regionem illam, ceperunt in grabbatis eos qui male habebant circumferre, ubi audiebant eum esse. Et quocumque introibat in vicos vel in civitates aut in villas, ponebant infirmos suos in plateis, et deprecabantur eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum salvi fiebant.

XXXVI — Et conveniunt ad eum pharisei et quidam de scribis venientes ab hierosolimis. Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt eos. Pharisei autem et omnes iudei, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditiones seniorum; et a foro venientes nisi baptizentur non comedunt; et alia multa que tradita sunt servare, baptismata calicum et urceorum et eramentorum et lectorum. Et interrogabant eum scribe et pharisei dicentes: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed non lotis manibus manducant panem? At ille respondens dixit eis: Bene prophetavit de vobis ysaias hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas et precepta hominum. Relinquentes autem mandatum dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum et calicum, et alia his similia facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum facitis preceptum dei, ut traditionem vestram servetis. Moyses autem dixit: Honora patrem tuum et matrem tuam; et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri: corban, quod est donum, quodcumque ex me tibi profuerit; et ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum dei per traditionem vestram quam tradidistis; et similia huiusmodi multa facitis. Et advocans iterum ihesus turbam dicebat illis: Audite me omnes et intelligite. Nichil est extra hominem introiens in eum quod possit eum coinquinare, sed que de homine procedunt, illa sunt que communicant hominem. Si quis habet aures audiendi audiat.

XXXVII — Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. Et ait illis: Sic et vos inprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare, quia non introit in cor eius, sed in ventrem vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas? Dicebat autem: quoniam que de homine exeunt, illa communicant hominem. Ab intus enim de corde hominum cogitationes male procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritia, nequitia, dolus, inpudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia; omnia hec mala ab intus procedunt et communicant hominem.

XXXVIII — Et inde surgens abiit in fines tyri et sydonis. Et ingressus domum neminem voluit scire, et non potuit latere. Mulier enim statim ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum inmundum, intravit et procidit ad pedes eius. Erat autem mulier gentilis, syrophenissa genere. Et rogabat eum ut demonium eiceret de filia eius. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios. Non est enim bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. At illa respondit et dixit ei: Utique domine; nam et catelli sub mensa comedunt de micis puerorum. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade; exiit demonium a filia tua. Et cum abisset in domum suam, invenit puellam iacentem supra lectum, et demonium exisse.

XXXVIIII — Et iterum exiens de finibus tyri, venit per sydonem ad mare galilee inter medios fines decapoleos. Et adducunt ei hominem surdum et mutum, et deprecabantur eum ut inponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius, et expuens tetigit linguam eius, et suspiciens in celum ingemuit, et ait illi: Effeta, quod est adaperire. Et statim aperte sunt aures eius, et solutum est vinculum lingue eius, et loquebatur recte. Et precepit eis ne cui dicerent. Quanto autem eis precipiebat, tanto magis plus predicabant, et eo amplius ammirabantur dicentes: Bene omnia fecit, et surdos fecit audire et mutos loqui.

XL — In illis diebus iterum cum multa turba esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent; et si dimittero eos ieiunos in domum suam, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Unde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudine? Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et precepit turbe discumbere super terram. Et accipiens septem panes gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent. Et apposuerunt turbe. Et habebant pisciculos paucos; et ipsos benedixit, et iussit apponi. Et manducaverunt et saturati sunt. Et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducaverant quasi quattuor milia. Et dimisit eos. Et statim ascendens navem cum discipulis suis venit in partes dalmanutha.

XLI — Et exierunt pharisei, et ceperunt conquirere cum eo, querentes ab eo signum de celo, temptantes eum. Et ingemiscens spiritu ait: Quid generatio ista querit signum? Amen dico vobis, si dabitur generationi huic signum. Et dimittens eos, et ascendens navim iterum abiit.

tans fretum & oblita sunt sumere panes. & nisi unum panem n̄ habebant secum in naui. Et p̄cepit eis ih̄c dicens. Videte & cauete a fermento phariseo℞. a fermento herodis. Et cogita uerunt ad alterutrum dicentes. quia panes n̄ habemus. Quo cognito ih̄c ait illis. Quid cogitatis quia panes non habetis. Nondum cognoscetis neq; intelligetis. Adhuc cecatum ē cor uestrum. oculos habentes n̄ uidetis. & aures habentes n̄ auditis. neq; recordamini quando quinq; panes fregi in quinq; milia. & quot cophinos fragmento℞ sustulistis. Dicunt ei duodecim. Quando & septem panes in quattuor milia. quot sportas fragmento℞ tulistis. Et illi dixerunt. Septē. Et ait illis. Quomodo n̄ dum intel

XL II

ligitis. Et ueniunt bethsaida. & adducunt ei cecum. & rogant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu ceci. eduxit eum extra uicū. & expuens in oculos eius. impositis manib; suis interrogauit eum si aliquid uideret. Et aspiciens ait. Video homines uelut arbores ambulantes. Deinde iterū imposuit manus sup oculos ei. & cepit uidere. Et restitutus ē ita ut uideret omnia. & misit illum in domū suā dicens. Vade in domū tuā. & si in uicum introieris nemini dixeris.

XL III

Et egressus est ih̄c & discipli eius in castella cesaree philippi. & in uia interrogabat discipulos suos dicens. Quem me dicunt esse homines. Qui responderunt illi dicentes. Iohm baptistam. alii helyam. alii u̇ quasi unū ex pp̄his. Tunc dicit illis ih̄c. Vos u̇ quē me dicitis eē. Respondens petrus ait illi. Tu es xp̄c. Et comminatus est eis. ne cui dicerent de illo. Et cepit docere illos. qm̄ oportet filium hominis multa pati. & reprobari a senioribus & a summis sacerdotib; & scribis. & occidi. Et post tres dies resurgere. & palam uerbū loquebatur. Et apprehendens eum petrus. cepit increpare eū. Qui conuersus & uidens discipulos suos. comminatus ē petro dicens. Vade retro me sathanas. qm̄ non sapis que di sc̄. sed que hominum.

XL IIII

Et conuocata turba cum discipulis suis ait. Si quis uult post me uenire. neget semetipsum. & tollat crucē suā & sequatur me. Qui enim uoluerit animā suā saluā facere. pdet eā. Qui aūt pdiderit animā suā ppt̄ me & euglīm. saluam faciet eam. Quid enim pderit homini si lucretur mundū totum. & detrimentū faciat anime sue. Aut quā dabit commutationē p anima sua. Qui enim me confessus fuerit & uerba mea in generatione ista adultera & peccatrice. & filius hominis confitebitur eū cum uenerit in gl̄a patris sui cū scīs anglis. Et dicebat ill. Amen dico uob. quia sunt de hinc quidā stantib; qui n̄ gustabunt mortē. donec uideant regnum dei ueniens in uirtute.

XL V

Et post dies sex. assumpsit ih̄c petrū & iacobū. & iohannē. & duxit illos in montē excelsum seorsum solus. & transfiguratus est corā ipsis. & uestimenta eius facta sunt splendentia candida nimis uelut nix. qualia fullo sup terram non potest candida facere. Et apparuit illis moyses & helyas. & erant loquentes cū ih̄u. Et respondens petrus. ait ih̄u. Rabbi. bonum est nos hic eē. faciamus hic tria tabernacula. tibi unum. moysi unū. & helye unū. Non enim sciebat qd̄ diceret. erant enim timore exterriti. Et facta est nubes obumbrans eos. Et uenit uox de nube dicens. Hic est filius meus carissimus audite illum. Et statim circūspicientes neminē amplius uiderunt secum. nisi solum ih̄m. Et descendentib; illis de monte. p̄cepit illis ne cui que uidissent narrarent. nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. Et uerbū continuerunt apud se conquirentes. quid esset cum a mortuis resurrexerit.

XL VI

Et interrogabant eum dicentes. Quid ḡ dicunt scribe & pharisei. quia helyam oportet primū uenire. Respondens aū ih̄c ait illis. Helyas cum uenerit primo restituet omnia. & quomodo scriptū ē de filio hominis ut multa patiatur & contempnatur. Sed dico uobis. qa & helyas uenit & fecerunt ei quecumq; uoluerunt sicut scriptum est de eo.

XL VII

Et ueniens ad discipulos suos. uidit turbā magnā circa eos. & scribas conquirentes cū illis. & confestim omnis populus uidens eū. expauit. & accurrentes salutabant eū. Et interrogauit eos. Quid inter uos conquiritis. Et respondens unus de turba dixit. Magister. attuli ad te filium meū. habentē spm̄ mutū. Qui ubicumq; apprehenderit eum elidit eū. & spumat. & stridet dentib; & arescit. Et dixi discipulis tuis ut eicerent eū. & n̄ potuerunt. Et respondens ih̄c. ait illis. O generatio incredula. quamdiu apud uos ero. quamdiu uos patiar. Afferte illum ad me. Et attulerunt eū. Et cum uidisset illum. statim sp̄c illum conturbauit eū. & elisus in terram uolutabatur spumans. Et interrogauit patrem eius. Quantū temporis est. ex quo hoc ei accidit. At ille dix̄. Ab infantia. Et frequenter eum in ignē & in aquā misit. ut eum pderet. Sed si quid potes. adiuua nos. misertus nri. Ih̄c aū ait illi. Si potes credere. omnia possibilia sc̄ credenti. Et continuo exclamans pater pueri. cum lacrimis aiebat. Credo domine. adiuua incredulitatem meā. Et cum uideret ih̄c concurrentē turbā. comminatus est spui inmundo dicens illi. Surde & mute sp̄c. ego tibi p̄cipio exi ab eo. & amplius ne introeas in eum. Et clamans & multum discerpens eum exiit ab eo. & factus ē sicut mortuus. ita ut multi dicerent quia mortuus ē. Ih̄c aū tenens manū eius eleuauit eum. & surrexit. Et cum introisset in domum. discipli eius interrogabant eum secreto. Quare nos n̄ potuimus eicere eum. Et ait illis. Hoc genus in nullo potest exire. nisi in oratione & ieiunio.

XL VIII

Et inde egressi ibant p galileā. nec uolebat quemquā scire. Docebat aū discipulos suos. & dicebat illis. qm̄ filius hominis tradetur in manus peccato℞ hominū. & occident eum. & occisus tercia die resurget. At illi ignorabant uerbū. & timebant eū interrogare. Et uenerunt capharnaū. Qui cū domi essent. interrogauit eos. Quid in uia tractabatis. At illi tacebant. siquidē in uia disputauerant quis eet eo℞ maior. Et residens uocauit xii. & ait illis. Si quis uult primus eē. erit omnium nouissimus. & omnium minister. Et accipiens puerum. statuit eū in medio eo℞. Quē cū complexus eet. ait illis. Quisquis unū ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo. me recipit. Et quicumq; me susceperit n̄ me suscipit. s; eū qui me misit.

XL VIIII

Respondit illi iohannes ait. Magister. uidimus quendā in nomine tuo eicientē demonia. & phibuimus eum. quia n̄ seqt̄ nos. Ih̄c aū ait illis. Nolite phibere eū. Nemo est enī qui faciat uirtutē in nomine meo. & possit cito male loq de me. Qui enī n̄ ē aduersum uos. pro uobis est. Quisquis enim potum dederit uob calicē aque in nomine meo quia xp̄i estis. amen dico uob n̄ pdet

mercede sua. Et quicumq; scandalizauerit unū ex his pusillis credentib; in me. bonum ē ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ei. & in mare mitteretur.

L

Et si scandalizauerit te manus tua. abscide illam. Bonū est tibi debilem introire in uitā. quā duas man̄ habentē ire i gehennā. in ignē inextinguibilē. ubi uermis eo℞ n̄ moritur. & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te. amputa illum. Bonū ē tibi claudum introire in uitā. quā duos pedes habentē mitti i gehennā. ignis inextinguibilis. ubi uermis eo℞ n̄ moritur. & ignis n̄ extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te. eice eū. Bonū est tibi luscum introire in regnū di. quā duos oculos habentē mitti i gehennam ignis. ubi uermis eo℞ n̄ moritur. & ignis non extinguitur.

L I

Omnis enim igne salietur. Bonū est sal. qd̄ si sal insulsum fuerit. in quo illud condietis. habete in uobis sal. & pacē habete inter uos.

L II

Et exinde exiens uenit in fines iudee trans iordanen. & conueniunt iterum turba ad eū. & docebat illos iterū sic consueuerat. Et accedentes pharisei. interrogabant eū. si licet uiro dimittere uxorē. temptantes eū. At ille respondens dixit eis. Quid uobis p̄cepit moyses. Qui dixerunt. Moyses pmisit libellum repudii scribere & dimittere. Quib; respondens ih̄c ait. Ad duritiam cordis uri scripsit uob p̄ceptū istud. Ab initio aū creature masculum & feminā fecit eos ds. Propt̄ hoc relinquet homo patrē suū & matrem. & adherebit uxori sue. & erunt duo i carne una. Itaq; iā non sunt duo. sed una caro. Qd̄ ḡ ds iunxit. homo n̄ separet. Et in domo iterū interrogauerunt eum discipli ei de hoc sermone. Et dixit illis. Quicumq; dimiserit uxorem suā & aliā duxerit. adulterium committit sup ea. Et mulier si reliquerit uirum suum & alii nupserit mechatur.

L III

Et offerebant ei paruulos. ut tangeret eos. Discipli aū comminabantur offerentib; Quos cū uideret ih̄c indigne tulit. & ait ill. Sinite paruulos uenire ad me. & ne phibueritis eos. talium enī ē regnum celo℞. Amen dico uobis. qui non receperit regnū di sicut puer n̄ introibit in illud. & complexans eos & imponens man̄ sup illos benedixit eos.

L IIII

Et cum egressus esset in uiā. procurrens quidā genu flexo ante eū rogabat eū dicens. Magister bone. quid faciam ut uitā eternā pcipiā. Ih̄c aū dixit ei. Quid me dicis bonū. nemo bonus. nisi unus ds. p̄cepta nosti. Ille dix̄. Que. Non adulteres. n̄ occides. ne fureris. nec falsum testimoniū dixeris. nec fraudē feceris. honora patrē tuum & matrē. At ille respondens ait. Magister. hec omnia custodiui a iuuentute mea. Ih̄c autē intuitus eū dilexit eū. & dixit illi. Vnum tibi deest. Vade quecumq; habes uende & da paupib; & habebis thesaurū in celo. & ueni sequere me. Ille aū contristatus ē in uerbo hoc. & abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. & circumspiciens ih̄c ait discipulis suis. Quam difficile q pecunias habent in regnum di introibunt. Discipuli aū obstupescebant in uerbis eius. At ih̄c rursus respondens ait illis. Quā difficile ē confidentes in pecuniis. regnum di introire. Facilius est camelum p foramen acus transire. quā diuitē intrare i regnū di. Qui magis ammirabantur ad se dicentes. Et quis potest saluus fieri. Et intuens illos ih̄c ait. Apud homines inpossibile ē. Ap dm̄ aū omnia possibilia sunt.

L V

Et cepit petrus ei dicere. Ecce nos dimisimus omnia. & secuti sumus te. Respondens ih̄c ait. Amen dico uob. Nemo est qui reliquerit domū. uel frs. aut sorores. aut patrē. aut matrē. aut filios. aut agros ppt̄ me & euglīm qui n̄ accipiat centies tantū nunc in tempore hoc. domū & frs. & sorores. & matrem. & filios. & agros cum psecutionib; & in futuro sclo uitam eternam. Multi aū erunt primi nouissimi. & nouissimi primi.

L VI

Erant aū in uia ascendentes hierosolimā. & p̄cedebat illos ih̄c. Et stupebant qui sequebantur eum. & assumens iterū xii. cepit illis dicere que ei essent uentura. quia ecce ascendimus hierosolimā & filius hominis tradetur principib; sacerdotū & scribis. & seniorib; & dampnabunt eū morte. Et tradent eum gentib; & illudent ei. & conspuent & flagellabunt & occident eū. & tercia die resurget.

L VII

Et accesserunt ad eum iacob; & iohs. filii zebedei dicentes. Magister. uolumus ut qd̄cumq; petierimus facies nob. At ille dixit eis. Quid uultis ut faciam uobis. Illi aū dixerunt. Da nobis ut unus ad dexteram tuā. & unus ad sinistram tuam sedeamus in gl̄a tua. Ih̄c aū ait eis. Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicē quem ego bibiturus sum. aut baptismum quo ego baptizor baptizari. At illi dixerunt ei. Possumus. Ih̄c aū ait eis. Calicem quidē quē ego bibo bibetis. & baptismo q ego baptizor baptizabimini. Sedere aū ad dexteram meā uel sinistram n̄ est meum dare. sed quib; paratum est. Et audientes decem. ceperunt indignari de iacobo & iohanne.

260

L VIII

Iesus autem uocans eos ait illis. Scitis quia hii qui uidentur principari gentib; dominantur eo℞. & principes eo℞ potestatē habent ipso℞. Non ita est in uobis. Sed quicumq; uoluerit fieri maior. erit uester minister. Et quicumq; uoluerit in uobis primus eē. erit omnium seruus. Nam & filius hominis n̄ uenit ut ministraretur ei. sed ut ministraret. & daret animā suā redemptionem p multis.

L VIIII

Et ueniunt hiericho. & facium ē cum egrederetur ab hiericho cū multa turba. ecce quidā cecus filius tymei bartymeus sedebat iuxta uiā mendicans. Qui cum audisset quia ih̄c nazarenus est. cepit clamare & dicere. Fili dauid. miserere mei. Et comminabantur illi multi ut taceret. At ille multo magis clamabat. Fili dauid. miserere mei. Et stans ih̄c iussit eum uocari. Et uocant cecū dicentes ei. Animequior esto. surge uocat te. qui proiecto uestimento suo exiliens uenit ad eum. Et ait ih̄c. Quid uis ut faciam tibi. Cecus aū dixit ei. Rabboni ut uideam. Ih̄c aū dixit ei. Vade. fides tua te saluum fecit. Et confestim uidit. & sequebatur eū in uiā.

L X

Et cum appropinquarent hierosolime & bethanie ad montē oliuarum. mittit duos ex discipulis suis & ait illis. Ite in castellum qd̄ ē contra uos. & statim introeuntes illuc inuenietis pullum asine ligatum. sup quē nemo hominū sedit. soluite illum & adducite. Et si quis uobis dixerit quid facitis. dicite quia domino necessarius ē. & continuo illum dimittet huc. Et abeuntes inuenerunt pullum ligatū ante ianuā foris in biuio. & soluunt eū. Et quidam de illic stantib; dixerunt illis. Quid facitis soluentes pullum. Qui dixerunt illis sicut p̄ceperat illis ih̄c. Et pmiserunt eis. Et duxerunt pullum ad ih̄m. Et imponentes illi uestimenta sua. & sedit sup eū. Multi aū uestimenta sua strauerunt in uia. Alii aū frondes cedebant de arborib; & sternebant in uia. Et qui p̄ibant & q sequebantur. clamabant dicentes. Osanna benedictus qui uenit in nomine domini. benedictū qd̄ uenit regnū patris

[patris nostri] david osanna in excelsis. Et introivit hierosolimam in templum, et circumspectis omnibus cum iam vespera esset hora, exiit in bethaniam cum xii discipulis suis.

LXI Et alia die cum exirent a bethania esuriit. Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia; non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit ei: Iam amplius in aeternum quisquam fructum ex te manducet. Et audiebant discipuli eius.

LXII Et veniunt iterum hierosolimam. Et cum introisset in templum coepit eicere vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum. Et docebat eos dicens: Nonne scriptum est quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Quo audito principes sacerdotum et scribae quaerebant quomodo eum perderent. Timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina eius. Et cum vespera facta esset, egrediebantur de civitate. Et cum mane transirent viderunt ficum aridam factam a radicibus. Et recordatus Petrus ait illi: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti aruit. Respondens ihesus ait illis: Habete fidem dei. Amen dico vobis, quia si quis dixerit huic monti: Tollere et mittere in mare, et non haesitaverit in corde suo sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei.

LXIII Propterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et venient vobis. Et cum stabitis ad orationem, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut et pater vester qui in caelis est dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in caelis est dimittet vobis peccata vestra.

LXIIII Et veniunt rursus hierosolimam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum principes sacerdotum et scribae et seniores, et dicunt ei: In qua potestate haec facis, et quis tibi dedit hanc potestatem? Ihesus autem respondens ait illis: Interrogo vos et ego unum sermonem, respondete mihi, et dicam vobis in qua potestate haec facio. Baptismum iohannis de caelo erat an ex hominibus? respondete mihi. At illi cogitabant intra se dicentes: Si dixerimus de caelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis ei? Si dixerimus ex hominibus, timemus plebem. Omnes enim [illegible]bant iohannem quia vere propheta esset. Et respondentes dicunt ad ihesum: Nescimus. Respondens ihesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec facio.

LXV Et coepit illis in parabolis loqui. Homo quidam pastinavit vineam et sepem circumdedit, et fodit lacum et aedificavit turrem, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. Et misit ad colonos in tempore servum, ut darent illi de fructu vineae. Qui apprehensum eum ceciderunt, et dimiserunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium servum, et ipsum in capite vulneraverunt, et contumeliis affecerunt. Et rursum alium misit, et illum occiderunt. Et alios plures, ex eis quosdam ceciderunt, quosdam vero occiderunt. Novissime autem misit filium suum, quem habebat unicum dilectissimum, dicens: Reverebuntur filium meum. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est heres; venite occidamus eum, et nostra erit hereditas. Et apprehendentes eum occiderunt, et eiecerunt extra vineam. Quid ergo faciet dominus vineae? Veniet et perdet colonos illos, et dabit vineam aliis. Nec scripturam hanc legistis: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli; a domino factum est illud, et est mirabile in oculis nostris. Et quaerebant eum tenere, et timuerunt turbam. Cognoverunt enim quia ad eos dixerit hanc parabolam. Et relicto eo abierunt.

LXVI Et mittunt ad eum quosdam ex pharisaeis et herodianis ut eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, et non curas quemquam; nec enim accipis personam hominum, sed in veritate viam dei doces. Dic ergo nobis, licet dari tributum caesari an non? Ihesus vero cum vidisset simulationem eorum, ait illis: Quid me temptatis? Afferte mihi denarium ut videam. At illi obtulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago haec et superscriptio? Dicunt ei: Caesaris. Respondens autem ihesus dixit illis: Reddite ergo quae sunt caesaris caesari, et quae dei sunt deo. Et mirabantur super eum.

LXVII Et venerunt ad eum sadducaei, qui dicunt non esse resurrectionem, et interrogaverunt eum dicentes: Magister, moyses scripsit nobis ut si cuius frater mortuus fuerit et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres fuerunt apud nos, et primus accepit uxorem, et mortuus est non relicto semine. Et secundus accepit eam, et mortuus est, et nec iste reliquit semen. Et tertius similiter. Deinde acceperunt eam similiter septem, et non reliquerunt semen. Novissime omnium mortua est et mulier. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem. Et respondens ihesus ait illis: Nonne ideo erratis, non intellegentes scripturas neque virtutem dei? Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro moysi super rubum quomodo dixerit illi deus: Ego sum deus abraham, et deus ysaac, et deus iacob? Non est deus mortuorum sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

LXVIII Et accessit unus de scribis qui audierat illos conquirentes, et videns quod bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. Ihesus autem respondit ei quia primum omnium mandatum est: Audi israhel, dominus deus tuus dominus unus est. Et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Maius horum aliud mandatum non est. Et ait illi scriba: Bene magister, in veritate dixisti, quia unus est deus, et non est alius praeter eum; et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine, et diligere proximum tamquam se ipsum, maius est holocaustomatibus et sacrificiis. Ihesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno dei. Et nemo iam audebat amplius interrogare eum.

LXVIIII Et respondens ihesus dicebat docens in templo: Quomodo dicunt scribae christum filium esse david? Ipse enim david dicit in spiritu sancto: Dixit dominus domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo david dicit eum dominum, et unde est filius eius? Et multa turba eum audiebat libenter. Ipse autem docebat eos dicens: Cavete a scribis qui in stolis volunt ambulare, et salutari in foro, et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in cenis;

LXX Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis: hi accipient prolixius iudicium.

Et sedens ihesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactabat aes in gazophylacium. Et multi divites iactabant multa. Cum venisset autem quaedam vidua pauper, misit duo minuta quod est quadrans. Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt; haec vero de penuria sua omnia quae habuit misit, totum victum suum.

LXXI Et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides et quales structurae. Et respondens ihesus ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur.

LXXII Et cum sederet in monte oliveti contra templum, interrogabant eum separatim petrus et iacobus et iohannes et andreas: Dic nobis quando ista fient, et quod signum erit quando haec omnia incipient consummari. Et respondens ihesus coepit dicere illis: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego sum, et multos seducent. Cum audieritis autem bella et opiniones bellorum, ne timueritis. Oportet enim haec fieri, sed nondum finis. Exsurget enim gens super gentem, et regnum super regnum, et erunt terraemotus per loca, et fames. Haec autem initium dolorum.

LXXIII Videte autem vosmet ipsos. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante reges et praesides stabitis propter me in testimonium illis. Et in omnes gentes primum oportet praedicari evangelium. Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini, sed quod datum fuerit vobis in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed spiritus sanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit. Cum autem videritis abominationem desolationis, quod dictum est a daniele propheta, stantem ubi non debet, qui legit intellegat.

LXXIIII Tunc qui in iudaea sunt fugiant in montes, et qui super tectum ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quicquam de domo sua. Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate vero ut hieme non fiat. Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturae quam condidit deus usque nunc, neque fient. Et nisi dominus breviasset dies, non fuisset salva omnis caro; sed propter electos quos elegit breviavit dies.

LXXV Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est christus, ecce illic, ne credideritis. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa et prodigia ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte; ecce praedixi vobis omnia. Sed in illis diebus post tribulationem illam sol obscurabitur, et luna non dabit splendorem suum, et erunt stellae caeli decidentes, et virtutes caelestium movebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa et gloria. Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quattuor ventis, a summo terrae usque ad summum caelorum.

LXXVI A fico autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aestas. Sic et vos cum videritis haec fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis. Amen dico vobis quia non transiet generatio haec donec omnia ista fiant. Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque filius, nisi pater. Videte, vigilate et orate; quia nescitis quando tempus sit.

LXXVII Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori praecepit ut vigilet. Vigilate ergo; nescitis enim quando dominus domus veniat, sero an media nocte, an galli cantu, an mane; ne cum venerit repente inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: vigilate.

LXXVIII Erat autem pascha et azyma post biduum. Et quaerebant summi sacerdotes et scribae quomodo eum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret populi.

LXXVIIII Et cum esset bethaniae in domo simonis leprosi et recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi, et fracto alabastro effudit super caput eius. Erant autem quidam indigne ferentes intra semet ipsos et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud venundari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Et fremebant in eam. Ihesus autem dixit: Sinite eam; quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, et cum volueritis potestis illis benefacere; me autem non semper habebitis. Quod habuit haec fecit; praevenit unguere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis, ubicumque praedicatum fuerit evangelium istud in universo mundo, et quod fecit haec narrabitur in memoriam eius.

LXXX Et iudas scarioth unus de duodecim abiit ad principes sacerdotum ut proderet eum illis. Qui audientes gavisi sunt, et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo illum opportune traderet. Et primo die azymorum quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus et paremus tibi ut manduces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis, et ait eis: Ite in civitatem, et occurret vobis homo lagenam aquae baiulans; sequimini eum, et quocumque introierit dicite domino domus quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cenaculum grande stratum, et illic parate nobis. Et abierunt discipuli eius, et venerunt in civitatem, et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt pascha.

LXXXI Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis et manducantibus ait ihesus: Amen dico vobis quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. At illi coeperunt contristari, et dicere ei singuli: Numquid ego? Qui ait illis: Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino. Et quidem filius hominis vadit sicut scriptum est de eo. Vae autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si non esset natus homo ille.

LXXXII Et manducantibus illis accepit ihesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Amen dico vobis, quod iam non bibam de genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam novum in regno dei. Et hymno dicto exierunt in montem oliveti.

LXXXIII Tunc ait illis ihesus: Omnes vos scandalizabimini, quia scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Sed postquam resurrexero, praecedam vos in galilaeam. Petrus vero respondens ait ei: Et si omnes scandalizati fuerint, sed ego numquam scandalizabor. Et ait illi ihesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem et omnes dicebant.

LXXXIIII Et veniunt in praedium cui nomen gethsemani, et ait discipulis suis

Sedete hic donec orem. Et assumpsit petrum et iacobum et iohannem secum, et coepit pavere et taedere. Et ait illis. Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic et vigilate. Et cum processisset pusillum, procidit super terram et orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora. Et dixit. Abba pater omnia possibilia tibi sunt, transfer calicem hunc a me. Sed non quod ego volo, sed quod tu. Et venit ad discipulos, et invenit eos dormientes. Et ait petro. Symon dormis? non potuisti una hora vigilare mecum? Vigilate et orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Et iterum abiens oravit eundem sermonem dicens. Et reversus denuo invenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum gravati, et ignorabant quid responderent ei. Et venit tertio, et ait illis. Dormite iam, et requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce tradetur filius hominis in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce qui me tradet, prope est.

Et adhuc eo loquente venit iudas scarioth unus ex duodecim, et cum eo turba cum gladiis et fustibus, missi a summis sacerdotibus et scribis et senioribus. Dederat autem traditor eius signum eis dicens. Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, et adducite. Et cum venisset, statim accedens ad eum ait. Ave rabbi. Et osculatus est eum. At illi manus iniecerunt in eum, et tenuerunt eum.

Unus autem de circumstantibus educens gladium percussit servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam eius. Et respondens ihesus ait illis. Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Cotidie eram apud vos in templo docens, et non me tenuistis. Sed ut impleantur scripturae. Tunc discipuli eius relinquentes eum omnes fugerunt. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum. At ille reiecta sindone profugit nudus ab eis. Et adduxerunt ihesum ad principem sacerdotum, et convenerunt omnes sacerdotes et scribae et seniores. Petrus autem a longe sequebatur eum usque intus in atrium principis sacerdotum, et sedebat cum ministris et calefaciebat se ad ignem.

Principes autem sacerdotum et universum concilium quaerebant adversus ihesum testimonium, ut eum morti traderent, et non inveniebant. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum, et non erant convenientia testimonia. Et quidam exsurgentes falsum testimonium dicebant adversus eum dicentes. Quoniam nos audivimus eum dicentem. Ego dissolvam templum hoc manufactum, et post triduum aliud non manufactum aedificabo. Et non erat conveniens testimonium illorum. Et exsurgens princeps sacerdotum in medio interrogabat ihesum dicens. Non respondes ad ea quae tibi obiciuntur ab his? Ille autem tacebat et nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum dicens. Tu es christus filius benedicti? Ihesus autem ait illi. Ego sum. Et videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis, et venientem cum nubibus caeli. Summus autem sacerdos scidit vestimenta sua et ait. Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? Qui omnes condempnaverunt eum esse reum mortis. Et coeperunt quidam conspuere eum, et velare faciem eius, et colaphis caedere, et dicere ei. Prophetiza. Et ministri alapis eum caedebant.

Et cum esset petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis, et cum vidisset petrum calefacientem se, aspiciens eum ait. Et tu cum ihesu nazareno eras. At ille negavit dicens. Neque scio neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, et gallus cantavit. Rursum autem cum vidisset illum ancilla, coepit dicere adstantibus: quia et hic ex illis est. At ille iterum negavit. Et post pusillum iterum qui adstabant dixerunt petro. Vere ex illis es, nam et galileus es. Ille autem coepit anathematizare et iurare quia nescio hominem istum quem dicitis. Et statim iterum gallus cantavit. Et recordatus est petrus verbi quod dixerat ei ihesus. Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. Et coepit flere.

Et confestim mane consilium facientes principes sacerdotum cum senioribus et scribis et universo concilio, vincientes ihesum duxerunt et tradiderunt pilato. Et interrogavit eum pilatus. Tu es rex iudaeorum? At ille respondens ait illi. Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogavit eum dicens. Non respondes quicquam? Vide in quantis te accusant. Ihesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur pilatus. Per diem autem sollempnem consueverat dimittere eis unum ex vinctis quemcumque petissent. Erat autem qui dicebatur barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. Et cum ascendisset turba, coepit rogare sicut consueverat facere illis. Pilatus autem respondit eis dicens. Vultis dimittam vobis regem iudaeorum? Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis barraban dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens ait illis. Quid ergo vultis faciam regi iudaeorum? At illi iterum clamaverunt dicentes. Crucifige eum. Pilatus vero dicebat eis. Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant. Crucifige eum. Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis barraban, et tradidit ihesum flagellis caesum ut crucifigeretur.

Milites autem duxerunt eum intro in atrium praetorii, et convocant totam cohortem, et induunt eum purpuram, et imponunt ei plectentes spineam coronam, et coeperunt salutare eum. Ave rex iudaeorum. Et percutiebant caput eius harundine, et conspuebant eum, et ponentes genua adorabant eum. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum purpuram, et induerunt eum vestimentis suis, et educunt eum ut crucifigerent eum.

Et angariaverunt quempiam praetereuntem symonem cyreneum venientem de villa, patrem alexandri et rufi, ut tolleret crucem eius. Et perducunt eum in golgotha locum, quod est interpretatum calvariae locus. Et dabant ei murratum vinum bibere, et non accepit. Et crucifigentes eum diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, quando crucifixerunt eum. Et erat titulus causae eius inscriptus. Hic est rex iudaeorum. Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum a dextris et alium a sinistris eius. Et adimpleta est scriptura quae dicit. Et cum iniquis deputatus est. Et praetereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua et dicentes. Vah qui destruit templum, et reaedificat in tribus diebus, salvum fac temetipsum, descendens de cruce. Similiter et scribae cum principibus sacerdotum inludentes eum dicebant. Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Christus rex israhel descendat nunc de cruce, ut videamus et credamus ei. Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei. Et cum hora esset sexta, tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam.

Et hora nona exclamavit ihesus voce magna dicens. Heloy heloy lamma sabacthani. Quod est interpretatum. Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me? Et quidam de circumstantibus audientes dicebant. Ecce heliam vocat. Currens autem unus et implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei dicens. Sinite videamus si veniat helyas et deponat eum. Ihesus autem emissa voce magna expiravit. Et velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum. Videns autem centurio qui ex adverso stabat quia sic clamans expirasset, ait. Vere hic homo filius dei erat. Erant autem et mulieres a longe aspicientes, inter quas erat maria magdalene, et maria iacobi minoris et ioseph mater et salome. Quae cum essent in galilea sequebantur eum, et ministrabant ei, et aliae multae quae simul cum eo ascenderant hierosolimam.

Et cum iam sero esset factum, quia erat parasceve quod est ante sabbatum, venit ioseph ab arimathia nobilis decurio, qui et ipse erat expectans regnum dei, et audacter introivit ad pilatum, et petiit corpus ihesu. Pilatus autem mirabatur si iam obisset. Et vocans centurionem interrogavit eum si iam mortuus esset. Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus eius ioseph. Ioseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone, et posuit eum in monumento quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti. Maria autem magdalene et maria ioseph [illegible] ubi poneretur. Et cum transisset sabbatum, maria magdalene et maria iacobi et salome emerunt aromata ut venientes unguerent eum.

Et valde mane una sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam sole. Et dicebant ad invicem. Quis nobis revolvet lapidem ab ostio monumenti? Erat enim magnus valde. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuvenem sedentem in dextris coopertum stola candida, et obstupuerunt. Qui dicit illis. Nolite expavescere. Ihesum quaeritis nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eum. Sed ite dicite discipulis eius et petro, quia praecedit vos in galilaeam. Ibi eum videbitis sicut dixit vobis. At illae exeuntes fugerunt de monumento. Invaserat enim eas tremor et pavor, et nemini quicquam dixerunt, timebant enim. Surgens autem ihesus mane prima sabbati, apparuit primo mariae magdalenae, de qua eiecerat septem daemonia.

Illa vadens nuntiavit his qui cum eo fuerant lugentibus et flentibus. Et illi audientes quia viveret et visus esset ab ea non crediderunt. Post haec autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam. Et illi euntes nuntiaverunt ceteris, nec illis crediderunt. Novissime autem recumbentibus illis undecim apparuit, et exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderunt. Et dixit eis. Euntes in mundum universum praedicate evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. Qui vero non crediderit condempnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur. In nomine meo daemonia eicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eos nocebit. Super aegros manus imponent, et bene habebunt. Et dominus quidem ihesus postquam locutus est eis, adsumptus est in caelum, et sedet a dextris dei. Illi autem profecti praedicaverunt ubique, domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Amen. Explicit evangelium secundum marcum.

Incipit praefatio in evangelium secundum lucam.

LUCAS SYRUS ANTIOCENSIS arte medicus, discipulus apostolorum, postea paulum secutus usque ad confessionem eius, serviens domino sine crimine. Nam neque uxorem umquam habens neque filios, septuaginta et quattuor annorum obiit in bethania plenus spiritu sancto. Qui cum iam scripta essent evangelia, per mattheum quidem in iudaea, per marcum autem in italia, sancto instigante spiritu in achaiae partibus hoc scripsit evangelium, significans etiam ipse in principio ante alia esse descripta. Cui extra ea quae ordo evangelicae dispositionis exposcit, ea maxime necessitas laboris fuit, ut primum graecis fidelibus omni perfectione venturi in carnem dei christi manifestata humanitate, ne iudaicis fabulis attenti in solo legis desiderio tenerentur, ne vel hereticis fabulis et stultis sollicitationibus seducti excederent a veritate elaboraret; dehinc ut in principio evangelii iohannis nativitate praesumpta, cui evangelium scriberet indicaret, contestans in se completa esse quae essent ab aliis inchoata. Cui ideo post baptismum filii dei a perfectione generationis in christo completae repetenti a principio nativitatis humanae potestas permissa est, ut requirentibus demonstraret in quo apprehendens erat per nathan filium introitu recurrentis in deum generationis admisso, indisparabilis dei praedicans in hominibus christum suum, perfecti opus hominis redire in se cum filium faceret, qui per david patrem venientibus iter praebebat in christo. Cui luce non immerito etiam scribendorum apostolicorum actuum potestas in ministerio datur, ut deum in deum pleno et filium perditionis extinctum, oratione ab apostolis facta, sorte domini electione numerus compleretur, sicque paulus consummationem apostolicis actibus daret, quem diu contra stimulum recalcitrantem dominus elegisset. Quod et legentibus ac requirentibus deum, et si per singula expediri a nobis utile fuerat, sciens tamen quod operantem agricolam oporteat de fructibus suis edere, vitamus publicam curiositatem, non tam volentibus deum videremur quam fastidientibus prodidisse.

Explicit praefatio evangelii secundum lucam.

Zachariae sacerdoti apparuit angelus gabriel. & annunciauit ei filium iohannem. & iohannes praecederet dominum in spiritu heliae & idem angelus annunciauit mariae filium.
Natiuitatem ihesu annunciat angelus pastoribus.
Accepit symeon puerum ihesum. & benedixit deum. & erat anna prophetissa.
Annorum duodecim ihesus in templo docebat seniores.
Iohannes baptizat populum baptismum penitentiae.
Baptizatus autem ihesus ab iohanne fuit fere annorum XXX. quod putabatur esse filius ioseph. & in superiores partes usque ad adam & filium dei. & in deserto agebatur a diabolo temptatus ieiunauit quadraginta diebus.
In nazareth legit ihesus librum ysaie prophetae. & dixit non est propheta acceptus in patria sua.
In synagoga hominem habentem demonium mundauit.
Apostolis dicit ihesus uenite & faciam uos fieri piscatores hominum.
Rogauit ihesum leprosus. & mundauit eum.
Paralyticum curauit dominus. qui tollens grabbatum suum abiit.
Secutus est dominum publicanus nomine leui. & dixit ihesus nemo mittit uinum nouum in utres ueteres.
Die sabbati discipuli uellebant spicas & manducabant. & in synagoga curauit hominem dexteram manum aridam habentem.
Ubi discipulos dominus elegit. & nomina eorum designat.
De festuca & trabe. de oculo eruendo. & de domo aedificata supra petram & arenam.
Ubi centurionis puerum sanauit ihesus.
Mortuum unicum filium uiduae resuscitauit ihesus & matri restituit.
Iohannes de carcere ad ihesum mittit dicens. tu es qui uenturus es. & ihesus ad turbas de iohanne loquitur.
Recumbens ihesus in domo pharisei quaedam ingressa mulier lacrimis lauit pedes eius & capillis suis tergens osculabatur & unguebat unguento.
Proponit dominus parabolam seminantis. & aperit eam discipulis suis. & nunciabant ei mater & fratres eius quia foris starent.
Dormiente ihesu in nauicula facta tempestas & rogatus a discipulis compescuit uentum & mare.
Filiam principis resuscitat dominus. & mulierem a profluuio sanguinis saluauit.
In regione gerasenorum demoniorum legio rogat ihesum ut exeuntes de homine irent in porcos.
Potestatem dedit dominus discipulis demonia expellere & languores sanare & cetera.
De quinque panibus & duobus piscibus in quinque milia uirorum.
Interrogauit ihesus discipulos quem eum esse dicerent. & dixit qui uult tollat crucem & sequatur. & transfiguratur in monte loquebatur cum moyse & helya.
Descendente eo de monte puerum a demonio curauit. & docet humilitatem sicut pueros fieri. & de quodam prohibito qui non sequebatur ihesum.
Et dixerunt iacobus & iohannes. domine si uis petimus ignem ut petiit helyas de celo.
Ait quidam ad ihesum sequar te. & alio dixit ihesus sequere me & sine mortuos. & nemo retro respiciens ponit manum super aratrum.
Designauit dominus & alios septuaginta duos. & mandata eis dedit. & in numerauit ciuitatibus.
Et reuersi septuaginta duo gaudentes. & dixit eis ihesus gaudete quia nomina uestra scripta sunt in caelo. & confessio [illegible] patre.
Dominus parabolam descendentis ab hierusalem in hiericho qui incidit in latrones.
Dixit dominus mariae maria optimam partem elegit.
Petitus dominus docuit discipulos orare. & proponit parabolam petentis tres panes. & dicit petite & accipietis.
Et cum diceretur quod in beelzebub eicit demonia dixit omne regnum diuisum aduersum se non stabit.
De signo ionae prophetae & lucerna corporis est oculus.
De calice & catino mundantes pharisei a foris.
De primis cathedris & monumentis prophetarum innumerat dominus phariseis.
Dicit dominus discipulis attendite a fermento phariseorum & qui dixerit in spiritum sanctum non remittetur ei. & nolite cogitare quid loquamini.
Hominis diuitis uberes fructus possessio attulit. & nolite solliciti esse animae quid opus sit. & de lilia agri dicit.
Noli timere pusillus grex. & de seruo quem constituit dominus super familiam. ut det eis escas.
Non ueni pacem mittere sed gladium. da operam liberari ab aduersario dum es in uia cum eo. & cum uenisset ad arborem fici plantatam in uinea. quae non fecit fructum per annos tres.
De sanguine galileorum quem miscuit pilatus cum sacrificiis.
Mulierem ab infirmitate annorum decem & octo sanauit ihesus. item de grano synapis. & fermento abscondito in farina.
Filii regni expellentur & erunt nouissimi primi.
Hierusalem hierusalem quae occidis prophetas.
Hydropicum curauit ihesus. & docet non diligere primos accubitus. & ad cenam non diuites sed pauperes inuitandos.
De eo qui uoluit turrem edificare. & bonum est sal.
De oue quae errauerat. & de muliere quae perdiderat unam dragmam.
Homo quidam habuit duos filios. & diuisit eis substantiam.
De uillico iniquitatis quod prudenter fecit.
Nemo potest duobus dominis seruire. & qui dimittit uxorem & aliam ducit.
De quodam diuite & lazaro. & per quo uenit scandalum bonum erat illi non nasci.
Si peccauerit frater tuus corripe illum. & dixerunt discipuli ad ihesum adauge nobis fidem. & de seruo arante dicit.
Decem uiri leprosi mundati. ex quibus unus gratias egit deo.
Sic ueniet regnum dei sic fuit in diebus noe. nubebant & edificabant. ubi fuerit corpus uenient aquilae.
De iudice iniquitatis cum uenerit filius hominis inueniet fidem in terra.
Duo homines ascenderunt in templum orare. phariseus & publicanus & accipiendum regnum dei sicut puer.
Facilius est camelum per foramen acus transire.
Aduentum passionis dicit. & caecum secus uiam sedentem illuminauit dominus.
De zacheo publicano statu minimissimo.
Homo diues abiit accipere regnum. & dedit seruis suis decem mnas.
De asina & pullo & dixit ihesus si hi tacuerint lapides clamabunt. & fleuit super hierusalem. & de templo eiecit uendentes.
Interrogauit ihesus baptismum iohannis unde erat.
Ubi coloni occiderunt dominum uineae. & data est uinea aliis.
Reddite quae caesaris sunt caesari. & quae sunt dei deo.
De septem fratribus qui unam uxorem habuerunt. & christus si filius dauid fuit interrogat.
Respiciens ihesus uidit qui mittebant in gazofilatium.
Ponite in cordibus uestris non meditari nulla hora quid loquamini.
Ex fici arbore discite similitudinem quia prope est uranus.
Intrauit sathanas in cor iudae ut traderet ihesum.
Misit dominus discipulos & parauerunt pascha & dixit sacramentum corporis & sanguinis sui.
Qui uoluerit in uobis esse maior. sit uobis minister.
Qui habet sacellum tollat & peram. & qui non habet uendat tunicam & emat gladium.
In monte cum solus orasset. dixit discipulis orate ne intretis in temptationem.
Dixit dominus iudae osculo filium hominis tradis.
Ad ihesum dixerunt principes sacerdotum si tu es christus dic nobis. & obtulerunt eum pilato & herodi.
In passione dixit ihesus pater dimitte illis quia nesciunt. & uni de latronibus dixit mecum eris hodie in paradyso.
Post resurrectionem apparuit ihesus duobus apostolis euntibus in uillam. & benedicens eos ascendit in caelum.

QUONIAM QUIDEM MULTI CONATI SUNT ordinare narrationem quae in nobis completae sunt sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt & ministri fuerunt sermonis. Uisum est & michi assecuto spiritu sancto a principio omnia diligenter ex ordine tibi scribere optime theophile ut cognoscas eorum uerborum de quibus eruditus sum ueritatem.

VIT AVTEM IN
DIEBVS HERODIS
REGIS IVDEE
SACERDOS QV
DAM NOMINE
ZACHARIAS DE
VICE ABIA ET
VXOR ILLI DE
FILIABVS AARŌ
ET NOMEN EI
ELISABETH.
ERANT AVTĒ
IVSTI AMBO
ANTE DEVM
INCEDENTES
IN OMNIBVS MĀ
DATIS ET IVS
202. TIFICATIONIB
DOMINI SINE
QVERELA ET NŌ
ERAT ILLIS FILI
EO QVOD ESSET
ELISABETH STE
RILIS ET AMBO
PROCESSISSENT
IN DIEB; SVIS.
FACTV Ē AVTĒ

cum sacerdotio fungeretur zacharias in ordine uicis sue ante deum, secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum domini. Et omnis multitudo erat populi orans foris hora incensi. Apparuit autem illi angelus domini, stans a dextris altaris incensi. Et zacharias uidens turbatus est: et timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus. Ne timeas zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. et uxor tua elizabeth pariet tibi filium. et uocabis nomen eius iohannem. Et erit gaudium tibi et exultatio. et multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram domino. et uinum et siceram non bibet: et spiritu sancto replebitur adhuc in utero matris sue. et multos filiorum israhel conuertet ad dominum deum ipsorum. Et ipse precedet ante illum in spiritu et uirtute helye. ut conuertat corda patrum in filios. et incredulos ad prudentiam iustorum. Parare domino plebem perfectam. Et dixit zacharias ad angelum. Unde hoc sciam. Ego enim sum senex et uxor mea processit in diebus suis. Et respondens angelus, dixit ei. Ego sum gabriel qui adsto ante deum. et missus sum ad te loqui. et hec tibi euangelizare. Et ecce eris tacens. et non poteris loqui usque in diem quo hec fiant. pro eo quod non credidisti uerbis meis que implebuntur tempore suo. Et erat plebs expectans zachariam. et mirabantur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. et cognouerunt quod uisionem uidisset in templo. Et ipse erat innuens illis. et permansit mutus. Et factum est ut impleti sunt dies officii eius. abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit elizabeth uxor eius. et occultabat se mensibus quinque: dicens. Quia sic fecit michi dominus. In diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. In mense autem sexto missus est angelus gabriel a domino in ciuitatem galilee cui nomen nazareth. ad uirginem desponsatam uiro cui nomen erat ioseph de domo dauid. et nomen uirginis maria. Et ingressus angelus ad eam dixit: Aue gratia plena dominus tecum. benedicta tu in mulieribus. Ipsa autem cum audisset. turbata est in sermone eius. et erat cogitans qualis esset ista salutatio. Et ait ei angelus domini. Ne timeas maria. inuenisti enim gratiam apud deum. Ecce concipies in utero et paries filium. et uocabis nomen eius ihesum. Hic erit magnus. et filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem dauid patris eius. et regnabit in domo iacob in eternum. et regni eius non erit finis. Dixit autem maria ad angelum. Quomodo fiet istud. quoniam uirum non cognosco. Et respondens angelus, dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te. et uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei. Et ecce elizabeth cognata tua. et ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis sextus est illi que uocatur sterilis. quia non est impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autem maria. Ecce ancilla domini. contingat michi secundum uerbum tuum. Et discessit ab illa angelus. Exurgens autem maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione in ciuitatem iuda. et intrauit in domum zacharie et salutauit elizabeth. Et factum est ut audiuit salutationem marie elizabeth. exultauit infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto elizabeth. et exclamauit uoce magna et dixit. Benedicta tu inter mulieres. et benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc michi. ut ueniat mater domini mei ad me. Ecce enim ut facta est uox salutationis tue in auribus meis. exultauit in gaudio infans in utero meo. Et beata que credidisti. quoniam perficientur ea que dicta sunt tibi a domino. Et ait maria.

Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancille sue. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit michi magna qui potens est. et sanctum nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo. dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede. et exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis. et diuites dimisit inanes. Suscepit israhel puerum suum, recordatus misericordie sue. Sicut locutus est ad patres nostros abraham. et semini eius usque in secula. Mansit autem maria cum illa mensibus tribus: et reuersa est in domum suam. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi. et peperit filium. Et audierunt uicini et cognati eius quia magnificauit dominus misericordiam suam cum illa. et congratulabantur ei. Et factum est in die octauo. uenerunt circumcidere puerum. et uocabant eum nomine patris sui zachariam. Et respondens mater eius dixit: Nequaquam. sed uocabitur iohannes. Et dixerunt ad illam nemo est in cognatione tua, qui uocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius. quem uellet uocari eum. Et postulans pugillarem scripsit dicens. Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt omnes et apertum est os eius et lingua eius. et loquebatur benedicens deum. Et factus est timor super omnes uicinos eorum. et super omnia montana iudee diuulgabantur omnia uerba hec. Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes. Quid putas erit puer iste. Etenim manus domini erat cum illo. Et zacharias pater eius impletus est spiritu sancto. et prophetauit dicens.

Benedictus dominus deus israhel. quia uisitauit et fecit redemptionem plebis sue. Et erexit cornu salutis nobis. in domo dauid pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum. qui a seculo sunt prophetarum eius. Salutem ex inimicis nostris. et de manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. et memorari testamenti sui sancti. Iusiurandum quod iurauit ad abraham patrem nostrum. daturum se nobis. Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati. seruiamus illi. In sanctitate et iustitia coram ipso. omnibus diebus nostris. Et tu puer propheta altissimi uocaberis preibis enim ante faciem domini parare uias eius. Ad dandam scientiam salutis plebi eius. in remissionem peccatorum eorum. Per uiscera misericordie dei nostri. in quibus uisitauit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent. ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Puer autem crescebat et confortabatur in spiritu. et erat in desertis usque in diem ostensionis sue ad israhel.

Factum est autem in diebus illis. exiit edictum a cesare augusto. ut describeretur uniuersus orbis. Hec descriptio prima facta est a preside syrie cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem et ioseph a galilea de ciuitate nazareth in iudeam ciuitatem dauid que uocatur bethleem. eo quod esset de domo et familia dauid ut profiteretur cum maria desponsata sibi uxore pregnante. Factum est autem cum essent ibi. impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum. et pannis eum inuoluit. et reclinauit eum in presepio. quia non erat ei locus in diuersorio. Pastores autem erant in illa regione uigilantes et custodientes uigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus domini stetit iuxta illos. et claritas dei circumfulsit eos. et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus. Nolite timere. Ecce enim euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo. quia natus est uobis hodie saluator. qui est christus dominus in ciuitate dauid. Et hoc uobis signum. Inuenietis infantem pannis inuolutum. et positum in presepio. Et subito facta est cum angelo multitudo militie celestis. laudantium deum et dicentium. Gloria in excelsis deo. et in terra pax hominibus bone uoluntatis. Et factum est ut discesserunt ab eis angeli in celum. Pastores uero loquebantur ad inuicem. Transeamus usque bethleem. et uideamus hoc uerbum quod factum est quod dominus ostendit nobis. Et uenerunt festinantes. et inuenerunt mariam et ioseph. et infantem positum in presepio. Uidentes autem cognouerunt de uerbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt. de his que dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia uerba hec conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores magnificantes deum in omnibus que audierant et uiderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: uocatum est nomen eius ihesus. Quod uocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur.

Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem moysi. tulerunt eum in hierusalem ut sisterent eum domino sicut scriptum est in lege domini. quia omne masculinum adaperiens uuluam sanctum domino uocabitur. Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in hierusalem. cui nomen symeon. Et homo iste iustus et timoratus expectans consolationem israhel. et spiritus sanctus erat in eo. Responsum autem acceperat a spiritu sancto, non uisurum se mortem nisi prius uideret christum domini. Et uenit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum ihesum parentes eius. ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo. et ipse accepit eum in ulnas suas. et benedixit deum et dixit. Nunc dimittis seruum tuum domine secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium. et gloriam plebis tue israhel. Et erat ioseph et mater eius mirantes super his, que dicebantur de illo. Et benedixit illis symeon, et dixit ad mariam matrem eius. Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in israhel. et in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut reuelentur multorum cordium cogitationes. Et erat anna prophetissa filia fanuhel, de tribu aser. Hec processerat in diebus multis et uixerat cum uiro suo annis septem a uirginitate sua. Et hec uidua usque ad annos octoginta quatuor; que non discedebat de templo ieiuniis et obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hec ipsa hora superueniens confitebatur domino. et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem hierusalem. Et ut perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in galileam in ciuitatem suam nazareth. Puer autem crescebat et confortabatur et implebatur sapientia. Et gratia dei erat in illo. Et ibant parentes eius per omnes annos in hierusalem. in die sollempni pasche.

Et cum factus esset ihesus annorum duodecim. ascendentibus illis in hierusalem secundum consuetudinem diei festi. consummatisque diebus cum redirent remansit puer ihesus in hierusalem et non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu. uenerunt iter diei. et requirebant eum inter cognatos et notos. Et non inuenientes. regressi sunt in hierusalem requirentes eum. Et factum est post triduum. inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum audientem illos et interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia et responsis eius. Et uidentes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum. Fili quid fecisti nobis sic. ecce pater tuus et ego dolentes querebamus te. Et ait ad illos. Quid est quod me querebatis. nesciebatis quia in his que patris mei sunt oportet me esse. Et ipsi non intellexerunt uerbum quod locutus est ad illos. Et descendit cum illis et uenit nazareth. et erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia uerba hec in corde suo. Et ihesus proficiebat etate et sapientia et gratia apud deum et homines.

Anno autem quintodecimo imperii tyberii cesaris procurante pontio pilato iudeam. tetrarcha autem galilee herode. philippo autem fratre eius tetrarcha itureę et traconitidis regionis. et lysania abilines tetrarcha sub principibus sacerdotum anna et cayfa. factum est uerbum domini super iohannem zacharie filium in deserto. Et uenit in omnem regionem iordanis. predicans baptismum penitentie in remissionem peccatorum. sicut scriptum est in libro sermonum ysaie prophete. Uox clamantis in deserto, parate uiam domini. rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebitur. et omnis mons et collis humiliabitur et erunt praua in directa. et aspera in uias planas. Et uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat autem ad turbas que exiebant ut baptizarentur ab ipso. Genimina uiperarum. quis ostendit uobis fugere a uentura ira. Facite ergo fructus dignos penitentie. et ne ceperitis dicere patrem habemus abraham. Dico enim uobis. quia potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Iam enim securis ad radices arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbe dicentes. Quid ergo faciemus. Respondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det non habenti. et qui habet escas similiter faciat. Uenerunt autem et publicani ut baptizarentur. Et dixerunt ad illum. Magister quid faciemus. At ille dixit eis. Nichil amplius quam constitutum est uobis faciatis. Interrogabant autem eum et milites dicentes. Quid faciemus et nos. Et ait illis. Neminem concutiatis. neque calumpniam faciatis et contenti estote stipendiis uestris. Existimante autem populo et cogitantibus omnibus in cordibus suis de iohanne ne forte ipse esset christus. Respondit iohannes dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo uos. ueniet autem fortior me cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamentorum eius. Ipse uos baptizabit in spiritu sancto et igni. Cuius uentilabrum in manu eius. et purgabit aream suam. et congregabit triticum in horreum suum. Paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem et alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha cum corriperetur ab illo de herodiade uxore fratris sui. et de omnibus malis que fecit herodes. adiecit et hoc super omnia. et inclusit iohannem in carcerem.

Factum est autem cum baptizaretur omnis populus. et ihesu baptizato et orante. apertum est celum et descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. et uox de celo facta est dicens. Tu es filius meus dilectus. in te complacuit michi. Et ipse ihesus erat incipiens quasi annorum triginta. ut putabatur filius ioseph. qui fuit heli qui fuit mathat.

qui fuit ... qui fuit melchi. qui fuit ianne. qui fuit ioseph. qui
fuit mathathie. qui fuit amos. qui fuit naum. qui fuit esli. qui fuit
nagge. qui fuit maath. qui fuit semei. qui fuit ioseph. qui fuit iuda.
qui fuit iohanna. qui fuit resa. qui fuit zorobabel. qui fuit salathi-
hel. qui fuit neri. qui fuit melchi. qui fuit addi. qui fuit cosam. qui
fuit helmadan. qui fuit her. qui fuit ihesu. qui fuit eliezer. qui fuit
iorim. qui fuit mathat. qui fuit leui. qui fuit symeon. qui fuit iude.
qui fuit ioseph. qui fuit ione. qui fuit eliachim. qui
fuit melea. qui fuit menna. qui fuit mathatha. qui fuit nathan.
qui fuit dauid. qui fuit iesse. qui fuit obeth. qui fuit booz. qui
fuit salmo. qui fuit naason. qui fuit aminadab. qui fuit aram.
qui fuit esrom. qui fuit fares. qui fuit iude. qui fuit iacob. qui
fuit ysaac. qui fuit abraham. qui fuit thare. qui fuit nachor. qui
fuit seruc. qui fuit ragau. qui fuit phaleg. qui fuit eber. qui
fuit sale. qui fuit cainan. qui fuit arfaxath. qui fuit sem. qui fuit
noe. qui fuit lamech. qui fuit mathusale. qui fuit enoch. qui fuit
iared. qui fuit malaleel. qui fuit cainan. qui fuit enos. qui fuit seth.
qui fuit adam. qui fuit dei. Ihesus autem plenus spiritu sancto regressus est
ab iohanne. et agebatur in spiritu in desertum diebus quadraginta. et
temptabatur a diabolo. Et nichil manducauit in diebus illis. et consum-
matis illis esuriit. Dixit autem illi diabolus. Si filius dei es. dic ut
lapides isti panes fiant. Et respondit ad illum ihesus. Scriptum est
quia non in pane solo uiuit homo. sed in omni uerbo dei. Et duxit
illum diabolus in montem altissimum. et ostendit ei omnia regna
orbis terre in momento temporis. et ait illi. Tibi dabo potestatem
hanc uniuersam et gloriam eorum. quia michi tradita sunt. et cui
uolo do illa. Tu ergo si adoraueris coram me. erunt tua omnia. Et
respondens ihesus dixit illi. Scriptum est. Dominum deum tuum
adorabis. et illi soli seruies. Et duxit illum in ierusalem. et statuit
eum supra pinnaculum templi. et dixit illi. Si filius dei es. mitte
te hinc deorsum. Scriptum est enim. quod angelis suis mandauit
de te. ut conseruent te. et quia in manibus tollent te. ne forte
offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens ihesus ait illi.
Dictum est. Non temptabis dominum deum tuum. Et consummata
omni temptatione. diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Et
regressus est ihesus in uirtute spiritus in galileam. et fama exiit per uniuersam
regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum. et magnifica-
batur ab omnibus.

Et uenit nazareth ubi erat nutritus. et intrauit secundum consuetudinem
suam die sabbati in synagoga. et surrexit legere. et traditus est illi
liber prophete ysaie. Et ut reuoluit librum. inuenit locum ubi scriptum
erat. Spiritus domini super me. propter quod unxit me. euangelizare
pauperibus misit me. predicare captiuis remissionem. et cecis uisum.
dimittere confractos in remissionem. predicare annum domini accep-
tum. et diem retributionis. Et cum plicuisset librum. reddidit
ministro et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intenden-
tes in eum. Cepit autem dicere ad illos. Quia hodie impleta est
hec scriptura in auribus uestris. Et omnes illi testimonium dabant
et mirabantur in uerbis gratie que procedebant de ore ipsius et dice-
bant. Nonne hic est filius ioseph? Et ait illis. Utique dicetis
michi hanc similitudinem. medice cura te ipsum. Quanta audiuimus
facta in capharnaum. fac et hic in patria tua. Ait autem. Amen
dico uobis. quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In ueritate
dico uobis. multe uidue erant in diebus helye in israel. quando clau-
sum est celum annis tribus et mensibus sex. Cum facta esset fames magna in omni
terra. et ad nullam earum missus est helyas. nisi in sarepta sydonie
ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in israel sub helyseo propheta.
et nemo eorum mundatus est. nisi neaman syrus. Et repleti sunt omnes
in synagoga ira. hec audientes. Et surrexerunt et eiecerunt illum extra
ciuitatem. Et duxerunt illum usque ad supercilium montis super quem
ciuitas illorum erat edificata. ut precipitarent eum. Ipse autem transiens
per medium illorum ibat.

Et descendit in capharnaum ciuitatem galilee. ibique docebat illos sab-
batis. Et stupebant in doctrina eius. quia in potestate erat
sermo eius. Et in synagoga erat homo habens demonium. et ex-
clamauit uoce magna dicens. Quid nobis et tibi ihesu nazarene.
uenisti perdere nos. Scio te qui sis sanctus dei. Et increpauit illum
ihesus dicens. Obmutesce et exi ab eo. Et cum proiecisset eum de-
monium in medium. exiit ab illo. nichilque illum nocuit. Et factus
est pauor in omnibus. et colloquebantur ad inuicem dicentes. Quod
est hoc uerbum quia in potestate et uirtute imperat spiritibus inmun-
dis. et exeunt. Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum re-
gionis. Surgens autem ihesus de synagoga. introiuit in domum symo-
nis. Socrus autem symonis tenebatur magnis febribus. et rogaue-
runt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febri. et dimisit eam.
Et continuo surgens ministrabat illis. Cum sol autem occidisset.
omnes qui habebant infirmos uariis languoribus ducebant illos
ad eum. At ille singulis manus imponens. curabat eos. Exiebant
autem demonia a multis clamantia et dicentia. quia tu es filius dei.
Et increpans non sinebat ea loqui. quia sciebant ipsum esse christum.
Facta autem die egressus ibat in desertum locum. Et turbe require-
bant eum. et uenerunt usque ad ipsum. Et detinebant illum ne
ab ipsis discederet. Quibus ille ait. Quia et aliis ciuitatibus oportet
me euangelizare regnum dei. quia ideo missus sum. Et erat
predicans in synagogis galilee.

Factum est autem cum turbe irruerent in eum ut audirent uerbum
dei. et ipse stabat secus stagnum genesareth. Et uidit duas na-
ues stantes secus stagnum. piscatores autem descenderant et laua-
bant retia. Ascendens autem in unam nauim que erat symonis. ro-
gauit eum a terra reducere pusillum. Et sedens. docebat
de nauicula turbas. Ut cessauit autem loqui. dixit ad symonem.
Duc in altum. et laxate retia uestra in capturam. Et respondens
symon. dixit illi. Preceptor. per totam noctem laborantes nichil
cepimus. in uerbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent.
concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete
eorum. Et annuerunt sociis qui erant in alia naui. ut uenirent et
adiuuarent eos. Et uenerunt et impleuerunt ambas nauiculas.
ita ut mergerentur. Quod cum uideret symon petrus. procidit ad
genua ihesu dicens. Exi a me domine quia homo peccator sum.
Stupor enim circumdederat eum et omnes qui cum illo erant
in captura piscium quam ceperant. Similiter autem et iacobum et iohannem
filios zebedei. qui erant socii symonis. Et ait ad symonem ihesus.
Noli timere. ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis
ad terram nauibus. relictis omnibus secuti sunt eum.

Et factum est cum esset in una ciuitatum. ecce uir plenus lepra
et uidens ihesum et procidens in faciem rogauit eum dicens. Domine
si uis potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum dicens.
Uolo. Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse
precepit illi ut nemini diceret. sed uade ostende te sacerdoti et
offer pro emundatione tua sicut precepit moyses in testimonium illis. Perambu-
labat autem magis sermo de illo. et conueniebant turbe multe ut au-
dirent et curarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in de-
serto et orabat.

Et factum est in una dierum. et ipse sedebat docens. Et erant pha-
risei sedentes. et legis doctores qui uenerant ex omni castello ga-
lilee et iudee et ierusalem. et uirtus domini erat ad sanandum
eos. Et ecce uiri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus
et querebant eum inferre et ponere ante eum. Et non inuenientes
qua parte illum inferrent pre turba. ascenderunt supra tectum et per te-
gulas summiserunt eum cum lecto in medium ante ihesum. Quorum fidem ut ui-
dit dixit. Homo remittuntur tibi peccata tua. Et ceperunt cogitare
scribe et pharisei dicentes. Quis est hic qui loquitur blasphemias?
Quis potest dimittere peccata nisi solus deus? Ut cognouit autem
ihesus cogitationes eorum. dixit ad illos. Quid cogitatis in cordibus uestris?
quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata. aut dicere surge
et ambula? Ut autem sciatis quia filius hominis potestatem ha-
bet in terra dimittere peccata. ait paralytico. Tibi dico surge tolle
lectum tuum et uade in domum tuam. Et confestim surgens coram
illis sustulit in quo iacebat. et abiit in domum suam magnificans deum.

Et stupor apprehendit omnes. et magnificabant deum. Et repleti
sunt timore dicentes. quia uidimus mirabilia hodie.

Et post hec exiit ihesus et uidit publicanum nomine leui sedentem ad the-
loneum et ait illi. Sequere me. Et relictis omnibus surgens secu-
tus est eum. Et fecit ei conuiuium magnum leui in domo sua. Et erat
turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumbentes.
Et murmurabant pharisei et scribe eorum dicentes ad discipulos
eius. Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis?
Et respondens ihesus dixit ad illos. Non egent qui sani sunt medico.
sed qui male habent. Non ueni uocare iustos. sed peccatores in
penitentiam. At illi dixerunt ad eum. Quare discipuli iohannis ie-
iunant frequenter et pharisei et obsecrationes faciunt. tui
autem edunt et bibunt. Quibus ipse dixit. Numquid potestis fi-
lios sponsi dum cum illis est sponsus. facere ieiunare? Uenient
autem dies cum ablatus fuerit ab eis sponsus. et tunc ieiunabunt in
illis diebus. Dicebat autem et similitudinem ad illos. quia nemo com-
missuram a uestimento nouo immittit in uestimentum uetus. Alioquin et
nouum rumpit. et ueteri non conuenit commissura. Et nemo mit-
tit uinum nouum in utres ueteres. Alioquin rumpet uinum nouum utres.
et ipsum effundetur. et utres peribunt. Sed uinum nouum in utres
nouos mittendum est. et utraque conseruantur. Et nemo bibens ue-
tus statim uult nouum. Dicit enim. Uetus melius est.

Factum est autem in sabbato secundoprimo cum transiret per sata. uel-
lebant discipuli eius spicas et manducabant confricantes
manibus. Quidam autem phariseorum dicebant illis. Quid facitis sabba-
tis quod non licet? Et respondens ihesus dixit ad eos. Nec hoc le-
gistis quod fecit dauid cum esurisset ipse et qui cum eo erant. quomodo
intrauit in domum dei. et panes propositionis sumpsit et manducauit
et dedit his qui cum ipso erant. quos non licet manducare nisi tantum
sacerdotibus. Et dicebat illis. quia dominus est filius hominis etiam sabbati.

Factum est autem in alio sabbato. ut intraret in synagogam et doceret.
Et erat ibi homo. et manus eius dextera erat arida. Obseruabant
autem scribe et pharisei si sabbato curaret. ut inuenirent unde accusa-
rent eum. Ipse autem sciebat cogitationes eorum. et ait homini qui ha-
bebat manum aridam. Surge et sta in medio. Et surgens stetit.
Ait autem ad illos ihesus. Interrogo uos si licet sabbato bene facere an
male. animam saluam facere an perdere? Et circumspectis omnibus
illis uiro dixit homini. Extende manum tuam. Et extendit.
Et restituta est manus eius. Ipsi autem repleti sunt insipientia. et con-
loquebantur ad inuicem quid nam facerent de ihesu. Factum est autem
in illis diebus. exiit in montem orare. et erat pernoctans in oratione dei.

Et cum dies factus esset. uocauit discipulos suos. et elegit duodecim
ex ipsis quos et apostolos nominauit. Symonem quem cognominauit
petrum. et andream fratrem eius. iacobum et iohannem. philippum et
bartholomeum. thomam et matheum. iacobum alfei et symonem qui
uocatur zelotes. et iudam iacobi et iudam scarioth qui fuit traditor.

263.

Et descendens cum illis stetit in loco campestri et turba
discipulorum eius. et multitudo copiosa plebis ab omni iudea et ie-
rusalem et maritima. et tyri et sydonis. qui uenerant ut audi-
rent eum et sanarentur a languoribus suis. Et qui uexabantur a
spiritibus inmundis. curabantur. Et omnis turba querebat eum tan-
gere. quia uirtus de illo exibat et sanabat omnes. Et ipse eleua-
tis oculis in discipulos suos dicebat. Beati pauperes. quia uestrum est
regnum dei. Beati qui nunc esuritis et sititis. quia saturabimini.
Beati qui nunc fletis. quia ridebitis. Beati eritis cum uos ode-
rint homines. et cum separauerint uos et exprobrauerint. et eiecerint
nomen uestrum tamquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa
die et exultate. ecce enim merces uestra multa est in celo. Secundum
hec enim. faciebant prophetis patres eorum. Uerumtamen ue uobis diuitibus.
quia habetis consolationem uestram. Ue uobis qui saturati estis. quia
esurietis. Ue uobis qui ridetis nunc. quia lugebitis et flebitis. Ue
cum benedixerint uobis omnes homines. secundum hec faciebant pseudo-
prophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis. Diligite
inimicos uestros. bene facite his qui uos oderunt. Benedi-
cite maledicentibus uos. orate pro calumniantibus uos. Et
qui te percutit in maxillam. prebe et alteram. Et ei qui aufert tibi
uestimentum. etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te tribue.
et qui aufert que tua sunt ne repetas. Et prout uultis ut faciant
uobis homines. facite illis similiter. Et si diligitis eos qui uos dili-
gunt. que uobis est gratia? nam et peccatores diligentes se diligunt.
Et si benefeceritis his qui uobis bene faciunt. que uobis est gratia?
Nam et peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his a quibus
speratis recipere. que gratia est uobis? nam et peccatores peccatoribus fene-
rantur ut recipiant equalia. Uerumtamen diligite inimicos uestros. bene-
facite et mutuum date nichil desperantes. et erit merces uestra multa
in celis. et eritis filii altissimi. quia ipse benignus est super ingratos
et malos. Estote ergo misericordes. sicut et pater uester misericors est.
Nolite iudicare. et non iudicabimini. Nolite condempnare.
et non condempnabimini. Dimittite et dimittetur uobis. Date.
et dabitur uobis. Mensuram bonam et confertam. et coagitatam et super-
effluentem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippe mensura qua mensi
fueritis. remetietur uobis. Dicebat autem illis et similitudinem. Numquid
potest cecus cecum ducere? Nonne ambo in foueam cadent?

Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit si sit sicut magister eius.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae in oculo tuo est non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eiciam festucam de oculo tuo, et ecce in oculo tuo trabis subiacet? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui. Non est enim arbor bona quae facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. Unaquaeque arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex habundantia enim cordis os loquitur. Quid autem vocatis me domine domine, et non facitis quae dico? Omnis qui venit ad me et audit sermones meos et facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamenta supra petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere. Fundata enim erat supra petram. Qui autem audit et non facit, similis est homini aedificanti domum suam super terram sine fundamento, in quam illisus est fluvius, et continuo cecidit, et facta est ruina domus illius magna.

Et factum est cum complesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum. Centurionis autem cuiusdam servus male habens erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Et cum audisset de Ihesu, misit seniores Iudaeorum rogans eum ut veniret et salvaret servum eius. At illi cum venissent ad Ihesum, rogabant eum sollicite dicentes, quia dignus est ut hoc illi praestes. Diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse aedificavit nobis. Ihesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos dicens: Domine, noli vexari. Non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. Propter quod et me ipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te. Sed dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites. Et dico huic vade et vadit, et alio veni et venit, et servo meo fac hoc et facit. Quo audito Ihesus miratus est, et conversus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israhel tantam fidem inveni. Et reversi qui missi erant domum, invenerunt servum sanum.

Et factum est deinceps ibat in civitatem quae vocatur Naim, et ibant cum illo discipuli eius et turba copiosa. Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce efferebatur defunctus filius unicus matris suae. Et haec vidua erat, et turba multa civitatis cum illa. Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super ea, dixit illi: Noli flere. Et accessit et tetigit loculum. Hi autem qui portabant steterunt. Et ait Ihesus: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, et coepit loqui. Et dedit illum matri suae. Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis, et quia Deus visitavit plebem suam in bonum. Et exiit hic sermo in universam Iudaeam de eo, et in omnem circa regionem.

Et nuntiaverunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. Et convocavit duos de discipulis suis Iohannes, et misit ad Ihesum dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Cum autem venissent ad eum viri dixerunt: Iohannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? In ipsa autem hora curavit multos a languoribus et plagis et spiritibus malis, et caecis multis donavit visum. Et respondens dixit illis: Euntes nuntiate Iohanni quae vidistis et audistis. Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Et cum discessissent nuntii Iohannis, coepit dicere de Iohanne ad turbas: Quid existis in desertum videre? Harundinem vento moveri? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, et plus quam prophetam. Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. Dico autem vobis, maior inter natos mulierum propheta Iohanne Baptista nemo est. Qui autem minor est in regno Dei, maior est illo. Et omnis populus audiens et publicani, iustificaverunt Deum baptizati baptismo Iohannis. Pharisaei autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semet ipsos non baptizati ab eo. Cui ergo dicam similes homines huius generationis, et cui similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad invicem et dicentibus: Cantavimus vobis tibiis et non saltastis, lamentavimus et non plorastis. Venit enim Iohannes Baptista neque manducans panem neque bibens vinum, et dicitis daemonium habet. Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicitis ecce homo devorator et bibens vinum, amicus peccatorum et publicanorum. Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

Rogabat autem illum quidam pharisaeus ut manducaret cum illo. Et ingressus domum pharisaei discubuit. Et ecce mulier quae erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod recubuit in domo pharisaei, attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes eius, lacrimis coepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius, et unguento unguebat. Videns autem pharisaeus qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quae et qualis est mulier quae tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Ihesus dixit: Symon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitores erant cuidam feneratori. Unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Et respondens Symon dixit: Aestimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conversus ad mulierem, dixit Symoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Haec autem lacrimis rigavit pedes meos, et capillis capitis sui tersit. Osculum mihi non dedisti. Haec autem ex quo intravi, non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, haec autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittentur ei peccata multa, quia dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Et ait illi Ihesus: Remissa sunt tibi peccata. Et coeperunt qui simul recumbebant dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit, vade in pace.

Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitates et castella praedicans et evangelizans regnum Dei, et duodecim apostoli cum illo, et mulieres quae erant curatae a spiritibus immundis et infirmitatibus: Maria quae vocabatur Magdalene, a qua daemonia septem exierant, et Iohanna uxor Chuzae procuratoris Herodis, et Susanna, et aliae multae quae et ministrabant ei de facultatibus suis. Cum ergo turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem ad illos: Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres caeli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortae spinae suffocaverunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, et exortum fecit fructum centuplum. Haec dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius quae esset haec parabola. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intellegant. Haec est autem parabola: Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam sunt, hi qui audiunt, deinde venit diabolus et tollit de corde eorum verbum, ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram, hi sunt qui cum audierint cum gaudio accipiunt verbum. Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt et a sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitae euntes suffocantur, et non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia. Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen. Non enim est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur et in palam veniat. Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi, et quicumque non habet, etiam quod putat se habere auferetur ab eo. Venerunt autem ad illum mater et fratres eius, et non poterant adire eum prae turba. Nuntiatum est autem illi: Quia mater tua et fratres tui stant foris volentes te videre. Qui respondens dixit ad illos: Mater mea et fratres mei hi sunt qui verbum Dei audiunt et faciunt.

Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit in naviculam et discipuli eius. Et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. Navigantibus autem obdormivit. Et descendit procella venti in stagnum, et complebantur fluctibus navicula, et periclitabantur. Accedentes autem suscitaverunt eum dicentes: Praeceptor, perimus. At ille surgens increpavit ventum et tempestatem aquae, et cessavit, et facta est tranquillitas magna. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes mirati sunt, dicentes ad invicem: Quis putas hic est, quia ventis imperat et mari, et oboediunt ei?

Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra Galilaeam. Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui habebat daemonium iam temporibus multis, et vestimento non induebatur, neque in domo manebat sed in monumentis. Is ut vidit Ihesum, procidit ante illum, et exclamans voce magna dixit: Quid mihi et tibi est Ihesu Fili Dei altissimi? Obsecro te ne me torqueas. Praecipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat eum. Et vinciebatur catenis et compedibus custoditus, et ruptis vinculis agebatur a daemonio in deserto. Interrogavit autem illum Ihesus dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverant daemonia multa in eum. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, et rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo daemonia ab homine et intraverunt in porcos, et impetu abiit grex per praeceps in stagnum, et suffocatus est. Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in villas. Exierunt autem videre quod factum est, et venerunt ad Ihesum, et invenerunt hominem sedentem a quo daemonia exierant, vestitum ac sana mente ad pedes eius, et timuerunt. Nuntiaverunt autem illis et qui viderant quomodo sanus factus esset a legione. Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur. Ipse autem ascendens navem reversus est. Et rogabat illum vir a quo daemonia exierant ut cum eo esset. Dimisit autem illum dicens: Redi in domum tuam, et narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem praedicans quanta illi fecisset Ihesus.

Factum est autem cum rediisset Ihesus, excepit illum turba. Erant autem omnes expectantes eum. Et ecce venit vir cui nomen Iairus, et ipse princeps synagogae erat. Et cecidit ad pedes Ihesu, rogans eum ut intraret in domum eius, quia filia unica erat illi fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Et contigit dum iret, a turbis comprimebatur. Et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quae in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari. Accessit retro, et tetigit vestimentum eius, et confestim stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Ihesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus et qui cum illo erant: Praeceptor, turbae te comprimunt et affligunt, et dicis quis me tetigit? Et dixit Ihesus: Tetigit me aliquis. Ego enim novi virtutem de me exisse. Videns autem mulier quia non latuit, tremens venit et procidit ante pedes eius, et ob quam causam tetigerit eum indicavit coram omni populo, et quemadmodum confestim sanata sit. At ipse dixit illi: Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace. Adhuc illo loquente venit nuntius ad principem synagogae dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum. Ihesus autem audito hoc verbo, ait patri puellae: Noli timere, crede tantum, et salva erit. Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam nisi Petrum et Iohannem et Iacobum, et patrem et matrem puellae. Flebant autem omnes et plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Non est enim mortua puella sed dormit. Et deridebant eum scientes quod mortua esset. Ipse autem tenens manum eius clamavit dicens: Puella surge. Et reversus est spiritus eius, et surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare. Et stupuerunt parentes eius. Quibus praecepit ne alicui dicerent quod factum est.

Convocatis autem Ihesus duodecim discipulis suis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent. Et misit illos praedicare regnum Dei et sanare infirmos. Et ait illis: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque calciamenta, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, et inde ne exeatis. Et quicumque non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem vestrum de pedibus excutite in testimonium supra illos. Egressi autem circuibant per castella evangelizantes et curantes ubique. Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quae fiebant ab eo, et haesitabat eo quod diceretur a quibusdam quia Iohannes surrexit a mortuis, a quibusdam vero quod Helyas apparuit, ab aliis autem quod propheta unus ex antiquis surrexit. Et ait Herodes: Iohannem ego decollavi. Quis est de quo ego audio

Galileę. Et querebat illum uidere. Et reuersi apostoli narrauerunt
illi omnia quecumque fecerunt.

Et assumptis illis ihc secessit seorsum in locum desertum. quod est beth
saide. Quod cum cognouissent turbę. secutę sunt illum. & excepit
illos & loquebatur illis de regno dei. & eos qui cura indigebant sana
bat. Dies autem ceperat declinare. Et accesserunt xii. discipuli. & dixerunt
illi. Dimitte turbas. ut euntes in castella & uillas que circa sunt.
& inueniant escas. quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos.
Date illis uos manducare. At illi dixerunt. Non sunt nobis plus
quam quinque panes. & duo pisces. nisi forte nos eamus & emamus
in omnem hanc turbam escas. Erant autem uiri fere quinque milia.
Ait autem ad discipulos suos. Facite illos discumbere per conuiuia
quinquagenos. Et ita fecerunt. & discumbere fecerunt omnes. Acceptis autem
quinque panibus & duobus piscibus: respexit in celum & benedixit
illis & fregit & distribuit discipulis ut ponerent ante turbas.
Et manducauerunt omnes. & saturati sunt. Et sublatum est quod super
fuit illis fragmentorum cofinos duodecim.

Et factum est cum solus esset orans. erant autem cum illo &
discipuli. Et interrogauit illos dicens. Quem me dicunt esse turbę.
At illi responderunt & dixerunt. Iohannem baptistam. alii autem helyam.
alii uero quia propheta unus de prioribus surrexit. Dixit autem illis. Vos
autem quem me esse dicitis. Respondens symon petrus dixit. Xpistum dei.
At ille increpans illos precepit ne cui dicerent. Hoc dicens quod
oportet filium hominis multa pati. & reprobari a principibus sacer
dotum. & senioribus & scribis. & occidi. & tercia die resurgere.
Dicebat autem ad omnes. Si quis uult post me uenire abneget se ipsum.
& tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim uoluerit animam suam
saluam facere perdet eam. Nam qui perdiderit animam suam propter me. in
ueniet eam. Quid enim proficit homo si lucretur uniuersum mundum. se autem
perdat & detrimentum faciat. Nam qui me erubuerit & meos
sermones. hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate
sua & patris. & sanctorum angelorum. Dico autem uobis uere. sunt aliqui hic
stantes qui non gustabunt mortem donec uideant regnum dei. Factum est
autem post hec uerba fere dies octo. assumpsit petrum & iohannem
& iacobum. & ascendit in montem ut oraret. Et dum oraret. facta est
species aspectus eius altera. & uestitus eius albus refulgens. Et ecce
duo uiri loquebantur cum illo. Erant autem moyses & helyas. uisi in maie
state. qui & dicebant excessum eius. quem completurus erat in hierusalem.
Petrus uero & qui cum illo grauati erant somno. Et euigilantes. ui
derunt maiestatem eius. & duos uiros qui stabant cum illo. Et factum est
cum discederent ab eo. ait petrus ad ihm. Preceptor. bonum est nos
hic esse. faciamus tria tabernacula. unum tibi. unum moysi. & unum helyę:
nesciens quid diceret. Hec autem illo loquente. facta est nubes. & obum
brauit eos. & timuerunt. Et intrantibus illis in nube. uox facta est
dicens. Hic est filius meus electus. ipsum audite. Et dum fieret uox.
inuentus est ihc solus. & ipsi tacuerunt. Et nemini quicquam dixerunt
in illa die ex his que uiderant.

Factum est autem in sequenti die. descendentibus illis de monte: occur
rit illis turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit dicens.
Magister. obsecro te. respice in filium meum. quia unicus est mihi. & ecce
spiritus apprehendit eum. & subito clamat & elidit. & dissipat eum
cum spuma. & uix discedit dilanians eum. Et rogaui discipulos
tuos ut eicerent eum. & non potuerunt. Respondens autem ihc ait.
O generatio infidelis & peruersa. usque quo ero apud uos. & patiar
uos. adduc huc filium tuum. Et cum accessisset. elisit illum de
monium. & dissipauit. Et increpauit ihc spiritum inmundum.
& sanauit puerum. & reddidit illum patri suo. Stupebant
autem omnes in magnitudine dei. Omnibusque mirantibus super omnibus que
faciebat. dixit ad discipulos suos. Ponite uos in cordibus uestris sermo
nes istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.
At illi ignorabant uerbum istud. & erat uelatum ante eos ut
non sentirent illud. & timebant interrogare eum de hoc uerbo. In
trauit autem cogitatio in eos. quis eorum maior esset. At ihc uidens
cogitationes cordis illorum. apprehendens puerum statuit secus se:
& ait. Quicumque acceperit puerum istum in nomine meo. me recipit.
Et quicumque me receperit. recipit eum qui me misit. Nam qui mi
nor est inter omnes uos. hic maior est. Respondens autem iohannes dixit.
Preceptor. uidimus quendam in nomine tuo eicientem demonia.
& prohibuimus eum. quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum ihc. Nolite
prohibere. Qui enim non est aduersum uos. pro uobis est.

Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius.
& ipse faciem suam firmauit ut iret in hierusalem. & misit nun
tios ante conspectum suum. Et euntes intrauerunt in ciuitatem sama
ritanorum. ut pararent illi. & non receperunt eum. quia facies eius erat
euntis in hierusalem. Cum uidissent autem discipuli iacobus & iohannes
dixerunt. Domine uis dicimus ut ignis descendat de cęlo. & consu
mat illos sicut helyas fecit. Et conuersus increpauit illos dicens.
Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non uenit animas perdere sed
saluare. Et abierunt in aliud castellum.

Factum est autem ambulantibus illis in uia. dixit quidam ad ihm. Sequar te
quocumque ieris. Et ait illi ihc. Vulpes foueas habent & uolucres
celi nidos ubi requiescant. nam filius hominis non habet ubi caput suum
reclinet. Ait autem ad alterum. Sequere me. Ille autem dixit. Domine.
permitte me primum ire. & sepelire patrem meum. Dixitque ei ihc. Si
ne mortui sepeliant mortuos suos. Tu autem uade adnuntia regnum
dei. Et ait alter. Sequar te domine. sed permitte mihi primum renuntiare
his qui domi sunt. Et ait ad illum ihc. Nemo mittens manum
suam ad aratrum & aspiciens retro. aptus est regno dei.

Designauit autem dominus postea. & alios septuaginta duos. & misit
illos binos ante faciem suam in omnem locum & ciuitatem quo erat ipse
uenturus. & dicebat illis. Messis quidem multa. operarii autem
pauci. Rogate ergo dominum messis. ut mittat operarios in messem suam.
Ite. ecce ego mitto uos. sic agnos inter lupos. Nolite ergo portare
sacculum neque peram neque calciamenta. & neminem per uiam salutaue
ritis. In quamcumque domum intraueritis. primum dicite pax huic
domui. Et si ibi fuerit filius pacis. requiescet super illam pax uestra.
Sin autem ad uos reuertetur. In eadem autem domo manete edentes &
bibentes que apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede
sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quamcumque
ciuitatem intraueritis & susceperint uos. manducate que apponuntur
uobis & curate infirmos qui in illa sunt. & dicite illis.
Appropinquabit in uos regnum dei. In quamcumque autem ciuitatem
intraueritis & non acceperint uos. exeuntes in plateas eius dicite.
Etiam puluerem qui adhesit nobis de ciuitate uestra extergimus in uos.
Tamen hoc scitote quia appropinquabit in uos regnum dei.
Dico uobis. quia sodomis in die illa remissius erit quam illi

ciuitati. Ve tibi corozaym. ue tibi bethsaida. quia si in tyro &
sydone facte fuissent uirtutes que in uobis facte sunt. olim in cilicio
& cinere sedentes peniterent. Verumtamen tyro & sydoni remissius
erit in iudicio quam uobis. & tu capharnaum usque in celum exalta
ta usque ad infernum demergeris. Qui uos audit me audit. & qui uos
spernit me spernit. Qui autem me spernit. spernit eum qui me misit.

Reuersi sunt autem septuaginta duo. cum gaudio dicentes. Domine. etiam
demonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis ihc. Videbam
sathanan sicut fulgur de cęlo cadentem. Ecce dedi uobis potestatem
calcandi supra serpentes & scorpiones. & supra omnem uirtutem ini
mici. & nichil uos nocebit. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia
spiritus uobis subiciuntur. Gaudete autem quod nomina uestra scripta sunt in celis.
In ipsa hora exultauit ihc in spiritu sancto & dixit. Confiteor tibi pater domine
celi & terrę. quia abscondisti hec a sapientibus & prudentibus. & reue
lasti ea paruulis. Ita pater. quia sic fuit bona uoluntas ante te. Omnia
mihi tradita sunt a patre meo. & nemo scit quis est filius nisi pater.
Et quis est pater nisi filius. & cui uoluerit filius reuelare. Et conuersus
ad discipulos suos dixit. Beati oculi qui uident que uos uidetis. Dico
enim uobis. quod multi prophetę & reges uoluerunt uidere que uos uidetis
& non uiderunt. & audire que auditis & non audierunt.

Et ecce quidam legisperitus surrexit temptans illum & dicens.
Magister. quid faciendo uitam eternam possidebo. At ille dixit ad
eum. In lege quid scriptum est. Quomodo legis. Ille respondens
dixit. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. & ex tota anima tua.
& ex tota uirtute tua. & ex omni mente tua. & proximum tuum sicut te
ipsum. Dixitque illi ihc. Recte respondisti. Ille autem uolens iustifica
re se ipsum. dixit ad ihm. Et quis est meus proximus. Suscipiens
autem ihc dixit. Homo quidam descendebat ab hierusalem in hiericho.
& incidit in latrones. Qui etiam despoliauerunt eum. & plagis impo
sitis abierunt semiuiuo relicto. Accidit autem ut sacerdos quidam des
cenderet eadem uia. & uiso illo preteriit. Similiter & leuita cum esset
secus locum. & uideret eum pertransiit. Samaritanus autem quidam iter
faciens uenit secus eum. & uidens eum misericordia motus est. Et appropians
alligauit uulnera eius. infundens oleum & uinum. & imponens illum
in iumentum suum. duxit in stabulum & curam eius habuit. Et altera
die protulit duos denarios. & dedit stabulario & ait. Curam illius
habe. & quodcumque supererogaueris. ego cum rediero reddam tibi.
Quis horum trium uidetur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones.
At ille dixit. Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi ihc. Vade &
tu fac similiter.

Factum est autem dum irent & ipse intrauit
in quoddam castellum. & mulier quedam nomine martha excepit illum
in domum suam. Et huic erat soror nomine maria. Que etiam sedens
secus pedes domini. audiebat uerbum illius. Martha autem sata
gebat circa frequens ministerium. Que stetit & ait. Domine. non
est tibi cure. quod soror mea reliquit me solam ministrare. Dic
ergo illi ut me adiuuet. Et respondens dixit illi dominus. Martha
martha. sollicita es. & turbaris erga plurima. Por
ro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit que non
auferetur ab ea.

Et factum est cum esset in quodam loco orans. ut cessauit dixit
unus ex discipulis eius ad eum. Domine. doce nos orare. sicut iohannes
docuit discipulos suos. Et ait illis. Cum oratis dicite. Pater sanctificetur
nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas
tua sicut in celo & in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis
hodie. & dimitte nobis debita nostra. siquidem & ipsi dimittimus
omni debenti nobis. & ne nos inducas in temptationem. sed eripe
nos a malo. Et ait ad illos. Quis uestrum habebit amicum. & ibit
ad illum media nocte. & dicet illi. Amice commoda mihi tres
panes. quoniam amicus meus uenit de uia ad me. & non habeo quod ponam
ante illum. Et ille deintus respondens dicat. Noli mihi molestus
esse. iam ostium clausum est. & pueri mei mecum sunt in cubili. non possum sur
gere & dare tibi. Et ille si perseuerauerit pulsans dico uobis. & si non
dabit illi surgens eo quod amicus eius sit. propter improbitatem eius surget
& dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego uobis dico.
Petite & dabitur uobis. Querite & inuenietis. Pulsate & aperie
tur uobis. Omnis enim qui petit accipit. & qui querit inuenit. &
pulsanti aperietur. Quis autem ex uobis patrem petit panem. numquid
lapidem dabit illi. Aut piscem. numquid pro pisce serpentem dabit
illi. Aut si petierit ouum. numquid porriget illi scorpionem.
Si ergo uos cum sitis mali nostis bona data dare filiis uestris. quanto magis
pater uester de cęlo dabit spiritum bonum petentibus se.

264.

Et erat eiciens demonium. & illud erat mutum. Et cum eiecisset de
monium locutus est mutus. & admirate sunt turbę. Quidam autem ex eis
dixerunt. In beelzebub principe demoniorum eicit demonia.
Et alii temptantes. signum de cęlo querebant ab eo. Ipse autem ut uidit
cogitationes eorum dixit. Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur.
& domus supra domum cadet. Si autem & sathanas in se ipsum diuisus
est. quomodo stabit regnum eius. Quia dicitis quod in beelzebub
eicio demonia. Quod si ego in beelzebub eicio demonia. filii uestri in
quo eiciunt. Ideo ipsi iudices uestri erunt. Si autem in digito dei
eicio demonia. profecto peruenit in uos regnum dei. Cum fortis
armatus custodit atrium suum. in pace sunt ea que possidet.
Si autem fortior illo superueniens uicerit illum. uniuersa arma eius
auferet in quibus confidebat & spolia eius distribuet. Qui non est
mecum aduersum me est. Et qui non colligit mecum spargit. Cum inmundus
spiritus exierit ab homine: ambulat per loca que non habent aquam.
querens requiem & non inueniens dicit. Reuertar in domum meam.
unde exiui. Et cum uenerit inuenit scopis mundatam. Et tunc
uadit & assumit septem alios spiritus nequiores se & ingressi habitant
ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Factum est autem cum hec diceret. extollens uocem quedam mulier de
turba dixit ei. Beatus uenter qui te portauit. & ubera que suxisti.
At ille dixit. Quippini. beati qui audiunt uerbum dei & custodiunt
illud. Turbis autem concurrentibus cepit dicere. Generatio hęc.
generatio nequam est. signum querit & non dabitur ei. nisi signum ione
prophete. Nam sicut fuit ionas signum niniuitis. ita erit filius hominis genera
tioni huic. Regina austri surget in iudicio cum uiris generatio
nis huius & condempnabit illos. quia uenit a finibus terre. au
dire sapientiam salomonis. Et ecce plus quam salomon hic. Viri nini
uitę surgent in iudicio cum generatione hac. & condempnabunt
illam. quia penitentiam egerunt in predicatione ione. Et ecce plus
quam ionas hic. Nemo lucernam accendit & in abscondito ponit
neque sub modio sed supra candelabrum. ut qui ingrediuntur lumen
uideant. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus
fuerit simplex. totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit
etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est tene

ebre sunt. Si ergo corpus tuum lucidum fuerit non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum. Et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

Et cum hec loqueretur, rogavit illum quidam phariseus ut pranderet cum illo. Et ingressus recubuit. Phariseus autem cepit intra se reputans dicere: Quare non baptizatus esset prius quam manducaret? Et ait dominus ad illum: Nunc vos pharisei quod deforis est calicis et catini mundatis. Quod autem intus est vestrum plenum est rapina et iniquitate. Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam quod intus est fecit? Verumtamen quod superest date elemosinam, et ecce omnia munda sunt vobis.

Sed ve vobis pharisei, quia decimatis mentam et rutam et omne holus, et preteritis iudicium et caritatem dei. Hec oportuit facere, et illa non omittere. Ve vobis pharisei, qui diligitis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro. Ve vobis qui estis ut monumenta que non parent, et homines ambulantes supra nesciunt. Respondens autem quidam ex legisperitis ait illi: Magister, hec dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille ait: Et vobis legisperitis ve, quia oneratis homines oneribus que portari non possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas. Ve vobis qui edificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum, quoniam ipsi quidem occiderunt eos, vos autem edificatis eorum sepulchra. Propterea et sapientia dei dixit: Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur, ut inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista, a sanguine Abel usque ad sanguinem Zacharie qui periit inter altare et edem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. Ve vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientie; ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis.

Cum autem hec diceret ad illos, ceperunt pharisei et legisperiti graviter insistere, et os eius opprimere de multis, insidiantes ei, querentes aliquid capere ex ore eius, ut accusarent eum. Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, cepit dicere ad discipulos suos: Attendite a fermento phariseorum, quod est ypocrisis. Nichil opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur. Quoniam que in tenebris dixistis, in lumine dicentur. Et quod in aurem locuti estis in cubiculis, predicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, et post hec non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Nonne quinque passeres veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram deo? Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis. Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et filius hominis confitebitur illum coram angelis dei. Qui autem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram angelis dei. Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi. Ei autem qui in spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur. Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus et potestates, nolite solliciti esse qualiter respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus sanctus docebit vos in illa hora que oporteat dicere.

Et ait quidam de turbis: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut divisorem supra vos? Dixitque ad illos: Videte et cavete ab omni avaritia, quia non in habundantia cuiusquam vita eius est ex his que possidet. Dixit autem similitudinem ad illos dicens: Hominis cuiusdam divitis uberes fructus possessio attulit, et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea et maiora faciam, et illuc congregabo omnia que nata sunt mihi et bona mea, et dicam anime mee: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; que autem parasti cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat et non est in deum dives. Dixitque ad discipulos suos: Ita dico vobis, nolite solliciti esse anime quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus quam vestimentum? Considerate volatilia celi, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, et deus pascit illa. Nonne magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo quod minimum est potestis, et de ceteris quid solliciti estis? Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unus ex istis. Si autem fenum quod hodie in agro est, et cras in clibanum mittitur, deus sic vestit, quanto magis vos modice fidei? Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis, et nolite in sublime tolli. Hec enim omnia gentes huius mundi inquirunt. Scit autem pater vester quoniam his indigetis. Verumtamen querite regnum dei, et hec omnia adicientur vobis.

Noli timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Vendite que possidetis, et date elemosinam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in celis, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit. Sint autem lumbi vestri precincti, et lucerne ardentes. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod precinget se et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes? Dixit autem dominus: Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem. Vere dico vobis, quia supra omnia que possidet constituet illum. Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire, et ceperit percutere pueros et ancillas, et edere et bibere et inebriari, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, et non preparavit et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis. Qui autem non cognovit et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum queretur ab eo. Et cui multum commendaverunt, plus petent ab eo.

Ignem veni mittere in terram, et quid volo si accendatur? Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coartor usque dum perficiatur? Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in una domo divisi, tres in duo et duo in tres dividentur: pater in filium, et filius in patrem suum, et mater in filiam, et filia in matrem, socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam. Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit, et ita fit. Et cum videritis austrum flantem, dicitis quia estus erit, et ita fit. Ypocrite, faciem celi et terre nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid autem et a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est? Cum autem vadis cum adversario tuo ad magistratum, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum quadrantem reddas.

Aderant autem quidam in ipso tempore nuntiantes illi de Galileis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilei pre omnibus Galileis peccatores fuerunt, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Et sicut illi decem et octo supra quos cecidit turris in Syloam et occidit eos, putatis quia et ipsi debitores fuerunt preter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis, sed si non penitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Dicebat autem hanc similitudinem: Arborem fici habuit quidam plantatam in vinea sua, et venit querens fructum in illa, et non invenit. Dixit autem ad cultorem vinee: Ecce anni tres sunt ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Succide ergo illam; ut quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit ei: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam et mittam cofinum stercoris. Et siquidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam.

Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier que habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo, et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum videret Ihesus, vocavit ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, et confestim erecta est, et glorificabat deum. Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Ihesus, dicebat turbe: Sex dies sunt in quibus oportet operari; in his ergo venite et curamini, et non in die sabbati. Respondit autem ad illum dominus et dixit: Ypocrite, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum aut asinum a presepio, et ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahe, quam alligavit Sathanas, ecce decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati? Et cum hec diceret, erubescebant omnes adversarii eius. Et omnis populus gaudebat in universis que gloriose fiebant ab eo. Dicebat autem: Cui simile est regnum dei, et cui simile illud estimabo? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et crevit et factum est in arborem, et volucres celi requieverunt in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile estimabo regnum dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine sata tria, donec fermentaretur totum.

Et ibat per civitates et castella, docens et iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvi fiant? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia dico vobis, multi querunt intrare et non poterunt. Cum autem intraverit paterfamilias et clauserit ostium, incipietis foris stare et pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis. Et respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te et bibimus, et in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis; discedite a me omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fletus et stridor dentium, cum videritis Abraham et Ysaac et Iacob et omnes prophetas in regno dei, vos autem expelli foras. Et venient ab oriente et occidente et aquilone et austro, et accumbent in regno dei. Et ecce sunt novissimi qui erant primi, et sunt primi qui erant novissimi.

In ipsa die accesserunt quidam phariseorum dicentes illi: Exi et vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, dicite vulpi illi: Ecce eicio demonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem. Hierusalem, Hierusalem, que occidis prophetas et lapidas eos qui mittuntur [illegible] quotiens volui congregare filios tuos [illegible] avis nidum suum sub pennis, et noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra. Dico vobis quia non videbitis me, donec veniat cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine domini.

Et factum est cum intraret in domum cuiusdam principis phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum. Et ecce homo quidam ydropicus erat ante illum. Et respondens Ihesus dixit ad legisperitos et phariseos dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum ac dimisit. Et dixit ad illos: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hec respondere illi. Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab eo, et veniens is qui te et illum vocavit dicat tibi: Da huic locum. Et tunc incipies cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit qui te invitavit dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Dicebat autem et ei qui se invitaverat: Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque divites, ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio. Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, cecos, et beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi; retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum. Hec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cenam magnam, et vocavit multos. Et misit servum suum hora cene dicere invitatis ut venirent, quia iam paratum est. Et ceperunt omnes simul excusare. Primus dixit: Villam emi, et necesse habeo ire et videre illam; rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, et eo probare illa; rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire. Et reversus servus renuntiavit hec domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo: Exi cito in plateas et vicos civitatis, et pauperes ac debiles et cecos et claudos introduc huc. Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est. Et ait dominus servo: Exi in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cenam meam.

Ibant autem cum illo turbe multe, et conversus dixit ad illos: Si quis venit ad me et non odit patrem suum et matrem et uxorem et filios et fratres, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex vobis volens turrim edificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? Ne postea quam posuerit fundamentum et non potuerit perficere, omnes qui vident incipiant illudere ei dicentes: quia hic homo cepit edificare et non potuit con

summare. Aut qui iturus bellum aduersus alium regem non sedens prius cogitat si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit aduersum se? Alioquin, adhuc illo longe agente legationem mittens rogat ea que pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis qui non renunciat omnibus que possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal. Quod si sal euanuerit, in quo condietur? neque in terram neque in sterquilinio utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi audiat.

Erant autem appropinquantes ei publicani et peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisei et scribe dicentes. Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis. Et ait ad illos similitudinem hanc dicens. Quis ex uobis homo qui habet centum oues, et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, et uadit ad illam que perierat donec inueniat illam? Et cum inuenerit eam, inponit in humeros suos gaudens. Et ueniens domum, conuocat amicos et uicinos dicens illis. Congratulamini michi, quia inueni ouem meam que perierat. Dico uobis, quod ita gaudium erit in celo in uno peccatore penitentiam agente, quam in nonaginta nouem iustis, qui non indigent penitentia. Aut que mulier habens dragmas decem si perdiderit unam, nonne accendit lucernam et euertit domum et querit diligenter donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas et uicinas dicens. Congratulamini michi, quia inueni dragmam quam perdideram. Ita dico uobis, gaudium erit coram angelis dei in uno peccatore penitentiam agente.

Ait autem. Homo quidam habuit duos filios. Et dixit illi adolescentior patri. Pater da michi portionem substantie que me contingit. Et diuisit illis substantiam. Et non post multos dies, adolescentior filius profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipauit substantiam suam uiuendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset, facta est fames ualida in regione illa, et ipse cepit egere. Et abiit et adhesit uni ciuium regionis illius, et misit illum in uillam suam ut pasceret porcos. Et cupiebat implere uentrem suum de siliquis quas porci manducabant, et nemo illi dabat. In se autem reuersus dixit. Quanti mercennarii in domo patris mei habundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam et ibo ad patrem meum, et dicam ei. Pater, peccaui in celum et coram te, iam non sum dignus uocari filius tuus. Fac me sicut unum ex mercennariis tuis. Et surgens, uenit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, uidit illum pater ipsius, et misericordia motus est. Et accurrens, cecidit supra collum eius, et osculatus est illum. Dixitque ei filius. Pater peccaui in celum et coram te, iam non sum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos. Cito proferte stolam primam et induite illum, et date anulum in manum eius, et calciamenta in pedes eius. Adducite uitulum saginatum et occidite, et manducemus et epulemur; quia hic filius meus mortuus fuerat et reuixit, perierat et inuentus est. Et ceperunt epulari. Erat autem filius eius senior in agro. Et cum ueniret et appropinquaret domui, audiuit symphoniam et chorum. Et uocauit unum de seruis, et interrogauit que hec essent. At ille dixit ei. Frater tuus uenit, et occidit pater tuus uitulum saginatum, quia saluum illum recepit. Indignatus est autem, et nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare eum. At ille respondens, dixit patri suo. Ecce tot annis seruio tibi, et numquam mandatum tuum preteriui, et numquam dedisti michi hedum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus uenit, occidisti illi uitulum saginatum. At ipse dixit illi. Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt. Epulari autem et gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat et reuixit, perierat et inuentus est.

Dicebat autem et ad discipulos suos. Homo quidam erat diues qui habebat uillicum, et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona eius. Et uocauit eum dominus eius, et ait illi. Quid hoc audio de te? Redde rationem uillicationis tue, iam enim non poteris uillicare. Ait autem uillicus intra se. Quid faciam quia dominus meus aufert a me uillicationem? Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a uillicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis autem singulis debitoribus domini sui, dicebat primo. Quantum debes domino meo? At ille dixit. Centum cados olei. Dixitque illi. Accipe cautionem tuam, et sede cito scribe quinquaginta. Deinde alio dixit. Tu uero quantum debes? Qui ait. Centum choros tritici. Ait illi. Accipe litteras tuas, et scribe octoginta. Et laudauit dominus uillicum iniquitatis quia prudenter fecisset; quia filii huius seculi prudentiores sunt quam filii lucis in hac generatione. Et ego dico uobis. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant uos in eterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est. Et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod uerum est quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est quis dabit uobis?

Nemo seruus potest duobus dominis seruire. Aut enim unum odiet et alterum diliget; aut uni adherebit et alterum contempnet. Non potestis deo seruire et mammone. Audiebant autem omnia hec pharisei qui erant auari, et deridebant illum. Et ait illis. Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus. Deus autem nouit corda uestra quia quod hominibus altum est abhominatio est ante deum. Lex et prophete usque ad iohannem, ex quo regnum dei euangelizatur, et omnis in illud uim facit. Facilius est autem celum et terram preterire, quam de lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem suam et ducit alteram mechatur. Et qui dimissam a uiro ducit mechatur.

Homo quidam erat diues et induebatur purpura et bysso, et epulabatur cotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis que cadebant de mensa diuitis, et nemo illi dabat. Sed et canes ueniebant, et lingebant ulcera eius. Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinum abrahe. Mortuus est autem et diues, et sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, uidit abraham a longe et lazarum in sinu eius, et ipse clamans dixit. Pater abraham miserere mei, et mitte lazarum ut intinguat extremum digiti sui in aqua ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi abraham. Fili, recordare quia recepisti bona in uita tua, et lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. Et in his omnibus inter nos et uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt transire ad uos non possint, neque inde huc transmeare. Et ait. Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi ueniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi abraham. Habent moysen et prophetas, audiant illos. At ille dixit. Non pater abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi. Si moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent. Et ad discipulos suos ait. Inpossibile est ut non ueniant scandala. Ve autem illi, per quem ueniunt. Utilius est illi, si lapis molaris inponatur circa collum eius, et proiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. Attendite uobis.

Si peccauerit frater tuus, increpa illum. Et si penitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, et septies in die conuersus fuerit ad te dicens penitet me, dimitte illi. Et dixerunt apostoli domino. Adauge nobis fidem. Et dixit illis dominus. Si haberetis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori eradicare et transplantare in mare, et obediret uobis. Quis autem uestrum habens seruum arantem, aut oues pascentem, qui regresso de agro dicat illi statim. Transi recumbe, et non dicat ei para quod cenem, et precinge te et ministra michi, donec manducem et bibam, et post hec tu manducabis et bibes. Numquid gratiam habet seruo illi quia fecit que ei imperauerat? Non puto. Sic et uos cum feceritis omnia que precepta sunt uobis dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.

Et factum est dum iret in iherusalem, transiebat per mediam samariam et galileam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem uiri leprosi. Qui steterunt a longe, et leuauerunt uocem dicentes. Ihesu preceptor, miserere nostri. Quos ut uidit dixit. Ite, ostendite uos sacerdotibus. Et factum est dum irent mundati sunt. Vnus autem ex illis ut uidit quia mundatus est, regressus est cum magna uoce magnificans deum. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens. Et hic erat samaritanus. Respondens autem ihesus dixit. Nonne decem mundati sunt, et nouem ubi sunt? Non est inuentus qui rediret, et daret gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi. Surge, uade, quia fides tua te saluum fecit.

Interrogatus autem a phariseis quando uenit regnum dei, respondit eis et dixit. Non uenit regnum dei cum obseruatione, neque dicent ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos suos. Venient dies quando desideretis uidere unum diem filii hominis, et non uidebitis. Et dicent uobis. Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans de sub celo in ea que sub celo sunt fulget, ita erit filius hominis in die sua. Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac. Et sicut factum est in diebus noe, ita erit in diebus filii hominis. Edebant et bibebant, uxores ducebant et dabantur ad nuptias usque in diem qua intrauit noe in archam, et uenit diluuium et perdidit omnes. Similiter sicut factum est in diebus loth. Edebant et bibebant, emebant et uendebant, plantabant et edificabant. Qua die autem exiit loth a sodomis, pluit ignem et sulphur de celo, et omnes perdidit, secundum hec erit qua die filius hominis reuelabitur. In illa hora qui fuerit in tecto, et uasa eius in domo, non descendat tollere illa. Et qui in agro similiter non redeat retro. Memores estote uxoris loth. Quicumque quesierit animam suam saluare, perdet illam. Et qui perdiderit eam propter me, saluam faciet illam. Dico uobis. In illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur et alius relinquetur. Due erunt molentes in unum, una assumetur et una relinquetur. Duo in agro, unus assumetur et unus relinquetur. Respondentes dixerunt illi. Ubi domine? Quibus ipse dixit. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquile.

Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, et non deficere dicens. Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, et hominem non uerebatur. Vidua autem quedam erat in ciuitate illa, et ueniebat ad eum dicens. Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hec autem dixit intra se. Et si deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta michi est hec uidua, uindicabo illam, ne in nouissimo ueniens sugillet me. Ait autem dominus. Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet uindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? Dico uobis, quia cito faciet uindictam illorum. Verumtamen filius hominis ueniens, putas inueniet fidem in terra?

Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tamquam iusti, et aspernabantur ceteros similitudinem istam. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent. Vnus phariseus, et alter publicanus. Phariseus stans hec apud se orabat. Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium que possideo. Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad celum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens. Deus propitius esto michi peccatori. Amen dico uobis, quia descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, magis quam ille phariseus. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Afferebant autem illi et infantes, ut eos tangeret. Quos cum uiderent discipuli, increpabant eos. Ihesus autem conuocans illos dixit. Sinite pueros uenire ad me, et nolite eos prohibere, talium enim est regnum dei. Amen dico uobis, quicumque non acceperit regnum dei sicut puer, non intrabit in illud.

Et interrogauit eum quidam princeps dicens. Magister bone, quid faciendo uitam eternam possidebo? Dixit autem ei ihesus. Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus deus. Mandata nosti. Non occides, non mechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum et matrem. Qui ait. Hec omnia custodiui a iuuentute mea. Quo audito ihesus ait ei. Adhuc unum tibi deest. Omnia quecumque habes uende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo, et ueni sequere me. His ille auditis, contristatus est, quia diues erat ualde. Videns autem eum ihesus tristem factum dixit. Quam difficile qui pecunias habent in regnum dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum dei. Et dixerunt qui audiebant. Et quis potest saluus fieri? Et ait illis ihesus. Que impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Ait autem petrus. Ecce nos relictis rebus nostris, secuti sumus te. Qui dixit eis. Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum dei, et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in seculo uenturo uitam eternam.

Assumpsit autem ihesus duodecim discipulos, et ait illis. Ecce ascendimus hierosolimam, et consummabuntur omnia que scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illudetur, et conspuetur, et flagellabitur, et occident eum, et tertia die resurget. Et ipsi nichil horum intellexerunt. Et erat uerbum istud absconditum ab eis, et non intellegebant que dicebantur. Factum est autem cum appropinquaret hiericho, cecus quidam sedebat secus uiam mendicans. Et cum audiret turbam pretereuntem, interrogauit quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod ihesus nazarenus transiret. Et clamauit dicens. Ihesu fili dauid, miserere mei. Et qui preibant increpabant eum ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat. Fili dauid, miserere mei. Stans autem ihesus, iussit eum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum dicens. Quid tibi uis faciam? At ille dixit. Domine ut uideam. Et ihesus dixit illi. Respice, fides tua te saluum fecit. Et confestim uidit, et sequebatur illum magnificans deum. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo. Et ingressus perambulabat hiericho.

Et ecce uir nomine zacheus, et hic erat princeps publicanorum, et ipse diues. Et querebat uidere ihesum quis esset, et non poterat pre turba, quia statura pusillus erat. Et precurrens, ascendit in arborem sicomorum ut uideret illum, quia inde erat transiturus. Et cum uenisset ad locum, suspiciens ihesus uidit illum, et dixit ad eum. Zachee festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens. Et cum uiderent omnes murmurabant dicen-

265.

tes. quod ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autem Zacheus dixit ad dominum. Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: et si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum. Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius sit Abrahe. Venit enim filius hominis querere et saluum facere quod perierat.

Hec illis audientibus: adiciens dixit similitudinem, eo quod esset prope Hierusalem. et quia existimarent quod confestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo. Homo quidam nobilis erat diues. abiit in regionem longinquam. accipere sibi regnum et reuerti. Vocatis autem decem seruis suis. dedit illis decem mnas et ait ad illos. Negociamini dum uenio. Ciues autem eius oderant illum. et miserunt legationem post illum dicentes. Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret acceptо regno. iussit uocari seruos quibus dedit pecuniam. ut sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus dicens. Domine. mna tua decem mnas adquisiuit. Et ait illi. Euge serue bone. quia in modico fidelis fuisti. eris potestatem habens supra decem ciuitates. Et alter uenit dicens. Domine. mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait. Et tu esto supra quinque ciuitates. Et alter uenit dicens. Domine ecce mna tua. quam habui repositam in sudario. timui enim te quia homo austerus es. tollis quod non posuisti. et metis quod non seminasti. Et dixit ei. De ore tuo te iudico. serue nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum. tollens quod non posui. et metens quod non seminaui. et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam. et ego ueniens cum usuris utique exegissem illam. Et adstantibus dixit. Auferte ab illo mnam. et date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei. Domine habet decem mnas. Dico autem uobis. quia omni habenti dabitur. ab eo autem qui non habet. et quod habet auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos illos. qui noluerunt me regnare super se. adducite huc. et interficite ante me. Et his dictis. ascendebat ante Hierosolimam.

Et factum est cum adpropinquasset ad Bethfage et Bethaniam ad montem qui uocatur Oliueti. misit duos discipulos suos dicens. Ite in castellum quod contra est; in quod introeuntes inuenietis pullum asine alligatum. cui nemo umquam hominum sedit. soluite illum et adducite. Et si quis uos interrogauerit quare soluitis. sic dicetis. quia dominus operam eius desiderat. Abierunt autem qui missi erant. et inuenerunt sicut dixit illis stantem pullum. Soluentibus autem illis pullum. dixerunt domini eius ad illos. Quid soluitis pullum? At illi dixerunt. Quia dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes uestimenta sua super pullum. inposuerunt Iesum. Eunte autem illo. substernebant uestimenta sua in uia. Et cum adpropinquaret iam ad descensum montis Oliueti. ceperunt omnes turbe laudare dominum uoce magna de omnibus quas uiderant uirtutibus dicentes. Benedictus qui uenit rex in nomine domini. pax in celo. et gloria in excelsis. Et quidam Phariseorum de turbis dixerunt ad illum. Magister increpa illos. Quibus ipse dixit. Dico uobis. si hi tacuerint. lapides clamabunt. Et ut adpropinquauit. uidens ciuitatem. fleuit super illam dicens. Quia si cognouisses et tu. et quidem in hac die tua. que ad pacem tibi sunt. nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. quia uenient dies in te. et circumdabunt te inimici tui uallo. et circumdabunt te. et obsidebunt te. et coangustabunt te undique. et ad terram prosternent te. et filios tuos qui in te sunt. et non relinquent in te lapidem super lapidem. eo quod non cognoueris tempus uisitationis tue. Et ingressus in templum. cepit eicere uendentes in illo et ementes. dicens illis. Scriptum est quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens cotidie in templo. Principes autem sacerdotum et scribe et principes plebis. querebant illum perdere. et non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

Et factum est in una dierum. docente illo populum in templo et euangelizante. conuenerunt principes sacerdotum et scribe cum senioribus: et aiunt dicentes ad illum. Dic nobis in qua potestate hec facis. aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem Iesus dixit ad illos. Interrogabo et ego uos unum uerbum. respondete mihi. Baptismum Iohannis de celo erat an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes. Quia si dixerimus de celo. dicet. quare ergo non credidistis ei? Si autem dixerimus ex hominibus. plebs uniuersa lapidabit nos. Certi sunt enim Iohannem prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et Iesus ait illis. Neque ego uobis dico. in qua potestate hec facio.

Cepit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Homo plantauit uineam. et locauit eam colonis. et ipse peregre fuit multis temporibus. et in tempore misit ad cultores seruum. ut de fructu uinee darent ei. qui cesum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum seruum mittere. Illi autem hunc quoque cedentes. et afficientes contumelia. dimiserunt inanem. Et addidit tertium mittere. qui et illum uulnerantes eiecerunt. Dixit autem dominus uinee. Quid faciam? mittam filium meum dilectum. forsitan cum hunc uiderint uerebuntur. Quem cum uidissent coloni. cogitauerunt inter se dicentes. Hic est heres. occidamus eum. ut nostra fiat hereditas. Et eiectum illum extra uineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus uinee? Veniet. et perdet colonos istos. et dabit uineam aliis. Quo audito dixerunt illi. Absit. Ille autem aspiciens eos ait. Quid est ergo hoc quod scriptum est. lapidem quem reprobauerunt edificantes. hic factus est in caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidem. conquassabitur. supra quem autem ceciderit. comminuet illum. Et querebant principes sacerdotum et scribe mittere in illum manus illa hora. et timuerunt populum. Cognouerunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem istam. Et obseruantes miserunt insidiatores qui se iustos simularent. ut caperent eum in sermone. et traderent eum principatui et potestati presidis. Et interrogauerunt eum dicentes. Magister. scimus quia recte dicis. et doces. et non accipis personam. sed in ueritate uiam dei doces. Licet nobis dare tributum Cesari an non?

Considerans autem dolum illorum. dixit ad illos. Quid me temptatis? Ostendite mihi denarium. cuius habet imaginem et inscriptionem? Respondentes dixerunt. Cesaris. Et ait illis. Reddite ergo que Cesaris sunt Cesari. et que dei sunt deo. Et non potuerunt uerbum eius reprehendere coram plebe. et mirati in responso eius tacuerunt.

Accesserunt autem quidam Saduceorum. qui negant esse resurrectionem. et interrogauerunt eum dicentes. Magister. Moyses scripsit nobis. si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem. et hic sine filiis fuerit. ut accipiat eam frater eius uxorem. et suscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant. et primus accepit uxorem. et mortuus est sine filiis. et sequens accepit illam. et ipse mortuus est sine filio. et tertius accepit illam. similiter et omnes septem. et non reliquerunt semen. et mortui sunt. Nouissime omnium mortua est et mulier. In resurrectione ergo cuius eorum erit uxor? Si quidem septem habuerunt eam uxorem. Et ait illis Iesus. Filii seculi huius nubunt. et traduntur ad nuptias. illi autem qui digni habebuntur seculo illo. et resurrectione ex mortuis. neque nubunt. neque ducunt uxores. neque enim ultra mori poterunt. Equales enim angelis sunt. et filii sunt dei. cum sint filii resurrectionis. Quia uero resurgant mortui. et Moyses ostendit secus rubum. sicut dicit dominum. deum Abraham. et deum Isaac. et deum Iacob. Deus autem non est mortuorum. sed uiuorum. Omnes enim uiuunt ei.

Respondentes autem quidam scribarum dixerunt. Magister. bene dixisti. Et amplius non audebant eum quicquam interrogare. Dixit autem ad illos. Quomodo dicunt Christum filium Dauid esse. Et ipse Dauid dicit in libro psalmorum. Dixit dominus domino meo. sede a dextris meis. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Dauid ergo dominum illum uocat. et quomodo filius eius est? Audiente autem omni populo. dixit discipulis suis. Attendite a scribis. qui uolunt ambulare in stolis. et amant salutationes in foro. et primas cathedras in synagogis. et primos accubitus in conuiuiis. Qui deuorant domos uiduarum. simulantes longam orationem. hi accipient damnationem maiorem.

Respiciens autem uidit eos qui mittebant munera sua in gazophilacium diuites. Vidit autem et quandam uiduam pauperculam mittentem era minuta duo. et dixit. Vere dico uobis. quia uidua hec pauper plus quam omnes misit. Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera dei. Hec autem ex eo quod deest illi omnem uictum suum quem habuit misit. Et quibusdam dicentibus de templo. quod lapidibus bonis et donis ornatum esset. dixit. Hec que uidetis. uenient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. Interrogauerunt autem illum dicentes. Preceptor. quando hec erunt. et quod signum cum fieri incipient? Qui dixit. Videte ne seducamini. Multi enim uenient in nomine meo dicentes. quia ego sum. et tempus adpropinquabit. nolite ergo ire post illos.

Cum autem audieritis prelia et seditiones. nolite terreri. Oportet primum hec fieri. sed non statim finis. Tunc dicebat illis. Surget gens contra gentem. et regnum aduersus regnum. et terremotus magni per loca. et pestilentie et fames. terroresque de celo. et signa magna erunt. Sed ante hec omnia inicient uobis manus suas. et persequentur tradentes in synagogas et custodias. trahentes ad reges et presides. propter nomen meum. Continget autem uobis in testimonium. Ponite ergo in cordibus uestris non premeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo uobis os et sapientiam. cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarii uestri. Trademini autem a parentibus. et fratribus. et cognatis. et amicis. et morte afficient ex uobis. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Et capillus de capite uestro non peribit. In patientia uestra possidebitis animas uestras. Cum autem uideritis circumdari ab exercitu Hierusalem. tunc scitote quia adpropinquauit desolatio eius. Tunc qui in Iudea sunt fugiant in montes. et qui in medio eius discedant. et qui in regionibus non intrent in eam. quia dies ultionis hi sunt ut impleantur omnia que scripta sunt. Ve autem pregnantibus et nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram. et ira populo huic. et cadent in ore gladii. et captiui ducentur in omnes gentes. et Hierusalem calcabitur a gentibus. donec impleantur tempora nationum. Et erunt signa in sole et luna. et stellis. et in terris pressura gentium pre confusione sonitus maris et fluctuum. arescentibus hominibus pre timore et expectatione que superuenient uniuerso orbi. Nam uirtutes celorum mouebuntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate magna et maiestate. His autem fieri incipientibus. respicite et leuate capita uestra. quia adpropinquat redemptio uestra.

Et dixit illis similitudinem. Videte ficulneam et omnes arbores. cum producunt iam ex se fructum. scitis quia prope est estas. Ita et uos cum uideritis hec fieri. scitote quia prope est regnum dei. Amen dico uobis. quia non preteribit generatio hec. donec omnia fiant. Celum et terra transibunt. uerba autem mea non transibunt. Attendite autem uobis ne forte grauentur corda uestra in crapula et ebrietate. et curis huius uite. et superueniat in uos repentina illa dies. tamquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terre. Vigilate itaque omni tempore orantes. ut digni habeamini fugere ista omnia que futura sunt. et stare ante filium hominis. Erat autem diebus docens in templo. noctibus uero exiens morabatur in monte qui uocatur Oliueti. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum. Adpropinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur pascha. Et querebant principes sacerdotum et scribe quomodo eum interficerent. timebant uero plebem.

Intrauit autem Satanas in Iudam qui cognominabatur Scarioth unum de duodecim. Et abiit. et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus quemadmodum illum traderet eis. Et gauisi sunt. et pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit. Et querebat oportunitatem ut traderet illum sine turbis.

Venit autem dies azimorum. in qua necesse erat occidi pascha. Et misit Petrum et Iohannem dicens. Euntes parate nobis pascha. ut manducemus. At illi dixerunt. Vbi uis paremus? Et dixit ad eos. Ecce introeuntibus uobis in ciuitatem. occurret uobis homo amphoram aque portans. sequimini eum in domum in qua intrat. et dicetis patrifamilias domus. Dicit tibi magister. Vbi est diuersorium ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse uobis ostendet cenaculum magnum stratum. et ibi parate. Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis. et parauerunt pascha. Et cum facta esset hora. discubuit. et duodecim apostoli cum eo. Et ait illis. Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum. antequam patiar. Dico enim uobis. quia ex hoc non manducabo illud. donec impleatur in regno dei. Et accepto calice. gratias egit et dixit. Accipite. et diuidite inter uos. Dico enim uobis. quod non bibam de generatione uitis. donec regnum dei ueniat. Et accepto pane gratias egit et fregit. et dedit eis dicens. Hoc est corpus meum quod pro uobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem. postquam cenauit dicens. Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo. qui pro uobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me. mecum est in mensa. Et quidem filius hominis secundum quod definitum est uadit. uerumtamen ue illi homini per quem tradetur. Et ipsi ceperunt querere inter se quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

Facta est autem et contentio inter eos. quis eorum uideretur esse maior. Dixit autem eis. Reges gentium dominantur eorum. et qui potestatem habent super eos. benefici uocantur. Vos autem non sic. Sed qui maior est in uobis. fiat sicut minor. et qui precessor est sicut ministrator. Nam quis maior est. qui recumbit. an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio uestrum sum. sicut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in temptationibus meis. Et ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo. et sedeatis super thronos. duodecim iudicantes tribus Israhel. Ait autem dominus. Symon Symon. ecce Satanas expetiuit uos ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te. ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Qui dixit ei. Domine. tecum paratus sum et in carcerem et in mortem ire. At ille dixit. Dico tibi Petre. non cantabit hodie gallus donec ter abneges nosse me.

Et dixit eis. Quando misi uos sine sacculo. et pera. et calciamentis. numquid aliquid defuit uobis? At illi dixerunt. Nichil. Dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculum tollat. similiter et peram. Et qui non habet. uendat tunicam suam. et emat gladium. Dico enim uobis. quia adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri in me. Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea que sunt de me. finem habent. At illi dixerunt.

Et illi dixerunt: Domine, ecce gladii duo hic. At ille dixit eis: Satis est.
Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Oliveti. Secuti sunt autem illum et discipuli eius. Et cum pervenisset ad locum, dixit eis: Orate ne intretis in temptationem. Et ipse avulsus est ab eis quantum iactus est lapidis, et positis genibus orabat dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Apparuit autem illi angelus de celo confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis decurrentis in terram. Et cum surrexisset ab oratione et venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes pre tristicia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate ne intretis in temptationem.
Adhuc eo loquente, ecce turba, et qui vocabatur Iudas, unus de XII, antecedebat eos, et appropinquavit Ihesu ut oscularetur eum. Ihesus autem dixit ei: Iuda, osculo filium hominis tradis? Videntes autem hii qui circa ipsum erant quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam eius dextram. Respondens autem Ihesus ait: Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam eius, sanavit eum. Dixit autem Ihesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum et magistratus templi et seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus? Cum cotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. Sed hec est hora vestra et potestas tenebrarum. Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus vero sequebatur a longe. Accenso autem igne in medio atrio, et circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. Quem cum vidisset ancilla quedam sedentem ad lumen, et eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat. At ille negavit eum dicens: Mulier, non novi illum. Et post pusillum alius videns eum dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum. Et intervallo facto quasi hore unius, alius quidam affirmabat dicens: Vere et hic cum illo erat; nam et Galileus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus. Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat: Quia priusquam gallus cantet ter me negabis. Et egressus foras Petrus flevit amare. Et viri qui tenebant illum illudebant ei cedentes. Et velaverunt eum et percutiebant faciem eius, et interrogabant eum dicentes: Prophetiza, quis est qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.
Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis et principes sacerdotum et scribe, et duxerunt illum in concilium suum dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi. Si autem et interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis sedens a dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore eius. Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum. Ceperunt autem accusare illum dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dari Cesari, et dicentem se Christum regem esse. Pilatus autem interrogavit eum dicens: Tu es rex Iudeorum? At ille respondens ait: Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum et turbas: Nichil invenio cause in hoc homine. At illi invalescebant dicentes: Commovet populum docens per universam Iudeam, incipiens a Galilea usque huc. Pilatus autem audiens Galileam interrogavit si homo Galileus esset. Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Hierosolimis erat illis diebus. Herodes autem viso Ihesu gavisus est valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre illum, eo quod audiret multa de illo, et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem illum multis sermonibus. At ille nichil respondebat. Stabant autem principes sacerdotum et scribe constanter accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, et illusit indutum veste alba, et remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa die; nam antea inimici erant ad invicem. Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum et magistratibus et plebe, dixit ad illos: Obtulistis michi hunc hominem quasi avertentem populum, et ecce ego coram vobis interrogans nullam causam inveni in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes. Nam remisi vos ad illum, et ecce nichil dignum morte actum est ei. Emendatum ergo illum dimittam. Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum. Exclamavit autem simul universa turba dicens: Tolle hunc et dimitte nobis Barraban, qui erat propter sedicionem quandam factam in civitate et homicidium missus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus est ad illos, volens dimittere Ihesum. At illi succlamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tercio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum et dimittam. At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur. Et invalescebant voces eorum. Et Pilatus adiudicavit fieri peticionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium et sedicionem missus fuerat in carcerem, quem petebant; Ihesum vero tradidit voluntati eorum. Et cum ducerent eum, apprehenderunt Symonem quendam Cyrenensem venientem de villa, et imposuerunt illi crucem portare post Ihesum. Sequebatur autem illum turba multa populi et mulierum que plangebant et lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Ihesus dixit: Filie Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete et super filios vestros. Quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beate steriles et ventres que non genuerunt et ubera que non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos, et collibus: Operite nos. Quia si in viridi ligno hec faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo ut interficerentur. Et postquam venerunt in locum qui dicitur Calvarie, ibi crucifixerunt eum, et latrones, unum a dextris et alium a sinistris.
Ihesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Dividentes vero vestimenta eius miserunt sortes. Et stabat populus expectans. Et deridebant eum principes cum eis dicentes: Alios salvos fecit, se ipsum salvum faciat, si hic est Christus Dei electus. Illudebant autem ei et milites accedentes, et acetum offerebant illi dicentes: Si tu es rex Iudeorum, salvum te fac. Erat autem et superscriptio scripta super illum litteris hebraicis, grecis et latinis: Hic est rex Iudeorum. Unus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat dicens: Si tu es Christus, salvum fac temet ipsum et nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem dampnatione es? Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus; hic autem nichil mali gessit. Et dicebat ad Ihesum: Domine, memento mei, dum veneris in regnum tuum. Et dixit ei Ihesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradyso. Erat autem fere hora sexta. Et tenebre facte sunt in universa terra usque in horam nonam. Et obscuratus est sol, et velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna Ihesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hec dicens expiravit. Videns autem centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum dicens: Vere hic homo iustus erat. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant que fiebant, percucientes pectora sua revertebantur. Stabant autem omnes noti eius a longe, et mulieres que secute erant eum a Galilea, hec videntes. Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus et iustus; hic non consenserat consilio et actibus eorum, ab Arimathia civitate Iudee, qui expectabat et ipse regnum Dei. Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Ihesu. Et depositum involvit in syndone, et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et dies erat parasceve, et sabbatum illucescebat. Subsecute autem mulieres que cum ipso venerant de Galilea viderunt monumentum et quemadmodum positum erat corpus eius. Et revertentes paraverunt aromata et unguenta. Et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Una autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes que paraverant aromata. Et invenerunt lapidem revolutum a monumento. Et ingresse non invenerunt corpus domini Ihesu. Et factum est dum mente consternate essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Cum timerent autem et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid queritis viventem cum mortuis? Non est hic, sed surrexit. Recordamini qualiter locutus est vobis cum adhuc esset in Galilea, dicens: Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, et crucifigi, et tercia die resurgere. Et recordate sunt verborum eius. Et regresse a monumento nuntiaverunt hec omnia illis undecim et ceteris omnibus.
Erat autem Maria Magdalena et Iohanna et Maria Iacobi et cetere que cum eis erant, que dicebant ad apostolos hec. Et visa sunt ante illos sicut delirantium verba ista, et non credebant illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit lintheamina sola posita, et abiit secum mirans quod factum fuerat. Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emmaus. Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus que acciderant. Et factum est dum fabularentur et secum quererent, et ipse Ihesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes? Et respondens unus cui nomen Cleophas dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, et non cognovisti que facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Que? Et dixerunt: De Ihesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo; et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes et principes nostri in dampnatione mortis, et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hec omnia tercia dies est hodie quod hec facta sunt. Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos, que ante lucem fuerunt ad monumentum, et non invento corpore eius venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, et ita invenerunt sicut mulieres dixerunt; ipsum vero non invenerunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus que locuti sunt prophete. Nonne hec oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse et omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis que de ipso erant. Et appropinquaverunt castello quo ibant, et ipse se finxit longius ire. Et coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum quoniam advesperascit et inclinata est iam dies. Et intravit cum illis. Et factum est dum recumberet cum illis, accepit panem et benedixit ac fregit et porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum et cognoverunt eum. Et ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via et aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, et invenerunt congregatos undecim et eos qui cum ipsis erant, dicentes quod surrexit Dominus vere et apparuit Symoni. Et ipsi narrabant que gesta erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis.
Dum hec autem loquuntur, Ihesus stetit in medio eorum et dixit eis: Pax vobis. Ego sum, nolite timere. Conturbati vero et conterriti existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas et pedes, quia ipse ego sum. Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus.
Adhuc autem illis non credentibus et mirantibus pre gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi et favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos: Hec sunt verba que locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia que scripta sunt in lege et prophetis et psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati et resurgere a mortuis die tercia, et predicari in nomine eius penitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierosolima. Vos autem estis testes horum. Et ego mitto promissum patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto. Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis benedixit eos. Et factum est dum benediceret eis, recessit ab eis et ferebatur in celum. Et ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. Et erant semper in templo laudantes et benedicentes Dominum.

Explicit evangelium secundum Lucam.

Incipit prefatio in evangelium secundum Iohannem.

206.

HIC EST IOHANNES EVANGELISTA

unus ex discipulis Dei, qui virgo electus a Deo est, quem de nuptiis volentem nubere vocavit Deus. Cui virginitatis in hoc duplex testimonium in evangelio datur, quod et pre ceteris dilectus a Deo dicitur, et huic matrem suam iens ad crucem commendavit Deus, ut virginem virgo servaret. Denique manifestans in evangelio quod erat ipse incorruptibilis verbi opus inchoans, solus verbum caro factum esse, nec lumen a tenebris comprehensum fuisse testatur. Primum signum ponens quod in nuptiis fecit Deus, ut ostendens quod erat ipse, legentibus demonstraret, quod ubi Dominus invitatur deficere nuptiarum vinum debeat, et veteribus inmutatis nova omnia que a Christo instituuntur appareant. Hoc autem evangelium scripsit in Asia, postea quam in Pathmos insula apocalipsin scripserat, ut cui in principio canonis incorruptibile principium in Genesi, et incorruptibilis finis per virginem in apocalipsi redderetur, dicente Christo: Ego sum Α et Ω. Et hic est Iohannes qui sciens supervenisse diem recessus sui, convocatis discipulis suis in Epheso, per multa signorum experimenta promens Christum, descendens in defossum sepulture sue locum, facta oratione positus est ad patres suos, tam extraneus a dolore mortis, quam a corruptione carnis invenitur alienus. Tamen post omnes evangelium scripsit, et hoc virgini debebatur. Quorum tamen vel scriptorum tempore dispositio vel librorum ordinatio ideo a nobis per singula non exponitur, ut sciendi desiderio collocato et querentibus fructus laboris, et Deo magisterii doctrina servetur.

I. Phariseorum legatio interrogantium Iohannem. II. Iohannes ibi videns agnum Dei dicit, et Andreas dicit invenimus Messiam. III. Ihesus ad cenam de aqua vinum fecit. De templo nummularios eicit. Solvite hoc templum dicens. IIII. Nichodemo loquitur Ihesus de baptismo et aliis multis. V. Ihesus in Iudea baptizat et Iohannes in Enon. De Ihesu Iohannes dicit illum crescere, se autem minui. VI. Ihesus cum muliere Samaritana loquitur. Prophetam in patria sua sine honore esse dicit. Reguli filium a morte suscitat. VII. Ad piscinam probaticam Bethsaida triginta et octo annorum infirmitate hominem sanat, qui grabbatum suum tulit; et de unitate Dei et resurrectione mortuorum. Testimonium Ihesu et increpatio Iudeorum. VIII. De V panibus et II piscibus, et quod eum regem facere voluerunt. Ihesus super mare ambulat. VIIII. Et de manna et pane celesti et de oblatione loquitur; ac recedentibus ab eo discipulis, unum diabolum ex XII dicit. X. Ihesus ascendit mediante die festo templum et docet; et de eo multa crediderunt in populo turbis. Ihesus clamat Si quis sitit veniat et bibat. Cum ministris et Nichodemo principes contendunt. XI. De muliere adultera. Ihesus lumen mundi se esse non credentibus Iudeis in gazophilacio docens predicat. XII. Ihesus docens in templo interrogatur et invenitur se esse quod omnis peccator servus sit. Et de Abraham quod mortuus sit, et Ihesus prior illo sit. XIII. De ceco a nativitate. De ianua ovili et pastore, et de potestate anime sue ponendi eam et accipiendi. Et de dedicatione deambulans se et patrem unum esse dicit, et Lazari dormitione et resurrectione et Marie consolatione. Propter quod Caifas consilium dat Iudeis ut Ihesum occidant. XIIII. Maria pedes Ihesu unguit et extergit capillis suis, et de nece Lazari principes cogitaverunt. Ihesus super asinum sedit. Greci ad Philippum videre Ihesum. Et loquitur de grano frumenti quod in terram mittitur. Et vox de celo facta est ad Ihesum, et quod multi ex principibus credentes in Ihesum non confitebantur propter Phariseos. XV. Pedes discipulorum lavat. De Iuda traditore predicit, et quod Petrus eum negaturus illum esset, et dilectionem invicem fratrum, et quod ipse in patre et pater in illo est, et de paraclito spiritu, et observandis mandatis eius. XVI. De vinea et palmitibus;

et dicit michi maior dilectione et cetera, et plurima mandata et repromissione paracliti spiritus et omnia patris sua esse. Pro ... de parturiente et de tribulatione in seculo toleranda. XVII. Ihesus aspiciens in celum patrem deprecatur pro discipulis suis et ut honorificetur a patre postulat. Tradicio Iude de Ihesu. Petrus auriculam abscidit, et dum interrogatur Ihesus a principibus, Petrus eum tercio abnegat. Allocutio Pilati ad Iudeos de Ihesu, et quod dicunt se non habere regem nisi Cesarem proferunt. XVIII. Passio Ihesu et sepultura eius et resurrectio. Ihesus postquam resurrexit a mortuis ubi apparuit prius et discipulos suos visitat, et non credenti Thome manus ostendit. Iterumque quod piscantibus aliis cum Petro apparuit in litore Ihesus, poscens ab eis pulmentarium, quibus negantibus dicit ut mittant retia in dexteram navis, et ceperunt statim pisces magnos numero CLIII, et quod post prandium Petro pascendas oves tercio iniungit.

IN PRINCIPIO ERAT
VERBVM · ET VER
BV · ERAT · AP · DEV ·
ET DS · ERAT · VER
BV · HOC ERAT ·
IN PRINCIPIO AP
DEV · OMNIA P
IPSVM FACTA ST
ET SINE IPSO ·
FACTV · E · NICHIL ·
QVOD FACTV ·
E · IN IPSO · VITA
ERAT · ET VITA
ERAT · LVX · HO
MINV · ET LVX IN
TENEBRIS · LVCE
ET TENEBRE ·
EA · N COMPREHEN
DERVNT · FVIT HO
MO MISSVS · A DO · CVI
NOMEN · ERAT · IOHS
HIC · VENIT · IN
TESTIMONIV ·
VT TESTIMONIV
PHIBERET · DE
LVMINE · VT OMS
CREDERENT PER ILLV

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratiae et veritatis.

Iohannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens: Hic erat quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Iesum Christum facta est. Deum nemo vidit umquam: unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit. Et hoc est testimonium Iohannis, quando miserunt Iudaei ab Hierosolymis sacerdotes et levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, et non negavit: et confessus est: Quia non sum ego Christus. Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es? ut responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex pharisaeis. Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta? Respondit eis Iohannes dicens: Ego baptizo in aqua; medius autem vestrum stetit quem vos nescitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus ut solvam eius corrigiam calciamenti. Haec in Bethania facta sunt trans Iordanen, ubi erat Iohannes baptizans. Altera die vidit Iohannes Iesum venientem ad se, et ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Hic est de quo dixi: Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat. Et ego nesciebam eum, sed ut manifestaretur in Israhel, propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimonium perhibuit Iohannes dicens: Quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de caelo, et mansit super eum. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est filius Dei.

Altera die iterum stabat Iohannes, et ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et secuti sunt Iesum. Conversus autem Iesus, et videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quaeritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum magister), ubi habitas? Dicit eis: Venite et videte. Venerunt et viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant ab Iohanne, et secuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, et dicit ei: Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In crastinum voluit exire in Galilaeam, et invenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me. Erat autem Philippus a Bethsaida, civitate Andreae et Petri. Invenit Philippus Nathanahel, et dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege et prophetae, invenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth. Et dixit ei Nathanahel: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni et vide. Vidit Iesus Nathanahel venientem ad se, et dicit de eo: Ecce vere Israhelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanahel: Unde me nosti? Respondit Iesus et dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. Respondit ei Nathanahel, et ait: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israhel. Respondit Iesus, et dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis. Et dicit ei: Amen amen dico vobis, videbitis caelum apertum, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra filium hominis.

Et die tertio nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae, et erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem et Iesus, et discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideae hydriae sex positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas binas vel ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, et ferte architriclino. Et tulerunt. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum architriclinus, et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilaeae: et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius.

267.

Post hoc descendit Capharnaum ipse, et mater eius, et fratres eius, et discipuli eius: et ibi manserunt non multis diebus. Et prope erat pascha Iudaeorum, et ascendit Hierosolymam Iesus. Et invenit in templo vendentes boves et oves et columbas, et nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque et boves, et nummulariorum effudit aes, et mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant dixit: Auferte ista hinc, et nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Recordati vero sunt discipuli eius quia scriptum est: Zelus domus tuae comedit me. Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia haec facis? Respondit Iesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudaei: Quadraginta et sex annis aedificatum est templum hoc, et tu tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius quia hoc dicebat, et crediderunt scripturae et sermoni quem dixit Iesus. Cum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quae faciebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

Erat autem homo ex pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Iudaeorum. Hic venit ad Iesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister. Nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus, et dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci cum senex sit? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire et nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est. Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat: et vocem eius audis, sed nescis unde veniat, et quo vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus, et dixit ei: Quomodo possunt haec fieri? Respondit Iesus, et dixit ei: Tu es magister in Israhel, et haec ignoras? Amen amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo si dixero vobis caelestia, credetis? Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis qui est in caelo. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam aeternam. Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Non enim misit Deus filium suum ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti filii Dei. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta.

Post haec venit Iesus et discipuli eius in Iudaeam terram: et illic demorabatur cum eis, et baptizabat. Erat autem et Iohannes baptizans in Aenon iuxta Salim, quia aquae multae erant illic: et veniebant, et baptizabantur. Nondum enim missus fuerat in carcerem Iohannes. Facta est ergo quaestio ex discipulis Iohannis cum Iudaeis de purificatione. Et venerunt ad Iohannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanen, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum. Respondit Iohannes, et dixit: Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de caelo. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Ego non sum Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est. Et quod vidit et audivit, hoc testatur: et testimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius testimonium, signavit quia Deus verax est. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum. Pater diligit filium, et omnia dedit in manu eius. Qui credit in filium, habet vitam aeternam: qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Ut ergo cognovit Iesus quia audierunt pharisaei quia Iesus plures discipulos facit et baptizat quam Iohannes (quamquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius), reliquit Iudaeam, et abiit iterum in Galilaeam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in civitatem Samariae, quae dicitur Sichar, iuxta praedium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere. Discipuli enim eius abierant in civitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudaei Samaritanis. Respondit Iesus, et dixit ei: Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam? Numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii eius, et pecora eius? Respondit Iesus, et dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum. Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, et veni huc. Respondit mulier, et dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis est. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. Nam et pater tales quaerit qui adorent eum. Spiritus est Deus: et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor tecum. Et continuo venerunt discipuli eius: et mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quaeris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus: Venite, et videte hominem qui dixit mihi omnia quaecumque feci: numquid ipse est Christus? Exierunt de civitate, et veniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca. Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Iesus: Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. Nonne vos dicitis quod adhuc quattuor menses sunt, et messis venit? Ecce dico vobis: levate oculos vestros, et videte regiones, quia albae sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam aeternam: ut et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, et alius est qui metit. Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quaecumque feci. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et scimus quia hic est vere salvator mundi. Post duos autem dies exiit inde, et abiit in Galilaeam. Ipse enim Iesus testimonium perhibuit, quia propheta in sua patria honorem non habet. Cum ergo venisset in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent quae fecerat Hierosolymis in die festo: et ipsi enim venerant in diem festum. Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, ubi fecit aquam vinum.

Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia Iesus adveniret a Iudaea in Galilaeam, abiit ad eum, et rogabat eum ut descenderet, et sanaret filium eius: incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa et prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, et ibat. Iam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, et nuntiaverunt dicentes, quia filius eius viveret. Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus vivit: et credidit ipse et domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset a Iudaea in Galilaeam.

Post haec erat dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Hierosolymam. Est autem Hierosolymis probatica piscina, quae cognominatur Hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum, expectantium aquae motum. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam, et movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate. Erat autem quidam homo ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Iesus iacentem, et cognovisset quia multum

iam tempus haberet, dicit illi: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinam. Dum venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabbatum tuum et ambula. Et statim sanus factus est homo, et sustulit grabbatum suum et ambulabat. Erat autem sabbatum in illo die. Dicebant ergo Iudaei illi qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabbatum tuum. Respondit eis: Qui me fecit sanum, ille mihi dixit: Tolle grabbatum tuum et ambula. Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille qui dixit tibi: Tolle grabbatum tuum et ambula? Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset. Iesus enim declinavit a turba constituta in loco. Postea invenit eum Iesus in templo et dixit illi: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo et nuntiavit Iudaeis quia Iesus esset qui fecit eum sanum. Propterea persequebantur Iudaei Iesum, quia haec faciebat in sabbato. Iesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Propterea ergo magis quaerebant eum Iudaei interficere, quia non solum solvebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat deum, aequalem se faciens deo. Respondit itaque Iesus et dixit eis: Amen amen dico vobis, non potest filius facere a se quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Quaecumque enim ille fecerit, haec et filius similiter facit. Pater enim diligit filium, et omnia demonstrat ei quae ipse facit, et maiora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat, sic et filius quos vult vivificat. Neque enim pater iudicat quemquam, sed iudicium omne dedit filio, ut omnes honorificent filium sicut honorificant patrem.

Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui misit illum. Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit et credit ei qui misit me, habet vitam aeternam, et in iudicium non venit, sed transit a morte in vitam. Amen amen dico vobis, quia venit hora et nunc est, quando mortui audient vocem filii dei, et qui audierint vivent. Sicut enim pater habet vitam in semet ipso, sic dedit et filio vitam habere in semet ipso. Et potestatem dedit ei et iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii. Non possum ego a me ipso facere quicquam. Sicut audio iudico, et iudicium meum verum est, quia non quaero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad Iohannem, et testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed haec dico ut vos salvi sitis. Ille erat lucerna ardens et lucens, vos autem voluistis exultare ad horam in luce eius. Ego autem habeo testimonium maius Iohanne. Opera enim quae dedit mihi pater ut perficiam ea, ipsa opera quae ego facio testimonium perhibent de me, quia pater me misit. Et qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me.

Neque vocem eius umquam audistis, neque speciem eius vidistis. Et verbum eius non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huic vos non creditis. Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere; et illae sunt quae testimonium perhibent de me, et non vultis venire ad me ut vitam habeatis. Claritatem non ab hominibus accipio, sed cognovi vos quia dilectionem dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, et non accipitis me; si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam quae a solo deo est non quaeritis? Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud patrem; est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi; de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?

Post haec abiit Iesus trans mare Galilaeae, quod est Tiberiadis. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quae faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Iesus, et ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum pascha, dies festus Iudaeorum. Cum sublevasset ergo oculos Iesus et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum: Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat temptans eum; ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces, sed haec quid sunt inter tantos? Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque milia. Accepit ergo panes Iesus, et cum gratias egisset distribuit discumbentibus; similiter et ex piscibus quantum volebant. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quae superaverunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quae superfuerunt his qui manducaverant. Illi ergo homines cum vidissent quod fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta qui venturus est in mundum. Iesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum et facerent eum regem,

fugit iterum in montem ipse solus. Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare. Et cum ascendissent navem, venerunt trans mare in Capharnaum. Et tenebrae iam factae erant, et non venerat ad eos Iesus. Mare autem vento magno flante exsurgebat. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem super mare et proximum navi fieri, et timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo accipere eum in navem, et statim fuit navis ad terram in quam ibant. Altera die turba quae stabat trans mare vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, et quia non introisset cum discipulis suis Iesus in navem, sed soli discipuli eius abissent. Aliae vero supervenerunt naves a Tiberiade iuxta locum ubi manducaverant panem, gratias agentes deo. Cum ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi neque discipuli eius, ascenderunt naviculas et venerunt Capharnaum quaerentes Iesum. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti? Respondit Iesus et dixit: Amen amen dico vobis, quaeritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus et saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem filius hominis vobis dabit. Hunc enim pater signavit deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera dei? Respondit Iesus et dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manna manducaverunt in deserto, sicut scriptum est: Panem de caelo dedit eis manducare. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de caelo, sed pater meus dat vobis panem de caelo verum. Panis enim dei est qui descendit de caelo et dat vitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis vitae. Qui venit ad me non esuriet, et qui credit in me non sitiet umquam. Sed dixi vobis quia et vidistis me et non credidistis. Omne quod dat mihi pater ad me veniet, et eum qui venit ad me non eiciam foras, quia descendi de caelo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Haec est autem voluntas eius qui misit me patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. Haec est enim voluntas patris mei qui misit me, ut omnis qui videt filium et credit in eum habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

Murmurabant ergo Iudaei de illo quia dixisset: Ego sum panis qui de caelo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic quia de caelo descendi? Respondit ergo Iesus et dixit eis: Nolite murmurare in invicem. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum, et ego resuscitabo eum in novissimo die. Est scriptum in prophetis: Et erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audivit a patre et didicit venit ad me. Non quia patrem vidit quisquam, nisi is qui est a deo, hic vidit patrem. Amen amen dico vobis, qui credit in me habet vitam aeternam. Ego sum panis vitae. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt. Hic est panis de caelo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit non moriatur. Ego sum panis vivus qui de caelo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum; et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo Iudaei ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo. Sicut misit me vivens pater et ego vivo propter patrem, et qui manducat me et ipse vivet propter me. Hic est panis qui de caelo descendit, non sicut manducaverunt patres vestri manna et mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in aeternum. Haec dixit in synagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semet ipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam. Verba quae ego locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis quia nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum a patre meo. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, et iam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Iesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitae aeternae habes, et nos credimus et cognovimus quia tu es Christus filius dei. Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est? Dicebat autem Iudam Simonis Scariotis; hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

Post haec ambulabat Iesus in Galilaeam; non enim volebat in Iudaeam ambulare, quia quaerebant eum Iudaei interficere. Erat autem in proximo dies festus Iudaeorum scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc et vade in Iudaeam, ut et discipuli tui videant opera tua quae facis. Nemo quippe in occulto quid facit, et quaerit ipse in palam esse. Si haec facis, manifesta te ipsum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo quia opera eius mala sunt. Vos ascendite ad diem festum hunc; ego non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est. Haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea. Ut autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto. Iudaei ergo quaerebant eum in die festo et dicebant: Ubi est ille? Et murmur multus de eo erat in turba. Quidam enim dicebant quia bonus est; alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudaeorum. Iam autem die festo mediante ascendit Iesus in templum et docebat. Et mirabantur pharisaei dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? Respondit eis Iesus et dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina utrum ex deo sit an ego a me ipso loquar. Qui a semet ipso loquitur, gloriam propriam quaerit; qui autem quaerit gloriam eius qui misit illum, hic verax est, et iniustitia in illo non est. Nonne Moyses dedit vobis legem? Et nemo ex vobis facit legem. Quid me quaeritis interficere? Respondit turba et dixit: Daemonium habes; quis te quaerit interficere? Respondit Iesus et dixit: Unum opus feci et omnes miramini. Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moyse est sed ex patribus, et in sabbato circumciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo in sabbato ut non solvatur lex Moysi, mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymis: Nonne hic est quem quaerunt interficere? Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic est Christus? Sed hunc scimus unde sit; Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit.

Clamabat ergo docens in templo Iesus et dicens: Et me scitis et unde sim scitis; et a me ipso non veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit. Quaerebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, et dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet quam quae hic facit? Audierunt pharisaei turbam murmurantem de illo haec, et miserunt principes et pharisaei ministros ut apprehenderent eum.

Dixit ergo Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, et vado ad eum qui misit me. Quaeretis me et non invenietis, et ubi sum ego vos non potestis venire. Dixerunt ergo Iudaei ad semet ipsos: Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? Numquid in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit: Quaeretis me et non invenietis, et ubi sum ego vos non potestis venire? In novissimo autem die magno festivitatis stabat Iesus et clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me et bibat. Qui credit in me, sicut dixit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquae vivae. Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum; nondum enim erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius, dicebant: Hic est vere propheta. Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid a Galilaea Christus venit? Nonne scriptura dicit quia ex semine David et de Bethleem castello ubi erat David venit Christus? Dissensio itaque facta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum, sed nemo misit super illum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices et pharisaeos, et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis eum? Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo sicut hic homo. Responderunt ergo eis pharisaei: Numquid et vos seducti estis? Numquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex pharisaeis? Sed turba haec quae non novit legem maledicti sunt. Dicit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis: Numquid lex nostra iudicat hominem nisi audierit ab ipso prius et cognoverit quid faciat? Responderunt et dixerunt ei: Numquid et tu Galilaeus es? Scrutare et vide quia propheta a Galilaea non surgit. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

Iesus autem perrexit in montem Oliveti. Et diluculo iterum venit in templum, et omnis populus venit ad eum, et sedens docebat eos. Adducunt autem scribae et pharisaei mulierem in adulterio deprehensam, et statuerunt eam in medio, et dixerunt ei:

Magister, hec mulier modo deprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandavit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hec autem dicebant temptantes eum, ut possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit se et dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Audientes autem unus post unum exiebant, incipientes a senioribus: et remansit solus Iesus, et mulier in medio stans. Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condempnavit? Que dixit: Nemo, domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condempnabo. Vade, et amplius iam noli peccare.

Iterum ergo locutus est eis Iesus dicens: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vite. Dixerunt ergo ei pharisei: Tu de te ipso testimonium perhibes; testimonium tuum non est verum. Respondit Iesus et dixit eis: Si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio unde veni et quo vado. Vos autem nescitis unde venio et quo vado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam. Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego et qui misit me pater. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, et testimonium perhibet de me qui misit me pater. Dicebant ergo illi: Ubi est pater tuus? Respondit Iesus: Neque me scitis, neque patrem meum. Si me sciretis, forsitan et patrem meum sciretis. Hec verba locutus est Iesus in gazophilacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.

Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado, et queretis me, et in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire. Dicebant ergo Iudei: Numquid interficiet semet ipsum, quia dicit: Quo ego vado, vos non potestis venire? Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus: Principium, qui et loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui et iudicare; sed qui misit me verax est. Et ego que audivi ab eo, hec loquor in mundo. Et non cognoverunt quia patrem eis dicebat deum. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a me ipso facio nichil, sed sicut docuit me pater, hec loquor. Et qui me misit mecum est, non reliquit me solum, quia ego que placita sunt ei facio semper. Hec illo loquente, multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderunt ei Iudeos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis; et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos. Responderunt ei: Semen Abrahe sumus, et nemini servivimus umquam. Quomodo tu dicis: Liberi eritis? Respondit eis Iesus: Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum servus est peccati. Servus autem non manet in domo in eternum; filius autem manet in eternum. Si ergo filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Scio quia filii Abrahe estis; sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud patrem loquor; et vos que vidistis apud patrem vestrum facitis. Responderunt et dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filii Abrahe estis, opera Abrahe facite. Nunc autem queritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a deo; hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati; unum patrem habemus deum. Dixit ergo eis Iesus: Si deus pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi et veni; neque enim a me ipso veni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri facere vultis. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius. Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Qui est ex deo, verba dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex deo non estis. Responderunt ergo Iudei et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu et demonium habes? Respondit Iesus: Ego demonium non habeo, sed honorifico patrem meum, et vos inhonorastis me. Ego autem non quero gloriam meam; est qui querat et iudicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in eternum. Dixerunt ergo Iudei: Nunc cognovimus quia demonium habes. Abraham mortuus est et prophete, et tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in eternum. Numquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophete mortui sunt. Quem te ipsum facis? Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nichil est. Est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia deus vester est, et non cognovistis eum. Ego autem novi eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, et sermonem eius servo. Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum; et vidit et gavisus est. Dixerunt ergo Iudei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti? Dixit eis Iesus: Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, et exivit de templo. Et preteriens vidit hominem cecum a nativitate. Et interrogaverunt eum discipuli sui: Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes eius, ut cecus nasceretur? Respondit Iesus: Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari. Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi. Hec cum dixisset, expuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit super oculos eius, et dixit ei: Vade, lava in natatoria Syloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo, et lavit, et venit videns. Itaque vicini et qui videbant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est qui sedebat et mendicabat? Alii dicebant quia hic est; alii autem: Nequaquam, sed similis est eius. Ille vero dicebat quia ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, et unxit oculos meos, et dixit michi: Vade ad natatoria Syloe et lava. Et abii, et lavi, et vidi. Dixerunt ergo ei: Ubi est ille? Ait: Nescio. Adducunt eum ad phariseos, qui cecus fuerat. Erat autem sabbatum quando lutum fecit Iesus, et aperuit oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum pharisei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum posuit michi super oculos, et lavi, et video. Dicebant ergo ex phariseis quidam: Non est hic homo a deo, qui sabbatum non custodit. Alii dicebant: Quomodo potest homo peccator hec signa facere? Et scisma erat in eis. Dicunt ergo ceco iterum: Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est. Non crediderunt ergo Iudei de illo quia cecus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes eius qui viderat; et interrogaverunt eos dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cecus natus est? Quomodo ergo nunc videt? Responderunt eis parentes eius et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, et quia cecus natus est; quomodo autem nunc videat nescimus, aut quis eius aperuit oculos nos nescimus. Ipsum interrogate: etatem habet, ipse de se loquatur. Hec dixerunt parentes eius, quia timebant Iudeos. Iam enim conspiraverant Iudei, ut si quis eum confiteretur Christum, extra synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: Quia etatem habet, ipsum interrogate. Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cecus, et dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos scimus quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille: Si peccator est, nescio; unum scio, quia cecus cum essem, modo video. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?

Respondit eis: Dixi vobis iam, et audistis; quid iterum vultis audire? Numquid et vos vultis discipuli eius fieri? Maledixerunt ei et dixerunt: Tu discipulus illius sis; nos autem Moysi discipuli sumus. Nos scimus quia Moysi locutus est deus; hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo et dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores deus non audit; sed si quis dei cultor est, et voluntatem eius facit, hunc exaudit. A seculo non est auditum quia aperuit quis oculos ceci nati. Nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Responderunt et dixerunt ei: In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audivit Iesus quia eiecerunt eum foras; et cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in filium dei? Respondit ille et dixit: Quis est, domine, ut credam in eum? Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, et qui loquitur tecum ipse est. At ille ait: Credo, domine. Et procidens adoravit eum. Dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, et qui vident ceci fiant. Et audierunt ex phariseis qui cum ipso erant, et dixerunt ei: Numquid et nos ceci sumus? Dixit eis Iesus: Si ceci essetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis quia videmus; peccatum vestrum manet.

Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium. Huic ostiarius aperit, et oves vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim, et educit eas. Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non secuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium. Omnes quotquot venerunt fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oves. Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur; et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet. Fur non venit nisi ut furetur, et mactet, et perdat. Ego veni ut vitam habeant, et habundantius habeant. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus. Mercennarius autem et qui non est pastor, cuius non sunt oves proprie, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit; et lupus rapit et dispergit oves. Mercennarius autem fugit, quia mercennarius est, et non pertinet ad eum de ovibus. Ego sum pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscunt me mee. Sicut novit me pater, et ego agnosco patrem; et animam meam pono pro ovibus meis. Et alias oves habeo que non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor.

Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso. Potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a patre meo. Dissensio iterum facta est inter Iudeos propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Demonium habet et insanit; quid eum auditis? Alii dicebant: Hec verba non sunt demonium habentis. Numquid demonium potest cecorum oculos aperire?

Facta sunt autem encenia in Hierosolimis, et hyemps erat. Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Iudei, et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Respondit eis Iesus: Loquor vobis, et non creditis. Opera que ego facio in nomine patris mei, hec testimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves mee vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et secuntur me. Et ego vitam eternam do eis, et non peribunt in eternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit michi maius omnibus est, et nemo potest rapere de manu patris mei. Ego et pater unum sumus. Sustulerunt lapides Iudei, ut lapidarent eum. Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo; propter quod eorum opus me lapidatis? Responderunt ei Iudei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis te ipsum deum. Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi: Dii estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, et non potest solvi scriptura, quem pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi: Filius dei sum? Si non facio opera patris mei, nolite credere michi. Si autem facio, et si michi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia in me est pater, et ego in patre. Querebant ergo eum apprehendere; et exivit de manibus eorum. Et abiit iterum trans Iordanen, in eum locum ubi erat Iohannes baptizans primum, et mansit illic.

Et multi venerunt ad eum, et dicebant: Quia Iohannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem quecumque dixit Iohannes de hoc vera erant. Et multi crediderunt in eum. Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Marie et Marthe sororum eius. Maria autem erat que unxit dominum unguento, et extersit pedes eius capillis suis; cuius frater Lazarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur. Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas hec non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem Iesus Martham, et sororem eius Mariam, et Lazarum. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus. Deinde post hec dixit discipulis suis: Eamus in Iudeam iterum. Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc querebant te Iudei lapidare, et iterum vadis illuc? Respondit Iesus: Nonne duodecim hore sunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Hec ait, et post hec dixit eis: Lazarus amicus noster dormit; sed vado ut a somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, salvus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius; illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret. Tunc ergo dixit eis Iesus manifeste: Lazarus mortuus est; et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi; sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didimus, ad condiscipulos: Eamus et nos, et moriamur cum eo. Venit itaque Iesus, et invenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolimam, quasi stadiis quindecim. Multi autem ex Iudeis venerant ad Martham et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha autem ut audivit quia Iesus venit, occurrit illi; Maria autem domi sedebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed et nunc scio quia quecumque poposceris a deo, dabit tibi deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione in novissima die. Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio et vita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in eternum. Credis hoc? Ait illi: Utique, domine. Ego credidi quia tu es Christus filius dei, qui in hunc mundum venisti. Et cum hec dixisset, abiit et vocavit Mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest, et vocat te. Illa ut audivit, surgit cito, et venit ad eum. Nondum enim venerat Iesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha. Iudei ergo qui erant cum ea in domo et consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo cum venisset ubi erat Iesus, videns eum cecidit ad pedes eius, et dixit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut vidit eam plorantem, et Iudeos qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, et turbavit se ipsum, et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni et vide. Et lacrimatus

ihesus. Dixerunt ergo iudei. Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem dixerunt ex ipsis. Non poterat hic qui aperuit oculos ceci nati facere ut et hic non moreretur? Ihesus ergo rursum fremens in semet ipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei. Ait ihesus. Tollite lapidem. Dicit ei martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fetet; quatriduanus enim est. Dicit ei ihesus. Nonne dixi tibi quoniam si credideris uidebis gloriam dei? Tulerunt ergo lapidem. Ihesus autem eleuatis sursum oculis dixit. Pater gratias ago tibi quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circumstat dixi, ut credant quia tu me misisti. Hec cum dixisset, uoce magna clamauit. Lazare ueni foras. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manibus et pedibus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dicit eis ihesus. Soluite eum et sinite abire. Multi ergo ex iudeis qui uenerant ad mariam et marthan et uiderant que fecit, crediderunt in eum.

Quidam autem ex ipsis abierunt ad phariseos et dixerunt eis que fecit ihesus. Collegerunt ergo pontifices et pharisei concilium et dicebant. Quid facimus quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et uenient romani et tollent nostrum et locum et gentem. Unus autem ex ipsis cayphas cum esset pontifex anni illius, dixit eis. Uos nescitis quicquam nec cogitatis quia expedit nobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem a semet ipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit quia ihesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios dei qui erant dispersi congregaret in unum. Ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent eum. Ihesus ergo iam non in palam ambulabat apud iudeos, sed abiit in regionem iuxta desertum in ciuitatem que dicitur effrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

Proximum autem erat pascha iudeorum. Et ascenderunt multi hierosolimam de regione ante pascha ut sanctificarent se ipsos. Querebant ergo ihesum et colloquebantur ad inuicem in templo stantes. Quid putatis quia non uenit ad diem festum? Dederant autem pontifices et pharisei mandatum ut si quis cognouerit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum. Ihesus ergo ante sex dies pasche uenit bethaniam ubi fuerat lazarus mortuus quem suscitauit ihesus. Fecerunt autem ei cenam ibi, et martha ministrabat. Lazarus uero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, unxit pedes ihesu, et extersit capillis suis pedes eius. Et domus impleta est ex odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis eius iudas scariothis, qui erat eum traditurus. Quare hoc unguentum non uenit trecentis denariis, et datum est egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat et loculos habens, ea que mittebantur portabat. Dixit ergo ihesus. Sine illam, ut in diem sepulture mee seruet illud. Pauperes enim semper habetis uobiscum, me autem non semper habebitis. Cognouit ergo turba multa ex iudeis quia illic est, et uenerunt non propter ihesum tantum sed ut lazarum uiderent, quem suscitauit a mortuis. Cogitauerunt autem principes sacerdotum ut et lazarum interficerent, quia multi abibant propter illum ex iudeis et credebant in ihesum.

In crastinum autem turba multa que uenerat ad diem festum, cum audissent quia uenit ihesus hierosolimam, acceperunt ramos palmarum et processerunt obuiam ei et clamabant. Osanna benedictus qui uenit in nomine domini rex israhel. Et inuenit ihesus asellum, et sedit super eum sicut scriptum est. Noli timere filia syon, ecce rex tuus uenit sedens super pullum asine. Hec non cognouerunt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est ihesus, tunc recordati sunt quia hec erant scripta de eo, et hec fecerunt ei. Testimonium ergo perhibebat turba que erat cum eo quando lazarum uocauit de monumento, et suscitauit eum a mortuis. Propterea et obuiam uenit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisei ergo dixerunt ad semet ipsos. Videtis quia nichil proficimus? Ecce mundus totus post eum abiit. Erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad philippum qui erat a bethsaida galilee, et rogabant eum dicentes. Domine, uolumus ihesum uidere. Venit philippus et dicit andree; andreas rursum et philippus dixerunt ihesu. Ihesus autem respondit eis dicens. Venit hora ut clarificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam eternam custodit eam. Si quis michi ministrat, me sequatur; et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Si quis michi ministrauerit, honorificabit eum pater meus.

Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, saluifica me ex hac hora. Sed propterea ueni in horam hanc. Pater, clarifica tuum nomen. Venit ergo uox de celo. Et clarificaui, et iterum clarificabo. Turba ergo que stabat et audierat, dicebat tonitruum factum esse. Alii dicebant. Angelus ei locutus est. Respondit ihesus et dixit. Non propter me uox hec uenit, sed propter uos. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba. Nos audiuimus ex lege quia christus manet in eternum. Et quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis ihesus. Adhuc modicum lumen in uobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non tenebre uos comprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quo uadat. Dum lucem habetis credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hec locutus est ihesus et abiit et abscondit se ab eis. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo ysaie prophete impleretur quem dixit. Domine quis credidit auditui nostro, et brachium domini cui reuelatum est?

Propterea non poterant credere, quia iterum dixit ysaias. Excecauit oculos eorum, et indurauit eorum cor, ut non uideant oculis et intelligant corde et conuertantur et sanem eos. Hec dixit ysaias quando uidit gloriam eius, et locutus est de eo. Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter phariseos non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam dei. Ihesus autem clamauit et dixit. Qui credit in me, non credit in me sed in eum qui misit me; et qui uidet me, uidet eum qui misit me.

Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me in tenebris non maneat. Et si quis audierit uerba mea et non custodierit, ego non iudico eum. Non enim ueni ut iudicem mundum, sed ut saluificem mundum. Qui spernit me et non accipit uerba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me pater, ipse michi mandatum dedit quid dicam et quid loquar. Et scio quia mandatum eius uita eterna est. Que ergo ego loquor, sicut dixit michi pater, sic loquor.

Ante diem festum pasche, sciens ihesus quia uenit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cena facta, cum diabolus iam misisset in corde ut traderet eum iudas symonis scariothis, sciens quia omnia dedit ei pater in manus, et quia a deo exiuit et ad deum uadit, surgit a cena et ponit uestimenta sua, et cum accepisset linteum, precinxit se. Deinde mittit aquam in peluim, et cepit lauare pedes discipulorum, et extergere linteo quo erat precinctus. Venit ergo ad symonem petrum, et dicit ei petrus. Domine, tu michi lauas pedes? Respondit ihesus et dixit ei. Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei petrus. Non lauabis michi pedes in eternum. Respondit ei ihesus. Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei symon petrus. Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput. Dicit ei ihesus. Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Et uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit. Non estis mundi omnes. Postquam ergo lauit pedes eorum, et accepit uestimenta sua, cum recubuisset iterum, dixit eis. Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me magister et domine, et bene dicitis; sum etenim. Si ergo ego laui uestros pedes dominus et magister, et uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita et uos faciatis.

Amen amen dico uobis, non est seruus maior domino suo, neque apostolus maior eo qui misit illum. Si hec scitis, beati eritis si feceritis ea. Non de omnibus uobis dico; ego scio quos elegerim. Sed ut impleatur scriptura. Qui manducat mecum panem leuabit contra me calcaneum suum. Amodo dico uobis priusquam fiat, ut credatis cum factum fuerit quia ego sum. Amen amen dico uobis, qui accipit si quem misero, me accipit; qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Cum hec dixisset ihesus, turbatus est spiritu, et protestatus est et dixit. Amen amen dico uobis, quia unus ex uobis tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hesitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu ihesu, quem diligebat ihesus. Innuit ergo huic symon petrus, et dicit ei. Quis est de quo dicit? Itaque cum recubuisset ille supra pectus ihesu, dicit ei. Domine quis est? Respondit ihesus. Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit iude symonis scariothis. Et post buccellam, tunc introiuit in illum sathanas. Dicit ei ihesus. Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat iudas, quia dicit ei ihesus. Eme ea que opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille buccellam, exiuit continuo. Erat autem nox. Cum ergo exisset, dixit ihesus. Nunc clarificatus est filius hominis, et deus clarificatus est in eo. Si deus clarificatus est in eo, et deus clarificabit eum in semet ipso, et continuo clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum uobiscum sum. Queretis me, et sicut dixi iudeis, quo ego uado uos non potestis uenire, et uobis dico modo. Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem; sicut dilexi uos, ut et uos diligatis inuicem. In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.

Dicit ei symon petrus. Domine, quo uadis? Respondit ihesus. Quo ego uado non potes me modo sequi, sequeris autem postea. Dicit ei petrus. Quare non possum modo sequi te? Animam meam pro te ponam. Respondit ihesus. Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter me neges.

Non turbetur cor uestrum. Creditis in deum, et in me credite. In domo patris mei mansiones multe sunt. Si quominus, dixissem uobis, quia uado parare uobis locum. Et si abiero et preparauero uobis locum, iterum uenio et accipiam uos ad me ipsum, ut ubi sum ego et uos sitis. Et quo ego uado scitis, et uiam scitis. Dicit ei thomas. Domine, nescimus quo uadis, et quomodo possumus uiam scire? Dicit ei ihesus. Ego sum uia et ueritas et uita. Nemo uenit ad patrem nisi per me. Si cognouissetis me, et patrem meum utique cognouissetis; et amodo cognoscetis eum et uidistis eum. Dicit ei philippus. Domine, ostende nobis patrem et sufficit nobis. Dicit ei ihesus. Tanto tempore uobiscum sum et non cognouistis me? Philippe, qui uidet me, uidet et patrem. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis quia ego in patre et pater in me est? Verba que ego loquor a me ipso non loquor; pater autem in me manens, ipse facit opera. Non creditis quia ego in patre et pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera que ego facio et ipse faciet, et maiora horum faciet, quia ego ad patrem uado. Et quodcumque petieritis in nomine meo hoc faciam, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis in nomine meo hoc faciam.

Si diligitis me, mandata mea seruate. Et ego rogabo patrem, et alium paraclitum dabit uobis, ut maneat uobiscum in eternum, spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere, quia non uidet eum nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit et in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc modicum, et mundus me iam non uidet. Vos autem uidetis me, quia ego uiuo et uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis quia ego in patre meo et uos in me et ego in uobis. Qui habet mandata mea et seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a patre meo, et ego diligam eum et manifestabo ei me ipsum.

Dicit ei iudas, non ille scariothis. Domine, quid factum est quia nobis manifestaturus es te ipsum et non mundo? Respondit ihesus et dixit ei. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, et pater meus diliget eum, et ad eum ueniemus et mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris. Hec locutus sum uobis apud uos manens. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia et suggeret uobis omnia quecumque dixero uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat ego do uobis. Non turbetur cor uestrum neque formidet. Audistis quia ego dixi uobis, uado et uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique quia uado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Iam non multa loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem, et sicut mandatum dedit michi pater sic facio. Surgite eamus hinc.

Ego sum uitis uera, et pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, et omnem qui fert fructum purgabit eum ut fructum plus afferat. Iam uos mundi estis propter sermonem quem locutus sum uobis. Manete in me et ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semet ipso nisi manserit in uite, sic nec uos nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nichil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes et arescet, et colligent eum et in ignem mittent et ardet. Si manseritis in me et uerba mea in uobis manserint, quodcumque uolueritis petetis et fiet uobis. In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis et efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater et ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si precepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego

pacis mei precepta servavi et maneo in eius dilectione. Hec locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. Hoc est preceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis que ego precipio vobis. Iam non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quecumque audivi a patre meo nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos et posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat. Ut quodcumque petieritis patrem in nomine meo det vobis. Hec mando vobis, ut diligatis invicem. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est servus maior domino suo. Si me persecuti sunt et vos persequentur. Si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt. Sed hec omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me. Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, et patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis que nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem et viderunt et oderunt et me et patrem meum. [illegible]

[illegible]

te non cognovit, ego autem te cognovi. Et hii cognoverunt quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum et notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit et ego in ipsis.

Hec cum dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse et discipuli eius. Sciebat autem et Iudas qui tradebat eum locum, quia frequenter Iesus convenerat cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem et a pontificibus et phariseis ministros, venit illuc cum laternis et facibus et armis. Iesus itaque sciens omnia que ventura erant super eum, processit et dicit eis: Quem queritis? Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem et Iudas qui tradebat eum cum ipsis. Ut ergo dixit eis ego sum, abierunt retrorsum et ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogavit eos: Quem queritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi vobis quia ego sum. Si ergo me queritis, sinite hos abire. Ut impleretur sermo quem dixit, quia quos dedisti michi, non perdidi ex eis quemquam. Symon ergo Petrus habens gladium eduxit eum, et percussit pontificis servum, et abscidit eius auriculam dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit michi pater non bibam illum? Cohors ergo et tribunus et ministri iudeorum comprehenderunt Iesum et ligaverunt eum. Et adduxerunt eum ad Annam primum. Erat autem socer Caiphe, qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphas qui consilium dederat iudeis [illegible]

[illegible]

dicit discipulo. Ecce mater tua. Et ex illa hora, accepit eam discipulus in sua.

Postea sciens ihesus quia iam omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura dicit. Sitio. Vas ergo positum erat, aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, ysopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Iudei ergo quoniam parasceve erat: ut non remanerent in cruce corpora sabbato. erat enim magnus dies ille sabbati. rogaverunt pilatum ut frangerentur eorum crura, et tollerentur. Venerunt ergo milites. et primi quidem fregerunt crura. et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad ihesum autem cum venissent: ut viderunt eum iam mortuum. non fregerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit. et continuo exivit sanguis et aqua. Et qui vidit testimonium perhibuit. et verum est eius testimonium. Et ille scit quia vera dicit. ut et vos credatis. Facta sunt enim hec. ut scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit. Videbunt in quem transfixerunt.

Post hec autem rogavit pilatum ioseph ab arimathia. eo quod esset discipulus ihesu. occultus autem propter metum iudeorum. ut tolleret corpus ihesu. Et permisit pilatus. Venit ergo. et tulit corpus ihesu. Venit autem et nicho demus qui venerat ad ihesum nocte primum. ferens mixturam myrre et aloes. quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus ihesu. et ligaverunt eum linteis cum aromatibus: sicut mos iudeis est sepelire. Erat autem in loco ubi crucifixus est hortus. et in horto monumentum novum. in quo nondum quisquam positus fuerat. Ibi ergo propter parasceven iudeorum. quia iuxta erat monumentum. posuerunt eum.

Una autem sabbati maria magdalena venit mane cum adhuc tenebre essent ad monumentum. et vidit lapidem sublatum a monumento. Cucurrit ergo et venit ad symonem petrum. et ad alium discipulum quem amabat ihesus et dicit eis. Tulerunt dominum de monumento. et nescimus ubi posuerunt eum. Exiit ergo petrus et ille alius discipulus. et venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul. et ille alius discipulus precucurrit citius petro. et venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset: vidit posita linteamina. non tamen introivit. Venit ergo symon petrus. sequens eum. et introivit in monumentum. et vidit linteamina posita. et sudarium quod fuerat super caput eius. non cum linteaminibus positum. sed separatim involutum in unum locum. Tunc ergo introivit et ille discipulus. qui venerat primus ad monumentum. et vidit et credidit. Nondum enim sciebant scripturam. quia oporteret eum a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum ad semet ipsos discipuli.

Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret: inclinavit se et prospexit in monumentum. Et vidit duos angelos in albis sedentes. unum ad caput et unum ad pedes. ubi positum fuerat corpus ihesu. Dicunt ei illi. Mulier. quid ploras? Dicit eis. Quia tulerunt dominum meum. et nescio ubi posuerunt eum. Hec cum dixisset. conversa est retrorsum. et vidit ihesum stantem. et nesciebat quia ihesus est. Dicit ei ihesus. Mulier quid ploras? Quem queris? Illa existimans quia hortulanus esset: dicit ei. Domine. si tu sustulisti eum. dicito michi ubi posuisti eum. et ego eum tollam. Dicit ei ihesus. Maria. conversa illa dicit ei. Rabboni. quod dicitur magister. Dicit ei ihesus. Noli me tangere. nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos et dic eis. Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum. deum meum et deum vestrum. Venit maria magdalena annuntians discipulis. quia vidi dominum. et hec dixit michi.

Cum esset sero die illa una sabbatorum. et fores essent clause ubi erant discipuli congregati propter metum iudeorum. venit ihesus et stetit in medio et dicit eis. Pax vobis. Et cum hoc dixisset: ostendit eis manus et latus. Gavisi sunt ergo discipuli viso domino. Dixit ergo eis iterum. Pax vobis. Sicut misit me pater. et ego mitto vos. Hec cum dixisset. insufflavit. et dicit eis. Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Et quorum retinueritis retenta sunt.

Thomas autem unus ex duodecim qui dicitur didimus. non erat cum eis quando venit ihesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli. Vidimus dominum. Ille autem dixit eis. Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum. et mittam manum meam in latus eius non credam.

Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus. et thomas cum eis. Venit ihesus ianuis clausis. et stetit in medio. et dixit eis. Pax vobis. Deinde dicit thome. Infer digitum tuum huc et vide manus meas. et affer manum tuam. et mitte in latus meum. et noli esse incredulus sed fidelis. Respondit thomas. et dixit ei. Dominus meus et deus meus. Dicit ei ihesus. Quia vidisti me. credidisti. Beati qui non viderunt et crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit ihesus in conspectu discipulorum suorum. que non sunt scripta in libro hoc. Hec autem scripta sunt ut credatis quia ihesus est christus filius dei. Et ut credentes vitam habeatis in nomine eius.

Postea manifestavit se iterum ihesus ad mare tyberiadis. manifestavit autem sic. Erant simul symon petrus. et thomas qui dicitur didimus et nathanael qui erat a chana galilee. et filii zebedei. et alii ex discipulis eius duo. Dicit eis symon petrus. Vado piscari. Dicunt ei. Venimus et nos tecum. Et exierunt et ascenderunt navim. et illa nocte nichil prendiderunt. Mane autem iam facto. stetit ihesus in littore. non tamen cognoverunt discipuli quia ihesus est. Dixit ergo eis ihesus. Pueri. numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei. Non. Dicit eis. Mittite in dexteram navigii rete. et invenietis. Miserunt ergo. et iam non valebant illud trahere a multitudine piscium. Dixit ergo discipulus ille quem diligebat ihesus petro. Dominus est. Symon petrus cum audisset quia dominus est. tunicam succinxit se. erat enim nudus. et misit se in mare. Alii autem discipuli navigio venerunt. Non enim longe erant a terra. sed quasi cubitis ducentis. trahentes rete piscium. Ut ergo descenderunt in terram. viderunt prunas positas. et piscem superpositum et panem. Dicit eis ihesus. Afferte de piscibus. quos prendidistis nunc. Ascendit symon petrus. et traxit rete in terram. plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent. non est scissum rete. Dicit eis ihesus. Venite prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum tu quis es? scientes quia dominus est. Et venit ihesus et accepit panem. et dat eis. et piscem similiter. Hoc iam tercio manifestatus est ihesus discipulis suis. cum resurrexisset a mortuis.

Cum ergo prandissent. dicit symoni petro ihesus. Symon iohannis. diligis me plus his? Dicit ei. Etiam domine. tu scis quia amo te. Dicit ei. Pasce agnos meos. Dicit ei iterum. Symon iohannis. diligis me? Dicit ei. Etiam domine. tu scis quia amo te. Dicit ei. Pasce agnos meos. Dicit ei tercio. Symon iohannis. amas me? Contristatus est petrus quia dixit ei tercio amas me. et dicit ei. Domine. tu omnia scis. tu scis quia amo te. Dicit ei. Pasce oves meas.

Amen amen dico tibi. cum esses iunior cingebas te. et ambulabas ubi volebas. Cum autem senueris. extendes manus tuas. et alius te cinget. et ducet quo non vis. Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset deum. Et cum hoc dixisset. dicit ei. Sequere me. Conversus petrus vidit illum discipulum quem diligebat ihesus sequentem. qui et recubuit in cena super pectus eius et dixit. Domine. quis est qui tradet te? Hunc ergo cum vidisset petrus. dicit ihesu. Domine. hic autem quid? Dicit ei ihesus. Sic eum volo manere. donec veniam. quid ad te? Tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres quod discipulus ille non moritur. et non dixit ei ihesus quia non moritur: sed sic eum volo manere donec veniam quid ad te? Hic est discipulus qui testimonium perhibet de his. et scripsit hec. Et scimus quia verum est testimonium eius. Sunt autem et alia multa que fecit ihesus. que si scribantur per singula. nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros.

EXPLICIT EVANGELIUM IOHANNIS EVG.

INCIPIT PREFACIO IN ACTUS APOSTOLORUM

LUCAS NATIONE SYRUS CUIUS LAUS IN evangelio canitur. apud antiochiam. medicine artis egregius. et apostolorum christi discipulus. postea usque ad confessionem paulum secutus apostolum sine crimine in virginitate manens. domino maluit inservire. qui lxxx et iiii annorum gentis annos in bithinia defunctus dinoscitur emigrasse. Hic igitur divino stimulante imperio. postquam in achaie partibus evangelium scribens grecis fidelibus incarnationem domini fideli narratione ostendit. eundemque ex stirpe david de origine descendisse monstravit. cui non immerito scribendorum apostolorum actuum potestas in ministerio datur. ut deo in deum pleno. et filio perditionis extincto oratione ab apostolis facta. sorte domini electionis numerus compleretur. sicque paulus consummationem apostolicis actibus daret. quem diu contra stimulum calcitrantem dominus elegisset. Quod legentibus ac requirentibus deum breviter volui sermone ostendere. quam prolixius aliquid fastidientibus prodidisse sciens quod operantem agricolam oporteat de suis fructibus edere. que tam divina subsecuta est gratia. ut non solum corporibus sed etiam animabus eius proficeret medicina.

PRIMUM QUIDEM SERMONEM FECI de omnibus o theophile. que cepit ihesus facere et docere. usque in diem qua precepit apostolis per spiritum sanctum predicare evangelium quos elegerat. quibus etiam exhibuit se ipsum vivum post passionem suam in multis argumentis per dies xl apparens eis. et docens de regno dei. Et cum conversaretur simul. precepit eis ne ab ierosolimis discederent sed expectarent promissionem patris quod audistis per os meum. quia iohannes quidem baptizavit aqua. vos autem spiritu sancto baptizabimini quem et accepturi estis. non post multos hos dies. Hi igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes. Domine. si in hoc tempore restitues regnum israel? Dixit autem ad illos. Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate. sed accipietis virtutem supervenientis in vos spiritus sancti. et eritis michi testes in ierusalem. et in omni iudea. et samaria. usque ad ultimum terre. Et cum hec dixisset. videntibus illis elevatus est. et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Et cum intuerentur in celum euntem illum. ecce duo viri astiterunt illis in veste alba. qui et dixerunt. Viri galilei. quid statis aspicientes in celum? Hic ihesus qui receptus est a vobis. sic veniet. quemadmodum vidistis eum euntem in celum. Tunc regressi sunt ierusalem a monte qui vocatur oliveti. qui est iuxta ierusalem sabbati habens iter. Et cum introissent ascenderunt in superiora ubi manebant petrus et iohannes. et iacobus et andreas. philippus et thomas. bartholomeus et matheus. iacobus alfei et symon zelotes. et iudas iacobi. Hii erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus. et maria que fuit mater ihesu. et fratribus eius.

Et in diebus his surgens petrus in medio discipulorum dixit. Erat autem turba hominum fere c et xx. Viri fratres oportet impleri scripturam hanc quam predixit spiritus sanctus per os david de iuda qui fuit dux eorum qui comprehenderunt ihesum. qui connumeratus erat in nobis. et sortitus est sortem ministerii huius. hic itaque possedit agrum de mercede iniquitatis et suspensus crepuit medius. et diffusa sunt omnia viscera eius. Et notum factum est omnibus inhabitantibus ierusalem. ita ut vocaretur ager ille lingua eorum acheldemach. hoc est ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum. Fiat habitatio illius deserta. et non sit qui inhabitet in ea. et episcopatum eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui congregati sunt nobiscum per omne tempus per quod intravit et exivit inter nos dominus ihesus incipiens a baptismo iohannis usque in diem quo receptus est a nobis. testem resurrectionis eius fieri nobiscum unum ex his. Et statuerunt duos. ioseph qui vocabatur barnabas qui cognominatus est iustus. et mathiam. et orantes dixerunt. Tu domine qui corda nosti omnium. ostende quem elegeris ex his duobus unum. accipere locum ministerii huius. et apostolatus a quo prevaricatus est iudas. ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis. Et cecidit sors super mathiam. et annumeratus est cum xi apostolis.

Et dum complerentur dies pentecostes. erant omnes simul in unum. Et factus est repente de celo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis et replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertite lingue tamquam ignis. seditque supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes spiritu sancto. et ceperunt loqui variis linguis. prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in ierusalem habitantes iudei viri religiosi. ex omni gente que sub celo est. Facta autem hac voce convenit multitudo. et mente confusa est. quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem et mirabantur omnes dicentes.

Nonne ecce omnes isti qui loquuntur galilei sunt. Et quomodo nos singuli audiuimus propriam linguam nostram in qua nati sumus. Parthi et medi et elamite et qui habitant mesopotamiam, iudeam et cappadociam, pontum et asiam, frigiam et pamphiliam, egyptum et partes libye que est circa cyrenen et aduene romani, iudei quoque et aduene, cretes et arabes. audiuimus loquentes eos linguis nostris magnalia dei. Stupebant autem et contuebantur ad inuicem dicentes. Quidnam uult hoc esse. Alii autem deridentes dicebant. quia musto repleti sunt.

Stans autem petrus cum xi apostolis, leuauit uocem suam et dixit. Viri iudei et omnes qui habitatis hierusalem. hoc uobis notum sit et percipite auribus uerba mea. Non enim sicut uos existimatis hi ebrii sunt, nam est hora tercia diei. sed hoc est quod dictum est per iohel prophetam. Erit in nouissimis diebus dicit dominus. effundam de spiritu meo in omnem carnem. et prophetabunt filii eorum et filie eorum. et iuuenes uestri uisiones uidebunt et seniores uestri somnia somniabunt. Et quidem in seruos meos et ancillas meas. effundam de spiritu meo et prophetabunt. Et dabo prodigia in celo sursum. et signa super terram deorsum. sol conuertetur in tenebras. et luna in sanguinem, priusquam ueniat dies domini magnus. Et erit omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit.

Viri israhelite audite hec uerba. ihesum nazarenum uirum sanctum. a deo ostensum in uobis uirtutibus ac prodigiis ac signis que fecit deus in medio uestri sicut uos ipsi scitis. Hunc secundum prescriptum consilium et prescientia traditum per manus iniquorum affigentes occidistis. quem deus suscitauit solutis gemitibus inferni. quia impossibile erat detineri illum ab eo. Dauid enim dicit in illum. Prouidebam dominum in me semper. quia a dextris meis est ut non commouear. propterea letatum est cor meum et exultauit lingua mea. insuper et caro mea requiescet in spe. quia non derelinques animam meam in inferno. neque dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Ostendisti mihi uias uite, replebis me leticia cum uultu tuo domine. Viri fratres. liceat dicere constanter ad uos de patriarcha dauid. quia defunctus est. et sepultus est. et monumentum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Quia ergo propheta erat et sciebat quia iure iurando iurauit illi deus de fructu uentris eius sedere super thronum eius, prouidens locutus est de resurrectione christi. quia neque derelictus est in inferno. nec caro eius uidit corruptionem. Hunc ergo ihesum suscitauit deus. cuius nos omnes testes sumus. Dextera ergo dei exaltatus et promissione accepta spiritus sancti a patre effudit hoc quod uidetis et auditis. Non enim dauid ascendit in celos. dixit autem ipse. dixit dominus domino meo sede a dextris meis. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime itaque sciat omnis domus israhel. quia et dominum illum et christum fecit deus. hunc ihesum quem uos crucifixistis.

Cum audissent autem compuncti sunt corde. dixeruntque ad petrum et ad apostolos. Quid ergo faciemus. Viri fratres, ostendite nobis. Petrus uero ait ad illos. Penitentiam agite et baptizetur unusquisque uestrum in nomine ihesu christi in remissionem peccatorum. et accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim est hec promissio et filiis uestris. et omnibus qui longe sunt quoscumque aduocauerit dominus deus noster. Aliis etiam uerbis pluribus contestabatur et exhortabatur petrus eos dicens. eripite uos de generatione ista praua.

Illi itaque recepto hoc uerbo eius, baptizati sunt. et adiecte sunt in illa die anime fere tria milia. Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum et communicatione, panis fractioni, et orationibus. Et fiebat omni anime timor: multaque prodigia et signa per apostolos fiebant. Omnes etiam qui credebant, habebant omnia communia. et possessiones et supellectilem uendebant et diuidebant ea cotidie: omnibus prout cuique opus erat. Et cotidie instantes uno animo, ac frangentes per domos panem, percipiebant cibum cum gaudio et simplicitate cordis laudantes deum. et habentes gratiam ad uniuersam plebem. Dominus autem adaugebat qui salui fierent cotidie in id ipsum.

Petrus autem et iohannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Et quidam uir claudus qui ex utero matris sue portabatur. quem cotidie ponebant ad ianuam templi que dicitur speciosa. ut peteret elemosinam ab introeuntibus in templum. Hic cum uidisset petrum et iohannem incipientes introire in templum, rogabat elemosinam. Intuens autem in eum petrus cum iohanne dixit. Aspice in nos. At ille respiciebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit. Argentum et aurum non habeo. quod autem habeo hoc tibi do. In nomine ihesu christi nazareni, surge et ambula. Et apprehensa manu dextera eius, erexit eum. Confestimque consolidate sunt bases eius et plante. et exiliens stetit et ambulabat. et intrauit cum illis in templum, ambulans et exiliens, et laudans deum. Et uidit eum omnis populus ambulantem et laudantem deum. et cognoscebant illum quia ipse erat qui ad elemosinam sedebat ad speciosam portam templi. Et repleti sunt stupore et ammiratione in eo quod acciderat ei.

Cum teneret autem petrum et iohannem, concurrit omnis populus ad illos, in porticu que dicitur salomonis stupentes. Uidens autem petrus dixit ad illos. Viri israhelite quid miramini in hoc. uel quid intuemini nos tamquam nostra uirtute et pietate hoc fecerimus ut hic ambulet. Deus abraham et ysaac et iacob. deus patrum nostrorum glorificauit puerum suum ihesum, quem uos quidem tradidistis et abnegastis ante faciem pilati, iudicante illo dimitti. uos autem sanctum et iustum negastis. et postulastis uirum homicidam donari uobis. auctorem uero uite interfecistis. quem deus suscitauit a mortuis, cuius nos testes sumus. Et in fide nominis eius hunc quem uidetis et nostis confirmauit nomen eius. et fides que per eum est dedit illi integritatem istam coram omnibus uobis. Et nunc fratres scio quia per ignorantiam gessistis hoc malum. sicut et principes uestri. Deus autem qui ante prenuntiauit per os omnium prophetarum pati christum suum, sic impleuit. Penitemini igitur et conuertimini ut deleantur peccata uestra. ut cum uenerint tempora refrigerii a facie domini. et miserit eum qui predicatus est uobis ihesum christum. quem oportet quidem celum recipere usque ad tempora restitutionis omnium. que locutus est deus per os sanctorum prophetarum suorum. Moyses quidem dixit ad patres nostros. quia prophetam uobis suscitabit dominus deus uester de fratribus uestris. sicut me ipsum audietis per omnia quecumque locutus erit ad uos. Erit autem omnis anima quecumque non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes prophete a samuel et deinceps qui locuti sunt prenunciauerunt dies istos. Vos estis filii prophetarum et testamenti quod disposuit deus ad patres nostros dicens ad abraham in semine tuo benedicentur omnes familie terre. Vobis primum deus suscitans filium suum misit benedicentem uos. ut conuertat se unusquisque a malicia sua. Loquentibus autem illis ad populum hec uerba, insurrexerunt sacerdotes et pontifices. et saducei dolentes quod docerent plebem. et annuntiarent in ihesu resurrectionem mortuorum. Et iniecerunt in eos manus. et posuerunt in custodia in alterum diem. iam enim uespere erat. Multi autem ex his qui audierant uerbum, crediderunt. et factus est numerus eorum fere quinque milia. Factum est autem in altero die ut congregarentur principes eorum et seniores et scribe in hierusalem. et annas princeps sacerdotum et cayphas et ionathan. et alexander et quotquot erant ex genere sacerdotali. Et statuentes illos in medio interrogabant dicentes. In qua uirtute aut in quo nomine fecistis hoc uos. Tunc petrus repletus spiritu sancto dixit ad illos. Principes populi et seniores israhel audite. Si nos hodie interrogamur a uobis in benefacto hominis infirmi. in quo hic saluus factus sit. notum sit omnibus uobis et uniuerse plebi israhel. quia in nomine ihesu christi nazareni. quem uos crucifixistis. quem deus suscitauit ex mortuis in hoc hic astat coram uobis sanus. Hic est lapis qui spretus est a uobis edificantibus: qui factus est in caput anguli. et non est in alio aliquo salus. nec enim aliud nomen est sub celo datum hominibus: in quo oporteat nos saluos fieri.

Videntes autem petri constantiam et iohannis et comperto quod homines inpericiti essent et sine litteris, mirabantur. Cognoscebant etiam illos quia cum ihesu erant. hominem etiam uidentes cum ipsis stantem qui curatus erat. nichil habebant contradicere. Cum iussissent autem illos foras extra concilium discedere: conferebant ad inuicem dicentes. Quid faciemus hominibus istis. Nam quia notum factum est signum per ipsos omnibus hominibus habitantibus hierusalem. manifestum est et non possumus negare. Sed ne amplius in notescat in populum uerbum hoc. comminemur illis ne amplius loquantur in nomine hoc alicui hominum. Consentientibus autem omnibus: accersientes eos preceperunt illis, ne omnino loquerentur neque docerent in nomine ihesu. Respondentes autem petrus et iohannes dixerunt. Si iustum est coram deo uos audire potius quam deum, iudicate. Non enim possumus nos que uidimus et audiuimus non loqui. At illi comminantes dimisere eos non inuenientes quomodo punirent eos. propter populum. quia omnes clarificabant deum in facto. Annorum enim erat plusquam xl. homo in quo factum est signum sanitatis.

Dimissi autem uenerunt ad suos. et retulerunt quanta ad illos principes sacerdotum et seniores dixerunt. At illi cum audissent: uno animo leuauerunt uocem ad deum. et dixerunt. Domine tu deus qui fecisti celum et terram et mare et omnia que in eis sunt. qui per spiritum sanctum per os dauid patris nostri pueri tui dixisti. quare fremuerunt gentes. et populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terre et principes conuenerunt in unum aduersus dominum et aduersus christum eius. Conuenerunt enim uere in hac ciuitate aduersus sanctum filium tuum quem unxisti. herodes et pontius pilatus cum gentibus et populis israhel facere que manus tua et consilium tuum decreuerunt fieri. Et nunc domine respice ad minas eorum. et da seruis tuis cum omni fiducia loqui uerbum tuum dum extendis manum tuam ad sanitates et signa. et prodigia facienda per nomen sancti filii tui ihesu. Et cum orassent motus est locus in quo erant congregati. et repleti sunt omnes spiritu sancto. et loquebantur uerbum dei cum omni fiducia.

Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una. et nemo quicquam ex eo quod possidebat proprium esse dicebat. sed erant illis omnia communia. Et uirtute magna reddebant testimonium apostoli. resurrectionis domini ihesu. et gratia magna erat in illis omnibus: Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quicumque enim possessores prediorum aut domorum erant, uendentes afferebant precia uenditorum. et ponebant ante pedes apostolorum. Diuidebatur autem unicuique prout opus erat. Ioseph autem qui cognominatus est barnabas ab apostolis quod est interpretatum filius exhortationis leuites cyprius genere cum haberet agrum uendidit et attulit precium. et posuit ante pedes apostolorum.

Vir autem quidam nomine ananias cum safira uxore sua. uendidit agrum et subtraxit de precio conscia uxore sua. et afferens partem aliquam posuit ante pedes apostolorum. Dixit autem petrus. Anania. ut quid repleuit sathanas cor tuum ut mentireris spiritui sancto. et subtraheres de precio predii. Nonne manens tibi manebat. et uenditum in tua potestate erat. Quid est quod posuisti in corde tuo rem istam. non es mentitus hominibus: sed deo. Audiens autem ananias hos sermones, cecidit et expirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audiebant. Surgentes autem adolescentuli tulerunt eum. et efferentes sepelierunt. Factum est autem quasi horarum fere trium spatium, et uxor eius nesciens quod factum erat introiuit. Dixit ad illam petrus. Dic mihi. si tanti predium uendidistis. Illa uero ait. Etiam tanti. Et petrus ad illam inquit. Quid conuenit inter uos temptare spiritum domini. Ecce pedes eorum qui sepelierunt uirum tuum in ostio sunt. et efferent te. Et protinus cecidit ante pedes eius. et expirauit. Intrantes autem adolescentes inuenerunt eam mortuam. et efferentes sepelierunt ad uirum suum. Et factus est itaque timor magnus in uniuersa ecclesia. et in omnes qui audierunt hec.

Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe. et erant unanimiter omnes in porticu salomonis. Ceterorum autem nemo audebat se coniungere illis. sed magnificabat illos plebs. magisque augebatur credentium in domino multitudo uirorum ac mulierum. ita ut in plateas eicerent infirmos. et ponerent in lectulis et grabbatis. ut ueniente petro uel umbra illius obumbraret aliquem eorum. et liberarentur ab infirmitate sua. Concurrebat autem multitudo uicinarum ciuitatum hierusalem, portantes infirmos. et eos qui a spiritibus immundis uexabantur. et omnes sanabantur.

Exurgens autem princeps sacerdotum et omnes qui cum illo erant heresis saduceorum, repleti sunt zelo. et iniecerunt manus in apostolos. et posuerunt illos in custodia publica. Angelus autem domini per noctem aperiens ianuas carceris. et educens illos dixit. Ite et stantes in templo loquimini ad populum omnia uerba uite huius. Cum hec itaque audissent, introierunt sub luce in templo. et docebant eos. Adueniens autem princeps sacerdotum et qui cum illo erant, conuocauerunt concilium. et omnem congregationem israhel. Et miserunt in carcere ut eos adducerent. Cum uenissent autem ministri non inuenerunt eos in carcere et reuersi nuntiauerunt dicentes. Quia carcerem quidem clausum inuenimus in omni diligentia. et custodes stantes in ianua, cum aperuissemus autem, neminem intus inuenimus. Ut audierunt autem hos sermones pontifex et princeps sacerdotum hesitabant de illis quidnam illud esset. Adueniens autem quidam renuntiauit illis dicens. Quia ecce uiri quos posuistis in custodia in templo sunt stantes et docentes populum. Tunc abiit princeps cum ministris et adduxit illos non cum ui. timebant enim populum ne lapidarentur. Et cum adduxissent eos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos sacerdos dicens. Denuntiatione denuntiauimus uobis ne doceretis in hoc nomine: Et ecce replestis hierusalem doctrina uestra. et uultis inducere supra nos sanguinem hominis illius. Respondens autem petrus et apostoli dixerunt. Obedire oportet deo magis quam hominibus. Et ille dixit. Deo. Et petrus ad illos. Deus patrum nostrorum suscitauit ihesum quem uos interemistis suspendentes in ligno. hunc deus principem et saluatorem exaltauit dextera sua ad penitentiam dandam israhel et remissionem peccatorum. Et nos testes sumus uerborum horum et spiritus sanctus quem dedit deus credentibus sibi. Audientes autem hec frendebant et cogitabant eos occidere. Exurgens autem quidam in concilio phariseus nomine gamaliel legis doctor carus omni plebi, iussit per pusillum apostolos foras fieri. dixitque ad illos. Viri israhelite attendite uobis ab hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit theodas dicens se esse quendam magnum. cui consensit numerus uirorum circiter quadringentorum. qui postea occisus est. et omnes qui credebant ei dissoluti sunt. et redacti ad nichil effecti sunt. Post hunc surrexit iudas galileus in diebus professionis et abduxit post se populum multum. et ipse periit et quotquot crediderunt illi dispersi sunt. Et nunc dico uobis discedite ab hominibus istis. et sinite eos. quia si ab hominibus est hoc consilium aut opus istud dissoluetur. si uero ex deo est non poteritis dissoluere eos. neque uos neque principes uestri. ne forte etiam deo repugnantes inueniamini.

Consenserunt itaque ei. et uocantes apostolos cesos eos dimisere precipientes ne loquerentur in nomine ihesu ulli hominum. Illi ergo ibant gaudentes

270.

a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine ihesu contumeliam pati. Omni autem die in templo et circa domos non cessabant docentes et evangelizantes dominum christum ihesum.

In illis autem diebus, crescente multitudine discipulorum, factum est murmur grecorum adversus hebreos, eo quod despicerentur in ministerio cotidiano vidue eorum. Convocantes autem apostoli multitudinem discipulorum dixerunt: Non placet nobis relinquere verbum dei et ministrare mensis. Eligite ergo fratres viros ex vobis boni testimonii septem plenos spiritu et sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos autem orationi et ministerio verbi instantes erimus. Et placuit hic sermo coram omni multitudine. Et elegerunt stephanum virum plenum fide et spiritu sancto, et philippum, et prochorum, et nicanorem, et timonem, et parmenam, et nicolaum advenam antiochensem. Quos statuerunt ante apostolos, et orantes imposuerunt illis manus. Et verbum autem dei crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in hierusalem vehementer. Multa etiam turba sacerdotum obaudiebat fidei.

Stephanus autem plenus gratia et virtute faciebat signa et prodigia magna in populo in nomine domini ihesu christi. Surrexerunt autem quidam de synagoga que dicitur libertinorum, et cyrenensium, et alexandrinorum, et eorum qui erant a cilicia et asia, conquirentes cum stephano. Nec poterant resistere sapientie et spiritui sancto qui loquebatur. Tunc summiserunt viros qui dicerent se audisse eum dicentem verba blasphemie in moysen et deum. Et concitaverunt plebem ac seniores et scribas, et concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium. Et statuerunt falsos testes dicentes: Homo iste non cessat loqui verba contra locum sanctum et legem. Audivimus enim illum dicentem, quia ihesus nazarenus hic destruet locum hunc, et immutabit traditiones quas tradidit nobis moyses. Et intuentes in eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tamquam faciem angeli. Dixit autem princeps sacerdotum stephano: Si hec ita se habent?

Et ille dixit: Viri fratres et patres, audite. Deus glorie apparuit patri nostro abrahe cum esset in mesopotamia priusquam habitaret in carra, postquam mortuus est pater eius. Et dixit ad eum: Exi de terra tua et de cognatione tua, et vade in terram quam tibi demonstrabo. Tunc exiens de terra chaldeorum habitavit in carra. Et inde transtulit eum in terram hanc in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hereditatem in ea, nec vestigium pedis. Sed repromisit dare illi eam in possessionem, et semini eius post ipsum, cum non haberet filium. Locutus est autem ei deus sic, quod semen eius accola in terra aliena, et servituti eos subicient, et male tractabunt eos annis quadringentis. Et gentem cui servierint iudicabo ego, dixit dominus. Et post hec exibunt, et servient mihi in loco isto. Et dedit illi testamentum circumcisionis. Et sic genuit ysaac, et circumcidit eum die octava. Et ysaac iacob, et iacob duodecim patriarchas. Et patriarche emulantes ioseph vendiderunt in egyptum. Et erat deus cum illo, et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, et dedit ei gratiam et sapientiam in conspectu pharaonis regis egypti. Et constituit eum prepositum super egyptum et super omnem domum suam. Venit autem fames in universam terram egypti et chanaan, et tribulatio magna, et non inveniebant cibos patres nostri. Cum audisset autem iacob esse frumentum in egypto, misit patres nostros primum. Et in secundo cognitus est ioseph a fratribus suis, et manifestatum est pharaoni genus ioseph. Mittens autem ioseph accersivit iacob patrem suum et omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque. Et descendit iacob in egyptum, et defunctus est ipse et patres nostri. Et translati sunt in sychem. Et cum appropinquaret tempus promissionis quam confessus erat deus abrahe, crevit populus et multiplicatus est in egypto, quoadusque surrexit alius rex qui non sciebat ioseph. Hic circumveniens genus nostrum afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos, ne vivificarentur. Eodem tempore natus est moyses. Et fuit gratus deo, qui nutritus est mensibus tribus in domo patris sui. Exposito autem illo, sustulit eum filia pharaonis, et nutrivit eum sibi in filium. Et eruditus est moyses omni sapientia egyptiorum, et erat potens in verbis et in operibus suis. Cum impleretur autem ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius ut visitaret fratres suos filios israel. Et cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicavit illum, et fecit ultionem ei qui iniuriam sustinebat, occiso egyptio. Existimabat autem intellegere fratres quoniam deus per manum ipsius daret salutem illis, at illi non intellexerunt. Sequenti vero die apparuit illis litigantibus, et reconciliabat eos in pace dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum? Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum dicens: Quis te constituit principem et iudicem super nos? Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri egyptium? Fugit autem moyses in verbo isto, et factus est advena in terra madian, ubi genuit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis syna angelus in flamma ignis rubi. Moyses autem videns admiratus est visum. Et accedente illo ut consideraret, facta est vox domini ad eum dicens: Ego sum deus patrum tuorum, deus abraham, deus ysaac, et deus iacob. Tremefactus autem moyses non audebat considerare. Et dixit illi dominus: Solve calciamentum pedum tuorum. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei qui est in egypto, et gemitum eorum audivi, et descendi liberare eos. Et nunc veni, et mittam te in egyptum. Hunc moysen quem negaverunt dicentes: Quis te constituit principem et iudicem super nos? hunc deus principem et redemptorem misit cum manu angeli qui apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos faciens signa et prodigia in terra egypti, et in rubro mari, et in deserto annis quadraginta. Hic est moyses qui dixit filiis israel: Prophetam vobis suscitabit deus de fratribus vestris, tamquam me ipsum audietis. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte syna, et cum patribus nostris, qui accepit verba vite dare nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt, et conversi sunt cordibus suis in egyptum, dicentes ad aaron: Fac nobis deos qui nos precedant. Moyses enim hic qui eduxit nos de terra egypti, nescimus quid factum sit ei. Et vitulum fecerunt in illis diebus, et obtulerunt hostiam simulacro, et letabantur in operibus manuum suarum. Convertit autem deus, et tradidit eos servire militie celi, sicut scriptum est in libro prophetarum: Numquid victimas et hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus israel? Et suscepistis tabernaculum moloch, et sidus dei vestri rempham, figuras quas fecistis adorare eas. Et transferam vos trans babylonem. Tabernaculum testimonii erat cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis deus loquens ad moysen ut faceret illud secundum formam quam viderat. Quod et induxerunt suscipientes patres nostri cum ihesu in possessionem gentium quas expulit deus a facie patrum nostrorum usque in diebus david, qui invenit gratiam ante deum, et petiit ut inveniret tabernaculum deo iacob. Salomon autem edificavit illi domum. Sed non excelsus in manufactis habitat, sicut propheta dicit: Celum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum edificabitis mihi, dicit dominus, aut quis locus requietionis mee? Nonne manus mea fecit hec omnia? Dura cervice et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper spiritui sancto resistitis, sicut et patres vestri. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prenuntiabant de adventu iusti, cuius nunc vos proditores et homicide fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, et non custodistis.

Cum autem hec audirent, dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in eum. Cum autem esset plenus spiritu sancto, intendens in celum vidit gloriam dei, et ihesum stantem a dextris dei, et ait: Ecce video celos apertos, et filium hominis stantem a dextris dei. Clamantes autem voce magna continuerunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum. Et eicientes eum extra civitatem lapidabant. Et testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis qui vocabatur saulus. Et lapidabant stephanum invocantem et dicentem: Domine ihesu, accipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamavit voce magna dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in domino. Saulus autem erat consentiens neci eius.

Facta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia que erat hierosolimis, et omnes dispersi sunt per regiones iudee et samarie preter apostolos. Curaverunt autem stephanum viri timorati, et fecerunt planctum magnum super eum. Saulus autem devastabat ecclesiam per domos intrans, et trahens viros ac mulieres tradebat in custodiam. Igitur qui dispersi erant pertransibant evangelizantes verbum. Philippus autem descendens in civitatem samarie predicabat illis christum. Intendebant autem turbe his que a philippo dicebantur, unanimiter audientes et videntes signa que faciebat. Multi enim eorum qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna exibant. Multi autem paralytici et claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate.

Vir autem quidam nomine symon erat ante in civitate magus seducens gentem samarie, dicens se esse aliquem magnum. Cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum dicentes: Hic est virtus dei que vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos. Cum vero credidissent philippo evangelizanti de regno dei, in nomine ihesu christi baptizabantur viri ac mulieres. Tunc symon et ipse credidit, et cum baptizatus esset adherebat philippo. Videns etiam signa et virtutes maximas fieri stupens admirabatur. Cum autem audissent apostoli qui erant hierosolimis quod recepit samaria verbum dei, miserunt ad eos petrum et iohannem. Qui cum venissent oraverunt pro ipsis ut acciperent spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini ihesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant spiritum sanctum.

Cum vidisset autem symon quia per impositionem manus apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam dicens: Date et mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram deo. Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua, et roga deum si forte remittatur tibi hec cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem symon dixit: Precamini vos pro me ad dominum, ut nihil veniat super me horum que dixistis. Et illi quidem testificati et locuti verbum domini redibant hierosolimam, et multis regionibus samaritanorum evangelizabant.

Angelus autem domini locutus est ad philippum dicens: Surge et vade contra meridianum, ad viam que descendit ab hierusalem in gazam. Hec est deserta. Et surgens abiit. Et ecce vir ethiops eunuchus potens candacis regine ethiopum, qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in hierusalem. Et revertebatur sedens super currum suum, legensque prophetam ysaiam. Dixit autem spiritus philippo: Accede et adiunge te ad currum istum. Accurrens autem philippus audivit illum legentem ysaiam prophetam, et dixit: Putasne intellegis que legis? Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque philippum ut ascenderet et sederet secum. Locus autem scripture quam legebat erat hic: Tamquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit? quoniam tollitur de terra vita eius. Respondens autem eunuchus philippo dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se an de alio aliquo? Aperiens autem philippus os suum, et incipiens a scriptura ista, evangelizavit illi ihesum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam. Et ait eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? Dixit autem philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium dei esse ihesum christum. Et iussit stare currum, et descenderunt uterque in aquam, philippus et eunuchus, et baptizavit eum. Cum autem ascendissent de aqua, spiritus domini rapuit philippum, et amplius non vidit eum eunuchus. Ibat enim per viam suam gaudens. Philippus autem inventus est in azoto, et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis donec veniret cesaream.

Saulus autem adhuc spirans minarum et cedis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, et petiit ab eo epistolas in damascum ad synagogas, ut si quos invenisset huius vie viros ac mulieres, vinctos perduceret in hierusalem. Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret damasco. Et subito circumfulsit eum lux de celo. Et cadens in terram, audivit vocem dicentem sibi: Saule saule, quid me persequeris? Qui dixit: Quis es domine? Et ille: Ego sum ihesus quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Sed surge et ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem qui comitabantur cum eo stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Surrexit autem saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes introduxerunt damascum. Et erat tribus diebus non videns, et non manducavit neque bibit. Erat autem quidam discipulus damasci nomine ananias, et dixit ad illum in visu dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad illum: Surgens vade in vicum qui vocatur rectus, et quere in domo iude saulum nomine tharsensem. Ecce enim orat. Et vidit virum ananiam nomine introeuntem et imponentem sibi manus ut visum recipiat. Respondit autem ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in hierusalem. Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen tuum. Dixit autem ad eum dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis israel. Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abiit ananias et introivit in domum, et imponens ei manus dixit: Saule frater, dominus misit me ihesus qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas et implearis spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tamquam squame, et visum recepit. Et surgens baptizatus est. Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis qui erant damasci per dies aliquot. Et continuo in synagogis predicabat ihesum, quoniam hic est filius dei. Stupebant autem omnes qui audiebant, et dicebant: Nonne hic est qui expugnabat in hierusalem eos qui invocabant nomen istud? Et huc ad hoc venit ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem magis convalescebat, et confundebat iudeos qui habitabant damasci, affirmans quoniam hic est christus. Cum implerentur autem dies multi, consilium fecerunt iudei ut eum interficerent. Innotuerunt autem saulo insidie eorum. Custodiebant autem et portas die ac nocte ut eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli nocte per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta. Cum autem venisset in hierusalem, temptabat iungere se discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quia esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad apostolos, et narravit illis quomodo in via vidisset dominum, et quia locutus esset ei, et quomodo in damasco fiducialiter egerit in nomine ihesu. Et erat cum illis intrans et exiens in hierusalem, et fiducialiter agens in nomine domini. Loquebatur quoque et disputabat cum grecis. Illi autem querebant occidere eum. Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum cesaream.

et inde dimiserunt Tharsum. Ecclesia itaque per universam Iudeam et Galileam et Samariam habebat pacem, et edificabatur et ambulabat in timore domini, et exhortatione spiritus sancti replebatur.

Factum est autem, cum circumiret Petrus universos, ut perveniret ad sanctos qui habitabant Liddç. Invenit ibi hominem quendam nomine Eneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paraliticus. Et ait illi Petrus: Enea, sanat te dominus Ihesus Christus: surge et sterne tibi. Et confestim surrexit. Et viderunt eum omnes qui habitabant Lidda et Saronam, qui conversi sunt ad dominum. In Ioppe autem erat quedam discipula nomine Thabita, que interpretata dicitur Dorchas. Hec erat plena operibus bonis et elemosinis quas faciebat. Factum est autem in diebus illis ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt in cenaculo. Et quia prope erat Lidda ad Ioppe, cum audissent discipuli quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne te pigeat pervenire ad nos. Et surgens Petrus venit cum illis. Cumque advenisset, duxerunt eum in cenaculum, et circumsteterunt eum omnes vidue flentes, et ostendentes tunicas et vestimenta que faciebat illis Dorchas. Eiectisque foris omnibus Petrus, positis genibus oravit; et conversus ad corpus ait: Thabita, surge in nomine domini nostri Ihesu Christi. Que statim aperuit oculos suos, et viso Petro resedit. Dans quoque ei manum Petrus erexit eam. Et vocatis sanctis ac viduis, exhibuit eam viventem. Notum autem factum est hoc per totam Ioppen, et crediderunt multi in domino. Factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe apud quendam Symonem coriarium.

Vir autem quidam erat in Cesarea nomine Cornelius, centurio cohortis que vocatur Italica, pius et timens deum cum omni domo sua, faciens elemosinas multas in plebe, et rogans deum semper. Vidit in visu manifeste fere hora nona diei angelum intrasse ad se, et dicentem sibi: Corneli. At ille cum intendisset in eum, timore repletus ait: Quid est domine? Dixit que illi: Orationes tue et elemosine tue ascenderunt in memoria coram domino. Et nunc mitte viros in Ioppen, et accersi Symonem qui cognominatur Petrus, qui hospitatur apud quendam Symonem coriarium, cuius est domus iuxta mare. Et cum discessisset angelus domini qui loquebatur cum eo, vocavit duos servos et militem timentem dominum ex his qui parebant illi, et enarratis illis visum, misit eos in Ioppen. Postera autem die iter illis facientibus et appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in cenaculum ut oraret circa horam diei sextam. Cumque esuriret et vellet gustare, parantibus illis, cecidit super eum mentis stupor. Et vidit celum apertum, et in quatuor principiis ligatum vas quoddam velut linteum splendidum quod deferebatur in terram, in quo erant omnia quadrupedia et serpentia terre et volatilia celi. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, immola et manduca. Ait autem Petrus: Absit domine, quia numquam comedi omne commune et immundum. Et vox iterum ad eum: Que deus mundavit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter, et receptum est vas denuo in celum. Et dum intra se hesitaret Petrus quenam esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant a Cornelio inquirentes domum Symonis steterunt ad ianuam. Et vocantes interrogabant si Symon qui cognominatur Petrus hic hospitaretur. Petro autem cogitante de visione, dixit ad illum spiritus: Ecce viri tres querunt te. Sed surgens descende et vade cum illis nichil dubitans, quia ego misi illos. Et descendens Petrus ad eos ait: Ecce ego sum quem queritis; que est causa propter quam venistis? At illi dixerunt: Cornelius centurio vir iustus et timens deum, bene audiens ab universa gente Iudeorum, responsum accepit ab angelo sancto accersire te in domum suam, et audire verba abs te. Vocavit itaque eos et hospicio recepit. Sequenti autem die surgens Petrus profectus est cum illis, et quidam fratres ab Ioppe comitati sunt cum illo. Altera autem die introierunt Cesaream. Cornelius vero expectabat eos, convocatis cognatis suis et necessariis amicis. Cum appropinquaret autem Petrus, unus ex servis precurrens nunciavit eum venisse.

Et cum introisset Petrus, obviavit ei Cornelius, et procidens ante pedes eius adoravit. Petrus vero levavit eum dicens: Surge, ego homo sum sicut et tu. Et confabulando cum illo intravit, et invenit convenisse multos. Dixitque ad illos: Vos scitis quia illicitum est viro Iudeo adherere aut accedere ad alienigenam; et mihi deus ostendit neminem communem aut immundum dicere hominem. Ideo sine dubitatione venio accersitus. Interrogo ergo que est causa propter quam accersistis me?

Cornelius dixit: A nudius quartana die eram ieiunans usque in hunc diem, et hora nona orabam in domo mea, et ecce vir stetit ante me in veste splendida, et dixit: Corneli, exaudita est oratio tua, et elemosine tue rememorate sunt coram deo. Mitte ergo in Ioppen et accersi Symonem qui cognominatur Petrus; hic hospitatur in domo Symonis coriarii secus mare. Is cum advenerit loquetur tibi. Confestim itaque misi ad te; et tu autem bene fecisti veniendo. Nunc ergo nos omnes coram deo adsumus audire omnia que imperata sunt tibi a domino. Aperiens autem os Petrus dixit: In veritate comperi quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum et operatur iusticiam acceptus est ei. Verbum suum misit filiis Israel, annuntians pacem per Ihesum Christum; hic est omnium dominus. Vos scitis quod factum est verbum per universam Iudeam, incipiens a Galilea post baptismum quod predicavit Iohannes, Ihesum a Nazareth, quomodo unxit eum deus spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quia deus erat cum illo. Et nos testes sumus horum que fecit in regione Iudeorum et in Ierusalem, quem et occiderunt suspendentes in ligno. Hunc deus suscitavit tercia die, et dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus preordinatis a deo, nobis qui cum ipso manducavimus et bibimus, et conversati sumus postquam surrexit a mortuis per dies xl. Et precepit nobis predicare populo et testificari quia ipse constitutus est a deo iudex vivorum et mortuorum. Huic omnes prophete testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro hec verba, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Et obstipuerunt omnes qui erant ex circumcisione fideles qui cum Petro erant, quia et in nationes donum dei spiritus sanctus effudit. Audiebant enim illos loquentes linguis et magnificantes deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam prohibere potest quis ne baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt sicut et nos? Et iussit illos baptizari in nomine domini Ihesu Christi. Rogaverunt autem eum ut maneret apud illos aliquot dies.

Audierunt autem apostoli et fratres qui erant in Iudea quia et gentes receperunt verbum dei, et glorificabant deum.

Cum ascendisset autem Petrus Ierosolimis, disceptabant adversus eum qui erant ex circumcisione dicentes: Quid introisti ad viros preputium habentes, et manducasti cum eis? Incipiens itaque Petrus exponebat omnia per ordinem dicens: Ego eram in civitate Ioppe orans, et vidi in mentis excessu visum, descendere vas quoddam velut linteum magnum quatuor principiis submitti de celo, et venit usque ad me. In quod intuens considerabam, et vidi quadrupedia terre et bestias et reptilia et volatilia celi. Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide et manduca. Dixi autem: Nequaquam domine, quia commune aut immundum numquam introivit in os meum. Et respondit vox secundo de celo: Que deus mundavit tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter, et recepta sunt rursum omnia in celum. Et ecce confestim tres viri astiterunt in domo in qua eram, missi a Cesarea ad me. Dixit autem spiritus mihi ut irem cum illis nihil hesitans. Venerunt autem mecum sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri. Narravit autem nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem et dicentem sibi: Mitte in Ioppen et accersi Symonem qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba in quibus salvus eris tu et universa domus tua. Cum autem cepissem loqui, cecidit spiritus sanctus super eos, sicut et in nos in initio. Recordatus sum autem verbi domini sicut dicebat: Iohannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis deus sicut et nobis qui credidimus in dominum Ihesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere deum? His auditis tacuerunt, et glorificaverunt deum dicentes: Ergo et gentibus deus penitentiam ad vitam dedit. Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione que facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phenicen et Cyprum et Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Iudeis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii et Cyrenenses, qui cum venissent Antiochiam loquebantur cum grecis, predicantes dominum Ihesum. Et erat manus domini cum eis, magnusque numerus penitentiam egit et credidit in domino. Audite est autem sermo domini de illis in aures ecclesie que erat Ierosolimis, et miserunt Barnabam ut iret Antiochiam. Qui cum venisset et vidisset gratiam dei gavisus est, et hortabatur omnes permanere in proposito cordis sui in domino, quia erat vir bonus et plenus spiritu sancto ac fide. Et apposita est turba multa in domino. Audiens autem quod Saulus esset Tharso, exiit requirere eum. Et cum invenisset eum, duxit Antiochiam. Contigit autem illis annum integrum commisceri ecclesie, et docere multam turbam, et ut cognominarentur primum Antiochia discipuli Christiani.

In diebus illis descenderunt ab Ierosolimis prophete Antiochiam. Et surgens unus de eis nomine Agabus significabat per spiritum sanctum famem magnam futuram per universum orbem, que facta est sub Claudio. Et qui erant Antiochie discipuli prout quisque habebat proposuerunt singuli eorum in ministerium mittere fratribus habitantibus in Iudea; quod et fecerunt, mittentes ad presbiteros per manum Barnabe et Sauli.

Eodem autem tempore misit Herodes rex manus ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. Et cum vidisset quod placeret Iudeis, apposuit ut apprehenderet et Petrum. Erant autem dies azimorum. Hunc cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post pascha educere eum plebi. Petrus vero custodiebatur in carcere; oratio autem instantissime fiebat ad dominum pro eo ab ecclesia. Et cum futurum esset ut eum Herodes produceret, illa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, alligatus cathenis duabus, et custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecce angelus domini astitit, et lumen refulsit in illo loco. Pungensque autem latus Petri, suscitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt cathene de manibus eius. Et dixit angelus ad eum: Precingere, et calcia te caligas tuas. Et ita fecit. Et ait illi: Circumda vestimentum tuum, et sequere me. Et exiens sequebatur eum, et nesciebat verum esse quod fiebat per angelum; existimabat enim se visum videre. Et cum transissent primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream que ducit ad civitatem, que ultro aperta est eis. Et cum exissent processerunt vicum unum, et continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reversus ait: Nunc scio vere quia misit dominus angelum suum, et eripuit me de manibus Herodis et de omni expectatione plebis Iudeorum. Consideransque venit ad domum Marie matris Iohannis qui cognominatur Marcus, ubi erant multi congregati et orantes. Et cum pulsasset ostium ianue, accessit puella ad audiendum nomine Rhode. Que ut cognovit vocem Petri, pre gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nuntiavit Petrum stare ante ianuam. Illi autem dixerunt ad eam: Insanis. At illa perseverabat ita esse. Quidam autem dixerunt: Angelus eius est. Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum et obstipuerunt. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit illis quomodo dominus eduxisset eum de carcere, et ait: Nuntiate hec Iacobo et fratribus. Et egressus abiit in alium locum.

Facta autem die erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro. Herodes autem cum requisisset eum et non invenisset, interrogatos custodes iussit duci. Et descendens a Iudea in Cesaream ibi moratus est. Erat autem iratus Tyriis et Sydoniis. Qui unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo. Statuto autem die Herodes vestitus veste regali sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces et non hominis. Confestim autem percussit eum angelus domini eo quod non dedisset honorem deo; et consumptus a vermibus exspiravit. Verbum autem domini crescebat et multiplicabatur. Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Ierosolimis expleto ministerio, assumpto Iohanne qui cognominatus est Marcus.

Erant autem in ecclesia que erat Antiochie prophete et magistri, in quibus Barnabas et Symeon qui vocabatur Niger, et Lucius Cyreneus, et Manaen qui erat Herodis tetrarche collactaneus, et Saulus. Ministrantibus autem illis domino et ieiunantibus, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam et Saulum ad opus quod vocavi eos. Tunc ieiunantes et orantes imponentesque eis manus dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi a spiritu sancto abierunt Seleuciam, et inde navigaverunt Cyprum. Et cum venissent Salaminam, predicabant verbum domini in synagogis Iudeorum. Habebant autem et Iohannem in ministerio. Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quendam virum magum pseudoprophetam Iudeum cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba et Saulo, querebat audire verbum dei. Resistebat autem illis Elimas magus, sic enim interpretatur nomen eius, querens avertere proconsulem a fide. Saulus autem qui et Paulus repletus spiritu sancto, intuens in eum ait: O plene omni dolo et fallacia, fili diaboli, inimice omnis iusticie, non desinis subvertere vias domini rectas. Et nunc ecce manus domini super te, et eris cecus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo et tenebre, et circuiens querebat qui ei manum daret. Tunc proconsul cum vidisset factum credidit, admirans super doctrina domini.

Et cum a Papho navigassent qui erant cum Paulo, venerunt Pergen Pamphilie. Iohannes autem discedens ab eis reversus est Ierosolimam. Illi vero pertranseuntes Pergen venerunt Antiochiam Pisidie, et ingressi synagogam die sabbatorum sederunt. Post lectionem autem legis et prophetarum, miserunt principes synagoge ad eos dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. Exsurgens autem Paulus et manu silentium indicens ait: Viri Israelite et qui timetis deum, audite. Deus plebis huius Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incole in terra Egypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea. Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum, quasi post quadringentos et quinquaginta annos; et post hec dedit iudices usque ad Samuel prophetam. Et exinde postulaverunt regem, et dedit illis deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo suscitavit illis David regem, cui testimonium perhibens dixit: Inveni David filium Iesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Huius deus ex semine secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Ihesum, predicante Iohanne ante faciem adventus eius baptismum penitentie omni populo Israel. Cum impleret autem Iohannes cursum suum, dicebat: Quem me suspicamini esse, non sum ego Christus; sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calciamenta pedum solvere.

Viri fratres, filii generis Abraham, et qui in vobis timent deum, vobis verbum salutis huius missum est. Qui enim habitabant Ierusalem et principes

271.

eius hunc ignorantes et voces prophetarum quae per omne sabbatum leguntur iudicantes impleverunt. Et cum nullam causam mortis invenissent in eo, postulaverunt a Pilato ut interficeretur. Et cum consummassent omnia quae de illo erant scripta, deponentes de ligno posuerunt in monumento. Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia die. Qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilaea in Hierusalem, qui usque nunc sunt testes eius ad plebem. Et nos vobis adnuntiamus eam quae ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, suscitans Iesum, sicut et in psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Cum autem suscitavit eum a mortuis amplius iam non reversurum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis sancta David fidelia. Ideoque et alias dicit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. David enim sua generatione cum administrasset, voluntate Dei dormivit, et adpositus est ad patres suos, et vidit corruptionem; quem vero Deus suscitavit a mortuis non vidit corruptionem. Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum adnuntiatur, et ab omnibus quibus non potuistis in lege Moysi iustificari, in hoc omnis qui credit iustificatur. Videte ergo ne superveniat in vos quod dictum est in prophetis: Videte contemptores, et admiramini, et disperdimini, quia opus ego operor in diebus vestris, opus quod non credetis si quis enarraverit vobis.

Exeuntibus autem eis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba haec. Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudaeorum et colentium advenarum Paulum et Barnaban, qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei. Sequenti vero sabbato paene universa civitas convenit audire verbum Dei. Videntes autem turbas Iudaei repleti sunt zelo, et contradicebant his quae a Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc constanter Paulus et Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quia repellitis illud et indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes. Sic enim praecepit nobis Dominus: Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae. Audientes autem gentes gavisae sunt, et glorificabant verbum Domini, et crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem. Iudaei autem concitaverunt religiosas mulieres et honestas, et primos civitatis, et excitaverunt persecutionem in Paulum et Barnaban, et eiecerunt eos de finibus suis. At illi excusso pulvere pedum in eos venerunt Iconium. Discipuli quoque replebantur gaudio et Spiritu Sancto. Contigit autem Iconii ut simul introirent in synagogam Iudaeorum et loquerentur, ita ut crederet Iudaeorum et Graecorum copiosa multitudo. Qui vero increduli fuerunt Iudaei suscitaverunt et ad iracundiam concitaverunt animas gentium adversus fratres. Multo igitur tempore ibi demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiae suae, dante signa et prodigia fieri per manus eorum. Divisa est autem multitudo civitatis, et quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum apostolis. Cum autem factus esset impetus gentilium et Iudaeorum cum principibus suis, ut contumeliis adficerent et lapidarent eos, intellegentes confugerunt ad civitates Lycaoniae, Lystram et Derben, et universam in circuitu regionem, et ibi evangelizantes erant.

Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suae, qui numquam ambulaverat. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, et videns quia haberet fidem ut salvus fieret, dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit et ambulabat. Turbae autem cum vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos. Et vocabant Barnaban Iovem, Paulum vero Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Iovis qui erat ante civitatem, tauros et coronas ante ianuas adferens cum populis volebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli Barnabas et Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes et dicentes: Viri, quid haec facitis? Et nos mortales sumus similes vobis homines, adnuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, qui fecit caelum et terram et mare et omnia quae in eis sunt; qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit, benefaciens de caelo, dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et laetitia corda nostra. Et haec dicentes vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent. Supervenerunt autem ab Antiochia et Iconio Iudaei, et persuasis turbis lapidantesque Paulum traxerunt extra civitatem, aestimantes eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, et postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque evangelizassent civitati illi, et docuissent multos, reversi sunt Lystram et Iconium et Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide, et quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, et orassent cum ieiunationibus, commendaverunt eos Domino in quem crediderunt. Et perambulantes Pisidiam venerunt Pamphyliam, et loquentes verbum Domini in Pergen descenderunt in Attaliam, et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiae Dei in opus quod impleverunt. Et cum venissent et congregassent ecclesiam, rettulerunt quanta fecisset Deus cum illis, et quia aperuisset gentibus ostium fidei. Et morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

Et quidam descendentes de Iudaea docebant fratres quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi non potestis salvi fieri. Facta ergo seditione et quaestione non minima Paulo et Barnabae adversum illos, statuerunt ut ascenderent Paulus et Barnabas et aliqui ex aliis ad apostolos et presbyteros in Hierusalem super hac quaestione. Illi ergo deducti ab ecclesia pertransibant Phoenicen et Samariam, narrantes conversionem gentium, et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab ecclesia et ab apostolis et presbyteris, et exposuerunt quanta fecisset Deus cum illis.

Surrexerunt autem quidam de haeresi Pharisaeorum qui crediderant dicentes quia oportet circumcidi eos, praecipere quoque servare legem Moysi. Conveneruntque apostoli et presbyteri videre de hac quaestione. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus in nobis elegit Deus per os meum audire gentes verbum evangelii et credere. Et qui novit corda Deus testimonium perhibuit dans illis Spiritum Sanctum sicut et nobis, et nihil discrevit inter nos et illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid temptatis Deum, inponere iugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus salvari, quemadmodum et illi. Tacuit autem omnis multitudo, et audiebant Barnaban et Paulum narrantes quanta fecisset Deus signa et prodigia in gentibus per eos. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus dicens: Viri fratres, audite me. Symeon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex gentibus populum nomini suo. Et huic concordant verba prophetarum, sicut scriptum est: Post haec revertar et reaedificabo tabernaculum David quod decidit, et diruta eius reaedificabo, et erigam illud, ut requirant ceteri hominum Dominum, et omnes gentes super quas invocatum est nomen meum super eos, dicit Dominus faciens haec. Nota sunt a saeculo Deo opera eius. Propter quod ego iudico non inquietari eos qui ex gentibus convertuntur ad Deum, sed scribere ad eos ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum et fornicatione et suffocatis et sanguine. Moyses enim a temporibus antiquis per singulas civitates habet qui eum praedicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

Tunc placuit apostolis et senioribus cum omni ecclesia eligere viros ex eis et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba, Iudam qui cognominabatur Barsabban et Silam, viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum: Apostoli et seniores fratres his qui sunt Antiochiae et Syriae et Ciliciae fratribus ex gentibus, salutem. Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus, dicentes circumcidi et custodire legem, placuit nobis in unum congregatis eligere viros et mittere ad vos cum carissimis nostris Barnaba et Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam et Silam, qui et ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui Sancto et nobis nihil ultra inponere vobis oneris quam haec necessario: ut abstineatis vos ab idolothytis et sanguine et suffocato et fornicatione, a quibus custodientes vos bene agetis. Valete. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam, et congregata multitudine tradiderunt epistulam. Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione. Iudas quoque et Silas et ipsi cum essent prophetae verbo plurimo consolati sunt fratres, et confirmaverunt eos. Facto autem ibi tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autem Silae remanere ibi; Iudas autem solus abiit Hierusalem. Paulus vero et Barnabas demorabantur Antiochiae, docentes et evangelizantes cum aliis multis verbum Domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnaban Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates in quibus praedicavimus verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum adsumere et Iohannem qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum, ut qui discessisset ab eis de Pamphylia et non isset cum eis in opus, non debere recipi illum.

Et facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, et Barnabas quidem adsumpto Marco navigaret Cyprum. Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiae Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam et Ciliciam, confirmans ecclesias, praecipiens custodire praecepta apostolorum et seniorum. Et pervenit Derben et Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudaeae fidelis, patre gentili. Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant et Iconio fratres. Hunc voluit Paulus secum proficisci, et adsumens circumcidit eum propter Iudaeos qui erant in illis locis; sciebant enim omnes quod pater eius gentilis esset. Cum autem pertransirent civitates, tradebant illis custodire dogmata quae erant decreta ab apostolis et senioribus qui essent Hierosolymis. Et ecclesiae quidem confirmabantur fide et abundabant numero cotidie. Pertransientes autem Phrygiam et Galatiae regionem, vetati sunt a Spiritu Sancto loqui verbum in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, temptabant ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Iesu. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem.

Et visio per noctem apparuit Paulo: vir Macedo quidam erat stans et deprecans eum, et dicens: Transiens in Macedoniam adiuva nos. Ut autem visum vidit, statim quaesivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quia vocasset nos Deus evangelizare eis. Navigantes autem a Troade recto cursu venimus Samothraciam, et sequenti die Neapolim, et inde Philippis, quae est prima partis Macedoniae civitas colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot conferentes. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse, et sedentes loquebamur mulieribus quae convenerant.

Et quaedam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum audivit, cuius Dominus aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo. Cum autem baptizata esset et domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam et manete. Et coegit nos.

Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quae quaestum magnum praestabat dominis suis divinando. Haec subsecuta Paulum et nos clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui adnuntiant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, et conversus spiritui dixit: Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius quia exivit spes quaestus eorum, adprehendentes Paulum et Silan perduxerunt in forum ad principes, et offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Iudaei, et adnuntiant morem quem non licet nobis suscipere neque facere, cum simus Romani. Et cucurrit plebs adversus eos, et magistratus scissis tunicis eorum iusserunt virgis caedi. Et cum multas plagas eis inposuissent, miserunt eos in carcerem, praecipientes custodi ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale praeceptum accepisset, misit illos in interiorem carcerem, et pedes eorum strinxit ligno. Circa mediam autem noctem Paulus et Silas orantes laudabant Deum, et audiebant eos qui in custodia erant. Subito vero terrae motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et aperta sunt statim ostia omnia, et universorum vincula soluta sunt. Expergefactus autem custos carceris, et videns ianuas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, aestimans fugisse vinctos. Clamavit autem Paulus voce magna dicens: Nihil tibi mali feceris, universi enim hic sumus. Petitoque lumine introgressus est, et tremefactus procidit Paulo et Silae ad pedes, et producens eos foras ait: Domini, quid me oportet facere ut salvus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum, et salvus eris tu et domus tua. Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos in illa hora noctis lavit plagas eorum, et baptizatus est ipse et omnes eius continuo. Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, et laetatus est cum omni domo sua credens Deo. Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores dicentes: Dimitte homines illos. Renuntiavit autem custos carceris verba haec Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini, nunc igitur exeuntes ite in pace. Paulus autem dixit eis: Caesos nos publice indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, et nunc occulte nos eiciunt? Non ita, sed veniant et ipsi nos eiciant. Renuntiaverunt autem magistratibus lictores verba haec. Timueruntque audito quia Romani essent, et venientes deprecati sunt eos, et educentes rogabant ut egrederentur de civitate. Cum exissent autem de carcere, introierunt ad Lydiam, et visis fratribus consolati sunt eos et profecti sunt.

Cum perambulassent autem Amphipolim et Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudaeorum. Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, et per sabbata tria disserebat eis de scripturis, adaperiens et insinuans quia Christum oportuit pati et resurgere a mortuis, et quia hic est Christus Iesus quem ego adnuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, et adiuncti sunt Paulo et Silae, et de colentibus Graecisque multitudo magna, et mulieres nobiles non paucae. Iudaei autem assumpserunt de vulgo viros quosdam malos, et turba facta concitaverunt civitatem, et adsistentes domui Iasonis quaerebant eos producere in populum. Et cum non invenissent eos, trahebant Iasonem et quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes quoniam hi qui urbem concitant et huc venerunt, quos suscepit Iason, et hi omnes contra decreta Caesaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum. Et concitaverunt principes civitatis et turbas audientes haec. Et cum satis accepissent ab

iasone et ceteris dimiserunt eos. Fratres itaque continuo per noctem dimiserunt paulum et sylean in beroea. Qui cum advenissent intraverunt in synagogam iudeorum. Hi autem sunt nobiliores de thessalonicensibus: qui exceperunt verbum cum omni concupiscentia. Cotidie scrutantes scripturas si haec ita se haberent quemadmodum paulus annuntiabat. Et multi quidem ex eis crediderunt et grecae mulieres divites et viri non pauci. Cum cognovissent autem ad thessalonicen iudei quia et in beroea quoque praedicatum est a paulo verbum dei, venerunt et ibi concitantes et commoventes turbas. Continuo autem tunc paulum dimiserunt fratres ut iret ad mare. Nam sylas et tymotheus remanserunt ibi. Qui autem deducebant paulum perduxerunt usque athenas. Et accepto mandato ad sylean et tymotheum ut velociter ad eum venirent, exierunt. Paulus autem cum athenis eos expectaret, concitabatur spiritus eius in ipso, aspiciens circa ydola esse civitatem. Disputabat igitur in synagoga cum iudeis et colentibus deum et in foro per omnem diem cum eis qui praesentes erant. Quidam autem epicurei et stoici philosophi conferebant cum eo. Et quidam dicebant: Quid vult hic seminator verborum dicere? Alii autem dicebant: Novorum demoniorum videtur pronuntiator esse. Et apprehensum eum perduxerunt ad ariopagum dicentes: Possumus scire quae est haec nova doctrina? Novas enim res quasdam infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint haec esse. Athenienses autem omnes et hospites peregrini ad nihil aliud vacabant nisi audire aut dicere aliquid novi.

Stans itaque paulus in medio ariopago dixit: Viri athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos video. Circumambulans enim et quae colitis circumspiciens inveni et aram in qua scriptum est: Ignoto deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus qui fecit hunc mundum et omnia quae in eo sunt, hic cum sit caeli et terrae dominus, non in manufactis templis habitat, neque humanis manibus curatur tamquam egeat aliquo, cum ipse det omnibus vitam et spiritum et omnia. Fecitque ex uno sanguine omne genus humanum habitare super omnem faciem terrae, definiens statuta tempora et terminos habitationis eorum, quaerere illud divinum, si forte attrectent aut inveniant illud, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus et movemur et sumus. Sicut et quidam vestrum poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus. Cum ergo genus simus dei, non debemus aestimare auro aut argento aut lapidi sculpturae artis et cogitationis hominis divinum esse simile. Et tempora quidem huius ignorantiae despiciens deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique paenitentiam agant, eo quod statuit diem in quo iudicaturus est orbem in aequitate in viro in quo statuit, fidem praebens omnibus, suscitans eum a mortuis. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

Sic paulus exivit de medio eorum. Quidam vero viri adherentes paulo crediderunt. In quibus et dionisius ariopagita et mulier nomine damaris et alii cum eis. Post haec egressus ab athenis venit corinthum. Et inveniens quendam iudeum nomine aquilam ponticum genere, qui nuper venerat ab italia, et priscillam uxorem eius, eo quod praecepisset claudius discedere omnes iudeos a roma, accessit ad eos. Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos et operabatur. Erant autem scenofactoriae artis. Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen domini ihesu, suadebatque iudeis et grecis. Cum venissent autem de macedonia sylas et tymotheus, instabat verbo paulus, testificans iudeis esse ihesum christum. Contradicentibus autem eis et blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego; ex hoc ad gentes vadam. Et migrans inde intravit in domum cuiusdam nomine titi iusti colentis deum, cuius domus erat coniuncta synagogae. Crispus autem archisynagogus credidit domino cum omni domo sua. Et multi corinthiorum audientes credebant et baptizabantur. Dixit autem dominus per visionem nocte paulo: Noli timere, sed loquere et ne taceas, propter quod ego sum tecum, et nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam populus est mihi multus in hac civitate. Sedit autem ibi annum et sex menses, docens inter eos verbum dei.

Gallione autem proconsule achaiae insurrexerunt uno animo iudei in paulum et adduxerunt eum ad tribunal dicentes: Quia contra legem hic suadet hominibus colere deum. Incipiente autem paulo aperire os, dixit gallio ad iudeos: Si quidem esset aliquid iniquum aut facinus pessimum, o viri iudei, recte vos sustinerem. Si vero quaestiones sunt de verbo et nominibus et lege vestra, vos ipsi videritis; iudex horum ego nolo esse. Et minavit eos a tribunali. Apprehendentes autem omnes sosthenen principem synagogae percutiebant ante tribunal, et nihil horum gallioni curae erat. Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens navigavit syriam, et cum eo priscilla et aquila, qui sibi totonderat in cenchris caput; habebat enim votum. Devenitque ephesum et illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam disputabat cum iudeis. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit, sed valefaciens et dicens: Oportet me sollemnem diem advenientem facere hierosolimis, iterum revertar ad vos deo volente. Et profectus est ab epheso. Et descendens caesaream, ascendit et salutavit ecclesiam et descendit antiochiam, et ibi demoratus aliquod tempus

272.

profectus est perambulans ex ordine galaticam regionem et frigiam, confirmans omnes discipulos.

Iudeus autem quidam nomine apollo, alexandrinus genere, vir eloquens devenit ephesum, potens in scripturis. Hic erat edoctus viam domini et fervens spiritu loquebatur et docebat diligenter ea quae sunt de ihesu, sciens tantum baptisma iohannis. Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent priscilla et aquila, assumpserunt eum et diligentius exposuerunt ei viam domini. Cum autem vellet ire achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant. Vehementer enim iudeos revincebat publice, ostendens per scripturas esse christum ihesum. Factum est autem cum apollo esset corinthi, ut paulus peragratis superioribus partibus veniret ephesum et inveniret quosdam discipulos, dixitque ad eos: Si spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si spiritus sanctus est audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In iohannis baptismate. Dixit autem paulus: Iohannes baptizavit baptismo paenitentiae populum, dicens in eum qui venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est in ihesum christum. His auditis baptizati sunt in nomine domini ihesu. Et cum imposuisset illis manus paulus, venit spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant. Erant autem omnes viri fere xii. Introgressus autem synagogam cum fiducia loquebatur per menses tres, disputans et suadens de regno dei. Et cum indurarentur quidam ex eis et non crederent, maledicentes viam domini coram multitudine, discessit ab eis et segregavit discipulos, et cotidie disputabat in scola tyranni cuiusdam, ab hora quinta usque in horam decimam. Hoc autem per biennium factum est, ita ut omnes qui habitabant in asia audirent verbum domini, iudei atque gentiles. Virtutesque non modicas deus faciebat per manum pauli, ita ut et in infirmos inferrentur de corpore eius sudaria vel semicinctia, et discederent ab eis languores et maligni spiritus exirent.

Temptaverunt autem quidam et de circumeuntibus iudeis exorcistis invocare super eos qui habebant spiritus malignos nomen domini ihesu, dicentes: Adiuro vos per ihesum quem paulus praedicat, ut exeatis. Erant autem filii sceve iudei sacerdotis qui faciebant similiter. Quibus respondens spiritus nequam dixit: Ihesum scio et paulum novi, vos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat spiritus nequam, dominatus utrisque praevaluit adversus eos, ita ut nudi et vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum est omnibus iudeis atque grecis habitantibus ephesum, et timor decidit super omnes illos, et magnificabatur nomen domini ihesu. Et multi credentium veniebant confitentes et annuntiantes actus suos. Multi autem ex his qui curiosa gesserunt contulerunt libros et comburebant coram omnibus, et computatis pretiis illorum invenerunt denariorum L milia. Sic potenter verbum dei crescebat et convalescebat. His autem expletis statuit paulus in spiritu transire macedoniam et achaiam et sic ire hierosolimam, dicens: Quia cum fuero ibi, necesse est me et romam videre. Et misit in macedoniam duos qui sibi ministrabant, tymotheum et erastum; ipse vero substitit tempus in asia.

Factus est autem in illo tempore tumultus non modicus de via domini. Demetrius autem quidam argentarius faciens templa dianae praestabat artificibus non modicum quaestum. Hic convocans eos qui huiusmodi erant opifices dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio acquisitio est nobis. Et videtis et auditis quod non tantum ephesi, sed et universae asiae hic paulus nescio quem suasit et avertit magnam turbam, dicens quia non sunt dii qui manibus fiunt. Non tantum autem haec pars nobis periclitabitur in redargutionem venire, sed et etiam templum magnae deae dianae in nihil aestimabitur, sed et destrui incipiet maiestas eius, quam tota asia et orbis terrarum colit. His auditis repleti sunt ira et exclamaverunt dicentes: Magna diana ephesiorum. Et confusa est universa civitas. Et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto gaio et aristarcho macedonibus comitibus pauli. Volente autem paulo intrare in turbam, non sinebant discipuli. Aliqui autem et de principibus asiae qui erant amici eius miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum. Alii autem aliud clamabant. Erat enim ecclesia confusa, et plures nesciebant qua ex causa convenissent. De turba autem detraxerunt alexandrum propellentibus eum iudeis. Alexander autem motu manus volens se excusare ad populum. Quem ut cognoverunt quia iudeus esset, vox facta est una omnium quasi per horas duas clamantium: Magna diana ephesiorum. Et cum sedasset scriba turbas dixit: Viri ephesii, quis enim est hominum qui nesciat ephesiorum civitatem cultricem esse magnae dianae iovisque prolis? Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse et nihil temere agere. Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos neque blasphemantes deam vestram. Quod si demetrius et qui cum eo sunt artifices habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur et proconsules sunt: accusent invicem. Quod si quid alterius quaeritis, in legitima ecclesia poterit absolvi. Nam et periclitamur accusari seditionis hodiernae, cum nullus obnoxius sit de quo possimus reddere rationem concursus istius. Et cum haec dixisset, dimisit ecclesiam.

Postquam autem cessavit tumultus, vocatis paulus discipulis et exhortatus eos, valedixit et profectus est ut iret in macedoniam. Cum autem perambulasset partes illas et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad greciam. Ubi cum fecisset menses tres, factae sunt illi insidiae a iudeis navigaturo in syriam, habuitque consilium ut reverteretur per macedoniam. Comitatus est autem eum sopater pyrrhi beroensis, thessalonicensium vero aristarchus et secundus et gaius derbeus et tymotheus, asiani vero tychicus et trophimus. Hi cum praecessissent, sustinuerunt nos troade. Nos vero navigavimus post dies azymorum a philippis et venimus ad eos troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus vii. In una autem sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem. Erant autem lampades copiosae in cenaculo ubi eramus congregati. Sedens autem quidam adolescens nomine eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi disputante diu paulo, eductus somno cecidit de tertio cenaculo deorsum et sublatus est mortuus. Ad quem cum descendisset paulus, incubuit super eum et complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. Ascendens autem frangensque panem et gustans satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est. Adduxerunt autem puerum viventem et consolati sunt non minime.

Nos autem ascendentes navem navigavimus in asson, inde suscepturi paulum; sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus. Cum autem convenisset nos in asson, assumpto eo venimus mytilenen. Et inde navigantes sequenti die venimus contra chium, et alia die applicuimus samum, et sequenti die venimus miletum. Proposuerat enim paulus transnavigare ephesum, ne qua mora illi fieret in asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten faceret hierosolimis. A mileto autem mittens ephesum vocavit maiores natu ecclesiae. Qui cum venissent ad eum et simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die qua ingressus sum in asiam qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, serviens domino cum omni humilitate et lacrimis et temptationibus quae mihi acciderunt ex insidiis iudeorum, quomodo nihil subtraxerim utilium quominus annuntiarem vobis et docerem vos publice et per domos, testificans iudeis atque gentilibus in deum paenitentiam et fidem in dominum nostrum ihesum christum. Et nunc ecce alligatus ego spiritu vado in hierusalem, quae in ea eventura sint mihi ignorans, nisi quod spiritus sanctus per omnes civitates protestatur mihi dicens quoniam vincula et tribulationes me manent in hierosolimis. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum et ministerium verbi quod accepi a domino ihesu, testificari evangelium gratiae dei. Et nunc ecce ego scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes per quos transivi praedicans regnum dei. Quapropter contestor vos hodierna die quia mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi quominus annuntiarem omne consilium dei vobis. Attendite vobis et universo gregi in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisivit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi graves in vos, non parcentes gregi, et ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte et die non cessavi cum lacrimis monens unumquemque vestrum. Et nunc quidem commendo vos deo et verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare et dare hereditatem in sanctificatis omnibus. Argentum aut aurum aut vestem nullius concupivi, ipsi scitis quoniam ad ea quae mihi opus erant et his qui mecum sunt ministraverunt manus istae. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi domini ihesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere. Et cum haec dixisset, positis genibus suis cum omnibus illis oravit. Magnus autem fletus factus est omnium, et procumbentes super collum pauli osculabantur eum, dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus coum, et sequenti die rhodum, et inde pataram, et inde myram. Et cum invenissemus navem transfretantem phoenicen, ascendentes navigavimus. Cum apparuissemus autem cypro, relinquentes eam ad sinistram navigavimus in syriam et venimus tyrum; ibi enim navis habebat exponere onus. Et inventis discipulis mansimus ibi dies vii, qui paulo dicebant per spiritum ne ascenderet hierosolimam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus et filiis usque foras civitatem. Et positis genibus in litore oravimus. Et valefacientes invicem ascendimus navem, illi autem reversi sunt in sua. Nos vero explicito navigio a tyro devenimus ptolomaidem, et salutatis fratribus mansimus apud eos die uno. Altera autem die profecti venimus caesaream, et intrantes in domum philippi evangelistae qui erat de vii, cui erant filie iiii virgines prophetantes, et mansimus apud eum.

Et commorantibus nobis in Cesarea per dies aliquot, supervenit a Iudea quidam propheta nomine Agabus. Et veniret ad nos. Et tollens zonam Pauli alligavit sibi pedes et manus, et dixit: Hec dicit Spiritus Sanctus: Virum cuius hec zona est, sic alligabunt Iudei in Hierusalem, et tradent in manus gentium. Hec cum audissemus, rogabamus nos et qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolimam. Tunc respondit et dixit nobis: Quid facitis flentes et contristantes cor meum? Ego enim non tantum alligari, sed etiam mori in Hierosolima paratus sum pro nomine Domini Ihesu Christi. Et cum ei suadere non possemus, tacuimus dicentes: Voluntas Domini fiat.

Post hos autem dies preparati ascendebamus Hierosolimam. Venerunt autem quidam de discipulis a Cesarea nobiscum, adducentes apud quem hospitaremur Iasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum. Et cum venissemus Hierosolimam, libenter exceperunt nos fratres cum gaudio. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, et convenerunt omnes presbiteri. Quos cum salutasset, narrabat Paulus per singula que fecisset Deus in gentibus per ministerium eius. At illi cum audissent, magnificaverunt Dominum, et dixerunt ei: Vides, frater, quot milia sunt hominum in Iudea qui crediderunt; et omnes isti emulatores sunt legis. Audierunt autem de te quia discessionem doceas a Moyse eorum qui per gentes sunt Iudeorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? Utique oportet convenire multitudinem; audient enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quattuor, votum habentes super se. His assumptis sanctifica te cum illis, et impende in illis ut radant capita; et scient omnes quia que de te audierunt falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus iudicantes ut abstineant se ab idolis immolato et sanguine et suffocato et fornicatione.

Tunc Paulus assumptis viris postera die, purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio. Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudei cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, et iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelite, adiuvate. Hic est homo qui adversus populum et legem et locum hunc omnes ubique docens, insuper et gentiles induxit in templum, et violavit sanctum locum istum. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem estimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus. Commotaque est civitas tota, et facta est concursio populi. Et apprehensum Paulum trahebant extra templum, et statim clause sunt ianue. Querentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis quia tota confunditur Hierusalem. Qui statim assumptis militibus et centurionibus decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum et milites, cessaverunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, et iussit alligari catenis duabus, et interrogabat quis esset et quid fecisset. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere pre tumultu, iussit duci eum in castra. Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi clamans: Tolle eum. Et cum inciperet induci in castra, Paulus ait tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Grece nosti? Nonne tu es Egyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, et eduxisti in desertum quattuor milia virorum sicariorum? Et dixit ad eum Paulus: Ego homo quidem sum Iudeus a Tharso Cilicie, non ignote civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem; et magno silentio facto, allocutus est Hebrea lingua, dicens:

Viri fratres et patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. Cum audissent autem quia Hebrea lingua loqueretur ad illos, magis prestiterunt silentium. Et dixit: Ego sum vir Iudeus, natus in Tharso Cilicie, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamalielis eruditus iuxta veritatem paterne legis, emulator legis sicut et vos omnes estis hodie; qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac mulieres, sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit et omnes maiores natu; a quibus et epistolas accipiens ad fratres, Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Hierusalem ut punirentur.

Contigit autem mihi eunti et appropinquanti Damasco media die, subito de celo circumfulsit me lux copiosa. Et decidens in terram audivi vocem dicentem mihi in lingua Hebrea: Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ego autem respondi: Quis es, Domine? Dixitque ad me: Ego sum Ihesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, et timefacti sunt; vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum. Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum, et ibi tibi dicetur de omnibus que te oporteat facere. Et cum non viderem pre claritate luminis illius, ad manum deductus a comitibus veni Damascum. Ananias autem quidam vir secundum legem testimonium habens ab omnibus habitantibus Iudeis, veniens ad me et astans, dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum. At ille dixit: Deus patrum nostrorum preordinavit te ut cognosceres voluntatem eius, et videres iustum, et audires vocem ex ore eius; quia eris testis illius ad omnes homines eorum que vidisti et audisti. Et nunc quid moraris? Exsurge, et baptizare, et ablue peccata tua, invocato nomine ipsius. Factum est autem revertenti mihi in Hierusalem et oranti in templo, fieri me in stupore mentis, et videre ipsum dicentem mihi: Festina, et exi velociter ex Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem et cedens per synagogas eos qui credebant in te; et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, et ego astabam et consentiebam, et custodiebam vestimenta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quia ego in nationes longe mittam te.

Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, et exclamaverunt dicentes: Tolle a terra talem; non enim fas est eum vivere. Clamantibus autem eis et iactantibus vestimenta, et pulverem in aerem mittentibus, iussit tribunus induci eum in castra, dicens flagellis eum interrogari, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei. Et cum astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi centurioni Paulus: Si hominem Romanum et indemnatum licet vobis flagellare? Hoc audito centurio accessit ad tribunum et nuntiavit, dicens: Quid acturus es? Hic enim homo civis Romanus est. Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es. At ille dixit: Etiam. Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem et natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit quia civis Romanus esset, et quia alligasset eum. Postera autem die volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudeis, solvit eum, et iussit sacerdotes convenire et omne concilium; et producens Paulum statuit inter illos. Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem.

Princeps autem sacerdotum Ananias precepit astantibus sibi percutere os pauli.

Tunc Paulus ad eum dixit: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem iubes me percuti? Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices. Sciens autem Paulus quia una pars esset Sadduceorum et altera Phariseorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum; de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hec diceret, facta est dissensio inter Phariseos et Sadduceos, et soluta est multitudo. Sadducei enim dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum; Pharisei autem utraque confitentur. Factus est autem clamor magnus; et surgentes quidam Phariseorum pugnabant dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto; quid si spiritus locutus est ei, aut angelus? Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere et rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus ait: Constans esto; sicut enim testificatus es de me in Hierusalem, sic te oportet et Rome testificari.

Facta autem die, collegerunt se quidam ex Iudeis, et devoverunt se, dicentes neque manducaturos neque bibituros donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta viri qui hanc coniurationem fecerant; qui accesserunt ad principes sacerdotum et seniores, et dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero priusquam appropiet, parati sumus interficere illum. Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit et intravit in castra, nuntiavitque Paulo. Vocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum; habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, et ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, et interrogavit illum: Quid est quod habes indicare mihi? Ille autem dixit: Iudeis convenit rogare te ut crastina die Paulum producas in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. Tu vero ne credideris illis; insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare neque bibere donec interficiant eum; et nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

Tunc tribunus dimisit adolescentem, precipiens ne cui loqueretur quoniam hec nota sibi fecisset. Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos ut eant usque Cesaream, et equites septuaginta, et lancearios ducentos, a tertia hora noctis; et iumenta preparate, ut imponentes Paulum salvum perducerent ad Felicem presidem. Timuit enim ne forte raperent eum Iudei et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tanquam accepturus pecuniam. Scribens epistolam continentem hec: Claudius Lysias optimo presidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum a Iudeis, et incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est. Volensque scire causam quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum. Quem inveni accusari de questionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis. Et cum mihi perlatum esset de insidiis quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians et accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

Milites ergo secundum preceptum sibi assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem. Et postera die, dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra. Qui cum venissent Cesaream, et tradidissent epistolam presidi, statuerunt ante illum et Paulum. Cum legisset autem, et interrogasset de qua provincia esset, et cognoscens quia de Cilicia, Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in pretorio Herodis custodiri eum.

Post dies autem quinque descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam et Tertullo quodam oratore, qui adierunt presidem adversus Paulum. Et citato Paulo, cepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, et multa corrigantur per tuam providentiam, semper et ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione. Ne diutius autem te protraham, oro breviter audias nos pro tua clementia. Invenimus hunc hominem pestiferum, et concitantem seditiones omnibus Iudeis in universo orbe, et auctorem seditionis secte Nazarenorum; qui etiam templum violare conatus est, quem et apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare. Superveniens autem tribunus Lysias cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire; a quo poteris ipse iudicans de omnibus istis cognoscere de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem et Iudei, dicentes hec ita se habere.

Respondit autem Paulus, annuente sibi preside dicere: Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam. Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Hierusalem; et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbe, neque in synagogis, neque in civitate; neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam quam dicunt heresim, sic deservio patri et Deo meo, credens omnibus que in lege et prophetis scripta sunt; spem habens in Deum, quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum et iniquorum. In hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum et ad homines semper. Post annos autem plures elemosynas facturus in gentem meam veni, et oblationes et vota; in quibus invenerunt me purificatum in templo, non cum turba neque cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudei, quos oportebat apud te presto esse et accusare si quid haberent adversum me; aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio, nisi de una hac sola voce qua clamavi inter eos stans: Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis.

Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos. Iussitque centurioni custodire eum, et habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, que erat Iudea, vocavit Paulum, et audivit ab eo fidem que est in Christo Ihesu. Disputante autem illo de iustitia et castitate et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade; tempore autem opportuno accersiam te. Simul et sperans quod pecunia ei daretur a Paulo; propter quod et frequenter accersiens eum loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam prestare Iudeis Felix, reliquit Paulum vinctum. Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Hierosolimam a Cesarea. Adieruntque eum principes sacerdotum et primi Iudeorum adversus Paulum, et rogabant eum postulantes gratiam adversus eum, ut iuberet perduci eum in Hierusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via. Festus autem respondit servari Paulum in Cesarea, se autem maturius profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Cesaream; et altera die sedit pro tribunali, et iussit Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum qui ab Hierosolima descenderant Iudei, multas et graves causas obicientes, quas non poterant probare, Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudeorum, neque in templum, neque in Cesarem quicquam peccavi. Festus autem volens gratiam prestare Iudeis, respondens Paulo dixit: Vis Hierosolimam ascendere, et ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cesaris sto, ibi me oportet iudicari. Iudeis non nocui, sicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori; si vero nihil est eorum que hi accusant me, nemo potest me illis donare.

de me nemo me potest donare illis. Cesarem appello. Tunc festus cum consilio locutus ait: Cesarem appellasti, ad cesarem ibis.

Et cum dies aliquot transacti essent, agrippa rex et beronice descenderunt cesaream ad salutandum festum. Et cum dies plures ibi demorarentur, festus indicavit regi de paulo dicens: Vir quidam est derelictus a felice vinctus, de quo cum essem hierosolimis adierunt me principes sacerdotum et seniores iudeorum, postulantes adversus eum dampnationem. Ad quos respondi: quia non est consuetudo romanis dampnare hominem aliquem priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Cum ergo huc convenissent, sine ulla dilatione sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum. De quo cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant de quibus ego suspicabar malam. Questiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, et de quodam ihesu defuncto, quem affirmabat paulus vivere. Hesitans autem ego de huiusmodi questione, dicebam si vellet ire hierosolimam et ibi iudicari de istis. Paulo autem appellante ut servaretur ad augusti cognitionem, iussi servari eum donec mittam eum ad cesarem. Agrippa autem ad festum ait: Volebam et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die cum venisset agrippa et beronice cum multa ambitione, et introissent in auditorium cum tribunis et viris principalibus civitatis, iubente festo adductus est paulus. Et dicit festus: Agrippa rex et omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc de quo omnis multitudo iudeorum interpellavit me hierosolimis et hic, clamantes non oportere eum vivere amplius. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante augustum, iudicavi mittere. De quo quid certum scribam domino non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te rex agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, et causas eius non significare. Agrippa vero ad paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc paulus extenta manu cepit rationem reddere.

De omnibus quibus accusor a iudeis rex agrippa, estimo me beatum apud te, cum sim defensurus me hodie, maxime te sciente omnia que apud iudeos sunt consuetudines et questiones. Propter quod obsecro patienter me audias. Et quidem vitam meam a iuventute que ab initio fuit in gente mea in hierosolimis, noverunt omnes iudei, prescientes me ab initio, si velint testimonium perhibere, quoniam secundum certissimam sectam nostre religionis vixi phariseus. Et nunc in spe que ad patres nostros repromissionis facta est a deo, sto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostre nocte ac die deservientes sperant devenire. De qua spe accusor a iudeis rex. Quid incredibile iudicatur apud vos si deus mortuos suscitat? Et ego quidem existimaveram me adversus nomen ihesu nazareni debere multa contraria agere. Quod et feci hierosolimis, et multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta; et cum occiderentur detuli sententiam. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos compellebam blasphemare, et amplius insaniens in eos persequebar usque in exteras civitates. In quibus dum irem damascum cum potestate et permissu principum sacerdotum, die media in via vidi rex de celo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, et eos qui mecum simul erant. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi hebraica lingua: Saule, saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ego autem dixi: Quis es domine? Dominus autem dixit: Ego sum ihesus quem tu persequeris. Sed exsurge et sta super pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum et testem eorum que vidisti et eorum quibus apparebo tibi, eripiens te de populo et gentibus in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem et de potestate sathane ad deum, ut accipiant remissionem peccatorum et sortem inter sanctos per fidem que est in me. Unde rex agrippa non fui incredulus celesti visioni, sed his qui sunt damasci primum et hierosolimis et in omnem regionem iudee et gentibus annuntiabam ut penitentiam agerent et converterentur ad deum, digna penitentie opera facientes. Hac ex causa me iudei cum essem in templo comprehensum tentabant interficere. Auxilio autem adiutus dei usque in hunc diem sto, testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quam ea que prophete locuti sunt futura esse et moyses: si passibilis christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen annuntiaturus est populo et gentibus.

Hec loquente eo et rationem reddente paulo, festus magna voce ait: Insanis paule; multe te littere ad insaniam convertunt. At ille: Non insanio, inquit, optime feste, sed veritatis et sobrietatis verba eloquor. Scit enim de his rex, ad quem et constanter loquor. Latere enim eum nihil horum arbitror; neque enim in angulo quicquam horum gestum est. Credis rex agrippa prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad paulum dixit: In modico suades me christianum fieri. Et paulus: Opto apud deum et in modico et in magno, non tantum te sed et omnes qui me audiunt hodie fieri tales qualis et ego sum, exceptis vinculis his. Et exsurrexit rex et preses et beronice et qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur ad invicem dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iste. Agrippa autem festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset cesarem.

Ut autem iudicatum est navigare eum in italiam, et tradi paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine iulio cohortis auguste, ascendentes navem adrumetinam, incipientes navigare circa asie loca sustulimus, perseverante nobiscum aristarcho macedone thessalonicensi. Sequenti autem die devenimus sidonem. Humane autem tractans iulius paulum, permisit ad amicos ire et curam sui agere. Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus cyprum, propterea quod essent venti contrarii. Et pelagus cilicie et pamphilie navigantes, venimus lystram que est lycie. Et ibi inveniens centurio navem alexandrinam navigantem in italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde navigaremus et vix devenissemus contra gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus crete iuxta salmonem; et vix iuxta navigantes venimus in locum quendam qui vocatur boni portus, cui iuxta erat civitas thalassa. Multo autem tempore peracto, et cum iam non esset tuta navigatio, eo quod et ieiunium iam preterisset, consolabatur eos paulus dicens: Viri, video quoniam cum iniuria et multo damno non solum oneris et navis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio. Centurio autem gubernatori et nauclero magis credebat quam his que a paulo dicebantur. Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quo modo possent devenientes phenicen hiemare, portum crete respicientem ad africum et ad chorum. Aspirante autem austro, putantes propositum se tenere, cum sustulissent de asson legebant cretam. Non post multum autem misit se contra ipsam ventus typhonicus qui vocatur euroaquilo. Cumque arrepta esset navis et non posset conari in ventum, data nave flatibus ferebamur. In insulam autem quandam decurrentes que vocatur cauda, potuimus vix obtinere scapham. Qua sublata, adiutoriis utebantur accingentes navem; timentes ne in syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur. Valide autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt, et tertia die suis manibus armamenta navis proiecerunt. Neque autem sole neque sideribus apparentibus per plures dies, et tempestate non exigua imminente, iam auferebatur spes omnis salutis nostre. Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans paulus in medio eorum dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me non tollere a creta lucrique facere iniuriam hanc et iacturam. Et nunc suadeo vobis bono animo esse; amissio enim nullius anime erit ex vobis, preterquam navis. Astitit enim mihi hac nocte angelus dei cuius sum ego et cui deservio, dicens: Ne timeas paule, cesari te oportet assistere; et ecce donavit tibi deus omnes qui navigant tecum. Propter quod bono animo estote viri; credo enim deo quia sic erit quemadmodum dictum est mihi. In insulam autem quandam oportet nos devenire. Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in adria circa mediam noctem suspicabantur naute apparere sibi aliquam regionem. Qui et summittentes bolidem invenerunt passus viginti, et pusillum inde separati invenerunt passus quindecim. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quattuor optabant diem fieri. Nautis vero querentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere, dixit paulus centurioni et militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphe et passi sunt eam excidere.

Et cum lux inciperet fieri, rogabat paulus omnes sumere cibum dicens: Quartadecima hodie die expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra, quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Et cum hec dixisset, sumens panem gratias egit deo in conspectu omnium,

et fregit et cepit manducare. Animequiores autem facti omnes et ipsi sumpserunt cibum. Eramus vero universe anime in navi ducente septuaginta sex. Et satiati cibo alleviabant navem, iactantes triticum in mare. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant; sinum vero quendam considerabant habentem litus, in quem cogitabant si possent eicere navem. Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum; et levato artemone secundum aure flatum tendebant ad litus. Et cum incidissent in locum dithalassum, impegerunt navem; et prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris. Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent, ne quis cum enatasset effugeret. Centurio autem volens servare paulum prohibuit fieri, iussitque eos qui possent natare emittere se primos et evadere et ad terram exire; et ceteros alios in tabulis ferebant, quosdam super ea que de navi erant. Et sic factum est ut omnes anime evaderent ad terram. Et cum evasissemus, tunc cognovimus quia militene insula vocabatur. Barbari vero prestabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat et frigus. Cum congregasset autem paulus sarmentorum aliquantam multitudinem et imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset invasit manum eius. Ut vero viderunt barbari pendentem bestiam de manu eius, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari ultio non sinit vivere. Et ille quidem excutiens bestiam in ignem nihil mali passus est. At illi existimabant eum in tumorem convertendum et subito casurum et mori. Diu autem illis expectantibus, et videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se dicebant eum esse deum. In locis autem illis erant predia principis insule nomine publii, qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit. Contigit autem patrem publii febribus et dysenteria vexatum iacere. Ad quem paulus intravit, et cum orasset et imposuisset ei manus, salvavit eum. Quo facto, omnes qui in insula habebant infirmitates accedebant et curabantur. Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, et navigantibus imposuerunt que necessaria erant.

Post menses autem tres navigavimus in navi alexandrina que in insula hiemaverat, cui erat insigne castorum. Et cum venissemus syracusam, mansimus ibi triduo. Inde circumlegentes devenimus regium; et post unum diem flante austro secunda die venimus puteolos, ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem; et sic venimus romam. Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad appii forum et tres tabernas. Quos cum vidisset paulus, gratias agens deo accepit fiduciam. Cum autem venissemus romam, permissum est paulo manere sibimet cum custodiente se milite. Post tertium autem diem convocavit primos iudeorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego viri fratres nihil adversus plebem faciens aut morem paternum, vinctus ab hierosolimis traditus sum in manus romanorum, qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla causa esset mortis in me. Contradicentibus autem iudeis, coactus sum appellare cesarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare. Propter hanc igitur causam rogavi vos videre et alloqui; propter spem enim israhel catena hac circumdatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te a iudea, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem a te audire que sentis; nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum dei, suadensque eis de ihesu ex lege moysi et prophetis a mane usque ad vesperam. Et quidam credebant his que dicebantur, quidam vero non credebant. Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente paulo unum verbum: Quia bene spiritus sanctus locutus est per ysaiam prophetam ad patres nostros dicens: Vade ad populum istum et dic: Aure audietis et non intellegetis, et videntes videbitis et non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis et auribus audiant et corde intellegant et convertantur et sanem eos. Notum ergo sit vobis quoniam gentibus missum est hoc salutare dei, et ipsi audient. Et cum hec dixisset, exierunt ab eo iudei, multam habentes inter se questionem. Mansit autem biennio toto in suo conducto, et suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, predicans regnum dei et docens que sunt de domino ihesu christo cum omni fiducia sine prohibitione.

EXPLICIT LIBER ACTUUM APOSTOLORUM.

Ave maria gratia plena dominus tecum et tu mecum o maria in omnibus tribulacionibus et necessitatibus et in hora exitus mei suscipe animam meam et offer eam dilectissimo filio tuo ...
Sancta maria sis michi propicia famulo tuo Sibillao et libera me ab omnibus peccatis ...
... salutis

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUD GRECOS QUI integre sapiunt et fidem rectam sectantur epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. Sed sicut evangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has ordini proprio deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi, petri due, iohannis tres, et iude una. Que si ut ab eis digeste sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium verterentur, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret. Illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus; in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc est aque et sanguinis et spiritus, in ipsa sua editione ponentes, et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes; in quo maxime et fides catholica roboratur, et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio, lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo christi eustochium, dum a me impensius scripture veritatem inquiris, meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronuntiant

Ego de me nemo me potest donare illis. cesarem apello. Tunc festus cum consilio locutus ait. Cesarem apellasti. ad cesarem ibis.

Et cum dies aliquanti transacti essent. agrippa rex & beronice descenderunt cesaream ad salutandum festum. Et cum demorarentur ibi dies plures. festus indicauit regi de paulo dicens. Vir quidam est relictus a felice uinctus de quo cum essem hierosolimis adierunt me principes sacerdotum & seniores iudeorum postulantes aduersus eum dampnationem. Ad quos respondi. quia non est consuetudo romanis dampnare hominem in perditione. priusquam is qui accusatur habeat accusatores presentes. & locum defendendi criminis accipiat. Cum itaque huc uenissent. sine ulla dilatione sequenti die sedens pro tribunali. iussi adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores. nullam causam afferebant de quibus ego suspicabar mala. Questiones uero quasdam deferebant de sua religione & de ihu quodam defuncto. quem dicebat paulus uiuere. Hesitans autem ego de huiusmodi questionibus interrogaui si uellet ire hierosolimam & ibi iudicari de istis. Paulo autem appellante ut seruaretur ad augusti cognitionem. iussi eum seruari donec mittam eum ad cesarem. Agrippa autem ad festum ait. Volebam & ipse hominem audire. Cras inquit audies eum. Altera autem die cum uenisset agrippa & beronice cum magna ambitione & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis. iubente festo adductus est paulus & ait festus. Agrippa rex & omnes qui simul adestis nobis uiri. uidetis hunc de quo omnis multitudo iudeorum interpellauit me hierosolimis & hic clamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante augustum iudicaui mittere. De quo quid certum scribam domino non habeo. Propter quod produxi eum ad uos & maxime ad te rex agrippa. ut interrogatione facta habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi uidetur mittere uinctum & causas eius non significare. Agrippa uero ad paulum ait. Permittitur tibi loqui pro temetipso.

Tunc paulus extenta manu cepit rationem reddere dicens. De omnibus quibus accusor a iudeis rex agrippa. estimo me beatum apud te. cum sim rationem reddere hodie cum maxime cognoscas omnes mores & sectas & questiones legis que apud iudeos sunt. propter quod deprecor patienter audias me. Et quidem uitam meam ex iuuentute que fuit in gente mea in hierusalem sciunt omnes iudei. qui ab initio me nouerunt si uellent testimonium perhibere quia secundum certissimam sectam nostre religionis uixi phariseus. Et nunc in spe que ad patres nostros facta est repromissionis a deo sto iudicio subiectus. in quam duodecim tribus nostre instanter nocte ac die deseruientes sperant peruenire. De qua spe accusor a iudeis. Quid incredibile iudicatur apud uos si deus mortuos suscitat. Et ego quidem putaui me aduersus nomen ihu nazareni debere multa aduersa agere. quod & feci hierosolimis. & multos sanctos in carceribus reclusi. potestate accepta a principibus sacerdotum. & cum occiderentur detuli sententiam. & per omnes synagogas frequenter puniens eos cogebam blasphemare. & habundantius insaniens in eos persequebar usque in exteras ciuitates. In quibus dum irem damascum cum potestate & permissu principum sacerdotum. die media in uia uidi rex de celo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen & eos qui mecum simul ibant. Omnesque nos cum decidissemus in terram audiui uocem loquentem mihi & dicentem hebraica lingua. Saule saule quid me persequeris. durum est tibi contra stimulum

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUD GRECOS QUI integre sapiunt & fidem rectam sectantur. epistolarum septem que canonice nuncupantur. sicut in latinis codicibus inuenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum. prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. sed sicut euangelistas dudum ad ueritatis lineam correximus. ita has ordine proprio deo nos iuuante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi. petri due. iohannis tres. & iude una. Que si ut ab eis digeste sunt. ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium uerterentur. nec ambiguitatem legentibus facerent. nec sermonum sese uarietas impugnaret. Illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus. in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse a fidei ueritate comperimus. trium tantummodo uocabula hoc est aque & sanguinis & spiritus in ipsa sua editione ponentes. & patris uerbique ac spiritus testimonium omittentes. in quo maxime & fides catholica roboratur. & patris & filii & spiritus sancti una diuinitatis substantia comprobatur. In ceteris uero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio. lectoris prudentie relinquo. Sed tu uirgo xpi eustochium dum a me inpensius scripture ueritatem inquiris. meam quodammodo senectutem inuidorum dentibus corrodendam exponis. qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronuntiant scripturarum. sed ego in tali opere nec emulorum meorum inuidentiam pertimesco. nec sancte scripture ueritatem poscentibus denegabo.

IACOBUS DEI ET DOMINI NOSTRI IHU XPI SERWS XII TRIBUBUS

que sunt in dispersione salutem. Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptationes uarias incideritis. scientes quod probatio fidei uestre patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti & integri in nullo deficientes. Si quis autem uestrum indiget sapientia. postulet a deo qui dat omnibus affluenter & non inproperat & dabitur ei. Postulet autem in fide nichil hesitans. Qui enim hesitat similis est fluctui maris. qui a uento mouetur & circumfertur. Non ergo estimet homo ille. quod accipiat aliquid a domino. Vir duplex animo. inconstans est in omnibus uiis suis. Glorietur autem frater humilis in humilitate sua. diues autem in exaltatione sua. quoniam sicut flos feni transibit. Exortus est sol cum ardore & arefecit fenum & flos eius decidit, & decor uultus eius deperiit: ita & diues in itineribus suis marcescet.

274.

Beatus uir qui suffert temptationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam uite quam repromisit deus diligentibus se. Nemo cum temptatur dicat quoniam a deo temptor. Deus enim intemptator malorum est. ipse autem neminem temptat. Unusquisque uero temptatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit. parit peccatum. peccatum uero cum consummatum fuerit generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est. descendens a patre luminum. apud quem non est transmutatio. nec uicissitudinis obumbratio. Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis. ut simus initium aliquod creature eius. Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo uelox ad audiendum. tardus autem ad loquendum. & tardus ad iram. Ira enim uiri. iusticiam dei non operatur.

Propter quod abicientes omnem inmunditiam & habundantiam malicie in mansuetudine suscipite insitum uerbum quod potest saluare animas uestras. Estote autem factores uerbi & non auditores tantum fallentes uosmet ipsos. quia si quis auditor est uerbi & non factor. hic comparabitur uiro consideranti uultum natiuitatis sue in speculo. Considerauit enim se & abiit. & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis & permanserit non auditor obliuiosus factus sed factor operis. hic beatus in facto suo erit.

Si quis autem putat se religiosum esse non refrenans linguam suam. sed seducens cor suum. huius uana est religio. Religio munda & inmaculata apud deum & patrem hec est. Visitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum. & inmaculatum se custodire ab hoc seculo.

Fratres mei. nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri ihu xpi. Etenim si introierit in conspectu uestro uir aureum anulum habens & ueste candida. introierit autem & pauper in sordido habitu. & intendatis in eum qui indutus est ueste preclara. & dixeritis tu sede hic bene. pauperi autem dicatis. tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum. nonne iudicatis apud uosmet ipsos. & facti estis iudices cogitationum iniquarum. Audite fratres mei dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo. diuites in fide. & heredes regni. quod promisit deus diligentibus se. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt uos. & ipsi trahunt uos ad iudicia. nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super uos.

Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas. diliges proximum tuum sicut te ipsum. bene facitis. Si autem personas accipitis peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem seruauerit offendat autem in uno. factus est omnium reus. Quod si non mechaberis occides autem. factus es transgressor legis. Qui enim dixit non mechaberis dixit

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUD GRECOS QUI integre sapiunt et fidem rectam sectantur epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. sed sicut evangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has ordine proprio deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi, petri due, iohannis tres, et iude una. Que si ut ab eis digeste sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium verterentur, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret; Illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus. in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula hoc est aque et sanguinis et spiritus in ipsa sua editione ponentes. et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes. in quo maxime et fides catholica roboratur. et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio. lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo christi eustochium dum a me inpensius scripture veritatem inquiris. meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis. qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronuntiant scripturarum. sed ego in tali opere nec emulorum meorum invidentiam pertimesco, nec sancte scripture veritatem poscentibus denegabo.

IACOBUS DEI ET DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI SERVUS XII TRIBUBUS

que sunt in dispersione salutem. Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis. scientes quod probatio fidei vestre patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non inproperat. et dabitur ei. Postulet autem in fide nichil hesitans. Qui enim hesitat similis est fluctui maris. qui a vento movetur et circumfertur. Non ergo estimet homo ille. quod accipiat aliquid a domino. Vir duplex animo. inconstans est in omnibus viis suis. Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua. quoniam sicut flos feni transibit. Exortus est sol cum ardore et arefecit fenum et flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit; ita et dives in itineribus suis marcescet;

Beatus vir qui suffert temptationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite quam repromisit deus diligentibus se. Nemo enim cum temptatur dicat quoniam a deo temptor. Deus enim intemptator malorum est. ipse autem neminem temptat. Unusquisque enim temptatur a concupiscentia sua. abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit. parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est. descendens a patre luminum. apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntarie genuit nos verbo veritatis. ut simus initium aliquod creature eius. Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. tardus autem ad loquendum. et tardus ad iram. Ira enim viri. iustitiam dei non operatur.

Propter quod abicientes omnem inmunditiam et habundantiam malicie in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras. Estote autem factores verbi et non auditores tantum fallentes vosmet ipsos. quia si quis auditor est verbi et non factor. hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis sue in speculo. Consideravit enim se et abiit. et statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis et permanserit non auditor obliviosus factus sed factor operis. hic beatus in facto suo erit.

Si quis autem putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Religio munda et inmaculata apud deum et patrem hec est. Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et inmaculatum se custodire ab hoc seculo.

Fratres mei. nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri ihesu christi. Etenim si introierit in conspectu vestro vir aureum anulum habens et veste candida. introierit autem et pauper in sordido habitu. et intendatis in eum qui indutus est veste preclara. et dixeritis tu sede hic bene. pauperi autem dicatis. tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum. nonne iudicatis apud vosmet ipsos. et facti estis iudices cogitationum iniquarum. Audite fratres mei dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo. divites in fide. et heredes regni. quod promisit deus diligentibus se. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos. et ipsi trahunt vos ad iudicia. nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super vos.

Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas. diliges proximum tuum sicut te ipsum. bene facitis. Si autem personas accipitis peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem servaverit offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit non mechaberis dixit autem ... factus es transgressor legis. Qui enim dixit non mechaberis dixit

274.

& non occides. Sic loquimini & sic facite per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim illi sine misericordia. qui non facit misericordiam. superexaltat autem misericordia iudicio.

Quid proderit fratres mei. si fidem quis dicat se habere opera autem non habeat? numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater aut soror nudi sunt. & indigeant victu cotidiano. dicat autem de vobis illis. ite in pace calefacimini & saturamini. non dederitis autem eis que necessaria sunt corpori. quid proderit? Sic & fides si non habet opera. mortua est in semet ipsa. Sed dicet aliquis. Tu fidem habes. & ego opera habeo. Ostende michi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis quia unus est deus bene facis. & demones credunt & contremiscunt. Vis autem scire o homo inanis. quia fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est. offerens ysaac filium suum super altare? Vides quia fides cooperabatur operibus illius. & ex operibus fides consummata est. & suppleta est scriptura dicens. credidit abraham deo. & reputatum est ei ad iusticiam. & amicus dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo. & non ex fide tantum. Similiter & raab meretrix nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuncios. & alia via eiciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est. ita & fides sine operibus mortua est.

Nolite plures fieri magistri fratres mei. scientes quia maius iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes. Siquis in verbo non offendit. hic perfectus est vir. potest etiam freno circumducere totum corpus. Si autem equorum frenos in ora mittimus ad consentiendum nobis. & omne corpus illorum circumferimus. ecce & naves cum magne sint. & a ventis validis minentur circumferuntur autem a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit. ita & lingua modicum quidem membrum est. & magna exaltat. ecce quantus ignis. quam magnam silvam incendit. & lingua ignis est. universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris que maculat totum corpus. & inflammat rotam nativitatis nostre inflammata a gehenna. Omnis enim natura bestiarum & volucrum & serpentium etiam ceterorum domantur. & domita sunt a natura humana. Linguam autem nullus hominum domare potest. inquietum malum plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus deum & patrem. & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hec ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? numquid fratres mei ficus potest uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Quis sapiens & disciplinatus inter vos. ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientie.

Quod si zelum amarum habetis. & contentiones sunt in cordibus vestris. nolite gloriari & mendaces esse adversus veritatem. Non est enim ista sapientia de sursum descendens. sed terrena animalis diabolica. Ubi enim zelus & contentio. ibi inconstantia & omne opus pravum. Que autem desursum est sapientia primum quidem pudica est. deinde pacifica. modesta. suadibilis. bonis consentiens. plena misericordie & fructibus bonis. iudicans sine simulatione. Fructus autem iusticie in pace seminatur facientibus pacem. Unde bella & lites in vobis? nonne hinc ex concupiscentiis vestris. que militant in membris vestris? concupiscitis & non habetis. Occiditis & zelatis & non potestis adipisci. litigatis & belligeratis. non habetis propter quod non postulatis. petitis & non accipietis. eo quod male petatis. ut in concupiscentiis vestris insumatis. Adulteri. nescitis quia amicicia huius mundi inimica est dei?

Quicumque ergo voluerit amicus esse huius mundi, inimicus dei constituitur. An putatis quia inaniter scriptura dicat, ad invidiam concupiscit spiritus qui habitat in vobis? Maiorem autem dat gratiam, propter quod dicit deus superbis resistit. humilibus autem dat gratiam. Subditi ergo estote deo. resistite autem diabolo. & fugiet a vobis. Appropinquate domino. & appropinquabit vobis. Emundate manus peccatores. & purificate corda duplices animo. Miseri estote & lugete & plorate. Risus vester in luctum convertatur. & gaudium in merorem. Humiliamini in conspectu domini. & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri aut qui iudicat fratrem suum. detrahit legi & iudicat legem. Si autem iudicas legem non es factor legis sed iudex. Unus est enim legis lator & iudex qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Ecce nunc qui dicitis hodie aut crastino ibimus in illam civitatem. & faciemus ibi quidem annum. & mercabimur & lucrum faciemus. qui ignoratis quid sit in crastinum. que enim est vita vestra? Vapor est ad modicum parens deinceps exterminabitur. pro eo ut dicatis si dominus voluerit. & si vixerimus faciemus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis maligna est. Scienti ergo bonum facere & non facienti. peccatum est illi.

Agite nunc divites plorate ululantes in miseriis vestris. que advenient vobis. Divitie vestre putrefacte sunt. & vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum eruginavit & erugo eorum in testimonium vobis erit. & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis in novissimis diebus. Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras. qui fraudata est a vobis clamat. & clamor eorum in aures domini sabaoth introivit. Epulati estis super terram. & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. Adduxistis. occidistis iustum. & non restitit vobis. Patientes ergo estote fratres usque ad adventum domini.

Ecce agricola expectat preciosum fructum terre. patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum. Patientes estote & vos. & confirmate corda vestra. quoniam adventus domini appropinquabit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres laboris & patientie prophetas qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam iob audistis. & finem domini audistis. quoniam misericors est dominus & miserator. Ante omnia autem fratres mei nolite iurare neque per celum. neque per terram. neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem vestrum iuramentum est. est. non. non. ut non sub iudicio decidatis. Tristatur aliquis vestrum. oret. equo animo & psallat. Infirmatur aliquis ex vobis. inducat presbiteros ecclesie. & orent super eum unguentes eum oleo in nomine domini. Et oratio fidei salvabit infirmum & allevabit eum dominus & si in peccatis sit remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata vestra. & orate pro invicem ut salvemini. Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Elyas homo erat similis nobis passibilis. & oratione oravit ut non plueret super terram. & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum oravit. & celum dedit pluviam. & terra dedit fructum suum. Fratres mei. si quis erraverit ex vobis a veritate & converterit quis eum. scire debet. quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue. salvabit animam eius a morte. & operit multitudinem peccatorum. Explicit epistola Iacobi apostoli.

EPISTOLA PETRI I

PETRUS APOSTOLUS IHESU CHRISTI ELECTIS

advenis dispersionis ponti. galathie. capadocie. asye & bithinie. secundum prescientiam dei patris in sanctificatione spiritus in obedientiam & aspersionem sanguinis ihesu christi. gratia vobis & pax multiplicetur. Benedictus deus & pater domini nostri ihesu christi qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam. per resurrectionem ihesu christi ex mortuis. In hereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem conservatam in celis. In vobis qui in virtute dei custodimini per fidem in salutem paratam revelari in tempore novissimo in quo exultatis. Modicum nunc si oportet contristari in variis temptationibus: ut probatio vestre fidei multo preciosior sit auro quod per ignem probatur.

Inveniatur in laudem & gloriam & honorem in revelatione ihesu christi. Quem cum non videritis diligitis. Credentes autem exultatis leticia inenarrabili & glorificata. reportantes finem fidei vestre. salutem animarum. De qua salute exquisierunt & scrutati sunt prophete qui de futura in vobis gratia prophetaverunt. Scrutantes in quod vel quale tempus significaret & in eis spiritus christi. prenuncians eas que in christo sunt passiones. & posteriores glorias. Quibus revelatum est quia non sibi ipsis vobis autem ministrabant ea que nunc nunciata sunt vobis. per eos qui evangelizaverunt vobis spiritu sancto misso de celo in quem desiderant angeli prospicere.

Propter quod succincti lumbos mentis vestre. sobrii perfecte sperate in eam que offertur gratiam in revelatione ihesu christi. Quasi filii obedientie non configurati prioribus ignorantie vestre desideriis, sed secundum eum qui vocavit vos sanctum. ut & ipsi sancti in omni conversatione sitis. quoniam scriptum est. sancti eritis. quoniam ego sanctus sum. Et si patrem invocatis eum qui sine personarum acceptione iudicat. secundum uniuscuiusque opus in timore incolatus vestri tempore conversamini. scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterne traditionis. sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati christi. precogniti quidem ante constitutionem mundi. manifestati autem novissimis temporibus propter vos. qui per ipsum fideles estis in deo. qui suscitavit eum a mortuis. & dedit ei gloriam. ut fides vestra & spes esset in deo. Animas vestras castificantes. in obedientia caritatis in fraternitatis amore. Simplici ex corde invicem diligite attentius. renati non ex semine corruptibili per verbum dei vivi. & permanentis quia omnis caro ut fenum. & omnis gloria eius tamquam flos feni. Exaruit fenum & flos eius decidit verbum autem domini manet in eternum. Hoc est autem verbum quod evangelizatum est in vobis. Deponentes igitur omnem maliciam & omnem dolum. & simulationes & invidias. & omnes detractiones. sicut modo geniti infantes. rationabiles sine dolo lac concupiscite. ut in eo crescatis in salutem. si tamen gustastis quoniam dulcis est dominus. Ad quem accedentes lapidem vivum. ab hominibus quidem reprobatum. a deo autem electum & honorificatum.

Et ipsi tamquam lapides vivi superedificamini domos spiritales. sacerdotium sanctum offerre spiritales hostias acceptabiles deo per ihesum christum. propter quod continet scriptura. Ecce ponam in syon lapidem summum angularem. electum preciosum. & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus. non credentibus autem lapis quem reprobaverunt edificantes hic factus est in caput anguli. & lapis offensionis & petra scandali. his qui offendunt verbo. nec credunt in quo & positi sunt.

Vos autem genus electum. regale sacerdotium. gens sancta. populus adquisitionis ut virtutes annuncietis eius qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. qui aliquando non populus, nunc autem populus dei. qui non consecuti misericordiam. nunc autem misericordiam consecuti.

Karissimi. obsecro vos tamquam advenas & peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis que militant adversus animam. conversationem vestram inter gentes habentes bonam. ut in eo quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus: ex bonis operibus vos considerantes. glorificent deum in die visitationis. Subiecti estote omni humane creature propter deum. sive regi quasi precellenti. sive ducibus: tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum. laudem vero bonorum. Quia sic est voluntas dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Quasi liberi. & non quasi velamen habentes malicie libertatem. sed sicut servi dei. Omnes honorate. fraternitatem diligite. Deum timete. regem honorificate. Servi. subditi estote in omni timore dominis. non tantum bonis & modestis. sed etiam discolis. Hec est enim gratia. si propter conscientiam dei sustinet quis tristicias patiens iniuste. Que enim gloria si peccantes & colaphizati suffertis? sed si benefacientes patienter sustinetis. hec est gratia apud deum. In hoc enim vocati estis. quia & christus passus est pro nobis. vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius. qui peccatum non fecit. nec inventus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur. non maledicebat. cum pateretur. non comminabatur. Tradebat autem iudicanti se iniuste. qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. ut peccatis mortui iusticie vivamus. Eratis enim sicut oves errantes. sed conversi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

Similiter mulieres subdite sint viris suis. ut & si qui non credunt verbo per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant. Considerantes in timore sanctam conversationem vestram. quarum sit non extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut vestimenti. sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus. qui est in conspectu dei locuples. Sic enim aliquando & sancte mulieres sperantes in deo ornabant se. subiecte propriis viris. sicut & sara obediebat abrahe dominum eum vocans. cuius estis filie benefacientes. & non timentes ullam perturbationem. Viri similiter cohabitantes secundum scientiam. quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem tamquam & coheredibus gratie vite ut non impediantur orationes vestre. In fide autem omnes unanimes compatientes fraternitatis amatores. misericordes. humiles. non reddentes malum pro malo. nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes. quia in hoc vocati estis ut benedictionem hereditate possideatis. Qui enim vult vitam diligere. & videre dies bonos. coherceat linguam suam a malo. & labia eius ne loquantur dolum. Declinet autem a malo & faciat bonum. inquirat pacem & sequatur eam. quia oculi domini super iustos. & aures eius in preces eorum. vultus autem domini super facientes mala. Et quis est qui

uobis nocere si boni emulatores fueritis. Sed et si patimini propter iustitiam beati. Timorem autem eorum ne timueritis et non conturbemini. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea que in vobis est spe. Sed cum modestia et timore conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt de vobis confundantur qui calumpniantur vestram bonam conversationem. Melius est enim benefacientes si velit voluntas dei pati, quam malefacientes. Quia et Christus semel pro peccatis mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret deo, mortificatus carne, vivificatus autem spiritu, in quo et his qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant dei patientiam in diebus Noe cum fabricaretur archa, in qua pauci, id est octo anime salve facte sunt per aquam. Quod et vos nunc similis forme salvos fecit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bone interrogatio in deum, per resurrectionem domini Iesu Christi qui est in dextera dei, profectus in celum subiectis sibi angelis et potestatibus et virtutibus.

Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est in carne, desiit a peccatis, ut iam non hominum desideriis sed voluntati dei quod reliquum est in carne vivat temporis. Sufficit enim preteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus et illicitis ydolorum cultibus; in quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxurie confusionem, blasphemantes qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare vivos et mortuos. Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum deum in spiritu. Omnium autem finis appropinquavit.

Estote igitur prudentes et vigilate in orationibus; ante omnia autem mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Hospitales invicem sine murmuratione. Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratie dei. Si quis loquitur quasi sermones dei; si quis ministrat tamquam ex virtute quam administrat deus, ut in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum cui est gloria et imperium in secula seculorum amen. Karissimi, nolite peregrinari in fervore qui ad temptationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati, quoniam quod est honoris, glorie et virtutis dei, qui est eius spiritus super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut christianus, non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine; quia tempus ut incipiat iudicium de domo domini. Si autem primum a vobis, quis finis eorum qui non credunt dei evangelio? Et si iustus quidem vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt? Itaque et hi qui patiuntur secundum voluntatem dei, fideli creatori commendant animas suas in benefactis.

Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro revelanda est glorie communicator. Pascite qui est in vobis gregem dei, providentes non coacte sed spontanee secundum deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris sed forma facti gregi ex animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis inmarcescibilem glorie coronam. Similiter adolescentes subditi estote senioribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate, quia dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. Omnem sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit querens quem devoret. Cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei que in mundo est vestre fraternitati fieri. Deus autem omnis gratie qui vocavit nos in eternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos, ipse perficiet, confirmabit solidabitque; ipsi imperium in secula seculorum amen. Per Silvanum fidelem fratrem vobis ut arbitror breviter scripsi, obsecrans et contestans hanc esse veram gratiam dei in qua statis. Salutat vos que est in Babilone coelecta, et Marcus filius meus. Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus qui estis in Christo. Amen.

EXPLICIT EPISTOLA PETRI PRIMA.

EPISTOLA II

SYMON PETRUS SERVUS ET APOSTOLUS Iesu Christi his qui coequalem nobis sortiti sunt fidem in iustitia dei nostri et salvatoris Iesu Christi. Gratia vobis et pax adimpleatur in agnitione domini nostri. Quomodo omnia nobis divine virtutis sue que ad vitam et pietatem donata est per cognitionem eius qui vocavit nos propria gloria et virtute, per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hec efficiamini divine consortes nature, fugientes eius que in mundo est concupiscentie corruptionem.

Vos autem curam omnem subinferentes ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore fraternitatis caritatem. Hec enim vobiscum assint et superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent. Cui enim non presto sunt hec, cecus est et manu temptans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter fratres magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. Hec enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim habundanter ministrabitur vobis introitus in eternum regnum domini nostri et salvatoris Iesu Christi. Propter quod incipiam vos semper commonere de his, et quidem scientes et confirmatos vos in presenti veritate. Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo suscitare vos in commonitione, certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod et dominus noster Iesus Christus significavit mihi.

275

Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. Non enim doctas fabulas secuti notam fecimus vobis domini nostri Iesu Christi virtutem et presentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a deo patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria: Hic est filius meus in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de celo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucerne lucenti in caliginoso loco donec dies illucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris.

Hoc primum intellegentes quod omnis prophetia scripture propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Fuerunt enim et pseudoprophete in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, et eum qui emit eos dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem, et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur, et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat.

Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciatos reservari, et originali mundo non pepercit, sed octavum Noe iustitie preconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens, et civitates Sodomorum et Gomorreorum in cinerem redigens, eversione dampnavit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens, et iustum Loth oppressum a nefandorum iniuria ac luxuriosa conversatione eripuit. Aspectu enim et auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Novit dominus pios de temptatione eripere, iniquos vero in diem iudicii cruciandos reservare. Magis autem eos qui post carnem in concupiscentia inmunditie ambulant, dominationemque contempnunt, audaces sibi placentes, sectas non metuunt blasphemantes. Ubi angeli fortitudine et virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium. Hii vero velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem et in perniciem in his que ignorant blasphemantes in corruptione sua et peribunt, percipientes mercedem iniustitie. Voluptatem existimantes diei delicias, coinquinationis et macule, deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum. Oculos habentes plenos adulterio et incessabiles delicti, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii, derelinquentes rectam viam erraverunt secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit. Correptionem vero habuit sue vesanie: subiugale mutum in hominis voce loquens prohibuit prophete insipientiam.

Hii sunt fontes sine aqua, et nebule turbinibus exagitate, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superba enim vanitatis loquentes pellicient in desideriis carnis luxurie eos qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius et servus est. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri et salvatoris Iesu Christi, his rursus inplicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitie, quam post agnitionem retrorsum converti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii, canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti.

Hanc ecce vobis karissimi secundam scribo epistolam in quibus excito vestram in commonitione sinceram mentem, ut memores sitis eorum que predixi verborum a sanctis prophetis, et apostolorum vestrorum preceptorum domini et salvatoris. Hoc primum scientes quod venient in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes et dicentes: ubi est promissio aut adventus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creature. Latet enim eos hoc volentes, quod celi erant prius et terra de aqua et per aquam consistens dei verbo, per quem ille tunc mundus aqua inundatus periit. Celi autem qui nunc sunt et terra eodem verbo repositi sunt igni servati die iudicii et perditionis impiorum hominum.

Unum vero hoc non lateat vos karissimi, quia unus dies apud dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat dominus promissis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti. Adveniet autem dies domini ut fur, in quo celi magno impetu transient, elementa vero calore solventur. Cum hec igitur omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus et pietatibus, expectantes et properantes in adventum diei dei, per quam celi ardentes solventur et elementa ignis calore tabescent.

Novos vero celos et novam terram et promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod karissimi hec expectantes satagite inmaculati et inviolati inveniri in pace, et domini nostri longanimitatem salutem arbitramini, sicut et karissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, et in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quedam difficilia intellectu, que indocti et instabiles depravant sicut et ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur fratres prescientes custodite ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. Crescite vero in gratia et cognitione domini nostri Iesu Christi et salvatoris. Ipsi gloria et nunc et in diem eternitatis. Amen.

EXPLICIT EPISTOLA PETRI SECUNDA.

EPISTOLA IOHANNIS I

QUOD FUIT AB INICIO QUOD audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus et manus nostre contrectaverunt de verbo vite; et vita manifestata est, et vidimus

& testamur, & annuntiamus vobis vitam eternam que erat apud patrem & apparuit nobis. Quod vidimus & audivimus annuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & cum filio eius ihesu christo. Et hec scribimus vobis ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum. Et hec est annuntiatio quam audivimus ab eo & annuntiamus vobis, quoniam deus lux est, & tenebre in eo non sunt ulle. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur & non facimus veritatem. Si autem in luce ambulemus sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, & sanguis ihesu filii eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis.

Filioli mei, hec scribo vobis ut non peccetis. Sed si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem ihesum christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata eius observamus. Qui dicit se nosse eum & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem servat verbum eius, vere in hoc caritas dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ipse ambulavit & ipse ambulare. Karissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audistis. Iterum mandatum novum scribo vobis, quod est verum & in ipso & in vobis, quia tenebre transierunt & lumen verum iam lucet. Qui dicit se in luce esse & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine permanet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quia tenebre obcecaverunt oculos eius.

Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata vestra propter nomen eius. Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum. Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis patres, quia cognovistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quia fortes estis, & verbum dei in vobis manet, & vicistis malignum.

Nolite diligere mundum, neque ea que in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas patris in eo, quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vite, que non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscentia eius; qui autem facit voluntatem dei, manet in eternum.

Filioli, novissima hora est. Et sicut audistis quia antichristus venit, nunc antichristi multi facti sunt. Unde scimus quia novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sed ut manifesti sint quoniam non sunt ex nobis. Sed vos unctionem habetis a sancto, & nostis omnia. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed scientibus eam, et quoniam omne mendacium ex veritate non est. Quis est mendax nisi is qui negat quoniam ihesus est christus? Hic est antichristus qui negat patrem & filium. Omnis qui negat filium, nec patrem habet; qui confitetur filium, & patrem habet. Vos quod audistis ab initio in vobis permaneat. Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis. Et hec est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam eternam. Hec scripsi vobis de his qui seducunt vos. Et vos unctionem quam accepistis, & non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo, ut cum apparuerit habeamus fiduciam & non confundamur ab eo in adventu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est.

Videte qualem caritatem dedit nobis pater, ut filii dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. Karissimi, nunc filii dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet spem hanc in eo sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet non peccat, & omnis qui peccat non vidit eum nec cognovit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam iustus est. Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, ut dissolvat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare quoniam ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filii dei & filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hec est annuntiatio quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non sicut cain ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit fratrem manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam eternam in se ipso manentem. In hoc cognovimus caritatem dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo?

Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & novit omnia. Karissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum, & quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea que sunt placita coram eo facimus. Et hoc est mandatum eius, ut credamus in nomine filii eius ihesu christi, & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius in illo manet, & ipse in eo. Et in hoc scimus quoniam manet in nobis, de spiritu quem nobis dedit.

Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sint, quoniam multi pseudoprophete exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur ihesum christum in carne venisse ex deo est. Et omnis spiritus qui solvit ihesum ex deo non est, & hic est antichristus, quod audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli, & vicistis eos, quoniam maior est qui in vobis est quam qui in mundo. Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. In hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.

Karissimi, diligamus invicem, quoniam caritas ex deo est. Et omnis qui diligit ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit non novit deum, quoniam deus caritas est. In hoc apparuit caritas dei in nobis, quoniam filium suum misit deus in mundum ut vivamus per eum. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Karissimi, si deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit umquam. Si diligimus invicem, deus in nobis manet, & caritas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus & testificamur, quoniam pater misit filium suum salvatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam ihesus est filius dei, deus in eo manet & ipse in deo. Et nos cognovimus & credidimus caritati quam habet deus in nobis.

Deus caritas est, & qui manet in caritate in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est caritas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem, quoniam timor penam habet. Qui autem timet non est perfectus in caritate. Nos ergo diligamus deum, quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit quoniam diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

Omnis qui credit quoniam ihesus est christus ex deo natus est, & omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos dei, cum deum diligamus & mandata eius faciamus. Hec est enim caritas dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius gravia non sunt, quoniam omne quod natum est ex deo vincit mundum. Et hec est victoria que vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum nisi is qui credit quoniam ihesus est filius dei? Hic est qui venit per aquam & sanguinem ihesus christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testificatur quoniam christus est veritas. Quia tres sunt qui testimonium dant, spiritus, aqua, & sanguis, & tres unum sunt.

Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est, quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium dei in se. Qui non credit filio, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quia vitam eternam dedit nobis, & hec vita in filio eius est. Qui habet filium, habet vitam; qui non habet filium dei, non habet vitam.

Hec scribo vobis ut sciatis quoniam vitam habetis eternam, qui creditis in nomine filii dei. Et hec est fiducia quam habemus ad deum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus, scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat pro eo, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex deo non peccat, sed generatio dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

Scimus quoniam ex deo sumus, & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus deum verum, & simus in vero filio eius. Hic est verus deus & vita eterna. Filioli, custodite vos a simulachris. EXPLICIT EPLA IOHIS PMA.

INCIPIT EPLA II.

SENIOR DILECTE DOMINE ET NATIS eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognoverunt veritatem, propter veritatem que permanet in nobis & nobiscum erit in eternum. Sit nobiscum gratia, misericordia, pax a deo patre, & a christo filio patris in veritate & caritate.

Gavisus sum valde quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a patre. Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum. Et hec est caritas, ut ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis. Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur ihesum christum venisse in carne. Hic est seductor & antichristus. Videte vosmetipsos ne perdatis que operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis.

Omnis qui recedit & non permanet in doctrina christi, deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic filium & patrem habet. Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus illius malignis. Plura habens vobis scribere, nolui per cartam & atramentum. Spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui, ut gaudium vestrum plenum sit. Salutant te filii sororis tue electe. EXPLICIT EPISTOLA SECUNDA.

INCIPIT EPLA III.

SENIOR GAIO CARISSIMO QUEM EGO diligo in veritate caritatis. Ideo in omnibus orationem facio prospere te ingredi & valere, sicut prospere agit anima tua. Gavisus sum valde venientibus fratribus & testimonium perhibentibus veritati tue, sicut tu in veritate ambulas. Maiorem horum non habeo gratiam quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

me, fideliter facis quicquid operaris in fratres, et hoc in peregrinos qui testimonium perhibuerunt caritati tue in conspectu ecclesie. Quos bene faciens deduces digne deo. Pro nomine enim profecti sunt nichil accipientes a gentilibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

Scripsissem forsitan ecclesie, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrepes non recipit nos. Propter hoc si venero commoneam eius opera que facit verbis malignis garriens in nos. Et quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, et eos qui suscipiunt prohibet, et de ecclesia eicit.

Karissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui bene facit ex deo est; qui male facit non vidit deum. Demetrio testimonium redditur ab omnibus et ab ipsa veritate. Et nos testimonium perhibemus, et nosti quia testimonium nostrum verum est.

Multa habui scribere tibi, sed nolui per atramentum et calamum scribere tibi. Spero autem protinus te videre, et os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta tu amicos nominatim. EXPLICIT EPISTOLA TERCIA IOHANNIS APOSTOLI.

INCIPIT EPISTOLA BEATI IUDE APOSTOLI.

IUDAS IHESU CHRISTI SERVUS, FRATER autem Iacobi, his qui in deo patre dilectis et Christo Ihesu conservatis et vocatis. Misericordia vobis et pax et caritas adimpleatur. Karissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis deprecans supercertari semel tradite sanctis fidei. Subintroierunt enim quidam homines qui olim prescripti sunt in hoc iudicium impii, dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum dominatorem et dominum nostrum Ihesum Christum negantes.

Commonere autem vos volo scientes semel omnia, quoniam Ihesus populum de terra Egypti salvans secundo eos qui non crediderunt perdidit; angelos vero qui non servaverunt suum principatum sed dereliquerunt suum domicilium in iudicium magni diei vinculis eternis sub caligine iudicio reservavit.

Sicut Sodoma et Gomorra et finitime civitates simili modo exfornicate et abeuntes post carnem alteram facte sunt exemplum, ignis eterni penam sustinentes. Similiter et hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant. Cum Michael archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemie, sed dixit: Imperet tibi dominus. Hii autem quecumque quidem ignorant blasphemant; quecumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.

Ve illis qui via Cain abierunt, et errore Balaam mercede effusi sunt, et contradictione Chore perierunt. Hii sunt in epulis suis macule, convivantes sine timore, semetipsos pascentes; nubes sine aqua que a ventis circumferuntur; arbores autumnales infructuose, bis mortue, eradicate; fluctus feri maris, despumantes suas confusiones; sydera errantia, quibus procella tenebrarum conservata est in eternum.

Prophetavit autem de his septimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit dominus in sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris que locuti sunt contra eum peccatores impii. Hii sunt murmuratores querelosi, secundum desideria sua ambulantes, et os illorum loquitur superba, mirantes personas questus causa. Vos autem, karissimi, memores estote verborum que predicta sunt ab apostolis domini nostri Ihesu Christi, qui dicebant vobis quoniam in novissimo tempore venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

Hii sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Vos autem, karissimi, superedificantes vosmetipsos sanctissime vestre fidei, in spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione dei servate, et hos quidem arguite iudicatos, illos vero salvate de igne rapientes, aliis autem miseremini in timore, odientes et eam que carnalis est maculatam tunicam.

Ei autem qui potest vos conservare sine peccato et constituere ante conspectum glorie sue inmaculatos in exultatione, soli deo salvatori nostro per Ihesum Christum dominum nostrum gloria, magnificentia, imperium et potestas ante omne seculum et nunc et in omnia secula seculorum. Amen. EXPLICIT EPISTOLA IUDE.

276.

INCIPIT PROHEMIUM HIERONIMI IN APOKALIPSIN.

IOHANNES APOSTOLUS ET EVANGELISTA a domino Christo electus atque dilectus in tanto amore dilectionis uberior habitus est, ut in cena super pectus eius recumberet, et ad crucem astanti soli matrem propriam commendasset, ut quem nubere volentem ad amplexum virginitatis asciverat, ipsi etiam ad custodiendum virginem tradidisset. Hic itaque cum propter verbum dei et testimonium Ihesu Christi in exilio Pathmos insule relegaretur, illic ab eodem apocalipsin sibi ostensam describit, ut sicut in principio canonis de libro Genesis incorruptibile principium prenotatur, ita etiam incorruptibilis finis per virginem in apocalipsi redderetur dicente: Ego sum alfa et ω, initium et finis. Hic est Iohannes qui sciens supervenisse sibi diem egressionis sue de corpore, convocatis in Epheso discipulis descendit in defossum sepulture sue locum, orationeque completa tradidit spiritum, tam a dolore mortis factus extraneus quam a corruptione carnis noscitur alienus. Cuius tamen scripture dispositio vel libri ordinatio ideo a nobis per singula non exponitur ut nescientibus inquirendi desiderium collocetur, et querentibus fructus et deo magisterii doctrina servetur.

APOKALIPSIS IHESU CHRISTI QUAM DEDIT

illi deus palam facere servis suis que oportet fieri cito, et significavit mittens per angelum suum servo suo Iohanni, qui testimonium perhibuit verbo dei et testimonium Ihesu Christi quecumque vidit. Beatus qui legit et qui audit verba prophetie huius, et servat ea que in ea scripta sunt. Tempus enim prope est.

Iohannes septem ecclesiis que sunt in Asia. Gratia vobis et pax ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est, et a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, et ab Ihesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, et princeps regum terre, qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes deo et patri suo, ipsi gloria et imperium in secula seculorum. Amen. Ecce venit cum nubibus celi, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt; et plangent se super eum omnes tribus terre. Etiam, amen. Ego sum alfa et ω, principium et finis, dicit dominus deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens. Ego Iohannes frater vester et particeps in tribulatione et regno et patientia in Ihesu, fui in insula que appellatur Pathmos propter verbum dei et testimonium Ihesu. Ego Iohannes fui in spiritu in dominica die, et audivi post me vocem magnam tamquam tube dicentis: Quod vides scribe in libro, et mitte septem ecclesiis, Ephesum, et Smirnam, et Pergamum, et Tyatiram, et Sardis, et Filadelfiam, et Laodiciam. Et conversus sum ut viderem vocem que loquebatur mecum, et conversus vidi septem candelabra aurea, et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere, et precinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius et capilli candidi erant tamquam lana alba et tamquam nix, et oculi eius velut flamma ignis, et pedes eius similes auricalco, sicut in camino ardenti. Et vox illius tamquam vox aquarum multarum, et habebat in dextera sua stellas septem, et de ore eius gladius ex utraque parte acutus exibat, et facies eius sicut sol lucet in virtute sua. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me dicens: Noli timere. Ego sum primus et novissimus, et fui mortuus, et ecce sum vivens in secula seculorum, et habeo claves mortis et inferni. Scribe ergo que vidisti, et que sunt, et que oportet fieri post hec: sacramentum septem stellarum quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea. Septem stelle angeli sunt septem ecclesiarum, et candelabra septem, septem ecclesie sunt.

Et angelo Ephesi ecclesie scribe: Hec dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua et laborem et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos, et temptasti eos qui se dicunt apostolos esse et non sunt, et invenisti eos mendaces; et patientiam habes, et sustinuisti eos propter nomen meum, et non defecisti. Sed habeo adversum te pauca, quod caritatem tuam primam dereliquisti. Memor esto itaque unde excideris, et age penitentiam, et fac prima opera tua. Sin autem, venio tibi et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, que et ego odi. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo edere de ligno vite, quod est in medio paradysi dei mei.

Et angelo Smirne ecclesie scribe: Hec dicit primus et novissimus, qui fuit mortuus et vivit. Scio tribulationem tuam et paupertatem tuam, sed dives es, et blasphemaris ab his qui se dicunt Iudeos esse et non sunt, sed sunt synagoga Sathane. Nichil horum timeas que passurus es. Ecce missurus est ex vobis diabolus in carcerem ut temptemini, decem diebus. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vite. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit non ledetur a morte secunda.

Et angelo Pergami ecclesie scribe: Hec dicit qui habet rompheam ex utraque parte acutam. Scio ubi habitas, ubi sedes est Sathane; et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam, in diebus in quibus Antipas testis meus fidelis qui occisus est apud vos ubi Sathanas habitat. Sed habeo adversus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, manducare immolata et fornicari. Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. Similiter age penitentiam. Ceterum venio tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aures audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum album, et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui accipit.

Et angelo Tyatire ecclesie scribe: Hec dicit filius dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, et pedes eius similes auricalco thurino. Scio opera tua, et caritatem et fidem et ministerium, et patientiam, et opera tua novissima plura prioribus. Sed habeo adversus te multum, quia dimittis mulierem Iezabel que dicit se propheten, et docet et seducit servos meos fornicari et manducare de sacrificio. Et dedi illi tempus ut penitentiam ageret, et non vult penitentiam agere de fornicatione sua. Ecce mittam illam in lectum, et qui mechantur cum illa in tribulationem magnam, nisi penitentiam egerint ab operibus eius. Et filios eius interficiam morte, et scient omnes ecclesie quia ego sum qui scrutor renes et corda, et dabo vobis singulis secundum opera vestra. Vobis autem dico ceteris qui Tyatire estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognoverunt altitudines Sathane sicut dicunt, non mittam super vos aliud pondus; tamen id quod habetis tenete donec veniam. Et qui vicerit et qui custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas in virga ferrea, et confringentur sicut vas figuli; sicut et ego accepi a patre meo. Et dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Sardis ecclesie scribe: Hec dicit qui habet septem spiritus dei et septem stellas. Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es. Esto vigilans, et confirma cetera que moritura erant. Non enim invenio opera tua

Quos angelus [illegible] tristi mulcet me [illegible]
Hos l. angulus m[illegible] Christi dulcedine la[illegible]
[illegible] chorus angelicus [illegible] angelus [illegible]
[illegible] suffocat [illegible] suffocat [illegible]
Tum simul [illegible]

Apocalipsis 10

plena coram deo meo. Memento qualiter acceperis et audieris, et serva, et penitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam ad te sicut fur, et nescies qua hora veniam ad te. Sed habes nomina pauca Sardis que non inquinaverunt vestimenta sua, et ambulabunt mecum in albis quia digni sunt. Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen eius de libro vite, et confitebor eum coram patre meo, et coram angelis eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Philadelfie ecclesie scribe. Hec dicit sanctus et verus qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, et claudit et nemo aperit. Scio opera tua: ecce dedi coram te ostium patens quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum. Ecce dabo de synagoga Sathane qui dicunt se iudeos esse et non sunt, sed mentiuntur. Ecce faciam illos ut veniant et adorent ante pedes tuos, et sciant quia ego dilexi te, quoniam servasti verbum patientie mee, et ego te servabo de hora temptationis que ventura est in universum orbem terre, ut temptet eos qui habitant super terram. Venio cito, tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit faciam illum columpnam in templo dei mei, et foras iam non exiet; et scribam super eum nomen dei mei, et nomen civitatis dei mei, nove Hierusalem que descendit de celo a deo meo, et nomen meum quod novum est. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Laodicie ecclesie scribe. Hec dicit amen testis fidelis et verus, principium creature dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es neque calidus. Utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo, quia dicis quod dives sum et ditatus, et nullius egeo, et nescis quod tu es miser et miserabilis et mendicus et nudus et cecus. Consulo tibi ut emas a me aurum igne probatum ut dives sis, et vestimenta alba induaris, et non manifestetur confusio nuditatis tue; et collirio inunge oculos tuos ut videas. Ego quoscumque amo, corripio et arguo. Emulare ergo et penitentiam age. Ecce assisto ad ianuam et pulso. Si quis audierit vocem meam et aperuerit ianuam, intrabo ad eum, et cenabo cum illo et ipse mecum. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in sede mea, sicut et ego vici et sedi cum patre meo in sede ipsius.

Post hec vidi, et ecce ostium apertum in celo. Et vox prima quam audivi, tamquam tube loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam tibi que oportet fieri post hec. Confestim fui in spiritu, et ecce sedes posita erat in celo, et supra sedem sedens. Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis et sardino. Et yris in circuitu sedis, et ipsa sedes similis aspectu zmaragdino. Et in circuitu sedis sedes xxiiii, et supra sedes xxiiii seniores sedentes amictos veste alba, et in capitibus habentes coronas aureas. Et de sede procedunt fulgura et voces et tonitrua, et septem lampades ignis ardentes ante sedem, que sunt septem spiritus dei. Et coram sede tamquam mare vitreum simile cristallo. Et in circuitu sedis quattuor animalia plena oculis ante et retro. Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal simile homini, et quartum animal simile aquile volanti. Et quattuor animalia singula eorum habebant alas senas in circuitu et intus plena oculis, et requiem non habebant die ac nocte dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus omnipotens qui erat et qui est et qui venturus est. Et cum dederint animalia illa gloriam et honorem et gratiarum actionem ei qui sedet supra sedem qui vivit in secula seculorum, procedent xxiiii seniores ante sedem, et adorabunt viventem in secula seculorum. Et mittent coronas suas ante sedem dicentes: Dignus es domine deus noster accipere gloriam et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant et creata sunt.

Et vidi in dextera sedentis supra sedem librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem. Et audivi angelum fortem predicantem voce magna: Quis dignus est aperire librum et solvere signacula eius? Et nemo poterat in celo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque videre illum. Et plorabam multum quia nemo dignus inventus est aperire librum, neque videre illum. Et unus de senioribus dicit: Noli plorare; ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, ut aperiat librum et vii signacula eius.

Et vidi in medio sedis et quattuor animalium et in medio seniorum stantem agnum quasi occisum, habentem cornua septem et oculos septem, qui sunt septem spiritus dei missi in omnem terram. Et venit et accepit librum de dextera sedentis supra sedem. Et cum accepisset librum, quattuor animalia et xxiiii seniores ceciderunt in conspectu agni, habentes singuli cytharas et phialas aureas plenas incensis, que sunt orationes sanctorum, et cantant canticum novum dicentes: Dignus es domine accipere librum et resignare signacula eius, quia occisus es et redemisti nos deo in sanguine tuo ex omni tribu et lingua et populo et gente, et fecisti nos deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabunt super terram.

Et vidi et audivi vocem angelorum multorum in circuitu sedis et animalium et seniorum. Et erat numerus eorum milia milium dicentes voce magna: Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem et divinitatem et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam et benedictionem. Et omnem creaturam que in celo et supra terram et subtus terram et in mari, et que in illis sunt omnia, et audivi dicentes ei qui sedet supra sedem et agno: benedictio et gloria et honor et potestas in secula seculorum. Et quattuor animalia dicebant amen. Et seniores ceciderunt et adoraverunt. Et vidi quod aperuit agnus unum de vii signaculis, et audivi unum de quattuor animalibus dicentem tamquam vocem tonitrui: Veni et vide. Et vidi et ecce equus albus, et qui sedebat in illo habens arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret.

Et cum aperuit sigillum secundum, audivi secundum animal dicens: Veni et vide. Et exivit alter equus rufus. Et sedenti super illum datum est sumere pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et datus est illi gladius magnus. Et cum aperuit sigillum tertium, audivi tertium animal dicens: Veni. Et ecce equus niger, et qui sedebat super eum habens stateram in manu sua. Et audivi tamquam vocem in medio quattuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario uno, et tres bilibres ordei denario, et oleum et vinum ne leseris. Et cum aperuit sigillum quartum, audivi quartum animal dicens: Veni et vide. Et ecce equus pallidus, et qui sedebat in illo nomen ei mors, et infernus sequebatur illum. Et data est illi potestas in quarta parte terre occidere gladio et fame et morte et bestiis terre.

Et cum aperuit quintum sigillum, vidi subtus altare animas occisorum propter verbum dei et testimonium quod habebant, et clamabant voce magna dicentes: Usque quo domine sanctus et verus non iudicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et data est singulis stola alba, et dictum est illis ut requiescerent adhuc modicum, donec impleantur conservi eorum et fratres eorum qui occidendi sunt sicut et ipsi.

Et vidi cum aperuit sigillum sextum, et terremotus factus est magnus, et sol factus est niger tamquam saccus cilicinus, et luna facta est tota sanguis, et stelle ceciderunt de celo sicut ficulnea deicit grossos suos cum a vento magno movetur. Et celum discessit sicut liber involutus, et omnis mons et insula de locis suis mota sunt. Et reges terre et principes et tribuni et divites et fortes et omnis servus et liber absconderunt se in speluncis et in petris montium. Et dicunt montibus et petris: Cadite super nos et abscondite nos a facie sedentis supra sedem et ab ira agni, quoniam venit dies magnus ire ipsorum, et quis poterit stare?

Post hec vidi quattuor angelos stantes in quattuor angulis terre, tenentes quattuor ventos terre, ut non spirent venti super terram neque super mare neque in ullam arborem.

Et vidi alterum angelum ascendentem a solis ortu habentem signum dei vivi. Et clamavit voce magna ad quattuor angelos quibus datum est nocere terre et mari, et arbori, dicens: Nolite nocere terram neque mare neque arbores, quoadusque signemus servos dei nostri in frontibus eorum. Et audivi numerum signatorum c. xl. iiii milia signati ex omni tribu filiorum Israel. De tribu Iuda xii milia signati. De tribu Ruben xii milia signati. De tribu Gad xii milia signati. De tribu Aser xii milia signati. De tribu Neptalim xii milia signati. De tribu Manasse xii milia signati. De tribu Symeon xii milia signati. De tribu Levi xii milia signati. De tribu Ysacar xii milia signati. De tribu Zabulon xii milia signati. De tribu Ioseph xii milia signati. De tribu Beniamin xii milia signati.

Post hec vidi et ecce turba multa quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus et tribubus et populis et linguis, stantes ante sedem et ante agnum amicti stolas albas, et palme erant in manibus eorum, et clamabant voce magna dicentes: Salus deo nostro qui sedet supra sedem et agno. Et omnes angeli stabant in circuitu sedis et seniorum et quattuor animalium, et ceciderunt coram sede in facies suas, et adoraverunt deum dicentes: Amen, benedictio et gloria et sapientia et gratiarum actio et honor et virtus et fortitudo deo nostro in secula seculorum amen.

Et respondit michi unus de senioribus: Hi qui amicti sunt stolas albas, qui sunt et unde venerunt? Et dixi illi: Domine tu scis. Et ait michi: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas et candidas eas fecerunt in sanguine agni. Ideo sunt ante sedem dei et serviunt ei die ac nocte in templo ipsius, et qui sedet supra sedem habitabit super illos, et non esurient amplius neque sitient, neque cadet super illos sol neque omnis estus, quia agnus qui est in medio sedis reget illos, et deducet illos ad vite fontes aquarum, et delebit deus omnem lacrimam de oculis eorum.

Et cum aperuit sigillum septimum, factum est silentium in celo quasi semihora. Et vidi septem angelos qui coram deo stabant, et date sunt illis septem tube. Et alter angelus venit et stetit ante altare habens thuribulum aureum. Et data sunt illi incensa multa ut daret orationes sanctorum omnium super altare illud aureum quod est ante sedem. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli in conspectu dei. Et accepit angelus thuribulum et implevit illud de igni altaris, et misit in terram. Et facta sunt tonitrua et voces et fulgura et terremotus.

Et septem angeli qui habebant septem tubas paraverunt se ut canerent. Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis mixta in sanguine, et missa est in terram, et tertia pars terre combusta est, et omne fenum viride combustum est. Et secundus angelus tuba cecinit, et tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, et mortua est tertia pars eorum que in mari creata sunt que habent animas, et tertia pars navium interiit. Et tertius angelus tuba cecinit, et cecidit de celo stella magna ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum, et nomen stelle dicitur absinthius. Et facta est tertia pars aquarum in absinthium, et multi hominum mortui sunt de aquis, quia amare facte sunt.

Et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars solis et tertia pars lune et tertia pars stellarum ut obscuraretur tertia pars eorum, et dies non luceat tertiam partem et nox similiter. Et vidi et audivi unius aquile volantis per medium celum voce magna dicentis: Ve ve ve habitantibus super terram de ceteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canturi. Et quintus angelus tuba cecinit, et vidi de celo stellam cecidisse in terram, et data est ei clavis putei, et aperuit puteum abyssi. Et ascendit fumus de puteo sicut fumus fornacis magne ardentis, et obscuratus est sol et aer de fumo putei. Et de fumo exierunt locuste in terram, et data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terre, et dictum est illis ut non nocerent fenum terre neque omne viride neque omnem arborem nisi homines qui non habent signum dei in frontibus, et datum est illis ut non occiderent eos sed ut cruciarentur mensibus quinque. Et cruciatus eorum sicut cruciatus scorpii cum percutit hominem. In diebus illis querent homines mortem et non invenient illam, et cupient mori et fugiet mors ab illis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prelium, et super capita earum tamquam corone similes auro, et facies earum sicut facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, et dentes earum ut leonum erant. Et habebant loricas ferreas, et vox pennarum earum ut vox curruum equorum multorum currentium in prelium. Et habebant caudas similes scorpiis et stimulos in caudis suis, potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habent super se regem angelum abyssi, nomen ei hebraice Abbadon, et in greca lingua habens nomen perdens.

Ve una abiit, et ecce veniunt alia duo ve post hec. Et sextus angelus tuba cecinit, et audivi unum de cornibus altaris aurei quod est ante deum, dicentem sexto angelo qui habet tubam: Solve quattuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Eufraten. Et soluti sunt quattuor angeli qui parati sunt in horam et diem et mensem et annum ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus exercitus equitatus vicies milies dena milia; audivi numerum illorum. Et ita vidi equos in visione, et qui sedebant super eos habebant loricas igneas et iacinctinas et sulphureas, et capita equorum tamquam capita leonum, et de ore ipsorum procedit ignis et fumus et sulphur. Plagis tribus his occisa est tertia pars hominum, de igne et de fumo et de sulphure qui procedit de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est et in caudis eorum. Nam caude ipsorum similes serpentibus habentes capita, et in ipsis nocent. Et ceteri homines qui non sunt occisi in his plagis neque penitentiam egerunt de operibus manuum suarum ut non adorarent demonia et symulachra aurea et argentea et erea et lapidea et lignea, que neque videre possunt neque audire neque ambulare, et non egerunt penitentiam de homicidiis suis neque de veneficiis suis neque de fornicatione sua neque de furtis suis. Et vidi alium angelum fortem descendentem de celo amictum nube, et yris in capite eius, et vultus eius sicut sol, et pedes eius tamquam columne ignis, et habebat in manu sua librum apertum. Et posuit pedem suum dextrum supra mare, sinistrum autem super terram, et clamavit voce magna sicut leo mugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua vocibus suis.

Et que locuta sunt septem tonitrua, scripturus eram. Et audivi vocem de celo dicentem: Signa que locuta sunt tonitrua, et noli ea scribere. Et angelus quem vidi stantem supra mare et supra terram levavit manum suam dexteram in celo, et iuravit per viventem in secula seculorum, qui condidit celum et que in illo sunt, et terram et que in ea sunt, quia tempus amplius non erit, in diebus vocis septimi angeli cum ceperit tuba canere consummabitur mysterium dei, sicut annunciavit servis suis prophetis.

Et audivi iterum vocem de celo loquentem mecum et dicentem: Vade accipe librum qui apertus est de manu angeli qui stat super mare et super terram. Et abii ad angelum dicens illi ut daret michi librum. Et ait michi: Accipe et devora illum.

et amarum faciet ventrem. sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. Et erat in ore meo sicut mel dulce. Et postquam devoravi eum, repletus est venter meus amaritudine. Et dicit michi. Oportet te iterum prophetare populis et gentibus et linguis et regibus multis.

Et data est michi harundo similis virge dicens. Surge et metire templum dei et altare et eos qui adorant in illo, quia datum est gentibus et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. Et dabo duobus testibus meis et prophetabunt diebus mille cc lx. amicti saccis. Hi sunt due olive et duo candelabra que coram domino stant super terram. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore ipsorum et devorabit inimicos eorum. Et si quis voluerit illos ledere, sic oportet illum interfici. Hi habent potestatem claudere celum ut non pluat pluvia diebus prophetie ipsorum. Et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem. et percutere terram plaga quotienscumque voluerint. Et postquam consummaverint testimonium suum, bestia que ascendit de abysso, faciet adversus illos prelium et vincet eos et occidet eos. et corpora eorum iacebunt in platea civitatis magne que vocatur spiritaliter sodoma et egyptus ubi et dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de populis et tribubus et linguis et gentibus corpora eorum per dies tres et dimidium. Et corpora eorum non sinent poni in monumentis. et qui habitabant super terram gaudebunt super illos. et epulabuntur et munera mittent sibi invicem. quoniam hi duo prophete cruciaverunt eos qui habitant supra terram.

Et post dies tres et dimidium spiritus vite a deo intravit in illos et super pedes suos steterunt. et timor magnus cecidit in illos. qui videbant eos. Et audivi vocem magnam de celo dicentem. Ascendite huc. Et ascenderunt in celum in nube. et viderunt illos inimici eorum. et in illa die factus est terremotus magnus. et decima pars civitatis cecidit. et occisi sunt in terremotu nomina hominum vii. milia. et ceteri conterriti sunt et dederunt gloriam deo celi. Ve secundum abiit: et ecce venit ve tercium cito.

Et septimus angelus tuba cecinit: et facte sunt voces magne in celo dicentes. Factum est regnum huius mundi domini nostri et Christi eius et regnabit in secula seculorum. Et xxiiii seniores qui coram deo sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas et adoraverunt dicentes. Gratias agimus tibi domine deus omnipotens qui eras et qui es. quia accepisti virtutem tuam magnam et regnasti. et gentes irate sunt et venit ira tua, et tempus mortuorum ut iudicentur et ut detur merces servis tuis prophetis et timentibus nomen tuum, et pusillis et magnis, et exterminandi eos qui corruperunt terram. Et apertum est templum dei quod in celo est, et visa est archa testamenti eius in templo eius. Et facta sunt fulgura et tonitrua, et voces, et terremotus et grando magna. Et signum magnum apparuit in celo. Mulier amicta sole et luna sub pedibus eius. et in capite eius corona stellarum xii. et in utero habens et clamavit parturiens, et cruciabatur ut pareret. Et visum est aliud signum in celo. Et ecce draco rufus magnus habens capita vii. et cornua vii. et in capitibus suis vii diademata. et trahit terciam partem stellarum celi. Et misit eas in terram. Et draco stetit ante mulierem que erat paritura. et cum peperisset, filium eius devoraret. Et peperit filium masculum qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea. et raptus est filius eius ad deum, et ad sedem eius. Et mulier fugit in desertum ubi habet locum illic paratum a deo, ut ibi alant illam diebus mille ducentis quadraginta.

Et factum est prelium magnum in celo, michael et angeli eius preliabantur cum dracone, et draco pugnabat et angeli eius. et non valuerunt neque locus inventus est eorum amplius in celo. Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus qui vocatur diabolus et sathanas, qui seducit universum orbem. Et proiectus est in terram, et angeli eius cum illo proiecti sunt. Et audivi vocem magnam de celo dicentem. Modo facta est salus et virtus et regnum dei nostri et potestas Christi eius. quia proiectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat eos ante deum nostrum die ac nocte. et ipsi vicerunt illum propter sanguinem agni. et propter verbum testimonii sui. et non dilexerunt animas suas usque ad mortem. Ideo letamini celi, et qui in illis habitatis. Ve terre et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

Et postquam vidit draco quod proiectus est in terram, persequebatur mulierem que peperit masculum. Et date sunt mulieri due penne aquile magne ut volaret in desertum, in locum suum ubi alitur per tempus et tempora, et dimidium temporis a facie serpentis. Et misit serpens de ore suo post mulierem aquam tamquam flumen, ut eam faceret a flumine trahi ad se. Et adiuvit terra mulierem. et aperuit os suum et absorbuit flumen quod misit draco de ore suo. Et iratus est draco in mulierem. et abiit facere cum ceteris seminis eius bellum qui custodiunt mandata dei et habent testimonium ihesu. et stetit supra arenam maris.

Et vidi de mari bestiam ascendentem habentem cornua x. et capita vii. et in cornibus eius x diademata, et in capitibus eius nomina blasphemie. Et bestiam quam vidi similis pardo. et pedes eius sicut ursi. et os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam. et sedem suam. et potestatem magnam. et unum de capitibus suis quasi occisum in mortem. Et plaga mortis eius curata est. et admiratio facta est in terra post bestiam illam. et adoraverunt draconem qui dedit potestatem bestie. Et adoraverunt bestiam dicentes. quis similis bestie. et quis poterit pugnare cum ea? Et datum est illi os loquendi magna et blasphemare. Et datum est illi potestatem facere menses xl et duos. Et aperuit os suum in blasphemiam ad deum blasphemare nomen eius et tabernaculum eius qui in celo habitant. Et datum est illi facere bellum cum sanctis et vincere illos. Et data est ei potestas in omnem tribum et populum et linguam et gentem. Et adorabunt eum omnes qui habitant super terram, quorum non sunt nomina scripta in libro vite agni, qui occisus est a constitutione mundi. Si quis habet aurem audiat. Si quis in captivitatem duxerit, in captivitatem vadit. si quis gladio interficit, gladio interficietur. Hic est sapientia et fides sanctorum.

Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, habentem cornua duo similia agni. et loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestie facit coram illa. et facit terram et eos qui habitant in illa ut adorent bestiam primam cuius curata est plaga mortis eius. Et fecit signa magna, ut etiam ignem de celo faceret descendere in terram coram hominibus. et seducit habitantes in terra, propter signa que data sunt illi facere coram bestia. dicens habitantibus in terra ut faciant ymaginem bestie. qui habet plagam gladii et vixit. Et datum est illi ut daret spiritum ymagini bestie. et ut loquatur ymago bestie. et faciat ut quicumque non adoraverint ymaginem bestie occidantur. et faciet omnes pusillos ac magnos. et divites et pauperes, et liberos et servos, ut dent sibi invicem caracterem in manu sua dextera aut in frontibus suis. et ut nemo possit emere aut vendere nisi qui habet caracterem aut nomen bestie, aut numerum nominis eius. Hic est sapientia. qui habet intellectum computet numerum bestie. numerus enim hominis est: et numerus eius est sexcenti sexaginta sex.

Vidi supra montem syon agnum stantem. et cum illo c. xl. iiii milia. habentes nomen eius et nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audivi vocem de celo tamquam vocem aquarum multarum. et tamquam vocem tonitrui magni. Et vocem quam audivi, sic cytharedorum cytharizantium in cytharis suis. Et cantabant canticum novum ante sedem dei et ante iiii animalia et ante seniores. Et nemo poterat dicere canticum nisi illa c. xl. iiii milia qui empti sunt a terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi secuntur agnum quocumque abierit. Hi empti sunt ex hominibus: primicie deo et agno et in ore ipsorum non est inventum mendacium, sine macula sunt.

Et vidi alium angelum volantem per celum medium habentem euangelium eternum. ut euangelizet sedentibus super terram. et super omnem gentem, et tribum et linguam, et populum dicens voce magna. Timete dominum et date illi honorem quia venit hora iudicii eius. et adorate dominum qui fecit celum et terram et mare. et fontes aquarum. Et angelus secundus secutus est dicens. Cecidit cecidit babilon magna a vino ire fornicationis [illegible] bibere omnes gentes. Et alter angelus tercius secutus est illos dicens voce magna. Si quis adoraverit bestiam et ymaginem eius. et acceperit notam in fronte sua. aut in manu sua. et hic bibet de vino ire dei mixto mero in calice ire ipsius. et cruciabitur igne et sulphure coram angelis sanctis et coram agno. et fumus tormentorum eorum in secula seculorum ascendet. et non habent requiem die ac nocte qui adoraverunt bestiam et ymaginem eius. Et si quis habet notam nominis eius. hic est paciencia sanctorum qui custodiunt mandata dei et fidem ihesu.

Et audivi vocem de celo dicentem michi. Scribe. beati mortui qui in domino moriuntur. Iam ex hoc utique dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis. opera enim illorum secuntur illos. Et vidi. et ecce nubes alba. et supra nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream et in manu eius falcem acutam. Et alter angelus exiit de templo clamans voce magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam et mete, quia venit hora metendi, quoniam aruit messis terre. Et misit qui sedebat super nubem falcem suam in terram et messa est terra. Et alter angelus exiit de templo quod est in celo habens et ipse falcem acutam. Et alius angelus de altari qui habet potestatem supra ignem. et clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam dicens. Mitte falcem tuam acutam et vindemia botros vinee terre; quia mature sunt uve eius. Et misit angelus falcem suam in terram et vindemiavit vineam terre, et misit in lacum ire dei magnum. et calcatus est lacus a foris extra civitatem. Et exiit sanguis de lacu usque ad frenos equorum a stadiis mille quingentis.

Et vidi aliud signum in celo magnum et mirabile angelos septem habentes plagas septem novissimas. quia in illis consummata est ira dei. Et vidi tamquam mare vitreum mixtum igni, et eos qui vicerunt bestiam et ymaginem illius. Et numerum nominis eius stantes super mare vitreum et habentes cytharas dei. et cantant canticum moysi servi dei. et canticum agni dicentes. Magna et mirabilia opera tua domine deus omnipotens. iuste et vere vie tue, rex gentium. quis non timebit et magnificabit nomen tuum. quia tu solus sanctus es. quia omnes gentes venient et adorabunt ante te, quoniam iustificationes tue manifestate sunt.

Et post hec vidi et apertum est templum tabernaculi sancti testimonii in celo. et exierunt septem angeli habentes septem plagas de templo vestiti lintheamen mundum et splendidum et precincti circa pectora zonas aureas. Et unum de iiii animalibus dedit septem angelis septem fialas aureas plenas ira dei viventis in secula seculorum. Et impletum est templum fumo a maiestate dei, et a virtute eius. Et nemo poterat intrare in templum, donec consummarentur septem plage angelorum. Et audivi vocem magnam de templo dicentem septem angelis. Ite effundite fialas septem ire dei in terram. Et abiit primus et effudit fialam suam in terram. Et factum est vulnus magnum et pessimum in homines, qui habent notam bestie. et qui adorant ymaginem eius. Et secundus effudit fialam suam in mare. et factum est mare sanguis sicut mortui. et omnis anima viva mortua est in mari. Et tercius effudit fialam suam in flumina et fontes aquarum, et facta sunt sanguis. Et audivi angelum aquarum dicentem. Iustus es qui es et qui eras et sanctus. quia hec iudicasti, quia sanguinem sanctorum et prophetarum effuderunt. et sanguinem dedisti illis bibere, digni enim sunt. Et audivi alterum dicentem. Etiam domine deus omnipotens, vera et iusta iudicia tua. Et quartus effudit fialam suam in solem. et datum est illi estu afficere homines in igne. Et estuaverunt estu magno homines. et blasphemaverunt nomen dei qui habet potestatem super has plagas et neque egerunt penitenciam dare illi gloriam. Et quintus effudit fialam suam super sedem bestie, et factum est regnum eius obscuratum. et commanducabant linguas suas pre dolore. et blasphemabant deum celi de doloribus suis. et de vulneribus suis. et non egerunt penitenciam.

Et sextus angelus effudit fialam suam in flumen magnum eufraten et siccavit aquam eius. ut pararetur via regibus venientibus a solis ortu. Et vidi de ore draconis et de ore bestie, et de ore pseudoprophete spiritus inmundos sicut ranas. Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa. et procedunt ad reges orbis terre congregare illos ad bellum diei magni dei omnipotentis. Ecce venio sicut fur. beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne nudus ambulet; et videant turpitudinem eius. Et congregavit illos in locum qui vocatur hebraice ermagedo. Et septimus angelus effudit fialam suam in aera et exivit vox magna de celo dicens. Factum est. Et facta sunt fulgura et voces. et tonitrua. et terremotus factus est magnus. qualis non est factus ex quo homines fuerunt super terram, talis terremotus sic magnus. Et facta est civitas magna in tres partes. et civitates gentium ceciderunt. Et babilon magna venit in memoriam ante deum. dare illi calicem vini indignationis. Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi et grando magna sicut talentum descendit de celo in homines et blasphemaverunt homines deum a plaga grandinis. quia magna est plaga eius vehementer.

Et venit unus de septem angelis. qui habebat septem fialas et locutus est mecum dicens. Veni ostendam tibi iudicium meretricis magne que sedet super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terre et inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. Et abstulit me in desertum in spiritu. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemie, habentem capita septem et cornua x. Et mulier amicta erat purpura et coccino. et inaurata auro. et lapide precioso et margaritis. habens calicem aureum in manu sua plenum abhominationibus et inmunditiis terre. et in fronte eius nomen scriptum misterium babilon magna mater abhominationum terre.

Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum et de sanguine martirum ihesu. et miratus sum cum vidissem illam ammiratione magna. Et dixit michi angelus. Quare miraris? Ego dicam tibi misterium mulieris et bestie que portat eam, que habet septem capita et x cornua. Bestia quam vidisti erat et non est. et ascensura est de abysso, et in interitum ibit. Et mirabuntur qui habitant super terram, quorum nomina non sunt scripta in libro vite a constitutione mundi, videntes bestiam que erat et non est et adveniet. Hic est sensus qui habet sapientiam. Septem capita vii montes sunt ubi mulier sedet super illos. Et reges vii sunt. quinque ceciderunt unus est: alius nondum venit. Et cum venerit modicum oportet illum manere. Et bestia

que erat et non est, et ipse octavus est, et de septem est, et in interitum vadit. Et decem cornua que vidisti, decem reges sunt qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, et virtutem et potestatem suam bestie dant. Hi cum agno pugnabunt, et agnus vincet eos, quia dominus dominorum est, et rex regum, et qui cum illo sunt electi et fideles. Et dicit mihi: Aque quas vidisti ubi meretrix sedet, populi et turbe sunt et gentes et lingue. Et decem cornua que vidisti, et bestiam, hi odient meretricem, et desolatam facient illam et nudam, et carnes eius manducabunt, et ipsam igne comburent. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant consilium eius, ut dent regnum suum bestie, donec consummentur verba dei. Et mulier quam vidisti est civitas magna, que habet regnum super reges terre.

Post hec vidi alium angelum descendentem de celo, habentem potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria eius. Et clamavit voce magna et forti dicens: Cecidit, cecidit Babilon magna, et facta est habitatio demoniorum, et carcer omnis spiritus immundi et odibilis, et carcer omnis avis immunde et odibilis, et carcer omnis bestie immunde et odibilis, quia de vino ire fornicationis eius biberunt omnes gentes, et reges terre cum illa fornicati sunt, et mercatores terre de virtute deliciarum eius divites facti sunt. Et audivi aliam vocem de celo dicentem: Exite de illa populus meus, ut ne communicetis peccatis eius, et de plagis eius non accipiatis, quia pervenerunt peccata eius usque ad celum, et recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis, et duplicate duplum secundum opera eius. In calice quo miscuit, miscete illi duplum. Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum, quia in corde suo dicit: Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo. Ideo in una die venient plage eius, mors et luctus et fames, et igne comburetur, quia fortis est dominus deus qui iudicavit illam. Et flebunt et plangent se super illam reges terre qui cum ipsa fornicati sunt et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii eius, a longe stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Ve ve civitas magna Babilon, civitas fortis, quoniam una hora venit iudicium tuum. Et mercatores terre flent et lugent super illam, quoniam merces eorum nemo emit amplius, mercem auri et argenti et lapidis pretiosi et margaritarum, et byssi et purpure et serici et cocci, et omne lignum thyinum, et omnia vasa eboris, et omne vas de ligno pretiosissimo, et eramento et ferro et marmore, et cinnamomum et amomum et odoramentorum et unguenti et turis, et vini et olei et simile et tritici, et iumentorum et ovium et equorum et redarum, et mancipiorum et animarum hominum. Et poma desiderii anime tue discesserunt a te, et omnia pinguia et preclara perierunt a te, et amplius illa iam non invenient. Mercatores horum qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugentes, et dicentes: Ve ve civitas illa magna, que amicta erat bysso et purpura et cocco, et deaurata erat auro et lapide pretioso et margaritis, quoniam una hora destitute sunt tante divitie. Et omnis gubernator, et omnis qui in lacum navigat, et naute, et qui in mari operantur, longe steterunt, et clamaverunt videntes locum incendii eius, dicentes: Que similis civitati huic magne? Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes et lugentes, dicentes: Ve ve civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habebant naves in mari de pretiis eius, quoniam una hora desolata est. Exulta super eam celum, et sancti apostoli et prophete, quoniam iudicavit deus iudicium vestrum de illa.

Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur Babilon magna civitas, et ultra iam non invenietur. Et vox citharedorum et musicorum et tibia canentium et tuba non audietur in te amplius, et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius, et vox mole non audietur in te amplius, et lux lucerne non lucebit in te amplius, et vox sponsi et sponse non audietur adhuc in te, quia mercatores tui erant principes terre, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes. Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.

Post hec audivi quasi vocem magnam turbarum multarum in celo dicentium: Alleluia. Salus et gloria et virtus deo nostro est, quia vera et iusta iudicia sunt eius, qui iudicavit de meretrice magna, que corrupit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus eius. Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt seniores viginti quattuor et quattuor animalia, et adoraverunt deum sedentem super thronum, dicentes: Amen, alleluia. Et vox de throno exivit dicens: Laudem dicite deo nostro omnes servi eius, et qui timetis eum, pusilli et magni. Et audivi quasi vocem turbe magne, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruum magnorum, dicentium: Alleluia, quoniam regnavit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus et exultemus, et demus gloriam ei, quia venerunt nuptie agni, et uxor eius preparavit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendenti candido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dixit mihi: Scribe: Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hec verba dei vera sunt. Et cecidi ante pedes eius ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris, conservus tuus sum et fratrum tuorum habentium testimonium Ihesu. Deum adora. Testimonium enim Ihesu est spiritus prophetie.

Et vidi celum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum vocabatur Fidelis et Verax, et cum iustitia iudicat et pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, et in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine, et vocatur nomen eius Verbum Dei. Et exercitus qui sunt in celo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssinum album et mundum. Et de ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes. Et ipse reget eos in virga ferrea, et ipse calcat torcular vini furoris ire dei omnipotentis. Et habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et dominus dominantium.

Et vidi unum angelum stantem in sole, et clamavit voce magna dicens omnibus avibus que volabant per medium celi: Venite, congregamini ad cenam magnam dei, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum et servorum, et pusillorum et magnorum. Et vidi bestiam et reges terre et exercitus eorum congregatos ad faciendum prelium cum illo qui sedebat in equo, et cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, et cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt caracterem bestie, et qui adoraverunt imaginem eius. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius, et omnes aves saturate sunt carnibus eorum.

Et vidi angelum descendentem de celo, habentem clavem abyssi et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille. Et misit eum in abyssum, et clausit et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni. Post hec oportet illum solvi modico tempore. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis, et animas decollatorum propter testimonium Ihesu et propter verbum dei, et qui non adoraverunt bestiam neque imaginem eius, nec acceperunt caracterem in frontibus aut in manibus suis, et vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis. Ceteri mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni. Hec est resurrectio prima. Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes que sunt super quattuor angulos terre, Gog et Magog, et congregabit eos in prelium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terre, et circuierunt castra sanctorum et civitatem dilectam. Et descendit ignis de celo a deo, et devoravit illos. Et diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudopropheta, et cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.

Et vidi sedem magnam candidam, et eum qui sedebat super eam, a cuius aspectu fugit terra et celum, et locus non est inventus eis. Et vidi mortuos maiores et minores stantes ante sedem, et libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vite, et iudicati sunt mortui ex his que scripta erant in libris secundum opera sua. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, et iudicati sunt singuli secundum opera sua. Et infernus et mors missi sunt in stagnum ignis. Hec est mors secunda, stagnum ignis. Et si quis non est inventus in libro vite scriptus, missus est in stagnum ignis.

Et vidi celum novum et terram novam; primum enim celum et prima terra abiit, et mare iam non est. Et civitatem sanctam Ierusalem novam vidi descendentem de celo a deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem de celo dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, et habitabit cum illis. Et erunt populus eius, et ipse deus cum illis erit, et delebit omnem lacrimam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus neque clamor neque dolor erit amplius, que prima abierunt. Et dixit qui sedebat in sede: Ecce nova facio omnia. Et dicit: Scribe, quia hec verba fidelia et vera sunt. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha et omega, initium et finis. Ego sitienti dabo de fonte aque vite gratis. Qui vicerit possidebit hec, et ero illi deus, et ipse erit mihi filius. Timidis autem et incredulis et abhominabilibus et homicidis et veneficis et ydolatris et omnibus mendacibus, pars eorum in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda.

Et venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum dicens: Veni, ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Ierusalem descendentem de celo a deo, habentem claritatem dei. Lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut cristallum. Habens murum magnum et altum, habens portas duodecim, et in portis angelos duodecim, et nomina scripta que sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. Ab oriente porte tres, et ab aquilone porte tres, et ab austro porte tres, et ab occidente porte tres. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum agni. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram harundineam auream, ut metiretur civitatem et portas eius et murum eius. Et civitas in quadro posita est, et longitudo eius tanta est quanta et latitudo. Et mensus est civitatem de harundine per stadia duodecim milia. Longitudo et latitudo et altitudo eius equalia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quattuor cubitorum, mensura hominis, que est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Primus iaspis, secundus saphirus, tertius calcedonius, quartus zmaragdus, quintus sardonix, sextus sardius, septimus crisolitus, octavus berillus, nonus topazius, decimus crisoprasus, undecimus iacinctus, duodecimus amethistus. Et duodecim porte duodecim margarite sunt per singulas, et singule porte erant ex singulis margaritis. Et platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est, et agnus. Et civitas non eget sole neque luna ut luceant in ea, nam claritas dei illuminavit eam, et lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes per lumen eius, et reges terre afferent gloriam suam in illam. Et porte eius non claudentur per diem, nox enim non erit illic. Et afferent gloriam et honorem gentium in illam. Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, et faciens abominationem et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vite agni. Et ostendit mihi flumen aque vite splendidum tamquam cristallum, procedentem de sede dei et agni. In medio platee eius, et ex utraque parte fluminis lignum vite, afferens fructus duodecim, per singulos menses reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius, et sedes dei et agni in illa erunt, et servi eius servient illi, et videbunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucerne neque lumine solis, quoniam dominus deus illuminabit illos, et regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi: Hec verba fidelissima et vera sunt. Et dominus deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere servis suis que oportet fieri cito. Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetie libri huius.

Et ego Iohannes qui audivi et vidi hec. Et postquam audissem et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli qui mihi hec ostendebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris, conservus enim tuus sum et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba libri huius. Tempus enim prope est. Qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est sordescat adhuc, et iustus iustitiam faciat adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, et merces mea mecum est, ut reddam singulis secundum opera sua. Ego sum alpha et omega, primus et novissimus, initium et finis. Beati qui lavant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno vite, et per portas intrent in civitatem. Foris canes et venefici et impudici et homicide et ydolis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium. Ego Ihesus misi angelum meum testificari vobis hec in ecclesiis. Ego sum radix et genus David, stella splendida et matutina. Et spiritus et sponsa dicunt: Veni. Et qui audit dicat: Veni. Et qui sitit veniat; qui vult accipiat aquam vite gratis. Contestor ego omni audienti verba prophetie libri huius: Si quis apposuerit ad hec, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetie huius, auferet deus partem eius de ligno vite, et de civitate sancta, et de his que scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam venio cito. Amen. Veni domine Ihesu. Gratia domini nostri Ihesu Christi cum omnibus sanctis.

EXPLICIT REVELATIO IOHANNIS APLI

INCP PLOGUS I EPLA SANCTI PAULI AP

PRIMUM QUERITUR QUARE post euangelia que supplementum sunt legis. & in quib; nob exempla & precepta uiuendi plenissime digesta st. uoluerit apls has epistolas ad singulas ecclas destinare. Hac aut causa factum ee uidet. ut scilic initio nascentis ecclie. nouis causis existentib; conmuniret. & in presentia & orientia resecaret ecclie uicia. & post futuras excluderet questiones exemplo ppharu. q post editã legem moysi in qua omnia mandata dei legebantur. nichilominus tamen doctrina sua rediuiua semp ipli compssere peccata. & ppt exemplu uiuendi libros ad nram etiam memoriam transmiserunt. Quer ei querit cur n ampli qm decẽ eplas ad ecclias scripserit. Decẽ st enĩ cũ illa que ad hebreos dr. Nam relique iiii. ad discipulos specialit sunt porrecte. ut ostenderet nouũ a ueteri testam cõ n discrepare. & se contra legẽ n facere moysi. Ad numeru primo decalogi mandator suas eplas ordinauit. & qt ille preceptis institute a pharaone liberatos. tot hic eplis a diabolo & ydolatrie seruitute edocet acquisitos. Nam & duas tabulas lapideas duor testamentor figura habuisse uiri eruditissimi tradiderunt. Epistolam sane que ad hebreos scribit. quida pauli n ee contendunt. eo q n sit eius nomine titulata. & ppt sermonis stiliq; distantiã. sed aut barnabe iuxta tertullianũ. aut luce iuxta qsdam. t certe clementis discipli aplor & epi romane ecclie post aplos ordinati. Quib; respondendu e. si ppterea pauli n erit qa eius n ht nomen. g nec alicui erit. qua nulli nomine titulat. Qd si absurdum e. ipsius mag ee credenda e. que tanto doctrine sue fulget eloqo. Sed qm apud hebreor ecclias qsi destructor legis falsa suspitione habebat. uoluit tacito nomine de figuris legis & ueritate xpi reddere racionẽ. ne odiu nominis fronte platã utilitatẽ excluderet lectionis. Non e sane mirũ si eloquentior uideat in pprio. idest i hebreo q in peregrino. i. greco. quo cetere eple st scripte sermone. Mouet aut quosdam quare romanor epla in primo sit posita. cũ ea n primam scripta manifestet ratio. Nam hanc proficiscente se hierosolimã scripsisse testat. cũ corinthios & alios rogauit ut ministeriu q secũ portatur erat colligerent. litteris adhortat sic. Unde & intelligi quida uolunt ita oms eplas ordinatas ut prima poneret qui posterior erat destinata. ut p singulas eplas gradib; ad pfectiora ueniret. Romanor naq; plerique tam rudes erant. ut intelligerent n di se gra. s; suis se meritis ee saluatos. & ob hoc duo int se ppli confligerent. Idcirco illos indigere asserit cfirmari. uicia gentilitatis priora commemorans. Corinthiis & dic. scientie gram ee. & n tamen oms increpat q cur peccantes n increpauerint reprehend. sic ait ide apls. Auditur int uos fornicatio. & ceteram. Congregatis uob cũ meo spu. tradere hm hominẽ sathane i interitum. In scda u laudant & ut mag ac mag pficiant amonent. Galathe u ia nulli criminis arguunt n si tantu q callidissimis pseudopphis crediderit. Ephesi sane nulla reprehensione s; multa laude digni st. q fide apostolica seruauere. Philipenses multomag collaudant. q nec audire falsos aplos uoluerit. Thessalonicenses nichilomin in duab; eplis oi laude psequit. eo q n solu fide i cussam seruauerit. uerit & i psecutione ciuiu fuerint constantes inuenti. Colossenses aut tales erant. ut cũ ab aplo uisi corporalit n fuissent. hac laude digni haberent. & si corpore quide absens sum. uobcũ sum spu. gaudens & uidens ordinẽ urm. De hebreis u qd dicendum e. quor thessalonicenses qui plurimu laudant st. imitatores facti ee dicuntur sic ipse ait. Et uos frs imitatores facti estis ecclarum di q st in iudea. Eadẽ enĩ passi estis a contribulib; urris q & illi a iudeis. Apud ipsos qq; hebreos eadẽ comemorat dic. Nam & uinctis compassi estis. & rapinã bonor urror cũ gaudio suscepistis. cognoscentes uos hre meliorẽ & manentem substantiam.

ROMANI SUNT QUI EX IUDEIS ET gentilib; crediderũt. Hi superba contentione uolebant se alterutrum sup ponere. Na iudei dicebant. Nos sumus ppls di. qs ab initio dilexit & fouit. Nos circumcisi ex genere abraha ex stirpe scã descendim. & nõt e prius ap iudeã tantũ ds. Nos ab egypto signis dei & uirtutib; liberati. mare sicco pertransiuim pede. cum inimicos nrs grauissimi fluct inuoluerent. Nob pluit manna dns in deserto. & qsi filiis suis celeste pabulu ministrauit. Nos die noctuq; i columna nubis & ignis precessit. & nob in inuio iter ostend. atq; ut cetera ei inmensa circa nos beneficia taceam. nos soli digni fuim lege di accipe. & uoce di loquentis audire. eiq; cognoscere uoluntatẽ. In qua lege pmissus e xps. ad qs & & ipse testat e uenisse se dic. Non ueni n ad oues que perierant domus isrl. cũ uos canes poci q homines appellauerit. Equũ ergo ne e ut hodie ydola deserentes quib; ab initio deseruistis nob comparemini. & n potius proselitor locũ ex legis auctoritate & csuetudine deputemini. Et hoc ipsum n merebamini. n qa larga di semp misericdia uoluit uos ad nram imitationem admittere.

GENTES E CONTRARIO ETIAM RESPONdebant. Quanto maiora erga uos di beneficia narrauerit tis. tanto maioris uos criminis reos ee monstrabitis. semp eni his omnib; exitistis ingrati. Namq; ipsis pedib; quib; mare aridũ transistis. ludebatis ante ydola que fecistis. & ipsa ore quo paulo ante ob necem aduersarior dno cantaueratis symulacra uob fieri poposcistis. Illis oculis quib; dnm in igne t nube inspicere solebatis symulachra intuebamini. manna qq; uob fastidio fuit. & semp i deserto contra dnm murmurastis. ad egyptum unde uos [illegible] manu eiecerat. redire cupientes. Quid plura. [illegible] [illegible] prouocatione dnm irritauerunt. ut oms in heremo [illegible]. nec plus ex eor numero qm duo homines [illegible] p[illegible] introirent. Sed qd antiqua replicam cũ & si illa minime fecissetis. de hoc solo uos nemo dignos uenia iudicaret. q dnm xpm pphetarum uob semp uocib; repromissum. n solu suscipe noluistis. sed & morte pessima peremistis. quẽ nos [illegible] cognouim statim credidim. cum nob de eo an n fuerit p dictum. Unde p[illegible] q ydolis seruiebamus [illegible] obstinationi n[illegible] sed ignorantie deputari [illegible]. qui eũ aliro sequim[illegible] oblati e atq; sequeretur [illegible] ag[illegible]. Sic aũ nos [illegible] [illegible] [illegible] tacituri. q si non [illegible] mag qm carnalis [illegible] filios nos [illegible] esse

R

scrot. Denique esau & ysmahel cũ ex abrahe stirpe sint. minime tamen in filios reputant. His taliter altercantib; apls se medium interponens. ita partium dirimit qstiones. ut neutrum eor sua iusticia salutẽ meruisse confirmet. ambos u pplos & scienter & grauit deliquisse. iudeos qd p preuaricatione legis dnm i iho uiolauerint. gentes u q cognitum de creatura creatorẽ ut dm debuerint uenerari. gloriam ei in manufacta mutauerint symulachra. utrosq; & similit ueniam consecutos equales ee uerissima ratione demonstrat. presertim cũ in eadẽ lege pdictum & iudeos & gentes ad xpi fidẽ uocandos ostendit. Quam ob rem uicissim eos humilians. & ad pacẽ & concordia cohortat. Explic argumentum.

Hi preuenti sunt a falsis aplis. & inmani sunt parati talia. Hos sub nomine dni nri ihu xpi in lege & pphas erant ducti. Hos reuocat apls ad ueram euglicam fidẽ scribens eis a corintho.

PAULUS SERUUS IHU XPI VOCATUS APLS SEGREGATUS I EUGLM DI QUD ANTE PMISERAT P PPHAS SUOS I SCPTURIS SCIS DE FILIO SUO QUI FACTUS EST EI EX SEMINE DAVD SCDM CARNEM QI PDESTINAT E FILIUS DI I UIRTUTE SCDM SPM SCIFICATIONIS EX RESURRECCIONE MORTUOR IHU XPI DNI NRI P QUẼ ACCEPIM GRÃM ET APLATU AD OBEDIENDU FIDEI I OMNIBUS GENTIB; PNOĨE EI

I

Epla pauli [illegible]

in quibus estis et vos vocati Ihesu Christi domini nostri, omnibus qui sunt Romae dilectis dei vocatis sanctis. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Ihesu Christo. Primum quidem gratias ago deo meo per Ihesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. Testis enim mihi est deus cui servio in spiritu meo in evangelio filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis, obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, ut aliquid inpertiar gratiae vobis spiritalis ad confirmandos vos, id est simul consolari in vobis per eam quae invicem est fidem vestram atque meam. Nolo autem vos ignorare fratres, quia saepe proposui venire ad vos, et prohibitus sum usque adhuc, ut aliquem fructum habeam in vobis sicut et in ceteris gentibus. Graecis ac barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum. Ita quod in me promptum est et vobis qui Romae estis evangelizare. Non enim erubesco evangelium; virtus enim dei est in salutem omni credenti, Iudaeo primum et Graeco. Iustitia enim dei in eo revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est: iustus autem ex fide vivit. Revelatur enim ira dei de caelo super omnem impietatem et iniustitiam hominum eorum qui veritatem in iniustitia detinent, quia quod notum est dei manifestum est in illis; deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus et divinitas, ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent deum non sicut deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium. Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in inmunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semet ipsis, qui commutaverunt veritatem dei in mendacium, et coluerunt et servierunt creaturae potius quam creatori, qui est benedictus in saecula, amen. Propterea tradidit illos deus in passiones ignominiae. Nam feminae eorum inmutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi relicto naturali usu feminae exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem quam oportuit erroris sui in semet ipsis recipientes. Et sicut non probaverunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, ut faciant ea quae non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, avaritia, fornicatione, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non oboedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia. Qui cum iustitiam dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte, non solum qui faciunt ea, sed et qui consentiunt facientibus.

Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas; eadem enim agis qui iudicas. Scimus enim quoniam iudicium dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo qui iudicas eos qui talia agunt et facis ea, quia tu effugies iudicium dei? An divitias bonitatis eius et patientiae et longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas dei ad paenitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam et inpaenitens cor thesaurizas tibi iram in die irae et revelationis iusti iudicii dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem et incorruptionem quaerentibus vitam aeternam; his autem qui sunt ex contentione et qui non adquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio. Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum et Graeci; gloria autem et honor et pax omni operanti bonum, Iudaeo primum et Graeco. Non est enim personarum acceptio apud deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege et peribunt; et quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes quae legem non habent naturaliter ea quae legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium, in die cum iudicabit deus occulta hominum secundum evangelium meum per Ihesum Christum. Si autem tu Iudaeus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in deo, et nosti voluntatem, et probas utiliora instructus per legem, confidis te ipsum ducem esse caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae et veritatis in lege. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces; qui praedicas non furandum, furaris; qui dicis non moechandum, moecharis; qui abominaris idola, sacrilegium facis; qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis deum inhonoras. Nomen enim dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est. Circumcisio quidem prodest, si legem observes; si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est. Si igitur praeputium iustitias legis custodiat, nonne praeputium illius in circumcisionem reputabitur? Et iudicabit quod ex natura est praeputium legem consummans te, qui per litteram et circumcisionem praevaricator legis es. Non enim qui in manifesto Iudaeus est, neque quae in manifesto in carne circumcisio; sed qui in abscondito Iudaeus, et circumcisio cordis in spiritu non littera, cuius laus non ex hominibus sed ex deo est.

Quid ergo amplius Iudaeo est, aut quae utilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Numquid incredulitas illorum fidem dei evacuabit? Absit. Est autem deus verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. Si autem iniquitas nostra iustitiam dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus deus qui infert iram? Secundum hominem dico. Absit. Alioquin quomodo iudicabit deus hunc mundum? Si enim veritas dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius, quid adhuc et ego tamquam peccator iudicor, et non sicut blasphemamur et sicut aiunt nos quidam dicere, faciamus mala ut veniant bona? Quorum damnatio iusta est. Quid ergo? Praecellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudaeos et Graecos omnes sub peccato esse, sicut scriptum est: quia non est iustus quisquam, non est intellegens, non est requirens deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum; quorum os maledictione et amaritudine plenum est; veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem; contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt; non est timor dei ante oculos eorum. Scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur his qui in lege sunt loquitur, ut omne os obstruatur et subditus fiat omnis mundus deo, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia dei manifestata est, testificata a lege et prophetis. Iustitia autem dei per fidem Ihesu Christi in omnes et super omnes qui credunt in eum. Non enim est distinctio; omnes enim peccaverunt et egent gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Ihesu, quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae propter remissionem praecedentium delictorum in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus et iustificans eum qui ex fide est Ihesu Christi. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An Iudaeorum deus tantum? Nonne et gentium? Immo et gentium. Quoniam quidem unus est deus qui iustificat circumcisionem ex fide et praeputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus.

Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham deo, et reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae dei. Sicut et David dicit beatitudinem hominis cui deus accepto fert iustitiam sine operibus: Beati quorum remissae sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit dominus peccatum. Beatitudo ergo haec in circumcisione manet, an etiam in praeputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est? In circumcisione an in praeputio? Non in circumcisione, sed in praeputio. Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei quae est in praeputio, ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad iustitiam, et sit pater circumcisionis non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed et his qui sectantur vestigia fidei quae est in praeputio patris nostri Abrahae. Non enim per legem promissio Abrahae aut semini eius ut heres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur; ubi enim non est lex, nec praevaricatio. Ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahae, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est: quia patrem multarum gentium posui te, ante deum cui credidit, qui vivificat mortuos et vocat ea quae non sunt tamquam ea quae sunt. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei: sic erit semen tuum sicut stellae caeli et harena quae est in litore maris. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum iam emortuum, cum iam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Sarrae. In repromissione etiam dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam deo, plenissime sciens quia quaecumque promisit potens est et facere. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiam, sed et propter nos quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Ihesum Christum dominum nostrum a mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram.

Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad deum per dominum nostrum Ihesum Christum, per quem et accessum habemus per fidem in gratiam istam in qua stamus et gloriamur in spe gloriae filiorum dei. Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem; spes autem non confundit, quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur; nam pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem suam caritatem deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis iustificati nunc in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii eius, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius. Non solum autem, sed et gloriamur in deo per dominum nostrum Ihesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus. Propterea sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo; peccatum autem non imputabatur cum lex non esset. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae, qui est forma futuri. Sed non sicut delictum ita et donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei et donum in gratia unius hominis Ihesu Christi in plures abundavit. Et non sicut per unum peccatum ita et donum. Nam iudicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiae et donationis et iustitiae accipientes in vita regnabunt per unum Ihesum Christum. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae. Sicut enim per inoboedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius oboeditionem iusti constituentur multi. Lex autem subintravit ut abundaret delictum; ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia, ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam per Ihesum Christum dominum nostrum.

Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia abundet? Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Ihesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus, hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo, scientes quod Christus surgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit deo. Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem deo in Christo Ihesu domino nostro. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut oboediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos deo tamquam ex mortuis viventes, et membra vestra arma iustitiae deo. Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim sub lege estis, sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus quoniam non sumus sub lege sed sub gratia? Absit. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad oboediendum, servi estis eius cui oboeditis, sive peccati ad mortem, sive oboeditionis ad iustitiam? Gratias autem deo quod fuistis servi peccati, oboedistis autem ex corde in eam formam doctrinae in qua traditi estis. Liberati autem a peccato servi facti estis iustitiae. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire inmunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. Stipendia enim peccati mors; gratia autem dei vita aeterna in Christo Ihesu domino nostro.

Epla pauli [illegible]

An ignoratis fratres, scientibus enim legem loquor, quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Nam quae sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. Itaque fratres mei et vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, ut fructificaremus deo. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum quae per legem erant operabantur in membris nostris ut fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus et non in vetustate litterae. Quid ergo dicimus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Ego autem mortuus sum. Et inventum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, et per illud occidit. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum et iustum et bonum. Quod ergo bonum est mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

Scimus enim quod lex spiritalis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Quod enim operor non intellego. Non enim quod volo bonum hoc ago, XX. sed quod odi illud facio. Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio, non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Invenio ergo legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati quae est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi dei, carne autem legi peccati. Nichil ergo nunc damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus vitae in Christo Iesu liberavit me a lege peccati et mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus sed secundum spiritum. Qui enim secundum carnem sunt, quae carnis sunt sapiunt; qui vero secundum spiritum, quae sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita et pax. Quia sapientia carnis inimica est deo. Legi enim dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem in vobis Christus est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem. Quod si spiritus eius qui suscitavit Iesum a mortuis habitat in vobis, qui suscitavit Iesum Christum a mortuis vivificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quicumque enim spiritu dei aguntur, hi filii dei sunt. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddidit spiritui nostro quod sumus filii dei. Si autem filii et heredes. Heredes quidem dei, coheredes autem Christi. Si tamen compatimur, et conglorificemur. Existimo enim quod non sint condignae passiones huius temporis ad superventuram gloriam quae revelabitur in nobis. Nam expectatio creaturae revelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei expectantes redemptionem corporis nostri. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quae videtur non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Similiter autem et spiritus adiuvat infirmitatem nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis.

Scimus autem quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, hos et vocavit. Et quos vocavit, hos et iustificavit. Quos autem iustificavit, illos et magnificavit. Quid ergo dicemus ad haec? Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam omnia cum illo nobis donavit? Quis accusabit adversus electos dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condempnet? Christus Iesus qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei quae est in Christo Iesu domino nostro.

Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia mihi est magna et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israhelitae, quorum adoptio est filiorum et gloria et testamentum et legis latio et obsequium et promissio, quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in saecula. Amen.

Non autem quod exciderit verbum dei. Non enim omnes qui ex Israhel sunt hi sunt Israhelitae, neque qui semen sunt Abrahae omnes filii, sed in Ysaac vocabitur tibi semen. Id est non qui filii carnis hi filii dei, sed qui filii sunt promissionis estimantur in semine. Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam, et erit Sarae filius. Non solum autem illa, sed et Rebecca ex uno concubitu habens Ysaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid egissent boni aut mali, ut secundum electionem propositum dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei: Quia maior serviet minori. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas apud deum? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cui misereor, et misericordiam praestabo cuius miserebor. Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et ut adnuntietur nomen meum in universa terra. Ergo cuius vult miseretur, et quem vult indurat. Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? Voluntati enim eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quare me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

Quod si volens deus ostendere iram et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae quae praeparavit in gloriam. Quos et vocavit nos non solum ex Iudaeis sed etiam ex gentibus. Sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam plebem meam, et non dilectam dilectam, et non misericordiam consecutam misericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii dei vivi. Ysaias autem clamat pro Israhel: Si fuerit numerus filiorum Israhel tamquam arena maris, reliquiae salvae fient. Verbum enim consummans et adbrevians in aequitate, quia verbum breviatum faciet dominus super terram. Et sicut praedixit Ysaias: Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorra similes essemus. Quid ergo dicemus? Quod gentes quae non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quae ex fide est. Israhel vero sectando legem iustitiae in legem iustitiae non pervenit. Quare? Quia non ex fide sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Syon lapidem offensionis et petram scandali, et omnis qui credit in eum non confundetur.

Fratres, voluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod aemulationem dei habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim dei iustitiam et suam quaerentes statuere, iustitiae dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scripsit quoniam iustitiam quae ex lege est qui fecerit homo vivet in ea. Quae autem ex fide est iustitia sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in caelum? id est Christum deducere; aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum ex mortuis revocare. Sed quid dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo et in corde tuo. Hoc est verbum fidei quod praedicamus. Quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, et in corde tuo credideris quod deus excitavit illum a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum non confundetur. Non enim est distinctio Iudaei et Graeci. Nam idem dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum. Omnis enim quicumque invocaverit nomen domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Sed non omnes oboediunt evangelio. Ysaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum. Sed dico: Numquid Israhel non cognovit? Primus Moyses dicit: Ego ad aemulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem in iram vos mittam. Ysaias autem audet et dicit: Inventus sum a non quaerentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant. Ad Israhel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contradicentem michi.

Dico ergo: Numquid repulit deus populum suum? Absit. Nam ego Israhelita sum, ex semine Abrahae, de tribu Beniamin. Non repulit deus plebem suam quam praescivit. An nescitis in Helya quid dicit scriptura, quemadmodum interpellat deum adversum Israhel? Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam. Sed quid dicit responsum divinum? Reliqui mihi VII milia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. Sic ergo et hoc in tempore reliquiae secundum electionem gratiae salvae factae sunt. Si autem ex gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod quaerebat Israhel, hoc non est consecutus; electio autem consecuta est. Ceteri autem excaecati sunt, sicut scriptum est: Dedit illis deus spiritum conpunctionis, oculos ut non videant et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. Et David dicit: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum et in captionem et in scandalum et in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva. Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est gentibus, ut illos aemulentur. Quod si delictum illorum divitiae sunt mundi, et deminutio eorum divitiae gentium, quanto magis plenitudo eorum?

279.

Vobis enim dico gentibus: Quamdiu quidem ego sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo, si quo modo ad aemulandum provocem carnem meam et salvos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum reconciliatio est mundi, quae assumptio nisi vita ex mortuis? Quod si delibatio sancta est, et massa; et si radix sancta, et rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses insertus es in illis, et socius radicis et pinguedinis olivae factus es, noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar. Bene, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem et severitatem dei. In eos quidem qui ceciderunt severitatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate. Alioquin et tu excideris. Sed et illi si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potens est enim deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam, quanto magis hi qui secundum naturam inserentur suae olivae? Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia caecitas ex parte contigit in Israhel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israhel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Syon qui eripiat et avertat impietatem ab Iacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum. Secundum evangelium quidem inimici propter vos, secundum electionem autem karissimi propter patres. Sine paenitentia enim sunt dona et vocatio dei. Sicut enim aliquando et vos non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem, ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim deus omnia in incredulitatem, ut omnium misereatur.

O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae dei. Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et investigabiles viae eius. Quis enim cognovit sensum domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi honor et gloria in saecula saeculorum. Amen. Obsecro itaque vos fratres per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quae sit voluntas dei bona et beneplacens et perfecta. Dico enim per gratiam dei quae data est mihi omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, et unicuique sicut deus divisit mensuram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra.

Habentes donationes secundum gratiam que data est nobis differentes. Sive
prophetiam secundum rationem fidei. Sive ministerium in ministrando. Sive
qui docet in doctrina. Qui exhortatur in exhortando. Qui tribuit
in simplicitate. Qui preest in sollicitudine. Qui miseretur in hylaritate.
Dilectio sine simulatione. Odientes malum. adherentes bono. Ca
ritate fraternitatis invicem diligentes. Honore invicem prevenientes.
Sollicitudine non pigri. Spiritu ferventes. domino servientes. Spe gaudentes.
In tribulatione patientes. Orationi instantes. Necessitatibus sanctorum
communicantes. hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos.
benedicite et nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus: flere cum
flentibus: Idipsum invicem sentientes. Non alta sapientes. sed humilibus
consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmet ipsos. nulli malum
pro malo reddentes. providentes bona non tantum coram deo sed etiam coram
omnibus hominibus. Si fieri potest quod ex vobis est. cum omnibus hominibus
pacem habentes. Non vosmet ipsos defendentes karissimi. sed date locum
ire. Scriptum est enim. Michi vindictam. ego retribuam dicit dominus.
Sed si esurierit inimicus tuus: ciba illum. Si sitit. potum da illi. Hoc
enim faciens. carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci a ma
lo. sed vince in bono malum.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim
potestas nisi a deo. Que autem sunt a deo. ordinata sunt. Itaque qui resistit
potestati. dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt. ipsi sibi dam
pnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis sed mali.
Vis autem non timere potestatem. Bonum fac. et habebis laudem ex illa.
Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem male feceris. time. Non
enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est vindex in iram ei
qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram,
sed propter conscientiam. Ideo enim et tributa prestatis. Ministri enim dei sunt
in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita. cui tributum tribu
tum. cui vectigal vectigal. cui timorem timorem. cui honorem honorem.
Nemini quicquam debeatis. nisi ut invicem diligatis. Qui enim diligit proxi
mum. legem implebit. Nam non adulterabis. non occides. non furaberis.
non falsum testimonium dices. non concupisces rem proximi tui. et si quod est
aliud mandatum in hoc verbo instauratur. diliges proximum tuum sicut
te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Et hoc scientes. quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior
est nostra salus. quam cum credidimus. Nox precessit. dies autem appropinqua
bit. Abiciamus ergo opera tenebrarum. et induamur arma lucis sic
ut in die honeste ambulemus. Non in comessationibus et ebrieta
tibus: non in cubilibus et impudicitiis. non in contentione et emulatione.
sed induimini dominum ihesum christum. Et carnis curam non feceritis in deside
riis. Infirmum autem in fide adsumite. non in disceptationibus cogitationum.
Alius enim credit manducare se omnia. Qui autem infirmus est holus
manducet. Is qui manducat. non manducantem non spernat. Et qui non
manducat. manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu
quis es qui iudicas alienum servum? Suo domino stat aut cadit. Sta
bit autem. Potens est enim deus statuere illum. Nam alius iudicat diem
inter diem. alius autem iudicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu hab
undat. Qui sapit diem domino sapit. et qui manducat domino manducat.
Gratias enim agit deo. Et qui non manducat. domino non manducat et gratias agit
deo. Nemo enim nostrum sibi vivit. et nemo sibi moritur. Sive enim vivimus
domino vivimus. sive morimur domino morimur. Sive ergo vivimus sive morimur. domini sumus.
In hoc enim christus mortuus est. et resurrexit. ut et mortuorum et vivorum
dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem. aut tu quare spernis fratrem
tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal dei. Scriptum est enim.
Vivo ego dicit dominus. quoniam michi flectetur omne genu. et omnis lingua
confitebitur domino. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo.
Non ergo amplius invicem iudicemus. sed hoc iudicate magis ne po
natis offendiculum fratri vel scandalum. Scio et confido in domino
ihesu. quia nichil commune per ipsum. nisi ei qui existimat quid commune
esse. illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contristatur. iam non secundum
caritatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo christus mortuus est.
Non ergo blasphemetur bonum nostrum. Non est regnum dei esca et potus.
sed iusticia et pax. et gaudium in spiritu sancto. Qui enim in hoc servit christo
placet deo. et probatus est hominibus. Itaque que pacis sunt sectemur. et que
edificationis sunt invicem. Noli propter escam destruere opus dei. Omnia
quidem munda sunt. sed malum est homini qui per offendiculum manducat.
Bonum est non manducare carnem. et non bibere vinum. neque in quo frater tuus
scandalizatur aut infirmatur. Tu fidem habes penes temet ipsum.
habe coram deo. Beatus qui non iudicat semet ipsum in eo quod probat. Qui
autem discernit si manducaverit. dampnatus est. quia non ex fide. Omne autem
quod non est ex fide. peccatum est. Debemus autem nos firmiores imbecil
litates infirmorum sustinere. et non nobis placere. Unusquisque vestrum proximo
suo placeat in bonum. ad edificationem. Etenim christus non sibi placuit. sed
sicut scriptum est. Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.
Quecumque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. ut per patientiam et
consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientie et solatii
det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum ihesum christum. ut unanimes uno
ore honorificetis deum et patrem domini nostri ihesu christi. Propter quod suscipite
invicem. sicut et christus suscepit vos in honorem dei. Dico enim christum ihesum mini
strum fuisse circumcisionis propter veritatem dei. ad confirmandas promissiones
patrum. Gentes autem super misericordia honorare deum sicut scriptum est. Propterea
hoc confitebor tibi in gentibus. et nomini tuo cantabo. Et iterum dicit.
Letamini gentes cum plebe eius. Et iterum. Laudate omnes gentes dominum. et
magnificate eum omnes populi. Et rursum ysaias ait. Erit radix yesse.
et qui exurget regere gentes: in eum gentes sperabunt. Deus autem spei repleat
vos omni gaudio. et pace in credendo. ut habundetis in spe et
virtute spiritus sancti. Certus sum autem fratres mei et ego ipse de vobis. quoniam et
ipsi pleni estis dilectione et repleti omni scientia. ita ut possitis alte
rutrum monere. Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte. tamquam in memo
riam vos reducens. propter gratiam que data est michi a deo. ut sim minister christi
ihesu in gentibus: sanctificans evangelium dei. ut fiat oblatio gentium accepta et
sanctificata in spiritu sancto.

Habeo ergo gloriam in christo ihesu ad deum. Non enim audeo aliquid loqui que per me
non efficit christus. in obedientiam gentium verbo et factis in virtute signorum et
prodigiorum. in virtute spiritus sancti. ita ut ab hierusalem per circuitum usque ad illiricum
repleverim evangelium christi. Sic autem predicavi evangelium hoc. non ubi nominatus est christus.
ne super alienum fundamentum edificarem. sed sicut scriptum est. Quibus non est
annuntiatum de eo videbunt. et qui non audierunt intelligent. Propter quod et
impediebar plurimum venire ad vos. Nunc vero ulterius locum non habens in
his regionibus: cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam pre
cedentibus annis. cum in hyspaniam proficisci cepero. spero quod preteriens
videam vos. et a vobis deducar illuc. si vobis primum ex parte fruitus fuero.
Nunc igitur proficiscar in hierusalem ministrare sanctis. Probaverunt enim macedonia et
achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in hierusalem. Placuit
enim eis. et debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt
gentiles. debent et in carnalibus ministrare eis. Hoc igitur cum consummavero.
et adsignavero eis fructum hunc. proficiscar per vos in hyspaniam. Scio autem quoniam
veniens ad vos. in habundantia benedictionis christi veniam. Obsecro igitur vos
fratres per dominum nostrum ihesum christum et per caritatem spiritus sancti. ut adiuvetis me in ora
tionibus vestris ad deum. ut liberer ab infidelibus qui sunt in iudea. et obsequii
mei oblatio accepta fiat in hierosolima sanctis. ut veniam ad vos in gaudio per
voluntatem dei. ut refrigerer vobiscum. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis amen.

Commendo autem vobis phebem sororem nostram. que est in ministerio ecclesie que
est in cenchris. ut eam suscipiatis in domino. et digne sanctis. et assistatis ei in quocumque
negotio vestri indiguerit. Etenim ipsa quoque astitit multis. et mihi ipsi. Salu
tate priscam et aquilam adiutores meos in christo ihesu. qui pro anima mea
suas cervices subposuerunt. Quibus non solus gratias ago. sed et cuncte ec
clesie gentium. et domesticam eorum ecclesiam. Salutate ephenetum dilectum
michi. qui est primitivus asye in christo ihesu. Salutate mariam que multum
laboravit in vobis. Salutate andronicum et iuliam cognatos meos et con
captivos qui sunt in apostolis. qui ante me fuerunt in christo ihesu. Salutate
ampliatum dilectissimum michi in domino. Salutate urbanum adiutorem nostrum in
christo. et stachyn dilectum meum. Salutate apellem et probum in christo.
Salutate eos qui sunt ex aristoboli domo. Salutate herodionem cog
natum meum. Salutate eos qui sunt ex narcissi domo. qui sunt in domino.
Salutate tripheanam et triphosam. que laborant in domino. Salutate
persidam carissimam. que multum laboravit in domino. Salutate rufum electum
in domino. et matrem eius et meam. Salutate asincritum. flegontem. hermen.
patrobam. herman. et qui cum eis sunt fratres. Salutate filologum et iuliam.
nereum et sororem eius. et olimpiadem. et omnes qui cum eis sunt sanctos. Salutate in
vicem in osculo sancto. Salutant vos omnes ecclesie christi. Rogo autem vos fratres. ut
observetis eos. qui dissensiones et offendicula preter doctrinam quam vos
didicistis faciunt. et declinate ab eis. Huiusmodi enim christo domino nostro
non serviunt sed suo ventri. et per dulces sermones et benedictiones seducunt
corda innocentium. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est.
Gaudeo igitur in vobis. sed volo vos sapientes esse in bono. et simplices in malo.
Deus autem pacis conterat sathanan sub pedibus vestris velociter. Gratia domini
nostri ihesu christi vobiscum. Salutat vos tymotheus adiutor meus. et lucas. et
iason. et sosipater cognati mei. Saluto vos ego tertius. qui scripsi epistulam
in domino. Salutat vos gaius hospes meus. et universa ecclesia. Salutat vos
erastus archarius civitatis. et quartus frater. Gratia domini nostri ihesu christi cum omnibus
vobis amen. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta evangelium meum et predicati
onem ihesu christi. secundum revelationem mysterii temporibus eternis taciti. quod nunc
patefactum est per scripturas prophetarum secundum preceptum eterni dei. ad obediti
onem fidei in cunctis gentibus cognitu. soli sapienti deo. per ihesum christum. cui ho
nor et gloria in secula seculorum amen. Explicit epistola ad romanos.

ARG

CORINTHII SUNT ACHAICI. ET HII SIMILITER
ab apostolis audierunt verbum veritatis. et subversi sunt multifarie
a falsis apostolis. quidam a philosophie verbosa eloquentia. alii
a secta legis iudaice inducti. hos revocat apostolus ad veram et
evangelicam sapientiam. scribens eis ab epheso per tymotheum.

II. INCIPIT EPISTOLA AD CORINTHIOS

PAULUS VOCATUS
apostolus christi ihesu. per voluntatem dei. et sostenes frater. ecclesie dei que
est corinthi. sanctificatis in christo ihesu. vocatis sanctis. cum omnibus qui
invocant nomen domini nostri ihesu christi. in omni loco ipsorum et nostro.
Gratia vobis et pax a deo patre nostro. et domino ihesu christo. Gratias ago deo meo
semper pro vobis in gratia dei que data est vobis in christo ihesu. quia in omnibus divites
facti estis in illo. in omni verbo et in omni scientia. sicut testimonium christi
confirmatum est in vobis. ita ut nichil vobis desit in ulla gratia expectantibus
revelationem domini nostri ihesu christi. qui et confirmabit vos usque in finem sine
crimine. in die adventus domini nostri ihesu christi. Fidelis deus per quem voca
ti estis in societatem filii eius ihesu christi domini nostri.

Obsecro autem vos fratres per nomen domini nostri ihesu christi. ut idipsum dicatis omnes
et non sint in vobis scismata. sitis autem perfecti in eodem sensu. et in eadem sci
entia. Significatum est enim michi de vobis fratres mei. ab his qui sunt cloes.
quia contentiones sunt inter vos. Hoc autem dico. quod unusquisque vestrum dicit.
Ego quidem sum pauli. ego autem apollo. ego vero cephe. ego autem christi.
Divisus est christus. Numquid paulus crucifixus est pro vobis. aut in nomine
pauli baptizati estis? Gratias ago deo meo quia neminem vestrum bapti
zavi. nisi crispum et gaium. ne quis dicat quod in nomine meo baptizati
estis. Baptizavi autem et stephane domum. Ceterum nescio si quem vestrum
baptizaverim. Non enim misit me christus baptizare sed evangelizare non
in sapientia verbi. ut non evacuetur crux christi. Verbum enim crucis pereuntibus
quidem stultitia est. his autem qui salvi fiunt. id est nobis virtus dei est. Scrip
tum est enim. Perdam sapientiam sapientium. et prudentiam prudentium repro
babo. Ubi sapiens. ubi scriba. ubi inquisitor huius seculi? Nonne stultam
fecit deus sapientiam huius mundi? Nam quia in dei sapientia non cognovit
mundus per sapientiam deum. placuit deo per stultitiam predicationis salvos facere
credentes. Quoniam et iudei signa petunt. et greci sapientiam querunt.
nos autem predicamus christum crucifixum. iudeis quidem scandalum. gentibus
autem stultitiam. ipsis autem vocatis iudeis atque grecis. christum dei virtutem et dei
sapientiam. quia quod stultum est dei sapientius est hominibus: et quod infirmum est
dei fortius est hominibus.

Videte enim vocationem vestram fratres. quia non multi sapientes secundum carnem.
non multi potentes. non multi nobiles. Sed que stulta sunt mundi elegit deus.
ut confundat sapientes. et infirma mundi elegit deus ut confundat
fortia. et ignobilia mundi et contemptibilia elegit deus. et ea que
non sunt. ut ea que sunt destrueret. ut non glorietur omnis caro in conspectu eius.
Ex ipso autem vos estis in christo ihesu. qui factus est sapientia nobis a deo et iusti
tia. et sanctificatio. et redemptio. ut quemadmodum scriptum est. Qui glo
riatur. in domino glorietur. Et ego cum venissem ad vos fratres. veni non in
sublimitate sermonis. aut sapientie. annuntians vobis testimonium christi.
Non enim iudicavi scire me aliquid inter vos nisi christum ihesum et hunc crucifixum.
Et ego in infirmitate et timore et tremore multo fui apud vos. et sermo
meus et predicatio mea non in persuasibilibus humane sapientie verbis sed in osten
sione spiritus et virtutis. ut fides vestra non sit in sapientia hominum sed in virtute
dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. sapientiam vero non huius seculi. neque princi
pum huius seculi qui destruuntur. sed loquimur dei sapientiam in mysterio que abscondita
est. quam predestinavit deus ante secula in gloriam nostram. quam nemo principum huius seculi
cognovit. Si enim cognovissent. numquam dominum glorie crucifixissent.

Sed sicut scriptum est. Quod oculus non vidit. nec auris audivit. nec in cor ho
minis ascendit. que preparavit deus diligentibus se. Nobis autem revelavit deus per spiritum
suum. Spiritus enim omnia scrutatur. etiam profunda dei. Quis enim scit hominum que sunt
hominis. nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita et que dei sunt nemo cognovit nisi
spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus. sed spiritum qui ex deo est. ut

scimus quae a Deo donata sunt nobis. Quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritalibus spiritalia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei. Stultitia est enim illi, et non potest intellegere, quia spiritaliter examinatur. Spiritalis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

Et ego, fratres, non potui vobis loqui tamquam spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim estis carnales. Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli, alius autem: Ego Apollo, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui plantat autem et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores; Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis. Secundum gratiam quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui; alius autem superaedificat. Unusquisque autem videat quomodo superaedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur; et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

Nescitis quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Nemo se seducat. Si quis inter vos videtur sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanae sunt. Itaque nemo glorietur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura: omnia autem vestra sunt; vos autem Christi, Christus autem Dei. Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer aut ab humano die; sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; et tunc laus erit unicuique a Deo. Haec autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo propter vos, ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus adversus alium infletur pro alio. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam divites facti estis; sine nobis regnatis; et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus.

Puto enim Deus nos apostolos novissimos ostendit tamquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo; nos infirmi, vos autem fortes; vos nobiles, nos autem ignobiles. Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus et colaphis caedimur et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur et benedicimus; persecutionem patimur et sustinemus; blasphemamur et obsecramus. Tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsima usque adhuc. Non ut confundam vos haec scribo, sed ut filios meos karissimos moneo. Nam si decem milia paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per evangelium ego vos genui. Rogo ergo vos, imitatores mei estote. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus karissimus et fidelis in Domino, qui vos commonefaciat vias meas quae sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni ecclesia doceo. Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. Veniam autem cito ad vos, si Dominus voluerit, et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in caritate et spiritu mansuetudinis? Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu cum virtute Domini Iesu, tradere huiusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.

Non bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis. Scripsi vobis in epistula ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis huius mundi, aut avaris aut rapacibus aut idolis servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si quis frater nominatur est aut avarus aut fornicator aut idolis serviens aut maledicus aut ebriosus aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi est de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt Dominus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum iudicari apud iniquos, et non apud sanctos? An nescitis quia sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularia? Saecularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles. Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Et haec quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi et in spiritu Dei nostri. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri, et venter escis; Deus autem et hunc et hanc destruet. Corpus autem non fornicationi, sed Domino, et Dominus corpori. Deus vero et Dominum suscitavit, et nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adhaeret meretrici unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne una. Qui autem adhaeret Domino unus spiritus est. Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est; qui autem fornicatur in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra templum est spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate et portate Deum in corpore vestro.

De quibus autem scripsistis mihi: bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat. Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne temptet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum; sed unusquisque proprium habet donum ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic. Dico autem non nuptis et viduis: bonum est illis si sic permaneant sicut et ego. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere quam uri. His autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio, non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari; et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filii vestri immundi essent; nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat. Non est enim servituti subiectus frater aut soror in eiusmodi. In pace autem vocavit nos Deus. Unde enim scis, mulier, si virum salvum facies? aut unde scis, vir, si mulierem salvam facies? Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet; et sicut in omnibus ecclesiis doceo. Circumcisus aliquis vocatus est, non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei.

Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Servus vocatus es? non sit tibi curae; sed et si potes liber fieri, magis utere. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini; similiter qui liber vocatus est, servus est Christi. Pretio empti estis; nolite fieri servi hominum. Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc maneat apud Deum. De virginibus autem praeceptum Domini non habeo; consilium autem do tamquam misericordiam consecutus a Domino ut sim fidelis. Ergo existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti; et si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Hoc itaque dico, fratres, tempus breve est. Reliquum est, et qui habent uxores tamquam non habentes sint, et qui flent tamquam non flentes, et qui gaudent tamquam non gaudentes, et qui emunt tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur. Praeterit enim figura huius mundi. Vos autem volo sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. Mulier et virgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu. Quae autem nupta est cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro. Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniciam, sed ad id quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, et quod sit superadulta, et ita oportet fieri, quod vult faciat; non peccat si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit. Igitur et qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, et qui non iungit melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est a lege viri; cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium. Puto autem quod et ego spiritum Dei habeam. De his autem quae idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, caritas vero aedificat. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. De escis autem quae idolis immolantur, scimus autem quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus Deus nisi unus. Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in caelo sive in terra, siquidem sunt dii multi et domini multi, nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia et nos in illo, et unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia et nos per ipsum. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem conscientia usque nunc idoli quasi idolothytum manducant, et conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur. Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si non manducaverimus deficiemus, neque si manducaverimus abundabimus. Videte autem ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius, cum sit infirma, aedificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

280.

Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? Et si aliis non sum apostolus, sed tamen vobis sum; nam signaculum apostolatus mei vos estis in Domino. Mea defensio apud eos qui me interrogant haec est. Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas? Aut solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam et fructum eius non edit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem dico haec? An et lex non haec dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bubus cura est Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt haec, quoniam debet in spe qui arat arare, et qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus evangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt cum altari participantur? Ita et Dominus ordinavit his qui evangelium annuntiant de evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Non scripsi autem haec ut ita fiant in me; bonum est enim mihi magis mori quam ut gloriam meam quis evacuet. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit; vae enim mihi est si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo; si autem invitus, dispensatio mihi credita est. Quae est ergo merces mea? Ut evangelium praedicans sine sumptu ponam evangelium, ut non abutar potestate mea in evangelio.

Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer; his qui sub lege sunt quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrifacerem; his qui sine lege erant tamquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi, ut lucrifacerem eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Omnia autem facio propter evangelium, ut particeps eius efficiar. Nescitis quod hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis. Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinet; et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant.

nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro non quasi in incertum. Sic pugno non quasi aerem verberans. Sed castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar. Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, et omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hec autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt. Neque ydolatre efficiamini sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die xx et tria milia. Neque temptemus Christum sicut quidam eorum temptaverunt, et a serpentibus perierunt. Neque murmuraveritis sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore. Hec autem omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum devenerunt. Itaque qui se existimat stare videat ne cadat. Temptatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos temptari supra id quod potestis, sed faciet cum temptatione etiam proventum ut possitis sustinere. Propter quod karissimi fugite ab ydolorum cultura. Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane et de uno calice participamur. Videte Israhel secundum carnem. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo? Dico quod ydolis immolatum sit aliquid, aut quod ydolum sit aliquid? Sed que immolant gentes, demoniis immolant et non Deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem Domini bibere et calicem demoniorum. Non potestis mense Domini participes esse et mense demoniorum. An emulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate, nichil interrogantes propter conscientiam. Domini est terra et plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ad cenam et vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nichil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est ydolis, nolite manducare propter illum qui indicavit, et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Si enim ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Sive ergo manducatis sive bibitis vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione estote Iudeis et gentibus et ecclesie Dei, sicut et ego per omnia omnibus placeo, non querens quod michi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant. Imitatores mei estote sicut et ego Christi.

Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis, et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis. Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est. Caput autem mulieris vir, caput vero Christi Deus. Omnis vir orans aut prophetans velato capite deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum. Unum enim est ac si decalvetur. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decalvari, velet caput suum. Vir quidem non debet velare caput, quoniam ymago et gloria est Dei. Mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput, et propter angelos. Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino. Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem; omnia autem ex Deo. Vos ipsi iudicate: Decet mulierem non velatam orare Dominum? Nec ipsa natura vos docet? Vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; mulier vero si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei. Hoc autem precipio, non laudans quod non in melius sed in deterius convenitis. Primum quidem convenientibus vobis in ecclesia audio scissuras esse, et ex parte credo. Nam oportet hereses esse, ut et qui probati sunt manifesti fiant in vobis. Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est dominicam cenam manducare. Unusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum, et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? Aut ecclesiam Dei contemnitis et confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Ihesus Christus in qua nocte tradebatur accepit panem, et gratias agens fregit et dixit: Accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine; hoc facite quotienscumque bibetis in meam commemorationem. Quotienscumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Itaque quicumque manducaverit panem vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et inbecilles, et dormiunt multi. Quod si nosmet ipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo dampnemur. Itaque fratres mei cum convenitis ad manducandum, invicem expectate. Si quis esurit domi manducet, ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem cum venero disponam.

De spiritalibus autem nolo vos ignorare fratres. Scitis quoniam cum gentes essetis ad symulachra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vobis facio quod nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Ihesu. Et nemo potest dicere Dominus Ihesus nisi in spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientie, alii autem sermo scientie secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult. Sicut enim corpus unum est et membra multa habet, omnia autem membra corporis cum sint multa unum corpus sunt, ita et Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudei sive gentiles, sive servi sive liberi, et omnes uno spiritu potati sumus. Nam et corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore. Et si dixerit auris: Quia non sum oculus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra unumquodque eorum in corpore sicut voluit. Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Non potest autem dicere oculus manui: Opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus: Non estis michi necessarii. Sed multo magis que videntur membra corporis infirmiora esse necessariora sunt. Et que putamus ignobiliora esse membra corporis, his honorem habundantiorem circumdamus, et que inhonesta sunt nostra habundantiorem honorem habent. Honesta autem nostra nullius egent. Sed Deus temperavit corpus ei cui deerat habundantiorem tribuendo honorem, ut non sit scisma in corpore, sed in idipsum pro invicem sollicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi et membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exin gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Numquid omnes apostoli? Numquid omnes prophete? Numquid omnes doctores? Numquid omnes virtutes? Numquid omnes gratiam habent curationum? Numquid omnes interpretantur?

Emulamini autem carismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut es sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam et noverim mysteria omnia et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nichil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nichil michi prodest. Caritas patiens est, benigna est. Caritas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit que sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Caritas numquam excidet. Sive prophetie evacuabuntur, sive lingue cessabunt, sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando autem factus sum vir, evacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides, spes, caritas, tria hec; maior autem his est caritas.

Sectamini caritatem, emulamini spiritalia, magis autem ut prophetetis. Qui enim loquitur lingua non hominibus loquitur sed Deo; nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat hominibus loquitur ad edificationem et exhortationem et consolationem. Qui loquitur lingua semetipsum edificat; qui autem prophetat ecclesiam Dei edificat. Volo autem vos loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur ut ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione aut in scientia aut in prophetia aut in doctrina? Tamen que sine anima sunt vocem dantia, sive tybia sive cythara, nisi distinctionem sonitus dederint, quomodo sciatur quod canitur aut quod cytharizatur? Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? Eritis enim in aera loquentes. Tam multa, ut puta, genera linguarum sunt in hoc mundo, et nichil sine voce est. Si ergo nescivero virtutem vocis, ero cui loquor barbarus, et qui loquitur michi barbarus. Sic et vos, quoniam emulatores estis spirituum, ad edificationem ecclesie querite ut habundetis. Et ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo et mente; psallam spiritu, psallam et mente. Ceterum si benedixeris spiritu, quis supplebit locum ydiote? Quomodo dicet amen super tuam benedictionem, quoniam quid dicas nescit? Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non edificatur. Gratias ago Deo quod omnium vestrum lingua loquor, sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam, quam decem milia verborum. Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote, sensibus autem perfecti estote. In lege scriptum est quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic, et nec sic exaudient me, dicit Dominus. Itaque lingue in signum sunt non fidelibus sed infidelibus; prophetie autem non infidelibus sed fidelibus. Si ergo conveniat universa ecclesia in unum et omnes linguis loquantur, intrent autem ydiote aut infideles, nonne dicent quod insanitis? Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel ydiota, convincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus. Occulta cordis eius manifesta sunt, et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit. Quid ergo est fratres? Cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalipsim habet, linguam habet, interpretationem habet. Omnia ad edificationem fiant. Sive lingua quis loquitur, secundum duos aut multum tres, et per partes, et unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia; sibi autem loquatur et Deo. Prophete duo aut tres dicant, et ceteri diiudicent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare, ut omnes discant et omnes exhortentur. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Non enim dissensionis est Deus sed pacis, sicut in omnibus ecclesiis sanctorum doceo. Mulieres in ecclesiis taceant; non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri in ecclesia loqui. An a vobis verbum Dei processit, aut in vos solos pervenit? Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat que scribo vobis, quia Domini sunt mandata. Si quis autem ignorat, ignorabitur. Itaque fratres emulamini prophetare, et loqui linguis nolite prohibere. Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant in vobis.

Notum autem vobis facio fratres evangelium quod predicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis, per quod et salvamini, qua ratione predicaverim vobis si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die, et quia visus est Cephe, et post hec xi. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde visus est Iacobo, deinde apostolis omnibus. Novissime autem omnium tamquam abortivo visus est et michi. Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia eius in me vacua non fuit, sed habundantius omnibus illis laboravi, non ego autem sed gratia Dei mecum. Sive enim ego sive illi, sic predicamus et sic credidistis. Si autem Christus predicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo predicatio nostra, inanis est et fides vestra. Invenimur autem et falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra; adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in Christo perierunt. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitie dormientium. Quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur

ita et in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus. Deinde hi qui sunt Christi, qui in adventum eius crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum et potestatem et virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat omnia subiecta sunt ei, sine dubio praeter eum qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subiectus erit illi qui sibi subiecit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid baptizantur pro illis? Ut quid et nos periclitamur omni hora? Cotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest si mortui non resurgunt? Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Nolite seduci. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Evigilate iusti, et nolite peccare. Ignorantiam enim Dei quidam habent. Ad reverentiam vobis loquor. Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? Quali autem corpore venient? Insipiens, tu quod seminas non vivificatur nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult, et unicuique seminum proprium corpus.

Non omnis caro eadem caro, sed alia hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia autem piscium. Et corpora caelestia, et corpora terrestria; sed alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate. Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale, sicut scriptum est: Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale, deinde quod spiritale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de caelo caelestis. Qualis terrenus, tales et terreni; et qualis caelestis, tales et caelestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis. Hoc autem dico, fratres, quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.

Itaque fratres dilectissimi, stabiles estote et immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

De collectis autem quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi ecclesiis Galatiae, ita et vos facite. Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se reponat, recondens quod ei bene placuerit, ut non cum venero tunc collectae fiant. Cum autem praesens fuero, quos probaveritis per epistulas, hos mittam perferre gratiam vestram in Hierusalem. Quod si dignum fuerit ut et ego eam, mecum ibunt. Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertransiero; nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre. Spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten. Ostium enim mihi apertum est magnum et evidens, et adversarii multi. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos. Opus enim Domini operatur, sicut et ego. Ne quis ergo illum spernat. Deducite autem illum in pace, ut veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus. De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus, et utique non fuit voluntas eius ut nunc veniret. Veniet autem cum ei vacuum fuerit. Vigilate, state in fide, viriliter agite et confortamini. Omnia vestra in caritate fiant. Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephanae et Fortunati, quoniam sunt primitiae Achaiae, et in ministerium sanctorum ordinaverunt se ipsos, ut et vos subditi sitis eiusmodi, et omni cooperanti et laboranti. Gaudeo autem in praesentia Stephanae et Fortunati et Achaici, quoniam id quod vobis deerat ipsi suppleverunt. Refecerunt enim et meum spiritum et vestrum. Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Salutant vos ecclesiae Asiae. Salutant vos in Domino multum Aquila et Prisca, cum domestica sua ecclesia, apud quos et hospitor. Salutant vos fratres omnes. Salutate invicem in osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema maranatha. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen. Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

POST ACTAM PENITENTIAM EPISTOLAM consolatoriam scribit eis a Troade per Titum. Et collaudans eos hortatur ad meliora, contristatos quidem eos sed emendatos ostendens. ARG.

ITE AD CORINTHIOS

PAULUS APOSTOLUS

Iesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater, ecclesiae Dei quae est Corinthi, cum sanctis omnibus qui sunt in universa Achaia. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et Domino Iesu Christo. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur et ipsi a Deo. Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra. Sive autem tribulamur, pro vestra exhortatione et salute; sive consolamur, pro vestra consolatione; sive exhortamur, pro vestra exhortatione et salute, quae operatur tolerantiam earundem passionum quas et nos patimur, et spes nostra firma pro vobis, scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis.

Non enim volumus ignorare vos, fratres, de passione nostra quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere. Sed ipsi in nobismet ipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitat mortuos, qui de tantis periculis eripuit nos et eruit, in quem speramus quoniam et adhuc eripiet, adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis, ut ex multarum personis facierum eius quae in nobis est donationis per multos gratiae agantur pro nobis. Nam gloria nostra haec est,

testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo, abundantius autem ad vos. Non enim alia scribimus vobis quam quae legistis et cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis, sicut et cognovistis nos ex parte, quia gloria vestra sumus, sicut et vos nostra, in die Domini nostri Iesu Christi.

Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis, et per vos transire in Macedoniam, et iterum a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Iudaeam. Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quae cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me est et non? Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui fuit apud vos non est in illo est et non. Dei enim Filius Iesus Christus, qui in vobis per nos praedicatus est, per me et Silvanum et Timotheum, non fuit est et non, sed est in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est; ideo et per ipsum amen Deo ad gloriam nostram. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, et qui signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis non veni ultra Corinthum; non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri. Nam fide statis.

Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos, et quis est qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me? Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero tristitiam super tristitiam habeam de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium vestrum est. Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrimas, non ut contristemini, sed ut sciatis quam caritatem habeam abundantius in vobis. Si quis autem me contristavit, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec quae fit a pluribus, ita ut e contrario magis donetis et consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum caritatem. Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus oboedientes sitis. Cui autem aliquid donastis, et ego. Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Cum venissem autem Troadem propter evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo in his qui salvi fiunt et in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam. Et ad haec quis tam idoneus? Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

Incipimus iterum nosmet ipsos commendare? Aut numquid egemus sicut quidam commendaticiis epistulis ad vos aut ex vobis? Epistula nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur et legitur ab omnibus hominibus, manifestati quoniam epistula estis Christi ministrata a nobis, et scripta non atramento sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non littera sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israhel in faciem Mosi propter gloriam vultus eius quae evacuatur, quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium iustitiae in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur per gloriam est, multo magis quod manet in gloria est. Habentes igitur talem spem multa fiducia utimur, et non sicut Moses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israhel in faciem eius quod evacuatur. Sed obtunsi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evacuatur. Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moses, velamen positum est super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem Spiritus est; ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu.

Ideo habentes hanc ministrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Quod si etiam opertum est evangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum, in quibus deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei invisibilis. Non enim nosmet ipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum, nos autem servos vestros per Iesum. Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei in facie Christi Iesu. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei et non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur; persecutionem patimur, sed non derelinquimur; deicimur, sed non perimus; semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu in corporibus nostris manifestetur. Semper enim nos qui vivimus in mortem tradimur propter Iesum, ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur, scientes quoniam qui suscitavit Iesum et nos cum Iesu suscitabit et constituet vobiscum. Omnia enim propter vos, ut gratia abundans per multos in gratiarum actione abundet in gloriam Dei. Propter quod non deficimus, sed licet is qui foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem. Id enim quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt.

Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus domum non manufactam aeternam in caelis. Nam et in hoc ingemescimus, habitationem nostram quae de caelo est superindui cupientes, si tamen vestiti non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo ingemescimus gravati, eo quod nolumus expoliari sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus. Audentes igitur semper et scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus et non per speciem. Audemus autem et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et praesentes esse ad Dominum. Et ideo contendimus, sive absentes sive praesentes, placere illi. Omnes enim nos manifestare oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum. Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse. Non iterum nos commendamus vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos qui in facie gloriantur et non in corde. Sive enim mente excedimus Deo, sive sum

sobrii vobis. Caritas enim Christi urget nos, aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non novimus. Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt nova. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta eorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Adiuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu Sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces, sicut qui ignoti et cogniti, quasi morientes et ecce vivimus, ut castigati et non mortificati, quasi tristes semper autem gaudentes, sicut egentes multos autem locupletantes, tamquam nihil habentes et omnia possidentes.

Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis, sed angustiamini in visceribus vestris. Eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini et vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Belial? aut quae pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis, et ego recipiam vos, et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit Dominus omnipotens. Has ergo habentes promissiones, karissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. Non ad condemnationem vestram dico. Praedixi enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum et ad convivendum.

Multa mihi fiducia apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Nam et cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi. Non solum autem in adventu eius, sed etiam in solatio quo consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram aemulationem pro me, ita ut magis gauderem. Quoniam etsi contristavi vos in epistula, non me paenitet; et si paeniteret, videns quod epistula illa, etsi ad horam vos contristavit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad paenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quae enim secundum Deum tristitia est, paenitentiam in salutem stabilem operatur; saeculi autem tristitia mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum qui iniuriam fecit, nec propter eum qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram quam pro vobis habemus coram Deo. Ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudium Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus; sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra quae fuit ad Titum veritas facta est, et viscera eius abundantius in vobis sunt, reminiscentis omnium vestrum oboedientiam, quomodo cum timore et tremore excepistis eum. Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei quae data est in ecclesiis Macedoniae, quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum, et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum, quia secundum virtutem testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam et communicationem ministerii quod fit in sanctos. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei, ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum coepit ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis, fide et sermone et scientia et omni sollicitudine, insuper et caritate vestra in nos, ut et in hac gratia abundetis. Non quasi imperans dico, sed per aliorum sollicitudinem etiam vestrae caritatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis. Et consilium in hoc do. Hoc enim vobis utile est, qui non solum facere sed et velle coepistis ab anno priore. Nunc vero et facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate. In praesenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est: Qui multum, non abundavit, et qui modicum, non minoravit. Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi, quoniam exhortationem quidem suscepit, sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem cuius laus est in evangelio per omnes ecclesias; non solum autem, sed et ordinatus ab ecclesiis comes peregrinationis nostrae in hanc gratiam quae ministratur a nobis ad Domini gloriam, et destinatam voluntatem nostram, devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine quae ministratur a nobis in gloriam Dei. Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse, nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos, sive pro Tito, qui est socius meus et in vos adiutor, sive fratres nostri, apostoli ecclesiarum, gloria Christi. Ostensionem ergo quae est caritatis vestrae et nostrae gloriae pro vobis in illos ostendite in faciem ecclesiarum. Nam de ministerio quod fit in sanctos ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedones, quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito, et vestra aemulatio provocavit plurimos. Misi autem fratres, ut ne quod gloriamur de vobis evacuetur in hac parte, ut quemadmodum dixi parati sitis; ne cum venerint mecum Macedones et invenerint vos imparatos, erubescamus nos, ut non dicamus vos, in hac substantia. Necessarium ergo existimavi rogare fratres ut praeveniant ad vos, et praeparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non quasi avaritiam. Hoc autem dico: qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Unusquisque prout destinavit corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi. Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum praestabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitiae vestrae, ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quae operatur per nos gratiarum actionem Deo, quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea quae desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem ministerii huius, glorificantes Deum in oboedientia confessionis vestrae in evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos et in omnes, et ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem vos, ne praesens audeam per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma militiae nostrae non carnalia sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, et in promptu habentes ulcisci omnem inoboedientiam, cum impleta fuerit vestra oboedientia. Quae secundum faciem sunt videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos. Nam et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit Dominus in aedificationem et non in destructionem vestram, non erubescam. Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistulas, quoniam quidem epistulae, inquiunt, graves sunt et fortes, praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis. Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistulas absentes, tales et praesentes in facto. Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam qui se ipsos commendant, sed ipsi in nobis nosmet ipsos metientes et comparantes nosmet ipsos nobis. Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulae qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi non pertingentes ad vos superextendimus nos, usque ad vos enim pervenimus in evangelio Christi; non in immensum gloriantes in alienis laboribus, spem autem habentes crescentis fidei vestrae in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, etiam in illa quae ultra vos sunt evangelizare, non in aliena regula in his quae praeparata sunt gloriari. Qui autem gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Dominus commendat.

Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae, sed et supportate me. Aemulor enim vos Dei aemulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri et excidant a simplicitate quae est in Christo. Nam si is qui venit alium Christum praedicat quem non praedicavimus, aut alium spiritum accipitis quem non accepistis, aut aliud evangelium quod non recepistis, recte pateremini. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia, in omnibus autem manifestati sumus vobis. Aut numquid peccatum feci me ipsum humilians ut vos exaltemini, quoniam gratis evangelium Dei evangelizavi vobis? Alias ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui; nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres qui venerunt a Macedonia, et in omnibus sine onere me vobis servavi et servabo. Est veritas Christi in me, quoniam haec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae. Quare? quia non diligo vos? Deus scit. Quod autem facio et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur inveniantur sicut et nos.

Nam eiusmodi pseudoapostoli operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum, ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae, quorum finis erit secundum opera ipsorum. Iterum dico, ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier. Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriae. Quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim, si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos caedit. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet, in insipientia dico, audeo et ego. Hebraei sunt, et ego; Israhelitae sunt, et ego; semen Abrahae sunt, et ego; ministri Christi sunt, et ego. Ut minus sapiens dico, plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudaeis quinquies quadragenas una minus accepi, ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui; in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus; in labore et aerumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate; praeter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt gloriabor. Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in saecula, scit quod non mentior. Damasci praepositus gentis Aretae regis custodiebat civitatem Damascenorum ut me comprehenderet, et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius. Si gloriari oportet, non expedit quidem; veniam autem ad visiones et revelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem, sive in corpore sive extra corpus nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum, et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis. Nam et si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam; parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me aut aliquid audit ex me. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus Satanae, ut me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet a me, et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in pse-

necessitatibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim debui a vobis commendari. Nihil enim minus habui ab his qui sunt supra modum apostoli, tamen etsi nihil sum. Signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, signis et prodigiis et virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis prae ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc iniuriam.

Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos, et non ero gravis vobis. Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus vestris, licet vos plus diligens, minus diligar. Sed esto, ego vos non gravavi, sed cum essem astutus dolo vos cepi. Numquid per aliquem eorum quos misi ad vos circumveni vos? Rogavi Titum et misi cum eo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? Nonne eodem spiritu ambulavimus? Nonne isdem vestigiis? Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur. Omnia autem, karissimi, propter vestram aedificationem. Timeo enim ne forte cum venero non quales volo inveniam vos, et ego inveniar a vobis qualem non vultis. Ne forte contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, seditiones sint inter vos. Non iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, ut lugeam multos ex his qui ante peccaverunt et non egerunt paenitentiam super immunditia et fornicatione et impudicitia quam gesserunt. Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Praedixi et praedico ut praesens et nunc absens his qui ante peccaverunt et ceteris omnibus, quoniam si venero iterum non parcam. An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christus? qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis. Nam et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Nam et nos infirmi sumus in illo, sed vivimus cum eo ex virtute Dei in vobis. Vosmet ipsos temptate si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vos ipsos quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis. Spero autem quod cognoscetis quia nos non sumus reprobi. Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati pareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate. Gaudemus enim quando nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram consummationem. Ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in aedificationem et non in destructionem.

De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus dilectionis et pacis erit vobiscum. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. Gratia domini nostri Iesu Christi et caritas Dei et communicatio sancti spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

Explicit epistola ad Corinthios.

GALATHE SUNT GRECI. HI VERBUM VERITATIS primum ab apostolo acceperunt, sed post discessum eius temptati sunt a falsis apostolis, ut in legem et circumcisionem verterentur. Hos apostolus revocat ad fidem veritatis, scribens eis ab Epheso.

IIII. INCIPIT EPISTOLA AD GALATHAS

PAULUS APOSTOLUS non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum et Deum patrem qui suscitavit eum a mortuis, et qui mecum sunt omnes fratres, ecclesiis Galatiae. Gratia vobis et pax a Deo patre et domino nostro Iesu Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo nequam, secundum voluntatem Dei et patris nostri, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen. Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant et volunt convertere evangelium Christi. Sed licet nos aut angelus de caelo evangelizet vobis praeter quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut praediximus, et nunc iterum dico: si quis vobis evangelizaverit praeter id quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo an Deo? aut quaero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

Notum enim vobis facio evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei et expugnabam illam, et proficiebam supra multos coetaneos meos in genere meo, habundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregavit de utero matris meae et vocavit per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, ut evangelizarem illum in gentibus, continuo non adquievi carni et sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim. Alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. Deinde veni in partes Syriae et Ciliciae. Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudaeae quae erant in Christo. Tantum autem auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam aliquando expugnabat, et in me clarificabant Deum. Deinde post annos quattuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, adsumpto et Tito. Ascendi autem secundum revelationem, et contuli cum illis evangelium quod praedico in gentibus, seorsum autem his qui videbantur esse majores, ne forte in vacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset gentilis, conpulsus est circumcidi, sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent, quibus neque ad horam cessimus subiectioni, ut veritas evangelii permaneat apud vos. Ab his autem qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint nihil mea interest, Deus personam hominis non accipit; mihi autem qui videbantur esse aliquid nihil contulerunt. Sed e contra cum vidissent quod creditum est mihi evangelium praeputii, sicut et Petro circumcisionis, qui enim operatus est Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes, et cum cognovissent gratiam quae data est mihi, Iacobus et Cephas et Iohannes, qui videbantur columnae esse, dextras dederunt mihi et Barnabae societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantum ut pauperum memores essemus. Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam ab Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem evangelii, dixi Cephae coram omnibus: Si tu Iudaeus cum sis gentiliter et non Iudaice vivis, quomodo gentes cogis iudaizare? Nos natura Iudaei et non ex gentibus peccatores. Scientes autem quod non iustificabitur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesu Christi, et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Iesu Christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

Quod si quaerentes iustificari in Christo, inventi sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim quae destruxi iterum aedifico, praevaricatorem me constituo. Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam. Christo confixus sum cruci. Vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me et tradidit semet ipsum pro me. Non abicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. O insensati Galathae, quis vos fascinavit non credere veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus? Hoc solum volo a vobis discere: ex operibus legis spiritum accepistis an ex auditu fidei? Sic stulti estis ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummamini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritum et operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad iustitiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahae. Providens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahae quia benedicentur in te omnes gentes.

Igitur qui ex fide sunt benedicentur cum fideli Abraham. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quae scripta sunt in libro legis ut faciat ea. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est quia iustus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea vivet in illis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno, ut in gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. Fratres, secundum hominem dico, tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit aut superordinat. Abrahae dictae sunt promissiones et semini eius. Non dicit: et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno: et semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico: testamentum confirmatum a Deo, quae post quadringentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem. Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahae autem per repromissionem donavit Deus. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est. Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex quae posset vivificare, vere ex lege esset iustitia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quae revelanda erat. Itaque lex paedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi venit fides, iam non sumus sub paedagogo. Omnes enim filii Dei estis per fidem in Christo Iesu. Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudaeus neque Graecus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina; omnes enim vos unum estis in Christo Iesu. Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem heredes.

Dico autem: quanto tempore heres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus et actoribus est usque ad praefinitum tempus a patre.

Ita et nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem: Abba, pater. Itaque iam non est servus, sed filius; quod si filius, et heres per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deum his qui natura non sunt dii serviebatis. Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis a Deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis? Dies observatis et menses et tempora et annos. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis. Estote sicut et ego, quia et ego sicut vos, fratres, obsecro vos. Nihil me laesistis. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iam pridem, et temptationem vestram in carne mea non sprevistis neque respuistis, sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

282.

Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis et dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sum verum dicens vobis? Aemulantur vos non bene, sed excludere vos volunt, ut illos aemulemini. Bonum autem aemulamini in bono semper, et non tantum cum praesens sum apud vos.

Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, vellem autem esse apud vos modo et mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis. Dicite mihi, qui sub lege vultis esse, legem non legistis? Scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla et unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem. Quae sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo testamenta: unum quidem a monte Sina in servitutem generans, quod est Agar. Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei quae nunc est Hierusalem, et servit cum filiis suis. Illa autem quae sursum est Hierusalem libera est, quae est mater nostra. Scriptum est enim: Laetare, sterilis quae non paris, erumpe et clama quae non parturis, quia multi filii desertae magis quam eius quae habet virum. Nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc. Sed quid dicit scriptura? Eice ancillam et filium eius; non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae. Qua libertate Christus nos liberavit. State et nolite iterum iugo servitutis contineri.

Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem rursum omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. Evacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini; a gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide spem iustitiae expectamus. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praeputium, sed fides quae per caritatem operatur. Currebatis bene; quis vos fascinavit veritati non oboedire? Persuasio haec non est ex eo qui vocat vos. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis. Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc praedico, quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis. Utinam et abscidantur qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis, fratres; tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per caritatem servite invicem. Omnis enim lex in uno sermone completur: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quod si invicem mordetis et comeditis,

[illegible]

...ciaudere lege. custodiunt. sed volunt uos circumcidi, ut in carne uestra glorientur. Michi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu xpisti. Per quem michi mundus crucifixus est et ego mundo. In xpisto ihesu neque circumcisio aliquid ualet neque preputium sed noua creatura. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint pax super illos et misericordia et super israel dei. De cetero nemo michi molestus sit. ego enim stigmata ihesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri ihesu xpisti cum spiritu uestro fratres amen. Explicit epistola ad galathas.

ARG.

EPHESI SUNT ASIANI. HI ACCEPTO VERBO ueritatis perstiterunt in fide. Hos collaudat apostolus scribens eis a roma de carcere. per tychicum diaconum.

IIII INCIPIT EPISTOLA AD EPHESIOS

PAULUS APOSTOLUS ihesu xpisti per uoluntatem dei sanctis omnibus qui sunt ephesi et fidelibus in xpisto ihesu. gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu xpisto. Benedictus deus et pater domini nostri ihesu xpisti qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in celestibus in xpisto. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem...

[illegible]

[illegible]

rum euglii p quo legatione fungor in cathena hac. ita ut ipsa audeam, prut oportet me loqui. Ut au & uos sciatis que circa me sunt, quid agam. omnia nota faciet uob tichicus karissim fr & fidelis minister i dno quem misi ad uos in hoc ipsum ut cognoscatis que circa nos sunt. & consolet corda ura. Pax fratrib; & caritas cum fide, a do patre nro. & dno ihu xpo. Gratia cum omnib; qui diligunt dnm nrm ihm in corruptione amen.

PHILIPPENSES SUNT MACEDONES. ARG

Hi accepto uerbo ueritatis: psteterunt in fide. nec receperunt falsos aplos. Hos apls collaudans. scribit eis a roma de carcere p epaphroditum.

V. INCP. EPLA AD PHILIPPENS.

PAULUS ET TIMOTEUS

serui ihu xpi. omnib; scis in xpo ihu qui sunt philippis. cum episcopis & diaconib; gra uob & pax a do patre nro & dno ihu xpo. Gratias ago deo meo in omni memoria uri semp in oracionib; meis, p omnib; uobis cum gaudio deprecationem faciens sup communicatione urm in euglio xpi. a prima die usq; nc. Confidens hoc ipsum. quia qui cepit in uobis opus bonum pficiet usq; in diem xpi ihu. Sicut est michi iustum hoc sentire p omnib; uob. eo qd habeam uos in corde. & in uinculis meis & in defensione & confirmacione euglii. socios gaudii mei omnes

[illegible]

N on quia quero datum. sed requiro fructum habundantem in racione ura. Habeo au omnia & habundo. repletus sum acceptis ab epaphrodito que misistis in odorem suauitatis, hostiam acceptam placentem do. Ds aute meus impleat omne desideriu urm scdm diuitias suas in gla in xpo ihu. Do au patri nro gla in scla sclor amen. Salutate omnem scm in xpo ihu. salutant uos qui mecum sunt fres. Salutant uos omnes sci. Maxime au qui de cesaris domo sunt. Gra dni nri ihu xpi cum spu uro amen.

THESSALONICENSES SUNT MACEDONES ARG

in xpo ihu, qui accepto uerbo ueritatis psteterunt in fide. etiam in psecucione ciuium suorum. Preterea nec receperunt ea que a falsis aplis dicebantur. hos collaudat apls scribens eis ab athenis p titicum & onesimum.

VI INCP EPLA AD THESSALONIC.

PAULUS ET SILVANUS

& tymotheus eccle thessalonicensium in do patre & dno ihu xpo. gra uob & pax. Gratias agimus do semp p omnib; uob. memoriam uri facientes in oracionib; nris sine intermissione memores opis fidei ure & laboris & caritatis. & sustinentie spei dni nri ihu xpi ante dm & patrem nrm. Scientes frs dilecti a deo electionem uram quia euglm nrm n fuit

[illegible]

... Salutate fratres omnes in osculo sancto. Adiuro vos per dominum ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri ihesu christi vobiscum amen.

AD THESSALONICENSES SECUNDAM SCRIBIT epistolam, et notum facit de temporibus novissimis, et de adversarii destructione. Scribit eis hanc epistolam ab athenis per titicum et onesimum, et hortatur ad meretricem sanctarum virtutum.

II EPISTOLA AD THESSALONICENSES

PAULUS ET SILVANUS et tymotheus ecclesie thessalonicensium in deo patre nostro et domino ihesu christo. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu christo. Gratias agere debemus deo semper pro vobis fratres ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et habundat caritas uniuscuiusque omnium vestrum in invicem. Ita ut et nos ipsi in vobis gloriemur in ecclesiis dei pro patientia vestra et fide in omnibus persecutionibus vestris et tribulationibus quas sustinetis in exemplum iusti iudicii dei, ut digni habeamini in regno dei pro quo et patimini. Si tamen iustum est ...

[illegible]

COLOSSENSES ET HI SICUT LAODICENSES sunt asiani. Et ipsi preventi erant a pseudo apostolis, nec ad hos accessit apostolus, sed et hos per epistolam corrigit. Audierant enim verbum ab archippo, qui et ministerium in eos accepit. Ergo apostolus iam ligatus scribit eis ab epheso per tychicum diaconem.

VII INCIPIT EPISTOLA AD COLOSSENSES

PAULUS APOSTOLUS christi ihesu per voluntatem dei et tymotheus frater his qui sunt colossis sanctis et fidelibus fratribus in christo ihesu. Gratia vobis et pax a deo patre nostro. Gratias agimus deo patri domini nostri ihesu christi semper pro vobis orantes, audientes fidem vestram in christo ihesu, et dilectionem quam habetis in sanctos omnes propter spem que reposita est vobis in caelis quam audistis in verbo veritatis evangelii quod pervenit ...

ad vos. sicut et in universo mundo est. et fructificat et crescit. Sicut in vobis ex ea die qua audistis et cognovistis gratiam dei in veritate sicut didicistis ab epaphra karissimo conservo nostro qui est fidelis pro vobis minister christi iesu. qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.

Ideo et nos ex qua die audivimus non cessamus pro vobis orantes et postulantes ut impleamini agnitione voluntatis eius in omni sapientia et intellectu spiritali. ut ambuletis digne deo per omnia placentes in omni opere bono. fructificantes et crescentes in scientia dei. in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius. in omni patientia et longanimitate cum gaudio. gratias agentes deo patri. qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filii dilectionis suae. in quo habemus redemptionem per sanguinem eius remissionem peccatorum. qui est ymago dei invisibilis primogenitus omnis creaturae. quia in ipso condita sunt universa in caelo et in terra. visibilia et invisibilia. sive throni. sive dominationes. sive principatus. sive potestates. omnia per ipsum. et in ipso creata sunt. Et ipse ante omnes est. et omnia in ipso constant. et ipse est caput corporis ecclesiae. qui est principium primogenitus ex mortuis. ut sit in omnibus ipse primatum tenens. quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare. et per eum reconciliare omnia in ipso. pacificans per sanguinem crucis eius sive quae in caelis. sive quae in terris sunt.

Et vos cum essetis aliquando alienati et inimici sensu in operibus malis nunc autem reconciliavit in corpore carnis eius per mortem exhibere vos sanctos et inmaculatos. et inreprehensibiles coram ipso. Si tamen permanetis in fide fundati et stabiles et inmobiles a spe evangelii quod audistis. quod praedicatum est in universa creatura quae sub caelo est. cuius factus sum ego paulus minister et apostolus. qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis. et adimpleo ea quae desunt passionum christi in carne mea. pro corpore eius quod est ecclesia. cuius factus sum ego minister secundum dispensationem dei quae data est mihi in vobis ut impleam verbum dei. mysterium quod absconditum fuit a saeculis et generationibus. nunc autem manifestatum est sanctis eius. quibus voluit deus notas facere divitias gloriae sacramenti huius in gentibus. quod est christus in vobis spes gloriae. quem nos adnuntiamus corripientes omnem hominem. et docentes omnem hominem in omni sapientia. ut exhibeamus omnem hominem perfectum in christo iesu. in quo et laboro certando secundum operationem eius quam operatur in me in virtute. Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis. et pro his qui sunt laodiciae. et quicumque non viderunt faciem meam in carne. ut consolentur corda ipsorum instructi in caritate. et in omnes divitias plenitudinis intellectus. in agnitionem mysterii dei patris christi iesu. in quo sunt omnes thesauri sapientiae. et scientiae absconditi.

Hoc autem dico ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum. Nam et si corpore absens sum. sed spiritu vobiscum sum. gaudens et videns ordinem vestrum. et firmamentum eius quae in christo est fidei vestrae. Sicut ergo accepistis christum iesum dominum nostrum in ipso ambulate. radicati et fundati et superaedificati in ipso. et confirmati fide sicut et didicistis habundantes in illo in gratiarum actione. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum. secundum elementa mundi. et non secundum christum. quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. et estis in illo repleti. qui est caput omnis principatus et potestatis. in quo et circumcisi estis circumcisione non manu facta. in expoliatione corporis carnis in circumcisione christi. consepulti ei in baptismo. in quo et resurrexistis per fidem operationis dei. qui suscitavit illum a mortuis. Et vos cum mortui essetis in delictis et praeputio carnis vestrae convivificavit cum illo donans vobis omnia delicta. Delens quod adversum nos erat cyrographum decreti. quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio. affigens illum cruci. expolians principatus et potestates traduxit confidenter. Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu. aut in parte diei festi. aut neomeniae. aut sabbatorum. quae sunt umbra futurorum. corpus autem christi. Nemo vos seducat volens in humilitate et religione angelorum. quae non vidit ambulans frustra inflatus sensu carnis suae. et non tenens caput. ex quo totum corpus per nexus et coniunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum dei. Si mortui estis cum christo ab elementis huius mundi. quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis? Ne tetigeritis. neque gustaveritis. neque contrectaveritis quae sunt omnia in interitu ipso usu. secundum praecepta et doctrinas hominum. quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione et humilitate. et ad non parcendum corpori non in honore aliquo. et non ad saturitatem carnis.

Igitur si conresurrexistis cum christo. quae sursum sunt quaerite. ubi christus est in dextera dei sedens. Quae sursum sunt sapite. non quae super terram. Mortui enim estis. et vita vestra abscondita est cum christo in deo. Cum autem christus apparuerit vita vestra. tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Mortificate ergo membra vestra quae sunt super terram. fornicationem. inmunditiam. libidinem. concupiscentiam malam et avaritiam quae est simulacrorum servitus. Propter quae venit ira dei super filios incredulitatis. in quibus et vos ambulastis aliquando cum viveretis in illis. Nunc autem deponite vos omnia. iram. indignationem. malitiam. blasphemiam. turpem sermonem de ore vestro. Nolite mentiri invicem. expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis et induentes novum eum qui renovatur in agnitione secundum ymaginem eius qui creavit eum. Ubi non est masculus et femina. gentilis et iudeus. circumcisio et praeputium. barbarus et scytha. servus et liber. sed omnia et in omnibus christus. Induite ergo vos sicut electi dei. sancti et dilecti viscera misericordiae. benignitatem. humilitatem. modestiam. patientiam. supportantes invicem. et donantes vobismet ipsis. si quis adversus aliquem habet querelam. sicut et dominus donavit vobis. ita et vos. Super omnia autem haec caritatem habentes quod est vinculum perfectionis. Et pax christi exultet in cordibus vestris. in qua et vocati estis in uno corpore. et grati estote. Verbum christi habitet in vobis habundanter in omni sapientia. Docentes et commonentes vosmet ipsos. in psalmis. in ymnis. in canticis spiritalibus in gratia cantantes in cordibus vestris deo. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere. omnia in nomine domini iesu christi. Gratias agentes deo et patri per ipsum.

Mulieres subditae estote viris. sicut oportet in domino. Viri diligite uxores. et nolite amari esse ad illas. Filii oboedite parentibus per omnia. hoc enim placitum est in domino. Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros. ut non pusillo animo fiant. Servi oboedite per omnia dominis carnalibus non ad oculum servientes quasi hominibus placentes. sed in simplicitate cordis timentes dominum. Quodcumque facitis ex animo operamini sicut domino et non hominibus: scientes quod a domino accipietis retributionem hereditatis. domino christo servite. Qui enim iniuriam facit. recipiet id quod inique gessit. et non est personarum acceptio apud dominum. Domini. quod iustum est et aequum servis praestate.

Scientes quia et vos dominum habetis in caelis.

Orationi instate. vigilantes in ea in gratiarum actione. orantes simul et pro nobis. ut deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium christi. Propter quod etiam vinctus sum ut manifestem illud. ita ut oportet me loqui. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt tempus redimentes. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. Quae circa me sunt omnia vobis nota faciet tychicus karissimus frater et fidelis minister et conservus in domino. quem misi ad vos ad hoc ipsum ut cognoscat quae circa vos sunt. et consoletur corda vestra cum onesimo karissimo et fideli fratre qui est ex vobis. Omnia quae hic aguntur nota facient vobis. Salutat vos aristarchus concaptivus meus et marcus consobrinus barnabae. de quo accepistis mandata. Si venerit ad vos excipite illum. et iesus qui dicitur iustus. qui sunt ex circumcisione. hii soli sunt adiutores in regno dei. qui mihi fuerunt solatio. Salutat vos epaphras qui est ex vobis servus christi iesu. semper sollicitus pro vobis in orationibus. ut stetis perfecti et pleni in omni voluntate dei. Testimonium enim illi perhibeo quod habet multum laborem pro vobis et pro his qui sunt laodiciae. et qui hierapoli. Salutat vos lucas medicus karissimus et demas. Salutate fratres qui sunt laodiciae et nympham. et quae in domo eius est ecclesiam. Et cum lecta fuerit apud vos epistola haec. facite ut et in laodicensium ecclesia legatur. et eam quae laodicensium est vos legatis. Et dicite archippo. Vide ministerium quod accepisti in domino. ut illud impleas. Salutatio mea manu pauli. memores estote vinculorum meorum. Gratia domini vobiscum amen.

Timotheum instruit et docet de ordinatione episcopatus et diaconii. et omnis ecclesiasticae disciplinae. scribens ei de laodicia verba exhortationis.

VIII INCIPIT EPISTOLA AD TIMOTHEUM

PAULUS APOSTOLUS christi iesu secundum imperium dei salvatoris nostri et christi iesu spei nostrae. timotheo dilecto in fide. gratia. misericordia. et pax a deo patre et christo iesu domino nostro. Sicut rogavi te ut remaneres ephesi cum irem in macedoniam. ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent. neque intenderent fabulis et genealogiis interminatis. quae quaestiones praestant magis quam aedificationem dei quae est in fide. Finis autem praecepti est caritas de corde puro. et conscientia bona. et fide non ficta. A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium. volentes legis esse doctores non intellegentes neque quae loquuntur neque de quibus adfirmant. Scimus autem quia bona est lex. si quis ea legitime utatur. sciens hoc quia iusto non est lex posita. sed iniustis et non subditis. impiis et peccatoribus. sceleratis et contaminatis. parricidis et matricidis. homicidis. fornicariis. masculorum concubitoribus. plagiariis. mendacibus. periuris. Et si quid aliud sanae doctrinae adversatur quae est secundum evangelium gloriae beati dei quod creditum est mihi. Gratias ago ei qui me confortavit in christo iesu domino nostro. quia fidelem me existimavit ponens in ministerio. qui prius fui blasphemus et persecutor et iniuriosus. Sed misericordiam consecutus sum. quia ignorans feci in incredulitate. Superhabundavit autem gratia domini nostri. cum fide et dilectione quae est in christo iesu. Fidelis sermo et omni acceptione dignus. quia christus iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere. quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum. ut in me primo ostenderet christus iesus omnem patientiam. ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam. Regi autem saeculorum inmortali invisibili soli deo honor et gloria in saecula saeculorum amen.

Hoc praeceptum commendo tibi fili tymothee secundum praecedentes in te prophetias. ut milites in illis bonam militiam. habens fidem et bonam conscientiam. quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt. ex quibus est hymeneus et alexander quos tradidi satanae ut discant non blasphemare. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes. orationes. postulationes. gratiarum actiones. pro omnibus hominibus. pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt. ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram salvatore nostro deo. qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim deus. unus et mediator dei et hominum homo christus iesus. qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus: testimonium temporibus suis. in quo positus sum ego praedicator et apostolus. Veritatem dico non mentior. Doctor gentium in fide et veritate. Volo ergo viros orare in omni loco levantes puras manus sine ira et disceptatione. Similiter et mulieres in habitu ornato. cum verecundia et sobrietate ornantes se non in tortis crinibus. aut auro. aut margaritis. vel veste pretiosa. sed quod decet mulieres. promittentes pietatem per opera bona. Mulier in silentio discat. cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto. neque dominari in virum. sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est. deinde eva. Et adam non est seductus. mulier autem seducta in praevaricatione fuit. Salvabitur autem per generationem filiorum. si permanserit in fide. et dilectione et sanctificatione cum sobrietate.

Fidelis sermo. Si quis episcopatum desiderat. bonum opus desiderat. Oportet ergo eum inreprehensibilem esse. unius uxoris virum. sobrium. prudentem. ornatum. pudicum. hospitalem. doctorem. Non vinolentum. non percussorem. sed modestum. Non litigiosum. non cupidum. suae domui bene praepositum. filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suae praeesse nescit. quomodo ecclesiae dei diligentiam habebit? Non neophytum. ne in superbiam elatus. in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt. ut non in obprobrium incidat et laqueum diaboli. Diacones similiter pudicos. non bilingues. non vino multo deditos. non turpe lucrum sectantes. habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hii autem probentur primum. et sic ministrent nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas. et non detrahentes. sobrias. fideles in omnibus. Diacones sint unius uxoris viri. qui filiis suis bene praesint et suis domibus. Qui enim bene ministraverint gradum sibi bonum adquirent. et multam fiduciam in fide quae est in christo iesu. Haec tibi scribo fili tymothee. sperans me ve-

284

E

... Si aut tardauero ut scias quomodo oporteat te in domo di conuersari. quae est eccla di uiui. columna & firmamentum ueritatis. Et manifeste magnum est pietatis sacramentum. qd manifestatum est in carne. iustificatum est in spu. apparuit angelis. pdicatum est gentib; creditum est in mundo. adsumptum est in gla. Sps aut manifeste dicit. quia in nouissimis temporib; discedent quida a fide. attendentes spiritib; erroris, & doctrinis demoniorum. in hypocrisi loquentium mendacium. & cauteriatam habentium sua conscientiam. prohibentium nubere. Abstinere a cibis qs ds creauit ad percipiendu cum gratiarum actione fidelib; & his q cognouerunt ueritatem. Quia omnis creatura di bona. & nihil reiciendum qd cum gratiarum actione pcipitur. Sanctificatur enim p uerbu di & orationem. Haec proponens fratrib; bonus eris minister xpi ihu. enutritus uerbis fidei & bonae doctrinae. quam assecutus es. Ineptas autem & aniles fabulas deuita. exerce te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. pietas autem ad omnia utilis est. promissionem habens uitae quae nunc est ...

[illegible]

... habunde ad fruendum. Bene agere diuites fieri in opib; bonis. facile tribuere. communicare. thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum. ut apphendant ueram uitam. O tymothee. depositum custodi. deuitans pphanas uocum nouitates. & oppositiones falsi nominis scientiae. Quam quidem promittentes circa fidem exciderunt. Gra tecum. Am.

ITEM TIMOTHEO SCRIBIT DE EXhortatione martyrii. & omnis regulae ueritatis. & quid futurum sit temporib; nouissimis nouissimis & de sua passione scribens ei ab urbe roma.

ITEM AD TIMOTHEUM

PAULUS APOSTOLUS

cum spiritu tuo. Gratia dni nobiscum amen.

TITUM COMMONEFACIT ET INSTRUIT de constructione presbiterii. & de spiritali conversatione & hereticis vitandis. qui in scripturis iudaicis credunt. Scribit ei a nicopoli. cum te exhortando & obsecrando.

VIII INCP. EPLA. AD TITUM.

PAULUS SERWS dei. apls autem ihu xpi secdm fidem electorum di & agnitionem veritatis quae secdm pietatem est in spem uitae aeternae. quam promisit qui non mentitur ds. ante tempora secularia. manifestauit autem temporibus suis uerbum suum in praedicatione quae credita est mi. secdm praeceptum saluatoris nri di. Tito dilecto filio secdm communem fidem. Gratia & pax a deo patre & xpo ihu saluatore nro.

...

cum sis talis ut paulus senex. nunc autem & uinctus ihu xpi. Obsecro te pro meo filio quem genui in uinculis onesimo. qui tibi aliquando inutilis fuit. nunc autem & mihi & tibi utilis. quem remisi tibi. Tu autem illum idest mea uiscera suscipe. quem ego uolueram mecum retinere. ut pro te mihi ministraret in uinculis euangelii. Sine consilio autem tuo nihil uolui facere. uti ne uelut ex necessitate bonum tuum esset. sed uoluntarium. Forsitan enim ideo discessit ad horam a te. ut aeternum illum reciperes. iam non ut seruum. sed pro seruo karissimum fratrem. Maxime mihi. quanto autem magis tibi & in carne & in domino. Si ergo habes me socium. suscipe illum sicut me. Si autem aliquid nocuit tibi. aut debet. hoc mihi imputa. Ego paulus scripsi mea manu. Ego reddam. ut non dicam tibi. quod & te ipsum mihi debes. Ita frater. ego te fruar in dno. refice uiscera mea in dno. Confidens in oboedientia tua. scripsi tibi. sciens quoniam & super id quod dico facies. Simul autem & para mihi hospitium. nam spero per orationes uestras donari uobis me. Salutat te epaphras concaptiuus meus in xpo ihu marcus. Aristarchus. demas. lucas adiutores mei. Gratia dni nri ihu xpi cum spu uro amen.

IN PRIMIS DICENDUM EST CUR APLS paulus in hac epla scribendo non seruauerit morem suum. ut uel uocabulum nominis sui. uel ordinis scriberet dignitatem. Haec causa est quod ad eos scriberet qui ex circumcisione crediderant quasi gentium apls & non hebreorum. sciens quoque eorum superbiam. suamque humilitatem ipse demonstrans. meritum officii sui noluit anteferre. Nam simili modo & iohs apls propter humilitatem in epla sua nomen suum eadem ratione non praetulit. Hanc ergo eplam fertur apls ad hebreos conscriptam hebraica lingua misisse. cuius sensum & ordinem retinens lucas euangelista post excessum beati apli pauli greco sermone composuit. & post hoc in latinum translata.

X EPLA AD HEBREOS

MULTIFARIE multisque modis olim ds loquens patribus ...

...

PHILEMONI FAMILIARES LITTERAS pro onesimo seruo eius. scribit autem ei ab urbe roma de carcere.

INCP. EPLA AD PHILEMONEM

PAULUS UINCTUS ihu xpi. & tymotheus frater philemoni dilecto adiutori nro. & apphie sorori karissimae. & archippo conmilitoni nro. & ecclesiae quae in domo tua est. Gratia uobis & pax a deo patre nro. & dno ihu xpo. Gratias ago deo meo semper memoriam tui faciens in orationibus meis. audiens caritatem tuam & fidem quam habes in domino ihu & in omnes sanctos. ut communicatio fidei tuae euidens fiat in agnitione omnis boni in xpo ihu. Gaudium enim magnum habui & consolationem in caritate tua. quia uiscera sanctorum requieuerunt per te frater. Propter quod multam fiduciam habens in xpo ihu imperandi tibi quod ad rem pertinet. propter caritatem magis obsecro

... pollicitationum heredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum. ut per duas res immobiles quibus impossibile est mentiri deum. fortissimum solacium habeamus. qui confugimus ad tenenda propositam spem. Quam sicut anchoram habemus animae tutam ac firmam. & incedentem usque ad interiora uelaminis. ubi praecursor pro nobis introiuit ihs. secundum ordinem melchisedech, pontifex factus in aeternum.

Hic enim melchisedech rex salem sacerdos dei summi qui obuiauit abrahae regresso a caede regum & benedixit ei, cui decimas omnium diuisit abraham. Primum quidem qui interpretatur rex iustitiae. deinde autem rex salem. quod est rex pacis. Sine patre. sine matre sine genealogia neque initium dierum, neque finem uitae habens. assimilatus autem filio dei manet sacerdos in perpetuum. Intuemini autem quantus sit hic cui & decimas dedit de praecipuis abraham patriarcha. Et quidem de filiis leui sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem. id est [illegible] fratribus suis. quamquam & ipsi exierint de lumbis abrahae. Cuius autem generatio non adnumeratur in eis, decimas sumpsit ab abraham & hunc qui habebat repromissiones benedixit. Sine ullam au-

...

Non per sanguinem hyrcorum aut uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta aeterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hyrcorum aut taurorum, & cinis uitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis christi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum deo uiuenti. Et ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum praeuaricationum quae erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui uocati sunt aeternae hereditatis. Ubi enim testamentum, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est. Alioquin nondum ualet dum uiuit qui testatus est. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato legis a moyse uniuerso populo, accipiens sanguinem hyrcorum & uitulorum cum aqua & lana coccinea & ysopo. ipsum quoque librum & omnem populum aspersit dicens. hic est sanguis testamenti quod mandauit ad uos deus. Etiam tabernaculum & omnia uasa ministerii similiter aspersit. & omnia pene in sanguine mundantur secundum legem. & sine sanguinis effusione non fit remissio.

Necesse est ergo exemplaria quidem caelestium his mundari. ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis. Non enim in manufacta sancta iesus introiuit exemplaria uerorum, sed in ipsum caelum ut appareat nunc uultui dei pro nobis. Neque ut saepe offerat semetipsum quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummatione saeculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, sic & christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem. Umbram enim habens lex bonorum futurorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere. Alioquin cessassent offerri. ideo quod nullam ultra haberent conscientiam peccati cultores semel mundati. Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile est enim sanguine taurorum & hyrcorum auferri peccata. Ideo

[illegible]

... Faciens uobis quod placitum est coram se per Iesum Christum cui gloria in secula seculorum amen. Rogo autem uos fratres ut sufferatis uerbum solacii, etenim perpaucis scripsi uobis. Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum cum quo si celerius uenerit uidebo uos. Salutate omnes prepositos uestros et omnes sanctos. Salutant uos de Italia fratres. Gratia cum omnibus uobis amen.

EPISTOLA AD LAODICENSES.

PAULUS APOSTOLUS non ab hominibus neque per hominem sed per Iesum Christum, fratribus qui sunt Laodicie. Gratia uobis et pax a Deo patre nostro et Domino Iesu Christo. Gratias ago Christo per omnem orationem meam quod estis permanentes in eo, et perseuerantes in operibus eius, promissum expectantes in die iudicii. Neque destituant uos quorundam uaniloquia insinuantium, ut uos auertant a ueritate euangelii, quod a me predicatur. Et nunc faciet Deus ut qui sunt ex me perueniant ad perfectum ueritatis euangelii deseruientes et facientes benignitatem operum, que sunt salutis uite eterne. Et nunc palam sunt uincula mea que patior in Christo, quibus letor et gaudeo. Et hoc mihi est ad salutem perpetuam, quod ipsum factum orationibus uestris et administrante Spiritu Sancto, siue per uitam siue per mortem. Est enim michi uiuere in Christo et mori gaudium. Et id ipsum in uobis faciet misericordiam suam, ut eandem caritatem habeatis et sitis unanimes. Ergo dilectissimi ut audistis presentia mei, ita retinete et facite in timore Dei, et erit uobis uita in eternum. Est enim Deus qui operatur in uobis. Et facite sine retractu quecumque facitis. Et quod est optimum dilectissimi gaudete in Christo, et precauete sordidos homines in lucro omnes. Sint petitiones uestre palam apud Deum, et estote firmi in sensu Christi, et que integra et uera et pudica et iusta et casta et amabilia sunt facite. Et que audistis et accepistis in corde retinete, et erit uobis pax. Salutant omnes fratres in osculo sancto. Salutant uos omnes sancti. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro. Hanc facite legi Colossensibus et Colossensium uobis. Explicit.

Salue regina misericordie uita dulcedo et spes nostra salue. Ad te clamamus exules filii Eue. Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum ualle. Eia ergo aduocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte et Iesum benedictum fructum uentris tui nobis post hoc exilium ostende. Uirgo mater ecclesie eterne porta glorie esto nobis refugium apud patrem et filium. O clemens uirgo clemens uirgo pia uirgo dulcis O MARIA. Exaudi preces supplicum ad te pia clamantium. O PIA. Funde preces tuo nato crucifixo [illegible] ... [illegible] O DULCIS MARIA.

[illegible]

... NORAM EGO ... PECCAVI ...
... MULTIS ET IN
COMESSATIONIBUS ...
... ET ...
... IA CURIOSITATE ...
... PECCAVI ...
PECCAVI IN DETRACT-
IONIBUS ET IN ...
TIONIBUS MULTIS ...
... MALEDICTIO-
... IN ...
... IN OCIOSIS
SERMONIBUS MULTIS ...
DE CONFITEOR MEAS
CULPAS PECCAVI QUIA
NEGLIGENS FUI DE MEO
... ET DE MEA PSAL-
MODIA ET DE MEO ...
... QUOD NON CUSTO-
... SANCTUM ...

[illegible]

... AS ME IPSUM MISERRIMUM
... ANDO ALIENIS ...
... CONFITEOR MEAS
CULPAS EGO PECCAVI ...
... QUIA MULTUM
ACCEPI ALIORUM PREC...
ET ... NON REDEMI ...
HOC QUOD AD DISPENSAN-
DUM ACCEPI ELEMOS-
... AD MEUM ...
... ET AD DELIC-
IAS PROPRIAS DELEC...
... IMMO MISERA-
BILITER RETORSI ...
... EOR MEAS CULPAS
EGO PECCAVI QUIA ...
... ACCEPI SACRIFICI-
UM SEMPER POLLU-
... INDIGNUS ACCEPI COR-
PUS XPI ET SANGUI-
NEM NEC ...
... ORDINE SACERDO-
... DIVINA MYSTER...

[illegible]

[illegible] PROLATA SUNT EX
[illegible] NON CONCUPISC[illegible]
[illegible] PROXIMI [illegible]
[illegible] ALICUIUS [illegible]
[illegible] MODO FURTO [illegible]
[illegible] INDE CONFITEOR
[illegible] CULPAS. EGO PEC
CAVI QUOD NON DILIGE
[illegible] PECCANTIBUS
SED OBSTINATO CORDE
MALA PRO MALIS REDDI
[illegible] ORATIONE DOMINICE
CONTRARIUS EXISTENS
ET CONTRARIUS INDE
CONFITEOR MEAS CUL
PAS. EGO [illegible] IN EO
QUOD [illegible] MULTA [illegible]
[illegible]
[illegible] PER [illegible]
[illegible] STUDIO NEC
[illegible]DERAVI SACRE SCRIP
TURE COMMENTATIONEM
[illegible] PRO TERRAMEN
[illegible] ET DOLOSE [illegible]
[illegible] ET [illegible]
[illegible] INDE ET [illegible]AS MEAS
[illegible]SSIMAS UT [illegible]. PECCAVI
[illegible] FORNICATIONE [illegible]
[illegible] ANIMALIBUS [illegible]
[illegible] PECC
[illegible]
[illegible] ADE
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] EGO SUM Q
[illegible] EGO [illegible] EGI
[illegible]
[illegible] CREBERRIMA
[illegible] ET [illegible]
[illegible] EGO
[illegible] POTUI [illegible]
[illegible] POTEST FORNICA
TIONES [illegible]
[illegible]
[illegible] INDE CONFITEOR
MEAS CULPAS. PECCAVI
OCULIS MEIS [illegible] EGO
SPECTAVI [illegible] QUOD
NON DEBUI [illegible]
[illegible] QUOD DEBUI. PECCA
[illegible]
[illegible]

287.

[illegible] QUOD [illegible]
PECCAVI [illegible] MEIS
[illegible]
PECCATOREM [illegible]
[illegible] MEA QUOD [illegible]
[illegible] QUE NON DEBUI [illegible]
[illegible] QUOD DEBUI [illegible]
CULPA[illegible] EGO
PECCAVI MANIBUS MEIS
[illegible]
[illegible]
[illegible] PECCAVI PE
DIBUS MEIS AMBULANDO
[illegible] NON DEBUI [illegible]
[illegible] IBI DEBUI. PE
[illegible] CORPORIS [illegible]
[illegible] SENSUS MEOS [illegible]
[illegible] CLAUSI [illegible]
[illegible] ET PO
[illegible] TEMPLUM CORPORIS
MEI [illegible]
INDE CONFITEOR [illegible]
CULPAS. EGO PECCAVI [illegible]
MEA [illegible] NON
CUSTODIVI CASTITATEM
SICUT SCRIPTURA ME
DOCUIT SED PERPETRA
POLLUTIONES [illegible]
[illegible]
[illegible] CONFITEOR MEAS
CULPAS. PECCAVI ETIAM
CUM TOTIS MEMBRIS ME
IS CUM [illegible] MEMBRIS [illegible]
CONSENSI UT [illegible]
[illegible] PECCARENT CUM
MEMBRIS MEIS INDE [illegible]
[illegible]TEOR MEAM CULPAM.
EGO PECCAVI IN TOTO
CORPORE MEO CUM ALII
CORPORIBUS ET CONSEN
[illegible] CORPORA PEC
CARENT CUM CORPORE
MEO INDE CONFITEOR
MEAS CULPAS SIVE DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
EGO FECI POSTQUAM [illegible]
SUM ET BAPTISMUM AC
CEPI ET EXINDE CEPI
[illegible] USQ IN HANC
HORAM DEO CONFITEOR
MEAS CULPAS. PECCAVI
[illegible]
[illegible] AD ASPECTUM [illegible]

INIQUUM PROCEDEBAM ES
TIMABAR HUMILIS ET DE
UOTUS SED NON IDEM FIE
BAM IN OCCULTO QUOD IN
PUBLICO INDE CONFITE
OR ME SCELESTIS · EGO
PECCAVI ET INVOLVI ME IN
OMNI VICIO ET CETERIS VIR
TE OPPOSITIS SICUT ME
SACRA SCRIPTURA DO
CUIT [illegible]
INUICENS UIRTUTES ABU
[L]UXURIE CASTITATE
NON OPPOSUI NEC LIBIDINI
CONTINENTIAM · PECCAUI
IN IRA · IN ETERODOXIA IN CONTEN
TUM PRESUMPTIONE · IN
PERTINACIA · IN IACTANTIA
IN ARROGANTIA · IN INOBEDI
ENTIA · IN LOQUACITATE IN
YPOCRISI · QUIBUS NON OPPO
SUI CONSILIUM · TIMOREM
DOMINI INTELLIGENTIAM ·
PROUIDENTIAM · MEMORIAM
TRACTABILITATEM · SA
GACITEM · PECCAUI IN EX
ULTATIONE IN ADUERSIS I
AFFLICTIONE IN PROSPE
RIS · IN AMARITUDINE · IN SU
SURRATIONE · IN PERTRA
CTIONE · IN ODIO IN MALICIA
QUIBUS NON OPPOSUI RECTE
CONSTANTIAM · TOLERAN
TIAM MITIAM DILECTIO
NEM · BONITATEM LARGITA
TEM · PECCAUI IN FALLACIA
IN USURA · IN FRAUDE · IN RAPIN
IN PERIURIO IN UIOLENTIA
IN PHILARGIRIA · QUIBUS NON
OPPOSUI CONSILIUM LONGA
NIMITATEM · SUFFICIENTIAM
CONTEMPLATIONEM COM
PUNCTIONEM MODESTIAM
FRUGALITATEM · PECCA
UI IN PROSTITUTIONE IN
DELICIIS IN TURPITUDINE
IN LASCIUIA IN PETULAN
TIA IN TITILLATIONE
FORNICATIONE · QUI[BUS]
NON OPPOSUI [illegible]IAM
TEMPERANTIAM PACE
INDULGENTIAM MISERI
[illegible]

MANSUETUDINEM · PECC
AUI IN IRA SINE CAUSA IN
RIXA · IN CLAMORE · IN FURO
RE IN LUCTU · IN PROTER
UIA · IN BLASFEMIA · QUIBUS
NON OPPOSUI LEGEM · EQUI
TATEM [illegible]TATEM CO
RRECTIONEM · IUSIURAN
DI OBSERUATIONEM · SE
UERITATEM · PARCITAS
PECCAUI IN TRISTICIA · IN
RANCORE · IN METU · IN TO
RPORE · IN ACCIDIA · IN QUE
RELA · IN PUSILLANIMITATE
IN DESPERATIONE · QUIBUS
NON OPPOSUI STABILITATE
TACITURNITATEM · DIS
CRETIONEM · IEIUNIUM · CON
TEMPTUS SECULI · ANIME
AFFLICTIONEM · SOBRIE
TATEM · PECCAUI IN UEN
TRIS INGLUUIE · IN HEBETU
DINE MENTIS · IN CRAPUL
IN GULA · IN OBLIUIONE · IN [illegible]
[illegible]ORE · IN EBRIETATE · IN
UORACITATE · QUIBUS NON
OPPOSUI MUNDICIAM · RELI
GIONEM · CASTITATEM
OBEDIENTIAM CONTINEN
TIAM REUERENTIAM
AUSTERITATEM · PECCA
UI IN LIBIDINE · IN LUBRICA
TIONE · IN IGNAUIA · IN BLAN
DICIIS · IN UOLUPTATE · IN
TURPITUDINE IN IMMUNDI
CIA · QUIBUS NON OPPOSUI
MAGNANIMITATEM · ALA
CRITATEM CONCORDI
AM · LIBERTATEM COMPAS
SIONEM · PIETATEM GRA
TIAM · PECCAUI IN TERGIUE
RSATIONE · IN IMPOSTO
RITATE · IN DISCORDIA
IN [illegible] IN SOCOR
DIA IN SEGNICIE · IN DESI
DIO NEC EIS BENIUOLEN
TIAM OPPOSUI NON SINCE
RITATEM NON CONCOR
DIAM · NON ALACRITATE
NON UIGILIIS · SED HIIS O
MNIBUS PRESCRIPTIS UI
CIIS TAMQUAM IN DELICIIS
CONUERSATUS SUM IN [illegible]

MEIS. INDE CONFITEOR
MEAS CULPAS SIUE DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
FECI POSTQUAM NATUS
SUM ET BAPTISMUM AC
CEPI USQUE IN HANC HORAM
DEO CONFITEOR ET
TIBI SACERDOTI. QUE
AUT SUM RECORDATUS
AUT NON SUM RECORD
ATUS AUT SCIENDO
PECCAUI AUT NESCI
ENDO AUT UIGILANDO
AUT DORMIENDO DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
EGO FECI ME RECOG
NOSCO PECCATOREM
INDE CONFITEOR MEAS
CULPAS DEO OMNIPOTEN
TI ET SANCTIS ANGE
LIS EIUS ET OMNIBUS SA
NCTIS EIUS ET TIBI SA
CERDOTI DEI. RECOR
TE FRATER ET SACER
DOS UT DIGNERIS PRO
ME DOMINI MISERICORDI
AM DEPRECARI QUIA PEC
CATOR ET FRAGILIS NI
MIS EGO SUM NON EST
ENIM HOMO PECCATOR
SUPER TERRAM UT EGO
QUIA NON CESSO DIE NO
CTUQUE PECCARE IN COGI
TATIONIBUS PRAUIS IN
UERBIS OCIOSIS IN ACT
IS INIQUIS IN UAGATIONE
MENTIS IN OCIOSITATI
BUS MULTIS IN IRA IN ACE
DIA IN UANA GLORIA IN SU
PERBIA IN CUPIDITATE
IN CIBO ET POTU IN LI
BIDINE ET FORNICATIONE
IN PERIURIIS MENDACIIS IN
FALSIS CRIMINATIONIBUS
ET QUIA MULTA SUNT PE
CCATA MEA ET INNUME
RABILIA SCELERA MEA
ET NEGLIGENTIIS SUM NIMIS
DE OPERE DEI ET ORDI
NE MEO QUE CUSTODI
RE DEBUI CUNCTIS DETE
RIOR ME TAMEN EST ME
LIOR OMNIBUS SANCTIS SEN

288.

PECCATIS IN QUIBUSCUMQUE
HUMANA FRAGILITAS CON
TRA DEUM ET CREATOREM
PECCARE POTEST. IN OM
NIBUS ME REUM ESSE
CONFITEOR ET PECCA
TOREM AGNOSCO ET
ERUBESCO ET EXPAUE
SCO DUM TANTAM PA
GINAM CONSPICIO IN QUA
UIRTUTES SUNT DES
CRIPTE QUIBUS SUM
INANIS ET ILLE QUIB
SUM PLENUS QUID AMPL
DICAM MISERICORDIE
DOMINI MULTE QUIA NON
SUM CONSUMPTUS QUIA
NON DEFECERUNT MI
SERATIONES EIUS. NUNC
ANIMA MEA TERRA [illegible]
EST ET QUID DICAM
DICAM QUARE TRISTIS
ES ANIMA MEA ET QUARE
CONTURBAS ME. SPERA
IN DEO QUONIAM ADHUC
CONFITEBOR ILLI. ERGO
CONFITEOR TIBI DOMINE
SANCTE PATER OMNI
POTENS ETERNE DS
OMNIA PECCATA ET CRI
MINA MEA QUECUMQUE CO
SSI AB INEUNTE ETATE UEL IN
IUUENTUTE MEA OMNIA
QUECUMQUE CONTRA PRE
CEPTA ET LEGEM DEI
COMMISI OMNIBUS DIEB
UITE MEE AUT IN UER
BO UEL IN FACTO SIUE
IN COGITATIONIBUS DS
[illegible]
NOSTI PECCATA MEA
[illegible] SCIS FRAGILITATEM
MEAS MISERIAS PARCE
INDULGE ET MISERERE
MEI QUIA TIBI SOLI PE
CCAUI PECCAUI CUM PA
[illegible]TIBUS UEL FRATRIBUS
MEIS MINUS [illegible] ET INIQUI
TATEM FECI SUBUENI
MICHI PECCATORI PIE
DS EGO PATREM ET FI
LIUM ET SPIRITUM SAN
CTUM UNUM DEUM ESSE

289.

292.

293.

Incipit prologus ad Severum prepositum

Domino Severo Melnicensis ecclesie preposito, tam litterali scientia quam spirituali intelligentia predito, Cosmas Pragensis ecclesie solo nomine decanus, post huius vite stadium in celesti regno bravium. Quanta mentis mee devotione ac dilectione vestre paternitati substernor, deum testor, eloqui nequeo. Neque enim est magna dilectio, quam humana comprehendit ratio. Dilectio enim vera nichil proprium, nichil secretum aut occultum habere quit, quod non eo, quem primo et sincero affectu diligit. Ceterum nisi affuisset, nequaquam tanto auctoritatis viro hec mea senilia deliramenta offerre presumpsissem. Quererem et quesivi, quod iocundum, quod otiosum vobis offerrem, sed nichil tam ridiculosum quam opusculum meum inveni. Sic enim suaviter ridemus, cum aliquem offendi pede ad lapidem videmus, quocienter in hoc opere meas offensiones quoque grammatice artis synalimphas videbitis, de quibus sepe singula ridere velitis, ultra modum potestis ut [illegible] hominis. Vale. Si autem vobis sive hee sordes nuge placeant sive displiceant, rogo ne tercius eas oculus videat.

Item ad Gervasium magistrum prefacio operis subsequentis.

Liberalium artium quibusque studiis plane imbuto et omnimode scientie sapientia redimito archigerontis Gervasio Kosmas, quod dici haud dignum, tamen sancti Wenceslai famulantium famulus, dulce orationum munus et mutue dilectionis pignus. Cum acceperis hanc scedulam, scias, quod tibi transmiserim Boemorum cronicam, quam ego nullo grammatice artis lepore politam, sed simpliciter et vere latialiter digestam tue prudentie singulariter examinandam delibavi. Quam tuo sagaci iudicio aut omnino abiciat, ne a quoquam legatur, aut si legi adiudicas, lima tue examinationis ad unguem prius elimes, aut potius, quod magis rogo, per te ex integro latiali enucleetur. Nam te solum in opere petitum duxi, ut meo opere utilis vel tu, cui adeo collata est sapientia, vel alii potiores scientia, sicut Virgilius habuit Troie excidia et Stacius Tebaida, ita ipsi hoc meum opus habeant pro materia, quo et sua scientia posteris notificent et nomen suum memoriale in secula magnificent. Igitur huius narrationis sumpsi exordium a primis incolis terre Boemorum, et perpauca que didici senum fabulosa relatione, non humane laudis ambitione, sed ne omnino tradantur relata oblivioni, pro posse et nosse pandendo omnium bonorum dilectioni. Bonis enim et prudentibus semper placere gestio, idiotis autem et discolis displicere non pertimesco. Scio enim non nullos affore emulos, et eos mori risu sub sannationis, cum viderint scema huius operationis, qui tantummodo docti sunt aliis derogare et ipsi per se nichil boni sapiunt erogare. De talibus cantat propheta: Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Hii namque ea solummodo, que vitiis oculis inspiciunt, et in corde suo velut in adamante figunt memoriter, que sunt dicta improprie, aut ubi mens mea dormitans titubavit. Quid mirum? Quandoque bonus dormitat Homerus. Horum ego nec invidiosis derogationibus perterreor, nec yronicis adulationibus permulceor; qui volunt legant, qui nolunt abiciant. Tu autem, frater karissime, si me, quem amicum diligis, sincere, si meis precibus tangeris, precinge lumbos et accipe in manu rasorium, calcem et calamum, ut quod superfluum est radas, et quod non est desuper addas, improprie dicta proprietate mutes, ut sic mea inscitia tua sublevetur facetia. Non enim ab amico corrigi erubesco, quod etiam ab amicis nimio affectu emendari exposco. Continet autem hic liber primus Boemorum gesta, prout mihi scire licuit, digesta usque ad tempora Bracizlaui filii ducis Odalrici. Annos autem dominice incarnationis idcirco a temporibus Borivoy primi ducis catholici ordinare cepi, quia in initio huius libri nec fingere volui, nec kronicam reperire potui, ut quando vel quibus gesta sint temporibus scire, que ad presens recitabis in sequentibus. Vale. Et tuo iussu aut meo ad cetera evolvenda pergam, aut ibi gradum sistam, et meis inceptis modum figam ceptis. Vive, vale, et mea ne temnes, optata sis imple. Est autem hec kronica composita regnante quarto Heinrico Romano imperatore, et gubernante sanctam ecclesiam Dei papa Kalisto, sub temporibus ducis Boemorum Wladizlai simul et presulis Pragensis ecclesie Hermanni, ut in sequentibus datur omnibus scire volentibus, quibus sint acta annis Christi vel indictionibus.

294

Incipit liber I kronice Boemorum Kosme Pragensis decani

Post diluvii effusionem, post virorum maligna mente turrim edificantium confusionem, humanum genus, quod tunc fere constabat bis duobus viris pro tam illicitis et temerariis ausis cum divina ultione, quot capita virorum, tot in diversa linguarum genera dividerentur, sicut historiaca relatione didicimus, unusquisque eorum vagus et profugus longe lateque dispersi per diversa spacia terrarum errabant, ac de die in diem corporibus decrescentes in generationibus multiplicati crescebant. Unde humanum genus divino nutu dispersum [illegible] Germanie. Cuius nimirum limites a parte aquilonis sub arctoo axe usque ad occidentem sita, licet singula proprie vocabulis nuncupentur, generali tamen vocabulo Germania vocitatur. Ad hec ideo fecimus mentionem, ut nostre intentionis melius exequi possimus proposita. Verum antequam narrationis veniam ad exordium, situm terre huius Boemie et unde nomen sit sortita, breviter exponere temptabimus. In divisione orbis secundum geometricos Asia nomine sui dimidium mundi obtinet, et dimidium Europa et Affrica. In Europa sita est Germania, cuius in partibus versus aquilonalem plagam est locus late diffusus cinctus undique montibus per gyrum, qui mirum in modum extenduntur totius terre per circuitum, ut in conspectu oculorum quasi unus et continuus mons totam illam terram circueat et muniat. Huius terre superficiem tunc temporis occupabant vaste solitudines nemorum sine habitatore hominum, nimis tamen sonore erant examinibus apium et diversarum volucrum modulaminibus. Fere silvarum innumere ceu maris arene vel quot sunt stelle in ethere, nulli ab ullo perterrite errabant per devia terre, et bestiarum gregibus vix sufficiebat tellus. Ad numerum locustarum estate per arva salientium vix poterant equiperare armenta iumentorum. Aque illic nimis perspicue et ad humanos usus sane, similiter et pisces suaves et ad comedendum salubres. Mira res, et unde perpendere potes, quam in alto aere hec pendeat regio, cum nulla peregrina hanc influat aqua, sed quotquot amnes parvi et immanes ex diversis montibus orti a maiori aqua, que dicitur Labe, recepti usque ad aquilonale fluunt in mare. Et quia hec regio tempore illo intemptata iacebat aratro, et homo qui temptaret adhuc ea non intraverat, de fertilitate sive sterilitate eius magis placuit tacere, quam inexperta re dicere. Has solitudines quisquis fuit ille hominum, incertum est, qui cum quot animabus postquam intravit querens loca humanis habitationibus oportuna, montes, valles, tesqua, tempe visu sagaci perlustravit, et ut reor circa montem Rip inter duos fluvios scilicet Ogram et Wltauam primas posuit sedes, primas fundavit et edes, et quos in humeris secum apportaverat humi sistit penates gaudebat. Tunc senior, quem alii quasi dominum comitabantur, inter cetera suos sequaces sic affatur: O socii, non semel mecum graves labores per invia nemorum perpessi, sistite gradum, vestris penatibus litate libamen gratum, quorum ope per mirifica hac vobis olim fato predestinatam devenistis ad patriam. Hec est illa, hec est illa terra, quam sepe me vobis promisisse memini, terra obnoxia nemini, feris et volatilibus referta, nectare mellis et lactis humore, et ut ipsi perspicitis, ad habitandum aere iocunda. Aque ex omni parte copiose et ultra modum piscose. Hic vobis nil deerit, quia nullus vobis oberit. Sed cum hec talis tam pulchra ac tanta regio in manibus vestris sit, cogitate aptum terre nomen quod sit. Qui mox quasi ex divino commoniti oraculo: Et unde, inquiunt, melius vel aptius nomen inveniemus, quam quia tu, o pater, diceris Boemus, dicatur et terra Boemia. Tunc senior motus sociorum augurio cepit terram osculari pre gaudio, gaudens eam ex suo nomine nuncupari, et surgens ac utrasque palmas tendens ad sydera sic orsus est loqui: Salve terra fatalis, mille votis quesita nobis, olim diluvii tempore viduata homine, nunc quasi monimenta hominum nos conserva incolumes et multiplica nostram sobolem a progenie in progenies.

Quorum autem morum, quam honesti vel quam simplicitati, quam ammirandi probitatis tunc temporis fuerint homines, quamque inter se fideles et in semet ipsos misericordes, cuius et modestie, sobrietatis, continentie, si quis hec modernis hominibus valde contraria mirantibus pleno ore narrare tentaverit, in magnum deveniret fastidium. Propterea hoc pretermittimus, et pauca ac que sint vera illius prime etatis de qualitate dicere cupimus. Felix nimium erat etas illa, modico contenta sumptu nec tumido inflata fastu. Cereris et Bachi munera haud norant, que nec erant. Sera prandia solvebant glande vel ferina carne. Incorrupti latices haustus dabant salubres. Ut solis splendor vel aque humor, sic arva et nemora, quin etiam et ipsa connubia erant illis communia. Nam more pecudum singulas ad noctes novos probant hymeneos, et surgente aurora trium graciarum copula et ferrea amoris rumpunt vincula, et ubi nox quemque occupaverat, ibi fusus per herbam frondose arboris sub umbra dulces carpebat somnos. Lane vel lini eis usus ac vestis ignotus; hyeme ferinis ac ovinis pellibus utuntur pro vestibus. Nec quisquam meum dicere norat, sed ad instar monastice vite quicquid habebant nostrum ore, corde et opere sonabant. Ad stabula non erant repagula, nec portam inopi claudebant, quia neque fur neque latro neque inops quisquam erat. Nullum scelus apud eos furto gravius et latrocinio. Nulli generis arma videre, tantummodo sagittas, et has propter ferendas feras habuere. Quid plura? Pro dolor prospera in contraria, communia in propria cedunt; securam paupertatem olim amabilem quasi cenosam rotam vitant et fugiunt, quia amor habendi sevior ignibus Ethne in omnibus ardet. His ac talibus malis emergentibus de die in diem peius et peius iniuriam, quam nemo prius inferre noverat, alter ab altero sustinebat et illatam patienter sufferebat, et cui querimoniam suam apploraret, iudicem nec principem habebat. Post hec quicumque in sua tribu vel generatione persona moribus potior et opibus honoratior habebatur, sine exactore, sine sigillo, spontanea voluntate ad eum confluebant, et de dubiis causis ac de suis illatis iniuriis salva libertate disputabant. Inter quos vir quidam oriundo extitit nomine Crocco, ex cuius vocabulo castrum iam arboribus obsitum in silva, quod adiacet pago Ztibecne, situm esse dinoscitur. Vir fuit hic in suis generationibus ad unguem perfectus, rerum secularium opulentia preditus, in deliberatione discretus, ad quem tam de propriis tribubus quam ex tota provincie plebibus velut apes ad alvearia, ita omnes ad dirimenda convolabant iudicia. Hic tantus vir ac talis expers virilis fuit prolis, genuit tamen tres natas, quibus natura non minores quam solet viris sapientie dedit divitias.

Quarum maior natu nuncupata est Kazi, que Medee Colchice herbarum nec Peonio magistro arte medicinali cessit, quia sepe Parcas carmine cessare interminabili ab opere, ipsaque fata sequi fecit sua carmine iussa. Unde et incole huius terre, quando aliquid est perditum et de eo se posse recuperare habere desperant, tale proverbium de ea ferunt: Illud nec ipsa potest recuperare Kazi. Ac velut Cereris nata, hoc est ubi rapta, tyrannum ei usque hodie cernitur tumulus ab incolis terre ob memoriam sue dominationis nimis alte congestus super ripam fluminis Msie iuxta viam, qua itur in partes provincie Bechin per montem, qui dicitur Osseca.

Laude fuit digna, licet natu Tetcha secunda, expers viri femina maris, que ex suo nomine Tethin castrum natura loci firmissimum prerupte rupis in culmine iuxta flumen Msam edificavit. Hec stulto et insipienti populo Oreadas, Driadas, Amadriadas adorare et colere et omnem supersticiosam sectam ac sacrilegos ritus instituit et docuit, sicut et nunc multi villani velut pagani, hic latices seu ignes colit, iste lucos et arbores aut lapides adorat, ille montibus sive collibus litat, alius, que ipse fecit, idola surda et muta rogat et orat, ut domum suam et se ipsum regant.

Tercia natu minor, sed prudentia maior, vocitata est Lubossa, que et urbem tunc potentissimam iuxta silvam, que tendit ad pagum Ztibecnam, construxit et ex suo nomine eam Lubossin vocitavit. Hec fuit inter feminas

nas una, prima femina in consilio provida, in sermone strenua, corpore casta, moribus proba, ad dirimenda populi iudicia nulli secunda, omnibus affabilis sed plus amabilis, feminei sexus decus et gloria, dictans negotia providenter virilia. Sed quia nemo ex omni parte beatus, talis ac tante laudis femina, heu dira conditio humana, fuit phitonissa. Et quia populo multa et certa predixit fata, omnis illa gens commune consilium iniens patri eius post necem hanc prefecit iudicem. Ea tempestate inter duos cives opibus et genere eminentiores, et qui videbantur populi esse rectores, orta est non modica litigio agri contigui de termino. Qui in tantum prorupere in mutua rixa, ut alter alteri spissam unguibus volaret in barbam, et nudis conviciis semetipsos turpiter digito sub nasum confundentes intrant bachantes curiam, et non sine magno strepitu adeunt dominam, et ut ratione iusticie dubiam inter eos dirimat causam supplicitur rogant. Illa interim, ut est lasciva mollicies mulierum, quando non habet quem timeat virum, cubito subnixa ceu puerum enixa alte in pictis stratis nimis molliter accubabat. Cumque per callem iusticie incedens, personam hominum non respiciens, totius controversie inter eos orte causam ad statum rectitudinis perduceret, tunc is, cuius causa in iudicio non obtinuit palmam, plus iusto indignatus ter quaterque caput concussit, et more suo ter terram baculo percussit, ac barba pleno ore saliva conspergens exclamat: O iniuria viris haud toleranda! Femina rimosa virilia iudicia mente tractat dolosa. Scimus profecto quia femina sive stans seu in solio residens parum sapit; quanto magis cum in stratis accubat? Revera tunc magis est ad accessum mariti apta quam dictare militibus iura. Certum est enim longos esse crines omnibus, sed breves sensus mulieribus. Satius est mori quam viris talia pati. Nos solos obprobrium nationibus et gentibus destituit natura, quibus deest rector et virilis censura, et quos premunt feminea iura. Ad hec domina illatam sibi contumeliam dissimulans, et dolorem cordis feminino pudore celans, subrisit et: Ita est, inquit, ut ais: femina sum, femina vivo, sed ideo parum sapere vobis videor, quia vos non in virga ferrea iudico, et quia sine timore vivitis, merito me despicitis. Nam ubi est timor, ibi honor. Nunc autem necesse est valde, ut habeatis rectorem femina ferociorem. Sic et columbe olim albiculum milvum, quem sibi elegerant in regem, spreverunt, ut vos me spernitis, et accipitrem multo fortiorem sibi ducem prefecerunt, qui fingens culpas tam nocentes quam innocentes cepit necare, et ex tunc usque hodie vescitur columbis accipiter. Ite nunc domum, ut quem vos cras eligatis in dominum, ego assumam in maritum.

Interea predictas advocat sorores, quas non impares agitabant furores, quarum magica arte et sua ludificabat populum per omnia. Ipsa enim Lubossa fuit, sicut prediximus, phitonissa ut Chumea Sibilla; altera venefica ut Cholcis Medea; tercia malefica ut Aeaea Circes. Illa nocte quod consilium inierunt ille tres Eumenides, aut quid secreti egerint, quamvis ignotum fuerit, tamen omnibus luce clarius mane patuit, cum soror earum Lubossa et locum ubi dux lateret et quis esset nomine indicavit. Quis enim crederet quod de aratro sibi ducem prorogarent? Aut quis sciret ubi araret qui rector populi fieret? Quid enim phitonicus furor nesciat? Aut quid est quod magica ars non efficiat? Potuit Sibilla Romano populo seriem fatorum fere usque in diem iudicii predicere, que etiam, si fas est credere, de Christo vaticinata est, sicut quidam doctor in sermone sue predicationis versus Virgilii ex persona Sibille de adventu domini compositos introducit. Potuit Medea herbis et carmine sepe e celo Hyperionem et Berecinthiam deducere. Potuit ymbres, fulgura ac tonitrua elicere de nubibus. Potuit regem Egeum de sene facere iuvenem. Carmine Circes socii Ulixis conversi sunt in diversas ferarum formas, et rex Picus in volucrem que nunc dicitur picus. Quid mirum? Quanta egere artibus suis magi in Egypto, qui pene totidem mira carminibus suis fecerunt, quot dei famulus Moyses ex virtute dei exhibuisse perhibetur. Hactenus hec. Postera die, ut iussum fuerat, sine mora convocant cetum, congregant populum, conveniunt simul omnes in unum. Femina residens in sublimi solio contionatur ad agrestes viros: O plebs miseranda nimis, que libera vivere nescis, et quam nemo bonus nisi cum vita amittit, illam vos non inviti libertatem fugitis, et insuete servituti colla sponte submittitis. Heu tarde frustra vos penitebit, sicut penituit ranas, cum ydrus quem sibi fecerant regem eas necare cepit. Aut si nescitis que sint iura ducis, temptabo vobis ea dicere paucis. In primis facile est ducem ponere, sed difficile est positum deponere. Nam qui modo est sub vestra potestate, utrum eum constituatis ducem an non, postquam autem constitutus fuerit, vos et omnia vestra erunt eius in potestate. Huius in conspectu vestra febricitabunt genua, et muta sicco palato adherebit lingua. Ad cuius vocem pre nimio pavore vix respondebitis: Ita domine, ita domine, cum ipse solo suo nutu sine vestro predicio hunc dampnabit et hunc obtruncabit, istum in carcerem mitti, illum precipiet in patibulo suspendi. Vos ipsos et ex vobis quos sibi libet alios servos, alios rusticos, alios tributarios, alios exactores, alios tortores, alios preones, alios cocos seu pistores aut molendinarios faciet. Constituet etiam sibi tribunos et centuriones, villicos, cultores vinearum simul et agrorum, messores segetum, fabros armorum, sutores pellium diversarum et coriorum. Filios vestros et filias in obsequiis suis ponet, de bubus et equis sive equabus seu pecoribus vestris optima queque ad sui placitum tollet. Omnia vestra que sunt potiora in villis, in campis, in agris, in pratis, in vineis auferet, et in suos usus rediget. Quid multis moror? Aut quid hec quasi vos ut terream loquor? Si persistitis in incepto et non fallitis voto, iam vobis et nomen ducis et locum ubi est indicabo. Ad hec vulgus ignobile confuso exultat clamore, omnes uno ore ducem sibi poscunt dari. Quibus illa: En, inquit, en ultra illos montes, et monstravit digito montes, ubi fluvius non adeo magnus nomine Belina, cuius super ripam dinoscitur esse villa nomine Stadici. Huius in territorio est novale unum in longitudine et in latitudine .xii. passuum, quod mirum in modum, cum sit inter tot agros in medio positum, ad nullum tamen pertinet agrum. Ibi dux vester duobus variis bubus arat: unus bos precinctus est albedine et albo capite, alter a fronte post tergum albus et pedes posteriores habens albos. Nunc si vobis placet, accipite meum caltharium (?) et clamidem et mutatoria duce digna, et pergite ac mandata populi atque mea referte viro, et adducite vobis ducem et mihi maritum. Viro nomen est Primisl, qui super colla et capita vestra iura excogitabit plura. Nam hoc nomen latine sonat premeditans vel superexcogitans. Huius proles postera hac in omni terra in eternum regnabit et ultra.

Interea destinantur qui iussa domine et plebis ad virum perferant nuncii. Quos ut vidit domina quasi inscios de via cunctari: Quid, inquit, cunctamini? Ite securi, meum equum sequimini; ipse vos ducet recta via et reducet, quia ab illo non semel illa via est trita. Volat anilis fama, nec non et opinio falsa, quod ipsa domina equitatu phantasmatico semper in noctis crepusculo solita sit ire illo et redire per gallicinio; quod videns credat Apella. Quid tum? Procedunt nuncii sapientes indocti, vadunt scientes nescii, vestigia sequentes equi. Iamque montes transierant, et iam iamque appropinquabant ville ad quam tendebant, cum illis puer unus obvius currit, quem interrogantes aiunt: Heus bone indolis puer, estne villa ista nomine Stadici? Et si est, in illa vir nomine Primisl? Ipsa est, inquit, quam queritis villa, et ecce vir Primisl prope in agro boves stimulat, ut quod agit citius peragat. Ad quem nuncii accedentes aiunt: Vir fortunate, dux nobis diis generate! Et sicut mos est rusticis, non sufficit semel dixisse, sed inflata bucca ingeminant: Salve dux, salve, magna dignissime laude! Solve boves, muta vestes, ascende caballum! Et monstrant vestes sternutantemque caballum. Domina nostra Lubossa et plebs universa mandavit ut venias cito, et tibi ac tuis nepotibus fatale regnum accipias. Omnia nostra et nos ipsi in tua manu sumus; te ducem, te iudicem, te rectorem, te protectorem, te solum nobis in dominum eligimus. Ad quam vocem vir prudens quasi futurorum inscius substitit, et stimulum quem manu gestabat in terram fixit, et solvens boves: Ite illuc unde venistis, dixit; qui statim citius dicto ab oculis evanuere, et nusquam amplius comparuere. Corilus autem quam humi fixit tres altas propagines et, quod est mirabilius, cum foliis et nucibus produxit. Viri autem illi videntes hec talia ita fieri stabant obstupefacti. Quos ille grata vice hospitii invitat ad prandium, et de pera subere contexta excutit mucidum panem et formatici partem, et ipsam peram in cespite pro mensa et super rude textum ponit et cetera. Interea dum prandium sumunt, dum aquam de amfora bibunt, due propagines sive virgulta duo aruere et ceciderunt, sed tercia multo altius et latius accrescebat. Unde hospitibus maior excrevit admiratio cum timore. Et ille: Quid admiramini? inquit. Sciatis ex nostra progenie multos dominos nasci, sed unum semper dominari. Atque si domina vestra non adeo de hac re festinaret, sed per modicum tempus currentia fata expectaret, ut pro me tam cito non mitteret, quot natos heriles natura proferret, tot dominos terra vestra haberet.

Post hec induitur veste principali et calciatur calciamentis regalibus, et ascendit equum arator, tamen sue sortis non immemor, tollit secum suos coturnos ex omni parte subere consutos, quos fecit servari in posterum, et servantur Wissegrad in camera ducis usque hodie et in sempiternum. Factum est autem dum per compendia viarum irent, necdum adhuc illi nuncii ceu advene cum domino familiari loqui auderent, sed sicut columbe quando aliqua peregrina ad eas accedit, in primis eam pavescunt et mox ipso volatu eam assuefaciunt, et eam quasi propriam faciunt et diligunt, sic illi dum fabularentur equitantes, et sermocinationibus iter abbreviarent, iocando et scurrilia verba laborem fallerent, unus qui erat audacior et lingua promptior: O domine, dic, inquit, nobis, ob quid hos coturnos subere consutos, ad nichilum nisi ut proiciantur aptos, nos servare fecisti? Non satis possumus admirari. Quibus ille: Ad hoc, inquit, eos feci et faciam in evum servari, ut nostri posteri sciant unde sint orti, et ut semper vivant pavidi et suspecti, neu homines a deo sibi commissos iniuste opprimant per superbiam, quia facti sumus omnes equales per naturam. Nunc autem et mihi liceat vos interrogare: utrum magis laudabile est de paupertate ad dignitatem provehi, an de dignitate in paupertatem redigi? Nimirum respondebitis mihi, melius esse provehi ad gloriam quam redigi ad inopiam. Atqui sunt nonnulli parentela geniti ex nobili, sed postea ad egenam inopiam redacti et miseri facti, cum suos parentes gloriosos fuisse et potentes aliis predicant, haud ignorant quod semetipsos inde plus confundunt et deturpant, cum ipsi per suam hoc amisere ignaviam, quod illi habuere per industriam. Nam fortuna semper hac ludit alea sua rota, ut nunc hos erigat ad summa, nunc illos mergat in infima. Unde fit ut dignitas terrena, que erat aliquando ad gloriam, amissa sit ad ignominiam. At vero paupertas per virtutem victa non se celat sub pelle lupina, sed victorem suum collit ad sydera, quem olim secum traxerat ad infera.

Postea vero quam iter emensi fuerant, et iam iamque prope ad urbem veniebant, obviam eis domina stipata suis satellitibus accelerat, et inter se consertis dextris cum magna leticia tecta subeunt, thoris discumbunt, Cerere et Bacho corpora reficiunt, cetera noctis spacia Veneri et Himeneo indulgent. Hic vir, qui vere ex virtutis merito dicendus est vir, hanc efferam gentem legibus frenavit, et indomitum populum imperio domuit, et servituti qua nunc premitur subiugavit, atque omnia iura quibus hec terra utitur et regitur solus cum sola Lubossa dictavit. Inter hec primordia legum quadam die predicta domina phitone concitata presente viro suo Primisl et aliis senioribus populi astantibus sic est vaticinata: Urbem conspicio, fama que sydera tangit. Est locus in silva, villa qui distat ab ista ter denis stadiis, quem Wltaua terminat undis. Hunc ex parte aquilonali valde munit profunda vallis rivulus Bruznica, at australi ex latere latus mons nimis petrosus, qui a petris dicitur Petrin, supereminet loca. Loci autem mons curvatur in modum delfini marini porci tendens usque ad predictum amnem. Ad quem cum perveneritis, invenietis hominem in media silva limen domus operantem. Et quia ad humile limen et magni domini se inclinant, ex eventu urbem quam edificabitis vocabitis Pragam. Hac in urbe olim in futurum bine auree ascendent olive, que cacumine suo usque ad septimum penetrabunt celum, et per totum mundum signis et miraculis choruscabunt. Has in hostiis et muneribus colent et adorabunt omnes tribus terre Boemie et nationes relique. Una ex his vocabitur Wecehlaua, latine maior gloria, alia Chessuoyzlau, consolatio exercitus. Plura locutura erat, si non fugisset spiritus pestilens et prophanus a plasmate dei. Continuo itur in antiquam silvam, et reperto dato signo in predicto loco urbem totius Boemie dominam edificant Pragam. Et quia ea tempestate virgines huius terre sine iugo pubescentes velut Amazones militaria arma affectantes et sibi ductrices facientes pariter militabant ut tyrones, venationibus per silvas viriliter insistebant. Non eas viri, sed ipse sibi viros quos et quando voluerunt accipiebant. Et sicut gens Scytica, Plauci sive Pecenatici, vir et femina in habitu nullum discrimen habebant. Unde in tantum feminea excrevit audacia, ut in quadam rupe non longe a predicta urbe oppidum natura loci firmum sibi construerent, cui a virginali vocabulo inditum est nomen Deuin. Quod videntes iuvenes contra eas nimio zelo indignantes multo plures in simul conglobati non longius quam unius bucine in altera rupe inter arbusta edificant urbem, quam moderni nuncupant Wissegrad, tunc autem ab arbustis traxerat nomen Hwrasten. Et quia sepe virgines sollertiores ad decipiendos iuvenes fiebant, sepe autem iuvenes virginibus fortiores existebant, modo bellum, modo pax inter eos agebatur. Et dum interposita pace potirentur, placuit utrisque partibus ut componerent cibis et potibus symbolum, et per tres dies sine armis sollempne simul agerent ludum in constituto loco. Quid plura? Non aliter iuvenes cum puellis ineunt convivia, ac si lupi rapaces querentes edulia ut intrarent ovilia. Primam diem epulis et nimiis potibus hylarem ducunt. Dumque volunt sedare sitim, sitis altera crevit. Leticiamque suam iuvenes vix noctem ad horam differunt. Nox erat et celo fulgebat luna sereno. Instans tunc lituum dedit unus eis notum signum dicens: Lusistis satis, edistis satis atque bibistis; Surgite, vos rauco clamat Venus aurea sistro. Moxque singuli singulas rapuere puellas. Mane autem facto iam pacis inito pacto, sublatis Cerere et Bacho ex earum oppido, muros Lemniaco indulgent Vulcano. Et ex illa tempestate post obitum principis Lubosse sunt mulieres nostrates virorum sub potestate.

Sed quoniam omnibus ire quidem restat via, quam vivit et avus Primisl, iam plenus dierum postquam iura instituit legum, quem coluit vivus ut deum, raptus est ad Cereris generum. Cui Nezamisl successit in regnum. Hunc ubi mors rapuit, Mnata principales obtinuit fasces. Quo recedente ab hac vita, Voyn suscepit rerum gubernacula. Huius post fatum Vnizlau rexit ducatum. Cuius vitam dum rumpunt parce, Crezomisl locatur sedis in arce. Hoc sublato e medio Neklan ducatus potitur solio. Hic ubi vita discessit, Gostiuit throno successit. Horum quoque principum de vita eque et morte silet, tum quia ventri et somno dediti, inculti et indocti assimilati sunt pecori, quibus profecto contra naturam corpus voluptati, anima fuit oneri, tum quia non erat illo in tempore qui stilo acta eorum commendaret memorie. Sed sileamus de quibus siletur, et redeamus unde paulo deviavimus.

Gestimir autem genuit Borivoy, qui primus dux baptizatus est a venerabili Metudio episcopo in Moravia sub temporibus Arnulfi imperatoris et Zuatopluk eiusdem Moraviae regis. Nec superfluum esse iudicavimus quod referente fama audivimus huic operi nostro hoc in loco summatim litterarum apicibus inserere, bellum quod olim antea retro dierum tempore ducis Neklan in campo qui dicitur Turzko consertum est inter Boemos et Luchanos, qui nunc a modernis ab urbe Satec vocitantur Satcenses. Unde autem antiquitus nuncupentur ea ratio Luchano nolumus praeterire sub silentio. Quippe illa distinguitur provincia quinque regionibus locorum per compendia. Prima regio est sita circa rivum nomine Gutna, secunda ex utraque parte est fluvii Uzka, tertia extenditur per circuitum torrentis Brocnica, quarta quae et silvana dicitur sita est infra terminos fluminis Msa, quinta quae in medio est dicitur Luka, pulcherrima visu et utillima usui, ac uberrima satis, necnon et habundantissima pratis, unde et nomen ipsa regio accepit, quia Luka latine pratum dicitur. Et quia haec regio primum longe antequam Satec urbs condita foret est inhabitata hominibus, recte eius incolae sunt a regione Luchane nuncupati. His praefuit dux nomine Wlastizlau, vir bellicosus et in bellicis armis animosus, ac consiliis super modum dolosus, satisque in plus felix potuisset dici, si sors suprema non clausisset eum fine infelici. Nam contra Boemos frequenter susceperat bellum et semper Marte secundo atque diis auspicibus praevaluerat, terramque eorum saepe ingressus caedibus incendiis rapinis crudeliter devastarat, et ipsos praefati primates in tantum praesidiis attenuarat, ut parvo clausi in oppido quod dicitur Levigradec hostium incursiones timerent oppido. Hic condidit urbem quam appellavit nomine suo Wlastizlau inter duos montes Medvez et Pripek, scilicet in confinio duarum provinciarum Belina et Litomirici, et posuit in ea viros iniquos ob insidias utrique provinciae, quia hae adiuvabant partes Boemorum. Et sicut in vicissitudine rerum prosperitas elevat, adversitas humiliat cor hominum, ex nimia quam semper obtinuit in plus prosperitate exaltatum est cor ducis et elevatum, ut nimio feroci exardesceret animo Boemiam ad obtinendum. Ah mens hominum ignara futurorum, saepe suo fallitur augurio; saepe fit quod ante ruinam cor extollitur, sicut ante laetitiam saepe humiliatur. Mox tumido inflatus fastu superbiae, scire volens virtutis suae quantae sit potentiae, mittit gladium per omnes fines totius provinciae hac conditione principalis sententiae, ut quicumque corporis statura praecelleret gladii mensuram, regis iussu egrederetur ad pugnam, procul dubio puniretur gladio. Quo citius dicto, ut vidit in eodem dicto coadunatos loco, stans in medio aggere, corona vulgi saeptus, clipeoque subnixus, manu ensem vibrans, sic est exorsus: „O milites, quibus in manibus est victoria, olim non semel victis, iam actum agitis. Quid opus est armis? Arma ad speciem mulieres portare faciatis. Quin potius falcones vestros, herodios et omne levium quod volatilium est magis aptum ad iocum et ludum tollite vobiscum, quibus carnes inimicorum, si forte sufficientia libum ad vescendum. Testor Martem deum et meam deam Bellonam, quae in se fixit omnia bona, per capulum ensis mei iuro quem manu teneo, quod pro infantibus eorum catulos canum ponam ad ubera matrum. Tollite signa, tollite moras, semper nocuit differre paratis. Ite iam velociter et vincite feliciter." Exoritur clamor ad aethera: validus et invalidus, fortis et vilis, potens et impotens. Perstrepunt arma arma. Saltat scabiosa equa ut acer equus in pugna.

Interea quaedam mulier de numero Eumenidum vocans ad se privignum, qui iam iturus erat ad proelium: „Quamvis inter nos non est naturale novercis ut benefaciant suis privignis, tamen non immemor consortii tui patris cautum te faciam quo possis vivere, si vis. Scias Boemorum strigas sive lemures nostras praevaluisse votis Eumenidas, unde nostris usque ad unum interfectis dabitur victoria Boemis. Hanc tu quo tandem valeas evadere cladem, quem in primo congressu interficies, tu ad usum tuum utrasque aures abscidens mitte in tua bursa, et inter utrosque pedes equi in modum crucis evaginato ense terram lineabis. Hoc faciens invisibiles ligaturas laxabis, quibus irati deorum vestri equi obligati deficient et cadent quasi ex longo itinere fatigati. Moxque insiliens equum terga vertas, et si magnus post te fragor ingruerit, numquam retro aspicias, fugam sed acceleres, atque ita tu solus vix effugies. Nam dii qui vobiscum comitabantur in proelium versi sunt in auxilium inimicis vestris." Ac contra Boemis resistere non valentibus hostibus quippe iam totiens triumphantibus una salus erat victis nullam sperare salutem. Sed sic semper infideles homines et eo ad malum priores, ubi deficiunt vires et bonae artes, illico ad deteriores pravitatis vertuntur partes. Haud aliter gens ista vanis sacris dedita, plus mendaciis credula, iam desperantes viribus et armis militaribus quandam adeunt sortilegam et consulunt eam atque istam sibi indicat quo opus sit facto in tali discrimine rerum, aut quis eventum futurum obtineat bellum. Illa ut erat plena phytone, ambigua non carentes diverborum ambage: „Si vultis", inquit, „triumphum victoriae consequi, oportet vos prius iussa deorum exequi. Ergo litate diis vestris asinum, ut sint et ipsi vobis in asylum. Hoc vota fieri summus Iupiter et ipse Mars sororque eius Bellona atque gener Cereris iubet." Quaeritur interim miser asellus et occiditur et ut iussum fuerat in mille milies frusta conciditur atque ab universo exercitu citius dicto consumitur. Quibus ita esu animatis asinino, res similis prodigio, cernens laetas phalanges et viros mori paratos ut silvaticos porcos. Et sicut post aquosa nube fit sol clarior et visu iocundior, ita post nimiam inertiam exercitus ille fuit alacrior et ad pugnam audacior.

Interea dux eorum Neklan lepore pavidior et parthio fuga velocior, pugnam imminentem pertimuit et ficta infirmitate in castro supradicto delituit. Quid facerent membra sine capite? Aut milites in proelio sine duce? Erat ea tempestate quidam vir praecipuus honestate corporis et aetate, nomine Tyra, et ipse post ducem secundus imperio, qui ad occasum mille oppugnantium in proelio nullum timere, nemini scivit cedere. Hunc dux clam ad se vocat et praecipit ut arma sua induat et paucis clientibus id scientibus herilem equum iubet ut ascendat, atque vice sui milites ad pugnam praecedat, quae non longe ab urbe, sed quasi duobus stadiis distabat. Veniunt iam ad campum ab utrisque exercitibus est dictum. Prius Boemi praeoccupant collem in medio campi eminentem, unde et hostes providerent advenientes. Et sicut aestimabat dux stans in eminentiori loco contionaretur ad milites Tyra: „Si fas", inquit, „esset duci verbis addere virtutem militibus, multiplicibus vos tenere sermonum ambagibus. Sed quia hostis ad oculum stat et breve tempus ad exhortandum extat, fas mihi sit vos vel paucis succincte dicere: Omnibus in bello dimicandi par est devotio, sed impar vincendi condicio. Illi pro gloria, nos pro patria dimicamus et pugnamus pro nostra libertate et salute ultima. Illi ut rapiant aliena, nos ut defendamus dulcia pignera et cara conubia. Confortamini et estote viri. Nam deos vestros quos hactenus habuistis offensos placastis votis, quibus placari voluerunt. Ergo timorem eorum ne timueritis, quia quibus in proelio timor officit animo, maximo versantur in periculo. Audacia autem habetur pro muro, audacibus et ipsi divina auxiliantur. Credite, in ultra illa castra vestra salus posita est et gloria. At si terga hostibus vertatis, mortem tamen non effugietis, sed nova mortem verum peior morte aget: coniuges vestras in conspectu vestro violabit, et in sinu earum infantes ferro trucidabunt et ad lactandum eis catulos dabit. Quia victis una est virtus, victoribus nil denegare."

Interea dux Lucensis ferocissimus inter cum superbissima gente, quibus et hodie a malo innatum est superbire, veniens ex adverso ut vidit hostes non cedere loco, iubet suos paulisper stare illico et quasi condolens super fata inimicorum his dictis acuit animos suorum: „O miserabiles timidorum hominum manes, frustra praetendunt colles, quibus desunt vires et bellicae artes. Nec iuvat collis

295.

sic viro debilis. Cernitis quia in planis vobis non audent occurrere campis, in muro, si non fallor, fugere parant. Sed vos prius quam fugiant irruite super eos impetu repentino et sub pedibus vestris ceu frivola stipularum terite conculcantes more solito. Parcite ne ignaviorum sanguine polluatis fortia tela, sed potius submittite quae portatis volatilia, ut perterrefaciatis falconibus pavidas acies ut columbas." Quod ut factum est, tanta fuit densitas diversarum avium, ut sub pennis caelum obscuraretur aer velut sub aquosa nube vel nigrae tempestatis tempore. Hoc cernens intrepidus Tyra, coeptum interrumpens colloquium ad suos dixit: „Si forte contigerit me mori in proelio, sepelite me in hoc colliculo et construite mausoleum mihi in saecula nominatum." Unde et hodie nominatur militis acerrimi bustum Tyrae. Moxque prosiliens ceu maxima moles rupis quae fulmine rupta de summitate alti montis fertur per abrupta loca, sternens omnia obstacula, haud aliter ruit fortissimus heros Tyra in confertissimos hostium cuneos, ac velut si quis in horto tenera papavera succidere ferro, ita obstantium metit ense capita hostium, donec plenus hastilibus quasi hericius in media strage super magnam struem occisorum occidit. Incertum est quis aut quo vel quali vulnere quisque ceciderit, non hoc solum scimus pro certo, quia Boemi potiti sunt triumpho, Lucensibus omnibus interfectis usque ad unum, praeter illum videlicet quem noverca olim praemonuerat cautum ad bellum. Isque cum iussa peregit novercae, per periculum elapsus fuga diuque cum venit ad domum, ecce uxor sua plangebatur defuncta. Quam ut videret vir suus, dum discooperuisset faciem eius, res simul fieri visum est: funus habere in femineo pectore vulnus et abscisas aures. Tunc vir recolens quod factum fuerat in proelio, protulit aures de bursa cruentas cum inauribus, atque recognovit hanc fuisse in specie illius quem ad usum suum occiderat in bello. Post haec Boemi intrantes terram illam et nullo resistente devastantes eam, civitates destruxerunt, villas combusserunt, spolia multa acceperunt, inter quae filium heriles apud quandam vetulam mulierem invenerunt latitantem. Quem dux ut vidit, quamvis paganus tamen ut catholicus bonus misericordia super eum motus, et aetatulae eius et formae pepercit, et novam urbem in plano loco construens nomine Dragus super ripam fluminis Ogre iuxta pagum Postoloprch, ubi nunc cernitur sanctae MARIAE cenobium, tradidit eam et puerum paedagogo, cui antea pater suus eum commiserat, nomine Duringo, qui fuit de Zribia genere, excedens homines scelere, vir pessimo peior et omni belua crudelior. Quod utique factum est omnium consilio comitum inter pupillus, quatenus si qui ex ipsis fuerant ad filium herilem sui quasi ad principem ceu apes ad sua vascula confluerent, cum sed quando resistere vellent in plano loco facile capi possent, tum quia cum viro alienigena non tam cito conspiraret plebs indigena. His ita dispositis, repedant ad propria cum magna laetitia, atque victrices aquilas in sua referunt statia. Interea scelestus Zribin ille dictior [illegible] fidele perpetrat scelus crudele. Nam quadam die piscatores nuntiant stationem piscium non modicam in placida aqua sub glacie nova. Erat enim glacies perspicua, quam nec adhuc aura corrupat, nec pulvis commaculaverat. Tunc ille Iudas secundus Durinc, ratus congruum tempus ad exercenda sua nequitia, quam dudum mala mente malo animo conceperat in dominum suum, ita tandem ait ad puerum: „Eamus piscari." Quem fraude parabat necare. Quo cum pervenissent inquit: „O mi domnicelle, perspice natantes ecce sub glacie pisces plusquam mille." At ille sicut erat puer, pueriliter genua flectens dum inspicit sub glacie pisces, securus securi tenero collo excepit, et [illegible] pepercit quinis cum paedagogus interfecit. Diffugiunt omnes a tali spectaculo, at ille plusquam parricida, quod non potuit uno ictu securis, peragit cultello caput suo domnicello abscidens ut porcello. Quod abscidens sub clamide velud dominus sui pro honore munda involvit syndone, ut ad ducem quem sibi cum commiserat infelix malo suo deferat. Fert sine mora funesta dona, sperans pro tali facto innumera se accepturum munera, et invenit ducem in pergensi palatio cum omnibus residentem comitibus in concilio, atque optimum ratus fore, in conspectu omnium facinus suum referat in medium; intrat et salutat ducem et resalutatus stans expectat et ut data est sibi copia fandi dixit: „En ego, en ego solus mea effeci securi, ut vos omnes dormiatis in utramque aurem securi. Saepe etenim una et minima scintilla quam incaute custos domi reliquit sub tenui favilla excitat ignes magnos et non solum domum, sed et involvit et exurit ipsos domus dominos. Hanc ego scintillam praecavens et providens in futurum vobis nocituram extinxi, et vos vestrosque posteros a futura clade quasi ex divino oraculo praemonitus protexi. Vos autem qui estis capita terrae huic facto nomen invenite. Si est meritum, facite ut omnes sciant quantum meruit; aut si dicitis esse scelus, plus non debetis quod vos ipsi non faciatis scelus. An ideo debuistis infanti parcere, quia pater eius vos infantes interfecit, et catulos voluit ponere ad sugendum vestras coniuges? Certe nec carnes suaves rabidi nec suave lupinus. Ecce patris sanguinis ultor vobis quandoque nociturus iacet sine vestro sanguine victus. Quin vos potius accipite regnum eius, quod sine iactura possidebitis in sempiternum feliciter." [illegible] caput in disco tenellum [illegible] hominis [illegible] non tanti [illegible] voce [illegible]. Ex parte dux [illegible] comitum confusum [illegible] horruit. Et dux torsit capite a munere nefando et [illegible]: „Aufer [illegible]. Ad hoc flagitium nec potest digna excogitari per iudicium nec par supplicium. [illegible] non potuissem quod fecisti [illegible]." „Mihi", ait, „fuerat licitum occidere [illegible]. Hoc quod peccasti peccatum maius est quam dici potest peccatum. Ecce quicumque te occiderit vel occidere te iudicaverit, non solum peccatum, sed duplex incurrit peccatum [illegible] peccatum [illegible] peccatum. Verum si pro [illegible] scelere [illegible] aliud a nobis donativum sperasti, scias tibi pro magno munere [illegible]: quam velis eligas mortem. Aut te praecipites ex alta rupe, aut tuis manibus suspendas in quavis arbore, aut scelerosam vitam tuo finias ense." [illegible] Heu quam malo [illegible]. Tunc statim abiens [illegible] alno suspendit se laqueo. Unde alnus illa [illegible] dicta est alnus Durinci. Et quia haec antiqui referunt evenisse temporibus, utrum sint facta an ficta lectoris iudicio relinquimus. Nunc ea quae vera fidelium relatio commemorat, ut stilus licet obtusus tamen ad exarandum digna memoriae se acuat.

Anno dominicae incarnationis DCCCXCIIII Borivoy baptizatus est primus dux sanctae fidei catholicus. Eodem anno Zuatopluk rex Moraviae, sicut vulgo dicitur, in medio exercitu suorum delituit et nusquam comparuit. Sed revera tunc in se ipsum reversus cum recognovisset quod contra dominum suum imperatorem et compatrem Arnulfum iniuste et quasi immemor beneficii arma movisset, qui sibi non solum Boemiam, verum et alias regiones hinc usque ad flumen Odoram et inde versus Ungariam usque ad flumen Gron subiugaverat, paenitentia ductus media noctis hora nemine sentiente ascendit equum et transiens sua castra fugit ad locum in latere montis Zobor situm, ubi olim tres heremitae in magna et inaccessibili hominibus silva eius ope et auxilio aedificaverant ecclesiam. Quo ubi pervenit, ipsius silvae in abdito loco equum interfecit et gladium suum humo condidit, et ut lucescente die ad heremitas accessit, quis sit illis ignorantibus est tonsuratus et heremitico habitu indutus, et quoad vixit omnibus incognitus mansit, nisi cum iam morti appropinquaret, quis fuerit monachis se revelavit et statim obiit. Cuius regnum filii eius parvo tempore sed minus feliciter tenuerunt [illegible]

Ungaris illud diripientibus parti, Theutonicis orientalibus parti, Polonensibus solotenus hostiliter depopulantibus. Borivoy autem genuit duos filios Spitigneu et Wratizlau ex Ludmila, que fuit filia Zlaubor comitis de castello Psou. Quo feliciter universe carnis viam ingresso successit patrum in principatum Spitigneu, post cuius obitum obtinuit Wratizlau ducatum, qui accepit uxorem nomine Dragomir de durissima gente Luticensi, et ipsa saxis durior ad credendum, ex provincia nomine Stodor. Hec peperit binos natos, Wencezlaum deo et hominibus acceptabilem, et Bolezlaum fratricida cede execrabilem. Qualiter autem gratia dei semper preveniente et subsequente ubique Borivoy adeptus sit sacramentum baptismi, aut quomodo per eius successores his in partibus de die in die sancta promoverit baptismi(?) ... crescente religio catholice fidei, vel quis dux quot ecclesias construxerit ad laudem dei, malumus pretermittere quam fastidium legentibus ingerere, quia iam ab aliis scripta legimus, quedam in privilegio Moraviensis ecclesie, quedam in epylogo eiusdem terre atque Boemie, quedam in vita et passione sanctissimi nostri patroni et martyris W(encezlai). Nam et esce execrantur que sepius sumuntur. Inter hos autem annos quos infra subnotavimus, non ita scire potuimus quibus annis sint gesta facta, sunt hec que scripta perlibavimus suo temporibus(?).

Anno dominice incarnationis dcccxcv. Anno dominice incarnationis dcccxcvi. Anno dominice incarnationis dcccxcvii. Anno dominice incarnationis dcccxcviii. Anno dominice incarnationis dcccxcviiii. Anno dominice incarnationis dcccc. Anno dominice incarnationis dcccci. Anno dominice incarnationis dccccii. Anno dominice incarnationis dcccciii. Anno dominice incarnationis dcccciiii. Anno dominice incarnationis dccccv. Anno dominice incarnationis dccccvi. Anno dominice incarnationis dccccvii. Anno dominice incarnationis dccccviii. Anno dominice incarnationis dccccviiii. Anno dominice incarnationis dccccx. Anno dominice incarnationis dccccxi. Anno dominice incarnationis dccccxii. Anno dominice incarnationis dccccxiii. Anno dominice incarnationis dccccxiiii. Anno dominice incarnationis dccccxv. Anno dominice incarnationis dccccxvi. Anno dominice incarnationis dccccxvii. Anno dominice incarnationis dccccxviii. Anno dominice incarnationis dccccxviiii. Anno dominice incarnationis dccccxx. Anno dominice incarnationis dccccxxi. Anno dominice incarnationis dccccxxii. Anno dominice incarnationis dccccxxiii. Anno dominice incarnationis dccccxxiiii. Anno dominice incarnationis dccccxxv. Anno dominice incarnationis dccccxxvi. Anno dominice incarnationis dccccxxvii. Anno dominice incarnationis dccccxxviii. Anno dominice incarnationis dccccxxviiii. quarta kal. octobris sanctus Wencezlaus dux Boemorum fratris fraude martirizatus Bolezlau in urbe meruit perpetua celi scilicet aula. Nam Bolezlaus haud dignus dici sancti viri germanus, quemadmodum fraudulenter fratrem suum invitaverit ad convivium, quem prius machinabatur ob regni retinendi gubernacula necandum, aut qualiter coram hominibus, sed non apud deum dissimulaverit fratricidii reatum, sufficienter dictum puto in passionis eiusdem sancti viri eloquio. Cui post mortem biennium alter Kayn Bolezlaus heu male adeptum obtinuit ducatum. Hoc autem inter convivia, ut supra retulimus, fratricida cede execrabilia nascitur proles eximia ducis Bolezlai ex coniuge egregia, cui ex eventu rerum nomen est inditum Ztrachquaz, quod nomen sonat terribile convivium. Quod enim terribilius potest esse convivium quam in quo perpetratur fratricidium? Ergo dux Bolezlaus conscius sceleris patrati, timens penas tartari, mente semper recolens sagaci quomodo possit deus super hoc crimine placari, vovit votum domino dicens: Si iste meus filius incolumis superstes fuerit, ex toto corde meo deo eum voveo, clericus ut sit et serviat Christo omnibus diebus vite sue pro meo peccato et huius terre populo.

Post hec genitor voti non immemor, cum esset iam puer docibilis et multis parentibus amabilis, non ferens patrie ut suus disceret poculis, misit eum Ratisponam, tradens sub regulares alas abbatis sancti Emmerammi martyris; ibi ecclesiasticis et regularibus sanctionibus est imbutus, ibi monachico habitu indutus, ibi usque ad virile robur est enutritus. De eo autem et eius in sequentibus sat manifestabitur. De actibus autem ducis Bolezlai nichil aliud dignum relatione reperire potui, nisi unum quod tuo opere pretium pandere duxi. Nam servus dei Wencezlaus ecclesiam in metropoli Praga sub honore sancti Viti martyris construxerat, non tamen consecratam morte preventus reliquerat. Hanc ut consecrare dignaretur, qui tunc preerat Ratisponensi ecclesie presul nomine Michahel, dux Bolezlaus supplex missis legatis cum magnis muneribus et maioribus promissionibus atque pollicitationibus, quo petitionem suam adimpleret, vix impetravit. Quod utique haud animo iste presul, non ob recordationem anime et salutis Wencezlai amici sui iam interfecti, id delibasse fieri, quia vir dei W. dum carne vigebat nimio eum affectu coluerat ut potestatem patrem spiritualem et benignissimum presulem. Nam et presul Michahel similiter hunc adoptaverat in filium dilectum, eum sepe instruens timore et amore dei, ei sepe mittens per sua donaria quibus maxime illo in tempore indigebat nova ecclesia. Mox ut dux ... factum, episcopus ut plebs universa et proceres atque clerici obviam advenienti episcopo ruunt devoti, et cum magno honore et leticia recipiunt eum in metropolim Prage edificia. Quid multa? x kal. octobris dedicata sancti Viti ecclesia, letus repedabat presul ad propria. Anno dominice incarnationis dccccxxx. Otto filius Henrici imperatoris Edgidam filiam Anglorum regis duxit uxorem. Anno dominice incarnationis dccccxxxi. Henricus imperator regem Abotridorum et regem Danorum effecit christianos. Anno dominice incarnationis dccccxxxii. iiii non. marcii translatum est corpus sancti W(encezlai) martyris de Bolezlau oppido in urbem Pragam invidia fratris odio. Siquidem frater eius Bolezlaus de die in diem peius faciens et peius, nulla compunctus sui facinoris penitentia, mente inculta tumida, quod pro meritis sui W. merita deus declararet innumera ad eius tumulum miracula, clam suis fidis clientibus mandat, quatinus eum in urbem Pragam noctu ferentes noctu in ecclesia sancti Viti humi condant, quatinus si que deus miracula suis ostenderet ad gloriam sanctis, non eius fratris sed sancti Viti martyris ascriberent meritis. Cetera eius malefacta nec duxi relatione digna, nec pro certo habui copiam. Unum tamen eius satis audax et memorabile facinus, quod retro dierum invenitur sua fecit in re(?), kartule conferre cupimus. Fuit enim iste dux Bolezlaus, si dicendum est dux, qui fuit impius atque tyrannus, sevior Herode, crudelior Nerone, Decium superans scelerum inmanitate, Diocletianum crudelitate; unde est agnomen assecutus sevus Bolezlaus ut diceretur. Tante enim fuit severitatis, ut nichil consilio, nichil ratione regeret, sed omnia pro sua voluntate atque impetu animi ageret. Urbem factam est ut in mente cepit, quo est urbem romano opere conderet, moxque ipsius primates evocat in unum et usque ad unum, et deducens eos in locum iuxta flumen Labe atque designans locum, aperit eis sui cordis secretum. Hic tangens: Volo et iubeo ut mihi opere romano conficiatis murum urbis nimis altum per gyrum. Ad hec illi: Nos qui sumus, inquiunt, ipsi fautores et tenentes dignitatum fasces, nos tibi abrenuntiamus, quia neque scimus neque volumus facere quod precipis; neque enim patres nostri talo quid antea fecere. Ecce in tuis aspectibus assistimus, et potius tuo gladio quam importabili servitutis iugo nostra colla submittamus. Fac quod velis, nam nos tuis obtemperamus iussis. Tunc dux dira exarsit in ira, et prosiliens stetit in putrido trunco qui forte ibi iacuit in luco, et evaginato gladio dixit: O ignavi et patrum ignavorum filii, sicut estis semiviri aut ultiores perfidie, facta dicta comprobate, et vestra gladio aut servitutis iugo sic leviter colla submittere temptate. Erat res spectaculo digna et audacis preclara ducis facto admiranda. Nam si mille dexteras in uno corpore armatas haberet, non magis tanta turma hominum trepidaret. Quos ut vidit dux buxo pallidiores pre timore, unum qui fuit primus inter seniores apprehendens per crines, ut fortius valuit percutiens amputavit velut teneri papaveris caput, et inquit: Sic volo, sic faciam, sit pro ratione voluntas. Ceteri hoc cernentes sero penitentia ducti, ceciderunt ad genua ducis, veniam cum lacrimis postulantes: Iam, inquiunt, domine noster, parce culpis, iam promptissimi tuis obtemperabimus iussis. Iam ultro facimus quecumque velis, ne sis nobis ultra crudelis. Extemplo ad ducis voluntatem construxerunt urbem, spisso et alto muro opere romano, sicut hodie cernitur, que ex nomine sui conditoris Bolezlau dicitur. Anno dominice incarnationis dccccxxxiii. Ungari orientales Francos et Alamanniam atque Galliam devastantes per Italiam redierunt. Anno dominice incarnationis dccccxxxiiii. Henricus rex Ungaros multa cede prostravit pluresque excepit(?). Anno dominice incarnationis dccccxxxv. Henricus rex paralysi patitur. Anno dominice incarnationis dccccxxxvi. Obiit Henricus rex, cui successit filius eius Otto imperator. Anno dominice incarnationis dccccxxxvii. Obiit Arnulfus rex Bawarie. Anno dominice incarnationis dccccxxxviii. Ungari iterum a Saxonibus multa cede devastantur, et filii ducis Arnulfi regi rebellant Ottoni. Anno dominice incarnationis dccccxxxviiii. Lodowicus rex Gerbirgam viduam Gisalberti ducis uxorem (duxit). Anno dominice incarnationis dccccxl. Henricus frater regis Lotariensis ducatum committit(?), et eodem anno inde expellitur. Anno dominice incarnationis dccccxli. Henricus frater regis cum quibusdam Saxonibus contra regem conspirat, sed in nocte pasche(?) ... Anno dominice incarnationis dccccxlii. Sydus simile cometi per xiiii noctes visum est, et immensa mortalitas boum secuta est. Anno dominice incarnationis dccccxliii. Obiit Otto dux, cui Conradus filius Werneri in ducatum successit. Anno dominice incarnationis dccccxliiii. Ungari a Carinthiis multa cede mactantur. Anno dominice incarnationis dccccxlv. Bertholdus dux Bawarie obiit, cui Henricus frater regis successit. Anno dominice incarnationis dccccxlvi. Lodowicus rex a suis regno expellitur. Anno dominice incarnationis dccccxlvii. Edid regina obiit. Anno dominice incarnationis dccccxlviii. Synodus in Inglenhein a xxxiiii episcopis habita est. Anno dominice incarnationis dccccxlviiii. Liudolfo filio regis Mehthildis filia nascitur. Anno dominice incarnationis dccccl. Dux Boemorum Bolezlaus regi rebellavit, quem rex valida manu adiit suaeque penitus ditioni subiugavit. Anno dominice incarnationis dcccclі. Rex Otto in Italiam perrexit. Anno dominice incarnationis dcccclii. Anno dominice incarnationis dcccclііі. Anno dominice incarnationis dcccclіііі. Anno dominice incarnationis dcccclv. Anno dominice incarnationis dcccclvi. Anno dominice incarnationis dcccclvii. Anno dominice incarnationis dcccclviii. Anno dominice incarnationis dcccclviiii. Anno dominice incarnationis dccccl x. Anno dominice incarnationis dcccclxi. Anno dominice incarnationis dcccclxii. Anno dominice incarnationis dcccclxiii. Anno dominice incarnationis dcccclxiiii. Anno dominice incarnationis dcccclxv. Anno dominice incarnationis dcccclxvi. Anno dominice incarnationis dcccclxvii. Idus iulii dux autem agnomine sevus Bolezlaus male meritum fraterno sanguine ducatum cum vita amisit.

Cuius filius eiusdem equivoce in principatum successit, minime dissimilis patri moribus bonis et ... spiritualibus(?). O mira dei clementia, o quam incomprehensibilia eius sunt iudicia! Ecce de rubo mira, de spinis rosa, de ... fit spica generosa. Videlicet de fratricida prodit Christicola, de lupo agnus, de tyranno modestus, de impio Bolezlao pius nascitur sanctus Bolezlaus, dux nulli probitate secundus. Neque eum contaminat iniquitas patris equivocatio, in quo virtus Christi fervebat amor et pia dilectio. Nam sepe multi nomina sanctorum sortiuntur, nec tamen sanctitatem assequuntur, qui neque sectas neque iniquitates ex nomine, sed pro meritis utique dinoscuntur in homine.

Erat autem iste princeps sanctus Bolezlaus vir christianissimus, fide catholicus, pater orphanorum, defensor viduarum, gementium consolator, clericorum et peregrinorum pius susceptor, ecclesiarum dei precipuus fundator. Nam ut in privilegio ecclesie sancti Georgii legimus, xx ecclesias christiane religioni credulus erexit, et eas omnibus utilitatibus que pertinent ad ecclesiasticos usus sufficienter ampliavit. Huic fuit germana soror nomine Mlada, virgo deo devota, sacris litteris erudita, christiane religioni dedita, humilitate predita, alloquio blanda, pauperibus et orphanis fautrix larga, ac omnium morum honestate decorata. Que dum causa orationis Romam veniret, benigne ab apostolico suscipitur, ubi tempore aliquanto degens monasticis sacris disciplinis imbuitur, et ad ultimum domnus papa suorum cardinalium consilio, immo volens nove ecclesie benigne subvenire suffragio, consecrat eam abbatissam, mutato nomine Mariam, dans ei sancti Benedicti regulam et abbatialem virgam. Post hec nova abbatissa, nova et sancta illatura Boemie terre monachicam regulam, accepta licentia et benedictione apostolica, comitatur in dulcem patriam cum suo comitatu valde letificata. Venerat ad regiam urbem Pragam, et dux Bolezlaus diu desideratam honorifice recepit sororem amantissimam, et in ... manibus ... subeunte regalia tecta. Ubi simul residentes diutinis alternatim sermonibus dum fruuntur, dum multa que vidit Rome sive audivit relatione digna et admiratione fratri suo referret, insuper litteras ex parte apostolici sibi directas obtulit, quarum formula hunc sonuit sensum: Iohannes servus servorum dei Bolezlao catholice fidei alumno apostolicam benedictionem. Iustum est benivolas aures iustis accommodare petitionibus, quia deus est iustitia, et qui diligunt deum iustificabuntur, et omnia diligentibus deum iustitia cooperantur in bonum. Filia nostra, tua relativa nomine Mlada, que et Maria, inter ceteras haud abnegandas petitiones cordi nostro dulces intulit ex parte tui preces, scilicet ut nostro assensu in tuo principatu ad laudem et gloriam dei ecclesie liceret fieri ecclesias. Quod nos utique leto animo suscipientes deo grates retulimus, qui suam ecclesiam semper et ubique dilatat et magnificat in omnibus nationibus. Unde apostolica auctoritate et sancti Petri principis apostolorum potestate, cuius licet indigni tamen sumus vicarii, annuimus et collaudamus atque incanonizamus, quatinus ad ecclesiam sancti Viti et Wencezlai martyrum fiat sedes episcopalis, ad ecclesiam vero sancti Georgii martyris sub regula sancti Benedicti et obedientia filie nostre abbatisse Marie constituatur congregatio sanctimonialium. Veruntamen non secundum ritus aut sectam Bulgarie gentis vel Ruzie aut Sclavonice lingue, sed magis sequens instituta et decreta apostolica unum potiorem totius ecclesie ad placitum eligas in hoc opus clericum Latinis adprime litteris eruditum, qui verbi vomere novalia cordis gentilium scindere, et triticum bone operationis serere, atque manipulos frugum vestre fidei Christo reportare sufficiat. Vale.

Extemplo ut iussum fuerat, consilio ducis et abbatisse ecclesia sancti Viti decernitur futuro episcopo, ecclesia vero sancti Georgii martyris ad presens datur abbatisse ducis sorori Marie. Iam erat quidam de Saxonia vir mire eloquentie et litteralis scientie nomine Diethmarus, presbiter promotione, monachus professione, olim in anteactis diebus causa orationis venerat Pragam, et dum duci sancto Bolezlao devenit ad notitiam, in brevi tempore magnam eius gratiam adeptus fuerat et amicitiam. Et quia Sclavonicam perfecte linguam sciebat, hunc per suos legatos dux advocat, clerum, primates terre et populum convocat, atque suis precibus et monitis efficit ut eum sibi in episcopum communi assensu eligant. Postera autem die ut duci placuit, favorabili acclamatione ab omnibus in episcopum Diethmarus eligitur, ad imperatorem christianissimum Ottonem filium Henrici imperatoris ex parte ducis et totius cleri atque plebis cum his continentie litteris: O gloriosissime imperator et christiane religionis maxime cultor, suscipe nostras clementer et totius cleri atque populi preces, et hunc virum probatum nomine Diethmarum, quem nobis in pastorem eligimus, vestra sanctissima collaudatione ac iussione ut ordinetur in episcopum suppliciter exoramus. Tunc imperator sicut erat divine legis amator, ex consilio ducum et principum, sed precipue presulum, consulens saluti et novitati christiane plebis, iussit Magunciensem archiepiscopum, qui tunc preerat curtis(?), ut eum ordinaret in episcopum. Iam presul ordinatus redimitus novus nova rediit letus in terra Boemie parrochia, atque ut venerat in metropolim Pragam iuxta altare sancti Viti inthronizatur ab omnibus clero modulante Te deum laudamus. Dux autem et primates resonabant: Christe keinado, et cetera. Simpliciores autem et idiote clamabant Krlessu, et sic secundum morem suum totum illum diem hylarem fecerunt.

Anno dominice incarnationis dcccclxviii. Obiit Wok comes.

Post hec presul Diethmarus ecclesias a fidelibus in multis locis ad dei laudem constructas consecrat, et populum gentilem baptizans quam plurimos facit Christo fideles, nec per multos dies. Anno sequenti dominice incarnationis dcccclxviiii. ... vinculis carnis absolutus talentum sibi creditum Christo reportavit centuplicatum. Interea rediens philosophus de castris(?), ubi x annos aut plus militaverat ... secum haud modicam librorum copiam referens, aderat spectabilis heros nomine Woytech, adhuc ordine subdiaconus, qui velut tener agnus inter oves ... super mortuo merentes sedulus exhibebat exequias funebres, orationibus diurnis insistens simul et nocturnis, animam pastoris ... commendabat deo largis et precibus sacris. Quem dux Bolezlaus et eius optimates una bono opere devotum cernentes et insuper devotione ...

fore speraret, gratia spiritus sancti inspirante unanimi voce consentiente rapiunt et adducunt in medium Adalbertum inquientes: Nolis velis, noster episcopus eris, et Pragensis episcopus vocaberis. Tua nobilitas, tui mores et actus optime concordant cum honore pontificatus. Tu nobis talis ... aptus ad unum. Tu bene scis nobis pandere viam, qua itur ad celestem patriam. Iussa tua nobis quod posse sequi, ita velle necesse est. Te dignum omnis clerus communis et idoneum episcopatui acclamat populus. Facta est autem hec electio non longe ab urbe Praga in Lewigradec oppido XI. Kal. Mart. eodem quo obiit Diethmarus episcopus anno.

Ea tempestate rediens de samnitico bello adhuc Verone in urbe precellentissimus imperator Otto secundus, pacis amator, iusticie cultor, gloriosissimo patre primo Ottone gloriosior, quia moribus plus extitit victoriosissimus victor. Ad quem sclavonica manu Boemie cum electo pergit episcopo, ferens ex parte ducis legationem et tocius cleri atque populi peticionem, quo imperiali nutu eorum communem confirmet electionem. Igitur serenissimus imperator condescendens eorum digne peticioni, III. Non. Iun. dat ei anulum et pastoralem virgam. Et cum suffraganeus esset Willigisus Maguntinensis archipresul, qui illic forte aderat, iussu imperatoris consecrat eum in episcopum nomine Adalbertum. Nam archipresul Adalbertus Magdeburgensis ecclesie olim confirmans eum imposuit ei ex proprio suo vocitamine hoc nomen. Consecratus autem III. Id. Iun. cum suis sequacibus equitat ... dulce patria. Et ut pervenit ad civitatem Pragam, nudo pede et humili corde, clero et omni plebe psallentia modulante, episcopalem obsedit kathedram. Hui ... predicti pastoris Adalberti consilio, et per interventum dilecte sue sororis abbatisse Marie, intercedente dux Boleslaus quod presul Pragensis usque hodie in suo possidet tributo ..., et quod abbatissa optavit dari et fieri ... in suo cenobio ... utrisque concessit pietate et canonum sacra confirmavit auctoritate.

Anno dominice incarnationis DCCCCLXXX. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXI. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXII. Sanctus Oulricus migravit a seculo. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXV. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVI. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVII. Obiit Dubrauka, que quoniam nimis inproba fuit, iam mulier provecte etatis, cum nupsisset Poloniensi duci, peplum capitis sui deposuit et puellarem coronam sibi imposuit, quod erat magna dementia mulieris. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXX. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXXI. Obiit Zlaunik pater sancti Adalberti, cuius de moribus et vita licet plurima extant memorie digna, ex quibus tamen ut referam pauca accepta memorie mee. Erat vir letissimus ad omnes faciem, in consiliis serenissimus vultu, alloquiis blandissimus, locuplex divitiis que secularibus tam spiritualibus. In domo illius honestas fulgebat et sincera dilectio, iudicium rectitudo et procerum multitudo. Inopibus ei erat longa cogitatio, pauperum refectio, merentium consolatio, peregrinorum receptio, viduarum et orphanorum defensio. Huius tam insignis ducis metropolis fuit Lubic, sita loco ubi amnis Cidlina nomen perdit suum, intrans liberioris aque in flumen Labe. Habuit autem sui principatus hos terminos. Ad occidentalem plagam contra Boemiam rivulum Surina et castrum quod est situm in monte Osek iuxta flumen Msan. Similiter plaga ad australem contra Teutonicos orientales has urbes habuit terminales: Chinov, Dudlebi, Netolici, usque ad mediam silvam. Item solis ad ortum contra Moraviense regnum castrum sub silva situm Luthomisl usque ad rivulum Swratka, qui est in media silva. Item ad aquilonalem plagam contra Poloniam castellum Kladsco situm iuxta flumen nomine Nisa. Hic dux Zlaunik quamdiu vixit, feliciter vixit.

Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIIII. Obiit Rome cesar Otto secundus. Huic imperatori Adalbertus presul Pragensis adeo fuit familiaris et carus obsequiis, ut in pascha Domini quod celebravit rex Aquisgrani in palacio, coram omnibus episcopis hac eum officii celsitudine sublimaret, quo sibi coronam imponeret et maiorem missam celebraret, quod soli fas erat ut archiepiscopus faceret. Post festum vero cum iam accepisset a cesare licentiam redeundi ad patriam, sevocat eum cesar in secretarium, et faciens suorum confessionem peccatorum, commendat se pius recordationibus eius orationum, insuper dat ei paramenta in quibus missam celebraverat in pascha scilicet albam, dalmaticam, casulam, cappam et facitergium, quod ea habeat sui ob memoriam. Que usque hodie in Pragensi ecclesia honorifice habentur et dicuntur paramenta sancti Adalberti. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXV. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVI. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVII. Obiit Strezislava sancti Adalberti mater venerabilis et Deo acceptabilis matrona, cuius et tante sobolis dici mater est digna. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIIII. Anno dominice incarnationis DCCCCXC. Sanctus Adalbertus Rome ad sanctum Alexium iussu abbatis quinque cetere factus est monachus. Anno dominice incarnationis DCCCCXCI. Anno dominice incarnationis DCCCCXCII. Anno dominice incarnationis DCCCCXCIII. Anno dominice incarnationis DCCCCXCIIII.

Nec intexendum censeo quod ab aliis prescriptum video. Nam presul Adalbertus videns quod grex sibi commissus semper in preceps iret, nec eum ad rectam viam convertere quiret, timens ne et ipse cum pereunte plebe periret, non aliis est cum eis amplius stare, nec passus est suam alteri incassum predicandi operam dare. Sed cum iam Romam iter arripere vellet, forte fortuna tempore in ipso Strahquaz, de quo superius tetigimus, sui abbatis cum licentia venerat de Ratispona per multos annos visere patriam dulcem et cognatos atque fratrem suum Boemie ducem. Cum quo vir Dei presul Adalbertus secretum petit et colloquium tenuit, multa conquestus de infidelitate et nequitia populi, de incesta copula et super illicita discidia inconstancium coniugum, de inobediencia et negligencia cleri, de arrogantia et intolerabili potentia comitum. Ad ultimum omni intentione sui cordis aperit, quod vellet Romam apostolicum consulturus ire, et ad gentes apostatice nunquam redire. Insuper hoc et adhuc addidit: Certe bene est, inquit, quod ut frater noster es ducis, et huic terre ex dominis origine ducis, te plebs ista magis velit dominari, et tibi magis obedire quam mihi. Tu consilio et auxilio tui fratris superbos comprimere, negligentes arguere, inobedientes corrigere, infideles increpare poteris. Tua dignitas et scientia cum habitu sermonis multum concordant ad pontificalia regimina. Quod ut fiat ego cum Dei voluntate et mea potestate concedo, et ut liceat me vivente iste episcope ut sis, apud apostolicum omnibus votis intercedam. Et quem forte manu tenebat episcopalem baculum, ponit sibi in sinum. Quo ille quasi furibundus in terram proicit et hec verba insuper adiecit: Nolo aliquam dignitatem in mundo, honores fugio, pompas seculi despicio, indignum me iudico episcopali fastigio, nec tantum pondus pastoralis cure ferre sufficio. Monachus sum, mortuus sum, mortuos sepelire non possum. Ad hec presul respondit: Scias, frater, scias quod modo non facis cum bono, facies autem postea, sed cum tuo maximo malo.

Post hec presul ut proposuerat Romam iter arripuit, et gentem sibi preceptam in obstinatione reliquit. Erat quidem eo temporis dux non tante sue potestatis, sed comitum ... consorcio ... pessimum filium, valde malum operantes facinus et iniquum. Nam sub quadam festiva die furtim irrumpunt urbem Lubic, in qua fratres sancti Adalberti et milites urbis universi, velut oves innocentes, assistebant sacris missarum sollempniis festa celebrantes. At illi ceu lupi inmanes urbis menia irrumpentes, masculum et feminam usque ad unum interficientes, IIII fratribus sancti Adalberti cum omni prole ante ipsum altare decollatis, urbem comburunt, plateas sanguine perfundunt, et cruentis spoliis ac tota urbe deprêda onerati hylares ad proprios redeunt lares. Interfecti sunt autem in urbe Lubic quinque fratres sancti Adalberti anno dominice incarnationis DCCCCXCV, quorum nomina sunt hec: Sobebor, Spitimir, Dobroslau, Porey, Cazlau.

His ita peractis dux Boleslaus misso consilio cum clericis Maguntinum presulem his sollicitat verbis: Aut nostrum pastorem Adalbertum ad nos reduces, quem magis volumus, aut alium nobis in loco sui ordines, quem iuvare possemus. Nam Christi ovilia adhuc in hac gente fidei novicia, nisi eis assit vigilans pastoris custodia, crudelis lupis opima rapta fiunt edulia. Tunc metropolita Maguntinus sollicitus nepotis nuper a Christo adquisite relapsus in antiquas pravitates sacrilegos retro mittens legatos ad apostolicum clamat, ut aut viduatae Pragensi ecclesie maritum remittat, aut alium in loco sui ordinari permittat. Erat tunc servus Dei Adalbertus ab apostolica sublimitate liber a custodia gregis, deserviebat in cenobio sancti Alexii cum senatoribus celestibus, ... amena curia terrena commiserabatur clerus suis. Hunc domnus papa suus et prius simul abbatum, talibus alloquitur meste solantes amicus: O fili dulcissime et karissime, per caritatem Dei te deprecamur, et per amorem proximi obtestamur, ut ad tuam parrochiam dignanter redeas, regiminisque tui curam omnium diligenter recipias. Si te autem audierint, Deo gratias, sin autem non audierint, fugientes ut fugias, ne cum pereuntibus pereas, et ad nationes exteras predicandi licentiam habeas. Hac presul valde exhilarat sententia, quod sibi data sit docendi exteras gentes licentia, non sine magna mesticia fratrum dulcia linquere cogitur consortia. Et cum viro summe discretionis presule nomine Notharto adiens archiepiscopum Maguntine urbis in palacio rogat, quo per eius missos scire posset, si se suus grex recipere vellet. Quo facto, quid sibi sui grex responderint, aut quam ob causam eum non receperint, vel ad quas gentes inde diverterit, quante et frugalitatis omnibus diebus sui episcopatus fuerit, qui ex nimia honestate extiterit, scire potestis qui vitam eius seu passionem legeritis. Nam iterata vicia bis dicere non placet ista.

Tunc Strahquaz frater ducis, de quo supra meminimus, videns episcopum quasi iterum regnantem a sua plebe repudiatum, tumido fastu exarsit in episcopatum. Ergo facile est volentem cogere, preterea hunc yclotam et sicophantam populus nequam in episcopale levat cathedram. Sicut sic Deus sepe permittit sua providentia pravorum hominum invalescere potentia, sic in hac irregulari electione ludicre prevaluere ceteris generi. Nam fuit hic Strahquaz veste compositus, animo tumidus, actibus dissipatus, oculis vagus, verbis vanus, moribus hypocrita, et tocius erroris mandrita, atque omnibus operibus malis iniquorum archigeronta. Plura referre pudet Strahquaz de presule pseudo, sufficiunt paucis pro multis pauca.

Venit erat Maguntine sedis ad archiepiscopum, ubi peractis omnibus que agenda erant per ordinem sicut fieri solet, post examinationem episcopalem choro letaniam modulante duo procumbit super tapeta archipresul infulatus ante altare, et post eum inter duos suffraganeos qui ordinandus erat Strahquaz, dum presternitur in medio, heu dira condicio, arripitur a daemonio, et quod servus Dei olim sibi predixerat clanculo, palam fit coram clero et omni populo. Hactenus hoc inseruisse sufficiat.

Anno dominice incarnationis DCCCCXCVI. Postquam insignis signifer Christi presul Adalbertus tribus fidei cepit Pannoniam simul et Poloniam, ad ultimum dum in Prussia seminat verbum Dei, hanc presentem vitam per Christo feliciter terminavit martyrio VIIII. Kal. Maii, feria VI. Eodem anno fuit pascha VI. Kal. Maii. Anno dominice incarnationis DCCCCXCVII.

Sepe memoratus dux Boleslaus videns Pragensem ecclesiam suo pastore viduatam, dirigit legatos suos ad imperatorem tercium Ottonem, ut Boemiensi ecclesie sponsum meritis dignum daret, ut grex Christo noviter mancipatus rediens ad pristinos vanitatis ritus et ad iniquos actus. Quippe pro certo non haberi in tota Boemia tunc temporis clericum episcopatu dignum. Mox cesar augustus Otto sicut erat in divinis humanisque rebus prudentissimus annuens peticioni eorum cepit curiosi cogitare quem de suis potissimum illis tam arduum opus dirigeret clericum. Forte aderat in regali curia capellanus nomine Thegdagus actibus plus ac moribus decoratus, liberalibus studiis adprime eruditus, genere de Saxonia, lingua perfecte imbutus sclavonica. Hunc quia sors obtulerat, omnis regie aule senatus et ipse cesar valde letificatus in pontificem Pragensis ecclesie eligit et collaudat, et mittens ad Maguntinum archipresulem quo eum electum in episcopum consecrare mandat. Anno dominice incarnationis DCCCCXCVIII. Non. Iulii consecratus est Thegdagus, honeste a clero et populo Pragensis ecclesie receptus, atque cum magno gaudio ad cornu altaris sancti Viti inthronizatur. Dux valde congratulatur, quia pastor bonus suo gregi arridet, et grex lete pastori novo alludit.

Exivit autem iste excellentissimus princeps Boleslaus post patris obitum XXX duobus annis ducatum, qua quia iusticie, que catholice fidei, que christiane religionis fuit et erat ardentissimus executor, apud quem nullus ecclesiastica, nullus mundana dignitate obtinuit per pecuniam. Fuit et, ut veris probatur indiciis, plus victoriosissimus victor, sed victis clementissimus indultor, atque precipuus pacis amator. Cui erant maxime opes bellica instrumenta et dulcia armorum studia. Nam plus diligebat ferri rigorem quam auri fulgorem. In eius neminem vel nemo utilis displicuit, nunquam inutilis placuit. Suis mitis, hostibus terribilis fuit. Habuit autem hic gloriosissimus dux Hemmam sibi in matrimonio iunctam, que genere fuit cunctis nobilior, et quod magis laudandum est, nobilitate morum multo prestancior. Ex qua duos filios suscepit elegantissime indolis scilicet Wencezlaum et Bolezlaum. Sed Wencezlaus ab ineunte etate functus vita mutavit eternitate. Bolezlaus autem post discessum patris sedis sue cepit gubernacula principatus, ut in sequentibus declarabitur.

Factum est autem cum adpropinquarent dies supramemorati Boleslai quia iam cum vita commutaret mortem vitam, vocat equivocum suum et superstitem natum et astante coniuge Hemma et multa procerum comitante, iam intervenente singultu verba prerupit his dulcibus affatur filium dicens: Si fas esset matri sue tenero infanti ... ubera, sic sapientie dare munera non natura sed hoc creator dominaret in creatura. At tamen non nulla Deus sua concessit hominibus dona, sic Noe, Ysaac, Iacob, atque Mathatie, ita dumtaxat ut quos illi benedixere benedixit ille Deus, et quos preordinavere ad bone conversationis vitam, contulit et ille Deus perseverantiam. Sic et hodie, fili mi, sit tibi assit spiritus sancti clementia, parum prodest verborum meorum iactantia. Quere te, inquit, Deus constituit, noli extolli, sed esto quasi unus ex illis, id est si te ceteris sublimiorem sentias, mortalem te esse cognoscas, ne dignitatis gloriam quam in seculo sublimaris aspicias, sed opus quod tecum ad inferos deportes intendas. Hec precepta Dei in corde tuo scribe, et hec mandata patris tui non omittere. Ecclesie limina frequenter visita. Deum adora, sacerdotes eius honora. Ne sis sapiens apud temetipsum, sed consule plures qui sapiant in idipsum. Pluribus ut placeas sed qualibus stude. Omnia cum amicis sed prius de ipsis tracta. Iuste iudica, sed non sine misericordia. Viduam et advenam ne despice ad tua stantes hostia. Res tibi publica licet sit tua, dilige denarium sed parce, dilige formam. Res publica licet sit ... nimis ad aurea preformam nummismatis falsa, cito erit ad nichilum redacta. Est alius, fili mi, Karolus rex sapientissimus et manu potentissimus, haud exsperando nobis hominibus valde humilibus cum filium suum Pipinum post se in solio sublimandum disponeret cum terribili eum sacramento constringeret, ne in regno suo subdola et prava taxatio ponderis aut monete fieret. Certe nulla clades, nulla pestilentia nec mortalitas nec non hostes totam terram rapinis, incendiis devastantes magis populo Dei nocerent, quam frequens mutatio et fraudulenta peioratio nummi. Que pestis aut que infernalis herinis inclementius spoliat, perdit et attenuat christicolas, quam fraus nummi heribus. At qui post hec senescente iusticia, et invalescente nequicia surgent non duces sed fures, non rectores populi Dei, sed nequam exactores avarissimi, sine misericordia hominem Dominum omnia cernentem non timentes, qui ter vel quater in anno monetam mutando, erunt in laqueum diaboli, ad perdicionem populi Dei. Talibus nequam artibus et perdo erit in laqueum diaboli ... legum insolentia coangustabit huius regni terminos, quos ego dilatavi usque ad montes qui sunt ultra Krakov nomine Tatri per Dei gratiam et populi opulentiam. Nam divitie plebis sunt laus et gloria regis. Nec sibi sed Domino gratum est quem gravat egestas.

Plura locuturus erat, sed extrema hora diriguere principis ora, et cum dicto obdormivit in Domino, atque magis super eum factus est planctus. Dies autem sui obitus est VIII. Id. Febr. Anno dominice incarnationis DCCCCXCVIIII. Eodem anno Gaudencius qui et Radim frater sancti Adalberti ordinatus est episcopus ad titulum Gnezdensis ecclesie. Hic gloriosissimus dux secundus Boleslaus viret et hodie haud plangendus, cum memoria in benedictione est, qui nunc ampliando dilatavit ferro sui terminos ducatus.

296.

apostolica testatur auctoritas in privilegio eiusdem pragensis episcopatus. Post cuius obitum filius eius tercius Bolezlaus, ut supra relatum est, successit in ducatum, sed non eisdem rerum successibus nec paternis auspiciis terminos adquisitos obtinuit. Nam dux polonicus Mesko, quo non fuit alter dolosior homo, mox urbem Krakov abstulit dolo, omnibus quos ibi invenit extinctis gladio. Fuerant autem duci Bolezlao ex coniuge nobili duo fratres secundum matris gratiam nati, scilicet Odalricus et Iaromir. Sed Iaromir iuvenis patris est nutritus in aula, Odalricus a puericia traditus erat imperatoris Heinrici in curia, quatenus addisceret mores et eorum astucia ac theutonica lingua. Post hec transacto non longo tempore supradicti uterque dux Mesko et Bolezlaus in edicto loco conveniunt ad colloquium, et data fide ac iuramento firmata inter se pace dux Mesko invitat Bolezlaum quatenus dignaretur venire ad suum convivium. At ille sic erat ut columbinae simplicitatis et sine felle, suorum consilio familiarium dixit se omnia facturum velle. Sed que pestis nocentior quam familiaris inimicus? Quorum [illegible] potuit [illegible] ab inimicis persaga ducis, vocat ad se dolosis consiliis, immo iam suis factis [illegible] quos videbantur sibi fideliores et his nobiliores, et quos dilecturus erat in regno, et prece fide atque spe imponit eos affatur dicens: Si forte mihi aliter sit aliter et preter fidem, Iaromir vestre fidei committo, et mei in loco lenia eveniret hic meus natus Iaromir. Sicque dispositis regni negociis, ne careatis lumine, ducem nobis relinquo. Sicque [illegible] duce Meskone ad convivium in urbe Krakov sinistro omine profectus est. Nam mox inter prandendum pax, fides, ius hospitale rumpitur; dux capitur, et atque oculis privatur, suosque omnes alios crucidant, alios ob Bolezlaum carceri trudunt. Interea ducis Bolezlai domestici et familiares inimici, gens iniusta, generatio mala, Versovici, operabantur abhominabile malum et antea retro seculis inauditum. Quorum primus et quasi caput erat [illegible] erat Cohan, vir scelestissimus et omnium malorum hominum pessimus. Hic et sui propinqui homines iniqui ducis cum filio Iaromir venientes venationis ad locum qui dicitur Welis, postquam referente fama pepererunt quod facta sunt de duce in polonia, quia iste est, inquiunt, homuncio aliqua melior quam super nos debet esse maior et dominus vocari. Annuimus inter nos melior quis et dignior sit dominari. Ah mala mens, malus animus: que ruminant sobrii, palam faciunt ebrii. Nam in quantum cor incaluit et assumpsit cornua mero, capiunt dominum suum et crudeliter ligant, atque nudum et resupinum per bracchia et pedes ligneis clavis affigunt humi, et saltant saltu ludentes militari saltantes in equis trans corpus sui heri. Quod videns unus de conservis nomine Dovora velociter currens in praga quod factum fuerat ducis nunciat amicis, et eadem hora deducit eos ad turpe bravium sine mora. Quos ubi videre iniquitatis operarii armatos super se repente irruere, diffugiunt ut vespertiliones per silvarum latebras. At illi ut invenere ducem male muscis laceratum semineceum, nam ut examen apum sic ascendebat agmen muscarum super corpus nudum, solventes eum et vehiculo ponentes defferunt Wissegrad in urbem. Servo autem Dovore omni laude digno, ducis amico, talis gratia redditur pro merito. Nam voce preconia indicitur ibique per fora, ut quicumque ipse Dovora cum ei plures posteras sint inter nobiles et ingenuos in centum et ultra. Insuper datur ei et dignitate venatoria que pertinet ad curtem Stbecnam quam ex te et usque modo per generationes eius possident nepotes.

Dum hec geruntur in boemia, dux Mesko veniens cum valida manu polonica invasit urbem Pragam et per duo spacia annorum sedit. Anno dominice incarnationis Millesimo. Anno dominice incarnationis Millesimo I. obtinuit eam; sed Wissegrad urbs duci suo fidelis mansit impermota et inexpugnabilis. His denique diebus idem dux Mesko mittit legatos ad imperatorem, dans ei et promittens infinitam pecuniam quatinus filium ducis Bolezlai nomine Odalricum qui erat ei in obsequio cathenatum mitteret in custodiam. O invictas sinus fames auri, ubi est potentissimum ius romanum imperium? Ecce possessor auri pressus ponderibus auri, ducis obtemperat iussis, et fit tortor ac carceris mancipator auro corruptus imperator. Nec mirum si ille paruit duci, cum nostris temporibus Vecek sub mola rustica natus tenuit Heinricum regem potentissimum quo indignum facinus cathena aurea ut molossum canem in boemia et quem ubique famulorum famulus, pater dominorum dominus, atque Borivoy ducem iusti tenacem, virum veracem, usque ad genua compeditum rex mittit in custodiam cum iniquo homine et mendace. Sed hec in suo loco plenius exarabuntur stilo. Actum est autem Anno dominice incarnationis Millesimo II. iam Christo boemos respiciente et sancto Wencezlao suis auxiliante meritis est nobis iterum clam fuga elapsus, an iussu imperatoris dimissus, dux Odalricus rediens in patriam, interea munitissimum castrum nomine Drevic, unum militem mittit sibi fidelem et ammonet quatinus intrans urbem Pragam prius et clangore bucine perterrefaciat incautum hostem. Mox fidelis cliens iussa facit, et ascendens noctu in media urbe eminentiorem locum qui dicitur Zizi, tuba intonat et clara voce clamans ingeminat: Fugiunt fugiunt poloni confusi turpiter. Irruite irruite armati boemii acriter. Ad quam vocem irruit super eos formido et pavor, quia erat mira dei permissio et sancti Wencezlai intercessio. Diffugiunt omnes, alius oblitus sui et armorum, nudus nudum insilit equum et fugit, alius ut dormiebat sine bracis accelerat fugam. Fugientesque non nulli precipitantur de ponte, quia pons erat interruptus ad insidias hostibus. Aliis fugientibus per prerupta via que vulgo dicitur per caudam urbis, in arta posterula per angusta exitu ibi innumeris oppressis, vix ipse dux Mesko cum paucis evasit. Sicque fuit solet fieri quando homines pre timore fugiunt, etiam ad motum aure pavent, et ipse pavor timore sibi auget, ita hos nemine persequente videbantur eis saxa et parietes post se clamare et fugientes persequi. Postera luce dux Odalricus intrat urbem Pragam et hisdem familiaribus inimicis de quibus superius tetulimus fraudulenter suggerentibus fratrem suum Iaromir tercia die privat lumine. Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infecunditatem coniugis; sed ex quadam femina nomine Bozena que fuit Krezinae filia, perstantissime forme, suscepit quem Brecizlaum appellari fecit. Nam quadam die de venatu rediret per villam rusticanam, hanc quam prediximus feminam ad puteum lavantem pannos vidit, et intuitus eam a vertice usque ad talos hausit pectore ignes amoris non modicos. Erat enim corporis eius habitudo insignis, nive candidior, mollior cigno, nitidior ebore antiquo, pulchrior saphiro. Hanc continuo mittens dux tulit in sua, nec tamen antiqua solvit conubia, quia eo tempore passim cuique placuit binas aut ternas coniuges habere licuit; nec nefas fuit viro rapere alteri uxorem, et uxori alteri nubere marito. Et quod nunc ascribitur pudori, hoc tunc fuit magno dedecori, si vir una coniuge aut coniunx uno viro contenti viverent. Vivebant enim quasi bruta animalia conubia habentes communia. Eodem anno cesar ab hoc mundo migravit tercius Otto. Vivat in celis ubi unusquisque sedet. Huic successit filius eius Heinricus imperator, qui inter cetera que fecit multa sua per Christi nomine magnalia, construxit castrum in quodam monte non modico sumptu empto a possessore loci nomine Pabo, unde traxit nomen Pabenberk quod est Pabonis mons. Ibi et constituit episcopatum quem in tantum ampliavit facultatibus et dignitatibus pontificalibus ut in tota orientali francia non ultimus sed sedem per primum hereat episcopum. Edificavit etiam ibi et templum mire magnitudinis in honore sancte Marie virginis et sancti Georgii martiris Christi, quod similiter in tantum adauxit dotalibus ecclesiis et ornamentis auri et argenti et ceteris regalibus apparatibus ut iam videatur de his tacere melius quam dicere pauca, et quod habeat inter. Valde de multis factis referam tantum unum. Haud longe ab urbe predicta quidam erat anachorita sanctum virtutum archimandrita, ad quem imperator sepe fingens quasi ad venationem sepe faciens aliquam occasionem tantum cum solo clerico veniebat et se eius orationibus commendabat. Hec cum intellexisset cesar quia eum orans Ierosolima ire vellet, committit ei dominica cor-

poris et sanguinis calicem aureum, quem per suum magnitudinem vix facile posset aliquis levare. Duas ex utroque latere habuit ansas quas nos vulgo dicimus aures. Quem ut intinguat sub trina mersione in iordane ubi Christus baptizatus est a Iohanne, precipit imperator et rogat dans ei pecuniam quantum sufficeret ad viam. Quid multa? Homo dei vadit hierosolima, iussa facit ter mergens calicem iordanis in unda. Post rediens per constantinopolim transibat per bulgariam. Ibi quidam erat heremita sanctam degens vitam, ad quem ille veniens hierosolimita, post multa et dulcia atque sancta colloquia, suppliciter rogabat eum ut pro incolumitate imperatoris Heinrici oraret dominum. Ad quem ille: Non est, inquit, pro incolumitate eius orandum, quia ecce hac convalle lacrimarum translatus est iam in requiem beatorum. At ille instat et rogat ut sibi dicat unde hoc sciat. Ille: Hac, inquit, proxima nocte dum nec adeo vigilarem nec omnino dormirem, sublatum me alta visio ad magnum campum valde planum et nimis latum atque iocundum. Et vidi ibi malignos spiritus teterrimos, quorum ex ore et naribus exibat sulfurea flamma, qui imperatorem Heinricum per barbam mutuum et quasi ad iudicium trahebant, alii collum eius furcis ferreis impigentes leti clamabant: noster est, noster est. Quos a longe sequebantur sancta maria et sanctus georgius quasi testes, et quasi eripere eum volentes, et cum eis litigantes, donec suspensa est in medio campo trutina, cuius capacitas latior fuit quam duo miliaria. Ad sinistra maligna pars magna et immensa ponderata et innumerabilia que sunt mala opera imponebant. At contra sanctum georgium vidi monasterium magnum cum toto claustro imponentem, vidi aureas cruces preciosis lapidibus graves, vidi et plenaria gemmis et auro grandia, vidi candelabra argentea et thuribula, atque pallia innumera et quecumque bonus rex in vita fecerat; sed adhuc maligna pars preponderabat et clamabat: noster est, noster est. Tunc sancta maria accepit aureum calicem magnum de manu sancti georgii et quatiens ter capud inquit: certe non vester sed noster est; et cum magna indignatione proiecit calicem ad parietem ecclesie, et fracta est una ansa calicis. Ad cuius tinnitum mox evanuit agmen ignitum. Et accepit sancta maria per manum dextram et sanctus georgius per sinistram imperatorem et duxerunt secum ut credo in celestem habitationem. At ille hierosolimita corde revolvens ea que dicta sunt descendit ad sarcinas, et invenit fractam calicis ansam sicut predixerat heremita. Qui usque hodie magni miraculi pro testimonio habetur Pabenberk sancti georgii in monasterio. Anno dominice incarnationis Millesimo III. Hoc tempore interfecti sunt Versovici. Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. V. fratres martirizati sunt.

Temporibus Heinrici imperatoris qui post Ottonem tercium rexit romanum imperium, in partibus polonie quinque fuere monachi et heremite viri spiritales: Benedictus, Mathias, Iohannes, Ysaac, Christinus, et sextus Barnabas, quorum non est inventus in ore dolus, nec in manibus pravum opus. Horum denique patrum scribitur multa malum pauca, quia semper dulci sumitur quam parce apponitur esca. Erat et eorum confessio laudabilis, deo acceptabilis, hominibus amicabilis et eam sectari volentibus imitabilis. Hactenus hec. Passi sunt autem hi fratres V. Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. II. idus novembris. Anno dominice incarnationis M.V. Anno dominice incarnationis M.VI. Princeps Hemma femineo sexus gemma, febre correpta, a vinculo carnis est erepta. Cuius epitaphium his versiculis aut vidi aut audisse me memini: Que fuit ut gemma, vilis iacet en cinis Hemma. Dic precor: huic anime da veniam domine. Anno dominice incarnationis M.VII. Anno dominice incarnationis M.VIII. Anno dominice incarnationis M.VIIII. Anno dominice incarnationis M.X. Anno dominice incarnationis M.XI. Anno dominice incarnationis M.XII. Anno dominice incarnationis M.XIII. Anno dominice incarnationis M.XIIII. Anno dominice incarnationis M.XV. Anno dominice incarnationis M.XVI. Anno dominice incarnationis M.XVII. III. idus iunii obiit Thegdagus III. episcopus pragensis ecclesie. Fuit autem hic Thegdagus sancti presulis Adalberti successor ydoneus, corpore virgineus, moribus aureus, actibus purpureus, sui antecessoris sequens vestigia, commisse plebis persequens flagicia, et si non corpore, mente tamen tulit martirium, ne ob timore hominum sed secutus dominum in pace in idipsum dormivit et requiescit. Cui Anno dominice incarnationis M.XVII. successit Ekardus presul. Anno dominice incarnationis M.XVIIII. Anno dominice incarnationis M.XX.

Interea natus ducis Bracizlaus de puericia transcendens in iuventutis ibat de virtute in virtutem, cui preerat prosperitas operis, proceritas corporis, et forme pulchritudo ac virium sapientieque magnitudo, in adversis fortitudo, in prosperis temperata erat mansuetudo. His temporibus theutonicis in partibus fuit quidam comes valde potens cognomine albus Otto, sanguine de regio prodiens stemate patro. Unica huic erat gnata nomine Iudita, pulchritudine sub phebo cunctis que sunt prelata puellis. Quam bonus pater et eius optima mater quo addisceret psalterium tradiderant in cenobium quod dicitur Zuinbrod, loci situ et menibus munitissimum. Sed quid turres quamvis altissime, aut que menia firmissima amori resistere et amantem possunt excludere? Omnia vincit amor, rex et dux cedit amori.

Igitur Bracizlaus iuvenis pulcherrimus, heros acerrimus, multis referentibus audiens de nimia pulchritudine et morum probitate ac generositate parentele supradicte puelle, ultra non habebat spiritum, et inter semet presumebat cogitare, utrum eam vi rapere temptet, an dotalibus conubia paret. Sed maluit viriliter agere, quam supplicando colla submittere. Perpendit enim innatam theutonicis superbiam, et quod semper tumido fastu habeant despectui sclavos et eorum linguam. Sed quanto fit semper difficilis aditus ad amorem, tanto amanti fit veneris igne incautius validiorem. Fluctuat mens iuvenis igne succensa veneris, velut ignibus estuat ethna. Et hac apostrapha euphonizat secum: Aut ego coniugio fungar egregio, aut ego ludibrio mergar per preclio, fieri non poterit ut mea non fuerit. Iudita nobilibus edita natalibus virgo spectabilis, multum amabilis, sole nitore clarior, vita mihi carior, vivat ut superstes, laus deo semper. Extemplo iussit inter suos novit manu promptiores et se fideliores iubet probatos et laboris pacientiores aptari equos et fingit se ad imperatorem iturum et cito rediturum. Iussa viri faciunt, sed quid dominus suus moliatur nesciunt. Mirantur [illegible] inter se quid eam celeriter vadunt, et quasi VII. dierum iter agentes, tunc hospitium intrant predictum cenobium iterum. Interdixerat et suis omnibus ducis natus ne alicui cuiquam unde essent innotescerent, sed quasi unum excipisse se ipsum heronem. Cedat ithacus callido ingenio investigasse natum thetidis, ne se iactet iliae pastor tyndaridem rapuisse amiclis, quia hic iuvenis Bracizlaus ambos tempore et animositate et audacia facti inmanitate. Nam postquam data est eis ibi pernoctandi licentia, sicut lupus quando obambulat ovilia, querens qua parte irrumpat ut predam rapiat agnam, sic heros Bracizlaus visu sagaci et animo illustri lustrans claustrum vult irrumpere, sed non audet quia secum tantam copiam militum non habet. Forte fortuna affuit dies festa, et ecce nil de vovens optata cum suis coevis de claustro exit virgo Iuditha, sicut puelle solebant tempore illo ad vesperas pulsare campanas in medio ecclesie. Quam ut vidit audacissimus raptor, sui pre gaudio factus immemor, ceu lupus qui ex occulto irruit et rapit agnam et conversus facta fugit submittens cauda, petens ulteriorem latebram, sic et ille rapta virgine fugit et ut venit ad portam invenit eam molendinari fune precisum et via exeundi preclusa, mox exempto gladio inflexilem precidit acuto, quod usque hodie cernitur sectio fortissimi viri pro testimonio. Ceteris autem sociis id minime scientibus et adhuc in papilionibus manentibus, ab irruentibus inimicis comprehensis aliorum eruitis oculis et naribus abscisis, aliorum manibus et pedibus truncatis, dux cum paucis et virgine rapta per noctis caliginem evasit opaca. Rapta est autem virgo Iuditha Anno dominice incarnationis M.XXI. Et ne daretur theutonicis iusta occasio calumpniandi boemos, quasi pillaca mittit alio heros Bracizlaus eius nondum nupte parte salutans ducem Odalricum recta via profectus est in moraviam. Nam antea patri suo tota illa terram tradiderat in potestatem fugatis cunctis de civitatibus polonis, ex quibus multos comprehensos centenos et centenos ordinatim cathenatos vendi iusserat in ungariam et ultra, quia revera post obitum secundi Bolezlai sicut urbem Pragam ita totam moraviam vi obtinuerant poloni. Anno dominice incarnationis M.XXII. in polonia facta est persecutio christianorum. Anno dominice incarnationis M.XXIII. VI. idus augusti Ekardus III. episcopus pragensis ecclesie transiit ab hac luce

uicarius perpetuam. Fuit autem presul iste potentibus erectus, erga humiles et man-
suetos pius, modestus, facundissimus predicator, largus elemosinarum dator, divine
familie ministerii fidelis dispensator. Hic constituit ut pro decimatione unusquisque
sive potens sive dives sive pauper tantum quod de suo feodo vel allodio aratrum
haberet duos modios v. palmarum et duorum digitorum, unum tritici et alterum avene
episcopo solveret. Nam antea sicut primo episcopo Diethmaro constitutum erat, pro decimatione
duos messis acervos dabant, decimum et acervum L. manipulos habentem. Huic
post obitum Ekkardus obtinuit episcopatum, qui ordinatus est eodem anno iiii. Kal. Ian.
ab archiepiscopo Maguntino. Anno dominice incarnationis m xxiiii. iiii. id. Iulii obiit Heinricus rex.
Anno dominice incarnationis m xxv. xv. Kal. Iulii obiit Bolezlaus rex. Anno dominice incarnationis m xxvi.
Anno dominice incarnationis m xxvii. Anno dominice incarnationis m xxviii. Anno dominice incarnationis m xxviiii.
Anno dominice incarnationis m xxx. Hoc anno dux Brecizlaus magna cede prostravit
Ungaros et terram eorum usque ad urbem Strigoniam devastavit. Eodem anno
iii. Kal. Febr. Ekkardus v. episcopus pragensis ecclesie transit ab hoc mundo bravio fruiturus
iocundo. Hic fuit nobilis genere, sed nobilior opere, quod prior fecit quam facien-
da precepit. Nam nulli magis est nota perpetua sedes qua sibi carcer et infirmorum
erant edes. Hec est lanitque hominum capita vite sunt reddita vel qui mortis
animas ad furvas mitteret umbras. Preterea solitus erat omni die quadraginta
pauperes pascere, quibus habunde procurans cibum et potum ipse benedixit, ipse
hylariter distribuit. Erat etiam et corporis eius pulchritudo insignis, caput capillo
albus agno, unde cognomen obtinuit ut diceretur albus: [illegible] blandus episcopus Ekkardus.
Post hunc Severus presul successit in ordine sextus, qui tempore iuventutis
nitore enituit decore agilitatis, quia quecumque erant in curia ducis, omnes sine
precellens obsequiis, sedulum suo domino et magis gratum quia fidele exhibebat
servicium. Primus enim fuit officiis clericorum, nec minus dedit studiis laicorum,
semper aderat comes individuus duci in venationibus. Primus etiam affuit in ve-
cisione silvatici apri, et abscidens ei caudam purgat et parat, ut duci velle-
nostra parataque venienti domino ad vescendum donat. Unde dux Odalricus sepe
sepe fertur dixisse: O Severe, dignus vir plus tam dulci convivio dignus es episcopio.
His atque huiusmodi studiis habuit gratiam ducis et placuit universis.
Anno dominice incarnationis m xxxi. Sanctorum apostolorum Petri et Pauli in natalicio ordinatus est Severus
episcopus a Maguntino archiepiscopo. Eodem anno natus est Spitigneu filius Brecizlai ducis.
Anno dominice incarnationis m xxxii. Anno dominice incarnationis m xxxiii. Anno dominice incarnationis m xxxiiii.
Anno dominice incarnationis m xxxv. Anno dominice incarnationis m xxxvi. Anno dominice incarnationis m xxxvii. obiit
dux Bolezlaus quem Mesko lumine privarat. Eodem anno v. id. Nov.
dux Odalricus linquens terrena capiat celestia regna. Iste Iaromir de quo supra
meminimus lumine orbus, cum dux Odalricus destinaverat ut degeret Lisa
in vinculo, audiens quod frater suus ab hoc migrasset seculo, surgit diluculo, et
imperat ut se deducant ad urbem Pragam vehiculo. Quo cum pervenit, iam
fratrem suum delatum in ecclesiam sancti Georgii invenit. Ad cuius funus stans iuxta
feretrum omnium circa astantium movit et concussit corda huiusmodi elogii la-
mento. Heu mihi quid dicam, non sequitur heu mihi dicam. Heu mihi germane, heu dira conditio
mortis amare. Mortuus en iaces, nec ego nec tu modo gaudes. Hunc tremefu-
gravit culmine regni. Nudus iaces dux nobilis, hodie truncus immobilis. Cras
vermibus esca, post tenuis favilla et inanis eris fabella. Lumine privasti me
nec frater ut fratrem amasti, non fecisse me quod fecisti in malis. Nescio si posses me
lumina reddere velles, cum tua sit nuda et aperta seu bene seu male facta. Sed
me ex toto ex fratris corde remitto, ut pietate sua deus omnipotens tibi parcat: spe atque
cuius post hanc in pace quiescat. Post explectis rite funebribus exequiis accipit
Brecizlaum fratruelem et ducit eum ad sedem principalem. Et sicut semper in electione
ducis faciunt, per superioris aule cancellos decem milia nummorum et amplius
per populum spargunt ne ducem in solio comprimant, sed potius sparsos nummos ra-
piant. Mox duce locato in solio et facto silentio tenens dexteram sui fra-
truelis Iaromir dux ad populum. Ecce dux vester. At illi succlamant ter krlessu
quod est kyrieleison. Et iterum Iaromir ad populum. Accedant inquit de gente Munica,
accedant de gente Tepca, et vocat eos nominatim quos noverat armis potentio-
res, fide meliores, milicia fortiores, et divitiis eminentiores. Quos in
sensu adesse dixit. Quoniam me mea fata sinunt ut sim vester dux, hunc assignans
vobis induco et collaudans quod ei obediatis ut dignum est duci, et debitam
fidelitatem exhibeatis, ut par est suo principi. Te autem fili moneo et repetens
iterum iterumque moneo. Istos colas ut patres, hos diligas ut fratres, et omnibus
negociis tibi consiliarios habeas. His urbes et populum ad regendum commitas,
per hos enim Boemie regnum stat et stetit atque stabit in sempiternum. Ast
illos qui sunt Versovici, iniquorum parentum nequissimi filii, nostri generis hostes domestici,
familiares inimici, ut tenosa rotam devites et consortia eorum de-
clines, quia nobis numquam fuere fideles. Ecce me innocentem et sui princi-
pem in primis ligaverunt et diversis affecere ludibriis, post etiam malitiis
versuciis et fraudulentis consiliis egerunt ut frater fratrem me hisce privaret
oculis. Habeas fili mi semper in memoria sancti Adalberti presulis, qui eorum
ob facta crudelia ter ut fiant super eos excidia suo ore confirmavit,
et excommunicavit eos in ecclesia. Que nunc di[illegible] bis est facta.
Certo ut fiant adhuc sunt sollicita fata. At illi hanc [illegible] dicentes
dissecabantur cordibus et fremebant dentibus in eum. Unde non post
multos dies Coltan de quo supra retulimus, misso lictore suo dum ille
mane purgat ventrem in necessario noctis in hora, acutissima sica perforat
eum in posteriora usque ad interiora. Sicque iustus vir velut dei
martyr dux Iaromir obiit. Anno dominice incarnationis m xxxviii. ii. non. Novembris.
Hactenus acta antiquorum liber continet primus. Sed quia sicut ait beatus
Hieronimus aliter visa, aliter audita, aliter narrantur ficta, que melius scimus
melius et proferimus. Nunc auxiliante deo et sancto Adalberto ea fert animus
dicere que ipsimet vidimus vel que ab his referentibus qui viderunt veraciter audivimus.
Explicit liber primus de kronicis boemorum.

PROEMIUM AD CLEMENTEM ABBATEM BREVNENSIS ECCLESIE.

SPIRITALI BREVNENSIS CENOBII PATRI
clementi sic ex re nomen habenti semper theorie inherenti. Cosmas
haud dignus dici decanus angelica consortia sentiat. Cum multa mecum
revolvens super sederem, quid potissimum caritatis vestre tante sectatus causa
mitterem, quippe cum pondera auri et argenti sordent, solaque que sunt spi-
ritualia placent, optimum fore duxi tue tantum voluntati obsequi.
Intellexi enim per quemdam clericum nomine Deocarum qui meum olim innotuit
familiarem quod vel dictas nenias quas olim Gervasio scripseram velles videre
libenter. Hac oblata occasione roborata immo caritate amici persuasione
compulsus non solum quod optasti, verum et secundum tide narrationis textu
dictavi libellum, quem similiter prout scire licuit a tempore Brecizlai filii
ducis Odalrici usque ad eius equivocum filium regis Wratizlai de gestis
tue paternitati pandere presumo. Licet enim pater o venerande divinitas
non esses [illegible] separatus, et profundos philosophie semper exhaurias
fontes, tamen hoc tam tenui liquore non dedigneris tua sacra proluere labra.
Sepe enim sicut post fortia vina et soporifera pocula naturali quandoque
hominum medetur sitis, frigide hausti puri latices suavior dulcibus poculis.
Sepe sicut matrona sublimis que sudat in aureis, gaudet virgineis se commiscere
choreis. Atque iuvat interdum pueriliter ludere troco, sic tu o sanctissime pater
tractata grandia et sylogistica volumina lingue, et hec mea opuscula sensu pu-
erilia, stilo rusticalia perlege. Ubi si nulla sub sannatione et derisione digna
inveneris, que tamen ideirco memorie commendes, vel certa tibi a deo collata sapi-
entia quandoque ad unguem emendes. Quod autem in quibusdam locis quasi metricos
versus invenies, scias me sciente nescium fecisse dum feci versus. Vale.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CIT·DUX·BRECIZLA-
ta in paterna sede vigorat, qui deo et hominibus beneplacitus actibus calcans
vestigium patrum, et eos precellens contigua arte virtutum sicut sol in
virtute sua sydereum lumen et lune minorem splendorem occultat et hebetat,
sic novus Achilles Brecizlaus novus [illegible] plus fortia acta et
victoriosissimas utriusque palmas attenuat [illegible] et obscurat. Nam
deus talem sibi gratiam contulit, ut quas singulis [illegible] hominibus parti-
cularitater has quoque huic indeficientes virtutes largi[illegible] eius generaliter.
Quippe hanc virtutum obtinuit accumulationem, ut in [illegible] rebus bellicis
strenuitate precelleret Gedeonem, corporis viribus exsuperaret Samsonem,
quadam speciali prerogativa sapientie preiret Salomonem. Unde factum
est ut in omnibus preliis victor existeret ceu Iosue, auro et argento
locupletior cetis regibus Arabie, et undique inexhaustis affluens divitiis,
atque in largiendis muneribus non deficiens assimilaretur aque que numquam
deficit amne. Huic coniunx Iuditha nobilissima genere, fecundissima
plus germine, genuit quinque iuvenes corpore insignes, et supereminentes
ceu Hermonis montes, sapientia singulares, probitate nulli comparabiles,
universa virtutum honestate laudabiles. Fuit autem primogenitus nomine Spitigneu,
secundus natu Wratizlau, tercius stemmate Conrad, quartus genitus Iaromir,
quintus et ultimus Otto pulcherrimus. Horum de vita et gloria pro affluentia
verborum copia sufficienter in suis locis explicabitur. Quos adhuc positos in
puerilibus sed studiis pollere virilibus pater valde mirabatur cernens egregium decus
et par nobile fratrum. Nec minus augebant matri sua gaudia letam de tan-
ta pueritia filiorum et magnifico glorie statu.
Ea tempestate Kazimir Polonensi nobilissimo duce ab hac subtracto
luce, filiis eius Bolezlao et Wladizlao adhuc in infantia positis, ad ubera
lactis, una spes erat salutis in misera fuga fugientibus per diversa loca Polon-
ensibus. Quod animadvertens dux Brecizlaus quarto anno sui ducatus, oportunum
fore ratus ne differret oblata occasione calumniandi suis inimicis, immo
ulciscendi de illatis iniuriis quas olim dux Mesko intulerat Boemis,
quantocius potuit inito consilio cum suis eos invadere statuit. Statimque
terribilem dictat sententiam toti Boemie per provinciam mittens in signum
sue iussionis torquem de subere tortum, ut quicumque exierit in castra
segnius dato signaculo, sciret procul dubio tali torque se suspendendum
in patibulo. Quibus in momento in ictu oculi congregatis in unum, usque ad
unum intrat terram Polonie suo viduatam principe, et eam hostiliter invasit,
et velut ingens tempestas furit, sevit, sternit omnia, sic villas cedibus,
rapinis, incendiis devastavit, et municiones irrupit. Krakou autem eorum
metropolim ingressus a culmine subvertit, et spolia eius obtinuit, insuper et
veteres thesauros ab antiquis ducibus in erario absconditos eruit, scilicet
aurum et argentum infinitum nimis. Simuliter et ceteras urbes igne succendit,
et usque ad solum destruxit. Cumque pervenissent ad castrum Gdec, castellani
et simul qui illuc confugerant villani non valentes ferre impetum ducis, exeunt
ei obviam, auream gestantes virgam, quod erat signum deditionis, et ut eos
pacifice cum suis pecoribus et ceteris rerum appendiciis transferat in Boemiam,
suppliciter rogant. Quorum dux peticionibus acquiescens, postquam perduxit eos in
Boemiam, dat eis partem silve que vocatur Cirnin non modicam, constituens eis
unum ex ipsis prefectum et iudicem, et decrevit ut sub lege qua in Polonia
habuerant, tam ipsi quam eorum posteri in sempiternum vivant, atque nomine ab urbe
derivato usque hodie nuncupantur Gedcane. Nec longe a predicta urbe ven-
tum erat ad metropolim Gnezden, natura loci et arte muralium firmam, sed facile
captam ab hostibus raris tamen inhabitantibus civibus. Ubi eo temporis in basilica
sancte dei genitricis Marie perpetue virginis preciosissimus requiescebat thesaurus,
scilicet beatissimi Adalberti martyris corpus. Qua urbe Boemi sine marte potiuntur,
et cum magna leticia intrant sancte ecclesie limina, atque omni preda post ha-
bita, sola spe possunt dari pro Christo passum, sacri corporis preciosam massam.
Quorum presul Severus videns temeritatem, et pena imminente fasque nefasque
sensit voluntate, talibus alloquiis temptat eos revocare ab illicitis ausis.
Fratres mei et filii ecclesie dei, non tam ex facili constat sicut vos estimatis, ut sacri
corporis glebam dei virtutibus plenam, quis mortalium tam temere presumat tan-
gere. Et metuo enim valde ne percellamur aut nimis oblivione aut cecitate aut
aliquorum membrorum debilitate, si id temere presumpserimus agere. Quapropter pri-
us triduo ieiunate, de peccatis vestris penitentiam agite, et ab omnibus abhomina-
tionibus quas ipse abhominatur est in vobis abrenunciate et ex toto corde quod eas
ultra non faciatis promittite. Spero enim in misericordia dei et nostri patroni sancti Adalberti
quod non privabimur spe peticionis nostre, si persistimus fidi in devotione et precum
assidua oratione. At illi ausi sunt presulis verba quasi delirantis, et continuo
aures suas continentes fecere impetum ubi pendit sacrum corpus. Et quia
post altare iuxta parietem conditum fuerat, et aliter evelli non poterat nisi
altare destruerent, manu improba cum timore ferina operantur profana. Sed non de-
fuit ultio divina. Nam in ipso opere sue temeritatis steterunt sensibus obstu-
pefacti, nec erat vox nec sensus nec visus per circuitum fere horarum spacia,
donec tum propiciante dei gratia rehabuere pristina officia. Moxque licet
sero penitentiam ducti faciunt iussa episcopi, et quanto erant divino nutu cum
dentius castigati, tanto devoti perstabant precibus infatigati, triduo ieiunan-
tes et veniam postulantes. Tercia nocte Severo episcopo post matutinale
synaxim quiescenti sanctus presul in visione apparens Adalbertus dic ait ista duci
et eius comitibus: Pater de celis dabit quod petitis, si non repetatis mala quibus
abrenunciastis in fonte baptismatis. Hoc mane cum presul innotesceret
duci et eius comitibus, mox exhylarati intrantes ecclesiam sancte Marie et ante
sepulchrum sancti Adalberti humi prostrati diu fusa communi oratione, surgens
dux et stans in ambone, hac rupit silentia voce. Vultis prevaricatio-
nes vestras emendare, et a pravis operibus resipiscere? At illi obortis
clamant cum lacrimis: Emendare parati sumus quicquid in sanctum dei patres nostri vel nos
prevaricati sumus, et a pravo opere omnino cessare. Et dux extendens manum
suam super sacram tumbam, sic orsus est ad populi turbam: Extendite fratres simul
vestras ad deum dexteras, et meos advertite sermones, quos volo ut vestre fidei
sacramento firmetis. Sit ergo hec mea maxima et prima decretum, ut vestra
conubia que hactenus habuistis ut lupanaria et ceu brutis animalibus
communia, amodo iuxta canonum scita sint legitima, sint privata, sint in-
dissolubilia, ita dumtaxat ut vir una contentus sit coniuge, et mulier uno viro contenta

vivant. Si autem coniunx virum aut vir coniugem spreverit et rixantes usque ad discidium efferverint, qui ex eis in priore copula legitime celebrata redire noluerit, nolo ut secundum ritum terre nostre hunc vel hanc in servitutem redigat, sed potius nostri immutabilis decreti pangaria, qualiscumque sit persona, redigatur in Ungariam, et nequaquam liceat ut precio se redimat aut in terram redeat, ne unius contagio ovicule totum Christi serpat per ovile. Eadem sententia Severus episcopus dixit: Quicumque aliter fecerit, anathema sit. Eadem sententia sunt plectende virgines et vidue et adultere, que nomen bonum amisisse et pudorem corrupisse ac per scortum concepisse dinoscuntur. Nam cum liberum nubendi habeant arbitrium, cur committunt adulterium et conceptus suos abortivant? quod est pessimum scelus scelerum. Et dux subiungens inquit: Si vero mulier proclamaverit [illegible] amari, sed inclementer a viro suo affligi et praffligari, decernat inter eos iudicium Dei, et qui inventus fuerit reus, solvat penas rei. Similiter et de his qui homicidas et qui inventi fuerint rei. Similiter et de his qui homicidas infamantur, archipresbyter comiti illius civitatis nomina eorum ascribat, et comes eos conveniat, et si sunt rebelles, in carcerem redigat, donec aut penitentiam dignam agant, aut si negant, ignito ferro sive adiurata aqua utrum culpabiles sint examinentur. Fratricidas autem et parricidas, sive sacerdotum interfectores et huiusmodi capitalibus criminibus irretitos, archipresbyter assignet eos comiti vel duci, sive per manus et ventrem ferratos de regno eiciat, ut ad instar Cain vagi et profugi circueant terram. Severus episcopus dixit: Ista ducis deliberatio iusta sit; anathe[ma] … rata et firma. Nam ad hoc vobis ducibus mucro pendet in femore, ut manus vestras sepius lavetis peccatoris in sanguine. Iterum dux: Tabernam, inquit, que est radix omnium malorum, unde procedunt furta, homicidia, adulteria et cetera mala, et qui paraverit et qui … paraverit. Severus episcopus dixit: Anathema sit. Et dux: Quicumque comprehensus fuerit huius violator decreti, tabernarius in medio foro ad palum suspensus et usque ad fastidium preconis cesus depiletur; res tamen eius non infiscentur, sed potus tantum in terram proiciatur, ne quis execrabili haustu polluatur. Potatores autem si deprehensi fuerint, non prius de carcere exeant, quam in fiscum ducis unusquisque CCC nummos componat. Severus episcopus dixit: Que dux iudicat, nostra auctoritas firmat. Adhuc dux prosequitur dicens: Fora autem dominicis diebus omnino ne fiant interdicimus, que ideo maxime in his celebrantur regionibus, ut ceteris diebus suis vacent operibus. Si quis autem dominicis aut festis diebus publice ad celebrandum feriari iudicatis in aliquo servili opere inventus fuerit, ipsum opus et quod in opere est inventum archipresbyter tollat, et CCC ducis in fiscum solvat nummos. Similiter et qui in agris sive in silvis suos sepeliunt mortuos, huius rei presumptores archidiacono bovem et CCC in fiscum ducis solvant nummos, mortuum tamen in polyandro fidelium humi condant denuo. Hec sunt que odit Deus, hec sanctus Adalbertus presul nos suas deseruit oves et ad exteras maluit ire docturus gentes. Hec ut ultra non faciamus, iure simul et iurisiurandi sacramento confirmamus. Sic ait dux. Et presul secus tumbam cum nomine invocato et malleo assumpto, ceteris clericis VII psalmos et alias huic sancto operi competentes orationes ymnizantibus, cepit molliter destruere summa sepulchri, destruens eum usque ad ima thesauri sacri. Et cum aperuisset sarcofagum, omnes qui in ecclesia aderant tanta fraglantia suavissimi odoris sunt referti, ut per tres dies quasi opimis ferculis refecti oblivisscerentur cibo refici. Quin et infirmi sanati sunt eodem die quamplurimi. Et dux et episcopus et pauci comitum inspicientes, ut viderent sanctum Dei ita vultu et habitu clarum et sic corpore integrum per omnia, ac si eadem sancta missarum celebrasset sollempnia, clerici Te Deum laudamus, laici Kyrieleison modulantur, et resonant voces eorum usque ad ethera. His ita peractis, dux pre gaudio facie perfusus lacrimis sic orat: O Christi martyr beate Adalberte, nostri semper et ubique miserere, nunc solita nos respice pietate et nobis peccatoribus propiciare, atque a tua sede pro gaudiis celestibus per nos quamvis peccatores referri non dedignare. Mira res et valde stupenda, cuius tumbam nudi tantum contingere non poterant, continuo dux et episcopus sine impedimento corpus eius sarcofago levant et serico coopertum in superiori altari locant, ut plebs sua vota solvat, que Deo et eius sancto voverat, atque eadem compositione sunt CC marce altaris in arce. O Deus omnipotens mundum per secla revolvens, qui semper regnas solus, qui cuncta gubernas, nil sic necesse fuit in mundo, nec erit bonis Christo [illegible]. Quis vero mortalis hominum unquam credere posset, ut ad gentes apostatrices in celesti regno laureatus corpus suum referri sineret, quarum aspernatus facinora aufugit consortia cum adhuc viveret? Sed si maiora Dei et antiqua miracula perpenderimus, quomodo populus Israeliticus sicco vestigio transivit mare, qualiter de sicca rupe fluxerunt aque, vel qualiter factor orbis apparuit in orbe natus de Maria virgine, non admirari, sed potius Deo qui fecit et facere potest quicquid vult nos decet humiliari et eius gratie totum assignare. Cuius gratia inspirante ascendit in cor ducis, ut similiter transferat corpus archiepiscopi fratris sui eiusdem civitatis, nomine Gaudentii, qui in eadem ecclesia forte quiescebat. Hic namque super seculum non solum carnali verum et spirituali coniunctione frater sancti Adalberti et comes individuus in omni labore et erumpna fuit, et si cum eo non corpore, martyrium tamen compassione tulit. Nec enim fieri poterat, ut gladius animam eius non pertransiret, cum germanum suum romphea paganorum in frusta concidi videret, et ipse pariter occidi valde optaret. Item iussum est duci et episcopo, ut quinque fratrum reliquias sancto corpori adiungerent, quorum de vita et passione Deo donante relaturi sumus, qui in eadem civitate in alia ecclesia quiescebant, pariter cum summa diligentia transferant. Quid multa?

Ventum erat cum omni sacra sarcina in prosperitate et leticia Boemiam, et in vigilia sancti Bartholomei apostoli prope metropolim Pragam castra metati sunt circa rivulum Rokitnicam, ubi lucescente die clerus et universa plebs cum processione occurrit, cum longa serie late iuxta explicatur campus. Talis enim processio fuit. Dux ipse et episcopus humeris subnixi dulce pondus portant martyris Christi Adalberti. Post simul abbates ferebant reliquias quinque fratrum. Deinde archipresbyteri gaudent onere Gaudentii archiepiscopi. Quos XII electi presbyteri vix sustentantes pondus aurei crucifixi sequuntur. Nam dux Mesko ter tantum ipsum hoc appenderat auro. Quinto loco ferunt tabulas tres graves auro, que circa altare ubi sanctum corpus quiescit posite fuerant. Erat autem maior tabula quinque ulnarum in longitudine et decem palmarum in latitudine, valde adornata lapidibus preciosis et cristallinis, sic scriptum fuit hic in margine versus: Ter centum libras appenderat hoc opus auri. Postremo plus quam centum plaustris ducunt immensas campanas et omnes Polonie gazas. Quas sequitur innumera nobilium virorum turma astricta manicis ferreis et contra colla bagis. Inter quos heu male captus adductus est et consors meus, presbyter officio. O dies illa Boemis honoranda et per secla memorie commendanda, sacris misteriis frequentanda, dignis preconiis celebranda, laudibus devotissime veneranda, divitibus letabunda, debilibus exoptanda, pauperibus iocunda, datione elemosinarum decoranda et omnibus studiis excolenda, in qua festis festa refulgent accumulata. O nimium felix metropolis Praga, olim sacro duce sublimata, nunc beato presule decorata, a Deo tibi collata excipis gaudia geminata, et per has binas misericordie olivas fama volas ultra Sauromatas atque Sarigas. Facta est autem hec translatio beatissimi Christi martyris Adalberti Anno dominice incarnationis MXXXVIII. kal. sept.

Sed his prosperis a Deo concessis temporibus delator non defuit, qui apostolico ita gesta hec retulit: divinas sanctiones et sanctorum patrum traditiones violasse ducem Boemie et episcopum promulgavit, et si hoc multum domnus papa pretermitteret, iura apostolice sedis per totum mundum observanda minuuntur. Continuo sacer conventus celebratur, canones recitantur, sacre scripture scrutantur. Dux et episcopus quamvis absentes de presumptione arguuntur. Alii quidem omni dignitate privatum per tres annos in exilium decernunt. Alii episcopum ab omni pontificali officio suspensum, quoadusque vivat, in claustro monachorum degere iudicant. Alii ambos gladio anathematis feriendos clamant. Interea legati ducis et episcopi Boemiorum ex parte eorum ipsi et ipsorum Romam adveniunt, ferentes mandata magnis muneribus obligata, quamvis facundie verbis polita. Quibus ubi data est copia fandi, in conspectu apostolici et sacri cetus tali sermone causam sue legationis sic prosecuti: O fidei catholice et sedis apostolice sanctissime rector, et o patres in libro vite conscripti, quibus a Deo collata est potestas iudicandi simul et miserendi, miseremini peccasse confitentibus, parcite penitentibus, simul et veniam postulantibus. Fatemur nos illicita et contra statuta canonum egisse, quia de tam longinquis partibus ob tam breve temporis spacium ad tam sene gocium vestrum nequivimus hic renunciare. Sed quod factum est illud quod fecimus, sciatis operantes conscientia nos non ex temeritate, sed pro magna utilitate Christiane religionis atque bona intentione id fecisse. At si umquam bona intentio cadit in vicium, o sanctissimi patres, secundum vestrum iudicium parati sumus emendare nostrum flagicium. Ad hec apostolicus pauca: Si penitet, inquit, haud nocet error. Mox legati summoventur a concilio, petunt hospicium, sequenti die reddituri rationem in iudicio. Illa autem nocte ducis missi et episcopi circueuntes corruperunt pecunia cardinalium astuciam, auro subplantant iusticiam, mercantur precio clementiam, muneribus leniunt iudicialem sentenciam. Postera autem die vocatis legatis sacri concilii in capitolio presentatis, domnus apostolicus os aperuit sacri ponderosis verbis et auctoritate plenum. Sic, inquit, predicatoribus in impietatis culpa est severior exercenda vindicta, ita reatum suum recognoscentibus, penitentiam desiderantibus facile prebemus assensum, et ab hoste inflictis vulneribus medicine adhibemus antidotum. Magnum peccatum est aliena rapere, sed maius Christianos non solum spoliare verum et captivare, et captivatos tamquam bruta animalia vendere nimis est abhominabile, quod vos peccasse in Polonia nobis relatum est per veridica nuncia. Quod autem nulli liceat sine nostra permissione de loco ad locum sacrum transferre corpus, testantur canones, prohibent patrum decreta, et presumptores huiusmodi rei divina iubent eloquia gladio anathematis ut feriantur. Sed quia vos sive per ignoranciam sive bone intentionis ob gratiam hanc rem fecistis, precipimus ut pro hac tam temeraria presumptione dux vester et episcopus cenobium omnibus ecclesiasticis usibus et honoribus sufficienter amplificatum in competenti loco construant, probatasque personas ac officia servicii clericorum ex more constituant, ubi Deo sedulum servicium tam pro vivis fidelibus quam pro defunctis in sempiternum exhibeatur, ut saltem vel sic in conspectu Dei reatus vestri transgressio deleatur. Mox legati valde exhilarati proficiscuntur et referunt duci iussa apostolici. Quibus dux velut divinis iussis obtemperans sub honore sancti Wencezlai martyris in urbe Boleslau iuxta flumen Labe, ubi idem sanctus olim feliciter consummavit martyrium, venustissimum fabricavit cenobium, in quo sicut et hodie cernitur Deo servit caterva fratrum numerosa, et habetur prepositura et basilica valde religiosa.

Anno dominice incarnationis MXL. Fama, qua nullum prius malum velocius in mundo, et que mendaciis pinguescit, et nascens plura paucis falsa veris volando crescit, perfert ad aures imperatoris secundi Heinrici certius plusquam verum fuit, pondus auri et argenti Boemios de Polonia asportasse. Et imperator cepit querere occasiones adversus eos, quomodo ab eis, ut supra dictum fuerat, eriperet aurum. Et mandans per questionarios, ut argentum quod in Polonia rapuerant non infra statutum terminum usque ad unum obolum sibi mittant, minatur bellum. Ad hec Sclavi inquiunt: Semper salvo tenore nostre legis fuimus et hodie sumus sub imperio Karoli regis et eius successoribus; nostra gens numquam extitit rebellis, et in omnibus bellis mansit et semper manebit fidelis, si iusticiam tantum nobis facere velis. Talem enim nobis legem instituit Pipinus magni Karoli regis filius, ut annuatim imperatoris successoribus CXX boves electos et D marcas solvamus. Marcam nostre monete CC nummos dicimus. Hoc testatur nostrarum series etatum, hoc omni anno sine refragatione tibi solvimus et tuis successoribus solvere volumus. At si aliquid preter solitum legis iugo nos aggravare volueris, mori potius parati sumus quam insuetum ferre onus. Ad hec imperator respondit: Regibus hic mos est semper aliquid novi legi addere antiquari. Neque enim omnis lex est constituta tempore in uno, sed per successores regum crevit series legum. Nam qui regunt leges, non reguntur legibus, quia lex, ut aiunt vulgo, cereum habet nasum, et rex ferream manum et longam, ut eam flectere queat quo sibi placeat. Pipinus rex fecit quod voluit; vos autem nisi quod volo faciatis, ostendam vobis quot pictos habeam clipeos, aut quid bello valeam. Et statim mittens litteras per totum regnum valde fortem colligit exercitum. Altera via qua itur per Zribiam et est exitus de silva iuxta viam per castrum Hlumec iussit Saxones intrare Boemiam. Quorum eo tempore dux erat Ekard, cui omnis Saxonia non quam regi paruit pro nimia. Fuit enim vir magni consilii et in ordinandis regni negociis singulari sollercia preditus, et rebus bellicis a puericia deditus, sed in pugnis … belli obtinuit felices successus. Ipse autem cesar castra metatus … ex utraque parte fluminis Rezne. Postera autem die pertransiens … castrum Kamb, cum admoneretur a quibus silve que dirimit Bawariam atque Boemiam, ut cognovit quod obstruerent Boemi vias per silvam, indignatur parum tacuit, dentesque capite ter concepit, tunc cesar dignas atque … verba solutus ora: Licet exstruant muros silvis altiores, licet elevent turres sublimes usque ad nubes, ut frustra tacite rete ante oculos pennatorum, sic nichil valent contra Teutonicos obpugnacula Boemorum. Aut si ascendent super nubila, aut si includant se inter sydera, perita et misera gente nichil istam valebit. Sic ait et iussit cunctos irrumpere silvam, et ipse eos precedens ascendit montem altum in media silva situm, sedensque in tripode dixit ad astantes cunctos regni principes: Hac in vallo cohors ignava latet Boemorum, qui sicut mures agrestes in suis receptaculis antrorum. Sed fefellit cesarem sua opinio, nam ultra alterum montem fuit illorum municio. Et continuo cesar appellans nomine primarchiones de his quosque nobiliores, armatos premittens, iubet et pedestres ire in pugnam, his verbis pollicitans eis victoriam: Non erit, inquit, nobis opus laborioso certamine. Tantum descendite, certe ipsi fugient pre timore, nequeunt enim nostrum impetum ferre. Ite, mei, ut falcones per … capere palumbes, et ut feroces leones more luporum, qui dum irrumpunt ovilia, ovium non curant de numero, et … in toto grege mactare potiunt edulio. Mox secundum iussum regis ruunt lorica a … de primo loco pugne certantes … conspicue nitent acies ut lucida glacies, et ut sol refulsit eorum in armis, resplendent frondes silvarum abietes et cacumina moncium. Descendentes autem in valle neminem inveniunt, quia hinc et illinc spissa silva et impenetrabilia sunt loca. Et sic solet in omni certamine fieri, subsequentes et invitos impellunt ad pugnam precedentes, sic etiam fatigati pre se … a subsequentibus transcendere alterum montem. Sitis et siccitas lingua adheret palato, vires deficiunt, dextre languescunt, anhelitus egros de pectore trahunt, nec tamen sistere gradum. Alii super scuta sua loricas deiciunt. Alii stant appodiati arboribus frustra mane auram captantes. Alii iacuere ut trunci, homines crassi et insueti tanto certamine pedestri. Et cum applicuissent municioni, exoritur undique clamor, ascendit ut nebula super silvam fatigato de corpore vapor. Quod videntes Boemi ad breve temporis hesitaverunt; moxque ut intellexerunt viribus eos defecisse, audacter prosiliunt de municione. Audacia dabat eis munita

soror fortune Bellona. O sors fortuna, numquam es perpetuo bona, instabilique rota magnates mergis in ima. Fortunatorum enim ora verenda virorum ungula ferrata saltantium fedat equorum, et ventres indecenter ac lumbos balteis bis cocco cinctos perimitos, rumpit pede rupto et distrahit intestina, et extra ceu fasciam aut ligamina crurum. Plura referre pudet de tante nobilitatis morte repentina, nec scriptis prodere digna. Tanta tamen nobilium facta est strages virorum, quanta nec in campis Emathiis, nec in tempore Sylle, nec aliqua mortalium peste, nec hostili umquam gladio fertur simul Theutonicorum cecidisse nobilitas. Interea cesar sedens non procul in supercilio, suis metatis fallitur augurio. Nam dum suos vinci non estimat, ab hoste, victores venire adesse credens, insiliens tergo sonipedis incumbit lumbis, et admovet lumbis calcar quadrupedis cesar. Quem nisi habuisset propitium, eadem hora descendisset in orcum sine mora Romanus imperator. Dum hec ibi geruntur, Saxones cum duce Ekardo, de quo supra diximus, Boemiam ingrediuntur, et unam parvam regionem que est circa fluvium Belina hostiliter demoliuntur. Interea dux eorum fama ut percepit sinistra Sclavos de cesare habuisse victoriam, fixit gradum ad pontem Gneuin iuxta fluvium Belinam, valde sollicitus utrum bello fortunam temptaret, an cum tanto dedecore repatriaret. Maluit tamen prius experiri animum ducis, et nuncios temptat eum verbis suadere amicis: Quid te in pugnando vicisse gaudes? Si supplicando vicisses, melior multo victor fuisses. Propterea noli temere ipsum super te inaniter exaltare, quia durum est tibi contra stimulum calcitrare. Nam qui modo quasi parcendo vobis et miserando vestram terram cum paucis intrabat, cito cum tanta multitudine exercituum superveniet, quibus gratum non invenietis, quibus nec fontes vestri sufficient, et quorum vestra tertia vix capiet; tunc erunt novissima peiora prioribus. Unde iterum admoneo te et consilium do, ne totum quod possidere videris amittas. Regina pecunia, que omnia superat, iratos placat, inimicos reconciliat, probat fideles amicos in modicam cesaris iram, que pro te ipsa intercedat et eum tibi in gratiam adducat. Ad hec dux Brecizlaus iracundus monitus salubres sprevit monitus, et innixus manu capulo sic ait: Dicite viro Ekardo: Consilium satis est mihi, ne vos monendo profecisse putetis. Audivi autem Saxones saxis rigidiores, et si qui sunt inconsulti homines, qui te sapere aliquid putant. Ego autem, nisi his tribus diebus hac de mea provincia sine omni molestia exeas, hoc ense caput tuum abscidam, et tua ora ponam tibi ad posteriora. Cesaris incurro quid agat non mihi cure est. Quamdiu vivit femore Brecizlai pendet ensis, non iacet, sed similis fluet sanguis ex latere cesaris. Que dum duci relata fuissent, quamvis nimius egre id tulisset, tam iniuste tolerans quam amittat prodam, et investigantibus canibus submittens repetit silvam. Sic dux Ekard cum magno dedecore repedat in Saxoniam. Interea relatum est duci Brecizlao de Prostej comite, qui prefuit Belin in urbe, quod corruptus Saxonum pecunia non steterit ex adverso, nimium omnis incustodita, scilicet ubi sunt nemora hostibus pervia ibi posuisset presidia. Hunc etiam dux perceptorem cohortis que fuit de Moravia, et tribus legionibus que fuerant misse in auxilium de Ungaria. Quem statim dux iratus eruit oculos, manibus et pedibus abscisis, iussit precipitari in abyssum fluminis.

Anno dominice incarnationis M.XLI. Anno dominice incarnationis M.XLII. Heinricus imperator semper magnificus triumphator, volens ulcisci suorum ruinam inclitorum, intrat cum tribus itineribus terram Boemorum, et eam fere totam hostiliter devastat, ac multas civitates, quas illi defendere non valentes deseruerant, igne succendit. Et sic pervenit ad urbem Pragam, ante ipsam ex adverso fixit aquilas Sibenica in monticulo. Ibi nichil actum dignum relatu comperimus, nisi quod presul Severus cesaris ad castra clam noctu fugit ab urbe, timens ut estimo ne quasi domino suo rebellis privaretur sedis honore pontificalis. Quod videns dux Brecizlaus nescit quid faciat, mentem dolor undique turbat. Iam penitet eum olim pugnasse contra cesarem, iam penitet eum sprevisse monita ducis Ekardi, iam mavult precibus pugnare, et cum precibus superare, quem olim pugnando superarat, atque his verbis temptat dira deflectere cesaris ira: Bella geris cesar nullos habitura triumphos. Nam terra tua est camera, nosque tui sumus, et te tui cupimus. Nam qui suos subiectos sevit hoste crudeli crudelior noscitur esse. Si spectas ad robur tui exercitus, nos tibi nec monita rerum sunt. Cur ostendis potentiam tuam quasi contra folium quod a vento rapitur? Iam venit de preterito ubi nichil sibi officit. Quod vis vicisti, iam victor es, iam tua iam cingeris victricia tempora lauro. Insuper ei promittit mille et quingentas marcas denariorum, quod erat tributum trium annorum preteritorum. Mox velut insignis cum flammis estuat ignis, si quis nimiam desuper fundit aquam, paulatim eius impetum confundit, et prevalentibus undis deficit ignis: haud secus extinxit regina pecunia cesaris iram. Nam qui olim hanc terram intraverat inimicus, accepta pecunia reverterat amicus pace imposita.

29.

Anno dominice incarnationis M.XLIII. Tanta fames fuit in Boemia, ut tertia pars populi interiret fame. Anno dominice incarnationis M.XLIIII. Anno dominice incarnationis M.XLV. Guntherus heremita V idus octobris obiit. Anno dominice incarnationis M.XLVI. Dedicatum est monasterium in urbe Bolezlau IIII kalendas ianuarii a Severo Pragensis ecclesie sexto episcopo. Anno dominice incarnationis M.XLVII. Anno dominice incarnationis M.XLVIII. Anno dominice incarnationis M.XLVIIII. Anno dominice incarnationis M.L. Anno dominice incarnationis M.LI. Anno dominice incarnationis M.LII. Obiit Bozena coniunx Odalrici ducis, mater Brecizlai. Anno dominice incarnationis M.LIII. Anno dominice incarnationis M.LIIII. Urbs Wratizlau et alie civitates a duce Brecizlao reddite sunt Polonis ea conditione, ut ipsi et successoribus suis quingentas marcas argenti et XXX auri annuatim solverent. Anno dominice incarnationis M.LV. Dux Brecizlaus virtutum culmine clarus, gemma Boemorum, patrie lux clara suorum, cum adiuvante Deo totam sibi subiugasset Poloniam, nec non bis victor iam tertiam, ut preposuerat, invadere Pannoniam, dumque precedens suum expectat exercitum, Hrudim in urbe acri pulsatur egritudine. Qui ut sensit magis magisque ingravescere et sui corporis vires evanescere, convocat omnes qui forte aderant terre primates, quibus astantibus verbis fatur talibus: Quia me mea fata vocant, et atra mors iam pre oculis volitat, volo vobis assignare et vestre fidei commendare, quis post me debeat rem publicam gubernare. Vos scitis quia nostri principatus genealogia partim sterilitate, partim peremptis in immatura etate, usque ad me unum fuit redacta. Nunc autem, ut ipsi cernitis, sunt mihi a Deo dati quinque nati, inter quos dividere regnum Boemie non videtur mihi esse utile, quia omne regnum in se ipsum divisum desolabitur. Quia vero ab origine mundi et ab initio Romani imperii et usque ad hec tempora fuerit gratia fraterna rara, testantur nobis exempla rata. Nam Cayn et Abel, Romulus et Remus, et mei atavi Bolezlaus et sanctus Wencezlaus, si spectes quid fecerint fratres bini, quid facturi sunt quini? Hos ego quanto potiores ac potentiores intueor, tanto mente presaga peiora auguror. Heu mentes semper pavida genitorum de incertis fatis natorum. Unde providendum est ne post mea fata aliqua inter eos oriatur discordia pro obtinenda regni gubernacula. Quapropter rogo vos per Dominum et obstringo fidei vestre per sacramentum, quatenus inter meos natos sive nepotes semper maior natu summum ius et solium obtineat in principatu, omnesque fratres sui sive qui sunt orti herili de tribu sint sub eius dominatu. Credite mihi, nisi monarchos hunc regat ducatum, vobis principibus ad ingentem populo ad magnum deveniet dampnum. Dixerat, et inter astantium manus corporeos artus derelinquens petit ethera flatus eius IIII idus ianuarii, ac magnus planctus est desuper illius factus. Quanto autem dux iste Brecizlaus frugalitatis fuerit, quantumque discretionis, inclitus legibus et humanis iudiciis, aut quam largus elemosinarum dator, et quam pius fautor ecclesiarum sive viduarum fuerit,

facundia Tullii prius defecisset, quam singula eius queque merita explicuisset. Post cuius obitum filium eius primogenitum nomine Spitigneu omnes Boemice gentis magni et parvi communi consilio et voluntate pari eligunt sibi in ducem, cantantes Kyrieleison cantilenam dulcem. Erat enim vir valde speciosus, cesarie pice nigrior atra, barba prolixa, facie leta, genis candidioribus nive et parum rubentes per medium. Quid plura? Vir bonus et talos a vertice pulcher ad imos erat. Prima die qua inthronizatus est, hic magnum et mirabile a cunctis seculis memorabile fecit hoc memoriale. Nam quotquot inventi sunt de gente Theutonica, sive dives sive pauper sive peregrinus, omnes simul in tribus diebus iussit eliminari de terra Boemia. Quin et genitricem non tulit remanere suam, de qua supra meminimus, Ottonis natam nomine Iuditham. Similiter et abbatissam sancti Georgii, Brunonis filiam, eliminat, que hunc olim antea cum verbis offenderat acerbis. Nam dum pater eius Brecizlaus reedificaret menia totius urbis Prage per girum, et hic super dictus heros a patre sibi concessa Satecensi provinciam, forte exivit ut cum suis circa sancti Georgii claustrum componeret murum. Et cum nullo modo recte componi posset murus, nisi destrueret fornacem abbatisse que ibi forte stabat iacta sine tinneda, tunc aliis hec facere cunctantibus, accessit natus herilis, et quasi risum sibi faciens, cum magno eam clamore iussit deicere subito in torrentem Brusnicam, dicens: Hodie domina abbatissa calidas non gustabit placentas. Quod agnoscens abbatissa exivit irata de claustro, et valde moleste ei dicta ferens, sic eum ironias aggreditur et confundit dicens: Nobilis insignis vir fortis et inclitus armis. Quam magnas turres nunc expugnavit et urbes. Fert sibi famosum fere de fornace triumphum. Tympora iam lauro victricia cingat et auro. Clerus multimodas campanis personet odas. Dux ego deicere fornacem unamque fecit. Ah pudet effari que non pudet hunc operari. Corpore diriguit vox et faucibus hesit, indignansque sua genitali corpore secuta ira. Hec que abbatissa dixit dux alta mente reposita reservavit. Postquam est inthronizatus, priusquam sancti Georgii ecclesiam intraret, abbatisse mandat talia: Nunc potius convenit clerum resonare odas et pulsare campanas cum abbatissa foras et de terra hac exit, quam cum fornax ei deicitur. Ecce vir fortis et inclitus armis, non turres non urbes expugnando, sed te abbatissa illius fornacis dominam hodie eiciendo fert famosum triumphum et cingit tympora lauro. Et ut iussum fuerat, super bigam imposita fertur velociter abbatissa, et cum dicto eicitur huius terre de confinio.

His ita peractis vadit novus dux novum disponere Moravie regnum, quod olim pater eius inter filios suos dividens, partem dimidiam Wratizlao, partem alteram Conrado et Ottoni dederat. Iaromir autem adhuc deditus studiis inter scolares versabatur alias. Premisit autem dux Spitigneu illius terre ad primates litteras, in quibus nominatim vocat CCC viros, quos ipse novit meliores et nobiliores ex omnibus civitatibus, et ut sibi ad urbem Hrudim occurrant pro salute capitis sui mandat. Iussa viri faciunt, et iam ultra portam custodie magistris Gratou duci obviam veniunt. Quos statim dux iratus quia non ad edictum locum occurrerant iussit comprehendere et catheriatos misit ad custodiendum, dividens eos per singulas civitates Boemie. Equos autem et arma eorum inter suos distribuit, et tenuit terram Moravie. Quod audiens frater eius Wratizlaus valde eum timuit et secessit in partes Pannonie, relicta coniuge Olomuc in urbe. Quem rex Andreas gratanter suscepit, et quamdiu secum fuit honorifice eum habuit. Ergo dux Spitigneu postquam ad suum placitum omnia ordinavit in Moravia, fratres suos accepit ut essent secum in curia, Conradum preficiens venatoribus, Ottonem vero posuit super pistores atque cocos magistrum. Nurum autem suam comprehensam misit in quoddam castrum munitissimum Lesten, committens eam ad custodiendum comiti nomine Mstis. Quam ille non ut decuit talem dominam custodivit, iam omni nocte eius pedem suo cum pede munivit compede. Quod vir eius audiens egre tulit, et quid mercedis comiti pro eam temere facto postea reddiderit in sequentibus patebit. Post unum vero mensem evolutum interventu Severi episcopi et comitum nurum suam dans ei conductum fecit eam redire ad suum maritum. Que quamvis vetita pareret, dum properat marito veniat, et infra spacium trium dierum spiritum exalat pulcherrima mulierum, quia non potuit vivere, deponere potius immaturum. Cuius de morte rex Andreas cum videret suum hospitem usque adeo merentem, his iuvenem dictis mestum solatur amicis: O mi care hospes, Deus faciat ut sis sospes. De cetero iacta super Dominum curam tuam, et spera in eum, et ipse faciet ut hic meror tuus vertatur in gaudium. Sepe enim fit ut unde homo minus proficuum sperat, inde plus commodi ferat. De obitu autem tue consortis esto vir fortis, nec dolendo excedas modum, quasi tibi soli aliquid contigerit novum, cum omnibus hominibus constet notum omne redire suum humanum corpus ad ortum. Dixerat, et estim secum ducit ad missam hospitem, ubi opimis ferculis reficitur atque mero leni efficitur letus. Forte fuit huic regi unica gnata nomine Adleyta, iam thoro maritali tempestiva, valde formosa et multas pre suis nimium spes invidiosa. Hanc hospes ut vidit, miserere adamavit, quod rex bonus non recusavit, atque post dies matrimonio sibi eam copulavit. Quod cum audisset dux Spitigneu, sagaci ingenio precavens, ne forte invaderet frater suus totam cum Ungaris Moraviam, missis nunciis revocat eum de Ungaria, et reddidit sibi civitates quas ei ante pater suus dederat in Moravia. Erat enim Spitigneus vir prudens rerum in discrimine, sciens arcum suum tendere et laxare in oportuno tempore. Cuius inter ceteras virtutes hoc perpetuum studium memoria dignum posteris ut imitabile exemplum proferimus in medium. Talis enim mos suus erat semper quadragesimali tempore, aut monachorum aut canonicorum degens in claustro elemosinis vacabat, divinis officiis instabat, vigiliis et orationibus inherebat, sic tamen ut ante matutinale melodiam aut cum excursione matutini aut cum genuflexionibus totum ruminaret psalmodiam. Post completorium vero ad instar monachorum servat silentium usque ad prime signum. Et quoniam ieiunus fuit ecclesiastica disponit negocia, post prandium autem secularia tractat iudicia. Pelliciam autem episcopalem et tunicam clericalem, quam desuper induit in capite ieiunii, per totam quadragesimam gestabat, in cena Domini suo capellano cubiculario eam dabat, bene et religiose reputans, ut qui temporis penitentie particeps laboris fieret, inde magne festivitatis non immunis abiret.

Anno dominice incarnationis M.LVI. Anno dominice incarnationis M.LVII. Anno dominice incarnationis M.LVIII. IIII idus augusti obiit Iuditha coniunx Brecizlai, ducatrix Boemorum. Quam, quia filius suus Spitigneu eiecerat de regno suo, cum non posset aliter ulcisci iniuriam suam in filio, ad contumeliam eius et omnium Boemorum nupserat Petro regi Ungarorum. Hec postea a filio suo Wratizlao duce inde translata et sepulta est Prage iuxta virum suum Brecizlaum sanctorum martirum Viti, Wencezlai atque Adalberti in ecclesia. Anno dominice incarnationis M.LVIIII. Anno dominice incarnationis M.LX. Cum ad festum sancti Wencezlai dux Spitigneu venisset Pragam, videns ecclesiam sancti Viti non adeo magnam nec capacem populi concurrentis ad festivitatem sanctam, quam videlicet ipse sanctus Wencezlaus construxerat ad similitudinem Romane ecclesie rotundam, in qua et corpus eiusdem sancti Wencezlai quiescebat, similiter et aliam ecclesiam, que fuit contigua et quasi in porticu sita eiusdem ecclesie, cuius in medio nimis arto loco erat mausoleum beati Adalberti, optimum ratus fore ut ambas destrueret et unam utrique patrono ecclesiam magnam construeret. Continuo per longum girum designat ecclesie locum, iacta fundamenta, fervet opus, surgit murus. Sed eius felicia regna in

Eo subsequenti mox anno incipit mors inepta.

Eiusdem anni tempore quo legiones procedunt ad bella, cum iam levaret signis militie dux quasi iam dicturus ageret, obviam habuit viduam, que flens et eiulans ac pedes eius deosculans, currens post eum clamabat dicens: "Domine, vindica me de adversario meo." Et ille: "Faciam", inquit, "cum de expeditione rediero." Et illa: "Quid si alter redibis?" "Cum me iudicanda ratione redeas." Et illa: "Quid si aliter redibis?" Qui libenter omnibus. Aut erit tua mercede a Deo accepturus omnino. Qui statim unius vidue ad petitionem inmemor expeditionis, eamque iusto iudicio vindicavit de adversario. Quid ad hec vos, o moderni principes, dicitis, qui tot viduarum et pupillorum ad clamores non respicitis, sed eos tumido fastu superbiendo in sodalibus vestris dux Spitigneu despicitis? Talibus, ut supra diximus, pater clericorum, defensor hoc agnomine est ascitus, ut ab omnibus diceretur pater clericorum, defensor viduarum. Sed quia sepe videmus occulto Dei iudicio malos relinqui, bonos vero citius ab hac luce subtrahi, V. kal. februarii subtrahitur de medio, hic vir tante pietatis. Anno dominice incarnationis MLXI.

Febr. anno sui ducatus VI. Anno dominice incarnationis MLXI. Post cuius obitum frater eius Wratizlaus omnibus Boemis faventibus sublimatur in solium. Qui confestim Moravie regnum inter fratres suos dividit: Ottoni orientalem plagam, quam ipse patre obtinuerat, per medium dans, que fuit aptior venatibus et habundantior piscibus; occidentalem vero, que est versus Theutonicos, dat Conrado, que et ipse sciebat Theutonicam linguam; regio autem illa est planior et campestris atque feracior frugibus. Iaromir autem, solo moratus in prima parte piscium bone indolis, audita nece fratris sui Spitigneu, qui non minus quam ut Iaromir viveret, amore et amore coluit, tanta deposito puerili mente reditus patre amore et amore coluit, ea deposito puerili mente redit studio, sperans aliquam se portionem habiturum hereditatis in patrio regno. Quem dux Wratizlaus frater suus, ut sensit magis affectare laicalem quam sacre doctrine miliciam, his verbis castigat eius pertinaciam: "Noli, inquit, frater, noli a capite tuo effectus membrum per apostasiam abscidi et precipitari in infernum. Olim divina gratia per sui prudentiam elegit te in sacerdocii gradu, propterea et genitor noster tradidit te ad litterarum exercitium, ut successor ydoneus Severi episcopi habearis, tantum tu Deo favente si supplex fueris." Mox quippe in ieiunio martio mense, prima sabbati die, quando celebrantur sacri ordines, quamvis invitum et coactum atque nimis renitentem tondent eum et in presentia ipsius ducis ordinatur usque ad diaconatus officium, legitque publice ewangelium et pontifici missam celebranti iuxta morem ministravit. Post hec novus diaconus, immo antiquus dicendus apostata, iuvante parva sacro milicie non bene abiecta, et graciam quam per impositionem manus acceperat neglecta, sumpsit militare cingulum et aufugit cum suis sequacibus ad ducem Polonicum mansitque secum usque Severi episcopi ad obitum.

Ea tempestate Mztis, comes urbis Beline, filius Boris, vir magne audacie, maioris eloquentie nec minoris prudentie, quamvis non immemor quod suspectum eum dux habuerit, quia eius coniuge et quondam a domino suo commissa incusto dia tenuerit, tam audacter palatium ducis ingressus, rogaturus eum his verbis suppliciter est aggressus: "Fratris tui, inquit, per gratiam in honore sancti Petri apostoli edificavi ecclesiam, cui ad dedicationis sollempnitatem quo dignum duxi vocare, simul et urbem adventu tuo letificare, supplices meas ne despice preces." Ille quamvis non immemor accepte iniurie qua olim se fecerat in coniuge, tamen prudenti ratione sua dissimulans in corde quam habuit iram, dixit: "Ego veniam, civitatem letificabo tuam, et quod res et iusticia postulat faciam." Hoc verbum quod locutus est princeps non intellexit comes, et magnas duci agens grates letus abiit et parat que sunt necessaria ad magna convivia. Venerat dux et episcopus et ecclesia que est sita in suburbio mox dedicata, ascendit dux in urbem ad prandium. Episcopus vero et comes in sua curte, que fuit ante ecclesiam, similiter positis mensis equalis discumbunt. Et inter prandendum venit nuncius qui diceret in aure comitis: "Ablata est tibi urbis prefectura et data est Kojate filio Wsebor, qui tunc temporis primus erat in palacio ducis." Ad hec comes respondit: "Dux est et dominus de civitate sua faciat quod sibi placet; quod autem mea ecclesia hodie habet, auferendi dux potestatem non habet." Qui nisi illa nocte consilio presulis et auxilio aufugisset, procul dubio amisisset oculos et pedem suum, quem olim compeduit cum pede coniugis ducis.

Anno dominice incarnationis MLXII. VI. kal. febr. obiit Adleyta ducissa, mater Iudithe et Ludmile, similiter et Bracizlai iunioris et Wratizlai, qui in primo flore iuventutis occidit XIII. kal. dec. Evoluto autem fere unius anni spacio post obitum ducisse Adleyte, Wratizlaus dux accepit uxorem nomine Zuatavam, Kazimir Polonorum ducis natam, Bolezlai vero et Wladizlai germanam. Ex qua habuit IIII. liberos bone indolis viros: Bolezlaum, Borziwoy, Wladizlaum, Sobezlaum, de quibus in suis locis uterus sermo dabit satis copiose tractabitur. Anno dominice incarnationis MLXIII. Anno dominice incarnationis MLXIIII. Anno dominice incarnationis MLXV. Anno dominice incarnationis MLXVI. Anno dominice incarnationis MLXVII. V. id. dec. Severus sextus Pragensis ecclesie episcopus migravit ab hoc mundo bravio fruiturus iocunde. Hic utraque fortuna prospera et adversa satis expertus est. Nam a aliquando a duce Bracizlao captus, catheratus carceri mancipatur, utrumque simul amenitatem et in aptum meritum tulit. Hic fere omni tempore sui presulatus sine aliqua reclamatione et sine omni contradictione Boemie et Moravie coniunctum et individuum episcopium rexit et rexisset, si non post obitum Spitigneu nimia devictus efflagitatione Wratizlai ducis consensisset promoveri Iohannem episcopum in Moravia. Preterea multorum sub testimonio huiusmodi deliberatio facta est, feodo et allodio sive concambio fecit ut Pragensis presul XII villas, que sunt in omni Boemia potiores, presule electo eligat, insuper et C marcas argenti annuatim de camera ducis accipiat. Curtem autem que est in Moravia ad Sekirkostel cum suis appendiciis ut antea sic et in posterum possideat. Similiter et villam Sliunicam cum foro atque castrum ibidem situm in media aqua nomine Hradek, Podivin dictum a conditore suo Podiva iudeo, sed postea katholico. Fertur autem quod fuisset in Moravia ante tempora Severi quidam episcopus vetor nomine Wracen, quod quasi parrochia Iohannis confluenti cum predicto presule Iohanne successor Severi Iaromir habuerit in loco suo declarabit.

Tunc Conradus et Otto audientes Pragensem episcopum migrasse ad Christum, mittunt et revocant fratrem suum Iaromir de Polonia et discingunt eum zona militari, et iterum recipit habitum et consura clericalem. Interea dux Wratizlaus precavens sibi in futurum et timens ne germanus suus cum presul factus foret, cum predictis fratribus contra se conspiraret, cepit tacite secum tractare, quoquo modo posset eum episcopio defraudare. Erat autem eo temporis in curia ducis quidam Lanczo capellanus de Saxonia nobili prosapia natus, vir personatus et admodum litteratus, ac prepositura Lutomiricensis ecclesie sublimatus, moribus et vita non contradicens honori pontificatus. Et quia duci semper fidelis mansit, omnibus modis dux elaborabat ut Pragensis presul ut fieret. Interea Conradus et Otto veniunt de Moravia, fratrem suum Iaromir secum offerentes, et sub nixe duci preco postulantes, quod sic memor germanitatis, memor paterne institutionis, memor sacramentorum quibus pater suus obligavit fidem comitum, quod post Severi presulis obitum Iaromir sibi eligerent in episcopum. At ille, sic erat in simulandis et dissimulandis rerum causis vir ingeniosus atque dolosus, vetustus vulpecula, qui non illuc fugit quo suam tractam caudam, tractans aliud clausum retinens in pectore, aliud promens suis fratribus ore: "Non est, inquit, unius hominis hoc tractare negocium, quod postulat communitas ratio omnium." Sed quia nunc venit tam pars maior populi et procerum in hac expeditione in castra, nisi quod meli iterum hac tractabitur de causa. Quinctilis

terre ad custodiendum claustra, ibi omnes maiores natu huius gentis, ibi proceres et comites, ibi quique sunt in clero meliores aderunt, quorum in arbitrio stat episcopalis electio. Hoc ideo dux fecit, ut ibi inter suos milites septus armis muniret presidiis posset, contra votum suorum voluntatem fratrum. Et hic quem volebat Lanczonem sublimaret in episcopum. Sed frustratur sinistra intentio ducis, quia omnis potestas a Deo est et contra presul non potest cum a Deo predestinatum aut promissum non est. Quondam

Ventum erat ad custodiam porte que ducit in Poloniam, et in loco qui dicitur Dobenina dux convocat populum et proceres in circuitu, et fratribus suis a dextris et a sinistris assistentibus, clericis vero et comitibus per longum girum considentibus et postea ceteris militibus astantibus, vocat Lanczonem et stante in medio laudat et commendat eum populo, sic ita clara voce dicens: "Egregia huius fides et spectata constantia exigit hoc et cogit me ut faciam quod facturus sum hodie, et ut per hoc discant posteri, quanti dominus suus debeant fideles fieri. Accipe en anulum et baculum, esto sponsus Pragensis ecclesie et pastor sanctarum ovium." Fit murmur in populis, nec resonat vox congratulationis, sic semper solet in tempore episcopalis electionis. Et Kojata filius Wsebor, palatinus comes, hoc minus impacientis ferens, sic erat verax in sermone et simplex in verbo, stans a dextris ducis fratris ducis fortiter impingit lateri eius, dicens: "Quid stas?" "ΑΝΑΘΟΣ ΑΥΡΑΣ." "Quid non adiuvas fratrem tuum?" "An non vides quia frater tuus, filius ducis, repudiatur, et presbiter atque advena, qui in hanc terram sine femoralibus venit, in solium sublimatur?" "At quamvis dux violat patris sui sacramentum, absit a nobis ut maneres nostrorum parentum; adiuit dominum per hoc sacramento reddant rationem ut super plurimum luant. Sumus enim et ad hoc nati, ut possumus quod genitor vester Bracizlaus nos et patres nostros sub fidei sacramento constrinxit, quod post obitum Severi episcopi frater vester Iaromir presul fieret. At si tibi displicet frater tuus, cur fordet inanium clerus non modicus scientia eque predite, ut iste Theutonicus?" "Ofi tu habeas episcopatus quam certos capellanos in hac terra progenitos episcopio dignos. An putas quod alienigena plus nos diligat et melius huic terre cupiat quam indigena?" Humana quippe sic est natura, ut unusquisque quacumque sit terrarum, plus suam quam alienam non solum diligat gentem, verum etiam si queat peregrina flumina in patriam verteret. Malumus igitur, malumus caninam caudam aut asini mentam quam Lanczonem locaret super sacram cathedram. Frater tuus beate memorie Spitigneu aliquid sapuit, qui una die omnes Theutonicos hac de terra extrusit. Vivit adhuc Romanus imperator Henricus et vivat, qui tui tanti facti cum sua potestate usurpavit, das baculum et anulum episcopalem famelico cani. Certe non inpune tu et tuus episcopus feret, si Kojata filius Wsebor vivet." Tunc Smil filius Bozen, qui fuit prefectus in urbe Sacze, simul et Kojata accipientes per dextras Conradum et Ottonem et Iaromir, eamque inquit et videamus utrum universitatis et simulata equitas prevaleat, an iusticia et vera equitas prevellat trium fratrum, quos par etas, una voluntas, eadem potestas sociat et maior militum copiositas iuvat. Fit per castra commotio non modica populi, arma, arma, clamant singuli, omnibus est odio illa inconsulta episcopalis electio. Ideoque maior pars exercitus cessit ad illos tres dominos, metantque sibi castra circa oppidum Opocen et infra. Et quia tantum altera pars militum processerat in silva, videns dux quasi se destitutum, nec satis fratrum abrumpere fore tutum, fugit quam celerius potuit, timens ne ipsi prius occuparent Pragam aut Wissegrad urbem, mittit tamen de via ad fratres nuncium dicens: "Non propter Kojate filii Wsebor magniloquam linguam aut Smil filium Bozen, cui est mors mel et in corde fel, quorum pravis atque dolosis consiliis factum est quod factum est, quos ego si vixero, sed repinam meum vertit ne magis patrie vindictam, memor factum memorum eius, quod iusticia, quod fraterna dilectio poscit faciam." Tantum vos sequimini me ad urbem Pragam. Qui advenientes castra fixerunt in pratis iuxta villam Gostivar et mittunt ad ducem si factis dicta comprobare velit. Quos ille pacifice suscipiens, fratrem suum Iaromir eligit in episcopum. Conradum vero et Ottonem donans et acceptis ab eis sacramentis dimittit cum pace in Moraviam.

At vero Smil et Kojata, quamvis inter principes concionatam sint vera et iusta, tamen non vacuum elapsi delituissent fuga, sine omni audientia dux eos ut hostes reipublice iudicavit. Acta est autem electio hec Anno dominice incarnationis MLXVIII. sole in Cancro XXV. partes geminorum. Nec mora dux Wratizlaus mittit comites Severin, Alexium, Marquardum Theutonicum cum fratre suo Iaromir iam electo ad imperatorem secundum Heinricum. Qui venientes in vigilia sancti Iohannis Baptiste ad cesarem in urbe Maguntia, tractante cum episcopis et principibus imperialia negocia, et offerentes electum suum, rogando ex parte ducis et totius populi quo sua auctoritate dignetur eorum electionem confirmare. Quorum petitioni cesar annuens, tercia die id est VI. kal. iulii feria II. dat ei anulum et pastoralem virgam, et in proximo die dominico VI. non. iulii a presule Maguntino Iaromir mutato nomine Gebehard ordinatur in episcopum. Eodem die cum frequentes ministrant cum post prandium quidam suus miles Willehalm super ripam sederet demissis pedibus in alveum, accessit retro clam novus episcopus et nescientes quid ibi latens profunda aqua, deiecit eum in Reni fluenta dicens: "Ego te baptizo, Willehalme." Qui diu submersus, tandem emersus, caput rotando et undas captando dixit: "Si sic baptizas, valde delirans. Hic non benenatare scisset, una die et sumpsisset episcopium et amisisset presul Gebehard. Qui cum pervenisset Pragam, eo die quo iuxta morem obsedit episcopalem cathedram, baptizato capellano suo eiusdem ecclesie preposituram, quod statim hominis Germani, nobili ortu erat attavorum prosapia, diversis originis de gente Theutonica, pollens sapientia preminens. Quis te habuit iam Boemia. Nam a omnibus liberalibus artibus valde fuit bonus scolasticus, quod potuit dici et esse multorum magistrorum didascalus. In divina vero pagina mire fuit magnificus in fide catholica, et in lege ecclesiastica doctor magnificus. Quam autem religionis quamque regularis institutionis, quamque honoris hec ecclesia, hic sua erudiuit et ordinavit sapientia. Prius enim erant irregulares et nomine tantum canonici, inculti, indocti, et in habitu laicali in choro servientes, velut acephali aut bestiales centauri viventes. Quos vir prudens Marcus suis verbis et exemplis instruens et emulatis meliores quasi de prato excerpens flores, opere divina cooperante XXV fratres ordinavit, dans eis religionis habitum, et statim regula equale cibi et potus mensuram. Sed cum sepe aut negligentia ministrorum aut occasione aliqua magistrorum invenitur eorum prebenda, et unde sepe cum fratres affligerentur sua querimonia, volens placere eis, ponens decimationis illorum quartam partem sibi asscribens, reliquas tres fratres dividit, ita ut unusquisque frater annuatim XXX modios tritici et totidem avene, insuper et IIII denarios ad septimanam pro carne sine intermissione haberet. De cuius dicto placitis actibus plura possent relatu digna, sed melius est ut de his silere quam videar emulatus dixisse pauca. Hic beate memorie prepositus post XXX annos quibus huic ecclesie rexit prepositurae, iam celesti regno beata commissi talenta recepturus usura XVIII. kal. [...] migravit a huius tenebris ad lucis amena perhennis.

Sed ecce dum de materia tractam stupenda, longe digressimus a bene ceptio opere materie prosequenda. Nunc autem adeo quod super premisimus redeam, et quam causam constiterit inter duos angelicos viros efferbuit videam. O avaricia et ambicio, scelerum pessime execrabiles, et inimica humano generi, que et apostolicis arcubus sacerdotes dicit. Anno dominice incarnationis MLXVIII. Anno dominice incarnationis MLXX. VI. id. iulii presul Gebehard consecravit ecclesiam suam in nova curte que dicitur Sremanech. Anno dominice incarnationis MLXXI. Anno dominice incarnationis MLXXII. Anno dominice incarnationis MLXXIII. Postquam presul Gebehard videt quod labor suus cessit in cassum, quia nec precibus nec muneribus nec pravitiis flectere quivit fratrem suum Wratizlaum ut sui recuperare

cambium et tertium eliminaret episcopum, atque utrumque coadunaret episcopium, verum sicut propheticus in altera techne forma. Iam quidem inquit iam per IIII annos aut plus supplicando nequeo efficere quod volo, faciam quod queo, et teste deo aut utrumque coadunabo, aut utroque carebo episcopio. Nec mora disponit ire in curtem suam que dicitur ad Sekyr Costel in Moravia, et deflectens iter in dextram, ut pater noster dicitur, et quasi fratrem suum visitaturus adiit Iohannem presulem Olomuc in urbe. Quem ille suscipiens grata vice hospitis, o si tunc scisset adventum eius, paravisset cibi episcopale pulmentum. Ille autem velut leena quam exagitat fames, iam dudum scintillans torvis oculis mecum respondit: Aliud tempus est dum sumitur esca, nunc aliud negocium agitur. Sed eamus inquit, opus est secreto colloquio in eam locum. Tunc presul nescius futurorum, ducit eum in cubile suum. Non aliter videres, ac si mitis agnus rabidum lupum duceret in stabulum, sponte semet ipsum offerens ad mactandum. Ubi autem lectum vidit Iaromir formatica semesa, et serpilli particula, et cepe super scutella, ac tostam panis buccellam, que forte superaverant presuli post hesterna geneicula tamquam magna et cruce digna inventa sit culpa, nimis indignatus ait: Cur vivis parce? Ait ei pauper o miser et mendice, Me hercle non decet episcopum vivere parce. Quid tum? O labes sacri ordinis, oblitus fraternitatis, inmemor humanitatis, ceu leopardus lepusculum aut leo agniculum rapit, ita ille furibundus hospes ambabus manibus per capillos fratrem suum episcopellum alte sustulit, et ut manipulum precipitat in pavimentum. Repente qui ad hoc facinus parati erant, alii super collum sedit, alii super pedes. Cuius dum flagellat episcopum subridens aiebat: Disce pati puer, centum annorum invasor alienarum ovium. Humilis autem monachus dum vapulat, sicut in claustro solitus erat, miserere mei deus cantat. Talia cernentibus magnus erat risus plaususque maligno, quod nulli risit non quivit talem agere vidit. Et velut si quando miles acer noctu hostium castra irrumpit, audacter et eos invadit dormientes hostiliter, ac ne capiatur, abeis aufugit celeriter, ita presul Iaromir fratre dedecorato, et felle suo inebriatus dulcorato, relicta civitate it in curtem suam, ad quam olim dixerat ire. Hec fuit prima causa et fomes atque initium tocius discordie, que post inter duas columnas ecclesie orta est huius ex occasione calumnie. Nam presul Iohannes tanta suscepta iniuria, mox dirigit nuncium suum sollicitans ducem Wratizlaum tali querimonia. Si contumelia non a fratre tuo Gebehardo in humanitate illata est, quo animo spectas, fac periculum ut omnes sciant non mea hac esse, sed tua iniuria. Quid enim ego deliqui, aut quid merui, quin nil non quod placuit tibi feci? Et ego licet indignus tamen dicor per tuam gratiam episcopus, flagellis cesus per omnes usque ad fastidium, mallem numquam attigisse pontificale fastigium. Certe aut me meo abbati redde quamvis tarde, aut meum equamnimiter hanc contumeliam comportando divide, et me aut nuncium meum ad apostolicam sedem dirige. His auditis dux Wratizlaus zelo accenditur magno, nec se continet a lacrimis in dissimulane rerum tactu. Mox mittitur miliciam legio per Iohanne episcopo, ut sine sue dispendio posset adesse ducis in colloquio, timuit enim dux ne frater suus Iaromir per insidias tolleret eum de medio. Fuit autem in capella Iohannis episcopi clericus nomine Albinus, vir theutonice philosophie domestice, tullianeque eloquentie alumnus. Hunc dux seorsum vocat, et multis promissis obligat, atque multa sibi super fratre suo Gebehardo multa super illata iniuria Iohanni episcopo, multa super statu ecclesiastico secretius pariter et dicens, ut ea referat apostolico commendat. Qui cum iter ageret, transiens per Ratisponam sinistro omine hospitatur apud quendam civem nomine Ratboldum qui fuit miles Iaromir episcopi, huius annuatim ab eo beneficium XXX marcas argenti. Hic post cenam inter pocula ut solet hospes ab hospite, inquirens quis aut unde esset vel que causa sit vie, callida ab eo vite investigat. Et cognovit quod adversus presulem Iaromir agere legacione, non tulit hanc deferri contra dominum suum delationem, et mittit propere illum alta die latrunculos ut aliqua molestia impedirent iter eius legationis. Qui comprehendentes eum in via spoliant censu, detruncant naso, et nisi revertatur ab actis, iugulo gladius morte minatur. Qui ut reversus quis et nichil ipse amittere vita, reversus est ad presulem suum in Moraviam. Mox ex magna maior crevit indignatio ducis, et iterum decernit Romam legatos, sed cautiori consilio, et tutiori usus subsidio. Erat enim ducis in capella quidam Petrus presbiter patre genitus Podiua, pollens sancti Georgii prepositus, vita et moribus precellens scientie litteratura, atque utramque linguam sciens, eque theutonicam simul et romanam. Hunc dux cum comite nomine Preda filio Bis, non sine grandi pecunia Romam dirigit, primas et novissimas a fratre suo et episcopo sibi illatas iniurias litterali compendio inclusas, insinuans eis quo eas ad apostolici aures deferant. Qui ut tutius iter agere possent, commendat eos Romam in partes palatino comiti nomine Rapoto rogans eum in nimio supplicatum, quatinus in legatione eos conducat et redeuntes subeat conducere. Nam tante potestatis hic comes erat quod usque Romam per continua loca proprias villas scupidia et per castella milites suos devotos habebat, quos et ex parte ducis predicti CCL marcas argenti annuatim per beneficium accipiebat. Cum per conductum eius venissent Romam legati, afferunt apostolico litteras CC marcis delibutas. Que cum a notario coram omnibus recitate essent, interrogat Romanus pontifex eos si verbis probant quod littere sonant. Aiunt legati: Valde inconveniens foret aliud litteris, aliud vivo proferamus ore. Tunc is qui post papam secundus erat sessione, consulens omnes, quid ad eam in concione iudicat tale scandalum ab ecclesia extirpandum apostolica iussione. Mox dirigitur in Boemiam Rodolfus apocrisiarius et consiliarius Gregorii pape, cui sicut tua res se habebat ita summo pontifici relata fuerat in eo, ipsius errata corrigat, inobedientes arguat, infideles increpet, negligentes anathemate feriat, et si qui sunt qui modum excedant correctionis, ita differat, et compellat ad maiorem audientiam apostolice sedis. Qui cum pervenisset missus apostolici invenit ducem Wratizlaum in urbe Praga, cui offerens apostolicam benedictionem et universalis patris ad optatam filiationem, tanta auctoritate usus est et potestate, ac si idem summus pontifex ipse presens fuisset. Denique iussit ducem ut omnes principes terre simul et abbates ac prepositos ecclesiarum, necnon et Iohannem episcopum Moraviensem ad synodum convocare faciat. Ad quam presul Iaromir semel et bis ex nomine vocatus renuit venire, et adulantium talem fertur dedisse responsum: Iuxta canonum scita, salva pontificali dignitate et iusticia ad eam non venio placita, nisi ubi affuerit meus magister Maguntinus metropolita, et aliorum coepiscoporum presens frequentia. Sciebat enim quod ibi incideret in laqueum et in retributiones et in scandalum. Videns autem Romanus missus se esse despectum et dehonestatum, ira motus suspendit eum ab omni officio sacerdotali, et dignitate privat episcopali. Quod audientes non solum canonici verum et per capellas clerici, omnes sciderunt sua oraria, et denudaverunt ut in parasceue altaria matris ecclesie, sulcatur frons ruga non modica, quia silent sacerdotalia officia. Et cum pastori suo restituat, totus clerus mavult in perpetuum suos amittere gradus. Videns autem cardinalis magnum tumultum in populo fieri, necessitate compulsus reddidit episcopo tantum modo sacerdotale officium. Et tamen utrique episcopo eodem anno dei indicit ut in Roma reddat rationem pontifici romano, ambos constringit banno. Nec mora proficiscuntur predicti episcopi Romam, et offerunt apostolico suarum litterarum formam, quibus recitatis nec admissa nec repulsa nec discussa eorum causa iussi sunt ire ad hospicia sua quousque revocarentur ad generalem synodum. Erat tunc ibidem veneranda Mahtildis potentissima domina constituta. Hec eisdem diebus venerat Romam Mahtildis potentissima domina, que post obitum patris sui Bonifacii totius Longobardie simul et Burgundie suscepit regni gubernacula habens potestatem eligendi et inthronizandi sive

dissimulandi CXX super episcopos. Huic quasi proprie domine adinstar omnis senatorius ordo parebat, et ipse Gregorius papa per eam divina et humana negocia disponebat, quia erat sapientissima consiliatrix, et in omnibus adversitatibus sive necessitatibus romane ecclesie maxima fautrix. Cui de genealogia matris sanguine presul Iaromir descendens duxit affinitatis, quod ipse tamen se referente ut recognovit predicta domina quod fuisset eius consanguineus, cepit eum valde honorare, et domino apostolico commendare, ac quasi fratrem suum pro posse potuit honorifice tractare. Et certe presul Iaromir nomen bonum et honorem cum gradu amisisset, si hic Rome non affuisset. Qua interveniente et multis apostolicum precibus fatigante, facta est pax inter predictos episcopos ea ratione ut in pace quieti et propriis episcopatibus contenti vivant, finito post X annos iterum ad apostolicam sedem hac de eadem causa iudicium accepturi redeant. Et ita per Gregorium papam agente Mahtilda restitutus est presul Iaromir in pristinum gradum et honorem. Anno dominice incarnationis MLXXIIII, sole invante XV parte virginis, adhuc etiam et hoc efficiente Mahtilda domnus papa legatis Boemorum tradidit apices litterarum, in quibus mandat et precepit duci ut fratrem suum honorifice suscipiat, et eius quasi patri suo et pastori per omnia obediat, atque in pace cum dei benedictione vivant.

Sed quia incidit nobis mentio de Mahtilda, unum quod fecit femina virile breviter referam, ne lectori fastidium inferam. Igitur cum predicta puella secum existens victrix inter multa bella patris sui post mortem, vita duceret celibe, nimis amplum Longobardie regeret regnum, visum est principibus terre et comitibus atque episcopis ut eam persuaderent quatinus sibi acciperet virum, ne sine herede regali celsitudo simul cum prole deficeret. Que acquiescens eorum consiliis mittit ad ducem Suevie nomine Welphum litteras, multa paucis continentes verbis. Non ego feminea levitate aut temeritate, sed totius regni mei pro commoditate dirigo tibi has litteras, quas cum accepis me accipe, et tocius regnum Longobardie. Dabo tibi tot civitates, tot castella, tot palacia inclita, aurum et argentum nimis infinita, super omnia hec habebis nomen preclarum, si te facies mihi carum. Nec tamen me notes audacitatis elogio quod nunc aggredior te prior alloquio. Licet enim tam virili quam femineo sexui legitimum appetere coniugium. Nec differt utrum vir an femina prima amoris lineam tangat, tantummodo indissolubile contingat connubium. Quod aliter non fit nisi utrorumque per consensum. Vale. Quid autem ad hec dux Welpho responderit aut qua ratione ei consenserit, aut quanta multitudine armata domina Mahtildis ad suscipiendum ducem in fines Longobardie premiserit, aut quam honorifice ipsa eum susceperit, vel quanto apparatu convivium fecerit, siquis scire velles, prius lux diurna deficeret quam hec omnia perlegeret. Cedat rex Assuerus cum suis apparatibus, qui suis militibus fecit magnificum per CXX dies convivium. Cesset regina Saba ammirari mensam et cibos regios Salomonis. Nam quod illic totum, centesima pars maior fuit toto. Quid multa? Nox aderat, cubiculum intrant, super alta strata gemini se locant, dux Welpho sine venere cum Mahtilda virgine. Ubi inter alia et post talia inter tales qualia fiunt dux Welpho ait: O domina quid tibi voluisti, quare me vocasti, ut risum de me faceres, et me in sibilum populis et in commotione capitis poneres? Plus te confundis tu me confundere sivis. Certe aut tuo iussu aut per tuas pedissequas aliquod maleficium vel in tuis vestimentis vel in lecteris tuis latet. Crede mihi si frigide nature fuissem, ad tuam voluntatem numquam venissem. Hec cum prima et secunda nocte dux obiceret domne, tercia die sola solum ducit in cubiculum, ponit in medio tripodas, et desuper mensale locat tabulam, et exhibuit se sicut ab utero matris nuda, et inquit: En quecumque latent, vel omnia patent, nec est ubi aliquod maleficium lateat. At ille stabat auribus omissis ut iniquE mens asellus aut carnifex qui longum acuens machera stat in macello super pinguem vaccam excoriatam, cupiens exenterare eam. Postquam autem diu sedit mulier super tabulam, et velut anser cum facit sibi nidum, huc et illuc vertens caudam frustra, tandem indignata surgit femina nuda, et apprehendit manu sinistra anteriorem semivirum, atque in dextera palmam dat ei magnam alapam, et extrusit eum foras dicens: Procul hinc monstrum, regnum ne polluas nostrum. Vilior es galba, putrida vilior alga. Si mihi visus eris cras, morte mala morieris. Taliter effusus dux Welpho fugit, et reportat omnibus suis confusionem in sempiternum. Hec sufficit breviter dixisse que utinam non dixissem.

Factum est autem postquam presul Gebehardus revertetur ab urbe Roma, pueres qui ut erant sui clientes, de reditu eius valde gratulantes, occurrunt ei obviam sub ipso exitu silue. Quibus in iocunditate dum refert que gesta fuerunt Rome et qualiter sit fretus ope Mahtilde domne, unum eorum quem pre ceteris diligebat nomine Bele alludens ait: Vide quomodo tibi barbam reporto, et per mulcens eam manu, certe dux est cesare digna. At ille placet inquit omnibus quod laudas domine, sed plus laudare si animum mutatum cum barba reportares. Que o si mutasses post hec in pace fuisses.

Nec tacere cupio quod eodem anno nobis adhuc positis in scolis contigit audire et videre. Quadam enim die dum psalmiculos ruminaro stans in cripta sanctorum martirum Cosme et Damiani, venit quidam vir portans cereum et filum argenteum quod secundum iussum visionis mensura erat sui corporis arcus. Et accedens ad me inquit: Indica michi bone puer ubi iacet sanctus Radim sancti Adalberti frater. Ad quem ego dixi: Quem tu dicis sanctum adhuc non est per apostolicum incanonizatus. Adhuc missam ei ut pro defunctis celebramus. Et ille: Talia ego, inquit, nihil scio. Sed unum scio quia cum comes in Krakou in urbe per tres annos positus in nefando subterraneo carcere in quo una fenestrula desuper erat quam panem raro et aquam porrigebant. Hec in angustia dum vita mea versabatur, quadam die astitit vir coram me, cuius vestes erant sicut nix albe, et facies eius ut sol fulgebat, tactique mentum, et statim fui in extasi et quasi de somno gravi evigilans ante urbem stare me sensi. Et qui mihi in carcere apparuit, stans iuxta me dixit: Perge Praga ne timeas quemquam, et intrans sancti Viti ecclesiam in cripta sanctorum martirum Cosme et Damiani offer munus tuum ad meam tumbam. Ego sum Radim sancti Adalberti frater. Hec mihi dixit et statim ab oculis meis evanuit. Ecce isti crines et vultus mei macies testantur, quia vera sunt que tibi referuntur. Preterea sepe in eadem cripta vident visiones custodes ecclesie dum visitant candelam que ibi accenditur nocte.

Nec pretereundum censeo quod dux Wratizlaus et suus frater Conradus atque Otto contra orientalem marchionem Lupoldum filium Luchi commisere bellum. Sed contra principium videndum est unde orte sint tante inimicicie inter Lupoldum et Conradum dux principem. Cum enim utrarumque terra moraviensis, namque antea semper fuerant amici admodum. Cum enim utrarumque terra moraviensis iuncta marchia non montes, non aliqua obstacula dirimant, sed per plana loca rivulus nomine Dyia fluens per plana loca vix eas disterminat. Semper utriusque noctibus mali homines alternatim latrocinantes, pecora diripientes, villas vastantes, ex utraque parte predam sibi faciebant. Et sic sepe parvula scintilla magnum excitat ignem. Ita isti de quibus diximus, domini quia noluerunt ab initio de minoribus rebus ad magnam suorum de nocivum extinguere fomitem, ex his minimis rebus ad magnam suorum devenere perniciem. Nam cum frequenter Conradus ad marchionem huiusmodi de compescenda mitteret seditione, et ille timido fastu despiceret eius verba, supplex adiit fratrem suum W. ducem Boemorum rogans eum et in auxilium contra superbiam theutonicorum. Qui fratris quamvis non diffidens viribus, tamen R. Ratisponensis episcopi inita secum ex electis militibus precio conducti sunt auxilium. Necnon a marchione dux adiutorium suum. Sed mittens unum de satrapis suis per altas silvas loquens ei mandat ut preparet grande convivium, seque ipsum

pollicetur alea martis eventu vertente lusum. Ad haec marchio efficitur letior, & a subulcone usque ad bubulcum armatos unigena specie ferri, a subula usque ad stimulum omnes iubet esse paratos ad bellum. Venerat dux Wrat(izlaus) cum boemis simul & theutonicis qui erant presulis Ratisponensis. Astabat de parte tercia Conradus, adiungitur se cum suis omnibus, qui sine mora in manipulis. Quos ut vidit marchio longe in plano occurrere campo per ordinatos manipulos, suos ligneo in modum cuneo, & corroborat animos eorum huiusmodi monitis alloquens: O milites quorum vires per multas satis experto sunt fortune pugnas, ne timeatis illas fugitivas umbras, de quibus valde doleo quod eis parcere campus in fuga; scio enim quia non audeant nobiscum committere pugnam. An non videtis qui illos arguit interea virtus, quos timor copulat in unum globum? Non ulla species ibi apparet armorum; oves sunt neuter & esca luporum. Ecce irruite in greges ovium, estote o lupi rapaces, & catuli leonum feroces. Irruite, in quam, ... bellum usura & eripite corpora que stant sine sanguine per casura quam bellum. O inferne quam satis & hodie atque ... ecce mittimus tibi viros & vultures; tu quoque ... ad suscipiendas boemorum animas devorantes tuas officinas relaxa. Scio enim quod deo & sanctis eius sunt odibiles, sine misericordia homines, qui ad hanc terram venerunt ... uxores nostras & caram sobolem diripiant; hoc bonum ... Atque si aliquem vestrum contigerit mori, una mors est quam deus per vos avertat ... beatior omni morte dulci per patria mori. Plura locuturus erat, sed verba imperet boemorum adbreviat. Nam dux Wr(atizlaus) ut vidit hostes non cedere, iussit theutonicos dextrum in cornu, fratrem vero suum Conradum loco & ordinat pugnare in sinistra ala. Ipse autem ubi erat conferissima hostium acies, in ipsa fronte martis iubet exercitum suum descendere & pedestri congressione cum adversariis decertare. Quibus dicto ab equis dissilientes & clamore exhortationis dato, sic ignis in sicca stipula immissus fuerit & in momento cuncta comburit, ita viros adversariorum ferro conterunt atque eos prosternunt, & de tanta multitudine unus residuus fuit qui cum ipso marchione aufugit. Sicque greges ovium lacerantes catulos leonum, & paucis ex suis amissis, boemi de plaga orientali famosum referunt triumphum. Hac in caede occisi sunt Hrain cum fratre Radim, & Grdon filius Ianek, & Dobrogost filius Hrnec, & alii non adeo multi.

Anno dominice incarnationis MLXXXII. Anno dominice incarnationis MLXXXIII. Anno dominice incarnationis MLXXXIIII.

Anno dominice incarnationis MLXXXV. VIII Kal. Ianuarii obiit Iuditha coniux Wladizlai ducis polonorum, que fuit filia Wratizlai ducis boemorum. Haec cum esset sterilis, seipsam semper mactabat offerens unam hostiam deo cum lacrimis, vacans elemosinis, viduis subveniebat & orphanis, aurum & argentum nimis large dispertiens per monasteria commendabat se orationibus sacerdotum, ut per suffragia sanctorum, quod natura negaverat, ex divina gratia prole obtineat. Proinde mittit capellanum suum nomine Petrum, qui & ei votiva sancti Egidii ad sepulchrum & alia munuscula abbati & fratribus suis deferat, quatenus eorum intercessione deus exaudiat eius petitionem. Qui mox ut domine sue impleverat iussa, cum iam repatriare vellet, sic eum abbas quasi publico ore fertur dixisse: Vade cum dei benedictione & dic tue domine: spem vivendi & ne hesites, quia concipies & paries filium; nullus enim est qui non obtineat quod sanctum Egidium fideliter petierit. Sed timeo ne forte dominum offendam, cum corde sincera precibus eam fatigant, licet ipse prior meritu huius nostri patroni in unumquemque petentibus annuat quod iam annuerat. Quid multa? Domina sua haec retulit, & tempore suo concepit, & postquam peperit filium, tercia die obiit in primo gallicantu, sub notate diei. Filius autem eius post in baptismate nomine suo Bolezlau est vocatus.

Anno dominice incarnationis MLXXXVI. Iubente & presente romanorum imperatore tercio Henrico augusto celebrata est synodus magna in urbe Maguncia. Ubi quatuor archiepiscopi & XII presules, quorum nomina post docebimus, simul cum abbatibus monasteriorum & ceteris fidelibus residentes, plurima decreta super statu sancte ecclesie sanctius roboraverunt. In qua conventione idem cesar omnibus suis comprovincialibus, ducibus, marchionibus, satrapis, episcopis assentientibus & collaudantibus, ducem boemie Wrat(izlaum) tam boemie quam polonie prefecit, & imponens capiti eius manu sua regalem circulum, iussit archiepiscopum Treverensem nomine Egilbertum, ut eum in sede sua metropoli Praga in regem ungat & diadema capiti eius imponat. In eodem concilio Pragensis presul Iaromir, sepita sua antique querimonie, representat de Moraviensi episcopo Iohanne super memorato. Qui quis eodem anno iam ab hoc seculo migraverat, tam valde petivit inficiatum predictus presul, & agens per nuncios pulsat aures cesaris, ne iterum in eodem loco alius subrogetur episcopus. Replicat coram omnibus privilegium olim a sancto Adalberto episcopo suo antecessore confirmatum tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore. Ad cuius iustam querimoniam imperator, insuper precibus ducis Wratizlai fratris eiusdem presulis Iaromir & consilio archiepiscopi Maguntini Wecelonis & aliorum bonorum qui iusticie favebant, novum antiquo fere eiusdem tenoris addit privilegium, & signo imperiali confirmat, ut in sequentibus patebit. Cuius privilegii formam si hic non opus erit inseram, non superfluum fore estimavi. Continet enim aut haec aut huiusmodi textum: In nomine sancte & individue trinitatis. Henricus tercius divina favente clementia romanorum imperator augustus. Regio nomini & imperatorie dignitati congruere novimus, ut ecclesiarum dei utilitatibus ubique opitulantes, dampna & iniurias earum quecumque necesse fuerit propulsemus. Quapropter universis dei utriusque regni fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse volumus, qualiter fidelis noster Pragensis episcopus Iaromir sepe cum fratribus suis & coepiscopis ceterisque principibus nostris ac novissime nobis conquestus est, quod Pragensis episcopatus qui ab initio per totum boemie ac moravie ducatum unus & integer constitutus, & tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore sic confirmatus est, postea antecessorum suorum consensu sola dominantium potestate sub inthronizato intra terminos eius novo episcopo divisus esset & imminutus. Qui cum Maguncie coram legatis apostolice sedis presentibus nobis ac plerisque regni nostri optimatibus eandem querimoniam intulisset, ab archiepiscopis Wecelone Maguntino, Sigewino Coloniensi, Egilberto Treverensi, Liemaro Bremensi, ab episcopis quoque Tyederico Virdunensi, Conrado Traiectensi, Udalrico Eistetensi, Ottone Ratisponensi, cum assensu laicorum ducis boemorum Wr(atizlai) & fratris eius Conradi, ducis Friderici, ducis Liutoldi, Palatini comitis Rapote, & omnium qui ibidem convenerant, primitiva illa parrochia cum omni terminorum suorum ambitu Pragensi sedi est adiudicata. Termini autem eius occidentem versus hi sunt: Tugast, que tendit ad medium fluminis Chub, Zedlca & Lusena & Dasena, Liutomirici, Lemuzi, usque ad mediam silvam qua boemia limitatur. Deinde ad aquilonem hii sunt termini: Psouane, Chrouati, & altera Chrouati, Zlasane, Trebouane, Poborane, Dedossene usque ad mediam silvam qua Milcianorum occurrunt termini. Inde ad orientem hos fluvios habet terminos: Bug scilicet & Ztir, cum Kracouua civitate provinciaque cui Wag nomen est, cum omnibus regionibus ad predictam urbem pertinentibus que Krakouua est. Inde Ungarorum limitibus additis usque ad montes quibus nomen est Tritri dilatata procedit. Deinde in ea parte que meridiem respicit, addita regione Moravia usque ad fluvium cui nomen est Wag, & ad mediam silvam cui nomen est Mure, & eiusdem montis eadem parrochia tendit qua Bavaria limitatur. Mediantibus itaque nobis & communium principum aspirante suffragio, pactum est ut dux boemie Wr(atizlaus) & frater eius Conradus supradicto Pragensi episcopo fratri suo parrochiam iudiciario ordine requisitam ex integro restituerent & redderent. Proinde nos rogatu eiusdem episcopi rationabiliter inducti, Pragensis episcopatus redintegrationem nostre imperialis auctoritatis edicto illi & successoribus eius confirmamus & stabilimus inviolabiliter, decernentes ut nulla posthac cuiuslibet conditionis persona

ulla societas hominum Pragensis ecclesie quicquam sui iuris in prediis terminis alienare presumat. Cuius redintegrationis & confirmationis auctoritas ut omni evo stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscribi, quam sic infra apparet manu propria laborantes, impressione sigilli nostri iussimus insigniri. Data III Kal. Mai. Anno dominice incarnationis MLXXXVI, indictione VIIII. Anno autem domini Heinrici regni quidem XXXII, imperatoris III.

Signum domini Heinrici tercii romanorum imperatoris augusti. Ego ... ipsum cesarem suis manibus annotante in privilegio Pragensis episcopatus. Similiter eodem anno Heinrico imperatore demandante & Maguntino archiepiscopo Wecelone intimante, per legatos apostolici qui eidem interfuere concilio, dominus papa secundum terminos predictos suo privilegio corroborat Pragensem episcopatum, id efflagitante & suggerente Iaromir episcopo per suum capellanum nomine Albinum, quem cum legatis apostolici ex Maguncia hac de eadem causa miserat Romam. Eodem anno VI Id. Iunii obiit Otto dux Moravie frater Wratizlai ducis boemie. Interea Egilbertus Treverensis archiepiscopus iussis obtemperans imperatoris, adveniens metropolim Pragam XVII Kal. Iulii inter sacra missarum sollempnia regalibus fascibus indutum unxit in regem Wratizlaum, & imposuit diadema super caput tam ipsius quam coniugis eius Swatave, cyclade regia amicte, clericis & omnibus satrapis ter acclamantibus: Wratizlao regi boemico & polonico magnifico & pacifico, a deo coronato, vita, salus & victoria. Post haec tercia die archipresul secundum regiam magnificentiam inmenso pondere auri & argenti ditatus & ceteris xeniis ac muneribus donatus, magno cum honore letus ad propria remeat. Anno dominice incarnationis MLXXXVII. Rex Wratizlaus collecto exercitu intrat Zribiam, quam olim imperator Heinricus in perpetuum sibi habendam tradiderat. Et dum quoddam castrum nomine Guozdec prope urbem Missen reedificat, aliis insistentibus operi, mittit duas scaras ex electis militibus cum filio suo Bracizlao ultra montem olim sibi illatam iniuriam. Namque quodam retro dierum tempore dum rediret imperatoris de curte, casu contigit in quadam villa nomine Kyleb valde magna eum pernoctare, ubi nocturna seditione inter suos & cives occisi sunt a villanis duo fratres primi inter primates huius patrie, immanes columne, viri tum clari lumine, Nacerat & Bozata filii Chak comitis. Mox secundum regis iussum qui missi fuerant festinantes die & nocte, tercia luce summo diluculo invadunt cum magno impetu predictam villam & diripiunt omnia bona illorum, ipsos quoque & uxores eorum usque ad corrigiam calciamenti spoliant, & funditus edificia subvertunt igne comburentes, atque equis & pecoribus simul abductis, illesi iter tenuerunt. Facta autem meridie, dum transirent quoddam flumen, filius hortis nactus amena loca fluminis iussit cum preda scutarios precedere, viros autem bello fortiores secum iussit ibi prandium sumere. Et quia magni estus erat, filius ducis nimio calore excestuans, dum post prandium in aqua paulisper refrigeraret natans, venit ad eum Alexius comes ita mandans: Non hic ait in Wltaua aut in Ogra nataris; collige moras, fortium portas virorum Galeas. Adhuc iuvenis dum iuvenalis est in adolescentibus, ad arma mortis semper trepidare & quis sit iam minima plus timidus quam iuvenis amatore facta. O quanto cum relatu ... Alexio; dum sic facta sunt, crimini proprio iuvenis affectu, & inevitabilis fortune occasio, ubi iuvenes nocent, tum senes ... ampliori magistri facta timeant. Dum haec loquitur predictus comes, ecce plus quam XX apparent equites, missi a Saxonibus ut eos provocarent ad bellum, sic mustela hostem suum aspidem strangulare volens provocat in umbra eandem sue de antro. Quos ut viderunt nostrates inconsulti homines, plus audaces quam prospicaces, Alexio nimium restitante & prohibente eos ac revocante, ruunt in sua fata persequentes inimicos. Nam statim ferrea legio Saxonum prosilit ex insidiis, & nec unus quidem prosecutus est hostes evasit e castris. Cumque hii qui remanserant in castris viderent in celum ascendere quasi ... globum pulveris, & licet repentini & subitanei casus & fortuiti soleant animos in bello conturbare, tamen arma quantocius corripiunt, hostes viriliter excipiunt, pugna summa vi conseritur, fragor armorum & clamor virorum usque ad nubes exoritur, hastilia in primo congressu franguntur, res gladiis agitur, donec deo opem ferente Saxones versi sunt in fugam, nostri vero habuere victoriam, sed minus cruentam. Quia non soli ordinis milites cum preda iam precesserant. In hac pugna soli tantum nobiles interierunt: Alexius, Rabor gener suus, Branis cum fratre Zlauta, & alii quam plurimi. Preda comes amisso pede vix mortem evasit. Filius vero ducis vulneratus est sub dextro pollice, & nisi capulus ensis quem manu tenuit ictum abstulisset, ex toto manum amisisset. Acta est autem haec strages VI Id. Iulii.

Anno dominice incarnationis MLXXXVIII. His temporibus haec acta quibus referuntur. Quidam miles erat qui Beneda nomen habebat, magnanimus iuvenis, prestanti corpore talis. Hector erat qualis pulcher vel Turnus in armis. Ex Iuratha natus cuius primus Tas fuit avus. Nescio quo iure offenso quoque rege Wratizlao fugiens in Poloniam factus est miles domine Iudithe coniugis ducis Wladizlai. Itaque duobus annis evolutis remeans de Polonia adiit Wigbertum generum regis, ut per eius suffragia pristinam domini sui posset redire in gratiam. Sed quia hic Wigbertus vir erat in rebus valde discretus, nolens ut in aliquo socerum suum offenderet, dat ei consilium monens ut iret ad Misnensem episcopum nomine Bennonem cum manere, & eum sibi simul et intercessorem pararet. Interea contigit ut iterum rex Wrat(izlaus) Zribiam cum suo exercitu intrans, quod predictum castrum Guozdec in alium firmiore loco transferret. Cum cognovit rex quod Beneda in urbe Missen esset, mittit pro eo quod veniat ad eum sub fidei pacto. Quem statim rex veniente, videns qualiter cum dolo eum perderet, cogitare cepit. Ubi post multa verba promissa dicta, & quedam convenientia ficta, accepit eum fraudulenter rex manu dextra, & duxit seorsum extra castra, quasi ibi secreta locuturus. Tunc videns capulum & caput ensis aureum quo erat miles precinctus, inter talia quero ab eo quam valeat gladius suus. Et ille: Molam inquit si ponas super galeam, utraque simul & caput atque corpus usque ad femora uno ictu hoc ense dimidiabo. Miratur rex dolo & laudat ensem atque rogat ut eum sibi ostendat. At ille nichil mali suspicans, dat regis in manum exemptum de vagina gladium. Quem rex arripiens & manu vibrans: Quid, inquit, ais nunc o fili mulieris, ultro mortem appetentis? Et Castana camerario qui solus erat cum eo, homo peior pessimo: Urbo Usebor, ait, Rape hunc, rape sublimem, & liga quadrupedem. Sed quia semper in audaces audacia non est cita, audax miles mox arripiens de femore camerarii pugiunculum ense percutit lumbos eius per medium, qui calcitrans humi iacuit semivivus. Nec fugit miles acer, qui vis aufugere potuit, sed velud Herculea leena & diu assiliens & resiliens ter ultro regem paulisper vulnerat ense, ipse cum multis dextera ducis excepit ictum, donec ad clamorem de castris ruunt. Cucurrunt simul presidentes adulatores & ceu silvatici porci super se ruentes laniant exceptum venabulo militem. Tunc rex quasi in mortuo possit ulcisci, iussit eum quadrangula per pedes ligari, & sic huc & illuc per tribulos trahi.

Anno dominice incarnationis MLXXXVIIII. Anno dominice incarnationis MXC. Antiquus ille chelidrus humani generis inimicus qui numquam dormitat, sed semper quietos inquietat, non tulit ulterius pacatos vivere fratres, scilicet Wrat(izlaum) & presulem Iaromir. Hunc vexat inani gloria & ambitione, illum exagitat arrogantia & tumido fastu

et Andreas simul ad Olomucensem sedem perducenti palatini comitis Rapotę venerunt Mantuam, et presentantur imperatori tercio Heinrico augusto, inchoante anno dominice incarnationis M. XC. II. Idus Ian. Secunda autem nonas eiusdem mensis mediante predicto comite Rapota sedens in palacio Mantuano episcopis atque comitum ordine non modico ex utroque latere collocato, et electis iam predictis episcopis positis in medio, diu tacita pulcher cesar pulchra aperuit labia dicens: Hos fratres ad nos misit noster fidelis amicus Wratizlaus rex Boemicus, ut secundum canonicam et apostolicam institutionem nostra auctoritate eorum confirmemus electionem, quam sine nostro consensu nolumus facere diffinitione. Presul Monasteriensis qui hisdem temporibus venerat de Hierosolimis surgit et appodians se misse in qua baculi anuli episcopales atque solimis surgit ... Periculosam valde a paucis destructam reliquiae ... Multa et in ... epi multa in ... quidam sanctione est firmatum. Multa et in ... episcopi ... fuere legati. Quod vero principes imperii Romani, atque apostolice sedis fuere legati, quod vero ... Pragensis simul et Moraviensis sancte ... electio confirmastis ... Ad hec cesar ait: Sine tu ... fuit ab initio, ita sit et in evo ... permaneat. Ad hec cesar ait ... Ceterum desponsat eos anulis ad singulas ecclesias, dans eis ... Veronam pastorales virgas. His ita peractis iussit sese ambo episcopi venire Veronam ... ibi expectare donec peractis regalibus negociis palatinus comes Rapota ... ipsos reduceret secum ad patriam. Interea similiter rumor ... infaustus ... per ... regem Wratizlaum XVIII. Kal. Febr. migrasse ad Christum et ei fratrem Conradum successisse in principatu. Qui statim cursorem mittit ad imperatorem, et promittens ei pecuniam, rogat cassari electionem episcoporum, quorum supra fecimus mentionem. Sed cesar magis consulens iusticie quam iniquitatis consentiens pecunie, quod feci inquit feci, nec possum meum mutare factum. Tristis abiit legatus nomine Wielin quia non obtinuit quod petiit ex parte ducis. Episcopi vero secundum iussa cesaris morati sunt Verone usque ad initium XLme, expectantes reditum et conductum predicti comitis Rapote. Post hec advenientes Pragam in ipsa die palmarum suscepti a clero et populo honorifice, et a decimo duce Conrado in urbe Boleslau III. feria eiusdem ebdomade. Quos dux iam mutato animo benigne suscepit et celebravit cum eis pascha in urbe Wissegrad. Et in ipsa pasche ebdomada circa Kal. april. descendit maxima nix, et tantum inhorruit frigus mixtum cum glacie, quantum raro in media contingit hyeme. Gesta autem ducis non habent plurima ad scribendum, quia post VII. menses et dies XVII. eodem anno quo suscepit ducatum VIII. Id. Sept. cum vita amisit, cui successit iunior Brecizlaus. Quem advenientem in urbe Praga, locis choreis per diversa compita dispositis puellarum atque iuvenum modulantium in tybiis et tympanis, et per ecclesias pulsantibus campanis plebs letabunda suscepit. Ipse autem Cosmas episcopus cum clero et magnifica processione suscipiens eum in porta civitatis ante templum sancte Marie deducit ad solium, et secundum ritum huius terre ab universis comitibus et satrapis est inthronizatus dux iunior Brec. XVIII. Kal. Oct. Eodem anno facta est eclypsis solis XII. Kal. Oct. versus meridie. Cuius Kal. Oct. quidam pseudo episcopus nomine Rupertus veniens in hanc terram, referebat se in Vasconia provincia Kavellona multis annis rexisse ecclesiam. Et quem recognovit eum frater noster Ozzel quidem et asinus, et eum olim episcopizasse perhibuit, quod de Ungaria socii nostri agere et Hierosolimam, dux Brecizlaus et Cosmas electus gratanter eum receperunt, et divinum officium fungi cursum episcopalem agere permittunt. Quid multa? Multas ecclesias consecrat, multos insuper in marcio clericos ordinat, et inter domini sacerdotem crisma exorcizat. Ad quinquagesima in pascha venit clericus nimirum sui erroris conscius, et nescio quid est clam innuit. Mira res, nec dux nec electus impetrare potuit ut saltem parvo tempore ibi staret, quin in ipsa ebdomada pasche cum festinatione tenuisset viam versus Saxoniam. Postea vero cum innotuisset quod pseudo episcopus fuisset, mittunt unum ex latinis nomine Constantium in Vasconiam per quem Kavellone ecclesie nuncio Desiderius presul demandat literis quod illa ecclesia numquam habuisset episcopum nomine Rupertum. Miserunt et ad papam Clementem eius consulentes auctoritate quid sit eis factu rerum in discrimine tanto. Quibus ille remandans iussit ecclesias ex integro reconsecrare, baptizatos ex ... pseudo episcopi non rebaptizare sed tantum confirmare, similiter ordinatos non reordinari sed solummodo inter ordinandos stare ad ordinationem, et per sola manus impositione recipere benedictionem. Sicque inflicta ab hoste vulnera matri ecclesie, curata sunt antidoto iusticie, statum fidei catholice regente papa tercio Clemente, ihesu christo domino nostro cum patre et spiritu sancto regnante per omnia secula seculorum amen. Siste gradum musa, chronicis es iam satis usa.

Explicit liber secundus de cronicis boemorum.

INCIPIT APOLOGIA.

IAM PIETATE DEI PROMISSA FAVENTE PEREGI, Me quecumque reor sponte pollicitum tibi lector. Iam de retro actis causis sive transcursis temporibus pauca ex multis commemorans, hystoriam mee narrationis usque ad tempora ducis Brecizlai iunioris perduxi. Quare autem opere ceptum duxi, iam ab incepto opere cessare non est absurdum. Nam de modernis hominibus sive temporibus utilius est omnino taceam quam loquendo veritatem, quia veritas semper parit odium, alicui rei in curram stipendium. Si autem a veritate declinavero aliter quam se res habent scripserim, cum pene omnibus note sint cause, nichilo minus adulationis et mendacii notam incidam. Siquidem huius temporis homines virtutibus nudi, solis laudibus gestiunt vestiri. Quorum certe est maxima dementia, favoribus velle decorari, et quod sunt favore digna minime operari. Atque non ita erat apud veteres, quia quamvis dignissimi laude fuissent, tamen fugiebant quas moderni appetunt laudes, et erat illis ex hac re pudori, his ex hac ista habetur honori. Horum nos si aliqua digna stilo exequimur acta, quia quedam non sunt digne facta, procul dubio offensa non effugiemus quorundam, quia adhuc supersites sunt homines neophiti atque irati, quia ad vocem ducis michi alludentem propriam in ore habent quia ita dux, aliis ita est dux, vel ita fac dux. At non ita olim fuit. Illum enim dux maxime coluit qui ratione iusticie ex adverso clypeum iniquitati opposuit, et qui malos consiliarios et a recto devianter equitatis vivo compescunt verbo veritatis. Tales nec autem nulli aut pauci sunt, et si sint, dum tacent, quasi non sint. Par namque est meum aut iudicium seu tacuisse veritatem, seu concessisse falsitatem. Unde videtur nobis multo tutius narrare sompnium, cui nemo perhibet testimonium, quam presentium scribere gesta hominum. Quapropter posteris latius explananda eorum relinquimus facta. Sed tamen ne ab aliquo culpemur preterisse intacta, summatim annotare curabimus pauca.

INCIPIT LIBER TERCIUS

ERGO NOWS DUX. Brecizlaus iunior sedo mature senatum consilioque ... postquam huius terre

secundum ritum debitas obsequiis digne sancti Wenceslai sui patroni in urbe Praga celebravit natalicium, et omnibus satrapis atque comitibus magnificum per tres dies exhibuit convivium, ubi provincie sue quidam valuit quedam ad utilitatem ecclesie decrevit, quedam ob commoditatem huius terre instituit. Sicut olim ab ipso suę etatis tyrocinio omnem spem habuit in solo deo patrocinio, ita in principatus sui in exordio christiane religionis zela succensus nimio, omnes magos et ariolos et sortilegos extrusit regni sui e medio. Similiter et lucos sive arbores quas in multis locis colebat vulgus ignobile, extirpavit et igne cremavit. Item et supersticiosas institutiones quas villani adhuc semipagani in pentecosten tercia sive IIII. feria observabant, offerentes libamina super fontes mactabant victimas et demonibus immolabant, item sepulturas que fiebant in silvis et in campis, atque scenas ex gentili ritu faciebant in biviis et in triviis quasi ob animarum pausationem, item et iocos profanos quos super mortuos suos inanes cientes manes ac induti faciebus laruis bachando exercebant, has abhominationes et alias sacrilegas adinventiones dux bonus ne ultra fierent in populo dei exterminavit. Et quia semper solum deum et verum puro corde coluit, et ei zelum habuit universis dei amatoribus placuit.

Erat enim princeps spectabilis, dux in castris acceptabilis, miles in armis inexpugnabilis. Hic quotiensumque Poloniam invasit, semper cum magno triumpho remeavit. Quamvis anno dominice incarnationis M. XC. III. sui vero ducatus primo, ita crebris incursionibus demolita est ulteriora parte fluminis Odre a castro Recen usque ad urbem Glogou, preter solum Nemci oppidum nullus habitaret hominum. Nec tamen cessavit ab ei vastatione, donec princeps Polonie Wladizlaus cum magna supplicatione preterita et presentis anni tributum usque ad unum solveret obulum. Cuius census hec summa fuit, mille marce argenti et LX auri. Qui et dux idcirca civitates que pertinent ad provinciam Kladzko nuncupata, tradens filio suo Bolezlao committit cum per manus traditione et fidei sponsione duci Brecizlao quatinus obsequendo suo avunculo a patre sibi credita cum pace possideret provinciam. Ipse autem dux Wladizlau dat sacramentum se tributum olim duce Brecizlao constitutum D. marcas argenti et XXX auri annuatim suo promisso pace solveret determinato tempore. Anno dominice incarnationis M. XC. IIII. adhuc imperatore tercio Heinrico ultra montes in Longobardia tractante imperialia negocia, indicta est generalis synodus ab universis episcopis et principibus Romani imperii infra mediam XLmam in urbe Magontia. Ad quam dux Brecizlaus transmittit electos Cosmam et Andream episcopos, committens eos et tradens per manus palatino comiti iam sepe dicto Rapote, rogans ut eos offerat Maguntino episcopo ordinandos. Quo peractum intuente et coram archiepiscopo et universali synodo testimonium perhibente quod olim per imperatorem in urbe Mantua corroborata sit eorum electio, omnibus suffraganeis collaudantibus ordinati sunt Cosmas et Andreas episcopi IIII. id. mar. ab archiepiscopo Maguntino nomine Ruthardo. Eodem anno fuit mortalitas hominum, sed maxima in theutonicis partibus. Nam redeuntibus predictis episcopis de Maguntia dum transirent per quandam villam nomine Amberk parrochia ecclesiam quamvis satis amplam que est sita extra villam non poterant intrare ut audirent missam, quia tota eius pavimentum usque ad unum punctum erat cadavere plenum. Similiter in urbe Kaker non fuit domus ubi non essent tria aut IIII. cadavera hominum. Quam preterientes non longe ab urbe in medio prato cenam ceperunt.

Eodem anno dux Brec. iunior sepe quandam matronam de Bavaria nomine Lukarda, Albrici comitis duxit uxorem. Item eodem anno et eodem duce iubente Cosmas episcopus V. Kal. Oct. consecravit altare sancti Viti martiris, quia monasterium adhuc non erat perductum ad ultimam manum. Anno dominice incarnationis M. XC. V. Aquilonalis plaga plurimas noctes in celo apparuit rubicunda. Anno dominice incarnationis M. XC. VI. Kal. mai. iubente gloriosissimo duce Boemorum Brec. a venerabili episcopo Cosma consecratum est monasterium sanctorum martirum Viti, Wenc. atque Adalberti. Eodem anno tanta fuit commotio, immo divina compunctio in populo Hierosolimam proficiscendi, ut perpauci in theutonicis partibus et maxime in orientali Francia per urbes et villas permanerent coloni. Qui quoniam pre multitudine exercitus una via simul ire non poterant, quidam eorum per hanc terram nostram dum transirent, permittente deo irruerunt super iudeos et eos invitos baptizabant, contradicentes vero trucidabant. Videns autem Cosmas episcopus contra statuta canonum hoc ita fieri, zelo iusticie ductus, frustra temptavit prohibere ne eos invitos baptizarent, quia non habuit qui eum adiuvarent. Nam dux Brec. eo tempore cum omni exercitu suo in Polonia super ripam fluminis nomine Nizza castro eorum destructo nomine Byrdo, longe inferius eidem flumini similiter edificabat firmissimum castrum super altum scopulum, cui nomen dedit Kamenec. Quod autem iudei non post multos dies reiecerunt a se iugum Christi, et spreverunt gratiam baptismi atque salutem fidei catholice, et iterum subiecere colla iugo legis Mosaice, episcopi et prelatorum ecclesie potest hoc ascribi neglegentie. Iamque condito predicto castro Kamenec, priusquam inde abiret dux Brec. Mutinam filium Bosey suum collateralem et secretarium apprehendens seorsum, multa exprobrans ei quibus sepe eum offenderat dixit: Ego sicut deum offendere metuerem, ut merito es, precepto oculos tibi eruere. Sed nolo quia grande nefas est corrumpere quod dei digitus operatus est in homine. Et permittens secum duos milites tantum ab assecuris suo et latere amovit eum. Et mittens in Boemiam nuncios ei iussit infiscari substantiam. Nec mora dum rediret, iussit dux manu ut apprehenderet Bosey filium eius cognatum Mutine. Semper enim illam nationem Vrsoviç habuit exosam, quia sciebat eam superbam et valde et dolosam. Que cum apprehendisset statim ut iussum fuerat, imposita puppi cum uxore et duobus filiis relegatur in Srbiam, et cum pergeret in Poloniam, et ibi invenit fratrem suum Mutinam. Quos dux Polonie satis recepit benigne.

Anno dominice incarnationis M. XC. VII. dux Brec. vocans ad se Udalricum filium Conradi iussit eum capi, et misit in castrum Kladzko ad custodiendum. Anno dominice incarnationis M. XC. VIII. delatum est duci Brec. quod quidam ex iudeis lapsi fuga non nulli furtim divitias suas subtraherent partim in Poloniam, partim in Pannoniam. Unde dux valde iratus misit camerarium suum cum aliquibus militibus, ut eos a vertice usque ad talos expoliarent. Qui veniens convocat ad se maiores natu iudeos, et sic orsus est ad eos: O gens progenita manzeribus Ysmahelita, ut sermo dicatis dux mandat cur fugiatis. Et paratis gratis cur gazas attenuatis. Iniqua quecumque mea sunt sunt mea cuncta. Nullas de Solimis res divitias vehere tulistis. Uno pro nummo ter deni Vespasiano cesare proscripti sparsi sic estis in orbe. Macri venistis, macri quo vultis eatis. Quod baptizati sitis, deus est mihi testis. Non me sed domino sit ista iubente patrata. Quod autem iterum relapsi estis in iudaismum, Cosmas episcopus videat quid inde agere debeat. Dixerat hec ex parte ducis, et statim irrumpentes intrant domos, accipiunt thesauros et quicquid supellectilis optimum invenerunt. Nichil quod solum pertinet ad victum granum frumenti eis reliquerunt. O quanta pecunia miseris iudeis illa die est sublata, nec ex sic ereptis Troia tantum divitiarum in euboico litore fuit collata. Eodem anno IIII. id. dec. Cosmas episcopus migravit ad Christum. Fuit autem ille presul humilis, simplex, paciens, et multum misericors, et illatas aliquo vis homine iniurias equanimiter sustinens, recognoscentibus suas culpas promptus indultor, viduarum non surdus auditor, infirmantium sedulus visitator, ultime sortis non immemor, exequiarum propter exitum executor. Post cuius obitum dux Brec. habens curam animarum et perpendens collata sibi a deo potestate eligendi ecclesie sponsum, cepit sollicite et pervigil secum tacita mente suorum inspicere mores clericorum, et vitam et conversationem discutere singulorum, quem ex eis potissimum proveheret ad summum sacerdocii gradum. Erat quidem inter suos capellanos qui ...

supplex, ita tamen ut nec ille huic cederet, nec hic illum exsuperare quiret. Iste non vult fratrem se habere parem, ille non vult minor fratre haberi. Iste vult preesse, ille non vult subesse. Iste vult quasi rex dominari et precellere, ille non vult iussis suis obtemperare, sed soli imperatori prestare suum servicium, a quo acceperat episcopium. Qui tamen utrique animositate inter se aliquando dissidebant, ne sequentibus diebus rex episcopum non haberet qui sibi coronam imponeret. Hac necessitate simul et ambitione rex compulsus, non racione sed sola dominatione, tercium substituit ac capellanum suum Weclonem in ecclesia Moraviensi episcopum. Quo in facto, ut patet, se fecit notabilem non solum sprevisse quod ipse coram imperatore et clericis collaudaverat unum fore utrumque episcopatum, verum et pape clementis violasse privilegium, quod eiusdem episcopii roboraverat. Hanc iniuriam ut ploraret et auxilium illata ecclesie iniusticia presul Iaromir, cursus erat Romam, sed consilio cum suis familiaribus inito prius adit antiquum amicum Wladizlaum regem Pannonicum, et pacem faciens ei sine dampno postulat ab eo ad Romanum iter auxilium. Infaustus heu factum est iter super eum propinquum. Nam prima die qua regem adiit nimia corporis incidit molestia. Et quia prope urbe erat Strigoniam, illuc iubet deduci navigio, committens curam eius illius urbis episcopo. Pertulit heu quales sex lucibus ipse dolores, impediunt lacrimis nec possum pandere verbis. Septima die tandem adveniente pascate, Sol ubi senas quater tangit luce kalendas, Gemma sacerdotum, cinerem lux boemorum, Dogmate preclarus presul antistes Gebhard. Vivat ut in Christo mundo migravit ab isto.

Moribus et vita de cuius dicere multa Fert animus mihi, sed deest ingenio sensus. Pauca tamen fari libet hic que vidimus ipsi. Tempore quadragesimali talis mos erat suus: semper cilicium hic subtus, desuper veste episcopali indutus, diebus pascet humanos obtutus, noctibus vero sacco vestitus latenter ecclesiam ingressus et super pavimentum humi prostratus tamdiu perseverat in precibus quousque largo ymbre lacrimarum madida fuit tota madebit humus. Inde consurgens ad agape faciendum, et priusquam finiret psalmos, quos ante ecclesiam invenit miseros, bonis operis propria suppleret eorum inopia. Finito psalterio idem facit. Post matutinas autem xl pauperes quadrantes et ... allecia, sive alicuius edulii partem dividit inter pauperes. Quarta autem iam appropinquante luce ad numerum apostolorum lavans pedes xii peregrinorum dividit his formas bissenas denariorum. Quibus ad horam prandii in abdita stuba vel casa positis habunde necessaria apponit, et dextera sua cibum et potum eis benedicit. Deinde ad publicam mensam vadit, et sicut xl lege nos patitur. Similiter ad sedem suam Prage constituit cotidie xl pauperes pascendos, et his in anno vestiendos ac contra calceos usque ad mastigia pilei. Item nullos advenientes hospites et pauperes clericos nimis donationibus obligat, ut pro ea xl secum manentes, tam prius quam postea, psalteria legant. Ad singula quoque missarum sollempnia, quecunque in capella quaque die fuerint celebrata, trina dari fecit numismata denariorum. Omnibus autem diebus dominicis xii nummos, festis vero apostolicis et in aliis maioribus sollempnitatibus xxx offert super pixidem sanctarum reliquiarum argenteis. Quamque fuerit largus si te delectat o prudens scire lector: pelliciam episcopalem numquam integrum per annum portabat, sed unam hyemale in pascha, alteram estivale in festo sancti Wencezlai suis capellanis donat. Sic et in ceteris donationibus largum fuisse scias.

Post cuius obitum anno dominice incarnationis MXCI, iiii nonas marcii Cosmas electus est in episcopum a rege Wratizlao et omni clero ac populo boemorum, tercio Heinrico imperante augusto, sed in Longobardia hisdem temporibus imperialia tractante negocia. Eodem anno xv kalendas maii, iiii feria in sancta ebdomada pasche combustum est monasterium sanctorum martirum Viti, Wencezlai atque Adalberti in urbe Praga. Eodem anno rex Wratizlaus valde iratus est contra fratrem suum Conradum, quia ipse non immemor mutue dilectionis favebat parti filiorum fratris sui Ottonis, scilicet Zuatopluk videlicet et Otik, quibus expulsis de paterna hereditate filio suo Bolezlao rex urbem Olomuc et alias civitates tradiderat. Ubi non longo post tempore in predicta urbe in Moravia puer ille mortuus est iii idus augusti. Erant namque illi tres fratres, scilicet Iaromir, Otto, Conradus, quidem fuerunt tales, ita erant unanimes ut per nullas posset rex divellere artes. Et sicut fertur leo pertimuisse tres iuvencos in se collatis cornibus stantes, ita numquam ausus est rex invadere suos fratres. Postquam vero vidit solum Conradum post obitum fratrum ex omni parte fraterno adminiculo privatum, ingressus est cum exercitu Moraviam, ut eum similiter expelleret de provincia, que sibi sorte ac funiculo hereditatis et per concessionem iure acciderat patriarum. Veniens erat ad urbem cui nomen Brunen, ubi rex circumstantibus circa primatibus disponens obsidionem per girum dum designat loca ubi quisque comes tentoria figat, Hderadus villicus, sicut erat homo versipellis, ex obliquo innuens regi oculis iuvenem Brecizlaum inter satrapas coram patre suo stantem denotat eloquio et fusius: Qui quidem, inquiens, tuus o domine rex natus libenter estate pro sudore in flumine et natat, si placet tue maiestati iuxta flumen hac ex parte urbis cum suis papiliones ponat. Hic ideo dixit, quia olim in partibus Saxonie cum in meridie natat predictus iuvenis in flumine, hostes ex adverso irruunt et eos invadunt, ut supra retulimus. Hoc verbum nimis altum in corde iuvenis sedit, et non minus doluit quam si toxicata sagitta cor eius vulnerasset. Tristis abiit in castra et non sumpsit cibum usque noctis ad astra. Nocte autem subopaca turma suorum advocata pandit cordis sui vulnera, consulens qualiter tam vilico ulcisci possit iniquo. Eadem et nocte clam mittit ad patruum suum Conradum dedecus sibi et atque sit illatum exponens, et quid opus sit facto querit ab eo consilium. At ille: Si te, inquit, quis sis cognoscis, ignem, me non monente, quem tu vides ... extinguere noli timere; negligere laudabile non est. Non enim latuerat Conradum quod rex hic omnia ageret Hderadi per consilium. Eamque nuncii dictam patrui Brecizlao retulisse, favent omnes et assentiunt, et quasi a deo sibi data laudant ducis sententiam, quam et ipsi tenuerunt prius consuluerant. Quid multa? Eadem nocte illa agitur quod mane paratur. Nam lucescente die Brecizlaus mittit ad predictum villicum demandans ei ut ubi sibi placeret secretum consilium simul ineant. Qui nichil mali suspicans, accepto comite Drsimir tantum, cum eo soli duo precedit. Quos ut vidit a longe iuvenis, tamquam a suis prosilit obvia eis, quantum iactus est lapidis. Dederat namque suis militibus signum, ut quando sua cyrotheca illius percuteret in sinum, facerent quod facere spoponderant. Ubi pauca explanans illi quibus sepe offenderat eum: Quam, inquit, pollicitus sum, en abrenuncio tibi fidem meam, et avertens equum percutit in facie eius cyrotheca. Non aliter quam cum iratus leo erexit iubas, et submittens caudam nodo quo est in extremitate caude percutiens frontem suam, et stimulo qui est sub cauda sua pungens posteriora fertur in omne quod obstat, ita prosiliunt illico ex agmine ardentes et armati iuvenes: Nozizlau et frater eius Drisikray filii Lubomiri et tercius Borsa filius Olen, atque frustra fugientem Hderadum tergum hastilibus alte in aera sustollunt, et ut manipulum in terram deiciunt, et tergum atque ventrem vulnerant et affligunt et calcant equorum pedibus. Tali morte sue de summitate rote fallax fortuna corruit humi celsus. Deicit amicum suum Hderad v idus iulii. Comes autem Drsimir pallidus advolat in castra et nunciat regi que fuerant facta. Solus rex meret et plorat, omnis iuventus laudant, quos aperte laudare non audeant.

300.

Brecizlaus autem non longe ultra unum monticulum separatim a suis figit sua castra, quem maior pars exercitus et fortior bello est secuta. Interea coniunx Conradi nomine Wirpirk, una mulierum de numero prudentum, inscio marito suo venit in castra regis. Que cum nunciata esset regi, convocat rex patres in cetum, et iussa venire stetit coram rege. Larga perfusa faciem lacrimis et singultibus verba interrumpentibus, tandem eluctata mutoque sic est locuta: Haud ego iam digna dici tua rex pie nurus, supplex ad genua nec non cernere maiestatem, et occidit in faciem et adoravit regem. Que iussa surgere, flevit et ait: Nulla domine mi rex his in partibus belli invenis materiam, nulla de prelio hinc reportas victoriam. Bellum plusquam civile geris. At si nos et nostra bona tuis militibus predam esse decernis, mitte tua vertis tela, cum fratrem tuum cui debeas esse tutela spolias rapina cruenta. In dominum vadit qui suos invadit.

Nam quecumque hic longe lateque in finibus spolia queris habenda, ostendam tibi potiora in medio tui regni posita. Nusquam non melius ditaberis nec amplius magnificaberis quam in suburbio Pragensi et vico Wissegradensi. Ibi iudei auro et argento plenissimi, ibi ex omni gente negociatores ditissimi, ibi monetarii opulentissimi, ibi forum in quo preda habundans superhabundat tuis militibus. At si te delectat qualiter Troia arserit videre, nusquam magis Vulcanum videbis furentem quam utraque urbe predicta videas ardentem. At quod illa mea sunt dicas, ista autem que hostiliter devastas tua esse putas? Nonne nos et nostra tua sunt? Sin autem solummodo tua fulmina acuis in iugulum fratris absque reatu, Kayn habearis, salva tamen gratia, frater tuus pace tua pariter et dalmatica ipse maluit peregrinari quam te fratricidio criminari. Quin potius accipe quod adiunctum iam non frater sed quasi tuus servus, et protulit de sinu forcipes et fasciam ex virgulis, et si quid, inquit, frater in fratrem peccavit, emendanda etiam ut quod tua est cum manibus commenda. Dixerat, et tetigit regis et movit corda principum, ut nullus se continere posset a lacrimis. Quam rex ad latus suum iubet ut sedeat, sed priusquam sederet, quidem, inquit, inveni gratiam in oculis tuis, adhuc unam peticionem posco, ne confundas faciem meam, quaeso. Pro magno peccato filium paululum supplicium faciat patri. Et rex: Scio, ait, quo pergis, sed perge potius et adduc michi fratrem meum et filium, ad meo mosculo sancto iungam vinculo pacis. Et osculatus est eam. Timuerat enim rex valde ne frater suus et filius conspirarent contra eum. Qui cum venissent per eductum domine Wirpirk ad regem, dans eis pacis osculum rex ait ad filium suum: Fili mi, si bene egisses, nulli melius erit quam tibi; sin autem male, peccatum tuum in foribus aderit. Post hec Brecizlaus intelligens suum patrem non ex corde sed pro necessitate fecisse pacem cum omnibus qui sua transierant in acie, recessit in partes urbis Gradec, et ibi morabatur frustra expectans vertere fortune vicissitudinem. Quicunque enim secuti eum fuerant, nullus ausus est propriis revisere lares, quia regem quem offenderant valde metuebant ne captos vinculis iniceret aut capitali sententia dampnaret. Videns autem rex quod non posset eum nolentem in sua ulcisci filio, ne in eum sequacibus, donat fratrem suum Conradum, et corrogat terre maiores natu atque coniurat omnium sacramento iunctim quod post suum obitum frater eius Conradus obtineat solium ad boemie ducatum. Tunc rex roboratus fratris sui consilio simul et auxilio, cepit ire machinari qualiter ulcisceretur in filio. Nec latuit Brecizlaum filium eius, et sine mora congregatis sibi adiunctis plus quam trium milium forcium virorum, et accelerantes metati sunt castra circa Rokitnicam rivulum, interfuturi parati contra regem committere prelium. Premisit enim ad patrem suum nuncium dicens: En ego, en assum, longe quem quesivistis eras; quod facturus es post hac, hodie fac. Nec pretereundum est sub silencio quod eadem noctis in contione ratio divina operante signata est revelatio. Nam si acta hominum nostra scriptione pro modulo pandimus, indignum est ut ea que ipsi vidimus magnalia dei taceamus. Igitur nocte prefata, dum inter vinculos ea que predixi geruntur, in ipsa videlicet sanctus Wencezlaus et sanctus Adalbertus visitant in carcere positos, et eos nimia afflictione contritos sua sola dignatione celitus liberant. Postibus in primis interioribus simul cum ianua retrusis, mox ipsi carceris valve ferrea posterula cum suis vectibus franguntur, nec non et cippi in quo dampnatorum pedes crudeliter constringuntur, fracti foris iacent prostrati, statimque dampnatorum auribus vox pia insonuit dicens: Hactenus nobis et huic patrie nostra suffragia defuere, quia gratiam dei indigni extitistis, ex quo bellum hoc plusquam civile inter boemiam et moraviam principes isti habuere. Sed quia iam gratia dei et misericordia et respectus est in sanctos et electos illius, nosque eo dirigimur quo ipsa respexerit, procerto nusquam nostri presencia suffragando adesse poterit ubi illa prius miserando non affuerit. Narrate iam cetera de misericordia dei, exsurgite, ad ecclesiam properate, nosque nominatim sanctum Wencezlaum et sanctum Adalbertum vos absoluisse et pacem apportasse omnibus nunciate. Qui mox ipsi de gravi somno excitati, etiam vinculis absoluti, adhuc custodibus dormientibus liberi exeunt iussaque perficiunt. Hac et ipsa die aliud item miraculum eminet, quia ut supra scriptum est nostra revelatio retulit: Conradus frater regis pacem inter ipsum regem et filium eius composuit. Nam antea inter eos discordabant, ut utrique ab invicem suspecti, iste ne solio privaretur, ille a patre capietur, valde invicem timerent. Sed illi pares etas iuvenem et maior pars procerum manu quidem prompto res et bello fortiores comitabantur; istum vero episcopi Cosmas et prepositi ecclesiarum omnesque terre magnates etate quidem provectiores et consilio valitiores in omni milicia plebis favebant et nimio affectu venerabantur.

Et profecto illa tempestate post conditam urbem Pragam pessimum facinus patratum fuisset, si non regis adiutorium omnem principum et ipsius iuvenis animum, sancta ordinatione beatissimi Wencezlai et magna miseratione omnipotentis dei, composuisset. Quod videntes qui in castris remanserant comites, mittunt ad Brecizlaum dicentes: Sicut credulus patri tuo, prestima cum coredis in gratiam, nos nequaquam credimus ei, quia callidam eius satis novimus astuciam. Plus enim eius amicicias timemus quam inimicicias. Nam velud ursus nec minimum recuperat in ultimum, ita ille numquam cessabit a vindicta donec omnia quibus eum offendimus usque ad unum iotam diminuet in ultra. Quapropter aut nos quoque iussis terrarum abire dimittas, aut nobiscum ubicunque terrarum altiora queras palacia cum tua gratia. Nulli enim magis quam tibi nostro principi sumus servire dicio. Videns autem Brecizlaus quia sicut miles sine armis suo officio caret, sic dux sine militibus, necnon nomen ducis habere valet cum eis extraneum querere patriam quam solus sine milite cum patre inglorius frui pace. Nec mora congregatis omnibus tam peditibus quam militibus plusquam duobus milibus virorum cum Brecizlao duce proficiscuntur ad regem Pannonicum. Quem rex Wladizlaus recognoscens cognatum suum benigne suscepit, et concessit militibus eius inhabitare locum qui dicitur Banov, iuxta castrum nomine Trencin, locus in medio silvus atque nimium aptus atque opimus in venationibus; victualia autem et diurna annone adminicula per preceptum regis ab administratoribus subministrabantur eis regionibus. Ipsum autem Brecizlaum cum paucis secum rex habuit in deliciis aule regalis. Anno eodem rege Wratizlao disponente Cosmas electus ad Pragensem ecclesiam

in quantum devito, tamen recolens illud Salomonis dictum: Omnia fac cum consilio, advocat Wigbertum suum per sororem generum, virum sapientem et in talibus negociis eruditum valde et perspicacem, cui et ait: Tu tempore patris mei regis Wratizlai semper in curia primus inter amicos fuisti, tu mores et vitas hominum perspexisti, tu non solum laicos, verum et clericos omnes intus et in cute nosti; tuo consilio nunc episcopum eligere volo. Ad hec heros in propria verba non inpiger respondit: Olim, inquiens, dum rex pater tuus viguit, meum consilium valuit; nunc horum vivunt homines morum, qui senes pro insipientibus putant, aliquid esse cum nichil sunt, et quibus nullius rei quod ipsi sapiunt placet consilium. Sed vos melius scitis, quod in tam sancto negocio qui consulunt sancte ecclesie utilitati vacuos decet esse ab ira et odio, a invidia et amicicia. Nam ubi ista ossident animum, humana fallitur opinio. Me autem nec alicui amicicia obligat, nec invidia supplantat, nec odium exagitat, nec ira inflammat, quo minus coram vobis eloquar, iusticia quod postulat ordo. Est patris tui et nunc tuus capellanus, quem vos melius nostis, nomine Hermannus; hic semper fuit regis in servicio constans, in commisso fidelis, in legationibus agendis fidus executor, castus, sobrius, humilis et modestus, non insolens, non ambiciosus, non elatus, et quod prima est in clerico virtus, ad plenum litteratus. Et quantum spectat ad humanam opinionem, certus est esse vir bonus; et perfectus adimpleretur, si solum non obesset quod hospes sit. Et dux annuitans suam et cunctorum unanimem voluntatem ait: Haud aliter cor nunc atque meum sapit. Et quia hospes est, plus ecclesie proderit; non eum parentela exhauriet, non liberorum cura aggravabit, non cognatorum turba despoliet; quecumque sibi undecumque venient, tota sponsa eius et mater ecclesia habebit. Hic ergo fiat Pragensis episcopus ut sit. Nec mora convocatis primatibus terre simul et prepositis ecclesie Boleslau in urbe ad placitum ducis, collaudante clero cunctoque populo favente, Hermannum prius modo diaconum, prepositura Boleslauensi sublimat, sublimiore nunc subrogat ad episcopatus honore. Facta est autem hec electio anno dominice incarnationis M. XC VIIII. II. Kalendas Martii. Et quia eodem anno imperator tercius Heinricus celebravit pascha Ratispone, iussus est dux Bracizlaus cum electo suo illuc venire. Qui celebrato pascha in urbe Wissegrad tercia die post octavam pasche venit Ratisponam. Qui quia ante festum caritativa premiserat donaria, tam cesari quam eius satrapis, quotquot erant de eius amicis in curia, obviam ei venerunt ad tria fere miliaria, et ita deducunt eum in civitatem cum magna honorificentia. Cuius ad primam peticionem cesar confirmat Boemorum electionem, dans Hermanno anulum et virgam episcopalem. Item et hoc obtinuit precibus apud cesarem, ut eius fratri Borivoy vexillum daret et cum Boemis omnibus qui cum eo venerant assignaret, quo post obitum sui fratris eum Borivoy sublevarent in solium.

Eodem anno ibidem dux Bracizlaus veniens cum exercitu in Moraviam reedificat castrum Podivin, et reddit eum, sicut antea fuerat, in potestatem Hermanni episcopi, atque ibidem in villa Zliunica pentecosten celebravit. Deinde occurrens Pannonico regi Colomanno in campo qui dicitur Luchsko, multa sermocinatione placitantes ad placitum utrarumque partium, ac mutuo se munerantes datis muneribus, renovant antiqua amicicie et pacis federa et ea sacramentis confirmant. Ibi dux Bracizlaus suum electum Hermannum diaconum committit Seraphim archiepiscopo ordinandum. Qui veniens ad sedem suam urbis Strigonie, tempore quo sacri ordines celebrantur, III. Idus Iunii ordinat eum presbiterum, et inter quos indiguimus, simulque ad eundem promovit gradum. Dux autem post habitum concilium rediens castra metatus est iuxta urbem Bruen. Erant ibi valde irati filii patrui sui Conradi, Oldrico et Lutoldo; qui fugientes a facie eius oppilavere se in munitis oppidis, et mittentes tradunt ei ceteras civitates, timentes ne hostiliter devastaret terram. Interea dux Bracizlaus dispositis presidiis per civitates, quas sibi tradiderant, et eas fratri suo Borivoy committens reversus est in Boemiam. Ottonis autem filii Zuatopluk et Otik cum matre sua Eufemia multum obedientes duci erant et fideles. Item eodem anno dux Bracizlaus in nativitate domini Boleslaum per sororem suam propinquum invitat ad convivium, quod erat in urbe Satec dispositum. Ubi in ipso festo consentientibus omnibus comitibus Boemie factus est Bolezlaus ensifer avunculi sui. Quem post festum dux remittens ad propria, dono dat ei et constituit, quatinus ensiferi dignitatis pro ministerio ex tributo, quod pater suus Wladizlaus solvebat, semper annuatim C marcas argenti et X auri talenta habeat. Anno dominice incarnationis M. C. dux Bracizlaus quibusdam referentibus habens compertum quod imperator in urbe Maguncia pascha celebrare vellet, opportunum sibi fore ut illuc sui electum Hermannum mitteret, qui et munera sua cesari deferret, et quam expectabat a magistro suo benedictionem acciperet. Et committens eum Wigberto, qui similiter debuit interesse cesaris palacio, rogat ut omni suo faveret negocio tempore oportuno. Sed quia archipresul Rothardus Symoniaca heresi infamatus relicta Maguncia hisdem diebus morabatur in Saxonia, iubente imperatore et collaudantibus omnibus suffraganeis Maguntine ecclesie a cardinali Ruperto Clementis pape apocrisario, qui forte ibi aderat, ordinatus est Hermannus episcopus in octavis pasche VI Idus Aprilis.

Eodem anno ammirabile et seculis commemorabile quoddam divina gratia per meritum sanctissime virginis Ludmile dignata est revelare miraculum, ut ipsi vidimus, vestre caritati pandimus. Nam domina abbatissa Windelmuth famula dei devota ecclesiam sancti Petri apostoli sitam in atrio eiusdem monasterii, que per eam ex vetustate a fundamento diruta, usque ad perfectionem deducens reedificavit. Quam ut consecraret presul cum impetrasset, abbatissa dum ex more reliquias sanctorum collocat in pixide, ut talia obtulit domina presuli pannum unum palme latum, quem acceperat de sepulchro sancte Ludmile, rogans ut similiter inter reliquias sanctas ponat eum in pixide. Et presul quasi indignans ait: Tace domina, nescimus cuius sit, dimitte animam eius quiescere in pace. Ad hec abbatissa: Noli, inquit, domine, noli talia dicere; multa enim deus per eius merita ostendit opera magnalia. Mox iussu presulis sartago affertur magna prunis ardentibus plena, ubi invocato sancte trinitatis nomine, presul iniecit pannum super flammivomos carbones. Mira res: fumiculus et flammicula circa pannum emicuit, sed minime nocuit. Fuit hoc et magnum fuit in augmentum miraculi, quod presul minimi ardore diu non potuit pannus de flammis eripi, et eandem cernere sicut visus est integer et firmus, ac si eadem die foret textus. Quo cum evidenti presul et omnes nos perculsi miraculo, lacrimas fundimus pre gaudio et gratias reddimus Christo. Dedicata est autem ecclesia in honore sancti Petri apostoli V. Nonas Octobris. Item eiusdem anni XV Kalendas Novembris Borivoy frater ducis Bracizlai in urbe Znogem fecit per magnificum convivium duxit uxorem nomine Helbirk, orientalis marchionis Lupoldi sororem. Et quia hisdem diebus filius Conradi Lutoldus per concessum Gotfridi admissus in castrum Rakous, multas Borivoy inferebat iniurias singulis noctibus devastans eius villas et refugium habens in predictum castrum. Unde dux Bracizlaus valde iratus, tercium coadunato exercitu movit castra in Moraviam, volens ulcisci fratris iniuriam. Sed prius mittit ad Gotfridum obtestans eum per amicicie federa, quo sibi Lutoldum aut vinctum mittat sine mora, aut de castello suo eum expellat eadem hora. Quod cum non lateret Lutoldum, castellanus per fraudem foras exclusus, ipse cum suis militibus in obsidione castrum. Et Gotfridus cum legatis, qui ad eum missi fuerant, occurrit duci iuxta oppidum Wranov, et coram omnibus damnat Lutoldum perfidum esse et rei publice inimicum. Castrum vero sub fide amicabiliter presidium ... hostiliter ad

expugnandum postulat ducis auxilium. Cuius peticioni dux non abnuens admovit exercitum urbis pereuntis. Ubi per sex ebdomadas in summa nocte et die conserit pugnam, donec fames, que firmas expugnat urbes, prevaluit in castro. Et tamen Lutoldus et bello fractus noctu clam elapsus vix solus aufugit, omissis ibi suis militibus. Qui facto mane semet ipsos et castrum tradunt in manum ducis. Inter quos dum hec pugna geritur, Paulik filius Marquardi pedagogus Wladizlai sagittatus moritur; item Dobes filius Ustimir, dum precepto sua servat vigilias noctis occidit. His duobus amissis et vastata urbe Gotfrido dux victor cum suis remeat in Boemiam.

Iamque Christi nativitate adpropinquante, et pro tempore venatione in villa Stebna duce morante, quadam die inter prandendum fertur dixisse dux ad quendam venatorem, qui non longe ab eo ad gratiam sedebat mensam: Heus, Cuata, putas me nescire quis sit inter vos, qui me querit interficere? Et ille, sicut homo erat, audiens in verbis clamat: Procul deus hoc avertat, nec cuius oculus pareat, qui ipse eum occidat, qui talia machinatur. Ad hec dux: Ah bone vir, ait, nulli fas est evitare inevitabile fatum. Postera autem die, que sancti Thome apostoli erat vigilia, mane audita missa it venatum, et cum in nocte iam rediret, occurrunt ei ante villam apparitores cum lanternis et facibus. Moxque Lork impius latro missus a diabolo prosilit ex latibulo precinctus gladio, et ut forti valuit inter ipsa ilia ducem percussit venabulo. Nec aliter dux cadit in medio luto, ac si clarus lucifer celo cecidisset ab alto. Advolat extemplo lugubris turma suorum, et extracta hasta semivivum levant ducem. Ille autem minister Sathane dum accelerat fugam per noctem opacam, precipitatur cum equo in cisternam, quam pecus torrentis decurrens fecerat ymbre. Incertum est utrum ipse manu sua an gladio lapsus de vagina, ita cum procidit per media alvum, ut omnia sibi effluerent exta. Fit tumultus per villam. Alii insiliunt equos, alii cum armis huc et illuc discurrunt, investigantes tanti mali machinatorem. Mox quidam invenit eum semivivum, et quis satis admortem habuit vulnus, tamen amputat eius caput et dies. Infernas furias non invisus ibis ad umbras. Ceteris generis mea facta referre memento. Dux autem licet in tanto dolore sit positus et merore, illa nocte et in sequenti die non relaxabat spiritum et ora a laude dei, nec lacrimosam penitentiam offerendo, nec sua peccata confitendo tam episcopo Hermanno quam aliis sacerdotibus dei. Tributum autem, quod eo tempore fuit de Polonia allatum, et quecumque in sua invenit camera, per manus episcopi fecit dari per monasteria. Et cum disposuisset omnia, que erant disponenda, pauca, dato inquit filiolo meo lectum meum et iaculum; cetera non est meum sibi dare, que deus posuit in sua potestate. Et ita in sequenti nocte post gallicinium, inter manus sacerdotum XI Kalendas Ianuarii velut bonus dei athleta utraque hominis substantia in sua divisit exordia, quam procul dubio credimus, vitam accepisse, vitae eternae celestia consortia. Cuius feretrum unus ex clero sequens usque ad sepulchrum huiusmodi planctum iterabat dies: Anima Bracizlai sabaoth adonay vivat expers thanaton. Bracizlaus ischyros. Mirares sic flere suo clerum et populum Bracizlai ad fletum, ut dum flere, magis flere velles. Sepultus est autem cum maximo planctu suorum in poliandro sancti Wenceslai ecclesie forinsecus ante portam a sinistris, ut ipse disposuerat. Ubi soror eius Ludmila deo devota famula super testudines construxit aram atque in honore sancti Thome apostoli capellam, et constituit ut cottidie ibi celebraretur missa pro defunctis. Et quoniam statim percrebuit fama in populo, ducem esse interfectum Bosey et Mutine consilio, quos antea expulerat de regno suo, dubitant a quibusdam dicta sole utrum sontior sit, qui consilium dat, an qui exsequitur ut faciat. Sed tamen utique reus.

Verumtamen sontior ipse est, qui homicidii consiliatur, quia et se ipsum et alium criminatur. Ergo vos Bracizlaum occidistis, qui ut occideretur consilium dedistis. Mittuntur ilico presul et comites cum festinatione in Moraviam ad Borivoy legati, quia acceleret olim sibi a cesare datum totius Boemie accipere ducatum. Qui festinus veniens in ipsa die nativitatis Christi omnibus insimul faventibus inthronizatur. Et ut illem adolescens animo sua vestigia, que rex ipse reliquerat in Boemia, cum ex causa eius peteret celestia, iusticia enim erat Boemorum, ut semper inter principes eorum maior natu solio potiretur in principatu. Anno dominice incarnationis M. C. I. Oldrich et Lutoldus filii Conradi expulsis presidiis de Moravia, que ibi Borivoy abiens reliquerat ob custodiam, rehabuere civitates suas. Similiter Bosey et Mutina redeunt de Polonia, quibus duce Borivoy non ex corde, sed pro necessitate temporis concedente gratiam suam recipiunt civitates suas quas ante habuerant; Bosey Satec et Mutina Lutomirice.

Eodem anno Oldrich adiit imperatorem in urbe Ratispona, et eum per amicos sollicitat precibus et fatigat innumeris promissionibus, quo sibi restituat iniuste preceptum a fratre suo iuniore Borivoy Boemie ducatum. Ad quod cesar accepta pecunia dat sibi ducatus insignia et vexillum, sed in ducem eligendi obtentu ponit in arbitrio Boemorum. Et Oldrich mittens legatum valde disertum virum Neusse nomine, filium Dobremil, arguit fratrem suum Borivoy, increpat comites et minatur eis, iactat se esse maiorem etate et secundum patrie morem debitum sibi iniuste sublatum per fratrem minorem poscit principalis sedis honorem. Qui quis iusta causam habeat, cum frustra cauda capras cacornu amittas. Sic Oldrich fratrem suum Borivoy confirmatum in solio tardeque intendit pellere de regno. Postquam vero suo referente legato animadvertit Oldricus nec fratrem suum cedere solio, nec comites acquiescere suo consilio, hoc solum obtinuit precibus ut cesaris per licentiam liceat sibi debita vi invadere provincia. Cui mox associantur in comitatu viri inclyti Heliceus, Sigard comes de oppido Sala, et eius frater Frisensis episcopus H., Oldrich atque suus per sororem gener H. Fridericus; quorum succendebat animi ad belli studium promittens eis aureos montes et pollicitans suos esse fautores omnes Boemie natu maiores. Preterea undecumque potuit non paucos sibi in auxilium acquirit Theutonicos, qui per suam stulticiam estimabant in Boemia auri et argenti pondera fore in plateis sparsa et exposita. Quibus insimul coadunatis Oldrich cum fratre Lutoldo augusto mense intrant partes Boemie, sed sinistro omine. Nam Borivoy collecto exercitu occurrens eis castra metatus est supra duos colles iuxta oppidum Malin, paratus in crastinum cum eis committere bellum. Theutonici vero non longe ex altera parte rivuli Wyplsa applicuere castra, ita ut utrique ab utrisque possit videri exercitus. Qui postquam animadverterent in animo esse cum duce Borivoy constantiam Boemorum, inquiunt Oldrico: Ubi sunt illi Boemie natu maiores, quos dicebas tuos esse fautores? Recte mentitus es in caput tuum, et nos decepisti, atque in magnum deduxisti periculum. Recedere voluit, sed nequivit; quia eadem vix post illos Zuatopluk cum fratre suo Ottone oriens secum duas scaras veniebat duci Borivoy in auxilium. Quid facerent? Magna undique coartati angustia, per angusta viam et minus arta semita qua tunc iter sit per silvam ad Gabr, turpe noctu maturavere fugam. Ibi episcopus Frisensis amisit capellam suam. Ibi pre

305.

difficile iam unius exercitum rebus usualibus preter farinam. Mane autem facto, advenientes Boemii, hoste caruerunt, diripiunt spolia. Erant autem illo tempore Borivoy et Zuatopluc concordes, et ad invicem unanimes. Sed unde orta sit inter eos discordia, paulo superiora repetens exordia referam pauca.

Anno dominice incarnationis M. C. II. Wladizlaus dux Polonie habuit duos filios, unum de concubina progenitum nomine Zbigneu, alterum ex Iudita Wratizlai regis filia editum nomine Bolezlau. Hos inter suum regnum divisit per medium. Sed quia iuxta vocem dominicam omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet: et sicut in vulgo dicitur, duo catti uno sacco capti insimul esse non possunt. Anno dominice incarnationis M. C. III. Zbigneu post obitum patris mox contra fratrem suum sumit arma, et promittens pecuniam associat ducem Borivoy sibi in auxilium. Qui statim misit post Zuatopluc in Moraviam, et convenientes simul castra metati sunt iuxta oppidum Recen. Quod audiens eius Bolezlau mittit pedagogum suum Zkarbimir, et rogat ducem Borivoy, ut sit memor affinitatis se sibi per Iuditam eius sororem, dicit propinquiorem, et insuper offert ei adiutorium decem marsupia mille marcis plena. O pecunia tocius mali regina, fraudis amica, fidei hostis et inimica, tu iusticiam comprimis, recta iudicia subvertis. Grabissa et Prostey ducis Borivoy consiliarii te corrupti, compellunt ipsum ducem fidem Zbigneu promissam abnuere. Qui statim a cepta pugna reversus est ad propria. Et quia nec unum obulum dedit Zuatopluc, indignatus valde, et fremens ita discedens fertur dixisse: Incendium meum ruina extinguam.

Anno dominice incarnationis M. C. IIII. Iohannes electus est in episcopum Moraviensem. Eodem anno Zuatopluc mittit in Boemiam indagatores nequicie, delatores iusticie, seminatores discordie, et omnium malarum artium inventores, quique possent inanes armare in prelia fratres. Hi fere universas Boemie civitates circumeuntes, alios pecunia corrumpunt, alios muneribus, alios promissionibus obligant, et quos sciebant novarum rerum avidos, aut dignitatibus privatos, aut versipelles et animo inconstantes, omnes suis versuciis asciscunt in partes Zuatopluc ducis. His ita patratis, anno dominice incarnationis M. C. V. sole morante in decima parte Libre, intrat Zuatopluc cum suo comitatu Boemiam, et occurrunt sibi perfidorum agmina, quidam ex castris exeuntes, expectantes ut eum aperta ianua urbis Prage reciperent infra menia. Sed prius eadem die dux Borivoy valde diluculo veniens preoccupat urbem, et ponit in ea forcia presidia, atque episcopo Hermanno ea committens, se cum suis ad Wissegrad contulit. Interea Zuatopluc ordinatis pulchre instructis cum sex legionibus apparet in campo, et quia nullus obviam ei venit ab urbe, miratur, et dubius parum substitit, et mox transvadantes fluvium Wltauam infra villam que dicitur Bubin applicuerunt urbi, sed invenerunt clausas portas, et super muros forciter resistentes milites. Ibi a quadam ancilla supra muros astante turpiter confusi, eadem via repedantes figunt tentoria inter utrasque urbes in loco ubi sabbato fiunt mercimonia, estimantes quod ex utraque urbe sui fautores illa nocte confluerent ad eos. Quod cum minime fecissent, mane facto coram cunctis Zuatopluc sic orsus est ad eos: Quamvis non vacet, non ut prolixo utar alloquio, pro tempore pauca loquar, ne mortis occasionem timere aliquis videar. Timidis enim et ignavis, quibus misera vita habetur suavis, asperrima mors est. Forti autem viro mortem subire in prelio dulcius est nectare liquido. Nam ego olim mecum deliberavi, aut potiri pane et honore potiori, aut pugnando honeste succumbere morti. Sed vobis sola nunc est mors ista cavenda, ne quis vestrum capiatur et manibus post tergum ligatur, aut spectaculum hostibus factus veluti bos ad victimam ducatur, cadat securi perempte. Victis enim una est victoria, et digna laude memoria, ne incruenta hostibus contingat victoria. Dixerat, et continuo cum suo comitatu vertens iter in Moraviam, sic factus venit ad Vecel. O miserabilis fortune conditio, qua nec vigor hominum residere in noctua, quia usus erat velut aquila ascendisse fere usque ad nubila. Cum Vecel non te intus, ducem infrangat ista adversitas, quem cito sequetur felicior prosperitas, quia et sol post aquosa nube magis nitet claritas. Talis enim vicissitudo omnium rerum est in mundo. Quos abeuntes dux Borivoy cum suis prosequitur, et quamvis septies plus de militibus haberet, tamen non audet eum eis committere prelium, quia timuit perfidiam, ne sua castra desererent, ad hostium se transferentes milicias. Prosecutus est autem eos a longe usque ad introitum silve.

Anno dominice incarnationis M. C. VI. inventore discordiarum diabolo seminante discordias per orbem terrarum, quidam sui cooperatores, extiterunt ex Theutonicis proceres, qui seducentes filium imperatoris regem videlicet Henricum quartum persuaserunt, ut contra genitorem suum arma sumeret. Qui filii sui a facie fugiens, in urbe Ratispona cum paucis muniunt se armis, et mittit pro duce Borivoy ut sit ei in auxilium cum exercitu veniat. Nec mora venientes Boemii, non longe a Ratispona metati sunt castra iuxta fluvium Reznam, ex altera autem parte eiusdem fluminis erant castra filii imperatoris. Et qui videbantur esse fautores cesaris, primus Lupold marchio orientalis lapsus fuga noctu repatriat cum suis. Dipold autem et Regnerus marchiones transferunt se ad castra regis Henrici iunioris. Videntes autem Boemii se undique esse destitutos, nichilominus celeri in pomerio simul noctu maturavere fugam. Quod videns imperator deserit Ratisponam, et transiens per australes plagas via qua itur ad Netholiz intrat Boemiam. Quem dux Borivoy honorifice suscipiens, sicut ipse cesar disponebat versus Saxoniam, dat ei conductum per terram suam, et cesare dignum deducens eum usque ad Gevertum suum Wicbertum. Inde per Saxoniam transiens et terram prope Leodium, ubi non post multos dies eum vita amisit imperium VII. Idus Augusti.

Eodem anno Zuatopluc convocans eos qui secum erant fugientes de Boemia, quid opus sit facto iam incepto negocio querit consilia. Tunc Budivoy filius Hrin etate senior, linguaque disertior, in adversis et prosperis vir equanimis, et in talibus negociis ab ineunte etate iam eruditus, ac plene versutus, his usus est alloquiis: Varius est eventus in prelio, et nec hi, nec illi prevaluere bello. Nos autem, fratres, non dum usque ad sanguinem pugnavimus, non dum secum capitibus nostris pontem quo itur ad solium. Quinimmo, et facturi sumus si sors facere compulerit. Sed quia non semper armis sed sepius dolis ad ardua honoris veniuntur fastigia, deponatis armis vincamus dolis. Talibus enim artibus Troia ab Argis in decimo anno capta, et prudentius refert in psichomachia dicens: Nil differt armis contingat palma dolisve. Nec mora invenitur alter ut ita dicam versipellis Synon in Boemia multimodis instructus dolis nepos Gaute qui pravis circumventus fortune casus non timuit mortis, eo apte sonat nomine viri lis qua viriliter egit. Nam sic olim Synon Argivos armatos equo inclusos prodita menda ducta Troie intromisit, ita perfidus ille, fidem prodens, quem Zuatopluc intrat Boemiam. Hic eum primum ad ducem Borivoy genibus provolutus fletus lacrimis rigat pedes ducis, et tandem surgere iussus talia fatur: O me miserum vix evasisse fuga, et vix evasisse sceleratas manus impii Zuatopluc. Qui si me cepisset, procul dubio hos oculos michi eruisset.

Inquam qui sine alio vivere nequeo. Ideo deus omnipotens faciat michi sicut qui sunt in hac terra eius familiares perdere. Sicque in sceleris mea falsis multas criminatur Zuatopluc flagiciis. Et ut sibi magis crederetur, dicta sua confirmat sacramentis. Talibus artibus atque insidiis vir bonus et simplex Borivoy decipitur, et multum mendacium reddit ramos robustos quibus et ipse innixus sedit: et honor suus periit in eternum, et ab alto culmine cecidit. Namque amicos suos fideles Boszey et Mutinam sepe captos et ut hostes rei publice punire voluit. Sed et consiliarios suos Grabissam et Prostey plenos rimarum habere noluit, sed per dictos comites non latuit. Qui statim transferunt se ad fratrem Wladizlaum etiam frementem et sicientem addunt stimulos, ut eo magis se contra germanum suum Borivoy, cuius abrenunciaverat fidelitati et fraternitatem suam et amiciciam, et palam miserat pro Zuatopluc in Moraviam Willelmum fratrem nomine Pulono. Quo adveniente, Wladizla et hi comites, velut rabidum lupum in ovile ovium, qui non solum oves, verum etiam ipsos dilaniaret opiliones. Ergo Borivoy iniuste agitur regno privatur, et Zuatopluc ferocior tygride, ferocior leone intronizatur.

Anno dominice incarnationis M. C. VII. II. Idus Maii. Hoc novum nec prius in Boemia factum et a adiacentes mirantur gentes, et peiora in futurum Boemiis vane mentis presagia augurantur. Hinc filii Pannonie Cassandri letantur, inde Polonie neque tamen in cetera cecis labiis gratulantur, quia dum isti principes sunt et ipsos inquietant, illi quiete potiuntur. Multi autem ex comitibus, quos ipse Borivoy de presbiteris fecerat comites, comitantur eum et secum in Poloniam proficiscuntur. Videns autem quae fiebant Zobezlaus tercius natu post Borivoy iam bone indolis iuvenis, secutus est fratrem in Poloniam. Hisdem temporibus rex Henricus quartus forte aderat in Saxonia, ad quem Borivoy accelerat, et illatam sibi iniuriam applorat, et ut ei iniuste sublatum restituat Boemie ducatum, immensa auri et argenti pondera promittit se daturum. Protinus rex mittens unum de satrapis, sic mandat Zuatopluc paucis: Per coronam capitis mei mando tibi, ut sine dilatione ad me venias, aut si non veneris, tu dant aures procul dubio in iusticia te et tua Praga celeriter visitabo. Qui mox eo adunato exercitu veniens sub ipso introitu silve iuxta oppidum Zlunice, convocat proceres et satrapas, et preponit eis fratrem suum Ottonem dicens: Ego solus ibo, et meo capitis periculo servitabor anticipes animos regis. Vos hic expectate dubios casus incerti eventus. De cetero deus omnipotens vos preveniat et subsequatur actus. Et assumptis secum paucis, ut teneret aptum incaturus laqueum. O stulta sapiencia viri, immo audax audacia ducis, vadit haud ignarus quo est facturus rex auro corruptus et avarus ut censum. Quem advenientem sine omni audiencia rex iussit retrudi in custodia, et convocans eos qui secum venerant, tradit eis Borivoy ducem, ut reducentes eum in urbe Praga, iterum relocent in principali cathedra. Qui remeantes tercia die metati sunt castra iuxta castellum Donin. Audiens hoc Otto, ait ad suos: Quid expectamus hic? Iam quod timebam evenit, et quod verebamur accidit. Eamus et videamus novum ducem, si regis dextra eum nostra defendat absista. Et ordinatis ex electis militibus VI. legiones noctu transcendens montes mane diluculo irruit in castra Borivoy. Sed ille prius iam lapsus fuga delituerat, quia quidam perfugus ex castris Ottonis causam eius clam innotuerat.

Presul autem Hermannus vir prudens et iustus inter varios casus utriusque ducis quasi inter Scillam et Caribdim positus, ne videretur utriusque parte eorum incerta sequi, secessit ad amicum suum Ottonem Bambergensis ecclesie episcopum. Borivoy autem licet quod pecierat non obtinuit, tamen quam promiserat regi pecuniam persolvit. Qui autem omnes homines vires se hinc inde magni atque parvi sunt. Tunc dux magni nominis posita in custodia, cui libet parvissimum hominis obtemperat iussis, et animus dignus latere obprobriis. Ah secum quantas curas in pectore versat, quaerens per privos palacii ianua regis flectere temptat. Sed quam manu vacua frustra pulsat regum ianua, nam non unca franguntur adamanta, promittit regi decies mille milleque marcas argenti. Ah quid non dabit homo immunere cervicibus gladio? Quis in angustia constitutus non libenter caret possessis habere? Atque si rex ab eo centies mille talenta exigeret, nichilo stultus esset si promissa et montes aureos non promitteret. Huius gratia rei accipiens ab eo rex sacramentis fidei, dimittit eum, et mittit secum ex clientibus unum qui acciperet censum denominatum. Qui cum venisset Praga, continuo sacra spoliat delubra, ornamenta contrahit muliebria, et quicquid inerat auri et argenti in Boemia corrasit, et vix collegit VII. marcarum milia. Dedit fratrem suum Ottonem dat regi obsidem. Similiter et presul Hermannus adveniens de thesauro ecclesie prestitit duci LXX. marcas obrizi auri. Item eidem ecclesie V. pallia cum limbis Ratispone apud iudeos sunt posita in vadimonio pro quingentis marcis argenti. Certe non abbas, non prepositus, non clericus, non iudeus, non mercator, non trapezita, non cytharista fuit qui non conferret invitus aliquid duci de sua apotheca. Post paucos vero dies Otto elapsus fuga reversus est ad fratrem suum de cetero regia, quod valde regi displicuit.

Anno dominice incarnationis M. C. VIII. Sic sepe sicubi mas et femina uno lecto cubant duo, gignitur ex cuniculo tercius ut sit homo, ita coniunx nobilis Zuatopluc ducis edidit et teneritudinem suspendit ad ubera natum. Pro quo rex Henricus per quinque menses misit, et de sacro fonte baptismatis eum levat, atque nomine suo Henricum vocat. Quem remittens ad patrem omne debitum scilicet tria milia talentorum compatri suo Zuatopluc dimisit. Et precepit in parat se secum in expedicionem contra gentem Ungarorum, quia rogatu quorundam Theutonicorum illuc proposuerat, ulcisci iniurias Hierosolimitanorum quos illa gens ob crudelitatem suam alios gladio interemit, alios in servitutem redegit. Iamque mense septem dum moratur Zuatopluc dux cum rege in Pannonia iuxta civitatem Possen, Borivoy cum Polonis hostiliter intrat Boemiam. Vecel et Mutina in fuga versi cum suis per sidus de munitione que fuit firmiter posita versus terminos Polonie. Nam dux Zuatopluc abiens his duobus omnem curam suam commiserat, et in eorum tutela Boemie cunctos proceres. Cumque Vecel socium Mutinam vidisset non acie pugnare, nec militibus hostibus resistere per munitionem, ex hac occasione ratus quod consilio eius Borivoy Boemiam intraret, mox unum ex militibus clam misit qui hec omnia duci Zuatopluc intimaret. Similiter alium militem instruxit dolis, et misit in castra Borivoy ducis. Qui paratus invenit unumque et versare dolos simul atque succumbere morti, veniens ad predictum ducem Borivoy finxit se fugisse de castris Zuatopluc ducis et nunciat iam eum de Ungaria redisse, atque in crastinum cum eis pugnaturum, confirmat per suam fidei sacramentum. His indicatis ille perterritus eadem nocte in Poloniam se recepit. Quibus audiens rex Henricus fertur dixisse compatri Zuatopluc: Nisi tuas iniurias in Polonis ulciscar, precor alga semper habeat. Interea Zuatopluc inflammatur ira absens in absentem Mutinam, dentibus stridet, velis sic iam illac et alte suspirat, vix diem expectat, quo in illum suam effundat iram. Et nichilo reputat si unum Mutinam puniat, iam diras penas sic eum iuramento se obligat, quod illam totam generationem ut lucerna gladio extinguat. Et quia quosdam ex illis in obsequio se precedit in hoc corde dolet, multum autem ad omnes se hylarem exhibet. Cui post adventum sub ipso exitu silve iuxta oppidum Lutomisl Vecel cum Mutina occurrit. Nuncia

tamque est ille dies tertius ab amicis suis Mutino quod nisi [illegible] procul dubio aut vitam aut oculos amitteret. Sed quia iam eum premebant sua fata, visa sunt sibi verba amicorum suorum quasi deliramenta. Neque est, inquit, tam fortis [illegible] qui timet mortis. Venerant autem intra castri Wratizlau. Postera luce summo mane evocat omnes proceres intra [illegible], quibus congregatis in unum, sicut leo de sua emissus cavea in theatrum, stat rugiens et terrens, ubi se expectat edulium, sic Suatopluk intrans stubam sedet in medio super truncum fornacis, plus succensus ira quam fornax qui septies succenditur flammas, et circumspectis omnibus intuens torvis oculis Mutinam, talibus in dignitatem solvit ora: O gens invisa, progenies diis odiosa. O nequam filii Wersovici, mei generis familiares inimici. An umquam excidet de memoria quod super atavum meum Iaromir in monte Velis vobis quidem ludicra, nobis autem fecistis sempiterna ludibria? An immemor ero quod fratrem Bracizlaum, qui sicut eximium sydus in toto orbe ducum [illegible] vestra fraude maligna necastis? Quid autem meruit frater meus Borivoy, qui sub vestra potestate regnabat et per [illegible] omnia vobis ut prius [illegible] patebat. Atque prae innata vobis superbia ducis non sustinuistis modestiam, et me quietum solius vestris inquietastis, donec vestris pravis acquiescens consiliis peccans in fratrem meum Borivoy valde peccavi quia solio eum privavi. Et hinc est unum in quo doleo atque dolebo semper.

Adhuc et atque et audite omnes proceres, quid filius iniquitatis et caput totius impietatis fecerit iste Mutina. Quem ego in primis cum vobiscum irem in expeditionem, post me sedem reliqui huius terre prefectum et preceptorem. Ille autem bonus vir fingens se invalidum, non permittit noctu ire in Poloniam Hnevin ad oppidum, ut cum suo patruo Neuvoy ageret consilio quo me pelleret de solio. Fit murmur confusum et ardente ira ducis animum magis magisque ut ardeat pro suum succendunt assensum. Tunc dux astantem et conscium sui tacitum lictori ex obliquo innuens exit foras. Qui statim super Mutinam nichil tale metuentem irruit. Omnia paciencia comitis ad duos ictus sedit immobilis; ad tercium vero cum fugere conatur, capite plectitur. Eadem hora et in eadem stuba capti sunt Vnizlau, Domassa et duo filii Mutine. Unus autem Neussa, qui erat ex altera natione et valde tamen familiaris Mutine, videns que fiebant fugit, et antequam fugeret iam extra urbem fugiens per arbusta, sed non eum notabile reddebat rubra tunica. Qui illico captus oculis et mentula est privatus. Et sicut sepe fit cum irrumpit cruentus lupus in ovile ovium, sevit, mactat, nec prius rabiem suam placat aut a cede cessat quam omnibus mactatis, ita Suatopluk oblitus in cede hominum exarsit in ira et iussit ut omnis illa natio sine etatis discretione et sine temporis dilatione plecteretur capite. Et astante comitum agmine dixit: Qui non abhorret mea implere iussa, dabitur ei crassa auri massa. Qui autem Bosey et eius filium interfecerit, centuplum accipiet et hereditatem illius possidebit. Nondum evolaverant verba, quando rex [illegible] perforant cuspide latera montis sub quo tenent, qua proceres Wacula, Hermannus, Kyrassa et alii quam plurimi insiliunt eos et volant [illegible] in fata Bosey et filii eius. Ceteri per viam discurrunt ut investigatam totam gentem illam de medio tollant.

Interea Bosey in villa Lubic heu ignarus fatorum, cum se locaret cum filio et uxore ad prandium, affuit puer qui diceret: Ecce domine multi sine ordine accurrunt per campum festinando. At ille: Veniunt nuntii de expeditione, veniant ad nos cum Dei benedictione. Dum hec loquitur, ecce truculentus Kyrassa aperto ostio et fulgurantem evaginato gladio clamat: Exi scelerate, exi male conciliate, qui meum cognatum Thomam occidisti sine causa in tempore quadragesime. Et surgens filius eius Borich: Quo, inquit, frater agitis? Si iussi sumus ut capiamur, sine armis et sine [illegible] capi possumus. Et excipit micantem gladium capulotenus per medium [illegible]. Nec mora et adhuc nati sanguine madantem iugulo pater excipit ensem. At illi invasores velut urbium expugnatores immensas diripiunt gazas et sicut ait [illegible] labore exiguas partas e tempore longo. Iamque de tantis divitiis nec unus superfuit pannus quo corpus tegeret. Sed sine sarcofago et obsequio funebri Bosey et eius filius Borich velut iumenta sunt nudi in fossam proiecti VI Kalendas Novembris. Scire in [illegible] quot capita ex illa gente leto sunt dedita, quia nec in una die nec uno in loco sunt perempti. Alii namque in forum ducti ceu bruta animalia sunt mactati. Alii in monte Petrin decollati, multi in tectis suis implacati sunt trucidati.

Quid autem referam de morte natorum Mutine, quorum mors visa est omni crudelior morte? Erant enim bone indolis puerili, vultu spectabiles, visu amabiles, quales nec sagax artifex in albo ebore nec pictor in pariete valet exprimere. Vidimus cum eos miserabiliter in forum trahi et sepius clamantes: mater mi, mater mi. Tunc crudelis carnifex ambos ceu porcellos sub ascella interficeret cultello. Diffugiunt omnes sua pectora percutientes ne videant carnifice tam crudele facinus operante. Ceterum qui superstites fuerunt ex gente illa, delituerunt fuga, alii in Poloniam, alii fugientes in Pannoniam. De quorum excidio simul et dissidio licet amplam habeam ad scribendum materiam, sed ne videamur velut hyreno cantu explicuisse tragediam, redeamus unde paulo digressi sumus ad kronicam.

Factum est autem postquam rex Heinricus reverteretur soluta obsidione a civitate Possen, Cholomannus rex Ungarie non longo post tempore volens sibi illatas a Suatopluk duce ulcisci iniurias, intrat Moraviam et eam hostiliter devastare cepit. Nam cum rex Heinricus ingenti bellicis armis ex omni parte cingeret obsidione urbem Possen, dux predictus cum suis Boemis quicquid erat ex hac Wag fluminis a Trenciinopolim quo adusque predicti amnis influit Danubium nichil reliquerat incombustum. Sepe etiam exploratores sive speculatores a rege Pannonico missos idem dux comprehensos naso privaverat et visu. Quadam similiter die plus quam mille viros ex electis militibus a predicto rege ad hoc directos, quatenus per insidias aut pabulantes scutarios caperent aut super incautos Theutonicos noctu irruerent, dux Suatopluk per aquosos ubi in medio paludes latitabant, repente irruens omnes usque ad unum velut pisces missa sagena captos, alios interfecit, alios in eculeo suspensos, paucis vero accepta magna pecunia vitam concesserat. Talia ob facta et alia huiusmodi quibus Ungaros afflixerat dux Suatopluk, ut audivit regem videlicet Cholomannum invasisse Moraviam, confestim coadunato utroque exercitu Boemico atque Moravico, cumque festinasset tota nocte per silvam ardens latentem subire inimicum et cum eo in crastinum committere pugnam, ut tot nulla miliaria [illegible] festinavit.

Mirares ipsius ducis in pupilla oculi male prominens precisus ramus tam fortiter fixus est ut surculo vix erecto simul et oculo semineccem

collectis ducem reversus est exercitus ad propria victus. Primo [illegible] Novembris. Anno dominice incarnationis [illegible] mense Februario, quam gelidum horruerat frigus et omnes aque erant congelate valde, dux Suatopluk tam cito sanato vulnere oculi, continuo iterum coadunato exercitu tribus diebus et tribus noctibus continuis festinans intrat Ungariam et nemine eorum presciente ex improviso applicuit cum exercitu ad urbem Nitram, et irrupisset in eam si non vigiles qui semper ibi sunt custodientes clausissent portam. Depopulato igitur et succenso eius suburbio, redeuntibus occurrunt eis agmina mulierum curribus et in equis fugientium ad predictam urbem. Quibus insimul cum manipulis in agro collectis, villis eorum combustis, omni illa regione devastata, maxima multitudine mancipiorum et ceterarum rerum copia hylares ad proprios reversi sunt lares.

Eodem anno rex excellentissimus memor ire sue et indignationis contra ducem Polonie nomine Bolezlaum, memor pollicitationis qua pollicitus erat compatri suo Suatopluk iuxta urbem Possen, ut supra retulimus, rex agens per Saxoniam, duxit secum Bawarios simul et Alamannos atque Francos orientales et eos qui sunt circa Renum infra Agrippinam Coloniam usque ad occidentales sui imperii terminos. Nec defuerunt Saxones saxis rigidiores cum longis hastis. Quibus et Boemis adiunctis mense Septembri intrat Poloniam, et circa primum eius oppidum Glogov disposita obsidione devastat eam ex utraque parte fluminis Odre a predicto oppido usque ad castrum Recen, et iterum cum magna preda reversus est ad castra. Ibi cum iam disposuisset ita in crastinum ducem Suatopluk et eius dimittere exercitum cum tota in regalibus negotiis usque ad noctem duxerunt diem. Affuit interim in castris quidam miles audacissimus auctor, et ut post a referentibus audivimus, missus a Iohanne filio Ctha de gente Wrsovici, qui in utrumque paratus, aut parta magnis ausibus acquirere famam aut cum morte ducis simul hanc amittere vitam. Stetit sub patula fago iuxta viam qua itur ad regalem curiam, observans reditum ducis, dum rediret de curte regis. Quem ut vidit primo iam noctis in crepusculo stipatum ingenti caterva militum obsequentium, insilit equum et paulisper se immiscens agmini in medium, et toto annisu inter scapulas ducis vibrans iaculum [illegible] facifero rupto per cordia ferro. Qui citius quam tangeret humum exalavit spiritum. Sexto undecimo Octobris mense Kalendas.

Corpus exanime suam sine turma merore sublevat et ploratu flens ad sua castra reportat. In castris nullus pre nocte fragor tumultus. Nam huc et illuc pallentes diffugiebant et iterum redibant, donec a rege missus Purchard metuens motum plebis vix compescuit. Mane autem facto venit rex ut lugeret super compatre suo, et astantibus in [illegible] Boemis concessit ut quemcumque voluissent suorum ex filiis principum sibi in ducem eligerent. Tunc Wacek sic erat lugubris rogat obortis lacrimis ut fratrem interfecti principis Ottonem decernat eis ducem. Quod illico rex collaudat, et populus insipiens per castra ter Kyrieleison clamat. Nec mora paucis sociis Bussi filius nomine Detrissek currit curriculo, atque quarta die summo diluculo adducit Pragam Ottonem. Quem Wacek universi qui erant de Moravia satagebant principalis sedis provehere ad fastigia. Quod quia sine consensu Boemorum et episcopi efficere conabantur, frustratur eorum temeritas, et sacramenta olim exhibita in medio concilio recitant. Nam cum Suatopluk duce in thronizarent, cuncti Boemi sacramentis confirmaverant ut post obitum eius Wladizlaus frater eius proveheretur ad solium. Hos inter cautos plus motus Hermannus presul et Fabianus comes, qui habuit in urbe Wissegrad prefecturam. Hi quia ceteros sic dignitate tam et sapientia preminebant, consilio prevaluerunt et [illegible] effecerunt ut sacramenta esse inviolata et Wladizla[illegible] [illegible] obtinuerit. [illegible] Cuius de virtutibus [illegible] quia iam video ut interim sileam, dum in hac vita conversatur, ne aut adulationis nota incurram, aut dum minus de laudibus eius scribam, derogationis offensam incidam. [illegible] dies. Laudamus virtute ducis [illegible] post huius brevium lucis. Ut autem audivit Borivoy quod frater eius iunior Wladizlaus post obitum Suatopluk regni potiretur solio, continuo descendens a Polonia perrexit in Srbiam ad Wigbertum suum pro sorore generum. Cuius consilio fretus et auxilio, necnon et quorundam perfidorum ex nostris promisso confisus adminiculo, in vigilia Nativitatis Domini mane diluculo nemine resistente urbem ingressus est Pragam, heu ad perdendas et exhauriendas multorum crumenas.

Hoc inopino rerum eventu urbani valde turbati trepidant, incerti quas partes incerte fortune casus sequi debeant. Multi quorum sors fortunatior erat, rebus in urbe suis caris cum prole relictis aufugiunt, nec scire queunt que castra sequantur. Multi novarum rerum cupidi gaudent et exultant fugientibusque insultant, quia bona eorum duce Borivoy permittente diripiebant. Presul autem Hermannus in suo palatio deprehensus quasi hostibus septus, iam a suis pacificis servabatur obclusus. Sciebant enim quod si liberet aufugeret, si aufugere posset. Hos inter anceps populi [illegible] Fabianus urbis Wissegrad prefectus, quo se vertat incertus, maluit audire quam presto nefanda videre, et sibi commissa recedens urbe relicta. Deo commendans cure sibi que fuit unum, plurima conquestus flaus, fateretur altera multus. Vere tibi Boemia quod non adeo nimis ampla. Cuius communis dominus subiectaque multis. Herili de stirpe satu sex quoque viri. Iam sunt bis deni nisi fallor ego dominelli. Unde potest [illegible] causis ferox ducatum. Non sibi sed populo gravius est unius aucta potestas. Hanc quamque duces delirant plectitur hoc plebs. Dum erat et ut supra dictum est relicta Wissegrad civitate morabatur, per villas incertus incertitatis fortune suspensus ambiguitate. Interea venit et fulminis fama diversis omnis implet rumoribus urbes. In populo nullus praeterea fit que tumultus. Multi enim quibus bone desunt artes rerum novitates gaudentes, huc et illuc per villas palantes et eas devastantes, expectabant ambiguos fortune casus.

Sunt alii quibus mens erat altior et fides purior, tendunt ad principalem sedem in urbe Pragam. Quid facerent? Haud mirum in apertam ruunt foveam, et volentes nolentesque accedunt ducis Borivoy ad fatorum alea. Quos ille benigne suscipiens obligat sacramentis et promissionibus multis, et committens eos Gradisse tommittens(?) eadem die transfert se cum aliis ad tutiora urbis Wissegrad menia. Inde mane ad horam primam in ipso festo die regreditur Pragam, et eum magna cleri processione suscipitur, atque ibi audita missa iterum reversus est ad predictam urbem. Eadem nocte Otto frater Suatopluk et Wacek comes venientes de castro Gradec cum tribus scaris militum castra metati sunt circa Brusnicam rivulum. Mane autem facto Wissegrad

oppido applicuerunt, et omnes vias circumquaque custodibus oppilavere, ita ut nec egredi nec ingredi posset quisquam in auxilium Borivoy. Disposuerat enim antea dux Wladizlaus, quod in predicta urbe Gradec ipse natale domini celebraret; sed quia interim regis Heinrici vocatione debuit in octavis domini interesse regali synodo Ratispone, precepit Vecek comiti, ut quam studiosius posset, Ottoni quem invitaverat ad festum amministraret convivium.

Ipse autem per iussum regis accelerans in civitate Plzen cum ceteris comitibus festis diebus mansit duobus. Tercia autem die ut cognovit ea que gerebantur in urbe Praga, distulit et postposuit regis iussa, et in festo sancti Iohannis apostoli et euangeliste cum his qui secum fuerant ad menia predicte urbis advolat, sed clausas invenit portas. Videt et armatos secum pugnare paratos. Ad quos excelsa voce per propugnacula stantes sic orsus est dicens: Pacificus ad vos venio, recognoscite me, et aperite urbi ianuas domino. Ad hec verba ducis cum nullus respondisset, valde iratus et multum eis minatus flectit iter trans torrentem Brusnica. Et ut ascendit supercilium montis, vidit in campo longa serie armorum, in quibus Wacezlau filius Wigberti veniebat in auxilium Borivoy. Et mittens unum de satrapis exploratum utrum ex adverso an pacifici veniant. Ut autem primum in intuitu utrique recognovere se adinvicem, predictus iuvenis expavit et non aliter retorsit gradum, acsi durum in vepribus latentem calcaret ydrum. Et convocans suorum minimum manipulum dux: Nullus nobis patet locus fuge, nec latet nos invitos subire alea pugne. Hoc solum facite, ne hanc pugnam illi impune ferant. Dixit, et expandunt vexillum, atque in unum clamant sanctam Mariam sibi in auxilium. Dux autem privata et publica semper exosus civilia bella, clamore eorum et ipsos parum pendens nolebat preterire eos. Tunc Dettissek filius Busse fomes mali, inventor sceleris: Si te, inquit, non mordet nec tangit tua iniuria, animo dignus tibi illata, saltem nobis ignoscas, ut cognoscas utrum viva an mortua caro simus. Ad hec Wladizlaus dux: Si, inquit, non grex sed ignavie hoc ascribitur, hac hora videbis, illic quo utitis nisi hic iterabit ensis. Et tali dicto arrepto clipeo primus longe prosilit ex agmine, primus in adversa fulminat acie, et velut setiger sus turba canum septus, ita dux inimicis circumventus hos preterit, hos prosternit, donec humano perfusus sanguine totus, uno amisso comite Vecena, victor venit in sua castra iam ad radicem urbis Wissegrad posita. Fit ingens clamor in castris pre gaudio, quia salvum ducem recepere de prelio. Filius autem Wigberti velut anguis cuius pastor sua pedica medium fregit, ille attollens caput amissa cauda vix serpit, ita predictus puer quibusdam amissis, quibusdam vero graviter vulneratis, corde merens valde subit ardua menia Prage. Res est similis prodigio: quicumque vulnerati fuerant omnes interiere. Quid ammiramur si propter tantum scelus filiorum Pelopis sol suos occuluit et obumbravit radios super civitatem Argos, cum in his contiguas urbes deteriora sint patrata scelera.

Crudelius enim civili geritur bello, ubi filius patrem cum bello et pater filium provocat duello. Alius etiam suum germanum ad monomachiam. Alius fratrem ceu hostem captum ligat et expoliat, alius cognatum suum obtruncat, alius amicum quasi inimicum trucidat. Ubique feda res agitur, abhominabile scelus patratur. O Ihesu bone, domine, qui pateris in homine, quem patienter expectas, quoniam habeas quos pro merito punire debeas. Interea dux Wladizlaus iam dudum prefatum Hermannum et Zebenam comitem ad regem Heinricum qui fuerat in urbe Bamberk, proximum celebraturus natale domini, et promittens ei quingentas marcas argenti rogat supplex quo dignaretur aut ipse aut per suos nuncios a fratre Borivoy iussu Wigberti sublatum sibi restituere ducatum. Rex autem licet eo tempore valde iratus esset Wigberto, magis tamen succensus amore decem milia census, continuo exercitu concitato inchoante iam incarnationis anno m.c.x. in kalendis ianuarii ingressus est Boemiam. Et premittens duos marchiones Dipoldum et Beringerum mandat ut ... posita pace Borivoy et frater eius Wladizlaus simul Hermannus presul atque filius Wigberti ceterique Boemie maiores natu occurrant sibi ad curtem que in villa Rokican. Qui cum secundum regis iussum advenissent, sine omni audientia Borivoy et filius Wigberti capitur. Presulis autem causa probatur esse iusta, manu regis auro uncta. Post hec omnes fautores Borivoy iubente duce Wladizlau alii visu privantur et censu, alii tantum rebus substantialibus expoliantur; ceteri qui hanc cladem evadere valuerunt ad Sobezlaum filium regis in Poloniam fugerunt. Inter quos Iohannes filius Chta de gente Wrsovici captus, de quo supra retulimus, iubente Vecek visu privatus est et naso. Privitan quoque similiter in eadem comprehensus seditione, qui videbatur senior esse in urbe Praga, cum super humeros alligato maximo cane scabioso et hesterna nocte crapulato, rapitur per barbam ter circa forum, ducitur cane reboante et suum demerdante baiulum et precone acclamante: Tali honore portatur qui Wladizlao duci promissam fidem derogat. Atque omni foro spectante precisa super tabulam eius barba relegatus est versus Poloniam in exilium.

Nec tamen ideo defuerunt infideles et discordie seminatores, qui inter unanimes fratres Wladizlaum scilicet et Ottonem tantas seminavere discordias, ut adinvicem mutuas pertimescerent insidias. Unde Otto invitatus a fratre promittit venire ad festum pasche. Post pascha vero in kalendis maii ad terciam vocationem Otto suorum militum munitus presidiis venit ad fratrem suum Wladizlaum in condicta villa que dicitur Tinec super monticulos. Ibi tota die de diversis causis concionati dant et accipiunt inter se sacramenta, ut visum est, sincere reconciliati. Sed quoniam idem Otto nobis in ducem... forum in villa Sekyrkostel quod pater suus et mater pro remedio animarum suarum deo et sancto Wencezlao nobis famulantibus perpetuo habendum tradiderunt, ego missus ex parte fratrum coram duce et eius comitibus conquestus sum super Ottone quod lucernam parentum suorum quam debuerat accendere extinguebat. Et ille: Ego, inquit, lucernam genitorum meorum non extinguo, sed nolo ut in possessione ecclesie sit quod vobis specialiter datum esse scio. Et mihi: ... non alicui persone sed deo et sancto Wencezlao vobis famulantibus predictum forum restituo. Et ita coram duce et eius comitibus restituto nobis foro, post diem alteram Otto reversus est in Moraviam. Inter eiusdem anni iii. idus iulii indicta est generalis synodus cunctis principibus terre Boemorum ad curtem Sacskam que sita est in medio pratorum. Ad quam similiter Otto invitatus venit in curte cum paucis confisus valde de nuper datis inter se et acceptis sacramentis. Ubi tercia die iam defunctis omnibus negociis mane surgens Otto in castris prope questionarius ... preparari cum suis necessariis ad repetendam viam, ipse vero ascensurus ... accepturus a fratre suo licentiam. Quid multis

moror? Cur non cito quod sine mora factum est eloquar? Illico ceu ferocissimus leo capitur Otto velut a mitissimo agno duce Wladizlao. Cui cum sui consiliarii instarent ut eum lumine privaret: Nequaquam, inquit, assimilabor duci Poloniensi Bolezlao qui fratrem suum Zbigneu sub fidei sacramento advocavit dolis, et eum tercia die privavit oculis. Ego autem nolo cum fratre meo perpetuas inire discordias, sed volo castigare eum, ut castigatus resipiscat et cognoscat, atque sui posteri discant, quod tota Moravia et eius dominatores semper Boemorum principis fuere sub potestate, sicut avus noster pie memorie Bracizlaus ordinavit, qui eam primus dominio suo subiugavit. Sed quid fortis fortunam...

Ecce vir foras inter armatas manus Otto tripudiat, et iniquitatis mancipatus ... a facie et iocundo vultu quasi ad epulas invitatus ibat, usque dum retruditur urbis Wissegrad in custodiam. Illum fertur dixisse ad eos qui erant cum observantes per vigilias milites: Assimilantur apibus lingue mendacis amici: Cum mel sit in ore, fluit mel, cauda sed ultima pungit. Me forte putatis deceptum credite fraude. Sed casus varie fortune ferre necesse est. Nec facit ista nisi frater meus, sed vir iniquus. Sic voluit Vecek, agitur sic iudice Rosecz. Quos ego si vivam, mecum sed reprimam. Post hec tempore non longo reedificato firmissimo castro Krivoplat in silva iuxta flumen Msam, traditur ibi Otto armatis militibus ad custodiendum annis fere tribus.

Eodem anno duce Wladizlao et universa plebe Boemorum cum iocunditate et leticia sui patroni sancti Wencezlai celebrantibus natalicia, nuncius affuit duci qui talia retulit: Vobis hic in tranquillitate et securitate convivantibus, sed fratre tuo Sobezlao et duce Polonorum Bolezlao terram hanc depopulantibus, et populum quasi viles messis aristas diripientibus, ego vix solus aufugi ut hec nunciarem tibi. Accelerate iam, iam claudite vestra promptuaria, linquite convivia, mars vocat vos ad prelia; cras aderunt hostium armata mille milia. Qui continuo surgentes de convivio et celeriter exercitu collecto occurrunt eis ex ista parte amnis Cydlina iuxta pagum qui dicitur Lucica. Ast alia de parte eiusdem amnis sine rapinis et sine incendiis ibant ... Polonorum phalange, quousque pervenientes iuxta oppidum Oldris applicuere ad undam Labe fluminis. Unde mittunt ad ducem Wladizlaum dolo dicentes: Non nos hostilia portamus hastilia, nec venimus pugnare, sed te fratrem cum tuo pacificare. Sin autem iras ... adquiescere non vis, cras transibimus flumen, et cetera post hec amen. Ad hec dux Wlad. paucis respondet: Non erit hoc anno pax sine sanguine magno. Ad federis pacis quarentno venit in armis. Transibis flumen post cetera non erit amen, flumen clausis ibis, sed nunquam redibis. Cetera que dicis facta fac cetera que vis. Et statim male credulus verbis hostium dolosis, cum suis nocte illa transvadantes flumen ante ortum solis ex adverso applicuerunt ripis eiusdem fluminis. Poloni autem ut videre dolos suos profecisse, fecerunt impetum super terram et eam devastantes incendiis et rapinis, universa preda onerati iuxta pontes Cruinci se castrametati. Nostrates autem quia illa nocte nimis fatigati fuerant, nec tamen cito transvadare poterant, stabant stupefacti. Ut autem Wlad. se dolo deceptum intellexit, et suorum quorundam desides animos ad pugnandum sensit, ira et indignatione et conscientia virtutis in duce exarsit, et quasi tuba vehemens que ad bella milites concitat, ita eius oratio corpora suorum, animos excitat: O Boemi, inquit, olim fama clara marique, melius virtutibus egregii triumphis ... nunc viri tributarii, quibus semper fuistis timori, nobis adhuc spirantibus insultant et terram vestram devastant. An nobis ulterius per ocium inferiores estis? An soli Polonienses habent ferreos enses? Que nobis adhuc vivere? O sempiternum nobis et nostris posteris dedecus. Ecce cernitis vestra favilla, lares vestri usque ad nubila fumigant; vulcanus circa terre in superficie furit, et tamen adhuc vestra mens gelidiora glacie non uritur. Aut si cor vestrum tabescit, saltem stomachus qui iam fame languescit, cur zelo iusticie non exardescit? An non auditis vos feminarum planctus et ululatus, quo raucis clamoribus ardua sydera tangit? Quis lactentum singultus aut per quantas gemitus sive uxoris rapte a paganis non amaro corde percipit? Quis tam impius et alacrimis, cum infantes suos ceu agnellos vagientes inspicit, aut matris ab ubere videt abduci? Aut quam minus dolendum esset si non animo dignus illatus dolor iste fuisset. Certe si ferrea tantum in secula haberem, non intemptatam hodie ... fortunam belli intemptatam.

Mox que ipse dux et totus simul exercitus, sicut unusquisque stabat imparatus, non querunt vada, sed sine ordine prosiliunt et transnatant aquam, optant mori pro patria, vires dabat eis dolor et illata iniuria. Festinant quoquo modo possent et iam vite sue per dispendium inimicorum letum disturbare triumphum. Sed dux sepe dictus Polonie postera die transiens rivulum Trutina, qui adhuc non ubique est pervius, iussit cum preda suos et quosque debiles precedere, ipse vero in loco ad pugnandum sibi apto cum expeditis equitibus pro defensione suorum stetit repugnare paratus. Hec ita fieri cernens Dettissek filius Busse, cuius supra sepe mentionem fecimus, sedens in medio loco cum his qui suo lateri adherebant militibus, dicit ad eos: Fratres mei et commilitones, quicunque pavidam aut mori timidam habet aliquam in suo carunculam, necesse est ut eam prius aut abscidat aut ne ab agmine nostro abscedat. Nam vilior est alga maris qui nescit quam pulchrum sit mori in armis. Quorum ut vidit animos ad pugnam alacres, erant enim fere centum milites, velut lupus qui querit clam ex latibulo irrumpere gregem, ita ille ex impulso impetu cum magno strepitu lacerare irruit in hostes. Ubi fere mille prostratis adversariis, ferox velut orba tigris predictus miles in confertissimos hostium cuneos, et eos a dextris et a sinistris obstantes quasi spicas tenere segetes metit gladio, donec in mani vi telorum obrutus cecidit super ingentem occisorum struem. Boemi vero qui in adversa fronte martis pugnaverant, heu insueta lapsi fuga terga dederunt. Sobezlao cum Polonis infausta, quia plusquam civilis potitur est victoria.

Facta est autem hec strages viii. idus octobris, in qua Nozizlau, Drsikray frater, filii Lubomir, et alii quam plurimi ceciderunt. Anno dominice incarnationis m.c.xi. Regina Zuatava inter natos suos satagente et episcopo Hermanno mediante, atque Vecek palatino comite licet contra salutem suam id faciente, dux Wlad. fratrem suum Sobezlaum revocavit de Polonia, et dedit ei civitatem Satec cum omni ad eam pertinente provincia. Anno dominice incarnationis m.c.xii. Regum antiquorum iuxta statutum regis Heinrici quarti ad ... dux Wladizlaus nepotem suum Bracizlai filium et equivocum cum armata ccc clipeis legione misit Romam. Sed quoniam iam rex longe antea precesserat, predictus puer cum suis transiens Bavarie alpes invenit regem in urbe Verona, ibique cum eo celebravit pentecosten. In augusto autem mense

intravit rex Romam cum ingenti multitudine diversarum nationum atque linguarum, accepturus imperiales fasces iuxta morem regum. Et quia idem rex olim surrexerat in suum patrem, idcirco Paschalis papa iudicans eum infamem, nolebat eius implere voluntatem. Quem rex illico iussit capi et adacto ense iugulo cepit morte minari. At ille timens mori consensit eius voluntati, atque tercia die adinvicem pacificati, tunc Romani populi et cleri favorabili acclamatione imperator et augustus vocatur et ordinatur. Altera autem die novus imperator tanta misit apostolico donaria, ut pre sui magnitudine humane crederentur sufficere cupiditati. His ita peractis reversus est imperator in Bavariam, et milites ad suam incolumes rediere patriam.

Anno dominice incarnationis M.C.XIII. Quibusdam hominibus quiviana et incerta libenter referentibus relatum est Sobeslao, quod frater suus dux Wladizlaus vellet eum capere, id suggerente et consiliante contra eum Vacek comite. Quibus ille respondit: Aut ego moriar, aut qui talia molitur prius morietur, quam ego capiar. Et tunc de re relata magis opinatus veram esse, eadem hora venit nuncius vocans eum fratris ad curiam. Qui accipiens fere CCC milites adiit fratris curtem cum paucis; ceteros non longius quam unius stadii spacio fecit stare cum armis. Ubi fratre salutato et prandio sumpto, dux processit precipiens fratri suo ut eum sequeretur ad civitatem Wissegrad. Non enim longe, sed quasi X stadiis distabat ab urbe. Tunc Sobeslau mittens rogat Vacek comitem, quatinus privatim simul gradientes sermocinarentur ad invicem. Quo facto, parum privatim sermone communicato, ex utroque latere atque post tergum Vacek comitem incautum et innocentem rumpunt fastifero precordia vulnere terno, mense quatrilenas quintili iniciante kalendas. Statimque Sobeslaus reversus ad suos tenuit viam, volens per Srbiam transire in Poloniam, valde enim timuit fratris sui perseviam. Cumque transisset silvam, occurrit ei Erkenbertus prefectus de castro Donin appellatus Srbie, plenus versutiis, fingens multa amicabiliter pollicetur ei, quod cesaris per graciam omnem suam obtineret iusticiam, si ad eius perveniret presenciam. Atque supplex invitat eum dolis, quatenus cum paucis secum ad supradictum ascenderet oppidum. Erat enim ea tempestate predictum castrum cesaris sub potestate. Mox inter prandendum armata manu adhibita super hospitem clausit ostium, et post paucos dies vinculatum mittit versus Saxoniam in quoddam firmissimum castrum, tradens eum suo clerico nomine Odalrico ad custodiendum. Videntes autem milites contribules dominum suum fraude captum, diffugiunt alii in Poloniam, alii reversi sunt in Boemiam.

Post unum mensem sed Christi providentia Sobeslau ab eodem clerico noctu sic absolvitur. Superioris domus inter cancellos ad columnam fune ligata, demissus est per murum in sporta, atque per eandem funem predictus clericus similiter dilapsus cum quodam milite Conrado filio Rivin, qui et ipse conscius factus eadem nocte sub murum adhibuerat equos, et sicut avicula emissa de cavea fugit et repetit silvam. Ita illi lapsi celeri fuga tendunt in Poloniam. Eodem anno mense decembri dux Wladizlaus fratrem suum Ottonem solvit a vinculis, et quam olim post obitum fratris sui, ut prius habuerat, reddidit ei dimidiam tocius Moravie cum suis civitatibus provinciam. Anno dominice incarnationis M.C.XIIII. mense maio, iubente domino Ottone, Rostey et eius gener, qui cognominabatur Tens Vacek, de quibus supra diximus, ambo privati sunt lumine. Eodem anno Sobeslau quibusdam Polonis secum assumptis veniens ad castrum Kladsko temptat precibus et promissionibus multis, quo sibi cives aperirent portas urbis. Quibus non consencientibus sed viriliter resistentibus, invenit per dictum ut inflammata succenderet palacium, quod iuxta murum situm erat. Vento autem incumbente ex adverso, inflammata sunt propugnacula insuper et turris que forte in antemurali stabat propinqua muris. Unde urbani valde turbati iam desperantes salutem rogant pacem sibi dari dextram porrecta tantum in incolumi et singulari. Quibus concessa pace vix periculum mortis evadentibus combusta et funditus est cuncta civitas tota.

Anno dominice incarnationis M.C.XV. mense ianuario dux Polonicorum Bolezlaus avunculo suo Wladizlao per caritatis mittit litteras scriptas in hec verba: Si valuerint preces tue pro me, et obtinuerint fratri tuo germano Sobeslao locum indulgentie, credo quod firmum sit et stabile nostre pacis vinculum et amicicie. Nam si pro inimicis te exorarem, certe deberes facere; quanto magis nunc liceat mihi intercedere, ut fratres concordes, quos mater sub uno corde portavit ventre. Et quidem sancto Petro sciscitanti utrum fratri dimittat septies in die peccanti, dictum est a domino: non usque septies, sed usque septuagies septies. Ergo hoc exemplo imbuimur, ut fratribus nostris totiens indulgeamus, quotiens illi in nos non possunt peccare vicibus. His exemplis et precibus dux Wladizlaus compulsus, immo innata sibi super fratrem commotus pietate, mense marcio iterum pristina revocat eum in graciam, et dat ei civitatem Gradec et totam circa adiacentem cum IIII castellis provinciam. Eiusdem anni mense iulio dux Wladizlaus et frater eius Otto et Sobeslau iuxta fluenta amnis Nisam cum duce Polonorum Bolezlau indictum conveniunt ad placitum, atque inter se datis et acceptis sacramentis confirmant federa pacis. Altera autem die immensis muneribus mutuatim adinvicem oblatis, hylares ad proprios remeant lares. Interea Odalrico ducis Conradi filio inevitabili fato e medio sublato, fratre vero eius iuniore Liutoldo olim antea similiter ab hac luce subtracto, filiis autem illorum adhuc etate parvulis, dux Wladizlaus germano suo Sobeslao dat totam illam cum suis civitatibus provinciam, quam quondam pater predictorum fratrum Conradus habuerat.

Anno dominice incarnationis M.C.XVI. Ungarica gens viribus ingens, opibus pollens, armis bellicis prepotens, et cum quovis rege terrarum pugnare sufficiens, regis sui Colomanni post obitum principes eius mittunt ad ducem Wladizlaum, quatenus cum rege novello scilicet Stephano renovaret et corroboraret antiquam pacem et amiciciam. Quorum dux voluntati acquiescens, talis quod pacis fune se facturum spopondit. Venit namque Olšava ad rivulum, qui Pannonie quoque Moravie dirimit regnum. Et ita Ungarica gens innumerabilis velut arena maris aut pluvie in campo Luczko totam superficiem terre cooperuerant sicut locuste. Dux autem alia ex parte predicti amnis metatus est castra. Sed sicut ait scriptura: Ve terre cuius puer rex, principes eius primata sibi superbia aberrantes ad pacifica ducis verba remittunt responsa magis rixam provocantia, quam pacis osculum ferentia. Unde dux illa die ad placitum distulit ire. Illi autem hoc indigne ferentes et aliter fieri suspicantes, tres armatas quas vocant hospitum legiones iubent exire castra, et pro defensione sua stare ex adversa parte amnis. Dux autem estimans eos ad pugnam prorumpere, iussit suos arma capere, et eius dicto contra eos terminalem transiliunt amnem. Mox inopina et improvisa nec provocata atrox et cruenta exercetur pugna. In qua filius Sezima, cuius supra meminimus, nomine Iurik, prefectus urbis Satec, miles acerrimus, cum aliis eiusdem civitatis pueris acriter pugnando occubuit III idus mensis iunii. Ast aliis tergivertentibus et ipse dux est in fugam compulsus. Otto autem et Sobeslau habentes robustas IIII phalanges et tercie de Boemis fortes accipientes cohortes circuierunt monticulum, qui eos forte obumbrabat, et repente irruerunt magno impetu super Ungarorum castra. Ubi rex et sui proceres cum ipsis nichil scientes de pugna que facta fuerat sedebant et bibebant et epulabantur splendide. Quid multa? Nisi archiepiscopus Laurencius cum rege citius aufugisset, nec ipse periculum mortis evasisset. Certe tot nobiles et ignobiles interierunt Pannones, quot nec tempore sancti Odalrici iuxta flumen Lech interisse referuntur. Ille autem quas prediximus hospitum legiones, que et contra nostrum ducem bello prevaluerant, revertentes a cede viderunt suos profugatos, alios truncatos, prostratos, et hostes in castris tripudiantes, turpem inierunt fugam. Quos ut a longe aspexere in castris regis iam enim ultra pontem Belin posita erant castra in campis, estimantes hostiles acies adhuc se insequi, multo plures submersi sunt in flumine Wag pre timore fugientes. Nostrates autem potita victoria in castris tota nocte illa figunt tentoria. Diripiunt milites ungaricas gazas, scilicet ambiciosam in vasis aureis et argenteis habundanciam. Inde suos quisque vulgus bona certa distrahit in usus.

Anno dominice incarnationis M.C.XVII. III nonas ianuarii, quinta existente feria, hora iam vespertinali, terremotus factus est magnus, sed multo maior in partibus Longobardie. Nam sicut fama referente percepimus, multa ibi edificia ceciderunt, multa castella sunt diruta, multa monasteria sive delubra corruerunt, et multos homines oppresserunt. Eodem anno [illegible] comes in minorata Moravia. Bis februi quinis obiit Bohetecha kalendis. Similiter eodem anno et semper regnante domino nostro Ihesu Christo, cuius in manu corda sunt regum, qui et clementer inspirante dux Wladizlaus recordatus est fratris sui Borivoy, cuius humilitate iam diu perspiciens arcis de throno eiecti, misertus erat afflictionis eius et miserie. Et quia cum deus miseretur, homo non potest non misereri, statim predictus dux iam nutu instinctus divino et Hermanni episcopi faciens omnia consilio, mittit et revocat mense decembri fratrem suum Borivoy de exilio, et satisfaciens sibi, ac semet ipsum subiciens ei dominio, iterum collocat eum in principali solio. O mira ducis benignitas, sed magis admiranda equanimitas, que nec secularis delectat dignitas, nec contristat posita honoris sublimitas. Tunc sumpta ducis, nunc dimissa potestas. Talia quisunque audivit, dic rogo facta. Verum hec audiret Colomannus rex Pannonie si viveret, qui invidens ne germanus suus Almus post eum regnaret, ipsum et filium eius mentula privavit et lumine. Borivoy autem non immemor accepti beneficii, dat fratri suo dimidiam ducatus partem, que sita ultra flumen Labe vergit ad aquilonem. Eratque fratri suo licet iuniori in omnibus obediens, et semper eum preveniens nichil sine suo consilio gessit.

Anno dominice incarnationis M.C.XVIII. mense septembri tanta fuit inundatio aquarum, quantam non reor fuisse post diluvium in orbe terrarum. Nam et iste fluvius Wltava repente prorumpens de alveo, ah quot villas, quot in hoc suburbio domus, casas et ecclesias suo impetu rapuit. Aliis namque temporibus tamen et si hoc raro evenit, ut unda alluens vix tabulata pontis tangeret; hec autem inundatio altius quam X ulnis super pontem excrevit. Anno dominice incarnationis M.C.XVIIII. III kalendas augusti, feria vero IIII, cum esset iam inclinata dies, venit vehemens immo ipse sathan in turbine ab australi plaga repente irruens super solarium ducis in urbe Wissegrad antiquum murum et eo firmissimum funditus subvertit. Et inde magis est admirandum: ex utraque parte anteriori et posteriori integra manente et inconcussa medietas palacii solotenus est eruta, et tecta que cum festuca frangeres, trabes inferiores et superiores cum ipsa domo [illegible] fregit infracta et dispersit. Fuit autem hec tempestas adeo valida, ut quacumque parte incubuit huius terre silvas et arbores plantatas et cetera sibi obstancia impetu prostravit. Anno dominice incarnationis M.C.XX. Nec mea musa tuum digito compesce labellum. Si bene docta sapis, caveas vetera loqueris. Ut etiam sapias brevi solummodo dicas. Et Borivoy rursus regni de culmine pulsus Augusti IIII post idus fit ea facta.

Anno dominice incarnationis M.C.XXI. Nimis attenuate sunt segetes propter nimiam siccitatem, que fuit per tres continuos menses, marcium scilicet et aprilem atque maium. Eodem anno dux Wladizlaus reedificavit oppidum Donin simulque et Podivin castrum, quod est in Moravia situm infra flumen Swratka. Eodem anno quidam ex theutonicis infra terminos Boemorum in silva ad quam itur per villam Bela in rupta rupe edificant castrum. Quod audiens dux Wladizlaus, acceptis tribus scaris ex electis militibus repente ex improviso irruens obtinuit castrum. Ubi in primo accessu missis de muro sagittis vulnerati sunt, non tamen ad mortem, duo milites ducis: Odalricus filius Wacemil, Olen filius Borsa. Illos autem theutonicos qui erant in castro captos nisi comes Albertus superveniens multis precibus et innata sibi sagacitate liberasset, procul dubio iam dux in eadem silva omnes suspendi iusserat. Eiusdem anni fuit hyemps nimis ventosa et calida et aquarum inundatio magna. Anno dominice incarnationis M.C.XXII. VIII idus aprilis fuit eclypsis lune media nocte, qua iudaicum erat phase. Eodem anno vir sacer Hermannus doctrine lumine clarus, ter subiit quinis octobris fata kalendis, dominica iam illucescente die in festo sancti Lamberti episcopi et martiris, cuius dum vixit festum devotissime coluit, quia Traiectensi vico et ex eadem Lotharingorum fuit prosapia. Hic nonam vicem sedis pontificalis gerens, rexit hanc ecclesiam annis XXII, mensibus VI, diebus XVII. Erat enim spectabilis, incognitis formidabilis, domesticis affabilis, moribus qualitate incomparabilis, lucerna lucens in mundo et ardens, nec sub modio sed super candelabrum posita, illuminabat corda non credencium verbo doctrine et exemplo. Decet ut et aliis preclaris actibus, licet plura et laude digna existant, tamen ea intacta relinquimus propter instancias temporis homines, qui nichil boni ipsi operantes aliorum benefacta credere audita renuunt. Verumtamen non videatur esse absurdum si preposterio ordine referam, que antea referre debuimus. Nam predictus presul cum sua egritudine invalesceret sentiret, et paucos familiares circa lectum astare videret, ingemuit et ait: Scortum meum mihi, scortum meum mihi, et obticuit. Illi autem stabant stupefacti et intuebantur vultus suos adinvicem taciti. Et paulo post iterum presul aperuit os suum et inquit: Olim debueram cum satius fuerat hec fari stando in ambone, que nunc compellor fateri iam spe mei in agone. Fateor ut quia ego peccator compeccantes de peccato suo non redargui, et potentes iniqua agentes et delinquentes non solum honoravi verum et amavi, quos increpare et si non obedirent excommunicare debui. Postquam ut occubuit Bracizlaus iunior, quo nec fuit nec erit dux melior, hac in terra floruit iniquitas, germinavit superbia, pullulavit fraus, dolus et iniusticia, et ego semper dolens dolui quod non cum bono duce mihi licuit mori. Verum quia silui, quia apostaticam gentem non revocavi, nec in gladio anathematis proprio dimicavi, sed me ipsum et populum christianum passus sum pretactum manere cum gente non sancta pollui, sicut scriptum est: Qui tangit immundum immundus erit, et quicumque tetigerit picem inquinabitur ab ea. Aut que conventio Christi ad Belial? Apostaticam

303.

gente dico iudeos, qui per nostram negligentiam post baptismum relapsi sunt in iudaismum. Vide valde timeo, ne Christe in hoc abutatur & inferiore me pietari morcũ. Nam huius incompetentia vocis usque in audita est dicentis: Tu non ascendisti ex adverso, nec opposuisti murum pro domo Israel, ut stares in prelio in die domini. Et grege Christi non auro, non argento, verum Christi sanguine redempta, per iniquam morbida ovicula passus es contaminari, et a celesti regno exterminari. Heu me misero, qualem me esse velle, quam divisum ab illo qualis olim eram, et nunc ipse mihi displiceo, quia parum homine fecisse video. Dixerat, & statim ut supra retulimus Spiritus in vacuas fugiens evanuit auras. Post hunc Meinardus presul in ordine secutus.

Eodem anno mense marcio comes Bynaus de Iherosolimis simul & de Galicia rediit, & eiusdem anni XVII. k. novembris obiit. Iste in eodem anno mel & vindemia pleno cornu habundavit & segetes satis creverant, sed maristis granum non redundavit. Hunc annum secuta est hyemps calida, unde insequenti estate carum custodita glacie. Anno dominice incarnationis M.C.XXIII. mense marcio comes Dlugomil & Gumpreht & Gilbert & Henricus qui & Sdik, & cum eis alii Hierosolima prexere. Ex quibus quidam mense novembri redierunt, quidam ibi interiere. Nam comes Dlugomil iam revertendo VIII. id. iulii obiit. Similiter & Bertholdus cliens Henrici filii mei VIII id. augusti obiit. Impedior lacrimis nec possum promere scriptis. Quis furor unanimes aut que discordia fratres? Ceu geminos tauros in ira compulit unum. Nam dux Wladizlaus inimico instinctu contra fratrem suum Sobezlaum mense marcio movit arma, & cum suis omnibus expulit de Moravia, & reddidit Conrado filio Lutoldi hereditatem suam. Partem autem quartam illius regni quam habuit tetrarcha Oldricus frater supradicti Lutoldi addidit Ottoni, Hunatoplic ducis fratri. Sobezlau autem fugiens a facie sui germani adiit imperatorem in Maguntia, sed parum sua profecerunt negotia, quia sine pecunia apud omnes reges vane sunt cuiuspiam preces, & legum obmutescit iusticia. Ceu lupus qui ubi transvadit gregem, & frustra captans cum nichil proficit, submittens caudam repetit silvam, sic Sobezlau apud cesarem infecta causa tendit ad Wigbertum & apud eum per septem menses conversatus est. Deinde mense novembri transit in Poloniam, quem dux Bolezlaus honeste in sua recepit. Coniugem autem eius Albinam ducis gnatam Stephanus rex Pannonie gratanter recepit, recognoscens cognatam suam.

Item in quadragesima fere per universum orbem aeris potestates quasi plurime stelle, & si non caderent, vise sunt tamen excidisse in terram. Huic simile dicitur in euangelio: Videbam sathanan quasi fulgur de celo cadentem. Eodem anno maxima fuit ubertas tam autumno quam vere seminatis in frugibus, nisi quod grando locis nocuit in pluribus. Mel autem in campestribus fuit habunde, in silvestribus locis minime. Hyemps aspera fuit nimis & nivosa. Iamque eodem urgente anno marchionis Deoti extrema stirpe fato exstirpata, imperator quartus Henricus predictam Deoti marchionatum putans herede desolatum, dederat Wigberti sub potentia. Sed erat in Saxonia quidam nomine Conrad ex tribu eiusdem Deoti natus, ad cuius manum iure pertinebat ille marchionatus. Unde dux Luderus & alii Saxones valde indignantes contra imperatorem susceperunt bellum adversus Wigbertum. His fere diebus dux Wladizlaus & Otto, sic preceperat eis imperator, tam Boemie quam Moravie coadunato exercitu transeuntes silvam metati sunt castra ultra oppidum Gvozdec ex adverso predicti ducis. Presul autem Maguntinus & comes Wigbertus circa fluvium Moldau stabant cum multitudine armata. Saxones autem posita castra in medio dirimebant eos. Nec sinebant in simul coire adversarios suos. Tunc dux Boemie & Otto miserunt ad Saxones dicentes: Non nos pro superbia contra vos sumpsimus arma, sed iussu imperatoris venimus in auxilium Maguntino archipresuli & Wigberto comiti. Sed quia hi non assunt, qui ante nos & primi committere pugnam debuerant, vos tantummodo cedite nobis locum, ut habeamus occasionem revertendi, videlicet & nos cessisse, & nos stetisse & expectasse eos in condicto loco. Ad hec Luderus dux respondit dicens: Miror vos prudentes viros aspernando non reprehendere animo dolos, quibus ducti frustra contra nos movistis arma innocuos. Ah nulla pietate carere dolis consilia Maguntini archipresulis Adalberti. An non dum ei attica prudentia satis experti estis? Sic sic notus est vobis Wigbertus alter Ulixes, qui circa eiusdem presulis callipodium informatus est. Cur ipsi non venerunt nos ut salutarent, qui libenter eos resalutarent? Sed utile est a longe expectare quam manu committere bellum & alterius incommodo suum comparare commodum. Certe quam lippis potest perspicere oculis quod ipsi machinantur suis dolis. Sciunt enim & bene sapiunt quia si vos vincetis, quod non sine magno vestro dampno dabitur vincere Saxones, si autem nos potenter prevalere poterimus, Boemiam suis defensoribus viduatam facilius invadere quibunt. Hoc vult imperator, hoc presul Maguntinus consiliatur, sic semper ut gener Wigbertus Boemiis amicatur. Nam germanum suum Sobezlau quem nuper Wigbertus obvolvit arte sua dolo abegit in Poloniam, non cito ad eundem Wigbertum reverteretur, amplius mihi non creditur. Nos autem satis magis parati sumus egredi prelio quam nobis cedere loco. His auditis male creduli verbis dolo compositis, Boemi depopulata regione que est circa urbem Missen, reversi sunt ad propria, sole morante in XV. sagittarii parte.

Anno dominice incarnationis M.C.XXIIII. II. id. febr. Hermannus frater Willehalmi & Rzyvbor filius Marcui perrexere Iherosolimam. Eodem anno dux Borivoy nonis bis binis mense Plutonis, exul in Ungaria, carnis compage soluta, ad Christum migrat, pura quem mente colebat. Cui quo nunc ampla celi letatur in aula. Hic post omnis vite mundique labores exul ter quinis quater decies pertulit annis. Ex quibus est passus sex annos carcere clausus. Bis sublimatus solio, ter his reppulsus. Non est mirandum servari fas est vel talia fari. Scit quam cuncta creat deus atque creata gubernat. Qui legit hec, dicat: Borivoy dux in requiescat. Et tibi sit earum pars in requie animarum. Sepultus est autem in Praga metropoli, anno celebrandi bissexti, pridie id. marcii, ad principalem ecclesiam sanctorum martyrum Viti, Wenceslai atque Adalberti in cripta sancti Martini episcopi & confessoris. Item eiusdem anni in XI. VIII. k. april. Meinardus casu reperiens in sacrario ossa Podiven condidit humi in capella que est sub turre inter altare sancti Nicolai episcopi & confessoris & tumulum Gebhardi episcopi. Hic fuit cliens & individuus comes in labore & triumpho sancti Wenceslai martiris, de cuius actibus innuitur ipsi satis declaratur scire volentibus. Tempore tamen suo Severus sextus huius sedis episcopus, ampliorem dilatans capellam circa sacram predicti patroni tumbam, ossa predicti clientis effodiens, quia aliter non poterat fundari murus, & collocans ea in sarcofago posuerat in camera, ubi ecclesiastica servabantur xenia. Item VIII. id. april. in die pasche cesar Henricus quartus mittens epistolas ad omnes regni sui principes & episcopos precepit, quatenus omni occasione postposita, in IIII. non. maii in urbe Bamberk ad suam convenirent curiam.

Interea Sobezlau iunioris ducis frater linquens Poloniam, tenuit iter suis omnibus viam ad ducem Saxonie Luderum, sperans tanti viri consilio simul & auxilio potiri. A quo honorifice suscipitur hospicio, & optato fuit speciosius solacio. Nam predictus dux ut cognovit principem Boemie regali interesse curie, misit legatum cum hospite suo ad cesarem dicens: Regie potestati & imperiali dignitati congruit pacientibus iniuriam clementer subvenire, & eam facientibus iusticie rigore regaliter obviare. Cuius gratie expositum & principalis censure nobis & cunctis gentibus dabitis documentum, si hunc innocentem virum & iniuriam pacientem Sobezlao iusticiam faciens fratri suo cum reconcilies. Unde cesar valde indignatus respiciens ad nuncium suum tamen dixit: Satis preproprio iste loquitur marchio. Ipse nobis facit iniuriam, & ulcisci poscit iniuriam. Dum sibi congruit ut ipse fateatur alienas ulcisci iniurias, cur non prius ulciscatur meas? At que iam maior potest esse iniuria, quam quod ipse vocatus non venit ad nostra concilia? Ergo quicumque heluus iusticie & hic mordax iniuria, spondeat fide sub sacramento plenaria, quod sua tollat arma & sequatur me post festum sancti Iacobi apostoli in Saxoniam. Assentiunt omnes & collaudant principes atque iurant bellum adversus Saxones secundum edictum cesaris.

Hisdem diebus moritur gener Wratizlai regis Wigbertus, de quo supra sepius meminimus. Videns autem Sobezlau quia fortuna & regis consilium magis iuvat fratrem suum maiorem natu, revertitur ad Wigberti natum, quo consolatur de obitu patris sui, suum per sororem cognatum. Et exinde misit ad Polonie principem Stephanum comitem, per quem ille sua omnia disponebat in exilio. Qui cum transiret silvam que est inter Saxoniam & Poloniam, incidit in armatas latronum manus. Qui a longe stantes inquiunt ad eos: Parcimus & miserescimus vobis, atque concedimus vitam. Ite viam cum pace vestra, equos autem & omnia que portatis linquite nobis. Neque enim pauci multis resistere aut fugere queunt. Quibus Stephanus inquit: Parvum mihi date spacium inire consilium. Illis autem concedentibus dixit comes: O fratres, o socii, ultime iam sortis ne timeatis casum fortune mortis. Quis iam nobis fuit frange pane inversis in fuga tempus. Aut que contumacia turpitudinem, quis nobis tribuit necessaria vite. Certum habete, barbari nobis concedunt ignorantes. Hoc est frustra sed preterea nos non occubuisse viriliter cum diversis penis afflictos, hec naribus truncati, alteri oculis privatum, dabunt vos in parabolam & fabulam cunctis gentibus. At illi unanimiter inquiunt: Moriamur, moriamur, sed videamus ne multi moriamur. Quos ut videre pagani magis ad pugnam quam in fugam aptare arma, repente irruunt super eos. Fit monstruosa pugna inter quinque ancilia & inter quinquaginta forarum scuta. Presbiter autem ex eis cui animas suas commendaverant, huius arcum & faretram fugit. Quem unus ex latronibus videns virum inermem insequitur fugientem. At ille non valens evadere misit retro sagittam, & percussit equum in media fronte, cecidit equus & ascensor eius retro. Sicque solus presbiter evasit, & nunciavit in urbe Glogov que facta fuerant. Prefectus autem illius urbis nomine Vojslau cum multis accolerans illuc armatis, invenit Stephanum semivivum in media aqua Bobr super fractos herentem. Nam barbari ut viderunt multos de suis interfectos, & alios vulneratos, iam valde perpetraverunt eum in predictum fluvium. Quem prefatus prefectus suscipiens, & eius socios adhuc semivivos vehit in castrum suum, ibique Stephanus in K. iunii dominica die moritur. Sobezlau autem hisdem temporibus apud Wigberti filium morabatur, quia post obitum patris sui predictus puer ab inimicis undique turbabatur. Eodem anno mense iulio dux Wladizlaus natam suam primogenitam nomine Zvatava cum magno muliebri cultu & immenso censu apparatu dat nuptui cuidam inter Bavarios primates famosissimo viro nomine Friderico.

Eodem anno Christi predicti virtute & dei sapientia cuncta suo nutu gubernans subsistentia, hanc terrulam dignatus est sua eruere clementia a laqueo sathane & eius filii Iacobi apellite. Cuius pravi dogmata quemque tetigerit inquinat, & oris anhelitus tam basilisci ferit quem afflaverat. De quo & plurimi testantur veridici homines, quod sepe visus sit sathan in humana effigie ei lateri adherere, atque sua obsequia exhibere. Unde cum in tanto suis artibus extulit audacia, immo dementia, ut excedens summum iam scelestissimus homo post ducem iure dominii fungeretur officio, quod erat magnum chaos christiano populo. Hic idem post baptisma factus apostata altare quod erat edificatum & consecratum in synagoga eorum noctu destruxit, & sumens sacras reliquias non est veritus eas in sua immittere cloaca. Hunc talem sacrilegum atque maleficum dux deo placitus Wladizlaus zelum Christi zelans XI. k. aug. cepit atque sub arta iussit constringi custodia. Ah quantum de mammona iniquitatis ex domo eiusdem subplantatoris sublatum est, & in fiscum ducis redactum. Preterea sui compares in scelere iudei, ne predictus maleficus capite plecteretur, tria milia argenti & C. auri libras composuerunt duci. Quod autem dux gratia dei instinctus christiana mancipia ab omnibus iudeis redemit, & ut nullus ultra christianus serviret eis interdixit, amen amen inquam quicquid umquam deliquit, totum in hoc laudabili facto delevit, & nomen est eternum ascivit. O Christi famula pia Magdalena Maria, semper devota tibi principis plebis sua vota, qui in tuo festo captivum erat ab hoste infesto.

Item eodem anno III. id. aug. XI. hora diei solis eclypsis fuit, & secuta est maxima pestilentia boum, ovium atque suum. Apes multe marierunt, penuria mellis fuit nimia. Segetes autumnales defuerunt simul & vernales, preter solum milium & pisum. Eodem anno dux Wladizlaus dux pellitus & venerandum natale domini & epiphaniam in villa Sebenca celebravit, deinde quia infirmabatur transfert se in urbem Wissegrad ibique ad suum obitum mansit. Eiusdem hyemis intrante vere vehementissima incubuit, usque post tertiam lunationem mensis marcii. Anno dominice incarnationis M.C.XXV. Sobezlau audiens fratrem suum graviter infirmari, inito consilio amicorum salubri, immo sic iam disponente divinitate, cum omni suo comitatu de Saxonia rediit, & IIII. non. febr. prope urbem Pragam in silva que est circa cenobium Brevnov nocte applicuerat. Causa autem quod ipse hac ire faciendum disposuerat. Neque enim tanto malis herens tam temere hanc terram intrasset, si non aliqui ex comitibus extitissent quorum consilio id ut recte egerat. Namque eadem nocte retro pede currens huc & illuc inter presulas non puellas laqueati currebat terra, nec minimum inferens aliquid, sed semper fratris sui querens gratiam. Omnes quidem Boemie principes & sedis ordinis eum diligebant, & ei partim favebant, sola autem ducem ex & pauci cum ea adiuvabant Ottonem. Qui quia sororem eius sibi copulaverat, omnibus modis nitebatur quo post virum suum Otto potiretur solio. Dux autem magis magisque invalescens morbus nimis eius exhauriebat corpus. Inter hec primates terre conturbati ceu pisces in turbida aqua intrant, dum matrem conturbarent observati, regina Swatava mater ducis prudentia & instructa Sobezlau ab amicis, venit ut visitaret filium suum, & sic locuta est ad eum: Mater ego tua cum sim & regina, supplex & tamen ad te nunc venio pro germano & quibus te genueram exempli, pro fratre tuo coram te iam tremulis per ambo genua. Non est ea que iure possint negari peto, sed quam sit & deo placita & hominibus accepta. Placet ei deo, sic ipse dux humota pariter

Anno a Christo nato Millesimo Quingentesimo XXVII°
feria [illegible] Dominica [illegible]

FERdinandus [illegible] Romanorum Imperator
Hungariae [illegible] Rex Archidux Austriae
Ipse in [illegible] Sylesiae Urbe in Bohemiam
cum [illegible] Comitatu [illegible]
Et [illegible] Et in Civitate
[illegible] tempore [illegible] Con-
[illegible] in arbore pyri extra Civitatem
[illegible] mandavit.

[illegible] Abbas in perpetuam
rei memoriam hic annotare [illegible]

304

Nicolaus arch.
Andreas prbr.
Mathias prbr.
Alexius prbr.
Liberius prbr.
Vnaiss prbr.
Nicolaus prbr.
Paulus prbr.
Odeldric prbr.
Marcus subd.
Ocahlaus
Archleb.
Vecek. Tullius
Janota. Otto.
Pncaca. Cftik
Hotehlaus.
Vnrik. Voyk.
Ranbor dauss.
Gochardus.
Bogdal. krasik.
Gaucl. Modlibog
Caston. Barnas
Ranbor. Gneuo.
Marcik. Milih.
Radik. Vicek.
Vleon. Bogamil.
Bradac. Radost.
Margrc. Virek.
Radoslaus.
Albertinus.
Milos. Cohan.
Suaton. Polanin.
Radcha. Juorac.
Royata. Bogusla.
Godata. Radey.
Knata. Gottey.
Budislau. Albrcht.
Gothard. Male.
Milota prbr.
Bryxia. Horna.
Marena. Man.
Bogumila. unn.
Bogumila god.
Radohna.
Radoslaua.
Vecna. Anna.
Miloslaua.
Radislaus.
Ioh. pr. pr. pbek.
[illegible] Dobin
Priuny. Trebata
Hanun. Mala.
Dobrogost. Janek.
Hordbor prbr.
Vnaissprbr.
Lutek. Druse
cu uxore & filiis.
Vlastibor c ux.
Bohrast. Stroh.
Vbislaua pec.
Marcus prbr.
Alexi pr. ym.
Wratislaua mg.
Mathessa cu.
Deua. Benka.

305.

Ego frater Albertus Wnestonius Prior Monasterii Bramouien. sub anno Dni 1.5.9 Quarto die vero quar[ta] Martii hunc grandem codicem ex mandato Rndi Dni Dni Martini Abbat. Brewnouien. et in Bramow translissi per Generosum Mathiam de Rendorff et Bilsupono capitaneum Politen. versus Pragam.

Calendarii

KL IANUARIUS HABET DIES XXXI LUNA XXX

III A KL IAN. CIRCUCISIO DNI. BASILII ET UILONIS CF.

B IIII N OCT S. STEPHANI. PTH. III

XI C III N OCT S. IOHANNIS APLI. GENOVEFE UGINIS III

D II N OCT S. INNOCENTU. III

XVIII E NONE SYMEONIS M. THELESPORI PP. UIGILIA.

VIII F VIII ID EPIPHANIA DOMINI

G VII ID LUCIANI MR. CLERI DIAC.

XVI A VI ID SEVERINI EPI ET CF.

V B V ID IULIANI ET BASILISSE MRM

C IIII ID PAULI PRIMI HER. MELCIADIS PP. III

XIII D III ID PETRI. SEVERI. LEUCII.

II E II ID SATIRI MR. ARCHADII MR.

F IDUS OCT. EPIPHANIE DNI. HYLARII EPI.

X G XVIIII KL FEBRUARII. FELICIS PRBI. III

A XVIII KL MAURI ABB. MACHARII ABB.

XVIII B XVII KL MARCELLI PP. III

VII C XVI KL ANTONII M. III

D XV KL PRISCE UG. ET MR. III

XV E XIIII KL GERMANICI MR. POTENTIANI MR.

IIII F XIII KL FABIANI ET SEBASTIANI MRM

G XII KL AGNETIS UG. ET MR.

XII A XI KL VINCENTII MR.

I B X KL EMERENTIANE UG. ET MR.

C VIIII KL TIMOTHEI APLI. III

VIIII D VIII KL CONUSIO PAULI APLI.

E VII KL POLICARPI EPI.

XVII F VI KL IOHIS EPI. CSOSTOMI.

VI G V KL AGNETIS SCDO. III

A IIII KL VALERII EPI. III

XIIII B III KL YPOLITI MR. MATHIE EPI. ALDEGUNDIS UG.

C II KL METRANI MR. UIGILII EPI. ET MR.

Nox horarum xv, dies viiii.

FEBRUARIUS

HABET DIES XXVIII LUNA XXVIIII

XI D KL FEB · BRIGIDE VG III · Borwoy dux. Boguta. Bogumil. Treben. Dobrek.

E IIII N PURIFICATIO S MARIE · Frideric epc. Domaslau. Zlusek. Dobrosten.

VIIII F III N BLASII EPI ET MR · Blasius pbr. Drisek. Zorana. Godaua. Mantca. Radosta.

VIII G II N FILEE EPI · Francard pbr. Scorina. Sobha. Mil.. Cohan. Golec. Borse. Brizoua. Hvalibog.

> Joannes Huberus Pontanus, Sacrae Caesareae Maiestatis Cancellariae Imperialis Germanicae Amanuensis, summo studio hunc grandem Codicem (qui et multa ex codem) pro sua Maiestate Caesarea, descripsit, perlustravit A° 1597.

D

A NONE AGATHE VG ET MR · Modlibog. Domamir. Radoslau. Milouan. Dula.

XVI B VIII ID DOROTHEE VG · Vrek. Radus pbr. Boguta. Hic primum accendit luna lx.

V C VII ID AUGULII EPI · Radoslau. Zbiluc. Voyslau. Jarognev. Brecizlau dux. Ver initium habet dies xci.

D VI ID COVITE MR · Hualek pbr. Queton. Radosta. Jacob. Pribka. Zerchislaua. Primum lx.

XIII E V ID APOLLONIE VG · Sdenil pbr. Strehnoy. Casce com. Blasius abb. Marca. Marena. Malis.

II F IIII ID SCOLASTICE VG · Curdon. Bolecest. Sdimir. Domasse. Beneta. Velena. Sing. Petr.

G III ID DESIDERII EPI ET CF · Bogusse. Zlauek. Castlau. Vonta. Ustac. Zuest. Gutha. Magn.

X A II ID IULALIE VG III · Iohs m. Vecek. Crgone. Maria. Bolecest. Vlastina. Ludmila. Sestere sac.

B IDUS POLICETI MR · Kuna. Iaroz. Sdan. Crgone. Bohech. Castonoy. Rasse. Pest pbr. Burek. Iudita.

XVIII C XVI KL MARCII VALENTINI MR III · Andreas decan. Zobeslaus dux. Nagaum. Bogez. Cuga.

306.

VII D XV K CRATONIS MR · Milata fr n. Nadey. Dobrostin. Mstica. Vlastina. Margareta. Scepan. Micul. Zuerena f. n.

Caulx. Milota. Radek. Malis. Sedlota.

E XIIII K IULIANE VG III · Cac. Petrus fr n. Paulus. Gauel. Bratrusse. Boguslast. Suecest. Mladaua. Sol in pisces.

XV F XIII K POLOCHROMII EPI ET MR · Iohs pbr. Iaroslau. Vecek. Petr. Obcha. Petrulina.

Lucia. Miley fr. Iana f n.

IIII G XII K SYMEONIS EPI ET MR · Vladizlau dux. Radost. Vladislaua. Petrec. Mathis pbr.

A XI K GABINI PRBI ET MR · Iohs epc morauie. Pribizla. Pribizla. Cohan. Pavik. Bogudar.

XII B X K MRM QUORUM NUMERUS SOLI DO COGNITUS E.

Nicolaus et. Cstik. Bauk. Tehna.

I C VIIII K LXXVIIII MRM · Mangus. Petr. Iunta. Sedelina. Gneuec. Zastup. Bicka. Ver oritur. Vltimu lxx.

D VIII K KATHEDRA S PETRI APLI · Tab. Mukar. Pohdara. Hrapa. Danka.

VIIII E VII K POLICARPI EPI ET CF VIGILIA · Radoslau. Volimir. Volen.

Michal.

F VI K MATHIE APLI · Mathis pbr m. Magn pbr. Hugo. Beneslaua. Miroslaua. Marca. Micul.

Locus bissexti.

XVII G V K WATPURGE VG III · Ianek fr n. Iurik. Petrunila. Tora. Iohs pbr. Sda. Crisan.

VI A IIII K NESTORIS EPI ET MR · Iohs abb. Paulus m. Scanis. Siznata. Mirena f n.

D

B III K IULIANI MR LEANDRI EPI ET CF · Birik. Vbiest. Marina.

XIIII C II K ROMANI ABB · Mali. Hupek. Sdan. Benumila. Sebna. Nox horarum xiiii. dies x.

C... C... ...

> Vivit post funera virtus
> Samuel Thagelus Pisnensis Notarius Nymburgensis ... 16. Aprilis Anno 1594.

KL MARCIUS

HABET DIES XXXI LUNA XXX

III D KL MAR DONATI MR. Benes fr. n. Bogdan. Vlasta. Hic incipiunt et mutantur ciclorum errores. D

E VI N IOVINI ET BASILEI MRM. Vacena. Svatek. Bratron. Vacslau. Bogushlaua. Precaua.

XI F V N MARINI ET ASTIRII MRM. Chotima. Bogutlast. Scarony. Vlicz. Dobrouest.

G IIII N TRANSL. S. WENCEZLAI MR. Stephan pr. Vrch. Radosta. Quassata. Quasson.

XVIII A III N FOCE MR. Hralek. Sogna. Quassata. Veecmila. Benka. Cacana. Vlcaua. Zuron. Damy. Sera. Denda. VII. emb.

VIII B II N VICTORIS ET VICTORINI MRM. Bogumila. Pribizlaua. Vozak. p. bor. com. Bratron. Bogdanec. III. emb.

C NONE PPETUE ET FELICITATIS M. Bozeb pr. . hual. Lubomir. Vga.

XVI D VIII ID PONTII DIAC. Baba. Marcus fr. n. Item mar. Fridici abb. Ysidor pr. Golao. Pmila. Pohana. Sobena.

V E VII ID XL MILITU. Pribizla. Ianek. Budihlau. Doman. Milesti. Prima incensio lune paschal.

F VI ID ALEXANDRI ET GAII MRM. Duis fr. n. Vacslau. Dobrohna. Crisana.

Petrus Vaczlak Canonicus Ratiboriensis Et Vicarius Pragensis Anno 1594

Eodem die Lucas Tibelius ... Metrob. Artis praa. scripsit 1594.

XIII G V ID XL MILITU. Cikano. Milata. Brhon. Vlastena.

II A IIII ID GREGORII PP. Mauricius abb. Villehalm. Oldrih. Margareta. Smilhlaua. Dobrohlaua. Manta.

B III ID EVRAXIE VG. Lubek. Boguhlaua. Ouec. Hualik. Vrisac. Sdibla. Vinec. Drisna. Pecice. Skaron. Slusek.

X C II ID PETRI MR. Purchard. Radouan. Roprecht. Bogulast. Bolcest. Gisla. Borena fr. n. Vrasz. Ultimum lx.

D IDUS LONGINI MILITIS Q. XPM LANCEAV. Drsek. Crisna.

XVIII E XVII KL APRILIS CYRIACI DIAC. Sibana. Iudita. Vikel. Suema. Boguhlaua. Zuinka.

VII F XVI KL PATRICII EPI ET CF. Zlaunik pat. sci adalbti. Sudek.

G XV KL ALEXANDRI EPI ET MR. Lutek por. Benda. Ianek. Modla. Bucec. Golca. Pabian. Gassaua. Malice. Primus dies seculi. Sol mariae. Hic mutantur anni ab origine mundi.

XV A XIIII KL IOHANNIS CF. Zausse fr. n. Scemil. Vlibinega. Radohlaua. Golice. Deua.

IIII B XIII KL ARCHIPPI ET MILITONIS PAULI. Gothard. Quassata. Crasson. Crisan. Ian.

C XII KL BENEDICTI ABB. Brunus. Bogdanec. Sti. fr. n. Sutec. Cehard. Hanik. Crisan. Vsemila. Agnes. Gostena. Gisla. Equinoctium. Term. xvi.

XII D XI KL AFRODISII EPI ET CF PAULI EPI. Dragan. Zdehla cum filio. Iaroslau. Bolebna. Primum pascha. Term. v. Bogdal.

I E X KL THEODORI PBRI ALBANI BRITANNIA. Sedes epactarum. Deuna. Bratrec. Bogulast. Hic Adam factus est.

F VIIII KL PIGMENII PBRI. Abslon. Bedrih dux. Budihla. Trebek fr. n. Dobrosilin. Dragohlaua. Susanna. Locus concurrentium. Term. xiii.

VIIII G VIII KL ANNUNCIATIO DNICA. Petr. Olhel. Radouan. Pribihlaua. Albik. Term. ii.

A VII KL CASTULI MR LIUDGERII MR. Dagma. Radek. Ronek. Mares. Dobrohlaua.

XVII B VI KL RESURRECTIO DNI. Petr. Bosna. Dionisius pr. Term. x.

VI C V KL GUNTRAMI REGIS PRISCI MALCHII. Curca. Crisan. Mar. Modlibog. D

D IIII KL EUSTASII ABB. Bohdal. Rada. Malsta. Term. xxviii.

XIIII E III KL QUIRINI MR. Vacena. Dobrosilin. Term. xx.

F II KL ALBINE VG REGULII EPI ET CF. Domek. Nox horarum xii. dies xii.

Meh. Iana. Ian. Brunus. Drasoc.

Reminiscere. Oculi mei. Letare. Iudica me.

KL APRILIS HABET DIES XXX LUNA XXVIIII

A. 1. 5. 8. 8. 17 Aprilis Ego Fr. paulus wilkowsky polonus prior Brunensis librum mirabilem et magnificum lustravit cum admiratione vidit. In fidem ppria manu subscripsit.

XI G KL APR. VENANTII EPI ET MR. THEODORE UG. — Term. XV.
Budica. Sm. Gomila. Castlau. Unpolt.

A IIII N. NICETII EPI ET CF. MARIE EGYPT. Boges. Mukar. — Term. IIII.
Radosla. Milon. Peregrinus.

XVIII B III N. EVAGRII ET BENIGNI. THEODOSIE UG. Damir. Gladence. — Decennovenalis ciclus.
Suliana. Smil. Sobik. Bozech. Suliana. Nimbor.

VIII C II N. AMBROSII EPI ET CF. Dobros. Vladizla o. Daniel epc. Bonek. Iacob pr. 7 m. — Term. XII.
Hic incipit de ultima incensio lune pasch.

D NONE. HIRENIS UG ET MR. MARIE APOLLONII. Bogana. Marena. — Term. I.
Borizlaua. Bogdan. Marina. Bogutaua. Radovan. [illegible]

XVI E VIII ID. SYXTI PP ET MR. Ian. Conv. Comolec. Raden. Dussen. Cosma. Hermann. Castacom. — Hic primum accendit luna rog.
Bohuuole.

V F VII ID. PELEUSII PRBI. HERESIPPI VIRI SCISSIMI. Marena. Mirena. Ottaua. — Term. VIII.
Mislata pr. Cac. Sdaua. Cano. Lubomir. Mirna. Ozroa.

G VI ID. DIONISII EPI ET CF. PPETUI EPI ET CF. Massek. Pribiwest.
Tacas. Ianouitan. Darka. Herman. Volica. Podagnia.

XIII A V ID. SPCORI MR. Voyteh. Rados. Rvac. Iuecon. Hembor. Pcaumila. Bozech pr. Boguhud pr. — Term. XVII.

II B IIII ID. APOLLONII PRBI. VII VIRG. Spina. Vromila. Bolaest. Ian. Madis. pecc. — Term. VI. D
Gorica.

C III ID. LEONIS PP. ANTONII MR. [illegible] Dobrosin. Crista. Decna. Cogen. Milgost.
Micul. [illegible] Crista. Wladizla oux.

X D II ID. ZENONIS EPI ET MR. PHILIPPI EPI ET CF. Laurissa soror nra. — Term. XIIII.
Dobrouest. Iacub. Radbor. Godek. Voytech. Luca.

E IDUS HERMIGILDI REGIS ET MR. IULII EPI ET CF. Radeg. Cessek.
Crnohna. Iaros. Bugislau.

XVIII F XVIII KL MAII. TYBURCII VALERIANI MAXIMI MRM. — Term. III.
Hudas fr. n. Bolemest. Fr. n. Iana. Malec.

VII G XVII KL. OLIMPIADIS ET MAXIMI MRM. EUFEMIE UG. — Claues rog. — Term. XI.
Drogan. Beruda. Sueth. Dobes. Iana com.

A XVI KL. KALISTI KARISII MRM. Vlastena. Bohelbe. Obidena. Dauena. Cristina prbra.

XV B XV KL. PETRI DIAC. 307 p. nul. gv. Zbiurog et. Radouan. Ben. Sdlena. Spea. Kalma. Marta.

IIII C XIIII KL. PFECTI PRBI ET MR. HERMOGENIS. Sestrena. Bezdeda. — Luna XIIII ultima.
Dah. Sucest. Glopana. Pola. Blysa. Omihl.

D XIII KL. LEONIS PP. ELEUTHERII MR. Blysna. Radozlaua. Domazlaua.
Bogusse. Malac. Dalec. Rada.

XII E XII KL. VICTORIS PP. VINCENTII MR. Vromir. Agnes. Sizna. Luca. Vracen. D

I F XI KL. SYMEONIS EPI ET MR. Celestin. deau. Daniel pr. Omizla. Milata.
Radex. Mirana. Serchizlaua.

G X KL. GAII PP. Vac. Pinek. Orrum. Guasson. Petrus. Sebastianus. Bogusse. Godana. Dussan. Seus.

VIIII A VIIII KL. ADALBERTI EPI ET MR. Dristeray. Crisac. Podma pr. Sdon. Brazon.
Bozepor pr. 7 m. Bogumila. Sdiha. Drisna. Radosta. Odolen.

B VIII KL. GEORGII MRIS. Hulata. Iura. Decka. Brazon. Boris. Gosten. Boguna clerc.

XVII C VII KL. MARCI EUGLSTE. LETANIA MAIOR. Drula. Drsizlau. — Ultima pascha.
Domasse. Boguzla. Samodel. Coica. Mara. Dobrouest. Sire. Picka.

VI D VI KL. ANACLETI PP. Vratis pr. 7 m. Radik. Malec. Vnca. Mladota. Bresna. Domazlaua. — Primum rogacionum dies.

E V KL. ANASTASII PP. Iurata alth. p. mizl. Hulek. Susec. Veena. Brizaua. Siriua. Vbiest.

XIIII F IIII KL. VITALIS MR. Radoc. Pozden. Bozan. Cakan. Zorena. Colina. Bogdal. Muns pr.

III G III KL. TITICI DIAC. Radozlau. Bogusse. Conik. Ianek. Crno. Radek. Zaud. Drugek.

A II KL. EUPBI MR. Pecr. por. Gothard. Bolen. Clicodor. Bogdanec. Serurat. Boguzla. Chomas. — Claues penteco.
Nox horarum X. dies XIIII.

Domine ne longe. Resurrexi. Quasimodo geniti.

KL MAIVS HABET DIES XXXI LUNA XXX

XI B KL MAR PHILIPPI ET IACOBI APLOR. Otto. Michael. Otto.
Bogumila. Stanco. Mirka.

C VI N ATHANASII EPI ET CF. Arnolt. Stanis. Hermoys. Mladota. Petr. Perun.

XVIII D V N INVENTIO S + ALEXANDRI EVENTII THEODOLI MR.
Hosinur. Mangolt. Bozimisla. Bogusласt. Pribislaus. Sobla.

VIII E IIII N FLORIANI MR. GOTHARDI EPI ET CF. III. Petr. ami. Iohs.
Sarek. Valterus.

F III N NICETII EPI ET CF. Petrus pr. Perik. Otto.

XVI G II N IOHANNIS AN PORTA LATINA. III. Mistlen. abb. Stan.
Hic primum ascendere incipit lana peneroften

V A NONE IUVENALIS MR. Suchslau. Sauel. Smerna.

B VIII ID VICTORIS MR. Cen. Vincen. Crisban. Stali. Malost. Sutislaus. Dork.

XIII C VII ID TRANSL S ANDREE APLI. Dobromir. Ratibor. Iaros. Dulek. Yvo.
Estatis initium habet dies XC.

II D VI ID GORDIANI ET EPYMACHI MRM. III. Ducola. Podius. Cristan. Petr.
Primum pervocast

E V ID MAMERTI EPI ET CF. Bolecog. Sutlivus. Sobieck. Vsemila. Jirata.

X F IIII ID NEREI ET ACHILLEI PANCRACII MRM. III. Oldrius.
Pau. Hugo. Iudrih. Ianek.

G III ID MARIE AD MRES GENGOLFI MR. III. Hustibog. Patek. Iurik.
Ianik. Dobruslaus.

XVIII A II ID BONIFACII MR. Vadislaus. Bogunals.

VII B IDUS YSIDORI MR. Petrus. Mladota. Naslaua. Vrasna.

C XVII KL IUNII. PEREGRINI MR. Drhoius. Tessek. Bogunata. Vretena.

XV D XVI K TORPETIS MR. Blasi pr. & m. Vbislau. Stanislau.
Sol ingressus in archa.

IIII E XV K DIOSCORI MR. Iurata. Iarata. Ambros. Stalik. Petrus. Margareta. Sdislau. Ilca. Sudila. Cristan.
Sol in geminos.

F XIIII K POTENTIANE VG. III. Hugo. Dalimil. Dobrava. Gustina. Bolemil. Adam. Stanslaus.

XII G XIII K BASILLE VG ET MR. Gothfr. Gulisse. Sapan. Dobran. Rada.

I A XII K SECUNDINI MR. Voyslau. Mirana. Michal. Paulus.

B XI K CASTI ET EMILII MRM. Marc. Soan. Petrana. Hospana.

VIII C X K DESIDERII EPI ET MR. Sutlivus. Cinemir. Sibrana. Malsta. Vnoka.

D VIIII K DONATIANI ET ROGATIANI MRM. Cristan. Sur. Vere. Mal. Drugosl. Miletina.

XVIII E VIII K URBANI PP ET MR. III. Petrus. Constantin. Bogumir. Visseslav. Dobran. Vlastoy. D
Estas oritur. Gorsk.

VI F VII K QUADRATI EPI. Milecum. Petr. Bogdal. Bimislau. Vaoslaus. Bolanda.

G VI K IULII MR.

E gressus noe de archa.

XIII A V K GERMANI EPI ET CF.

Domagost.

III B IIII K MAXIMINI EPI ET CF.

C III K FELICIS PP ET MR.

Mauguro.
Vltimus rogationum dies.

Bohuzlaw

XI D II K PETRONELLE VG. III. Stephanus. Raak. Olbrico. Nox horarum VIII dies XVI.
Misericordia dni. Iubilate deo. Cantate domino. Vocem iocunditatis. Exaudi domine.

Paret & latet virtus
1590
Daniel Printz a Buchau
S C pp^tis Consiliarius eu
ex legatione Polonica revertens scribebat 12 Maij

C I D L T
1590
Adam Hannewaldt in Pilsrig
Rottenstein et Altenhoff scribebat

D Felix a Leuda Ⓒ Vlatzena
... scribebat
12 Maij. Anno et die ut ante

... ad omnium ...
... scribebat
... 1672
die 19 maij

IUNIUS HABET DIES XXX LUNA XXVIIII

XVIIII E KL IUN NICOMEDIS PRBI ET MR

VIII F IIII N MARCELLINI ET PETRI MRM III Hual. Trebca. Milessi.

G III N HERASMI EPI ET MR Judith.

Anno Dominice Incarnationis 1593 ego Jacobus Henninck ... scripsi et hunc ibi pro memoria inserui IIII Non Augusti

XVI A II N QUIRINI EPI ET MR Vbislaua.

Andreas ... scribebat hoc in perpetuam memoriam. Anno 1619. 3. die Junij.

V B NONE BONIFACII ARCHIEPI ET SOC EI MRM

Costaza. Mika. Radnar. Sudislaua. Peka.

C VIII ID PHILIPPI DIAC ... Vlanna pentecost. Vacslaua.

XIII D VII ID PAULI EPI ET MR

II E VI ID MEDARDI EPI ET CF

F V ID PRIMI ET FELICIANI MRM III

X G IIII ID GETULII ET SOC EI Vecemila. D

A III ID BARNABE APLI

XVIII B II ID BASILIDIS CYRINI NABORIS NAZARII MRM III

VII C IDUS FELICULE VG ET MR Grabissa. Voyslau. Bedigost.

D XVIIII KL IULII QUINTIANI PRBI ET CF

Rdus Amplissimus ac Nobilis Dominus Johannes Chotousky a Chotow Abbas Brzewnouiensis meritissimus placidissime in praesentia fratrum suorum obdormivit in Dno XIIII Junij Anno Dmi 1575

XV E XVIII KL VITI MODESTI ET CRESCENTIE MRM

IIII F XVII KL AURELIANI EPI ET CF Banek. D

G XVI KL AVITI PRBI ET CF Sol in cancerum.

308.

XII A XIIII KL MARCI ET MARCELLIANI MRM III

Caspar Küenell praefectus Monasterii Strigoniensis Ao 1592 Junij 18.

I B XIII KL GERVASII ET PTHASII MRM III

C XII KL NOVATI CF

VIIII D XI KL ALBANI MR III

E X KL PAULINI EPI ET CF III

XVII F VIIII KL IOHANNIS PRBI ET MR VIGILIA

VI G VIII KL IOHANNIS BAPTISTE

A VII KL GALLICANI MR

adi 25 die Mensis Junij. Subscripsi Ego me meo proprio nomine, Maximilian

XIIII B VI KL IOHANNIS ET PAULI MRM

III C V KL ZOILI MR

D IIII KL LEONIS PP VIGILIA

XI E III KL PETRI ET PAULI APLORU

F II KL FESTIVITAS S PAULI AP

N. ox horarum VI. dies XVIII.

Joannes Wienchota Podlasius organista et Musicus Aderat huic loco Anno 1592. Die 17. Junij.

Anno 1587 15. Iun. Iohannes Henceius artium magister nec non Commendator Sudomiensis hoc aureum opus lustravit.

Caspar ... Anno 1592.

KL IULIUS HABET DIES XXXI LUNA XXX

XVIIII	G	KL	IULII. OCT. S. IOHANNIS BAPT.
VIII	A VI	N	PCESSI ET MARTINIANI MRM III.
	B V	N	GREGORII EPI ET MR.
XVI	C IIII	N	UALRICI EPI. PCOPII ABB.
V	D III	N	ZOE MR. DOMICII MR.
	E II	N	OCT. APOSTO. GOARIS CF. LOR.
XIII	F	NONE	WILLIBALDI EPI ET CF. III.
II	G VIII	ID	KYLIANI MR ET SOC. EI. PCOPII MR.
	A VII	ID	ZENONIS MR.
X	B VI	ID	ROME VII FRM III.
	C V	ID	TRANSL. S. BENEDICTI ABB.
XVIII	D IIII	ID	HERMAGORE MR.
VII	E III	ID	MARGARETE VG ET MR.
	F II	ID	FOCE EPI ET MR.
XV	G	IDUS	DIVISIO APLORU. IACOBI EPI.
IIII	A XVII	KL	AUG. S. EUSTACHII EPI ET C. [illegible]
	B XVI	KL	A[illegible]
XII	C XV	KL	[illegible] MR.
I	D XIIII	KL	[illegible] EPI ET MR.
	E XIII	KL	IOSEPH IUSTI.
VIIII	F XII	KL	PRAXEDIS VG III.
	G XI	KL	MARIE MAGDALENE.
XVII	A X	KL	APOLLINARIS EPI ET MR III.
VI	B VIIII	KL	CRISTINE VG ET MR. VIGILIA III.
	C VIII	KL	IACOBI APOSTOLI. XPOFORI MR. CUCUFATIS MR.
XIIII	D VII	KL	HERASTI MR.
III	E VI	KL	HETHERII EPI.
	F V	KL	PANTAELEYMONIS MR.
XI	G IIII	KL	FELICIS PP ET MR. SIMPLICII. FAUSTINI. BEATRICIS MRM III.
VIIII	A III	KL	ABDON ET SENNEN MRM III.
	B II	KL	FABII MR.

Incipiunt dies caniculares.

Nox horarum VIII. dies XVI.

KL AUGUSTUS HABET DIES XXXI LUNA XXX

VIII	C	KL AUG. AD VINC. S. PETRI. VII. MACHABEOR. D
XVI	D IIII	N. STEPHANI PP. ET MR.
V	E III	N. INVENT. S. STEPHANI P[ro]TH.
	F II	N. TERTULLI MR.
XIII	G NONE	OSWALDI REGIS.
II	A VIII	ID. SIXTI PP. ET MR. FELICISSIMI ET AGAPITI MRM.
	B VII	ID. AFFRE MR. DONATI MR. ET SOC. EI.
X	C VI	ID. CYRIACI ET SOC. EI. III
	D V	ID. ROMANI MR. III VIGILIA.
XVIII	E IIII	ID. LAURENTII MR.
VII	F III	ID. TYBURTII MR. III
	G II	ID. CYPLI DIAC.
XV	A IDUS	YPOLITI ET SOC. EI. III
IIII	B XVIIII	KL. SEPT. EBS. EUSEBII PRBI. ET C[on]F. VIGILIA.
	C XVIII	KL. ASSUMPT. S. MARIE VG.
XII	D XVII	KL. SERENE REGINE.
I	E XVI	KL. OCT. S. LAURENTII MR. III
	F XV	KL. AGAPITI MR. III
VIIII	G XIIII	KL. ANDREE MR. ET SOC. EI.
	A XIII	KL. STEPHANI REGIS UNGR.
XVII	B XII	KL. BOSONIS MR.
VI	C XI	KL. OCT. S. MARIE. TIMOTHEI ET SIMPLI. MRM.
	D X	KL. THEONE EPI. ET C[on]F. VIGILIA.
XIIII	E VIIII	KL. BARTHOLOMEI APLI.
III	F VIII	KL. GENESII MR.
	G VII	KL. ZEPHERINI PP.
X	A VI	KL. RUFI MR.
	B V	KL. AUGUSTINI EPI. ET C[on]F. HERMETIS MR. PELAGII MR.
XVIII	C IIII	KL. DECOLLATIO S. IOHIS B. SABINE VG. ET MR.
VII	D III	KL. FELICIS ET ADAUCTI MRM. III D
	E II	KL. OPTATI EPI. ET C[on]F. Nox horarum x. dies xiiii.

KL SEPTEMBER HABET DIES XXX LUNA XXX

Mihel Aschnair ad Insprük ...

XVI	F	KL	SP. EGIDII ABB. VERENE VG.
V	G IIII	N	IUSTI EPI ET CF.
	A III	N	MANSUETI EPI ET CF.
XIII	B II	N	RUFINI SILVANI VITALIC MRM.
II	C	NONE	BERTINI ABB.
	D VIII	ID	MAGNI CF.
X	E VII	ID	EVORCII EPI ET CF. REGINE VG.
	F VI	ID	NATIVITAS S. MARIE. ADRIANI MR. CORBINIANI E
XVIII	G V	ID	GORGONII MR.
VII	A IIII	ID	HYLARII PP.
	B III	ID	PTHI IACINCTI FELICIS ET REGULE MRM.
XV	C II	ID	SACERDOTIS EPI.
IIII	D	IDUS	PHILIPPI EPI ET MR.
	E XVIII	KL OCTOB.	EXALTATIO S. + CORNELII ET CIPRIANI
XII	F XVII	K	NICOMEDIS PRBI ET MR.
I	G XVI	K	EUFEMIE VG. LUCIE ET GEMINIANI MRM.
	A XV	K	LAMBERTI EPI ET MR.
VIIII	B XIIII	K	METHODII EPI ET MR.
	C XIII	K	PELEI ET NILI EPOR MRM.
XVII	D XII	K	EULOGII PRBI ET MR. VIGILIA.
VI	E XI	K	MATHEI APLI ET EVG.
	F X	K	MAURICII ET SOC. EI.
XIIII	G VIIII	K	SOSII DIAC. ET MR. TECLE VG.
III	A VIII	K	CONCEPT. S. IOHIS BAPT.
	B VII	K	SOLLEMPNII EPI.
XI	C VI	K	CIPRIANI ET IUSTINE VG.
XVIIII	D V	K	COSME ET DAMIANI MRM.
	E IIII	K	WENCEZLAI MR.
VIII	F III	K	MICHAELIS ARCHANGELI.
	G II	K	HIERONIMI PRBI ET CF.

Hic mutantur epacte.

Sol in libram.

Equinoctium.

Hic mutantur indictiones.

Nox horarum XII. dies XII.

Anno 1590 Christophorus Schlichtigius ...

Anno ... 1582 ...

Laurentius ... Wratislaviensis ... 1592

KL OCTOBER HABET DIES XXXI LUNA XXVIIII

XV A KL OCT. REMIGII EPI. ET GERMANI VEDASTI

B VI KL LEUDEGARII EPI ET MR

XIII C V KL CANDIDI MR

II D IIII KL AUREE VG

E III KL OCT S WENCEZLAI MR

X F II KL FIDIS VG ET MR

G NONE MARCI PP SERGII ET BACHI MRM

XVIII A VIII KL SYMEONIS SENIS

VI B VII KL DIONISII RUSTICI ELEUTHERII MRM

C VI KL GEREONIS MR ET SOC EI

XV D V KL KAINICI ABB

IIII E IIII KL CIPRIANI ET FELICIS MRM

F III KL GERALDI CF

XII G II KL KALISTI PP ET MR

I A IDUS ANTIOCHI EPI ET CF

B XVII KL NOVEMBRI GALLI CF

VIIII C XVI KL HERONIS CF

D XV KL LUCE EVGLTE

XVII E XIIII KL IANUARII MR ET SOC EI

VI F XIII KL CAPRASII MR

G XII KL HYLARIONIS M XI MIL IV VGINV

XIIII A XI KL PHILIPPI EPI ET MR

III B X KL THEODORICI PRBI ET MR

C VIIII KL SENOCH ABB

XI D VIII KL FRONTONIS CF

XVIIII E VII KL ROGATIANI PRBI ET MR

F VI KL FLORENTII MR VIGILIA

VIII G V KL SYMONIS ET IUDE AP

A IIII KL NARCISSI EPI ET CF

XVI B III KL SERAPIONIS EPI

V C II KL QUINTINI ET WOLFKANGI MRM VIGILIA

Sol in scorpionem.

Nox horarum xiiii, dies x.

310.

KL NOVEMBER HABET DIES XXX LUNA XXX

D KL NOV. FESTIVIT. OMIU. S. CESARII MR. Bohuuoy. Domaslau.

Mohilef. Scorec. Slaua.

XIII E IIII N EUSTACHII ET SOC. EI. III. Villelm. Voyek. Bogdal.

II F III N PIRMINII EPI. ET CF. III. Vbizla pr. Iaroslau. Micul. Deska.

G II N S PCULI MR. Viuus abb. Vlcek. Petrus. Ceha. Budislaua com.

X A NONE ZACHARIE PATS IOHIS B. Louek miles. Ratibor. Bauk. Quouone psr. Sedlena. D

B VIII ID LEONARDI CF. III. Grabissa com. Bornoy. Radossek. Modliboga. Margareta.

XVII C VII ID WILLIBRORDI EPI. III. Sipora. Sutton. Sdata.

VII D VI ID IIII CORONATORU. III. Opila.

E V ID THEODORI MR. III. Cassena. Senena.

XV F IIII ID LUDMILE MR. hermannus monachus. Ianek. Vlcenca.

IIII G III ID MARTINI EPI. Rusibrod. Crupec. Godaua.

A II ID QUINQ. FRM. HER. Milgost. Puten. Petrus cam. Suaton. Vrbaca. Drsiray.

Vogha.

XII B IDUS BRICCII EPI. ET CF. III. Leua com. Cristan. Gehdek. Dobrusihn. Strehiha.

I C XVIII KL DECEMBRIS ANTIGII CF. Plucek. Radec. Dedos. Cogen. Bolemila. Dobrena.

D XVII K EUGENII MR. Mahora. Dedos. Bolesog. Maria.

VIIII E XVI K OTHMARI ABB. Slusara. Sdan.

F XV K GREGORII EPI. Quasic. Xpm. Radmir. Pisana.

XVII G XIIII K OCT. S. MARTINI. Andreas abb. Brzhon. Nesda. Bolemila. Dobka.

VI A XIII K MAXIMI PRBI. ET MR. Modliboga. Ianus. Petrus. Vlcek.

B XII K POTENTIANI PP. ET MR. Podmka. Boguslast.

XIIII C XI K MATURI MR. Hraber. Radoslau. Radolma. Scanislaua.

III D X K CECILIE VG. Cotaca. Smara. Crisson. Sudek.

E VIIII K CLEMENTIS PP. ET MR. Cuheray. Gostac. Vecna.

XI F VIII K CRISOGONI MR. KATHERINE VG. ET MR.

Milgost pr. Sulislau abb. Pribislaua. Iana. Raduy. Domasse. Pauel. Bonaca.

XVIIII G VII K HERASMI MR. Scabor. Sarena.

A VI K LINI PP.

VIII B V K VITALIS ET AGRICOLE MRM.

C IIII K GREGORII PP. Ieras diac. Vaislau. Pribislau.

XVI D III K SATURNINI CRISANTI MAURI ET DARIE MRM. VIG.

Mileus pr. Vanata.

V E II K ANDREE APLI. Vlastena. Dobremila. Maria. Bolesest. Arnulk. Bolek pr. Sdaret.

Scimpicares. Dita dominus ego megera. Aretisaau.

KL DECEMBER
HABET DIES XXXI LUNA XXVIIII

F KL DEC DIODORI PRBI ET MARIANI DIAC

XIII G IIII N VERI ET SECURI ERM

A III N CASSIANI MR

X B II N BARBARE VG ET MR

C NONE DALMACII MR

XVIII D VIII ID NICOLAI EPI ET CF

VII E VII ID AGATHONIS MR FARE VG

F VI ID EUTICIANI PP ET MR

XV G V ID CONCEPT S MARIE THEOTOCOS

IIII A IIII ID EULALIE VIRG ET MR

B III ID DAMASI PP

XII C II ID VALARICI EPI

I D IDUS LUCIE VG

E XVIIII KL IANUARII SIRIDONIS EPI

VIIII F XVIII KL VALERIANI EPI ET CF

G XVII KL VALENTINI NAULIS AGRICOLE

XVII A XVI KL IGNATII EPI ET MR

VI B XV KL GRATICI EPI ET CF

C XIIII KL UNNIBALDI CF

XIIII D XIII KL ANASTASII EPI VIGILIA

III E XII KL THOME APLI

F XI KL HIRIONIS MR

XI G X KL VICTORIE VG ET MR

XVIIII A VIIII KL GREGORII PRBI ET MR VIGILIA

B VIII KL NATIVITAS DNI NRI IHU XPI

VIII C VII KL STEPHANI PROTHOMRIS

D VI KL IOHANNIS APLI ET EUGLSTE

XVI E V KL INNOCENTU PASSIO SCORU

V F IIII KL DAVID REGIS

G III KL SABINI EPI ET MR ET ALIOR

XIII A II KL SILVESTRI PP ET CF

RESVRRECTIO DNI
B EVFEMIE VIRG
REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
PHILIPPI EPI ET CF
B RESVRRECTIO DNI
MATRONIS MR
PERPETVI EPI ET CF
PIGMENII PRBRI ET CF
B PHILIPPI EPI ET CF
AMBROSII EPI ET CF
ADALBERTI EPI ET MR
MARIE EGYPTIACE
B REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
B MATRONIS MR
PPETVI EPI ET CF
PIGMENII EPI ET CF
IVLII EPI ET CF
B AMBROSII EPI ET CF
ADALBERTI EPI ET MR
MARIE EGYPT
THEODORE VIRG
B VINCENTII MR
MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
KALISTI ET KARISII
B THEODORE VIRG
GENESII MR
IVLII EPI ET CF
EVSTASII ABB
B KALISTI ET KARISII
MARIE EGYPT
ANNVNCIATIO S MARIE
TYBVRTII ET VALERIANI
B MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
SCARV VII VIRG
NICETII EPI EPI ET CF
B GENESII MR
SIXTI PP ET MR
EVSTASII ABB
HERMOGENIS
B MARIE EGYPT
ANNVNCIAT S MARIE
TYBVRTII ET VAL
SIXTI PP ET MR
B MARCI EVGETE
SCARV VII VIRG
NICETII EPI ET CF

SYMEONIS EPI ET CF
B SIXTI PP ET MR
EVSTASII ABB
HERMOGENIS
THEODOSIE VIRG
B ANNVNC S MARIE
TYBVRTII ET VAL
QVIRINI MR
ELEVTHERII MR
B SCARV VII VIRG
LIVDGERII MR
EVFEMIE VIRG
HERESIPPI VIRI SCISSIMI
B PAVLI EPI ET CF
ANTONII MR
THEODOSIE VIRG
GEORGII MR
B HERESIPPI VIRI SCISSIMI
QVIRINI MR
ELEVTHERII MR
ANTONII MR
B LIVDGERII MR
EVFEMIE VIRG
HERESIPPI VIRI SCISSIMI
ALBANI I BRITANNIA
B ANTONII MR
THEODOSIE VIRG
GEORGII MR
PPETVI EPI ET CF
B QVIRINI MR
ELEVTHERII MR
AMBROSII EPI ET CF
RESVRRECTIO DNI
B EVFEMIE VIRG
REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
ELEVTHERII MR
B SCARV VII VIRG
NICETII EPI ET CF
SYMEONIS EPI ET CF
SIXTI PP ET MR
B PRISCI MALCHI
KALISTI ET KARIS
NICETII EPI ET CF
ANNVNC S MARIE
B IVLII EPI ET CF
MARIE APOLLONII
HERMOGENIS
PHILIPPI EPI ET CF
B RESVRRECTIO DNI
MATRONIS MR
PPETVI EPI ET CF

[illegible]

Johann Ulers. m.p.
d. 31 Aug. 1752.

Michael Hess,
1588
die Julij 19.

Anno 1593 die 9 Maij
Stanislaus Clsnerus Artium ac
philosophia Magr, Cum R.do patre
Elia Dieterichio Incliti Monastery
Pomarymontis professo hoc nobile
ac insigne opus prima vice perlustravit.

312.

Anno dni 159 [illegible]
Nicolaus [illegible] Polonus [illegible]
[illegible]

Dr. Beda Dudík monachus Ord. S. P. Benedicti
monasterii Raygradensis in Moravia codicem
hunc aliquando matri meae monasterio Breu
noviensi pertinentem lustravi Temp. aestat.
A. D. 1851.

Dne 21 srpna 1850
dokončil jsem práci
svou v bibliotece říšské
Stokholmské přehlédnutím
této znamenité knihy.
Pečírka.
doktor lékařství.

Den 21 Augusti 1850
slutade jag mitt arbete
uti Riks Bibliotheket
i Stockholm med granskningen
af denna namnkunniga bok.
Pečírka, Čechus.
M. D.

308

Iste codex 30 Folia continet

1 5 6 1